

2-34-7692

Ex-4

2-0-2-2

Serial	A
Volume	39
Table	94
Number	

Handwritten scribbles

2 400 40 MADE IN SPAIN

Del Collegio de la Compañia de Jhu de Granada No. 1243 B

BIBLIOTHECAE
HOMILIARVM
ET SERMONVM
PRISCORVM ECCLE-
SIÆ PATRV
TOMVS QVARTVS,

IN QVO EVANGELIORVM, QVAE TOTO ANNI
decursu proprijs quorundam Sanctorum Missis assignantur, vel in communi
ipsorum Sanctorum officio annotantur, ut in Missali Romano ex decreto
Concilij Tridentini restitutum habentur expositiones, plurimiq,
ijsdem Diuis conuenientes sermones continentur:

LAVRENTII CVM-DII Itali primùm opera collectus, & post eius obitum à Fr. GERARDO
MOSANO Dominicano Germano ad finem vsque perductus.

ACCESSERE ETIAM IISDEM AVCTORIBVS BREVI
in margine scholia, quibus vel haereses nostri temporis à Priscis illis Patribus iugulatae
ostenduntur, vel si quid isdem Patribus excidit, quod minus communi
Ecclesiae consensu receptum est, modestè corrigitur.

0 5 2

L V G D V N I,
EX OFFICINA IVNTARVM
M. D. LXXXVIII.

Cum privilegijs Caesareæ Maiestatis, ac Christianissimi Galliarum Regis

TYPOGRAPHVS LECTORI.

HABES in hoc tomo, amice lector, expositiones in omnia Euangelia, quæ toto anni tempore in quorumlibet Sanctorum festiuitatibus in Ecclesia legi consueuerunt, ut si te in aliquo horum Sanctorum festo die, ad populum sermonem habere contingat: hinc maximè veram solidamq; doctrinam, ex qua sanctos omnes possis collaudare, desumere valeas. Hæc enim est non fucata & adumbrata sed vera & solida Sanctorum laus, cum ipsi Euangelicis præceptis & consilijs, quæ in eorum Euangelijs leguntur, paruisse sanctissimè demonstrantur. Caterum sicut in Sanctorum festiuitatibus, omnem concionem de ipsorum laudibus haberi non probo: ita omnia de Euangelio in concione tractari, nihil verò de Sanctis agi, neque rationi, neque pietati consentaneum iudico. Quare cum in librum Didaci Stelle de modo concionandi incidissem, & rationem, qua ille conciones de Sanctis instituendas esse docet, perlegissem, eam tecum verbis paulò elegantioribus in tomi huius initio decreui communicandam ut ex optimi concionatoris libro perdisceres, sit fortè nescis, qua te ratione in concionibus Sanctorum gerere debeas. Vale.

CONCIONES DE SANCTIS QVOMODO SINT CONFICIENDAE, EX

CAP. XXXVIII. LIB. DE MODO CONCIO-

NANDI DIDACI STELLAE.

RATIONI maximè consentaneum est, & Deo hominibusque pergratum, Diuorum laudes & merita publicare, eaque verbis efferre & prædicare, & ipsorum virtutes supra humanam conditionem, coronasque, & gloriosa trophæa enuntiare, & pangere. Quod quidem præclara religionis nostræ lumina, sancti Patres, priscique doctores sæpe factitarunt. Nam D. Chrysof. tom. 5. suorum operum Hom. 5. patiētiam cæterâque virtutes viri innocētissimi & cōstantissimi. Iobi prædicat, Hom. itē 6. ardētissimum veræ religionis propugnatorem Heliam prophetam laudibus ad cælum effert. Hom. 7. robur fortitudinēque Machabæorum laudat, Hom. 8. tres illos regios pueros, qui in fornace ardentissima, Dei laudes suauiter cecinerunt, & omnes res creatas ad Deum laudandum decenti ordine prouocarunt, ludibundique in medio incendio tripudiarunt, gloriôsè extollit, & Hom. 9. pudicitæ coniugalis præclarum exemplar, castamque Susannam valde commendat. Idem D. D. Augustini, Ambrosij, Gregorij Magni, Basilij & alij quàm plurimi sæpe fecerunt, qui, quod Ecclesiasticus dicit, *laudemus viros gloriosos in generatione sua*, non segniter exequi voluerunt. Quid, quod Christus Dominus noster suum sanctum Præcursorem D. Ioannem Baptistam, & suorum item Apostolorum primum D. Petrum, Mariam quoque Magdalenam, & nonnullos alios ore suo sanctissimo celebrare voluit: nonne id nos ad Diuorum laudes qualicumque nostra oratione prædicandas debet inflammare? Quamuis enim ex nostris prædicationibus & laudibus & celebritatibus, quibus sanctos colimus & veneramur, nihil emolumentum eis adueniret, neque gloriæ accresceret, quoniam tamen ipsorum laudibus ad virtutes eorum sectandas Christiani incitantur, & ad eos colendos magis magisque impelluntur, certè nos concionatores ab eorum laudibus non debemus desistere. Paulus profectò ad Galatas scribens, sic de se loquitur, *in me clarificabant Deum*: & ad Hæbreos ait, *Memento prepositorum vestrorum, qui locati sunt vobis verbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, &c.*

Eccl. 44.

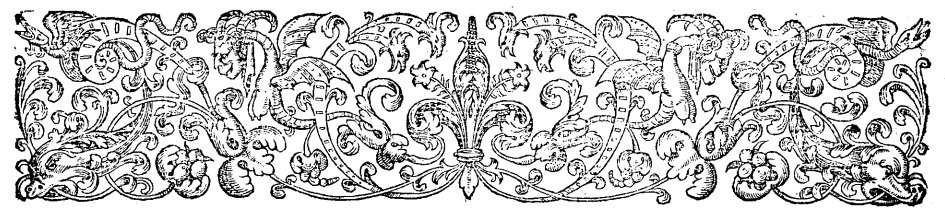
Matth. 11.
Matth. 16.
Luc. 7. & 10.

Gal. 1.
Heb. 13.

Cum igitur constet sanctos laudibus esse celebrandos, duo in hoc opere sunt concionatori maximè obseruanda. Primum est, ut in sancti laudatione non sit nimius, sed hoc breuiter tantum, & in fine concionis faciat. Nec dubia, vel vana de eis prædicet, quæ possint sapientum aures offendere. Siquidem quamuis Apostolus se dicat multa in nomine Iesu patrasse prodigia, Lucas tamen, qui in Actibus Apostolorum eius narrat historiam, non recenset ipsius multa miracula. Simili modo concionator de Sancto pauca referre sit contentus, & quæ vera & explorata habeantur, sintque huiusmodi, quæ populi instructioni conducant, & fidem maximè eius doctrinæ augeant, non autem minuant.

Rom. 15.
2. Cor. 12.

Alterum est, modus quo Sanctum laudare conuenit: is autem est duplex. Primus est, ut trita quædam & vulgaria de aliquo Sancto non proferat, sed peculiaris quædam & propria ipsius merita, quæque in eo maximè excelluerunt, & eum præ reliquis clarum & admirabilem reddiderunt, in medium adducat. Quamuis enim Sancti omnibus fuerint virtutibus insigniti,

EVANGELIORVM

QVÆ TOTO ANNI DECVRSV

IN PROPRIIS SANCTORVM

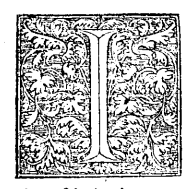
FESTIS EORVMQVE VIGILIIS IN

*proprio ipsorum Misse officio leguntur,
expositiones:*

Variique ad eosdem sanctos pertinentes veterum Ecclesiæ Patrum Sermones:

IN VIGILIA S. AN- DREAE APOSTOLI.

IOAN I.

In illo tempore: ^a Itabat Ioannes, & ex discipulis eius ^b duo, & ^c respiciens Iesum ^d ambulantem, ^e dixit: Ecce ^f agnus Dei. ^g Et ^h audierunt eum duo discipuli loquentem & ^h sequuti sunt Iesum. Conuersus autem Iesus, videns eos sequentes se dicit eis:

ⁱ Dat fiduciam interrogandi magistrum. ^k Quæcunque vellent. ^l Hoc nomine fidem suam indicant iam sequitur vt magistrum.

^m Quid queritis? Qui ^k dixerunt ei ^l Rabbi (quod dicitur ^m interpretatum ⁿ magister) vbi ⁿ habitas? Dicit eis: Venite & videte. Venerunt & viderunt vbi

maneret, & apud eum ^o manserunt illo die. Hora autem erat quasi decima. Erat

autem ^p Andreas frater Symonis ^q Petri, vnus ex duobus qui audierat à Ioanne, & sequuti fuerant eum. Inuenit hic primùm fratrem suum Symonem, & di-

cit ei: Inuenimus ^r Messiam, quod est ^s interpretatum Christus. Et ^t adduxit eum ad Iesum. ^u Intuitus autem eum Iesus dixit: Tu es ^v Symon filius ^w Iohanna:

^x tu ^a vocaberis ^b Caphas, quod interpretatur Petrus. In crastinum voluit ^c exi-

re in Galilæam, & inuenit ^d Philippum. Et dicit ei Iesus: sequere me. Erat autem

Philippus à ^e Bethsaida ciuitate Andreæ & Petri. Inuenit ^f Philippus Nathanael & dicit ei: Quem scripsit Moyses in lege, & Prophetæ, inuenimus Iesum

Bibl. Hom. tom. 4. **A** filium

figniti, singuli tamen in aliqua virtute adeò excellentes & præstantes apparuerunt, vt in ea quasi principatum quemdam tenere visi sint. Itaque singulis Sanctis hoc Sapientis elogium mater Ecclesia accommodat: *Non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi.* Quapropter ingeniosus concionator, cum de aliquo sancto sermonem habere instituit, peculiare aliquod eius excogitet encomium, in quo eum reliquis omnibus præferat. Sic omnium concionatorum perfectissimum exemplar Christus Dominus noster Ioannem Baptistam hoc ornauit elogio, *Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista,* & Centionem ita prædicauit: *Non inueni, dicens, tantam fidem in Israel.* Magdalenam item, aduersus sororem tutatus est. Quapropter si tibi sermonem de S. Ioanne Euangelista habere contingat, dicitio eum Christo fuisse dilectissimum, & in cœna super pectus in Christi amoris præcipui signum recubuisse. Si de Ioanne Baptista, eum in ventre matris rationis vsu præditum, & Spiritu sancto fuisse repletum. Si de S. Paulo, vas electionis eum inter omnes Apostolos designatum, in prædicationis munere primas tenuisse. Si de D. Jacobo, eum Hispaniæ quoddam præclarum iubar, primùmque inter Apostolos martyrio fuisse coronatum. Si de D. Francisco, in eo post Apostolos maximùm mundi contemptum eminuisse. Si de D. Antonio, eum virtutibus signisque mirabilibus clarum præ reliquis extitisse. Si de D. Catherina, eam præ reliquis virginibus, post vnã Dei matrem laureolam triplicem martyris, virginis, & doctricis obtinuisse. Si de D. Magdalena, eam inter cæteras maximos doloris sensus ob Deum à se turpiter offensum habuisse. Sic igitur vnusquisque concionator omissis communibus poterit peculiare aliquid in eo Diuo, de quo sermonem habet, prædicare. Quod dum fit, opus non est, ipsius integram vitam enarrare, neque quibus ortus parentibus, & itinerum eius varietates, & cætera huiusmodi exponere. Sufficit enim id quod diximus de eo dicere, & si ad hoc probandum ex vita ipsius aliquid defumendum est, id breuiter succinctèque facere, reliqua vero præmittere. Quod sanè etiam est intelligendum, dum concio in ea æde sacra habetur, quæ ipsius Diui nomini dedicata est. Neque enim necesse est verbi gratia, in die festo D. Bartholomæi, si in sacra D. Francisci æde concio habeatur, aliquam de D. Bartholomæi vita mentionem facere: sed si in æde D. Bartholomæo sacra concio fiat, tunc demum in fine concionis nonnihil ex vita ipsius ob eius honorem, & ad populi augendam pietatem congruum est delibare.

Alter laudandorum Sanctorum modus est, prius eos laudare, quibus ipsi anteponuntur. Sic Homerus, qui in Iliade Achillem laudandum suscepit, Hectorem qui ab eo superatus est, plurimum reliquis omnibus Græcis Troianisque anteposuit. Sic Apostolus Christi gratiam, & Euangelij prædicationem prophetarum & legis veteris doctrinæ præferre cupiens, prius prophetarum oracula cõmendat ad Hebræos scribēs, *Multifariam multisq; modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio.* Itaq; si verbi gratia, in die D. Petri, sit de eius laudibus habenda concio, prius de omnium Apostolorum dignitate sermo fiat, vt quod sint quasi Seraphim militantis Ecclesiæ, id est, primùm in ea ordinè teneat, quod quicquid dixerint scripserint, id pro vero Dei verbo habeatur, & sic de aliis eorum prærogatiuis agendum est: postquam verò hæc communia fueris persecutus, tunc ad Petri laudes te cõuertens dicit: Audistis quanta sit Apostolorum dignitas & excellentia, nunc quantæ sint ipsius D. Petri (qui caput & princeps Apostolorum fuit) prærogatiuæ attendite. Sic profectò D. Petrum magis commendabis, quam si ipsius cum Simone Mago conflictus, vel miracula toto orbe gesta recitares. Ita si D. Matthiam laudandum susceperis, prius Iosephum illum, qui cognominatus est Iustus, commendato, & postea ad S. Matthiæ, qui indicio S. Spiritus & Apostolorum suffragio ei est antelatus, laudes referendas te conuertito. Hæc duo exempla concionatori sufficiant, vt ipse deinde suo Marte possit iuxta hanc formulam maxima cum breuitate Sanctorum laudes & merita in eorum solemnitate & ecclesiis, magna cum populi vtilitate prædicare. Hæc ille.

EVAN

Eccl. 4. 4.
Math. 11.
Math. 8.
Luc. 10.
Ioan. 13.
Luc. 1.
Act. 9.
Act. 12.

Et hoc nomen à Prophetis, vt & Mariæ, quæ non ignorans se virginem dicit: Ego & pater tuus dolentes quærebamus te, id est, de femine David, h Patriam ponit, vt notet eum de quo propheta: Nazareus vocabitur. i Virgultum.

filium & Ioseph à Nazareth. Et dixit ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni & vide. Vidit Iesus Nathanael venientem ad se, & dicit de eo: Ecce verè Israelita, in quo dolus non est. Dicit ei Nathanael: Vnde me nosti? Respondit ei Iesus, & dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, i vidi te. Respondit ei Nathanael & ait: Rabbi tu es filius Dei, tu es Rex Israel. Respondit ei Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, vidi te sub ficu credis, p maius his videbis. Et dicit ei: Amen amen dico vobis: videbitis cælum apertum & angelos Dei descendentes & ascendentes super filium hominis.

k Id est, sub arbore ficu, id est, sub legibus litera. l Elegite. m Ecce eadem vox Nathanaelis & Petri: vnde & Petrus meruit vocari. n Cuius ego miles. o Quod sub arbore ficu venisti ad fidem. p Quia per istud paruum venisti ad fidem, venies ad maiora.

q Hoc maius.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euangelium.

S TABAT Ioannes, &c. Typicè. Stat Ioannes, cessat lex, tamen testimonium perhibens Christo ambulat Iesus, id est, gratia hinc inde colligens.

Math. 4. Sequuti sunt Iesum. Sequuti sunt, vt eum iam potius quam Ioannem audirent: non tamen adhuc ei penitus adherentes: sed vt videant vbi habitet, vt assidue ad eum veniant, & ab eo erudiantur. Et postea perfectè sunt secuti, quando eos de nauì vocauit. Duo sequuntur: quia qui sequuntur gemina charitate debent accendi. *Conuersus autè Iesus.* Quasi à tergo viderant, sed quasi faciem præbuit illis, dum de maiestate descendit, vt posset videri: dum pro umbra legis, euangelij lucem exhibuit. *Quid queritis?* Intra: rogat non ignorans, sed vt mercedem habeant respondentes, quid rem, non personam: quid non quem, ne se videatur ostendere. Illi personam respondent. *Vbi habitas?* Mysticè. Volant ostendi sibi, in quibus Christus habitet, vt se illis assimilent, vel qui incarnationem vident: piè querunt ostendi sibi æternam mansionem, quomodo sit apud patrem. *Venite & videte.* Quasi dicat, sermone non potest explicari, sed opere demonstratur: Venite credendo, & operando intelligeris. Venite testimonio Ioannis, & à lege recedite & gratiam recipietis. *Die illo,* Ostendit nouum testamentum, siue præsentem vitam. *Hora autem erat quasi decima.* Quia ex lege veniebant, decalogus ad Christum misit. Hora decima quarunt ab eo doceri: quia non alius docet legem, nisi qui dedit eum. Docet autem cum misericordia, & implentur quæ impleri non poterant. Vel hora decima vesperam mundi indicat. *Frater Symonis Petri.* Frater minor natu prior credit, non enim est ordo fidei inanis. Fortè ad dignitatem Andreas dicitur esse frater Petri, super quem, id est, super eius fidem fundanda erat ecclesia. *Inuenit hic primum fratrem suum.* Vera pietas, statim inuentum thesaurum, nunciat fratri, vt sicut sanguine, sic & germanus sit in fide. *Inuenimus Messiam.* Christus Græcè, Messias Hebraicè, vnctus Latinè. Verè enim vnctus est à spiritu sancto specialiter, à qua vnctione Christiani appellatur. Quod Iacob erexit lapidem, post visionem in titulum, quem oleo superfuso vnxit; iam diuinitus per illam petram, futuram petram, scilicet Christum spiritu

sancto vngendum figuraliter intellexit: in qua petra sic linata fundari ecclesiam præfigurabat. *Tu es Symon.* Prius dicit nomen quod habet à parentibus, vt significetur mutatio, dum de Symone Petrum facit. In mutatione autem notatur viuacitas mysterij: sed nec prius nomen caret virtute. Est enim Symon obediens filius gratiæ vel columba, dum venit ad Iesum, sequens fratrem: vnde à petra Christo dicitur Petrus, firmus in illo, in figura ecclesiæ, quæ in petra fundatur. *Filius Iohanna,* Iona dicitur & Iohanna indifferenter. Iona columba: Iohanna gratia interpretatur. *In Galileam.* Galilæa dicitur transmigratio, vel reuelatio. Transmigrat enim homo de vitiis ad virtutes, & post de virtute ad virtutem: & sic fit ei reuelatio, vt videatur Deus deorum in Syon. Vocatur ergo discipulum ad sequendum, id est, ad imitandum: exit in Galileam, ipso loco innuens, vt sicut ipse proficiebat sapientia, & sicut per passiones intravit in gloriam sic & sequaces. *À Bethsaida.* Non frustra nominatur ciuitas, nec frustra dicitur Philippi, Petri & Andreæ. Sonat enim domus venatorum: in quo notatur animus, & officium istorum. Sunt enim venatores in capiendis animabus: vnde Philippus, antequam fieret Apostolus, vocat Nathanaelem. *Inuenit Philippus.* Nathanael peritus in scripturis, intelligit, quod non alij: scilicet à Nazareth singularem exire Nazareum. Quia autem doctus, non est in Apostolum electus. Omnes enim Apostoli, primum de idiotis electi, vt confundantur sapientes. *Quem scripsit Moyses.* Vt cautus venator, multis rationibus veritatem fratri astruit, scilicet quod Iesus est, qui prænunciatur in lege, & prophetis filius Ioseph, qui est de domo David. *Et dixit ei Nathanael.* Vel dubitando interrogat, vel vt legisperitus affirmat, qui se bonos prædicant cum sint mali. *Vnde me nosti?* Cognoscens dominum loqui, de sua conscientia, non ex indignatione querit, sed admirando: vnde & ex qua virtute. *Sub ficu.* Mysticè. Nathanael, id est, donum Dei, est verus populus Israel donum Dei, qui erat sub ficu abditus, id est, subditus sub consuetudi

psal. 8.

Genes. 3.

Genes. 28. fuerudine peccandi, & umbra mortis; vt primi parentes sub fici foliis se texerant. Vbi prius visus esset à domino & quæsitus, quam dominum videret & quæreret, & antequam etiam per Apostolos vocaret. *Rabbi tu es filius Dei:* Quia cognouit Nathanael, Christum absentem, quæ ipse in alio loco gesserat, id est, quomodo & vbi vocatus esset à Philippo; quod est indicium deitatis; fatetur non solum magistrum, sed & Dei filium, & regem Israel, id est, Christum, in quo probatur esse Israelita, vt dicitur, id est, videns Deum. *Videbitis cælum.* Nathanael Israelita, dicitur visurus apertum cælum, & angelos Dei descendentes & ascendentes, vt olim patriarcha Iacob, vidit scalam, & angelos Dei descendentes & ascendentes, qui per benedictionem vocatus est Israel. August. Quod dictum est Nathanaeli, modo impletur in Christianis: quia postquam homo Deus ascendit, credentibus in eum aperitur aditus cæli. Et vident angelos, id est, prædicatores, super eum ascendentes, dum arcana deitatis considerant & prædicant: & descendentes, dum infimis se contemperant, & humana de eo prædicant. Et maius est cælum aperiri, & vtranque in eo cognoscere naturam, per angelos, quam visos, id est, præsentis esse, dum essent sub umbra mortis: Si enim ibi maneret quid profuisset ibi videri? *Angelos Dei.* Saepè hoc miraculum apparuit, quod angeli ascenderint & descenderint super Christum. *Super filium hominis.* Christus se dicit esse filium hominis, affirmans quod minus est, scilicet humanitatem: Nathanael & Petrus, filium Dei, quod maius est, affirmantes diuinitatem. Ecce confirmatio vtriusque naturæ in Christo. Isti consistentes deitate, merentur ascendere: ille afferens humanitatem, testatur se ad redimendum venisse. Super filium hominis. Confirmat se esse hominem, ne aliqui errarent, credentes ipsum tantum esse Deum; vt etiam Petrus, cum dixit: Absit à te domine.

Math. 16.

CATENA AVREA in idem Euang.

S TABAT Ioannes, &c. ex discipulis eius duo. Et respiciens Iesum ambulans, dixit: Ecce agnus Dei. Chryl. Quia multis his quæ à principio Ioannes dicebat non attendebant, secunda rursus eos excitat voce. vnde dicitur: *Altera die iterum sta. Ioan. &c.* Bed. Stabat quidem Ioannes, quia illam virtutum arcem conscenderat à qua nullis tentationum posset improbationibus deijci. Stabant cum illo discipuli, quia magisterium illius corde sequebantur immobili. Chryl. Sed quare non totum mundum circuiuit in omni loco Iudææ prædicans eum, sed stabat circa flumen expectans eum venire & ostendere venientem: quia, scilicet per opera Christi hoc fieri volebat: vide etiam qualiter hoc maioris ædificationis fuit: quia enim paruum immisit scintillam, repente flamma in altum eleuata est. Aliter autem etsi circuisset hoc dixisset, videretur ex studio quodam humano fieri quæ fiebant, & suspitione plenum esse eius præconium: igitur prophetæ quidè & Apostoli omnes absentem Christum prædicauerunt: hic quidem ante præsentiam secundum carnem, illi verò post assumptionem. vnde vt ostendatur quod non voce solum, sed & oculis eum ostendebat, subditur: Et

ref. *Te. amb. di. Ecce ag. Dei.* Theoph. Respiciens (inquit) quasi oculis innuens gratiam & admirationem quam habebat in Christo: August. Ioannes quidem amicus sponsi erat; non quærebat gloriam suam, sed testimonium perhibebat veritati. Non enim voluit apud se remanere discipulos suos, vt non sequerentur dominum, sed magis ostendit quem sequerentur dicens: *Ecce agnus Dei.* Chryl. Non longum facit sermonem, quoniam vnus solum in studio habebat, adducere eos & coniungere Christo, sciebat enim quoniam de reliquo non indigerent eo testante. Non autem singulariter discipulis loquitur de his Ioannes, sed eis publicè cum omnibus: quia ex communi doctrina suscipientes sequelam Christi, firmi de reliquo permanserunt, nō propter gratiam Christi sequentes, sed propter suum lucrum: & non facit sermonem suum deprecatum, sed admiratur solum præsentem, & demonstrat eis precationem propter quam venit: & modum præparationis. Agnus enim vtrunque insinuat: & dicit agnus cum articulo adiectione, excellentiam eius ostendens. August. Iste enim singulariter dicitur magis solus sine macula, sine peccato, non cuius maculæ absterse sunt, sed cuius macula nulla fuerit, singulariter hic est agnus Dei, quia singulariter huius agni sanguine solo homines redimi poterunt. Hic est agnus quem lupi timent, qui leonem occisus occidit. Bed. Ideo etiam agnum vocat, quia dona sui velleris sponte largiturum, ex quo vestem nobis nuptialem facere possumus, id est, ex epla viuendi nobis relicturū præuidit, quibus in dilectione calefieri deberemus. Alcuinus. Mysticè autem, stat Ioannes, cessat lex, & venit Iesus, id est gratia euangelij, cui ipsa lex perhibet testimonium. Ambulabat Iesus discipulos collecturus. Bed. Ambulatio etiam Iesu dispensationem incarnationis, qua ad nos venire ac nobis exempla viuendi præbere dignatus est, insinuat. *Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Iesum, &c.* Alcuinus. Ioanne perhibente testimonium quia Iesus esset agnus Dei, discipuli qui prius erant cum Ioanne, magistri imperium implentes, secuti sunt Iesum. vnde dicitur: *Et audierunt eum duo, &c.* Chryl. Considera autem quia quando dixit, Post me veniens ante me est: & quoniam non sum dignus soluere corrigiam calceamenti eius, nullum cepit. Sed quando de dispensatione locutus & ad humilium sermonem duxit, dicens, Ecce agnus Dei: tunc secuti sunt eum discipuli. Multi enim non ita adducuntur, cum aliquid magnum & excelsum de Deo dicatur, sicut cum benignum & amicum hominem audiunt, & aliquid ad salutem hominum pertinens. Considerandum autem quod Ioannes dicit. Ecce agnus Dei: & Christus nihil loquitur. Nam & sponsus cum silentio adest, alij eum inducunt & sponsam in manu eius ponunt, quam cum acceperit de ea disponit: ita Christus venit copulaturus sibi ecclesiam nihil ipse dixit, sed accessit solus amicus eius Ioannes dexteram ei sponsæ impoluit per sermones suos, animas hominum in manus ei ponens: quos accipiens ita disposuit vt ultra ad Ioannem non redirent. Sed aliud hic obseruandum est: sicut enim in nuptiis non puella ad sponsam vadit, sed ipse ad eam festinat, ita hic cōtingit. Non enim in cælum ascendit hominum natura, sed ad eam filius Dei accessit, & ad domum duxit paternam.

Et quidem alij discipuli Ioannis erant, qui non solum non secuti sunt, sed & zelotypè ad Christum dispositi erant: qui autem meliores erant, simul audierunt, & secuti sunt: non quasi magistrum priorem contempnentes, sed ab eo persuasi promittente quod baptizaret in spiritu sancto Christus: & vide discipulorum studium cum veneratione fieri. Neque enim mox ascendentes interrogauerunt Iesum de necessariis & maximis rebus, neq; publicè, sed singulariter ei loqui studuerunt. Vnde sequitur: *Conuer. autē Iesus & videns eos sequent. se, dicit eis: quid queritis?* Hinc erudimur quia cum nos benè velle incœperimus, tunc Deus dat nobis multas salutis occasiones. Interrogat autem non vt discat, sed vt per interrogationem magis eos familiares faciat, & ampliolem fiduciam det, vt ostendat eos auditione dignos. Theo. Vide autem quod sequentibus se Dominus conuertit faciem, & respexit: quia nisi per bonam operationem ipsum secutus fueris, ad visionem faciei eius nūquam pertinges, neque ad domum eius poteris peruenire. Alcu. Ergo illi discipuli tergum ipsius sequebantur vt viderent, & faciem Domini videre non poterāt: ideo conuertit se, & quodammodo de sua maiestate descendit, vt possint faciem discipuli illius contemplari. Orig. Fortè autem non frustra post sextum testimonium definit Ioannes eos contestari, & Iesus secundum septimum dicit. *Quid queritis.* Chry. Sed illi non solum sequendo, sed interrogando amorem suum, & Christum manifestauerunt: vnde sequitur: *Qui dixerunt ei, Rabbi (quod dicitur interpretatum magister) vbi habitas?* Nondum ab eo aliquid discentes, magistrum eum vocant ad discipularum se impellentes, & causam ostendentes propter quid sequebantur. Orig. Congrua verò prouectis ex Ioannis testimonio prolatio, depromens Christum doctorem, ac exprimens desiderare habitaculum filij Dei contueri. Alcu. Nolunt enim transitorie vti eius magisterio, sed inquirunt vbi maneat: vt & tunc in secreto verbis illius imbui, & exinde sapius possent eum visitare, & plenius instrui. Mysticè autem volunt sibi ostendi in quibus Christus habitet, vt eorū exemplo se tales exhibeant in quibus velit habitare: vel quodd Iesum ambulantem vident & statim vbi manet, querunt, nos monet vt cum incarnationem eius ad mentem reducimus, sollicito corde eum rogemus, vt mansionem æterni habitaculi nobis ostendat: vnde quia videt bene petentes, libere eis sua reserat arcana: vnde sequitur: *Dicit eis, venite & videte,* quasi dicat, habitaculum meum explicari non potest sermone, sed opere demonstratur: venite ergo credendo & operando, & videte intelligendo. Orig. Vel per hoc quod dicit, *Venite,* ad actionem inuitat: per hoc autem quod dicit, *Videte,* ad contemplationem. Chryso. Christus autem non dicit eis signa domus neque locum, sed attrahit eos ad sequendum. Non dixit, Non est tempus nunc, audietis cras, si quid vultis dicere: sed vt ad amicos & familiares loquitur, qualiter alibi ait; Filius hominis non habet vbi caput reclinet: hic autem dicit, *Venite & videte vbi habet.* Sed per hoc quod dixit; Non habet vbi caput reclinet, demonstrat quod habitaculum proprium non habebat, non quod in domo non maneret: sequitur enim: *Venerunt & vide.* Cuius autem gratia manserunt, non ad-

iungit euangelista: quia manifestum erat quod propter doctrinam. Aug. Quam beatum autem diem duxerunt, quam beatam noctem? Edificemus ergo & nosmetipsi in corde nostro & faciamus domum, quod veniat ille & doceat nos, Theo. Non frustra autem & tempus notauit euangelista, cum subdit: Hora autem erat quasi decima: vt tam doctores quam discipulos erudiret, quod doctrina propter tempus non est præmittenda. Chryso. Multum enim studium demonstrabant ad audiendum in eo, quia neque ab hora auerti sunt, cum sol esset ad occasum: & multis quidem carni seruitibus tempus quod est post escas, non est aptum ad quippiam necessariorum, eo quod corpus escis grauatur, Ioannes verò, cuius isti erant discipuli non erat talis: sed cum multo maiori sobrietate vespere degens, quam nos mane. Aug. Numerus etiam iste legem significat, quia in decem præceptis data est lex. Venerat autem tempus vt impleretur lex per dilectionem, quæ à Iudeis impleri non poterat per timorem: vnde & decima hora Dominus audiuit; Rabbi. Magister enim legis non est nisi dator legis. Sequitur: *Erat autem Andreas, &c.* Chry. Cuius autem gratia alterius nomen non ponitur? quidam dicunt propterea quia hic qui scribit, est qui secutus est eum. Quidam verò dicunt quod ille alius non insignis erat: quæ igitur utilitas si didiceremus nomen illius? neque enim septuaginta duorum discipulorum nomina euangelista posuit. Alcu. Vel duo discipuli qui secuti sunt Iesum, sunt Andreas & Philippus. *Inuenit hic primum fratrem suum Simonem, & dicit ei, Inuenimus Messiam, quod est interpretatum, Christus.* Chryso. Andreas quæ à Iesu didicit, non detinuit apud seipsum, sed festinat & currit citò ad fratrem, traditurus ei bonam quæ suscepit: vnde sequitur: *Inuenit hic primum fra. suum Simonem, &c.* Be. Hoc est enim verè Dominum inuenire, vera illius dilectione feruere, fraternæ quoque salutis curam gerere. Chryso. Et quidem non dixerat euangelista quæ Christus fuerat sequentibus se locutus: sed ex his quæ hic dicuntur licet addiscere. Quæcūque enim Andreas didicit, in breui ostendit magistri virtutem, qui persuaserat eis, & eorum desiderium quod prius habuerant representans: hoc enim verbum, inuenimus, est patientis pressuram propter absentiam, & exultantis, postquam apparuit quod expectabatur. Aug. Messias autè Hebraicè, & Grecè Christus, Latinè vnctus dicitur. Chryso. enim vnctio est: ille autem singulariter vnctus est: vnde omnes Christiani vnguntur, secundū quod in psalmo dicitur: *Vnxit te Deus tuus oleo exultationis* Psal. 44. per participibus tuis. Participes enim eius sunt omnes sancti: sed ille est singulariter sanctus & singulariter vnctus. Chry. Et ideo non dixit Messiam simpliciter, sed cum adiectione articuli, Considera verò ex ipso principio obedientem Petri mentem: confestim enim cucurrit nihil tardans: vnde sequitur: *Et adduxit eum ad Iesum.* Sed nullus facilitatem ei imponat, si non prius multa perquirens ita sermonem suscepit. Conueniens enim est & fratrem diligentius ei dixisse hoc, & per longa verba: sed euangelista vbique multa intermittunt, breuiloquij curam habentes. Aliter autem neque dictum est, quoniam credidit simpliciter, sed quoniā duxit eum ad Iesum, illum ei

de quo dixerat traditurus, vt omnia ab illo discat. Ipse autem Dominus incipit reuelare ea quæ deitatis sunt, & paulatim ea aperire prædicationibus. Non enim minus quam signa prophetiæ adducunt, hoc enim est maximè opus Dei: quod neque imitari demones possunt. Nam in miraculis quidem & phantasia fit vtique. Futura autem prædicere cum certitudine, illius solius incorruptibilis est natura: vnde sequitur: *Intuitus autem eum Iesus dixit: Tu es Simon filius Ioanna. Tu vocaberis Cæphas, quod interpretatur Petrus.* Beda. Intuitus autem est eum non exterioribus oculis solum, sed & æterno diuinitatis intuitu vidit cordis eius simplicitatem, animi sublimitatem, cuius meritocunctæ esset præferendus ecclesiæ. Neque autem in Petri vocabulo quasi Hebræo vel Syrio aliam interpretationem querere oportet: quia idem est Grecè & Latinè Petrus, quod Syriacè Cæphas, & in vtraque lingua nomen à petra derivatur. Vocatur autem Petrus ob infirmitatem fidei, quæ illi petra adhæsit, de qua Apostol. ait: *Petra autem erit Christus, qui speratus in se ab hostis insidiis reddit tutos, & spiritualium christnatum fluentia ministrat.* Aug. Non est autem magnum, quia Dominus dixit cuius esset iste: omnia enim sanctorum suorum sciebat, quos autem constitutionem mundi prædestinavit. Illud autem magnum, quia mutauit ei nomē & fecit de Simone Petrum, Petrus autem à petra, petra verò ecclesia. Er quis securus est nisi, qui ædificat supra petram? Intentum autem te fecit Dominus: nam si antea Petrus vocaretur, non ita videres mysterium petreæ, & putares casu eū sic vocari, nō prouideria Dei. Ideo eum voluit aliud prius vocari, vt ex ipsa commutatione nominis, sacramenti viuacitas commendaretur. Chryso. Ideo etiam nomen mutauit, vt ostendat quia ipse est qui vetus testamentum dedit, & nomina trāsmutauit, quia Abram, Abraham vocauit, & Sarai, Saram, & Iacob, Isaaclem. Igitur multis quidem & à natiuitate nomina imposuit, & Isaac & Samsō: aliis autem post eam quæ à progenitoribus est nuncupationem, vt Petro & filijs Zebedæi: nam quibus quidem à prima ætate debebat virtus clarescere, ex tunc nomina susceperunt: quibus autem postea debebat augeri, postea nuncupatio posita est. August. de concor. euang. Non autem parua repugnantia potest putari, si iuxta Iordanem antequam Iesus isset in Galilæam, ad testimonium Ioannis Baptistæ secuti sunt eum duo, quorum vnus erat Andreas qui fratrem suum Simonem adduxit ad Iesum, quando & nomen, vt Petrus nominaretur accepit, cum ab aliis Euangelistis dicitur, quod eos in Galilæa piscantes inuenit, atque ad discipularum vocauerit: nisi quia intelligendum est, non sic eos vidisse Dominum iuxta Iordanem, vt eiam inseparabilem inhærent, sed tantū cognouisse quis esset, eumque miratos ad propria remeasse. Non autem quis arbitretur quod tunc Petrus nomen accepit, vbi ait illi Dominus: *tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: sed vbi commemoratur ei dictum esse; Tu vocaberis Cæphas, quod interpretatur Petrus.* Alcu. Vel aliter. Nondum imponit ei nomen, sed præsignat quod postea fuit ei impositum, quando dixit ei Iesus: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam.* Mutaturus au-

tem nomen Christus, voluit ostendere etiam nomen illud, quod à parētibus datum erat, non carere virtutis significatione: Simon enim obediens interpretatur: Iohāna, gratia: Iona, columba, quasi dicat. Tu es obediens, filius gratiæ, vel filius columbæ, id est, spiritus sancti, quia humilitatem de spiritu sancto accepisti, vt vocante Andrea videre me desiderares. Non enim dedignatus est maior minorem sequi, quia non est ordo ætatis, vbi est meritum fidei. *In crastinum voluit exire in Galilæam, & inuenit Philippum.* Et dicit ei Iesus, *Sequere me, &c.* Chryso. Postquam accepit Christum hos discipulos venit dereliquit ad alios conuertendum, scilicet Philippum & Nathanaëlem: vnde dicitur, *In crastinum autē voluit exire in Galilæam.* Alcu. A Iudæa, scilicet vbi erat Ioannes baptizans, deferens honorem Baptistæ, ne videatur magisterium eius minueret, dum adhuc statum habet. Vocaturus etiam discipulum ad sequendum voluit exire in Galilæam, id est, trāsmigrationem factam vel reuelationē: vt sicut ipse proficiebat sapientia & ætate & gratia apud Deum & homines, & sicut passus est & resurrexit, & ita intrauit in gloriam suam: sic etiam suos sequaces ostenderet & exire & proficere in virtutibus, & per passiones ad gaudia trāsmigrare debere. Vnde sequitur: *Et inuenit Philippum, &c.* Sequitur qui imitatur humilitatem & passionem eius, vt fit socius resurrectionis & ascensionis. Chryso. Er vide quod antequam aliquis ei adhæretet, nullū vocauit: nam si quidem nullo iam sponte adueniente attraxisset, fortassis resiliissent, nunc autem à seipsis eligentes sequi dominum, firmi de reliquo permanserunt. Philippum autē vocat magis notum ei existentem, quia in Galilæa nutritus erat. Sed vnde Philippus secutus est Christum? Nam Andreas quidem audiens à Ioanne Baptista, Petrus autem ab Andrea: hic autem à nullo aliquid discens, solum dicente Christo ad eum sequere me, confestim persuasus est. Conueniens est autem Philippum à Ioanne audientem sequi Christum, vel etiam vocem Christi hoc operatū esse. Theo. Non enim simpliciter omnibus vox Christi dicebatur, sed fidelium interiora ad eius inflammat amorem: deinde quia in corde Philippi de Christo cogitatio inerat, & in libris Moyfi assidua lectio, vt expectaret Christum, statim cum vidit credit. Fortè autem ab Andrea & Petro de Christo aliquid didicit, quia ex eadem patria erant: quod Euangelista videtur innuere per hoc quod subdit: *Erat autem Philippus, &c.* Chryso. Christus etiā hinc suam virtutem ostendit, quod à terra nullum ferente fructum (nam à Galilæa Propheta non furgit) in clytos discipulorum elegit. Alcu. Bethsaida etiam domus venatorum interpretatur, quo nomine ciuitatis curauit Euangelista ostendere, quales tunc iam animo erant Philippus, Petrus, Andreas: & quales officio erāt futuri, id est, capiendis ad vitam animabus intenti. Chryso. Non solum autem Philippus à Christo persuasus est, sed præco aliis fit. Vnde sequitur: *Inuenit: Philippus Nathanaëlem, & dicit: Quem scripsit Moyses in lege, &c.* Vide qualiter sollicitam mentem habebat, & continuè meditabatur quæ sunt Moyfi, & expectabat aduentum Christi, & quidē quod Christus debebat venire nouerat prius: quoniam autem hic Christus erat ignorabat. Dicit autē: *Quem scripsit Moyses & Prophetæ,* cre-

dibilem faciens suam prædicationem: & ex hinc persuadens auditorem quòd circa legem & prophetas sollicitus erat, & omnia perscrutans cum veritate, vt & Christus testatus est. Si verò dicit filium Ioseph, ne turberis: eius enim filius æstima batur esse. Aug. Cui scilicet desponsata erat mater eius: nam quòd ea intacta conceptus & natus sit, benè nouerunt ex Euangelio omnes Christiani: addit autem & locum, *A Nazareth*. Theop. Non quia in eo natus erat, sed Nazareth. Generatio enim eius multis erat incognita, sed quòd in Nazareth esset nutritus, cognitum erat. *Et dixit ei Nathanaël, à Nazareth potest aliquid boni esse?* Aug. Ambas pronuntiationes potest consequens vox Philippi sequi: siue sic pronuncies, tanquam confirmans. A Nazareth potest aliquid boni esse: & ille dicat, *Veni & vide*: siue sicut dubitans & totum interrogans. A Nazareth potest aliquid boni esse: *Veni & vide*. Cùm verò siue illo modo siue isto pronuncietur, non repugnant verba sequentia. Nostrum est querere quid potius intelligamus in his verbis: Nathanaël enim doctissimus legis cùm audisset Philippum dicentem; Inuenimus Iesum audito à Nazareth, erectus est in spem, & dixit; A Nazareth potest aliquid boni esse? Scrutatus enim erat scripturas, & sciebat quòd non facile alij Scribæ & Pharisei nouerant, quia inde erat expectandus saluator. Alcui. Qui singulariter sanctus est, innocens, impollutus, de quo Propheta: *Exibit virga de radice Iesse, & Nazarethus, id est, flos de radice eius ascendet: vel potest hic versiculum sub dubitatione interrogatiue proferri*. Audiuerat enim Nathanaël à scriptoris quòd à Bethlehem oporteret Christum venire, secundum illud, *Et tu Bethlehem terra Iuda, ex te exibit dux qui regat populum meum Israel*. Cùm igitur audiuit, à Nazareth, dubitauit, non inueniens conuenire enunciationem Philippi cū prophetica prædicatione. Nazareth autem vocant Prophetæ ab educatione & conuersatione. Considera verò eius inquirendo prudentiam & mansuetudinē: Non enim dixit, *Decipis me Philippo, sed interrogat, dicens: A Nazareth potest aliquid boni esse?* Valde autem & Philippus prudens erat. Non enim interrogatus frangitur, sed immoratur, virum volens ducere ad Christum. Vnde sequitur: *Dixit ei Philippus, veni & vide*. Trahit quidem eum ad Christum, siens de reliquo eum non contradicendum, si verba & doctrinam illius gustauerit. *Vidit Iesus Nathanaël venientem ad se, & dicit de eo: Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est*. Chryl. Nathanaël non suscipiendo ex Nazareth Christum, eam quæ illi erat circa scripturas diligentiam ostēdit. In non respuendo verò eum qui annūciauerat, multum desiderium quod habebat circa Christi præsentiam monstrauit. Sciebat enim quòd poterat Philippus circa locū falli. Vnde sequitur: *Vidit Iesus Nathanaël, &c.* Nequaquam enim eum accusare oportebat, licet verba non credentis protulerit, magis inuestigans prophetias quàm Philippus. Dicit autem verè Israëlita in quo dolus non est, quia nihil ad gratiā vel odium loquebatur. August. Vel aliter: *Quid est in quo dolus non est?* fortè non habebat peccatum, fortè illi medicus non erat necessarius? Absit. Nemo sic natus est, vt medico illo non egeret. Dolus enim est cum aliud agitur, & aliud fingitur. Quomodo ergo in illo dolus non erat si pec-

cator est? fatetur se peccatorem. Si enim peccator est, & iustum se dicit, dolus est in ore ipsius: ergo in Nathanaële confessionem peccati laudauit non indicauit non esse peccatorem. Theoph. Sed Nathanaël laudatus non acquieuit extemplo, sed expectauit, adhuc volens aliquid manifestius dicere, & interrogat. Sequitur enim: *Dixit ei Nathanaël, vnde me nosti?* Chryl. Ipse quidem igitur vt homo inuestigat, Iesus autem vt Deus respondebat. Sequitur enim: *Respondit Iesus, & dicit ei: Priusquam te, &c.* Non vt homo eum intuens, sed vt Deus desuper cognoscens. Vidi inquit te, id est, morum tuorum mansuetudinem. Dicit autem: *Cum esses sub ficu*, quoniam nullus ibi erat, sed solus Philippus & Nathanaël singulariter loquebantur, & propter hoc dictum est quòd vidēs eum à longè dixit: *Ecce verè Israëlita*: vt scires quoniam antequam appropinquaret Philippus, hæc loquebatur Christus, & insuspicabile fiat Christi testimonium. Noluit autem Christus dicere, *Non sum ex Nazareth*, vt annunciat tibi Philippus, sed ex Bethlehem, vt non faceret altercabilem sermonem, neque per hoc dedisset argumentum sufficiens quòd ipse esset Christus, sed ostendit se Christum per hoc quod profertur erat loquentibus illis. August. Querendum est enim an aliquid significet arbor fici. Inuenimus arborem fici maledictā, quia folia habuit & fructu caruit. In origine humani generis Adam & Eua cum peccauissent, de foliis ficus succinctoria sibi fecerunt. Folia ergo ficulnæ intelliguntur peccata. Erat autem Nathanaël sub arbore fici, tanquam sub umbra mortis: ac si dominus ei dicat: *O Israel sine dolo quisquis es. O popule, Iudæus ex fide, antequam te per Apostolos meos vocarem, & cum esses sub umbra mortis, & me non videres, ego te vidi*. Greg. 18. moral. vel cum esses sub ficu vidi, id est, positum te sub umbra legis elegi. Aug. de verb. dom. Recordatus est autem Nathanaël se fuisse sub ficu: vbi non erat Iesus præsentia corporali, sed scientia spiritali: & quia sciebat se solum fuisse sub ficu agnouit in illo diuinitatem. Chryl. Sic ergo ab hac prædicatione, & ab eo quod mentem scrutatus est eius, & quia cum aduersus eum dicere videretur non culpauit, sed laudauit, cognouit quoniam verè est Christus. Vnde sequitur: *Respondit ei Nathanaël, & ait: Rabbi, Tu es filius Dei, &c.* Quasi dicat: *Tu es qui expectabaris, tu es qui quærebatur*: quia enim argumentum inaltercabile suscepit, venit ad confessionem, & in mora priori diligentia ostendens, & in posteriori confessione deuotionem. Multi autem legentium sermonem hunc anxiantur. Petrus enim qui post miracula & doctrinā est confessus: quoniam filius est Dei beatificatus, vt à patre reuelationem iam suscipiens: Nathanaël autem ante signa & doctrinam, hoc dicens, nihil tale audiuit. Est igitur huius causa: quoniam verba quidem eadem locutus est Petrus & Nathanaël, non autem eadem mente: sed Petrus quidem confessus est filium Dei, vt verum Deum, hic autem hominem nudum, dicens ei: *Tu es filius Dei*: in duxit, *Tu es rex Israël*. Dei autem filius nō Israëlitis est rex solum, sed & orbis terrarum vniuersi. Hoc etiam manifestum est ex his quæ consequuntur: nam Petro nihil postea addidit Christus, sed quasi perfecta eius existente fide ecclesiam se dixit in confessione illius fabricaturum esse. Nathanaël

naël autem quasi multa parte & maioris confessionis deficiente ad maiora reducitur: nam sequitur: *Et dixit ei, quia dixi tibi, &c.* quasi dicat, *Magnam tibi visum est hoc esse quod dixi, & propterea me regem Israël confessus es: quid igitur diceres cum maius videbis?* & quid sit istud maius ostendit subdicens, & dicit eis: *Amen dico vo. vide. ca. aper. & angel. Dei ascen. & descen. super filium hominis*. Vide qualiter paulatim eum à terra abducit, & facit quod non ultra æstimet Christum esse hominem solum: cui enim angeli ministrant, qualiter hic homo purus esset: per hoc igitur suadet angelorum se esse dominatorem. Sicut enim in proprium regis filium descenderunt & ascenderunt in eum ministri regales: hoc quidem in tempore crucis, hoc verò in tempore resurrectionis & ascensionis: sed & ante hoc quando accesserunt & ministrabant ei, & quando euangelizabant eius natiuitatem. Futurum verò à præterito probauit: qui enim in præteritis virtutem eius agnouerat, & de futuris adiens facilius suscepit. Aug. de ver. Do. Recolamus autem veterem historiam quando Iacob in somniis vidit scalam à terra pertingentem vsque in cælum, & Dominus incubebat super eam, & angeli ascendebant & descendebant per eam. Denique ipse Iacob quia intellexit quid viderit, posuit lapidem & fudit oleum, dum vnxit lapidem Iacob, nunquid idolum fecit? significat, non adorauit: agnoscitis chrisma agnoscite & Christum. Ipse est lapis quem reprobauerunt ædificantes: si ergo Iacob vidit scalam qui est Israel appellatus, & Nathanaël iste verè Israëlita erat, conuenienter somnium Iacob Dominus dixit ei, quasi dicat, cuius nomine te appellauit, ipsius somnium in te apparuit. Videbis enim cælum apertum, & angelos Dei ascendentes & descendentes super filium hominis: Si autem ad illum descendunt & ad illum ascendunt, & sursum est & hic est sursum in se, deorsum in suis. Aug. super Ioan. Sunt angeli Dei boni prædicatores prædicantes Christum hoc est super filium hominis ascendunt: sicut Paulus qui ascenderat vsque ad tertium cælum, descendit vsque ad lac potum paruulis dandum. Dixit autem, *Maius his videbis*: quia plus est quòd nos Dominus vocatos iustificauit, quam quod vidit iacētes sub umbra mortis. Quid enim nobis proderat si ibi mansissemus: vbi nos vidit? Quæritur autem quare Nathanaël cui tantum testimonium perhibuit filius Dei: inter 12. apostolos non inuenitur? Intelligere autem debemus ipsum eruditum fuisse & peritum legis, propterea noluit illum Dominus inter discipulos ponere: quia idiotas elegit, vnde confunderet mundum. Volens enim superborum frangere ceruices, non quæsiuit per orationem piscatorem, sed de piscatore lucratus est imperatorem. Magnus Cyprianus orator, sed prius Petrus piscator, per quem postea sederet non tantum orator sed etiam imperator.

S. IO. CHRYSOSTOMI Episcopi Constantinop. in idem Euang. Homil. 1.

Est Hom. 17.
in Ioan.
Matth. 3.
Tabat Ioannes, & ex discipulis eius duo, &c. Pigra
Quodammodo humana vita est & ad perditionem

nem proliuis, nō propter naturæ suæ opificium: sed propter voluntatis desidiam. Quamobrem: sæpius admonendum: Vnde Paulus, hæc scribere. *Heb. 6.* mihi quidem non graue, vobis autē tutum. Terra enim semel accepto semine mox profert fructus, neque indiget altera satione. In anima nostra ita vsu venit, sed frequenter & summa cum diligentia in ea serendum est, vt semel saltem fructum accipiat: primum enim non facillè incidunt, & imprimuntur animo verba Dei: quoniam multa sequitur difficultas: multis obruitur spinis anima, multi adsunt insidiatores semina diripientes. Deinde cùm germinat, & radices agunt semina, iterum indigent diligentia, vt ad maturitatem perueniant: & cùm peruenerint, vt integra perstent, & à nemine lædantur. In seminibus enim quum è vagina spica erumpit, & rubiginem, & cætera noxia facillè contemnit. In doctrina autem perfectum opus nonnūquam aliqua incumbens tempestas & fluctus perdidit, idque & rerum difficultate, & hominū qui sciunt & volunt lædere fraudibus, variisque aliis tentationibus penitus labefactatur. Hęc autem non temerè vobis dicta sunt, sed vt quoties idem Ioannem repetentem audieris, nolis tanquam loquatorem contemneris, neque superfluum, & molestum arbitrari. Voluit enim semel audiri, sed cùm nō multi eius verbis à principio nimio somno oscitantes vacauerint, iterum eos excitat. Considera autem eius verba, inquit enim; *Qui post me venit, ante me factus est*. Et item: *Non sum dignus soluere eius corrigiam calceamenti, & iterum: Hic est qui baptizat in spiritu sancto, & igne*. Quòdque spiritus visus est descendens, quasi columba super eum: & quòd testimonium perhibuit, quoniam hic est filius Dei: nemo verbis attendit, nemo rogauit cur, pro quo, & qua ratione id diceret. Dixit præterea: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: neque hoc vlla eos admiratione affectit, idcirco repetere cogitur, tanquam duram quandam, & immitem terram nouali frequenter molliens & sermone tanquam aratro subactam mentem excitans hoc pacto semina altè deiicit. Propterea non longiori vsus est oratione, quoniam vnum tantum curabat, vt Christo omnium animos coniungeret. Norat enim si hoc reciperent, non amplius testimonio alicuius indigere, vt factum est. Nam si Samaritani audito Christi sermone dicunt *Ioan. 4.* Iheri. Non iam propter tuam loquelam credimus, ipsi enim audiuius & scimus, quia hic est verè saluator mundi: longe magis discipuli id fecissent effeceruntque. Nam cum abeuntes vno tantum vespere Christum audissent, non amplius reuersi sunt vt & Ioanni ministrarent, & eius audirent prædicationem. Inuenit enim hic primum, inquit, fratrem suum Simonem, & dicit ei: Inuenimus Messiam, quod est interpretatum Christus. *Messias.* Intuere hoc etiam loco, quod neque cùm dixit: *Post me venturus est, qui ante me factus est: neque cùm dixit Non sum dignus soluere eius corrigiam calceamenti, quenquam lucratus est. Verum cùm de Christi generatione verba habere, & in humiliorem sermonem descendere cœpit, ruc secuti sunt discipuli. Vnde animaduertendum est, quod non tam multi ad Christum sectandum adducuntur, quando magnum aliquid, & altum de Deo dicitur, sicut quum ad humilia, & ad auditorum salutem accommodatiora descenditur.**

Audierunt igitur à Ioanne quòd tollit peccata mundi, & è vestigio ad eum properarunt. Nam si peccata abluerit, & sine labore nostro his nos liberare potest, cur tantam rejicimus gratiam? Audiant catechumeni, & qui ad vltimum vsque spiritum propriam contemnunt salutem. Iterum instat Ioannes: Ecce agnus Dei. Nihil Christus, sed ille omnia loquitur: ita & sponsus, nihil ad sponsam primò loquitur, sed silet. Alij ipsum ostendunt, alij sponfam accipiunt, cui tantum monstratur, neque à seipso eam, sed alio tradente accipit sponfus: cum verò traditam acceperit, ita ei afficitur, vt minimè amplius despondentium reminiscatur. Ita Christus venit, vt ecclesiam componeret, nullum ipse verbum fecit, tantum præsto fuit amicus eius Ioannes, dexteram imposuit sponsæ, ipse verba habuit, & hominum animas Christo tradidit, quibus acceptis ita formauit, vt non amplius ad Ioannem esset redeundum. Aliud præterea animaduertendum est, quod quemadmodum in nuptiis, non sponsa spòsum petit, sed contrà, etiam si regis filius vilem ancillam duceret: Ita nunc non in cælum humana ascendit natura, sed ipse Deus ad hanc descendit, quamuis humilem, quamuis contemptam. Re autem perfecta non permisit eam amplius hic immorari, sed ad patriam domum sustulit. Sed quam gratia non seorsum suis conuocatis discipulis Ioannes hæc cū his loquitur, & ita eos Christo commendabat, sed omnibus præsentibus inquit ad eos; Ecce agnus Dei? Ne videretur id ex composito fecisse. Nam si ipsius horrat, & tanquam gratiam ei haberent, Christum petissent, reslissent fortasse: nunc autem ex communi doctrina eum secuti, firmique perstiterunt discipuli, non magistri gratiam, sed propriam tantum spectantes vilitatē Prophetæ & Apostoli omnes absentem Christum prædicauerunt, illi quidem antè, hi verò post acceptam carnem, Ioannes autem solus præsentem. Quare amicum ipsum sponsi appellat? Affuit enim solus nuptiis, omnia fecit, omnia ad finem perduxit; ipse rem orsus est, & viso Iesu ambulante inquit: Ecce agnus Dei. Neque voce tantum, sed & oculis Christum testatur est, & admiratus, & incredibili gaudio exultauit. Neque iam exhorratur, sed admiratur, & obstupefcit præsentem, & Dei donum, quod annunciaturus venerat, & purgationis modum manifestat. Agnus enim vtrunque significat. Neque dixit, qui tollit aut tulit, sed tollit peccata mundi, vt quotidie ea tollere intelligatur. Non enim cum passus est, solùm nostra abstulit peccata, sed ex illo hæctenus tollit. Non semper crucifigitur. Vnum nanque pro peccatis nostris tulit sacrificium, sed semper per illud nos purgat. Quemadmodum igitur cum verbum dixit, & filium, vtrunque præ cæteris eximium intellexit: ita & agnus, & propheta, & lux vera, & pastor bonus, & alia quæ ab eo articuli adiectione dicta sunt, præcipuum quiddam, & cæteris præstantius demonstrant. Etenim & agni, & prophetæ, & filij multi sunt, sed hic longè præstat. Neque articulo solo, sed vniuersi quoque adiectione hoc confirmat. Nihil enim cum creatura communicat. Quod si cui non idoneo tempore, hora videlicet decima, hæc dicta viderentur (hora enim, inquit, quasi decima erat) multum mea sententia fallitur. Mundi namq; hominibus, carnisque voluptatibus deditis, id tempus

non admodum commodum est ad aliquid serid peragendum, eò quod mens cibo ingrauescit: Ioannes autem etiam vesperi tam sobrius erat, quàm nos sub aurora, imò longè magis. Nam sæpenumero vespertini cibi reliquæ animi solertiam mane etiam hebetant: ille autem nullo huiusmodi onere premebatur. Non igitur immeritò sub vesperum hunc sermonem habuit. Propterea in deserto conuersabatur iuxta Iordanem, quòd omnes summo feruore ad baptismam concurrerant parum secularia curantes, & vt Christum sectarentur, tridud cibus omnibus abstinebant. Hoc enim studiosi præconis, & diligentes agricolæ officium est, vt non prius ab opere desistant, quàm quod intendunt, effecerint. Sed quid tandem non vniuersam Iudæam Christum annuncians peragravit? Quid iuxta Iordanem tantum immeratus venientem expectauit, quem ostenderet? Quoniam per opera id fieri volebat, id curabat, vt Christus nasceretur, & persuaderet, vt vitam æternam audirent. Illi maius, operum scilicet, reliquit testimonium, quemadmodum ipse inquit. Ego ab homine non accipio testimonium opera quæ dedit mihi pater, hæc sunt, quæ testimonium perhibent de me. Vide quanto hoc clarius sit. Cum enim scintillam paruum excitasset, repente flamma ad summum euasit. Nam qui prius Ioannis verbis minimè mouebatur, postmodum dicunt quæcunque Ioannes dixerit vera esse. Accedit ad hoc, quod si his annunciandis orbem peragrasset, humano quodam studio id fecisse videretur, & non parua auditorum animis orta esset suspicio. Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Iesum. Atqui & alij erant Ioanni discipuli, qui non modo nõ secuti sunt, sed ei æmulabantur, dicebant enim: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum. Et iterum videntur eum accusare: Quare nos ieiunamus, & discipuli tui non ieiunant? Sed meliores nullo alio affectu perturbati, audito Ioanne è vestigio secuti sunt Iesum, non quòd magistrum despicerent, sed quòd certam fidem eius adhiberent testimonio. Maximum autem argumentum est, recta eos mente secutos, quod nullo hortatu (suspiciosum enim fuisset) sed solo auditu, quod in spiritu sancto esset baptizaturus, secuti sunt: neque magistrum reliquerunt, sed quid ille amplius quàm Ioannes ferret, ediscere voluerunt. Et animaduerte verecundam diligentiam. Nõ enim quam primum de magnis, & necessariis rebus Iesum percontantur, neque de publicis simpliciter, sed propriis. Norant enim non vilia & abiecta: sed vera esse magistri verba. Erat autem Andreas frater Simonis Petri, vnus ex duobus, qui audierant à Ioanne, & secuti fuerant eum. Qua ratio alterius non meministi? Sunt qui dicunt quoniam ipse sit Euangelista, qui secutus est: alij quod obscurus esset neque præter necessaria sibi dicenda ducit. Nulla enim vtilitas eius nominis cognoscendi. Neque septuaginta duo suis quisque nominibus cognoscitur. Ita & Paulus, Misimus, inquit, cum eo fratre in multis sæpe studiosum, cuius laus in euangelio. Andree autem meministi vel hæc ob causam, vt quum audieris ipsi & Simoni Christum dicentem; Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum, tam admirabilem promissionem intelligas, non dubitaret & fratrem iam fidei iecisse funda

Infr. 5.

Ibid. 7.
Matth. 9.
Mar. 2.

2. Cor. 8.

Matth. 4.

funda

fundamenta. Conuersus autem Iesus, & videns eos sequentes, dicit eis: Quid queritis? Hinc admoneri possumus, Deum suis in nos beneficiis nostras non præuenire voluntates, sed à nobis incipiendum esse: sed cum nos prompto, paratòque animo ad suscipiendam gratiam exhibemus, tunc multas nobis offert salutis occasiones. Quid queritis? Quid sibi vult hæc interrogatio? Qui humanorū cordium scrutator est, qui cogitationes nostras aperte intuetur, is interrogat, non vt sciat (scit enim) sed vt rogando eos sibi conciliet, & familiares reddat atque audentiores, seque suo eos dignari colloquio ostendat. Credibile enim erat eos subueneri, & formidare, cum se rudes intelligerent, & tantum de illo magistri accepissent testimonium. Amouendæ igitur verecundiæ & timoris gratia rogat, neque domum vsque silentio finit peruenire. Atqui idem eò tacente euenisset, si secuti essent. Cur igitur rogat? Vt eos, vt dixi, bona spe confirmaret, ne erubescerent, hæsitarentque. Nec ex sequentibus tantum, sed ex interrogatioe eorum ostendit desiderium. Siquidem quum nihil adhuc magnum neque vidissent, neque audissent, ab eo magistrum appellat, se discipulis annumerant, & cur sequantur ostendunt, vt vide licet aliquid vtile decerneret. Animaduerte quæso horum prudentiam. Non dixerunt: Doceas quid sequamur, quid necessariò faciendum: sed, Rabbi inquit, vbi habitas? In ocio enim vt dixi, & rogare, & audire aliquid ab eo volebant, idcirco neque tempus distulerunt, neque se postriedie publicè disputantem audituros dixerunt, sed vehemens audiendi desiderium præ se ferunt, ne horam quidem dimittentes. Et animaduerte animi ardorem. O memorabilem illorum sapientiam, o diligentiæ, o in magistrum fidem. Etenim iam sol ad occasum properabat (hora enim erat quasi decima) & propterea etiam Christus domum non docet, sed allicit sequentes, ostendens iam in suos accepisse. Non dixit igitur intemptuum esse, vt ad se proficiscerentur: sed, venite, inquit, & videte vbi habitem. Non dicit, audietis cras si quid vultis, neque tunc missos fecit, sed tantquam amicos, longa deuinctos consuetudine alloquitur. Quo igitur pacto, inquit filius hominis non habet, vbi caput inclinet? quoniam nullum habuit proprium diuersorium. Ita ea intelligentia est parabola. Non quod domum non habitaret, hoc autem dixit euangelista, quia apud eum ea die moram traxerunt. Sed cur non id addidit, tanquam manifestum esset? Neque enim alia ratione secuti sunt, neque Christus eos allexit, quàm vt erudiret: quod tam largiter, & promptè vna nocte acceperunt, vt mox vterque alios allicerent. Hinc facile admonemur omnia præter diuinarum rerum doctrinam, & vana & superflua æstimanda: ad eam autem nullum tempus esse intemptuum, quamuis aliena domus ingredienda sit, & magnus vir & clarus etiam ab obscuro petendus, & intemptiue nunquam huius doctrinæ occasio contemnenda est. Cibus enim, & balnea, & cœnæ, & reliqua secularia statutum tempus habent: superne autem sapientie nullo tempore circumscribitur, sed omne ei tempus accommodatum est. Opportunè, inquit, importunè, argue, obsecra, increpa. Et propheta: In lege eius meditabitur die ac nocte. Moses hoc Iudæis semper præcipit: se secularia enim, hoc est balnea,

cœnæ, quæ necessaria sunt & frequenter petimus: corpus imbecillius reddunt, animæ autem doctrina quanto magis imbuimur, tanto fortior anima efficitur. Verum enimvero in deliramentis, & nugis inutiliter vniuersum tempus consumimus, & aurora, crepusculo, meridie, vespere, frustra desidemus, locum ad hæc constituimus: diuinum autem pabulum si semel, bisve ad summum, audimus, tanquam saturi nauileamus. Quænam horum causa? Parua animi affectio. Cōcupiscentiam circa hæc & appetitum dissoluimus, & idcirco spiritalem cibum fastidimus. Magnum autem & hoc præter alia ægritudinis indicium, quod neque esurimus, neque sitimus: sed vtrunque nobis iniucundum est. Nam si in corporibus, id est grauissimi morbi signum, longè magis in anima. Quoniam igitur pacto quisciantem eam & dissolutam quibus operibus, quibus verbis sancire poterimus? Si diuinos sermones, propheticos, apostolicos, euangelicos, & alios omnes familiares habuerimus, tunc longè hoc meliores gustatu cibos quam seculi immundos cognoscemus. Hoc namque nomine intemptiuas nugas, & sodalitates appellare libet. Quid enim, quæso, melius de forensibus ne iudicialibusque negotiis: an de celestibus, & quæ post nostram hinc migrationem expectamus, disputare? Quid fatius, proximi res & alienas diligenter curate: an angelicas plurimum nobis cōferentes inquirere? Res vicini non omnino tuæ, sed cœlestes tuæ sunt. Sed licet, inquit, qui omnino hæc dicit omnia impleat. Quid autem de quibus temere disputatis non intelligitis, sed omnem vitam in hoc confumentes, nullum adhuc disputationi finè inuenitis? Neque adhuc grauiora dico. Humaniores enim hæc inuicem disputant, pigri autem & negligentes de mimis, saltatoribus, aurigis sermonem faciunt, ita & auditum simul & animam coinquinant, naturam his confabulationibus in omne vitiorum genus præcipitem agentes: simul ac enim saltatoris nomen lingua protulit, animus eius sibi faciem, comam, mollem vestem, & his illum longè molliorem effingit. Alius ex fornicariæ mulieris sermone, verbis, forma, limis atque lasciuis oculis, delicato aspectu, capillorum in orbem flexibus, fucopictis genis flammam fouet: nõne quæso, in præsentia his verbis toto animo commouemini? Verum non pudet, neque erubescitis? naturali enim necessitate hi motus exoriuntur. Quod si in ecclesia & ab illis procul irritamentis, nostris tamen sermonibus non nihil incalcescitis: considerate quales esse par est eorum affectus, qui in ipso sedent spectaculo, quibus plurima licentia est, & extra hunc honestum reuerèdumque confessum, abiecto pudore & vident illa, & audiunt. Et quid tandem, aliquis fortasse impudentior dicet, si naturæ necessitas animam ita afficit nos, nõne illam arguis? Quoniam quod auditor moueatur, naturale quidem est, fateor; quod autem audiat, voluntarium. Siquidem necessarium est, vt qui igni appropinquat, exuratur, & hoc humanæ naturæ imbecillitas exigit: non tamen nos natura igni admouet, hoc enim prauè & peruersè voluntatis est. Admonendum igitur censeo, ne sponte nostra nos ipsos præcipientes in ignem demus, neve in profundum malitiæ pelagus demergamur, ne paratè diabolo flammæ obnoxij, cum illo in perpetuum damnemur supplicium: à quo vti nam liberi

* intellige affectionem.

Sacrificium
Christi cruci-
sum vnicum,
sed per illud
nos purgat
semper.

beri in ipsos Abraham sinu recipiamur, gratia, & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri gloria, simul & spiritui sancto in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN IDEM

Homil. 2.

Inuenit hic prior fratrem suum Simonem & dixit ei: *Inuenimus Messiam, &c.* Cum à principio Deus hominem fingeret, noluit solum esse, sed ei dedit mulieris auxilium, & ut vna cohabitarent instituit. Norat enim hac mutua consuetudine multum vtrique emolumentum prouenturum: Quid si non ut decuit, mulier tato vsa est beneficio? Nam si rei ipsius natura considerabitur magna profectio in hac coniunctione deprehenditur vtilitas: modo aliquid sapiamus, neque in vxore duntaxat & viro, sed & fratribus, si tanto ipsi munere frui voluerint. Vnde propheta: Ecce quam bonum, inquit, & quam iocundum, habitare fratres in vnum. Et Paulus, ne eorum congregationem dimitteremus, admonuit; Hæc est inter nos & bestias differentia. Hac gratia ciuitates, fora, domos excogitauimus, ut simul viueremus, non mutua tantum consuetudine, sed charitatis vinculo. Cum enim indigna nobis natura ab opifice Deo tributa sit, neque sibi ipsi sufficiens vtilitati nostræ prospectum est, vt scilicet indigentia nostra mutua consuetudine inuaretur. Itaque quod alteri deest, alterius auxilio suppletur. Non aliter hac mortali successione diuinam immortalitatem seruamus. Longum explicatu esset in præsentia, quantum hac inuicem intima & sincera coniunctione vtilitatis proueniat. Sed aliud intendimus, cuius gratia hæc nobis dicta sunt. Andreas autem cum apud Iesum multa didicisset, non abscedit thesaurum, sed ad fratrem festinauit, accepta bona quamprimum communicaturus. Sed qua gratia Ioannes, quem Christus sermonem habuerit, num enarrauit? Vnde cognoscere possumus, quod ideo apud Christum manserit? Paulo ante id nobis ostensum est, & ex hodierna concione etiam cognoscere licebit. Quid enim fratri Andreas dicit: Inuenimus Messiam, quod interpretatur Christus? Vides quam citò didicit simul, & persuadentis magistri sapientiam, & eorum in discendo incredibilem à principio diligentiam ostendit? Hoc enim verbum inuenimus, animæ est maxime eius aduentum desiderantis, & cælitus veniam expectantis, cuius aduentu exultans alios euangelij gestiat fieri participes. Hoc fraterni animi, cognati amoris, sinceri est affectus officium, ut in spiritualibus quam diligentissimam curam adhibeamus, inuicem optulemur. audi Andream quam assertiuè articuli adiectione dicat; Inuenimus Messiam. Vnum quendam Christum expectabant, nihil cum aliis communicantem. Considera ab ipso principio fidelem & beneuolum Petri animum. Cucurrit è vestigio, nihil moratus. Adduxit, inquit, eum ad Iesum: sed nemo eius damnet nimiam in credèdo facilitatem, nisi prius rem ipsam diligenter intueatur. Si quidem credibile est Andream plura persuasioni maxime accommodata narrasse; verum Euangelistæ nonnunquam multa breuiatis gratia præmittunt. Præterea non dicit ei statim persuas-

sisse, sed tantum adduxisse ad Iesum, ut inde totum disceret, aderat enim alter discipulus doctrinæ particeps. Nam si Ioannes Baptista quum inquit, Ecce agnus Dei, & qui in spiritu baptizat, certiorum doctrinam magistro edocendam reliquit, & inde hauriri hortatus est: longè magis Andream quum suum non esset officium, neque ad tanti luminis narrationem sufficeret, ad ipsum fontem fratrem adducere oportuit, tanto studio & alacritate, ut nihil eum auerteret aut moraretur. Intuitus autem Iesus dixit: *Tu es Simon filius Iona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.* Incipit iam reuelare diuinitatis mysteria, eamque paulatim per prophetias aperire: hoc pacto & cum Nathanaël legit, & cum muliere Samaritana. Non enim minus quam signa, prophetiæ mouent, neque vllum præ se ferunt fastum. Nam miracula apud stultam plebem nonnunquam calumnia notantur. In Beelzebub enim, inquit, eicit dæmonia. Prophetia autem nulli crimini est obnoxia. In Simone enim, atque Nathanaël hac doctrinæ via vsus est, non autem in Andrea & Philippo. Quid tandem? Quoniam ille Ioannes habuit testimonium non parui ad fidem momenti: Philippus verò conspectis qui aderat, facile persuasus est. *Tu es Simon filius Iona.* Ex præsentem futurum credit. Qui enim patrem nominat, constat eum futurum præuidere: & honorificè de eo prædicat, non adulatione, sed veri prædictione: quod vel ex Samaritana constat, quam vehementer reprehendit, præterita eius opera commemorans. Quinque enim viros habuisti, & quem nunc habes, non est tuus vir. Sic & pater eius multa prædicit idolorum arguens opinionem. Annunciant quæ vobis ventura sunt. Et iterum: Annunciaui & saluos feci, & non erat in vobis alienus, & in tota prophetia hoc meminit. Hoc enim vel maxime Dei opus est, quod neque dæmones vitari possunt, quanuis maiorem in modum admirantur. In miraculis enim sæpe sub veritatis umbra accipi possumus, prædictio futurum immortalis Dei duntaxat opus est: quod si quando dæmones aliquid prædixerunt, stultum & incautum vulgus deceperunt: eorum namque vaticinia passim falsa deprehenduntur. Atque Petrus nihil ad Christi verba respondit. Nondum enim quicquam viderat manifestè, sed primò didicit. Animaduertendum autem quod non omnia quæ euentura ei erant, hoc primo congressu prædixit: non enim appellauit eum Petrum, non dixit: Super eam petram ædificaturam ecclesiam, sed dixit: Tu vocaberis Cephas. Illud enim maioris erat & potestatis, necnon etiam authoritatis. Ea enim Christus nunc conticuit, humiliter à principio loquitur: quum verò diuinitatem suam demonstrauit, maiora narravit inquit: Et ego dico tibi, tu es Simon, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Hunc, Petrum appellauit: Ioannem verò filium tonitruum. Quamobrem? ut ostendat se eundem esse, qui vetus dedit testamentum. Ipse est qui nomina aptè imponit: qui Abram Abraham, & Sarai Saram, Iacob Israel vocauit. Multis à natiuitate nomina imposuit; ut Isaac Samson, ut iis quorum meminit Esaias & Osce. Quibusdam antequam à parentibus acceperunt appellationem mutauit, ut in prædictis, & Iesu. Mos etiam antiquitus erat à rebus nomina imponi

Math. 12.
Luc. 11.

Inf. 4.
Genes. 4.

Math. 8.
Luc. 9.

Χρηματα.

Nominum
impositio.
Math. 16.
Marc. 3.

Genes. 17.
Ibidem.
Ibid. 32. & 35.
Genes. 21.
Iud. 13.
Numer. 13.
Luc. 1.

imponi, quod & Helias fecit: hoc autem non temerè sit, sed vt ea appellatio imponatur, quæ sit diuini beneficii perpetuum monumentum, & memoria per prædicta nomina auditorum animis imprimatur. Ita & Ioanni cælitus nomen imposuit. Qui enim debebant ab ineunte ætate virtute pollere, eis tunc indita sunt nomina: qui verò in ætatis progressu profecturi erant, postmodum. Sed tunc quidem varia ac differentia singuli nomina acceperunt: nunc autem vno omnes appellamur, Christiani scilicet omnium maximo atque præstantissimo, cum quo & filij Dei, & amici, & corpus dicti sumus. Qua appellatione cæteris omnibus vehementius excitari, & promptiores ad virtutem complectendam fieri, nec ea quicquam indignum facere conari debemus: quum eodem, quo Christus, nomine vocamur, vt Paulus testatur, cuius excellentiam nos intelligere oportet: quod si is qui principis cuiuspiam, aut alterius clari viri nomen sortitus est, quum id audit, tumet atque superbit, & magnæ id sibi gloriæ arbitratur eiusque authoritate pro viribus seruire admittitur: quid nobis faciendum est, qui non principis, non terrenæ alicuius potestatis, non angeli, non archangeli, sed ipsius omnium Regis nomine appellari dignati sumus? Nónne ita animam nostram instituemus, vt non afficiatur iniuria qui tanto nos honore profectus est? An ignoratis quanto cohortes regiæ, & scutati, & hastati, eius latus stipantes honore habeantur? Ita & nos proximi facti Deo, eò magis quam quos nunc diximus, quò corpus propinquius est capiti quam illi regibus, totis viribus contendamus, vt Christi simus imitatores, qui inquit: Vulpes cubilia habent, & volatilia cæli nidos struunt, filius autem hominis non habet, vbi inclinet caput. Hoc ego à vobis exigere possem: graue fortasse & onerosum multis videbitur, quare hanc perfectionem propter imbecillitatem nostram omitamus. Arbitror autem vos non inhiare pecuniis, sed quemadmodum summam illam virtutem propter multorum imbecillitatem omitto, ita vobis à summa malicia abstinendum est, ac etiam longè magis. Non accuso qui domos habent, agros, pecunias, mancipia, modò his bene vtantur ad frugalitatem, & vt decet, hoc est tanquam dominus, non tanquam seruus: vt ea possideat, non ab his possideantur: vt vtatur, non abutatur. *Χρηματα* enim hoc est pecuniæ *ἀπό τῶ* *χρῶμαι*, quod est vtatur, dicuntur: ea videlicet ratione vt his in necessitatibus vtatur, non vt seruemus. Hoc serui est, illud domini, & ius super id habentis. Non propterea diuitias accepisti, vt terræ defodias, sed distribuas liberaliter: quas si Deus seruari voluisset, non sanè homini dedisset, sed creditas dimisisset: verum quum velis expendi eas, nobis largitus est, vt his inuicem communicaremus. Qui pecunias seruat, non est earum dominus. Quod si vt augeantur seruas, ea profecto optima augendi ratio, vt in omnes distribuatur. Neque enim sine sumptu lucrum, neque diuitiæ sine larga effusione proueniunt. Cuius rei argumentum in secularibus rebus videre licet, Si quidem mercator, & agricola: ille pecunias, hic semina profundit, Mercator nauigando pecunias in multos impendit, vt deinde lucratur: agricola semina in terram iaciens, assiduo diei labore exercet, vt plus inde accipiat: hinc autem non tanto

opus est labore, non nauis fabricanda est, non iugendi boues, non terra aranda, non tempestates, non aëris intemperies, non vis grandinis timenda: nulli fluctus, nulli scopuli offendendi. Hæc nauigatio, hæc factio, vna duntaxat reindiget, vt dispergantur diuitiæ, reliqua omnia agricola ille perficiet, de quo, inquit Christus: Pater meus agricola est. Quæ igitur temeritas, quæ infania, vbi omnia sine labore, sine periculo assequi possumus, supinos & oscitantes persisteret: vbi autem sudores innumeri, nauigandi pericula, labores, curæ, & quod grauius est, incertum votum, tantopere inuigilare? Nolite, quæso, nolite ergo propriam salutem tantopere despiciere: sed tot periculis contemptis, ad faciliora, & lucrosiora curramus, vt futura bona consequi possimus, gratiæ & benignitate Domini nostri Iesu Christi, per quem & cum quo patri gloria, simul & spiritui sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 3.

In crastinum autem voluit exire in Galilæam, & inuenit Philippum, &c. Tritum prouerbiū est, homini diligenti semper aliquid superesse. Et Christus: Qui querit, inquit, inuenit. Quare nulla iam me admiratio tenet, Cur Philippus Christum secutus sit. Andreas enim audit Ioanne, Andrea Petrus, hic nemine, sed tantum Christo dicente: Seque-re me, quamprimum credidit, & secutus, alij factus est prædicator. Cucurrit enim ad Nathanael: Quem scripsit, inquit, Moses in lege, & prophetæ, inuenimus. Vides viri diligentiam, vt scripturæ meminerit, vt Christi aduentum expectauerit? Inuenire enim querentis est. In crastinum exiit in Galilæam priusquam quisquam ipsum sequeretur, neminem vocat quod non temerè fecit, sed summa sapientia: nam si nemine sua sponte profectente ipse aliquos vocasset, de eorum perseverantia potuisset dubitari: veruntamen vltro sequi elegerit minime. Philippum autem sibi noticiam vocat, vt pote qui in Galilæa & natus erat, & educatus. Accepit igitur discipulis, alios iam venatur, & in primis Philippum & Nathanael. Sed de hoc non tam mirum fuit, quandoquidem nomen Iesu in vniuersam Syriam diffusum erat: illud admiratione dignum, quo pacto Petrus, Iacobus, Philippus potuerunt tam breui persuaderi: non tantum ratione quòd ante signa, sed quòd Galilæi erant, vnde neque propheta surrexit, neque quicquam boni. Rusticiori enim quodammodo, & crassiori erant ingenio. Vnde in hoc etiam Christus suam demonstrauit virtutem, quum ex sterili terra tales sibi discipulos comparauit. Credibile quidem est Philippum, & qui cum Petro erant, viso & audito Ioannis de Christo testimonium eum secutus, & Christi sermonem non parum in illis operatum. Nouerat enim qui idonei futuri essent discipuli. Euangelista autem hæc omnia omittit. Quoniam igitur vêturus erat Christus, credidit: quod Christus esset, ignorabat, quod vel à Petro, vel à Ioanne audierat. Meminit autem eius patriæ Euangelista, vt intelligas, quod infirma mundi elegit Deus. Inuenit Philippum Nathanael, & dicit ei, Quem scripsit Moses in lege, &c. Per Moysen & prophetas dignum fide

Ex Hom. 19.
in Euan. Ioan.
Math. 7.

1. Cor. 1.

fide sermonem suum facere, & auditori persuadere admittere. Nam cum Nathanael esset in perferenda veritate diligentissimus, vt & suis verbis, & Christi testimonio videre licet, merito ipsum ad Moysen, & prophetas Philippus relegavit, vt crederet. Quod autem Ioseph filium appellat, noli perturbari, eiusmodi adhuc erat opinio. Et vnde constat Philippe, quod ille sit? quod das nobis signum? neque enim satis est quod is sit affirmare. Quod inquam signum, quod miraculum affers? Non est de tantis rebus temere credendum, & periculosum est: dic quid certi habes? quod & Andreas, inquit, Si quidem ille cum suarum virium non esse intelligeret, quem thesaurum, quas diuitias inuenerit, ostendere, ad fratrem quem inuenerat ducit: ita Philippus quomodo ille hic sit Christus, & quomodo prophetam eum praxiderint non dicit: sed ducit ad Iesum quem adhuc ibidem conspicabatur, vt inde doceretur. *Et dixit ei Nathanael, A Nazareth potest aliquid boni esse? &c.* Laudat Iesum & admiratur: & dixit, A Nazareth potest aliquid boni esse? Quid laudat? nonne potius accusare oportuit? Minime. Non enim quod non crederet, ita locutus est: neque accusari, sed laudari meruit. Quam ratione prophetarum verba diligentius, quam Philippus conferebat? Audierat ex Bethlehem, & ex patria David Christum venturum. Hoc Iudaei credebant, hoc propheta iam pridem his verbis praxiderat: *Mich. 5.* Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel. Huius prophetae memor Nathanael audiens eum Nazarenum, perturbatur & dubitat, ne secundum prophetam sermonem Philippus falleretur. Intuere, quae homo, prudentiam, intuere mansuetudinem. Non dixit se deceptum, neque falsa sibi narrari, neque quod à propheta non ex Nazareth, sed ex Bethlehem Christum venturum didicerit: sed contra quam Philippus dixerit, persuasus obuiam tamen venit, ostendit igitur & scripturarum cognitionem, & morum simplicitatem, nec non vehemens Christi aduentus desiderium, cum Philippi verba non contempserit. Norat enim Philippum in patria commemoranda falli potuisse. Et vide quam verecundè interrogando non credendum innuit: non dixit, nihil boni fert Nazareth, sed à Nazareth potest aliquid boni esse? Necnon & Philippus prudenter quidem non indignatur, non aegre fert, vt pote parum creditus, sed expectat virum, vt ad Christum adducat, & ab ipso principio apostolum egit, ideo Christus inquit: *Ecce vere Israelita, in quo dolus non est.* Est enim & mendax Israelita, sed non hic, quippe cuius incorruptum est iudicium, nec ad gratiam, nec ad odium quicquam loquitur. Atqui Iudaei rogati vbi Christus nasceretur, in Bethlehem dixerunt, prophetam testimonium afferentes: Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda. Verum illi antequam Christi viderent de eo testati sunt, *Insa 7.* quo viso inuidia destiterunt, dicentes: Hunc nescimus vnde est, Nathanael autem in eadem perstitit sententia, quod non esset à Nazareth. Quomodo ergo propheta eum Nazarenum vocant? Eo quod illic educatus est & conuersatus. Nec se Nazarenum negavit, ne qua suspicio oriretur: neque si id persuasisset, non propterea se Christum esse ostendisset. Quid enim prohibebat non esse

Christum, quamuis à Bethlehem natum? Hoc igitur omisit, id autem in medium attulit, quod maximum erat ad credendum augmentum, se videlicet, praesentem eorum sermoni fuisse. Nam cum ille diceret, Vnde me nosti? Respondit, priusquam te Philippus vocaret, quum esses sub ficu, vidi te. Animaduerte hominem constantiam. Nam quum dixisset Christus: Ecce verè Israelita, non intumuit laudibus, neque his obuiam factus est, sed persecratur, vt de eo certi aliquid intelligat, & adhuc tanquam hominem alloquitur. Iesus tanquam Deus respondet. Non enim è loco aliquo aeditiori ipsum & eius mores, & mansuetudinem vidisse, non è specula aliqua more hominis eum sub ficu obseruasse dicit: nemo enim illic aderat, sed soli Philippus & Nathanael secreto in loco inuicem sermonem habuerant. Idcirco, inquit Evangelista, quod quum videret à longè venientem ad se, dixit: Ecce verè Israelita. Vt intelligatur priusquam appropinquaret Philippus, ita Christum locutum. Et ne quisquam posset suspicari quare, & temporis meminit, & loci, & arboris. Ne ab ipso missum Philippum quisquam opinaretur, si tantum eius ad Nathanael profectiois meminisset. Verum cum dixisset, vbi eum conuenit Philippus, & tempus certissimum, se prophetam ostendit: neque hoc tantum, sed etiam quae inuicem locuti essent in memoriam reduxit: hoc est à Nazareth potest aliquid boni esse? Ex quo maxime eum sibi conciliauit, cum ex eo non reprehendit, sed laudibus persecratus est. Et admiratus his verbis Nathanael verè Christum esse cognouit, à propheta scilicet, & prauidencia, & à certissima ipsius mentis persecrutatione. Demonstrat enim animi eius cogitationes, planè intellexisse, praefertim cum quae aegre ferenda videbantur, ea non reprehendit, sed laudat: dixit enim à Philippo vocatum, non autem quem inuicem sermonem habuerint, neque quod affuerit: relinquit haec eius conscientiae examinanda, cum nolit ipse coarguere. Quid igitur priusquam à Christo vocaretur, eum duntaxat vidit, nonne antea etiam in somni oculo viderat? Viderat sanè non modo inficias irer, sed ita opus fuit dictu. Quid igitur ille cum certissimum de Christi prauidencia argumentum accepisset, confessus est, & primò se diligentem, deinde sensu fidelem ostendit: respondit enim, *Tu es filius Dei, tu es rex Israel.* Vides gratiam repente, & Iesum amplectantem animam? Tu, inquit, ille es quem expectamus, quem quaerimus. Vides hominem stuporis, admirationis, laetitiae plenum? Is nobis sequendus est, quibus Deus filij sui cognitionem dare dignatus est: exultandum nobis est, non animo tantum, sed re ipsa. Quod autem exultantium officium est? Credere ei quem cognoueris, credentibus verò cogniti parere voluntati: nam si operibus nostris Deum in iram pronocabimus, quonam pacto poterimus exultare? Nonne videtis cum amicis domi quispiam accipit, quam praesentia se ferat laetitiam, quanta alacritate paratus sit nulli rei parcere, dum hospiti rem gratam faciat? Quod si quis ei non obsequeretur, neque ad eum reficiendum omnia faceret, & si milies eius praesentia se laetari diceret, non vti que crederetur: & merito sanè. Re ipsa, non verbote nus ostendenda laetitia est. Venit ad nos Christus, ostendamus eius aduentu laetitiam, nihil quod eum perturbet faciamus, ornemus quam ingreditur

ditur domum, hoc laetantium est: prandium apponamus eius gustui suauissimum, hoc exultantium est. Quale autem prandium ipse inquit: Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui me misit. Pascamus ipsum esurientem, potum demus sitientem: etiam frigidam aquam abs te accipit, quippe qui amat. Amicus enim, & si parua accipit, magna sibi videtur. Tu modo laeto vultu impendas duos obolos, non recusat, sed tanquam magna dederis gratè accipit. Nam cum nullius indigeat, neque necessaria ei sint manera tua, merito non munerum magnitudinem, sed donantis voluntatem reputat. Ostende igitur duntaxat, te aduenientem diligere, omnia eius gratia moliri, aduentu laetari. Considera qualis erga te fuerit, quod pro te animam posuerit, neque post tanta in te beneficia rogare te recusat. Pro Christo enim predicamus, inquit, tanquam Deo obsecrante pro nobis. Et quisnam adeo insaniit, vt dominum suum non amet? Hoc ego dico, nec ignoro neminem vestrum neque verbis, neque animo aliter sensurum. Verum non verbis tantum, sed & re ostendi vult amicis, quid sentiat. Nam si lingua duntaxat amici exhibemus officium, sanè ridiculum est, non modo apud Deum, sed apud homines nec stultum modo, sed damnosum. Verbis ergo opera consentiant, operibus consisteamur, vt ipse nos suos profiteatur, ineffabili gratia & benignitate, qui cum patre, & spiritu sancto viuunt & regnant, in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN IDEM Euang. Homil. 4.

Est Hom. 20. in Euang. 10. Respondit ei Nathanael, & ait: Rabbi, tu es filius Dei, tu es rex Israel, &c. Primum nobis curandum est, dilectissimi, & omni studio inuigilandum, vt sacrarum scripturarum profundum inspicere possimus, quarum sensus oscitantes nunquam deprehendimus. Est igitur quam diligentissime inuestigandum & assidue precibus insistendum, vt vel aliqua ex parte diuina mysteria assequi valeamus. Ecce hodierna die non parua nobis, sed multa persecrutionis quaestio proponitur. Nam cum Nathanael dixisset, Tu es filius Dei, respondit Christus, Quia dixi tibi, vidi te sub ficu, credis: maius his videbis. Quid hinc quaestio dignum? cur Petrus post tot tantaque miracula, post talem doctrinam acceptam, Christum Dei filium confessus, ac si reuelationem à Patre acceperit, laudatur: Nathanael verò ante signa; ante doctrinam idem quod Petrus asserens minime: sed tanquam nihil Christo dignum dixerit, maiorum spe trahitur? Quidnam hoc? quoniam & si iisdem verbis & Petrus, & Nathanael vsi sint, non tamen idem ambo senserunt: sed Petrus filium Dei tanquam verum Deum. Nathanael tanquam hominem tantum confessus est, quod ex sequentibus constat. Addit enim: Tu es rex Israel. Filius autem Dei non modo Israel: sed vniversi orbis terrarum rex est. Quod etiam inde ostenditur, quod Petro nihil amplius addidit Christus, sed tanquam perfecto in fide ecclesiam suam eius testimonio aedificaturum pollicitus est: Nathanael tanquam potiori in parte deficienti subdidit: *Amen amen dico vobis, amodo videbitis caeli apertu, &c.* Anima duertis, quomodo eum à terra paulatim erigit: quomodo ani-

mus excitat, ne amplius simpliciter hominem coniectetur? Cui enim angeli ministrant, & super quem ascendunt & descendunt, quonam pacto hominem esse existimabitur? Praeterea cum maiora visurum diceret, angelorum ministerium addidit: ac si diceret, hoc tibi magnum, Nathanael, visum est, propterea me regem confessus es: quid autem dices cum angelos super me ascenderes & descenderes videris? Quibus verbis suader, vt ipsum angelorum dominum cõsuetur: tanquam enim super dilectissimum regis filium, regij ministri & ascenderunt, & descenderunt: hoc quidem passionis tempore, illud resurrectionis & ascensionis: necnon & ante cum accesserunt, & ministrabant ei, cum natum annunciarunt, laudarunt, dicentes: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax, quando ad Mariam venerunt, quando ad Ioseph. *Luc. 2.* Facit autem quod saepe alias: duo praedicit: alterum iam praeteritum indicat, alterum ex hoc confirmat futurum. Illud nanque manifestum erat, quod ante Philippi vocationem esset sub ficu: ascensus autem & descensus angelorum partim fuerant, partim erant futuri, apud crucem, videlicet in resurrectione, in ascensione, qui etsi nondum euenerint ex praeteritis tamen facit, vt credantur. Quoniam eius virtutem iam viderat, facilius quae futura audit, credit. Quid igitur Nathanael? nihil respondit. Christus autem haecenus locutus secum, ea verba reputaturum dimisit: noluit enim omnia simul, sed iacto in terram fertile semine, sinit vt germinet, vt alio in loco inquit, Simile est regnum caelorum homini, qui seminavit bonum semen, cum autem dormiret, venit inimicus eius, & superfeminavit zizaniam in medio tritici, & abijt. *Math. 13.*

S. AVGVST. EPISCOPI Hippon. in idem Euangelium expositio.

Ex tracl. 7. in Ioan. Math. 10. Math. 5. **S**abat Ioannes, & ex discipulis eius duo. Vtique singulariter iste agnus, nam & discipuli dicti sunt agni, Ecce ego mitto vos sicut agnos in medio luporum. Dicti sunt & ipsi lumen; Vos estis lumen mundi. Sed aliter ille de quo dictum est, Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Sic & agnus singulariter, solus sine macula, sine peccato: non cuius maculae absterse sint, sed cuius macula nulla fuerit. Quid enim quia dicebat Ioannes de domino, Ecce agnus Dei? Ipse Ioannes non erat agnus? Non erat vir sanctus? Non erat amicus sponsi? Ergo singulariter ille, hic est agnus Dei: quia singulariter huius agni sanguine solo homines redimi poterunt. Fratres mei, si agnoscerimus precium nostrum quia sanguis est agni, qui sunt illi qui hodie celebrant festiuitatem sanguinis, nescio cuius mulieris? Et quam ingrati sunt? Raptum est aurum, dicunt de aure mulieris, & currit sanguis, positum est aurum in trutina vel in statera, & preponderauit multum de sanguine. Si pondus ad inclinandum aurum habuit sanguis mulieris, quale pondus habet ad inclinandum mundum sanguis agni, per quem factus est mundus? Et quid ille spiritus nescio quis, vt premeret pondus, placatus est sanguine. Immundi spiritus *Bibl. Hom. tom. 4.* **B** **tus**

tant nouerant venturum Iesum Christum, audierant ab angelis, audierant ex Prophetis, & sperabant eum venturum. Nam si non sperabant, unde clamauerunt; Quid nobis & tibi est? Venisti ante tempus perdere nos? scimus quia sis sanctus Dei. Venturum sciebat, sed tempus ignorabant.

Psalm. 101. Sed quid audistis in psalmo de Hierusalem? Quoniam beneplacitum habuerunt serui tui in lapides eius, & pulueris eius miserebuntur. Tu exurgens, inquit, misereberis Sion, quonia venit tempus vt misereris eius. Quando venit tempus vt misereretur Deus? Venit agnus. Qualis agnus est? Quem lupi timent. Qualis agnus est? Qui leonem occisus occidit. Dicitur enim diabolus leo circumiens & rugiens, quarens que deuoret: sanguine agni victus est leo, ecce spectacula Christianorum. Et quid est amplius? Illi oculis carnis vident vanitatem, nos cordis oculis veritatem. Ne putetis fratres, quod sine spectaculis nos dimisit Dominus Deus noster: nam si nulla sunt spectacula, cur hodie conuenistis? Ecce quod diximus, vidistis & exclamastis: non exclamaretis nisi vidissetis. Et magnum est hoc spectare per totum orbem terrarum, victum leonem sanguine agni,educta de dentibus leonum membra Christi, & adiuncta corpori Christi. Ergo nescio quid simile imitatus est quidam spiritus, vt sanguine simulachrum suum emi veller, quia nouerat precioso sanguine quancouque redimendum esse genus humanum. Fingunt enim spiritus mali umbras quasdam honoris sibi metipsis, vt sic decipiant eos qui sequuntur Christum. Vsq; adeo fratres mei, vt illi ipsi qui seducunt per ligaturas, per precantationes, per machinamenta inimici, misceant precantationibus suis nomen Christi: quia iam non possunt seducere Christianos vt dent venenum, addunt mellis aliquantum vt per id quod dulce est, lateat quod amarum est. & bibatur ad perniciem: vsque adeo vt ego nouerim aliquo tempore illius paleati * sacerdotem solere dicere, & ipse paleatus * Christianus est. Vt quid hoc fratres, nisi quia aliter non possunt seduci Christiani? Ne queratis ergo alibi Christum, quam vbi se vobis voluit predicari Christus. Et quomodo vobis voluit predicari, sic illum tenete, sic in cordibus vestris scribite. Murus est aduersus omnes impetus, & aduersus omnes insidias inimici. Nolite timere, nec tentat ille nisi permixtus fuerit: constat illum nihil facere, nisi permixtus fuerit aut missus. Mittitur tanquam angelus malus a potestate dominante: permittitur quando aliquid petit: & hoc fratres non fit, nisi vt probentur iusti, puniantur iniusti. Quid ergo times? Ambula in domino Deo tuo, certus esto, quod te non vult pati, non pateris: quod te permiserit pati, flagellum corrigentis est, non pena damnantis. Ad hereditatem sempiternam erudimur, & flagellari dedignamur. Fratres mei, si recusaret quisquam puer colaphis aut flagellis cedi a patre suo, quomodo diceretur superbus, desperatus, ingratus paternae disciplinae? Et vt quid erudit pater homo filium hominem, vt possit non perdere temporalia, quae illi acquisiuit, quae illi collegit, quae non vult eum perdere, quae ipse qui relinquit, non potuit in sempiternum tenere: non docet filium cum quo possideat, sed qui post eum possideat. Fratres mei, si filium docet pater successorem, & quem docet & ipsum similiter per

Christi nominis superstitio seu invocatio ab incantationibus.
* alias pileatis.
* alias pileatus.

omnia transiturum, quae & ille qui monebat transiturus est: quomodo vultis erudiri nos pater noster, cui non successuri, sed ad quem accessuri sumus, & cum quo in aeternum mansuri in hereditate, quae non marcescit, nec moritur, nec grandinem nouit? Et ipse hereditas & ipse pater est: hunc possidebimus, & erudiri non debemus? Sufferamus ergo eruditionem patris, non quando nobis dolet caput curramus ad precantatores, ad fortilegos & remedia vanitatis. Fratres mei, non vos plangam, quotidie inuenio ista, & quid faciam? Nondum persuadeo Christianis in Christo spem esse ponendam: Ecce si cui factum est remedium, moriatur. Quam multi enim cum remediis mortui sunt, & quam multi sine remediis vixerunt. Qua fronte exiit anima ad Deum? Perdidit signum Christi; accepit signum diaboli. An forte dicit, non perdidit signum Christi? Ergo signum Christi cum signo diaboli habuisti. Non vult Christus communionem, sed solus vult possidere quod emit. Tanti emit vt solus possideat, tu facis ei consortem diabolum, cui te per peccatum vendideras. Vt duplici corde, qui in corde suo partem faciunt Deo, partem faciunt diabolo. Iratus Deus quia fit ibi pars diabolo, discedit, & totum diabolus possidebit. Non frustra itaque Apostolus dicit, Neque uetis locum diabolo. Cognoscamus ergo agnum, fratres, cognoscamus precium nostrum. Stabat Ioannes, & ex discipulis eius duo. Ecce duo de discipulis Ioannis, quia talis erat Ioannes amicus sponsi, non quarebat gloriam suam, sed testimonium perhibebat veritati: nunquid voluit apud se remanere discipulos suos, vt non sequerentur Dominum? Magis ipse ostendit discipulis suis quem sequerentur: habebat enim illum tanquam agnum, & ille. Quid me attenditis? Ego non sum agnus: Ecce agnus Dei. De quo & superior dixerat, Ecce agnus Dei. Et quid nobis prodest agnus Dei? Ecce ait, qui tollit peccata mundi: secuti sunt illum hoc audio duo qui erant cum Ioanne. Videamus sequentia, Ecce agnus Dei, hoc Ioannes. Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Iesum, &c. Non sic illum sequebantur, quasi iam inhereret illi: nam manifestum est quando illi inhererunt, quia de naui eos vocauit. In his enim duobus erat Andreas, sicut modo audistis. Andreas autem frater Petri erat. Et nouimus in Euangelio quod Petrum & Andream Dominus de naui vocauit, dicens; Venite post me, & faciam vos piscatores hominum. Et ex illo iam inhererunt illi vt non recederent. Modo ergo quod illum sequuntur isti duo, non quasi non necessari sequuntur, sed videre voluerunt vbi habitaret, & faceret quod scriptum est; Limen ostiorum eius exerat pes tuus, surge ad illum venire assidue & erudire preceptis eius. Ostendit eis ille vbi maneret, & venerunt & fuerunt cum illo. Quam beatum diem duxerunt, quam beatam noctem. Quis est qui nobis dicat quae audierint illi a Domino? Edificemus nosmetipsi in corde nostro, & faciamus domum quod veniat ille & doceat nos, colloquatur nobis. Quid queritis? Dixerunt ei, Rabbi, quod interpretatum dicitur magister, vbi habitas? Dicit eis, Venite & videte. Et venerunt, & viderunt vbi maneret, & apud eum manserunt die illo. Hora autem erat quasi decima. Nihil ne arbitramur pertraxisse ad Euangelistam, dicere nobis quora hora erat? Potest fieri

Inca natore Sortilegi non consuli.

Eccle. 2.

Ephe. 4.

Matth. 4.

Eccle. 6.

Matth. 5.

Luc. 11.

fieri vt nihil ibi non animaduertere, nihil querere voluerit? Decima erat hora. Numerus iste legem significat, quia in decem preceptis data est lex, Venerat autem tempus, vt impleretur lex per dilectionem, quia a Iudeis non poterat impleri per timorem. Vnde Dominus dicit; Non veni soluere legem, sed implere. Merito ergo decima hora eum secuti sunt ad testimonium amici sponsi duo isti: & decima hora audiuit; Rabbi, quod interpretatur magister. Si decima hora Rabbi dominus audiuit, & decimus numerus ad legem pertinet, magister legis non est nisi dator legis, quia filius Dei dedit legem: nemo dicat quia alius dedit legem, & alius docet legem. Ipse illam docet qui illam dedit: ipse est magister legis suae, & docet illam; Et misericordia est in lingua ipsius, ideo misericorditer docet legem, sicut dictum est de sapientia; Legem autem & misericordiam in lingua portat. Noli timere, ne implere legem non possis, fuge ad misericordiam. Si multum est ad te legem implere, vtere pacto illo & chirographo, vt ere precibus quas tibi constituit & composuit iurisperitus caelestis: qui enim habent causam & volunt supplicare Imperatori, quaerunt aliquem scholasticum iurisperitum, a quo sibi preces componatur, ne forte si aliter petierint quam oportet, non solum non impetrent quod petunt, sed & poenam pro beneficio consequantur. Cum ergo quaerent supplicare Apostoli, & non inuenirent quo modo adirent imperatorem Deum dixerunt Christo; Domine, doce nos orare: hoc est, iurisperite noster, assessor Dei, imo concessor, compone nobis preces. Et docuit Dominus de libro iuris caelestis, docuit quomodo orarent, & in ipso quod docuit, posuit quandam conditionem; Dimitte nobis debita nostra, sicut nos dimittimus debitoribus nostris. Si non secundum legem petieris, reus eris. Contremiscis imperatore factus reus, offer sacrificium humilitatis, offer sacrificium misericordiae, dic in precibus; Dimitte mihi quoniam & ego dimitto: sed si dicis, fac. Quid enim facturus es, quod iturus es, si mentitus fueris in precibus? Non quomodo dicitur in foro, carebis beneficio rescripti, sed nec rescriptum impetrabis. Iuris enim forensis est, vt qui in precibus mentitus fuerit, non illi profit quod impetravit. Sed hoc inter homines, quia potest falli homo: potuit falli imperator quando preces misisti: dixisti enim quod voluisti, & cui dixisti: nescit an verum sit: dimisit te aduersario tuo conuincendum, vt si ante iudicem conuictus fueris de mendacio, quia non potuit ille nisi praestare, nesciens an fueris mentitus, ibi carebis ipso beneficio rescripti, quo perduxisti rescriptum. Deus autem quia nouit vtrum mentiaris, an verum dicas, non facit vt in iudicio tibi non profit, sed nec impetrare te permittit, quia ausus es mentiri veritati. Quid ergo facturus es? dic mihi. Implere legem ex omni parte, ita vt in nullo offendas, difficile est. Reatus ergo certus est, remedium vt non vis: Ecce fratres mei, quale remedium posuit Deus contra aegritudines animae. Quid ergo? Cum caput tibi dolet, laudamus si Euangelium ad caput tibi posueris, & non ad ligaturam ecurreris. Ad hoc enim perducta est infirmitas hominum, & ita plangendi sunt homines, qui currunt ad ligaturas, vt gaudeamus quando videmus hominem in lectulo suo constitutum iactari febribus & dolo-

ribus, nec alicubi spem posuisse, nisi vt sibi euangelium ad caput poneret, non quia ad hoc factum est, sed quia praelatum est Euangelium ligaturis. Si ergo ad caput ponitur, vt quiescat dolor capitatis, ad cor non ponitur vt sanetur a peccatis? Fiat ergo. Quid fiat? Ponatur ad cor, sanetur cor, bonum est. Bonum est vt de salute corporis non fatagas, nisi vt a Deo illam petas. Si scit tibi prodesse, dabit illam tibi: si non tibi dederit, non tibi proderit habere illam. Quam multi aegrotant in lecto innocentes, & si sani fuerint, procedunt ad scelera committenda, Quam multis obest sanitas? Latro qui procedit ad faucibus occidere hominem, quantum melius illi erat vt aegrotaret? Qui nocte surgit ad effodiendum parietem alienum, quantum melius si febribus iactaretur: innocetius aegrotaret, scelerate sanus est. Nouit ergo Deus quid nobis expediat, id agamus tantum vt cor nostrum sanum sit a peccatis. Et quando forte flagellamur in corpore, ipsum deprecemur. Rogauit eum Paulus Apostolus, vt auferret ab eo stimulum carnis & noluit auferre: nunquid perturbatus est, & nunquid contristatus dixit se desertum? Magis se dixit non desertum, quia non ablatum est quod volebat auferri, vt illa infirmitas sanaretur: hoc enim inuenit in voce medici, Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Vnde ergo scisti quod non vult te sanare Deus, adhuc tibi expedit flagellari? Vnde scis quam putre est quod secac medicus, agens ferrum per putrida? Nonne nouit modum quid faciat, quouque faciat? Nunquid vlulatus eius qui secatur, retrahit manus medici artificiosae secantis? Ille clamat, ille secac, Crudelis qui non audit clamantem, an potius misericors, quia vulnus persequitur vt sanet aegrotum? Hec fratres mei ideo dixi, ne quis quaerat aliquid praeter auxilium Dei. Quando forte in aliqua correptione Domini sumus, videte ne peccatis, videte ne ab agno recedatis, & a leone deuoremimini. Diximus ergo, quare hora decima, sequentia videamus. Erat Andreas frater Simonis Petri, vnus de duobus qui audierant ab Ioanne, & secuti fuerant eum. Messias Hebraice, Latine vnctus, Graece Christus est: ab vnctione enim dicitur Christus. Christum vnctio est Graece, ergo Christus vnctus. Ille singulariter vnctus, precipue vnctus, vnde omnes Christiani vnguntur. Ille precipue quomodo in Psalmo dicit audi; Propterea vnxit te Deus tuus oleo exultationis, pra participibus tuis. Participes enim eius omnes sancti: sed ille singulariter vnctus, sanctorum, singulariter Christus, singulariter vnctus. Et duxit * ad Iesum. Andreas fratrem suum Simonem. Intuitus autem eum Iesus, dixit, Tu es Simon filius Ioannis, * tu vocaberis Cephias, quod interpretatur Petrus. Non magnum quia Dominus dixit, cuius filius esset iste. Quid magnum Domino? Omnia nomina sanctorum suorum praedestinavit: & miraris, quia dixit, vni homini, tu es filius illius, & tu vocaberis illud? Magnum, quia mutauit ei nome, & fecit de Simone Petrum Petrus autem a petra, petra vero Ecclesia. Ergo in Petri nomine figurata est Ecclesia. Et qui secutus, nisi qui edificat supra petram? Et quid ait ipse Dominus; Qui audit verba mea haec & facit ea, simi-

1. Cor. 10.

** al. adducit.*

** al. Iohanna.*

Matth. 7.

domum illam, & non cecidit: fundata enim erat supra petram. Qui audit verba mea, & non facit ea, iam vnusquisque nostrum timeat & caueat, similibo eum viro stulto, qui ædificauit domum suam super arenam: descendit pluuia, venerunt flumina, flauerunt venti, & impegerunt in domum illam, & cecidit, & facta est ruina eius magna. Quid prodest quia intrat Ecclesiam qui vult super arenam ædificare. Audiendo enim & non faciendo, ædificat quidem, sed super arenam. Si enim nihil audit, nihil ædificat: si audit, ædificat. Si querimus vbi, si enim audit & facit, supra petram: si audit & non facit, super arenam. Duo sunt genera ædificantium, aut supra petram, aut supra arenam. Quid ergo illi qui non audiunt? Securi sunt: securus eos dicit, quia nihil ædificant. Nudi sunt sub pluuia ante ventos, sanè flumina cum venerint ista, ante illos tollunt, quàm domus dei ciant. Ergo vana est securitas, & ædificare, & supra petram non ædificare. Si audire vis & non facere, ædificas, sed ruinam ædificas: cum autem venerit ventatio, deiicit domum, & cum ipsa ruina tua te rotlet. Si autem non audis, nudus es, & illis tentationibus tuiple retraheris. Audi ergo & fac. Vnum est remedium. Quanti fortè hodie audiendo & non faciendo rapui sunt fluuio celebritatis huius? Audiendo enim & non faciendo, venit fluuio ipsa celebritas anniuersaria, impletus est torrens, transiturus est & siccaturus: sed vè illi quem tulerit. Illud vero nouerit charitas vestra, quia nisi quis & audiat & faciat, non ædificat supra petram, & non pertinet ad nomen tam magnum quod sic commendauit Dominus. Intentum enim te fecit: nam si hoc ante Petrus vocaretur, non ita videres mysterium petrae, & putares casu eum sic vocari, non providentia Dei. Ideo voluit eum aliud prius vocari, vt ex ipsa commutatione nominis sacramenti viuacitas commendaretur. Et in crastinum voluit dominus Iesus exire in Galileam, & inuenit philippum. Dicit ei, Sequere me, &c. Eius filius dicebatur, cui desponsata erat mater eius. Nà quod ea intacta conceptus, & natus sit, benè nouerunt omnes Christiani ex Evangelio. Hoc Philippus dixit Nathanaël, addidit & locum, A Nazareth. Et dixit ei Nathanaël, A Nazareth potest aliquid boni esse? Quid intelligitur fratres, non quomodo aliqui pronunciant; nam & sic solet pronunciar, A Nazareth potest aliquid boni esse? Sequitur enim vox Philippi, Et dixit, Veni & vide. Ambas autem pronunciationes potest ista vox sequi, siue sic pronuncias tanquam confirmans, à Nazareth potest aliquid boni esse: & ille, Veni & vide: siue sic dubitans, & totum interrogans, à Nazareth potest aliquid boni esse: Veni & vide. Cum ergo siue illo modo, siue isto pronuncietur, non repugnant verba sequentia: nostrum est querere quid potius intelligamus in his verbis; qualis fuerit Nathanaël iste, in sequentibus probamus. Audite qualis fuerit, Dominus ipse perhibet testimonium. Magnus Dominus cognitus testimonio Ioannis, beatus Nathanaël cognitus testimonio veritatis: quia Dominus & si testimonio Ioannis non commendaretur, ipse sibi perhibuit testimonium, quia sufficit sibi ad testimonium suum veritas: sed quia veritatem non poterant capere homines, per lucernam quærebant veritatem, & ideo Ioannes per quem Dominus ostenderetur missus est. Audi Dominum Nathanaëli testimo-

nium perhibentem. Et dixit ei Nathanaël, A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus; Veni & vide. Et vidit Iesus Nathanaëlem venientem ad se, & dicit de eo. Ecce vere Israëlita, in quo dolus non est. Magnum testimonium: hoc nec Andree dictum, nec Petro dictum, nec Philippo, quod dictum est de Nathanaële; Ecce vere Israëlita, in quo dolus non est. Quid ergo facimus fratres? Deberet ille primus esse in Apostolis, & nò solum primus non inuenitur in Apostolis, sed nec medius nec vltimus inter duodecim Nathanaël, cui tantum testimonium perhibuit filius Dei, dicens; Ecce vere Israëlita, in quo dolus non est. Queritur causa, quantum dominus intimat, probabiliter inuenimus. Intelligere enim debemus ipsum Nathanaëlem eruditum & peritum legis fuisse: propterea noluit illum dominus inter discipulos ponere, quia idiotas elegit, vnde confunderet mundum: audi Apostolum dicentem ita, Videte, inquit, vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus: & ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt, vt ea quæ sunt, euacuentur. Si doctus eligeretur, fortasse ideo se diceret electum, quia doctrina eius meruit eligi. Dominus noster Iesus Christus volens superbiorum frangere ceruices, non quæsiuit per oratorem piscatorem, sed de piscatore lucratus est Imperatorem. Magnus Cyprianus orator, sed prius Petrus piscator, per quæ postea crederet non solum orator, sed & Imperator. Nullus nobilis primò electus est, nullus doctus, quia infirma mundi elegit Deus, vt confunderet fortia. Erat autem iste magnus & sine dolo, hoc solo non electus, ne cuiquam videretur dominus doctos elegisse: & ex ipsa doctrina legis veniebat, quod cum audisset à Nazareth: scrutatus enim erat scripturas, & sciebat quia inde erat expectandus saluator, quod non facie alij Scribae & Pharisei nouerant. Iste ergo doctissimus legis, cum audisset Philippum dicentem; Inuenimus Iesum quem scripsit Moyses in lege & Prophetæ, à Nazareth filium Ioseph: Ille qui optimè scripturas nouerat, audito nomine Nazareth, erectus est in spem, & dixit: A Nazareth potest aliquid boni esse. Iam cetera de ipso videamus. Ecce vere Israëlita, in quo dolus non est. Quid est in quo dolus non est? Forte non habebat peccatum? forte non erat æger? forte illi medicus non erat necessarius? Absit. Nemo sic natus est vt illo medico non egeret. Quid sibi ergo vult, in quo dolus non est? Aliquanto intentius queramus, apparebit modo in nomine domini. Dolum dicit dominus, & omnis qui verba Latina intelligit, scit quia dolus est cum aliud agitur & aliud fingitur. Intendat charitas vestra, non dolus dolor est: propterea dico, quia multi fratres imperitiores latinatis loquuntur sic, vt dicant, dolus illum torquet, pro eo quod est dolor. Dolus fraus est, simulatio est: vt noueritis hunc esse dolum, dictum est in psalmis, labia dolosa. Quid est labia dolosa? Sequitur; In corde, & corde locuti sunt mala. Quid est in corde, & corde: nisi, duplici corde? Si ergo dolum in isto non erat,

1. Cor. 1.

Dolus quid.

Psal. 11.

erat, sanabilem illum medicus indicauit, non sanum. Aliud est enim sanus, aliud sanabilis, aliud insanabilis. Qui ægrotat cum spe, sanabilis dicitur: qui ægrotat cum desperatione, insanabilis: qui autem iam sanus est, non eget medico. Medicus ergo qui venerat sanare, vidit istum sanabilem, quia dolus in illo non erat. Quomodo dolus in illo non erat? Si peccator est, fatetur se peccatorem. Si enim peccator est, & iustum se dicit, dolus est in ore ipsius: ergo in Nathanaële confessionem peccati laudauit, non iudicauit non esse peccatorem. Propterea cum Pharisei qui sibi videbantur iusti, reprehenderent dominum quia miscebatur ægrotis medicus, & dicerent; Ecce cum quibus manducat, cum Publicanis & peccatoribus: Respondit medicus phreneticis: Non est opus sanis medicus, sed male habentibus: non veni vocare iustos, sed peccatores: hoc erat dicere; Quia vos iustos dicitis, cum sitis peccatores, sanos vos iudicatis cum langueatis, medicinam repellitis, non sanitatem tenetis. Vnde ille Phariseus qui vocauerat dominum ad prandium, sanus sibi videbatur: ægrotata illa mulier irrumpit in domum, quò non erat inuitata, & desiderio salutis facta impudens accessit, non ad caput domini nostri, non ad manus, sed ad pedes: lauit eos lachrymis, terxit capillis suis, osculata est eos, & vnxit vnguento, pacem fecit cum vestigijs domini peccatrix. Reprehendit ille tanquam sanus medicum. Ille Phariseus qui illic discumbebat, & ait apud se! Hic si esset Propheta, sciret quæ mulier eius pedes tetigisset. Ideo autem suspicatus erat eum ignorasse, quia nò illam repulit, quasi ne immundis manibus tangeretur. Nouerat autem ille, permisit se tangi, vt tactus ipse sanaret. Dominus videns cor Pharisei, proposuit similitudinè. Duo de bitores erant cuidam sceneratori, vnus ei debebat quinque denarios, alter quingentos. Cum non haberent vnus redderet, donauit ambobus, quis eum plus dilexit? Et ille, credo domine, cui plus donauit. Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni; Vides istam mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis nò dedisti, illa autem lachrymis lauit pedes meos, & capillis suis terxit. Osculum mihi non dedisti, illa autem non destitit pedes meos osculari. Oleum mihi non dedisti, illa autem vnxit pedes meos vnguento. Propterea dico tibi; Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem modicum dimittitur, modicum diligit: hoc est dicere, Plus ægrotas, sed sanum te putas: modicum putas tibi dimitti, cum plus debitor sis. Benè ista, quia dolus in illa non erat, meruit medicinam. Quid est, dolus in illa nò erat? Confitebarur peccata. Hoc & laudat in Nathanaële, quò dolus in illo non erat: quia multi Pharisei qui abundabant peccatis, iustos se dicebant, & dolum afferebant, per quem sanari non poterant. Vidit ergo iam iustum in quo dolus non erat, & ait, Ecce vere Israëlita, in quo dolus non est. Dicit ei Nathanaël, Vnde me nosti? Aliud magnum potuit Nathanaël iste intelligere, in eo quod dictum est, Cum esses sub fici arbore vidi te, priusquam te Philippus vocaret. Nam talem vocem protulit, tu es filius Dei, tu es rex Israël, qualem tanto post Petrus, quando ei dominus ait; Beatus es Simon Bar-Iona, quia non tibi reuelauit caro & sanguis, sed pater meus qui est in cælo. Et ibi nominauit petram, & laudauit firmamentum ec-

Math. 9.

Luc. 7.

Math. 16.

clesiæ in ista fide. Hic iam dicit; Tu es filius Dei, tu es rex Israël. Vnde? Quia dictum est ei; Antequam te Philippus vocaret cum esses sub arbore fici, vidi te. Querendum est, an aliquid significet ista arbor fici. Audite enim fratres mei; Inuenimus arborem fici maledictam, quia sola folia habuit, & fructum non habuit. In originae humani generis Adam & Eva cum peccassent, de folijs ficulneis succinctoria sibi fecerunt. Folia ergo ficulnea intelliguntur peccata. Erat autem Nathanaël sub arbore fici, tanquam sub vmbra mortis. Vidit eum dominus, de quo dictum est; Qui sedebant in vmbra mortis, lumen ortum est eis. Quid ergo dictum est Nathanaëli? Dicitis mihi ò Nathanaël, vnde me nosti? Modo iam loqueris mecum, quia vocauit te Philippus. Iam quem vocauit per Apostolum, ad Ecclesiam suam vidit pertinere. O tu Ecclesia, ò tu Israël, in quo dolus non est: Si es populus Israel in quo dolus non est, modo iam cognouisti Christum per Apostolos, quomodo Nathanael cognouit Christum per Philippum. Sed misericordia sua ante te vidit, quàm tu eum cognosceres, cum sub peccato iaceres. Nunquid enim nos prius quæsiuimus Christum, & non ille nos quæsiuit? Nunquid nos venimus ægroti ad medicum, & non medicus ad ægrotos? Nonne ouis illa perierat, & relicta nonaginta nouem pastor quæsiuit illam, & inuenit, quam latus in humeris reportauit? Nonne perierat drachma illa, & accendit mulier lucernam, & quæsiuit in tota domo sua donec inueniret? Et cum inuenisset, collata mini mihi, ait vicinis suis, quoniam inueni drachmam quam perdideram: sic & nos sicut ouis perieramus, & sicut drachma perieramus: & sic pastor inuenit ouem, sed quæsiuit ouem: mulier inuenit drachmam, sed quæsiuit drachmam. Quæ est mulier? Caro Christi. Quæ est lucerna? Parauit lucernam Christo meo. Ergo quæsiuit sumus vt inueniremur, inuenit loquimur. Non superbiamus, quia antequam inueniremur perieramus, si non quæseremus. Non ergo nobis dicant quos amamus & volumus lucrari paci ecclesiæ catholice: Quid nos vultis? quid nos queritis, si peccatores sumus? Ideo vos querimus, ne pereatis: querimus, quia quæsiuit sumus: inuenire vos volumus, quia inuenit sumus. Itaque Nathanael cum dixisset; Vnde me nosti? Ait illi dominus, Priusquam te vocaret Philippus, cum esses sub fici vidi te. O tu Israëlita sine dolo quisquis es, ò popule viuens ex fide, antequam te per Apostolos meos vocarem, aut cum esses sub vmbra mortis, & tu me non videres, ego te vidi. Dominus deinde dicit ei; Quia dixi tibi, vidi te sub arbore fici, credis, maius his videbis. Quid hoc maius his? Et dixit eis. Amen dico vobis, videbitis calos apertos, & angelos ascendentes & descendentes supra filium hominis. Fratres, nescio quid maius dixi quàm est, cum esses sub arbore fici vidi te. Plus enim est quòd nos dominus vocatos iustificauit, quàm quòd vidit iacentes sub vmbra mortis. Quid enim nobis proderat si ibi remansissemus, vbi nos vidit? Nunquid non iaceremus? Quid hoc est maius, quando vidimus angelos ascendentes & descendentes super filium hominis? Iam aliquando de his ascendentibus & descendentibus angelis dixeram. Sed ne obliuisceris, breuiter dico tanquam commemorans, pluribus enim dicerem si non commemorarem, sed modo insinuabo. Scalas vidit Iacob per somnium, & in Bibl. Hom. tom. 4. B 3 ipsi

Genes. 3.

Esa. 9.

Luc. 15.

Psal. 138.

Genes. 28.

S. CYRILLI EPISCOPI

Alexandr. superioris Euang.
expositio.

ipsis scalis vidit angelos ascendentes & descendentes, & lapidem quem sibi posuerat ad caput, vixit, &c. Audistis quia messias Christus est, audistis quia vnctus Christus est. Non enim sic posuit lapidem vnctum vt veniret & adoraret, alioquin idololatria esset non significatio Christi. Facta est ergo significatio, quouique oportuit fieri significationem, & significatus est Christus lapis vnctus, sed non in idolo, Lapis vnctus, lapis quare? **Ecce pono in Sion lapidem electum preciosum, & qui crediderit in illum non confundetur. Quare vnctus? Quia Christus à chrismate. Quid autem vidit tunc in scalis? Ascendentes & descendentes angelos, Sic est & in ecclesia. Angeli Dei, boni prædicatores prædicantes Christum: hoc est, super filium hominis ascendunt & descendunt. Quomodo ascendunt, & quomodo descendunt? Ex vno habemus exemplum. Audi Apostolum Paulum, quod in ipso inuenerimus, hoc de ceteris veritatis prædicatoribus credamus. Vide Paulum ascendentem: Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim raptum fuisse vsque ad tertium cælum, siue in corpore, siue extra corpus nescio, Deus scit, & audiuit ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui. Ascendentem audistis, descendentem audite. Non potui loqui vobis quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus: quasi paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. Ecce descendit qui ascenderat. Quare quod ascenderat vsque ad tertium cælum. Quare quod descendit vsque ad lac paruulis dandum. Audi quia descendit. Factus sum paruulus, inquit, in medio fratrum, tanquam si nutrix foueat filios suos. Videamus enim & nutrices & matres descendere ad paruulos, & si norunt Latina verba dicere, decurrant & illa quassant quodammodo linguam suam, vt possint de lingua diserta fieri blandimenta, & cetera, quia si sic dicant, non audit infans, sed nec proficit infans. Et disertus aliquis pater, si sit tantus orator, vt lingua illius fora concrepent, & tribunalia cõcutiantur, si habeat paruulum filium, cum ad domum redierit, seponit forensem eloquentiam quo ascenderat, & in lingua puerili descendit ad paruulum. Audi vno loco ipsum Apostolum ascendentem & descendentem in vna sententia. Siue enim mente excessimus Deo, siue temperantes sumus vobis. Quid est, mente excessimus Deo: vt illa videamus quæ non licet homini loqui. Quid est, temperates sumus vobis? Nunquid iudicauit me aliquis scire inter vos, nisi Iesum Christum & hunc crucifixum? Si ipse dominus ascendit & descendit, manifestum est, quia & prædicatores ipsius ascendunt imitatione, descendunt prædicatione. Et si aliquanto vos diutius tenuimus, consilij fuit vt opportune horæ transirent. Arbitramur iam illos peregrisse vanitatem suam. Nos autem fratres, quoniam passi sumus epulis salutaribus, quæ restant agamus, vt diem dominicum solenniter impleamus in gaudiis spiritalibus, & comparemus gaudia veritatis cum gaudiis vanitatis: Et si horremus, doleamus: si dolemus, oremus: si oramus, exaudimur: si exaudimur, & illos lucratur.**

Sabat Ioannes, & ex discipulis eius duo, &c. Ostendit iam pridem eum, & filium Dei verè ac propriè adiectione articuli appellauit: nunc quoque iterum discipulis suis ipsum monstrat, & agnum Dei nominans, eum esse affirmat, qui tollit peccata mundi: ad memoriam eos illius prophetici reuocans: Ego ego, inquam, sum, qui deleo iniquitates tuas. Ita eadem sæpius de saluatore prædicans, optimi doctoris officio fungitur. Opus enim certè docentis est: quod adhuc non rectè intellexerunt auditores, diligenter repetere. Propterea beatus quoque Paulus scribit: Eadem vobis dicere, tum mihi molestum non est, tum vobis turum. **Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & sequuti sunt eum.** Vides quàm cito à doctrina Baptistæ fructus sequutus est: vides quàm magnum auditoribus emolumentum iteratio sermonis attulit. Discat igitur ex istis, cui docendi opus creditum est, non laudari silentium in pastore, nec talentum domini, sicut infœcunda terræ taciturnitati commendandum: sed nummulariis esse dispartendum, vt inde cum scœnore saluator illud exigat, quasi fertile semen in terra fecunda viuificans. Horum omnium cõfirmationem, Baptistæ didicisti exemplo: quem non piguit iterum atque iterum ostendere dominum, qui hac iteratione doctrinæ tantum discipulis suis contulit, vt quibusdam iam persuaserit: sequuti enim duo discipuli eius illic Dominum sunt. **Conuersus autem Iesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Quid queritis? Conuersus opportunè ad sequentes eum Dominus, & vt re ipsa verum esse discas, quod canimus: Quæ sui Dominum, & exaudiuit me.** Donec enim nec fide recta, nec probis moribus dominum querimus, post eum quodammodo esse comperimus: quum verò diuina eius mandata scientes, præcipuam iustitiæ viam scrutamur, statim conuersus visitat clamans: **Conuertimini ad me, & conuertar ad vos.** Interrogauit autem quid quererent: non quia ignoraret, qui vniuersa nouit, vt Deus, sed vt colloquendi principium interrogatio fieret. **Qui dixerunt ei: Rabbi (quod dicitur interpretatum magister) vbi habitas? Doctè ad interrogata respondentes, primò magistrum eum appellauerunt, à quo discere cupiebant: deinde vbi habitat rogant, quasi opportunius domi reliqua dicturi, non enim vbi que res grandes oportere dicere arbitrabantur: quod factum suum quasi perutili nobis in exemplo semper propositum sit. **Dicit eis: Venite & videte.** Non docuit vbi habitaret, quamuis hoc ipsum ab eo peteretur, sed illi illud ire ipsos hortatur. Primum vt doceret, nullam esse in querendis bonis moram laudandam, quum vtilitatis retardatio detrimentum afferat semper: deinde vt ostenderet non sufficere, si quis vbi Christi domus, id est ecclesia fundata sit, didicerit: sed si per fidem in eam venerit, & quæ mysticè in ipsa peraguntur, seruenti animo videat. **Venerunt & viderunt vbi maneret, & manserunt apud eum die illo, &c.** Diuinorum discipuli mysteriorum cognitionè, congruè nimium docebantur. Non enim conuenit, vt citò satiati, à diuina doctrina recedamus: sed per totum vitæ tempus integrum**

Ex lib. 1. in Ioan.

Esa. 43.

Philip. 3.

Math. 25.

Psal. 35.

Zachar. 1.

integrum habere feruorem oportet. Id enim designari arbitror, quando dicitur: quia manserunt apud eum die illo. Horam autem dicit quasi decimam fuisse, vt nos moneret, non incipientibus seculis, sed post magnum iam eorum progressum, saluatoris nostri mysterium factum fuisse. In nouissimis enim diebus (vt scriptum est) dociles Dei omnes effecti sumus. Et ad hæc, decima hora diuertisse, & mansisse apud eum illos ait: vt discant qui Christo per fidem adherent, nec peccato, nec incredulitate ab eo alienari oportere. **Erat autem Andreas frater Simonis Petri vnus ex duobus, &c.** Quum acceperint discipuli Ioannis talentum, statim multiplicatum illud Domino reddunt. Huiusmodi certè attetus, docilisque animus est: vt non longa egeat oratione, nec post multos annos, aut menses fructum doctrinæ pateat: sed simul quum audiuerit, & sibi profuit, & aliis utilis esse conatur. Sapienti enim da causam, inquit, & erit sapientior: doce iustum, & proficiet. Fratrem igitur Petrum Andreas breuiter, atque in summa tanta re significata seruauit: inuenimus enim, inquit, Messiam: vt reconditum in agro thesaurum, vel maximi gemmam pretij, iuxta ipsius Evangelij parabolas. **Inuitus autem eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Iona, tu vocaberis Cephas, &c.** Respicit, vt Deum decet, qui corda & renes scrutatur: videtque qui nihil ignorat, ad quantam & fidem, & virtutem discipulus peruenitur sit: & antequam aliquid de eo quæsuisset, tam ipsum quàm patrem eius nomine appellat: & hac re discipulum instruit, eum se esse qui cuncta etiam antequam fiant nouit: nec Simon fore iam nomen sibi, sed Petrus prædicit: vocabulo ipso commodè significans, quod in eo, tanquam in petra lapidè que firmissimo suam esset ædificaturus Ecclesiam. **In crastinum autem voluit exire in Galileam, & inuenit Philippum, & dicit ei: Sequere me, &c.** Probi (vt superiores) Philippus etiam fuerat animi, & valde ad sequendum Christum propensus: cuius futuram fidem atque virtutem non ignorans, vno verbo illum vocauit: quo quidem verbo quanta in eo fuit gratia, significatur: vita enim profecto illius probatur, qui ad sequendum Christum iubetur: non enim elegisset eum, nisi probus fuisset. **Inuenit Philippum Nathanaël, & dicit ei: Quem scripsit Moses in lege & prophetæ, inuenimus Iesum filium Ioseph à Nazareth.** Velociter nimium, vt superiorum affinis Philippus etiam fructum reddidit. Nathanaël enim non casu reperit, sed multo quæsitum studio inuenit. Studiosissimum enim scripturarum virum, diligentissimumq; cognouerat, atque ideo illum tanquam legis, & omnium prophetarum peritum alloquitur, dicens inuenisse iam se Christum, qui ab omni scriptura venturus prædicatur. Etat autem opinio de saluatore nostro apud Iudæos, quod Nazarenus esset, quamuis scriptura ipsam Bethlehemitam appelleret, dicens: Et tu Bethlehemitus domus Euphrata, nequaquam minima es in principibus Iudæ, ex te enim exiit dux, qui reget populum meum Israel, & egressus eius de diebus æternitatis. In Nazareth enim enutritum fuisse scriptura testatur. Et venerunt, inquit Euangelista, in Nazareth, vbi nutritus fuit. Vulgare igitur opinionem Philippus est sequutus: inuenimus, inquit, eum qui scripturis prænunciatus expectabatur, filium Ioseph à Nazareth. **Dicit ei Nathanaël, à Nazareth potest aliquid boni esse? Non potest fa-**

cilè sentire Nathanaël, magnum quid atque præcipuum esse, quod à Nazareth ortum habeat. Id legis & totius prophetiarum perito fidem non faciebat, quum (vt diximus) non à Nazareth, sed à Bethlehemit venturum prophetæ Christum prædixerunt. Si videris solummodo dicit, si sermone cum eo conferas, facillimè mihi assentes, ipsum proculdubio esse, qui expectatur. Credere autem nos oportet ineffabilem quandam gratiã in sermone, ac verbis Christi fuisse, quibus auditorum animi magna iocunditate allicerentur: Scribitur enim, quia omnes admirabantur: de verbis gratiæ, quæ exibat de ore eius. Nam quæ admodum ad faciendã signa, diuina verbis suis inerat virtus, sic etiam ad persuadendum magnas vires habebat. **Vidit Iesus Nathanaël venientem ad se, & ait: Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est.** Antequam signorum miracula ad fidem homines traheret, alio quodammodo, nec minus mirabili, natura se Deum esse ostendit, qui humana forma propter salutem hominum venerit. Quis vero ille modus fuit occultarum rerum cognitio, quæ soli Deo attribuitur. Non ergo adulatiunculis Nathanaëli blanditur, sed ea quorum ille conscius erat exponens, corda se hominum (quod solus Dei est) cognoscere confirmat. **Dicit ei Nathanaël: Vnde me nosti. Miratur Nathanaël, & ad fidem motus dicere quærit, vnde ipsam Christum nouerat. Studiosus enim, priusque animus exactam exquisitamque rerum doctrinam desiderat. Suspensus autem forsitan fuerat, à Philippo ista Domino prænarrata fuisse. Respondit Iesus & dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret, quum esses sub ficu, noui te. Omnem eius suspicionem saluator excussit, quum antequam de se cum illo Philippus colloqueretur, sub ficu ipsam vidisse asserat, quamuis corpore longè abesset. Vtiliter autem valde per ficum certius ipse locus describitur: vt qui conscius sibi fuerat, grauis apud seipsum testis veritatis, ad firmiorem iam fidem inuitetur. Respondit ei Nathanaël, & ait: Rabbi, tu es filius Dei: tu es rex Israel. Nouerat probè Nathanaël, soli Deo corda hominum patere, ac illud Psalmistæ infixum animo tenebat: Scrutans corda, & renes Deus. Nulli namque alij, sed diuinæ solummodo naturæ hoc propheta attribuit. Id quum inesse domino perspexisset, & magistrum & filium Dei, & regem Israel profiteretur. Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, vidi te sub ficu credis, maius vis videbis. Feruentior ad fidem futurus es, inquit, quum maiora his videris. Nam si vno signo inductus ad fidem es, quomodo non eris melior, quando mirabiliora conspicias? **Et dixit eis: Amen amen dico vobis, videbitis cælum apertum, & angelos Dei ascendentes & descendentes supra filium hominis.** Aspice, Nathanaëlis fide posita, ad omnes communiter vertit sermonem: angelos autem sursum atque deorsum ad filium hominis venturos annunciat, mandatis videlicet suis ad salutem credentium ministrantes, quãdo maximè filius Dei esse (nam meritò) crederetur. Non enim alterutris, sed Deo virtutes cælorum seruiunt. Nam et si alij aliis ordine quodam subijciuntur, non est tamen huiusmodi subiectio seruitus. De filio autem Dei scribitur: quia venerunt angeli, & ministrabant ei.**

Luc. 4.

Psal. 7.

Math. 4.

S. BERNARDI ABBATIS
Clareuallensis in Vigilia S. Andreæ Apostoli, Sermo.

SANCTORUM festa præcipua patrum sanxit auctoritas votiu præuenienda ieiuniis. Vtiliter planè, & non ad infipientiam nobis, si affuerit qui aduertat. Multa siquidem quotidie peccata contrahimus, & in multis offendimus omnes: nec tutum omnino est celebrandas suscipere festiuitates sacras, maximè que eas quæ maximæ sunt, nisi prius abstinentiæ purificatione præmissa, quod & digniores & caparioris inueniamur spiritualium gaudiorum. Sic enim iustus in principio sermonis accusator est sui, nec nisi à propria reprehensione laudes incipit alienas. Quod si etiam iustus trepidat sollicitus præuenire eum qui ipsas quoque paratus est iustitias iudicare: quid agimus nos, quorum interim iudicata non fuerint & tecta peccata? Timendum valde est ne fortè manifesta inueniantur præcedentia ad iudicium. Si nec iustus sine modestia & verecundia quadam ad sanctorum præsumit accedere laudes: quanto magis peccator in cuius ore non est laus speciosa, timeat semper necesse est vocem illam: Quare tu enarras iustitias meas? siue illam: Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? Beati proinde qui stolam suam, dico autem gloriam conscientie suæ, solliciti sunt omni tempore conseruare immaculatam, semper splendidam exhibere. Sed quia pauci sunt qui sic omni custodia seruent cor suum, pauciores autem (si tamen vel pauciores) qui in omni sanctimonia conseruent illud, necesse est frequentè abstinentia maculas diluere subintrantes, præcipuè cū præcipua qualibet solennitas aduenit celebranda. Non modò tamen præparatio est ad proximam celebratam obseruatio præmissa ieiunij, est & admonitio quædam eruditioque non parua. Discimus ex hoc ipso quænam vera sit via festiuitatis æternæ. Quid est enim quoddam ieiunij solennia præuenimus, nisi quoddam per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei? Indignus quippe solenni lætitia est, qui statutam vigiliæ abstinentiam non obseruat. Planè, inquam, si renuis affligere animam tuam in vigilia, indignus iure censebis requie & exultatione festiua. Est autem vniuersum præsentis pœnitentiæ tempus, vigilia quædam solennitatis magni & æterni sabbati quod præstolamur. Nec caufaberis vigiliam longiorem, si æternitatem festiuitatis attendas. Licet enim habere præparationem soleant solennia diurna diurnam: illa cum æterna sit, non exigit tamen æternam. Sed quò nos rapit iucundior illius memoria felicitatis? Hoc enim nomine & sepius & fortè dignius nominatur illa festiuitas. Redeundum nobis est ad id quod præ manibus est. Hodierni itaque ieiunij, & eius quam præstolamur solennitatis & lætitiæ causa est beata passio Andreæ apostoli. Dignum est enim vt si, cum eo perdere non possumus, cum eo vel ieiunemus. Nam & ipsum, cū biduo pederet in cruce, etiam ieiunasse quis dubitet? Inueniamur ergo vel in ex quo communicantes passioni eius, et in simul affixi patibulo, simul afflicti ieiunio: vt miserante Deo etiam corone participes simus, & in præsentis quoque spiritualium socij gaudiorum. Quomo-

do enim non exultemus in memoria triumphii eius quem in ipsa sui præsentia supplicij tam vehementer nouimus exultasse? An non erit læta festiuitas, vbi & crux ipsa plena est gaudio? Si quidem & festiuum solemus nominare quod lætum est, & crux à cruciatu vti que dicitur, aut certe cruciatus à cruce. Quanta proinde exultatione vniuersæ terræ celebrandum tantæ nouitatis miraculum, tam magnificum opus diuinæ virtutis? Andreas homo erat similis nobis passibilis, & tam vehementi ardore spiritus crucem sciebat, tam inaudito à seculis gaudio tripudiabat cum paratum sibi eminus patibulum conspexisset. O crux (inquit) diu desiderata, & iam concupiscenti animo præparata, securus & gaudens venio ad te, ita vt & tu exultans suscipias me. Videtis quia non se capit præ magnitudine gaudij? Ita (inquit) vt & tu exultans. Ergone tanta est exultatio vt exultet & ipsa crux, nec læti quicquam habeat, sed totum lætitiæ sit? Aut quis dicat minus, contra consuetudinem, supra rationem, vltra naturam, crucifixum exultare quàm crucem? Illi sensum lætitiæ natura negauit, huic si quid præuuleret, gaudium omne exterminat, ingeritque dolorem. Amator, ait, tuus semper fui, & desiderauim amplecti te. Fratres, ignis vibrans est, non lingua loquens: & si lingua, certe ignea est. Carbores sunt ignis illius quem de excelso Christus miserat in ossibus meis. Atque vtinam desolatorij nobis sint, consumentes & exurentes quicquid in nobis est carnalis affectionis. Quales enim scintillæ sunt istæ, aut à quanto interiori incendio micant? Planè beate Andrea, granum sinapis est fides tua, quæ tam insperatum vbi teri cœpit, cœpit ex se proferre feruorem. Quid si paulo amplius tereretur? Quis feruorem illum animus, quis verba illa sustinere posset audire? Dùm enim minus minaretur Egeas, adhuc granum sinapis despicabile videbatur. Integrum erat, nesciebamus quid intus lateret. Dominus, inquit, me misit ad istam prouinciam, in qua non paruum ei populum acquisiui. Accedat comminationis pitillium, longè iam acrius sapiet, constantiusque loquetur. Terrendum eum putat Egeas crucis supplicium minitans: sed non est ita. Accenditur magis in verbo hoc, & liberè clamat: Ego si patibulum crucis expauescerem, crucis gloriam non prædicarem. At vbi paratum sibi lignum intuitus est, ex hoc iam planè totus ignescens applaudebat, & blandiebatur illi amatæ suæ, officiosissimè salutabat, deuotissimè suscipiebat, magnificè attollebat eam, & in ipsius præconio gloriabatur, clamans magis affectione quàm voce: Salue crux preciosa, quæ decorem & pulchritudinem de membris dominicis accepisti. Salue crux quæ in corpore Christi dedicata es, & ex membris eius tanquam margaritis ornata. Meritò proinde crucis amatorem venerantur quicumque sunt serui crucis: sed ab his ampliorem iure deuotionem exigit, qui specialius proposuerunt tollere crucem suam. Vobis hoc & de vobis dico fratres mei, qui non surda aure audistis illam euangelicam tubam: Qui non baiulat crucem suam, & sequitur me, non potest meus esse discipulus. Parati estote, totam animi diligentiam huic adhibete solennitati, & corde magno celebrate eam: quia magnus omnino cõsolationis pariter & exhortationis thesaurus vobis repositus est in ea, si fuerit qui fodiat & seruetur.

BEDÆ

BEDÆ VENERABILIS
*presbyteri in idem Euang.
 expositio.*

Erod. 11.

STABAT IOANNES, & ex discipulis eius duo. Stabat Ioannes, quia credebatur in domino, & duo de discipulis eius. Statim enim crediderunt, & secuti sunt ambulantes. Debemus singula scripturarum verba tractare, quare Ioannes stans, & dominus ambulans dicitur. Et aspiciens Iesum ambulantem dicit. Ecce agnus Dei. Agnus immaculatus, agnus anniculus, agnus qui tollit peccata mundi, agnus qui exterminatorem Ægypti, populum Israël percutere non sinit. Ecce agnus Dei, & audierunt eum discipuli: quare voluit dicere, ecce? Quando dicitur ecce, quodammodo ille qui ostenditur, digito demonstratur. Dicit ergo ad discipulos suos, Quid me sequimini? quid me putatis magistrum habere? Ecce agnus Dei: illum sequimini: illum oportet crescere, me autem minui. Nemo prudentum eum qui minuitur, sequitur, & relinquit eum qui crescit. Et audierunt eum duo discipuli loquentem. Magistri imperium sunt secuti. Testimonium Ioannis, fides est discipulorum. Et secuti sunt Iesum. Sequentes Iesum, reliquerunt Ioannem: sequentes euangelium, legem amiserunt. Sic tamen secuti sunt Euangelium, vt testimonio vterentur & lege. Conuersus autem Iesus, & videns eos. Discipuli Ioannis cominus & coram & antecessu Iesum videre non poterant, sed tergum illius sequebantur, vt viderent. Ergo illi discipuli faciem Domini videre non poterat. Conuertit se, & quodammodo de sua maiestate descendit, vt possent discipuli contemplari faciem illius. Conuertit se, vt ex lege à discipulis cerneatur. Conuersus autem, & videns eos sequentes se dixit: Quid queritis? Non quasi ignorans interrogat, sed interrogat vt mercedè habeat respondentes. Quid queritis? non dixit, quem queritis: ne se videretur ostendere: sed, quid queritis? Rem interrogat, vt illi personam significet. Quid queritis? Qui dixerunt ei, Rabbi. Ipsa appellatio responsionis, indicium est fidei. Quando enim dicunt Rabbi, quod intelligitur magister, & sequuntur eum, vti que magistrum sequuntur, & dicunt. Vbi habitas? Dicit eis, Venite, & videte. Volunt habitaculum nosse Iesu, volunt sibi ostendi qualem habitationem habeat saluator: vt cum ille ostenderit in quibus Christus habitet, tales se exhibeant, in quibus possit Dominus habitare, & dixit eis, Venite, & videte. Vultis videre habitaculum meum? Sermonem explicari non potest, opere demonstratur. Venite, & videte. Isti quidem testimonio legis venerant, quia statim in ipso nomine confitentur, & dicunt Rabbi, quod interpretatur magister. Iesus autem respondens eis dixit, Vos autem, qui discipuli estis Ioannis, qui ex ipso nomine confessionem vestram demonstratis, & dicitis Rabbi, Venite, & videte vbi maneo. Veniunt, & viderunt vbi maneret, &c. Quia credebant, non in nocte manserunt, sed in die. Nox illa tenebras non habebat, vbi erat fides veri luminis, & apud eum manserunt die illo. Hora autem erat quasi decima. Ex lege veniebant ad euangelium, ad fidem Christi mittebat illos legis decalogus. Erat autem Andreas frater Simonis Petri, &c. In fide non est ordo. Vbi nuncque fidelis est

anima, ibi annorum multitudo non queritur, nec paucitas. Andreas minor erat Simone Petro, & tamen non queritur ætatis modo, sed fidei, Iesum primus inuenit. Erat autem Andreas frater Simonis Petri, vnus ex duobus. Nisi fortè & hæc dignitas est Andreæ, quia Petri appellatur frater, super quam erat postea fundanda ecclesia. Qui audierant ab Ioanne, &c. O vera pietas. Statim vt inuenit Iesum, statim vt inuenit margaritam, statim vt inuenit thesaurum, fratri nunciat, fratrem suum Simonem vocat, fratrem non tam sanguine, quàm spiritu. Quem fratrem habebat germanitate & sanguine, voluit habere & fide germanum: & dicit ei, Inuenimus Messiam. Nemo inuenit nisi qui querit. Ille qui inuenisse dicit, ostendit quia diu querit. Inuenimus Messiam, quod est interpretatum, Christus. Diu querimus Christum in Moysè, in omnibus prophetis: & quem inuenire cupiebamus, ipse nos inuenit: & inuenit inuenimus. Et adduxit eum ad Iesum. Non designatur maior minorem sequi, quia non erat ordo ætatis, vbi erat meritum fidei. Intuitus autem eum Iesus dixit, Tu es Simon filius Iona, &c. Necdum aliquid Petrus fecerat, & iam nomen meruit mutare. Nunquid plus crederat Andrea? Quid maius fecit, vt à fratre plus acciperet? Quid maius fecerat? Minorem fratrem secutus est: & quem habebat discipulum, non designatus est habere magistrum. Tu es Simon, filius Iona. Iona lingua nostra dicitur columba. Tu es ergo filius Iona, tu es filius Spiritus sancti. Filius ergo dicitur spiritus, quia humilitatem de Spiritu sancto acceperat. In crastinum voluit exire in Galilæam, &c. Iam patet ex superioribus vnde voluerit Iesus exire in Galilæam, videlicet à Iudæa, vbi erat Ioannes baptizans, & testimonium illi perhibens, quod esset agnus Dei: duos ex discipulis suis ad eum sequendum prouocauit: è quibus vnus Andreas ad illum etiam fratrem suum Petrum adduxit. Patet iuxta sensum spiritalem, & crebra expositione vestræ fraternitati iam cognitum est, qui sit qui dominum sequitur. Sequitur namque Dominum, qui imitatur. Sequitur Dominum, qui quantum fragilitas humana patitur, ea quæ in homine monstrauit filius Dei humilitatis exempla non deserit. Qui socius passionum existendo, ad confortium resurrectionis eius & ascensionis pertinere sedulus exoptat. Sed non sine certi ratione mysterij refertur, quod dicitur Philippo Iesus, Sequere me, voluit exire in Galilæam. Galilæa namque transmigratio facta, vel reuelatio interpretatur. In eo quippe quoddam transmigratio facta dicitur, profectum fidelium designat, quo vel de vitiis ad virtutum celsitudinem transmigrare, vel in ipsis virtutibus paulò proficere, ac de minoribus ad maiora quotidie subire contendunt, quousque de hac conualle lachrymarum ad arcem lætitiæ cælestis Domino auxiliante perueniant. In eo autem quod reuelationem sonat, ipsam vitam æternæ beatitudinem, pro qua in præsentis sancti laborant, insinuat. Cuius vtranque interpretationem nominis psalmista vno versiculo comprehendit, vbi ait; Ambulant de virtute in virtute: videbitur Deus deorum in Sion. Hæc est namque visio de qua dicit apostolus: Nos autem reuelata facie gloriam domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à Domini spiritu. Bene ergo vocatu

Psal. 31.

Psal. 49.
Matth. 22.Sanctorum solennitates quæ ieiunij præueniantur.
Act. 13.

Psal. 83.

1. Cor. 3.

caturus ad sequendum discipulum Iesus, voluit exire in Galilæam, id est, in transmigrationem factam, siue reuelationem: vt videlicet sicut ipse teste euangelio proficiebat sapientia & ætate & gratia apud Deum & homines, sicut passus est, & resurrexit, & ita intrauit in gloriam suâ: sic etiam suos sequaces ostenderet proficere virtutibus, ac per passiones transitorias ad æternorum dona gaudiorum transigrare debere. *Erat autem Philippus à Bethsaida ciuitate Andreæ & Petri.* Non est putandus euangelista fortuito & absque ratione mystica nomen ciuitatis de qua esset Philippus, & quod eadem Andreæ quoque & Petri esset, voluisse monstrare: sed per nomen ciuitatis, typicè, qualis tunc iam animo Philippus, qualis officio esset futurus, quales etiam Petrus & Andreas, ostendere curasse. Bethsaida quippe domus venatorum dicitur: & venatores vtique erant, qui audiebant à Domino: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. Venator & ille, qui antequam ad prædicationis officium ordinaretur à Domino, quantum capièdis ad vitam animabus esset intentus, mox sponte prædicando monstrauit. *Inuenit enim Nathanael, & dicit ei, Quem scripsit Moyses in lege, &c.* Quam rete fidei, quam capacibus deuotæ prædicationis vinculis intertextum inuenio fratri circundat, quem ad æternam cupit prouidus captare salutem? Illum dicit inuentum, quem Moyses & prophetæ venturum suis scriptis signauerunt: vt eò cunctis sequentibus intelligatur quod ipse fidei aduētui præconizando vniuersa veterum scripta seruiuerint. Iesum nuncupat: quod nomen Christi futurum, prophetarum oracula concinebant. Filium Ioseph appellat, non vt hunc ex coniunctione maris & feminæ natum asseueret, quem de virgine nasciturum, in prophetis dicerat: sed vt de domo ac familia Dauid, vnde Ioseph ortum nouerat, secundum vaticinia prophetarum eum venisse doceret. Neque enim mirandum si Philippus eum filium Ioseph vocet, cum & ipsa genitrix illius intemerata semper virgo Maria, quæ virum non nouerat, consuetudinem vulgi sequens sic locuta legatur. *Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Addit & patriam; A Nazareth, vt ipsum esse signaret, de quo legerant in prophetis, Quoniam Nazareus vocabitur. Non ergo mirum si mox ad consensum credendi ac veniendi ad Christum captauit Philippus Nathanael, cui tantos vndique veritatis casses prætendit. *Quem scripsit Moyses in lege, & prophetæ, &c.* Neque immerito à Bethsaida, id est, domo venatorum oriundus asseritur, qui tantam Deo dilectæ venationis curam pariter & gratiam accepisse monstratur. Nam sequitur, *Et dixit ei Nathanael, A Nazareth potest aliquid boni esse.* Nazareth, munditiæ, siue flos eius, aut separata interpretatur. Annuens ergo verbis euangelizantis sibi Philippi Nathanael, A Nazaret, inquit, potest aliquid boni esse? Ac si aperte dicat, Potest fieri vt à ciuitate tanti nominis aliquid summæ gratiæ nobis oriatur: vel ipse videlicet mundi saluator Dominus, qui singulariter sanctus est, innocens, impollutus, segregatus à peccatis: quique loquitur in Canticis Canticorum; Ego flos campi, & lilium conuallium. Et de quo propheta; exiit, inquit, virga de radice Iessæ, & Nazareus, id est flos de radice eius ascendet. Vel certè aliquis

doctor eximius, qui florem nobis virtutum, munditiâque sanctitatis prædicare sit missus. Possumus hunc locum & ita recte intelligere, quod dicente Philippo, Quem scripsit Moyses in lege, & prophetæ, sequitur, *Dicit ei Nathanael, Vnde me nosti, &c.* Quia cognouit Nathanael vidisse & nosse Dominum quæ alio in loco gereretur, id est, quomodo & vbi vocatus sit à Philippo, cum ipse ibi corporaliter non esset, diuinæ hinc maiestatis intuitum considerans, protinus eum non solum Rabbi, id est, magistrum, sed & filium Dei, ac regem Israel, id est Christum confessus est. Et libet inrueri quam prudens laudanti Domino confessio respondeat serui. Ille hunc verum Israelitam, id est virum qui Deum videre posset, eò quod dolum minimè haberet, adstruxit. Iste eum non magistrum tantummodo, qui vtilia præciperet, verum etiam filium Dei, qui cælestia dona tribueret: & regem Israel, id est, populi Deum vidētis, religiofa deuotione fatetur: vt hac confessione suum quoque hunc regem, & se eius regni militem significet. Potest autem hæc Domini sententia qua dixit se Nathanael priusquam vocaretur à Philippo, cum esset sub ficu, vidisse, super electione spiritualis Israel, id est, populi Christiani, mysticè intelligi: quem Dominus necdum se vidētem, necdum per Apostolos eius ad fidei gratiam vocatum, sed sub tegmine adhuc peccati prementis abditum, misericorditer videre dignatus est, Paulo attestante, qui ait: Qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Et quidem fici arbor aliquid in scripturis dulcedinem dilectionis supernæ infiruat, vnde scriptum est: Qui seruat ficum, comedit fructum eius: & qui custos est domini sui, glorificabitur. Sed quia primi parentes nostri reatu præuagationis confusi, de fici sibi foliis succinctoria fecerunt, potest hæc arbor fici non incongruè malè dulcorata generi humano consuetudinem peccati signare: sub qua positos adhuc electos suos, sed necdum electionis suæ gratiam cognoscentes, quasi sub ficu constitutum, nec se iam videntem dominus videt Nathanael. Nouit enim dominus qui sunt eius. Quorum saluationi, ipsum quoque nomen Nathanael aptissime conuenit. Nathanael namque donum Dei interpretatur: & nisi dono Dei quisque vocatus nunquam reatum primæ transgressionis, nunquam malè blandientiæ auersentium quotidie peccatorum vmbracula euadit, nunquam saluandus venire meretur ad Christum. Vnde dicit Apostolus; Gratia enim estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis: donum Dei est, non ex operibus, vt ne quis gloriatur. Sequitur; *Respondit Iesus, & dixit ei; Quia dixi tibi, &c.* De quo dicat, ipse subsequenter aperit, futuram credentibus spondendo apertionem regni cælestis, & prædicandam mundo vtranque vnus suæ naturam personæ: quod reuera multò excellentius est arcanum, quam quod nos in peccati adhuc vmbrâ positos, à se illuminandos præuidit. Maius est enim, quod nos saluator gratia suæ cognitionis imbuat, quod cæli nobis gaudia pandit, quod prædicatores suæ fidei in mundum disperdit, quam quod nos saluandos potentia suæ maiestatis ante secula præciuit. *Amen, amen dico vobis, Videbitis cælum apertum, &c.*

Ephes. 1.

Prov. 27.

Genes. 3.

1. Tim. 2.

Ephes. 2.

Iam

Iam completum cernimus promissi huius effectum. Videmus etenim cælum apertum, quia postquam cælum Deus homo penetrauit, etiam nobis in eū credētibus supernæ patriæ patefactū cognoscimus ingressum. Videmus angelos Dei ascendentes & descendentes supra filium hominis, quia prædicatores suos nouimus sublimitatē diuinitatis Christi, simul & humanitatis eius infirma nunciare. Ascendunt super filium hominis angeli, quum docent prædicatores quia in principio erat verbum, & verbum erat apud Deū, & Deus erat verbum. Descendunt super filium hominis angeli, quum adiungunt idem, quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Neque immerito prædicatores sancti typicè angeli vocantur, quibus consuetè deriuatum ab angelis nomen euangelistarum conceditur: vt sicut hi nuncij, ita & illi propter idem summæ prædicationis officium boni nuncij cognominentur. Et notandum quod dominus seipsum filium hominis nuncupat, Nathanael eundem filium Dei prædicat. Cui simile est quod apud alios Euangelistas ipse discipulos interrogat, quem dicunt filium hominis esse? Responditque Petrus, Tu es Christus, filius Dei viui. Et quidem iustæ dispensationis moderamine actum est, vt cum vtraque eiusdem mediatoris Dei & domini nostri vel ab ipso domino vel ab homine puro esset commemoranda substantia, Deus homo fragilitatem assumptæ à se humanitatis, purus homo virtutem æternæ in eo diuinitatis adstrueret, ipse suam humilitatem, ille eius fateretur altitudinem. Notandum quippe quod dominus qui beatum Nathanael vere Israelitam nuncupat, in hoc verbo quod ait, Videbitis cælum apertum, & angelos Dei ascendentes supra filium hominis, visionem Iacob Patriarchæ, qui per benedictionē vocatus est Israel, ad memoriam reducit. Is nanque cum volens in quodam loco requiescere, lapidem capiti suo suppositisset, vidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cælum: angelos quoque domini ascendentes & descendentes super eam: & dominum innixum scalæ, dicentem sibi, Ego sum Deus Abraham patris tui: & Deus Isaac. Surgensque mane, & debito cum pauore laudes Deo reddens, tulit ipsum lapidem, & erexit in titulum, fundens oleum desuper. Huius ergo loci dominus facit mentionem, & de se ac suis fidelibus figuratum manifestissime testatur.

Matth. 16. Marc. 8.

Genes. 28.

EIVSDEM IN EODEM Homilia.

Stabat Ioannes, & ex discipulis eius duo, &c. Tanta sacralis est diuinæ scripturæ sublimitas, vt non solum verba, quæ à sanctis vel ab ipso domino dicta referuntur, sed etiam circūstantia rerum, quæ simpliciter posita videntur, spiritualibus sit plena mysteriis. Ecce enim narrante Euangelista, fratres charissimi, audiuius. Quia stabat Ioannes, & discipuli eius duo, & respiciens Iesum ambulans dicit: Ecce agnus Dei, statimque cognouimus, imò iam notum ad memoriâ reuocauimus, quare Iesum præcursor suus agnum Dei vocauerit: quia videlicet eum præ cæteris mortalibus singulariter innocentem, hoc est, ab omni peccato mundum

nouit: quia nos sanguine suo redempturum (quæ dona sui velleris sponte largiturum, ex quo vestem nobis nuptiale facere possumus, id est, exempla viuendi nobis relicturum præuidit, quibus in dilectione calefieri deberemus. Hoc est ergo testimonium præcursoris domini, quia facile patet fidelibus cum amoris intimi fomitem audiētium cordibus infundit. Sed non est putandum, quia sine certi ratione mysterij hoc relatrus Euangelista præmiserit, sterisse Ioannem cum discipulis, Iesum vero ambulasse, & illo vtrique ambulasse vbi sequentibus se discipulis Ioannis mansionem in qua habitabat ostēderet, cæterâque huiusmodi, quæ sequentia lectionis euangelicæ commemorant, si enucleatius discutiantur, inueniemus cælestibus redundare mysteriis. Stabat enim Ioannes, & respexit Iesum, quia in magno iam culmine perfectionis animi gressum fixerat, vnde iure celsitudinem diuinæ maiestatis mereretur intueri. Stabat, quia illam virtutum arcem conscenderat, à qua nullis tentationum posset improbitatibus deijci. Stabant cum illo & discipuli, quia magisterium eius corde sequebantur immobili. *Et respiciens, inquit, Iesum ambulans, dicit: Ecce agnus Dei.* Ambulatio Iesu dispensationem incarnationis, qua ad nos venire ac nobis exempla viuendi præbere dignatus est, insinuat, sicut mansio eius æternitatem diuinitatis, in qua semper est patri æqualis, aptissime designat. Respiciens ergo Iesum ambulans Ioannes dicit: Ecce agnus Dei, quia videns eum inter homines conuersantē profectumque illis vitæ cælestis & factis demonstrantem, & verbis aperte pronuntiabat, quia nō ipse vt putabant, sed ille esset, qui ad redemptionem generis humani à Deo Patre missus esset in mundum, illæ qui formam innocentiae & patientiæ in se credentibus esset daturus, de quo in carne venturo præcines propheta dicebat: Sicut ouis ad occisionem ducetur, & sicut agnus coram tondente se sine voce sic obmutescet. Et iterum: Ipse autem vulneratus est propter peccata nostra, & liuore eius sanati sumus. *Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Iesum.* Testimonium perhibente Ioanne, quia Iesus esset agnus Dei, secuti sunt illum duo discipuli, magis desiderantes ab ipso Iesu, quam à præcursore illius verbum gratiæ percipere, quo & ipsi mererentur in agnorum Dei sorte computari. Bene autem duo discipuli sunt inuenti, qui dominum primi sequerentur, vt etiam mysticè designarent, omnes qui illum perfecte sequerentur, gemina dilectione deuotos esse debere, hoc est, & eiusdem sui redemptoris & fratrum simul amore fragrantēs. *Conuersus autem Iesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Quid queritis?* Non potuit ignorare dominus, quid sequentes se discipuli Ioannis quærent, sed in eo quod ad illos se sequentes conuertitur, quod ipse prior quid quærenter interrogat, quod dat eis fiduciam quæque vellent rogandi, manifeste innouit quantum bonis nostris studiis delectetur, quam libenter iter veritatis inchoantibus ipse auxilium laturus occurrat. *Qui dixerunt ei: Rabbi, quod dicitur interpretatum, magister, vbi habitas?* Nolebant transitorie magisterio veritatis perfrui, sed mansionem potius, in qua habitaret, inquirebant: quatenus & tunc liberius in secreto verbis illius imbui, & exinde sapius eū possent visitare plenius instruendi. Vnde & ipse, quia illos bene petentes, quærentes,

Es. 53.

vi quarta die ad nuptias inuitatus cum discipulis manducasset. Illud quoque quomodo verum esse potest quod dicitur, quia viso vini miraculo, crediderunt in eum discipuli eius, cum Apostoli ibi non essent, neque adhuc vocati vel electi essent? Nullum enim nisi Philippum solum adhuc dominus vocauerat, cui modò dixit, Sequere me. Denique & illud quomodo verum est, quod tota ecclesia verum esse credit, vt vna eademque die hæc tria miracula facta fuerint, quum non eadem, sed quarta die ad nuptias dominus venerit? Hæc est igitur quæstio, ad cuius solutionem intentos modò vos esse volo. Eadem nanque die qua Magi ad dominum venerunt, id est, tertia decima die postquam natus est; eadem (inquam) iam tricesimo anno incipiente, veniens ad Iordanem, baptizatus est. Vnde & euangelista ait; Erat autem Iesus incipiens quasi annorum triginta, vt putabatur filius Ioseph: ab hac autem die qua baptizatus est, iam penè toto anno euoluto, quum tres solummodo adhuc dies restarent, venit iterum vbi erat Ioannes. Hoc est autem illa altera dies, de qua modò in principio huius euangelij audiuimus, quia altera iterum die stabat Ioannes, & ex discipulis eius duo, & vidit Iesum venientem, & ait; Ecce agnus Dei. Altera autem hoc in loco non ad hesternam refertur, sed pro alia ponitur: propriè enim de duobus dicitur altera. Ab hac autem altera die, tertia die veniente, nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ. Quæ videlicet dies nuptiarum anniuersaria ei fuit, in qua in præterito anno dominus baptizatus fuerat: & ei in qua Magi cum muneribus ad eum venerant. Sic igitur tria ista miracula vna eademque die facta sunt, quoniam eadem die qua Magi venerunt ad Iesum, ipsa eadem in tricesimo anno incipiente baptizatus est. Quo videlicet trigésimo anno euoluto, eadè ipsa die ad nuptias dominus venit. Dies igitur nuptiarum non quarta, sed potius anniuersaria est à die baptismi. Constat itaque dominum & saluatorem nostrum eò anno quò baptizatus est, neque publicè prædicasse, neque miracula fecisse. Quo completò venit ad nuptias, ibique primum miraculum fecit. Deinde verò eius nominis fama totam subito terram repleuit. Quòd autem ait, *Et crediderunt in eum discipuli eius*, non de Apostolis, quos nondum habebat, sed de illis discipulis intelligendum est, qui eo tempore cum illò erant. Habebat enim aliquantos discipulos, sicut & Ioannes, qui eum sequebantur & audiebant. Nunc autem ad euangelij verba redeamus. *Altera (inquit) die iterum stabat Ioannes; & ex discipulis eius duo, &c.* Crediderunt enim magistro loquenti, & Christo domino testimonium perhibenti, & sequuti sunt Iesum, gaudentes se tandem illum inuenisse de quo toties Ioannem loquentem audierant. Et relinquentes Ioannem sequuti sunt eum, quem ipse Ioannis testimonio cognouerunt esse magistrum ipsius quoque Ioannis. *Conuersus autem Iesus, & videns eos sequentes se, dicit eis. Quid queritis? &c.* Quid autem significet Rabbi, euangelista exponit, dicens, *Quod dicitur interpretatum magister.* Quòd enim ad eos dominus conuertitur, eosque respicit; & cum eis loquitur, clementiæ & bonæ voluntatis indicium est. Sciebat enim quales erant, & quales postea futuri erant, & quo affectu eum sequebantur. Omnes enim diligit Iesus qui eum sequuntur, neminem ad se

venientem repellit. Vnde & istis interrogantibus; Vbi habitas, respondit, *Venite & videte.* Non dixit, in illo vel in illo loco: quod si dixisset potius locum ostendere, quàm eos inuitare videretur. *Venerunt, & viderunt vbi maneret, & apud eum manserunt die illo, cunctis diebus mansuri cum illo. Hora autem erat quasi decima. Erat autem Andreas frater Simonis Petri vnus ex duobus qui audierant ab Ioanne, & sequuti fuerant eum. Inuenit hic primum fratrem suum Simonem, & dicit ei, Inuenimus Messiam.* Quid sit autem Messias, ait Euangelista, quod est interpretatum Christus. Expectabant enim Iudæi Messiam, & adhuc quidem expectant, sed frustra. Vnde & Dominus ait; Ego veni in nomine patris mei, & non recepistis me, alius veniet in nomine suo, & illum recipietis. Et adduxit eum ad Iesum. Boni fratres, qui sic desiderant videre Iesum. *Intuitus autem eum Iesus, dixit, Tu es Simon filius Ioanna, tu vocaberis Cephas.* Et hoc Euangelista exponit, dicens; *Quod interpretatur Petrus.* Tu es (inquit) Simon, quòd obediens dicitur: quem genuit Ioannes, id est, gratia Dei: tu vocaberis Cephas, id est Petrus, à petra denominatus, à Christo corroboratus, quod tamen agnoscens interpretatur. Ipse enim præ cæteris Deum agnoscens, ait: Tu es Christus filius Dei viui. Cui dominus, Et ego dico tibi quia tu es Petrus, benè respondens & bene agnoscens. Non est autem intelligendum, vt Petrum & Andream tunc temporis Dominus elegerit: quos (sicut alij Euangelistæ scribunt) de piscatione Christus vocauit. Vnde & hic dicitur quia manserunt apud illum die illo. Postquam enim eos elegerit, non vno die, sed omnibus cum eo manserunt. *In crastinum autem voluit exire in Galilæam, &c.* Secundum enim hæc dicta beati Ioannis, primus omnium Apostolorum Philippus videtur esse vocatus. Et meritò quidem primus vocatur ille, qui os lampadis interpretatur: quatenus & ipse, & cæteri post ipsum intelligant, ad quale officium eligantur. Tale nanque os tunc omnes receperunt, quando in linguis igneis spiritus sanctus super eos descendit. Legimus enim quando Petrus, & Andreas, Iacobus, & Ioannes, Matthæus euangelista vocati sunt: de cæteris tamen non legimus. Habebat tamen iam tunc aliquantos discipulos Iesus, cum quibus (vt in sequentibus legitur) ad nuptias vocatus est. Sed qui illi fuerint, nescimus. *Inuenit Philippus Nathanael, & dixit ei, Quem scripsit Moyses in lege, &c.* Rudis adhuc erat Philippus: prædicare volebat, sed nesciebat. Dicit se inuenisse Iesum, de quo & Moyses scribit, & cæteri prophætæ. Verum quidem dicit: sed quod addit; *Filium Ioseph, verum non dicit. Et dicit ei Nathanael, à Nazareth potest aliquid boni esse? Ac si dicat, Bonum quidem aliquid potest esse à Nazareth, sed Christus Iesus nasciturus est in Bethlehem.* Dicit ei Philippus, *Veni & vide.* Veni (inquit) & vide, loquere cum eo, audi verba ipsius, vt quis & qualis sit intelligere valeas. *Credidit ei Nathanael, & sequutus est eum.* Vidit Iesus Nathanael venientem ad se, & ait de eo, Ecce verè Israelita, in quo dolus non est. Magnus vir iste Nathanael, cui ipse Dominus tale perhibet testimonium. Magnus virique est ille, in quo dolus non est. Sed quare Israelita vocatur, nisi quia iam Deum videre & in eum credere incipiebat? Israelita nanque videns Deum interpretatur. *Et dicit ei Nathanael, Vide me nosti &c.* Hoc autem quomodo ad literam intelligatur, vt re

Joan. 5.

Math. 16.

Act. 1.

vera sub ficu esset Nathanael quando eum Philippus vocauit, potest tamen altiori sensu intelligi. Primi nanque parentes nostri, postquam peccauerunt, cognoscentes se esse nudos, confuerunt folia ficus, & facientes sibi perizomata, illas corporis partes operuerunt in quibus generatio fit, & ex quibus totum genus hominum exiuit. Ibi igitur simul cum aliis erat Nathanael. Et hoc est fortasse quod ait: Cum esses sub ficu (id est, sub foliis ficus) vidi te. Vidit enim Dominus Nathanael etiam tunc, qui omnia cognoscit & videt antè quàm fiant. *Respondit ei Nathanael, & ait, Rabbi, tu es filius Dei, tu es rex Israel.* Vnde enim tam cito Nathanael eum cognoscere potuit, nisi quia spiritus sanctus (qui vbi vult spirat) eius mentem illuminauit? *Respondit Iesus, & dixit ei, Quia dixi, vidi te sub ficu, credis, &c.* Quia (inquit) sub vno prophætæ verbo diuinitus illuminatus credidisti, multa maiora videbis ad tuæ fidei corroboracionem. *Et dicit eis Iesus, Amen amen dico vobis, videbis cælum apertum, & angelos Dei ascendentes supra filium hominis.* Hæc autem manifesta sunt, si ad illum diem referantur, quo in suæ maiestatis sede ad iudiciū dominus veniet, & omnes angeli cum eo. Tunc enim cælum apertum, & angelos ascendentes & descendentes sancti videbunt. Tunc & Nathanael, qui tam facile credidit, maiora videbit, quando in sua maiestate Christus dominus apparebit.

Genes. 3.

Joan. 3.

THEOPHYL. EPISCOPI Bulgar. superioris Euangel. expositio.

Stabat Ioannes, & ex discipulis eius duo, &c. Propter audientium ignauiam cogit Ioannes eadem dicere, vt vel crebro testimonio efficiat aliquid: neque falsus est. Christo enim statim duos discipulos obtulit. Nam quum reuera pronubus esset, omnia faciebat, & ita humanam naturam sponso adducebat. Ideo & Christus quidem tacet, vt sponsus: pronubus autem omnia loquitur. Et Dominus sicut sponsus venit ad multitudinem. In nuptiis enim non sponsa ad sponsum, sed sponsus ad illam abit, etiam si regis filius sit. Ideo & Dominus naturam nostram desponsaturus, descendit ad eam in terram, & factis nuptiis, assumptus ipse tulit eam in domum Patris. Itaque quum intuitus esset Iesum Ioannes, hoc est etiam corporalibus oculis præ se tulisset gaudiū, quòd habebat in Christo & miraculo: Vide, inquit, agnus ille. At discipuli crebris testimonijs demulsi, sequuti sunt Iesum: non quidem contententes Ioannem, sed magis obedientes ei, restant de Christo meliora. *Conuersus autem Iesus, & conspicatus eos sequentes se, dicit eis. Quid queritis? &c.* Matthæus quidem quum de baptisate narrasset, statim subducit illum in montem tentandum. At præsens Euangelista relictis his, quæ ab illo dicta sunt, refert ea quæ post descensum de monte. Igitur postquam de monte vbi tentatus fuit, sequitur discipulorum comitatio & accessus ad Christum. Opinor quod sermo demonstrat, quod non debeat aliquis constitui doctor, nisi prius ad fastidium conscenderit virtutum (hoc enim mōs significat) & omnem deuicerit tentacionem, triumphum de tentatore referens. Sequuntur igitur

Math. 4.

tur primum discipuli, & tunc interrogant eum vbi maneat. Non enim publicè multis presentibus, sed seorsum oportebat colloqui, quasi de rebus quibusdam necessarijs. Imo illi non priores interrogant, sed Christus ipsos inducit ad interrogandum. Dicit enim eis, quid queritis? non tamquam ignorans: quomodo enim ignoraret, qui sciebat corda hominum? sed vt per interrogacionem prouocaret eos ad descendendum quod vellent. Verisimile enim est eos erubuisse, & reueritos illum, cui Ioannes testimonium plus quam de homine dederat. Te autem velim admirari bonam illorum affectionem erga Christum. Non enim solum sequuti sunt, sed & Rabbi salutant, hoc est, magister, idque cum nihil adhuc de illo audissent. Volentes itaque seorsum aliquid ab eo discere, interrogant vbi maneat. In quiete enim commodiùs & discitur & auditur. Dominus vero non dicit eis signum domus: sed venite, inquit & videte. Hoc autem facit, tum vt magis alliciat eos ad sequendum se, tum vt probet eorum desiderium, num grauentur ex itinere. Nam si frigida mente accessissent, neuitamè ad domum fuissent sequuti: Quomodo autè Christus alibi dicit, quod filius hominis non habeat vbi caput reclinet, hoc autem loco videtur habere domum: Non hæc inter se dissident. Etenim quando dicit quod non habeat vbi caput reclinet: non dicit, quod nullum omnino habeat diuersorium, sed quod non habeat proprium. Si igitur habitasset in domo, non propriam inhabitasset, sed alienam. Non frustra autem Euangelista assignat tempus, quod fuerit hora quasi decima, sed vt doceat & doctores, & discipulos, quod propter nullum tempus sua differre debeant, neque doctor prætexat aliquid, & dicat quod vespere sit: & discipulus sciat omne tempus esse doctrinæ, nec differendum auditum in crastinum. Hinc autem discimus, quod discipuli habebant ventrem minimè ornatum, sed ieiunij assuetum, eo quod tempus, quod alij impendunt in quietem corporis cibis grauati, & non valentes serio operi intendere, hoc illi insumebant in doctrinam. Ita erant discipuli Ioannis ieiunij clari. Vide autem obsecro, quod Christus conuertit se ad sequentes, & ostendit eis faciem suam. Nisi enim per bonam operationem sequutus fueris Iesum, non peruenies ad contemplationem faciei Domini, neque ibis ad habitationem, hoc est, non peruenies ad illuminationem diuinæ scientiæ. Lucem enim, inquit, habitat inaccessam. Propterea nisi quis seipsum purificauerit, & purificationem sequutus fuerit, quomodo scientia illustrabitur? *Erat autem Andreas frater Simonis Petri, &c.* Andree quidè nomen profert nobis, sed nõ alterius. Quidam autem dicunt illum esse Ioannem, qui hæc scribit. Nonnulli autem aiunt, quod non fuerit ex nobilioribus aliquis. Præterea nulla vtilitas fuerat etiam scire nomen. Cæterum Andree mentionem facit, quia & insignior erat, & adducebat suum fratrem, & quomodo non occulauerit ab eo bonum: sed communicarit ei thesaurum, emisericordie iucunditatis vocem: Inuenimus, dicens. Et verisimile est, quod multo tempore desiderarint, & meditati fuerint querere illum. Neque simpliciter dicit, Messiam: sed, Messiam illum: cum articulo, illum, ipsum qui proprie est Christus. Vnus enim erat

Lucæ 9.

1. Tim. 7.

qui ab eis expectabatur, quamuis multi essent Christi, qui & filij Dei appellabantur. Adduxit autem illum ad Iesum, non quod tam leuibus esset moribus, & ad omnem sermonem circumferretur, sed quod feruenti & bono animo susceperat sermones, quos ei dixerat frater de Christo. Verisimile enim est, quod Andreas plura dixerit ei, & manifeste annunciauerit de Christo: utpote edoctus secretiora quaedam, eo quod manserat apud Christum. Quod si perseverat quis arguendo facilitatem Petri, dicat & hoc non esse scriptum quod crediderit statim Andree, sed quod Andreas duxerit illum ad Iesum: id quod magis solidæ mentis fuerit, & non quouis vento circumactæ. Non enim simpliciter recepit sermonem Andree, sed voluit videre & Christum: ut si quidem inueniret quid dignum fide, sequeretur, sin minus, reslirer: & ita duci ad Iesum, non leuis, sed studiosæ mentis indicium erat. Quid igitur Dominus? Prophetando de illo, illis se manifestare incipit. Nam qui prophetæ non sunt minimum signorum, imo plurimum hominibus persuadent, prædicat de Petro. Tu enim, inquit, es Simon filius Iona: deinde, & quod futurum. Tu vocaberis Cephas. Nam quum quod præfens est dicitur, etiam futurum credibile fit. Non dixit autem, ego te vocabo Petre, sed vocaberis. Nolebat enim ab initio auctoritatem suam indicare, eo quod nondum firmam in illum fidem haberent. Quamobrem autem agnominat hunc quidem Petrum, illos autem, filios inquam Zebedæi, filios tonitruu? Ut ostendat quod ipse sit, qui & olim nomina dididerit, sicut & nunc, ita etiam tunc mutauerit nomen Abram in Abraham, & Sarra in Sarram. Scias autem quod Symon interpretatur obedientia: Ionas vero columba. Igitur manufactudinis filia quæ per columbam significatur, est obedientia, & qui habet obedientiam, etiam ipse Petrus efficitur, per obedientiam proficiens, ut firmetur in bono. *Postero die voluit Iesus exire in Galilaam, & reperit Philippum, &c.* Andreas quidem præcurfore audito, & Petrus Andrea, secuti sunt Iesum. At Philippus videtur nullum audiuisse, & statim secutus esse Dominum, dicentem sibi: Sequere me. Vnde hoc igitur, quod ille tam statim credidit: Videtur igitur primum, vox Domini animam illius stimulo quodam charitatis tetigisse. Non enim simpliciter saluatoris vox dicebatur, sed dignos statim flagrare faciebat intrinsecus ad amandum ipsum: sicut & Cleophas dicit. Nonne cor nostrum ardens erat, quum loqueretur nobis in via? Quia autem Philippus, eo quod sollicitum cor habebat, & multum meditabatur scripta Moïsi, expectabatque semper Christum: statim simul atque vidit, credidit, propterea etiam dicit: Inuenimus Iesum, quo ostendit, quod semper quæsiuerit. Fortassis autem & à Petro & Andrea de Christo didicit. Etenim verisimile & colloquutos illos ei, qui ex eadem patria erat, & narraffe de Christo, id quod & Euangelista videtur insinuare per hoc quod dicit: Erat autem Philippus à ciuitate Andree & Petri. Parua autem fuit ista ciuitas, quæ pagus rectius diceretur: vnde & digna miraculo Christi virtus, quod ab his qui nullum afferebant fructum, præcipuos discipulos elegerit. Igitur neque Philippus apud se bonum hoc retinet, sed communicat & Nathanaeli: & quia legisperitus erat Nathanael, ad le-

Matth. 3. Gen. 17.

Luc. 24.

gem & prophetas ipsum mittit Philippus, quia diligenter legem meditabatur. Porro filium dicit Ioseph Dominum, quia eius filius nominabatur: & Nazarenum illum appellat, quamuis proprie à Bethleem fuit, in qua natus, sed in Nazareth educatus fuit. At quoniam natiuitas eius multis incognita erat, manifesta autem educatio, à Nazareth eum nominat, utpote illic enutritum. *Et dixit ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse? &c.* Philippus quidem Iesum Nazarenum dicebat. Nathanael autem, utpote in lege diligentior, cognoscebat ex scripturis, quod à Bethleem oportebat venire Christum, & propterea dicit: A Nazareth potest esse aliquid boni? Philippus vero inquit, veni, & vide: sciens quod si gustaret verba Christi, non esset discessurus. Porro laudatur à Christo Nathanael: ut pote verus Israelita: non enim ad gratiam neque ad odium loquebatur. Nō enim verba illa sunt incredulæ, sed diligentis, & in lege versatæ mētis, quæ sciebat quod Christus non à Nazareth, sed Bethleem veniret. Quid igitur Nathanael: num laudibus remissior sit? Minime, sed viget manifestius & euidentiùs quiddam discere volens. Ideo & interrogat: Vnde me nosti? At Christus dicendo ei, quæ nullus alius sciebat præterquã ipse & Philippus, quod solus & locutus esset & fecisset, detegit & suã deitatem. Nam Philippus solus & nullo præfente sub sicu locutus erat Nathanaeli, quæ sanè omnia Christus etiam absens cognoscebat. Proinde & dicit: Quū esses sub sicu, vidi te. Priusquam autem appropiaret Philippus, dixit Dominus de Nathanaele. Vide Israelitam, ut neque quis suspicetur quod Philippus Christo dixerit de sicu, & alijs, quæ locutus sit cum Nathanaele. Vnde Nathanael agnito Domino, fatetur eum filium Dei, audi enim quid dicat. *Respondit Nathanael, & ait ei: Rabbi, tu es ille filius Dei? &c.* Maxime potens est prophetia, & efficacior miraculis ad alliciendum quosdam ad fidem. Dæmones enim etiam possunt miracula simulare & apparenter facere: præcietur autem futurorum, & prædictionem euidentem nullus habet, neque angelus, & quanto minus dæmones: Ideo & Nathanaelem Dominus attraxit: dicens ei locum, & quod loquutus esset ei Philippus, & quod verè esset Israelita. Nathanael igitur auditis illis, sentire cepit magnitudinem Domini, quantum tunc possibile erat, & fatetur illum filium Dei. Veruntamen quamuis filium Dei fateatur, non tamen sicut Petrus. Nam Petrus quidem confessus est filium Dei, ideo & beatus prædicatur, & Ecclesia ei concreditur. Nathanael vero ut hominem nudum quidem eum fatetur, gratia autem propter virtutem adoptatum in filium Dei, & hoc manifestum ex eo quod subditur: Tu es ille rex Israel? Vides quod nondum venerat ad perfectam cognitionem veræ deitatis vnigeniti. Etenim quasi amicum Dei, & quasi regem Israel, eū credit esse: quod si verè eum Deum esset confessus, nō dixisset eū regem Israel, sed regem vniuersi. Vnde non prædicatur beatus, sicut Petrus & Dominus corrigens eum: & inducens ad cognoscendum quiddam dignum sua deitate. Videbitis inquit angelos Dei ascendentes & descendentes super filium hominis. Ne enim, inquit suspiceris nudum hominem: sed Dominum angelorum cui enim angeli ministrant vti que non fuerit purus homo, sed verus Deus. Porro hæc

Matth. 16.

Luc. 22. Matth. 28. Act. 1.

hæc in cruce & ascensione euenerunt. Nam & ante tempus passionis angelus de cælo confortauit eum, & in sepulchro vñ sunt angeli, & in assumptione, sicut Lucas prodit. Sunt qui per sicum legem intellexerunt, quasi fructum habentem ad tempus dulcem, asperitate autem legalium observationum, & difficultate mandatorum, quasi folijs obiectam. Dicunt igitur, quod Nathanaelem Dominus viderit, & intellectum eius illustrarit, quamuis adhuc sub lege esset. Tu & hoc scies, si quid & hæc arripit, quod Nathanaelem Dominus vidit adhuc sub lege existentem, hoc est intra legem, & profunda legis scrutantem. Nam si non esset scrutatus profunda legis, neququam vidisset eum Dominus. Scias autem & hoc, quod Galilæa interpretetur deuolubilis. Exiuit igitur dominus in deuolubilem huius mundi regionem, vel etiam humanam naturam & nos sub sicu sumus, quod est peccato dulci, cui etiam non paruum amaritudinis adest: propter penitentiam & iudicia sequutura. Sicut misericors videt, ac eligit eos qui fatentur ipsam filium Dei, & regem eius Israel, qui videt Deum. Et si quidem studium adhibuerimus, & maioribus nos dignabitur spectaculis, & videbimus angelos ascendentes quidem ad summam cognitionis Dei descendentes vero iterum, incognoscibilem eius substantiam deprehendere non valentes. Vel aliter: Ascendit quis, quando versatur in sermonibus de deitate vnigeniti: descendit autem, quando tractare gaudet sermones de incarnatione & descensu in infernum.

EVTHYMII ZIGABONI Superioris Euang. expositio.

Sabat Ioannes & ex discipulis eius duo, &c. Non vulgari modo, neque casu hæc de ipso loquitur: sed quia nondum Iudæorum insensibilitatem attigerat: nemo enim quicumque de ipso interrogauerat, rursus hæc de ipso dicere cogitur, mentemque eorū iteratis vocibus expergefacere quasi dormientem. Et quemadmodum sponsus nihil interim sponsæ loquitur, nec eam per seipsum accipit, sed dux sponsæ omnia disserit, eamque illi tradit: vbi verò hæc ipse accepit, ita eam immutat, ut illa prior omnium obliuiscatur. Ita & nunc Christus adhuc tacet, Ioannes verò cuncta operatur, ideo etiam amicus sponsi vocatus est, tanquam qui nuptiis præest, omniâque administrat quæ ad sponsum pertinent. Vbi vero accepit deponatam sibi Ecclesiam, ita eam sibi copulauit, ut illa continuo omnium obliuisceretur. Et sicut sponsa nequaquam ad sponsum accedit, sed hic ad illam, etiam si fuerit ipse regis filius, illa verò omnium abiectissima: ita & hic accidit: iste quum tantus esset, ad eam quæ despectissima erat accessit, & coniunctus non permisit, ut hic deinceps remaneret, sed susceptam in paternam deduxit domum, hoc est, in cælum. *Et audierunt eum duo discipuli loquentem, ac sequuti sunt Iesum.* Inter multos auditores hi soli audiisse dicuntur, auribus videlicet animæ, quum alij vti que audissent auribus corporis. Ex discipulis namque Ioanis soli hi duo tunc animo præfentes erant, quum tamen alij multi adstarent. Sequuti sunt autem eum, cupientes eius habere notitiam. *Conuersus Iesus quum vidisset ipsos sequentes, ait illis, Quid queritis? Non tanquam*

Ioan. 3.

ignorās, qui hominum penetrat cogitationes, sed ut interrogando familiares sibi redderet, ac fiduciam daret. Verisimile est enim quod erubescerent, & quasi ignoti formidabant, *At illi dixerunt ei: Rabbi, quod dicitur, si quis interpretetur, Magister, vbi habitas? Quom nondu ab eo quicquam audissent, magistrum sive præceptorē eum appellant: atque hinc causam cur sequeretur manifestat, videlicet ut quæ forent vilia audirent, vti que sese in discipulos ingerent. Dicunt autem, Vbi habitas? volentes diuūs & in quiete eum eo conuersari. Dicit eis, Venite & videte. Non dat habitacionis signa, volens ut illi sequerentur, quo maiorem haberent fiduciam. *Venerunt & viderunt vbi maneret, & apud eum manserunt die illo. Hora autem erat ferme decima.* Horam significat, & in his inuēs discipulatus desiderium, & in illo humanitatem, quod neque propter tempus auerſi sunt, quum iam sol ad occasum declinaret: neque tempus, aut aliud quippiam causati sunt. Quod si alibi dicit se non habere vbi caput suum reclinaret, non hoc simpliciter de domo dixit, sed de propria domo: neque enim propriam habebat, sed alienis utebatur. Dicit itaque Euāgelista mansisse ipsos apud eum die illo: quod autem instructi sint, tanquam manifestum reliquit intelligendum. Tantum enim vna nocte profecerunt, ut ad aliorum venationem sequenti die procederent. Oportet igitur & nos ob nullum tergiversari tempus ad audiendis his quæ diuina sunt, sed omnia his posteriora ducere. Alia siquidem mundana vniuersa tempus habent: ad hæc verò omne tempus est conueniens. *Andreas frater Simonis Petri erat vnus è duobus.* Alterius solum vocabulum, siue quia insignis non erat vel cognitus: siue ipse qui hæc scribit erat, ut quidam dicunt. *Reperit hic prior fratrem suum Simonem, & ait illi, Inuenimus Messiam, & quod est, si interpretaris, Christus.* Sermo est admodum lætantis: Inuenimus quem querebamus, quem venturum sperabamus, quem scripturæ annunciauerunt: nam ab his hunc esse cognouit, à quibus ad sacra introductus est. Consi dera verò, quod hi etiam quum piscatores essent scripturis animum aduertebant: nos autem qui de eis colloquimur, in eis que versamur, nequaquam tamen ad eum animum attendimus. † *Messias ab Hebræo משיח Maschab, quod est ungeri ducitur, quo nomine à prophetis cum reges alij, tū Dominus noster dicitur esse, quia à Deo in regem summum, sacerdotemue est specialiter destinatus. P'sal. 2. & 109.* *Et duxit eum ad Iesum.* Postquam videlicet dixerat, quæ ab eo audierat: Siquidem hoc germanæ fraternitatis est, hoc synceræ amicitie, ut boni participem assumat & fratrem. Fortassis autem non retulit quæ ab eo mysteria audierat, sed tantum vbi dixisset, inuenimus Messiam, duxit eum ad Iesum, id solum studens, ut ipsum duceret, Christoque traderet, sciens quod ille doceret eum vniuersa. *Inuenit autem illum Iesus dixit, Tu es Simon filius Iona. Tu vocaberis Cephas, & quod est, si quis interpretetur, Petrus.* Quæ diuinitatis sunt deinceps à vaticinio aperire incipit. Siquidem non minus alliciunt homines prophetiæ aut futurorum annuntiatio, quam signa. Præterea minus etiam parent inuidiæ: nam signa calumniabantur insipientes. † *Κεφα Cepha, Syriacè Πίτερ, interpretatur in cap. 2. ad Galat. Petram significat, & res certissima est. Nam vbi que in textu Hebræo est פֶּטְרוֹ Salab, id est, Petra, in Syriaco est Cepha.**

Matth. 8.

†

†

Luc. 11. In beelzebul, inquit, eicit daemonia. De prophetis vero nihil tale dixisse legantur. Et circa Simonem quidem & Nathanael hoc usus est modo. De Andrea autem & Philippo nihil vaticinatus est. Siquidem Andreas Ioannis testimonio attractus est. Philippus vero videns illos, qui ipsum sequebantur, ad fidem & ipse adductus est. De Petro quidem prophetavit, cuius esset filius, & quo vocandus esset nomine. Quare praeterea ad perfectiorem intelligentiam tertio iuxta Matthaeum capite dicti illius enarrationem. Ambulans Iesus circa mare Galilaeae vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andrea fratrem eius, mittentes rete in mare. Ad haec octavo iuxta Marcum capite verbi illius interpretationem, Et imposuit Simoni nomen Petrus. Sed & loci illius explanationem decimo capite euangelij secundum Lucam, Piscatores autem descenderant ex illis, & albebant retia. Omnia enim conferunt ad ea quae hic ponuntur. Hunc itaque nominavit Petrum, sicut Iacobum & Ioanem filios tonitru: ostendens se eum esse qui in veteri quoque testamento nomina adaptauerat, Abram vocas Abraham, Sara vero Sarram, & Iacob Israel. Na quibusdam ab ortu nomina imponebat, quibusdam autem postmodum. Quorum enim virtus a primo, quod aiunt, capillo fulgebit, his ab initio nomen imponit: quorum autem postea, his etiam postea.

Luc. 5. Euthymius Graecus auctor septuaginta interpretationem secutus, refert Abrahæ uxorem prius Saram nominatam, adiectione vnius litterae Sarram esse dictam. Sed veritas Hebraica cui consentit Targhum Chaldaicum, & nostra vulgata edidit, habet, eam quae prius Sara dicebatur ablatione litterae S Iod Saram esse nominatam. Postero die voluit Iesus exire, & reperit Philippum, ac dicit illi: sequere me, &c. Postero sane die voluit exire, at non postero die reperit Philippum, sed postmodum postquam Petrum & Andream, Iacobum ac Ioannem attraxerat, quemadmodum ab aliis euangelistis licet colligere. Sed quobrem non meminit quomodo eos attraxerat ambulans circa mare Galilaeae? Quia Matthaeus & Marcus hoc tradiderunt, sed quia illi praetermiserant quae circa Philippum acciderant, haec nunc iste manifestat. Ait autem illi Iesus: sequere me. Sciens quidem & hunc iam animo sequutum, quum de eo audisset ab his qui sequebantur, sed reverentia detineri, soluit eum metu. Dicit autem Euangelista, qua sit Philippus ciuitate oriundus, puta a Bethsaida vili ac ignobili: vt scias quod ignobilia mundi elegerit Deus. Reperit Philippus Nathanael. Postquam videlicet Christum sequutus erat. Et ait illi, Quem scripsit Moses & propheta in lege inuenimus. Sumpto de ipso experimento, statim praedicator efficitur: sciensque Nathanael in legis ac prophetarum scripturis diligentissimum: siquidem erat in eis maxime versatus, quemadmodum & ipse Christus attestatur, & res ipsa demonstravit: ad Mosem ac prophetas eum remittit, confirmans inde suum de Christo testimonium esse fide dignum. Iesum filium Ioseph. Adhuc enim filius eius esse putabatur. A Nazareth. A Nazareth, ideo dicebatur, quod ibi nutritus esset. Et dixit ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse? Quum prophetam audiret dicentem, Et tu Bethlehem terra Iuda nequamquam minima es inter principatus Iuda: ex te enim exiit dux, qui regat populum meum Israel, & Bethlehem Christum expectabat: nunc autem

audiens eum Nazarenum esse, turbatus est & admirabatur, non inueniens Philippi verbum conuenire prophetiae, ideoque opinatus hunc circa locum esse lapsum, benigna fingit obiectionem, innuens non ita ipsum inuentum esse, sed eum esse a Nazareth, plane quodammodo per modum interrogationis repellit, suam ostendens circa scripturas diligentiam, & infallibilitatem figurarum. Est autem simile ac si diceret; Vtrum fieri potest, vt a Nazareth adeo exigua & abiecta sit quippiam boni? Nam Galilaea a Iudaeis male audiebat: porro Nazareth Galilaeae ciuitas erat. Dicebat autem hoc certissimus, quod non a Nazareth, sed a Bethlehem expectaretur Christus. Dicit ei Philippus, Veni & vide. Modum quo hoc dixerat ignorans, putansque illum simpliciter ciuitati Nazareth detrahere, ducit ipsum ad Christum tanquam statim crediturum, si modo doctrinam ac conuersationem eius gustasset. Vidit Iesus Nathanael uenientem ad se, & dicit de eo, Ecce verè Israelita. Laudauit ipsum quasi intelligentem quae legerat: id enim est verè Israelita. Nam pontifices & scribae, quique illos continebant, non attendentes ea quae legebant, falsò nomine Israelitae dicebantur: In quo dolus non est. Dolus vocat, veritatis contectationem vel obsecrationem a malitia. Dicit ei Nathanael, Vnde me nosti? Non est laudibus inflatus, sed rogat vnde eum talem esse cognosceret, qualem dicebat. Respondit Iesus, & dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret, quum esses sub ficu videbam te. Ille quidem tanquam hominem adhuc rogabat, ipse verò quasi Deus illi respondet: na se vidisse dicit quod nullus vidit. Priusquam autem occurrisset ei Philippus, erat sub ficu, nullo praesente aut ipsum videre. Dedit itaque signum quod cognosceret ac videret quae hominibus visa non foret: ideoque & tempus dixit, & locum, ac arborem. Simul etiam indicauit se omnino audisse quae dixisset, vtrum a Nazareth posset quippiam esse boni: & ex hoc magis intellexit ipsum esse Christum. Cogitabat enim quod aliter non eum laudasset, sed potius repulisset. Ceterum & a prophetia, & a laude ipsum esse credidit. Prophetia vero non de futuris tantum est, verum etiam de praeteritis: sicut Moses de mundi constitutione: & de praesentibus, vt quum dixit Christus quae sint in corde hominum. Respondit Nathanael, & ait illi: Rabbi tu es filius Dei, tu es rex Israel. Vides animam praeter nimiam laetitiam exultantem, hisque verbis ipsum amplectentem: Tu inquit, ille ipse es qui expectabatur. Sed quare Petrus qui post tanta miracula, tantamque doctrinam confessus est ipsum esse Dei filium, beatus dicitur esse: Nathanael vero qui & ante miracula, & ante doctrinam hoc ipsum fecit, non est dicitur beatus? Quia licet hoc ipsum loquutus est, non tamen eadem mente. Nam Petrus eum natura Dei filium esse confessus est: Nathanael vero Dei filium adoptione: & ille quidem proprie Deum, hic autem per gratiam, quod manifestum est, ex eo quod subditur, Tu es rex Israel. Qui enim natura Dei filius est, non Israelitarum solum, sed & omnium rex est. Neque hinc solum manifestum est, verum etiam ab his quae respondit Christus, ad perfectiorem confessionem hunc inducens ac docens, ne sibi quasi puro homini auscultaret. Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, Videbam te sub ficu, credidisti &c. Vt perfectius credas. Nam quam parua adhuc audisset, parum credebat. Et dixit ei: Amen amen dico vobis, &c.

† Super filium hominis. Siquidem tanquam super legitimum Dei filium ascendebant & descendebant angeli Dei ad eum, ministrantes illi: hoc quidem circa tempus passionis, illud autem tempore resurrectionis & assumptionis. Cui autem in modum seruorum ministrant angeli, hic non simpliciter homo est, sed & Deus ac Dominus. Amen amen dico vobis fidelibus, Posthaec videbitis, post ingenuam veramque fidem. Haec autem sunt maiora illa, de quibus dixerat; Maiora his videbis. Visionem verò, intellige etiam cognitionem. Haec enim omnes discipuli cognouerunt: hi quidem videntes, illi autem ab his qui viderant audien-

tes. Quod ergo in aliis, hoc etiam nunc facit. Siquidem duo vaticinia protulit: vnum certum dicens, Priusquam te Philippus vocaret, quum esses sub ficu, videbam te: aliud verò ambiguum, puta quod visuri essent caelos apertos & caetera, & a certo confirmat ambiguum. Ideo etiam Nathanael tacuit, Christus verò substituit, ac siluit, expectans verbum eius, sinens vt dicta apud se reuolueret. Vbi enim semen in terram bonam seminasset, reliquit: vt per ocium postmodum nasceretur.

† Primum dixit Ascendentes, significans quod vsque tunc cum eo praesentes fuerant, etque ministrauerant.

I N F E S T O S . A N -
D R E A E A P O S T O L I .

M A T T H . 4 .

a Ante haec praedicta, & ideo non apponit tunc vel deinde: vel forsitan: Post haec praedicta. b Quod idem dicitur stagnum Genesareth, mare Tiberiadis, Lacus salinarum.

In illo tempore: a Ambulans Iesus iuxta b mare Galilaeae, vidit duos c fratres, d Simonem, qui vocatur e Petrus, & f Andream fratrem eius, mittentes rete in mare. Erant enim g piscatores: & ait illis: h Venite post me, & i faciam vos fieri piscatores hominum. At illi continuo k relicti retibus, l sequuti sunt eum. Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedaei, & Ioannem fratrem eius in naui cum Zebedaeo m patre eorum, n reficiētes o retia sua: & vocauit eos. p Illi autē statim relicti retibus, & patre, sequuti sunt eum.

G L O S S A O R D I N A R I A
in superius Euangelium.

Quia vnitate fraternae dilectionis probauit, sine qua nullus in ordinem praedicatorum admittitur. d Qui interpretatur obediens, qui vocatus est, quando Andreas duxit eum ad Iesum. e Agnoscens. f Virilem. g Elesti ad spiritualem piscationem secundum gratiae electionem. h Non tam pedibus quam imitatione & affectu. i Alter frustra laborat doctor, nisi Deus faciat, vt proficiat. k Vbi magis pensatur affectus, quam census. l Pedum incessu, sed magis obedientia & affectu, amplius ad propria non reuersi.

Vi ro. Pe. Vel quando primum Andreas adduxit eum, hoc nomen inditum est ei, dum dicitur: Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus: quamquam hic videatur de futuro promittere. Vel quando confessus est, Tu es Christus filius Dei viui: dictum est ei: Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. Bed, Petrus, agnoscens. Andreas, virilis quod doctoribus conuenit: quia hi soli magisterio sunt apti, qui sapientiae luce illustrantur, & praecipis Dei obediunt, & alius viriliter suggerunt. Bene primum Petrum qui vocatur obediens; & Andream qui vocatur fortis, ponit: quia sine obedientia nullus intrat, sine fortitudine nullus perseverat, & haec germanae sunt virtutes. Quia verò primus homo inobe-

diens exiit, secundus obediens ingressus est. Rabi. Matthaeus dicit post habitationem Capharnaum discipulos vocasse. Ioanes dicit, quod post aquam in vinum conuersam venit Iesus Capharnaum & mater eius & fratres & discipuli. Sed incertum est vtrū illi iam adhaesissent, vt hic recapitulatio dicatur quasi prius factum, an descēdisse eū eo dicantur discipuli, nō quod tūc discipuli, sed quia futuri erant. Ante autē quā veniret Iesus in Cana Galilaeae, Andreas Petrum adduxit, sed nondū discipuli erāt. Mitten. re. Quia quos sepe terrenis lucris inhiare considerat, caelestibus desiderijs aduocat, & per eos retibus euangelij alios de profundo iniquitatis eripit: vnde subdit: Venite post me. fa. vos se. pif. ho. Matthaeus, & Marcus & Lucas dicunt Petrum & Andrea de piscatione vocatos in Galilaea, Ioannes iuxta Iordanem ad testimonium Ioannis Baptistae primò Andream sequutum esse cum alio cuius nomen tacetur, deinde Petrum, tertio Philippum. Sed tunc iuxta Iordanem viso domino,

CATENA AVREA.

non ei inseparabiliter adhæserunt. Sed cognito quis esset, eum mirati ad propria sunt reuersi. *Piscatores.* Piscatorum per piscatoria vadit loca. Mystice. Dum incarnatus carnem suscepit, diuinitus vidit in mari mundi spirituales piscatores: & aliis quid essent ostendit, quos ab æterno prævidit. *Cominno.* Perfecta obedientia est sua imperfecta relinquere. *Relictis retibus:* quia & si postea resumant, non cupiditate & proprietatis amore. In his datur forma volentibus sequi. Mutatur intentio non piscatio: mutantur retia in doctrinam, cupiditas in amorem animarum: fit mare seculum, nauis Ecclesia, pisces boni & mali homines. *Vidit alios duos.* Ecce in his quatuor numerus euangelistarum præfiguratur, qui animas à mundo extrahunt de quatuor partibus mundi. Bini & bini vocantur, quia charitas non nisi inter duos est. *Vocatio dicitur:* Vel secundum electionem gratiæ. vnde dicitur, Quos & vocauit, &c. Vel secundum illud: Multi sunt vocati. Quæritur quomodo. *Rom. 8. Matth. 20.* Matthæus, & Marcus dicant binos vocasse Iesum: Primò Petrum & Andream, postea Iacobum & Ioannem: cum Lucas dicat in magna captura piscium Petri & Andree socios Iacobum & Ioannem fuisse vocatos, cum retia trahere nõ possent, & Iesum Petro tãdem dixisse: Noli timere: ex hoc enim iam homines eris capiens, simul eos tamen subductis ad terram nauibus sequutos fuisse. Sed quod Lucas dicit, prius factum est, nec tunc sunt à Domino vocati: sed tantum prædictum est Petro, quòd homines caperet, non vt postea pisces non esset capturus. Vnde & dicit: Subductis ad terram nauibus, quasi redeundi cura. Postea verò (vt Matthæus & Marcus dicunt) bini vocati sunt & iussi sequi. Ideo autem piscatores illiteratos misit prædicare, vt fides in virtute Dei, non eloquentia hominum putetur. *Zebedæi Iacobum & Ioannem.* Zebedæus, fugitiuus, id est diabolus Iacobus, supplantator qui adiuuatur à Ioanne, id est, à gratia Dei. *Et vocauit eos, illi autem.* Vocauit & alios, sed sufficit nominare istos.

CATENA AVREA
in idem Euangelium.

Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres &c. Chr. sapet Matth. Antequam Christus aliquid dicat vel faciat, vocat apostolos, vt nihil illos lateat, nec verborum Christi, nec operum: vt postmodò fiducialiter dicere possint: Non possumus quæ vidimus, & audiimus non loqui. Hinc est quod dicitur: *Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ.* Raba. Mare Galilææ idem est quod stagnum Genezaret, mare Tyberiadis & lacus Salinarum Glo. Decenter autem per piscatoria vadit loca, piscatores piscaturus. vnde sequitur: *Vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius.* Remigius: Vidit autem nõ tam corporaliter, quàm spiritualiter, ad corda eorum respiciens. Chrysoströmus in homiliis: In medijs autem operationibus existetes eos vocauit, monstrans quòd omnibus occupationibus sequelam suam præponere oportet. vnde sequitur: *Mittentes retia in mare,* quod quidem eorum officio cõgruebat, propter quod sequitur: *Erant enim piscatores.* Auguſt. in serm. de calen. Ianuar. Non enim elegit reges aut senatores, aut Philosophos, aut orato-

res: imò elegit plebeios, pauperes, & indoctos piscatores. Auguſt. super Ioãnem. Si enim doctus eligeretur, fortassis ideo se diceret electum, quia doctrina eius eligi meruit. Dominus autem noster Iesus Christus volens superbiorum frangere cetiues, non quæsiuit per oratorem, piscatorem, sed de piscatore lucratus est imperatorem. Magnus Cyprianus orator, sed prius Petrus piscator. Chrysoströmus super Matthæum. Futuræ etiam dignitatis gratiam artificij opere prophetabant: nam sicut qui retia iactat in aquam, nescit quos pisces comprehensurus est: sic & doctor quando diuini sermonis retia super populum iactat, nescit qui sunt accessuri ad Deum. Sed quoscunque Deus excitauerit, illi adhæret eius doctrinæ. Remigius. De his autem piscatoribus loquitur Dominus per Hieremiam, dicens: Mittam in vos piscatores meos, & piscabuntur vos. vnde & hic subditur: *Venite post me.* Glossa. Non tam pedibus, quàm affectu & imitatione. *Et faciam vos fieri piscatores hominum.* Chrysoströmus super Matthæum. Id est, doctores: vt cum reti verbi Dei comprehendatis homines de mundo tempestuoso, & periculoso, vbi homines non ambulant, sed feruntur: quia diabolus cum delectatione compellit eos in mala, vbi homines alterutrum se compedunt, sicut pisces fortiores deuorant iuniores, vt translati uiuant in terra corporis Christi membra facti. Gregorius in hom. Nulla autem Petrus, & Andreas Christum miracula facere viderant, nihil ab eo de præmio æternæ retributionis, audierant, & tamen ad vnum Domini præceptum hoc, quod possidere videbantur obliui sunt. vnde sequitur: *At illi continuo relictis reti, secuti sunt eum.* In quo affectum debemus potius pensare, quàm censum. Multum enim reliquit, qui sibi nihil retinuit: multum dimisit, qui cum re possessa & concupiscentiis renuntiauit. A sequentibus ergo tanta dimissa sunt, quanta à non sequentibus cõcupiscentiis poruerit. Exteriora enim nostra domino, quantumlibet parua, sufficiunt: nec perpendit quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. Aestimacionem quippe pretij regnum Dei non habet, sed tantum valet, quantum habes. Chry. super Matth. Non autem prædicti discipuli secuti sunt Christum, doctoris cupientes honorem, sed operis lucrũ. Sciebant enim quàm pretiosa est anima hominis, quàm grata est apud Deum salus ipsius, & quanta est merces. Chry. in ho. Tantæ igitur promissioni crediderunt, & per sermones, quibus sunt capti, crediderunt se alios posse piscari. Chry. super Matth. Hæc igitur capientes secuti sunt eum, omnibus relictis: in quos docuerunt, quia nemo potest terrena possidere, & perfectè ad cælestia peruenire. Gloſ. In his ergo datum est exemplum illis, qui censum deserunt pro Christi amore. Subditur autem exemplum eorum, qui etiam carnales affectus pro Deo postponunt. vnde dicitur: *Et procedens inde, vidit alios duos.* Nota quia vocat binos, & binos, sicut alibi legitur, quòd misit eos binos & binos ad prædicandum. Greg. in ho. Quatenus hic nobis tacitus innuat, quia qui charitatem erga alterum non habet, prædicationis officium suscipere nullatenus debet. Duo enim sunt præcepta charitatis: & minus quàm inter duos charitas haberi nõ potest. Chry. super Matth. Super charitatem etiam fraternitatis Ecclesiæ rectè posuit fundamenta, vt ex radicibus charitatis exuberans quasi humor ascen-

Christus per
piscatorẽ lu-
cratus est im-
peratorem.

Hier. 16.

Abdicatio re-
rum qualis of-
se debent.

Luc. 10.

ascendat in ramis, & hoc super naturalem charitatem vt non solum per gratiam, sed etiam per naturam, ipsa charitas firmior habeatur. vnde dicit: Fratres, sic enim facit Deus & in veteri testamento super Moyſen & Aaron fratres, ponens ædificationis initium. Quoniam autem abundantior est gratia noui testamenti, quàm veteris, ideo primum populum ædificauit super vnam fraternitatem, hunc autem super duas. *Iacobum, inquit, Zebedæi & Ioannem fratrem eius in naui cum Zebedæo patre eorum, resicientes retia sua,* quòd est maximæ paupertatis indicium: vetera enim resiciebant, qui noua vnde emerent, non habebant. Et quod ad maiorem pietatem eorum pertinet, in tanta paupertate sic patri suo succurrebat, vt secũ eum baiularent in naui: non vt ille istos adiuuaret in opere, sed vt isti illum consolarentur sua presentia. Chr. in ho. Non parua autem est hic demonstratio virtutis, inopiam facillè ferre, ex iustis nutrirri laboribus, colligari inuicem amoris virtute, patrem habere secum & curare. Chry. super Mat. Aestimare autem primos velociores ad prædicandum, quia retia mittebant: istos autem quasi pigriores, quia adhuc retia componebant, non sumus ausi, quia differentiam eorum cognoscere solius est Christi. Fortè verò illi propter Petrum dicti sunt mittentes retia, qui prædicauit euangelium, sed nõ composuit. Isti autem propter Ioannem componentes, qui euangelium composuit. Sequitur: *Et vocauit eos.* Erant enim habitatione ciues, dilectione concordēs, artificij pares, fraternitatis coniuncti pietate. Ideo simul vocauit eos, ne tot bonis coniunctos dissimilis vocatio separaret. Chry. in hom. Vocando autem nihil eis promisit sicut prioribus: obedientia enim eorum, qui præuenerant, viam eis præparauerat. Sed & multa de ipso audierant, scilicet tanquam familiares & consanguinitate coniuncti. Sequitur: *Illi autem relictis retibus, & patre, secuti sunt eum.* Chryſ. super Matth. Tria enim sunt quæ relinquere debet qui venit ad Christum, actus carnales, qui per retia piscationis signantur: substantiam mundialem, quæ per nauem: & parentes, qui per patrem. Reliquerunt ergo nauem vt fierent ecclesiasticæ nauis gubernatores. Reliquerunt retia, vt non pisces afferrent ad ciuitatem terrenam, sed homines ad cælestem. Reliquerunt vnum patrem vt spirituales patres omnium fierent. Hi. Eis igitur artem & patriam domum relinquuntibus docemur Christum secuturi & secularis vitæ sollicitudinē, & paternæ domus consuetudine non teneri. Rem. Mystice autem per mare designatur iste mūdus, propter amaritudinem & fluctuationem: Galilæa autem interpretatur, volubilis siue rota, & significat mundi volubilitatem. Ambulauit igitur Iesus iuxta mare, dum ad nos per incarnationē venit, quia non carnem peccati, sed similitudinem carnis peccati suscepit ex virgine. Per duos fratres, duo populi designantur, qui ab vno Deo patre creati sunt, quos vidit quando eos misericorditer respexit. Per Petrum qui interpretatur agnoscens, & dicitur Simon, id est, obediens, designatur Iudaicus populus, qui per legem Deum agnouit, & præceptis eius obediuit. Per Andream qui interpretatur virilis siue decorus, intelligitur gentilis populus, qui post agnitionem Dei viriliter in fide permanſit. Nos populum vocauit, quando prædicatores in mundum misit, dicens: *Venite post me, id*

est relinquitē deceptorem, & sequimini creatorem. De vtroque etiam populo facti sunt hominum piscatores, id est prædicatores. *Relictis autem nauibus,* id est carnalibus desiderijs: *Et retibus,* id est mundi cupiditatibus, *secuti sunt Christum.* Per Iacobum etiam intelligitur Iudaicus populus, qui per cognitionem Dei diabolus supplantauit: Per Ioannem gentilis populus, qui sola gratia saluatus est. Zebedæus autem quem relinquit, & interpretatur fugitiuus siue habes, significat mundum qui transit, & diabolus qui de cælis lapsus est. Per Petrum & Andream mittetes retia in mare, designantur illi qui in prima ætate, non de nauis corporis sui mittentes retia carnalis concupiscentiæ in mare huius seculi, vocantur à domino. Per Iacobum & Ioannem resicientes retia, designantur illi qui post peccata ante aduersitates veniunt ad Christum, recuperantes quæ perdidierunt. Rab. Duæ naues duas ecclesias figurant, eam quæ ex circuncisione, & eam quæ ex præputio vocata est. Quilibet etiam fidelis fit Simò Deo obediendo, Petrus peccatum suum agnoscendo, Andreas viriliter labores patienti, Iacobus vitia supplantando. Glo. Et Ioannes vt totum gratiæ Dei ascribat, & ideo quarta tantum vocatio ponitur, per quos prædicatores Dei à quatuor mundi partibus vocatos signetur. Hil. Vel in hoc futurorum euangelistarum numerus figuratus. Rem. Per hoc etiam quatuor virtutes principales designantur: prudentia enim refertur ad Petrum propter diuinam cognitionem: iustitia ad Andream propter operum vtilitatem: fortitudo ad Iacobum propter diaboli supplantationem: temperantia ad Ioannem propter diuinæ gratiæ effectum. Aug. de con. euan. Sanè mouere potest quomodo Ioannes dicat non in Galilæa sed iuxta Iordanem Andream secutum esse dominum cum alio, cuius nomen taceret, deinde Petrum ab illo nomen accepisse. Cæteri autem tres euangelistæ de piscatione vocatos eos dicunt, satis inter se cõuenienter, maximè Matthæus & Marcus: nam Lucas Andream non nominat, qui tamen intelligitur in eadem naui fuisse. Hoc etiã videtur distare, quòd tantum Petro à domino dictum esse commemorat Lucas: Ex hoc iam homines eris capiens, quod Matthæus & Marcus ambobus dixisse narrat, sed potuit prius Petro dici secundum Lucam, & ambobus postea secundum alios duos. Sed quod de Ioanne diximus, diligenter considerandum est, cum & locorum plurimum interſit & temporis & ipsius vocacionis. Sed intelligendum est Petrum & Andream non sic vidisse dominum iuxta Iordanem, vt ei iam inseparabiliter inhærent, sed tantum cognouisse quis esset, & eum miratos ad propria remeasse. Fortè autem quod prætermiserat recapitulat: quia sine vlla consequentis temporis differentia dicit: *Ambulans autè iuxta mare.* Quæri etiam potest, quomodo binos & binos, seorsum eos vocauerit sicut narrat Matthæus & Marcus, cum Lucas dicat Iacobum & Ioannem tanquã socios Petri ad adiuuandum vocatos fuisse, & simul subductis ad terram nauibus Christum secutos? vnde intelligendum est hoc primo esse factum quod Lucas insinuat, & eos ad capturam piscium ex more remeasse. Non enim erat dictum Petro quòd pisces nunquam esset capturus, cum post resurrectionem hoc fecerit: sed quòd homines esset capturus, postea hoc factum est.

est quod Matthæus & Marcus narrant. Non enim subductis ad terram nauibus tanquam cura redendi secuti sunt eum, sed tanquam iubentem ut sequerentur.

S. HIERONYMI PRESBYTERI in idem Euang. expositio.

Venite post me, &c. Isti primi vocati sunt, ut dominum sequerentur. Piscatores & illiterati mittuntur ad prædicandum, ne fides credentium, non virtute Dei, sed eloquentia atque doctrina fieri putaretur.

S. IO. CHRYSOSTOMI Episcopi Constantin. in superius Euang. Homil.

Ex Hom. 14. in Matth.

Et ambulans iuxta mare Galilæe, vidit Simonem qui dicitur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes retia in mare, &c. Et Ioannes quidem aliter dixit eos vocatos: unde manifestum est, secundam hanc vocationem fuisse, idque ex multis rebus ostenditur. Nam ibi quidem dicit, quod ad Christum, antequam Ioannes in carcerem duceretur, accesserint, hic verò, postquam ille inciderit in vincula. Et ibi quidem, quod Andreas Petrum, hic verò, quod Iesus ambos vocet. Et Ioannes quidem ait, quod Iesus venientem ad se Petrum videns, dicit: Tu es Simon filius Ioanna, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. Matthæus verò asserit, quod isto iam nomine vocaretur. Videns, inquit, Simonem, qui dicitur Petrus. Sed à loco etiam, quo vocati sunt, aliique multis id scire possibile est, & ab eo quod facile obediunt vocanti, utaq; omnia reliquerunt. Erant quippe sufficienter iam ante prædicationem, & ibi quidem Andreas in domum veniens, multaque à Christo audiens, inuenitur: hic verò vnum audientes, nudumque verbum, confestim sequuntur. Videtur quippe fuisse consequens, ut prius quidem & audierint, & sequuti sint: postea verò quum & Ioannem in carcere ligatum, & ipsum secessisse viderint, reliquissent eos magistrum, atque ad artem propriam reuertisse. Sic denique piscantes eos rursus inuenit. Ipse autem neque prius eos, quum vellent, abire prohibuit, neque, quia discesserant, in finem reliquit: sed concedens eis, cum resilire voluerunt, ad eodem iterum capiendos venit, qui certe est optimus spiritualis quoque piscationis modus. Perpende verò & fidem, & obedientiam vocatorum, & cognosces quam dulcis sit piscatio: siquidem in medio ipsius operis constituti, quum illum audissent iubentem, nihil distulerunt, nihil omnino cunctati sunt: non dixerunt, reuertemur domum, loquemur propinquis: sed cuncta illico relinquentes, fecerunt quod Heiſeus quoque sub Helia legitur impleſſe. Talem quippe à nobis obedientiam Christus efflagitat, ut neque punctum temporis differamus, etiam si nos aliquid necessarium vrgere videatur. Propter quod & alii quendam accedentem ad se, & rogantem, ut ad sepehendum patrem rediret: ne id quidem facere permisit ostendens quia Christus cunctis sit etiam necessitudinibus præferendus. Sed dicas forsitan, maxima fuisse promissa: & hoc est, propter quod

illos maximè admiror: quia, quum nondam signum aliquod factum fuisse vidissent, tam firmiter promissionis magnitudinem crediderunt, ut etiam Christum sequi rebus omnibus anteferrēt. Ex illis quippe ipsi, quibus capti sunt, verbis facile crediderunt alios quoque per eadem à se capiendos. Istis igitur hoc promissit, Iacobo verò, & Ioanni nihil tale pollicitus est. Siquidem obedientia præcedentium his quoque ad credendum iter parauit. Sed, ut multa iam de illo ante audierant prædicari. Vide autem quam etiam diligenter inopiam eorum Euangelista signauerit. *Inuenit, inquit, eos resicientes retia sua.* Tanta erat egestatis magnitudo, ut vetera contexerent: quia emere noua nequibant. Nec sanè parua hæc sunt documenta virtutis facile omnem tolerare pauperiem, de iustis laboribus viuere, mutua sibi charitate connecti, secum habere inopem patrem, atque in eius obsequio laborare.

AUTHORIS DICTI IMPERF. in Matth. in idem Euang. expositio.

Ambulans autem Iesus secus mare, vidit duos fratres, Simonem & Andream. Priusquam aliquid dicat, aut faciat, vocat Apostolos, ut nihil eos lateat, nec verborum Christi, nec operum, ut postmodum fiducialiter dicere possint. Non possumus enim nos, quæ vidimus, & audiuimus, non loqui. Vidit eos non corporaliter, sed spiritualiter: non ad facies eorum, sed ad corda respiciens. Et elegit eos, non quasi Apostolos, sed quia Apostoli poterant fieri. Sicut artifex, si viderit gemmas preciosas, & non dolatas, elegit illas non quod sint, sed quod fieri possunt: habens enim scientiam artis, bonum incompositum non contemnit. Sic & dominus videns illos, opera eorum non elegit, sed corda. *Mittentes retia, & futuræ dignitatis gratiam artificij sui opere prophetantes.* Ut intelligamus quia non solum ista secunda piscatio spiritualis à Deo eis donata, sed etiam prima illa corporalis Dei prouidentia in eis fuerat ordinata. Nam, sicut qui retia iactat in aquam, nescit quos pisces comprehensurus est, sed quos Deus ei transmissit, illi intrant in retia: sic & doctor quando diuini sermonis retia super populum iactat, nescit qui sunt accessuri ad Deum, sed quoscunque Deus excitauerit, illi adhærent doctrinæ. Ergo sicut in piscatione labor solus requiritur piscandi, Deus autem transmittit capturam: sic & in doctore nihil requiritur, nisi instantia doctrinæ. Populum non corrigit homo, sed Deus. Sic enim dicit dominus per prophetam: Dic hoc ad Iesum filium Iosedech sacerdotem magnum, si bene custodieris auulam meam, dabo tibi, qui habitent in eam. *Et ait illis: Venite post me, faciam vos fieri pisces hominum.* Id est, faciam vos doctores, ut cum reti verbi Dei comprehendatis homines de mundo: hoc falso, & fluctuabundo, & tempestuoso & instabili, & perfido, & semper periculoso, & nemini vnquam tuto, vbi homines non ambulat, sed feruntur inuiti quasi nolentes. Violentia enim diaboli concupiscentias multas inoperans eis, mentitur se facturam eorum voluntatem, quia cum delectatione compellit in mala opera, ut homines alterutrum se comedant, sicut pisces fortiores semper deuorantes

rantes infirmiores: ne translati uiuant in terra fructifera corporis Christi, facti membra corporis eius in terra fructifera, terra dulci & semper trauilla: vbi nõ est tēpestas ad euerſionē, si forte ad tentationem fidei, & patientiæ fructificationē. Ut homines ambulent, non ferantur: ut se alterum non comedant habitantes, sed foueant: ecce do vobis euangelium in manibus nouum, & alterum rete diuersarum sententiarum, & obligatarum parabolarum, virtutum admirandarum, & multiformium doctrinarum, narrationibus crebris quasi fluctibus hæc & illuc discurrentibus, textum minis iudiciorum, & promissionibus beatitudinum quasi quibusdam nodis indissolubilibus colligatum, præscientiis & occultarum cogitationum cogitationibus, dæmonum confessionibus, & resurrectionibus mortuorum, nimis confirmatum: ita ut in sinu suo tutissimo diligenter possit rationabilium hominum continere capturam, ut non det eis ex aliqua potestate * exeundi occasionem, quasi per aperturam aliquam neglectam à spiritu sancto qui tenuit eam. Et hoc dicit aliquis intra se, Non sine causa sequuti sunt Iesum talia promittentem. Quid enim? Tibi minima repromittit? Num non, si bene conuersatus fueris regnum cælestis tibi promittit: num nõ vitam æternam: num non angelicam naturam? num non hæreditatem secum? Et quare non sequeris eum? Sed illi sequuti sunt eum, quia cælestium bonorum amatores erant, non terrenorum. Tu autem eum non sequeris, quia non cælestium sed terrenorum amatores. Homo enim carnalis nullum bonum credit esse bonum, nisi carnale: & nusquam credit esse iocunditatem, nisi quæ est super terram. Non ergo illi doctorum cupierunt honorem, sed doctorij operis lucrum, sicut exitus contestatus est. Si enim apostoli facti honoribus apostolatus sui fructi sunt, sine dubio apostolicum cupierunt honorem. Si autem non solum apostolatus sui honoribus fructi non sunt humilitatis causa, sed etiã propter hominum salutem, & gloriam Christi passi sunt diuersa supplicia: manifestum est quod tunc non apostolicum cupierunt honorem, sed quantum apostolici operis, & laboris. Sciebant enim quam preciosa est anima hominis, quam grata est apud Deum salus ipsius, quanta merces est hominem ædificare secundum Deum, Concupierunt, & sequuti sunt, Tu autem non concupisces talia hæc. Quomodo enim desideres alium posse saluari, qui teipsum saluare non curas? *Et reliſſis retibus, sequuti sunt eum.* Ne aliquis Christianus dicat, Nunquid non possum diuitias diligere, & Christo placere? ideo relinquentes retia sua apostoli nos docuerunt, quia nemo potest terrena possidere, & perfecte ad cælestia peruenire. Considera quomodo inter cælum: & terram aer medius constitutus separat creaturam vtranque, ut ostendat, quia inter cælestia, & terrena nulla potest esse commixtio. Cælestia enim spiritualia sunt, & leuia, & naturaliter semper sursum petentia. Terrena autem ponderosa sunt, & semper deorsum deponentia. Si igitur spiritualia teneris, sursum te ducunt: si terrena, deorsum te deponunt. Igitur relinquerunt retia, ne magis facerent eis impedimentum laboris, quam additamentum utilitatis. *Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius componentes retia, & similiter vocauit eos.* Erant enim habitatio-

ne ciues, dilectione concordēs, arte officij pares, fraternitate pietatis coniuncti; ideo sic vocauit & istos, ne tot bonis rebus coniunctos, dissimilis vocatio separaret. Gratiōse aliquis de hac duplici fratrum utilitate locutus est, quoniam omnis ecclesia præcipue in charitate fuerat construenda, sicut ipse dicit: Hoc est autem mandatum, ut diligatis inuicem, sicut ego dilexi vos. Et iterum: In hoc cognoscent homines, quod mei estis discipuli, si charitatem habueritis inter vos. Sicut enim in corporali ædificio lapis ad lapidem cæmento mediante constringitur: sic in ædificio ecclesiæ Christianus ad Christianum charitate mediante connectitur. Ideo super fraternitatem charitatis ecclesiæ composuit fundamēta, ut radicibus charitatis exuberans quasi humor ascēdat in ramos. Et hoc super naturalem charitatem, ut non solum per gratiam, sed etiam per naturā ipsa charitas firmior habeatur. Sic enim fecit Deus in veteri testamento, ædificaturus enim populum illum per legem, supra Moſen, & Aaron fratres posuit ædificationis initium. Quoniam autem abundantior gratia futura noui testamenti quam veteris, ideo populum illum quidem ædificauit secundum vnam fraternitatem, hunc autem secundum duas. *Componentes retia.* Quod est maximæ paupertatis indicium. Vetera componebant, quia noua vnde emerent non habebant. Et quod ad maiorem pietatem eorum pertinet, in tanta paupertate sic patri suo occurrebant, ut secum eum baiularent in naui, non vt ille, istos adiuuaret in opere: sed vt isti, illum consolarentur sua præsentia. Quoniam autem illi quidem referuntur mittentes retia sua, per omnes euangelistas: isti autem componentes, sine ratione esse non credo, maximè quum poterant dicere sine damno aliquo intellectus: & ibi vidit illum & illum, & non dicere: Componentes retia sua. Item æstimare illos quidem quasi velociores ad prædicandum, quia iam mittentes erant retia sua, istos autem pigriores, quia adhuc cõponentes erant retia, nõ sumus aucti: quia differentia illorū taliū cognoscere est solius Dei. Ne forte ergo propter Petrum illi dicti sunt mittentes retia sua, isti autem propter Ioannem componentes, quia Petrus prædicauit tantum euangelium, & non composuit, sed Marcus ab eo prædicata composuit. Ioannes autem & prædicauit euangelium, & ipse composuit. Et non solum cõposuit, sed etiam omnium euangelistarum retia ipse composuit. Nam, quum omnes humana Christi penè sola composuissent, iste cõmiscuit eis etiam diuina ipsius, ut nullam relinqueret spiritus sanctus scandali aperturam in eis, vnde pisces egredierentur. Et vt nunc dicamus quod supra in textura retis omisimus: quia circumposuit ei quasi plumbea grauia, id est, inextinguibilia flammarum & immortalium vermium supplicia ponderosa, ut possit facile humanorum cordium penetrare profundum. *At illi relicto patre, & nauis, secuti sunt eum.* Vide quia Petrus quidem & Andreas dicuntur reliquisse retia: Iacobus autem & Ioannes, patrem & nauim. Tria enim sunt generaliter omnia, quæ relinquere debet omnis qui venit ad Christum: actus carnales, substantiam mundialem, parentes carnales. Per retia enim piscationis, actus carnales relinquendi significantur: per nauim autem substantia: per patrem verò, omnes parentes. Et vide quia prius retia relicta significantur, postea nauis: in

tertio loco pater: quia prius conuenit actus mundiales relinquere. Ipsi sunt enim, qui præcipue nocent ad spiritualia. Secundo substantia, quia non tantum nocet aliquid habere in mundo, quantum agere aliquem actum, tamen hoc ipsum habere nocet. In nouissimo parentes, quod & ipsi quidem nocent, tamen minus nocent, quam diuitiæ & actus huius seculi. Reliquerunt ergo nauem, vt fierent ecclesiasticæ nauis gubernatores. Reliquerunt retia, vt iam non pisces apportarent ad ciuitatem terrenam, sed homines ad ciuitatem cælestem. Reliquerunt vnum patrem, vt fierent omnium spiritualium genitores.

EIVSDEM IN IDEM

Euang. expositio.

*Ex homil. 4.
in Marcum.*

Ambulans Iesus iuxta mare Galilee vidit Simonem & Andream fratrem eius, mittentes retia in mare. Simon necdum Petrus, necdum enim secutus fuerat petram, vt appellaretur Petrus. Simon igitur & Andreas frater eius, cum essent iuxta mare, & mitterent retia in mare. Scriptura non dicit, quia miserunt & ceperunt pisces, vidit, inquit, Simonem & Andream fratrem eius, mittentes retia in mare: erant enim piscatores. Refert enim euangelium, quod retia mitterentur, tamen non dicit, quia aliquid ceperint. Igitur ante passionem dicitur quod scilicet miserint ratia: tamen non scribitur, quod prædiderint. Post passionem verò mittunt rete & prendunt, & tantum prendunt, vt retia rumpantur. Mittentes retia in mare, erant enim piscatores. *Et dixit eis Iesus, Venite post me, & faciam vos piscatores hominum.* Felix piscationis mutatio. Piscatur eos Iesus, vt ipsi piscentur alios piscatores. Ipsi primum pisces efficiuntur, vt piscentur à Christo, postea ipsi alios piscaturi. Et dicit Iesus: Venite post me, & faciam vos piscatores hominum. *Et protinus relictis retibus, secuti sunt eum.* Et protinus, Vera fides non habet interuallum: statim audit, statim credit, statim sequitur, statim piscator efficitur. Et protinus relictis retibus. Ego puto, quod in retibus, vitia seculi reliquerint. *Et secuti sunt eum,* Neque enim fieri poterat, vt sequentes Iesum haberent retia. *Et progressus inde pusillum, vidit Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius: & ipsos in nauí componentes retia.* Vbi dicitur, componentes: ostenditur, quod scissa fuerant. Mittebant enim retia in mare: sed quoniam scissa erant retia, pisces prendere non poterant. Componebant retia in mari: sedebant in mari: sedebant in nauicula: sedebant cum patre Zebedæo: & legis retia componebant. Hoc interim diximus secundum intelligentiam spirituales. Et ipsos in nauí componentes retia & ipsos qui in nauí erant. In nauí erant non in litore, non in statione solida: sed in nauí hinc inde fluctibus collidebantur. *Et statim vocauit illos, &c.* Dicit aliquis, temeraria fides est. Etenim quid signi viderant, quid maiestatis aspexerant, vt vocarentur, & statim sequerentur eum? Sanè hinc ostenditur nobis, quod oculi quoque ipsius Iesu & vultus, diuinum quiddam spirabant, & ad se conuentium oculos facile conuertebant. Alioquin nunquam dicente Iesu, sequimini me secuti fuissent eum, Hoc enim si secuti fuissent eum sine causa, non tam fides erat, quam temeritas. Nunc

si sedenti mihi quiuis præteriens dicat, Veni sequere me: & sequar, nunquid fides est? Hoc totum quare dico? quia sermo ipse domini operatorius erat: & quodcumque dicebat, opere efficiebat. Si enim ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt: certe idem ipseque vocauit, ideo secuti sunt. Et statim vocauit illos & statim relicto patre suo Zebedæo, & cætera. Audi filia & vide & inclina aurem tuam: & obliuiscere populatum, & domum patris tui: & concupiscet rex decorem tuum. Et relicto patre suo Zebedæo in nauí. Audi monache, imitare apostolos: audi vocem saluatoris, ignora carnalem patrem. Vide verum patrem & animæ & spiritus, relinque patrem corporeum. Relinquant patrem apostoli, relinquant nauem, relinquant toras in momento diuitias: relinquant mundum, & infinitas diuitias. Totum enim quod habebant: dimiserunt, Deus non magnitudinem diuitiarum considerat, sed animum dimittentis. Qui parua dimiserunt, vitæque & magna similiter dimississent. Relicto patre Zebedæo in nauí cum mercenariis, secuti sunt eum. Hoc quod paulo ante in ænigmate diximus de Apostolis, quod legis retia componebant, iam enim scissa fuerant, prendere non poterant, iam sanguine maris exesa fuerant, iam non poterant instaurari, nisi venisset sanguis Iesu, & innouasset ea. Relinquit ergo patrem Zebedæo: relinquit legem, quæ verè eos generauerat: & relinquit in nauí, in mediis maris fluctibus constitutum. Et videre aliud, quid sequatur. Relinquit, inquit, patrem hoc est legem cum mercenariis. Omnia enim quæ faciunt Iudæi, propter præsentem vitam faciunt: propterea mercenarij sunt. Qui enim fecerit legem, viuet in ea. Non dixit, viuet in ea, hoc est, & ex lege viuat in cælo: sed, viuet in ea, hoc est, quod facit in præsentem, recipit. Denique scriptum est in Ezechiele: Dedit, inquit, eis præcepta non bona, & mandata nõ optima, quæ faciunt, viuent in eis. Viuunt in eis Iudæi, nil aliud querunt, nisi habere filios, diuitias possidere, se sanos esse: omnia terrena querunt, nihil de cælestibus cogitant. Propterea mercenarij sunt. Vultis scire quia Iudæi mercenarij sunt? Filius ille, qui substantiam suam consumperat, & interpretatur in gentibus, dicit: Quanti mercenarij sunt in domo patris mei? Relicto patre in nauí cum mercenariis, secuti sunt eum. Dimiserunt patrem, hoc est legem cum mercenariis in nauí: vsque hodie Iudæi nauigant, & in lege nauigant & sunt in mari, & ad portum peruenire non possunt. Non crediderunt in portum, propterea non veniunt ad portum: qui vt omnibus nobis contingat, gratia faciat, & benignitas domini nostri Iesu Christi: cui cum patre & spiritu sancto gloria, imperium & honor sit, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM ENCOMION

in sanctum Apostolum Andream.

Validum est Apostolicæ piscationis rete, admirabilis Andree memoria, & eius retis commemoratio, quo ad capiendas, & ad Christianam fidem attrahendas gentes vsus est. Sagena enim, qua immortales illi mortui vsi sunt, nulla temporis obliuione potest intercipi. Non veterascit tempore

Nota quod si sancti Apostoli immortales mortui sunt, non verè dici possunt emortui, vt eos appellent moderati heretici.

tempore illa venationis instrumenta, quæ non humana arte, sed diuina gratia effecta sunt. Quæuis enim piscatores ipsi à nobis excefferint, nullo tamen tempore instrumenta, quibus illi vsi sunt, aut sagena, qua mundum ipsum comprehenderunt, inueterata est. Qui cum rete iaciunt, & extrahunt, non videntur, & tamen illorum retia plena conspiciuntur. Non arundinem illam possederunt, quam tempus corrumpit. Non linum in aquam demiserunt, quod vetustate putrescit. Non hamum fabricarunt, quem rubigo consumit. Non escam in hamo posuerunt, qua pisces caperent. Non in petra confederunt, quæ vndis quatitur. Non in scapha nauigarunt, quam dissoluit tempestas. Non pisces, hoc est naturam rationis expertem, expiscati sunt. Sed quemadmodum ars illa, qua vsi sunt, admirabilis, ita & illorum instrumenta noua, atque inusitata extiterunt. Nam pro arundine prædicatione vtuntur, pro funiculo memoria, pro hamo potentia, pro esca miraculis, pro petra cælis, ex quibus huiusmodi piscationem exercent; pro scapha habent altare; pro piscibus Reges etiã ipsos capiunt; pro sagena Euangelium expandunt; pro arte diuinam gratiã adhibent; pro mari vitam humanam tractant; pro retibus cruce, velut sagena quadam, vti solent. Quis vnquam vidit à mortuis piscatoribus viuentes homines, tanquam pisces, capi? O magnam crucifixi potentiam, ò diuinã dignitatis præstantiam, ò Apostolorum summa beneficia. Nihil tale in vita esse potest, quale est Apostolicæ gratiæ fastigium. Multa certè vidit humana vita valde admirabilia, & opinionem superatã. Vidit enim sanguinem effusum clamantẽ; & cædem sine lingua vociferantem, ac naturam propter inuidiam contra se diuisam, fratrem germano fratri mortẽ inferentem, ac propter inuidiã liuorem mortis ianuam patefactam. Vidit illam Noë arcam in mundi naufragio positam, & naturã humanã interitum. Vidit senem contra propria viscera, hoc est filium, fide armatum, & tanquam victimam eum offerri, qui cæsus non est. Vidit benedictiones furto conciliatas, & formatoris Dei, ac serui palæstram. Vidit inuidiam inter fratres exortam, & seruitutem regni cõciliatricem. Vidit somniis paratum solium: & fratris infidiatores fame attractos. Vidit virgam miraculorum effectricem, & rubum igne, tanquam rore, circumfusum. Vidit legumlatorem Moysen elementis imperantem. Vidit vndas ipsas, tanquam lapides, solidas factas, profundum mare denudatũ, viam repente struatam, & columnam nubis in die, ac ignis in nocte populorum multitudini ducem ostensam. Vidit virgam sine terra germinantem. Vidit è cælo panis loco manna fundi. Vidit hominis oratione solem, tanquam freno quodam, sisti; & sterilis precibus impetratum, vt ipsa Prophetam conciperet. Vidit farinã pugillum frugibus copiosorem, & lecythum olei fontibus abundantiorum. Vidit currum in aere agitari, & Prophetam assumi. Vidit denique mortui ossa vitæ remediũ fieri. Multa talia magna, & admirabilia vidit hominum vita. Sed illa tanquam fœnum præterierunt, & extincta sunt, vt lucerna, exorto sole. Nihil tale vnquam fuit, quale fuerunt Apostoli. Hi cum Dei verbi essent ministri, attrectarunt incarnatum illum, qui, vt Deus, figuram non habet. Secuti sunt ambulantes eum, qui vbique præsens est.

Discubuerunt vnã cum illo, qui nullo loco circumscribitur. Eius vocem audiuerunt, qui verbo fecit omnia. Mundum ipsum lingua, tanquam sagena quadam, concluderunt. Circumierunt suis cursibus fines orbis terrarũ. Errores, vt zizania, eradicaunt. Aras, vt spiritus quasdam, amputarunt. Idola, tanquam feras, interfecerunt. Dæmones, vt lupos, profugarunt. Ecclesiã, vt gregem quandam, collegerunt. Orthodoxos, tanquam frumentum, congregarunt. Hæreses, vt paleas, proiecerunt. Iudaismum, tanquam fœnum, arefecerunt. Græcorum sectam, tanquam stipulas quasdam, igne combusserunt. Humanam naturam cruce ipsa, tanquam aratro quodam, excoluerunt, & verbum Dei, vt sementem quandam, sparserunt. Ad summam omnia illorum facta, tanquam sidetã quãdam effulserunt. Quamobrem clara voce illis dicebat Dominus: Vos estis lux mundi. Si quidem Orientem habet Christianus homo illum, qui è Virgine natus est; diluculum habet eum, qui baptisimatis parens fuit; splendorem habet Christi crucifixi gratiam; radios, admirabiles illas linguas; diem, futurum illud seculum, meridiem, tempus, quo in cruce ipsa mãsit Dominus; Occidentem, sepulchri habitationem; vespertam, breuem illam mortem; Solis fulgorem, resurrectionem à mortuis. Vos estis lux mundi. Intuere astra hæc, & illorum splendorem obstupesce. Idcirco Andreas hodierno die cum, tanquam luminis thesaurum quandam, cõmunem Dominum inuenisset, clamabat ad Petrum fratrem suum: Inuenimus Messiam. O fraternæ charitatis exuperantiam, ò inuermum ordinem. Posterior Petro in vitam ingressus est Andreas, & prior Petrum ad Euangelium allexit, & tanquam venatus est. Inuenimus (inquit) Messiam. Ex gaudio profecta est hæc oratio, lætum inuentæ rei Euangelii hoc fuit. Inuenimus (inquit) thesaurum illum. Fuge, Petre, circuncisionis paupertatem; exue te laceris pannis legis; abijce iugũ literæ; hæc omnia contemne, vt parua quædam; vt somnia, despice præsentia; ac Bethsaidem, vt vilem, & abiectum quandam locum, aspernare; relinque rete, vt paupertatis instrumentum, scapham, vt naufragij thalamum; piscandi artem maritimæ fluctuationi expositam; pisces, vt ventris negotiationem; gentem Iudaicam, vt rabiem contra Deum; Caypham, vt prauum confessum parentem. Inuenimus Messiam, quem pronunciarunt Prophetæ, quem lex præconio suo, tanquam tuba quadam, nobis prædicauit. Inuenimus legis thesaurum. Fuge, Petre, famem literæ. Inuenimus Messiam, quem olim adumbrarunt signa; quem vidit Michæas in throno gloriæ, quem Esaias cõtemplatus est super Cherubin, quem Ezechiel vidit super Seraphim, quem Daniel spectauit super nubes, quem Nabuchodonosor vidit in fornacẽ illa, quem Abraham accepit in tugurio, quem Iacob non dimisit, nisi prius ab illo benedictus esset, cuius posteriora vidit Moyses super petram. Hunc nos inuenimus sine principio genitum, & sin vltimis diebus visum. O thesaurum ingentem, cuius cõpia exhauriri non potest. Diuiciæ enim sunt non materiei subiectæ, quarum essentia originis est expers, & inuentio ipsa recens. Inuenimus Messiam, qui interpretatur Christus. Multi quidem fuerunt Christi, sed omnes morti subiecti. Abrahamus Christus fuit, sed in sepulchro corruptus.

ruptus est. Isaac quoque; fuit ille quidem Christus, sed eius ossa in monumento iacent. Fuit & Iacob Christus, sed morti subiectus. Moses etiam fuit Christus, sed quo loco sepultus sit nescimus. Dauid similiter fuit Christus, sed omnes mortis spolia, omnes fuere mortis captivi. Vnus verè fuit Christus, natura quidem Deus, sed propter eius misericordiam homo; qui virginalem ventrem suo exitu, tanquam sigillo quodam, signavit; & piscatores illos suos curationum fontes effecit; cuius est imperium, regnum, gloria, & adoratio cum immaculato, consubstantiali, & eiusdem potentia patre, & sanctissimo spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

S. AVGVST. EPISCOPI
Hipponensis in eodem festo Sermo.

Micum quibusdam videtur fratres charissimi cum audiunt Dominum dicentem: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos tollite iugum meum super vos, & discite a me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris: iugum enim meum suave est, & onus meum leue est: & considerant eos, qui iugum ipsum in trepida ceruice subierunt, & illam sarcinam mansuetissimis humeris acceperunt, tantis agitati & exerceri difficultatibus huius seculi, ut non à laboribus ad quietem, sed à quiete ad laborem vocati videantur, cum & Apostolus dicat: Omnes qui volunt in Christo piè viuere, persecutionem patientur. At ergo aliquis: Quomodo iugum leue est, & sarcina leuis, quando quidem iugum illud & sarcinam ferre, nihil aliud est, quam piè viuere in Christo? Et quomodo dicitur: Venite ad me qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam: ac non potius dicitur: Venite qui vacatis, ut laboretis? Nam & vacantes inuenit, quos conduxit in vineam, ut ferrent æstum diei. Et sub illo iugo leui & sarcina leui audimus Apostolum dicere: In omnibus commendantes nosmetipsos tanquam Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, &c. Et alio loco in eadem epistola: A Iudæis quinque quadragenas vna minus accepi, ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui? Et cætera, quæ numerari quidem pericula possunt, sed tolerari nisi spiritu sancto iuuante non possunt. Omnia ergo illa, quæ commemorauit graua & aspera, frequentius & ab ðantiùs sustinebat. Sed profecto aderat ei spiritus sanctus, qui in exterioris hominis corruptione, interiori renouaret de die in diem, & gustata requie spirituali, in affluentia deliciarum Dei, in spe futuræ beatitudinis omnia præsentia deliniret aspera, & omnia graua releuaret. Ecce quam suauè iugum Christi portabat, & quam leuem sarcinam, ut omnia illa, quæ superius enumerata dura & immania hominis auditus horrescit, leuem tribulationem diceret, intuens interioribus & fidelibus oculis, quanto precio temporalium emenda sit futura vita: non pati æternos labores impiorum, & sine vlla sollicitudine perfrui æterna felicitate iustorum. Secari & vri se homines patiuntur, ut dolores nõ æterni, sed aliquanto diuturnioris vlcis, acriõ-

rum dolorum precio redimantur. Pro languida & incerta vacatione breuissimæ atque vltimæ vitæ, immanissimis bellis miles atteritur, pluribus fortasse annis in laboribus inquietus, quam in ocio quieturus. Quibus tempestariis & procellis, quam horribili & tremenda salutis terræ & maris imponit se mercatores, ut diuitias venturas acquirant, maioribus quam quibus acquiritæ sunt, periculis & tempestariis plenas? Quos æstus, quæ frigora, quæ pericula, ab aquis, à fossis, à præcipitiis, à fluminibus, à fetis perferunt venatores: quem laborem esuriendi & sitiendi, quantas vilissimi & sordidissimi cibi & potus angustias, ut bestiam capiant? Et interdum nec ipsius bestia carnes, propter quam hæc tanta sustinent, epulis sunt necessariae. Quanquam & si aper ceruicis capiat, magis sit suauè venantis animo, quia captus est, quam comedentis palato quia coctus est. Quantis cruciatibus propè quotidianarum plagarum tenera puerorù ætas subditur, quantis etiam in scholis vigiliis & abstinentia molestiis exercentur, non propter discendam sapientiam, sed propter opes honoresque vanitatis, ut numeros & literas & disertas fallacias eloqui discant? Sed in his omnibus qui hæc non amant eadem graua patiuntur. Qui verò amant, eadem quidem, sed non graua pati videtur. Omnia enim sua & immania, prorsus facilia & propè nulla efficiuntur amor. Quanto ergo certius & facilius ad veram beatitudinem caritas facit, quod ad miseriam quantum potuit cupiditas fecit? Quam facile toleratur quælibet aduersitas temporalis, ut æterna poena vitetur, æterna requies comparetur? Non immeritò ille vas electionis cum ingenti læticia dixit: Non sunt condigne passionis huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelatur in nobis. Ecce vnde iugum illud suauè est, & sarcina leuis. Et si angusta est via paucis eligentibus, facilis tamen omnibus diligentibus. Dicit Psalmista: Propter verba laborum tuorum, ego custodiui vias duras. Sed quæ duræ sunt laborantibus, eadem ipsis mitescunt amantibus. Propter quod ita diuinæ pietatis dispensatione actum est, ut interior homo, qui renouatur de die in diem, non adhuc sub lege positus, sed iam sub gratia exoneratus sarcinis innumerabilium obseruationum quod erat reuera graue iugum, sed duræ ceruici conuenienter impositum, facilitate simplicis fidei, & bonæ spei, & sanctæ charitatis, quicquid molestiarum exteriori homini forinsecus intulisset ille princeps, qui missus est foras, interiori gaudio leue fieret. Nihil enim tam facile est bonæ voluntati, quam ipsa sibi, & hæc sufficit Deo. Quantumlibet ergo sequatur iste mundus, verissime angelis, nato in carne Domino, clamauerunt: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: quia qui natus erat, suauè iugum eius est, & sarcina leuis, & sicut dicit Apostolus: Fidelis Deus, qui nos non sine tentari supra id quod possumus ferre, sed facit cum tentatione etiam exitum, ut possumus sustinere.

PETRI

PETRI CHRYSOLOGI
Episcopi Raven. in S. Andream Apostolum Sermo.

Beatus Andreas meritò natus hodie creditur, quando non ad præsentem vitam materno est effusus ex vtero, sed conceptu fidei, martyrij partu, cælestem noscitur generatus ad gloriam. Quando non eum materna cunabula suscipere vagientem, sed superna triumphantem secreta receperunt: quando non infirmum lactis pastum genetricis trahit ex pectore, sed pro Rege suo deuotissimus miles virtutis sanguinem fudit. Viuit, quia mortem cælestis militiæ bellator occidit. Sequitur hic moriendo dominum æstuans, & anhelans, ac toto virtutis gradu dominicis incumbit hæere vestigiis, ne eum cursus faciat disparem fratri, quem natura similem, vocatio socium, parem gratia ipsa perfecerat. Ad vnam vocem domini sicut ille patrem, patriam, censum reliquit, laboribus, opprobriis, itineribus, contumeliis, vigiliis, Christi indefesse germani societate donauit: solum est, quod tempore dominicæ passionis fugit, sed neque hoc impar, quia fugit: negare autem si aliqua putatur culpa, nõ est grauius fugere, quam negare: sed tacenda sunt alia; æquauit fratres venia, quos sic discreuerat culpa. Et secutus ut deuotio perprobauit, quos metus improbauerat antecessens. Nam crucem, quam refugerant, postea coniunctis viribus ardentè inuadunt, ut, vnde reatum sumpserant, inde conscenderent cælum, inde præmium sumerent, & coronam. Petrus nanque crucem, arborem ascendit Andreas: ut, qui Christo compati gestiebant, in semetipsis figuram, formamque ipsius exprimerent passionis: & redempti ligno consummarentur ad palmam. Sic Andreas nosster, & si cedit ordini, præmio tamen non cedit, & labori.

S. GREGORII PAPAE
in superius Euang.
Homilia.

Avdistis, fratres charissimi, quia ad vnus iusionis vocem Petrus, & Andreas, relictis rebus, secuti sunt redemptorem. Nulla verò adhuc eum facere miracula viderant, nihil ab eo de præmio æternæ retributionis audierant, & tamen ad vnum Domini præceptum hoc, quod possidere videbantur, obliuati sunt. Quanta nos eius miracula videmus, quot flagellis affligimur, quantis minarum asperitatibus deterremur: & tamen sequi vocantem contemnimus? In cælo iam sedet, qui de conuersione nos admonet. Iam in go fidei colli gentium subdidit, iam mundi gloriam strauit, iam ruinis eius crebrescentibus, districti iudicij sui diem propinquantem denuntiat, & tamen superba mens nostra non vult hoc spontè deserere, quod quotidie perdit inuita. Quid ergo, fratres charissimi, quid in eius iudicio dicturi sumus, qui ab amore præsentis seculi nec præceptis fletemur, nec verberibus emendamus? Sed fortasse aliquis tacitis sibi cogitationibus dicat: Ad vocem Domnicam vterque iste piscator quid, aut quantum dimisit, qui penè nihil habuit? Sed in hac re, fra-

tres charissimi, affectum debemus p̄sare potius, quam censum. Multum reliquit, qui sibi nihil retinuit: multum reliquit, qui quamlibet parum, totum deseruit. Certè nos & habita cum amore possidemus, & ea, quæ minimè habemus, ex desiderio quærimus. Multum ergo Petrus, & Andreas dimisit, quando vterque etiam concupiscentiis renunciauit. A sequentibus ergo tanta dimissa sunt, quanta à non sequentibus concupiscenti potuerunt. Nemo igitur etiam cum quosdam conspici multa reliquisse, apud semetipsum dicat: Imitari mundi huius contemptores volo, sed quod relinquam, non habeo. Multum, fratres, relinquitis, si desiderii terrenis renunciat. Exteriora enim nostra Domino quamlibet parua sufficiunt. Cor namque & non substantiam pensat, nec perpendit quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. Nam si exteriorem substantiam perpendamus, ecce sancti negotiatores nostri perpetuum angelorum vitam datis retibus & nauis mercati sunt. Estimationem quippe precij non habet, sed tamen regnum Dei tantum valet, quantum habes. Valuit namque Zachæo dimidium substantiæ quia dimidium aliud ad hoc, quod iniuste abstulit, restituendum in quadruplum reseruauit. Valuit Petro, & Andræ, dimissis retibus, & nani. Valuit & viduæ duobus minutis. Valuit alteri calicem aquæ frigidæ. Regnum itaque Dei, ut diximus, tantum valet, quantum habes. Pensate igitur, fratres, quid vilius, cum emitur, quid carius, cum possideretur? Sed fortasse nec calix aquæ frigidæ suppetit, qui indigenti præbeatur. Etiam tunc securitatem nobis promittit sermo diuinus. Redemptorem etenim nato, cæli ciues ostensi sunt, qui clamarent; Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Ante Dei namque oculos nunquam est vacua manus à munere, si arca cordis replera est bona voluntate. Hinc etenim Psalmista dicit: In me sunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi. Ac si aperte dicat: Et si exterius offerenda munera nõ habeo, intra memetipsum tamè inuenio, quod in ara tuæ laudis impono: quia qui nostra datione non pasceris, oblatione cordis melius placaris. Nihil quippe offertur Deo ditius bona voluntate. Voluntas autem bona est, sic aduersa alterius sicut nostra pertimescere: sic de prosperitate proximi, sicut de nostro profectu gratulari: aliena damna nostra credere, aliena lucra nostra putare amicum non propter mundum, sed propter Deum diligere: inimicum etiam amando tolerare: nulli, quod pati non vis, facere, nulli, quod tibi iuste impendi desideras, negare: necessitati proximi non solum iuxta vires cõcurrere, sed prodesse etiam ultra vires velle. Quid ergo isto holocausto locupletus, quando per hoc quod Deo immolat, in ara cordis anima semetipsam mactat? Sed hoc bonæ voluntatis sacrificium Deo nunquam plenè persoluitur, nisi mundi huius cupiditas perfecte deseratur. Nam quicquid in eo concupiscentis, hoc proculdubio proximis inideamus. Videtur enim quia nobis hoc desit, quod alter assequitur. Et quia semper inuidia à bona voluntate discordat, mox ut hæc mentem ceperit, illa descendit. Vnde prædicatores sancti ut possent proximos perfecte diligere, studuerunt in hoc seculo nihil amare, nihil vnquam appetere, nihil vel sine appetitu possidere. Quos benè Esaias in-

tuens, ait; Qui sunt isti, qui ut nubes volant, & quasi columbarum ad fenestras suas: Vidit quippe eos terrena despicere, mente caelestibus propinquare, verbis plueret, miraculis coruscare: & quos a terrenis contagiis sancta predicatio, & sublimis vita suspenderat, hos volantes pariter, & nubes appellat. Fenestras autem nostri sunt oculi, quia per ipsos anima respicit, quod exterius concupiscit. Columba verò simplex est animal, atque a malitia fellis alienum. Quasi columbarum ergo ad fenestras suas sunt, qui nihil in hoc mundo concupiscunt, qui omnia simpliciter aspiciunt, & in iis, quae vident, rapacitatis studio non trahuntur. At contra millus, & non columba ad fenestras suas est, qui ad ea, quae oculis considerat, rapinae desiderio anhelat. Quia ergo, fratres charissimi, beati Andreae apostoli natalitia celebramus, debemus imitari, quod colimus. Ostendat nostrae obsequium deuotionis, immutatae solennitatis mentis. Despiciamus quae terrena sunt: relictis temporalibus, mercemur aeterna: Si autem necdum possumus relinquere propria, saltem non concupiscamus aliena. Si necdum mens nostra accenditur igne charitatis, in ambitione sua habeat frenum timoris, ut profectus sui passibus vegetata, dum ab alienorum appetitu compefcitur, quoadque ad propria contemnenda perducatur.

S. BERNARDI ABBATIS Claraualensis in die sancti Andreae, Sermo 1.

Celebrantes hodie gloriosum beati Andreae triumphum, in verbis gratiae quae procedebant de ore eius, exultauimus & delectati sumus. Neque enim locus poterat esse tristitiae, ubi tam vehementer laetabatur & ipse. Nemo ex nobis compassus est sic patienti, nemo ausus est plangere exultantem. Alioquin & nobis ipse non incongrue dicere poterat, quod saluator crucem baiulans sequentibus se & lugentibus ait: Filiae Hierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flere. Denique cum duceretur ipse beatus Andreas ad crucem: populus qui sanctum & iustum dolebat iniuste damnari, prohibere voluit ne puniretur: sed magis ipse instantissima prece prohibuit eos, ne non coronaretur, imò ne non pateretur. Desiderabat siquidem dissolui, & cum Christo esse, sed in cruce quam semper amauerat. Desiderabat regnum intrare, sed per patibulum. Quid enim dicit illi amatae suae? Per te, inquit, me recipiat, qui per te me redemit. Ergo si diligimus eum, congaudemus ei, non solum quia coronatus, sed & quia crucifixus: quia desiderium animae eius tribuit ei dominus, & posuit in capite eius coronam de lapide precioso. Veruntamen dum congratulamur ei quod diu desideratae crucis frui mereatur amplexu, mirum valde est si non ipsum eius miramur gaudium cui congratulamur. Dum enim noctis huius vigilias celebrantes, in verbis tantae exultationis cantando delectamur, putas non fuit in nobis qui secum cogitaret & diceret: Quid sibi vult hoc, aut unde tam noua laetitia? Certè & crux preciosa est, & crux amari potest, & crux habet exultationem. Ita est, fratres mei. Si fuerit qui colligat, semper lignum crucis vitam germinat, fructificat iucunditatem, oleum

laetitia stillat, balsamum sudat spiritualium charismatum. Non est sivestris arbor, lignum vitae est apprehendentibus eam. Arbor fructifera, arbor salutifera est: alioquin quomodo dominicam occuparet terram? Illam dico preciosissimam glebam, cui clauorum est infixae radicibus. Si non esset haec preciosior cunctis, fructuosior vniuersis, nunquam illo plantaretur in horto, nec illam permetteretur vineam occupare. Deinde quid mirum si cruci suauitate dedit, qui dedit & igni? Aut quomodo crux iudicatur insipida, ubi dulce sapit & flamma? Quid enim sapiebat Laurentio ignis cum irrideret carnifices, iudicem subfannaret? Quid nos ad ista dicemus fratres, quod non sapit etiam nobis quae pro Christo est tribulatio, nec gustamus & nos manna absconditum? Sic enim victus esset omnino diabolus, nec haberet penitus quod afferret. Sufficeret nobis hoc vnum aduersus duplicem malitiam inimici. Habet quippe nequissimus ille laqueos, habet & iacula: utpote callidissimus venator hominum, solum sitiens sanguinem animarum. Alios telis appetit malitiosae cuiuslibet suggestionis, & in eis vulnerat multos, quorum tenuis est patientia. Alios voluptatibus irritare laborat, & in his includit multitudinem copiosam eorum quae in terra repunt, aut volitant iuxta eum. Sit ergo gaudium in tribulatione, & iam non habet malignus unde illiciat, non habet unde deiciat: liberati sumus à laqueo venantium, pariter & à verbo aspero. Nihil enim proficiet inimicus in eo quem crux Christi delectat, si carnalem suggererit delectationem: & filius iniquitatis non apponet nocere ei, si ad exasperandum animam eius quamlibet immittere tentauerit amaritudinem. Non curat delicias qui ieiunio paschitur: multo minus murmurare pro eo potest, in quo etiam delectatur. Planè altissimum posuit refugium suum: ubi nec muscipula inimici timenda sit, nec sagitta, imò verò mundus piscis est, squamas pariter & pennulas habens. Porro sicut frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, sic frustra iacitur telum in squamas loficarum. Huiusmodi siquidem pisces mundos esse legalis sanctio iudicat, qui & pennis leuatur, & protegitur squamis: siue illi in mari sint, siue in flumine, siue in stagno. Habet etià mare hoc magnum & spaciosum pisces mundos, & dominica dignos mensa: quia ex his qui in seculi latitudine habitu actūque versantur, reliquit sibi multa milia quos Apostolica sagena trahit, ut cum educta fuerit, segregentur à malis. Vbi sanè sedebit & hic noster piscator hominum, qui totam nunc post se Achaiam trahit. Habet & flumen pisces mundos, quicumque inter dispensatores fideles inueniuntur. Fluuius quippe est praedicatorum ordo, non in eodem permanens loco, sed extendens se & currens, ut diuersas irriget terras. Sunt & in stagno mundi pisces, qui in claustro Deo seruiunt in spiritu & virtute. Meritò siquidem stagnis monasteria comparantur, ubi quodammodo incarcerati pisces euagandi non habeant libertatem, quò videlicet parati sint semper ad epulas spirituales, dicentes singuli intra se: Quando veniet qui me deferat? Cunctis diebus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. Porro ut de lege supra meminimus, siue in mari, siue in flumine, siue in stagno, illi mundi sunt pisces qui squamas & pennulas habent. Sunt autem squamæ multae, sed vna ex eis quodammodo

Crucis dominice laudet.

Psal. 90. Psal. 80.

Prouer. 1.

Matth. 13.

Iob. 14.

lori

lorica contextitur: quia vna est patientiae virtus, licet singulis tribulationibus exhibere singulas videamur. Iam verò sicut squamas ad patientiam, sic pennulas quoque ad hilaritatem arbitror non incongrue posse referri. Hilaritas quippe leuat & subleuat, ut salus quosdam in altum dare videatur quisquis exhilaratur. Sanè ut duas habeamus pennulas, duplex nobis hilaritas quaerenda est. Et forte propterea docet Apostolus (ille enim vere pennas habebat, quibus & in tertium vsque caelum raptus est, & volauit etiam in Paradisum) non solum gloriari in spe, sed etiam gloriari in tribulationibus. Profus sublimè volat quiescens ille est, quem non modò futurorum expectatio honorum, sed praesentium quoque malorum exhibitio ipsa delectat, ita ut in eo etiam gloriatur. Talem inuenimus hunc beatum Apostolum, talem miramur, talè meritò praedicamus. Vnde & triplicem hic licet considerare gradum, incipientium, proficentium, perfectorum. Initium sapientiae timor Domini: mediū, spes: charitas, plenitudo. Denique Apostolum audi; quia plenitudo legis est charitas. Qui initiatur à timore, crucem Christi sustinet patienter: qui proficit in spe, portat libenter: qui verò consummatur in charitate, amplectitur iam ardentem. Solus etenim iste est qui dicere possit, quia amator tuus semper fui & desideravi amplecti te. Longè est vox ista ab eo qui sustinet quidem, sed optaret omnino, si posset, non venisse in hanc horam. Denique (si non videor temerarius) longè est ab ea voce: Pater, si fieri potest, traefeat à me calix iste. Quid enim? Certè super asellum ascenderat, ut ne hic quidem hostibus relinqueretur. Agnosco planè in duce belli pusillanimatorum trepidationem, agnosco agroti vocem in medico, agnosco infirmantem gallinam cum pullis. Considero charitatem, & stupeo miserationem, expanesco dignationem. Misericors Dominus, non beati Andreae robur sibi suscepit assectum, quia non est sanis opus medico, sed male habentibus. Si quem forte dignatio scandalizat, plane meretur audire: Nonne oculus tuus nequam est, quia ego bonus? Huic enim odor vitæ in mortem est. Quid magnum fuerat domine lesu si accedente hora propter quam veneras, intrepidus stares, tanquam qui potestatem habebas ponendi animam tuam, & nemo eam tollebat à te? An non longè gloriosius fuit, quando quidem totum propter nos agebatur, ut non modò passio corporis, sed etiam cordis affectio pro nobis faceret: & quos viuificabat mors tua, tua nihilominus & trepidatio robustos, & castitia lætos, & tedium alacres, & turbatio quietos faceret, & desolato consolatos? Lego quidem in Lazari resurrectione quia infirmuit spiritu: & turbauit seipsum. Sed esto interim: quia se ipse turbauit, non conditionis necessitate, sed suae beneplacito voluntatis. Nunc autem aliquid iam amplius audio. Vsq̄ue adeo siquidem praualium ea quae fortis est ut mors dilectio, ut Christum angelus Dei confortauerit. Quis, quem? Euangelistam audi.

Luc. 22. Apparuit, inquit, angelus confortans eum. Quem eum? Planè eum cui nascituro clausus patuit virginis uterus, cuius nutu in vinum aqua mutata est, cuius tactu lepra fugata, sub cuius plantis solidum mare stetit, ad cuius vocem mortui surrexerunt. Denique eum qui portat omnia verbo virtutis suae, per quem facta sunt omnia, per quem

vniuersa subsistunt, etiam & angelus ipse. Et quid dicam quem eum? Minus enim morarer, si non penitus esset indicibilis. Confortans eum. Quem eum? Cuius ne ipse quidem confortator suus capere poterat maiestatem. Rogo te angele, quem consolaris? An ignorabas quis esset ad quem consolandum veniebas? Certè consolator est, certè paracletus est. Alioquin non diceret alium paracletum à patre mittendum Apostolis, si non esset & ipse paracletus. Denique agnosco & in hoc ipso paracletum maximum, agnosco paracletum benignissimum, qui propè sit his qui tribulatio sunt corde. Non despero iam Domine etiam si molesta mihi videatur tribulatio quam patior, etiam si pusillanimis sum, etiam si desidero ut transferatur calix à me. Non despero inquam, dummodo andiam ipse: Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu, Didici etiam ex hoc ipso non ad carnalem suam caducam recurrere consolationem, sed ad angelicam, sed ad spirituales, sed ad caelestem. Ita planè, dummodo non murmurem: id enim penitus separaret à te, si non citius respicerem: non renuo etiam si opus habeo consolari. Quid enim? Agnosco vocem meam in saluatore: & de salute desperem? Planè in patientia mea possidebo animam meam. Veruntamen proficere volo si possum, nec statim adepta salute esse contentus. Qui timet Deum (ait sapiens) faciet bona: sed parum est. Scriptum est enim: Declina à malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam. Noli esse salute contentus, quare pacem, ne tibi sit in periculo etiam salus ipsa. Audi ergo angelum nato eo qui factus est pax nostra, exultantem atque canentem: Pax in terra hominibus bonae voluntatis. Quae autem bona, nisi ordinata voluntas? Quænam est illa; inquis. Profectò quæ rationi consentanea est, dicent: Quia non sunt condignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Hoc si iam sentire cepisti, haud dubium quin libenter feras crucem domini, & dicas: Paratus sum, & non sum turbatus, ut custodiã mandata tua. Attamen si vis perfectus esse, vnum vitæ tibi est necessarium. Quid illud? inquis. Profecto gaudium in spiritu sancto. Siquidem & is qui timore coërcetur & patiens est, & qui ratione spei ducitur, & beneuolus est: nisi etiam fuerit feruens spiritu, facile labi potest. Porro quæ per spiritum diffunditur charitas, & patiens & benigna est, & quod est amplius, nunquam excidit. In primo denique mandato quod parentibus nostris datum est, si diligenter consideres, & Eua patiens, & Adam beneuolus fuisse videntur: quia tamen vterque cecidit, videt quòd stabili non erat ille vel illa gradu. Licet mulier lignum (ait scriptura) quòd esset pulchrum visu, & ad vescendum suauis. Non tibi videtur vix continere manum? Sic & ubi à serpente interrogata est, videt si non manifestè sonant verba eius molestum ei fuisse mandatum. Ex omni (inquit) ligno paradisi comedimus, de ligno autem scientiæ boni & mali dixit nobis ne comedamus. Non dicit: Sic est voluntas creatoris, quare sic, ipse nouit: nobis sufficit obedire, quia vita nostra in voluntate eius. Itaque facile seducta est mulier & promissioni credere, & acquiescere persuasioni. Vir autem non seductus est, sed subuersus mulieris amore. Optaret enim semper seruare mandatum quòd

Sapient. 15.

Psal. 36.

Luc. 2.

Rom. 8. Psal. 118.

Gene. 3.

S. BERNARDI ABBATIS.

42

sibi vile nouerat, si non mulier ei aliud suaderet. Nec aliquam in seruando mandato visus est pati difficultatem, sed quæ bona voluntas erat, nõ habuit fortitudinem, quia non habuit feruorem. *Cam. 8.* Fortis quippe est vt mors, non patientia aut spes: sed dilectio. Non timor aut ratio, sed spiritus fortitudinis est. Dicit patientia, sic oportet fieri: quia timore vrgetur. Dicit voluntas bona, sic expedit, & sic agendum est: quia spei attrahitur ratione. Charitas verò quæ inflammatur à spiritu, neque sic oportet dicit, neque sic expedit: sed sic volo (inquit) sic cupio, sic desidero vehementer. Videtis quanta sublimitas, videtis quanta securitas quantæque suauitas charitatis; Fœlix anima, quæ ad hunc charitatis peruenerit statim. Nec sanè desperandum nobis, quandoquidem eius qui ad hunc peruenit gradum, ob hoc maxime memoria celebratur, vt ipsius & inuocemus auxilium, & prouocemus exemplo. Plus dico, & ex nobis nõnullos videre mihi videor in hoc gradu. Si dicis beatum Andream Apostolum esse, nec posse te, qui pusillus es, eius sequi vestigia: pudeat vel eos qui tecum sunt non imitari. Nemo repente fit summus: ascendendo non volando apprehenditur summitas scælæ. Ascendamus igitur velut duobus quibusdam pedibus, meditatione & oratione. Meditatio siquidem docet quid desit, oratio ne desit obtineri. Illa viam ostendit, ista deducit. Meditatione denique agnoscimus imminetia nobis pericula, oratione euadimus, præstante domino nostro Iesu Christo.

EIVSDEM IN EODEM
festo, Sermo 2.

BEati Andree Apostoli solennitas hodie celebratur: quam si pia sollicitudine perscrutemur, multa inueniemus in ea quæ edificent animas nostras. In ipso siquidem conuersionis sue initio magnum nobis perfectæ obedientiæ præstat exemplum. Quod quidem christianis omnibus necessarium, nobis tamen est charius amplectendum, qui nimirum specialiter ex ipsa professione nostra tenemur obedientiæ debitores. Sapientum nummularius est, imò ipsa sapietia, cui necesse habemus reddere hunc obedientiæ nummum: nec suscipiet eum nisi & integer inueniatur, & sine aliqua falsitate. Nam si discutimus, si diiudicamus, & in hoc quidem præcepto non obedimus, sed in illo fractus est nummus: non suscipiet eum Christus, à quo nimirum tenemur nummi integri debitores. Omnes enim obedientiam simpliciter & sine vlla exceptione promissimus. Quod si quis obediatur quidem, sed simulariè & ad oculum, murmurat autem in abscondito, falsus est nummus eius: plumbum habet nõ argentum, & iniquitas sedet super talentum plumbi. Dolosè agit, sed in conspectu Dei, quoniam Deus non irridetur. Vis audire perfectæ obedientiæ formam? Vidit Dominus (ait euangelista) Petrum & Andream mittentes rete in mare, & ait illis: Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum. Faciam (inquit) de piscatoribus piscatores: imò prædicatores. At illi continuo nihil diiudicantes aut hæsitantes, non solliciti vnde viuerent, non considerantes quonam modo rudes homines & sine literis prædicatores fieri

possent, nihil denique interrogantes; sine omni mora relictis retibus & nauis secuti sunt eum. Agnosce fratres quoniam propter vos scripta sunt hæc, propter vos singulis annis in Ecclesia recitantur: vt discentes veræ obedientiæ formam, castigetis corda vestra in obedientiæ charitatis. Hęc nimirum est quæ sola commendat obedientiæ nummum, hoc illius argentum est probatum atque purgatum. Sola est charitas quæ obedientiam gratam facit & acceptabilem Deo. Hilarem quippe datorem diligit Deus. Et item: Si tradidero (inquit) corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam: nihil mihi prodest. Vultis vt de ipsa quoque beati huius Apostoli passione, quam nimirum hodie celebramus, loquamur aliquid ad laudem Christi, & ædificationem vestram? Audistis certè cum peruenisset beatus Andreas ad locum vbi crux parata erat, quomodo confortatus sit in Domino, & per spiritum quem vnà cum cæteris Apostolis in igneis linguis acceperat, verba verè ignea loqueretur. Videns ergo paratam eminens crucem, nequaquam (vt exigere videtur mortalitatis infirmitas) facies eius expalluit, nequaquam sanguis eius gelatus est, non steterit comæ, aut vox faucibus hæsit: non contremuit corpus, nec mens turbata est, non recessit, vt assolet, intellectus. Ex abundantia cordis os locutum est, & charitas quæ feruebat in corde, quasi scintillas quasdam ardentissimas emittebat in voce. Quid enim beatus Andreas cum sibi paratam (vt dixi) crucem eminens cerneret, loquebatur? O crux, inquit, diu desiderata, & iam concupiscenti animo præparata: securus & gaudes venio ad te, ita vt & tu exultas suscipias me discipulum eius qui pependit in te, quia amator tuus semper fui, & desiderauit amplecti te. Obsecro, fratres, homo est qui loquitur hæc, an non est homo, sed angelus, aut noua aliqua creatura? Homo planè similis nobis passibilis. Nam passibilem eum passio ipsa testatur, qua appropinquante tam lætandum exultat. Vnde ergo in homine noua hæc exultatio, & lætitia hæcenus inaudita? Vnde in tanta fragilitate tanta constantia? Vnde in homine tam spiritualis mens, tam seruens charitas, animus tam robustus? Absit vt à seipso tantam ei credamus inesse virtutem. Donum perfectum est, descendens à patre luminum, ab eo vti que qui facit mirabilia magna solus. Planè spiritus erat, dilectissimi, qui adiuuabat infirmitatem, per quem diffundebatur in corde ipsius fortis charitas vt mors, imò & fortior morte. Cuius o si & nos participes inueniamur. Ecce enim molestus est nobis penitentiae labor, corporis afflictio grauis, abstinentia onerosa: in vigiliis dormitat anima nostra præ tædio, non ob aliud sanè quam propter inopiam spiritus. Ipse enim si adesset, adiuuaret sine dubio infirmitatem nostram. Et sicut beatus Andreas crucem & mortem ipsam, sic nobis quoque labore & penitentiam nostram facere non solum nõ molestam, sed etiam desiderabilem atque omnino delectabilem esse. Spiritus enim meus (ait dominus) super mel dulcis: ita vt ne ipsa quidem dulcedini eius præualere queat amarissima licet mortis amaritudo. Quid nõ temperabit illa dulcedo, quæ mortem quoque facit esse dulcissimam? Quæ resistere possit à peritis vnctioni illi, quæ mortem quoque facit suauissimam? Cum dederit (ait) dilectis suis somnum, ecce hæreditas domini.

domini. Quam molestiam non expellit gaudium illud, quod morrè quoque ipsam facit esse lætissimam? Quæramus hunc spiritum fratres, tota sollicitudine operam demus vt mereamur habere hunc spiritum, imò vt quem iam habemus, abundantius habeamus. Quicumque enim spiritum Christi nõ habet, hic non est eius. Nos autem non accepimus spiritum huius mundi, sed spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis. Testimonium præsentiae eius præbent opera ipsa salutis & vitæ, quæ nullatenus agere possemus, nisi spiritus qui viuificat, spiritus saluatoris adesset. Quæramus igitur vt dona sua multiplicet Deus in nobis, & spiritum suum augeat, qui iam primitias dedit. Nullum enim omnino præsentiae eius certius testimonium est, quàm desiderium gratiæ amplioris, quoniam ipse dicit: Qui edunt me, adhuc esuriunt: & qui bibunt me, adhuc sitient: Sed fortasse multorum nobis conscientiae iam respondent: Desideramus quidem hunc spiritum qui sic adiuuet infirmitatem nostram, sed inuenire non possumus. Et ego dico, propterea non inuenitis, quia non queritis: propterea non accipitis, quia non petitis. Petit is non accipitis, eo quod negligenter petatis. Nihil enim aliud expectat, nihil aliud querit Deus, nisi vt sedulè & cum desiderio requiratur. Denique quando negabit petentibus, qui etiam non petentes prouocat & hortatur vt perant? Si vos (inquit) cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester cælestis de cælo dabit spiritum bonum petentibus se? Petite ergo charissimi, petite sine intermissione, petite sine hæsitatione: in omnibus operibus vestris dulcissimi semper huius ac suauissimi spiritus presentiam & auxilium inuocate. Et nos enim fratres cum beato Andrea necesse habemus tollere crucem nostram, imò cum eo quem & ipse secutus est Domino saluatore. Inde enim sic lætatur, inde sic exultat, quod non solum pro eo, sed etiam cum eo mori videretur, & complantari similitudini mortis eius, vt compatiens etiam conregnaret. Cum quo vt simul crucifigamur & nos, attentius auribus audiamus vocem dicentis: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Ac si dicat, Qui me desiderat, se despiciat: qui vult facere voluntatem meam, discat frangere suam. Sed continuo bella insurgunt; armantur protinus aduersum nos inimici. Et nos armemur contra, imitemur arma regis nostri, vt tollamus & nos crucem nostram, in qua de inimicis omnibus triumphemus. Audi enim quid Psalmista promiserit, imò spiritus sanctus per os eius. Scuto (inquit) circumdabit te veritas eius: haud dubium quin altissimi. De eo siquidem loquebatur, sicut manifeste indicant ipsius psalmi præcedentia verba. Ad quid fratres scuto circumdamur, nisi quia nos vndique bella circumdant? Denique quid causæ sit vt te scuto circumdet, attende. Scuto (inquit) circumdabit te veritas eius. Ad quid enim? Non timebis (inquit) à timore nocturno, à sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Vidésne quàm necesse sit vt scuto circumdet te veritas, quem sic hostium tela circumdant? Ab inferiore enim parte timor nocturnus insurgit, à sinistris sagitta volat in die, à dextris perambulat negotium tenebrorum: &

vt nihil sit vacuum, à superiori parte dæmonium meridianum insurgit. Nos autem miseri & miserabiles vicinis tot serpètib, & igneis telis vndiq; volantibus, insurgentibus inimicis, nihilo minus perniciose securitate & negligentia dormitamus: torpemus otio: vanitatibus & scurrilitatibus indulgemus, tam pigri ad spiritualia exercitia, ac si iam pax sit & securitas, & nõ sit militia vita hominis super terram. Hoc est (dico vobis charissimi) quod me vehemètiùs terret, quod omnino timoris acerbissimi gladio transfuerberat animam meam: quod inter tanta pericula minus timorati, minus exercitati, minus quàm necesse sit solliciti videamur. Siquidem vnù è duobus hæc ipsa negligentia nostra probat, aut omnino traditos nos hostibus, & nescire: aut si inter hæc cõseruauerit, ei qui tætur nos, ingratos nimirum inueniri. Quorù vtrumque quid periculi habeat, satis manifestum est. Propterea obsecro vos, dilectissimi, ipsa nos excitet hostium malitia perurgil: & instantia eorù maligna, qua tam sedulè, rã solliciti sunt in nostrã perditione, nos quoque solliciti faciat & circumspèctos, vt in timore & tremore nostram ipsorum salutem operemur. Ecce enim in cruce salus nostra, tantum, vt ei viriliter inhæreamus. Verbu crucis (ait Apostolus) pereuntibus quidem stultitia, his autè qui salui sũt, id est nobis, virtus Dei est. Ipsa est scutum quo circumdamur, vt eius quatuor cornua quadrifaria hostium tela repellant. Sit ergo inferius cornu contra timorem nocturnum, id est aduersus pusillanimitatẽ quæ de carnis afflictione procedit, vt id quod sub nobis est corpus castigare viriliter studeamus, ac subijcere seruituri. Si quis verò nobis in faciem maledicit, si quis apertè mala suadere conatur, in die volat sagitta, & à sinistris est, sinistro nihilominus cornu crucis excipienda. Quod si adulatur, si quasi consulentis animo venenum propinat fraternæ detractionis, & odium seminare conatur, si denique iniquum aliquid tanquam iustum persuadere tentat, à dextris est mihi iste: sed Iudas est, osculo me prodit: & dextero cornu crucis negotium perambulans in tenebris necesse est pulpulari. Sed ecce dæmonium meridianum, superbiam scilicet spiritus, qui nimirum in splendore maiori virtutum acrius insurgere solet. Hęc autem quàm perniciose sit, sapius vobis intimare curamus. Initium quippe omnis peccati & causa totius perditionis superbia est. Propterea quisquis es qui salutem tuam operari studes, aduersus hanc super caput tuum cornu crucis habere memento, vt non eleueris in superbiam, non exaltetur cor tuum, non ambules in magnis neque in mirabilibus super te: sed tela ea quæ de sublimi veniunt, supereminens capiti tuo cornu crucis excipiat. Sanè hoc solum est cui salutis pariter & regni titulus inscribitur: quia solus qui se humiliat, saluari & exaltari meretur. Iam vt breuiter repetã, quatuor hæc cornua sunt, continentia, patientia, prudentia, & humilitas. Felix anima, quæ in hac cruce gloriatur & triumphat, tantum vt perseueret in ea, & nullis valeat tentationibus deijci. Oret igitur quisquis in hac cruce est, oret cum beato Andrea dominum & magistrum suum ne patiatur eum de cruce deponi. Quid enim malignus ille non audeat, quid non præsumat impius attentare? Quod Egeæ manibus de discipulo, hoc Iudæorum linguis facere cogitauerat & de magistro. In vtroque tamen sera

S. BERNARDI ABBATIS.

44

pœnitentia ductus, victus & confusus abcessit. Vitam abeat similiter & a nobis, eo vincente qui & in se & in discipulo triumphauit. Faciat ipse vt mereamur & nos in hac nostra qualicunque cruce pœnitentiæ, quam pro ipsius nomine tulimus, feliciter consummari, qui est super omnia Deus benedictus in secula, Amen.

EIVSDEM BERNARDI
in eodem festo, Sermo 3.

Atribuitur
D. Bernardo
cuiuscunq; ta-
mē sit, vtrū p̄g-
& doctissimi
est.

ET quietum studium & attentum silentium, & tanta tanti viri solennitas mouent, imò compellunt aliquid dicere ad ostendendum gloriam deitatis, gratiam apostolicæ dignitatis, confessionis virtutem. Demus gloriam laudi eius quem laudant omnes gentes, qui ministros & laudat & laudabiles facit: ipse est cui adsistunt angeli ad audiendum vocem sermonum eius, qui stellas vocat & dicunt, asinus: cuius manus extendit cælos, qui fundauit terram super stabilitatem suam, qui graditur super fluctus maris, qui fecit mirabilia solus, in quem desiderant angeli prospicere: ipse qui fecit omnia, quæcunq; voluit fecit. Huic seruire regnare est, qui seruuu pro nobis dura & graui necessitate, & purpuram suæ diuinitatis cilitio nostræ mortalitatis operiens, pauper & mendicus venit in regionem nostrâ. Nunquid nō ludus vobis videtur Iudæi, pagani, hæretici, & omnis illa subannantium, imò insanientium turba, cum dicimus filium Dei carnē, mortem, clauos & lanceam tolerasse? Ludus profecto, vnde sic nobis luditur, vt vobis illudatur. Vnicus ille sapiens huius mysterij non ignarus, ludum istum elegantis sermone prælusit: Delectabar, inquit, per singulos dies, ludens coram eo in orbe terrarum. Lulit quippe coram Deo cum carnem ex eius præcepto suscepit, & in orbem terrarum, quia ad terminum orbis terrarum delectatus per singulos dies in singulis Apostolis incundatus, dum vni tradit regnum cælorum, alteri de peccatore suo reclinatorium facit. Et deliciae meæ esse cum filiis hominum. Putabam ego domine Iesu quod deliciae tuæ essent esse non cum filiis hominum, sed cum choris angelorum, vbi diuinitatis gloria thronis & potestatibus admirandus superiorum oculos reuerberas naturarū, ibi lucem inhabitas inaccessibleem: & circumstantiam clarissimorum luminum, tui luminis obtegis maiestate. Sed illa clementissima tua pietas, & benignitas adoranda, delicias suas dicit esse cum filiis hominum. Isti sunt filij hominum qui sperauerunt sub tegmine alarum tuarum, quos elegisti de plebe, quorum lauisti pedes, quibus tuum spiritum infudisti, qui fidem tui nominis quadrigis euangelicis per orbem quadrifidum portauerunt. Nota tamen quod dicit non cum hominibus, sed cum filiis hominum. Ego puto homines ad veterem hominem, filios hominum ad filium hominis pertinere, iuxta quam intelligentiam puer citharista sic intonat: Quid est homo visitas eum: aut filius hominis quoniam visitas eum? Vidēsne quia Deum hominis esse memorem, filium verò hominis se visitare confirmat? Præsumimus & suspiramus, quia fecit nobis misericordiam suam in conspectu filiorum hominum, si interim protegat nos in abcondito faciei suæ à conturbatione ho-

minum. Igitur & dominus noster cuius schola est in terris, & cathedra in cælo, ex his omnibus quos elegit & prælegit; Andream elegit Apostolum; cuius solennitatem & vocibus & cordibus inclamamus. Dulcis Apostolus & primitiua vocatio domini saluatoris, qui in ipsum apostolicum chorum tanti prioratus insignitur fastigio, non subterfugit vos, quia quodammodo tenerimus est, & dulcior in cordibus fidelium: cuius passio tanta spiritus deuotione distillat, vt mentes audientium adipe & pinguedine replere videatur. Vnde non immeritò in singularem auctoritatis arcem suscepta est, quam qui viderunt, scripserunt orbi, & ministri fuere sermonis. Vocatio eius, vita eius & passio cognita sunt vobis, & nunc quid superest vt à me amplius expectetis? Veruntamen mouet me lectio apostolica, vt aliquantisper de e vestra reuerentiæ colloquamur. Ait enim: Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura: Omnis qui credit in ipsum non confundetur. Tria proponuntur hic, & corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem, & in illum credere, in quem qui crediderit non confundetur. Solum cor hominis capax est rationis, & susceptible mysteriorū Dei, quod purgatum atque positum ipsam diuinitatis substantiam considerat: & si non comprehendit, tamen cor est in peccatore, anima in corde, mens in anima, fides in mente, Christus in fide. Et hoc est puto quod dicit Apostolus, habitare Christum per fidem in in cordibus nostris. Hoc igitur in meracissimam eliquatum est puritatem, cum omnia mysteria Christianæ fidei, fide percipis inconcussa, nihil est quod tibi dubitationem parit, licet non videas rationem. Hæc est consummata iustitia, perfecta veritas, & vera perfectio, si tamen oris confessio subsequatur. Fides enim cordis sine oris fide, aut nulla est, aut parua, saluatore dicente: Qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, & c. Et Propheta: Perit fides & ablata est de ore eorum. Non dixit de corde, sed de ore: quia nihil valet fides cordis sine fide oris, nec fides oris sine fide cordis, cum ista iustitiam, illa docet salutem: quia salus à iustitia vel iustitia à salute separari non possunt. Crede ergo & confitere, nihilominus cōfiteri & crede: quia fides ad iustitiam, confessio fit ad salutem. Et quandoquidem in hæc deuenimus loca, & ocellis confessionis se obtulit: reddendum est quod alibi promissimus, totumque conferendum quod de confessione sentimus. Patientes autem esote, & si forte protensius sermonem extendero, vos intendite quæ dicuntur: quia vestræ utilitati proferuntur. Via enim est sine qua nemo venit ad patrem: quam qui perdidit, perdidit Deum. Cum enim de vitiorum abyssu disponis emergere, ad illum præcipue sit refugium tuum, cui tua anima commissa est, quem imposuit Deus super caput tuum. Nec te moueat si illiteratus sit vel indiscretus, quia hoc ipsum signū humilitatis est, quæ generat confessionem. Memento quia non est potestas nisi à Deo. Super cathedram, inquit, Moysi, sedem Scribæ & Pharisei. Et attende non sedentem, sed sedem: cathedram non personam. Quid si forte vel licentia eius ad alium transfugere permittatur? Tu tamen prius ei reueles tui cordis arcanum, quia non est plena salus si ille fugitur aut contēnitur, cui adherere & honorare debueras. Quid si minus

Purgatorij &
confessionis
memento.

Confessio qua-
lis.

Psal. 50.

Psal. 31.

Ephes. 3.

Luce. 9.
Psal. 141.

1. Cor. 4.

1. Cor. 2.

Matth. 23.

si minus sufficiens tibi videtur eius instructio: patet ad libertatem via: vt coram alio literato atq; discreto effundas cor tuum: referuato illi priuilegio suo, cui tu tuam animam commendasti. Nec tibi blandiaris si grauius peccanti, leuior pœnitentia vel à nesciente vel à dissimulante dicitur, cum purgatorius ignis perficere debeat quicquid hic minus feceris, quia dignos fructus pœnitentiæ querit altissimus. Licet autem non euaserit manus omnipotentis, qui tibi non plenè confuluit: tibi tamen ratio in gratia præsidet, quæ te doceat tantum à licitis abstinere, quantum te memineris illicita perpetrasse. A vestibulo igitur huius sacratissimæ virtutis omnes illos excludimus, quos ad confessionem vel timor cogit, quia extorta confessio non est confessio: vel aliorum accusatio trahit, quia non est confessio, sed offensio: vel sui excusatio ducit, quia non est confessio, sed defensio: vel iactantia inanis rapit, quia non est confessio, sed illusio: & si quæ aliæ sunt species, quæ obumbratorio velamine tanti sacramenti simulat sanctitatem. Cor in semetipso & ex semetipso contritum & humiliatum, ad huius purificationis potest ascendere puritatem. Ostendam tibi vnum iustorum iustissimè consistentem. Queris quisnam sit? Palses domini est. Dixit, inquit, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, Dixi, hoc est, in corde proposui, non coactus, non compulsus, sed spontaneus. Iniustitiam meam, ait, non alienam, aduersum me arguens & accusans. Vides quia non timore alterius, vel ad alium accusandum, sed seipsum sanctus domino confitetur. Pro huiusmodi confessione remittes tu domine impietatem peccati mei. Pro hæc orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Hæc præmium in corde germinat ad iustitiam, post hæc in ore nascitur ad salutem. Primus eius gradus est cognitio peccati. In hac cognitione videndum est quid egeris, quantis cōtumelias affecteris corpus tuum, ambulans in passione desiderij, sicut & gentes quæ ignorant Deum, possidens vas tuum in immunditia & vilitate, non in sanctificatione & honore. Considerandum est etiam quem merueris ignem, scilicet illum qui paratus est diabolo & angelis eius, & omnia genera pœnarum quæ in illis pœnalibus locis cumulantur & crescunt. Inspiciendum verò quid amiseris, bona videlicet illa quæ oculus nō vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se. Horum igitur omnium consideratione perterritus transi ad pœnitentiam vtricem vitiorum, altricem virtutum. Pœniteat te quod tot & tantis flagitiis inuolutus, in luto facis & miseræ diutius iacuiisti. Pœnitentiam agens, corpus tuum conteras, & fatibundo carnis aello incentiuorū semina subtrahens, pœnitenda amplius non admittas, ne vulnus vulneri frequenter ingeminans, confringas ossa animæ tuæ, quæ custodit in iustis dominus, vnum ex his inquam non conteretur. Nam hæc duo ita sibi inuicem coniuncta sunt, vt se cognoscere nemo possit, nisi pœniteat: & pœnitere non possit, nisi se cognoscat. Sic ergo tibi cognitus, & in te pœnitens, transuola ad tertium gradum dolore cordis, & iam plantata erit iustitia plantatione illa quam plantauit pater tuus cælestis. Dole igitur quia creatorem offendisti, cuius legem cælestia & terrestria præter te indefessa statione conseruant:

& in tanta republica Dei tu solus peregrinus es, & imperatoriæ maiestatis decreta non curas. Surgat & acrior dolor, quod cum creatore etiam patrem offenderis, & illum patrem qui tibi ministrat siderum cursus, fecunditate terre, fructuum vbertatem. Accedat & acerrimus qui pertranseat animam tuam, quod tantum benefactorem contempseris, qui dolorem crucis sustinuit, ne dolores inferni amplius sustineres. Sic igitur in interiori homine iustitia germinante, furculus erumpat in arborem, & loquatur lingua quod scientia loquebatur. Quartus itaque gradus est confessio oris. Hæc purè faciendā est, quia non est pars vna peccatorum dicenda, & altera reticenda, neque leuia consistenda, & grauiā diffidenda. Nec alter accusandus, & ipse excusandus, sed cum iusto dicendum est: Nō declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Hæc enim sunt verba malitiæ, & grauis malitiæ quæ grauior vix possit esse. Confitendum est & humiliter, vt idē sit in corde, quod sonabit in ore. Sunt enim nonnulli qui narrare in confessionibus solent quæ vel arguē literatorio & fortiter gladiatorio gessere conflictu, proh dolor sub humilitatis pallio superbiam inducentes, & putantes se posse vitare oculos iudicis cūcta cernentis. Nonne vtique reges Saul & Dauid redarguti à prophetis Samuele & Nathan, dixerunt, Peccaui: & tamen Saul audiuit, transtulit dominus regnum à te, & dabit illud æmulo tuo: & Dauid: Transtulit dominus peccatum tuum, & non morieris? Quid est hoc, nisi quia quod Saul habuit in ore, non fuit in corde: & humilitas quæ in ore Dauid exitit, in corde etiam radiauit? Dicendum est & fideliter, vt in fide ecclesiæ credat sibi peccata dimitti, quia Cain & Iudas purè & humiliter confessi sunt, sed nequaquam fideliter, quia alter eorum desperans ad laqueum cucurrit, alter illud grande scelus euomuit, Maior est iniquitas mea quàm vt veniam merear. Mentiris larro, quia maior est pietas Dei quàm quæuis iniquitas: quia miserationes eius super omnia opera eius. Sequitur quintus gradus, maceratio carnis, quæ ieiuniis & vigiliis attenuanda est, ne noua prurigine voluptuosam reuoluat prauitatem. Hæc autem faciendā est licentiosè: quia quod sine licentia fit, vanæ gloriæ deputabitur, non mercedi. Occulte, vt nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Discretè propter debilitatem corporis, & multimodas infirmitates. Plurimosque videmus in principio conuersionis ita discretionis infregisse repagula, vt laudum solennis inhabiles redderentur, & apparatu lautiori diuturnis fouerentur temporibus. Iam sic illuminatus procedat ad sextū, qui est correctio operis. Prohibe ergo linguam tuam à malo, operare quod bonum est, & sensuales motus tuos continentia frænâ infrænâ, & sic erit pax in terra carnis tuæ. Argue malos pro persona quam habes: & te præsentē iustitiam non sinas sepeliri. Veni ad septimum gradum: & hic est perseverantia bonitatis. Et in hoc septimo vocabit te dominus cum Moyse de medio caliginis: & in ipsam diuinitatis substantiam interiores oculos insiget. Perseuerantiam autem faciunt expectatio præmiorum, pœnarum recordatio, primitiæ spiritus & donum cælestē, de quibus loquitur apostolus, quod nec expertus ignorat, nec inexpertus intelligit. Stultitia est enim illi, & nō potest intel-
ligere

Psal. 140.

Matth. 27.
Genes. 2.

Psal. 144.

Matth. 5.

ligere quæ sunt spiritus Dei. Audite & breuiter quem oporteat ordinari ad dispensationem mysterij huius. Oportet cum esse non minus literatum quàm religiosum, vt zelum Dei habeat, & secundum scientiam, cum indiscreta religio magis obesse soleat quàm prodesse. Literatum ideo, vt sciat quid iniungat, cui parcat, quando parcere debeat, quam consolationem proferat de scripturis. Religiosum verò idcirco, vt puras manus leuet ad Deum, & pro peccatoribus fiducialiter intercedat. Videat ne vnquam de his quæ sub signaculo confessionis accepit, aliquã faciat mentionem, vel alicui loquenti consentiat. Caucat etiam ne vilescat in conspectu eius qui ei suam vilitatem ostendit, nec sit suspectus, nec de præterita futuram vitam æstimet peccatoris. Quod si fortuito de his quæ in confessione suscepit, causa coram eo fuerit ventilata, non tanquam conscius in partem declinet, sed quasi nescius iudicium ordinem permittat exerceri. Habeat in voluntate compati & liberare eum, & nitatur aliquid detrahare seueritati, imitans dulcedinem domini sui, de quo dicit sanctus: Quoniã fecisti iudicium meum, & intendisti causam meam. Sed pro dolor temporibus nostris per vniuersum mundum pestilentialis morbus excreuit, vt præficiantur ecclesiis, quos nec scientia nec vita commendat, cæci duces cæcorum, & præcipitati ad præcipitium perducetes. Audiuimus de confidente, & de confessionem suscipiente, audiamus nunc quæ impediant cõfessionem. Quantum colligere possumus, quatuor præcipuè occurrunt, pudor, timor, spes, & desperatio. Nihil fortius ad expugnandum gratiam Dei quàm pudor humanus: quia dum erubescimus confiteri quæ commisimus, Deum minus quàm homines reueremur. Hæc est confusio adducens peccatum. Opponamus ei considerationem rationis, reuerentiam intuitus Dei, comparisonem maioris confusions. Vt enim confiteamur, ratio monet, Deus cogit qui vidit. Et si confundimur hîc dicere, quid erit in illa magna confusione, vbi omnibus omnia patebunt? Timor pleròque opprimit, ne graui pœnitentia percellantur, & perferre non possint. Verè qui timet pruinam, irruet super eum nix. Hîc considerandum quàm grauis sit pœna gehennæ, quàm longa, quàm infructuosa. Econtrario autem pœnitentia præfens, leuis, breuis & fructuosa. Spes autem multos obruit, qui dum bona præsentium cupiunt, aperire conscientias suas nolunt: ne si quales sint hominibus appareant, ad nulla præfentis vitæ bona conscendant. Quibus inculcandum est, quia bona huius seculi parua sunt, incerta & momentanea, & illa illius vitæ maxima, certissima & æterna. Plurimos desperatio interficit, qui hoc solum metuunt, ne possint continere. Verum est quia peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit. Hanc obtinere debemus vigore cõfessionis, gratia humilitatis, & compassione illius cui aperimus conscientiam nostram. Sciendum autem, quia alia est confessio quæ peccatum plāgit, alia quæ laudem canit. Bonum animæ ornamentum confessio, quæ & peccatorem purgat, & iustum reddit purgatorem. Sequitur: Qui credit in illum, non confundetur. Credere Deo, est verbis eius fidè adhibere. Credere Deum est confiteri vbique esse. Credere in Deum est omnem spem suam in illum dirigere. Deum & Deo

Confessoris qualitas.

Confessionis signaculum.

Psal. 34.

Impedimenta vera cõfessionis.

Prover. 18.

credunt dæmones, sed in illū non credunt (in quē qui credit, non confundetur) quia spem suam non ponunt in illum. Ecce quantum potui, etsi non quantum volui, de cõfessionis differui sacramento. Sed qui sermonem in longum protraximus, finem loquendi pariter audiamus. Det nobis credere ad iustitiam, ore confiteri ad salutem, & in se credere, sponsus Ecclesiæ filius Mariæ: qui est Deus benedictus in secula, Amen.

BEDÆ VENERABILIS
presbyteri in idem Euang.
expositio.

Isti primi vocati sunt vt dominum sequerentur. Piscatores & illiterati mittuntur ad prædicandum, ne fides credentium non in virtute Dei, sed eloquentia atque doctrina putaretur. Quæri autem potest, quomodo binos vocauerit de nauiculis piscatores: primò Petrum & Andream, deinde progressus paululū alios duos filios Zebedei, sicut narrat Marthæus & Marcus, cum Lucas dicat ambas eorū nauiculas impletas magna illa captura piscium, fociòsque Petri cõmementet Iacobum & Ioannem filios Zebedei vocatos ad adiuuandum, cum retia plena extrahere non possent, simulque miratos tantam multitudinem piscium quæ capta erat, & eum Petro tantum dixisse: noli timere, ex hoc iam homines eris capiens, simul eum tamen subductis ad terram nauibus, secutos fuisse. Vnde & intelligendum est, hoc primo esse factum quod Lucas insinuat, nec tunc eos à domino vocatos, sed tantum Petro fuisse prædictum, quòd homines esset capturus. Quod non ita dictum est, quasi iam pisces nunquam esset capturus. Nam & post resurrectionem domini legimus esse piscatos. Dictum est ergo, quod deinceps capturus esset homines: non dictum est, quod iam non esset capturus pisces. Vnde datur secundum Lucam intelligi eos ad capturam piscium ex more remeasse, vt postea fieret quod Marthæus & Marcus narrant, quando eos binos vocauit, & ipse iussit vt eum sequerentur, primo duobus Petro & Andrea, deinde duobus Zebedæi filiis. Tunc enim subductis ad terram nauibus, tanquam cura redeundi, sed ita eum secuti sunt tanquam vocantem ac iubentem vt sequerentur.

Hier. in Mat. cap. 4.

Luc. 5.

Ioan. 21.

EIVSDEM DE EODEM
Homil. 2.

Ambulans Iesus, &c. In omnibus operibus suis, quæ dominus Iesus Christus nobis ad imitandum ostendit, hoc declarare dignatus est, quia si virtutes animæ volumus accipere prius temptationum stimulos debemus superare. Deniq; prædicaturus mundo euangelium, prius à Ioanne baptizatus successit in desertum, ibique quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieiunans, trinum temptationem diaboli superauit, ac inde egressus ambulans iuxta mare Galilæe, vt presens lectio narrat, discipulos elegit. Nos nimirum in hoc facto instruens: quia si volumus bonum accipere, prius à malo debemus declinare. Est enim ordo rectè viuendi, vt prius vitia superet, qui virtutes vult accipere, quia superato diabolo, Dominus

Math. 4.

Psal. 33.

minus discipulos eligere voluit, vt ostenderet nobis tunc virtutum culmen posse ascendere, quando tetationes diaboli fortiter superauimus. Quoniam sicut ait Apostolus: Tribulatio patientiam operatur, patientia vero probationem, probatio autem spem, spes vero non confundit. Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Sed de vocatione Apostolorum locuturi, primum de situ loci in quo hæc facta fuisse memorantur, aliqua commemoranda sunt. Hoc enim mare, quod nunc Galilæa dicitur, propter varietates adiacentium locorum, variis cõfetur nominibus. Dicitur enim mare Galilæa, propter adiacentem prouinciam Galilæam. Dicitur & mare Tyberiadis, à Tyberiaide ciuitate. Dicitur & stagnum Genezareth, eo quod flantibus ventis crispantibus vndis, auram ex se generare videatur. Dicitur & lacus Genezareth, propter eandem ciuitatem sibi adiacentem. Et à quibusdam mare Asphaltū propter inoportunitatem portus vocatur. Extēdit autem in longitudine xli. stadia, in latitudine xl. Nec propterea mare dicitur, eo quod amaræ sint aquæ eius, sunt enim dulces ad potandum, habileque ad piscandum, sed idioma linguæ Hebrææ est, omnes congregationes aquarum vocare mare, sicut Genesi scriptum est. Cõgregationes aquarum appellauit maria. Sed vt hæc spiritaliter consideremus, non abs reputandum est, quod Euangelista dominum non sedisse, nec stetitisse, sed de ambulasse iuxta mare Galilæe descripsit. Ipsa enim motio dominici corporis, à mysterio vacua non est putanda. Mare ergo in hoc loco, mundum significat. Et pulchrè, quia sicut mare immobile esse non potest, sed semper accedit, & recedit, sic mundus diuersis perturbationibus & fluctuationibus commouetur. Hinc per Psalmistam dicitur. Commouisti domine terram. Vnde mare à meando dicitur, eo quod semper accedat, & recedat, significat, vt dictum est, mundum, qui crescit nascendo, decrescit moriendo, eleuatur in prosperis, deijcitur in aduersis. Ad hoc ergo mare dominus venit quando per incarnationis suæ mysterium mundo visibilis apparuit, quando vt ait Apostolus, semetipsum exinanit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitum inuentus vt homo, humiliavit semetipsum. Non autem stetitisse, vel sedisse, sed perambulasse dicitur, quia non sicut cæteri mortales in mundo cum esset natus, vt cæteri homines permanit, sed post doctrinam sancti euangelij, post ostensionem miraculorum, post suam sacram passionem resurgens à mortuis, victor ad cælum rediit, sicut ipse ait: Exiui à patre & reliqua hoc significauit de ambulatione eius. De cuius motione vel transitu per Petrum dicitur. Qui Pertransiuit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo. Neque illud absque cõsideratione prætermittendum est quod dominus discipulos electurus iuxta mare ambulauit, qui postea coram illis super fluctus maris ambulasse narratur. Vt enim diximus, mare mundum significat. Discipulis ergo in mari piscantibus, dominus secus mare ambulauit, quia & si venit in mundum per naturam, alienus fuit tamen à mundo per culpam. Quoniam sicut Petrus veracissime testatur: Peccator non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Sed fortè quærit aliquis, quare dominus discipulos primum à Ga-

Rom. 5.

Gen. 1.

Psal. 59.

Phil. 2.

Ioan. 16.

1. Pet. 2.

Galilæa eligere voluit, & non à Iudæa vel cæteris regionibus, quæ nobiliores putabantur? Ad quod qui curiosus est, respondere potest quia quamuis gloriosa domini nauitas prius in Iudæa sit celebrata, tamen eius sancta conceptio primum in Galilæa ab angelo virgini est annuntiata. Luca euangelista teste, qui ait: Eodem tempore missus est Gabriel angelus à Deo, in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph. Et post pusillum adiecit. Ne timeas Maria, inuenisti gratiam apud dominum; ecce concipies, & paries filium. Dignū enim erat, vt vbi caput nascendi sumpserat exordium, inde membra horum acciperet incrementum, & vbi ortum primum sol iustitiæ dederat, inde stellæ fulgentes mundo appareret, & vbi virgo audierat: Ecce concipies, ibi piscatores audirent. Venite post me. Siue ideo à Galilæa dominus discipulos eligere voluit, quia per virtutem miraculorum, per manifestationem suam, primum in Galilæa mundo innotuit. Primum enim miraculum in Chana Galilææ fecisse legitur, quando ex aqua vinum fecit, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Et Petrus. Vos scitis verbum, quod factū est in vniuersam Iudæam post baptismum quod prædicauit Ioannes Iesus à Nazareth, incipiens à Galilæa. Nos autem dicimus primum discipulos à Galilæa eligere voluisse, propter sacramentum ipsius nominis. Galilæa nanque transmigrationis facta, siue reuelatio perpetrata interpretatur, & cum Dominus discipulos à Galilæa elegit, nos instruxit, vt si eius discipulatu adherere volumus, primum de viciis ad virtutes transmigraue debemus, & de mundi amore ad amorem Dei, dicentes iuxta prophetam. Quoniã aduenæ & peregrini sumus apud te, sicut omnes patres nostri, vt in Galilæa, id est, in reuelatione æterna faciem Domini contemplantes, dicamus cum Apostolo: Nos autem reuelata facie gloriam Domini contemplantes, transformamur à claritate in claritatem tãquam à spiritu Dei. Vidit duos fratres Simonem, qui vocatur Petrus, &c. Videre Dei, eligere est, sicut nescire, reprobare. Sicut enim illos nescit quos reprobat, vnde in finem reprobis dicitur est. Nescio vos vnde sitis, sic videre eis dicitur, quos in æterna præsentia elegit: sicut cuidam dictum est. Cum esses sub ficu vidi te. Vidit ergo Dominus Petrum & Andream, quos per præuenientem gratiam in sorte Apostolatus dignos elegit. Sed nec illud prætermittendum est quod in prima sua vocatione carnales fratres elegit. Petrus enim & Andreas fratres erant, non solum spiritu, sed etiam carne, germani. Cum ergo carnis fratres elegit, ostendit, qui eius discipulatu volumus adherere, fratres esse debemus, non carne, sed spiritu, non genealogia, sed charitate. Omnes quoque, qui in Christo regenerati sumus, vnum patrem habemus Deū, cui quotidie in oratione dicimus: Pater noster qui es in cælis, de quo ipse ait in Euangelio. Et patrem nolite vocare vobis super terram, vnus est pater vester, qui in cælis est. Huius filios nos esse gloriemur, dicentes cum Apostolo: Filij Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. Mater vero nostra sancta ecclesia est quæ nos per fidem, & sacramentum baptismatis quotidie spiritaliter generat. Quibus ergo vnus est pater Deus & vna mater ecclesia, consequens est, vt fratres sint, id

Luc. 2.

Ioan. 2.

Act. 10.

Psal. 30.

1. Cor. 13.

Matth. 25.

Ioan. 1.

Matth. 6. Ibid. 23.

BEDÆ VENERABILIS.

48

id est, vt vnum sentiant, id ipsum sapiant: non diffideant, non discordent, vt in eorum numero computentur, quibus saluator ait. Omnes enim vos fratres estis. Hos enim spirituales fratres admirabatur propheta, cum dicebat: Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in in vnum. Notandum autem, quod duos fratres elegit vt ostenderet, quia suos discipulos geminā vult habere charitatem, dilectionem scilicet Dei & proximi. Vt enim solus ait scriptura. Quia cum ceciderit, non habet subleuantem. Cuius rei gratia dominus binos elegit, binos ad prædicandum postea misit vt ostenderet, quia prædicationis officium non debet suscipere, nisi qui dilectionem Dei & proximi habet in peccatore. Vel certe binos elegit ad confirmandam autoritatem, qui duorum testamentorum doctores fierent, vt impleretur in eis quod ipse alibi ait. *Math. 13.* Erant enim piscatores. Piscatores & illiterati à Domino eliguntur, ne fides credentium, quæ per eorum doctrinam & prædicationem instruenda erat, in eloquentia verborum, & non in virtute Dei fieri putaretur. Magister humilitatis, qui veniens in mundum, ait. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Humilitatis exemplum, quod in omnibus operibus suis ostenderet etiā in vocatione Apostolorum seruare voluit. Non enim elegit matrē potentissimam, sed quantum sanctissimam, tantum pauperrimam, intantum, vt non inueniret agnum, quem pro filio offerret. Nec natus est in domibus cedrinis laqueatis, & vario picturæ colore decoratis, sed reclinatus est in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio. Neque inuoluitur est vestibus purpureis, auro & margaritis resplendentibus: sed sicut scriptum est. Pannis eum inuoluit. Hanc ergo humilitatem, quam in his, & his similibus seruauerat, in vocatione duorum non deseruit, quia non elegit potentes vel filios regum, non philosophos vel sapientes mundi: sed pauperes simplices, qui quotidianum victum ad piscandū quærent, per quorum tamen doctrinam & prædicationem, potentes mundi & sapientes, ad suam fidem vocauit. Quia sicut Apostolus ait: Mundus non cognouit per sapientiam Deum. Placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Et iterum. Nam sermo noster & prædicatio, non fuit in humanæ sapientie verbis, sed in virtute, vt non euacuetur crux Christi. Quia non multi potentes non multi nobiles sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobiliora, & contempribilia mundi elegit, vt confundat sapientes, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret. Sed quid de talibus Dominus dicat videamus. *Et ait illis. Venite post me.* Bene quidem Petrum & Andream vidisse dicitur, ac postmodum ad sequendum vocasse, quia omnes electos prius externa Dei præsentia ad sequendum vocat, diciturque eis. *Venite post me.* Quid est dicere venite post me nisi me sequimini, meis præceptis non vestris voluptatibus obedite? Ite enim post Dominum, est eius vestigia imitari, sicut ipse ait: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, &c. Et iterum: Qui non baiulat crucem suam, & venit post me, non est me dignus. Vnde in lege præcipitur. Post Do-

minum Deum tuum ambulabis. Quid autem in promissione dicat, audiamus: Ait enim. *Faciam vos fieri piscatores hominum.* Non dicit piscatores piscium, sed piscatores hominum, nomen mutauit, officium non abstulit. Nam post resurrectionem legimus eos iuisse piscatum. Et congruè de piscatoribus piscium, piscatores hominum facere voluit, quia sicut officium est piscatoris nauem ascendere, retia manibus tenere, & de profundis gurgitibus pisces ad litus trahere: sic isti in gremio Ecclesiæ recepti nauem fidei ascendentes, retia prædicationis in verbo & opere habentes de amarissimis & tenebrosissimis mundi gurgitibus ad multos homines ad veram lucem traxerunt quæ ait. Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris, impleta Prophetia, quæ dicit. *Po-* pulus qui ambulat in tenebris, &c. Vide Petrum Hierosolymis retia in manibus tenentem, & multos pisces spiritaliter de profundis gurgitibus capientem. Legimus enim ad eius prædicationem, vna die quinque millia, altera tria millia hominum credidisse, Vide beatum Andream, cuius hodie festiuitatem colimus, in Achaia retia in manibus tenentem, & multos pisces spiritaliter capientem. Non solum enim ad eius prædicationem tota ciuitas, sed etiam tota regio credidisse legitur, sicut ipse ait: Christus me misit ad istam provinciam, vbi non paruam populum acquisiui. Istos piscatores pollicebatur Ecclesiæ dominus, cum per Prophetā dicebat. Mittā piscatores meos, & piscabuntur eos, venatores meos, & venabuntur eos de omni monte, & de omni colle. Sed libet suauiter intueri, quod Domitus, qui Petrum & Andream de arte piscandi elegit, Paulum quoque qui nō minoris gratiæ fuit de arte schœnographi ad prædicationis officium vocauit. Sicut enim isti conuenienter de piscatoribus piscium, piscatores hominum facti sunt, sic decenter ille, qui erat tabernaculorum corporalium ædificator, ad spiritalia tabernacula construenda translatus est. *Ædificauit ergo spiritalia tabernacula,* cum sua prædicatione ab humanis mentibus culturam dæmonum expulit, vt habitaret Christus per fidem in cordibus eorum. *Ædificauit etiam spiritaliter Christo tabernacula,* quando ad Hierusalem vsque Illyricum repleuit euangelio Christi, vt qui corporalia tabernacula morituris hominibus ædificabat, postmodum inciperet spiritalia Deo, vt diximus, construere in animabus in sempiternum victuris. *Ædificabat tabernacula Deo,* quando prædicabat, reddite omnibus debitum, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal, & cætera. Vel quando præcipiebat, qualiter viri erga mulieres, & mulieres erga viros deberent esse, qualiterque parentes erga liberos, & filij erga parentes, qualiter serui erga dominos, & domini erga seruos. Quarum pulchritudinem tabernaculorum admirabatur propheta, cum dicitur. *Quæ pulchra tabernacula Iacob, & tentoria tua ô Israel.* Et Psalmista. *Quam dilecta tabernacula tua domine virtutum, &c.* Domini iussionem obedientia secuta est Apostolorum. Nam sequitur. *At illi continuo, relictis retibus & nauis, secuti sunt illum.* In quorum opere nostra superbia confunditur, nostra duritia redarguitur, quotidie flagellis atterimur, & minis terremur, signis prouocamur, promissionibus subleuamur & tamen vocantem sequi contemnimus. At vero illi non hunc miracula

facientem viderant, non eius promissionibus subleuati fuerant, & tamen ad vnius iussionem relictis omnibus secuti sunt illum. Sequamur ergo & nos eos, quos in Christo patronos habere meruimus, vt eorum exemplo incitati, saltem post multas admonitiones & promissiones sponte relinquamus quod quotidie amittimus, vt impleatur promissio Domini dicentis: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Ille enim in cælo sedet, qui adhuc in terris de conuersione nostra monet. Sed solent hi, qui proprias voluntates abrenunciare nolunt, paupertatis occasione in sua excusatione prætere, dicentes. Imitari contemptores mundi volumus, sed quod relinquamus nō habemus. Quibus nos respondemus, quia Deus omnipotens in abrenunciatione mundi non censum, sed votum pensat, nec perpendit quod habeas in arca, sed qualem habeas conscientiam. Vnde si habeas temporalem rem, vende: si autem non habes, sed de magno opere liberatus es. Tanto ergo liberius Christum sequi potes, quanto minus diuitiarum funibus fueris illigatus. Considerare etiam tales monemus, quod & quantum nostri sancti patres reliquerunt. Nōne retia & nauem? Et tamen postea Domino promittente audire meruerunt. Omnis qui reliquerit domum, agros, patrem, & matrem, uxorem & filios, fratres & sorores propter me, centuplum accipiet, & vitam æternam possidet. Petrus in persona omnium libere respondit. Domine, ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te quid ergo erit nobis? Et ille qui, vt diximus, non censum, sed votum pensat; ait: Amen dico vobis, quia vos qui reliquistis omnia & secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus israel. Parum videtur Petrus & Andreas reliquisse in retibus & nauis, & magnam gratiam, & præmium à domino accepisse. Sed tamen multum reliquerunt, qui voluntatem habendi abnegauerunt. Tantum enim à sequentibus relinquitur, quantum à non sequentibus concupisci potest. Quoniam regnum Dei, quantum habes tantum valet. Valuit Zachæo dimidium substantiam, valuit Petro & Andrea nauem & retia, sicut cum omnia relinquerent, nihil profuit Hermogeni & Socrati quia Christum non fuerunt imitati. Valet etiam calicem aquæ frigidæ, & si hæc omnia deseruerint, sola bona voluntate comparari potest, Quia domino nato, cæli ciues in terris visi sunt, qui clamarent. Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Bene autem postquam dixit *relictis omnibus adiunxit secuti sunt eum.* Quoniam in vacuum omnia sua relinquit, qui Christum nō sequitur, id est, imitatur. Sed inter hæc omnia considerandum est, qualis artifex sit Spiritus sanctus, qui sine mora mentem, quam tangit, non solum immutat, sed etiam habet & docet. Tetigit puerum citharcedum & Psalmistam fecit. Tetigit armentarium sycomoros vellitantem, & prophetam fecit. Tetigit abstinentem iuuenem, & iudicem senem fecit. Tetigit publicanum, & euangelistam fecit. Tetigit persecutorem, & doctorem gentium constituit. Tetigit Petrum & Andream, & piscatores piscium Apostolos statuit. Rogandus est ergo à nobis artifex, & deuotissimis precibus supplicandus, vt mentes nostras tangere di-

gnetur, cuius solum modo tetigisse docuisse est. *Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in nauis cum Zebedæo patre eorum, &c.* Geminata in binis vocatio: superiorem narrationem confirmat. Non solum enim semel, sed & iterum bini vocati sunt discipuli quia duo sunt, quæ erga charitatem proximis sollicitè seruare oportet. Primò, vt nullum lædamus, secundò, vt bonum, quod possumus impendamus, quoniam qui dixit: *Quod tibi non vis fieri; alteri ne feceris, ipse alibi ait.* Quod vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Zebedæus interpretatur dealbatio, significat diabolus. Cui ideo rectè nomen dealbationis conuenit, quia cū sit & merito tenebrosus, vt ait Apostolus, transfiguratur se in angelum lucis. Filij ergo Zebedæi isti discipuli, qui à domino vocati sunt, fuisse memorantur, quia vt ait Apoll. Omnes inquit filij suimus, antequam redimeremur, non conditionis naturæ, sed imitatione, & primi parentis præuicatione. Nauis Zebedæi, infidelitatem significat, cuius nauis instrumenta vitia sunt & peccata. Quælia Paulus Apostolus enumerat, dicens: Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt fornicationes, immunditiæ, impudicitia, auaritia, idolorum seruitus, veneficia, & his similia. Sicut autem isti discipuli vocati à domino, relicto patre, secuti fuerunt, & ultra ad patrem non dicuntur reuersi, sic & nos qui de potestate diaboli per diuinam gratiam liberati ad cæleste regnum sumus vocati, nec propter amorem parentum, nec cuiuscunque cupiditatis obtentu, ulterius ad eum debemus redire, propter illud quod dominus dicat. *Quia nemo mittens manum in aratrum & respiciens retrò, aptus est regno Dei, sed instigabiliter vsque in finem in bono opere perseverare.* Quia sicut ait saluator. *Qui perseverauerit vsque in finem, hic saluus erit.* Vnde cuidam dicenti. Domine sequar te quocunque ieris, sed dimitte me prius sepelire patrem meum, respondit. *Sine mortuos sepelire mortuos suos.* Tu autem sequere Christum. Sed his de vocatione discipulorum breuiter dictis, libet intueri quod non frustra dominus in prima sua vocatione quatuor discipulos elegit. Quaternarius enim numerus perfectus est, & in suis partibus diuisus, perfectionem significat. Diuiditur nanque in vnum, duos, & tres. Vnum ergo, quod est prima pars eius, perfectionem significat. Quia vnus dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & pater omnium. Duo quod est alia pars eius, ad perfectionem pertinent, propter duo testamenta, vel propter geminam dilectionem: Tres vero, propter indiuidua Trinitatem, & propter tria tempora ante legem, sub lege, & sub gratia, vel quia homo interior ex tribus rebus constat, memoria, sensu, & voluntate. Quaternarius autem numerus perfectus est, propter quatuor euangelia, vel quatuor tempora anni, siue propter quatuor elementa, ex quibus constamus in exteriori homine, aere, igne, terra, & aqua, frigida calida, sicca, & humida, seu propter quatuor flumina, quæ egrediuntur de paradiso, vel certè, propter quatuor principales virtutes, nempe prudentiam temperantiam, fortitudinem, & iustitiam. Has etiam virtutes non solum in numero, sed etiam in nominibus isti discipuli significat. Petrus enim quia quibusdam agnoscentis interpretatur, prudentiam significat, cuius virtutis prima pars est, *Bibl. Rom. tom. 4. E Deum*

INCERTI AVTHORIS,

sub nomine Eusebij Episcopi Emisseni superioris Euang. expositio.

Deum eiusque voluntatem cognoscere. Quia sicut insipiens est, qui dicit in corde suo, non est Deus, ita prudens qui cognoscit Deum. Hanc virtutem in se habuit, qui corde, hominem videns, Deum cognovit, dicens: Tu es Christus filius Dei viui. Andreas qui virilis interpretatur, fortitudinem significat. Quam virtutem non solum in nomine, sed etiam in opere habuit, quia in fide recta, usque ad passionem viriliter perseveravit, in tantum, ut etiam, cum duceretur ad crucifigendum videns crucem, in cum gaudio diceret. Salve crux preciosa, quae in corpore Christi dedicata es, & ex membris eius tanquam margaritis ornata es, gaudens & exultans venio ad te, ut suscipias me ab hominibus, & reddas me magistro meo, ut per te me recipiat, qui per te redemit me. Per Iacobum, qui interpretatur supplantator, iustitia designatur, quae iniquitatem supplantare & aequitatem novit diligere. Quam in omnibus actibus nostris habere debemus, sicut Propheta dicit. Indicabo tibi homo. Et Ioannes, qui interpretatur gratia Dei, vel in quo est gratia, temperantiam designat, quae alio nomine desiderio vocatur, & est mater omnium virtutum. Hanc virtutem habebat ille qui dicebat. Angelus noster es, an adversariorum? ut enim homo prudens, fortis, & temperatus sit, non a se habet sed per divinam gratiam accepit. Cum ergo dominus in prima sua vocatione quatuor discipulos suos elegit in ipso numero nobis innotuit, quia si eius discipuli esse volumus, has quatuor virtutes habere debemus ut simus Petrus, bonum agnoscendo, ut videamus praeterita, praesentia, & futura propter illud quod dominus admonet, dicens: Estote prudentes, sicut serpentes. Et ipse Petrus, Estote prudentes: & vigilate in orationibus. Andreas: viriliter, quod bonum cognoscimus per fortitudinem tenendo, sicut angelus admonet Ioannem in Apocalypsi, dicens. Estote fortes in bello & pugnate cum antiquo serpente, & reliqua Iacobus vitia cum iustitia supplicando, ut in omnibus actibus iustitiam teneamus, sicut ait Apostolus. Iuste & pie vivamus. Et Salomon. Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Ioannes, gratiam Dei adipiscendo. Et cum ipso discretionem habeamus, ut inter bonum malumque discernentes, bonum teneamus, & malum relinquamus, propter illud Apostoli. Omnia autem probate, quod bonum est tenete. Quod cum fuerimus, habebimus in quadriga Cherubin faciem hominis, per prudentiam, leonis, per fortitudinem, vituli, per iustitiam aequile per discretionem. Allegorice autem per hos quatuor discipulos, ut quidam dicunt, duo populi figurantur. Petrus enim, qui interpretatur agnoscens, populum Iudaeorum significat, qui in caeremoniis observandis Deum cognovit. Id idem significat Iacobus qui gentilem fratrem suum prius credendo supplantavit. Andreas, qui interpretatur virilis populum gentium significat, qui postquam Deum credit: viriliter in fide permanit. Eundem significat Ioannes, qui interpretatur gratia Dei, quia gentilis populus, gratia Dei subueniente, saluari meruit, non suis meritis, sed sicut Paulus dicit. Gratia Dei saluae factae sunt gentes. Imitemur ergo hos Dei Apostolos, ut per gratiam ipsius mereamur saluari, quemadmodum & illi. Quod ipse praestare dignetur, qui sine fine vivit & regnat.

Ambulans dominus Iesus iuxta mare Galilaeae, vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, &c. Narrat superius evangelista, quia dominus & saluator noster quum audisset quod Ioannes traditus esset, secessit in Galilaeam. Et relicta civitate Nazareth, venit & habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon & Nephthalim: ut adimpleretur, quod dictum est per Esaiam prophetam: Terra Zabulon & Nephthalim, via maris trans Iordanem Galilaeae gentium: populus qui sedebat in tenebris, lucem magnam vidit: & sedentibus in regione umbrae mortis, lux orta est eis. Manifestum est igitur, quia non alicuius rei timore secessit dominus in Galilaeam, relicta civitate sua Nazareth: sed ut prophetia compleretur, quae in fines Zabulon & Nephthalim eum venturum esse praedixerat. Sic enim ait Esaias. Primo tempore alieniata est terra Zabulon, & terra Nephthalim. Sed quare primo tempore? Quia statim in sua praedicationis initio, & antequam apostolos elegisset, veniens illic, Petrum & Andream, Iacobum & Ioannem de piscatione vocavit, & eis ut post se venirent imperavit. Sic igitur primo tempore, suorum potere peccatorum terra Zabulon & terra Nephthalim alleviata est. Quae ideo & via maris quidem dicitur, quia portuosa erat & nauigiis dedita. Vnde & Iacob in benedictionibus ait: Zabulon in litore maris habitabit, & in statione nauium, pertingens usque ad Sidonem. Sed quare in Galilaeam secessisse dicitur, cum Lucas evangelista Nazareth in Galilaea esse dicat: Missus est Gabriel angelus a Deo in civitatem Galilaeae, quae vocatur Nazareth. In hoc quoque evangelio superius legitur, quod Ioseph admonitus in somnis, venit in partes Galilaeae, & habitavit in civitate Nazareth. Per quod datur intelligi, quod Nazareth non in plena provincia Galilaeae, sed in extremis finibus sita est. Secessit igitur in Galilaeam, id est, in ipsius provinciae plenitudinem. Gentium autem illarum populus, qui ibi in tenebris sedebat, & veritatis nuncium non habebat, quia legem spiritualiter non intelligebat, tunc vidit lucem magnam. Ipsa est enim, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: quam qui sequitur, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitae. Et sedentibus in regione umbrae mortis, lux orta est eis. Illi enim sub umbra mortis sedent, qui vitam arborem ignorant. Mala umbra, quae sic refrigerat ut occidat, sic obscurat, ut penitus lumen tollat. His igitur nisi lux ista illuxisset, vita pariter & lumine caruissent: quoniam & umbra lumen eis tollebat, & mors vitam eis auferebat. Venit igitur lux, venit dominus Iesus, qui simul eos & illuminavit & sanavit. Vnde & subditur: Exinde cepit Iesus praedicare, & dicere: Paenitentiam agite: appropinquavit enim regnum caelorum. His enim verbis saluator noster suos auditores & illuminat & sanat. Christi enim praedicatione, & lumen & vita est. Sed ubi est necessarium accendere lumen, nisi in tenebris? Quibus necessarium est dare medicinam, nisi infirmis? At vero anima, quae in peccatis est, & infirma & sine lumine est. Huic igitur poenitentia datur, cuius medicamine

Math. 10. 1. Pet. 5. Tit. 2. Sap. 1.

Math. 4.

Esa. 9.

Ibidem.

Genes. 49.

Luc. 1.

Math. 22.

Ioan. 1.

Ioan. 8.

camine sanatur & illuminatur. Sic ergo populus, qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione umbrae mortis, lux orta est eis, & sanitas data. Fugerunt tenebrae veniente luce, & mors ipsa perit veniente vita. Christus enim Iesus, & lux & vita est. Bene autem a poenitentia praedicare dominus inchoat, qui mentes hominum infirmas & errorum nebulis excacatas, hoc vno singulari medicamine sanare & illuminare venerat. Id ipsum praedicationis exordium Ioannes quoque Baptista suscepit. Nisi enim haec medicina praecesserit, nullum aliud remedium est, quod infirmis mentibus valeat subuenire. Nam & si parvuli poenitere nesciant, fides tamen & poenitentia eos offerentium, pro eis suscipitur. Ambulans autem iuxta mare Galilaeae, &c. Ecce primos discipulos suos de mari dominus vocat, quoniam multos alios per eos de huius mundi fluctuosa amaritudine ad fidem vocare disposuerat: ut quia de mari a domino vocantur, ipsi quoque periclitantium animas de mundi huius naufragio & de vitiorum insurgentibus procellis liberare discant. Et sicut ipsi secundum carnem fratres erant, ita & carteros & fide & dilectione fratres esse doceant. Omnes enim fratres sumus, qui ex vna matre ecclesia geniti, & vnus patris filij sumus. Vnde & simul omnes dicimus: Pater noster qui es in caelis. Quia enim communis pater est omnium, communiter invocatur ab omnibus. Vocat autem dominus piscatores, quoniam tales ei necessarii erant, qui aquis assueti, & piscandi & baptizandi essent periti. Ideoque non artem mutare eis praecipit, sed longe melioris piscationis & alterius generis piscium eos piscatores fore promittit, dicens: Venite post me faciam vos fieri piscatores hominum. Nisi enim homines pisces essent, piscatores hominum apostoli fieri non possent. Tales enim pisces digni sunt conuiuio Dei, tales pisces in baptismatis fluuio natant, tales pisces hamo fidei & sanctae praedicationis retibus capiuntur. De mari igitur in mare transferuntur, quoniam de mari Galilaeae in hoc magnum & sparsiosum mittuntur, ubi sunt reptilia quorum non est numerus: animalia pusilla & magna, per quae omnia genera hominum significantur. Sed quid est dicere, Venite post me? Post Christum namque ire, est eius vestigia sequi, eius opera imitari, eiusque patientiam & humilitatem tenere. Neque enim sufficit nobis pedibus tantum ire post Iesum, nisi & mente & dilectione eum sequamur. Opere precium autem est considerare, quanta fuerit horum beatorum fratrum obedientia, qui statim relictae retibus, sequuti sunt eum. Vnde non immerito Simon obediens, Andreas vero respondens vel decorus interpretatur. Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedaei, & Ioannem fratrem eius, &c. Non minor autem in his, quam in illis aliis obedientia inuenitur: qui ad vnus inflexionis vocem, non solum retia, sed & patrem relinquentes, Christum dominum sequuti sunt. Et isti quidem, sicut & illi, non solum piscatores, verum etiam fratres erant. O felix militia, quae ex fratribus colligitur, quibus est cor vnum & anima vna. De quibus etiam per prophetam dictum fuerat: Ecce quam bonum & quam iucundum habitare fratres in vnum. Quid est autem retia haurire, nisi sanctarum scripturarum sententias, hereticorum violentia conscissas & deprauatas, sa-

Math. 3.

Math. 6.

Psal. 103.

Psal. 132.

na intelligentia exponere & restaurare: Haec enim quatuor euangelia quasi quatuor piscandi retia sunt. Similiter autem & quinque libri Moyse, omnesque prophetarum libri. Denique tot sunt retia, quot & volumina. His autem retibus Christiani capiuntur, his omnes fideles in ecclesiam colliguntur. Ite (inquit dominus) in vniuersum mundum, praedicare euangelium omni creaturae: qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Vides igitur piscatores, quibus dicitur, Ite in vniuersum mundum. Vides & retia, id est, euangelium: de quo dicitur, Praedicare euangelium omni creaturae. Vides & flumina, in quibus pisces capiuntur, id est, baptismum. Vides & ipsos pisces, eos videlicet, qui baptizantur & credunt.

Marc. 16.

Vide Beldi in cap. 5. Luc.

ERICI IN SVPERIVS

Euang. expositio.

Ambulans Iesus iuxta mare Galilaeae, &c. Cunctis nouissimum est, quod mare Galilaeae propter diuersa loca sibi adiacentia, diuersis etiam appellationibus nuncupatur. Idem est enim mare Galilaeae, quod mare Tiberiadis, quod stagnum Geneslar, quod lacus Cenereth, quod etiam lacus Salinarum. Vocatur namque mare Galilaeae, ab adiacente sibi prouincia Galilaeae. Appellatur & mare Tiberiadis, a proxima sibi ciuitate, quae prius vocabatur Cenereth, sed ab Herode tetrarcha instaurata, Tiberias est appellata in honorem Tiberij Caesaris. Nuncupatur quoque & alio nomine stagnum Geneslar sive Genesareth, ed quod stans ibi aqua generet sibi auram. Agitante namque vento aquas, de ipso auram sibi excitare perhibetur. Nec putandum hoc mare simile esse mari magno, aut mari mortuo, vel Oceano: sed est lacus quidam, per cuius medium fluuius transiens Iordanis, suis eum replet copiosissimis aquis. Extenditur vero in longitudine sui centum quadraginta stadiis, hoc est, decem & septem millibus passuum & semis: faciunt leucas Gallicas vndecim, & partes duas duodecimae. Nam milliarius vnus octo in se continet stadia. Stadium autem centum viginti quinque passibus constat. In latitudine autem dilatatur ipse lacus stadiis quadraginta, hoc est, quinque millibus passuum, qui circumciunt leucas tres ac passus quingentos. Sed cum sit ipsum stagnum haustu dulce & ad potandum habile, querendum quare mare vocetur, cum mare ab amaritudine nomen acceperit. Ad quod dicendum, consuetudinem esse Hebraeae linguae, omnem congregationem aquarum, siue sit dulcis, siue amara, mare nuncupare, iuxta quod in Genesi legitur: Congregationes aquarum appellauit maria. Oriuntur namque duo fontes ad radices Libani montis, quorum vnus vocatur Ior, & alter Dar, qui simul iuncti, faciunt vnum fluuium, qui vocatur Iordanis, ex Ior & Dan compositioni nomen habens: Qui more ceterorum fluuiorum decurrens, maximum facit sinum, quem suis replens abundantissimis aquis, transit per medium eius, & peruenit usque ad mare mortuum, ibique amittit laudabiles suas aquas. Hoc ergo mare siue stagnum quia delectabiles aquas habebat ad bibendum, & copia piscium redundabat: ideo multitudine incolarum circa se continebat. Quod dominus idcirco frequenter transfrauebat, sicut in Bibl. Hom. tom. 4. E 2 euangelio

euangelio legimus, vt populis circumiacentibus miracula sua ostenderet, atque verbo suæ prædicationis eos ad vitam salutis inuitaret. Secus hoc mare ergo redemptor noster ambulās, vidit duos fratres piscatores, mittentes retia in mare. Sed meritò quæritur, cur ad noui testamenti gratiam in mundo prædicandam, non filij regum, non scribæ primò vocantur, sed piscatores eliguntur. Nimirum ideo, quia quæ infirma sunt apud homines, fortia sunt apud Deum. Piscatores enim vocantur, & non nobiles, ne potentes seculi istius superbirent, & dicerēt, quia Christus fidem suam non nisi per illos inducere mundo potuerit. Illiterati ad prædicandum mittuntur, vt materia superbiendi huius seculi sapientibus amputetur, dum vident euangelium non per eloquentes, sed per simplices prædicatores vsque ad fines terræ dilatatum. Bini autem ideo vocantur, quia geminam dilectionem prædicaturi, geminum etiam testamentum mundo erant tradituri. Spirituali-ter verò, quòd ambulans Dominus secus mare Galilææ, vidit Petrum & Andream retia mittentes in mare, significat quia incarnatus Dei filius in mari istius mundi spiritales piscatores vidit, quos ante mundi constitutionem ad opus prædicationis aptos esse præsciuit. *Et ait illis: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.* Congruè piscatores piscium promittuntur esse futuri piscatores hominum, vt artis similitudine delectati, discipulatu saluatoris libentius colla submitterent. *At illi continuo relictiis retibus secuti sunt eum.* Forsitan dicat aliquis: Quid vel quantum isti dimiserunt, qui penè nihil habuerunt? Sed pensandum est, quòd multum reliquerunt, qui voluntatem habendi deseruerunt. Multum dimiserunt, qui omnia quæ habebant, vel habere poterant aut concupiscere, dimiserunt. Si enim habuissent amplas diuitias, & laras possessiones huius seculi, omnia pro Christi amore relinquerent, sicut nauim & retia reliquerunt. Tanta enim ab Apostolis dominum sequentibus dimissa sunt, quanta à non sequentibus concupisci potuerunt. Affectus ergo illorum magis pensandus est, quàm substantia. Arguit sanè Porphyrius & Iulianus Augustus atque apostata, vel imperitiam historici mentientis: vel stultitiam apostolorum, qui ad primam iussionis vocem secuti sunt saluatorem, tanquam hominem quemlibet irrationabiliter vocantem, cum scriptum sit: Ne sis facilis ad credendum. Sed si dominus huiusmodi creaturas condidit, quæ alias ad se attrahere præualeant creaturas: verbi gratia, sicut in magnete lapide & succinis cernimus, quibus tanta vis inesse dicitur atque potentia, vt ferum vel stipulam ad se attrahant, & sibi coherere faciant: multo magis ipse omnium creaturarum conditor ad se sequendum attrahere poterat quos volebat. Vt enim beato Hieronymo referente compertum habetur, tantus splendor & maiestas occulte diuinitatis in humana facie Christi reucebat, vt ex primo suo aspectu ad se venientes facillimè attraheret. *Et procedēs inde, vidit alios duos fratres, &c.* Hos apostolos vidit dominus, quemadmodum & superiores, hoc est, miseris est eorum. Videre enim illius, misereri est. Vocauit illos, vocauit & istos. Illuminauit illos mente, illuminauit & istos corde. Dimiserunt & isti omnia, sicut & illi. Secuti sunt dominum, quemadmodum & illi. Sed quærit potest, quomodo

do primum duos vocauerit, Petrum & Andream, & post paululum alios duos, Iacobum & Ioannem, sicut Matthæus & Marcus narrant, cum Lucas dicat Petri socios fuisse filios Zebedæi, & impletis nauiculis multitudine piscium, ad extrahenda retia ab eodem Petro fuisse vocatos. Vbi etiam cum dixisset dominus Petro, Ex hoc iam eris homines capiens, scribitur adductis ad terram nauibus, Dominum pariter quidem secutos. Sed intelligendum est, hoc primò quidem factum esse quod Lucas narrat, nec tunc eos dominum vocasse vt sequerentur: sed tantum Petro prædixisse, quòd homines esset capturus, & postea, sicut Matthæus describit, binos & binos eos vocasse vt se sequerentur. Sciendum præterea, vt Ioannes euangelista refert, quod Andreas adhuc discipulus Ioannis Baptistæ, ipsum de Christo Ioannem audiuit dicentem: Ecce agnus Dei. Qua illicò exhortatus sententia, voluntate propria simul cum alio Ioannis discipulo (cuius nomen taceret scriptura) secutus est Dominum, apud quem, vt idem euangelista narrat, vno manentes die, protinus ad prædictum magistrum suum, videlicet Ioannem reuertuntur Baptistam, eiuſque magisterio inseruiunt, quousq; idem Andreas à Domino postmodum, sicut Matthæus in hoc describit euangelio, simul cum Petro ad discipulatum vocatus est. Et notandum, quod isti discipuli dominum secuturi, reliquisse dicuntur retia, & patrem suum Zebedæum. Zebedæus namque interpretatur fugitiuus, & significat diabolium. Retia autem implicamenta huius mundi significant. Quisquis ergo Dominum fideliter sequi cupit, necesse est vt primò ab impedimentis humanarum rerum, à curis videlicet vitæ præsentis pedem excutiat, & sic diabolium tota virtute fugere satagat. Allegoricè isti quatuor discipuli à Domino de mari vocati, duos significant populos, de sollicitudinibus & in quiete huius seculi ad soliditatem spiritualis studij per gratiam Dei vocatos. Nam Simò Petrus, qui interpretatur obediens, siue agnoscens, & Iacobus, qui supplantator dicitur populum Iudaicum significant, qui prior per legislationem creatorem suum agnoscens, obedire præceptis eius promissit, dicens ad Moysen: Omnia quæ locutus est nobis Dominus, faciemus, & erimus obediens. Qui etiam gentilem populum supplantauit, idola contemnendo, & Deum colèdo. Andreas verò, qui virilis dicitur, & Ioannes, qui gratia Dei interpretatur, gentilem populum designant, qui postquam ad fidem venit, in præceptis Dei viriliter ambulare studuit: & quicquid boni egit, non suis meritis, sed totum gratiæ saluatoris attribuit. Moraliter quoque quatuor nomina ista in se vnusquisque fidelium valet recognoscere, si illorum interpretationes in quatuor principalibus virtutibus studuerit obseruare. Est enim vnusquisque fidelis Simon Petrus, cum per prudentiam agnoscit propria peccata, & his delictis, mandatis diuinis formem exhibet obedientiam. Est Andreas, cum viriliter per temperantiam sustinet tentationes sibi illatas. Iacobus quoque non indebitè dicitur, si per fortitudinem mentis vitia supplantare probatur. Conuenienter etiam Ioannes nominari potest, si per iustitiam mandata creatoris adimplens, nihil sibi deputat, sed cuncta bonorum omnium largitori assignat. Quisquis ergo ad patriam cælestem venire desiderat, studeat

Marc. 1. Luc. 5.

Ioan. 1.

Ibidem.

Exod. 24.

Hiero. in c. 9. Matth.

Eccles. 6.

Ibidem.

Psal. 50.

HAYMONIS EPISCOPI

Halberst. superioris Euang. Homilia.

Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ. Hoc mare propter adiacentes regiones diuersis nominibus nuncupatur. Dicitur mare Galilææ ab adiacente regione, quæ Galilæa appellatur. Dicitur mare Tyberiadis propter Tyberiadem ciuitatem, quæ in littore eius sita est. Dicitur & stagnum Genesareth, eò quòd generet sibi auram. Dicitur & mare Cynezereth, à proxima ciuitate quæ huic mari adiacet. Mare dicitur, eò quòd amarum sit. Et quare appellatur mare istud stagnum, cum non sit amarum, sed habile ad potandum? Proprietas Hebraicæ lingue seruatur ibi, Proprietas Hebraica est, vt omnes aquæ siue amare, siue dulces maria appellentur, vt est illud in Ge. libro Congregationes aq. appel. maria. Omnes piscationes quas legimus in euangelio factas, in isto mari fuerunt factæ, & copiam piscium præstat vicinis suis. In longitudine extenditur centum quadraginta stadiis, in latitudine quadraginta influente Iordane per medium, & vadit ipse Iordanis fluiuius in mare mortuum, & ibi terminat cursum suum, *Vidit duos fratres Petrum & Andream.* Dominus Iesus Christus vsque ad tricesimum suæ ætatis annum secundum carnem, non habuit discipulos, tricesimo autem anno baptizatus à Ioanne in Iordane, cœpit predicare primò in Galilæa, in tribu Zabulon & Neptalim. Vnde est illud propheta Esa. Primo tempore alienata est terra Zabulon, & terra Neptalim. Cum autem cœpisset predicare, dicens: Penitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. *Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ vidit duos fratres Petrum & Andream.* Vidit & oculis corporeis & intuitu diuinitatis suæ quia quos vocauit exterius vt sequerentur, interius illuminauit corda eorum, vt crederent illum verum Deum esse. *Et vocauit eos: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.* Quasi diceret: Sicut hæcenus cepistis pisces retibus & traxistis de profundis gurgitibus, ita deinceps capietis homines per prædicationem vestram, & trahetis de profunditate infidelitatis ad fidem, & tenebris ignorantie ad lucem. *illi autem relictiis retibus & nauis, sequuti sunt eum.* Quærendum nobis est, hæc illa vocatio est quam Matthæus & Marcus narrant an illa quam Lucas narrat vbi dicit: Cum turbæ multæ irruerent ad Iesum, vt audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth, vbi ad solum sermonem Domini dicens: Laxate retia vestra in capturam, impleta sunt retia multitudine piscium, ita vt penè mergerentur: vnde & Petrus annuit sociis suis Iacobo & Ioanni, qui erant in alia naui vt venirent & adiuuarent eos, vbi & Dominus dixit Petro: Ex hoc iam homines eris capiens, vbi etiam ad extremum Euangelij subinfertur. Et subducis ad terram nauibus sequuti sunt eum. Ecce proposita est questio vtrum hæc vocatio quam Matthæus & Marcus dicunt, aut illa sit quam Lucas dicit. Ad quod respondendum est, quia vocatio quam Lucas narrat, antea fuit quam ista. In illa vocatione audierant prædicationem ex ore Domini, & viderant miraculum ab eo factum. In hoc quòd ad solum eius sermonem impleta sunt retia multitudine

Matth. 4.

Gen. 1.

Esa. 9.

Marc. 3. Luc. 5.

deat necesse est, cum Simone Petro, qui interpretatur agnoscens siue obediens, præceptis obedire diuinis, & propria recognoscere peccata, dicens cum propheta: Quoniam iniquitatem meam ego cognosco. Curet etiam cum Andrea virili tentationibus diaboli viriliter resistere, & cum Iacobo supplantatore, omni fortitudine vitia supplantare. Satagat quoque de bonis suis actibus, bonorum omnium largitori actiones gratiarum cum Ioanne, qui interpretatur gratia Dei, rependere, vt bonum quod agit, non sibi, sed Deo per omnia deputans, ab ipso in futuro remunerari mereatur, qui viuut & regnat in secula seculorum, Amen.

CHRISTIANI DRVTH- mari eiusdem Euang. expositio.

Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres. Diuersa videntur euangelistæ de vocatione ista scribere, sed intelligentibus non sunt contrarij: Pritimum factum est quod Ioannes scribit: quia beatus Andreas audiuit à Ioanne de Christo testimonium, & venit ad eum & mansit cum illo: & post adduxit fratrem suum Simonem, & cognouerunt eum: sed iterum abierunt ad opera sua. Iterum factum est quod Lucas refert. Quiliter ascendit Iesus nauim Petri: & prædicauit de ipsa: & post prædicationem iussit relaxare retia in capturam: & dixit ad Petrum. Ex hoc iam homines eris capiens. Sed tunc duxit Petrus nauim ad littus, & secutus est illum aliquo tempore: & iterum reuerfus est ad nauim. Nam ideo eam ad littus duxerat. Nunc vero retibus relictiis & nauis, secuti sunt eum, vt semper cum illo essent. Similiter intelligendum de Iacobo, & Ioanne quòd ante crediderunt in eum, quando de aqua vinum fecit: sed non sunt secuti continue, nisi modo. Et dicunt magistri ecclesiæ: quòd aliquid diuinitatis tunc respandit in facie eius, quod eos ad illum adtraxit, vt continue iam sequerentur illum. Tradunt autem, quia tribus vicibus respandit ipsa diuinitas in facie eius in hac carne. Vnum, quando discipulos vocauit. Alio, quando ementes, & vendentes de templo eiecit. Tertio, quando transfiguratus est in monte. Sed tunc tanta fuit ipsa maiestas, vt non possent discipuli eam ferre. Vnde scriptum est, ceciderunt in facies suas. Quid mare sit Galilææ in sequentibus dicemus: similiter de apostolis, cum de alijs dixerimus in catalogo eorum dicemus & de his. *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.* Conueniens est prædicationi piscationi, quia sicut rete multas maculas habet, similiter prædicationi multa testimonia. Sicut illa capit paruos & magnos: ita ista sapientes & insipientes. Mare seculum istud in quo homines semper se persequuntur. Sicut cepit pisces Petrus: sic postea homines cum verbo. Ab isto Zebedæo illi duo discipuli Zebedæi vocati sunt. Zebedæus dicitur, donatus, siue fluens. Iste digno eloquio sic vocatus, quia fluxit, & recessit à prædicatione Domini: pro qua te à filijs suis relictus est. *Relictis retibus, & patre secuti sunt eum.* Nunc apparet: quomodo cum tota diffinitione secuti sunt eum. Hoc non dixit in alijs apparitionibus.

piscium. Et quod dicit: Subductis ad terram nauibus sequuti sunt eum, subauditur causa reuertendi ad propria, quia tunc ita eum sequuti sunt, ut iterum reuertentur ad propria, sicut & fecerunt. Ista autem vocatio in qua bini, & bini vocati sunt, post illam fuit quam Lucas narrat. In ista vocatione ita sequuti sunt Dominum ut nullo modo iam reuertentur ad propria sicut nec fecerunt. Iulianus apostata & Porphyrius reprehendunt Apostolos quare ad vnus iussionis vocem sequuti sunt hominem incognitum quem antea non cognouerant, nec miraculum fieri ab eo viderant. Quibus beatus Hieronymus respondet, quia quando dominus discipulos vocauit, claritate diuinitatis suae in vultu preterdit. Quam claritatem illi contuentes, continuo crediderunt eum esse verum Deum, & sequuti sunt eum. Non est mirum, si creator omnium potuit facere, ut ad vnus iussionem sequerentur se piscatores, cum tanta vis sit creaturae, ut creaturam ad se trahat. Fertur magnes lapis tantam vim habere, ut non solum stipulam, sed etiam ferrum ad se trahere possit. Vnde & in quibusdam regionibus suspendunt sceminam illum lapidem in locis vbi consunt & texunt, & vbi perdidit acus aut aliquod ferrum non requirit in terra, sed in margine lapide qui sursum est suspensus. Quarendum etiam nobis est, quare non vocauit Dominus Scribas & Phariseos, aut philosophos, aut reges, aut diuites, sed pauperes & idiotas. Quia si vocasset Scribas & Phariseos, dicerent illi Pharisei: Sapientes nos inuenit, ideo nos vocauit, ut per nostram sapientiam totum mundum suo subiugaret imperio. Si autem vocasset reges, dicerent illi reges propter nostram potentiam vocati sumus ad Christum. Si vocasset diuites, dicerent illi diuites, propter nostras diuitias vocauit nos Christus. Ideo non vocauit eos Dominus, nec philosophos, nec reges, nec diuites, solummodo piscatores & illiteratos, ut demonstraret quia predicatio Evangelij, non in sapientia humana, nec in nobilitate generis, nec in diuitiis terrenis, sed in virtute Dei consistit. Vnde dicit beatus Paulus Apostolus: Infirma mundi & contemptibilia elegit Deus, ut confundat fortia. Illi autem relictis retibus sequuti sunt eum. Fortasse aliquis diceret: Quid reliquerunt illi, qui penes nihil habuerunt? Ad hoc respondendum est. Quia multum reliquerunt qui ipsam voluntatem habendi reliquerunt, tanta enim relictam sunt a sequentibus, quanta a non sequentibus concupisci potuerunt. Reuertamur ad caput Evangelij, & dicamus aliquid de morali sensu. Ambulans Iesus iuxta mare Galilee. Spiritualiter mare designat praesens seculum. Quia sicut fluctus maris vsque ad caelum ascendunt, & descendunt vsque ad abyssum, ita & homines eriguntur sospitate aliquando, & aliquando deprimuntur merore. Tunc enim ambulauit Dominus Iesus iuxta mare, quando homo factus est inter homines iuxta quod Ioannes Euangelista dicit: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis; ambulans Iesus iuxta mare Galilee, id est, incarnatus in mundo, elegit praedicatores, qui apti essent ad praedicandum per totum orbem, qui recte bini vocati sunt, propter duo testamentum, verus & nouum vel propter geminam dilectionem Dei & proximi, seu propter doctrinam & operationem. Qui enim officium praedicationis in ecclesia suscepit, utroque testamento debet esse imbutus, & dilectione Dei & proximi, simulque doctrina & operatione ornatus. Si vno horum caruerit, ministerium praedicationis nullatenus habere debet. Per binos discipulos Domini Petrum & Andream, Iacobum & Ioannem, possumus intelligere duos populos Iudaicum & Gentilem. Per Petrum qui interpretatur agnoscens, & Simonem qui interpretatur obediens, & Iacobum qui interpretatur supplantator intelligitur Iudaicus populus, qui agnouit peccatum suum & humiliter confessus est, & Dei praecipis obediuit in Patriarchis & Prophetis, qui etiam fuit supplantator vitiorem. Per Andream qui interpretatur virilis, & Ioannem, qui interpretatur gratia Dei, intelligitur populus gentilis, qui virilis & fortis fuit in martyribus ad omnia tormentorum genera pro Christi nomine sufferenda. Antea enim potuerunt crucifigi martyres Christi sicut beatus Petrus & Andreas, cuius hodie festiuitas celebratur, & antea poterant lapidari, sicut beatus Stephanus, & decollari, sicut beatus Paulus, & vltulari, sicut beatus Laurentius, quam a Christi nomine separari. Vnde dicit egregius praedicator beatus Paulus: Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an gladius? Subauditur nulla tribulatio separabit nos a dilectione Dei. Ipsi enim designantur per Ioannem, qui omne bonum quod fecerunt aut habuerunt, a domino accepisse crediderunt. Et hoc non suis meritis, sed Dei gratia deputauerunt, iuxta quod Paulus dicit: Gratia Dei salui facti estis per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est. Potest enim & vnusquisque nostrum spiritualiter nomine Petri censerii qui agnouerit creatorem suum, & humiliter confessus fuerit iuxta quod Apostolus Iacobus dicit: Confitemini alterutrum peccata vestra & orate pro inuicem ut saluemini. Potest & Simonis nomine censerii, si Dei praecipis obediens extiterit in quantum praualuerit, & Andream si virilis fuerit ad prospera istius seculi & aduersa perferenda, ut nec prospera eum eleuent, nec aduersa deiciant. Potest Iacobi nomine censerii, si fortiter supplantauerit vitia, ut non dominentur ei peccata. Et Ioannis, si omne bonum quod egerit, Dei gratia & non sibi attribuerit. Cum omnia ista quae diximus fecerit, quid restat? Debet relinquere Zebedaeum, id est, diabolum, quia diabolum interpretatur labens vel fugitiuus. Et diabolum recte dicitur labens, quia de supermis lapsus est ad infernum & qui antea erat angelus, factus est diabolus, id est, criminatorem vel sursum ruens. Ipse etiam recte dicitur fugitiuus, quia semper fugit praecipia Dei. Debet etiam quisquis ille est qui Dominum vel sequi relinquere nauim, id est, concupiscentias carnales & retia, id est, implicamenta mundana. Et sic debet Dominum sequi, id est, imitari, iuxta quod ipse dicit: Qui mihi ministrat me sequatur, id est, me imitetur. Quid restat? Si haec omnia (Deo adiuuante) adimplere faterit, ad societatem & gloriam Apostolorum in caelis peruenire merebitur. Ad quam gloriam ipsi nos intromittant, per intercessionem suam, & adiuuante Domino nostro qui viuunt & regnant per omnia secula seculorum, Amen.

scipit, utroque testamento debet esse imbutus, & dilectione Dei & proximi, simulque doctrina & operatione ornatus. Si vno horum caruerit, ministerium praedicationis nullatenus habere debet. Per binos discipulos Domini Petrum & Andream, Iacobum & Ioannem, possumus intelligere duos populos Iudaicum & Gentilem. Per Petrum qui interpretatur agnoscens, & Simonem qui interpretatur obediens, & Iacobum qui interpretatur supplantator intelligitur Iudaicus populus, qui agnouit peccatum suum & humiliter confessus est, & Dei praecipis obediuit in Patriarchis & Prophetis, qui etiam fuit supplantator vitiorem. Per Andream qui interpretatur virilis, & Ioannem, qui interpretatur gratia Dei, intelligitur populus gentilis, qui virilis & fortis fuit in martyribus ad omnia tormentorum genera pro Christi nomine sufferenda. Antea enim potuerunt crucifigi martyres Christi sicut beatus Petrus & Andreas, cuius hodie festiuitas celebratur, & antea poterant lapidari, sicut beatus Stephanus, & decollari, sicut beatus Paulus, & vltulari, sicut beatus Laurentius, quam a Christi nomine separari. Vnde dicit egregius praedicator beatus Paulus: Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an gladius? Subauditur nulla tribulatio separabit nos a dilectione Dei. Ipsi enim designantur per Ioannem, qui omne bonum quod fecerunt aut habuerunt, a domino accepisse crediderunt. Et hoc non suis meritis, sed Dei gratia deputauerunt, iuxta quod Paulus dicit: Gratia Dei salui facti estis per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est. Potest enim & vnusquisque nostrum spiritualiter nomine Petri censerii qui agnouerit creatorem suum, & humiliter confessus fuerit iuxta quod Apostolus Iacobus dicit: Confitemini alterutrum peccata vestra & orate pro inuicem ut saluemini. Potest & Simonis nomine censerii, si Dei praecipis obediens extiterit in quantum praualuerit, & Andream si virilis fuerit ad prospera istius seculi & aduersa perferenda, ut nec prospera eum eleuent, nec aduersa deiciant. Potest Iacobi nomine censerii, si fortiter supplantauerit vitia, ut non dominentur ei peccata. Et Ioannis, si omne bonum quod egerit, Dei gratia & non sibi attribuerit. Cum omnia ista quae diximus fecerit, quid restat? Debet relinquere Zebedaeum, id est, diabolum, quia diabolum interpretatur labens vel fugitiuus. Et diabolum recte dicitur labens, quia de supermis lapsus est ad infernum & qui antea erat angelus, factus est diabolus, id est, criminatorem vel sursum ruens. Ipse etiam recte dicitur fugitiuus, quia semper fugit praecipia Dei. Debet etiam quisquis ille est qui Dominum vel sequi relinquere nauim, id est, concupiscentias carnales & retia, id est, implicamenta mundana. Et sic debet Dominum sequi, id est, imitari, iuxta quod ipse dicit: Qui mihi ministrat me sequatur, id est, me imitetur. Quid restat? Si haec omnia (Deo adiuuante) adimplere faterit, ad societatem & gloriam Apostolorum in caelis peruenire merebitur. Ad quam gloriam ipsi nos intromittant, per intercessionem suam, & adiuuante Domino nostro qui viuunt & regnant per omnia secula seculorum, Amen.

* *

THEO

THEOPHYL. EPISCOPI

Bulgar. superioris Euangel.

expositio.

PETRI DAMIANI

de S. Andrea Apost. Serm. 1.

Vidit duos fratres. Hi fuerunt discipuli Ioannis, viuentem adhuc Ioanne, accesserunt ad Christum. Porro, vbi Ioannem viderunt vinctum, reuersi sunt ad piscatoriam, & sic veniens Christus piscatur eos, dicens. Venite post me. Videte obediētes homines, statim sequuti sunt. Vnde manifestum, quod haec secunda vocatio sit. Antea enim docti erant a Christo, deinde reliquerunt eum: nunc autem, viso ipso, statim sequuti sunt. Cum Zebedaeo patre suo. Summa virtus est pascere patrem senem, idque iuste partis sumptibus. Sarcientes retia sua. Pauperes fuerunt, & quia non poterant emere noua, reparauerunt vetera. At illi protinus relicta nauis, & patre suo, secuti sunt eum. Apparet Zebedaeum non credidisse, & propterea reliquerunt eum. Vides quando oportet relinquere patrem, nempe quando obstat virtuti, & pietati: hi autem, ut viderunt priores sequentes Christum, meritum sequuti sunt, imitantes illos.

Quando se pater reliquit.

Rom. 8.

Ephes. 2.

Iacobi 5.

Ioh. 12.

EVTHYMII ZIGABONI

superioris Euang. expositio.

Ambulans autem circa mare Galilee, vidit duos fratres, &c. Mattheus quidem in hoc loco dicit, postquam traditus est Ioannes, hos esse Christum sequutos: Euangelista vero Ioannes, quod potius antequam traderetur. Praeterea Mattheus asserit simul utrumque vocasse Iesum: Ioannes autem, quod Andream quidem Iesum, Petrum vero Andream vocauerit. Vnde manifestum est, hanc secundam fuisse vocationem. Etenim, quum eum sequuti fuissent ante Ioannis traditionem, rursum ad patriam reuersi sunt, artemque priorem exercuerunt: utpote videntes Ioannem quidem traditum esse, Iesum vero secessisse. Postmodum igitur Christum, primum eis factum ignoscens, venit ut rursum eos reciperet: iubetque ut se sequantur, & pro retibus, quae possidebant, sumant ab eo rationalem sagemam: & in mare seculi mittentes, pro piscibus homines capiant. Et vide quomodo statim, iis, quae possidebant, relictis, obediuerunt, nihil tergiversantes. Ita nempe vult Christus, ut cuius necessitati suus praeponeatur discipulatus. Dixit autem: Venite post me, hoc est, sequimini me.

† Eratres fuerunt, qui primum a Christo docente vocati sunt: tum quia huic conuenit fraterno modo gubernare: tum quia fraterno modo sapere oporteat eos, qui ab ipso docentur.

Et progressus inde, vidit alios duos fratres, &c. Horum quoque fidem intueri, qua patrem etiam despexerunt. Necessum enim est, parentibus quoque praeponeere Christum. Neque parua virtutis ipsorum demonstratio est: quod paupertatem adeo facile tulerint, ac propriis manibus victum quaesierint: & mutuo inter se amore colligati fuerint: patrem quoque vna secum habuerint, illique inferuerint. Verisimile est autem, audisse eos a Petro, & Andream, promississe Christum, quod sequerentur se, redderet hominum piscatores.

Hodie, fratres charissimi, beati Andreae nobis festiuitas votiuam respicit, qui inter ipsam glacialis brumae caliginem, iucundam nostris mentibus induxit laetitiae serenitatem; & dum aetris inclementia extrinsecus obrigescit, tanti praeharioris audita victoria, pia corda ad prociunctum spiritalis certaminis incitat, & insignes bellatorum Christi animos igne diuini amoris inflammat. Inter cuncta sane martyrij genera illud nobilissimum, illud non immerito iudicatur esse praecipuum, quod in ipso Redemptore nostro, capite videlicet martyrum, cognoscitur dedicatum. Vnde cum diuina dispensatio Petrum, & Andream consummari per crucis supplicium voluit, inter ceteros Apostolos (licet omnes vnus potestatis, & dignitatis sint) quodammodo egregios, atque conspicuos fecit. Crux enim, quae Regem praemisit ad sceptrum, eadem vtrunque militem consequenter euexit ad praemium. O beata germanitas, quam sicut mundo vna consanguinitas addidit, sic eadem triumphalis mors victores ad astra transmisit; & quos in hac vita vnus generis protulit natura confortes, in illam beatitudinem sempiternam crux parturiuit aequales. Eiusdem nobilitatis in terra, eiusdem prolapsae celsitudinem fortiuntur in caelo. Qui enim hic sunt filij Ioannis, illic sunt filij crucis. Istique sunt filij Chore, qui in quorundam psalmodum titulis praenotantur. Crux enim, quae eos morientes huic vitae subtraxit, caelesti Hierusalem renascentes cum triumphali gloria nouos ciues inuexit. Et Andreas quidem in Apostolici senatus catalogo secundus ponitur, qui tamen in agnitionem Domini, iuxta Euangelicam fidem, primus inuenitur. Dicit enim Ioannes Euangelista: Quia cum staret Ioannes, & ex discipulis eius duo, respiciens Iesum ambulantes dixit: Ecce Agnus Dei. Et audientes eum duo discipuli loquentem, secuti sunt Iesum. Et paulo post: Erat autem, inquit, Andreas frater Simonis Petri vnus ex duobus, qui audierant a Ioanne, & secuti fuerant eum. Deinde sequitur: Inuenit hic fratrem suum Simonem, & dicit ei: Inuenimus Messiam, quod est interpretatum Christus: & adduxit eum ad Iesum. Ecce Andreas inter ipsa noui tyrocini sui rudimenta fructificat, & veritatis praedicator efficitur, cuius adhuc vix erat auditor. Nouus discipulus factus non est propria salute contentus, condiscipulos sequebatur, ad lucrandos alios fraternus se amor extendit. Thesaurum reperit, gaudet aliis prodere, furtum deputat illum sine confortibus possidere. Faula denique, & praecleara futurae indolis signa nouus tyro praetendit, & in ipso nouitiae conuersionis exordio mox quod didicerat docuit, quod acceperat, fideliter erogauit. Magnum nunciu, noua, & admiranda relatio, illum promittere visibiliter ostendendum, quem tot Prophetarum oracula praenauerant assecurum. Magni certe mysterij baiulus Andreas extitit fratri, qui nimirum eum se reperisse testatus est, quem ab origine mundi omnes sancti magno desiderio praestolati sunt, & tamen videre non potuerunt. Non hoc praestitum est Patriarchae Iacob, qui dicebat: Salutare tuum expectabo, Domine. Non Abraham, cui diuina

* Intelligit quod quatuordecim Apostoli, omnes erant aequales, quatuordecim omnes, non item, sed Petrus pastor omnium.

spōsio facta est, quōd in semine suo hēditaret omnes gentes. O quanti hoc pretij aestimasset insignis ille Propheta Esaias, si ei ad hoc spectaculum aspirare licuisset, nimirum cūm tanti desiderij amore succensus flagitaret Mediatoris aduentum, & tanquam morosæ dilationis impatiens, æstuans proclamaret: Vitinam disumperes cœlos, & descenderes. A facie tua montes defluerent, sicut exustio ignis tabescerent, atque arderent igni, vt notum fieret nomen tuum inimicis tuis. Quam terribilis, ac vehemens tuba, vox hæc in Petri corde personuit, & tanquam repentinum fulmē inopinatō concuscans artonitum fecit. Inuenimus, inquit, Messiam, qui dicitur Christus. Ad præliandum planē Rex gloriæ solus aduenerat, & ideō ad procinctum belli paulatim sibi milites acquirebat. Venerat nanque vt fortem armatum superueniens vinceret, & vniuersa arma, in quibus confidebat, auferret. Venerat, vt captiuum hominem, qui sub diabolicæ tyrannidis iugo premebatur, eriperet, & ad ingenuitatis antiq̄æ titulos reuocaret. Venerat, vt suum Israël de vinculo verusti Pharaonis absolueret, & in manu forti, arque robusta, terræ, lacte, & melle mananti præuius ductor inferret. Non tamen eligebat in adiutoriū sibi triumphalibus titulis claros, non strenuos bellatores, non frementium ascēsores equorum, nō denique Philosophos, & eloquentes, sed retiū nectores, ac perexillis nauiculæ remiges, vt victoria foli diuinæ potentia, non humanis viribus ascribatur.

Desunt aliqua.

Ecce beati Apostoli Petrus, & Andreas ad vnū Domini iubentis imperium, non dubitauerunt, quæ possidebant, cuncta relinquere, vt terrenis mererentur cœlestia permutare. Dimittunt quæ præ oculis sunt, vt inuisibilia bona recipiāt. Postponunt habita, vt ad sperata pertingant. Ad regnum per supplicium transeunt. Ad æternæ vitæ gaudia per momentaneum crucis patibulū prouehantur. Nihil sibi in peregrinatione referunt, vt peruenientes ad patriā omnia simul inueniant. Vnde cum illis per immutationē dexteræ excelsi hoc factum est, vt qui tunc abieci videbantur, & humiles, nunc animarum iudices, & cœlestis sint curia senatores. Tunc viliū possessores retiū, nunc in regnis cœlestibus obtinent gloriæ principatum. Et quos in terra positos ipsa terrenarum rerum copia destituerat, nunc & totius orbis monarchiam tenent, & in illa cœlesti Hierusalem iudiciariæ potestatis solis præsidet. Quiq; extremi penē fuerāt hominū, nunc cōciues sunt, & participes Angelorum. Boni siquidem magistri, & grati remuneratoris adhæserē vestigiis, qui eis aurum pro cœno, cuncta pro nihilo, pro tenebris lucem, pro somnio reddidit veritatem. Quibus nimirum & in cælo ipse fit præmium, & in terris quoque omnium subijcit iura regnorum. Per hanc ergo viā, fratres mei, qua nos præcesseris, sequamur, si illuc, vbi sunt, pertingere volumus. Post hos itaque recta via gradientes, sic relinquamus Hiericho eorum obsidione submersam, atque destructam, vt nequaquam de eius anathemate aliquid vsurpemus. Prohibet nempē Iesus ille Naue, ne de facultatibus Hierico aliquis concupiscat. Vetat & noster Iesus, verus vique Saluator, vt nemo ea, quæ mundi sunt, diligat. Nolite, inquit, thesaurizare vobis thesauros in

terra: & per Apostolum suum: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Non ergo ad exemplum infelicis Achan, de anathemate Hierico aliquid defraudemus, vt videlicet nihil ex dissolutis mundanæ conuersationis moribus, disciplinis ecclesiasticis inferamus. Non auferamus pallium, vt post indumentum fidei, cultum conuersationum secularium nullatenus induamus. Non argenti ficos, vt qui æternum thesaurum in cælo recondimus, nullam temporalem pecuniam per ambitionem in sudario reponamus. Nō denique regulam auream, vt in ecclesia Christi non accurata introducamus hæreticorum dogmata, non trutinata Philosophorum acutē disputantium studia, vel Poëtarū elaborata figmenta. Hæc est enim aurea illa regula, limato videlicet, atque polito sermone directā, & velut aureo luculentæ facundia nitore vestita. Hæc autem regulā furati sunt Arrius, Marcio, & Apelles, alique peruersorum hominum pestes qui dum Philosophorum sectas in ecclesiam conati sunt introducere, iram Dei quodāmodo super castra Israël vñ sunt prouocare. Sed ij obruti sunt cum Achā sub acervo lapidum, quia oppressi sunt immanissimo pondere peccatorum. Nos autem fratres charissimi, quia philosophia nostra Christus est, & hic crucifixus, atque ideo magistros habemus, nō oratores, sed piscatores, non versutos, & eloquentes, sed mites, ac simplices, despiciamus sapientiam, quæ cæcat, appetamus stultitiam, quæ descendens illuminat. Quia enim (vt Apostolus ait) non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Teneamus igitur Apostolicam in sua puritate doctrinam, & rectæ fidei adhibeamus operis efficaciam. Enatemus procellosum mundanæ perturbationis fluctum. Includi libeat tantorum retibus piscatorum. Incalescat cor nostrum ad tam promptæ obedientiæ, tam feruentissimæ deuotionis exemplum, & quod doctores nostros nouimus tunc fecisse, ipsi etiam, diuina opitulante clementia, studeamus implere. Ecce beatos fratres, Petrum videlicet, & Andream, nunquam post conuersionem legitimis carnali quadam necessitudine sibi inuicē familiaribus adhæsisse, quam cæteris, non arctius inter se mutuo confederatos affectu, non eadem prouincias prædicationis gratia consortitos; & vt magis stupeas, non molestè tulit Andreas, quōd in fide primus, factus est ordinis dignitate secundus; nec zelo ductus est, quōd Petrus, qui eius ducatu posterior credidit, cuiusque ad fidem ipse præuius fuit, prioratus tamen inter omnes Apostolos iura suscepit. Hanc nempe mortificationis regulam oculis nostris supernus Magister apposuit, hanc nobis veræ humilitatis normam, per quam illum recta via sequeremur, exhibuit. In illis namque primis Discipulis, quos & mundi doctores instituit, omnium virtutum formam signanter expressit, vt vsque ad consummationem seculi vnusquisque fidelium ad eos imitationis oculos dirigat, & per eorum tramitem neutrolibet exorbitaturus incedat, quatenus tenendo vitales affluentiæ riuos, perueniamus ad fontem, Regem militum, recto itinere perducatur ad sequendum, Iesum Christum Dominum nostrum, Amen.

EIVSDEM

EIVSDEM DE EODEM

Sermo 2.

*Nota festum
sæcūlū Andree
Apostoli.*

ET quietum studium, & attentum silentium, & tanta tanti viri festiuitas mouent, immō compellunt, aliquid dicere ad ostendendam gloriam Deitatis, gratiam Apostolicæ dignitatis, cōfessionis virtutem. Demus gloriam laudi eius, quem laudant omnes gentes, qui ministros suos & laudat, & laudabiles facit. Ipse est, cui assistunt Angeli ad audiendam vocem sermonū eius, qui stellas vocat, & dicunt, Adsumus, cuius manus extendit cælos, qui fundauit terram super stabilitatem suam; qui graditur super fluctus maris; qui fecit mirabilia solus; in quem desiderant Angeli prospicere. Ipse est, qui fecit omnia, & in omnibus quæ fecit, quæcunque voluit fecit. Huic seruire regnare est, qui seruauit pro nobis sub dura, & graui necessitate, & purpuram sæ diuinitatis cilicio nostræ mortalitatis operiens, pauper, & mendicus venit in regionem nostram. Nunquid non ludus vobis videtur, Iudæi, Pagani, Hæretici, & omnis illa subsannantium, immō infanientium turba, cum dicimus Filium Dei carnem, crucem, mortem, clauos, & lanceam tolerasse? Ludus profectō est, vnde sic nobis luditur, vt vobis illudatur. Vnicus ille sapiens huius mysterij nō ignatus, ludum istum eleganti sermone prælusit. Delectabar (inquit) per singulos dies, ludens coram eo in orbem terrarum. Ludit quippe coram Deo, cum carnem ex eius præcepto suscepit; & in orbem terrarum, quia ad redemptionem orbis terrarum; delectatus per singulos dies, in singulis Apostolis iucundatus, dum vni tradidit Regnum cælorum, alteri de pectore suo reclinatorium fecit. Et delicia meæ esse cum filiis hominum. Putabam ego, Domine Iesu, quōd delicia tuæ essent non cum filiis hominum, sed cum choris Angelorum, vbi diuinitatis gloria Thionis, & Potestatis admirandus, superiorum oculis reuerberas naturarum. Ibi lucem habitans inaccessibilem, & circumstantiam clarissimorum luminum tui luminis obtegis maiestate. Sed illa clementissima tua pietas, & benignitas adoranda, delicias suas dicit esse cum filiis hominum. Isti sunt filij hominum, qui sperauerunt sub tegmine alarum tuarum, quos elegisti de plebe, quorum lauiisti pedes, quibus tuum Spiritum infudisti, qui fidem tui nominis quadrigis Euāgelicis per orbem quadrifidum portauerunt. Nota tamen quōd dicit, non cum hominibus, sed cum filiis hominum. Ego puto homines ad veterem hominem, filios verō hominum ad Filium hominis pertinere, iuxta quam intelligentiā puer citharista sic intonat: Quid est homo, quōd memores eius, aut Filius hominis, quoniam visitas eum? Vides ne, quia Deum hominis esse memorem, Filium verō hominis se confirmat visitare? Præsumimus, & suspiramus, quia faciet nobis misericordiam suam in conspectu filiorum hominum, si interim protegat nos in abscondito suæ faciei à conturbatione hominum. Magister, & dominus noster, cuius schola est in terris, & cathedra est in cælo, ex his omnibus, quos elegit, & prælegit Andream Apostolum, cuius solentitatem & vocibus, & cordibus inclamamus. O dulcis Apostolus, & primitiua vocatio Saluatoris, qui in ipsum Apostolicum chorum tanti priora-

Fides est operibus necessaria, sine illis namque mortua.

Eccce hic clarissimè Petri primatus super oēs, quem non egre tulit Andreas.

tus insignitur fastigio. Non subterfugit nos, quia quodam modo tenerimus est, & dulcior in cordibus fidelium, cuius passio tanta spiritus deuotione distillat, vt mentes audientium adipe, & pinguedine replere videatur. Vnde non immeritō in singularem auctoritatis arcem suscepta est, quam qui viderunt, scripserunt orbi, & ministri fuere sermonis. Vocatio eius, vita, & passio cognita sunt vobis, & nunc quid superest, vt à me amplius expectetis? Veruntamen mouet me lectio Apostolica, vt aliquantisper de ea vestre reuerentiæ colloquamur, ait enim: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem; dicit enim scriptura: Omnis, qui credit in illum, non confundetur. Tria proponuntur hic, & corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem, & in illum credere, in quem qui crediderit, non confundetur. Solum cor hominis capax est rationis, & susceptibile mysteriorum Dei, quod purgatum, atque politum, ipsam diuinitatis substantiam, & si non comprehendit, apprehendit tamen. Cor est in pectore, anima in corde, mens in anima, fides in mente, Christus in fide; & hoc esse puto, quōd dicit Apostolus: Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Hoc igitur in meracissimam eliquatum est puritatem, cum omnia mysteria Christianæ fidei fide percipis inconcussa, nihilque tibi dubitationem parit, licet non videas rationem. Hæc est consummata iustitia, perfecta veritas, & vera perfectio, si tamen oris confessio subsequatur. Fides enim cordis sine fide oris, aut nulla est, aut parua; Saluatoris dicente: Qui me eruberit, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet corā Angelis Dei. Et Propheta: Perit fides, ablata est de ore eorum. Non dixit de corde, sed de ore, quia nihil valet fides cordis sine fide oris, nec fides oris sine fide cordis, cum ista iustitiam, illa donet salutem, quia salus à iustitia, vel iustitia à salute separari non possunt. Crede ergo, & confitere, nihilominus confitere, & crede, quia fides ad iustitiam, confessio fit ad salutem. Verum quoniam in hæc deuenimus loca, & occasio confessionis se obtulit, reddendum nunc est, quod alibi promissimus, totumque proferendum, quod de confessione sentimus. Patientes autem estote, & si forte protensius sermonem extēdero, vos attendite iis, quæ dicuntur, quia vestræ proferuntur vtilitati. Via enim est, sine qua nemo venit ad Patrem, quam qui perdidit, perdidit Deum. Cum igitur de vitiorum abyssu disponis emergere, ad illum præcipue sit refugium tuum, cui anima tua commissa est, quem inposuit Deus super caput tuum. Nec te moueat si illiteratus sit, vel indiscretus, quia hoc ipsum signum humilitatis est, quæ generat confessionem. Memento quia non est potestas, nisi à Deo. Super cathedram, inquit, Moysi sederūt scribæ, & pharisæi. Et tu attēde non sedere, sed sedem, cathedram, non personā. Quōd si forte vel licentia eius ad alium tibi fugere permittatur, tu tamē prius ei reueles tui cordis arcanum, quia non est plena salus, si ille fugitur, aut contemnitur, cui adherere, & quem honorare debueras. Quōd si minus tibi sufficiens videtur eius instructio, patet ad liberatē viam, vt coram alio literato, atque discreto effundas cor tuum, reseruo illi priuilegio suo, cui tu tuam animam commendasti. Nec tibi blandiaris, si grauitè peccanti leuior penitentiā, vel à nesciente, vel à dissimulatē dicatur

Vide quātam auctoritatem præstet passio in S. Andree scriptū esse à Presbyteris Achaia.

Compensatio diuina, pro viâ huius laboribus.

** Si doctrinā hanc rectam, & veram nostram temporis hereticis secuti essent, non tot infensa in prælatos Ecclesia miseri effuissent.*

Ecce quam
clarè sanctus
hic tibi Pur-
gatorii osten-
dat.

dictatur, cum in purgatorii ignibus perficien-
dum sit quicquid hic minus feceris, quia dignos
penitentiae fructus quaerit Altissimus. Licet au-
tem non euaserit manus Dei uiuentis, qui tibi
plene non consuluit, tibi tamen ratio magistra
praesidet, quae te doceat tantum à licitis abstinere,
quantum te memineris illicita perpetrasse. A ve-
stibulo igitur huius sacratissimae virtutis omnes
illos excludimus, quos ad confessionem vel timor
cogit, quia extorta confessio non est confessio,
sed confusio; vel aliorum accusatio trahit, quae
non est confessio, sed offensio; vel sui excusatio
ducit, quae non est confessio, sed defensio; vel ina-
nis iactantia rapit, quae non est confessio, sed illu-
sio, & si quae aliae pestes sunt, quae obumbratorio
velamine tanti sacramenti simulè sanctitatem. Cor
in semetipso, & ex semetipso contritum, & humi-
liatum, ad huius purificationis potest ascendere
puritatem. Ostendam tibi vnum iustum iustissi-
mè confitentem. Quæris quisnam sit? Psaltes do-
mini est. Dixi, inquit, confitebor aduersum me in-
iustitiam meam domino. Dixi, hoc est, in corde
meo proposui, non coactus, neque compulsus,
sed spontaneus. Iniustitiam meam, ait, non alie-
nam; aduersum me, me arguens, & accusans. Vi-
des, quia non timore alterius, vel ad alium accu-
sandum, vel excusandum te ipsum, Sanctus do-
mini confitetur? Pro huiusmodi confessione re-
mittes tu, Domine, impietatem cordis mei, pec-
cati scilicet. Et pro hac orabit ad te omnis san-
ctus in tempore opportuno. Hoc primum in
corde germinat ad iustitiam, postea in ore nasci-
tur ad salutem. Primus eius gradus est cognitio
peccati. In hac cognitione videndum est quid egeris,
quantis contumeliis affecteris corpus tuum, am-
bulans in passione desiderij, sicut & gentes, quae
ignorant Deum, possidens vas tuum in immun-
ditia, & vilitate, non in sanctificatione, & honore.
Considerandum etiam, quid merueris, ignem il-
lum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius, &
omnia poenarum genera, quae in illis poenali-
bus locis cumulantur, & crescunt. Inspiciendum ve-
rò, quid amiseris, bona videlicet illa, quae oculus
non vidit. Horum igitur omnium consideratione
perterritus, transi ad poenitentiam. Poeniteat te,
qui tot, & tantis flagitiis inuolutus, in luto faecis,
& miseris diutius iacuiti. Poenitentiam age, cor-
pus conterens, & furibundo carnis asello incenti-
uorum semina praesumentis, poenitenda amplius
non admittas, ne vulnus vulneri frequenter in-
geminans, confringas ossa animae tuae, quae custo-
dit dominus in iustus. Vnum, inquit, ex his non
conteretur. Est autem notandum, quod haec duo
ita sibi adiunctim coniuncta sunt, vt cognoscere
quis non possit, nisi poeniteat, & poenitere non
possit, nisi se cognoscat. Sic ergo tibi cognitus, &
in te poenitens, transi ad tertium gradum, do-
lorem videlicet cordis, & iam plantata erit iusti-
tia plantatione illa, quam plantauit Pater tuus
caelestis. Dole * igitur, quia Creatorem offendisti,
cuius legem caelestia, & terrestria, praeter te, inde-
fessa statione conseruant, & in tanta Republica
Dei tu solus peregrinus es, & Imperatoriae maie-
statis decreta non curas. Surgat acrior dolor,
quod tuum Creatorem, & Patrem offenderis, &
illum Patrem, qui tibi ministrat siderum cursus,
fecunditatem terrae, fructuum vbertatem. Acce-

* Vides quid
in vera poeni-
tentia requi-
ritur dolor de
peccatis com-
missis, nec suf-
ficienter dicitur
noua vita, vt
garrulus ha-
retici.

dat & acerrimus dolor, qui pertranseat animam
tuam, quod tantum beneficentem contempseris,
qui dolorem crucis sustinuit, ne dolores inferni
amplius sustineres. Sic igitur in interiori homine
iustitia germinante, furculus erumpat in arbo-
rem, & loquatur lingua, quod scientia loqueba-
tur. Quartus itaque gradus est confessio oris. Haec
purè facienda est, quia non est pars peccatorum
dicenda, & altera retinenda, neque leuia confi-
tenda, & graui diffidenda, nec aliter accusandus,
& ipse excusandus, sed cum iusto dicendum: Non
declines cor meum in verba malitiae ad excusan-
das excusationes in peccatis. Haec enim sunt
verba malitiae, & graui malitiae, quae grauior, vel
peior esse vix possit. Confitendum est & humili-
ter, vt idem sit in corde, quod sonabit in ore. Sunt
enim nonnulli, qui narrare in confessionibus sol-
let, quae vel argute literario, vel fortiter gladi-
atorio gessere consuetu (proh dolor) sub humilita-
tis pallio superbiam induentes, & putantes se pos-
se vitare oculos iudicis cuncta cernentis. Nonne
vtrique Reges Saul, & David redarguit à Prophe-
tis Samuele, & Nathan dixerunt: Peccaui & ta-
men Saul audiuit, Transiit regnum Dominus à
te, & dabit illud æmulo tuo; & David, Transiit
Dominus peccatum tuum à te, & non mortieris?
Quid est, nisi quia quod Saul habuit in ore, non
fuit in corde, & humilitas, quae in ore David exi-
tit, in corde etiam radiauit? Dicendum est & fide-
liter, vt in fide ecclesiae credat sibi peccata dimitti,
quia Cain, & Iudas purè, & humiliter confessi
sunt, sed nequaquam fideliter, nam alter eorum
desperans ad laqueum cucurrit, alter illud gran-
de scelus euomuit: Maior est iniquitas mea, quam
vt veniam merear. Mentiris, latro, quia maior est
pietas Dei, quam quæuis iniquitas, quia misera-
tionis eius super omnia opera eius. Sequitur
quintus gradus, maceratio carnis, quae ieiunijs, &
vigilijs attenuanda est, ne noua prurigne ad vo-
luptuosam reuolter prauitatem. Haec autem fa-
cienda est cum licentia, quia quod sine licen-
tia fit, vana gloria deputabitur, non mercedi;
occulte, vt nesciat sinistra tua quid faciat
dextera tua; discretè propter debilitatem cor-
poris, & multimodas infirmitates. Pleròque
enim vidimus in principio conuersionis ita dis-
cretionis infregisse repagula, vt laudum solen-
nibus inhabiles redderentur, & apparatus deinceps
lautiori diuturnis foueri temporibus indigerent.
Ià sic illuminatus procedat ad sextum, qui est cor-
rectio operis. Prohibe ergo linguam tuam à ma-
lo, operare quod bonum, & sensuales motus tuos
continentiae frenis infrena, & sic erit pax in terra
carnis tuae. Argue malos pro persona, quam ha-
bes, & te praesente; iustitiam non sinas sepeliri.
Veni ad septimum gradum, qui est perseverantia
bonitatis, & in hoc septimo vocauit te Dominus
cum Moysè de medio caliginis, & in ipsam diu-
nitatis substantiam interiores oculos infiges. Per-
seuerantiam autem faciunt expectatio praemio-
rum, poenarum recordatio, primitiae spiritus, &
donum caeleste; de quibus loquitur Apostolus,
quod nec expertus ignorat, nec inexpertus intel-
ligit. Stultitia est enim illi, & non potest intel-
ligere, quia spiritualiter examinantur. Audite &
breuiter, quem oporteat ordinari ad dispensationem
ministerij huius; oportet enim non minus
literatum, quam religiosum, vt zelum Dei habeat,
& secun-

Ecce sacramen-
tū confessio-
nem, quae fit
sacerdoti.

Vide quomo-
do requiritur
etiam operis sa-
tisfactio ad in-
tegram poeni-
tentiam.

& secundum scientiam, cum indiscreta religio
magis obesse soleat, quam prodesse. Literatum
autem ideo, vt sciat quod iniungat, cui parcat,
quando parcere debeat, quam consolationem
proferat de scripturis. Religiosum verò idcirco, vt
puras manus leuet ad Deum, & pro peccatoribus
fiducialiter intercedat. Videat autem ne vnquam
de his, quae sub signaculo confessionis accepit,
aliquam faciat mentionem, vel alicui loquenti
confentiat. Caueat etiam, ne vilescat in conspe-
ctu eius, qui ei suam vilitatem ostendit, nec sit sus-
pectus, nec de praeterita futuram vitam aestimet
peccatoris. Quod si fortuito de his, quae in con-
fessione susceperit, causa coram eo fuerit ventilata,
non tanquam conscius in partem declinet, sed
quasi nescius iudicium ordinem permittat ex-
currere. Habeat autem in voluntate compati, &
eum liberare, & nitatur aliquod detrahere seueri-
tati, imitans dulcedinem Domini mei, de quo di-
cit Sanctus: Quoniam fecisti iudicium meum, &
causam meam. Sed (proh dolor) temporibus nos-
tris per vniuersum mundum pestilentialis mor-
bus excreuit, vt praerantur ecclesijs, quos nec
scientia, nec vita commendat, ceu duces caeco-
rum, & praecipitati, & in praecipitium perducen-
tes. Audiuimus de confidente, de confessionem
suscepiente, audiamus nunc quae sunt, quae impe-
diant confessionem. Quantum colligere possum,
quatuor praecipue occurrunt, pudor, timor, spes,
& desperatio. Nihil fortius ad expugnandum gra-
tiam Dei, quam timor humanus, quia dum eru-
bescimus confiteri, quae commisimus, Deum mi-
nus, quam homines reueremur. Haec est confusio
adducens peccatum. Opponamus ergo ei confi-
derationem rationis, reuerentiam inuentis Dei,
comparationem maioris confusionis. Vt enim
confiteamur, ratio mouet; Deus cogit, qui videt;
etsi confundimur hic dicere, quid erit in illa ma-

gna confusione, vbi omnia omnibus patebunt.
Timor autem plerosque opprimit, ne graui poe-
nitentia percellantur, & perferre non possint. Ver-
rè qui timet pruina, irruet super eum nix. Hic
considerandum, quam grauis sit poena gehennae,
quam longa, quam infructuosa. E contrario au-
tem poenitentia praesens, leuis, breuis, & fructuo-
sa. Spes autem multos obruit, qui dum bona praesentia
cupiunt, aperire conscientias suas nolunt,
ne si quales sunt, hominibus appareant, ad nulla
praesentis vitae bona descendant. Quibus incul-
candum est, quia bona huius seculi parua sunt,
incerta, & momentanea, & illa illius vitae maxima,
certissima & aeterna. Plurimos desperatio interficit,
qui hoc solū metuunt, ne possint continere. Verū
nanque est, quia peccator cum venerit in profun-
dum malorum, contemnit. Hanc obterere debe-
mus vigore confessionis; gratia humilitatis, &
compassione illius, cui aperimus conscientiam
nostram. Sciendum autem, quia alia est confessio,
quae peccatum plangit, alia, quae laudem canit.
Bonum animae ornamentum confessio, quae
peccatorem purgat, & iustum reddit purgatio-
rem. Sequitur. Qui crediderit in illum non con-
fundetur. Credere Deo, est verbis eius fidem ad-
hibere. Credere Deum, est cōfiteri vbi que Deum
esse. Credere in Deum, est omnem spem suam in
illum dirigere. Deum, & Deo credunt daemones;
sed in illum non credunt, in quem qui crediderit,
non confundetur, quia spem suam non ponunt in
illum. Ecce quantum potui, etsi non quantum
volui de confessionis disserui sacramento. Sed
quia sermonem in longum protraximus, sinem
loquendi pariter audiamus. Der nobis corde cre-
dere ad iustitiam, ore confiteri ad salutem, & in se
credere, Sponsus ecclesiae, Filius Mariae, qui est
Deus benedictus in secula, Amen.

IN FESTO S. NICOLAI EPISCOPI ET CONFESSORIS.

Euangelium, Homo quidam peregrè proficiscens. Matth. 25.

Require explicationem infra eodem Tom. in communi Confessorum Pontificum.

S. BERNARDI ABBATIS
Claravallensis in festo sancti
Nicolai episcopi, Sermo.

NICOLAUS iste meus, imò & vester:
electus ab vtero, sanctus à puero, iuue-
num gloria, senum reuerentia, sacer-
dotum honor, pontificum splendor,
reuerentia sua nostram iustificat festiuitatem. Hic
est Nicolaus, cuius miracula per totam mundi
latitudinem diffunduntur: quem laudat orbis ter-

ra, & qui habitant in eo. Tot enim & tanta mira-
cula cumulantur, vt omnes literatorum argutiae
vix ad scribendum sufficiant: nos ad legendum.
Et licet scholarium numerus in incude rhetorica
sub Quintiliani vel Ciceronis malleis, tenuissi-
mas orationum laminas extendat: superat tamen
gloria confessoris vocem & mentem, linguam &
conscientiam. Crebescunt enim quotidie mira-
bilia, nec requiescit spiritus Dei ad memoriam
militis sui sua continuare miracula. Glorificatur
in mari, laudatur in terra: in omnibus periculis
inuocatur. Denique qui descendunt mare in na-
uibus,

Psal. 106. uibus, facientes operationes in aquis multis, ipsi viderunt opera Domini, & Nicolai per Dominum mirabilia in profundo. Nonne post memoriam virginis singularis, tam dulcis pietas, vel pia dulcedo in cordibus fidelium obseruatur, vt in die tribulationis nomen Nicolai teneatur in ore, requiescat in corde? Si coruscationes fulgurant, & procellis detonantibus a supernis vindicta procedit, Nicolaus in patronū assumitur, Nicolaus dulciter inuocatur. Si tempestas saeuens & crudelitas maris nauigantibus intentatur, Nicolaus flebiliter exoratur vt audiat, suppliciter inuocatur vt veniat, vt eruat misericorditer acclamatur. Si pulsamur incommodis, vel offendiculis indolemus, statim sancti confessoris nomen profilit in os nostrum: Nicolaus ingeminatur, patrociniū queritur Nicolai. Ne putetis autem inde declamatoriē loqui, vel venustate rhetorica, verborum aggregare splendorem: cum omnis mundus beneficia sentiat confessoris, nec sit qui ab amore eius se abscondat. In testimonium sunt peregrinationes ad sanctum illius corpus a finibus terrae susceptae: vt videantur quae per eū fiant miracula. Non solum autem Christianis, sed & paganis in tantam reuerentiam sancti nominis aduolauit auctoritas, vt certatim confluant ad laudandum & glorificandum nomen sanctum eius. Praecipue sanctorum sacerdotum & clericorum turba tanta deuotione circa cultum eius adficatur, vt in toto orbe terrarum vndique conuadant & concurrant ad obsequendum tantae solennitati. Latantur pueri, iuuenes congratulantur, ornantur virgines, senes exhilarantur: & omnis aetas personaliter alludit. Vnusquisque autem habet materiam gaudiorū, vt laudent pueri puerum ieiunantem, iuuenes iuuenem liberantem, virgines virginum infamiam propulsantem, senes senis inopiam redimentem. Iuuenes & virgines senes cum iunioribus laudant nomen eius. Et nunc post actus eius Graecorum excellentibus linguis insigniter diffamatos, quid audeat sermo pauperculus balbutire? Verumtamen ne tergiversationes inducere videar excusatorias, recurro ad euangelicam lectionem: & quod de communi accepi, profero in commune. Ait enim: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reuertit. Et ait seruis suis: Negociamini dum venio. Non paruum mihi fiduciae robur praestat, quod ille summus imperator negociator meus factus, & negocium meum sine ocio egit quandiu fuit in terris, & preciosarum mercium sarcinas portans ad patrem, ipsi vultui Dei, & quid emit, & quid redemit, & vnde redemit, ostendit. Tu ergo illo negocioso ociosus esse disponis, & illo laborante quiescere? Ipse venit negociari in regionem longinquam: & tu ad regiones proximas ambulare contemnis? Aggredere & ingredi regionem dissimilitudinis, videlicet mundum istum: & vide quam frequentes tibi nundinae, quantae ibi germinent & regerminent vanitates. Profus dissimilitudinis, quia regionem similitudinis vbi ad similitudinem Dei facti sumus, amisisse nos constat. Nunquid non magna dissimilitudo de paradiso ad infernum, de angelo ad iumentum, de Deo ad diabolum? Vade per forenses tumultus, & hincinde decertantes circumspice: & quantum colligas, in tribus causis vacat omnis voluptas: alij diuitiis, alij honoribus,

alij gloriae innituntur. Curris ad Indiam, & thio-
phiam circuis, transis maria: & aliorum tibi
aperis nauigando, vt diuitias congreges. Fugis
patriam, ignoras filios, diuelleris ab vxore: & om-
nium necessitudinum oblitus, quæris vt acquiras:
acquiris vt perdas, perdis vt doleas. Ascendis mō-
tes niue obfessos, & horribilem eorum altitudi-
nem tanquam plana quæque perambulas: faciem
abyssi latentis non reputas: latronum gladios, &
vias insidiarum quasi planas pertransis: obli-
tusque humanitatis tuæ, nec fulminantem cæli
faciem, nec æstus vel frigora magnipendis: the-
saurizas, & ignoras cui congreges ea. Nec deest
plerunque potentia fortioris, qui detecta fronte
capiat vel rapiat: & vna hora pauperem & humi-
lem te faciat, quem diuitem & sublimem longa
ætas prouexerat. Audi & breuiter de honoribus.
Ducem te constituere, & data est tibi facultas vt
miser sis, & amplius non quiescas. Cumulatur
materia sollicitudinū, & inter ærumnas cor ipsum
exedentes, necesse est vultum inducere gaudio-
rum. Nunquid in honore sine dolore, in præla-
tione sine turbatione, in sublimitate sine vanita-
te quis esse potest? Miseri iuxta philosophum
mercedem miseriarum amamus, & ipsas execra-
mur. Audi & de gloria. Si quæris gloriam: omni-
bus inuidiæ semina præbuisi. Inflatu es, & in
ventilatorio plenius disrumperis, nec attendis
quot te sequantur: sed quot præcedant. Conglo-
merantur omnes ad detrahendum tibi, ad male-
dicendum linguas acuunt, & argutissimus es, si
vel manum vel linguam inuidiorum possis eua-
dere. Ecce vnde gloriosus esse volebas, inglorio-
sus esse conuinceris. Nullum enim inexorabilius
persequitur multitudo, quam illum qui sibi mul-
titudinis arrogat principatum. Decursa igitur hac
regione, & (quod preciosius est) inde sublatus:
transi ad secundam quæ est paradisi claustralis.
Verè claustrum est paradisi. Hic prata virentia
scripturarum: præterfluens lachrymarum vndosi-
tas, quam de purissimis affectibus amor ille cæle-
stis eliquat. Hic sunt arbores erectissimæ chori
sanctorum, nullaque est quæ non multa gaudeat
fructus vbertate. Hic est sublimis illa mensa, in
qua Deus est & cibans & cibis, munerans & mun-
sus, offerens & oblatum, conuiuans & conuiuū.
Hic aggestæ sunt optionis diuitiæ: hic refusa est
gloria angelorū. Putasne vllas hinc esse nundinas,
& ociari illos qui habitant vnius moris in domo?
Videas hunc sacris lectionibus intendentem: il-
lum incubantem orationibus: hunc pro suis ex-
cessibus lachrymantem: illum in Dei laudibus
exultantem: hunc vigilantem, ieiunantem illum:
& officia pietatis sibi inuicem inuidere. Nocte
conspurgunt ad confitendum ei, vespere & manè
& meridiè narrant & annunciant laudem eius: &
omnis illorum sedulitas, & in orbem diuini rota-
tur obsequij. Relicto mundo, & modo viuendi sus-
pensione, transi ad tertiam, quæ est regio expiatio-
nis. In hac benignus pater examinat filios rubigi-
nosos sicut examinatur argentum: ducit per
ignem & aquam, vt educat in refrigerium. Tria
loca sunt, scilicet cælum & terra & infernus: &
habent suos singula habitatores. Pro his qui in
cælo sunt, non est orandum: quia eos, non pro eis
orare debemus. Pro his qui in inferno sunt, sus-
pendendæ sunt preces: quibus clausa est ianua
misericordiæ, & totius spes interclusa salutis. Pro
illis

Obserua.

Solitaria vi-
ta commoda-
tates.

illis tantum vigilandum est in orationibus, & sub-
ueniendum sacrificio singulari, qui in locis pur-
gatoris emundantur: vt benignus pater pœni-
tentiam eorum in satisfactioem, in glorificatio-
nem cito conuertat. Quarta est regio gehennalis:
regio dura & extimescenda, terra afflictionis &
miseriarum: terra tenebrarum, terra turbinis &
caliginis: terra maledictionis & mortalitatis, terra
sitis & famis, terra cōbustionis & frigoris: in qua
nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.
Totus tremo atque horreo ad memoriam regio-
nis istius, & concussa sunt omnia ossa mea. Illic
est ignis qui non succenditur, vt miseri qui non
moritur: frigus horrendum. Ibi fœtor intolerabi-
lis ex corporibus damnatorum exoritur: percu-
rientes mallei resonant incessanter: obfusce tene-
bræ cumulatus indensantur: ibi fletus & stridor
dentium, planctus & gemitus, & alternatia mala
impios sine pietate discernunt. Quinta regio est
paradisus supercælestis: regio beata & gloriosa,
plena voluptatis & gratiæ, suauitatis & lætitiæ,
benignitatis & gloria: ibi requies & labore, iucun-
ditas de nouitate, de æternitate securitas. Illic om-
nes viuunt, nullus moritur, omnes exultant in
voce exultationis, quam nobis cōcedat dominus
noster Iesus Christus qui cum patre & spiritu san-
cto viuunt & regnat Deus, per omnia secula secu-
lorum, Amen.

PETRI DAMIANI

de S. Nicolao episcopo,

Sermo.

Nicolaus iste meus, immo & vester, electus
ab vtero, sanctus & puer, iuuenem gloria,
reuerentia senum, sacerdotum honor, splendor
pontificum, conuentum nostrum sua lætificat fe-
stiuitate. Hic est Nicolaus, cuius miracula per to-
tam mundi latitudinem diffunduntur, quem lau-
dat orbis terræ, & qui habitant in eo; Tot enim,
& tanta miracula cumulantur, vt omnes litera-
torum argutiæ vix ad scribendum sufficiant, nos
ad legendum, & licet scholarium numerus in in-
cude Rhetorica sub Quintiliani, vel Ciceronis
maleis, tenuissimas orationum laminas extēdat,
superat tamen gloria confessoris vocem, mētem,
linguam, & conscientiam. Crebescunt enim quo-
tidie, id est, mirabilia, nec requiescit spiritus Dei,
ad memoriam militis sui sua continuare miracu-
la. Glorificatur in mari, laudatur in terra, in om-
nibus periculis inuocatur. Deniq; descēdunt ma-
re in nauibus, facientes operationē in aquis mul-
tis, ipsi viderunt opera domini & mirabilia eius in
profundo; ipsi viderunt opera domini & Nicolai
per Deum miracula in profundo: Nonne post
memoriam virginis, tam dulcis pietas, vel pia
dulcedo in cordibus fidelium obuerfatur, vt in
die tribulationis: Nicolai nomen teneatur in ore,
requiescat in corde: si coruscationes fulgurant, &
procellis detonantibus a supernis vindicta procedit:
Nicolai in patronū assumitur, Nicolaus dul-
citer inuocatur, si tepestas saeuens, & crudelitas
maris nauigantibus mortem intentant, Nicolaus
flebiliter exoratur vt audiat, suppliciter inuoca-
tur vt veniat, vt eruat misericorditer acclamatur.
Si pulsamur incommodis, vel offendiculis indole-

Sanctorū pa-
trociniū.

mus, statim sanctum nomē profilit in os nostrum.
Nicolaus ingeminatur, patrociniū queritur
Nicolai. Ne putetis autem me declamatoriē lo-
qui, vel venustate Rhetorica verborum aggerare
splendorem, cum totus mundus beneficia sentiat
confessoris; nec sit, qui se abscondat ab amore eius.
In testimoniu sunt, peregrinationes ad sanctū il-
lius corpus a finibus terræ susceptæ, vt videantur
quæ per eum sūt mirabilia: Nō solum autē Chri-
stianis, sed & paganis in tantā reuerentiam sancti
nominis aduolauit auctoritas, vt certatim cōfluat
ad laudandum, & glorificandum nomen sanctum
eius. Praecipue sacerdotum, & clericorum turba
tanta deuotione circa cultum eius afficitur, vt in
toto terrarum orbe quicumque vndecunq; se
contradant ad obsequendum tantæ solennitati.
Latantur pueri, iuuenes congratulantur, ornantur
virgines, senes exhilarantur, & omnis ætas perso-
nanter alludit. Vnusquisque autem habet mate-
riam gaudiorum, vt laudent pueri puerum ieiun-
nantem, iuuenes iuuenem liberantem, virgines
virginum infamiam redimentem, senes
senis inopiam miserantem. Iuuenes, & virgines,
senes cum iunioribus laudant nomē domini hu-
ius. Sed nunc post actus eius Graecorum linguis
excellentibus insigniter diffamatos, quid audeat
sermo pauperculus balbutire? Verūtamen ne vi-
dear excusatorias tergiversationes inducere, re-
curro ad Euangelicam lectionem, & quod de cō-
muni accepi, profero in commune. Ait enim: Ho-
mo quidam nobilis abiit in regionem longin-
quam, & ait seruis suis: Negociamini, dum venio.
Securè negociabor, præcipiente Domino meo,
nec timebo Psalmistam dicentem: Quia non co-
gnoui negotiationem, introibo in potentias Do-
mini. Non enim paruum mihi fiduciae robur præ-
stat, quod ille summus Imperator factus est nego-
ciator meus, & negocium meum sine ocio egit,
quandiu fuit in terris, & pretiosarum mercium
sarcinulas portans ad Patrem, ipsi vultui Dei, &
quid emit, & quid redemit, & vnde redemerit,
ostendit. Tu ergo, illo negotioso, ociosus esse di-
sponis? illo laborante, quiescere? Ipse venit ne-
gociari in regionem longinquam, & tu ad regio-
nes proximas ambulare contemnis? Aggredere,
& ingredi regionem dissimilitudinis, videlicet
mundum istum, & vide quam frequentes ibi nun-
dinae, quantæ germinent, & regerminent vanita-
tes; profus dissimilitudinis, quia regionem simi-
litudinis, vbi ad similitudinem Dei facti nos fui-
mus, amisisse nos constat. Nunquid non magna
dissimilitudo, de Paradiso ad infernum, de An-
gelo ad iumentum, ad diabolum de Deo? Vade
ergo per forenses tumultus, & hic decertantes
circumspice. Quantum verò colligo, in tribus cau-
sis natat omnis voluntas. Alij diuitiis, alij hono-
ribus, alij gloriae innituntur. Curris ad Indiam,
& thio-
phiam circuis, maria transis, & alium orbem
tibi aperis nauigando, vt diuitias congreges. Fu-
gis patriam, ignoras filios, diuelleris ab vxore, &
& omnium necessitudinum oblitus quæris vt ac-
quiras, acquiris vt perdas, perdis vt doleas, the-
saurizas, & ignoras cui. Filij hominum, vsque-
quod graui corde, vt quid diligitis vanitatem, &
queritis mendacium? Et hoc quidem pro diui-
tiis. Audi & breuiter de honoribus. Ducē te con-
stituerunt, & data est tibi facultas, vt miser sis, &
Bibl. Hom. tom. 4. F amplius

Nota peregrina-
tiones susce-
pte ad loca
sacra.

amplius non quiescas. Cumulatur materia solitudinum, & inter ærumnas cor ipsum exedentes, necesse est vulum induere gaudiorum. Nunquid in honore sine dolore, in prelatione sine tribulatione, in sublimitate sine vanitate esse quis potest? Miseri, iuxta Philosophum, mercedem miseriarum amamus, ipsas execramur. Regum nobis animos induimus, & quicquid nobis ex voluntate non responderet, statim euocat iram, nec communis recogitur humanitas, & tamen est vermis arrodens, qui conscientiam iugiter torqueat, timor potentia superioris. Hæc est iustissima lex, ut sic viuas cum inferiori, quemadmodum superiorem vis viuere tecum. Audi & de gloria. Si queris gloriam, omnibus inuidia semina præbuit. Inflatus es, & ventilatorio spiritu plenus distumperis, nec attendis quot te sequantur, sed quot præcedant. Conglomerantur omnes ad detrahendum tibi, ad maledicendum linguas acuunt, & argutissimus es, si vel linguam, vel manum inuidorum possis euadere. Ecce vnde gloriosus esse volebas, inglorius esse conuinceris. Nullum enim inexorabilius persequitur multitudo, quam illum qui sibi multitudinis arrogat principatum. Iunge his tribus potentiam, & voluptatem, quæ & ipsa tenui, & perfusorio gaudio rapiuntur, & videbis quia copia pauper est, honor humilis, vilis gratia, potentia debilis, & laboriosa voluptas, ut iuxta Apostolum omnem intellectum in Christi obsequium redigamus. Relege maximum illum Latinorum Philosophorum, & in illius verbis meam inuenies esse sententiam. Cotemne igitur hæc omnia, quia omnia contemnenda, & de his omnibus fac sarcinam tuam, contemptrum mundi. Decursa verò hac regione, & quod pretiosius est inde sublato, transi ad secundam, quæ est Paradisus claustralis. Verè claustrum est Paradisus. Hic prata virentia scripturarum, præterfluens lachrymarum vndositas, quam de purissimis affectibus amor ille cælestis eliquat. Hic sunt arbores erectissimæ, chori sanctorum, nullaque est, quæ non multa fructus gaudeat vbertate. Hæc est illa sublimis mensa, in qua Deus est, & cibans, & cibum, & munerans & munus, offerens & oblatum, conuiuia & conuiuium. Hic aggestæ sunt Omnipotentis diuitiæ, hic refusa est gloria Angelorum. Putasne nullas hic esse nudinas, & otiarum illos, qui habitant vnus moris in domo? Videas hinc sacris lectionibus intendentem, illum incumbentem orationibus, hunc pro suis excessibus lachrymantem, illum in Dei laudibus exultantem, hunc vigilantem, ieiunantem illum, & officia pietatis sibi adinuicem inuidere. Nocte confurgunt ad confitendum Deo; vespere, manè & meridiè narrant, & annunciant laudem eius, & omnis illorum sedulitas in orbem diuini rotatur obsequij. Curre ergo per omnes, curre per singulos, & de vniuersis, & singulis fac sarcinam tuam, formam viuendi. Relicto ergo mundo, & modo viuendi suscepto, transi ad tertiam, quæ est regio expiationis. In hac regione benignus Pater examinat filios rubiginosos, sicut examinatur argentum, ducit per ignem, & aquam, ut inducat in refrigerium. Trina sunt distinctiones locorum, quas pro diuersitate meritum animæ fortuntur. Ad cælum nanque statim euolant, qui domicilio corporis vsi sunt, tanquam carcere, qui

defecatam, puramque substantiam vtriusque hominis seruauerunt. E contrario qui fecerunt vsque ad mortem, quæ digna sunt morte, locis gehennalibus sine misericordia deputantur. Qui verò neutrum sunt, sed sunt inter vtrunque, qui mortalia quidem commiserunt, sed circa mortem pœnituerunt pœnitentiam non explentes, indigni ut statim gaudeant, nec digni ut semper ardeant, loca purgatoria sortiuntur, in quibus flagellantur, sed non ad insipientiam sibi, ut extorri transferantur ad Regnum. Pro his, qui in cælo sunt, non orandum, quia eos, non pro eis orare debemus. Pro his, qui in inferno sunt, suspendendæ sunt preces, quibus clausa est misericordiae ianua, & totius spes interclusa salutis. Pro illis tantum vigilandum est in orationibus, subueniendum sacrificio singulari, qui locis purgabilibus emundantur, ut benignus Pater pœnitentiam eorum in satisfactionem, satisfactionem in glorificationem cito conuertat. Curre iterum per istos intuitu pietatis, & fac sarcinam tuam, affectum compatiendi. Quarta regio, est regio gehennalis, regio dura, regio extimescenda, terra afflictionis, terra obliuionis, terra miseriarum, terra tenebrarum, terra turbinis, & caliginis, terra maledictionis, & mortis, in qua nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Totus tremo, atque horreo ad memoriam regionis istius, & concussa sunt omnia ossa mea. Illic est ignis, qui non succenditur, vermis qui non moritur, frigus horrendum. Ibi fætor intolerabilis exoritur, percutientes mallei resonant incessanter, obscuræ tenebræ cumulatiùs indensantur. Illic confusio peccatorum, horribilis facies dæmonum, inextricabilium vinculorum fertilis multitudo. Ibi fletus, & stridor dentium, planctus, & gemitus, & alternantia mala impios sine pietate diserpunt. Nihil sic valet ad extirpandas voluptatum radices, quam istorum memoria, & recordatio vulnerum Domini mei, qui stetit ante iudicem, qui alas accepit, qui flagellatus est, consputus, qui coronatus spinis, qui colaphis cæsus, qui suspensus in ligno, cui pendenti insultatum est, qui mortuus in Cruce, qui lancea percussus, qui sepultus, qui resurrexit, qui ascendit ad cælos, qui fecit nos Regnum, & sacerdotes Deo, & Patri. Curre per has tumultuantes nudinas, ut viuens descendas in infernum, & fac sarcinam tuam, odium peccati. Quinta regio est Paradisus supercælestis, regio beata, & gloriosa, plena voluptatis, & gloriae, suauitatis, & lætitiæ, gratiæ, & benignitatis. Ibi requies à labore, incunditas de nouitate, de æternitate securitas. Ibi est ciuitas Regis magni, cuius plateæ constratae sunt auro purissimo, quæ foecundata est in saphiris, in qua iaspidis propugnacula prænirescunt, & per ordinem lapides insternuntur. Nam lapides pretiosi omnes muri eius. Illic omnes viuunt, nullus moritur, omnes exultant in voce exultationis. Intrauerat Dauid in sanctuarium eius, & mente excesserat Deo, nec tamen aliquid aliud potuit asportare, nisi Quia gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei: & illud, Beati, qui habitant in domo tua, Domine, in secula seculorum laudabunt te. Nescio quid magnum promittitur, videre Deum, & laudare. Lætatus sum & ego in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Iam stamus in atribus Hierusa-

c Vide vrsus patientissimi loci pro Purgatorio.

d Nota vniuersam suffragia animabus defunctorum prodesse. Nota etiam requiri satisfactionem pro peccatis.

a Attende sanctorum monachorum exercitia.

b Ecce quomodo sancti statim post mortem euolant ad cælum.

Hierusalem, iam è vestibulo magnæ ciuitatis gaudia somniamus. Curre igitur & per regionem istam, & fac sarcinam tuam, amorem Dei. Negociamini ergo, donec veniat homo ille nobilis, qui abiit in longinquam regionem accipere sibi regnum, & reuertii. Reuertetur planè, & tunc

cum vsuris exiget pecuniam, quam tradidit nobis. Nihil perdit, nihil obliuiscitur, nihil impunitum relinquit. Supplicemus igitur Confessori ut Redemptori nostro, amico suo pro nobis hodie supplicare dignetur, qui est Deus benedictus in secula, Amen.

IN FESTO S. AMBROSII

MEDIOL. EPISCOPI ET CONFESSORIS, ET DOCTORIS

ECCLESIAE,

ECCLESIAE,

Euangel. Matth. 5. Vos estis sal terræ.

Require explicationem in communi Doctorum, Tom. 4.

IN SOLENNITATE CON-

CEPTIONIS B. MARIAE

VIRGINIS,

Euangelium cum sua expositione require infra eodem Tomo, in festo Natiuitatis eiusdem.

IN FESTO S. THOMÆ

APOSTOLI,

Euangelium, Ioan. 20. Thomas vnus, &c.

Expositionem huius Euang. inuenies supra Tomo 3. in octauis Paschæ, siue Dominica in Albis.

IN FESTO S. ANTHO-

NII ABBATIS,

Euangelium, Luc. 12. Sint lumbi vestri præcincti.

Require in communi vnus Confessoris non Pontificis infra eodem Tomo.

Bibl. Hom. tom. 4. F 2 IN

IN FESTO CATHEDRÆ S. PETRI QVA ROMAE *primum sedit,*

Euangel. Matth. 16. Venit Iesus in partes.

*Euangelij huius explicationem videbis infra eodem Tomo, in festo
S. S. Apostolorum Petri & Pauli.*

IN FESTO SANCTORVM MARTYRV M FABIANI ET SEBASTIANI.

Euangel. Matth. 24. Sedente Iesu super montem Oliueti.

Explicationem videbis infra eodem Tomo in communi plurimorum Martyrum.

S. AVGVST. EPISCOPI *Hipponenf. in Natali sanctorum martyrum Fabiani, & Se- bastiani, Homilia.*

*Est sermo
100. de di-
uersis. 10. 9.
libro 7.*

LLA Euangelica tuba quādo ait Do-
minus, Qui amat animam suam, per-
det illam: & qui perdidit illam pro-
pter me, inueniet eam: accensi sunt
martyres, & vicerunt: quia non de se, sed de Do-
mino præsumpserunt. Qui amat animam suam,
perdet illam: duobus modis intelligi potest, quod
dictum est, Qui amat animam suam, perdet illam.
Si amas illam, perdis eam. Et alio modo. Noli
amare, ne perdas. Prior modus istum habet sen-
sum. Si amas, perde illam. Si amas ergo illam, si
amas; perde illam. Hic femina illam, & in cælo
metes illam. Agricola triticum si non perdit in se-
mine, non amat in messe. Alius modus sic habet.
Noli amare illam, ne perdas illam. Videntur * sibi
amare animas suas, qui timent mori. Animas suas
martyres si sic amassent, sine dubio perdidissent.
Quid enim prodesset tenere animam in hac vita,
& perdere in futura? Quid prodesset tenere ani-
mam in terra, & perdere in cælo? Et quid est ipsam
tenere? Quādiu tenere? Quod tenes petit à te: si
perdis, inuenis in te. Ecce tenuerunt animas suas
martyres. Et quomodo essent martyres, si semper
tenuissent? Sed ecce si tenuissent, nunquid vsque
in hodiernum vixissent? Si negando Christum
suas in hac vita animas tenuissent, nonne olim ex
hac transissent, & animas utique perdidissent. Sed
quia Christum non negauerunt; transierunt de
hoc mundo ad patrem. Quæsierunt Christum,
confitendo; tenuerunt, moriendo. Magno lucro
perdidit animas suas; scænum perdentes, co-
ronam promerentes. Coronam inquam prome-
rentes, & vitam sine fine tenentes. Fit denique,

imò factum est in eis, quod Dominus subsequen-
ter adiunxit, Et qui perdidit animam suam pro-
pter me, inueniet eam. Qui perdidit, inquit,
propter me. Tota causa ibi est. Qui perdidit non
quomodocunque, nō qualibet causa, sed propter
me. Illi enim in propheta iam dixerunt marty-
res: Propter te mortificamur tota die. Propterea
martyrem non facit pœna, sed causa. Quando
Dominus passus est, tres cruces causa discreuit.
Inter duos latrones crucifixus erat. Hinc & inde
facinorosi confixi, in medio ipse. Et tanquam il-
lud tribunal esset, insultantem damnauit, confi-
tentem coronauit. Quid faciet iudicaturus, si hoc
potuit iudicatus? Iam ergo discernebat cruces.
Iam si pœna interrogaretur: similis erat Christus
latronibus. Sed si interroget quis crucem, quare
crucifixus est Christus, respondet nobis, propter
nos. Dicant ergo illi & martyres, Et nos mortui
sumus propter te: Ipse propter nos, nos autem
propter illum. Sed ipse propter nos, vt conferret
nobis beneficium: nos autem propter illum, non
ad impartendum illi beneficium: proinde nobis
in vtroque consultum est. Et quod manat ex illo
venit ad nos: & quod fit propter illum redit ad
nos. Ipse est enim de quo dicit anima quæ leta-
tur in Domino: Dixi Domino, Deus meus es tu:
quoniam bonorum meorum non eges. Quid est
enim bonorum meorum? nisi à te datorum? Et
quomodo eget aliquo bono, à quo datur omne
bonum? Dedit nobis naturam, vt essemus: dedit
animam, vt viuereamus. Dedit mentem, vt intelli-
geremus: dedit alimenta, vt mortalem vitam su-
stineremus: Dedit lucem de cælo, dedit fontes de
terra. Sed hæc omnia communia dona sunt, bo-
norum & malorum. Si hæc dedit & malis: nihil
ergo proprium seruat bonis? Seruat planè. Et quid
est illud quod seruat bonis? Quod oculus non vi-
dit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit.
Quod enim in cor hominis ascendit, infra cor
hominis erat. Ideo in cor hominis ascendit, quia
supra

Psal. 43.

Psal. 15.

1. Cor. 1. 9.

supra illud est cor quo ascendit. Quod seruat bo-
nis, cor illuc ascendit. Non quod ascendit in cor
tuum: sed quod ascendit cor tuum, hoc tibi seruat
Deus. Noli surdus audire, sursum cor. Quod ergo
oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor
hominis ascendit: oculus non vidit, quia non est
color: auris non audiuit, quia non est sonus: nec
in cor ascendit, quia non est terrena cogitatio. Sic
intelligite; Quod oculus non vidit, nec auris au-
diuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præpara-
uit Deus diligentibus se. Adhuc quid hoc sit que-
ris à me? Illum interrogate, qui cœpit in vobis
habitare. Dico tamen & ego, quod inde sentio.
Hoc enim vos quæritis quid Deus proprium ser-
uat bonis: si tanta largitur malis & bonis. Et cum
dicerem; Quod oculus non vidit, nec auris audi-
uit, nec in cor hominis ascendit, non desunt qui
dicant, putas quid est? Ecce quid est quod seruat
Deus solis bonis, quos tamen ipse fecerit bonos,
ecce quid est. Breuiter præmium nostrum diffi-
nitum est per prophetam; Ero illorum Deus, &
ipsi erunt mihi plebs. Ero illorum Deus. Præmium
nobis seipsum promisit. Quære aliud si inuenieris
melius. Si dicerem promisit aurum, gauderes: Se
promisit, & tristis es? Si diues Deum non habet,
quid habet? Nolite aliquid à Deo querere, nisi

*Leuit. 26.
2. Cor. 6.*

Deum. Gratis amate, se solum ab illo desiderate.
Nolite timere inopiam. Dat seipsum nobis, &
sufficit nobis. Der seipsum nobis, & sufficit nobis.
Philippum Apostolum audite in Euangelio:
Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis.
Quid ergo miramini, fratres, si amatores Dei
martyres tanta pertulerit, vt acquirerent Deum.
Amatores auti videte quanta patiantur? Hyema-
libus asperitatibus se nauigando committunt.
Sic feruet auaritia, vt nulla formident frigora.
Iactantur ventis, suspenduntur & deprimuntur
fluctibus. Ineffabilibus periculis vsque ad mor-
tem agitantur. Dicant & ipsi auro: propter te
mortificamur tota die. Dicant martyres Christo:
Propter te mortificamur tota die. Vox quidem
est similis: sed causa est valde dissimilis. Ecce vtri-
que dixerunt, isti Christo, illi auro, propter te
mortificamur tota die. Respondeat Christus suis
martyribus: Si moriemini pro me; & vos inuenie-
tis & me. Respondeat autem aurum auaris: Si nau-
fragaueritis pro me, & vos perdetis & me. Amâtes
ergo, & imitâtes, nō inaniter amantes, sed aman-
tes & imitantes, dies martyrum celebremus, &
æstus istos nostros gaudiorum refrigerio mitige-
mus. Cum illis enim sine fine regnabimus; si eos
fideliter, & non inaniter diligamus.

IN FESTO S. AGNETIS VIRGINIS ET MARTYRIS,

Euangelium, Matth. 25. Dixit Iesus discipulis suis Parabolam, Si-
mile est regnum cælorum decem virginibus.

Vide infra eodem Tomo in communi virginum.

S. AMBROSIVS EPISC. *Mediolanen. de laude D. Agnetis vir- ginis, & martyrio eiusdem.*

*Ex lib. 1. de
virg. Tomo 5.*

QVONIAM hodie natalis est virgi-
nis, de virginibus est loquendum.
Natalis est virginis, integritatem se-
quamur. Natalis est martyris, hostias
immolemus. Natalis est sanctæ Agnetis, miren-
tur viri, non desperent paruuli, stupeant nuptæ,
imitentur innuptæ. Sed quid dignum ea loqui
possumus, cuius ne nomen quidem est vacuum
luce laudis? Fuit deuotio supra ætatem, virtus su-
pra naturam, vt mihi videatur non hominis ha-
buisse nomen, sed oraculum martyris, quæ indi-
cauit quid esset futura. Habeo tamen vnde mihi
subsidium comparetur. Nomen virginis titulus
est pudoris. Appellabo martyrem. Prædicaui satis,
prolixa laudatio est quæ non queritur, sed tene-
tur. Facebant igitur ingenia, eloquentia contices-
cat. Vox vna præconium est. Hanc senes, hanc iu-
uenes, hanc pueri canant. Nemo est laudabilior,
quam qui ab omnibus laudari potest. Quot ho-

mines, tot præcones qui martyrem prædicant
dum loquuntur. Hæc duodecim annorum marty-
rium fecisse traditur. Quo detestabilior crudeli-
tas quæ nec minusculæ pepercit ætati. Imò ma-
gna vis fidei, quæ etiam ab illa testimonium in-
uenit ætate. Fuitne in illo corpusculo vulneri lo-
cus? Et quæ non habuit quo ferrum reciperet, ha-
buit quo ferrum vinceret. At istius ætatis puellæ
toruos etiam vultus parentum ferre non possunt,
& acu districta solent puncta flere quasi vulnera.
Hæc inter cruentas carnificum impauida manus,
hæc stridentium grauibus immobilis tractibus
catenarum, nunc furentis mucroni militis totum
offerre corpus, mori adhuc nescia, sed parata vel
si ad aras inuita raperetur, tendere Christo inter
ignes manus, atque in ipsis sacrilegis focus tro-
phæum Domini signare victoris: nunc ferratis col-
la manusque ambas inferere nexibus. Sed nullus
tam tenuia membra poterat nexus includere.
Nouum martyrij genus. Nondum idonea pœnæ,
& iam matura victoriæ, certare difficilis, facilis
coronari: magisterium virtutis impleuit, quæ præ-
iudicium vehebat ætatis. Non sic ad thalamum
nupta properaret, vt ad suppli cii locum, læta suc-
Bibl. Hom. tom. 4. F 3 cessu

cessu, gradu festina virgo processit, non intorto crine, caput compta, sed Christo: non flosculis redivimata, sed moribus. Flere omnes, ipsa sine fletu. Mirari plerique quod tam facile vitæ suæ prodiga, quam nondum hauserat, iam quasi perfuncta donaret. Stupere vniuersi, quod iam diuinitatis testis existeret, quæ adhuc arbitra sui per ætatem esse nõ possit. Effecit denique vt ei de Deo crederetur, cui de homine adhuc non crederetur: quia quod vltra naturam est, de auctore naturæ est. Quanto terrore egit carnifex vt timeretur, quantis blanditiis vt suaderet, quantorum vota vt sibi ad nuptias proueniret. At illa: Et hæc sponsi iniuria est, inquit, expectare placitum, Qui me sibi prior elegit, accipiet: quid percussor moraris? Perreat corpus, quod amari potest oculis quibus nolo. Sterit, orauit, ceruicem inflexit. Cerne res trepidare carnificem, quasi ipse adductus fuisset, tremere percussoris dextram, pallere ora alieno timementis periculo, cum puella non timeret suo. Habetis igitur in vna hostia duplex martyrium, pudoris & religionis. Et virgo permansit, & martyrium obtinuit. Inuitat nunc integritatis amor, & tu soror sancta vel mutis tacita moribus, vt aliquid de virginitate dicamus, ne veluti transitu quodam præstricta videatur, quæ principalis est virtus. Non enim ideo laudabilis virginitas, quia in martyribus reperitur, sed quia ipsa martyres faciat. Quis autem humano eam possit ingenio comprehendere, quam nec natura suis inclusit legibus? Aut quis naturalis voce completi quod supra usum naturæ sit? E cælo accersit, quod imitaretur in terris. Nec immerito viuendi sibi vsum quæsiuit è cælo, quæ sponsum sibi inuenit in cælo. Hæc nubes aëra, angelos sideraque transgrediens, verbum Dei in ipso sinu patris inuenit, & toto hausit pectore. Nam quis tantum cum inuenit relinquit boni? Vnguentum enim exinaniuntum est nomen tuum. Propterea adolescentulæ dilexerunt te & attraxerunt te. Postremo non meum est illud, quoniam quæ non nubunt neque nubent, erunt sicut angeli Dei in cælo. Nemo ergo mirerit si angelis comparentur, quæ angelorum domino copulantur. Quis igitur neget hanc vitam fluxisse de cælo, quam nõ facile inuenimus in terris? Nisi postquam Deus in hæc terreni corporis membra descendit: tunc in vtero virgo concepit, & verbum caro factum est: vt quod caro factum est, caro fieret Dei. Dicit aliquis: Sed etiam Helias nullis corporei coitus fuisse permixtus cupiditatibus inuenitur: Ideo ergo curru raptus ad cælum, ideo cum domino apparet in gloria, ideo dominici venturus est præcursor aduentus. Et Maria sumens tympanum pudore virginæ choros duxit. Sed considerate cuius illa speciem tunc gerebat. Nonne ecclesiæ, quæ religiosos populi cæterus qui carmina diuina concinerent, immaculato virgo spiritu copulauit? Nam etiam templo Hierosolymis fuisse legimus virginem deputatas. Sed quid Apostolus dicit: Hæc autem in figura contingebant illis, vt essent iudicia futurorum. Figura enim in paucis est, vna in pluribus. At verò posteaquam dominus in corpus hoc veniens, contubernium diuinitatis & corporis sine ulla concreta confusione labe sociavit, tunc toto orbe diffusus corporibus humanis vitæ celestis usus inoleuit. Hoc illud est quod ministrantes in terris angeli decantarunt futurum genus, quod mini-

sterium Domino immaculati corporis obsequiis exhiberet. Hæc est celestis illa militia, quam laudatium exercitus angelorum promittebat in terris. Habemus ergo auctoritatem veritatis à seculo, plenitudinem professionis à Christo. Certè non est hoc mihi commune cum gentibus, non populare cum Barbaris, nõ cum cæteris animantibus vscitatum, cum quibus & si vnum eundemque vitalem aëris huius carpinus spiritum, vulgarem terreni corporis participamus statum, generandi quoque non discrepamus vsu: hoc solo tamen naturæ patilis conuitia declinamus, quod virginitas affectatur à gentibus: sed consecrata violatur, incuratur à Barbaris, nescitur à reliquis. Quis mihi præterit Vestæ virginis & Palladis sacerdotes? Qualis ista est non morum pudicitia sed annorum, quæ nõ perpetuitate, sed ætate præscribitur? Petulantior est talis integritas, cuius corruptela seniori seruat ætati. Ipsi docent virginis suas non debere perseverare nec posse, qui virginitati finem dederunt. Qualis autem est illa religio, vbi pudice adolescentens iubentur esse, impudicæ anus? Sed nec illa pudica est quæ lege tenetur, & illa impudica quæ lege dimittitur. O mysteria, o mores, vbi necessitas imponitur castitati, autoritas libidini datur. Itaque nec casta est, quæ metu cogitur, nec honesta quæ mercede conducitur, nec pudor ille, qui intemperantium oculorum quotidiano expositus conuitio flagitiosis aspectibus verberatur. Conferuntur immunitates, offeruntur precia, quasi non hoc maximum petulantia sit iudicium, castitatem vedere. Quod precio promittitur, precio addicitur, & precio remuneratur. Nescit redimere castitatem quæ vendere solet. Quid de sacris Phrygiis loquar, in quibus impudicitia disciplina est, atque vitam sexus fragilioris? Quid de Orgiis Liberi, vbi religionis mysterium est incentium libidinis? Qualis igitur potest ibi vita esse sacerdoti, vbi colitur stuprum deorum? Non habent igitur sacram virginem. Videamus ne forte aliquam vel philosophiæ præcepta formauerint, quæ magisterium sibi omnium solent vendicare virtutum. Pythagoræa quædam vna ex virginibus celebratur fabulis; quæ cum à tyranno cogere tur proderet, ne quid in se ad extorquendam confessionem vel tormentis liceret, morlu linguam abscondisse fertur, atque in tyranni faciem despuisse: vt qui interrogandi finem non faciebat, non haberet quam interrogaret. Eadem tamen forti animo, sed tumentis vtero, exemplum raciturnitatis, & profluuium castitatis, victa est cupiditatibus, quæ tormentis vincit nequirit. Igitur quæ mentis potuit tegere secretum, corporis non textit opprobrium. Vicit naturam, sed non tenuit disciplinam. Quam vellet in voce munimentum sui pudoris existere: eò fortasse erudierat illam penitentiam, vt culpam negaret. Non igitur inuista vendique. Nam & tyrannus licet non potuerit inuenire quod interrogabat, tamè quod non interrogabat inuenit. Quanto nostræ virginis fortiores, quæ vincunt etiam quas non vident potestates: quibus non tantum de carne & sanguine, sed etiã de ipso mundi principe seculique rectoris victoria est. Etate vitæ Agnes minor, sed virtute maior, triumpho numerosior, constantia confidentior, non sibi linguam propter merum abstulit, sed propter trophæum referuauit. Nihil enim habuit quod prodi timeret,

ret, cuius non erat criminosa sed religiosa confessio. Itaque illa secretum tam modo celauit, hæc probatur Deum: quem quia ætas nondum poterat confiteri, natura confessa est.

EIVSDEM D. AMBROSII Mediolan. Episcopi in festo sanctis Agnetæ, Sermo.

Est. Serm. 90.
1075.

Seruus Christi Ambrosius virginibus sacris. S. Diem festum sacratissimæ virginis celebremus. Hinc Psalmi resonat, inde concrepent lectiones. Hinc populorum turbe lætentur, inde sustententur pauperes Christi. Omnes ergo gratulemur in Domino, & ad ædificationem virginum, qualiter passa sit Agnes beatissima ad memoriam reuocemus. Tertio decimo ætatis suæ anno mortem perdidit, & vitam inuenit: quia solum vitæ dilexit auctorem. Infantia quidem cõputabatur in anis: sed erat senectus mentis immensa. Corpore quidem iuencula, sed animo cana. Pulchra facie, sed pulchrior fide, & elegantior castitate. Dum à scholis reuertitur, à præfecti vrbis filio adamatur. Cuius parentes dum requisisset, & inuenisset, cœpit offerre plurima, & plura promittere. Denique detulerat secum pretiosissima ornamenta, quæ à beata Agnere veluti quædam stercora sunt reculara. Vnde factum est vt iuuenis maiori perurgeretur amoris stimulo: & putans eam meliora velle accipere ornamenta, omnium lapidum pretiosorum secum detulit gloriam: & per seipsum, & per amicos, & notos, & affines, cœpit aures virginis appellare, diuitias, domos, possessiones, familias, atque omnes huius mundi diuitias repromittere, si consensum suum eius coniugio non negaret. Ad hæc beata Agnes tale fertur iuueni dedisse responsum: Discede à me fomes peccati, nutrimentum facinoris, pabulum mortis: discede à me, quia iam alio amatore præuenta sum, qui mihi satis meliora te obtulit ornamenta, & annulo fidei suæ subarauit me, longè te nobilior & genere & dignitate. Ornauit me inestimabili dextro chero. Dextram meam & collum meum cinxit lapidibus pretiosis. Tradidit auribus meis inestimabiles margaritas, & circumdedit me vernantibus atque coruscantibus gemmis. Posuit signum in facie mea, vt nullum præter ipsum amatorem admittam. Induit me cyclade auro texta, & immensis molibus ornauit me. Ostendit mihi thesauros incomparabiles, quos mihi se datum si ei perseverauero, repromisit. Non ergo potero ad contumeliam prioris amatoris vel aspicere alium, & illum derelinquere cum quo sum charitate deuincta. Cuius generositas celsior, possibilitas fortior, aspectus pulchrior, amor suauior, & omni gratia elegantior. A quo mihi iam thalamus collocatus est, cuius mihi organa modulatis vocibus cantant. Iam mel & lac ex ore eius suscepti. Iam amplexibus eius castis astricta sum, iam corpus eius corpori meo sociatum est, & sanguis eius ornauit genas meas. Cuius mater virgo est, cuius pater sceminam nescit. Cui angeli seruiunt, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur, cuius odore reuiuiscunt mortui, cuius tactu fouentur infirmi, cuius opes nunquam deficiunt, cuiusque diuitiæ non decrescunt. Ipsi soli seruo fidem, ipsi

me tota deuotione comitto. Quem cum amauro, casta sum: cum tetigero, munda sum: cum accepero, virgo sum. Nec deerunt nuptias filij, vbi partus sine dolore succedit, & fecunditas quotidiana cumulatur. Audiens hæc infans iuuenis, amore capitur cæco, & inter angustias animi anhelo cruciabat spiritum. Inter hæc lecto prostermitur, & per alta suspiria amor medicis aperitur. Fiunt nota patri quæ fuerunt inuenta à medicis, & eadem paterna voce quæ fuerant iam dicta à filio, ad petitionem virginis reuoluntur. Abnegat Agnes beatissima, & se nullo pacto prioris asserit sponsi fœdera violare: Cumque pater diceret in falcibus præfecturæ se agere, & idcirco non sibi quemuis illusterrimum virum etiã posse præferri, cœpit tamen vehementissimè inquirere quis esset sponsus de cuius se Agnes potestate iactaret. Tunc exitit quidam ex parasitis eius, qui diceret hanc Christianam esse ab infantia, & magicis artibus ita occupatam, vt dicat Christum suum sponsum. Audiens hæc præfectus lætus efficitur, & missa apparitione cum ingenti strepitu suis eã tribunalibus præcipit sisti. Et primo quidem blâdis eam sermonibus secretius prouocat, deinde terroribus pulsat. Sed virgo Christi nec blandimentis seducitur, nec terrore concutitur, sed eodem vultu, eodè animo perseverat, & terrentem similiter sicut blandientem animo deridebat. Videns itaq; Symphronius præfectus tantam in puella constantiam, parentes eius alloquitur. Et quia erant nobiles, & vim eis inferre non poterat, titulum eis Christianitatis opposuit. Sequenti namque die Agnem sibi præsentari iubet. Et iterum iterumque repetens, replicare cœpit de iuuenis amore sermonem. Cumque omnis sermo eius casto labore deficeret, sisti eam iterum suis tribunalibus iussit. Cui & dixit: Superstitio Christianorum, de quorum te magicis artibus iactas, nisi à te fuerit segregata, non poteris infantas abijcere peccatoris, neque æquissimis consiliis præbere consensum. Vnde te ad venerandam deam Vestam proptere necesse est, vt si perseverantia virginitatis placet, eius die noctuque sacrificiis reuerendis insistas. Ad hæc beata Agnes dixit: Si filium tuum, quamuis iniquo amore vexatum, tamen iuentem hominem recusaui: hominem vitæ qui est rationis capax, qui & audire & videre, & palpare, & ambulare potest, & flore lucis huius cum bonis frui: si ergo hunc causa amoris Christi nulla possum ratione respicere, quomodo possum idola muta & surda, & sine sensu, & sine anima, colere, & ad iniuriam summi Dei ceruicem meam vanis lapidibus inclinare? Audiens hæc præfectus Symphronius dixit: Cupio consulum infantia ritæ, & adhuc te deos blasphemantem idcirco differo, quia annos tuos infra sensum aspicio. Noli ergo temetipsam ita despiciere, vt motus deorum incurras. Beata Agnes dixit: Noli infantiam corporalem ita in me despiciere, vt putes me te velle habere propitium. Fides enim non in annis, sed in sensibus inuenitur. Et Deus omnipotens mentes magis comprobatur quàm ætates. Deos autem tuos, quorum motus me incurrere non vis, ipsos irasci permitte, ipsi loquantur, ipsi hoc mihi præcipiant, ipsi iubeant se coli, ipsi iubeant se adorari. Verum quoniam ad hoc video te tendere quod impetrare nõ poteris, quicquid tibi videtur, exerce, Symphro-

phronius præfectus dixit: Vnum tibi è duobus elige, aut cum virginibus deæ Vestæ sacrificia, aut cum meretricibus scortaberis in contubernio lupanari. Et longè erunt à te Christiani, qui te ita magicis artibus imbuerunt, vt hanc calamitatem intrepido animo te posse perferre confidas. Vnde vt dixi, aut sacrificia deæ Vestæ ad laudem generis tui, aut ad ignominiam natalium tuorum, eris publicæ abiectiois scortum. Tunc beata Agnes cum ingenti constantia dixit: Si scires quis est Deus meus, non ista ex ore tuo proferres. Vnde ego quia noui virtutem Domini mei Iesu Christi, securâ contemno minas tuas, credens quod neque sacrificem idolis tuis, neque polluar fordibus alienis. Mecum enim habeo custodem corporis mei angelû Domini. Nam vnigenitus Dei filius quem ignoras, murus est mihi impenetrabilis, & custos mihi est nunquam dormiens, & defensor mihi est nunquam deficiens. Dij autem tui aut ærei sunt, ex quibus cucumæ melius sunt ad vsus hominum: aut lapidei, ex quibus sternuntur plateæ. Diuinitas ergo non in lapidibus vanis habitat, sed in cælis. Non in ære aut aliquo metallo, sed in regno superno consistit. Tu autem & similes tui nisi ab istorum cultu recesseritis, simul vos pœnæ concludent. Sicut enim illi igne conflati sunt vt fundèretur, sic colentes eos perpetuo incendio conflabuntur: non vt fundantur, sed vt confundantur in æternum, & pereant. Ad hæc infans iudex iussit eam expoliari, & nudam ad lupanar duci, sub voce præconis dicentis Agnem sacrilegam virginem, diis blasphemiam inferentem, scortum lupanaribus datam. Statim autem vt expoliata est, crine resoluta tãtam densitatem capillis eius diuina gratia concessit, vt melius videretur simbris eorum, quàm vestibus tectâ. Ingressa autem turpitudinis locum, angelum Domini ita præparatum inuenit, vt circumdaret eam immenso lumine, ita vt nullus posset eam præ splendore respicere. Fulgebat enim tota cellula illa quasi radiâs sol in virtute sua: & quãro quis curiosior oculis esse voluisset, tanto sibi visus aciem obrundebat. Cùmque se in orationem Domino prostrauisset, apparuit ante oculos eius stola candidissima, & apprehendens eam induit se, & dixit: Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, qui me in numero arcillarum tuarum computans, vestem hanc mihi largiri præcepisti. Ita namque ad mensuram corpusculi eius aptum erat indumentum, & ita nimio candore conspicuum, vt nullus dubitaret hoc angelicis rianibus præparatum. Interea lupanar efficitur locus orationis, in quo omnis qui fuisset ingressus, adoraret & veneraretur, dans honorem immenso lumini, & mundior egredere foras, quàm fuerat intus ingressus. Cùmque hæc agerentur, præfecti filius qui author erat huius sceleris, venit ad locum cum sodalibus suis iuuenulis insultaturus puellâ, cum quibus libidinis suæ se posse credebatur ludibrium exercere. Et ingressos ante se furentes pueros & turpiter sæuientes, cum omni ueneratione & ingenti admiratione egresos cepit impotentes arguere, atque vanos & molles ac miseros iudicare. Et irridens locum in quo virgo orabat, audacter ingressus est. Et videns tantum lumen circa eam, non dedit honorè Deo, sed irruens in ipsum lumen, priusquam vel manum eam contingeret, cecidit in faciem suam, & præ-

focatus à diabolo expirauit. Videntes autem socij eius quod moras intus faceret, putabant obsecris eum operibus occupari. Et ingressus est vnus ex iuuenibus qui ei familiarior erat, vt congratularetur insultationi eius, & mortuum eum inueniens, exclamauit voce magna, dicens: Pissimè Romani succurrite, magicis artibus ista meretrix præfecti filium interfecit. Fit repente concursus populorum ad theatrum, & varia furentis populi acclamatio. Alij dicebant magam, alij innocentem, alij sacrilegam conclamabant. Præfectus autem audiens filium suum interisse, cum ingenti tumultu venit ad theatrum. Et ingressus locum in quo corpus filij eius iacebat exanimè, cum ingenti clamore dicebat: Crudelissima omnium sceminarum, ad filium meum voluisti apodixen tuæ artis magicæ demonstrare? Et cum talia atque alia huiusmodi verba repeteret, & causas mortis eius ab ea vehementer inquireret, ait ad eum beatissima Agnes: Ille cuius voluntatem volebat perficere, ipse in eum potestatem accepit. Quare autem omnes qui ad me ingressi sunt, sani sunt? Quia vniversi dederunt honorem Deo, qui misit angelum suum, & induit me hoc indumento misericordiæ, & custodiuit corpus meum, quod ab ipsis cunabulis Christo consecratum est, & oblatum. Videntes ergo splendorem angelicum adorabant omnes, & ascèdabant illæsi. Hic autem impudens statim vt ingressus est, sæuire cepit & fremere. Cùmque manum suam ad me contingendum aptaret, dedit eum angelus Domini in reprobam quam conspicias mortem. Dicit ei præfectus: In hoc apparebit quia non magicis artibus ista gessisti, si deprecata fueris ipsum angelum vt restitueret mihi filium meum sanum. Cui beata Agnes dixit: Licet fides vestra hoc impetrare non mereatur à Domino, tamen quia tempus est vt virtus Domini mei Iesu Christi manifestetur, egredimini omnes, vt solitam ei orationem offeram. Cùmque vniversi fuissent egressi, prostrernens se in faciem planam, rogare cepit Dominum vt iuuenem suscitaret. Orante autem illa apparuit angelus Domini, qui eleuauit eam stentem, & confortans animum eius, iuuenem suscitauit. Qui egressus foras cepit voce publica clamare & dicere: Vnus Deus in cælo, & in terra, & in mari, qui est Deus Christianorum. Nam omnia templa vana sunt. Dij qui coluntur, omnes vani sunt, & penitus nec sibi possunt nec aliis aliquod auxilium exhibere. Ad hanc vocem omnes aruspices, & templorum pontifices conturbabantur, & fit per eos vehemèntior quam fuerat seditio populorum, atq; omnes vna voce clamabant: Tolle magam, tolle maleficam, quæ & mentes mutat, & animos alienat. Præfectus autem videns tanta mirabilia, obstupuit. Sed veritus proscriptionem si contra templorum pontifices agere, & Agnem contra suam sententiam defenderet, vicarium ad seditionem populi iudicem dereliquit: ipse autem tristis abiessit, quod eam non potuit post resurrectionem filij sui libertate. Tunc vicarius, Aspasius nomine, iussit in conspectu omnium ignem copiosum accendi, & in medium eam præcepit iactari flammarum. Quod cum fuisset impletum, statim in duas partes diuisæ sunt flammæ, & hinc atque illinc seditiosos populos exurebant, ipsam autem penitus in nullo contingebat incendium. Eo magis non

non hoc virtutibus diuinis, sed maleficiis reputantes, dabant fremitus inter se populi, & infinitos clamores ad cælos. Tunc beata Agnes expandens manus suas in medio ignis, his verbis orationem fudit ad Dominum. Omnipotens, adorande, colende, tremende pater Domini nostri Iesu Christi benedico te, quia per filium tuum vnigenitum euas manus hominum impiorum, & spurcitas diaboli impolluto calle transiui. Ecce & nunc rore cælesti perfusus per Spiritum sanctum focus iuxta me moritur, flamma diuiditur, & ardor incedit huius ad eos à quibus in me ministratur, effunditur. Benedico te pater prædicande, qui etiam inter flammam intrepidam me ad te peruenire permittis. Ecce iam quod credidi video: quod speraui, iam teneo: quod concupisui, contemtor. Te confiteor labijs & corde, te totis visceribus concupisco. Ecce ad te venio viuum & verum Deum, qui cum Domino nostro Iesu Christo filio tuo, & cum Spiritu sancto viuus & regnas in cuncta secula seculorum, Amen. Cùmque compleisset orationem, ita omnis ignis extinctus est, vt nec tepor quidem incendij remaneret. Tunc Aspasius vrbis Romæ vicarius, populi seditionem non ferens, in guttur eius gladium mergi præcepit. Atque hoc exitu, roseo sui sanguinis rubore perfusam Christus sibi sponsam & martyrem consecrauit. Parentes vero eius nullam penitus tristitiam habentes, cum omni gaudio abstulerunt corpus eius, & posuerunt illud in prædiolo suo, non longè ab vrbe, in via quæ dicitur Numentana. Vbi cùm omnis turba Christianorum concurreret, insidias à Paganis perpeffi sunt: & videntes populum infidelium super se venientem armatum, omnes fugerunt. Aliquantum tamen lapidum ictibus læsi euaserunt. Emerentiana autem, quæ fuerat collactanea eius, virgo sanctissima, licet catechumena, constanter intrepida staba immobilis, & his verbis exprobrabat eis: Superflui, miseri, caduci, atque atrocissimi, Deum omnipotentem colentem occidistis, & percussione lapidum homines innocentes iugulastis. Hæc & his similia dum turbis furentibus diceret, lapidata est ab eis, & orans iuxta sepulchrum Agnes beatissimæ emisit spiritum. Non dubiè est quod in suo sanguine sit baptizata, quæ pro defensione iustitiæ dum confiteretur Dominum, mortem constanter excepit. Eadem denique hora fit terræ motus vehementissimus, & cùm nimia esset cæli serenitas, tantæ corrufcationes, tantæque fulgura & tonitrua extiterunt, vt pars maxima infanti populi expiraret. Vnde factum est vt nullus penitus ex eo aduenientibus ad sepulchra sanctorum aliquas molestias excitaret; venientes autem parentes beatæ Agnes cum sacerdotibus nocte abstulerunt corpus sanctæ Emerentianæ virginis, & sepelierunt illud in consinio agelli beatissimæ virginis Agnes. Igitur dum parentes beatæ Agnes assiduis pernoctationibus vigilarent ad tumulum eius, vident in medio noctis silentio exercitum virginum, quæ omnes auro textis cycladibus indutæ, cum ingenti lumine præteribat. Inter quas vident beatissimam Agnem simili veste fulgentem, & ad dexteram eius agnum niue candidiorem. Hæc itaque dum viderent parentes eius, & qui simul erant, stuporem mentis incurrun. Sed beata Agnes rogat sanctas virgines parumper gradum figere. Et itans parentibus suis

dixit: Videte ne me quasi mortuam lugeatis, sed congaudete mihi & congratulamini, quia cum his omnibus lucidas sedes accepi. Et illi sum iuncta in cælis, quem in terris posita tota animi intentione dilexi. Et his dictis pertranxit. Hæc visio publicè ab omnibus qui viderant quotidie vulgabatur. Vnde factum est vt post aliquantos annos ad Constantiam Constantini filiam hoc factum ab his qui viderant, narraretur. Erat enim ipsa Constantia regina virgo prudentissima, sed ita obfessa vulneribus, vt à capite vsque ad pedes nulla membrorum pars libera remansisset. Accepit autem consilio, spe recuperandæ salutis venit ad tumulam martyris nocte, & licet pagana, tamen credula animi intentione preces fideliter fundebat. Quod dum faceret, repentina somni suauitate corripitur. Et vidit per visum beatissimam Agnem talia sibi monita præferentem: Constante age Constantia, & crede Dominum Iesum Christum filium Dei esse Saluatorem tuum, per quem modo consequeris omnium vulnerum quæ in corpore tuo pateris sanitatem. Ad hanc vocem Constantia enigilat sana, & sic sana, vt nec signum in eius membris alicuius vulneris remaneret. Reuerfa igitur ad palatium sanissima, facit gaudium & patri suo Augusto, & fratribus suis imperatoribus. Coronatur ciuitas tota: fit lætitia militantibus atque priuatis, & vniversis audientibus hæc. Infidelitas gentium confundebatur, & fides dominica lætabatur. Interea patrem & fratres Augustos rogat vt basilica beatæ Agnes construere-tur, & sibi illic mausoleum collocari præcepit. Currit hæc opinio ad omnes, & quotquot credentes ad eius tumulum aduenissent, sanabantur quacunque fuissent infirmitate detenti. Quod facere Christum nullus dubitat vsque in hodiernum diem. Perseuerant autem Constantia Augusti filia in virginitate, per quam multæ virgines & medicæ, & nobiles, & illustres, sacra velamina susceperunt. Et quia fides mortis damna non patitur, vsque in hodiernum diem multæ virgines Romanæ Agnem beatissimam quasi in corpore manentem attendunt, & eius exemplo agentes viriliter, integræ perseuerant, credentes sine dubio quod perseuerantes perpetuæ victoriæ palmam acquirant. Hæc ego Ambrosius seruus Christi dum in voluminibus diuinis inuenissem, scripta non sum passus instructuoso silentio tegi. Ad honorè igitur tantæ martyris, sicut gesta eius agnoui, conscripsi, & ad edificationem vestram, & virgines Christi, textum passionis eius credidi destinandum, obsecrans charitatem Spiritus sancti, vt labor noster in vestra imitatione fructum in conspectu Domini valeat inuenire, Amen.

S. AVGVST. EPISCOPI

*Hipponen. in Natali sanctorum Fru-
ctuosi Episcopi, Augurij & Eulogij
diaconorum, & Agnes virginis, Serm.*

Dominus Iesus martyres suos non solum in-
struxit præcepto, sed & firmavit exemplo. Vt
enim quod sequeretur haberent passuri: prior ille
passus est pro eis. Iter ostendit, & viâ fecit. Mors aut
animæ est, aut corporis. Sed anima nõ potest mori,
& potest mori. Mori non potest, quia sensus eius
nunquam

*Est Ser. 101.
de diuersis To.
9. lib. 7.*

nunquam perit: mori autem potest, si Deum perdit. Sicut enim est ipsa anima sui corporis vita: sic Deus est ipsius animæ vita. Quomodo ergo corpus moritur, quando illud dimiserit anima, id est, vita ipsius: sic anima moritur, quando illam dimiserit Deus. Vt autem animam non dimittat Deus, sit semper in fide, vt nō timeat mortem pro Deo, & nō moritur dimissa à Deo. Restat ergo vt mors, quæ timeretur, corpori timeatur. Sed etiam inde Dominus Christus securos martyres suos fecit. Quomodo enim incerti essent de integritate membrorum, qui securitatem acceptant de numero capillorum? Capilli, inquit, capitis vestri omnes numerati sunt. Alio autem loco apertius dicit: Dico, enim vobis, quia capillus capitis vestri non peribit. Dicit veritas, trepidat infirmitas: Beati sancti: in quorum memoriis celebramus diem passionis illorum. Illi acceperat pro temporali salute æternam coronam, sine fine immortalitatem: nobis dimiserunt in istis sollicitudinibus exhortationem. Quando adiuuimus quomodo passi sunt martyres, gaudemus & glorificamus in illis Deum: nec dolemus quia mortui sunt. Etenim si mortui pro Christo non essent, nunquid vsque hodie viverent? Quare non faceret confessio, quod factura fuerat ægritudo? Audistis persequentium interrogationes, audistis consentientium responsiones, cum sanctorum passio legeretur. Inter cætera quale erat illud beati Fructuosi Episcopi? Cùm ei diceret quidam, & peterat, vt eum in mente haberet, & oraret pro illo, respondit, Me orare necesse est pro ecclesia catholica, ab Oriente vsque ad occidentem diffusa. Quis enim orat pro singulis? Sed nemine singulorum præterit, qui orat pro vniuersis. Ab eo nullum membrum prætermittitur, cuius oratio pro toto corpore funditur. Quid ergo vobis videtur admonuisse istum Christi beatum confessorum, à quo rogabatur vt oraret pro eo? Quid putatis? Sine dubio intelligitis. Commemoramini & à nobis. Rogabat ille, vt oraret pro illo. Et ego, inquit, oro pro ecclesia Catholica, ab Oriente vsque ad Occidentem diffusa. Tu si vis vt pro te orem, noli recedere ab illa, pro qua oro. Quale est etiam illud? Sancti Diacoui, qui cum Episcopo suo passus, & coronatus est? Ait illi iudex: Nūquid & tu Fructuosus colis? Et ille, Ego non colo Fructuosum, sed eum colo, quem colit & Fructuosus. Quo modo nos admonuit, vt martyres honoremus, & cū martyribus Deum colamus. Neque enim tales esse debemus, quales paganos dolemus. Et quidem illi mortuos homines colunt. Illi quippe omnes, quorum nomina auditis, quibus templa constructa sunt, homines fuerunt, & in rebus humanis habuerunt plerique eorum & penè omnes regiam potestatem. Auditis Iouem, auditis Herculem, auditis Neptunum, auditis Plutonium, Mercurium, Liberum, & cæteros. Homines fuerunt. Non ista solum fabulis poetarum, sed etiam in historia gentium declarantur. Qui legerunt, nouerunt: Qui non legerunt, credant eis qui legerunt. Illi ergo homines beneficiis quibusdā temporalibus res humanas sibi conciliauerunt, & ab hominibus vanis, & vana sectantibus ita coli cœperunt, vt dii vocarentur, dii haberentur, tanquam diis templa ædificarentur, tanquam diis supplicaretur, tanquam diis aræ construerentur, tanquam diis sacerdotes ordinarentur, tanquam diis victimæ immolarentur. Templum autem solus verus

Deus habere debet: sacrificiū soli Deo vero offerri debet. Ista ergo, quæ debentur ritè & integre vni vero Deo, exhibebant miseri decepti multis falsis diis. Hinc humanam miseriam peruersus error obfedit. Hinc omnium prostratis mentibus diabolus incubabat. At vero gratia saluatoris, & misericordia Dei tandem respexit indignos: impletum est quod propheticè dictum est in Canticis Canticorum; Exurge Aquilo, & veni Auster: & persila hortum meum, & fluent aromata. Tāquam dictum est; Exurge Aquilo. Aquilonia enim pars mundi frigida est. Sub diabolo tanquā sub Aquilone animæ frigerūt, & charitatis calore perditio gelauerunt. Sed quid dicitur? Exurge Aquilo. Sufficit quod incubuisti, sufficit quod possedisti, sufficit quod sepe prostratos recubuisti. Exurge: veni Auster, ventus de parte lucis, atque seruatoris: & persila hortum meum, & fluent aromata. Ista paulò antè aromata legebantur. Quæ sunt ista aromata? De quibus dicit ipsa dominica sponsa; post odorem vnguentorem tuorum curremus. Cuius odoris memor beatus Apostolus Paulus dicit: Christi bonus odor sumus in omni loco: & in his qui salui sunt, & in his qui pereunt. Magnū sacramentum. Christi bonus odor sumus in omni loco. Quibusdam quidè odor vitæ in vitâ: quibusdam odor mortis ad mortem. Et ad hæc intelligenda quis idoneus? Quomodo bonus odor alios vegetat, alios necat? Bonus odor, nō malus. Non enim ait: bonus odor bonos vegetat: & malus malos necat. Non ait aliis quidem fumus odor bonus ad vitâ, aliis odor malus ad mortem. Nō hoc ait: Sed Christi bonus odor sumus in omni loco. Vah mi feris, quos bonus odor occidit. Si ergo bonus odor estis ô Paule, quare iste odor alios occidit, alios vegetat? Quod alios vegetat, audio, intelligo. Quod alios occidit, difficile assequor: maxime quia dixisti: Et ad hæc quis idoneus? Non est mirum quia non sumus idonei. Faciat nos idoneos, cuius odor erat de quo loquimur. Cito enim mihi responderet Apostolus; Intellige, Christi bonus odor sumus in omni loco, & in his qui salui sūt, & in his qui pereunt. Nos tamen bonus odor: aliis odor vitæ, ad vitâ: aliis odor mortis, ad mortem. Odor iste vegetat diligentes, necat inuidentes. Si enim non esset claritudo sanctorum: inuidia nō surgeret impiorum. Cœpit persecutionem pati odor sanctorum. Sed quomodo ampullæ vnguentorum quanto magis frangebantur, tanto amplius odor effundebatur. Beati quorum passio recitata est. Beata Agnes sancta, cuius passionis hodiernus est dies. Virgo quæ, quod vocabatur, erat. Agnes Latine Agnam significat, Græcè castam. Erat quod vocabatur: merito coronabatur. Quid ergo, fratres mei, quid vobis dicam de hominibus illis quos pagani pro diis coluerunt: quibus templa, sacerdotia, altaria, sacrificia exhibuerunt: quid vobis dicam nō illos esse comparandos Martyribus nostris? Etiam hoc ipsum iniuria est, quia vel dico: Quibuscunque qualibuscunque Christianis, licet adhuc carnalibus & lacte alendis, non cibo: absit vt illi sacrilegi comparentur. Contra vnum infirmum, & trementem omnibus membris senem Christianum, quid valet Hercules? vicit Hercules Leonè, vicit Hercules canem Cerberum: vicit Fructuosus rotū mundum. Compara virum viro. Agnes puella tredecim annorū, vicit diabolum. Eum puella ista vicit, qui de

Cant. 4.

* al. diffundebatur.

Her

Hercule multos decepit. Et tamen charissimi nos martyres nostros quibus illi nulla ex parte sunt conferendi, pro diis nō habemus, non tanquā deos colimus. Nō eis templa, non eis altaria, nō sacrificia exhibemus: nō eis sacerdotes offerunt. Absit: Deo præstantur. Imò Deo ista offeruntur, à quo nobis cuncta præstantur, etiā apud memorias sanctorum Martyrum. Quando inus ad memorias sanctorum Martyrum, cui offerimus? Nōne Deo? Habent honorabilem locum Martyres sancti. Aduertite: In recitatione ad altare Christi loco meliore recitantur: non tamen pro Christo adorantur. Quando audistis dici apud memoriam sancti Theogenis, offero tibi Petre, aut offero tibi Paule? Nunquam audistis. Non fit: non licet. Et si dicatur tibi, nunquid tu Petrum colis? responde quod de Fructuoso respondit Eulogius: Ego non colo Petrum, sed colo eum quem colit & Petrus. Tunc te amat. Nam si volueris pro Deo habere Petrum, offendis petram, & vide ne pedem frangas, offendendo in petram. Vt noueritis verum esse quod dico: audite, admoneo vos. In Actibus Apostolorum cū magnum miraculum fecisset Apostolus Paulus in Lycaonia, ciues eiusdem ciuitatis siue provincie putauerunt deos descendisse ad homines: & crediderunt esse Barnabam Iouem, Paulum autem Mercurium, quia ipse erat in sermone promptissimus. Hoc credentes attulerunt vittas & victimas: & voluerunt illis offerre sacrificium. Illi continuo non irriserunt, sed expauerunt, vestimenta sua continuo considerunt, & dixerunt eis: Fratres, quid facitis? Et nos sicut vos homines sumus, passibiles: sed annuntiamus vobis Deum verum. Conuertimini ab his vanis. Videtis quomodo sancti horruerunt colere se pro diis. Item beatus Ioannes Euangelista, qui scripsit Apocalypsim, cū illa mira quæ sibi ostendebantur stuperet, expauescens quodam loco cecidit ad pedes angeli, à quo sibi omnia monstrabantur. Et ait illi angelus, cui nullus est homo comparandus, Surge, quid facis? Deū adora. Nam ego conferuus tuus sum, & fratrum tuorum. Oderunt Martyres lagenas vestras, oderunt Martyres sartagine vestras, oderunt Martyres ebrietates vestras: sine iniuria eorum dico qui tales nō sunt: illi ad se referant, qui talia faciunt: oderunt ista Martyres, non amant talia facientes. Sed multo plus oderunt, si colantur. Ideo charissimi exultate in diebus sanctorum martyrum: orate vt sequamini vestigia martyrum. Non enim homines estis, & illi homines non fuerunt: nō enim nati estis, & illi aliunde nati sunt: non enim alterius generis carnem portauerunt quàm vos portatis. Ex Adam omnes sumus: in Christo omnes esse conamur. Ipse dominus noster, ipsum caput Ecclesie, vnigenitus filius Dei, Verbum patris per quod facta sunt omnia: non alterius generis carnem habuit quàm nos. Ideo voluit de virgine hominem suscipere, de vna ex genere humano carne nasci. Nam si aliunde faceret sibi corpus, quis crederet quia carnem portabat, quàm portamus & nos? Sed tamen ille similitudinem carnis peccati: nos carnem peccati. Nō enim ex virili semine, aut ex mafculi & femine concupiscentia: Sed quid? Nuntio patris. Et tamen cum sit mirabiliter natus, mortalis nasci dignatus est, & mori pro nobis, & sanguine suo redimere nos: secundum quod homo est. Videte quod dico fratres. Ipse Christus cū sit

Deus, cum sit cum patre vnus Deus, cū sit verbum patris, vnigenitus, æqualis patri & coæternus: tamen in quantum homo esse dignatus est, maluit sacerdos dici, quàm sibi exigere sacerdotem. Maluit sacrificium esse, quàm poscere: in quantum homo est. Nam in quantum Deus est, totum quod patri debetur, & vnigenito filio debetur. Ideo charissimi veneramini martyres, laudate, amate, prædicate, honorate. Deum martyrum colite: Conuersi ad Dominum, &c.

S. MAXIMI EPISCOPI in natali S. Agnetis, Homilia.

CVM in toto mundo virgineus flos Mariæ inmarcescibiles coronas innectat, & sceptrigeram pudoris aulam immaculato conferuet affectu, eousque integritas perseueravit ad palmam, vt in puellis trophæum sanctitatis arripere, & per vestigia matris virginis ad caelestem thalamum perueniret. Hinc est quòd annulos fidei Agnes se asserit subarratam, & clamat se amore sponsi constructam. O quam imitabile virginitatis, virgo, tu amoris tradidisti exemplum? ô quā sanctum pectoribus dandum virgineis tribuisti responsum, contemnendo mundi diuitias, execrando carnis concupiscentias, & solam Christi pulchritudinem adamando. Accedite ad puellam puellæ, & discite in annis infantie quales in pectore suo circa amorem Christi flammam accendit. Dicit se amatori suo seruare fidem, & eius corpus concupiscere solum, qui pro amore hominum mortis non recusauit interitum. Discite virgines Christi amorem in puella feruentem, & omnes mundi diuitias velut stercora recusantem. Ideo enim sanctorum per literas traditur exempla, vt vnusquisque pro qualitate sexus, & pro ætate annorum, modum sui propositi teneat, & sicut per virginem virgines, ita per coniugem coniuges vincere seculum pro Christi amore studeant, ac repugnatione animi, mundi dulcia recusantes & eius non recusantes austeram, ad delectationes perpetuas, & ad gaudia æterna pertingant. Hæc dicentes, non vituperamus coniugum casta commercia, sed virginum perseuerantiam adornamus. Non enim virginitas malis rebus superponenda est, sed est rebus optimis præferenda. Quæ enim mundis mundior, & sanctis est sanctior, non indiget malarum rerum vituperatione laudari. Sequantur itaque sancta coniugia patriarcharum, coniuges in religione positæ, ac diuinis literis informata, Saram, Rebeccam, Rachel, Annam, Susannam, Saphoram imitentur vxores: Christi verò virgines solam virginem, matrem luminis subsequantur. Huius pedisse qua Agnes beatissima, magnum de se pudicitie excitauit exemplum cū virginitatem prætulit vitæ, omnemque à se amorem seculum expellens, trophæum crucis Christi arripuit, & tam contra libidines, quàm etiam contra supplicia vniuersa, fide potius armata quàm ferro fortiter dimicauit, & vicit. Aspicit denique blandientem, & renuit: minantem incendium attedit, & ridet. Nescit amare aliquid, quod tranfit, & dum nimis virginitatem diligit, nec ludibria, nec flammæ, nec supplicia, nec carnifices metuit: postremò nec gladium furentis percussoris expauit. Compellitur virgo ornamento lu

ta suscipere corporis, sed tenuit: quoniam iam susceperat mentis. Et quia non de elegantia corporis humani placere studebat, quia timebat de feeditate animæ Domino displicere, dabat intus per fidem suæ menti candorem, pulchritudinem excolebat animæ, & quantum sitiebat ut animam suam pulchram faceret, tantum in corpore erubescere se esse formosam: tanto studens displicere carnalibus in carnis aspectu, quanto instat Christo & eius angelis complacere. Turbatur iuuenis à puella contemptus, & se muneribus complacere posse existimans, aurum, gemmas, congeminas vestes, prædia preciosa conuectat. Sed quia Christi charitas pecuniarum nõ habet precium, virginitas sacratissima in suo gradu vsque in sanguine effusionem permanit, quoniam suo illam sanguine subarrauerat Christus. Ad concupiscentem igitur reuertitur census, & inconcussa virginitas Christo semel oblata perdurat. Discite virgines Christi, normam puellaris exempli, & oblata sub specie pietatis virorum munuscula, tota intentione respuite, & quasi rabidi canis morsus omni cum gaudio reculate. A quo non receperis, quo timeas Deum, non accipias quo diligas mundum. Accipe virgo, sed quod amoris æterni proficiat. Quotiescunque ab homine consecuta fueris censum, sic accipe, vt te sponsam Christi cognoscas. Videt ille intus in mente quid facias, & quàm expectet eius virgines comiteris, attendit. Videte ergo quomodo Agnes sequitur Mariam per opprobria. Nullum potuit penitus formidare supplicium, cui etiam lupanar turpitudinis, locus orationis efficitur: & vbi ei diabolus corruptionis præparauerat ignominia, illic eam percipere fecit Dominus coronam suæ virginitatis & palmam. Hoc est in suis sedibus hostes vincere, captiuam ductam virginem ad penetralia regis libidinum, ipsum regem à virgine, quam captiuauerat, victum, & victum cum virginis triumpho exire. Nam qui tenuerat, tentus est: qui traxerat, tractus est: qui occidere se putabat, occisus est. Deniq; vt probemus diabolum à virgine ista tunc fuisse victum, illius iuuenis factum ad animum reuocemus: quem contra Agnetis infantiam sic armauerat inimicus, vt nudam faceret trahi per vulgus ad lupanar, sub voce præconantis ducis, populum ad libidinem inuitatis. Hunc ergo ducem fuisse diaboli nemo qui dubitet, & victo duce populum superatum esse, omnibus notum est: superatis autem cum duce suo populis, tyrannum teneri captiuum omnibus patet. Constat ergo diabolum superatum, quoties contra virginem arma arripuit. Nam expoliata virgo regitur crinibus & nudata ab hominibus malis, vestitur ab angelis bonis: & damnata in prostibulo turpitudinis, in gremio apparuit castitatis. Efficitur oratorum angelorum, locus qui perditarum fuerat animarum: & vbi semper naufragauerat castitas, illic est coronata virginitas. Denique populos quos præco ad libidinem inuitauerat, virgo ad castitatem obtinuit: & quos ad eam diabolus inquinatos induxit, illa à se mûdos eiecit. Omnes nanque singulatim ingressi, vnus alterum sustinebat ingressum. Quem egressum dum non crederet mûdum, se exhibebat immundum. Sed ingressus ad libidinem, ad adorandum Dominum meritis virginis tenebatur: & exibat inde Dei seruus, qui seruus diaboli intus fuerat ingref-

sus: & tot facti sunt Christi cultores, quot diabolus virginis se putauerat inuenisse corruptores. Remãit igitur iuuenis, qui author huius extiterat probationis, qui se putabat defenforem virginis superare. Hic dum splendori caelesti non cessit dans honorem, vitam quam habere videbatur amisit, & mortem quam quærebat inuenit. Ridentibus lachrymæ succedunt, & insultantibus finem lamentationes imponunt. Attendit virgo lugentem iudicem, & quem minantem antè contempserat, nunc deprecantem exaudit. Illic igitur vt cœpit orare pro mortuo, & à mortuis excitat saluum, qui morti fuerat deputatus: & ad gaudium euocat, qui fuerat præcipitatus ad luctum. Nam qui incestus fuerat mortuus, exurgit castus: & fit prædicator castimonie, qui persecutor extiterat castitatis. Ad hæc sacrilegi conturbantur in templis, & Christum hæc mirabilia facientem contremiscunt. Excitat seditiones ignobilis vulgi, vt ratio quæ suadebat fidem, seditionum clamoribus pulsa, locum in mentibus hominum inuenire non posset. Pater verò suscitato filio tristis abcessit, & vt legitur, turbis furentibus vicarium dereliquit. Virgineo itaque corpori stridentes præparantur flammæ, sed corpus quod incendia libidinum superauerat, refrigerium in mediis flammis inuenit: & quæ ad hoc focos ingressa fuerat vt arderet, cœpit per sanctam virginitatem algere, vt disceret virginitas sibi flammam & incendia penitus dominari non posse. Nec illos perisse æstimes, quos pro nomine Christi consumpsit incendium. Nanq; cum legis Eliam ignibus raptum, & tres pueros in mediis flammis nulla ratione cõsumptos, aut dum Laurentium in craticula assatum recolis, atq; Agnem sicut Teclam flammarum globos euasisse cognoscis, nullam in his suspicere varietatem fidei tunc fuisse. Vna etenim fides sanctos Dei in passione exercuit, & diuerso genere gloriarum reddidit vtrosque victores. Nam qui consumptus est, martyr exultat: & qui euasit, victor exultat. Et Esaias sectus, martyrem se fecit: & Daniel leonum rabiem morsusq; contemnens, probatissimum Dei confessorem expressit. Quo facto vtrosque Christus diaboli ostendit esse victores. Vnus enim moritur & triumphat, alius euadit & regnat. Veni iam virgo ad thalamum quem quæstisti, & pro amore sponsi gladium percussoris admitte: vt sponsam te virginitas immaculata comprobet Christi, & martyrem confessio probata consignet. Felix caterua virginum, quibus studium est tuæ sequi confessionis vestigia. Habebunt enim tecum coronam in cælo, quæ tecum superauerunt inimicum in mundo. Nam sicut tibi vestigia prosequenti, participatio æternæ remunerationis apparuit: ita eis te imitantibus, æterna credimus gaudia non neganda. Itaque o splendida Christo, Dei filio, & omnibus angelis, atq; archangelis grata, vt nostri meminisse digneris, quibus possumus precibus exoramus, vt nobis ille tribuat indulgentiam, tibi tuorum omnium laborum tradidit palmam, qui regnat cum Patre & Spiritu sancto quia ipse est honor, laus, gloria & potestas in secula seculorum, Amen.

* *

IN

IN FESTO S. VINCEN- TII MARTYRIS.

*Euangelium, secundum Missale Romanum, vide in communi
Martyrum, eodem Tomo.*

S. AVGVST. EPISCOPI

Hipponens. in eodem festo,

Sermo 1.

*Sermo 12. de
vitiis rom. 10.*

N passione quæ nobis hodie recitata est, fratres charissimi euidenter ostenditur iudex ferrox, tortor crudelus, martyr inuictus: In cuius corpore pœnis variis exarato iam tormenta defecerant, & adhuc membra durabant. Tot conuicta miraculis persistebat impietas, tot vexata supplicis non cedebat infirmitas. Agnoscat ergo operata diuinitas. Quando enim corruptibilis puluis cõtra tam immania tormeta duraret, nisi in eo Christus habitaret? In his enim omnibus ille agnoscendus, ille glorificandus, ille laudandus est qui & in prima vocatione dedit fidem, & in suprema passione virtutem. Vultis nosse quia vtunque donatum est? Audite Apostolum Paulum, Vobis, inquit, datum est, pro Christo non solum vt credatis in eum, verum etiam vt patiamini pro eo. Acceperat vtraque hæc Beatus Vincentius leuita, acceperat & habebat. Si enim nõ accepisset, quid haberet? Habebat in sermone fiduciam, habebat in passione tolerantiam. Nemo ergo de suo corde presumat, quando profert sermonem, nemo de suis viribus confidat quando suffert tentationem: quia vt & bona prudenter loquamur, ab illo est, nõ nostra sapientia: & vt mala fortiter perferamus ab illo est, non nostra est patientia. Recolite dominum Christum suos in Euangelio discipulos admonentem. Recolite martyrum regem cohortes suas armis spiritalibus instruentem, bella monstrantem, adiutoria ministrantem, præmia pollicentem, quia cum dixisset discipulis suis: In hoc mundo pressuram habebitis: mox vnde terrores consolaretur, adiunxit dicens. Sed confidite, quia vici mundum. Quid ergo miramur, charissimi, si in illo Vincentius vicit, à quo victus est mundus? In hoc, inquit mundo pressuram habebitis, vt si premit non opprimit, si oppugnat non expugnet. Duplicem mundum aciem producit contra milites Christi. Blanditur vt decipiat, terret vt frangat. Nõ nos tenet voluntas propria, non nos terreat crudelitas aliena, & victus est mundus. Ad vtrosque aditus occurrit Christus, & non vincitur Christianus. Si consideretur in ista passione humana patientia, incipit esse incredibilis: si agnoscat diuina potentia, desinit esse mirabilis. Tanta grassabatur crudelitas in martyris corpore, & tanta tranquillitas proferebatur in voce, tantæque pœnarum

asperitas sauebat in membris, vt miro modo putarem Vincentio patiente alium loquentem non torqueri. Et verè, fratres charissimi, ita erat. Profus ita erat. Alius loquebatur. Promisit enim & hoc testibus suis Christus in Euangelio: quos ad huiusmodi certamina præparabat. Sic enim ait. *Math. 10.* Nolite præmeditari quo modo aut quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Caro ergo patiebatur, & spiritus loquebatur. Et loquente spiritu non solum conuincebatur impietas, sed etiam confortabatur infirmitas. Clariorem nobis martyrem tot tormeta faciebant. Multiplici enim vulnerum varietate confossus non deserebat pugnam, sed acrius iterabat. Putares quod eum daret flamma, non vreret, & tanquã figuli fornax lutum molle suscipiens, duram redderet testam. *Psalm. 118.* Poterat martyr noster dicere Daciano; iam non vret ignis tuus carnem meam, quia exaruit sicut testam virtus mea, & quomodo scriptum est veraciter, *Eccl. 27.* Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Probatus atque decoctus illo igne Vincentius, Dacianus vero arsit & crepuit. Si enim non ardebat, vnde cremabat? Quid enim erant verba irascentis, nisi fumus ardentis? Ergo martyri nostro refrigerium in corde habet, flammæ extrinsecus admouebat, sed ipse facibus furoris accensus, tanquam clibanus intus ardebat, & habitorem suum diabolum cõcremabat. Per furiosas enim Daciani voces, per truces oculos, & minaces vultus, & totius corporis motus ille habitator eius interior mouebatur, & per hæc signa visibilia tanquam per signa sui vasculi, quod impleuerat crepantis rimula prouidebatur. Nõ tantum martyre cruciabant plurima tormeta, quantum illum vastabat insania. Sed iam fratres illa omnia transferunt, & ira Daciani, & pœna Vincentij. Nunc autem pœna Daciano, corona vero manet Vincentio. Denique his præmissis futuræ videlicet retributionis finibus, etiam in hoc mundo martyrum gloriam demonstramus. Quæ hodie regio quæve provincia vlla quouisque vel Romanum imperium, vel Christianum nomen extenditur, natalem non gaudet celebrare Vincentij diaconi? Quis autem hodie vel nomen Daciani audisset, nisi Vincentij passionem legisset? Quod vero tanta cura seruauit dominus martyris corpus, quid aliud demonstrat, nisi gubernasse se uiuentem, quem non reliquit exanimem? Vicit ergo Dacianum uiuens Vincentius, vicit & mortuus. Viuens tormenta calcauit, mortuus maria transnatauit. Sed ipse inter vndas gubernauit cadaver *Bibl. Hom. tom. 4.* G extiij

extinctum, qui inter vngulas animam donavit inuictum. Non flexit flamma tortoris cor eius, non merisit aqua maris corpus eius. Sed in his & huiusmodi nihil est aliud, nisi preciosa in conspectu domini semper mors sanctorum eius, cui est honor & imperium in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN EODEM festo, Sermo 2.

Sermo 13. de Sactis 10. 10.

CVnctorum licet dilectissimi gloriosas martyrum passiones, quos distincta regionibus loca meruerunt, vna fides faciat omnibus indistincto honore venerabiles: propriam tamen sibi in hoc venerationis obsequio vendicant dignitatem, qui ecclesiam Dei & documentis pre ceteris exhererunt, & patrociniis adiuerunt. Inter quos iuste beatum Vincentium, cuius confessione & morte Christum incredulis predicatum incunctanter agnoscimus, catholicis studiis celebramus, qui vt fidelium deuotione Deo studiosius commendaret, altiori charitatis flammescens affectu, morti sese tandem fideliter obtulit, quo videlicet robur fidei in solidissima petra Christo fundatum, sequacibus imitandum daretur: necnon & semen Apostolice predicacionis per eum pluribus disseminatum ope sue intercessionis tutum ac perfectae consummationis fruge, refertum in celestibus demum horreis conderetur. Nunc ergo amplius propria venerentur, quem etiam peregrina mirantur, quatenus eis se largiorem exhibeat in beneficiis, quibus se amabiliorem cognosceret in gaudiis, fiatque in eius solennitate vberior lætitiæ ambitus, de quo fidei creuit effectus. Huius denique spiritus tanto virtutum munere claruit, vt sacri ministerij sultus officio, qui filium Dei dominum nostrum secutus esset in passione, eiusdem Christi calicem credentibus prius ministraret in salutem. Cuius haustu feliciter mente inebriatus, tabidi hostis atque in Christi fauentis insaniam interritus adiit, modestus sustinuit, securus irritis, sciens paratus esse vt resisteret, nesciens elatus esse quo vinceret: quia cuius amore spiritalibus armis præmunitus resistebat, eius adiutorio quicquid pœnarum in illum ferientis ira excogitabat, insuperabilis fortiter patiendo vincebat. Ideo non hunc laminæ ignitæ sartaginis, non equulei, non vngulæ ferreæ que manus, non vires pauendæ cædentium, nec dolor scissorum membrorum, non foci fragor, & strepentis in patientis visceribus salis iniectio, Daciani quiue runt aliquatenus subdere iussioni, sed dum intantum eius vœcordiæ tumor excresetet, vt tantis passionis subactum doloribus aut vicisse aut interferuisse se lætabundus extolleret, suscepta spe frustratus, vnde victor visus est apparere, inde videtur compulsus est erubescere, quoniam quo Dei martyr duriori vrgebatur pœna, eo ampliori confessionis exultabat constantia. Vnde ipsius passionis vel vltima præuidere, seu morari fratres euidentiùs placet, quatenus animaduertat sanctitas vestra, quod diabolus suum perduxerit dolis ministrum, vel quomodo Christum suum in sinem vsque quaue seruauerit famulum. Ex quo illud sanè erat mirabile, quia quantum iste extrinsecus multiplici pœnarum genere cõtritus arctabatur, tantum intrinsecus exultante interiori homine

dilatabatur: quantumque ille exterius iactantia temporalis potentie inflabatur, tantum interiorius despici se perpendens interiori vexatus homine præfocabatur. Contemni igitur se videns sciebat, nec in quem iam vindictam inferret inueniebat. Videbat nanque desæuentium manus carnificum plus in eo inuenire vulneris quam cor potis, solumque ingentem spiritum ei stultitiam exprobrare suam quod prouocabat veritatis normam. Quapropter credens quoddam causam confusionis auerteret, si personam quæ se spreuerat absentaret, minusque Dacianus crubesceret, si Vincentium populus non videret, iussit eum à publico remoueri, sed nec sic quidem caret supplicio. Contusa quod iacebat testa subternitur, vt vis acuminis concisam molè superiecti corporis plus discinderet, atque reddita tormentis membra que fecarent obuia suscipere fragmenta. Fallitur tamen vincendi opinione cæca crudelitas: Nam diuina bonitas dilectum suum amplius in confessione comitata infert nouam tenebris lucem, & tabernaculum splendidum obscurum reddit ergastulum. Fouebat laceros artus medica Dei manus, & venustiori pristinae sanitate augmèto fossi lateris dâna supplebat. In solita igitur huius luminis claritate percussis obstupere custodes, quin & vocem angelis hymnum Deo concinentibus, mens pallidi ianitoris expauit. Currit exanimis minister ad præsidem, quem grauius relatio nunciij quam ictus percussit gladij: & cum non posset ex magnitudine rei tacere quod viderat, tremor iudicem occupat, dolor lacerat, furor inflammat: & ne in pœnis Vincentius vincens gloriam martyrij obtineret: Citius, inquit, Dacianus, producat eum à carcere, ne dum insitum rebellem punire, videamur eum potius victoriam coronare. Proferatur itaque ex illo tetrici carceris baratro, celestis quidem gratia pulchrior, & si adhuc esset passurus, robustior. Sed vbi desiderium ad regni vocationem tendentis nullo pœnarum, vel mortis genere frangendum intelligit, iubet inuida mens lenioris strati fulcra substitui, ac blandiori cum requie confoueri, scilicet vt si amoto paululum carnifice animam quietus exhalaret, diceretur non esse occisus, sed mortuus: quasi non eum pœna peremerit, cum quo & pœna simul perierit. Interea beatum Vincentium celestis aula suscepit, ac beatæ felicitatis munere donat. Ad cuius ingressum angelici lætantur spiritus, omnèque simul conciuies gratulantur sancti. Nôsq; tibi gratias agimus domine Iesu, quod anima tuo digna consortio quæ pertinax tulit supplicium, mendax fugit obsequium: & quæ fuit contenta persecutor quo fureret, sit designata quod parceret. Cognito igitur sancto eius abscessu, iudex insanus, & quia Christus vicisset in Vincentio nescius, Dacianus illius sibi promittit cadaveris expositione vindictam, cuius gemit ex virtute victoriam. Feris nanque & canibus decepta furoris superbia absumendum proici mandata licitoribus, vt tali pastu eorum impleat ventrem, quorum ipse gerebat mentem. Sed vt diuinis excrecentibus beneficiis maioris victoriæ Vincentio gratia conferatur, mittitur coruus aus inimica cadaueribus, expositas corporis dapes seruatura ieiuna. Hinc fratres dilectissimi, hinc aduertite distincta meritum obsequia. Hehas quoddam impias Achab vel Iezabelis manus cautè declinans, in deser-

3. Reg. 17.

* alias contamine.

to coruis ministrantibus pascitur: assertor autem veritatis Vincentius Daciani rabie peremptus, feris exponitur consumendus, sed coruo famulante seruatur illæsus. Obtinuit ergo Helias diuino nutu coruis præstantibus quo aleretur, præstitum est Vincentio obsequente quoque coruo ne comederetur. Qui vt cælitus se custodem designatum ostenderet, aduentantes reliquas aues eminus nõ legni impetu perturbabat, inter quas immanem quoque lupum propius accedentem, veluti qui commissum thesaurum sacrilega audacia attaminare præsumeret, pennis & aliis deuberans procul abegit. Sed ille quod non tam ad inferendam venisset iniuriam, quam ad augendam miraculi pompam, quadam sui habitudine stupidus indicabat. O impudens furor, & stulta vafania! Coruus obsequitur, lupus veneratur, Dacianus persequitur, nec erubescit velle se adhuc ferox perdere, quem mansuetacta bestialis feritas satagebat protegere. Vnde ad occulendam martyris laudem non iam secretum; sed profundum elegit, credens sibi ad delitescendam eius gloriam non claustra fidem seruatura, sed maria, quasi non idem elemèti dominus esset, per quem dudum ei carceris abdita celestis fulgore radiata micuissent. Datur nauis mergendum corpus in fluctibus, vt ad auxilium saltem æquora proficerent, cui ad vincendum Christi militem terra defecisset. Enauigatis itaque magna ex parte freti gurgitibus proiectum inter sorbentes vndas præpotens est Dei dextera consecuta, & quæ spiritum intulerat in cælum, corpus mox retulit ad sepulchrum. Sic prædicator veritatis charissimi nec tormentorum vincitur pœnis, nec tenebrosi carceris superatur angustiis. Non bestiis dilaniatur, non profundo celatur, sed littori redditur, præconio diffamatur, vt qui verè confessus fuerat nomen deitatis, veritatis sibi adesse experiretur diuinæ suffragia bonitatis. Cuius gloriosam virtute vitam ita preciosa mortis gratia decorauit, vt quod viuendo docuit, moriendo constanter astrueret: eratque consequens quatenus ad eius visionem per mortem attingeret, quem probabilis vitæ conuersione semper attestatus fuisset, sciens quod de contemptu præsentis vitæ gloria surgit beatitudinis æternæ, præstante domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat, &c.

EIVSDEM DE S. VINCENTIO martyre in Basilica restituta, & de corpore spiritali post resurrectionem, Homil.

Est sermo 102. tom. 9. lib. 7.

* al. fratres quod quia istum honorè.

OCulis fidei certantem expectauimus martyrem Vincentium, & amauimus totum, inuisibiliter pulchrum. Qualis enim decoris habebat spiritum, cuius fuit & cadauer inuictum? Dominum confessus est viuus; inimicum superauit & mortuus. Quid putamus fratres? Quod istum honorem prouidentia & consilium omnipotentis creatoris cum etiam defuncto corpori derulit, martyr aliquid præstitit? Quid enim si non sepeliretur? ignorabat ille vnde suscitaretur? illi & in victoria corona, & in resurrectione seruata est vita æterna: Sed de corpore eius, Ecclesiæ præstita est consolationis memoria. Sic plerum-

que Deus de feris suis præstat feris suis quædam dignatione, * donans quæ magis proficit ei cui donatur, quam ei de quo datur. Sic Heliam sanctum Deus per auem pascebat: Non autem misericordia Dei, & omnipotentia defecerat, vt semper sic pasceret. Mittitur tamen pascedens ad viduam: non quia non erat, quomodo Dei seruus aleretur: sed vt fidelis vidua benedictionem mereretur. Præstitit ergo sanctorum martyrum corpora Ecclesijs suis ad memorias orationum, non ad glorias martyrum. Illi enim habent integram gloriam suam apud creatorem suum. Nec ipsi corpori aliqui timent, quoniam non est quod timeant. Magis si parcant corpori, nocent & corpori. Si autem per fidem non parcant corpori, præstant & corpori. Ecce hoc attendite, & fidem vestram interrogate. Sanctus Vincentius si formidine tormentorum negaret Christum, videretur corpori pepercisse. Quadam autem conditione mortali, corpore solueretur. Quid ageret in resurrectione, cum in æternum ignem præcipitaretur? Negans Christum, negatur à Christo: Qui negauerit me, inquit, coram hominibus, negabo eum coram patre meo qui est in cælis. Ecce negaret, quiescerent illi tortores, & vulnerato animo sanum esset corpus: imò occiso animo, viuere corpus. Quid prodesset in æternum mortuo breuis corporis vita? Veniet dies, quam commemorat Dominus, quando omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem eius, & procedent: Sed cum magna differentia. Omnes procedent: sed non omnes ad eandem rem procedent. Omnes surrecturi, sed non omnes immutandi. Qui enim benefecerunt, inquit, in resurrectionem vitæ: qui autem malè, in resurrectionem iudicij. Cum dicit, omnes qui in monumentis sunt, proculdubio manifestat corporum resurrectionem. Iudicium autem cum audis, ne tibi tanquam de temporalis iudicij blanditiis, ponitur iudicium pro pœna æterna. Secundum hoc dictum est: Qui autem non credit, iam iudicatus est. Hæc ergo differentia separatura est iustos ab iniustis, fideles ab infidelibus, confessores à negatoribus, amatores vitæ perituræ ab amatoribus vitæ æternæ. Separatura est illa discretio: Et ibunt iusti in vitam æternam, impij verò in ignem æternum. Ibi cum corpore torquebuntur, qui corpori pepercerunt. Timendo enim tormenta corporis, corpori pepercerunt: & parcendo corpori Christum negauerunt: & negando Christum æternas etiam corpori distulerunt: Si distulerunt, nunquid abstulerunt? Ergo prudentes martyres Christi, non sua corpora contempserunt peruerfa est ista, & mundana philosophia eorum, qui non credunt corporum resurrectionem. Videntur enim sibi quasi magni corporis contemptores: quia ipsa corpora quasi pro carceribus se habere arbitrantur: quod detrusas putant animas, quod alibi ante peccauerunt. Deus autem noster & corpus fecit, & Spiritum, & vtriusque creator est, vtriusque recreator: vtriusque institutor, vtriusque etiam restitutor. Non ergo carnem tanquam inimicam vel contempserunt, vel persecuti sunt martyres. nemo enim vnquam carnem suam odio habuit; magis ei consuluerunt quando eam negligere videbantur, quando in ea fideliter persistentes, temporalia tormenta tolerabant, æternam etiam ipsi carnali

Luc. 12.

Ioan. 5.

Ioan. 3.

Matth. 25.

* alias pœnis æternis etiam corpora distulerunt.

gloriam comparabant. Quæ sit autem futura in resurrectione gloria carnis huius quis explicet verbis? Nemo adhuc nostrum habendo expertus est. Nunc carnem onerosam portamus, quia indigam, quia infirmam, quia mortalem, quia corruptibilem; corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam. Sed noli hoc in resurrectione timere. Oportet ut corruptibile hoc induat incorruptionem, & mortale hoc induat immortalitatem. Quod nunc est onus, erit honor: quod nunc sarcina, tunc leuamen. Non enim habebit pondus, ut corpus habere te sentias. Videre, charissimi, quando sanum est corpus nostrum etiam hoc fragile atque mortale, quando suarum partium temperamento moderatum est, quando in eo nihil eius aduersus aliud rixatur, non calor superat & urget algorem, non copia frigoris feruor extinguitur, & dum luctatur affligit, non humorem ficitas sorbet, non inundat humor & premit: sed omnia quibus constat concorditer inter se iunctura librata sunt, quæ sanitas dicitur: Est autem ut breuiter dicam sanitas corporis, eorum concordia quibus constat. Hæc ergo sanitas, id est membrorum humorumque concordia in re corruptibili, in re egna & infirma, in re quæ adhuc esurire & sitire potest, stando lassari, sedendo refici, rursus sedendo lassari, esuriendo deficere, vescendo reficere: non succurrere defectionibus præteritis nisi alijs inchoatis: quicquid enim aliud ad refectiorem ceperis lassus, initium est alterius lassitudinis: quia in te quam sumpsisti ut succurreres, si perseveres, & inde fatigaberis: in hoc ergo infirmo & corruptibili corpore, quid est ipsa sanitas qualiscunque? Neque enim hæc, quæ in carne mortali, & corruptibili dicitur sanitas, villo modo angelorum sanitati comparanda est, quorum nobis æqualitas in resurrectione promittitur. Hæc tamen sanitas, ut dixi, qualiscunque quid habet delectationis, quam exoptabile bonum est omnibus? Quantam rem habet pauper, cum hanc solam habet; quantum non habet diues, cum hanc solam non habet? Quid se iactat copiosum? Febris lectum non formidat argenteum: Non timet pompam diuitis, non timetiacula bellatoris. Quid ergo sanitas hæc ipsa, quam rectè martyres contempserunt: quia in ipsa carne aliam sperauerunt? Tamen quia illam nondum experti sumus: ex ista quam nouimus, illam utcumque conijciamus. Quid est sanitas? Si dicas mihi, quid est videre; quantum ad corpus attinet respondebo tibi fortasse formas coloreque sentire. Si dicas mihi, quid est audire, respondebo sonos sentire. Si dicas, quid est olfacere, respondebo odores sentire. Quid est tangere, dura vel mollia, calida vel frigida, aspera & lenia, grauiam vel leuia sentire. Quid est sanitas? * nihil sentire. Sed & hæc ipsa in nobis modo aliorum comparatione vilescunt. Acute vides, acutius te forsitan aquila: Acute audis, sunt bestiolæ quæ audiunt acutius. Acute olfacis, carnem sagacem non vincis. Acute saporibus gustando diuidas, sunt animalia quæ inexpertas herbas discernunt, & quod est noxium non attingunt. Nam tu quamlibet acutè discernas cibum; imprudens irruis in venenum. Acute sentis tangendo, quam multas aues ætatem futuram præsentiant, & loca demutant: hyemem imminere præsentiant, ad loca calidiora demigrant. Quod tu cum veneris sentis; antequam veniat * illa præsentit. Et hoc

Sap. 9.

1. Cor. 15.

* al. sentire nihil aduersum.

* al. illa præsentit.

ipsum quod in sanitate laudauit, nihil sentit lapsus, nihil arbor, nihil cadauer. Nam prætes ille Dacianus in corde nihil sentiebat, quando in nihil sentiens cadauer sciebat. Quid enim iam faciebat nihil sentienti, qui potuit & a sentiente superari? Fecit tamen quicquid potuit, fecit iratus. Sed qui iam nihil * in palam patebatur, in occulto coronabatur. Tenebat enim sententiam domini sui. Qui cum veller nos securos facere de his qui corpus occidunt; Nolite, inquit, timere eos qui corpus occidunt, & postea non habent quid faciant. Quomodo postea non habent quid faciãt, quando insanus ille de Vincentij corpore tanta fecit? Sed Vincentio quid fecit, qui etiam * sentiens nihil fecit? Ergo non sit non sentire, ut nō sentit lapis, ut non sentit arbor, ut non sentit cadauer: sed viuere in corpore, & nihil ex eius onere sentire, hoc est sanum esse. Et tamen quantumlibet sit homo in hac vita sanus, sentit etiam sani corporis pondus. Aggrauat animam etiam sanum corpus quod corrumpitur, id est corruptibile. Aggrauat animam, id est non obtemperat animæ ad nutum omnis voluntatis. Obtemperat in multis. Mouet manus ad operandum, pedes ad ambulandum, linguam ad loquendum, oculos ad videndum, ad sentiendas voces intendit auditum. In his omnibus corpus obsequitur. Mutandi loci cupiditas sentit onus, sentit pondus. Non tanta facilitate mouetur corpus ad perueniendum, quod desiderat. Desiderat aliquis amicum videre in corpore constitutus in corpore constitutum. Illum nouit esse in longinquo, multas mansiones interiacent. Animo iam præcessit: corpore quando peruenit, tunc sentit quale onus portet. Non potuit ad celeritatem præsumptam obedire voluntati pondus carnis: non potuit ea celeritate rapi qua voluit, qua eam portat animus. Tardū & onerosum est. Putamus ne habet aliquid ipsum corpus, unde probetur velocitas corporis? Pedes dicemus? Quid tardius? Ipsi sunt qui perueniunt, & desideria vix sequuntur, & molimenta moliendo perueniunt: Sed fac quemquam ita velocem ut sunt quædam animalia, quibus nec comparanda est velocitas nostra: Fac quemquam ita velocem, ut sunt aues: non eo ictu peruenit quo voluerit. Diu volant aues migrando, & aliquando fessæ insidunt arboribus nauium. Ergo si etiam sicut aues volare possemus, præ desiderio perueniendi tardi essemus. Cum verò fuerit corpus spiritale, de quo dictum est, Seminatur corpus animale, surgat corpus spiritale: quanta ibi facilitas, quanta celeritas, quanta obediencia volentis? In nullo pondus, in nullo egestas, in nullo lassitudo, in nullo ex alia parte renitentia & reluctatio. Quale illud corpus erat, quod Dominus per claustra traiecit? Intendite obsecro, si possim adiuvante Domino qualibuscumque verbis expectationi vestræ aut satisfacere, aut non multum deesse. Nam nobis occasio est de corpore spiritali aliquid dispartit ex passione Martyris, a quo sic vidimus & mirati sumus corpus inter tormēta contemni. Diximus enim quia non parcedo corpori, eidē etiam corpori cōsulebat: ne forte fugiēdo tēporales pœnas, & Christum negando, idē ipsum corpus pœnis sempiternis & atrocissimis suppliciiis destinaret. Hinc ergo hortari vos cupiēs, & me ipsum ad præsentia contemnenda, futura speranda: etenim in hoc habitaculo ingemiscimus grauati, & tamen

* al. à palam sentiente patebatur.

Matth. 10.

* al. non sentiens.

Sap. 9.

1. Cor. 15.

moti

2. Cor. 3. mori nolumus, & exui pondere formidamus: nolumus enim spoliari, sed superneffiri, ut absorbeatur mortale a vita. Hac ergo occasione de spiritali corpore suscepi aliquid loqui vobis, & primitus commendandam putavi hanc ipsam huius fragilis, & corruptibilis corporis sanitatem ut ex ipsa magnum aliquid inueniamus. In ipsa sanitate nihil sentire: etenim multa habemus intus in visceribus nostris. Quis ea nostrum sciret, nisi in corporibus laniatis videret? Viscera nostra, interiora nostra, quæ dicuntur intestina, unde nouimus? Et tunc est bonum quando illa non sentimus. Quando enim illa non sentimus, tunc sani sumus. Dicis alicui: Obserua stomachum. Respondet tibi. Quid est stomachus? Felix ignorantia: Nescit ubi habeat, quod semper sanum habet. Si sanum non esset, sentiret; si sentiret: non bono suo sciret. Sed quamuis laudata corporis sanitate venimus ad celeritatem motus: & inuenimus nos plumbeos quodammodo. Quanta est celeritas celestium corporum: Vis nosse quanta sit? Intueris Solem, & tibi videtur quasi non moueatur, & tamen mouetur. Fortè dicis: Mouetur, sed tardius. Vis nosse quanta celeritate mouetur? vis ratione colligere, quod non sentis aspectu? Si recta via ab Oriente vsque in Occidentem in hac terra veredis quique curreret, per quot dies perueniret, qualibet equorū velocitate ferretur, quot mansiones ageret? Spatium itineris ab initio Orientis vsque ad finem Occidentis Sol qui tibi videtur stare vno die conficit: & vna nocte ad ortum redit. Nolo dicere, quia obscurum est, & ad persuadendum difficile, vel fortassis incertum, quam sint spatia celestia multo quam terrestria latiora. Cum ergo videamus tantam celeritatem celestium corporum quæ nobis videntur cum attenduntur non moueri: cui celeritati comparete possumus corpus angelicum? Assuerunt etiam & quando voluerunt se conspicuos tangendosque præbuerunt. Lauit Angelis pedes Abraham. Non solum lauī illa corpora: verum etiam contrēctauerunt. Apparuerunt, ut voluerunt, quando voluerunt, quibus voluerunt. Nihil difficultatis, nihil omnino tarditatis sentiunt. Sed non eos videmus currentes, non eos videmus de loco in locum migrantes: ut nossemus ab oculis hominum discedentes, quando voluerunt peruenire. Non est ergo vnde etiam de istis euidentissimum celeritatis huius præbeamus exemplum. Omittamus incognita, & de inexpertis nihil temerè præsumere audeamus. In hoc ipso corpore quod gestamus inuenio aliquid cuius ineffabilem mirer celeritatem. Quid est hoc? Radius oculi nostri, quo tangimus quicquid cernimus. Quod enim vides, oculi tui radio contingis. Si velis videre longius, & interponatur aliquod corpus, irruit radius in corpus obiectum, & transire non permittit ad id quod videre desideras, & dicis impediēti. Exi, obstat mihi. Columnam vis videre, homo in medio stat, impedit aciem tuā. Radius tuus emissus est, sed peruenit vsque ad hominē, vsque ad columnam peruenire non sinitur. Incurrit in aliud aliquid: non permittitur. Ecce qui tibi obstat, discessit: medio, peruenit acies quo volebat. Modo discute, & si potes inueni atque responde, vtrum acies ista, radius iste oculi tui citius peruenit ad proximum, tardius ad longinquum. Vidisti hominem in proximo constitutum, tanta mora

illum vidisti, tanta mora ad eum radium oculi tui tendisti, tanta mora ad eum oculi tui radio peruenisti: quanta mora peruenis & ad illam columnam quam volebas videre, & quia interpositus erat non poteris. Non ad ipsum citius, & ad illam tardius. Ecce ipse in proximo erat, & illa longius. Si ambulare velles, citius ad hominem quam ad columnam peruenires. Quia videre voluisti, tam citò ad hominem, quam ad columnam peruenisti. Nihil est hoc de columna & de homine. Iace adhuc oculos. Vides longe patientem. Mitte longius, peruenis ad Solem. Quantum est inter te & solem? Quis illa interualla metiatur? Quis villo acumine cogitationis estimer quantum à te longe sit Sol? Et tamen mox ut oculum aperueris: ecce tu hic es, radius tuus ubi est? Mox ut videre voluisti, videndo peruenisti. Non quæstisti machinas quibus niteteris non scalas quibus ascenderes, non funes quibus leuaretis, non pennas quibus volares. Oculum aperuisse, hoc est peruenisse. Quid est ergo ista celeritas? Quanta est? Quid sibi vult. Corporis nostri est, de carne nostra emittitur. Radios nos habemus, & non miramur. Videndo vrimur, considerando expauescimus. Non inuenis aliquid quod huic compares celeritati: quantum attinet ad corporis celeritatem. Merito huic celeritati Apostolus Paulus facilitatem resurrectionis comparauit dicens: In ictu oculi. Ictus oculi est, non in palpebris claudendis & aperiendis. Nam hoc tardius agitur, quam videtur. Tardius palpebram leuas, quam dirigit radiū. Citius radius tuus peruenit ad cælum, quam palpebra leuata ad supercilium. Videtis quid sit ictus oculi: Videtis quam facilitatem Apostolus resurrectioni corporum dederit. Quam tardè ista creata atque formata sunt. Recolamus moras conceptus, & in ipsi vteris matrum coalescentium membra formata, diebus certis, mensibus multis, quousque illud quod intus creati atque formatum est proferatur in lucem. Deinde quanta mora crescit, quanta mora succedat adolescentia pueritiæ, iuuentus adolescentiæ, senectus iuuentuti, mors omnibus. Accedit etiam alia mora. Videtur integrum, recens cadauer in putredinem soluitur: & ad ipsam resolutionem necessaria sunt tempora, donec in tabè defuat, siccetur in cinere. Et ab ipsis primordiis vteri vsque ad cinerem extremū sepulchri quanta interiacet mora? Quot dies, quæ temporū spacia? Venit ad resurgendum: in ictu oculi reparatur. Attendite ergo fratres, & comparete quæ comparanda sunt, rebus quibus comparanda sunt. Celerius mouetur ista caro in ambulando, quam formata est, quam nutrita est, quam creuit, quam ad habitū iuuenitè peruenit, integramque ætatem & staturam percepit. Celerius mouetur in ambulando, quam hoc in illa fiat. Porro autem resurrectio fiet in ictu oculi. Quanta erit celeritas mouendi, si tanta potuit resurgendi? Laniata sunt corpora a fruentibus. Toto licet mundo dissipentur membra mortuorum, pertotam terram cineres dispergantur: de toto tam grandi sinu totum quod sparsum est in ictu oculi reparatur. Miramur radiorum nostrorum qui funduntur ex oculis nimiam quandam & nisi experiremur incredibilem celeritatem: mirabilior est in corpore, quod futurum est, spiritalis facilitas. In ictu quidem oculi resurget. Sed dominus non

1. Cor. 15.

ster quod radius oculi nostri non potest, corpus etiam per claustra traiecit. Post resurrectionem in loco vno constitutus discipulis suis, subito apparuit ostiis clausis. Quam nos videre non possumus, ille potuit & intrare. Nemo dicat: Hoc quidem potuit, sed domini corpus. Nunquid continuo etiam meum poterit? Et hinc accipe à Spiritu qui de Apostolo loquebatur plenam securitatem. De ipso quippe domino dictum est: Qui transfigurabit corpus humilitatis nostræ conforme corpori gloriæ suæ. De isto ergo tali corpore, de huius corporis tanta facilitate, tanta celeritate, tanta sanitate, nihil temerè ac præsumenter definire audeat humana fragilitas. Quales erimus, sciemus cum fuerimus. Antequam simus, temerarij non simus, ne illud non simus. Querit aliquando humana curiositas, & dicit sibi: Putasne per illud spiritale corpus videbimus Deum? Citò quidem responderi potest. In loco non videtur Deus, per partes non videtur Deus: spacijs diffusis, interuallisque separatus, non videtur Deus: Quamuis impleat cælum & terram, non ideo tamen dimidius est in cælo, dimidius in terra. Nam aer iste si implet cælum & terram: pars eius quæ in cælo est non est in terra. Et quicquid aqua implet, implet quidem spacium quo capitur: sed dimidia est in dimidio spacio: dimidia in alio dimidio, tota in toto. Non est tale aliquid Deus. Hoc omnino non dubitare: quoniam non est corpus Deus. Per spacia diffundi, locis capi, habere partes dimidias, tertias, quartas, totas: corporum proprium est. Nihil tale Deus: quia vbique totus Deus. Non alibi dimidius, & alibi alio dimidio constitutus: sed vbique totus. Implet cælum & terram: sed totus est in cælo, totus in terra. In principio erat verbum. Vt etiam de ipso filio hoc idem audias, quia & filius cum patre vnus est Deus: non equales mole, sed diuinitate. In principio erat verbum, & verbū erat apud Deum, & Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil. Et paulò post: Et lux luxit in tenebris. Iste vnigenitus totus manens apud patrem, totus lucet in tenebris, totus in cælo, totus in terra: totus in virgine; totus in infante, non alternis temporibus tanquam de loco ad locum migrando. Nam & totus es in domo tua, & totus in ecclesia. Sed quando in ecclesia, non in domo tua: quando in domo tua, non in ecclesia. Non ergo ille sic totus in cælo, totus in terra, totus in virgine, totus in infante: vt aliud nihil commemorem quasi migrando de cælo in terram, de terra in virginem, de virgine in infantem, sed vbique simul totus. Non enim quasi aqua refunditur, aut quasi terra molimine separatur atque transfertur. Quando totus in terra est, cælum non deserit. Sed & cum cælum implet, à terra non recedit. Atingit enim à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Si ergo substantiam quæ non videtur in loco, poterunt vel tunc corporales oculi videre eum fuerit corpus spiritale, si poterunt aliqua vi occulta, aliqua vi inexperta & prorsus incognita, nec vlla æstimatione percepta, si poterunt, possint. Oculis enim videmus, non nostris oculis inuidemus. Tantum non conemur Deum perducere ad locum, non conemur Deum includere in loco, non conemur Deum per spacia locorum quasi aliqua mole diffundere, nō audeamus hoc, non

cogitemus. Maneat substantia diuinitatis in sua & propria dignitate. Nos certè quam possumus in melius mittemus, non Deum in deterius commutemus. Maxime quia definitum aliquid inde in scriptura non inuenimus, aut nondum inuenimus. Nam neque hoc audeo præsumere, non in ea esse quod valeat inueniri. Aut non est, aut later, aut me later. Si quid in alterutram partem potuerit ab aliquo inueniri, libenter accipio, & me instructum, nisi gratias egero non homini dicenti, sed ei qui per hominem docet, ingratus ero. Absit autem vt dator gratiæ, me esse permittat ingratum. Hoc tantum dico, quia oculi qui per interualla locorum vident quod vident, id est, vt spacium sit inter videntem, & illud quod videtur, aliter enim isti oculi non vident, nam si ab eis aliquid multum in loginquo remoueris, ideo non vident, quia radij ad longè posita non perueniunt, si autem ad eos aliquid propinquius admoventis, nisi sit interuallum aliquod inter oculos videntis, & corpus quod videtur, videri omnino non potest, nam si propius admovento oculos ipsos quibus aliquid videtur contingas, perdito spacio amittitur visio. Hoc ergo dico, quoniam tales oculi qui nō nisi per interualla & spacia locorum vident quicquid vident: nec nunc possunt videre Deum, nec tunc poterunt, quia ille non est in loco. Aut ergo aliud erit quod videre possint, & quod in loco videri non potest: aut si manebit in eis nō posse videre nisi in loco: non videbunt eum qui non est in loco. Hoc autem donec de spiritali corpore diligentius requiratur, quod aut intelligatur aut rectè credatur, teneamus corpus resurrecturum, teneamus formam corporis nostri hanc futuram quam vel Christus exhibuit, vel in occulto promissit. Teneamus corpus spiritale futurum non animale, sicut nunc est. Euidenter enim expressum est, & contradici non potest. Seminatur corpus animale, resurgit corpus spiritale. Teneamus patrem & filium & spiritum sanctum natura propria: substantia propria, pariter & æqualiter esse inuisibilem, pariter & æqualiter credamus immortalè: pariter & æqualiter credamus incorruptibilem. Vno autem loco, simul hæc posuit Apostolus, Regi autem secularum, immortalis, inuisibili, incorruptibili, soli Deo, honor & gloria in secula seculorum, Amen. Deus solus, pater & filius & spiritus sanctus, immortalis, inuisibilis, incorruptibilis: non modò inuisibilis, & postea visibilis: quia non modò incorruptibilis, & postea corruptibilis. Sicut immortalis semper, sicut incorruptibilis semper, ita & inuisibilis semper. Si mutatur inuisibilitas: metuendum est, ne mutetur immortalitas. Puto propterea ipse Apostolus inuisibilem in medio posuit, inter immortalem & incorruptibilem. De quo ambigi poterat, ne posset euerti, ex vtroque latere communiuit. Teneamus istam indeclinabilem confessionem. Non est simile offendere in creaturam, & offendere in creatorem. Certè qualitates creaturarum differendo quæramus, & si in aliquo fallimur, in quod peruenimus in eo ambulemus. Tunc enim si quid aliter sapimus: & hoc nobis Deus reuelabit, vnde hesterno die diutius disputauimus. Beati mundi corde: quoniam ipsi Deum videbunt. Nos mundandis cordibus modis omnibus instemus, omni conatu inuigilemus: omni prece quantum possumus impetremus, vt cor mundemus. Et si de his

quæ forinsecus sunt cogitamus: Mundate, ait, quæ intus sunt: & quæ foris sunt mundata erunt. Fortassis alicui videatur tam clarū esse testimonium de carne quam de corde: quia scriptum est: Videbit omnis caro salutare Dei. Habemus de corde euentissimum testimonium, Beati mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Habemus & de carne: Videbit omnis caro salutare Dei. Iam quis dubitaret visionem Dei carni esse promissam; nisi moueret, quid est salutare Dei? Imò quia non mouet, non enim dubij sumus, salutare Dei Christus dominus est. Dominus itaque noster Iesus Christus: in sola diuinitate videretur, nemo dubitaret carnem visuram esse substantiam Dei, quia videbit omnis caro salutare Dei. Quia verò Dominus noster Iesus Christus, & oculis cordis, mundis, perfectis, Deo plenis videri potest quantum attinet ad eius diuinitatem, visus est autem & in corpore, secundum quod scriptum est, Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, vnde scio quomodo dictum sit, videbit omnis caro salutare Dei, quia videbit Christum dictum est, nemo dubitet. Sed vtrum in corpore Dominum Christum, an sicut erat in principio verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hinc ambigitur, hoc quæritur. Noli me vrgerè vno testimonio. Citò confiteor, videbit omnis caro Christum Dei. Sed visus est Christus, & in carne, non quidem carne mortali, si adhuc illa spiritalis mutatio carni dicenda est; quia & ipse post resurrectionem sic dixit videntibus & tangentibus, Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habent, sicut me videtis habere. Videbatur & sic. Non solum visus est, sed & videbitur. Et fortè tunc perfectius implebitur quod dictum est omnis caro. Modo enim vidit eum caro: sed non omnis caro: Tunc verò in iudicio venientem cum angelis suis ad iudicandos viuos, & mortuos, cum audierint vocem eius omnes qui in monumentis sunt, & processerint alij ad resurrectionem vitæ, alij ad resurrectionem iudicij: ipsam formam videbunt, quam pro nobis suscipere dignatus est, non solum iusti, sed etiam iniqui, alij ad dexteram, alij ad sinistram: quia & qui occiderunt, videbunt in quem pupugerunt. Videbit ergo omnis caro salutare Dei. Corpus per corpus: quia in vero corpore venit iudicaturus. Sed ad dexteram positus, & in regnum cælorum missis, sic se demonstraturus est quomodo iam in corpore videbatur: & tamen dicebat, Qui diligit me, diligitur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo me ipsum illi. Hoc Iudæus impius nōn videbit. Tollitur enim impius, ne videat claritatem Dei. Simeon iustus vidit eum & corde, quia cognouit infantem: & oculis vidit, quia portauit infantem. Vtroque modo videns eum agnoscens Dei filium, & amplectens de virgine procreatum,

Nunc dimittis, inquit, Domine seruum tuum in pace: quoniam viderunt oculi mei salutare tuum. Videte quid dixerit. Tenebar enim quousque, & oculis videret, quem fide cernebat. Corpus paruulum accepit, corpus amplexus est: corpus videndo, id est, dominum in carne cernendo ait: Viderunt oculi mei salutare tuum. Vnde sis, ne sic videat omnis caro salutare Dei? Ne autem desperemus eum in ea forma venturum ad iudicium quam pro nobis accepit, non in qua semper æqualis patri permansit: audiamus & hinc vocem angelorum. Ante oculos discipulorum suorum cum ferretur in cælum, & illi attendentes, cumque corde desideratum aspectu deducerent, audierunt ab angelis: Viri Galilæi quid statis aspicientes in cælum? Hic Iesus qui acceptus est à vobis: sic veniet quomodo vidistis eum euntem in cælum. Sic ergo sic veniet quomodo abscessit in cælum. Visibilis veniet ad iudicium: quia visibilis abscessit in cælum. Nam si visibilis abscessit & inuisibilis veniet: quomodo sic veniet? Si autem sic veniet, visibilis ergo veniet: & videbit omnis caro salutare Dei. Non hoc ideo dixi, memento quantum potestis vt ea dicamus, vsquequo inuenerimus, quæ nondū nouimus. Quod autem nouimus, non opus est vt discamus: sed Domino adiuuante, doceamur. Nō ergo hoc ideo dixi, quia carnem visuram negaui: sed quia quædam sunt testimonia clariora si forte poterunt inueniri. Nam hoc quod prolatū est, videris quale sit. Pro nobis enim magis faciet, vel pro ipsa veritate, vel pro his qui quasi certo contendunt, carnem non visuram omnino villo modo Deum; nec in resurrectione mortuorum. Nos hinc non contendimus, sed repetendo acutos commemoramus, tardis inculcamus. Licet multis tædiosi simus, dicimus tamen. Deus non videtur in loco, quia non est corpus: quia vbique totus est, quia non in parte minor, & in parte maior est. Hoc firmissimè teneamus. Si autem caro illa tandem acceperit imitationem, vt possit per eam videri quod non videtur in loco: omnino ita sit. Sed quærendum est, vnde doceatur. Et si non docetur, nondum negetur, sed certè vel dubitetur. Ita tamen vt carnem resurrecturam non dubitetur: spiritale corpus futurū ex animali nō dubitetur, corruptibile hoc, & mortale hoc, induere immortalitè, & incorruptionem non dubitetur: vt in quod peruenimus in eo ambulemus. Certè si nimis inquirendo in aliquo fortè deuiamus, saltem in creaturam non in creatorem deuiemus. Conetur vnusquisque quantum potuerit corpus conuertere in Spiritum: dum tamen in corpus non conuertat Deum. Conuersi ad Dominum Deum patrem omnipotentem, puto corde ei quantum potest paruitas nostra, maximas atque vberes gratias agamus, precantes toto animo singularem mansuetudinem eius, vt preces nostras in beneplacito, &c.

IN FESTO CONVERSIO- NIS S. PAVLI APOSTOLI.

Euangel. Matth. 19. Ecce nos reliquimus, &c.

Vide in comm. Confess. non Pont.

S. AVGVST. EPISCOPI Hipponens. in eodem festo, Homilia.

Sermo 14. de
sanctis.

UDI DE Actibus Apostolorum le-
ctio hæc prænnunciata est, ubi Paulus
Apostolus ex persecutore Christiano-
rum, annunciator factus est Chri-
stianorum. Percutens eum Christus & sanans,
occidens & vivificans, occisus agnus à lupis, &
faciens agnum de lupis. Ita enim erat, ut ait præ-
clara prophetia, cum Iacob patriarcha benedice-
ret filiis suis, præsentia tangens, futura prospiciens.
Prædictum enim erat quod in Paulo cõgigit. Erat
autem Paulus, sicut ipse testatur de tribu Benia-
min. Cum autem Iacob benedicens filios suos,
venisset ad benedicendum Benjamin ait de illo,
Benjamin lupus rapax. Quid ergo? Lupus rapax
semper est? Absit, sed qui mane rapit prædam, ad
vesperas dividit escas. Hoc in Apostolo Paulo im-
pletum est, quia & de illo dictum erat. Iam si pla-
cet, audiamus illum mane rapientem, ad vesperas
escas dividetem. Mane, & vespere postquam sunt pro
eo, ac si diceret, Prius rapier, postea dividit escas.
Attendite raptorem, Saulus, inquit, acceptis epu-
lis * à principibus sacerdotum ibat, vbicunque
inveniret Christianos ad sacerdotes attraheret, &
adduceret vtrique puniendos. Ibat spirans, & an-
helans cædes: hoc est, mane rapies. Nam & quan-
do lapidatus est Stephanus primus martyr pro
nomine Christi, evidentius aderat & Saulus, &
sic aderat lapidantibus ut non ei sufficeret si tan-
tum suis manibus lapidaret. Ut enim esset in om-
nium lapidantium manibus, ipse omnium vesti-
menta servabat, magis sæviens omnes adiuvan-
do, quam suis manibus lapidando. Audiuimus,
mane rapier: audiamus ad vespeream qualiter di-
vidat escas. Voce Christi prostratus de cælo, & ac-
cipiens desuper interdictum iam sequendi, cecidit
in faciem suam, prius prosternendus, postea san-
dus. Non enim in illo postea Christus viue-
ret, nisi occideretur in eo quod male ante vixisset.
Quid ergo prostratus audit? Saule, Saule, quid me
persequeris? Durum est tibi contra stimulum cal-
citare. Et ille, Quis es, domine? Et vox desuper:
Ego sum Iesus Nazareus, quem tu persequeris.
Membris adhuc positus in terra, caput clamabat
in cælo, & non dicebat quid persequeris fideles
meos; sed, quid me persequeris ille. Quid me iu-
bes facere? Iam parat se ad obediendum, qui prius

Philipp. 3

Act. 9.

* epistol.

Act. 7.

Act. 9.

sæviabat ad persequendum. Iam formatur ex per-
secutore prædicator, ex lupo ovis, ex hoste miles.
Ovis audiat quid facere debeat. Cæcus sanè fa-
ctus, ut interiore luce fulgeret cor eius. Exterior
lux ad tēpus subtracta est persecutori, ut interior
redderetur prædicatori: & tamen in eo tempore
quo cætera non videbat, Iesum videbat, ita & ipsa
cæcitas eius informabatur ad mysterium creden-
tium, Quisquis in Christum credidit, ipsum intueri
debet. Cætera creatura vilescit, ut creator in cor-
de dulcescat. Videamus ergo. Adductus est ad
Ananiam, & Ananias interpretatur ovis. Ecce lupo
rapax adducitur ad ovem sequendam, non rapi-
endam: & ne rapientem ovis expaulesceret lupo,
ipse pastor de cælo, qui omnia faciebat, nunciavit
lupum venturum ovi, sed non sæviturum, &
tamen tam immanis fama lupum illum præces-
serat, ut non posset ovis audito eius nomine non
conturbari. Nam cum dominus Iesus eidem Ana-
nias nunciasset Saulum venisse, iam ut crederet ad
eum Ananias ire se debere, ait Ananias, Domine,
audiui à multis de viro hoc, quod multa mala in
sanctis tuis operatus est, & nunc literas accepit à
principibus sacerdotum, ut, vbicunque inveni-
ret tui nominis sectatores, pertrahat. Dominus autē
ad illum, Sine, ego illi ostendā quanta illum oportet
pati pro nomine meo. Mira, & magna res ge-
runtur. Lupo sævitiā interdicitur. Lupus ad ovem
captivum ducitur. Tanta autem præcesserat fama
lupi raptoris, ut eius nomine audito, timeret ovis
etiam sub manu pastoris. Confortatur ne iam pu-
tet sævientem, ne timeat timentem. Ab agno pro
ovibus mortuo, fit ovis secunda de lupo. † Ego, in-
quit, illi ostendam, quanta illum oportet pati
pro nomine meo. Vbi terror? Vbi salus? Quod fa-
ciebat contra nomen pastoris, patitur pro nomi-
ne pastoris. O sævitiā, o misericordiā! Vides illum
preparare ferrum, secaturus est, non perempturus.
Curaturus, & non occisurus. Christus dicebat, Ego
illi ostendam quanta illum oportet pati pro nomi-
ne meo. Sed quo fine? Ipsum qui patiebatur au-
dite, Non sunt condignæ passiones huius temporis
ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.
Ac si dicat, Sæviat mundus, fremat mundus, con-
crepet linguis, coruscet armis, quod potest faciat,
quid faciet rei quam accepturi sumus? Appendo
quod patior contra id, quod spero. Hoc nunc sen-
tio, illud credo, & tamen plus est quod credo quā
quod sentio. Quicquid est quod sævit pro nomi-
ne Christi, si potest vivere, tolerabile est, si non
potest vivere, migrare hinc facit. Non extinguit, sed

Rom. 8.

sed accelerat ipsum præmiū, ipsam dulcedinem,
quæ cum venerit, sine fine erit. Opus cum sine,
merces sine fine. Nam & operarius deficeret in
via, nisi attenderet quod accepturus esset. Cum
enim attenderis quid sis accepturus, omnia tibi
erunt vilia, quæ pateris, nec digna æstimabis, pro
quibus illud accipias. Miraberis tantum dari pro
tanto illo labore. Vita nostra Christus est, Chri-
stum attendite. Pati venit, sed glorificari: contem-
ni, sed etiam exaltari: mori, sed etiam resurgere.
Ista cogitantes, fratres charissimi, nō desperemus,
quia et si peccatores sumus, magnum medicum
habemus, ipsum medicum audite. Non enim veni
vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.
Vilitas autem rei gestæ huius hæc est. Apostolus
ipse commemorat in epistolis suis. Dicit enim ad
hoc sibi veniam datam peccatorum suorum, ut
nemo de se desperet, qui fuerit magnis peccatis
inuolutus, & in magnis sceleribus irretitus, quasi
veniam non sit accepturus, si conuersus fuerit ad
eum, qui pendens in cruce pro persecutoribus
oravit dicens, Pater, ignosce illis, quia nesciunt
quid faciunt. Factus est ille ex persecutore prædi-
cator, & doctor gentium. Qui prius, inquit, fui
blasphemus & persecutor & iniuriosus. Vides
quod meritum pro pœna cõsequitur. Gratia enim
salui efficitur de peccatis nostris, largiente ipso
domino nostro Iesu Christo, qui vivit & regnat
in secula seculorum, Amen.

Matth. 9.

Luc. 23.

1. Tim. 1.

† Hic sermo in veteribus finit à versiculo, Ab agno
pro ovibus & cætera, hoc modo.

Ab agno pro ovibus mortuo, fit ovis secunda de
lupo. Deinde ille, cui præcedente dominico can-
taurimus, Deus quis similis tibi, ne fileas, neque
mitescas Deus, qui tamen dicit, venite ad me, &
& discite à me quoniam mitis sum, & humilis cor-
de: videamus quemadmodum vtrunque exhi-
beat: & in se ostendat sua eloquia consonare. Mi-
tis est, & humilis corde, quia sicut ovis ad immo-
landum ductus est, & sicut agnus coram tonden-
te fuit sine voce, sic non aperuit os suum. Ligno
suspensus, pertulit odiorum flammam, sustinuit
ministras pessimi cordis linguas. Quibus linguis
illi percusserunt immaculatum, crucifixerunt ius-
tum. De quorum linguis prædictum erat, Filij ho-
minum dentes eorum arma & sagittæ, & lingua
eorum machæra acuta. Et quid fecit lingua? Gla-
dius acutus quid fecit? Occidit. Quæ occidit? Oc-
cidit vitæ mors, ut à vita occideretur mors. Quid
ergo? Quid fecit lingua eorū gladius acutus? Audi
quid fecit. Vide quod sequitur, Exaltare super cæ-
los, Deus: & super omnem terram gloria tua. Ecce
quid fecit gladius acutus. Exaltatum super cælos
nouimus dominum: non videndo sed credendo.
Super omnem autem terram gloriam eius: legendo,
videndo, credendo. Vide ergo mitem, & humi-
lem corde: ut ad istam gloriam trophæum morti-
ficatæ carnis adduceret. Vide illum mitem. Pen-
dens dicebat, Pater, ignosce illis: quia nesciunt
quid faciunt. Et discite à me, quoniam mitis sum,
& humilis corde. Discamus à te, quoniam mitis
es, & humilis corde. Vbi magis apparere vel de-
buit, vel potuit dignius, quàm in ipsa cruce. Cum
ligno membra penderent, cum clavis cõfixæ ma-
nus, & pedes essent, cum illi adhuc sævirent lin-
guis, cum se fuso sanguine non satiarent, cum
ægotantes medicum non agnoscerent, pater, in-
quit, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Tan-

Luc. 23.

quam diceret, Ego veni ægros curare. Quod me
non agnoscent, febris immanitas facit. Mitis ergo
& humilis corde dicit, Pater ignosce illis, quia nesci-
unt quid faciunt. Quid ergo, ne fileas neque
mitescas Deus? Impleat & hoc. Ecce non siluit.
Clamavit de cælo, Saule, Saule, quid me perse-
queris? Fecit non fileas, exhibuit non fileas, exhibuit
beat & non mitescas. Primò, quia nō pepercit er-
rori eius, quia nō pepercit sævitiæ: quia anhelan-
tem cædes voce prostravit, sævienti lumē eripuit,
captivum sicut diximus ad Ananiam, quem per-
sequens quærebatur adduxit. Ecce non mitis, ecce
sæviens, non in hominem sed in errorem. Parum
est hoc: adhuc non fileat, neque mitescat. Anania
timenti & trementi audito illius lupi famosi no-
mine, ego, inquit, ostendam illi, ego illi ostendam.
Vide minantem, vides adhuc sævientem. Ego illi
ostendam. Ne fileas neque mitescas, Deus. Osten-
de persecutori nō solum bonitatem, verum etiam
severitatem tuam. Ostende, patiat quod fecit:
discat & pati qui faciebat: sentiat & ipse quod
aliis inferebat. Ego, inquit, illi ostendā quæ illum
oporteat pati. Sed tanquā sæviens dicit, & implet
quod dictū est, Ne fileas neque mitescas Deus. Nō
inde recedat. Discite à me quoniam mitis sum, & humi-
lis corde. Ego illi ostendā, quæ illum oporteat pati
pro nomine meo. Ostendisti terrorem, subveni
ne patiat, & pareat quem fecisti, quem inveni-
isti. Minax est, non silet, non mitescit, minatur.
Ego illi ostendam, quæ illum oporteat pati pro
nomine meo. Vbi terror, ibi salus. Qui faciebat
contra nomen, patiat pro nomine. O sævitiā
misericors, vides illum præparare ferrum, sectu-
rus est non perempturus. Curaturus est, non oc-
cisurus: Christus dicebat, Ego illi ostendam, quæ
illum oporteat pati pro nomine meo. Sed quod
fine? Ipsum, qui patiebatur, audi, Non sunt cõ-
dignæ passiones huius temporis: ipse dicit, qui
patiebatur, pro quo nomine patiebatur, & quo
fructu patiebatur. Non sunt condignæ passiones
huius temporis ad futuram gloriam, quæ reue-
labitur in nobis. Sæviat mundus, fremat mun-
dus, increpet linguis, coruscet armis, quicquid
potest, faciat. Quid faciet, ad id quod accepturi
sumus? Appendo quod patior, contra id quod
spero. Hoc sentio, illud credo. Et tamen plus va-
let quod credo, quàm quod sentio. Quicquid est,
quod sævit pro nomine Christi, si potest vivere, to-
lerabile est. Si non potest vivi, migrare hinc fa-
cit. Non extinguit, sed accelerat ipsum præmiū
ipsam dulcedinem, quæ cum venerit, sine fine
erit. Opus cum sine, merces sine fine. Iste ergo
fratres, iste vas electionis, primò Saulus à Saule.
Recordamini enim qui nostis literas Dei, quis
erat Saul. Rex pessimus, persecutor sancti serui
Dei David. Et ipse si meministis, de tribu Benia-
min. Inde iste Saulus, ducto secū tramite sævien-
di, sed in sævitiā non permanens, postea si Saulus
à Saule, Paulus vnde Saulus à rege sævo, cum
superbus, cum sæviens, cum cædes anhelans. Pau-
lus autem vnde, Paulus qui modicus. Paulus hu-
militatis nomē est, Paulus, postquam adductus
est ad magistrum qui ait, Discite à me, quia mi-
tis sum & humilis corde: Inde Paulus: Vsum Lat-
inæ locutionis advertite. Quia paulū modicum
dicitur. Paulopost: videbo te, paululum hinc ex-
pecta. Audi ergo Paulum, Ego sum, inquit, mi-
nimus

Act. 9.

Rom. 8.

nitus Apostolorum. Prorsus ego sum minimus Apostolorum. Et alio loco, Ego sum nouissimus Apostolorum; Et minimus, & nouissimus tanquam simbria de vestimento domini. Quid tam exiguum, quid tam nouissimū quam simbria? Hac tamen tacta mulier à fluxu sanguinis sanata est. In modico isto erat magnus, in minimo grandis habitabat, & tanto minus à se magnum excluderat, quanto magis minor erat. Quid miramur magnum habitare in angusto? magis in minimis habitat. Audi illum dicentem, Super quem requiescet spiritus meus? super humilem, & quietum, & trementem verba mea. Ideo altus habitat in humili, vt humilem exaltet. Excelsus enim est Dominus & humilia respicit: excelsa autē à longe cognoscit. Humilia te, & propinquabit tibi: extolle te & recedet à te. **M**inimus ergo iste quid dicit quod audiuius hodie, Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutē. Multi credunt corde, & erubescunt confiteri ore. Sciatis fratres, prope iam neminem esse paganorum, qui non apud seipsum miretur, & sentiat impleri prophetias de Christo, exaltatum super caelos: quia vident super omnem terram gloriam eius. Sed, cum se inuicem timent, sibi inuicem erubescunt, faciunt à se longē salutem, quia ore confessio fit ad salutem. Quid prodest credidisse ad iustitiam, si os dubitat proferre, quod corde cōceptum est? intus fidem Deus videt: sed parum est, ne confitearis humilem, times superbos, & ei praeponis superbos qui pro te displicuit superbis. Humilem times confiteri filium Dei. Magnum verbum Dei, virtutem Dei, sapientiam Dei non erubescis confiteri. Natum, crucifixum, mortuū erubescis confiteri. Altus, excelsus, & æqualis patri, per quem facta sunt omnia: per quem factus es tu, factus est quod tu: factus est propter te homo, propter te natus, propter te mortuus. Agrote, quo modo sanaberis, qui de medicamento tuo erubescis? Elige tempus, Nunc est tempus postea contemptus ille veniet admirandus: iudicatus ille, veniet iudicaturus: occisus ille, veniet excitaturus, exhortatus ille, veniet honoratus modo & postea: modo in fide res est, postea in manifestatione erit. Elige hoc tempore quam partem teneas in futuro. De Christi nomine erubescis modo hominibus. Ex eo quod erubescis modo, habes erubescere: cū venient in gloria sua redditurus quod promissit bonis, quod minatus est malis, vbi eris tu? Quid facies, si te attendat ille excelsus, & dicat tibi, erubuit de humilitate mea, non eris in claritate mea? Discedat ergo mala verecundia, accedat salubris impudentia, si impudentia dicenda est: sed tamen fratres extorſi mihi vt hoc dicerem, nec timerem prorsus. Nolo enim erubescamus de Christi nomine. Insultetur nobis quod credimus in crucifixū, occisum: planē in occisum. Sed de quo nisi sanguis manaret, chirographum peccatorum nostrorum adhuc maneret: Prorsus in occisum credidi, sed hoc in eo occisū est quod sumpsit de me, non vnde fecit me. Prorsus in occisum credo, sed in quem occisum? Qui venit aliquid, & accepit aliquid. Quis venit? qui cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse: æqualis Deo. Ecce quis venit, quid accepit? sed: semetipsum: exinanivit formam serui accipiens in similitudinem hominum factus: ille factor factus, ille creator creatus: sed in quo factus est &

creatus? in forma serui, accipiendo formam serui non amittendo formam domini. In hac ergo forma serui in eo quod à nobis pro nobis accepit, & natus est, & passus est, & resurrexit, & ascendit in caelum. Quatuor res dixi: natus est, mortuus est, resurrexit, & ascendit in caelum. Duo prima, duo nouissima: Duo prima: natus est, mortuus est: Duo nouissima: resurrexit, ascendit in caelum; in duobus primis conditionem tuam tibi ostendit, in duobus nouissimis mercedis exemplum praebeuit: nasci & mori noueras. Plena est his duobus regio mortalium. Quid hic abundat in omni carne, nisi nasci, & mori? hoc homo cum pecore habet: hac ergo vitam cum pecoribus communē ducimus. Nati sumus, morituri sumus: istud nondum noueras, resurgere & in caelum ascendere: duo noueras, duo non noueras, patere quod suscepit, spera quod ostendit. Quid enim? & si nobis mori, non es moriturus? Quid times, quod vitare nō potes? Times quod est nō nisi erit, & non times quod & si nō nisi non erit. Quid est quod dixi? omnibus hominibus natis constituit Deus mortem, per quam de isto seculo emigrant. Exceptus eris à morte, si exceptus fueris à genere humano. Quid facis? nunquid tibi modo dicitur, elige vtrū velis esse homo. Iam homo es, venisti. Quo modo hinc ex eas cogita: natus es, moriturus es. Fuge, caue, repelle, redime: mortem potes differre, non auferre. Veniet & si nō nisi, veniet quando nescis. Quid ergo times, quod & si nolueris, erit, time potius, quod si nolueris, non erit. Quid est hoc? impiis, infidelibus, blasphemis, periuris, iniquis, & omnibus malis gehennæ ignes ardentis, & æternas flammis minatus est Deus. Primo compara hæc duo mortem ad momentum, & penas in æternum. Times mortem ad momentum, veniet, & si nō nisi: time penas in æternum, non venient, si nolueris. Multo maius est, quod timere debes, & in potestate habes ne veniat tibi, quod times: & maius est, & longe maius, incomparabiliter maius, quod timere debes, & in potestate habes, ne veniat tibi: etenim, si bene vixeris, si male vixeris, moriturus es. Non effugies vt non moriaris, seu viuendo bene, seu viuendo male. At vero si elegeris hic bene viuere, in æternas penas non mitteris: quia vero eligere non potes hic ne moriaris, elige cum viuus ne in æternum moriaris, Hæc est fides, hoc Christus ostendit moriendo & resurgendo, Moriendo ostendit, quod velis nō nisi passurus es: Resurgendo ostendit, quod si bene vixeris accepturus es: hic corde creditur ad iustitiam, ore confessio fit ad salutem. Sed times confiteri ne insultent tibi homines, non qui crediderunt. Nam & ipsi intus credunt, sed ne insultent tibi qui confiteri erubescunt. Audi quod sequitur. Dicit enim scriptura. Omnis, qui crediderit in eum, non confundetur: hæc meditare, in his esto: hæc est esca non ventris, sed mentis. Ille, qui mane rapiebat ipsas escas, ad vesperum diuidebat.

EIVSDEM DE EODEM
festo, Sermo 2.

Apostolus dicit, Misericordiam consecutus sum. **A** confessio, Non ait, misericordiam consecutus sum, quia fidelis eram; sed, vt fidelis essem

*Est fragmentum
2um Hom. 17.
lib. 50. Hom.
10m. 10.
1. Tim. 1.*

misericordiam consecutus sum. Veniamus ad eius primordia; Videamus Saulum scruentem, spectemus furentem, spectemus odia anhelantem, sanguinemque sitientem. Spectemus fratres cum, magnum spectaculum. Ecce post Stephani necem, post effusum testis Dei lapidibus sanguinem vbi vestimenta seruabat lapidatum, vt in eorum etiam manibus lapidaret, tunc dispersi sunt fratres qui erant Hierosolymis congregati, & ille seuiens cui paruum erat vidisse & fudisse sanguinem Stephani, accepit literas à principibus sacerdotum vt iret Damascum, & quoscunque ibi inueniret Christianos victos adduceret. Et ibat. Hæc Pauli via erat, cuius via nondum erat Christus, adhuc Sauli, nondum Pauli. Ibat. Quid habebat in corde, Quid nisi malum? Date mihi merita eius, Si merita quaeris, damnationis sunt non liberationis. Ibat ergo scruente in membra Christi, ibat sanguinem fundere, ibat lupus pastor futurus. Sitiebat. Non enim poterat aliter ire ad illa propter quæ ibat. Et cum sic ambulabat, cogitabat, anhelabat cedes, conducit pedes eius ira, mouet membra odium, dum pergit & ambulat, obtemperat mancipium crudelitatis: & ecce vox de caelo, Saule Saule, quid me persequeris? Ecce quare dixit, Misericordiam consecutus sum: Vt fidelis essem. Erat infidelis, parum est, erat in ipsa infidelitate crudelis, sed misericordiam consecutus est vt fidelis esset. Quid dicitur est Deo dicenti, hoc volo: Ergo Domine ille qui tanta fecit, tanta mala in sanctos tuos facere cupiebat, tali eū misericordia dignum existimas? Hoc volo. An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Habete fidem, sed vt habeatis fidem, orate fide. Sed orate fide non potestis, nisi fidem habeatis. Non enim orat nisi fides. Quomodo enim inuocabunt in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? Aut quomodo prædicabit si non mittantur? Ideo loquimur, quia missi sumus. Audite nos, audite illum per nos: Ergo ait aliquis; Inuocamus Deum, vt det nobis perseverare in his bonis quæ habemus, & addere bona quæ non habemus. Præcessit ergo fides quæ rogat. Certè totum dat Deus. Vt enim daret mihi rogari, vt rogarem prius credidi. Ergo mihi dedit quod credidi, & Deus dedit quod credens orauit. Soluatur quaestio. Non enim parua est. Hoc te video loqui, quia tu prior dedisti aliquid Deo, vt cætera daret tibi. Dedisti quippe illi fidem tuā & orationem tuam, & vbi est quod ait Apostolus: Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit ei, & retribuetur illi? Ecce qualis vis esse? Ergo prior dedisti Deo, & hoc dedisti quod tibi non dedit Deus? Inuenisti vnde dares? Homo mendace vnde habuisti? Ergo vnde dares aliquid habuisti? Quid enim habes quod non accepisti? Ergo de Dei das Deo: Ex eo quod tibi dedit, te accepit? Nam medicitas tua nisi prior, dedisset, inanissima remaneret. Audite vnde hoc euidentius probetis, Ecce vos quia credidistis & accepistis. Quid dicimus de his qui nondum crediderunt quales erāt? Saulus qui nondum crediderat, aut accepit vt crederet, postea quam credidit Christo, tunc cepit inuocare Christum. Ab illo accepit vt crederet & credendo inuocaret, inuocando cætera acciperet. Quid putamus fratres? Saulus antequā

crederet, orabant pro illo qui crediderant au non orabant? Dicatur mihi, si non pro illo orabant, quare dixit Stephanus: Domine ne statuas illis hoc delictum? Orabatur & pro illo, & pro aliis infidelibus vt crederent. Ecce nondum habebant fidem, & orationibus fidelium accipiebant fidem. Nondum habebant quod Deo offerrent, quia nondum erant misericordiam consecuti vt fideles essent. Denique posteaquam Saulus iste conuersus est, vna voce elisus & leuatus est. Elisus persecutor, leuatus prædicator. Posteaquam cepit euangelizare fidem quam aliquando vastabat, quid de se dixit? Eram autem ignotus facie ecclesiis Iudææ quæ sunt in Christo, tantum autē audiebant quia is qui aliquando nos persequabatur, nunc euangelizat fidem quam aliquando vastabat, & in me magnificabant Deum. Nūquid dixit; Et in me magnificabant me? & in me qui euangelizabam fidem quam aliquando vastabam, non me magnificauerunt sed Deum. Ergo ipse fecit vt Saulus deposita tunica veteris peccati pannosa, cædibus sanguinea, vt deposita ista tunica, acciperet tunicam humilitatis, & fieret de Saulo Paulus. Quid est Paulus? Minimus. Ego enim sum minimus Apostolorum. Ecce quid est Paulus. Paulum enim Latine modicum est. Sic loquimur, quando dicimus, Post paulum video te: Paulo post facio illud. Quid est Paulo post? Modico post. Post paulum, post modicum. Quid est Paulus? Quia modicus: modicus, quia nouissimus. Ego enim sum, inquit, nouissimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum ecclesiam Dei. Bene dicis, vnde debuisti damnari, ab eo accepisti vnde debeas coronari. A quo accepit, vultis audire? Nolite me ipsum audire: Nō sum, inquit, dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum ecclesiam Dei. Sed gratia Dei sum id quod sum. Ergo quod eras, iniquitate tua eras: quod es, gratia Dei es. Et gratia eius, inquit, in me vacua non fuit. Ecce euangelizat fidem quam aliquando vastabat, nec gratia ipsa vacat in illo qui ait: In me vacua non fuit, sed plus omnibus illis laboraui, Observa, erigere te cepisti. Vbi es Paule? Certe modicus eras. Plus omnibus illis laboraui. Dic vnde? Quid enim habes quod non accepisti? Statim respexit. Et cum dixisset; Plus omnibus illis laboraui: quasi expaui ad verba sua, & mox subiecit se humilem Paulum. Non autem ego, sed gratia Dei mecum. Ergo fratres mei, vt noueritis etiā fidem à Domino Deo esse nobis, orate pro illis qui nōdum crediderunt, Si quis habet fortè amicum infidelem: moneo illum vt oret pro illo. Vere opus est vt ego illum moneam. Maritus Christianus est, vxor infidelis est, non orat pro vxore sua vt credat? Vxor est Christiana, maritus infidelis est, non orat mulier religiosa pro marito suo vt credat? Quādo hoc orat qui orat, quid orat, nisi vt Deus det illi fidē? Ergo donum Dei est fides. Nemo se extollat, nemo sibi arroget, quasi sibi aliquid dederit, Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

EIVSDEM IN EODEM
Sermo 3.

Quod lectum est modo de sancto Euangelio, hoc & Paulus apostolus dicit, Cuius verba ista

*Est sermo 9.
de verbis Apostoli, 1° tom.
10.*

*1. Cor. 4.
Esa. 66.
Ioan. 1.
Rom. 10.
1. Cor. 1.
Ioan. 1.
Rom. 10.
De gratia & lib. ar. 13.
1. Cor. 15.
Gala. 1.
1. Cor. 15.
1. Cor. 4.
1. Cor. 15.
Philip. 2.*

*Act. 7.
Act. 8.
Act. 9.
De verbis Apostoli. serm. 9.
Act. 9.
1. Tim. 1.
Mat. 20.
Rom. 10.
De gratia & lib. ar. 13.
Rom. 11.
1. Cor. 4.*

*Gala. 1.
De verbis do
mifer. 18.*

*1. Cor. 15.
Paulus, Mini
mus, modicus.*

*De gratia &
lib. ar. 13.
1. Cor. 15.*

*Gala. 1.
1. Cor. 15.
1. Cor. 4.*

1. Cor. 15.

ista sunt, Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Nulla causa fuit veniendi Christo domino, nisi peccatores saluos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla causa est medicinz. Si venit de celo magnus medicus, magnus per totum orbem terrarum iacebat ægrotus: Ipse ægrotus genus humanum est. Sed non omnium est fides. Nouit dominus qui sunt eius. Superbiebant Iudæi, extollebant se, alta sapiebant, iustos se putabant, & dominum colligentem peccatores insuper accusabant. Qui ergo superbiebant, & alta sapiebant, relictæ sunt in montibus, ad nonagintanouem pertinent. Quid est relictæ sunt in montibus? Relictæ sunt in tumore terreno. Quid est ad nonagintanouem pertinent? In sinistra sunt, non in dextera. Nonaginta enim & nouem in sinistra numeratur, vnum adde, ad dexteram transitur. Venit ergo, vt ipse alio loco dicit, Venit filius hominis quærere & saluare quod perierat. Totum enim perierat, ex quo peccauit vnus. Vbi erat totum, perierat totum, sed venit vnus sine peccato, qui saluos faceret à peccato. Isti autem superbiendo quod est peius, & ægrotabant & sanos se esse credebant. Periculosus ægrotant, qui mentem febribus perdididerunt. Illi ridere, & sani plorant, Ridet enim phreneticus, sed non est sanus. Porro autem qui mentis est sanus, plorat phreneticum ridentem. Primum, si duo ista proponas, quid est melius, ridere an plorare? quis non sibi eligat ridere? Denique propter dolorem salubrem penitentiz, in fletu dominus posuit officium, in risu beneficium. Quo modo? Quando ait in Euangelio, Beati qui plorant, quia ridebunt. Ergo in ploratu officium est, in risu præmium sapientiz. Risum enim pro gaudio posuit, non cachinnationem, sed exultationem. Ergo si duo ista proponas, & quæras quid horum sit melius, ridere an plorare, omnis homo plorare non vult, & ridere vult. Porro si addas personas ad istos affectus, & ita proponas cum personis, quid est melius ridere phreneticum, an plorare sanum? elegit sibi homo fletum cum sanitate, quam risum cum amentia. Tantum valet mentis sanitas, vt etiam cum planctu eligatur. Isti enim qui sanos se putabant, multo periculosus & desperatius ægrotabant, & ipsa ægrotudine qua mentes perdididerant, etiam medicum cædebant. Parum est cædebant, dicam totum, non solum cædebant, sed etiam occidebant. Ille autem etiam cum occideretur medicus erat, vapulabat & curabat: patiebatur phreneticum, nec deserebat ægrotum: tenebatur, alligabatur, colaphis percutiebatur, harundine plagas accipiebat, irridebatur, insultabatur ei; postremo audiebatur, damnabatur, ligno suspendebatur, vndique circumfremebatur, & medicus erat. Agnosce phreneticos agnosce & medicum. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Illi perdita mente saniebant, & medici sanguinem sanuendo fundebant, ille autem etiam de ipso sanguine suo ægrotis medicamenta faciebat. Non enim vere frustra dixit, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Orat Christianus, & exauditur, orat Christus & non exauditur? Nam qui exauditur cum patre quia Deus est, quo modo non exauditur homo quod pro nobis factus est? Prorsus exauditus est. Ibi erant, ibi saniebant, de his erant qui re-

prehendebant eum, & dicebant. Ecce cum publicanis & peccatoribus conuescit. Erant in ipso populo à quo ipse medicus occidebatur, & in eius sanguine etiam ipsis antidotum parabatur. Cum enim dominus non solum sanguinem funderet, verum etiam ipsam suam mortem ad medicamenti confectionem impenderet resurrexit ad demonstrandum resurrectionis exemplum. Patientia sua passus est, vt doceret patientiam nostram, & in resurrectione sua præmium patientiz demonstrauit. Item, vt nostis, & omnes confiteamur, Ascendit in cælum, deinde ab eo spiritus sanctus est missus, ante promissus. Dixerat enim discipulis suis, Sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Venit ergo & promissio ipsius, venit spiritus sanctus, impleuit discipulos, ceperunt loqui linguis omnium gentium, signum in illis procedebat vnitatis. Loquebatur enim tunc vnus homo omnibus linguis, quia locutura erat vnitatis Ecclesie in omnibus linguis. Expauerunt qui audiebant. Nouerant enim homines idiotas fuisse, vnus tantum linguæ: & mirabantur ac stupabant, quod vnus linguæ homines vel vt multum deorum, linguis omnium gentium loquerentur: suspensi sunt stupore, perdididerunt elationem, de monte facti sunt valles. Iam si humiles sunt, valles sunt, quod infuderis capiunt, non dimittunt. Si venerit aqua super altitudinem decurrit & defluit: si venerit aqua ad concauum & humilem locum, & capitur & stat. Tales iam illi erant, stupebant, mirabantur, perdididerunt sanitiam. Denique loquente sibi Petro, compuncti sunt, & factum est in illis quod Psalmus prædixerat, Conuersus sum in ærumna, cum configaretur spina. Quid est spina? Compunctio penitentiz. Sic habes & verba ipsa scripturæ in Actibus Apostolorum, Compuncti sunt corde, & dixerunt ad Apostolos, Quid faciemus? Quare dixerunt, quid faciemus? Nouimus quid fecimus. Quid faciemus? Quantum ad nostrum factum pertinet, desperatio est salutis: sit ergo in vestro consilio, si fieri potest, spes aliqua sanitatis. Nouimus quid fecerimus; dicite quid faciamus. Quid est quod fecimus? Non enim quencunque hominem occidimus, & multum mali fecissemus si quemcunque hominem innocentem occidissemus. Latronem elegimus, innocentem occidimus, mortuum elegimus, medicum occidimus, dicite quid faciemus? Et Petrus, Agite penitentiam, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine patris & filij & spiritus sancti: vt * transeatis de nonagintanouem ad centum: quia cum nonaginta & nouem essetis, penitentiam vobis necessariam non putabatis & domino colligente peccatores, & volente eos facere penitentes, insuper insultabatis: Modo ergo compuncti, quia cognouistis peccatum vestrum, agite penitentiam, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine domini nostri Iesu Christi: baptizetur in eius nomine quem occidistis sine crimine, & remittuntur vobis peccata vestra, Reducti sunt in spe, doluerunt, gemuerunt, conuersi sunt, sanati sunt. Ipsi erant illi, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Vnusquisque ergo fratres charissimi, quando audit dominum Iesum Christum non venisse propter iustos sed propter peccatores, non amet esse peccator: Ne forte dicat in corde suo, Si iustus fuero non me amat Christus: si pec-

si peccator fuero amat me, quia propter peccatores descendit, non propter iustos. Respondit enim tibi, Si medicum agnouisti, febrem quare non timuisti? Vtique medicus ad ægrotum venit, constat, sed ideo venit medicus ad ægrotum, ne ille sit semper ægrotus. Quid ergo dicimus? Quid pronunciamus? Quid definimus? Ægrotum amat medicus, an sanum? Quod vult facere amat, non quod inuenit. Ad ægrotum quidem venit, ad sanum non venit. Noli attendere quia ad illum venit, ad illum non venit. Plus enim amat sanum quam ægrotum, Nam, vt noueritis, quia plus amat sanum quam ægrotum, nunquid faceret quod odisset? Ergo Paulum Apostolum attende, Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Dixit, quorum primus ego sum, quomodo erat primus? Ante illum non fuerunt peccatores, tot Iudæi? Ante illum non fuerunt peccatores in genere humano? Ante illum in omnibus hominibus non peccato tenebatur Adâ? Non ante illum fuit qui primus peccauit, & nos omnes in mortem præcipitauit? Quid est, quorum primus ego sum? Ad quos venit, primus ego sum. Sed nec hoc verum est. Primus electus est Petrus, primus Andreas, primi alij Apostoli, tu Apostolus es nouissimus, quomodo dicis quorum primus ego sum? Ego Apostolus nouissimus, primus peccator. Et hoc quomodo primus peccator? Ante te peccauit Petrus, quando ipsum dominum ter negauit. Nolo dicere, quia & ipse nisi peccator inuentus esset, de sinistra ad dexteram non transisset. Quid est ergo, quorum primus ego sum? Quia omnibus peior sum. Ergo peiorem voluit intelligi primum. Quomodo in artificibus, quicunque vult ædificare quid dicit? Quis est hic primus structor? Quis est primus faber? Aut si curari vult, quis est hic primus medicus? Non vti que interrogat quis prior sit ærate, aut quis prior sit professione, sed quis prior sit arte. Quomodo illi in arte primi, sic iste in iniquitate primus. Quare Paulus in iniquitate primus? Recolite Saulum, & inuenietis. Attenditis Paulum, & obliuisti Saulum. Nonne ille est cui ad lapidandum Stephanum manus vna non sufficiebat, & aliorum vestimenta seruabat? Nonne ipse est, qui Ecclesiam vbique persequebatur? Nonne ipse est qui literas acceperat à principibus sacerdotum, quia parum illi erat persequi Christianos qui erant in Hierusalem, sed volebat ad alia loca venire vbi eos inueniret, & ligaret, & puniendos adduceret? Nonne cum iter agens spirat & anhelat ad cædes, de celo percussus est, & vocem domini audiuit ad salutem fulminatus? Dum ambulat prosternitur, vt videat excæcatur. Ipse est ergo qui primus erat persecutor, illo peior non fuit. Audite vnde plus intelligatis. Anania loquebatur ipse dominus Christus, iam illo prostrato, iam erecto, & dicebat ei, Vade ad vicum illum, ibi inuenies Saulum à Tarso Ciliciz, loquere ei, Quoniam vider virum Ananiam intrantem ad se, & baptizantem se. Ille audiuit nomen Sauli, & inter manus ipsius medici tremuit. Quid est autem dulcius? Saulus vnde vocaretur, credo quia recolitis, & propter eos qui non recolunt, commemoratem: Saul erat ille, persecutor Dauid. In Dauid Christus erat, in Dauid Christus

præfigurabatur, in Saule Saulus præfigurabatur, tanquam à Dauid Sauli dictum est de cælo, Saule Saule, quid me persequeris? Ananias ouis interpretatur. Loquebatur oui pastor, & timebat ouis lupum. Tanta huius lupi fama præcesserat, vt non se putaret tutam ouis, nec inter manus pastoris. Et dominus ad illum, quasi ad ouem trementem. Ille enim cum audisset hoc dixit: Domine, audiui de isto homine quanta mala fecit sanctis tuis in Hierusalem, & quomodo dicitur epistolæ accepisse à principibus sacerdotum, vt quoscunque tenuerit, alligatos ducat: Quò me mittis? Ouem ad lupum? Sed ille non audiuit hanc excusationem. Iam enim dixerat paucis ouiculis suis, Ecce mitto vos sicut oues in medio luporum. Si misse sunt oues in medio luporum, quare trepidas ire Anania ad eum qui iam non est lupus? Lupum timebas, sed respondet tibi dominus Deus tuus, De lupo ouem feci, facio de oue pastorem. Quomodo ergo ipse Saulus postea Paulus gratulatur se ad Dei peruenisse misericordiam quia primus, hoc est, excellens in peccatis inuentus est? Et tamen misericordiam consecutus sum, vt in me offenderet Christus Iesus omnem longanimitatem, propter eos qui credituri sunt illi in vitam æternam: vt dicant sibi omnes, Si Paulus sanatus est, ego quare despero? Si tato medico tam desperatus æger sanatus est, ego cur vulneribus meis illas manus non optabo, ad illas manus non festinabo? Vt hoc diceret homines, ideo Saulus factus est ex persecutore Apostolus: quia quò venit medicus, quærit aliquè ibi desperatum, & ipsum sanat, & si pauperrimum inueniat, tamen desperatum inuenit, non ibi quærit mercedem, sed commendat artem. Dicam ergo quod ceperam. Quomodo ergo Saulus tum gratulabatur se à Christo quia peccator erat, assumptum atque sanatum nec dixit, Maneam in peccato, quia propter me venit Christus, non propter iustum: ita & tu quia audieras, quia Christus propter peccatores venit, noli tibi dormire in dulci stratu, sed audi ipsum Paulum dicentem, Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus, Noli amare stratum peccati, totum stratum eius vertisti in infirmitate eius. Dictum est antea, surge, sanus esto, sanitarem ama, & noli rursus per superbum de dextera ire ad sinistram, de valle ad montem, de humilitate ad tumorem. Cum factus fueris sanus, id est, cum iuste ceperis viuere, Deo tribue, non tibi, Non enim laudando te saluus factus es, sed contra te pronunciando. Nam si te laudaueris per superbiam, grauius ægrotabis. Omnis enim qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur.

EIVSDEM IN EODEM Sermo 4.

DE diuinis lectionibus quod dominus admodum dante, me ministrante. Primam lectionem audivimus Apostoli, Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Sed ideo misericordiam consecutus sum, vt in me offenderet Christus Iesus omnem longanimitatem suam ad informationem eorum qui Bibl. Hom. tom. 4. H. credi

1. Thes. 3.

Math. 18.

Luc. 19.

Luc. 6.

Luc. 23.

Luc. 5.

Luc. 24.

Act. 2.

1. Tim. 1.

Math. 4.

Math. 26.

1. Pet. 2.

Act. 2.

Ioan. 18.

Act. 2.

* alius, nomine domini nostri Iesu Christi etc.

Luc. 23.

1. Reg. 18.

Act. 9.

Math. 10.

1. Tim. 1.

Ephes. 5.

Luc. 18.

Es ordine 10. de verbis Apo soli Tom. 10. 1. Tim. 1.

credentur sunt illi in vitam æternam. Hoc de apostolica lectione percepimus. Deinde cantauimus Psalmum exhortantes nos inuicem vna voce, vno corde dicentes, Venite adoremus & prosternamur ei, & fleamus coram domino qui fecit nos, & ibi præueniamus faciem eius in confessione, & in Psalmis iubilemus ei. Post hæc euangelica lectio, decem leprosos mundatos nobis ostendit, & vnum ex eis alienigenam gratias agentem mundatori suo. Has tres lectiones quantum pro tempore possumus pertractemus, dicentes pauca de singulis, & quantum conari possumus, adiuuante domino, non in aliqua eorum sic immorantes vt aliis duabus impedimentum afferamus. Proponit nobis Apostolus scientiam gratiarum actionis. Memento quid vltima euangelica lectio resonet, quomodo Iesus dominus laudat gratias agentem, ingratos improbat mundatos in cute, leprosos in corde. Quid ergo Apostolus? Fidelis, inquit, sermo, & omni acceptione dignus. Quid est iste sermo? Quia Christus Iesus venit in mundum. Vt quid? Peccatores saluos facere. Quid tu? Quorum primus ego sum. Qui dicit, vel non sum peccator, vel non fui, ingratus est saluatori. Nullus hominum in ista quæ ex Adam defluit massa mortalium, nullus omnino hominū non ægrotos, nullus sine gratia Christi sanatus. Quid de paruulis pueris, si ex Adam ægroti? Nam & ipsi portantur ad ecclesiam, & si pedibus illuc currere non possunt, alienis pedibus currunt vt sanentur; accommodat illis mater Ecclesia aliorum pedes vt veniant, aliorum cor vt credant, aliorū linguam vt fateantur, vt quoniam quoddam ægri sunt alio peccante prægrauantur, sic cum hi sani sunt alio pro eis confitente saluentur. Nemo ergo vobis suffurret doctrinas alienas. Hoc ecclesia semper habuit, semper tenuit, hoc à maiorum fide percepit, hoc vique in finem perseueranter custodit. Quoniam non est opus sanis medicus, sed ægrotantibus. Quid necessarium ergo habuit infans Christum si non ægrotat? Si sanus est, quare per eos qui eum diligunt medicum querit? Si quando portantur infantes dicuntur omnino nullum propaginis habere peccatum, & veniant ad Christum, cur non eis dicitur in ecclesia qui eos portant, auferre hinc innocentes istos? Non est opus sanis medicus, sed male habentibus; Non venit Christus vocare iustos, sed peccatores? Nūquam dictum est, sed nec aliquando dicitur, Quisque ergo quod potest fratres loquatur pro eo qui loqui pro se non potest. Pro magno commendatur episcopis patrimonia pupillorum, quanto magis gratia paruulorum? Pupillum tuetur episcopus, ne mortuis parentibus ab extraneis opprimatur: Clamet plus pro paruulo, cui timet ne à parentibus occidatur, clamet eum Apostolo, Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in mundum, nullam aliam ob causam, nisi peccatores saluos facere. Qui venit ad Christum, habet quod in eo sanetur, qui non habet, non est causa quare medico offeratur. Eligant parentes vnum de duobus, aut cōfiteantur in paruulis suis sanari peccatum, aut eos medico offerre desinant. Hoc nihil est aliud quàm velle medico sanum offerre. Quid offers baptizandum? Quem? Infantem. Cui offers? Christo: Ei certe qui venit in mundum. Ita, inquit. Quare venit in mundum? Peccatores saluos

facere. Ergo quem offers, habet quod in illo saluum fiat? Si dixeris, habet, confitendo delesit dixeris, non habet, negando tenes. Peccatores, inquit, saluos facere quorum primus ego sum. Ante Paulum non erant peccatores? Certe vel ipse Adam ante omnes, & plena peccatoribus terra deleta diluuiō, & deinceps quam multi: Vnde verum est, ego primus sum? Primum se dixit, non peccatorum ordine, sed peccati magnitudine. Magnitudine peccati sui, vnde se primum dixit peccatorum: quomodo dicitur inter aduocatos verbi gratia, primi: primus est iste non quia plures annos habet ex quo causas agit, sed quia ex quo cepit ceteros superauit. Dicit ergo Apostolus alio loco, vnde primus sit peccatorum, Ego, inquit, sum nouissimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum ecclesiam Dei. Nemo acrior inter persecutores, ergo nemo prior inter peccatores. Sed misericordiam, inquit, consecutus sum. Et quare sit misericordiam consecutus, exponit causam, Vt in me, inquit, ostenderet Christus Iesus omnem longanimitatem, ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam æternam. Christus, inquit, daturus veniam conuersis ad se peccatoribus vsque ad inimicos suos, me primo elegit acriorem inimicum, quem cum sanaret, nemo in cæteris desperaret. Faciunt hoc medici quando ad ea loca veniunt vbi ignoti sunt, quos curent primitus eligunt desperatos, vt in eis & benevolentiam exercent, & commendat doctrinam, vt vnusquisque in illo loco dicat proximo suo, Vnde ad illum medicum, securus esto, sanat te. Et ille, Me sanat: Non vides quid pariat? Ego noui quid simile, Tu quod pateris, & ego quidem passus sum. Sic dicit Paulus vnicuique ægrotō, & de se volenti desperare, Qui curauit me misit me ad te, & dixit mihi: Illi desperanti vade, & dic quid habuisti, quid in te sanauit, quàm cito sanauit. De celo vocauit, vna voce percussit & deiecti, alia erexi & elegi, tertia impleui & misi, quarta liberaui & coronauit. Vade dic ægrotis, clama desperatis, Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in mundum peccatores saluos facere. Quid timetis? Quid trepidatis? Quorum primus ego sum. Ego, inquit, vobis loquor, sanus ægrotantibus, stans iacentibus, securus desperantibus. Ideo enim misericordiam consecutus sum, vt in me ostenderet Christus Iesus omnem longanimitatem. Morbum meum diu pertulit & sic abstulit, tanquam bonus medicus phreneticum patienter tolerauit, sustinuit me ferientem se, donauit mihi feriri pro se. Omnem, inquit, longanimitatem ostendit in me, ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam æternam. Nolite ergo desperare. Ægroti estis, accedite ad eum & sanamini: Cæci estis, accedite ad eum & illuminamini; & qui sani estis ei gratias agite, & qui ægrotatis, ad eum sanandi currite: dicite omnes, Venite adoremus, & prosternamur ei, & ploremus coram domino qui fecit nos & homines & saluos. Nam si ille nos fecit homines, nos autem ipsi nos fecimus saluos, aliqui illo melius fecimus. Melior est enim saluus homo quàm quilibet homo. Si ergo te Deus fecit hominem, & tu te fecisti bonum hominem, quod tu fecisti melius est. Noli te extollere super Deum, subde te, Deum adgrā, prosternere, confitere illi qui fecit te, quia nemo re-

creat, nisi qui creat, nemo reficit, nisi qui fecit: hoc & in alio Psalmo, Ipse fecit nos & non ipsi nos. Sanè quando te fecit, quod tu faceres non habebas. Quando autem iam es habes & tu ipse quid facias, ad medicum curras, medicum implores, qui vbi que est. Et vt implorares excitauit cor tuum, & posse implorare donauit tibi. Deus est enim, inquit, qui operatur in vobis, & velle & operari pro bona voluntate, quia vt haberes bonam voluntatem, illius vocatio præcessit. Clama, Deus meus, misericordia eius præueniet me. Vt esses, vt sentires, vt audires, vt consentiret, præuenit te misericordia eius. Præuenit te in omnibus, præuenit & tu in aliquo iram eius. In quo, inquit, in quo? Confitere ista omnia à Deo te habere quicquid boni habes, à te quicquid mali. Ne in bonis tuis illum contemas, te laudes, ne in malis tuis illum accuses, te excuses, ipsa est vera confessio. Ille qui in tantis bonis præuenit te, venturus est ad te, & inspecturus dona sua & mala tua, quomodo bono eius vsus fueris inspicit te. Ergo quia in omnibus istis donis præuenit te, vide in quo tu præuenias faciem venturaudi Psalmo, Præueniamus faciem eius in confessione. Præueniamus faciem eius. Antequam veniat propicietur, antequam assit placetur. Habes enim sacerdotem per quem possis placare Deum tuum, & ipse cum patre Deus est ad te, qui homo est propter te. Ita iubilabis in Psalmis, præueniens faciem eius in confessione. Iubila in Psalmo, præueniens faciem eius in confessione: Accusate, iubilans in Psalmo. Lauda illum accusando, & lauando eum qui fecit te: Veniet qui mortuus est pro te, & viuificabit te. Hæc tenete, in hoc persistite. Nemo variet, nemo leporem sit. Doctrina inconstans, non habes vnum colorem, mentis lepram significat, & istam Christus mundat. Forte in aliquo variasti & inspicisti, & in melius sententiam commutasti, & quod varium erat vnus coloris effatum est. Noli tibi retribuere, ne sis inter nouem qui gratias non egerunt. Vnus egit gratias: Ceteri Iudæi erant. Ille alienigena erat, gentes alienigenas significabat, numerus ille Christo decimas dedit. Illi ergo debemus quod sumus, quod viuimus, quod intelligimus, quod homines sumus, quod bene viximus, quod recte intelligimus, illi debemus. Nostrium nihil nisi peccatum quod habemus. Quid enim habes quod non accepisti? Vos ergo, maxime qui scitis quid audiat, curatum ab egritudine, mundatum à varietate sursum cor ponite, & Deo gratias agite.

S. BERNARDI ABBATIS Clarauallensis in Conuersione sancti Pauli, Sermo 1.

Merito quidem dilectissimi conuersio Doctoris gentium ab vniuersitate gentium festiuis gaudiis hodie celebratur. Multos enim ab hac radice ramos prodixisse videmus. Conuersus Paulus, conuersionis minister factus est vniuerso mundo. Et multos quidem olim in carne adhuc, sed non iam secundum carnem ambulans; prædicationis officio conuertit ad Deum, nunc quoque in ipso felicius viuens: & apud ipsum ne adhuc quidem cessat ab hominum conuersione:

dico autem exemplo, oratione, doctrina. Propterea denique conuersionis eius memoria frequentatur, quòd & ipsa quoque memorantibus vtilis inueniatur. In hac enim memoria & peccator spem veniæ concipit, & prouocatur ad penitentiam, & qui iam penitet, perfectæ conuersionis accipit formam. Quis desperet vltra pro magnitudine cuiuslibet criminis, quandoquidem Saulum audiat adhuc spirantem minarum & cædis in discipulos Domini, subitò factum vas electionis? Quis dicat iniquitatis pondere pressus: Assurgere iam ad studia meliora non valeo: quando in ipso itinere quo sanguinem fratris Christianum, ditum toto peccatore, vixus esset, persecutor crudelissimus in fidelissimum repente mutatus est prædicatorem? Magnificè si quidem in hac vna conuersione & misericordiae magnitudo, & efficacia gratiæ commendatur. Subitò, ait Lucas, circumfulsit eum lux de celo. O verè inestimabilis diuinæ dignatio pietatis. Illustrat cælesti fulgore vel à foris, intus adhuc luminis incapacem. Qui necdum infundi poterat, diuina saltem circumfunditur claritate. Et vox facta est. Lucis & vocis testimonia credibilia facta sunt nimis: nec dubitare est de veritate quæ sese ingerit per vrasque, oculos sci licet, auriumque fenestras. Sic nimirò, sic in Iordane quoque supra caput Domini & columba apparuit, & vox sonuit: sic & in monte quando transfiguratus est coram discipulis, & claritas visa est, & vox nihilominus patris audita. Saule, Saule quid me persequeris? Verè deprehensus est Saulus: non est dissimulandi locus, non est facultas villa negandi. In manibus sunt epistolæ crudelissimæ legationis, auctoritatis execrandæ, potestatis iniquæ. Quid me persequeris, inquit. An non persequeretur Christum, qui Christi membra trucidabat in terris? An verò persecuti sunt Christum, qui sacratissimum illum corpus crucis affixere patibulo, non persequeretur eum, qui aduersus corpus eius quod est ecclesia (est enim corpus eius etiam ipsa) odio furebat iniquo? Denique si proprium sanguinem dedit in pretium redemptionis animarum: nõ tibi videtur grauiorem ab eo sustinere persecutionem qui suggestione maligna, exemplo pernicioso, scædali occasione, auertit ab eo animas quas redemit, quàm à Iudæo qui sanguinem illum fudit? Agnoscite dilectissimi & expauescite consortia eorum qui salutem impediunt animarum. Horrendum penitus sacrilegium quod & ipsorum videtur excedere facinus, qui Domino maiestatis manus sacrilegas iniecerunt. Videbatur iam cessasse persecutionis tempus, sed vt palam factum est, nunquam deest persecutio Christiano, sed neque Christo. Et nunc quod grauius est, ipsi Christum persequuntur, qui ab eo vti que Christiani dicuntur. Amici tui Deus & proximi aduersum te appropinquauerunt & steterunt. Coniurasse videtur contra te vniuersitas populi Christiani à minimo vsque ad maximum: à planta pedis vsque ad verticem non est sanitas vlla. Egressa est iniquitas à senioribus iudicibus vicarijs tuis, qui videntur regere populum tuum: non est iam dicere, vt populus, sic sacerdos: quia nec sic populus, vt sacerdos. Heu heu Domine Deus, quia ipsi sunt in persecutione tua primi, qui videntur in ecclesia tua primatū diligere, gerere principatū, Arcem Sion

occupauerunt, apprehenderunt munitiones, & vniuersam deinceps liberè & potestatiue tradunt incendio ciuitatem. Misera eorū conuersatio, plebis tuæ miserabilis subuersio est. Atque vinam sola hac parte nocerent. Efferet fortè qui Dominica præmonitus & præmunitus exhortatione, daret operam ipsorum non exempla imitari, sed obseruare præcepta, iuxta illud: Quæ dicunt facite, & ad opera eorum nolite respicere. Nunc autem dati sunt sacri gradus in occasionem turpis lucti, & quæstum æstimant pietatem. Copiosissimæ siquidem pietatis inueniuntur in suscipièda (imò accipièda magis) animarum cura, sed hæc apud eos cura minor, & de animarum salute nouissima cogitatio est. An verò saluatori animarum grauior villa esse poterat persecutio? Inique agunt & cæteri contra Christum, multique sunt nostris temporibus Antichristi. Merito tamen & crudeliorem eam cæset persecutionem pro acceptis beneficiis, & grauiorem sentit pro potestate, quam propriis sustinet à ministris: licet alij quoque multi contra proximorum salutem multipharie multisque modis & variis occasionibus agere videantur. Hæc videt Christus & silet, hæc saluator patitur & dissimulat. Propterea dissimulemus nos quoque necesse est, & sileamus interim, maximè que de prælati nostris magistris ecclesiarum. Sic nimirum, sic placet & ipsis vt euadant nunc humana iudicia, veniatque semel iudicium graue his qui præfunt, & potentes patiantur tormèta potenter. Vereor dilectissimi ne quis fortè sit & in nobis domini persecutor, quia manifesta docuit ratio, impedire salutem, esse persequi saluatorem. Quas ego de salute animæ meæ fratri illi gratias agere possim, qui mihi propinat detractionis fraternæ venenū? Merito detractores Deo odibiles describuntur, tanquam persecutores. Quid & is qui exemplo suo ad remissius agendum cæteros prouocat, aut singularitate turbat, aut inquietat curiositate, aut impatientia sua & murmuratione molestat, aut quocunque modo contristat spiritum Dei qui in eis est, scandalizans vnum de minimis istis credentibus in eum? Nonne & hic manifestè persequitur Christum? Vt ergo persecutorum & nomen & crimen longè sit semper & nobis, obsecro vos dilectissimi, benignos semper & mites exhibeamus nos, inuicem supportantes in omni patientia, & ad id quod melius & perfectius est, alterutrum prouocantes. Quis enim seruus sufficere sibi putat non persequi dominum, sed nec obsequi domino? Quæ habiturus est gratiam, si vt non resistit, sic nec assitit quidem? Denique si quis aded pusillanimis est, vt fati sibi reputet nec persequitorem esse nec coadiutorem Dei, audiatur quid ipse loquatur: Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Saule, Saule, quid me persequeris? Et ille: Quis es domine? Hinc profecto datur intelligi quia verè circumfusa erat illi claritas, non infusa. Audiebat Paulus vocem domini, sed faciem domini non videbat, quoniam erudiebatur ad fidem: & vt ipse postea docuit, fides ex auditu est. Quis es? inquit. Ignotum enim persequeretur, & ideo consequutus est misericordiam, quia ignorans in incredulitate hoc fecit. Discite ex hoc fratres iustum iudicium Deum, non modò quid fiat, sed & quo animo fiat, considerate: & caute deinceps ne quis parua reputet, quamlibet parua scièter delinqueret con-

uincatur. Nemo dicat in corde suo, Leuia sunt ista, non curo corrigere: non est magnum si in his maneam venialibus minimisque peccatis. Hæc est enim dilectissimi impoenitentia: hæc blasphemia in spiritum sanctum, blasphemia irremissibilis. Paulus quidem blasphemus fuit, sed non in spiritum sanctum, quia ignorans fecit in incredulitate, non in spiritum sanctum blasphemans: ideo consequutus est misericordiam. Quis es domine? Et dominus ad eum: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Ego sum saluator, quem tu persequendo peris. Ego sum de quo tu in lege tua legis prædictum quod nescis impletum, quia Nazarenus vocabitur. Et ille: domine quid me vis facere? Hæc planè fratres perfectæ conuersionis est forma. Paratum, inquit, cor meum Deus, paratum cor meum. Paratus sum & non sum turbatus, vt custodiam mandata tua. Domine, quid me vis facere? O verbum breue, sed plenum, sed viuum, sed efficax, sed dignum omni acceptione. Quam pauci inueniuntur in hac perfectæ obedientiæ forma, qui suam ita abiecerint voluntatem, vt ne ipsum quidem cor proprium habeant, vt non quid ipsi, sed quid dominus velit, omni hora requirant dicentes sine intermissione: domine quid me vis facere? Et illud Samuelis: loquere domine, quia audit seruus tuus. Heu plures habemus euangelici illius cæci, quam noui apostoli imitatores. Quid vis (ait dominus ad cæcum illum) vt faciam tibi? Quanta est miseratio tua domine, quanta dignatio tua? Sicce dominus quærit vt serui faciat voluntatem: Verè cæcus ille, quia non considerauit, non expauit, non exclamauit: Absit hoc domine, tu magis dic quid me facere velis. Sic enim decet sic omnino dignum est, non meam à te, sed à me tuam quæri & fieri voluntatem. Videtis fratres, quia verè necessaria erat hoc in loco cõuersio: Sic profecto, sic multorum vsque hodie pusillanimitas & peruersitas exigit, vt ab eis quæri oporteat, Quid vis vt faciam tibi? nõ ipsi quærant: Domine quid me vis facere? Considerare necesse habent ministri & vicarij Christi, quid sibi præcipi vellint: non ipsi considerant quæ voluntas sit præceptoris. Non est obedientia eorum plena, non in omnibus parati sunt obsequi, non per omnia sequi proposuerunt eum qui non suam sed patris venit facere voluntatem. Discernat & diiudicant eligentes in quibus obediunt imperanti, imò in quibus præceptorem suum ipsorum obedire necesse sit voluntati. Huiusmodi itaque & si tolerari se videant, & cõdescendi ac morem geri infirmitati suæ, proficiant obsecro, pudeatque semper paruulos inueniri: ne quando fortè audiant: Quid debui vobis facere, & non feci? & abutentibus patientia & benignitate prælati, fiat tandem multitudo exhibitæ miserationis, cumulus iustæ damnationis. Domine quid me vis facere? Et dominus ad illum: Surge & ingredere ciuitatem, ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. O sapientia sua uiter verè vniuersa disponēs. Eum cui tu loqueris, erudiendum de voluntate tua mittis ad hominem, vt socialis vitæ commèdetur vtilitas, & edoctus per hominem, discat & ipse secūdam datam sibi gratiam hominibus subuenire. Ingradere ciuitatem. Videtis fratres non sine diuino consilio factum esse, vt hanc ciuitatem domini virtutum ingredemini, diuinam discere voluntatem? Planè qui te salubri teterruit, & conuertit cor tuum ad desiderandum

derandum voluntatem suam, ipse tibi dixit, Surge, & ingredere ciuitatem. Sed audi quàm manifestè in his quæ sequuntur, voluntaria simplicitas & Christiana commendatur mansuetudo. Aperitis oculis nihil videbat: ad manus autem trahebatur ab his qui comitabatur eum. Felix cæcitas, quia malè quondam illuminati in præuaricatione, tandem in conuersione oculi salubriter excæcantur. Sanè quòd triduo Paulus sine cibo manet persistens in oratione, ad eos maximè pertinet, qui nouiter seculo abrenunciantes, necdum in cælesti consolatione respirant. Sustineant ergo & ipsi dominum in omni patientia, orent sine intermissione, quæretes, petentes, pullantes: quia exaudiet eos pater cælestis in tempore opportuno. Non obliuiscetur eorum in finem, veniet & non tardabit. Si triduo sustinueris eum non habens quod manduces, confide quia miserator & misericors dominus ieiunium te non dimittet. Exinde iubetur Ananias manus imponere Saulo: sed tanquam bene eruditus non continuo acquiescit. Vide enim si non etiam Paulus ipse doctrinam hanc deinde tradidit discipulo: Nemini, inquiens, cito manus imponas. Vidit (ait dominus) virum imponentem sibi manus vt visum recipiat. Fratres, Paulus hoc cum vidisset, non continuo illuminatus est. Nunquid non expectauit Ananiæ manum, quia venturum eum fortè in somniis præuidit? Hæc dico charissimi, quia vereor ne quis fortè sit inter vos qui solo se somnio præsumat illuminatum esse: nec iam æquanimitèr patiat ad manum trahi, sed ductorem se se profiteatur aliorum. Cui enim necdum administrationis cura iniuncta est, cui necdum credita dispensatio, cui necdum præceptum vt videat & prouideat his qui apertos oculos habentes nihil vident: quid hoc præsumere tentat, nisi quia meditat inania, & quasi somnia vana se èatur? Caueamus ab hoc vitio fratres: semper, quod in nobis est, abieci eligamus esse, & ad manus trahi, mansuetudinem & humilitatem discantes à Christo domino: cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN EODEM festo, Sermo 2.

Conuersus est hodie Paulus, imò Saulus conuersus versus est in Paulum. Siquidem factus est tanquam euangelicus ille paruulus, de quo dominus ait: Nisi conuersi fueritis, & efficia-

mini sicut paruulus iste, non intrabitis in regnum cælorum. Fortè enim seipsum dicebat. Nimirum ipse magnus dominus & laudabilis nimis, ipse paruulus qui datus est nobis. Nec tamè magnus interim sed paruulus exhibetur, vt seipsum faciat gratū & efficax necessariæ paruitatis exemplum. Ad paruulū ergo sit conuersio tua, vt discas paruulus esse: tu quoque cum conuerteris, paruulus fias. Enimvero audi quàm euidenter ipsum tibi (in quo constituit formam cõuersionis) paruulum manifestat, signanter ea quæ sunt paruuli in seipso imitanda proponens. Discite à me, inquit, quia mitis sum, & humilis corde. Gemina paruitas, humilitas & mansuetudo. Et illa interior, ista exterior paruitas: vtraque tamen non parua virtus est: nempe quam paruulus ille tam magnus vnicum magisterium profiteretur. Hodie ergo conuersus est Paulus, hodie desijt esse Saulus. Hodie factus est humilis, & mitis corde. Probat oris cõfessio cordis humiliationem, dum clamat: Domine quid me vis facere? Magis autem probat ipsa collatæ gratiæ magnitudo, quæ nimirum tam multa, nisi multum humili, data non fuit. Cæterum mansuetudo quoniam exterior quædam (vt diximus) paruitas, & ob hoc manifestior est, tripliciter nobis in cõuersione hac commendatur. Triplici quidem velut ariete mansuetudo nostra pulsatur, verborum iniurijs, damnis rerum, corporis læsione. In his tribus omnis exhibitio patientiæ, omnis exercitatio mansuetudinis. Probata est illa virtus, quam nihil horum videtur cõcutere potuisse. Considerare libet quemadmodum Paulus super his omnibus in ipsa statim sua conuersione tentatus, verè iam Paulus inuentus fit, in hac parte verè mitis & patiens. Saule Saule, quid me persequeris? Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Durum equidem verbum, verbum increpatorum, plenū comminatione. Sanè quod ad corpus peruenit, concussus est & prostratus in terram. An verò & damno quoque probatus est: Et valde. Siquidè ipsum ei lumè ademptum est oculorum, & apertis, vt scriptum est, oculis nihil videbat. Experta est in his tribus & exercitata patientia Iob, quem in hac virtute opinatissimum Deus exemplar dedit. Sed vestræ hoc industrię relinquimus inuestigandū. Sufficit nos monere formam veræ conuersionis magna ex parte in hac mansuetudine constitutam, vt pudeat eos qui cõuersi esse debuerant vel in corporum læsione, vel in verborum iniurijs, inueniri peruersos penitus & auersos.

IN PURIFICATIONE

BEATAE MARIAE.

L V C. 2.

Lillo tempore: Postquam impleti sunt dies purgationis^a eius se-

cundum legem Moysi, tulerunt illum in Hierusalem, ^b vt siserent

eum domino, sicut scriptum est in lege domini. Quia omne masculinum^c

ad aperiens vuluam, sanctum domino vocabitur. Et vt darent hostiam,

secundum quod dictum est in lege domini, par^d turturum, aut duos pullos columbarum.

Ecce homo erat in Hierusalem, cui nomen Symeon: & homo iste iustus & timoratus expectans consolationem Israel, & spiritus sanctus erat

in eo. Et responsum^e accepit a spiritu sancto, non^f visurum se^g mortem, nisi prius^h videretⁱ Christum domini. Et^k venit in spiritu in templum. Et cum inducerent puerum Iesum parentes eius, vt facerent secundum consuetudinem

legis pro eo: & ipse accepit eum in^l vlnas suas, & benedixit Deum, & ^m dixit:

Nuncⁿ dimittis seruum tuum domine, secundum^o verbum tuum in^p pace.

Quia^q viderunt^r oculi mei salutare tuum, & ^s quod parasti ante faciem omnium

populorum. ^t Lumen ad reuelationem gentium, & ^v gloriam plebis tuae Israel.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euangelium.

LILERVNT illum. Paruuli qui de toto regno Iudaeorum ad templum portabantur, si erant de tribu Leui, in ministerium domus perpetuo detinebantur. Si de alia tribu, precio dato a parentibus primogeniti redimebantur ad propria referendi. *Sicut scri.* Beda Scriptum est in lege: Mulier quae suscepto semine, masculinuda erit sep. diebus. Ad distinctionem illius, quae virgo peperit. Non ergo filius, non mater hostiis indigebat purgari, sed vt nos saluaremur a timore legis. Decretum autem erat puerum post tricesimum tertium circuncisionis diem ad templum deferri, & pro eo hostiam dari, primogenitum sanctum domino fieri. Per quod significat, nullum nisi circuncisus vitii dignum esse conspectu domini; nullum nisi mortalitatis nexibus absolutum, supernae ciuitatis gaudia subiturum. Vera enim circuncisione purgatus templi Hierusalem cum muneribus ingre-

ditur, qui gloria resurrectionis ab omni labe excoctus, cum bonorum operum fructibus supernae beatitudinis gaudia subit. *Omne masculu.* Bed. Omne, tam hominis quam pecoris, quod Deo sanctificari & sacerdotis esse iubeatur, vt sacerdos primogenitum hominis redimi faceret, sic & omne animal immundum. Quae primogenita illum significant, qui vnigenitus Dei, dignatus est fieri primogenitus omnis creaturae, qui verus est sanctus domino, quia sine peccato. Qui ad generandos sibi populos secretum generale sanctae ecclesiae sibi aperuit. Vel moraliter. Primogenita, significant bona initia nostrae actionis, quae quasi corde gerimus; quae Dei gratiae deputare debemus. Male gesta redimere fructibus penitentiae iubemur. *Par tur.* Bed. Hae oblatio pauperum erat, qui non sufficerent offerre agnum, vt per omnia humilitas domini pateat. Moraliter. Siue quis fortia opera quae masculi nomine, siue infirma, quae foeminae significantur, creauerit: vt haec domino legitime consecrentur, necesse est, vt lachrymas compunctionis offerat, quae per gemitum illarum ausum significantur: quia lachrymis etiam in bonis

Leuit. 12.

Esai. 62.

Math. 20. Coloss. 3.

Philip. 3.

Luce. 10.

nis indigemus, quia quo sine consummandi sumus, necimus. Qui non inuenit agnum, id est, diuitias innocuae vitae ad lachrymas recurrat. Sunt autem duo genera compunctionis: Dum vel malorum recoletis supplicia timemus. Vel dum desiderio caelestium ardentes de dilatione gemimus. Vnde duo pulli offerri iubentur, vnus in holocaustum, quando amore caelestium inflamamur. Alter pro peccato: dum de malis perpetratis gemimus. Bed. Ambros. Columba, quae in grege conuersatur, actiuam, turtur solinagus contemplatiuam vitam significat, quae paucorum. Et quia vtraque hostia accepta est Deo, consulte vtraque aus oblata est pro domino. Qui clauso ostio patrem orat in abscondito, turturum offert. Qui compares operis quaerit, colubam ad altare portat. Turtur in desertis habitat, non multis diuulgatur: pullos nocte pascit, morticinio non pascitur. Sic ecclesia deserta est a peccatis, nec Christus in multis locis diuulgatur, nisi in fide trinitatis & vnitatis. In nocte mundi sanctus pascit, haesim non suscipit. Beda. Puer primus circunciditur, & post interpositis diebus, cum hostiis Hierusalem defertur, quia & ipse iuuenis resurgendo corruptionem carnis calcavit, & interpositis diebus cum carne, quam hostiam fecerat, ad caelum ascendit. Sic & nos prius in baptismo circuncidimur a peccatis, & proficiente gratia ad altare ingredimur, consecrandi hostia corporis & sanguinis domini nostri. Sed in fine omnis ecclesia corruptionem exuet, & cum victimis bonorum operum in aeternam Hierusalem transferetur. *Et ecce homo.* Non solum angeli, sed omnis aetas & sexus testimonium nato reddunt puero. Et sicut ab omnium seculorum fidelibus praesagiebatur, ita veniens omnium sanctorum laude praedicatur. *Iustus & timoratus.* Difficile iustitia sine timore custoditur: Non poenali, sed qui permanet in seculum seculi, quo iustus quanto plus Deum diligit, tanto solertius offendere cauet. Et bene iustus qui non suam, sed populi gratiam quaerebat, cupiens ipse dissolui: sed expectans videre promissum autorem salutis, vt qui ab Herode pressi fuerant, aduentu Saluatoris liberati acciperent consolationem. *Puerum.* Cum pueritia post septem annos infantiae incipiat, Iesus frequenter puer dicitur, non tam pro aetate, quam pro seruitio. vnde propheta: Ecce puer meus: quia filius hominis non venit ministrari, sed ministrare; *Et ipse acc.* Bed. Moraliter. Veter anus accipit infantem, docens vt exuentes veterem hominem qui corrumpitur, induamur eum qui secundum Deum creatus est. Iustus secundum legem accipit puerum in vlnas, vt innuat: iustitiam legis gratia euangelicæ fidei mutandam. Accipit etiam senior mundus innocentiam christianae infantiae, vt renouetur sicut aquila. Bed. Quod Symeon & Anna prodeci Iesum excipiunt, & laudant, significat fidelem synagogam, quae post longam expectationem promissionum fide non ficta eum recepit qui praenunciabatur. *Nunc dimittis seruum tuum do.* Ambros. Qui vult dimitti, veniat in Hierusalem, conuersationem habens in caelestibus: veniat in templum: imitetur exempla illorum, in quibus Deus habitat. Expelet dominum, accipiat in manibus verbu Dei, brachiis fidei, spei, & charitatis amplectatur, tuc dimittetur, vt non videat mortem, quia viderat vitam. *Quia viderunt ocu.* Sciebat quod beati oculi, qui Christum essent vi-

furi: & ideo donec illum videret. nolebat morte dissolui, quem tamen vt vidit mox optauit in pace dimitti. *Quod parasti, &c.* Et in primo aduentu Christus ante faciem populorum a Deo paratur, vt credant & diligant: & in secundo aduentu parabitur, vt videat eum omnis populus, & reddat vnique secundum opera sua. *Ad reuelationem gent.* Roma. 2. Vt reueletur cecis oculis gentilium nulla spe dominici aduentus erectorum: & vt ipse Israel gloriatur, excipies suum promissum, & desideratum, & praefertur reuelatio gentium gloriae Israel. Quia cum plenitudo gentium intrauerit, tunc omnis Israel saluus erit. Roma. 11.

CATENA AVREA in idem Euang.

ET postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum legem Moysi, tulerunt illum in Hierusalem, &c. Cyril. Post circuncisionem rursus expectatur purgationis tempus, vnde dicitur. *Et postquam impleti, &c.* Beda. Si legis ipsius verba diligentius inspexeris, profecto reperies quod ipsa Dei genitrix sicut a commixtione virili, sic & legali fit iure immunis. Non enim omnis mulier pariens, sed ea quae suscepto semine peperit designatur immunda: ritumque legis docetur esse mundanda, ad distinctionem scilicet illius quae virgo concepit & peperit. Sed vt nos a legis vinculo solueremur sicut Christus: ita & beata Maria legi est sponte subiecta. Titus: Vnde eleganter euangelista protulit quod completi sunt dies purgationis eius secundum legem. Nam reuera non incumbbat necessitas virgini sacrae, vt dies purgationis eius expectaretur, quae cum ex spiritu sancto concepit sicut caruit coniugio. Sequitur: *Tulerunt illum in Hierusalem vt siserent eum domino.* Athana. Sed quando a paternis aspectibus latuit dominus: aut quis locus excipitur ab eius imperio: vt ibi existeret semotus a patre sic, nisi afferatur Hierosolymam, & introducatur in templum. Sed forte causa nostri huiusmodi scripta sunt. Sicut enim non gratia sui homo factus est, circuncisus in carne, sed vt nos per gratiam faceret Deos, & vt spiritualiter circuncidamur, sic propter nos sistitur domino, vt discamus Deo praesentare nos ipsos. Beda. Post tricesimum autem & tertium circuncisionis diem domino sistitur: mystice autem insinuans neminem nisi circuncisum vitii, dominicis dignum esse conspectibus: neminem nisi mortalitatis nexibus absolutum, supernae ciuitatis gaudia posse perfectè subire. sequitur: *Sicut scriptum est in lege domini.* Orig. Vbi sunt qui Deum legis negant a Christo fuisse in euangelio praedicatum? An pu andum est quod filium suum bonus Deus sub lege inimici fecit, quam ipse non dederat? In lege enim Moysi scriptum est quod sequitur, *Quia omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum domini vocabitur.* Bed. Quod dicit adaperiens vuluam, & hominis & pecoris primogenitum significat: quod vtrunque domino vocari, atque ideo sacerdotis esse praecipuum est, ita duntaxat vt pro hominis primogenito precium acciperet, & omne animal immundum redimi faceret. Greg. Nise. Hoc autem legis decretum in solo incarnato Deo singulariter, & ab aliis differenter impleri videtur. Ipse namque solus ineffabiliter conceptus, ac in-

comprehensibiliter editus virginalis vterū aperuit, non ante à connubio referat, seruans & post partum mirabile inuolabiliter signaculum castitatis. Amb. Non enim virilis coitus vuluæ virginalis secreta referauit, sed immaculatam semen, inuolabili vtero spiritus sanctus infudit. Qui ergo vuluam sanctificauit alienam, vt nasceretur propheta: hic est qui aperuit matri suæ vuluam, vt immaculatus exiret. Beda, Quod ergo ait, Adaperiens vuluam consuetæ natiuitatis more loquitur, non quod dominus sacri ventris hospitium quod ingressus sanctificaret, egressus de uirginasse credendus sit. Gre. Nisē. Solus autem hic partus masculinus spiritaliter esse conspicitur, qui nil de femineitate culpæ portauit, vnde reuera sanctus vocatus est: vnde & Gabriel, quasi hoc decretum, ad ipsum solum pertinere memorans, dicebat: Quod ex te nasceretur sanctum vocabitur filius Dei. Et in cæteris quidem primogenitis sanctos illos vocari euangelica solertia statuit, tanquam oblatione diuina sortitos huiusmodi nomen: at in totius primogenito creaturæ quod nascitur sanctum pronuntiat angelus, quasi propriè sanctum existens. Amb. Solus enim per omnia in natis de femina sanctus dominus Iesus; qui terrene contagia corruptelæ immaculati partus nouitate non senserit, & cælesti maiestate depulerit, nam si literam sequimur, quomodo sanctus omnis masculus cum multis sceleratissimos fuisse non lateat? sed ille sanctus per quem figuram futuri mysterij legis diuinæ præscripta signabant: eo quod solus sanctus ecclesiæ virginis ad generandos populos aperiret genitale secretum. Cyril. O profunditas scientiarum sapientiæ & scientiæ Dei, offert hostias qui per singulas hostias honoratur cum patre, figuras legis custodit veritas: qui legis est conditor sicut Deus, legem custodiuit vt homo, vnde sequitur: *Et vt darent hostiam secundum quod dictum erat in lege domini: Par turturum aut duos pullos columbarum.* Beda. in ho. Hostia autem hæc pauperum erat: præcepit quippe dominus in lege, vt qui possent agnum pro filio aut filia, simul & turturum siue columbam offerrent. Qui verò non sufficiebant ad offerendum agnum, duos iam turtures vel duos pullos columbæ offerrent. ergo dominus cum diues esset, pauper fieri dignatus est, vt nos sua paupertate diuitiarum suarum donaret esse participes. Cyril. Videndum autem quid hæc oblata insinuant? Nimirum loquacissimus est turtur in auiibus, at columba est animal mansuetum. Talis autem factus est erga nos saluator, mansuetudinem perfectè colens, & vt turtur orbem allexit, replens ortum suum propriis melodiis. Occidebatur ergo turtur aut columba, vt ipse per figuras nobis pandatur passurus in carne pro vita mundi. Bed. in ho. Vel columba simplicitatem, turtur indicat castitatem: quia & columba simplicitatis, & castitatis amator est turtur: ita vt si coniugem casu perdidit, non vltirà aliam quærere curet. Merito ergo turtur & columba domino offeruntur in hostiam, quia simplex & pudica fidelium conuersatio est illi iustitiæ sacrificium grati. Athana. Ideo verò bina iussit offerri, quia homine consistente ex anima & corpore, duplum à nobis poscit Deus: castitatem & mansuetudinem non solum corporis sed etiam animæ: alioquin erit homo fictor & hypocrita, gerens in tegumentū

occultæ malitiæ innocentiam apparentem. Beda. in ho. Cum verò vtraque auis propter consuetudinem gemendi præsentis sanctorum luctus designat: in hoc tamen differunt, quod turtur soliuagus, columba autem gregatim volare consuevit: & ob id iste secretas orationum lachrymas, illa publicos ecclesiæ conuentus insinuat. Beda super Lucam: Vel columba, quæ gregatim volat, actiua vitæ frequentiam demonstrat. Turtur, qui singularitate gaudet, speculatiua vitæ culmina denuntiat. Et quia æquè vtraque conditori accepta est hostia, consultè Lucas vtrum turtures an pulli columbarum pro domino sint oblata non dixit: ne vnum alteri viuendi ordinem præferret, sed vtrumque sequendum doceret. *Et ecce, homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon. Et homo iste iustus, &c.* Ambr. Non solum ab angelis & prophetis, à pastoribus & à parentibus: sed etiam à senioribus & iustis, generatio domini accepit testimonium, vnde dicitur, *Et ecce homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon: & homo iste iustus & timoratus.* Bed. Quia difficulter iustitia sine timore custoditur: non illum dico timorem qui temporalia sibi bona subtrahi perhorrescit, quem perfecta dilectio foras mittit: sed timorem domini sanctum qui manet in secula, quo iustus Deum quanto ardentius diligit, tanto solertius offendere cauet. Ambr. Et bene iustus, qui non suam sed populi gratiam requirebat, vnde sequitur: *Expectans consolationem Israel.* Gregor. Nisē. Non vti que mundanam felicitatem in consolationem Israel prudens Simeon expectabat: sed veram consolationem ad veritatis decorem per separationem à legis vmbra: habuerat nāque per oracula quod visurus esset Christum Domini priusquam de seculo præsentem transmigraret: vnde sequitur: *Et spiritus sanctus erat in eo à quo scilicet iustificabatur.* *Et respon. ac. à spiritu sancto, &c.* Ambr. Cupiebat ipse quidem corporeæ vinculis fragilitatis absolui, sed expectabat videre promissum: sciebat enim quia beati oculi qui viderent. Gre. 18. Moral. In quo etiam discimus quanto desiderio ex plebe Israelitica sancti viri incarnationis eius mysteriū videre cupierunt. Bed. Videre autem mortem, experiri eam significat: multumque felix mortem videbit carnis, quicquid Christum Domini prius oculis carnis videre satagerit, conuersationem habendo in cælesti Hierusalem, templi Dei limina frequentando: hoc est sanctorum in quibus Deus habitat exempla sectando. Eadem autē spiritus gratia qua olim venturum præcognouerat, & nunc venientem cognouit: vnde sequitur: *Et venit in spiritu in templum.* Orig. Et tu, si vis tenere Iesum & amplexari manibus omni labore nitere, vt ducem habeas spiritum, veniāsque ad templum Dei. sequitur enim: *Et cum induceret puerum Iesum parentes eius, scilicet Maria mater, & Ioseph, qui putabatur pater: Vt faceret secundum consuetudinem legis pro eo, & ipse accepit eum in vlnas suas.* Greg. Nisē. Quam beatus ille facer ad sacra introitus, per quem ad vitæ terminum maturauit. Beatæ manus quæ verbum vitæ palpauerunt, & vlnæ quoque quas ad susceptionem parauit. Bed. Accepit autem iustus secundum legem puerum Iesum in vlnas suas, vt significet iustitiam operum, quæ ex lege erat per manus & brachia figuratorum, humili quidem sed salutaris fidei euangelicæ gratiæ imitandum. Accepit senior infantem

infantem Christum, vt insinuet hoc seculum quasi senio iam defessum ad infantiam & innocentiam Christianæ conuersationis rediturum. *Et benedixit Deum, & dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine, &c.* Orig. Si autem ad tactum fimbriæ vestimenti mulier sanata est, quid putandum est de Simeone, qui in suas vlnas accepit infantem, & gaudebat videns paruulum à se gestari? qui venerat ad vincos resoluendos, sciens neminem eum posse de claustro corporis emittere cum spe futuræ vitæ, nisi is quem in brachiis continebat: vnde dicitur: *Et benedixit Deum, & dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine.* Tho. Quod dicit Domine, cōfidentis est, quod ipse mortis est & vitæ Dominus: & sic puerum quem suscepit Deum confiteatur. Orig. Quasi dicat, quandiu Christum non tenebam, clausus eram, & de vinculis exire non poteram. Basi. Si autem voces istorum inquiras, omnes super hoc mundo, & eius flebili mora ingemiscunt. Heu mihi, dicit David, quia incolatus meus prolongatus est. Amb. Vidit ergo iustum velut corporeæ carcere molis inclusum velle dissolui, vt incipiat esse cum Christo: sed qui vult dimitti veniat in templum, veniat in Hierusalem, expectet Christum Domini, accipiat in manibus verbum Dei, & complectatur velut quibusdam fidei suæ brachijs: tunc dimittetur, vt non videat mortem qui viderit vitam. Græcus, Simeon autem benedicebat Deum inter cætera, quod promissa sibi facta sortita erant efficaciam veritatem: nam consolationem Israel oculis perspicere meruit, & manibus portare: & ideo dicit, secundum verbum tuum, id est, cum finem obtinuerim promissorum: at vbi visibiliter sensi quod desiderabam, nunc solus tuum seruum, nec gustu mortis attonitum, nec hæsitacionis cogitationibus conturbatum. Et ideo subditur, *In pace.* Greg. Nisē. Quia postquam Christus culpam hostilem destruxit, nos quoque patri reconciliauit, facta est transitio sanctorum in pace. Orig. Quis est autem qui de seculo isto recedit in pace, nisi is qui intelligit quod Deus erat in Christo mundum reconciliās sibi? nihilque habet inimicum Deo, sed omnem pacem bonis in se operibus assumpsit. Græcus, Fuerat autem sibi repromissum, non visurum se mortem nisi prius videret Christum Domini: & ideo hoc impletum ostendens subdit: *Quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Gre. Nisē. Beati oculi tui, tam anime quam corporis: hi quidem visibiliter Deum suscipientes, illi verò non solum quæ visa sunt attendentes, imò illuminati fulgore spiritus Domini verbum in carne cognoscens, salutare namque quod tuis oculis percepisti, ipse Iesus est, quo nomine salus declaratur. Cyril. Fuerat autem Christi mysterium, quod paruit in vltimis temporibus seculi præparatum ante mundi originem: vnde sequitur: *Quod parasti ante faciem, &c.* Athana. Scilicet consecratum toti mundo per Christum salutem: qualiter ergo supra dictum est, quod expectabat Israel consolationem: eo quod scilicet tunc futuram esse consolationem Israel agnouit in spiritu, cum & in omnibus populis paratū est salutare. Græcus, Attende etiam sagacitatem digni & venerandi senis: antequam signus videretur beatæ visionis, præstolabatur solamen Israel. Vt autem quod superabat obtinuit, exclamat se vidisse salutem omnium populorum, aded enim infantis ineffabile iubar

illustrauit eum, vt processu temporis secutura mox sibi fierent nota. Theo. Signanter autem dicit, *Ante faciem*: vt scilicet omnibus eius incarnatione appareret: hoc autē salutare dicit esse gentium lumen, & gloriam Israel. vnde sequitur, *Lumen ad reuelationem gentium.* Athana. Gentes enim ante Christi aduentum in vltimis tenebris erant constitutæ cognitione diuina priuatæ. Cyril. Sed Christus adueniens factus est lux tenebris & erraticis, quos diabolica manus pressit. Vocati sunt autem à Deo patre ad notitiam filij, qui est lux vera. Athan. Israel autem licet tenuerit lege illuminabatur. & ideo non dicit quod lumen illis protulerit, sed subdit, *Et glo. ple. tue Israel.* Memorans antiquam historiam: quod sicut olim Moyses Dominum alloquendo gloriosam retulit faciem, sic & ipsi diuinam humanitatis lucem pertingentes, vetus abiicientes velamen, in eandem imaginem transformarentur de gloria in gloriam. Cyril. Nam et si quidam eorum inobedientes fuerint, tamen reliquæ saluæ factæ sunt, & per Christum perueniunt ad gloriam. Harum primitiæ fuere diui apostoli, quorum fulgore vniversum orbem illuminant: fuit etiam Christus singulariter Israel gloria, quia secundum carnem ex eis processit: quamuis cunctis, vt Deus, præfesset per secula benedictus. Greg. Nisē. Et ideo signanter dicit, *Plebs tue*: quia non ab eis tantum est adoratus, sed insuper ex eis est secundum carnem natus. Bed. Et bene reuelatio gentium Israelis gloriæ præfertur, quia cum plenitudo gentium introierit, tunc omnis Israel saluus erit.

ORIGENIS PRESBYTERI IN IDEM EUANG. HOMILIA I.

Cum iam impleti essent dies purgationis eorum secundum legem Moysi, duxerunt eum Hierosolymam. Propter purgationem (inquit) eorum. Quorum eorum? Si scriptum esset propter purgationem eius, id est Mariæ quæ pepererat, nihil questionis oriretur, & audacter diceremus Mariam quæ homo erat, purgatione indignis post partum. Nunc vero in eo quod ait, *dies purgationis eorum*, non videtur vnum significare, sed alterum quæ plures. Ergo Iesus purgatione indiguit, & immundus fuit, aut aliqua sorde pollutus. Temerariè forsitan videor dicere, sed scripturarum autoritate commotus. Vide quid in Iob scriptum est, Nemo mundus à sorde, nec si vnus quidem diei fuerit vita eius. Non dixit nemo mundus à peccato, sed nemo mundus à sorde. Neque enim id ipsum significant sordes atque peccata. Et vt scias aliud sordem, aliud sonare peccatum: Esaias manifeste docet dicens. Lauabit dominus sordem filiorum & filiarum Sion, & sanguinem mundabit de medio eorum. Spiritu iudicij sordem, & spiritu combustionis sanguinem. Omnis anima quæ humano corpore fuerit induta, habet sordes suas. Vt autem scias Iesum quoque sordidatum sententiam secundum ignominiam crucis, non secundum ipsam quam assumpsit sanctam carnem, de qua apostolus ait in similitudine carnis peccati fuisse propria voluntate, quia pro salute nostra humanum corpus assumpserat, Zachariam prophetam ausculta dicentem, Iesus erat indutus vestibus sordidis. Quod quidem & aduersus eos facit,

Ex Hom. 14. in Lucam.

Cautè leges nā videtur sentire, B. Mariā post partū purgatione indiguisse, etiam Christo quod sordidatus impingit.

cit, qui negant dominum nostrum humanum habuisse corpus, sed caelestibus & spiritalibus fuisse contextum. Si enim de caelestibus, & vt illi falso asserunt, de syderibus & alia quadam sublimiori spiritalique natura corpus eius fuerit: respondeant quare poterit spiritale corpus esse sordidum, aut quomodo hoc interpretetur quod posuimus, Iesus erat indutus vestibus sordidis. Si autem fuerint necessitate compulsi vt suscipiant spiritale corpus sordidum intelligi vestimentum, debent consequenter dicere, quod illud quod in re promissionibus ponitur completum sit: id est, Seminatur corpus animale, surgit corpus spiritale: vel quod polluti & sordidi resurgamus, quod etiam cogitare piculum est, maximè eum qui scit scriptum esse, Seminatur in corruptione, surgit in incorruptione: seminatur in ignobilitate, surgit in gloria: seminatur in infirmitate, surgit in fortitudine: seminatur corpus animale, surgit corpus spiritale. Oportet ergo, vt pro domino & saluatore nostro qui sordidis vestimentis fuerat indutus, & terrenum corpus assumpserat, ea offerrentur quae purgare sordes ex lege consueuerant. Quod frequenter inter fratres queritur, loci occasione commota retracto. Paruuli baptizabantur in remissionem peccatorum. Quorum peccatorum? vel quo tempore peccauerunt? aut quomodo potest vlla lauacri in paruulis ratio subsistere, nisi iuxta illum sensum de quo paulo ante diximus, Nullus mundus à sorde, nec si vnus diei quidem fuerit vita eius super terram? Et quia per baptismi sacramentum natiuitatis sordes deponuntur, propterea baptizantur & paruuli. Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non poterit intrare in regnum caelorum. Cum (inquit) expleti essent dies purgationis eorum. Expletur dies & iustitiae. Neque enim statim vt nata fuerit anima purgatur, nec potest perfectam in ipso ortu consequi puritatem: sed sicut scriptum est in lege, si masculum peperit, septem diebus sedebit mater in sanguine immundo, ac deinde trigintatibus in sanguine puo, & ad extremum & ipse infans sedebit in sanguine purissimo: sic quia lex spiritalis est, & vmbra habet futurorum bonorum, possumus intelligere purgationem veram nobis euenire post tempus. Ego puto quod & post resurrectionem ex mortuis indigeamus sacramento eluente nos atque purgantem: nemo enim absque sordibus resurgere poterit, nec vllam posse animam reperiri quae vniuersis statim vitijs careat. Vnde in regeneratione baptismi assumitur sacramentum, vt quomodo Iesus secundum dispensationem carnis oblatione purgatus est: ita etiam nos spiritali regeneratione purgemur. *Duxerunt illum secundum legem Moysi in Hierosolymam, offerre ante conspectum domini.* Vbi sunt qui Deum legis negant, qui aiunt non istum, sed alium à Christo fuisse in euangelio praedicatum? Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege. Ergo putandum est, vt filium suum bonus Deus sub lege fecerit creatoris, & sub inimici iure, quod ipse dederat? Quin potius ideo sub lege factus est, vt redimeret eos qui sub lege erant, & alij legi subiceret, de qua dudum lectum est, Attendite popule meus legem meam, & reliqua. Adduxerunt ergo eum, & statuerunt ante conspectum domini. Cuius scripturae praeccepta complentes; Nempe illius. Sicut scriptum

Si per sordes intelligit a-lind à peccato, cum Pelt-gio sentit.

Caute leges, nam reuoluitur ad sumum dogma de inferni panis ali-quando iumentis.

est (inquit) in lege Moysi, quia omne masculinum quod aperit vuluam, sanctum domino vocabitur: & ter per annum apparebit omne masculinum in conspectu domini Dei. Masculina quae ex eo quod vuluam matris aperuerunt sancta erant, offerre-bantur aet altare domini. Omne (inquit) masculinum quod aperit vuluam. Sacratum quippiam sonat. Quaecumque enim de vtero effusum marem dixeris, non sic aperit vuluam matris suae, vt dominus Iesus: quia omnium mulierum non partus infans, sed viri coitus vuluam referat. Matris vero domini eo tempore vulua referata est, quo & partus editus, quia sanctum vterum & omni dignatione venerationis venerandū ante natiuitatē Christi masculinum omnino nō tetigit. Audeo quid loqui, quod & in eo quod scriptū est, Spiritus Dei veniet super te, & virtus altissimi obumbrabit te, principium feminis & conceptus fuerit, & sine vuluae refectione nouus in vtero foetus adoleuerit. Vnde & saluator loquitur, Ego sum vermis & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Videbat in matris vtero immunditiam corporū, visceribus eius hinc inde vallatus, terrenae facis patiebatur angustias: vnde assimilatus se vermi, & dicit, Ego sum vermis, & non homo. Ex mare quippe ac femina homo nasci solet: ego vero non ex masculino & femina secundum ritum humanum atque naturam, sed in exemplum vermis natus sum, cuius non est aliud semen sed in ipsis, & ex ipsis in quibus coalescit corporibus origo est. Propter quod quia omne masculinum quod aperit vuluam, sanctum domino vocabitur, ductus est in Hierosolymam, vt appareret ante conspectum Dei, & propter illud quod sequitur, vt daretur munus pro eo quod in lege domini scriptum est par turturum, aut duos pullos columbarum. Turturum par, & duos pullos columbarum, pro saluatore videmus oblatos. Ego & aues istas beatas puto, quae pro ortu domini oblatæ sunt, & quomodo asinā Balaam miror, & felicitate accumulio, quia digna fuerit non solum videre angelum Dei, sed etiam ore reserato in humanum sermonem erumpere: sic multo amplius has volucres praedico, easque sustollo, quod pro domino nostro & saluatore oblatæ sunt. Vt offerrent pro eo par turturum, aut duos pullos columbarum. Nouum quid forsitan videar inferre, sed pro maiestate rei parum dignum. Sicut noua fuit generatio saluatoris, non ex viro & muliere, sed ex sola tantum virgine: sic & par turturum & duo pulli columbarum non fuerunt tales quales oculis carnis aspiciamus, sed qualis spiritus sanctus est qui in specie columbae descendit & venit super saluatorem quando in Iordane baptizatus est. Tale fuit & par turturum: non erant illae volucres vt istae quae per aerem volitant, sed diuinum quiddam & humana contemplatione augustius, sub specie columbae & turturis apparebat, vt non talibus victimis qualibus omnes homines, ille qui pro toto mundo nascebatur, & pati habebat, coram domino munda-retur, sed vt dispensatio eius noua omnia ita nouas quoque haberet hostias, secundum voluntatem omnipotentis Dei, in Christo Iesu, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Ita et multi alij senserunt, sed maior pars conuasiu sentit.

EIVSDEM IN IDEM

Homil. 2.

Est Hom. 15. in Lucam.

Digna Dei munere querenda est ratio. Symeon vir sanctus & domino placens, sicut in euangelio scriptum est, expectans consolationem Israel, responsum acceperat a spiritu sancto non se prius mortem obiturum, quam videret Christum domini. Quid ei profuit vt videret Christum? Vtrum hoc tantum in promissione habuit, vt videret illum, nihilque ex visu eius consequeretur utilitatis? an later aliquod donum dignum Deo quod beatus Symeon & meruit, & accepit? Fimbriam vestimenti Iesu mulier tetigit, & sanata est. Si illa ad extremam partem vestimenti tantum emolumenti habuit, quid putandum est de Symeone qui in suas vlnas, accepit infantem, & brachiis tenens letabatur atque gaudebat videns paruulū à se gestari qui ad vinctos venerat resoluendos, seque ipsum nodis corporis liberandum, sciens neminem posse de claustris corporis quempiam emittere cū spe futurae vitae, nisi eum quem in brachiis continebat? Vnde ad eum loquitur, *Nunc dimittis domine seruum tuum in pace.* Quandiu enim Christum non tenebam, quandiu illū meis brachiis non arctabam, clausus eram, & de vinculis exire non poteram. Hoc autem non solum de Symeone, sed de omni humano genere sciendum est. Si quis egreditur à mundo, si quis à carcere vincitorum domo dimittitur vt ad regnandum vadat: sumat Iesum in manibus suis, & circundet eum brachiis suis, totum habeat in sinu, & tunc exultans ire poterit quod desiderat. Considerate quanta dispensatio praecesserit, vt filium Dei Symeon mereretur tenere. Primum responsum à sancto spiritu acceperat, non eum videre mortē nisi prius vidisset Christū domini. Deinde nō fortuito ac simpliciter ingressus est templum, sed venit in templū in spiritu Dei: Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei. Spiritus igitur sanctus, eū duxit in templū. Tu quoque si vis tenere Iesum, & amplexari manibus, & dignus fieri exire de carcere, omni labore nitere, vt ducem habeas spiritum veniasque ad templum Dei. Ecce nunc stas in templo domini Iesu, hoc est in ecclesia eius: hoc est templum de viuus lapidibus extructum. Stas autem in templo domini quando vita tua, & conuersatio ecclesiae fuerit appellatione dignissima. Si veneris spiritu ad templum, inuenies paruulum Iesum: leuabis illum brachiis tuis, & dices, *Nunc dimittis seruum tuum domine in pace secundum verbum tuum.* Simulque attende, quod solutio, & dimissioni pax addita sit. Non enim ait dimitti volo, sed cum additamento in pace dimitti. Nam & beato Abraham hoc idem promissum est, Tu autem vades ad patres tuos in pace, nutritus in senecta bona. Quis est qui moriatur in pace, nisi qui habet pacem Dei, quae omnem sensum superat, custoditque cor possessoris sui? Quis est qui de seculo isto redit in pace, nisi is qui intelligit quod Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, nihilque inimicium habet aduersarium Dei, sed omnem pacem atque concordiam bonis in se operibus assumpsit, & sic in pace dimittitur pergere ad sanctos patres, ad quos, & sanctus Abraham profectus est? Quid de patribus loquar? ad ipsum quoque qui patriarcharum princeps &

dominus est, ire Iesum, de quo dicitur, Melius est resolui & esse cum Christo. Ille habet Iesum, qui audet loqui. Viuo iam non ego, viuunt vero in me Christus. Vt igitur & nos stantes in templo, & tenentes Dei filium amplexantesque eum, digni remissione, & professione ad meliora simus oremus omnipotentem Deum, oremus & ipsum paruulum Iesum, quem alloqui & tenere desideramus in brachiis: cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

S. AMBROSII MEDIO-lanensis Episcopi superioris Euang. expositio.

Vt sisterent eum Domino. Quid sit autē in Hierusalem sisti Domino dicerem, nisi in Efaise commētis ante dixissem: circuncisus enim vitis Dominico dignus iudicatur obtutu, quia oculis Domini super iustos. Vides omnem legis veteris seriem fuisse typum futuri. Nam & circūcisio purgationem significat delictorum. Sed quoniam prona quadam cupiditate peccandi humanae carnis & mentis fragilitas inextricabilibus vitis implicatur, eo per octauum circūcisionis diem culpae totius futura purgatio resurrectionis praefigurabatur aetate. Hoc est enim illud, *Quia omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur.* Verbis enim legis promittebatur virginis partus. Et verē sanctus, quia immaculatus. Denique ipsum esse qui lege signetur, in eundem modum ab angelo repetita verba declarant: Quod nascetur, inquit, sanctum, vocabitur filius Dei. Non enim virilis coitus vuluae virginalis secreta referauit, sed immaculatum semen inuiolabili vtero Spiritus sanctus infudit. Solus enim per omnia ex natis de femina sanctus Dominus Iesus, qui terrene contagia corruptele immaculati partus nouitate non senserit, & caelesti maiestate depulerit. Nam si litera sequamur, quomodo sanctus omnis masculus, cum multis sceleratissimos fuisse non lateat? Nunquid sanctus Achab? Nunquid sancti pleudo-prophetae, quos ad Elię preces vltor caelestis iniurię ignis absumpsit? Sed ille sanctus, quem in figura futuri mysterij pia legis diuinę praescripta signabant, eod quod solus sancta ecclesiae virginis ad generandos populos Dei immaculatae fecunditatis aperiret genitale secretum. Hic ergo solus aperuit sibi vuluam. Nec mirum, hic enim dixerat ad prophetam: Priusquam te formare in vtero, noui te; & in vulua matris sanctificauit te. Qui ergo vuluam sanctificauit alienam, vt nasceretur propheta, hic est qui aperuit matris suae vuluam, vt immaculatus exiret. *Et ecce homo erat in Hierusalem, cui nomen Symeon, &c.* Non solum ab angelis & prophetis, & a pastoribus, sed etiam a senioribus & iustis generatio Domini accipit testimonium. Omnis aetas, & vterque sexus, euentorumque miracula fidem adstruunt. Virgo generat, sterilis parit, mutus loquitur, Elizabeth prophetat, Magus adorat, vtero clausus exultat, vidua confitetur, iustus expectat. Et benè iustus, qui nō suam, sed populi gratiam requirebat: cupiens ipse corpore vinculis fragilitatis exolui, sed expectans videre promissum: sciebat enim quia beati oculi qui eum viderent. *Et cum inducerent puerum Iesum parentes eius, &c.* Nunc (inquit) dimittis seruum tuum

Esa. 6.

Psal. 33.

1. Cor. 10.

Exod. 13.

Num. 8.

Luc. 1.

S. Aug. 10. 7.

lib. 2. de pecc.

orig. 4. 49.

lib. 1. cont. Iul.

Pelag. c. 2.

Hierem. 1.

Luc. 1. supra.

Math. 2.

Philip. 1.

Luc. 10.

Domine. Vide iustum velut corporez carcere molis ipclusum velle dissolui, vt incipiat esse cum Christo. Dissolui enim & cum Christo esse, multo melius est. Sed qui vult dimitti, veniat in templu, veniat in Hierusalem, expectet Christum Domini, accipiat in manibus verbum Dei, complectatur operibus velut quibusdam suis fidei brachiis. Tunc dimittetur vt non videat mortem, quia viderit vitam.

S. AMPHILOCHII EPISCOPI Iconij, de Iesu Christi Domini nostri occursum, deque Deipara Virgine, Anna prophetissa, & Simeone, Oratio.

Theodoro Peltano interprete.

Uti prestantes viri virginitatem demirantur; nec iniuria: Est enim summa admiratione digna. Hæc vna enim Angelis est cognata; hæc cælestibus virtutibus familiaris; hæc naturis corporis expertibus, indissolubili vinculo adiuncta est; hæc sanctæ ecclesiæ quasi funalis quedam thæda præluet; hæc mundum debellat; hæc animi perturbationes calcat; hæc libidinis æstus refrenat; hæc cum Eua nihil commune habet; hæc tristitiam, partusque dolores ignorat; hæc à communibus sceminarum gemitibus, suspensisque immunis, castimoniam adhæret; Hæc condemnationis fulmen illud; Multiplicans multiplicabo dolores, & gemitus tuos. In dolore paries filios, & ad virum tuum erit conuersio tua; & ipse dominabitur tui, non formidat. Admirabilis proinde est virginitas; vna hæc peculium est, nulli seruituti obnoxium, domicilium liberu, monasticæ vitæ ornamentum. Hæc imbecilla humanæ naturæ constitutione superior; hæc omni naturali affectione, animique perturbatione est maior, hæc, vt paucis absoluam, Christum sponsum vsque ad cælestis regni thalamum ponere sequitur. Et eiusmodi quidem sunt virginitatis laudes, & prærogatiuæ, & aliæ complures his cognatæ. Cæterum inter terrena dona, primatum obtinent honorabiles nuptiæ. Hæ enim sunt, quæ, feracis arboris, elegantissimæque plantæ, & fructu radice instar, virginitatem, animatæque, & ratione prædita germina proferunt. Hæ sunt, quarum benedictione mundus crescit, genusque nostrum propagatur, & conseruatur. Hæ humanæ naturæ sunt cultrices. Per has veluti per instrumentum, diuina in homine imago efformatur. Hæ dominicæ benedictionis gratia potitæ, vniuersum mundum sustentant. Hæ familiares illius admouitres sunt, qui, vt homo fieret, non sine nuptiarum interuentu indactus est. Hæ sunt, quæ cum fiducia dicere possunt. In summa è medio tolle honoratum coniugium, & vbi virginitatis decus, & ornamentum inuenies: Hinc enim, & non aliunde virginitatis flos, decoreque provenit. Istheç, dilecti, differentes inter nuptias, & virginitatem, dissidium nullum ferimus; sed vtraque, tãquam mutua ope, & operantentia laudamus, & admiramur. Quandoquidem Dominus singularem de vtriusque curam, & prouidentiam habet; alterum autem cum altero,

veluti in balance non committit. Vtraque enim pars, ex instituto religioni, & pietati seruit; quæ duo si desint, neque virginitas veneratione, neque nuptiæ honore dignæ erunt. Hæc in præsentia oratione præfari lubuit, propter id, quod in lege, de primo ex nuptiis prodeunte fructu, proditum est; & in lege gratiæ confirmatum est; & generatim dictum est; neque vsquam tamen omnino, nisi in solo Domino nostro impletu est. Ecquodnam illud illud ipsum, quod paulò antè ex Euangelista auditum est, Tulerunt puerum Iesum in Hierusalem, &c. En audis hæc nuptiaru benedictionem? tum generale illud dictum; Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum domino vocabitur, in solo Domino nostro locum habere? adeoque ad ipsum solum referri debere? ad alium autem omnino nullum? Cuiuslibet enim virginis natura ita comparata est, vt vterus illius primò quidem referretur per viri coitum, mox verò per partum. In nostro autem Seruatore secus res habet: Ipse enim è virginis matris vtero, modo, qui verbis explicari omnino nõ potest, citra vllum prorsus viri commercium prodijt. Quare oraculum illud? Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur, ad vnum, & solum Dominum nostrum spectat. Nunquid, quæso, sanctus Cain, qui antè omnes ex materno vtero fufus, in magnæ vitæ impuritate viuendi finem fecit? Nunquid sanctus bellator ille, gladiique heres Esau? nam & is quoque antè Iacob è matris aluo prodijt. Nunquid sanctus Ruben, qui, ob pollutum à se patris thorum, in maledictionis sententiam incurrit? minime gætium; & is tamen è foecundo Liæ vtero primus egressus est. Sane nullus horum omnium sanctus extitit: imò verò ad vnum omnes certa noxa contractos tenuit. Planum fit hinc ergo, legale illud; Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur, ad solum Dominum nostrum pertinuisse. Atque huc quoque Gabriel minimè obscure retulit; siquidem Matrem virginem his verbis compellauit; Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi; ideoque, quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Altissimi. At cauillator quispiam possit hæc obijcere; si illud; Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum vocabitur Domino, ad solum Dominum nostrum proprie spectat, conseqens sit, virginem non mansisse virginem; Scriptura enim clamat. Omne masculinum adaperiens vuluam. Proinde, si dictum illud ad solum Dominum nostrum referri habet, efficitur virginem vterum fuisse omnino referatam. Verùm audi, & intellige prudenter: ad virginis quidem naturam quòd attinet, eius voluntate, qui iam olim ex ea natus est, claustra illius nequaquam foere patefacta; notum est enim Propheta Ezechielis oraculum, quod ea de re concionatur. Hæc, inquit, porta clausa erit, non aperietur; & vir non transibit per eam: quia Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa Principi. Ad virginis igitur naturam quòd spectat, portæ virginæ nequaquam fuerunt reclusæ; ad nati verò Domini virtutem quòd attinet, nihil est illi occlusum, nihil quod illum impediatur, nihil quod inturbetur; sed omnia illi sunt aperta, & obuia. Quare supernæ quoque virtutes, inferioribus nõ sine comminatione acclamantes, ita aiunt; Tollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Admirabilis est itaque

Hoc non dicitur ad fecundum vnum nuptiaru defestationem sed quod eo aliquam immodicam libidinis significatio nem ostendat.

Gen. 4.

Gen. 25.

Gen. 35.

Gen. 29.

Num. 8.

Quo feso dicitur, Christi sum tiquam primogenitum referre vtrius vteru. Et nota, vt hinc multorum SS. Patrum verba de hæc scribri explicari noueris. Hanc quasi nem mouet et soluit quoque inferius Hieroph. episcopus Toletus sc. 11. de eodem feso.

Ipsal. 24.

itaque virginitas, sed vera virginitas; neque enim vna omnium virginum est ratio. Comperiuntur namque virgines stertentes: Comperiuntur & vigilantes quoque. Admirabiles rursus sunt nuptiæ, quæ tamen veræ & honorabiles sunt nuptiæ: multi enim has castas, impollutasque seruant; multi è diuerso foede, incestuque in eadem præuaricantur. Admirabilis tandem est viduarum status (libet enim trium horum ordinum mentionem facere) veru mea demum admiratione digna est vidua, quæ vere (vt ante monui) est vidua; cuiusmodi ea est, quæ casta est, quæ grauis est, quæ ab omni fuce aliena est, quæque impollutorum certaminum agone semel perfuncta, nullius post primum coniugium sordibus amplius contaminata est.

S. I. O. CHRYSOSTOMI Episcopi Constantinop. de occursum domini nostri Iesu Christi, deque Deipara Virgine, & Simeone, Oratio.

Theodoro Peltano interprete.

Quo Iudaicæ perfidiæ, omnis omnino tergiverfandi anfa adimeretur, Dominus noster Iesus Christus non modo carne se vestit, verum etiam secundum legis præscriptum, circumcisionem suscipit. Qui enim supra legem erat, si sub legem sese demisit, quò discipulus per fidem à legis onere, in libertatem vindicaret. Accipit carnem, & circumciditur perinde, ac cæteri Iudæi. Communicat carne, communicat & circumcisione. Ne venientem abnuant, facto eiusdem se generis esse demonstrat. Ex femine Dauid expectabatur Christus; cognationis huius signum manifestum in medium profert. Nam, si post susceptam circumcisionem dicere adhuc audebant; Nesumus vnde sit: Profectò, si secundum carnem circumcisus non fuisset, illorum negatio excusationem rationi consentaneam habuisset. Cum igitur impleti sunt dies octo, vt circumcideretur puer. Tantisper organi incrementum expectabatur. Quando impleti sunt dies octo, &c. Legis decretum erat, vt infans octaua die circumcideretur. Vbi primùm ergo octaua illuxisset, statim in medium prodibat medicus, ferrum capeslebat, artem exercebat, ipsaque circumcisione Sabbathum soluebat. Hic iam ex Iudæis percunctari licet, cum Sabbathum sonet ab opere relaxationem, totumque constet otio, cur octaua præscribebatur, non septima? cur octaua, vt dignior, anteferebatur septimæ? Verùm Iudæi Iudaica ignorant; Ecclesia autem & Christus, & Iudæorum ritus, & obseruationes nouit. Circumciditur ergo puer octauo die, quia Christi resurrectio, quæ totius mundi est circumcisio, octaua, hoc est, Dominica die futura erat; alioqui enim cur Moyses, vt sexta, aut nona, aut decima die circumcisio adhiberetur, non præfiniuit? Plana proinde obseruationis octauæ ratio, est resurrectio. Si quis ergo est, qui resurrectionem non credit, is propter infidelitatem, & corde incircumcisus est, & à Deo alienus est. Ipsa porò circumcisio est vera fidei cognitio, veraque eiusdem sententia. Per sacrum itaque Baptismum, fideique cognitio-

Est oratio 7. inter xvij. de clara. Patru.

Ioan. 9.

Luc. 2.

Genes. 17.

nem, circumcisio fidelibus impenditur. Sacrum autem Baptisma, typus est resurrectionis Christi. Transi proinde à carne ad Spiritum, à corporali ad id, quod manuducit ad spiritale: Et ibi quidem carnalem; hæc verò spiritalem circumcisionem. hoc est, peccatorum expiationem comperies. Octaua est circumcisio, eadem quoque est resurrectio: resurrectio autem symbolum est Baptisma. A paruis ad magna, à corporalibus progressio facta est ad spiritualia. Accedant itaque Iudæi, & proficiant; oportet enim à corporalibus, progressus exordium facere, sed pedem in iis non figere. Igitur Dominus noster Iesus Christus, quia non vnderat legem soluere, sed adimplere, vna cum Iudæis circumcisus est: Impleti sunt ergo dies octo, vt circumcideretur puer, & vocatum est nomen eius Iesus; quod vocatum est ab Angelo, priusquam in vtero conciperetur. Nos sane primùm nascimur, & deinde nominamur: Iesus autem prius nomen sortitur, quàm in vtero concipiatur. Vocatus est autem Iesus, quandoquidem Seruator munus obiturus erat. Et posteaquam, subdit Euangelista impleti sunt dies purificationis eorum secundum legem Moysi. Cuius, quæso, purificationis? Iosephi haud dubiè, & Mariæ. Lex enim mulieri recens enixæ, certos purgationis dies, quos obseruaret, indicabat, intra quos ab aliorum quoque consortio se continere debebat. Posteaquam ergo impleti sunt dies purificationis eorum secundum legem Moysi; Tamet si Virgo nulla purgatione egeret, attamen, ne lex calcari videretur, adduxerunt puerum Iesum in Hierusalem, vt sisterent cum Domino, sicut scriptum est in lege domini. Vbi corporeæ expiationis mentio habetur; ibi lex Moysi tribuitur: Vbi verò oblationis sanctæ, ibi: Sicut in lege domini scriptum est, dicitur. Hoc autem discrimen ea de causa non constituitur, quasi lex Moysi, non sit lex Domini (quicquid enim Propheta Spiritu sancto afflatus, de re quapiam differens, loquitur, hoc ipse non loquitur, sed Dominus suggerit) nihilominus, quòd expiatio corporeum typum præ se ferret, Moysi sanctio appellatur. Contra verò, quòd omne primogenitum domino sisteretur, Euangelista, quod primo ex vtero enatum erat, honorans, secundum legem Domini sibi perhibet. Sicut scriptum est in lege Domini, omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur. Hoc decretum, & hæc lex, totaque decreti, & legis ratio, & causa, ob eum posita est, qui vterum aperturus erat. Nulla enim, siue brutorum animantium, siue hominum primogenita comperta sunt vnquam, quæ aperirent vuluam: quare tantum primogenita erant. Quem autem virgo peperit, is solus vterum aperuit. Cernis itaque legis huius decretum in eum tantum spectasse, qui ex virgine nasciturus erat. Hoc autem Iudæi, qui carnali sensu ducebantur, deprehendere nequaquam valebant. Rudiores enim, & crasso carnis sensui addidiores erant, quàm qui ex carnalibus spiritale diducere nosset. Ascenderunt porro, vt offerrent pro eo sacrificium, par turturum, aut duos pullos columbarum, prout lege cautum extabat. Fiebat autem hoc ipsum quoque tum in futurorum typum; tum maximè, ne quid eorum deesset, quæ secundum legis præscriptum adesse oportebat. Verùm missis his legis ænigmatis, Euangelij explanationem profequamur. Et ecce homo erat in Hierusalem, cui nomen Sy-

Math. 9.

Luc. 2.

Luc. 2.

Luc. 12.

Que de vtero patefactio- ne hoc loco di spulantur, ea exponenda snt, vt exponit Amphloch. supra in eodẽ feso, aut alio comodo loco. Certe est enim Christi doni num, materua vtero in lucẽ produsse.

Luc. 22.

meon, & homo ille infans & timoratus, & Spiritus sanctus erat in eo. Et responsum acceperat à Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum dominum in carne. Senex iam erat, facta que sponsionis exitum auidè expectabat. Erat frequens in templo, illud secum dicitans; Vbicunque tandem natus fuerit, omnino huc veniet, omnino hic occurret. Hic ergo eadem illa hora, qua parentes puerum Iesum deferebant, per spiritum venit in templum. Sæp numero iam antè eò venerat, sed propriæ voluntatis proposito, tunc autem quasi Spiritus sancti manu ductus opportunè venit, nempe, vt factæ promissionis fidem tandem aliquando expletam videret: *Et accepit puerum Iesum in vlnas suas, & benedixit Deum, dicens: Nunc dimittis seruum tuum, domine, secundum verbum tuum in pace.* Vnde dimittis? ex vitæ huius stadio. Sunt enim hic omnia tristitia, carcer est præsens hæc vita, ille, vt dimitteretur, venerat, dimittere ardentè cupiebat: Si quis proinde est, qui hinc excedere, in derimento ponit, ille fide necdum perfectus est. *Nunc, inquit, dimittis seruum tuum, domine, secundum verbum tuum in pace.* Adest enim, qui mundo pacem conciliaturus est, Adest pacificator ille, qui cælum terræ iuncturus, terramque per Euangelij doctrinam in cælo transformaturus est. *Nunc, clamat Symeon, dimittis seruum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace; Quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Quod dicit, eiusmodi est: Antè quidem mente credebam; rationeque & cogitatione cognoscebam; nunc autem viderunt oculi mei. Quod, inquam, cor antè expectabat, id nunc conspiciunt oculi mei: nihil ergo mihi deest amplius. Et quidnam illi viderunt? *salutare tuum.* Qualem illud? *quod parasti ante faciem non vnus populi, aut solius Israelis; sed ante faciem omnium populorum.* Qui enim natus est, cõmunis omnium Doctor, & Magister est. *Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel.* Cur lumen? quia gentes in tenebris versabantur, & quia rursus obscurata, & tetrifque peccatorum tenebris obducta, per illud illustranda & expianda erant. *Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel.* Hic gloria, illic reuelatio. Hic doctrinæ initium, illic disciplinæ persecutio; & gloriæ plebis tuæ Israel. Ast obiecerit hic fortè quispiam; dic, quæso, vbinam sunt Israelitæ? Ecce, habes Petrum, habes Paulum, habes Ioannem, habes tria millia, habes quinque millia, habes Ecclesiam Hierosolymitanam, habes eos præterea Iudæos, qui inter gentes dispersi, fidem susceperant: Nisi enim dominus reliquisset nobis semen, quasi Sodomam fuissetis, & Gomorrhæ similes essemus. Item; Reliqui mihi septem millia virorum. Itaque asseruabatur in populo illo fidei semen, neque simul vnuerfus pessum iuit, absit; neque simul omnes Iudæi, in interitum ruerunt, sed plurimi; neque id mirum; nam & nunc quoque in felici hac rerum constitutione, beatæque vocatione, multi quidem sunt vocati, pauci verò electi. Vocauit enim Deus vnuersum terrarum orbem, præparauitque sacrum Euangelij epulum; verum vbi venerit, delectumque ingressus habere cœperit, diligenter in accumbentes inquireret; & si quem nuptiali veste destitutum istic inuenerit, amice, dicit illi; quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? Vt ergo ibi habitus est delectus, ita hic quoque habebitur. Non enim, quia vocati

sumus, ob id quoque improbè viuere debemus, tanquam iam id assecuti simus, quod est perfectum. Primorum itaque ruina, nostra, dilecti fratres, sit cautio. Non totus itaque populus ille simul interiit, non totus deperauit, non totus in infidelitate permansit, non totus persecutus est Apostolos. Crediderunt enim per Apostolos simul tria millia, extra mulieres, & paruulos, & facta est Hierosolymis Ecclesia admodum numerosa. Ante enim templum euersum, ante Iudæos eiectos, ante Hierusalem solo æquatam, Ecclesia ædificabatur, verbâque Ioannis: illum oportet crescere, me autem minui, euidentem veritatem fortiebantur. Simeon igitur cum Propheta esset, dicit: *Et gloriam plebis tuæ Israel.* In apertam namque expectantium gloriam cedebat, eius, qui expectabatur, occursum. Et quidem Ioseph, & Maria, quæ dicebantur, tacitè magnificant, laudibusque extollunt, Angelus euangelizat; Magi agnoscunt; Pastores audiunt; Angelorum exercitus choros ducunt; Stella è cælo indicium facit; Simeon vaticinatur; Anna filia Phanuel prophetizat; terra verba facit; cæli dant vocem; Magi Tyrannum negant; Pastores pastorum principem Christum adorant; Mater, & Ioseph agnoscunt, & audiunt omnia, stupentes de iis, quæ fiunt, & quò res tandem euasura sit, secum perpendunt.

S. AVGVST. EPISCOPI
Hippon. in purificatione virginis Mariæ, Sermo.

Hodiernus dies ad habendam spem vitæ æternæ, magnum contulit gaudium generi humano. Primus enim homo quo cadente omnes cecidimus, cuius ruina est mortalitas nostra, non est natus sed factus, patre nullo, nulla matre, sed Deo operante. Hæc est hominis prima conditio, Adam de terra. Secunda conditio est hominis, qua creauit fœminam de latere viri. Tertia conditio est hominis, qua natus est homo ex viro & fœmina. Quarta conditio est Dei & hominis, qua natus est Christus sine viro de fœmina. In istis quatuor conditionibus vna sola nobis vñtata est: cæteræ tres nõ sunt in oculis carnis, sed in fide cordis. De terra factum hominem sine patre & matre nouimus, nõquam vidimus, lecta & audita credimus. Tertia illa vñtata est nobis ipsa quotidiana. De complexu maris & fœminæ quotidie nascuntur homines. Iam ergo erat vna sine viro & fœmina, iam erat tertia de viro & fœmina, quarta restabat sine viro de fœmina: sed ista quarta liberauit tres. Prima & secunda ruerunt, tertiã de ruina generauerunt, in quarta salutem inuenerunt. Exulterent virgines, virgo peperit Christum, nihil in ea quod vouerunt putent exterminatum, mãsit virgo post partum. Exulterent viduæ, infantem Christum vidua Anna cognouit: exulterent coniugatæ, nasciturum dominum Iesum Christum Elizabeth maritata prophetauit. Nullus gradus prætermisus est, de quo non haberet testimoniũ salus omnium. Nunquid enim solæ virgines ad regnum cælorum perueniunt? Perueniunt & viduæ. Magni meriti fuit illa vidua sancta Anna, quæ à virginitate sua septem annis vixerat cum viro suo, quo defuncto vsque ad senilem ætatem peruenerat, & senectute sancta expectabat infantem saluatoris, vt paruam

Serm. 101
temp.
Genes.
Genes.
Sapient. 8.
Ibidem.
Luc. 1.

vt paruam videret annosa, paruam agnosceret anicula, intrantem in mundum saluatorem videret iura. Et in masculino sexu tria ipsa genera commendata sunt. Ipse Christus puer natus est, exulterent pueri, continentiam vouentes puero. Ipse vero integritatem pueritiæ consecrauit, qui suæ matris fœcunditatem attulit, virginitatem non abstulit. Simeon ille senex diu vixerat, cuius ætas comparatur Annæ, & audierat responsum quòd non esset visurus mortem, nisi prius videret Christum domini, intelligite fratres quantum desiderium habebant antiqui sancti videndi Christum. Sciebant illum esse venturum, & omnes qui piè viuere dicebant: O si hic me inueniat illa natiuitas! ò si quod credo in scripturis, videam oculis meis! Et vt noueritis quantum desiderium habebant sancti qui nouerant per scripturas virginem parituram, sicut audistis cum Esaias legeretur; Ecce virgo accipiet in utero, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Emmanuel quid sit Euangelium nobis aperuit dicens, quod interpretatur nobiscum Deus. Non tibi ergo vile sit quæcunque infidelis anima, non tibi videatur impossibile vt virgo pareret, virgo pariens permaneret. Intellige natum Deum & non mireris virginis partum. Vt ergo noueritis antiquos sanctos & iustos optasse videre quod concessum est huic seni Simeoni: dominus noster ipse Iesus Christus ad discipulos suos loquens ait: Multi iusti & prophetae voluerunt videre quæ vos videtis & nõ vident, & audire quæ auditis, & nõ audierunt. Multum senex iste fuit ad audiendum serus, sed ad videndum maturus. Non expectauit vt Christum audiret loquentem, quonia agnouit infantem. Et hoc illi concessum erat iam decrepito, quasi desideranti & suspiranti & dicenti quotidie in orationibus suis; Quando veniet? Quando nascetur? Quando videbo? Putas durabo? Putas hic me inueniet? Putas isti oculi videbunt per quem cordis oculi reuelabuntur? Dicebat ista in orationibus suis, & pro desiderio suo accipit responsum, quòd non gustaret mortem nisi prius videret Christum domini. Gestabat eum Maria mater eius infantem, vidit ille & agnouit. Vbi nouerat quod agnouit? An intus est reuelatus, qui foris est natus? Vidit, & agnouit. Agnouit Simeon infantem tacentem, & occiderunt Iudæi iuuenem mirabilia facientem. Cum ergo cognouisset, accipit in vlnas suas, hoc est in brachia sua, amplexatus est eum. Portabat à quo portabatur. Ipse enim est Christus sapientia Dei, attingens à sine vsque ad finem fortiter, & disponens omnia suaviter. Quætuor ibi erat & quàm magnus, quàm paruus factus erat. Paruus factus, paruus quærebatur. Quid est paruus quærebatur? Non superbos, sed humiles colligebat. In præsepi dignatus est poni, vt esset piorum cibaria iumentorum. Accipit eum Simeon in brachia sua & dixit: *Nunc dimittis domine seruum tuum in pace.* Dimittis in pace, quia video pacem. Quare ergo dimittis in pace? quia viderunt oculi mei salutare tuum. Salutare Dei, dominus Iesus Christus. Annuntiate diem, ex die fulurare eius. Habetis ergo pueri puerum, sancti senes senem Simeonem. Si autem quæritis vt & coniugatus aliquis vir testimonium domino perhibeat, Zachariam considerate, Nemo ergo quærat aliud fratres mei charissimi, fideles, aut virgo, aut vidua, aut coniugata, aut puer, aut continens, aut vxoratus, quicquid plus

esse quis voluerit, non inuenit quæadmodum ad Christum pertineat. Nõ inuenimus testimonium perhibuisse Christo adulteros, fornicatores, immundos. Et vt à talibus ei testimonium perhiberetur, ipse præstitit, ipse donauit: Non enim quicumque sanctus viribus suis. Exultemus ergo charissimi, ab hodierno die crescit dies. Crede in Christum & crescat in te Deus. Credidisti, inchoatus est Deus. Credidisti, natus est Christus in corde tuo. Sed nunquid Christus natus sic remansit? Creuit, ad iuuentutem peruenit, sed in senectutem non declinauit. Crescat ergo & fides tua, robur inueniat, vetustatem nesciat. Sic pertinebis ad Christum filium Dei, in principio verbum apud Deum. Verbum Deum, sed verbum caro factum *Ioan. 1.* est, vt habitaret in nobis. Maiestas ibi latebat, vbi infirmitas apparebat. In manus suas. Simeon infirmitatem accepit, sed maiestatem intus agnouit. Nemo contemnat natum, si vult esse renatus. Ad illum pertinuit propter nos nasci, ad nos pertinet in illo renasci, qui venit in hunc mundum peccatores saluos facere, Iesus Christus dominus noster, cui est honor & imperium in secula seculorum, Amen.

Ioan. 1.
1. Tim. 1.

S. CYRILLI EPISCOPI
Hierosolymitani, de Domini nostri Iesu Christi occursum, deque Simeone, qui Deum vlnis excepit, Oratio.

Theodoro Peltano interprete.

Latere ex animo, filia Sion, gaudium annuntia, filia Hierusalem: Choros duc, popule, ciuitatis Dei. Exultate, portæ, & muri Sion, totiusque adeò terræ montes, & colles in clamate magna que cum gaudij significatione exultate: flumina, plaudite; turba, amplectere Sion, & Deum in ea præsentem cõttemplare. Hodie cælestia consonas voces iungant cum terrestribus. Hodie cælestis Hierusalem, propter Christum natum, lætum Osanna cum ea decantet, quæ est inferne; hodie intelligentes, cælestique virtutes cum hominibus, qui caducam vitam in terris degunt, choros ducant, laudisque & carmina promant. Hodie gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei Hierusalem, magni Regis ciuitas: Hodie portas illi pãdat, qui omnibus cæli portas patefecit, actusque in crucem, sepulchrorum ostia aperuit, & æternas illas inferorum portas contriuit, & Matris tãdem virginis claustra admirabili virtute conclusas seruauit. Hodie, qui Moysi olim non absque maiestate legem in monte Sina tradiderat, sub lege factus, legem implet. Hodie Deus ex Theman, hoc est, ex austro in Sion venit. Hodie cælestis sponsum, qui ex Deipara, veluti è Thalamo procedit, ad templum ascendit. Filia Hierusalem, lætabundæ obuiam sponso prodite. Agedum festinas omnes vero illi lumini lampades accendamus, animarumque nostrarum tunicas Christo sponso exornemus. Gentium populi vna cum Sion, Christo Deo ad templum non absque lumine occurramus, simulque cum eo in templum ingrediamur: Cum Angelis hymnum illum; Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Sabaoth; pleni sunt cæli, & terra gloria tua, personemus. Illius bonitate *Esai. 6.*
Bibl. Hom. tom. 4. I 2 pleni

Est oratio 8.
inter 17. decl.
partum.
Esai. 8.
Esai. 6.

Esai. 1.
3. Reg. 19.
Matth. 20. 22.

*Psal. 46.
Psal. 45.
Psal. 150.
Psal. 69.*

pleni sunt orbis fines. Illius laude plena est vniuersa humana natura. Indulgentia, & misericordia eius, plena sunt cœlestia, terrestria, & subterranea. Denique nihil vsquam extat, quod illius liberalitate, & beneficentia non sit plenum. Omnes proinde gentes, plaudite manibus; omnes fines terræ, venite, & videte opera Dei; Omnis spiritus laudet Dominum; Omnis terra adoret; Omnis lingua canat, & psallat, & gloriose prædicet puerum ante dies quidem quadraginta natum, Deum autem æternum; puerum paruum, sed antiquum dierum; puerum lactatam, sed seculorum effectorem. Infantem cerno, sed Deum agnosco. Idem enim infans, & vbera sugit, & mundum vniuersum paciscit, Idem vagit in cunis, & mundo vitam, gaudiumque impertit. Idem fasciis inuoluitur, & me ex peccatorum vinculis eximit. Idem carnem verè indutus, mavis vlnis continetur; neque à Paris tamen sinu vsquam recedit, hoc est, idem verus, perfectusque homo est in terris, & verus rursum, perfectusque Deus est in cœlis. Idem in Bethlehẽm, in Hierosolymorum ciuitatem ingreditur; neque à superna tamen Hierusalem vniuersam digreditur. Idem, templum ingressus, sacrificium secundum legem offert in terris, & piorum omnium sacrificia excipit in cœlis. Qui non absque dispensatione in vlnis cernitur Simeonis, idem ille non absque maiestate visitur in thronis Cherubicis. Idem offertur, & offert, sanctificatur, & sanctificat omnia: Ipse namque est donum, ipse pontifex, ipse est ara, ipse est propitiatorium, ipse est, qui offert, ipse est, qui pro mundo offertur, ipse est ignis, ipse est vitæ, scientiæque lignum, ipse est agnus, ipse est gladius spiritus, ipse est pastor, ipse est ouis, ipse est, qui immolat, ipse est, qui immolatur, ipse est lex, ipse est, qui in sacrificium offertur, idem ipse est, qui sacrificii oblatum suscipit. Verum enim verò res postulat, vt de diei huius solennitate, nonnulla quoque ex sacro Euangelio mutemus. Admirabilis itaque Lucas de Christo in hunc modum scribit: *Postquam impleri sunt dies purificationis, &c. Samuel sane, & Isaac, & Jacob, & Ioseph, & alij multi, è sterilibus præter spem orti, infecundos matrum vteros aperuerunt, vocatiue sunt sancti Domini; Solus autem Christus ex solo, solusque vniuersus, circa vllam virgineorum claustrorum offensionem, in lucem editus; non sanctus Dominus, verum Sanctus Sanctorum, & Dominus Dominantium, & Deus Deorum, & primogenitus primogenitorum, & Rex Regum vocatur & creditur, Talisque nunc quoque à Simeone in templo prædicatur. Et ecce, inquit, erat homo, &c. Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? Qui vniuersam terram pugno continet, omniâque verbo virtutis suæ portat, is vlnis lenis excipitur, & deportatur. Exultat Adamus, Christum per Simeonem eiusmodi oratione alloquens: *Nunc dimittis seruum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace.* nunc ab æternis illis vinculis me absoluis; nunc à corruptione, & interitu me eripis; nunc à morte me eripis; nunc ab omni mœrore me expedis. Ecce Simeon vlnis complectitur Deum, & Dominum meum in templo, cunctisque gentibus nouum, & admirabile illud diuinæ dispensationis Sacramentum effatur. Iudæis autem non sine tripudio, & exultatione, liquida clarâque voce inter cætera hæc de eo*

*Psal. 105.
Hebr. 1.*

intonat. Hic est, qui est, & erat, qui que à Patre nūquam abest: vt pote eiusdem cum eo substantiæ, eiusdem maiestatis, eiusdem gloriæ, eiusdem virtutis, parisque cum ipso eodem potentie existens. Est enim omnipotens, principij expertus, increatus, immutabilis, incircumscriptus, inaspectabilis, ineffabilis, incomprehensus, denique talis, qui nec manibus contrahitur, nec mente concipitur, nec vlla coniectura comprehenditur potest. Hic est paternæ gloriæ splendor. Hic est rerum omnium natura constantium character, & idea. Hic est lumen luminum, & paterno sinu exortum. Hic est Deus, qui ex Deo, & apud Deum esse dignoscitur. Hic est fons vitæ, & vitæ à patre velut è fonte procedens. Hic est fluius Dei, qui ex diuina abyssu ita dimanat, vt nunquam tamen ab ea recedat. Hic paternæ bonitatis, æternæque beatitatis thesaurus est. Hic est aqua viuæ, quæ mundo dat vitam. Hic est radiis increatus, qui ex patre luminum, veluti è Sole, progignitur, neque vllò tamen tempore ab eo diuellitur. Hic est eius verbum, qui omnia solo verbo, cum antea nõ essent, ex nihilo produxit. Hic est Lucifer, qui ante conditum Luciferum, incorporeas cælestium ordinum, & exercituum virtutes formauit, & exornauit. Hic est, qui cælum instar pellis, solus extendit, perindeque super mare, ac super solidum pavementum, vestigia figit. Hic est, qui caligine veluti fascia abyssum inuoluit. Hic est, qui terram super aquas fundauit. Hic est qui mare arena veluti muro circumuallauit. Hic est, qui lucem à tenebris segregauit. Hic est, qui astrorū orbis cœcinnauit, & in ordinem redegit. Hic est, qui vniuersum aspectabilem hunc mundum in sapientia constituit. Hic est, qui increatis manibus hominem ex luto effinxit, & efformauit. Hic est, qui, cum secundum Dei imaginem olim nos condidisset, nunc secundum nostram imaginem, & similitudinem homo fieri voluit: id interim, quod mens de illo concipit, perfectus Deus est, ex patre perfecto essentiam absolute perfectam sortitus. Qui ante in Dei forma, & Dominus erat nunc mea seruii forma sese conuestiuit. At nullam ea re, diuinæ naturæ dignitatem obscuritatem, aut detrimentum attulit, sed eam tantum naturæ masculinam sanctificauit. Totus enim perfectus est supernè, totus perfectus infernè. Idem dignoscitur supernè natus absque tẽpore, & infernè sine semine. Ad superna quoddam attinet, opifex est, ad inferna verò quod spectat, Dei opus est. Audi Israël, audite, omnes gentes, quem ego, sacerdos vester Simeon, vlnis gesto, magnâque voce in hoc templo prædico, & testimonio meo palam commendo, hic Deus, & Dominus est. Quamobrem, popule mi attende ad orationem meam, inclina aurem tuam in verba oris mei. Hic puer est ille, de quo Esaias multo antè prædixerat, Puer, inquit, natus est nobis, & filius datus est nobis, & vocabitur nomen eius magni consilij Angelus, admirabilis, consiliarius, Deus fortis, princeps pacis: pater futuri seculi. Si igitur puer hic, Deus fortis, & præpotens est, omni studio illum excipite. Huc etiam spectat illud Dauidis, Deus Deorum videbitur in Sion. Et illud item Hieremias, Deus in terris visus est, & inter homines cõuersatus est. Hic puer populo Israëlítico mare quondam dissecnit, & Pharaonem submersit, & Israëlitis legè dedit, & manna pluit, & Hebræorum genus ignis columna per desertum

*Simeon autem
cerdos fuit
tabulis psalmi
ostendit.*

Esa. 9.

Psal. 81.

Baruch. 1.

Exod. 14.

deser

Num. 20.

Exod. 3.

*Christus Dominus
tripli-
cem quadra-
genam in se-
ipso consecra-
uit.*

Abac. 3.

Deut. 18.

Psal. 79.

Psal. 78.

Psal. 58.

Gen. 1.

*Cereis in Christi
honoris quo-
dam oblati.*

*Quomodo pu-
rificationis fe-
stum celebra-
dum.*

desertum deduxit, & petram dirupit, & rubum, rosca flamma cinctum, incombustum cõseruauit. Hic puer Moysen quadraginta annos ouium pastorem constituit, & eundem rursum quadraginta annos populo Israëlítico ducem præfecit, & vt quadraginta dies ieiunaret, corroborauit, Quemadmodum ipse etiam puer Baptismo iam initiatus, quadraginta dierum ieiunium exantlauit, & post quadraginta dies à resurrectione sua ex mortuis, in supernam Hierusalem ascendit, & post quadraginta tãdem dies ab ortu eius ex Martre virgine, in terrestrem Hierusalem ingressus est. De hoc puero dudum antè, Propheta Abacuc prænuntiãrat, dicens, Deus ex Theman, hoc est, ex Austro veniet, nam Bethlehem, ex qua Iesus in Sion ingressus est, ad australem Hierosolymorum partem posita est. De hoc puero Moyses his verbis nobis contestatus est, Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus ex fratribus vestris, Quicumque Prophetam hunc non audierit, exterminabitur ex terra viuentium. Hunc puerum ardētibus voris videre exoptabat Propheta Dauid, Qui, ait, sedes super Cherubim, appare: Excita potentiam tuam, & veni ad saluandū nos. Et alio loco, Citò anticipent nos misericordiæ tuæ. Rursus, Inclina, Domine, cœlos, & descende. Et alibi, Tu, Domine Deus virtutum, attende, vt visites omnes gentes. Ea propter beneficium agnoscite, gentes, manumque date. Videte Iudæi, & credite: hunc enim puerum decantant, summoque laudū præconio extollunt Angeli, hunc adorant Archangeli, hunc tremunt Potestates, hunc gloria efferruat Virtutes: Huic seruiunt Cherubim, huic Deum prædicat Seraphim, huic obsequium præstat Sol, huic cultum, & ministerium desert Luna, huic patent elementa, huic subduntur fontes, hunc puerum inferorum portæ conspiciunt, disfractæ dissiluerunt, huius pueri conspectu, cœlorum aditus patefacti sunt. Hic puer mortè eneruauit, Diabolum debellauit, maledictionem soluit, tristitiæ fluctus sedauit, serpentem contriuit, insectum peccatorum chirographū dirupit, peccatum calcavit, errorè dissipauit, prolapsam creaturam instaurauit. Hic puer Adamum seruauit, Euam in integrum restituit, gentes vocauit, mundum illuminauit. Vniuersi proinde, qui Christi, Deique amantes estis, alacres adeste, purique, & læti, Dei, ac Domini nostri occursum excipite, nõ ritu legali, sed sensu spiritali, non ventre luxuriates, sed spiritu exultantes, non vino madentes, sed spiritu feruentes. Ad hunc modum ad iucunditatem compositi, festiuè hodierno die lampadas nostras exornemus. Tãquam lucis filij. Christo vero illi lumini cereos offeramus, Quia quidem lumen in reuelationem gentium mundum apparuit. Lumè itaque è lumine mutatum, super niuem dealbemur, super lac, & caseum, emolliamur, super lapidem sapphirum luceamus, super castas columbas puri in cœlos subuolemus, & quasi nubibus subuecti, Deo occurramus. Hodie, dilecti, festi huius stadium omni ex parte integrè percurramus. Cum Angelis igitur choreas ducamus, cum prætoribus cœlesti lumine perfundamur, cum Orthodoxis adoremus, cum Bethlehem festum diem agamus, cum Sion occurramus, cum tèplo sanctificemur, cum virgine festiuè lætemur, cum Ioseph offeramus, cum Simeone Christum vlnis complectamur, quò gra-

ria, & misericordia, & clementia eiusdem domini nostri Iesu Christi, ad æterna illa tabernacula, bonaque cœlestia admittamur. Ipsi sit gloria, & imperium nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

**TIMOTHEI PRESBY-
teri Hierosolymitani, de Propheta Symeone, qui Christum vlnis excipit, de-
que illo Luca, Nunc dimittis seruum
tuum, Domine, &c. Oratio.**

Theodoro Peltano interprete.

AGedum, dilecte, postremum iustum confiteremur, & oratione illustremus. Ecquis enim ille postremus iustus nimirum, quem paulò ante Euangelium ex Luca recitatum ob oculos nobis ponit, nomine Simeonem. Hic enim Simeon & primus, & vltimus est. Vltimus quidem ex lege Moysi; primus verò in lege gratiæ. Iudæus religione; Christianus animi gratitudine: Angelus sermone; Christianus cognitione, & lectione. Simeon, quem Euangelij lectio modò nobis proposuit, haud secus ex blasphemâ Phariseorum lecta lectus est, atque rosa legi solet è spina; primusque per collatæ gratiæ afflatum, insigniter nobilitatus est. Hic est ille Simeon, qui ad tãtam iustitiam peruenit, vt in corpore adhuc constitutus, diuino oraculo vidice, non prius se fluxã hanc, temporariamque vitã, cum morte cõmutaturum, quam dominum nostrum Iesum Christum videret in carne. Itaque iustus, & magnus ille Simeon, qui ante incarnationis mysterium, Dominum videre auidè desiderauerat, iam incarnatum vidit, & agnouit, vltimique, & agnitus vlnis excipit. Idem porro è corporis carcere excedere gestiens, omnium Dominum (qui tum in infantili forma apparebat) leni voce ad hunc modum compellat. *Nunc dimittis seruum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace. Quia viderit oculi mei salutare tuum.* Vidi, Domine, iam tandem gloriam tuam; absoluat, atque ab hac caduca, & momentanea vita; vlti Angelorum choros; audiui Archangelorum gloriationem; perspexi vniuersam creaturam, præ gaudio exultantem; animaduerti cœlestia, & terrestria inter se transcurrere, pariterque coire. Absoluar nunc, quæso, Domine, ne diutius hinc hærens, quæ nolim, intueri compellar. Etenim Spiritus sanctus, qui in me est, palam ostendit, quæ in te futura sunt. Dimitte me nunc, obsecro, ne videam audax, ne facinus; ne videam coronam, è spinis contextam; ne videam seruum, alapam infringentem; ne videam lanceam in te adactam; ne videam solem, lumine orbatum; ne videam lunam, veluti deliquium passam, obscuratam; ne videam elementa immutata; ne videam te clauis cruci affixum; ne videam saxa dirupta; ne videam templi velum discissum. Nam ipsa quoque elementa, quòd impium, execrandumque ausum non ferrent, Domino condolere visa sunt. *Nunc ergo dimittis seruum tuum, Domine, in pace: Quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum.* Ecquid Euangelista de eo prodit amplius: audi quid dicat. *Et ecce homo erat in Hierusalem,*

*Est oratio 10.
inter. 17. decl.
patrum.*

rusalem, &c. Audi, & perpende hæc prudenter, dilecte, quod dicit eiusmodi est; Cum Simeon meditabundus domi federet, Deumque apud se rogaret, vt, quod acceperat oraculum, exitum aliquando forireretur; Iosephusque, & Maria soli in eo iam essent, vt puerum Iesum ad templum deferrent, & secundum legis consuetudinem sacrificium pro eo offerrent, Spiritus sanctus responsum exhibiturus, statim præsto fuit, Simeonemque eiusmodi oratione excitauit; Surge, senex, quid dormis? tempus, quo oraculum expleri debet, iam adest; matura citò; præsto est enim, qui te absoluet. Excute necrotaphia, fúnereâque sindones, præpara sepulchrum, dispone domui tuæ, adest qui te missum faciet; Venit Emanuel, celeriter ad templum transcurrere; in templo autem meo constiturus, sacra de sacro vaticinate. Simeon itaque, quasi ætate innouatus, animique desiderio, perinde ac alis quibusdam vehementer concitatus, & à spiritu sancto nihilominus impulsus, & subleuatus, celerrimè accurrat, Iosephumque, & Mariam, qui recta ad templum contendebant, anteuerit. At verò puerum, qui deportabatur, non anreuerit. Quomodo enim eum anreuereret, qui nusquam non præsens adest. Tantùm itaque Iosephum, & Mariam anteuerit Simeon, templumque ante illos ingressus, iuxta sacræ ædis adyta constitit, Spiritus sancti reuelationem ibidem expectaturus. Cum autem cogitabundus isthuc consideret, vidit quidem multas matres cum infantibus suis templum subeuntes, quo purificationis sacrificium offerrent; in quarum medio erat ea etiam, quæ venerandum illum, & ab maibus sordibus alienum partum gestabat. Iustus autem Simeon oculos huc, illuc circumferens, vidit quidem multas mulieres, verum singulas schemate, ornatuque humanæ naturæ proprio affectas; solum autem virginem quodam diuino, infinitoque lumine circumfusam animaduertit. Currrens itaque segregauit reliquas matres, clamans, & dicens coram omnibus; Date mihi locum, quo eum complectar, quem diu desideravi. Video illum, qui dudum me ante viderat; video, & reuifescit spiritus meus. Quid vos, quæ ancillæ estis, cum domina, & libera concertatis? Cur paruulos vestros ad oram deseritis? huc vos conuertite, & puero huic, qui Abrahamo ipso antiquior est, dona isthæc offerre.

S. TITI BOSTRORVM Episcopi superioris Euangel. expositio.

ET posteaquam impleti sunt dies purificationis eius, secundum legem Moysi. Rectè ab Euangelista subiungitur, secundum legem Moysi: nam secundum rem, sacrosancta virgo mater nulla prorsus purificatione egebat; adeoque vt purificationis dies, qui, si id, quod pepererat, maculus erat, quadraginta habebantur, morosè expectaret, nullum operæ pretium erat. Legis vox eiusmodi erat: Mulier si suscepto semine masculum pepererit, quadraginta dies polluta erit. At castissima Deipara Maria quod non ex viri semine, sed ex Spiritu sancti virtute concepisset, neque secundum legem, neque secundum arcanam legis significationem immunda erat. Et ecce homo erat in Hierusalem, &c.

Quòd Simeonem Israelis consolationem expectasse hoc loco asseritur, eiusmodi est. Optabat pius senex, vt Israeliticus populus in Christum crederet, credendoque consolationem, hoc est, à Romanorum dominatu, Herodisque hominis alienigenæ tyrânide liberationem, per illum quandoque inueniret. *Nunc dimittis seruum tuum Domine.* De dimissione ex caduca hac, mortali que vita hæc accipe. *Secundum verbum tuum in pace.* Hoc dicit propter oraculum, quo edoctus fuerat, non prius è viuus se excessurum, quàm Christum dominum in carne præsentem oculis conspexisset. *Lumen ad reuelationem gentium.* Quandoquidem gentes in tenebris, hoc est in tetra veritatis ignoratione degébant, cultumque, qui soli Deo debetur, demoniis impendebant, Christum autè lux est; quæ verum illum Deum, hoc est, & seipsum, & Patrem, & Spiritum sanctum patefecit, propterea lumen ad reuelationem dicitur. *Et gloriam plebis tuæ Israel.* Idem ille Christus Israel quoque cessit in gloriam: nam & ortum secundum carnem ex illis ducit, & multos præterea ex illorum genere, propter fidem in ipsum, ad cælestem gloriam euexit.

S. HIDEIPHONSI EPI- scopi Toletani in Purificatione Sanctæ Mariæ, Serm. 1.

POSTEAQUAM impleti sunt, &c. Series huius lectionis cum multa alia, tum præcipuè virtutem commendat humilitatis, quæ cæteratum est mater, & custos: adeo vt sine hac, alia virtus nulla haberi queat. Hanc ergo nobis præsens lectio non minùs in domino saluatore, quàm in venerabili eius commendat genitrice, quorum vterque cum ab omni legis præcepto liber extiterit: vterque tamen causa commendandæ humilitatis sponte se legalibus subdere voluit institutis. Perpendat ergo vnusquisque, quantam obedientiam præceptis debeat diuinis, purus, ac peccator homo; si tantum se pro hominibus humiliare voluit totius peccati immunis Deus homo. Vt autem quatum Deus, vnà cum genitrice sua à præcepto legis immunes extiterit nouerimus, ipsum legis mādātum diligentius perferutemur. Mulier, inquit Deus in lege, quæ suscepto semine, peperit masculum, immunda erit septem diebus. Octaua autem die circuncidetur infantulus, & ipsa triginta tribus diebus manebit in sanguinis sui purificatione. Cum ergo mulierem, quæ suscepto semine, peperisset in mundam decernat, & per temporum spatia expiari iubeat: illam vti que ab hac excludit necessitate, quæ non de virili semine, sed de Spiritu sancti concepit obumbratione. Sed dominus legis, sponte se voluit subdere legi, vt nos à maledicto legis absolueret: similiter & intemera eius genitrix, quæ se nouerat nihil legi debere, humilitatis tamè gratia, legale voluit exequi præceptum, adimplens illud viri sapientis. *Quantum magnus es, humilia te in omnibus.* *Postquam autem impleti sunt dies purgationis eius, vel domini scilicet, vel matris illius, (vno enim eodémque ordine, mater cū filio expiari iubebatur) tulertunt illum haud dubium, quin puerum Iesum, parentes eius in Hierusalem, ad templum domini, vt sisterent (id est) stauerent, consecrarent cum domino.* Pueri Hebræorum, qui ex omni regno Hierusalem deferebantur,

tur, siquidem ex tribu Levi fuissent ibidem detinebantur, in templo domini perpetuo seruituri. Si verò ex alia tribu fuissent, dato pretio, redimebantur à parentibus, ad propria referendi. Et puerorum quidem purificatio in hostiarum oblatione constabat: matrum verò in hoc quòd quadraginta diebus, tam ab ingressu templi domini, quàm à viri thoro prohibebantur: non quòd ex legitimo, sed, quia ipse legitimus, & nuptialis coitus, à culpa iniquitatis non possit esse extraneus. Bonum nanque nuptiarum ab ipso humani generis initio diuinitus concessum nouimus. Vnde Apostolus, Honorabile cōnubium, & thorum immaculatum sine dubitatione commendat. Cum igitur legitime nuptiæ liberaliter sint à Deo tribuere, & dilectione, si libidinis voluntate non agantur: necessario prolem edunt peccato primi hominis vitiatam. De bonis itaque nuptiis adeo bonum est, quòd nascitur: vt etiam malum non sit, si sine adulterio, vel fornicatione nascatur. Deus enim humanæ naturæ fecunditatis dona contulit, libidinis verò malum creatura Dei non est, sed pena peccati: proinde de mūdicia nuptiarum mundus homo non nascitur, quia, interueniente sordida libidine, iniquitas seminatur. Hinc & beatus Dauid, qui se nouerat de legitimo cōnubio generatum, huius tantum rei conscius, maculam carnalis generationis, non sine graui gemitu deplorabat dicens, Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis cōcepit me mater mea. Hæc paucis dicta sunt, vt nouerimus maculam originalis peccati, non in legitimis nuptiis, sed in voluptate, & delectatione cōstare libidinis. Quod autem mulier quadraginta diebus, edito partu, ab ingressu templi prohibebatur, ideo iuxta litteram factum videtur, vt quot diebus infans in utero formatur, tot etiam diebus eius purgatio celebraretur. Dicunt enim Physici, id est, qui de genituris singularum rerum disputant, quod susceptum semen à femina, sex primis diebus lactis habeat similitudinem, sequentibus nouem vertatur in sanguinem, reliquis autem duodecim solidetur: dehinc decem, & nouem aliis, per singula membrorum linamenta formetur, inde vsque ad tempus pariendi, magnitudine sui augeatur. Qui numeri simul iuncti, quadraginta, & sex faciunt. Sex verò, & nouem, & duo decem, & decem, & nouem, quadraginta & sex faciunt: quo numero, vt dictum est, infans in utero matris concipitur. Vnde & ipsum primi hominis vocabulum, quod est Adam, eundem numerum per Græca elementa exprimit. Secundum enim Græcorum calculationem, qui singulis literis certum præfigurant numerum, & vnū & quatuor, item & vnum, & quadraginta faciunt: quæ literæ nomen Adam expriment, numeri verò quadraginta sex reddūt. Hinc Iudæi in euangelio, licet ignorantes, quid dicerent, veraciter tamen de templo dominici corporis, quòd ab eis erat in morte soluendum, & ab ipso post triduum resuscitandum locuti sunt. Quadraginta, & sex annis ædificatum est templum hoc, quo vti que diurno numero corpus dominicum in utero virginis formatum credimus, more scripturarum vfitatissimo, annos pro diebus à toto scilicet partem intelligentes. Quòd autem purificatio, non quadraginta sex diebus, sed quadraginta tantum expleri iubetur, mos est scripturæ vfi-

tatissimus, minores numeros quidem causam transcendere solent, infra maiores includere. *Quia omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum domino vocabitur.* Ex quò per Ægyptum transiens primogenita Ægyptiorum peremit, filios Israël inde eduxit, omnia sibi primogenita filiorum Israël conscrauit, tam de hominibus, quàm pecoribus: ea lege, vt pecora quidem, si munda essent, in sacrificio eius offerrentur: immunda verò aut mutarentur, aut redimerentur, aut interficerentur, iuxta quòd in lege scriptum est. Primogenitum verò hominis siquidem ex tribu Levi fuisset, vt dictum est ibidem, detinebatur: si autem ex alia tribu, pretio redemptum ad propria refererebatur. Pretium autem erat quinque siclorum post vnum mensem pondere sanctuarij. Allegoricè hæc omnia primogenita vnum illum, ac singularem significabant primogenitum, qui, cum esset in substantia Dei patris vnicus, factus est in substantia hominis primogenitus omnis creaturæ, id est, omnium hominum: iuxta quòd Apostolus de eo dicit. *Qui est primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ, qui verè, ac singulariter sanctus dominus fuit: quia peccatum nõ fecit, nec inuenit est dolus in ore eius.* Tropologicè, nõs quoque omnia primogenita nostra in sacrificio domini offerimus, cum, quicquid boni per eius gratiam in mente concipimus, non nostris viribus, sed eius gratiæ attribuimus. Immunda nostra pretio quinque siclorum redimimus, cum quantunque praua per quinque corporis sensus commisimus, digna satisfactione punimus. *Et vt darent (inquit) hostiam.* Hostia hæc pauperum erat: Nam in lege præcipiebatur, vt parentes pro puero agnum offerrent immaculatum, & turturum, siue pullum columbæ. Si verò manus illorum agnum inuenire non posset, offerrent duos turtures, vel duos pullos colubarum. Redemptor autè noster memor per omnia nostræ salutis, non solum homo pro nobis, verum etiam pauper homo fieri dignatus est: Et pauperem pro se hostiam offerri, ac de pauperibus nasci parentibus voluit, vt nos sua paupertate spiritualium diuitiarum, & cælestis regni participes efficeret, secundum quòd ait Apostolus. *Cū esset diues, pro nobis pauper factus est, vt illius paupertate nos ditaremur. Nõ autem vacat à mysterio: quòd hæc volucres maxime in sacrificio domini offerri iubebantur: Nam per has quisque mundandus esset, in lege expiari præcipiebatur. Columba enim simplicissimum est animal, & à fellis amaritudine alienum. Turturum verò castitate præminet, adeo vt, si casu proprium perdiderit, deinceps alium non requirit coniugem. Quòd dominus has aues sibi in sacrificio præcipiebat offerri, significabat se sanctiorum castissima simplicitate, quasi gratissimo delectari sacrificio. Notandum etiam, quòd vtraque hæc avis gemitum pro cantu edere solet, significans geminam sanctorum in hoc seculo plorationem: quo tam pro reatibus suis descent, quibus ad liquidum, quando hic sunt, carere non possunt: quàm pro eo quòd diutius à regno differuntur. Quòd verò columba gregatim incedere solet, turtur autem soliuagus est, per columbæ, actiua vita, quæ multorum est communis: per turturum verò contemplatiua, quæ paucis est imitabilis, designatur. *Et ecce homo erat in Hierusalem cui nomen Simeon. Veniens in carne dominus, non solum ab Angelis,**

verum etiam ab omni hominum conditione testimonium habuit: quia dignum erat, ut, qui ad salutem omnium veniebat, ab omni ætate, sexu, & conditione ei testimonium perhiberetur. Iam ergo ei testimonium perhibuerat illa sublimis, & angelica dignitas, quando in eius natiuitate exultando clamauerunt: Gloria in excelsis Deo. Perhibuerat virgo, quæ genuerat, perhibuerat & coniugatus Zacharias, cum coniugali sua Elizabeth. Perhibuerat puer Ioannes, adhuc in vtero matris positus. Restabat ut aliquis continens, & senex ei testimonium redderet, qui vtique talis inducitur de cuius assertionem nemo dubitaret, *Homo (inquit) iustus & timoratus.* Bene autem, cum dixisset *iustus* addidit & *timoratus*, quia iustitia sine Dei timore custodiri nullatenus valet. Re autem vera iustus erat, quia non suam tam, quam totius populi consolationem expectabat. *Et responsum acceperat ad Spiritum sancto.* Magnum desiderium habuerunt antiqui sancti, Christum videndi in carne, quæ eum nouerat oraculis prophetarum ex virgine nasciturum, ut ipse Dominus manifestauit, quando discipulis in Euangelio ait, *Dico vobis, quod multi Prophetæ, & Reges, & iusti uoluerunt videre, quæ vos uidetis, & non uiderunt.* Quod huic sancto feni Simeoni, gratia meritum concessum est. Accepit quippe responsum à Spiritu sancto, quo plenus erat, non visurum se mortem temporalem, nisi prius uideret in carne Christum: qui omne humanum genus redimeret: *Et uenit in Spiritu in templum.* Non est putandum, quod sine corpore, solo spiritu in templum uenit, illum, quem diu desiderauerat, visurum. *Et cum inducerent puerum Iesum parentes eius, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo, & ipse accepit eum in ulnas suas, id est, in brachia sua.* Mystice sanctus iste senex, mundum designat, quasi lingo senio, & grauiam ætate decliuem. Accepit ergo puerum senex Christum in ulnas, quia mundus in ultima sui ætate, Dei filium incarnatum accepit, & ab eo ueritate peccatorum exutus, in noua Christianæ religionis infantiam est regeneratus. *Et benedixit Deum.* Sciebat beatus iste senex beatos fore, qui Christum in carne uiderent: & ideo tam prolixo tempore in corpore optabat manere, donec corporalibus etiam oculis eum cerneret, quasi securus iam de totius humani generis redemptione. *Nunc inquit, dimittis, domine, seruum tuum in pace.* Ac si diceret, *Dimittis in pace,* quia video pacem: Christus enim est pax nostra, qui factus est nobis secundum Apostolum, à Deo patre pax, & reconciliatio. Quare autem se in pace optaret dimitti, manifestat. *Quia uiderunt inquit, oculi mei salutare tuum.* Salutare Dei Christum dominum dicit, per quem Deus pater mundum reconciliauit, & genus humanum æternæ salutis reformauit, ut, quicumque uellet in eum credere, in fide, & dilectione eum conspicerent. Constat autem dominum in primo aduentu nequaquam ab omnibus populis uisum fuisse: sed quod dicit, *ante faciem omnium populorum,* more prophético, propheticè oculum ad futurum diem iudicij intèditur, quando Christus per humanitatem ab omni carne uidebitur, ut uideat eum omnis oculus, & reddat unicuique secundum opera sua. *Lumen*, inquit, *ad reuelationem gentium.* Vtrique populo Iudaico scilicet, atque gentili, Christus lumè extitit: quia utrumque à tenebris ignorantie infidelitatis, ad verum

lumen diuinæ cognitionis perduxit. Specialiter autem plebis Israeliticæ fuit: quia ex eodem populo incarnatus, inter eos cõuersatus, & miracula inter eos ætatenus inaudita est operatus. Notandum autem, quod prius dixit, Christum uenisse lumen ad relevationem gentium, deinde ad gloriam plebis Israel: quia propheta intuitu primùm gentes ad fidem Christi conuertendas, postmodum uerò Iudæos, in fine mundi in eum credituros præuidit. Tale est & illud Psalmistæ. *Qui, cum de uocatione gentium præmississet: Notum fecit dominus salutem suam, ante conspectum gentium reuelauit iustitiam suam: mox de ultima Iudæorum cõuersione adiecit. Recordatus misericordiæ suæ, & ueritatis suæ domui Israel. Huic quoque rei & Apostolus concordat. Cum plenitudo, inquit, inquit, gentium introierit; tunc omnis Israel saluus fiet. De qua rursus conuersione Psalmista: Conuertentur ad uesperam, & famem patientur ut canes; & circuibunt ciuitatem (id est) Iudæi in finem mundi quasi in uesperam, ad fidem Christi conuersi, esurient panem illum, qui de cælo descendit: & ut eundem accipere mereantur, ciuitatem super montem Christum positam, hoc est, sanctam ecclesiam, quasi canes circuibunt, ut, quem nunc uelut acerrimi uenatores impiè insectantur, tunc piæ deuotionis latratibus tueantur. Hæc breuiter de euangelicæ lectionis dicta sufficiant: quæ licet satis, abundatèque huius solennitatis causas manifestet, non ab re tamen est, si aliquid, de eius uocabulo compendiosius dicamus. Vocatur itaque Græco uocabulo *ἡ ναῦη*, quod Latine obuiatio dici potest, *ἡ ναῦη* enim Græcè, obuiare dicitur. Proinde hæc festiuitas tali uocabulo notatur, quia cum dominus hodierna die in templum à parentibus fuisset delatus, à sanctis quos plurimos tunc temporis Ierosolymis fuisse, non dubiū est, ei obuiari credimus. Agitur autem hæc festiuitas mense Februarii, quem Romani adhuc pagani à Februo, id est, Plutone sic uocauerunt: quæ potentissimum purgationis credebant. Februare enim, purgare dicimus. Quo mense lustrabatur ciuitas. Cum enim Romani omnes gentes sibi subiugassent, tributum eis imposuerunt, eo tenore, ut quinto quoque anno idem tributum persolueretur. Quo expleto, & censu persoluto, ab omni populo, ut dictum est, ciuitas lustrabatur, & diis manibus sacrificia offerebant, quorū auxilio, & uirtute totum orbem se subiugasse putabant. Quam lustrandi consuetudinem congruè, & religiosè Christiana mutauit religio, cum eodem mense, hoc est, hodierna die, in honore sanctæ Dei genitricis, & perpetuæ uirginis Mariæ, non solum clerus, sed & omnis plebs ecclesiarum loca cum cereis, & diuersis hymnis lustrantibus circueunt: non iam in memoriam æterni imperij quinque-nem, sed ob recordationem cælestis regni perennem: quando iuxta euangelicam parabolam, omnes sancti cum bonorum operum lampadibus, in fine mundi sponso Christo obuiantes, ab eo in thalamum æternæ felicitatis sunt intromittendi. Quo & nos ut admitti mereamur, sanctæ Dei genitricis auxilium sedulè imploremus, ut sua potenti intercessione apud clementiam filij sui nobis omnium impetret ueniam criminum: quæ hodierna die purgationem subiit temporalem, sine sordibus peccatorum. Per eundem dominum nostrum Iesum Christum, qui cum patre, & Spi-*

Luc. 19. Merita Simeonis.

Ephef. 2.

Apoc. 1.

Psal. 97.

Rom. 11.

Psal. 58.

Ioan. 6.

Psal. 150.

Psal. 32. Isa. 7. in xtra 79.

Psal. 46.

* Legentem.

Operum bonorum lampades.

Intercessio B. Mariæ.

ritu

ritu Sancto uiuit, & regnat, in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE PARTU- ritione, ac purificatione S. Mariæ, Sermo 2.

Laudes Sancto- rum ad Dei honorem referuntur.

Rom. 1.

Psal. 150.

Psal. 32. Isa. 7. in xtra 79.

Psal. 46.

Sanctorum festiuitates religiose colenda.

Hæc in operibus Iren. Lugdunensis non compertitur. Ier. 1. Huiusmodi loquendi modo etiam Chry. supra usus est. ubi est annota- tum, quomodo se intelligendus.

aperuit matris suæ uulnam, ut immaculatus exiret. Quibus profecto uerbis, non mihi uidetur sibi contrarius, ac cæteris doctoribus sanctis, quia dicit, quod solus sibi aperuit uulnam. Aperuit siquidem sibi sua potentia mirabiliter, ut esset ei peruium iter; ita ut uirginis clausus maneret uerus, sicut fuerunt ianæ clausæ, cum per easdem ingressus est ad discipulos: sicut sepulchrum signatum, & clausum, quando resurgens egressus est per illud. Hinc quoque alibi ipse ait: Fit porta Christi peruia, referta plena gratia, transitque rex, & permanet clausa. Non hoc sic dicit, ut intelligas, quod contra se sentiat, sed sic utique ut plenissimè cognoscas eum de uero, & per uerum uirginis natum, quem ipse sibi fecit peruium. Ac per hoc ipse sibi uulnam aperuit: sibi quidem, quia uulua uirginis licet clausa, ei penetrabilis patuit, quam cum enixus intraret in mundum clausam reliquit, & signata sigillo pudoris omnino, quia Deo nihil difficile est, eo quod, ut quidam ait: Subditur omnis natura, eius imperijs ritu soluto. Idcirco constat eum absque ambiguo ita natum, ut esset secretum genitale matris, & clausum, quod sibi ipse sua uirtute fecit apertum. Alias autem ipse solus sanctæ ecclesiæ, quam sibi sponsam dedicauit, ad generandos populos aperuit uulnam uirginitatis, de qua nimirum uulua Dauid propheta canit dicens. Alienati sunt peccatores à uulua, errauerunt ab uero, locuti sunt falsa: personam hæreticorum declarans, qui alienantur à uulua integritatis falsâ permiscendo, ut corrumpant castitatem uirginitatis ecclesiæ. Quam sanam, immaculatam seruare contendit Apostolus, & uirginem custodire, cum ait; Despōdi enim uos uiri uirginem castam exhibere. Christo. Cuius genitale secretum tunc aperuit, quādo per aquam, & Spiritum sanctum renascendi gratiam concessit. Cui propheta. Letare, inquit, sterilis, quæ non paris, erumpes, & clama, quæ non parturis, quoniam multi filij desertæ, magis quam eius, quæ habet uirum. Vnde & Anna in Cantico suo; Donec sterilis (inquit) peperit plurimos, & quæ solus habebat filios, infirmata est. Iste est ergo solus essentialiter sanctus, non per quem mater corrumpatur; sed per quem uulua referetur ecclesiæ, primogenitus ex multis fratribus. Quem in figura futuri mysterij, priora legis diuinæ præscripta signabant in primogenitis suis, non quod essent uerè sancta, sed quia uocabantur ex mysterio legis. Alioquin, si literam sequimur, quomodo sanctus erat omnis masculus aperiens uulnam, cum multos sceleratissimos fuisse non lateat? Nunquid sanctus Achab, aut Ioram, seu cæteri? Nunquid sancti pseudoprophetæ, quos ad Heliz preces, uel or cælestis iniuriæ ignis absumpsit? Non utique, sed in sacramento futuræ præfigurationis uocabantur sancti, cum non essent, donec ueniret Christus essentialiter sanctus: qui & sponsæ suæ uulnam aperiret, secunditatem pariendi filios refunderet. Ipse namque dominico dignus iudicatus est obtutu: Cæteri omnes iuxta legis seriem typum fuisse futuri, nemo qui ambigat, & ideo sistant eum domino, quoniam ipse est purgatio per resurrectionem octauæ in Hierusalem, ut in eo * cõdonetur, & offeratur omnis adoptio filiorum Dei. In eo namque, quod lex ait, *Omne masculinum adaperiens uulnam, sanctum Domino*

Ioan. 20. Matth. 28. Exech. 44.

Psal. 64. Hæretici corrumpunt castitatem ecclesiæ.

2. Cor. 11.

Isa. 54.

1. Reg. 2.

Ambrosius li. 2. in Lucam Primogeniti qui sancti dicebantur.

Luc. 2.

* forte, condatur.

Leui. 12.

vocabitur, præfigurabatur & virginis partus verè sanctus, quia immaculatus, qui aperit vuluam ecclesiæ, vt eo sanctificarentur reliqua omnia, & essent primogenita. Vnde signanter angelus ad Mariam: & quod nascetur (inquit) ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Non quod corruerit matrem nascendo, quam integram, & inuolatam reliquit virginem: sed, quia ex ea natus Deus homo aperuit ecclesiæ vuluam, & in carne sua per vterum sibi fecit iter: ita vt virginis aulam claustrum seruaret, quatenus ex matre virgine, virginem sibi duxisse sponfam ostenderet, quam tali, tantòque fœdere nascendi, virginem permanensuram, & immaculatam monstrabat. Vnde constat legaliter eum oblatum, sicut & circumcisum: alioquin circumcissione non eguit, quia originale peccatum nullum traxit, quo delendus esset ipse Christus de populo suo, nisi circumcideretur. Et tamen circumcisus est, quia volens sub lege fuit, vt eos, qui sub lege erant, redimeret: sicut & oblatum, vt nos, qui rei eramus, sacrificium Deo patri in se offerret. Alias autem si ipse, quod absit, immundus esset, vt matrem coinquinaret, quomodo nos emundaret in sua oblatione, & faceret hostiam Deo in odorem suauitatis? Idcirco & si dolores ipse nostros, & infirmitates pertulit, & portauit languores; absit, vt matris pudorem vllis vexauerit iniuriarum molestiis. Absit, per quem omnis maledictio Eua soluta est, vt ipsa in partu maledictionibus subiacerit primæ damnationis. Absit, vbi virtus nascitur, vt ibi tanta colluuiò viciorum credatur, vbi gaudium omnium prædicatur. Quod tanta tristitia, & gemitu interuenit inter angelorum discursus, quod immunda septem diebus in sanguine immundo sederit: ad quam, si ita esset, nec pastores mane iuxta legem, vt ita dicam, ingredi liceret. Nunc autem, quia angelus eos, euangelizandi gratia, deuotus inuitat, veniunt, & vident: inueniunt, & intelligunt, de Verbo quod eis prædicatum fuerat. Nequaquã igitur credendum, quod inuenerint Mariã in tantis spurciitiis solam, multis mysteriis vt ad solè puerperæ cõsternatam, & obuolutam, ad cuius partum multitudo angelorum canit; Gloria in excelsis Deo: & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Ergo vbi, & per quem tanta prædicantur, non credo, quod vllæ ignominie immaculatæ matri contigerint, aut dolores carnis: sed & Magi venerabiliter deinceps intrant domum, & inueniunt Mariam, & Ioseph, & puerum. Inueniunt non vexatam doloribus, sed obsequentem puero. Deinde procidunt, & adorant, oblati muneribus, quem cum matre inueniunt. Adorant, inquam, eius primogenitum. Primogenitum autem, non eum, quem sequuntur fratres, sed quem nullus antecedit. Quamuis eum quidam posuerint potius vnigenitum debere dici, quam primogenitum: cumque idioma scripturarum est, quicquid primùm aperit vuluam, primogenitum vocari, sanctificatumque esse domino, maluit euangelista secundum eundem ritum primogenitum, quam vnigenitum dicere. Non quod aperuit vuluam lege naturæ, vt mos est cæterarum sceminarum, sicut isti aiunt, sed quia ex ea natus est tam primogenitus, quam & vnigenitus: lege diuina factus sub lege, vt per eum lex tota impleteretur in spiritu, & ad litteram. Nam & ipse primogenitus ex resurrectione

appellatur ex multis fratribus; vnde, quia colligitur in specie genus, quamuis vnigenitus dici posset per naturam, magis tamen hic primogenitus debuit dici: vt esset indicium, quod iam in eo, & per eum alij quam multi fratres colligebantur filij ecclesiæ per gratiam, cuius aperuit vuluam. In veteri quoque testamento, illis primogenita dabantur quam sæpe, qui Dei gratia prælecti sunt, quorum non ex natura dignitas, sed ex gratia antefertur. Idcirco dicimus & nos primogenitus quod hic significantius dicitur, quam vnigenitus: vt per eum omnes, qui ex gratia colliguntur, illi solummodo coadunati in cælestibus habeantur. Hanc quippe figuram gerebant omnia illa primogenita sub lege Domino consecrata: & ideo iustum erat ex ijs omnibus primogenitis, qui vuluam aperiebant, vt Dominus inter eos legaliter offerretur: cuius formam illa omnia præferbant, vt esset ipse primogenitus, in omnibus primatum tenens, non qui vuluam vexaret matris: sed qui vuluam aperiret ecclesiæ. Hæc idcirco dixerim, vt intelligat prudens lector, quia primogenitum non sequentes fratres faciunt, sed ideo rectè primogenitus Christus vocatur: quia omnes vnigeniti, sicut ipse vnigenitus fuit matris primogeniti dici queunt, non tamen omnes primogeniti iure queunt vnigeniti vocari. Ex quo colligitur primogenitum eum vocari debere, ante quem nullus: & non eum tantum, quem fratres sequuntur. Iure igitur Christus primogenitus appellatur ex virgine, non quod vuluam vexauerit virginis, & aulam referauerit pudoris: sed quia, qui erat ab initio primogenitus totius creaturæ, natus est ex ea & ipse, tam vnigenitus quam & primogenitus: eo quo voluit modo, sine gemitu, & sine dolore parturientis. Nam & de baptismo primogenitus rectè vocatur, qui & in resurrectione primogenitus resurrexisset dicitur. In vtraque tamen natura, & natiuitate, quamuis primogenitus dicitur, iure vnigenitus esse creditur, quoniam idem est hominis, & Dei filius: Non alius, sed vnus, & in vtraque vnus. Quibus profectò catholicæ veritatis regulis, hinc inde patet sensus: quia nemo, nisi hæreticus, dicit Christum communi lege naturæ natum: neque aliter quam vt cæteri nascuntur infantes. Quamuis enim doctor Hieronymus in eo opere, quod contra Heluidium ex hoc egit, videatur ei cessasse: & eo in loco vbi ait, de hospitio vuluæ nouem mensium, & de veritate nascendi, quod ille hæreticus insultando proposuerat, quasi maiestati diuinæ esset indignum, ad tantam dignationem se humiliasse, vt inter viscera in vtero versaretur virginis: aut inter femora scemine nascetur tam sordidus. Sic enim omnia in contrarium opponens quasi hæreticus, vt destrueret fidei Catholicæ veritatem. Cui e contrario, egregius ille veritatis assertor, non cedendo, vt isti volunt, sed dignationem gloriosissimæ humilitatis Dei amplius commendando ait. Quantò viliora, & inhonestiora pro nobis illa maiestas diuina suscepit, aut sustinuit, tanto carius nos redemit: & propensius honorandus est. Tali namque sensu, & si non eisdem verbis, in quantum recolo eisdem respondens hæretico, videtur beatæ virginis non infamiam vllius colluuiõis aut peccati

nam peccati intulisse: sed dignationem diuinam, & exinanitionem immensam, & in forma serui reuerenter factis commendasse. Non vt virginem vexatam à Domino, & exonoratam ostenderet: sed vt clementiam pij conditoris, etiam huiusmodi hæreticis demonstraret. Idcirco, non cessit istis cum Heluidio errantibus, sed corripuit: vt discederent nõ infamare virginem, & Domini non derogare in forma serui humilitatem. Non enim pudicitiam eius in aliquo læsam docet, qui tantum in eius laude triumphat, neque ad horam cessit aduersariis, qui pro ea tantum, & tam diu dimicauit verbi gladio: cui Deus contra hostes eius tantam resistendi contulit gratiam, reuincendi præbuit virtutem, vt nemo contra eum audeat insurgere. Oro autem, sacratissimæ virginis Christi, vestris interuenientibus meritis, vt, qui illi tantam præstitit dicendi peritiam, & debellandi aduersarios fortitudinem, mihi quoque date dignetur loquendi gratiam, & quæ digna sunt huic mysterio aperire in spiritu veritatis: quatenus hinc inde per nos, & propter vos, domitronæ Christi, dignus inueniar tantopere, qui in eis nullis suffragor meritis, vt aptè defendere queam matris Domini mei pudicitiam, & sanè credentibus pandere veritatem, vt respiciant, & cessent iam vltra loqui contra veritatem. Dicunt autem, quod nõ aliter natus dici queat Christus, nisi æqua sorte naturæ, vt cæteri, quasi æqua conditione in scripturis diuinis semper natiuitas esse dicatur, cum longè alia sit ista natiuitas omnium, quæ sub forte maledictionis nascuntur: & alia, si Eua non peccasset. Quia ista sub maledictione est & ærumna: illa autem tota in flore benedictionis fructu afferret, sine gemitu, & dolore. Vnde quæso, saltem illam isti concedant natiuitatem Christo de Maria virgine, qua nascerentur communi lege omnes, si non peccasset Eua, quæ nunc natiuitas nota est soli Deo, & ignota fortè hominibus: & non ascribant ei maledicta, gemitus, & ærumnas, pro gaudio, matri artuisse: quæ tanto magis virgo libera fuit à corruptione passionis, à dolore carnis, à sordibus ignominie: quantò gratia plena, & incorrupta, quasi Spiritu Sancto Domino dedicata, & virtute diuina adumbrata. Habet enim Spiritus sanctus in se recessus suos, quibus modis dicatur natiuitas in scripturis sanctis, & quibus occultetur legibus sempiternis. Alia est nãque natiuitas carnis de carne, alia Dei de Deo, & alia quarumlibet rerum innumerabilium: & tamen eorum omnium non est vnus modus nascendi, nec vnus eorum ordo existendi, quamuis natiuitas in singulari æquè dicatur, quibus est iure attributum vt nasci de altero dicatur. Ac per hoc quolibet modo de Maria virgine Christus rectè natus creditur, quia ex ea carnem assumpsit. Natiuitas verò ipsa, quomodo ad nos exierit, vtrumne ea conditione, qua Eua peperisset, si non peccasset, an gloriosius, quia Deum, & hominem genuit, & virgo permanit? Quod locus restitutus illa nõ esset, vt reliquæ, dum parerent, superflue quærunt. In quo opere nemo sanctorum voluit dubitare: sed catholica fide hoc certum omnes prædicant: quia nec in delicto, & dolore cum corruptione peperit, nec Christus ex ea vllù peccatum traxit: quod si ex ea peccatum non traxit, nec admisit: qui nullis cruciatibus in nascendo matris vexauit pudorem, nec in aliquo eius commata

culauit virginitatē. Non dicimus itaque, vt aiunt, quod monituoosè sit natus, sed, sicut præfiguratus est olim in prophetis, & traditum est nobis a sanctis patribus, quod ipsa porta sit, quæ ostensa est Ezechieli, de qua dicit: Vidi portam in domo domini, & hæc erat clausa: & vir non transiit per eam, quia dominus Deus exercituum ingressus est per eam. De qua porta, Beatus Ambrosius in hymno, quem in honore sacratissimæ virginis composuit. Fit porta Christi (inquit) peruia, referata plena gratia, transiitque rex, & permanet clausa, vt fuit per secula. Ergo eum dicit, sit peruia, semetipsum exponit, & ostendit transiitum natiuitatis eius: cum dicit, permanet clausa ostendit adimplerum, quod erat in propheta: clausa igitur nõ diceretur, si in aliquo læsa esset eius integritas sed in nullo est violatus pudor virginis, nec fons in aliquo referatus. Proculdubio patet sensus, quia clauso vtero, ad nos venit, sicut ianuus clausis ingressus est ad discipulos. Siquidem aspectus discipulorum vtrunque tunc probauit, scilicet quod & fores clausæ esset, & quod Dominus per easdem introiens coram præsens astaret. Sic & fides nostra vtrumque de Christo certissimum tenet: quod & peruia fuerit eius integritas, nascens te Domino ex ea, & tamen vterus non fuerit referatus. Alioquin quomodo clausum dici potest, permanisse, quod violatum est? Aut quomodo sine dolore, & sine gemitu puerpera peperit, si more cæterarum sceminarum vexatis visceribus filij edidit? Et, si ita patuit, vt aiunt, quomodo clausa permanit, vt fuit, antequam pareret? Nec enim ianuæ illæ penetrabiliores erant clausæ, quam vterus virginis incorruptus. Idcirco nõ ab te creditur ad nos Dominum sic exisse, vt natiuitas Christi de carne virginis probaretur, & virgo nullis cruciatibus vexaretur. Fortè dicturi sunt istis, quod corpus iam incorruptibile, & immortale, exilius esset ad penetrandum, quod vellet, quam esset prius, antequam resurgeret. Nequaquam igitur dicit, quisque sanè sapiens, ex quo conceptus est homo, idem semper, qui antea Deus fuit. Vnde quando super vndas æquoreas ambulauit ante passionem non minus homo quam Deus fuit. Qui, si ad naturam respicias rerum, aut corpus sine pondere vexit, aut vndas sua potentia, quo sustinere possent pondus corporis, solidius confirmauit. Et ideo, vt beatus Gregorius ait in homiliis suis: Redemptoris nostri opera, quæ ex semetipsis comprehendi nequaquam possunt, ex alia eius operatione pensanda sunt: vt rebus mirabilibus fidem præbeant facta mirabiliora. Illud enim, inquit, corpus Domini intrauit ad discipulos ianuus clausis, quod videlicet ad humanos oculos per natiuitatem suam clauso exitu vtero virginis, Deinde addidit. Quid ergo mirum, si ianuus clausis post resurrectionem suam in æternum iam victurus intravit, qui mortuus veniens, nõ aperto vtero virginis exiit? Ecce tantus, talisque doctor, & summus pontifex, de hoc quid senserit, qui omnes ante se legerat, tam Latinos, quam & Græcos & eximios cęrrotos. Ecce ex hoc vno, quod nulli dubium esse credit, approbat, quod fortè dubium esse poterat. Nemo igitur, qui sanè sapit, de hac re multò dubitet, incertum aliquid affirmare contēdat. Vnde, quia de illo corpore, quod quidem videri poterat, fides inuentium dubitabat, dum fores cernebant clausas: Magister veritatis

Allud forte ad opinionem Chrysostomi de alio nascendo modo in statu innocentie que communitur non probatur.

Execl. 44.

Ioa. 20.

Mat. 14. Mar. 6.

Ioa. 20.

Luc. 20.

Mat. 20.
Mar. 16.
Luc. 24.

Nullum peccatum primæ originis, si quis in Maria virgine.

tatis ab eis omnem auferat dubietatem, cum eis manus, & latus palpate, & videre iubet. Ita & hic auctor egregius, de hoc, quod omnibus in commune certum esse credidit, totum valde difficilem adstruxit, & firmavit: quod corpus dominicum post resurrectionem ianuis clausis introierit, fuitque incorruptibile primo modo, & palpabile, tamen quolibet pacto ingressus ex euangelio ianuis clausis probatur, sicut & clauso vtero virginis natus. Quia si natus sit per claueam, verè dici non potest ut isti volunt omnino, nec ingressus per ianuas & tamè ingressus ad eos conuincitur, quando in medio eorū stetit legitur, sicut & de sepulchro egressus, signato monumento monstratur, quando angelus reuoluit lapidem, & vacuum ostendit monumentum. Vnde liquido constat, quòd, sicut saxum illud ostium & peruium, & penetrabile fuit, nec potuit cohibere viuum, què prius claudebat sub sigillo mortuum: ita & claustrum matricis, atque genitale virginis, cum esset clausum, & signatum sigillo pudoris, cum impleri essent dies pariendi, non potuit obstare partui integritas corporis: nec tamen eguit referari, quia non potuit ut esset tormentum ei, qui erat honor matris, & gaudium, quia Deo totum erat peruium in ea, quicquid erat clausum. Honor verò, quia totum erat deificum, quod natum. Fateor planè, quòd tanta materies disputandi valeat inueniri, cur signato sepulchro, exierit, vel cur clausis ianuis, introierit ad discipulos: quanta quod de Maria virgine clauso exierit vtero. In illis siquidem declarat diuina maiestas, in hac autem demonstratur diuina dignatio: & secundum humanitatem debitus honor matris, & reuerentia pudoris. Hinc quoque beatus Ambrosius hymnicis laudibus restatur, quod claustrum pudoris permanferit, & vexilla virtutum in ea effulserint, in qua tota maiestas deitatis versatur, quousque plenitudo temporis aduentu parièdi. Ergo in qua claustrum pudoris integrum permanferit, nulla disruptio interuenit, nulla vexatio carnis, nulla sceditas ditæ conditionis, ei, in qua vexilla virtutum micarunt, nullum peccatum primæ originis, ut cruciaretur viguit. Fulserunt autem vexilla virtutum in illo sacro puerperio, quando virgo concepit sine semine, virgo peperit sine dolore, & gemitu, & permanferit fecunda prole. Hoc quippe est claustrum permanere pudoris, in nullo violatum esse genitale secretum, quod ei fuit apertum, non in conceptu, non in partu, non in nulla confusione paruritionis. Nam & ecclesia Christi omnis tam Romana, quàm & Græca, sic sua, & diuina fidenter canit autoritate, quòd peperit virgo sine dolore, quod permanferit inuoluta: quoniam eam in omnibus illam seruauit Spiritus sanctus, ut virgo haberet filium, & seruaretur ei honor tanto munere dignus, quanta sanctificatione vterus Deo fuerit dedicatus.

S. BERNARDI ABBATIS
Clarauallensis in festo Purificationis
B. Mariæ virginis, Sermo 1.

Hodie templi dominum, in templum domini virgo mater inducit: Ioseph quoque sistit domino non suum sed eius filium dilectum, in quo ei bene complacuit. Agnoscit iustus quem expectabat, Anna quoque vidua conficitur. Ab

his quatuor primò hodierna processio celebrata est, quæ postmodum exultatione vniuersæ terræ in omni loco & ab omni gente celebraretur. Nec sanè mirum si tunc parua fuit, quando quidem paruus erat qui suscipiebatur. Nullum ibi locum peccator habuit, omnes iusti, omnes sancti, omnes fuere perfecti. Sed nunquid hos tantum saluabis domine? Crescat corpus, crescat & miseratio. Homines & iumenta saluabis domine, cum multiplicaueris misericordiam tuam Deus. In secunda iam processione præeunt turbe, turbæ sequuntur, nec virgo portat, sed a se. Neminem itaque designatur: nec ipsos qui computruerunt tanquam iumenta in stercore suo. Non designatur inquam: sed si apostolica vestimenta non desint, si doctrina eorum, si morum iustitia, si obedientia, si charitas cooperiat multitudinem peccatorum, ex hoc iam processione suæ gloria nõ censetur indignos. Magis verò & ipsam quæ tam paucis collata videtur, nobis quoque ab ipso inuenire est reseruatã. Quidni reserualet posteros, quam & prærogauit antiquis? Dauid rex & propheta exultauit ut videret diem istum, & vidit & gaudius est. Alioquin si non viderat, vnde psallebat: Suscepimus, inquit, Deus misericordiam tuam in medio templi tui: Suscepit hanc misericordiam domini Dauid, suscepit Simeon. Suscepimus & nos, & quicunque sunt præordinati ad vitam. Siquidem Christus heri & hodie & in æternum. In medio enim templi misericordia est, non in angulo aut diuersorio, quia non est acceptio personarum apud Deum. In communi posita est, offertur omnibus, & nemo illius expertus, nisi qui renuit. Deriuantur aquæ tuæ foras domine Deus, nihilominus tamen fons tuus tibi proprius est, & non bibit alienus ex eo. Qui tuus est, non videbit mortem donec viderit Christum domini, ut securus dimittatur in pace. Quidni dimittatur in pace, qui Christum domini habet in pectore? Ipse enim est pax nostra, qui per fidem habitat in cordibus nostris. Tu quomodo hinc exibis anima misera, quæ ducem itineris Iesum ignoras? Ignorantiam enim Dei quidam habent. Vnde hoc? Nempè quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem. Et lux, inquit, in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Ac si dicat. Et in plateis deriuantur aquæ, & alienus non bibit ex eis: & misericordia in medio templi est, nec tamen accedunt quos manet æterna damnatio. Medius vestrum stat o miser, quem vos nescitis, ut morientes antequam videretis Christum domini, non in pace dimittamini: sed potius rapiamini à rugientibus præparatis ad escam. Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui. Longè est hæc gratiarum actio à voce illa gementis: domine in celo misericordia tua, & veritas tua vsque ad nubes. Quid enim? Viderunt tibi in medio fuisse misericordia: cum apud solos cæligenas spiritus haberetur? At ubi sanè minoratus est Christus paulo minus ab angelis, factusque est Dei & hominum mediator, ac velut lapis angularis pacificauit per sanguinem suum quæ in cælis sunt, & quæ super terram: ex hoc planè iam suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui. Erasmus enim & nos natura filij itæ, sed consequuti sumus misericordiam. Cuius itæ filij? & quam misericordiam consequuti? Nempè filij ignorantia, ignauia, captiuitatis: & consequuti sumus sapien-

Psal. 36.

Psal. 147.

Iohan. 1.

Psal. 47.

Psal. 55.

Psal. 8.

Hebr. 1.

Eph. 2.

Ceremoniam in festo purificationis.

pietiam, virtutem, redemptionem. Ignorantia mulieris seducta: excauerat nos, mollities viri abtracti & illecti à propria concupiscentia, enervauerat nos, malitia diaboli expositos iuste à Deo captiuauerat nos. Sic ergo nascimur vniuersi primum quidem via ciuitatis habitaculi prorsus ignari, deinde imbecilles & ignaui, ut est nota nobis esset via vitæ, propria tamen præpediremur & detineremur inertia, postremò captiui sub pessimo crudelissimèque tyranno, ut licet prudentes essemus atque robusti, ipsa tamen miseræ seruitutis opprimeremur conditione. Nunquid non misericordia & misericordia multa opus habet tanta miseria? Aut certe si iam salui sumus ab hac triplici ira per Christum, qui factus est nobis sapientia à Deo patre, & iustitia & sanctificatio & redemptio: quanta nobis vigilantia opus est dilectissimè, ne forte (quod absit) inueniatur nostra nouissima peiora prioribus, si denud contingat iram incendere, utpote qui non natura iam sed propria voluntate filij iræ sumus? Amplectamur itaque misericordiam quæ in medio templi suscepimus, & cum beata Anna, non dimoueamur à templo. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos, ait Apostolus. Propè est hæc misericordia, propè est verbum in ore vestro, & in corde vestro. Denique in cordibus vestris per fidem habitat Christus. Hoc templum eius, & hæc sedes eius: nisi forte excidit vobis, quonia anima iusti sedes sapientia est. Quod ergo frequenter imò & semper admonere cupio fratres meos, obsecro & nunc, ambulemus non secundum carnem in carne, ne displiceamus Deo. Non simus amici huius seculi, ne Dei constituamur inimici. Resistamus ergo diabolo, & fugiet à nobis, ut liberè iam ambulemus in spiritu, & in corde sit conuersatio nostra. Siquidem corpus quod corrumpitur, aggravat & enervat & effeminat animam, & terrena inhabitatio sensum multa cogitantem deprimit, ut ad cælestia non asurgat. Vnde & sapientia huius mundi stultitia est apud Deum, & à maligno qui superatur, ei & feruus addicitur. Porò in corde suscipitur misericordia, in corde habitat Christus: in corde loquitur pacem in plebem suam, & super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor.

1. Cor. 5.

1. Petr. 5.

Sap. 9.

1. Cor. 3.

EIVSDEM IN EADEM
solemnitate, Sermo 2.

Gratias redemptori nostro, qui tam copiosè præuenit nos in benedictionibus dulcedinis, sacramentis infantia suæ gaudia nostra multiplicans. Celebratis siquidem paulo ante Natiuitate, Circuncisione, & Apparitione eius, festus hodie nobis oblationis eius dies illuxit. Hodie nanque sistitur creatori terræ fructus sublimis, hodie placabilis & Deo placens hostia virginis: manus offertur in templo, portatur à parentibus, à sehibus expectatur. Offerunt Ioseph & Maria sacrificium laudis, sacrificium matutinum, Simeon & Anna suscipiunt. Ab his quatuor celebrata processio est, quæ per quatuor orbis climata solennibus hodie gaudiis ad memoriam reuocatur. Quia ergo festiuam hodie & nos ipsi præter cæterarum consuetudinem solennitatem actum sumus processionem, non inuitè arbitror modum ipsius & ordinem diligentiùs intueri. Procef-

furi sumus bini & bini candelas habentes in manibus, ipsas quoque succensas, nec quolibet igne, sed qui prius in ecclesia sacerdotali benedictione fuerit consecratus. Ad hæc futuri sunt in processione nostra nouissimi primi, & primi nouissimi: & cantabimus in viis domini, quoniam magna est gloria domini. Merito sanè bini & bini procedimus. Sic enim vobis commendationem fraternæ charitatis & societatis vitæ missos à saluatore distipulos euangelia sacra testantur. Turbat processionem si quis sollicitas incendere curat, nec sibi soli nocet, sed etiam cæteris est molestus. Hi sunt qui segregant semet ipsos, animales, spiritum non habentes, nec solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Iam verò sicut non est bonum esse hominem solū, sic in conspectu domini vacuum apperere est prohibitum. Cum enim arguantur ocio, sitatis ipsi quoque quos nemo conduxit: quicquid iam conducti sunt, si ocio inuerti fuerint, quid meremur? Fidēs quippe sine operibus mortua est. Ipsa denique opera nostra in seruire agenda sunt, & in desiderio cordis: ut sint lucernæ ardentes in manibus nostris. Alioquin timendum est ne forte tepidos nos euomere incipiat, qui in euangelio loquitur dicens: Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut ardeat? Hic planè facer & benedictus est ignis, quem pater sanctificauit & misit in mundum, & cui benedicitur in ecclesiis, sicut scriptum est: In ecclesiis benedicite Deo dominæ. Habet enim etiam aduersarius noster, utpote peruersus diuinorum operum æmulator, habet inquam ignem suum & ipse ignem concupiscentia carnalis, ignem inuidia & ambitionis, quem saluator in nobis non accendit sed extinguere venit. Denique si quis alie naturæ hunc ignem in diuino offerre præsumserit, sa crificio, etiam si patrem habeat Aaton, mortuus in iniquitate sua. Porò super hæc quæ de societate vitæ & fraternæ dilectione, de bonis operibus & seruire sancto dicta sunt: humilitatis virtus maxima maximeque necessaria est, ut honore præue, niamus inuicem: nec modò priores sed & ipsos iam priores sibi quisque præponat: quæ nimirum humilitatis perfectio est, & iustitiæ plenitudo. Et quoniam hilaritatem daturè diligit Deus, & fructus charitatis est gaudium in spiritu sancto, cantemus ut dicuntur in viis domini quoniam magna est gloria domini. Cantemus domino canticum nouum, quæ mirabilia fecit. In quibus omnibus si quis forsità proficere dissimulat, & proficisci de virtute in virtutem, nouerit quisquis huiusmodi est, in statione nõ in processione se esse, imò verò & in regressione: quoniam in via vitæ non progredi, regredi est, cum nihil adhuc in eodem statu permaneat. Porò profectus noster in eo consistit (ut sæpius dixisse memini) ut nunquam arbitremur nos prehensisse, sed semper extendamur ad anteriora, incessanter conemur in melius: ut imperfectum nostrum diuinæ misericordia obtutibus iugiter exponamus.

Mar. 6.
Luc. 10.

Gen. 2.

Mat. 20.

Iaco. 1.

Luc. 12.

1. Cor. 9.

EIVSDEM DE EODEM
festo, Sermo 3.

Purificationem beatæ Mariæ virginis hodie celebramus, quæ secundum legem Moyfi facta est transactis à natiuitate domini quadraginta die

diebus. In lege enim scriptum erat, ut mulier quæ suscepto semine peperisset filium, immunda esset septem diebus, & octavo die circumcideretur puer: dehinc ablutioni & purificationi intenta abstineret ab ingressu templi triginta tribus diebus, quibus explicitis offerret filium domino cum munerebus. Sed quis non aduertat in ipso sententiæ huius initio, liberatam matrem domini ab hoc præcepto? Putas enim quia dicitur Moyses mulierem quæ peperisset filium, immundam esse, non timuerit super matrem domini blasphemie crimen incurere, & idcirco præmiserit, suscepto semine? Alioquin nisi parituram præuidisset sine femine virginem, quæ necessitas erat de suscepto semine fieri mentionem? Patet itaque quod lex ista matrem domini non includit, quæ non suscepto semine filium peperit, sicut prædictum erat per Hieremiam: *Quia nouum faceret dominus super terram. Queris quod nouum? Mulier, inquit, circumdabit virum. Non ab altero viro virum suscipiet, non humana lege concipiet hominem: sed intra viscera intacta & integra virum claudet: ita sanè ut intrante & exeunte domino, iuxta alium prophetam, porta orientalis clausa iugiter perseveret. Putas ergo non poterat moueri animus eius & dicere: Quid mihi opus purificatione? Cur abstineam ab ingressu templi, cuius vterus nesciens virum, templum factus est spiritus sancti? Cur non ingrediar templum, quæ peperit dominum templi? Nihil in hoc conceptu, nihil in partu impurum fuit, nihil illicitum, nihil purgandum: nimirum cum proles ista fons puritatis sit, & purgationem venerit facere delictorum. Quid in me legalis purificet observatio, quæ purissima facta sum ipso partu immaculato? Verè o beata virgo, verè non habes causam, nec tibi opus est purificatione. Sed nunc quid filio tuo opus erat circumfusione? Esto inter mulieres tanquam vna earum, nam & filius tuus sic est in numero puerorum. Circumcidi voluit, & non multo magis vellet offerri? Offer filium tuum virgo sacra, & benedictum fructum ventris tui domino repræsentata. Offer ad nostram omnium reconciliationem hostiam sanctam, Deo placentem. Ominino acceptabit Deus pater oblationem nouam, & preciosissimam hostiam, de qua ipse ait: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui. Sed oblatio ista fratres satis delicata videtur, vbi tantum sistitur domino, redimitur auib, & illicò reportatur. Veniet quando non in templo offerretur, nec inter brachia Simeonis, sed extra ciuitatem inter brachia crucis. Veniet quando non redimetur alieno, sed alios redimet sanguine proprio: quia redemptionem eum misit Deus pater populo suo. Illud erit sacrificium vespertinum, istud est matutinum. Istud quidem iungendum, sed illud plenius. Istud enim tempore natiuitatis, illud iam in plenitudine ætatis: de viroque tamen potes accipere quod propheta prædixit: Oblatus est quia ipse voluit. Nam & modo oblatio est, non quia opus habuit, nõ quia sub legis edicto fuit, sed quia voluit: & in cruce nihilominus oblatio est, non quia meruit, non quia Iudæus præualuit, sed quia ipse voluit. Voluntarie sacrificabo tibi domine: quia voluntarie oblatio es pro mea salute, nõ pro tua necessitate. Sed quid fratres nos offerimus, aut quid retribuimus illi pro omnibus quæ retribuit nobis? Ille pro nobis obtulit hostiam preciosiorem quam habuit, nimirum**

qua preciosior esse non potuit. Et nos ergo faciamus quod possumus, optimum quod habemus offerentes illi, quod sumus vtique nosmet ipsi. Ille seipsum obtulit, tu quis es qui teipsum offerre cuncteris? Quis mihi tribuat vt oblationem meam dignetur maiestas tanta suscipere? Duo minuta habeo domine, corpus & animam dico: vtinam hæc tibi perfecte possim in sacrificium laudis offerre. Bonum enim mihi longèque gloriosius atque vtilius est vt tibi magis offerat, quam deferat mihi ipsi. Nam ad meipsum anima mea conturbatur, in te verò exultabit spiritus meus, si tibi veraciter offeratur. Fratres, morituro domino Iudæus mortuus hostias offerebat, sed iam nunc. Viuo ego, dicit dominus: nolo mortem peccatoris, sed magis vt cõuertatur & viuat. Non vult dominus mortem meam, & non libenter offeram illi vitam meam? Hæc est enim hostia placabilis, Deo placens hostia, hostia viuua. Sed in oblatione illa domini tres fuisse leguntur, & in oblatione nostra tria nihilominus à domino requiruntur. Fuit in oblatione illa Ioseph sponsus matris domini, cuius filius putabatur: fuit & ipsa virgo mater, & puer Iesus qui offerebatur. Sit ergo & in oblatione nostra cõstantia virilis, sit continentia carnis, sit conscientia humilis. Sit inquam in proposito perseverandi animus virilis, sit in continentia castitas virginalis, sit in conscientia simplicitas & humilitas puerilis, Amen.

BEDÆ VENERABILIS

presbyteri in idem Euang.
expositio.

Et postquam impleti sunt dies purgationis eius, &c. *Ex commat. in Lucam.*
Decretum quidem legis erat, paruulum post tricesimum tertium circumfusione diem ad templum domini deferri, darique hostiam pro eo, primogenitum autem masculum, sanctum domino fieri: Mystice, sicut diximus, insinuans, neminem nisi circumcisum vitijs, dominicis dignum esse cõspectibus, neminem nisi mortalitatis nexibus absolutum: supernæ ciuitatis gaudia perfecte posse subire. Quia non habitauit (inquit) iuxta te malignus, neque permancbit iniusti ante oculos tuos. Et apostolus; Caro, & sanguis, regnum Dei non possidebunt. Neque corruptio incorruptam possidebit. Verum, si legis ipsius verba diligentiùs inspexeris, profecto reperies, quia non solum dominus incarnatus, quantum à peccati contagione, tantum à conditione legis fuerit liber, quam ob hoc magis suscipere dignatus est, vt & eam sanctam, iustam, ac bonam esse probaret, & nos ab eius seruitute, ac timore, fidei gratia liberaret, sed etiam ipsa Dei genitrix sicut ab admixtione virili, sic & à legali sit iure immunis. Dicit enim Moyses; Mulier si suscepto semine peperit masculum, immunda erit septem diebus iuxta dies separationis menstruæ, & die octaua circumcideretur infantulus. Ipsa vero, triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ, & cætera, quæ ad ritum parientis pertinentia sequuntur. Nota ergo, quod non omnis mulier pariens, sed ea, quæ suscepto semine, peperit designatur immunda, ritumque legis docetur esse

esse mundanda, ad distinctionem videlicet illius, quæ virgo concepit, & peperit filium, & vocauit nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus. Non ergo filius, qui cum homine Deus est, non mater, quæ, spiritu sancto operante, peperit, victimis hostiarum quibus purgaretur indigebat, sed vt nos à legis vinculo solueremur, sicut dominus Christus, ita & beata semper virgo Maria legi est sponte subiecta. Sicut scriptum est in lege domini. Quia omne masculinum, &c. Quod dicit, omne masculinum adaperiens vuluam, & hominis, & pecoris primogenitum significat, quod vtrumque sanctum domino vocari, atque ideo vtrudoties esse præceptum est. Ita duntaxat, vt pro hominis primogenito precium acciperet, & omne animal immundum redimi faceret. Cuius (inquit) redemptio erit post vnum mensem siclis argenti quinque. Vbi, saluo subtiliore tractatu, breuiter intimandum, quod illa omnia primogenita, vel figura fuerint eius, qui, cum vngenuus esset Dei filius, primogenitus fieri dignatus est omnis creaturæ, vere & singulariter sanctus Domino, quia peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, vel certè nostræ fuerint deuotionis indicium, qui omnia bonæ actionis initia, quæ quasi corde gignimus, domini gratiæ deputare, male autem gesta redimere debeamus, dignos videlicet penitentia fructus pro singulis quinque corporis, vel animæ sensibus offerentes. Itaque quod ait, adaperiens vuluam, consuetæ natiuitatis more loquitur. Non quod dominus noster sacri ventris hospitium, quod ingressus sanctificarat, egressus deuirginasse credendus sit, iuxta hæreticos, qui dicunt beatam Mariam virginem vsque ad partum, non virginem esse post partum, sed iuxta fidem catholicam, clauso virginis vtero, quasi sponsus, suo processisse de thalamo. De quo pulchre propheta; Et cõuertit me (inquit) ad viam portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciat ad orientem, & erat clausa, & dixit dominus ad me, Porta hæc clausa erit, non aperietur, & vir non transiet per eam, quoniam dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa principij, princeps in ea sedebit, vt comedit panem coram domino. Quamuis possit etiam mystice designari, nullum præter dominum ecclesiæ virginis vterum per aquam, & spiritum sanctum ad generandos Deo filios posse referare, ideoque huc masculum incomparabili dignitate domino sanctum vocari. Et vt darent hostiam secundum quod dictum est in lege domini par turturum, aut duos pullos columbarum. Dicitur est in lege, vt pro infante si masculus sit (vt prædixi) quadragesimo, si femina, octogesimo die natiuitatis, & agnus anniculus immaculatus in holocaustum, & turtur siue pullos columbinus offerretur pro peccato. Si autem non inuenerit (inquit) manus eius, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures, vel duos pullos columbæ, vnum in holocaustum, & alterum pro peccato. Dominus ergo Christus Iesus cum diues esset, pauper factus pro nobis, pauperem pro se hostiam voluit dari. Vt videlicet vna sua paupertate nos & hic diuites in fide, & illic faceret hæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se. Moraliter autem, siue fortia quis opera, seu creauerit infirma, quæ masculij, ac feminae vocabulo distinguntur, vt hæc legitime domino valeant consecrari, quem necesse est in-

nocentia, & turturum pariter, siue columbam compunctionis offerat. Quia enim volucres hæc pro cætu gemitus habent, non immerito lachrymas humilitum designant, quibus plurimum in ipsis etiam bonis operibus indigemus. Quia & si bona esse, quæ agimus nouerimus, qua tamen distinctione à domino examinanda, qua à nobis perseverantia sint consummanda, nescimus. Qui vero diuitias virtutum non habendo, de quibus ad Corinthios apostolus ait, Quia in omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia, agnum vitæ innocuè in actu suo rege non inuenerit, duos saltem turtures aut duos columbæ pullos offerat, hoc est, ad lachrymarum flagitanda suffragia confugiat. Et bene duos, vnum pro peccato, & alterum in holocaustum. Holocaustum namque totum incensum dicitur, quia duo sunt nimirum genera compunctionis. Deum namque sities anima prius timore compungitur, post amore. Prius enim sese in lachrymis afficit, quia, dum malorum suorum recollit, pro his perpeti supplicia æterna pertimescit. At vero cum longa maceroris anxietate fuerit formido consumpta, quædam iam de presumptione veniæ securitas nascitur, & in amore celestium gaudiorum animus inflammatur. Contemplatur etenim mens, qui sint illi angelorum chori, quæ ipsa societas beatorum spirituum, quæ maiestas æternæ visionis Dei, & amplius plangit, quia à bonis perennibus deest, quam flebat prius cum mala æterna metuebat. Qui ergo prius flendo, ne duceretur ad supplicium, turturum pro peccato offerat, de altero facit holocaustum, cum postmodum flere amarissime incipit, quia differtur à regno. Columbam pro peccato offert, qui laborat in gemitu suo, lanat per singulas noctes lectum suum, hoc est, per singulas pulsantis culpæ tenebras opera sua bona, in quibus requiescere debeat, lachrymis abluere non cessat. Columbarum pullos in holocaustum ferunt, qui patriæ celestis absentiam desidentes aiunt, Super flumina Babylonis illic sedimus, & fleuimus, dum recordaremur tui, Sion. Sicut enim columbæ super fluenta residere delectantur, vt accipitris aduentum umbræ cutis per aquas præuidere simul, & euadere queant, sic profecto sic animæ pauperum spiritu fluctus seculi mente transcendentes, quo plura in hac Babylone qua suis gemitibus pascitur maligni hostis exempla conspiciunt, eo crebriores ad æternam sui desiderij penas sustollunt. Hoc sane inter turtures, & columbæ significantiam distat, quod columba, quæ gregatim conuersati, volare, & gemere consuevit, actiue vitæ frequentiam demonstrat. De qua dicitur; Multitudinis autem deventium, erat eor, & anima vna, nec quisquam eorum, quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis cõmunia omnia. Turtur vero, qui singularitate gaudet, adeo vt si coniungens casu perderit, solus exinde permaneat, speculatiue vitæ culmina denunciat, quia & paucorum esset ista virtus, & his sigillatim attributa. Solus Esaias dominum exercituum videt, laudes Seraphim contemplatur, & quia male tacuerit, quasi turtur singularis ingemuit. Moyses pauente procul populo solus ascendit ad dominum, & ne idem populus feriat, lachrymòsis precibus impetrat. Solus fugientibus socijs; Daniel inter Angelos remanet. Solus Ezechiel

chiel quadrigas Cherubim, & superna ciuitatis ædificia celsa miratur. Solus Paulus ad delicias paradisi, & visenda cæli tertij secreta raptatur. Item cum intrans cubiculum clauso ostio, oro patrem in abscondito, turturem offero. At cum eiusdem operis compares quæro, canendo cum propheta; Venite adoremus, & procidamus ante Deum, ploremus coram domino qui fecit nos, Columbas ad altare deporto. Et quia æque vtraque conditori accepta est hostia, consule Lucas vtrum turtures, an pulli columbarum pro domino sint oblari, non dixit, ne vnum alteri viuendi ordinem præferret, sed vtrumque sequendum, vtrumque diuinis cultibus doceret offerendum. Igitur, quia de purgatione longior se sermo protraxit, quid ipse dierum purgationis numerus contineat mysterij, & quare idem in femina genitrice purganda geminari sit iustus, in Leuitico congruentius explanabitur. *Et ecce homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon, &c.* Nato in carne domino, non solum Angeli de cælis, sed & omnis ætas mortalium, & vterque sexus testimonium reddit. Decebat enim omnium saluatorem sicut venturum in carne omnium toto seculi tempore fidelium factum, vel dicto præfagari, ita etiam venientem comuni omnium laude prædicari, impleta prophetia, quæ dicit; Laudate dominum de cælis, & cætera vsquequo, ait. Iuuenes, & virgines, senes cum iunioribus laudent nomen domini, quia exaltatum est nomen eius solius. Confessio eius super cælum, & terram. *Iustus, inquit, & timoratus, quia difficile iustitia sine timore custoditur. Non illum dico timorem, qui sub lege pænalis temporalia bona sibi subtrahi pehorrescit, quem perfecta dilectio foras mittere consuevit, sed timorem domini sanctum, qui permanet in seculum seculi, quo iustus Deum suum quæto ardentius diligit, tanto sollertius offendere cauet. Et responsum acceperat ab spiritu sancto, &c.* Vide locutiones scripturatum, mortem videri dixit. Quomodo videtur, quibusue oculis, quæ veniendo ipsos oculos claudit, ne aliquid videant? Sed videri mortem, expetiri significat. Multumque felix mortem videbit carnis, quicumque Christum domini prius oculis cordis videre lætegerit, conuersationem habendo in cælesti Hierusalem, templi Dei limina frequentando, hoc est, pia sanctorum, in quibus dominus inhabitat, exempla sectando, suspirando cum Psalmista: Vnam petij à domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ mee, vt videam voluntatem domini. Sic enim & ipse verbum Dei in manibus accipere, & fidei, charitatiseque suæ brachiis merebitur amplecti. Quod autem ait; *Et venit in spiritu in templum,* significat eum eadem spiritus gratia, qua olim venturum præcognouerat, etiam nunc venientem, & iam iamque à se videntem cognouisse saluatorem. *Et cum induerent puerum Iesum parentes eius, &c.* Magna quidem domini potentia, sed non minor claret humilitas, vt qui cælo, terraque non capitur, grandæui hominis gestetur totus in vlnis. Sed & tropice accipit Symeon Christum, veteranus infantem, vt doceat nos exuere veterem hominem, qui corrumpitur cum actibus eius, & renouatos spiritu mentis nostræ induere eum, qui secundum Deum creatus est, in iustitia, & sanctitate, & veritate, hoc est deponentes mendacium loqui veritatem, &c.

tera, quæ ad noui hominis statum pertinent, ore, corde, & opere perficere. Accipit senior iustus secundum legem, & timoratus puerum Iesum in vlnas suas, vt significet iustitiam operum, quæ ex lege erat. (Quis enim nesciat opera per manus, & brachia solere figurari?) humili quidem, sed salutari fidei euangelicæ gratia mutandam. Accipit senior infantem Christum, vt insinuet hoc seculum quasi senio iam, & longæua ætate defessum ad innocentiam & (vt ita dixerim) infantiam Christianæ conuersationis rediturum, & sicut aquilæ ad inuentum illius esse renouandam. *Et benedixit Deum, & dixit; &c.* Nunc dimittis seruum tuum, &c. Vides non solum noui, sed & veteris testamenti iustos spe futuræ vitæ desiderium habuisse dissolui à corpore, immo pacis viam deputasse sarcinam deponere terrestrem, vt pote qui se in sinu Abraham requiem non dubitarent habituros esse perpetuam. Denique & Idithun, hoc est, transilitor cupiditatum secularium, postquam multa diu tacitus mundi mala contemplatus interna seculum cordis meditatione concauit, tædem locutus in lingua sua, & quid intus egerit promens; Notum, inquit, mihi fac, domine, finem meum, & numerum dierum meorum quis est, vt sciam, quid desit mihi. Ecce veteres posuisti dies meos. Quibus absque dubio verbis aperit quàm maximum se præsentium calamitatum naturum speret in sine solatium, quem tantisper aduenire desiderat. *Quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum.* Beati oculi, qui vident, quæ Simeon vidit, beati qui non viderunt, & crediderunt. Illud ipsum, inquit, quod omnibus postmodum genibus, populis, & linguis mente, ac fide conspiciendum parasti, spe, ac dilectione quærendum præuidisti, ipse diu desideratum nunc & carnis & cordis oculis tuum salutare contemplot. *Lumen ad reuelationem gentium, &c.* Lumine quidem vtrique populo salutare Dei, id est, Christus à Deo patre paratur. Qui tantum gloria magis Israel, cui diu speratus & ex quo prænunciatus aduenit, gentium vero dicitur esse reuelatio, quarum metis oculos profundam iam cæcitate demersos, neque vlla spe aduentus dominici erectos, ipse visitare pariter reuelare, atque illustrare dignatus est. Et bene reuelatio gentium, Israelis gloriæ præfertur, quia, cum plenitudo gentium introierit, tunc omnis Israel saluus fiet. Quomodo & Psalmista cum diceret; Notum fecit dominus salutare suum ante conspectum gentium reuelauit iustitiam suam, subiunxit atque ait; Memor fuit misericordiae suæ Iacob, & veritatis suæ domui Israel.

EIVSDEM IN IDEM
Homilia.

Solennitate nobis hodiernæ celebritatis, quam quadragesimo dominicæ natiuitatis die debitis veneramus officiis, maxime eiusdem domini saluatoris nostri simul, & intemeratæ genetricis eius humilitate dedicatum sacra euangelij lectio designat, exponens eos, qui legi nihil debuerat, implendis se legalibus per omnia subdidisse decretis. Sicut enim modo cum legeretur, audiuius, *postquam impleti sunt dies purgationis eius, videlicet matris illius, secundum legem Moysi, tulerunt*

vnt illum in Hierusalem, vt sisterent eum domino: sicut scriptum est in lege domini. Quia omne masculinum aperiens vuluam, sanctum domino vocabitur. Præcepit namque lex vt mulier, quæ suscepto semine, peperisset filium, immunda esset septimo diebus, & in die octaua circuncideret infantulum, noménque præteret: deinde etiam alios triginta tres dies ab ingressu templi ac viri thoro abstineret, donec quadragesimo natiuitatis die filium cum hostiis ad templum domini deferret: primogenitum autem omnis masculini sexus sanctum domino vocari, atque ideo munda quæque offerri ideo, immunda autem mundis mutari, vel occidi & omne primogenitum hominis quinque siclis argenti debere redimi. Si autem feminam peperisset mulier, immunda fieri iussa est quatuordecim diebus, & sexaginta sex aliis diebus à templi ingressu suspèdi, donec octogesimo natiuitatis die, quæ dies purgationis eius vocabatur, illa se, suamque sobolem hostiis sanctificatura veniret, ac sic demum ad thorum viri libera redire deberet. Intueamur, fratres charissimi, diligentijs verba legis, quæ proposuimus, & videbimus apertissime quàm beatissima Dei genitrix, & perpetua virgo Maria simul cum filio quem genuit, ab omni fuerit legis subiectione liberissima. Cum enim dicat, lex, mulierem, quæ suscepto semine peperisset, immunda decerni, & per longa tempora simul cum prole quam genuisset, oblati victimis debere mundari, patet profecto, quia illa, quæ sine virilis susceptione feminis virgo peperit, vnà cum filio, qui natus est ei, neque immunda describar, neque per hostias salutares doceat esse mundandam. Sed sicut dominus, ac saluator noster, qui diuinitatis legem dedit, apprensus in homine, fieri voluit sub lege, vt eos, qui sub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus, ita etiam beata genitrix illius, quæ singulari privilegio supra legem fuit, pro ostendendo tamen humilitatis exemplo legalibus subdi nõ refugit institutis, iuxta illud viri sapientis: *Quantum magnus es, humilia te in omnibus. Et vt darent, inquit, hostiam secundum quod dictum est in lege domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.* Hostia hæc pauperum erat. Præcepit quippe dominus in lege, vt qui posset, agnū pro filio, vel filia simul, & turturum, siue columbam offerret: qui vero non sufficeret ad offerendum agnū, duos iam turtures, vel duos columbæ pullos offerret. Ergo dominus nostræ per omnia memor salutis, non solum homo fieri, cum Deus esset, sed etiam, cum diues esset, pauper fieri dignatus est pro nobis, vt nos sua paupertate simul, & humanitate diuitiarum, & diuinitatis suæ donaret esse participes. Sed libet paulisper intueri, cur hæ maxime volucres in hostiâ domini iuventur offerri. Nam & Abraham patriarcha tanto ante legem has in holocaustum domini legitur obtulisse, & in plerisque legis ceremonijs qui mundandus esset, per has iubebatur mundari. Columba ergo simplicitatem, turtur indicat castitatem: quia & columba simplicitatis, & castitatis amator est turtur, ita vt si coniugem casu perdidit, nõ aliam vltra quærere curet. Vnde in laudibus ecclesiæ loquitur dominus: *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis.* Et iterum: *Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum.* Genas quippe turturis habet, qui ab omni impudicitia peste casti se custodit & im-

mune: oculos habet colubarum, qui nulli nocere desiderans, etiam inimicos simplici amore cõuertitur. Sed vtraque auis memorata quia gemitum pro cantu edere solet, sanctorum in hoc seculo designat ploratum, de quo dominus memorat, dicens: *Amen amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.* Et rursus: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Merito ergo turtur & columba domino offeruntur in hostiam, quia nimium simplex, & pudica fidelium conuersatio gratum est illi sacrificium iusticie: quia qui laborat in gemitu suo, qui lachrymis stratū suum singulas per noctes abluit, acceptissimam prorsus Deo victimam madat. Cum vero vtraque; auis ista propter consuetudinem gemendi præsentis sanctorum luctus, & desideria superna designet, hoc tamen differunt, quòd turtur soliuagus, columba autem gregatim genere consuevit: & ob id iste secretas orationum lachrymas, illa publicos ecclesiæ conuentus insinuat. Bene autem puer Iesus primo circūciditur, ac sic interpositis diebus Hierosolimam cum hostia deserit, quia & ipse iam iuuenis prius omnem carnis corruptionem moriendo aut resurgendo calcavit, ac deinde interpositis diebus cum ipsa carnem iam immortalis, quam pro nostra salute hostiam Deo fecerat, ad gaudia supernæ ciuitatis ascendit. Et vnusquisque nostrum prius aqua baptismi à peccatis omnibus quasi vera circuncisione purgatur, ac sic proficere gratia nouæ lucis, ad altare sancti salutaris hostia dominici corporis, & sanguinis cõsecrandus ingreditur. Nam & ipsa singulariter simplex, & casta nostri saluatoris humanitas, quæ oblata est Deo patri pro nobis, non incongrue per immolationem columbæ, siue turturis potest figuratè exprimi. Sed & omnis in fine mundi ecclesia primo communi resurrectione cunctam terrenam labem mortalitatis, & corruptionis exuert, ac deinceps in regnum cælestis Hierusalem bonorum victimis operum domino commendata transferretur. Quòd autem Simeon, & Anna, prouectæ videlicet ætatis vir & femina, deuotis confessionum officiis dominum, quem corpore paruum vident sed magnum diuinitate intelligunt, excipiunt, illam profecto populi Iudæorum synagogam figurate denunciant, quæ longa incarnationis eius expectatione fatigata, promptis illi mox, vt aduenit, & piarum vlnis actionum, & fidei nõ fictæ vocibus exaltare, ac magnificare studuit, acclamans illi, & dicens: *Dirige me in veritate tua & doce me, quia tu es Deus salutaris meus, & te sustinui tota die. Sed & hoc dicendum, quia merito vterque sexus ei gratulabundus occurrerit, qui vtriusque redemptor apparebat. Magno sane metu, fratres mei, audienda sunt verba, quibus idem Simeon de domino prophetas matrem eius alloquitur. *Ecce positus est hic in ruinationem, & resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.* Desideranter namque multum auditur, quòd positus dicitur dominus in resurrectione multorum: quia sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur, quia ipse dicit, *Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me etiam si mortuus fuerit, viuere.* Et omnis, qui viuere & cre-*

Io. 16. Matt. 5.

Fidelis corporis, & sanguinis Christi perceptione cõsecratur.

Psalm. 24.

1. Cor. 13. Ioan. 11.

dit in me non morietur in eternum. Sed non minus terribiliter sonat quod pramittitur. *Ecce positus est hic in ruinam.* Infelix nanque satis est, qui agnita resurrectionis gloria, deterius cadit, qui visa luce veritatis, grauioribus peccatorum nebulis obsecatur. Vnde curandum nobis summo-
 2. Petri. 2. pere est, vt recta, quæ cognouimus, operando semper exercere meminerimus, ne de nobis dicatur illud Apostoli Petri: *Quia melius erat eis via veritatis non agnoscere, quam post agnitionem retrorsum reuerti ab eo, quod traditum est illis sancto mandato. Et in signis, inquit, cui contradicetur.* Signo dominicæ crucis multi sepe Iudæorum exterius, multi contradixere gētilium, multi, quod est grauius, falsi fratres hoc exterius professionis superficie sequuntur, sed veritate prauæ actionis nimium persequuntur, dicentes se nosse Deum, factis autem negantes. *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Gladium appellat effectum dominicæ passionis, & mortis in cruce, qui Mariæ animam pertransiuit: quia non sine acerbo dolore potuit crucifixum, morientemque videre, quem licet resurrecturum à morte quasi Deum nullatenus ambigebat, tamen quasi sua è carne procreatum mori pauida dolebat. *Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.* Ante incarnationem dominicam velatæ erant cogitationes multorum, nec latè patebat quis æternorum amore flagraret, quis cœlestibus bonis temporalia mente præferret: sed nato cœli rege in terra confestim pius quisque gaudebat, Herodes autem turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Prædicante, & miracula faciente, omnes turbæ, & timebant, & glorificabant Deum Israel. Pharisei autè, & scribæ dicta, ac facta eius salutaria rabido ore carpebant. Passio in cruce impij læticia stulta, pij tristitia iusta replebantur, sed resurgente à mortuis, & ascendente in cœlum, horum læticia mœrore, illorum est mœsticia gaudium mutata perenni: sicq; iuxta prophetiam beati Simeonis apparente in carne domino, reuelatæ sunt ex multis cordibus cogitationes. Non hæc autem disparium reuelatio cogitationum tunc solum acta in Iudæa, sed nunc etiam apud nos credenda est actitari. Et nunc enim domino apparète reuelantur ex multis cordibus cogitationes, cum lecto, vel prædicato verbo salutis, alij audientium libèter auscultant, gaudent perficere actum, quæ auditu didicerint: alij fastidientes, quæ audiunt, non hæc agendo patrare sed his potius insultando nituntur contraire. Vnde oportet, fratres, vt quotiens verbum doctrinæ cœlestis aliquid contrarium à duris auditoribus pati senserimus, imitemur tristitiam cordis eorū, qui passim in carne Dei verbum digno dolore compassionis tenebant. Quotiens vero idem verbum in auditorum fidelium mente per dilectionem resurgere, atque ad gloriã conditoris nostri per bona opera proficere viderimus, gaudeamus cum eis qui Christum resurrexissè à mortuis, atque ad cœlos ascendere votis aspexerè felicibus. Sanè quoniam castas, simplices, & gemebundas aues domino offerri consueuissè cognouimus, quibus nostra sobrietas, simplicitas, & compunctio cordis auctori nostro semper offerenda signat, oportet intueri diligentius, quia non frustra duo turtures aut duo pulli columbæ, & vnus ex his pro peccato, alter in holocaustum offerri debere præcipitur. Duo sunt nã-

que genera compunctionis, quibus semetipsum domino fideles in ara cordis immolant, quia nimirum, sicut ex patrum dictis accepimus, Deum sitiens anima prius timore compungitur, postea amore. Prius enim sese in lachrymis afficit, quia dum malorum suorū recolit, pro his perpeti supplicia æterna pertimescit, quod est vnum turturæ, siue pullum columbæ pro peccato offerre. At, dū longa mœroris anxietate fuerit formido cõsumpta, quædam iam de præsumptione veniẽ securitas nascitur, & in amorem cœlestium gaudiorum animus inflammatur. Et qui prius flebat, ne duceretur ad supplicium, postmodum flere amarissime incipit, quia differtur à regno, quod est de altero turturæ, siue pullo columbino holocaustū facere. Holocaustum nãque totum incensum dicitur. Et holocaustum se ipse domino facit, qui spretis omnibus terrenis, solo superne beatitudinis desiderio æstuarè, solam hanc per luctum, ac lachrymas querere dulce habet. Contemplatur etenim mens, qui sint illi angelorum chori, quæ ipsa societas beatorum spirituum, quæ maiestas æternæ visionis Dei, & amplius plangit quia bonis perēnis deest, quam flebat prius cum mala æterna mœrebat. Vtranque autem nostræ compunctionis hostiam gratanter accipere dignetur, qui & pro peccato lugentibus, atque afflictis clementer errata dimittit, & pro ingressu vitæ cœlestis tota mētis inrētionē seruētēs æternæ suæ visionis luce rescit Iesus Christus dominus noster, qui viuit, & regnat cū patre in vnitatē Spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum, Amen.

S. AMBROSII ANSBER-
 ti vel Audberti, presbyteri ordinis sancti Benedicti, in eadem solennitate, Sermo.

Subtiliter, à fidelibus, quæ sit huius diei festiuitas perpendatur, eo deuotionis affectu hanc celebrandam suscipiant, quo dominicæ Natiuitatis, Circuncisionis, atque Apparitionis solennia sunt profecuti. Illius est ista solennitas, cuius & illa: sed nec minor ista quam illa. Quod vtique in hoc sermone apertis monstrabimus documentis. Huius quippe diei solennitas sicut à quibusdam Christianis ignoratur, sic à multis præ cæteris anni solennitatibus honoratior habetur: maximè autem eo loco, quo primatum ecclesia catholica in primo pastore sortita est. In tanta enim reuerentia ab illis habetur, vt ea die cuncta ciuitatis turba in vnum collecta, immensis cereorum luminibus coruscans, missarum solennia deuotissime concelebrant: nullusque aditum publicæ stationis intret, qui lumen manu non tenuerit, quam scilicet dominum in templo oblaturi, immò etiam suscepturi fidei lumen, quo interiori fulgent, exteriori oblationis suæ religione demonstrant. Hodie nanque iuxta legem, atque euangelium peractis à natiuitate Christi quadraginta diebus, in templo est à parentibus idem dominus præsentatus. Hodie à sancto Simeone susceptus, patrique cum sacris muneribus oblatus. Hodie redemptionem Israel expectantibus, ab eodem Simeone, & Anna publicè prædicatus. O quam primum spectaculum, quo non nisi pij delectari probantur

Habetur in Homilian Alcuini.

Papa Iulianus primum in ecclesia catholica.

bantur! Stat hinc virgo, & mater, non cuiuscunque, sed Dei. Suscipitur hinc paruulus virginis filius, cuius diuinitatem non capit mundus. Occurrunt hinc inde propheta, atque vterque sexus de puero propheta: offertur oblatio pro puero, non tamen quæ delicta emundet, sed quæ sacramenta declarat. Et quia huius diei præconationem attollere cupio, libet ipsam euangelicam lectionem colloquendo transcurrere, in qua ista narrari agnosco: quatenus ad ea, quæ dico, illa respondeat immò ad ea, quæ illa narrat, vox exhortationis meæ respondeat. Denique Lucas euāgelista veritatis historiam de Christi incarnatione plenius, atque ordinatius cæteris euāgelistis exequens, post annunciationem eius ab angelo factam, post natiuitatem angelorum vocibus declaratam, post circuncisionem octauæ diei in domo parentum, hæc in ordine sequitur, dicens: *Postquam impleti sunt dies purgationis matris eius, etc.* Cūctis fidelibus liquet, nequaquam redemptoris matrem ex eius natiuitate maculam contraxisse, qua illorum dierum spatio à sacris ædibus abstinentes purgaretur, quæ sine humana concupiscentia, sine humano concubitu virgo concepit, sine aliqua carnis corruptione virgo peperit, & sine sine virgo permansit. Ac per hoc nec masculus ex ea natus, vuluum eius aperuit, sed hoc iuxta legis narrationem euāgelista contegens, claudit impiis sacramentum diuinæ incarnationis, matrēque legem obseruantem introducit. Sed nec mirum, si mater obseruaret legem, quam eius filius non venerat soluere, sed adimplere. Sciebat enim quo ordine conceperat, quo vsu pepererat, & quis esset, quem genuerat. Sed legem communem obseruans, expectauit purgationis diem, celauit filij maiestatem. Hinc est, quod eum in templo duodecim annorum inter doctores legis inueniens, filium Ioseph vocat, dicens: Fili, quid fecisti nobis sic ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te. Quem proculdubio sciebat se sine concubitu Ioseph concepisse, sine corruptione virginali edidisse. Sed cur abscondit conceptionis, ac natiuitatis illius sacramentum, quem nouit Deum immensum? Nunquid nam quia inuidet aliis, quem ad templum deserens, sancti senis tradidit manibus? Absit. Sed vt spiritu prophetiè repleta, redemptionem mundi impiis non aperiat. Sciebat enim iam tunc gratia plena, spiritu diuinitatis afflata, quia, si hunc huius seculi principes cognouissent, nunquam pro salute nostra crucifixissent. Offer ego, beatissima virgo, tanquam legem obseruans, in templo quem edidisti, vt non omnibus, sed paucis reueletur, quis est quem genuisti. Appareat interim lapis humilis abscessus de monte sine manibus, vt reprobetur ab ædificantibus, vsque quod statuam in pedibus percutiens, erescat in montē magnum, impleatque vniuersum orbem terrarum. O quam paruus, o quam magnus est quæ peperisti: paruus in humanitate, magnus in diuinitate. Paruus in regno Iudæorum, magnus in regno gentium. Sed non ab omnibus in regno Iudæorum paruus estimatus. Nam & ipsa quæ hunc genuisti, ex ipso populo Israël in virgam creuisti. Virga enim de radice Iesse surrexisti, & floruisti. Virga Aaron frondiisti, & nucem peperisti. Et quia præ omnibus immensitatem eius agnouisti, quem tam paruissimum ex te natum vidisti: proculdubio quem infantem genuisti, Deum omnipotentem tremens

Math. 5.

Luc. 2.

1. Cor. 2.

Dan. 2.

Esai. 11. Num. 17.

adorasti, adorans tremuisti: quem tamen, quia secundum humanitatem filium recognouisti, lactasti, fouisti, aluisti. Quis putas nobis possit indicare, inter huiuscemodi obsequia, animi tui sensum, o beatissima virgo, cum hinc cerneres ex te natum tantillum infantem, illinc attenderes Deum immensum: hinc creatum, illinc creatorem: hinc infirmum, illinc fortissimum: hinc alendum, illinc alentem: hinc non loquentem, illinc angelos doctorem: Quis, inquam, tui pectoris arcana nobis referare valeat, quibus modis cogitarum ad vtraque flectebas, cum vnum, eundemque Dei atque hominis filium manibus tenens, hinc adorares vt dominum, illinc osculareris vt paruulum? Quis ad tam ineffabile miraculum non obstupescat? Quis nõ penè elinguis fiat? Generat puella suum, & omnium creatorem: nutrit suum, & omnium nutritorem: portat ad templum suum, & omnium creatorem. O admirandum spectaculum, ad quod non solum humana, verum etiam angelica stupefcit natura! Ad hoc, fratres charissimi, fidei oculos erigite, ad hoc pietatis affectu conuenite. Ibi Christum suscipite pro vobis in carne humiliatum, sed adorate in sua diuinitate Deum excelsum. Amate humiliatum, sed timete excelsum. Iam verò, dilectissimi, si queritur, quid mysticè significatum fuerit in eo, quod redemptor noster à matre, & parentibus ex propria ciuitate in Hierusalem ad templum domini se portare voluit: inuenimus ipsam gloriosam matrem, & virginem, eiusque propinquos, figuram gessisse illius ecclesiæ, quæ ex Iudæa in apostolis creditur. Quando enim ecclesia nõ virgo, cuius membra Apostolus affatur, dicens: *Despondi vos vni viro, virginem castam exhibere Christo?* Quando ipsa non mater, de qua per Psalmistam dicitur: *Mater Sion, dicet homo: & Dominus in euangelio: Quicumque fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, soror, & mater est: Quando electi non propinqui, qui fratres, & sorores sunt appellati? Mater itaque ac propinqui, redemptorem nostrum à Nazareth in Hierusalem ad templum domini deferunt, quia primitiua illa in primis discipulis ecclesia à Iudæis repulsa, eiusdem redemptoris dispensationem ad noticiam gentium perduxit. Ipsa enim ecclesia nõ solum ex gentibus, verum etiam ex Iudæis, Hierusalem (id est, visio pacis) rectè vocatur, de qua per Psalmistam dicitur. Hierusalem, quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Ipsa & templum, sicut per Paulum fidelibus dicitur: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* Ac per hoc cum apostoli ex Iudæa Christum annuntiantes, veniunt ad gentes, nimirum & Hierusalem ad Hierusalem conuenit, & templum ad templum occurrit, cum hi omnes vna sint Hierusalem ciuitas, vnum & templum. In hac itaque ciuitate atque in hoc templo ab apostolis oblatum Christus excipitur. Vnde & ipsa ecclesia Psalmistæ voce Deo patri loquitur, dicens: *Suscipimus, Deus, misericordiam tuam, in medio templi tui: Subaudis: In medio ecclesiæ, quæ est templum tuum.* Siue autem iuxta historiam, siue iuxta mysticum intellectum, cur Christus à parentibus ad sanctam ciuitatem, & templum ducatur: causa manifestatur cum subiungitur: *Vt darent hostias, secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.* Præceptum siquidem*

2. Cor. 11.

Psal. 86.

Math. 12.

* forte, Be- thlehem.

Psal. 121.

1. Cor. 3.

Psal. 47.

dem legis fuerat, vt, si cui fortè agnus defuisset, & vnum horum, id est, aut par turturum, aut duos pullos columbarum, inuenisset, Deo in oblationem filij offerret. Nec præiudicaretur ex altero, qui vnum quodlibet horum obtulisset. Sed quia vterque Christi, Ecclesiæ quæ sacramenta significat, credendū est vtrumque ad sacrificium matrem inuenisse atque obtulisse. Denique in hac oblatione auium, illa præfigurabatur oblatio, quæ pro salute mundi oblata est vespera diei, Domini videlicet passio, per quam sumus Deo reconciliati. De hac quippe hostia per Paulum fidelibus dicitur; *Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & hostiam Deo, in odorem suauitatis. Et rursum; Qui dilexit me, inquit, & tradidit seipsum pro me. Quia verò omnes electi membra sunt Christi, in turture scilicet turtures, atque in columba columbæ: designat etiam hæc auium oblatio mortificationem electorum, quibus per eundem Apostolum dicitur; Obsecro vos per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra, hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem. Sed nulla esse potest accepta Deo mortificationis oblatio, in quibus nõ fuerit veræ fidei castitas, veræ charitatis concordia, Proinde non sine causa sacrificium, quod pro Domino mysticè oblatum perhibetur, ex turturibus, & columbis fuisse narratur. In turture enim castitas inuenitur, & in columba charitas commendatur. Turtur nanque intemperatam seruat vni viro fidem: columba verò aliarum cohabitantium non deserit vnitatem. Catholicus igitur Christianus tunc verè spirituales turtur efficitur, si veram Trinitatis firmam credulitate conferuet, & hæreticæ prauitatis sensum, tanquam fornicationis inquinamenta repudiet. Tunc vere erit columba, si longanimiter vsque ad finem in catholica societate permaneat, & contra tentationum scandala immobili firmitate persistat: vt nec hæretica fornicatio corumpat in corde fidei castitatem, nec amara dissentio ecclesiasticæ charitatis dissipet vnitatem. Hæc est enim Ecclesia Catholica, quæ fidem vni Domino tanquam legitimo viro conferuat, & congregationem multorum in fide multiplicat. Sequitur; *Et ecce homo erat in Ierusalem, cui nomen Simeon, &c.* Nilil minus de sanctitate isti specialiter homini adscribitur; qui & in Hierusalem, id est, in visione pacis commoratur, & fidei operatione iustus, & reuerentia timoratus, & Israelis consolatione attonitus, & spiritu sancto repletus, eiusque responsione de incarnati verbi visione roboratus fuisse perhibetur. O quam ardenti desiderio homo iste expectabat, secundum Spiritus sancti promissionem, videre in carne redemptorem? Quæ putamus fuerit instantia orationis eius qua diuino responso meruit firmari de iis, quæ petebat? Quæ erant eius gemituum continuata verba in sancta deprecatione? Nõ enim in petendo cessauit, vsquequod responsum acciperet super iis, quæ poscebat. Fuerunt siquidem in retroactis temporibus multi simili desiderio accesi, Domino attestante, qui ad discipulos ait; Multi reges, & prophetae voluerunt videre, quæ videtis, & non viderunt; & audire quæ auditis, & nõ audierunt. Sed ex illis hoc isti soli cõcessum est, qui in plenitudine temporis, horum vltimus apparuit. Sed, si vigilantia studio subsequeretur sanctorum atten-*

dimus desiderium, quibus Christus vivere est, & mori lucrum, inuenimus eos non minoris anxietatis ardore diuinitate eiusdem saluatoris intueri velle, quam ille concupiuit inspicere carnem. Hinc Paulus dicit, Cupio dissolui, & esse cum Christo: multo autem melius. Hinc Psalmista ex persona Ecclesiæ dicit, Sitiuit anima mea ad Deum viuum, quando veniam, & parebo ante faciem Dei. Quis ergo iam hinc non videat, in vno Simeone multos, per vnum cunctos significari electos, qui nunc iusti ex fide, atque operatione, & timorati ex futura expectatione, & attoniti inueniuntur ex ventura consolatione? In quibus etiam Spiritus sanctus inesse cognoscitur, quia & per Apostolum dicitur, Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Et rursum fidelibus dicit, Corpora vestra templum sunt Spiritus sancti, quem habetis ex Deo. Quisque responsum accipiunt ad Spiritum sancto, non visuros se mortem: nisi prius videant Christum Domini: quia in hac adhuc corruptibili vita eiusdem Spiritus sancti gratia reuelante, apertis fidei oculis eum, qui se cum illis vsque in finem seculi mansurum esse repromisit, aspiciunt, non iam carne paruulum, sed diuinitate immensum. Qui etiam cum Apostolo dicunt; Et si noueram Christum secundum carnem, sed iam nunc non nouimus. Habitant etiam isti in Hierusalem; atque in Spiritu in templum, quod Christus introducit, veniunt. Ipsi enim sunt Hierusalem, qui habitant in Hierusalem ipsi & templum, qui veniunt in templum, in quibus & a quibus Christus excipitur. Breuiter, fratres, ista percurramus, ne, dum quæ sint huius diei sacramenta, quodque sanctum, piūque præconium, indicare studemus, cuiuslibet in fastidium veniamus. Sequitur; *Et cum inducerent puerum Iesum parentes eius, vt facerent secundum consuetudinem legis pro eo, &c.* Hinc vnus, hinc multorum, immò etiam omnium adimpletur expectatio iustorum. Sed dicamus prius de vno, & sic loquamur de omnibus. Cupimus enim ad hoc studium nostrum inlectere, vt, quod de vno dicitur, de omnibus veraciter sentiat. Et ecce dum specialiter de vno venerabili fene cupimus loqui, occurrit prædicanda virginis prudentia, non humana industria fulta, sed spiritu diuinitatis afflata: quæ filium oblatura veniens, suæque naturæ humilitatem seruans, prophetae tradidit manibus offerendū. Non ignora vtique quis esset cuius manibus Deum, hominemque tradebat sacrificio dedicatum. Offert autem Dominum prophetarum prophetae, offert vnicum vni, immò omnibus in vno, quæ omnibus eundem peperit saluatorem. Non enim desinit nunculusque offerre, quem genuit, cum suis sanctis interuentionibus eundem redemptorem electis vniri facit. Et, vt verum fatear, materno affectu id ipsum piūssima facit. Omnes enim filios deputat, quos diuina gratia Christo consociat. Quando nõ ipsa mater electorum, quæ fratre genuit eorum? Si, inquam, Christus credentium frater, cur non ipsa, quæ Christum genuit, sit creditiua mater? Dominobrem obsecro, mi beatissima virgo, offer nobis Christum piis suffragiis, quæ necis inuidere filiis. Sed nec attendas filiorum iniurias, à quibus nou, vt dignum est, honoraris. Tolerat enim pia mater irreuerentiam filiorum, quia amore vincitur generationis. Foue ergo, et si tantis meritis indignos, piis

piis orationibus, quos in vno genuisti. Deprecare vnicum filiū, pro excessibus multorum filiorum. Sed iam, fratres charissimi, Christū in vnas suas suscipiens, quid vnus specialiter Simeon dicat, audiamus. Ait enim; *Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Ac si diceret; Longa me expectatione fatigasti, diu retinuisti: sed tandem, viso quem expectanti, iam de humana vitæ scādalis in pace dimittis. Dimittis in pace, quia secūdū promissionē tuam per incarnati verbi mysterium solutis inimicitias, tibi merui reconciliari. Dimittis in pace, quia video pacem. Ipse est enim pax nostra, qui facit vtraque vnum. Hoc denique & omnes electi dicunt, qui Christum in vnas suscipiunt, qui fidei oculis salutare Dei conspiciunt. Quid enim est Christum in vnas suscipere, nisi piis hūc operibus in membris suis amplecti? Per vnas enim id est, brachia, virtus operationis exprimitur. Cum enim in alio esurientem Christum fatiant, in alio sitientem potant, in alio hospitem suscipiunt, in alio nudum operiunt, in alio infirmum vel in carcere positum visitant, his proculdubio deuotis actionibus tanquam brachiis, quotidie eundem ipsum puerum amplectuntur. Et quia hæc agentes, illum se in his suscipere plena fide cognoscunt, illum se in his videre non dubitant, qui dixit, *Quandū fecistis vni de his minimis meis, mihi fecistis; atque eisdem operibus vt ad pacem Dei redeant; à peccati scandalo absolui se credunt, rectè idem Simeon exclamauit, dicens, Nunc dimittis seruum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace viderunt oculi mei salutare tuum.* Ac si electi dicant: Ideò nos à peccati scādalo secundum promissionem tuam absoluens, iam in pace reconciliatos, passibus amoris propinquate caelestibus facis, quia fidei oculis salutare tuum, id est, Dominum Iesum Christum in membris eius inueni, eumque piis operationibus amplecti meruimus. De quo adhuc, siue ille, siue isti, Deo patri dicunt; *Quod parasti ante faciem omnium populorum.* Nisi à toto pars intelligenda sit populorum, quæ saluatorem in carne viderit, iuxta litteram ratio non stabit: quia eum nec carnis, nec fidei oculis omnes populi conspexerunt. Ante faciem ergo omnium populorum hoc salutare dicitur præparatum, quia ex omnibus populis in eum crediderunt, qui eum credentes fidei oculis aspexerunt. Nam quod Dominus Thomæ dicit, *Quia vidisti me, credidisti: Beati qui nõ viderunt & crediderunt: hoc de visione corporali locutus est, de quo & subditur; Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel.* Hoc itaque lumine de tenebris reuelatur, hoc inuētur, hoc illustratur sunt gentes, sicut scriptum est; *Gentium populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucē magnam: sedentibus in regione vmbrae mortis, lux orta est eis.* De hoc lumine Ioānes euangelista testatur, dicens; *Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* De hoc in epistola sua dicit, *Deus lux est, & tenebrae in eo non sunt vllæ.* De hoc lumine idem in euangelio ait, *Lumen venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem.* Et iterum, *Quandū sum in mundo, lux sum mundi.* *Quod cū sit etiam gloria gentium in eo, ad gloriam Israel dicitur præparatum. Quia siue in patriarchis, prophetis, atque apostolis, immò etiam*

in ipso omnium capite Christo, siue in eloquiis Dei, amplius gens illa quæ gentes gloriosa monstratur, Apostolo attestante, qui ait: *Quid ergo amplius Iudæo? aut quæ vtilitas circumcisionis? Multum per omnem modum. Primum quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei.* Et rursum, *Quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa: quorum patres, & ex quibus Christus secundum carnem, qui est benedictus Deus in secula, Amen. Sequitur; Et erat Ioseph & Maria mater eius mirantes super his, quæ dicebantur de illo.* Quibus mirantibus etiā nos ipsi miramur, cur ipsi sint super his, quæ de illo à propheta sancto dicebatur, mirati. Nunquid enim Ioseph iam in somnis ab Angelo non audierat, Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem filiū, & vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum? Nūquid & ipsa sacratissima virgo, quæ salua virginitate filium se genuisse sciebat, prius quàm pareret, ab Angelo non audierat, *Aue gratia plena Dominus tecum, benedicta tu inter mulieres: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.* Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei: *Quid ergo admiratur super his quæ de illo narratur, nisi quia cæteris mirantibus, vt sacramentum impiis occultetur, quid sibi velint talia, quæ de tantillo infantulo ab homine sene dicuntur, & ipsi mirantur? Sed audiāt adhuc de illo potiora, audiāt adhuc de illo maiora.* Denique sequitur: *Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem eius: Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur.* In vna redemptoris nostri Dei hominisque persona, perfectam Dei, perfectamque hominis inesse confitemur naturam: & ex vna quidem Dominum, ex altera seruum: ex vna fortem, ex altera infirmum: ex vna magnum, ex altera paruū: ex vna creatorem, ex altera creatum: ex vna pascentem, ex altera esurientem: ex vna recreantem, ex altera sitientem: ex vna miraculis coruscantem, ex altera iniuriis succumbentem: ex vna viuificantem: ex altera morientem: ex vna suscitantem, ex altera hunc prædicamus suscitatum. Et cum aliud sit in eo Dominus, aliud seruus: aliud fortis, aliud infirmus: aliud magnus, aliud paruus: aliud creans, aliud creatus: aliud pascens, aliud esuriens, aliud recreans, aliud sitiens: aliud miraculis coruscans, aliud iniuriis succumbens: aliud viuificans, aliud moriens: aliud resuscitans, aliud resuscitatus: Non tamen alius Dominus, alius seruus: alius fortis, alius infirmus: alius magnus, alius paruus: alius creans, alius creatus: alius pascens, alius esuriens: alius recreans, alius sitiens: alius miraculis coruscans, alius iniuriis succumbens: alius viuificans, alius moriens: alius resuscitans, alius resuscitatus: sed vnus, idēque Dei, atque hominis filius ex vno (vt dictum est) Dominus: ex altero seruus: ex vno fortis, ex altero infirmus: ex vno magnus, ex altero paruus: ex vno creans, ex altero creatus: ex vno pascens, ex altero esuriens: ex vno recreans, ex altero sitiens: ex vno miraculis coruscans, ex altero iniuriis succumbens: ex vno viuificans, ex altero moriens: ex vno resuscitans, ex altero intelligitur resuscitatus: Quisque ante oculos mortalium positus

Ephes. 5.

Gal. 2.

Rom. 12.

Ibidem.

Psal. 41.

Iustus n.

luna filii

et opus

ne.

Rom. 5.

I. Cor. 6.

Matth. 23.

2. Cor. 5.

Ephes. 2.

* Actibus.

Matth. 25.

* operibus.

Ioan. 20.

Isai. 9.

Ioan. 1.

1. Ioan. 1.

Ioan. 3.

Ioan. 9.

* Gentilis.

Rom. 3.

Rom. 9.

Matth. 2.

Luc. 1.

Gemma in

Christo na-

tura.

Philip. 1.

situs, ex vno venerabatur vt Deus, ex altero despiciebatur vt homo. Denique cum hunc Iudæorum populus cerneret de quinque panibus tot millia hominum pascentem, infirmos curantem, leprosa mundantem, ac mortuos suscitantem, Deum esse arbitrabatur. Rursum cum eundem aspiceret esurientem, sitiëtem, lassescens, dormientem, atque iniuriis succumbentem, putum esse hominem suspicabatur. Et hæc quidem apud incertas turbas, sed non apud discipulos. Neque enim ita in cordibus eorum variabatur, qui illius assiduis priuatisque eloquiis fruebantur, quibus & ab ipso dicitur; *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: cæteris autem in parabolis, vt videntes non videant, & audientes non intelligant.* At, vbi ventum est ad passionem mortis, perit fides, ablata est omnium spes. Denique vt Euangelista testatur, omnes, eo relicto, fugerunt. Ex quibus dum vnus vinctum à longè sequitur, ad atrium perueniens, eandem se cognouisse denegat. Et quis in mortis passione, illo ruente, non rueret, cum eum præcipuus eius amator, cum audis eius imitator, vnus ancillæ voce territus, non semel, sed ter abnegauerit? Sed illo in carne à mortuis resurgente, resurrexerunt in anima discipuli. Vtrunque autem ante passionem eius, eandem qua tradebatur nocte, in discipulis somno perfracta lapsis, ac suscitacione eiusdè redemptoris designatum est. Mors ergo eius, facta est ruina multorum, resurrectio verò, vita multorum. Dicitur itaque: *Ecce postus est hic in ruinam, & resurrectionem multorum in Israel.* Ac si diceretur; *Eo moriente, multi exstantibus ruent; eo resurgente, multi ex lapsis resurgent.* Quia verò illo quidem moriente, multi ruunt, illo resurgente multi surrexerunt, sed in eum, qui ex mortuis resurrexit, non omnes crediderunt, recte subiungitur; *Et in signum, cui contradicitur.* Quod enim signamus, ab aliorum notitia abscondimus. Quid autem ante infidelium oculos aliud fuit caro redemptoris, quam quoddam diuinitatis eius sigillum absconditionis? In signum itaque redemptor noster postus fuit: sed cui, nisi illi, cui contradicitum fuit? Quæ causa contradixit? Quid contradicit? cui contradixit? Vt autem tanquam interroganti cui libet breuiter respondeam. Quæ causa contradixit, nisi mors carnis? Quid contradixit, nisi non esse Deum, qui morti potuit ab hominibus vt homo? Cui contradixit, nisi omni incredulo? Quæ videlicet & contradictio quibusdam in scandalum, quibusdam versa est in stultitiam, Apostolo attestante, qui ait; Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam. Sequitur itaque venerabilis senex, iustus, ac propheta, & dicit matri Iesui; *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.* Solet nonnunquam in scriptura sacra gladij nomine, temporalis tribulatio figurari, Psalmista attestante, qui illatas à persecutoribus passiones in ipsos exorat reflecti, dicens; *Gladius eorum intret in corda eorum.* Hinc idem Psalmista de Ioseph loquitur, dicens; *Ferrum pertransiuit animam eius, donec veniret verbum eius.* Ac si diceret; *Tandiu fuit in illa seruitutis vel carceris tribulatione, donec illud, quod prædixerat futurum, veniret, sed nec aliud hoc loco per gladium intelligimus figurari. Quamquam autem multæ tribulationes animam*

transfoderint beatissimæ virginis, illa tamen hic specialiter designatur, quæ Domino in cruce moriente, materna viscera transiit. Dicitur ergo eidem à sancto propheta; *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.* At si diceretur; *Maternis visceribus tribulationis gladio transfuerberatis, videbis in cruce pendentem, quem angelo nunciante virgo concepisti, manente virginitate filium edidisti: quatenus per hoc factum & Iudæorum insultantium iniquitas, & discipulorum fugientium infirmitas denudetur.* Denique illo in cruce pèdente, Iudæi præsentem insultabant vt descenderet posse non credebant: quæ vt fierent, necesse fuit, materna piæque viscera ex eiusdem redemptoris passione gladio tribulationis transigi. Sed iam ista, vt cepimus, quid typicè significet, breuiter demonstramus. Quis enim intra sanctam Ecclesiam constitutus, nõ videat in morte redemptoris nostri illos cadere, qui hunc aut solummodò hominem mortalem fuisse, aut veram carnem in passione vel in resurrectione non habuisse asseuerant? Et quis in eius resurrectione non consideret illos resurgere, qui à perditione malæ credulitatis diuina gratia separati, & in vera hunc carne salua diuinitatis suæ impassibilitate, veraciter passum, & in vera carne veraciter à sua maiestate suscitatum, affirmant? An non alius in ruina, alijs vero in resurrectionem Christus factus fuerat, cum Paulus de se, suisque socijs diceret; *Christi bonus odor sumus Deo, & in iis, qui pereunt, & in iis, qui salui fiunt; & alijs odor mortis in morte, alijs odor vitæ in vitam?* De illis verò, quibus humanitas carnis, diuinitatem abscondit saluatoris, ita dicit; *Et si opertum est euangelium nostrum, in iis, qui pereunt, est adopertum.* Iam verò si deuotè (vt decet) attendamus, ipsam beatam virginem, cuius animam gladius transfodisse perhibetur, typum Ecclesiæ prædixisse reperimus, cuius animam gladius pertransiit, scilicet verbum prædicationis. Quod enim per gladium prædicationis sancta figuretur, Paulus Apostolus testatur, dicens; *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei. Gladius etenim animam Mariæ transfuerberat, quia verbum Dei electorum corda penetrans, ab errore mortificans, in veritatem vitæ commutat. Vt reuelentur, inquit, ex multis cordibus cogitationes. Ac si diceret; *Idcirco diuini verbi gladius sanctorum corda funditus ab errore mortificans, in veritatis doctrinam commutat, vt dum quorundam vitia virtutè que loquendo examinant, vnicuique quibus loquuntur, intima sua manifestent.* Hinc Paulus ait; *Si omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota, conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus; occulta enim cordis eius manifesta fiunt: & ita cadens in terram adorabit Deum, pronuncians, quod verè Deus est in vobis. Qui autem essent isti propheta, ipse paulò inferius aperuit, dicens; *Propheta duo, vel tres dicant, & cæteri diiudicent.* Oremus autem necesse est, vt idem gladius nostra corda transigat, quatenus fidelium turbis nobis prædicantibus, & singulorum virtutes, ac vitia exponentibus, vnicuique interiora sua patefiant. Sequitur; *Et erat Anna prophetissa filia Phanuel de tribu Aser, hæc processerat in diebus multis, &c.* Hæc iuxta historiam aperta sunt, nec habent aliquid obscuritatis,**

Math. 13.

Math. 26.

1. Cor. 11.

Psal. 36.

Psal. 104.

2. Cor. 1.

2. Cor. 4.

* pertransit

Eph. 6.

1. Cor. 14.

Ibidem.

ac secundus numerus duplicatur, & fiunt octoginta quatuor. Sicut enim propter vtrunque testamentum duodenarius numerus duplicatus, in vigintiquatuor senioribus Ecclesiam designat: sic etiam propter eadem duo testamenta quadragenarius ac secundus duplicatus, in octogenario quarto præfens Ecclesiæ tempus figurat: Et quod ibi per mansiones, hoc hic explicat per annos. Vtrunque enim concorditer peregrinationem eiusdem Ecclesiæ denunciat, de qua & bene subiungitur: *Quæ non discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruens nocte ac die.* Ipsa enim est templum, quæ & vidua, ieiunijs & obsecrationibus seruens in templo. Quæque ablata spòsi sui corporali specie, quia hunc necdum corporeis oculis intneri valet, ad nil aliud magis, quam ad ieiunium & orationem vacat. Hinc Psalmista ait: *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte; dū dicitur mihi quotidie, Vbi est Deus tuus? Dignè itaque præmittit ieiunia, ac deinde obsecrationes coniungit. Quæ enim esse potest obsecratio, vbi regnat commessatio? Quæ esse potest deprecatio, vbi dominatur assidua potatio? Sed hæc dicens, cordis etiam vult intelligi ieiunium: quo nisi quis ab immundis cogitationibus ieiunare studeat, obsecrationibus Deo vniri non valet. Siue autem isto, siue illo ieiunio simulque obsecrationibus fulta, die ac nocte seruire describitur: subaudis, & in prosperis, & in aduersis ab hoc opere non cessat. Sequitur; *Et vt perfecerint omnia secundum legem Domini, &c.* Hic iam figuraliter vltima Iudæorum conuersio designatur, quando Enoch & Elia prædicantibus, Christus ad eos reuertitur, peractis scilicet omnibus in Hierusalem, id est, in ecclesia gentium, secundum legem Domini, noui videlicet testamenti. Quasi enim peracto sacrificio, ab Hierusalem in ciuitatem suam Christus cum parentibus reuertitur, cum adimpleta plenitudine gentium, nouissimè cum prædicatoribus sanctis ad eos colligèdos, ex quibus carnem suscepit, regreditur. Sequitur; *Puer autem crescebat & confortabatur.* Hæc de illo secundum humanitatem dicta sunt, non secundum diuinitatè. Neque enim in sua natura crescit, in qua plenus est: sed in nostra, in qua paulò minùs quam angeli minoratus est. Nec in sua confortatur, in qua omniū fortitudo est: sed in nostra, in qua pro nobis infirmatus est. Nec in sua adimpletur sapientia, in qua plenitudo sapientiæ est: sed in nostra, in qua pro nobis exinanitus est. Nec in sua gratiæ indiget, in qua omnibus gratiam tribuit: sed in nostra, in qua ea quæ cum patre habet, accepit. Quæ scilicet omnia meliùs ad eius corpus, quod est Ecclesia, quam ad ipsum caput referri possunt. Vsq̄uequò enim illud consummetur, quod Apostolus dicit: *Donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mēsuram ætatis plenitudinis Christi, & vt iam non simus paruuli: quotidie crescit in fide puer Iesus, quotidie confortatur virtutibus puer Iesus, quotidie verbo sapientiæ adimpletur puer Iesus, quotidie gratia saluationis iustificatur puer Iesus. Hæc de tanti diei solennitate breuiter diximus, hæc de tam mysticis sacramentis succinctè transcurrimus; quia & prolixitatem Euangelicæ lectionis attendimus, & ad hæc agenda moras breues habuimus. De cætero dilectionem vestram admonéo, charissimi fratres, si tamē**

Apoc. 4. 5.

Psal. 41.

Ieiunium cordis.

Psal. 8.

Heb. 2.

Eph. 4.

* diuinitatis.

Psal. 93.

Isai. 4.

Apoc. 21.

Iob. 2. 4.

Math. 9.

animos vestros hec locutio fecit intentos, ut attendatis qua deuotione huius diei solemnitate, de reliquo celebrare debeatis. Non sit vile illud spectaculum, in quo filius virginis Deus & homo complectitur, in quo & virgo & mater ostenditur, in quo propheta, immo prophetarum omnium expectatio adimpletur, in quo multa ecclesie sacramenta declarantur. Quod ipse cordibus vestris imprimere dignetur, qui hodierna die sanctum iustumque Simeonem spiritu sancti illustratione interius pulsans, ad templum quo ipse a parentibus offerrebat, docuit, immo certe compulit ire, qui cum Deo patre & eodem spiritu sancto, equali potestate, equali virtute, equali eternitate, equali maiestate viuuit & regnat in secula seculorum, Amen.

ERICI IN EODEM festo, Homilia.

Postquam impleti. Ex verbis huius sacre lectionis, maxima nobis redemptoris nostri dignatio, & inmemerata genitricis eius beatae Mariae humilitas commendatur: quia videlicet tam ipse Dominus, quam gloriosa eius mater, cum legi nihil deberent, legalibus tamen decretis se subdere sponte voluerunt. Praecipiebat enim lex, ut infans octauo die natiuitatis circumcideretur, post triginta & tres dies suae circumcissionis ad templum domini deferretur, & daretur hostia pro eo: & si esset primogenitus, sanctus domino fieret. Quod si verba legis diligenter inspiciamus, videbimus quia non solum dominus sine peccato incarnatus, sed & ipsa beata illius genitrix ab omni subiectione legis liberata fuerit. Dicit namque lex: Mulier si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus, & die octaua circumcideretur infans: ipsa vero triginta & tribus diebus manebit in sanguine purificationis suae. Dicit enim mulierem suscepto semine parientem, vna cum prole oblati victimis debere mundari, illam vtrique ab hac necessitate distinguit, quae sine suscepto viri semine, virgo concepit & virgo peperit. Reliqui namque homines idcirco cum peccato originali oriuntur, quia cum delectatione carnis atque cum ardore libidinis, in materno utero concipiuntur. Dominus autem Iesus Christus, quia sicut absque virili semine, ita etiam absque carnali delectatione in utero virginis, spiritu sancto cooperante conceptus est: idcirco & sine peccato natus est. Sed sicut Christus legi subiectus esse voluit, ut nos a vinculo solueret legis: ita etiam beata Maria, cum sub lege non esset, pro exemplo humilitatis legis instituta non refugit obferuare. Memor illius praecipi, quod quidam sapiens ait: Quanto magnus es, humiliata te in omnibus. *Postquam ergo impleti sunt dies purgationis eius (vel Domini videlicet, vel beatae genitricis eius) tulervit illum parentes illius ad templum Domini in Hierusalem, ut offerrent eum Domino: hoc est, statuerent & consecrarent. Illi ergo parvuli, qui de toto regno Iudaeorum ad templum domini portabantur, si fuissent quidem ex tribu Levi, in ministerio domus Domini perpetuo tenebantur: quia eadem tribus tota in hoc ipsum templum fuerat dedicata. Sin autem ex alia aliqua tribu, precio dato a parentibus primogeniti redimebantur, ad propria referendi. Et puerorum*

quidem purgatio, in hostiarum oblatione constabat, matrum vero in hoc, quod pro masculo quadraginta, pro femina vero octoginta diebus a viri toro, & ab ingressu templi domini arcebantur: non quo culpa sit ex legitimo connubio filios gignere, sed ipse generis humani legitimus nuptialisque conceptus non potest esse a culpa iniquitatis extraneus. Bonum enim nuptiarum ab initio generis humani diuinitus institutum nouimus. Propter quod & Apostolus honorabile connubium in omnibus, & totum immaculatum sine dubitatione commendat. Cum igitur nuptiae laudabiliter a Deo sibi tributae possideantur in fide & charitate munditiam, tamen quia sine delectatione libidinis non possunt peragi, necessarium prolem edunt peccato primi hominis vitiatam. De nuptiis ergo bonis usque ad ad bonum est quod nascitur, ut malum non sit, etiam si de adulterio vel fornicatione nascatur. Deus enim humanae naturae donum fecunditatis concessit, libidinis vero malum est non creatura Dei, sed poena peccati. Proinde de munditia nuptiarum, mundus homo non nascitur, quia interueniente sordida libidine feminatur. Quam libidinem castitas conjugalis non amat, sed ad propagandos filios necessarium tolerat. Ob hoc sanctus David legitimo fidelique connubio natus, non sine grauissimo dolore maculam carnalis generitrix ita deplorat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Hec diximus, ut maculam originalis peccati non in legitimis nuptiis, sed in conceptu paruulorum esse nouerimus. Quod autem mulierem pro masculo filio quadraginta diebus aditus templi interdicitur, idcirco iuxta literam factum est, ut quot diebus infans formatur in utero, tot etiam diebus purgatio illius peragatur. Dicitur enim conceptio humana sic perfici, ut primis sex diebus quasi lactis habeat similitudinem, sequentibus novem diebus conuertitur in sanguinem. Deinde duodecim diebus solidatur: reliquis decem & octo diebus formatur usque ad perfecta lineamenta membrorum. Inde iam usque ad tempus pariendi reliquo tempore magnitudine sui augetur. Sex autem & novem, & duodecim, & decem & octo in vnum coacti faciunt X L V. Si ergo minorem numerum in maiorem concludimus, videbimus praecipuum esse tot penes diebus hominem purgari, quot formatur in utero. Cur autem pro femine partu diuturnior purgatio iniungatur, quam pro masculo, inquirendum est. Sic enim dicitur: Sin autem feminam pepererit, immunda erit quatuordecim diebus, & sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suae. Quia ergo mulier & se & virum decepit, idcirco etiam in ortu suo maiori subiaceret maledictioni. Ferunt etiam physici, fluxum sanguinis pro masculo septem esse dierum, pro femina vero dierum X I I I V. Ut quantum est sexu infirmior, tantum sit ipsa natiuitate inquinatior. Porro quatuordecim & sexaginta sex, octoginta faciunt. In quo numerus superior, id est, quadragenarius duplicatur: quia mulier serpentis persuasioni consensit, & virum persuasioni suae consentire coegit: Vir autem soli mulieri consensit. Haec iuxta literam de distantia purificationis dicta sufficiunt. Quod vero Dominus prius circumcitur, ac sic post dies aliquot in templum cum hostia offertur, significat spiritualiter, quod nullus

lus hominum in conspectu Dei valet esse acceptus, nullus etiam caelestem Hierusalem perfectam valet conscendere, nisi circumcisis vitiiis, & exutus omni faece mortalitatis. *Sicut scriptum est in lege domini, Quia omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vocabitur. Quod dicit, Omne masculinum adaperiens vuluam, & de hominibus & de pecoribus dictum intelligitur. Omnia enim primogenita Domino sanctificabantur, & sacerdotum erant: tamen ratione, ut pro hominis primogenito sacerdoti precium daretur: primogenitum quoque pecoris, quod immundum erat, quinque redimeretur siclis argenti. Spiritualiter autem omnia illa primogenita significabantur Dominum Iesum Christum, qui cum esset vnigenitus in natura Dei Patris, factus est primogenitus omnis creature, id est, omnium hominum. Et ipse est veraciter & singulariter sanctus Domino, quia peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Moraliter quoque omnia primogenita nostra Deo offerenda sunt, ut quicquid boni in corde concipimus, diuinae gratiae tribuamus. Et sicut illi immunda animalia quinque siclis redimebant, sic nos praua opera quae gerimus, redimere debemus, perfectam agentes poenitentiam de omnibus peccatis, quae per quinque sensus corporis contrahimus. Quod ergo dicit, Adaperiens vuluam, non est credendum, ut heretici affirmare conati sunt, quod Christus vteru matris, quem ingressus sanctificauerat, egressus virginitate priuauerit. Ipsa est enim porta, de qua scriptum legitur: Porta haec clausa erit, & vir non transiet per eam, quoniam dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa praecepti. Deus namque veram ex virgine suscipiens carnem, perfectionem ex ea humani corporis sumpsit, virginitatis ei gratiam non ademit. Neque enim dicebat: vir creator humanae carnis Deus, qui in prima conditione homini virginitatem tribuerat, idem quod fecerat redempturus, virginitatem carni de qua nascebatur, auferret. *Et ut darent hostias, &c.* Hostia haec pauperum erat. Praecipiebat namque lex, ut qui possent agnum inuenire, offerrent illum pro filio vel filia simul cum turture siue columba. Quod si quis agnum reperire non possit, duos saltem turtures vel columbas iubeatur offerre. Dominus ergo Iesus memor salutis nostrae, quum esset diues, pauper pro nobis fieri, pauperem pro se hostiam voluit offerri, ut nos sua paupertate diuitiarum spiritualium, & aeterni regni donaret esse participes. Sed videamus, cur haec volucres praeter ceteris in sacrificio domini iubeantur offerri. Columba enim simplicitatem, turtur significat castitatem: Quae ad ad continentiam diligit, ut postquam semel socium perdidit, vltterius alterum non requirit. Vtraque autem auis gemitum pro cantu habet. Et idcirco non immerito sanctorum in hoc seculo designant ploratum. Merito ergo turtur & columba in sacrificio domini offeruntur, ut aperte designentur, quia simplex & casta iustorum conuersatio gratissimum omnipotenti Deo sacrificium exhibet. Item columba, quae gregatim volat, actiuam vitam significat, quae multorum est. Turtur vero, qui soliuagus est, & singularitatem diligit, contemplatiuam vitam significat paucifimis ac rarissimis imitabile. Moraliter, cum iuxta praecipuum euangelicum intrates in cubiculum, otamus dominum in abscondito, turturam offe-*

ximus. Verum cum ad simile opus alios quos possumus inuitamus, dicens cum Psalmita: Venite, adoremus & procidamus & proremus ante dominum qui fecit nos, columbas ad diuinum altare portamus. *Et ecce homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon. Adueniens in carne Dei filius, non tantum ab angelis & prophetis, sed etiam a senioribus & iustis testimonium laudis accepit. Dicebat namque, ut quia omnis aetas, omnis sexus, omnis conditio, per Christum erat redimenda, omnes etiam illi deuoto famularentur obsequio. Et homo iste iustus & timoratus, &c.* Recte iustus & timoratus dicitur, quia iustitia sine timore Dei difficile custoditur. Re enim vera iustus erat, qui non suam tantum, sed totius populi consolationem expectabat: ut scilicet qui iam ex multis diebus dominio Herodis alienigenae grauebantur, aduentu domini saluatoris liberati, consolationem acciperent. *Et responsum accepit a spiritu sancto, &c.* Magnum desiderium antiqui sancti habebant videndi Dominum Iesum Christum, quem sciebant esse venturum. Quod huic Simeoni pro gratia meritorum sanctorum concessum est. Accepit enim responsum in mente a spiritu sancto, quod non esset visurus mortem, nisi videret dominum. Videre autem, pro experiri positum est. *Et venit in spiritu in templum.* Quod dicit, Venit in templum in spiritu, nequaquam sine corpore venisse putandum est, sed inspiratus a spiritu sancto, quo antea responsum accepit, aduenit in templum. *Et cum inducerent puerum Iesum parentes eius, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo, & ipse accepit eum in brachia suas, hoc est, in brachia sua. Quis autem valet pendere, quanto animi gaudio & inenarrabili alacritate perfusus fuerit Simeon, cum caeli terraque creatorem & dominum propriis amplexibus teneret in brachiis, quem & a prophetis praedictum, & ab vniuersis retrò sanctis votis multiplicibus nouerat expectatum? Figuraliter Simeon senex, mundum istum significat, quasi longo iam senio & aetate decliuem. Simeon infantem accepit, id est, mundus Christum agnouit, & vetustate peccati exutus, ad innocentiam Christianae conuersationis rediit. *Et benedixit Deum, & dixit: Nunc dimittis seruum tuum domine, &c.* Sciebat beatus Simeon, quod beati essent oculi, qui Christum essent visuri: & idcirco donec illum ipse videret, nolebat morte dissolui quem tamen videri, mox optabat in pace dimitti. *Quia viderunt oculi mei salutare tuum, &c.* Salutare Dei patris, Christum appellat, quem in primo aduentu ante faciem populum Deus pater parauit, ut illum, quicumque in eum credere vellent, fide ac dilectione conspicerent. In secundo quoque aduentu, hoc ipsum salutare ante faciem omnium populorum parabit, ut videat eum omnis oculus, & reddat vnicuique secundum opera sua. *Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuae Israel.* Vtrique quidem populo, id est, Iudaico & Gentili Christus lumen est, sed Israelitico populo specialiter gloria fuit: quia est illis praenunciatus, in illis carnem assumpsit, inter eos miracula fecit, Gentium quoque reuelatio fuit, quia oculos mentis eorum, profunda infidelitatis caecitate dimersos, lumine suae illustrationis reuelauit, id est, aperuit & illuminauit. Et recte Christum prius ad reuelationem gentium, ac deinde ad gloriam Israel venisse dixit, quia prius gentes quam I-*

dzos credituros esse præuidit. Tale quid & Psalmista ait: Notum fecit dominus salutarem suam, ante conspectum gentium reuelauit iustitiam suam. Prius enim dixit Deum patrem iustitiam suam, quæ Christus est, gentibus reuelasse, ac deinde subiungit: Recordatus est misericordiam suam, & veritatis suæ domui Israel. Hinc Paulus ait: Cum plenitudo gentium intrauerit, tunc omnis Israel saluus fiet. Hæc de lectione euangelica breuiter sint dicta. Quæ licet causas hodiernæ festiuitatis plenè aperiat, non tamen ab re est, si de eius nomine aliquid compendiosè indagemus: Græco namque sermone *ἡναντά* obuiare dicitur. Inde vtiq; ista dominica solennitas *ἡναντή* vocatur, quodd scilicet hac ipsa die allato in templum domino, Simeon & Anna, & cæteræ fidelium personæ, quæ ibi erant tempore suæ purificationis occurrerunt. Agitur ergo ista festiuitas incipiente mense Februarii, qui à Februo, id est, Plutone, qui lustrationum, hoc est purgationum potens à gentilibus credebatur, ita vocatus est. Cum enim Romani tripartitum orbem sub tributo rededissent, ita vnaquæque ex ipsis tribus mundi partibus, Africa videlicet, Asia & Europa, per quinque annos solueret aurum, & rursus per alios quinque annos argentum, itæque per alium quinquennium æs; quinto demum peracto anno, ac censu soluto, vniuersa ciuitas mense Februarii ab vniuerso populo lustrabatur, vt sacrificia diis infernalibus soluerentur, quorum se præsidio nationes orbis subiugasse putabant. Sed hanc lustrandi consuetudinem benè mutauit Christiana religio, cum hac ipsa die festiuitatis beatæ Mariæ, plebs clerusque & sacerdotes cum cereis & hymnis ecclesiarum loca circumeunt, non vtiq; ob recordationem paganæ superstitionis, aut imperij terrestri, sed in perennem regni cælestis memoriam, quando iuxta euangelicam parabolam, omnes electi cum lampadibus sponso & sponse sunt occurruri, atque thalamum supernæ claritatis intraturi. Et hanc quidem lustrationem pagani faciebant semper XV. anno in fine mensis Februarii, hoc est, VII. Calendas Martij. Postmodum verò auferente Christianitate, placuit vt in venerationem perpetuæ virginis, ad mensis initium transferretur. Cuius institutionis morem nos quoque pro modulo nostro hodierna die deuotè Deo iuuante imitaturi, Dei genitricem summis votis obsecramus, vt sua potenti intercessionem nobis apud filium suum purgationem impetret criminum, quæ purgationem temporalem suscepit sine sordibus peccatorum: Quæque hac die cum filio templum Dei sacrificium oblatura conscendit, supernæ ciuitatis nobis obtineat ingressum, in qua diuinæ claritatis aspectibus libero contuitu perfruamur, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Deo patre & sancto spiritu viuunt & regnant per infinita secula, Amen.

INCERTI AVTHORIS

sub nomine Eusebii Episcopi Emisseni
in eodem festo, Homilia.

Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ secundum legem Moysi, &c. Scriptum est enim in lege Moysi, quod mulier, quæ suscepto semine peperit masculum, immunda erit septem diebus, & die

octauo circumcidetur infantulus. Ipsa verò triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur sanctuarii donec impleantur dies purgationis eius. Hac enim lege beata virgo Maria non tenetur, quæ nullo suscepto semine, virgo concepit, virgo peperit, clausa ante partum, & post partum clausa permansit. Ad cuius distinctionem Moyses non simpliciter dixit: Mulier quæ pepererit masculum: sed cum additamento, Quæ suscepto semine masculum pepererit, immunda erit septem diebus. Spiritualiter autem mulier ista synagoga esse videtur, quæ diuinæ legis semine suscepto toties masculum pariebat, quoties bonum aliquod agebat. Masculus enim filius boni opus est. Et quamuis masculum peperisset, & multos boni operis filios genuisset, tamen septem diebus immunda erat. Septem enim isti dies omne illud temporis spatium significant, quod fuit à Moysè vsque ad Christi incarnationem. Illa enim hebdomada finita natus est agnus, qui tollit peccata mundi. De quo scriptum est: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Verum tamen quamuis septimana finita esset, & quamuis Christus natus esset, nondum tamen Synagoga penitus mundata erat, quia Christi sanguis nondum fusus erat. Mansit igitur adhuc triginta tribus diebus in sanguine purificationis suæ: expectauit diem, immò annum tricesimum tertium. Ipso enim anno immolatus est Christus, sine cuius sanguine mundus mundari & lauari non potuit. Quod autem dies pro anno ponatur, in Ezechiele inuenies, vbi dicitur: Diem pro anno, diem, inquam, pro anno filii hominis dedi tibi. Quare infantulus circumcidatur, valde notum est: sed quare octaua die, dicendum est. Octaua autem dies ipsa est, quæ & prima. In hac enim mundus coepit, Christus surrexit: in hac & vniuersalis resurrectio fiet. Tunc autem non solum circumcisi, sed omnibus ab eis peccatis abscissis, mundi & immaculati æternum nomen sancti suscipient & hæreditatem. Et hæc quidem de filio masculino dicta sunt. Sinautem femina peperisset, immunda erat duabus hebdomadibus, & sexaginta & sex diebus manebat in sanguine purificationis suæ. Toties enim Synagoga feminam parit, quoties iniquitatem operatur. Pro hac autem filia duabus hebdomadibus est immunda Synagoga: vna videlicet ante Christi incarnationem, altera verò post Christi incarnationem. Per has enim duas hebdomadas totum & hoc, & illud tempus significatur. Nisi igitur hanc iniquam filiam parere desistat, & ad Christi fidem se totam conuertat, nunquam mundabitur Synagoga. Dantur autem ei sexaginta & sex dies ad purificationem, per quos omnes dies seculi vsque ad consummationem intelligere possumus. Hic enim numerus totus ex senariis constat. In sex autem diebus etiam ipsis Indæ operari licet. Neque enim in sex diebus sabbatum continetur. Nulla igitur erit excusatio, si in his sexaginta & sex diebus purificati non fuerint. Quamuis autem purgationis dies ad beatam Mariam virginem non pertinerent, expectauit tamen ipsa, donec omnes purgationis dies completerentur, quos non sibi, sed aliis mulieribus lex constituerat. Non enim de ea dictum fuerat: Omne sanctum non tanget, quæ ipsum sanctum sanctorum in

gremio tenebat, in sinu fouebat, & virgineo lacte nutrebat. *Completis autem diebus, tulerunt puerum in Hierusalem, &c.* Ex eo nanque tempore, quo primogenita Aegyptiorum dominus interfecit, omnia primogenita filiorum Israël sibi vendicauit, sibi que offerri præcepit. Sed quare hoc, nisi vt omnia prima & maxima, omnia meliora & chariora domino offeramus? Offeramus igitur ei fidem nostram, offeramus ei animas nostras, quæ non de terris, sed de cælis originem habent, & quæ prima in nobis, & præcipua, & maxima sunt. *Et vt darent hostiam, secundum quod dictum est in lege domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.* Turtur enim castissimum animal est: columba verò felle & amaritudine caret. Qui igitur corporis & animæ castitatem & innocentiam custodiunt, illi equidem par turturum, aut duos pullos columbarum domino offerunt. Et talis quidem hostia domino placet, in qua nos ipsos ei offerimus, & corpus & animam innocenter castæque viuentes, ei dedicamus. Talem igitur hostiam matrem domini offerre decebat, cuius tota vita castitas & innocentia fuit. Quia igitur dictum est, quod ista significent, descendum est etiam, qualiter offerri debeant. Iuaberetur enim sacerdos, qui ea offert, turturis & columbæ caput & collum retorquere. Debet autem vesiculam gutturis & plumam ad orientalem plagam proficere. Debet præterea earum ascillas constringere, & non penitus secare, nec ferro eas diuidere debet. Tunc enim sacerdos turturis & columbæ caput ad collum retorquet, quando illum, qui per has aues significatur, docet & admonet, vt iam non erecta ceruice, sed humiliato capite incedere discat. *Sicut enim in erecta ceruice superbiata, ita & in capite inclinato humilitas manifestatur.* Sed quid per vesiculam gutturis, vbi aues reponunt vnde viuunt, nisi ventris ingluuias designatur? Quid verò per plumas, nisi morum leuitas & mentis elatio significatur? Hæc autem homini proiicere & à se repellere bonum est. Sed vbi ab ortu ad occasum tendimus, semper orientem fugimus, & ad occasum propinquamus, est enim occasus, finis vitæ. Quæcumque igitur ad occasum nabiscum non ducimus, ea iam à nobis proiicientes, post dorsum relinquimus. Quibus denique ieiunium & abstinentiam indicimus, eis proculdubio gutturis vesiculam tollimus. Quibus verò omnem vagandi licentiam interdiximus, eis vti que ascillas frangimus, vt & nobiscum maneat, & ad inutilia volare desistant. *Et ecce homo erat in Hierusalem, &c.* Qualis etenim & quantus Simeon iste fuerit, breuiter ostendit, dum eum iustum & timentem Deum, populique consolationem expectare & desiderare dicit: cui & spiritus sanctus, qui in eo erat, filij Dei aduentum reuelauerat atque promiserat. Et hoc est, quod ait: *Et responsum acceperat à spiritu sancto, non visurum se mortem, &c.* Quanto desiderio videndi dominum senex iste beatissimus æstuabat, quem iam ætas de hoc seculo exire cogebat, sed Dei responso retinebat? Mori enim cupiens, mori non poterat, quia Christum dominum necdum viderat, de quo sibi factum responsum audierat, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum domini. Hoc igitur desiderabat, hoc mente tractabat, hoc semper cogitabat, dicens: Scio, quia veniet, scio quia videbo eum. Sed quando veniet? quando videbo eum? Veni domi-

ne Iesu, solue mihi hæc vincula, & me iam nunc in pace abire dimitte. Dum autem hoc secum diceret, dum hoc desiderio æstuaret, dictum est illi à spiritu sancto: Ecce adest quem quæris: nunc eum videbis. Surge, prope, festina, vade ad templum. *Et spiritu iubente, venit ad templum. Et cum inducerent puerum Iesum parentes eius, &c.* Cum, inquit, parentes eius puerum Iesum in templum inducerent, vt secundum consuetudinem legis pro eo facerent, occurrit senex, brachia extendit, & parentibus ait: Mihi eum date, mihi debetur: mei officij est, ad hoc missus sum, huic obsequio reseruatus sum. Deinde lætus & exultans, accepit eum in vlnas suas: mox senectus fugit, & iuuenilis vigor adfuit & fortitudo. Qui prius seipsum ferre vix poterat, nunc leuiter puerum ferens exultat. Eleganter igitur dictum est: Senex puerum portabat: puer autem senem regebat, quem virgo peperit, & post partum virgo permansit, ipsum quem genuit, adorauit. *Et benedixit Deum & dixit: Nunc dimittis seruum tuum domine secundum verbum tuum in pace, &c.* Te, inquit, domine benedico: promissio tua completa est, completum est & desiderium meum, quia video Christum tuum, dominum meum. Dimittis igitur seruum tuum in pace: quia vidi dominum Iesum, quia vi di salutare tuum. Iesus enim Saluator siue salutaris interpretatur, de quo scriptum est: Notum fecit dominus salutare suum, ante conspectum gentium reuelauit iustitiam suam. Hoc enim lumen, hanc lucem, hunc solem, hunc tantum splendorem parasti atque misisti ante faciem omnium populorum, ad quid? Ad reuelationem, ad illuminationem gentium, & gloriæ plebis tuæ Israël. Hoc enim lumine & gentes illuminantur, & Iudei glorificantur. Magna enim gloria illis est, quod de eorum gente hoc tantum lumen exortum est.

HAYMONIS EPISCOPI

Halberst. superioris Euang.
expositio.

Et postquam impleti sunt dies purgationis eius, secundum legem Moysi tulerunt illum in Hierusalem, vt sisterent eum domino, id est sanctificarent. Dominus Iesus Christus, qui non venit legem solvere sed adimplere, non solum circumcisi sunt octaua die, cum non indigeret, sed etiam triginta & tribus diebus post hæc ab ingressu templi se abstinent, iuxta ritum legis, non quod villo modo purificati indigeret, qui nullius originalis peccati vinculo tenebatur attritus, sed vt ostenderet cum quanto studio & sollicitudine euangelij præcepta obseruare debeamus, quando illa præcepta legalia quæ per seruum dederat, cum tanta diligentia obseruauit. Decretum namque legis erat: vt puer recens natus octaua die circumcideretur, & tricesima tertio die hæc vna cum oblatione sua in templo presentaretur. Quod nulla necessitate, sed sola voluntate dominus voluit obseruare, vt ostenderet suis temporibus legem sanctam fuisse & bonam, & in seipso regulam nostræ religionis dignatus est demonstrare. In eo quod prius templum noluit ingredi, quam circumcideretur & purificaretur, ostendit quia ecclesiam intrare non possumus, nec corporis & sanguinis eius participes

esse, nisi prius ab originalis peccati immunditia per baptismum simus purificati. Iuxta illud quod *Ioan. 3.* ipse dicit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. Adhuc iuxta sacrificium intelligentiam, in eo quod prius templum ingredi noluit, quam circumcideretur, & dies purificationis impleteret, ostendit, quia in templo æternæ beatitudinis, quod est in cælo, nequaquam intrabimus, nisi in præsentia vita per penitentiam & bona opera fuerimus purificati, teste Propheta: Non habitabit iuxta te malignus, neque permaneant iniusti ante oculos tuos. Et sicut per Paulum dicitur: Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt. Neque corruptio incorruptelam possidebit. Quia sicut ait Augustinus de agone Christiano: Cæleste corpus erit, ubi nulla corruptio. Vel caro & sanguis, opera carnis & sanguinis intelliguntur, & eos Dei regnum non posse habere, qui perseverabiliter ista dilexerint. Quod in ipsius materialis templi constructione præfiguratum est, quando lapides ex quibus domus Dei ædificata est, alibi cæsi, & alibi deportati, in ædificatione inveniuntur leguntur. Ita ut scriptum est: Non est vox mallei audita neque securis in domo domini, cum ædificaretur. Sicut enim Hierusalem, quæ visio pacis interpretatur, cælestem significat patriam, sic domus Dei æternam significat cum Deo habitationem sanctorum, quæ ædificatur ex lapidibus viuis & pretiosis, id est animabus sanctorum. De quibus per Esaiam Prophetam dicitur: Lapidibus viuis volentur super terram. Et iterum; Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in Sapphiris. De talibus Petrus Apostolus dicit: Et vos tanquam lapides viui super ædificamini domus spiritualis. Lapidibus ergo ex quibus domus Dei ædificatur, alibi ceduntur, & alibi in ædificio ponuntur, quia anime sanctorum in præsentia vita per penitentiam, & elemosinas, & cordis compunctionem, atque proximorum compassionem, purificantur, & quodammodo tribulationibus poliuntur, ut in templo æternæ beatitudinis apti inveniatur. In cuius domus ædificatione aptum se inueniri optabat spiritualiter lapis, qui dicebat: Vnam petij à domino, hanc requiritam, ut inhabitem in domo domini omnibus diebus vite mee. Ut videam voluntatem domini, & visitem templum eius. Cuius pulchritudinem idem Psalmista admirans, ait: Quam dilecta tabernacula tua domine, concupiscit & despicit anima mea in atria domini. Verum si diligenter verba legis scrutemur, inueniemus non solum dominum Iesum Christum à iugo legis solutum, sed etiam sanctam eius genitricem à vinculo legalis obseruantie esse liberam. Sic enim legitur *Leuit. 12.* Lenitici duodecimo de immunditia mulieris puerperæ, mundatione, & oblatione eius: Locutusque est dominus ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Mulier si suscepto semine pepererit puerum immunda erit septem diebus, iuxta dies separationis menstruæ, & octaua die circumcideretur infantulus, ipsa vero triginta tribus diebus manebit in sanguinis purificatione. Omne sanctum non tanger, nec ingredietur in sanctorum. Ubi considerandum est quia non ait: Omnis mulier quæ pepererit puerum immunda erit, sed quæ suscepto semine pepererit, ad distinctionem illius quæ non ex semine viri, sed ex obumbratione spiritus sancti, concepit & peperit

filius Dei. Illa enim sola nulla immunditia tenebatur obnoxia post partum, quam nulla immunditia præcessit ante partum. Et ideo sicut dominus Iesus Christus nulla necessitate, sed sola voluptate legem obseruauit, sic eius sancta genitrix non coacta, sed spontanea iugo legis se subdidit, ut ostenderet suis temporibus legem sanctam & bonam fuisse. Quod vero subiungit. Sicut scriptum est in lege domini, quia omne masculinum adaperiens vuluam sanctum domino vocabitur. Consuetæ narrationis ordinem secutus est euangelista. Ex eo enim tempore quo dominus primogenita Egyptiorum percutiens, filios Israel de Ægyptia seruitute mirabiliter liberauit, omnia primogenita eorum sibi offerri præcipit, tam ex hominibus quam ex iumentis, non solum mundis sed etiam immundis. Ita duntaxat ut munda quæque domino offerrentur, immunda vero aut mutarentur mundis, aut occiderentur. Vnde in lege præcipitur, primogenitum asini mutabis oue, hominis vero primogenitum pretio redimebatur. Cuius redemptio erat post unum mensem quinque siclis argenti. Sic enim ait dominus Moysi: Præcipe filiis Israel, ut omnia sanctificent mihi primogenita sua. Mea enim sunt primogenita eorum, pro primogenitis Ægyptiorum: Sed nunquid illa primogenita omnia sancta fuerunt? Nunquid Achab sanctus, & illi sancti fuerunt, qui cum ex primogenitis nati erant perditè vixerunt? Non. Sed omnia illa primogenita figuram primogenitorum sancti sanctorum, id est, domini nostri Iesu Christi tenuerunt, qui vnigenitus ex patre, primogenitus est ex matre: qui merito sanctus dicitur, quia peccatum non fecit, nec inueneris est dolus in ore eius. De quo per Psalmistam dicitur: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Mystice vero in hoc præcepto nos commoneatur, ut omnia primogenita nostra Deo offeramus, id est, quicquid bonum & iustum in nostris operibus inuenimus, eius gratiæ, non nostris meritis reputemus, dicentes: Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam, Si autem immundum aliquid parimus, id est, si peccatum in opere perpetramus, aut occidamus malum quod latebat, & radicatus euellamus, iuxta Apostolum; mortificantes membra nostra quæ sunt super terram. Et iterum: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Aut certe mutemus ea mundis, declinantes à malo, & facientes bonum: ut sicut exhibuimus membra nostra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita seruiamus munditiæ in sanctificatione. Nam potest quis mortificare membra, & non facere bonum, sed cum mortificans membra bonum facit, tunc mutat vitium bonis. Siue ut quidam tradunt, quia masculinum & feminam mulier primogenitis parit, sed si masculinum pepererimus, id est, fortia viritutum, Deo ut dictum est offeramus. Si autem feminam, id est, immundam actionem in nostris operibus pepererimus, aut mutemus mundis, aut redimamus quinque siclis. Hominis ergo primogenitum, quia sine peccato esse non possumus, quinque siclis argenti redimimus, quando per quinque sensus corporis, bona opera & dignos fructus penitentiae facimus. Ex eo vero quod ait: Quia omne masculinum adaperiens vuluam hæretici occasione sumere voluerunt, qui beatæ Mariæ virginitatem infamare cupientes, dixerunt eam ante partum virgi-

virginem fuisse, & post partum virginem non permansisse, Quibus è diuerso respondere possumus & debemus, quia in humana natiuitate, non tunc primum mulier virginem amittit, quando filium parit, sed magis quando concepit, & ideo Dei genitrix virgo permansit post partum, quia virum non cognouit ante partum. De cuius perpetua virginitate Ezechiel propheta dicit: Cõueri me ad portam domus domini, quæ respiciebat ad orientem. Et dixit dominus ad me: Porta hæc quæ vides clausa erit, & vir non transiet per eam, quia dominus Deus Israel ingredietur per eam, & erit clausa principi. Quæ est enim ista porta in domo Domini clausa, nisi Maria virgo intada? Et quid est, vir non transiet per eam, nisi quia Ioseph non cognouit eam? Et quid est, quod dominus ingressus est per eam, & clausa erit principi, nisi quia dominus matris suæ sic contulit fecunditatem, ut virginem non auferret: Dignum quippe erat, ut cum Deus homo fieret, non ex alia quam ex virgine nasceretur, & virgo quæ pareret, non alium quam Dominum peperisset, & ideo sicut virgo ante partum fuit, sic virgo post partum permansit. Cui voce sponsi in Canticis canticorum dicitur: Hortus conclusus est soror mea sponsa, hortus conclusus & fons signatus. De cuius etiam integerrima ac perpetua virginitate Sedulius in carmine alphabeticè pulchre cecinit, dicens: Beatus autor seculi seruire corpus induit, ut carne carnem liberans, non perderet quos condidit. Clausa parentis viscera cælestis intrat gratia, venter puellæ bauiat secreta, quæ non nouerat, Dominus pudici peccatoris templum repente fit Dei. Intacta nesciens virum verbo concepit filium. Enixa est puerpera, quem Gabriel prædixerat, quem matris alio gestiens, clausus Ioannes senserat. Et ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege domini, par turturum aut duos pullos columbarum. In his verbis considerandum est, quia dominus Iesus Christus cum diues esset, pauper pro nobis fieri dignatus est, ut sua nos inopia diuites faceret, hic in fide, & in futuro cælesti regno, Præceperat enim dominus in lege Moysi, ut die qua infans præsentaretur in templo vna cum matre, non esset vacua manus parentis à munere, sed tam pro sua, quam pro sobolis purificatione, offerret agnū anniculum, immaculatum de grege. Quod si tam pauper esset, ut non sufficeret manus eius inuenire agnū de grege, offerret duos turtures, vel duos pullos columbarum. Hostia ergo hæc pauperum erat. Imitemur ergo nos Dominum nostrum, & amemus spontaneam paupertatem, ut habentes victū & vestitum, his (iuxta Apostolum) contenti simus, ut impleatur in nobis, quod ipse in euangelio promittit, dicens, Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cælorum. Ergo tam pauperes parentes elegit Dominus, qui non haberent agnū quem pro eo offerrent, sed obtulerunt tantū par turturum, aut duos pullos columbarum. Sed quia superioribus commemorauimus, quomodo spiritualiter Deo nostra primogenita offerre debeamus, hinc considerandum videtur, qualia munera pro emundatione nostra Deo offeramus. Iuxta spiritalem vero intelligentiam: in hoc præcepto nos commoneatur ut si de grege operum nostrorum agnū innocentem vel principales virtutes inuenierimus, qualis est charitas, humilitas, elemosinarum largitas, & cætera Deo offeramus, id est,

quod dignè viuimus, non nostris meritis reputemus, sed illius gratiæ, qui ait in euangelio: Sine me nihil potestis facere. Ipse enim dat velle & perficere. Si autem tam pauperes sumus: ut in opere nostro principales virtutes non inueniamus, offeramus saltem duos turtures, vel duos pullos columbarum, id est, duo genera compunctionis, timoris videlicet & amoris. Quod enim iste dicitur anicula pro cantu gemitus ædere solent, luctum sanctorum significat, qui in conualle lachrymarum non solum pro suis suorūque diluendis peccatis, sed etiam pro impetrandis virtutibus quotidie deslent, dicentes cum Propheta, Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitauimus cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. De quibus benedicetur, Vnum pro peccato, & alterum in holocausto. Quia omnis peccator prius timore compungitur, & post amore. Cum enim quis mala opera sua ad memoriam reuocans, pœnas etiam inferni reminiscens, flere incipit, timendo ne ducatur ad pœnā, dicens cum Propheta: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo, quasi turturem vel colubam pro peccato offeret. Cum vero ex longa consuetudine flendi, animus securitatem acceperit, & ceperit flere, non timens ne ducatur ad pœnam, sed quia tanto tempore differatur à regno, cantans cum Propheta & dicens: Super flumina Babylonis, illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion, quasi turturem vel colubam in holocausto offeret. Hoc ergo differt inter sacrificium & holocaustum, quia omne holocaustum sacrificium est, non omne sacrificium holocaustum. Holocaustum vero, tantum incensum est. Qui enim cor contritum & humiliatum Deo spiritum pro peccatis offert, quasi turtures & columbas in sacrificio immolat. Qui vero non timore gehennæ, sed amore æternæ vite flet, quasi turtures vel columbas in holocausto mactat, dicens cum propheta: Holocausta medullata offeram tibi. Aliter vero per hæc duo genera auium, duas ecclesie accipimus vitas, actiuam scilicet, & contemplatiuam. Hoc enim inter columbas & turtures interest, quia columbe gregatim volant vel gemunt, turtur vero adeo singularitatem diligit, ut si casu cõiugem vel parem amiserit, de reliquo singulariter perseueret. Vnde per columbas quæ gregatim volant vel gemunt, actiuæ vite societas designatur. De qua scriptum est: Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna, Et iterum: Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in vnum. Per turtures quæ singularitatem diligit, contemplatiuæ vite dulcedo exprimitur, quæ remotis omnibus curis, sola meditatione & oratione insistere desiderat: quia quantum est sublimior, tanto vitæ rarior. Solus enim Iacob luctam cum Angelo iniit, solus Moyses pauente procul populo, montem ascendit, solus Daniel fugientibus sociis inter angelos remansit, solus Ezechiel apertis calis super flumini Chobar, quadrigam Cherubin vidit solus Petrus in extasi mente raptus fuit, solus Paulus vsque ad tertium cælum ductus fuit. Et ad comparisonem actiuæ vite raro inuenitur, qui hac dulcedine perfruatur. Actiuæ vero vita offert Deo sacrificium, contemplatiua holocaustum. Cum enim quis bene viuens ad bene viuendum alios hortatur, dicens: Magni-

Exod. 49.

Psalm. 119.

Cant. 4.

Psalm. 119.

Rom. 6.

1. Tim. 6.

Matth. 5.

Ioan. 25.

Psalm. 119.

Psalm. 6.

Psalm. 136.

Psalm. 65.

Act. 5.

Psalm. 136.

Psal. 33. ficate dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum. Et iterum: Venite adoremus & procidamus ante Deum ploremus coram domino qui fecit nos, quasi turtorem vel columbam in sacrificio offert. Cum vero remotis omnibus curis & sollicitudinibus, ea quæ cælestia sunt solummodo contemplatur, dicens cum Propheta: Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, vsque ad domum Dei, quasi turtorem vel columbam in holocausto offert. Et quia utræque istæ vitæ Deo acceptæ sunt, non est diffinitum, virum pro domino turtures, an colubæ sint oblatæ, sed sic indifferenter dictum est. *Obtulerunt pro eo Domino par turturum aut duos pullos columbarum. Et ecce homo erat in Ierusalem, cui nomen Symeon.* Quia dominus noster Iesus Christus omnem sexum & omnem ætatem liberare venerat, dignum erat, ut omnis ætas & sexus, eius incarnationis testimonium perhiberet: & quia prophetauerat copulata cōiugio, prophetauerat virgo, Symeonis senis & iusti persona introducit, quem & longæna ætas idoneum, & iustitia sanctum fecerat, ut ex omni parte dignus esset testimonium domino perhibere, & impleteretur propheta quæ dicit: Laudate dominum de cælis: laudate eum in excelsis, vsque ad id quod ait: Iuvenes & virgines, senes cū iunioribus laudent nomen domini. *Et homo iste iustus & timoratus.* Iustus autem & timoratus dicitur, ut ad testimonium domino perhibendum idoneus inueniatur. Bene prius quàm dixit iustus, addidit timoratus, id est, timore Dei plenus, quia iustitia sine timore difficile custoditur. Illorum enim opera comitatur iustitia, quorum mentes timor Dei illuminat, teste Psalms. qui ait: Beatus vir qui timet dominum, in mandatis eius volet nimis. Et iterum, Timor domini sanctus permanet in seculum seculi, iudicia domini vera, iustificata in semetipsa, et alibi: Initium sapientiæ, timor domini. Et Salomon: Qui timet dominum, nihil negligit. Iustus quippe erat, quia non solum suam, sed totius populi salutem quærebat. *Expectans consolationem Israel.* Consolatio Israel, id est, videntibus Deum, Domini aduentum in carne fuit. Sancti enim patres, quos merus originalis peccati contristabat, per domini incarnationem consolari credebant, & ideo prophetæ quotienscunque domini aduentum prædicabant: non paruum consolationem credentibus exhibebant. Vnde Isaias cum domini aduentum prædiceret, specialem consolationem populo intulit, dicens: Consolamini, consolamini popule meus, dicit Deus vester. Et iterum: Dicite pusillanimis confortamini & nolite timere. Ecce Deus vester, ipse veniet & saluabit vos. Hanc consolationem Symeon, qui obediens interpretatur, expectabat: quem matura ætas de mundo ut exiret compellebat: cum propter desiderium videnti dominum in carne manebat. *Et Spiritus sanctus erat in eo.* Bene dicitur Evangelista de Symeone, quia Spiritus sanctus erat in eo, præmisit quod erat iustus & timoratus, quoniã in illorum cordibus Deus habitat, qui timentes Deum iustitiam seruet. Sicut ipse per prophetam dicit: Super quem requiescam, nisi super humilem & quietum & tremementem verba mea? Et in *Euang.* Si quis diligit me sermonem meum seruauit, & pater meus diligit eum. Nec solum Symeonem Spiritum sanctum Dei habuisse credimus, sed etiam cæteros sanctos, qui domini incarnationem prædixerant, Spiritum sanctum habuisse non dubitamus, teste Apostolo Petro, qui ait, Nō enim humana voluntate allata est aliquādo propheta, sed Spiritu Dei repleti, locuti sunt Sancti Dei homines. Hinc Isaias ait, Spiritus domini super me, eo quod vnixerit me, Euāgelizare pauperibus misit me. Et David, qui dixerat, Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, eius Spiritum in se credebat esse, dicens: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Et sicut Apostolus discipulis suis ait. Puto quod & ego Spiritum Dei habeam. *Et responsum acceperat à Spiritu Sancto, non visurum se mortem, &c.* Ab ipso scilicet Spiritu: qui in ipso erat inuisibiliter in corde, responsum accepit, & intellexit quod non esset visurus mortem, nisi videret Christum Domini natum. Ex qua responsione hoc intelligimus, quia iste senex Symeon sciebat vicinum esse tempus dominicę incarnationis. Hoc enim senex quotidie in suis orationibus precabatur, ut non exiret de hoc seculo antequam videret natū: qui venerat redimere seculum. Vnde secundum suum desiderium responsum accepit, quod non esset visurus mortem, nisi videret Christum Domini. Nec solum Symeon desiderio videnti dominum flagrasse credimus, sed etiam omnes Sancti qui per Spiritum sanctum eius incarnationem præviduerunt, eum corporaliter, si fieri posset, videre optauerunt. Iuxta illud quod dominus in Euāgelio loquitur, dicens: Dico vobis quod multi prophetę & reges, voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt. Hoc desiderium flagrabat venerabilis senex Iacob, qui cum moriturus filios benediceret, ait: Salutare tuum expectabo domine. Hoc etiã ardebat Isaias amore, cum dicebat: Vtinã disrumperes cælos & descenderes. Et David eodem æstuans amore, aiebat: Domine inclina cælos tuos, & descende. Et vnus prophetarū hoc etiam ardebat amore, cum dicebat: Expectabo dominum saluatorem meum & prætolabor eū, dum prope est. Quæritur quare dicat, non esse visurum mortem, cum mors potius oculos claudat quam aperiat: Sed ad hoc dicendum, quia videre in hoc loco, pro sentire vel experiri dicitur. Iste modus in scripturis vsitatus est, ut videre pro sentire vel experiri aliquando ponatur, sicut in euangelio Dominus dicit: Si quis diligit sermones meos, mortem non videbit in æternum. Et ideo quod dicit Euangelista, *Non esse visurum mortem*, tale est ac si diceret, & non esse gustaturum in se vel sensurum mortem. *Et venit in Spiritu in templum.* Non putatur in extasi raptus venisse in templum, sicut Ioannes in apocalypsi se in cælo fuisse restatur, sed ab ipso Spiritu communitus, à quo responsum acceperat intelligēs horam esse impletam, qua videret Dominum corporaliter venit in templum, ut desiderium suum ex visione domini faceret, & de eo multa coram testibus prophetaret. Vnde & subditur. *Et cum inducerent puerum Iesum parentes eius, &c.* Et ecce impleta promissio est Spiritus Sancti, quia non solum videre Dominum meruit sed etiam portare in vlnis, id est in brachiis. Et mira res. Portabat senex, à quo portabatur, Magna hic domini est potestas, sed nec minor eius claret humilitas, quoniam quem cælum & terra capere non possunt, vnus hominis portabatur in vlnis. Ille portabat Christum in humanitate, à quo portabatur

tur per diuinitatē: ferebat senex Christum infantem, qui illum regebat in senectute degentem. Felix quidem Symeon, qui non solum videre, sed etiam Christum portare meruit in carne. Nec minus felices animæ, quæ non viderunt & crediderunt. Vnde Dominus cuidam se palpanti ait: quia vidisti me, credidisti, Beati qui non viderunt & crediderunt. Typice Symeon senex mundum significat, qui cum post quinque millia & eodē amplius annos Christum natum agnouit, quasi in senectute puerum portauit. Accepit eum in vlnis quibus nos onera portare solemus, ut discamus tollere super nos iugum Christi leuē, & onus eius suauē. Portat autem spiritaliter ecclesia in bonis operibus, quem Symeon portauit corporaliter in manibus: quia per manus & brachia opera intelliguntur, monente Paulo Apostolo, ac dicente: Glorificate & portate dominum in corde vestro. Vnde fideles in ista die missarum solennia celebrantes, luminaria in manibus deferunt, illud ineffabile lumen recolentes, quem Symeon hodierna die portauit in manibus. Figurare autem cum senex portat, innuit nobis ut veterem hominem cum actibus suis exuentes, portemus & induamus nouum, id est Christum, ut quodammodo de senectute damnabili ad spiritalem infantiam redire possimus. Iuxta illud Apostoli: Nox, id est, infidelitas precessit, dies autem appropinquauit. Quam autem magnitudinem cognouerit Symeon in eo, quem paruum esse videbat, manifestatur, cum subditur: *Et benedixit Deum.* Benedixit autem Deum, non quod hominis benedictio aliquid Deo conferre possit, à quo omnis benedictio procedit: dicente Apostolo: Benedixit Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cælestibus in Christo, sed sic dicitur, benedixit Deum, quasi dicatur, bene laudauit dominum, vel bene de eo dixit, siue digne de illo & bene prophetauit. Nam consuetudo sanctorum est, Deum semper benedicere, siue in prosperis, siue in aduersis, dicentes cum Psalms: Benedicam domino in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Quid autem benedicens dicat audiamus. *Nunc dimittis seruum tuum domine, secundum verbum tuum in pace.* In quibus verbis ostenditur, quia non ob aliud manere volebat in seculo, nisi ut dominum videret natum, quem mox ut vidit, mox ut portauit, ut ore laudauit, exiliens gaudio, quasi licentiam de mundo egrediendi postulans, benedixit Deum, ac dixit. *Nunc dimittis seruum tuum domine, secundum verbum tuum in pace.* Ac si diceret: Quia video pacem, dimitte me in pace, in illam scilicet, quam commendaturus erat discipulis, dicens: Pacem do vobis, pacem relinquo vobis. Sciebat enim se de laboriosa vita ad locum pacis & quietis transiturum, ex quo post domini resurrectionem peruenturus esset ad cælestem regionem. Nec solum Symeon ab hac vita ad aliam transire concupiuit, sed etiam plures sanctorum ad hanc perfectionem peruenerunt, ut sarcinam carnis deponerent, quatenus in sinu Abrahamæ, id est, ad requiem optarent transire & aduentum eius postulare, qui eis ianuam vitę cælestis aperiret: Sicut Idithon transitor cupiditatum, cum mala mundi crescere cerneret, incalescens animo, ait: *Notum fac mihi domine finem meum, & numerum dierum meorum quis est ut sciam.* Et iterum:

Ecce veteres posuisti dies meos. Et David: Ne reuoces me in dimidio dierum meorum, in generatione & gene. &c. Iam vero noui testamenti patres, tanto securius ab hac vita exerunt, quanto sibi aliam vitam præparatam esse certius credunt, quod perfectorum est agere. Qualis erat Paulus Apostolus, qui pro bonis operibus securus dicebat: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Dissolui enim & cum Christo esse, multo melius, permanere autem in carne necessarium propter vos, id est, propter discipulos. Et iterum: Dum sumus in corpore peregrinamur à domino. Quare autem Symeon dimitti se optaret, manifestat adiungēs: *Quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Salutare Dei, Iesus est. Nam vbicunque apud nos saluator siue salutatis legitur, in Hæbræo Iesus habetur: Quod vero subditur, *Quod parasti ante faciem omnium populorum.* Manifestum est, quia salutare Dei, id est, Christum omnes populi in carne videre non poterunt: quia tantummodo in Iudæa per semetipsum prædicauit. Sed ante faciem omnium populorum præparatum dicitur, quod per prædicationem Apostolorum ad notitiam peruenit omnium populorum, sicut scriptum est in euangelio. Illi autem profecti prædicauerunt vbique, impleta propheta, quæ dicit: In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terrę, verba eorum. Et iterum: Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum. Siue aliter, ante faciem omnium populorum, salutare Dei paratum dicitur, quia in iudicio omnibus apparuit, non solum iustis, sed etiam iniustis. Sicut scriptum est: Et videbit omnis caro salutare Dei nostri. Et Ioannes in Apocalypsi. Et videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, & clamant se super eum omnes tribus terrę. Ad quid autem dominus in primo aduentu uenerit, declarat, eum subinsertur. *Lumen ad reuelationem gentium, &c.* Salutare quippe Dei, lumen gentium fuit, quia gentes quæ sedebant in tenebris, & umbra mortis, per eius aduentum illuminatæ sunt, impleta propheta Isaiæ, dicentis: Populus gentium qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis. Vnde ipse in euangelio dicit: Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Gloria quoque Israël salutare Dei fuit, qui alij, qui ex Israël credere in eum voluerunt, magna gloria facta est, quando ex eorum stirpe, Dei filius carnem assumere dignatus est: quia inter eos docuit, & suis miraculis eos sacravit: sed quia rari ex Iudæis, & multi ex gentibus in eum credituri erant, ante gloriam Israël, reuelationem gentium præmisit. Quod etiam Psalms fecisse legitur, qui cum domini aduentum in carne prophetasset, dicens: Notum fecit dominus salutare suum, in conspectu gentium reuelauit iustitiam suam, subiicit, dicens: Recordatus est misericordię suę, & veritatis suę domui Israël.

EIVSDEM IN IDEM Homil. 2.

Postquam impleti sunt dies purgationis eius, &c.
Postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum legem Mosi. Alij dicunt purificationis

Domini. Alij purificationis Mariæ, sed virumque postsumus intelligere. *Postquam impleti sunt dies purgationis eius, siue domini, siue Mariæ secundum legem Moysi, tulerunt, id est, portauerunt dominum Iesum Christum parentes eius, in Hierusalem, ut sisterent eum Domino, id est, ut statuerent eum in conspectu domini.* Præceptum erat in lege, ut si qua mulier peperisset masculum: immunda esset septem diebus iuxta dies separationis menstrui, & in octauo die natiuitatis circumcideretur infantulus. Ipsa vero dehinc triginta diebus maneret in sanguine purificationis suæ; omne sanctum non tangeret, nec ingrederetur sanctuarium vsque ad diem expiationis suæ. Si masculum peperisset quadragesimo die natiuitatis pueri, & trigesimo tertio circumcisionis deferret eum in Hierusalem, ad templum domini cum muneribus: Si feminam, octogesimo natiuitatis die. Dominus nõ indiguit purificatione legali, quia nulum omnino peccatum habet secundum quod Petrus Apostolus dicit: Qui peccatum non fecit, nec inuenit est dolus in ore eius. Sed ideo voluit circumcidi, & quadragesimo die natiuitatis ad templum deferri, ut quia homo erat, omnem legem impleteret, iuxta quod ipse dicit: Non veni legem soluere, sed adimplere. Similiter nec beata virgo Maria indiguit purificatione legali, ut per quadraginta dies abstineret se ab introitu templi, sed sicut Dominus sponte subiectus est legi, ut nos ab eius seruitute liberaret. Sic & beata virgo Maria legi subiici voluit, ab introitu templi per quadraginta dies non necessitate cogente, sed propria voluntate, iuxta id quod scriptura dicit: Quãto magnus es, humilia te in omnibus. Videamus nanque si B. virgo Maria fuit immunda. Moses dicit: Mulier si suscepto semine peperit masculum, immunda erit septem diebus, iuxta dies separationis menstrui. Cum dicit: Mulier si suscepto semine ex coitu viri peperit masculum, non esse immundam ostendit B. Mariam: quia illa B. Maria non accepit extrinsecus semen, sed ex femine illius opere & ministerio spiritus sancti formatum est corpus Dominicum in vtero virginali. Pueri Iudæorum non deferbantur ad templum domini, vsque dum circumcisi essent. Demonstratur nobis per hoc, quia nulum hominum potest ascendere ad patriam cælestem, quæ designatur per templum, nisi fuerit renatus baptismatis sacramento, quod designatur per circumcisionem, & nullus potest dominicis conspectibus dignus esse, nisi circumcisis fuerit à vitiiis & peccatis. *Quia omne masculinum adaperiens vuluam.* Non loquitur hic Moses de B. Maria virgine, quæ clauso vtero concepit, & clauso vtero peperit, & virgo integri corporis in ætate permansit. Sed illis mulieribus loquitur, quæ ex coitu viri concipiunt, quatum vuluæ aperiantur in natiuitate filiorum suorum. Non enim intelligendum est, quod Dominus Iesus Christus ingrediens & egrediens vterum virginis integritatem virginittatis abstulisset matris suæ. Non est credendum, quod Dominus Iesus Christus, iuxta hæreticos, denigrasset matrem suam: quia clauso vtero intrauit, & clauso vtero exiuit. Exemplum de speculo & de versiculo, sicut pluuia in vellus. *Cum dicit omne masculinum adaperiens vuluam, id est, primogenitum, masculum hominum, & primogenitum masculum pecoris debemus in-*

telligere, quia vtrunque Deo offerebatur. Sanctum ideo dicebatur, quia sanctis, id est, sacerdotibus dabatur, in partem sacerdotum transferebatur, nisi precio redimeretur. Illa primogenita Dominum præfigurabant, figuram Deo prætendebant: quia est vnigenitus Dei patris ante omnia secula, & primogenitus in multis fratribus in fine temporum natus de virgine matre. Vel aliter: Illa primogenita designabant initia bonorum operum nostrorum quæ Domino offerebantur: quia quicquid nos boni gerimus, siue bonæ loquutionis, siue bonæ operationis, non nostris meritis, sed gratiæ Dei deputare debemus, à quo accipimus omne bonum, quod habemus, secundum quod ipse dicit: Sine me nihil potestis facere. *Et ut daret hostiam secundum quod dictum est in lege domini, par-turturum, aut duos pullos columbarum.* Præceptum legis erat, ut quadragesimo die natiuitatis deferretur puer à parentibus in templum, & offerretur pro eo agnus anniculus immaculatus pro peccato. Turtur vero siue pullus columbinus in holocaustum. Quodd si non potuisset manus patris vel matris inuenire agnum quem offerret pro peccato, sumeret duos turtures, vel duos pullos columbarum, ut offerret vnum pro peccato, alterum in holocaustum. Holocaustum dicitur, totum incensum, totum combustum. Hostia dicebatur quia vsque ad ostium templi adducebatur, & ibi recipiebatur à sacerdotibus. Victima dicebatur, quia vinciebatur, id est, ligabatur per cornua & sic adducebatur. Dominus Iesus Christus cum esset diues secundum diuinitatem, pauper fieri dignatus est pro nobis secundum humanitatem, ut illius inopia ditaremur, pauperum hostiam pro se voluit dari. Tanta nanque paupertatis fuerunt parentes domini, id est, B. Ioseph & B. Maria, ut in oblatione domini nõ potuissent inuenire agnum quem offerrent. Sed sicut scriptum est: Obtulerunt pro eo domino par turturum, aut duos pullos columbarum. Hæc hostia pauperum erat. In turture præfiguratur domini castitas, quia ex virgine natus est, virgo in ætate permansit. In columba designatur eius simplicitas, de qua alibi dicit: Discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis quietem animabus vestris. Hæc aues pro cantu gemitus habent, & ideo per istas aues non incongruè designatur corda hominum, quibus dicitur: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columba. Et bene hæc offerbantur: quia duo sunt genera compunctionum. Primum nanque peccata sua, timens propterea ire in infernum. Dum ergo affligitur & torquetur in se pro peccatis suis timens pro eis damnari in inferno cum diabolo & angelis eius: quasi turturum vel columbam Deo offert pro peccato. Cum autem dignam pœnitentiam peregerit, & spem veniæ de peccatis suis adepta fuerit ipsa anima, id est, ipse homo incipit amarissime flere, quia differtur à regno, id est, à patria cælesti. Et cum amarissime flere incipit, quia differtur à regno Dei cum Psal. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, quasi de altera turture, id est, de altera aui vel de altera columba facit holocaustum. Vel certè hæc duæ aues signant duas vias, Activam & contemplatiuam. Per columbam quæ gregatim volare consueuerat, designatur actiua, quæ multorum est. De quibus dicit Lucas in Actibus

Leuit. 12.

2. Pet. 2.

Matth. 5.

Ecclesi. 3.

Leuit. 12.

Ioan. 3.

Matth. 11.

Mar. 10.

Matth. 12.

Psal. 139.

Aposto

1. *Matth. 4.* Apostolorum. Multitudinis autem credentium erat cor vnum & anima vna in domino, & erant illis omnia communia. Per turturum quæ soliuaga est & singularitate gaudet, ad eum, ut si coniu-gem casu perdidit sola exinde permaneat, designatur contemplatiua vita, quæ paucorum est. Solus Moses ascendit in montem ad dominum astante populo in valle. Solus Esaias vidit Dominum in habitu regnantis super solium excelsum & eleuatum, & audiuit voces angelicas dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum. Solus Daniel remansit inter angelos iuxta fluuium Tigris fugientibus sociis. Solus Paulus raptus est, vsque ad tertij cæli secreta contuendus. Hæc vita (sicut diximus) paucorum est. Actiua vita est panem esurièti dare, sitientem potare, nudum vestire, inscium docere, pauperes colligere, infirmum visitare, mortuos sepelire. Contemplatiua vita est orationi & lectioni insistere, à seculi actibus se reddere alienum, & toto nisu mètis & desiderio ad patriam cælestem tendere. Hęc vita pertinet ad eos maximè, qui in cœnobijs degentes perfectè Deo seruiunt. Actiua vita in præsentem seculo incipitur, & in futuro terminatur. Contemplatiua autem vita à præsentem seculo incipitur, & in futuro * percipitur. Et quia vtraque vita Deo placet, actiua scilicet & cõtem-platiua: ideo non narrat hic Lucas euangelista vtrum turtures pro domino sint oblatae aut columbae: ne vnum ordinem viuendi alteri præferat. Item cum in cubiculum & clauso ostio oris oro patrem in abscondito, turturum offero. Cum verò eiusdem operis socios, & participes quero dicens cum Psal. Venite adoremus & procidamus ante Deum columbas ad altare deporto. *Et ecce homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon.* Nato domino in carne omnis etas & omnis sexus testimonij laudis illi perhibet: Angeli testimonium quod dixerunt: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Pastores de Iudæa laudauerunt eum. Magi ab oriente venientes adorauerunt eum. Prophetauerat virgo Maria dicens: Magnificat anima mea dominum. Prophetauerat copulata coniugis Elizabeth. Prophetauerat sanctus coniugatus Zacharias. Prophetauerat Anna vidua. Dignum erat ut senex & plenus dierum testimonium laudis illi proferret, ne qua etas aut sexus esset qui diuinam laudem ei non redderet. Ut quia dominus pro omnium salute veniebat in mundum per virginem Mariam, ab omni etate & ab omni sexu testimonium laudis accipere. Impleta propheta Psalmitæ qui dicit: Laudate dominum de cælis. Laudate eum omnes angeli eius, & cætera vsque ad illud: luenes & virgines, senes. Et confessio eius super cælum & terram. *Et homo iste iustus & timoratus, id est, timore sancto plenus.* Duo sunt timores. Vnus est seruilis, de quo Ioannes dicit: Quoniam timor pœnani habet. Alter timor est castus. De quo vt consolaretur Psal. dicit: Timor domini sanctus permanet in seculum seculi. Aliter namque timet reprobis, aliter electi. Reprobis pro peccatis suis timent ne puniantur, electi timent ne offendant creatorem suum. Quo timore detinentur & angeli. *Expectans consolationem Israel.* Illam consolationem præstolabatur beatus Symeon, quæ futura erat populo Israelitico per domini aduentum, de qua ipse dominus dicit per

Exod. 19.

Gen. 24.

Isa. 6.

* al. perfici-

im.

Psal. 93.

Luc. 2.

Matth. 2.

Luc. 1.

Matth. 2.

Psal. 140.

1. Ioan. 4.

Psal. 118.

Esaiam prophetam, vt consolaret omnes lugentes. Quæ est ista consolatio lugentium? Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Beati qui flent, quoniam ipsi ridebunt. *Et spiritus sanctus erat in eo.* Quia timore casto erat plenus, ideo spiritus sanctus erat in eo. *Et responsum accepit à spiritu sancto.* Ab ipso spiritu sancto qui erat in eo accepit responsum B. Symeon. *Non visurum se mortem.* Quare dicit videre mortem cum ipsa mors veniens, oculos claudit videntes? Sed videre potuit pro experiri, id est, probare. *Non visurum se mortem,* id est, non experiturum, id est, non probaturum amaritudinem mortis, *Donec videret Christum dominum,* id est, vnctum. Quia Christus Græcè, Latine dicitur vnctus. Dominus Iesus Christus vnctus fuit non oleo visibili, sicut reges & sacerdotes veteris testamenti, sed oleo inuisibili plenitudine spiritus sancti. Vnde dicit Psal. Propterea vnxit te Deus tuus, oleo lætitiæ præ confortibus tuis. *Et venit in spiritu in templum,* id est, in ipso spiritu qui erat in eo admonente, venit eo tempore quo dominus delatus est à parentibus in templum cum muneribus quadragesimo die natiuitatis suæ. *Et cum induerent,* id est, introduce-rent, *Iesum parentes eius,* id est, B. Ioseph & B. Maria. *Ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo,* id est, vt sisterent eum domino, & offerrent pro eo munera, par turturum, aut duos pullos columbarum. *Et ipse accepit eum.* B. Symeon, in vlnas suas, id est, brachia. Symeon senex & vetulus, iuuenem dominum accepit in manibus. Et præfigurabatur per hoc, quia mundus in vetustate vltima positus suscepturus erat fidem Christi, id est, incarnationem, passionem & doctrinam eius. *Et benedixit Deum patrem,* id est, laudauit eum. *Et dixit: Nunc dimittis seruum tuum domine.* Ex his verbis sancti Symeonis discimus, quia non solum patres noui testamenti, quorum vnus Paulus dicit: Cupio dissolui, & esse cum Christo, voluerunt ab hoc seculo abstrahi, & ad cælestem patriam, transire, verumetiam & patres veteris testamenti desiderauerunt ab hoc seculo migrare. Quare? Quia sciebant se post mortem carnis in sinu Abrahæ, Isaac, & Iacob, id est, in beata requie collocandos. *Nunc dimittis seruum tuum domine.* Dominus Iesum tenens in manibus B. Symeon, facit sermonem ad Deum patrem dicens: *Nunc dimittis seruum tuum domine.* Ac si diceret: Quia permixti me videre filij tuum, sicut pollicitus est mihi, nõ visurum se mortem, donec viderem eum, dimitte me iam ire in pace, id est, dimitte me transire ab hoc seculo, quia iam video illum. Quare dixit in pace? Quia sancti Dei quando in præsentem seculo consistunt, semper in prælio sunt, contra astutias diaboli & contra oblectamenta carnis, & contra cogitationes malas. Non habent hic perfectam quietem, nec perfectam tranquillitatem, ideo dicunt cum B. Symeone: *Nunc dimittis seruum tuum, vt quiescam in pace,* qui hætenus fui in bello. *Quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Quia viderunt oculi mei & oculi mentis, & oculi corporis, salutare tuum, id est, filium tuum per quem decreuisti saluare genus humanum. Idcirco permittit me iam migrare à presentem seculo in pace. Viderunt oculi mei salutare tuum quod salutare, parasti ante faciem omnium populorum. Iesus Græcè, Latine saluator vel salutaris dicitur. Quare? Quia ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Dominus Iesus Christus

Esa. 61.

Matth. 5.

Psal. 44.

Phil. 1.

1. Ioan. 3.

1. Ioan. 4.

Matth. 1.

Christus

stus in primo aduentu, non est visus ab omnibus populis, sed prauidentem ille B. vir Symeon per spiritum sanctum quem habebat, quod dominus Iesus Christus in resurrectione generali videndus esset ab omni genere humano: sicut Esaias propheta. 40. cap. dicit: Et videbit omnis caro, id est, omnis homo, salutare Dei. Ideo dixit Deo patri: Viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti in tua presentia, id est, in tua predestinatione, ante faciem omnium populorum videndum in die iudicii. *Lumen ad reuelationem gentium.* Est dominus Iesus Christus, qui est salutare Dei patris, per cuius passionem ac sanguinem decreuit Deus pater salutem dare generi humano. Ipse est lumen verum, quia ipse illuminat mentes hominum, & Iudeorum credentium & gentium. Ipse est lumen verum qui dicit Ioannis octauo: Ego sum lux mundi. Et de quo Ioannes euangelista dicit primo cap. Erat lux vera que illuminat omnem hominem, & Iudaeum & Gentilem, venientem in hunc mundum. *Ad reuelationem gentium.* Dominus Iesus Christus ad reuelationem, id est, ad illuminationem gentium venit in mundum per incarnationis mysterium. Quare? Quia gentiles in tenebris ignorantiae positi erant, & in tenebris peccatorum, & in tenebris infidelitatis. Qui in tenebris est, reuelatione, id est, illuminatione indiget. Indigebat quoque gentilis populus vero lumine domino Iesu Christo, per cuius doctrinam perciperet lumen fidei, & per cuius passionem ac baptismi sacramentum, ab omnibus peccatis mundaretur. *Et gloriam plebis tue Israel.* Gloria plebis Israel fuit dominus Iesus Christus, quia illis promissus est in lege & prophetis, & ipsus (sicut promiserat) ostendit se incarnatum, & de illis elegit matrem & Apostolos, & inter illos multa miracula patrauit: illis etiam videntibus alta celorum penetravit. Hec fuit gloria illorum, hec est laus & exultatio. Primum posuit B. Symeon ad reuelationem gentium, ac demum subintulit, & gloriam plebis tue Israel. Quare? Quia prauidentem quod antea credituri essent gentiles in filium Dei, & deinde Iudaei in fine mundi, secundum quod Paulus apostolus dicit, Roma. vñ dec. Cum plenitudo gentium introierit, tunc omnis Israel saluus fiet. Ideo primum posuit illuminationem gentium, & deinde gloriam plebis tue Israel. Tale est illud Psalmista. Notum fecit dominus salutare suum, ante conspectum gentium reuelauit iustitiam suam. Quia sequitur: Recordatus est misericordiae suae, & veritatis suae domui Israel.

THEOPHYL. EPISCOPI
Bulgar. superioris Euangel. expositio.

ET postquam completi fuissent dies purgationis, &c. Impleri autem sunt dies purgationis illorum secundum legem Moysi. Bene dixit, *secundum legem Moysi*, nam secundum veritatem nulla necessitate astringebatur expectare dies purificationis, qui sunt quadraginta, nato mare. Dicitur enim est in lege, Mulier, virgo semine conceperit, & pepererit masculum. Virgo autem non concepit de semine, sed ex spiritu sancto peperit: unde nullam illam necessitatem urgebat, sed volens implere legem, venit

in templum. Quod autem dicit; *Omne adaperiens vuluam*: proprie ad Christum solum pertinet. Ipse enim aperuit vuluam virginis, quum aliis vir aperiat vuluam. Ceterum par turturum offerri iussit lex, ostendens quod ex casto coniugio procreatur sit. Dicunt enim turturum esse castum animal: quumque coniugem amittit, non secundo se copulet. Quum autem non haberet turtures, offerrebant duos pullos columbarum, vt multiplicatio prolis huius signetur. Fecundum enim animal columba, &c. *Nō erat Simeon sacerdos, cui nomen Simeon, &c.* Nō erat Simeon sacerdos, sed homo Deum amans, & expectans quando veniat Christus consolaturus Hebræos, & liberaturus e seruitute peccati, forte & ea, quæ Romanis, & Herodi seruebant. Nam qui Christo credit, liber est reuera, & dignior regibus ac hominibus omnibus. Vide Apostolos non fuerunt serui Romanorum, sed nunc venerantur eos Romanorum reges. Itaque hos, quum essent Israelitæ, consolatus est Christus. Porro hic Simeon spiritu sancto motus ascendit in templum, quando adduxit dominum mater, & suscepto illo, dominum confessus est, dicere enim; *Nunc absoluis seruum tuum, domine*, confitētis est, quod ipse est dominus vitæ, ac mortis. Vide autem quomodo sancti pro vinculo corpus habent: idcirco dicit, *Nunc absoluis*, quasi a vinculo, *secundum verbum tuum*, propter oraculum, quod acceperat, quod non esset moriturus donec videret Christum. *In pace autē, id est quietē.* Nam homo, quo ad viuūt, turbatur, sicut & Dauid dicit: *Mortuus vero pacem habet, vel aliter intellige, in pace*, hoc est, spei consecutione. Priusquam, inquit, vidissem dominum, non pacata mente eram, expectans illum, & semper sollicitus, quando veniat: nunc autem, ipso viso, & pacem consequatus, & solitudine liberatus (vt sic dicam) absoluo. Salutare autem incarnatio vnigeniti est, quam ante secula omnia Deus preparauit. *Et tunc faciem vero omnium populorum istam salutem preparauit, vt saluaret mundum, & vt omnibus liquida fiat eius incarnatio; cuius gratia & incarnatus est.* Salutare quoque hoc lumen est ad reuelationem gentium, hoc est ad illustrationem gentium obtenebratarum, & gloriam Israelitarum. Christus enim est gloria populi, qui vere Israel secundum quod ex illo ortus est, & in hoc ornantur qui sapiunt, & intelligunt. Hæc Simeon. Videntur autem mihi & quæ dicta sunt à Dauid, conuenire Simeoni, longitudine dierum implebo eum, & ostendam illi salutare meum.

EUTHYMII ZIGABONI
superioris Euang. expositio.

ET quando completi sunt dies purgationis eorum iuxta legem Moysi. Lex quidem Dei erat, vt pote ab eo data. Dicebatur autem & Moysi, tanquam ab eo scripta. Iubebat autem, vt, quæ semen suscepisset, ac peperisset masculum, impura haberetur vsque ad quadraginta dies. Hoc autem ordinabat ad requiem matris, ne statim viri suis, quæ peperissent, vxoribus commiserentur: nondum curato laboribus, qui patientes consequitur. Verum Dei genitrix huic certè legi subiecta non erat, eo quod semen non susceperat: obediuit tamen, ne legem transgredi videretur. Purgationis autem eorum, puta matris

matris pueri, ac sponsi eius: appropriabantur enim & viris purgationes vxorum suarum. *Aduxerunt illum Hierosolyma, &c.* Sisterent, siue adferret. domino in templum, quod erat Hierosolymis. Scriptum erat enim in lege; Omne masculinum adaperiens vuluam: primum videlicet, hoc est primogenitum: sanctum domino vocabitur, siue separatum domino vocabitur. Consecrabantur autem primogenita Aegyptiorum morti tradidit pro libertate Hebræorum. Sed hæc quidem primogenita iam apertam adaperiunt vuluam: aperitur enim in viri congressu, quando semen infundit. Solus autem Christus nondum apertam supernaturaliter aperuit, & clausam naturaliter seruaui: quia etiam solus hic proprie sanctus est domino, & secundum diuinitatem, quia filius eius: & secundum humanitatem, vt pote vnitus filio eius. Itaque, licet propter dictam causam de omnibus primogenitis præsens verbum statutum est, solum tamen Christum directè respicit. *Et vt darent hostiam, &c.* Adduxerunt eum, inquit, vt sisterent domino, sicut dictum est, & vt darent hostiam pro eo, illa scilicet, quæ dicta sunt. Iussit enim lex, vt darent par turturum, propter pueri temperantiam: est enim turtur animal castissimum: aut duos pullos columbarum: propter eius fecunditatem: columba namque fecundissima est. Erant autem & hæc & illa duplicia. Vnum enim offerrebat in placationem, alterum in oblationem. Verum, sicut Christi mater prædictæ legi subiecta non erat, sic nec ipse præsentī. *Et ecce erat homo in Hierusalem, cui nomen Simeon, &c.* Id est, reuocationem, redemptionem Israelitici populi à seruitute. Expectabat autem hanc ex libris prophetici Christi annunciantibus, qui noui Israelitici populi reuocatio est, reuocans eum ab erroris seruitute. *Et spiritus sanctus erat super eum.* Spiritus sanctus prophetiæ. Non erat autem sacerdos, vt mihi interuenit videtur: alias enim & hoc omnino manifestasset euangelista tanquam magnam viri dignitatem. *Et responsum acceperat à spiritu sancto, &c.* Legens enim quodam tempore prophetias, quæ de Christo erant, quum inuenisset, quod Deus incarnandus esset, ad supernaturale mysterium tanquam homo anhelabat: ideo etiam oraculum, siue responsum accepit, se non moriturum, donec ipse Christum oculis videret corporeis. Christus autem domini dixit, propter eius ad patrem similitudinem. Dominum enim intelligit nunc patrem. *Et venit per spiritum in templum.* Motus à spiritu sancto. *Et quum inducerent parentes puerum Iesum, &c.* Statim enim cognouit eum perspicacissimis oculis. *Et bene dixit Deum.* Qui incarnatus erat. *Et ait nunc dimittis seruum tuum domine, &c.* Nunc omnino me absoluis à vita, quemadmodum olim dixerat mihi requirenti de tua incarnatione. *In pace.* In pace cogitationum. Nunc enim quæ me turbabant de diuina incarnatione cogitationes pacificate sunt. *Vel in pace intrepiditatis:* quia deinceps mortem non metuum, propter profundam senectutem. *Vel in pace gaudij,* quia deinceps non contristabor propter libertatem Israelis: iam enim vidi libertatorem. *Quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Nunc dimittis me, inquit, quia vidi incarnationem tuam: hanc enim vocat salutare, vt pote pro hominum salutem factam. *Quod parasti ante faciem, &c.*

Quod salutare disposuisti coram hominibus, vt omnibus manifestum esset, non ludæis tantum verum etiam aliis gentibus. *Lumen* ad reuelationem gentium, &c. Lumen, quod gentibus errore cæcis visum restituit. Reuelationem enim vocat visum restitutum. Ad gloriam id quidem & nominis celebritatem populi tui Israelitici. Nam gloria illorum est, quod secundum humanitatem sis ab eis progenitus. Et vere salutaris incarnatio, gentes quidem illustrauit illustratione diuinæ cogitationis ac virtutis: Iudæos vero glorificauit quia cognatus eorum fieri dignatus est. *O qui vere lumen es & diceris, ad reuelationem gentium, ad manifestationem affectuum, ad increpationem demonum, & gloriam populi tui Israelis, noui videlicet: in quo per te est destructio malorum, quæ sunt præter naturam, & possessio bonorum, quæ sunt secundum naturam, & acquisitio bonorum, quæ sunt supra naturam, vel virtus, & cognitio diuinitatis.*

GVERRICI ABBATIS
Igmiacensis in Purificatione sanctæ Mariæ, Sermo 1.

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Sint lumbi nostri præcincti, vt purificationem Mariæ æmulemur: sint lucernæ ardentes in manibus, vt gaudium Symeonis lumen in manibus portantis, etiam visibili signo in nobis representemus. Simus videlicet casti corpore, & mundi corde: & purificationem Mariæ expressimus, simus ardentes deuotione & lucetes opere, & cum Symeone Christum portemus in manibus. Maria tamen nō tam purificata fuit, quam mysterium purificationis commendauit: implendo legalem, significando spiritalem. Quid enim in ea purificandum esse potuit, quæ virgo concepit, virgo peperit, virgo que permansit, immo quæ ipso conceptu plenè purificata fuit, si quid forte minus antè puritatis habuit? Quid inquam mundandum habuit conceptus ille, qui solus potest facere mundum de immundo conceptum semine, qui fontem quo immundus purificetur ædidit, fontem domus David, qui hodiè que patet, indefessè que scateret in abluitionem peccatoris, & menstruatæ? Suscepit tamen viator totius puritatis, purgationis legitimæ speciem, vt simul & obediētissimæ humilitatis virtutem, & euangelicæ purificationis insinuatet veritatem. Vbi nunc ille qui tam fallaciter quàm contumaciter præsumens de sanctitate, detrectat purgatoria penitentium remedia subire: Esto quod sanctus sit: nunquid sicut sanctarum sanctissima quæ sanctum sanctorum peperit Maria? Vtinam fratres mei vtinam nos illam habereamus humilitatē in peccatis nostris, quam vere habuerūt sancti in virtutibus suis. Sed omittamus nunc istud, vt quod cœpimus prosecquamur. Ac primo quidem de illa spiritali purificatione, quam Maria offerens pro se & pro filio par turturum, aut duos pullos columbarum, nobis commendauit prosequeremur: nisi quia patres nostri, sicut vobis notissimum est, omnia ad liquidum prosecuti sunt: & quomodo turtur ad castitatem carnis, columba ad simplicitatē mentis pertineat, diligenter differesunt: nec illud quidem prætereuntes quid sit sacrificium de vno

Causa legē adaperitione vuluæ, vt supra Anaphoræ & Eucharistiæ sus de latant
At contra supra Cyrillus Hieronymus affirmat, & communis sententia approbat.
Nō intelligit Christum, sed se ab omni humana potestate liberat, sicut nō seruauit mo principibus subiectis manibus regis Apostolorum nerant.
Superius tamē adicitur, quod fuisse sacerdotē: vna certè vniuersæ depingitur.
Luc. 12.
Job. 14.
Leuit. 12.
Psal. 97.
Psal. 99.

turture, vel pullo columbino, quid holocaustum de altero. Hoc vnum tamen adijcimus, quod quanto notiora nobis sunt mysteria, tanto distinctius & iustius eorum à nobis exiguntur opera: quia scienti bonum & non facienti peccatum est illi, & seruis sciens voluntatem domini sui, & non faciens digna, plagis vapulabit multis. Relinquentes igitur quod tractatum est sufficienter, illud potius tractemus, si placet, quid hæc pulcherrima ecclesiæ consuetudo luminarium hodie gestandorum, aut factum representet, aut faciendum demonstret. Quanquam ne id puto quidem vobis incognitum, etiam si nunquam sit auditum. Quis enim hodie cœreum ardentem gestans in manibus, non statim illius senis recordetur, qui hodie Iesum accipiens in vlnas suas, verbum in carne, tanquam lumen in cœra, ipsum esse lumen ad illuminationem gentium perhibebat? Erat profecto & ipse lucerna ardens & lucēs, testimonium perhibens de lumine, qui ad hoc ipsum in spiritu quo plenus erat venit in templum, vt sciipiēs misericordiam tuam Deus in medio templi tui, prædicaret ipsam esse misericordiam, & lumen populi tui. Verè tu senex serenè lumē portabas, non modo manibus, sed & sensibus, qui sic eras illuminatus, vt cum tanto antè futuram illuminationem gentium tam clarè videres, etiam tunc inter tenebras Iudaicæ infidelitatis, hodierna claritas fidei nostræ tibi quoduscaret. Lætare iam senior iuste, vide iam quod præuidebas, discussa sunt mundi tenebræ, ambulant gentes in lumine tuo, plena est omnis terra gloria luminis illius quod occultum in sinu fovebas, immo quo sensus tuos refovebas. O fomes amoris ipse amor suavis & dulcis ad refocillandam animam. Profusus suavis & dulcis etiam cum crucias & affligis, cruciatus feliciter delectans: sicut ignis salubriter refrigerans. Ignis iste fratres si in sinu absconditus fuerit vestimenta non comburit, immo illum ignem extinguit qui in sinu celatus, non modo vestimentum adurit, sed & quod vestitum est depalcit, id est corpus & animam pariter consumit. Deus, inquit, noster ignis consumens est, sed ignem consumentem, nam animam refouet, demulcet mentem, spiritum recreat, reparatque pereuntem. Huius ignis vim Symeon non ignorabat, qui in sinu suo eum portare gaudebat, peccatūque senile fotu illius calefaciebat. Quam salubrius & suauis ignis iste senem nostrum calefecit, quam regem David Abyssag Sunamitis, nisi forte Abyssag hic ignis idem fuit, sapientia scilicet cuius amplexu non solum recalcantur frigidi, sed etiam reuiuiscunt mortui. Amplectere igitur ô beate senex sapientiam Dei, & recalcantur atque recalcantur quasi de nouo sensus tui, astringe vberibus tuis misericordiam Dei, & erit senectus tua in misericordia vberis. Inter vbera, inquit, mea commorabitur, etiam cum reddam illum matri suæ, manebit apud me. Et cū inter materna vbera, continebitur nihilominus inter vbera mea commorabitur, & vbera quoque mea inebriabit misericordia vberis, & si non quantum vbera matris. Illa quippe sicut singulariter mater est summæ misericordie, sic excellenter habet vbera vberis misericordie. Gratulor & gratificor tibi gratia plena quæ misericordiam genuisti, quam suscepisti: Cæreum præparasti quem accepi. Tu cæram ministrasti suscepto lumini, virgo virginum virginum,

dum incorrupta mater incorruptibile verbum incorrupta carne vestisti. Eia fratres mei ecce ardet cæreus in manibus Symeonis, accendite & vos cæreos vestros de illius mutatione luminis, lucernas dico quas Dominus iubet esse in manibus vestris. Accedite ad eum, & illuminamini, vt non tam lucernas feratis quam ipsi lucernæ sitis, lucentes intus & foris, vobis & proximis. Sit ergo lucerna in corde, sit in manu, sit in ore. Lucerna in corde luceat vobis, lucerna in manu vel ore, luceat proximis: lucerna in corde est pietas fidei, lucerna in manu exemplum operis, lucerna in ore sermo ædificationis. Nô solum autem coram hominibus lucere nos necesse est per operationem, & sermonem, sed & coram angelis per orationem, coram Deo per intentionem. Lucerna nostra coram angelis est pura deuotio, cū in conspectu angelorum psallimus sapienter, vel oramus ardentem, lucerna coram Deo simplex intentio, vt ei soli placeamus, cui nos probauimus. Et ne putemus in his quæ dicimus sensus nostri somnia secuti fuisse, probemus nos potius in omnibus adhæsisse testimoniis scripturæ. Quod enim fides lucerna sit, testatur Salomon loquens de muliere forti: Non extinguetur in nocte lucerna eius, quod vtique intelligimus, non deficiet in tentatione fides eius: Nam & de charitate quæ nihil aliud est quam fides operans per dilectionem, apud eundem legimus Salomonem: Lampades eius, lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Quod opus bonum lucerna sit, lux ipsa veritatis indicat, cum ait: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Et luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona. Quod sermo ædificationis lucerna sit, David dicit: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen. Et Petrus Apostolus de sermone prophetico cui benedixit, inquit, intendentes, tanquam lucernæ lucenti in obscuro loco. Declaratio quoque sermonum Dei illuminat, & intellectum dat paruulis, siue cum sermones euangelici declarant vnam legem, siue cum ipsi sermones tam euangelij quam legis declarantur expositionibus dilucidis, qui non intelligentibus paruulis videbantur obscuro, & in lumine dicimus quod dictum erat nobis in tenebris. Ideo & Philippus in figura cuiuslibet ecclesiastici doctoris dicitus est os lampadis, eod quod de ore ipsius ad illuminationem audientium coruscaret ignitum eloquium domini. Sermonem autem Dei intelligo fratres mei, quicquid spiritus eius dignatione sua loquitur, in vobis omnem vtique sermonem qui bonus est ad ædificationem fidei, in prouocationem charitatis. Si quis ergo vestrum loquitur, quasi sermones Dei, vt etiam in priuatis colloquiis omnis sermo malus nô procedat de ore vestro, sed si quis est ad ædificationem fidei, vt gratiam det audienti, & qui audierit, dicat, gratias agens tibi: Benedictus sermo oris tui, quia lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. De oratione autem quod & ipsa lucerna sit, maxime si diuinitus sit illuminata, ex eo colligimus quod Salomô ait: Lucerna domini spiraculum hominis, quæ inuestigat omnia secreta ventris. Lumen nanque quod nobis orantibus vel psallentibus desuper aperitur, spiraculum vitæ est, in quod suauiter respira-

respiramus. Huius lucernæ videtur Iob recordari, cum in mœrore tentationis recolens cum suspirio lætitiæ præteritæ consolationis ait: Quis mihi tribuat vt sim iuxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me, quod splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris: Cæterum quod lucerna hæc dicitur inuestigare omnia secreta ventris, id est, mentis, non illud esse putandum est, quod Dominus cōminatur se scrutaturum in lucernis, cum istud gratiæ sit illuminantis, illud iudicij exquirentis. Nam & aliter inuestigat secreta ventris potio medici, aliter gladius carnificis. Iam vero de intentione, quod & ipsa dicatur lucerna, nemo est qui ambigat: si tamen euangelicum illud intelligat, lucerna corporis tui est oculus tuus. Vt igitur tot lucernis, vobis fratres illuminetis, accedite ad fontem luminis & illuminamini: Iesum dico qui lucet in manibus Symeonis, vt scilicet fidem illuminet, opus illustret, sermonem bonum subministret, orationem inflammet, intentionem purget, vt siue opere, siue sermone vel oratione queratis placere coram eo in lumine viuendum, qui scrutari habet Hierusalē in lucernis suis, & examinare etiam lumen nostrum. His omnibus accensis ô fili lucis, iam non ambulabis in tenebris, nec timenda tibi erit illius sententia maledicti, qui maledixerit patri vel matri extinguetur lucerna eius, mediis tenebris, id est deficiet consolatio huius lucis, irruentibus vndique hinc exterioribus inde interioribus tenebris. Tibi enim qui tot interiorum ardent lucernæ, cum extincta fuerit lucerna huius vitæ, oriatur lux inextinguibilis vitæ, & quasi fulgor meridianus surget tibi ad vesperum, & cum te consumptum putaueris, orietur vt lucifer, & tenebræ tuæ erunt sicut merides. Nô tamen erit tibi sol amplius ad lucendum per diem, aut splendor lunæ illuminabit te, sed Dominus erit tibi in lucem sempiternam; quia agnus lucerna est nouæ Hierusalem; cui benedictio & claritas in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN EODEM

festo, Sermo 2.

Sicut ad diem natiuitatis, id est aduentus dominici, pertinuit illa gratiarum actio, & vox laudis: benedictus qui venit in nomine domini, & ad diem apparitionis, id est nostræ illuminationis, illud quod sequitur, Deus Dominus & illuxit nobis, sic etiã quod subsequitur, constituite diem solennem in confrequetationibus vsque ad cornu altaris, non absurde, vt arbitror, pertinere dicitur ad hunc diem, nobis vtique celebrem, frequentia solenni, diem scilicet dominicæ præsentationis, quando à matre solēnter, ad altare præsentatus est Patri. Nam & in eo quod adiungitur Deus meus es tu, & confitebor tibi: Deus meus es tu, & exaltabo te: confitebor tibi quoniã exauidisti me, & factus mihi in salutem: quid tam cōuenienter accipimus quam fidē & confessionem Symeonis, & Annæ quæ & ipsa hora superueniens confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant consolationem Israel. Bene ergo cytharista noster monebat lætari Hierusalē & conuentum facere in die tam solenni:

constituite iniquis diem solennē in confrequetationibus vsque ad cornu altaris. Nô mediocriter aut parum solennis illa frequentia fuit, cum inde venit Iesus, & Maria, cum turba parentum inducentium puerum, vt faceret secundum consuetudinem legis pro eo, inde occurrit Symeon & Anna cum turba expectantium consolationem Israel, quibus testificati sunt de eo. Non crediderim ego de hac solennitate quæ tam piū, tam lætatum conuentum habuit, illam fuisse prophætæ querelam lachrymabilem: Viē Sion lugent, & non est qui veniat ad solennitatem, nisi forte arguat paucos venisse de tanto populo qui erat in omni Iudæa & Hierusalem. Ad comparisonem siquidem tãtæ multitudinis pauci venerunt, & de ipsis paucis paucissimi, vt arbitror eum receperunt; cū præsentem viderent diu expectatum, sicut vocē patris per Malachiam fuerat repromissum: Ecce, inquit, veniet ad templum suū dominator, quem vos queritis, & Angelus testamenti quem vos vultis. O Iudæi adest ecce dominator quem vos queritis, cur offerentem se vobis non recipitis, queritis & non queritis. Sed si queritis, querite: conuertimini & venite. Queritis qui redimat de manu hominū, non queritis, qui redimat de manu dæmonum. Queritis, qui eruat de seruitute Romanorum, non queritis qui eruat de captiuitate victorum. Si verè vtique liberatorem queritis, querite liberatorem animarū vestrarum, qui saluum faciat populum suum à peccatis eorum. Si queritis sublimem, querite prius humilē, quoniam vt ait Daniel humillimum hominem constituit Deus super omne regnum. Si queritis dominatorem potentie, querite prius doctorem iustitiæ, quia iustitia firmabitur thronus eius, & iustitia & iudicium præparatio sedis eius. Quia enim perfectè non queritis, ideo nec præsentem inuenitis, sicut de vobis ipse prædixit. Querent me mali, & non inuenient me, quia oderunt me: Querent absentem, nec inuenient etiam præsentem, quia oderunt lucem mala eorum opera arguentem, cum sapientia nô nisi per dilectionem possit queri, nedum inueniri, Symeon nanque, quia pio quærebat & fideli desiderio, quæsitum inuenit, & inuentum agnouit sine alterius indicio, sine humano scilicet testimonio. Nam Spiritus est qui testificatur, quoniam Christus est veritas, virtus vtique quæ de ipso procedit, vñctio docens de omnibus, quæ de illo singulariter secundum nomen suum vñcto, multipliciter profuit. Quid autē putamus fratres mei; vñctus iste qui vngit etiam quos non tangit, quomodo candidum: & sanctum peccus senis nostri perunxerit, cum suscipiēs eum in vlnas suas, astringeret eum vberibus suis, & gestiret includere si posset in intemis cordis sui? Quid inquam putamus ille suauis & mitis, qualem insinuabat seipsum castissimo sinui pij senis, qualis illabebatur medullis, quàm delectabilem & salubrē, immo quam omnino ineffabilem se implicabat ossibus, inspirabat sensibus? Profusus liquecebat vñctus in vñctionem, quasi ad ignem resolutus ad amplectentis amorem, vt nimirum doceret vñctio quod dicit lectio, sed non dicit nisi dilectio. Quomodo enim legis. Vnguentum, inquit, exinanitum nomen tuum. Hoc siquidem vnguentum exinanitum cum à quadam durticia sui resolutum, non vt petroluatur substantia illius, sed vt fluant aromata il-

lius, vt quasi nihil habens solidi sentiri possit, teneri non possit. Aut certe magis anima senis liquescerat in amplexu huius vncti, vel vnguenti: vt diceret anima mea liquefacta est, vt dilectus meus infusus est mihi. Infusus itaq; vnctionis, testimonium est vncti. Hæc seni testabatur de puero, Symeoni de Christo, tanquam Spiritus veritatis & charitatis: veritate docens, charitate vngens, & accendens, & omnia interiora gelidi senis, ponens quasi cum vnguento bulliunt. Motus bullientium vnguentorum, æstus desideriorum, sonus eorum, iubilus affectuum pariter dicentium: si tamen aliquid exprimerent, valentium: Deus meus es tu, & confitebor tibi: Deus meus es tu, & exaltabo te. Lumen ad reuelationem gentium: & gloria plebis tuæ Israel. Annuncians te, confitebor inquam tibi, quoniam ex audisti me: quotidie cum lacrymis dicentem, quando consolaberis me. Exaudisti me, & nunc demum Symeonem, id est, exaudistum fecisti me: quia factus es mihi in salutem: lesum mihi factus ex semine David secundum carnem: qui David & omnia fecisti secundum deitatem. Omnibus quidem generaliter factus es in saluatorem: sed mihi specialiter factus es in salutem, peccatis moribundis perungens, vitalisque resuscitans calorem, animam refocillans, & oculos illuminans. Defecerat enim anima mea in salutare tuum ò domine, pater domini mei Iesu Christi, defecerat oculi tui in eloquium tuum, dicentes, quando consolaberis me. Factus eram sicut vter in pruina, spigidus corpore, aridus corde, spiritu marcidus, & totus desiderio languidus. Sed quia in verbum tuæ promissionis super speravi, non visurum, scilicet me mortem, nisi viderem Christum tuum, quod speravi iam video, quod desideravi teneo, quod concupiui complector. Video Deum saluatorem meum in carne mea, & salva facta est anima mea. Viderunt oculi mei salutare Dei, & illuminati sunt interiores oculi mei qui languebant præ inopia. Omnino ad tactum huius pueri, huius hominis noui, renouata est vt Aquilæ iuuentus mea, sicut paulò ante mihi loquens pollicebar. Introibo ad altare Dei, vbi Maria Iesum offert patri, ad Deum qui iustificat senectutem meam, immò renouabit iuuentutem meam, nec minore fortassis gaudio quam exultabat cor Annæ in domino, quæ vt arbitror, tantò maioris fuit meriti, quantò altioris propositi & sanctioris desiderij, quam illa Anna, mater Samuëlis: cum illa cogitaret quæ mundi sunt, quomodo placeret viro, hæc quomodo Deo: illa de thoro viri quaereret sobolem, hæc de sinu patris peteret saluatorem. Hæc igitur quodam prælagio gratiæ excellentis quæ in vita eius effloruit, qua etiam gratiam redemptoris agnoscere & prædicare meruit, gratiæ nomen accepit, exemplar veræ viduitatis, speculum sanctitatis, & viuum in emortuo corpore simulacrum totius virtutis. Hæc sinem legis & initium euangelij sentiens propinquare ritus Iudaicos Christiana iam cæperat pietate mutare, ieiunijs potius & orationibus seruiens nocte ac die, quam cibis & potibus, & varijs baptismatibus, iustitijs carnis non anime. Inde erat quoddam benedictione filiorum quæ in lege magni habebatur contenta: nomen melius a filiis & filiabus elegerat: & ià per annos octoginta quatuor, lignum esse aridum, lignoque insidere arido, tanquam turrur amissa semel coniuge gaudebat. Ecce ha-

bes par turrurum, senem iustum, & viduam anum, vtrunque castum, vtrunque desiderio redemptoris gemebundum, qui vtique semetipsum hostiam viuam, sanctam, Deo placentem, domino & pro domino obrulerunt. Par turrurum sanè dico non coniugum, sed coniunctorum, non copula matrimonij, sed sacratoris mysterij: pares nimirum fide, & quales castitate, similes deuotione, confortes prædicatione gratiæ: ambos prouectæ ætatis, ambos perfectæ sanctitatis, qui etiam ante euangelium, euangelicæ puritatis ac pietatis in vtroque sexu primitias dedicauerunt. Hi duo vario decore virtutum adornauerunt thalamum tuum Syon ad suscipiendum Christum regem, non parietes templi tui, sed penetralia cordis sui: secreta cubi- culi, vbi adorare patrem in spiritu & veritate iubemur, vbi & suscipitur qui in manufactis se nequaquam habitare testatur. In istis itaque suscipit Christum fidelis Syon, in istis gaudens & lætunda occurrit Deo suo. Alias vix habet vbi reclinet caput suum: & secundum Esaiam: Aporiatus est, & nõ est qui occurrat. Sufficit tamen istorum occurfus ad omnem solennitatem & lætitiã, eò quod cõsummatio abbreviata inuadet iustitiam, & consummata atque abundans iustitia paucorum, facillè compenset infidelitatem multorum. Mihi omnino celebris est iste conuentus, mihi solennis ista processio, omnique festiua gaudij, vbi hinc aduenit puer & puerpera, Iesus & Maria: inde occurrit senex & vidua, Symeon & Anna: hinc dominus & domina, inde seruus & ancilla, hinc mediator & mediatrix, inde tam fideles, tamque deuoti ipsorum testes & ministri. In hoc denique conuentu misericordia & veritas obuiauerunt sibi, misericordia scilicet redemptionis in Iesu, veritas confessionis in senibus. In hoc occurrit iustitia & pax osculatæ sunt, dum iustitia piorum senum, & pax reconciliantis mundum, inuicem in osculo affectuum, & gaudij spiritus confociatæ sunt. Rectè ergo quod hac nocte cantauimus, ad lætitiã huius diei pertinere credimus, saluo duntaxat alio profundiore intellectu. Lætare Hierusalem: & diem festum agite omnes qui diligitis eam. Ac si diceretur: Lætata est Nazareth de annunciatione, Bethleem de natiuitate: Lætare & tu Hierusalem de purificatione, quoniam qui in Nazareth conceptus, & in Bethleem natus est, & in Hierusalè est susceptus & prædicatus. Et diem, inquit, festum agite, siue conuentum facite, omnes qui diligitis eam, scilicet Hierusalem: id est, festiua deuotione conuenite in templum, ad suscipiendum redemptorem, omnes qui expectatis redemptionem Israel. Iam vos fratres si moraliter, sicut mos vester est, ædificari vestra quaerit sanctitas, quatuor illas illustres in hac processione consideret personas, quatuor vitam, non solum ecclesiasticas illustrat, sed & cælos adornat, Iesum loquor & Mariam, Symeonem & Annam. Et ab inferioribus ad superiora progrediatur sermo, in Anna quæ ieiunijs & obsecrationibus seruiebat nocte ac die, ieiunium nobis commendatur & oratio: in Symeone qui tanto Iesum amplectitur gaudio, pietas & deuotio: in Maria, quæ cum nihil deberet legi in hac scilicet parte purificationis, legem nihilominus impleuit: humilitas & obediencia: in domino autem Iesu, qui factus ex muliere, factus est etiam sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret charitas & misericordia. Nam castitatis sancti

sanctimonia, cuius laus, vt comperi, vestram semper puritatem delectat, in omnibus effulsit communiter, licet satis dissimiliter, cum in senibus fuerit laborare continentia, in puella munere gratiæ, in puero iure & proprietate naturæ: non pueritiæ recens natus, sed puritatis innatus. In ipso non solum huius virtutis, sed etiam omnium origo & perfectio ab ipso singularum distributio, per ipsum earum conseruatio, apud ipsum remuneratio. Ad ipsum igitur ambiamus tam virginis Mariæ, quàm Symeonis & Annæ meritis suffragantibus, vt quod minus habemus virtutis largiatur, quod largitus fuerit ueatur, vt depositum ipsum, per tutelam ipsius integrum ei reconsignantes, remunerationem consequamur ipsius. Qui viuat & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN EODEM festo, Sermo 3.

Senex puerum portabat. Senex plenus dierum puerum antiquum dierum. Longitudine dierum adimpleuerat Deus senem istum, vt ostenderet ei salutare suum, in vultu nostro, sed adhuc aliorum longitudine dierum adimpleturus erat, vt ostenderet ei salutare suum in vultu suo, plenus ergo dierum temporalium, portabat antiquum dierum antiquorum, atque spei æternæ pignus fidelissimum tenebat in sinu repositum, quod videlicet dies suos, super dies senis adiceret puerile, iuuentutemque eius renouaret vt aquilæ. Quamquam senem quoque istum, sicut Abraham, cum dicitur plenus dierum, libentius accipiam plenum virtutum quàm temporum: cum tempora statum nullum habeant, suoque accessu decedentia, hominem potius exhauriant quàm implent. Sed neque magnum est, immò magis malum est, multis vixisse diebus, si non serueris virtutibus: cum puer centum annorum moriturus sit, & peccator centum annorum maledicendus. Ideo si annis multis vixerit homo, vt ait Salemon, & in omnibus lætus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum multorum, qui cum venerint vanitatis arguantur præterita. Cæterum contrariò senectus venerabilis est: non diuturna, neque numero annorum cõputata. Cati sunt enim sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Si hac vtique senectute Symeon non conseruisset, nunquam coronam senum, sapientiam Dei Christum portare meruisset. Sic nanque scriptum est, Corona dignitatis senectus: quæ in viis iustitiæ reperitur. Et quæ est illa senectus, quæ in viis iustitiæ reperitur, quæ reperienti in coronam aptatur, nisi sapientia Dei Christus? Ipse nanque merito iustorum operum tribuit canos sensus sapientie, quam postmodum formabit iustis in coronam gloriæ. Sanctus itaque senex Symeon, vt sanctus senesceret adhuc, senectutem sapientium, siue sapientiam senum factam, puerum in viis iustitiæ, cum scilicet in spiritu venit in templum, reperit, & comperit in veritate: quia senectus erat in lætente, sapientia in infante: virtus in infirmitate, verbu in carne. O infantia, ò senectus, quàm benè vobis pariter conuenit in huius pueri sensibus & moribus, quo vtique nihil innocentius, sed nihil sapientius, nihil iucundius, sed nihil ma-

turius, nihil mitius, sed nihil iustius. Vobis, & filij hominum vobis iam tunc ipso suo silentio loquebatur Dei sermo, vt videlicet malitia sitis parvuli: sensibus autem perfecti. Alij siquidem ex vobis columba seducta: non habens cor, simplicitatem non salientes prudentia, relinquuntur facti: alij sapientes sunt vt faciant mala; bene autem facere nesciant, & prudentiam non dulcorantes bonitate, efficiuntur acerbi. Prorsus congruum & gratum vtrisque temperamentum atque condimentum, puer iste antiquus dierum in pueritia præferens ingenitam sibi innocentiam, & de antiquitate dierum referens primogenitam omnium sapientiam. Si quis se imperfectum sensibus aut inconditum intelligit moribus, veniat in templum cum Symeone, & puerum quem mater offert Maria, accipiat in manibus, id est, verbum Dei, quem mater offert ecclesia, complectatur affectibus. Ipsum vtique repositum in sinu sensus ædificabit, mores dulcorabit, torum statum mentis, & ordinem vitæ grata & salubri suauitate temperabit. Non solum autem mater ecclesia in audiendo, sed multò magis mater gratia in orando, puerum tibi dabit amplectendum, si modo frequens & deuotus orator venias in templum vt dicas quotidie Deo: Adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo. Quem enim ecclesia prædicans offert auribus gratia, illuminans infert cordibus, eò vtique præsentiosem & suauio- rem, quo nudam veritatem puris tradit sensibus. Veritatem quippe quæ est Christus Maria, vestitam carne, ecclesia vestitam sermone, gratia nudam tradidit amplectendam spiritus infusione: quamquam hoc ipsum diuerso modo fiat pro capru scilicet suscipiens animæ, siue pro arbitrato dispensantis misericordie. Licet enim ipsam summam veritatis faciem, non facillè videamus, magnisque habeatur, cui vel per speculum, & in ænigmate eam intueri datur, quid tamen ipsius, cum spiritus nobis illabitur, veluti nudum sentimus, sensusque noster in amore ipsius ad nudum conficitur. Tunc prorsus ex sententia dicere possumus, & cantate lætabundi: Suscepimus Deus misericordiam tuam: in medio templi tui. Beatus qui vt dignius & crebrius eam suscipiat, congruum ei locum in cordis penetralibus parat. Beata Syon illa, quæ thalamum suum diligenter ac decenter adornat, vt cum digno ac placito Christum regem honore suscipiat. O sancta Syon anima speculans æterna, considera quæ sit illa maiestas suscipienda, cogita qua cura ac diligentia te illi præparare locum oporteat. Si quis dixerit, & ad hæc quis idoneus? quis esse potest magnificentie & gloriæ tanti regis congruus ornatus? frustra, inquit David, paupertatem quispiam causetur, In pace factus est locus eius, & iustitia & iudicium præparatio sedis eius. Symeon vtique quia huiusmodi pallijs thalamum adornauit, ideo Christum cum multa suscipere gratia dignus fuit. Vis videre quia in pace inuenerat locum Domino, quia sedem præparauerat ei in iustitia & iudicio. Homo, inquit, erat in Hierusalem, cui nomen Symeon, & homo iste iustus & timoratus. In pace erat domus Symeonis, qui habitabat in Hierusalem, id est, in visione & amore pacis, de qua scilicet Hierusalem audierat David promittentem, non commouebitur in æternum qui habitat in Hierusalem. Bibl. Hom. tom. 4. M 2 Et

Et vt noueris, quia pacis habitator & amator erat, pacemque imperturbabile illius stabilis & æternæ Hierusalem præ omnibus requirebat, cum pacem Dei & hominum Iesum qui pacem super pacem dare ueniebat, sicut recepit: hæc prima vox de pectore senis, iam dudum pacem meditantis erupit. Nunc dimittis seruum tuum domine, secundum uerbum tuum in pace. Postquam uiderunt oculi mei salutem tuam: qui est pax nostra faciens utraque unum, non solum iudæum, & gentilem, sed etiam Deum & hominem, & in homine spiritum & carnem: iam hoc solum superest desiderij serui tui, vt in pace in id ipsum dormiam & requiescam: & pax Dei quæ exuperat omnem sensum, me totum in illius summæ & simplicis ueritatis absorbeat consensum. Venit pax quam sustinui, requiescat in pace, qui pacem quæsiuit, & quæ pacis sunt sectari semper studuit.

Psalm. 57. Sic quippe Esaias ait: Veniat pax, requiescat in pace. Et uique Symeon stauerat cubile suum, qui omnibus aliis curis eiectis solum in corde meditabatur Iesum, ubi & reclinauit susceptum. In directione quoque sua ambulauerat qui iustus & timoratus, erat, & expectans consolationem Israel, aduentanti quotidie desiderio occurrebat. In eo igitur quod iustus dicitur, & timoratus iustitiam & iudicium intellige, quo sedes Dei præparatur. Et iustitia quidem suo nomine demonstratur: iudicium uero timoris nomine, vel timor nomine iudicij, ideo rectè accipi posse putatur, quia scilicet timor non solum nascitur de futuri consideratione iudicij, sed etiam operatur nunc in nobis quamdam illius formam & executionem iudicij. Qui enim prohibemur iudicare ante tempus de proximis, iubemur de nobis, vt dum nosmetipsos diiudicamus, à domino non iudicemur. Porro timor iste sanctior est cum iustitiam sequitur quam cum præcedit, quia qui præcedens ad iustitiam inicit, sequens eandem consummat & conseruat, dum scilicet de iustitia præsumere non sinit, sed omnia opera sua hominem uereri facit, vt post iudicium sui adhuc de subtiliore iudicio suspectus sit, dicatque sibi: Qui iudicat me dominus est, qui cum acceperit tempus, etiam iustitias iudicabit. Qui sine timore isto est non poterit iustificari, vt scriptura testatur: quia quantumcumque se iustus exerceret operibus, alieni comedunt robur eius, dum suam uolens iustitiam constituere, iustitiæ Dei non est subiectus. Vigilanter itaque euangelium perfectam commendans Symeonius iustitiam, non ait timoratus & iustus, ne timorem qui est initium iustitiæ intelligeremus: sed ait iustus & timoratus, vt timorem qui iustitiæ per omnes gradus comes indiuuis ipsam promouet, & tuetur ipsius exemplo, disceremus. Nam neque illud putauerim ociosum, quod non timentem dixit, sed timoratum, non noxum, non horarium, aut perfunctorium uolens intelligi timorem illum, sed qui utique uersus esset in habitum, qui altius hominis imbibisset affectum, possideret sensum, modesta & grauitate sermonem ornaret & uultum, circumspicione moderaretur actum, totum denique interioris, & exterioris hominis componeret statum. Neque enim uanis animum consolationibus resoluebat, qui consolationem Israel expectabat. Quod & ipsum ad hæc cum

lū adiecerat iustitiæ, vt sollicitus non pro sua tantum, sed etiam pro populi consolatione longa suspensus maneret expectatione. Denique vt manifestius audias quam precioso, ac uero nitore uirtutum non fulco colorum adornauerat thalamum suum illa Syon, id est Symeon, spiritus sanctus, inquit, in eo. Quid huic ornatui Syō illa terrena comparare poterat, in omni illa multifaria thalami, id est, templi sui ambitione, & gloria. Si faciem templi coronis ornasset aureis, quid aurum nisi lutum, etiam sine comparatione uirtutis? Puto quia nec Salomon in omni gloria sua ornatu est sicut Symeon, cum ille sapientiam qua forebat in senectute perdidit, iste suscepit. Te tamen o infidelis Syō thalamus tuus arguit, quod cum satis tibi prædictum esset, ecce ueniet ad templum suum dominator, quem vos queritis: adorna thalamum tuum Syon, induere ueritatis gloriæ tuæ ciuitas sancti, tu tamen nihil prorsus ad quotidianum cultum templi in aduentu ipsius addidisti, non uela, non coronas, non lucernas plures, aut uictimas, non alios Psalmos, aut cantica, omnino inhonoratum, insalutatatum remittis, qui te saluare uenerat. Ideo utique tuus iste thalamus domus gloriæ tuæ deserta tibi relinquatur, immo non relinquatur lapis super lapidem qui non destruat. Tibi enim domine templum augustius, amplius, & perfectius, scilicet ecclesiam magnam à solis ortu usque ad occasum fides ædificabit gentium, & secundum nomen tuum Deus, ita & laus tua in fines terrarum: unde etiam hodie laudes audiuimus, gloriam iusti, uoces scilicet laudantium, & dicentium suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui, id est, in comunione sancti populi tui. O fratres suscepisti misericordiam Dei, & vos immo abundantius uos, uidete ne in vacuum suscepistis, ne gratiam ingratitude uacuetis. Gaudeat ergo ueltra deuotio: quem Symeon hodie portauit in sinu suo, uos omni die glorificate & potestate in corpore uestro, Iesum Christum dominum nostrum, cui honor, & gloria in secula seculo. um.

EIVSDEM DE EODEM festo, Serm. 4.

Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ. Scriptura redemptionis nostræ narrans mysteria, sic refert quæ pro nobis hystorically sunt gesta, vt significet quæ moraliter à nobis sunt gerenda. Cum enim hodie beatæ purificationis Mariæ recenseretur, manifestè de nostra ipsorum purificatione admonemur. Quem uero rati non moueat auctoritas exempli, cum uideamus, scilicet quia illa sanctarum sanctissima quæ nihil purgandum habuit, purificationis tamè legalis implere mandatum non renuit. O mater immaculata, mater intacta, nonne tuæ tibi cōscia es puritatis? quia scilicet integritatem tuam, nec conceptus, nec partus uolauit, sed sacrauit. Quare ergo tanquam muliebri aliquid in concipiendo, vel pariendo sis passa, sic mandationis quæ muliebri promissa est infirmitati queris remedia? Sic inquit, deest nos omnem implere iustitiam, vt quæ summæ mater electa sum iustitiæ, speculum quoque sim totius & exemplar iustitiæ. Noui ego superbiam filiorum Euz, quæ promptior est ad excusandum quam ad expurgandum commissã.

Necessarium arbitror, vt uirtus originis antiquæ, statim in initijs omnia nouæ generationis occurrant exempla. Mater præuocationis peccauit, & excusauit procaciter, mater redemptionis non peccat, & satis facit humiliter; vt filij hominum qui de matre uetustatis traducunt necessitatem peccandi, de matre saltem nouitatis trahant humilitatem purgandi. O filij hominum tempus purificationis aduenit, quando mater summæ puritatis, & cuius purificationis dies festus est nobis, pariter & fontem edidit, & exemplum dedit nobis quo debeamus purgari. Satis est o fratres, & suauis fonte purgari quam igne. Prorsus qui fonte non fuerint modo purgati, igne habet purgari, si tamen purgari meruerint, quando scilicet iudex ipse quasi ignis conflans sedebit, conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui. Nunc Christus aqua diluens, tunc ignis consumens. Modo fons patens, in ablutionem peccatoris & menstruat: tunc flamma seuiens & ignis vorans usque ad medullas animæ. De ardore si quidem irati foris ille purgatorius ignis exardescet in conspectu eius, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Ascendit, inquit, fumus in ira eius, & ignis à facie eius exarsit. Inde cadent super eos carbones pœnaliter purgatorij, quibus modo non adhibentur carbones salubriter defolatorij: qualem illum fuisse reor carbonem sublatum de altari, qui prophetæ labia purgauit. An uero, & illi carbones huiusmodi queant intelligi, de quibus euidam dicitur, ecce dati sunt tibi carbones, & sedebis super eos, si erunt tibi in adiutorium: uobis relinquo diiudicandum. Illud autè non dubius assero, quia ignis ille quem dominus Iesus misit in terram, si uehementer sicut est uoluntas mittentis in nobis arserit, ille ignis purgatorius qui in iudicio purgabit filios Leui, non ligna, non scænam, non stipulam consumenda reperiet in nobis. Vterque quidem ignis purgatorius, sed satis differenti modo. Ille siquidem purificat uengendo, ille urendo. Hic refrigerium roris, ibi spiritus iudicij, & spiritus arboris, quo abluet dominus sordem filiarum Syon, & sanguinem Hierusalem lauabit de medio eius. Est quidem, & in hoc ipso multa domini clementia erga filias Syon, sed longè clementius, & mitius, purificata est illa quam prædicant beatam filiam Syon. Cui scilicet dictum est: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Hæc nempe supernæ uirtutis obumbratio, uera fuit purificatio Mariæ, non ista quæ quadam mystica dispensatione tantum specie tenus hodie celebrata est. Hæc planè fuit tota ac uera sanctificatio matris, & filij, sicut & angelus exposuit ei. Ideo, inquit, & quod nascetur ex te sanctum: uocabitur filius Dei. Antèdè nanque purificanda erat natura mortalis, vt Deum conciperet, non postea, quia concepisset, cum concepisset sanctum sanctorum summa sanctificatio fit, & ea quæ mater ipsius sanctificatus effecta sit nihil sanctius esse possit. Cum ergo filia Syon quæ mollis, & dissolutus uiuunt, & ardorem forsitan experiantur carnis, merito purificandæ sint spiritu iudicij, & spiritu arboris: uirgo perpetua, ac singularis quæ sola spiritus obumbratione Deum concepit, solo purificata est spiritu gratiæ, & refrigerio roris. Omnium sane purga-

tionum quibus conditio reparatur mortalis, hæc beatæ purificatio uirginis, mirissima atque felicissima fuit, nam illa filiarum Syon quæ purgatorio fiet igne iudicij, sicut nouissima, sic & leuerissima omnium erit. Nec ista itaque potest esse nobis, nisi admirationi, nec illa nisi formidini, quippe qui nec ad istam possumus aspirare, & in illam si sapimus semper formidamus incidere. Omnino si sapimus semper clamabimus, plus emendatione morum quam strepitu uerborum, o Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me. Necessariò igitur nobis & misericorditer inter utrunque genus purificationis illud summum ad quod non attingimus, & illud vltimum quod metuimus alia purificationum genera pietas prouidit diuina, sicut tempus, & locum penitentia, sic plurima salutis indulgens remedia. Quæ licet multa ac varia sint, sub quatuor tamen generibus uidentur omnia fere posse comprehendi, ne scilicet indigesta multitudine rerum memoriam confundamus auditoris. Hic igitur quatuor esse arbitror quibus opportunè, & commodè his diebus purificationis nostræ purgari possumus, scilicet contritionem cordis, afflictionem corporis, opera pietatis & fidei, patientiam tribulationis. Ad hæc siquidem modum quatuor inuenies purgationem generaliter purificat Christus, purificationem peccatorum faciens, aquam scilicet & sanguinem, spiritum & ignem. Hic est, inquit, Ioannes, qui uenit per aquam, & sanguinem. Hic est qui baptizat in spiritu sancto, & igni. Aqua baptizauit, pedesque discipulorum lauit, dedicans baptismum quoque lachrymarum, quæ de contritione profuunt cordis, sanguinem fudit: vt & nos mortificatione corporis participantibus eius passioni lanemus stolas nostras in sanguine agni. Spiritum dedit, vt charitas Dei ac proximi diffusa in cordibus nostris per spiritum, multitudinem in nobis operat peccatorum. Quæ si minus perfecta est, vt tot & tanta non sufficiat optere, admouet ignem conflator ille, qui purgat filios Leui, & quicquid residuum est rubiginis, ignis excoquit, seu præsentis, seu futuræ tribulationis, vt tandem decantare possint. Trāsumimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Sic nempe & mundus iste prius baptizatus aqua diluuij, post expurgandus igne iudicij, in nouum transibit statum incorruptionis. Denique vt teneris & delicatis geramus aliquatenus morem, si lachrymas non habent, si labores horrent, si nesciunt ferre tribulationem, nunquid & illud excusabunt quod Salomon commendat, per misericordiam, iniquiens, & fidem purgantur peccata? Quid misericordia suauis? quid fide incundius? Hæc oleum est membrum, illa lumen oculis. Hæc uingit affectus, illa sensus illuminat, vt inuisibilia contempleris, & futuram tuam beatitudinem iam animo præsumptam mediteris. Benè autem dicitur, per misericordiam & fidem purgari peccata: quia misericordia de proprio impendens, redimit debita: fides autem etiam gratis, sine operibus indulgentiam impetrat. De misericordia nempe dicit propheta, iniquitates tuas redime misericordis pauperum: & dominus prophetarum, date elemosynam, & omnia munda sunt uobis. De fide autem ait Apostolus: fide mundans corda eorum. Et do-

Luce. 7. minus Apostolorum; Vade, inquit, fides tua, te falsum facit. Quamquam in hac Salomonis sententia, possit intelligi non fides, qua credimus, sed qua credibiles nos exhibemus, dum fidem Deo & hominibus seruamus, vt quod hic dicitur per misericordiam & fidem purgantur peccata. Et paulo post: misericordia & veritate redimitur iniquitas, eadem sit in diuersitate verborum repetita sententia. Recte igitur misericordia & veritas, seu fides sociata sunt: cum in omnibus nostris nisi misericordia & veritas obuiet sibi, plus augeri quam purgari peccata sit verendum. Vt enim de aliis actionibus interim taceam, & de misericordiis pauperum loquar, quas abundantius nunc fieri temporis huius postulat necessitas, quid in ipsis etiam quibus peccata purganda sunt peccati committitur, si misericordia fide, vel fides misericordia destituantur. Audiant ergo quibus dispensatio credita est, audiant quibus credita non est: isti scilicet, nec sic velint esse fideles, vt misericordiam deserant: illi, nec sic velint esse misericordes, vt fidem laedant. Sunt enim aliqui qui plus volunt esse fideles quam oporteat, & sunt aliqui qui plus esse misericordes quam liceat eis. Qui ergo contra fidem indebitam vsurpant misericordiam, audiant Salomonem dicentem: Multi homines misericordes vocantur, fidelem autem virum quis inueniet? qui autem velut propter fidem negligunt debitam misericordiam, audiant plus quam Salomonem dicentem: Quod superest date elemosynam: vt saltem abundantia vestra aliorum suppleat inopiam. Multum profusus pepercit infirmis & pusillis nostrae fidei: qui bona communia non ex æquo fratribus partiri, sed ex eo quod superesset propriæ necessitati, iussit elemosynam eis impartiri. Vt enim taceamus de iure naturæ, quæ quicquid parens omnium terra generat omnibus commune terrigenis adiudicat: illis saltem quibus indifferens est germanitas adoptionis, & communis fors hereditatis, quomodo communis non erit vsus panis quem pater administrat caelestis? Esto tamen, sit istud ius ordinatæ charitatis quod moderatio euangelij suas cuique necessitates primum excipit: quis ille est qui recte metiatur necessitates proprias, qui inter necessarium & superfluum æquo iudicio discernat? Attredamus nobis fratres ne de mortibus pauperum fratrum nostrorum incipiamus iudicari, si superflue retinemus aut insumimus nobis, vnde vita eorum valeat sustentari. Et quoniam hodierna purificatio purissimæ ac paupertatis virginis, de nostra nos purificatione loqui commonuit, in hoc maxime nostram consistare puritatem nouerimus, si quicquid superfluum est nobis amputemus, vt non solum sanctitate castitatis, sed etiam simplicitate paupertatis aliquatenus æmulemur pauperem matrem pauperis Christi, cui regnum & imperium, & nunc & per omnia secula seculorum.

EIVSDEM IN EADEM
Celebritate, Sermo 5.

Adorna thalamum tuum Syon, & suscipe regem Christum quem virgo concepit, virgo peperit, virgo post partum, quem genuit adorauit. Ad nos fratres ad nos loquitur

spiritus sanctus, qui sumus Syon, qui sumus specularantes, qui die ac nocte leuamus oculos nostros ad Dominum Deum nostrum, donec misericordiam nostram. Adornemus igitur thalamum nostrum, & suscipiamus regem Christum. Ecce fratres, Christus in propria veniens, & à suis repulsi non habet vbi caput reclinet, & foribus nostris inter materna brachia vagiens, per spiritum sanctum querit hospitium, dicens: Adorna thalamum tuum Syon. Emundemus igitur thalamum nostrum prius expellendo quæ oculos Christi intrando offendere possunt, & sic demum adornemus ea inferendo in quibus delectatur & gaudet. Quæ sunt (ait forsitan aliquis vestrum) quæ oculos Christi offendere possunt? Cui dicimus. Nihil ita oculos eius offendit, sicut superbia, quæ angelum de cælo, & hominem expulsi de paradiso: quæ est initium omnis peccati: quam hortatur nos spiritus sanctus vitare dicens: Quid superbis terra & cinis? Et alibi. Omnis caro fœnum, exsiccatum est fœnum, & flos eius decidit. Videamus nunc quid superbia fecit: Angelus de cælo, & hominem expulsi de paradiso. Merito hæc oculos Christi offendit, quæ pulcherrimum opus eius in cælo, & in paradiso fecit, quæ fecit de angelo diabolum, & de homine nuper creatum iustum, perfidum. Quæ sicut & peccatorum primum & maximum, sic est omnium regina & mater vitiorum. Videndum est igitur & sollicitè considerandū, vt eam mens nostra cum tota prole sua excludat, vt thalamum nostrum emundatus & ornatus Christum regem qui foris pulsatus, suscipiat. Cui tota, inquam, prole sua, septem scilicet principalibus vitijs: Quæ sunt hæc? Inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria. Hæc sunt filia superbiæ, quæ matrem suam sequuntur, quæ hospitium quodcumque intrauerint, fœtidum reddunt. Sed quæ nobis cum istis communio? Quis confensus templo Dei cū idolis? Nulla nobis (Deo agimus gratias) cum eis societas, quas exuentes veterem hominem cum actibus suis, gladio veræ confessionis & pœnitentiæ enecauimus. Nihil igitur in nobis vltra possit superbia, quæ de Archangelo diabolum, & de primo homine fecit impiū, & creatori suo rebellē. Nihil habeat in nobis vana gloria, qui à die conuersionis nostræ, in cruce Domini nostri Iesu Christi cœpimus gloriari, cū Apostolo dicentes: Mihi autem ablit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Gloria itaque nostra sit Crux Christi quam portamus, & testimonium conscientiæ per Crucem Christi purgatæ. De qua Apostolus ait: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. In qua conscientia gloriari de donis Dei, est Deo gratias agere. Ad quod nos hortatur Apostolus dicens: Qui gloriatur, in domino gloriatur, id est, in domino de puritate conscientiæ suæ gloriatur. Non enim qui seipsum commendat, &c. Cæterum qui in se gloriatur, & qui sibi placet, stulto homini placet. Qui in alio homine gloriatur, aut laudem in mente ab ore alterius expectat, mercedē operum recipit, ac oleo peccatoris vngit caput suum, auditque prophetam sibi dicentem: Maledictus homo qui ponit spem suam in homine. Et in die iudicij cum dixerint Domine Domine aperi nobis, ait: Amen dico vobis, nescio vos. Hæc vana gloria filia est superbiæ: quæ in quocumque fuerit, inobedi-

entem facit. Rursum post conuersionem, nihil vltra in nobis habeat inuidia per quam mors intravit in orbem terrarum. Diabolus enim inuidet homini ascensum vnde corruerat, & propter hoc tentauit, & in anima occidit. Hæc est illa quæ nõ magnos, sed paruos semper torquet, dicente sancto Iob: Paruulum occidit inuidia. In eo enim quod aliquis alicui inuidet, minor se ostendit ei cui inuidet. Sic diabolus inuidit primo homini, sic Esau Iacob, & Cain Abel. Hæc inuidia paruulum occidit, quia nisi inferior esset, de bono alterius non doleret. Hac peste nullus moritur, nisi qui terrena hæc appetit, quæ tota non veniunt pluribus. Vnde si quæ desiderat, illi inuidet qui penitus ea accepit, vel illi paratem habendo quantitatem ei restringit. Hæc paruulum occidit inuidia, quia dum non potest adipisci quod alij inuidet, & in odium (inuidiæ filiam) cadit. Rursum fratres, post conuersionem nostram ira non habeat in nobis locum: quia, vt ait Dominus in Euangelio, gradatim ducit ad gehennæ puteum, dicens: Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui dixerit racha, hoc est vocem indignationis per iram emisserit, reus erit consilio, in quo tractatur quæ poena sit multatus. Qui dixerit fatue, hoc est tale quid fecerit aut verbo aut verbere, vt inter fratres despiciatur, reus erit gehennæ ignis nisi respuerit. Hæc est ira quæ stultorum oculos extinguit, sapientium oculos nonnunquam turbat, dicente psalmista: Turbatus est præ ira oculus meus. Et de ira stulti, Iob ait: Virum stultum interficit iracundia. Ecce duas iras videmus, quarum altera non æquā turbat oculum, altera semper extinguit. Altera venit ex impatientia, altera ex zelo rectitudinis. Altera venit ex vitio, altera ex virtute. De altera quæ venit ex virtute psalmista ait: Irascimini, & nolite peccare. Quasi dicat: Crudeles estote in vitium, mites in fratrem, considerantes vosmetipsos, ne & vos tentemini. De altera quæ venit ex vitio, ait apostolus: Sol non occidat super iracundiam vestram, id est Christus qui est sol iustitiæ, mentem vestram irascentem non deserat, qui cum ira nunquam habitat: ira, quæ venit ex zelo rectitudinis. Debemus irasci prius nostris erratibus, & post erratibus proximorum, quæ melior est risu, quia per tristitiam vultus corrigitur proximus, quæ debet tamen subesse rationi, ne sit immoderata, sed in vltione peccati tempus & modum consideret. Hæc sapientes interdum turbat. Ira per vitium stultos occidit, dum in rixas & in contumeliam linguam relaxat. Rursum fratres post conuersionem nostram muniens est thalamus cordis nostri, ne tristitia rediens introeat, illam dico quæ mortem operatur, quæ de amissione rerum temporalium venit. Hæc est illa quæ prauas cogitationes generat, murmuris monachum reddit, quæ fastidium parit, & tenet aratrum Dei cum vxore Loth retro respicere compellit. Sine dolore namque nõ potest amittere, quod cum inordinato amore possedit. Hanc itaq; tristitiam quæ mortem operatur excludamus, & intro mittamus eam quæ venit de memoria peccatorum, & de peregrinatione nostra, dicamurque cõ psalmista: Hei mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitauimus cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Hæc est tristitia quæ vitæ operatur, de qua ait Apostolus: Quasi tristes, semper autem gaudentes. Hæc est illa de qua Dominus

ad discipulos dicit: Tristitia vestra vertetur in gaudium. Altera parit mortem, parit animi rancorem. Rursum fratres post conuersionem muniamus thalamum nostrum, ne auaritia quæ est radix omnium malorum, rediens introeat, nosque ab vnus Dei cultura abstrahat, idolorum cultores faciat. De qua inter cetera sic ait Apostolus ad discipulos suos: Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiã, quæ est idolorum seruitus. Ecce auaritiã idolorum cõparat: & merito: quia sicut vni Deo idololatria nititur auferre gloriam, ne solus habeat nomen deitatis: ita auarus in Dei res se extendit, vt solus vsurpet quæ Deus omnipotens se vltimè plurimum fecit. Vtraque Deo inimica, quia negat Deo, quæ sunt eius. Est & auaritia non solum amor congregandi pecuniæ aut conseruandæ, sed ambitio prelationis, cum nititur homo homini præesse. Hæc, vt verum dicam, etiam pauperes (qui semel pro Christo reliquerunt sua) intantum vexat, vt contra ius & fas, & propositum suum, non tantum velint, sed etiam studeant fratribus & cõseruis præesse. Quod si Abbas aut Prior eorum voto non consenserit, irascitur, obloquitur, cõsq; aut inuidos, aut sibi maleuolos (qui se non prouehunt) clamant. Hæc est auaritia quæ memoriã mandatorum Dei turbat, dicente psalmista domino: Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiã, quæ proditiõis est mater, quæ Iudæ Dei discipulum primū ad mandatorum Dei obliuionē, de obliuione ad proditiõem, de proditiõem traxit ad laqueum. Rursum fratres post conuersionem nostram muniamus thalamum cordis, ne gula rediens introeat, quæ & Adam innocentia veste, & Esau priuauit primogeniti dignitate. Hæc est illa pestis quæ patres nostros in deserto ingratos beneficij fecit, quæ compulsi eos murmurare contra Deum, & dicere: Vtinam mortui essemus in Ægypto, quãdo sedebamus super ollas carniū, & comedebamus allia, capre, & pepones. Hæc est illa funesta pestis quæ eos ad blasphemiam duxit, quasi non esset alia vita post istam, cum dicebant: Comedamus & bibamus, cras enim moriemur, id est in futuro. Quasi dicerent: Hoc solum habemus quod comedimus, nihil in futuro post hanc vitam nos habituros speramus. Hæc pestem cum homine perituram pronūciat Apostolus dicens: Elca ventri, & venter escis, Deus autem & hunc & hanc destruet. Hæc pestis tripertita est: quia aut ante horam canonicam: aut aliud quam licet: aut plus quam necesse est facit comedere: carnis curam in concupiscentiis nititur facere. De qua nascitur inepta lætitia: sicut de populo Israel dicitur: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Rursum fratres post conuersionem nostram muniamus thalamum cordis nostri, ne luxuria rediens introitum inueniat: quæ pestilentia rediens est peior quam antè fuerat. Nunquam enim sola redit, sed sicut dominus ait euangelio, assumit septem spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi: & sunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Hæc est pestis illa quæ corpus Christi dimembrat, quæ de membris Christi facit membra diaboli. Nam qui adhæret alicui personæ causa libidinis explendæ, vnum corpus fit cum illa persona, & fit membrum diaboli: cuius & illa membrum est per coniunctionem

nem malorum operum. Hæc est illa pestis quæ ignem infernalem in corpus humanum accendit, vt vegetum sit & robustum ad libi dinem explendam: quæ igni illi inextinguibili materiã semper apponit, & vires ministrat, vt de suo semper habeat vnde sine fine ardeat. De his duobus ignibus luxuriæ, & gehennæ habemus auctoritatem scripturæ. De igne luxuriæ ait: Omnes adulterantes quasi clibanus succensus à coquente. De igne gehennæ ait: Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui, hoc est iudicij, vt intus ardeant (sicut clibanus accensus) in conscientia: Dominus in ira sua conturbabit eos, dicens: Discedite à me operarij iniquitatis. Et deuorabit eos ignis extremæ infernalis, quem accenderunt per luxuriã scdã opera. Sic ergo fratres, summa cura & studium his qui in talibus sunt, de talibus euadere & fugere. Nobis verò qui per gratiam Dei euasimus, & veterem exuimus hominem, qui sumus Syon, sit summum studium thalamum nostrum munire & adornare, & Christum regem suscipere, sicut hæc scriptura præcepit quam recitauimus. Adorna thalamum tuum Syon. Quid est, adornare thalamum tuum? Virtutes congregare, quibus, & pavementum, & parietes quasi cortinis & floribus tota domus adornetur. Primus ornatus thalami nostri qui sumus Syon, sit timor, qui est initium sapienciæ, id est primus gradus per quem ascenditur ad sapientiam. De quo timore ait scriptura: Beatus homo qui semper est pauidus. Et psalmista ait: Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore: vt timor auferat securitatem noxiã, exultatio mortiferam tristitiam. Hic timor generat humilitatem, quæ est preciosissimus ornatus thalami Syon, quæ magis placuit Christo cum in thalamum virginum ingrederetur, dicente Beata Maria: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Hæc, in quâ, humilitas est ornatus Syon, id est, pauperum Christi, de quibus ipse dicit: Beati pauperes Spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Ecce quomodo timor Domini primus gradus ascensionis, & primus ornatus thalami Syon, alios etiã ornatus generat, humilitatem scilicet, & voluntariam paupertatem. Adorna ergo thalamum tuum Syon timore Domini. Secundus ornatus thalami Syon, & secundus gradus ad sapientiam, est pietas: de qua dicit scriptura: Misereere animæ tuæ placens Deo. Et alibi. Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum? Hæc miseretur in se peccantibus, fraterna onera portat, magis eligit quælibet temporalia bona perdere, quam cum fratre lite contendere. Quæ profecto pietas non aliud est nisi Deum colere, & per cultum Dei Deo placere. Hæc in nobis generat mansuetudinem, optimũ ornatum thalami Syon, quæ filios Dei nos facit, dicente Domino: Beati mites, quoniam filij Dei vocabuntur. Ecce quomodo pietas secundus ornatus thalami Syon, & secundus ascensionis, alium ornatum de se generat mansuetudinem, quæ filios Dei efficit. Adorna igitur thalamum tuum Syon pietate. Tertius ornatus thalami Syon & tertius gradus ascensionis est sciëntia, quæ homini sui cognitionem præbet, vt scilicet homo neque minus neque plus quam debet de se presumat. Quorũ alterum, scilicet de se nimium præsumere, in mala facit præ-

cipitem: alterum, scilicet se non cognoscere, facit ad quælibet bona opera torpentem. Ad hanc scientiam Spiritus sanctus inuitat ecclesiam in canticis: Si ignoras te ò pulchra inter mulieres, abi post vestigia gregum tuorum, scilicet hæreticorum: & pascere hœcos tuos, hoc est carnales concupiscentias. Hæc scientia præbet nobis fiduciam vincendi omnes tentationes per veram fidem dicente Domino in Euãgelio: Si potes credere omnia possibilia sunt credenti, per Dei scilicet gratiam, & liberum arbitrium. Videmus iam quomodo scientia tertius ornatus thalami Syon, & tertius gradus ascensionis alium ornatum in nobis generat religiosum videlicet luctũ: qui consolationem à Domino in futuro meretur. Hæc scientia parat in nobis dolorem & luctum peregrinationis, vt videndo mala exilij quæ patimur, cum luctu desideremus patriam à qua peregrinamur, audiamusq; à domino nobis dici: Beati qui lugent, quoniam ipsi cõsolabuntur. Quartus ornatus thalami Syon est fortitudo, quæ conuenit laborantibus pro veris bonis acquirendis. Hæc est quæ munit thalamum Syon, vt non extollatur prosperis, non frangatur aduersis: quæ linguam increpantem & blandientem his verbis confundit, dicens: Domine libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolosa. Hæc est illa quæ semper de die in diem robustior, esuriem & sitim iustitiæ in thalamo Syon accendit, facitque eam audire à domino: Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur, Adorna igitur thalamum tuum Syon fortitudine. Quintus ornatus thalami Syon est consiliũ, quo homo infirmitates suas requirit, suum posse & suum non posse inuestigare, & ex sua infirmitate alios considerat, aliis parcat & miseretur, sicut & vult Deum sibi misereri: aliis dimittit debita, sicut sibi vult dimitti à Deo: mereturq; audire à Domino: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Adorna igitur thalamum tuum Syon consilio. Sextus ornatus thalami Syon est intellectus: qui mentem hominis super hæc infirma rapit, omnesque corporeas substantias intellectuuali intuitu transiens, non corporeis substantiis figuratur, volensque ultra progredi, & propius accedere, audit à Domino: Ne appropinques huc: nõ enim videbit me homo & viuere. Hic intellectus cõuenit iis, qui à Deo purgatum oculum habent, de quibus dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Adorna igitur thalamum tuum Syon intellectu. Septimus ornatus thalami Syon est sapientia, quæ conuenit iis qui intellectuallibus oculis æterna contemplantur, quorum conuersatio in cælis est, qui cupiunt dissolui, & esse cum Christo: in quorum persona dicebat Apostolus: Mihi viuere Christus, & est mori lucrum. Quasi diceret: Vt Christum magnificem, Christo viuere volo tantum, & Christus est præmiũ mortis meæ. Et post pauca: Coarctor autem est duobus ait, desiderium habens dissolui & esse cum Christo: multo melius autem manere in carne propter vos. Ecce quid facit vera sapientia, quæ omnes rebelles motus corporis ita subingat, vt nullam ultra pugnam in carne sentiat: pro infirmis fratribus (vt eis Christum nũciet) exilium libenter patitur, probra non audit, damna non sentit, auferenti tunicam dimittit & pallium, percutienti ad vnam maxillã præbet & alteram, auditque à Do-

Os 5.

Psal. 20.

Pro. 28.

Psal. 1.

Luc. 1.

Math. 5.

Psal. 66.

Math. 3.

Cant.

Math. 5.

Math. 5.

Psal. 119.

Math. 5.

Math. 5.

Math. 5.

Phi. 1.

Ibidem.

à Do-

à Domino: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Hi ornatus thalami Syon, istis nos adornemus qui sumus Syon, & regem Christum suscipiamus, quem virgo concepit, virgo peperit, virgo post partum quadragesima, hoc est hodierna die in templo Dei presentauit. In lege nanque scriptum erat, vt mulier quæ suscepto semine peperisset masculum, quadragesimo die purgata templum cum filio intraret, deferens hostias secum pro peccato agnum anniculum immaculatum. Si autem non haberet agnum, par torturum sive duos pullos columbæ offerret. Hæc omnia Beata virgo non ex necessitate, sed ex humilitate impleuit. Abstinet ab introitu templi quadraginta diebus, non necesse habet purgari, quæ sine omni delectatione, saluo virginitatis sigillo, de Spiritu sancto concepit. Obtulit hostiam non pro peccato, sicut aliæ mulieres, sed pro humilitate, ostendens etiam in hoc quod Filius Dei Iesus Christus nõ soluere venerat legem, sed adimplere. Et ecce Symeon grandævus qui acceperat responsum non visurum se mortem nisi videret Christum Domini, & eũ susceperet quem expectabat: accepit eum in vlnis suis, hoc est inter brachia sua amplexatus est: illum qui appendit tribus digitis molẽ terræ, qui omnia implet, omnia complectitur, inter brachia portat, dicens: Nunc dimittis Domine seruum tuum, secundum verbum tuum in pace. Cupio dissolui, & eius aduentum cum patriarchis, & prophetis in inferno expectare, qui inter te & humanum genus facturus est pacem. Quia viderunt oculi mei salutem tuã, filium tuum, quem desideravi, de quo responsum à Spiritu Sancto accepi. Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel. De quo ait Esaias: Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: quia cum plenitudo gẽtium intrauerit, tunc omnis Israel saluus fiet. Audite fratres, audite quid offert Maria, quid Symeõ suscepit, vnigenitum Dei, Deo patri cõsubstantialẽ, & coeternum, verbum in principio. Et vitiatẽ, & consolationem nostrã audiamus, illum offert virgo, quæ Deus Abrahæ promissit dicens: In semine tuo (hoc est in Christo) benedicentur omnes gentes. Et quæ David promissit dicens: De fructu ventris tui ponã super sedem tuam. Hic est (quæ virgo offert) Patriarcharum gaudium, desiderium prophetarum, Gentium expectatio, Iudæorum qui eum receperunt saluati. tuinã Angelorum reparatio, Talis est quem virgo offert Deo, immo multo maior quam lingua, aut hominum, aut angelorum possit dicere. Et cum sit tantus ac talis, qualem aut quantum ipse se nouit, non sufficit virgini ipsum solum offerre: sed hostiam, quam lex præceperat, pro eo obtulit, ob humilitatis scilicet exemplum, vt nos doceret quomodo & nos eum debeamus offerre. Duos tortures, aut duos pullos columbæ pro eo obtulit. Columba fratres simplex est animal, felle caret, rostro non lædit, in cauernis petrarũ nidificat, alienos pullos nutrit, iuxta fluentem manet vt visã vmbra accipitris fugiat, meliora grana eligit, gemitum pro cantu reddit, gregatim volat, alis se defendit, visum recuperat. Et nos fratres, cũ ante altare steterimus, vt Dei Filium Deo offeramus, cum eo & pro eo par torturum, castitatem corporis & animæ offeramus, & duos pullos columbarum pro cãtu gementes, compunctionem geminam, pro deside-

rio patriæ cœlestis, & de consideratione nostræ miseriam habentes. Columba felle caret, & nos ira careamus, quæ peccate nos facit. Rostro nõ lædamus, sed percussi in vnam maxillam, aliam præbeamus. In cauernis petrarum nidificemus, in fide plegatum Christi refugium habeamus. Alienos pullos nutriamus, de filiis diaboli facientes verbo prædicationis Filios Dei. Iuxta flumina maneamus, id est iuxta hunc mortalitatis fluxum sedentes, vmbra accipitris, hoc est peccata quæ sunt vmbra diaboli, malorum ruinas considerantes: ab eius vngulis fugiamus. Meliora grana eligamus, id est meliores sententias in scripturis sanctis. Gregatim volemus, vnum consensum in bono in congregatione sub pastore habentes. Aliis noui & veteris testamenti contra inimicos Dei nos defendamus, vel duobus præceptis charitatis, Dei videlicet amore & proximi. Visum recuperemus, de bono actionis ad bonum semper intendentes cõtemplationis. Fratres charissimi, tales oportet nos esse cum corpus Christi consecramus, cum consecratum manducantes sacrificamus, cum vobis idem corpus in salutem corporis & animæ porrigitur. Tales etiã vos oportet esse, cum sacrum sacramentum de manibus nostris accipitis, scientes quod qui corpus Christi indignè accipit, & sanguinem eius indignè bibit, iudicium sibi manducat & bibit. Verum quia raro inuenitur talis qui in se hæc omnia habeat, diligit illum qui bonum habet quod in se non habet, & in illo habet quod in se non videt. Neque enim credere debemus quod soli sacerdoti supradictæ virtutes sint necessariæ, quasi solus consecret & sacrificet corpus Christi. Non solus sacrificat, non solus consecrat, sed totus cõuentus fidelium qui altat, cum illo consecrat, cum illo sacrificat. Nec solus lignifaber facit domum, sed alius virgas, alius ligna, alius trabes & cetera comportat. Debent itaq; altantes habere de suo, sicut & sacerdos, fidem firmam, orationem puram, deuotio: nem piã. Sciendum quoque quod sine firma fide nemo altantium esse debet. Ceteras vero virtutes, quas supra diximus, & si omnes non habent, diligant illum qui habet quod in se non inueniunt, & in illo habent quod in se non vident. Sicut Petrus in Ioanne virginitatis habet meritum, sic Ioãnes in Petro martyrij habet præmium. Sciendum quoque, quod corpori Christi quem Maria hodie presentauit in templo, quem Symeõ in vlnis suis suscepit, tria debemus: dignitatem, reuerentiam, & fructum. Dignitatem, vt eum Dei filium, Deum de Deo, omnipotentem, creatorem omnium, iudicem viuorum & mortuorum credamus. Dignitatem, vt credamus nos statim postquam de corpore exierimus, ab eo sicut à iudice percepturos sicut gessimus, siue bonum siue malum. Ille namque quem Maria in templo presentauit, quæ Symeon suscepit, quem in manibus consecrantes ante Deum ieiunamus, benedicimus, manducamus, vobis porrigitur manducandum: ille familiaris iudex erit noster. Cauemus ergo ab eo separari per iudicium post mortem, cui ita sumus familiares in vita. Dicamus ei itaque in corde cum eum tractamus, dicamus cum eum consecramus: Domine ad te veniemus post mortem, ante tuũ tribunal iudicandi astabimus. Qui nobis ita familiaris esse dignaris in vita, quod à nobis tractaris, consecraris, manducaris

1. Cor. 11.

1. Cor. 5.

ducatis: noli nobis alienus esse in morte, sed parce nobis in die mala. Confundantur demones qui nos tunc persequuntur, destrue fortitudinem illorum in virtute tua: quia non est qui pugnet pro nobis, nisi tu Deus & familiaris noster. Hæc est dignitas quam ei debemus. Debemus ei & reuerentiam, inuestigare, scilicet nosmetipsos: & si inuenimus cor pollutum fœdis cogitationibus aut mala voluntate, ab eius contactu vt ab igne & nos & alios arceamus. Ignis enim consumens est, ad quem indignus non debet accedere, ne interius consumatur, & in reprobam sensum tradatur. Exeat ergo extra castra, sicut Moyses præcepit, qui nocturno pollutus est somno, hoc est, qui per negligentiam istius obscuræ vitæ (quæ tota vt somnus pertransit) peruenit vsque ad pollutas cogitationes. Exeat extra castra, hoc est dum in illo statu est, iudicet se indignum societate fidelium communicantium hoc sacro corpore, lauetque vestimenta sua per sanctam cõfessionem: & post solis occasum, hoc est post tentationis calorem & ardorem iam mortuum, lætus redeat, & cum aliis fidelibus communicet. Hæc est reuerentia quam debemus corpori Christi, quem virgo Maria hodierna die in templo præsentavit, quem Symeon lætus inter brachia recepit. Debemus etiam fructum scientiæ intelligere, scilicet quem fructum accipimus si eum digne comedimus. Audite fratres non me, sed Apostolum dicentem: Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Calix id est, communicatio calicis, facit nos habere quandam communionem cum Christo. Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis est domini? Ac si dicat, panis quem frangimus, facit nos vnum corpus sub Christo capite: quoniam sicut vnus panis ex multis granis conficitur, qui postea in corpus Christi & per fidem & per sancta verba, quæ Christus suos docuit, conuertitur: sic diuersi participantes hoc corpore in vnitare fidei, spei & charitatis, vnum corpus cum Christo sunt, ad Christum statim post mortem venturi, & cum Christo sicut cū capite suo sine fine regnaturi, quem virgo concepit, virgo peperit, virgo in templo hodierna die præsentavit. Qui cum patre & spiritu sancto vinit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EODEM

festo, Sermo 6.

Postquam impleti sunt dies purgationis: tulerunt Iesum in Hierusalem. O quam felix est, de quo dici potest: Impleti sunt dies purgationis eius, vt iam nihil aliud ei superfit, nisi vt ferant eum in Hierusalem supernam: & sistant eum domino. Talis nimirum erat Symeon ille noster senex, tam desiderabilis, quam plenus desideriis, cuius cum iam olim, vt arbitror, essent impleti dies purgationis, hodie impleti sunt etiam dies expectationis, vt iam secundum verbum Domini, nihil aliud ei restaret postquam vidisset Christum Domini, Christum pacem Dei & hominum, nisi vt dimitteretur in pace, & dormiret in pace in idipsum: hoc est, vt ferrent eum in Hierusalem pacis æternæ, & sisterent eum ad cõtemplandam pacem, quæ exuperat omnem sensum. O Symeon

vir desideriorum impletum est in bonis desiderium tuum. O beate senex, renouata est vt aquile iuuentus tua. Introisti iam ad altare Dei illud supernum æternum, totū aureum, ad Deum, qui lætificauit iuuentutem tuam æterna visione sui, cuius lætificauit senectutem hodierna visione Christi sui. Ad altare illud inuisibile iam ipse præsentatus es patri: cui ad altare hoc visibile filium hodie præsentasti. Ibi filium ipsum quem hodie tuo sinu gestasti, æterno iam & indissolubili tibi conferis amplexu. Repletum est igitur in bonis beati senis desiderium, cuius tota erat expectatio & desiderium expectatio gentium & desideratus earum. Renouata est vt aquilæ iuuentus eius, quoniam in senectute bona impleti sunt dies purgationis eius. Alioquin nequaquā illius capax nouitatis esse posset: nisi sedulo verustatem his diebus expurgasset. Fratres expurgate vetus fermentum, dùm tempus habetis ad expurgandum, vt cum impleti fuerint dies vestre purgationis, inueniamini & vos capaces illius quæ adij quo plena est iam anima Symeonis. Et quidem dies qui ad purgandum nobis dati sunt, velimus, implemus, nolimus: sed vobis si dies implentur, & purgatio minime impletur vt postea necesse sit illos nos igne repurgari, quo nihil pœnalius, nihil acrius, aut vehementius in hac vita potest excogitari. Sed quis ille tam perfectus, tam sanctus, qui cum hinc exierit, nihil illi debeat igni, qui sic ad purum omnem in se scoriā excoerit peccati, vt gloriari possit castum se habere cor, vt dicere possit, mundum est cor meum, purus sum à peccato? Pauci quidem sunt electi, sed inter illos paucos, paucissimi sunt (vt arbitror) ita perfecti, vt purgationem illam impleuerint, de qua Sapiens dicit: De negligentia purga te cum paucis. Omnino si de negligentia nos purgaremus, de paucis essemus. Nunc autem quoniam non modo minima, sed & maxima negligimus, longè à paucis de terra diuisi sumus, & de nobis dicit ille qui paucitatem sanctorum, multitudinē præfert negligentiam: inter multos erāt mecum. Et quid hodie tam proprium simul & commune his quos religionis fouet vmbra, sicut negligentia? Vt de meipso loquar, quotiens derident hostes sabbata mea? Quotiens dormitat anima mea præ tædio, diem quem ferè totum ac sic tēpus reuocabile esset, in inertia consummo? Et vtinam sic dormitaret anima mea, vt apertis & vigilantibus oculis, ipse mihi miser non fingerem somnia vana & illusoria. At nunc in peruersum mutata sententia, ego vigilo, & cor meum dormit, somnoque tam graui, vt vix aliquando valeat expurgari a tonitruū supernæ increpationis, vsquequo piger dormis? Quādo cõsurges è somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus vt dormias, & veniet tibi quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus. Illud sanè miserrimum est quod hodie non putatur iactura sed lucrum, si dies qui nobis ad purgationem dati sunt, elabantur nobis dormiendo, prætereant & pereant negligendo. Gentilis, vt aiunt, cum sederet ad mensam, venissetque in mentem nihil strenuum, aut memorabile se egisse die illo: cum gemitu graui, & dolore mensam repolit: exclamans, o amici diem perdididi. Nos hodie dicere videmur, diem lucreti, si sine opere totus per inertiam possit elabi. Sic nullus

ferè

ferè est, qui tempori præcium ponat, qui cogitet apud se, quantum valeat ad comparandam æternam diem vna. Purasne est aliquis in nobis qui quotidianam diem suorum à semetipso rationem exigat, qui cuiusque diei dispendia vel emolumenta diligenter sibi describat, vt si deprehenderit se hodie negligentem egisse, vindicet in seipso, de cætero cautus agat? Beatus ille seruus quæcum venerit dies extremus, inuenit ita facientem. Hoc nempe esset de negligentia cum paucis purgari, si rectè & vtiliter impleterent dies purgationis vt aliquando possit accessus ad sancta salubriter obtineri. Alioquin quandiu manserit quis in sanguine purificationis suæ, sancit æternam iustitiam: sicut scriptū est in lege Moyse: vt omne sanctum non tangat, nec ingrediatur sanctuarium, donec impleatur dies purgationis eius. Viderint ergo, qua fronte ingrediatur sanctuarium, qua conscientia non solum tangant sancta, sed etiam tractent & sumant sancta sanctorum, qui scilicet nondum liberati de sanguinibus, nullum tamen suæ purificationis studium gerunt. An non audiunt protestantem & dicentem: Cum extenderit manus vestras avertat oculos meos, manus enim vestre sanguine plene sunt? Quid enim si mundus sum à sanguine alieno, & conculcari me dominus videt in sanguine proprio, sicut de Hierusalem loquitur per Ezechielem. Quid inquam mihi proderit, si veloces non sunt pedes mei ad effundendum sanguinem proximorum, & veloces sunt affectus mei ad acquiescendum carni & sanguini, de quibus dicit Apostolus: Quia caro & sanguis regnum Dei non possidebunt. Maledictus, inquit Hieremias, qui prohibet gladium suum à sanguine, id est, qui vitia carnis & sanguinis sibi parcit abscondere. Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meæ, ne cum sanguine purificationis meæ sanctuarium ingrediens, aut sancta contingens, reus inueniar corporis & sanguinis tui, indigne manducans & bibens. Veruntamen grācias tibi Deus Deus salutis meæ, qui in hoc ipsum preciosum tuum sudisti sanguinem vt immunditiam nostram purificares sanguinis, tactumque peccatricis sanguinem fluentis: sed salutem desiderantis non abhorretes, sciens nimirum quod nullus potest facere mundum, de immundo conceptum femine, nisi tu, qui solus es: nec sanis, sed malè habentibus, melius tamen habere cupientibus, medicus opus est. Tangere itaque sanctum sanctorum, sicut illis quos delectat in sanguine suo versari iudicium est mortis: sic illis qui desiderant purificari, remedium est salutis, iuxta prophetiam Symeonis: Quia hic positus est in ruinam & resurrectionem multorum. Fratres & vos quidem in sanguine fuistis, sed abluti estis, sed purificati estis nisi quia sicut iustus cõficietur si loti fueritis, velut aquis viuus, sordibus vos statim intingit, non solum conditio corrupta, sed etiam voluntas infirma, vt semper nouis sordibus opus sit purificatione noua. Illa vero mirabilis & miserabilis est in hominibus sui negligentia, vt cum nemo sit qui se purificatione non indigere præsumat: vix tamen est aliquis qui tempus ad hoc in-

dultum quasi purgatissimus sit non negligat. Fratres breues dies hominis sunt, sed tamen valde preciosi sunt, immo quo breuiore, eo preciosiores: quia dies sunt purificationis, cum statim postmodum futuri sint dies retributionis. Beati qui in diebus istis lauant stolas suas, & candidas eas faciunt in sanguine agni: ne postea vestimentum eorum, si mixtum figurat sanguine, sit in combustionem, & cibus ignis. Nec solū timor vrget supplicij, sed etiam spes inuitat præmij, vt omni cura & instantia nostræ modo studeamus purificationi, vt quod hodie figurat sanguine in seipso filius Dei quadam dispensatoria specie, completum quandoque gaudeamus in nobis ipsa rerum veritate. Quid illud? Postquam, inquit, impleti sunt dies purgationis, tulerunt Iesum in Hierusalem, vt sisterent eum domino. Et nos vtique si temporaria purgationis legitime fuerint à nobis impleta, tollent in supernam Hierusalem ministeria angelorum, vt illic assistentes vultui Dei, oblatio eius sumus accepta & immaculata. Ibi demum purificabimur ex toto, sicut à peccato, sic etiam à peccati. Ibi nostræ purificationis ipsa erit consummatio quæ & remuneratio, cum scilicet diuinus ignis totos nos assumet in holocaustum domino. Porro hunc ipsum beatissimæ purificationis exemplabilem modū, nec modo quidem cessat auxulari deuotio sanctorum, quantum tamen corruptela corporum, & sollicitudo terrenæ inhabitacionis permittunt, dùm scilicet mente excedentes in illam Hierusalem verum oracionis locum, illic in conspectu domini quasi turtorem & columbam pro seipsis, ac de ipsis offerunt, corde videlicet, & carne exultantes in Deum viuum, quia scilicet columba inuenit sibi domum & turtur nidum, altaria tua domine virtutum. Ego tamen arbitror quod ad meritum non sit inferius, & fortassis ad purgationem efficacius, si illud quod per speculum & in ænigmaro & raris experiri datur, id est vt in Hierusalem sistantur domino, nos per fidem iugiter aditemus, proponentes, scilicet dominum in conspectu nostro lemper, & oculos eius & iudicia super nos, peruigili fide, irremissioque semper timore cogitantes. Fides ista fratres sit in vobis, & eritis de paucis: timor iste sit in vobis, & de negligentia purgabit vos cum paucis, quia timor iste nihil facile negligit. Denique ab initio huius fidei pertransibitis sicut sponsus sponsæ pollicetur, euntes de virtute in virtutem, à claritate in claritatem tanquam à domini spiritu, proficientes de visione quæ est per fidem, ad illam quæ est per speculum & imaginem, ac postremo de illa quæ est in imagine speciei, ad eam quæ erit in ipsa veritate faciei, seu facie veritatis. Si enim iugiter præsentiam domini licet velatam intendatis per fidem, aliquando etiam reuelata facie gloriæ eius speculabimini, non per speculum & imaginem. Cum autem impletis diebus purgationis venerit quod perfectum est, assistetis domino in Hierusalem, habitantes cum vultu eius, ac sine fine contuentes eum facie ad faciem, cui benedicatio, & claritas in secula seculorum, Amen.

IN

IN FESTO S. AGATHÆ VIRGINIS ET MARTYRIS.

M A T T H. 19.

^a Ex illiore, vteum deciperent.

In illo tempore: ^a Accesserunt ad Iesum Pharisei tentantes eum & dicentes: Si licet homini dimittere vxorem suam ^b quacunq[ue] ex causa. Qui ^c respondens ait illis. Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum & foeminam fecit eos? Et dixit: Propter quod dimittet

homo patrem & matrem, & adhærebit ^d vxori suæ, & erunt ^e duo in ^f carne

vna. Itaque iam non sunt duo, sed ^g vna caro. Quod ergo ^h Deus coniunxit

ⁱ homo non separet. ^k Quid ergo Moyses ^l mandauit dari libellum repudij &

dimittere? Et ait illis: Quoniam ^m Moyses ad duritiam cordis vestri ⁿ permisit

vobis dimittere vxores vestras, ^o ab initio autem non fuit sic. Dico autem vo-

bis: Quia quicumq[ue] dimiserit vxorem suam, nisi ob ^p fornicationem & aliam

duxerit ^q mœchatur. Et qui dimissam duxerit mœchatur. Dicunt ei discipuli

eius. Si ^r ita est causa hominis cum vxore, non ^s expedit nubere. Qui dixit illis:

Non omnes capiunt verbum illud sed ^t quibus datum est. Sunt enim ^v Eunu-

chi, qui de ^x matris vtero sic nati sunt: & sunt eunuchi qui ^y facti sunt ab ho-

minibus: & sunt eunuchi, ^z qui seipso castrauerunt propter regnum cælorum. Qui potest capere capiat.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euangelium.

Et accesserunt ad, &c. Vt quæstione perplexa capiatur. Si dicat, Dimittenda est quacunq[ue] ex causa, & ducenda alia: pudicitia prædicator contra se facit, si dicit non est dimittenda, contra doctrinam Moysi & Dei facit. Ideo Christus responsum temperat, naturalem legem, primamque Dei sententiam, secundo apponens, quæ non voluntate Dei, sed peccantium necessitate concessa est. Et foeminam. Nō ait foeminas, vt vnum coniugium sit non plura, quod ex repudio priorum quærebat. Adhærebit vxori. Si malis moribus, si luxuriosa, seu quilibet eiusmodi sit vxor, velimus nolimus sustinēda est. Cū enim liberi essemus, volentes nos subicimus seruituti. Si ancilla libero, vel seruus liberæ supponitur, non reputatur

coniugium postquam derelictum fuerit: sic & de consanguineis. Erunt duo in carne vna. Præmium nuptiarum est ex duobus vna caro: castitas coniuncta spiritui vnus spiritus efficitur. Salubri Dei consilio factum est, vt portionem sui corporis vit amplecteretur in foemina, ne à se videretur diuersum esse, quod de se cognosceret fabricatum. Homo non sep. &c. Homo separet, quando pro desiderio secunde, primam dimittit. Deus separet (qui & coniungit) quādo ex consensu propter cultū Dei, eo quod tēpus breue sit, sic habemus vxores quasi non habētes. Quoniam Moyses ad duritiā, &c. Seruus cōstitutus in infirmitate permisit, ego autē magister & dominus præcipio, Moyses rudibus in quibus lex naturalis hebetata erat indulget, nō enim indulgeret, nisi haberet postea perfectos quos argueret: de rudibus enim paulatim boni esse ceperunt. Cōsiliū fuit hominis, non Dei imperium, qui maluit indulgere diuortium, quam desiderio secundarum nuptiarum fieri homicidium, vel per-

Dent. 14
Matth. 19
Marct. 10

durare odium. Nisi ob fornicationem. August. vxor vt dimittatur, vna carnalis est fornicatio: vna spiritalis timor domini, vt viuā ea, alia ducatur, nulla causa in lege Dei est. Et aliam duxerit. Quia poterat accedere, vt aliquis calumniam faceret innocentis, & ob secundam, crimen impingeret primæ vxori: sic priorem dimittere iubet, vt ea viuentē secundam non habeat. Et vxor idem faciat viro, eadem cautela, ne secundam habeat vi- rum. Et quia adultera non timet opprobrium, viro dicitur, quod si talem ducit, sub adulterij crimine sit, dicente scriptura: Qui adulteram tenet stultus & impius est. Non expedit. Videbant graue pōdus vxorum, quod iracundæ, ebriosæ & huiusmodi, quæ quidem sunt sustinendæ; quia cum essemus liberi, subiecimus nos seruituti. Non omnes, &c. Quasi consentit, quod non expedit, sed infirmitatem videns dicit; non omnes capiunt. Non dicit: non possunt capere, sed non omnes volunt capere. Non omnes capiunt, id est non omnes implere possunt præceptum continentia; quia non omnibus datum est à Deo, nec etiam omnibus prodest ad præmium continere: & hoc exponit: Sunt enim, &c. Tria sunt genera Eunuchorum, duo carnalia: eorum qui sic nascuntur, & qui captiuitate, & delictis dominarum abscissi sunt. Tertium spirituale, qui cum possent esse viri, propter Christum continent. Qui facti sunt, &c. Inter hos computantur etiam hi qui specie religionis simulant castitatem. Qui potest, &c. Vox hortantis non iubentis, quasi vnusquisque vires suas consideret, an queat virginitatis pudicitiaque implere præcepta.

CATENA AVREA in idem Euang.

Et accedentes ad eum Thæ. &c. Hierony. vt quasi e cornuto eum teneat syllogismo, & quodcunq[ue] respondeat, pateat captioni. Si dixerit dimittendam vxorem qualibet ex causa & ducendam aliam pudicitia prædicator sibi videtur dicere contraria. Sin autem responderit, non omnem ob causam debere dimitti, quasi sacrilegij reus tenebitur, & aduersus doctrinam Moysi & Dei facere. Chryso. in homil. Intuere autem ex modo etiam interrogationis malitiam, Dominus enim supra de lege hac disputaerit, ipsi autem quasi iam nullo dicto interrogant, scilicet opinantes quod oblitus esset eorum quæ dixerat. Chryso. super Matth. Sicut autem hi videas hominem assidue amicitias medicorum colentem, intelligis quia infirmus est: sic & cum videas vi- rum siue mulierem de dimittendis vxoribus aut vitis interrogantes, cognosce quia vir ille lasciuus est, mulier illa meretrix est: nam in matrimonio castitas deleatur, libido autem quasi vinculo cōiugij alligata torquetur. Sciebāt autem quoniam nullam causam idoneam habebant circa dimittendas vxores præter solam turpitudinem: & alias atque alias sibi iungebant. Timuerunt autem interrogare ex quibus causis, ne seipso infra angustias certarum causarum astringerent, sed interrogauerunt si ex omnibus causis licet, scientes quia modū nescit, nec infra terminos vnus coniugij capit libido: sed quantū magis exercetur, magis accenditur. Orig. Tenrato autem domino,

nullus discipulorum eius qui positus est ad docendum grauitate ferat, si tentatus fuerit à quibusdam: tamen & tentatoribus respondet dogmata pietatis. Hiero. Sic autem responsonem temperat: vt disciplinam transeat, scripturam sanctam adducens in testimonium & naturalem legem, primamque Dei sententiam secundò opponens. vnde sequitur, Qui respōdens ait eis, &c. Hoc in exordio Genes. scriptum est. Dicendo autem masculum & foeminam, ostendit secunda vitanda coniugia: non enim ait: Masculum & foeminam, quod ex priorum repudio quærebat: sed masculum & foeminam, vt vnus coniugij consortia ne- scerentur. Rabanus. Salubri autem consilio Dei factum est vt sui corporis portionem vir amplecteretur in foemina, nec à se putaret esse diuersum, quod de se cognosceret fabricatum. Chryso. super. Matth. Si ergo ad hoc Deus marem & foeminam ex vno creauit vt sint vnum, quare ergo de cætero vir & mulier non ex vno vtero nascuntur, sicut volatilia quædam? quia Deus masculum quidem creauit & foeminam propter necessitatem filiorum generandorum: tamen semper fuit castitatis amator, & continentia author. Ideo solum typum non seruauit in omnibus, vt sicut vult homo nubere secundum primam dispositionem creationis humanæ, intelligat quid est vir & vxor. Si autem noluerit nubere, non habebit necessitatem nubendi propter cōiunctionem natiuitatis, ne fortè videatur per suam continentiam alterum perdere qui nolebat esse continens: sicut dominus post coniunctum matrimonium iubet, ne alter altero nolente separet. Chryso. in hom. Non solum autem ex modo creationis, sed etiam ex modo legislationis monstrauit, quoniam vnum oportet vni coniungi: & nunquam rescindi. vnde sequitur. Et dixit, propter hoc relinquet, &c. Hieron. Similiter ait vxori, non vxoribus, Et expressè subditur: Et erunt duo in carne vna. Præmium enim est nuptiarum, ex duobus vnam carnem, scilicet proles fieri. Glos. Vel in carne vna, id est, in carnali copula. Chryso. super Matth. Si ergo quia ex viro est vxor, & ex vna carne sunt ambo, relinquet homo patrem suum & matrem, maior nunc charitas debet esse inter fratres & sorores: quia hi quidem ex eisdem parentibus exeunt, illi autem ex diuersis. Sed hoc magnum est nimis, quia fortior est Dei constitutio, quàm virtus naturæ. Non enim præcepta Dei naturæ subiecta sunt, sed natura Dei præceptis obtemperat. Deinde fratres ex vno nascuntur, vt diuersas vias petant: vir autem & vxor ex diuersis nascuntur, vt in vnum conueniant. Ordo etiam naturæ Dei ordinationem sequitur. Quod enim est in arboribus humor, hoc est in hominibus amor, humor autem de radicibus ascendit in herbam: & rursum transmittitur in semen. Ideo parentes quidem diligunt, sed non sic diliguntur à filiis: homo enim non ad parentes, sed ad procreandos filios trāsmittit affectum, & hoc est quod dicitur: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. Chryso. in hom. Vide etiam sapientiam doctoris. Interrogatus enim si licet, non confestim dixit, Non licet, vt non turbarentur, sed per probationem hoc constituit. Deus enim à principio masculum & foeminam fecit, & non simpliciter eos coniunxit, sed matrem iussit dimittere & patrem: & nō simpliciter virum mulieri dixit aduenire, sed coniun-

Genes. 1. & 2.

gi: ex ipso modo locutionis indiuisibilitate ostendens. Sed & maiorem copulam adiunxit cum dixit. *Et erunt duo in carne vna.* August. ix. super Gen. ad lit. Hæc tamen verba cum primi hominis fuisse scripturam testetur, Dominus tamen hic Deum hoc dixisse declarat, vt hinc intelligeremus propter extasim, quæ præcesserat in Adam hoc diuinitus tanquam prophetam dicere potuisse. Remig. Mysterium enim hoc esse Apostolus dicit in Christo & ecclesia: Dominus enim Iesus Christus quasi patrem deseruit, cum de cælis ad terram descendit: & matrem deseruit, id est; synagogam, propter infidelitatem: & adhæsit vxori suæ, sanctæ, scilicet ecclesiæ: & sunt duo in carne vna, id est, Christus & ecclesia in vno corpore. Chryso. in hom. Postquam verò veteris legis & verba & facta induxit cum potestatem, iam & ipse interpretatur & legem induxit, dicens, Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Sicut enim qui spiritualiter se diligunt, vna anima esse dicuntur, dicente scriptura: Omnium creditium erat cor vnum & anima vna: sic vir & vxor qui carnaliter se diligunt, vna caro esse dicuntur. Quemadmodum igitur carnem incidere est fordidū, ita & mulierem diuidere est iniquum. August. xij. de ciuit. Dei. Vnum enim dicuntur vel propter coniunctionem, vel propter originem feminæ, quæ de masculo latere creata est. Chryso. in hom. Vterius autem & Deus induxit dicens, *Quod ergo Deus coniunxit, homo non sepatet:* demonstrans quoddam præter naturam, & præter legem est vxorem dimittere, præter naturam quidem, quia vna caro diuiditur: præter legem autem, quoniam Deo copulante & iubente non diuidi, vxor dimittitur. Hieronym. Deus enim coniunxit vnā faciendo carnem viri & feminæ: hanc ergo homo non potest separare, sed solus Deus. Homo separat, quando propter desiderium secundæ vxoris prima dimittitur. Deus separat qui & coniunxit, quando ex consensu propter seruitutem Dei sic habemus vxorem quasi non habentes: Aug. contra Faustum: Ecce Iudæi ex libris Moyse conuincuntur, nō esse vxorem dimittendam, qui secundum voluntatem legis Moyse arbitrabantur se facere, cum dimitterent. Simul & illud, hoc ipso Christo attestante, cognoscimus Deum fecisse & coniunxisse masculum & feminam; quod Manichæi negando damnantur Christi euangelio resistentibus. Chryso. super Matth. Grauis est autem fornicariis interpretatio castitatis: sed contra rationem respondere non possunt, veritati tamen credere non acquiescunt. Conserunt ergo se ad patrocinium Moyse, sicut homines malam causam habentes confugiunt ad potentes viros: & si per iustitiam non possunt, vincant personam. vnde sequitur, *Dicit illi: Quid ergo Moyse mandauit, &c.* Hiero. Aperiunt calumniam quam parauerant, licet dominus non propriam sententiam protulerit, sed veteris historiæ & mandatorum Dei fuerit recordatus. Chryso. in hom. Si autem dominus alienus esset à veteri testamento, non decerneret pro Moyse, neque quæ sua sunt monstrasset veteribus conuenire. Sed ineffabilis Christi sapientia & pro his excusando respondit. vnde sequitur; *Et ait illis, Quoniam Moyse ad duritiam cordis vestri, &c.* In quo liberat Moysem ab accusatione, & totum in illorum caput conuertit. Aug. contra Faustum. Quanta enim erat duritia, quæ nec per libelli interpositionem vbi dissuadendi locus iu-

stis & prudētibz tribuebatur, solui & fle&i posset ad recipiendam vel reuocādam coniugij charitatem? Porro qua calliditate reprehendunt Manichæi Moysem tanquam coniugium dirimētem per libellum repudiij: & laudant Christum tanquam eius in omni vinculo confirmantem, cum secundum suam sacrilegam sententiam, Moysem laudare debuerunt, separantem quod coniunxerat diabolus, & Christum vituperare diaboli ligamenta solidantem. Chryso. in hom. Denique quia graue erat quod dictum erat, statim reducit sermonem ad antiquam legem, dicens: *Ab initio autem non fuit sic.* Hierony. Quod dicit huiusmodi est: Nunquid potest Deus sibi ipse contrarius vt aliud antè iusserit, & sententiam suam nouo frangat imperio? Non ita sentiendum est, sed Moyse cum videret propter desiderium coniugium secundarum, quæ illis ditiores vel iuniores vel pulchriores essent, primas vxores interfici, aut malam vitam ducere, maluit indulgere dissidium quam odia & homicidia perseuerare. Simulque considera quod non dixit: Propter duritiam cordis vestri permisit vobis Deus, sed Moyse: vt iuxta Apostolum consilium esset hominis, non imperium Dei. Chryso. super Matth. Propterea benedixit, quod Moyse hoc permisit, non præcepit. Quod enim præcipimus, semper volumus: quod autem permitimus, nolentes indulgemus, quia malam voluntatem hominum ad plenum prohibere non possumus: Permisit ergo vobis facere mala, ne faceretis peiora: ergo hoc vobis permittendo non vobis Dei iustitiam demonstrat, sed à peccato abstulit culpam peccandi, vt quasi secundum legem à gentibus vobis peccatum vestrum non videatur esse peccatum. *Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit vxorem suam, &c.* Chryso. in Hom. Quia os illorum oppillauerat, iam cum auctoritate legem inducit, dicens, Dico autem vobis quia, &c. Origen. Fortè autem dicet aliquis, quoniam Iesus, dicens, Quicumque dimiserit vxorem suam nisi ob fornicationem, permittit vxorem dimittere, quemadmodum Moyse, quem retulit propter duritiam cordis Iudæorum hoc præcepisse. Sed ad hoc respondendum: quoniam si secundum legem adultera lapidatur, non secundum hoc intelligitur res turpis propter quam Moyse permittit libellum repudiij, nec enim in causa adulterij oportebat libellum dare repudiij. Sed forsitan Moyse omnem culpam mulieris turpem rem appellauit, quæ si inuenta fuerit in vxore, scribitur ei libellus repudiij. Quærendum est autem si propter solam causam fornicationis dimittere iubet vxorem: quid est si mulier non fuerit fornicata, sed aliud quid grauius fecerit, puta venefica inueniatur, aut interfecit filiorum? Sed Dominus exponēs rem alibi dixit: *Qui dimiserit: excepta causa fornicationis facit eam mœchari, dans eis occasionem secundarum nuptiarum.* Hiero. Sola ergo fornicatio est quæ vxoris vincit affectum, imò cum illa vnā carnem in aliam diuiserit, & se fornicatione separauerit à marito, non debet teneri, ne virum quoque sub maledictione faciat, dicente scriptura: *Qui adulteram tenet stultus & impius est.* Chryso. super Matth. Sicut enim crudelis & iniquus est qui castam dimisit, sic fatuus est & iniquus qui retinet mœchricem. Nam patronus turpitudinis est, qui crimen celat vxoris. Aug. de adulterinis coniugijs.

Non

Non tamen erit turpis, nec difficilis etiam, post parata & purgata adulteria, reconciliatio coniugij, vbi per cianes regni cælorum non dubitatur fieri remissio peccatorum: non vt post viri diuortium adultera reuocetur, sed vt post Christi consortium adultera non vocetur. Chryso. super Mat. Omnis autem res per quas causas nascitur, per ipsas soluitur. Matrimonium autem nō facit coitus, sed voluntas: & ideo non soluit illud separatio corporis, sed separatio voluntatis. Ideo qui dimittit coniugem suam & aliam non accipit, adhuc maritus est: nam & si corpore iam separatus est, tamen adhuc voluntate coniunctus est. Cum ergo aliam acceperit, tunc planè dimittit. Et ideo Dominus non dicit; *Qui dimittit mœcharum, sed qui adulteram ducit.* Rab. Vna ergo solummodo carnalis est causa, id est, fornicatio: vna spiritualis, hæc est timor Dei vt vxor dimittatur: nulla autē causa est vt viuente ea quæ relicta est, alia ducatur. Hiero. Poterat autem accipere vt aliquis calumniam faceret innocenti vxori, & ob secundam copulam nuptiarum, veteri crimen impingeret. Ideo sic priorem dimittere iubetur vxorem, vt secundam, prima viuente, non habeat. Nec non quia poterat euenire, vt iuxta eādem legem vxor quoque marito daret repudium, eadē cautela præcipitur, ne secundum accipiat virum: & quia mœchrix, & quia semel fuerat adultera, & opprobrium non timebat, secundo non nubere præcipitur viro, quod si talem duxerit, sub adulterij crimine sit, vnde sequitur: & qui dimissam duxerit, mœchatur. Glo. Accipientē terret, quia adultera non timet opprobrium. *Dicunt ei discipuli eius: si ita est causa hominis cum vxore, non expedit nubere, &c.* Hiero. Graue pondus vxor est, si excepta causa fornicationis eam dimittere non liceat. Quid enim si temulenta fuerit, si iracunda, si malis moribus: tenenda erit? Videntes ergo Apostoli graue vxorum iugum, profertur motum animi sui: vnde dicitur: *Dicunt ei discipuli eius: si ita est causa, &c.* Chr. in ho. Leuius enim est contra concupiscentiam præliari, & contra seipsum, quam ad mulierem malam. Chryso. super Mat. Non autem dixit: quia expedit, sed magis consensit quod non expedit, sed infirmitatem carnis considerauit, vnde sequitur: *Qui dixit eis: Non omnes capiunt verbum istud, id est, non omnes hoc possunt.* Hiero. Nemo autem putet sub hoc verbo quod addit: Sed quibus datum est, vel pactum vel fortunam introduci: quod hi sunt virginēs, quos ad hoc casus adduxit, sed his datum est à Deo qui petierunt, qui voluerunt, qui vt acciperent, laborauerunt. Chryso. super Mat. Ideo ergo non omnes capere possunt, quia non omnes volunt, palma proposita est, qui concupiscit gloriam, non cogitet de labore. Nemo vinceret, si omnes periculum timerent. Ex eo ergo quod quidam à proposito continentię cadunt, non debemus circa virtutem castitatis fieri pigriores: sicut & qui in pugna cadunt, non exanimat cæteros. Quod ergo dicit: *Quibus datum est, illud ostendit, quia nisi auxilium gratiæ acciperemus, nihil nobis valeret.* Hoc autem auxilium gratiæ volentibus non denegatur. Dicit enim dominus, *Petite, & accipietis.* Chryso. in ho. Deinde possibile hoc esse ostendens, ait: *Sunt enim eunuchi, quasi dieat, Excogita si ab aliis excisus esses, quid vtique faceres? voluptate quidem priuatus, mercedem autem non haberes.* Chryso. super Mat.

Sicut enim peccatum opus sine voluntate nō facit, ita & iustitia ex opere non consummatur, nisi & voluntas affuerit. Illa est ergo gloriosa continentia, non illa quam transgredi non potest necessitas debilitatis corporis, sed quam complectitur voluntas sancti propositi. Hiero. Triplex genus eunuchorum posuit, quorum duo sunt carnales, & tertij spirituales. Alij enim funt qui de vtero matris sic nascuntur: alij quos vel captiuitas facit, vel delicti matronales. Tertij sunt qui se ipsos castrauerunt propter regnum cælorum, & qui cum possint esse viri, propter Christū eunuchi sunt. Istitis promittitur præmium: superioribus autem, quibus necessitas castimonia est, non voluntas, nihil omnino debetur. Hila. In vno enim eorum posuit naturam, scilicet in eo qui nascitur: in altero necessitatem, scilicet in eo qui factus est: in tertio voluntatem, qui scilicet, spe regni cælestis talis esse decreuit. Chryso. super Mat. Quod autem aliqui sic nascuntur hac ratione fit, sicut & nascuntur sex digitos habentes, aut quatuor. Sic enim Deus sicut ab initio constituit vnāquamque naturam, sic dimittit illa immutabiliter semper in suo ordine permanere, in obliuionem deduceretur coram hominibus operatio Dei. Ideo ergo interdum natura rerum conuertitur cōtra suam naturam, vt semper Deus naturę opifex in memoriam reducat. Hiero. Possumus & aliter dicere: Eunuchi sunt ex matris vtero, qui frigidioris naturę sunt, nec libidinem appetentes: & alij qui ab hominibus fiunt, quos & pharisæi faciunt: aut propter idolorum cultum emolluntur in feminas, vel persuasione heretica simulant castitatem, vt mentiantur religionis veritatem. Sed nullus eorum consequitur regnum cælorum, nisi qui se propter Christum castrauerit: vnde sequitur: *Qui potest capere capiat.* Vt vnusquisque consideret vires suas, verum possit virginalia & pudicitię implere præcepta. Per se enim castitas blanda est, & quemlibet ad se alliciens: sed considerandæ sunt vires, vt qui potest capere, capiat. Quę hortantis Domini vox est, & milites suos ad pudicitię præmium concitans: quasi qui potest pugnare, pugnet & superet, ac triumphet. Chryso. in ho. Cum autem dixit: *Qui se castrauerunt: non membrorum dicit abscissionem, sed malarum cogitationū interemptionē: maledictioni est enim obnoxius qui membrum abscidit.* Etenim quæ homicidarum sunt, talis præsumit. Et Manichæis qui detrahunt creaturis, tribuit occasionem: & eadem cum gentibus membra detruantibus, iniqua agit. Abscindere enim membra dæmoniacę temptationis est. Cum his autem quæ dicta sunt neque concupiscentia mansuetior ita sit, sed molestior. Aliunde enim habet fontes sperma quod in nobis est: & præcipue à proposito incontinenti, & mente negligente & si ipsa sobria fuerit, naturalium motuum nullum est nocumentum: nec ita abscisio membri comprimit tentationes, & tranquillitatem facit, & cogitationis frantum.

Bibl. Hom. tom. 4. N 2 S. HIE.

S. HIERONYMI PRESBYTERI in idem Euang. expositio.

De comment. in Matih.

Accesserunt ad Iesum, &c. De Galilea venerat ad Iudam: iecirco Phariseorum scribarumque factio interrogat eum: utrum liceat homini dimittere uxorem suam qualibet causa: ut quasi cornuto teneant eum syllogismo, & quodcumque responderit captioni pateat. Si dixerit dimittendas esse uxores qualibet ex causa, & ducendas alias: pudicitia predicator sibi videbitur docere contraria. Si autem responderit, non omnem ob causam debere dimitti: quasi sacrilegij reus tenebitur, & aduersus doctrinam Moysi, ac per Moysen, Dei, facere iudicabitur. Igitur dominus sic respondit temperat, ut decipulam eorum transeat, scripturam sanctam adducens in testimonium, & ad naturalem legem, primamque Dei sententiam secundo opponens, quae non voluntate Dei, sed peccantium necessitate concessa est. Non legis: quia qui Gen. 2. 24. fecit, &c. Hoc in exordio Genesis scriptum est. Dicendo autem masculum & feminam, ostendit secunda vitanda coniugia. Non enim ait, masculum & feminas, quod ex priorum repudio quarebatur: sed masculum & feminam, ut vnus coniugis consortia necerentur. Propter hoc, &c. Similiter ait adhærebit uxori suae, non uxoribus. Et erunt duo in carne vna. Praemium est nuptiarum, è duobus vnam carnem fieri. Castitas iuncta spiritui, vnus efficitur spiritus. Quod ergo Deus coniunxit homo non separet. Deus coniunxit, vnam faciendo carnem viri & feminae: hanc homo non potest separare, nisi forsitan solus Deus: homo separatur, quando propter desiderium secundae uxoris, primam dimittit. Deus separatur, qui & coniunxerat, quando ex consensu propter seruitutem Dei (ed quod tempus in arcto sit) sic habemus uxores, quasi non habentes. Quid ergo Moyses, &c. Aperiunt calumniam quam parauerant. Et certe dominus, non propriam sententiam protulerat, sed veteris historiae, & mandatorum Dei fuerat recordatus. Quoniam Moyses, &c. Quod dicit istiusmodi est: Nunquid potest Deus sibi esse contrarius, ut aliud ante iusserit, & sententiam suam nouo frangat imperio? Non ita sentiendum est: sed Moyses, cum videret propter desiderium secundarum coniugum (quae vel ditiores, vel iuniores, vel pulchriores essent) primas uxores interficere, aut malam vitam ducere, maluit indulgere discordiam, quam odia & homicidia perseverare. Similique considera, quod non dixit: Propter duritiam cordis vestri permisit vobis Deus, sed Moyses: ut iuxta Apostolum, consilium sit hominis, non imperium Dei. Quia quicumque dimiserit, &c. Sola fornicatio est, quae uxoris vincit affectum: imo cum illa, vnam carnem in aliam diuiserit, & se fornicatione separauerit à marito, non debet teneri, ne vitum quoque sub maledicto faciat, dicente scriptura: Qui adulteram tenet, stultus & impius est. Vbiunque est igitur fornicatio, & fornicationis suspicio, liberè vxor dimittitur. Et quia poterat accidere, ut aliquis calumniam faceret innocenti, & ob secundam copulam nuptiarum veteri impingeret: sic priorem dimittere iubetur uxorem, ut secundam prima viuente non habeat. Quod dicit, tale est: si non propter libidinem, sed propter iniuriam dimittis uxorem: quare expertus infelices priores

Gen. 2. 24.

Deut. 24.

Pro. 18.

* al. priori.

nuptias, nouarum te immitis periculo? Necnon quia poterat euenire, ut iuxta eadem legem, vxor quoque marito daret repudium, eadem cautela praecipitur, ne secundum accipiat virum. Et quia meretrix, & quae semel fuerat adultera, opprobrium non timebat: secundum accipiat virum: secundo praecipitur viro, quod si talem duxerit, sub adulterij sit crimine. Si ita est causa hominis, &c. Graue pondus vxorum est, si excepta fornicationis causa eas dimittere non licet. Quid enim si temulenta fuerit, si iracunda, si malis moribus, si luxuriosa, si vaga, sigulosa, si iurgatrix, si maledica, tenenda erit eiusmodi. Volumus, nolimus, sustinenda est. Cum enim effemus liberi, volutariè nos subiecimus seruituti. Videntes ergo Apostoli, graue vxorum iugum, proferunt motum animi sui, & dicunt: si ita est causa hominis cum vxore, non expedit nubere. Quibus ille dixit, Non omnes capiunt, &c. Nemo putet sub hoc verbo vel fatum, vel fortunam introduci, quod hi sint virgines, quibus à Deo datum sit, aut quos quidam ad hoc casus adduxerit: sed his datu est, qui petierunt, qui voluerunt, qui ut acciperent, laborauerunt. Omni enim petenti dabitur, & quaerens inueniet & pulsanti aperietur. Sunt enim Eunuchi, &c. Triplex genus est Eunuchorum, duorum carnalium, & tertij spiritualis. Alij sunt qui de matris vtero sic nascuntur. Alij quos vel captiuitas facit, vel delicta matronales. Tertij sunt qui seipsos castrauerunt, propter regnum caelorum, & qui cum possint esse viri, propter Christum Eunuchi futi: istis promittitur praemium, superioribus autem quibus castimonia necessitas non voluntas est, nihil omnino debetur. Possumus & aliter dicere. Eunuchij sunt ex matris vtero, qui frigidioris naturae sunt, nec libidinis appetentes. Et alij qui ab hominibus sunt: quos aut Philolophi faciunt, aut propter idolorum cultum emolliuntur in feminas, vel persuasione haeretica, simulat castitatem, ut mentiantur religionis veritatem, sed nullus eorum consequitur regnum caelorum, nisi se castrauerit propter Christum. Vnde subinfert: Qui potest capere capiat, &c. Ut vnusquisque consideret vires suas, vtrum possit virginalia, & pudicitia implere precepta. Per se enim castitas blanda est, & quemlibet ad se alliciens, sed considerandae sunt vires: ut qui potest capere capiat. Quasi hortantis vox domini est, & milites suos ad praemium concitantis. Qui potest capere capiat: qui potest pugnare pugnet, superet ac triumphet.

S. IO. CHRYSOSTOMI Episcopi Constantin. in superius Euang. Homil.

Accesserunt ad eum pharisei, tentantes eum, &c. Viro casto qualicumque vxor bona videretur, quia perfecta charitas vitia non sentit. Qui diligit vxorem, de soluendo matrimonio legem necessariam non habet, vbi autem de soluendo matrimonio lex requiritur, illic iam odiu demonstratur: vbi odium inuenitur, illic fornicatio esse cognoscitur. Quemadmodum si videas hominem assidue amicitias medicorum colentem, ex ipsa re statim intelligis, quia infirmus est: Sic & quum videas siue virum, siue mulierem dimittendis vxoribus aut viuis legem interrogantes, cognosce quia

Mat. 7.

Est scriptura in Matih. 23.

Castitatis gradus.

Gen. 1.

Dicitur masculus & feminae ex vno spiritu.

Quomodo etiam fratres dicuntur.

quia vir ille lasciuus est, & mulier illa meretrix est. Sic & Iudaei erant homines fornicarij & contaminati, qui habentes uxores, habere non videbantur: quia vxor illis non erat quasi iucunda possessio castitatis, sed quasi desertum aestui libidinis illic religata. Nam in matrimonio mox castitas delectat, libido autem quasi vinculo coniugij colligata torquetur. Et non sit nouum, quod dicimus quia castitas in matrimonio delectatur. Nam primus est gradus castitatis syncera virginitas, secundus autem, fidele coniugium. Ergo species secunda virginitatis, est matrimonij casta dilectio. Adierunt ergo Iesum tentantes. Ut videret si voluntatis eius amicus esset, an castitatis patronus: ut si quidem die eret, licet dimittere, laudaret eum: si autem non, contradicerent ei: & hoc est proprie tetare. Qui autem verè interrogat, quicquid audierit coquiescit. Si licet homini vxorem suam dimittere quacumque ex causa? O effrenata lasciuia. Sciebant quia nullam causam idoneam habebant circa dimittendas uxores, praeter solam turpitudinem, alias atque alias sibi iungebant: ideo timuerunt interrogare, ex quibus causis, ne seipsos infra angustias certaru causarum costringerent. Sed interrogauerunt, si ex omnibus causis licet scientes quia modu nescit libido: sed quanto amplius exercetur, tanto magis acceditur, non leuiter, nec infra terminos vnus coniugij capit libido. Ille respondens eis: Non legis, &c. Id est legis quidem, sed noluitis facere quod legis. Conscientia illorum ad testimoniū prouocat, ut ostendat eis quia ideo interrogat, non ut firmiter discat quod dubitant, sed ut excusabiliter faciat quod inexcusabiliter peccat. Masculum & feminam. Non masculu & multas feminas, ut vni masculo liceat plures feminas possidere: neque masculos & feminam, ut vni feminae liceat plures viros accipere: sed masculum & feminam, ut vna femina nullum masculum putet factum esse in secundo praeter vnum: ut vnus masculus nullam putet feminam esse factam in seculo, nisi vnam. Non enim duas aut tres costas detulit de latere viri, & duas aut tres fecit mulieres. Quum ergo secunda aut tertia vxor steterit ante faciem tuam, sicut tunc Gen. 1. Eua ante Adam, quomodo illis dicas. Hoc nunc os de ossibus meis? Nā etsi verè costa est illa mulier non tamen tua. Si ergo non dixeris non illam confirmas esse coniugem tuam: si autem dixeris, mentiris. Si ergo Deus ad hoc masculum & feminam ex vno creauit, ut sint vnū: quare ergo & de cetero vir & mulier non ex vno vtero nascuntur, sicut volatilia quaedam? Quia Deus quauis masculu & feminam quidem creauit propter necessitate filiorum generandorum, tamen semper castitatis fuit amator, & continentiae autor. Ideo illum typum non seruauit in hominibus, ut si quidem vult homo nubere secundum primam dispositionem creationis humanae, intelligat quid est vir & vxor. Si autem noluerit nubere, non habeat necessitatem nubendi propter coniunctionem naturae, ne forte videatur per suam continentiam alterum perdere, quem volebat esse in continentia: quomodo dicemus post coniunctum matrimonium, ne alter altero nolente separatur. Propter quod relinquet homo patrem suum, &c. Propter quid? Quia ex viro est vxor, & ex vna carne sunt ambo. Ergo nunc maior charitas debet esse inter fratres & sorores, quia isti quidem coniuges

ex eisdem parentibus exeunt, illi autem ex diuersis. Sed hoc magnum est nimis, quia fortior est Dei constitutio, quam virtus natura? Non enim praecipit Deus naturae subiecta sunt, sed natura praecipit obtemperat. Deinde fratres licet ex vno nascantur, tamen ideo nascuntur, ut diuersas vias petant. Vir autem & vxor licet ex diuersis nascantur, tamè ideo nascuntur, ut in vnum conueniant. Ergo hi, quauis sunt ex vno, tamen non ita sunt quasi ex vno: quia ad hoc creati sunt, ut non sint vnum. Illi autem quauis non sunt ex vno, tamè ita sunt quasi ex vno: quia ad hoc creati sunt, ut sint vnum. Vides ergo, quia non seipsum loquitur ordo naturae, sed ordinationem Dei ex teipso considera. Quod enim est in herbis, aut in arboribus humor, hoc est in hominibus amor. Sicut herbae ex humore nascuntur & crescunt, sic homines per amorem incipiunt & augentur. Humor quidem de radicibus ascendit in herbas, de herba autem non reuertitur in radices, sed sursum transmittitur in semen: Sic & charitas de parentibus ascendit in filios, de filiis autem non reuertitur ad parentes. Ideo parentes quidem filios diligunt, sed non sic diliguntur à filiis: quia sicut herba non deorsum, sed sursum ad semen transmittit humorem: sic & homo non ad parentes, sed ad procreandos filios transmittit affectum. Et erunt duo in carne vna. Sicut qui spiritualiter se diligunt, multorum animae quasi vna anima esse dicuntur, dicente scriptura: Omnium credentium erat cor vnum & anima vna. Sic & vir & vxor, qui carnaliter se diligunt, vna caro dicuntur. Dicitur illi: Quid ergo Moyses mandauit dare libellum repudij? Displicet peccatoribus doctrina iustitiae, grauis est fornicationibus interpretatio castitatis. Si contra rationem quidem respondere non possunt, veritati tamen credere non acquiescunt. Quid ergo? Conferunt se ad patrocinium viri sanctissimi Moysi, cuius personam verebantur omnes, & timebant ut doctrinam Christi, quam ratione vincere non poterant, per autoritatem validioris personae destruerent: ut dum Moyses irreprehensibilis reprehendi timetur, veritatis interpretatio taceatur: Sicut solent homines facere malam causam habentes, confugiunt ad potentes viros: ut si per iustitiam non possunt, vincant per personam. Tanquam si ita inuidiosè respondant: Quid ergo? Moyses praecipit in lege, qui fuit quasi visibilis lingua inuisibilis Dei, qui incorruptibilem gloriam corruptibilibus oculis vidit, & testimonium diuinitatis in vultum suscipiens portauit ad populum. Tu autem homo vilissimus fabri lignarij filius, quomodo destruis quod ille constituit? Si filius Dei es, sicut dicis, quare confundis tuum ministrum? Si homo es similis nostri, quomodo reprehendis tuum autorem? Si malum est, quare praecipit? si bonum est, quare destruis? Tunc ait Iesus: Moyses, inquit, propter duritiam cordis vestri, &c. Frequenter vobis Moyses propter duritiam vestram, iniustitiam quasi iustitiam praecipit, ut in eremo hostias offerre Deo. Et quomodo dicit Propheta, Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos. Sed quia patres vestri egressi erant de Aegypto corpore, tamen non animo: nam totam Aegyptum secum in moribus baiulabant: videns itaque Moyses propter dilectionem carnalem circa studia sacrificiorum eos esse inclinatos, si man-

Act. 4. Deut. 14.

Frequenter Moyses propter duritiam vestram quasi iustitiam praecipit. Amosa pastor medicamentum moribundis non curatur.

dasset eos recedere à sacrificiis, non fuerat audiendus. Quia annoſa paſſio medicamento momentaneo non curatur. Iuſſit eos ſacrificare quidem, ſed iam non da monibus, ſicut in Ægypto, ſed Deo viuo. Dimidium mali permittit, ne totum perderet bonum. Hac ratione permittit vos dare libellum repudij, quia melius iudicauit permitte-
 lente lege matrimonia ſolui, quàm odio compellente homicidium fieri. Permiſit vobis mala facere, ne faceretis peiora. Ergo hæc vobis permit-
 tendo non vobis iuſtitiam Dei demonſtrauit, ſed à peccato abſtulit culpam peccandi, vt quaſi ſecundum legem agentibus vobis, peccatum veſtrum non videatur eſſe peccatum. Vtputa, ſi quis habeat ſeruum, qui furatur, & inebriat ſe, conſiderans dominus, quia ſi vtrunque ſibi inſimul mandauerat obſeruare, nihil proficit: mandat illi quidem, vt bibat quantum vult, ſed publice bibat, vt hoc quidem diſcibit ſecum nouum bonum, vt paulatim quod obediſſe præceptis. Sic permiſſum eſt dari repudium, malum quidem, tamen licitum à creatione. Et Apoſtoli præcepit ſecundas adire nuptias propter incontinentiam hominum. Nam ſecundam quidem accipere, ſecundum præceptum Apoſtoli eſt: ſecundum autem veritatis rationem, verè fornicatio eſt, ſed dum permittente Deo publice & licenter committitur, ſit honeſta fornicatio. Propterea bene dixit, quia Moſes hoc permittit, nõ præcepit. Aliud eſt permittere, aliud eſt præcipere. Quod enim præcipimus, ſemper placet: quod autem permit-
 tumus, nolentes præcipimus: quia malam voluntatem hominum ad plenum prohibere non poſſumus. Amen dico vobis, quicumque dimiſerit vxorem ſuam, niſi fornicationis cauiſa, mæchatur. Omnis res per quas cauſas naſcitur, per ipſas abſoluitur. Matrimonium enim non facit coitus, ſed voluntas: & ideo illud non ſoluit ſeparatio corporis, ſed ſeparatio voluntatis. Ideo qui dimittit coniugem ſuam, & aliam non accipit, adhuc maritus eſt. Nam & ſi corpore iam ſeparatus, tamen adhuc voluntate coniunctus eſt. Quum ergo aliam acceperit, tunc plenè dimittit. Non ergo qui dimittit, mæchatur, ſed qui alteram ducit. Sicut autem crudelis eſt & iniquus, qui caſtam dimittit, ſic fatuus eſt & iniuſtus, qui retinet meretricè. Nam patronus turpitudinis eius eſt, qui crimen celat vxoris. Imitatores ergo debemus eſſe Dei, vt ſicut ille agit cum eccleſia, ſic nos agamus cum coniuge. Ille enim nunquam derelinquet populum, niſi ad gentilitatem vel ad hæreſim voluntariè tranſierit: alias autem peccantem, caſtigat quidem, tamen miſereri non ceſſat, dicente Prophe-
 ta: Si dereliquerint filij eius legem meam, viſitabo in virga iniuſticias eorum: miſericordiam autem meam non diſpergam ab eis. Sic & vir meretricem quidem dimittat: alias autem malè morderatam caſtiget, & teneat. Quomodo? Tribus modis. Primum docendo ſecundum Deum. Si autem contempſerit timorem Dei, improperando, vt vel homines erubefcat. Si nec pudorè ſentit frequenter cõfuſa, faciat illi quod præcepit Salomon: Cor durũ baculo percutere. Ergo primum admone, quia multum proficit doctrina iuſtitiz. Deinde confunde, quia frequenter & pudor frenum eſt vitiorum. Tertio iuſtum eſt, vt caſtigetur quaſi ancilla, quæ erubefcere neſcit vt libera. Aliter de Galilæa turbæ in myſterium gentium

ſecutæ ſunt dominum in fines Iudææ, ibique curatæ ſunt. Inſtè in fines tranſierunt Iudææ, nec enim potuiſſent curari, niſi relictis finibus ſuis in fines tranſiſſent Iudææ, ſicut ſcriptũ eſt in Eſaia: Et venient omnes gentes, & dicent: Venire, aſcendamus in montem domini, & in domum Dei Iacob, & annuntiabit nobis viam ſuam, & ambulabimus in ea. Et curatæ ſunt gentes in finibus Iudæorum ad confuſionem ipſorum, quia gentes quidem & in aliena ſecutæ ſunt Chriſtum: Iudæi autem in finibus ſuis conſtitutum tentauerunt & repulerunt, & in fornicationibus ſuis corporalibus fornicationem ſuam confeſſi ſunt ſpiritua-
 lem, dicentes: Si licet viro dimittere vxorem ſuam quacunque ex cauſa? Quia non poteſt animo eſſe caſtus, qui corpore eſt laſcivus: hoc eſt, non poteſt Deo eſſe fidelis, qui vxori ſuæ perfidus eſt: ſicut nec ex diuerſo conſcientiam ſeruat, qui Deo fidè non ſeruat, ſed altera alterius fornicationis eſt accuſatrix. Nam & ſi interim non præuaricatur laſcivus, tamen iam in eo ſtatu eſt, vt præuaricetur, ſi corruptio perſuaſionis acceſſerit. Et illi quidem ſecundum carnem interrogabant, quæ pati merebantur ſecũdũ ſpiritum: Si licet dimittere vxorem quacunque ex cauſa. Chriſtus autem reſpondit eis, quòd facere eos non decebat, dicens: Qui-
 cunque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob cauſam fornicationis, & aliam duxerit, mæchatur. Sicut enim vxorem quocunque modo contra voluntatem viri agentem, dignum eſt repellere: non autem eſt iuſtum quantum ad grauitatem viri, niſi ob cauſam fornicationis: Sic & eccleſia quocunque modo contra voluntatem egerit Chriſti, digna eſt abijci: nõ autem abijcitur propter longanimitatem Chriſti, niſi ſola cauſa tranſgreſſionis. Sicut enim ſi Chriſtus prius dimiſiſſet eccleſiam Iudæorum non eis ſubmiſtrans per ſcripturas notiſiam ſuæ diuinitatis, ipſe faciebat eam adulteram cum diis extraneis, quoniam natura ratio-
 nabilis & ſubdita Deo creata, ſine Deo nõ poteſt eſſe: ſic Chriſto ſemper eis ſcientiam ſuè diuinitatis ſubmiſtrante, quoniam ſynagoga ſpernens tranſibat ad idola, inexcufabilis adultera reperta eſt. Propter quod repulit Chriſtum, non repulit eam Chriſtus: non quacunque ex cauſa, ſed propter cauſam fornicationis ipſius: quia non ſolum relicto Chriſto diabolo ſe coniunxit, ſed etiam interfecit pro quo mori debuerat. Ab initio enim Deus genuit Chriſtum: deinde creauit hominem rationabilem, naturam angelorum & animarum, quaſi cõiugem & potentè ſuſcipere verbũ ipſius. Ideo clamat: Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Et multis quidem modis homo ſeparat, quod cõiunxit Deus. Quãdo enim quis audeat dicere, aut facere aliquid, per quod ſcandalizati homines recedant à Chriſto, homo ſeparat, quod Deus cõiunxit. Sed & ſi nullus alter hoc faciat, ipſe autem homo peccans à Deo recedat, repellens ſanctum eius à ſe, homo videtur ſeparaſſe quod Deus cõiunxit. Dicunt ei diſcipuli: Si ita eſt cauſa viri cum vxore, non expedit nubere. Audiẽtes cogitabant apud ſe: Mulier bona difficile inuenitur, proteſtate Salomone: In mille, virum bonum inuenies, in omnibus autem his mulierem non inuenies. Quid autem eſt aliud mulier, niſi amicitiz inimica, ineffu-
 gabilis pœna, neceſſarium malum, naturalis tenta-
 tio, deſiderabilis calamitas, domeſticũ periculum, delectabile detrimentum, mali natura, boni colore

Eſa. 2.

Laſcivus corpore nequit ſe caſtus mente

Conuenientia poſſibilis ſed volentibus & deſiderantibus

Matth. 7.

colore depiſta? Ergo ſi dimittere illam peccatum eſt, tenere autem verè tormentum eſt: neceſſe eſt, vt aut dimittentem adulterium alterum faciamus, aut tenẽtes quotidianas pugnas & amaritudines habeamus. Ideo reſponderunt: Si ita eſt viri cauſa cum vxore, non expedit nubere. Tunc dominus non dixit, quia expedit, ſed magis conſentit quia nõ expedit: ſed inſirmam carnem aſpiciens, dixit: Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. Non dixit, non omnes poſſunt, ſed, non omnes capiunt: id eſt, omnes quidem capere poſſunt, ſed non tamen omnes capere volunt. Palma propoſita eſt. Qui concupiſcit gloriam, non cogitat de labore. Nemo vinceret, ſi omnes perſeũli pugnæ timerent. Ex eo quòd quidam non poſſunt, & à propoſito continentiz cadunt non debemus circa virtutem caſtitalis fieri pigriores. Si enim quidam in pugna cadentes non exanimant cæteros, ſed dicunt illis ſic datum fuiſſe, rem non applicant pugnæ, ſed homini: quanto magis nos cadentium negligentiz imputare debemus, non difficultati virginitatis? Quod autem dicit: Quibus datum eſt, non hoc ſignificat, quoniam quibusdam datur, quibusdam non datur: ſed illud oſtèdit, quia niſi auxilium gratiz accipiamus, nihil ex nobis valeamus. Quoniam autem volentibus gratia nõ denegatur: in Euangelio dominus dicit: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit inuenit, & pulſanti aperietur. Debet autem voluntas præcedere, & ſic ſequitur gratia. Nam nec gratia ſine voluntate aliquid operatur, nec voluntas ſine gratia poteſt. Nam & terra non germinat, niſi pluuias ſuſceperit, nec pluuiæ fructificat ſine terra. Sunt eunuchi, quia ſic nati ſunt, &c. Tanquam ſi dicat aliquis: Quid dicis Domine? Si ex quacunque cauſa contigerit homini vxorem non habere, an continentiz habeat mercedem? Non ſemper. Sicut enim peccatum ſine voluntate opus non facit, ita iuſtitia ex opere non conſumatur, niſi voluntas ad fuerit. Multi enim corpore quidem caſtitati ſtudent, adulterium autem voluntate committunt. Niſi enim & voluntate ſola fornicatio conſumaretur, nunquam Dominus diceret: Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, mæchatus eſt eam in corde ſuo. Ergo voluntas ſine corpore frequenter peccat. Illa eſt glorioſa continentia, non quam tranſgredi non poteſt neceſſitas debilitatis corporis, ſed quam complectitur voluntas ſancti propoſiti. Ideo dicit: Sunt eunuchi, qui ſic naſcuntur ex vtero matris: ſunt eunuchi, qui ab hominibus fiunt: ſed illos tenet neceſſitas, hunc aut tertium coronat voluntas. Quod autem ſic naſcuntur, à creatione ſit, quomodo naſcuntur & ſex digitos habentes, aut quatuor, & ſimilia. Si enim Deus, ſicut ab initio conſtituit, vnamque que naturam ſic dimitteret, illam immutabiliter ſemper in ſuo ordine permanere, in obliuionem deduceretur coram hominibus operatio Dei. Nam æſtimaretur natura rerum ipſa ſe regere: vtputa conſtituit Deus, vt in hyeme frigora ſint, calor autem in æſtate, vt terra fructum proferat, vt pluuiæ deſcendant de cælo. Si hæc ſicut ab initio conſtituta ſunt, ita in ſuo ſtatu immutabiliter perfeuerarent, inueniretur Deus ab initio quidè conſtituiſſe, & de cætero omnem naturam in ſua poteſtate reliquiſſe, & per hoc fieret vt iam crea-

tura neceſſarium non haberet factorem. Ideo ergo natura rerum conuertitur contra naturam ſuam interdum, vt ſemper Deus naturarum opifex in memoriam reducat, & ſemper neceſſarius ſit factor ſuæ nature: & non ſolum ſemel, ſed quotidie opera ſua facere videatur. Propterea in euangelio de cæco qui ſic natus fuerat, Dominus dicit: Nequè hic peccauit, neque parentes eius, ſed vt manifeſtetur opera Dei. Non ſolum ſimpliciter intelligendum eſt, ſicut multi putant, vt cæco ſanato Dei potentia cognoscatur, id eſt, operans Deus. Alioqui omnibus inſirmatibus ſanatis Dei potentia cognoscitur: ſed ideo in illius perſona hoc dicit, quia contra regulam nature ſine oculis erat creatus, vt in tranſuerſione nature opus Dei intelligatur dum emendatur.

Joan. 7.

BEDAE VENERABILIS
 presbyteri in idem Euang.
 expoſitio.

Accesserunt ad Ieſum Phariſæi tentantes eum, &c. Haec expoſitio Interrogant ergo, vtrum liceat homini dimittere vxorem ſuam qualibet cauſa, vt quaſi cornuto eum teneant ſyllogiſmo, & quocunque reſponderit captioni pateat. Si dixerit dimittendam eſſe vxorem qualibet ex cauſa, & ducendas alias, pudicitiz prædicator ſibi docere contraria videbitur. Sin autem reſponderit non omnem ob cauſam debere dimitti, quaſi ſacrilegij reus tenebitur, & aduerſus doctrinam Moysi ac per confequens Dei facere. Igitur dominus ſic reſponſionem temperat vt decipulam tranſeat, ſcripturam ſanctam adducens in teſtimonium, & naturalem legem primamque Dei ſententiam ſecundo opponens, quæ non voluntate Dei ſed peccantium neceſſitate conceſſa eſt. Non legiſtis, &c. Quod dicit iſtiusmodi eſt. Nunquid poteſt Deus ſibi eſſe contrarius, vt aliud ante iuſſerit, & ſententiam ſuam nouo frangat imperio? Non ita ſentiendum eſt. Sed Moyses cum videret propter deſiderium ſecundarum coniugum quæ vel ditiores vel iuniores vel pulchriores eſſent, primas vxores inſuffici, aut malam vitam ducere, maluit indugere diſcordiam, quam odia & homicidia perfeuerare ac perpetrari. Simulque conſidera quod non dixit propter duritiam cordis veſtri permittit vobis Deus, ſed Moyses: vt iuxta Apoſtolum, conſilium ſit hominis, non imperium Dei. Ab initio autè, &c. Hoc in exordio Geneſeos ſcriptum eſt. Dicendo autem maſculum & fœminam, oſtendit ſecunda vitanda coniugia. Non enim ait maſculum & fœminas, quòd ex priore repudio quærebat, ſed maſculum & fœminam, vt vnus coniugis conſortio necerentur. Propter hoc rel. ho. pat. f. & mat. Similiter ait, Adheret ad vxorem ſuam: nõ ad vxores. Et erunt duo in carne vna, &c. Præmium eſt nuptiarũ è duabus vnam carnè fieri. Caſtitas iuncta ſpiritui vnus efficitur ſpiritus. Quod ergo Deus coniunxit homo non ſeparet. Quæ Deus coniunxit vnam faciendõ carnem viri & fœminæ, hæc homo non poteſt ſeparare, niſi forſitan ſolus Deus. Homo ſeparat, quãdo propter deſiderium ſecundæ vxoris primam dimittit. Deus ſeparat qui & coniunxerat, quando ex conſenſu propter ſeruitutem Dei, eò quod tempus in arcto ſit, ſic habemus vxores quaſi non habentes. Vna ergo ſolummo-

Gen. 1. & 2.

1. Tim. 5.

Pal. 88.

non ſentit. Eccl. 33.

* præſumit. Multis modis homo ſeparat quod Deus coniunxit.

* ſpiritum. Eccl. 37. Deſeripſit mulieris mela.

Quæ de eunuchis contra naturam conſumuntur aliqũdo ali- que eueniant.

do causa est carnalis, fornicatio, vna spiritalis, timor Dei, vt vxor dimittatur, sicut multi religionis causa fecisse leguntur. Nulla autem causa est Dei lege præscripta, vt viuente ea quæ relicta est alia ducatur.

THEOPHYL. EPISCOPI Bulgar. superioris Euangel. expositio.

ET accesserunt ad eum pharisæi, &c. O insipientiam opinabantur quæstionibus suis Christum se confuturos. Nam si dixisset licere quacunque de causa dimittere vxorem, potuissent illi dicere: Quomodo igitur dixisti, ne quis dimittat, nisi adulteram solam? Si autem dixisset, non licere dimittere vxorem, arguissent eum vt aduersarium Moysi: Ille enim iussit, vt dimitteretur odio habitata, & absque ardua & rationabili causa. Quid igitur, Christus? Ostendit opus & legislationem eis, qui nos à principio formauit esse monogamiam. Ab initio enim vnum coniunxit Deus vnitatemque ita non oportet vnum virum coniungi multis, neque mulierem vnam viris multis: sed eos sicut ab initio coniuncti fuerunt, manere, neque absque causa cohabitationem diuellere. Non dixit autem: Ego feci masculum & feminam: ne plus eos exasperet, sed is qui fecit, inde finit. Et quæ ita dicit maximæ curæ fuisse Deo, coniungi bonum. Vnde permisit etiam parentes dimitti, & vitis adhzrere. Quomodo autem in Genesi scriptum est, Adam dixit: Propterea deseret homo patrem suum, hic autem dicit Christus: Deus dixit, propterea deseret, ac cætera. Dicimus igitur, quod & id, quod Adam dixit, ex Deo dixit: atque ita sermo Adæ, Dei est. Igitur quia vna caro facti sunt, & propter coitum & naturalem amorem coherentes: sicut impium est suam carnem diuidere, ita & coniuges diuellere. Non dixit autem: Ne separet Moyses, ne turbaret illos, sed homo simpliciter ostendens quantum inter sit inter Deum coniungentem, & hominem soluentem. His auditis, nonne quiescere ac laudare dicta eius oportebat? nonne admirari tantam sapientiam, nonne stupescere? cum tantam consonantiam cum patre viderent; sed horum nihil faciunt, sed ceu pugnares & contentiosi. Dicunt illi: Cur igitur Moyses iussit dare libellum repudij, & amittere eam? &c. Quam vidissent pharisæi, quod Dominus ipso confutasset, coacti postea fuerunt in medium afferre Moysen contradicentem Christo, & dicunt: Quomodo igitur Moyses mandauit dare librum repudij, & dimittere? Igitur Dominus vertens omnem accusationem in illorum caput, pro Moyse respondet, ac dicit: Non contraria Deo Moyses constituit, sed ad vestram duritiam hoc pronunciauit, ne propter intemperantiam volentes aliis coniungi, occideret primas vxores. Nam quum essent inhumani, occidissent vxores, si coacti fuissent seruare illas: nunc autem librum diuortij iussit dari, his quia viris odio habebantur. Ego autem dico vobis (inquit) quod bonum est vxorem, quæ fornicata est eiicere. Si autem quis eiicere aliquam, quæ non est fornicata, auctor fit illi adulterij. Intelligite autem quod qui adhæret Domino vnum cum eo spiritus est, & coniugium est fidelis cum Christo. Omnes enim idem cor-

pus facti sumus cum eo, & ex parte mēbra Christi sumus. Non igitur rectè quis potest separari à coniugio tali, iuxta sermonem Pauli, dicentis: Quis nos separabit à dilectione Christi? Quæ igitur Deus coniunxit, neque homo, neque alia creatura, neque angeli, neque principatus, neque potestates (vt Paulus dicit) separare poterunt. Dicunt ei discipuli eius: Si ad istum modum habet causa hominis, &c. Turbantur discipuli, & dicunt: Si propterea coniuncti sunt, vt vnum sint, & indiuisa maneat, per omnem vitam, vt etiam si penitenda alioquin sit mulier, eam eiicere non liceat, non expedit matrimonium contrahere. Leuius fuerit, matrimonium non contrahere, sed pugnares & certare cum naturalibus concupiscentiis, quam sustinere malam mulierem. Causam enim hominis cum muliere, dicit perpetuam & inseparabilem vñionem: Nonnulli autem & sic intelligunt. Si sic est causa hominis, hoc est, si reprehensionem & culpam habiturus est vir, vt illegitimè eiiciens vxorem, non expedit matrimonium contrahere. At ille dixit illis: Non omnes capaces sunt huius dicti, &c. Postquam dixerunt Apostoli, melius esse non venire ad nuptias, dicit Dominus magnam esse virginitalis possessionem: at eam non ab hominibus rectè seruari, sed ab his duntaxat, quorum cooperatores sunt Deus. Nam hoc loco; Datum est, valet, Quibus cooperatores Deus. Illis autem datum est, qui perunt. Petite enim, inquit, & dabitur. Omnis enim (inquit) qui petit, accipit. Sunt enim eunuchi, qui de matris vtero sic nati sunt, &c. Paucorum est (inquit) virginitalis virtus. Sunt enim eunuchi ex vtero matris, hoc est, sunt quidam qui propter naturæ constitutionem: ad coitum non sunt idonei, qui & sipe vilitate casti sunt. Sunt & qui eunuchi fiunt ab hominibus. Qui autem seipso eunuchos faciunt propter regnum cælorum, non sunt hi, qui verenda sibi ipsi amputant (maledictum enim hoc) sed qui continentis sunt. Intelligite autem & sic. Est eunuchus à natura, qui propter naturalem complexionem non mouetur ad venerea: Ab hominibus autem eunuchus fit, qui ex humano præcepto carnalis concupiscentiæ incendiū excindit. Qui autem seipsum castrat, non ab alio, sed à seipso doctus est, & sua sponte ad continentiam inclinatur. Hic igitur & optimus est, qui non alteri, sed sibi ipsi dux fuit ad regnum cælorum. Volens autem sponte nos operari, virtutem, inquit, qui potest capere capiat, non enim cogit virginem esse, neque nuptias destruit, sed virginitalitatem præfert.

EVTHYMII ZIGABONI superioris Euang. expositio.

Accesserunt ad Iesum, &c. Rursus visis miraculis ac virtute illius, efferati fuerat: & quia facta eius reprehendere non poterant, accedunt tentantes, an in sermonibus eum possent comprehendere: quumque id sæpè fecissent, & vbiq; mirabiliter impostum ipsis fuisset silentium, impudens tamen ac improba erat eorum inuidia. Interrogant ergo si liceat homini diuortium facere cum vxore sua ex qualibet causa. Et consideram mihi astutiam: quia enim de hoc quæsitum in præcedentibus docuerat, quinto videlicet capite, dicens,

dicens, Quicumque repudauerit vxorem suam excepta causa fornicationis, facit eam adulteram esse, &c. putauerunt eum doctrinam illam obliuioni tradidisse. Ideo etiam non dicunt, Quare hoc docuisti: sed quasi de hoc nondum docuisset prauo more suo interrogant: vt si licere diceret, opponerent dicentes: Et quomodo in præcedentibus docuisti non licere? Si vero diceret non licere, opponerent ipsi legem. Quære autem prædicto quinto capite dicti illius enarrationem. Quicumque repudauerit vxorem suam excepta causa fornicationis, facit eam adulteram esse: ibique & legem facile discas & causam ob quam statutum erat. Quid ergo Christus qui horum altitatis ac dolos perfecte nouerat? At ille respondens dixit eis: Num legis quod quæ fecit ab initio, masculum & feminam fecit eos? Eos videlicet homines. Hoc autem verbum in libro Genesis scriptum est. Tu vero admirare Domini mansuetudinem: quomodo sciens quod eum tentarent, non dixit: Quid me tentatis? quod alibi dixit ad eos. Neque exasperatus est sicut alio loco: neque omnino arguit eos, vt suam ostendat lenitatem, & vt discipulos doceat iniurias leniter ferre. Non tamen semper exhibet lenitatem ne putent sceleris hæc illum latere, vt quæ restenaret malitiam. Et vide sapientiam. Interrogatus an liceret, non statim dixit non licere, ne daret eis occasionem contentionis ac tumultus, sed hoc alio modo aptè admodum astruit ab ipsa creatione quæ ab initio facta est. Quid ergo ait? Num legis quod qui fecit ab initio masculum & feminam fecit eos: hoc est vnum masculum vnamque feminam vt vnus vnam haberet. Nam si voluisset masculum hanc relinquere, rursusque hanc ducere, plures vitique formasset ab initio feminas: quia ergo plures non formauit, testat vt voluerit virum non repudiare vxorem suam. Et dixit: Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem, &c. Ostenso à creatione quod non liceat repudiare, ostendit hoc & à diuino iussu. Scire autem oportet, quod in libro Genesis apparet præsens verbum ipsius Adæ esse: prophetantis de vxore: sed Christus nunc docet quod hoc Dei fuerit præceptum, & non ipsius Adæ propheta vt apparet. Nihil tamen vetat idem dictum & ipsius Adæ fuisse prophetiam à Deo inductam, & rursus Dei præceptum dictum per Adam: vt id dixerit & Adam inductus à Deo, & rursus dixerit etiam Deus loquutus per Adam. Ait ergo. quod etiam dixerit creator: Propter hoc videlicet, quia formata est vxor de latere viri sui, (nam & hoc ante prædictum præceptum scriptum est) relinquet homo patrem suum & matrem, &c. Eruntque duo coniuncti in carnem vnam, siue corpus vnum propter coniunctionem vnitatis, siue coniunctiuam formam. Quia ergo vnum corpus hos esse iussit, non licet repudiare. Itaque iam non sunt duo sed vna caro. Postquam tentatoribus diuinum recitauit præceptum, interpretatur nunc quod post coniunctionem, vnum corpus fiant duo coniuges. Deinde suam quoque infert sententiam. Ait enim: Quod ergo Deus coniunxit homo ne separet. Ecce id subintulit quod non licet: blandè quidem modoque persuasibili vt diximus: ostendens præter naturam ac præter legem esse diuortium. Præter naturam quidem: nam vna caro diuiditur: præter legem verò: quum enim Deus vnà esse iusserit, di-

strahuntur. Dicunt ei: Quid ergo Moyses iussit dare libellum repudij ac dimittere eam? Quid, id est, quare vel quomodo. Libellum vero repudij dicunt scripturam repudiationis, quod etiam quinto capite diximus. At illis: Moyses quidem ad duritiam cordis vestri, &c. Causam in caput illorum conuertit, quod frequenter facere cõsuevit. Propter duritiam cordis vestri, inquit hoc permisit, iuxta diuersas causas eorum qui sibi nuptias oderant, neque illis reconciliabantur: Siquidem illas repudiare statuit, ne occiderentur. Cur autem libellus repudij daretur, manifestè diximus prædicto quinto capite. Ab initio autem non ita factum est. Nam si Deus id ab initio voluisset, nequaquam vnum formasset masculum vnamque feminam: neque iussisset duos esse in carnem vnam. Proinde dico vobis: quisquis repudauerit vxorem suam nisi ob stuprum, & aliam & duxerit, adulterium committit, &c. Siue non repudiata ab alio, siue repudiata m duxerit, adulterium committit. Hæc autem Marcus ait ad discipulos esse dicta. Primum namque ad Pharisæos dicta sunt, deinde etiam ad discipulos in domo seorsim. Dictum est autem & de his quinto capite, & ibi quære enarrationem. Solam vero eam iussit ejici, quæ stuprum siue adulterium commisisset, propter scetus confusionem, & propter dubitationem eius quod pariendum esset: quasi alia quæuis causa curari possit, hæc autè sola non recipiat curationem.

† Intelligi quoque potest sermo de virgine secundo dicta, hoc est post relictam vxorem.

Dicunt ei discipuli eius: Si ita se habet causa hominis cum vxore, &c. Nunc tandem intellexerunt præcepti grauitatem, tanquam rei quæ molestia afficiat. Siquidem graue admodum videbatur, difficilem præuamque tolerare mulierem, nec eam posse repudiare quæ fera sæuior est, ac molestior. Ideoque dicit: Si ita se habet causa hominis cum vxore: id est, si vnica causa est vel medium separans virum & vxorem, dico sanè fornicationem, non expedit venire ad nuptias. Ille autem dixit eis: Non omnes capaces sunt huius dicti. Non omnes suscipiunt hunc sermonem de non contrahendo matrimonio: non omnes ferunt. Magna enim res est cœlibatus: nec ab omnibus ferri potest. Sed quibus datum est. Solum datum est hoc donum à Deo: datum est autem his qui petierunt. Petite enim ait, & dabitur vobis: petentibus (inquam) nõ simpliciter, sed feruenter & perseueranter: & vt semel dicam, sicut oportet. Significatum est ergo virginitalitatem, Dei donum esse, datum his qui perunt vt oportet. Sunt enim eunuchi qui de matris vtero sic nati sunt, &c. Quia de cœlibatu incidit sermo, docet nunc de innuptis: & tria enumerat genera eunuchorum: quorum primum nullam sustinet calumniam: secundum autem vituperatur, tertium vero laudabile est: eorum videlicet qui seipso castrauerunt, vt regnum cælorum consequerentur: non nouacula ferrea excecantes genitalia, sed continentia insaniam concupiscentiæ amputantes: & amore virginitalis, coitus amorem emarcescere sinentes. Quotum enim naturam manus humana transformauit, ferrumque deprauauit, non tantum ob seruata virginitalitatem laudantur, quantum hi qui veluti libidinis accusati, vñionem susceperunt, quæ id etiam vincat, quod à ferro est auxilium.

† Gregor. Theol. Hi quidem natura inclinatur ad bonum. Quum autem dico naturam, non abicio voluntatem, sed vtrumque pono: & inclinationem ad id quod bonum est, & que ad opus bonum ducit naturam. Quibusdam verò à præceptoribus amputantur affectiones, quidam autem per seipfos illas amputant, ut qui præceptores non assequuti, seipfos docent que conueniunt: & radicem vitiorum excident, & membra prauitatis ex-

terminantes.

Qui potest capere capiat. Tandem vbi cœlibes laude dignes demonstrasset, & ita talem cœlibatum laudasset, ac eo modo latenter auditores ad virginitatem prouocasset: sciens id magnum esse, & à paucis deligi: relinquit rem in hominum voluntate. Qui potest inquit capere hoc, aut peruenire ad hoc, capiat.

IN FESTO S. MATHIÆ APOSTOLI.

Euang. Matth. 11. Respondens Iesus dixit: Confiteor tibi domine pater.

Explicabitur infra eodem Tomo in communi plurimorum Martyrum.

IN FESTO S. THOMÆ DE AQUINO ORDINIS PRÆDICATORVM.

Euang. Matth. 5. Vos estis sal terræ, &c.

Quare infra eodem Tomo in communi Doctorum.

IN FESTO S. GREGORII PAPAE ET CONFESSORIS. ECCLESIAEQUE DOCTORIS.

Euang. Matth. 5. Vos estis sal terræ, &c.

Vide in communi Doctorum eodem Tomo.

IN FESTO S. IOSEPH CONFESSORIS.

Euang. Matth. 1. Cùm esset desponsata mater Iesu Mariæ.

*Expòsitum est Euangelium hoc supra Tomo primo, in vigilia
Natiuitatis domini.*

IN

IN FESTO CATHEDRÆ S. PETRI QVA ANTHIOCHIAE PRIMUM SEDIT.

Euang. Matth. 16. Inuenies infra eodem Tomo in festo SS. Apostolorum Petri & Pauli.

S. AVGVST. EPISCOPI EIVSDEM IN EODEM FESTO, SERMO 2.

Hipponens. in eodem festo,

Sermo 1.

NOstis fratres charissimi beatissimum Petrum in saluatoris passione suis erroribus profecisse, & posteaquam negavit Dominum, fuisse apud Dominum meliorem. Fidelior enim factus est posteaquam fidem se perdidisse desceuit, atque ideo maiorem gratiam reperit quàm amisit. Tanquam bonus enim pastor tuendum gregem accepit, ut qui sibi antea infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum. Et quia ipse interrogationis tentatione negauerat, ceteros fidei stabilitate fundaret. Deniq; pro soliditate deuotionis Ecclesiarum petra dicitur, sicut ait Dominus, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, Petra enim dicitur, eo quòd primus nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagem molèmq; contineat. Petra ergo pro deuotione Petrus dicitur, & petra pro virtute Dominus nuncupatur, sicut ait Apostolus: Bibebant autem de spiritali sequente eos petra, petra autem erat Christus. Rectè consortium meretur nominis, qui consortium meretur & operis. In eadem domo enim Petrus fundamentum ponit, Petrus plantat, Dominus incrementat, Dominus irriguum subministrat. Petrus ergo tetationibus suis proficit, stertibus suis gaudet, periculis suis crescit. Hic nanque in mare dum super vndas temerarius viator ingreditur, nutat incessu, sed cõualefcit affectu. Periclitatur corpore sed deuotione non labitur. Mergitur pedibus, sed Christi dextera sustentatur. Sustentabat enim fides, quem vnda mergebat: & quem fluctuum procella turbabat, saluatoris dilectio cõfirmabat. Ambulabat enim in mari Petrus magis dilectione quàm pedibus. Non enim videbat vbi pedum vestigium figeret, videbat autem vbi figeret vestigium charitatis. In naui enim positus considerat dominum, & amore eius ductus descendit in mare. Non cogitat labentes aquas non fluente currentia, & dum Christum respicit, non respicit elementum, dum credit fide, etiam inter vndas solidum inuenit vestigium. Iactetur licet fluctibus mare, ventis pelagus conturbetur, non tamen turbabatur Petri semita quæ ducit ad dominum. Ambulat igitur super aquas Petrus, & sub pedibus eius mollis vnda non cedit. Legimus in veteri testamento filios Israel per mare rubrum siccis itineribus ambulasse, & ad securitatem gradientium ne laberentur, vnda iter solidatum: quanto hic melius, vbi ambulante Petro nec mutatur vnda, nec labitur, nec solidatur aqua nec refugit? Melius, inquam, vbi eadem vnda quæ fluctuat & sustentat, ibi idem gurges

Serm. 101. de sanctis.

Matth. 16.

1. Cor. 10.

1. Cor. 3.

Exod. 14.

Serm. 27. de Iacobi.

NSTITVTIO solennitatis hodiernæ à senioribus nostris cathedræ nomen accepit, ideo quòd primus Apostolorum Petrus hodie episcopatus cathedram suscepisse referatur. Rectè ergo Ecclesiæ natalem sedis illius colunt quam Apostolus pro Ecclesiæ salute suscepit, dicente domino: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Petrum itaque fundamentum Ecclesiæ Dominus nominauit, & ideo dignè fundamentum hoc Ecclesia colit, supra quòd ecclesiastici ædificij altitudo confurgit. Vnde conuenienter psalmus qui lectus est dicit: Exaltent eum in ecclesia plebis, & in cathedra seniorum laudent eum. Benedictus Deus qui exaltari in Ecclesia hoc præcepit, quia dignum est vt fundamentum hoc in Ecclesia honoretur per quòd ad cælum ascenditur. Quòd natalis ergo cathedræ hodie colitur, sacerdotale honoratur officium, sibi hoc ecclesiæ inuicem prestant, quia tantò necesse plus habet Ecclesia dignitatis, quanto sacerdotale officium plus honoris. Cùm solennitatem hanc Ecclesiis merito religiosa obseruatio introduxerit, miror cur apud quosdam infideles hodie tam perniciosus error increuerit, vt super tumulos defunctorum, cibos & vina conferat, quasi egressæ de corporibus animæ carnales cibos requirant. Epulas enim & refectiões caro tantum requirit, spiritus autem & anima his non indigent. Parare aliquis suis charis dicit quòd ipse deuorat, quòd præstat ventri, imputat pietati. Cessate ergo fratres ab hoc gentili infidelitatis errore. Animæ enim sanctæ quæ in hoc seculo, aut per vitæ innocentiam puræ sunt, aut poenitentia satisfactione purgantur, à saluatore nostro recipiuntur, & cum eo esse credendæ sunt, secundum Apostoli dictum, Cupio dissolui & esse cum Christo. Animæ ergo fratrum parentumque nostrorum minimè cibis carnalibus delectantur. Offendi his magis possunt quàm delectari, si cùm illæ in sacris sedibus sint, vos eas in terra esse credatis. Cessate ergo ab his erroribus, & sicut scriptum est, Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram: vt superstitiones fidei vestrae contrarias repudiantes, dum ea quæ Deo placita sunt faciatis, etiam vos cum Christo in æternum esse mereamini. Quòd ipse præstare dignetur, & cætera.

Matth. 16.

Philos.

Philos. 1.

Coloss. 3.

gurges qui mergit & famulatur. Illic ut portaretur per mare populus Israël meatum suum naturam perdidit, hic dum portatur in aquis Petrus, cursum suum fluentem non perdidit. Temerarius ergo viator Apostolus noui itineris viam carpit, modo curuati gurgitis molem ascendit, modo sub labentes sinus vnda descendit, & inter marinos fluctus ascensus illi itineris descensusque non deest. Sed vbi turbantibus ventis exagitantur procellæ, incipit timere quod credidit, statim ei gurges subrahitur, vnda subducitur. Mox enim deficiente fide defecit semita. Tunc exclamans ad Dominum Iesum saluum se fieri deprecatur. Quem apprehensa manu saluator liberat, & subiungit dicens: Modicæ fidei, quare dubitasti? Hoc est, cur tam modicæ fidei es, ut qui credendo in mare ambulare cœperas, non id perseverando

transires? scriptum est enim; Qui perseverauerit vsque in finem, hic saluus erit. Sed dum cunctatis & dubitas, iter quo ingressus fueras perdidisti. Cur, inquam, tam modicæ fidei es, ut non ea fide qua venire cœperas peruenires? Intellige ergo, quia in mare crudelitas te portabat, perfideia submergebat. Igitur sanctus Petrus dum fluctuat, dum mergitur, dum periclitatur, sic peruenit ad Dominum ostendens nobis quod non nisi per pericula properetur ad Christum. Multi enim diaboli fluctus sunt in hoc mundo, tentationum multa naufragia, quibus ita liberari possumus, si clamantibus manum suam saluator extendit. Nos ergo clamare ad Dominum non cessemus, ille auxilium solitum non negabit, Iesus dominus noster qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat in secula seculorum, Amen.

IN FESTO S. BENEDICTI ABBATIS.

Euang. Matth. 19. Ecce nos reliquimus omnia.

Expositionem vide in communi Confessorum Abbatum eodem Tomo.

S. BERNARDI ABBATIS
Claravallensis de S. Benedicto abbate, Sermo.

QUONVENIENTIBVS vobis in vno ad audiendum verbum salutis, magnus mihi timor fratres mei ne quis forte minus dignè illud recipiat, & non sicut recipiendum est verbum Dei, Scio enim terram quæ sapiens superuenientem in se recipit imbrem, si fructum non fecerit, reprobam fore, & proximam maledicto. Et ego utique si possem benedictiones illi dare mallet, & non maledictiones. Imò verò ipsam benedictionem cœlestis patris vestri, non meam (quam tamen ipso quidem dignante accipitis per os meum) opto vobis benedictionem manere semper, nec in maledictionem posse mutari. Celebramus hodie magistri nostri gloriosi Benedicti natalem: pro eo vobis & de eo solènis ex more sermo debetur. Cuius dulcissimum nomen, cum omni vobis iucunditate amplectendum est, & honorandum, quoniam ipse dux vester, ipse magister, & legifer vester est. Delector quidem & ego in ipsius memoria, licet non meo sine rubore beati huius patris nomen audeam memorari. Est enim mihi de ipsius imitatione vobiscum seculi abrenunciatio, & monasticæ professionis disciplina, sed singulariter sine vobis cum eo participo nomē abbatis. Abbas fuit, & ego. O abbas & abbas. Nomen vnum, sed in altero sola magni nominis vmbra. Ministerium vnum, sed heu me quam dissimiles ministri, quantum ministratio ipsa dissimilis! Væ mihi si tã

longè à te fuero ô beate Benedicte in futuro, quam à tua vestigiis sanctitatis longè esse reperi in presenti. Sed non mihi hæc apud vos perorare necesse est: scio quoddam scientibus me loquor: tantum peto, ut pudorem hunc & hunc timorem meum fraterna cōpassione leuetis. Quoniam tamen omnino dispensatio mihi credita est, etsi nō habeo apud me quod vobis apponam quæram à beato Benedicto tres panes quibus vos pascam. Reficiat vos sanctitas eius, iustitia eius, pietas eius. Recolite dilectissimi, quod non omnes qui in processione Domini fuerunt, sua illi prostrauerunt vestimenta. In illa, inquam, processione quam annuente Domino in proximo sumus celebraturi, quando venienti Domino ad passionem, & sedenti super asellum populi occurrerunt, non omnes vestimenta sua prosternebant in via, sed cædebant aliqui ramos de arboribus. Non erat hoc magnum: quod gratis acceperant, gratis dabant. Verū tamen ne ipsi quidem penitus ociosi fuerunt, sed nec à processione leguntur exclusi. Fratres mei, pium Christi iumentum, qui cum propheta dicere potestis, Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum: vos quibus insidet Christus, quoniam anima iusti sedes est sapietia, & Apostolus prædicat Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam: si non habeo vestes quas pedibus vestris prosternam, tentabo vel ramos cædere de arboribus, ut tã processioni vel parum aliquid non desit ministerij mei. Arbor fuit beatus Benedictus grandis atque fructifera, tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum. Vbi sunt decursus aquarum? Profectò in vallibus, quia inter mediū montium

tiū pertransibunt aquæ. Quis enim non videat etiam torrètes montium ardua declinare, & mediam ad humilitatem semper diuertere vallis? Sic profectò sic Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam. Securus hic fige pedem quicumque iumentum Christi: super hunc ramum innitere: semitam vallis incede. Nimirum in monte sibi sedem constituit serpens antiquus, mordens vngulas equi, ut cadat ascensor eius retrò, propterea vallem magis elige ad ambulandum, vallem elige ad plantandum. Neque enim vel in serendis arboribus montana solemus eligere, quod frequenter arida sunt & petrosa. In vallibus pinguedo est, ibi proficiunt plantæ, ibi plena spica, ibi censesimus oritur fructus, iuxta illud: Et vallis abundabit frumento. Audis quia vbiq; vallis laudatur, vbiq; humilitas prædicatur. Ibi plantare vbi decursus aquarum, quia ibi copia gratiæ spiritalis: & aquæ quæ super cœlos sunt, laudant nomen domini, id est cœlestes benedictiones faciunt ut lauderetur. Stemus in hac charissimi, & plantati stemus, ut non arescamus, non moueamur quocumque statu, sicut scriptum est: Si Spiritus habentis potestatem super te irruerit, locum tuum ne deferas. Nulla enim tentatio vobis præualebit si non in magnis & mirabilibus super vos ambuletis, sed permanetis radicibus firmis in humilitate radicati atque fundati. Sic fuit plantatus secus decursus aquarum sanctus iste confessor Domini, quoniam fructum suum dedit in tempore suo. Sunt enim qui fructum non faciunt: sunt qui faciunt, sed non suum: sunt qui faciunt suum, sed non in tempore suo. Sunt, inquam, arbores infructuosæ, ut quercus & vlmus, & sylvestres aliæ arbores: sed huiusmodi nemo plantat in horto suo, quia non faciunt fructum: & si quæ faciunt, non humano esui aptus est, sed porcino. Tales sunt filij huius seculi: ageres in comestationibus & ebrietatibus, in crapula & voracitate, in cubilibus & impudicitis. Hæc nanq; porcorum cibis sunt, quos Iudeus verus prohibetur comedere, quia Christianus huius non debet adhærere. Sicut enim caro porcina cum comeditur, nostræ adhæret carni, ut iam sit vna caro: sic transgressor præcepti dominici spurcos sibi sociat spiritus, & adhærere eis vni cum eis efficitur dæmō. Nam & idcirco in sacrificiis prohibetur animal illud offerri, quod spurcos spiritus immundosque designet: qui relicta omni munditia, solis sibi spurcitiis complacentes, vitiorum & criminum semper cœno delectantur inuolui. Vnde & in Evangelio, legio illa maledicta dum eiiceretur ab homine, tanquam simile sibi animal porcos postular, nec negatur. His fructum ferunt arbores infructuosæ, ad quarum radices securis posita iam videtur. Arbores autem quæ fructum faciunt, sed non suum, hypocritæ sunt, cum Simone Cyrenæo crucem portantes non suam: qui religiosa intentione carentes, angariantur: & quæ non amant, amore gloriæ quam desiderant, facere compelluntur. Nam in eo quod dicitur, in tempore suo, arguuntur quidam ante tempus fructificare volentes. Nōne enim & arboribus nostris citius quam oporteat pullulantibus, timemus omnino floribus intemptiuis? Sic sunt aliqui quorum fructus quia nimis properè, minus prosperè oriuntur. Hi sunt qui in initio conversionis suæ aliis fructificare continuò velle præsumunt, con-

traque legis decreta arare in primogenito bouis, & ouis primogenita tondere festinantes. Vultis nosse quam sollicitè id vitauerit sanctus iste magister noster? Et huc ramum vobis appono: quoniam tribus annis soli Deo notus, hominibus mansit incognitus. Fructum quidem multum tulit, ipsi cernitis, sed in tempore suo. Neque enim credebat tempus esse fructificandi, quando tanta carnis tentatione grauatus est, ut penè cederet, penè discederet. Ego enim nec istum quidem ramum præteribo, quoniam etsi hirsutus quodammodo spinarum aculeis, quibus seipsum Domini benedictus iniecit, tamè vtilis est omnino: vtilis iumeto domini propter foueas tentationum, ne in eas incidat consentiendo, sed magis resistat & viriliter agat, sustineatque domini ne desperet. Hic ergo fige pedem Christi iumentum, & disce quantumcumq; acerbam tentatio sæniat, non cedere, nec credere propterea derelictum te esse à Domino, sed memineris scriptum esse: Inuocame in die tribulationis, eruat te, & honorificabis me. Ergo ut dicere cœperam, non credebat Benedictus tunc esse fructificandi tempus, quando adhuc tantis tentationibus vrgebatur: sed venit tempus, & in tempore suo fructum dedit. De fructu eius sunt illa tria quæ superius tetigi: sanctitas eius, iustitia eius, pietas eius. Sanctitatem miracula probant, doctrina pietatem, vita iustitiam. Vides ô iumentum Christi ramos folijs virentes, vernantes floribus, onustos fructu? Super istos innitere, ut gressus rectos facias pedibus tuis. Sed quomodo tibi appono eius miracula? Nunquid ut miracula facere velis? Nequaquam, sed ut miraculis eius innitaris: videlicet ut confidas & gaudeas quod sub tali positus es pastore: quod tantum meruisti habere patronum. Omnino enim valde potens est in cœlis, qui tam magnus & potens extitit in terris, secundum magnitudinem gratiæ, magnitudine gloriæ exaltatus. Nam & iuxta radicem quætitatè rami prodire noscuntur: & quot radicibus arbor innititur, tot ramis, sicut aiunt, decoratur. Sic ergo licet nō habeamus nostram, consolatio magna nobis esse debet patroni nostri miracula. Doctrina verò instruit nos, & dirigit gressus nostros in viam pacis. Porro vitæ iustitia omnino roborat, & animat nos: ut tanto magis accendamus ad agenda quæ docuit, quanto certi sumus eum non alia docuisse quam fecerit. Sermo quidem viuus & efficax, exemplum operis est: plurimum faciens suadibile quod dicitur, dum monstrat factibile quod suadetur. In hunc ergo modum & sanctitas confortat, pietas informat, iustitia confirmat. Quantæ enim pietatis fuit, quod non solum presentibus profuit, sed & pro futuris sollicitus fuit? Non solum his qui tunc erant, fructum tulit hæc arbor, sed utique hodie fructus eius & crescit & manet. Dilectus planè Deo & hominibus: cuius non solum presentia in benedictione fuit, sed etiam in benedictione est. Nam & vsque hodie in triplicem amoris dominici confessionem, triplici hoc fructu pascit domini gregem. Pascit vita, pascit doctrina, pascit intercessione. Per quem incessanter adiuti, fructificate & vos charissimi: quoniam in hoc positi estis, ut eatis & fructum afferatis. Vnde eatis: Vtique à vobis ipsis: sicut scriptum est, A voluptatibus vris

Math. 13. auertere. Nam & de Domino legimus. Quia exiit seminare semen suum. Ecce & hic habemus semē suum, sicut & prius fructum suum. Imitemur & hunc fratres, quoniam ad hoc venit, ut formam nobis traderet, & viam demonstraret. Fortassis & ipse Dominus arbor est, & debemus ab eo quocumque ramos accipere quos nostris pedibus apponamus: imò non fortasse, sed magis verè arbor est ipse & planta cœlestis, sed in terris plantata, sicut **Psalm. 84.** scriptum est: Veritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit. Ab eo igitur hūc ramū vobis appono, ut sicut seipsum exinanivit, hoc ipsum sentiat in vobis: nisi quod nō tam ego appono quā **Philipp. 2.** Apostolus, apud quem legitis: Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu: qui quum in forma Dei esset, nō rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo. Et vos fratres charissimi exinanite vos, humiliare vos, seminate vos **Ioan. 12.** perditē vos. Seminate corpus animale, & refurgat corpus spirituale. Perditē animas vestras, & in vitam æternam seruabitur eas. Vultis nosse quomodo id fecerit Apostolus ipse qui docuit; Siue, inquit, mente excedimus, Deo: siue sobrius sumus, vobis. Quid ergo tibi? Ego, inquit, factus sum tāquam vas perditum. Bene seipsum perdit, qui nihil vnquam pro se facit, sed omnis eius intentio **Gal. 6.** & omne desiderium tendit ad Dei placitum, & utilitatem fratrum suorum. Infelix enim qui seminat in carne, quia de carne metet corruptionē. **Esa. 32.** Alibi vero scriptum est, Beati qui seminant super omnes aquas. Sed quomodo super omnes aquas? **Psalm. 148.** Fortè & super aquas de quibus legitur: Et aquæ quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini quæ sunt virtutes angelicæ, & cœlestes populi. Ita plantæ quoniam speculū facti sumus & angelis & hominibus. Seminemus igitur hominibus exemplum bonum per aperta opera: seminemus Angelis gaudium magnū per occulta suspiria, & cœtera huiusmodi quæ solis eis sunt nota. Gaudium enim est angelis Dei super vno peccatore penitentiam agente. Hinc dicebat Apostolus: Prouidentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Coram Deo dixit, coram eis qui vultui Dei assistunt. Ipsi enim maximè placeat, quum vos vident occultè orantes, aut ruminantes psalmum aliquem, aut tale aliquid facientes. Sic seminate & vos, sic fructificate charissimi. Seminate & vos, quia tam multi ante vos seminauerunt, fructificate: quia vobis seminauerunt. O genus Adam, quàm multi seminauerunt in te, & quàm preciosum semen: quàm malè peribis, & quàm merito, si perierit in te tātum semē simul & seminantiū labor. Cui perditioni traderis ab agricolā, si in te perierit hæc vniuersa. Seminavit in terra nostra tota trinitas, seminauerunt Angeli pariter & Apostoli, seminauerunt martyres, & confessores, & virgines. Seminavit & filius ipse enim est qui exiit seminare semē suum. Pater enim non exiit, sed Filius à patre processit & venit in mundum: ut qui prius erat cogitatio pacis in corde patris, fieret & ipse pax nostra in vero matris. Seminavit & Spiritus Sanctus, quia & ipse venit, & apparuerunt discipulis dispersitæ linguæ tanquā ignis. Ita tota Trinitas seminavit; Pater scilicet panē de cœlo, filius veritatem, Spiritus Sanctus charitatem. Angeli quoque seminaverunt, quando cadentibus aliis ipsi steterunt. Dixit enim Lucifer ille, (sed non iā lucifer, sed tenebri- **Esa. 14. Exech. 10. Heb. 11.** fer & vesperus) Sedebo in monte testamētī, similis ero altissimo. O impudēs, o impudēs. Milia milium ministrat ei, & decies cœna milia assistunt, & tu sedebis? Cherubim, ait Propheta, stabāt, & nō sedebāt. Quid laborasti, ut iā sedes? Omnes administratorij sunt spiritus, missi in ministeriū propter eos qui hereditatē capiunt salutis, & tu sedebis: Quid seminasti ut iam metas? Non est tuum, non est tuum hoc, sed quibus paratum est à Patre. Quid eis iniudes? Profectō ipsi sedebunt, ipsi inquam vermiculi terræ iudicantes sedebunt, & tu non stabis, sed iudicantes astabis. Nescitis, ait Apostolus, quia & Angelos iudicabimus? Ipsi utique ibant, & flebant, mittentes semina sua, venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. Duo manipuli sunt quos queris, honoris scilicet & quietis. Sessionem affectas & altitudinem, sed non sic, non sic: nō colliges, quia non seminasti qui seminauerit laborem & vilitatem, metet honorem pariter & quietem. Pro confusione enim sua duplici & labore, in terra sua duplicia possidebunt. Vnde & dicebat quidam: vide humilitatem meam & laborem meum. Hodie audistis in Evangelio promittentē dominum, & dicentem discipulis: sedebitis super sedes iudicantes duodecim tribus Israel. Ecce quies sessionis, & honor iudicij: Nam & dominus ad hæc noluit peruenire, nisi per humilitatem & laborem. Vnde & morte turpissima cōdemnatus est, interrogatus tormentis, & opprobriis saturatus: utique ut inimicus induatur confusione, ipse pariter & omnes qui imitantur eum, & prætergrediuntur viam. Ipse est o inique, ipse est qui sessurus est in sede maiestatis suæ, similis altissimo, & coalitissimus ei. Hoc utique cogitauerunt Angeli sancti, qui cadente maligno, apostasiz illius nō conenserunt: nobis relinquentes exemplam, ut quem admodum ipsi elegerunt ministrare, sic & nos faciamus. Nam etiam qui laborem fugiunt, honorem captant, illum se nouerint imitari, qui sessionem altitudinemque quæsiuit: etsi non satis terret eos illius culpa, terreat vel vindicta. Omnia enim in contrarium deueniunt, ut formatus sit ad illudendum ei, & ignis æternus præparatus est illi. Ad hæc vitanda, prudentiam nobis seminauerunt Angeli, qui prius eam, aliis cadentibus tenuerunt. Sed & Apostoli hanc ipsam seminauerunt nobis, quādo recedentibus his qui sapientiam huius mundi sequebantur (quæ stultitia est apud Deum) & prudentiam carnis, quæ mortem operatur, & inimica est Deo: ipsi domino adhererunt. Scandalizati enim illi audientes, de sacramento carnis & sanguinis, vltra non ibant cum eo: discipuli vero interrogati, an & ipsi vellent abire responderunt: Ad quem ibimus verba vitæ æternæ habes. Necesse habemus fratres, hanc prudentiam imitari: quia multi adhuc ambulat cum Iesu, donec veniat ad edendam eius carnem, & bibendum sanguinem illius, ad communicandum, scilicet passionibus eius. Hoc enim & verbum illud, & ipsum sacramentum significat: ex tunc autem & scandalizantur, & abeunt retrò, dicentes: Durus est hic sermo. Nos cum Apostolis prudentes simus, & dicamus: domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. Non discedimus à te viuificabis nos. Non in solo pane viuunt homo, sed

in omni verbo quod procedit de ore Dei. Non solus mundus habet delectationem; sed multo maior est in verbis tuis. Vnde Propheta ait: quā dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Ad quem igitur eamus. Verba vitæ æternæ habes domine, & ea quæ sunt super omnia quæ mundus habere potest. Non solum ipsa vita, sed & promissio vitæ æternæ, & expectatio iustorum, lætitia est, & tanta lætitia, ut omne quod concupiscitur, ei non valeat comparari. Hanc igitur prudentiam nobis Apostoli sancti seminauerunt, Martyres vero fortitudinem manifestum est seminasse. Porro verò confessores seminauerunt iustitiam, quā in omni vita sua secuti sunt. Hoc enim interest inter martyres & confessores, quòd inter Petrum omnia relinquentem, & Abraham substantiam mundi, in bonos vsus expendentem. Sic enim illi consummati, in breui expleuerunt tempora multa: isti verò longa & multimoda traxere martyria. Virgines sanctæ planum est quia temperantiam seminauerunt, quæ sic libidinem calcauerunt.

GVERRICI ABBATIS

Igniacensis in solemnitate B. Benedicti, Sermo 1.

Encl. 14. **B**eatus vir qui in sapientia morabitur, & qui in iustitia meditabitur, & in sensu cogitabit circumspectionem Dei. Quā congruè verba hæc in laudem beati Benedicti cantata sunt, facile quibus vestrum intelligit, cui tamen vita & doctrina ipsius non ignota sit. Quā commodè vero ad vitæ nostræ doctrinam trahi possint, ipsa per se verborum facies ostendit, quæ scilicet illa quibus nihil est vtilius in vita, sapientiam, iustitiam, timorem Dei, cum præmio etiā beatitudinis commendat. Beatus, inquit vir, qui in sapientia morabitur. Prorsus hæc est beatitudo, hæc sapientia, si moreris in sapientia, ut perseveranter eam teneas: non enim statim qui inuenerit, sed qui tenuerit eam beatus. Dicit quidem scriptura: Beatus qui inuenit sapientiam: sed non ibi quieuit, immò addidit, & qui affluit prudentia, ne videlicet solum inuenisse, statim putaretur ab beatitudinem sufficere, nisi cum inueneris cum ea & in ea demoreris, & contubernio atque conuictu ipsius delecteris, nec discedas a magisterio eius donec meditando iustitiam, cogitando circumspectionem Dei, affluere prudentia possis. Nam & Salomō sapientiam inuenit, sed quia prudentia minus affluxit, nec satis prudēt sibi circumspexit, dum videlicet non cautè sibi prouidit à mulieribus alienis, non modo sapientiam perdidit, sed vsque ad vltimam idololatriæ insipientiam proruit. Sapientes quoque huius mundi, qui inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspexerunt, sapientiam inuenisse visi sunt. Sed quia nec ipsi prudentia affluerunt, & cū cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, stulti & ipsi facti sunt, & obscuratum est insipientis cor eorum vsque ad reprobum sensum, & ignominiam turpitudinum. Alios itaque sicut istorum exemplo liquet, repellit à sapientia quam inueniant superbia cordis: alios sicut in Salomone patet, abstrahit illecebra carnis. Alij autem leuitate & inconstantia mentis leui perturbatione offensi

eam relinquunt, qui scilicet ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quare autem recedunt? Quia radices non habent, quibus teneantur. Quomodo autem radicari poterunt, nisi morentur? Quæ vnquam planta radicatur, nisi loco cui affixa fuerit immoretur? Sic iustus plantatus in domo domini, nec radicari, nec fundari in charitate poterit, nisi mora & stabilitate loci. Si autem radicatus non fuerit, nec florere, nec fructum qui maneat afferre poterit: & si florere visus fuerit alicuius spei initio, dicetur de illo: Ante messem totus effloruit, & immatura perfectio germinauit. Et secundum alium prophetam, si fecerit fructum: alieni comedent eum. Vis autem scire quā sit necessaria stabilitas loci, ut in sapientia moreris: ut radicari & fructificari possis mora temporis? Interroga patrem tuum beatum Benedictum, & annuntiabit tibi, quia claustrum monasterij, & stabilitas in congregatione locus idoneus sit ad ferendum omnium fere fructus virtutum, quarum longum ibidem texit cathalogum. Quid enim de instabili Samolone ait: Sicut auis transiigras de nido suo, sic vir qui relinquit locum suum? Inuenerat turtur nidum ubi poneret pullos suos, ceperat eum calefacere & ab eo caleferi, venerant vsque ad partum pulli, & ecce auolat, opusque cœptum imperfectum relinquit. Quare, vnde, vel quò auolet ipse viderit, vel quando tot dispendia, quæ interim patitur compensabit, vel qua ratione primam fidem irritam factam excusabit? Ego enim nō putarem esse consilij pro spe incerta certa subire dispendia, & si profectus quorundam me iubeat interim à præcipatione cohære sententiam. Enimvero multum dissimilis est causa eorum qui amore sapientiz inquieti sunt, & eorum de quibus loqui cœperam, qui leui & friuola permoti causa à sapientia resiliunt. Sicut enim per patientiam disciplinis sapientiz quis immoratur, ut discat sapientiam; sic qui facile perdunt sustentiam, non demorantur, ut scriptum est, projicere illā. Quid autem eos offendet, præmisit scriptura cum ait: Quasi lapidis virtus, probatio erit in illis. Offenderunt in lapidem offensionis, & Petram scandalizati, cuius probata virtus corripiebat, & erudiebat incipientes probabatque mentes, cū ipsi virtutem sapientiz duritiam lapidis interpretarentur, duraque omnia disciplinam, vultum, sermonem causarentur. Durus est inquit hic sermo. Esto. Sermo durus est, nunquid nō verus est? Lapis durus est, nunquid non preciosus est? Quare autem veritas dura est tibi, nisi propter duritiam cordis tui. Si cor tibi pietate mollesceret, plus tibi soliditas veritatis quā vanitas mendaciz, vel oleum adulationis placeret. Durus est aiebant hic sermo, quia quasi lapidis virtus erat illis probatio sapientiz, adeoque non sunt demorati eam proicere, & retrò abire. Nec ob aliud preciosum & electum à Deo lapidem reprobaueunt, nisi quia durum putauerunt. Et erat quidem Petra Christus, sed virtute non duritia. Erat Petra, sed quæ conuertere possit, immo & cōuersa est in stagna, vel fontes aquarum, ubi mollia & humilia quibus influet inuenit corda fidelium. Nam & isti qui tam cito offensi quadā specie duritiz retrò abierunt, si permansissent cum Apostolis, bibissent forsità & ipsi cum eis de consequenti eos Petra, bibissent flumina aquæ vitæ de Petra percussa in cruce fluentis lac- **Luc. 8. 1. Cor. 9. 2. Cor. 7. 2. Psal. 83. Psal. 117. Psal. 137. Psal. 143. Psal. 147. Psal. 148. Psal. 149. Psal. 150. Psal. 151. Psal. 152. Psal. 153. Psal. 154. Psal. 155. Psal. 156. Psal. 157. Psal. 158. Psal. 159. Psal. 160. Psal. 161. Psal. 162. Psal. 163. Psal. 164. Psal. 165. Psal. 166. Psal. 167. Psal. 168. Psal. 169. Psal. 170. Psal. 171. Psal. 172. Psal. 173. Psal. 174. Psal. 175. Psal. 176. Psal. 177. Psal. 178. Psal. 179. Psal. 180. Psal. 181. Psal. 182. Psal. 183. Psal. 184. Psal. 185. Psal. 186. Psal. 187. Psal. 188. Psal. 189. Psal. 190. Psal. 191. Psal. 192. Psal. 193. Psal. 194. Psal. 195. Psal. 196. Psal. 197. Psal. 198. Psal. 199. Psal. 200.**

giffimè: ita vt hodie bibat populus & iumenta, immo fuxiffent etiam mel de petra, oleumque de saxo duriffimo. Profus tu beatus es Symō bario: tibi iam reuelabat pater pietatem myfterij latentem, vt videbatur sub duritia fermonis, qui interrogatis duodecim an & ipfi vellent abire, conftanter refpondisti. Domine verba vitæ æternæ habes, ad quem ibimus? Plane beatus qui cum fapientia morari, & cum domesticis eius ad mēfam ipfius pane interim facramenti nutrirī delegisti, donec de fide proficentem ad intellectum pane vitæ & intellectus te cibaret, & aqua fapientie falutaris potaret. Beati & vos fratres mei qui in disciplinam fapientie, & Christianæ scolarum philofophiæ nomina dedisti, fed si perfeueranter in fapientia moremini, vt cū durior sermo ipfius vifus fuerit, duriora, fcilicet præcipientis, aut durius corripentis: non fit in aliquo veftrum cor malum incredulitatis difcedendi à Deo viuio, fed cōftanter dicatis cum Apoftolo: Verba vitæ æternæ habes, ad quem ibimus? Fingis quidem laborem in præcepto, duritiam in sermone, fed fcimus, quia magna est multitudo dulcedinis tui domine, quam abscondisti timentibus te, perficies sperantibus in te. Ego autem femper sperabo, etiam si occideris me. Immo tunc amplius sperabo, cū flagellaueris, fecueris, viferis, occideris quicquid vivebat in me: vt non ego, fed Christus viuat in me: Omnino non difcedimus à te, quia viuificabis nos etiam occidens, fanabis percussis. Verè beatus qui cum fapientia moratur, hac constantia, & fide longanimiter patiens, & fideliter obediens vsque ad mortem, nec deficiens locum suum, quotiescunque fpiritus potestatem habentis ascenderit super eum, sciens quia curatio disciplinæ faciet cessare maxima peccata. Sanè ad hanc fapientiam morandi in fapientia, illud præcipuè pertinere arbitror, vt inquietudo, vel qualibet leuis molestia non facile quodcumque opus fapientie nobis excutiat, verbi gratia solennem psalmodiā, orationem, lectionem diuinam, pensum operis diurni, aut silentij disciplinam. Quia enim fapientia in exitu canitur: gaudebunt ait sanctus labia mea cum cantauero tibi, dum etiam ad literam exitus matutini, & vesperæ delectaberis. De oratione quoque certum & ipfi quodidie capitis experimentum quod melior est finis orationis quam principium, vt fidele probetis dominicum illud totiès inculcatum, tot exemplis commendatum, de orationis perfeuerantia, cōsiliū. Nam legere & negligere, vel antequam cœperis librum, de manibus proijcere, quem fructum putas tibi poterit parere? Si scripturæ immoratus non fueris, vt assiduitate studij ei fias familiaris, quando putas se tibi reuelabit. Qui habet, inquit, amorem verbi, dabitur ei intellectus & abundabit, qui vero non habet, & quod habet per naturam, auferetur ab eo propter negligentiam. De opere autem manuum nonne & de isto satis comperistis, quia sicut denarius operarii, sic consolario sapius feruatur in fine operis. De silentio quippe nota est promissio prophetica, quia in silentio, & spe erit, inquit, fortitudo nostra. Si enim colas iustitiam in silentio, & sicut Hieremias bonum esse ait, præstoleris cum silentio salutate domini, in medio silentio secretus tibi illaberetur à regalibus sedibus omnipotens sermo, & aquæ Syloë quæ vadunt cum silentio conuallem

quieti, ac placidi pectoris grato rigabunt profuuiū; hoc non semel, sed sapius experieris si modo silentium tuum cultus iustitiæ sit, id est si in iustitia mediteris, vt perfeueres in scriptura quā proposui, & in sensu cogites circumspectionem Dei. Hæc meditare, in his esto, vt profectus tuus manifestus fiat. Si enim iniquitatem mediteris in cubili tuo, malitias, scilicet, quas malignus immitit, aut fantasias quas cor tuum parurit, aut inanes philofophias, seu fallaces theorias quæ sunt velut ægri somnia, nonne magis iniustitiæ quàm iustitiæ cultus erit silentium tuum? Si ergo vis in fapientia morari, stude in iustitia meditari. Concupiisti, inquit, fapientiam, conferua iustitiam, & dominus præbebit illam tibi. Si autem quasi violente irraunt cogitationes noxiæ, pone tibi virilem, & fidelem custodiam, quæ omni custodia seruet cor tuum. Dico autem timorem Dei qui nihil negligit, qui nullum indiscussum intrare permittit, sapius interrogans etiam angelum lucis: Noster es, an aduersariorum? Vndique enim sibi circūspicit, tanquam omni hora cogitans circumspectionem Dei, quem sine intermissione intueri, ac iudicare corda filiorum hominum attendit. Pulchrè autem dictum est in sensu cogitabit, quia prorsus sine sensu est, & à corde excessit qui timorem Dei cogitare negligit, qui pondus tantæ maiestatis, ac iudicij sibi incumbentis non sentit. Signanter quoque circūspicere Deus dicitur, qui omnia tam præterita quam futura habet præsentia, vt nec ista respiciat, nec illa prospiciat, sed similiter, & simpliciter cuncta circūspiciat: sicque illa æternitas, velut punctus omnium media temporalium, cuius immobili simplicitati semper æqualiter præsens est circuitus, & rota temporum. Hunc oculum æternum, siue intermissione videntem, & iudicantem omnia, semper cogitat, suaque se cogitatione sollicitat timor domini, qui reuocat à malis, non solum operibus, sed & cogitationibus, erudiens nos, vt iustitiam potius meditemur, continens, vt cūm fapientia moremur. Ita enim sensim fit, vt qui primò coërcetur timore iudicij, & pœnæ, postea pascatur amore, ac meditatione iustitiæ, demūque requiescat, ac delectetur in conuiuii, & amplexu fapientie. Hæc non modo foras mittit timorem diffundendo charitatem, sed etiam pellit ab animo tædium & angorem, infundendo suauitatem, sicut quidam contubernium habens ipfius, de ea loquebatur: Intrans in domum meam, conquiescam cum illa, non enim habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiā & gaudium. Horum participes nos faciat, qui particeps nostri fieri dignatus est Dei fapientia Christus Iesus, qui viuuit, & regnat, per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EODEM

Sermo 2.

Benedictus vir qui cōsidit in domino. Sanctus pater noster gratia Benedictus & nomine, cuius memoria in benedictione est, ipse profecto fuit benedictus vir qui confisus est in Domino. Quem enim Dominus præuenit in benedictionibus dulcedinis, vt in Domino confideret, iam benedixit omni benedictione spirituali in caele

in caelestibus in Christo, quia in Domino confisus est. Nec solum in caelestibus benedictionem omnium angelorum, sed etiā in terrestribus benedictionem omnium gentiū dedit illi Dominus. Vbi enim gentium non benedixit hodie benedictus domini Benedictus. Planè benedictio domini super caput iusti, quem tot benedictionibus cæli & terræ gratia Dei cumulauit. Non tamen sicut Esau in pinguedine terræ, & in rore cæli benedictio eius, sed in pinguedine spiritus & in auctore cæli qui per prophetam loquitur: Ero quasi ros: & cui dicitur, ros lucis ros tuus: in Christo utique benedictio patris, cui pater imprecatur est: qui benedixerit tibi benedictionibus repleretur. Merito proinde benedictus in Domino vir qui confidit in Domino, quia qui in Domino fidit, in eo seipsum figit. Vbi autem arbor radicem figit, inde succum vitæ atque humorem pinguedinis bibit. Plane ad humorem radices mittit, qui vt verbis utat Benedicti magistri spem suam Deo commisit, ac de ipso fonte summi boni aquas vitæ totius benedictionis & gratiæ bibit. Per hanc nempe piā, & fidelem fiduciam remittuntur peccata, sanitarum corporalium, sed magis specialium obtinentur remedia, propulsantur pericula, terrores contemuntur, vincitur mundus, omnia denique possibilia credenti redduntur. Illi quippe qui in peccatis erat: Confide ait fili, remittuntur tibi peccata tua. Illis quibus donabatur sanitas corporum vel animæ: um, secundum fidem tuam fiat tibi, & fides tua te saluum fecit. Illis qui periculo terrebantur naufragandi, habere, inquit, fidem Dei, & quid timidi estis modicæ fidei? Illis quos armabat aduersus lætitiā mundi furorēque diaboli, confidite ait, ego vici mundum. Et utique hæc est victoria qua vincit mundum fides nostra, si modo non sit tepida, non tepida, sed sit fiducia, id est, fides non ficta, seu spes non infirma. Non solum autē mundus per eam vincitur, sed & cælum possidetur, super æternitatem homo stabilitur, & in Deo ipso per charitatem radicatur, & fundatur. Qui enim confidit in domino, vnt sicut mons Syon: non commouebitur in æternum, qui fundatus est super æternum. Tam enim perire non potest, quàm nec ille cui adhærens vnus cum ipso spiritus est. Quis enim sperauit in Domino & confusus est: permansit in mandatis illius, & derelictus est? Si dixerit infidelis, ille derelictus erat qui in cruce clamabat; Deus Deus meus, vt quid me dereliquisti? puto quia non vsquequaque dereliquit, in quo erat mundum reconcilians sibi. O quanta consolatio sic desolari, quanta dilectio sic derelinqui, vt vnico patris vnice dilecto, merearis vel in passionibus confociari. Aperi Domine oculos huius pueri, rudem loquor, & nouitium, qui cūm tribulatur putat se derelictum. Nouum hoc omnino & insolitum si iustum quempiā viderem derelictum, scūm ecclesiæ dicit; inuicior fui, etenim senui, & non vidi iustum derelictum. Aperi inquam o Domine oculos pueri tui, vt videat, quia plures nobiscū sunt quàm cum aduersariis. Si quidem Dominus virtutum nobiscum, & cum eo omnis virtus, & militia cæli, immo fauor omnium creaturæ feruentis nutui, & arbitrio creatoris sui. Si enim Deus pro nobis, & quis contra nos? Et quis est qui nobis nocet, si boni æmulatores fuerimus. Poterit inuidus ille sequi, sed hoc erit

ferrire. Poterit vrere, tundere, dissecare, sed hoc erit coronas fabricare. Diligam te domine fortitudo mea, per quem mihi vermiculo succumbit omnis fortitudo contraria, & illudatur ab angelis tuis in ministerium nostrum missis antiqui draconis astutia vt volens nocere proficiat. Diligam te Domine propugnator potēs, gubernator prudens, consolator clemens, remunerator affluens. Securus in eum proiciio omnem sollicitudinem meam, cuius nec potentia vinci, ne fapientia falli, nec benivolentia potest fatigari, quominus expleat omnem indigentiam meam. Quàm fatiūs, quàm securiūs est ipsum esse sollicitum, quàm meipsum pro me: quàm bonum est confidere in Domino, quàm in homine: quàm iure maledictus, qui confidit in homine, carnem ponit brachium suum, & recedit à Domino cor eius, Et quidem egenus & pauper ego sum: sed si dominus sollicitus est mei, diues ego sum, beatus sum, cui nimirum omnia cooperantur in bonum. Sperent igitur in te, qui nouerunt nomen tuum, quoniam non derelinquis sperantes in te domine: sed etiam populus tuus sicut scriptum est, in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiducie, in requie opulentiæ, in securitate sempiterna. Omnino pulchra pax & securitas sempiterna, habitare in adiutorio altissimi, in protectione dei cæli commemorari. Profus requies opulenta sedere feruatum, sub vite vera, sicut & oliua, & post saturitatem variorum fructuum, seipsum mulcere carmine amatorio, ac dicere: Sub vmbra illius quam desiderabam, sedi: & fructus illius dulcis gutturi meo. Planè dulcis fructus: de cuius gustu tam dulcis erumpit ructus. Hæc sunt ergo tabernacula fiducie, in quibus verus Israel habitat confidenter, pascit & cubat, & non est qui exerceat: & sicut fapientia promittit, requiescens absque terrore abundantia perfruitur, malorum timore sublato. Et beatè timore malorum sublato, non timore Domini, ne fiducia ista & securitate quam commendamus, negligentiam potes generari, cum non in alio quam in timore Domini sit fiducia fortitudinis. Timor quippe dum canet offensam, custodit gratiam, locumque seruat fiduciam, quando tibi confisus non es Dominum offendisse. Inde fit vt non nisi castè timeas eum: præter eum nullatenus timeas alienum. Sola ergo conscientia bona fiduciam istam præsumit, suadetque corda nostra in conspectu iudicis æterni. Quis enim bene sibi de illo promittat, à quo se minime diligere intelligat? Qui autem diligit nunquam diffidit, sciens quia is quem corda non fallunt diligentes se diligit, etiam cum arguit & corripit. Si quidem eruditus corde in fapientia, non aufert sed auget fiduciam, patris disciplina, scientibus scriptum: Beatus qui corripit à domino: & ego quos amo arguo & castigo. Cū igitur exarserit in breui ira eius: beati omnes qui confidunt in eo, quos, scilicet, amoris proprii conscientia consolatur quia cū iratus fuerit misericordie recordabitur & cum dixerint: Confitebor tibi domine, quoniam iratus es mihi: statim subsequenter conuersus est furor tuus, & consolatus es me, ed quod non nisi in breui exarserit ira eius quam tam citò placauit confessio reatus. Merito igitur benedictum virum qui confidit in domino, ligno comparat Hieremias quod transplantatur super aquas, quod quia ad humorem amoris mittit radices cordis, non timebit cū

venerit æstus iræ & tribulationis, sed & in tempore siccitatis cum multo tempore celum clausum fuerit, nec ros nec pluvia gratiæ super eum descenderit, non erit tamen sollicitum, quasi Deus eum proiecerit. Sentit quippe se plantatum fide, radicatum charitate super aquas vitæ, quæ secundum Ezechielem, de sanctuario egredientes viuificant omnia, & habent in vitraque ripa omne lignum pomiferum, cuius folium non defluit, nec fructus deficit. Cur igitur lignum illud benedictum aut timeret æstum, aut de siccitate esset sollicitum, cui aqua viua, id est, spiritus, scilicet gratia, vitam in occulto succum spei & charitatis subministrare non desinit: unde & folium fit viride id est verbum plenum gratiæ & veritatis, & ipsum non desinat aliquando facere fructum quodcumque opus pietatis? Et grata quid est illa verna temperies, pacis & lætitiæ: desiderabilis illa pluvia voluntaria quam segregavit Deus hereditati suæ, sed si ita necesse est, adurat omnia æstus tribulationis, veniant iterum quæcumque prophetavit Hieremias, de sermonibus siccitatis spiritalis, nõ tamen timebit, quem fiducia domini radicavit super aquam refectiois, id est, gratiam spiritus sancti, quæ & si manifeste non pluatur, vt sensibiliber influat, occulte tamen interiori viuificat & fecundat: quamdiu videlicet fidem propositi conseruat ad perseverandum confortat, verbumque irreprehensibile, & opus stabile subministrat. In huiusmodi vestra fratres sit consolatio quotiens alias consolationes non modo carnales sed & spirituales subtraxerit vobis, non negligentia vestra, sed diuina dispensatio. Et fortasse quid illa quam diximus occulta gratia spiritus irriguum est inferius, quo nimirum Axa non vult esse contenta, nisi adiciatur ei & irriguum superius, vt scilicet de excelso effundatur spiritus, rorent cæli desuper, & nubes pluant angelicè iustum iustificans Dei verbum, loquens ad cor Hierusalem. Et bene illud irriguum inferius quod quasi ad radices fluens nutrit humilitatem, hoc autem superius quod sese desuper effundens, spe & exultatione atollit mentem. Si ergo & vos fratres ad illud suspiratis superius irriguum laudabile quidem desiderium, si tamen nõdum attingitis, mittere radices interim ad humorem salubre remedium. Qui igitur non proualeat capere lætitiã contemplatiuã, meditetur iustitiam vitæ actiuę: inde radices affectionum impinguet, dulcoret mores, omnemq; vitæ statum informet, quatenus in ipso nec marcescat, aut defluat folium, id est, verbum leniter, aut inutiliter prolatum, nec aliquando vita desinat facere fructum. Benedictum lignum cuius folium ad medicinam, fructus ad vitam, id est, cuius sermo gratiam parat audienti, & opus vitam facienti. Ad hoc profecto vos fratres mei, quos carnis generatio vel consuetudo secularis plantauerat in terra inaquosa, in terra saluginis, diuina generatio vel mutatio dexteræ excelsi transplantauit super aquas refectiois, vt quibus prius propter sterilitatem parabatur securis & ignis, nunc plantati in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri, floreatis & fructum faciatis, & fructus vestri maneat. An non aquæ refectiois scripturæ spiritus sancti, in quibus meditatur die ac nocte? An non aquæ refectiois lachrymæ compunctionis, quæ nobis factæ sunt panes die ac nocte? An non aquæ refe-

ctionis sacramenta & subsidia nostræ salutis, quibus pascimur & potamur in altari. In his siquidem omnibus quasi quibusdam riuis sapsientia qui oritur in medio paradisi, deriuatur foris, & in plateis aquas suas diuidit. Ego, inquit sapientia, quasi aquæ ductus exiui de paradiso. Dixi, rigabo ortum meum plationum, inebriabo partus mei fructum. Ecce vt colligere potestis ex ipsius ore sapientia patientis & plantantis, hortus plantationum est cõgregatio filiorum. Nunquid enim ego qui alios parere facio, ipse non pariam dicit Dominus? Ipse parit cum ingerat voluntatem bonam, plantat cum instituit vitam, rigat cum sensibus infundit gratiam, colit cum moribus adhibet disciplinam, audite me diuini fructus, & quasi rosa plantata super riuos aquarum fructificat. Mittite radices ad humorem vitæ, id est ad amorem terræ uiuentium, non huius in qua omnia fenescunt & putrescunt. Non potest arbor facere fructum qui permaneat, nisi sursum in cælestibus radicem figat, vt sursum sunt, nõ quæ super terram quærat & sapiat. Quod enim Physici dicunt hominem esse arborem inuersam, eò quoddam nerui corporis radicem & initium in vertice habeant, ego illo porius sensu interpretor quod radicem amoris & desiderij figere debeat in cælo, in summo vertice rerum capite nostro Iesu Christo. Qui illuc radices miserit, & de illo fonte æterno, succum vitæ & gratiæ iugiter biberit, non timebit cum venerit æstus iudicij, sed afferens & offerens fructum quem fecit plurimum, id remunerationis accipiet, vt floreat in æterno ante dominum, cui est honor & gloria per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN EODEM

Sermo 3.

Dilectus ad Deo & hominibus. Paucis expressit bonum ac beatum virum, qualem nimirum cõstat dilectum Domini fuisse Benedictum. Paucis inquam comprehendit summam perfectionis, plenitudinem gratiæ & virtutis, simulque beatitudinem vitæ perennis, & consolationem præsentis. Quid enim deesse potest ad æternam felicitatem illi qui ad Deo diligitur, quid ad præsentem consolationem illi qui ab hominibus diligitur? Illi nempe qui ad Deo diligitur, & si aliquid deesse videtur, non ob aliud deest, nisi vt nihil ei desit, & suo, vt putatur defectu perfectior sit. Nam virtus in infirmitate perficitur. Paule, ait dominus, sufficit tibi gratia mea. Cui gratia Dei sufficit, sine damno graui, immò cum lucro non mediocri, aliquid gratiæ deficit, quando quidem ipse defectus & infirmitas virtutem perficit, & imminutio cuiusdam gratiæ summam omnium gratiam Dei ampliorem ei & stabiliorum efficit. Longè fac domine ad seruis gratiam illam quæcumque sit quæ adimere aut imminuere gratiam tui possit: unde videlicet aliquis gloriosior in oculis suis, odiosior fiat in oculis tuis. Non est illa gratia sed ira, illis planè quibus iratus es dari digna, quibus propter dolos posuisti talia, deiciens eos dum alleuantur, & elidens validè, dum super ventum ponuntur. Vt igitur illa sola gratia sine qua nullus à te diligitur salua nobis maneat, omnem aliam gratiã tuam nobis gratia subtrahat, aut certe

certe gratiam vtendi simul conferat, quatenus habentes gratiam per quam seruamus placentes cum metu & reuerentia, de gratia muneris, gratiam prometeamur remuneratoris, & quãd quis fuerit gratiosior, tantò tibi fiat grauior. Sanè mirabili arte, sed mirabiliori charitate prudens clementia, clemensque prudentia Dei, saluti consulit humanæ, vt cum cunctos diligit non tamen facile de dilectione sua certos, aut securos esse sinat: nec ob aliud magnam multitudinem dulcedinis suæ timentibus abscondat, nisi vt dum semper custodit humiles, semper habeat amabiles. Sunt enim iusti & sapientes & opera eorum in manu Dei, & tamen nescit homo vtum amore an odio dignus sit: sed omnia in futurum seruantur incerta. Moderator nempe omnium sic eis dispensat gratiam muneris & operum, vt ex quibusdam quæ concedit consolationem quod digni sint amore tribuat: ex quibusdam quæ subtrahit, suspicionem ac metum quod odio digni sint iniuriæ. Consolator cum diluculo visitat, terret cum subicò probat. Nunc mortificat, nunc viuificat: nunc deducit ad inferos, nunc reducit. Nunc pauperem facit, & dicit, nunc humiliat & subleuat. Et in tanta vicissitudine varietate: tantò certius salutem nostram operatur: tantò nos incertiores de ea cum maiore metu, ac tremore ei cooperamur. Ait quidem Paulus, certus sum quia nihil me separabit à charitate Dei. Sed verè Paulus hic erat, non ego aut tu, quibus omnia in futurum seruati expedit incerta. Paulus inquam hic erat qui hoc dicebat: cui nimirum & illud dicere competebat, viuio iam non ego, viuio vero in me Christus, qui, scilicet ita totus in quendam diuinum conuersus erat affectus, vt adhærens domino vnus cum ipso esset spiritus. Vide tamen hunc ipsum Paulum qui ita modo certus erat, aliàs trepidum ac sollicitum & castigantem corpus suum, ne forte cum aliis prædicauerit, ipse reprobus efficiatur: vide etiam colaphizari à Satana, ne forte extollatur. In ipso itaque Paulo iam tibi est videre quomodo omnis certitudo, quæ ad horam confortatur, & conualescit de spiritus consolatione: item infirmatur & euanescit superueniente tentatione. Ego igitur miser & ipsa indignus vita, qua consolatione, qua fiducia me dignum esse amore præsumam, cui omnia & interiora & exteriora, manifestum odium denunciant: cuius vita, non tentatio, non malitia, est aduersus peccatum, sed vltronea seruitus peccati: qui tam mète, quam carne seruo legi peccati, qui cum prudentia carnis, & amicitia mundi, quæ ambæ inimicæ sunt Deo, fœdus miserum pepigisse videor: planè fœdus cum morte, pactum cum inferno? Scio tamen, scio qui dixit: Delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum cum inferno non stabit, quia nimirum inimicis Dei nihil amicum esse poterit, & non mortem, aut infernum, sed omnem quoque creaturam ad vltionem inimicorum zelus armauit. Quam beatus in die illo quicumque erit ille dilectus à Deo, quam laudabiles quibus tunc laus erit à Deo, quibus dicit evidenti rerum argumento. Vos amici mei estis et quod feceritis quæ præcepi vobis. Et hæc quidem prima virtus, istud optimum gratiæ munus, præcipuus vitæ fructus: quia beatitudinis certissimum pignus, Dei scilicet amicitiam promereri, quo propitio poterit homini aliquis inimicari, sed nihil proficiet

inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponet nocere ei. Iam vero si post hanc, & per hanc summam omnium causamque bonorum, gratiam etiam illam prometeamur, vt dilectus à Deo etiam dilectus sis ab hominibus: quæ consolatio est illa, in miseris huius vitæ, quæ requies, quod gaudium, quæ delicia, præsertim si didiceris fauore gratiæ humanæ non euanescere, sed exardescere ad diligendum Deum amplius, propter quem diligaris ab hominibus? Alioquin nempe si aliunde oriatur, vel alio referatur quid est fauor humanus, nisi ventus vrens, aura corruptens vel pestilens, latrunculus spolians, homicida insidians, coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi vt cadat ascensor eius retrò. Vir quippe vanus erigitur in superbiam, & vanitate sensus sui velut equo præcipiti fertur in ruinam. Huius nimirum serpens vulnerat, & subuertit vestigia, dum veluti blandiens capiti, tenera illius facit laudari primordia. Haud secus nisi fallor contingit homini qui antequam diligere sciat, diligi nimis affectat, & antequam vel sibi ipsi amicus esse didicerit, amicos sibi omnes conciliare quærit: facit diuitias non cum iudicio: in medio dierum suorum derelinquet eas, & in nouissimo suo erit insipiens, cum omnes amici eius spreuerint eum, pro quibus spreuit ipse Deum. Tunc fiet sermo qui scriptus est: quoniam Deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent, confusi sunt quoniam Deus spreuit eos. Primo itaque omnium illa quæ prima, & finis est omnium quærenda est dilectio Dei, cuius merito digni sumus etiam ab hominibus diligi, & cuius studio docti sumus dilectione hominum, qualiter nos oporteat vti. Cum autem rem in tuto locaueris, ita scilicet firmato affectu mentis, vt non nisi in Deo, & propter Deum diligere velis, tunc omnino volo, vt dulcedo morum tuorum, humilitas obsequiorum, honestas studiorum, ad omnem te commendat conscientiam hominum, vt vltro te rapiant affectus omnium, testimonio prædiceris omnium: quatenus ipsa religio qui te commendat, iusta vicissitudine per te commendabilis fiat. Sic in te quoque filio adoptiuo, vnigeniti complebitur oratio: Pater clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te: dum videntes claritatem operum tuorum glorificabunt patrem tuum. Neque id dicimus quod inter dilectionem Dei, & dilectionem proximi sit aliquis ordo temporis, quamuis sit ordo affectionis. Statim quippe ab initio, & illam oportet obseruare, & istam non negligere, quando nec Deus sine proximo, nec proximus sine Deo verè potest diligi: quamuis ordinata affectio ignorare non possit quæ de duabus dilectionibus præponderet alteri, quæ debeat alteri formam, & modum præscribere, sinemque præfigere. Sed hoc dicimus quod aliud est amare, aliud amari studere. Quod profectò studium sicut periculose assumitur ab illis, qui plus vanitate quam charitate blandi sunt: sic periculose negligitur ab his qui plus superbia quam sapientia austeri sunt. Quam ob rem beatum dixerunt, qui inter vtunque vicium, illius scilicet vanæ amicitias, & superbiæ feruentis mediam tenere potuit regalem viam veritatis, id est vt vera charitate plenus, nec per vanitatem hoc studium sectetur, nec per timorem dedignetur. Illa tamen est vis natura veri amoris, vt etiam cum non affectat tamen efficiat se reamari, quoniam

Rom. 12.

Matth. 5.

Galat. 1.

Rom. 11.

niam veritas etiam sine alieno suffragio facile se ad omnem conscientiam commendat, nisi dira malignæ mentis obstitat nequitia, quæ parata est finistrè interpretari omnia. Ad hunc tamen sanctum amorem conciliandum quidam proprium donum habent ex Deo, qui exhilarans facies eorum in oleo perfudit eos quodam placore, ac nitore gratioso, omnia tam facta quam dicta ipsorum gratificans in oculis omnium, cum multi qui forsitan non minus, immo & amplius amant, non facile eandem gratiam inueniant. Ad omnes autem pertinet, ut providentes bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus, nec conscientiam negligent amore famæ, nec famam fiducia conscientia. Nam & de ipsa conscientia quomodo tibi blandiri potes, nisi sine querela sis inter fratres, immo nisi te fratrem inter fratres in omni conuersatione tua demonstrasti? Putas enim satis esse si non scandalizas? Immo scandalizas si non ædificas, si non testimonium habes bonum intus & foris, quantum ad gradum tuum attinet, Deum ubique glorificas. Sane malis quibus non placet nisi malum, quibus iustus grauis est etiam ad videndum: sed illis placere te non sinit, non tua negligentia, cum omnes etiam inimicos diligas: sed ipsorum nequitia qui retribuunt mala pro bonis, odium pro dilectione tua: consolatur te qui ait, beati eritis cum vos oderint homines, & ille qui ait, quia talibus si placeret Christi seruus non esset. Verum illum miserabile omnique lachrymarum flumine plangendum, quod quidem sæpius experiuntur, non modo prælati, sed etiam subditi, qui fratres suos æmulantur Dei æmulatione: quod felicitate & boni, licet non ex ea parte qua sunt boni bonos inueniuntur odisse. Oderunt corripientem in porta, & inimici hominis domestici eius, ita ut etiam Paulus ingemiscat, quod filiis & amicis inimicus factus sit, vera dicens. Ergo & ipse expertus est quod Comicus ait, veritas odium parit: immo & illud quod sponsa memorat: Filij matris meæ pugnaverunt contra me, cum ego pugnam pro eorum salute. **V**ictrix regina triumphatrix magnifica, pugna ne cedas, ne discedas, aut lassescas. Noli vinci à malo, sed vince in bono malo. Sapientia vincit malitiam, quanto magis infirmitatem aut imprudentiam. Neque contradictione carnalium, malitiam interpretari potest charitas spiritualium, sed magis ignorantiam, aut infirmitatem qua præueniunt. Quanquam nec ipsis Apostolis contumelia visa sit, quod mali à Domino sunt appellati. Quare autem hæc ita loquor fratres mei, dilecti? eo & mihi? Nunquid quia malum huiusmodi suspicer in aliquo vestrum, contra quod mihi vel fratribus meis sit pugnandum? Nunquid enim aliquis inuenitur in vobis, non dico rebellis, sed vel durus, & intractabilis? Loquor hæc non quia ita in vobis, sed ne aliquando sit, ne forte aliquando cupiam aliqua infirmitas subtrahat, ut quamcunque correptionem charitatis nisi cum charitate suscipiat. Sic fiet ut tam is qui corripit quam ille qui corripitur dilectus sit à Deo, & hominibus, & memoria vtriusque in benedictione sit, quod meritis beati Benedicti patris nostri præstare dignetur, ille singulariter benedictus Dei patris Iesus Christus, qui est Deus benedictus in secula, Amen.

IN fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum. Hæc quidem de Moyse scripta sunt, sed hodie beato Benedicto non incongruè quantum arbitrator aptata sunt. Qui cum omnium plenius fuerit spiritu sancto, multo magis de spiritu Moyse credendus est habuisse non minimum. Si enim dominus de spiritu Moyse tulit, & posuit super omnem illam suffraganeam turbam seniorum, qui in partem ministerij sunt asciti, quantum magis super istum qui plenitudinem totius ministerij tanto verius quanto spiritualius impleuit? Ille dux fuit exuentium de Ægypto, iste renunciantium seculo. Ligilator ille, legislator & iste. Ille tamen minister literæ occidentis, iste spiritus viuificantis. Ille ad duritiam cordis Iudeorum dedit eis iustificationes non bonas, præter pauca moralia: iste solam puritatem euangelicam simplicemque morum tradidit disciplinam. Ille tam multa scribit intellectu difficilia, factu impossibilia, vel inutilia: ista rectissimam vitam scribit regulam, sermone luculentam, discretionem præcipuam. Denique dux ille filiorum Israel quos de Ægypto eduxit, in requiem promissam non induxit: dux noster recta via orientis tramite, tanquam signifer exercitus monachorum, hodie præcessit nos in regnum cælorum. Itaque non erit absurdum, si credatur illius adæquasse meritum, cuius inuenitur etiam superasse ministerium. Nec incongruè videbitur ad ipsum esse translatum quod de illo scriptum legitur: in fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum Dominus, præsertim, cum harum præcipue virtutum, fidei scilicet, & lenitatis nobis ipse magister sit, qui nequaquam aliter vixit quam docuit: Quid enim præclarus illius fides, qui in ætate puerili mundum sibi aridentem irridens, tam mundi quam corporis sui florem quasi iam aridum calcavit, magis appetens pro Deo mala mundi perpeti, quam in eo temporaliter prosperari. Quid similis illi fidei Moyse quæ Apostolos comendans ait: fide Moyse grandis factus negavit se filium filie Pharaonis: magis ei gens assigi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iucunditatem. Quid autem sanctius lenitate patris nostri, qui nec malicia salforum fratrum vite ipsius insidiantium, & pro vino venenum propinantium, potuit exasperari. Moysen quidem scriptura prædicat mitissimum fuisse super omnes homines qui morabantur in terra, nunquid tamen exacerbatum spiritum eius negat? Nunquid non iratum & valde iratum aduersus æmulos memorat? Huius autem magistri nostri mansuetudinem non solum erga maledicos, sed etiam erga maleficos mirabilem me legisse memini, iracundiam non memini. **Q**uanquam nec in ipso, sicut nec in Moyse præconium sanctæ lenitatis præiudicat, si iustus zelo contra peccantes feruet, sine quo lenitas tepor aut timiditas est. Quomodo namque lenitas illa sanctum quempiam faceret, quæ in Hely, qui aliàs sanctus erat, damnata est? Fratres habete pacem inter vos mandat ille magister pacificus, & lenis: prius tamen præmittit, habete salem in vobis, sciens nimirum pacis lenitatem viciorum esse nutricem, nisi prius asperitas zeli mordacem eis insper-

Ecd. 4.

Ecd. 4.

Heb. 11.

Heb. 11.

ferit salem: sicut & carnes vermescere facit clementia temporis, nisi desiccauerit eas feruor salis. Habete iraque pacem inter vos, sed quæ sale condita sit sapientia: sectamini lenitatem, sed quæ ferueat fide. In fide & lenitate vos quoque sancti eritis, nec iam lenitas suspecta erit, si fides præcellerit, tantum fides non ficta, sed vera sit: fides non mortua, sed viua & viuuda sit. Non modo viua vel viuuda, sed & constans, & intrepida fides erat Moyse, de quo Paulus scribit: Fide reliquit Ægyptum, non veritus animositatem regis. Animosi sũt Reges, sed animosior est fides, quippe quæ potestiam eorum nullam esse videt, ac per hoc omnem persequetium in saniam securam quasi superior irridet: promptior & fortior ad perferendum, quam illorum furor ad persequendum. Duo sanè commendare mihi videtur Apostolus in illa memorabili fide Moyse, cui occasione lectionis hodiernæ comparandam diximus fidem sancti patris nostri Benedicti, scilicet quod idem Moyses qui fidei exemplum factus est, huius mundi contempti prospera, nec timuit aduersa. Prospera contempsit, maiores diuitias æstimans thesauris Ægyptiorum improprium Christi, aduersa non timuit, non veritus, scilicet animositatem regis. Ad vtrumque vero causam Apostolus subiunxit, vnde scilicet, id potuerit, ut discamus vnde fides nostra infirmetur in nobis. Maiores diuitias reputabat thesaurus Ægyptiorum improprium Christi, aspicebat enim, inquit, in remunerationem. Non est veritus animositatem regis, inuisibilem enim, inquit, tanquam videns sustinuit. Nimirum inde fit vt nihil reputentur temporalia, si præ oculis habeantur æterna, inde fit vt facile potestas contemnatur humana, si tanquam semper imminens potestas timeatur diuina. Vtrumque vero sola fides agit, cuius tam inuidi, tam perspicaces sunt oculi, vt & in ea quæ futura sunt prospectum viuaciter porrigat, & ea quæ licet præsentia sunt, occulta sunt, tamen intuitum perspicaciter figat fidei, siquidem quam æternus spiritus illuminat: nec mora temporis, nec moles corporis præiudicare potest, quin & tempus præcedat, præsumendo quod futurum est, & corpus excedat intuendo quod spiritus est. Gemina siquidem, est fidei virtus contemplantis non ea quæ videntur, sed quæ non videntur. Aut enim ideo non videntur, quia præsentia non sunt; aut ideo quia & si præsentia sunt, spiritualia sunt. Præsentia non sunt bona futura quæ promittuntur: præsens est, sed occultus est, quia spiritus est Deus ipse qui promittit vel minatur. Porro fides quæ est substantia sperandarum rerum, bona futura quæ sperat, quasi præsentia præsumit, & iam quasi subsistere in corde credentis facit. Item quia est argumentum non apparentium, Deum & si non appareat, præsentem tamen esse sibi coarguit, probat & conuincit. Illi qui dicebat: qui conresuscitauit & confedere fecit in cælestibus in Christo, fides erat substantia rerum sperandarum; illi qui inuisibilem tanquam videns sustinebat, argumentum erat non apparentium. Qui enim dicebat spe salui facti sumus, nonne quod sperabat & per patientiam expectabat, iam per fidem in corde suo subsistere demonstrabat? Et qui proponebat Dominum in conspectu suo semper, nonne persuasum tenebat argumento fidei, cum præ-

sentem esse qui non apparebat? Huic fidei prorsus aptissime congruit quod scriptura dicit: Iustus ex fide viuit. Hæc enim iustum facit, iustumque custodit: & vt viuat in æternum, interim spei gaudio pascit. Quid enim sic hominem à peccato reuocat & seruat, sicut fides quæ inuisibilem tanquam videns sustinet & obseruat? Quid ita spe gaudentem facit, sicut fides quæ semper in remunerationem aspicit? Nos enim fratres quare negligentes sumus, nisi quia præsentiam iudicis nostri minus vigilanter intendimus? Aut quare tristitia penè absorbemur, nisi quia remunerationem promissam minus fideliter cogitamus? Hæc siquidem duo mala sunt, negligentia scilicet & tristitia, quibus miserabiliter infidelitas nostra laborat: quia videlicet aut negligimus mandata: aut si necessitate timoris à negligentia coercemur, nequaquam hilariter operamur, nec sicut fides postulat, spe, remuneratione in labore consolamur. Credere, inquit, oportet accedentes ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator est. Si non dissimulemus quia est, habemus custodiam timoris: si non dissimulemus, quia inquirentibus se remunerator est, habemus consolationem spei. Vbi custodia timoris, nullus locus negligentia: vbi consolatio spei, nullus locus tristitia. Sicut autem de fide qua Deus esse creditur, timor salubris nascitur: ita cum minimè creditur aut dissimulatur, omnibus malis frenantur. Quare enim corrupti & abominabiles facti sunt in iniquitatibus, nisi quia dixit ille generalis insipientis in corde suo, non est Deus: aut certe se nescire Deum non permittitur: non est timor Dei ante oculos eius, sed dolose agit in conspectu eius dissimulans quod nouit inuitus, vt inueniatur iniquitas eius ad odium. Merito profus dolosus ad odium, quia ignorantiam Dei non habet sed odium. Quomodo enim non odit Deum cuius declinat aspectum, contemnit imperium, vellet non esse iudicium? Ignorans quidem ignorabitur, odiens autem & odietur. Ille reprobabitur veritate iudicij, in istum vindicabitur severitate odij. Aded fratres periculosior est fides ficta, fides dolosa, quæ seipsam dissimulat, quam fides nulla, fides nulla per insipientiam dicit in corde suo, non est Deus, fides ficta per nequitiam dolose agit in conspectu eius, & se scire Deum, vel sciri à Deo dissimulat: dum sciens & prudens, immodè imprudens & impudens sub oculis eius peccat. Nescio tamen quomodo possit dici fides, quæ fictos & dolosos potius laxat quam fideles. Scio quidem quia confessione fidei plena est terra, sed tamen audio prophetam plangentem, quia perijt fides de terra. Putas enim filius hominis si nunc veniret, inueniret fidem super terram? Nunquid fidem reputaret hanc fidem fictam negligentium & contemnentium, qua leuius damnat cæcitatem infidelium, qua meliorem iudicat credulitatem dæmonum? Dæmones credunt & contremiscunt, homines credunt nec contremiscunt. Dæmones quem credunt veretur, homines dum quem credunt, nec timent, nec verentur: grauius de contemptu iudicantur. Non fallamur ergo fratres generali nomine fidei, quasi quæcunque fides ad iustitiam debeat reputari, sed meminimus doctor gentium in fide & veritate qualem diffinierit fidem, qua Deo est placendum: fides in-

Abat. Rom. 1.

Ecd. 15.

Hier. 7.
Luc. 18.
Fides sola non iustificat.

quiens

quiens, est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Hæc est fides quæ per dilectionem operatur, vt suadente conscientia meritorum de fide spes nascatur, fidesque supponatur, velut subiectum & fundamentum cui superædificentur bona æterna, quæ speranda sunt. Sine ista fide, impossibile est placere Deo, & cum ista impossibile est displicere Deo. Oculi tui Domine respiciunt fidem, dixit ille qui iugiter in conspectu tuo stabat per fidem: Omnino iuste & merito prorsus debita vicissitudo vt oculi tui Domine respiciant fidem, quia oculi mei semper ad Dominum fideliter dicentem intelligis fidem. Nos autem fratres, si tanquam sine fide simus, Deum post dorsum nostrum ponimus, vt dissimulantes timorem eius in vanitates potius respiciamus, quo merito nos respiciendos putamus? Immò respiciemus, sed quo vultu? Vultus Domini super facientes mala: sed quam iratus, quam terribilis, quam importabilis, tunc demum scietur quando fugient qui oderunt eum à facie eius? Et à facie tua Domine quo fugient, nisi in tenebras exteriores, in illud chaos & abyssum ignis & caliginis? Tunc enim dicent montibus, cadite super nos: & collibus, operite nos: leuius æstimantes absorberi voragine inferni, quam sustinere faciem Dei irati. Enimvero tunc stabunt territi in magna constantia: tunc fides quæ modo sollicita stat in conspectu Domini, ad videntem voluntatem ipsius, secuta stabit ad videntem gloriam eius, Vigilare fratres, state in fide, timor sollicitat, non potest dormire per negligentiam, quem fides in spe radicat, non potest turbare per dissidentiam. Omnia autem vestra in charitate fiat, vt fidei lenitas iungatur, quatenus de vnoquoque vestrum dicatur: In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illud Dominus: quod ipse præfiter sanctis sanctorum: qui viuunt & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

PETRI DAMIANI

ad honorem, & laudem sancti Benedicti abbatis, Sermo.

Dixit Simon Petrus ad Iesum: Ecce nos reliquimus omnia. In huius patris nostri præcipua solennitate totis esset viribus incumbendum, nisi nobilis lingua Gregorij totum eius itinerarium sermone magnifico collegisset. Ita enim actus eius, & vitam videntis eloquij claritate depinxit, vt & stylus sententiarum maiestate scintillet, & sententiæ stylo resplendant clariori. Ex abundanti igitur est, post vocem tanti viri aliquid addere, in cuius comparatione nos non solum ineloquentes, sed & mutos esse non ignoramus. Hoc tamen solum dixisse sufficiat, quia solus iste militarem manum excelso principi cæteris abundantius præsentabit, & monachorum turmis, Angelorum more viuentibus, cælorum adimplebit palatia. Quam igitur refulgens, & splendidus miles astabit Imperatorio tribunali, plenus infinitis virtutibus, agminibus innumeris comitatus, consiliaribus Regis, iudicis amicus, vnicus hostis hostis antiqui? De eo plane, eumque sequentibus dixit Simon Petrus ad Iesum: Ecce nos reliquimus omnia. Amica prorsus confabulatio Simonis ad Iesum, & sermo omni oratorio flore venustior; di-

gnusque Simon, qui cum Salvatore plenius loquatur. Simon nanque obediens, Iesus Saluator. Loquitur ergo obediens cum salute, quia solis obedientibus æterna salus hereditario iure debetur, si tamen ibi sit Petrus, id est si obedientia non vacillet, aut titubet, sed fundata sit supra firmam petram. Et quid ait? Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Solenne verbum, magna promissio, opus sanctum, dignum benedictione, relinquere omnia, & sequi Christum. Hæc sunt verba voluntariæ persuasoria paupertatis, quæ monasteria genuerunt, quæ claustra monachis, anachoretis sylvas copiosius repleuerunt. Hæc enim sunt, de quibus psallit ecclesia: Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras, perceptura requiem pro labore, pro paupertate diuitias, pro tribulatione mercedem. Magnum reuera est relinquere omnia, sed maius Christum sequi, cum multis omnia reliquisse, nec Christum secutos fuisse legamus. Hoc opus, hic labor est, hic salutis humanæ summa consistit; nec Christum possumus sequi, nisi omnia relinquamus, quia exultat vt gigas ad currendam viam, & oneratus eum sequi non potest. Nemo cum sarcinis enatat, ait ille disciplinæ secularis orator, quem linguæ nobilitas, & profunditas sensus paupertatis amicum constituit. Merito relinquunt omnia, qui sequuntur eum, qui est super omnia, quoniam sufficientia nostra ex eo est, & erit Deus omnia in omnibus. Ecce, inquit, nos reliquimus omnia, non solum facultates mundi, sed & animi quoque cupiditates; neque enim relinquit omnia, qui retinuit vel se ipsum, immò verò nihil prodest sine se ipso cætera reliquisse, quandoquidem nullum aliud onus est grauius homini, quam homo ipse. Quis enim Tyrannus crudelior, quæ seuior potestas homini, quam hominis ipsius voluntas? Nunquam sub ea requiescere, nunquam sedere licet, & quod amplius te ad obediendum sibi nouerit fatigari, eò magis irget, instigat, & onerat, pietatis immemor, misericordiam nesciens. Hoc enim proprium propria voluntas habet, vt quò obediens obediens fuerit sibi, eò amplius eum crudelioribus vinculis interneccat. Sola diligitur, cum sola digna sit odio, principium iniquitatis, mortis infusio, destructio magna virtutum. Venite ergo qui laboratis, & onerati estis, ad onerum leuatorem, & ei voce, & opere respondete: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Attende quia olim priusquam verbum caro fieret, & habitaret in nobis, sequebantur patres antiqui temporis Deum, soli spiritui solo spiritu adherentes. Nunc verò sequendus etiam corpore est, adeò vt cum prædicti patres terrenis legantur abundasse diuitiis, de cætero nisi quis renunciauerit omnibus, quæ possidet, non possit esse discipulus eius, qui cum diues esset, pro nobis factus est pauper. Relinquenda igitur sunt possessiones, & propria voluntates, si volumus illum sequi, qui non habuit vbi caput suum reclinaret, & qui non venit facere voluntatem suam, sed eius qui misit illum. Sequitur. Quid erit nobis? iam omnia reliquit Petrus; quid solum sequitur, sed & diu secutus est, & nunc primum interrogat, quid nam sit accepturus. Quid est, Petre? Nonne obedientiam promissisti in auribus auditione, non in pacti conuentione? Sed audite iam quid loquatur dominus Deus, & attendite spem, in qua, mundo fluctuante, sperare debemus,

mus. Amen dico vobis, quòd vos, qui reliquistis omnia, & secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos iudicantes. Infinita prorsus dulcedo miserationum domini circa pauperes suos; nec illos relinquit in morte, pro quibus morti se ipsum exposuit, & tormentis. Vos, inquit, qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos iudicantes. Quid est hoc aliud dicere, nisi cōsequimini, quem sequimini, si tamen persequimini, sicut scriptum est: Inquire pacem, & persequere eam. Sic ergo currite, vt comprehendatis, nec prius residere velitis, quam sedentem apprehendatis, & mereamini confidere. Exultauit vt gigas ad currendam viam, toto vtique tempore, quo in terris visus est, & cum hominibus conuersatus; nec recedit, donec ad eum perueniret, quem ipse constituit laboris, & tristitiæ finem; Tristis est, inquit, anima mea vsque ad mortem. Ergo cum sederit filius hominis in sede maiestatis, qui prius stetit in igno miniosissimo supplicio Crucis, interrogatus contumeliis, pariter & tormento, sedebitis & vos iudicantes, à quibus nunc iudicium incipit, qui minimis datis requiem vobis ipsis; sicut & ille non iudicare, sed iudicari, nec ministrari venit, sed ministrare. Illic verò sedebunt sedes in iudicio; filius enim Dei Saluator indiuisibili naturarum vnitrate, secundum quòd Deus est, sedet à dextris Dei, secundum quòd homo, assistit nunc vultui Dei pro nobis; nec erit ei sessio triumphalis, donec sit Deus omnia in omnibus, id est corpus capiti tanta pace iungatur, vt simus ei similes, & si non pares. Adhuc enim negatur à Iudæis, à gentibus subannatur, laceratur ab hæreticis, à falsis Christianis grauius impugnatur, & tu eum putas residere quietum, nec attendere superborum oculos, malignantium impetus, repugnantium voluntates? Sed in regeneratione sedebit cum sedentibus, cum nos in syncerissimum nitorem in vtraque substantia repurgabimur, & ipse, deuictis inimicis, cum amicis intrabit in gloriam, Angelos hominibus vnitrate sempiterna conuies, & damna beatæ refarciens ciuitatis. Hoc autem totum erit in regeneratione. Beata ista regeneratio, quæ terram renouabit, & cælum terrigenas caliculis scæderabit, & perpetuæ pacis fontem indefessa proflusione refundet. Norandum autem quòd vna est generatio, & duæ regenerationes. Et in generatione quidem, quam ex radice vitiosa contrahimus, corpus mortalitate, anima autem iniquitate repletur. In regeneratione verò baptismatis, vbi nos oportet nasci denuo, animæ quidem purgatur iniquitas, sed corporis mortalitas non aufertur. Necessaria est ergo alia regeneratio, siue resurrectio, in qua reperientur etiam corpora configurata corpori claritatis Christi, si tamen corda prius fuerint reformata ad mansuetudinem, & humilitatem cordis ipsius Christi. Vnde & beatus, qui habet partem in resurrectione primæ; pro eo vtique, quoniam futurus est particeps & secundæ. In hac ergo regeneratione cum sederit filius hominis, & cætera. Hoc est quòd alio in loco scriptura loquens; Pro confusione, inquit, dupli, & rubore, laudabunt partem suam. Duo enim habet paupertas sequentium Dominum, afflictionem videlicet, & vilitatem. Vnde Propheta: Videt, inquit, humilitatem meam, & laborem meum.

Propterea igitur in terra sua duplicia possidebit, vt pro vilitate sit honor iudicialis potestatis, pro afflictione refrigerij placidissimæ sessionis. Quando igitur sedebimus nos, quorum modo nec corpus, nec anima sedet, in quibus sedatum nihil, nihil quietum, nihil in eodem statu permanet? Quando liberabimur ab inquietudine mobilitatis huius? Corpus enim nostrum sedere non permittitur, cum illud impediatur & presentis sensus doloris, & futura mortis anxietas, quoniam passibile est, & mortale. Sed & spiritus ipse nullam habet requiem ob expectationem spei, & timoris sollicitudinem. Erit autem cum anima requiescet, in spe singulariter constituta, libera quidem à sollicitudine, sed non ab expectatione. Fiet autem hoc post mortem carnis, sed ante diem iudicij. In die autem illa cum sederit filius hominis, perfectè, & ex omni parte sedebimus, quia nec corpus doloris sensus turbabitur, nec anxietas timore mortis, impassibilitatis, & immortalitatis duplici stola glorificatū, liberique erimus, quòd ad animam pertinet, ab expectatione, & sollicitudine vniuersa, nihil minus habentes, nihil deinceps periculi metuentes in perfectissima securitate, & securissima perfectione. Sedebitis, ait Dominus, ait Veritas. Solennis sessio, grata quies, plena sufficientia. Filij hominum vsquequò graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendaciam? Gloriam enim, quæ abinuicem est, quæritis, vanam vtique, & mendacem, quoniam vani filij hominum, mendaces filij hominum, & gloriam, quæ à solo Deo est, non vultis, gloriam sine dubio manentem, & veram. Miseri, & miserabiles, qui pro breui voluptate torrentem perditis voluptatis, & diuinam vobis intermissam misericordiam, vt nunquam satiæmini ab vberibus consolationis eius. Sed ne magnæ promissionis dulcedinem longanimis expectatio contorqueret, metis nostræ mobilitatem sermonem temperat dulciori. Nouit enim ipse signum nostrum, quoniam dilationis moras pusillanimitas nostra non sustinet, ideoque benignitate sua huic quoque obuiat cogitationi, & occurrit etiam ex hac parte dicens: Et omnis, qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut fratrem, aut uxorem, aut agros, aut filios propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Obstructum est certè os loquentium iniqua. Iamque confundantur omnes iniqua agentes superuacue. Habemus enim promissionem vitæ huius, quæ nunc est, pariter & futuræ, manifestumque est presentis temporis esse centupli promissionem ex eo nimirum, quod sequitur. Et vitam æternam possidebit. Sed ne quis obstinatis dissimulandi locus remaneat, vado ad Euangelium secundum Marcum, vbi aperte declarat, temporis huius esse centupli promissionem. Ait enim Dominus: Nemo est, qui reliquerit patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter Euangelium, qui non accipiat centies tantum; nunc in hoc tempore domos, & fratres, & cætera, quæ sequuntur. Et vt magis miremini, nec promissionem hanc, licet huius sit temporis, exhiberi de temporalibus æstimetis, additum est, cum perfectionibus. Quid enim in persecutione positi terrenæ substantiæ sancti martyres acceperunt, quando & ipsa quoque terra beatorum corporum data est in manus hominum impiorum? Quòd ergo dicit

dicat Centies tantum domos, aut fratres, & cætera, minimè secundum carnem intelligi posse vel ex eo manifestum est, quòd centum matres accipit nemo. Iam verò si pro communicatione possessionum, & animorum affectione, quæ inter electos est, promissionem hanc volumus intelligere, aliquibus quidem, sed non omnibus poterit convenire. Nonnullos enim sanctorum terra hac, & humana consolatione nouimus caruisse. In corde ergo, & in homine interiori centuplum istud quæras necesse est, ut habeas nunc quidem fructum tuum in sanctificationem, sinem verò vitam æternam. Qui ergo nondum centuplum acceperunt, scrutentur corda sua, & vniuersa manuum suarum studia diligenter examinent; nec dubium quin inueniant angulum, & diuersorium, quod Saluator non nouit. Sed vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos. Magis autem perfectius relinquunt omnia, non querant quæ sua sunt, nihil sibi retineant, nihil aliis. Sunt enim plerique, qui licet propriam exaltationem, voluptatemque satis despiciant, propinquis tamen suis quodammodo retinent, quod debuerant reliquisse, incongrua solitudine, & religio contraria pro eis vtiq; laborantes. Quanti enim monachorum dum parentibus suis plus iusto consulunt, suas animas perdidertunt? Ergo relinquunt omnia, solum sequantur Christum, soli Christo placere contendant, & benepiacito voluntatis eius peruigili adhaereant solitudine; haud dubium quin experiantur illico,

quod relinquentibus omnia, & sequentibus se Veritas pollicetur. Centuplum, inquit, accipiet, & vitam æternam possidebit: Illud enim in via accipitur ad solatium, illa verò ad beatitudinem in patria possidebitur in æternum. Sed quid est centuplum istud, nisi consolationes, visitationesque, & primitiæ Spiritus, qui super mel dulcis est, nisi testimonium conscientie nostræ, nisi læta, & iucundissima iustorum expectatio, nisi memoria abundantie suauitatis Dei, & magna verè multitudo dulcedinis eius, quam nec expertis necesse est dicere, nec inexpertis vllis verbis exprimere quisquam potest? Non pater, non mater, non domus, non ager, non cibus, aut vestis, non denique terrenum aliquid, aut corporale; sed planè his omnibus delectabilius, super hæc omnia dulcius, atque iucundius est. Cui verò sic specialiter totus Euangelicæ lectionis excursus assignari potest, quemadmodum patri, & magistro nostro beato Benedicto? Hic à pueritia mundum cum flore reliquit, & currètem Christum cursu rapidissimo securus est; nec desistit, donec cõsequeretur. Quis inter iudicantes sublimis iudicabit? Quis ita centuplum in hac vita percepit? Quis vitam æternam gloriosius possidebit? Eius igitur intercessione suæ gratiæ largitatem, ad præsentis vite consolationem, æternæ possessionem, nobis & administrare dignetur, qui venit ut vitam habeamus, & ut abundantius habeamus, Iesus Christus Dominus noster, qui est benedictus in secula, Amen.

IN ANNUNCIATIONE BEATAE MARIÆ.

L V C. I.

^a Vicefimo quinto die Martij dominus conceptus est & passus.

In illo tempore: Missus est Angelus Gabriel à Deo in Ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad virginem desponsatam Ioseph, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid: & nomen virginis Maria. Et ingressus angelus ad eam, dixit: Ave gratia plena dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Quæ cum audisset, turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis esset ista saluatio. Et ait angelus ei: Ne timeas Maria; inuenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. Et dabit illi dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum: & regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad angelum: Quomodo

^b Quia Nazareus, id est, sanctus sanctorum nunciabatur futurus.
^c Ioseph, saluator, quia saluauit Ægyptum à fame: sic iste Mariam ab infamia.
^d Non solum ad Ioseph, sed ad Mariam hoc referendum est.
^e Bed. Maria maris stella vel domina, quæ lucem fluctuantibus in seculo genuit, & dominum totius mundi.
^f More humanæ fragilitatis, de angelica visione & de insolita saluatione.
^g Hic verum hominem de substantia maternæ carnis angelus asserit.
^h Hic verum Deum de Deo patre.
ⁱ In præsentis vite corda inhabitans, regnabit in futuro de exilio ad gloriam vocans.
^k Beda, Iosias; Et patris eius non erit finis. ^l In secula seculorum laudabunt te. ^m Am. I liquet, quod faciendum, credit, quæ quomodo fieri querit.

^m Ut concipiam & pariam, quæ in virginitate permanere disposui. ⁿ Ecce tangit quod ipsa vouerat castitatem.

modo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Et respondens angelus dixit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei: Et ecce Elisabeth cognata tua: & ipsa concepit filium in senectute sua. Et hic mensis est sextus illi quæ vocatur sterilis, quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Dixit autem Maria: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euangelium.

In men. au. sex. Hic. Sicut sexto mense missus est Gabriel Angelus à Deo in ciuitatem Galilææ, ita sexto millenario missus est Christus. *Gabriel*. Beda. Ideo Angeli ex nomine aliquando signantur, ut ex ipso nomine quid ministraturi veniant, demonstratur. Gabriel, fortitudo Dei, quia illum nunciat qui ad debellandum diabolum veniebat. *Ad Virginem*. Mulier à diabolo seducta mortem intulit: Contra mulier ab Angelo edocta salutem edidit. Be. De desponsata voluit nasci, ut per Ioseph texeretur ordo generationis, & ne quasi adultera lapidaretur. In quo & impudicis virginibus occasio tollitur, ne dicant matrem domini fuisse infamam. Et virgo solatium viri, & testem virginitatis haberet, & ut diabolum mysterium ignoraret. Fides etiam Mariæ verbis maior ascribitur, & mendacij causa remouetur. Videtur enim culpam obumbrare voluisse mendacio innupta virgo. Maluit dominus aliquos de suo ortu quam de matris pudore dubitare. Sciebat enim lubricam famam pudoris, nec voluit ortus sui fidem matris iniuriis astruere. Amb. Mylicè. Maria desponsata, sed virgo: typus est ecclesiæ, quæ est immaculata, sed nupta. Concipit nos de spiritu virgo, parit nos sine gemitu virgo. Et ideo fortasse Maria alij nupta, ab alio repleta, quia singulæ ecclesiæ spiritu quidem replentur: tamen ad speciem temporalis sacerdotis. *Aue gra. p.* Gregorius, Verè gratia plena quæ prima inter fœminas virginitatis gloriosum munus Deo obtulit, quæ etiam ideo Angelico visu & alloquio meruit perfui, quæ gratiæ totius autorem mundo edidit. *Dominus tecum*, quam nouo castitatis amore ad cœlestia sustulit, & post mediante humana natura, omni plenitudine diuinitatis cõsecrauit. *Benedicta tu in mulieribus*. Quæ sine exemplo muliebris conditionis & virgo & mater est, & Deum genuit. *Turba, &c.* Quia nesciebat si præteritum an futurum esset, quod Angelus dixit. Be. Trepidare virginum est, & ad omnes viri ingressus pauere, & omnes affatus vereri. Hinc discant mulieres propositum pudoris imitari. Solum sine comite Angelus reperit, ne quo genere de hominis deprauaretur affatu. *Qualis esset*. Ambrosius. Ex verecundia pauet, ex prudentia nouâ benedictionis formulam miratur. Erubuit Elisabeth de culpa, Maria de verecundia: In muliere enim modus adhibetur, in virgine gratia pudoris augetur. *Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria.*

Turbatam insolita salutatione quasi familiaris notam vocat ex nomine. Ne timeat iubet, & quare gratia plenam vocauerit, plenius explicat. *Iesum*. Iesus Saluator, siue salutaris dicitur. Ipse enim saluum faciet, non populû Israel, sed suum populum, siue ex præputio, siue ex circumcisione, in vnum ouile sub vno pastore congregatum. *Hic erit magnus*. Bed. Ambro. Non quod ante partum virginis magnus non fuerit, sed quia potentia, quam filius Dei naturaliter habet, homo ex tempore erat accepturus, ut vna sit persona, homo est Deus. Beda: Ioannes, magnus, ut homo corâ domino. Hic magnus, ut Deus & filij eius. Ioannes magnus meritò abstinentiæ, quia vinum & siceram non bibit hic magnus potentia naturæ, quia cum peccatoribus comedit. *Sedem*. Beda, id est, Israeliticam plebem, cui Dauid & filij eius temporalis regni gubernacula præbuerunt. Huic regnum spirituale datum est Christo, quando dispositum est à Deo, ut de semine Dauid incarnaretur, qui illam gentem in perpetuum vocaret regnum. Et non solum in vna gente Iudæorum, sed regnabit in domo Iacob in æternum: hoc est, in tota ecclesia, quæ per fidem, & confessionem Christi ad patriarcharum pertinet sortem. Siue in illis, qui de patriarcharum sorte nati: Siue in his, qui de oleastro incisi in oliuam bonam sunt inserti. *Quomodo fiet istud*. Ambro. Cum Sara risit de promissione Dei, & Maria dixit: *Quomodo fiet istud, quoniam vir. non cognosco*. Cur non fuerunt matres, sicut Zacharias? Sed Sara & Maria non dubitant faciendum quod promittitur, sed modum requirunt. Zacharias qui negat scire negat se credere, & alium autorem suæ fidei querit: & ideo accipit signum tacendi: quia signa non fidelibus, sed infidelibus datur. Beda. Legerat Maria virginem parituram, non dubitabat, sciebat enim quia impleri oportebat quod ab Angelo nunciabatur. Sed quia quomodo fieret nõ legerat, nec ab Angelo audierat, quo ordine impleri debeat, requirit, quia hoc mysterium à seculis absconditum, à prophetis non prædictum, ab Angelo est refferatum. *Spiritus sanctus*. Spiritus superueniens in virginem, & mentem illius à forde vitiorum castificauit, ut cœlesti esset digna partui, & in utero eius redemptoris corpus sua operatione, nõ virili semine, creauit de carne virginis. Vnde etiam idem Spiritus nominatur altissimi. *Spiri*. Nomè est omnis gratiæ quæ à Deo inspiratur. *Virtus altissimi obumbrabit tibi*. Abscondite in Ægyptum fugiædo. Vel, *Virtus altissimi obumbrabit tibi*. Potest vtrique Saluatoris natura intelligi, quia vmbra à lumine & corpore obiecto solet formari. Et virgo sicut purus

Bib l. Hom. tom. 4. P

rus homo plenitudinem diuinitatis capere nequibat, sed virtus altissimi obumbrat, dū incorporea lux diuinitatis, corpus suscepit humanitatis, vt sic posset Deum pati. *Sanctum.* Iesus nascitur sanctus, qui conditionem naturæ corruptibilis vinceret: & commixtione copulæ carnalis conceptus non est. Nos conditione corruptibilis naturæ constricti, per gratiam possumus sanctificari. Et congruit, vt quæ contra morem virgo concepit supra morem humanæ consuetudinis Dei filium generet. *Et ecce.* Beda. Ne virgo desperet de partu, accipit exemplum steriliſ anus parituræ, vt discat omnia Deo possibilia quæ ordini naturæ videntur contraria? Vel, non quasi incredulam exemplis hortatur ad fidem, sed credenti quæ audierat ampliora replicat. *Myſteria,* vt quæ Deū virgo erat paritura, præcurſorem quoque de anu sterili nasciturū cognosceret. *Co. iua.* Quia de tribu Leui, id est, de tribu Dei. Bed. Legimus, quod Aaron, qui de tribu Leui erat, accepit vxorem de tribu Iuda Elisabet, sororem Naalon. Et in posteris David legimus, quod Ioiada pontifex vxorem habuit de tribu regali Elisabet filiam Ioram: vnde vtæque tribus regalis & sacerdotalis erant coniunctæ. Hic Maria & Elisabet cognatæ. Et congruit, vt de vtraque tribu mediator nascatur, qui regnat in æternum: & est sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. Et conuenit vt eum altera de Spiritu conceperit, altera Spiritu repleta prophetauerit: Secundum carnem quoque videantur fuisse cognatæ, quæ secundum Deum spiritualis cognationis consortio non carebant. *Ecce anc. do.* Non de singularitate meriti se extollit, sed suæ conditionis & diuinæ dignationis per omnia memoret, se ancillam illius esse fatetur, cuius mater eligitur, & cum magna deuotione promissionem Angeli optat impleri.

CATENA AVREA

in idem Euangelium.

IN mense autem sexto, missus est angelus Gabriel a Deo in ciuitatem Galilee, cui nomen Nazareth ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, de domo David, & nomen virginis Mariae. Bed. Quia Christi incarnatio vel sexta ætate seculi futura, vel ad impletionem legis erat profutura, rectè sexto mense concepti Ioannis missus ad Mariam angelus nasciturum nuntiat saluatorem: vnde dicitur, *In mense,* &c. Mensẽ sextum Martium intellige, cuius 25. die dominus noster & conceptus traditur & passus: sicut & 25. die mensis Decemb. natus. quod si vel hoc die vt nonnulli arbitrantur æquinoctium vernale, vel illo solstitium brumale fieri credamus, conuenit cum lucis incremento concipi vel nasci eum qui illuminat omne hominem venientem in hunc mundum. At si quis ante dominicæ natiuitatis & conceptionis tempus considerat lucem, vel crescere vel tenebras superare conuincerit, dicimus & nos quia Ioannes ante facie aduentus eius regnū cælorum euangelizabat. *Basi.* Adeunt autem nos cælestes spiritus, non quasi ex seipsis, sed ex eo quod diuinæ sapientiæ decorem conspiciunt: vnde sequitur, *Missus est angelus.* &c. Greg. in ho. Ad Mariam enim virginem non quilibet angelus, sed Gabriel archangelus mittitur. ad hoc quippe ministerium

summum angelum venire dignum fuerat, qui summum omnium nuntiabat. Qui idecirco priuato nomine censetur, vt signetur per vocabulum in operatione quid valeat. Gabriel enim Dei fortitudo nominatur: per Dei ergo fortitudinem nuntiandus erat, qui virtutum dominus & potens in prælio ad debellandas potestates aereas veniebat. Glo. additur autem & locus quo mittitur cum subditur, *In ciu. &c.* Nazareth enim, id est, sanctus sanctorum nuntiabatur venturus. Bed. in ho. Aptum autem humanæ restorationis principium, vt angelus a Deo mitteretur ad virginem partu consecrandum diuino, quia prima perditionis humanæ fuit causa, cum serpens a diabolo mittebatur ad mulierem spiritu superbæ decipiendam: vnde sequitur, *Ad virginem.* Aug. de san. vir. Illum enim solum virginitas decenter parere potuit, quia in sua natiuitate parem habere non potuit. Oportebat enim caput nostrum propter insigne miraculum, secundum corpus nasci de virgine, quod significaret membra sua de virgine, etiam secundum spiritum nascitura. Hiero. in ser. de assu. Et bene angelus ad virginem mittitur, quia semper est angelus cognata virginitas. Profecundò in carne præter carnem viuere non terrena vita est sed cælestis. Chryſ. sup. Mat. Non autem angelus post partum annuntiat virgini, ne nimium exinde turbaretur. Et ideo ante conceptionem illam alloquitur, non in somnis imò visibiliter adstitit: nam quasi magnam valde relationem accipiens egebat ante rei euentum visioni solemniori. Amb. Bene autem vtrunque posuit scriptura vt & desponsata esset & virgo. sequitur enim, *De viro.* Virgo vt expertis virilis confortij videretur. Desponsata, ne temeritate virginitalis adureretur infamia, cui gratius alius corruptelæ videretur insigne præferre. Maluit autem dominus aliquos de suo ortu quam de matris pudore dubitare. sciebat enim teneram esse virginis verecundiam, & lubricam famam pudoris: nec putauit ortus sui fidem matris iniuriis astruendam. Seruatur itaque S. Mariæ sicut pudore integra, ita & inuolabilis opinione viuentibus velamen excusationis relinquit, quod infamata mater quoque domini videretur. Quid autem Iudæis, quod Herodi posset ascribi, si natum viderentur ex adulterio percuti? Quemadmodum autem ipse diceret, Non veni legem soluere sed adimplere, si videretur cepisse a legis iniuria? cum partus innuptæ lege damnetur? Quid quod etiam fides Mariæ verbis magis adfiscitur, & mendaciæ causa remouetur? videtur enim culpam obumbrare noluisse mendacio innuptæ prægnans. Causam autem mentendi desponsata non habuit, cum coniugij premium & gratia nuptiarum partus sit seminarum. Non mediocris quoque causa est, vt virginitas Mariæ falleret principem mundi, qui cum desponsatam viro cerneret partum non poruit habere suspectum. Ori. Si enim non habuisset sponsum, statim cogitatio tacita diabolum surrepsisset, quomodo quæ non accubuit cum viro prægnans esset? debet iste conceptus esse diuinus, debet aliquid humana natura esse sublimius. Amb. Sed tamen magis refellet principes seculi, demonym enim malitia facile etiam oculata deprehendit. At vtero quod seculatibus vanitatibus occupantur, scire diuinam non possunt: quimetiam locuple

locupletior testis pudoris maritus adhibetur, qui posset & delere iniuriam, & vindicare opprobriū, si non agnosceret sacramentum. de quo subditur, *Cui no. erat,* &c. Bed. in ho. Quod non tantum ad Ioseph, sed etiam pertinet ad Mariam. Legis namque erat præceptum, vt de sua quique tribu aut familia acciperet vxorem. Sequitur, *Et no. vir. Maria.* Bed. super Lucam. Maria Hebraicè stella maris, Syriacè verò domina vocatur, & meritò, quia hæc totius mundi dominum, lucem seculi meruit generare perennem. *Et ingressus angelus ad eam: dixit, Ave gratia plena,* &c. Ambr. Disce virginem moribus, sola in penetralibus quam nemo virorum videret, solus angelus reperiret: vnde dicitur, *Et ingr. &c.* Et ne quidem degeneri depraueretur assatu, ab angelo salatur. Græcus, Contra vocem prius editam mulieri, dirigitur nunc sermo ad virginem. In illa doloribus partus est causa peccati punita, in hac per gaudium mœstitia pellitur: vnde iucunditatem non absurdè prænuntiat angelus virgini, dicens, *Ave.* Quod autem digna cognosceretur sponſalium attestatur, cum dicit, *Gra. pl.* quasi enim quadam atra aut dos sponſi ostenditur, quod secunda sit gratiis. Horum enim quæ dicit hæc sunt sponſæ, alia sponſi. Hic in ser. de assu. Et bene gratia plena, quia cæteris per partes præstatur. Mariæ verò simul se totam infusit gratiæ plenitudo. Verè gratia plena, per quæ largo spiritus sancti imbre superfusa est omnis creatura. Iam autem erat cum virgine, qui ad virginem mittebat angelum, & præcessit nuntium suum dominus, nec teneri potuit locis, qui omnibus habetur in locis: vnde sequitur, *Dominus tecum benedicta tu in mulieribus.* Aug. in ser. de na. Magis quam mecum, ipse enim in tuo est corde, in tuo sit vtero, adimplet mætem, adimplet ventrem. Græcus, Hoc autem est totum legationis complementum: Dei enim verbum vt sponſum supra rationem vnionè efficietis tãquam ipse germinas, idemque germinatus totam naturam humanam sibijpsi cõfirmavit. Vltimum verò ponitur tanquam perfectissimum & compendiosum. *Bene. tu in mu.* Vna scilicet præ cunctis mulieribus, vel etiam benedictio reuocata est & lætitia, & ad singulos est profusa. Amb. Disce autem virginem à verecundia, quia pauebat: nam sequitur, *Que cum,* &c. Trepidare virginum est, & ad omnes ingressus viri pauere, omnes viri affatus vereri. Disce virgo verborum vitare lasciuiam. Maria etiam salutationem Angeli verebatur. Græcus, Cum assueta foret his visionibus, euangelista non visioni, sed relatibus turbationè attribuit dicens, *Tur. est in ser. eius.* Attende autem virginis & pudicæ & prudentem, & animam simul & vocem: audita lætitia dictum examinavit, & neque manifestè obstitit per incredulitatem, nec statim parit ex leuitate, Eux leuitatem euitans simul & duritiam Zachariæ, vnde dicitur, *Et cogit.* &c. Non conceptio: nam adhuc ignorabat immensitatem mysterij: sed saluatio nunquid libidinosa, vt à viro ad virginem: ad diuina, dum Dei faceret mentionem, dicens, *Dominus tecum.* Amb. Benedictionis etiam nouam formulam mirabatur, quæ nusquam est ante comperta, soli Mariæ hæc seruabatur.

Orig. Si enim sciuisset Maria ad alium quempiam similem factum esse sermonem, vt pote quæ haberet legis scientiam, nunquam eam quasi peregrinam talis saluatio exterruisset. *Et ait angelus ei: Ne timeas Maria, imuenisti enim gratiam,* &c. Bed. Quia salutatione insolita virginē turbatā viderat, quasi familiarius notam vocans ex nomine, ne timere debeat iubere. vnde dicitur, *Et ait ei Ang. &c.* Græcus, quasi dicat. Non accessi deceptus, imò deceptionis abolitionem depromere. Non veni prædaturus inuolabilem tuam virginitatem, sed conditoris puritatis & custodis conturbantia referate. Non sum serpentis minister, sed perimentis serpentem legatus: sponſalium tractator, non infidiarum molitor. Sic ergo nequaquam distrahentibus ipsam considerationibus vexari permisit, ne djudicaretur in fidsus minister negotij. Chry. Qui autem apud Deum meretur gratiam, non habet quid timeat. vnde sequitur, *Inue. enim gra. &c.* Qualiter autem illam quisque reperiet, nisi humilitate mediante? Humilibus enim dat Deus gratiam. Græcus, Inuenit enim gratiam virgo coram Deo, quia splẽdore pudicitie propriam exornans animam, gratum Deo se habitaculum præparauit, nec solum cælibatum inuolabilem conseruauit, sed etiam immaculatam conscientiam custodiuit. Orig. Inuenerant enim plures gratiam ante eam. Et ideo subdit quod proprium est, dicens. *Ec. con. in vte.* Gre. Quod dicitur ecce, conceleritatem & præsentia denotat, insinuans cum eius verbo celebratam esse conceptionem. Dicit autem, *Concipies in vtero,* & demonstrat dominum ab ipso vtero virginali, & de nostra substantia carnem suscipere. Venit enim diuinū verbum emundaturum naturam humanam & partum, & nostræ generationis primordia. Et ideo sine peccato humano semine per singula sicut nos in carne concipitur, & nouem mensium spatio gestatur in vtero. Gre. Ni. Sed quoniam contingit specialiter diuinum concipi spiritum, & spiritum parere salutarem secundum prophetam, ideo addidit, *Et pa. fi.* Amb. Non autem omnes sunt sicut Maria, vt dum de spiritu sancto concipiunt verbum, pariant. Sunt autem quæ abortiuum excludant verbum antequam pariant. Sunt quæ in vtero Christum habeant, sed nondum formauerint. Gre. Ni. Cum autem expectatio partus mulieribus timorem incutiat, sedat timoris metum dulcis partus relatio cum subditur, *Et vocabis nomen eius Iesum.* Saluatoris enim aduentus est cuiuslibet timoris propulsio. Bed. Iesus autem saluator siue salutaris interpretatur. Gre. Dicit autem, tu vocabis, non pater: patre enim caret, quantum ad inferiorem generationem, sicut & matre respectu supernæ. Cy. Hoc autem nomen de nouo fuit verbo impostum natiuitati congruens carnis, secundum illud propheticum, Vocabitur tibi nomen nouum, quod os domini nominauit. Græ. Verum quia hoc nomen commune est sibi cum successore Moyſi, idcirco innuens angelus quod non erat secundum illius similitudinem subiungit, *Hic erit magnus.* Amb. Dicitur est quidem etiam de Ioãne, quia erit magnus, sed ille quasi homo magnus, hic quasi magnus Deus. Latè enim funditur Dei virtus, latè cælestis substantiæ magnitudo porrigitur: non loco clauditur, non opinione comprehenditur, non æstimatione concluditur, nõ ætate variatur. Orig. Vide ergo magnitudinem saluatoris, quomodo

in toto orbe diffusa sic ascende in caelos, quomodo caelestia repleuerit: descende cogitatione ad abyssos & vide eum illuc descendisse: si hoc videris, pariter intueberis opere completum, hic magnus. Græ. Neque carnis assumptio deitatis derogat celsitudini, imò potius humanitatis humilitas sublimatur. vnde sequitur, *Et si. al. 10.* Non vti que tu impones vocabulum, sed ipse vocabitur, à quo nisi à consubstantiali genitore: nullus enim filium nouit nisi pater. Penes quem verò infallibilis est notitia geniti, nec vetus interpres est erga impositionem congruam nominis, propter quod dicit, Hic est filius meus dilectus, ab æterno siquidem est, quæmus nunc ad nostram doctrinam nomen eius patuerit. Et ideo ait, *vocabitur*, non fiet, vel generabitur: nam & ante secula fuerat consubstantialis patri. Hunc ergo concipiens, cuius mater efficeris, hunc virginalis cella concludit, cuius caeleste spatium capax non exiit. Chr. Cæterum siquidem enorme quibusdam videtur, Deum habitare corpus. Nonne sol cuius est corpus sensibile quocunque radios mittit, non læditur in propria puritate? Multò ergo magis iustitiæ sol ex vtero virginali mundissimum corpus assumens, non tantum contaminatus non est, imò etiam ipsam matrem sanctiorem offendit. Græ. Et vt virginem redderet memorem prophetarum, subdit: *Et da. il. 3.* Vt noscat liquido, quoniam qui nasciturus est ab ea, ipse est Christus quem illi promiserunt ex Dauid semine nasciturum. Cyr. Num tamen ex Ioseph est editum corpus Christi mundissimum, secundum enim vnā lineam cognationis proflexerat Ioseph & virgo, ex qua formam humanitatis vnigenitus sumpserit. Basi. Non autem in materiali sede Dauid sedit dominus translato Iudaico regno ad Herodem, sed sedem appellat Dauid in qua resedit dominus, indissolubile regnum. vnde sequitur, *Et reg. 3.* Chry. Dicit autem ad præsens, domum Iacob eos qui de numero Iudæorum crediderunt in illum. Vt enim Paulus dicit, Non omnes qui ex Israel sunt, hi sunt Israelitæ, sed qui sunt filij promissionis computantur in semine. Bed. Vel domum Iacob totam ecclesiam dicit, vel quæ de bona radice nata, vel eum oleaster esset, merito tamen fidei in bonam est inserta oliuam. Græ. Nullius autem est in æternum regnare nisi Dei solius, quo fit vt & si propter incarnationem dicatur Dauid sedem accipere, tamen idem ipse in quantum Deus, rex æternus agnoscitur. sequitur, *Et regni. 3.* Non solum in quantum Deus est, sed etiam in eo quòd homo: & in præsentem quidem habet regnum multorum, finaliter verò vnuerforū, cum ei omnia subjiciantur. Bed. Omittat ergo Nestorius dicere hominem tantum ex virgine natum, & hunc à verbo Dei, non in vnitate personæ esse receptum. Angelus enim qui eundem ipsum patrem habere Dauid, quem filium altissimi vocari pronuntiat, in duabus naturis vnā Christi personam demonstrat. Non autem ideo futuri temporis verbis angelus vitur, quia secundum hæreticos Christus ante Mariam non fuerit, sed quia secundum eandem personam homo cum Deo idem filij nomen sortitur. Dixit autem Maria ad angelum. *Quomodo fiet istud, quoniam, 3.* Amb. Neque non credere angelo Maria debuit, neque tam temere vsurpare diuina. vnde dicitur, *Di. au. Ma. ad. Ange. Quo. fiet istud?* Temperatior est ista responsio quam verba sacerdotis.

Hæc ait, *Quomodo fiet istud?* Ille respondit, vnde hoc sciam? Negat ille se credere, & quasi fidei adhuc alium quærat authorem. Ista se facere profitetur, nec dubitat esse faciendum, quod quomodo fiat inquiri. Legebat Maria, Ecce concipiet in vtero, & pariet filium, ideo credidit futurum, sed quomodo fieret, ante non legerat: non enim quemadmodum fieret, vel prophetæ tanto fuerat reuelatum: tantum enim mysterium non hominis fuit, sed angeli ore promendū. Græ. Nif. Attende etiam mundæ virginis vocem, partum annuntiat angelus, ipse verò virginitati innititur, præstantiorem incorruptibilitatem angelica visione dijudicans. vnde dicit, *Quomodo vi. non cog. Basi.* Cognitio multifariè dicitur. Dicitur enim cognitio nostri conditoris sapientia, ac magnalium suorum notitia, necnon mandatorum custodia, & quæ fit apud eum appropinquatio & copula nuptialis vt hic accipitur. Græ. Ni. Hæc igitur Mariæ verba indicium sunt eorum quæ tractabat in mentis arcano. Nam si causa copulæ coniugalis Ioseph desponsari voluisset, cur admiratione ducta est, dum sibi narratur concepitio? cum nimirum ipsa præstolaretur ad tempus mater effici iuxta legis naturam. Verum quia oblatum corpus Deo, quasi quoddam ex sacris inuiolabile reseruari decebat: & ideo dicit, *Quoniam vi. non cog.* quasi dicat. Et si sis angelus, tamen quòd virum non cognoscam ex impossibilibus cernitur, qualiter igitur mater ero carens coniuge? Ioseph quidem in sponsum agnouit. Græ. Sed considera qualiter virgini soluit dubium angelus, ac explanat intemperatum conubium & ineffabile partum. sequitur enim, *Et resp. Ang. di. ei. Spi. san. 3.* Chr. quasi dicat. Nō quæras ordinem naturalem vbi naturam transcendunt & superant quæ trançantur. Dicit, *quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* quoniam eo ipso continget quòd es coniugis inexperta. Nam si virum experta fuisses, non digna censereris hoc mysterio, non quia prophatum sit coniugium, sed quia virginitas potior. Decebat enim communem omnium dominum, & in natiuitate nobiscum participare, & ab ea discrepare, quòd enim ex vtero nasceretur, habuit commune nobiscum: quòd autem absque concubitu nasceretur, plus à nobis obtinuit quam beatum corpus illud, quod ob exuberantem munditiam virginis Mariæ vt videtur donum animæ ad seipsum allexit. In singulis enim cæteris vix vti que anima sincera sancti spiritus impetrabit præsentiam, sed nunc caro receptaculum efficitur spiritus. Græ. Ni. Tabulas enim nostræ naturæ, quas culpa confecerat, denuò verus legislator de terra nostra sibi dolauit, absque concubitu diuinitatis suæ corpus susceptibile creans, quod diuinus digitus sculpsit, scilicet spiritus superueniens virgini. Chr. Insuper & virtus altissimi obumbrabit tibi. Altissimi regis virtus Christus est, qui per aduentum spiritus sancti formatur in virgine. Greg. 18. mo. Per obumbrationem enim vocabulum incarnandi Dei vtraque natura significatur, vmbra enim à lumine formatur, & corpore. Dominus autem per diuinitatem lumen est: quia ergo lumen incorporeum in eius erat vtero incorporandum, rectè ei dicitur, *Virtus alt. obum. tibi*, id est corpus in te humanitatis accipiet incorporeum lumen diuinitatis. Hoc enim Mariæ dicitur propter mentis refrigendum caletus datum. Beda. Non ergo virili quod non cognoscat feminæ,

feminæ, sed spiritus sancti, quo impletis opere concipies: concupiscentiæ in te nō erit æstus, vbi vmbra faciet spiritus sanctus. Grego. Nif. Vel dicit, *Obumbrabit tibi*: quia sicut corporis vmbra præcedentium charactere conformatur: ita indicia deitatis filij ex virtute generandi patebunt. Sicut enim in nobis quædam viuifica virtus in materia corporali conspicitur, qua homo formatur: sic in virgine altissimi virtus per viuificantem spiritum pariter corpori insitam materiam carnis ex virgineo corpore ad formandum nouum hominem assumpsit. vnde sequitur, *Ideoque & quod nascetur ex te, 3.* Athan. Profitetur enim quoniam naturæ humanæ assumptum ex materia corpus verissimum exiit, & idem secundum naturam corpori nostro: foror namque nostra Maria est, cum omnes ab Adam descenderimus. Basi. Vnde & Paulus dicit, *Quoniam misit Deus filium natum non per mulierem, sed ex muliere.* Nam hoc quod dico per mulierem transitura, poterat indicare natiuitatis sententiam: quod autem dicitur ex muliere, manifestat cōmunionem naturæ geniti respectu parentis. Græ. 18. mo. Ad distinctionem autem nostræ sanctitatis Iesus singulariter sanctus nasciturus asseruit: nos quippe et si sancti efficitur, non tamen nascitur, quia ipsa naturæ corruptibilis cognatione constingimur: ille autem solus veraciter sanctus est, qui ex coniunctione carnalis copulæ conceptus non est, qui non (sicut hæreticus desipit) alter in humanitate, alter in deitate est: vt purus homo conceptus atque editus, & post per meritum vt Deus esset acceperit. Sed nuntiant angelo & adueniente spiritu: mox verbum in vtero, mox intra vterum verbum caro. vnde sequitur, *Vocabitur, 3.* Græc. Tu autem attende qualiter virgini angelus totam trinitatem edidit: dum spiritum sanctum commemorat virtutem & altissimum: trinitas enim indiuisibilis est. *Et ecce Elizabeth cognata tua, 3.* Chr. Quoniam præcedens dictum superabat virginis mentem, ad humiliora declinauit, sermonem per sensibilia ipsi suadens, vnde dicit, *Et ec. Eli. co. tua.* Animaduerte. Gabrielis inditiam: non memorauit eam Sarre vel Rebecca vel Rachelis, quia antiquiora erant exempla: sed imminens factum inducit, vt eius mentē corroboraret; & ob hoc & ætatem commemorauit, cum dicit, *Et ip. con. si. in. sen. sua. & defectum naturæ.* sequitur, *Et hic men. 3.* Non enim à principio conceptus Elizabeth statim annuntiauit, sed actō sex mensium spatio, & tumor ventris perhibeat argumentum. Græ. Nazi. Sed quærēt aliquis, Qualiter ad Dauid Christus refertur: Siquidem Maria de sanguine manauit Aaron, cuius cognatam angelus Elizabeth, asseruit: sed hoc nutu superno contigit vt regium genus sacerdotali stirpi iungeretur: vt Christus, qui rex est & sacerdos, ab vtriusque secundum carnem nasceretur. Legitur etiam in Exodo, *Quoniam Aaron primus secundum legem sacerdos duxit ex tribu Iudæ coniugem Elizabeth filiam Aminadab. & attende sacratissimam spiritus administrationem: dum & hanc Zachariæ coniugem statuit Elizabeth vocari: reducens nos ad illam Elizabeth quam duxerat Aaron. Bed. Sic ergo ne virgo se parere posse diffidat: accipit exemplum sterilis anas paritura: vt discat omnia Deo possibilia esse, etiam quæ naturæ ordine videtur esse contra-*

ria. vnde sequitur, *Quia non erit imp. ap. ill. Deum omne verbum.* Chry. Ipse namque cum sit natura Dominus cūcta potest cum velit: quia cūcta peragit & disponit, vitæ mortisque lora gubernans. Aug. contra Faust. Quisquis autem dicit, Si omnipotens Deus est, faciat vt ea quæ facta sunt, facta nō fuerint: nō percipit se dicere vt ea quæ vera sunt eo ipso quod vera sunt, falsa sint. Potest enim facere quod aliquid nō sit quod erat: velut cum aliquis qui cepit esse nascendo, faciat nō esse moriendo. Quis autem dicat, vt id quod iam nō est faciat nō esse? quicquid enim præteritum est, iam nō est: si de ipso fieri aliquid potest adhuc est de quo fiat. Et si est, quomodo præteritum est: nō ergo est quod verè diximus fuisse: sed ideo verum est illud fuisse, quia in nostra sententiā verum est, non in ea re quæ iam nō est: hanc autem sententiā Deus falsam facere non potest. Omnipotentem autem Deum nō ita dicimus, ac si eum etiam mori posse credamus. Ille planè omnipotens verè solus dicitur quod verè est: etiā à quo solo est quicquid aliquid modo est. Amb. Vide autem humilitatem virginis, vide deuotionem. Sequitur enim, *Di. au. Ma. Ec. an. do.* Ancillam se dicit, quæ mater eligitur: nec repentina exaltata promissione est. Mitem enim humilem que paritura humilitatem debuit etiam ipsa præferre: simul etiam ancillam se dicendo, nullam sibi prærogatiuam tantæ gratiæ vendicauit, quin faceret quod iuberetur. vnde sequitur, *Fiat mi. se. per. tuum.* Habes obsequium, vnde vortum. *Ecce ancilla domini.* apparatus officij est. Fiat mihi secundum verbum tuum, conceptus est voti. Eu. Alius aliud quiddam in præsentem sermone virginis extollet apicibus, hic quidem constantiam, hic obediētiæ promptitudinem, alius quòd non allecta est tam splendidis & arduis per magnum archægelum promissis pollicitis, alius quod non excessit modum in damno instantias, sed æqualiter cauit & eam leuitatem, & zachariæ inobedientiam: mihi autem humilitatis profusa ditatis non minus conspicitur admiranda. Græ. 18. mo. Per ineffabile namque sacramentum conuerso pto sancto partu inuiolabili secundum veritatem vtriusque naturæ: eadem virgo ancilla Domini fuit & mater.

ORIGENIS PRESBYTERI in idem Euang. Homilia.

Deinde scriptura commemorat, quòd mense *Est ex Hom. 6. in Lucam.* sexto conceptus Elizabeth, missus sit angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, cuius nomen Nazareth, ad virginem desponsatam viro, cui nomen Ioseph de domo Dauid, & nomen virginis Maria. Rursum in mea mente voluens quæro quare Deus cum semel saluatorem iudicaret nasci ex virgine, non elegit puellam absque sponso, sed eam potissimum quæ iam fuerat desponsata. Et, nisi fallor, hæc causa est. Debuit de ea virgine nasci, quæ non solum sponsum haberet sed (vt Mathæus scribit) iam viro tradita fuerat licet eam vir necdum nosset, ne turpitudinem virginis habitus ipse monstraret; si virgo videretur ytero tumentum. Vnde eleganter in cuiusdam martyris epistola scriptum reperit. Ignatium dico episcopum Antiochiæ post Petrum secundum qui in persecutione Romæ pugnaui ad bestias. Prind
Bibl. Hom. tom. 4. P 3 citem

cipem seculi huius latuit virginitas Mariae: latuit propter Ioseph, latuit propter nuptias, latuit quia habere vitam putabatur. Si enim non habuisset sponsum, & ut putabatur virum, nequaquam potuisset principi mundi huius abscondi. Statim enim cogitatio diaboli tacita subieperat. Quomodo illa quæ non concubuit cum viro prægnas est? Debet iste conceptus esse diuinus, debet aliquid humana natura esse sublimis. E contrario disposuerat saluator, dispensationem suam, & assumptionem corporis ignorare diabolum: unde & in generatione sua celauit eam, & discipulis postea præcipiebat, ne manifestum eum facerent. Et cum ab ipso diabolo teteratur, nusquam confessus est Dei se esse filium: sed tantummodo respondebat, Non oportet ut adorem te, nec ut lapides istos panes faciam, nec ut me de alto præcipitem. Et cum ista diceret, tacuit semper se esse filium Dei. Quære & in alia scriptura, & reperies voluntatis Christi fuisse, ut aduentum filij Dei diabolus ignoraret. Apostolus enim passionem eius asserens necesse contrarias fortitudines, ait, Sapientiam loquimur inter perfectos: sapientiam autem non seculi huius, neque principum seculi huius qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam nullus principum huius seculi cognouit. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Absconditum igitur fuit à principibus seculi mysterium saluatoris. Quod autem e contrario obijci potest, soluendum mihi videtur antequam ab alio proponatur, qua ratione quod principes huius seculi latuit, dæmonem non latuit, eum præsertim qui in euangelio loquebatur, Venisti ante tempus torquere nos, scimus te quia sis filius Dei. Sed considera, quod minor in malitia nouerit saluatorem: qui vero maior est in scelere, & versipellis, & nequam: ex eo ipso quod in malo maior est impeditur nosse filium Dei. Nos quoque ipsi si minus habuerimus mali, facilius possumus ad virtutem procedere. Si vero magis in nobis fuerit mali, ingenti labore suadendum est, ut maiori malitia liberemur. Hæc de eo quod sponsum habuerit Maria. Quia vero angelus nouo sermone Mariam salutauit, quem in omni scriptura inuenire non potui: & de hoc pauca dicenda sunt. Id enim quod ait, *Aue gratia plena, quod Græcè dicitur μεγαλειστην* ubi in scripturis alibi legerim non recordor, sed neque ad virum istiusmodi sermo est, salue gratia plene. Soli Mariæ hæc salutatio seruabatur. Si enim scisset Maria & ad alium quempiam similem factum esse sermonem (habebat quippe legis scientiam, & erat sancta, & prophetarum varicina quotidiana meditatione cognouerit) nunquam quasi peregrina eam salutatio terruisset. Propter quod loquitur ei angelus, *Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam coram domino. Ecce concipies in vtero & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur.* Dicitur & de Ioanne, erit magnus, & hoc ipsum Gabriel angelus conuersatur: Sed quando venit Iesus vere magnus, vere sublimis, ille qui prius magnus fuerat minor effectus est. Ille enim (inquit) fuit lucerna ardens, & lucens, & vos voluistis ad horam exultare in lumine eius. Magnitudo saluatoris nostri non tunc apparuit, quando natus est, sed nunc postquam oppressa ab aduersariis videbatur, emicuit. Vide magnitudinem

domini. In omnem terram exiuit sonus doctrine eius, & in fines orbis terrarum verba illius. Dominus noster Iesus, quia virtus est Dei, in omnem diffusus est orbem, & impræsentiarum nobiscum est: iuxta illud quod in Apostolo legitur, Congregatis vobis, & spiritu meo cum virtute domini nostri Iesu Christi. Virtus domini saluatoris & cum his est, qui ab orbe nostro in Britannia diuiduntur, & cum his qui in maritima, & cum vniuersis qui sub sole in nomine eius crediderunt. Vide ergo magnitudinem saluatoris quomodo in toto orbe diffusa sit, & certe necdum eius veram magnitudinem exposui. Ascende in caelos, & vide eum quomodo cælestia repleuerit. Apparuit siquidem angelis. Descende cogitatione in abyssos, & videbis eum etiam illic descendisse. Qui enim descendit, ipse est & qui ascendit, ut impletur omnia, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum. Considera virtutem domini quod impleuerit mûdum, id est cælestia, terrestria, & infernalina quomodo & celum ipsum penetrauerit, & in superna ascenderit. Legimus enim quod pertransierit caelos filius Dei. Si hæc videris, pariter intueberis non transitorie dictum, Magnus erit, sed verbum opere complemur. Magnus est dominus noster Iesus, & præsens, & absens tribuitque consortium fortitudinis suæ hæc cœteris nostro atque conuentui: quod ut singuli mereamur accipere, depremur dominum Deum: cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

S. ATHANASII EPISCOPI Alexandrini de Sanctissima Deipara, Homil.

Transimus ad ea, quæ ab Euangelista de Deipara & matre Dei enarrantur, auditori illic explicatiui seriem rei gestæ. Significamus igitur tempore beneplaciti paternæ volûtatibus, sub plenitudinem septuaginta hebdomadarum Prophetæ Danielis ab ædificatione Hierusalem, post remigrationem captiuitatis Iudæ ex Babylone, per Salathiel, & filium Iosedech, summus id temporis sacerdos, & ad impletionem trecentorum nonaginta annorum, secundum vires sui sacrificij ingressum esse Zachariam in templum Domini, ad incensum offerendum, apparuisseque ei Angelum Domini ad dexteram altaris, annunciantem ei de Filio suo Ioanne, quem cœceptura esset vxor sua Elizabeth, edituraque esset Baptistam & præcursores Christi, ac cœceptione deinde peracta, & mense sexto, ex quo prægnans erat Elizabeth, emissum esse Archangelum Gabrielem à Deo in Nazareth ciuitatem Galilææ, ad virginem Mariam, Et ingressus ad eam Angelus, salutauit eam, dicens: *Aue gratiosa, Dominus tecum.* Etiam hic animaduertimus vocem illam saluatoris Angeli esse vocem, quæ pro sono suo quo efferebatur, significationem habuit verum eam ipsam nequaquam fuisse filij hypostasim, aut carnem esse factam, seu pro suo sono, loquendique ratione diuersam fuisse à verbo Dei, quod in vterum virginis pariter descendit: prorsusque blasphemias dicunt, qui autumant vocem Angeli fuisse materiam substantiamque Verbi: nobis ergo ob istam execrabilem blasphemiam, visum est locum præsentem m

Sed communitas est sententia, cum nequaquam hoc fuisse

sententiam annotare, Quam igitur diuersa sit à voce Archangelij hypostasim verbi & Filij Dei, simul ac aperientur aures virginis per Angelicum sonum, introgressa est in eam diuina filij essentia, adeo, ut nec ipsa virgo hæc cognouerit: cognouerit autem Dei Filius, quo pacto introierit. Quapropter ut ignara de euentu mysterij conturbata est, super verbis Angeli dicentis, *Aue gratia plena, Dominus tecum, & cogitabat secum, qualis nam esset ea saluator.* Unde subsecutus Archangelus ad eam dixit, *Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum, Ecce concipies in vtero, & paries Filium, vocabisque nomen eius Iesum. Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur, & dabit ei Dominus Deus solum Dauidis Patris sui, & regnabit in domo Iacob in secula, & regni eius non erit finis.* Quin & hic hæsitat virgo, utpote ad naturam respiciens, & de Iosepho cogitans, cui nupta erat, ad Angelum tale responsum dedit, *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Et quædoquidem dixerat, *o Angele, virum non cognosco.* Tu autem per hoc aduerberis, *Ecce inquit, quod demonstrandi vim habet, & ecce inquit, concipies, quasi de tempore iam instanti mihi loqueris. Quomodo istud fiet, ignoro, sed dic mihi Angele atque interpreta, quomodo istud fieri possit? Cui respondens Angelus dixit, Spiritus Sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.* Atque hæc est, inquit, cœncipiendi ratio, ita concipies in vtero superuentu Spiritus Sancti, & obumbratione virtutis altissimi, atque ideo, inquit, *Quod natum erit sanctum, filius altissimi vocabitur.* illa vero etiam nunc hæsitans, sed tamen optans, *Fiet mihi, inquit, secundum verbum tuum, & abiit ab illa Angelus.* Nam hoc significat Euangelista, Angelum ab ea digressum esse, ne occasione relinqueret dicere volentibus, eum ipsum Angelum incolam virginis incarnatum fuisse, aut verbum, quod ille insonuit, aut prolocutus est, hominis naturam condidisse, sed quod abscedente Angelo superueniret in virginem Spiritus Sanctus, obumbraueritque illam virtus altissimi, atque ita postmodum consummatus est salutaris ille conceptus. Quibus iterum necessario est insistendum, considerandumque qua ratione ad virginem dictum sit, *Spiritus Sanctus superueniet in te, & virtus altissimi te obumbrabit:* nūquid itidem, ut ad Apostolos dixit Christus, Vos autem sedete Hierosolymis, donec induamini virtute ex alto, adueniente in vos Spiritu Sancto: idem enim genus promittendi, & eadem ratione intelligi potest: quum & hic virtutem ab altissimo superuenturam in Apostolos, & Spiritus Sancti accessum denunciet. Quid igitur? num ut Apostolis Spiritus, & virtus altissimi promittitur, ita & virgini quoque promittitur? Quod si eadem ratione huic, ut Apostolis, promissio facta est, itidemque virtus altissimi, & Spiritus Sanctus in eam descenderit, sequitur, ut quum in Apostolis ea ipsa virtus & Spiritus Sanctus incarnationem non fecerit, neque in virgine virtutem altissimi, aut obumbrationem Sancti Spiritus incarnationem operatam fuisse, nec hominem esse factum, quanquam etiam alius secundum eam consuetudinem, quæ in sacris scripturis est virtus altissimi appellatur. Enim verò, ut in Apostolos virtus ista ideo descendit, ut contra omnem aduersariam virtutem vigerent, ideoque Spiritus superuenit essentialiter, cum omnibus suis dotibus, ut efficaciam acciperent omnibus signis,

prodigiis & portentis, ad confirmandam, certamque & indubitatam reddendam promissionem Christi: ita quoque Spiritus Sanctus in virginem descendit cum omnibus suis essentialibus virtutibus, quæ illi per rationem diuini Principatus adsunt, imbuens eam gratia, ut in omnibus gratiosa esset, atque idcirco gratia plena cognominata est, eò quod ad completionem Spiritus Sancti omnibus gratis abundaret, & virtute altissimi obumbraretur, quam virtutem per omnia tempora concepit eam habuisse confido, & post conceptum etiam retinuisse: neque enim id temporarium in virgine accidisse opinor, sed per omnia tempora hoc illi datum fuisse, quæmadmodum & nunc in præsentia & in æternum vsque habet hæc virgo sibi obumbrantem virtutem altissimi, & superuentum Spiritus Sancti, & virtutem altissimi, ut sit gratia plena: ita enim isthæc opinatur omnia illi per gratificationem Spiritus Sancti, & virtutem altissimi donata fuisse, & nequaquam sicuti hæretici dicunt, vim scilicet quandam, energiamque spiritus inditam esse virgini, ut incarnatio perficeretur. Nam tamen si sine initio id factum credimus, tamen nõ ita loquimur, quod secundum eam diuisionem gratiarum, quæ spiritus singulis diuidit prout vult, caro ista formata sit citra diuentionem propriæ essentia filij Dei. Absit: ea enim est mens Pauli Samosatensis, & reliquorum hæreticorum: verum ita loquimur secundum orthodoxorum dogmatum rectitudinem, virtute & spiritu esse impletam virginem, tum ut corpus eius sanctificaretur, tum ut salutarem illum scærum concipere posset. Atque ita deinceps diuina Verbi natura ibi suum tabernaculum eligens, in ea incarnationem assumpsit, & homo factus est, non ita quidem, ut potentiam aliquam operandi vim illi inderet, sed ut in ea naturaliter secundum vniuersam integritatē deitatis, persona filij ab initio Deus, & vterior initio, carnem & hominis conditionem inderet. Declaratum enim superius est virtutem regnantisque, atque alia omnia istius generis, de quibus in sacris literis mentio fit, non ita de vnoquoque extrinitate esse intelligenda, quasi singula eorum personam propriam denotent, sed ita accipi debere, quasi ea non substantiam significant, sed substantiæ proprietates, atque ita energiam & virtutem circa personam essentialiter referri, & in commune quidem ea de vnaquoque personarum diuinarum prædicari, proprie tamen solū ad personam filij incarnatam, & hominem factam pertinere. Superuenit igitur Spiritus Sanctus super eam, & sanctificauit ipsam, ut in Psalmis Spiritus dicit, Sanctificauit tabernaculum suum altissimi, & obumbrabit virtus altissimi, corroborans eam, & diuinæ vmbrae imaginem induxit, ut inde lineamentis collectis, videre posset, quatenus possibile est, Deum formæ expertem in se concipi. Non enim suspicandum est, quod secundum simplicem naturæ suæ proprietatem, virgo in se habitantem Deum videre potuerit, aut quod ipsa animata rationalisque & intellectualis incarnatio conspiceret valuerit, sed quatenus possibile fuit, utpote obumbrante illam virtute altissimi, & vmbra lineamentaque quasi faciente, ut videret, quatenus sibi poterat, Deum in se habitantem. Et ut nos ipsi animam inhabitantem in carne nostra possidemus, nec tamen, quomodo quæ

F. Jul. 45.

litas ea sit, conspicere possumus, sed quasi vimbram eius, & lineamenta ex virtutibus eius & internis efficacis colligimus: Tale quiddam tum virgo, tum ipsa rationalis & intelligens anima conuerter poterat, atque etiam nunc potest, ex potentis operationibusque inde prodeuntibus. Atque secundum hanc proportionem potius loquendum est, quoddam Deus fecerit hominem secundum imaginem Dei: secundum imaginem enim & similitudinem istiusmodi incarnationis, & assumptæ humanitatis hominem Deus fecit, ut in se gestans illud quod secundum imaginem & similitudinem Dei effigiatur erat, nihil ambiguum relinquere de incarnatione & humanitate assumpta: Incarnationis enim & assumptæ humanitatis speciem, sub vna voce simul prædicamus, neque solum incarnationem annunciamus, sed vnam cum incarnatione & assumptam humanitatem, ne videamur cum impiis hereticis, inanimatam, mentemque vacuum, & irrationalem incarnationem statuere, sed ex eo quod dicimus incarnationem & humanitatem simul assumptam & carnem credimus, & animam rationalem & mente præditam significamus. Ideoque & eos qui dicunt solam naturam Dei Verbi incarnatam, neque addunt eam animatam esse, & rationalem & mente præditam, non admodum recipimus, nisi resoluunt, & exponant, quid iis verbis sentiant, id enim nuper simpliciter dicebatur, sed postmodum malitiose tractatum est ab hæreticis, verba simplicia deprauantibus. Sanctificata igitur superuentu Spiritus Sancti virgo & corroborata, & virtute altissimi grauida, eum gestabat, qui ex sua propria essentia Dei erat Filius, pro vnica eius diuinitatis natura, & gignit eundem incarnatum, & hominem factum secundum duarum naturarum proprietatem: eundemque duplicem, & vnum ex duobus constantem, inconfuse, immutabiliter, atque indiuisim credi oportere statimimus: non quidem deiferum hominem, sed carniferum Deum: cæterum neque hoc pro hæreticorum more intelligentes auctores Nicæni concilij, sed, ut diximus, ex operatione spiritus & virtutis altissimi, & impregnatione virginis deiferum hominem eum, qui ex virgine prodiit, credendum esse statuerunt, gestasse eam Dei virtutem, & energiam spiritus, quæ operata est coram Pharaone & omnibus filiis Israël. Eadem ratione principis Apostolorum, verba in actis Apostolorum de Christo prædicantis, rectè quidem ab eo esse dicta accipiunt, sed quæ ab istis tortuose & malitiose deprauantur, quum ita loquitur, Iesum Nazarenum, quæ vnix Deus Spiritu sancto, quæ verba ita nostri interpretantur, Deum scilicet in vtero virginis creasse hominem sine vilo femine per operationem spiritus, eumque vnixisse virtute altissimi, quasi oleo exultationis præconfortibus suis (vt scriptum est) illum ipsum Filium altissimi nominant scriptura, quemadmodum & in Psalmis refertur, loquente Christo ad multitudinem. Et ego dixi, Dixi estis, & filij altissimi omnes: nos igitur talia hæreticorum dogmata intellectusque reprehendere & corrigere desiderantes, per præsentem Euangelij interpretationem asserimus, non deiferum hominem esse Christum, sed carniferum Deum, quatenus Deus hominem gestat integrum, absolutumque. Deus interim perfectus, & homo perfectus, vnus

ratione vnus personæ, duplex tamen est natura. Hunc igitur hominem quem dicimus, quoddam verbum gestauerit, hunc ipsum Deus Pater, quum illi placuerat, cooperatione Sancti Spiritus, vnâ simul collaborante Filio inunxit Spiritu sancto, tribuens ei omnem efficaciam, eundemque virtute altissimi circūcinxit, vt posset sustinere omnem aduersariæ potestatis impetum, & operari deinde curationem in populo. Siquidem & tentari se à satana non recusauit, & omnem humilitatem & paupertatem in carne sua perpessus est, & quemadmodum de eo magnus ille præco vociferatur dicens, Illud impossibile infirmumque legis, quatenus ea imbecillus erat ob carnem, Deus misso Filio suo in similitudine carnis peccati, & de peccato condemnauit peccatum in carne. Quapropter Filius Dei carne indutus homo factus esse dicitur, quemadmodum & alibi Apostolus dicit, Quum venisset plenitudo temporis, emisit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret. Atque hinc annotandum, quoddam primum Filius à Patre mittitur, & tum demum nascitur ex femina, non quoddam primum nascatur ex femina, & tum demum mittatur à Patre, sed primum eius misso à Patre est, ac tum denique succedit eiusdem nativitas ex femina, vt quum verbis istis Apostolicis consentiant Prophetæ, qui Filium referunt missum esse. Et primum in Esaia, ipsius qui missus est, verba auscultata, Ego sum primus, & ego sum vnus in æternum, & manus mea fundauit terram, & dextera mea stabiliiuit cælum: & egrediens in tempore operationis coniungit, dicens, Et nunc Dominus misit me, & spiritus eius: manifestum se ipsum per hæc declarans, quoddam ipse Deus, qui fecit cælum & terram, hæc dicat, Et nunc Dominus misit me, & spiritus eius: etiam per Zachariam loquens, Oblectare, inquit, & latere filia Sion, quoniam ecce venio, & habitabo in medio tui. Et defugient gentes multæ ad Dominum: id die illa, & cognosces, quoddam Dominus omnipotens miserit me. Iam inde & ipse incarnatus de seipso suis verbis confiteatur: Missus sum à Patre, inquit, Et misit me Pater, eadem multis sermonibus contestata reddidit. Ergo non vt homo missus est, sed vt Deus & homo Filius à Domino Patre. Quale etiam illud est, Pluit Dominus à Domino Patre, additum est à Domino: quale quoque & illud est, Dixit Dominus Domino meo. Accipit autem in his verbis thronum Dauidis corporaliter ex ratione profapæ, qua pater illi Dauid fuit. Et regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Attende quæ sententiam & dogma, quoddam hæc interpretatione, constituitur. Rimantur enim omnia hæretici sese inuicem adhortantes, & fallaciöse quarunt, an acceperit thronum Dauidis Patris sui, & regnauerit super domum Iacob in æternum? & num ista subsequita sint post incarnationem eius? quibus ita respondemus, non obiter, sed cum quadam obseruatione verba ista attendenda esse, quæ Angelus dicit, Et dabit illi Dominus sedem Dauidis, neque enim addidit, vt conformaret aut corroboraret, sed simpliciter loquutus est, dabit. Et iam hinc ex vi eorum quæ ex hoc verbo colliguntur, querenda dubij istius solutio est, sed quoddam dabit, pronuntiat, vt transferret hunc thronum: quemadmodum & ipse Christus inter præ-

Gal. 4.

Esa. 48.

Esa. 48.

Zach. 4.

Psal. 139.

Luc. 1.

Luc. 1.

rat

atur, ad Iudæos loquens: Idcirco auferetur regnum à vobis, & dabitur genti facienti fructus eius. Ergo capiens Christus thronum Dauidis transtulit illum, & dedit sanctis Christianorum regibus, vt conuerteret eos ad domum Iacob, qua tradita in opprobrium, & direptionem, regnabit in Christianis in æternum, & regni eius non erit finis. Non enim populo vili alij residui sunt Prophetæ, secundum visionem Danielis, sed hunc solum Messiam esse prædicant, & regem agnoscunt, perseverantem vsque ad secundum suam ipsius aduentum: quo tempore quum venerit, manebit rex in secula, & regni eius non erit finis. Siquidem genitus ex virgine, & consummatus omnibus quæ ad negocium mortis & crucis pertinebant, post resurrectionem ad suos aiebat, Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Ecce iam inde regnare incipit, & prædicatur Christianorum rex, quemadmodum in exordio præcum suarum se inuicem adhortantes, atque in cœtum conuocantes clamare solent, Venite adoremus & prociudamus coram Christo rege nostro: & illud iridem, Is qui venturus est in magno suo & illustri aduentu, permanebit regnans in æternum, & regni eius non erit finis. Et quandoquidem ipse rex est, qui natus est ex virgine, idemque & Dominus & Deus, ea propter & mater quæ eum genuit, & regina, & domina, & deipara proprie & vere censetur, licebitque nobis ita congruenter dicere, dum ad ipsam & ad eum, qui ex ea genitus est, & miserum filium respicimus: Nunc scilicet ad virginem à dextris tuis in vestitu deaurato circumamicta, variegata, eod quod secundum sexum femineum, regina & domina & mater Dei appellari debeat. Eaque nunc vt regina assistens à dextris Filij, vbique regnatis, quasi in vestitu deaurato, incorruptiois & immortalitatis, circumamicta & variegata, sacris & solennibus verbis celebratur, non quidem secundum spiritualem simplicitatem, aut quasi sine corpore & carne assistat, sed quoddam induta sit (quantum spectat ad sanctissimam eius carnem) incorruptibilitate & immortalitate. Variegata rursus est, quantum attinet ad ossa sanctissima, quæ eius carnem suffulciunt. Nam ex carne eius, & ex ossibus eius, veluti ex veteri Adamo nouus iste Adam, vt vicem eius expleret, costam sibi finxit, nimirum istam incarnationem, eamque semel indutam perpetuo gestat. Ac proinde ista noua Eva mater vitæ appellatur, variegataque permanet ad primitias vitæ immortalis omnium viuientium. Dicimus eam igitur iterum atque iterum, & semper & vndeque beatissimam. Sicut ergo quum ad ipsum respicimus, regem, Dominum, & Deum appellamus: ita quoque quum ad eam oculos reijcimus, reginam, dominam, & deiparam esse animaduertimus, idque contemplatione oculi mentalis. Adest regina à dextris tuis, vestitu deaurato circumamicta, variegata. Et ita scilicet, audi filia Dauidis & Abraham, & inclina aurem tuam in preces nostras, & ne obliuiscaris populi tui, neque nostri, qui sumus de familia, & domo patris tui. Parentes enim tui sumus secundum generis tropæque rationem, nostraque filia es: quia ex nobis genita es: decet enim te matrem, regeneratricem dominam ac heram cognominari, eo quoddam ex te prodiit rex dominus, ac Deus noster, assistentem illi, nobis quidem terribili, tibi autem dolci,

omnemque gratiã largienti: qua de causa factum est, vt gratia plena appellata sis, vt potè quæ omni gratia abundares, idque per superuentum in te Spiritus Sancti: ideoque vultum tuum deprecantur omnes diuites plebis, ditati scilicet istiusmodi bonis & spiritualibus contemplationibus. Ad te clamamus, recordare nostri, sanctissima virgo, quæ etiã à partu virgo permanisti: & retribue nobis pro exiguis istis eloquiis magna dona ex diuitiis tuarum gratiarum, tuque gratia plena es: nam ideo his vocibus, vt ex te ipsa desumptis, & natura laudatoriis, præcipue in tuum encomium vtitur, si quando hymnus, si quando laus tibi, siue à nobis, siue ab vniuersa creatura offertur. Tibi inquam gratiosa, & domine nostræ reginæ, heræ, matri Dei, aut sanctuarij: Ecce iam nunc & in exordio diei, vt primitias laudis, tibi hoc encomium Archangelus contextit dicens, *Aue gratia plena Dominus tecum*, Beatam te prædicant omnes Angelorum & terrestrii hierarchiæ, & Hierarchicas manus attollentes benedictum tibi, quæ in cælis benedictis, & in terris beata prædicaris, *Benedicta tu in mulieribus & benedictus fructus ventris tui*: istiusmodi enim benedictionibus te celebrat prima acies, quæ ex thronis, Cherubinibus, & Seraphinis constat, qui aut flammæ, aut magni regis Dei cognitores appellantur, beata tu in mulieribus, & beatus uterus tuus, Dei gestator: & vbera, quæ ille adhuc infantulus suxit. Secunda vero Hierarchia, quæ in se dominationes, virtutes, potestatesque cõpletitur, ad te respectans clamat, vt potè quæ hæc didicerit à sublimiori Hierarchia, priuquæ inhiata sit, benedicta tu in mulieribus, & benedictus veriter tuus, qui Deum concepit, & mammillæ, quæ Deum educauerunt puerum factum. Iam tertia ex principibus, Angelis, & Archangelis constat, quibus mandatum, & permillum fuit, à Deo emittente, vt per vnum Gabrielem Archangelum ederet splendidissimam, & capacissimam hymnum, in hæc verba, Aue gratia plena, Dominus tecum: ab istis deinde nos Hierarchiæ terrestres exaltationes Dei in gutture ferentes, siue quod didicimus, siue quoddam mutuo hæc verba sumperimus, exaltamus te magna, & canora voce dicentes, Aue gratiosa, Dominus tecum intercede hera, & domina, & regina, & mater Dei pro nobis: quoniam ex nobis tu orrida es, & is, qui editus est, ex te, carnigerus Deus, noster est, quem decet gloria, & magnificentia, omnisque honor, & adoratio, & gratiarum actio, cum patre in initij experte, & cum sancto, bono, viuifico Spiritu, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

S. IO. CHRYSOSTOMI
Episcopi Constantin. in eodem festo, Oratio.

Rursus lætitiæ nunciij, rursus libertatis indicia, rursus reuocatio, rursus reditus, rursus gaudia, rursus à seruitute liberatio. Angelus cum Virgine loquitur, quoniam serpens cum muliere locutus fuerat. Sexto, inquit, mense missus est Angelus Gabriel à Deo ad Virginem desponsatam viro. Missus est Gabriel, vt totius mundi salutem nuntiaret. Missus est Gabriel, vt scriptum reuocationis Adam afferret. Missus est Gabriel ad Virginem,

Est apud Me saphrassem.

nem, vt mulieris dedecus in honorem conuerteret. Missus est Gabriel, vt puro sponso thalamum pararet. Missus est Gabriel, vt inter creaturam, & creatorem sponsalia celebraret. Missus est Gabriel ad animatum palatium Regis Angelorum. Missus est Gabriel ad Virginem desponsatam quidem Ioseph, sed seruatum filio Dei. Missus est seruus incorporeus ad Virginem immaculatam. Missus est ad peccato integer ad corruptionis expertem. Missus est lucernæ splendor, qui iustitiæ solem nunciaret. Missus est nitor auroræ, qui diei lumen præcurreret. Missus est Gabriel, vt ostenderet eum, qui est in sinu Patris, in matris etiam vlnis gestari. Missus est Gabriel, vt indicaret, qui est in solio, in spelunca etiam iacere. Missus est miles, qui Imperatoris mysterium promulgaret. Mysterium, quod fide cognoscitur, & curiositate non inuenitur. Mysterium adorandum, non humana prudentia ponderandum. Mysterium diuinis, non humanis rationibus explicandum. In mense sexto missus est Gabriel ad Virginem. Quem sextum mensis dicit? Quem? Ex quo nimirum Elisabeth bonum accepit nūcium. Ex quo Ioannem concepit. Vnde id planum sit: Ipsemet Angelus Virginem alloquens sic interpretatur: Ecce Elisabeth, inquit, cognata tua, & ipsa cōcepit filium in senectute sua, & hic mensis est sextus illi, quæ vocatur sterilis. Mense sexto, scilicet conceptionis Ioannis. Oportebat enim, vt miles anteiret; consentaneum erat, vt minister antecederet; æquum erat, vt index Domini præsentiam significaret. Mense sexto missus est Angelus ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph. Audi quid de hoc viro, & de Virgine dicat Propheta: Dabitur hic liber obsignatus viro scienti literas. Id est, Virgo planè immaculata. A quo dabitur? A sacerdotibus utriusque. Cuiam viro? Fabio Ioseph. * Hic Ioseph, frater, claro prius iunctus matrimonio susceperat liberos; post autem, vxore repudiata, in castitate vixit, & liberos in disciplina, & timore domini educavit. Cùm enim Paulus Apostolus ad Euangelij promulgationem proficisceretur, & vnum ex filijs eius reperisset; Alium, inquit, Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem domini, non ex Maria, sed ex Ioseph genitum. Cùm igitur sacerdotes casto Ioseph Virginem desponsissent, eam illi commendarunt, nuptiarum tempus expectantes. Verùm eam ipse suscipiens, integram erat conseruaturus. Id quod multò ante Propheta pronunciat; Dabitur, inquit, liber obsignatus viro scienti literas, hoc est, matrimonio coniuncto; & dicit: Non possum legere. Cur non potes legere, Ioseph? Non possum, inquit, legere, quia liber est obsignatus. Cui seruatur? Rerum omnium procreatori pro domicilio. Sed ad propositum reuertamur. Mense sexto

* Cautè hoc lege, nã Ioseph enim virginem fuisse credi-
mus.

missus est Gabriel ad Virginem. Qui profectò eiusmodi à Deo mandata accepit: Ades huc, Angele, minister esto mysterij grauis, & reconditi; miraculo inserui. Misericordia mea commotus, adquirendum Adam, qui aberrauit, descendere festino. Peccatum prostrauit eum, qui ad imaginem meam factus est; corrupti opus manuum mearum; infecit decus à me confectum. Lupus deuorat alumnus meum. Exulat incola Paradisi. Vitæ lignum à flammeo gladio custoditur. Clausus est locus deliciarum. Errantis mei miseret. Hostem capi volo. Placet, vt virtutes omnes, quæ in cælo sunt, mysterium hoc lateat, & tibi soli sit manifestum. Vade ergo ad Mariam Virginem. Vade ad animatam ciuitatem, de qua loquitur Propheta; Gloriosa, inquit, de te dicta sunt, ciuitas Dei. Vade ad Paradisum meam ratione præditam. Vade ad portam Orientalem. Vade ad habitaculum verbo me dignum. Vade ad alterum cælum, quod est in terra. Abi ad nebulam leuem; & præsentiam meæ illi nuncia integritatem. Abi ad sanctuarium mihi paratum. Abi ad thalamum diuinæ humanitatis meæ. Abi ad purum cubiculum ortus mei, secundum carnem. Loquere in auribus arcæ meæ ratione prædita, vt pareat mihi auditus ingressum. Cauere offendas, aut turbes animam Virginis. Templum illud diuinum modestè adi. Prima tua vox illi gaudium afferat. Dic: Ave gratia plena: vt ego miseret afflicte Euz. Audiuisti hæc Angelus, & lecum, vt par erat, hæc cogitabat: Noua res hæc est, cuius intelligentia nullis verbis explicari potest. Quem metuunt Cherubin, quem Seraphim inuerti non possunt, quem omnes virtutes Angelicæ comprehendere nequeunt, speciali quodam modo nunciatur cum puella Virgine conuersaturus, & propriæ eius personæ præsentia significatur, immo verò ingressus per auditum ei promittitur. Qui eam condemnauit, eius filiam glorificare tantoperè festinat? At enim: Vt pareat mihi auditus ingressum. Nunquid potest Virginis verus eum capere, qui comprehendere non potest? Verè mysterium magnum, & venerandum. Sic Angelo cogitanti; Quid, inquit, dominus, turbaris, ô Gabriel, nouitate rei? Nōne paulò ante missus es à me ad Zachariam sacerdotem? Nōne illi Ioannis ortum nunciasti? Nōne incredulo sacerdoti pœnam intulisti? Nōne senem taciturnitate multasti? Nōne quæ tu pronunciaisti, ego rata habui, & comprobauit? Nōne nūcium tuum res ipsa consecuta est? Nōne sterilis concepit? vterus paruit? sterilitatis morbus discessit? naturæ fugit inertia? Quid est, quod ego non possum efficere? Cur igitur dubitas? Tunc Angelus; Naturæ, inquit, errores, Domine, corrigere, morberum nebulam dissoluere, membra mortua ad viralem vim reuocare, naturæ præcipere, vt liberos gignat, à certis membris sterilitatem remouere, senescentem stipulam ad viridem formam reducere, terram infœcundam statim efficere manipulorum matrem, solitum est tuæ virtutis opus. Testis est Sara, tum Rebecca, post autem Anna; quæ cùm graui sterilitatis morbo laborarent, abs te liberatæ sunt. Virginem vero sine viri congressu parere superat naturæ leges, & præsentiam tuam in puella denunciat, vt quem cæli, terræ quæ termini non capiunt, Virginis vterus comprehendat. Quomodo, inquit, dominus, me tabernaculum Abrahæ potuit continere? Quoniam, inquit, Angelus, ho-

spita

spitalitatis pelagus habebat. Verùm illic, ô Domine, te conspicuum Abrahæ præbuiisti in ostio tabernaculi, & pertransisti, qui omnia comples. Quomodo autem feret Maria diuinitatis ignem? Solium tuum ardet splendore illustratum, & Virgo te ferre poterit, vt non comburatur? Si læsit, inquit, Dominus, rubum ignis in solitudine, læderet omnino Mariam quoque præsentia mea, sin ignis ille, qui diuini ignis mei præsentiam significabat, rubum potius irrigauit, quàm combussit, quid de veritate dicentes, non in igne flammæ, sed in pluuiæ specie descendente? Tunc Angelus Dei iussa faciens, Virginem adiit, & clara voce; Ave, inquit, gratia plena; Dominus tecum. Non est amplius diabolus contra te. Vbi enim prius hostis ille vulnus infixit, illic medicus adhibet medicamentum. Vnde mors ingressus principium habuit, inde vita sibi aditum patefacit. Per mulierem mala fluxerunt, per mulierem emanant bona. Ave, gratia plena. Ne te pudeat, quod mulier causa damnationis extiterit. Tu enim Iudicis, & Redemptoris mater existes. Ave, gratia plena, quæ mundi paries Saluatorem. Ave, gratia plena, genitrix vitæ, quæ mortem delebit. Ave, animatum Dei templum. Ave, cæli, terræ quæ pariter domicilium. Ave, naturæ illius, quæ comprehendi non potest, amplissimum habitaculum. Per hanc adiest, charissimum, ægrotantibus medicus in tenebris confidentibus; illuxit iustitiæ sol, tempestate iactatis factus anchora, portusque tutissimus, Deo inuisis, & inimicis reconciliatus, captiuus redemptio, in bello versantibus munitissimum propugnaculum; ille nimirum, qui est pax nostra. Quæ quidem pace vti nam deus nobis frui, per gratiam eiusdem Dei nostri Iesu Christi; Cui gloria, & imperium cum Patre, & Sancto Spiritu in seculum seculorum, Amen.

S. AMBROSII EPISCOPI Mediolanens. in idem Euangel. Homil.

IN mense autem sexto missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilee, cui nomen Nazareth, &c. Latet quidem diuina mysteria, nec facile iuxta propheticum dictum, qui quæquam hominum potest scire consilium Dei. Sed tamen ex cæteris factis atque præceptis Domini Saluatoris possumus intelligere & hoc propensioris fuisse consilij, quod ea potissimum electa est vt Dominum pareret, quæ erat desponsata viro. Cur autem non antequam desponsaretur, impleta est? Fortasse ne diceretur quod conceperat ex adulterio. Et bene vtrumque posuit scriptura, vt & desponsata esset, & virgo. Virgo, vt expers virilis cōsortij videretur: desponsata, ne temeræ virginitatis adureretur infamia, cui grauis alius corruptelæ videretur insignie præferre. Maluit autem Dominus aliquos de sui ortu quàm de matris pudore dubitare. Sciebat enim teneram esse virginis, & lubricam famâ pudoris, nec putauit ortus sui fidem matris iniuriis adstruendam. Seruatur itaque sanctæ Mariæ sicut pudore integra, ita inuiolabilis opinione virginitas. Oportet enim sanctos & ab his bonum testimonium habere qui foris sunt. Nec decuit sinistra virginibus opinione viuientibus velamen exultationis relinquere, quod infamata mater quo-

que Domini videretur. Quid autem Iudæis, quid Herodj posset adscribi, si natum viderentur ex adulterio persecuti? Quemadmodum autem ipse diceret, Non veni legem soluere, sed adimplere: si videretur cœpisse à legis iniuria, cùm partus in nuptiæ lege damnetur? Quinetiam locupletior testis pudoris maritus adhibetur, qui posset & delere iniuriam, & vindicare opprobrium, si non agnosceret sacramentum. Quid quoddam etiam fides Mariæ verbis maior adsciscitur, & mendacij causa remouetur? Videretur enim culpam obumbrare voluisse medicatio innupta prægnans. Causam autè mentiendi in desponsata habuit, desponsata non habuit: cùm coniugij præmium, & gratia nuptiarum partus sit sceminarum. Nō medicioris quoque causa est, vt virginitas Mariæ falleret principem mundi: qui cùm desponsatam viro cernebat, partum non potuit habere suspectum. Fallèdi autem, vt dixi, principem mundi fuisse consilium, ipsius Domini verba declarant, cùm Apostoli iubentur tacere de Christo, cùm sanati prohiberentur gloriari de remedio, cùm dæmones præcipiantur silere de Dei filio: quod etiam Apostolus declarat dicens, Loquimur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam nemo principum istius sæculi cognouit. Si enim cognouissent, nunquam Dominum maiestatis crucifixissent: hoc est, nūquā me redimi Domini morte fecissent. Fefellit ergo pro nobis, fefellit vt vinceret, fefellit diabolus cùm tæteretur, cùm rogaretur, cùm Dei filius diceretur, vt nusquam diuinitatem propriam fateretur. Sed tamen magis fefellit principem sæculi. Diabolus enim & si aliquando dubitauit, cùm diceret: Si filius Dei es, mitte te deorsum: tamen vel serò cognouit, & discessit ab eo. Cognouerunt et dæmones qui dicebāt; Nouimus te, quia es Iesus Dei filius, quid venisti ante tempus torquere nos? Et ideo venisse cognouerunt, quia præcognitum habebant esse venturum. Principes autem sæculi non cognouisse, quo maiore possumus quàm apostolicæ sententiæ probare documento? Si enim cognouissent: nunquam Dominum maiestatis crucifixissent. Dæmonum enim malitia facillè etiam occulta deprehendit. At verò qui secularibus vanitatibus occupantur, scire diuina non possunt. Bene autem sibi diuiserunt Euangelistæ, vt sanctus Mathæus Ioseph ab angelo moneri induceret, ne Mariam cōiugem timeret accipere, quod testimonium ferret quod nō conuenissent: quod hic ipsa Maria fatetur, cùm dicit angelo, Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognoui? Sed & ipse sanctus Lucas virginem declarauit dicens, Et nomen virginis Maria. Et propheta edocuit, qui ait, Ecce virgo in vtero accipiet. Et Ioseph designauit qui quoniam prægnantem videbat quam nō cognouerat, dimittere gestiebat. Et Dominus ipse in cruce positus manifestauit cùm dixit matri, Mulier, ecce filius tuus. Deinde discipulo, Ecce mater tua. Etiam vterque testatus est, discipulus & mater: quia ex illa hora suscepit eam discipulus in sua. Vti que si conuissent, nunquam virum proprium reliquisset, nec vir eam iustus passus esset à se discedere. Quomodo autem Dominus diuortium præcepisset, cùm ipsus sit sententia, quia nemo dimittere debet vxorem, excepta causa fornicationis? Pulchrè autem docuit sanctus Mathæus quid facere debeat iustus, qui probri-

Math. 5.

Deut. 23. Num. 5.

32. 7. 2. ca. Pudor.

Math. 16. Math. 8. Luc. 4.

1. Cor. 2.

Luc. 4.

Math. 4.

Math. 3.

1. Cor. 2.

Math. 1.

Esa. 7. Math. 1.

Ioan. 19.

Math. 5. coniu

conjugis deprehenderit, ut incruentum ab homicidio, castum ab adulterio prestare se debeat. Qui enim iungitur meretrici, unum corpus est. Ergo vbique in Ioseph iusti gratia & persona seruat, vt testis ornetur. Os enim iusti mendacium nescit, & lingua eius loquitur iudicium. Iudicium eius loquitur veritatem. Nec te moueat quod frequenter scriptura coniugij dicit. Non enim virginittis ereptio, sed coniugij testificatio, nuptiarum celebratio declaratur. Denique quam non accepit, nemo dimittit. Et ideo qui volebat dimittere, fatebatur acceptam. Simul etiam mouere non debet quod ait Euangelista, Non cognouit eam, donec peperit filium. Illud enim velut idioma scripturæ est: sicut habes alibi, Et donec senescatis, ego sum. Nūquid post illorum senectutem Deus esse desinit? Et in Psalmo, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Nunquid postea nō sedebit? Vel quoniam qui causam agit, satis putat quod causæ est dicere, redundantiā non requirit. Satis enim est ei vt causam suscepam adstruat, incidentem differat. Et ideo qui incarnationis incorruptum suscepit probare mysterium, non putauit vberius prosequendum virginittis Mariæ testimonium, ne defensor magis virginis, quam assertor mysterij crederetur. Certè quando iustum docuit Ioseph, satis declarauit quod sancti spiritus templum, vterum mysterij, matrem Domini violare non potuit. Didicimus seriem veritatis, didicimus consiliam: discamus & mysterium. Verè desponsata, sed virgo: quia est Ecclesiæ typus, quæ est immaculata, sed nupta. Concepit nos virgo de spiritu, parit nos virgo sine gemitu. Et ideo fortasse sancta Maria alij nupta, ab alio repleta: quia & singulæ ecclesiæ spiritu quidem replentur & gratia, iunguntur tamen temporali ad speciem sacerdoti. Et ingressus ad eam angelus dixit, *Aue gratia plena, &c.* Discite virginem moribus, discite virginem verecundia, discite oraculo, discite mysterio. Trepidare virginum est, & ad omnes viri ingressus pauere, omnes viri affatus vereri. Dicant mulieres propositum pudoris imitari. Sola in penetralibus, quam nemo vitorum viderit, solus angelus repererit: sola sine comite, sola sine teste, ne quo degenerare deprauaretur affatu, ab angelo saluatur. Discite virgo verborum vitare lasciuiam. Maria etiam salutationem angeli verebatur. *Et erat cogitans, qualis esset hæc saluatio.* Erat cogitans cum verecundia, quia pauebat: cum prudentia, quia benedictionis nouam formulam mirabatur, quæ nusquam lecta est, nusquam antè comperta. Soli Mariæ hæc saluatio seruabatur. Bene enim sola gratia plena dicitur, quæ sola gratiam quam nulla alia meruerat, consecuta est, vt gratiæ repleretur auctore. Erubescerat ergo Maria, erubescerat etiam Elizabeth. Et ideo cognoscimus quid interfit inter mulieris & virginis verecundiam. Illa de causa erubescerat, hæc pro verecundia. In muliere modus pudoris adhibetur, in virgine pudoris augeatur gratia. *Et ait angelus ad eam, Ne timeas Maria, &c.* Dicitur est quidem etiam de Ioanne ab angelo, quia erit magnus. Sed ille quasi homo magnus, hic quasi Deus magnus. Magnus enim Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis. Et verè est ille, magnus, quia inter natos mulierum propheta maior Ioanne Baptista nemo est.

Habet tamen maiorem, quia qui minor est in regno Dei, maior est illo. Magnus autem Ioannes, sed coram Domino. Magnus hic, sed Dominus. Ioannes vinum & siceram non bibit, hic cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit. Ille abstinentia meritum colligit, cui potentia nulla natura. Christus autem cui naturaliter suppetebat delicta donare, cur eos declinaret quos abstinentibus poterat prestare meliores? Simul mysticè non dedignatur eorum conuiuium, quibus daturus est sacramentum. Hic ergo manducat, ille ieiunat. Vtriusque populi typus, in illo ieiunat, in hoc pascitur. Sed ieiunauit & Christus, ne preceptum declinaret: manducauit cum peccatoribus, vt gratiam cerneret, agnosceret potestatem. Magnus ergo & Ioannes, sed eius magnitudo habet principium, habet finem. Dominus autem Iesus idem est finis atque principium, idem primus & nouissimus. Nihil ante primum, nihil vltra nouissimum. Neque te generationis humanæ consuetudo in vitium trahat, vt putes non primum esse, quia filius est. Sequere scripturas, vt errare nō possis. Primus filius dicitur. Lectum est etiā quia & solus pater, qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem: sicut legisti, Et immortalis soli Deo. Sed neque primus ante patrem, neque solus sine filio. Si alterum negas, alterum adstruis, vtrumque sequere, & vtrumque confirma. Non dixit, Ego prior, & ego posterior: sed, Ego primus, & ego nouissimus. Primus est filius, & ideo coæternus. Habet enim patrem, cum quo sit æternus. Audeo dicere, Primus est filius, sed solus non est: & bene dico, & religiose dico. Quid erigitis ad impietatem heretici aures? In laqueos quos tenditis, incidistis. Primus est filius, & solus non est. Primus, quia cum patre semper: solus non est, quia sine patre nunquam est. Nō ego hoc dico, sed ipse dixit. Et non sum solus, quia pater mecum est. Solus pater, quia vnus Deus: solus pater, quia vna diuinitas patris & filij & spiritus sancti. Et quod vnus est, solum est. Solus pater, solus vnigenitus, solus & spiritus sanctus. Neque enim qui filius, & pater: aut qui pater, & filius: aut qui spiritus sanctus, & filius. Alius pater, alius filius, alius spiritus sanctus. Legimus enim, Rogabo patrem, & alium paraclitum mittet vobis. Solus pater, quia vnus Deus, ex quo omnia. Solus filius, quia vnus Dominus, per quem omnia. Solum diuinitas facit, generatio & patrem testificatur & filium: vt nusquam filius sine patre, aut pater esse videatur sine filio. Ergo nec solus, quia non solus immortalis, Nec solus lucem habitat inaccessibilem, quia Deum nemo vidit vnquam, nisi vnigenitus filius qui est in sinu patris, qui sedet ad dexteram patris. Et hinc quidam audent dicere inaccessibilem lucem esse quam habitat pater. Nunquid lux melior patre? Quæ autem lux inaccessibilis ei, cui non est inaccessibilis pater? Et ipse lux vera, & genitor lucis æternæ, de quo dictum est: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Vide ne illa sit lux inaccessibilis quam habitat pater, habitat & filius: quia pater in filio, & filius in patre. Bene ergo magnus: latè enim funditur Dei virtus, latè cælestis substantiæ magnitudo porrigitur. Nihil prescriptum, nihil circumscriptum, nihil emensum, nihil dimensum Trinitas habet. Nō loco clauditur, non opinione comprehenditur, non

Luc. 5.

Math. 4. Marc. 1.

Apoc. 21.

1. Tim. 6.

1. Tim. 5.

Apoc. 17.

Psal. 71.

Ioan. 1.

Ioan. 14.

1. Cor. 12.

1. Tim. 5. & 6.

Ioan. 1.

Sup. 7.

Ioan. 1.

Ioan. 14.

Psal. 18. Colos. 1.

Psal. 138.

1. Cor. 12. Rom. 10.

Hib. 3.

Luc. 1. supra.

Colos. 1.

Psal. 7.

non estimatione concluditur, non ætate variatur. Dedit quidem Dominus Iesus hominibus magnitudinem: In omnem enim terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terre verba eorum, non in fines tamen mundi, non in fines cæli, non vltra cælos. At verò in Domino Iesu omnia condita sunt in cælis, & in terra, visibilia & inuisibilia, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Cælum aspice, Iesus illic est. Terram intue-re, Iesus adest. Ascende verbo in cælum, descende verbo in infernum, Iesus adest. Etenim si ascenderis in cælum, Iesus illic est: si descenderis in infernum, adest. Hodie cum loquor, mecum est, intra hoc punctum, intra hoc momentum. Et si in Armenia nunc loquatur Christianus, Iesus adest. Nemo enim dicit Dominum Iesum, nisi in spiritu sancto. Abyssos opinione si penetres, illic quoque Iesum videbis. Scriptum est enim, Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in cælum? id est Christum deducere, aut quis descendet in abyssum? hoc est Christum à mortuis reducere. Vbi ergo non est, qui cælestia, inferna, & terrena compleuit? Bene ergo magnus, cuius virtus mundum repleuit, qui vbique est, & erit semper: quia regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad angelum, Quomodo fiet istud, &c. Videtur hic non credidisse Maria, nisi diligenter aduertas. Neque enim fas est vt electa ad generandum vnigenitum Dei filium, fuisse censetur incredula. Quia ergo modo fieri posset, (salua prerogatiua matris, cui profectò fuit amplius deferendum: & vt prerogatiua maior, maior etiam fides ei debuit seruari.) vt Zacharias qui non crediderat, silentio condemnaretur: Maria autem si non credidisset, Spiritus sancti infusione exaltaretur? Sed neque non credere Maria, neque tamen temerè debuit usurpare: non credere angelo, usurpare diuina. Neque enim facile erat scire mysterium absconditum à sæculis in Deo, quod nec superiores potestates scire potuerunt. Et tamen non fidem renuit, non officium refutauit, sed accommodauit affectum, spondit obsequium. Etenim cum dixit, Quomodo fiet istud? Non de effectu dubitauit, sed qualitatem ipsius quæsiuit effectus. Quanto temperatior ista responsio, quam verba sunt sacerdotis? Hæc ait, Quomodo fiet istud? Ille respondit, Vnde hoc sciam? Hæc iam de negotio tractat: ille adhuc de nūtio dubitat. Negat ille se credere, quod negat se scire, & quasi fidei adhuc alium quærit auctorem: ista se facere profiteretur, nec dubitat esse faciendum, sed id quomodo fieri possit, inquiri. Sic enim habes, Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognoui? Incredibilis & inaudita generatio antè audiri debuit, vt crederetur. Virginem parere, diuini est signum mysterij, non humani. Dabit, inquit, Dominus ipse vobis signum, Ecce virgo in vtero accipiet, & pariet filium. Legetur hoc Maria, ideo credidit futurum: sed quomodo fieret, antè non legerat. Non enim quem admodum fieret, vel tanto prophetæ fuerat reuelatum. Tanti nanque mandati mysterium non hominis fuit, sed angeli ore promendum. Hodie primum auditur, Spiritus sanctus superueniet in te. Et auditur, & creditur. Dixit autem Maria, Ecce ancilla domini, &c. Vidi humilitatem, vide deuotionem. Ancillam se dicit Domini, quæ mater eligitur: nec repentino exaltata promisso est. Simul ancillam dicendo, nullam sibi prerogatiuam tan-

te gratiæ vendicauit, quæ faceret quod iuberetur. Mitem enim humilè que paritura, humilitatem debuit etiam ipsa præferre. *Ecce ancilla domini, contingat mihi secundum verbum tuum.* Habes obsequium, vides votum. *Ecce enim ancilla Domini*, apparatus officij est: *contingat mihi secundum verbum tuum*, conceptus est voti. Quam citò ergo etiam de impari conditione credidit Maria! (Quid enim tam impar quàm Spiritus sanctus, & corpus? Quid tam inauditum, quàm virgo prægnans contra legem, contra consuetudinem, contra pudorem, cuius carior cura est virginis?) Zacharias autem non de impari conditione, sed de senili ætate non credidit: nam conditio congruebat: Ex virgo & fœmina solemnis est partus, nec incredibile debet videri, vbi natura concordat. Cum enim ætas naturæ sit, non natura ætatis; sit plerumque vt ætas impediatur naturam: non est tamen irrationabile vt minor cedat causæ maiori, & potior prerogatiua naturæ vsu inferioris excludat ætatis. Huc accedit quòd Abraham & Sara filium in senectute susceperant: & Ioseph filius senectutis est. Quòd si, quia risit Sara, reprehenditur: iustus cõdemnatur qui nec oraculo credidit, nec exemplo. Maria autem cum dicit, Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognoui? non videtur dubitasse de factò, sed de facti qualitate quæsiisse. Liquet enim quòd faciendum esse crediderit, quæ quomodo fieret interrogauit. Vnde & meruit audire, Beata quæ credidisti. Et verè beata quæ sacer-dote præstantior: cum sacerdos negasset, virgo correxit errorem. Nec mirum si Dominus redempturus mundum, operationem suam inchoauit à matre, vt per quam salus omnibus parabatur, eadem prima fructum salutis hauriret ex pignore. Et bene quæsiuit, quomodo fieret. Legetur enim quia virgo conciperet, sed non legerat quomodo generaret. Legetur, vt dixi, Ecce virgo in vtero accipiet: quomodo autem acciperet, in Euangelio primum angelus est locutus.

Luc. 17. Math. 21.

Gen. 1.

Gen. 37. Gen. 18.

Luc. 1. infra.

Esai. 7.

S. AVGVST. EPISCOPI

Hipponens. in eodem festo, Homil. 1.

Adest nobis dilectissimi, optatus dies beatæ, Sermo 18. de Sanct. cum summa exultatione gaudeat terra nostra, tantæ virginis illustrata die solenni. Hæc est enim flos campi, de qua ortu est preciosum lilium conuallium per cuius partum mutatur natura protoplastorum, deletur & culpa. Præcisum est in ea illud Euz infelicitatis elogium, quo dicitur, In dolore paries filios tuos: quia ista in lætitia dominum peperit. Eua enim luxit, ista exultauit. Eua lachrymas, Maria gaudium in ventre portauit. Quia illa peccatorem, ista edidit innocentem. Virgo quippe genuit, quia virgo concepit. Inuiolata peperit, quia in conceptu libido non fuit. Vtrobique miraculum, & sine corruptione grauida, & in partu virgo puerpera. Descendit angelus de cælo missus à patre Deo in nostræ redemptionis exordium, ad beatam salutandò Mariam, Aue, ait, gratia plena, dominus tecum. Impleta est ergo gratia, & Euz vacuata est culpa. Maledictio Euz, in benedictionem mutatur Mariæ, Aue, inquit, gratia plena. Bibl. Hom. tom. 4. Q. na, do

Genes. 3.

EIVSDEM IN EODEM festo, Homil. 2.

na, dominus tecum. Tecum dominus in corde, tecum in ventre, tecum in vtero, tecum in auxilio. Gratulare beata virgo, Christus rex ex celo suo incarnatur in vtero tuo, ex sinu patris in vterum dignatur descendere matris. Benedicta tu, inquit, in mulieribus, quæ vitam & viris, & mulieribus peperisti. Mater generis nostri penam intulit mundo, genitrix domini nostri salutem attulit mundo. Auatrix peccati Eva, auatrix meriti Maria. Eva occidendo obfuit, Maria viuificando profuit. Illa percussit, ista sanauit. Pro inobedientia enim obedientia commutatur, fides pro perfidia compensatur. Læta igitur Maria gestat infantem, exultans amplexatur filium, portat à quo portabatur. Nec fortuitu, vt fingunt Sabelliani, reperit paruulum, sed decursis nouem mensibus, peperit Christum. Plaudat nunc organa Maria, & inter veloces articulos tympana puerperæ conceperunt. Concinant lætantes chori, & alternantibus modulis dulcisona carmina miscèantur. Audite igitur quem admodum tympanistria nostra cantauerit: ait enim, Magnificat anima mea dominum, Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Quia respexit humilitatem ancille sue, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna, qui potens est, &c. Causam igitur inuolentis errati, miraculo noui partus euicit, & Euæ planctum Mariæ cantus exclusit. Denique post illius benedicibile angeli prælagium, dum tacita secum virgo mentis altercatione conflixit, qualis esset ista salutatio, nuncius interim cælestis exequitur, Ne timeas Maria, inuenisti gratiam apud dominum, Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum: at illa, Quomodo inquit, fiet istud, quoniam virum non cognosco? Et angelus ad eam. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Iam audisti quo modo fiet hoc, responde nunc verbum, Vitam quid tricas mundo? Audisti quo modo fiet hoc, quia spiritus sanctus superueniet in te, vt prolem gignas, & virginitatem non perdas: filium proferas, & post partum incorrupta permanes. O beata Maria, seculum omne captiuum tuum deprecatur assensum, te apud Deum mundus suæ fidei obfidem fecit. Noli morari, virgo, nuncio festinanter responde verbum, & suscipe filium, da fidem, & senti virtutem. Ecce, inquit, ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Nec mora reuertitur nūcius, & virginalem thalamum ingreditur Christus. Efficitur subito prægnans beata Dei genitrix, & cuncta per secula prædicatur felix. Concepit mox ad credulitatem verbi, virilis ignara consortij: impletur vterus nullo humano pollutus amplexu. Extat itaque virgo cum concepit, virgo grauida, virgo cum parit, & virgo post partum. Præclara ergo illa virginitas, & gloriosa fecunditas. Exultat Maria, & matrem se læta miratur, & de spiritu sancto se protulisse gaudet, nec quia peperit, innupta terretur, sed quia genuerit, cum exultatione miratur. Gaudeamus ergo & nos, fratres, in die annunciationis, quæ per angelum hodie facta est ad aures virginis, quæ dum desponsaretur fabro, cæli nupsit architecto. Promittitur enim ei filius per visitationem sancti spiritus. Hæc illa audiens gaudet, cupitque effici mater, Quid igitur mirum, si sine corruptione nascitur, qui de sanctificatione concipitur? Nō enim

decebat, vt ille, qui nobis afferebat salutem, matri præriperet integritatis dignitatem. Nam qui terra, mari, cæloque non capitur, intra vnus corpulentuli membra suscipitur: hæc est illa nouitas, Hieremias propheta vaticinio prænunciata, Faciet, inquit, dominus nouum super terram, femina circundabit virum. O femina super feminas benedicta, quæ virum omnino non nouit, & virum suo vtero circundedit. Circundat virum Maria angelo fidem dando, quia Eva perdidit virum, serpenti consentiendo. Salutat angelus puellam viri salutationis ignaram, terretur virgo nouitate verborum: ad quam angelus, vt superius prætulimus, dixit, Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud dominum. Ne, inquit, ad conspectu meo terrearis mater domini mei, ego conceptionis tuæ minister adueni, nō vt virginitatem amitteres interueni. Ipse me misit ad te, qui est nasciturus ex te. Concipies enim, & paries filium, non cuiuslibet meriti hominem, sed totius seculi saluatorem. Recole, Maria, in libro Esaiæ Propheta virginem quam parituram legisti, & gaude, atque exulta, quia tu esse meruisti. Tu ibi præfigurata es virgo, tu ecce concipies in vtero, non de viro, sed de spiritu sancto, & grauida eris, & incorrupta permanebis. Paries quidē filium, & virginitatis non patieris detrimentum. Efficietis grauida, & eris mater semper intacta. Senties pondera ventris, & pudorem non perdes castitatis. Intumescet vbera tua, & intacta manent genitalia tua: at illa dixit, Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. O felix obedientia, o insignis gratia, quæ dum fidem dedit humiliter, cæli in se opificem corporauit. Impleuit in ea dominus, quod dudum prædixerat, Obedientiam, inquit, malo quam sacrificium, & sciētiam Dei plus quam holocausta. Hæc fuit vera obedientia omnique sacrificio gravior, hæc voluntas cunctis hostijs acceptior, hinc promeruit gloriam, quam ipsa postmodum hausit: ecce, ait, Ex hoc beatam me dicent omnes generationes. O beata Maria, quis tibi digne valeat iura gratiarum, ac laudum præconia rependere, quæ singulari tuo assensu mundo succurristi perditio? Quas tibi laudes fragilitas humani generis persoluat, quæ solo tuo commercio recuperandi aditū inuenit? Accipe itaque quascunque exiles, quascunque meritis tuis impares gratiarum actiones, & cum susceperis vota, culpas nostras oratio excusa. Admitte nostras preces intra sacrarium exauditionis, & reporta nobis antidotum recōciliationis. Sit per te excusabile quod per te ingerimus; fiat impetrabile, quod fida mente poscimus. Accipe, quod offerimus, redona quod rogamus, excusa quod timemus, quia tu es spes vnica peccatorum, per te speramus veniam delictorum, & in te beatissima nostrorum est expectatio præmiorum. Sancta Maria, succurre miseris, iuua pusillanimes, refoue scabiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto femineo sexu. Sentiant omnes tuum iuuamen, quicunque celebrant tuam commemorationem. Assiste paratā votis postcentium, & repende omnibus operatum effectum. Sint tibi studia assidue orare pro populo Dei, quæ meruisti benedicta redemptorem ferre mundi, qui viuuit & regnat in secula seculorum, Amen.

EIVS

stræ vilitati consuluit, nostræ saluti militauit, diuinæ potentie nil contulit. Nam & cum effemus vasa cōtumeliæ, omnipotentis figuli manū effugeret nō potuimus, vtebatur vasis iræ prout volebat ad manifestationē suæ gloriæ: sic enim dictum est Pharaoni, In hoc ipsum excitauit te vt ostēdā in te virtutem meam, & annuncietur nomen meum in vniuersa terra. Nōne & dæmones cum à domino eicerentur de corporibus obsessis Dominum glorificabant, quando dicebant, Quid nobis, & tibi, Iesu Fili Dei viui? Quid venisti ante tempus torquere nos? Constat ergo ex his & huiusmodi aliis, quia diuina virtus nostra reparatione non eguit, sed tamen ea bonitate, qua nos condidit, eadem nos reformare voluit: & ad hoc medicamen nunquam forte posuit, sed quàm lenius complexionis ægotantis competere perspexit, apposuit. Solent quippe medicinæ periti ægritudines, quas curandas suscipiunt, aliquando curare per contraria, aliquando per similia. Hoc fecit Dominus noster Iesus Christus sua paupertate nos ditans, sua humilitate nos subleuans, sua infirmitate nos sanans, sua morte nos viuificans. Sic ratione medicinæ sicca humidis, humida siccis, calida frigidis opponuntur, & minus fortia contraria à fortioribus contrariis superuenientibus superantur. Simili ratione, similia similibus apponuntur, cum secundum quantitatem vulnerum vel tumorum mensuratur legitudo, vel latitudo epithematum. Sic scorpionū carnes oleo coctæ percussionibus medētur scorpionum, sic theriaca de serpentis carne confecta, morsibus serpentinis occurrat, & potiones veneno infectas in potu sumpta expellit. Ad hanc similitudinem medicus noster mortem carnis nostræ de serpente venientem, carnis suæ morte sanauit, & ad immortalitatis suæ speciem in tempore restitutionis complendam reformauit. Vbi diligentius attendendum est quod mors quæ per lignum venit, per lignum superata est. Et ipsa ligni forma longitudini & latitudini, & altitudini humani corporis configurata est, quorum sicut totum corpus motum est vt manus ad veritū extenderetur: ita corpus per omnia membra sua in cruce distenderetur: & totum, quod reatu patenti delicti contractum fuerat, hoc emplastri malaxatione consolidaretur. Sed huic medicamento per similia composito, admixtum est & medicamentum factum per oppositum. Nam hic sanauit obedientia, quod ibi corruerat inobedientia. Et quod ibi contaminauit gula oblectamentum, hic reformat crucis tormētum. Continetur in hæc crucis figura altius sacramentum, quod quanto est altius, tanto attendendum diligentius. Intelligitur nanque in latitudine crucis dilectio proximi, quæ non tātum vsque ad amicos, sed etiam extendenda est vsque ad diligēdos inimicos. Intelligitur quoque in eiusdem longitudine, longa & perseverans laborum & persecutorum sustinentia, quam patienter ferre debet ad patriam suspirans nostra peregrinatio, tam pro dilectione proximorum, quàm pro exhibitione omnium bonorum operum. Figuratur similiter ratione in altitudine eius eminentia spei penetrās vsq; ad interiora velaminis, vbi visione pacis perfruentur qui hic à ciuibus Babyloniz multipliciter exercentur, donec in libertatem gloriæ filiorum Dei à seruitute corruptionis huius liberentur.

Bibl. Hom. tom. 4.

Q 2

tur

Serm. 19. de sanctis. Psal. 121. Ier. 17. Sapient. 3. Luc. 15. 1. Cor. 1. Dent. 4. Hebr. 2.

1. Tim. 2. Rom. 9. Exod. 9. Matth. 8. Genes. 3. Eph. 3. 2. Pet. 3. 6. In lib. 50. Hom. Ho. 3. Crucis signa quid obumbrat. Hebr. 6.

tur. Significavit hanc charitatis latitudinem Dominus Iesus in cruce caput ad Orientem erigens, pedes ad Occidentem submittens, manus ad Aquilonem & Austrum extendens, ut adimpleret quod de se ante passionem suam prædixerat, Cum exaltatus fuero à terra, id est, cum crucifixus fuero, omnia traham ad meipsum: id est, vocabo ad me, totum mundum. Hoc sacramento crucis Sanctus Heliseus Sunamitis filium os ori, manus suas manibus eius applicans orando suscitavit, & viuum matri restituit. Eiusdem virtute sacramenti Moyses in deserto bis silicem virga percussit, & sitienti populo aquam de petra produxit. Bina quippe percussio, duorum lignorum figurate intelligitur in cruce facta compactio. Bis ergo petra percuitur, Cum Christus; de quo dicit Apostolus, Petra autem erat Christus, in duobus lignis crucis extensus lancea perforatur. De hac petra aqua profluxit, cum sanguis redemptionis, & aqua baptismatis quibus in novum hominem transformamur, de latere Christi manavit. Præterea inter has crucis dimensiones solerter attendenda est crucis profunditas, quia profundum est mysterium crucis, in quo multorum, qui sapientes dicebantur, ingenia defecerunt, quod hoc ausi sunt reprehendere, quod non potuerunt humana ratione comprehendere, videlicet cur verbum Deo patri coæternum, omnia continentens, omnia implens in assumpto homine totum se conclusit, & tamen totum mundum regere, complere, & continere non desierit, non satis considerantes quod valet in minori, multo magis posse valere in maiori, cum vox una & tota de ore loquentis prodeat, & tota ad multorum hominum aures perueniat. Qui de hac quaestione scriptulosis disputant, & tamquam claufo ostio ad parietem palpant audiant primum dicentem Rom. 9. Apostolum, O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Demum mitescant, & cum pietate pulsent ut aperiat eis, & iustum fuisse conditorem in condemnando, & misericordem in redimendo credant, nec potuisse sanari sine misericordia, quod iuste condemnaverit omnipotentis iusticia. Hinc consequenter advertant, cur vsque ad captivum hominis pauperatam & crucis ignominiam se humiliaverit diuina omnipotentia, quæ in paradiso reum hominem condemnaverit iusta sententia. Cum enim de perpetrata à domino argueretur inobedientia, non se humiliter ut culpa exi gebat, accusavit, sed auctorem superbe accusavit, dicens, Mulier, quam dedisti mihi, dedit mihi fructum, & comedi. Hæc dicendo se putavit excusatum, & sic creatorem mulieris, conditoremque ad peccandum virum traxerat in culpam. Qui si humiliter se accusasset, & in auctorem suum culpam non retorsisset, à paradiso non exulasset. Erat autem contra diuinam iusticiam, si reum impoenitentem in pristinum gradum restitueret, & non vsque ad dignum poenitentiae fructum qua vellet ratione compelleret. Diuina itaque sententia morti est iudicatus, & cum tota posteritate, quæ de lumbis eius erat processura, eiecitus est de paradiso, & ærumoso condemnatus exilio. Et quia sine poenitentia in statum suum redire non poterat, monendus & admonendus erat ad poenitentiam, ut reformaret voluntaria, & subiecta humilitas, quod corruerat male erecta iniquitas. Non enim conueniens erat, ut inuitus traheretur ad poenitentiam, qui spontaneus cor-

ruerat in poenitentiam: ne itidem ingratus existeret suæ reformationi, sicut ingratus extiterat primæ conditioni. Prouisum est igitur tale medicamentum, quale conueniebat ægroti, quod duriciam tumoris sic emolliret, ut mollefactus sponte mortiferum virus effunderet, dicente Psalmista, Effundite coram illo corda vestra: id est, per confessionem eicite de conscientis vestris omnia immunda. Quod quandiu tardauit facere mundus, tamdiu remansit immundus. Ut ergo hoc fieret, misit medicus noster præcones, & testes suos ante se legillatores & prophetas, qui corda auditorum ad poenitentiam præpararent, & ei in tempore gratiæ testimonium perhiberent. Venit ipse medicus in tempore plenitudinis publicæ, prædicauit causam aduentus sui, factus doctor medicinæ, dicens, Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum: & item. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: hoc consilium medicinæ acceperunt multi. Cõtemporibus placuit adhuc magis sibilus serpens perimētis, quam persuasio medici redimētis: Filius adoptionis audiuit, & obaudiuit voci promittentis qui in paradiso non obedierat præcepto mortem comminantis. Expleta dispensatione doctrinæ suæ, & cæcitate in Israel ex parte prædurante, tandem exhibuit se medicum & fecit de seipso medicamentum. Exhibuit se sacerdotem, & fecit seipsum sacrificium, ut compleret ad quod uenerat, & probaret quanta dilectione dilexerat eos, pro quibus corpus suum in ara crucis offerebat: vnde & in Euangelio suo ante prædixerat, Maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis, hinc est, quod Apostolus dicit, Commendat charitatem suam Deus in nobis, quia cum inimici essemus, reconciliauit nos sibi per mortem filij sui. Et quia naturalis est, ut homines diligentes se diligant, hac humilitate, & charitate humiliata est, & liquefacta duritia mundi, ut agnosceret beneficium suæ reparationis, quæ non agnouerat excellentiam suæ conditionis: vnde Psalmista, Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Postquam vero ad se reuersus est, & per dilectionem redimentis, & eruditionem admonentis cognouit de quanta corruisset gloria, & in quanta versaretur miseria expertus est, quàm magna indigeret misericordia, & impletum est, quod dicit Psalmista, Multiplicatae sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt. Prædicata est exin virtus crucis per vniuersum mundum, quæ partibus suis per quatuor mundi partes est extensa, & totum mundum sua malaxatione complexata. Nec iam potuit mundus ex toto esse ingratus, qui tanta fuerat charitate sanatus. Crucifixus noster à morte surrexit, & caelos ascendit, crucem nobis in memoriam suæ passionis reliquit, crucem reliquit ad sanitatem. Hoc signum præsidium est amicis, obstatulum est inimicis. Huius crucis mysterio rudes catechizantur, eodem mysterio fons regenerationis consecratur, eiusdem crucis signo per manus impositionem baptizati dona gratiarum accipiunt. Cum eiusdem crucis caractere basilicæ dedicantur, altaria consecrantur altaris sacramenta cum interpositione dominicorum verborum conficiuntur: sacerdotes & leuitæ

uitæ per hoc idem ad sacros ordines promouentur. Et vniuersaliter omnia ecclesiastica sacramenta, in huius virtute perficiuntur. Qui hoc mare magnum & spaciosum, in quo sunt reptilia quorum non est numerus, absque naufragio transire desiderat, crucem teneat, & eam non deserat donec ad optatum salutis portum perueniat. Hoc cursum nostrum dirigit, hoc ad agonem nos instruit, hoc in luctamine adiuuat, hoc ad victoriam prouehit, hoc ad coronam peruehit, hoc maleficia destruit, & omnia dæmonum machinamenta ad nihilum redigit. Et quod faciebat in terris corporis Christi præsentia, hoc facit cum fideli inuocatione nominis Christi victoriosæ crucis insignita memoria. Longum est per singula virtutem crucis exponere, qui vero in angaria Christi crucem portat, poterit plura de eius virtute experimento cognoscere, quam possit sermo retexere, vel humana cogitatio comprehendere.

S. BASILII SELEVCIAE
Episcopi in sacratissima Deiparæ
Annunciationem, Oratio.

Theodoro Peltano interprete.

Copiosam præconiorum materiam compertit, qui sacram, Deiparæque Virginem laudibus efferre instituerit. Ego verò, cum non ignorarem, infirmitatem meam tantarum rerum ponderi haud quaquam parem esse, mole exterritus, diu, multumque me continui. Ut enim dum quis graui onere pressus, in vastum pelagus se dimittere iubetur, non absque animi contentione iustum detrectat, viriumque imbecillitatem allegat; ita ego, peccatis oneratus, ad eiusmodi sermonum argumentum aggredi reformido; opus illud eorum esse iudicans, qui sublimium rerum contemplatione plurimum valent, corpusque, & animam probè purgatam obtinent. Nec enim quorumlibet est, promeritas Virgini laudes persolvere; sed eorum, qui diuinæ gratiæ lumine insigniter illustrati sunt, Ego verò tanto illo caelestis luminis præsidio destitui; quippe qui labra, ut spectator ille Seraphim Esaias, ignito calculo expiata non habeam; neque animæ pedes, ut dixit Moyses, excalceatos ostendere queam. Ut interim taceam, eiusmodi quoque viros ad grandium rerum ministerium æstuare, & quasi trepidare solitos esse. Certè Moyses mortalium omnium mitissimus, verèque magnus, cum diuina vocatione mitteretur, ut populum Pharaonis feruitute pressum in libertatem affereret, prolixè istiusmodi legationem detrectauit: Esto, per multa, eaque non vulgaria signa certam de caelesti subsidio fidem accepisset. Sed & post populum ex Aegypto eductum maioribus rursus miraculis confirmatus est; Nam & mare Virga illius percussum, siccum, per medium vadum, iter transeuntium pedibus exhibuit, (Etenim fluxa marinarum vndarum natura in politorum saxorum modum immota, tranquillaque consistens, transfretanti populo muri instar vtrinque erat & arida itidem, omnique humoris expers petra, Virgè eiusdem verbere icta, manantiu riuoru copia detertu in mare quodammodo vertit; & aliarum rursus aquarum amator, ligni iniectu in dulcedi-

nem transit, & pane tandem de caelo, pluuiarum more admirabiliter lapso, innumera multitudo ad satietatem vsque, eiusdem opera pasta est. Alia præterea multa, quæ omnem rationis comprehensionem excedunt, ab ipso facta sunt. Post tantum autem miraculorum vsum, & experientiam, quando Dei iussione in montem Sina ascendit, tabulas diuino digito exaratas accepturus, cæteros quidem procul à montis radice consistere, etiam dudum antè ab vxori complexibus sese continuissent, præcepit: Sacri autem tabernaculi ministris, à populi consortio se iunctos, non nihil ascendere mandauit: Sacerdotes verò, qui altiorum inter illos gradum obtinebant, propius accesserunt; subditos per hoc docere volens, sacerdotio initiatos non vnius ordinis, & gradus esse omnes. Super omnes autem, extra caliginem tamen, & nubem; constituit Aaronem tanquam Pontificem, summumque sacerdotem. Ipse vero solus ad Deum accessit, rerumque caelestium ornatum ab eo edoctus, ut ea, quæ viderat, typicè exprimeret, legem accepit. Et hic talis, tantusque vir, tantusque in virtutibus progressus habens, tubatum, & tonitruum, & fulminum sonitum audiens, & aliarum istiusmodi terribilium rerum experimētum capiens, in tantam timoris, & anxietatis magnitudinem deuēnit, ut proptis cogitationibus imperare vix posset, tantaque in formidine, & tremore versaretur, dissimulare omnino non valeret. Et hæc quidem perpeffus est Moyses ille, qui Deum non in ænigmatè, sed in propria specie conspicuū loquentem audierat, orèque ad os fatis cum Domino disseruerat. Quamò ergo iustius ego, qui Deiparæ virginis laudes deprimere aucto, formidare debeo, necubi fortè à veritate scopo aberrarem; & dum eam oratione honorare iudeo, aliquid per imprudentiam ipsa indignum dixisse deprehendar. Neque enim scopus mihi propositus est, in fenilem aliquid montem ascendere, aut aërem terræ circumfusum transmittere, quod illustri aetheris splendore vndique perfundat; sed omnem illorum decorem, & ornatum, quo ad eius fieri poterit, transcendere, & ad ipsa caelorum conuexa propè accedere, sed neq; impetum omnium pulcherrimum hæc sistere, est animus; Verū Spiritus, qui se ducent ad diuina præbere soler, ope nixi, hæc omnia, quantū vires ferent, exuperare decreuimus. Institimus enim Angelorum choros: eorundemque ductores, & ordines, eximum Thronorum splendorem; præstantem Dominationum excellentiam; illustrem Principatum dominatum, incomparabilem Potestatum nobilitatem, inuictam diuinarum Virtutum fortitudinem; conspicuam oculatorum Cherubim puritatem, nullam in partem impeditam pennatorum Seraphim agilitatem; omnem denique aliam, si qua adhuc his superior extat, creaturam procul à tergo relinquere, nullaque profus in re creata desiderij cursum figere; Verū (si tamen fas est, hominem carne vestitum, curiosis mentis oculis diuina intrepidè contemplari, veròque illustratum lumine sempiternum illum paternæ gloriæ splendorem considerare) inde laudandæ Deiparæ initium facere deliberatum est, vnde ipsa Deipara est, & Deipara appellatur. Et quod, quæ argumentum hoc potest esse sublimius? Quod inter diuina, & humana medium excogitari excellentius? Etenim ut summæ difficultatis est, nosse, &

Exod. 16.

Exod. 20. 27.

Moyse fecerunt inter populum, & sacerdotum. Non omnes sacerdotum ministerio additis, eiusdem sunt ordinis. Super omnes autem, extra caliginem tamen, & nubem; constituit Aaronem tanquam Pontificem, summumque sacerdotem. Ipse vero solus ad Deum accessit, rerumque caelestium ornatum ab eo edoctus, ut ea, quæ viderat, typicè exprimeret, legem accepit. Et hic talis, tantusque vir, tantusque in virtutibus progressus habens, tubatum, & tonitruum, & fulminum sonitum audiens, & aliarum istiusmodi terribilium rerum experimētum capiens, in tantam timoris, & anxietatis magnitudinem deuēnit, ut proptis cogitationibus imperare vix posset, tantaque in formidine, & tremore versaretur, dissimulare omnino non valeret. Et hæc quidem perpeffus est Moyses ille, qui Deum non in ænigmatè, sed in propria specie conspicuū loquentem audierat, orèque ad os fatis cum Domino disseruerat. Quamò ergo iustius ego, qui Deiparæ virginis laudes deprimere aucto, formidare debeo, necubi fortè à veritate scopo aberrarem; & dum eam oratione honorare iudeo, aliquid per imprudentiam ipsa indignum dixisse deprehendar. Neque enim scopus mihi propositus est, in fenilem aliquid montem ascendere, aut aërem terræ circumfusum transmittere, quod illustri aetheris splendore vndique perfundat; sed omnem illorum decorem, & ornatum, quo ad eius fieri poterit, transcendere, & ad ipsa caelorum conuexa propè accedere, sed neq; impetum omnium pulcherrimum hæc sistere, est animus; Verū Spiritus, qui se ducent ad diuina præbere soler, ope nixi, hæc omnia, quantū vires ferent, exuperare decreuimus. Institimus enim Angelorum choros: eorundemque ductores, & ordines, eximum Thronorum splendorem; præstantem Dominationum excellentiam; illustrem Principatum dominatum, incomparabilem Potestatum nobilitatem, inuictam diuinarum Virtutum fortitudinem; conspicuam oculatorum Cherubim puritatem, nullam in partem impeditam pennatorum Seraphim agilitatem; omnem denique aliam, si qua adhuc his superior extat, creaturam procul à tergo relinquere, nullaque profus in re creata desiderij cursum figere; Verū (si tamen fas est, hominem carne vestitum, curiosis mentis oculis diuina intrepidè contemplari, veròque illustratum lumine sempiternum illum paternæ gloriæ splendorem considerare) inde laudandæ Deiparæ initium facere deliberatum est, vnde ipsa Deipara est, & Deipara appellatur. Et quod, quæ argumentum hoc potest esse sublimius? Quod inter diuina, & humana medium excogitari excellentius? Etenim ut summæ difficultatis est, nosse, &

De virgine matre verba facere, non est facile.

explanare, quid sit Deus; imò verò id omnem omnino creatam vim excedit; ita quoque magnum illud Dei genitricis mysterium omnem excellit orationem, & cogitationem. Quia ergo eam Deiparam vocamus, quæ Deum in lucem edidit, precibus ad cæleste nomen transmissis, ipsum orationis ducem constituam. Domine omnipotens, vniuersæ creaturæ Rex, qui spiritali lumine tuos mentes corporis expertes, modo, qui sermone explicari nequit, illuminas, illustra mentem meam, quòd propositum argumentum citra errorem cognoscatur, cognitumque piè, & religiosè exprimitur, & commodè tandem expressum hauriatur. In tribus namque: qui de Deo discere instituit, periculum subit. Si nimirum mentis luce careat; si orationem dissentaneam adhibeat; si auditor ad ea, quæ proponuntur, aures non accommodet. Vos igitur, qui sensus nacti estis purgatos, orationem, quam de Deo instituit, pio, decentiq; animi studio audite. Quòd ergo Deus sit, hoc certa fide tenendum est. Quid autem sit, hoc humana ratione inuestigari non potest; imò verò, quòd humana mens magis hinc sese extendit, tantò intellectus sui angustias clarius deprehendit. Et, vt vi tota profundum aliquid de Deo depromere contendat, depromptum re ipsa multis semper partibus minus erit. Quis enim eum cognoscat, qui mente comprehendere non valet? aut eum exprimat, qui nulla oratione exprimi potest? Quomodo lutum, quod Deus animauit, propriæque animæ rationem non intelligit, illum comprehendat, qui animam inspirauit? Si quis ergo pietatis sectator est, is, quid sit Deus curiosè non inquirat; Verùm ex iis, quæ ab illo facta sunt, eum esse cogit, illud que certò apud se statuat. Siquidem ex procreatarum rerum magnitudine, & pulchritudine, illarum molitor, & opifex, qui est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, certa quadam ratione dignoscitur, & spectatur. Hæc enim Trinitas in vnitatem cognita, vnitæque vicissim in Trinitate adorata, illorum omnium, quæ natura constant, est principium sine principio, illuminationumque omnium fons vberissimus, & venustorum omnium venustissima. Secundum tantæ huius maiestatis imaginem homo factus, quosdam diuinis illius splendoris, immensæq; pulchritudinis radios, & quasi scintillas initiò possidebat: Verùm peccati sordes tantam illuminationemque omnium fons vberissimus, & venustorum omnium venustissima. Secundum tantæ huius maiestatis imaginem homo factus, quosdam diuinis illius splendoris, immensæq; pulchritudinis radios, & quasi scintillas initiò possidebat: Verùm peccati sordes tantam illuminationemque omnium fons vberissimus, & venustorum omnium venustissima. Secundum tantæ huius maiestatis imaginem homo factus, quosdam diuinis illius splendoris, immensæq; pulchritudinis radios, & quasi scintillas initiò possidebat: Verùm peccati sordes tantam illuminationemque omnium fons vberissimus, & venustorum omnium venustissima.

*Sacramentum
Deiparæ
matris omnē
excellentioris
& mentis
cogitationem.*

*Diuina pulchritudinis si
militudo in
hominis per
peccatum obscuro
rata non omnino
oblitterata.*

*Psalm. 48.
Ejus.*

uisi potest) ad cumulationis clementiæ, & benignitatis excellentiam permotus est, scriptum extat enim: Vbi abudauit delictum, ibi superabundauit & gratia. Vt ille enim, qui natura sua impatiibilis est, animaduertit nos profusus deploratos, omnèque præsidium, quod ex præclaris operibus peti solitum est, abesse; imò verò certum, propter praua opera, exitium adesse, totumque, quod reliquum erat, talismodi esse, quod omnes in nihilum redigere possit; quædam mox sympathia, si ita tamen loqui fas est, tactus; iram, quam iustè promeriti eramus, conuertit in amorè, quo profusus indigni eramus. Itaque ad deprauatam imaginem mittit imaginis auctorem, quòd benignitatis suæ coloribus illam reformet. Ea propter, qui in forma Dei erat, serui formam suscepit, quo peccati seruos hac ratione in pristinam libertatem, & dignitatem restituit; cælestique Patri eiusmodi Filios exhibeat, qui ad sui ipsius formam denudò sint instaurati. Quotquot enim receperunt illum, dedit illis potestatem filios Dei fieri. Nemo autem ex iis, qui hinc præstò sunt, me incuset, quasi alia in orationis exordio sponderim, alia verò nunc tractem: Per quæ namque benefactorem laudamus, per eadem eiusdem quoque matrem prædicamus. Ad ipsum igitur oratio iterum sese reflectat. Cum itaque imaginem in integrum velle restitueret, nostræque carni immortalitatem impertiri, ipsæmet carne se induit; cognatum videlicet per cognatum sanaturus: sitque homo numeris omnibus perfectus, quòd eum integræ sanitati reddat, quem olim creauerat. Nam, cum generis nostri primitiæ propter peccatum condemnationi obnoxia tenerentur, alteris vsus est primitiis, talibus nimirum, quæ & peccati omnino expertes essent, & omnem iustitiæ rationem explere possent, per quas proinde totum corpus suo conformaretur capiti. Cõformauit se rursus hominibus; vt quemadmodum omnes in Adam mortem contraxeramus, ita omnes in ipso vitam consequeremur. Poterat sanè Christus, qui solo nutu facit quodcumque visum fuerit citra carnis susceptionem nos seruare: at satius duxit, in se ipso ostendere, naturam per peccatum debellatam, peccato ipso potiorẽ esse. Voluit ad hæc peccatum in carne sua condemnare, suamque iustitiam in omnes diffundere. Voluit tandem eius, qui mortis habebat imperium, hoc est, diaboli vires frangere. Quæ de re Diuini Apostolus ita scribit: Quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus, Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, vt iustificatio legis impletur in nobis. Quia ergo pueri communicauerunt carni, & sanguini, & ipse similiter participauit iisdem: vt per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum. Neque enim ad inimici vltionem ea de causa sese composuit, vt ipse aliquo inde honore potiretur; (Nam vt Deus vim habet inaccessam, planèque inexpugnabilem) verùm ob id ad magnum illud incarnationis mysterium se demisit, carnisque integumento se operuit, quòd Adam bello prostratus, cladem, quam acceperat, per se ipsum sarciret; ipsæque carnem iam indutus, familiariter cum jis ageret, qui carne vestiti erant; ac omnia tandem per illum ipsum restituerentur, & sanarentur, per quem omnia semel

Rom.

Iuan.

*Laus filii
dimittere
trem.*

Rom.

Rom.

Hebr.

*Calisti doctrina
separat
successe
creavit.
Ergo non negandum,
quin ecclesia in dies
magis illuminetur.*

*Lex naturæ
Moseyca
legis præstans
omnia nisi potuerit
hominem in integrum
restituere, contra Pelagianum.*

*Deiparæ virginis
humana
natura imbecillitatem
subleuauit, eiusdemque
infirmis, & carnis
infirmis, nobis sci-
ficet a filio gratiam
hanc impetrando.*

mel facta fuerant. Sed dixerit hic quispiam; cur, quæso, prioribus ætatibus, ante miraculum hoc editum, res humanæ neglectiui habebantur? Nequaquam res ita habet; iam inde enim ab initio Deus Opt. Max. generis nostri curam habuit, congruamque pro temporum qualitate doctrinam nunquam non tradidit. Primò namque per creaturam, quæ sub aspectum cadit, tanquam per certos quosdam indices ad inaspectabilem diuinitatem suam iter ostendit, mox boni, malique cognitionem mortalium animis insecuit; Postremò rationem liberam veluti peritum quemdam aurigam, optimumque gubernatorem impertiuit. At, quia veteres rebus pulchrè factis abutebantur, (siquidem rerum cõditarum venustatem demirati, non ipsi opifici gloriam deserebant, sed creaturam ipsam creatoris loco venerabantur, legèque naturali calcata, in improbitatem naturæ inimicam præcipites abibant) promulgatæ sunt illis leges scriptæ, quæ & veram Dei cogitationem docerent, & vitam virtutibus excultam inducerent; Neque his adhuc contentus, Iudices quoque, & Reges, & Sacerdotes, & Prophetas, qui ad saniorẽ videnti rationem viam ostenderent, illis subministravit. At omnibus hisce præsidiiis adhibitis, mortalium animi nihilo fecius malè habebant, donec tandem magnus ille medicus, è thalamo virgineo progressus, in medium se dedit. In hunc porrò locum sermone deducto, vbi ad miraculi magnitudinem spectò, præ stupore mutus quodammodo enaudo; neque enim orationem rei ponderi parem inuenio. Quomodo, obsecro, admirabilem illam, inusitatamque gratiam pro dignitate celebrabo? Quomodo clementiæ fontem celebrabo? Quomodo benignitatis fluium prædicabo? Quomodo virgineum illud pelagus cantabo? Quomodo magni illius mysterij altitudinem perscrutabor, nisi tu, Deipara, me veluti imperitum natatorem, veterem hominem, qui secundum erroris desideria corrumpitur, exuere docueris, mentisque meæ os, o miser cordiæ plena, ad partus tui profunditate deduxeris, quòd misericordiæ tuæ lumine collustratus, veritatis Margaritam in te abditam inuenire queam? Per opem, quæso, vt illam, te adiuuante, comprehendam. Effice, obsecro, vt abs te doctus, commodè de te loqui valeam, certoque cognoscam, non quo modo carne indutum vestibum in lucem edideris, (tui enim partus modus, mentis captum excedit) verum quòd, & mater fueris, & virgo nihilominus permanferis; quemadmodum is etiam, qui proprii figmenti causa ex te natus est, & verus homo exitit, & verus nihilo fecius Deus permansit. Idem est enim, qui initio hominem formauit, & qui vltimis diebus eundem per se ipsum reformauit. Vtrumque autem modum, ipse Adamum efformauit, eundemque, statum ex se misso, vita donauit. Verùm formationis modum illi non ostendit, audacem eius curiositatem, eius rei ignoratione comprimere volens; nempe quòd luti, & animæ compositionem ignorans, Dei, & carnis inter se coniunctionem temere non scrutaretur, tantum non hac illum oratione alloquens: Cum humi tepas, ne ad cælum te erigere contendas; nosce te ipsum, expède ex quibus concreueris; quomodo sis efformatus; quomodo per animam vegetatus; quomodo corporis expertes sedem habeat in corpore. Nunquid non, dic mihi,

anima per singula corporis membra est diffusa, & quasi extensa? an vnum duntaxat membrum vndique ambit, & perficit? Si extensam dixeris, in magnam profectò absurditatem te conieceris: siquidem extendi corporum est proprium; omnes autem animam incorpoream profiteamur. Sin autem ad vnum contractum staturis, in maius absurdum incidere; cõuinceretur hinc enim incorporeum corpus esse; vt pote ex omnibus ad vnum corporis partem reductum, & reliqua hominis membra ad vnum omnia mortua esse; quippe vi animante destituta. Cernis hinc quàm horum comprehensio sit incomprehensa. Quo ergo modo ea, quæ plurimum te excedunt, comprehendes? Nam, si tuam ipsius constitutionem ratione consequi posses, meæ fortassis incarnationis modum inuestigare liceret: Imò, ne hoc quidem admisso, res hæc aliqua adhuc temeritate vacaret; siquidem inter Deum, & hominem infinitum intercedit interuallum. Quòd si verò ne tuam quidem ipsius naturam perscrutari vales, quomodo eam perscrutaberis, quæ infinitis partibus tuam excellit? Sapientia itaque insipientes, & à Iudaica temulentia recedant, qui fieri non posse obstinate contendunt, vt mulier citra viri commercium factum edat. At quæserim hinc ex illis, vtrum factu difficilius sentiant, è mulierẽ virgine nasci, an è terra formari? Virginem vterum gestare, an terram viuere, & videre, & audire, & loqui, & alia, quæcumque visum fuerit, facere? Accepit Deus quondam puluerem, & fecit hominem, accepit rursus ex virgine puluerẽ, hoc est, carnem, eamque modo, quem ipse compertum habet, tibi adiungens, factus est homo. Quæ igitur fronte, qui primum admittunt, secundum oppugnant? & in illo quidem Deo omnipotenti tribuunt; in hoc verò potentiam illius in ius vocat. Idem est enim, qui hoc non sine arte confecit, & qui illud nouo more, & modo parauit. Nihil proinde apud Deum impossibile esse statuat: Vbiunque enim ille operatur, ibi omne impossibile è medio facessat, oportet. Sed neque quicquam ex iis quoque, quæ humanæ naturæ integritatè absoluunt apud prudentes veritatis iudices turpe est. Quòd quidem totum corpus nostrum instrumenti quodammodo vicem obit; Neque enim illud quicquam omnino à semetipso facit, quodcumque autem facit, hoc totum voluntatis nostræ impulsu facit. Per ipsum enim anima, veluti musicus quidam, aut virtutis sonos ferit, aut improbitatis strepitus edit. Nemo itaque humanum corpus turpe existimet, aut veluti Deo indignum conuiciis profcindat: Neque enim effectio ruborem parit, sed prauum opus reum facit; Nam neque oculi, neque manus, neque aliquod aliud membrum peccatum perpetrat, sed is, qui manum, aut oculos, aut alia membra peruersè vsurpat. Quamuis ergo vniuersorum Conditor, & Dominus ex Deipara Virgine natus humanæ naturæ communicarit, (Nam carnem vita præditam verè gestauit) artamen cum iniquorum operibus nihil commune habuit. Peccatum enim non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. O sacer, & Deifer venter, in quo peccati chirographum abolitum est, in quo Deus citra diuinitatis iacturam homo factus est. Quamuis enim ortum subiret, & ad nostræ natiuitatis conditionem sese dimitteret, manebat nihilominus quòd ante erat. Mater nas implere

Nò est omnino instrumentum, ne Platonis opinio approbetur, fontentis animæ esse totum hominem, corpus autè tanquam vas, & instrumentum. Cõtra Marcionitas, & Manichæos hoc dicit.

1. Petr. 2.

lus lingua, aut cogitatio affequi potest. Quis ergo magnam Dei Genitricis virtutem non veneretur? Quis quanto eos omnes intervallo post se relinquat. quos Dinorum loco habemus, nos miretur? Si enim Christus servus tantam gratiam contulit, ut solo contactu, imò verò sola corporis umbra ægris præsidium adferre possent: (Nam, ut Acto- rum liber exponit, infirmi in plateas eiectioni, umbra tantum Petri contacti, liberi à morbis evadebant. Non deerant quoque, qui linteo, quo Apostolus Paulus corporis sudorem exterferat, accepto, in- festos demones profligarent) qualem vim aduer- sus omne morborum genus Virgini Matri collatum fuisse putandum est? An rō multo maiorem, quam cæteris Christi imperio subiectis: Omnino res clara est. Ecquid mirum, si sancti, quum in vi- uis etiamnum degebant, præpotenter operaban- tur, cum terra quoque non omnem vita hac mor- talijam perfunctorum, vim, & energiam vnà cum illis profusus obruere poterit? Cōstat nanque Sa- xa illorum corpora ita tegere, ut ipsi interim (si eo tamen, quo par est, modo adcantur) sibi additos tueri, ac conseruare non desinant. Iam. si talibus tantam miracula patrandi virtutem cōtulit Deus, qualem educationis mercedem parenti donasse, quantiſque charismatis, & donis illam exornasse existimandus est? Si Petrus ob id beatus appella- tur, regni que cælorum clauēs sortitus est, quòd Christum Dei filium palam confessus esset, quo- modo ea super omnes beata prædicanda non est, quæ illum patere promeruit, quem ille confessus fuerat? Si Paulus electionis vas cognominatus est, propterea quòd venerabile Christi nomē ubique terrarum circumferret, & promulgaret; qualenam vas censenda est Deipara Virgo, quæ non manna, ut vna illa aurea, sed cælestem panem, qui fidelibus in cibum, & potum exhibetur, vtero comple- xa est? At vereor, ne, dum prolixius de illa dicere instituo, maiori suffundar tubore, rei dignitatem nequaquam assecutus. Quamobrem, contractis orationis velis, in tutum silentij portum subdu- cam; jis de nonnullis ante admonitis, qui in hunc locum conuenerunt. Cùm ea ergo commoda per Virginem matrem nobis obuenerint, quæ om- nem excedunt orationis mensuram, æquum est, ut benefactricem nostram aliqua etiam ratione remuneremus. Eiusmodi autem munere isthuc faciendum censeo, quod in nos quadratenus red- dundet. Ec quodnam illud dixerit quispiam? Est mutua inter nos charitas, & beneuolentia, quæ est legis perfectio, & consummatio. Tota enim lex huc spectat: diliges proximum tuū, sicut te ipsum. Nam illud; non adulterabis, non occides, non fu- raberis, non falsum testimonium dices, non con- cupisces, & si quod aliud est mandatum, summa- tim hoc verbo instauratur: diliges proximum tuum sicut te ipsum. Ante omnia autem Ecclesiæ cor- pus indiuisum conseruemus, concordiaque sen- sum inuolutū custodiamus. Summa autem opus est cautione, ne, dum rectam fidem ab iniuria vindicare contendimus, in mutuas iniurias, & inimi- citias: armemur; adeoque sub pietatis obtentu ma- lum aliquod feramus. Ac ne, dum fœda, & noxia dogmata acriter persequimur, ipsi à rectis excida- mus; Hoc enim agere, aliud nihil esset, quam in- certum lucrum cum graui damno consecrari, ip- samque veritatem in fraudem adducere. At rectæ verò fidei honestas: quoque vitæ actiones adiun-

gamus oportet, siquidem alterum sine altero non far est, ut Deo perfecte proberis. Fides enim sine operibus mortua est, sicuti opera vicissim sine fi- de. Vinculo porro mutua charitatis restricti, ar- ctèque colligati, Deiparam Virginem talibus vo- cibus compellamus: O ter sacrosancta Virgo (de qua, qui omnia illustrat, & glorioso fiderit, nun- quam is quidem à veritatis scopò aberrauerit; at- tamen dignitatis magnitudinem nulla vnquam oratione exsequabit) aspice nos de cælo oculo propi- titio, & nunc quidem educ nos hinc cum pace; ad Indicis autem thronum à consensione liberos nos siste, ac stationis tandem ad dexteram particeps nos effice, ut inde ad cælum abrepit, vnà cum An- gelis incretam, homouisiūque Trinitatem lau- demus. quæ in Patre, & Filio, & Spiritu sancto co- gnoscitur, & glorificatur, nunc, & semper; & in secula seculorum, Amen.

S. TITI BOSTRORVM
Episcopi superioris Euangel.
expositio.

Missus est Angelus Gabriel ad virginem desponsa- tam, &c. Sacratissimam deiparamque domi- nam nostram viro, de familia Davidis, desponsa- tam asserit Euangelista: per hoc vtique indicare volēs, ex eodem illo Davidis genere, vnde Ioseph, qui illam duxerat, ortum trahebat, ipsam quoque inculpatissimam virginem fluxisse. Nam secun- dum legis præscriptum alienæ tribus mulierem matrimonio sibi iungere fas non erat. *Aue gratia plena.* Quandoquidem Deus ad Evam dixerat: In dolore paries filios, propterea Angelus gaudium, per quod dolor olim decretis soluat virgini denunciat. *Aue, in quiens, gratia plena, Dominus tecum.* Quod dicit, huc tendit, ne existimes virgo, me absonum, aut mollem aliquem sermonem ad te deferre, cuiusmodi ad innuptas puellas inuen- nonnunquam solent; diuini est enim, quem adfero: quippe cum hoc ipso, quòd dominum tecum esse asseram, oblata saluationi Dei memo- riam admisceam. *Ne timeas Maria.* Quia verò fieri vix poterat, ut conturbata accuratè ad ea, quæ Angelus dicturus erat, attenderet; quo ab omni animi commotione iam libera, diuinum respon- sum sedatè excipiat; propterea Gabriel in ipso sta- tim orationis vestibulo omnem illi metum adim- nit, dicens: *ne timeas Maria, &c. Inuenisti enim gra- tiam apud Deum.* Quod Angelus ait, *inuenisti gra- tiam, &c.* Hoc illi cum aliis multis commune erat; siquidem mulier aliq ante ipsam, gratiam apud Deum inuenerunt: at verò, quod subiungit; nem- pe, *ecce concipies in vtero, & paries filium, &c.* Id non erat commune, sed factæ promissionis proprium. Dicit hoc autem, quò dominum nostrum non aliunde, quàm ex ipsomet virginis vtero, carnis nostræ substantiam suscepisse, planum faciat. *Et vocabis nomen eius Iesum.* Meritò Iesus appellatus est, quia salutis nostræ causa in hunc mundum ingressus est. Quandoquidem nomen hoc Iesus in Græcæ lingua translatus, Θεοῦ σωτήριον, *id est* *erit magnus.* Non quidem ut Ioannes, sed vt domi- nus, & orbis conditor: hoc enim denotat, quod mox subditur; *& filius altissimi vocabitur.* At quor- sum, inquis, dicit, filius altissimi vocabitur, cum rectius

rectius dictum oportuerit, filius altissimi est; vt qui ante omnia secula, ex Deo & patre genitus sit? Responſio est, vt Filius, cum verus alioqui natura sua Deus esset, propter adiunctam humanam nat- uram, muneris loco accepit nomen, quòd est su- per omne nomen (est enim & appellatur Deus.) Phil. Rursum vt idem ille, cùm vniuersæ creaturæ opi- fex & conditor foret, ratione humanæ naturæ, ex liberali patris donatione recepit gentes in hære- ditatem: *Postula à me,* ait per prophetam, *& dabo tibi gentes hereditatem:* ita cùm natura sua verus Dei Filius esset, ante omnia secula ex paterna sub- stantia ortus, propter susceptam humanitatem appellatus est altissimi Filius. *Et dabit illi dominus Deus sedem David patris eius.* Et hoc quoque ad ver- bi œconomiam, carnisque susceptionem spectat, per sedem autem hoc loco, nō sensilem aliquem, aut caducum, vel interitai obnoxium thronum designat; sed immortalem, & talem omnino, qui Solis instar radios suos per vniuersum terrarum orbem diffundat, animasque mente & ratione præditas diuinæ doctrinæ luce illustret. *Et regna- bit in domo Iacob.* Per domum Iacob non Iu- deorum tantū gentē significat; sed omnes omnino homi- nes, qui per Seruatoris nostri gratiā, ex omnibus gentibus, & nationibus Sanctorum adoptione potiuntur. *Et regni eius non erit finis.* Obtinere reg- num in omne æuum, in nullum conuenit, nisi in solum conditorem vniuersorumque Deum & dominum. Qui itaque salutis nostræ causa homo fieri dignatus est, is solus æternus Rex est. *Quomo- modo fiet istud, quia virum non cognosco?* Sacratissi- ma virgo, Deique parens Maria. non quasi incre- dula: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* interrogat: verum vt sapiens, rei, quæ denuncia- batur, modum & rationem discere desiderat, ne- que enim antè eiusmodi quippiam, nempe vt virgo pareret, factum fuerat: neque in postero vnquam futurum erat. Quare Angelus quesitum in bonam partem accipit, modumque his verbis exponit: *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.* At quomodo Christus, qui, Apostolo teste, Dei virtus est, superueniet? Sanè tu vim cælitus allabentem non cernes, in- terim mysterium illud, quod sub sensum non ven- nit, fabre effectum dabit. *Et virtus altissimi obum- brabit tibi.* Hoc est, vndiquaque circumdabit te, in- duet te, circumuallabit te, cōplectetur te. Obser- uare hic autem licet, quomodo, dum Spiritū san- ctum, virtutemque, & altissimum nominat, to- tam sacratissimam Trinitatem virgini patefa- ciat. Quod Zachariæ hæstanti Angelus non ignouerit, non est mirum: habebat is enim a- liarum steriliū mulierum, quæ ante illius æta- tem pepererant, ex diuinis scripturis exemplum non vnum, virgo autem nullum penitus. *Ideo quod nascetur ex te.* Non dicit Angelus ad virginē, quòd natum est, simpliciter; ne quis corpus, quod ex ea prodit, aliunde petitum existimet; sed addit, ex te, quòd mirum, quòd nascetur, secundum nat- uram ortum ex illa ducere, adeoque naturalem illius factum esse, certò persuadeat. *Quod nascetur ex te sanctum.* Non ob id sanctum vocabitur, quòd filium Dei intra se habiturum, aut sanctimoniam aliunde accepturum sit, sed quia vnus ille, qui ho- minis, natura sua Dei quoque filius existit. *Et ecce Elizabeth cognata tua.* Angelus sacratissimæ virgi- nis cognatam vocat Elizabeth: siue quòd ex eodè

generis auctore Iacob descenderint ambæ: siue quòd Aaron, qui è familia & tribu Leui ortum trahebat, lege necdum promulgata, Elizabeth fi- liam Animadab, fororem, autem Naafon, qui è tribu Iudæ genus ducebat vxorē conceperat. Quo tempore stirps regia Iudæ ex qua fluxit sacratissi- ma virgo, cū sacerdotali stemmate Leui, ex qua erat Elizabeth, coniuncta est. Admirabili autem sapientissimæque sacrosancti spiritus gratia, & prouidentia factum est, vt hæc quoque Zachariæ coniux perinde atque Aaraonis, Elizabeth ap- pellaretur, quo nimirum, per nomen cognationem, hanc generis propinquitatē, ex prima il- la Elizabeth, prouenisse liquido discamus. *Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Hæc sacratissimæ virginis oratio huc tendit. En ta- bula sum quamuis scripturam excipere idonea scribat in me scriba ille, quodcunque visum fue- rit, faciat de me vniuersorum dominus, quicquid liberit.

ANDREAE EPISCOPI
Hierosolymitani in eodem festo,
Sermo.

Adest hodie gaudium omnium, pristinam nobis noxam diluens: Adest, qui est ubique, vt gaudium omnia impleat. Quomodo vero adest? Nullis certè stipatus satrapis: non Angelorum se- cum ducens exercitum: non suam iactans expedi- tionem, sed quietè ac submissè id agens, quò tenebrarum principem lateat: quò prudèter illa- queato serpente, captoque Assyrio illo dracone, qui seruituti suæ humanam libertatem omnem subiecit, spolia auferret. Quoniam immensa eius erga nos misericordia, tantum condemnari opus, hominem dico, non sustinuit, propter quem cæ- los condidit, terram firmavit, æra expandit, ma- ria dilatauit, ac omnem denique obtutui nostro fabricam obiectam effecit. Propterea Deus super terram, Deus ex cælo, Deus inter homines, Deus in vtero virginis gestatus quem totū vniuersum non caperet. Hinc humana natura gaudij prælu- dia percipit ac diuini initium cōfortij capit: Hinc à suo purgata peccato, cum immensarum diuitiarum sponso nuptias celebrat. Hinc prior nostra effigies nouam figuram cōsequitur, ac senio qua- si confectus mūdus, peccatorum senectam exiit: At cælum lætetur desuper, rorētque nubes ius- titiam: Stillent montes dulcedinem, & colles lætitiā, quoniam misertus est Deus populi sui. Hodie enim, quod ante omnia secula abscondi- tum fuit, mysterium reuelatur, & in Christo tan- quam capite omnia reperit. Hodie summa vni- uersi opifex potentia conceptum apud se iamdu- dum de rerum creatione consilium ad finem per- ducit: quòd quod de nobis iā ab initio omnis mali princeps instituit consilium irritum faceret. Ob id sancti prædiant Angeli, congratulantur sibi ho- mines, ad quod vniuersus restitutus orbis cōcur- rit. Quæ mens, aut quæ hæc concepiat lingua? Nō equidem vilis sermo eloqui, vel auditus per- cipere possit. Meritò ergo præfens hoc festū ma- gna nobis solennitate & lætitiā hodie peragitur, quod plenissimam coinquinationis nostræ expiationem concelebrat, quædam quasi existens vniuersæ quidem creaturæ læta festiuitas, huma- no verò generi restitutio. Hæc igitur gaudij ho- die

Ingenis inter Virgines ma- trem, & cete- ros diuos in- uentum in- uercedis.
Act. 9.
Act. 9.
Hæc notent, qui diuini mi- raculis fidē ab- rogāt, siuque in cæta scorta cū matre Vir- gine conserue- quadoque so- lent.
Saxa, diuo- rumq; maso- lea illorū vir- entē cōprimē- ve nō valent.
Matth. 16.
Comparatur Virgo mater cum Petro, & Paulo, & tri- que antefer- tur.
Act. 9.
Hebr. 9.
Cælestis panis fidelib' in ef- fū exhibetur.
Matth. 22.
Rom. 13.
Cōcordia, & vno ecclesi- stica fides o- seruanda.

Est in Biblio- theca SS. pa- trum.
Luc. 11.
Esa. 45.
Festum An- nunciationis.

Coll. 2. naturis ex quibus & in quibus constitit, ineffabili quodam modo in vtero tuo gessisti. *Benedicta tu in mulieribus* quæ caelestem thesaurum, in quo alij omnes sapientiæ & cognitionis thesauri sunt reconditi, in tanto virginitatis tuæ velut promptuario libertatis complexa es. Verè tu benedicta; cuius venter, aceruus quidam aræ, quoniam fructus benedictionis, spicæ immortalitatis, Christum inquam, sine seminantis ac coloni opera perfectissime produxisti, messem copiosam infinita milia congratulantium sibi de salutis nostre operario, adduxisti. Tu verè benedicta, quæ sola præ matribus omnibus digna es habita mater conditoris tui: Ac ita quidem, vt quæ matribus contingit, ignorares, quippe quod ex te per partum produit, virginitate tuâ haud corruptit, nam qui formavit, idem quoque communiuit castitatis tuæ signacula. Rœvera benedicta tu, quæ sola sine viro concepisti & in vtero eum gessisti, qui caelos expandit, ac virginitatis tuæ terram caelestem reddidit. *Benedicta tu in mulieribus.* Quæ sola benedictionem es sortita, quam Deus gentibus per Abrahamum promiserat. Verè tu benedicta, vt quæ benedicti pueri Iesu Christi servatoris nostri mater es nuncupata. Propter quàm *Gentes acclamant: Benedictus qui venit in nomine Domini.* & benedictum nomen gloriæ eius sempiternum. Et implebitur gloria eius vniuersa terra, fiat fiat. *Benedicta tu inter scæminas,* quam beata omnes generationes prædicat, reges glorificant, quam Potentatus adorant, cuius in conspectu ditissimi ex populo dona litant, quam & à tergo sequentes & peregrines virgines in regis templo comitatur. *Benedicta tu in mulieribus.* Quam *Esaias* Prophetis oculis conspicatus prophetisavit & virginem nuncupavit: Latere in super & locum visionemque & libri caput, idque sigillo consignatum manifeste appellavit, verè benedicta tu, quam *Ezechiel* Propheta verum solis ortum proclamavit, nec portam occlusam à solo Deo reclusam ac rursus conclusam. Sola tu verè benedicta es, quam montem magnum, vir ille desiderabilis *Daniel* vidit: Ac montem obumbrantem *Abacuc* ille admirabilis: Montem præterea Dei, & montem pinguem: montem quoque iucundum, montem, inquam, quem Deo inhabitare placuit, quo propter tuus, & rex diuino afflatu spiritu cecinit. *Benedicta tu inter mulieres,* quam *Zacharias* vir diuinitissimus aureū ceu candelabrum septem vidit lichenis ornatum, nimirum septem illis sancti Sp. donis clarum & lucidum. Verè tu benedicta, sensu intellectuque prædita, viuidi salutis nostræ ligni *Paradisus*, quæ ipsum horti *Eden* colonum, Christum, inquam, Dominum intra te habes, figuris in te adumbratum: qui ineffabili quadam potentia fluminis instar viuiparum vterum tuum egressus, quatuor velut intus per Euangelium suum orbis faciem irrigauit: benedicta tu in mulieribus & benedictus fructus ventris tui. Fructus, quo de comedens *Adam* protoplastus, euomuit veterem illam deurationem, qua deceptionis escam sumplerat. Fructus vnde ceu ex fonte desinit amarulentæ ligni degustationis quædam condulcoratio, humanam purgans naturam: qui fontes fluminum instar erranti in deserto *Israëli* è petra elicuit, & *Exod. 15.* aquas amaras in *Mara* dulces reddidit: panem insuper pluit, nouum alimentum genus & inaratum.

Benedictus fructus, qui steriles & amaras aquas per *Elisæum* potabiles & fecundas salis insperatione effecit. *Benedictus fructus* ille qui ex incorrupto virginalis vteri surculo, veluti perfectus mirabiliter maturefcens borus enatus est. *Benedictus fructus,* ex quo fontes scaturiunt aquæ in vitam salientis æternam. Fructus, ex quo vitalis ille panis, corpus, inquam, dominicum produci-tur, & immortalitatis calix, salutaris potio exhibetur. *Benedictus fructus,* quem sanctum omnis lingua celebrat, caelestem terrestrium & infer-norum, in triplicitate sacrosanctæ quæ in trinitate est, Deitatis: Vnum & idem quod ad essentiam consistentes, proprietate verò eorum quæ peculiariter sibi quisque habet, in personas segregantes. *Benedicta tu inter mulieres & benedictus fructus ventris tui.* *Hæc autem,* inquit, turbata est super oratione eius, & cogitabat apud se dicens: qualis esset illa saluatio. Turbata est, inquit. Num ex incredulitate aliqua mente fuit percussa? absit vt id dicamus, sed pierate magis & reuerentia, propter insuetum alloquium, magni proculdubio faciens vaticiniū hoc, quod sibi apparuisset. Nec quemadmodū *Zacharias* antea in interiore templi parte incredulus extitit, vnde à genitalibus ad formandæ vocis organa pœna ei translata, cum fan-di impotentia sterilitatem commutauit, sed velut omni vacans reprehensione, & à qualicun-que cum viro concubitu, vel etiam consuetudine libera, caelestium rerum diligenti contem-plateatione assuefacta, animoque intenta, hanc mentis suæ perturbationem ex salutatione sibi incussam sensit. Conueniebat quippe eam meticulosiorem (quod in muliere haud improbat-ur) existentem, subidò quidem animo hætere, ad se autem, ratione progressa, reuersam, perpendentem ea quæ dicerentur, non leuiter, quo videri alicui posset, nec obiter aures loquenti præbe-re. *Quare* disertè valde *Euangelista* adiecit dicens: *hæc autem cogitabat:* Ratiocinatrice nimirum puræ mētis facultate probas & examinans id quod cogitaret ne quod diceretur sibi temere arripere. *Qualisnā illa,* dicens, esset saluatio. Verisimile enim est ipsam, & de clara stirpe natā, & *Dauidis* filiam, haud ignaram diuinorū quæ in scripturis habentur oraculorū fuisse: vt cogitationes suas statim conuerterit ad primæ parentis lapsum, in animo se-cum suo voluens deceptionis primæ casum, ac reliqua huius generis à veterib. sanctis hominum memoriæ relicta. Non ergo immeritò *Euangelista* meditabundam illam fuisse scripsit. Cæterum quo & ingenium quod ei esset, declararet: nec nõ cognitionis certitudinem firmitatemque posuit etiam tanquam certum. Nondum enim honesti iudicio ad rationis cõsiderationisve metam probato, haud conueniebat ceu ratam salutationem eam habere; Nisi quia animi illam perurbationem suppressere studebat, verbum nullum fecerit, sola autem quadam dispositione, aliquantulum meditabunda, mentis commotionem quan-dam significauit, morum decore pro sermone vsa. *Qualisnam illa esset saluatio?* Quasi diceret: Num sola ego inter mulieres nouum naturæ modum inducam? Mene solam possibile est factum in vtero gestare, cum nullo congressu viro? *Qualisnam hæc sit saluatio?* Quis illa aut vnde ingressus, qui nuncium hoc mihi apporauit? *Hominemne eum qui mihi loquitur putabitis esse corpore ceu vancans*

appa

apparet: Angelum ergo eum censebo: Verum hominis instar loquitur. Quid, quod video, sit ignoro, & ad ea quæ mihi dicuntur hæsit. Quid igitur *Gabriel:* Quum primum puellæ terrorem cognouisset, nihil profusus huiusmodi cogitans, voce statim ad eam emissâ, inquit: *Ne time Maria, nacta es enim gratiam apud Deum.* Prius itaque metum eius ademit, postea sic ad fiduciam eam excitauit. Ne timeas inquit, nacta es enim gratiam apud Deum, quam Eua perdidit. Eo quod dicit, gratiam, soluit omnem sententiæ ambiguitatem, & id quod antea videbatur ambiguum. Quod enim subiicit: *Inuenisti gratiam apud Deum.* commodè omnem excussit virgini metum: *Ne timeas Maria.* Non fraudulentus hic modus est: haud fallendi animo ad te venio: non impostor serpens rursus tibi loquitur, non terrenus tibi nuncius adsum. Ex altissimis veni lætum tibi adportans nuncium nec qualecunque lætum nuncium, sed plenum gaudij lætum nuncium. Ne timeas Maria. Non fraudis hæc saluatio est, non tristitiæ significatio. Dominus tecum, qui vnus omnis gaudij largitor, & vniuersi mundi conseruator est. Tecum est, qui à sinu patris auelli non potest: In tuo autem conceptus vtero est. Gratiosam te appellauit, vt mysterij quod in te est gaudium significarem: Gratiosam te dixi, quod omne in ventre tuo gaudiosa diuinorum donorum splendore. Dominus tecum, acclamasti tibi, quo potentiam eius, qui in te est, manifestarem. Dominus enim & Deus, princeps pacis ipse est, & futuri sæculi Pater, & tuus, nempe virginis filius, ac in vniuersum omnium Saluator. Dominus tecum. Gaudium & veritas tecum. Dominus quidè legis, Gratiæ autem pater, ac veritatis fons. Ne timeas Maria, Dominus tecū. Omnis fati dominator: Patris luminū filius ab æterno ex ipso genitus: temporalis verò natiuitate ex carne tua progressus: Qui totus supernè in sinu patris est, infernè autè totius tecum in vtero tuo est, ille ipse tecum & intra te est: præueniendi namque te insiliit, ac tuum superingressus corpus est: In te adeo locum inuenit, qui loco secundum propriam naturam comprehendi nullo potest. *Ne timeas Maria, nacta es enim gratiam apud Deum.* Gratiam quam non accepit Sara: quam nõ sensit Rebecca: quam nec Rachel cognouit. Inuenisti gratiam qua non digna est habita nobilis illa Anna, nec Phenenna, hinc è regione posita: Quoniam hæc quidem matres ex sterilibus factæ sunt, amittentes vnà cum virginitate orbitatem: Tu autem vt etiam mater sis, virginitate tamen frueris quoque illæsa. Quapropter ne metuas, inuenisti enim gratiam apud Deum. Gratiam qualem non nactus est quisquam ab æterno sicut tu. Quæ etenim talis sit gratia Dei, quæ summum fauorem mereatur: Nacta es itaque gratiam apud Deum. *Et ecce concipies in vtero, & paries filium, ac vocabis nomen eius Iesum.* Papæ, rem admiratione dignam. Primò quæstionis ei dubium soluit: Postea mente quæ contineret, sermone sic aperuit: vide quoque quanta breui peragat, pellit timorem, gratiam indicat, interpretatur conceptum, partum vaticinatur, nomen quo proles nata sit appellanda, subiicit. Non verò finem hic verborum facit, sed vt magnitudo quoque potentie declararetur infantis, subiicit statim: *Is erit magnus & filius altissimi vocabitur. Et dabis illi Dominus*

Deus sedem David patris ipsius, regnabitque super domum Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Vides qualiter virgini adement metum? Vides quantopere animum eius fiducia cõfirmet? Nam filium vocans altissimi & patrem pueri *Dauidem* nominans, erexit omnino mentem eius subidò, quemadmodum quæ sequuntur, declarant. Vide quoque virginis quantus intellectus sit. Vt enim audiuit hæc, & eminentissimæ diuinæ voluntatis potentie cognouit constantiam, dixit ad Angelum. *Quomodo erit mihi istud, quãdoquidem virum non cognosco?* Rem mihi nouâ (inquit) polliceris: Quæ ipsam superant naturam mihi nuncias: Nuptias ego nullas experta sum, despõsata enim ac nupta cum viro nondū fui, spõsium futurum ego solum, at virum *Iosephum* nõdum cognosco. Contubernalis est tantum, *Iosephus*, non etiam idem cum desponsa ingreditur cubile. Vterus meus genitalem semine vacat, nec cultus est. *Quomodo erit istud, quandoquidem virum non cognosco?* Num enim inquit, me solam natura matrem sine nuptiis declarabit: An sola ego præter naturam naturæ incognitam generationem producā? Non sunt peractæ nobis nuptiæ: virum non experta sum, non enim cognoui *Iosephum*: Tutor meus non maritus mihi cognitus est. *Quomodo ergo istud mihi erit?* Respondit illic *Gabriel,* & interrogationis huius crassitatem sublimitate contradictionis extenuauit, dicens: *Quid õ beatissima hæc dicis? Cur talia fundis verba? Cælitus ego adueni nouum tibi conceptionis modum nancians: non terrenus tibi loquor. Dominum esse tecum dixi, & tu quomodo hoc mihi cõtinget, ambigis? hunc ego antenertisse aduertum meum & tuum subijisse vterum tibi nuncio, & tu de viro mihi differis, ac terreno quodam partu, dicisque: quomodo istud mihi erit? Quomodo erit tibi? cogita quomodo virga floruit: quomodo aquam petra ediderit, vnde nam ipsa fuit grandida? Quomodo rubi ignis ar-busta peruaserit, vt tamen non cremaret eum: Si hifce fidem habes, nec mihi diffidere debes. Qui enim tam hæc quam illa fecit, vnus & idem est, nempe qui in vtero nunc tu gestatur. Nouo itaque & præternaturali modo eius quo tu grauida es, pueri mater eris. Non sicut *Elizabeth,* nec veluti Anna, quæ te peperit: Illæ enim virili perfusæ semine matres factæ sunt. Tu verò absque viri opera filium paries sine semine tibi concessum. Et si modum quo id fieri possit, ambigis, hunc quoque tibi aperte dicam. *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.* Non enim ex viri voluntate, nec ex voluntate carnis, qui nascetur, proueniet. Non carnis interueniet voluptas matris Dei partui: Naturæ quippe terminos superat. Et si naturali profusus ratione deficitus est, eximiam igitur, & naturali præstantiorem ortus sui rationem habet. Non igitur passio vlla circa partum deorsum: quoniam nec circa generationem sursum subsecuta est. *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.* Vide qualiter Trinitatis manifestetur mysterium: spiritum enim sanctum, dicens non alium quàm Paracletum inquit. Per virtutem verò altissimi, aperte filium innuit. Nam voce hæc, altissimi, Patris infertur persona: hoc autem, obumbrabit tibi, illud dicere mihi videtur: quod vt puto *Abacuc* antea (propheticis oculis inuitus) montem obumbrantem virgini nũcupauit: *Tan-**

Bibl. Hom. rom. 4. R 2 tum

Num. 17.

Exod. 3.

Luc. 1. Anna mater virg. Mariæ.

rum non spiritus potentiam subiungens, quæ obumbrat eam: vmbraclum ineffabile, per se efficax in ipsa, pro incarnationis ratione, secundum quam inuolabiliter corporis templum in libero à passionibus virginis vtero, omni expurgata materiali molestia & affectione, quemadmodum, ex his quæ sequuntur, pater. Ait enim. Quapropter & quod nasceretur sanctum, vocabitur filius Dei. Nam qui ex Sancto spiritu per sanctum patrem inscrutabiliter, dum ante sæcula esset, formatus est infans, merito sanctus erit, & filius altissimi vocabitur, veluti altissimi prolatus sermo coæuus: ostensum igitur clarè est virgini quidnam & vnde, qualè quod in ipsa conceptum & ex ipsa proditurum esse. Filius quippe Dei nascetur. Quo verò manifestius etiamnum certiusque ei sermonis huius vim declararet, Elizabeth quoque conceptionem introducit. Ac si dicat: Quoniam qui matricem præter omnem spem prolificam in senectute reddere potest, nimirum virginem quoque grauidam præter rationem exhibebit palam. Vnde quoque infert: *quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.* His ergo auditis, maxime verò spiritus inhabitans lumine mente illustrata, nec non animi mox quadam delectatione ob nuncium illud affecta, tota est quieta redita: Et quemadmodum scriptura Dauidem commemorat. Gratiola anima, in pulchritudine oculorum apparuit: Delectata quippe rem ob admirandam fuit, ac salutationem illam libenter agnouit. Fuit etenim gaudij ineffabilis plenè id, quod ei dicebatur: valde & adeo planè persuasit Gabriel, Virgini, vt reciperet libenter admirabile illud nuncium, eo quod subiiceret. *Non erit impossibile apud Deum omne verbum.* Quid ergo inquit Evangelista? Dixit autem Maria: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Vides intellectum, vides amictus honesti excellentiam? Posteaquam enim cognouisset, edocta de conceptu, prolis generationem, quifnã & cuius futurus esset filius, quòve esset nomine appellandus, & cui throno successurus, quibusve regnaturus sit, ac denique regno eam, qui nasciturus esset, non fore protinus lætitiæ nunciam vocem protulit. *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Illud nimirum palam dicès: Ecce promptam me expono, nec quod prohibeat id quicquam est. Parata est anima mea, & venter meus opportunus: nam intactus etiamnum est, soli suo custoditus conditori. Ecce ancilla Domini. Ad obediendum facilis, ad seruiendum parata, ad suscipiendum prompta: *Fiat mihi secundum verbum tuum.* Postquam enim omnia (inquit) quomodo qualiterve sint opportunè annuisti, vniversum illud perficiendum, gaudio & suprema gloria repletum est. *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Euge, admirabilem dispensationem? Euge illius gratia? Vah liberæ illius & voluntatis & præsentia. Verè spiritus sanctus cohabitauit virgini, & virtus altissimi obumbravit ei, secundum præfinitum Dei consilium & præcognitionem. Ac discessit ab illa Angelus inquit, Quom commisso sibi executus esset sedulo ministerium, discessit ab ea Angelus. Verum Dominus non recessit ab ea. Ille enim comprehensibilis est, licet corpore vacet: hic verò comprehendendi non potest, quantumvis in corpore & virginis vtero loco sit conclusus. Ille præterea venientem prænucciavit ob salutem hominum ex-

virgine natum, hic verò nostra assumpta substantia in semetipsum transformauit, restituens. Naturæ secundum imaginem ac primam dignitatem, quam ob primorum parentum inobientiam amiserat. Quæ sane rursus inducta confedit in cælestibus supra omnem principatum, potestatem & virtutem, nec non supra omne nominatum tam in præsentem quam futuro sæculo. Ei sit gloria & imperium, & honor, & adoratio cum infinito Patre & sacrosancto viuificantique Spiritu, nunc & semper & in sæcula sæculorum, Amen.

PETRI CHRYSOLOGI

Episcopi Rauen. in superius Euang. de Annuntiatione S. Mariae Virginis, Sermo 1.

Satis modò sit oculorum nostrorù pura acies, vt possit in diuini ortus intendere claritatem: nam, si nascētis in bar Solis oculorum nostrorum vix fuffert sanitas tota, vel puritas, quanta interni visus est præparanda synceritas, vt splendorem sui ferre possit orientis, & radiantis authoris? *In sexto autem mense missus est,* inquit, *Angelus Gabriel in ciuitatem Galilææ, &c.* Locum, tempus, personam, sanctus Euangelista designat, vt relationis veritas manifestis ipsarum rerù comprobetur iudiciis. *Missus est,* inquit, *Angelus ad Virginem desponsatam.* Ad virginem Deus aligerum portitorem mittit: nam dat arham, dotem suscipit, qui fert gratiam: fidem refert, & tradit munera virtutis, qui mox virginei consensus resoluit sponsonem. Peruolat ad sponsam festinus interpres, vt à Dei sponsa humane desponsationis arceat, & suspendat affectum, neque auferat ab Ioseph virginem, sed reddat Christo, cui est in vtero pignorata, cum fieret. Christus ergo suam sponsam recipit, non præcipit alienam: nec separationem facit, quando suam sibi totam iungit in vno corpore creaturam. Sed quid egerit angelus, audiamus; *Ingressus est ad eam, dicit; Aue gratia plena: dominus tecum.* In hac voce oblatio est, oblatio muneris, non simplex salutationis officium. *Aue.* Hoc est, accipe gratiam. Ne trepides: ne sis sollicita de natura. *Gratia plena.* Quia in aliis gratia, in te tota gratiæ pariter venit plenitudo. *Dominus tecum.* Quid est in te dominus? Quia ad te non visitandi studio venit, sed in te nouo nascendi illabitur sacramento. *Adiecit congrue; Benedicta tu in mulieribus.* Quia in quibus Eua maledicta puniebat viscera, tunc in illis gaudet, honoratur, suscipitur Maria benedicta. Et facta est verè nunc mater viuentium per gratiam, quæ mater extitit morientium per naturam. *Quæ cum audisset, turbata est in sermone eius.* Quid est, quòd personam videt, & de sermone turbatur? Quia venerat Angelus blandus in specie, fortis in bello: mitis in habitu, in sermone terribilis: humana proferens, diuina repromittens. Vnde & Virginem, quam leuiter visus sollicitauerat, nimum turbauit auditus: & quam missi præsentia parum mouerat, concussit toto pondere mirentis authoritas. Et quid plura? Mox sensit in se supernum suscipi Iudicem, vbi antè iam cælestem vidit, & contemplata est metatorem. Quamuis enim blando motu, affectu pio, Virgine sibi Deus in matrem, seruam sibi vertet

ret domus in parentem: turbata sunt tamen viscera, mens refugit, ipsa est tremefacta conditio, quæ Deum, quem tota creatura non capit, totum se intra pectus recepit, & condidit humanum. *Et cogitabat, ait, Virgo, quæ esset ista saluatio.* Aduerrat vestra charitas, vt diximus, consentisse Virginem saluationi non verborum, sed rerum, & vocem fuisse non communis obsequij, sed supernæ vim totam fuisse virtutis. Cogit ergo Virgo, quia cito respondere est facilitatis humana, cogitare vero ponderis est maximi, & iudicij permaturi. Quantus sit Deus satis ignorat ille, qui huius virginis mentem non stupet, animum non miratur, pauet cælum, tremunt angeli, creatura non sustinet, natura non sufficit, & vna puella sic Deum in sui pectoris caput, recipit, oblectat hospitio, vt pacem terris, cælis gloriam, salutem perditis, vitam mortuis, terrenis cù cælestibus parentelam, ipsius Dei cum carne commercium, pro ipsa domus exigat pensionem, pro ipsius vteri mercede conquirat, & impleat illud Propheta: *Ecce hæreditas domini, filij, merces, fructus ventris.* Sed iam se concludat sermo, vt de partu Virginis, donante Deo, & indulgente tempore, gratius proloquamur.

EIVSDEM IN EADEM

Sermo 2.

Avdistis hodie, fratres charissimi, Angelum Antem muliere de hominis reparatione tractantem. Audistis agi, vt homo curibus eisdem, quibus dilapsus fuerat ad mortem, rediret ad vitam. Agit, agit cum Maria Angelus de salute, quia cum Eua Angelus egerat de ruina. Audistis Angelum de carnis nostræ limo templum diuinæ maiestatis arte ineffabili constructum. Audistis in terris Deum, in cælis hominem sacramento incomprehensibili collocari. Audistis inaudita ratione in vno corpore Deum, hominemque misceri. Audistis fragilem nostræ carnis naturam ad portandam totam deitatis gloriam Angelica exhortatione roborari. Denique, ne tanto ponderi cælestis fabricæ in Maria subtilis nostri corporis arena succumbetet, & in Virgine totius generis humani portatura fructum virga tenuis frangeretur, fugatura metum vox Angeli, mox præcessit dicens: *Ne timeas Maria.* Ante causam dignitatis virginis annunciatorem ex nomine: nam Maria Hebræo sermone, Latine domina nuncupatur: vocat ergo Angelus dominam, vt dominatoris genitricem tripudatio deserat seruitutis, quam nasci, & vocari dominam, ipsa sui germinis fecit, & impetravit auctoritas. *Ne timeas Maria inuenisti enim gratiam.* Verum est, quia, qui inuenit gratiam, nescit timere. *Inuenisti gratiam.* Apud quem? *Apud Deum.* Beata, quæ inter homines audire sola meruit præ omnibus, *Inuenisti gratiam.* Quam? quantam superius dixerat. Plenam. Et verè plenam, quæ largo imbte totam funderet, & infunderet creaturam. *Inuenisti enim gratiam apud Deum.* Hæc cum dicit, & ipse Angelus miratur, aut sceminam tantum, aut omnes homines vitam meruisse per sceminam, stupet Angelus totum Deum venire intra virginis vteri angustias, cui tota simul angusta est creatura. Hinc est, quòd remoratur Angelus: hinc est: quòd Virginem vocat de merito, de gratia cõpellat, vix causam prodit audientis, sanè vt sensim

promoueat, vix longa trepidatione componit. Æstimate, fratres, quæ reuerentia, quo tremore nos tanto interesse deceat, & conueniat sacramentato, quando ipse Angelus non sine metu discutiit audientis. *Ecce concipies in vtero.* Bene concipies; quòd caro nescit, conditio non habet, non admittit natura. *Ecce concipies in vtero.* Quis antè ad fructum peruenit, quam terz laborem sentiat, & sudorem? Quis antè poma carpit, quam plantæ suam tribuat, & impendat industriam? Quis præter viam ad vllam peruenit mansionem: Quis præter naturam naturæ suscipit incrementum: Beata ergo, & verè beata Maria, quæ præter generandi curas, præter materni doloris fastidia, tãtam germinis peruenit ad gloriam, Beata, quæ diuinum pignus sic suo suscepit, & seruauit in pectore, vt illud tota corporis externa nescirent. Beata, quæ, quod de supernis, Angelo referente, susceperat, sic menti suæ solè commisit, & credidit. Intra domû Virgini negotium cælestis se geritur, vt manentibus claustris, ipsa domus septa non sentiant. *Concipies & paries Filium.* Quis ingreditur, & egreditur & introitus sui, & exitus nulla vestigia relinquit, diuinus habitator est, non humanus: & qui conceptu suo virginem seruat, & ortu suo relinquit virginem, nõ terrenus homo est, sed cælestis. Nostræ ergo carnis ordo secedat, hic sibi natura nostra nil vindicer, vbi ad diuinam progeniem cælestis ordo diuinam instituitur in naturam. Conceptus & partus sermo audientis animum non fatiget, nec leuiter sensum moueat Christianis, vbi ad cælestem progeniem virtutis Dei diuina peraguntur insignia. *Concipies & paries filium.* Non dixit tibi, non dixit tuum. Quare? Quia *Sanctum vocabitur filius Dei.* Virgo te gratia matrè præstitit, non natura genitricè te dici pietas voluit, quod nõ sinebat integritas in tuo cõceptu, in tuo partu creuit pudor, aucta est castitas, integritas roborata est, est solidata virginitas, omnes perseuerauere virtutes. Virgo, si tibi salua sunt omnia, quid dedisti? Si virgo, quomodo mater? Si sponsa, genitrix quomodo ille, quo tibi aucta sunt omnia, nil minuit, virgo. Virgo, concipitur ex te auctor tuus, tua ex te oritur origo, in tuo germine est genitor tuus, in tua carne est Deus tuus, & ipse lucem mundæ per te cepit, qui lucem mundæ dedit. Monita ergo per Angelum, virgo, ne præsumas hunc vocare filium tuum, sed mox, vt genueris, innocua saluatorem: quia virginitas non sibi parit filium, sed parit pignus auctoris, & integritas suam gestat dominum, non alumnus, dicentes Angelo: *Et vocabis nomen eius Iesum.* Quod saluator Latino vocabulo nuncupatur. *Dixit autem Maria ad angelum; Quomodo fiet istud?* Ecce Maria interrogat: &, si qui interrogat dubitat, cur solus Zacharias velut querulus percontator incurrit? *Quia peccatorum cognitor non verba, sed corda peruidit: non quid dixerint, sed quid senserint, iudicauit; erat enim interrogantium causa dissimilis, species per diuisas; hæc contra naturam credidit, ille dubitat pro natura: hæc integræ rei ordinem quærit: ille, quæ Deus iubet, fieri non posse præscribit: ille, impellentibus exemplis, non accedit ad fidem, hæc sine exemplo percurrit ad fidem: hæc miratur de partu virginis, ille de conceptu discipit coniugali. Merito ergo hæc loquitur, hæc Deum suo cognoscit, & cõfiteretur in corpore, ille tacet, donec Ioannem, quem negabat, conuictus proprio redderet*

ex corpore. *Quomodo fiet istud? Quare? Quia virum non cognosco.* Mulier, quem virum queris: quem tu in Paradiso perdidisti? Redde virum mulier, redde depositum Dei, redde ex te, quem perdidisti per te: prætermitte naturæ ordinem, recognosce ordinem creatoris. Ille ex te assumet, & faciet virum, qui in principio te fecit, & assumpsit ex vitro: ne quæras virum, cesset opus hominis, quia ad reparationem hominis sufficit ars diuina. Hinc est, quod Deus ipse ad te venit, quia te pœnituit ad hominem peruenisse. Nec iâ caro ad carnem.

Joan. 3. Sed spiritus sanctus superueniet in te. Quia, quod de carne natum est, caro est; & quod de spiritu, sanctum est: qui ergo de spiritu nascitur, sine cōtrouersia Deus est: quia spiritus est Deus. *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.* Obumbrat Dei virtus, ne portatura Deum fragilitas humana succumbat. Et virtus altissimi obumbrabit tibi. Æstus nostri corporis nescit, quàm diuine protegit umbra virtutis: nec secretum mundanæ habitationis inquiri, quæ se septam superni splendoris circumspicit velamento. Propterea, quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Nemo hîc communiter accipiat sanctum, sed illa singularitate, qua clamatur in cælestibus; Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth.

Mittitur autem Maria ad Elizabeth, virgo ad sterilem, infans ad anum, vt certamine pio sumant ambæ, percipiât pariter: altera de nouitate fidem, altera de necessitate virtutem. His auditis, respondit Maria; *Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Quæ vocatur ab angelo domina, ipsa se cognoscit, & confitetur ancillam. Quia deuotus animus infulis beneficiorum crescit ad obsequium, augetur ad gratiam, non ad arrogantiam profilit, non ad superbiam pertumescit. *Fiat mihi secundum verbum tuum.* Quæ credit verbo, meritò concipit verbum. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: & ad totam rem peruenit, quæ secretum fidei cōsentit auditu. Quantum peccat hæreticus, qui post causam non credit, cum tantum hanc credidisse conspicit ante causam?

EIVSDEM DE EADEM

Sermo 3.

Serm. 143. Debetur quidem vobis natalitius sermo, sed ineffabilem natiuitatis dominicæ sacramentum credere magis cōuenit, quàm referre. Virgo peperit. Quod natura non habet, & vsus nescit, ignorat ratio, mens non capit, pauet cælum, stupet terra, creatura miratur, quomodo sermo narrabit humanus? Denique Euangelista conceptum Virginis. Virginis partum sicut humano sermone pandit, ita diuino claudit arcano: & hoc facit, vt homo, quod credere iussus est, discutere non præsumat. Quis attingit arcanum Dei; partum Virginis? rerum causas? seculorum negotium? commercium diuinitatis, & carnis? hominem, Deum que vnum Deum? Euangelista sic ait. *Missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, &c.* Vbi mediator est Angelus, humana cesset opinio; vbi cælestis est nuncius, interpretatio terrena pellatur. Curiositas humana torpescat, vbi supernus habetur interpres. *Missus est Angelus à Deo.* Qui audit attentius, quia à Deo missus sit,

deitatis refugit perferuntur secretum. Quod per Angelum Deus mandat, ille meretur scire qui timet scire. Audi dominum dicentem: Super quem respiciam, nisi super humilem, & mansuetum, & trementem verba mea: Humilem, & mansuetum, quantum mansuetus est ille, qui iussus obtemperat: immanuetus tantum est ille, qui iussa discutit. *Missus est angelus ad Virginem.* Quia semper est Angelus cognata virginitas. In carne præter carnem viuere, non terrena vita est, sed cælestis. Et, si vultis scire angelicam gloriam, acquirere maius est, quàm habere: esse Angelum, felicitatis est; virginem esse, virtutis: virginitas enim hoc obtinet viribus, quod habet Angelus ex natura. Angelus ergo, & virgo, diuinum agunt officium, non humanum. *Ingressus*, inquit, *Angelus ad eam dixit: Aue gratia plena, &c.* Videtis quibus est virgo oppignorata muneribus. *Aue gratia plena, dominus tecum.* *Aue*, hoc est, accipe. Quid? Virtutes munerum, non pudoris. *Aue gratia plena.* Hæc est gratia, quæ dedit cælis gloriam, terris Deum, fidem gentibus, finem vitij, vitæ ordinem, moribus disciplinam. Hanc gratiam detulit angelus, accepit virgo, salutem seculis redditura. *Aue gratia plena.* Quia singularis gratia se est largita per partes. Mariæ verò simul se totâ dedit gratiæ plenitudo. Omnes, inquit Euangelista, de plenitudine eius accepimus. Vnde & David dicit: Descendit sicut pluuia in vellus. Vellus cum sit de corpore, nescit corporis passiones; sic virginitas, cum sit in carne, vitia carnis ignorat: cælestis ergo imber virginem in vellus placido se fudit illapsus, & tota diuinitatis vnda bibulo se nostræ carnis celauit in vellere, donec per patibulum crucis expressum terris omnibus in pluuiam salutis effunderet. Et sicut stillicidia stillantia super terram. Vt vitalibus partita stillicidiis tempora fidei rigarent germina, non necarent. *Aue gratia plena, dominus tecum.* Missus est Angelus à Deo, & quid dicit? *Dominus tecum.* Ergo erat cum virgine, qui ad virginem miserat. Præcessit nuncium suum Deus, sed à Deo non recessit: teneri locis non potest, qui omnibus habetur in locis: & totus vbique est, sine quo nihil est totum. *Benedicta tu inter mulieres.* Verè benedicta virgo, quæ & virginitalis possidet decus, matris & pertulit dignitatem. Verè benedicta, quæ & superni conceptus meruit gratiam, & sustulit integritatis coronam. Verè benedicta, quæ & diuini germinis suscepit gloriam, & Regina totius extitit castitatis. Verè benedicta, quæ fuit maior cælo, fortior terra, orbe latior: nam Deum: quem mundus non capit, sola cepit. Portauit eum, qui portat orbem; genuit genitorem suum; nutrit omnium viuientium nutritorem. Sed videamus quid ait Euangelista. *Maria*, inquit, *vt vidit Angelum, turbata est in sermone eius.* Turbata est caro, cōcussa sunt viscera, mens tremuit, tota cordis obstupuit altitudo: quia in ingressu Angeli virgo sensit diuinitatis ingressum. Turbatur humani corporis templum, & carnalis domicilij mouebantur angustie, cum se in virgineo pectore tota Dei cōderet magnitudo. Sed, si placet, priusquam fidei Christianæ penetrem arcanum, loquamur ad eos, qui partum virginis, qui magnum pietatis sacramentum, qui reparationem salutis humanæ referunt ad diuinitatis iniuriam. Venit ad virginem Deus, hoc est, ad opus suum opifex, creator ad creaturam suam. Quando ad opificis hono

honorem operis restauratio non redudat? Quando honor non deputatur ad gloriam, si factor facturam suam reparat? Ne amittat quis opus suum, nonne, cum veterascit, reuocat: & cum cadit, erigit? & cum destruitur, in melius non reformat? Ergo quod in partu virginis agitur, non est creatoris iniuria, sed salus est creatura. Si Deus fecit hominem, quis arguit, cur refecit: & quod ex limo formasse dignè creditur, quare ex carne reformasse iudicatur indignum? Quid preciosius, caro, aut limus? Ergo reparationis nostræ quanto preciosior materia, tâtò maior est gloria. Aut quâdo Deus nō in vtero psalmator est hominis? Audi Iob? Manus tuæ fecerunt, & finxerunt me. Et post: Vt caseum coagulasti me: ossibus, & neruis inferuisti me: viui tam, & misericordiam dedisti mihi. Et David; Tu formasti me, & posuisti super me manum tuam. Et ad Hieremiam, Deus; Priusquam esses in vtero, noui te, & in vulua sanctificauit te. Si ergo patris in aluo Iob liniamenta depinxit: si matris in vtero David membra compegit: si Hieremiam genitricis sanctificauit in vulua; si Ioannem sterilis in vtero repleuit spiritu sancto: quid mirum modò, si virginis habitauit in vtero, qui mulierem hominis lumpsit ex latere? Ipse hominē mulieris resumpsit ex vtero, qui virginem viri formauit ex corpore: ac perinde, homo, quæ tibi videntur noua, Deo habentur antiqua. Sed dicis: Quæ nascendi necessitas Deo cui suppetit facienda potestas? Quæ? Vt ipsam naturam nascendo reficeret, quam fecerat operando: quia quæ facta fuerat vt generaret ad vitam, ipsa generabat ad mortem. Per peccatum primi hominis natura lethale vulnus accepit, & cepit esse origo mortis, quæ erat initium vitæ. Hoc est ergo negotium natiuitatis, quod nasci compulit Christum, vt naturæ curam natiuitas daret auctoris, & naturæ curatio esset viuificatio filiorum.

EIVSDEM DE EADEM

Sermo 4.

Serm. 144. De natiuitate Christi nos comperdinare sermonem, altitudo rei facit, & cogit mysterij magnitudo. Virgo peperit, quis loquetur? Verbum caro factum est, quis narrabit? Si verbum Dei infantiæ dat vagitum; homo imperfectus quomodo clamabit in verbo? Quam stella Magis nocte dedit quærentibus lucem, tantam doctoris sermo ortus dominici præbet audientibus claritatem: vt Christum inuenisse gaudeant, discutere non præsumant: honorent muneribus infantiam, non minorēt. Sed orate, fratres, vt, qui nostro sensim creuit in corpore, paulatim nostro crescere dignetur in verbo. Euangelista hodie angelum retulit sic locutum; *Ne timeas, Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum.* Ne timeas Maria, quare? Quia inuenisti gratiam. Timet non qui inuenit, sed qui perdit. Inuenit, inuenit hæc concipiendo superni germinis gratiam, quæ pariendo non perdidit virginitalis insignia. Ne timeas Maria. Quid timet, quæ securitatem rerum concipit, patit gaudia seculorum? Timor non est, vbi diuinum est negotium, non humanum: vbi virtutis conscientia est, non pudoris. Quid timet, quæ suscepit eum, quem timet omnia, quæ timentur? Quid timet, cui iudex causæ est assertor, integritas testis innocentæ?

Ne timeas, Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum. Quod erat in principio apud Deum, verbū Deus intra se virgo reperit, & factum est magnum deitatis templum, quæ erat pusillum humanitatis hospitium, & quem nō capiebat pusillitas humani corporis, cepit virginalis vteri magnitudo. Ecce, inquit, concipies in vtero. Propter reuerentiam dixisse suffecerat, concipies, quod exaggerat, in vtero quid est? Vt conceptus esset veritas, non figura, vt partus esset proprietas, non imago; vt, sicut de Deo vero Deus verus natus est, sic de vero conceptu veritas humani corporis nasceretur. In ortu Christi, fratres, humani corporis iniuria sublata est, non natura: nec est creatura deleta, sed culpa damnata. Est ergo hæc cæcis, quæ Christum ærium corpus assumpsisse mentitur: nec habuisse carnem, sed hominem simulasse confingit. *Concipies*, inquit, *in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum.* Quod Hebraicè Iesus, Græcè ἰησους, hoc dicitur Latinè saluator. Meritò ergo virgini salua sunt omnia, quæ omnium genuit saluatorem. Et vocabis nomen eius Iesum. Quia in hoc nomine deitatis tota adoratur Maieestas: omnes, qui commorantur in cælis, vniuersi, qui habitant terram, cuncti, qui in profundo tenentur inferni, huic prosternuntur nomini, hunc adorant. Audi Apostolum dicentem; Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum. Hoc nomen, quod dedit cæcis visum, auditum surdis, claudis cursum, sermonem mutis, vitam mortuis, totamque diaboli potestatem de obsessis corporibus virtus huius nominis effugauit. Et, si nomen tantum est, quanta potestas? Sed quis est iste, qui vocatur hoc nomine? Iam dicat Angelus. *Et filius altissimi vocabitur.* Videtis quia, quod concipit Virgo, non terrenum germen est, sed cæleste. Virgo peperit, sed Deus suscepit filium. Ergo, qui de hac natiuitate humano modo disputat, ad omnem tendit tanti genitoris iniuriam. Et dabit, inquit, *ei dominus sedem David patris sui.* Hinc hæreticus generat perfidiam suæ nebulas: hinc sibi fingit erroris materiam. Ecce, inquit, non ego dico, sed Angelus, dabit illi dominus Deus, nunquid non maior est, qui dat, quàm qui accipit? & qui accipit, antequam acciperet, non habebat. Sed nos ista, fratres, audiamus, non vt perfidi, sed vt fideles: & sit nobis argumentum fidei, quod illis est erroris occasio. *Dabit illi dominus Deus.* Quid dat? aut cui dat? vtique Deus homini dat, diuinitas carni. *Dabit illi dominus Deus.* Quis Deus? vtique verbum, quod erat in principio semper Deus. Cui dat? quod caro factum est, & habitauit in nobis. Audi Apostolum dicentem, Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, sibi vtique, nō alij. Hic ergo Deus, qui in Christo erat, regnum sibi dabat in Christo: & conferebat suscepto corpori, quod semper sua diuinitate possederat: sicut ex ipso Angeli probatur eloquio. *Dabit illi dominus Deus sedem David patris sui.* Vides, quia, quando accipit, David filius dicitur; quando dat, Dei filius nuncupatur, ipse dicit, Omnia, quæ habet pater, mea sunt. Et que necessitas accipiendi, vbi est habendi potestas? Ait, omnia, quæ habet pater, mea sunt. Quis accipit, quæ sua sunt? Aut in gratia dantis est, si accipientis est, quod donatur? Fatemur, quia accipit, sed iste, qui natus est, qui suscepit carnem, qui suscepit infantiam, qui cunabula pertulit, qui suscepit ætates, qui laborem sustinuit, qui famem sensit, qui suum

R 4 passus

passus est, qui tota iniuriarum genera non refugit, qui ascendit crucem, qui subiit mortem, qui intravit sepulchrum: hæretice, haic, quod accepit, ascribe. Aut putas, quod honorem à Deo dedignatur accipere, qui ab hominibus tantas accepit iniurias? Aut existimas, quod conferti sibi regnum à patre fastidit, qui ab inimicis pœnas, mortemque suscepit? Hæretice, quod est iniuriæ, quod infantiæ, quod ætatis, quod temporis, quod datis, quod accepit, quod minorationis, quod mortis, si intellexeris non esse diuinitatis, sed corporis; tu nullam filio irrogabis iniuriam, nullam tu facies in Trinitate distantiam. Sed reuertamur ad nos, & quæ sunt nostra, iam loquamur. *Dabit illi, inquit, dominus Deus sedem David patris sui, &c.* Qui in cælo semper confedit patri, nunc sedem David accepit in terra: qui regnauit sibi semper, modò nobis in domo Iacob regnum sortitus est æternum. Gaudemus, fratres, quia, qui sibi regnauit, regnaturus est nobis: gaudeamus, quia venit regnaturus in terra, ut nos cum illo regnare possimus in cælo.

2. Tim. 2. Audi Apostolum; Si compatimur, & conregnabimus. Nobis natus est, nobis vique regnum venit donaturus: ipso promittente, cum dicit; Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Vobis dixit, non mihi. Veniet, ut sit nobiscum semper: ut nostris sit semper in oculis, qui nunc tantum nostris habetur in cordibus. Veniet, ut, quibus est gloria derelicta, sic de familiaritate fiducia. *Et regni eius non erit finis.* Qui eius aduentum credis, gaude, quia regnum sine fine promissit: ubi est sine successore militia, ubi sunt perpetuæ dignitates. Sed quid est, quod permanens non ambiunt, qui ambiunt transitura? Quid est? Quid est, quod caducos honores auro comparant, & nolunt gratis accipere sempiternos? Fratres, hic parantur officia, hic discernuntur loca, hic honores designantur, hic, qui non de Euangelij fide accepit codicillos, ibi æternarum insularum non habebit dignitatem. Ergo, si delectat militia, si volumus semper militare, arripiamus arma Christi, vigilemus, sobrii simus, vincamus diabolum, prosternamus vitia, ut possimus accipere præmia pariter, & coronas ab ipso Domino nostro Iesu Christo, qui cum Deo patre regnat nunc, & semper, & per omnia secula seculorum, Amen.

Math. 25.

EIVSDEM DE INCARNATIONE CHRISTI, Sermo 5.

Sermo 147.

Quantum secretum cubiculi sit regalis, quali reverentia, quo tremore locus habeatur, ubi ipsa Principis requiescit potestas, quam nulli extraneo, immundo nemini, nulli infideli pateat illuc, & permittatur accessus, quam munda, quam casta, quam fidelia, ibidem præstolentur obsequia, imperialis aulæ manifestis docetur insignibus. Quis ad ipsas palatii fores vilis, quis propinquat indignus? Certè ad thalamum sponsi nisi facis proximus, nisi satis intimus, nisi bonæ conscientia, nisi laudabilis fama, nisi probabilis vita nullus admittitur. Intra thalamum verò ipsum virginem Deus capit solam: suscipitur sola virginitas illibata. Unde, si homo, his admonitus exemplis, æstima quis sis, quantum sis, qualis sis, & tunc deum cogita, utrum possis Dominicæ natiuitatis

penetrare secretum, utrum merearis ad illius penetris cubiculum peruenire: ubi tota superni Regis, tota diuinitatis requiescit maiestas, utrum debeas humanis oculis, corporeis sensibus, conceptum virginis temerarius discissor attendere: utrum possis ipsas Dei manus operantes sanctum sibi corporis templum intra alium genericis audax, & curiosus arbiter intueri: conspectibus tuis absconditum sæculis nudare mysterium, reuelare tibi ipsis Angelis inuisibile sacramentum: & ita cælesti fabricæ præsidere, ut deprehendas liquido tu, quomodo Deus penetrabile claustrum intrauerit: quemadmodum sacri corporis in illo venerabili vtero præter Virginis conscientiam lineamenta pinxerit: quomodo præter concipientis sensum manifesta sæculis ossa solidauerit: qualiter præter hominis ordinem, hominis veram produxerit formam; quemadmodum præter carnis solitudinem totam carnis assumptionem veritatem: qua ratione præter naturam nostræ carnis integram suscepit qualitatem: & si ad hæc tibi liber non perperauerit accessus, iam Deus ex carne nunc assumere non potuit, quod in principio assumptionis ex limo? Imò quia totum Deo est possibile, & tibi ne ad minima quidem operum Dei possibile est peruenire, conceptum Virginis nisi discere, sed crede: Deum voluisse nasci pie nati, quia facis iniuriam si requiris, magnum dominicæ natiuitatis sacramentum fide percipe, quia ne minima quidem operum Dei atlequi poteris sine fide, dicente scriptura; Omnia opera eius in fide. Sed tu hic totum vis de ratione constare, ubi totum consistit ex fide: quod tamen non sine ratione subsistit, sed ratione Dei, non tua, homo. Quid tam rationabile, nisi ut Deus, quicquid voluerit, possit? Qui, quod vult, non potest, Deus non est. Quæ ergo mandat Deus, exequitur Angelus, implet spiritus, efficit virtus, Virgo credit, natura suscipit, cæli narrat, annunciat firmamentum, ostendunt stellæ, magi prædicant, pastores adorant, peccera cognoscunt, attestante Propheta; Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepem domini sui. Tu, homo, si non mox cum Angelis, agnosce vel tardissime cum iumentis: ne, dum moraris, ipsis iumentis, quibus antè comparatus fueras, postponaris. Ecce iumenta adulantur caudis, blandiuntur auribus, linguis lambunt, & motu, quo possunt, authorem suum fatentur contra naturam in tuam venisse naturam: & tu cum Iudæis discutis, carpis, qui excluderunt à diuersis suis dominum suum, quem iumenta suis in præsepibus susceperunt. Unde, si tandem vel Angelis es pium præstaturus auditum, quæ ab Angelo dicenda sunt, si non sceleriter, vel dignanter admitte: quod nos hodie differre, & sequenti referre sermone, sancti fratres, satis vobis necessarius sermo compellit.

EIVSDEM DE EODEM Sermo 6.

Domini Christum, fratres, quæ res fecerit terreni corporis inire commercium, intrate humanæ carnis angustias, habitare virginalis veteri mansionem, quia antè hac audite capimus, hodie plenius audiamus. Vos mihi vita, vos mihi salus, vos mihi gloria: & idè non patior nescire

vos, quod Deus mihi dederit scire. Deum sciuit Euangelista, cum dicit; Deum nemo vidit unquam. Ergo Deum, quem sciebat, agnoscebat: sentiebat: quia videre non poterat creatura, ferebatur seruitute dura, triste exhibebat obsequium pro inuisibili maiestate; obfederat pavor omnia, timor soluerat vniuersa, cuncta concusserat terror, in cælo diuinus splendor prostrauerat Angelos, in terra tonitrua, & fulmina corda mortalium, qualfabant. Sic minus pavor amorem dominantis exclusit, Angelos fugauit ad terras, homines traxit ad idola, mundum vanis erroribus occupauit: fecit omnes creatorem fugere, colere creaturas. Amare non potest, qui satis timet: hinc est, quod mundus perire maluit, quam timere: pauore mors ipsa leuor. Denique Cain, ubi patricidalis cepit terrore vexari, mortem petit, requiem credit, si periret. Et quid dicam Cain? Elias ille, ubi sensit toto se timore aspergi, repetebat, quam fugerat, mortem, melius exitimans, morti succumbere, quam timori. Petrus quoque dominicæ virtutis timore turbatus, Christum, ut à se discederet, supplicabat. Discede, inquit à me, quia homo peccator sum. Hoc dicebat, quia quicquid erat amoris & fidei, pondus pauoris extinxerat: sic timor, nisi amore fuerit temperatus, quanuis deuotam seruitutem efficit contumacem. Videns ergo Deus mundum labefactari timore, continuo agit, ut cum amore reuocet, inuitet gratia, charitate teneat, & constringat affectu. Hinc est, quod inuenterat malis terram abluit viscentes diluuiis: & Noè noui sæculi vocat parentem, blando sermone compellat, dat familiarem fiduciam, pie de præsentibus instruit, consolatur per gratiam de futuris, & iam non iussis, sed participato labore vna in arca claudit totius sæculi partum, ut societatis amor timorem seruitutis auferret, & seruetur amore communi, quod fuerat communi labore saluatum. Hinc est, quod Abraham vocat de gentibus, auget nomine, patrem fidei facit, comitatur via, inter exteros seruat, ditat rebus, honorat triumphis, promissis oppignorat, eripit iniuriis, hospitalitate blanditur, mirificat germine desperato; ut tot repletus bonis, tanta diuinæ illuctus dulcedine charitatis, Deum diligere disceret, non timere, & amando colere, non pauendo. Hinc est, quod Iacob fugientem solatur in somnis, redeuntem pio certamine prouocat, luctatoris constringit amplexu, ut amaret partem certaminis, non timeret. Hinc est, quod Moysen patriam voce vocat, paterna alloquitur charitate ut sit plebis suæ liberator, inuitat. Et quid plura? Deum facit: dedit eum in Deum Pharaonis: Deum facit, munit signis, armat virtutibus, iussis bella expugnat, militem ipso verbo vincere tribuit, præceptis triumphare concedit, atque per omnes virtutum coronas ad amicitiam suam promouet, cælestis regni præstat esse participem, & ut ipse sit legislator indulget, totum tamen ut amaret, accipit: denique tantum esset Dei amore succensus, ut ipse ardenter diligeret, & alios ut diligeret, sic moneret, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. Quicquid est cordis, quicquid mentis, quicquid virtutis humanæ, ira Dei amore voluit possideri, ut hominis mundanus non haberet, quid violaret affectus. Sed per hæc, quæ memorauimus, ubi humana corda flamma diuinæ charita-

tis accendit, & humanis sensibus amoris Dei tota se fudit ebrietas, faucibus merte ceperunt Deum carnalibus velle oculis intueri. Deum, quem mundus non capit, angustus quomodo capere poterat humanus aspectus? Quid erit, quid debeat, quid possit, non respicit ius amoris? Amor ignorat iudicium, ratione caret, mundum nescit. Amor non accipit de impossibilitate solatiū, non recipit de difficultate remedium. Amor, nisi ad desiderata peruaserit, nec amatorem: & ideo vadit, quod ducitur, non quod debeat. Amor parit desiderium, gliscit ardorem, ardor ad inconcessa pertendit. Et quid plura? Amor, quod amat, non potest non videre: hinc est, quod omnes sancti omnia, quæ meruerant, parua duxerunt, si dominum non viderent. Et re vera, fratres, quomodo pro beneficiis reddet obsequium, si beneficiorum non videat largitorem? Aut quomodo credit à Deo se amari, cuius non meretur aspectum? Hinc est, quod amor qui cupit videre Deum, & si non habet iudicium, habet tamen studium pietatis. Hinc est, quod Moyses audeat dicere: Si inueni gratiam coram te, ostende mihi faciem tuam. Hinc est, quod alius dicit, ostende faciem tuam. Denique ipsi Gentiles ob hoc simulacra finxerunt, ut in ipsis erroribus oculis cernerent, quod colebant. Sciens ergo Deus, visendi se desiderio cruciari, lassari que mortales, vnde se visibilem faceret, hoc elegit, quod esset & terrenis magnum, & non minimum supernis. Nam, quod in terra à Deo sibi simile factum est, in cælo poterat honorificum non haberi? Faciamus, inquit, hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Perfecta deuotio hoc debet imagini, quod debet & Regi. Si de cælo sumptisset Angelum, nihilominus inuisibilis haberetur, si de terra minus hominem, & diuinitatis esset iniuria, & deiecit hominem, non leuasset. Nemo ergo, charissimi, Dei, credat iniuriam, si Deus ad homines per hominem venit, & assumptionis ex nobis, ut videretur à nobis, qui viuunt, & regnat Deus nunc, & per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EODEM Sermo 7.

Hodie, fratres, hefternū debemus redhibere Hermonem; hodie dominicæ natiuitatis lætitiā debemus iterare, quando concipit Virgo, Virgo parit, manet Virgo: non est cōsuetudo, sed signum; non est ratio, sed virtus, auctor est, non natura, non est commune, sed solum: diuinum est, non humanum. Cesset ergo inanis Philosophiæ labor, nasci Christum non fuit necessitas, sed potestas; fuit honor, iniuria non fuit; sacramentum pietatis fuit, deitatis non fuit detrimentum: fuit reparatio salutis humanæ, imminutio substantiæ non fuit hoc diuinum. Qui non nascendo ex intacto limo fecit hominem, nascendo ipse hominem de corpore fecit intacto: manus, quæ in nostrum plasma lutum dignanter assumpsit, ad reparationem nostram dignanter assumpsit & carnem. Ergo, quod creator in creatura sua, quod Deus inuenitur in carne, creaturæ honor est, non est creatoris iniuria. Sed hoc contumeliam credit, qui credit lutum preciosius esse quam carnem. Fortasse pœnitet, de luti iniuria in honorem

* Forte, mundum nescit.

Exod. 33.

Psal. 79.

Gene. 1.

Serm. 148.

rem carnis, in hominis gloriam se mutatum. Homo, quare tibi tam vilis es, qui tam preciosus es Deo? Quare sic honoratus à Deo, te ipsum taliter inhonoras? Quare quæris, unde factus sis, & ad quid factus sis non requiris? Nonne tota ista, quam vides, tibi facta est mundi domus? Tibi infusa lux circumfusas remouet tenebras, tibi est temperata nox, tibi dimensus est dies, tibi cælum solis, lunæ, stellarum vario fulgore radiatum est: tibi terra floribus, nemoribus, fructibus est depicta: tibi creata est in aëre, in cæpis, in aqua speciosa, continens, mirabilis trinitatis solitudo confunderet. Hinc est, quod fecit te esse de terra, vt esses tu dominus terrenorum, & esses ipsis in ipsis substantiæ communione * communis, nec tamen te terrenum terrestribus sic æquauit, vt non etiam cælestibus, animatum te cælitus, ex æquaret, & vt esset tibi cum Deo ratio communis, corpus commune cum iumentis, dedit tibi animam de cælo, dedit tibi corpus de terra, vt in te nexa cæli, terræque concordia feruaretur. Adhuc tamén quid adiciat ad honorem tuum tuus creator excogitat: in te imaginem suam ponit, vt terris inuisibilem cõditorem visibilis imago præsentem poneret: & in terrenis dedit tibi vices suas, vt non fraudaretur domini vicario mundi tam larga possessio. Et si ista ita sunt, quare modò putatur iniuria, quando Deus, quod per se fecit in te, in se clementer excipit, & in homine se verè videri voluit, in quo antè imaginario voluit se videri; deditque vt proprietas esset ipse, qui antè, vt similitudo esset, acceperat? concepit Virgo, Virgo peperit, non te conceptus turbet, partus te non confundat auditus, quando virginitas, quicquid est humani pudoris, excusat. Aut quæ ibi verecundiæ læsio, vbi init Deitas cum amica sibi semper integritate consortium, vbi est interpres Angelus, fides pronuba, desponsatio castitas, donatio virtus, iudex conscientia, causa Deus, cõceptus integritas, virginitas partus, virgo mater? Nemo ergo iudicet humano modo, quod diuino geritur sacramento, nemo mysterium cœlestis discutiatur ratione terrena: nemo ex vsu trahat nouitatis arcanum: nemo quod singulare est, metiatur exemplo, nemo cõtumeliam de pietate componat: nemo periculum subeat de salute. Certè, qui scire desiderat altiora, recurat ad legè, per legè legis scientiã querat, auctoris factum auctoritate cognoscat. Auctoris lex refert, quod Deus hominem propriam creauit ad vitam, quod homini terrã iussit proferre fructus spontanea seruitute: quod bestias, pecudes, armèta, humanæ iussit potestate subiaccere, non arti, vt homo laboris nescius, doloris ignarus, beatus delicias possideret. Sed, omnia hæc ne haberet homo, Angelus, qui inter primos habebatur, inuidit, maluitque in diabolum commutari, ne hominè plenum gloria sic videret. Denique, hoc liuore succensus, aggreditur dolis fœminam, virginemque, vt veritum degustaret pomum, inducit: inducta Virgo inducit Virginem mox maritum, deiecit vitæ statum, mortis cibum, peccati pabulum dum ministrat; & ipsa fit totius materia ruinæ, quæ facta fuerat ad solatium singulare. Hinc peccatum primū, hinc origo mortis, hinc labor, hinc dolor, hinc gemitus, hinc amara nostræ conditio seruitutis. Næque homo antè dominus om-

nium, in omnium deiectus est seruitutem: & timet omnes, qui timebatur ab omnibus: & vix arte valet, qui potestate regnabat. Hinc est, fratres, hinc est, quod Christi talis est ordo nascens: ad Virginè diabolus venerat, venit Angelus ad Mariam: vt, quod malus deiecerat Angelus, bonus Angelus alleuaret. Perfidiam suauit ille, hic fidem: suatori credidit illa, ista credit aurothi. Nascitur Christus vt nascendo corruptam redintegret naturam, infatiam suscepit ille, patitur nutrimenta, percurrit ætates, vt vnã perfectam, manentem, quam ipse fecerat, instauraret ætatem; portat hominem, ne iam cadere homo possit: quem terrenum fecerat, fecit esse cælestè, animatum humano Spiritu, Spiritum viuificat in diuinum: & sic eum totum tollit in Deum, vt in eo, quod peccati, quod mortis, quod laboris, quod doloris, quod terræ est, nil relinquat: præstante Domino nostro Iesu Christo; qui cū patre viuuit, & regnat in vnitate Spiritus Sancti Deus, nunc, & semper, & per immortalia sæcula sæculorum, Amen.

S. BERNARDI ABBATIS Clarauallensis in Euang. præsentis solennitatis, Homil. 1.

Missus est angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ cui nomen Nazareth, ad virginem desponsatam viro cui nomen erat Ioseph, &c. Quid sibi voluit Euangelista tot propria nomina rerum in hoc loco tam signanter exprimere? Credo quia noluit nos negligenter audire, quod tam diligenter studuit enarrare. Nominat siquidem nuncium qui mittitur, dominum à quo mittitur, virginem ad quam mittitur, sponsum quoque virginis: amborumque genus, ciuitatem, ac regionem propriis designat nominibus. Vt quid hoc? Putasne aliquid horum superuacue positū sit? Nequaquam. Si enim nec folium de arbore sine causa, nec vnus ex passeribus sine parte cælesti cadit super terram: putem ego de ore sancti Euangelistæ superfluum disfluere verbum, præsertim in sacra historia verbi? Non puto. Plena quippe sunt omnia supernis mysteriis, ac cælesti singula dulcedine redundantia: si tamen diligentem habeat inspectorem, qui nouerit fugere mel de petra, oleumque de saxo durissimo. Nempè in illa die stillarunt montes dulcedinem, colles fluxerunt lac & mel, quādo rorantibus cælis desuper nubibusque pluentibus iustū, aperta est terra læta germinans saluatorem: quādo domino dante benignitatē, & terra nostra reddente fructum suum, super illum montem montium, montem coagulatum & pinguem, misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculætae sunt. Illo quoque in tempore vnus iste inter cæteros montes non modicus, beatus hic videlicet Euangelista, dum desideratum nobis nostræ salutis exordium suo mellifluso commendauit eloquio, veluti perfllante austro, atque è vicino sole radiante iustitiæ, quædam ex eo spiritalia fluxerunt aromata. Vtinam & nunc Deus emittat verbum suum, & liquefaciat ea nobis, perflet spiritus eius, & fiant nobis intelligibilia verba euangelica. Fiant in cordibus nostris desiderabilia super aurū & lapidem preciosum multum, fiantque dulciora super mel & fauam. Ait itaque, Missus est angelus Gabriel à Deo. Non arbitror

ror hunc angelum de minoribus esse, qui qualibet ex causa crebra soleant ad terras fungi legatione, quod & ex eius nomine palam intelligi datur, quod interpretatum fortitudo Dei dicitur: & quia non ab alio aliquo fortè excellenter se (vt affolet) spiritui, sed ab ipso Deo mitti perhibetur. Propter hoc ergo positum est, à Deo: vel idèo dictum est à Deo, ne cui vel beatorum spirituum suum: Deus antequam virginem reuelasse putetur consilium, excepto duntaxat archangelo Gabriele, qui vtique tantæ inter suos inueniri potuerit excellentiæ, vt tali & nomine dignus haberetur, & nuncio. Nec discordat nomen à nuncio. Dei quippe virtutem Christum, quem melius nunciare decebat, quàm hunc, quem simile nomen honorat: Nam quid est aliud fortitudo, quàm virtus? Non autem dedecus aut incongruum videatur, Dominum & nuncium communi cenferi vocabulo: cum similis in vtroque appellationis, non sit tamen vtriusque similis causa. Aliter quippe Christus fortitudo vel virtus Dei dicitur, aliter angelus. Angelus enim tantum nuncupatiuè, Christus autem etiam substantiuè. Christus Dei virtus & dicitur & est, quæ forti armato (qui suum atrium in pace custo dire solebat) fortior superueniens, ipsum suo brachio debellauit: & sic ei vasa captiuitatis potenter eripuit. Angelus verd fortitudo Dei appellatus est, vel quod huiuscemodi meruerit prærogatiuam officij, quo eiusdem nunciaret aduentum virtutis: vel quia virginem natura pauidam, simplicem, verecundam, de miraculi nouitate ne expaueret, confortare deberet, quod & fecit: Ne timeas, inquit, Maria, inuenisti gratiam apud Deum. Sed & ipsius sponsum hominem vtique nihilo minus humilem ac timoratum, nō irrationabiliter forsitan idem angelus confortasse creditur, quanquam tunc ab euangelista non nominetur. Ioseph, inquit, fili David, ne timeas accipere Mariam coniugè tuam. Conuenienter itaque Gabriel ad hoc opus eligitur: imò quia tale illi negotium iniungitur, rectè tali nomine designatur. Missus est ergo angelus Gabriel à Deo: quod in ciuitate Galilææ, cui nomen Nazareth. Videamus si, vt ait Nathanael, à Nazareth potest aliquid boni esse. Nazareth interpretatur flos: Videtur autem mihi quoddam semen fuisse diuinæ cognationis tanquam è cælo iactatum in terras, allocutiones & promissiones factæ cælitus ad patres; Abraham scilicet, Isaac & Iacob: de quo femine scriptum est: Nisi dominus sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma fuissetus: & quasi Gomorra similes essemus. Floruit autem hoc semen in mirabilibus que ostensa sunt in exitu Israel de Agypto, in figuris & ænigmatibus per totum iter in deserto vsque in terram promissionis, & deinceps in visionibus & vaticiniis prophetarum; in ordinatione quoque regni ac sacerdotij vsque ad Christum. Christus autem huius feminis & horum florum non immeritò fructus esse intelligitur: dicente David, Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructū suum. Et iterum, De fructu ventris tui ponam super femem tuam. In Nazareth ergo nunciatur Christus nasciturus: quia in flore speratur fructus processurus. Sed prodeunte fructu flos decidit, quia veritate apparente in carne, figura pertransiit. Vnde & Nazareth ciuitas Galilææ dicitur, id est, transmigrationis: quia nascente Christo, omnia illa

transierunt quæ superius enumerati, quæ, vt ait Apostolus, in figura contingebant illis. Hos ergo flores, & nos qui iam fructum tenemus, pertransisse videmus: & dum adhuc florere videbantur, transiuri præuidebantur. Vnde David: Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arefcât. Vespere etenim, id est quando venit plenitudo temporis in quo misit Deus vnigenitum suum factum ex muliere, factum sub lege, dicente ipso, Ecce noua facio omnia: vetera transierunt & disparuerunt, quomodo in nouitate succrescentis fructus flores decidunt & arefcunt. Vnde rursum scriptum est: Flos num aruit, & flos decidit: verbum autem domini manet in æternum. Credo non ambigis quin verbum fructus sit: verbum autem Christus est. Bonus itaque fructus Christus, qui manet in æternum. Sed vbi est fœnum quod aruit? vbi est flos qui decidit? Propheta respondeat: Omnis caro fœnum: & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Si omnis caro fœnum: ergo carnalis ille populus Iudæorum fœnum fuit. An nō fœnum aruit, dum idem populus ab omni spiritu pinguedine vacuus, sicca litera adhæsit? An non etiam flos decidit, quando gloriatio quam habebant in lege, non remansit? Si flos nō decidit, vbi ergo regnum, vbi sacerdotium, vbi prophetæ, vbi templum, vbi denique magna illa de quibus gloriarī solebat, & dicere: Quanta audiuimus & cognouimus eā, & patres nostri narrauerunt nobis? Et iterum: Quanta mandauit patribus nostris nota facere eā filiis suis. Et hæc dicta sunt præ eo quod positum est: In Nazareth ciuitate Galilææ. In illam ergo ciuitatē missus est angelus Gabriel à Deo. Ad quærit? Ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph. Quæ est hæc virgo; tam venerabilis vt silutetur ab Angelo: tam humilis; vt desponsata sit fabro? Pulchra permixtio virginitatis & humilitatis: nec mediocriter placet Deo illa animã, in qua & humilitas commendat virginitatem, & virginitas exornat humilitatem. Sed quanta putas veneratione digna est, in qua humilitatem exaltat fecunditas, & partus consecrat virginitatem? Audis virginem, audis humilem: si non potes virginitatem humilis, imitare humilitatem virginis. Laudabilis virtus virginitas, sed magis necessaria humilitas. Illa consulitur: ista præcipitur. Ad illam inuitatis: ad istam cogersis. De illa dicitur: Qui potest capere, capiat: de ista dicitur: Nisi quis efficiatur sicut paruulus iste, non intrabit in regnum cælorum. Illa ergo remuneratur, ista exigitur. Potes denique sine virginitate saluari: sine humilitate non potes. Potest inquam placere humilitas, quæ virginitatem deplorat amissam: sine humilitate autem (audeo dicere) nec virginitas Mariæ placuisset. Super quem, inquit, requiescet spiritus meus, nisi super humile & quietum? Super humilem dixit, non super virginem. Si igitur Maria humilis non esset, super eam spiritus sanctus non requieuisset. Si super eam non requieuisset, nec imprægnasset. Quomodo enim de ipso sine ipso conciperet? Patet istaque, quia vt de spiritu sancto conciperet; sicut ipsa perhibet, respexit humilitatem ancillæ suæ Deus, potius quam virginitatem. Et si placuit ex virginitate, tamen ex humilitate concepit. Vnde constat quia etiam vt placeret virginitas, humilitas procedubio fecit. Quid dicis virgo superbe? Maria virginem se

* Forte communis.

Gen. 1.

1. Cor. 1.

Luc. 11.

Luc. 2.

Math. 1.

Joan. 1.

Esa. 1.

Psal. 84.

Psal. 131.

Psal. 118.

1. Cor. 1.

1. Cor. 10.

Psal. 89.

Galat. 4.

Esa. 43.

Esa. 40.

Psal. 75.

Esa. 40.

Psal. 77.

Math. 19. 18.

Esa. 11.

Luc. 1.

nem se oblita, gloriatur de humilitate : & tu negligendo humilitatem, blandiris tibi de virginitate: Respexit (ait illa) humilitatem ancillæ suæ. *Ubi supra.* Quæ illa: Virgo vtiq; sancta, virgo sobria, virgo deuota. Nunquid tu castior illa? Nunquid deuotior? Aut nunquid tua fortè pudicitia grauior castitate Mariæ? vt tu scilicet sine humilitate placere sufficias ex tua, quod illa non potuit ex sua. Denique quanto honorabilior es ex singulari munere castimoniz, tanto tibi tu maiorem iniuriam facis, quod eius in te decorem fædas permixtione superbiz. Alioquin expedit tibi virginem non esse, quàm de virginitate inolescere. Non omnium quidem est virginitas: multò tamen pauciorum est cum virginitate humilitas. Si igitur virginitatem in Maria non potes nisi mirari, stude humilitatem imitari, & sufficit tibi. Quod si & virgo & humilis es: quisquis es, magnus es. Est tamen maius aliquid quod mireris in Maria: scilicet cum virginitate fœcunditas. A seculo enim non est auditum, vt aliqua simul mater esset & virgo. Quod si & cuius mater, attendas: quò te tua super eius mirabili celestine ducet admiratio? Nonne ad hoc vt te videas nec satis posse mirari? Nonne tuo, imò veritatis iudicio illa quæ Deum habuit filium, super omnes etiam choros exaltabitur angelorum? An non Deum & Dominum angelorum Maria suum audacter appellat filium, dicens: Fili quid fecisti nobis sic? Quis hoc audeat angelorum? Sufficit eis, & pro magno habent, quod cum sint spiritus ex conditione, ex gratia facti sunt & vocati angeli, testante Dauid: Qui facit, inquit, angelos suos spiritus. Maria verò matrem se agnoscebat, maiestatem illam, cui illi cum reuerentia feruiunt, eum fiducia suum nuncupat filium. Nec dedignatur nuncupari Deus, quod esse dignatus est. Nam paulo post subdit Euangelista: Et erat iniquis, subditus illis. Quis quibus: Deus hominibus. Deus, inquam, cui angeli subditi sunt, cui principatus & potestates obediunt, subditus erat Mariæ. Nec tantum Mariæ, sed etiam Ioseph propter Mariam. Mirare ergo vtumlibet, & elige quid amplius mireris, siue filij benignissimam dignationem, siue matris excellentissimam dignitatem. Vtrinque stupor, vtrinque miraculum. Et quod Deus fœminæ obtemperet, humilitas absque exemplo: & quod Deo fœmina principetur, sublimitas sine fœcio. In laudibus virginum singulariter canitur, quod sequuntur agnum quocunq; ierit. Quibus ergo laudibus iudicas dignam, quæ etiam præit? Disce homo obedire, disce terra subdi, disce puluis obtemperare. De auctore tuo loquens Euangelista: Et erat, inquit, subditus illis, haud dubiù quin Mariæ & Ioseph. Erubescere superbe cinis: Deus se humiliat, & tu te exaltas? Deus se hominibus subdit, & tu dominari gestiès hominibus, tuo te præponis auctori? Vtinam mihi aliquando tale aliquid cogitanti, Deus respondere dignetur, quod & suo increpando respondit apostolo: Vade, inquit, post me Satana, quia non sapias ea que Dei sunt. Quotiens enim hominibus præesse desidero, totiens Deum meum præire contendo, & tunc verè non sapio ea que Dei sunt. De ipso namque dictum est: Et erat subditus illis. Si hominis ò homo imitari dedignaris exemplum, certè non erit tibi indignum sequi auctorem tuum. Si nõ potes forsitan sequi eum quocunq; ierit, dignare vel sequi, quò tibi

condescendit. Hoc est, si non potes sublimem incedere semitam virginitatis, sequere vel Deum per tutissimam viam humilitatis: à cuius rectitudine si aliqui etiam de virginitate deuiauerint, vt verum fatear, nec ipsi sequuntur agnum quocunq; ierit. Sequitur quidem agnum coinquinatus humilis, sequitur & virgo superbus, sed neuter quocunq; ierit: quia nec ille ascendere potest ad munditiã agni, qui sine macula est, nec is ad eiusdem mansuetudinẽ descendere dignatur, qua scilicet non coram condente sed corã occidente se obmutuit. Attramen salubriorem elegit sequendi partem in humilitate peccator, quàm in virginitate superbus, cum & illius immunditiã sua humilis satisfactio purget, & huius pudicitiam superbia inquinet. Sed felix Maria, cui nec humilitas defuit, nec virginitas. Et quidem singularis virginitas, quam non temerari sed honorari fœcunditas: & nihilo minus specialis humilitas, quam non abstulit sed extulit fœcunda virginitas: & incomparabilis prorsus fœcunditas, quã virginitas simul comitatur & humilitas. Quid horũ nõ mirabile? quid non incõparabile? quid nõ singulare? Mirũ verò si non hæsit in eorum pòderatione, quid tua iudices dignius admiratione, vtrũ videlicet potius stupenda sit fœcunditas in virgine, an in matre integritas: sublimitas in prole, an eũ tanta sublimitate humilitas: nisi quod indubitanter horum singulis præferenda sunt simul cuncta, & incomparabiliter excellentius est atque felicius, omnia percepisse, quàm aliqua. Et quid mirum, si Deus qui mirabilis legitur & cernitur in sanctis suis, mirabilem se exhibuit in matre sua? Veneramini ergo coniuges in carne corruptibilis carnis integritas: miramini etiam vos factæ virgines in virgine fœcunditatem: imitamini omnes homines Dei matris humilitatem. Honorate sancti angeli, vestri regis matrem, qui nostrẽ adorat virginis prolem, ipsum vtiq; nostrum pariter ac vestrum regem: nostri generis reparatorem, vestræ ciuitatis instauratorem. Cuius apud vos tam sublimis, inter nos tam humilis, à vobis pariter & à nobis detur & dignitati debita reuerentia, & dignationi honor & gloria, in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN IDEM
Euang. Homil. 2.

NOuum quidem canticum illud quod solis dabitur in regno Dei cantare virginibus, ipsam virginum reginam cum cæteris, imo primam inter cæteras esse canituram, nemo est qui ambigat. Puto autem illam, præter illud quod solis licet, cum omnibus tamen virginibus, ei (vt dixi) commune erit, dulciorum quodam atque elegantiori carmine lætificaturam esse ciuitatem Dei. Cuius vtiq; dulcisonos depromere vel exprimere modulos, ne ipsarum quidem virginum vlla digna inuenietur: quia soli meritò decantandum seruabitur, quæ sola de partu, & partu diuino gloriatur. Gloriatur dixerim de partu, nõ in se, sed in ipso quæ peperit. Deus siquidem (Dens enim est quæ peperit) matrem suã singulari in caelestibus donaturus gloria, singulari in terris præuenire curauit & gratia, qua videlicet ineffabiliter & intacta educeret, & pareret incorrupta, Porro Deũ huiusmodi

modi decebat natiuitas, qua non nisi de virgine nasceretur. Talis congruebat & virgini partus, vt nõ pareret nisi Deũ. Proinde factor hominum vt homo fieret, nasciturus de homine talem sibi ex omnibus debuit deligere, imò condere matrem, qualem & se decere sciebat, & sibi nouerat placituram. Voluit itaque esse virginem, de qua immaculata immaculatus procederet omnium maculas purgaturus. Voluit & humilem, de qua mitis & humilis corde prodiret, harum in se virtutum necessarium omnibus saluberrimũque exemplum ostensurus. Dedit virgini partum, qui ei iam antè & virginitatis inspirauerat votum, & humilitatis prærogauerat meritum. Alioquin quomodo Angelus eam in sequentibus gratia plenam pronuntiat, si quippiam vel parum boni quod ex gratia non esset, habebat? Vt igitur quæ sanctum sanctorum conceptura erat pariter & paritura, sancta esset corpore, accepit donũ virginitatis: vt esset & mente, accepit & humilitatis. His nimirum virgo regia gemmis ornata virtutum, geminõque mæris pariter & corporis decore præfulgida, specie sua & pulchritudine sua in caelestibus cognita, cœli ciuium in se prouocauit aspectus, ita vt & regis animum in sui concupiscentiam inclinaret, & cœlestem nuncium ad se de supernis educeret. Et hoc est quod nobis hic Euangelista commendat, eum Angelum perhibet à Deo destinatum ad virginem. *A Deo, inquit, ad virginem: id est, à cœlo ad humilem, à Domino ad ancillam, à creatore ad creaturam.* Quanta dignatio Dei, quanta virginis excellentia, Currite matres, currite filia, currite omnes quæ post Euam, & ex Euam, & parturimini cum tristitia, & parturitis. Adite virginalem thalamum, ingredimini, si potestis, pudicum fororis vestræ cubiculum. Ecce enim Deus mittit ad virginem, ecce affatur Angelus Mariã. Apponite aurem patieti, auscultate quid nunciet ei, si fortè audiatis vnde consolentini. Lætare pater Adam, sed magis tu ò Eva mater exulta: qui sicut omnium parentes, ita omnium fuisitis preemtores: & quod infelicis est, prius preemtores, quàm parentes. Ambo in quã consolamini super filia, & tali filia, sed illa amplius de qua malum ortum est prius, cuius opprobrium in omnes pertransiit mulieres. Instat nanque tempus quo iam tollatur opprobrium, nec habeat vir quid causetur aduersus fœminam; qui vtiq; dum se impudenter excusare conaretur, crudeliter illam accusare non cunctatus est, dicens: Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi. Propterea curte Eva ad Mariã, curte mater ad filiam, filia pro matre respondeat, ipsa matris opprobrium auferat: ipsa patri pro matre satisfaciatur, quia ecce si vir cecidit per fœminam, iam non erigitur nisi per fœminam. Quid dicebas ò Adam: Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi. Verba malitiæ sunt hæc, quibus magis ageas quam deleas culpam. Veruntamen sapientia vici malitiam, eum occasionem veniẽ, quam à te Deus interrogando elicere tentauit, sed non potuit, in thesauro indeficientis suæ pietatis inuenit. Redditur nepe fœmina pro fœmina, prudens pro fatua, humilis pro superba, quæ pro ligno mortis gustum tibi potrigat vitæ, & pro venenoso cibo illo amaritudinis dulcedinem pariat fructus æterni. Muta ergo iniquæ excusationis verbum in vocem gratiarum actionis,

& dic: Domine, mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno vitæ, & comedi: & dulce factum est super mel ori meo, quia in ipso viuificasti me. Ecce enim ad hoc missus est Angelus ad virginem. O admirandam & omni honore dignissimam virginem, ò fœminam singulariter venerandam, super omnes fœminas admirabilem, parentum reparatricem, posterorum viuificatricẽ. Missus est, inquit, Angelus ad Virginem. Virginem carne, Virginem mente, Virginem professione, Virginem denique (qualem describit Apostolus) mente & corpore sanctam. Nec nouiter nec fortuito inuentam, sed à seculo electam, ab altissimo præcognitam, & sibi præparatam, ab Angelis seruata, à patribus præfiguratam, à prophetis promissam. Scrutare scripturas, & proba quæ dico. Visne vt & ego aliqua ex his testimonia hic inferam? Vt pauca loquar de pluribus, quam tibi aliam prædixisse Deus videtur, quando ad serpentem ait: Inimicitias ponam inter te & mulierem? Et si adhuc dubitas an de Maria dixerit, audi quod sequitur: Ipsa conteret caput tuum. Cui hæc serua- *Ubi supra.* ta victoria est, nisi Mariæ? Ipsa proculdubio caput contriuit venenatum, quæ omnimodam maligni suggestionem tam de carnis illecebra, quàm de mentis superbia deduxit ad nihilum. Quam de aliam Salomò requirebat: cum dicebat: Mulierem fortem quis inueniet? Nouerat quippe vir sapiens huius sexus infirmitatem, fragile corpus, lubricam mentem; quia tamen & Deum legerat promississe, & ita videbat congruere, vt qui vicerat per fœminam, vinceretur per ipsam, vehementer admirans aiebat: Mulierem fortem quis inueniet? Quod est dicere? Si ita de manu fœminæ pendet & nostra omnium salus, & innocentia restitutio: & de hoste victoria: fortis omnino necesse est vt prouideatur: quæ ad tantum opus possit esse idonea. Sed mulierem fortem quis inueniet? At ne hoc quærisse putetur desperando, subdit prophetando: Procul & de vltimis finibus precium eius: hoc est, non vile, non paruum, non mediocre, non denique de terra, sed de cœlo: nec de cœlo proximo terris precium fortis huius mulieris, sed à summo cœlo egressio eius. Quid deinde rubus ille quondam Mosaicus portendebat, flammam quidem emittens: sed non ardẽs, nisi Mariam parientem, & dolorem non sentientem? Quid rogo virga Aaron florida nec humectata, nisi ipsam concipientem, quamuis virum non cognoscentem: Huius magni miraculi maius mysterium Esaias edisserit, dicens: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet virgã virginẽ: florem, Virginis partum intelliges. Sed tibi quod nunc in flore Christus intelligi dicitur, superiori videtur aduersari sententiã, qua non virgæ flore, sed floris fructu designari dicebatur, noueris in eadem Aaronica virgã (quæ nõ solum floruit, sed & fronduit, & fructum emisit) nõ solum flore vel fructu, sed ipsis etiam frondibus eundem significari. Noueris & apud Moysen nec fructu virgæ, nec flore, sed ipsa virga demonstrari. Illa vtiq; virga, qua feriente aqua vel diuiditur transiituris, vel de petra excutitur bibituris. Nullum autem inconueniens est, diuersis rebus diuersis ex causis Christum figurari, & in virga quidem potetiam, in flore verò fragrantiam, in fructu autem saporis dulcedinem: in frondibus quoque sedulam eius intelligi protectionem, qua videlicet paruulos ad *Bibl. Hom. tom. 4.*

Virginitatis potius in Ma-

1. Cor. 7.

Gen. 3.

Ubi supra.

Prover. 31.

Ubi supra.

Exod. 3.

Num. 17.

Esai. 11.

Exod. 14.

Ibid. 17.

se confugientes, sub umbra aliarum suarum pro-
regere non desinit, siue ab æstu carnalium desi-
deriorum, siue à facie impiorum qui eos affixe-
runt. Bona & desiderabilis umbra sub alis Iesu, ubi
tutum est fugientibus refugium, gratum fessis re-
frigerium. Miserere mei Domine Iesu, miserere
mei: quoniam in te cõfidit anima mea, & in um-
bra alarum tuarum sperabo, donec transeat ini-
quitas. In hoc tamen Esaiæ testimonio, florem
filium, virgam intellige matrem: quoniam & vir-
ga floruit absque germine, & virgo concepit non
ex homine. Nec virgæ vitore, floris lætissimissio:
nec virginis pudorem, sacri partus editio. Profes-
ramus & alia virgini matri Deoque filio con-
grua de scripturis testimonia. Quid illud Gedeo-
nis vellus significat, quod utique de carne tõsum
sed sine vulnere carnis, in area ponitur, & nunc
quidem lana, nunc verò area rore perfunditur, ni-
si carnem assumptam de carne virginis, & absque
detrimento virginitatis: Cui utique, distillatibus
caelis tota se infudit plenitudo diuinitatis: adeo
vt ex hac plenitudine omnes accepimus, qui
verè sine illa non aliud quàm terra arida sumus.
Huic quoque Gedeonico factò propheticum di-
ctum pulchrè satis conuenire videtur, ubi legitur,
Descendat sicut pluuia in vellus. Nam per hoc
quod sequitur, & sicut stillicidia stillantia super
terram: idem datur intelligi quod per inuentam
rore madidam aream. Pluuia quippe voluntaria
quam segregauit Deus hæreditati suæ, placide
prius & absque strepitu operationis humanæ suo
se quietissimo illapsu virginem demisit in vte-
rum, postmodum verò vbique terrarum diffusa
est per ora prædicatorum, non iam sicut pluuia
in vellus, sed sicut stillicidia stillantia super ter-
ram, cum quodam utique strepitu verborum, ac
sonitu miraculorum. Si quidem recordatæ sunt
nubes illæ quæ portabant pluiam, præceptum
sibi fuisse cū mitterentur: Quod dico vobis in te-
nebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis,
prædicatè super tecta. Quod & fecerunt. Etenim
in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines
orbis terræ verba eorum. Audiamus & Hieremiã no-
ua veteribus variantem, & quæ præsentem mô-
strare non poterat, venturum & ardentem deside-
rantem, & fidetèr promittetèr. Nouum, inquit,
creauit dominus super terram: femina circũdabit
virum. Quæ est hæc femina: Quis vero iste
vir? Aut si vir, quomodo à femina circũdatus?
Aut si à femina circũdari potest, quomodo vir?
Et vt apertius dicam quomodo potest simul &
vir esse, & in vtero matris? Hoc est enim virum à
femina circũdari. Nouimus viros, qui scilicet
infantiam, pueritiam, adolescentiam, atque iuuen-
tutem transeunt, ad gradum vsque senectuti
proximum peruenerit. Qui ergo iam adeo gran-
dis est, quomodo à femina circũdari potest? Si
dixisset, Femina circũdabit infantem, vel femi-
na circũdabit paruulum: nec nouum videre-
tur, nec mirum. Nunc autem quia nihil tale po-
sui, sed dixit virum, quærimus quæ sit hæc noui-
tas quæ Deus fecit in terra, vt femina circũdaret
virum, & vir intra femine vnus corpusculi
membra sese cohiberet? Quid est hoc miraculi?
Nunquid potest homo (vt ait Nicodemus) in
ventrem matris suæ iteratò introire, & nasci? Sed
verto me ad conceptum partumque virginalem,
si forte inter plurima noua ac mira quæ ibi pro-

fecto inspicit qui diligenter inquit, etiam hanc
quam de propheta protuli, reperiam nouitatem.
Porro ibi agnoscitur longitudo breuis, latitudo
angusta, altitudo subdita, profunditas plana. Ibi
agnoscitur lux non lucens, verbum infans, aqua
sitiens, panis esuriens. Videas, si attendas, poten-
tiam regi, sapientiam instrui, virtutem sustentari:
Deum denique lætentem, sed angelos refici-
entem: vagientem, sed miseros consolantem.
Videas, si attendas, tritari lætitiã, pauere fidi-
ciam, salutem pati, vitam mori, fortitudinem in-
firmari. Sed quod non minus mirandum est, ipsa
ibi cernitur tristitia lætificans, pavor confortans,
passio saluans, mors viuificans, infirmitas robo-
rans. Cui iam illud quoque non occurrat, quod
quærebam? Nunquid non facile tibi est inter hæc
femina agnoscere virum circũdantem, cum
Mariam videas virum approbatum à Deo Iesum
suo vtero circumplectentem? Virum autem dixit
fuisse Iesum, non solum iam cum diceretur
vir propheta potens in opere & sermone, sed
etiam cum tenera adhuc infans membra, Dei
mater blando vel foueret in gremio, vel gestaret
in vtero. Vir igitur erat Iesus necdum etiam na-
tus, sed factus, non ætate: animi vigore, non
viribus corporis: maturitate sensuum, nõ corpu-
lencia membrorum. Neque enim minus habuit
sapientiæ, vel potius non minus fuit sapientia Ie-
sus conceptus, quàm natus, parvus quàm ma-
gnus. Siue ergo latens in vtero, siue vagiens in
præsepio, siue iam grandiuulcus interrogans do-
ctores in templo, siue iam perfectæ ætatis docens
in populo, æque profecto plenus fuit spiritu san-
cto. Nec fuit hora in quacunque ætate sua, qua de
plenitudine illa quam in sui conceptione accepit
in vtero, vel aliquid minueretur, vel aliquid ei-
dem adiceretur, sed à principio perfectus, à prin-
cipio inquam plenus fuit spiritu sapientiæ & in-
tellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu
scientiæ & pietatis, & spiritu timoris Domini.
Nec te moueat quod de illo legis in alio loco: Ie-
sus autem proficiebat sapientia & ætate & gratia
apud Deum & homines. Nam quod de sapientia
& gratia hic dictum est, non secundum quod erat,
sed secundum quod apparebat, intelligendum
est: non quia videlicet aliquid ei nouum accideret
quod ante non haberet, sed quod accidere vide-
retur, quando volebat ipse vt videretur. Tu homo
cũ proficis, non quando nec quantum vis pro-
ficis, sed te nesciente tuus moderatur profectus,
tua vita disponitur. At verò puer Iesus qui dispo-
nit tuã, ipse disponebat & suã: & quando volebat
& quibus volebat, sapiens apparebat, quando &
quibus volebat sapietior, quãdo & quibus vole-
bat sapietissimus, quanquã in se nunquã esset nisi
sapietissimus. Similiter & cùm semper omni gra-
tia plenus fuisset, siue quam apud Deũ, siue quam
apud homines habere deberet, pro suo tamè arbi-
trio eã nunc plus nũc minus ostendebat, prout cer-
netium vel meritis congruere, vel saluti expedire
sciebat. Constat ergo quia semper Iesus virilem
animum habuit, etũ semper in corpore vir non
apparuit. Cur denique dubito virum fuisse in vte-
ro, què imbi Deum fuisse non ambigo? Minus
quippe est esse virum, quàm esse Deum. Sed vide
si non etiam hanc Hieremiæ nouitatem Esaiæ
lucidissime aperit, qui nouos superius. Aaroni-
cos flores exposuit, Ecce, inquit, virgo concipiet,
Vis

& pariet filiũ. En habes femina, scilicet virginem.
Vis & de viro audire quid sit? Et vocabitur, ait,
nomè eius Emmanuel, id est, nobiscũ Deus. Femi-
na itaque circũdans virum, virgo est concipiens
Deũ. Vides quàm pulchrè & concorditer sanctorũ
mira facta & mystica dicta sibi inuicè concinũt.
Vides quàm stupendum sit hoc vnus de virgine
& in virgine factum miraculũ, quod tot miracula
præuenerunt, tot oracula promiserunt? Vnus ni-
mirum fuit spiritus prophetarum: & licet diuer-
sis modis, signis & temporibus, eandem re-
uerfũ non diuerso spiritu & præuiderunt & præ-
dixerunt. Quod Moyfi monstratum est in rubo &
igne, Aaron in virga & flore, Gedeoni in vellere
& rore, hoc aperte Salomò præuidit in forti mu-
liere & eius precio, apertius Hieremias præcinit
de femina & viro, apertissimè Esaias declarauit
de virgine & Deo, Gabriel tãdem exhibuit ipsam
salutandam. Ipsa namque est de qua nunc Euange-
lista; Missus est, ait, angelus Gabriel à Deo ad virginem
desponsatam Ioseph. Ad virginem, inquit, despon-
satam? Quare desponsatam? Cum esset, inquam, vir-
go electa, & vt ostensum est, virgo conceptura,
virgo paritura, mirum cur desponsata fuerit non
nuptura. Nunquid vel hoc casu factum quis di-
xerit? Non est casu factum, quod rationabilis cau-
sa commendat, causa valde utilis & necessaria, &
diuini profus adinventione consilij digna. Di-
cam quod mihi, imò quod ante me patribus vi-
sum fuit. Illa utique fuit ratio desponsationis Ma-
riæ, quæ & dubitationis Thomæ. Mos siquidem
Iudeorum erat, vt à die desponsationis suæ, vsque
ad tempus nuptiarum, sponsis sponsæ traderen-
tur custodiendæ, quatenus earum ipsi eo sibi pu-
dicitiam curiosius seruarent, quo sibi ipsi fide-
liores existerent. Sicut ergo Thomas dubitando,
palpando, constantissimus factus est dominicæ
confessor resurrectionis: ita & Ioseph Mariam si-
bi desponsando, eiusque conuersationem in tem-
pore custodiæ studiosius comprobando, factus
est pudicitie fidelissimus testis. Pulchra virtusque
rei conuenientia, & dubitatio Thomæ, & despon-
satio Mariæ. Poterat quidem similis erroris la-
queum nobis iniicere, fidei videlicet in illo, casti-
tatis in illa: veritatem in suspitionem adducere:
sed valde prudenter & piè factum est per contra-
rium, vt vnde metuebatur suspicio, firma sit cer-
tutudo. Nam & de filij resurrectione citius qui-
dem ego (qui infirmus sum) crediderim Thomæ
dubitanti & palpanti, quàm Cephe audienti &
credenti: & de matris continentia facilius sponso
eius custodiendi & experienti, quàm ipsi quoque
virgini de sola sua conscientia se defendenti. Dic
quæso, quis eam videns desponsatam & graui-
dam, non potius diceret corruptam quàm virgi-
nem? Non autem decebat hoc dici de matre Do-
mini. Tolerabilius verò atque honestius fuit, pu-
tari ad tempus Christum de coniugio fuisse na-
turm, quàm de fornicatione. Sed non poterat, in-
quis, Deus apertum aliquod ostendere signum,
quo videlicet fieret, vt eius nec ortus infamaretur,
nec mater criminaretur? Poterat utique: sed
non poterat latere demones, quod scirent homi-
nes. Poterat autem à principe mundi aliquan-
diu celari diuini consilij sacramentum: non quòd
Deus si palam opus suum facere veller, impediri
posse ab illo metueret: sed quia ipse, qui non so-
lum poterat, sed etiam sapienter quacunque vo-

luit fecit, sicut in omnibus operibus suis qua-
dam rerum vel temporum congruentias propter
ordinis pulchritudinem seruare consuevit: ita in
hoc quoque tam magnifico opere suo, nostræ vi-
delicet reparationis, non tantum potentiam
suam, sed & prudentiã ostendere voluit. Et quan-
quam illud aliter quomodo vellet perficere po-
tuisset, placuit ei tamen eo potius & modo & or-
dine hominem sibi reconciliare, quo nouerat ce-
cidisse: vt sicut diabolus prius seduxit femina,
& postmodum virũ per femina vicit, ita prius
à femina virgine seduceretur, & post à viro Chri-
sto aperte debellaretur: quatenus malitiæ frau-
di dũm ars pietatis illuderet, ac maligni fortitudi-
nẽ Christi virtus cõtereret, diabolus Deus & pru-
dentior appareret, & fortior. Ita quippe decuit
incarnatam sapientiam spiritalem vincere mali-
tiam, quò non solum attingeret à fine vsque ad
finem fortiter, sed & disponeret omnia suauiter.
Attingit autem à fine vsque ad finem, id est à cõ-
lo vsque ad infernum. Si ascendero, inquit, in cõ-
lum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.
Vtrobique verò fortiter, quando & de supernis ex-
pulsit superbũ, & apud inferos spoliavit avarũ. Cõ-
ueniens ergo erat, vt suauiter quoque omnia cœle-
stia scilicet & terrena disponeret, quatenus & il-
lic deiciens inquietũ, reliquos in pace firmaret: &
hic debellaturus inuidum, nobis prius suæ hu-
militatis & mansuetudinis valde necessariũ exem-
plum relinqueret, sicque mirabili feret mode-
ramine sapientiæ, vt & suis suavis, & hostibus
fortis appareret. Quid enim prodesset diabolum
à Deo vinci, nobis manentibus superbis? Neces-
sariũ igitur desponsata est Maria Ioseph, quando
per hoc & à canibus sanctum absconditur, & à
sponso virginitas comprobatur, & virginis tam
verecundiæ parcitur, quàm famæ prouidetur.
Quid sapientius: quid dignius diuina prouiden-
tia: Vno tali consilio secretis cœlestibus & admit-
titur testis, & excluditur hostis, & integra serua-
tur fama virginis matris. Alioquin quando pe-
percisset iustus adulteræ? Scriptum est autem: Ioseph
autem vir eius cum esset iustus, & nollet
eam traducere, voluit occultè dimittere eam. Be-
nè cum esset iustus, noluit eam traducere: quia
sicut nequaquam iustus esset si cognitam ream
confessus, sic nihilo minus iustus non esset si
probatam innoxiam condemnasset. Cũ ergo
iustus esset, & nollet eam traducere, voluit di-
mittere eam? Quare voluit dimittere eam? Acci-
pe & in hoc non meam, sed patrum sententiam,
Propter hoc Ioseph voluit dimittere eam, pro-
pter quod & Petrus Dominum à se repellerat,
dicens: Exi à me Domine, quia homo peccator
sum. propter quod & Centurio à domo sua eum
prohibebat, cum diceret: Domine non sum di-
gnus vt intres sub tectum meum: Ita ergo & Ioseph
indignum & peccatorem se reputans, dice-
bat intra se, à tali & à tanta non debere sibi vltra
familiare præstari contubernium, cuius supra se
mirabilem expauescebat dignitatem. Videbat &
horrebat diuinæ præsentie certissimum gestan-
tem insigne: & quia mysterium penetrare non
poterat, volebat dimittere eam. Expauit Petrus
potentiæ magnitudinem, expauit Centurio præ-
sentie maiestatem. Exhorruit nimirum & Ioseph,
sicut homo, huius tanti miraculi nouitatem, my-
sterij profunditatem: & idè occultè voluit di-
Bibl. Hom. tom. 4. S 2 mit

mittere eam. Miraris quòd Ioseph prægnantis se se confortio virginis iudicabat indignum, cum audias & sanctam Elizabeth eius non posse ferre præsentiam, nisi cum tremore quidem & reuerentia? Ait namque, Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Ideo itaque Ioseph voluit dimittere eam. Sed quare occultè, & non palam? Ne videlicet diuortij causa inquireretur, exigere ratio. Quid enim vir iustus responderet populo duræ ceruicis, populo non credenti & contradicenti? Si diceret quod sentiebat, quod de illius puritate comprobauerat, nonne mox increduli & crudeles Iudæi subannarent illum, lapidarent illum? Quando nanque veritati crederent tacenti in vtero, quam postea contempserunt clamantem in templo? Quid facerent necdum apparenti, cui postmodum impias manus iniicerent etiam miraculis coruscanti? Meritò ergo vir iustus, ne aut mentiri, aut diffamare cogereur innoxiam voluit occultè dimittere eam. Sin verò aliter quis sentiat, & Ioseph sicut hominem dubitasse contendat, sed quia iustus erat, noluisse quidem habitare cum ea propter suspicionem, nec tamen (quia pius erat) traducere voluisse suspectam, & ideo voluerit occultè dimittere eam: breuiter respondeo etiam sic dubitationē illam Ioseph fuisse necessariam, quæ diuino meruit certificari oraculo. Sic quippe scriptum est: Hæc autem eo cogitante, scilicet quòd occultè dimitteret eam, apparuit ei Angelus in somnis, dicens, Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est. Itaque propter istas rationes desponsata est Maria Ioseph, vel potius (sicut ponit euangelista) viro cui nomen erat Ioseph. Virum nominat, non quia maritus, sed quòd homo virtutis erat. Vel potius quia iuxta alium euangelistam non vir simpliciter, sed vir eius dictus est: meritò appellatur, quod necessariè putatur. Debit ergo vir eius appellari, quia necesse fuit & putari, sicut & pater saluatoris non quidem esse, sed dici meruit, vt putaretur esse, dicente hoc ipso euangelista: Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, vt putabatur, filius Ioseph. Nec vir ergo matris, nec filij pater extitit, quamuis certa (vt dictum est) & necessaria dispensatione vtrumque ad tempus & appellatus sit & putatus. Coniice tamen ex hac appellatione, qua (licet dispensatione) meruit honorari ad eum vt pater Dei & dictus & creditus sit: coniice & ex proprio vocabulo (quod augmentum non dubitas interpretari) quis & qualis homo fuerit iste homo Ioseph. Simul & memento magni illius quondam patriarchæ venditi in Ægypto, & scito ipsius istum non solum vocabulum fuisse sortitum: sed & castimoniam adeptum, innocentiam affectum & gratiam. Siquidem ille Ioseph fraterna ex inuidia venditus & ductus in Ægyptum, Christi venditionem præfigurauit. Iste Ioseph Herodianam inuidiam fugiens, Christum in Ægyptum portauit. Ille Domino suo fidem seruans, dominæ noluit committeri. Iste dominam suam Domini sui matrem virginem agnoscent, & ipse continens fideliter custodiuit. Illi data est intelligentia in mysteriis somniorum: isti datum est conscientium fieri atque participem celestium sacramentorum. Ille frumenta seruauit non sibi, sed omni populo, iste panem viuum è celo seruatum accepit tam

sibi quam toti mundo. Non est dubium quin bonus & fidelis homo fuerit iste Ioseph, cui mater desponsata est saluatoris. Fidelis inquam seruus & prudens, quem constituit dominus suæ matris solatium, suæ carnis nutrimentum: solum denique in terris magni consilij coadiutorem fidissimum. Huc accedit quod dicitur fuisse de domo David. Vere enim de domo David: vere de regia stirpe descendit vir iste Ioseph, nobilis genere, mente nobilior. Planè filius David, non degenerans à patre suo David. Prorsus inquam filius David nõ tantum carne, sed fide, sed sanctitate, sed deuotione: quem tanquam alterum David Dominus inuenit secundum cor suum, cui tutò committeret secretissimum atque sacratissimum sui cordis arcanum: cui tanquam alteri David incerta & occulta sapientiæ suæ manifestauit: & dedit illi non ignarum esse mysterij, quod nemo principum huius seculi agnouit: cui denique datum est quod multi reges & prophetæ cum vellent videre non viderunt, audire & non audierunt, non solum videre & audire, sed etiam portare, deducere, amplecti, deosculari, & nutrire, & custodire. Non tantum autem Ioseph, sed & Maria descendisse credenda est de domo David. Alioquin non esset desponsata viro de domo David, si non esset & ipsa de domo David. Ambo igitur erant de domo David: sed in altera completa est veritas quam iurauit dominus David, altero tantum conscio & teste adimpletæ promissionis. In fine autem versus, Et nomen, inquit, virginis Maria. Loquamur pauca & super hoc nomine, quod interpretatum maris stella dicitur: & matri virgini valde conuenienter aptatur. Ipsa nanque apertissime sideri comparatur: quia sicut sine sui corruptione sidus suum emittit radium, sic absque sui læsione virgo parturit filium. Nec sideri radius suam minuit claritatem, nec virgini filium suam integritatem. Ipsa est igitur nobilis illa stella ex Iacob orta, cuius radius vniuersum orbem illuminat, cuius splendor & præfulget in supernis, & inferos penetrat, terras etiam perlustrans, & calefaciens magis mentes, quam corpora, fouet virtutes, excoquit vitia. Ipsa inquam est præclara & eximia stella super hoc mare magnum & spaciosum necessarid subleuata, micans meritis, illustras exemplis. O quisquis te intelligis in huius seculi profuuiio magis inter procellas & tempestates fluctuare, quam per terram ambulare: ne auertas oculos à fulgore huius sideris, si non vis obrui procellis. Si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum: respice stellam, voca Mariam. Si iactaris superbiæ vndis, si ambitionis, si detractionis, si æmulationis: respice stellam, voca Mariam. Si iracundia, aut auaritia, aut carnis illecebra nauiculum concusserit mentis, respice ad Mariam. Si criminum immanitate turbatus, conscientie scditate confusus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias absorberi tristitia, desperationis abyssu: cogita Mariam. In periculis, in angustiis, in rebus dubiis, Mariam cogita, Mariam inuoca. Non recedat ab ore, non recedat à corde: & vt impetres eius orationis suffragium, non deferas conuersationis exemplum. Ipsam sequens non deuias: ipsam rogans non desperas: ipsam cogitans non erras. Ipsa tenente non corruis, ipsa protegente non metuis: ipsa duce non fatigaris: ipsa propitia peruenis: & sic

sic in temetipso experiris quam merito dictum sit, Et nomen virginis Maria. Sed iam modicè pausandum est, ne & nos in transitu claritatem tanti luminis intueamur. Vt enim verbis apostolicis utar, bonum est nos hinc esse: & libet dulciter contemplari in silentio, quod laboriosa nõ sufficit explicare locutio. Interim autem ex deuota scintillantis sideris cõtemplatione, seruentior reparabitur in his quæ sequuntur, disputatio.

EIVSDEM VNDE

supra, Hom. il. 3.

Libenter, vbi mihi congruere video, verba sanctorum assumo, quòd vel ex vasculorum pulchritudine gratiora fiant quæque in eis lectori apposuerim. Vt autem nunc à prophetæ verbis incipiam, Væ mihi, non quidem (sicut prophetæ) quia tacui, sed quia locutus sum, quo viam vir pollutus labijs ego sum. Heu quot vana, quot falsa, quot turpia per hoc ipsum spurcissimum os meum euomuisse me recolo, in quo nõc celestia reuoluere verba præsumo. Vehementer timeo, ne iam iam audiam ad me dictum, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Vtinam & mihi de superno altari non quidè carbo vnus, sed ingens globus igneus afferatur, qui videlicet multam & inueteratam prurientis oris mei rubiginem ad plenum excoqueret sufficit, quatenus angeli ad virginem, & virginis ad ipsam grata inuicem ac casta colloquia dignus habeat meo qualicumque replicare sermone. Ait enim euangelista: Et ingressus angelus ad eam (haud dubium quin ad Mariam) dixit, Ave gratia plena, Dominus tecum. Quòd ingressus ad eam? Puto secretarium pudici cubiculi, vbi illa fortassis clauso super se ostio orabat patrem in abscondito. Solent angeli astare orantibus, & delectari in his quos vident leuare puras manus in oratione, holocaustum sanctæ deuotionis gaudere se offerre Deo in odorem suauitatis. Maria autem orationes quantum placuerint in conspectu altissimi, angelus indicauit: qui ingressus ad eam, tam reuerenter salutauit. Nec fuit difficile angelo per clausum ostium penetrare ad abdita virginis, qui vtique ex subtilitate substantiæ suæ hoc habet in natura, vt nec setis ferreis eius arceatur ingressus, quocumque suus eum impetio ferat. Angelicis enim spiritibus parietes non obstitit, sed cuncta illis viliabilia cedunt, cuncta æquè corpora quantumlibet solida vel spissa penetrabilia sunt eis ac peruia. Suspiciandum igitur non est, quòd apertum inuenerit angelus ostiolum virginis: cui nimirum in proposito erat hominum fugere frequentias, vitare colloquia: ne vel orantis perturbaretur silentium, vel continentis castitas tentaretur. Clauserat itaque etiam illa hora suum super se habitaculum virgo prudentissima, sed hominibus, non angelis. Proinde & si ad eam potuit intrare angelus: sed nulli hominum facilis patebat accessus. Ingressus ergo angelus ad eam dixit: Ave gratia plena, Dominus tecum. Legimus in actibus apostolorum & Stephanum plenum gratia, & apostolos fuisse repletos spiritu sancto, sed longe distimiliter à Maria. Alioquin nec in illo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter quemadmodum in Maria: nec illi con-

ceperunt de spiritu sancto quomodo Maria. Ave, inquit, gratia plena: Dominus tecum. Quid mirum si gratia plena erat, cum qua Dominus erat? Sed hoc potius mirandum, quomodo qui angelum miserat ad virginem, ab angelo inuentus esse cum virgine. Itane velocior angelo fuit Deus, vt festinantem nuncium celerior ipse proueniret ad terras; Nec mirum. Nam cum esset rex in accubitu suo, nardus virginis dedit odorè suum, & ascendit in conspectu gloriæ eius fumus aromaticus, & inuenit gratiam coram oculis Domini, clamantibus qui circumstantibus: Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromaticibus myrrhæ & thuris? Statimq; rex egredies de loco sancto suo, exultauit vt gigas ad currendam viam: & licet à summo cælo egressio eius, nimio tamen petulans desiderio preuenit suum nuncium ad virginem, quam amauerat, quam sibi elegerat, cuius decorem concupierat. Quem prospiciens à longè venientem gratulans & exultans ait ecclesia: Ecce venit is saliens in montibus, transfiliens colles. Meritò autem concupituit rex decorem virginis. Fecerat enim quicquid longè antea præmonita fuerat à patre suo David, dicente sibi: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui. Et si hoc feceris, concupiscet rex decorem tuum. Audiuit quippe & vidit, non vt quidam, qui audientes non audiunt, & videntes non intelligunt, sed audiuit & credidit, vidit & intellexit. Et inclinavit aurem suam ad obedientiam, & cor suum ad disciplinam, & oblita est populum suum, & domum patris sui: quia nec populum suum augere prolis successione, nec domum patris sui relinquere curavit hæredem, sed quicquid honoris in populo, quicquid de paterna domo rerum terrenarum habere potuisset, omnia arbitrata est vt stercorea vt Christum lucrifaceret. Nec fessellit eam intentio, quando & Christum sibi filium vendicauit, nec propositum pudicitie violauit. Benè igitur gratia plena, quæ & virginitatis gratiam tenuit, & insuper fecunditatis gloriam acquisiuit. Ave, inquit, gratia plena, Dominus tecum. Non dixit, Dominus in te, sed Dominus tecum. Deus enim qui vbique æqualiter totus est per suam simplicem substantiam, aliter tamen in rationalibus creaturis, quam in cæteris, & ipsarum aliter in bonis, quam in malis est per efficaciam. Ita sanè est in irrationalibus creaturis, vt tamen non capiatur ab ipsis. A rationalibus autem omnibus quidem capi potest per cognitionem, sed à bonis tantum capitur etiam per amorem. In solis ergo bonis ita est, vt etiam sit cum ipsis propter concordiam voluntatis. Nam dum suas voluntates ita iustitiæ subdūt, vt Deum non dedeceat velle quod ipsi volunt: per hoc quòd ab eius voluntate non dissentunt, Deū sibi specialiter iungūt. Sed cum ita sit cum omnibus sanctis, specialiter ramen cum Maria, cum qua vtique tanta est consensus fuit, vt illius non solum voluntatem, sed etiam carnem sibi coniungeret, ac si de sua, virginisque substantia vnum Christum efficeret, vel potius vnus Christus fieret: qui etsi nec totus de Deo nec totus de virgine, totus tamen Dei & totus virginis esset, nec duo filij, sed vnus vtriusque filius. Ait itaque: Ave gratia plena, Dominus tecum. Nec tantum Dominus filius tecum, quem carne tua induis: sed & Dominus spiritus sanctus

de quo concipis : & dominus pater , qui genuit quem concipis . Pater inquam tecum , qui filium suum facit & tuum . Filius tecum , qui ad condendum in te mirabile sacramentum miro modo & sibi referat genitale fecerit , & tibi seruat virginal signaculum . Spiritus sanctus tecum , qui cum patre & filio tuum sanctificat verum . Dominus ergo tecum . Benedicta tu in mulieribus . Libet adiungere quod Elizabeth , cuius hæc verba sunt , profecuta subiunxit : Et benedictus fructus ventris tui . Non quia tu benedicta , ideo benedictus fructus ventris tui , sed quia ille te præuenit in benedictionibus dulcedinis , ideo tu benedicta . Vere etenim benedictus fructus ventris tui , in quo benedictæ sunt omnes gentes : de cuius plenitudine tu quoque accepisti cum cæteris , etsi differentius à cæteris . Ac propterea quidem benedicta tu , sed in mulieribus , ille vero benedictus non in hominibus , non inter angelos , sed qui est , vt ait Apostolus ; super omnia benedictus Deus in secula . Dicitur benedictus vir , benedictus panis , benedicta mulier , benedicta terra , vel si quid tale in creaturis benedictum esse memoratur , sed singulariter benedictus fructus ventris tui , cum sit super omnia benedictus Deus in secula . Benedictus ergo fructus ventris tui . Benedictus in odore ; benedictus in sapore , benedictus in specie . Huius odoriferi fructus fragrantiam sentiebat qui dicebat : Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni , cui benedixit Dominus . An nõ verè benedictus , cui benedixit dominus ? De sapore huius fructus quidam quod gustauerat taliter eruçtabat dicens : Gustate & videte , quoniam suauis est Dominus . Et alibi : Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine , quam abscondisti timentibus te . Et alius quidam : Si tamen , inquit , gustatis quoniam dulcis est dominus . Et ipse fructus de se , inuitans nos ad se ; Qui edit me , ait , adhuc esuriet ; & qui bibit me , adhuc sitiet . Vtique propter saporis dulcedinem hoc dicebat , qui semel gustatus magis excitat appetitum . Bonus fructus , qui animarum esurientium & sitientium iustitiam , & esca & potus est . Audisti de odore , audisti de sapore , audi & de specie . Si enim fructus ille mortis non solum suauis fuit ad vescendum , sed etiam teste scriptura delectabilis aspectu : quanto magis huius vitalis fructus viuificum decorè debemus inquirere , in quem , teste alia scriptura , desiderant etiam angeli prospicere ? Cuius pulchritudinem in spiritu videbat , & in corpore videre cupiebat , qui dicebat : Ex Sion species decoris eius . Et ne medicrem tibi videatur commendasse decorem , recole quod in alio Psalmo legis : Speciosus forma præ filiis hominum , diffusa est gratia in labiis tuis , propterea benedixit te Deus in æternum . Benedictus ergo fructus ventris tui , cui benedixit Deus in æternum . Ex cuius benedictione benedicta etiam tu in mulieribus : quia non potest mala arbor fructum facere bonum . Benedicta , inquam , tu in mulieribus , quæ illam generalem maledictionem euasisti , qua dictum est : In tristitia paries filios , & nihilominus illam , qua securum est , maledicta sterilis in Israël , ac singularem consecuta est benedictionem , vt nec sterilis maneat , nec cum dolore parturias . Dura necessitas , & graue iugum super omnes filias Euzæ . Et si pariunt , cruciantur : & si non pariunt , maledicuntur . Et dolor prohibet parere , & non parere ma-

ledictio . Quid facies virgo quæ hæc audis , quæ hæc legis ? Si parturis , angustiaris , si sterilis manes , malediceris . Quid eliges virgo prudens ? Augustia , inquit , mihi sunt vndique : Melius est tamen mihi maledictum incurere & castam manere , quam prius quidem concipere per concupiscentiam , quod merito post cum dolore parturiam . Hinc etenim & si video maledictum , sed non peccatum : illinc verò & peccatum simul & cruciatum . Denique hæc maledictio quid aliud est , quam hominum exprobratio ? Neque ob aliud sanè dicitur sterilis maledicta , nisi quòd opprobrio & contemptui sit habenda tanquam inutilis & infructuosa , & hoc in Israël tatum . Mihi autem pro minimo est , quòd hominibus displiceo , dum me possim virginè castam exhibere Christo . O virgo prudens , o virgo deuota , quis te docuit Deo placere virginitate ? Quæ lex , quæ iustitia , quæ pagina veteris testamenti vel præcipit , vel consilii , vel horatur in carne non carnaliter viuere , & in terris angelicam ducere vitam ? Vbi legeras beata virgo , Sapientia carnis mors est ; & Curam carnis ne perfereris in desiderio ? Vbi legeras de virginibus , quia cantant canticum nouum quod nemo alius cantare potest , & sequuntur agnum quocunque ierit ? Vbi legeras , laudatos esse qui se castrauerunt propter regnum cælorum ? Vbi legeras , in carne enim ambulantes , non secundum carnem militamus : & Qui matrimonio iungit virginem suam , benè facit , & qui non iungit , melius facit ? Vbi audieras : Volo vos omnes esse sicut & me ipsum , & . Bonù est homini si sic permaneat secundum meum consilium ? De virginibus , inquit , præceptum non habeo , consilium autem do . Tu verò non dicam præceptum , non habeo consilium , nec exemplum : nisi quòd vnctio docebat te de omnibus , ac sermo Dei viuus & efficax ante tibi factus est magister , & quam filius prius instruxerit mentè , quam induerit carnem . Christo ergo deuotes te exhibere virginem , & nescis quòd ipsi exhiberi te oportet etiam matrem ? Eligis in Israël esse contemptibilis , & vtili placeas cui te probasti , maledictum incurere sterilitatis : & ecce maledictio benedictione commutatur , sterilitas fecunditate recompensatur . Aperi virgo sinum , expande gremium , præpara vterù : quia ecce facturus est tibi magna qui potens est : in tantu vt pro maledictione Israël , beatam te dicat omnes generationes . Nec suspectam habeas prudens virgo fecunditatem , quia non auferet integritatem . Concipies , sed sine peccato . Grauida eris , sed non grauata ; paries , sed nõ cum tristitia ; nescies virum , & gignes filium . Qualem filium ? Illius eris mater cuius Deus est pater . Filius paternæ charitatis erit corona tuæ castitatis , sapientia paterni cordis erit fructus vteri virginalis . Deum denique paries , & de Deo concipies . Confortare ergo virgo fecunda , casta puerpera , mater intacta , quia non eris in Israël vltra maledicta , neque inter steriles deputata . Et si adhuc malediceris ab Israël secundum carnem , non quia sterilem vident , sed quia fecundam inuident : memento quòd & Christus maledictum pertulit crucis , qui te suam matrè benedixit in cælis , sed & in terris ab Angelo benedicta , & à cunctis generationibus terræ merito beata prædicaris . Benedicta ergo tu in mulieribus , & benedictus fructus ventris tui . Quæ cum audisset , turbata est

in ser

in sermone eius , & cogitabat qualis esset ista salutatio . Solent virgines quæ vere virgines sunt , semper pauidæ & nunquam esse securæ , & vt caueant timenda , etiam tuta pertimescere ; scientes se in vasis fictilibus thesaurum portare preciosum , & nimis arduum esse viuere Angelice inter homines & in terris more cælestium cõuertiari , & in carne cælibem agere vitam . Ac proinde quicquid nouum quicquid subitum fuerit ortum , suspectas habent infidias , totum contra se æstimat machinatum . Idcirco & Maria turbata est in sermone Angeli . Turbata est , sed non perturbata . Turbatus sum , inquit , & non sum locutus , sed cogitavi dies antiquos , & annos æternos in mente habui . Ita ergo & Maria turbata est & non est locuta , sed cogitabat qualis esset ista salutatio . Quòd turbata est , verècundia fuit virginalis , quod non perturbata ; fortitudinis : quod tacuit & cogitauit , prudentiæ . Cogitabat autem qualis esset ista salutatio . Sciebat prudens virgo quòd expè Angelus fatanæ transfugeret se in Angelum lucis : & quia nimirum humilis & simplex erat , nihil tale penitus à Sancto Angelo sperabat ; & ideo cogitabat qualis esset ista salutatio . Tunc Angelus inuitus virginem , & varias eam secum voluere cogitationes facillimè deprehendens , pauidam cõsolatur : confirmat dubiam : ac familiariter vocans ex nomine , benignè ne timeat persuadet . Ne timeas , inquit , Maria , inuenisti gratiam apud Deum . Nihil hic doli , nihil hic fallaciæ est . Nullam circumuentionem , nullas hic suspiceris infidias . Nõ sum homo sed Spiritus , & Dei gratiam non fatanæ . Ne timeas Maria , inuenisti gratiam apud Deum . O si scires quantum tua humilitas altissimo placeat , quanta te apud ipsum sublimitas maneat , Angelico te indignà nec alloquio iudicares nec obsequio . Vt quid enim indebitum tibi dixeris gratiam angelorum , quæ inuenisti gratiam apud Deum ? Inuenisti quod quærebas , inuenisti quod nemo ante te potuit inuenire : inuenisti gratiam apud Deum . Quam gratiam ? Dei & hominum pacem , morti destructionem , vitæ reparationem . Hæc est ergo gratia , quam inuenisti apud Deum . Et hoc tibi signum . Ecce concipies & paries filium , & vocabis nomen eius Iesum . Intellige prudens virgo ex nomine filij promissi quãtam & quãtã specialem gratiam inuenieris apud Deum . Et vocabis , ait , nomen eius Iesum . Rationem huius vocabuli alius Euangelista ponit , Angelo sic interpretante . Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum . Duos Iesus lego in typo huius quem nunc in manibus habemus , præcessisse , ambos populis præfuisse : quorum vnus populum suum de Babylone eduxit , alter suum in terram promissionis introduxit . Et illi quidem illos , quibus præerant , ab hostibus defendebant , sed nunquid saluabant à peccatis eorum ! Is autem noster Iesus & à peccatis saluat populum suum , & introducit in terram viuientium . Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum . Quis est hic qui etiam peccata dimittit ? Vtinam & me peccatorem dignetur Dominus Iesus annumerare populo suo , vt saluum me faciat à peccatis meis . Verè enim beatus populus , cuius iste Iesus Dominus Deus eius , quia ipse saluum faciet populũ suũ à peccatis eorũ . Vereor autè ne multi se profiteantur esse de populo eius , quos tamen ipse non habeat pro populo suo . Vereor ne plerisque , qui

quasi in populo eius religiosiores esse videntur , ipse aliquando dicat : Populus hic labris me honorat , cor autem eorum longe est à me . Nouit enim dominus Iesus qui sunt eius , nouit & quos elegerit à principio . Quid me vocatis (ait) domine domine , & non facitis quæ dico ? Vis scire an pertineas ad populum eius , vel potiùs vis esse de populo eius ? Fac quæ dicit Iesus : & computabit te in populo suo . Fac quæ iubet in euangelio dominus Iesus , quæ iubet in lege & prophetis , quæ iubet per ministros suos qui sunt in ecclesia , obtempera eius vicariis præpositis tuis , non tantum bonis & modestis , sed etiam dyabolis : & disce ab ipso Iesu , quia mitis est & humilis corde , & eris de beato populo eius quem elegit in hereditatem sibi , eris de laudabili populo eius quem dominus exercituum benedixit , dicens : Opus manuum mearum tu es , hereditas mea Israël , cui , ne forte Israël carnalem æmuleris , etiam testimonium perhibet , dicens : Populus quem non cognoui , seruiuit mihi , in auditu auris obediuit mihi . Sed audiamus quid idem angelus sentiat de illo , cui necdum concepto tale indidit nomen . Ait nanque . Hic erit magnus , & filius altissimi vocabitur . Bene magnus , qui filius altissimi merebitur appellari . An non magnus , cuius magnitudinis non est finis ? Et quis magnus , ait , sicut Deus noster ? Planè magnus , qui tam magnus , quàm altissimus , quia & ipse altissimus . Neque enim altissimi filius rapinam arbitrabitur esse se æqualem altissimo . Ille meritiò arbitrandus est cogitasse rapinam , qui cum de nihilo in angelicam formam factus fuisset , factori suo se cõparans , vsurpauit sibi quod filij altissimi propriũ est , qui vtiq; in forma Dei à Deo non factus sed genitus est . Altissimus enim Deus pater quãuis omnipotens sit , non poruit tamen vel æqualem sibi condere creaturam , vel in æqualem gignere filium . Fecit itaque angelum magnũ , sed non quantus ipse : & ideo nec altissimus . Solum autem vnigenitum , quem non fecit sed genuit omnipotens omnipotentem , altissimus altissimum , æternus cõæternum , ipsum sibi per omnia comparari , nec rapinam æstimat nec iniuriam . Rectè ergo hic erit magnus , qui filius altissimi vocabitur . Sed quare hic erit & non potiùs est magnus , qui semper æqualiter magnus , nõ habet quo creâscat , nec maior post conceptum futurus sit , quàm ante vel sit vel fuerit ? An forte propterea dixerit erit , quia qui magnus Deus erat , magnus homo futurus sit ? Benè ergo hic erit magnus . Magnus homo , magnus doctor , magnus propheta . Sic enim dicitur de eo in Euangelio : Quia propheta magnus surrexit in nobis . Et à minori quodam Propheta magnus itidem Propheta vcturus promittitur . Ecce , inquit , veniet propheta magnus , & ipse renouabit Hierusalem . Et tu quidem o virgo paruulum paries , paruulum nutries , paruulum lactabis , sed videns paruum cogita magnũ . Erit enim magnus , quia magnificabit eum Deus in conspectu regum , ad eò vt adorent eum omnes reges , omnes gentes seruiant ei . Magnificet ergo & anima tua dominum , quia hic erit magnus , & filius altissimi vocabitur . Magnus erit & magna faciet tibi qui potens est , & sanctum nomen eius . Quod enim sanctius nomen , quàm quod filius altissimi vocabitur ? Magnificetur & à nobis paruulis magnus Dominus , quos vt faceret magnos , factus est paruulus . Paruulus , ait , natus est nobis : & filius

Dani.
Luc. 6.
Matth. 11.
Esa. 19.
Psal. 17.
Psal. 144.
Psal. 112.
Philp. 2.
Rom. 8.
Rom. 11.
Apoc. 11.
Matth. 1.
1. Cor. 1.
1. Cor. 1.
Matth. 1.
Matth. 9.

Matth. 15.
Luc. 6.
Matth. 11.
Esa. 19.
Psal. 17.
Psal. 144.
Psal. 112.
Philp. 2.
Luc. 7.
Luc. 1.
Esa. 9.

& filius datus est nobis. Nobis inquam, non sibi, qui vtrique ante tempora multo nobilior natus ex patre, nasci temporaliter non indigebat ex matre. Non angelis quoque, qui cum magnum haberent, paruulum non requirebant. Nobis ergo natus, nobis & datus, quia nobis necessarius. Iam de nobis nato & dato faciamus ad quod natus est & datus. Vt amur nostro in nostram utilitatem, de saluatore salutem operemur. Ecce paruulus in medio statuitur. O paruulus, paruulus desideratus. O verè paruulus, sed malitia, non sapientia. Studeamus effici sicut paruulus iste, dicamus ab ipso quia mitis est & humilis corde: ne magnus videlicet Deus sine causa factus sit homo paruus, ne gratis mortuus, ne in vacuum crucifixus. Discamus eius humilitatem, imitemur mansuetudinem, amplectamur dilectionem, communemus passionibus, lauemur in sanguine eius, ipsum offeramus propitiationem pro peccatis nostris: quoniam ad hoc ipse natus & datus est nobis. Ipsum oculis patris, ipsum offeramus & suis, quia & pater proprio filio suo non peperit, sed pro nobis tradidit illum, & ipse filius semetipsum exinanivit formam serui accipiens: ipse tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est, & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogauit ut non perirent. Non possunt perire pro quibus filius rogat ne pereant, pro quibus pater tradidit filium in mortem ut uiuant. Aequaliter ergo ab utroque speranda est uenia, quibus aequalis est in pietate misericordia, par in voluntate potentia, vna in deitate substantia, in qua vnus cum eis spiritus sanctus uiuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM VNDE

supra, Homil. 4.

Non est dubium, quicquid in laudibus matris proferimus, ad filium pertinere, & rursus cum filium honoramus, à gloria matris non recedimus. Nam si iuxta Salomonem, filius sapiens, gloria est patris, quanto magis gloriosum est matrem ipsius effici sapientiam? Sed quid ego tento in eius laudibus, quam laudabilem prædicant prophetæ, perhibet angelus, narrat Euangelista. Non ergo laudo, quia non audeo: sed tantum replico deuotus quod iam explicauit per os Euangelistæ spiritus sanctus. Sequitur nanque, & ait: *Et dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris sui.* Verba sunt angeli ad virginem de promisso filio, promittentis quod debeat possidere regnum Dauid. Quod de stirpe Dauid duxerit originem Dominus Iesus, nemo dubitat. Quæro autem quomodo dederit ei Deus sedem Dauid patris sui, cum ipse in Hierusalem non regnauerit, quinimo turbis eum uolentibus constituere regem, non acquieuerit, sed & ante faciem Pilati protestatus sit: Regnum meum non est de hoc mundo. Denique quid magnum promittitur ei qui sedet super Cherubim, quem propheta vidit sedentem super solium excelsum & eleuatum, sedere in throno Dauid patris sui? Sed nonimus quandam aliam Hierusalem ab ea quæ nunc est in qua regnauit Dauid, significatâ, multo ista nobiliorem, multo ditiozem. Hanc igitur puto hinc fuisse signi-

ficatam, illo videlicet vsu loquendi, quo sæpe reperis in scripturis significans poni pro significato. Tunc sanè dedit illi Deus sedem Dauid patris sui, quando constitutus est rex ab eo super Sion montem sanctum eius. Sed hinc propheta de quo regno dixerat, expressius aperuisse videtur, in eo quod non in Sion posuit, sed super Sion. Nam ideo fortassis dictum est super, quia in Sion quidem regnauit Dauid, super Sion verò regnum est illius de quo dictum est ad Dauid, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam, de quo & dictum est per alium prophetam, Super solium Dauid & super regnum eius sedebit. Vides quia vbique reperis super: Super Sion, super sedem, super solium, super regnū. Dabit ergo ei dominus Deus sedem Dauid patris sui, non typicam sed veram, non temporalem sed æternam, non terrenam sed celestem. Quæ idcirco (vt iam dictum est) memoratur fuisse Dauid: quia hæc in qua temporaliter sedet, æternæ illius gerebat imaginem. *Et regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.* Hinc quoque si domum Iacob temporalem accipimus, quomodo in illa quæ æterna non est, in æternum regnaturus est? Querenda est ergo domus æterna Iacob in qua regnet in æternum, cuius regni non erit finis. An nõ denique domus illa Iacob exasperans impiè abnegauit eum, & insipienter respuit ante faciem Pilati: quod illo perhibente: Regem vestrum crucifigam? vno ore respondendo clamauit: Non habemus regem nisi Cæsarem? Requirit itaque Apostolum, & discernet tibi eum qui in occulto Iudæus est, ab illo qui in manifesto: & quæ in spiritu est circuncisionem, ab ea quæ sit in carne, & spirituales Israël à carnali, & filios fidei Abraham à filiis carnis. Non enim, inquit, omnes qui ex Israël, hi sunt Israëlites: neque qui semen sunt Abraham, hi filij. Sequere ergo & dic: Similiter non omnes qui ex Iacob, hi reputandi sunt in domo Iacob. Iacob quippe ipse est qui Israël. Solos igitur qui in fide Iacob perfecti inueniendi sunt, reputa in domo Iacob, vel potius ipsos noueris fore spirituales & æternam domum Iacob, in qua regnabit dominus Iesus in æternum. Quis ex nobis est qui iuxta interpretationem nominis Iacob, supplantet diabolum de corde suo, luctetur cum vitis & concupiscentiis suis: vt non regnet peccatum in suo mortali corpore, sed regnet in eo Iesus, & nunc quidem per gratiam, & in æternum per gloriam? Beati in quibus Iesus regnabit in æternum, quia & ipsi cum eo regnabunt, & regni eius non erit finis. O quam gloriosum est regnum illud, in quo reges congregati sunt, conuenerunt in vnum, ad laudandum scilicet & glorificandum eum, qui super omnes est rex regum, & dominus dominantium. De cuius splendidissima contemplatione fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. O si & mei peccatoris meminerit Iesus in beneplacito populi sui, cum venerit in regnum suum. O si me in illa die, quando traditurus est regnum Deo & patri, visitare dignabitur in salutari suo, ad videndum scilicet in bonitate electorum suorum, ad lætandum in lætitia gentis suæ, vt laudetur etiã à me cum hæreditate sua. Veni interim domine Iesu, aufer scidala de regno tuo quod est anima mea vt regnes tu, (quid debes) in ea. Venit enim auaritia, & vendicat in me sibi sedem, iactantia cupit dominari mihi, superbia vult mihi esse rex, luxuria dicit ego regnabo, ambitio, detractio,

tractio, inuidia & iracundia certant in meipso de meipso, cuius ego potissimum esse videar. Ego autem quantum valeo resisto, renitor quantum iuuor, dominum meum Iesum reclamo, ipsi me defendo, quia ipse me iuris agnosco. Iesum mihi Deum, ipsum mihi dominum teneo & dico, non habeo regem nisi dominum Iesum. Veni ergo domine, disperge illos in virtute tua, & regnabis in me, quia tu es ipse rex meus & Deus meus, qui mandas salutes Iacob. *Dixit autem Maria ad angelum. Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Primum quidem prudenter tacuit, cum adhuc dubia cogitabat, qualis esset ista saluatio, malens nimirum humiliter non respondere, quam temerè loqui quod nesciret. Iam vero confortata & benè præmeditata, angelo quidem foris loquente, sed Deo intus persuadente: (erat enim Dominus cum illa, dicente angelos; Dominus tecum) ita ergo confirmata, fide scilicet depellente timorem, lætitia verecundiam, dixit ad angelum. Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Non dubitat de facto, sed modum requirit & ordinè. Nec enim querit an fide istud, sed quomodo. Quasi dicat. Cum sciat dominus meus, testis cõscientiæ meæ, votū esse ancillæ suæ non cognoscere virum, qua lege, quo ordine placebit ei vt fiat istud si oportuerit me frangere votum vt pariam talem filium, & gaudeo de filio, & doleo de proposito. Fiat tamen voluntas eius. Sin verò virgo concipiam, virgo & pariam, quod vtrique si placuerit ei, impossibile non erit, tunc scio vere, quia respexit humilitatem ancillæ suæ. Quomodo ergo fiet istud, quoniam virum non cognosco? *Et respondens angelus dixit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.* Superius dicta est fuisse gratia plena, & nunc quomodo dicitur; Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi? Nunquid potuit repleti gratia, & necdum habere spiritum sanctum, cum ipse sit dator gratiarum? Si autem iam spiritus sanctus in ea erat, quomodo adhuc tantquam nouiter superuenturus repromittitur? An forte ideo non dixit simpliciter, veniet in te, sed addidit super, quia & prius quidem in ea fuit per multam gratiam, sed nunc superueniente nunciatur, propter abundantioris gratiæ plenitudinem quam effusus est super illam? At verò cum plena iam sit, illud ampliùs quomodo capere poterit? Si autem plus aliquid capere potest, quomodo & ante plena fuisse intelligenda est? An prior quidem gratia eius tantum repleuerat mentem, sequens verò etiam ventrem perfundere debeat, quatenus scilicet plenitudo diuinitatis quæ ante in illa, sicut & in multis sanctorum spirituales habitabat, etiam sicut in nullo sanctorum corporaliter in ipsa habitare incipiat? Ait itaque, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Quid est: & virtus altissimi obumbrabit tibi? Qui potest capere, capiat. Quis enim excepta fortassis illa, quæ hoc sola in se felicissime meruit experiri, intellectu capere, ratione discernere possit, qualiter splendor ille inaccessibleis virginis sese visceribus infuderit, & vt illa inaccessibleem accedere ad se ferre potuisset, de portiuncula eiusdem corporis cui se animatè contemperauit, reliquæ massæ vmbraculum fecerit? Et fortasse propter hoc maximè dictum est: *Obumbrabit tibi, quia res nimirum in sacramen-*

to erat, & quod sola per se Trinitas in sola & cum sola virgine voluit operari, soli datum est nolle, cui soli datum est experiri. Dicitur ergo: Spiritus sanctus superueniet in te, qui vtrique sua potentia fecundabit te. Et virtus altissimi obumbrabit tibi, hoc est, illum modum quo de spiritu sancto concipies, Dei virtus, & Dei sapietia Christus, sic in suo secretissimo consilio obumbrando contēget & occultabit, quatenus sibi tantum notus habeatur & tibi. Ac si angelus respondeat ad virginem: Quid à me requiris, quod in te mox experieris? Sciens scies, & feliciter scies, sed illo doctore quo & auctore. Ego autem missus sum nunciare virginalem conceptum, non creare. Nec potest doceri, nisi à donante: nec potest addisci nisi à suscipiente. *Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.* Quod est dicere; Quoniam non est de homine sed de spiritu sancto quod concipies, concipies autem altissimi virtutem, hoc est filium Dei: ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei, id est, non solum qui de sinu patris in vterum tuum veniens obumbrabit tibi, sed etiam id quod de tua substantia sociabit tibi, ex hoc iã vocabitur filius Dei, quem admodum & is qui à patre est ante secula genitus, tuus quoque amodo reputabitur filius. Sic autem & quod natum est ex ipso patre, erit tuus, & quod nascetur ex te, erit eius: vt tamen non sint duo filij, sed vnus. Et licet aliud quiddè ex te, aliud ex illo sit, iã nõ tamen coniugis, suus, sed vnus, vtriusque erit filius. Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Attende quæso quam reuerenter dixerit, quod nascetur ex te sanctum. Vt quid enim ita simpliciter sanctum, & absque additamento? Credo quia non habuit quid propriè dignè nominaret illud eximium, illud magnificum, illud reuerendum, quod de purissima videlicet virginis carne cum sua anima vnico patris erat vniendum. Si diceret, sancta caro vel sanctus homo, vel sanctus infans, quicquid tale poneret, parum sibi dixisse videretur. Posuit ergo indefinitè sanctum, quia quicquid illud sit, quod virgo genuit, sanctum proculdubio ac singulariter sanctum fuit, & per spiritus sanctificationem, & per verbi assumptionem. Et adiecit angelus. *Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua.* Quid fuit necesse etiam huius sterilis, virgini nunciare conceptum? Nunquid forte dubiam adhuc & incredulam oraculo, recentiori voluit confirmare miraculo? Absit. Legimus & Zachariæ incredulitatem ab hoc ipso angelo fuisse castigatam: Mariam autem in aliquo reprehensam non legimus, quin potius fidem ipsius Elizabeth prophetatè laudatè agnouimus. Beata es, inquit, quæ credidisti, quoniam perficientur in te quæ dicta sunt tibi à domino. Sed i deo sterilis cognata conceptus virgini nunciatur, vt dum miraculum miraculo additur, gaudium gaudio cumuletur. Porro necesse erat non modico lætitiæ & amoris præueniente inflamari incensso, quæ filium paternæ dilectionis cum gaudio spiritus sancti mox fuerat conceptura. Neque enim nisi in deuotissimo corde atque hilarissimo tanta se capere poterat dulcedine & alacritatis affluentia. Vel ideo conceptus Elizabeth nunciatur Mariæ, quia profecto decebat vt verbum mox diuulgandum vbique, prius sciret virgo per angelum, quam audiret ab homine: ne mater

mater videlicet Dei à cõsiliis filij videretur amota, si eorũ quæ in terris tã prope gereretur remanisset ignara. Vel ideo potius cõceptus Elizabeth Marię nũciatus est, vt dũm nũc saluatoris, nũc p̄catoris edocetur aduẽtum, rerũ tempus & ordinem tenens ipsa melius postmodum scriptoribus ac p̄dicatoribus euangelij referet veritatem, quæ & plenẽ de omnibus a principio cœlitus fuerit instructa mysteriis. Vel ideo adhuc nunciatur Marię conceptus Elizabeth, vt audiens cognatam verulam & grauidam, cogiter iuencula de obsequio, sicque illa properante ad visitandum, parulo propheta locus & occasio detur, quo minori adhuc domino sui officij valeat exhibere primitias: & dũm ad se inuicem occurrit matrum infantũque ab alterutro excitata deuotio, mirabilis fiat miraculum de miraculo. Vide autem hæc tam magnifica quæ ab angelo audis p̄nunciata, ab ipso speres perficienda. A quo ergo si quæris, ipsum audi angelum: *Quia non erit, inquit, impossibile apud Deum omne verbum:* Tanquam diceret, Hæc quæ ego tam fideliter promitto, non de mea, sed de illius qui me misit virtute p̄sumo: quia non erit impossibile apud eum omne verbum. *Quale enim illi verbum impossibile poterit esse, qui omnia fecit in verbo?* Mouet me & hoc in verbis angelicis, quod signanter non ait, quia non erit impossibile apud Deum omne factum, sed omne verbum. An idcirco posuit verbum, quia quàm facile possunt homines loqui quod volunt, etiam quod nullatenus facere possunt, tam facile imò incomparabiliter facilius valet Deus opere implere quicquid illi verbo valent exprimere? Dicam apertius. Si hominibus tam facile esset facere quàm dicere quod volunt: & ipsis quoque non esset impossibile omne verbum. Nunc autem quoniam vulgaris & verus sermo est, multum interesse inter loqui & facere, sed apud homines, non apud Deum: soli Deo quia idem est facere quod loqui, idem loqui quod vellet: meritò non erit impossibile apud Deum omne verbum. Verbi gratia. Potuerunt p̄uidere & p̄dicere propheta virginem vel sterilem concepturam ac parituram, sed nunquid facere vt conciperet & pareret? Deus autem qui dedit eis posse p̄uidere, quàm facile potuit tunc quod voluit per illos p̄dicere, tam facile potuit nunc quando voluit per seipsum quod promisit implere. Si quidem apud Deum nec verbum dissidet ab intentione, quia veritas est: nec factum à verbo, quia virtus est: nec modus à facto, quia sapientia est: ac per hoc non erit impossibile apud Deum omne verbum. Audisti virgo factum, audisti & modum, vtrũque mirũ, vtrũque incũdam. Iucundare filia Sio, & exulta satis filia Hierusalẽ. Et quoniam audiuisti tuò datũ est gaudium & læticia: audiamus & nos à te respõsum læticia quod desideramus, vt iam exulter ossa humiliata. Audisti, inquam, factũ, & credidisti: crede & de modo quod audisti. Audisti quia cõcipies & paries filiũ, audisti quod non per hominẽ, sed per spiritũ sanctum: expectat angelus respõsum: tempus est enim vt reuertatur ad Deum qui misit illum. Expectamus & nos ò domina verbum miserationis, quos miserabiliter premit sententia damnationis. Et ecce offertur tibi precium salutis nostræ, statim liberabimur si consentis. In sempiterno Dei verbo facti sumus omnes, & ecce morimur: in tuo breui re-

Zach. 9.

sponso sumus rescindi, vt ad vitam reuocemur. Hoc supplicat à te ò pia virgo flebilis Adam, cum misera sobole sua exul de paradiso, hoc Abraham, hoc David. Hoc ceteri flagrant sancti patres, patres scilicet tui, qui & ipsi habitant in regione vmbra mortis. Hoc totus mundus tuis genibus p̄uolutus expectat. Nec immerito, quando ex ore tuo pender consolatio miserorum, redemptio captiuorum, liberatio damnatorum: salus denique vniuersorum filiorum Adam, totius generis tui. Da virgo respõsum festinãter. O domina responde verbum quod terra, quod inferi, quod expectant & superi. Ipse quoque omnium rex & dominus quantum concupiuit decorem tuum, tantum desiderat & respõsionis ascensum: in qua nimirum proposuit saluare mundum. Et cui placuisti in silentio, iam magis placebis ex verbo: cum ipse tibi clamet ex cœlo: O pulchra inter mulieres, fac me audire vocem tuam. Si ergo tu eum facias audire vocem tuam, ipse te faciet videre salutem nostram. Nunquid non hoc est quod quærebam, quod gemebas, quod diebus & noctibus orãdo suspirabas? Quid igitur? Tu es cui hoc promissum est, an aliam expectamus? Imò tui ipsa, non alia. Tu inquam illa promissa, illa expectata, illa desiderata, ex qua sanctus pater tuus Iacob iam morti appropinquans vitam sperabat æternam, cum dicebat: Expectabo salutare tuum domine, in qua denique & per quam Deus ipse rex noster ante secula disposuit operari salutem in medio terre. Quid ab alia speras quod tibi offertur? Quid per aliam expectas quod per te mox exhibebitur, dummodo p̄beas assensum, respõdeas verbum? Responde itaque citius angelo, imò per angelum domino. Responde verbum, & suscipe verbum. Profer tuum, & concipe diuinum. Emitte transitorium, & amplectere sempiternum. Quid tardas? Quid trepidas? Crede, confitere & suscipe. Sumat humilitas audaciam, verecundia fiduciam. Nullatenus cõuenit nunc vt virginalis simplicitas obliuiscatur prudentiam. In hac sola re timeat prudens virgo p̄sumptionem: quia est gratia in silentio verecundia, magis tamen nunc in verbo p̄rias necessaria. Aperi virgo beata cor fidei, labia cõfessionis, viscera creatori. Ecce desideratis cunctis gentibus, foris pulsat ad ostium. O si te morante pertranfierit, & rursus incipias dolens quærere quem diligit anima tua! Surge, curre, aperi. Surge per fidem, curre per deuotionem, aperi per confessionem. Ecce, inquit, ancilla domini, fiat nũc secundum verbum tuum. Semper solet esse gratia diuina familiaris virtus humilitas. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Humiliter ergo respondet, vt sedes gratiæ p̄paretur. Ecce, inquit, ancilla domini. Quæ est hæc tam sublimis humilitas, quæ cedere non nouit honoribus, insolescere gloria nescit? Mater Dei eligitur, & ancillam se nominat. Non mediocriter reuera humilitatis insigne, nec oblata tanta gloria obliuisci humilitatem. Non magnum est esse humilem in abiectione, magna potius & rara virtus humilitas honorata. Si me miserũ hominẽtionem meis decepta simulationibus, ad aliquid vel mediocrem honorem, prouexerit ecclesia, Deo nimirum hoc vel propter mea vel propter subditorum peccata permittente: nonne statim oblitus qui fuerint, talem me puto, qualis ab hominibus (qui cor non vident) putatus sum? Quedo sanè, conscientiam non

Gen. 1.

Luc. 4.

non attendo, & reputans non honorem virtutibus, sed virtutes honori, eo sanctiorem, quo superiorem me æstimo. Videas plerique in ecclesia de ignobilibus nobiles, de pauperibus diuites factos, subito intumescere, pristina obliuisci abiectionis: genus quoque suum erubescere, & infimos dedignari parentes. Videas & homines pecuniosos ad honores quoque ecclesiasticos peruolare: moxque sibi applaudere sanctitatem, vestium duntaxat mutatione, non mentium: & dignos se æstimare dignitate, ad quã ambiendo peruenerunt, quòdque (si audeo dicere) adepti sunt nummis, attribuire meritis. Omitto autem de his quos excæcat ambitio, & honor ipse superbiendi eis materia est. Sed video (quod magis doleo) post sp̄ta seculi pompã, nõnullos in schola humilitatis superbiã magis addiscere, ac sub alis mitis humilitate magistri grauius insolescere, & impatientius fieri in claustris, quàm fuissent in seculo. Quòdque magis peruersum est, plerique in domo Dei non patiuntur haberi contemptui, qui in sua non nisi contemptibiles esse potuerunt: vt quia videlicet vbi à pluribus honores appetuntur, ipsi locum habere non meruerunt, saltem ibi honorabiles videantur, vbi ab omnibus honores contemuntur. Video & alios (quod non sine dolore videri debet) post aggressam Christi militiam, rursus secularibus implicari negotijs, rursus cupiditatibus terrenis immergi: cum magna cura erigere muros, & negligere mores: sub p̄textu quoque communis vilitatis, verba videri diuitibus, & matronis salutationes: sed & contra Imperatoris sui edictum concupiscere aliena, & sua cum lite repetere, non audientes Apostolum ex imperio regis tubicinantem: Hoc ipsum, inquit, delictum est in vobis, quod causas habetis: quare non magis fraudem patimini? Itaque mundum sibi, & se mundo crucifixerunt, vt qui antea vix in suo vico vel oppido cogniti fuerant, modò circumeuntes prouincias, & curias frequentes, & egũ notitias, principumque familiaritates affectui sint? Quid de ipso habitu dicam, in quo iam non calor, sed color requiritur, magis que cultui vestium quàm virtutum inhsitit? Pudet dicere, vincuntur in suo studio muliercule, quando à monachis precium affectatur in vestibus, nõ necessitas: nec saltem forma religionis retenta in habitu, ornari non armari appetunt milites Christi: qui dũm se p̄parare ad p̄lium, & cõtra aereas potestates p̄tereendere p̄peratis insigne debuerant (quod vtique aduertarij valde formidant) in mollitie vestimentorum pacis potius p̄ferentes indicium, vltro se hostibus sine sanguine tradunt inermes. Nec aliunde hæc omnia mala contingunt, nisi quòd illam qua seculum deseruimus, deserentes humilitatem, dũm per hoc cogimur inepta denuo seclari studia seculatium, canes efficiamur reuertetes ad vomitum. Audiamus itaque quotquot tales sumus, quid illa responderit, quæ Dei mater eligebatur, sed humilitatem non obliuiscatur. Ecce, ait, ancilla Domini: fiat mihi secundum verbũ tuum. Fiat, desiderij est signum, non dubitationis indicium. Et per hoc quod dicit, fiat mihi secundum verbum tuum, magis intelligenda est affectum exprimere desiderantis, quàm effectum requiremote dubitantis: quanquam nil obstat intelligi, fiat, esse verbum orantis. Nemo quippe orat

nisi quod credit & sperat. Vult autem à se requiri Deus etiam quod pollicetur. Et ideo fortè multa quæ dare disposuit, prius pollicetur, vt ex promissione deuotio excitetur: sicque quod gratis daturus erat, deuota oratio promeretur. Sic pius Dominus, qui omnes homines vult saluos fieri, merita nobis extorquet à nobis: & dum nos p̄uenit tribuendo quod retribuit gratis, agit ne gratis tribuat. Hoc vtique prudens virgo intellexit, quando p̄uenienti se muneri gratuito promissionis, iunxit meritum suæ orationis: fiat (inquit) mihi secundum verbum tuum. Fiat mihi de verbo, secundum verbum tuum. Verbum quod erat in principio apud Deum, fiat caro de carne mea secundum verbum tuum. Fiat obsecro mihi verbum non prolatum quod transeat, sed conceptum vt maneat, carne videlicet indutum, nõ aere. Fiat mihi non tantum audibile auribus, sed & visibile oculis, palpabile manibus, gestabile humeris. Nec fiat mihi verbum scriptum & mutũ, sed incarnatum & viuũ: hoc est, non mutis figuris mortuis in pellibus exaratum, sed in forma humana meis caltis visceribus viuaciter impressum: & hoc non mortui calami depictione, sed sancti spiritus operatione. Eo videlicet modo fiat mihi, quo nemini ante me factum est, nemini post me faciendum. Porro multiphariam multique modis olim Deus loquutus est patribus in prophetis: & aliis quidem in aure, alijs in ore, alijs etiam in manu factum esse verbum Domini memoratur: mihi autẽ oro vt in vtero fiat iuxta verbum tuum. Nolo autem vt fiat mihi aut declaratorie p̄dicatum, aut figuratè significatum, aut imaginatorie somnium, sed salenter inspiratum, personaliter incarnatum, corporaliter inuiseratum. Verbum igitur quod in se nec poterat fieri, nec indigebat, dignetur in me, dignetur & mihi fieri secundum verbum tuum. Fiat quidem generaliter omni mundo, sed specialiter fiat mihi secundum verbum tuum.

Heb. 1.

EIVSDEM S. BERNARDI di in Annunciatione, Sermo.

Considerare est fratres in solennitate hodierna dominicę annunciationis, velut amœnissimam quandam planiciem, simplicem nostrę reparationis historiam. Iniugitur noua legatio Angelo Gabrieli, & nouam virgo professa virtutem, nouæ salutationis honoratur obsequio. Antiqua excluditur maledictio mulierum, nouam ova mater accipit benedictionem. Impletur per gratiam, quæ concupiscitiam nescit, vt Spiritu superueniente altissimi pariat filiũ, quæ virum dignatur admittere. Intrat ad nos eadẽ porta salutis antidotum, qua venenem serpentis ingreditens, vniuersitatem generis humani occupat. Innumeros huiuscemodi flores ex his facile est legere pratis, sed intueor mediam metuẽde profunditatis abyssum. Abyssus planè imperscrutabilis, incarnationis dominicę sacramentum: abyssus impenetrabilis, verbũ caro factum est, & habitauit in nobis. Quis enim inuestiget, quis attingat, quis apprehendat? Vere altus est, & in quo hauriam non est mihi. Vere altum foler interdum superposita puteis humectare linteamina vapor exhalans. Propterea sanè licet irrumpe-

Ios. 1.

re ve

re vereat propriè conscius infirmitatis, frequenter tamen velut super os huius putei expando ad te Domine manus meas, pro eo quodd anima mea sicut terra sine aqua tibi. Et nunc siquidem quod ascendente de deorsum nebula, tenuis ebiberit cogitatio, vobis fratres modicum illud sine invidia cõmunicare curabo, velut expressio linteamine vel exigua refundens cœlestis stillididioris. Quæro igitur qua ratione filius magis incarnatus sit, quàm pater aut Spiritus Sanctus, cum totius trinitatis non modo æqualis sit gloria, sed vna eadè que substantia? Sed quis cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Altissimū est mysterium, nec nos oportet temere super huiuscemodi præcipitare sententiam. Videtur tamē nec patris nec Spiritus incarnationē in pluralitate filiorum effugisse cõfusionem, dùm alius Dei, alius filius hominis diceretur. Videtur & illud maximè congruum, vt is specialiter filius fieret, qui filius erat: ne quid esset ambiguitatis in nomine. Denique ipsa est virginis nostræ gloria singularis & excellens prærogatiua Mariæ, quod filium vnum eundemque cum Deo patre meruit habere communem, quam sanè periurè constat si non filius incarnaretur. Sed nec nobis alia dari posset occasio similis sperandæ salutis & hereditatis. Factus quidem primogenitus in multis fratribus, qui vnigenit⁹ erat, adificet eos sine dubio in hereditatē, quos vocauit in adoptionē. Si enim fratres, & cohæredes. Hic ergo Christus Iesus mediator fidelis, sicut in persona vna Dei hominisque substantiam copulauit ineffabili sacramento sic & in ipsa reconciliatione cõsilio vsus altissimo mediam non deseruit æquitatem, vtriusque tribuens quod oportebat, honorem Deo, homini miserationem. Hęc enim optimæ inter offensum Dominum & reum seruum forma cõpositionis, vt nec honorãdî domini zelo seruus opprimatur austeriori sententiâ; nec rursus dùm huic immoderatiùs condescēditur, ille debito fraudetur honore. Audi igitur & diligenter obserua Angelicam in huius mediatoris ortu distributionem. Gloria, inquit, in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Huius denique gratia obseruationis, fideli recõciliatori Christo nec timoris Spiritus defuit, quo patri semper reuerentiã exhiberet, semper ei deferret, semper gloriam eius quæreret; nec Spiritus pietatis, quo misericorditer compareretur hominibus. Vnde & necessariū habuit spiritum quoque sciētiæ, per quem timoris pariter & pietatis distributio fieret inconfusa. Et nota quod in primo illo parentum nostrorum peccato tres quidem auctores extiterunt, sed manifestè defuerunt tria tribus. Dico enim Euam, diabolum, & Adam. Non habuit Eva scientiam, quæ, vt ait Apostolus, seducta est in pernicitationem. Verum hęc quidem serpenti non defuit, qui callidior describitur cæteris animantibus: sed pietatem malignus non habuit, qui ab initio factus est homicida. Adam verò pius fortè videtur mulierem non contristatō, sed timorem Domini dereliquit, voci illius magis obediens quàm diuinę. Vtinam magis timor Domini præualuisset in eo, sicut de Christo signanter legitur, Quia repleuit eum non pietatis Spiritus, sed timoris. In omnibus enim & per omnia pietati proximorū timor Domini præferendus est, & solus ipse est qui totum sibi hominem debeat vendicare. In his igitur

tribus, timore, pietate, & scientia, mediator non ster reconciliauit homines Deo. Nam in consilio, & fortitudine de manu aduersarij liberauit. Cõsilio siquidem pristino iure priuauit hostem, data potestate vt manus iniiceret innocētī. Fortitudine præualuit: ne violenter posset retineri redemptor, dum victor ab inferis rediit, & vita omnium cum eo surrexit. Exinde cibatur nos pane vite & intellectus, & potat aqua sapientiæ salutaris. Est enim intellectus rerum spiritualium & inuisibilium, verus animæ panis, cõfirmans cor nostrum, & ad omne opus bonum roborans in omni exercitatione spirituali. Carnalis autem homo qui non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei, sed stultitia ei videtur, gemat & lugeat, dicens: Aruit cor meū, quia oblitus sum comedere panem meum. Ecce enim meta & perfecta veritas est, non prodesse homini si vniuersum mūdum lucretur, animæ autem suæ detrimentum faciat. Sed quando id capere possit auarus? Sine causa laborat quisquis ei id persuadere conatur. Vt quid hoc? Nempe quia stulticia illi videtur. Quid veriùs quàm iugum Christi esse suauē? Appone homini seculari, & vide si non magis lapidem quàm panem reputabit: & certè huiusmodi intelligentia veritatis interne viuunt anima, & hic est spiritualis cibus. Nō enim in solo pane viuunt homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Veruntamē doctus, nec sapit tibi veritas, non sine difficultate ad interiora traicitur. Vbi verò cœperis in ea oblectari, iam non cibus, sed potus est, & sine difficultate intrat in animam, quod videlicet spiritualis cibus intelligentiæ potu sapientiæ digeratur, ne ipsius interioris hominis artibus, id est affectibus siccitate laborantibus, oneri magis sit quàm vtilitati. Ex omnibus ergo quæ saluandis populis fuerant necessaria, nihil penitus defuit saluatori. Ipse est enim de quo præcinit Esaias: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum Spiritus Domini, spiritus sapientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Illud sanè diligenter attende quod florem hunc de radice non de virga dixerit ascensurum. Quia etenim si noua Christi caro in virgine creata esset ex nihilo, quod æstimauerunt nonnulli, non de radice flos, sed fortè de virga dici poterat ascendisse. Nunc autem quia prodiit ex radice, sine dubio ab origine communem probatur habuisse materiam. Nā quod super eum spiritus requieuit, nihil in eo contradictionis fuisse declarat. In nobis enim quia non omnino superior est spiritus, nō requiescit, carne nimirum aduersus spiritum, & spiritu aduersus carnem concupiscente: à quo conflictu nos liberet in quo nihil simile fuit, nouus homo, & verus homo, qui veram carnem nostræ suscepit originem, sed fermentum vetus concupiscentiæ non suscepit.

BEDÆ VENERABILIS
presbyteri in idem Euang.
expositio.

IN mense autē sexto, missus est angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilæe, cui nomen Nazareth. Idcirco angeli priuatis nominibus censentur, vt signetur per vocabula etiam in operatione quid valeant. Neque etenim in illa sancta ciuitatē, quem de visione

visione omnipotētis Dei plena scientia per fecit, idcirco propria nomina fortiūtur, ne eorum personæ sine nominibus sciri nō possint: sed cum ad nos aliquid ministratur veniunt, apud nos etiam nomina à ministrariis trahunt. Ad Mariam ergo virginem Gabriel mittitur, qui Dei fortitudo nominatur. Illum quippe nunciare veniebat, qui ad debellandas aëreas potestates humilibus apparere dignatus est. De quo per Psalmistam dicitur: Dominus fortis, & potens, dominus potens in prælio. Et rursus: Dominus virtutum ipse est rex gloriæ. Per Dei ergo fortitudinem nunciandum erat, qui virtutum dominus, & potens in prælio, contra potestates aëreas ad bella veniebat. Mentem autem sextum, Martium intellige, cuius vicefimo, & quinto die dominus noster & conceptus traditur, & passus, sicut & vicefimo quinto die mensis Decembris natus. Quod si vel hoc hodie (vt nonnulli arbitrantur) æquinodiū vernale, vel illo solstitium brumale credamus, conuenit vtiq; cum lucis incremento concipi vel nasci eum, qui illuminat omnem hominē venientem in mundum. At si quis ante dominicæ natiuitatis, & cõceptionis tempus lucem vel crescere, vel tenebras superare conuerit, dicimus & nos, quia & Ioannes tunc ante faciem aduentus eius regnum cœlorum euangelizabat, & nunc quoque prædicatoribus imperatur, iter facite ei, qui ascendit super occasum. Cur autē Ioannes circa æquinodiū autumnale conceptus, circa solstitium æstiuum sit natus, docet ipse, qui vel ex sua vel ex veteris testamenti (vt multi autumant) persona loquitur, illum oportet crescere, me autem minui. Ad virginem desponsatam viro cui, &c. Multas ob causas saluator non de simplici virgine, sed de sponsa voluit nasci. Primo videlicet, vt per generationem Ioseph, cuius Maria cognata erat, Mariæ quoque nesceretur origo. Neque enim moris est scripturæ, foeminarum genealogiam texere. Nam & de vtroque potest intelligi, quod dicitur de domo Dauid. Deinde, ne velut adultera lapidaretur à Iudeis; maleus aliquos de suo ortū, quam de pudore dubitare parentis. Simul & virginibus impudicis occasionem tollēs, ne matrem quoque saluatoris dicerent falsis suspitionibus infamata. Tertio, vt in Egyptum fugiens & inde rediens haberet solatium viri, qui integerrimæ virginittatis custos pariter, ac testis existeret. Quæ to ne partus eius diabolo pateret. Qui si eum de virgine natum cognosceret, forsitam quasi cæteris hominibus eminentiorem morti tradere timeret. Maria autem Hebrææ stella maris, Syriacæ vero, domina vocatur: & merito, quia & totius mundi dominum, & lucem sæculis meruit generate perennem. Et ingressus angelus ad eam, dixit. Ave gratia plena, &c. Bene gratia plena vocatur, quæ nimirum gratiam, quam nulla alia meruerat, adsequitur, vt ipsam videlicet gratiæ concipiat, & generet auctorem. Quæ cum audisset, turbata est in sermone, &c. Disce virginem moribus, disce virginem verecundia, disce virginem oraculo, disce mysterio. Trepidatē virginū est, & ad omnes viris ingressus pauere, omnes viri affatus vereri. Dilatant mulieres, propositū pudoris imitari. Sola in penetrabilibus, quam nemo virorum videret, solus angelus reperiret, sola sine comite, sola sine teste, ne quo degeneri deprauaretur affectu, ab angelo salatur. Disce virgo, verborum vicarē

lasciuam. Maria etiam salutationem angeli verebatur. Erat enim cogitans, inquit, qualis esset hæc salutio. Et ideo cum verecundia, quia pauebat. Cum prudentia, quia benedictionis nouam formulam mirabatur, quæ nusquam lecta est, inquam ante comperta. Et ait angelus ei: Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum. Quam salutatione insolita, vt pote quæ ei soli seruabatur, viderat turbatam, quasi familiaris notam vōcans ex nomine, ne timere debeat iubet. Et quia gratia plenā vocauerat, eandē gratiam & aluit plenius, & vberius explicat dicens: Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Iesus saluator, siue salutaris interpretatur. Cuius sacramentum nominis adloquens Ioseph angelus exposuit. Ipse enim, inquam, saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Non ait populum Israël, sed, populum suum, hoc est, in vnitatem fidei ex præputio, & circuncisione vocatum, quibus ex diuersa parte congregatis fieret vnus pastor, & vnum ouile. Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur, &c. Dicitur est & de Ioāne, quod erit magnus: sed ille quasi homo magnus, hic quasi Deus magnus. Ille enim magnus coram domino, hic autem erit magnus, inquit, & filius altissimi vocabitur. Idem ergo filius altissimi, qui in vtero virginali conceptus, & natus est. Idem homo in tempore creatus ex matre, qui Deus est ante tempora natus ex patre. Si autem idem homo, qui Deus est, omittat Nestorius hominem tantū dicere ex virgine natum, & hunc à verbo Dei nō in vnitatem personæ, sed in societatem inseparabilem esse receptum. Alioquin, non vnum Christum verum Deum, & hominem, sed duos (quod dici nefas est) adferere, ac per hoc nō trinitatem, sed quaternitatem prædicare conuincitur. Catholica autem fides sicut vnum quemlibet hominem carnem, & animam, ita hominem, & verbum vnum Christum rectissime confitetur iuxta quod & angeli verba significant, quæ dandam illi sedem Dauid patris eius asseuerant. Qui enim eundem ipsum patrem habere Dauid, quem filius altissimi vocari pronunciat, in duabus vtiq; naturis vnam Christi personam demonstrat. Accipit autem sedem Dauid, vt nimirum gentem, cui Dauid quondam, & filij eius temporalis regni gubernacula præbuerunt, ipse perpetuum vocaret ad regnum, quod eis paratum est ab origine mundi. Et regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Et Esaias ait: Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis. Super solium Dauid, & super regnum eius, vt confirmet illud, & coroboret in iudicio, & iustitia. Non dixit in acquisitione gloriæ, gazarūque terrestrium, non in victoria gentium plutimarum, vrbiumque debellacione superbarum, sed, in iudicio, & iustitia. Per hæc enim, regnum Christi & in singulis quibusque fidelibus, & in vniuersa per orbem multiplicatur pariter & cõfirmatur Ecclesia. Domum nanque Iacob totam ecclesiam dicit, quæ vel de bona radice nata, vel, cum oleaster esset, merito tamen fidei in bonam est inserta oliuam. Quam post triumphum passionis alloquens Saluator ait: Qui timeris dominum, laudate eum, & vniuersum semen Iacob magnificat eum. Non autem ideo futuri temporis verbis magnus exiturus Iesus filius altissimi vocandus, sceptrum Dauid accepit, & in domo Iacob regnabit. Et dicitur

quia iuxta quod hæretici sapiunt, atque à veritate desipiunt, Christus ante Mariam nõ fuerit, sed quod homo assumptus in Deum, clarificatus est sua claritate, quam verbũ Dei habuit prius quam mundus esset apud patrem, hoc est, vt idem filij nomen eandem Christi personam, homo cũ Deo plenus gratia, & veritate sortiretur. *Dixit autem Maria ad angelum, Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Propositum suæ mentis reuenter exposuit, vitam videlicet virginalem se ducere decreuisse. Quæ quia prima feminarum tantæ se virtuti mancipare curauit, iure singulari præcæteris foeminis beatitate meruit excellere. *Quomodo, inquit, fiet istud?* Non ait, vnde hoc sciam, sed quomodo fiet inquit, quoniam virum non cognosco. Ordinem videlicet obsequij cui subdatur inquitens, non autem signum, cui credat, flagitans. Neque enim decebat electam generãdo Deo virginem dubiam diffidentia, sed prudentia cautam existere, quia nec facile poterat homo nosse mysterium, quod in Deo manebat à seculis absconditum. Quia ergo legerat, Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium, sed quomodo id fieri posset, non legerat, merito credulio si, quæ legerat, sciscitatur ab angelo, quod in propheta non inuenit. *Et respondens Angelus, dixit ei. Spiritus sanctus superueniet in te, &c.* Non virili, inquit, quod non cognoscit semine, sed spiritus sancti, quo impleris, opere concipies. Erit in te conceptio, libido non erit. Concupiscentiæ non erit ætus, vbi vmbra faciet spiritus sanctus. Verum in eo, quod ait; *Et virtus altissimi obumbrabit tibi*, potest etiam incarnati Saluatoris vtraque natura designari. Vmbra quippe, à lumine solet, & corpore formari. Et qui obumbratur, lumine quidem, vel calore solis, quantum sufficit, reficitur, sed ipse solis ardor ne ferri nequeat, interposito vel nubiculo leui, vel quolibet alio corpore temperatur. Beata itaque virginij quia quasi pura homo omnẽ plenitudinẽ diuinitatis corporaliter capere nequibat, virtus altissimi obumbravit, id est, incorporea lux diuinitatis corpus in ea suscepit humanitatis. De qua pulchre propheta; *Ecce dominus, inquit, ascendit super nubẽ leuẽ, & ingredietur Ægyptũ: quod est dicere, Ecce verbum Dei patri coæternũ, lumen quod de lumine ante sæcula natum, carnem in fine seculorum, atque animam nullo peccati pondere grauata suscipiet, & de vtero virginali tanquam sponsus de thalamo suo procedet in mundum. Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.* Ad distinctionem nostræ sanctitatis, Iesus singulariter sanctus nasciturus asseritur, Nos quippe & si sancti efficitur non tamẽ nascimur, quia ipsa naturæ corruptibilis conditione constringimur. Vt merito cũ propheta gementes singuli dicam; *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea.* Ille autem solus veraciter sanctus est, qui vt ipsam conditionem naturæ corruptibilis vinceret, ex commixtione carnalis copulæ conceptus non est. *Sædum (inquit) vocabitur filius Dei.* Quid hic dicis, Nestoriane, qui B. Mariam Dei negans esse genitricem, apertam niteris impugnare veritatẽ? *Ecce Deum dixit superuenturum; Dei filium nasciturum.* Quomodo ergo aut Dei filius Deus non est, aut quæ Deum edidit, quomodo dicitur, id est, Dei genitrix nõ esse potest. *Et ecce Elizabeth cognauit.* Ne virgo se parere posse distulit, accipit

exemplum sterilis anus parituræ, vt discat omnia Deo possibilia, etiam quæ naturæ ordine videtur esse contraria. Si quẽ vero mouer quomodo Beatæ Mariæ cognatam dicat Elizabeth, cum hæc de domo David, illa de filiabus Aaron originem duxerit, animaduertat proauos earum liberis inuicẽ nuptum traditis, vtranque tribum posuisse coniungere. Cui si hæc expositio forte non suffecerit cõsentiosus insisteri, quasi hoc contra interditi legis fieri nequiuert, legat Exodũ, vbi scriptũ est. Accipit autem Aarõ vxorem Elizabeth filia Amnadab, sororem Naason, quæ peperit ei Nadab, & Abiud, & Eleazar, & Ithamar. Videatque ante edictum legis, supra prouisione sacerdotalem, regali iunctam iam fuisse progeniem. Vt videlicet dominus Iesus Christus, qui secundum carnem verus rex, & sacerdos erat futurus, ipsam quoque carnem de vtraque; David scilicet, & Aarõ stirpe susciperet. Vnde & in hac vtraque tribu christina per legem mysticum celebrabatur, Christi nimirum nominis pariter, & generationis prænũcium. Et ipse David domum Dei ingrediẽs, panem sanctum, & gladium quasi rex, & sacerdos accepit. Illum videlicet de suo semine venturum præfigurans, qui & pro nostra libertate regis iure pugnet, & pro nostra abolitione panem suæ carnis offerret. *Dixit autem Maria. Ecce ancilla Domini. Fiat mihi secundum verbum tuum.* Quanta cum deuotione humilitas, quæ & angeli promissum optat impleri, & se ipsam, quæ mater eligitur, ancilla nuncupatã apertissime insinuans quam nihil sibi meriti vindicet, in eo quod domini iussis obsecundet. *Fiat (inquit) sine viri semine conceptus in virgine, nascatur de spiritu sancto integra carne sanctum, quod nascetur de homine matre sine homine patre, vocetur Dei filius.*

EIVSDEM IN IDEM
Homilia.

EXordium nostræ redemptionis, fratres charissimi, hodierna nobis sancti Euangelij lectio commendat, quæ angelum à Deo de cælis missum narrat ad virginem, vt nouam in carne natiuitatem filij Dei prædicaret, per quam nos abiecta veritate noxia, renouari atque inter filios Dei computari possimus. Vt ergo ad promissæ salutis mereamur dona pertingere, primordia eius intentam curemus aute percipere. *Missus est, inquit, Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilee, cui nomen Nazareth, ad virginem desponsatam viro, cui nomẽ erat Ioseph.* Aptum profecto humanæ restaurationis principium, vt angelus à Deo mitteretur ad virginem partu cõsecrandam diuino, quia prima perditionis humanæ fuit causa cum serpens à diabolo mittebatur ad mulierem spiritu superbiz decipienda: imò ipse in serpente diabolus veniebat, qui genus humanum, deceptis parentibus primis, immortalitatis gloria nudaret. Quia ergo mors intrauit per feminam, apte redit & vita per foeminam. Illa à diabolo seducta per serpentem viro gustum necis obtulit, hæc à Deo educta per angelum mundo autorem salutis edidit. *Missus est ergo angelus Gabriel à Deo.* Raro autem legitur quia apparentis hominibus angeli designantur ex nomine. Verum quotiescunque fit, ideo vti que fit, vt etiã nomine ipso quod ministratum veniant

influent. Gabriel namque fortitudo Dei dicitur. Et merito tali nomine præfulget, quia nascituro in carne Deo testimonium perhibet. De quo propheta in Psalmo: dominus, inquit, fortis, & potens, dominus potens in prælio. Nõ nimirum prælio, quo potestates aceras di bellare, & ab earum tyrannide mundum veniebat eripere. *Ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph de domo David, & nomen virginis Maria.* Quod dicitur de domo David, nõ tantum ad Ioseph sed etiam pertinet ad Mariam. Legis namque erat præceptum, vt de sua quisque tribu, ac familia duceret vxorem, Apostolo quoque attestante, qui ad Timotheum scribens ait: Memor esto dominum Iesum Christum resurrexisse à mortuis ex femine David secundum euangelium meum. Ideo enim veraciter ex femine David ortus est Christus, quia incorrupta eius genitrix veram de stirpe David originem duxit. Cur autem dominus non de simplici virgine, sed de desponsata viro concipi, & nasci voluerit, plurimæ à patribus rationabiles causæ proferuntur, de quibus permaxima est, ne velut stupra recondamneretur, si virum non habens filium procrearet. Deinde vt in his etiam, quæ domestica cura naturaliter exigebat, puerpera solatio sustentaretur virili. Operiebatur ergo beatã Mariã habere virum, qui & testis integritatis eius certissimus, & nati ex ea domini, ac saluatoris nostri esset nutricius fidelissimus, qui quæ & pro eo paruulo secundum legem hostias ad templũ deferret, & cum instante persecutionis articulo in Ægyptum cum matre ferret ac referret, aliisque illi perplura, quæ assumpta humanitatis fragilitas poscebat, necessaria ministraret. Nec multum obuiat, si quis illum ad tempus eius filium credidit, cum prædicantibus Apostolis post ascensionem eius cunctis palam credentibus, quod de virgine natus esset patuerit. Nec prætereundum, quod beata Dei genitrix meritis præcipuis etiam nomine testimonium reddidit. Interpretatur enim stella maris. Et ipsa quia si sydus eximii inter flatus seculi labentis gratia priuilegij specialis refulsit. *Et ingressus autem angelus ad eam, dixit: Ave gratia plena dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.* Quæ salutatio quãrum humanam consuetudine inuadit, tantum est beatæ Mariæ dignitati congrua. Vere etenim gratia erat plena, cui diuino munere collatum est, vt prima inter feminas gloriosissimum Deo virginitatis munus offerret. Vnde iure angelico aspectu simul, & affatu meruit perfrui, quæ angelicam studebat vitam imitari. Vere gratia erat plena, cui ipsum, per quem gratia, & veritas facta est, Iesum Christum generare donatum est. Et ideo verè dominus cum illa erat, quam & prius nouæ castitatis amore à terrenis ad cælestia desideranda sustulit, & postmodum mediante humana natura omni plenitudine diuinitatis cõsecrauit. Vere quoque benedicta inter mulieres, quæ sine exemplo muliebris conditionis cum decore virginitatis gaudia est honore parentis, quodque virginem matrem decebat Deum filium procreauit. Quæ postquam more humanæ fragilitatis, & visione angelica & insolita est salutatione turbata, mox idem angelus eam repetito sermone ne timeat, hortatur: quodque maxime timorem pellere consuevit, quasi bene cognitam ac domesticam proprio eam nomine vocat, & quare gratia plenam diceret diligenter edocet: *Ne timeas, inquit, Maria, in-*

uenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. Notandum solerter ordo verborum, & tanto artius est cordi iuferendus, quanto manifeste patet, quia in his tota redemptionis nostræ summa consistit. Nam manifestissime dominum Iesum, id est, saluatorem nostrum & verum Dei patris, & verum hominis matris filium prædicat: *Ecce, inquit, concipies in vtero & paries filium.* Agnosce verum hunc hominem, veram de carne virginis assumplisse substantiam carnis. *Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur.* Confirret eundem etiam Deum verum de Deo vero, & æterno patri filium semper esse coeternum. Quod autem futuro tempore dicitur, *Hic erit magnus & filius altissimi vocabitur, nemo, ita intelligendum putet, quod dominus Christus ante partum virginis non fuerit, sed ita hoc potius dictum intelligamus, quia potentiam diuinæ maiestatis, quam Dei filius æternaliter habuit, hanc idem homo natus ex tempore accepit, vt vnã in duabus naturis persona esset mediatoris, ac redemptoris nostri. Et dabit illi dominus Deus sedẽ David patris eius.* Sedem David regnum dicit Iudaicæ plebis, quod suo tempore David iubente pariter, & iuuante domino, fidei deuotione gubernauit. Dedit ergo dominus redemptori nostro sedem David patris eius, quando hunc de genere David incarnari disposuit, vt populum, quem David temporaliter rexit imperio, ipse gratia spiritali ad æternum prouideret regnum. De quo Apostolus ait: *Qui eruit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ.* Hinc est, quod idem populus diuino admonitus instinctu, cum passurus ille Hierosolymam properaret, in eius laudẽ gaudens decantabat: *Benedictus, qui venit in nomine Domini rex Israel.* Et iuxta alium Euangelistam benedictum quod venit regnum patris nostri David. Aderat enim tempus quo redempti per eius sanguinem mundi rex agnosceretur, nõ solum dominus David, sed & totius ecclesiæ, imò omnium conditor, & rector seculorum. Vnde recte angelus postquam dixit, & dabit illi dominus sedem David patris eius, continuò subiunxit, & regnabit in domo Iacob in æternum. Domini namque Iacob ecclesiam dicit vniuersam, quæ per se dem, & confessionem Christi ad patriarchatum pertinet sortem, siue in ijs, qui de patriarchatum stirpe carnis originem duxerunt, seu in illis, qui de alijs nationibus carnaliter editi spiritali lauacro sunt in Christo renati. In qua videlicet domo regnabit in æternum, & regni eius nõ erit finis. Regnat quippe in ea in præsentis vita, cum electorũ corda per fidem, & dilectionem suam inhabitans regit, atque ad percipiendam supernæ retributionis dona continua protectione gubernat. Regnat in futuro, cum eisdem finito statu temporalis exilij ad habitationem patriæ cælestis introducit: in qua præsentis eius visionis semper admoniti nihil aliud agere, quã n. eius vacare laudibus gaudent. *Dixit autem Maria ad angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Quomodo, inquit, fieri potest vt concipiam, pariãque filium, quæ in castimonia virginitatis vitam cõsummare disposui? Non autem quasi incredula verbis angeli, quomodo hæc impleri valeat inquit, sed certa quia oportebat impleri, quod & tunc ab angelo adiebat, *Bibl. Hom. tom. 4. T 2 & prius*

Maria habuit propositũ virginitalis.

D. Maria pro...

D. Maria pro...

Gmij

Colo. 1.

Ioan. 12. Marc. 11.

B. Maria vobis...

& prius à propheta dictum legerat, quo id ordine implendum sit interrogat, quia videlicet propheta qui hoc futurum prædixit, quomodo fieri posset non dixit, sed angelo dicendum referuauit. Respondens ergo angelus dixit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Superueniens in virginem spiritus sanctus duobus modis in ea diuinæ suæ potentia efficaciam ostendit, quia & mentem illius adeo, quantum humana fragilitas patitur, ab omni vitiorum forde castificauit, vt caelesti digna esset partu, & in vtero illius sanctum, ac venerabile redemptoris nostri corpus sola sui operatione creauit, id est, nullo interueniente virili actu carnem de carne virginis sacrosanctam de intemerata formauit. Quem enim prius aperte spiritum sanctum dixit, hunc ipsum denuo virtutem altissimi nominauit, iuxta hoc quod Dominus cum eiusdem spiritus aduentum discipulis promitteret, ait: Et ego mitto promissum patris mei in vos, vos autem sedete in ciuitate, quoad vsque induamini virtute ex alto. Obumbrant autem beatæ Dei genitricis virtus altissimi, quia spiritus sanctus cor illius cum impleuit, ab omni actu concupiscentiæ carnalis temperauit, emundauit à desiderijs temporalibus, ac donis caelestibus mentem simul illius consecrauit & corpus. Ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei, quia quod de sanctificatione spiritus concipies, sanctum erit, quod gignitur. Congruit conceptioni natiuitas, vt quæ contra humanæ conditionis morem virgo concipis, supra humanæ consuetudinis modum Dei filium generes. Omnes quippe homines in iniquitate concipiunt, & in delictis nascuntur: quotquot autem donante Deo ad vitam præordinati sumus æternam, ex aqua, & spiritu sancto renascuntur. Solus vero redemptor noster pro nobis incarnari dignatus, mox sanctus natus est, quia sine iniquitate conceptus est. Possumus sane in eo quod dicitur, & virtus altissimi obumbrabit tibi, altius quiddam de sacramento Dominicæ incarnationis intelligere. Obumbrari enim nobis dicimus cum feruente meridiano sole, vel arborem mediam, vel aliud quodlibet vmbraculi generis inter nos & solem opponimus, quo ardorem eius vel lucem nobis tolerabiliorem reddamus. Redemptor ergo noster non immerito solis luce, vel ardore designatur, qui nos veritatis scientia illustrat, & amore inflamat. Vnde ipse per prophetam dicit: Vobis autem timentibus nomen meum oriatur sol iustitiæ. Cuius scilicet solis radios beata virgo suscepit, quando Dominum concepit. Sed idem sol, id est, diuinitas redemptoris nostri tegimine se humanæ naturæ quasi vmbraculo quodam obtexit, quo mediante virginis eum viscera ferre sufficerent: Sicque virtus altissimi obumbravit ei, dum diuinæ Christi potentia & eam præsentialiter impleuit, & vt capi ab illa posset substantia se nostræ fragilitatis obnubilauit. Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua: Non quasi incredulam exemplis hortatur ad fidem, vt bene iam credenti quæ audierat, ampliora supernæ dispensationis miracula replicat, vt quæ Dominum virgo erat paritura, præcursorem quoque Domini de antea dixit sterili parere cognosceret esse nasciturum. Nec mirandum iuxta historiam, quod Elizabeth

cognata dicatur Mariæ, cum superius hæc de domo David, illa de filiabus Aaron orta esse narratur. Legimus namque quod ipse Aaron de tribu Iuda, de qua David ortus est, vxorem accepit, videlicet Elizabeth filiam Aminadab, sororem Naafon, qui fuit dux tribus Iuda, in deserto cum egrederentur ex Ægypto. Rursusque regnantis David posteris legitimus, quod Ioiada potifex maximus vxorem habuerit de tribu regali, hoc est Iosabeth filiam regis Ioram. Ipse est Ioiada, cuius filium Zachariam virum æque sanctissimum lapidauerunt inter templum & altare, sicut etiam ipse Dominus beatorum martyrum mentionem faciens in euangelio testatur. Vnde tribus vtraque hoc est, regia, & sacerdotalis, cognatione semper ad inuicem probatur esse coniuncta. Potuit autem huiusmodi coniunctio etiam recentiori tempore fieri, datis nuptum feminis de tribu in tribum, vt manifeste beatam Dei genitricem, quæ de tribu regia descendit, cum tribu sacerdotali cognationem generis habuisse constaret, quod ministerijs caelestibus aptissime congruit. Oportebat namque vt apparet in mundo mediator Dei, & hominum de vtraque tribu carnis originem haberet, quia nimirum ipse in humanitate assumpta vtramque habiturus erat personam, sacerdotis scilicet & regis. Siquidem de regia eius potestas, qua electis suis regnum perenne tribuit, & præsens sancti euangelij lectio testatur, quia regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Porro de pontificali eius dignitate, in qua pro nostra redemptione hostiam suæ carnis offerre dignatus est, testatur Propheta, qui ait: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Accepta autem ita gratia, videamus beata Maria in quanta humilitatis arce persistat. Ecce, inquit, ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Magnam quippe humilitatis constantiam tenet, quæ se ancillam sui conditoris, dum mater eligitur, appellat. Beata in mulieribus angelico oraculo prædicatur, incongnita adhuc ceteris mortalibus arcana nostre redemptionis edocetur: nec se tamen de singularitate meriti excellentioris singulariter extollit, sed potius suæ conditionis, ac diuinæ dignationis in omnibus memor, famularum se Christi consortio humiliter adiungit, famulatû Christo deuota, quod inbetur, impendit. Fiat, inquit, mihi secundum verbum tuum, fiat vt spiritus sanctus adueniens me caelestibus dignam mysterijs reddat, fiat vt in meo vtero filius Dei humanæ substantiæ habitum induat, atque ad redemptionem mundi tanquam sponsus suo procedat de thalamo. Cuius vocem, mentemque nos, fratres charissimi, pro modulo nostro sequentes famulos esse nos Christi in cunctis actibus nostris, motibusque recolamus, eius semper obsequijs omnia corporis nostri membra mancipemus, ad eius implendam voluntatem totum mentis nostræ dirigamus intuitum, sicque pro perceptis eius muneribus, gratias recte viuendo reddamus, vt ad maiora percipienda digni existere mereamur. Precemur seduli cum beata Dei genitrice, vt fiat nobis secundum verbum eius, illud videlicet verbum, quo rationem suæ incarnationis ipse exponens dicit: Sic enim dilexit Deus mundum, vt vnigenitum filium suum daret, vt omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

Nec dubitandum, quin nos de profundis ad se clamantes citius exaudire dignabitur, propter quos nec dum se cognoscentes ipse ad profundam hanc vallem lachrymarum descendere dignatus est Iesus Christus Dominus noster, qui viuic, & regnat cum patre in vnitae spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum, Amen.

HAYMONIS EPISCOPI
Hilberst. superioris Euang.
expositio.

Missus est angelus Gabriel ad Deo, &c. In mense sexto à Deo missus est Gabriel. Mense sexto Martium intellige, cuius vicesimo quinto die dominus conceptus, traditus, passus est, quod est octauo Kalendarum Aprilium. Mensis sextus appellatur Martius à conceptione B. Ioannis, quæ fuit octauo Kalendarum Octobrium facta. Ab Octobrio vsque ad Martium cum ipso Martio & Octobrio sunt sex menses. Raphael interpretatur medicina Dei, qui & Tobiam à cæcitate liberauit, & demonium ab vxore filij eius compescuit. Gabriel fortitudo Dei, qui illum nunciauit in carne venturum qui ad debellandas aereas potestates venit in mundum, dominum videlicet Iesum Christum, qui fortis est, iuxta quod Psal. dicit: Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio. Et superauit diabolus mortuus seculum humanitate, & destruxit eius imperium. Et ingressus angelus ad eam dixit: Ave gratia plena. Ave, id est salua sis. Salutationis verbum est. Gratia plena. Gratia dicitur gratis data. Gratia Dei fuit plena B. Maria. Nulli enim homini ex matre & femina procreato tanta gratia collata est, quanta illi quæ creatorem suum meruit generare à quo creata est. Sine femine viri concipit virgo, & virgo peperit, & virgo in æternum permanit. Dominus tecum, benedicta sis sicut fuit Sara, Rebecca, Hester, Iudic. Tu es amplius benedicta. Et dabit illi dominus sedem David patris sui, id est regnum. Ille regnauit temporaliter, id est David in populo Israelitico, dominus regnabit spiritualiter in cordibus fidelium suorum per fidem, qui eum voluerunt credere de plebe Israelitica. Illius regnum habuit finem, quia quadraginta annis regnauit, & ante mortem suam regnum Salomoni tradidit. Domini regnum perpetuum est, iuxta quod in subsequenti dicitur: Et regnabit in domo Iacob, &c. Per Iacob intelliguntur Apost. & ceteri credentes, qui de populo Israelitico venerunt. Vel per Iacob intelligitur Ecclesia, tam ex Iudæis, quam ex Gentibus congregata, quæ supplantauit vitia & diabolus, sicut Iacob supplantauit suum fratrem in vtero. In qua ecclesia dominus regnat per fidem & dilectionem, & regnabit in æternum: quum eam ad suæ visionis contemplationem perducet in futuro. Quomodo fiet istud, quoniam virtum non cognosco: id est, viri coitum. B. Maria legerat Esa. Prophetam 7. dicentem: Ecce virgo concipiet, & pariet filium: Dixit hoc B. Esa. quia virgo esset conceptura Deum & paritura, tamen non exposuit qualiter illa conceptio esset futura, ideo studuit B. Maria ab angelo inquirere qualiter illa conceptio veniret. Cui dixit angelus: Spiritus sanctus superueniet in te. Quasi diceret: Non accipies exterius, vnde concipies sed spiritus

sanctus superueniet in te, id est opere & ministerio spiritus sancti concipies. Et virtus altissimi obumbrabit tibi. Hoc appellat virtutem altissimi quod spiritum sanctum. Habes in Enam. dicente domino ad discipulos: Vos autem sedete in ciuitate, quoad vsque induamini virtute ex alto, id est spiritu sancto. Et virtus altissimi obumbrabit tibi, id est vmbram tibi faciet. Qui calorem habet, vmbræ est illi necessaria, vt refrigerium habeat tempore æstatis à calore. Adiuuens spiritus sanctus vmbræ fecit Mariæ, quia omnem calorem concupiscentiæ carnalis ab illa abstulit. Primum mundauit eam ab omni peccato, deinde omnem statum concupiscentiæ, quam habent virgines, abstulit, vt postmodum nullam passionem quam habent virgines inde haberet. Ita concepit mundata filium. Ideo quod nascetur ex te, corpus scilicet sanctum, vocabitur filius Dei. Et ecce Elizabeth cognata tua, &c. B. Maria nõ fuit incredula verbis angeli, quod possimus comprobare ex verbis Elizabeth, quibus dixit illi: Et beata es quæ credidisti, quoniam perficiuntur in te ea quæ dicta sunt tibi à domino. Et quare dedit ei angelus signum de Elizabeth? Vt intelligeret B. Maria, quia non erat impossibile Deo omne opus. Ac si diceret illi: Certè impossibile non est apud Deum vt tibi faciat sicut Elizabeth. Quæ quum esset vetula, habere filium fecit, ita non impossibile apud illum, vt virginem faciat concipere sine femine viri, & ipsam virginem in partu & post partum virginem permanere. Omnia sunt ei possibilia, sicut istud, ita & illud. Cognata tua. Quare dicitur Elizabeth cognata, id est propinqua B. Mariæ, quum B. Maria fuit de tribu Iudæ, & Elizabeth de tribu Leui? Sciendum est, quia vt legitur in Exodo, quia Aminadab dux tribus Iudæ in deserto accepit Elizabeth vxorem Aaron. Ecce vna coniunctio tribus Iudæ & Leui. Veniamus ad lib. Regum vbi legitur quod Ioiadas sacerdos accepit filiam Ioram regis Iudæ. Ecce altera coniunctio. Potuit etiam fieri vt recentiori tempore fieret coniunctio in tribu Iuda & Beniamin, vnde & B. Maria & Elizabeth descenderunt. Recè nanque dominus de regia & sacerdotali stirpe dicitur descendisse, quia ipse & rex regum, & dominus dominantium est, & sacerdos cui dicitur: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Et hic mensis sextus est illi, id est Elizabeth, qui vocatur sterilis, &c. id est omne opus. Et dixit Maria ad angelum: Ecce ancilla domini. Dominus eligeat eam ad matrem, & illa quare appellat se ancillam? Vt illius Sapien. dictum obseruet, qui dicit: Quantum magnus es humilia te in omnibus & coram Deo inuenies gratiam. Fiat mihi secundum verbum tuum. Ac si diceret: Vtinam accipiam de spiritu sancto, sicut tu dicis, vtinam veniat spiritus sanctus, & obumbrat mihi, & pariam filium Dei. Superius dictum est: Ne timeas Maria, quare ergo extimuit? Quia non viderat antea sic visibiliter angelum, sicut tunc vidit. Mos est angelorum bonorum, vt quando apparent hominibus, exterrant eos, & statim consolationem adhibeant. Habemus inde testimonium in domini natiuitate, quando apparuit pastoribus, & claritas Dei circumfulsit illos, & timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus: Nolite timere, consolatus est eos. Similiter in domini resurrectione, quando apparuit mulieribus ad sepulchrum, & extimuerunt timore magno: Tunc dixit illis angelus: Nolite timere. Bibl. Hom. tom. 4. T 3 mere

mere vos, & consolationem statim adhibuit illis. E contra spiritus maligni quando apparent hominibus, exterrant eos, & vt amplius timeant, laborare non desistunt. *Et ingressus angelus ad eam dixit.* Forsitan aut legebatur, aut operabatur: non inuenit eam per plateas vagantem, sicut vagæ & garrulæ virgines faciunt. Antiquitas apud Iudeos sub magna custodia patris & matris tenebantur, vsquequo traderentur maritis. Hæc Deo obtulerat virginittatem suam, ideo filium Dei gignere meruit Deum & hominem, vnde Dei genitrix appellatur.

INCERTI AVTHORIS, sub nomine Eusebij Episcopi Emisseni superioris Euang. expositio.

Missus est Gabriel Angelus à Deo in ciuitatē Galilæe. Missus est, inquit, angelus Gabriel, qui Dei fortitudo interpretatur, vt Dei virtutem, & Dei sapientiam carnem suscipere nunciaret. Sed vbi missus est? In Nazareth ciuitatem Galilæe. Ad quam? Ad virginem desponsatam viro cui nomen erat Ioseph de domo Dauid, de familia regali, de stirpe nobili, & præcæteris religiosa. Vbi enim castitatis & munditiæ mater, nisi in Nazareth habitare debuerat, quæ flos vel munditia interpretatur? *Et nomen virginis Maria.* Dicitur enim Maria stella maris, huius vtiq; maris, de quo scriptum est: *Hoc mare magnum & spaciosum, illic reptilia quorum non est numerus. Plures stellas habet cælum, mare vnâ, quæ præ illis omnibus clarior & melior est. De hac enim vna ortus est sol iustitiæ, cuius fulgore omnia illustrantur. Quem, qui sequitur, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Cuius igitur fulgoris illam stellam esse putamus, quæ hunc tantum talémque solem pepererit mundo? Et ingressus angelus ad eam dixit: Ave gratia plena dominus tecum, &c.* Non enim in plateis erat, nõ in publico morabatur, intus erat, in penetralibus sola sedebat, nec tamen sola tanto virtutum exercitibus circumscripta. *Ave, inquit angelus, gratia plena dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.* Non fuit sufficiens aue dixisse, addidit dominus tecum, & deinde eam benedixit, quasi tribus vicibus sub vna voce eam salutans. Quæ in re diligens obsequium, charitatis affectus & reuerentia declarantur. Sed quis vnquam tantam gratiam habuit, quantum virgo Maria? Alii enim ad mensuram gratiæ dantur. Hæc autem gratia plena dicitur. Cõsidera modo quæ ante eam, quæ post eam mulieres & virgines fuerunt, hæc tamē sola mater domini fieri meruit. Magna enim & ineffabilis gratia est, vt vna ex tantis millibus eligatur. Quæ cum gratia plena sit, priusquam & concipiat, post conceptionem, quanta Dei abundauit gratia quis cogitare possit? Hæc autem sola inter omnes mulieres benedicitur, quæ adhuc sub antiquæ præuaricationis maledictione tenebantur, ex quo primæ mulieri à Deo dictum fuerat: Multiplicabo eternas tuas, & in dolore paries filios. Hæc enim lege non tenetur virgo Maria, quæ virgo concepit, virgo peperit, & sine dolore paries, virginittatis gloriam nõ amisit. Merito igitur in mulieribus benedicitur, per quæ mulieribus benedictio datur, & mûdus à maledictionibus liberatur. *Que cum audisset turbata est in sermone eius, &c.* Turbata est, inquit, non in vultu eius, sed in sermone eius. Non

enim angelum, sed verbum angeli attendebat, & quid illa tam officiosa saluatio sibi prætenderet, cogitabat. Hoc autem angelus sentiens ait: *Ne timeas Maria, &c.* Si vis audire quam gratiam: *Ecce concipies in vtero, &c.* Hæc causa illius salutationis, hoc missus sum nuntiare tibi. Abscedat timor, cesset cogitatio, esto secuta, nulla solitudine moueatis: Hæc enim verba non sunt timoris sed gaudij. *Paries enim filium.* Non vtiq; alium nisi omnium rerum creatorē & dominū. Creator tuus erit filius tuus, qui fecit te, nascetur ex te. *Et vocabis nomen eius Iesum.* Hoc enim nomen quicumque inuocauerit, saluus erit. In hoc nomine omne genu flectetur, celestium, terrestrium, & infernorum. De hoc ipse dominus ait: *Quicquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, hoc igitur in omnibus orationibus vti debemus.* In hoc nomine non petit ille, qui contra Dei dispositionem & contra suam vel aliorum salutem, petit. Immo verò quod taliter petit, contra hoc nomen petere non dubium est. Sequitur. *Hic erit magnus & filius altissimi vocabitur.* Ipse enim qui secundum se semper magnus est, tunc apud homines magnus factus est, quòd ab hominibus est cognitus, quem Petrus apostolus in persona totius ecclesiæ altissimi filium vocauit, dicens: Tu es filius Dei viui. *Et dabit illi Dominus Deus sedē David patris eius, &c.* Recipit enim Dominus à domino sedem Dauid, secundum hoc quod filius Dauid. Regnat autem non solum in domo Dauid, id est in tribu Iuda, verum & in domo Iacob, id est in toto populo Israël. Per quod intelligitur, quod in eius regni exercitu omnes illi connumerantur, quicumque Dauid & Iacob fidem & iustitiam imitantur. Hoc enim regnum æternum est. Hoc imperium non deficiet: quia regnabit dominus in æternum & in seculum seculi. *Dixit autem Maria ad Angelum, Quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco? Nõ dubitat fieri quod Angelus fieri promittit.* Interrogat tantum quomodo fiat, quoniam quamuis virginem aliquando parituram audierat, quomodo tamen pareret, non audierat. Dicit enim Esaias: *Ecce virgo concipiet & pariet filium, quomodo tamen pariet non dicit.* Quia igitur virgo est, & virum non cognoscit, quomodo pariat, & virgo maneat, interrogat, quia nulli adhuc reuelatum erat. *Et respondens Angelus, dixit ei: Spiritus Sanctus superueniet in te, &c.* Hic est modus pariendi: ita concipies, ita paries, iam nihil est quod te vltcrius interrogare oporteat. Spiritus enim Sanctus superueniet in te, & virtus altissimi quæ obumbrabit tibi & amplexabitur te, totamque intus & extra muniet te. Quod autem ait, *Spiritus Sanctus superueniet in te,* Hoc exposuit dicens, *Et virtus altissimi obumbrabit tibi.* Hæc enim virtus communis est totius trinitatis. Tota enim trinitas vnus Deus, & ipse altissimus. Natus est igitur Christus de spiritu sancto & Maria virgine, id est virtute spiritus sancti, quæ vna communis est, patris & filij & spiritus sancti. Filius autem solius patris filius, & pater solius filij pater est. Hæc itaque virtus superueniens obumbrabit Mariam, & ex duabus naturis Christum dominum operata est. Sicut enim anima rationalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus. Quantum igitur ad humanitatem spectat, nõ solum à patre & spiritu sancto, verum & à seipso factus & creatus est filius. Quantum verò ad diuinitatem, nec factus, nec creatus est, sed à patre solimodo genitus. *Et ecce Elizabeth cognata tua, &c.* Non solum, inquit, in te virtutis sue miracula his temporibus operabitur Deus, verum & in Elizabeth cognata tua, quam tu & vetulam esse & sterilem ab infantia fuisse optime nosti. *Et hic mensis est sextus illi quæ vocatur sterilis, &c.* Quid ad hæc increduli Iudei dicent? Negant virginem peperisse, neque Euangelio credere volunt. Elizabeth tamen iam anum & sterilem peperisse negare nõ possunt. Vtrumque mirabile est, vtrumque contra naturam factum neutrum fieri posset, nisi ille mutasset naturam: cui nihil impossibile est. Multa enim contra naturam fecit Deus, quæ negare nõ audeat Iudeus. Virgam in serpente, serpente in virgam mutauit: aquas in sanguinem, & sanguinem in aquas conuertit: mare aperitur, manna pluit, asina loquitur, petra fundit aquas, & Iordanis conuertitur retrorsum. Sed quid dicat de virga Aaron, quæ cum sicca esset, sub vna nocte & frondes & flores & fructus genuerunt? Virga sicca nudes date potuit, & virgo parere non potuit? Vbiq; Deus operatur quicquid vult, & in matre tam modo amisit potestatem? *Dixit autem Maria. Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum.* Auditis rationibus acquieuit, & acquiescendo concepit. Ancilla, inquit, domini sum, non mæx, sed illius sum potestatis, fiat mihi secundum verbum tuum, *Et discessit Angelus ab ea.*

THEOPHYL. EPISCOPI Bulgar. superioris Euangelij expositio.

In mense autem sexto missus est Angelus, &c. Mense sextum dicit à tempore, quo conceptus fuit Ioan. Dicit autē desponsatam virginem viro, qui erat de domo Dauid vt ostenderet & ipsam ex genere Dauid descendisse. Iuxta legem enim coniuges ex eodem genere, & eadem cognationis catena prognatos esse oportebat. Quia autem Heuæ dictum erat à domino, vt in tristitibus pariat filios, soluit tristitiam illam in gaudium, quod Angelus virgini afferens dicit, *Gaude gratiosa.* Et quia maledicta fuit Heuæ, hæc dicitur benedicta. Considerabat autem de salutatione, qualisnam esset, nuda absurda, & procatrix, ac qualis viri ad puellam, an diuina: quia & Dei mēcio inter salutandum facta, quum diceretur. *Dominus tecum.* Primum autem timorem cordis sui repellit, & quasi in quiete cõstituta diuinum responsum accepit. Neque enim fieri potest, vt turbata fuerit, quæ tam diuenter audiuit, quæ euentura. Porro id quod supra dixi, gratiosa, quia interpretans dicit, inuenisti enim gratiam coram Domino. Hoc enim est gratiosam esse, vel plenam gratia, quod inuenit gratiam apud Deum, hoc est placuerit Deo. Verum hoc commune habet cum multis. Multæ enim & aliæ inuenerunt gratiam coram Deo, non autem id quod infertur. *Ecce concipies in vtero, & paries filium, &c.* Ecce concipies, hoc singulare, quod nulli alteri concessum. In vtero autem dicit, vt ostendat dominum ex ipsius virginis vtero incarnatum substantialiter. Bene autem dictus est Iesus, quia ob salutem nostri generis venit. Nomen enim hoc in Græcam linguam cõuersum, dicitur salus. Iesus igitur nomen est, hoc est saluator: quia & Iesus salus

dicitur. Erit autem, inquit, magnus, & filius altissimi vocabitur. Magnus quidem fuit & Ioannes, sed non ad hoc, altissimi filius. Iesus vero magnus quidem, eo quod docuit, filius autem altissimi, & propter istuc ipsum: docebat enim sicut auctoritatem habens, & propter mirabilem miraculorū operationem. Vocatur autem filius altissimi, qui apparebat homo. Nam, quia vna fuit hypostasis, reuera filius altissimi fuit filius virginis. Et fuit quidem ante secula filius altissimi verbum, sed non vocabatur, neque cognoscebatur: postquam autem incarnatum est, & apparuit in carne, tunc & vocatum est filius altissimi, qui apparebat, & miracula faciebat. Audiens vero thronum, vel sedē Dauid, ne putes sensibile quoddam regnum, sed diuinum, quo regnauit super omnes gentes per prædicationē. Domus enim Iacob sunt ij, quæ ex Hebræis crediderunt, atque etiam qui ex aliis gentibus. Illi enim proprie Iacob, & Israël. Et quomodo dicitur sedere super sedē Dauid? audi. Dauid paruus erat inter fratres suos, & dominus quoque contemptus, & taxatus vt edax, & vini potor, & fabri filius, & à fratribus suis filiis Ioseph despiciebatur. Neq; enim fratres eius, inquit, credebant in eum. Ille, quum beneficeret, persequutionem patiebatur: & dominus quoque miracula faciens accusabatur, & lapidabatur. Ille per mansuetudinem vicit, & regnauit, & Dominus per mansuetudinem, suscepta cruce, regnauit. Vides quomodo dicitur sedere super sedē Dauid? Nā, sicut Dauid sensibile regnum suscepit, ita & dominus spirituale. *Cuius regni non erit finis.* Non enim finis regni Christi, hoc est, agnitionis Dei, & Christianismi. Nam & quum persequutionem patimur, gratia Christi floremus. *Dixit autem Maria ad Angelum, Quomodo erit istud, &c.* Non quasi discredens virgo dixit: *Quomodo erit mihi istud?* sed vt prudens, & intelligens, vt discat, modum inquirat. Non enim prius tale quiddam factum est, neque posthac fiet. Ideo & ignoscit ei angelus, & non cõdemnat vt Zachariam, sed magis modum docet. Nam Zacharias merito cõdemnatur. Habuit enim exempla multa, quandoquidem & multæ steriles fuerunt: virgini autem nullū exemplū erat. *Spiritus, itaque, dicit, sanctus veniet super te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, secundum reddens vterum tuū, & condēs carnē cõsubstantiali verbo.* Virtus vero altissimi, filius est Dei. Christus enim Dei virtus est. *Obumbrabit tibi, hoc est, conteget te, hoc est vndique te circumdabit.* Sicut aius obumbrat pullos suos, ita & diuina virtus totam virginem apprehendit, & hoc est obumbrare. Alius autem quispiam fortassis dicet, quod sicut pictor primum delineat, & vmbra inducit, & deinde perfectum colorem addidit: ita & dominus ipse sibi carnem condens, & imaginem hominis formans, primum delineauit illam in vtero virginis, compacta ex sanguinibus semper vitæ, sed hoc dubium. Sunt enim qui dicunt, quod vbi Dominus obumbravit vterum virginis, statim perfectus fuerit infans. Alij autem hoc non recipiunt. Audi enim quid dicat. *Ideo & quod nascetur sanctum, hoc est, quod particulatim in vtero crescit, & non statim perfectum existit. Cõfundatur autem & hoc loco Nestorius. Ille enim dicit, quod non fuerit filius Dei in vtero virginis quiescens, sed nudus homo è virgine fuerit natus, postea*

que habuerit Deum factum sibi comitem. Audiatur igitur, quod illud, quod nascebatur in utero erat filius Dei. Et non alius quidem factus est verus, alius autem filius Dei, sed vnus, & idem fuit filius virginis, & filius Dei. Vide item quomodo sanctam trinitatem declarauit, dicens spiritum sanctum, virtutem filium, altissimum patrem. *Atque ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua, &c.* Dubitauerit fortasse quispiam, quomodo Elizabeth cognata fuerit Marie. Virgo enim ipsa ex tribu Iuda fuit, Elizabeth autem de filiabus Aaron. Nam lex præcepit coniuges ex eadem tribu esse: & ita cognationes ex vna tribu erant. Dicendum igitur, quod à captiuitate confusa sunt genera. Et melius ita dicitur. Aaron vxor duxit Elizabeth, quæ filia fuit Aminadab: qui fuit ex tribu Iuda. Vides quod ab initio & ab Aaron cognata fuit Elizabeth Dei genitrix? Quia enim vxor Aaron ex Iuda descendit, & qua tribu fuit Dei genitrix, & Elizabeth fuit ex filiabus Aaron, merito Dei genitrix cognata dicitur Elizabeth: nam proaua eius, hoc est, vxor Aaron, fuit ex tribu Iuda. Considera autem & cognationis consequentiam. Sed videamus quid dicat virgo: *Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Tabula sum pictoria, pingat pictor, quod voluerit, faciat Deus quod voluerit. Atque ita etiam quod prius dixerat, Quomodo erit hoc, non fuit incredulitatis, sed desiderij addiscendi moror. Nam si discredidisset, neuiquam dixisset, *Ecce ancilla domini fiat mihi secundum verbum tuum.* Disce autem, quod Gabriel, si quis interpretatur, idem est, quod homo Dei. Maria vero, Domina, Nazareth autem sanctificatio. Merito igitur, quum nasci voluit, Deus homo, missus est Gabriel angelus, hoc est homo Dei. Sed in sancto loco fit saluatio, hoc est in Nazareth. Vbi enim Deus, ibi nihil impurum, nihil non sanctum.

EVTHYMI ZIGABONI
Superioris Euang. expositio.

Sexto autem mense missus est, &c. Sexto mense, postquam prægnans effecta fuerat Elizabeth, quum eius vterus intumesceret. Desponsata autem erat virgo, vt diabolus lateret Christi natiuitas. Audierat enim prophetas annunciaffe, quod esset à virgine nasciturus: ideoque virgines obseruabat: vt, si quam in vtero gestare videret, circa hanc fraudulentia suæ laqueos apponeret. Placuit itaque Deo, vt virgo, quæ in habitaculum suum legieganda erat, viro desponsata esset: vt, hæc relicta, indesponsatas impetrare ille obseruaret. Quod vero additur, *De domo David*, intelligitur, & de virgine, & de Ioseph. Nam & hæc & ille à genere David descendunt. Et ingressus angelus ad eam dixit: *Gaude gratiosa, &c.* Gaudium hoc, euz soluit maledictionem, illa siquidem iussa est habere merorem. (Nam id proprie significat *Abnu* vocabulum, quod Genesio tertio capite in ærunas, & dolorem veretur.) hæc autem gaudium, quod meritori cõgratum est. *Gaude*, inquit, vt poterit inter omnes virgines in Dei matrem electa. Gratiosam vero nominauit illam, tanquam videlicet gratia supernaturali dignam: *Domidus betum*, hoc est, Deus in te est. *Benedicta tu in mulieribus*, hoc est, laudata, *beata illa vero, quæ nulli*, &c.

Timuit ne forte dolosus esset. *Et cogitabat, qualis esset illa saluatio.* Vtrum diuina, an à demone. Salutationem autem dicit, compellationem. *Et ait angelus ei: Ne timeas Maria, &c.* Benevolentiam, familiaritatem. *Et ecce concipies in vtero, &c.* Magnus, propter magnitudinem operum ac sermorum suorum. *Et filius altissimi vocabitur.* Erat quidem filius altissimi: ita autem postea etiam vocatus est ab ijs, qui in ipsum crediderunt. *Et dabit illi dominus Deus thronum, &c.* Thronum, siue regnum, & potestatem super Hebræos. *Et regnabit super domum Iacob, &c.* Populus Dei quandoque Israel vocatur, interdum vero Iacob. Vnus enim, idemque homo & Israel, & Iacob erat. Et natura quidem Iacob vetus erat populus, vt pote à Iacob per sanctum cognationem descendens: adoptione vero, Israel nouus erat populus: Nam pro veteri inductus est nouus populus. Super huc itaque nouum populum regnabit in æternum, id est, semper, qui videlicet ex operibus, ac sermonibus ipsum agnouit, seseque illi voluntarie subdidit. Christus siquidem & in quantum Deus, rex erat, Regnum, inquit, meum non est ex hoc mundo: & in quantum homo; habebat enim regis operam: puta subditis leges condere, dirigere, excolere, ac pro eis morti sese exponere: Nā hæc porrißimum eum, qui rex est, insigniunt. *Dixit autem Maria ad angelum, &c.* Quomodo erit hoc, vt videlicet concipiam in vtero, & pariam filium? Et hæc itaque nõ creditur sicut Zacharias, non tamen incredulitatis admonita est per precam: ille siquidem multa habuit exempla susceptionis liberorum, Saram, Rebecam, Rachel, Annam, virgo autem nullum. Nulla enim virgo ad id vsque tempus sine viro conceperat, & pepererat. *Et respondens, angelus dixit illi, &c.* Qui ineffabiliter operabitur & conceptum sine viro, & partum supernaturalem. *Et virtus altissimi obumbrabit tibi.* Idem quoque indicat hic sermo, Virtus Dei proteget te: potentem faciet te ad huius rei operationem. *Ideo &*, quod nascitur sanctum, vocabitur filius Dei. Ideo quoque sanctus infans, inquit, qui ex te nascitur, vocabitur à fidelibus filius Dei, propter diuina opera vnite sibi diuinitatis. Quidam autem vbi legerint, *Quod nascitur*, faciunt ibi subdistingtionem, dicentes quod, quia spiritus sanctus superueniet, & virtute altissimi obumbrabit, ideo, quod nascitur, erit sanctum, siue diuinum: deinde quod sequitur absolute legitur. *Et ecce Elizabeth cognata tua, &c.* Vt certiore eam reddat, exemplum Elizabeth illi proponit, docens, quod, qui ventri sterilibus fructu carenti dedit fructum, ipse quoque in te faciet, quod per me tibi loquutus est. *Omne enim verbum, id est, quicquid dicit, quicquid annuntiat, vel quicquid aliquis dicit. Sed quomodo erat Elizabeth cognata Maria: illa quidem ex Leuitica, siue sacerdotali tribu descendit, hæc autem de Iudaica, siue regia. Variæ fuerunt harum duarum tribuum cognationes: quum enim Aaron primus, & postmodum Ioia, qui ambo summi sacerdotēs erant, vxores de regia tribu duxerint, & post hos alij, consequutum est, vt ex tali permutatione hæc duæ essent inter se cognatæ. Quia enim in diuinis rebus primas ferebat sacerdotale genus, in humanis vero regale: merito commixtæ sunt, vt & sacerdos regalis esset, & rex esset sacerdotalis. *Dixit autem Maria, Ecce ancilla domini, &c.* Non solum credidit, sed etiam optabat,*

bat, vt sibi contingeret sicut dixerat angelus. *Et distulit ab ea angelus.* Simulac iam per verbum suum conceperat.

GVERRICI ABBATIS
Ioniacensis, in eadem Solennitate, Sermo 1.

Opportune nobis in his diebus quadragesimalis obseruantia, solenniter intruenit Dominicæ annunciationis, vt qui fatigantur afflictione corporali, gaudio recreari valeant spiritali: & quos humiliavit penitentia luctus, annunciatio illius qui tollit peccata mundi, consoletur. Sic quippe scriptum habes: *Mæror in corde viri humiliabit eum: & sermone bono latificabitur.* Profrus sermo bonus, sermo fidelis, & omni acceptione dignus, euangelium nostræ salutis, quod angelus missus à Deo, hodierna die Mariæ euangelizauit, ac lætum de incarnatione verbi dies diei, angelus virgini verbum eruçauit. Sermo ille dum filium promittit virgini, veniã pollicetur reis, redemptione captiuis, adaptionem clausis vitamque sepulcris. Sermo ille dum filij regnum prædicat, iustorum quoque gloria annuntiat: terret inferos, lætificat cælos, & sicut cognitione mysteriorum, sic etiam nouitate gaudiorum perfectionem hausisse videtur angelorum. Quem ergo non lætificet ille sermo bonus in afflictione sua: quem non consoletur verbum illud in humilitate sua? *Memor esto, inquit, David, verbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti: hæc enim me consolata est in humilitate mea. Verbum tantum promissionis acceperat, sed nullo adhuc indicio sese effectus prodebat. Affligebat eum dilatio voti, sed consolabatur certitudo spei ex fide promittentis. Si ergo David sola spe salutis huius quæ nobis seruabatur, animum patiebat, quod gaudium, quæ delicia rei ipsius exhibitio nobis esse deberat? O felicitas temporum istorum. An non felicitas temporum, in quibus tanta plenitudo gratiæ & omnium bonorum? An non infelicitas temporum in quibus tanta ingratitudo redemptorum? Ecce enim vniuersi plenitudo temporis, in quo mittit Deus filium suum, vt fiat filius hominis, hominumque saluator, & ecce magnitudo temporis, vt saluatoris suum fastidiat homo peccator. Annunciatur salus perditis, & cõtemnunt, promittitur vita desperatis, & negligunt, venit Deus ad homines & nõ assurgunt. Assurgit, qui aliqua deuotione se erigit, vt det gloria gratiæ Dei: assurgit qui saltem cum gaudio suscipit verbum propriæ salutis. Scio autem, scio, quis est qui lætificatur illo sermone bono: Ille proculdubio quæ prius humiliavit, pius mæror in corde suo, mæror de perignatione & exilio, mæror de vinculis mortis & periculis inferni, qui mærens quotidie plāgit quod præoccupauerint eum laquei mortis: & pericula inferni inuenerunt. Huic nimium iucundus aduenit hodiernus ille nunciis de cælo, hic gratulabundus excipit sermonem de Dei filio, huic inquam lugenti & merenti quod tantis sit malis præuentus & circumuentus, non sine gaudio liberator annuntiat: qui oleum gaudij daturus est pro luctu, pallium laudis pro spiritu mæroris, qui videlicet finem dabit miseris, sed sine fine beatitudinem dabit miseris: Beati ergo qui*

lugent quoniam ipsi consolabuntur, beati quos humiliavit pius mæror in corde suo, quoniam lætificabuntur sermone bono. Bonus planè sermo & consolatorius omnipotens sermo tuus dominus, qui hodie à regalibus sedibus venit in vterum virginis, vbi etiam sedem regalem extruxit: in qua cum etiã nunc sedeat, qua si rex circumstante exercitu angelorum in cælis, est tamē mærentium consolator in terris. Regali siquidem ex progenie: virgo electa est, generositate quidem regia nobilis proles, sed virtutis regia nobilior indoles: vt æterno regi filio regis, mater nã quoque nobilitas, regium honorem defenderet, & venietem à regali sede patris, regalis etiam thronus in aula virginali reginæ susciperet matris. In ipsa quippe & ex ipsa sapientia ædificauit sibi domum & in ipsa parauit sibi thronum: cum in ea & ex ea corpus aptauit sibi ita ad omnia perfectum & congruum, vt & domus ei sit ad quiescendum, & thronus ad iudicandum, quod primo tabernaculum ei fuit ad pugnandum, & cathedra ad docendum: Vide autem ne forte ipsa sit sedes David patris eius, quam ei dandam promittit angelus, non quod David in ea federit: sed quod ex semine David assumpta & fabricata sit. Et certè si sedes David non est, ita sal. 44. si solium David non est, certè solum excelsum & eleuatum super omnem creaturam ipsa est. Si quis autem etiam thronum illum grandem, quem rex Salomon sibi fecit de ebore, corpus ipsum interpretetur quod pacificus noster hodie sumpsit ex virgine, non multum à vero videbitur abhorreret, quandoquidem & illud quod sequitur, & vestiuit eum auro fuluo nimis, eidem fatis corpori congruit: quod iam dominus decorem induit fulgoris intolerabilis. Vestiuit, inquit, eum, auro fuluo nimis. Profrus si interrogas oculos Apostolorum qui transfiguratum in monte viderunt, confitebuntur aurum nimis esse fuluum, id est fulgorem corporis esse nimium quem ferre nequieuerunt, quamuis nimis pro valde ponere consuetudinis sit scripturarum. Cætera nanque quæ prosequitur scriptura de illius throni magnificentia, accommodatus, nisi fallor, si quis tractare voluerit accipietur de corpore Christi, quod est ecclesia. Mihi sane magis mirari modo libet illud tam preciosum, immo impreciable virginalis castimonie ebur, de quo scilicet sedem sibi facere delegit, qui sedet super Cherubin: hæc inquires, requies mea in seculum seculi, hic sededo quoniam elegi eam. Quam nitidum ebur illud, quod oculis tantis, tamque diuitis regis placuit, in cuius diebus, argentum nullius est precij: quàm frigidum quod nec in conceptu incaluit: quàm solidum, quod nec partus violauit: quàm candidum simul & rubicundum, quod candor lucis æternæ ignisque spiritus sancti, vniuersa sui plenitudine repleuit. Maria siquidem, & ipsa candidior niue, rubicundior ebore antiquo, cui scilicet incomparabilem, & castitas caudorem, & charitas seu martyrium rutilantem præntemque electis noscitur contulisse ruborem. Nam & suam ipsius animam pertransibit gladius, vt mater summi virginis & martyris, esset & virgo ipsa & martyr, candida & rubicunda: quemadmodum dilectus eius candidus, & rubicundus. Denique sicut Salomon in omnibus thesauris suis, & opibus tantis nihil habuit tam preciosum quod in opus illud magnificentum thronum, scilicet gloriæ suæ

suæ indicaret ebori præferendum? sic Maria singularem præ omnibus electis angelorum & hominum inuenit gratiam apud Deum, vt videlicet Dei conciperet & pareret filium, atque ex ebor corporis eius thronum sibi virtus altissimi, sine manibus excinderet gloriosum. Gloriosus præfusus ille thronus ac mirabilis de quo scriptura perhibet, quia non est factum tale opus in vniuersis regnis, quod facile testimoniis probaretur angelorum, qui semper & insatiabiliter in gloriam & decorem dominici corporis prospicere concupiscunt. Quia enim in vniuersis regnis non est tale opus factum, quicquid factum est flectat ei geny in omnibus regnis, caelestium terrestrium, & infernorum. Quam beatus igitur ille venter eburneus, vnde caelo eburnea sumpta est redemptoris, precium animarum, miraculum angelorum, solium summe maiestatis, thronusque potestatis, cibus vitæ immortalis, medicina peccati, restitutio sanitatis. Quotquot, inquit, tangebant eum sanabantur à languoribus suis, nam virtus de illo exibat & sanabat omnes. Beatus igitur venter qui te domine Iesu portauit, scilicet castitas vteri virginalis quæ huic operi materiam ministravit. Felix prorsus fratres mei nitor illius eboris, id est candor castitatis, cui nec aurum mundanæ sapientiæ, nec argentum eloquentiæ, nec gemmæ alicuius excellentis gratiæ, nostri præfert electio Salomonis, si modo tamen castitas humilitate commendetur, quia humilitatem ancillæ suæ respexit dominus. Proinde nanque Salomon cum in carmine amoris castitatem prædicaret virginis, seu sponsæ, videlicet seu sponsi, quia quorum spiritus vnus & caro vna, in plerisque etiam laus vna, vt castitatem illius adornatam nostramque adornandam etiam aliis virtutibus doceret, ait: Venter eius eburneus, distinctus saphyris. Vt autem noueris, quia castitas aliarum virtutum, seu gratiarum sit receptaculum apothecæ aromaticæ, seu vnguentariæ nostri Salomonis non nisi domus eburnæ sunt, sicut David in illo epithalamio cecinit, quod inscriptio tituli canticum pro dilecto, de sponso ecclesiæ accipiendum ostendit. Myrrha, inquit, & gutta & cassia à vestimentis tuis, à domibus eburneis, ex quibus delectat te si. reg. in ho. tuo. Corpora siquidem eburnea sanctorum Christi sunt, vestimentum Christi sunt, membra Christi sunt, templum spiritus sancti sunt. Ab his vestimentis Christi, ab his domibus eburneis spirat, & omnis fragrantia virtutum, & charismatum, ex quibus delectant, & honorant regem regum filie apostolorum & prophetarum. Probatis & ipsi fratres mei, ex quo cepistis possidere vniuersis que vas suum in sanctificatione, & honore, non passione desiderij sicut & gentes quæ ignorant Deum, quid vnguentorum, quid odoramentorum diuina largitate sit infusum, quomodo corpus quod erat sentina sordidum nunc spiritus sancti sit venerabile sacrarium, & quod erat vorago flagitiorum, nunc quædam sit apotheca gratiarum? Myrrha, inquit, & gutta & cassia à vesti. tu. à domi. ebur. Inhabitamus quidē domos luteas, sed quæ materiz qualitate sunt luteæ, continentiz virtute sunt eburnæ: ex quibus si myrrha prima spirare cœperit, per mortificationem voluptatum consequentur & alia species aromaticæ quæ multiformem virtutum gratiam spirabunt. Spirabunt autem Christo delectabiliter tanquam de vestimentis suis, spirabunt etiam

lógè latèque proximis, tanquã bonus odor Christi in omni loco. Horum vestimentorum Christi fragrantia statim vt sensit Isaac: Ecce, inquit odor filij mei sicut odor agri cui benedixit dominus. Sed & sponso ad sponsam quæ etiam corpus & vestimentum ipsius est, loquitur dicens. Odor vestimentorum tuorum, sicut quæ thuris. Quem nimirum odorem thuris sponso gratissimum pietas ô fratres vestrorum spirabit cordium, si ita fragrans & deuota fuerit, vt dirigatur oratio vestra sicut incensum in conspectu altissimi, & ascendat coram eo sicut virgula fumij ex aromatibus myrrhæ, & thuris. Et quidem myrrha fragrat ei de corporibus vestris, fragrat vtique & mihi, vtinam ita & thus fragret de cordibus vestris, quatenus sponso probans vos sicut castos, sic etiam deuotos, frequentius vos sua visitatione dignetur & dicat. Ibo mihi ad montem myrrhæ, & ad collem thuris. Videtur tamen sermo iste prophetia huius esse dici, per Salomonem olim prædicta, per Iesum hodie impleta. Hodie namque venit in illum montem altissimum montium, montem non modo myrrhæ & thuris, sed & omnium aromatum: dico autem virginem virginum omnium plenam gratiarum, inter quas tamen præcipue nisi fallor redolebat sponso myrrha castitatis, & thus pietatis. Odor iste fratres mei super omnia aromata, odor iste dominum maiestatis de excelsis attrahit & inuitat, vt inclinet cælos & descendat, sicut probat dies hæc cum altissimum angelo misso de cælis ipse quoque descendit in vterum matris, qui semper manet in sinu patris, cum quo viuunt & regnat, per omnia secula seculorum. Amen.

EIVSDEM IN EADEM Sermo 2.

Hodie verbum caro factum est, & habitare cœpit in nobis, secundum regulam, scilicet sanæ fidei, quam ecclesiasticorum dogmatum definitio tradidit nobis. Firmissimè namque tenet & nullatenus dubitat ecclesia carnem Christi non prius conceptam quam à verbo susceptam, sed ipsum verbum Dei carnis acceptione cœceptum, carnemque verbi incarnatione conceptam. Hodie itaque sapientia ædificare cœpit sibi domum corporis nostri in vtero virginis, & ad ædificandam vnitatem Ecclesiæ angularem lapidem de monte sine manibus abscondit, dum sine opere humano de corpore virginali carnem sibi nostræ redemptionis separauit. Ab hoc ergo die Dominus virtutum nobiscum susceptor noster Deus Iacob, quia hodie est Domini assumptio nostra, vt inhabitet gloria in terra nostra. Prorsus hodie benedixisti Domine terram tuam, illam benedictam in mulieribus. Hodie dedisti benignitatem spiritus sancti, vt terra nostra daret benedictum fructum ventris sui, & rostantibus cælis desuper vterus virginalis saluatorem germinaret. Maledicta terra in opere præuaricatoris quæ etiam excitata, spinas & tribulos germinat hereditibus maledictionis. At nunc benedicta terra in opere redemptoris, quæ remissionem peccatorum fructumque vitæ paratur vniuersis, & filiis Adæ præiudicium originalis dissoluit maledicti. Prorsus benedicta illa terra quæ omnino intacta, nec fossa, nec seminata de solo rore cæli saluatorem germinat,

nat, & mortalibus panem angelorum alimoniam vitæ æternæ ministrat: hæc itaque terra quia inculta erat, videbatur esse deserta, sed erat opinio fructu referta: videbatur esse eremus solitudinis, sed erat Paradyusus beatitudinis. Planè hortus deliciarum Dei, eremus cuius campi germinauerunt germen odoris, planè desertum refertum de quo agnum dominatoris terræ pater emisit; Emitte, inquit, agnum Domine de petra deserti, id est, absconde petram de petra, sanctum & inuiolabilem, sancta & inuiolata proferat virginitas. Sanè in hoc ipso satis decenter Christi occasus obtui, sepultura respondet conceptioni, dum videlicet emittitur agnus de petra, deserti condendus in petra monumenti, & cuius corpori monumentum excidendum erat in petra ipse ab initio conceptus sui, & corpus sibi excidit de petra, & corpori locum in petra, sic integritatem petræ cum de ea emitteretur non imminuens, sicut nec signatam sepultura petram, cum de ea egrediretur aperiens. Si ergo petra Christus vt ait Apostolus non degenerat à matre filius, quando & ipsa petra nomine censetur. An non rectè vocatur petra quæ & in amore integritatis proposito firma, affectu solida, sensu quoque ipso aduersus illecebam peccati tota insensibilis erat & lapidea. An non rectè petra virginalis integritas quæ & nihil parit per naturam sui, & cum parit rois virtute diuini, nec admittens conceptum, nec emittens partum nouit aperiri? Sed aperietur terra, inquit Esaias, aperietur & germinet saluatorem. O sancte Esaias qui dicis aperietur, quid ergo est quod dominus ad Ezechielem testatur. Porta hæc clausa erit & non aperietur. An tibi referatum fuit tantummodo consilium fecundandæ matris, & clausum tibi fuit mysterium clausæ perenniter integritatis? Absit, inquit, nemo magis quam ego sciscius huius secreti. Quomodo enim me lamisisset perpetuæ virginitatis mysterium, qui tanto ante prædixi, ecce virgo concipiet, & pariet filium. Quæris igitur quomodo dicamus: ego, aperietur ille, non aperietur? Non aperietur vitro, aperietur Domino: sicut ibidem ad ipsum dicitur Ezechielem, vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam. Aperietur autem domino non virginalis integritas corporis, quia sicut Ezechiel post prædicta subdidit: Hæc clausa erit ipsi etiam principi, sed aperietur auris & porta cordis, quia videlicet intrauit per autem virginis verbum incarnandum, & exiit per clausam portam corporis incarnationem. Omnipotens nanque verbum Dei, & si infirmitatem nostram suscepit nihil tamen de sua sibi omnipotentia minuitur, quò minus contra naturam carnis, & supra intelligentiæ sensus nostri, corpus suum palpabile per clausa posset, & integra traicere, sicut etiam ad discipulos ingreditens ianus clausis oculis probauit quod ratio non capit. Secura igitur ô virgo intemerata, ô porta sanctuarij perenniter clausa, secura aperi Domino Deo Israel, qui tibi iam dudum clamat: Aperi mihi soror mea, amica mea. Non est quod timeas, sed violata consolida. Si verbo Dei apta es, cum demum non modo clausa, sed & signata es. Pone me, inquit, vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum. Iesus qui per se impressus in corde, expressus in opere: signa-

lum planè, & munimentum est inuolabile castitatis sponsæ suæ, & eo ipso quo se imprimi imitationis formam, imponit etiam incorruptionis custodiam. Sit ergo ô virgo fidelis auris tua aperta ad audiendum, & mens tua ad credendum, auribus percipe verbum angeli, & corde suscipe verbum altissimi, & corpore concipe filium Dei, Dic & tu ô beata tam humilis quam fidelis, dic Dominus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico: retrorsum non abij, ecce ancilla domini, præsto sum eius voluntati, quinimmo iuuabo votis si possum, fiat mihi secundum verbum tuum. Hoc dicere sic suam deuotionem offerre, istud planè est Domino peccus aperire, istud est & os aperire, & spiritum attrahere. Sic profecto aperiebatur terra, vt quem roabant cæli desuper susceperet rorem, & germinaret saluatorem. Nobile germen, germen iustum, germen odoris, germen domini quod iam est in magnificentia & gloria, cum idem fructus terræ sublimis est super omnia, id est, exaltatus est super cælos Deus, & super omnem terram gloria eius. Nihil enim interest, siue germen, siue fructum, aut florem dixeris, cum hæc omnia immo infinita alia vnus Christus sit, res vna, sed multiformis gratia, & virtutis vnus operatio multifaria, cui si infinita nomina pauperas humani sensus, & sermonis pro similitudine commendauerit, rei tamen implere significationem non poterit. Bene autem simul vocatur germen, & flos & fructus, qui sine gradu profectus ab initio conceptus sui, omni virtute & gratia in seipso extitit perfectus. In nobis enim primum ipse germen est, cum fides in confessionem prorumpit, vel opus manifestum: postmodum flos, cum super proficentem efflorescit sanctificatio Dei quodam spectabili decore virtutum, demum autem fructus cum beatitudo faciat hominè consummatum. Pulcherrime sanè, ac vigilantissimè, non solum mysteria, sed & mysteriorum præsentia dispensatio præ ordinauit diuina, vt locus in quo terra germinauit saluatorem, germen iustum & flos de virga & radice Iesse ascendit. Nazareth, id est, sanctitas, germen, flos, virgultum, vocatur, vt videlicet negotium loco, locumque negotia consona voce contestaretur, pariterque, & nomen loci rem gerendam prænuuciauit, & res gesta causam nominis indicaret. Ignoscite mihi fratres mei, quia qui morum vestrorum seruire debueram instructioni, plus forsitan quam necesse erat demoratus sum in illius ineffabilis admiratione & præconio mysterij. Quid enim mirum si me delectat quod beatos spiritus iustificat, quod peccatores iustificat, iustosque glorificat? Nescio tamen si vlla esse possit efficacior, ac suauior morum ædificatio, quam huius mysterij, id est, verbi incarnati, fidelis & pia consideratio. Quid enim sic hominem excitare potest ad amorem Dei, quam præueniens hominem amor Dei, tanquam vehemens ad hominem, vt homo propter hominem velit fieri? Quid autem ita nutrit amorem proximi quam similitudo & natura proximi, in humanitate Dei? Nam humilitatis exemplum, nec cogitari posse maius aliquid existimo, quam exinanitionem Dei in formam serui, & seruitutem plusquam serui. Castitatem porro quid æquè commendat, sicut quod ipsa castitas saluatorem germinat

216-11

216-2

216-5

216-44

216-4

216-44

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Gen. 22

Luc. 2

Phil. 3

216-2

Phil. 17

Phil. 4

228

germinat? Aut fidei virtutem ac meritum quid evidentiis ostendit, quam quod virgo Deum fide concepit, fide omnia sibi promissa diuinitus impleri promeruit. Beata, inquit, quæ credit: quoniam perficientur quæ dicta sunt ei à Domino. Et ut plenius noueris conceptum virginis, non solum esse mysticum, sed & moralem, quod sacramentum est ad redemptionem, exemplum quoque tibi est ad imitationem, ut manifeste euasques in te gratiam sacramenti, si non imiteris virtutem exempli. Quæ enim Deum fide concepit, si fidem habeas, idem tibi promittit, quod videlicet si verbum ex ore nuncijs celestis fideliter velis suscipere, Deum quem totus orbis non potest capere, possis & ipse concipere. Concipere autem corde non corpore, immò & corpore, licet non corporali opere aut specie, tamen planè corpore tuo: quandoquidem iubemur ab Apostolo glorificare & portare Deum in corpore nostro. Attende itaque ut scriptum est diligenter auditum, nam fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei, quod tibi absque dubio euangelizat angelus Dei cum timore aut amore eius tecum agit prædicationem fidelis, quem angelum Deum exercituum dicit, & esse non est tibi fas ambigere. Quam beati qui dicere possunt, à timore tuo Domine concepimus & parturimus spiritum salutis, qui nuntium non est aliud quam spiritus saluatoris, quam veritas Iesu Christi. Vide ineffabilem dignationem Dei simulque virtutem incomprehensibilis mysterij, qui creauit te, creatur in te: & quasi parum esset te ipsum habere patrem, vult etiam te sibi fieri matrem. Quicumque, inquit, fecerit voluntatem patris mei, ipse meus & frater & soror & mater est. O fidelis anima expande sinus, dilata affectus, ne angustieris in viscibus tuis, concipe quæm creatura nõ capit. Aperi verbo Dei aurem audienti, hæc est ad verum eordis via spiritus concipiendi, hæc ratione compinguntur ossa Christi, id est, virtutes in ventre pregnantis. Gratias tibi sancte spiritus, qui ubi vis spiras, video munere tuo non vnâ, sed innumeras fidelium animas illo generoso germine grauidas: custodi opera tua, ne aliqua illarum abortiat, conceptumque diuinæ sobolis informem, aut mortuum excutiat. Vos quoque & matres beatæ tam gloriose prolis, attendite vobis ipsi, donec formentur Christus in vobis: attendite ne qua foris offensa grauior fetum tenerum lædat, ne quid ingeratis ventri, id est, mētī quod spiritum quem concepitis extinguat. Parcite si non vobis, certè filio Dei in vobis, parcite inquam non solum ab operibus & sermonibus malis, sed etiam à cogitationibus noxiis, & delectationibus mortiferis, quæ planè suffocant semen Dei: Omni itaque custodia seruate corda vestra, quia ex ipsis vita procedet, cum scilicet maturus se partus absoluet, & vita Christi quæ nunc abscondita est in cordibus vestris, manifestabitur in carne vestra mortali. Conceptus spiritum salutis, sed adhuc parturitis, nondum peperistis. Si labor in parturiendo, magna de spe partus consolatio. Mulier cum parit tristitiam habet laboris, cum autem peperit puerum, iam non memor erit pressuræ propter gaudium, quia natus erit homo Christus in mundum exteriorum corporis nostri, quod & minor mundus solet appellari. Qui enim nunc conceptus est Deus in spiritibus nostris, configurans eos spiritu

charitatis suæ, tunc velut homo nascetur in corporibus, configurans ea corpori claritatis suæ, in qua viuunt & gloriatur Deus per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EADEM
Sermo 3.

Adite domus David: Ecce dabit Dominus et ipse vobis signum: Ecce virgo concipiet. Hodie impleta est hæc propheta in auribus vestris. Hodie namque illud ineffabile conceptus virginalis miraculum sicut audieratis promissum: sic audistis impletum: Virgo hodie concepit. Et hoc signum prioribus retrò seculis inauditum, nostris seculis Dominus dedit. Et sicut Hieremias eodem spiritu, & eodem sensu prædixit: Creabit dominus nouum super terram, quia femina circumdabit virum. Quid enim creabit Dominus nouum super terram, femina circumdabit virum, quod ait Hieremias, nisi quod ait Esaias, dabit Dominus signum: Virgo concipiet filium. Hoc nempe est circumdabit, non de confortio virili suscipiet, sed de se sola inter semetipsam concipiet: & solius materni corporis involuoculo vestiet. Alioquin dicat si possunt Iudæi, quod signum dominus in hoc dedit, si non virgo, sed adolescentula, ut ipsi falso interpretantur concepit: aut quid nouum Dominus creauit, si femina masculum de masculo susceptum circumdedit. Potest quidem mentiri iniquitas sibi: sed in multitudine virtutis tuæ o Domine mentientur tibi inimici tui, ut virtutem tuam dum negat prauitas, & paucitas Iudæorum, gloriosius & copiosius confiteatur fides omnium populorum. Constituteantur tibi populi Deus, constituteantur tibi populi omnes: quia terra dedit fructum suum, virgo genuit Iesum. Velint nolint Iudæi, creauit Dominus nouitatem huius miraculi, in signum eorum incredulitatis: utique in signum cui contradicunt, vique hodie, plus, nisi fallor, pertinacia odibili, quam ignorantia miserabili. Non alienum tamen ab origine & consuetudine viperei germinis, si modo contradicunt huic signo, postquam factum est, qui ab initio in patre, & regem suo impiissimo Achaz contradixerunt ne fieret. Locutus est enim Dominus ad Achaz dicens: Pete tibi signum? Non petam, inquit, & non tentabo dominum. O religio prophana, o pietas execranda, o humilitas dolosa. Ne tentes, ut ais, Dominum, contemnis Dominum. Quomodo enim tentares, si fideliter obediens? Nunc autem quomodo non grauius tentas, quem manifesto contemptu irritas? Nouimus vique, nouimus dolum & inuidiam Iudæicæ radicis, quæ & antequam Christus nasceretur, inuidere cepit gloriæ illius. Nam & iste Achaz quantum ex vita & moribus ipsius intelligi datur, nam cultor idolorum erat, non alia religione, aut metu signum recusauit petere cum iuberetur, nisi ideo scilicet, ne Dominus glorificaretur. Sanè mira & planè digna ira Dei & hominum, tam dira peruersitas Iudæorum, qui cum iubentur signa querere renuunt, non vt fingunt, ne tentent, sed ne glorificent Dominum: cum non iubentur, tentat & quarunt. Nam velut natura & vsu Iudæi signa querunt, & si dantur, calumniantur, & insipienter contemunt, ut nunciat, confiteantur, quia tentantes

tantes quærebant, non vt crederent facienti, sed vt insultarent non facienti. O gens peccatrix, semper nequam, filij scelerati, ait Esaias, nunquid parum est vobis molestos esse hominibus, mihi & alijs prophetis, immò vniuerso generi hominum, quia molesti estis, & Deo meo? Propter hoc dabit dominus ipse nobis signum. Quia enim vos in peruersum, aduersum eum inceditis, & ipse vt ait peruersus incedet vobis. Non vultis signum dari, ne glorificetur auctor miraculi: & ipse propter hoc dabit, vt ipse glorificetur, & vos confundamini. Fac domine, fac mecum signum in bono, vt videant qui me oderunt, & confundentur, ait de Iudæis ad patrem filius. Primū autem signum quod pater & filius operati sunt in confusionem infidelium, & gloriam fidelium, in testimonium suæ virtutis, & opus nostræ salutis: arbitror hodiernum esse virginis conceptum. Nam de ipsa quærentibus quod signum intulit contextus propheta, verbis tamen Euangelistæ: Ecce virgo concipiet & pariet filium, vt planè ad consequentia vel veritate contextus careat, aut quod est probabilius mendacium Iudæorum latebram non habeat. Merito proinde cum iam generatio praua & adultera signum querit, signum non datur ei, nisi signum Ionæ: vt videlicet quia ob peruersitatem mentis non edificatur signum virtutis, scandalizentur signo infirmitatis, triduana sepultura & mortis: nam verbum crucis, & mortis Iudæi qui pereunt, scandalum est, his autem qui salui sunt, id est nobis, virtus Dei est: nec minor aut infirmior nobis est filius hominis in corde terre, quam in cõfessu paternæ dexteræ. Signum quippe quod illi reuoluerunt, siue in profundum inferni, siue in excelsum supra, nos fide plena ac veneratione deuota suscipimus; agnoscetes filium quem concipit virgo, in profundo inferni signum nobis esse liberationis & veniæ, in excelsum supra, signum & spem exaltationis esse & gloriæ. Qui enim primum descendit in inferiores partes terræ, vt in sanguine testamenti sui extraheret vinclos de lacu in quo non est aqua, ipse est & qui ascendit super omnes cælos vt adimpleret omnia. Iam leuauit dominus signum primum in patibulo crucis, postmodum in throno regni: & exaltauit signum ad populos nationum, quia contradictum est ei à populo Iudæorum, & quotidie à quatuor ventis congregat dispersos, veri Israel ad hoc signum, O radix Iesse qui stas in signum populorum super quem iam continent reges os suum, obstruatur etiam os loquentium iniqua, id est, Iudæorum blasphemantium, qui adhuc signo immaculati conceptus tui contradicunt, & nec angelo Gabrieli credunt, quia non est impossibile apud te omne verbum. Beata quæ credidit, cui hæc ratio satisfecit, & cum quæsisset quomodo filium susciperet, quæ non cognosceret virum, tam de integritate quæm de prole, securam deinceps effecit. Quicquid ergo garriat impietas infidelium, nobis concipiat & pariat virum filium: nos quippe signum habemus in bonum etiam matrem & filium. Nobis planè mater tota miraculum est, quæ singulariter & sine exemplo mater est & virgo, nobis filius totus miraculum, qui non solum singulariter, sed & incomprehensibiliter Deus est & homo. Mater virgo concipiens & pariens; signum nobis est, quia Deus est homo iste qui con-

cipitur & paritur, filius diuina faciens, & humana patiens, signum vobis est, quia in Deum transferret hominem pro quo concipitur & paritur etiam & patitur. Omnium tamen humanarum infirmitatum, vel iniuriarum, quas pro nobis pertulit diuina dignatio, sicut tempore primam, sic etiam humilitate ferè maximam existimo, quod in vtero concipi, in vtero nouem mensium tempore, maiestas illa incircumscripita, passa est contineri. Vbi enim sic se exinanuit, aut quando ita penitus à semetipso defecisse visus fuit? Tãto tempore nihil illa virtus manifestum operatur: nullo signo visibili, maiestas quæ clausa latet, proditur. Non sic in cruce visus est infirmus, ubi quod infirmus ipse visus fuit, statim apparuit fortius omnibus hominibus quando & moriens glorificat latronem, & expirans inspirat Centurionem, quando horarius dolor passionis eius, non solum compati facit elementa creaturarum, sed etiam contrarias fortitudines subigit æternorum passioni dolorum. In vtero autem sic est quasi non sit: sic omnipotens virtus vacat, quasi nihil possit, & verbum æternum sub silentio se premit. Vobis tamen fratres illud silentium verbi loquitur, vobis clamat, vobis vtiq; disciplinam silentij commendat. In silentio enim & spe erit fortitudo vestra, sicut Esaias promittit, qui cultum iustitiæ silentium diffiniuit. Sicut namque puer ille conceptus in vtero ad maturitatem partus sub alto & diurno profecit silentio, sic spiritum hominis disciplinam silentij nutrit, format & roborat: & quanto occultius, tanto tutius & salubrius incrementum præstat. Nescit homo animalis qui non percipit quæ sunt spiritus Dei, quæ sit via spiritus, & quomodo compingantur ossa in ventre prægnantis, sed nõ occultat os meum à te ait sanctus Deo quod fecisti mihi in occulto mentis, sub secreto silentij. Sed nec à vobis occultatum est hoc ministerium fratres mei, quomodo experientia & confessio testis mihi est, quomodo quietus, & modestus spiritus sub silentio roboretur, pinguescat, & floreat: quomodo econtrario per verba velut quadam paralyti dissoluatur & defluat: quomodo macrescat, & marcescat & aridus decidat. Denique si in silentio fortitudo non esset, Salomon nequaquam dixisset: Sicut vrbs patens, & absque muros ambitu: ita vir qui non potest cohibere spiritum suum. Cæterum si quæris quo negotio sit occupanda mens in silentio, nihil tibi imponimus onerosum, comede panem meum, sicut & ipse Dominus conceptus suo tibi monstrat exemplo. Quid enim propheta de eo dixit cum loqueretur de porta orientali semper clausa in domo Domini, quæ tamen Deum Israel admittit & emittit. Princeps ipse, inquit, sedebit in ea, vt comedat panem coram Domino. Sedebit, inquit, in ea, quoniam requiescet in ea, de qua & ipse loquitur, hæc requies mea, sedebit in ea tanquam in throno grandi: quem, sicut alias dixi, Salomon rex sibi de ebore fecit. Si attendas angustias veri, locus prorsus angustus est; si latitudinem cordis thronus grandis est, propter quam etiam verus tanx maiestatis capax factus est. In ea ergo princeps sedit, & panem comedit, quia si quis, inquit, aperuerit mihi intrabo ad eum, & cœnabo cum eo, & ipse mecum. Non est hæc cœna sine pane, quando & ipse qui cœnat panis est vitæ, panis qui hodie descendit de cælo, & dat vitam mun-

do, Sed res mira si idem est qui cenat & quod
 cenatur, & qui comedit, ipse est panis qui ab eo
 comeditur. Res veras mira, sed res vera, quia
 Christus non alio pane quam seipso pascitur. Ipse
 nanque totus est panis, verbum propter se, caro
 propter vnionē verbi. Alioquin caro non prodest
 quicquam cum spiritu sit qui viuificat: nec in so-
 lo pane viuat homo, sed & in omni verbo quod
 procedit de ore Dei: Omne verbum procedens
 de ore Dei vnum & vnigenitum est verbum pa-
 tris, quod cum simplex sit, in se tamen continet
 rationem, & formā omnis verbi diuini. Verbum
 itaque pascitur de verbo, filius viuunt de seipso,
 quia sicut pater habet vitam in semetipso, sic de-
 dit & filio vitam habere in semetipso. Alia tamen
 ratione, sed tamen ineffabili beatitudine verbo
 pascebatur anima illa, verbo ipsi in personā con-
 iuncta & incomparabili felicitate princeps ille
 sedens in porta virginalis vteri, panem verbi co-
 ram Domino comedebat. Id igitur operis, tu
 quoque si sapis in silentio tuo actitabis, vt pa-
 nem verbi diuini comedas coram domino, con-
 seruans sicut Maria quæ de Christo dicuntur, &
 confers in corde tuo. Hunc panem tecū Chris-
 tus manducare delectabitur, qui te pascit, ipse in
 te pascetur: & panis ipse quo plus editur, plus
 abundabit edendus; quia gratia non minuitur
 vsu, sed augetur. In hoc præterea tibi sit exemplo
 Iesus conceptus & gestatus in vtero: vt sicut onus
 illud leue ac suauē, & si grauidauit non tamen
 grauaui vterum marie, sic te non sentiat grauem,
 aut molestum vterus ecclesie. Grauida est o fratres
 Ecclesia non sicut Maria solo Iesu, sed sicut
 Rebecca Iacob, & Esau: non solum, scilicet bonis
 & modestis, sed etiam discipulis, & indisciplinatis,
 quos tamen & ipsos propter nomen Iesu vel for-
 sitan aliquod initium substantie eius, Ecclesie
 viscera suscipiunt & amplectuntur. Sed cum sese
 colligerent paruuli discordes in vtero Rebecca,
 quæ prius orauerat vt conciperet, dolensq; ven-
 trem suum à tribulatione malorum, & dolore,
 penè penitebat quod concepisset: Si sic, inquit
 futurum mihi erat, quid necesse erat concipere?
 Si de aliquo nostrum fratres sic conuenerit con-
 trigerit, viscera matris nostræ, timeo ne melius fuisset
 si conceptus non fuisset homo ille: nisi quod
 nec de talibus finit nos desperare qui etiam de la-
 pidibus suscitauit filios Abrahæ. Ipse in eis si qui
 tales sunt emolliat cor lapideum, ne quatiā vis-
 cera matris; ipse viscera matris consoletur, ne
 fatigaretur eos qualescunque sint portare: donec
 formetur in eis Christus, qui perfectus Deus, per-
 fectus homo viuunt & regnat, Per omnia secula se-
 culorum, Amen.

PETRI DAMIANI

in eodem festo, Sermo.

*Nota horas
 B. Virginis e-
 nit tunc sus-
 se in vna.*

Exultate, fratres, in Domino, quia de Domina
 illa sermo succedit, quæ singularum in cordi-
 bus nostris sibi vendicat principatum. Hæc est,
 ad cuius nomen corpus humiliter inclinatis, cuius
 horis reuerenter assistitis, cuius memoriam
 iugiter frequentatis. Hæc est, quæ vestris affecti-
 bus suauiter indulcescit, quia magna multitudine
 dulcedinis eius, Spiritus enim eius super mel dul-
 cis, in qua dulcis Dominus cum omni sua dulce-

dine superuenit. Cum enim fecerit. Deus omnia
 opera sua valde bona, hoc melius fecit, consecras
 sibi in ea reclinatorium aureum, in qua sola se
 post tumultus Angelorum, & hominum reclina-
 ret, & requiem inueniret. Hoc est quod natura
 miratur, reueretur Angelus, veretur homo, stu-
 pescit cælum, extremi terra, infernus exhorret.
 In huius vtero maieftas Altissimi mirabiliter li-
 quefacta sicut adipe & pinguedine, repleuit ter-
 ras, infudit cælus, inferna respersit. Hic exinanuit
 semetipsum excelsus, & immensus, mensuram
 bonam, & confertam, & coagitatam mittens in
 sinum nostrum. Hic diuini manibus vnctus est
 oleo lætitiæ, & sicut ad altare in summum Ponti-
 ficem consecratus. De hoc altari ad aram Crucis
 ascendens, proprio cruore tanquam alterius ge-
 neris oleo perfusus, iam non solum consecratus,
 sed & consecrans, totum corpus machine mundi-
 alis largiori ligamine copulauit. Facessat igitur
 mœror, tristitia fugiat, eliminetur dolor, rancor
 abscedat, vt liceat vacare, & videre cum Moyse
 visionem hanc grandem, qualiter Deus in hoc
 ventre concipiatur, decipiatur diabolus, recipiatur
 perditum, indebitum accipiatur. Totum me
 trahit affectio, sed oratio deficit, & diues cogita-
 tio vocis paupertate confunditur. Feruent inter-
 iora, & in vndosam ebulliunt altitudinem, sed
 frigiditas linguæ cumulos refrigerat exundantes.
 Quid est, beatissima? nunquid ita sensum ta-
 citurnus obdormiam, vt ibi mutus sim, vbi
 omnis loquitur creatura? Veruntamen non
 tacebo, & non quiescam donec egrediar vt
 splendor vultus tuus, & sermo de te conceptus,
 si non vt lampas, saltim vt scintilla accendatur.
 Mouet me, fateor, quod permittente Deo peccant
 rationabiles creaturæ, & multis annorum milli-
 bus tā cælestia, quæ terrestria incassum stare vi-
 deatur, seruituris istis, illis dirutis. Stat illa magna
 ciuitas, ciuium suorum numerositate fraudata, &
 à stellantibus palatiis multiplex habitantiū mul-
 tudo propellitur, obscurantur stellarij ignes, so-
 lem loquor, lunam, & stellas, & multa sibi detra-
 cta luminis claritate mulctantur, terra maledici-
 tur, condemnatur hominum successio, & om-
 nis creatura, iuxta Apostolum, ingemiscit, & par-
 turit. Tacet Deus omnipotens, & ordinans eius
 omnipotentia tantam dissimulat confusionem.
 Tādē nascitur Maria, & ad nobiles annos egre-
 diens, speciem induit speciosam, quæ ipsum allu-
 ciat Deum, & diuinitatis oculos in se conuertat.
 Vide quid inde dicat ille non minimus explora-
 tor secretorum Dei: Audi filia, & vide, & inclina
 aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, &
 domum patris tui. Et concepiuit Rex decorem
 tuū, quoniam ipse est Dominus Deus tuus. Ger-
 minat igitur virga Iesse de tortuosa radice gene-
 ris humani, & de Patriarcharum arbore in altitu-
 dinem, & reditudinem erumpens, omnem igno-
 rat nodositatem, filiorum tenebras nescit, fru-
 ctuosa quæque non habet. Videt, & ardet ille ve-
 hemens amator, & torum epithalamium in lau-
 dibus eius decantat, vbi manifestè sponsus indu-
 citur spirans amorem synerisimum, nec vltra
 valens dissimulare quod patitur. Euocatur statim
 cælestis ille conuentus, & iuxta Prophetam, in-
 uenit Deus consiliū, cogit conciliū, facit sermonem
 cum Angelis de reitauracione eorum, de redem-
 ptione hominum, de elementorum renouacione,

ac illis stupentibus, & mirantibus præ gaudio, de
 modo Mariæ nomen euoluitur, & per ipsam, &
 in ipsa, & de ipsa, & cum ipsa totum hoc facien-
 dum decernitur, vt sicut sine illo nihil factum, ita
 sine illa nihil refectum sit. Traditur epistola Ga-
 brieli, in qua salutatio Virginis, incarnatio. Red-
 emptoris, modus redemptionis, plenitudo gra-
 tiæ, gloriæ magnitudo, multitudo lætitiæ cōtine-
 tur. Missus est ergo Angelus Gabriel à Deo ad vir-
 ginem, quæ, postquam ei locutus est, sensit Deum
 suis illapsum visceribus, maieftatemq; illius vir-
 ginalis vteris breuitate cōclusam. O venter diffu-
 sior cœlis, terris ampliōr, capaciōr elementis, qui
 totum claudit omnia cōcludentem, in quo Deus
 gloriæ reclinat. Domine & Archangelus ait:
 Ave gratia plena, Dominus tecum, quia à Deo
 electam, & præelectam, totam eam rapturus erat
 sibi Spiritus Sanctus, & cœlestibus insigniturus
 ornamentis. Iam consecranda erat in locum vo-
 luptatis, de quo fons ille debebat ascendere, qui
 vniuersam terræ superficiem irrigaret. Satis huc-
 usque sparsimus verba, & volaticis sermonibus
 diuersa præseminauimus: nunc insistamus hic
 si forte aliquid dignum elicere valeamus. Flu-
 uius (ait scriptura) egrediebatur de loco v. Iuptatis
 ad irrigandam vniuersam superficiem terræ,
 qui inde diuiditur in quatuor capita. Fluuius iste
 est Deus meus Iesus, qui à duobus locis volup-
 tatis egreditur, ex vtero Patris, ex vtero Virginis.
 Vnde Propheta: Dominus Deus noster flauius
 gloriosus, exiliens in terram sitietem. Sed ineffa-
 bilibus differentiis longè aliter à Patre, quàm à
 Matre egreditur, quia & si temporalis natiuitas
 gloriosa est, multò gloriosior est æterna. Oranti-
 bus igitur vobis, de vtraq; generatione volo ape-
 rire quod sentio, nō quod aliquid exponere præ-
 sumam, cum hoc vltra omnium vires (quantò
 magis meas?) sit, & extremæ dementia sit, velle
 fari ineffabilia, maxime hominem imperitum.
 Non enim oblitus sum Salomonem dicentem:
 Sicut qui nimium comedit mel, euomit illud, sic
 qui scrutator est maieftatis opprimetur à gloria.
 De vtraque enim per Prophetam dici puto: Ge-
 nationem eius quis enarrabit? quia sanè illa Pa-
 tris ineffabilis, & inaccessibleis est, & nulli crea-
 turæ peruia. Hoc sensu credo Apostolum dixisse
 de Deo: Qui solus habitat lucem inaccessibleem,
 cum etiam puriores naturæ tanto reuerberentur
 intuitu, nec possint irrumperè tantæ claritatis
 abyssum. Ipse etiam Filius protestatur: Nemo no-
 uit filium nisi Pater, neque Patrem quis nouit, ni-
 si Filius, & cui voluerit filius reuelare: non sicut
 est, sed sicut capere potest, cui tanta dignatio re-
 uelatur. Vnde & illa sublimis anima, quæ vsque
 ad tertium cælum in diuitias gloriæ rapta fuerat,
 dicit: Ego me non arbitror comprehendisse. Ver-
 rissima igitur diffinitio est, quia illam Gignentis,
 & Geniti generationem nullus omnino penetrat
 intellectus. Hanc etiam de Matre omni humanæ
 creaturæ reor inextricabilem: nescio vtrum ab il-
 la excellentiori natura valeat comprehēdi. Quis
 enim comprehendat coniunctionem carnis, &
 Verbi, qualiter Deus, & homo in vnam personam
 conueniant, saluis imperturbatisque proprietati-
 bus naturarum? Vnusquisque in suo sensu abun-
 dat, ego hanc omnem sensum supergredi credo,
 veterum virorū vestigijs in hærens qui super hoc

sanas, & inconcussas sententias reliquerunt. Ad
 paternam igitur generationem recurrentes, lo-
 cum voluptatis Patrem esse censemus, cum Deus
 illocalis sit: sed efficientias rerum, nisi per vulga-
 rem sermones explicare nō possumus. In ipso au-
 tem omnem voluptatem esse intelligit, qui legit
 Apostolum dicentem: Quoniam ex ipso, & per
 ipsum, & in ipso sunt omnia: & aliū ex illo duo-
 deno apice similiter eructantem: Omne datum
 optimum, & omne donum perfectum desursum
 est, descendens à Patre luminum. Ipse etiam filius
 dicit: Hæc est vita æterna, vt cognoscāt te solum
 verum Deum: cognitio igitur Patris, vita æterna
 est, & vbi vita æterna, ibi sempiterna volup-
 tas, quia gignitur de vtero Patris Deus de Deo, tamē
 de lumine, de Domino Dominus. Egreditur au-
 tem identitate, quia idem est quod Pater. Idē
 dico secundum substantiam, non secundum per-
 sonam. Egreditur & æqualitate, quia pari omni-
 potentia respicit Generantem, cum omnia quæ
 potest Pater, possit & filius, sicut ipse testatur.
 Omnia quæ facit Pater, facit & Filius, nec potest
 filius facere quicquam, nisi quod viderit Patrem
 facientem. Egreditur & æternitate: quia licet ge-
 neretur, non est posterior Generante, sed ambo
 vnus antiquitatis sunt, si tamen vocabuli noui-
 tatem non exhorret, quod licet quoquomodo
 significet quæ dicuntur, longè tamē est à sententiæ
 maieftate. Egreditur similitudine, quia similis est
 Patri Patris imago, splendor gloriæ, & figura sub-
 stantiæ eius. Egreditur æternitate, quia alius est
 ab illo, alius dico, non aliud. Ego, inquit, & Pater
 vnum sumus. Vnum dixit, non vnus, quia vnum
 significat substantiæ vnitatem, sumus verò perso-
 narum proprietatem. Sic igitur & longè excel-
 lentiori modo de Patre filius egrediens inundat
 Angelicas stationes, quia iuxta Salomonem, Fōs
 sapientiæ Verbum Dei in excelsis. Citharædus
 puer de hoc fonte pleno ventre potauerat, cum
 diceret: Apud te est fons vitæ: quia non solum tu
 vita, sed & filius tuus fons vitæ est. Et vt patenter
 quid sentiebat offenderet subiunxit: In lumine
 tuo videbimus lumen. Ad irrigandam vniuersam
 superficiem terræ. Quænam terra est in illa cœ-
 lorum summitate reposita, quam non præterfluat
 & irriget fluius gloriosus? Regnū cælorum ter-
 ra viuentium est, de qua dicit sanctus: Portio mea
 Domine, in terra viuentium, & Credo videre bo-
 na Domini in terra viuentium, & Placebo Do-
 mino in regione viuorum. Irrigatio hæc indicibi-
 lis est. Inebriatur quippe Angeli ab vbertate do-
 mus Dei, & torrente voluptatis eius potantur.
 Hic quid dicam nescio, quia plurimus stupor sen-
 sum opprimit, atque mentem. Vbi sunt oratorij
 sermones, quos in fornace rhetorica omnis ille
 Philosophorum conflauit chorus? Vbi sunt gigā-
 tes à seculo fuerunt, qui ab initio fuerunt statu-
 ra magna, scientes bellum, languentes circa pu-
 gnas verborum? Nunquid non maximus ille gi-
 gas (Platonem loquor) ab intellectu tam purissi-
 mæ veritatis repulsus est? Nunquid non acerrimo
 mentis ingenio tangens, sed non attingens
 diuinitatem Dei, dicit: Vnum inueni, quod
 cuncta operetur, & aliud, per quod cuncta
 efficiuntur, tertium autem inuenire non po-
 tui? Rectè de Spiritu Sancto inscius, qui il-
 li non erat infusus, qui Sanctorum reuelatio-
 num magister est, qui reuelat Paulo, quæ oculus
 Bibl. Hom. tom. 4. V 2 non

non vult, sicut idem Apostolus gloriatur: Nobis, inquit, reuelabit Deus. Per quid, Apostole? Per spiritum suum, non per spiritum nostrum, quem secuti philosophi, & seducti sunt, & seduxerunt. Ille noster philosophus, qui super senes, & super omnes docentes se intellexit, quid super hoc senserit audiamus. Rigans, inquit, montes de superioribus suis. De sublimioribus quippe Angelos docet, qui non per speculum, in enigmate, sed facie ad faciem ipsam Dei sublimitatem luminibus indefessis aspectant. Sequitur. Qui inde diuiditur in quatuor capita. In quæ quatuor capita dicamus breuiter, quia grandis restat nobis via. In admirationem, qua tota obstupet illa dignior creatura de Creatoris gloria, & gloriæ ratione. In puritatem, quia non in vase testeo, vel fragilitate complexionis humanæ bibunt de torrente voluptatis, sed remoto velamine, hauriunt aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. In fatietate, quia & si in eum desiderant prospicere, non tamen desiderium necessitatem, vel necessitas miseriam inducit, sed mirabili modo & semper desiderant, ut semper fatientur, & semper fatiantur, ut semper desiderant. In securitate, quia de sua stabilitate certi, perennis gaudiis immerguntur, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, quando fiet vnum ouile, & vnus pastor, & superna illa Hierusalem consummabitur in ipsam. Sic influit fluuius iste per Angelicas officinas. Sed hæc omnia fides capit, nescit ratio, intellectus ignorat humanus. Hæc sunt fortissis illa quatuor, quæ vas electionis felici quaternario in Epistola ad Hebræos diuidit dicens: Non accessistis ad montem fumantem, sed ad montem Sion, ad Hierusalem ciuitatem Dei viventis, ad multorum millium Angelorum frequentiam, ad Ecclesiam primitiuorum scriptam in cælis. Nunc accingamus nos ad videndum qualiter egrediatur de Virgine, quia egressio ista dulcor, & affectuosior est humanæ miseræ, quæ inuentium pectora concutit, irrorat oculos, & beatissimis fontibus vultus amantium superfundit. Hic locum voluptatis, verum Mariæ intelligo, in quo cumlauit omnes delicias deliciarum Dominus; de cuius deliciis Spiritus sanctus admiratorio sermone in amoris cantico sic eructat: Quæ est ista, quæ ascendit de deserto deliciis affluens? Nunquid in Angelis voluptatem habet Altissimus, in quibus ipse reperit prauitatem? Nunquid in constellatione, vel scintillatione stellarum, quarum alix conuertuntur in sanguinem, alix cadunt de cælo, alix in tenebras obscurantur? Nunquid in aëre, vel igne, vel ventis? Nequaquam, quia non in igne Dominus, non in commotione Dominus, non in spiritu Dominus: si verax est ille, qui curru igneo, & equis igneis est assumptus in cælum. Nunquid in aquis, ubi furas, & tortuosus Leuiathan immoratur, aut in terra, quæ sub maledicto Adæ spinas emittit, & tribulos? Non est locus voluptatis, nisi vterus Virginis. Ex hoc egreditur humanitate, quia vestitus cilicio nostræ mortalitatis visibilis humanis oculis apparuit, & de virgine virgam, de libro autem generationis lineam faciens, diuinitatis hamum innoxuit, quem carne operuit virginali, ut draco magnus illectus ad carnem, ferrum diuini numinis subsentiret. Egreditur & cum nouitate, quia nunquam sic natus est homo, sicut ipse nascitur. Primus enim homo

primò de terra formatur, secundò mulier ex eius latere fabricatur, tertio Cain consuetudinario ordine nascendi gignitur ab utroque. Solus iste de sola Virgine nascitur, & Virginis vterum nouo, & singulari partu diuinitas humanata sigillar. Vbi nunc Aristotelicæ subtilitatis facunda quidem, sed infœcunda loquacitas. Si peperit, cum viro concubuit? Velit, nolit, vertitur in habitum priuatio, nec altringitur dialecticis terminis omnium terminator, ad cuius imperium parit natura, desuescit consuetudo. Egreditur etiam cum claritate: nascente quippe illo sepelitur omnis illa stellantium luminum luminosa serenitas, & stella candidior lucidioribus radiis præscintillans totam sibi cæli rapit positionem. Ambulant reges in splendore ortus eius, quoniam ecce Reges congregati sunt, conuenerunt in vnum. Ipsi videntes sic, Deum & hominem nascentem, matrem & virginem parientem, admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos in tantorum luce miraculorum. Egreditur & cum paupertate, quia pannis vilissimis inuolutus, & præsepi durissimo reclinatus, iam ex tunc sanctissimis membris legem martyrii præfigebat. Egreditur occultè, quia subtilissimus ille fraudum inuestigator ab altitudine tantæ dignationis excluditur. Hinc est quòd ambiguus alternationibus fatigatus, nunc illum tentat, nunc tentatum Filium appellat altissimi, nunc instruit Crucem, nunc destruit, mandans per mulierem consuetum sibi organum; Nihil tibi, & iusto illi. Sequitur: irrigandam vniuersam superficiem terræ. Ad terrenam miseriam expiandam, quam nobis in hereditatem primus ille peccator reliquerat. Volo ut Apostolus hic eum mihi, sicut & superius, in quatuor capita distribuatur, quia securus eius expositionem suscipio. Qui factus est, inquit, nobis sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio. Ad nos quippe veniens, qui eramus in carcere, primò omnium tenebras ignorantie nostræ depulit luce sapientie suæ; deinde per iustitiam, quæ ex fide est, soluit funes peccatorum nostrorum, sanctificans nos in suo corpore, redimens in corporis passione, Dominus enim soluit compeditos, Dominus illuminat cæcos; sanctificat tabernaculum suum; de manu redimit inimici. Diuiditur & in patientiam, qua peccatores sustinet; in misericordiam, qua penitentes fouet, in largitatem, qua proficientes exaltat; in fortitudinem, qua exaltatos conseruat. De hoc secundo quaternario toto hoc aduentu vestre fraternitati confabulatus sum, per fluminem decursionem, & nominum interpretationem, moralia mysticis internectens; vtrum aliquid dignè, vos videritis, Verum non omnia possumus presenti sermone coarctare, fastidium euitates. Ego habeo quatuor capita dulciora prioribus, quæ fortassis vestris cordibus suauius complecebunt. Dominus enim noster eleuatus in Cruce, largissimas sanguinis vndas à quatuor sui corporis partibus abundantius emisit. Spinis enim pungentibus sanctissimum caput niuea ceruicæ reflexum, & clauis pedes & manus, & lancea latus eius transuerberantibus, pretiosus sanguis emicuit: cuius aspersione iudex transiit in patrem, iratus in mitem, in misericordiam virga, captiuus in coronam. Christus ergo fons latens, & occultus in cælis, fons patens, & apertus in terris. Illic de vtero Patris, hic egreditur

ditur de vtero Virginis. Illic viuens terram irrigat viuentium, hic moriens terram morientium. Illic diuiditur in quaternarium admirabilem, hic in dulcem. Dulcis Dominus, dulcis

Domina, quia ille Deus meus misericordia mea, hæc Domina mea misericordie porta. Ducat nos mater ad filium, filia ad patrem, sponsa ad sponsum, qui est benedictus in secula, Amen.

IN FESTO S. GEORGII MARTYRIS.

Euang. Ioan. 15. Ego sum vitis.

Explicabitur infra eodem Tomo in communi Martyrum tempore paschali.

IN FESTO S. MARCI EVANGELISTAE.

L V C. 10.

b Septuaginta duos, dzorum.

c Secundum prophetiam: Lupi & agni simul pascentur.

d Lupi, Scitibz & Pharisæi, qui sunt clerici tui.

Nillo tempore: Designauit dominus & alios septuagintaduos, & misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem & locum, quo erat ipse venturus. Et dicebat illis: Mesis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum mesis, ut mittat operarios in messem suam. Ite, Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Nolite ergo portare sacculum, neque peram neque calceamenta, & neminem per viam salutaueritis: In quancunque domum intraueritis, primum dicite. Pax huic domui. Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra. Sin autem, ad vos reuertetur. In eadem autem domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos sunt: Dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum. Et in quamcunque ciuitate intraueritis, & susceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis: & curate infirmos qui in illa sunt, & dicite illis appropinquabit in vos regnum Dei.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euangelium.

POST hæc, &c. Sicut in apostolis est forma episcoporum, sic in septuagintaduobus forma est presbyterorum. Secundi ordinis septuagintaduo mittuntur, qui totidem linguarum gentibus euangelium prædicarent, ut sicut primò, duodecim apostoli propter duodecim tribus Israel, ita & hi propter exterarum Gentes destinarentur imbuendas.

Vel, cum Christus se diem, apostolos horas huius diei nominet: per hunc numerum prædicantium signum dat se fidem sanctæ Trinitatis mudo annunciaturum, sicut sol triduanum suæ lucis ambitum per septuagintaduas horas efficere solet. Misit illos binos. Per hoc quòd binos mittit, innuitur quòd nemo prædicationis officium debet suscipere, qui erga alium charitatem non habet. Vel bini mittuntur, secundum quod bina animalia missa sunt in arcam id est masculus & femina: immunda prius in carnali generatione, sed mundata ecclesie sacramento per spiritualem gratiam. Bibl. Hom. tom. 4. V 3 in

in discipulorum predicatione. *Messis quidem multa, operarii autem pauci.* Messis, turba credentium, operarii apostoli & sequaces eorum. Et licet messis verbo Dei sit facta, tamen culturae laborem & sollicitum munus operarii requirit, ne aues caeli sparsa semina dissipent. *Sicut agnos inter lupos.* Sicut lupos ouibus, sic haereticus insidiatur fidelibus. Et sicut lupos ouile circumit nocte, non audens intrare, canis somnum, pastorem absentiam, vel desidia explorans, sic haereticus nocte suae interpretationis fideles decipere conatur, ecclesia non intrans, pastores ecclesiae vel vitare, vel necare, vel in exilium mittere contendit. Lupus natura corporis rigidus, se inflectere facile non potest, sic haereticus intentionem duri cordis non solet ab errore reuocare. Vnde apostolus: Haereticum hominem post primam & secundam correctionem deuita, &c. Lupus vero suo impetu fertur, & ideo saepe illuditur, sic haereticus impetum facit, sed saepe remanet inanis ne nocere possit. Lupus si prius aliquem viderit, vocem illius quadam natura vi eripit, si homo illum prius viderit, eum exagitat. Sic quem versuta disputatione haereticus praue nit, murum reddit, ne confiteatur verbum Dei: sed si quis commenta fraudis eius agnouerit, non patitur iactantiam vocis. Sicut lupus, sic & haereticus guttur inuadit; vitalibus vulnus affigit. Qualiter autem hos effugere possimus, supponit di. *Nolite ergo portare sacculum, neque, inde Matthaeus;* Nolite possidere aurum neque argentum, non peram neque calceamenta; Vtrumque de corio mortui animalis fit, id est nihil mortale vult esse in illis quos ad praedicandum mittit, ne mortis timore retardentur ab iniuncto itinere. *Nolite ergo portare sacculum, neque, inde Matthaeus;* Tantam praedicatori debet esse fiducia in Deo, vt praesentis vitae sumptus & si non praue deat, tamen sibi non defecturos certissime sciat: nedum occupatur mens ad temporalia, minus praedicit aeterna. Allegoricè. Pecunia in sacco clausa, sapientia est occulta, qua proximo non erogatur. Perperam, opera seculi; Per calceamenta, mortuorum operum exempla figurantur, vt praedicator onus secularium negotiorum non porret, nec fulcorum operum exempla conspiciat, ne sua opera quasi ex mortuis pellibus credat munire. Qui non amore aeternae patriae, sed praemiorum ambitu salutem praedicat audientibus, quasi in itinere salutat: quia hanc occasione, non ex intentione salutem audientibus exoprat. Omnis enim qui in via salutat, ex occasione itineris salutat non ex intentione habedae eiusdem salutis. *Neminem per viam saluaueritis.* Felicitate iubet contendere, ne alicuius obuij confabulatione reflectantur ab iniuncto itinere. Nec simpliciter ait: Neminem saluaueritis, cum sit vsus humanitatis alios salutare, sed addidit, in via; quia non saluationis sedulitas aufertur, sed obstaculum impediendae deuotionis aboletur; vt quando digna mandatur, paulisper questrentur humana. *In e. a. d.* Si pax vestra recipitur, dignum est vt in ea maneatis, carnalia stipendia ab eis accipientes, quibus caelestia offertis. Ecce qui sacculum & peram prohibuit, sumptus ex praedicatione coegit, sic tamen vt oblato cibo & potu sint contenti, *Mane.* Non est de domo in domum vaga facilitate demigrandum vt in hospitali amore seruetur constantia, ne coalita amicitiae necessitudo

facile resoluatur. *Dignus est e.* Nota quod vni operi praedicatorum duae mercedes debentur: Vna in via, quae nos in labore sustentat: Alia in patria, quae nos in resurrectione remunerat, *Et in quamcumque ciui.* Descriptio diuerso domus hospitio, quid etiam in ciuitatibus agere debeant docet; pijs, scilicet in omnibus communicare, ab impiorum per omnia societate fecerit.

CATENA AVREA
in idem Euangelium.

Post hac autem designauit dominus & alios septuaginta duos, &c. Cyril. Certificauerat Deus per prophetas quod euangelij praedicatione salutaris comprehensura erat non solum Israel, sed etiam gentium greges. Et ideo a Christo post 12. apostolos & alij 72. sunt instituti: vnde dicitur: *Post hac autem design. dominus, &c.* Bed. Bene 72. mittuntur quia totide mundi gregibus euangelij praedicandum erat: vt quomodo 12. primo propter 12. tribus Israel, ita & hi propter exteras gentes destinarentur imbuendas. Aug. de. q. euang. Sicut etiam 24. horis totus orbis peragitur atque iustratur, ita mysterium illustrandi orbis per euangelium trinitatis in 72. discipulis intimatur. ter enim 24. septuaginta duo faciunt. Bed. Sicut autem 12. apostolos formam episcoporum praemostrare nemo est qui dubitet, sic & hos 72. figuram presbyterorum, id est, secundum ordinis sacerdotum gessisse sciendum est: tamen si primis ecclesiae temporibus, vt apostolica scriptura testis est, vtrique presbyteri, vtrique vocabantur & episcopi: quorum vnum sapientiae maturitatem, aliud industriae curae pastoralis significat. Cyril. Huius etiam forma in verbis Moyji figuratur: vt in euangelio Deo 70. elegit, quibus Deus spiritum infundebat. In numeris etiam scriptum est de filiis Israel quod venerunt in Elim, quod interpretatur ascensus: & erant ibi 12. fontes aquarum & 70. palmae. Conuolantes enim ad augmentum spirituale reperimus 12. fontes, scilicet sacros apostolos: a quibus haurimus salutis scientiam, sicut a fontibus saluatoris: & 70. palmas, hos, scilicet qui nunc destinati sunt a Christo. Est enim palma arbor bonae medullae, bene radicata & fertilis, & semper nascentis in aquis, alta simul & frondes porrigens sursum. Sequitur. *Et mi. il. bi.* Greg. in ho. Binos in praedicatione discipulos mittit, quia duo sunt praecipua charitatis, Dei scilicet amor, & proximi. Et minus hic quam inter duos charitas haberi non potest, quatenus nobis tacitus innuat, quia qui charitatem erga alterum non habet, praedicationis officium suscipere nullatenus debet. Orig. Sicut etiam ex 12. bini & bini numerari fuerunt, vt in eorum catalogo Matthaeus ostendit, quod enim bini famularentur Dei verbo antiquum esse videtur. Eduxit enim Deus Israel de Aegypto per manus Moyji & Aaron. Ipsae quoque & Caleph concordantes praedicaerunt prouocatum a 12. exploratoribus populum, vnde dicitur: Frater ad fratrem adiutus, vt ciuitas vallata. Basi. Simul etiam per hoc indicant quod si aliqui pares sunt in spiritualibus donis, hoc non sine in eis praualere propriae opinionis passionem. Greg. in ho. Bene autem subditur, *Ante fa. su. in om. ci. &c.* Praedicatorum autem suos dominus sequitur, quia praedi

praedicatione praue nit, & tunc ad mentis nostrae habitaculum dominus venit quando verba exhortationes praecurrunt, atque per hoc veritas in mente suscipitur. Hinc praedicatoribus Esaias dicit: Parate viam domini, rectas facite semitas Dei nostri. Theop. Designauerat autem dominus discipulos propter multitudinem doctoribus indigentem, sicut enim nostri agri spicati multos messorum desiderant, sic qui credituri erant innumerabiles existentes, multis doctoribus indigebant: vnde sequitur, *Mes. quid. mul.* Chr. Sed qualiter messem vocat, cum res ad praesens exordium sumatur: nondum iacto aratro aut sulcis productis de messibus tractat: poterant enim discipuli vacillare & secum meditari & dicere, qualiter nos numerus breuis emendare poterimus totum mundum: idiotae sophistas, munitos nudi, dominantium subditi? Ne igitur consideratione talium turbarentur, vocat euangelium messem quasi dicit parata sunt omnia: mitto vos ad paratam collectionem fructuum: eodem die & serere potestis, & metere. Sicut ergo colonus exiens ad messes latatur, sic etiam vos multo amplius & alacrius necessarium est exire in mundum. Nam hoc negotium messis est, agros nobis exhibens praeparatos. Greg. in hom. Sed non sine graui metore loqui possumus, quod subditur: *Oper. au. pau. &c.* quia & si sunt qui bona audiant, defunt qui dicant: Ecce mundus sacerdotibus plenus, sed tamen in messe Dei rarus valde reperitur operarius, quia officium quidem sacerdotale suscipimus, sed opus officij non implemus. Bed. Sicut autem messis multa, est omnis turba credentium: ita operarii pauci, sunt apostoli, & imitatores eorum qui mittuntur ad messem. Cyril. Sicut autem agri spatio messorum multos exigunt: sic & multitudo crediturum Christum: vnde subdit: *Ro. er. do. mes. vt. mit. op. in. mes. suam.* Illud autem attende quod cum dixisset: *Rogate do. messis vt mittat operarios in messem suam.* Ipse postmodum hoc pergit. Ipse igitur est dominus messis, ac per eum, & cum eo Deus pater omnibus dominatur. Chry. Multiplicat autem postmodum eos: non addens ad numerum, sed concedens virtutem: Infinitam autem quod magnum donum est operarios mitti in messem diuinam, per hoc quod dicit, dominum messis super hoc esse rogandum. Grego. Per hoc etiam inducendi sunt subditi, vt pro suis pastoribus rogent, vt digna eis operari valeant, nec ab exhortatione torpeat lingua. Saepe enim pro sua nequitia praedicationum restringitur lingua. Saepe vero ex subiectorum culpa agitur, vt eis qui praesunt praedicationis sermo subtrahatur. *Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.* Cyril. Narrat Lucas consequenter 70. discipulos vendicasse sibi a Christo apostolicam eruditionem, modestiam, innocentiam, aequitatem, nihilque mundanorum sacris praedicationibus praefere: aspirare autem ab eo fortitudinem mentis, vt nullum terribilium formident, neque ipsam mortem: vnde dicit, *Ite, Chr.* Erat enim inter omnia pericula eorum solatium virtus mittentis eos: & ideo dicit, *Ecce ego mitto vos quasi dicat hoc sufficit ad consolationem vestram, hoc sufficit ad sperandum & non timendum superuenientia mala quae significat subdès, sicut agnos inter lupos.* Ifido. abbas, Denotans simplicitatem & innocentiam: nam debacchantes & sua enormitate iniuriantes naturae,

non agnos appellat, sed haedos. Amb. Contraria autem sunt sibi ista animalia vt alia ab aliis deuorentur, id est, agni a lupis: sed bonus pastor lupos gregi suo timere non nouit. Ideoque isti discipuli non in praedam, sed ad gratiam diriguntur, sollicitudo enim pastores boni efficit vt lupi in agnos audere nihil possint. Mittit ergo agnos inter lupos, vt completeretur illud: Tunc lupi & agni simul pascentur. Chr. Hoc enim fuit manifestum indicium praedari triumphi, vt circumdant essent discipuli Christi ab hostibus, quasi agni inter lupos, eos tamen conuerterent. Bed. Vel specialiter lupos vocat scribas & pharisaeos qui sunt clerici Iudaeorum. Amb. Vel lupos sunt haeretici, compariandi. Lupi enim bestiae sunt quae insidiatur ouibus & circa pastorales versantur casas. Habituacula domorum intrare non audent, somnum, cauum absentiam, aut desidia pastorum explorant, ouium guttur inuadunt, vt cito strangulent, feri rapaces, natura corporis rigidiores, vt se facile non possint inflectere: impetu quodam suo feruntur & ideo saepe deluduntur. Si quem priores hominem viderint, vocem eius quadam natura vi feruntur eripere: si autem homo prius eos viderit, exagitari memorantur. Sic haeretici insidiatur ouilibus Christi, fremunt circa causas nocturno tempore: semper enim perdis nox est, qui lucem Christi nebulis praue interpretationis obducit: stabula tamen Christi intrare non audent, & ideo non sanantur, sicut curatus est ille in stabulo qui incidit in latrones. Explorant pastorem absentiam: quia praesentibus pastoribus quos Christi incursare non possunt. Quodam etiam mentis intentione duri & rigidi nequaquam solent a suo errore deflectere quos scripturae verus interpret Christus illadit, vt in vanum suos effundat impetus, & nocere non possint, qui si quem versuta disputationis suae circumscriptione praue nit, faciunt obmutescere, mutus est enim qui verbum Dei non eadem qua est gloria confiteri. Caue igitur ne tibi vocem tollat haereticus, ne priorem non ipse deprehenderit: serpi enim dum later eius perfidia, si autem commenta impietatis eius agnoueris, iacturam pie vocis timere non poteris. Guttur inuadunt, vitalibus vulnus affigunt dum animam perunt. Si etiam audies aliquem sagax dorem dici & rapinas eius cognoscis, foris ouis, intus lupo est: qui humanae necis insaturabili crudelitate rabiem suam desiderat explere. Grego. in pasto. Multi enim cum regimini iura suscipiunt, ad lacerandos subditos inardescunt, terrorem potestatis exhibent. Er quia charitatis viscera non habent, dum videri appetunt, patres se esse minime recognoscunt, humilitatis locum in elationem dominationis immutant. Contra quae omnia considerandum nobis est, quia sicut agni inter lupos mittuntur, vt sensum seruantes innocentiae morsum malitiae non habeamus. Qui enim locum praedicationis suscipit, mala inferre non debet, sed tolerare. Quem & si quando zelus rectitudinis exigit vt erga subiectos seuiant, intus paterna pietate diligit quos foris quasi inssequendo castigat. Quod tunc rector bene exhibet, cum terrenae cupiditatis honoribus nequaquam mentis colla supponit. vnde subditur: *Nolite portare sacculum neque peram.* Grego. Nazian. Quorum summa est vt adeo virtuosum existat, quod non minus propter vitae modum qui pro-

per eorum verbum euangelium proficiat. Greg. in Ezechielem: Tanta enim prædicatorum debet esse in Deo fiducia, vt præsentis vitæ sumptibus quamuis non prouideat, tamen sibi hoc non deesse certissimè sciat. Ne dum mens eius occupatur ad temporalia, minus prouideat æterna. Cyr. Sic igitur præceperat nec de ipso subiecto curam habere, cum dixerat: *Mitto vos sicut agnos inter lupos.* Nec etiam concessit sollicitos esse erga extrinseca corpori, cum dixit: *Nolite portare sacculum neque peram.* Nec etiam concessit portare aliquid eorum quæ nõdum vnita sunt corpori, vnde subdit: *Neque calceamenta.* Non solum autem sacculum & peram portare prohibuit, sed nec aliquam studij distractionem permittit assumere, quinec obstantiam saluatione distrahi voluit. vnde subdit, *Et neminem per viam salutaueritis.* Quod & dudum ab Elizeo dictum fuit, quasi dicat recto tramite ad opus procedite, non alternantes benedictionibus benedictiones. Damnum enim est expendere tempus prædicationibus competens. Amb. Non ergo hic dominus prohibuit quòd beneuolentiæ displiceret officium: sed quòd perfectiõis deuotionis intentio plus placeret. Greg. Nazian. Mandauit etiam hoc eis dominus ad verbi gloriam, ne videretur in eis magis vigere blanditias, voluit etiam eos non esse sollicitos verbis alienis. Greg. in ho. Hęc autem verba si quis etiam per allegoriã velit intelligi: pecunia clausa in sacculo est sapientia occulta. Qui igitur sapientię verbum habet, & hoc erogare proximo negligit: quasi pecuniam in sacculo ligatam tenet. Perperam verò onera seculi, per calceamenta mortuorum operum exempla significat. Qui ergo officium prædicationis suscipit, dignum non est vt opus secularium negotiorum portet: ne dum hoc eius colla deprimat, ad prædicanda cælestia non a surgat: nec debet stultorum operum exempla conspiciere, ne sua opera quasi ex mortuis pellibus credat munire: ne scilicet quia alios talia fecisse considerat, se etiam facere licenter putet. Ambr. Nihil etiam dominus in nobis mortale vult esse. Mortale enim atque terrenũ calceamentum Moyses iubetur soluere, cum mitteretur ad populum liberandum. Quòd si quem mouet, qua ratione in Ægypto calceati iubentur edere agnum, Apostoli autem sine calceamento ad prædicandum euangelium diriguntur? Is considerare debet quia in Ægypto positus debet adhuc morsus cauere serpentis: multa enim venena in Ægypto. Et qui typo pascha celebrat, patere potest vulnere, qui autem minister est veritatis venena non trepidat. Greg. in ho. Omnis autẽ qui salutat in via, ex occasione salutat itineris, non ex studio optandæ salutis. Qui igitur non amore æternæ patriæ sed præmiorum ambitu salutem audientibus prædicat, quasi in itinere salutat: quia ex occasione & non ex intentione salutem audientibus exoptat. In quancunque domum intraueritis, primum dicite, pax huic domui, &c. Chry. Bonorum omnium mater pax est, sine qua cætera inania sunt: propter quod dominus discipulis intransibus domos, illicque pacem iussit proferre tanquam bonorum indicium, dicens: *In quancunque domum intrauero, primum dicite: pax huic domui.* Ambros. Vt scilicet pacis proferamus nuntium, ipse primus ingressus pacis benedictione celebretur. Chry. Vnde pontifex cælestis tradit eam dicens, Pax vobis. Implo-

rant autem pacem sancti, nõ solum eam quæ versatur inter homines adinuicem, sed & eam quæ pertinet ad nos ipsos. Nam sæpius in pectore bellum gerimus, & nullo molestante turbamur: nec non praua desideria cõtra nos crebrò insurgunt. Titus, Dicitur autem, *pax huic domui*, scilicet habitantibus domum, omnes alloquantur maiores pariter & minores, neque cum indignis vestra saluatio dirigetur. vnde subditur, *Et si sibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra*, quasi dicat, vos quidem proferitis verbum, res autem pacis applicabitur meo iudicio vbi quecumque dignum esse videbitur. Si quis autem non sit dignus, non estis delusi, nec verborum vestrorum gratia perit, imò recipiatur ad vos. Et hoc est quod subditur, *Sin autem, ad vos reuertetur.* Greg. Pax enim quæ ab ore prædicatoris offertur, aut requiescet in domo, si in ea fuerit quisquam prædestinatus ad vitam, & cæleste verbum sequitur quod audit: aut si nullus audire voluerit, ipse prædicator sine fructu non erit: quia ad eum pax reuertitur, dum ei à domino pro labore sui operis merces recompensatur. Si autem pax nostra recipitur, dignum est vt ab eis terrena stipendia consequamur, quibus patriæ cælestis præmia offerimus. vnde sequitur, *In eadem autem domo manete edentes & bibentes quæ apud illos sunt.* Ecce qui peram & sacculum portare prohibuit, sumptus & alimenta ex eadem prædicatione concedit. Chry. Sed ne aliquis diceret, consumo res proprias parando aduenis mensam: illum primò intransentem facit tibi pacis donum offerre cui nihil est æquale, vt scias te maiora quam des suscipere. Tit. Vel aliter continua. Quia non estis constituti iudices eorum qui sunt digni vel indigni, edatis & bibatis quæ vobis offeruntur ab eis. Dimitte autem mihi eorum qui vos recipiunt examen, nisi vobis quoque sit notum non esse ibi filium pacis, tunc enim fortassis retrocedere debetis. Theo. Vide igitur qualiter discipulos mendicare instituit, & pro pretio eos nutrimentum habere voluit, nam subditur: *Dignus est enim operarius mercede sua.* Greg. Sunt enim iam de mercede operarij ipsa alimenta sustentationis, vt huic merces de labore prædicationis inchoetur, quæ illic de veritatis visione perficitur. Qua in re considerandum est, quòd vni nostro operi duæ merces debentur: vna in via quæ nos in labore sustentat, alia in patria quæ nos in resurrectione remunerat. Merces itaque quæ in præsentem recipitur, hoc in nobis debet agere, vt ad sequentem mercedem robustius tendatur. Verus ergo quisque prædicator non ideo prædicare debet, vt in hoc tẽpore mercedem accipiat: sed ideo mercedem recipere, vt prædicare valeat. Quisquis nanque ideo prædicat vt hic laudis vel muneris mercedẽ recipiat, æterna mercede se priuat. Amb. Subditur virtus aliane de domo ad domum quis vaga facilitate demigret. Sequitur enim: *Nolite transire de domo in domum*, vt scilicet amore hospitali seruemus constantiam, neque aliqua amicitia necessitudinem facile resoluemus. Beda, Descriptio autem diuersæ domus hospitio, quid iam in ciuitatibus agere debeant docet: piis scilicet in omnibus communicare, ab impijorum verò per omnia societate discerni, vnde sequitur, *Et in quancunque ciuitatem intraueritis, & susceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis.* Theo. Quamuis modica existant & vilia, nihil amplius inquirentes, denuntiat etiam eis vt operan-

operantes miracula homines ad suas prædicationes attraherent: vn. le subdit: *Et curate infirmos, qui in illa sunt.* Et dicite illis: *appropinquauit in vos regnum Dei.* Si enim prius curaueritis deinde docueritis, prosperabitur sermo, & homines credet regnum Dei appropinquare: non enim curarentur, nisi hoc aliqua virtus diuina perficeret. Sed etiã cum secundum animam curantur appropinquat in eos regnum Dei, quod longe est ab eo cui dominatur peccatum. Chry. Vide autem dignitatem apostolorum, nihil sensibile monentur proferre, qualia circa Moysen & prophetas, scilicet bona terrena: sed quædam noua & mirabilia, scilicet regnum Dei. Maxi. Dicitur autem, *appropinquauit*: non vt ostendat temporis breuitatem, neque enim regnum Dei venit cum obseruatione, sed ostendit dispositionem hominum ad regnum Dei, quod quidem potentia est in omnibus credentibus, actu verò in his qui respuunt corporalem vitam, & solam eligunt spiritalem: qui dicere possunt, *Viuo autem non ego, sed uiuit in me Christus.*

S. AMBROSII MEDIO-
lanens. Episcopi superioris
Euang. expositio.

Post hac autem designauit, &c. Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Ad septuaginta discipulos dicit hoc, *Quos designauit, & misit binos ante faciem suã.* Qua ratione binos misit? Quia bina missa sunt animalia in arcam, hoc est, cum mare femina, immunda per numerum, sed mundata ecclesie sacramento. Quod completum est oraculo quod Sanctus Petrus accepit, dicente sibi Spiritu sancto, *Quod Deus mundauit, tu ne comune dixeris.* Et aduertit dictum esse de gentilibus: quæ corporeæ magis generationis successione quã spiritualis gratiæ sequebantur. Hos mundauit dominus, & passionis sui fecit heredes. Mittes ergo discipulos in messem suam, quæ, licet verbo Dei fata, tamen culturæ laborem, & sollicitum munus operarij requirebat: ne aues cæli aspersa semina dissiparent, ait, *Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.* Contraria sunt ista sibi animalia, vt alia ab alijs deuorentur. Sed bonus pastor lupos gregi suo timere nõ nouit: ideoque isti discipuli non in prædam, sed ad gratiam diriguntur. Sollicitudo enim pastoris boni efficit, vt lupi in agnos audere nihil possint. Mittit ego agnos inter lupos, vt completur illud, *Tunc lupi, & agni simul pascentur.* Et, quoniam proxime de vulpe nobis non ingratus tractatus euasit, si iudicium vestrum fidele in figuram minusculi animalis expertus sum; præsumo quòd profunda mysteria, quæ luporum specie velantur, studiorum vestrorum possim aperire suffragio. In specie vulpium hæreticos significari supra expressimus: qui promittunt nomine, quòd Christum sequantur, sed studio fraudis abiurant. Hos non suscipit Dominus: sed à suo nido arceat, & prohibet. Lupi quid significare videantur, debemus aduertere. Bestiæ nempe sunt, quæ insidiantur ouilibus circa pastores versantur casas: habitacula domorum intrare non audent: somnum canum, abstantiam, aut desidiam pastoris explorant, ouium guttur inuadunt, vt cito strangulet, ferit, rapaces, idemque natura corporis rigidiores, vt se facile

non possint inflectere. Impetu quodam suo feruntur, ideo sæpe luduntur. Cum præterea, si quem priores hominem viderint, vocem eius quadam naturæ vi feruntur eripere, si autem homo prius eos viderit, exagitari memorantur. Et ideo cauendum mihi est; ne, si in hodierno tractatu spiritualium mysteriorum gratia non potuerit resurgere, lupi me prius vidisse credantur, & solenne vocis extorsisse suffragium. Nonne lapsus istis hæretici comparandi sunt, qui insidiantur ouilibus Christi, fremunt circa caulas nocturno magis tempore quàm diurno? Semper enim perfidis nox est, qui lucem Christi scæuræ nebulis interpretationis obducere, & quantum in ipsis est, fuscare conantur. Versantur ergo circa caulas: stabula tamen Christi intrare non audent. Et ideo non sanantur, quia in stabulum suum nõ vult eos Christus inducere: in quo curatus est ille, qui de Hierusalem descendens incidit in latrones: quem, vulneribus alligatis, in safo oleo, & vino, imponens in iumentum suum Samaritanus ille duxit in stabulum, & sanandum stabulario dereliquit. Non accipiunt ergo medicam, qui medicum nõ requirunt. Si enim requirerent: non derogarent. Explorat pastoris absentiam, & ideo pastores ecclesiarum vel necare, vel in exilium agere contendunt: quia presentibus pastoribus, oues Christi incurfare non possunt. Spoliare ergo gregem, domini & diripere conantur, qui corporea quadam mentis intentione duri, ac rigidi nequaquam solent à suo errore desistere. Et ideo Apostolus ait, *Hæreticum hominem post vnã correptionem deuota sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est.* Hos scripturæ verus interpres Christus illudit, vt inanes suos in vanum effundat impetus, & nocere non possint, *Qui si quem versuta disputationis suæ circumscriptione præuenerint, faciant obmutescere.* Mutus est enim, qui verbum Dei nõ eadem, qua est gloria, confitetur. Caue ergo, ne tibi vocem tollat hæreticus, si prior eum non ipse deprehenderit. Serpit enim, dum later, eius perfidia. Si autem commenta impietatis eius agnoueris, iacturam piæ vocis timere non poteris. Caue igitur versuta disputationis venena: animam percutitur: guttur inuadunt, vitalibus vulnus affigunt. Graues sunt morsus hæreticorum, qui ipsis grauiores, & rapaciores bestiis: nullum auariciæ finem, impietatisque nouerunt. Nec vos moueat, quòd formam præterendæ videntur humanam. Et si foris homo cernitur intus bestia fremit. Et ideo eos lupos esse non dubium est, iuxta domini Iesu diuinam sententiam, qui ait: *Attendite vobis à falsis prophetis; qui veniunt ad vos in vestitu ouiu, intus autem sunt lupi rapaces.* Ex fructibus eorũ cognoscetis eos. Si quis ergo specie mouetur, fructum interroget. A udis aliquem sacerdotẽ dici, rapinas eius non agnoscis: vestitum onis habet, facta prædonis. Foris ouis, intus lupus est; qui modum non habet rapinarum, qui tanquam in nocte Scythico mēbra duratus gelu, cruentus ora circumuolat, quærens quem deuoret. Nonne vobis videtur lupus, qui humanæ necis insaturabili crudelitate fidelium morte populorum rabie suam desiderabit explere: *Vlulat iste, nõ * tractat: qui negat vocis auctorem, & sacilego sermone bestiale murmur interstrepit: qui non confitetur dominum Iesum æternæ præselem vitæ: Audiuimus eius vlulatus, cum in orbem gladius mitteretur*

Alludit ad illud Virg. in Eclog. lupum merum videre prores.

Hoc eius tempore vsu ne mebat, cum rerum potuerit Armani.

Tit. 3.

Math. 7.

*pro concinatur.

retur. Dentes asperos, ora tumida præferbat : & putabat, quod vocem omnibus abstulisset, quam solus amiserat. Et ideo vt hos lupos effugeret, possumus, docet dominus, quid sequamur dicēs; Nolite portare sacculum, neque peram, neque calciamenta. Quid sit sacculum non esse portandum, alibi euidenter expressit. Scriptum enim Matthæus; quoniā dixit ad discipulos dominus; Nolite possidere aurum, neque argentum. Si prohibemur aurum possidere: quid eripere, quid auferre conamur? Si quod habes, donare præcipis, quemadmodum cogeris, quod possidere prohiberis? Qui prædicat non furadum, furaris? Qui dicis non mæchadum, mæcharis? Qui execraris idola, sacrilegium facis? Qui in lege gloriaris, per præuacuationem legis Deum inhonoras? Nomē enim Dei per vos blasphematur. Nō sic Apostolus Petrus, qui primum dominicæ executor sententiæ fuit, vt ostenderet non in vacuum domini effusa mandata, cum posceretur a paupere, vt ei aliquid pecuniæ largiretur, ait, Argentum, atque aurum non habeo. Ille gloriatur, quod non habeat argentum, atque aurum, vobis pudori est, minus adhuc habere, quā cupitis. Est ergo & pauperes gloriosa: quia est & beata paupertas, de qua scriptū est: Beati pauperes spiritu. Tamen non tam hoc gloriatur Petrus, quod argentum, & aurum non habeat, quā quod seruet domini mandatum, qui præcepit; Nolite aurum possidere. Hoc est dicere, Vides me Christi esse discipulum, & aurum a me requiris? Aliud nobis multo preciosius auro donauit, vt in nomine eius operemur. Itaq; non habeo, quod non dedit: sed quod dedit, habeo. In nomine domini Iesu surge, & ambula. Sicut ergo, qui horrea vult congerendis ædificare frumentis, dominicæ sententiæ auctoritate reprehenditur, ita qui sacculum vult auro parare cōdendo, nequam reprehensionis incurrit. Non peram, non calciamenta. Vtrunque de corio mortui animantis confici solet: nihil autem in nobis Dominus Iesus mortale vult esse. Denique ad Moysen dicit, Solue calciamentum pedum tuorum: locus enim, in quo stas terra sancta est. Mortale igitur, atque terrenum calciamentum iubetur soluere, cum mitteretur ad populum liberandum. Huius enim minister muneris timere nihil debet, nec a suscepto officio mortis periculo retardari. Ipse enim, eum defensionem fratrum, hoc est, Iudæorum voluntarius recepisset, calumniæ terrore reuocatus est ab incæpto, & fugit ex Ægypto. Et ideo, cum dominus affectum eius probasset, conditionem autem vidisset infirmam, animi eius, mentisque vestigium mortalibus vinculis censuit exuendum. Quia si quem mouet, qua ratione in Ægypto calciati iubentur edere agnum, Apostoli autem sine calciamentis ad prædicandum Euangelium diriguntur; is considerare debet: quia in Ægypto positus debet adhuc morsus cauere serpentis. Multa enim venena in Ægypto: & qui in typo pascha celebrat, patere potest vulneri; qui autem minister est veritatis enit venena, non trepidat. Denique mordit Paulum vipera in Melita insula, & videntes pendentem de manu eius viperam incolæ loci illius, putabant eum esse moriturum. Sed, vbi offensum stare viderunt, Deum esse dicebant, cui venenum nocere non poterat. Et, vt scias hoc verum esse, ipse dominus ait; *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, &c.* Non virgas in manu

iubentur tollere Apostoli. Sic enim Matthæus scribendum putauit. Quid est virga, nisi præferenda potestatis insignis, & vicisicium instrumentum doloris? Ergo humilis domini (in humilitate enim iudicium eius sublatum est) humilis, inquam, domini præceptum discipuli eius humilitatis officiis exequuntur. Eos enim misit ad seminandam fidem, qui non cogerent, sed docerent; nec vim potestatis exercerent, sed doctrinam humilitatis attollerent. Quo loco humilitati putauit etiam patientiā copulandam; quia ipse quoque iuxta testimonium Petri, cum malediceretur, non remaledixit, cum percuteretur, non percussit. Hoc est ergo dicere; Imitatoris mei estote, vltionis studia deponite; insolentiam verberantium non iniuriæ relatione, sed magnanimitate patientiæ supportate. Nemo in se debet, quod in alio reprehendit, imitati: grauiora contumacibus mansuetudo vulnera refert. Hoc pugno percussit dominus verberantem dicendo: Qui te percutit in maxillam, præbe illi & alteram. Fit enim, vt iudicio suo ipse se damnet, & quodam stimulo sui compungatur affectus, qui relatum sibi sedulitatem pro iniuria, quā fecit, aduertit. Habet tamen, quos & cum virga Apostolos miserit, sicut Paulus testificatur dicens; Quid vultis? In virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis? Hanc virgā etiā & Timotheo dedit Apostolus dicens; Argue, obsecra, increpa. Aut fortasse ante passionem domini, quæ nutantium populorum corda firmavit, necessaria sola fuerit mansuetudo; post passionem correptio? Certe mulceat dominus, increpet Paulus, suadeat, qui potest peccata etiam dura mollire; arguat, qui non potest vniuersa suadere. Virgam igitur Paulus ex doctrina legis assumpserat. Legerat enim; Qui parit baculo, odit filium suum. Legerat etiam; Quia agnum manducantes, baculum in manibus habere præcepto prophetico iubebantur. Et ideo dominus in veteri testamento ait; Visitabo in virga iniquitates eorum. In nouo autem seipsum obtulit, vt ignosceret vniuersis dicens; Si me queritis, sinite hos abire. Et alibi habes, quia, cum Apostoli ignem de celo petere velient, vt consumeret Samaritanos, qui Iesum dominum intra ciuitatem suam recipere noluerunt, conuersus increpās illos ait; Nescitis, cuius spiritus estis? Filii enim hominis non veni animas hominum perdere, sed saluare facere. Persecutores ergo sine virga dirigitur, infirmiores cum baculo manducant. Sed & Paulus virgam quidē minatur, sed in spiritu mansuetudinis visitat delinquentes. Denique, vt scias mitem esse doctorem, eorū ipsorum, quos arguit, consulit voluntatem. Quid vultis, inquit, in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis? Semel virgam dixit, his mitiora subiecit adiciens mansuetudinem charitati. Prius tamen minatus est virgam, sed exhibuit mansuetudinem. Nam in secunda epistola ad eosdem Corinthios scribens ait; Testem Deum inuoco in animam meam, quod parcens vobis non veni Corinthum. Audi qua ratione putauerit esse parcendum; Ne iterum, inquit, in tristitia venirem ad vos. Abiecit virgam, & affectum charitatis assumpsit, *Et neminem salutaueritis in via.* Fortasse quibusdam hoc durum, & superbum, nec mansueti, & humilis domini præcepto conuenire videtur: quod ille, qui etiam accubitionis loco præcepit esse cedendum,

Eph. 5.

Eph. 4.

1. Tim.

Matth.

1. Cor.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

Eph. 4.

Eph. 4.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

1. Tim.

hoc loco mandet discipulis; *Neminem salutaueritis in via:* cum iste communis sit vsus gratiæ. Sic inferiores superiorum sibi fauorem conciliare consueverunt. Gentiles quoque cum Christianis habet huiusmodi officiorum commertia. Quomodo dominus hunc vsum humanitatis auellit? Sed considerā non hoc esse solum; *Neminem salutaueritis, sed non frustra additum; In via.* Denique & Hælisæus, cum mitteret seruum suum vt baculum eius poneret supra corpus pueri defuncti, mandauit ei, ne per viam aliquem salutare. Festinato enim iubebat eum conscendere, vt celebrandæ resurrectionis exequeretur officium: ne confabulatione alicuius obuij mandato flecteretur à munere. Ergo & hic non salutationis officium, ac sedulitas auferretur, sed obstaculum impediendæ deuotionis aboleretur, vt, quando diuina mandatur, paulisper questrentur humana. Pulchra est salutio, sed pulchrior, quo maturior executio diuinorū: quæ per moram sæpe traxit offensam. Ideo autem & honesta prohibentur, ne solennis gratia obrepit officij; & impediatur ministerium, cuius mora culpa fit. Iam illa moralia, ne de domo ad domum quis vaga facilitate demigret: vt seruemus etiam hospitali in amore constantiam, ne coalitam apicitia necessitudinē facile resoluamus, pacis præferamus nuncium, vt ipse primus ingressus pacis benedictione celebretur: cibo, potique oblato oportere nos esse contentos: vexilla fidei non præmenda: & regni cælestis Euangelium prædicandum.

S. AVGVST. EPISCOPI

Hippon. in superius Euang.

Homilia.

In lectione euangelij, quæ modo recitata est admonemur querere, quæ sit messis, de qua Dominus ait, *Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.* Tunc adiecit duodecim discipulis suis, quos & apostolos nominauit, alios septuaginta duos, & misit illos omnes, sicut ex verbis eius apparet, ad paratam messem. Quæ ergo erat illa messis? Non enim illa messis in his gentibus erat, vbi nihil fuerat seminatum. Restat ergo, vt intelligamus istam messem fuisse in populo Iudæorum. Ad illam messem venit Dominus messis, ad illam messem misit messores, ad gentes autem nō messores, sed seminatores. Intelligamus ergo messem factam in populo Iudæorum, sementes in populis gentium. Ex illa enim messe Apostoli electi sunt, vbi iam cum meteretur maturum erat, quia vbi propheta seminauerunt. Delectat inspicere agriculturam Dei, & oblectari donis eius, & operari in agro eius. In hac enim agricultura operabatur qui dicebat, Plus omnibus illis laboraui. Sed vires ei dabantur ad operandum à Domino messis, ideo subiecit, Non ego sum, sed gratia Dei mecum. Nam se in agricultura versari satis ostendit, vbi ait, Ego plantaui, Apollo rigauit. Hic autem apostolus de Saulo Paulus, hoc est, de superbo minimus. Saulus enim à Saule denominatur. Paulum enim modicum est. Vnde nomen suum quodam modo interpretatur ait, Ego sum minimus & minimus missus ad gentes, præcipue ad gentes se

missum dicit. Ipse scribit, nos legimus, credimus, prædicamus. Ipse ergo dicit in epistola sua, quæ est ad Galatas, vocatum se iam à Domino Iesu venisse Hierosolymam, & Euangelium cum apostolis contulisse, dexteris sibi datas fuisse, & signum concordia, signum consonantia, quod ab se ipsi didicerant, eis in nihilo discrepabat. Deinde placuisse dicit inter se & ipsos, vt ipse ad gentes, illi autem in circuncisionem irent, ille seminator, illi messores. Merito etiam Athenienses, quamuis nescientes nomen suum, ei dixerunt. Audientes enim ab eo verbum, quis est, inquit, hic seminator verborum? Attendite ergo, & delectet vos mecum inspicere agriculturam Dei in messes duas, vnam transactam, aliam futuram. Transactam in populo Iudæorum, futuram in populis gentium. Probemus hoc, & vnde nisi de scriptura Dei Domini messis? Ecce habemus ibi in præfati capitulo dictum esse, *Messis multa operarij autem pauci. Rogate dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.* Sed quia in illa messe futuri erant contradictores & persecutores Iudæi. Ecce, inquit, mitto vos sicut agnos in medio luporum, euidentius de hac messe aliquid ostendamus in Euangelio secundum Ioannem, ad puteum vbi fatigatus Dominus sedit, magna quidem acta sunt sacramenta, sed angustum tempus est, vt omnia pertractentur. Quod autem ad præsentem rem pertinet audite. Suscepimus enim in messem eandem in populis, in quibus propheta prædicauerunt, ideo enim illi seminatores, vt apostoli possint esse messores. Samaritana mulier loquitur cum Domino Iesu, Et inter cetera cum dixisset ei Dominus quomodo debeat adorari Deus: Ait illa, Scimus quia veniet Messias, qui dicitur Christus; & omnia nos docebit. Et Dominus ad illam; Ego sum qui loquor tecum, Crede quod audis, quid queris quod vides? Ego sum qui loquor tecum. Quod autem illa dixerat, Scimus quia Messias veniet, quem annunciauert Moyses & propheta; qui dicitur Christus: iam enim spica messis erat gignenda, acceperat & prophetas seminatores, apostolos expectabat natura messores. Mox vt hoc audiuit credidit, & hydriam dimisit, & festinanter cucurrit, annuntiare Dominum cœpit. Discipuli tunc ierunt ad emendos panes: Qui redemptes inuenerunt Dominum loquentem cum muliere, & mirati sunt. Non sunt tamen aucti dicere ei quid vel quare cum illa loqueris? Admirationem apud se habuerunt, audaciam corde prefferunt. Haic ergo Samaritanæ non erat nouum notum Christi, iam expectabat venturum, iam crederat esse venturum. Vnde crediderat, sine Moyse seminauerat, sed hoc expressus audite. Dominus tunc ad discipulos suos ait; Dicitis quia adhuc longè est æstas, leuate oculos vestros, & videte albas regiones ad messem. Et adiungit, Alij laborauerunt, & vos in labores eorum intrastis. Laborauit Abraham, Isaac, Iacob, Moyses, propheta; laborauerunt seminando, in aduentu Domini matura messis inuenta est. Missi messores cum falce Euangelij, portauerunt manipulos ad aram dominicam, vbi Stephanus trituratur. Hic autem accepit Paulus ille, & ad gentes mittitur, & non tacet hoc in commendando gratiam quam præcipue propriæque suscepit: ait enim in scripturis suis, missum se esse prædicare Euangelium, vbi Christus non erat nominatus. Sed iam quia facta est illa mes-

Galat. 2.

Act. 17.

Ioan. 4.

la messis, & omnes Iudei, qui remanserunt: messem atcedamus quod nos sumus. Seminatum est enim ab apostolis, & prophetis. Ipse Dominus seminavit, Ipse enim in apostolis fuit, quia & ipse messis fuit Christus. Non enim illi aliquid sine illo, ille perfectus est sine illis. Ipse enim illis ait, Quia sine me nihil potestis facere. Seminans ergo Christus iam in gentibus quid dicit, Exiit feminans seminare. Ibi mittuntur messores metere, hic exiit feminans seminare impiger. Quid enim pertinet quod aliud cecidit in via, aliud in petrosa loca, aliud inter spinas? Si istas difficiles terras timeret, ad terram bonam non perveniret. Quid ad nos, quid nobis est iam de Iudeis disputare, & loqui de palea: hoc solum ad nos ne via simus, ne saxum, ne spinam, sed terra bona. Paratum cor meum vnde tricenum, vnde sexagenum, vnde millenum & centenum, illud minus est, & illud plus est, sed torum triticum est, via non sit vbi conculcatum semen à transeuntibus velut avis auferat inimicus. Saxum non sit vbi modica terra statim faciat germinare quod non possit solem portare. Spinam non sint cupiditates seculi, solitudines vite viciose. Quid enim peius solitudine vite, quae pervenire non permittit ad vitam? Quid miserius quam curando vitam, amittere vitam? Quid infelicius quam timendo mortem, cadere in mortem? Extirpentur spinas, pareatur ager, suscipiantur femina, perveniatur ad messem, horreum desideretur, non ignis timeatur. Ad nos itaque pertinet, quos qualescunque Dominus in agro suo constituit operarios, dicere ista vobis, seminare, plantare, rigare, aliquibus etiam arboribus circumfodere, & cophinum stercoreis adhibere, pertinet ad nos hanc fideliter agere: ad vos, fideliter capere: ad Dominum, nos adiuuare operantes, vos credentes omnes laborantes, sed mundum in illo vincentes. Quid ergo ad vos pertinet dixi, quid ad nos pertinet volo dicere. Sed forte alicui ex vobis videretur, quia dixi superfluum aliquid me velle dicere, & apud seipsum loquens in cogitatione dicit, O si iam dimittat nos, iam dixit, quid pertineat ad nos, quod ad ipsum pertinet quid ad nos? Puto melius esse in alterna & mutua charitate pertinere ad vos. De vna modo quidem vos familia estis, nos ex eadem quidem familia dispensatores sumus omnes, ad vnum Dominum pertinemus omnes. Nec quod do, de meo do, sed illius à quo accipio & ego. Nam, si de meo dederim, mendacium dabo. Qui enim loquitur mendacium, de suo loquitur. Debetis ergo audire quid pertineat ad dispensatorem, siue ut in vobis ipsi si tales ingeneritis congratulemini, siue etiam in hoc ipso instruamini. Quam multi enim in hoc populo futuri sunt dispensatores, & nos ibi sumus vbi estis. Et nos qui videmus modo de superiore loco conferuis metiri cibaria, ante paucos annos in inferiori loco cum conferuis accipiebamus cibaria. Episcopus laicis loquitur. Sed inde scio quam maleis, futuri episcopi loquitur. Ergo videamus quo modo nos intelligamus, quod præcepit Dominus eis, quos mittebat Evangelium prædicare, & mente paratam messem, videamus, Nolite, inquit, ferre sacculum aut peram, aut calceamenta, & neminem per viam salutaveritis. Et in quacunque domum intraveritis, dicite, Pax huic domui. Si est illic filius pacis, requiescet super illum pax vestra: si quo minus, ad nos revertetur. Si requiescit, perdidit? Absit hoc à

mente sanctorum. Ergo nec illud accipiendum est carnaliter, ac per hoc forte nec faccus, nec calceamenta, nec pera, maximeque illud vbi nobis, si simpliciter sine discussione accipiamus, superbia videtur imposita, ne quenquam in via salutemus. Attendamus Dominum nostrum exemplum verum & adiutorium, Probemus quia adiutorium, Sine me nihil potestis facere. Probemus quia exemplum, Christus pro nobis passus est, Petrus dicit, nobis relinquens exemplum ut sequamur vestigia eius. Ipse Dominus noster loculos habuit in via, & ipsos loculos Iudæ commendauerat. Patiebatur quidem furem. Sed ego à Domino meo dicere cupiens dico, Domine patiebaris furem, vnde habebas vnde tolleret, me hominem miserum, & infimum monuisti nec sacculum portare. Tu portasti loculos, & erat vbi furem patereris, Si non portares, nec ille inueniret, quod auferret. Quid restat nisi quod hic dicat mihi, intellige quod audis, noli portare sacculum. Quid est sacculus? Pecunia clausa, id est, occulta sapientia. Quid est, nolite portare sacculum? Nolite fieri sapientes penes vosmetipsos. Accipite spiritum sanctum. Fons in te debet esse, non sacculus, vnde erogatur, non vbi includatur. Hoc est pera quod sacculus. Calceamenta quid sunt? Calceamenta, quibus vitium, coria mortuorum sunt, nobis tegmina pedum. Per hoc ergo iubemur renuntiare mortuis operibus. Hoc in figura Moyses admonetur, quando Dominus loquens ait, Solue calceamenta de pedibus tuis, locus enim in quo stas terra sancta est. Quid tam terra sancta, quam Dei Ecclesia? In illa ergo stemus, calceamenta soluamus, id est, mortuis operibus renuntiemus. Nam de his calceamentis, quibus calceati ambulamus, solatur me idem ipse dominus meus. Si enim ipse calceatus non esset, non de illo Ioannes diceret, Non sum dignus soluere corrigiam calceamentorum. Sit ergo obedientia, non surrepat superba duntaxat. Ego, inquit, Evangelium impleo, quia nudo pede ambulo: Tu peres, ego non possum. Quod simul accipimus, custodiamus. Quo modo charitate flagremus, iuicem diligamus. Ac sic fit, ut ego amem fortitudinem tuam, & tu portes infirmitatem meam. Quid autem tibi videtur, qui non vis intelligere, quemadmodum ista dicta sunt, & cogitis prauiter ipsi domino calumniari de loculis, & calceamentis: Quid tibi videtur? Itane placeat, ut iter agentes occurramus charis nostris, & eos non salutemus maiores, non refalutemus minores? Iamne Evangelium impleo, quia salutatis, & taces? Hic vero non viatori iter agenti, sed miliario similis eris iter ostendenti. Ergo stoliditatem deponamus, & verba domini intelligamus, & in via neminem salutemus. Non enim sine causa hoc iubemur, aut nollet nos facere quod iuberet? Quid ergo est, neminem salutatis in via? Potest quidem & simpliciter sic accipi, quia iussit nos festinanter agere iniuncta. Et hoc ita dixit, Neminem per viam salutaveritis; tanquam diceret, Omnia prætermittatis, dum quod iniunctum est peragatis, ea locutione qua solent dicta exaggerati consuetudine sermocinandi. Nec longe pergamus, in eodem sermone paulo post dicit, Et tu, Capere, inquit, quæ usque ad cælum exaltata est, usque ad infernum deprimeris. Quid est, usque ad cælum exaltata est? Nunquid civitatis illius moenia nubes tetige

tetigerunt, aut ad sydera pervenerunt? Sed quid est, in cælum exaltata est? Nimum tibi felix videris, nimum potens, nimum superba es. Sicut ergo hoc exaggerandi gratia dictum est, in cælum exaltaris, et civitatis, quæ non vtiq; exaltabatur in cælum aut ascendeat, sic pro festinatione exaggerationis dictum est, ita currite, sic agite quod iniunxit, ut ne nimum quid vos retardent agentes, sed omnia contententes ad finem propositum festinate. Sed est aliud quod hic magis recogitem non dissimile intelligere, quod plus pertinet ad me & ad omnes dispensatores, sed & ad vos auditores. Qui salutatis, salutem dicit. Nam & antiqui in epistolis suis sic scribebant, Ille illi salutem. Salutatio à salute nomen accepit. Quid ergo est, neminem in via salutaveritis? Qui salutatis in via, per occasionem salutatis. Video vos cito intellexisse, nec tamen debeo iam finire. Non enim omnes cito intellexistis. Vidi in voce intelligentes, plures video silentio requirentes. Sed quia de via loquimur, tanquam in via ambulemus. Veloces tardos expectate, & pariter ambulate. Quid ergo dixi, Qui in via salutatis, per occasionem salutatis? Non ad eum ibat quem salutatis, Aliud agebat, aliud occurrit, aliud petebat, aliud transierat quod ageret inuenit. Quid est ergo per occasionem salutatis? Per occasionem salutem annunciare. Quid est autem aliud salutem annunciare, quam Evangelium prædicare? Si ergo prædicatis, hoc age per dilectionem, non per occasionem. Sunt ergo homines qui sua querentes, non aliud prædicant Evangelium, de quibus Apostolus gemens dicit, Omnes enim sua querunt, non quæ Iesu Christi. Et hi salutabant, hoc est, salutem annunciabant, Evangelium prædicabant, sed aliud quærebant, & ideo per occasionem salutabatur. Er quid est hoc? Si talis fueris, quisquis es facis, immo non talis quisquis facis, sed forte aliquis talis qui facis. Si talis fueris non facis, sed fit de te. Nam & tales admisit Apostolus, non tamen ut tales essent præcepit. Et ipsi agunt aliquid, & perficitur ex ipsis, aliud querunt, & verbum annunciant. Quid querat annunciator ne cures, quod annunciat tenere velis. Quod vero attendit, non ad te pertineat. Salutem audi ab ore ipsius. Salutem tene ab ore ipsius. Noli index esse cordis ipsius, Si vides eum alia requirentem quid ad te? Audi salutem, Quæ dicunt facite. Securum te fecit. Quid? Quæ dicunt facite. Mala faciunt, quæ facere nolite, Bona faciunt, non in via salutant, non per occasionem Evangelium annunciant. Imitatores eorum estote, sicut & ipsi Christi. Bonus tibi prædicat, carpe vnam de vite. Malus tibi prædicat, carpe vnam pendentem in sepe. Borrus implicate in palmite inter spinas crevit, & de spinis non germinavit. Planè quædo tale aliquid vides & esuris, follicite carpe, ne cum ad vnam manum mittis, lacereris à spinis. Hoc est quod dico, sic audi quod bonum est, ne malos mores imiteris. Prædicet ex occasione, salutem in via, illi nocebit quod non audivit præceptum Christi, Neminem in via salutaveritis, tibi non nocebit. Qui siue à transeunte, siue à veniente salutem audis, salutem tenes. Apostolum audi sicut præmiseram admittentem ista. Quid enim? Dum omni modo, siue occasione, siue veritate Christus annuncietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Scio enim ipsum mihi proficere in salutem per vestram obsecrationem. Talis igitur apostoli Christi præ-

dicatores Evangelij non salutantes in via, hoc est non aliud querentes, vel agentes, sed germana charitate Evangelium annunciantes, veniant ad domum, & dicant, pax huic domui: Non ore solum dicunt, quo pleni sunt fundunt, prædicant, pacem, & habent pacem. Non sunt tales, de quibus dictum est, Pax pax, & non est pax. Quid est pax pax, & non est pax? Prædicantes non habent, laudant & amant, dicunt & non faciunt. Sed tamen tu accipe pacem, siue occasione, siue veritate Christus annuncietur. Qui ergo plenus est pace & salutatis, Pax huic domui: si est illic filius pacis, requiescet super eum pax illius: Si quo minus, forte enim non est illic filius pacis, nihil perdidit qui salutavit. Ad vos, inquit, revertetur. Revertetur ad te, quæ non discessit à te. Hoc enim dicere voluit, tibi prodest quod annunciai, nihil profuit qui non suscepit, non quia ille inanis remansit, ideo tu perdidisti mercedem, redditur tibi pro voluntate tua, redditur tibi pro charitate quam impendisti, reddet tibi qui te securum velis voce angelica, Pax in terra hominibus bonæ voluntatis.

S. TITI BOSTRORVM Episcopi superioris Euangel. expositio.

Post hæc autem designavit Dominus, & alios septuaginta duos discipulos, & misit illos binos ante faciem suam, in omnem civitatem & locum, quo erat ipse venturus. Non citra causam Christus Deus, & dominus noster duodecim Apostolis septuaginta duos discipulos adiunxit: Cernebat enim magnam eorum futuram multitudinem, qui olim in ipsum credituri erant. Tendebat enim non Israeli tantum retia, sed gentium quoque gregibus; Hæc ergo auctoris numeri ratio exitit. Quæ hinc consequuntur, usque ad illud: Nolite transire de domo in domum: (id quod vagorum, mercedemque ambientium est) & hinc rursum, usque ad illud: Qui me spernit, spernit eum, qui misit me, ea in Evangelio secundum Matthæa enarrata sunt.

S. GREGORII PAPAE in superioribus Euang. Homilia.

Dominus, & saluator noster, fratres charissimi, aliquando nos sermonibus, aliquando vero operibus admonet. Ipsa etenim facta eius, præcepta sunt: quia, dum aliquid tacitus facit, quid agere debeamus, innotescit. Ecce enim binos in prædicatione discipulos mittit. Quia enim duo præcepta sunt charitatis, Dei videlicet amor, & proximi, & minus quam inter duos haberi charitas non potest (nemo etenim propriè ad seipsum habere charitatem dicitur, sed dilectionem in alterum tendit, ut esse charitas possit) binos ad prædicandum discipulos Dominus mittit: quatenus hoc nobis tacitus innuat, quia qui charitatem erga alterum non habet, prædicationis officium suscipere nullatenus debet. Bene autem dicitur, quia misit eos ante faciem suam in omnem civitatem & locum, quo erat ipse venturus. Prædicatores enim suos Dominus sequitur, quia prædicatio præuenit. Bibl. Hom. tom. 4. X nit, &

Esa. 40. Pjal. 67.

nit, & tunc ad mentis nostre habitaculum Dominus venit, quando verba exhortationis præcurunt, atque per hæc veritas in mente suscipitur. Hinc nanque eisdem prædicatoribus Esaias dicit; Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri. Hinc illis Psalmista ait; Iter facite ei, qui ascendit super occasum. Super occasum nanque Dominus ascendit, quia vnde in passione occubuit, inde maiorem gloria suam resurgendo manifestavit. Super occasum videlicet ascendit, quia mortem, quam pertulit, resurgendo calcavit. Ei ergo, qui ascendit super occasum, iter facimus, cum nos eius gloriam vestris mentibus prædicamus, vt eas & ipse post veniens, per amoris sui præsentiam illustret. Missis autem prædicatoribus, quid dicat, audiamus; *Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.* Ad messem multam, operarii pauci sunt, quod sine graui loqui mero re non possumus: quia etsi sunt qui bona audiât, defunt qui dicant. Ecce mûdus sacerdotibus plenus est, sed tamen in messe Dei rarus valde inuenitur operator: quia officium, quidem sacerdotale suscipimus, sed opus officij non implemus. Sed pensate, fratres mei, pensate quod dicitur; *Rogate ergo Dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.* Vos pro nobis petite, vt digna vobis operari valeamus, ne ab exhortatione lingua torpeat, ne postquam prædicationis locum suscepimus, apud iustum iudicem nostra nos taciturnitas addicat. Sæpè enim pro sua nequitia, prædicantium lingua restringitur. Sæpè verò ex prædicatorum culpa agitur, vt eis, qui præfunt, prædicationis sermo subtrahatur. Ex sua quippe nequitia prædicantium lingua restringitur, sicut Psalmista ait; *Pæccatori autem dixit Deus; Quare in enarras inlicitias meas? Et rursum ex vitio subiectorum vox prædicantium prohibetur, sicut ad Ezechielem faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans, quia domus exasperans est. Ac si aperte dicat; Idcirco tibi prædicationis sermo tollitur, quia, dum me in suis actibus plebs exasperat, non est digna, cui exhortatio veritatis fiat. Ex cuius ergo vitio prædicatori sermo subtrahatur, non facile agnoscitur: quia verò pastoris taciturnitas aliquando sibi, semper autem subiectis noceat, certissime scitur. Sed vti nam si ad prædicationis virtutem non sufficimus, loci nostri officium innocentia vitæ teneamus. Nam subditur; *Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.* Multi enim cum regiminis curam suscipiunt, ad lacerandos subditos inardescunt, terrorem potestatis exhibent, & quibus prodesse debuerant, nocent: & quia charitatis viscera non habent, domini videri appetunt, patres se esse minime recognoscunt: humilitatis locum in elationem dominationis immutant: & si quando extrinsecus blandiuntur, intrinsecus sæuunt. De quibus aliàs veritas dicit; *Veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autè sunt lupi rapaces.* Contra quæ omnia considerandum nobis est, quia sicut agni inter lupos mittimur, vt sensum seruantes innocentie, morsum malitie non habeamus. Qui enim locum prædicationis suscipit, mala inferre non debet; sed tolerare: vt ex ipsa sua mansuetudine iram sæuientium mitiget, & peccatorum vulnera in alijs ipse afflictionibus vulneratus sanet, **Quem & si quantum zelus***

rectitudinis exigit, vt erga subiectos sæuiat, furor ipse de amore fit, non de crudelitate: quatenus & iura disciplina foris exhibeat, & intus paterna pietate diligat, quos foris quasi insequendo castigat. Quod tunc bene rector exhibet, cum seipsum diligere per amorem priuatum nescit, cum nulla, quæ mundi sunt, appetit, cum terrenæ cupiditatis oneribus nequaquam mentis colla supponit. Vnde & subditur; *Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, & neminem per viam salutaueritis.* Prædicatori enim tanta in Deo debet esse fiducia, vt præsentis vitæ sumptus, quamuis non prouideat, tamen sibi hos non deesse certissime sciat: ne, dum mens eius occupatur ad temporalia, minus alijs prouideat æterna. Cui etiam per viam neminem salutare conceditur, vt sub quantâ festinatione iter prædicationis peragere debeat, ostendatur. Quæ si quis verba etiam per allegoriam velit intelligi, in sacculo pecunia clausa est. Pecunia verò clausa, est sapientia occulta. Qui igitur sapientia verbum habet, sed hoc erogare proximo negligit, quasi pecuniam in sacculo ligatam tenet: vnde scriptum est; *Sapientia abscondita, & thesaurus occultus, quæ utilitas in vtrisque? Quid verò per peram, nisi onera seculi, & quod hoc loco per calceamenta, nisi mortuorum operum exempla signantur? Qui ergo officium prædicationis suscipit, dignum non est, vt onus secularium negotiorum portet: ne, dum hoc eius colla deprimit, ad prædicanda cælestia non assurgat: nec debet stultorum operum exempla conspiciere, ne sua opera quasi ex mortuis pellibus credat muniri. Sunt etenim multi, qui prauitatem suam ex alienis prauitatibus tuentur. Quia enim alios talia fecisse considerant, se hæc facere licenter putant. Hi quid aliud faciunt nisi pedes suos ex mortuorum animalium munire pellibus conantur? Omnis verò, qui salutat in via, ex occasione salutat itineris, non ex studio optando eiusdem salutis. Qui igitur non amore æternæ patriæ, sed præmiorum ambitu salutem audientibus prædicat, quasi in itinere salutat: quia ex occasione, & non ex intentione salutem audientibus exoptat. Sequitur; *In quamcumque domum intraveritis, primum dicite: Pax huic domui, &c.* Pax, quæ ab ore prædicatoris offertur, aut requiescit in domo, si in ea filius pacis fuerit, aut ad eundem prædicatorem reuertitur: quia aut erit quisque prædestinatus ad vitam, & cæleste verbum sequitur, quod audit: aut, si nullus audire voluerit, ipse prædicator sine fructu non erit, quia ad eum pax reuertitur: quoniam ei à Domino pro labore sui operis merces recompensatur. Ecce autem qui sacculum, & peram portare prohibuit, sumptus, & alimenta ex eadem prædicatione concedit. Nam sequitur. *In eadem autem domo manete, edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua.* Si pax nostra recipitur, dignum est, vt in eadem domo maneamus, edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt: vt ab eis terrena stipendia cõsequamur, quibus præmia vitæ cælestis offerimus. Vnde etiam Paulus hæc ipsa pro minimo suscipiens, dicit; *Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnum est, si vestra carnalia metamus? Et notandum quod subditur; *Dignus est operarius mercede sua,* quia iam de mercede sunt operis ipsa alimenta sustentationis, vt hic merces de labore prædicationis inchoetur,**

Psal. 49.

Exech. 3.

Math. 7.

Esa. 40.

Job. 4.

Job. 31.

1. Cor. 4.

choetur, quæ illic de veritatis visione perficitur. Quia in re considerandum est, quod vni nostro operi due mercedes debentur, vna in via, altera in patria: vna, quæ nos in labore sustentat: alia, quæ nos in resurrectione remuneret. Merces itaque, quæ in præsentia recipitur, hoc in nobis debet agere, vt ad sequentem mercedem robustius tendatur. Verus ergo quisque prædicator, non idcirco prædicare debet, vt in hoc tempore mercedem recipiat, sed idcirco mercedem recipere, vt prædicare subsistat. Quisquis nanque idcirco prædicat, vt hic vel laudis, vel muneris mercedem recipiat, æterna proculdubio mercede se priuat. Quisquis verò per ea, quæ dicit, idcirco placere hominibus appetit, vt dum placet, quod dicitur, per eadem dicta non ipse, sed Dominus ametur: vel idcirco terrena stipendia in prædicatione consequitur, ne à prædicationis voce per indigentiam lassetur: hinc proculdubio ad recipendam mercedem nihil obstat in patria, quia sumptus sumpsit in via. Sed quid nos (quod tamen dicere sine dolore non possumus) quid nos, o pastores, agimus, qui & mercedem consequimur, & tamen operari nequaquam sumus? Fructus quippe sanctæ Ecclesie in stipendio quotidiano percipimus, sed tamen pro æterna Ecclesia minime in prædicatione laboramus. Pensemus cuius damnationis sit, sine labore hic percipere mercedem laboris. Ecce ex oblatione fidelium viuimus, sed nunquid pro animabus fidelium laboramus? Illa in nostrum stipendium sumimus, quæ pro redimendis peccatis suis fideles obtulerunt, nec tamen contra peccata eadem vel orationis studio, vel prædicationis, vt dignum est, insudamus. Vix pro culpa sua quæpiam aperta voce reprehendimus, & adhuc (quod est grauius) aliquando, si persona in hoc mundo potens sit, eius forsitan & errata laudantur, ne, si aduerserit, per iracundiam munus subtrahat, quod impendebat. Sed debemus sine cessatione meminisse, quod de quibusdam scriptum est; *Peccata populi mei comedent.* Cur autem peccata populi comedere dicuntur, nisi quia peccata delinquentium fouent, ne temporalia stipendia amittant? Sed & nos, qui ex oblationibus fidelium viuimus, quas illi pro suis peccatis obtulerunt, si comedimus, & tacemus, eorū proculdubio peccata manducamus. Pensemus ergo cuius sit apud Deum criminis, peccatorum precium manducare, & nihil contra peccata prædicando agere. Audiamus quid de talibus beati Job voce dicitur; *Si aduersum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius defluer, si fructus eius comedi absque pecunia. Terra etenim contra possessorem suum clamatur, quando contra pastorem suum iuste ecclesia murmurat.* Cuius etiam sulci deflent, si corda audientium, quæ à præcedentibus sunt patribus prædicationis voce, & vigore iniectionis exarata, vident aliquid, quod luceant de vita pastoris. Cuius videlicet terræ fructus possessor bonus sine pecunia non manducatur, quia discretus pastor prærogat talentum verbi, ne ad damnationem suam de ecclesia stipendium sumat alimentum. Tunc enim de terra nostra cum pecunia fructus comedimus, quando fumentes ecclesiastica subidia, in prædicatione laboramus. Præcones nanque venturi iudicis sumus. Quis ergo securum iudicem nunciat, si præcõ taceat? Proinde considerandum nobis est, vt in quantum va-

let quisque in quantum sufficit, & terrorem venturi iudicij, & dulcedinem regni susceptæ ecclesiæ insinuare contendat. Et quia vna, eademque exhortationis voce non sufficit simul cunctos admonere, debet singulos in quantum valet, instruere, priuatis locutionibus ædificare, exhortatione simplici fructum in filiorum suorum cordibus quætere. Debemus namque pensare continuo, quod sanctis Apostolis dicitur, & per apostolos nobis; *Vos estis sal terræ. Si igitur sal sumus, condimentes fidelium debemus. Vos igitur, qui pattores estis, pensate, quia Dei animalia palcitis. De quibus profecto animalibus Deo per Psalmistam dicitur; *Animalia tua habitabunt in ea. Et sæpè videmus, quod petra salis brutis animalibus anteponitur, vt ea eadem salis petra lambere debeant & meliorari. Quasi ergo inter bruta animalia petra salis, debet esse sacerdos in populis. Curare nanque sacerdotem necesse est, quæ singulis dicit, vnumquemque qualiter moneat: vt, quibus sacerdoti iungitur, quasi ex salis tactu æternæ vitæ sapore condiantur. Sal etenim terræ non sumus, si corda audientium non condimus. Quod profecto condimentum ille veraciter proximo impendit, qui prædicationis verbum non subtrahit. Sed tunc verè alijs recta prædicamus, si dicta rebus ostendimus, si nos ipsi diuino amore compungimur, & humanæ vitæ (quæ sine culpa transiri nequaquam potest) quotidianas maculas lacrymis lauamus. Tunc autem de nobis verè compungimur, si studiosè patrum præcedentium facta pensamus, vt ex conspecta illorum gloria, in nostris oculis nostra nobis vita fordescat. Tunc verè compungimur, cum præcepta Dei studiosè persequamur, & per hæc proficere ipsi contendimus, per quæ iam profecisse nouimus quos veneramus. Hinc est, enim quod de Moyse scriptum est; *Posuit & labrum æneum, in quo lauarentur Aaron, & filij eius, cum ingrederentur in sancta sanctorum: quod fecit de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi. Labrum quippe æneum Moyses ponit, in quo sacerdotes lauari debeant, & sancta sanctorum ingredi: quia lex Dei prius nos lauari per compunctionem præcipit, vt nostra immunditia ad penetrandam secretorum Dei munditiam non sit indigna. Quod bene labrum de speculis mulierum perhibetur factum, quæ ad tabernaculi ostium indefinenter excubabant. Specula quippe mulierum sunt præcepta Dei, in quibus se sanctæ animæ semper inspiciunt, & si quæ in eis sunt sceditatis maculæ, deprehendunt, cogitationum vitia corrigunt, & quasi tenitentes vultus velut ex reddita imagine componunt: quia, dum præceptis dominicis folletter intendunt, in eis proculdubio, vel quid in se cælesti viro placeat, vel quid displiceat cognoscunt. Quæ quandiu in hac vita sunt, æternum tabernaculum ingredi nequaquam possunt. Sed tamen ad ostium tabernaculi mulieres excubant quia sanctæ animæ etiam cum infirmitate adhuc carnis grauantur, amore tamen continuo ingressum æterni introitus obseruant. Moyses ergo labrum sacerdotibus de speculis mulierum fecit, quia lex Dei lauacrum compunctionis peccatorum nostrorum maculis exhibet, dum ea, per quæ sanctæ animæ superno sponso placuerunt, intuenta nobis cælestia præcepta præbet: quibus si diligenter intendimus, internæ nostræ imiginis maculas***

Math. 5.

Psal. 67.

1. Cor. 13.

Exod. 38.

culas videmus: videntes autem maculas, in peccantem dolore compungimur: compuncti vero quasi in labro de speculis mulierum lauamur. Est autem valde necessarium, vt cum de nobis in compunctione afficiamur, etiam commissorum nobis vitam zelamus. Sic ergo nos amaritudo compunctionis afficiat, vt tamen a proximorum custodia non aueriat. Quid enim prodest, si amantes nosmetipsos, relinquamus proximis? vel quid rursum prodest, si amantes vel zelantes proximis, relinquamus nosmetipsos? In ornamento quippe tabernaculi bis tinctus coccus offerri precipitur, vt ante Dei oculos charitas nostra Dei & proximi amore coleretur. Ille autem vere se diligit, qui pure diligit auctorem. Tunc ergo coccus bis tingeritur, quando erga se & proximum ex amore veritatis animus inflamatur. Sed inter hęc sciendum nobis est, vt se exerceat zelus rectitudinis contra praua acta proximorum, quatenus in feruore districtiōnis, nullo modo relinquatur virtus mansuetudinis. Ira etenim sacerdotis nequaquam debet esse preceptis, & perturbata, sed magis ex consilij grauitate metienda. Et portare igitur debemus quos corrigimus, & corrigere, quos portamus, ne si ex utroque vnum defecerit, vel in feruore, vel mansuetudine actio sacerdotalis non sit. Hinc namque est, quod in templi ministerio in basibus templi, sculptorio opere leones, & boues, & Cherubim expressa sunt. Cherubim quippe est plenitudo scientiæ. Sed quid est, quod in basibus nec leones sine bobus, nec boues sine leonibus sunt? Quid enim aliud signant bases in templo, nisi sacerdotes in Ecclesia, qui dum sollicitudinem regiminis tolerant, quasi more basium superimpositum onus portant. In basibus igitur Cherubim exprimitur, quia decet nimirum, vt sacerdotum pectora plenitudine scientiæ sint referta. Per leones autem terror feruoritas, per boues vero patientia mansuetudinis figuratur. Itaque in basibus nec leones sine bobus, nec boues sine leonibus exprimitur; quia semper in sacerdotali pectore cum terrore feruoritas custodiri debet virtus mansuetudinis: vt & iram mansuetudo condiciat, & eandem mansuetudinem, ne forte dissoluta sit, zelus districtiōnis accendat. Sed ista cur loquimur, cum adhuc plerisque grauari factis atrocioribus videamus? Vobis enim sacerdotibus lugēs loquor, quia nonnullos vestrum cum præmiis facere ordinationes agnouimus, spirituale gratiam vendere, & de alienis iniquitatibus cũ peccati damno temporalia luca cumulare. Cur ergo ad memoriam vestram non redit, quod vox dominica præcipiens dicit: Gratis accepistis, gratis date? Cur non ante meos oculos reuocatis, quod templum redemptor noster ingressus, cathedras vendentium columbas euerit, & nummulariorum effudit? Qui nanque sunt in templo Dei hodie qui columbas vendunt, nisi qui in Ecclesia precium de impositione manus accipiunt, per quam videlicet impositionem spiritu sanctus cœlitus datur? Columba igitur venditur, quia manus impositio, per quam spiritu sanctus accipitur, ad precium præbetur. Sed redemptor noster cathedras vendentium columbas euerit, quia talium negotiorum destruit sacerdotium. Hinc est enim, quod sacri canones Simoniacam hæresim damnant, & eos sacerdotio priuari precipiunt, qui de largien-

3. Reg. 7.

Math. 10.

Joan. 2.

Flabetur hoc praeceptum in canonicis Chalcedonensis concilio.

dis ordinibus precium quaerunt. Cathedra ergo vendentium columbas euerit, quando hi qui spirituale gratiam vendunt, vel ante humanos, vel ante Dei oculos sacerdotio priuantur. Et quidem multa sunt alia praepositorum mala, quæ humanos modò oculos latent: & plerumque se pastores sanctos hominibus exhibent, atque in occultis suis videri turpes ante inter-ni arbitri oculos non erubescunt. Veniet profectò ille dies, & non longè est, in quo pastorum pastor appareat, & vniuscuiusque facta in publicum deducat: & qui modò subditorum culpam per praepositos vlciscitur, tunc praepositorum mala per semetipsum scruens damnet. Vnde & ingressus templum, per se quasi flagellum de funiculis fecit, & de domo Dei prauos negociatores eiiciens, cathedras vendentium columbas euerit: quia subditorum quidem culpas per pastores percutit, sed pastorum vitia per semetipsum ferit. Ecce modò hominibus negari potest, quod latenter agitur. Ille certè iudex venturus est, cui tacendo quisque non potest celare, quem negando non potest fallere. Et aliud, fratres charissimi, quod me de vita pastorum vehementer affligit, sed ne cui iniuriosum videatur fortasse quod assero, me quoque pariter accuso: quibus barbarici timoris necessitate compulsus, valde in his inuitus iaceo. Ad exteriora enim negotia dilapsi sumus, & aliud ex honore suscipimus, atque aliud ex officio actionis exhibemus. Ministerium praedicationis relinquimus, & ad penam nostram, vt video, episcopi vocamur, qui honoris nomen, non virtutis tenemus. Relinquant nanque Deum hi, qui nobis commissi sunt, & taceamus. In prauis actibus iacent, & correctionis manus non tendimus. Quotidiè per multas nequitias pereunt, & eos ad infernum tendere negligenter videmus. Sed quando nos vitam corrigere valemus alienam, qui negligimus nostram? Curis enim secularibus intenti, tanto infensibiliores intrus effimur, quato ad ea, quæ foris sunt studiofiores videmur. Vsu quippe curæ terrene à cœlesti desiderio animus obdurescit, & dum ipso suo vsu durus efficitur per actionem seculi, ad ea emolliiri non valet, quæ pertinent ad charitatem Dei. Vnde bene sancta Ecclesia de membris suis infirmatibus dicit: Posuerit me custodem in vineis, vineam meam non custodiui. Vineæ quippe nostræ actiones sunt, quas vsu quotidiani laboris excolimus. Sed custodes in vineis positi, nostram vineam minimè custodimus: quia dum extraneis actionibus implicamur, ministerium actionis nostræ negligimus. Nullum puto, fratres charissimi, ab aliis maius praediciūm, quam à sacerdotibus tolerat Deus, quando eos, quos ad aliorum correctionem posuit, dare de se exempla prauitatis cernit: quando ipsi peccamus, qui cōpescere peccata debuimus. Plerumque quod est grauius, sacerdotes, qui propria dare debuerant, etiam aliena diripiunt. Plerumque si quos humiliter, si quos continententer viuere conspiciunt, irident. Considerate rogo quid de gregibus agatur, quando lupi pastores fiūt. Hi enim custodiam gregis suscipiunt, qui insidiari gregi dominico non metuant contra quos Dei greges custodiri debuerunt. Nulla animarum luca quaerimus, ad nostra quotidie studia vacamus, terrena concupiscimus, humanam gloriam intentam mente captamus. Et

Caui.

quia eo ipso, quo cæteris prælati sumus, ad agenda quælibet maiorem licentiam habemus, susceptæ benedictionis ministerium vertimus ad ambitionis argumentum: Dei causas relinquimus, ad terrena negocia vacamus. Locum sanctitatis accipimus, & terrenis actibus implicamur. Impletum est in nobis profectò, quod scriptum est: Et erit sicut populus, sic sacerdos. Sacerdos enim non distat à populo, quando nullo vitæ suæ merito vulgi transcendit actionem. Ploremus Ieremias lachrymis, consideret mortem nostram, & deplorans dicat, Quomodò obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum? Aurum quippe obscuratum est: quia sacerdotum vita quondam per gloriam virtutum clara, nunc per actiones infimas ostenditur reproba. Color optimus est mutatus: quia ille sanctitatis habitus per terrena, & abiecta opera ad ignominiam despectionis venit. Lapidis vero sanctuarij intrinsecus habebatur, nec fumebantur in summi sacerdotis corpore, nisi cum sancta sanctorum ingrediens, in secreto sui conditoris apparebat. Nos ergo sumus, fratres charissimi, nos sumus lapides sanctuarij, qui apparere debemus semper in secreto Dei, quos nunquam necesse est foris conspici, id est, nunquam in extraneis actibus videri. Sed dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum, quia hi, qui per vitam, & orationem intrus semper esse debuerant, per vitam reprobam foris vacant. Ecce iam penè nulla est seculi actio, quam non sacerdotis administrent. Dū ergo in sancto habitu constituti, exteriora sunt, quæ exhibent, quasi sanctuarij lapides foris iacent. Quia enim Græca voce platea à latitudine vocatur, sanctuarij lapides in plateis sunt, cum religio si quique lata mundi itinera sectatur. Nec solum in plateis, sed & in capite platearum dispersi sunt quia & per desiderium mundi huius opera peragunt, & tamen de religioso habitu culmen honoris quaerunt. In capite ergo platearum dispersi sunt, quia & iacent per ministerium operis, & honorati volunt de imagine sanctitatis. Quanto autem mundus gladio feriatur apicibus, quibus quotidie percussioibus intereat populus, videtis. Cuius hoc nisi nostro præcipue peccato agitur? Ecce depopulata vrbes, euerfa sunt castra, ecclesiæ, ac monasteria destructa, in solitudinē agri redacti sunt. Sed nos pereunt populo auctores mortis exitimus, cui esse debuimus duces ad vitam. Ex nostro etenim peccato populi turba prostrata est, quia faciente nostra negligentia, ad vitam erudita non est. Quid autem animas hominum, nisi cibum Domini dixerim? Quæ ad hoc sunt condita, vt in eius corpore traiciantur, id est, vt in æternæ Ecclesiæ augmentum tendant. Sed huius cibi condimentum nos esse debuimus. Sicut enim paulò superius præfati sumus, missis prædicatoribus dicitur: Vos estis sal terræ. Si igitur eibus Dei est populus, condimentum cibi sacerdotes esse debuerunt. Sed quia, dum nos ab orationis, & eruditionis sanctæ vsu cessamus, sal insatuatum est, conditi non valet cibus Dei: atque idcirco ab auctore non sumitur, quia exigente fatuitate nostra, minimè conditur. Pensemus ergo, qui vnquam per linguam nostram conuersi, qui de peruerso opere suo nostra increpatione correpti penitentiam egerunt. Quis luxuriam ex

Off. 4.

Th. 4.

Math. 5.

nostra eruditione deseruit? Quis auaritiam, quis superbiam declinauit? Pensemus quod lucrum fecimus Deo. Nos talèto conseruit ab eo, ad negocium missi sumus. Etenim dicit: Negociamini, dū venio. Ecce iam venit, ecce de nostro negocio lucrum requirit. Quale ei animarum lucrum de nostra negociatione monstrabimus? Quot eius cōspectui animarum manipulos de prædicationis nostræ segete allaturi sumus? Ponamus ante oculos nostros illum tātæ districtiōnis diem, quo iudex veniet, & rationem cum seruis, quibus talenta creditur ponere. Ecce in maiestate terribili, inter Angelorum, atque Archangelorum choros videbitur: in illo tanto examine electorum omnium, & reproborum multitudo deducitur, & vnusquisque quid sit operatus ostenditur. Ibi Petrus cum Iudæa cōuersa, quam post se traxit, apparebit. Ibi Paulus conuersum (vt ita dixerim) mundum ducens, ibi Andreas post se Achaiam, Ioannes Asiā, Thomas Indiam in conspectu sui iudicis conuersam ducent. Ibi omnes dominici gregis arietes cum animarum lucris apparebunt, qui sanctis suis prædicationibus Deo post se subditum gregem trahunt. Cū igitur tot pastores cum gregibus suis ante æterni pastoris oculos venerint, quid nos miseri dicturi sumus, qui ad Dominum nostrum post negocium vacui redimus, qui pastorum nomen habuimus, & oues, quas ex nutrimento nostro debeamus ostendere, non habemus? Hic enim pastores vocati sumus, & ibi gregem non ducimus. Sed nunquid, si nos negligimus, omnipotens Deus deserit oues suas? Nullo modo: nam ipse eas, sicut per prophetam pollicitus est, per semetipsum pascit, omnèque quos præordinauit ad vitam, flagellorum stimulis cōpunctionis spiritu erudit. Et per nos quidem fideles ad sanctum baptisma veniunt, nostris precibus benedicuntur, & per impositionem manuum nostrarum à Deo spiritum sanctum accipiunt, atque ipsi ad regnum cœleste pertingunt, & ecce nos per negligentiam nostram deorsum tendimus. Ingrediantur electi sacerdotum manibus expiati cœlestem patriam, & sacerdotes ipsi per vitā reprobam ad inferni supplicia festinant. Cui ergo rei, cui similes dixerim sacerdotes malos, nisi aquæ baptismatis, quæ peccata baptizatorum diluens, illos ad regnum cœleste mittit, & ipsa in cloacas descendit? Timeamus hæc fratres: conueniat actioni nostræ ipsum ministerium nostrum. De peccatorum nostrorum quotidie relaxatione cogitemus, ne vita nostra peccatis obligata remaneat, per quam omnipotens Deus quotidie alios soluit. Consideremus sine cessatione quid sumus, pensemus negocium nostrum, pensemus pondus, quod suscepimus, faciamus nobiscum quotidie rationes, quas cum nostro iudice habebimus: & sic debemus agere curam nostram, vt non negligamus curam proximi, vt quisquis ad nos iungitur, ex linguæ nostræ sale condiciatur. Cū vacatētem quempiam, & lubricum videmus, admonendus est, vt coniugio frenare studeat iniquitatem suam, quatenus per hoc quod licet, discat superare quod non licet. Cū coniugatum videmus, admonendus est vt sic exerceat curam seculi, ne postponat amorem Dei: sic placeat voluntati coniugis, vt non displiceat conditori. Cū clericum videmus, admonendus est, quatenus sic viuat, vt exemplum vitæ secularibus præ-

Luce. 19.

Math. 25.

Exech. 34.

beat, ne, si quid in illo iuste reprehenditur, ex eius vitio ipsa religionis nostræ æstimatione grauetur. Cùm monachum videmus, admonendus est, vt reuerentiam habitus sui in actu, in locutione, in cogitatione sua semper circumspectat, & ea, quæ mundi sunt, perfecte deserat; & quod ostendit humanis oculis habitu, hoc ante Dei oculos moribus præstet. Iste itaq; iam sanctus admo- neatur vt crescat, qui ille verò, adhuc iniquus est, admo- neatur, vt se corrigat; quatenus quisquis se ad sacerdotem iunxerit, sine sermonis eius conditus recedat. Hæc, fratres, vobiscum sollicitè cogitate, hæc & proximis vestris impendite, omnipotenti Deo fructum vos reddere de negotio, quod accepistis, orate. Sed ista, quæ dicimus, melius apud vos orando, quàm loquendo obtinebi- mus. Oremus: Deus qui nos pastores in populo vocari voluisti, præsta quæsumus, vt quod humano ore dicimur, in tuis oculis esse valcamus, per Dominum nostrum Iesum Chris- tum filium tuum, qui tecum vivit, &c.

BEDÆ VENERABILIS

presbyteri in idem Euang.
expositio.

Ex comment.
in Lucam.

Post hæc autem designauit dominus & alios septua- ginta duos. Sicut duodecim Apostolos formam episcoporum exhibere simul, & præmonstrare nemo est, qui dubitet, sic & hos septuaginta duos figuram presbyterorum, id est secundi ordinis sacerdotum gessisse sciendum est: Tametsi primis Ecclesiæ temporibus, vt Apostolica scriptura testis est, vtrique presbyteri, vtrique vocabantur episcopi. Quorum vnum sapientiam maturitatem, alterum industriam curæ pastoralis significat. Bene autem septuagintaduo mittuntur. Siue quia totidem mundi gentibus euangelium prædicandum erat, vt quomodo duodecim tribus Israel, ita & hi propter exterarum gentes destinarentur imbuendas. Seu quod ipso prædicantium numero totus orbis per euangelium summus, & indiuidue Trinitatis illustrandus intimabatur. Sicut solem hunc constat triduanum sue lucis ambitum mundo per septuagintaduas horas ad flare solitum. Nam & dominus ipse se diem, suos vero aposto- los horas appellat, dicens. Nonne duodecim ho- ræ sunt diei? si quis ambulauerit in die, non offendit. Et in Psalmis præcipitur bene; Nunciate diem de die salutare eius: hoc est, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Sed & multis sanctæ scripturæ locis per tres dies mysterium Trinitatis ostenditur; præcipue quia dominus tertia die resurrexit à mortuis. Sed & in veteri testamento populus ad montem Sinai perueniens die tertia legem accepit. Idem flumini Jordanem quo bap- tismi gratia commendata est, tertia quam adie- rat die, transiuit. Et misti illos binos ante faciem suam, &c. Quia duo sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor, & proximi, & minus quàm inter duos haberi charitas non potest (nemo enim proprie ad se- ipsum habere charitatem dicitur, sed dilectione se in alterum tendit, vt esse charitas possit) binos ad prædicandum discipulos dominus mittit, quatenus hoc nobis tacitus innuat, quia qui cha- ritatem erga alterum non habet, prædicationis officium suscipere nullatenus debet. Bene autem

dicitur, quod misti eos ante faciem suam in omnem ciuitatem, & locum, quo erat ipse venturus. Prædicato- res enim suos dominus sequitur, quia prædicatio præuenit, & tunc ad mentis nostræ habitaculum dominus venit. Verba exhortationis præcurrunt, atque per hæc veritas in mente suscipitur. Et dice- bat illis: Messis quidem multa, &c. Messis multa populo- rum significat multitudinem. Operarij pau- ci, penuriam magistrorum. Isti sunt operarij, de quibus Psalmista loquitur, Qui seminant in la- chrymis, in gaudio merent. Euntes ibant, & fle- bant portantes semina sua. Venientes autem ve- nient in exultatione portantes manipulos suos. Et vt apertius loquar, messis multa omnis turba credentium est. Operarij pauci, apostoli, & imita- tores eorum, qui mittuntur ad messem. Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Lupos scribas, & pharisæos vocat, qui sunt clerici Iudæorum. No- lite portare sacculum, &c. Tanta prædicatori debet in Deo esse fiducia, vt præsentis vitæ sumptus quamuis non præuideat, tamen sibi hos non de- esse certissime sciat. Ne, dum mens eius occupa- tur ad temporalia, minus alijs præuideat æterna. Cui etiam per viam neminem salutare concedi- tur, vt sub quanta festinatione iter prædicationis pergere debeat ostendatur. Quæ sicut verba etiam per allegoriam velit intelligi, in sacculo pecunia clausa est. Pecunia verò clausa est sapientia occul- ta. Qui igitur sapientie verbum habet, sed hoc erogare proximo negligit, quasi pecuniam in sac- culo ligatam tenet. Et scriptum est; Sapientia abscondita, & thesaurus absconditus; quæ vtilitas in vtrisque? Quid vterque per peram, nisi opera se- culi? Et quid hoc loco per calciamenta, nisi mor- tuorum operum exempla signantur? Qui igitur officium prædicationis suscipit, dignum non est, vt onus secularium negotiorum portet, ne, dum hoc eius colla deprimit, ad prædicanda cælestia non adsurgat. Nec debet stultorum operum exem- pla cōspicere, ne sua opera, quæ ex mortuis pel- libus, credat munire. Omnis vero, qui saluat in viâ, ex occasione saluat itineris, non ex studio obtinendæ eiusdem salutis. Qui igitur non amo- re æternæ patriæ sed præmiorum ambitu, salutem audientibus prædicat, quasi in itinere saluat: quia ex occasione, & non ex intentione, salutem audientibus exoptat. In quacumque domum intra- ueritis, &c. Sin autem, ad vos reuertetur. Pax, quæ ab ore prædicatoris offertur, aut requiescit in do- mo, si in ea fuerit filius pacis, aut ad eundem præ- dicatorem reuertitur: quia aut erit quisque præ- destinatus ad vitam, & cælesti verbum sequitur quod audit; aut, si nullus audire voluerit, ipse præ- dicator sine fructu non erit, quia ad eum pax re- uertitur, quoniam ei à domino pro labore sui operis recompenfatur. Ecce autem qui peram, & sacculum portari prohibuit, sumptus, & alimenta ex eadem prædicatione concedit. Nam sequitur. In eadem autem domo manete, edentes, & bibentes quæ apud illos sunt. Si pax nostra recipitur, dignum est, vt in eadem domo maneamus, edentes, & biben- tes, quæ apud illos sunt: vt ab eis terrena stipen- dia consequamur, quibus præmia patriæ cælestis offerimus. Vnde etiam Paulus pro minimo hæc ipsa suscipiens, dicit; Si nos vobis spiritalia semi- nauimus, magnum est, si vestra carnalia meta- mus: Et notandum, quod subditur; Dignus est enim operarius mercede sua. Quia iam de mercede sunt

ope

operis, ipsa alimenta sustentationis, vt hic merces de labore prædicationis inchoetur, quæ illic de veritatis visione perficitur. Qua in re considerandum est, quod vni nostro operi duæ mercedes de- bentur, vna in via, altera in patria, vna quæ nos in labore sustentat, alia, quæ nos in resurrectione remunerat. Et in quacumque ciuitate intraueritis, &c. Descripto diuersæ domus hospitio, quod etiam in ciuitatibus agere debeant, docet, pius videlicet in omnibus communicare, ab impiorum vero per omnia societate fecerni.

PROCOPII DIACONI,

& Chartophylacis laudatio in san-
ctum Apostolum, & Euan-
gelistam Marcum.

Exat apud
Chartophylacis.

Rursus Apostolica panegyris, ac celebritas ef- fulget. Rursus ego vnâ cum iis, qui eiusdem chori participes sunt, exulto. Rursus eius, qui Christi discipulus fuit, memoria, instar facis cuiusdam, lumen nobis præfert. Et ego linguam ipsam ad hymnorum choreas celebrandas con- fero. Quæ quidem lingua obscura quædam pronun- ciatur; nullius enim vibratilis orationis parti- ceptus est, neque pulchra, & eleganti concinnitate verborum probatur; quamuis neque si his rebus bene munita esset, ad beati Marci laudes expli- candas satis esse posset. Ea tamen nunc præclaris Euangelistæ factis exultat, & earum rerum, quas ille bene gessit, facultatem quàm maximè potest admiratur. Marcus Petri filius, & eius, qui claus celorum accepit, socius, mysteriorum nunciator, & atcanorum præco, qui Aegyptum illustrauit, & in illius regionis sacro throno primus sedit. (Neque enim hoc ad laudationis, & gloriæ materiam parum est, cùm difficilium sit telluræ spinosiorum factam, quam illam, quæ purgata est, laboris studio excolere) hic, inquam, nos hodie in conuictium accipit, hic sua egregia, & præclara facta, tãquam obsonia quædam, proponit. Simul enim cum vere ipso suauissimo, & omnium iucundissimo anni tempore huius viri sancti dies * festus exorsus est, & instar splendidissimi solis humanas animas il- lustrauit. Nanque vt nunc terra ipsa floribus or- nata est, ita & præfens dies præclaris Euangelistæ Marci factis decoratus, omnes ad se congregauit. Fidelium hominum cateruæ, tanquam ex con- uentione quadam, eodem in loco versantes, Apo- stolum ipsum beatum prædicant. Gentium cœ- tus, atque conuentus mysteriorum auctorem ce- lebrant; & magnificè, vt Christi scribam, extol- lunt; eiusque diuini aduentus testem honorant. Vel dicam potius; Mundus ipse tanta huius vi- ri rectè facta vt diuina suspicit, & magno cum applausu veneratur. Cuncti enim eius doctri- nam adiutricem senserunt. Sed neque oratio, neque lingua hunc pro dignitate laudare po- test. Quid enim primum, aut quid postremum laudauerit? Nam & appellationes earum rerum, quæ in illo effulserunt, multiplices sunt, & certa- mina ipsa horribilia. Hic enim & eum contem- platus est, quem humani oculi videre non potue- runt in nostro hoc corporeo tegumento apparen- tem. Hic & terram, quæ ipsum produxit, dereli- quit, diuinâque voce inuitatus, propinquorum

hominum amoris illecebras propulsauit; proque nihilo fecit generis honores, ac splendorem. Fluxæ, & caducæ mundi facultates somnium quod- dam illi visæ sunt. Itaque Deum ipsum rerum om- nium Dominum tantum dilexit, vnâque, & solâ sceleritate ea esse arbitratus est, quæ Deus pro- misit. Idem & in discipulorum societatem aggregatus fuit. Nam in septuaginta duorum Apo- stolorum cœtu connumeratus est, tanquam splendi- dum quoddam lumen inter stellas apparens, ab illo, qui eum vocauit, delectus, cui nihil ex iis, quæ in inferiori hac mundi scena, & voluptate haben- tur, conferri potest. Verè Petri filius fuit Marcus, ita illi mente, & animo fuit similis. Natura enim ipsa, quæ propria sunt alicui generi, ea sic distri- buit, vt & his, qui sunt eiusdem generis; commu- nia sint, & egregias vniuscuiusque virtutes om- nibus communes proponit. Hoc ex eo declaratur, quod Marcus Deo ipsi obediuit, & eum, à quo formatus est, sequi studuit, cæteraque bona his si- milia, diligentia, & virtutis studio affectus fuit. Vt enim est apud Prophetam Amos, ex persona diuinitatis, ac principalis Spiritus prænunciantem: Ecce ego firmans tonitru, & creans spiritum, & nuncians in homines Christum ipsius: ab extre- mis terræ partibus vsque ad extremas mundi par- tes perrexit; vt rerum omnium opificis Dei Euan- gelium prædicaret, variâque rectè factorum semi- na spargeret. Nam orbem terrarum illustrauit, er- roris impietatem extinxit, & eos, qui idolorum victimis, atque erioribus contaminati erant, ab- sterfit, atque purgavit, Deoque ipsi per bap- tismum purgatos (ne multa dicens longior sim) ob- tulit. Pro scuto enim, & hasta, linguam habebat, qua prædicationem omnibus firmissimam annun- ciabat, turbâque multas ad veram vitam tradu- cebat. Vnde enim scaturiebant miraculorum re- dundantia, illinc & turbe ipse ad diuinam cogni- tionem percipiendam deriuabantur. Qui pedibus antea mutilatus erat, integer postea factus, magis- ter iis proponebatur, qui ad currendum veloces erant. Qui oculorum lumine antea carebat, pupil- larum deinde aciem habens acutissimam, alios ad cognitionis lucem, tanquam manu protensa, deducebat. Tactus iis, qui eo carebant, restitutus, illos, qui ad consueta libamina, multo furore, atq; cupiditate ferebantur, ad veram religionis for- mam dirigebat. Itaque sacrificiorum, quæ idolis offerebantur, ignis in caliginem conuersus est; & erroris auctores demones tanquam in cinerem redacti erant, verâque, & diuina pietas effloresce- bat. Ita erant splendida tua, diuine Marce, facta; ita illustria, & admirabilia victoriarum trophæa. His enim captiuos duxisti aduersantis exercitus Imperatoris tu idiotæ ille, & olim rudis. His Gen- tium errorem expugnasti tu inermis, & vnica vræs veste. His armis vnâ cum Petro ipso tu Petri filius Italorum gentem subieçisti, ab oriente sole mo- rus, & ad occidentem aduolans, prædicationisq; orationem late fundens, qua parte & sol ipse ra- dios suos in extremos mundi fines spargit, non sophistica argumentorū via, & ratione, non com- pitis, & concinnis argumentationibus, sed simpli- ci oratione, & veritate sola usus, quæ omnium vi- ctorem inexpugnabilem reportat. Quod enim omnis oratio expugnari facile possit, nisi ea, quæ vera sunt, colat, & prædicoet, ex hoc ipso cogno- scere poteris. Pythagoras ille, cùm falsas opinio- nes

nes fortiter defenderet, & multas fabulas disputaret, Italus persuadere non potuit, ut illas crederent. Illud idem & Democritus cum ageret, Abderitarum suis dictis auferentem habuit neminem. Orpheus etiā ille, qui sermone feras ipsas mulcere dicebatur, ciuibus suis Thracibus nō persuasit. Atqui omnes isti multa orationis copia redundabant, & inani quadam sapientia elati, nimium sibi placebant, in qua & omnes perierunt, & alto, ac sempiterno silentio obruti sunt. Talis enim est falsa, & imbecilla gloria. Marcus verò ea proponens, quæ abfunt ab omni iactatione, & à Spiritu sancto edocentur, illos etiam ipsos, quos aduersarios habebat, ad sibi obediendum faciles reddidit; superno enim, & celestis auxilio corroborabatur; puraque & sincera fides, quam prædicabat, portis inferorum robustior erat. Ille igitur vir celeberrimus, ac semper laudatus, ut veritatis præco, ad hanc usque diem à cunctis celebratur. Ut enim decebat diuinam erga nos prouidentiam, ac dispensationem ad salutarem finem perducere, ita & huius beati viri memoriam in vita ipsa cum laudibus immortalæ perpetuè seruari conueniens est. Per ipsum enim rebus creatis Deus prædicatus est. Per ipsum iis, qui aberrauerant, conuersio ipsa conciliata est. Per eundem prouisum fuit, quomodo homines ipsi ad formatorem suum Deum ducerentur. Postea verò quàm misericordis Dei misericordem aduentum prædicauit, & lingua de dignis rebus disserere plurimos, cumque his & Italos ad veritatis cognitionem attraxit, his ipsis, tanquam sapiens architectus, & Euangelij librum construxit, in quo nouas illas leges insculpsit, quas Hieremias Propheta prædictio antea innuit hæc dicens: Perficiam in domum Israel, & in domum Iudæ testamentum nouum, dans leges meas in cordibus ipsorum. Hoc, inquam, Marcus fecit, ut non prædicatione solum, sed Euangelica etiam scriptura, his, qui postea futuri erant; Verbi Dei hominis facti conditionem enuclearet eiusque diuina signa, ac miracula ante oculos nostris poneret, quæ pro nobis passus est, ac quemadmodum è monumento resurrexit, & ad cælos, unde descenderat, elatus est, cunctis feculis offenderet. Magnam certe hoc, Marce, tuum fuit, & planè diuinum opus. Mundo enim vniverso utilitatem attulit, & idcirco ubique decantatur. Nam vox tua supra tonitruum sonitum fuit, & Euangelij tui lumen supra solis radios effulsit. Illi enim nube teguntur, vel nubecula aliqua opposita adumbrantur; at Euangelij tui lumen, ac splendor, tui etiam animi formosam speciem detegit. Neque enim hoc aggredi potuisses, nisi interior mentis tuæ virtus effulisset, quæ semper fulget, & iis, quos prope se habet, instar facis lumen præfert, eos verò, qui longè sunt, ad se reuocat. Quæ cum pulchritudine non quæsitæ, sed naturali, & vera decoretur, compendiosaque, & breui sapientia illustretur, admirabilia Dei facta in omnium aures infundit. Ita factum est, ut Christi fides effloresceret. Ita ipsa vicit veritas. Ita Trinitas in vna natura, adoratur, & nunciatur. Ita ab omni homine Pater sine principio, & Filius ipse quoque sine principio cum eiusdem substantiæ, & vitam dante Spiritu diuinis sermonibus explicatur, atque colitur in tribus videlicet personis vnus Deus, singularis illa, & diuina natura, vna illa rerum omnium effectrix potentia, quæ

mente non comprehenditur; error verò ipse amotus, expulsusque est; deorum multitudo, inanis, & vana cultura esse deprehensa est; quique vniuersas res creatas, ut est in fabulis (ò amētiam) in tres partes, non suas, sibi diuiserunt, illi ipsi, ut in psalmo est, cum sonitu perierunt; & hominum euersores dæmones nunc euersi sunt; nō enim Deum hominem factum videre potuerunt. Quamobrem cum se ab humano corpore debellatos, non à diuinitate aperta superatos vidissent, erubuerunt. Non enim se victos arbitrari fuissent, si à potente Deo victi essent. Et nunc Dei laus in omnes fines terræ, ut à Prophetis prædictum fuit, diffusa est. Occidentis regiones Apostolus ad Christum conuertit, & rebus mysticis gentes instruxit, quemadmodum videlicet Deus ipse propter suam in humanum genus benevolentiam se ipse summisit; docuitque solum, & vnum Deum colendum esse, atque adorandum. Sed non post multos illos sudores Apostolus cessauit, neque ad Apostolici muneris aratum ducendum tardior factus fuit. Nam & Libyæ regionem celeriter peragravit, unde & ad Orientis terræ profectus est, vbi Euangelij sementem spargens, illis gentibus persuasit, ut Deum, quem ipse prædicabat, agnoscerent. Ad hæc & aliis Ægypti vrbibus multorum hominum copia refertis cum cælestia retia tendisset, omnes ciuitates illas prædicationibus, ac miraculis in Christi sagenam comprehendit. Dæmonum simulachra, quæ illic colebantur, exterminauit, & ut sanctus quidam lapis (quemadmodum propheta dixit) illiusmodi erroris altaria euerit, quæque in illis inerant, inania, & vana simulachra, solo adæquavit, non tubarum clangoribus, non mœnia illa Hierici deiiciens, sed hominum interfectoris diaboli fallaciam reuellens illis ipsis mœnibus ad expugnandum difficiliorem, templaque omnium dominatori Deo iisdem in locis engens, vbi & caliginosa eorum, qui illic erant, animas candidiores factas Deo reconciliauit, & baptisma te illustratas, eidem familiares, & amicas reddidit. Hic enim Ægyptiorum regioni præcipuè à diuino Spiritu magister assignatus; hic eiusdem terræ in primis Pontifex, & Pastor à magno illo Petro propositus fuit; qui munus in manus sibi commissum Apostolicis laboribus exornauit, & variis modis laborans, ministerium illud sacrum excoluit, non deliciis vtens, non segnitie, aut voluptati deditus, sed tentationibus tam à summis, quam ab infimis hominibus circumdatus, & infinitis malorum copiis vndique impugnatus, ut ea ratione, quemadmodum & Paulus, tumorem omnem comprimeret. O diuinum discipulum, qui terrarum orbem lustravit. O corpus tot, tantisque operibus non defatigatum. O salutaris prædicationis semper florentem, & immortalem potentiam. Diuina enim opera, & quæ à Deo proficiscuntur, corruptionem non patiuntur. Decet hoc loco, & de diuinarum rerum spectatore Marco merito illud dicere: In omnem terram exiuit sonus eius, & in fines orbis terræ verborum ipsius utilitas: quod David diuinorum officiorum magnificentiam admirans pronunciauit. Hæc vox sola tibi, qui à Deo sapiens effectus es, iure, Marce, conuenit. Hæc sola, inquam, vox supra omnes alias Rhetoricæ facultatis voces tibi congruens est. Nam & cursum tuum, & certamina hæc ipsa exprimit, tum res asperas, ac difficiles, necnon in-

corru

corruptam coronam, quæ non auto ex regione Ophir confecta est, non lapidibus Indicis, & Margaritis varia, sed talis est, quæ à immortalis Iudex ille, & certaminis præfectus Deus amanter componit, & propriis cultoribus retribuit. Tui enim pedes speciosi sunt, ut prophetica prædictione significati sunt, quippe qui terræ ambitum peragratur. Lingua tua speciosa, quæ pacem illa omnium mentem exuperantem feliciter nūciauit. Manus item speciosæ, quæ Euangelij calamo ministrarunt. Sed quidnā hæc sola sacratissima membra dico? Totus laboribus Apostolicis sanctus, & totus martyrij litigatiuus ita ornatus fuit Marcus, ut & martyrij præmiis, & brauiis omnibus nunc fruatur. Qui enim antea sacrificij offerebat, is propter Christum etiam sacrificium factus est; & pastor ea, quæ ouium propria sunt, vna cum ouibus suscepit. Nam & ipse, tanquam ouis, vna cum alio Apostolico cætu in mediū luporum missus, & hostia viuens Deo oblata est. Vinculis enim comprehensus fuit ab iniquis manibus ille, qui multos à dæmonum faucibus eripuit. Vinculis tamen, & huc, atque illuc ductus, iniuriisque, ac maledictis lacessitus, mansuetè, & æquo animo omnia persequebatur, dominum ipsum imitatus. Multo carnis propriæ sanguine perfusus est, qui terram illam dæmonum lordibus expurgauerat. Hæc enim sunt, quæ ingratorum hominum insipientia iis retribuit, per quos beneficia conciliata eis sunt. Postremò omnium generum cruciatus, & velut aurum quoddam, probatus, ad infinitam illam lucem euolauit, variorum certaminum, & fortium factorum multiplicis fructus percepturus. Talis fuit Apostoli cursus; tales Euangelistæ Marci conatus, miraculo pleni, & supernis plausibus digni. An non magnus Marcus in omnibus summas laudes meretur? Quid enim Apostolo sublimius? Quid Christi scriba honoratius? Quid cum martyrij gloria conferendum? Cum verò & pontificis amictus eidem accesserit, athleticarum luctationum gloria decoratus, quidnā aliud ad gloriæ splendorem reliquum est? Non, inquam, aliud, nisi Angelorum cohortes, & diuina illa tēpla, in quibus vna cum aliis lectissimis Dei ministris versatur, & exultat, magistris sui vultum conspiciens, & diuina, ac principalis illius monarchiæ pulchritudinem spectans, eiusque lumine decoratus. Cuius enim viri studio Dei gloria alijs hominibus prædicata est, eum cælestis, & infinita gloria consecuta fuit. Sed neque earum laudationum, quæ in hoc inferiore mundo sunt, expertus est licet his non indigeat. Nunc enim Alexandria, immò verò tota Ægyptus Marcum ipsum in primo throno confidentem sortita, tanquam alterum quendam Nilum, non corporeum, sed mysticum habens, ita spiritalis eorum agros irrigantem, quemadmodum frugiferus ille alter, qui oculis corporeis cernitur, irrigare solitus est, illum, inquam, ut Apostolum, ut Euangelistam, ut Martyrem magno præconio extollit, & hymnis eius appellationibus congruentes concelebrat. Videt hunc in monumento positum, licet in superioribus regionibus eius anima versetur, & exultet. Eius pulueris thesauro locupletata, funebres cantus ipsi Apostolo pronunciat; & tanquam eum vinente aliquo, & in spiritu versante colloquitur; & gratias per illum ipsum concessis oblectatur; & pro illis honoribus, quos Apostolo congruentes, ve-

lut dona quædam, offert, maiora beneficia vicissim recipit. Cum enim tentationum flatus aduersus ciuitatem spirant, Apostoli Marci Sepulchrum vrbis incolæ circumueit, & à malis ipsis liberatur. Barbarorum supercilium, ac superbia mala quædam acerbissima illis minatur; at ipsi ad pastorem supplices confluunt. Molestiarum, & affectuum examen cum eos perturbat, ad Apostolum ipsum, tanquam ad medici officinam, è qua scaturient curationes, homines confugiunt. Immo verò vniuersa Ægyptus, Marcum ipsum magistrum, & adiutorem sibi ascribens, eius in omnibus iis, quæ tristitia contingunt, auxilium implorat; & die festo, quem singulis annis honorat, laudes ipsas, velut debitum quoddam, illi offert; & multa cum pompa, atque applausu, exultationeque; & pænegyri laudationes ipsas celebrat; diuinumque ipsius Euangelium amplectitur, ut tabulas à Deo insculptas; vel, ut rectius dicam, tanquam ipsum Christi os veneratur, verbaque à Deo pronunciat, ab Apostoli ore se audire arbitrat. Quem Deum & nobis, sacratissime doctor, & Euangelista, propitium reddere ne graueris, & ijs ipsis, que molesta nobis accidunt, quibusque perturbamur nos subleues; quæque in vita difficultia, & graui nobis sunt, ea facilia reddas; rumpas & chirographum illud, in quo nostra crimina scripta sunt, errorum des veniam. Talem enim ab ipsius Domini lingua potestatem accepisti. Si ligaueris, id, quod ligatur, solui non poterit. Si ad commiserationem, ac veniam spectaueris, vinculum ipsum facile dissoluetur. Ne despicias nos propriorum peccatorum cathenis constructos, sed impera vinculis ipsis, & illa effringentur. Denique ecclesias ipsas pacatas, & tranquillas reddas, quas tuis sermonibus in fundamento quodam firmo constituisti; pro illis quippe Domini nostri sanguis effusus est, à quo & liberatio profecta fuit; facque, ut & nos honorum cælestium participes efficiamur, gratia, & benignitate Domini nostri Iesu Christi; Cui gloria est, & imperium, nunc & in secula seculorum, Amen.

THEOPHYL. EPISCOPI Bulgar. superioris Euangelij expositio.

Post hæc autem designauit Dominus & alios septuaginta, &c. Scriptum est in Exodo, quod filij Israel uenerint in Elim, & duodecim fontes aquarum fuerint illic, & septuaginta palmæ. Quod igitur tunc per historiam, & in figura factum, nunc vere euenit. Elim ascensus interpretatur: quod nihil aliud vult, quam ne sitis cum Iudæis in litera legis permanentes, sed ascendentes in Christianismum ad perfectiorem intelligentiam, & incrementum spirituale. Inuenimus duodecim fontes, inuenimus & duodecim præcipuos apostolos, qui omnis doctrinæ dulcissimi fontes sunt. Palmæ vero hi sunt, qui ab apostolis educandi, & docendi erant. Nam, quamuis Christus illos elegerit, fuerunt tamen inferiores illis duodecim, & discipuli illorum postea, ac comites. Palmæ igitur illæ à fontibus, apostolos dico, educatæ fuerunt. Nobis autem fructum dulcem quodammodo, & austerum suppeditarunt. Talis enim sanctorum doctrina est non omnino dulcis, & adulans, neque omnino auctera, & verberans, sed vtriusque particeps, &

reuera

Vides ad sã-
lli sepulchrũ
confugere ho-
mines pro obli-
uendis ab eo
gratijs.

Et die festo,
quem singulis
annis honorat
velut debitũ
quoddam, illi
offert laudes.
Nota in die
bus Martyriũ
etiã antiqui-
tus eorũ lau-
des cum multa
pompa, ap-
plausu, exul-
tatione, & pæ-
negyri celebra-
tus solitas.
Vides hic sã-
ctos esse inuo-
candos. San-
ctos peccatori-
bus vniũ im-
petrare. San-
ctorum, post
mortem ma-
gnam esse vir-
tutem.

reuera condita sale, gratiamque habens: unde & Paulus dicit, Sermo vester in gratia sale sit conditus. Ostendit autem Dominus per septuaginta discipulos, multitudinem discipulorum, quibus est opus. Sicut enim agri frugiferi multos querunt messorum, sic, quum multi & innumerabiles essent credituri, multis indigebant magistris. Porro binos mittit, seu imperfectiores, & vt alius alium adiuaaret. Ibat & ante faciem eius, ed quod docebant, sicut Ioannes; Parate viam Domini. Considera autem quomodo dixerit; Rogate dominum messis, vt extrudat operarios: deinde ipse propria auctoritate illos emittit. Ipse enim est vere Dominus messis, hoc est, verus credentium Deus. Prædicat autem eis & persequutiones, quod sicut agni in medio luporum futuri essent, vt ne, si repente in aduersa talia incidere, magis turbarentur. Nolite portare sacculum, neque peram, &c. Quia missus erat predicator euangelij, dicit, Ne portetis sacculum, neque hoc vel illud; sufficit enim vobis quod curam habeatis verbi. Nam, si sacculum portaueritis, manifestum, quod illius vobis cura est, & verbum contemnit. Vel aliter, Quoniam alendi estis ab ijs, quos docetis, quid vobis sacculis opus, vel pera, vel calceamentis: Omnem enim illorum usum suppeditabant ijs, qui à vobis docebantur. Porro quod nullum per viam salutem, hac de causa eis iniungit, vt ne occuparentur in hominum salutationibus, & curiositatibus, quibus à prædicatione impedirentur. Verisimile enim est, vt, quum quis saluauerit quempiam, ab eodem resalutetur, & de maiori familiaritate interpelletur: vt fieri solet in ijs, qui simul vadunt. Simul enim vt amici facti, etiam amplius, & curiosius quiddam scrutantur: & sic paulatim in humana negotia apostoli inciderent, verbumque negligerent. In itinere igitur salutare quempiam ea de causa prohibet. In domum autem ingressi, dicit, dicitis, Pax huic domui: hoc est, salutate eos, qui in domo sunt. Et deinde ostendens, quod hoc non solum sit salutare, sed & benedicere, dicit, Si quidem dignus fuerit paterfamilias, benedicetur: si autem contumeliosus, & non capax pacis, pugnant, & aduersarius sermoni vestro, & doctrine: benedictio non veniet super illum, sed ad vos reuertetur. Præcipit quoque non transeundum de domo in domum, vt ne videantur gulosi, & scandalo sint multis, & contristent eos, à quibus primum suscepti sunt. Insuper dicit, Comedite ea, quæ apud illos sunt: hoc est, quæ proponunt vobis, etiam si vilia, & parua sint, nihil amplius inquirentes. Pro mercede autem habete cibum. Et ne queratis & pasci, & mercedem insuper accipere, sed cibum pro mercede habetote. Vide igitur quomodo discipulos ad inopiam instruat, & securos faciat. Sanare autem & infirmos, qui in ciuitatibus, præcipit, vt miraculorum operatione attrahant homines ad verbum, quod prædicant. Et vide quid dicat: Et dicit eis, Appropinquauit in vos regnum Dei. Nam, si primum sanaueritis, ac deinde docueritis, feliciter currer sermo vester, & credent homines, quod regnum Dei peruenerit in vos. Non enim sanati fuissent, nisi diuina quædam virtus fuisset hæc operans. Sed & quando in anima quis sanatus fuerit, tunc venit in eum regnum Dei. Ab ægotante enim longe istud est, quando quidem peccatum in illo regnat, ac dominatur.

Post hæc autem designauit dominus, & alios septuaginta. Apostolos videlicet. Multi enim credituri erant, & pluribus prædicatoribus opus erat. Duodecim siquidem Apostoli primus erat chorus: septuaginta vero, secundus. Hos autem duodecim, & septuaginta præfigurabant duodecim fontes aquarum, & septuaginta trunci palmarum in Ælim, ad quam venerunt Israëlita, vbi mare Endy. Et emisit eos binos ante conspectum suum, &c. Similiter & duodecim coniunctim emisit, sicut dixit Marcus sed duodecim in omnes ciuitates, ac pagos Israel emisit tanquam perfectiores: septuaginta vero in solas eas, quæ in transitu erant, per quas iter facturus erat, vt prædicarent remissionem peccatorum, eiusque aduentum, qui remissionem illorum tribueret. Messis quidem multa, &c. Messis dicit illos, qui ab infidelitate demerendi, & ad fidem suam erant comportandi: operarios vero Apostolos, & quicumque ad hoc subministrarent. Hic autem manifestata est causa promotionis ipsorum septuaginta, & tamè paucos, adhuc esse dicit omnes Apostolos, & multitudine illorum, qui credituri erant. Rogate ergo dominum messis, &c. Hoc, & id, quod ante istud præcessit, etiam dixit in Matthæo, sed ibi messes multam appellat eos, qui de Iudæis erant credituri: hic autem eos, qui ex gentibus: & ibi admonet duodecim, vt orent pro emissionem horum septuaginta: hic vero ipsos septuaginta, ad monet, vt orent pro promotione episcoporum, ac præceptorum per singulas ciuitates, ac regiones. Ite, ecce ego mitto vos, sicut agnos inter lupos. Hoc etiã ad duodecim dixit apud Matthæum. Poterit quisque hoc etiam loco dicere, quod duodecim appellauerit oves tanquam perfectiores, septuaginta vero agnos tanquam teneriores. Nolite portare sacculum, neque peram, neque calciamenta. Hoc interdico iubet, vt de necessariis corporis spem in illum habeant, qui ipsos emisit. Quum autem iuber, ne sacculum ferant, ab avaritia auocat: dicitis, Neque peram, dehortatur ad recondedo cibo: quum vero addit, Neque calciamenta, ad exercitum ipsos erudit. Et neminem per viam saluaueritis. Hoc iussit, non inhumanos eos fieri volens, aut moribus asperos, quos nemo possit compellare, sed impedimento carentes. Solet enim saluatio per viam, vehementer studij, vt plurimum obstare. Præcipit itaque illis, vt soli operi eis commissio intendant: & oblatam prædicationis occasionem non insistant in ea, quæ necessaria non sunt, sed præter intentum sese offerunt. Elisæus quoque olim emissit Giezi famulo ad opus, quod ad festinationem requirebat, præcepit dicens, Si inueneris virum, nõ benedicas ei: & si tibi benedixerit vir, ne respondeas illi: indicans opus esse, vt indistinctus, ac omnino sine impedimento procederet. In quacunque domum intraueritis, &c. Hanc alloquutionem Matthæus salutationem nominauit. Est autem huiusmodi saluatio signum dilectionis, significans, quod pacifici, & amici aduenierint. Et, si ibi fuerit filius pacis, &c. Hoc est, gratia datæ à vobis pacis, vel efficacia huiusmodi sermonis. Filius quoque pacis dicitur pacificus, sicut variis in locis dicitur. In eadem autem domo manete, edentes, &c. E dente autem

autem, ac bibere permisit, quæ ab illis porrigerentur: non simpliciter, sed sicut discipulos suos decebat: hoc enim ipsis norum erat. Appropinquauit in vos regnum Dei. Regnum Dei nunc scriptum appellat, tanquam regem, ac Deum. Appropinquauit, inquit, & iam diuersatur vobiscum: digni habemini, qui præparemini ad eius susceptionem.

PETRI DAMIANI DE sancto Marco euangelista, Sermo.

Ecce video, dilectissimi, quoniam ad mensam Ecclesie discumbentes, dum spiritualium deliciarum alimenta percipitis, non vno sermone contenti, adhuc alterum audiuistis. Quamobrem & nos administrando refectionis nostræ ferculo non desistimus, vt sanctam vestra deuotionis esurire vel tenui quodam pabulo temperemus, dum scilicet cum Apostolo eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis aut sit necessarium. Inter omnes planè doctores Ecclesie, beatum hunc Marcum, cuius hodie triumphalia gesta recolimus, satis insignem, atque conspicuum iudicamus. Beati scilicet Apostolorum principis & in baptismo filius, & in doctrina discipulus, sicut eum referentem gesta Saluatoris audiuit, ita per inobliqua fidei relationis lineam Romæ rogatus à fratribus Euangelium scripsit, sicut & Clemens Alexandrinus, & Papias Hieropolitanus Episcopus tradunt. Assumptoque mox Euangelio, quod ipse confecerat, impiger adit Aegyptum, & Alexandriae Christum primus annuncians, iacit nouæ legis fundamentum. Et dum ipse scriptor, qui & prædicator extitit Euangelij, idem quodammodo faber qui & agricola, ipse sibi vomerem fabricauit, quo videlicet ad spargenda sacra fidei semina humani cordis arua prosidit. Hoc itaque modo Alexandrinam fabricauit Ecclesiam, eamque non suo, sed magistri sui nomine titulauit, vt ad honorem beati Petri sedes Apostolica nuncupetur, ad quam tamen Petrus accessisse non legitur. Tanta igitur magister atque discipulus vnanimitate coniuncti, tam consona sancti Spiritus sunt inspiratione conflati vt & Petrus Euangelium Marco, & Marcus construeret Ecclesiam Petro; quatenus dum quod suum erat alter trãferret in alterum, quod cuique erat proprium commune esset amorum, & vtriuslibet totum esset, quod vterque proprium possideret. Vnde beatus Petrus eum quasi spiritualem & vnanimem præ cæteris filium vocat, cum figuratim Roman nomine Babylonis appellans; Salutatio vos, inquit, Ecclesia quæ est in Babylone collecta, & Marcus filius meus. Nec mirum si beatus Marcus apud magistrum suum præcipuus extitit & priuilegium præ cæteris Apostolica dilectionis obtinuit, cui nimirum Deus omnipotens tantam verbi virtutem contulit, tantam prædicationis efficaciam prærogauit, vt omnes, qui tunc ad fidei rudimenta confluerent, mox per continentiam, ac totius sanctæ conuersationis instantiam tanquam ad monasticæ perfectionis fastigium peruolarent. Vnde & Philo disertissimus Iudæorum, cum de primatu beati Marci apud Alexandrinam Ecclesiam scriptitat, in Christianorum

laude versatus, eorum habitacula monasteria nuncupat. Et non solum per Alexandria fines, sed & in multis aliis, Marco tum Ecclesiam illam administrante, prouinciis tales extitisse perhibet Christianos, quales & Lucas meminit Apostolorum fuisse discipulos, videlicet vt eorum esset cor vnũ, & anima vna, nullusque eorum aliquid proprium diceret, sed omnes omnia communiter possiderent, essetque inter eos inseparabilis vnitas animorum, inter quos nulla poterat inueniri diuersitas facultatum. Talis ergo sub Marco Alexandria fuit Ecclesia, qualis & Hierosolyma fuisse sub Apostolica legitur disciplina, vt neminem paupertatis indigentia premeret, nullus eorum diuitiis abundaret, sed dum vnicique prout opus erat necessitas administrata suppeteret, locum inter eos querela, murmurque non haberet. Significat ergo prædictus Philo, inter noua tunc nascentis fidei cunabula, ac teneram (vt ita loquar) Ecclesie lactantis infantiam, quosque sub beati Marci regimine constitutos, sobrietatis sibi ac pudicitia deditos, orationibusque, & ieiuniis vehementer intentos; quos vtique beatus Euangelista, non modò miraculorum plerunque prodigijs, non modò sanctæ prædicationis erudiebat eloquijs, sed ad spiritualis vitæ reuerentiam eximius etiam propriæ continentie, ac pietatis prouocabat exemplis, vt omnes penè vaporationis fidei ardore succensi, ita per nouæ conuersationis viderentur anhelare propositum, ac si monasticæ perfectionis arduum arripuissent institutum. Cum itaque beatus Marcus vel electa caelestis militiae tuba, vehementissimis clangoribus intoner, & mandata Dei tanta prædicationis arte dispenfat, vt auditores suos protinus ad summæ perfectionis alta sustollat, quid aliud, quàm in eymologia sui nominis perseuerat? Marcus enim excelsus mandato interpretatur. Et verè beatus hic vir non erat excelsus animo, sed mandato, quia dum mentem gereret humilem, vitam satagebat habere sublimem; & qui cunctis sese in humilitate substrauerat, per viam mandatorum caelestium sublimiter incedebat. Illud etiam, dilectissimi, vos ignorare nõ patiar, quoniam octauo Neroniani imperij anno triumphalem martyrij palmam beatus Marcus obrinuit, cui mox & Anianus in Alexandria sedis dignitate successit, & beatus Petrus Apostolus Romæ septennio superuixit. Vnde superna disponente clementia, factum est, vt cum Alexandria prius & splendoribus Euangelicæ prædicationis, & effusioe sacrosancti sanguinis illustrasset, ad Italiam deinde quodam postliminio sit reuersus, vt eadem potissimum terra, in qua sibi datum est Euangelium scribere, sacras mereret eius reliquias possidere; & vbi sibi concessam est Euangelicæ descriptionis iubar effundere, illic per gloriosa glebæ suæ præsentiam, plurimis virtutum, atque signorum radiis conuicaret. Porro si diligenter omnium Euangelistarũ, in quibus defuncti sunt, loca percurramus, neminem eorum in eo, quem sortitus est, perseuerasse tumulo reperimus. In Ioannis scilicet sepultura post obitum non corpus eius, sed manna repertum est. Beati verò Matthæi corpore non Aethiopia, vbi peremptus agnosceatur, sed Salernitana potius ciuitas decoratur. Sanctus etiam Lucas cum in Bithyniæ partibus, sicut historia testatur, obierit, vicesimo anno Constantij Cæsaris,

Vide antiquis monasteriorum viuent.

Ecce qualia sunt bonorum delum exercitia.

Nota arduum monasticæ perfectionis institutum.

Sancti Euangelista corpus nõ vult cadaver, sed gloriosum glebam nuncupat, sicut supra sacrosancti eius sanguinem.

et c. re. de cõ. inuenit, inuenit, inuenit, inuenit, inuenit, inuenit, inuenit, inuenit, inuenit, inuenit.

Cæsar, de Achaia Constantinopolim translatus est cum sacrosanctis beati Apostoli Andreae reliquiis. Hic verò, de quo nunc agitur, sanctus Evangelista Marcus de Alexandria transfuectus est, Deo misericorditer disponente, Venetiam, ut qui tunc totum Orientem velut aureus lucifer illustrauerat, nunc per plagas occidui climatis presentiae suæ radiis enitescat. Per Aegyptum quippe sibi dedicat Ortum, per Venetiam tenet Occasum. Illic Alexandrinæ sortitus est Ecclesiæ solum, hic renascētis Aquileiæ nouum statuit principatum. Est itaque velut sidus aureum toto orbe præclarum, ac celebri totius Ecclesiæ veneratione conspicuum. Hoc itaque sidus, dulcissimi, præ oculis iugiter habeamus, huius imitemur exemplum, si

inter spumosos mundanæ voraginis fluctus cupimus enitare naufragium. Hinc mare tumidum sæuiat, illinc venti furentes impugnent, si ab hoc sidere mentis aciem non auerimus, procellarum inundantium imperus non timemus. Ad hoc itaque sidus fagenam mentis nostræ certi cursus linea dirigat, ad hoc omne laboris nostri remigium tendat, ut nō (quod absit) vorago nos Scylææ profunditatis absorbeat, non errorum cautes, vel inuadofæ Syrtis improvidos obruant, sed in tota quietis portum, & optatæ tranquillitatis sinum supernus nos gubernator impellat Iesus Christus Dominus noster, qui cum Deo patre, & Spiritu sancto viuunt & regnant in secula seculorum, Amen.

Cum sacrosanctis beati Apostoli Andreae reliquiis.

IN FESTO S. PETRI MARTYRIS ORDINIS PRÆDICATORVM.

Euang. vide in communi Martyrum non Pontific. Infra eodem Tomo.

IN FESTO SS. PHILIPPI ET IACOBI APOSTOLORVM.

IOAN 14.

Nillo tempore dixit Iesus discipulis suis: Non turbetur cor vestrum: creditis in Deum, & in me credite. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Si quo minus dixissem vobis: quia vado parare vobis locum. Et si abiero, & præparauero vobis locum, ite-

rum venio & accipiam vos ad me ipsum: ut vbi ego sum, & vos sitis. Et quo ego vado scitis, & viam scitis. Dicit ei Thomas: domine, nescimus quo vadis, & quomodo possumus viam scire? Dicit ei Iesus: Ego sum, via, veritas, & vita. Nemo venit ad patrem, nisi per me. Si cognouissetis patrem meum utique cognouissetis: & amodo cognoscetis eum, & vidistis eum. Dicit ei Philippus: domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Dicit ei Iesus: Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me? Philippe qui videt

^a Pro morte mea carnis, quia Deus sum, qui suscitabo carnem.
^b Quia si creditis in Deum, consequitur vobis & in me, quia ego Deus sum.
^c In iustis.
^d Diuersa premia meritorum.
^e Si non esset, id est, si in aliquo.
^f Si non essent paratæ vel prædestinatæ: sed essent præparandæ vel prædestinandæ tunc vado, &c.
^g Vadit parare, non ut paratæ sunt, sed ut sint parandæ: illud negat, hoc affirmat.
^h Apparebo in iudicio.
ⁱ Introducam in mansiones ut maneat is perfruendo.
^k Sed ne querant vbi sit hoc, subdit: quo, id est ad patrem. Et nota quod ibi est ut Deus, & illuc vadit ut homo, cum sit vna persona Deus & homo.
^l Id est, me ipsum.
^m Via sine errore querentibus: veritas sine falsitate inuenientibus, vita sine morte permanentibus.
ⁿ Et cum sim via.
^o Vestrum. Cum quo sum veritas & vita.
^p Viam.
^q Qui idem sum cum patre.
^r Non tamen oculis corporis.
^s Non intelligens istum omnino similem patri.
^t Quasi dicat. Qui maior te est.
^u Quia in eo sufficientia erit nobis.
^v Quia nec filium nouit, qui patrem meliorem credit.

^x Vere mentionem nouit, quia si me nouissetis & patrem. ^y Non quia aliud sit filius, aliud pater, sed quia omnino similis. ^z Quod si nondum credere, & videre poterit.
^x videt me, videt & patrem. Quomodo tu dicis: ostende nobis patrem? Non credis, quia ego in patre, & pater in me est? Verba quæ ego loquor vobis, & me ipso non loquor. Pater autem in me manens ipse facit opera. Non creditis, quia ego in patre, & pater in me est? alioquin propter opera ipsa credite. Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad patrem vado. Et quodcunque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam, ut clarificetur pater in filio. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euangelium.

Et ait. Sequitur. *Non tur.* Aug. Ne autem mortem tanquam hominis timerent, & ideo turbarentur, consolatur eos, se etiam Deum esse dicēs. Ne autem iterum sibi timerent, quasi ab eo perituri: cum confidentiori Petro dictum sit, negabis; certificatur post tentationes se apud Deum cum Christo mansuros esse, quia & si differentes, nullus tamen alienabitur a domo in qua quisque habet mansionem pro merito. Per denarium quidem omnibus significatur vna & non diuersa viuendi in æternitate mensura. Per mansiones signantur diuersæ dignitates in eadem æterna vita: quia alia claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarum. In domo. Domus Dei, templum Dei, regnum Dei. Regnum cælorum, sunt homines iusti, in quibus sunt multæ differentiæ inter se. Et hæc sunt mansiones ipsius domus. Hæc autem iam paratæ sunt in prædestinatione, sicut ait Apostolus: Qui elegit nos ante mundi constitutionem prædestinando. Parandæ sunt in operatione: vnde. Quos prædestinavit, hos & vocauit & iustificauit & glorificauit. Et secundum hoc dicitur: Fecit Deus quæ futura sunt, id est, quæ facturus est. Aug. Mōdo iusti sunt regnum Dei & regnum cælorum ut dicitur. Colligent de regno eius omnia scandala. Sed & de eis dicitur: Fulgebunt iusti sicut sol in re. pa. eorum, id est, regnum in regno. Quod etiam oratur. Adueniat regnum tuum. Et in fine: Percipite regnum, id est, qui regnum eratis & non regnabatis, modo regnate: quod eratis in spe sitis in re. Si quo minus, id est, si non prædestinasset mansionem, quod est inconueniens quantum ad Deum, qui omnia bona ante omnia tempora prædestinavit: tunc modo præpararem, id est, prædestinarem, quod iterum est inconueniens, quantum ad Deum præsentia liter aliquid prædestinare. Aug. Confirmat esse: quia si non essent dixisset, ibo & parabo, id est, prædestinabo: sed quia iam ibi sunt, non est opus aliqua parare: Quia verò nondum sunt in operatione, addit: Et si abiero & præ. Abiens se dō relinquens parat, quia subtrahit se & latet, ut sit fides, quæ non est de re visa: & inde est meritum fidei. Ex hac viuunt iusti, & mundatur ei cor: dum

peregrinatur, & in ea desideratur quod nondum habetur. Et hæc est præparatio mansionis quia sic parat nos sibi & se nobis ut maneat in nobis, & nos in eo quantum quisque erit particeps eius plus vel minus pro diuersitate meritorum. Et hæc multitudo mansionum est. Et si abiero. Aug. Abijt latendo, venit apparendo, sed manet regendo, ut proficiamus bene viuendo, & sic paratur locus. Au. Fides quæ non videt credit: nam si videret non esset fides, credenti colligitur meritum, eunti redditur præmium. Eat ergo Deus & paret locum, eat ne videatur, lateat ut credatur. Tunc enim locus paratur, si ex fide iuuatur creditus. Desideretur, ut desideratus habeatur. Desiderium dilectionis, præparatio est mansionis. Et quo ego vado. Hoc dictum est secundum quosdam qui sciebant & filium & patrem. Thomas vero & si putaret se nescire, conuincitur per hoc quod ipsum nouit, & viā scire & vitā, id est, filium & patrem. De istis scientibus subditur. Amodo cognoscetis eum per me cognitum: & vidistis eum in corde, dum me per omnia similem ei vidistis. Sed alij erant (de quibus est Philippus) nescientes: & sic scirent istum filium, illum patrem, non putabant filium ex toto similem, sed patrem meliorem: & ita nec patrem, nec filium sciebant. Quo animo Philippus dicit. Ostende nobis patrem, & sufficit. In quo sufficientia, & non in te. Vnde increpatur nec filium scire. Di. ei. Quo & qua itur, dixit eos scire qui modo mentitur: sed Thomas dicit eos vtrumque nescire, nesciens eos scire: sed Christus conuincit eos scire, quia si eum sciebant, & ipse est via, viam sciebant: & si ipsum sciebant, & ipse est veritas & vita: tunc sciebant veritatem & vitam ad quam vadit. ipse ergo per se viam, ad se veritatem & vitam & ad patrem, quia cum patre vnum est, vadit. Nos pro quibus dicit: Nemo, venit ad patrem nisi per me: per ipsum ad ipsum & ad patrem vadimus. Cū Christus sit Deus & homo, secundum hominem venit ad homines: & secundum hominem glorificatum redit ad se Deum, qui est cum patre vna veritas & vita. Sic & sui in glorificatione venient ad ipsam veritatem viam & vitam, & tam sibi quam illis est via per obedientiam. vnde: Propter quod exalta, illum. d. &c. Si cognouissetis. Quia dixerat, nullum venire ad patrem nisi per se, qui est inseparabiliter idem cum patre: ne quereret quis est pater, ostendit ex se noto nosse patrem, quod

nondum quidam cognouerāt, quos arguit dicens: *Si cognouissetis me*. Ut de duobus omnino similibus dicitur: Si istum vidisti, illum vidisti, viderant ergo quam simillimum filium, sed monēdi erant ut talem etiam patrem intelligerent, & non dissimilem: *Quomodo tu dicis*. Et cum omnino similis. *Quomodo tu dicis*. Quali dicat, video quo animo dicas, non quæris alterum similem, sed putas meliorem. *A meipso*. Quia non sum à meipso qui loquor. ei tribuit quod facit, de quo est ipse qui facit. *Qui cre. in me*. Ego & pater indifferenter operamur. Et quicumque credit in me (ne de solis apostolis hoc acciperetur) opera quæ ego facio per me, ipse faciet, id est, ego facio in eo vel per eum, & etiam maiora. Et quod non ille faciet, sed ipse in eo ostendit: quia va. ad pa. & quod pe. patrem in no. meo hoc faciam. prius facio ut postea faciat. *Opera quæ ego facio*. Non tamen ex se, sed ex me. Nō est seruus maior domino, ipse enim sine eis multa, illi sine eo nihil nisi peccatum. *Ma. August.* Quia si ipse simbra, Petrus vmbra fanauit. Vel opus eius est, quod per se loquitur, & docet aliquos discipulis verò loquentibus plures crediderunt. Vel, quæ ego facio, id est, fidem, & ipse faciet, quia ego prius, post ipse, & maiora horum, quæ ego sine eo. Alia enim opera facit in nobis, ut faciamus & nos, id est, credere: vnde iustificatur impius. Alia sine nobis, ut quod tunc prædicabat verba iustitiæ. Et de his dicit quæ tunc agebat, & non de omnibus vniuersaliter operibus. Vel quod facit in nobis, non sine nobis, maius est omnibus quæ sine nobis facit: ut quod ex impio fit iustus, maius est omnibus cælo & terra, &c. quia illa transibunt, hoc manebit. Et in illis est tantum opus Dei. in istis imago Dei. Sed & si angelos fecit, maius videtur impios iustificare quam iustos creare, quia si vtrunque æqualis potentia, hoc est maioris misericordiam.

CATENA AVREA in idem Euangelium.

Et ait discipulis suis, Non turbetur cor vestrum, &c. *August.* Ne discipuli mortem Christi tāquam hominis timerent, & ideo turbarentur, consolatur eos etiam Deum se esse contestans: vnde dicitur: *Et ait discipulis suis: Non turbetur cor vestrum, &c.* quasi dicat. Consequens est si in Deū creditis ut in me credere debeatis, quod non esset consequens si Christus non esset Deus. Mortem metuis huius formæ serui, non turbetur cor vestrum, suscitabit illam forma Dei. *Chryso.* Ea etiam quæ in me est fides & in patrem qui genuit, patientior est his quæ superuenient, & nihil contra eam potest præualere difficultas, hoc etiam modo diuinitas virtutem ostendit, quia ea quæ in mente habebant ducit in medium, dicens: *Non turbetur cor vestrum.* *August.* Quia igitur etiam sibi metuebant discipuli eum Petro dictum esset fidentiori atque promptiori: Non cantabit gallus, donec ter me neget; subiunxit. *In do. pa. mei, &c.* Per quod à turbatione recreantur cæteri, ac fidentes etiam post pericula tentationum se apud Deum cum Christo esse mansuros, quia si alius est alio fortior, sapientior, iustior, sanctior, nullus alienabitur ab illa domo: vbi mansionem pro suo quisque accepturus est merito. Denarius quidē ille æqua-

lis est omnibus, quem paterfamilias eis qui operati sunt in vinea iubet dari. Quo vtiq; denario vita significatur æterna, vbi amplius alio nemo viuuit: quoniam viuendi non est diuersitas in æternitate mansura, sed multæ mansiones diuersas meritum in vna vita æterna significant dignitates. *Greg. su. Ezech.* Vel hac ratione conueniunt mansiones multæ cum vno denario, quia & si alter minus atque alius amplius exultat, omnes tamen vnum gaudium conditoris sui visione lætificat. *August.* Atque ita Deus erit omnia in omnibus, ut quoniam Deus charitas est per charitatem fiat, ut quod habent singuli, commune sit omnibus. Sic enim quisque etiam ipse habet cum amat in altero quod ipse non habet, non enim erit ita aliqua inuidia impari claritatis, quoniam regnabit in omnibus vnitas charitatis. *Greg. vlt. mor.* Eiusdem etiam disparilitatis damna nō sentiunt, quia tantum sibi vnusquisque quantum sufficit, percipit. *August.* Respuendi autem sunt à corde Christiani, qui putant ideo dictum multas esse mansiones, quia extra regnum cælorum erit aliquid, vbi beatè maneant innocentes cum sine baptismo ex hac vita emigraverint, sine quo in regnum cælorum intrari non potest. Absit autem, ut cum omnis domus regnantium filiorum non sit alibi nisi in regno, ipsius regni domus pars aliqua non sit in regno, non enim ait dominus, In beatitudine sempiterna mansiones multæ sunt, sed, *in domo patris mei.* *Chryso.* Vel ali. continuo. Quia dominus suprà dixerat Petro, Quod ego vado, non potes me sequi modò, sequeris autem postea: ne existiment soli Petro hanc promissionem esse datam, dixit: *In domo pa. mei, &c.* Hoc est, & vos regio illa suscipiet quæ & Petrum, copia enim est ibi multa mansionum, & non est dicere, quoniam præparatione indigent. Et propter hoc subdit: *Si quo. di. vo. quia vado para. vobis locum.* *August.* Vbi satis ostendit ideo se hoc illis non dixisse, quia iam ibi mansiones multæ sunt, & non est opus illi aliquam præparare. *Chryso.* Quia verò dixerat, Non poteris me modò sequi, ut non existiment se ab eo finaliter abscissos esse, subiungit: *Et si abier. & para. vo. lo. ite. ve. & acci. vos ad meipsum, ut vbi ego sum, & vos sitis.* Ex quo ostendit quod oportet eos vehementer considerare. *Theo.* Ac si dicat vtrunque: Vos turbari nō oportet siue paratæ sint siue non. Nam etsi paratæ non sint, ego cum omni solertia præparabo vobis illas. *August.* Sed quo modo vadit & parat locum, si iam mansiones multæ sunt, sed nondum sunt sicut parandæ sunt. Easdem enim mansiones quas prædestinando præparauit, præparat operando. Iam ergo sunt in prædestinatione, si quo minus, dixisset. *Ibo & præparabo.* hoc est prædestinabo: sed quia nondum sunt in operatione, dixit, *Et si abiero & præparauero vobis locum.* Parat autem modò mansiones, mansionibus præparando mansores. Quippe cum dixit: *In domo patris mei mansiones multæ sunt.* Quid putamus esse domum Dei nisi templum Dei? de quo *Apostolus* dicit, Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Hæc ergo domus Dei adhuc ædificatur, adhuc præparatur. Sed quid est quod ut præpararet abiit, cum nos ipsos præpararet, quod non faciet si reliquerit? Sed illud significat, quia ut parentur istæ mansiones, viuere debet iustus ex fide: si autem vides, non est fides. Erat ergo ne videatur: lateat ut credatur. Tunc enim locus paratur, si ex fide viuatur

viuatur: creditus desideretur, ut desideratus habeatur: si bene intelligendo nec vnde vadis, nec vnde venis, recedis: vadit ergo latendo, venit apertendo. Sed nisi maneat regendo, ut proficiamus bene viuendo, non parabitur locus vbi possumus permanere perfruendo. *Alc.* Dicit ergo, *Si abiero, per carnis absentiam. Iterum veniam* per diuinitatis præsentiam: vel iterum veniam iudicare viuos & mortuos. Et quia sciebat eos interrogaturos quod iret, vel per quam viam iret, subiungit: *Et quod ego vado scitis, scilicet ad patrem. Et viam scitis, scilicet per meipsum.* *Chryso.* Hoc autem dicens desiderium quod in eorum mente erat, ostendit, & dat eis desiderium interrogandi. *Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò vadis. Et quomodo, &c.* *Chryso.* Si iudzi volentes à Christo separari quærebant quò iturus esset, multò magis discipuli nunquam ab eo separari volentes hoc discere cupiebant, & interrogabant eum ex multa dilectione & timore, & ideo dicitur: *Dicit ei Thomas, Domine, &c.* *August.* Vtrunque illos dominus dixerat scire: vtrumque dixit iste nescire. Sed nescit ille mentiri, ergo isti sciebant, & se scire nesciebant. Coniuncto ergo eos hoc scire vnde subditur. *Dicit ei Iesus, Ego sum via ve. & vita.* *August.* de ver. do. quasi dicat. Quæ vis ire? ego sum via, quò vis ire? ego sum veritas: vbi vis permanere? ego sum vita: veritatem & vitam omnis homo capit, sed viam non omnis inuenit, Deum esse quandam vitam æternam, veritatem scibilem etiam huius seculi philosophi viderunt, verbum ego Dei qui apud patrem est veritas & vita assumendo hominem factum est via. Ambula per hominem, & peruenies ad Deum. Melius enim est in via claudicare, quam præter viam fortiter ambulare. *Hilar. 7. de trin.* Non enim nos in erraticam atque in inuia ducit ille qui via est, neque illud per falsa qui veritas est, neque in mortis relinquit errore qui vita est. *Theo.* Cum itaque actiuam exeres, sit tibi Christus via. Cum autem in contemplatiua perseveras, efficitur tibi veritas. Adiecta autem vita est actiua & contemplatiua. Decet enim ire & prædicare pro futuro seculo. *August.* sciebant ergo viam, quia sciebant ipsum qui est via. Quid autem opus erat ut adderet veritas & vita, cum restaret nosse quò iret, quia ad veritatem ibat, & ad vitam: ibat ergo ad seipsum per seipsum: dum sed nunquid ò domine ut venires ad nos reliqueras te? scio quidem quò formam serui accepisti & in carne venisti: manens vbi erat, & per hanc redisti non relinquens quò veneras. Si ergo per hanc & venisti & redisti, per hanc nobis non solum quæ veniremus ad te: verum etiam tibi quæ venires & redires via fuisti: cum verò ad vitam quod es ipse iuisti, eandem carnem tuam de morte ad vitam duxisti: itaque dum caro de morte veniat vitam Christus venit ad vitam. Et quia verbum est vita, Christus venit ad seipsum, quoniam vtrunq; est Christus, vna persona scilicet verbum caro: venerat etiam per carnem Deus ad homines, veritas ad mendaces. Est enim Deus verax; omnis autem homo mendax. Cum itaque se ab hominibus abstulit, itaque illuc vbi nemo mentitur carnem suam leuauit, idem ipse quia verbum caro factum est, per seipsum, id est per carnem suam ad veritatem quod ipse est remeavit, quam quidem veritatem quamuis inter mendaces etiam in morte seruauit. Ecce ego ipse si lo-

quor vobis quò intelligatis: quodammodo ad vos procedo, nec me relinquo. Cum autem tacuero, quodammodo ad me redeo, & vobiscum maneo si tenueritis quò audistis. Si hoc potest imago quam fecit Deus, quid potest ex Deo nata imago? Ac per hoc & ipse per seipsum, & ad seipsum & ad patrem, & nos per ipsum, & ad ipsum: & ad patrem imus. *Chryso.* Si enim dicit, Ego sum dominus, ducendi ad patrem omnino venientis illuc: neque enim est possibile alia venire via. Cum autem suprà dixerit, Ne potest ve, ad me nisi pa. traxerit illum. Nunc dicens, *Quoniam nullus po. ve. ad pa. nisi per me exeat seipsum ei qui genuit.* Qualiter autem dixerit, *Quò vado sci. & viam scitis:* ostendit subdicens, *Si cog. me & pa. meum, &c.* quasi dicat. Si sciteris meam substantiam & dignitatem, & eam quæ patris est sciteris, nouerant quidem eum, sed non ita ut oportebat, postea autem spiritus veniens, perfectam in eis construxit cognitionem, & propter hoc subditur, *Amodo cognoscetis eum.* Dicit autem eam quæ secundum mentem cognitionem. *Et vidistis eum, scilicet per me, ostendens quoniam qui videt eum & patrem videt.* Viderunt autem eum non in nuda substantia, sed carne indutum. Beda, Sed quærendum est quomodo nunc dicat dominus, *Si cognouissetis me, &c.* Cum præmiserit suprà, *Quò ego va. sci. & viam scitis?* Datur ergo intelligi quia quidam eorum sciebant, quidam verò nesciebant, quorum vnus erat Thomas. *Hilar. 7. de tri.* Vel aliter continua, Cum iter ad patrem per filium sit quærendum est vtrum hoc per doctrinæ admonitione, an per naturæ fidem sit intelligentia: igitur sensum in consequentibus requiramus, nam sequitur: *Si cog. me. & patrem meum vique cognouissetis.* In sacramento enim assumpti corporis diuinitatis paternæ naturam confirmas, hunc ordinem tenuit. Tempus autem questionis separauit à tempore cognitionis, nam quæ cognoscendum ait, eundem iam dixit, & visum, ut naturæ iam pridem in se conspectæ scientiam ex tempore nunc huius reuelationis acciperent. *Dicit ei Philippus, Domine ostende nobis patrem, &c.* *Hilar. 7. de tri.* Commouit Apostolum Philippum nouitas dictorum, homo cernitur, Dei se filium cõfiteatur: cognito se cognoscendum patrem fateatur, patrem visum esse dicit. Prorupit igitur Apostolica familiaritas dominum interrogans, vnde dicitur: *Dicit ei Phil. Do. ost. no. pa. & suffi. no.* Nō visum negauit, sed ostendi sibi rogauit; neque ostensionem veluti corporalis cõtemplationis intuitum desiderauit, sed demonstrationem intelligendi eius qui visus est postulauit: filium enim in habitu hominis viderat, sed quomodo per id patrem viderit, nescit. Nam & ostensio illa intelligendi potius esset demonstratio quam videndi. subiecit, & sufficit nobis. *A. u. de trin.* Illa enim læticia qua nos adimplebit cum vultu suo nihil amplius requiretur, quòd bene intellexerat Philippus, ut diceret. *Domine ostend. no. pat. & sufficit nob.* Sed nondum intellexerat eo quoque modo ad ipsum se potuisse dicere, *Domine ostende nobis te, & sufficit nobis.* Ut enim hoc intelligeret responsum est ei à domino: vnde sequitur, *Dixit ei Iesus: Tanto tempore vob. sum. & non cognouistis me?* *August.* super Ioan. Sed quomodo hoc dicit: cum & quòd iret, scirent, & viam scirent, non ob aliud nisi quòd ipsum scirent? Sed facillè ista quæstio solui-

ur si dicamus quod eum aliqui eorum sciebant, aliqui nesciebant, de quibus erat Philippus. Hila. 7. de trini. Arguit ergo Apollolum in cognoscendo se ignorantem, cum enim ea quæ gereret propria Deo essent, calcare vndas, iubere ventis, peccata dimittere, mortuos vitam reddere: huic quærelæ omnis orta conquestio est, quod in homine assumpto Dei non intellecta natura est. Et ideo postulanti ut sibi patrem ostenderet, ait, *Phil. qui vid. me vid. & pat.* Aug. Solemus enim de simillimis duobus ita loqui, Vidistis illum: sic ergo dictum est, Qui vi. me: vi. & pa. nō quod ipse sit pater & filius, sed quod à patris similitudine in nullo profus discrepet filius. Hilar. 7. de trin. Non autem ille hic visum oculorum carnalium significat. Nō enim hoc quod ex partu virginis carnale est, ad contemplantandam in eo Dei formam & imaginē proficit, sed intellectus Dei filius id præstat, ut intellectus & pater sit. Dum ita imago est, ut nō differat genere, sed significet auctoritatem, non enim solitariū sermo significat & differētem, tamen naturam professio docet. Cum enim dicitur, *Et patrem*, exclusa est singularis, atq; vnici intelligentia. Et quid reliquum est, nisi per naturæ vniciam similitudinē pater per filium visus sit? Aug. Sed nunquid oburgandus est qui cū similem viderat, etiam illum cui est similis vult videre? Sed ideo discipulū dominus arguebat, quoniam cor postulantis videbat. Tanquam enim melior esset pater quam filius, ita Philippus patrem nosse cupiebat: & ideo nec filium sciebat, quo alium meliorem esse credebat. Ad hunc ergo sensum contingendum dictum est, *Non credis, quia ego in patre & pater in me est? Quasi dicat.* Si ad te multum est hoc videre, saltem quod non vides, credes. Hila. Quæ enim ignorandi patrem aut ostendendi ignorātib; necessitas relinquebatur, cum pater in filio visus esset ex proprietate naturæ? dum ex indifferentia vnitatis vnū sint natus & generans, vt hic sermo domini sequeretur, *Non credis quia ego in patre & pater in me est?* Aug. 1. de tri. Volebat enim eum ex fide videre, antequam illud posset videre, & ideo dicit, *Non credis.* Contemplatio quippe merces est fidei, cui mercedi per fidem corda mundantur, Hila. 7. de tri. Pater autem in filio est, & filius in patre, non per duplicem conuenientiam generum coniunctionem, neque per insitam capacioris substantiæ naturam, quia per corporalem necessitatem exteriora fieri his quibus continentur interiora non possunt, sed per natiuitatem viuētis naturæ ex viuentē, dum non aliud ex Deo quem Deus nascitur. Hila. 7. de tri. Naturam enim suam (vt ita dicam) sequitur indēmutabilis Deus indēmutabilem gignens Deum. Nec naturam suam deserit ex indēmutabili Deo indēmutabilis Dei perfectā natiuitas. Subsistentem igitur in eo Dei naturam intelligimus, cum in Deo Deus sit, nec præter eum qui est Deus quisquam alius Deus sit. Chry. Vel aliter: Totum Philippus hic corporeis oculis patrem volebat videre quia & ipsum filium ita se existimabat vidisse, fortassis à prophetis audiens, quoniam vidi dominum; & ideo dixit, *Ostende nobis patrem.* Etenim Iudæi interrogauerunt, *Quis esset pater tuus?* & Petrus & Thomas quod iret, & nullus dicit manifestē: vt ergo non videatur onerosus esse Philippus & ipse interrogans, ostende nobis patrem, subiungit, *Et sufficit nobis, id est, nihil*

plus quærimus: dominus autem non dixit ei: Impossibile petis, sed ostendit quoniam neq; ipsum filium vidit. Nam si hunc potuisset videre, & illum vidisset. Et ideo dicit, *Tanto tempore vos sum; & non cog. me Philippe.* Non dixit non vidistis me, sed *non cognouistis me*: quantum ad hoc scilicet, quod filius hic manens quod pater deceter in seipso ostendit eum qui genuit. Deinde diuidens hypostasies ait, *qui vi. me: vi. pa.* ne quis dicat quod ipse est pater, ipse filius. Ostendit autem per hoc quoniam neque filium visu corporeo vidit. Si autem aliquis hic visum cognitionem dicere velit, non contradicō, quasi dicat, qui cognouit me, cognouit & patrem: sed non dixit hoc, sed confubstantialitatem repræsentare volens dixit, qui meā substantiam vidit, vidit & eam quæ patris. Vnde pater quod non est creatura: creaturam enim videntes Deum nesciunt omnes. Philippus etiam substantiam patris videre quærebat. Si ergo alterius substantiæ esset non diceret, qui videt me, videt & patrem, sed nec aliquis in argento auri substantiam videre potest, nō enim alia per aliam apparet natura. Aug. Deinde non ad solum Philippum sed ad omnes pluraliter loquitur, dicens, *Verba quæ ego lo. vo. à meis. nō loquor.* quid est, *A me ipso non loquor*, nisi à meis. nō sum, qui loquor: ei quippe tribuit quod facit, de quo est ipse qui facit. Hilar. 7. de tri. Vnde neque se filium denegauit, nec naturam in se paternæ virtutis abscondit. Nam dum loquitur, ipse in substantia manens loquitur; dum non autem non à se loquitur, natiuitatem in se Dei à Deo testatur. Chry. Vide autem abundantem super vnus substantiæ demonstrationē, nam subditur, *Pater autem in me, &c.* Quasi dicat, Nequaquam aliter facit pater & aliter ego, sicut & alibi ait, *Si non facio opera patris mei, non credatis mihi.* Sed quomodo à verbis incipiens ad opera venit? Conueniens enim erat dicere, ipse loquitur verba. Sed duo ponit de doctrina & signis, aut quia & verba opera erant. Aug. Nam qui proximum loquendo ædificat, bonum opus operatur. In his duabus sententiis diuersi nobis aduersantur heretici. Arriani dicunt, Ecce inæqualis est patri filius, non à seipso loquitur. Dicunt Sabelliani, Ecce qui pater est ipse filius. Quid est, *Pater in me ma. ipse facit*, nisi in me maneo ego qui facio? Hila. 7. de tri. Sed manere in filio patrem, non est singularis atque vnici, operari verò per filium patrem, non est, differentis aut exteri: sicut non vnus est non à se loqui qui loquitur, neque rursus alieni ac separabilis loqui per loquentem. Et quia in se patrem loqui & operari docuerat: perfectæ huius vnitatis fidē statuit dicens, *Credite mihi quia ego in pa. & pa. in me. est, ne scilicet, per virtutis efficientiam, & non per naturæ quæ secundum natiuitatem est, proprietatem pater in filio & operari crederetur & loqui: sic enim habetur in Græco. Nostra litera habet, *Non creditis quia ego in patre & pater in me est?* Aug. Antea solus Philippus arguebatur. Chry. Si verò non sufficit hoc ad ostendendum confubstantialitatem saltem ab operibus discite. vnde subditur: Alioquin propter opera ipsa credite. Vidistis enim signa cū autoritate, & omnia quæ deitatis erant propria & quæ solus pater operatur, peccata soluta, mortem recedentem, & huiusmodi. Aug. Hoc ergo propter opera credite: quia ego in patre & pater in me est. Neque enim si sepa*

si separati effemus, inseparabiliter operari vlla ratione possemus. *Amen amen dico vobis, qui credit in me, operā quæ ego facio, &c.* Chry. Quia dominus dixerat, propter opera credite: ostendens quoniam non hoc solum potest: sed multo maiora, & quod est mirabilis aliis potest dare, adiunxit, *Amen amen dico, &c.* Aug. Sed quæ sunt ista maiora: an fortè quod egros ipsis transeuntibus etiam eorum vmbra sanabat? Maius est enim quod sanet vmbra quam fimbria, veruntamen quando ista dicebat verborum suorum facta & opera commendabat. Cum enim dixit, Pater in me manens ipse facit opera, quæ opera tunc dicebat, nisi verba quæ loquebatur: & eorum verborum fructus erat fides illorum: veruntamen euangelizantibus discipulis, non tam pauci quam illi erāt, sed gentes etiam crediderunt. Nōne ab ore ipsius diues ille tristis accessit: & tamen postea quod ab illo auditum non fecit vnus, fecerunt multi, cum per discipulos loqueretur: ecce maiora fecit prædicatus à credentibus quam locutus audientibus. Verum hoc adhuc mouet quoddam hic maiora per apostolos fecit, non autem ipsos tantum significans, ait, *Qui credit in me, nunquid inter credentes in Christum non est computandus qui non fecerit opera maiora quam Christus? durum est nisi intelligatur.* Apostolus dicit: credenti in eum qui iustificat impiū deputatur fides ad iusticiam. In hoc opere faciemus opera Christi, quia & ipsum credere in Christum opus est Christi: hoc operatur in nobis; non vtiq; sine nobis. Audi ergo, *Qui credit in me, ope. quæ ego fa.* Prius ego facio, deinde, & ipse faciet, quia facio vt faciat, quæ opera, nisi vt ex impio iustus fiat? quod vtiq; in illo, sed non sine illo Christus operatur? profus hoc maius esse dixerim, quam creare cælum & terram. Cælum enim & terra transibunt, prædestinationem autem salus & iustificatio permanebit, sed in cælis angeli opera sunt Christi: nunquid etiam his operibus maiora facit qui cooperatur Christi ad suam iustificationem? iudicet qui potest vtrum maius sit, iustus creare quam impios iustificare: certè si æqualis sit vtrunque potentia, hoc maioris est misericordiæ, sed omnia opera intellige Christi, vbi ait, *Maiora horum faciet.* Nulla necessitas cogit: horum enim forsitan dixit quæ illa hora faciebat: tunc autem verba fidei faciebat, & vtiq; minus est verba iustitiæ prædicare, quod fecit propter nos: quam impios iustificare, quod ita fecit in nobis vt faciamus & nos. Magnam autem spem dominus suis promisit orantibus dicens, *Quia ego ad patrem vado.* Chry. Hoc est non peteo: sed in propria manebō dignitate & in cælis ero. vel hoc dicit, acsi diceret, Vestrum est de cætero miracula facere: ego enim vado. Aug. Et ne quisquam hoc sibi tribueret: vt etiam illa opera maiora seipsum facere ostenderet, adiecit, *Et quodcumque petieritis, &c.* Qui dixerat, *Faciet*, post ait, *Faciam*, tanquam diceret: Non vobis hoc impossibile videatur, non enim poterit esse maior me, qui credit in me, sed ego sum facturus & tunc maiora quam nunc maiora per eum qui credit in me, quam nunc per me: quod non est de factio, sed dignatio. Chry. Dicit autem in nomine meo, quia & Apostoli dicebant, In nomine Iesu Christi, surge & ambula. Omnia enim signa quæ fecerunt ipse faciebat, & manus domini erat cū illis. Theophrastus autem nobis per hoc miraculorū doctri-

nam, nam per orationem ac inuocationem sui nominis potest quis exercere prodigia. Aug. Sed quid est, *Quodcumque petieritis*: cum videamus plerumque fideles eius petere & nō accipere, an fortè propterea quia maiore petunt: malè enim vsurus eo quod vult accipere, Deo potius miserans non accipit, quomodo ergo intelligendum est, *Quodcumque petieritis hoc faciam*, si Deus aliqua petentibus fidelibus etiam discedendo non facit? an fortè solis apostolis hoc dictum debemus accipere? abūt: Superius enim dixerat, *Qui cre. in me, ope. quæ ego fa. & ipse fa.* Ipsos quoque si cogitemus apostolos, inueniemus eum qui plus omnibus laborauit rogasse: vt ab eo discederet angelus sathanæ, nec tamen quod rogauerat accepisset. Sed audi quod illic positum est, *In no. me.* quod est Christus Iesus: Christus regem: Iesus saluatorem significat. ac per hoc quodcumque petimus aduersus vtilitatem salutis: non petimus in nomine saluatoris: & tamen ipse saluator est: non solum quando facit quod petimus, verum etiam quando non facit, quoniam quod videt peti contra salutem, non faciendo se exhibet saluatorem. Nouit enim medicus quid profus, quid contra suam salutem poscat ægrotus, & ideo contraria poscentis non facit: voluntatem vt faciat sanitatem. Sanè quædam quantum in nomine eius petimus, non tunc quando petimus facit: sed, tamē facit: differtur enim quod petimus, non negatur.

S. I O. CHRYSOSTOMI

Episcopi Constantin. in superioribus

Euang. Homil. 1.

Non turbetur cor vestrum. Credibile est Christi discipulos, superiora audiendo perturbatos, Si apostolorum princeps, & tam feruidus, ante galli cantum ter me negabit, magnam quandam calamitatis expectationem animo concepsit, par erat, vt etiam adamantina corda moueri, possent. Cum ergo hac reputatione, non immeritò percellerentur, considera quomodo eos consolatur, *Non turbetur cor vestrum.* Hoc pacto primum diuinitatis suæ potentiam indicat, quod animi motus palam faceret. *Creditis in Deum, & in me credite.* Hoc est, quod omnia mala transibunt. Nam in me, & in patrem fides omnibus vos persequentibus potentior est, & nihil vos superabit, inde inquit, *In domo patris mei mansiones multe sunt.* Quemadmodum Petri mœrorem consolatur dicens, Sequeris autem postea: ita & his spem suggerit, ne crederent illi soli factam promissionem, *In domo patris mei, mansiones multe sunt, &c.* Hoc est, ille vos locus manet, qui & Petrum. Magna illic mansionum copia, nec dicendum est præparatione opus esse: quum enim dixisset; Non potestis modò me sequi: ne arbitrentur diuturniorem moram futuram: addidit, *Et vbi sum ego, & vos stitis.* Tatum huic rei curam adhibeo, vt iam hoc fecissem, nisi iam vobis paratum esset: ostendens multū ipsis fidentium, & credendum. Inde ne fouendæ eorum spei gratia dicere videretur, sed vt crederent ita esse, addidit, *Et quò ego vado, scitis, & viam scitis.* Demonstrat enim eis non temerè in hunc sermonem venisse, sed quia eos hoc iam animo quærere, vt discerent, intelligebat. Petrus enim non discendi, sed sequendi gratia ita interrogat: sed, quum

reprehensus esset, etiam quod primum impossibile videbatur, possibile offendit: & quod impossibile videbatur, cupiditate auxit, vt id certo cognosceret, id eo ait; *Et viam scitis. Quemadmodum enim; nemine quicquam locuto, negaturum Petrum; & scripturas corda ne perturbarentur admontit; ita hoc in loco dicendo; Viam scitis: eorum indicat cordis desiderium, & dat eis rogandi occasionem, Petrus quidem amoris gratia, quod iter, interrogauit, Thomas autem metu, inquit, *Nescimus quo vadis: & quomodo possumus viam scire?* Et considera quam reuenter, non dixit, Dic nobis locum: sed, *nescimus quo vadis.* Hoc enim iam omnes scire gestiebant. Nam, si Iudæi id audientes suspensissimi erant; & quidem cum abire eum cuperent: multo magis qui eo satiari nunquam poterant, quod iter, intelligere volebant, verebantur tamen interrogare, sed nimium vici desiderium. *Quid Christus? Ego sum via, veritas, & vita. Nemo venit ad patrem, nisi per me.* Quid ergo interrogatus Petrus, quod iter, non continuo respondit, se ad patrem ire, & eos tunc non posse, sed tot verborum ambiguitas est, & interrogationes mouit, & responsiones. Iudæis fortasse merito non dixisset, *Cur discipulis?* Dixit quidem & his, & illis à Deo venire; & ad Deum ire, sed iterum manifestius quam prius. At Iudæis quidem merito non dixit: *quibus si dixisset, vos non potestis venire ad patrem, superbie eum arguissent: nunc id subitans, dubios reddit.* At discipulis, & Petro cur dixit? Notat Petri animum, & quantum perturbaretur, quod discederet. *Assensus ergo quod volebat, & obsecrare sermonis iterum id reuelat.* Cum enim dixisset; *Vbi sum, nemo potest venire: addidit; In domo patris mei mansiones multæ sunt: sed ad patrem nemo potest venire, nisi per me.* Hoc autem noluit eis à principio dicere, ne in maiorem tristitiam adduceret. Dixit autem, postquam consolatus est; ob Petri reprehensionem multum mœroris abstulit. *Concepto enim metu, ne itidem ipsi reprehenderentur, magis cauebant. Ego sum via; hoc est, quia per me venietis. Veritas, quia sine dubio hæc erunt, neque in mendacium est. Vita, quia neque ipsa mors prohibere poterit, ne ad me veniat. Quod si ego sum via, duce minimè indigetis: si veritas, non loquor falsa: si vita, etiam si moriemini, consequimini quæ vobis pollicitus sum. Quod de via dicebat, & intelligebat, & constabantur; reliqua ignorabant: non tamen audebant sciscitari. Multum autem consolabantur, quod viam eum esse audierant. Si enim, inquit, in mea potestate est, vt vos ad patrem ducam, omnino venietis. Neque enim alia veniendi via est. Et cum dixisset; Nemo potest venire ad me, nisi pater traxerit eum; iterum inquit; Si ego exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum: & nemo potest venire ad patrem nisi per me, semper se patri æquiparans. Quomodo ergo, cum dixisset; *Quid vado, scitis: subdit, Si cognouissetis me, & patrem meum vique cognouissetis, &c.* Non quod sibi contradicatur, cognoscebant enim eum, non tamen vt oportebat, cognoscebant Deum, sed nondum patrem, post spiritus veniens, omnium in eos cognitionem infudit: ergo dicit; Si meam noscitis substantiam, & dignitatem, noscitis & patris: & amodo cognoscetis eum, & vidistis eum. Alterum futurum, alterum præsentis, hoc est per me. *Visionem autem dicit metis cognitionem. Quos enim***

videmus, & videre; & ignorare possumus: quos cognoscimus, ignorare non possumus: propterea inquit; *Et vidistis eum: quemadmodum ait. Visus est ab angelis. At qui ipsa substantia videri nequit: sed visam dixit, secundum eorum possibilitatem: ostendens, quod qui ipsum vidit, patrem vidit. Vidit autem ipsum non in nuda substantia, sed carne vestitum. Alibi quoque visionem cognitionem appellat: vt cum dicit; Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum vident: mundi non tantum à fornicatione, sed ab omnibus peccatis. Omne namque peccatum animam maculat. Adnitamur ergo, vt omnibus sordibus animam mundemus. Mundat autem primum lauacrum, inde aliæ multæ, & variæ viæ, quas benignissimus Deus nobis largitus est, quarum prima est elemosyna. Elemosynis enim, & fide purgantur peccata: elemosynis inquam, non ex iniuste quaesitis: hæc enim non elemosyna, sed crudelitas est, & inhumanitas. Quæ enim vtilitas, si alium spoliat, vt alium induat? A misericordia incipiendum est, non ab inhumanitate: nam, si aliena damus, nullum nobis emolumentum. Hoc Zachæus ostendit, qui, vt Deum placaret, inquit: *Si quid defraudaui, reddo quadruplum. Nos autem multa rapiendo, paucadando, putamus Deum placare, cum magis iritemus. Dic, quæso, si alium mortuum, & fetidum è triuiis in sacrificium offerres, nonne te lapidarent, vt impium, & scelestum persequerentur? Quid ergo si reprehendam oblationem ex rapina, quæ etiam execrabilior est? Quam veniam merebitur? Esto, aliqua pecunia ex rapina condatur, nonne mortuo asino grauius olet? Vis intelligere quantum sit peccati fœtor? Audi prophetam, *Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ. Tu autem verbis Deû latere censet: quæ comitit, ipse autem rapinas tuas, & fraudes perpetuo reminiscitur. Imponitur peccatum tuum super altare. Nec hoc solum reprehensione dignum, sed illud etiam grauius, quod sanctorum animas coinquinat. Si quidem hoc lapis est, & sanctificatur ille, semper ipsum Christum ferunt, & aude illuc tanto scelere comparata offerre? Minimè, inquit. Neque enim eas offero pecunias, sed alia. Ridelicet hoc, nescis quod licet in multa pecunia vel gutta iniquitatis inciderit, tota coinquinatur? Et quemadmodum si quis in limpido fonte sterco iniiciat, totum immundum reddit, ita si diuitias auaritia attigerit, omnes fœtore suo corrumpit. Præterea ingressuri tēplum manus lauas non autē corda. Nūquid enim manus loquuntur? Anima profert verba, in animam Deus inspicit. Nihil opus est mūditiæ corporis, anima coinquinata. Quæ vtilitas, si manus exteriores lauas & interiores sordescunt? Hoc graue est, hoc omnia perdit, quod parua reuerit, magna contemnimus. Illocis enim manibus precari, nihil refert: illora conscientia, hoc maximum malorum. Ideo Iudæis huiusmodi immunditiis vacantibus inquit, *Abiue à malo cor tuum: quousque erunt sibi rationes laborum tuorum? Lauemus & nos, non cœno, sed aqua mūdissima, elemosyna, nō auaritia. Primum à rapina te vēdica, & tunc profert elemosynam. Declinemus à malo, & faciamus bonum. Contine manus à cupiditate, & sic elemosyna affuefacias. Quod si pauperes spoliamus, etiam, si non iisdem alios induimus: non tamen effugimus, quin supplicis sumus ob-****

noxij. Materia nanque placationis, materia peccati efficitur. Satius enim est, nō misereri, quam ita misereri. Nam etiam Cain melius fuisset, si nihil omnino obrulisset, quam deteriora offerendo Deum prouocare. Qui verò aliena offert, & pater Deum nō prouocat? Ego tibi dixi, inquit, nō lo rapere; & tu ex rapina me honoras. Quid putas? an quod his gaudeat? Igitur dicit tibi; *Putasti quod essem similis tibi? arguam te, & pater ante faciem tuam peccata tua. Sed absit, vt quisquam hanc vocem audiat, sed pura elemosyna, & claris lampadibus sponso obuiam veniamus, gratia, & benignitate Domini nostri Iesu Christi, cui gloria in secula, Amen.*

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 2.

Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis patrem, &c. Propheta aiebat Iudæis, *Aspectus meretricis factus tibi, cui nullus pudor est; quod, vt mihi videtur, non illi tantum ciuitati dici merito potest, sed omnibus aduersus veritatem impudentibus. Dicente enim Philippo; Ostende nobis patrem; Respondit. Tanto tempore vobiscum sum, & nō cognouistis me? Et tamen nonnulli sunt, qui post hæc verba abscondunt à patre filium. Atqui quam maiorem inquiris propinquitatem? Quidam enim ex hoc verbo in Sabellij hæresim decidunt: verum nos, & his, & illis ommissis, tanquam è regione contrariis, dictorum veritatem perscrutemur. Tanto tempore vobiscum sum, & nō cognouistis me? Quid enim, tu ne pater es, quem inquiri? Minimè, inquit: propterea non dixit, *Non cognouisti enim: sed nihil aliud demonstrans, quam quod nihil aliud est filius, quam quod est pater, manens in esse filius. Vnde autem ad hoc venit Philippus? Dixit, si cognouissetis me, & patrem meum vique cognouissetis.* Et ad Iudæos huiusmodi sæpenumero vni est verbi, *Et aliquando Petrus, & Iudæi, quis esset pater interrogarunt, atque etiam Thomas, & nullus manifestè intellexit, sed adhuc quid diceret ignorabat. Ne videretur molestus esse Philippus, & post Iudæos magistrum tentare interrogando putaretur, huic particulæ; Ostende nobis patrem: addidit, *Et sufficit nobis: nihil aliud querimus. Nam dixerat Christus, Si cognouissetis me, & patrem meum vique cognouissetis: & ita per se patrem ostendebat. Philippus autem in contrarium ordinem vertit inquires: Ostende nobis patrem, tanquam Christum certo cognosceret: verum non dimisit eum Christum, sed ad viam dirigit, per se patrem cognosci persuadens. Ipse autem carnis his videre oculis eum volebat prophetarum forsitan recordatus, quod Deum viderint, sed permisso fuit illa ô Philippe, inquit; ergo Deum nemo vidit vnquã. Et iterum; *Omnis, qui audit à Deo, & dicit, venit ad me. Neque vocis eius audistis, neque faciem eius vidistis. Et in veteri testamento; Nemo videbit faciem meam, & viuere. Quid Christus, vehementius arguit; Tanto tempore vobiscum sum, & nō cognouistis me? & nō dixit vidistis: sed, cognouistis. Nūquid te nosse volo, inquit; patrem nunc videre quero; tu autem mihi dicis, nō cognouistis me? Quamnam hoc habet consequentiam? Magnam quidem. Cum enim hoc sit, quod est pater, manens filius, meritò in se patrem ostendit. Inde personas diuidens inquit; *Philippus, qui vi-*****

*det me, videt & patrem, ne quis diceret, quod pater sit ipse filius; nam, si ipse esset pater, non sanè dixisset; Qui videt me, videt patrem. Sed cur non etiam admonuit, quod impossibile est; & supra hominam, & sibi soli possibilia posuisset? Certe enim Philippus dixisset, sibi satis esse videre patrem, neque ipsum Philippum vidisse Christus ostendit. Certe enim si illum vidisset, etiam ipsum videre potuisset, ideo inquit; *Philippus, qui videt me, videt & patrem. Si quis me videt, & illum videbit; hoc est, neque ego, neque ille videri possumus. Philippus enim visus cognitionem quærebat; & cum Christum se vidisse arbitraretur, volebat eodem modo & patrem videre: vnde neque se videri ostendit. Quod si quis dicat visum hoc in loco cognitionem intelligi, id ego non nego. *Philippus, qui meminit, inquit, nouit & patrem. Attamen non propter hoc dixit, sed vt eandem substantiam demonstraret. Qui meam substantiam videt, videt & patris: Et quare hoc? An ne qui creaturam videt, videt & Deum? Atqui omnes creaturam norant, & videbant, Deum nō omnes norant. Præterea videamus, quid Philippus querat. Num sapientiam patris: num benignitatem? Minimè, sed quid esset Deus, ipsam, videlicet substantiam. Ad hoc ergo respondet Christus, *Philippus, qui videt me: Qui autem creaturam videt, non tamen videt Deum substantiam; Philippus, qui videt me, inquit, & patrem meum videt. Quod si alterius esset substantia, minimè hoc dixisset. Vt autem pinguiori vtatur sermone; Nemo, qui aurum ignorat, in argenteo auri substantiam videre potest. Non enim alia per aliam apparet natura: ideo bene reprehendit inquires; *Tanto tempore vobiscum sum, & nō cognouistis doctrinam, magna signa, & propria diuinitatis; & quæ pater solus operatur, vidistis, soluta peccata, arcana in medium prolata, mortem fugatam, opificium ex terra factam, & nō cognouistis me. Vidisti patrem, noli amplius querere vt videas; in illo enim me vidisti, si nouistis me, noli amplius querere, siquidem in me illum nouistis. *Non credis, quia ego in patre? hoc est, in illius substantia appereo. Verba, quæ ego loquor vobis, à meipso non loquor: Vides propinquitatis excessum, & vnus substantiæ exemplum? Pater in me manens ipse facit opera. Quomodo à verbis incipiens transit ad opera? Dicit enim poterat; Ipse loquitur: sed duo hic ponit doctrinam, & signa, vel quod etiam verba erant opera. Quomodo ergo facit? Etenim alibi inquit; Si non facio opera patris mei, nolite mihi credere. Quomodo ergo hoc in loco patrem facere attestatur? Vt planè ostendat, inter patrem, & filium nullam esse differentiam: hoc est, non aliter pater, & aliter ego facio. Nam alibi & se & patrem operari inquit; *Pater meus vnusque modò operatus est, & ego operor. Illic nullam operum diuisionem, hic idem ostendit. Quod si pinguior verborum significantia humilitatem arguit, noli admitari. Prius enim cum dixisset, non credis, ita prosecutus est, vt ipsum in fidem traheret: corda nanque eorum ingrediebatur. *Creditis, quia ego in patre, & pater in me est? Oportuit enim, cum patre, & filium audistis, nihil aliud in cognitionis substantiæ testimonium querere. Quod si vobis hoc non satis est ad æqualitatem, & eandem substantiam ostendendam, saltem ex operibus intelligite. *Et qui videt me, videt & patrem meum. Si de operibus dictum est, non sanè posterius dixisset: si minus, propter*********

Intelligit celi illuminationem ex luto oculis reformatis.

Supr. 10.

Supr. 5.

opera mihi credite. Inde se non ea tantum posse, sed & longe maiora per excessum ostendit. Non enim maiora his posse se, sed, quod mirabilis est, se alius date, posse maiorum potestatem profiteri. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, &c. Hoc est, vestrum iam est, miracula operari, ego abeo. Inde cum sermonem perfecisset, ut ratio exigebat, inquit, *Quodcumque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam, ut in me glorificabitur pater.* Vides iterum, quomodo hoc facit: Ego, inquit, faciam: & non dixit, ut glorificem patrem, sed, ut glorificetur in me pater. Atqui alibi dicebat; Deus glorificabit eam in se ipso: hic vero, ipse glorificabit patrem. Cum enim filius magna posse apparet, in eo pater glorificatur. Sed quid signat, in nomine meo? Quod Apostoli dicebant; In nomine Iesu Christi surge, & ambula. Quæcunque enim ipsi operabantur, eorum author erat Christus, & manus domini erat cum illis. *Ego faciam*, inquit. Ecce eius auctoritatem: quæ per alios sunt, ipse facit. Quæ per se facit, num ne ipse non potest, sed à patre operatur? Et quis nam hæc diceret; & qua gratia secudum hoc ponit? Ut sermonem suum confirmet, ostendatque ad priora illa nostra gratia descendisse. Illa enim particula, *Ad patrem vado*: hoc est, non pereo, sed in propria permanebo dignitate in cælis; quæ omnia ad eos consolandos dicebat. Cum enim credibile esset, eos, nondum resurrectione intellecta, quadam affici tristitia, aliis ipsos eiusmodi virtutes collaturos pollicetur, vndique eos consolans, & quod non modò perpetuò mansurus sit, sed etiam maiora ostenditur. Eum igitur sequamur, tollamus eius crucem: quòd si non persecutionis, aliud tamen mortis tempus est. Mortificate, inquit, membra vestra, quæ sunt super terram. Extinguamus cupiditatem, iram, invidiam: hoc est viuum sacrificium, quod non in cinerem consumitur, neque in fumum euanescit, neque lignis eget, non igne, quæ duo spiritus sanctus habet. Gladio enim superflua, & aliena cordis abscindit, aperit obturatū auditum. Morbi enim, & malæ cupiditates solent salutaribus sermonibus auditum obstruere. Siquidem auditas pecuniarum nō finit de elemosyna præcepta audire, & si prævaluerit invidia, charitatis doctrinā expellit: & alius quilibet morbus animam occupans, ad omnia pigriorem reddit. Tollamus ergo malas cupiditates, ad quod voluntas satis est, ut omnes extinguantur: neque consideremus violentam esse pecuniarum cupiditatem, sed violentam desideriam nostram. Multi quid sit argentum, nescire dicunt: non enim naturalis est eius cupiditas. Naturales enim affectus à principio, & ortu ipso nobis infunduntur. Aurum autem, & argentum etiam diuiciis ignotum fuit. Vnde ergo aucta est huiusmodi cupiditas? Ab inani gloria, à summa desidia. Cupiditatum enim aliæ necessariæ sunt, aliæ naturales, aliæ neutri. Ut exempli gratia; Quæcunque perfectò animali non deficiunt, ipsæ naturales sunt, & necessariæ: ut edendi, bibendi, dormiendi. Corporum amor naturalis est, non necessarius; multi nanque eum vincunt, neque tamen pereunt. Pecuniarum autem aviditas, neque naturalis est, neque necessaria, sed superuacanea, modò voluerimus, neque à principio eam complectemur. Certè Christus de virginitate disputans, inquit; Qui potest capere, capiat: de pecuniis autem aliter; Nisi quis renūciauerit om-

nibus rebus suis, nō est me dignus. Rem enim facilem admonebat, quòd autem multos exuperat, voluntatis culpa est. Quid ergo omnem nobis de ea excusationem auferimus? Nam, qui à vehemētiore affectu vincitur, non multum puniendus est: sed qui ab imbecillo hoste superatur, minime potest excusari. Quid respōdebimus dicenti; Elurientem me vidistis, & non dedistis mihi cibum: Quomodo enim purgabimur? Adducemus paupertatem: sed non sumus vidua illa pauperiores: quæ duos obolos offerens, omnes superauit. Neque enim quid offeras, Deus aspicit, sed dantis voluntatem: hoc enim ei curæ est. Eius ergo benignitate perspecta: quæ possumus offeramus, ut & in præsentī vita, & in futura diuinam gratiam consecuti, promissis bonis perfruamur, gratia, & benignitate domini nostri Iesu Christi, cui gloria in secula seculorum, Amen.

S. AVGVST. EPISCOPI
Hippon. in superius Euang.
Homil. 1.

Erigenda est nobis, fratres ad Deū maior intentio, ut verba sancti Euangelij, quæ modo in nostris auribus sonauerunt, etiam in mente capere vt queamus possimus. *Ait enim dominus Iesus, Non turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, & in me credite.* Ne mortem tanquam homines timerent, & ideo turbarentur, consolatur eos, etiam se Deū esse contestās. *Creditis, inquit, in Deum, & in me credite: consequens est enim, ut, si in Deum creditis, & in me credere debeatis, quod non esset consequēs, si Christus nō esset Deus: Creditis in Deum, & in eum credite, cui natura est, non rapina, esse æqualē Deo: semetipsum enim exinanīuit, nō tamen formam Dei amittens, sed formam serui accipiens. Mortem metuisti huic formæ serui, non turbetur cor vestrum, suscitabit illam forma Dei: sed quid est quod sequitur, *In domo patris mei mansiones multæ sunt: nisi quia & sibi metuebant: Vnde audire debuerunt, non turbetur cor vestrum! Quis enim eorum non metueret, cum Petro dictum esset fidetiori, atque promptiori, Non cantabit gallus, donec ter me neges? tãquam ergo essent ab illo perituri, merito turbabantur: sed cum audiunt, In domo patris mei mansiones multæ sunt. Si quo minus dixisset vobis, quia vado parare vobis locum. A perturbatione recreantur, certi, ac fidentes etiam post pericula tentationum se apud Deum cum Christo esse mansuros, quia & si alius est alio fortior, alio sapientior, alius alio iustior, alius alio sanctior, in domo patris mei mansiones multæ sunt. Nullus eorum alienabitur ab illa domo, vbi mansionem pro suo quisque accepturus est merito: denarius quidem ille æqualis est omnibus, quæ paterfamilias eis, qui operati sunt in vinea, iubet dari omnibus, non in eo discernēs qui minus, & qui amplius laborauerunt: quo vtique denario vita significatur æterna, vbi amplius alio nemo viuūt, quoniam viuendi non est diuersa in æternitate mensura: sed multæ mansiones diuersas meritorum in vna vita æterna significant dignitates. Alia est enim gloria solis, alla gloria lunæ, alia gloria stellarum: stella enim ab stella differt in gloria, sic & resurrectio mortuorum tanquam stellæ sancti diuersas mansiones, diuersa clarita**

Math. 4.

Math. 6.

Math. 6.

1. Cor. 5. 7. ad 8.

Math. 6.

Math. 13.

1. Cor. 15.

1. Cor. 15.

Math. 13.

Math. 6.

Math. 13.

Math. 15.

Math. 15.

para-

claritates, tanquam in cælo sortiuntur in regno, sed propter vnum denariū nullus separatur à regno: atque ita Deus erit omnia in omnibus, ut, quoniam Deus charitas est, per charitatem fiat, ut quod habent singuli, commune sit omnibus: sic enim quisque etiam ipse habet, cum amat in altero quod ipse non habet: non erit itaque aliqua invidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus vnitas charitatis. Proinde respuendi sunt à corde Christiano, qui putant ideo dictum patris non alia sed ipsa, & sine dubio iam sunt sicut parandæ non sunt, & nondum sunt sicut parandæ sunt? Quomodo ergo putamus nisi quomodo etiam Propheta prædicat Deum, quia fecit quæ futura sunt? Non enim ait, qui facturus est quæ futura sunt: sed, qui fecit quæ futura sunt: ergo & fecit ea, & facturus est ea: nam neque facta sunt, si ipse non fecit: neque futura sunt, si ipse non fecerit. Fecit ergo ea prædestinando, facturus est operando, sicut discipulos quando elegerit, satis indicat Euangelium, tunc vtique quando eos vocauit: & tamen ait Apostolus, *Elegit nos ante mundi constitutionem: prædestinando vtique, non vocando: quos autem prædestinauit, illos & vocauit. Elegit prædestinando ante mundi constitutionem: elegit vocando ante mundi consummationem, sic & mansiones preparauit, & preparat, nec alias: sed quas præparauit, has præparat, qui fecit quæ futura sunt: quas præparauit prædestinando, præparat operando: iam ergo sunt in prædestinatione: si quo minus dixisset, ibo & præparabo, id est, prædestinabo: sed quia nōdum sunt in operatione, & si abierit, inquit, & præparauero vobis locum, iterum veniam & accipiam vos ad me ipsum. Parat autem quodammodo mansiones, mansionibus parando mansores: quippe cum dixerit, *in domo patris mei mansiones multæ sunt*, quid putabimus esse domum Dei nisi templum Dei? Quid autem sit, interrogetur Apostolus & respondeat, Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos: hoc est etiam regnum Dei, quod filius traditurus est patri, vnde dicit idem Apostolus, *Initiū Christi, deinde finis, cum tradiderit regnum Deo & patri: id est quos redemit sanguine suo, tradiderit contemplando * etiam patri suo: hoc est regnum cælorum, de quo dicitur, Simile est regnum cælorum homini seminanti bonum semē in agro suo, bonum autem semen, hi sunt filij regni, qui & si nunc habent permixta zizania, mittet in fine rex ipse angelos suos, & colligēt de regno eius omnia scandala, tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris sui. Regnum fulgebir in regno, cum venerit regnum, quòd nūc oramus, & dicimus, Veniat regnum tuum: Nunc ergo iam regnū vocatur, sed adhuc cōuocatur: si enim regnum non vocaretur, colligent de regno eius omnia scandala, non diceretur, sed nōdum regnat hoc regnum. Proinde sic iam est regnum, ut cū de illo collecta fuerint omnia scandala, tunc perueniet ad regnum, vt nō solum regni nomen, sed etiam regnandi habeat potestatem: huic quippe regno ad dexteram stanti, in fine dicitur, Venite benedicti patris mei, percipite regnum: id est, qui regnum eratis & non regnabatis, venite, regnate, ut quod in spe fueratis, etiam in re esse possitis: hæc ergo domus Dei, hoc templum Dei, hoc regnum Dei, regnumque cælorum adhuc ædificatur, adhuc fabricatur, adhuc para-**

ubi ego sum & vos sitis. Quomodo vadit, & parat locum, si iam multæ mansiones sunt; Si quo minus dixisset, vado parare: aut si adhuc parandus est cur non merito dixisset, vado parare? An istæ mansiones & sunt, & parandæ sunt? Si quo minus enim essent, dixisset, vado parare, & tamen quia ita sunt vt parandæ sint, non eas vadit parare sicut sunt: sed si abierit & parauerit sicut future sunt, iterum veniens accipiet suos ad seipsum vt vbi est ipse, sint & ipsi. Quomodo ergo mansiones in domo patris non alia sed ipsa, & sine dubio iam sunt sicut parandæ non sunt, & nondum sunt sicut parandæ sunt? Quomodo ergo putamus nisi quomodo etiam Propheta prædicat Deum, quia fecit quæ futura sunt? Non enim ait, qui facturus est quæ futura sunt: sed, qui fecit quæ futura sunt: ergo & fecit ea, & facturus est ea: nam neque facta sunt, si ipse non fecit: neque futura sunt, si ipse non fecerit. Fecit ergo ea prædestinando, facturus est operando, sicut discipulos quando elegerit, satis indicat Euangelium, tunc vtique quando eos vocauit: & tamen ait Apostolus, *Elegit nos ante mundi constitutionem: prædestinando vtique, non vocando: quos autem prædestinauit, illos & vocauit. Elegit prædestinando ante mundi constitutionem: elegit vocando ante mundi consummationem, sic & mansiones preparauit, & preparat, nec alias: sed quas præparauit, has præparat, qui fecit quæ futura sunt: quas præparauit prædestinando, præparat operando: iam ergo sunt in prædestinatione: si quo minus dixisset, ibo & præparabo, id est, prædestinabo: sed quia nōdum sunt in operatione, & si abierit, inquit, & præparauero vobis locum, iterum veniam & accipiam vos ad me ipsum. Parat autem quodammodo mansiones, mansionibus parando mansores: quippe cum dixerit, *in domo patris mei mansiones multæ sunt*, quid putabimus esse domum Dei nisi templum Dei? Quid autem sit, interrogetur Apostolus & respondeat, Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos: hoc est etiam regnum Dei, quod filius traditurus est patri, vnde dicit idem Apostolus, *Initiū Christi, deinde finis, cum tradiderit regnum Deo & patri: id est quos redemit sanguine suo, tradiderit contemplando * etiam patri suo: hoc est regnum cælorum, de quo dicitur, Simile est regnum cælorum homini seminanti bonum semē in agro suo, bonum autem semen, hi sunt filij regni, qui & si nunc habent permixta zizania, mittet in fine rex ipse angelos suos, & colligēt de regno eius omnia scandala, tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris sui. Regnum fulgebir in regno, cum venerit regnum, quòd nūc oramus, & dicimus, Veniat regnum tuum: Nunc ergo iam regnū vocatur, sed adhuc cōuocatur: si enim regnum non vocaretur, colligent de regno eius omnia scandala, non diceretur, sed nōdum regnat hoc regnum. Proinde sic iam est regnum, ut cū de illo collecta fuerint omnia scandala, tunc perueniet ad regnum, vt nō solum regni nomen, sed etiam regnandi habeat potestatem: huic quippe regno ad dexteram stanti, in fine dicitur, Venite benedicti patris mei, percipite regnum: id est, qui regnum eratis & non regnabatis, venite, regnate, ut quod in spe fueratis, etiam in re esse possitis: hæc ergo domus Dei, hoc templum Dei, hoc regnum Dei, regnumque cælorum adhuc ædificatur, adhuc fabricatur, adhuc para-**

De pœnit. dif. 4. c. in domo.

Eph. 1.

Rom. 8.

1. Cor. 3.

1. Cor. 15.

* legendū ab- bregor. compl. tando.

Math. 13.

Math. 6.

Math. 15.

Math. 15.

Supr. 13.

Act. 3.

Colof. 3.

Sicut in omni...

Non tamen excludimus...

Math. 10. Luc. 14.

paratur, adhuc congregatur. In illo erunt mansiones, sicut eas adhuc parat Dominus: in illo iam sunt sicut predestinavit iam Dominus: sed quid est quod ut prepararet abijt, cum profecto nos ipsos prepararet, quod non faciet si reliquerit? Agnosco, Domine ut possim, nimirum illud significas, quia ut paratur ista mansio, venire debet iustus ex fide. Qui enim a Domino peregrinantur, opus habent ex fide vivere, quia per hanc ad speciem contemplandam parantur: beati enim mundo corde, quia ipsi Deum videbunt: & fide mundat corda eorum illud in Euangelio, hoc in Apostolorum Actibus legitur. Fides autem qua coram, qui Deum visuri sunt, quando peregrinantur, corda mundantur, quod non videt, credit: nam si vides, non est fides, credenti colligitur meritum, videti redditur pramium. Eat ergo dominus, & parat locum, eat ne videatur, lateat ut credatur: tunc enim locus paratur, si ex fide vivatur, creditus desideratur, ut desideratus habeatur, desiderium dilectionis preparatio est mansionis. Ita, domine, para quod paras, nos enim tibi paras, & te nobis paras, quonia locum paras, & tibi in nobis & in te nobis, tu enim dixisti, Manete in me & ego in vobis. Quantum quisque fuerit particeps tui, alius minus, alius amplius, hec erit diversitas premiorum pro diversitate meritorum, hanc erit multitudo mansionum pro disparitate mansionum, sed tamen omnium in aternitate vivorum, & sine fine beatorum. Quid est quod vadis? quid est quod venis? Si te bene intelligo, nec vnde vadis nec vnde venis, recedis: vadis latendo, venis apparendo, sed nisi maneat regendo, ut proficiamus bene vivendo, quomodo parabitur locus, ubi possimus manere perfrendo? Hanc de verbis que recitata sunt Evangelicis, satis dicta sint, quousque ait dominus: *Iterum venio, & accipiam vos ad meipsum.* Quid autem fit quod sequitur, *ut vbi ego sum, & vos sitis.* Et quod ego vado scitis, & viam scitis. Post interrogationem que sequitur a discipulis factam, tanquam per eos & nos interrogamus, melius audiemus, opportuniusque tractabimus.

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 3.

Tract. 69.
in Ioan.

Nunc est, dilectissimi, ut quantum valemus, intelligamus de verbis domini posterioribus priora, ex consequentibus precedentia, in eo quod audistis Apostolo Thomæ interroganti esse responsum. Dixerat enim superius dominus cum de mansionibus loqueretur, quas & esse dixit in domo patris sui, & ire se ut prepararet eas, ubi intelleximus & esse iam mansiones ipsas in preparatione, & preparari eas cum eorum, qui ibi mansuri sunt, per fidem corda mundantur, quoniam ipsa Dei domus ipsi sunt. Et quid est aliud manere in domo Dei, quam esse in populo Dei cum idem populus est in Deo, & Deus in eo? Hoc ut prepararet, dominus abiit, ut credendo in eum, qui non videtur, ea que in specie futura est, nunc per fidem mansio prepararetur: propter hoc ergo dixerat, *Et si abierero preparavero vobis locum, iterum venio & accipiam vos ad meipsum, ut vbi ego sum & vos sitis.* & quo ego vado scitis, & viam scitis: ad hanc, dicit ei Thomas, Domine, nescimus quo vadis, & quomodo possimus viam scire? Vtriusque illos dominus dixe-

rat scire, utrunque dixit iste nescire, & locum quod itur, & viam qua itur: sed nescit ille mentiri, ergo isti sciebant, sed se scire nesciebant: conuincat eos dominus iam scire, quod se putant ad huc usque nescire. *Dicit ei Iesus, Ego sum via, veritas & vita.* Quid est, fratres? Ecce adiuuimus discipulum interrogantem, audiuius quod & magister docentem, & nondum capimus etiam post vocem sonantem sententiam latitantem: sed quid non possumus capere? Nunquid poterant ei dicere Apostoli eius, cum quibus loquebatur, nescimus te? Proinde si eum sciebant, & via ipse est, viam sciebant: si eum sciebant, & veritas ipse est, veritatem sciebant: si eum sciebant, & vita ipse est, vitam sciebant: ecce scire conuicti sunt, quod se scire nesciebant. Quid igitur & nos in isto sermone non cepimus? Quid putatis, fratres mei, nisi quia dixit, *Et quod vado scitis, & viam scitis?* ecce cognouimus quod sciebant viam, quia sciebant ipsum qui est via: sed via est qua itur, nunc quid via est & quod itur? Vtrunq; autem illos dixerat scire, & quod vadit, & viam: opus ergo erat, ut diceret, ego sum via, ut ostenderet eos, qui eum sciebant, viam scire, quam putauerant se nescire. Quid autem opus erat, ut diceret, *ego sum via, & veritas, & vita,* cum via cognita qua iret, restaret nosse quod iret, nisi quia ibat ad veritatem, ibat ad vitam? Ibat ergo ad seipsum, per seipsum. Et nos, quod imus nisi ad ipsum? Et qua imus nisi per ipsum? Ipse igitur ad seipsum per seipsum, nos ad ipsum per ipsum, imo vero & ad patrem & ipse & nos: nam & de seipso alibi dicit, Ad patrem vado: & hoc loco propter nos, *Nemo,* inquit, *venit ad patrem nisi per me.* Ac per hoc & ipse per seipsum & ad seipsum & ad patrem, & nos per ipsum & ad ipsum & ad patrem. Quis hanc capit, nisi qui spiritaliter sapit? Et quantum est quod hic capit, etiam qui spiritaliter sapit? Fratres mei, quid a me ista vobis vultis exponi? Cogitate quam exalta sint: videtis quid sim, video quid sitis: in omnibus nobis corpus quod corruptitur aggrauat animam, & deprimit terram inhabitatio sensum multa cogitantem: putamusne & possumus dicere, Ad te leuauimus animam meam, qui habitas in caelis? Sed sub tanto potere ubi ingemisimus grauius, quomodo leuabo animam meam, nisi mecum leuet qui posuit pro me suam: dicam ergo quod possum, capiat vestrum qui potest: quod donante dico, eo donante capit, qui capit & eo donante credit, qui nondum capit. Nisi enim credideritis, inquit Propheta: non intelligetis. Dic mihi, domine Deus, quid dicam feruis tuis cõseruis meis? Thomas Apostolus ut te interrogaret, habuit te ante se, nec tamẽ intelligeret te, nisi haberet in se: ego interrogo te quia te scio esse super me. Interrogo autem, inquam, quod possum, super me effundere animam meam, ubi non sonantem, & tamen docentem audiam te. Dic mihi obsecro, quomodo vadis ad te? nunquid nã ut venires ad nos, reliqueras te, maxime quia non a te ipso venisti, sed pater te misit? Scio quidem quod te exinanisti, sed quia formam serui accepisti, non quia formam Dei, vel ad quam redires dimisisti, vel quam reciperes amisisti: & tamen venisti, & non solum vsque ad carnales oculos, verum etiam vsque ad manus hominum peruenisti: quomodo nisi in carne? Per hanc venisti manes ubi eras, per hanc redisti non relinquens quod veneras. Si ergo per hanc venisti & redisti, per hanc proculdubio non solum nobis es qua veniremus ad te, verum etiam

etiã tibi qua venires & redires via fuisti. Cum vero ad vitam quod es ipse isti, eadem profecto carnem tuam de morte ad vitam duxisti, aliud quippe Dei verbum est, aliud homo, sed verbum caro factum est, id est, homo. Non itaque alia verbi, alia est hominis persona, quoniam vtrunque est Christus vna persona: ac per hoc quemadmodum caro, cum mortua est, Christus mortuus est, & cum caro sepulta est, Christus sepultus est: sic enim corde credimus ad iustitiam, sic ore confessionem facimus ad salutem: ita cum caro a morte venit ad vitam, Christus venit ad vitam: & quia verbum Dei Christus est, Christus est vita. Ita miro quodam & ineffabili modo, qui nunquam dimisit vel amisit seipsum, venit ad seipsum. Venerat autem ut dictum est, per carnem Deus ad homines, veritas ad mendaces: Deus enim verax, omnis autem homo mendax. Cum itaque ab hominibus abtulit, atque illuc ubi nemo mentitur, carnem suam leuauit idem ipse, quia verbum caro factum est, per seipsum, id est, per carnem, ad veritatem quod est ipse remeant. Quam quidem veritatem, quamuis inter mendaces, & in morte seruauit: aliquando enim Christus fuit mortuus, sed nunquam fuit falsus. Accipite quamuis diuersum, & longe impar exemplum, tamen vtrunque ad intelligendum Deum, ex his que propius subiecta sunt Deo: ecce ego ipse, quantum attinet ad animam meam, cum hoc sim quod estis & vos, si taceo, apud me ipsum sum: si autem loquor vobis quod intelligatis, quodammodo ad vos procedo, nec me relinquo, sed & ad vos accedo, & non recedo vnde procedo: cum autem tacuero, quodammodo ad me recedo, & quodammodo vobiscum maneo, si tueritis quod audistis in sermone quem dico. Si hoc potest imago, quam fecit Deus, quid potest non a Deo facta, sed ex Deo nata imago Dei Deus, cuius illud per quod ad nos egressus est, & in quo a nobis regressus est, corpus, non sicut meus elapsus est sonus, sed manet ibi vbi iam non moritur, & mors ei vltra non dominabitur: Multa de his euangelicis verbis adhuc dici fortasse poterant & debebant, sed non sunt corda vestra spiritalibus cibis quamlibet suauibus oneranda, maxime quia spiritus promptus est, caro autem infirma.

EIVSDEM IN IDEM

Homil. 4.

Verba sancti Evangelij, fratres, ita recte intelliguntur, si cum superioribus reperiuntur habere concordiam: conuenire enim debent precedentia consequentibus, quando veritas loquitur: superior dixerat dominus; Et si abierero & preparauero vobis locum, iterum venio & accipiam vos ad meipsum, ut vbi ego sum & vos sitis: deinde addiderat, Et quod ego vado scitis, & viam scitis: nihilque aliud ostendit esse quod dixit, nisi quia ipsum sciebant. Quid ergo esset ire ad seipsum per seipsum, quod etiam discipulis præstat ut eant ad ipsum per ipsum, ut potuimus pristino sermone iam diximus. Quod itaque ait, *Ut vbi ego sum & vos sitis:* ubi erant futuri nisi in ipso? Ac per hoc est etiam ipse in seipso, & ideo ibi illi, vbi & ipse, id est, in ipso. Ipse est igitur vita aeterna in qua futuri sumus, cum acceperit nos ad se:

& ipsa vita aeterna quod ipse est, in ipso est, ut vbi est ipse & nos sumus: hoc est, in ipso. Sicut habet pater vitam in semetipso, & vtrique non aliud est vita quam habet, nisi quod est ipse, qui hanc habet: sic dedit filio habere vitam in semetipso, cum ipse sit eadem vita quam habet in semetipso. Nunquid autem nos vita quod est ipse, hoc erimus cum in illa vita, hoc est, in ipso esse coeperimus? Non vtrique, quia ipse existendo vita habet vitam, & ipse est quod habet, & quod vita est in ipso, ipse est in seipso, nos autem non ipsa vita, sed ipsius vite participes sumus, atque ita ibi erimus, ut in nobis ipsis, non quod ipse est esse possimus, sed nos ipsi non vita, ipsum habeamus vitam, qui seipsum habet vitam, eo quod ipse sit vita. Denique ipse & in seipso est immutabiliter, & in patre inseparabiliter, nos vero cum in nobis ipsis esse voluissimus, ad nos ipsos turbati sumus: vnde illa vox est, Ad meipsum turbata est anima mea, atque in deterius commutata neque id quod fuimus permanere potuimus. Cum autem per ipsum venimus ad patrem, sicut ait, Nemo venit ad patrem nisi per me: manentes in illo, nec a patre nos quisquam poterit separare, nec ab illo. Connectens itaque consequentia precedentibus, *Si cognouissetis me,* inquit, *& patrem meum vtrique cognouissetis,* hoc est quod ait, Nemo venit ad patrem nisi per me: deinde subiungit, *Et amodo cognoscetis eum, & vidistis eum.* Sed Philippus vnus ex Apostolis, qui audierat non intelligens, Domine, inquit, ostende nobis patrem, & sufficit nobis: Cui dominus; *Tanto,* inquit, *tempore vobiscum sum, & non cognouistis me? Philippe qui videt me, videt & patrem.* Ecce increpat quod tanto tempore cum ipsis erat, & non cognoscebatur. Nonne ipse dixerat, & quod ego vado scitis, & viam scitis? Et se nescire dicentes, eos hoc scire conuincerat, addendo atque dicendo, *Ego sum via, veritas, & vita: quomodo nunc dicit; Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me,* cum profecto & quod iret & viam scirent, non ob aliud nisi quod ipsum vtrique scirent? Sed facile ista soluitur questio, si dicamus quod eum aliqui eorum sciebant, aliqui nesciebant, atque in his, qui nesciebant, & Philippus erat, & quod ait, *Et quod vado scitis, & viam scitis,* illis dixisse intelligatur qui sciebant, non Philippo qui dictum est, *Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me, Philippe:* His ergo qui filium iam nouerant, etiam illud de patre dictum est, *Et amodo cognoscetis eum & vidistis eum:* dictum est enim propter omnimodam similitudinem, quæ illi cum patre est: ut ideo amodo dicerentur nosse patrem, quia nouerant similem filium: ergo iam sciebant filium, & si non omnes, certe quidam eorum quibus dicitur; *Et quod vado scitis, & viam scitis,* ipse est enim via. Sed patrem nesciebant, ideo audiunt: si cognouissetis me, & patrem meum cognouissetis, si me, vtrique & illum: alius enim ego sum, alius ille: sed ne putarent dissimilem, & amodo, inquit, *cognoscetis eum, & vidistis eum.* Viderunt enim ei similem filium, sed admonendi fuerant talem esse etiam patrem, quem nondum videbant, qualis est filius quem videbant, & ad hoc valet quod postea Philippo dicitur, *Qui videt me, videt & patrem.* Non quod ipse sit pater & filius, quod in Sabellianis, qui vocantur etiam Patripassiani, catholica fides damnata, sed quod tam similes sint pater, & filius, ut qui vnum nouerit, ambos nouerit: solemus enim de simillimis duobus ita loqui eis, qui vnum illorum

S. AVGVSTINI EPISCOPI.

264

rum vident, & qualis sit alius, volunt nosse, ut dicamus. Vidistis istum, illum vidistis. Sic ergo dictum est, *qui me videt, videt & patrem*, non utique ut ipse sit pater qui filius, sed quod à patris similitudine in nullo prorsus discrepet filius: nam nisi duo essent pater, & filius, non dictum esset, *si cognovissetis me, & patrem meum cognovissetis*: utique enim, quia nemo, inquit, venit ad patrem nisi per me, *si cognovissetis me, & patrem meum cognovissetis*, quoniam ego per quem venit ad patrem, perducam vos ad eum, ut ipsum etiam cognoscatis: sed quoniam illi sum omnino simillimus, amodo cognoscetis eum cum cognoscitis me, & vidistis eum, si oculis cordis vidistis me. Quid ergo est quod dicis, Philippe, ostende nobis patrem, & sufficit nobis? *Tanto, inquit, tempore vobiscum sum, & non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt & patrem.* Quod si ad te multum est hoc videre, saltem quod non vides hoc crede. *Quomodo enim dicis, inquit, ostende nobis patrem? Si me vidisti qui omnimodo similis sum, vidisti illum, cui similis sum: quod si videre non potes, non saltem credis quia ego in patre, & pater in me est: poterat hic dicere Philippus, Video quidem te, & credo te simillimum esse patri: sed nunquid arguendus, & obiurgandus est, qui cum similem videt, etià illum, cui similis est vult videre? Similem quidem novi, sed adhuc alterum quis altero novi, non mihi sufficit, nisi & illum cui est iste similis noverim. Ostende itaque nobis patrem, & sufficit nobis. Sed ideo magister discipulum arguebat, quoniam cor postulantis videbat. Tanquam enim melior esset pater quam filius, ita Philippus patrem nosse cupiebat, & ideo nec filium sciebat, quo melius esse aliquid credebatur. Ad hunc sensum corrigendum dictum est, *qui videt me, videt & patrem*, quomodo tu dicis, ostende nobis patrem? Video quomodo tu dicas, non alterum quæris videre similem, sed illum putas esse meliorem. Non credis, quia ego in patre & pater in me est? Cur in similibus distantiam cupis cernere? Cur inseparabile separatim desideras nosse? Deinde non ad solum Philippum, sed ad eos pluraliter loquitur, quæ non sunt in angustias coarctanda, ut adiuante illo diligentius exponantur.*

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 5.

Thas. 7. in Ioh. **A**vdite auribus, accipite mentibus, dilectissimi. Mihi loquentibus quidem nobis, sed ipso docente, qui non recedit à nobis, dominus dicit, quod modo cum legeretur audistis. *Verba, quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor, pater autem in me manens, ipse facit opera.* Ergo & verba opera sunt? Planè ita est, nam profecto qui proximo loquendo ædificat, bonum opus operatur. Sed quid est, à me ipso non loquor, nisi à me ipso non sum, qui loquor? Ei quippe tribuit quod facit, de quo est ipse, qui facit, pater enim Deus non est de aliquo, filius autem Deus est quidem patri æqualis, sed de patre Deo, ideo ille Deus, sed non de Deo, & lumen, sed non de lumine: iste vero Deus de Deo, lumen de lumine: nam in his duabus sententiis, una, qua dictum est, *non à me ipso loquor*: alia qua dictum est, *pater autem in me manens ipse facit opera*: singulas tenentes diuersi nobis aduersantur hæretici, qui

non ex vna parte, sed in contraria conantes, à via veritatis exorbitant. Arriani quippe dicunt, ecce inæqualis est patri filius, à seipso non loquitur: dicunt Sabelliani contra, id est, Patripassiani, ecce qui pater est, ipse & filius. Quid enim est, pater in me manens, ipse facit opera: nisi, in me maneo ego qui facio? Contraria dicitis, sed non eo modo sicut est falsum contrarium vero, sed sicut sunt inter se duo falsa contraria, errando in diuersa itis, in medio est via quam relinquitis: inter vos ipsos longiore intervallo separati estis, quam ab ipsa via cuius desertores estis. Vos hinc, vos autem illinc, huc venite, alteri ad alteros transire nolite, sed hinc, atque illinc ad nos veniendo, inuicem vos inuenite. Sabelliani, agnoscite quem prætermittitis: Arriani, æquate quem subditis, & in via vera nobiscum ambulabitis: est enim quod inuicem ex vobis alteri ex alteris admoneri utrique debeatis. Audi, Sabelliane, vsque adeo non ipse pater, sed alter est filius, ut eum Arriani inæqualem asserat patri: audi, Arriane, vsque adeo filius æqualis est patri, ut Sabellianus eundem esse dicat & patrem: tu adde quem tollis, tu adimple quæ minus, & nobiscum ambo consistitis, quia nec tu tollis, nec tu minus eum: qui alter est à patre, ut conuincas Sabellianum, & æqualis est patri, ut conuincas Arrianum: utrisque enim clamat, Ego, & pater vnum sumus: quod ait, vnum, audiant Arriani: quod ait, sumus, audiant Sabelliani: & nec illi æqualem, nec illi alterum negando sint vni. Si ergo quoniam dixit, *Verba quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor*, propterea putatur vsque adeo imparis potestatis, ut non quod ipse vult faciat: audiatur quod dixit, Sicut pater suscitatur mortuos, & viuificat, sic & filius quos vult viuificat. Item si quoniam dixit, *Pater in me manens ipse facit opera*, propterea putatur non alius esse pater, alius ipse: audiatur quod dixit, *Quæcunque pater facit, hæc & filius similiter facit*: & intelligatur non bis vnus, sed duo vnum, Verum quia sic æqualis est alter alteri, ut tamen alter sit ex altero, ideo non loquitur à semetipso, quia non est à seipso: & ideo pater in illo manens facit opera ipse, quia per quem & cum quo facit, non est nisi ab ipso: denique adiungit & dicit, *Non creditis quia ego in patre, & pater in me est? alioquin propter opera ipsa credite.* Antea solus Philippus arguebatur, nunc autem non ibi eum solū fuisse qui esset arguendus ostenditur, *Propter opera, inquit, ipsa credite, quia ego in patre, & pater in me est: neque enim si separati essemus inseparabiliter operari vlla ratione possemus. Sed quid est quod sequitur, Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet, &c.* Ergo & ille maiora opera se ipsum facturum esse promissit. Non se extollat seruus supra dominum, nec discipulus supra magistrum. Maiora quam ipse fecit dicit eos esse facturos, sed in eis vel per eos se facient, non ipsi tanquam ex seipsis: ei quippe cantatur in Psalmo, Diligam te, domine, virtus mea, sed quæ sunt tandem ista maiora? an forte quod ægros ipse transiebat, etiam eorum vmbra sanabat? Maius est enim ut sanet vmbra quam simbria. Illud per se fecit, hoc per ipsos, sed tamen vtrunque ipse veritatem quando ista dicebat, verborum suorum opera commendabat: sic enim dixerat, *Verba quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor. Pater autem in me manens ipse facit opera.* Quæ opera tunc dicebat, nisi

nisi verba quæ loquebatur? Audiebant, & credebant illi, & eorundem verborum fructus erat fides illorum. Veruntamen euangelizantibus discipulis, non tam pauci, quam illi erant, sed gentes etiam crediderunt. Hæc sunt sine dubitatione maiora: nec tamen ait, *Maiora horum facietis*, ut solos Apostolos ea putarem esse facturos. *Sed qui credit in me, inquit, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet.* Itane quicumque credit in Christum, facit quæ Christus, vel maiora quam Christus? Non prætereunter ista tractanda sunt, nec debent festinatione præcipitari, sed ea cogit concludendus iam sermo iste differri.

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 6.

Thas. 7. in Ioh. **Q**uid sibi velit, & quomodo accipiendum sit quod dominus ait, *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet*, non est facile comprehendere, & cum hoc ad intelligendum difficillimum sit, adiecit aliud difficilium, *Et maiora horum faciet.* Quid est hoc? Qui faceret opera quæ Christus fecit, non inueniebamus, qui etiam maiora faciet inuenturi sumus? Sed dixeramus sermone pristino, quia maius fuit vmbra quæ transitu, quod discipuli fecerunt, quam simbria quæ tactu, quod ipse dominus fecit, sanati læguentes. Et quia plures Apostolis, quam ipso per eos proprium prædicante domino crediderunt, ut hæc viderentur opera intelligenda esse maiora: non quo maior esset magistro discipulus, vel domino Deus, sed quod per illos ipse dignaretur eadem maiora facere, qui dicit illis alio loco, *Sine me nihil potestis facere.* Ipse quippe, ut alia omittam, quæ sunt innumere, sine ipsis fecit eos, sine ipsis fecit hunc mundum, & quia homo etiam ipse fieri dignatus est, sine ipsis fecit & seipsum. Quid autem illi sine ipso nisi peccatum? Denique & hic id quod de hac re poterat nos mouere, mox abstulit: cum enim dixisset, *Qui credit in me opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet*: continuo secutus adiunxit, *Quia ego ad patrem vado, & quacunque petieritis in nomine meo, hæc faciam.* Qui dixerat faciet post ait faciam: tanquam diceret, Non vobis impossibile hoc videatur, non enim poterit esse maior me qui credit in me, sed ego facturus sum, & tunc maiora quam nunc. Maiora per eum qui credit in me, quam præter eum per me; ego tamen ipse præter eum, ego ipse per eum: sed quado præter eum non faciet ipse, quando autem per eum, quauis non per semetipsum, faciet & ipse. Porro autem maiora facere per eum quam præter eum, non est defectio, sed dignatio. Quid enim retribuunt serui domino, pro omnibus quæ retribuit eis? Quando quidem inter cætera bona etiam hoc eis donare dignatus est, ut maiora faceret per illos quam præter illos? Nonne ab ore illius diues ille tristes abscessit, ut qui vitæ æternæ consilium quæsiuit? Audiuit, abiicit, & tamen postea quod ab illo audiret non fecit vnus, fecerunt multi, contemptibilis ei, quem diuitem per seipsum monuit, amabilis eis quos ex diuitibus pauperes, per discipulos pauperes fecit. Ecce maiora fecit prædicatus à credentibus, quam locutus audienti-

bus. Verum hoc adhuc mouet, quod hæc maiora per Apostolos fecit, non autem ipsos tantū significas ait, *Opera quæ ego facio, & vos facietis, & maiora horum facietis*: Sed omnes ad suam familiam pertinententes intelligi volens. *Qui credit in me, inquit, Opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet.* Si ergo qui credit faciet, non credit utique qui non faciet: sicut est; Qui diligit me mandata mea custodit: unde profecto qui non custodit, non diligit. Item alio loco, *Qui audit, inquit, verba mea hæc, & facit ea, similibo eum viro prudenti, qui ædificauit domum suam supra petram.* Qui ergo non est similis huic viro prudenti, proculdubio aut verba hæc audit, & non facit, aut omnino nec audit. Qui credit, inquit, in me, licet moriatur viuet: qui ergo non viuet, non utique credit. Tale etiam hoc est, qui credit in me, faciet: non utique credit, qui non faciet. Quid est hoc, fratres? Nunquid inter credentes in Christum non est computandus, qui non fecerit opera maiora quam Christus? Durum est, absurdum est, ferri non potest, non toleratur, nisi intelligatur. Apostolum igitur audiamus, *Credenti, inquit, in eum, qui iustificat impium, deputatur fides eius ad iustitiam.* In hoc opere facimus opera Christi, quia & ipsum credere in Christo opus est Christi, hoc operatur in nobis, non utique sine nobis: audi ergo iam & intellige, *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet: prius ego facio, deinde & ipse faciet, quia facio ut faciat. Quæ opera, nisi vt ex impio iustus fiat? Et maiora horum faciet, quorum obsecro? Nunquid nam omnium operum Christi maiora facit, qui cum timore, & tremore suam ipsius salutem operatur? Quod utique in illo, sed non sine illo Christus operatur. Prorsus maius hoc esse dixerim, quam est cælus, & terra, & quæcunque cernuntur in cælo, & in terra: cælum, enim, & terra transibit, prædestinatorum autem, id est, eorum quos præscit, salus, & iustificatio permanebit. In illis tantum opera Dei, in his autem etiam est imago Dei. Sed in cælis, sedes, dominationes principatus, potestates, Archangeli, Angeli, opera sunt Christi. Nunquid etiam his operibus maiora facit, qui operante in se Christo, cooperatur salutem æternam, ac iustificationem suam? Non hic audeo præcipitare sententiam: intelligat qui potest, iudicet qui potest, vtrum maius sit iustos creare, quæ impios iustificare. Certe enim si æqualis est vtrumque potentia, hoc maioris est misericordiae: hoc est enim magnum pietatis sacramentum quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est in gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. Sed omnia opera Christi intelligere vbi ait, *Maiora horum faciet*: nulla nos necessitas cogit: horum enim forsitan dixit, quæ in illa hora faciebat: tunc enim verba fidei faciebat, & de his operibus fuerat prælocutus, dicens, *Verba quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor, pater autem in me manens, ipse facit opera.* Tunc igitur verba eius erant opera eius, & utique minus est verba iustitiae prædicare quod fecit præter nos, quæ impios iustificare, quod ita facit in nobis, ut faciamus & nos. Restat inquirere quomodo accipiendum sit, *Quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam.* Propter multa enim quæ petunt fideles eius nec accipiunt, non parua hinc exoritur quæstio: sed quoniam sermo iste iā claudendus*

Math. 7.

Ioh. 11.

Roma. 4.

Vides etiam fide à Deo nobis infundis, sed non sine nostra cooperatione.

Math. 24.

1. Tim. 3.

* alia, per

intra, non nisi per me ambulas vt intres per ianuam. Nam sicut dixit, Ego sum via: ita etiam, Ego sum ianuam. Quid queris quae redeas, quod redeas qua intres? Ne alicubi erres, ipse tibi omnia factus est. Breuiter ergo dicit, Humilis esto, mitis esto. Audiamus hoc apertissime dicentem, vt videas quae sit via, quae sit via, quod sit via, quod vis venire. Certe forte auaricia omnia vis possidere. Omnia mihi, inquit, tradita sunt a patre meo. Fortasse dicitur es, Christo sunt tradita, non mihi. Audi Apostolum dicentem; Audi, vt dixi iam dudum, ne desperatione frangaris. Audi quo modo amatus es, turpis, foedus antequam esset in te, quod amari dignum esset. Amatus es prius vt dignius fieres qui amaretis. Etenim Christus, sicut ait Apostolus, pro impiis mortuus est. An forte impius amari merebatur? Quare? Quid merebatur impius? Damna, respondes. Christus tamen pro impiis mortuus est. Ecce quid tibi praestitum est impio, iam pio quid feratur? Quid praestitum est impio? Christus pro impiis mortuus est. Desiderabas autem omnia possidere, noli per auariciam, per pietatem hoc quare, per humilitate hoc quare. Si enim ita quae seris possidebis. Tenebis enim eum per quem facta sunt omnia & cum ipso omnia possidebis. Non haec quasi ratiocinando dicimus. Audi Apostolum ipsum dicentem, Qui filio proprio non peperit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quo modo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Auate, ecce habes omnia. Omnia, quae amas, vt non impediaris a Christo cotemne, & ipsum tene, in quo possis omnia possidere. Ipse ergo medicus nihil tali indigens medicamento, tamen vt exhortaretur aegrotum bibit, quod opus non erat tanquam reculantem alloquens, & trepidum erigens bibit prior. Calicem, inquit, quem ergo bibiturus sum, qui in me non habeo quod ab illo calice sanetur: bibiturus sum tamen, ne tu digneris bibere, cui opus est vt bibas. Iam videre, fratres, si amplius aegrotare debet genus humanum accepta tanta medicina? Iam humilis Deus, & adhuc superbus homo. Audi, discat. Omnia mihi, inquit, tradita sunt a patre meo. Si desideras omnia, mecum habebis, si desideras patrem, per me habebis, & in me habebis. Nemo cognoscit patrem nisi filius. Noli desperare. Veni ad filium. Audi quod sequitur, Et cui voluerit filius reuelare. Dicebas non possum. Per angustiam me vocas. Non possum intrare per angustiam. Venite, inquit, ad me omnes qui laboratis, & onerati estis. Sarcina vobis tumor vester est. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite a me. Clamat magister angelorum, clamat verbum Dei, quo rationales omnes mentes sine defectu pascuntur. Cibus reficiens & integer permanens clamat & dicit, Discite a me. Exaudiat populus dicentem, Discite a me: Respondeat, quid discimus a te: A magno enim artifice nescio quid audiri sumus, cum dicit, Discite a me. Quis est qui dicit, Discite a me? Qui formauit terram, qui diuisit mare, & atridam, qui creauit volatilia, qui creauit animalia terrena, qui creauit omnia natantia, qui posuit in caelo sidera, qui distinguit dies, & noctes, qui firmavit ipsum firmamentum, qui lucem a tenebris separauit, ipse dicit, Discite a me. Numquid forte hoc nobis dicitur est vt ista cum illo faciamus? Qui hoc potest: solus Deus facit. Noli, inquit,

timere, non te onero. Hoc a me discite quod propter te factus sum. Discite a me, inquit, non formare creaturam quae per me facta est, nec illa quidem dico discatis, quia quibusdam donauit quibus volui non omnibus, suscitare mortuos, illuminare caecos, & aperire aures surdorum, nec ista pro magno velitis discere a me. Gauisi discipuli, & exultantes redierunt dicentes, Ecce in nomine tuo & daemonia nobis subiecta sunt. Ait illis Iesus, Nolite in hoc gaudere, quia daemonia vobis subiecta sunt, gaudete potius, quia nomina vestra scripta sunt in caelo. Quibus voluit donauit expellere daemonia, donauit quibus voluit mortuos suscitare. Facta sunt & haec miracula ante incarnationem domini. Suscitati sunt mortui, mandati sunt leprosi, Legimus haec. Et quis fecit tunc nisi ille, qui postea homo Christus post Dauid, sed Deus Christus ante Abraham, ipse donauit haec omnia, ipse per homines fecit, nec tamen omnibus haec dedit. Nunquid quibus haec non dedit, desperare debent, dicere se non peruenire ad eum, quia haec dona accipere non meruerunt? In corpore membra sunt, aliud potest illud membrum, aliud illud. Compegit corpus Deus, non tribuit auri vt videat, nec oculis vt audiat, nec fronti vt olfaciat, nec manui vt gustet: non dedit haec, sed omnibus membris sanitatem dedit, compagem dedit, unitatem dedit, spiritu omnia pariter viuificauit & vniuit. Sic ergo dedit cuidam mortuos suscitare, alij dedit disputare: omnibus tamen quid dedit? Discite a me, quia mitis sum & humilis corde. Quoniam audiuius dicentem, Mitis sum, & humilis corde. Fratres mei, tota medicina nostra ista est, Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Quid prodest, si miracula facit, & sit superbus, non sit mitis, & non humilis corde? Nonne in illo numero deputabitur eorum, qui venturi sunt in finem, & dicituri, Nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Sed quid audiunt, noui vos. Recedite a me omnes, qui operamini iniquitatem. Quid ergo prodest vt discamus quoniam mitis sum, & humilis corde? Charitate inserit, & germanissimam charitatem sine confusione, sine inflatione, sine elatione, sine fallacia: hoc inserit qui dicit, Discite a me, quia mitis sum & humilis corde. Quando potest sincerissimam habere charitatem superbus, & inflatus? Necessesse est vt inuideat. An forte qui inuidet, amat, & nos erramus? Absit vt quisque sic erret, vt inuidum dicat habere charitatem. Ergo quid dicit Apostolus, Charitas non aemulatur. Quare non aemulatur? Non inflatur: causam statim subiecit, vnde abstulerit aemulationem charitati. Quia non inflatur, non aemulatur. Primo quidem illud dixit, Charitas non aemulatur, sed tu quasi quareris, quare non aemulatur, addidit, non inflatur. Si ergo ideo aemulatur, quia inflatur: si non inflatur, non aemulatur. Si charitas non inflatur, & ideo non aemulatur, charitatem inserit qui ait, Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Iam quilibet habeat, quod vult, iacet se vnde vult. Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum vt amentum sonans, aut cymbalum tinniens. Quid sublimius munere linguarum diuersarum? Amentum est, cymbalum tinniens, si auferas charitatem. Audi alia munera. Si sciam omnia sacramenta, quid excellentius? quid magnificentius? Audi

EIVSDEM IN IDEM

Euang. Homil. 9.

Audi a thuc aliud, Si habeam omnem prophetiam, & omnem fidem, ita vt montes transferam: charitatem autem non habeam, nihil sum. Accessit ad ampliora, fratres, Quid aliud dixit, Si distribnam omnia mea pauperibus quid potest fieri perfectius? Quando quidem diuiti propter perfectionem hoc dominus imperauit dicens, Si vis perfectus esse, vade vende omnia, quae habes, & da pauperibus. Iam ergo perfectus est, quia vendidit omnia sua, & dedit pauperibus. Nam ideo addidit, Et veni sequere me. Vnde omnia, inquit, da pauperibus, & veni sequere me. Quare te sequor? Iam venditis omnibus distribuis pauperibus, nonne perfectus sum? Quid opus est vt te sequar? Sequere me vt dicas, quoniam mitis sum, & humilis corde. Potest enim quisque vendere omnia sua & dare pauperibus, nondum mitis, non humilis corde: Certe potest. Si enim omnia mea distribuo pauperibus. Et adhuc audi. Nam quidam reliquit omnibus, quae habuerunt, iam secuti sunt dominum, sed nondum ad perfectum secuti. Ad perfectum enim sequi, est imitari. Non potuerunt ferre tentamentum passionis. Iam Petrus, fratres, erat ex his, qui dimiserunt omnia, & secuti erant dominum. Nam diuite illo cum tristitia recedente, vbi coturbati discipuli interrogauerunt, quod quis tandem posset esse perfectus, & eos consolatus est dominus, dixerant domino, Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo nobis erit? Et dixit dominus quid eis hic daret, quid in futurum reseruet: tamen iste iam ex eorum numero, qui haec fecerant. At vbi ventum est ad atticulum passionis, ad vocem vnus ancillae negauit eum, cum quo se moriturum esse promiserat. Intendat ergo charitas vestra, vade, inquit, omnia tua vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo, & veni sequere me. Perfectus est Petrus iam domino in caelo sedente ad dexteram patris, tunc perfectus est, & maturus factus. Ad passionem ergo cum sequeretur dominum, non perfectus erat. At vbi non esse cepit in terra, quem sequeretur, tunc perfectus est, immo vero semper ante te habes quem sequaris dominus exemplum in terram posuit, cum Euangelium ibi reliquit, in Euangelio tecum est. Non enim mentitus est dicens, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem saeculi. Ergo sequere dominum. Quid est, sequere dominum? Imitare dominum. Quid est imitare dominum? Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, Quia si distribuo omnia mea pauperibus, & tradidero corpus meum, vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Exhortor ergo charitatem vestram ad ipsam charitatem: non autem exhortor ad charitatem, nisi aliqua charitate, Quod ergo inchoatum est exhortor vt impleatur, & quod ceptum est rogo vt perficiatur. Et pro me a vobis rogati quae so, vt & in me perficiatur, quod vos moneo. Omnes enim imperfecti sumus, & ibi perficiemur, vbi perfecta sunt omnia. Paulus Apostolus dicit, Fratres, ego me non arbitror apprehendisse. Ipse dicit, Non quia iam accepim aut iam perfectus sum. Et quisque hominum se aut de perfectione iactat: immo constreamur imperfectionem, vt mereamur perfectionem.

ERigunt nos diuinæ lectiones ne desperatione frangamur: & rursus terrent, ne superbia ventilemur. Tenere autem viam mediam veram rectam tanquam inter sinistram desperationis & dexteram praesumptionis, & difficillimum nobis esset, nisi Christus diceret. Ego sum, inquit, via, veritas & vita. Tanquam diceret, Qua vis ire? Ego sum via. Quo vis ire? Ego sum veritas. Vbi vis permanere? Ego sum vita. Securi ergo ambulemus in via, sed infidias timeamus iuxta viam. Inimicus infidiarum non audet in via, quia Christus est via. Sed iuxta viam planè non desinit. Vnde in Psalmo dicitur, Iuxta semitam scandala posuerunt mihi. Dicit & alia scriptura. Memento quia in medio laqueorum ingrederis. Isti laquei inter quos ingredimur non sunt in via, sed tamen sunt iuxta viam. Quid formidas, quid metuis, si in via ambulas? Tunc time, si deseris viam. Nam ideo etiam permittitur inimicus ponere iuxta viam laqueos, ne securitate exultationis via deseratur, & in infidias incidatur. Via Christi est, humilis Christi, veritas & vita Christi, excelsus, & Deus: ambules in humili, peruenies ad excelsum. Si infirmus humilem non asperneris, in excelsio fortissimus permanebis. Quae enim causa humilitatis Christi, nisi infirmitas tua? Valde enim & irremediabiliter te obidebat infirmitas. Et haec res fecit, vt veniret ad te tantus medicus. Si enim vel sic aegrotares vt tu posses ire ad medicum, poterat tolerabilis videri ipsa infirmitas. Sed quia tu ire non potuisti ad eum ille venit ad te. Venit docens humilitate, Quare? Videamus. Quia superbia nos redire non sinebat ad vitam, & ipsa fecerat nos a vita recedere. Exaltatum enim humanum cor aduersus Deum, & negligens in ipsa sanitate praecipua salutaria, decidit anima in infirmitatem. discat audire infirma, audire illum quem contempnit incolomis. Audiat vt furgat, quem spreuit vt caderet. Audiat tandè experimento edocta quod praecipio docta noluit obinere. Ducit enim eam miseria sua quam fecit negligentem felicitas, heu quid mali sit a domino fornicari de se praesumendo: & quam bonum sit semper adherere domino, semper humilia sentiendo. Recedere enim ab illo simplici & singulari bono, in istas multitudinum voluptates & in amorem saeculi corruptionisque terrenas accedere, hoc est, fornicari a Domino. Hinc clamatur. Facies fornicaria facta est tibi, & impudorata facta es tota. Videamus nunc obiurgatoris consilium. Non enim sic increpat, vt insultet, sed ad confusionem vult perducere, praesumptionem vt sanet. Exclamauit scriptura vehementer, nec palpauit adulando, quos voluit reparare sanando. Adulteri, nescitis, quia amicus huius mundi, inimicus Deo constituitur. Amor mundi adulterat animam, amor fabricatoris mundi castigat animam. Sed nisi de corruptione eruberit, ad amplexus illos castos redire non concupiscit. Confundatur, vt redeat, quae se iactabat ne rediret, superbia ergo impediabat animam reditum. Qui autem increpat, non facit peccatum, sed ostendit peccatum quod nolebat animam videre. Ponitur ei ante oculos, & quod post

Marth. 7. dorsum habere cupiebat, ad faciem illi admouetur. Vide te in te, qui vides stipulam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non vides. Reuocatur ad se anima tua, quae ibat a se. Sicut a se ierat, sic a Domino suo. Sic enim respexerat sibi; placuerat, suaeque potestatis amatrix facta fuerat, recessit ab illo & non remansit in se. Ideo & a se pellitur & a se excluditur, & in exteriora prolabitur. Amat mundum, amat temporalia, amat terrena quae si seipsam amaret, neglecto a quo facta est, iam minus esset, iam deficeret amando quod minus est. Minus est enim ipsa quam Deus, & longe minus, tantoque minus, quantum minus est res facta quam factor. Ergo amandus est Deus pro amore eius, ita ut si fieri potest nos ipsos obliuiscamur. Quis ergo est iste transitus? Oblita est anima, seipsam, sed amando mundum, nunc obliuiscatur se, sed amando artificem mundi. Pulsa est ergo a se, quod amando perdidit se, & quia nec facta sua nouit videre; Iustificat iniquitates suas. Effertur & superbit in petulantia, in luxuria, in honoribus, in potestatibus, in diuitiis, in potentia vanitatis. Arguitur, corripitur, ostenditur sibi. Displicet sibi, cohsitetur se dicitur, desiderat pulchritudinem, & quae ibat effusa, redit confusa. Contra illam videtur orare qui dicit, Imple facies eorum ignominia. Imple, inquit, facies eorum ignominia, & quae sunt nomē tui, domine. Oderat eos quorum facies impleri ignominia cupiebat? Vide quodammodū amet eos, quos vult quare nomen domini. Amat tantum, an odit tantum? An & odit & amat? Immo & odit, & amat. Odit tua, amat te. Quid est odit tua, amat te? Odit quod fecisti, amat quod Deus fecit. Quae sunt enim tua nisi peccata? Et quid es tu nisi quod fecit Deus? Negligis quod factus es, diligis quod fecisti, amas extra te opera tua, negligis in te opus Dei. Merito is, merito laboris, merito & a teipso pergis, merito audis, Spiritus ambulans, & non reuertens. Audi potius vocantem & dicentem, Conuertimini ad me, & conuertar ad vos. Non enim Deus auertitur & conuertitur, manens corripit, incommutabilis corripit. Auerfus est, quia tu te auertisti, Tu ab illo fecisti casum, non ipse a te fecit occasum. Ergo audi dicentem tibi, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos hoc est enim quod conuertar ad vos, quia conuertimini ad me. Fugientis dorsum persequitur, qui faciem redeuntis illuminat. Quod enim fugies a Deo? Fugiens quod fugies? Fugiens ab illo, qui nullo loco continetur, & nunquam absens est? Qui conuersum liberat, punit auersum. Quem habes iudicem fugiens, hunc patrem habeto rediens. Tumuerat autem superbia, & in ipso tumore per angustiam redire non poterat. *Math. 7.* Clamat ille, qui factus est via, Intrate per arctam portam. Conatur ingredi, impedit tumor, & tanto magis perniciose conatur, quanto magis impedit tumor. Tumidum enim vexat angustia. Vexatus autem amplius tumbat. Amplius tumens quando intrabit? Ergo detumescat, si cupit ingredi. Vnde autem detumescat? Accipiat humilitatis medicamentum, bibat contra tumorem poculum amarum, sed salubre poculum bibat humilitatis. Qui se arctat? Non sinit moles, non magna sed tumida. Magnitudo enim soliditatem habet, tumor inflationem. Non sibi magnus tumidus videtur. Detumescat ut magnus sit, ut certus, & solidus. Non ista desideret, non de statu pompa-

tum rerum labentium, corruptibiliūque gloriatur. Audiat eum ipsum qui dixit, Intrate per angustam portam, dicitem, *Ego sum via.* Quali enim quaereret tumidus qua intrabo, respondit, Ego sum via, per me intra. Non nisi per me ambules ut intres per ianuam. Nam sicut dixit, Ego sum via: ita, ego sum ianua. Quid quaeris qua redeas, quod redeas, qua intres? Ne alicubi erres, ipse tibi omnia factus est. Breuiter ergo dicit, Humilis esto, miris esto. Audiamus hoc aperitissime dicentem, ut videamus qua sit via, quae sit via, quo sit via; quo vis venire. Certe forte auaricia omnia vis possidere, Omnia mihi tradita sunt a patre meo, inquit. Fortasse dicitur es, Christo sunt tradita, nunquid mihi? Audi Apostolum dicentem, audi ut dixi iam dudū, ne desperatione frangaris. Audi quo modo amatus es, non amandus. Audi quo modo amatus es foedus, turpis antequam esset in te quod amari dignum esset. Amatus es prius, ut dignus fieres qui amareris. Etenim Christus, sicut ait Apostolus, pro impiis mortuus est. An forte impius amari merebatur? Quare, Quid merebatur impius? Damari respondes. Christus tamē pro impiis mortuus est. Ecce quid tibi praestitum est impio iam pio quid seruat? Quid praestitum est impio? Christus pro impiis mortuus est. Desiderabas autem omnia possidere. Noli per auaritiam, per pietatem hoc quaere. Si enim ita quaeris, possidebis, Tenebis enim eum per quem facta sunt omnia, & cum ipso omnia possidebis.

EIVSDEM IN IDEM
Homilia 10.

*I*nter cetera, cum sanctum Euangelium legere, *Sermo 14. de veritate & vita.* Veritatem & vitam omnis homo cupit, sed viam non omnis homo inuenit, Deum esse quamdam vitam aeternam, immutabilem, intelligibilem, intelligentem, sapientem, sapientes facientem, nonnulli etiam huius seculi philosophi viderunt, veritatem fixam, stabilem, indeclinabilem, ubi sunt omnes rationes rerum omnium creaturarum. Viderunt quidem, sed de longinquo viderunt sed in errore positi, & idcirco ad eam tam magnam, & ineffabilem, & beatissimam possessionem, qua via perueniretur non inuenierunt. Nam qui viderunt, etiam ipsi quantum videri ab homine potest, creatorem per creaturam, factorem per facturam, fabricatorem mundi per mundum; Paulus Apostolus testis est: cui utique debent credere Christiani. Ait enim cum de talibus loqueretur, Reuelatur ira Dei de caelo super omnem impietatem, & iniustitiam hominum, qui veritatem in iniquitate detinent. Nunquid dixit eos, non detinere veritatem? Sed veritatem in iniquitate detinent, Bonum est quod tenent, sed malum ubi tenent. Veritatem in iniquitate detinent. Occurrebat autē ut diceretur eis: Vnde autem illi impij veritatem detinent? Nunquid Deus ad quem eorum locutus est? Nunquid legem acciperunt sicut Israelita populus per Moysen? Vnde ergo detinent veritatem, vel in ipsa iniquitate? Audite quid sequitur, & ostendit. Quia quod non tum est Dei, inquit, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestauit. Manifestauit illis quibus legem

legem non dedit? Audi quo modo manifestauit. Inuisibilia enim eius per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur. Interroga mundum, ornatum caeli, fulgorem, dispositionemque siderum, solem dici sufficientem, lunam noctis solatum: interroga terram fructificantem herbis, & lignis, animalibus plenam, hominibus exornatam: interroga mare quātis, & qualibus natatilibus plenum, interroga aëra quāuis volatilibus viget, interroga omnia & vide si non sensu suo tanquam tibi respondent, Deus nos fecit, Hæc & philosophi nobiles quaesierunt, & ex arte artificem cognouerunt. Quid ergo? Quare reuelatur ira Dei super ipsam impietatem? Quia veritatem in iniquitate detinent. Veniat, ostendat quo modo. Iam enim dixit, quo modo cognouerunt inuisibilia eius, id est, Dei, & per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur. Sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas, ut sint inexcusabiles, quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum honorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Apostoli verba sunt, non mea. Et obscuratum est cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Quod curiositate inuenierunt, superbia perdidierunt. Dicentes enim se esse sapientes, id est, donum Dei sibi tribuentes, stulti facti sunt. Verba, inquam Apostoli sunt, Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Ostende, proba stultitiam eorum. Ostende, Apostole, & sicut ostendisti nobis, vnde potuerunt peruenire ad cognitionem Dei, quoniam inuisibilia eius per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur: ita nunc ostende quo modo dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Audi, quia immutauerunt, ait, gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium. Figura enim istorum animalium sibi deos pagani fecerunt. Inuenisti Deū, & colis idolum. Inuenisti veritatem, & ipsam veritatem in inuisibilia derines. Et quod per Dei opera cognouisti, per opera hominis perdis. Totum considerasti, caeli, terrae, maris, elementorum omnium ordinem collegisti, istud non vis attendere, quod mundus opus est Dei, Idolum opus est fabri? Si faber idolo, sicut dedit figuram, cor daret, ab ipso idolo faber adoraretur. Quo modo enim homo faber tuus Deus est, sic homo idoli faber est. Quis est Deus tuus? Qui te fecit quis est Deus fabri? Qui illud fecit quis est? Deus idoli. Ergo si idolum cor haberet, nonne fabrum adoraret qui illud fecit? Ecce in qua iniquitate veritatem tenuerunt, & ad possessionem illam quam viderunt viā perducentem non inuenierunt. Christum autem, quia ipse est apud patrem veritas, & vita, verbum Dei de quo dictum est, Vita erat lux hominum, Quia ergo ipse est apud patrem veritas & vita, & non habebamus qua iremus ad veritatem, filius Dei qui semper in patre veritas & vita est, assumendo hominem factus est via. Ambula per hominē, & peruenis ad Deum. Per ipsum vadis, ad ipsum vadis. Noli quaerere qua ad illū peruenias praeter ipsum. Si enim via ipse esse noluisset, semper erraremus. Factus ergo via est, qua venias, nō tibi dico quaere viam. Ipse via ad te venit, surge, & ambula. Ambula moribus, non pedibus. Multi enim ambulant bene pedibus, & male ambulant moribus. Aliquando enim ipsi bene ambulantes, praeter viam

currunt. Inuenies quippe homines bene viuentes & non Christianos. Bene currunt, sed in via non currunt. Quanto plus currunt, plus errant, quia a via recedunt. Si autem tales homines perueniant ad viam, & teneant viam, o quanta securitas est, quia & bene ambulant, & non errant. Si autem non tenent viam, quantumvis bene ambulent, heu quantum dolendum est. Melius est enim in via claudicare, quam praeter viam fortiter ambulare. Hæc satis sint charitati vestrae.

EIVSDEM IN IDEM
Homilia 11.

*A*vdite auribus, accipite mentibus, dilectissimi, loquentibus quidem nobis, sed ipso docente, qui non recedit a nobis. Dominus dicit, quod modo cum legeretur audistis, Verba, quae loquor vobis, a meipso non loquor. Pater autem in me manens ipse facit opera. Ergo & verba opera sunt? Plane ita est. Nam profecto qui proximum loquendo edificat, bonum opus operatur. Sed quid est, a meipso non loquor: nisi, a meipso non sum, qui loquor? Ei quippe tribuit quicquid facit, de quo est ipse qui facit. Pater enim Deus non est de aliquo, filius autem Deus patri aequalis, sed de patre Deo [est lumen de lumine:] ideo ille Deus, sed non de Deo: & lumen, sed non de lumine, iste vero Deus de Deo, lumen de lumine. Nam in his duabus sententiis, vna qua dictum est, Non a meipso loquor: alia qua dictum est, Pater autem in me manens ipse facit opera: singulas tenentes diuersi nobis aduersantur haeretici, qui non ex vna parte, sed in contraria conantes, a via veritatis exorbitant. Arriani quippe dicunt, Ecce inaequalis est patri filius, non a seipso loquitur. Dicunt Sabelliani contra, id est, Patripassiani, Ecce qui pater est, ipse est & filius. Quid est enim pater in me manens ipse facit opera, nisi in me maneo ego qui facio? Contraria dicitis, sed non eo modo sicut falsum esse contrarium vero, sed sicut sunt inter se duo falsa contraria. Errando in diuersa iris in medio esse via, quam reliquistis, inter vos ipsos longiore intervallo separati estis, quā ab ipsa via cuius desertores estis. Vos hinc, vos autem illinc, huc venite, alteri ad alteros transire nolite, sed hinc atque illinc ad nos veniendo inuicem vos inuenite. Sabelliani agnoscite quem praetermittitis, Arriani aequate quem subditis, & in via vera nobiscum ambulatis. Est enim quod inuicem ex vobis alteri ex alteris admoneri utrique debeatis. Audi Sabellianae, Vsq̄ que adeo non est ipse pater qui filius, ut eum Arrianus inaequalem asserat patri. Audi Arriane, Vsq̄ que adeo est filius aequalis patri, ut Sabellianus eundem esse dicat & patrem. Tu adde quem tollis, tu adimple quem minus, & nobiscum ambo consistitis: nec tu tollis, nec tu minus eum, qui & alter est a patre, ut conuincat Sabellianum, & aequalis patri, ut conuincat Arrianum. Vtrisque enim clamat, Ego & pater vnū sumus. Quod ait, Vnum audiant Arriani. Quod ait, Sumus, audiant Sabelliani. Et nec illi aequalem, nec illi alterum, negando sint vani. Si ergo quando dixit, Verba quae loquor vobis, a meipso non loquor, propterea putatur esse in patris potestate, ut non quod ipse vult faciat: audiatur quod dixit. Sicut pater suscitatur mortuos & viuificat, sic & filius quos vult viuificat.

cat. Item si quando dixit, *Pater in me manens ipse facit opera*, propterea putatur non alius esse pater alius ipse audiat quod dixit, *Quæcunque facit pater, hæc & filius similiter facit*. Et intelligatur non bis vnus, sed duo vnum. Verum quia sic æqualis alter alteri, vt tamen alter est altero: ideo non loquitur à seipso, quia non est à seipso. Ideo pater in me manens ipse facit opera, quia & per quem, & in quo facit, non est nisi ab ipso, Denique adiungit & dicit, *Non creditis, quia ego in patre, & pater in me est? Alioquin propter ipsa opera credite*. Antè solus Philippus arguebatur, nunc autem non eum ibi solum fuisse qui esset arguendus ostenditur.

S. CYRILLI EPISCOPI
Alexand. superioris Euangelij
expositio.

Non turbetur cor vestrum. Cum vna nocte ternegaturum esse Petrum dixit, tunc breuissimæ magnitudinem periculorum ante oculos posuit. Vnde alij quoque discipuli commoti cogitabant, qualis, quantumque tentatio illa futura esset, qua primus eorum ad eum quatiatur, vt in breuissimo tempore ter in negatione lapsurus esset: quomodo ergo minores nos euademus? aut quis ferret, Petro succumbente? frustra igitur tot sequendo labores pertulimus, in detrimentum exeunt sudores nostri, quos vitam nobis allaturos sperauimus. Hæc enim, cæteraque huiusmodi secum illos aut cogitasse, aut cogitaturos, nisi cito Christus reuocasset, crediderim, quia solus animi vulnera etiam præuenire auxilio, & remedio suo solet. Medetur igitur, dicens; *Non turbetur cor vestrum*. Animaduerte autem, quomodo nimium occulte timiditatis huius veniã eis pollicetur; aperte namque fugientibus, atque negantibus veniam datum, dicere tutum non erat, ne, offensionis criminis quasi paruo neglecto, nullius culpæ negationem, & fugam ab eo esse putarent. Cum autem non oportere turbari dixerit, inter spem, & metum eos collocavit; vt, si quid humanum patiantur, ipse veniã respirare possint, & formidine ab offensendo remoueantur. Nondum enim inerat illis, ne cadere possent: quod postea superiore virtute roborati, id est, spiritus gratia muniti habuerunt. Imperat igitur, ne turbentur: tum vt doceat, oportere certaturos, omni abiecto terrore, labores, & pericula pro vera libet gloria subire (magnum enim fortitudinis fundamentum est mens, & animus non turbatus) tum, vt, si humana infirmitate labi accideret, veniam sibi pararam occultius ostenderet. Animus enim nondum superna firmatus gratia, timidus, & instabilis nimium est. Ideo & Paulus benedicens quibusdam ait; pax Christi, quæ omnem mentem excedit, corda vestra custodiat; id quippe est, *non turbetur cor vestrum*. *Credite in Deum, &c.* Fortes modo milites instruit, armæque dat, quibus omnia queant auersa superare; per fidem nanque non aliter saluamur secundum illud Psalmitæ; Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Deo enim nos protegente, quis affligere poterit? quis eo virtutis perueniet, vt electos sibi subiciat, & prauitatis periturdine maculet? quis superabit diuinis armis yndique cataphractos? Arma vero, latiusque

Philipp. 4.

Psal. 26.

clypeus, qui telis hostium frangi non potest, fides est. Sed illud apprime considerandum; iussit enim & in Deum credere. Non, quia ipse aliud à Deo vero sit; sed, quia, si quis dictione solummodo Dei, fidei rationem determinat, ludicræ opinionis est; ideo nomen quoque filij, quod prædicationis est Euangelicæ, optime adiecit. Nec in filium simpliciter, sed, *in me*, inquit, *credite*. Recta enim fides in Deum patrem est, & in filium non simpliciter, sed incarnatum, & in spiritu sanctum. Sancta enim, consubstantialisque trinitas nominum differentiis, id est, personatum proprietatibus distinguitur. Pater enim pater est, & non filius, filius quoque filius est, & non pater, & spiritus sanctus spiritus sanctus est patris, atque filij proprius eadem enim substantia deitatis est: quare non tres, sed vnum Deum prædicamus. Oportet igitur in Deum nos credere, sed distincte latiusque fidem exponentes, vt vnique personæ eandem glorificationem referamus; nulla enim fidei differentia est. Non enim maior esse debet in patrem, quam in filium, aut in spiritum sanctum, sed vna, & eadem ratio eius, & modus est, in tribus æquali mensura personis consistens, vt etiam hoc pacto vnitate naturæ in trinitate fateamur; hæc firmiter in animis nostris splendere fides debet: quæ in patrem, & in filium est, & in filium, dico, etiam postea quam factus homo, & in spiritum sanctum. Nec aliquis nõ insanus templum de virgine sumptum à Dei verbo se parabit; vnus enim est Dominus Iesus Christus, vt Paulus ait: qui autem in duos filios Christi diuidit, is fidem penitus negat. Quare diuinus Paulus hanc rem optime nobis contexens, non nudum ad fidem vnigenitum tradidit, sed hominem factum, mortuum, & à mortuis excitatum. Quid enim ait? prope te verbum est in ore tuo, & in corde tuo; hoc est verbu fidei, quod prædicamus; quod si confitearis in ore tuo Dominum nostrum Iesum Christum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum excitauit à mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Si autem credimus in filium, qui surrexit; quomodo surrexit, si mortuus non est; pater igitur, quia mortuus secundum carnem est, & resurrexit rursus. Caro enim illa naturalis vitæ caro & fuit, & est, totam proprietatem illius, qui habitauit in illa, possidens, id est, totam viuificandi actionem. Nec iniungere quispiam nobis poterit, quod in carnem (vt impij) credamus, qui enim diuidit humanitatem Christi à verbo, quod habitat in ea, & duos filios audeat prædicare, is se sciat in creaturam, & in carnem credere. Nos autem à scripturis docti, credimus in crucifixum, mortuum, & exsuscitatum à mortuis, non vt in alium à Deo verbo (neque id substantiæ identitate dico: corpus enim corpus est; non verbum, sed corpus verbi) sed vt in vnum vere filium Dei. *In domo patris mei mansiones, &c.* Cum necessario ne turbentur hortatus sit, & in Deum, atq; in seipsum credere iussit; aperte modo consolatur, in mansionibus patris in primogenitorum ecclesia cum eo æternaliter victuros affirmans. Multas autem mansiones ait in domo patris esse, & capacitatem cæli ostendens, quæ tanta est, vt nulla egeat ad suscipiendos electos præparatione. Hæc multitudo mansionum differentiam quoque gloriæ significat; omnes enim vitæ suæ congruentem honorem suscipient. Si ergo multe,

Epist. 4.

Epist. 5.

Epist. 7.

Epist. 8.

Epist. 9.

Epist. 10.

Epist. 11.

Epist. 12.

Epist. 13.

Epist. 14.

inquit, non essent mansiones; hac abirem de causa, vt locum vobis præpararem: nunc vero, cum multe sint præparata iam, non hac de causa, sed, vt viam vobis faciam, & inuium iter præparem, abiturus sum. Inaccessibile namque cælum erat hominibus prius; nec vllus vnquam hominū ante Christum cum sancto angelorum consortio fuit: hunc ascensum postea nobis Christus præparauit, & iter fecit in cælum carni nostræ, in primitias enim mortuorū seipsum innouando, Deo quoque patri offerendo, primus homo visus in cælo est. Vnde cælorum virtutes incarnationis mysterium ignorantes, magno affectu stupore, cum ascendere Dominum repente videntem, exclamabant; quis est iste, qui venit de Edom, id est, de terra? quas non dimisit indoctas spiritus sanctus, sed iussit vt ei quasi regi, ac Domino cælestes portas patefaceret, dicens per prophetam, attollite portas, principes, vestras, & eleuamini, portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Viam ergo recentem, ac viam (vt Paulus ait) Dominum nostrum Iesum Christum nobis innouauit, non in sancta ingressus manufacta sed in ipsum cælum, vt Deo pro nobis appareat: non enim, vt ipse appareret Deo patri, ascendit in cælum, qui & fuit, & erit, imo vere est semper cum illo (ipse enim est sapientia, qua semper pater gaudet) sed ascendit nunc, vt Deo patri inaudito quodam pacto quasi homo appareat, verbum humanitate olim nudum, & nunc cum humanitate propter nos, & pro nobis Deo patri apparens; vt, cum sit filius Dei, vere homo etiam inuētus, audit; sede à dextris meis, & filiationis gloriam toti humano generi per seipsum adoptione largiatur: vnus enim est nostrum; ac ideo patris vt homo apparuit, atque apparet, vt nos, qui propter preuaricationem à facie Dei repulsi sumus, ad faciem Dei rursus reducat. Sedit igitur apud patrem vt filius, vt & nos per ipsum filij Dei reddamur, propterea Paulus, in quo Christus loquebatur, omnia, quæ ipse proprie vt homo fecit, generi humano communia esse docet, dicens; correfuscitauit nos, & confedere fecit in cælestibus in Christo; propria enim vt filio secundum naturam, Christo est cōfessus, & gloriæ dignitas; quæ illi vere, ac soli cōuenit. Verum, quoniam, cum sit Deus, ex Deo, homo etiam factus est, huius dignitatis gratiam ad nos etiam modo quodam transmittit. Nam, si patris confessum non habebimus, quomodo seruitus nostra ad æqualem cum Domino ascēdet vnquam honorem? sessuram tamen in sedibus discipulis pollicitus est. Cum enim (ait) in sede maiestatis suæ filius hominis sedebit, sedebitis & vos in duodecim sedibus iudicantes duodecim tribus Israel. Non ergo abibo, inquit, mansiones paraturus, quæ multe sunt; sed viam innouaturus, quam propter peccatum amisistis, vt per eam ad angelorum consortia conscendere possitis; quod cum fecero, & superiora inferioribus coniunxero, ac planum iter in supernam ciuitatem vobis cōstruxero; iterum veniam regenerationis tempore, & accipiam vos mecum; vt, vbi ego sum, & vos sitis. Id recte intelligens Paulus, scripsit; hoc vobis dicimus in verbo Domini; quia nos, qui viuimus, qui residui sumus in aduentum Domini, nõ præueniemus dormientes; quia ipse Dominus in iustis, in voce archangeli, & in tuba Dei, descendet de cælo; & mortui in Christo resurgent primum; deinde nos, qui viuimus, qui residui sumus, simul

cum eis rapiemur in nubibus obuiam Domino in aera, & sic semper cum Domino erimus. *Et quo ego vado scitis, &c.* Præibo, inquit, ego, viam vobis præparaturus in cælum: quo si venire volueritis, si conuersationem sanctorum plurimi facitis, & quo vado scitis, & viam non ignoratis. Non enim per alium quam per me hæc gratiam habere potestis. Non enim alius præter me cælum aperiet, nec alius accessibile iter hoc faciet. Hanc viam hortatur propheta Hieremias querere, cum dicat; *stare super vias, & interrogate de semitis æternis, quæ sit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis purificationem animabus vestris; viam namque, ac semitam Domini secundum prophetam, sunt salutares prophetarum libri: quos si quis diligenter, & pio animo vertit, Christum, qui est perfecta via, inueniet, & per quem consummata in animis nostris purificatio nascitur; iustificamur enim per fidem, & particeps diuinæ naturæ participatione sancti spiritus efficiamur. Etsia quæ de hac via id est de Christo scripsit dicens; Et erit ibi via pura, & via sancta vocabitur; ibi certe hoc vnguenti carnē significat, via enim pura, & sancta, per quam ad supernā ciuitatem proficisci possumus, Christus est. Psalmita quoque ad Deum patrem clamans dicens; Legem pone mihi, Domine, in via tuæ cupit enim in lege Christi doceri, non ignorans per euangelicam doctrinam cælorum portas aperiri. Non est necesse vniuersa modo colligere, quibus via sancta, Iesus à scriptura est appellatus. Scitis ergo viam, inquit, qua illuc peruenire poteritis; non enim per alium quam per me hoc consequi licet: quare, si quis ab amore Christi exciderit, aut quia ineffabilem naturam eius inter creaturas connumeret, aut quodam alio modo à rebus ecclesiæ dogmatibus denians ipse sciat viam sese salutis perdidisse. Propterea Paulus quoque omnes, qui disciplinam Christi aspernantur, quique legis vmbra retinentur, excidisse ait à gratia Christi, quoniam per legem iustificari se credunt, & quemadmodum, qui tritam viam relinquunt, detrimeta propter errorem patiuntur; sic qui Christi, & euangelij doctrinam contempnunt, ciuitatem Dei non aspicient: via enim, quæ illo ducit, Christus solummodo est. *Dicit ei Thomas, Nescimus, &c.* Nodum aperte, sed per enigmata ad patrem se abiturum Christus dixerat. Et Thomas ratione quadam cogere quasi videtur; vt quo vadat, plane denotet. *Nescimus*, inquit, *quo vadis, & quomodo poterimus viam scire?* Christus vero nihil ad tantam curiositatem discipulis respondet. Nõ enim totam rem exponit, sed ea opportuno rempori relicta: quod modo necessarium est, illud explanat. Ego enim, inquit, sum via, ego sum veritas, ego sum vita. Hæc vere dicit de Domino, nullus vnquā dubitabit. Sed illud mihi querendū videtur, cuius rei gratia, cū lux, sapientia, virtus, aliis que multis à scriptura nominetur nominibus, his modo tribus quasi electis solummodo se appellauit? Profunda res est, vt arbitror: dicimus tamē quod gratia Dei nostro commiserit ingenio. Tribus igitur rebus superiores consequemur mansiones, per actionem virtutis variam, per fidem rectam, per spem vitæ: quorum omnium nemo largitor est, nemo fons, nemo causa, præter Dominum nostrum Iesum Christum. Ipse enim nobis mandata super legem dedit; ipse viam monstrauit, quam probe actionem virtutis, & contem-*

Hier. 6.

Esai. 35.

Psal. 26.

Gal. 5.

ptum

prum mundi propter Christum intelligere possumus: Ipse igitur via est. Sed ipse quoque veritas est, id est, vera fidei relictio, atque determinatio, & rectissima regula amussim; optima: credentes enim in filium, verè ex ipsa substantia Dei patris eum confitemur, & in creaturas nullo pacto eum deuoluimus, & patrem vere patrem esse credimus. Nam, qui credit in verè filium is in vere patrem etiam credit, is etiam spiritum filij credit. Ipse igitur veritas est. Sed vita etiam ipse est, nullus enim vitam, quam speramus absq; interitu in sanctificatione, atque beatitudine futuram, nobis prater ipsum restituet: ipse certe nos mortuos maledictione propter peccatum suscitabit, & in caelos adducet. Omnia ergo eximia, omnia optima, per ipsum & asserunt nobis, & aderunt. Sed inspicere, quæ, quam accommodatissime ad propositum ista pertinent. Cū enim ambigeret Thomas, ac diceret, *quomodo possumus viam scire?* Breuiter omnium bonorum se largitorem, atque dominum ostendens, non posse ignorare illos viam demonstrat, qui sibi cōiuncti sunt. Verum, quoniam additur, neminē ire ad patrem nisi per Christum; age de hoc quoque aliquid dicamus, si prius explanabimus quomodo ad patrem proficiscimur. Duobus igitur modis id fit, aut enim secundum humanæ naturæ mensuram sanctificari sancto Deo coniungimur (estote namque, inquit, sancti; quoniam ego sanctus sum) aut ad cognitionem patris in fide vt in speculo, & ænigmatè gradimur: sanctus autem nemo erit vnquam, nec recta viuendi disciplina sanctificabitur, nisi ope, atque patrocinijs Christi. Sed nec ipsi patri vnquam coniungi quisquam poterit, non mediante Christo: mediator enim est Dei, ac hominum; per seipsum, & in seipso naturam Deo coniungens humanam: in quantum enim à substantia Dei patris vt splendor effulset, vnum est cum patre, & totus ipse in patre est, & pater totus in ipso. In quantum vero factus est homo absque peccato, hominibus cōiungitur. Medius ergo quidam terminus est, perfecte in seipso vtramque naturam continens. Nemo igitur accedat ad patrem, id est, nemo diuinæ naturæ aliter particeps erit, nisi per Christum. Nam, nisi factus homo ille mediasset, in tantam beatitudinem nemo vnquam hominum perueniret. Sed speculatione etiam, quæ in fide est, & cognitione, quæ est secundum pietatem; nemo rursus ibit ad patrem nisi per Christum; quod quamuis paulo ante planum factum sit, iterum tamen exponere non grauabimur, qui enim filium vt vere filium suscipit, is ad cognitionem patris conscendit: nunquam enim filius esse intelligitur, non intellecto patre. Nam vt ad cognitionem filij, cognitio patris facit; sic ad cognitionem patris, filij concurrat cognitio. Vere igitur nemo vadit ad patrem nisi per Christum. Naturalis enim, substantialisque imago Dei patris filius est: nec, vt quibusdam visum est, secundum substantiam alienus, externus, atq; aduentitijs dignitatibus decoratur. *Si cognouissetis me, &c.* (Separatū hoc à superioribus quisquam ita purabit: vt Christum id fecum dicere arbitretur; quod non modo separatum nō est, nihil enim frustra, nihil superuacaneum Christus vnquam diceret, quamuis non intelligentibus non nunquam sic videatur) verum etiam adeo coniungimur, vt propter audientium vtilitatem idem re-

Leuit. 20. Agnoscat liberum arbitrium non sufficere ad sanctitatem sed ope Christi indigere.

petatur. Nam, quoniam Thomas rogabat, quomodo poterimus viam scire, cum nesciamus quod vadas, necessario dixit, ego sum via, & veritas, & vita: & nemo venit ad patrem nisi per me; vt, si quis viam scire velit, qua peruenitur ad vitam, Christum cognoscere studeat. Verum, quoniam multi Iudaicam potius quam euāgelicam doctrinam sequentes, sufficere putant vnus Dei confessionem, atque cognitionem, & trinitatis fidem hac de causa negligunt; prauum horum opinionem modo apertius excludit: per filium enim accedendi ad patrem est: filij namq; speculatione, atque cognitione patrem cognoscimus: non enim possumus ambigere, quin si quis subūtere filium credat, & ex substantia Dei patris vere nasci eum fateatur: is in patrem quoque vere credit, & hæc quidem simplicior, & absque temeraria cura cognitio est. Si quis autem subtilius querat, & probationem rerum desiderat, vera hæc omnia esse inueniet. Sed nullus naturæ deitatis capax intellectus est, ac ideo furiosus est, qui audet temeraria scrutatione rimari quidnam Deus secundum naturam est, vmbri tamē, & ænigmatibus vt in speculo, catalogum dignitatum filij perspicere possumus, quæ namque ab ipso facta sunt, & ante incarnationem, & post incarnationis dignationem, diligenter cognoscens proportionaliter ad patris cognitionem ascendimus. Nam, qui mirabili potestate ac gloria, & ante incarnationem est, & post mirabilia fecit; is, ego, inquit, & pater, vnum sumus; qui me videt, videt & patrem: ab imagine igitur ad exemplar, & à figura ad primitiuum nobis procedendum est; non enim externis dignitatibus conformari ad patrem filium credimus, nec imaginem Dei patris appellamus; quia natura quidem ab illo alienus sit, gloriam vero, virtutem, & sapientiam eius habet (hæc enim imperum nugæ sunt, ad euerfionem consubstantialitatis filij, quod posse facere, per infantiam crediderunt diabolica suggestione cogitare) sed character, & imago, & splendor patris filius est, vt ex substantia eius vere, atque ineffabiliter natus, & ideo proprietatem substantiæ patris, & naturalium perfectionum pulchritudinē naturaliter habet, non enim ita vecordes erimus, nec eo infantiæ incidemus, vt non natura Deo similem arbitremur, vt non ex substantia Dei nato, gloriam Dei attribuamus, vt quod factum ex nihilo est, id virtutis, ac sapientiæ Dei (quæ infinita est) capax esse posse concedamus, vt se sic habere creaturam vnquam putemus, sicut Dei patris ineffabilis natura se habeat. Quid enim esset, quo creatura à creatore differret? aut quid à creatoris identitate creaturam separaret? Nam, si omnino gloriam, virtutem, sapientiam Dei patris æqualiter filius habet, quid maius est in patre? aut cur ipse maior nobis est, si creatura est? Ego quidem non video; & illos errare non dubito. Non ergo aduentitijs ad æqualitatem patris dignitatibus filius conformatur; nec quasi colorum varietate in tabula falso depingitur: sed character, & imago verè genitoris est, proprijs, & naturalibus bonis, naturam manifestans: Hac de causa dixit, neminem posse cognoscere patrem, nisi prius ipsum, id est, filium cognouerit. *Et amodo cognoscetis eum, &c.* Mirari oportet incredibilem huius sermonis dispensationem, Nam, cum dixerit, si cognouissetis me, patrem quoque meum cognouissetis, ne videatur

ignō

ignorantiæ tantæ rei discipulos crimine accusare; illico intulit, *Amodo cognoscetis eum, & vidistis eum.* Nam, quoniam omnium futuri erāt ecclesiarum pastores, ab ipso saluatore ad omnes gentes instituentibus missi, hac de causa (vt ego arbitror) cum vniuersaliter, si quis cognouit filium, patrem quoque ab eo cognosci dixerit, discipulis postea fidei cognitionem attestatur. Nihil enim non verum Christus dixisset: nec, si quis diligenter euangelium rimatur (nisi mente capus sit) dubitabit filium Dei fuisse dominum, discipulos credidisse. Quomodo enim Nathanael cum audierat, antequam Philippus te vocasset, sub sic te vidi, confessionē illico fidei attulisset dicēs, Rabbi, tu es filius Dei, tu ex rex Israel: nisi hoc in discipulorum animos incidisset? præterea post sedatos fluctus clamabant dicentes; vere filius Dei tu es. An forte ignorasse illos vim huius verbi quisquam opponet? sed quomodo, qui hæc opponet, ignorare non videbitur, cum apud Cæsareā Philippi à Christo discipuli rogarentur, quæ dicant homines esse filium hominis, aliorum falsis opinionibus dictis, de sua interrogati per principem consortij sui nō dubitasse illos exclamare, tu es Christus filius Dei viui; quando igitur dicitur à Christo; si cognouissetis me, patrem quoque meum cognouissetis, non omnino ipsis discipulis, sed per eos generaliter omnibus dictum esse illud putemus: qui enim diligenter cuncta obseruat inueniet eos non penitus ignorasse Deum, & Dei filium Christum fuisse. Verum, cum viam seipsum appellaret ænigmatice, hoc dictum non intellexerunt. Præterea, verso ad ipsos sermone, docuit non posse illum cognoscere patrem, qui filium ignoret. Deinde cognitionem fidei eis attestatur dicens; *amodo cognoscetis eum, & vidistis eum.* Amodo autem non ab illa hora significat, in qua hæc verba faciebat, sed à priscis temporibus aduentus Christi tempus designat, in quo patris cognitio in vniuerso terrarū orbe per filium rutilauit. Ideo in psalmis quasi ad Deum patrem dicitur; mirabilis facta est sciētia tua ex me. Nam, cum splendentem miraculis filium, & potestate supremam, quæcumque velit, peragētem videamus; cognitionē patris, summa cum admiratione retinemus: amodo ergo cognoscetis eum: cognouimus enim in filio (vt sæpe iam dictum est) quis pater sit, nec cognouimus solum, sed etiam vidimus. Cognitio enim mentis speculationem significat, quam mens humana de natura diuina, & quæ super omnia, & per omnia in omnibus est, habere potest: visus autem miraculorum certitudinem denotat. Non enim tantummodo nuda mentis agnitione, vitam esse patrem cognouimus, mortuos viuificantem in filio, & corruptos ad esse iterum reducentem: sed vidimus ipsum in filio vitam naturaliter esse, & omnia illi esse subiecta, quando Mari, & ventis cum suprema potestate increpans dicebat; tace, obmutesce. Quoniam ergo dicitur erat, non cognouisse solummodo illos patrem, sed etiam vidisse, necessario illud amodo, anteposuit: quamobrem? quia lex per Moysen ad Iudæos clamabat; dominus Deus tuus dominus vnus est, nomenque filij non exprimebat: sufficiebat enim tunc, si à multorum cultu deorum ad vnum Deum homines euocarentur. Dominus vero noster Iesus Christus multis signis in seipso patrem nobis manifestauit, & vnus Dei

naturam in tribus esse personis demonstrauit. Recte igitur amodo, dicitur: propter imperfectiōnem cognitionis eorum, qui disciplinam legis obseruabant. Cum autē dicat se pro patre visum esse; non negat in propria vere persona Deum patrem (ex quo est) subūtere, nec se patrem esse affirmat, quantum ad personæ dico significationem. Nam, quoniam consubstantialis patri est; idcirco in seipso patrem videri asserit: vt, si quis nostrum, cum patris sui naturam ante oculos ponere velit, seipsum ostendat, vt in se pater suus cernatur, quanuis Deus omnium vim exemplorum excedat. *Dicit ei Philippus, domine, &c.* Studiosus quidem Philippus fuit, sed non adeo acutus, vt commode, atque apte, quæ sit visio Dei, posset intelligere, propterea putabat oculis huius corporis diuinam posse videre naturam, sed manifeste à Deo dicitur; nemo videbit faciem meam, & viuēt. Nam, etsi visus à multis sanctis à scriptura dicatur; nullus tamen recte intelligens, suspicabit ipsam Dei naturam visam fuisse: propterea & aliter alius vidit. Aliter enim Esaias, aliter Ezechiel, aliter alij viderunt. Vnde oportebat intellexisse Philippum, impossibile omnino homini oculis corporis substantiam Dei afficere: nec valde prudenter, cum imago, & character patris verus adesset, primitiuum quasi non adesset, desiderare. Sufficientissime namque, qui Christum videt, patrem videt: probe enim à fructu arbor cognoscitur, vt saluator ait. Cum ergo visio, atque cognitio filij perfecte sufficiat ad naturam patris cognoscendam, superuacaneus forsā Philippi sermo videtur: non tamen laude sua priuandus est; admiratione namque commotum dixisse arbitror; *Domine ostende nobis patrem & sufficit nobis.* Ac si diceret; omnes nos gaudij plenius profitebimur, nec deesse ad beatitudinē quicquam nobis arbitrabimur, si (quod maxime optamus) Deum patrem videbimus. Laudandus ergo est, qui visio nem patris cæteris omnibus rebus atoposuit. Hæc quidem simpliciora, expressioraque sunt: curiosus autem, atque occultus illud addeamus. Non ignoramus scribas, ac pharisæos; ceterosque Iudæorum principes innumeris Christi signis commotos sic inuidia exarsisse, vt, cum prohibere, ne miraculose agerent, non possent, ad detrahendum illi verfos, multa ad diminuendam illius gloriam prædicasse, modo in principe dæmoniorum signa fieri ab illo clamantes, modo turbas reprehendentes, quoniam illum audirent: dicebant enim; dæmonium habet, ac furit, cur cum auditis? gloriæ igitur Christi summo opere inuidentes, persuadebant turbis præuaricationem legis Christum odisse, & Mosi toto animo inhæreret. Mosem enim dicebant obuiam Deo populum ab Ægypto ad Sina montem eduxisse, ac ostendisse eis Deum in cacumine montis, & fecisse vt aures suis verba Dei audirent. Ita certiores omnes factos esse, verbis Dei legem esse dictatam: hunc autem præstigiatorum nihil tale vnquam fecisse. Hæc illos ita dicere, ac facere, inde maxime patet; quod ad cæcum à natiuitate, cui virtute ineffabili saluator visum largitus est, cum amaritudine dicebant; Tu illius discipulus es: nos autem Mosi sumus discipuli. Nos scimus, quia Mosi locutus est Deus: hunc vero nescimus vnde sit. Hanc rationem non facile, immo nullo modo confutari posse omnes credebant, qui Iudæis fauebant.

Hæc

Exod. 33.

Math. 11.

Luc. 11.

Ioan. 10.

Exod. 20.

Ioan. 9.

Hæc ubique clamantes, multos decipiebant, & turbatione cuncta replebant. Cogitavit ergo secum Philippus omnem Iudæorum posse contradictionem dissolui, si Christus quoque credentibus in eum, patrem ostenderet. Quapropter obsecrat dicens; *Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis.* Multis, inquit, modis, & domine, ad fidem eam nos attraxisti, innumerisque signis Iudæorum impudentia repelli potest: sed nihil omnino deerit, si etiam ipse Deum patrem nobis ostendes, hoc enim maxime faciet, ut Iudæorum ora confutere possimus. Non arbitror longe à mente Philippi occultiore hoc sensu nos aberrare. Ipse certe ad hæc excogitanda nos inuitavit, cum dicat sufficere sibi Deum patrem videre; quasi hoc solum credentibus deesse videretur; ipse quoque saluator in sequentibus hoc fere subaperit dicens; verba, quæ ego dico vobis, non à me loquor, sed pater in me manens, ipse facit opera: quod loco suo latius exponemus. *Dicit ei Iesus, tanto tempore, &c. Inexcusabile imperitiam discipuli ostendit, difficultatiam, sublimiæque theorematum, & si breui tempore nequeant exquisitius intelligi, in longis tamen temporibus à studiosis percipiuntur: quæ vero facilia cognita sunt, ea sine labore, statim cum audiamus, consequimur. Quid igitur, & Philippe, impedimento tibi fuit ad exquisitam mei cognitionem; qui, cum tanto tempore mecum sis, ut perfectam me cognoscere deberes, ambigis adhuc? Imo vero ignora omnino videris. Quis natura sum, & unde sum, quomodo non cognovisti; quia, qui me videt, videt & patrem? & Iudæos quidem putas diuinam olim naturam in monte aspersisse: ab eaque, quid faciendum sit, quid non faciendum, audiuisse. Tu vero nondum credis per me, & in me patrem vidisse; nec sis, quia, qui videt me, videt & patrem? Non est opus longa uti oratione ad demonstrandum non intelligi visionem hic eam, quæ oculis cernimus (nemo enim non furiosus, naturam Dei oculis subiicit; quam vix in speculo videmus, & in ænigmate) illud tamen aduersus inimicos veritatis, qui lingua nos impudenti, imò vnigeniti substantiam lacerant, dicendum videtur. Nam, si ex Dei patris substantia per generationem filius (ut illi putant) non emanauit, sed solis exterioribus, non naturalibus dignitatibus fulget, quibus patrem in se ut imago figurat; primum non erit naturaliter filius, nec geminim-verè. Erit ergo creatura ut nos, aut aliquid tale: quo concessio, atque credito, illud confiteri necesse erit, patrem verè, ac naturaliter patrem non esse, sed voluntate quadam ut nostri apparentia patrem nuncupari: hinc porro necessario sequetur, non esse trinitatem vnum Deum, sed tres potius deos: cum alius in alio substantialiter non insit, sed vnusquisque ut nomine, ita naturæ ratione omnino disparetur. Cogimur hæc nefanda vi rerum rudius dicere: sed tamen prosequemur. Si ergo natura separetur, & alienus naturaliter à patre filius est: quomodo, qui natura Deus non est, patrem, qui natura Deus est, in seipso nobis ostendit? Quomodo in re creata increatam conspicimus? quomodo in eo, qui aliquando non fuit, eum, qui semper est, speculabimur? Nec mihi aliquis dicat, quoniam virtutem patris, sapientiam, bonitatem, producendi omnia vim habeat, idcirco imaginem eius esse; sed prius ostendat non naturam Deum incommutabiliter, ac perfectissime, ut*

nihil omnino desit, natura Dei posse imaginem esse, quæ in seipsa primitiuè absolutissime ostendat, quod quoniam ostendere nunquam poterit, rogabimus secundo, ut illud demonstrat, qua ratione, si natura Deus non est (ut ipsi dicunt) veri Dei opera potest facere: hoc enim est, patris imaginem esse. Nam, si non habet virtutem à se filius ad peragenda omnia sufficientem, mutuo autem à patre, ac fortinsecus accipit & sapientiam, & vires, ut ea possit facere, quæ solus pater natura facere potest, mentitur scriptura, quæ imaginem, & characterem patris appellat. Sin vero non mentitur, in ipsam patris gloriam eorum iniuria conscendit, quoniam modo dicam repetens breuiter. Aut enim, si à se idem naturaliter non habeat ad facienda omnia virtutem, sed ab alio extrinsecus accipiat, falso imago patris appellatur; non enim aliunde, sed à se naturaliter habet omnia, primitiuum. Aut, si verax scriptura est, & ipse saluator, qui patrem in seipso conspici asserit, ita ut nihil prorfus desit, nihil superfluum, nihil diminutum, manentemque sit, sed summa sit incommutabilitas; necesse erit cedere ipsum quoque primitiuum, id est, patrem non à se, sed ab alio hanc virtutem mutuari, quippe qui se talem in imagine naturæ suæ nobis ostenderit. Nonne igitur videtis, ad illos quispiam dixerit, longe à recta via in perditionis barathrum vos decidisse? Sed potest, inquit, filius, quamuis creatura sit, diuinæ naturæ opera facere: quoniam ita Deus pater instituit. Ego vero nescio, si quid magis impie dici potest: nihil enim maius erit in Deo, quam in creatura, Non ergo præcipuum quid filio attribuerent credant, quia super alias creaturas creatum existiment, Non enim vtrum eximæ naturæ creatura sit, sed, vtrum factus sit, queritur. Cumque factus esse ab eis dicatur, gloria eius statim deprimitur: frustra igitur quasi remedium afferunt, quod optima creaturarum sit: cum creata omnis natura, in infinitum à non creata distaret, & distet. Sed ipsi quoque naturæ patris summa infertur iniuria; si eadem omnino filius, quæ ipse, cum creatura sit, operetur. Nequaquam igitur ferendi sunt, cum prædicent diuinæ naturæ opera posse à creatura secundum naturam fieri: nulla enim sanctorum voce potest id confirmari. Quare, cum ex animo suo falsas effundant rationes, non iniuria dicimus, vā jis, qui prophetat à corde suo: nihil enim præter illa patrem velle cōcedimus, quæ gloriam eius conferuant, & rectitudinem dogmatum stabiliant. Nugis igitur illorum omisissis, veram prosequemur rationem. Ex substantia Dei patris secundum naturam, natus est filius: sic enim verè, cum character, similitudōque illius sit, dicere potest; qui videt me, videt & patrem. Quomodo igitur, & Philippe, patrem tibi petis ostendi, cum patrem in eo videre possis, qui totam naturam patris ut verus character eius, & imago incommutabilis vere habet? Caue, ne altiora in specie ignis vidisse antiquissimos in monte putes, meliora enim, sublimioraque sunt hæc miracula Christi, & exquisitiore Dei patris cognitionem efficiunt, quam illa cognitio fuit, quæ in cacumine montis à priscis habita est. Quod breuiter ostendemus, ut clare appareat non necessario illam priscam à Philippo cognitionem fuisse quæ sitam, qua in specie ignis populo videre descendit dicitur Deus. Quomodo igitur ad rectam de Deo opinionem per speciem

ciem ignis quispiam peruenit: aut qua similitudine ignis: ad primitiuum, id est, ad patrem ascendit: Bonus natura Deus est, creator est, ex nihilo cuncta produxit, & quæ produxit, continet, atque viuificat. Sapientia præterea, & virtus est, iustus, misericors, & cætera huiusmodi, quorum omnium nihil vnquam in igne conspicias. Cur ergo, inquit, in specie ignis Deus apparuit: quia tunc primum disciplina legis ad pietatem populus instituebatur: qui cum esset duræ ceruicis, opus erat, ut quàm maxime terribilis Deus eis videretur; ut, cum scient, magna præuaricatoribus imminere supplicia, quia ignem quasi vrentem offenderent; aliquid quantum sibi ipsi moderarentur. Propterea Moses quoque illis dicebat: ignis cōsumens Deus noster est: nec Dei naturam tantus vir igni conferebat, sed ostendere volebat ignis more à Deo transgressores consumi. Nō ergo, quia igne Deus cognosci possit, sed quia vtile tunc populo fuerat, in specie ignis Deus apparuit. Nunc exquisitissimam patris imaginem à perfectionibus eius consideremus. Bonus secundum naturam Deus pater est. Quid filius? nōne summè bonus, qui venit in mundum, ut peccatores saluaret? qui se humiliavit, & animam suam pro peccatoribus posuit? Potens pater est, filius quoque similiter; qui elementis imperabat, elatoque Maria deprimens, & ventorum flatus deponens, qui naturam rerum penitus vicit. Leprosum enim curauit imperio; & summa cæcos potestate videre iussit. Vita naturaliter pater est: filius quoque similiter vita est; mortis enim vires euertit; cum multis à morte suscitauerit. Iure igitur ad Philippum ait; *Qui videt me, videt & patrem.* Cur igitur, inquit, & Philippe, cum multo melius in me patrem videre possis, quàm in igne antiquiores viderunt; alium quendam modum videndi patris desideras? non credis, quia ego in patre, & pater in me est? Ego, inquit, & Philippe, genitoris naturam ut imago substantiæ eius, perfectissime ad illam formatus, in me totam exprimo; sed exterioribus, neque aduentitij dignitatibus, sed naturalibus naturæ patris perfectionibus splendens; id enim sum verè, quod pater est, identitatis substantiæ ratione. Tu autem videre patrem petis: quia non penitus adhuc credidisti, quod ego in patre sum, & pater rursus in me. *Quæ igitur ego dixi, pater dixit, & quæ operatus sum, pater operatus est.* Hæc Christus, non ut prophetat, dicit; qui certa mensura, & ordine, non sua, sed quæ Deus illi inspirauerat, loquebantur. Patri autem miraculorum potestatem acerbuit, non quia ipse quasi forinseca vltus sit, ut illi dicebant; nolite nobis attendere tãquam propria potestate id fecerimus; non enim sua, sed Dei virtute ut ministri miracula sancti peragebāt. Nō igitur, quia Dei potestate ut exteriorer vteretur, verum quia cum patri consubstantialis sit, idem cum eo natura penitus est. Et verba sua, patris esse verba dicit: quia non alijs quam filius verbis pater, si loqui vellet, vteretur: opera quoque sua, patris esse similiter dicit, quia non aliter filius quam pater operari potest. *Verba quæ ego loquor, &c.* Non aliter, inquit, pater, si vobiscum verba facere vellet, quam ego, locutus esset: tanta enim inter nos identitas est ut voces meæ, illius sint; & quæ facio, illius opera sint, ipse enim propter incommutabilitatem substantiæ in me manens, facit opera. Nam, cum vna in patre, & filio, & spiritu dei

tas sit, omnis sermo patris, & omnia opera patris, per filium in spiritu sunt: aguntur tamen quasi à patre. Non enim est extra genitoris substantiam filius, sed nec spiritus sanctus. Sed alium quoque sensum incarnationis dispensationi accommodatū dicere possumus. *Non loquor, ait, à me ipso: id est, non aliena, neque incongrua Deo patri loquor.* Nam, quoniam in humana forma cernebatur, sermones, & opera sua naturæ deitatis in persona patris attribuit; ac si diceret; *Cauete, ne humana hæc figura, & habitus longe vos à conuenienti de me opinione seducat; Cauete, ne hominis nudi verba mea putetis, sed diuina, & ipsi patri congruentia ducite: operatur autem in me manens; sum enim in ipso, & ipse in me.* Nolite igitur credere maius, excellentiusque aliquid priscis datum fuisse; qui Deum in specie ignis viderunt, & vocè audiuerunt; vos enim multo verius in me, & per me patrem vidistis: Deus enim natura cum sim, veni manifeste (ut Psalmista canit) homo propter vos factus, verba igitur mea, patris verba sunt, & opera mea similiter. Quare vos, qui hæc audiistis, & vidistis, verba patris audiistis, & opera patris, & virtutem vidistis; per me namque ille ut per verbum suum loquitur; per me ut per virtutem suam miracula peragit. Nullus autem nisi mente captus, verbum, & virtutem patris naturaliter substantiæ patris inesse potest negare. *Credite, quia ego in patre, &c.* A perte nunc dicit, imo imperat non aliter nos credere oportere, quam ipse velit, qui veritas est. Consubstantialis enim patri est, nulla re penitus interposita, nec intermedio villo intellectu, quod substantiam à substantia, & naturam à natura disparet; vnum enim cum ipso est. Propterea substantia, & natura alterius, in altero conspiciuntur: quod nostro etiam exemplo videre licet. Nā, & si corporibus distemus non sumus tamen alij natura patres à filijs, & filij à parentibus. Abrahæ igitur naturam conspexit, qui filium eius conspexit. Sed in hominibus quidem magna videtur esse dissimilitudo; seorsum enim vnusquisque formatus quamuis vna substantiæ, atque naturæ ratio in omnibus communiter sit; tamen alter in altero non inest; in Deo autem nō ita esse intelligimus; sed proprie quidem pater pater est, & non filius; & qui ex eo est, filius est, & non pater; & spiritus sanctus spiritus proprie est; in vnam autem deitatis naturam sic trinitas sancta colligitur, ut vnus sit Deus, nec aliqua trinitatis persona disparetur ab alia: sed subsistere quidem trium personarum proprie, ac vere quamlibet credimus, & filium ex patre ineffabiliter natum esse, & in ipso manere intelligimus; eodem modo de spiritu sancto. Est enim ex Deo verè, non dissepatus à substantia eius, sed procedens potius ex eo, & in eo semper manens, præberet sanctis per Christum. Omnia enim per filium in spiritu sancto sunt. Hanc dogmatum rectitudinem, atque veritatem sancti patres nobis tradiderunt: sic & loqui, & sapere à sanctis literis docti sumus, ad quam fidem Dominus etiam hortatur dicens; *credite, quia ego in patre, & pater in me est. Alioquin propter opera ipsa credite.* Palam istis verbis nihil se mirum, diuinæque naturæ conueniens potuisse facere ostendit, nisi natura Deus esset: & vide quanta cum auctoritate & veritate. Nam, & si mentiri non possit, non petit tamen, ut omnino verbis suis credamus. Quare sic? Nō ignorabat posse sibi furiosos verba hu-

iusmodi accommodare, Deoque se verbis facere, operibus autem diuinæ naturæ congruentibus nulla vnquam creatura vtetur: nec enim Deus minime capaci creaturæ, faciendi omnia potestatem donabit. Non ergo magis à verbis suis, quam ab operibus credere cogit, se quidē in patre, patrem autem rursus in ipso esse, id est, non aliam esse naturam suam quam patris. Et ecclesiā quidē Christi, quæ rectitudine dogmatum gloriatur, hanc in vnigenitum habet fidem; Dei autem inimici non parua rabie cōcitati, alius alii in maiorem impietatem impellunt. Nam, cum vinum Sodome bibāt, & vna Gomorrhæ vindemiet, nec à spiritus sancti reuelatione, sed acerrimi draconis suggestione loquantur, & nec probe sentiunt, & ea dicunt, quibus audientium animas ad inferos detrudunt; libris quoque hās nugas suas tradere ausi, quasi publice in talibus malignitatem suam pingētes perpetuitati (quātum in eis situm est) commendarūt. Vnde sit, vt, quāuis multis iā hac de re dictis, propositum ad vtilitatem fidelium opus, prosequendū breuius videatur, nugis eorum neglectis; cogamur tamen, ne simplicioribus aliquis laqueis eorum capiatur, veritatis dogmatibus vt scutis venenosa illorū tela repellere, ac friuolas ostendere calūnias eorū quibus filio miseri, imo vero toti deitati cōmāntur detrahēre. Legi enim librum quandam aduersariorū, in quo de proposito euangelij loco sic post nonnulla breuiter scribatur: Filius ergo substantialiter à patre continente contentus, habet in se patrem loquentem verba, & signa facientem; quod ipse filius exposuit dicens, quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor; pater autem in me manens, ipse facit opera. Quid velit dicere, cum substantialiter à patre contineri filium asserat, non probe (vt veritate fateat) assequor, tanta in oratione inest obscuritas: & quem admodum, qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem (vt saluator ait) ne redarguatur; sic oratio improba, cum non audeat in lucem exire, ne redarguatur, obscuritate gaudet. Quid igitur sit substantialiter à patre filium contineri, quibusconque potero modis exponam, vt obscure dictum in lucem protractum, reprehēdatur. Si ergo significat: in patris substantia sicut consubstantialē filium esse, ita vt pater rursus in ipsa filij natura persulgeat: quāuis continentie nomen alienissimum sit, laudabimus tamē, & comprobabimus. Sin vero non id (non enim ex substantia patris natū esse fatetur, qui hæc euomuit) sed vt corpus quoddam finitum sic naturam filij terminatam ab infinito patre contineri arbitrat, quomodo infans non est, qui ita blasphematur? aut quomodo cum filium Deum esse modo quodam concedant, proprietates corporum ei accommodant? quod enim mensura, aut termino circumscriptibitur, cum dimensiones suscipere necessario intelligatur, id prima, & vltima, & locum, & quantitatem, & figuram habeat necesse est, quæ omnia corporum propria sunt; quomodo igitur corporeus esse creditur, qui super omnia est? aut quomodo aliis creaturis similis non erit, si ipse quoque similiter finitus est? quod si ita est; cur falso nos terrebat, dicēs, vos de iis, quæ deorum sunt estis; ego de super sum; & rursus; vos ex hoc mundo estis; ego non sum ex hoc mundo, Nā, cum de super esse asserat, non cælum significat, nec locum aliquem (sic enim etiam Angeli de super sunt) sed à

suprema se substantia emanare demōstrat. Quomodo igitur id vere dicebat; si, quemadmodum quæ ex nihilo producta sunt corpora, sic terminis continetur magis quàm cætera contineat? Aut quomodo ipsum nusquam abesse Psalmista dicit: incorpoream, incircumscriptibilemque naturam vt Deo attribuens, quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Si ascēdero in cælum tu illic es; si descēdero ad infernum, ades; Si sumper illo pēnas meas diluculo, & habitauero in extremis maris: etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Hæc per Psalmistam spiritus cecinit, sed isti, spiritus quoque voces contemnetes, terminis, & circumscriptionibus vnigenitum Dei filium subiiciūt, quod fieri quī poterit, si cælos simul, & vltima terræ facile replet; sed nō venit eis in mētem; quia, si filij facies, id est, spiritus (facies enim filij Spiritus sanctus est) vniuersa replet, quomodo ipse continentie terminis comprehendatur? Ita inquit: sed non à corpore, neque à loco, sed à Deo patre filium contineri dicimus. Non potestis impietatem effugere; si vt corpus rē incorporeā circūscribitis (& finē attribuitis infinito. Nam, cū à patre cōtineri dicatis, quid aliud quā quod finitus sit, significatis? sicut creaturæ omnes quæ ab ipso producuntur contineri etiā ab ipso dicuntur. Præterea, si quid, quod aliquo modo cōtinetur, ea ratione, qua cōtinetur minus cōtinetur est; quomodo nō erubescitis, minorē patre filiiū sicuti potestate, virtutēque; illius inclusum & præsentibus, & posteris occultius continentie verbo tradentes? Ad hæc, cum se imaginem patris perfectam asserat (qui enim videt me, inquit, is & Patrem videt: & ego in patre, & pater in me est) si substantialiter à patre continetur; ipse quoque pater erit finitus. Talem enim esse patre vult, qualis ipse est: & aperte dicit patrem in se esse; ipse igitur aduersarius querat alium, qui sit maior patre, qui est in filio, mihi enim nefas videtur talia cogitare. Non est autem filius ex parte patris imago sed totus totius imago est: neque aliquid penitus intercedit, quod summam similitudinem, imo identitatem imminuere videatur. Illud summopere miror, mirarique nō desinam; quomodo ausi sunt dicere ita patrem in filio loqui, & signa facere quemadmodum ipse Christus in Paulo & loquebatur, & operabatur? Hac enim de causa dictum esse contendunt. Ego in patre sum, & pater in me, Quis talia de Christo sentientes, Christianos appellabit? ecce manifeste non Deum, sed capace Deo, & Dei participem, magis creaturam quàm Deum ex Deo natum prædicant. Patet igitur vndique, quod illa sit intentio eorum vt longe à substantia Dei patris propellant filium, & deitatis natura omnino priuent. Quomodo igitur quasi mortuos impietate largo lachrymarum fluuii non plorabimus dicentes: quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & flebo noctu, & interdiu hunc populam? sed zelo fidei concitati, ne simplices seducantur, de Beato Paulo dicimus, quod & ille, & quilibet sanctorum diuinitus & loquebatur, & faciebat, Christum in corde suo habitantem per Spiritum habebat, propterea & miracula faciebant, & quæ Deo placebant, loquebantur: quos omnes natura homines, & aliud se undum substantiam, quàm spiritus Christi, qui habitabat in eis, & Dei cultores, & gratia eius rutilantes, etiam inuiti cō-

cederis, nec negabitis destitutos fuisse gratia illos antequam vocati fuissent: possibile quoque fuisse postea quam gratiam habuerunt, delictis, prauisque cogitationibus eam illos amittere, Nā, quod de foris allatum est, quantis re ipsa nequaquam auferatur, auferri tamen posse, nemo ibit inficiat. Si ergo secundum impietatem, & imperitiam vestram ita patre credemus esse in filio, sicut Christus erat in Paulo loquens in eo, & miracula peragens, quomodo non erit aliud quàm pater, qui in eo est? pater autem Deus est: filius ergo non erit Deus. Quare instrumentum quoddam, & vt vas aliquod patris, vnigenitus erit: nec à tibia, vel lyra distabit, cū illud resonet, quod inspiratione, aut pulsatione inbeatur; ad per agenda vero miracula: quasi ferra, aut bipennis adhibebitur. Sic alienus omnino à natura patris erit: nec vilo modo natura Deus crederetur. Quomodo igitur creaturis non connumerabitur, qui ministri locum possidet? Quomodo filius Dei appellabitur, & confessum patris habebit? imo vero quis hoc dicere dignabitur, qui verum esse illud putabit? Vos autem, quāuis hæc dicatis (pro pudor) filium tamen appellatis: instrumentum ergo artificij, atque sapientiæ suæ pater genuit, & aliud præter seipsum peperit. Hæc qui dicunt, ipsius genitoris gloria detrahunt. Non enim erit vere pater, qui talem filium natura nō cognouit, qualis ipse est. Impie igitur & falso in trinitatem credimus. Nam neque pater vere pater erit, nec filius naturaliter filius, nec filij Spiritus Deus erit. Decepti ergo sumus; inanis fides nostra est, scriptura etiam falsa est, quæ Deum patrem appellat, nec soli nos fallimur, sed superna etiam ciuitas non minus seducta est, quæ filium creaturarum vnā non Deum, sed vas, instrumentumque Dei cum patre simul adorat, & glorificat. Quod si pater inhabitare in filio noluerit (ô impietatis magnitudinem? sed consequentia dicere cogor) non distabit filius ab illis, qui à principio suo lapsi ceciderunt. Car autem, si gratia Dei sicuti nos corroboratur, nec genitorem in seipso naturaliter habet, sed filiationis nomine vt creatura decoratur; cur, inquam, ipse quoque vt nos naturam suā non profiteretur? Cur ille dominus, & nos serui? qui etsi filij Dei vocitemur, propriam tamen naturam non ignoramus. Quare igitur ipse quoque si natura Deus non est, si inter creaturas collocatur, vt vobis videtur, seruū se esse non profiteatur? sed congruentem naturæ deitatis honorem, & gloriam sibi attribuit dicens: vos me vocatis dominus, & magister: & bene dicitis; sum etenim. Hæc boni isti doctores laudant, & vere dominum appellari concedunt: deinde à naturali, vltique dominatione, quia non esse natura ex Deo patre contendunt, turpiter (quantum in eis situm est) eiicere non verentur. Verum, quod seruitutis abneget nomen, & creaturis connumerari nolit, liberam, dominantemque sui naturam etiam factus seruus respiciens, inde quoque intelliges. Accessisse namque ad Petrum exactores didragmi scribuntur, dixisseque, magister vester non soluit didragmum: ad quod Christus quid Petro dixerit, operæ precium est considerare, reges, inquit, terræ à quibus censum, aut tributum accipiunt, à filiis ne suis, an ab alienis? Cum autem Petrus non filios regis, sed alios tributis subiectos prudenter dixerit; confessum

deitatis sibi testimonium Christus perhibēs, illud adiecit; liberi ergo sunt filij. Cur igitur, si confertus, & non à patris substantia natus est, ceteris seruitutem, soli sibi libertatem attribuit? Per abusionem enim de nobis, quæ proprie, ac vere Deo accommodantur, dicta esse inuenimus, quæ illi vere, ac naturaliter insunt. Quare & nomen, & res seruitutis, secundum naturam inest creaturæ: quāuis libertatis honore, ac gloria per gratiam Dei decoremur. Libenter ergo eos interrogarim, vtrem theophorum, id est, virum in quo Deus habitet, Paulum appellent, an non? Si enim negant illum theophorum fuisse, manifeste mentiuntur. Sin autem, orbis terrarum auctoritate victi, theophorum fateantur; patet quia Christus, Deus est: sic enim Paulus appellatur; quia Christus in eo per spiritum suū habitabat. Quod si & Paulum theophorum appellat, & filium alienum à patris substantia dicunt; sibi ipsi contradicere inueniuntur. Sed erubescētes nonnullā Deum verum maligne filium appellant, nō enim natum ex Deo vero cōcedunt: ita Deum quidem verum esse, sed natura Deum non esse contendunt. Quod certē non magis impie, quam stulte dici contenderim. Sed, cum patrem in filio esse, vt Christum in Paulo dicitis, filium certe theophorum Paulo similiter, dicitis. Quomodo igitur theophorus, aut particeps Dei, qui vere Deus est? nulla enim res seipsa participat. Nam, si vere idē est, quod participat, & quod participatur; cur opus participatione est? Si autē sicut ipse in Paulo, sic pater in ipso habitat; quomodo non erit theophorus? Et si hoc, quomodo erit Deus, qui habitante Deo indigni? Satis de his. Quare aliud illius generosi verbis suis in medium adducamus vt pateat, quātum impietatis posterioribus, scriptis suis commendare conetur, & id astute nimitū vt veterator occultare. Namque præfentes obscuritate allucinare studet, vt facilius ad posteros veniat. Verba eius hæc sunt; verum quemadmodum nos in ipso esse dicimus, & tamen substantia nostra illi non communicatur; eodem modo filius, cum in patre sit, separatam tamen ab ingenito habet substantiam. O audaciam, ô quanta plenam impietate orationem! Nam, si hominem nudum, Christum esse credit, nihil prohibet dicere sic ipsum esse in Deo patre, veluti & nos: sin vero Deum esse secundum naturam non negat, & adorabilem esse fateatur; cur veretur concedere in patre ipsum esse, & patrem in ipso habere ita vt Deum decet? Sin autem impudenter contendit ita esse filium in patre, sicut singulos hominū qui de nihilo, & de terra per ipsum facti sunt; cur vnicuique nostrum nō licet dicere, qui videt me, videt & patrem? & ego in patre, & pater in me est? Sed amentię plena hæc sunt: nullus enim sanctorum tali voce vsus inuenitur: sed omnes vnigenito vt natura Deo, & domino, summam omnium potestatem attribuunt. Ideo clamant quocumque, quis similis erit domino in filiis Dei? quomodo ergo, sicuti nos, in patre vnigenitus est, si nullus alius ei similis est? quod si, vt nos, in Deo est, mentiuntur sancti tam magna de illo clamantes, qui non plus habet, quam filij adoptione habeant, Verum, quoniam ad probationem verborum suorum illud Pauli adducit, quia in Deo vnigenitus, & mouemur, & sumus, & sic in patre filii esse asserit, age à re ipsa, sensum scripturæ, vt sua

muniat, corrumpere ipsum ostendamus. Cum Athenienses (qui sapientes credebantur) ab errore ad pietatem traducere Paulus studeret; vt ad credendum vnum esse Deum illos induceret, in eo, inquit, nos viuere, & moueri, & esse. Omnia enim viuificat filius: quia, cum vita secundum naturam sit, omnibus a se creatis virtutem suam ineffabiliter immittit: non enim, quæ ex nihilo producta sunt, aliter conservari possent: sed ad pristinam statim conditionem, id est, ad non esse laberentur, nisi habitudine quadam ab eo, qui est imbecillitas sua vinceretur. Recte igitur Paulus vitam omnium Deum esse asserit: cum in eo viuamus, & moueamur, & sumus; nec significare illud voluit, quod ipsi maligne interpretantur, ad falsam omnia suam opinionem trahentes, ac corrumpentes. Noluit, inquam, significare, quia, quamuis sumus homines, in substantia tamen patris (vt isti nugantur) sit sumus, sed in Deo viuimus, & mouemur, & sumus: quia ex eo sumus, & in eo conseruamur, ideo enim viuimus præposuit, deinde mouemur subiunxit, & demum intulit sumus: vt hoc tertium in præcedentium sensu computaret. Puto iam aduersariis ecclesiarum me per ista satisfecisse. Quod si adhuc reclamare parati sint, & illud in Deo, vt sibi videtur, exponendum esse contendant; scripturæ usum ostendemus, quæ solet in Deo, pro eo quod est per Deum, plerumque dicere, Clamat enim Psalmista dicens; in Deo faciemus virtutem, & rursus ad ipsum Deum verso sermone, in te, inquit, inimicos nostros venturilabimus. Non enim in substantia patris virtutem se facturum pollicetur, nec in ipsa inimicos suos inuenturum, atque cornu ventilarum dicit; sed in Deo pro eo, quod est, per Deum, & in te, id est, per te posuit. Et Paulus ad Corinthios; Gratias ago Deo meo pro vobis in data vobis in Christo Iesu gratia: & rursus; ex eo autem vos estis in Christo Iesu: qui natus est sapientia nobis à patre, iustitia, sanctificatio, & redemptio. Num enim gratiam in ipsa substantia Christi datam fuisse asserit; sed furor est, hoc modo ista intelligere. Cur igitur & scripturæ consuetudinem contemnis, & beati Pauli consilium negligis, & in substantia patris nos esse, illum intellexisse calumniaris, quia in Deo nos viuere, & moueri, & esse asserit? Sed insultat rursus aduersarius. Et, quoniam recte, inquit, dixisti, in Deo solere scripturam dicere pro eo, quod est, per Deum; cur, inquit, falso nos criminaris, qui per patrem factum filium esse dicimus? Ecce namque ipse filius in patre sum inquit, id est, per patrem. Ego autem admiror, quomodo tam libenter in Deo pro eo, quod est, per Deum audierunt, atque hinc illico magnam (vt ipsi putant) gradum fecerunt: quo ad demonstrandum creaturam patris esse filium (quoniam in Deo est; & hoc, per Deum significare plerumque diximus) peruenire possint, astuti, acuti que nimium esse videntur propter audaciam. Nam re ipsa nihil penitus effecerunt; quid enim prohibet, si hoc modo in proposito hic accipitur; ad ipsum quoque patrem vim argumenti conuertere: cumque aperte dicatur, quia pater in me est, per me intelligere, vt ipse quoque pater, creatura filij videatur? Eodem enim pacto patrem in seipso; & ipsum in patre filius esse affirmat. Si ergo in patre, per patrem intelligitur; necessario & in filio, per filium intelligitur. Sed auertat Deus à nobis hanc tan-

tam insaniam; nec enim per patrem filius; nec pater, ex quo vniuersa sunt, per filium factus est. Sed diuinæ scripturæ consuetudine in singulis, personarum, temporibusque accommodantes, iungeri, atque inculpabilem in omnibus sensum conteximus. Ea ergo, quæ ex nihilo facta per Deum sunt, cum in Deo esse dicantur, per Deum esse intelligentes, nequaquam errabimus: filio autem Dei domino, & Deo; & creatori vniuersorum nullo id modo conuenit: sed est in patre naturaliter, & habet in se patrem similiter propter identitatem substantiarum. Hæc, vt puto, facile qui edificari, non vincere querunt, libenter suscipiant; Christi autem aduersariis, quæ dixi criminarios, non aliter clamabit filium esse in patre, quam nos in ipso sumus. Sed nos quoque prima repetentes, aduersus hæc friuola penitus, atque inania maiore voce dicimus. Cur igitur naturæ nostræ mensura non patitur, vt eisdem, quibus Christus, verbis gloriemur? Christus enim, quia in patre est, & quia patrem habet in seipso, & imago, characterque incommutabilis propter hæc eius est, qui me videt, inquit, videt & patrem; & ego, & pater vnum sumus. Nos autem, qui similiter in eo sumus, vt vos dicitis, & eum in nobis habemus, vt & ipse patrem, nescio, cur non elatis ceruicibus, occurrentibus faciem ostentantes, ac audacter caput quassantes, quisque dicimus, ego in Christo, & Christus in me, qui videt me, videt Christum, ego & Christus vnum sumus. Sed nemo ita vnquam insanit, vt hæc dicere audeat, Nam, si habitudine, non natura filius in patre est, & pater in filio, sicut nos in Christo, & Christus in nobis; primum in ordine, conditioneque nostra Christus collocabitur, deinde quid prohibebit, Christo prætermisso, ad ipsum patrem ascendere, & illius nos similes dicere, adeo vt nihil ab eo nos differre credamus? Nam, quod vnum cum aliquo est, iure ab eo non distare videtur. Videtis ne, quo impietatis, atque furoris deuentum est? Quæ igitur causa horum inanum est verborum? nulla profecto alia, nisi, quia longe à patris substantia filium pellere student. Quod ita esse, ipsorum verbis percipitur. Non enim grauabor repetere blasphemiam eorum: vt omnibus facilius pateat verum. Quemadmodum nos, ait, in ipso esse dicimus, & tamen substantia nostra illi non communicatur; eodem modo filius, cum in patre sit, separatam tamen ab ingenito habet substantiam. Quid ais, ô attonite, atque stupide: tu sic aperte in filium blasphemias? Cur igitur falsa vos à nobis calumnia exceptos esse dicitis? Ecce enim, ecce manifeste nihil maius filio attribuitis quam creaturis, quas creauit ipse. Ego vero (non enim ferre possum, intentionem scripture sequens diligenter) quoniam filium negant, ipsum quoque patrem negari ab eis assero, ac ita ipsum nullo modo Deum colere, & esse sine spe viuere, nequaquam dicere vereor. Grauem autem testem hunc ipsum euangelistam citabo, qui patrem, inquit, negat, negat & filium, & qui filium negat, is nec patrem quidem tenet. Qui autem filium confitetur, is & patrem confitetur; recte, recte, inquam, atque sane. Nam, qui non solum nomine, sed re ipsa & dicit, & esse naturaliter patrem nouit, necessario alterum cum altero negari, & affirmari similiter dicit. Concurrunt enim semper ad vere, naturæque patrem significatio, & cognitio eius, qui ex eo natus est; simili-

ter cum vere filio persona parturientis cointelligitur. Qui enim nouit, quia pater est, is intellexit, quia filium peperit; & qui filium animo voluit, is illud vna voluit, quod ex aliquo natus est. Ex alterutro igitur alterutrum in auditorum animo cognitio generatur. Quare, qui Deum negat vere patrem esse, is generationem filij abstulit; Et qui filium ex patre natum non confitetur, is patrem nullo modo cognoscit. Cum igitur distinctam tu substantiam, naturamque filij ab ingenito Deo esse clamas, nec filium quidem Dei eum fateris, Si vero filius non est, quomodo pater vere pater erit? cuius enim erit pater, si non peperit? Distingui autem à patre filium etiam ipsi profitemur, non natura, neque substantia, vt vobis improbe videtur: sed, quia in propria persona esse intelligitur, & vere subsistit; filius enim est, & non pater. Substantialiter vero distingui non modo non dicimus; verum & omnes, qui dicunt, à consortio fratrum depellimus. Distinguntur enim personæ, non natura, sed personalibus proprietatibus; Petrus enim Petrus est, & non Paulus, & Paulus, Paulus est, & non Petrus: in distincti tamen natura sunt: vna enim in vtriusque substantiæ ratio est: & quæ naturalia sunt, eadem in vtriusque sunt. Quorum hæc vt ostendamus, impie illos à natura deitatis filium pellere, qui nihil aliud quam coniunctionem habitudinis ei attribuunt. Cur enim nostro exemplo vsi, quemadmodum separatam nos à Deo substantiam habemus, quamuis in ipso sumus; sic filium, quamquam in patre sit, distinctam tamen ab eo habere substantiam dicitis? Nonne in medium protracta versutia eius est? nonne iure vnum de illis illusoribus istum aliquis dixerit, qui à spiritu futuri prædicebantur? Audi quid Iudas discipulus Christi ad nos scribit; vos autem, charissimi, memores estote verborum, quæ prædicta sunt ab apostolis domini nostri Iesu Christi, qui dicebant vobis, quoniam in nouissimis temporibus venient illusores secundum desideria sua ambulantes, non in pietate: hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. Nullus enim spiritu sancto loquens, aduersus vniuersi gloriam quicquam dicit, hoc enim nihil aliud est dicere, nisi anathema Iesu: animales viti, ac miseri, desolata à spiritu sancto corda possidentes, filium à patre exterminant, substantialiter patrem à filio differre putantes, quemadmodum quæ ab ipso producta sunt, & filium non aliter quam nos in ipso, in patre esse contententes. Quod longe falsum esse, ab ipsa scriptura demonstrare conabimur: filius enim tum identitate substantiæ, tum, quia imago, & character patris est, in patre esse dicitur; Nos autem in filio sumus, fide, atque virtute ad ipsum reformati. Quod ita esse, sapientissimus iste Ioannes in epistola testatur; Communicatio, inquit, nostra cum patre, & cum filio eius Iesu Christo. Nam, si non similitudinem voluntatis ratio hæc communicationis respicit, sed propterea in patre, ac filio sumus, quia naturæ eius substantiam nostram misceamus: quomodo cum patre, atque filio substantialiter erimus, si non erit patri filius consubstantialis? Necessè enim erit secundum eos ridiculosum illud dicere; quia partem naturæ nostræ patri, partem filio asseramus, ideo in ipsis esse intelligitur. Quod quoniam futuris plenum est, voluntatis ardore, si deique feruenti, ac omni virtutis genere ad diuinam pulchri-

tudinem animos nostros reformari dicimus, & hoc pacto communionis gratiam acquiri à nobis affirmamus; filius autem non per hanc habitudinem, & studio habitat communionem, sed per naturalem identitatem in patre est. Quod autem per virtutem in Deo esse dicimus, idem rursus Ioannes testatur dicens, in hoc cognouimus, quia in ipso sumus: qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulauit, ipse quoque ambulare. I. Ioan. 2. Iterum; quod ab initio audistis, in vobis maneat, si enim in vobis manebit, & vos in filio, & in patre manebitis. Quid autem sit, quod ab initio audiui, ipse declarat dicens, & hoc est mandatum, quod ab initio audistis, vt diligatis inuicem. Audis ne, nos esse in Deo, si charitatem inter nos habemus, si saluatoris virtutem (vt nobis possibile est) imitabimur? Saluatoris autem virtutem modo dico non eam, qua cælos creauit, nec eam, qua mare increpabat; mortuos suscitabat, leprosos mundabat; sed illam, de qua ipse dicit, discite à me, quia mitis sum, & humilis corde; & inuenietis requiem animabus vestris; ita decem virtutis eum sequentes, in patre, & in ipso manere dicimus. Filius autem per ea quæ summa potestate vt Deus faciebat, discipulos inducibat, vt crederet ipsum in patre, & patrem in ipso esse. Sed forsitan dicet, ideo filium sic esse in patre, sicuti nos in filio; quia, quemadmodum virtutis studio nos in filio esse dicimus, ita & ipse filius virtutibus ad patrem conformatur. Quare igitur, cum Philippus dixisset, domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis; non omnes apostolos ad imaginem patris accipit? nec dixit, tanto tempore alteri cum alteris sumus, & non cognouisti patrem? Sed, cæteris omnibus prætermittis, quia nullam exquisitam Dei asserbant imaginem; sibi soli supremam similitudinem, imo identitatem attribuit, dicens; qui videt me, videt & patrem, & statim subiecit; credite, quia ego in patre, & pater in me est, vbi enim summa identitas est, quomodo alius in alio non erit? Considera hoc etiam de hominibus dici posse. Recte namque Abraham filius naturam patris in se ostendens, dixit; ego in patre meo, & pater in me est: recteque hoc ab operibus probasset, dicens; propter opera credite, id ita esse. Omnia enim, quæ naturaliter pater meus facit, ego quoque facio, Quare igitur recedat, atque regiam viam negligentes, ad aspera inuia proficiscuntur, & cæteros, quantum in eis situm sit, compellunt? Sed nos sacrarum literarum autoritate muniti, per regiam viam ambulantes, consubstantialiam esse Deo patri filium credimus, atque ideo ipsum in patre, & patrem in ipso confitemur. Amen amen dico vobis opera, &c. Magna est huius sermonis profunditas: sed ad vtilitatem legentium breuiter sensum eius proponemus. Cum consubstantialiam se patri, & exactissimum characterem demonstrare voluerit, vt in patre tanquam in primitiuo, & pater in ipso tanquam in characteris suo, non figura quadam corporali, sed naturaliter, ac substantialiter esse credatur; ego, inquit, in patre, & pater in me est. Deinde, vt incommutabilem hanc equalitatem nullo alio modo quam natura, & naturæ perfectionibus esse intelligeremus, alioquin intulit, propter opera ipsa credite. Quippe qui eisdem operibus, quibus pater, summa cum potestate pollere ipsum considerauerit; is intelliget naturalem characterem, atque imaginem patris

filium esse, Nunquam enim, qui ex Deo natura non est, æqualiter operabitur Deo; nunquam creatura, quæ infinite virtutis sunt, suscipiet; nunquam bona eius natura, quæ semper est, iis, quæ sunt producta ex nihilo, proprie attribui poterunt. Demum, ne ansa daretur improbis hominibus, qui omnia pervertere cupiunt, ne quis eorū dicere posset, non à sua virtute filium miracula fecisse; sed quoniam habebat patrem in ipso manentem, qui opera faciebat; ne, inquam, his falsis cogitationibus leuiore seducerentur, seipsum aperte largiturum cuncta pollicetur, quæ in nomine suo fideles peterent. Quomodo igitur, o amentes, atque cæci, diceret aliquis, nihil à seipso tale posse sibi contenditis, qui se maiora istis largiturum credentibus pollicetur? Animaduertendum enim diligenter est; quia non dixit hic patrem aliqui facturum, sed; *quidquid petieritis in nomine meo, faciam.* Qui ergo aliis à seipso maiora præberet, quomodo faciendi virtutem mutuabatur? Frustra igitur aduersus filij virtutem mugantur; quæ, cum infinita sit, à creatura capi non potest: datur tamen dono credentibus. Nullus tamen putet quoniam cælos, solem, & lunā, angelorumque multitudinem produxit, maiora his fidelibus per gratiam concessurum. Non enim ad hæc intentio dicentis extenditur; sed, quæ ad utilitatem hominum, & sanctificationis humanæ mensuram respiciebant, ea solum obtulit. Propterea, quæ ego facio, dixit, vt ad ea, quæ coram apostolis fecit, oratio solummodo rēderetur. Vnde simul etiam ostenditur, non fecisse ipsum maiora, quia nihil maius occasio attulit. Sed ordine totum hunc locum consideremus; *Amen, inquit, dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ille faciet, & maiora horum faciet: quia ego ad patrem vado: Quid est hoc, dicit aliquis; quia ipse ad patrem vadit? Idcirco ne credentes in eum maiora facient? absque omnino, atque inconcinna ista videntur. Sed latet altior sensus. Sic enim intellige ipsum dicere; Sciat is vos, qui mei ministris fuistis, quia, quousque vobiscum in terris vt homo conuersabatur, non aperte omnino vobis deitatis meę potestatem ostendi, sed & dixi humiliter, & feci minora per humilitatem humanam, quam assumpsit. Quibus iam dictis, factisque adimpletum esse fert incarnationis mysterium. Parum enim abest, & moriat, & à morte resurgam, & tūc similia, maioraque vobis largiar: vado enim ad patrem confessus, conregnaturusque cum eo, vt Deus ex Deo; ac ideo potestatis, virtutemque naturæ meę, gratia, quā vobis donabo, magis declarabo: quodcumque petieritis in nomine meo, hoc faciam.* Exacto iā, inquit, tempore humilitatis, in quo humiliter me gessi propter dispensationem, apertius vt Deus ea, quæ sunt Dei, faciam, non expellens patrem ab hac gloria, sed vt pater glorificetur. Nam, cum Deus natura filius sit, idque multis iam demonstratum sit; non minus etiā hoc modo demonstratur, quia orationes sanctorum suscipit, & largitur eis, quæ petunt; quomodo igitur pater in ipso non glorificatur? Nempe, si Deus natura filius non esset, qui à patre natus est, aliquo ipse pater dedecore afficeretur. Nūc vero iure glorificatur pater, qui substantiæ suæ fructum edidit Deum verum, omnipotentem, & ceteris, quando vult, inaudita miracula largientem. Quod si ita est, sicut certe est, quibus supplicis digni non sunt, qui dignitatem

filij deprimere non perhorrescunt? Nam, si orantes à filio petimus, & quæ petimus, daturum se proficitur: quomodo non erit natura Deus, qui ex Deo natura natus est? Nam, si creatura est, vt ipsi asserunt, quid inter nos, & illos intererit, qui solem aut lunam, aut aliam creaturam vt Deum vocabant? Nam etsi erubescerent cæteris creaturis ipsum præponant, nihilo tamen minus, gloriam patris, id est, filium deprimunt, dum inter creaturas eū collocat. Non enim queritur, vtrem excellens creatura, vel contra sit: sed an omnino creatura sit: quo dato, Deum ipsum secundum naturam esse impossibile penitus est.

BEDÆ VENERABILIS presbyteri in idem Euang. expositio.

ET ait discipulis suis, Non turbetur cor vestrum: creditis in Deum, & in me credite. Ne mortem sibi in tantumquam tantum homini timerent, & deo turbarentur, consolatur eos, etiam Deum se esse contentans. *Creditis, inquit, in Deum, & in me credite.* Consequens est enim, vt, si in Deum creditis, & in me credere debeatis: quod non esset consequens, si Christus non esset Deus. Creditis in Deum, & in eum credite, cui natura est, non rapina, esse æqualem Deo. Semetipsum enim exinanituit, non tamen formam Dei amittens, sed formam serui accipiens. Mortem metuitis huic formæ serui? Non turbetur cor vestrum? Deus suscitabit illam formam Dei. Sed quid est, quod sequitur, *In domo patris mei mansiones multe sunt? Nisi quia & sibi metuebant: vnde audire debuerunt; Non turbetur cor vestrum.* Quis enim eorum nō metueret, cum Petro dictum esset, fidentiori, atque promptiori, nō cantabit gallus, donec ter me neges? Tāquam ergo essent ab illo perituri, merito turbabatur. Sed cum audiret; *In domo patris mei mansiones multe sunt: Si quo minus, dixisset vobis, quia vado parare vobis locum:* A perturbatione recreatur, certi ac fidentes etiam post pericula tentationum se apud Deum cum Christo esse mansuros: quia etsi alius est alio fortior, alius alio sapiētor, alius alio iustior, alius alio sanctior, in domo patris mei multe mansiones sunt: nullus eorum alienabitur ab illa domo, vbi mansionem pro suo quisque accepturus est merito. Denarius quidem ille æqualis est omnibus, quem pater familias eis, qui operati sunt in vinea, iubet dari omnibus, non in eo discernens qui minus, & qui amplius laborarunt: quo vtique denario vita significatur æterna, vbi amplius alio nemo viuit, quoniam non est viuēdi diuersa in æternitate mensura: sed multe mansiones diuersæ meritorum in vna vita æterna significant dignitates. Alia enim gloria Solis, alia gloria Lunæ, alia gloria stellarum: Stella enim ab stella differt in gloria. Sic & resurrectio mortuorum. Tāquam stellæ sancti, diuersas mansiones diuersæ claritatis tanquam in cælo sortiuntur in regno. Sed propter vnum denarium nullus separatur à regno: atque ita erit Deus omnia in omnibus: vt quoniam Deus charitas est, per charitatem fiat vt quod habent singuli, commune sit omnibus. Sic enim quisque etiam ipse habet, cū amat in altero, quod in se non habet. Non erit itaque alia inuidia impatis claritatis, quoniam regnabit in omnibus vnitas

vnitas charitatis. Proinde respiciendi sunt à corde Christiano, qui putant ideo dictum multas esse mansiones, quia extra regnum cælorum erit aliquid, vbi beatè manent innocentes, qui sine baptismo ex hac vita emigraverunt, quia sine illo in regnum cælorum ingredi non potuerunt. Hæc fides non est fides, quoniam non est vera, & catholica fides. Non ait Dominus, In vniverso mundo, aut in vniversa creatura, aut in vita vel beatitudine sempiterna mansiones multe sunt, sed, *In domo inquit, patris mei mansiones multe sunt.* Nōne ista est domus, vbi ædificauimus habemus ex Deo, domum non manufactam, æternam in cælis? Nōne ista est domus de qua cantamus, Beati qui habitant in domo tua, in secula seculorum laudabunt te? Ergone vos non domum cuiusque baptizati fratris, sed domum ipsius Dei patris, cui omnes fratres dicimus; Pater noster, qui es in cælis, à regno separare cælorum, aut eam sic diuidere audebitis, vt aliquæ mansiones eius sint in regno cælorum, aliquæ autem extra regnum cælorum? Absit, absit, vt qui volunt in regno habitare cælorum, in hac stultitia velint habitare vobiscū. Absit inquam, vt, cum omnis domus regnantium filiorum non sit alibi, nisi in regno ipsius regie domus, pars aliqua nō sit in regno. *Et si abiero, & præparauero vobis locum, &c.* Quomodo vadit, & parat locum, si iam multe mansiones sunt? Si quo minus, dixisset, vado parare: aut si adhuc parandum est, cur non merito dixisset, vado parare? An istæ mansiones & sunt, & parandæ sunt? Si quo minus enim essent, dixisset, vado parare, & tamen quia istæ sunt vt parandæ sunt, non eas vadit parare sicut sunt: sed si abierit, & præparauerit sicut futurae sunt, iterū veniens accipiet suos ad semetipsum: vt vbi ipse est, sint etiam ipsi. Quomodo ergo mansiones in domo patris non aliæ, sed ipse, & sine dubio iam sunt sicut parandæ non sunt, & nōdum sunt sicut parandæ sunt? Quomodo putamus, nisi quomodo etiā propheta prædicat Deū, quia fecit quæ futura sunt: non enim ait, qui facturus est quæ futura sunt, sed qui fecit quæ futurae sunt: ergo & fecit ea, & facturus est ea. Nam neque facta sunt, si ipse nō fecit, neque futurae sunt, si ipse nō fecerit. Fecit ergo ea prædestinādo, facturus est operando: sicut discipulos quādo elegerit, factis indicat euangelium, tunc vtique quādo eos vocauit: & tamen ait apostolus, Elegit nos ante constitutionem mundi, prædestinādo vtique, nō vocando. Sic & mansiones præparauit, & præparat: nec alias: sed quas præparauit, has præparat, qui fecit, quæ futurae sunt. Has præparauit prædestinādo, præparat operādo. Iam ergo sunt in prædestinatione. Si quo minus, dixisset, ibo, & parabo, id est, prædestinabo. Sed quia nōdum sunt in operatione: *Et si abiero, inquit, & præparauero vobis locum iterum venio, & accipiam vos ad meipsum.* Parat autem mansiones, mansionibus parando mansiones. Quippe cum dixerit; *In domo patris mei mansiones multe sunt,* quid putabimus esse domum Dei, nisi templum Dei? Quibus autem sit, interrogetur Apostolus, & respondeat, Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Hoc est etiam regnū Dei, quod filius traditurus est patri. Vnde dicit idem apostolus, Initium Christus, deinde qui sunt Christi in præsentia eius, deinde finis, cum tradiderit regnū Deo, & patri, id est, quos redemit sanguine suo, tradiderit contemplando etiam patri suo. *Ad hæc*

dicit ei Thomas, Domine, nescimus quo vadis, &c. Vtrūque illos Dominus dixerat scire, vtrumque dixit iste nescire, & locum, quo itur, & viam, qua itur. Sed nescit ille mentiri: ergo isti sciebant, & se scire nesciebant. Conuincat eos iam scire quod se putant adhuc vsque nescire. *Dicit ei Iesus, Ego sum via, & veritas, & vita.* Nunquid nō poterant ei dicere Apostoli eius, cum quibus loquebatur, Nescimus te: Proinde si eum sciebāt, & via ipse est, viam sciebant. Si eum sciebant, & veritas ipse est, veritatem sciebant. Si eum sciebāt, & vita ipse est, vitam sciebāt. Ecce scire conuicti sunt, quod se scire nesciebant. Quid igitur & nos in isto sermone concipimus? quid putatis, fratres mei? nisi quia dixit; *Et quo vado, scitis, & viam scitis.* Et ecce cognouimus quod sciebant viam, quia sciebāt ipsum, qui est via. Sed via est, qua itur: nunquid via est, & quo itur? Vtrumque autem illos dixerat scire, & quo vadit, & viam. Opus ergo erat vt diceret, Ego sum via: vt ostenderet, eos, quia scirent eum, viam scire, quam putauerant se nescire. Quid autem opus erat vt diceret, Ego sum, & veritas, & via: cum via cognita qua iret, restaret nosse quo iret? nisi quia ibat ad veritatem, ibat ad vitam: ibat ergo ad seipsum per seipsum: & nos quo imus nisi ad ipsum? & qua imus, nisi per ipsum? ipse igitur ad seipsum per seipsum: nos ad ipsum per ipsum: immo vero ad patrem & ipse & nos. Nam & de seipso alibi dicit; *Ad patrem vado: & hoc loco propter nos; Nemo, inquit, venit ad patrem, nisi per me.* Ac per hoc & ipse per seipsum, & ad seipsum, & ad patrem: & nos per ipsum, & ad ipsum, & ad patrem. Dic mihi, Domine Deus meus, dic mihi obsecro, quomodo vadis ad te? Nunquidnam vt venires ad nos, reliqueras te, maxime quia non à teipso venisti, sed pater te misit? Scio quidem quod te exinanisti, sed quia formam serui accepisti, non quia formam Dei, vel ad quam redires, dimisisti, vel quam reciperes amissisti: & tamen venisti, & non solum vsque ad carnalibus oculis, verum etiam vsque ad manus hominum peruenisti: quomodo, nisi in carne? Per hanc venisti, manens vbi eras, per hanc redisti, non relinquens, quod veneras. Si ergo per hanc venisti, & redisti: per hanc proculdubio, non solum nobis qua veniremus ad te, verum etiam tibi qua venires, & redires, via fuisti. Cum vero ad vitam, quod es ipse, isti, eandem profecto carnem tuam ad vitam de morte duxisti. Aliud quippe verbum Dei est, aliud homo: sed verbum caro factum est, id est, homo. Nō itaque alia verbi, alia est hominis persona: quoniam vtrumque est Christus, vna est persona. Ac per hoc quemadmodum caro cum mortua est, Christus est mortuus, & cum caro sepulta est, Christus sepultus est (sic enim corde credimus ad iustitiam, sic ore confessionem facimus ad salutem) ita cum caro à morte venit ad vitam, Christus venit ad vitam: & quia verbum Dei Christus est, Christus est vita. Ita miro quodam & ineffabili modo, qui nunquam dimisit vel amisit seipsum, venit ad seipsum. Venerat autem, vt dictum est, per carnem Deus ad homines, veritas ad mendaces. Deus enim verax, omnis autem homo mendax. Cum itaque ab hominibus abstulit, atque illuc, vbi nemo mentitur, carnem suam leuauit: idem ipse quia verbum caro factum est, per seipsum velut per carnem, ad veritatem, quod est ipse, remeavit: quam quidem veritatem, quam esset

inter mendaces, & in morte seruauit. Aliquando enim Christus fuit mortuus, sed nunquam fuit falsus. Accipite quamuis diuersim, & longe imparem exemplum, tamen vtique; ad intelligendum Deum ex iis, quæ propius subiecta sunt Deo. Ecce ego ipse, quantum attinet ad animum meum, cum hoc sim, quod estis & vos, si taceo, apud me ipsum sum: si autem loquor vobis, quod intelligatis, quodammodo ad vos procedo, nec relinquo, sed & ad vos accedo, & non recedo, vnde procedo. Cum autem tacuero, quodammodo ad me redeo, & quodammodo vobiscum maneo, si tenueritis, quod audistis in sermone, quem dico. Si hoc potest imago, quam fecit Deus, quid potest non à Deo facta, sed ex Deo nata imago Dei Deus? Cuius illud quo ad nos egressus est, & in quo à nobis regressus est, corpus, non sicut meus elapsus est sonus, sed manet, vbi iam non moritur, & mors ei ultra non dominabitur. Quod itaque ait; *Vt vbi ego sum, & vos stitis*: vbi erant futuri, nisi in ipso? ac per hoc est etiam ipse in seipso: & ideo ibi illi, vbi & ipse, hoc est, in ipso. Ipsa est igitur vita æterna, in qua futuri sumus, cum acceperit nos ad se: & ipsa vita æterna, quod ipse est, in ipso est. Vbi est ipse, & nos sumus, hoc est in ipso: sicut pater habet vitam in semetipso. Et vtique non aliud est vita, quam habet, nisi quod est ipse, qui hanc habet, si dedit filio habere vitam in semetipso, cum ipse sit eadem vita, quam habet in semetipso; nunquid autem nos vita, quod est ipse, hoc erimus, cum in illa vita, hoc est, in ipso esse ceperimus? Non vtique, quia ipse existens vita, habet vitam, & ipse est quod habet: & quod vita est in ipso, ipse est in seipso, nos autem non ipsa vita, sed ipsius vitæ participes sumus, atque ita ibi erimus, vt in nobis ipsis non, quod ipse est, esse possimus, sed nos ipsi non vitam, ipsum habeamus vitam, qui seipsum habet vitam, eod quod ipse est vita. Denique ipse & in seipso est immutabiliter, & in patre inseparabiliter: nos vero cum in nobis ipsis esse voluissimus, ad nos ipsos turbati sumus: vnde illa vox est: Ad me ipsum turbata est anima mea, atque in deterius commutati: neque id, quod fuimus, manere potuimus. Cum autem per ipsum venimus ad patrem, sicut ait; *Nemo venit ad patrem, nisi per me*: manentes in illo nec à patre nos quicquam poterit separare, nec ab illo. *Si cognouissetis me, inquit, & patrem meum vtique cognouissetis*, hoc est quod ait; *Nemo venit ad patrem, nisi per me*. Deinde subiungit; *Et amodo cognouistis eum, & vidistis eum*. Sed Philippus vnus ex Apostolis quid audierit non intelligens; *Domine*, inquit, *ostende nobis patrem, & sufficit nobis*. Cui dominus; *Tanto*, inquit, *tempore vobiscum sum, & non cognouistis me, &c.* Quomodo nunc dicit; *Tanto tempore vobiscum sum, &c.* Cum profecto & quo iret, & viam irent, non ob aliud, nisi quod ipsam vtique scirent? Sed facile ista soluitur, quæstio, si dicamus, quod eum aliqui eorum sciebant, aliqui nesciebant, atque in iis, qui nesciebant, Philippus erat: & quod ait; *Et quod ego vado, scitis, & viam scitis*: illis dixisse intelligatur, qui sciebant: non Philippo, cui dictum est; *Tanto tempore vobiscum sum, &c.* Iis ergo, qui filium iam nouerant, etiam illud de patre iam dictum est, *Et amodo cognouistis eum, & vidistis eum*. Dictum est enim propter omnimodam similitudinem, quæ illi cum patre est: vt ideo amodo dicerentur nosse patrem, qui nouerant similem filium. Ergo iam

sciebant filium, et si non omnes, certe quidam eorum, quibus dicitur; *Et quo vado, scitis, & viam scitis*. Ipse est enim via. Sed patrem nesciebant: ideo audiunt; *Si cognouissetis me, & patrem meum cognouissetis*, per me vtique & illum. Alius enim ego sum, alius ille. Sed ne putarent dissimilem; *Et amodo*, inquit, *cognouistis eum*. Viderunt enim eius simillimum filium. Sed admonendi fuerant talem esse etiam patrem, quem nondum videbant, qualis est filius, quem videbant, & ad hoc valet quod postea Philippo dicitur; *Qui videt me, videt & patrem*, non quod ipse sit & pater, & filius: quod in Sabellianis, qui vocantur etiam Patristasiani, catholica fides damnat: sed quod tam similes sint pater, & filius, vt qui vnum norit, & ambos nouerit. Solemus enim de simillimis duobus ita loqui eis, qui vnum illorum vident, & qualis sit alius, volunt nosse, vt dicamus; *Vidistis istum: illum vidistis*. Sic ergo dictum est; *Qui videt me, videt & patrem*: non quia ipse est pater, qui filius, sed quod à patris similitudine in nullo prorsus discrepet filius. Nam, nisi duo essent pater, & filius, non dictum esset; *Si cognouissetis me, & patrem meum cognouissetis*. Vtique enim, quia nemo, inquit, venit ad patrem, nisi per me: si cognouissetis me, & patrem meum cognouissetis: quoniam ego, per quem venit ad patrem perducam vos ad eum, vt ipsum etiam cognoscatis. Sed, quoniam illi sum omnino simillimus, amodo cognouistis eum, cum cognouistis me: & vidistis eum, si oculis cordis vidistis me. *Quid ergo est quod dicitis, Philippe; ostende nobis patrem, & sufficit nobis? Tanto*, inquit, *tempore vobiscum sum, &c.* Quod si à te multum est hoc videre, saltem, quod non vides, crede. *Quomodo enim dicitis, inquit, ostende nobis patrem? Si me vidisti, qui illi omnimodo similis sum, vidisti illum, cui similis sum. Quod si videre non potes, non saltem credis quia ego in patre, & pater in me est? Poterat hic dicere Philippus; Video quidem te, & credo te esse simillimum patri: sed nunquid arguendus, & obiurgandus est, cui cum similem videt, etiam illum, cuius est similis, vult videre? Similem quidem non, sed adhuc alterum sine altero noui. Non mihi sufficit, nisi & illum, cui iste est similis, nouerim. Ostende itaque nobis patrem, & sufficit nobis. Sed ideo magister discipulum arguebat, quoniam cor postulantis videbat, tanquam enim melior pater esset quam filius, ita Philippus patrem nosse cupiebat, & ideo nec filium sciebat, quo melius aliquid esse crederet. Ad hunc sensum corrigendum dictum est; *Qui videt me, videt & patrem: quomodo tu dicitis. Ostende nobis patrem? Video quomodo tu dicas: non alterum quæris videre similem, sed illum putas esse meliorem. Non credis quia ego in patre, & pater in me est? Cur in similibus distantiam cupis cernere? Cur inseparabiles separatim desideras nosse? Verba, quæ ego loquor vobis, &c.* Ergo & verba opera sunt: Plane ita est. Nam profecto qui proximum loquendo adificat, bonum opus operatur. Sed quod est; *A me ipso non loquor, nisi; A me ipso non sum, qui loquor? Ei quippe tribuit quod facit, de quo ipse est qui facit. Amen amē dico vobis, qui credit in me, opera, &c.* Quid est hoc? Quid faceret opera quæ Christus fecit, non inueniebamus: qui etiam maiora faciet, inuenturi sumus? Sed diximus sermone pristino, quia maius fuit vmbra suæ transitu (quod discipuli fecerunt) quam simbræ suæ tactu (quod ipse*

ipse dominus fecit) sanare languentes: & quia plures apostolis, quam ipso per os proprium prædicante domino, crediderunt: vt hæc videretur opera intelligenda esse maiora, non quod maior esset magistro discipulus, vel domino seruus, vel adoptatus vnigenito, vel homo Deo, sed quod per illos ipse dignaretur eadem maiora facere, qui dicit eis alio loco; *Sine me nihil potestis facere*. Ipse quippe, vt alia omittam, quæ sunt innumerabilia, sine ipsis fecit ipsos, sine ipsis fecit hunc mundum: & quia homo etiam ipse fieri dignatus est, sine ipsis fecit & seipsum. Quid autem illi sine ipso, nisi peccatum? Denique & hic quod de hacre poterat nos mouere, mox abstulit. Cum enim dixisset; *Qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet*: continuo secutus adiunxit; *Quia ego ad patrem vado: Et quodcumque petieritis in nomine meo, hoc faciam, qui dixerat, faciet, postea, faciam, dicit*. Porro autem maiora per eum facere, quam præter eum, non est defectio, sed dignatio. Quid enim retribuunt serui domino pro omnibus, quæ retribuit eis? quandoquidem inter cætera bona etiam hoc eis donare dignatus est, vt maiora faceret per illos, quam præter illos. Nonne ab ore ipsius diues ille tristis abscessit, quando vitæ æternæ consilium, quod quæsiuit, auditum abiecit? & tamen postquam ab illo auditum non fecit vnus, fecerunt multi, cum loqueretur per discipulos magister bonus. Ecce maiora fecit prædicatus à creditibus, quam locutus audientibus. Verum hoc adhuc mouet, quod hæc maiora per Apostolos fecit: non autem ipsos tantum significans ait; *Opera quæ ego facio, & vos facietis, & maiora horum facietis*: sed omnes ad suam familiam pertinentes intelligi volens; *Qui credit in me, inquit, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet*. Si ergo qui credit faciet, non credit vtique, qui non faciet: sicuti est; *Qui diligit me mandata mea custodit*: vnde profecto qui non custodit, non diligit. Item alio loco; *Qui audit, inquit, verba mea hæc, & facit ea, similabo eum viro prudenti, qui edificauit domum suam super petram. Qui ergo non est similis huic viro prudenti, proculdubio aut verba mea hæc audit, & non facit, aut omnino nec audit. Qui credit in me, inquit, licet moriatur, viuet. Qui ergo non credit, non vtique viuet. Tale etiam hoc est; *Qui credit in me, faciet*. Non itaque credit, qui non faciet. Quid est hoc, fratres? Nunquid inter credentes in Christum non est computandus, qui non fecerit opera maiora quam Christus? Durum est, absurdum est, ferri non potest: non toleratur, nisi intelligatur. Apostolum igitur audiamus; *Credenti, inquit, in eum, qui iustificat impium, deputatur fides eius ad iustitiam*. In hoc opere facimus opera Christi: quia & ipsum credere in Christum, opus est Christi. Hoc operatur in nobis, non vtique sine nobis. Audi iam ergo, & intellige. *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet*. Prius ergo faciam, deinde & ipse faciet: sicuti facio vt faciat. Quæ opera, nisi vt ex impio iustus fiat? *Et maiora horum faciet*. Quorum obsecro? nūquidnam omnium operum Christi maiora facit, qui cum timore, & tremore suam ipsius salutem operatur, quod vtique in illo, sed non sine illo Christus operatur? Prorsus maius hoc esse dixerim, quam est cælum, & terra, & quæcumque cernuntur in cælo, & in terra. Et cælum enim, & terra transibit, prædestinatorum*

autem salus, & iustificatio permanebit. In illis tantum opera Dei, in his autem est etiam imago Dei. Sed in cælis sedes, dominationes, principatus, potestates, archangeli, angeli, opera sunt Christi: nunquid etiam his operibus maiora facit, qui operante in se Christo, cooperatur æternam salutem, ac iustificationem suam? Non hic audeo præcipitare sententiam. Intelligat qui potest, iudicet qui potest, vtrum maius sit iustus creare, quam impios iustificare. Certè enim, si equalis est, vtunque potentie, hoc maioris est misericordie, hoc est enim pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in Spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, creditum est mundo, assumptum est in gloria. Sed omnia opera Christi intelligere vbi ait; *Maiora horum faciet*, nulla nos necessitas cogit. *Horum enim forsitan dixit, quæ ille faciebat tunc autem verba fidei faciebat, & de his operibus fuerat prælocutus, dicens; Verba, quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor: pater autem in me manens, ipse facit opera*. Tunc igitur verba eius erant opera eius. Et vtique minus est verba iustitiam prædicare, quod fecit præter nos: quam impios iustificare, quod ita fecit in nobis, vt faciamus & nos. *Quia ego ad patrem vado, &c.* Sic ergo perrexit ad patrem, vt non relinqueret indigentes, sed exaudiret petentes. Sed quid est, *quodcumque petieritis*, cum videamus plerumque fideles eius petere, & non accipere? An forte propterea, quia male petunt? nam hoc expraubat Apostolus Iacobus dicens, *Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis, vt in concupiscentiis vestris infumatis*. Male ergo vsurus eo, quod vult accipere, Deo potius miserante, non accipit. Proinde si hoc ab illo petitur, vnde homo læditur exauditus, magis metuendum est, ne quod posset non dare propitius, det iratus. An non videmus Israelitas malo suo impetrasse? Concupierant enim carnibus vesci quibus pluebatur mâna de cælo. Euigila igitur, homo fidelis, & vigilanter audi, quod illic positum est, *In nomine meo*. Ipsum enim quodcumque non ait, petieritis vtique, sed, in nomine meo. Qui promisit ergo tam magnum beneficium, quis vocatur? Vtique Christus Iesus; Christus significat regem, Iesus significat saluatorem. Non itaque saluos nos faciet quicumque rex, sed rex saluator. Ac per hos quodcumque petimus aduersus vtilitatem salutis, non petimus in nomine saluatoris: & tamen ipse saluator est non solum, quando facit, quod perimus, verum etiam quando non facit: quoniam quod videt peti contra salutem, non faciendo, potius se exhibet saluatorem. Nouit enim medicus quid pro sua, quid contra suam salutem poscat ægrotus: & ideo contraria poscentis non facit voluntatem, vt faciat sanitatem. Quapropter quando volumus, vt faciat, quodcumque petimus, non vtique, sed in nomine eius petamus, quod si fecerit, vt saluator facit: quod est nomen eius fidelibus eius. Est quippe impiis & damnator, qui dignatur fidelibus esse saluator. *Qui ergo credit in eum, quodcumque petierit in nomine, quod est illis, qui credunt in eum, hoc facit, quoniam hoc sicut saluator facit*. Si autem qui in eum credit, aliquid per ignorantiam contra salutem suam petit, non in nomine saluatoris petit, quia saluator ei non erit, si quod eius salutem impedit, fecerit. Vnde tunc expedit potius vt non faciedo propter quod inuoca

Psal. 47.

Iuan. 15.

Iuan. 18.

Math. 7.

Iuan. 11.

Iuan. 14.

Iuan. 15.

Philip. 4.

Iaco. 4.

Num. 11.

innocatur, faciat quod vocatur. Propterea non solum saluator, sed etiam magister bonus, ut faciat quodcumque petierimus, in ipsa oratione, quam nobis dedit, docuit quod petamus: ut etiam sic intelligamus non petere nos in nomine magistri, quod petimus præter regulam ipsius magisterij. Sane quædam quantum in nomine eius petamus, id est secundum magistrum petamus, non tunc quando petimus facit, sed tamen facit. Neque enim qui & illud petimus, ut veniat regnum Dei, propterea non facit quod petimus, quia non statim cum illo in æternitate regnamus. Differt enim, quod petimus, non negatur. Verum tamen orantes tanquam seminantes non desicimus: tempore enim proprio metemus. Non autem negligenter audiendum est, quod dominus, ne quicquam eum putaret quod se promissum facere petebat, sine patre esse facturum, cum dixisset. *Quodcumque petieritis in nomine meo, hoc faciam*: continuo subiicit. *Ut glorificetur pater in filio*. Nullo modo igitur sine patre facit: quandoquidem ut in illo pater glorificetur, propterea facit. Facit ergo pater in filio, ut filius glorificetur in patre. Et facit filius in patre, ut pater glorificetur in filio: quoniam unum sunt pater & filius.

INCERTI AVTHORIS,

*sub nomine Eusebii Episcopi Emisseni
superioris Euang. Homilia.*

Non turbetur cor vestrum, &c. Ego (inquit) vado, & quod ego vado, vos non potestis venire modo, venietis autem postea. Sed non turbetur cor vestrum propter hoc, neque formidet. Nam & si vado, vos tamen non relinquo. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. *Creditis in Deum, & in me credite*. Non enim sufficit vobis credere in patrem, nisi & in filium credatis. Ego enim & pater unum sumus. *In domo patris mei mansiones multæ sunt*. Ex quibus eas que nobiliores sunt vobis præparare & dare disposui. *Vos enim estis qui permansistis mecum in tentationibus meis; & ego dispono vobis sicut disposui mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeat super thronos, iudicantes duodecim tribus Israël. Si quo minus dixissem vobis, quia vado præparare vobis locum, non tamen turbati, sed lætari deberetis. Si (inquit) minus in aliquo & non tam sufficienter dixissem vobis, quia vado præparare vobis locum, valde tamen desiderare debuistis, ut quanto ocius illuc irem, & in illius tantæ beatitudinis gloriam vos introducerem. Nunc autem cum toties vobis id dixerim atque promiserim, quid tepidatis? Certi igitur estote, & nolite dubitare, quia si ego abiero & præparavero vobis locum, iterum venio & accipiam vos ad me ipsum. Quare ut vbi ego sum, & vos sitis. Vnde & superius dixit, quia vbi ego sum, ibi & minister meus erit. Accipit enim Dominus sanctorum animas quotidie ad seipsum, Angelorum ministerio & ineffabili potentia sua. Hoc tamen tunc plenius & abundantius facit, quando ad iudicium veniens, corporibus animabus coniunctis, suis fidelibus loquitur dicens, Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis para-*

tum est ab origine mundi. Necessè autem fuit ut ipse prius iret & cœli ianuas aperiret, sub quoque introitu singularis quibusque convenientia loca pararet. Multæ enim sunt ibi mansiones, quia (ut Apostolus ait) stella differt à stella in claritate. Sequitur; *Et quod ego vado scitis, & viam scitis*. Quod enim ibat nisi ad patrem? Sciebant autem Apostoli & patrem & ipsum, non specie tamen, sed fide, credendo enim sciebant, non videndo. Quia igitur & patrem sciebant, & ipsum, sciebant utique & quo ibat, quia patrem sciebant, & viam ipsam sciebant, quia ipsum sciebant. Sed quia hæc verba nondum intelligebant, id ipsum quod sciebant, se scire nesciebant. Vnde & Thomas respondens ait, *Domine nescimus quod vadis, & quomodo possimus viam scire?* Quidam enim ex ipsis putabant quia de morte diceret, sicut Petrus, qui modò superius ait, *Domine quod vadis?* Cui dominus. *Quod ego vado non potes me modò sequi, sequens autem postea. At ille, Quare (inquit) non possum te modò sequi? animam meam pro te pono. Vides igitur quia de morte intelligebat, qui se simul cum ipso suam animam ponere dicebat. Hinc est itaque quod ait Thomas, Nescimus quod vadis: quia adhuc ignorabat de quo itinere loqueretur, an mortis an cœli. Et dominus continuo sua responsione eis exposuit qualiter hæc verba intelligere debuissent. Ait enim, *Ego sum via veritas, & vita. Nemo venit ad patrem nisi per me. Si me (inquit) scitis, & viam scitis: quia ego sum via, & si me scitis, patrem quoque scitis: quia ego & pater unum sumus. Si verò patrem scitis: & quod ego vado scitis: quia ego ad patrem vado. Ego (inquit) sum via. Sed quare via? Quia nemo venit ad patrem nisi per me. Ego sum veritas. Vnde hoc? Quia nemo cognoscit patrem, nisi per me. Nemo enim novit patrem, nisi filius, & cui voluerit filius revelare. Nihil enim nisi veritate cognoscitur. Ego sum vita, quia nemo vivit nisi per me. Si cognovissetis me, & patrem meum utique cognovissetis, & amodò cognoscetis eum & vidistis eum. Vultis (inquit) venire ad patrem? vultis eum cognoscere? Prius me cognoscite quem videtis, & sic postea cognoscetis eum quem nondum videtis. Iam enim vidistis eum, sed in me, vidistis quidem, sed mente & fide. Ipse enim loquitur in me: (quia ego à meipso non loquor) quem dum auditis videtis. Qui enim mente audit, videt utique quod audit: quia idem sunt & visus & auditus in mente, & non solum isti, sed gustus quoque, odoratus, & tactus. Vnde est illud, *Gustate & videte, id est, gustate & videte*. Sic igitur eum vidistis, dum eum loquentem audistis. Et amodò cognoscetis eum: quia apud vos manebit, & in vobis erit. Dicit ei Philippus, *Domine ostende nobis patrem: & sufficit nobis*. Ille enim non mente solum modò & fide, sed carnis etiam oculis eum videre desiderabat: sicut & Moyses, qui ait, *Si inveni gratiam in conspectu Domini, Non me (inquit) videbit homo, & vivet. Dicit ei Iesus, Tanto tempore vobiscum sum, &c. Ille de exteriori visu loquebatur: Christus autem ad interiorem, id est, ad intelligentiam & mentis oculos eos prouocabat. Tâto tempore vobiscum sum, tanto tempore inter vos conuersatus sum, vobisque in doctrina, in signis & miraculis divinitatè & potentiam meam revelavi, & non cognovistis me? Philippe, qui videt me, non (sicut tu***

intelligis) oculis carnis, sed (sicut ego dico) oculis mentis, videt & patrem. *Non credis quia ego in patre & pater in me est?* Si enim hoc credis, & me & patrem vides: *Verba quæ ego loquor vobis, à meipso non loquor*. A quo igitur? A patre? Vbi est? Pater in me manens, ipse facit opera, ipse loquitur in me: loquendo enim operatur Deus. Ipse enim dixit, & facta sunt. Verbis enim & non herbis sanabat infirmos Iesus. Sed notandum valde, quum ipse & pater unum sint, vbi que tamen patrem glorificat. Si enim dixisset, Ego à me secundum humanitatem, non loquor, sed divinitas in me manens ipsa facit opera, benè quidem dixisset. Hoc tamen non dicit, ut omnem ad patrem gloriam referat. Non creditis ergo quia ego in patre, & pater in me est? Alioquin propter ipsa opera credite. Si verbis (inquit) non creditis, operibus credite. Opera enim quæ ego facio, ipsa manifestè ostendunt quia ego sum in patre, & pater in me est. Sed audite adhuc maius argumentum, & cui nemo contradicere possit. *Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, &c.* In hoc (inquit) apparet quod Dei filius ego sum, quia non solum ego hæc omnibus admiranda opera facio, verum etiam illi qui in me credunt similia & maiora opera facient: & hoc meritò, quia ego ad patrem vado, id est, quia Dei filius sum, & ille mihi pater ad quem vado. Et multum quidem convenit, ut illi talia operentur qui credunt in filium Dei. Quod autem ait, & maiora horum faciet, tale est ac si diceret, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & horum, id est, de his non qualiacunque, sed ea que maiora & mirabiliora sunt faciet. Sequitur: *Et quodcumque petieritis, &c.* Multum enim glorificatur pater in filio, dum talia fiunt in nomine filij.

THEOPHYL. EPISCOPI

*Bulgar. superioris Euangel.
expositio.*

Non turbetur cor vestrum, *Creditis in Deum, & in me credite*: Quoniam verisimile erit, illos turbatos esse: quum audierunt de Petro præcipuè, quod negaturus esset, ideo consolatur eos, & sedat cordium turbelas. Nam, quum princeps, & qui tam illustri, priusquam gallus caneret, ter negaturus erat, verisimile fuit magnum eos expectasse conflictum. Deinde quasi dicerent Discipuli: & quomodo non turbabimur, quum in tantas inciderimus difficultates? inquit, *Credite in Deum & in me*. Et omnes vestri labores solventur, & turbatio sedabitur propter fidem in Deum, & in me. Eaque propter dixit eis; *Ne turbetur cor vestrum, ut Deum ipsum esse credant, quandoquidem introspiciebat corda ipsorum, & occultam perturbationem. In domo patris mei mansiones multæ sunt, &c.* Dixerat quidem ad Petrum dominus; Sequeris me postea: ut autem ne putent multi quod Ioli Petro hoc datum sit, & non etiam aliis, inquit; Et vos suscipiet regio illa, quæ Petrum exceptura est, atque ita non oportet turbati pro loco. *Multæ enim mansiones sunt in domo patris mei: hoc est, sub potestate patris mei. Per dominum autem, potestatem, & principatum intellige: Si autem defuissent domus, ego iuisssem, & pa-*

rassem vobis. Et ita utrinque non oportet vos turbati, siue sint paratæ, siue non sint. Nam & si paratæ essent, ego omni studio præparassem vobis. Si autem non, & propter hoc, ut præparem vobis locum, iuisssem, & neque sic reliquisssem vos, sed suscepisssem: *ut vbi sum ego, & vos sitis*. Vides consolationis, & animationis verba: *Vbi sum ego, vos illic eritis*. Non habet igitur rationem, quod vos turbamini, siquidem mecum eritis. *Et quo ego vado, scitis, & viam scitis, &c.* Quia sciebat cogitationem eorum quærentem discere, quo vadat, dar eis occasionem rogandi, & dicit; *Quo vado, scitis, & viam scitis*. incitans eos ad interrogationem: ideo & Thomas; *Domine, nescimus, inquit, quo vadis: & quomodo possimus viam scire?* Hoc autem dicit Thomas præ nimia formidine, non sicut Petrus desideras sequi. Igitur Christus ostendens, quod facile, & non molestum sit se sequi, declarat & quo vadat, & quæ sit via. Nam vadit quidem ad patrem. Via autem ipse est Christus. Quia igitur monet, ego sum via: per me omnino ad patrem & vos ascendetis. Non solum autem via, sed & veritas, atque ita merito vos confidite, quod non decipiimini à me. Sed & vita sum: vnde & si moriamini, non prohibebit vos mors, quominus ad patrem veniatis: bene igitur fidite. Per me enim veniunt omnes ad patrem. Et, quia ego dominus sum, adducendi ad patrem omnino venietis illuc. Neque enim per aliam viam quam per me illuc eundum est. Tu autem & hoc loco æqualem discito filium ei, qui generavit. Nam alio quidem loco patrem dicit adducere ad se. Nullus enim, inquit, potest venire ad me, nisi pater traxerit eum. Hoc autem loco dicit per se adduci ad patrem. Igitur æqualis est patris, ac filij potestas: nam & vna operatio. Nam, quum prædicem arripis, fit tibi Christus via: quum vero cõtemplationi vacas, fit tibi veritas. Quia autem nonnulli prædicem ita colunt, & in contemplativa ita occupati sunt, ut vitam non assequantur vel quod propter vanam gloriam virtutem amplexentur, & hic recipiunt mercedem: vel quod in dogmatibus non recte sentiunt, & ita à recta via exciderunt: additum est via, & veritati, hoc est, practicæ contemplatiuæ que, & vita. Nam & in virtutibus omnino, & de divinis recta differendo, ad viventem in seculum, & non ad mortuam hominū laudem spectare debemus. *Si cognovissetis me, &c.* Quomodo superius dixit; *Quo vado, scitis, & viam scitis*, hoc est, me: hoc autem loco dicit; *Si cognovissetis me, & patrem meum cognovissetis utique?* Non sunt hæc contraria. Nam sciuerunt quidem patrem, sed non ut oportebat. Nam ut Deum quidem sciuerunt: ut patrem autem nondum: at, vbi postea venit spiritus, omnis eis data est scientia. Quod igitur dicit, hunc sensum habet; Si cognovissetis meam substantiam, & dignitatem, & patris quoque cognovissetis. Ex hoc autem tempore cœpistis cognoscere eum per me ut medium, & vidistis eum, hoc est, mente vestra, quantum possibile est, spectastis. Quia enim me dominum habetis, & magistrum, per me plane, & patris scientiam, ut apprehendi potuit à vobis, modice accepistis: nam perfectiorem nondum accepistis. Et aliter: *Si cognovissetis me, & patrem meum utique cognovissetis*. Nam arguit, quod ipsum ignorent. Sed quod dicitur, hunc sensum habet. Dixi vobis, quod quo ego vado, scitis, hoc est, ad patrem: & viam

viam scitis, hoc est, me. Dixit ei Thomas; Nescimus quo vadis, & neque viam scimus. Dicebat Thomas, Ego sum via: & nullus venit ad patrem, nisi per me. Si igitur me cognouissetis, & patrem meum vti que cognouissetis, & patrem meum scitis, ergo & patrem scitis. Ex hoc enim ipsi cognouissetis eum, & vidistis eum, me viso. *Dicit ei Philippus, Domine, ostende nobis patrem, &c.* Videbatur Philippo, quod Christum quidem bene cognosceret, patrem autem ignoraret, idcirco & dixit; *Ostende nobis patrem, & sufficit nobis.* Nam, licet millies dicas nobis; *Si me cognouissetis, & patrem meum vti que cognouissetis,* non possumus ita discernere patrem. Ostende igitur nobis illum corporalibus oculis. Audiens enim Philippus, quod & prophetæ corporalibus oculis vidissent Deum, desiderabat & ipse illū videre corporaliter, ignorans quod illa contigerint prophetis per condescensionem. Igitur Christus docens Philippum, quod non sit possibile Deum videri corporalibus oculis dicit, *Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me Philippe?* Vide, quia non dixit, non vidisti me, sed non cognouisti me, abducens Philippum ab humili sensu, quo desiderabat patrem videre corporaliter. Scientia enim de Deo, dicere vult, dicitur non corporalis aspectus. Deinde subdit; *Qui vidit me, vidit patrem.* Quod autem dicit, ita se habet. Tu quidem, o Philippe, queris videre patrem visu corporali, & putas, quod me iam videris. Ego autem dico tibi, quod me vidisti non vt videre oportet. Corporaliter quidem vidisti me, quia & corpus fero, diuinam autem substantiam non vidisti, atque ita neque patrem vidisti corporaliter, & ita neque ego possum patrem corporalibus oculis videre. Etenim, qui vidit me, & patrem vidit: hoc est, qui me cognouit, cognoscit patrem. Nam, quum vna sit substantia, scientia quoque vna est. Confundatur Arius audiens, quod, qui vidit filium, hoc est, deitatem filij, cognouit patrem, hoc est, deitatem patris cognouit. Confundatur & Sabellius, qui dicit, quod vna sit hypostasis, & vna persona patris, ac filij. Ecce enim diremit hypostasies dominus, & aliam personam ostendit patris, & aliam filij, dicens enim; *Qui vidit me, ostendit suam personam: & postea dicens, vidit patrem,* ecce & aliam personam. Quod si vna persona esset, nihil tale dixisset: sed Philippo dicente; *Ostende nobis patrem,* respondisset, Non habeo patrem, sed ego sum pater, & filius. Omnino autem extremæ insipientiæ fuerit audire quidem filium dicentem, Ad patrem meum vado: & Ego in patre, & quæcunque similia sunt: non intelligere autem, quod alia persona sit filij, & alia patris, sed confundere illas. Propterea discipulum Dominus increpat, quod tanto tempore sequatur se, videritque signa, ac deitatis opera, nondum autem agnouerit eum vt Deū, quo per ipsum & patrem cognosceret. Nunc autem dicit, Quia corporaliter queris videre patrem, manifestum quod nō credis neque me, neque illum esse Deū. *Non cognoscitis, quod ego in patre, &c.* In patre est filius, secundum quod in substantia illius apparet: & rursus pater in filio, sicut rex in imagine sua apparet, & imago in rege. Vnus enim character imaginis, & regis. Quod autem vna substantia mea est, & patris, manifestum. Verba enim, *quæ ego loquor, a meipso non loquor.* Nō enim habeo quid dam proprium, quod meum, & separatam a pa-

tre, sed omnia communia. Vna substantia est, subsistentijs separata. Non sola autem verba, quæ loquor, patris sunt, sed & opera. Quia enim diuina sunt opera, Deus autem pater, & ego, vnus ergo substantiæ sunt opera, atque ita, etiam si ego faciam, pater facit: & si pater, ego facio. Credite, quod ego in patre, & pater in me, hoc est, oportet quidem quum auditis patrem, & filium, nihil aliud inquirere pro constituenda substantiali cognatione. Sin vero non sufficit hoc vobis ad ostendam parem substantiam, & honorem, quod pater in mea substantia apparet, & ego in patris: vel propter opera credite mihi. Opera enim Dei sunt. *Amen amen dico vobis, Qui credit in me, &c.* Ostendens Christus, quod non hæc sola possit opera, sed & alia, & his multo plura, excellenter ea ponit. Non enim dixit, quod & maiora his facere possum: sed, *qui credit, &cetera.* Vides quanta sit virtus vnigeniti, vt etiā aliis dare possit, quod faciant maiora, quam ipse fecerit. Dicendo enim, *Ego ad patrem meum vado,* hoc significat: post hæc vos operabimini miracula, ego autem nunc transeo. Interpretans autem nobis quomodo, qui credit in illum, poterit facere magna, & mirabilia, inquit; *Quæcunque petieritis in nomine meo.* Nā hoc loco nobis operationis miraculorū compendium ostendit. Per petitionem enim, & orationem, & inuocationē nominis eius mira operari quis poterit, ita & Apostoli, in nomine Iesu Christi surge, & ambula. Idcirco non dixit; *Quæcunque petieritis, obsecrabo patrem, & faciet:* sed, *ego faciam:* suam potestatem declarans. *Vt glorificetur pater in filio.* Quum enim apparet filiū magna potest. glorificatur & qui tantum filium genuit. Vide enim consequentem gloriam patris. In nomine, Iesu Christi facta sunt signa, a signis credebant Apostolis, ad Dei notitiam peruenientes agnoscebant patrem, & ita glorificabatur in filio. Dicant Ariani, num ea, quæ per Apostolos ipse, & ea, quæ per se non ipse, sed à patre operationem recipit, faciebat, aliis dederit faciendi potestatem, & ipse eandem non habuerit? Quare autem secūdo hoc dixit? Quam enim dixisset, *quodcumque in nomine meo petieritis, hoc faciam:* iterum secūdo dixit, *quæcunque petieritis in nomine meo, ego faciam.* Confirmans sermonem suum hoc dicit & ostendit, quod ipse faciat, & non indigeat subintroducta virtute. Hæc autem omnia dicit discipulis, consolans eos, & ostendens, quod non pereat, nec obsecretur moriendo. *Ad patrem enim, inquit, vado.* Non enim obscurus fio, necesse cess: sed illuc eo, vbi beator vita: & intantum non apparebo infirmus, etiam si moriar vt aliis ad maiora opera faciendā vires daturus sum. Et quæcunque petieritis dabo vobis, ne ergo tristitia afficiamini propter meam mortem, quæ talis est, qualem demonstraui.

EVTHYMI ZIGABONI

Superioris Euang. expositio.

NE turbetur cor vestrum. Quum dixisset dominus ad Petrum, postmodum me sequeris: & Ter me negabis, propter vtrumque turbati sunt timentes, ne quando ipsi ab eo amputarentur, vel exciderent, solo Petro sequente: aut, ne quando ipsi quoque eum negarent, quemadmodum & sororum præfatus. Reprimens ergo illorum anxie-

xietatem, primum quidem timorem negationis consolatur, deinde etiam de timore amputationis, siue excisionis. *Credite in Deum, & in me credite:* Credite firmiter in Deum patrem, & in me, ac fides, quæ in nos erit, seruiabit vos in superabiles. *In domo patris mei mansiones multe sunt.* Quæ sufficiant ad suscipiendum vos, vt semper sitis nobiscum. *Quod si secus esset, dixissem vobis, vado paraturus vobis locum.* Quod si non essent multæ mansiones, ac splendidum habitaculum, dixissem vobis, quod vado ad parandum mansionis locum vobis, qui mei estis, & omnibus digniores: hoc omnino sane mihi curæ est, vt, vbi sum ego, & vos sitis. Prædixit enim eis dicens; *Vbi sum ego, illic & minister meus erit.* Et si abiero, vt præparem vobis locum, iterum veniam, &c. Hoc etiam dixissem vobis, quod si abiero, vt præparem vobis locū, &c. Itaque nec sic oportuit animo deiectos esse: quia vero iam olim præparata est multitudo mansionum, ac dignis forte distributæ sunt, fiduciam habere oportet, & non desperare. Potest & aliter dici: quod etiam si abiero, vt præparem vobis locum, videlicet vt innouem vobis ascensum in caelum, quo nullus vnquam hominum accessit, rursus veniam secundo aduentu, & assumam vos ad me ipsum, resuscitatos ex mortuis, vt conregnatis mihi in æternum. Quamquam enim mortui ante eum ascenderunt, sed non cum corporibus: & si simul cum eo sunt, at non simul regnant. Quia vero sciens motus cordium ipsorum, cognouit cupere illos scire quo iret, & viam quæ eō duceret quo iret, ait, *Et quo ego vado scitis, & viam scitis.* Ex his, quæ frequenter dixi vobis, & hoc, & illud nolitis, si recordamini. Ad patrem namque ibat, à quo etiam exiuerat: via autem ipse est, per quem imus ad patrem, veluti in sequentibus dicturus est. *Domine, nescimus quo vadis, & quomodo possimus viam scire?* Putabat namque sensibilem aliquem locum esse, quo iret, & eodem modo viam esse similem. *Ego sum via, & veritas, & vita.* Via quidem, quia per me gradimini: veritas autem, quia vera loquor, & ea infallibiliter erunt: vita vero, quia morti quoque dominor. Si ergo ego via sum, ducam vti que vos: si etiam veritas, non mentior: quod si & vita, neque mors vos à me separabit. *Nemo venit ad patrem nisi per me.* Suprà verò dixit *Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum:* ille siquidem trahit, hic autem ducit, & ambo cooperantur ad hominum salutem. *Si cognouissetis me, & patrem meum vti que cognouissetis.* Superius quidem dicens, *Et quo ego vado, scitis, & viam scitis:* significauit quod & patrem, & se cognoscerent: hic autem adiiciens, *Si cognouissetis me, & patrem meū vti que cognouissetis,* ostendit quod & se, & patrem ignorarent. Id autem multis in locis facit: nam, quia vtrumque cognoscebant, at non vt conueniebat, (postmodum enim descendens spiritus sanctus, perfectam præbuit eis cognitionem) interdum quidem dicit, quod cognoscunt, quia vti que cognoscunt: quandoque vero quod non cognoscunt, quia non vt oportet, cognoscunt. Nunc verò ait, *Si cognouissetis me, vt oportet, quis sim, quantam ad intellectum, & patrem meum vti que cognouissetis:* nam, quum mihi sit æqualis, & à me inseparabilis: qui me cognouit, & patrem cognouit. *Et nunc cognoscitis eum.* Quum me cognoscatis, quamquam non vt oportet, consequens est, vt & ipsum similiter cognos-

scatis. Chrysostomus vero, *Cognoscetis* interpretatur, puta, non post multum tempus, cognoscetis eum vt oportet, vbi super vos spiritus sanctus descenderit. *Et vidistis eum.* Etiam potentiam eius vidistis per meam potentiam, per diuina signa, quæ edidi: nam quæ ego possum, hæc & ille. *Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis.* *Et sufficit nobis,* vt qui te iam antea cognouimus. Quia ergo quæsiuit nosse patrem, ostendit Christus, quod eum iam nosset. *Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me Philippe?* Interrogationis sermo est, tanto tempore vobiscum sum, diuina signa operans, & ab his non cognouisti me, quis sim dignitate, & potentia? quod Deus omnipotens? Sane omnino cognouisti me, & consequens ergo est, vt & patrem cognoueris: nam imago per omnia similis sum ego patris. *Qui vidit me, vidit & patrem.* Qui meam cognouit dignitatem, & potentiam, cognouit & patris dignitatem, ac potentiam: sumus namque per omnia similes, & vnus per alterū mutuo cognoscimur. *Et quomodo tudicis, Ostende nobis patrem?* Quomodo cognoscere cupis, quæ iam cognouisti? quomodo queris, quod habes? Alio quoque modo intelliguntur hæc verba, quod quærebat Philippus videre patrem sensibilibus oculis, audiens fortassis à multis frequenter visum esse prophetis, specie, ac figura humana, additque. *Et sufficit nobis.* vt qui ipsum filium iam videret, ac nosset. Christus autem ostendit, quod neque se vidisset, neque nosset secundum diuinitatis naturam. Dicit ergo ei prolata negatiue sententia. *Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me, Philippe?* nam diuina natura videri non potest, nec cognosci. *Qui vidit me, vidit & patrem.* qui vero me videre non potest, neque patrem videre potest. *Et quomodo tu dicis: Ostende nobis patrem, quum nec me videris, nec cognoueris, quāquam te opinaris & vidisse, & cognouisse me: Non credis, quod ego in patre, & pater in me est?* Quod mutuo vnus per alterū cognoscimur, tanquā omnino similes. *Verba, quæ ego loquor vobis, a meipso nō loquor.* Sed à patre: quod si à patre, vti que à meipso: nam quæ mea sunt, etiam illius sunt, & quæ illius, etiā mea sunt. Omnia siquidem communia, & æqualia possidemus. Dicens autem de sermonibus, dicit etiam de operibus. *Pater autem in me manens, ipse facit opera.* Suprà dixit; *Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi, hic vero ait; Pater* *Ioan. 10.* *facit opera, quæ videlicet ego operor.* Et tunc autem, & nunc idem significauit, nempe quod eadem & possint, & velint. Pater ergo loquitur per filium tanquam per suum sermonem: operatur vero per filium, tanquam per suam potentiam. Præterea, *in me manens,* hoc est, à me non separatus vel per me designatus. *Credite mihi, quod ego in patre & pater in me.* Credite mihi dicenti, quod ego in patre, & pater in me conspicitur. *Alioqui propter ipsa opera credite mihi.* Si vero non creditis mihi propter sermones meos: vel propter opera ipsa credite mihi, quum supernaturalia sint, ac diuina. Similiter eodem loco dixit, *Quod si mihi nō creditis, operibus credite.* Amen dico vobis, qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet. Non dixit, maiora facere possum iis, quæ feci, sed quod mirabilius est, etiam aliis tribuam, vt talia operentur. Deinde addit quod adhuc maius est, dicens, *Et maiora his faciet.* Hoc autem demonstratio est potentiae eius qui dedit, non eius qui signa edit: *Bibl. Hom. tom. 4. B b Nam*

Nam qui per Christi nomen maiora facit opera quam Christus ediderit, Christi potentiam prædicat. Quia ego ad patrem meum vado. Vestrum inquit est deinceps miracula operari, quia ego ad patrem meum vado, vt in propria restituar gloriam. Hæc autem omnia ad consolandum eos di-

cebat, quod tristes essent, ac grauius ferrent, quia sermones de resurrectione eius non intelligebant. Et quidquid petieritis meo nomine, hoc faciam. Quicquid petieritis, inuocato nomine meo: dixit autem faciam, suam ostendens potentiam.

IN FESTO S. ATHANASII EPISCOPI ET CONFESSORIS.

MATTH. 10.

^a Non debetis desistere, sed ad tempus declinare, vt & aliis possitis proficere.

In illo tempore dixit Iesus discipulis suis: ^a Cum persequentur vos in ciuitate ista fugite in aliam. ^b Amen dico vobis, non consummabitur ciuitates Israel donec veniat filius hominis. Non est discipulus

supra magistrum nec seruus super dominum suum. ^c Sufficit discipulo, vt sit sicut ^d magister eius, seruo sicut dominus eius. Si ^e patrem familias Beelzebub

vocauerunt quanto magis ^f domesticos eius? Ne ergo timueritis eos. Nihil enim

opertum quod non reueletur, & ^h occultum, quod non ⁱ sciatur. Quod dico vobis in ^k tenebris, ^l dicite in ^m lumine, & quod in ⁿ aure audistis prædicate

super ^o tecta. Et nolite timere eos qui occidunt ^p corpus, ^q animam autem non possunt occidere: sed potius eum timete, qui potest & animam & corpus ^r perdere

in gehennam. ^s Nonne duo passeret assidue vaneunt? Et vnus ex illis non ^t cadet super terram sine ^v patre vestro: ^x vestri autem capilli capitis omnes numerati

sunt? Nolite ergo timere, multis passeribus ^z meliores estis vos. ^a Omnis ergo

qui ^b confitebitur me coram hominibus, ^c confitebor & ego eum coram patre

meo, qui est in ^d cælis. Qui autem ^e negauerit me ^f coram hominibus, ^g negabo & ego coram patre qui in cælis est.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euangelium.

Quia persequentur, &c. Hoc ad illud tempus pertinet, de quo dictum est: In viam gentium ne abieritis. Quod persecutiones non debeant timere, sed declinare: vt tribulationis occasio, sit euangelij seminarium, Mysticè. Cum vos persequentur in vno testimonio, fugite ad alia volumi-

na. Quia quamuis sit cõtentiosus persecutor; ante præsidium saluatoris aduenient quàm illi concedatur victoria. Nõ est discipulus, &c. Nec indigni tolerare quod tolero, qui dominus sum, faciens quod volo, & magister docens quod velle scio. Si patrem familias, &c. Ostendit calunias suas, vt suo exemplo ferant iniurias, vnde dicebat: sufficit discipulo, &c. Beelzebub. Beel, ipse est Beelzebub musca, id est Deus muscæ, pro spurcicia sanguinis immolari. Idolium est Accaron, nomine cuius spurcissimi idoli, principem demoniorum appel-

appellant: qui musca dicitur propter immunditiam. Beelzebub idolum apud diuersas gentes, diuersis nominibus nũcupatum. Ninus rex Assyriorum, conditor Ninuæ ciuitatis, post mortem patris sui Beli, composuit statuam in honorem ipsius, etque diuinis honoris iussit persolui ab hominibus. Cuius simulacri similitudinẽ Chaldaei suscipientes, vocabant Bel, vt in Daniele legitur. Inde Palæstini illud accipientes vocabant Baal. Moabitæ vero Beelphegor, atque ita per diuersitatem gentium, diuersa ei dabantur nomina. At Iudæi, vnus Dei cultores, vocabat Beelzebub, ob derisionem gentium. Baal vir, zebub musca, vir muscarum, siue habens muscas. Ne ergo timueritis eos. Eorum sæuitiam, vel blasphemias, quia veniet dies, cum Deus iudicabit occulta hominũ, vbi & nequitia discooperietur, & vestra intentio, modo soli Deo cognita ab omnibus sciatur. Quod dico, &c. Hoc est in quo volo vos constantes esse. Vel quod dico in tenebris, id est dũ adhuc in timore estis, dicite in lumine, id est in fiducia veritatis accepto spiritu sancto. Et quod in aure audistis, id est quod secretò audistis, super tecta, id est calcato carnis domicilio prædicate. Super tecta. Loquitur iuxta morem Palæstine, vbi solent in tectis residere, quæ non sunt cacuminata, sed æqualia, vnde lex præcipit, vt qui nouam domum edificat, murum tecti ponat in gyro, ne fundatur sanguis innoxius labente aliquo. Ergo in tectis prædicatur, quod cunctis audientibus, palam dicitur & est: Quod vos erudini in paruo Iudææ loco, in toto mũdo dicite. Nonne duo passeret, &c. Lucas. Nonne quinque passeret vaneunt dipõdio? Nec multum distant, vt duo assidue, & quinque dipõdio. Dipõdius enim est ex duobus assibus. Quod autem in numeris est vnus, hoc in pondera: & quod duo hoc dipõdius. Et vnus, &c. Quomodo ergo Apostolus. Nunquid de bobus cura est Deo. Sed aliud est cura, aliud est scientia. Numerati, &c. Hoc est, scientia Dei numerum illorum comprehendit. Numerati non actu computationis, sed facultate cognitionis à similitudine pecuniæ, quæ numeratur vt seruetur. Vbi magna prouidentia Dei, quod nec parua otiosa que dicta eum lateant. Qui confitebitur, &c. Vel confitetur quis Iesum ea fide, quæ per dilectionem operatur. Negat qui præceptis Dei non obedit. Qui autem, &c. Negatur à filio apud patrem, cui non manifestatur in diuinitatis potentia filius & pater. Confitebitur à filio apud patrem, qui per filium accessum habet ad patrem.

CATENA AVREA in idem Euangelium.

Quia autem persequentur vos, &c. Chryso. in ho. Postquam prædixit terribilia illa, quæ post crucem & resurrectionem & ascensionem eius erant ventura, rursus ducit eos ad mansuetiora. Non enim iussit eos, ad persecutionem audaciter ire, sed fugere, vnde dicit: Cum autem persecti, &c. Quia enim interim erat principium conuersionis eorum, condecens vtitur sermone. Hoc enim ad illud tempus referendum est, cum ad prædicationem Apostoli mittebantur, quibus & propriè dictum est. In viam gentium ne abieritis: quod persecutionem timere non debeant, sed declinare.

Quod quidem videmus, in principio fecisse credentes, quando orra Hierosolymis persecutione, dispersi sunt in vniuersam Iudæam, vt tribulationis occasio, fieret Euangelij seminarium. August. contra Faustum. Neque tamen saluator, quia non poterat tueri discipulos suos ideo fugere præcipit, & huius rei prior exemplum præbuit, sed instruebat hominis infirmitatem, ne Deum tentare audeat, quando habet quid faciat, vt quod cauere oportet, euadat. Aug. 1. de ci. Dei. Potuit autem eos admonere vt sibi manus inferrent, vt non in manus persequentium deuenirent. Porro si hoc ille non iussit aut monuit, vt hoc modo sui ex hac vita emigrarent, quibus migrantibus se mansionem æternam præparaturum esse promisit, quælibet exempla apponant gentes, quæ ignorant Deum. Manifestum est hoc non licere credèribus vnũ verum Deum. Chr. in ho. Ne autem dicant, quid igitur si persecutionem passi fugerimus, & rursus hinc nos abiecerint? hunc destruens timorem ait: Amen di. vo. non consũm. id est non præuenietis me circumueñtes Palæstinam, donec vos assumam. Rabanus, Vel prædicit quod non antè prædicationibus suis ad fidem perducens omnes ciuitates Israel, quàm resurrectione domini fuerit perpetrata, & in toto orbe terrarum prædicandi euangelium potestas cõcessa. Hilarius, Vel aliter: Ex vna in aliam fugam suadet, quia prædicatio eius primum à Iudæa effugata transit ad Græciam. Deinde diuersis intra Græciæ vrbes Apostolorum passionibus fatigata. Tertio in vniuersis gentibus demoratur. Sed vt ostenderet gentes quidem apostolorum prædicationis credituras, verum vt reliquum Israel crederent, esse aduentui suo debitum, ait: Non consũm. ciu. Israel, scilicet post plenitudinem gentium, quod erit reliquum Israel ad implendum numerum sanctorum, futuro claritatis Christi aduentu est in ecclesia conuocandum. Aug. in epist. ad Hon. fra. Faciant ergo serui Christi quod præcepit, vel permittit: sicut ipse fugit in Aegyptum, fugiant omnino de ciuitate in ciuitatem, quando eorum quique specialiter à persecutoribus quæritur: vt ab aliis qui non ita requiruntur non deseratur ecclesia, sed præbeant cibaria conferuis, quos aliter viuere nõ posse noverunt. Cum autem omnium, id est episcoporum, clericorum, & laicorum est cõmune periculum, hi qui aliis indigent, non deserantur ab his quibus indigent: aut igitur ad loca munita omnes transeant, aut quæ habent necessitatem remanendi, non relinquuntur ab eis, per quos illorum ecclesiastica est supplenda necessitas, vt vel pariter viuant, vel pariter sufferant quod eos patrefamilias voler pati. Remigius, Præterea sciendum est quod sicut & præceptum perseuerandi in persecutionibus specialiter ad Apostolos pertinet, & ad eorum successores viros fortes, sic licentia fugiendi satis conuenit infirmis in fide, quibus condescendit pius magister, ne si se vltro ad martirium obtulissent, fortassis positi in tormentis negarent: leuius enim erat fugere, quam negare. Sed quamuis fugiendo perfectæ fidei constantiam in se non ostenderent, tamen magni meriti erant: quoniam omnia pro Christo parati erant deserre, scilicet fugiendo. Nisi autem illis licentiam fugiendi dedisset, dicerent eos aliqui alienos esse à gloria regni cælestis. Hier. Spiritualiter autem possumus dicere: Cum persecti vos fuerint in

vna ciuitate, hoc est in scripturarum libro vel testimonio, nos fugiamus ad alias ciuitates, id est, ad alia volumina, quauis enim contentiosus fuerit persecutor, ante presidium saluatoris adueniet, quam aduersarii victoria concedatur. *Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum, &c.* Chr. in ho. Quia futurum erat vt discipuli cum promissis persecutionibus etiam diffamati, malam opinionem paterentur, quod multis onerosius esse videbatur: hic eos consolatur à seipso, & ab his quæ de ipso sunt dicta: cui consolationi nulla poterat esse æqualis. Hieron. Dominus enim lumen æternum, dux credentium, & immortalitatis parens discipulis suis in futurarum passionum solatium antè promisit, vt gloriæ loco amplectamur si domino nostro vel passionibus adqueamur, vnde dicit: *Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum, &c.* Chr. in ho. Intelligendum donec fuerit. Discipulus & seruus, non est inquam super magistrum & Dominum, secundum honoris naturam. Nec mihi ea quæ raro contingunt hic obicias, sed ab his quæ sunt in pluribus suscipe hunc sermonem. Remigius. Magistrum autem & Dominum semetipsum appellat: per seruū & Discipulū, suos vult intelligi Apostolos. Gl. quasi dicat, Ne indignemini tolerare quæ tolero, quia Dominus sum, faciens quod volo: & magister, docēs quod vtile scio. Remigius. Et quia hæc sententia minus videbatur superioribus verbis congrua, quod tendant verba manifestatur, cum subditur: *Si patris Beel voca. &c.* Chr. in ho. Non dixit seruos esse domesticos, vt multam ad eos familiaritatem ostenderet, sicut, & alibi dixit: Nō dicam vos seruos, sed amicos meos. Remigius, quasi dicat, Vos ergo temporales honores & humanam gloriam non queratis, dum me videtis per irrisiones, & opprobria genus humanum redimere. Chry. in ho. Non solum autem dicit, si domus dominum conuitiati sunt, sed ipsam speciem conuitij, quoniam Beelzebub eum vocauerunt. Hiero. Beelzebub idolum est Accaron, quod vocatur in regum volumine idolum muscæ. Beel ipse est bel siue baal, zebub autem musca dicitur. Principem ergo dæmoniorum ex spurcissimi idoli appellabatur vocabulo, qui musca dicitur, propter immunditiam quæ exterminat suauitatem olei. Ne ergo timueritis eos. *Nihil enim est opertum, quod non reuelatur, &c.* Remigius. Post præmissam consolationē, aliam non minorem subiungit, dicens, Ne erg. ti. eos, scilicet persecutores. Quare autem non esset timendum, manifestat cum subiungit: Nihil enim ope. est, &c. Hic. Quomodo ergo in præsentī seculo multorum vitia nesciuntur: sed de futuro tempore scribitur, quādo iudicabit Deus occulta hominū, & illuminabit tenebras tenebrarum, & manifesta faciet consilia cordium, & est sensus: Nolite timere persecutorum scuitiam, & blasphemantium rabie: quia veniet dies iudicij, in quo & vestra virtus, & illorum nequitia demonstrabitur. Hilarius, Igitur non minas, non conuitia, non potestates insectantium monet esse metuendas: quia dies iudicij nulla hic fuisse, atque inania reuelabit. Chryso. in Ho. Vel aliter: Figura quidem eorum quæ dicuntur, vniuersalem videtur enuntiationē habere, verum non de omnibus, sed de præmissis solum dictum est, quasi dicat: si doletis audientes conuitia, hoc cogitate, quia & ab hac suspitione post parum eruimini.

Vocant quidem vos ariolos, & magos, & seductores, sed expectate parum, & saluatoris vos orbis terrarum vniuersi dicent, cum per res ipsas apparueritis benefactores: nec illorum attendente sermonibus homines, sed rerū veritati. Remigius, Quidam autem dicunt quod his verbis promiserit dominus discipulis suis, quod per eos essent reuelanda omnia occulta mysteria, quæ sub velamine literæ legis latebant, vnde Apostol. dicit, Cum conuersi fuerint ad Christum, tunc auferentur velamen. & est sensus, Quare debetis timere vestros persecutores, cum tantæ sitis dignitatis, vt per vos occulta mysteria legis & prophetarum sint manifesta: Chryso. in ho. Deinde quia eos ab omni timore liberauerat, & altiores opprobriis fecerat, nūc opportuno tempore eis loquitur de libera propalatione, quæ est in prædicatione, dicens: *Quod di. vo. &c.* Hilarius, Nam legimus Dominum solitum esse noctibus sermociuari, & doctrinam in tenebris tradidisse: sed hoc dicit, quia omnis sermo eius carnalibus tenebræ sunt, & verbum eius infidelibus nox est. Itaque ab eo quod dictum est, cum libertate fidei & confessione est loquendi. Remigius, Est ergo sensus, *Quod di. vo. in te.* id est, inter Iudæos incredulos, vos dicite in lu. id est, fidelibus prædicate, *Et quod in aur. audi.* id est, quod dico vobis secretè, prædicate super tecta, id est, palā coram omnibus. Solemus enim dicere: in autem loquitur illi, id est secretè. Rabanus, Sanè quod ait: Prædicate super tecta, iuxta morem prouinciæ Palæstinæ loquitur vbi solent in tectis residere: quia non sunt cacuminata, sed æqualia. Ergo prædicabitur in tectis, quod cunctis audientibus palam dicitur. Glo. Vel aliter: Quod dico vobis in tenebris, id est, dum adhuc in timore carnali estis, Dicite in lumine, id est, in fiducia veritatis, cum à Spiritu Sæcto eritis illuminati. Et quod in a. aud. id est, solo auditu percipitis, prædicate opere complendo. Super tecta, id est, quod vos erudiui in paruo Iudææ loco, vniuersis vrbibus in toto mundo audacter dicite. Chryso. in Ho. Sicut autem quando dicebat: Qui credit in me, opera quæ ego facio & ille faciet, & maiora his faciet: ita & hic demonstrat quoniam omnia per eos operatur, etiā plusquam per seipsum, quasi dicat principij ego dedi, sed quod plus est, per vos explere volo: hoc autem non iniungentis est solum, sed & futurum prædicentis, & ostendentis, quoniam omnia superabit. Hilarius, Constantè ergo ingerenda est Dei cognitio, & profundum doctrinæ Evangelicæ secretum, lumine prædicationis reuelandum non timendo eos quibus cum sit licentia in corpora tantum, in animam ius nullum est. Et ideo subditur. *Et no. ti. eos qui oc. cor. ani. au. non pos. oc.* Chryso. in ho. Vide qualiter omnibus eos itauit superiores, non solitudinem solum & maledictionem, neque pericula, sed & ipsam, quæ omnibus videtur terribilior, mortem suadens propter Dei timorem contemnere, vnde subdit: *Sed po. ti. eum qui po. ani. & cor. per. inge.* Hieronymus, Nomen gehennæ in veteribus libris non inuenitur, sed primò à saluatore ponitur: quæramus ergo quæ sit huius sermonis occasio. Idolum Baal fuisse iuxta Hierusalem, ad radices montis Moria, in quibus Siloë fluit, non semel legimus. Hæc vallis & parua campi planities irrigua erat & nemorosa, plenæque deliciis, & lucus in ea idolo con-

secratus. In tantam autem populus Israel demeritiam venerat, vt deserta templi vicinia, ibi hostias immolaret, & rigore religionis deliciae vinceret, filiosque suos incenderent dæmoni: & appellabatur locus ipse gehennò, id est, vallis filiorum Ennon. Hoc Regum volumen & Paralipomenon & Hieremias scribunt plenissimè: & comminatur Deus se locum ipsum impleturum cadaueribus mortuorum, vt nequaquam vocetur Topher & Baal, sed vocetur Polyandrium, id est, tumulus mortuorum. Futura ergo supplicia & pœnæ perpetuæ quibus peccatores cruciandi sunt, huius loci vocabulo denotatur. Aug. 13. de ci. Dei. Hoc autem non antea fiet, quam anima corpori fuerit copulata, vt nulla direptione separentur: & tamen tunc recta mors animæ dicitur; quia non viuit ex Deo: mors autem corporis quia in damnatione nouissima, quamuis homo sentire non desinat, tamen quia sensus ipse nec volutate suauis, nec quiete salubris, sed dolore pœnalis est, mors potius appellata quàm vita. Chryso. in ho. Vide autem rursus, quia non promittit eis liberationem à morte, sed suadet cõtemnere mortem, quoc multò maius est quàm erui à morte: & quod hoc sermone ea, quæ de immortalitate sunt dogmata, eius insigiti.

S. HIERONYMI PRÆBYTERI IN SUPERIUS EUANG. EXPOSITIO.

Vm autem persequuntur vos, &c. Hoc ad illud ntempus referendum est, cum ad prædicationem apostoli mittebantur, quibus & propriè dicitur: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Quod persecutionem timere non debeant, sed declinare, quod quidem videmus in principio fecisse credentes, quando orta Hierosolymis persecutione, dispersi sunt in vniuersam Iudæam: vt tribulationis occasio, fieret euāgelij seminarium. Spiritu autem possunt dicere. Cum persecuti vos fuerint in vna ciuitate, id est, in vno scripturarum libro vel testimonio, nos fugiamus ad alias ciuitates, id est, ad alia volumina. Quamuis enim contentiosus fuerit persecutor, ante presidium saluatoris adueniet, quam aduersarii victoria concedatur. *Si patrem familias, &c.* Beelzebub, idolum est Accaron, quod vocatur in Regum volumine, idolum muscæ. Beel ipse est Bel, siue Baal, zebub autem musca dicitur. Principem autem dæmoniorum, ex spurcissimi idoli appellabatur vocabulo, qui musca dicitur propter immunditiam, quæ exterminat suauitatem. *Nihil opertum, &c.* Et quomodo in præsentī seculo, multorum vitia nesciuntur: Sed de futuro seculo scribitur: quando indicabit Deus abscondita hominum, & illuminabit latebras tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Et est sensus: nolite timere persequutores scuitiam, & blasphemantium rabiem: quia veniet dies iudicij, in quo vestra virtus, & eorum nequitia demonstrabitur. *Quod dico vobis in tenebris, &c.* Quod auditis in mysterio, apertius prædicate, quod discitis absconditè, publicè loquimini: quod vos erudiui in paruo Iudææ loco, in vniuersis vrbibus, & in toto mundo audacter dicite. *Nolite timere eos qui occidunt cor-*

pus, &c. Si corpus occidunt, animam non possunt occidere: ergo anima inuisibilis & incorporealis est secundum crassiorē dico nostri corporis substantiam vel eo certè tempore punietur, & supplicia sentiet, quando pristinum corpus receperit: vt eū quo peccauit, cum ipso & puniatur. *Sed potius eum timete, &c.* Nomen gehenna, in veteribus libris non inuenitur: sed primū à saluatore ponitur. Quæramus ergo quæ sit sermonis huius occasio. Idolum Baal iuxta Hierusalem, ad radicem montis Moria, in quibus Siloë fluit, nō semel legimus. Hæc vallis, & parua campi planities, irrigua erat & nemorosa plenaque deliciis, lucusque in ea idolo consecratus erat. In tantam autem demeritiam populus venerat: vt deserta templi vicinia, ibi hostias immolaret, & rigorem religionis deliciae vinceret filiosque suos dæmonij incenderent, vel initiarent. Et appellabatur locus iste gehennon, id est, vallis filij Hennon. Hoc regunt volumen, & Paralipomenon, & Hieremias scribunt plenissimè. Et comminatur Deus se impleturum locum illum cadaueribus mortuorum: Futura ergo supplicia, & pœnæ perpetuæ, quibus peccatores cruciandi sunt, huius loci vocabulo denotantur. Duplicem autem esse gehennam nimij ignis & frigoris, in Iob plenissimè legimus. *Noane duo, passeret asse vaneunt, &c.* Hæret sibi sermo dominicus, & sequentia pendunt ex superioribus. Prudens lector caue semper superstitiosam intelligentiam, vt non tuo sensu attemperes scripturas: sed scripturis iungas sensum tuum, & intelligas quid sequatur, supra dixerat: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: nunc loquitur consequenter. Nonne duo passeret asse vaneunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro? Et est sensus: si parua animalia, & vilia absque Deo auctore non decidunt, & in omnibus est prouidentia, & quæ in his peritura sunt, sine Dei voluntate non pereunt: vos qui æterni estis, non debetis timere, quod absque Dei viuatis prouidentia. Iste sensus & supra dictus est: Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque merunt, neque congregant in horrea, & pater vester cælestis pascit illa. Nōne vos pluris estis illis? Ac deinceps: Considerate lilia agri, quomodo crescut, &c. si autem senum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto magis vos modicæ fidei? Quidam coactè duos passeres, animam & corpus interpretantur. Quinque quoque passeres secundum Lucam, qui duobus assibus vaneunt, ad sensus referunt. Sed quomodo illa intelligentia, toto euāgelici sermonis corpori coaptetur, non paræ difficultatis est. *Vestri autem capilli, &c.* Manifestius superior nostræ expositionis sensus expressus est: quod timere non debeant eos qui possunt occidere corpus, & animam non possunt: quoniam si sine Dei scientia, parua quoque animalia non decidunt, quanto magis homo, qui apostolica fultus est dignitate? Quod autem ait: Vestri autem capilli capitis, omnes numerati sunt, immensam Dei erga homines ostendit prouidentiam, & ineffabilem signat affectum: quod nihil nostrū lateat Deum, etiam parua & otiosè dicta, eius scientiam non fugiunt. Derident intelligentiam ecclesiasticam in hoc loco, qui carnis resurrectionem negant: quasi & nos capillos, qui numerati sunt, & à tonsore decisi, omnes dicamus resurgere: cum salua-

tor non dixerit: Vestri autem capilli capitis omnes saluadi sunt, sed numerari sunt. Vbi numerus est, scientia numeri demonstratur, non eiusdem numeri conseruatio.

S. IO. CHRYSOSTOMI
Episcopi Constantin. in superius
Euang. Homil.

Nihil opertum, quod non reueletur, &c. Nunc profectum pradicatiois eorum futurū eis annunciat, quoniam pradicatio eorum habitura fuerat exitum gloriosum. Ecce ego ipse, qui sum lumen absconditum in tenebris, Deus celatus in homine, sublimitas in humilitate. Tunc sicut hoc mysterium absconditum fuit se feculis, nunc autem per vos manifestabitur cunctis, vt impleatur sermo propheticus, qui dicitur de me: A summo cælo egressio eius, & occurfus eius vsque ad summum eius. Et non est qui se abscondat à calore eius. Sicut enim nullus est locus vbi non appareat sol, aut non sentiatur calor eius: sic nullus erit locus, vbi non cognoscatur Christus, aut non intelligatur diuinitas mea, vt omnis conditio hominum in duas diuidatur partes, ita vt credentes merito coronentur, ac non credentes, sine excusatione puniantur. Et vos quem interim quasi inimicos suos odiant homines, postea vos cognitos complectentur, quasi sue salutis authores. Interim quasi maleficos homines vos abominabuntur, postea quasi sanctos venerabuntur. Interim vos quasi persecutores persequentur, postea vos omnes homines in ecclesiis suis quasi Deos adorabunt. Mementote præterita, & consolamini de futuris, quando iustitia Domini dominata est iniquitas, quando veritatem longo tempore celauerunt tenebrosa mendacia, quando innocentia sub existimatione criminis diu velata est. Moyses fuit celatus in Ægypto, dicitur est filius Ægyptiæ. Quia homicida fugatus est quasi mercenarius contemptibilis, ouium factus est pastor. Nunquam est manifestata sanctitas eius, nunquam est coronata innocentia eius, Ecce qui pastor ouium fuerat irrationabilium, factus est dux populi gloriosi. Qui quasi homicida ex Ægypto egressus, postea ingressus est iudex sanctorū. Iam non filius Ægyptiæ, sed quasi filius Dei. Perdidit beneficium suum Ægyptus, non potuit bene nutriendum facere suum, qui melius nascendo fuerat alienus. Qui Pharaonem regem quasi captiuus ante timuerat, postea illum decem plagis, quasi seruum obnoxium castigauit: quia nihil est opertum, quod non reueletur. Ioseph celatus est in Ægypto, quasi adulter accusatus est, castitatis custos fidelis. Nunquid non est manifestata innocentia eius? Nunquid non multipliciter coronata est castitas eius? Qui quasi maleficus in carcere fuerat, quasi propheta eductus est; In vnius pueri vindicta rotus mundus fame flagellatus est. Et quem sacerdos Phutiphar primum quasi adulterum vxoris suæ cõdemnauerat, postea gloriosum generum in cubiculū suum locat. Absconditi fuerant & tres pueri in Babylonia, & quasi contemptores regis sunt accusati pro crimine, ad quorum interitum iussu est, vt caminus accenderetur septies amplius quam solebat: non quia ad comburendam carnis naturam tantum incen-

dium necessarium erat, sed quia tãtum infanientis regis iracundia suggererat. Et quid ignis in suo camino, furoris spiritu percussus corrigit? Et perditio suæ virtutis calore, specie sola ardebat, vt incorruptibilem integritatem eorum, corruptus ignis ostenderet, & ardentiorē fidem eorum ardens flamma ostentaret ipsa natura sua clamans, non in voce: quia nihil occultum quod non sciat. Sed vos sustinete introitum iniuriosum, vt habeatis exitum gloriosum. Et tanquam promissionum consolationem habentes. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, &c. Quid est quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine? Item tenebras Iudaicum populum dicit, sicut scripti est: Lux in tenebris lucet, & tenebra eam non comprehendunt. Et ideo tenebræ intelliguntur, quia lumen verum cognoscere non poterunt: Quæcunque igitur Dominus in Iudeis locutus est, in ecclesia manifestanda esse annuntiabat. Lux enim populus Christianus intelligitur, sicut & Apostolus ait: Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux domino, vt filij lucis ambulat. Aut ita: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, id est, quod nunc dico vobis in mysterio parabolarum, vos postea dicite manifeste. Quod enim in mysterio est absconditum, sic est quasi in tenebris positum. Vnde & Moyses, quando legem accepturus ascendit in montem, sicut dicit scriptura, ingressus est Moyses in nubem, ostendens quia lex quæ dabatur in mysterio posita, obscura erat futura, quasi sub nube nigerrima. Quod autem manifeste dicitur, in lumine dicitur. Quid est quod in aure auditis, prædicate super tecta? id est, quod auditis in secreto soli, prædicate coram omnibus nulli abscondentes verbum, quasi qui stet supra tecta & clamet. Quid est quod Apostoli audierunt in mysterio? Quid? Exiuit seminator seminare semen suum. Et quædam ceciderunt secus viam, quædã super petram, quædam inter spinas, quædam super terram bonam. Et loquebatur eis in parabolis, & sine parabolis loquebatur eis nihil. Et accesserunt discipuli eius ad eum secreta, dicentes: Enarra nobis parabolam, quibus respondit. Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, vt audientes non audiant, & videntes cæci fiant. Quid ergo? Quod tunc in mysterio solis Apostolis credebatur, nunc evangelistis referentibus, & Apostolis prædicantibus, quotidie in medio ecclesiæ omnibus populis enarratur. Ergo hoc est quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: id est, quod dico vobis in secreto, prædicate coram omnibus, sicut est vbi vocauit Dominus discipulos suos secretum dicens eis: Vos autem quem me esse dicitis? Responderunt: Tu es Christus filius Dei viui, qui in hunc mundum venisti. Et mandauit eis; Nemini dixeritis: quia oportet filium hominis crucifigi, & tertia die resurgere: quia si manifeste cognitus fuisset filius Dei, nemo ausus fuisset manus iniicere in eum. Et ideo crucifixus non esset neque resurrexisset à mortuis. Propterea adhuc infernorum regnum esset in terra, & dominatio diaboli mundum totum teneret. Quid ergo? Postquam Dominus surrexit à mortuis, quod audierat Petrus in secreto, cepit coram omnibus prædicare, dicens: Deus patrum nostrorum suscitauit filium suum Iesum, quem vos crucifixistis, & denegastis ante faciem Pilati,

Pilati, iudicante illo dimitti. Vos vero iustum negastis, & virum homicidã petiistis donari vobis, principem autem vitæ interemistis. Ergo hoc est, quod in aure auditis, prædicate super tecta. Et nolite timere eos, qui occidunt corpus. Ne forte propter timorem mortis non liberè dicatis quod audistis, nec fiducialiter prædiceris in omnibus, quod in aure soli audistis. Sic ergo ex his verbis ostenditur, quod non solum ille proditor est veritatis, qui transgrediens veritatem, palam mendacium pro veritate loquitur, sed etiam ille qui non liberè pronunciat veritatem, quam liberè pronunciare oportet: aut non liberè veritatem defendit, quam liberè defendere oportet, proditor est veritatis. Nam sicut sacerdos debitor est, vt veritatem, quam audiuit à Deo, liberè prædiceret: sic laicus debitor est, vt veritatem quam audiuit quidem à sacerdotibus probatam in scripturis defendat fiducialiter. Quod si non fecerit, proditor est veritatis. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Hæc autem diximus, quoniam multi Christianorum palam quidem transgredi veritatem putant peccatum, tace autem veritatem coram infidelibus non putant esse peccatum, & propterea multi inueniuntur in isto reatu. Ideo nos conuenit aperius dicere, quoniam nihil de veritate neganda præfens loquitur sermo, sed de veritate non liberè prædicanda, dicens: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & nolite timere eos, qui occidunt corpus: quo minus dicatis in lumine, quod audistis in tenebris. Vide quoniam non solum ille transgressor est veritatis, qui palam denegat veritatem, sed etiam ille, qui propter timorem eorum, qui possunt occidere corpus, tacet veritatem. Et quid dicam? Quia propter timorem mortis tacent homines veritatem, & propter miserum ventrem, & propter spem vani honoris, in conspectu infidelium tacent homines veritatem. Vt puta, eunt homines ad conuiuium impiorum sacerdotum, & confugiunt ad patrociniū malorum hæreticorum: fit sermo de fide, ille sacerdos impius, vel patronus blasphematur veritatē tuã quasi mendaciū, fidem tuam quasi perfidiã, aut vt seducat, aut vulneret conscientiam tuam, & faciat eam infirmam & si ad plenum capere non poterit: tu autem & si non denegaueris palam veritatem; tamen non contendis cum persona eius, cuius panem inanem manducas, vt non perdas spem patrociniij, aut rapacitatis, veritatem quã oportebat te liberè defendere, tacens confundis eam in conspectu inimicorum eius, vt videatur à te tacente falsa, quæ vera est. Et quomodo non es tu proditor veritatis? Sed forte dicis: Si taceo veritatem ante aduersarios, nunquid consentio mendaciorum? Dic mihi, si princeps aliquis imperatoris, videns ciuitatem Romanam ab hostibus expugnari, quomodo possit liberare eam, & neglexit defendere, num ipse videbitur tradidisse, quam potuit liberare, si voluisset? Sic & tu veritatem ab impijs expugnari, quomodo eam potuisses defendere, si loqui voluisses, tacens expugnasti per hoc ipsum quod compassus es expugnari. Et si propter timorem eorum qui occidunt corpus tacere veritatem, sicut præfens scriptura testatur, impietas est, quomodo non sit impietas maior, tacere veritatem propter miserum ventrem, & spem vani honoris, & meliorem facere gratiam

panis, & honoris, quàm gloriam veritatis Dei? Et nolite timere eos qui occidunt corpus. quoniam corpus est ab impijs occisum non fuerit propter Deum, à semetipso post modicum morietur propter naturam. Ergo occisi secundum corpus ab impijs, nihil perditis, nisi mortis dilationē, vt corpus quod post modicum fuerat moriturū ante modicum moriatur, magis autem nec ante ipsam mortis dilationē. Si ergo verū est, quod non solum cadit de arbore sine præcepto Dei: & quia numerati dati nobis sunt dies ad vitã, credere debemus, quia nec morimur ante diē, nec transire possumus diem, tamē ponamus quod ante diem moriuntur, qui moriuntur propter Deum. Si ergo & gratis, id est, sine molestia percussoris post modicum morituri sumus, nulla Dei causa proposita, quare non ante modicum in causa Dei cum gloria morimur, vt fiat voluntarium, quod futurum est necessarium? vt offeramus Deo pro munere, quod redditur à te pro debito? Ideo nolite timere eos, qui occidunt corpus. Substantia enim hominis non est corpus, sed anima. Hanc enim solam Deus ad imaginem suam fecit, & hanc diligit, propter hanc fecit & mundum, hanc zelat, & persequitur inimicus, propter hanc & ipse filius Dei venit in mundum. Corpus autem vestimentum est animæ, sicut ait Apostolus: De corpore nostro in quo ingemiscimus onerati, in quo nolimus spoliari, sed superuestiri, vt mortale hoc absorbeat à vita. Sicut ergo vestimētum super homines positum, si quis furibundus scindat; illatore quidem iniuriæ sentit homo, damnium autem non patitur in natura: sic corpus super animam positum, si occidatur ab impijs, anima quidem occasione eius sentit dolorem, damnium autem sue naturæ non patitur. Hebemus autem huius rei vnde loquimur argumentum in membris. Sicut enim vngues qui summitatem vestium digitorum, quando prædicantur dolorem faciunt corpori: quomodo vero præcisæ fuerint, nullus sensus corporis inuenitur in eis, sed ex ipsa altere nouæ præcedunt, vt nullum videatur natura sustinuisse dispendium: Sic corpus donec cæditur, sentit anima: quomodo autem occisum fuerit, nullus sensus, aut dolor animæ inuenitur in corpore illo, sed iterum super animam in tempore opportuno gloriosius illud retextet corpus, vt nullum detrimentum anima videatur perpeffa, sed augmentata. Dicam autem quod sentio verius, non solum ad vestimentum animæ caro creata est, sed magis ad temptationem eius, quasi domestica, & naturalis inimica copulata est. Et dum expugnatur à carne, nec vincit, nec coronatur à Deo. Huiusmodi mysterij Paulus testis est, dicens: Caro enim concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Si ergo caro animæ inimica, tentatio est: quis sapiens non intelligit, quia occiso corporis optanda est magis, quàm timenda? Ideo tibi corruptibilis natura creata est, inde deponendi corporis tempus est numeratum, vt homo morituro corpori tuo non parcas, sed commerito perituro compares tibi vitam mansuram. Ecce si mutud accipis, vt puta bouem, vel equum, nonne assidue operaris opus tuum in eum? Dicis enim apud te, hodie aut cras tollendus est à me, quia non est meus. Etiam tu in corpore corruptibili natus, quare non ad utilitatem animæ tuæ vteris temporalī corpore tuo, sciens quia post modicum tollendum est à te,

quia non est tuum? Quare ergo est ista insipientia vestra, odire quod nostrum est, & amare quod nostrum non est? Studere seruire, quod seruire non possumus, & negligere quod in æternum habebimus? Nolite timere eos, qui occidunt corpus. Quid est timor mortis? Non dolor exeundi à corpore, sed desperatio vitæ post mortem. Ille timet mortem, qui non putat se viuere post mortem. Vis scire? Ecce frequenter homines grauem dolorem patiuntur in infirmitate, & non moriuntur, & frequenter modicum tædium habent, & moriuntur, & tamen magis contenti sunt grauem dolorem pati, & non mori. Vides ergo, quia non dolor mortis, sed ipsa mors timetur? Sicut autem omnia mala operatur timor mortis, sic omnia bona operatur contemptio mortis. Qui timet mori, id est, qui non sperat viuere post mortem, neque elemosynas dat, neque orationibus instat, neque ieiunium celebrat, neque paupertatem sustinet, neque opprobrium suffert, neque damnum substantiæ suæ contentus est pati, neque corporalem iniuriam sustinet propter Deum, sed hoc suæ lucrum vitæ existimat, si bonis istius mundi feliciter frui-rius fuerit; & hoc damnum vitæ suæ putat, si fuerit alienatus ab istis bonis. Quare? quia laborum suorum præmium in resurrectione non sperat. Qui autem non timet mori, id est, qui vitam sperat post mortem: omnia quæ diximus, libenter sustinet propter Deum: quia laborum suorum mercedem multiplicem indubitanter expectat. Ille est ergo perfectus discipulus Christi, qui hæc omnia patitur, aut pati paratus est. Non ergo ideo Dominus mandat, nolite timere qui occidunt corpus: quia necesse est omnem Christi discipulum occidi: sed ne omnes illas res, quas supra diximus, per singulos mandet, quasi per compendium dixit: Nolite timere eos qui occidunt corpus: qui occidi non timet, multo magis contemnit cætera aduersa carnalia, quæ sunt ante mortem: quia omnia carnalia, quæ sunt ante mortem, leuiora sunt morte. Qui ergo quod grauius est non timet, multo magis contemnit quod leuius est. Qui autem cæteras molestias, quæ sunt ante mortem, non est contentus pati propter Deum, quomodo sustinet mortem? Considera autem, vt quid nobis in natura creauit timere mala carnalia, aut diligere bona: non vt mala carnalia timeamus, quæ timemus, sed vt per timorem malorum carnalium intelligamus magis timenda esse spiritualia mala. Vtputa, scis quia malum est pati dolorem carnis, per hoc intellige, quia peius est dolorem animæ pati. Scis quia malum est confundi coram hominibus, per hoc intellige, quia peius est confundi coram angelis. Quantum enim angeli meliores sunt hominibus, tantum confusio illa peior quàm ista. Nam dolor & pudor corporalis, cum corpore finitur, aut soluitur: dolor & pudor animæ, semper cum anima irruit ad pœnam. Ita non vt diligas bona carnalia quæ diligis, sed vt per bona carnalia intelligas magis diligenda esse spiritualia bona. Vtputa, scis quia bonum est gaudere carnaliter, per hoc intellige, quia melius est gaudium animæ: Gaudium quippe carnis cum carne finitur; gaudium autem animæ cum anima perseuerat. Scis quod bonum est gloriari in terris per hoc intellige, quia melius est gloriari in cælo. Quando enim clarius est cælum quàm terra, tanto glorio-

sior est illa gloria quàm ista. De magnis autem thesauris honorum vel malorum, quasi modicum gustum dedit in mundo, vt ex modico gustu malorum, vel bonorum, plenitudinem cognoscamus. Nolite timere eos qui occidunt corpus, sed eum timete, qui potest corpus & animam perdere in gehennam. Quid dicis, anima perit? Nonne immortalis creata est? Morte enim non solum extinctio corporalis signatur, sed etiam pœna mortis mors dicitur. Vnde & Paulus ait: Quotidie morior pro vestra gloria, quam habeo in Christo Iesu. Et Ioannes in Apocalypsi sua sic dicit: Beatus qui habet partem in prima resurrectione, ei secunda mors non dominabitur. Secunda enim mors est ignis, & sulphur. Vides ergo quia per damnationem animæ, non dicit ipsam solutionem animæ, sed cruciationem gehennæ, quæ est mors secunda. Et tãquam si aliquis dicat: Vt quid tanta licentia data est malis, vt etiam contra voluntatem Dei habeant in sanctis potestatem nocendi? Absit, nihil possunt Deo nolente. Nomen duo passeris esse veniunt, &c. Si ergo passer in voluntate Dei positi sunt, non in potestate hominum, quos Deus ad vsum hominum fecit, quanto magis vos: non quum estis in potestate hominum, sed in voluntate Dei quos Deus ad suam gloriam fecit? Si passer euentu non moritur, nec cadit, propter hoc ipsum, quia opus Dei est: quanto magis iustus homo, non est in euentu positus, quia imago Dei est? Sed aut à Deo traditus, moritur: aut à Deo liberatus, euadit. Si in passeribus nihil sine ratione agitur, quorum duorum precium vnus est assis, quanto magis in vobis sine me, nihil agitur, quorum precium est sanguis meus? Si sic habentur passeris, quomodo habendi sunt filij? Ideo ergo non debetis timere homines, quia non est in vobis illorum potestas, sed Dei. Non enim quando volunt impij, tunc possunt nocere sanctis, sed quando Deus illis nocendi tempus cõcesserit, vt prouideat sanctis suis coronam. Dicit Pilatus ad Iesum: Nescis quia potestatem habeo dimittere? Respondit ad eum. Non haberes vllam potestatem in me, nisi tibi datum fuisset desursum. Quare ergo est sapientia, illum non timere qui dat potestatem, sed illum timere qui accipit? Qui enim dat potestatem, quando vult dat: qui autem accipit, non quando vult accipit. Ergo si non es traditus, sine causa times: & si traditus es, sine causa times. Deo enim liberante homo tibi nocere non potest, & si vult. Nescis quomodo Pilatus volebat dimittere Christum, sed non poterat, quia Deus eum tradebat? Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt. Quid nobis prodest capillos numeratos habere, si morimur? Ideo numerati sunt, vt in æternum viuamus. Numquid ideo numerat aliquid Deus, vt numerus eius cognoscat, quia ab initio (vt dixit Sapientia) omnia in pondere, numero, & mensura creauit? Sed ideo numerauit, ne aliquid perdat ex ipsis. Sicut dicit propheta: Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus: Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur. Non minuentur qui numerati sunt, sed etiam multiplicabuntur. Vis scire dignitatem pastorum, considera ouem illam, quomodo pastor non requieuit per desertum discurrere, donec inueniret eam, & ad pristinum numerum reuocaret. Nullam ex omnibus se habere putabat, si de numero suo vna periret. Qui autem

perituri sunt, non numerantur. Ideo Dominus dicit: Vestri etiã capilli capitis numerati sunt, Peccatores autem vt quid numerantur, qui esse non æstimantur? Illud enim numerat Deus, quod vult possidere: quod autem non vult habere, vt quid numerat? Ideo non numerantur peccatores, vt quicumque ex ipsis periret, non sentiat, neque curet Deus, quasi de non numeratis. Sicut scriptum est: Pro nihilo habentur omnes gentes. Ergo passeres sunt meliores quàm peccatores? Non, sed similes. Sicut enim Deus non dixit, quia non cadunt: sed, sine voluntate Dei nõ cadunt. Dei enim voluntas est, vt comprehendatur, & ad vsum procedant hominum, quia ad hoc creati sunt. Sic voluntas Dei est: vt homo qui sine lege Dei vixit, sine lege & pereat: & qui Deum non aspexit, non aspiciat illum Deus. Verè in hoc peior est homo peccator quàm animal, quoniam animal etsi non glorificat, non exacerbat, homo autem malus non solum non glorificat, sed adhuc exacerbat. Quanta autem sit dignitas numeratorum, etiam in libro Numeri ostenditur, quoniam electi & colati numerantur à Mose, per præceptionem Dei. Non numeratur inter eos femina. Femina autem intelligitur mollicies, quæ est corruptio corporalis. Omnis autem vir mollis animo remissibilis in fide, & corruptus est actibus: corpore vir est, & ideo femina intelligitur, ideo non numeratur cum sanctis: femina autem si virilitatem sanctam habuerit, etsi corpore femina est, animo est vir, & numeratur cum sanctis. Illic quia figura erat caro, femina repellebatur: hic autem quia veritas est, femineus animus non numeratur. Illic seruilis conditio excludebatur: hic autem conuersatio seruilis expellitur apud Deum. Non ille seruus est qui seruus est hominum, sed qui peccati sui. Ergo liber si opera mala fecerit, diaboli seruus est: seruus, si bona opera fecerit, filius Dei est. Ideo seruilis anima non numeratur. Item neque Aegyptius mundialis. Qui ergo diligit mundum, in secularibus negotijs gaudet. Propter negotia mundi transitoria tristatur, propter Deum verò non gaudet. Ille non numeratur, quia animam Aegyptius est. Aegyptius autem si cælestia amaue-rit, Hebræus est. Item nec puer numeratur ille, qui puer est sensibus, malitiã autem perfectus est: qui autem malitiã puer est, sensibus perfectus est. Qui autem mensurat plenitudinem ætatis Christi, ille etsi puer fuerit, sicut Daniel numeratur. Et qui procedit ad bellum contra alienigenas, id est, qui potest pugnare contra immundos spiritus, & desideriorum carnalium destruet castra, ille tantummodo numeratur. Sed nec omnes qui habent virtutem spirituales, habent Israeliticam virtutem. Nam & Gentiles habent virtutem animæ, Grammaticam, Rhetoricam, & Philosophicam, sed non Israelitica virtus est, quæ non fit propter Deum, sed propter bonam gloriam. Israeliticum autem bonum est, cuius mens Deum videt, sicut Apostolorum, quibus dixit: Vestri autem & capilli capitis numerati sunt omnes. Spirituali-ter autem capilli sunt subiles animæ, & innumera- biles sensus sanctorum, qui de spiritu Christi, quasi de capite ipsorum procedunt. Si autem iustus tradidit se in potestate dilectionis, dilectio illa præcidit capillos ipsius, & tollit virtutem quam habet in capite, sicut Dalila Sampsonis. Nam omnis virtus eorum non in corpore nec in diuitiis, sed in vir-

tutibus spiritualibus est posita. Et nulla res sic præcidit virtutem capillorum suorum, sicut corporalis voluptas. Si ergo perdidit virtutem capillorum suorum, apprehendent eum alienigenæ, id est immundi spiritus, & alligabunt eum vinculis diuersorum desideriorum, & excæcabunt oculos cordis eius, vt non videat lumen: id est vitam veritatis, vt egressus suos extēdat vt impleatur in illo; quod scriptum est. Delectantur de libro viuētium, & cum iustis non scribantur. Omnis ergo qui me confessus fuerit coram hominibus, &c. Et quoniam rem impossibilem, quantum ad naturam carnalem, mandauerat: nunc & pœnam proponit, & præmium: vt modò timore pœnæ, modò desiderio præmij virtus animæ adiuuetur. Ecce præmium: Qui me confessus fuerit coram hominibus, & ego confitebor eum coram patre meo. Sed prius dicit præmium, postea pœnam, quia misericors Deus paratior est ad remunerandum bonos, quàm ad puniendum indignos. Vide ergo quanto maius est præmium Dei, quàm iustitia nostra, & quãto grauior est vindicta, quàm nostrum peccatum. Si tu confessus fueris Christum coram hominibus, confiteris quia nihil potes prestare Deo: si autem ille te confessus fuerit coram Deo, confitetur quia potest facere te immortalē. Si tu negaueris Christum coram hominibus, denegans Christum illi nocere nõ potes. Si autem te negauerit Christus coram Deo, denegat qui perdere potest in igne æterno. Quis est tam lapideus, qui non desideret iustitiæ suæ testē habere Christum? Si ergo magnus est testem esse Christi, quantum magis est testem habere Christum? Considera etiam denique, ne forte dicant etiam fideles Christiani; si necessitas persecutionis aduenierit, interim coram hominibus de negatione patiar pœnas, in corde autem meo veritatem teneo Christi. Ideo non dicit, Qui me confessus fuerit in corde suo: sed, coram hominibus. Quoniam qui coram hominibus non confitetur, non prodest ei aliquid quod in corde credit in Christum: quia qui ore denegat, non potest fieri vt in corde credat. Radix enim confessionis, fides est cordis. Confessio autem, fructus est fidei. Sicut ergo quandiu radix est viua, necesse est vt aut ramos producat, aut folia: si autem nõ produxerit, sine dubio intelligis, quod radix eius in terra siccata est. Sic quandiu fides cordis integra est, semper germinat confessionem in ore: si autem confessio nõ fuerit oris, intellige sine dubio, quia fides cordis eius iã antè siccata est. Sic enim dicit Apostolus: Corde enim creditur ad iustitiã ore autem confessio fit ad salutem. Ergo nec valet confessio oris sine fide cordis, nec fides cordis sine confessione oris. Si autem tibi prodest corde credere, & non coram hominibus confiteri: ergo & infideli in hypocrisi confiteri Christum prodest, etiam si corde non credat. Si autem ille nihil proficit cõfitem sine fide, nec tu proficis credendo sine confessione. Si sufficit Christo qui cognoscit, & si confessus eorum non fueris coram hominibus, ergo & tibi sufficit quia cognoscit te Christus, & si non fuerit te confessus coram hominibus. Si autem tibi non sufficit cognitio eius, nec illi sufficit fides tua. Si enim sufficeret tibi fides cordis, cor tantummodo tibi Deus creasset, nunc autem & os tibi creauit Deus, vt corde credas, & ore confitearis. Nec tantummodo, sed quinque sensibus carnalibus. Si enim sufficeret cor

aut os, sic diceret & Propheta. Confitemini domino, in cithara vnus aut duarum chordarum, Psalmodum dicite ei: nunc autem dicit in psalterio decem chordarum quia homo qui est psalterium, decem sonos habet, quinque carnales, & quinque spirituales. Cum his omnibus oportet confiteri Christū. Si autem vel vnus sensus minus fuerit, non est perfecta confessio. Ergo si quis tibi dicat, non manduces idololatrum, sed aspice tantum ad idola, quomodo speciosa sunt, si aspexeris prouocatus oculis tuis negasti Christū. Non quia aspiceret idola aliquid sit, sed quia inuitatus aspicias, peccas. Si autem non aspexeris, oculis tuis confessus es Christum. Ideo scriptum est, Averte oculos meos ne videant vanitatem. Si verò dixerit tibi, nolo ut aspicias idola, sed tantum ausculta quomodo ille gentilis blasphemauit Christum, ut glorificet deos. Si auscultaueris, auribus tuis Christum negasti. Si dixerit tibi, nolo ut audias blasphemiam Christi, sed ecce quomodo incensum diis offertur, tantum ista, & accipe odorem incensi illius. Si odoratus fueris, odoratum tuo Christum offensus es. Item si dixerit tibi, nolo ut manduca carnem, dentibus tuis tantum finge, te de immolato manducare: si simulaueris, sic gustu tuo Christum negasti. Si autem nolueris fingere, Christum cōfessus es, sicut Eleazarus in libro Machabeorum, qui carnes veruecinas sub specie porcinae noluit manducare. Si dixerit, nolo, fingas te de immolato manducare, sed tantum tange idolum manu tua, aut tene thuribulum. Si tegeris, non tenueris, tactu tuo Christum negasti. Si autem nolueris, tactu tuo Christum confessus es, sicut scriptum est: si est iniquitas; in manibus meis. Omnia enim membra animæ, vel corporis tui, non solum tibi ad vsum Deus creauit, sed sibi ad gloriam.

S. AVGVST. EPISCOPI
Hippon. in superius Euang.
Homilia.

Nolite timere eos, etc. Duæ quippe habitationes sūt, vna in igne eterno, alia in regno eterno. Puta quia in igne eterno aliter ille, aliter ille torquetur, vbi erunt, tamē ibi omnes cruciabitur, minus ille, plus ille; Quia tolerabilius erit Sodomæ in die iudicii quā alteri ciuitati: & quidā circum meum mare & terrā facere vnū profelytū, quem cura fecerint, faciunt eum filium gehennæ duplo quā sunt ipsi. Puta quia alij duplo, alij simplo, puta quia alij plus, alij minus. Non est regio vbi eligas locum, Quæcunque ibi mitiora tormenta sunt, peiora sunt quā quæ formidas in isto seculo. Cogita quomodo tremebas si tibi aliquis calumniatur, ne mittaris in carcerem: & tu ipse contra te malè viuus vt mittaris in ignem? Contremiscis, conturbaris, pallefcis, ad Ecclesiam curris; Episcopum videre desideras, ad pedes eius voluntatis. Quærit, quare? Libera me. Quid agitur? Ecce ille mihi calumniatur. Et quid tibi facturus est? Domine conuocet, domine in carcerem mittor, miserere mei, libera me. Ecce quomodo timetur carcer, quomodo timetur conclusio * & non timetur gehennæ exustio. Postremò quando augeatur calamitas, & pressura fauit atrocior, & vsque

ad mortem fauit, quando bonum videretur homini ne moriatur, ne occidatur, debere succurri omnes clamant, adiutoria cuncta implorantur, subuenite, currite, propter animam. Tota exaggeratio calamitatis est, quia dicitur, propter animam. Succurrendum est quidem, nec huic timori adiutorium denegandum, faciendum quod fieri potest à quo potest. Veruntamē ego interrogare volo periclitantem, & isto nomine mea viscera commouentem, quoniam dicit, currite propter animam. Facile huic ego respondeo, Ego quidem curro propter carnem tuam, vtinam tu curres propter animam tuam. Et vt noueris quia propter corpus tuum curro non propter animam tuam, melius audio Christum vera dicentem, quā te timore falso murmurantem. Ipse enim dominus dicit, Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Certè propter animam tuam me vis currere. Ecce quem times & sub cuius comminationibus expallefcis, non potest occidere animam tuam, vsque ad corpus fauit, tu noli fauire in animam tuam. Ab illo occidi non potest, à te potest, non lancea, sed lingua. Inimicus qui te percudit finit hanc vitam: Os autem quod mentitur, occidit animam. Ex his ergo quæ timere debeant. Timet enim carcerem, & non timet gehennam, timet quæstionarios tortores, & non timet infernales angelos, timet cruciatum temporalem, & non timet penas ignis æterni. Postremo timet ad modicum mori, & non timet in æternum mori. Ille qui te occisurus est quem times, quem exhorrefcis, quem fugis, à cuius timore nō sinneris dormire, & ipsum in somnis si vides eum dormieris, expauescis, quid est facturus tibi? Exclusurus est de carne tua animam tuam. Anima tua exclusa quod eat vide. Nec enim potest ille aliter carnem tuam occidere, nisi inde excludat animam tuam, per quam viuuit caro tua. Præsentia quippe animæ tuæ caro viuuit, & quandiu in carne tua præsens est anima tua, necesse est vt viuat caro tua. Ille autem qui tuam mortem quærit, eijcere vult de carne tua vitam tuam qua viuuit caro tua. Putas non est aliqua vita qua viuuit ipsa anima tua? Est enim anima tua vita quædam, qua viuuit caro tua. Putas nulla alia vita est, qua viuuit ipsa anima tua? Aut quo modo habet caro tua vitam, animam qua viuuit caro tua? Fit & ipsa anima tua vt habeat aliquam vitam suam: & quomodo caro cum moritur expirat animam vitam suam, sic & anima quando moritur expirat aliquam vitam suam. Si inuenerimus quæ sit hæc vita, non corporis tui quod est anima tua, sed vita vitæ corporis tui, hoc est vita animæ tuæ. Si inuenerimus eam ex hac morte qua times ne de carne eijciatur anima tua, puto quia plus debes timere illā mortem, ne vita animæ tuæ proiciatur de anima tua. Breuiter ego dicam, Et quid multis teneor? Vita corporis anima est, vita animæ Deus est. Spiritus Dei habitat in anima, & per animam in corpore, vt & corpora nostra templum sint spiritus sancti quem habemus à Deo. Venit enim spiritus ad animam nostram, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis, & totū possidet qui principalem tenet. In te quippe illud principatur quod melius est. Tenens Deus quod melius, id est cor tuum, mentem tuam, animam tuam, profectò per meliorem possidet

possidet & inferiorem quod est corpus tuum. Scruat igitur inimicus, minetur mortem, faciat si permittitur, excludat de carne animam tuam, anima tua non excludat à se vitam suam. Si rectè planigis & putas te miserabiliter dicere potenti inimico tuo, Noli ferire, parce sanguini meo, non tibi dicit Deus: Miserere animæ tuæ placēs Deo? Animum tuum forte dicit, Roga illum ne feriat, nam dimitto te. Si enim percussus, manere tecum non possum: Roga ne feriat, si vis vt non te dimittam. Quæ tibi dicit, si vis vt non te dimittam? Tu ipse. Tu enim qui loqueris, anima es. Si enim percussus carnē, tu fugis, tu exis, tu migras, iacet terra in terra. Vbi erit quod animauit terram, quod flatu Dei tibi datum est, vbi erit? Si non efflauit vitam suam, id est, Deum suum, in illo erit quem non perdidit, in illo erit quem non à se exclusit. Si autem obtemperas infirmitati animæ tuæ, dicenti tibi, Ferit & dimitto te, non times Deum dicentem tibi, Peccas, & dimitto te. De timore vano timorem vilem capiamus, Timor vanus est omnium hominum timetium amittere temporalia, quandoque migratorum & migrare trepidantium, volentium semper differre quod non possunt auferre. Vanus est iste timor hominum, & tamen est & vehemens est, & resisti ei non potest. Hinc increpandi, hinc obiurgandi, hinc plangendi, hinc lugendi homines timentes mori, & nihil aliud agentes, nisi ferius mori. Quare non agunt non mori? Quoniam qui id agunt, non efficiunt vt non moriantur. Possunt autem aliquid agere, quod efficiat vt nunquam moriantur? Nullo modo. Prorsus quicquid egeris, quantumcunque inuigilaueris, quocunque fugeris, quælibet munimenta quæseris, quibuslibet diuitiis te redemeris, quibuslibet calliditatibus hostem sefelleris, non fallis febrem. Nihil enim aliud agis vt non cido ab hoste moriaris, nisi vt ferius aliquando à febre moriaris. Habes quod agas, vt nunquam moriaris. Si times mortem, ama vitam. Vita tua Deus est, vita tua Christus est, vita tua spiritus sanctus est. Non illi places malè agēdo, templum ruinofum nō inhabitat, templum fordidum non ingreditur, sed gemit ad illum vt munda sibi locum, gemit ad illum vt ædificet templū sibi, quod tu destruxisti ipse construat, quod tu exterminasti ipse reformet, quod tu deiecasti ipse erigat. Clama ad Deum, clama interius, clama vbi audit, quia & ibi peccas vbi videt, clama vbi audit: & cum timore te correxeris, & vtiliter timere cœperis, non temporales cruciatus, sed æterni ignis supplicia, & ideo aduter non fueris: Hinc enim loquebamur propter Apostolum, qui dixit, Corpora vestra membra Christi sunt: Cum ergo ideo aduter esse non cœperis, quia times ardere in igne sempiterno, nondum laudandus es, non quidem ita dolendus vt antè, sed tamen nondum laudandus. Quid enim magnum est timere penam? Magnum est, sed amare iustitiam. Interrogo te, & inuenio te. Tu inspice interrogationem meam sonantem, & fac de teipso interrogationem silentem. Dico ergo tibi, Libidine victus habes consentientem, quare non committis adulterium? Et respondebis, quia timeo gehennā, timeo supplicium ignis æterni, timeo iudicium Christi, timeo societatem diaboli, ne puniar ab illo, cum illo ardeam: Quid dicitur sum? Male times? Quo modo tibi dicam de aduersario, quia quærebat corpus tuum occi-

dere? Ibi enim rectè dicebam, male times, securum te fecit dominus tuus, dicens: Nolite timere eos qui corpus occidunt. Modo cum dicis mihi, gehennam timeo, ardere timeo, in æternum puniri timeo, Quid dicitur sum? Male times? Vanè times? Non audeo, quandoquidem ipse dominus ablatore timore subiecit timorem, & ait, vbi dixit, Nolite timere eos qui corpus occidunt, & postea non habent quid faciant: sed eum timeo, qui habet potestatem & corpus & animam mittere in gehennam ignis: ita dico vobis, hūc timeo. Cum ergo dominus timorem inuicesserit, & vehementer inuicesserit, & repetēdo verbum, comminationem ingeminauerit, dicitur ego sum, malè times ista? Non dicam, Planè time, nihil melius times, nihil est quod magis timere debeas. Sed interrogo te, Si non te videret Deus, quando facis, nec quicquam te conuinceret in iudicio illius, faceres? Tū te vide. Non enim potes ad verba omnia mea respondere, in specie te ipsum. Faceres? Si faceres, ergo penam times, charitatem nondum habes, seruiliter times, formido est mali, nondum delectatio boni, sed time etiam vt ista formido custodiat te, vt perducatur ad dilectionem. Timor enim iste quo gehennam times, & ideo mala non facis, continet te, & sic volentem peccare animo interiore non finit: est quidam custos timor, quasi pædagogus legis, litera est minans, nō dum gratia iuuans, Custodiat tamen timor iste dum nō facis timeando, & veniet charitas, intrat in cor tuum, & quantum illa intrat, tantum timor exiit. Timor enim id agebat ne faceres, charitas hoc agit vt nolis facere etiam si impunè possis admittere. Dixi quid timeatis, dixi quid appetatis. Secunda enim charitatem, intret charitas, admittite illam, admittite peccare admittite amorem non peccantē, admittite amorem benè viuentem. Illa vt dicere cœperat intrante, incipit timor exire. Quāto plus illa intrauerit, tantò timor minor erit. Cum illa tota intrauerit, nullus timor erit, quia perfecta charitas foras mittit timorem: Intrat ergo charitas, pellit timorem, non autem intrat & ipsa incomitata. Habet secum suum timorem quem introducit ipsa, sed illum castum permanentem in seculum seculi. Seruilis timor est quo times cum diabolo ardere, timor castus est quo times Deo displicere. Cōsiderare charissimi, & ipsos humanos interrogare affectus. Timet seruus offendere dominum suum, ne iubeat eum verberari, iubeat in cōpedes mitti, iubeat carcere includi, iubeat eum pistriño conterri. Hæc timens seruus non peccat, sed quando senserit absentes oculos domini sui, nec habuerit testem à quo possit conuinci facit. Quare facit? Quia penam timebat, non iustitiam diligebat. Vir autem bonus, vir iustus, homo liber (nam solus iustus liber. Omnis enim qui facit peccatum, seruus est peccati) delectatur ipsa iusticia & si possit sine teste peccare, & testem reformidat & Deum: & si possit audire Deum dicentem sibi, video te cum peccas, non tedam nabo, sed displices mihi, ille nolens displicere oculis patris, non formidolosi iudicis, timet non ne damnetur, non ne puniatur, non ne crucietur: sed ne offendant gaudium paternum, ne displiceat oculis amanti. Si enim amat ipse, & amantem sui dominum seipsum, non facit quod displicet amanti se. Lubricos & inhonestos amores attendite. Si quis amore forminx lasciuus & nequam vestit se aliter quā illi

Psalm. 137.

Psalm. 118.

1 Machab. 6.

Est fragmen ym sermonis 18. de verbis Apostoli. Math. 10.

Math. 23.

1 Machab. 6.

Math. 10.

* alcafitate nodum amat.

1. Iou. 4.

Psalm. 118.

Iou. 4.

illi placet, vestit se aliter quam amatæ suæ placet, aut ornat se aliter quam illi placet, & illa dixerit, nolo te habere tale byrrhū, non habet; si per hęc mem illi dicat, in lacerna te amo, eligit tremere quam displicere. Nunquid illa cui displicet damnatura est? Nunquid in carcerem missura? Nunquid tortores adhibitura? Hoc solum ibi timetur, non te videbo, hoc solum ibi contremiscitur, faciem meam non videbis, si hoc impudica dicit & terret, Deus dicit & non terret? Sanè plurimum, sed & si amamus, si autem non amamus, non inde terremur, sed terremur vt ferui de igne, de gehenna, de atrocissimis tartareis minis, de exaggeratissimis diaboli angelis, eiusque suppliciis, vel inde terreamur, si illud minus amamus, vel illa timeamus,

PETRI CHRYSOLOGI

*Episcopi Raven. in superius Evang.
expositio.*

Nolite timere eos qui occidunt corpus, &c. Audistis fratres, quemadmodum milites suos Christus regia exhortatione compellat, vt despectu mortis, interfectores corporis non pauescant: denique eos in amicorum iura transcribit, qui studio triumphii, qui amore libertatis, sanguinem cū gaudio, & sine trepidatione fuderint, sic enim ait, *Nolite timere eos qui occidunt corpus, &c.* Vobis autem dico amicis meis ne terreamini: quia libertatē probat virtus, metus indicat seruitutem: nam liber ad gloriam, seruus natus est ad timorem. Meritō ergo ad Dei amicitias sublimatur, qui propter Deum humanas despiciat mortes, nescit timores. Si amicos morum facit imitatio, morum similitudo coniungit, conuenienter eos amicos vocat Christus, quos imitatione sua mundi iacula, & ipsam mortis formidinem conficit, & prænūdat calcaturus. *Vobis autem dico.* Id est, non omnibus, sed amicis. *Vobis autem dico.* Quos mors absoluit ista, non finit. *Vobis dico.* Quos corporis resolutio promouet ad melius, non transducit ad pœnam. *Vobis dico.* Quibus morte vita inchoatur, non finitur. *Vobis dico.* Quorum mors preciosa sit non sui qualitate, sed causa, dum vitæ magis lucra inuenit, quam vitæ perdat vsuram. Sed audiamus quid dicat amicis suis. *Ne terreamini ab his qui occidunt corpus.* Audiant qui de bono mortis veterum vetusta volumina detruerunt, nihil tamen inde capere virtutis, aut consolationis aliquid inuenire valuerunt. *Quia & si totis eloquentiæ viribus ad tolerantiam mortis armarunt animos, siccarūt lachrymas, suspiria sustulerūt, negauerūt gemitus, incluserunt dolores: nihil tamen, aut de spe certa, aut de perpetua vita, aut de vera suis lectoribus salute conquiserunt. Quis homini, quis sapienti dicat? Mori naturæ est: necesse est deperire. Nobis vixerunt veteres, viuimus nos futuri: nemo sibi, quod non potest tolli velle virtutis est: suscipe voluntarius ad quod vrgeris inuitus: mors antequam veniat non est, cum autem venerit, venisse nescitur. Nec ergo amisisse te doleas, quod cum amiseris non dolebis. Sed hæc talia cum dixerint, dicunt totum de sententia, non de vita. Quia vnde, & quando, & quomodo tibi, & per quæ mors venerit, nescierunt: nobis autem auctor vite prodidit mortis auctorem: Deus namque vitam fecit,*

diabolus machinatus est in vitam, diuino eloquio sic prodente, Deus mortem non fecit, inuidia autem diaboli mors introuit in orbem terrarum. Sed dicit, quare Deus opere diaboli opus suum passus est deperire? O homo, si interrogata scire velles, vacares paululum, dares animum, aperires aures, vt negotium principale, arbiter ipse tu tam curiosus agnosceres, sed tu occupatus aliis semper, tibi nunquam, quare nescias rerum causas, negotia tota scolorum, iudiciorum profundum, & impenetrabile secretum, deses & ociosus accusas. Nonne vt apices literarum, vt elementa cognosceres, addidit magistro, scholis affixus, totus patiens laboris & pœnæ, nec domum noueras, nec parentes? Quam vile tibi est ad quod tibi magister addidit, ingeritur schola, & tibi pœnis tuis, labore suo doctor supplicat, vt ista velle scire, vt talia & tanta digneris audire. Probat hoc Apostoli, & maxime Paulus, qui vapulando docuit non cædendo, vt eximius magister quod sunt homini mores, tot ferret & exciperet passiones. Et nos ea in puncto temporis rerum principia, causas sæculi dicamus, quia iubemur: & quomodo nos iubemur? & tu audis non quomodo debes: & nos ista seruitus, necessitas talis excusate libertas tanta, voluntas talis, indubitatè accusat: quod dicimus, officij nostri est: quod minus dicimus, est fastidij tui. *Quæris homo, cur non mortem Deus, mox cum ipso extinxit auctore, & lethale virus sua prouidentia tunc non prouidit, ne ad totius orbis, & præcipue ad suæ imaginis perniciem perueniret? Cælum quod tu vides homo firmatum ære toto, portat aquas multas, nec portatur ab aliquo ipsum, quia sola illud appendit iussio, sola sustinet vis præcepti, diuino eloquio sic prodente, Qui extendit cælum sicut pellem: qui tinnit in aquis superiora eius. Terra quæ tanto calcatur pondere, atque onere montium, ac molle solidatur, supernat liquido fundamento: dicente propheta, Qui fundauit terram super aquas vt quod stat, mandati sit, non naturæ. Ipse, inquit, dixit, & facta sunt: ipse mandauit & creata sunt: quod stat, sit diuini operis, non rationis humane. Mare quod tanto commotionis suæ vertice fertur, & eleuatur ad nubes, stranant tenues arenæ, vt videamus potestatem non pulueri cedere, sed præcepto. Omnia quæ in eis sunt, mouentur, ac viuunt solo iussu facta, iterum sola iussione soluenda confirmat propheta, cum dicit: Initio tu domine terram fundasti: & opera manuum tuarum sunt cæli: ipsi peribunt tu autem permanebis, & omnes sicut vestimentum veterascent, & velut opertorium mutabis eos, & mutabuntur. Quomodo? Vt temporis veritas, non creatori pereat creatura. Sed tu iam nos quicunque quæris, euagatus es, dicit: quia cum tu quæris, quare Deus mortem in destructione sui plasmatis permiserit permanere, nos cælum, terram, mare ex nihilo facta, & soluenda iterum ex nihilo longo sermone descripsimus, tibi magis ac magis disquirendi materiam conquisimus. Dicit, Ego quæsiui cur homo pereat, & tu ipsa elementa peritura firmasti, vt de generalitate pereundi solatium, non quietem de ratione, fessis mortalium sensibus prouideres, quasi non doloris sit perire cælum, solui terram, & totam rerum faciem iure mortalitatis aboleri. Dicit, rogo quid pulchrius cælo? quid splendidius sole? quid ornatius stellis?*

quid luna gratius? quid salubrius terra? quid vtilius mari? aut quæ in istis vetustas? quæ sicut nata vel facta sunt perfeuerant: quod vique gratius esset ista stare, quam perdere. Homo, forsitan esset iucundius, sed non vilius: nam istis stantibus tu nutasti: istis lucentibus cæcatus es, ne videres: cæli claritas stupefecit sensus tuos, oculos tuos splendore cæcavit: nam decore deceptus horum, horum opificem tu negasti, istos rectores mundi, istos confessus es deos, quos tuæ Deus verus subiecerat seruituti: necesse est ergo solui cuncta, nouari omnia, vt vel tunc facta credas, cum videris esse reparata. Nec nos æstimes euagatos, quos in argumentum tuæ intelligentiæ totam percurrisse conspicis creaturâ. Homo quando te auctor tuus fecit ex puluere, nõ vidisti: nõ te vidisses factum nõquam te moriturū sic desleuisses: vidisti te perfectū vidisti te viuentē, vidisti te decorum, auctori tuo te similem iam vidisti: vnde esses, qualis esses, quia nec nascens nec morientem videras, nesciebas: hinc est, quod naturæ dedisti totum, tibi te, Deo nihil: propterea Deus per naturam rededit te, permisit ex nihilo in puluere reuocari, vt quid fueris sic videres, & resurrecturus agas gratias, qui factus, qui creatus ingratissimus extitisti. Non timeamus ergo fratres, sicut dixit Dominus, eos qui occidunt corpus, quia istam vitam non perimunt, sed destruant, dum de temporali faciūt sempiternam. Quid plura fratres? Permisit tunc mori, qui poterat iuscitare, qui viuificare iussit, permisit occidi: cui est honor & gloria in sæcula, Amen.

INCERTI AVTHORIS

*sub nomine Eusebij Episcopi Emissemi
in superius Evang. Homil.*

Talia sunt præmia Christi, talia sunt bella noui testamēti. Sic Christi fideles pugnare nouerunt. Dixerat eis Dominus superius: Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Præcepit eis vt essent prudentes sicut serpentes: nunc autem dicit eis vt fugiant, & persecutoribus se sequentibus non resistat. Fugerunt Israëlita, Egyptus, & vicerunt, fugit & David, & rex à Domino constitutus est. Hanc autem fugam Iacob patriarcha significauit: qui prius magnam, & longam seruitutem simul cum vxoribus & liberis, omnique possessione sua Laban focerum suum fugisse legitur. Quem Laban ipse septē diebus persecutus, tandem inuenit eum in monte Galaad. Laban enim qui candidus interpretatur, hunc mundum significat. Valde enim sibi proxima sunt, & idem quodammodo hæc duo nomina significare videtur, candidus & mundus. Qui enim candidus est, mundus quoque esse videtur. Puto autem quod fabricam suam ideo tali nomine omnipotens Deus vocari voluit: quia vidit cuncta quæ fecerat & erant valde bona. Si enim omnia bona erant, nihil nisi mundum in eis erat. Ex eo autem ipse mundus est immundus, ex quo terra in sanguinibus corrupta narratur. Quid igitur Iacob simul cum vxoribus & filiis, omnique sua possessione Laban fugisse legitur? Hoc significare videtur, vt nos quoque mundum istum fugiamus, & amicos & propinquos, & quoscunque possimus de eius seruitute eripiamus. Septem diebus

Laban sequitur Iacob, quia quandiu viuimus mundus iste persequi nos non cessat. Non enim sunt dies nisi septem. Igitur qui septem diebus nos persequitur, nullo tempore ad persecutionem quiescit. Quod igitur fugiamus? Fugiamus ad montem Galaad, ibique tentoria figamus. Galaad, nāque acernus testimoniij interpretatur, per quem vtriusque testamenti librum intelligimus, in quo omnia legis & Prophetarum, Apostolorum & doctorum exempla & testimonia collecta sunt. In quo Ioannes Apostolus clamat: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Vbi ipse Dominus Discipulis ait, Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret. Vos autem de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Talia & his familia audietur in mote Galaad. Illud igitur fugiamus, & Dominum dicentem audiamus: *Cum vos persecuti fuerint in ciuitate ista, fugite in aliam, &c.* Vbi que patientiam & innocentiam Dominus docet: non resistere, sed fugere admonet. Fugite, inquit, malos: fugite persecutores, fugite in aliam ciuitatem: non enim deerunt vobis ciuitates, ad quas fugere possitis. Prius enim venit filius hominis, prius ad iudicium reuertetur, quam vos omnes ciuitates Israël consumatis & ad fidem conuertatis. Mea exempla vos doceat, ad me respicite: quod in me fieri videris, hoc in vobis ne formidetis. *Non est enim discipulus supra magistrum, &c.* Qui me offendere & persequi non timeat, vos quoque offendere & persequi non timebunt. *Sufficit discipulo, vt sit sicut magister eius, &c.* Hoc autem dicens de se ipso se magistrum & Dominum vocat. Si enim magister indoctus fuerit, non sufficit discipulo ignorantia magistri. Et si Dominus pauper & miser fuerit, non sufficit seruo miseria domini. Si enim sufficeret, nihil amplius quæreret. Quod autem hoc de se ipso & non de alio dicat, sequentia manifestant. *Si enim patrem familias Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos eius?* Ipse est enim paterfamilias, cuius familia est omnis ecclesia; de quo tamen Iudæi dicere non timerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. *Luc. 11.* Non ergo timueritis eos, quia nec ego timui, sed patienter cuncta sustinui. Hæc autem quæ dico operata sunt, non dum videntur, de futuris loquor, omnia in suo tempore manifestabuntur. *Nihil enim operum quod non reuelatur, &c. occultum quod non sciatur.* Vnde Apostolus, Nolite, inquit, ante tempus iudicare quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine.* Quod in ægumate & figura auditis, quod vobis in consiliis manifesto, dicite palam & aperte, & quod in aure auditis, predicare super tecta. In aure enim auditur quod secretè & quasi sub silentio dicitur. Latent autem quæ sub tecto sunt. Super tecta igitur prædicare, est in aperto & cunctis audientibus loqui. *Et nolite timere eos qui occidunt corpus.* Prædicare, inquit, Euangelizate, officium vestrum implete. Multi quidem erunt qui vos persequentur, qui vos affligent & occident: sed nolite timere eos qui occidunt corpus. Occiditur enim quod mortale erat. Nam & si non occiderent, moreretur tamen: *Animam autem non possunt occidere: anima enim immortalis est, quæ dum peccat moritur, & à vera vita, quæ Christus est, separatur, gladius tamen occidit non*

potest. Sed potius eum timere qui potest animam & corpus perdere in gehennam. Illi in solo corpore, hic in corpore & anima potestatem habet. Illorum poena cito tráfit, istius nunquam finitur. Illi quoque nec in ipso corpore potestatem habuissent, nisi esse à Domino datum fuisset. *Nóme duo passeres esse veniunt, & vnus ex illis non cadit super terram sine patre vestro?* Si igitur illi, qui tam vili precio venduntur, sine Dei voluntate & permissione cadere nó possunt, quáto magis vos qui empri estis precio magno, & Christi sanguine redempti estis? *Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt.* Sequantur tyranni quantum velint, nullo tamen tormentorum genere vos delere & consumere poterunt. Non est autem difficile ei capillos numerare, cui difficile non fuit creare. In hoc autem quòd eorum capillos numeratos esse dicit, totam hominis substantiá refurgere, & nihil de ea perire significat. Si omnes enim capilli numerati sunt omnésq; resurgunt, quare & nó toti resurgent. Quis enim credat vt capillus ex parte resurgat, & ex parte pereat? Sed fortasse inconueniēs tibi esse videtur, vt tam longi capilli in homine resurgant. Necessé quidē est vt totus homo resurgat, sed non est necessé vt tota substantia sua in ea parte resurgat, vbi prius in corpore fuerat. Sicut enim in vasis aureis & argenteis, quum iterum constantur, materia quidem tota seruatur, partiū tamē positio non eadem seruatur, vt quod videlicet in fundo, vel in summitate prioris vasis fuerat, hoc in eisdem subsequēntis partibus fiat: Ita & in homine substantia tota resurget, tota tamen in eisdem partibus necessarió non resurget. Ac per hoc nihil superfluum, nihil minus, nihil indecēs, & inconueniens resurget in homine. Quod enim in aliis partibus superabūdāt, aliis partibus supplementum dabit. Nolite ergo timere multis palseribus, & pluri precij, & meliores estis vos. Qui itaq; de illis curā habet, multo magis vos non deseret neq; derelinquet. *Omnis ergo qui cōfitebitur me coram hominibus, cōfitebor & ego eum corā patre meo qui est in caelis.* Determinanda sunt eloquia saluatoris nostri. Nam neque omnes confitebitur Dominus, qui eum confitentur: neque omnes negabit qui eum negant. Ipse enim dicit, Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum, Beatus quoque Petrus qui eum negauerat, ab eo nó negabitur. De illis igitur intelligatur qui in tormentis positi, non in eius nominis cōfessione vsque ad mortem firmiter fidelitēque persistunt. Qui enim timore mortis Deū negant, nisi digna poenitentia satisfecerint, dubiū non est quin pereant in æternum. Omnia enim hæc illis dicuntur, qui pro Christi nomine persecutionem patiuntur.

THEOPHYLACTI EPISCOPI *Bulg. superioris Euang. expositio.*

Quam autem vos fuerint persecuti in ciuitate hac; &c. Quæ supra dicta sunt, terribilia erant, vt quod tradent vos, & eritis odio, & post eius ascensionem futura erāt: quod autem nunc dicitur de his quæ ante crucem, Non enim consummabitis ciuitates Israël in persecu-

tionibus, & statim veniam ad vos. Iubet enim fugere eum qui persecutionem patitur. Enimvero temere se in periculum inicere, & autorem fieri condemnationis, homicidis, & damno esse, his quibus per prædicationem prodesse poterant, diabolicum est. Donec veniat filius hominis. Non de secundo aduentu intelligas, sed de conuentu & consolatione ante crucem. Missi enim ad prædicandum, iterum ad eum redierunt, & cum eo cōuersati sunt. *Non est discipulus supra præceptorem, &c.* Docet hoc oco ferendas iniurias. Nam si ego præceptor & Dominus sustinui, multo magis vos discipuli & serui. Interrogas autem, quomodo dicit, nó est discipulus supra præceptorem, quum videamus multos discipulos præceptoribus antecellere. Intellige igitur, quod donec fuerint, discipuli minores erant præceptoribus: quod si præstantiores fuerint, non erunt iam discipuli: sic & seruus quando est seruus, non erit supra Dominum suum. *Si ipsum patrem familias vocauerunt Beelzebub, &c.* Consolationem accipite à meis. Si enim principem dæmoniorum vocauerunt: quid graue; si & vos familiares meos conuictis taxent? Domesticos vocauit, suam erga illos declarans familiaritatem, sed confidite, veritas non occultabitur: sed tempus reuelabit & vestram virtutē, & conuictatorum malitiam. Nihil enim est occultum, quod nó sciatur. Licet igitur tunc tradant, sed postea vos etiam claros reddent. *Quod dico vobis in tenebris, hoc dicitur in luce, &c.* Id quod seorsum dixi vobis & in vno loco (hoc est enim in aurem & in tenebris) fidenter docete, & magna voce, ita vt omnes vos audiant. *Quia autem dicendi libertatem & pericula sequuntur, subdit, Et ne timeatis ab his, qui occidunt corpus, animam autem non poterunt occidere, &c.* Docet & mortem contemnendam. Terribilius enim (inquit) gehennæ supplicium est. Qui enim occidunt, solum corpus destruant, animæ autē fortassis benefaciunt. Deus autem in gehennam proiicit, & animam & corpus punit. Gehennam autem quum dixit significat perpetuam poenam. Gehenna enim dicitur à semper nascendo. *Nóme duo passeres, &c.* Ne sicut derelicti turbarentur, inquit: si neque passer ignorante me capitur, quomodo vos quos amo derelinquam? Euidenter autem sciētiam & prudentiam iudicans, dicit, capillos vestros numeratos esse. Ne putes igitur, quod opus sit, operante Deo, vt illaqueentur passeres: sed quod illorum aucupium ignoretur à Deo. *Omnia igitur qui me confitebitur, &c.* Ad martyrium & testificationem hortatur: non enim sufficit fides in sola anima sed vult & per os confiteri nos Deus: Non dixit autem qui cōfitebitur me sed in me, id est, in mea virtute. Nam qui confitetur, superna virtute adiutus confitetur. Postea de negante, non dixit in me sed me: ostendens quod non habens supernū auxilium, negatur. Omnis enim qui confitetur, quod Deus est Christus inuenit Christum confidentem de se patri, quod fidelis sit seruus. Qui autem negauerint, audient: Nescio vos.

EVTHYMII ZIGABONI *superioris Euang. expositio.*

Quam autem persecuti vos fuerint, &c. Postquam dixit quæ post ascensionem suam erant

eventura, sermonem ad ea reduxit, quæ ante crucem futura erant. Iubet autem fugere, non tanquam timidos, sed tanquam eos qui expelluntur. Verum sicut Gregorius Theologus interpretatur, iubet vt misereantur persequentium & imbecillorum: nec longè fugiant. Sed ab hac ciuitate in illam, ne vllam prætereant, ad quam non perueniant. *Amen dico vobis non perambulaueritis ciuitates, &c.* Priusquam veniat ad vos. Hoc autem ad solatiū, & refrigerium eorum dixit, confirmans quòd citius, eos esset sibi adiuncturus, quàm ipsi omnes Iudæorum ciuitates circumirent, siue æqueam vniuersam Palestinam accederent. Sufficiebat enim pro omni consolatione, vt illis aded exagitatione appareret: quod sanè tunc etiam fecit, sicut promisit. Quia autem futurum erat, vt ab his qui se persequerentur, calumniam sustinerent, & idèd molestè ferrent: super hoc etiam consolationem adfert, partim à proprio exemplo, & ab his quæ sibi ipsi accidebant, dicens. *Non est discipulus. Communem profer sententiam, quæque omnibus nota est: & huic adoptat, quæ circa se accidit, vt nullus possit contradicere.* Verè enim ita est, quod neque discipulus magistro suo præstantior est, neque seruus suo domino: dum ille discipulus fuerit, & iste seruus: Nam subiectio quædam est, doceri ac seruire, & secūdum hoc ipsum omnino subiecti sunt. Itaque neque vos supra me estis, cum sim magister & Dominus vester. *Sufficit discipulo, &c.* Satis est vobis discipulis ad consolationem, vt contumelia afficiamini, sicut & ego qui sum magister vester; idque magnum est, vt etiam in talibus mihi similes sitis. *Et seruus sicut Dominus suus.* Rursus etiam huc trahendum est, quod dixit: Sufficit vt fiat. *Si patrem familias Beelzebub vocauerunt, &c.* Beelzebub vocabant principem dæmoniorum. Et licet manifestè scriptum non sit, vocatum esse Christum Beelzebub à Iudæis, verisimile tamen est, hoc conuictum aduersus illum iactatum esse. Vel etiam alio modo, vocatum esse dicit Beelzebub, quia amicum illum vocabant eam, dicentes. Hic non eiecit dæmonia nisi per Beelzebub, principem dæmoniorum, vt in processu inueniemus. Atqui multa alia quoque conuitia iactabant in eum: verum hoc solum apposuit tanquam omnium pessimum. *Ne ergo timueritis, &c.* Conuictantes videlicet ac mordētes. *Nihil enim tectum, &c.* Vniuersalis quidem sermo videtur, est tamē & proprius: de virtute enim apostolorum loquitur: quod hanc impossibile sit abscondi: quamquam enim nunc abscondita sit, & ideo vos obiurgant: suo tamen tempore detegatur. Et si ergo nunc ab omnibus arguamini, ne timueritis tamē eos qui redarguunt: sed illos potius expectate, qui in posterū sunt laudatūri: neque præsentia contristent, sed futura potius ad confidendum adducant. *Quæ dico vobis in tenebris, dicitur in luce: & quod in aures auditis, prædicat in tēbris.* Postquam hos tristitia liberauit, quæ propter conuitia causatur: nunc de prædicatione disserit. Atqui neque tenebræ erant quando hæc dicebat: neque in aures eis loquebatur. Sed quia priuati-

tim hæc & non publicè dicebat: & solis eis, non omnibus, ideo ait: Quod dico vobis priuatim, dicit publicè: & quod soli audistis, prædicat omnibus. In tenebris ergo nominatur, quod priuatim dicebatur. In aures verò, quòd solis. Et rursus. In luce, quod publicè: in tēbris autem, quod omnibus. *Et ne ab his timueritis, qui occidunt corpus, &c.* Quum prius de aliis periculis differeret, subiicit & sermo de interfectione ipsorum: hæc ergo etiam prædicat, iubetque eam parui pendere: ne timueritis, inquiens, ab his qui occidunt corpus, hoc est, ne timueritis occidentes corpus: neque propterea prædicationem relinquantis: sed eum timete qui vos ad huiusmodi ministerium emittit, & facite quod iussit. Siquidem illi, & si corpus occidant, nequaquam tamen animam superabunt: hic autem & anima & corpus potest perdere in gehenna, hoc est, punire. Timorem igitur hominum, Dei timore repellite, minorem videlicet maiore. Aliunde quoque hos de interfectionis metu consolatur: & vide quid dicat. *Nóme duo passeruli paruulo esse veniunt, &c.* *Ac corā patre meo oboli, diminutiuum est ab asse, cuius tamen vilitas prouerbio celebris est.* Dicit ergo nūc, Christus interrogando: Nónne tāc vilitatis sunt passeruli, vt duo vendantur altario, hoc est, minimo obolo? & tamen neq; vnus ex iis capitur laqueo absque Deo, non tanquam cooperante, sed tanquam permittente. *Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt.* Vos autem tanti estis, vt omnes quoque capilli vestri numerati sint à Deo. Significat autem capillorum numerus exactam notitiam, quod valde cognitū sit ab eo, & ad minutum quoque nouit ea quæ circa vos sunt, propter magnā vobiscum familiaritatem. *Quod sine vnus quidem vilissimorum passerulorum laqueo capitur, absque eius consensu, sicut dictum est, multo magis vos qui preciosi estis, non interficiemini, nisi ipse e consenserit.* Non oportet ergo formidare. *Ne igitur timueritis, pluri estis vos quàm multi passeruli.* Ad timoris abiectiōem sepius adhortatur, propter magnitudinem tētionum. *Omnis ergo qui confitebitur in me coram hominibus, confitebor & ego in illo coram patre meo, qui in caelis est.* Quisquis autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego illum coram patre meo, qui in caelis est. Confessionem vocat testimonium: prouocans eos ad sui testimonium. Dicit ergo: Omnis qui testimonium tulerit de mea diuinitate coram hominibus, & ego testimonium feram illi coram patre meo, hoc est, qui prædicauerit me esse Deum, prædicabo & ego eū esse fidelem. Quisquis autem me repulerit, repellā & ego illum. *Quod ergo dicitur, In me, Idem est, ac fidelem, mihi.* Et quod dicitur, In illo ac si dicat, illi. Chrysostomus vero ait, quod non dixit, Quisquis confitebitur siue testimonium dederit mihi, sed in me siue per me, hoc est, à me adiutus. Vnde consequenter etiam intelligimus quum dicitur, Confitebor & ego in illo, petinde esse ac si dicat, A gratitudine ipsius motus. Quia autem futurum erat, vt turbatione ac cæde impleteretur prædicatione, de hoc quoque tractat, dicens.

IN FESTO INVENTIO- NIS S. CRVCIS

IOAN. 3.

In illo tempore: Erat homo ex ^a Phariseis ^b Nicodemus nomi-
ne, ^c princeps Iudæorū. Hic venit ad ^d Iesum ^e nocte, & dixit
ei: Rabbi scimus quia ^f a Deo venisti magister: Nemo enim po-
test hæc ^g signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.

Respondit Iesus, & dixit ei: Amen amen dico tibi: ni quis ^h renatus fuerit
ⁱ Quod est ex Græco, desurfum. ^k Id est, Non potest cognoscere me, qui sum regnum patris, qui sum visio veritatis. ^l Qui solam
carnalem natiuitatem nouit, quæ non potest denuo fieri: ideo modum secundæ quærit.

ⁱ denuo, non ^k potest videre regnum Dei. Dixit ad eum Nicodemus: ^l quomo-
do potest homo renasci, cum sit senex? Nunquid potest in ventrem matris suæ
^m Modum secundæ natiuitatis ostendit.

iterum introire, & renasci? ^m Respondit Iesus: Amen amen dico tibi: nisi quis
ⁿ Idem est intrare quod videre. Qui enim videt intrat, & qui intrat videt.

renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest ⁿ introire in regnum Dei.
^o Id est, carnale est, habens naturam generantis: visibile est & inuisibilibus incrementis per tempora proficit. ^p Id est, simile spiritui.

Quod natum est ex carne, ^o caro est: & quod natum est ex spiritu, ^p spiritus
^q Non putes impossibile. ^r Id est, spiritualiter. ^s Quia. ^t In quibus vult operari: & quando.

est. Et non ^q mireris, quia dixit tibi: oportet vos nasci ^r denuo: ^s Spiritus ^t vbi
^v Quamuis vocem eius audias.

vult spirat, & vocem eius audis: sed nescis vnde ^v veniat, aut quo vadat. Sic est
^x Quod nondum est tu.

omnis qui natus est ex ^x spiritu. Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo
^y Quod dicit: Vocem eius audis, & nescis vnde veniat, aut quo vadat. ^z Litera occidit. In flatu nescis, humilis scies.

possunt ^y hæc fieri? Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es ^z magister in Israel, & hæc
^a Nos, ego, scilicet cum prophetis & apostolis. ^b In abscondito Dei.

ignoras? Amen amen dico tibi: quia quod ^a scimus loquimur, & quod ^b vidi-
^c Foris mundo. ^d Id est, testimonio nostro vos carnales non creditis. ^e Id est, si terreni corporis solutionem & resurrectionem
non credis, quid quæris aperiri mysteria spiritualis natiuitatis?

mus ^c testamur, & testimonium nostrum ^d non accipitis. Si ^e terrena dixi vo-
^f Quasi dicat, Attamen dicam cælestia. ^g Secundum quod homo.

bis & non creditis: quomodo si dixero vobis cælestia, ^f creditis? Et ^g nemo
^h Secundum quod Deus. ⁱ Quia & idem est filius Dei. ^k Secundum quod Deus.

ascendit in cælum, nisi qui ^h descendit de cælo ⁱ filius hominis ^k qui est in cæ-
^l Quasi dicat, Hoc modo illud sic, scilicet per mortem Christi. ^m In cruce.

lo. Et ^l sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita ^m exaltari oportet fi-
ⁿ Id est, vera fide intuetur in ipsum.

lium hominis, vt omnis qui ⁿ credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam
^o Hoc per filium hominis, quia idem est filius Dei, ex dilectione Dei ad hoc missus, sic enim d. &c.
^p æternam.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euang.

Rat autem ho. &c. Hic erat vnus ex
his, qui per signa crediderant. Nico.
Nicodemus, victor populū: vel victor
populū, gestans figuram omnium qui

ex Iudaico populo in Christum credentes per fi-
dem vincunt mundum. Nicodemus: vel est figura
cathecuminorum qui fidem habent, sed nondum
baptizati, qui in quadam nocte sacramentorum
accidunt. Vel est forma eorum qui perfectè cre-
dunt, sed lucem perfectorum operum nondum
habent, timentes carnalium cogitationum, vel
actionum, vel infidelium Iudæorum impetum: si-
de sola

de sola colloquio Christi fructes, & horum ope-
rum fiduciam non habentes. Hic ve. &c. Nox si-
gnificat literam legis, vel ignorantiam cordis, vel
torem. Er nocte ideo forsitam venit, quia ma-
gister in Israel palam discere erubesceret, vel pro-
metu Iudæorum. Hic quia prudenter aperta signa
notauit, plenius mysteria fidei requirit: & ideo
meruit doceri de deitate Christi & ipsius vtraque
natiuitate: de passione, de resurrectione & ascen-
sione, de secunda generatione, & ingressu regni
celorum, & de aliis pluribus. Respondit Ie. Amen
amen d. Non interroganti secundam natiuitatem

exponit, ne credat Nicodemus solam fidem: quæ
propter visa signa crederat in Iesum sufficere ad
salutem absque spiritualis regenerationis virtu-
te, & absque sacramentis. Etiam quia hominem
purum intelligebat eum Nicodemus vt Ioanem
Baptistam, vel quemlibet ex prophetis: ideo inca-
pit eum instruere Iesus de secunda regeneratione,
quæ intelligit eum filium Dei, & se posse filium
Dei fieri. Aug. Secunda natiuitas de qua docet
Iesus spiritualis est, quæ est ex Deo & ecclesia ad
vitam: sed ille solam carnalem sapit quæ est ex
Adam & Eva ad mortem. Sed sicut carnalem di-
cit iste non posse iterari, sic & spiritualis à quo-
cunq; facta nõ potest iterari. Ex femine enim ve-
ri Abrahæ sunt nati, siue per liberam siue per ancil-
lam. Nisi quis. Necessarium est visibile sacramen-
tum aquæ ad abluionem visibilis corporis, sicut
est necessaria doctrina inuisibilis fidei, & ad san-
ctificationem animæ inuisibilis. Ex aqua. Ex aqua,
visibili sacramento, & spiritu, inuisibili intelle-
ctu, vt symbolum baptismi visibiliter accipiat, &
spiritualem intellectum ipsius symboli perficiat.

Vel ex aqua visibili & spiritu sancto. Quod natū.
Hanc spirituale natiuitatem distinguit à carna-
li, dicens: Quod natum est ex carne, id est, ex primo
homine per carnis successionem, carnale est. No-
mine carnis, non solum carnem, sed totum car-
nalem hominem significat. Sic econtra totus ho-
mo spiritualis, anima & corpore spiritus dicitur.
Et quod, &c. Verbo & sacramento spiritus inuisi-
biliter adest, quod natus ex Adam ad mortem na-
scitur, filius Dei ad vitam, quæ non tantum spiri-
tualis dicitur, sed spiritus: quia sicut substantia
spiritus est inuisibilis, ita inuisibiliter per visibile
sacramentum efficitur Dei filius. Spiritus est. Non
autem mireris, si sic natum dico spiritum: quia si-
cut spiritus vbi vult spirat, & nescis vnde venit,
aut quo vadat, sic est omnis qui natus est ex spiri-
tu. Spiritus vbi. Quia in potestate habet cuius cor
illustret. Vocem eius audis in scripturis, vel dum
loquitur aliquis plenus spiritu sancto: quæ & si
audis, nescis vnde venit, id est, quomodo cor il-
lius intrat, vel quomodo redierit: quia natura
eius est inuisibilis. Sic est omnis qui natus est ex
spiritu sancto: quia ipse inuisibiliter agente spiri-
tu incipit esse quod non erat, ita vt infidelis ne-
sciat vnde veniat, & quo vadat, id est, qua gratia
venit in adoptionem filij, & vadit in regnum Dei.

Quæ quia incognita sunt carnaliter querit;
Quomodo possunt hæc fieri: non habes spiritua-
lem intellectum in litera legis impossibile putat
quod dicitur de natiuitate per spiritum. vnde redat
guitur à Domino: Tu es magister, &c. Et vo. &c.
Vox spiritus est vox Christi, quam audiuit Nico-
demus: sed quia nondum est natus de spiritu, ne-
scit vnde veniat, aut quo vadat, id est, quæ occa-

sione velit nasci hominem in spiritu, aut quo
vadat, id est, ad quam perfectionem ducat ipsum
nascentem ex se. Nam qui ex eo nascitur, vnus
cum ipso spiritus per gratiam efficitur, sicut etiã
ipse spiritus vnus est per naturam. Tu es magister, &c.
Non insultat ei, vt superior eo haberetur qui om-
nibus præest, sed quia vult eum nasci ex spiritu,
quæ nequit nisi humilis, tumidū ex magisterio hu-
miliat. Quasi dicat, Superbus princeps, nil nostri
humiliare vt ille, qui seipsum exinaniuit, & natus
est ex spiritu, scies quod modo nescis. Quod scimus
loquimur. Id est quia ipse est sciencia, locutio & ser-
mo patris: & quod vidi testamur: quia ipse visio
& verum testimonium & veritas patris. Quod
pluraliter, mysterium trinitatis inuinit. Si terrena.
Aug. Et quia non accipitis terrena, quomodo po-
testis capere cælestia, id est, cælestis spiritus natiui-
tatem: cum nõ solum non credatis, sed nec intel-
ligatis terrena: quod de tēplo corporis mei (quod
te terra accepit) dixi à vobis soluendo, à me susci-
tando. Et nemo ascen. in ca. Postquam increpauit &
ad humilitatem inuitauit, quia iste diligenter his
quæ audiuit attendit, instruit adhuc de cæle-
stibus & terrenis. Cælestis est eius ascensio ad
vitam. Terrena eius exaltatio in cruce ad mortem.
Quasi dicat, Intellige cælestia, quæ non carnales,
& idem intellige de ascensione. Renati enim spiri-
tualiter ascendunt in cælum, sed non nisi sint
membra cohærentia illi qui in vna persona est
homo & Dei filius, vt sciat iste nullum ex se per
Christum posse ascendere, & ideo non dicitur ho-
mines ascendere, sed filium hominis totum cum
corpore, qui secundum deitatem descendit de cæ-
lo, & est in cælo, non secundum quod est homo.
Et quia hæc ascensio non potest esse nisi redem-
ptis per passionem, ideo subdit: Nisi qui descen. Hoc
pertinet ad secundam natiuitatem in spiritu, quia
nemo in Christo ad patrem ascendit; nisi qui
ex spiritu nascitur. Nemo saluatur per mortem
Christi, nisi qui ex spiritu nascitur. Nemo nasci-
tur ex spiritu nisi in morte Christi. Et cum dicit
filius hominis, dat nobis certitudinem ascenden-
di, cum filij hominū simus. Et sicut Moyses ex. Sup-
ponit de morte sua quæ est origo, & causa haben-
di prædicta: in cuius fide eum instruit. Et quia
carnalis erat, & notus in lege: ideo quandam le-
gis partem adducit, quam ostendit esse figuram
& mortis suæ significatiuam: vt etiam sic pateat
de aliis partibus legis, quod sint in figura. Et quia
mors intelligitur per serpentes, & Christus mor-
tuus serpens dicitur: quem qui fide intuetur, li-
beratur, sicut intuitu illius in figura ab ignitis ser-
pentibus liberantur, qui significant inentia vi-
tiorum. Ita exalta. Magistrum legis ad significatio-
nem legis inuitat.

CATENA AVREA in idem Euang.

Erat autem homo ex phariseis Nicodemus nomi-
ne, &c. Aug. Superius dixerat quod cum esset
Hierosolymis multi crediderunt in nomine eius
videntes signa, & prodigia quæ faciebat. Ex his
autem erat Nicodemus, de quo dicitur, Erat autem
homo ex phariseis, &c. Beda, Cuius etiam dignita-
tis officium ostendit, cum subditur: Prin. Iu. De-
inde quid egerit, cum subiicit: Hic ve. ad Ies. no. Iu.
Bibl. Hom. tom. 4. Cc 3 Cupiens

Cupies scilicet secteta eius allocutione plenius discere mysteria fidei: cuius aperta ostensione signorum iam rudimenta perceperat. Chryl. Adhuc tamen à Iudaica detinebat infirmitate, propterea & nocte venit, trepidans in die hoc facere: vnde & euangelista alibi dicit: Quoniam ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter Iudæos non confitebantur: vt nō extra synagogā fieret expulsus. Aug. Nicodemus etiam ex illo numero erat qui crederent, sed nondum renati sunt: vnde hoc ad rem pertinet q̄ in nocte venit. Renati autem ex aqua & spiritu sancto audiūt ab Apostolo: Fuitis aliquando tenebrę, nūc autē lux in domino. Haymo: Vel pulchrē in nocte venisse dicitur: quia tenebris ignorantia obnubilatus ad tantam lucem nondum peruenerat, vt perfectē Deum verum crederet. Nox enim in sacro eloquio pro ignorantia ponitur: vnde subditur: *Et dixit ei, Rabbi, scimus quia à Deo venisti magister.* Quōd autem Hebraicē Rabbi, Latine dicitur, magister. Magistrum ergo appellat, & Deum tacet, quia crederat eum à Deo missum, sed tamen, vt dictum est, Deum non agnoscebat. Aug. Vnde autem iste crederat, patet per id quod subdit: Nemo enim potest hęc signa facere quę tu facis nisi fuerit Deus cum eo. Sic ergo Nicodemus de illis multis erat, qui crederant in nomine eius, videntes signa quę faciebat. Chry. sed tamen neque à signis aliquid magnū existimabat de eo, sed adhuc humanam habens de eo mentem vt de propheta loquitur, ad operationem eum missum dicens, & alieno auxilio indigentem hęc agere quę agebat: cum tamen pater perfectum eum genuerit, & sufficientem sibi ipsi, & nihil habentem imperfectum: quia verò Christi studium erat interim, non ita dignitatem suam reuelare, sicut persuadere quod nihil ex a Iuero agebat patri, propterea in verbis multoties humiliter loquens videtur, in rebus autem cum potestate omnia operatur, Ideoque & Nicodemus nunc manifestē quidem nihil excelsum loquitur de ipso, occultē autem ab humili eum opinione reducit, docens quōd sufficiens sibi ipsi est in miraculorum operatione: vnde subditur: *Resp. Ies. & di. ei. Amen amen dico tibi nisi. &c.* Aug. Isti sunt ergo quibus se credit Iesus, qui nati fuerint denuo, qui non in nocte veniunt ad Iesum sicut Nicodemus, tales enim iam etiam profitentur. Dicit ergo: *Nisi quis renatus fuerit, &c.* quasi dicat, Quia nondum es natus denuo, id est, ex Deo: spirituali generatione, notitia, quā habes de me, spiritualis nō est, sed animalis & humana. Ego autem dico tibi, quod siue tu, siue alius quicūque, nisi ex Deo denuo natus fuerit, non poterit apprehendere gloriam, quę circa me est, sed extra regnum erit: nam generatio quę per baptismum fit, illuminationem animę tribuit. Chryl. Vel litera talis est: *Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit, &c.* Hoc est si tu non natus fueris desuper, & dogmatum susceperis certitudinem alicubi, extra erras, & longē es à regno cęlorum: seipsum hic ostendens & indicans quoniam non est hoc tantum quod videtur, sed aliis oculis opus est ad videndum eum. Hoc autem quod dicit, *Desuper*: hi quidem, id est, de cęlo exponunt, alij verò à principio, Igitur Iudæi quidem si hoc audissent, deridentes utique disceressent: hic verò & in hoc amore discipuli ostendit, quod à Christo ylerijus interrogat. *Dixit ad*

cum Nicodemus. Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? nunquid potest, &c. Chryl. Veniens Nicodemus ad Iesum vt ad hominem, audiens maiora quā ab homine, erigit ad altitudinem eorum, quę dicuntur: non quidem excidens à fide, sed inferi hanc impossibilitatem, vt in apertiorem prouocet doctrinam. Duo autem erant quę admirabatur, scilicet natiuitas talis & regnum, neque enim audiat erat apud Iudæos. Sed interim circa prius instat, & quod maxime eius mentem concutiebat vnde dicitur: *Dicit ad eum Nicod. Quomodo potest nasci cum sit senex? Nunquid potest, &c.* Bed. Sic verba ista sonare videntur, quasi puer queat iteratō in ventrem matris introire, & renasci. Sed sciendum quod ipse senex erat, ideoque de se protulit exemplū, ac si diceret: Ego sum senex, & meā quæro salutem: quomodo possum in ventrem matris introire, & renasci? Chryl. Rabbi eum vocas, & à Deo venisse dicis: & non suscipis quę dicuntur, sed loqueris ad magistrum dictionem quę multam perturbationem inducit, hoc enim, scilicet quomodo, quærere eorum qui non validē credunt: & multi sic quærentes à fide deciderunt, hi quidem dicentes: Quomodo Deus est incarnatus? alij quomodo mansit impassibilis? propterea & hic propter anxietatem modum exquirunt, sed aliquis cogitationibus propriis spiritualia euerit: derisibilia loquitur. Aug. Spiritus enim loquitur, & ille carnem sapit, nō nouerat iste nisi vnam natiuitatem, scilicet ex Adam & Eua: & ex Deo & ecclesia nondum nouerat, sic tamen tu intellige natiuitatem spiritus, quomodo intellexit Nicodemus natiuitatem carnis, quomodo enim veteris non potest repeti, sic nec baptismus. Chryl. Nicodemus autem decidenti ad eam quę hic est natiuitatem Christus manifestius reuelat spiritualis natiuitatis modum, vnde sequitur. *Respondit Iesus, Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Aug. Ac si dicat: Tu carnalem generationem intelligis, sed ex aqua & spiritu oportet quōd nascatur homo propter regnum Dei. Si propter hereditatem patris hominis temporalis, nascitur aliquis ex visceribus matris carnalis, & propter hereditatem patris Dei sempiternam, nascatur ex visceribus ecclesie. Cū autem ex duobus homo consistat, ex corpore videlicet & anima duplicem habet & huiusmodi modum generationis. Aqua enim quę visibilis est, ad emundationem corporis intelligitur. Spiritus verò inuisibiliter concurrens ad emundationem inuisibilis animę innuitur. Chryl. Si verò quis interrogat, qualiter ab aqua homo nascitur, interrogo & ego, qualiter natus est Adam à terra? Sicut enim in principio subijciebatur elementum terra, totum verum opus plasmatis erat: ita & nunc subijcitur elementum aqua, totum verò est spiritus gratiæ. Tunc paradidit dedit in conuersationem, nunc autem cælum nobis aperit. Sed quę necessitas aquę his qui spiritum sanctum suscipiunt? diuina enim in ea perficiuntur symbola, sepultura & mortificatio, resurrectio & vita. Sicut enim in quodam sepulchro in aqua nobis submergentibus capita, vetus homo sepelitur, & submersus deorsum occiditur: deinde nouus rursus ascendit, hoc etiam fit vt discas quoniam virtus patris & filij & spiritus sancti omnia complet: & quōd Christus tres dies ad resurgendū expectauit. Quod igitur est matrix factus, hoc est

est fidelis aqua, in aqua enim plasmatur, & figuratur, sed quod in matrice plasmatur, tempore indiget: quod verò in aqua non ita, sed in vno momento omnia fiunt. Talis enim est natura corporum vt tempore assumant perfectionem, in spiritualibus verò nō est ita, quoniam perfecta à principio cōstituiuntur quę fiunt, ex quo igitur ascendit à Iordane dominus non adhuc reptilia animarum viuentium, sed animas spirituales & rationabiles aqua reddit. Aug. de bap. par. Sed quia non ait, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non habebit salutem, vel vitam æternam: sed, non intrabit in regnum Dei, ad hoc inquit quidam: Paruuli baptizandi sunt vt sint cum Christo in regno Dei, vbi non erunt si baptizati non fuerint, quamuis & sine baptismo si paruuli moriantur salutem, vitamque æternam habituri sint, quoniam nullo peccati vinculo astricti sunt. Sed cur nascatur denuo, nisi renouandus à vetustate? aut vnde imago Dei non intrat in regnum Dei, impedimento prohibente peccati? Haymo: Talia autem ac tanta secreta mysteria Nicodemus capere non valenti, dominus ex carnali natiuitate similitudinem dedit, dicens: *Quod natum est ex carne, caro est, &c.* Sicut enim caro carnem procreat, ita quoque spiritus spiritum parit. Chryl. Nihil igitur sensibile inquitur, neque ætates quōd carnem generet spiritus: domini enim caro genita est, non quidem à spiritu solum, sed etiam à carne. Quod autem natum est ex spiritu, spirituale est. Natiuitatem enim hic non eam quę secundum substantiam dicit, sed eam quę secundum honorem & gratiam. Si igitur & filius Dei ita natus est, quid plus habebit omnibus qui ita nati sunt? Inueniunt autem & spiritu minor: cū enim natiuitas gratia spiritus sit: & quid hęc à Iudaicis distat dogmatibus? Vide autem & spiritus sancti dignitatem, Dei enim opus videtur facere: supra enim dixit, Quoniam ex Deo nati sunt: hic autem, quoniam spiritus eos generat. Dicēs autem Christus, quoniam qui natus est ex spiritu, spiritus est: quia turbatum rursus vidit, ad sensibile exemplum ducit sermonem, dicens: *Non mire, quia dixi tibi, oportet nos nasci denuo.* Dicendo enim, *ne mireris, ostendit animi eius turbationem.* Ponit autem exemplum quod neque communionem aliquam ad corporum grossitium habet, neque ad incorporeorum perueniens naturam, quod est venti delatio, dicens: *Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, sed nescis vnde veniat, aut quō vadat. Sic est omnis qui natus est ex spiritu.* Quod dicit tale est. Si ventum nullus detinet, sed quōd vult fertur, multo magis spiritus actionem naturę leges derinere non poterunt, non terminum corporis natiuitatis, neque aliud quid talium. Quoniam autem de vento hic dictum est: manifestat illud quod dicit: *Vocem eius audis*, id est, sonitum percussiois, non enim loquens infideli & nescienti spiritus actionem hoc diceret. Dicit autem, *Vbi vult spirat*, non quasi electionem quandam vento habente, sed eam quę à natura est mutationem quę non prohibetur, & cum potestate fit. *Et nescis vnde veniat, aut quō vadat*, id est, si huius spiritus cuius sensum suscipis auditur & tactu interpretari nescis viam, qualiter diuini spiritus operationem scrutaris? vnde subdit: *Sic est omnis qui, &c.* Aug. Sed quis nostrum non videat verbi gratia, austrum euntem à meridie ad aquilonem, aut alium ventum venientem

ab oriente & occidente, quomodo ergo nescimus vnde veniat, aut quō vadat? Bed. Spiritus igitur sanctus est qui vbi vult spirat, quia ipse in potestate habet cuius cor gratia suę visitationis illustret: & vocem eius audis, cum te præsentē loquitur is, qui spiritu sancto repletus est. Aug. Sonat Psalmus, sonat Euangelium, sonat sermo diuinus, vox spiritus est, hoc igitur dicit, quia verbo & sacramento inuisibiliter adest spiritus vt nascatur. Alui. Ergo nescis vnde veniat aut quō vadat, quia et si te præsentē spiritus ad horam quampiam repleuerit, non potest videri quomodo in eum intrauerit, vel quomodo redierit, quia natura est inuisibilis. Haymo: Siue nescis vnde veniat, quia quomodo credentes ad fidem introducat ignoras: vel quō vadat, quia quomodo fideles ad spem perducat nescis: & sic est omnis qui natus est ex spiritu: ac si dicat, Spiritus sanctus, spiritus inuisibilis est, ita & quisquis ex spiritu nascitur, inuisibiliter nascitur. Aug. Vel aliter: Et si tu nascaris de spiritu, hoc eris, vt ille qui non est natus adhuc de spiritu nesciat vnde venias, aut quō eas. Hoc enim secutus ait, *Sic est omnis qui natus est ex spiritu.* Theo. Cōfundatur ergo Macedonius impugnatōr spiritus, qui seruum spiritū sanctū asseruit. Spiritus enim sanctus propria potestate, & vbi vult, & qualiter vult operatur. *Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Iesus, &c.* Haymo: Misterium diuine maiestatis Nicodemus capere non valet quę à domino audiebat: & ideo rationem quærens factum non abnegans, non voto reprehendens, sed affectu discens, dominum interrogat: vnde dicitur: *Respondit Nicodemus & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri?* Chryl. Quia igitur adhuc in Iudaica vilitate manet, & exemplo ita manifesto dicto ei adhuc interrogat, de reliquo asperius ad eum. Christus loquitur: vnde sequitur: *Respon. & di. ei. Tu es magister in Israel, &c.* Aug. Quid putamus dominum huic magistro Iudæorum quasi insultare voluisse? volebat quidem illum nasci de spiritu, nemo autem ex spiritu nascitur nisi humilis fuerit, quia ipsa humilitas facit nos nasci de spiritu. Ille autem magisterio inflatus erat, alicuius momenti sibi esse videbatur, quia doctor erat Iudæorum. Depōnit ergo dominus superbiam eius, vt possit nasci de spiritu. Chryl. Nequaquam tamen nequitiam accusat viri, sed insipientiam & ruditatem solum. Sed dicit aliquis, quid commune habet hęc natiuitas, de qua, scilicet Christus locutus est, ad Iudaica dogmata? Habet quidem commune: nam qui primus homo factus est, & quę de costa facta est mulier, & quę steriles genuerunt, & quę per aquā miracula perfecta sunt. Dico autem quōd Elisæus de aqua ferrum eduxit, & quōd Iudæi mare rubrum transferunt, & quōd Naaman Syrus in Iordane purgatus est. Hęc omnia natiuitatem spiritualem & purgamentum in ea futurum figuratim personabant, & ea quę à prophetis sunt dicta, occultē ostendunt hunc natiuitatis modum, vt puta, illud: *Renouabitur vt aquila iuuentus tua, & beati quorum remissa sunt iniquitates.* Sed & Isaac figura huius natiuitatis erat. Hęc igitur rememorans dixit: *Tu es magister in Israel, & hæc ignoras?* Rursus autem aliunde suum sermonem ei credibilem facit, ad imbecillitatem eius condescendens, cum subdit: *Amen amen dico tibi, quia quod scimus, loquimur: & quod videmus*

mus, testatur: & testimonium nostrum non accipitis. Apud nos visus aliis sensibus certior est: & si volumus aliquem facere credere, ita dicimus: quoniam oculis nostris vidimus. Propterea Christus humano loquens ad eum sermone, non visum sensibilem inducit, sed manifestum est quod de certissima cognitione & non aliter se habente loquitur: igitur hoc quidem, id est, quod scimus ait de seipso solo. Haymo: Queritur autem quare pluraliter dicat, *Quod scimus, loquimur?* Ad hoc dicendum quod unigenitus Dei filius erat qui hoc loquebatur, ostendens qualiter pater est in filio, & filius in patre, & spiritus sanctus ab utroque indivisibilis procedat. Alcu. Vel dicit pluraliter, ac si dicat: Ego & illi qui modò spiritu sunt renati, intelligimus illud quod loquimur: & quod vidimus apud patrem in abscondito, hoc testatur foris in mundo: & vos qui carnales estis & superbi, non accipitis testimonium nostrum. Theo. Quod nequam de Nicodemo dicit, sed de genere Iudeorum qui usque ad finem in perfidia permanserunt. Chryl. Quod quidem non turbati verbum est, sed mansuetudinem ostendit. Hinc erudit nos ad aliosque locuti fuerimus, & non per sua sermone non tritari neque irasci, sed nostrum sermonem credibilem facere non solum non irascendo, sed etiam non clamando. Materia enim iræ clamor est. Iesus autem dogmata excelsa tangere debens, propter audientium infirmitatem se detinet multoties, & non continuo dignis sua magnitudine dogmatibus immoratur, sed magis his quæ condescensionem habent: vnde hic subditur: *Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo si dixerò vobis celestia, credetis?* August. Hoc est, si non creditis quia templum possum suscitare deiectionem à vobis, quomodo creditis quia per spiritum sanctum possunt homines regenerari? Chryl. Vel aliter: Si baptismum terrenum dicat, non mireris: quia in terra pericitur, & comparatione illius natiuitatis stupendæ quæ est ex substantia patris, terrena est gratiæ natiuitas. & bene non dixit, Non intelligis, sed non creditis. Nam cum quis aliqua per intellectum suscipere non valet, amentia vel ignorantia imputatur. Cum autem hoc non suscipiat aliquis quod solum fide oportet suscipere, non amentia, sed infidelitatis est accusatio. Dicebantur autem hæc & si non credebantur, quia posteri erant ea suscepturi. *Et nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis qui est in cælo.* Aug. de bapt. par. Notata paululum, eius imperitia, qui se cæteris de magisterio præferbat, & omnium talium incredulitate reprehensa, responderet quod alij credant si illi non credunt, ad illud quod interrogatus est, quomodo possunt ista fieri? dicens: *Et ne ascen. in cæ. &c.* Quasi dicat, sic fiet generatio spiritualis, vt sint cælestes homines ex terrenis, quod adipisci non poterunt, nisi membra mea efficiantur, vt ipse ascendat qui descendit, non alium deputans corpus suum, sicut ecclesiam suam, quam seipsum. Grego. 17. Quia enim nos vnum cum illo iam facti sumus, vnde solus venit in se, solus redit etiã in nobis: & is qui in cælo semper est, ad cælum quotidie ascendit. Aug. de bapt. par. Quamuis autem in terra factus sit filius hominis, diuinitatem tamen suam quia in cælo manens descendit ad terram non indignans censuit nomine filij hominis, sicut carnem suam dignatus est nomine

filij Dei. Per vnitatem enim personæ qua vtraque substantia vnus est Christus & filius Dei, ambulabat in terra: & idem ipse filius hominis manebat in cælo. Fit ergo credibilior fides ex incredibilioribus creditis. Si enim diuina substantia longè distantiore potuit propter nos ita suscipere humanam substantiam vt vna persona fieret, quanto credibilior alij sancti sunt cum homine Christo vnus Christus vt omnibus per eius gratiam ascendentes, ipse vnus ascendat in cælum qui de cælo descendit. Chryl. Vel aliter, Quia dixerat Nicodemus: Scimus quoniam à Deo venisti magister, ne estimetur ita esse magister vt multi prophetarum de terra existimantes, subiungit. *Et nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo.* The. Cùm verò filium hominis descendisse de cælo audis, non putes quod de cælo caro descendit: hoc enim hæreticorum dogma est, qui docebat quod Christus de cælo corpus sumpserat: & per virginem transierat. Chryl. Filium enim hominis non carnem hic vocauit, sed à minori substantia se totum nominauit. Est enim ei consuetudo multoties à diuinitate, multoties ab humanitate totum vocare. Bed. Si enim aliquis homo nudus de monte ad conualia descendat, & assumptis vestimentis & armis ad eundem montem ascendat, rectè ipse idem qui prius descendit ascendisse perhibetur. Hil. 10. de trinit. Vel quia de cælo descendit concepta de spiritu originis causa est. Non enim corpori Maria originem dedit, licet ad incrementum partumque corporis omne quod sensus sui est, naturale contulerit: quod verò hominis filius est suscepta in virgine carnis est partus: quod autem in cælis est nature semper permanentis potestas est, que non ex infirmitatis suæ virtute in regionem distanti corporis coarctauit verbi Dei potestatem: & in forma serui manens ab omni in terra extraque cæli mundique circulo, cæli ac mundi dominus non abfuit. Per hoc ergo & de cælo descendit, quia filius hominis est: & in cælis est, quia verbum caro factum non amiserat manere quod factum est. Aug. Miraris autem quia hic erat in cælo. Tales fecit discipulos suos. Paulum audi dicentem, Nostra conuersatio in cælis est, si homo Paulus ambulat in terra, & conuersabatur in cælis, Deus cæli & terræ non poterat esse in cælo & in terra? Chryl. Vide autem quia quod valde videretur excelsum, indignum esse sua magnitudine: non enim solum in cælo est, sed vbique & omnia replet, sed adhuc ad imbecillitatem auditoris loquitur, paulatim eum reducere volens. *Et sicut Moyses exalauit serpentem in deserto, &c.* Chryl. Quia dixerat beneficium baptismi, inducit huius causam, scilicet crucem, dicens. *Et si Moy. &c.* Bed. Magistrum legis Mosaicæ ad spirituales sensum eiusdem legis inducit recordans veteris historia, & hanc in figuram suæ passionis atque humanæ saluationis factam edisserens. Aug. de bapt. par. Serpentem incursum in deserto multi moriebantur, ac sic Moyses ex præcepto domini exalauit in deserto quenam serpentem, huic videntes sanabantur continuo. Exaltatus serpens est mors Christi, eo significandi modo quo per efficientem id quod efficitur, significatur. A serpente quippe mors venit, qui peccatum quo mori meretur homini perussit: dominus autem in carnem suam non peccatum transtulit tanquam venenum serpentis sed mortem,

vt esset in similitudine carnis peccati pœna sine culpa. vnde in carne peccati & pœna solueretur & culpa. The. Videas ergo figuram ad veritatem. Ibi enim serpentis similitudo speciem quidem bestie habet, venenum autem non habet: sic & hic Christus à peccato liber, in similitudine carnis peccati venit. Exaltari autem audiens suspensionem intelligas in altum, vt sanctificaret aërem qui sanctificauerat terram ambulando in ea: intelligas etiam per exaltationem gloriam. Nam illa crucis altitudo gloria Christi facta est, in quo enim iudicari voluit, in hoc huius mundi principem iudicauit. Adam enim iuste mortuus est, quia peccauit: dominus verò iniuste, quia peccatum non fecit. Postquam ergo iniuste mortem sustinuit, superauit illum qui eum tradidit morti: & sic liberavit Adam à morte, sed in hoc deuietum se inuenit. Non enim potuit in cruce dominum contristare, vt crucifigentes odiret, sed magis diligebat, & pro eis orabat: sic igitur crux Christi eius exaltatio & gloria facta est. Chryl. Ideo etiam non dixit, Pendere oportet filium hominis: sed exaltari quia honestius hoc videbatur, vnde & propter audientem & propter figuram hoc posuit, vt discas quoniam cognata sunt vetera nouis, deinde vt cognoscas, quoniam non inuitus ad passionem venit: & adhuc vt discas quoniam multis hinc nascitur salus. Aug. de bapt. par. Sicut ergo tunc qui conspiciebat exaltatum serpentem à veneno sanabatur, & à morte liberabatur: sic nunc qui conformatur similitudini mortis Christi per hunc baptismum que eius, & à peccato per iustificationem, & à morte per resurrectionem liberatur: hoc est enim quod ait, vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam, quid ergo opus est vt mori Christi per baptismum conformetur paruulus. si mors serpentis non est omnino venenata? Chryl. Attende autem quod passionem obumbratè posuit, ne ex eius vestibus heret tristis auditor. Fructum verò passionis posuit manifestè: si enim qui credunt in crucifixum non pereunt, multò magis qui crucifixum esse non perit. Aug. Hoc autem interest inter figuratam imaginem & rem ipsam: quod illi sanabantur à morte ad temporalem vitam, hi autem vt habeant vitam æternam.

S. IO. CHRYSOSTOMI Episcopi Constantin. in superius Euang. Homil. 1.

ERat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Iudeorum, hic venit ad Iesum nocte. Hic in euangelicæ narrationis progressu Christo optulatur: dicit enim; Lex nostra non iudicat quenquam, nisi prius audiat ab eo, & cognoscat quid faciat. Aduersus hunc Iudæi indignati dicebant; Interroga & vide, quod propheta ex Galilæa non surrexit. Hic etiam post passionem multum diligentia in sepultura dominici corporis adhibuisse perhibetur. Venit enim, inquit, & Nicodemus, qui venerat ad Iesum nocte primum, ferens mixturam myrrhæ, & aloës quasi libras centum: hic nunc afficiebatur quidem Christo, non tamen vt oportebat, neque quo debebat animo, sed adhuc Iudaica imbecillitate detinebatur, ideo nocte venit, quia interdiu formidabat. Sed clementissimus

Deus, neque tam frigidum affectum pepulit, neque obiurgauit, neque indignum sua duxit doctrina, sed multa cum mansuetudine eum alloquitur, & arcana aperit, obscure quidem, aperit tamen: quippe qui longè magis venia dignum existimauit, quam qui malicia percontabantur. Illi enim nullo pacto poterat excusari: hic etiam reprehensionem, non tantæ tamen erat obnoxius. Quomodo igitur Euangelista nihil tale de Nicodemo dixit, quemadmodum alibi, quod ex principibus multi crediderunt in eum, propter Iudeos autem non confitebantur, ne extra synagogam fierent? Quia id totum ex nocturna professione significauit. Quid ergo inquit? *Rabbi, scimus, quod à Deo venisti, nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.* Adhuc humi vertitur Nicodemus, adhuc humanam de Christo habet sententiam, & tantum de propheta loquitur, nihil altum propter signa coniectatur. *Scimus, inquit, quod à Deo venisti magister.* Quid ergo nocte venisti, & clanculum, ad eum, qui diuina loquitur, qui à Deo venit? Quid non aperte profiteris? Sed hoc neque dicit, neque reprehendit Iesus. Calamum enim contritum non confringes, inquit, & linum fumigans non extinguas. Non contendit, inquit, neque clamabit. Et iterum; Non veni vt iudicem mundum, sed vt saluum faciam. *Nemo potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.* Ad hoc secundum hæreticos loquitur, qui dixerunt Christum in operibus suis alterius indignisse auxilio. Quid ad hoc Christus? Considera, quæso, humilitatem incredibilem. Noluit dicere se nullius egere auxilio, omnia suapte facere potestare, esse Dei dilectissimum filium, & eiusdem, qua pater, potentia, eo quod difficile creditu videbatur. Quod enim semper dixit, & nunc dicam, curæ erat Christo à principio nõ tam, quisnam esset, ostendere, quàm vt crederetur nihil contra patris facere voluntatem. Ideoque verbis sæpenumero humilioribus locutus est, re autè, quid posset, ostendit: Miracula virtute summa operatus est. Volo, inquit, purgare. Tabitha surge. Extende manum. Dimittantur tibi peccata tua. Tace, & obmutesce. Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. Tibi dico, malum dæmonium, exi ab hoc. Fiat tibi vt vis. Si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia domino his opus est. Hodie mecum eris in paradiso. Audistis quia dictum est antiquis; Non occides: ego autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Venite post me, faciam vos piscatores hominum. Sic in omni euangelio summam eius deprehendimus in rebus auctoritatem. Et quoniam pacto ei quispiam credidisset, nisi secundum iussa res sine assensu essent? Potuissent inania derideri præcepta. Verum, cum euenerit, etiam inuitis silentium imposuit. Ex foliis enim verbis Iudæi, vt erant impudentes, stultitiam eius arguere potuissent. Quam obrem hoc in loco Nicodemum alloquens, nihil altum attingit, sed obscure ex humili ad superna erigit, admonetque se sibi ipsi sufficere ad faciendâ miracula. Perfectum enim ipsum genuit pater, nullius indigentem, nullius rei humilis, aut abiectæ participem. Sed videamus quomodo hoc confirmet. Dixerat Nicodemus. *Rabbi, scimus, quia à Deo venisti magister, & quod nemo potest facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.* Existimauit se magnum aliquid dixisse. Quid Christus? Vt ostenderet non

Eph. 42.

Luc. 9.
Act. 9.
Matth. 12.Marc. 2.
Ibid. 4.
Ibid. 2.
Luc. 8.
Matth. 15.
Ibid. 21.
Luc. 32.Exod. 20.
Matth. 5.

Matth. 4.

dum veræ cognitionis vestibulum attrigisse, sed extra regiam aberrare & ipsum, & quicumque eadem esset sententia, respondit, *Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei*, hoc est, nisi iterum nascaris, & vera imbuaris doctrina, longè à regno Dei aberras. Sed obscure dixit, & ut æquiori animo toleraret: non aperte ad ipsum sermonem verit, sed indefinito utitur verbo; *Nisi quis renatus fuerit*: tantum non dicens, siue tu, siue quis alius, talem de me habet opinionem, in regnum non recipietur. Quod nisi hac ratione dixisset, nihil sanè ad propositum id responsum. Hoc, si Iudei audissent, irrisissent profectò, & abiissent. Nicodemus autem & in hoc discendi studium præ se tulit, & propterea obscure aliquando loquitur Christum, ut audientes attentiores reddat. Siquidem clarum, & manifestum verbum fugit nonnunquam auditorem, obscurum autem etiam diligentem efficit. Sententia autem est. Nisi genitus fueris denudò, hoc est, nisi spiritus per regenerationis lauacrum particeps efficiaris, non poteris veram de me opinionem concipere. Ista tua nõ spiritalis, sed animalis opinio est. Non tamè his verbis vsus est: noluit enim pro viribus, & cognitione sua loquentem perterere, sed ad maiorem cogitationem sine suspitione erigit. *Nisi quis renatus fuerit denuo*, hoc in loco, aliè à celo, aliè iterum exponunt. Quippe qui non ita nascitur, non potest videre regnum Dei, Regnum Dei seipsum significat, ostendens non esse id tantum quod videtur, sed aliis opus esse oculis, ut videatur. Ad hæc Nicodemus: *Quomodo (inquit) potest homo nasci, cum sit senex?* Rabbi eum appellas, & à Deo venisse dicis, & eius verba non intelligis? eo etiam verbo veris, quod multam affert perturbationem. Ea enim particula, quomodo, non multum credentium, sed adhuc terrena sapiens est. Nam & Sara propterea risit, quia quomodo parere posset cogitavit, & alij multi hoc verbo fide exciderunt. Hæretici quoque hinc in sua perstant opinione, alij quidem, quomodo natus est Christus, alij, quomodo carnè accepit, interrogant, & mentis suæ imbecillitati immensam illam, & ineffabilem subiiciunt substantiam, quæ importuna curiositas sapientibus fugienda est. Neque enim, qui quomodo percontantur, id sciunt, & à vera excident fide. Propterea Nicodemus cum dubitaret, modum inquit: id enim sibi dici intelligebat, perturbatur, & rē non intelligit. Nam, cum ad Christum tanquā ad hominē venisset, audiretque (quam ab homine) longè maiora, & quæ nemo vnquam audierat: primùm ad id mentem erigit, caligine tamen perstringitur, neque perstat in fide, rei difficultate huc, illū: que distractus. Ideo non posse id fieri primùm asserit, inde apertius sibi declarari rogat. *Nunquid (inquit) potest in ventrem matris suæ iteratò introire, & renasci?* Animaduerte quonam pacto, qui humanis rationibus spiritalia admiscet, ridicula loquitur, & delirat tanquam ebrius, quoties diuinorum sensum perferatur, neque eum accipit. Audiuit generationem, sed spiritalē non intellexit, sed ad carnis traxit vilitatem, & tam admirabilem, profundamque doctrinam naturali necessitati conglutinavit, detrimenta, & ridiculas proponit dubitationes; idcirco Paulus inquit, quod animalis homo non suscipit ea, quæ spiritus sunt. Verùm Nicodemus Christum reuenter allo-

quitur, non intellexit quæ diceret, & impossibile id arbitratur, hoc tamen conticet. Duo ei dubitationem faciebant, & generatio talis, & regnum, neque enim regni nomen auditum erat à Iudeis vnquam, neque huiusmodi generatio. Primùm autem priorem partem aggreditur, quæ maximè eius mentem mouerat. Nos autem horum nõ ignari, diuina mysteria perferuari caueamus, neque rerum humanarum necessitate illa agi existimemus, sed pietate summā omnia intelligamus, scripturis fidem adhibeamus. Curiosus nanque, & nimis rerum diuinarū perferuator nihil proficit, nihil inuenit præter vltimum supplicium. Audis natum Christum, credes: quomodo, noli disquirere: neque propter hoc tollas generationem, quod vltimè stultitiae est. Nam si Nicodemus generatione non illa ineffabili, sed hac, quæ ex gratia prouenit, audita, quoniam nihil magnum animo concepit, sed terrenis tantum inhæsit, tenebris perfuscus est: quanto hi digni supplicio, qui admirandam illam, & omnem superantem rationem, & intellectum tanto studio quærent, inuestigant, perferuntur? Nihil enim tā obscuris obducitur tenebris, quam humana cogitatio, quæ omnia ad terram reducit, nec patitur cælitus lumen accipere, vilissima profectò, & ad lutum omnia referens, ideo superna nobis aqua opus est, ut abluti, & (quantum fieri potest) mundi, cælum petamus, & cælestibus imbuamur disciplinis: hoc autè & animi bonitate, & vitæ rectitudine assequimur, neque enim inuestigatiua inuestigatiua duntaxat, sed corruptis quoque moribus humana mens in tenebris versatur. Quare Paulus ad Corinthios, inquit, Lac vobis potum dedi, nõ escam. Nondum enim poteratis, sed ne nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis. Cum sit inter vos zelus: & cōtentio, nõne carnales estis? Et ad Hebræos, & alibi frequenter hanc malorum dogmatum causam Paulum afferentem quiuis videre poterit. Anima enim affectibus implicita nequit profectò magnum aliquid, aut generosum intueri, sed tanquam lippitudo, in eam quadam perturbata, tenebris versatur. Mentis igitur oculos à tam grauissimo morbo liberemus, illuminemus, nolimus inter spinas semen facere. Quænam hæc spinarum copia nostis, estis racemus, sæpenuero audistis Christum presentis vitæ sollicitudines, & diuitiarum fraudes, spinas appellasse, & mentis sanè. Nam, quemadmodum spinæ steriles sunt, ita & diuitiæ, quemadmodum ille, quos tangunt, laecerant, ita harum cupiditas. Quemadmodum facile igni comprehenduntur, & odio habentur agricolis: ita huius seculi negocia. Postremò ut inter spinas fere, viperæ, scorpionij delitescunt: ita in fraudibus diuitiarum. Verùm enim verò, dilectissimi, Spiritus Sancti igne, & spinas consumamus, & bestias effugemus: ut agricolæ agrum purgatum reddamus, inde spiritalibus aquis irrigemus, plantemus oliuam fructiferam, plantam vitæque mitissimam, & semper virentem, quæ illuminat, quæ nutrit, quæ bonam facit valetudinem: hæc eleemosynæ sunt officia, quæ tanquam signaculum est eam possidentibus. Hæc planta ne morte quidem arefcit, sed semper viret, mentem illuminat, animi vires nutrit, ac etiam robustiores efficit. Hanc si perpetuò amplectemur, fidenter & sponsum adire, & thalamum ingredi poterimus:

cuius

cuius vtinam omnes fiamus participes gratiæ, & benignitate Domini nostri Iesu Christi, cum quo patri gloria simul, & Spiritui Sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 2.

Respondit Iesus, & dixit; Amen amen dico tibi nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c. Pueri singulis diebus ad magistros proficientes, & doctrinam accipiunt, & acceptam recitant, nunquam vacantes, ut scientiæ possessionem adipiscantur, interdum noctes diebus iungunt, & adhuc pro caducis, & fluxis rebus sæpenuero illos cogitis, nos autem à vobis, qui perfectiori estis ætate, nõ tantum exigimus, quantum vos à liberis vestris: non enim singulis diebus, sed duobus tantum, & breuiorū parte, ut vos labore leuemus, hortamur orationi nostræ aures adhibeatis. Ad hæc & paulatim vobis scripturarum dicta decerpimus, ut facile accipere, in mentis vestræ thesauris recondere, memoriæ mandare, mandata aliis diligenter exponere possitis: quod profectò assequimini, nisi perquam somnolenti, & desidiosi dediti: & perulis longè hebetiores sitis. Accipiat igitur, dilectissimi, quæ hesternam concionem sequuntur. Hæsitabat Nicodemus, de huius seculi generatione locutum Christum arbitratus, impossibile (inquit) senem nasci denuo. Animaduerte nunc quomodo iterum Christus quam generationem dicat, manifestus ostendit: difficilem quidem ei, qui secundum animam tantum percontabatur, potentem tamen à terrenæ cogitationis humilitate erigere auditorem. Quid ergo dicit? *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*. Tu impossibile dicis: ego tam necessarium, ut aliter quis saluus esse non possit, quippe quæ maximè necessaria sunt ea etiā facilia fecit Deus. Terrena, & secundum carnem generatio ex puluere est, ideo recondita sunt ei cælestia. Quid enim commune terræ cum cælo? Spiritalis cælestes nobis portas perfacile aperit, intelligis quot vestrum in tenebris sitis? Exhorrescite, gemite, formidolosæ minæ sunt, formidolosa sententia. Non potest, inquit, qui non renatus fuerit ex aqua, & Spiritu introire in regnum celorum. Nõ ita sentiebat Nicodemus. Nihil enim peius est, quam humanis rationibus spiritalia subicere. Hoc illum impedit, ne quid magnum, ne quid profundum contempleretur. Ideo nos fideles appellamus, ut, humanarū cogitationū vilitate cōtempta, ad fidei altitudinem euadamus, & quæ nos manent bonorum cogitationum hauriamus. Quod si Nicodemus intellexisset, non sanè impossibile dixisset, quæ ut abduceretur sententia, quam diceret generationem, Christus ostendit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei*. Voluit eū minis perterere, & ad credendum allicere ne impossibile arbitraretur, & ut carnalis generationis opinionem tolleretur, aliam, inquit, Nicodemus, generationem dico: quid ad terram deuolueris? Quid hanc naturali subicitis necessitati? Alius partus hic, & excellentior: nihil cum terrenis communicat, nomine tantum hæc generatio conuenit, re longè differt. Reice communem cōsuetudinem

alium partum induco, quo homines renasci volo: alium generationis modum affero. Formauit ex terra, & aqua: non vile vas euasit, sed deterius factum est: non amplius aqua, & terra fingendum est, sed aqua, & spiritu. Quod si quis interroget, quomodo ex aqua? rursus ego illum, quomodo ex terra? Quomodo lutum in aliam transiuit materiam? Quomodo vnus speciei subiectum, terra enim sola erat, varia, & diuersa effinxit? unde ossa, nerui, arteriæ, venæ? unde membrana, & vasa organica? unde hepar, splen, cor? unde cutis, sanguis, phlema, cholera? unde tot operationes, tot colores? hæc enim non terræ sunt, neque lutum. Quomodo terra, accepto semine, germinat, caro acceptum corrumpit? Quomodo terra commissam nutrit, caro his nutritur, non nutrit? Terra, collecta aqua vinum facit, caro id sæpenuero acceptum in aquam vertit. Unde igitur caro ex terra est, quum contraria terræ operationem ostendat? Sanè ratione inuenire non possumus, fide sola possumus. Quod si quæ quotidie videmus, & tangimus, fide indigent: quanto magis arcana illa, & spiritalia? Nam, quemadmodum terra inanimata, immobilis, diuina voluntate ad tantā miracula producenda vires accepit: ita spiritus, & sensibili aqua omnia hæc mirabilia, & humanā excedentia cogitationem facile exoriuntur. Noli igitur, quoniam hæc non vides, diffidere: neque enim animam vides, tamen animam esse, & eam te habere, & aliquid præter corpus esse non dubitas. Verùm Christus non hoc, sed alio exemplo Nicodemum allicit. Siquidem anima incorporea est, Nicodemus verò crassioribus adhuc cogitationibus versabatur. Medium igitur adduxit exemplum, quod non ad solidi corporis naturam, neque ad incorpoream ascendit, hoc est venti impetus: & primùm ab aqua orditur, quæ tenuior est quàm terra, crassior quàm ventus. Quemadmodum enim in principio elementum terra subiecta est, totum autem opificis Dei fuit: ita hoc in loco elementum aqua subicitur, verū tamen totum spiritalis est gratiæ: & tunc quidem in animam viuentem factus est homo, nunc in spiritu viuificantem. Verùm magna est differentia: anima enim vitam alicui non dat, spiritus autem nõ modò per se viuunt, sed aliis vitā largitur: ita mortuos suscitauerunt Apostoli. Et tunc quidem post factam creaturam homo formatus est, hic autem contrā. Siquidem ante nouam creaturam nouus homo creatur, & primus nascitur, & tunc mundus transfiguratur. Et quemadmodum à principio totum formauit, ita nunc totum creat. Et tunc; *Faciamus, inquit, ei adiutorium: hic minime*. Quippe qui spiritus Sacti gratiā accipit, nulla alia re indiget. Qui in Christi corpore perficitur, quoniam alio ei opus est auxilio? Tunc ad Dei imaginem fecit hominem, nunc Deo familiarem reddidit. Tunc pisces, & feras homini subiectos, fecit, nunc supra cælos nostrum propagauit imperium, Tunc paradisi incolam cōstituit, nunc cælum aperuit. Tunc sexta die factus est, nunc prima, & ipso principio vnà cū luce. Ex quibus omnibus constat, quod ad aliam meliorem, & nullum finē habiturā vitā hæc efficiebantur. Prima igitur formatio ex terra, hoc est Adæ: altera ex eius latere, mulieris videlicet: tertia ex femine, ut Abel. Verùm nullam harum quomodo, & qua fiant ratione, a sequi possumus, quamquam crassiora sunt.

Quo

Quonam igitur pacto de intellectu per baptismum generatione, & tam admirabili partu rationem reddemus, quæ longe altiora sunt, & subtiliora? Nam & angeli, qui affuerunt tam inenarrabilis operis modum minimè enarrare possent. Affuerunt duntaxat, & viderunt, nihil tamen operati sunt, sed pater tantum, & filius, & spiritus sanctus. Pareamus igitur diuinæ sententiæ, quæ sensu ipso visus certior est. Visus enim sæpe numero fallitur, illa minimè. Nam, quum omnia, quæcunque sunt, Deus effecerit, dignus sanè est, cui fides adhibeatur, cum de suo quicquam asserit officio. Quænam ergo diuina sententia est? Quod generatio est res perfecta: quod si quis, quomodo, percontabitur, silentium ei diuino imponas testimonio, quod maxima est, & certissima demonstratio. Sin iterum rogabit, quæ ratione aqua assumitur: rogemus rursus & nos, cur vniversa terra principium in hominis formatione retulit? Nam quod sine terra homo fieri potuisset, nemini dubium est. Sed, inquit quispiam, à terra corpus habuisse, ab aqua autem nihil. Verum in hac re aqua non parum confert. Quamobrem, noli curiosus inuestigare. Nam quod per necessaria sit aqua, vel inde perspicuum est, quod, quum ante aquam spiritus inspirasset: in hoc tamen nõ quieuit Apostolus, sed ad aquæ necessitatem ostendendam ait: Nunquid aquam quis prohibere potest, vt non baptizentur ij, qui spiritu sancto acceperunt, sicut & nos? Quænam ergo aquæ necessitas? Iam absconditum vobis mysterium aperiam. Sunt & alia, nunc verò ex omnibus vnum exposuisse sufficit: primum diuina in hoc consummantur indicia, sepultura, mortificatio, resurrectio, vita; & nec simul omnia. In aqua enim tanquam in sepulchro caput immergentibus vetus homo sepelitur & submergitur, deinde nobis emergentibus, nouus resurgit inde. Vt facile nobis est immergi, & emerfos respirare: ita Deo veterem sepelire hominem, & nouum induere. Præterea iter istud fit, vt hinc patris, & filij, & spiritus sancti virtutem hæc omnia implere intelligas, Quod ne coniectura à me, sed vero sensu dictum intelligas, audi Paulum; Consepulti, inquit, sumus cum illo per baptismum. Et iterum; Noster vetus homo simul crucifixus est. Et iterum; Complætati facti sumus similitudini mortis huius. Non solum autem baptismum crux dicitur, sed crux baptismi. Baptismo enim, quo ego baptizor, inquit, baptizabimini, & baptismum habeo baptizari, quod vos nescitis. Nã, quemadmodum facile baptizamus, & emergimus, ita ipse moriens, quum voluit, resurrexit; imò longe facilius, quamuis triduum diuini mysterij dispersione in sepulchro iacuerit, Quum igitur tantis mysterijs nos Deus dignatus sit, vitam dono consentaneam exhibeamus, vitam, inquam, optimam. Quod si autem non adhuc digni estis, totis viribus contendite, vt digni efficiamini, vt fiamus omnes vnum corpus, vt simus fratres. Donec enim dissentimus, siue patrem quis habeat, siue filium, siue fratrem: nemo sanè verè propinquitate deuinus inuenitur, spiritali propinquitate ablata. Quid enim vilitatis lutei corporis coniunctio, nisi coniungamur & spiritu? Quid nobis terrena confert cognatio, si in cælis sumus alieni? Alienus est catechumenus à fidei, non habet idem principium, non eandem ciuitatem, non eundem parentem, non victum, non vestitum, nõ

Vides in baptismo regem rationem peragi non solum per se sed etiam per aquam, eaque per necessaria esse.

Nota caremus in baptismo adhiberi solitas. Col. 2. Rom. 9. Ibidem. Mar. 10.

menfam, non castrum, non domum, nihil commune. Et enim terrena catechumeni, celestia fideles sunt: huic Christus rex est, illi autem peccati, & diabolus: huic cibus Christus est, illi, quod corrumpitur. Et rursus huic vestis tinearum opera, illi autem angelorum Dominus: huic terra, illi cælum patria. Itaque, quum nihil communiceamus, quæ cum illis nobis cognatio? Sed eandem matrem habemus, eodem partu nati sumus, nihil hoc ad verissimæ cognationis comparationem. Studeamus supernæ ciuitatis ciues fieri: quousque, ab ea peregrinamur. Oportet veterem repetamus patriam, neque enim paruis rebus periclitamur. Nam, si inopinata, & repentina mors, quod absit, nos inuaderet, & cælestium ignari hinc migraremus, nihil nobis innumera huius seculi bona ad salutem proficerent, quin nos gehenna, vermis venenosus, ignis inextinguibilis, & catenæ maneat indissolubiles: Sed absit, vt auditorum meorum quispiam eo damnetur supplicio: quod cui tabimus, si sanctis dignati mysterijs, aurum, argentum, lapides preciosos super fundamento, secundum Apostolum, ædificabimus. Hoc pacto hinc emigrantes diuites apparebimus, si pecunias non hic relinquemus, sed per pauperum manus ad perpetuos transferamus thesauros. Si Christo mutabaris, cui multa debemus, non quidem pecunias, sed peccata. Mutuemus itaque pecunias, vt veniam accipiamus, peccatorum. Ipse enim est, qui iudicat. Nolimus enim despiciere in hoc seculo esurientem, vt in futuro nos nutriat. Hic enim vestimento operiamus, ne suo nos auxilio nudos destitua. Si ei potum dederimus, non dicemus cum diuite; Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam. Si hic domi hospitem accipimus, multa nobis in regno suo habitacula præparabit. Si in carcerem intratum visitabimus, ipse nos vinculis liberabit. Si peregrinum colligemus, nos cælestis regni peregrinos nõ despiciet, sed supernæ ciuitatis participes faciet. Si infirmo operam præstabimus, quam primum nostras curabit infirmitates. Parua igitur saltem exhibeamus, vt paruis maxima accipiamus, maxima mercemur. Dum tempus est, seminemus, vt metamus, antequam hyems adueniat, dũ mare nauigari potest, dum huius negociationis sumus domini. Sed, quando erit hyems, quando magnus ille, & tremendus dies aduenerit, tunc non amplius mare hoc spaciosum, & immensum nauigare nobis licebit. Mari namque præsens hæc vita comparatur. Nunc serendi tempus est, tunc messis, & prouentus. Qui non sementis tempore, sed in messe seminarit, est sanè ridiculus. Sementis nunc tempus: non igitur nunc colligendum, sed dispergendum est. Dispergamus, vt congregemus: non congregemus, vt messem amittamus: hoc enim, vt dixi, tempus ad serendum nos vocat, vt distribuamus, nõn colligamus; rogemus, non recedamus. Nolimus tempestiuum tempus contemnere, sed vbertim semen iaciamus; nec vlla ex parte nostris parcamus facultatibus, vt multiplicem Deum nos remunerationem, liberalitatemque experiamus gratiæ, & benignitate Domini nostri Iesu Christi, per quem, & cum quo patri gloria, simul spiritui sancto in secula seculorum, Amen.

EIVS

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 3.

Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Magnus nos mysterijs dignatus est vnigenitus Dei filius, magnus, inquam, & diuinis: non qualia nos acciperet, sed qualia ipsum exhibere decet. Nam, si merita nostra reputabimus, non modo munere nullo, sed supplicio digni sumus. Sed non hoc respiciens benignus Deus, non modo nos supplicio liberauit, sed & vitam multo priori potiore largitus est: alium nobis mundum, aliam condidit creaturam. Si qua enim in Christo est, inquit, noua est creatura. Quænam? Audi ipsum; Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Terra excideramus, haud digni, quibus hic habitacionem concederet, in cælum tamen nos extulit. Principio infidos non deprehendit, & maiora largitus est. Ab vno ligno nõ abstinnimus & supernas delicias impartitus est: in paradiso permanere non potuimus, & cælos nobis aperuit. Non immerito igitur Paulus; O altitudo inquit, diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei: Non amplius mater, non enixus, non somni, neque concubitus, non amplexus, non iam naturæ nostræ intexitur opificium à spiritu sancto, & aqua. Aqua autè accepta est, partus genito facta. Quod enim est matrix embryoni, hoc & fidei aqua. Si quidem in aqua fingitur, & formatur. Nam primum dictum est; Producant aquæ reptile animæ viuens. Ex quo autem Iordanis alueum ingressus est Christus, non amplius reptilia animarum viuentiu, sed animas racionales, & spirituales aqua producit. Et quod de Sole dictum est; Tanquam sponsum procedens de thalamo suo: hoc loge maius de fidelibus in præsentia dici potest. Multo namque quàm ille clariores diffundunt radios. At quod in matrice formatur, tempore indiget: quod in aqua, minimè, sed momento omnia perficiuntur. Siquidem, vbi ca. Iuxta vita est, à corpore corruptione principium accipitur, omnia morà temporis generantur: ea namque natura corporis est, vt tempore perfectionem suam accipiat, sed non ita in spiritalibus. Quid tandem? Quoniam perfecta ab ipso principio opera sua facit spiritus. Sed cum Nicodemus his verbis perturbaretur, vide quomodo Christus ei tanti mysterij arcana aperuit. Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Ab omnibus enim, quæ sensu percipiuntur, abducit, neque finit corporeis oculis mysteria perferatari. Non disputamus de carne, inquit, Nicodemus, sed de spiritu. Et è vestigio hoc verbo ad superna eum erigit: ne quid sensu subiectum perquirat, quum his oculis spiritum nemo possit intueri. Noli arbitrari, quod carnem spiritus pariat. Quomodo ergo dixerit quispiam; Christi caro parata est? Non à spiritu tantum, sed & à carne, quod Paulus significat; Factum ex muliere, factum sub lege. Spiritus illum formauit, non tamen ex nihilo (quid enim opus fuisset matrice?) sed ex carne virginali. Quoniam autem pacto factum sit, explicare non possum: sed factum est, ne quis à natura nostra partum illum alienum putaret. Nam, quum etiam sic nonnulli huic generationi non credat, nisi virgi-

nalis carnis particeps fuisset: in quã impiam prolapsi essent opinionem! Quod natum est ex spiritu, spiritus est. Animadueris spiritus dignitatem? Deinanque efficiens opus apparet: superius enim inquit, ex Deo natus, nunc, ex spiritu. Quod natum est ex spiritu spiritus est. Natiuitatem autem hoc in loco non secundum substantiam, sed honorem, & gratiam intelligit: quod si filius hoc pacto natus est, quid in eo, quàm in cæteris hominibus, qui ita nati sunt excellentius inuenietur? Quomodo est vnigenitus? Et enim ego ex Deo natus sum, sed nõ ex eius substantia. Quod si neque ipse ex substantia quid differt à nobis? forte autem hoc pacto spiritu minor inuenietur. Nam huiusmodi generatio ex spiritu gratia facta est. Nunquid igitur vt sit filius, spiritus indiget auxilio? Hæc Iudaica fuit doctrina. Quum ergo dixisset Christus; Qui natus est ex spiritu, spiritus est: & his verbis etiam perturbaretur Nicodemus, rursus ad sensibile exemplum descendit: Ne mireris, inquit, quia dixi tibi, oportet vos nasci denuo. Spiritus, vbi vult spirat. Hoc verbum, mireris, eius animi perturbationem significat: perturbabatur enim, quod non intelligebat. Qui natus est ex spiritu, spiritus est. Quæ particula ab omni eũ corpore Christus abduxerat. Quam ob rem ad id, quod magis de corpore communicari, non tamen corporeæ crassitudini omnino subiectum est, descendit, puta incorporea, omittit, quæ ille capere nõ poterat. Inuenit igitur medium quoddam inter corpus, & incorporeum, hoc est, venti impetum, hinc eum excitat, quum inquit; Vocem huius audis, sed nescis vnde veniat, aut quo vadat. Quod autem dicit; Vbi vult spirat, non loquitur, ac si voluntate aqua feratur ventus, sed liberum eius à natura impetum significat. Mos enim est scripturæ, ita etiam de inanimis loqui, quemadmodum quum inquit; Vanitati creatura subiecta est nolens. Significat igitur non posse contineri, & quodcunque vult diffundi, neque posse prohiberi, quin huc illuc feratur. Et vocem eius audis, hoc est, sonitum: sed nescis vnde veniat, aut quo vadat. Ita vsu venit iis, qui spiritu generantur. Hæc conclusio est. Nam, si huius, inquit, spiritus, quem auditus sensu accipis, & tactu impetum intelligis, ne viam quidem nosti: quoniam pacto diuini spiritus operationem perferatari? Præterea, vbi vult spirat, ad paraclæti potentiam ostendendam dixit. Nam, si ventum nemo cohibet, quin, quo vult, feratur; quanto magis spiritus operationem nullæ naturæ leges, nulli corporeæ generationis fines, nulla alia huiusmodi vis poterunt cohibere? Quod autem de vento loquatur, inde perspicuum est, quum inquit; Et vocem eius audis. Non enim infideli, & spiritus operationem nescienti, de spiritu dixisset, Et vocem eius audis. Sensus igitur est, quod, quemadmodum ventus non videtur, sentitur tamen: ita spiritalis generatio corporeis oculis non comprehenditur. Verum ventus corpus est, quamuis tenuissimum. Nam, quod sensui obiectum est, corpus est. Quod si non doles, quum corpus non videas, & esse cum credis, qui hoc spiritali sermone perturbaris, & tam curiosè rationes exigis, quum idem in corpore non facias? Quid ad hæc Nicodemus? Adhuc in Iudaica vilitate persistit, quum tam manifestum exemplum acceperit, petitque; Quomodo possunt hæc fieri? Idcirco vehementius eum tangit Christus; Tu es magister in Israel, & hæc ignoras? Non malitiæ hominem, sed stultitiæ potius, Bibl. Hom. tom. 4 D d & simpli

Genes. 4. Reg. 6.

Esai. 21. 1bid. 102.

Esai. 60. Psal. 31.

& simplicitatis accusat. Quod si quis percontaretur, quid hæc generatio cum Iudaica communiceret: rursum quid non communicet, rogabo. Et enim primi hominis, & ex latere eius mulieris formatio, & sterilitas, & omnium, quæ per aquas perfecta sunt, consummatio. Helisæi præterea miraculum, qui ex fonte ferrum reuocauit, translatus Iudæorum per rubrum mare, piscinæ ab angelo commotio. Naaman Syri à lepra in Iordane mundatio: hæc omnia generationem, & purgationem futuram, tanquam in figura præmonstrarunt. Ad hæc prophetarum dicta hanc generationem annunciant. Annunciabitur domino generatio ventura, & annuntiabunt cæli iustitiam eius populo, qui nascetur, quem fecit dominus. Et, Remouebitur ut aquilæ iuuentus tua. Exurge, illumina, Hierusalem, Ecce rex tuus venit. Et, Beati, quorum remissæ sunt iniquitates. Isaac etiam figura huius fuit generatio. Dic quælo, Nicodemus, quomodo natus est Isaac? Nunquid secundum naturæ legem? Minime. Verum inter hæc, & illam generationem medius quidam modus fuit: illam, quoniam ex coitu, hanc, quoniam non ex sanguinibus facta est. Neque prædicta hæc tatum, sed virginis etiã generationem prædixerunt. Nam, cum nemo facile crediturus esset, virginem parere, steriles primùm, iade etiam anus pepererunt: quamuis longe mirabilis sit, ex viri latere genitam, quàm sterilem parere. Sed, quum illud antiquissimum, & iam obliteratum fuisset, nouus pariendi modus secutus est, & sterilius partus virginis factus fide præcessit. Hæc omnia Iesus Nicodemo in memoriã reducens; Amen amen dico tibi, quod scimus, loquimur, &c. Hæc autem dicit, ut pro illius imbecillitate ad inferiora descendens, orationem suam magis credibilem faciat, Ideo inquit, Quod scimus loquimur, & quod vidimus, testamur. Siquidem cum apud nos sensus visus certissimus sit, quum persuadere quid volumus, ita loqui solemus. Non audisse nos, sed vidisse. Idcirco Christus morte hominum loquens, sibi fidem conciliat. Quod tamen neque sensibilem visum, neque quicquam aliud intelligat, inde perspicuum est, quum dixisset; Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est: addidit; Quod scimus loquimur, & quod vidimus testamur. Hoc autem non dum natum erat: quomodo igitur inquit, quod vidimus? Nonne constat, quod de certa generatione, & quæ aliter se habere non possit? Et testimonium nostrum nemo accipit. Quod autem, inquit, scimus, vel de patre, & se, vel de se tantum dicit. Illam verò particulam; Nemo accipit: non indignantis est, sed verum enarrantis. Non enim eos stultitiæ coarguit, quod tam manifesta non acciperent: sed re, & verbis summam præ se fert mansuetudinem; quam nuda, & leui veritatis annunciatione nos etiam edocet, ne quempiam si non persuademus, quæ volumus, maledictis prosequamur, neve excandescamus. Neque enim sic mouemus auditorem, sed magis ad incredulitatem prouocamus. Abstinentem igitur ab ira est, adnitendumque, ut orationem nostrã probabilem faciamus, nulla non modo ira, sed ne voce quidem altiore, quæ iræ indicium est. Impediamus igitur equum, ut deiciamus vectorem. Incidamus pennas iræ, ne augetur, velox enim affectus est, & grauis, quo facile decipimur: propterea vndique ei aditus obstruendus. Absurdum nanque est, ut feræ mansue-

fieri possint, nostram autem animam efferatam condemnemus. Ira vehemens ignis est, omnia consumit, quippe quæ corpus corrumpit, animam coinquinat, tristitiam affert, turpis visu. Quod si iratus seipsum intueri possit, nulla alterius indigeret admonitione. Nihil enim irato turpis. Ebrietas quædã ira, vel potius ebrietate grauior, & demone miserabilior. Verum, si clamori modum imponere curabimus, optimam sapientiæ viam inueniemus. Propterea Paulus non iram tantum, sed & clamorem tollit. Pareamus igitur totius sapientiæ magistro, & quando seruis nostris succensemus, nostra delicta cognoscamus, & vnã eorum nos mansuetudinis pudeat. Qui enim contumelias tuas silentio tolerat, cum tuis non perturbatur maledictis, hinc exemplum capias. Est enim homo, licet ferus, & anima immortalis, & iisdem, quibus tu, apud communem Dominum donis, atque beneficiis præditus. Quod si in maioribus, & spiritualibus rebus par nobis est: & humanæ cuiusdam, & vilis prærogatiuæ gratiã tam mansuetè nos tolerat, quãnam venia, quæ exculatione digni sumus, qui diuino metu non possumus, vel potius nolimus, vt ille nostro, philosophari: Hæc animo agitemus, si dilectissimi, peccata nostra, & humanæ naturæ communitatem reputemus, ad omnes māsuetè loquamur, vt cordis humilitate animis nostris & presentem, & futuram requiem inueniamus: Quam vtinam omnes consequamur, gratia, & benignitate Domini nostri Iesu Christi, per quem, & cum quo patri gloria, spirituique sancto in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN IDEM Homil. 4.

Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo si dixerero vobis caelestia, &c. Quod sæpenumero dixi, in illis id in præsentia, & frequenter repetam, neque cessabo. Quid hoc est? Cum profundissimarum rerum doctrinam narraturus esset Iesus, & locus hic exigeret, propter auditorum imbecillitatem plerumque abstinere, neque magnitudinem suam dignis prosequitur sermonibus, sed potius persuasibilibus. Alta enim, & magna etiam semel narrata, pro auditorum captu illam possunt ostendere dignitate, humiliora autem, & humano intellectui propria, nisi frequenter repetantur, non facile humilem auditorem ad alta erigunt. Propterea in humiliori crebrius, quàm alto sermone versatur, sed ne hoc aliud afferat detrimētum, & humi Discipulum detineat, non simpliciter posuit: sed causam affert, cur tam humiliter loquatur. Cum enim de baptisate, & terrena secundum gratiam generatione verba fecisset, vt dictum est: voluit & suam illam arcanam, & ineffabilem adducere: omisit tamen, & causam affert, crassitudinem, & imbecillitatem auditorum, quã his verbis significauit; Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo, si dixerero vobis caelestia, creditis? Itaque eius sermonum humilitas auditorum imbecillitati ascribenda est. Terrena autem hoc in loco nonnulli de vento dictum arbitrantur: hoc est, si exemplum à terrenis sumptum non creditis, quoniam pacto altiora creditis? Verum retentum potius baptisate dicit, vel quod in terra perficitur

ficatur, vel quod ad suã ipsius ineffabilis generationis comparationem ita appellat. Nam, etsi caelestis ipsa generatio sit, ad illam tamen veram ex patris substantia comparata, terrena est. Et non dixit, non intelligitis: sed, Non creditis. Siquidem, qui intellectu difficilia nõ intelligit, merito ignorantia accusatur: qui verò quæ non ratione, sed fide intelligitur, non arguitur, si non amplius stultitiz, sed incredulitatis accipit. His igitur Nicodemus admonito, ne id rationibus perscruteretur, vehementius eius incredulitatem accusat. Quod si generatio nostra fide credenda est, quoniam digni sunt supplicio, qui vnigeniti generationem rationibus inquirunt? Sed fortasse dicit quispiam, quæ gratia hæc dicta sunt, si non erant homines credituri? Quoniam, etsi ipsi non crederent, futuri tamen hominem credituri erant, & fructum accepturi. Itaque Iesus Nicodemum corripiens non solum ea se, sed et alia plura, & longè maiora cognoscere, hac adiectione ostendit, Nemo ascendit in caelum, nisi qui de caelo descendit, filius hominis, qui est in caelo. Et quænam à prædictis consequentia? Maxima quidem, & valde cõsentanea. Nam, cum ille dixisset, Scimus, quia à Deo venisti magister, cum nunc coarguit, ac si dicat; Ne arbitris ita me magistrum esse, vt multi prophetarum, qui à terra sunt. Ex caelo venio, quod nemo propheta ascendit, ego illic habito. Vides vt, quod quàm maximum videtur, id eius præstãtia sit indignissimum? Non enim in caelo tantum est, sed vbique omnia implet. Verum adhuc pro auditoris captu loquitur, vt paulatim altius eum erigat: filium autem hominis hoc in loco nõ carnem, sed à maiori substantia totum seipsum, vt sic dicam, intelligit. Hic nanque ei mos est, vt nunc à diuinitate, nunc ab humanitate totum nuncupet. Et sicut Moyses exaltauit serpētem in deserto (inquit) sic exaltari oportet filium hominis. Hoc quoque videtur & superioribus alienum, maxime autem consentit. Nam cum incredibilem suam erga humanum genus per baptisam liberalitatem ostendisset, addit huius causam, & neque illa minorem, hoc est, per crucem. Quemadmodum igitur Paulus ad Corinthios hæc simul iungit beneficia, inquit: Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati estis? Siquidem hæc duo maxime ineffabilem Christi in nos amorem præ se ferunt, & quod pro inimicis passus sit, & mortuus, & per baptismum integram peccatorum veniam largitus. Sed quãnam gratia non manifestè se crucifigendum aperuit, sed ad veterem figuram auditores relegauit? Primum quidem, vt veterum ad noua cognitionem intelligeret, deinde vt intelligas non inuitum ad passionem venisse: & præterea nullum sibi ex eo damnum, sed multorum salutem secururam. Ne igitur quispiã diceret, quomodo possunt in crucifixum credentes salui fieri, cum se à morte non liberauerit? veterem in medium adducit historiam. Nam, si ad ærei serpentis simulacrũ aspicientes Iudæi, morte liberabatur: quanto maiori, qui in crucifixum credunt, beneficio fruuntur: neque enim, quod crucifixus est, idcirco eum imbecillitatis arguas: neque Iudæos superiores dixeris, sed mundum Deus amauit. Ideoque animale eius templum crucifixum est, vt omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Vides crucis figuram, & ex ea salutem? Vides vt figura veritati

consentiat? Illic mortem fugerit Iudæi, sed temporalem, hic sempiternam fideles. Illic ictus serpentum suspensus serpens sanauit, hic incorporei serpentis plagas Iesus cruci affixus curauit: illic corporeis oculis suscipientes corporis salutem, hic incorporeis omnium peccatorum remissionem consecuti sunt. Illic æs suspensus erat in serpentis effigiem, hic dominicum corpus à Spiritu formatum. Serpens illic mordebat, & serpens sanabat: hic mors perdidit, & mors saluum fecit: Ad hæc, qui interimebat serpens, veneno læuebat, qui liberabat nullo, sic & hic, nam ea, quæ perdebat mors, peccatum habebat, quemadmodum serpens venenum: Domini autem mors ab omni immunis erat peccato, vt areus serpens veneno. Peccatum enim, inquit, non fecit, neque inuenus est dolus in ore eius. Hoc est, quod significauit Paulus; Expolians principatus, & potestates traduxit confidenter palam triumphans illos in sepeptiplo. Quemadmodum enim, cum fortis athleta hostem altè erectũ prostermit, clariorē facit victoriam: ita Christus toto orbe stante, hostiles conatus euertit: & qui in solitudine formidabant, eos ab omnibus feris in cruce suspensus tutatus est. Sed non dixit, suspēdit: sed, exaltari vt neq; auditoribus ignominiosum, neque à figura abhorrens videtur.

EIVSDEM IN PRAECIOSIS VITALISQUE CRUCIS VENERATIONE media hebdomada ieiuniorum, Sermo 1.

Ioachimo Peronio interprete.

Venit nobis anniuersarius dies omni religione colendus, atque illustri sanctorum ieiuniorum, qui & ter beatam, vitalēque conseruatoris nostri Iesu Christi crucem profert, & ad venerandum proponit, et eos, qui eam sincero corde, castis que labris venerantur, atque sanctos efficit, ad stadij sanctorum ieiuniorum cursum paratioris, robustioresque declarat. Quia igitur hodiernus dies preciosæ crucis venerationi constitutus est, huc adeste omnes, eam cum meru, atque desyderio amplectamur. Resurrectionis enim Christi splendorem emittens, donis, & muneribusque suis omnes illustrat, & sanctificat: ob eamque causam eam completi in animis nostris gaudio salutem. Hodie cæli, atque terræ incolæ ingenti lætitia afficiuntur, propterea quod illustris, vitalisque Christi crux proponitur, cuius vi demones fugantur, morbi profugantur, caliginosæ, obsecræque tenebræ pelluntur: omnēque orbis terræ fines illuminantur. Hodierno die Christi Ecclesia, alter paradisus esse monstratur, quæ & sanctum preciosæ crucis lignum proponit, & passionis Christi præsidium crucem facit, & eiusdem resurrectionis præmiũ. Hodie propheticum verbum completum est; Adoramus enim in loco, in quo Dei nostri pedes steterunt. Lætate ergo, & gesti gaudio, Christi Ecclesia, liberòque tuos fac adducas, perturbacionum continentia, ieiunioque expiatis, splendidisque virtutibus fulgēs, atque choream ducas nouo, inauditòque genere saltationis. Quemadmodum enim in solitudine ij, qui

Bibl. Hom. tom. 4. Dd 2 vulnera

Esai. 53.

Colo. 2.

Habetur in libro separatum excuso. Videtur hæc Homilia conuincata ex sententiis quædam magis quam hæc Chrysostomi stylum sapit.

Inissum est expiatorum.

vulnerati erant, aspectu, spectatoque a neo serpente, a morte liberabantur: sic etiam nunc ij, qui medium ieiunij cursum confecerunt, huius contractu, serpentem, qui animo cernitur, & intelligitur, mortuum præferunt; ijdemque immortalitatem assequuntur, sociique eorum, quæ Christus pertulit, continentia declarati, socij, atque participes eius resurrectionis esse monstrantur. Neque hoc modo, verum etiam ad id, quod sequitur, fortiter currentes, victrices laudes Deo afferunt. Crux enim domini arma sunt victricia, & trophæum reportantia, quæ regum armis vinci bello non possunt; eadem est cornu Ecclesiæ, hostium expugnatrix, salus fidelium. Beati que verè sunt, atque admodum beati ij, qui castis labris, sanctoque ore eam vt amplectentur, exeunt. Re enim vera illud domini verbum implet; Si quis me sequi vult, se ipse abneget, tollatque crucem suam, & me sequatur. Vide quemadmodum nullam necessitatem verbis suis adiungit. Non enim dixit, velitis, nolitis, hoc vobis perferendum est, sed quomodo? Si quis me sequi, non vim affero, non cogo, sed sui quenquam iudicij, ac voluntatis dominum facio: ob eamque causam dico; Si cui in animo est, me sequi. Ob bonum enim, & honestatem, non ob malum, & molestiam, non ob supplicium, & poenam. Ipsa enim natura rerum satis virum habet ad trahendum. Si quis vult venire post me, sine vir, siue mulier, siue is, qui præest, siue is, qui alij parèr, & seruari vult, hanc ingrediatur viam. Tria sunt, quæ commemorat, abnegare seipsum, crucem portare, & sequi: sed primum, quid sit seipsum negare, videamus. Discamus quid sit, alterum negare, ac tum denique negare se quid sit, intelligamus. Quid ergo est negare alterum? Qui alium negat, exempli causa, filium, vel fratrem, vel amicum, vel vicinum, aut quemuis alium, siue flagris eum cædi videat, siue in vincula coniciat, aut quiduis aliud perperit, non præsto est, non fert auxilium, non vicem eius dolere se, lachrymis restatur, nullum sensum doloris eius sentit. Omnes enim alieno ab eo sunt animo. Sic ergo vult nos Deus corpus nostrum negligere, vt, si qui nos ipsius causa vel verberent, vel supplicio afficiant, vel exagitent, aut aliquid aliud faciant, negligamus. Hoc est enim negare, id est, nihil rei secum habeat, sed se ipse periculis obicit, & certamini: atque eo modo affectus esto, quo si quis alius patereretur, esset. Nec dixit; Neget seipsum, sed, abneget, hac parua adiunctione magnam declarans exuperantiam. Et tollat crucem suam. Vides quemadmodum eum militem, qui ipsum sequitur, rex cælorum armavit; non scutum dedit, nõ galeam, non sagittam, non thoracem, non ocreas, non quippiam aliud eiusdem generis, sed, quod his omnibus est fortius, præsidium, quod à cruce proficiscitur, signum victoriæ, quæ contra dæmonia parata est; hoc gladius est, hoc scutum, hoc thorax, hoc galea, hoc ocrea, hoc tutum, certumque præsidium, hoc portus, hoc perfugium, hoc corona, hoc certaminis præmium, hoc bonorum omnium thesaurus, & quæ nunc sunt, & quæ sunt, inquam, futura. Vt enim aliquis, sumptis armis, quibus facile se tueri possit, ea etiam dat militibus suis: sic etiam Christus. Videte, inquit, omnia, quæ crux mea perficit; facite etiam vos arma eiusmodi, & persequite eiusmodi, quæ vultis. Quamquam alicubi his etiam maiora pollicetur est his verbis, Qui

in me credit, is etiam opera, quæ ego perficio, perficiet, atque his maiora præstabit. Quid autem vult sibi hoc verbum; Tollat crucem suam, & me sequatur? An vt lignum vnusquisque nostrum ferat, certè non, quæ enim hæc virtus est? sed vt ad pericula instructi simus, & sanguinem in animis nostris circumferentes, ad cædem, & mortem quotidie parati, ita omnia faciamus, vt, si ad vesperum nos victuros esse nõ speraremus, quasi planè morientes. Id quod etiam Apostolus Paulus dicebat, Quotidie morior. An nõ tibi à natura mors constituta est? Et tamen licet tibi, si liber, millies pro domino mortem oppeteret. Hoc enim munus est, egestatem, quæ apud amicos manet, domini benignitate ad magnas diuitias perducere, qui non rerum modò euentu, verum etiam certantium proposito, & voluntate coronas metitur. Quid autem illud est; Tollat? Ita esto, inquit, paratus ad cædem, & crucem, vt is, qui eam portat: ita paratus, vt is, qui eam in humero sustinet: ita vicinus morti esse existimetur. Omnes tamen mortem extimescunt. Neque enim adeò mille armis instructos homines, & harum fortitudine fretos, ac munitos pertimescimus. In hoc libertas sita est. Nihil enim tantopere mortè fugat, vt mortem contempit. Sed, ne quis existimaret hoc vnum satis esse, paratos esse ad mortem: (sunt enim & latrones, & venifici eiusmodi, & parricidæ omnes) ob eam causam addidit; Et me sequatur. Non fortem, inquit, modò quero, nec eum, qui, appropinquante morte, non horrescit, sed etiam bonum, continentem, moderatum, omnique virtute præditum. Vidisti crucis ministerium, nec in domino tantum, verum etiam in seruis tantum valere. Hoc Petrum principem fecit; hoc Paulum talem reddidit. Itaque dicebat; Quis nos à Christi charitate sciunget? oppressio: an angor? an periculum? an gladius? Hoc etiam eos, qui ieiunium sunt stomacho, & se abstinere non ab esculentis modò, verum etiam à perturbationibus, fortes effecit. Armemus nos, charissimi, vi crucis, atque muniamus: armati que ad id, quod reliquum est, ad ieiunium veniamus paratores, contemnamusque omnia voluptatum genera, quæ hæc vita suppeditat. Etenim diuitiæ, gloria, potentia, amor, & omniatque eiusdem generis propterea incunda sunt, nostris que sensus mouent, quod nimia vitæ cupiditate ducimur, & hac vita delinisti sumus. Hac autem contempta, nullam illorum rationem ducimus. Bona enim hæc vita est, bona, & iucunda: (est enim Dei donum) sed, cum futura apparuit, tum æquum est eam contemnere. Ne igitur pudore afficiamur magnificis salutis nostræ signis, nec magnum caput bonorum, quo & viuimus, & sumus, depellamus, nos deliciis, crapulæ, ingluuieque dedètes, sed pro corona, Christi crucem feramus, id est, mortem perturbationum. Etenim ea, quæ per nos sunt, & nos attringunt, ea perficiuntur omnia: siue renascendum est, crux præsto est, siue mysticus ille cibus sumendus, siue in clerum aliqui cooprandi sunt, siue quiduis aliud faciendū est, vbique signū nobis Crucis adest. Ob eamque causam & in ædibus, & in muris, & in foribus, & in frõibus, & in animo, atque mente eam studiosè depingimus, & in sculpimus. Salutis enim nostre, cõmunisque libertatis & bonitatis Domini nostri hoc signū est & certissimū & clarissimū. Hinc signaculum, siue signū appellata

pellata est, quod testamenta, & statuta diuina omnia, quæ accepimus, hæc, quasi signo quodam regio, atque anulo obfirmamus. Nec quicquam mali iam audeat accedere. Si præfecturam alicui de populo mandemus, eumque ad sacerdotij dignitatem prouehamus, postea quàm innumerabilia precari sumus, ac Spiritus sancti munus appropinquans euocauimus, hac obfirmamus, quæ certo, firmoque in loco donum, quod donatum est, includamus. Sic etiam in sacrificiis sumitur. Christi enim crux gladius est, & lignum, quo interfectus est à Dei interfectoibus Christus, & diaboli opera deleuit, ipsumque diabolum deiecit, nostris in eo fixis criminibus. Ob eamque causam in sacrificiis sumitur, quasi gladius quidam, & flagrum regium, quod omnem hostium exercitum, latanz que impetum profligat, & fundit. Hinc diuini pontifices quasi stipatores quidam, regio flagro proposito, eò omnem hostium exercitum fundunt, & fugant, eum diuina, regiæque munera iis, qui initiatur tribuunt; in quo vnà cum eis regem Christum colunt, atque venerantur. Cum ergo signaris, tibi in mentem veniat omnis vis, quam crux continet, ac tum iram, omnè que à ratione auersos animi impetus extinxeris. Cum frons consignabitur, cum pectus, cum oculi, cum reliqua membra, fac te ipse vt hostiam Deo gratam offeras. Hoc est enim à ratione profectum obsequium. Hoc etiam signum fores clausas maiorum nostrorum memoria aperuit: hoc noxia mortifera que venena extinxit: hoc cicatrè vim eluit: hoc denique belluarum venenatarum morsus curauit. Si enim inferorum portas aperuit, & cælorum orbis laxauit, paradisi que aditum renouauit, & diaboli nervos fregit: quid mirum videri debet, si noxia venena vincit, & superat? Hoc ergo in mente tua insculpe, animouumque nostrorum salutem amplectere. Hæc enim crux orbem terræ conseruauit, errorem expulit, veritatem reuocauit, terram cælum fecit, homines fecit angelos. Ob eamque causam dæmones non iam horribiles sunt, aut metuèdi, sed cõtemnendi: nec mors, est mors: sed somnus, & vigilia. Hinc carnis non tedi impetus, qui eis, qui ieiunant, aduersatur, & obhsunt obruuntur. Quòd si quis Iudæus, hoc tibi dicat; Eum, qui cruci suffixus fuit, adoras, & veneraris, ei alacri, magnæque voce, ac lecto vultu responde; Certè adoro, nec finem adorandi faciam: et, si rideat, luge eum, quod amens sit, nec sciat, quid loquatur. Christo que Domino age gratias, quòd eiusmodi in nos beneficia contulit, quæ sine cælesti, diuinaque enunciatione discere nemo possit. Ob eam enim causam iste etiam ridet, quod homo, qui corporis voluptatibus deditus est, ea, quæ sunt spiritus, minimè capit, & probat. Sed quid nam ait amens, ingratus, perfidusque Iudæus? Si ergo Christus est Deus, vt defenditis, ac Dei filius, salutis que hominum causa venit: cur tali morte, quæ inhonesta est, in crucem actus est? Cui paucis respondebimus, quæ ex prophetis collecta sunt. Reponit Christum cruci affigi, ò legis violator, & ingratus Iudæ, propterea quòd lex, & prophetæ ita prædixerant, fore vt genus hominum à Christo conseruaretur. Primus enim Moses dicit, Videbitis vitam vestram suspensam in oculis vestris, nec vitæ vestræ fidem habebitis. Et Esaias, Tanquam ouis ad cædem ductus est, & quasi agnus corâ tonante, obmutescet. Item

que Hieremias; Venite, inquit, immittamur lignum in eius panem. Et, dederunt precij eius in agrum figuli, quemadmodum mihi Dominus constituit. Deum autem esse Christum, qui in crucem sublatus est, audi Eldram asserentem, Laudandus est Dominus, qui manus suas extendit, salutemque Hierosolymis, spectantibus nobis, dedit. Iam verò cum serpentes populum interficiebant, iussuque Dei Moses in ligno serpentem sublimem proposuisset, monebat populum, vt serpentem intuerentur: ita fore, vt minimè morerentur. Rursusque Hieremias ex eorum persona, qui eum cruci suffixerunt; Venite, inquit, & eum ex viuorum terra exterminemus. Et rursus Christus per eundem prophetam; Ego verò, inquit, quasi agnus innocens, qui ad victimam, eademque ducitur. Dauid quoque; Qui Christi persona; Foderunt manus meas, & pedes meos, diuiseruntque inter se vestimenta mea, & forte egerunt, cuius esset vestis mea. Idemque rursus; Expandi manus meas toto die ad populum incredulum, & contradicentem, qui via bona, & recta non incedebant, sed peccata sua sequebantur. Colendam autem, adorandamque esse Christi crucem, eiusque figuram, & effigiem: hoc etiam prophetæ docent; Date significationem in frontibus eorum, qui ingemiscunt, & dolore afficiuntur ex peccatis suis omnibus, cædit, discerpente, nec parcite: senem, iuuenem, mulieres, & infantes lactentes delete: ad eos porrò, qui signum habuerunt, ne acceditore. Salomon quoque his verbis; Laudate lignum, quod iustitia oritur. Esaias etiam vnde esset, & qualia crucis signa essent, exponit his verbis. In cupresso, picea, & cedro simul locum sanctum celebrate. Quinetiam Moses, demisso ligno in Merram, amaras aquas dulces reddidit in figuram crucis Christi, qui mundum ex diaboli amore dulcem effecit. Moysi etiam virga, quæ filicem discidit, crucem Christi significabat, qui corda, voluntatemque hominum diuisit, spiritusque sancti munus in eis iniecit. Hæc etiam veræ vitæ via est: omnesque, qui eam tenent, viuunt; qui autem eam reliquerunt, ab eaque deflexerunt, mortem, suppliciumque æternum habebunt. Lex enim, & prophetæ sanctam trinitatem prædicant: verè que hic est, qui à lege, prophetis que prædictus est, Iesus Christus Dominus qui Domini nomine venit: nec est alius, nisi is, qui Bethleemi Iudææ oppido ex virgine, & Dei parente Maria, Augusto Cæsare imperatore, natus est. Quòd si quis eum non recipit, & probat, nec ei credit, is Dei defertor est. Itaque Esaias de vobis, qui errastis clamat his verbis; In captiuitatem populus meus abductus est, quòd Dominum minimè norum. Ex quo enim Christus venit, vis exercitus vestri, Iudæi, dissoluta est, sublatumque sacerdotium, & à Romanis dispersi estis. Ait enim Esaias de iis, qui Christum in crucem egerunt, Propter peccata nostra auertit faciem suam à nobis, & reliqui nostrum in peccatis. Si enim ipse Christus non esset, is, qui ex Maria natus, qui à Deo electus est, verusque eiusdem filius, qui à lege, & prophetis prædictus est, natio vestra Iudæica in honore, & nomine, esse, seque erigere, atque regnare potuisset, vt quæ Dei hostem, & inimicū, impostoremque morte multasset. Verum iam ex eo tempore, cum crux nata est, & à maioribus vestris ei Christus suffixus est, adhuc cum ignominia, & dedecore perit: vobisque Deus grauius succurset.

In faciendo...

mirabilis...

mirabilis...

mirabilis...

mirabilis...

Memoria la...

Christi cru...

Hæc traditio...

cenfer, quàm in captiuitate Babylonica. Tū enim sexagesimo anno pōst Deus miseris est, vōsque reuocauit. Hoc verò tempore omnino repulit, patēte vester, idēque propheta, & patriarcha verum prædixit, iura vestra omnia conderunt: ex Iudæa patria vestra excessistis: in diuersa loca dispersi estis, atque in orbe terrarum ab oriēte ad extremum terræ vos omnes & contemnunt, & rident. At res nostræ Christianorum in dies magis florent, crescunt, & corroborantur, atque per omnes mūdi angulos religiosæ fidei nostræ prædicatione persuasit: nos Christi regit, & in nobis regnat: eiuſque preciosam, atque vitalem crucē adoramus, & pro thesauro magni precij tenemus. Etenim crux Domini omni regia corona splendidior est, & præclarior: quid dico, regia corona? imò verò ipsos solis radios pulchritudine multum superat. Ac quondam quidem improbæ vitæ, prauorumque factorum condemnatio hæc res fuit: nūc autem diuini muneris significatio, nobilitatis spiritalis signū, thesaurus tutus, ac certus, dōnā, quod eripi non potest: sanctimonie documentum. Hæc & in mensa, & in lecto, & quocunque in loco sumus, præferimus. Vt enim plerique magis sine armis nec prandent, nec dormiunt: hæc nūc pro gladio eam in lecto suspendamus, pro repagulo in ostio depingamus, pro muro, & pariete omni domui circumdemus: partes intimas, & extimas hac muniamus. Hæc enim mortem deleuit, cælos aperuit, terram expiauit: naturam nostram in folium regium reduxit: atque tyrannidem diaboli dissoluit. Huius forma est duplex: vna ex materia, exempli causa, ex auro, vel margaritis, vel gemmis, quæ sæpe à barbaris vel furibus aufertur: altera sine materia, neque enim ex materia est ei subiecta res, sed à fide est eius natura, & essentia: à dispositione autem, quæ eam facit, materia. Hæc dormientes custodit, hæc vigilantibus est præsidio: hæc in periculis conseruat: hæc bellum dirimitur, & pax confirmatur. Quare laudo tuum, Domine, patientiæ, & clementiæ plenum in me prouidētis mysterium: veneror preciosam tuam, & vitalem crucem: amplector mala, quæ pertulisti: amo clauos: membrorumque foramina saluto: arundinem, lanceam, & spongiam suspicio: pro regia eorona, coronam ex spinis ad caput accommodo, & sputis tanquam splendidis gemmis ornor: pro clarissimo ornatu colaphis glorior: tēq; verum Deum esse profiteor, * vnum sanctæ trinitatis, Iesu Christe, qui mea causa mortem perpessus es, in linteo involutus fuisti, & à Iudæis legis violatoribus irrisus, qui tandem sepultus fuisti, & tertio die post excitatus es à mortuis, qui rediturus es iudicandorum viuorum, mortuorumque causa. Tibi enim gloria est, & potentia vna cum Patre, sanctoque, & vitæ largitore tuo Spiritu, & nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EODEM

Sermo 2.

Eodem interprete.

Hæc ibi dicitur. **F** Sc signum hoc illud, fratres, quod Dominus naturam se omnibus promisit his verbis: Natio improba, & adulterina signum querit, & ei signum non dabitur, nisi signum. Ionæ prophe-

tæ: crucem intelligens, mortem, sepulchrum & resurrectionem. Rursus aliter vim crucis declarans, dicebat; Cum exaltaueritis filium hominis, hinc cognoscetis, quod ego sum. Cum me, inquit, cruci suffixeritis, & me victum existimaueritis, tum maxime vim meam intelligetis. Postea enim quæ Christus in crucem actus est, Iudæorum consuetudines, finem, & terminum habuerunt, prædicatione floruit, ad fines terminolq; orbis terrarum verbum pernaſit: eiuſque vim terra, & mare tam ea, quæ habitantur, quam quæ non habitantur, semper prædicant. Neminem igitur glorioforum salutis nostræ signorū pudeat, summūq; bonorum, quæ & viuimus, & sumus, sed vt coronam, sic Christi crucem feramus. Etenim nostra omnia, per illam perficiuntur: siue regeneratione, & renouatione opus est, crux præsto est, siue mysticus ille cibus sumēdus est, siue in ordinem ecclesiasticum aliqui cooprandi, siue quidvis aliud faciendum est, vbiq; victoriæ nostræ signum adest. Ob eamque causam illam & in ædibus, & in muris, & in foribus, & in fronte, & in mente cum magno studio depingimus, & insculpiamus. Nostræ enim salutis, communisque libertatis, & bonitatis Domini nostri hoc signum est. Tanquæ enim ouis, ad cædem ductus est. Cum ergo insignis, tibi in mentem veniat vis omnis, quam in se crux continet: ac tum denique iram, omnēque à ratione auersos animi impetus extinxis. Cum signaris, magna fiducia frontem imple, animum tuam fac liberum. Scitis autem planè quænam nobis libertatem afferant. Itaque Paulus nos ad hoc ipsum incitans, ad libertatem dico, quæ nobis digna est, Dominicæ crucis, ac sanguinis recordatione inuitat hoc modo; Precio enim, inquit, empri estis, nolite serui hominum effici. Cogita, inquit, precium, quod pro te dissolutum est, & nullius hominis seruus eris; quibus verbis precium, sanguinem, qui in cruce profusus est, appellat. Non enim omnino digito imprimenda, & consignanda est, sed prius voluntate, ac iudicio cum magna fide, qua sic in oculis, vultūque impressa, impuratorum, scelestorumque dæmonum nullus ad te accedere, aut in propinquo stare vquam poterit, cernens gladium, quo vulnus, plagamque accepit, vidēnsque ensē, quo mortem accepit. Si enim nos cum loca, in quibus damnati secantur, videmus, exhorrescimus, cogita quid euenturum sit Diabolo, cum arma videbit, quibus vim, potestatemque eius omnem Christus dissoluit, serpentisque caput amputauit. Noli igitur committere, vt te tanti boni pudeat, ne tui etiam Christum pudeat, quando cum maiestate sua veniet, & signum coram apparebit, superabitque solis radios lumine. Crux enim tum apparebit, mittetque vocem aspectu suo, atque pro Domino apud omnes orbis terrarum homines verba faciet, docebitque nihil ab eo prætermisum esse, quod ad illorum salutē pertineret. Hoc etiam signum ianuas clausas maiorū nostrorum atate aperuit: hoc noxia, mortiferaque venena proſtigauit: hoc cicuræ vim diluit: hoc denique venenatarum bestiarum morsus curauit. Si enim inferorum portas aperuit, & cælorum orbis laxauit, paradisi que aditum, introitūque restituit, & diaboli neruos fregit: quid mirum videri debet si mortifera venena, & alia eiusdem generis vincit, & superat? Hoc igitur in mente tua insculpe,

animorumque nostrorum salutem amplector. Crux enim hæc orbem terrarum conuertit, errorem expulit, veritatem reuocauit, terram cælum fecit, homines angelos reddidit. Hinc dæmones non iam horribiles sunt, aut metuendi, sed contemnendi: neque mors est mors, sed somnus. Hæc abiecta sunt humi, cõculcatæque omnia, quæ nobis aduerſantur. Quod si quis Iudæus hoc tibi obiicit, Eum tu, qui cruci suffixus est, colis, atq; veneraris: ei alacri, magnæque voce, ac læto vultu respondeo, Certè veneror, & colo, nec colere cū desistam: & si rideat, dolo eius vicem cum lachrymis, quod amens sit: Christo domino age gratias, quod beneficia eius modo in nos contulerit, quæ sine cælesti, diuinæque enunciatione, & patefactione discere nemo possit. Iste enim propterea etiam rideret, quod homo corporis voluptatibus seruens, ea, quæ ad spiritum, animūque pertinent, non capit: quandoquidem hoc etiam pueris vti venit, cum aliquid magnum, & admiratione dignum intruentur: ac, si puerum ad mysteria introduxerit, ridebit. His igitur pueris Gētes sunt similes, imò verò pueris, vt ita dicam, imperfectiores sunt, ob eamque causam miseresiores, quod non in immatura ætate, sed in absoluta, & constante in illos eadem, quæ in pueros cadunt. Itaque ne venia quidem digni sunt. Nos verò clara, magnæque voce clamemus, atque dicamus, ac si omnes Gentes ad sint cum magna fiducia profitezamur, crucem esse nostram gloriationem, summamque bonorum omnium, & fiduciam omnem, atque coronā. Vellem autem possem etiam cum Paulo dicere; Mihi mundus cruci suffixus est, & ego mundo, sed non possum variis impeditis, constrictisque perturbationibus. Itaque cum vobis, tum mihi ipse suadeo, vt mundo in crucem agamur, nec quicquam habeamus cum terra cõmercij, verum cælestē illam patriam amemus, & gloriam, quam illinc expectamus, bonæque sempiterna. Sumus enim cælestis regis milites, armæque spiritus, & animi sumpſimus. Cur ergo cauponum, & mendicorum, atque aded vermium vitam traducimus? Nam, vbi rex est, ibi etiam milites esse debent. Milites enim effecti sumus, non eorum, qui procul absunt, sed eorum, qui sunt in propinquo. Terrenus enim rex nunquam omnes in regis esse patiarur, nec latera sua cingere: cælorum autem rex omnes propinquos, vicinolq; solio regio esse vult. Sed quomodo fieri potest, dicit aliquis, vt nos, qui hic sumus, ad solium illud stemus? Quia etiam Paulus cum in terra esset, ibi erat, vbi & Seraphim, & Cherubim erant, viciniorque hic Christo erat, quam regi sunt isti stipatores. Hi enim sæpe oculos in multa loca conuertunt: illum autem nihil obiecta specie distrahebat, sed omnem mentis aciem in rege, ac domino defixam habebat. Quocirca, si velimus, nos quoque hoc possumus. Si enim loco disunctus esset, rectè quereres. Si verò vbi que adest, & præsens est, ei, qui studium adhibet, animique contentionem, esse propinquior, itaq; propheta etiam dicebat; Non timebo mala, quoniam tu mecum es. Et Deus ipse rursus; Deus propinquans, & accedens ego sum, non Deus remotus. Vt igitur peccata nos ab eo disungunt, sic nos cum eodem coniungunt virtuti consentaneæ actiones. Cum etiam, inquit, loquere, dicam; En adsum? Quis tandem parens sic posteris vnquam

obediatur? quæ mater ita parata est, statque semper, si fortè ipsam appellent liberi? nemo est, nec pater, nec mater. At Deus præsto est semper expectans, si quis fortè seruorum se appeller: neque vnquam nos, si ipsum vocabamus: vt par erat, neglexit. Ob eamque causam ait; Cum etiam loqueris, non expectabo, dum compleas, & abſoluas orationem, sed statim audiam. Appellemus ergo eum, vt vult vocari. Quo autem modo vult? Solue, inquit, omne vinculum iniustum: dissolve obligationes contractuum, qui vi facti sunt: omnem syngrapham iniquā discido: frange esurienti panem tuum: egentesque, & vagos introduce in domum tuam. Si nudum aliquem videris, eum cooperi: & propinquos generis tui ne contemnito: tum erumpet ante tempus lumen tuum, & fanitas tua citò oriatur: & antecedit te iustitia tua; & gloria Domini te colliget: tunc me inuocabis, & te audiam, etiam loquente te, dicam; Ecce adsum. Equus, dicit quispiam, facere hæc potest omnia: Quæso te, quis est, qui ea præstare nõ possit? Quid enim difficile est eorum, quæ commemorata sunt? quid arduum? aut quid non facile? Sic enim non solum fieri possunt, sed etiam facilia factu sunt, vt multi etiam vltra modum, & finem constitutum progressi sint, qui non solum tabulas, syngraphasque non legitimas disciderunt, sed sua etiam omnia erogant: egentesque non solum domum suam receperunt, menſe adhibuerunt verum etiam hoc facientes sudore corporis laborem testificati sunt, vt ipsos alerent, non solum propinquos, & cognatos, verum etiam hostes afficientes bonis. Quid verò omnino difficile est eorum, quæ dicta sunt? Neque enim dixit; Superacursu montem: trajice mare: perfore terræ tot, atque tor iugera: abſtine à cibo semper: impertire, & eroga panem: tabulas, & syngraphas non legitimas, nec iustas discido. Quid his, quæ so te, facilius est? Quod si etiam difficilia esse existimas, intruere præmia, & tum tibi facilia erunt omnia. Quemadmodum enim reges in ludis, & certaminibus, quibus de eorum præstantia decurrēdo contenditur, coronas, tunicas, & præmia iis, qui certant, proponunt: sic Christus in medio curriculum præmia, prophetæ verbis quasi multis manibus ea explicans, proponit. Et reges quidem cum homines sint, abundantiamque rerum habeant, quæ profunditur, & liberalitatē, quæ consumitur, ea, quæ pauca, & parua sunt, multa, magnæque ostendere student: ob eamque causam singula singulis ministris tradentes, sic in medium prodeunt. At rex noster contrā, cum vniuersa portauit, quoniam valde est locuples & copiosus, nihilq; ostentationis causa facit, sic in medio proponit ea, quæ explicata, innumerabilia, infinitaque erunt, & multas manus, quæ contingant, desiderant. Atq; vt hoc intelligas, vnum quodque eorum accuratè considera: Tunc erumpet, inquit, quasi mane lumen tuum. An non tibi vnum quoddam esse donum videtur? At non vnum est. Etenim multas intrinsecus, & coronas habet, & brabia, & alia præmia: & si placet vobis, proferetes diuitias omnes ostendemus, quantum quidem possumus ostendere, modò ne molestum sit vobis. Ac primum intelligamus quid sit, erumpet. Clericatem, & largitatem nobis declarat, & exprimit, quantopere & salutem nostram cupiat: & bona ipsa, & addat,

nec quicquam erit, quod præsidium eius, quod explicari nulla oratione potest, impediatur: quibus omnibus eorum copiam, infinitamque abundantiam indicat. Quid autem sit *τοποιος*, dicam. Significat autem non postea quam in malis fueris, nec post malorum accessum, sed ante quam existant. Quemadmodum enim in fructibus præcoce dicimus eos, qui ante tempus existant: sic etiam hoc loco celeritatem rursus significans, ita auxit, ut supra dicebat, Adhuc te loquente, dicam; Ecce adsum. Quod verò lumen dicit, & quid hoc lumen est? Nō hoc, quod sub sensum cadit, sed aliud multò melius, quod cælum nobis ostendit, nempe Angelos, Archangelos, Cherubim, Seraphim, Thronos, Dominationes, Principatus, Potestates, exercitum omnem, vbes regias, tabernacula. Si enim dignus habitus fueris, qui lumen illud videas, hæc videbis: & à gehenna, & à verme qui venenum iaculat, & à stridore dentium, & à vinculis, quæ dolorem afferunt, & ab angoribus, & à malis, & à tenebris lumine carentibus, & à diuisione, & ab ignis fluminibus, & ab excretionibus, & à locis dolorum plenis liberabere, còque venies, vbi nihil loci relictum est dolori, & molestiæ, vbi magna viget gratia, pax, charitas, voluptas, & lætitia: vbi vita est sempiterna, & gloria, pulchritudoque, quam nulla oratione consequi quisquam potest: vbi æterna sunt tabernacula, regisque gloria, & maiestas, quæ exprimi non potest, eaque bona, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec cor, animusque hominis cogitavit: vbi est sponsus, qui animo cernitur, & intelligitur, thalami cælorum, & virgines, quæ lucernas ardentes tenent, iique, qui vestem habent nuptiarum: vbi palatia sunt Domini, & cubicula regia. Vidisti quæ, & quot præmia vno verbo demonstrauerit, & quemadmodum omnia simul portauerit. Sic etiam, si singula verba, quæ sequuntur, explanauerimus, magnam abundantiam, atque immensum mare reperiemus. Quare ne differamus, neque pigri simus ad præstanda officia benignitatis egentibus, ne simus, horror; sed, si omnia abiicienda nobis sunt, si in ignem coniiciendi sumus, si in gladiis saltandum est, si quidvis perferendum: omnia facillè, & æquo animo feramus, ut regni cælorum amictum, gloriamque illam consequamur, quam ut omnes consequamur, det pro sua benignitate, & humanitate Dominus noster Iesus Christus, cui gloria, & potestas æterna tribuatur.

EIVSDEM DE EADEM

Sermo 3.

Godefrido Tilmanno Cartusia Parisiensis monacho, interprete.

Hæbetur in libello Geosim excuso. Huius Homilia iuxta veterem translationem, postremam partem Ionas Aureliani citat.

Quid dicam? quid loquar? quo vos appellem nomine? Ovesne, an verius pastores? Nautas an nauium moderatores? Discipulos, an doctores? Vestrum hunc zelum præferendum, præque igne flammæum quamam possim admiratione profectum? Oves iure vos vocauerim, mansueti siquidem estis, ac taciturni. Pastores itidem vos appello, cura etenim gregis vos tangit. Nautas dicere vos possim, quippe qui doctrine experientia immanes procellas tolerastis. Vos merito appellem gubernatores, estis etenim nihilo dissimiles

providentissimo caspian nauclero, qui afflicto gubernaculo solerti artificio per coarctantes vndarum fluctus nauim seruat incolumem, eamque placida manu ad tranquillum appellit portum. Nec iniuria vos vocauerim discipulos, qui sic alacres propenderis ad obedientiam. Quin doctores potius vos nuncupabo. Hoc mihi subinde repetendum, estis. Nec enim dubitem id de vobis profiteri: Vniuersi siquidem terrarum orbis facti estis magistri. Quid igitur mihi dicendum, aut quid denique loquar? Quo vos appellè nomine? Oves, an pastores? Nautas, an gubernatores? Discipulos an doctores? ceu initio mihi dictum est. Zelū hūc vestrum igne ipso flagrantiorē, qui possim digna prosequi admiratione: Quid igitur nobis dicendum? Instauri hodie vobis mentiam apponere, sed spirituale, non vitæ eam, quæ corpus facinoret pabulo, magis quæ suffulciat, ac vegetet spiritum, quin potius quæ & alat corpus, & animam detergeat. Talismodi esse solet mensa spiritualis, non cuiusmodi est istorum helluonum ad satietatem ventres suffarcinans. Est enim sermo hic spiritualis exuberans odoris fragrantia, cuius vel sola cōmemoratio cuius suauolentiam in omnes diffundat, quasi si quis in pila subigens, tundensve vnguenti quidpiam, illius odorem circumquaque dispergat, quo nō solum se soletur, ac recreet, sed & compleat præsentēs. Quamobrem huc precor adeste attentis animis. Mihi enim cupidō incessit expromendi sermonem eorum imitatione, qui peritiam artis vrinatoricæ profiterentur. Hi etenim se de nauī demittunt in mare immanis planitiem obambulatori, desiderio tenechendi in sublime preciosum aliquod margaritum. Nos porro, quum pro nauī ecclesiam habemus, pro mari, nouum ac vetus testamentum; pro nauicloro clauo, crucem; Christum, pro nauclero; Patrem, qui impleat vicem prorætæ, pro aspirante Zephyro, Spiritum sanctum; eius gratiam, pro velo; pro nautis, Apostolos, Prophetas, pro vektoribus; non nos tandem alacri animo deiciemus de nauī in altissimū pelagus sententiarum? non quidem vt margaritam sursum pertrahamus: magis verò ipse velum ex ea sententiarum abyssu sermonem prolicere, ac sustollere vnione quouis tanto preciosiorem. Ne igitur lentescite, ne vobis ipsi ceu pecudibus abutimini. Scriptum quippe est: Ne miseritis margaritas vestras ante porcos, & ne ieceritis sancta canibus. Porcos quum audiens, ne arbitrator brutas istas signari animantes. Canes quum audis, ne pures hosce domesticos intuearis. Porcos, eos dicit obscenæ libidini mancipatos. Canes, qui rabie perciti aduersus Deum temerè oblatrant. Vos igitur exhibitote dignos hac margarita, quam vobis sum hodie exhibiturus. Nec enim agricolæ semē in terram temerè deiciunt, nisi prius sub iugum boues miserint, terram profciderint deductione aratri, ab radice spinas auullerint: tum demum terræ mandant semina, vt quum sementem cælo sidens pluuia deprehenderit, in terræ viscera demittat. Tunc terra semen complexa, spicam parit, at illic quidē conditam excipit hyemis aspectus, cui æstas succedit, imber item cælo labens cum solaribus radiis. His accedit messionis tempus, in quo demissa fruges cogregant, in horrea connectuntur. Ego contra, non hyemem, non æstatem, non solis radios, nō imbrem,

non locum huic meæ fationi destino, non boues adstringam, non inducam aratrum profcissioni sulcorum, spinas non reuellam. Hodie sementem faciam, & hodie demetam. Neque enim mihi proponitur excolēda tellus expertis rationis, sed rationalis: non inanimis, sed animata. Beatus planè ego. Cuiusmodi terra mihi agricolæ velut sortitò contingit? Sanè tunc ego beatus, cum in aures audientium loquor. Scriptum est enim: Beatus, qui in aures audientium loquitur. Ex opposito dixerim, Inobedientia mortem operatur. Beatus planè ego, quin & vos beati. Dominus etenim in Euāgelio suis dicit discipulis; Beati estis, si sermonem meum seruaueritis. Ad me igitur aures vestras exporrigite: & attenti estote dicendis. Ipse enim volo familiaris quapiam insinuandis, & exemplo docere vos, cuiusmodi sit Deus. Hac igitur formula vsus, rem aggredior, Assimilemus Deum vito confidenti in periculo saxi prominentis, & illinc creaturam omnem circumlustrant, mare, naues toto mari commeantes: mari inquam, irrequieto exagitantibus ipsum procellis per vehementiorem ventorum aspirationem. Sit gubernator artis nauticæ peritissimus. Is eludeat aduersum vndiagos fluctus, studeatque ad tranquillum portum appellere nauem, quòd autem seriū quam vellet, apprehēdat sinum aliquem, timore corripitur, ne forte fluctibus immergatur nauis. Sint alię item naues, quarum hæc, secundis aspirantibus ventis, ad destinatum rectā contendant: aliis interim submersis, & interruptis, nonnullis morte absumptis, aliis contrā superstitibus beneficio adiutis arrepti gubernaculi, & ad solidam vsque terram de mediis fluctibus ereptis, aliorum insuper præmortuorum corporibus per humum dissectis. Hæc porro omnia contemplaturis, qui insidet prominenti saxo. Consimilem in modum se habet Deus. Vtque initio dixi eadem nunc docendi formula vsus etiā dico. Quando enim mihi dictum est, Deum in sublimi considerare loco, nolim, arbitrere ipsum in excelsis esse solum, quin & vbique esse locorum. Nulla quippe interuallarum loci dimēsiōne capitur Deus, quando ipse sibi suus est locus. Quumque omnium sit capacissimus, nihil vsquam est quod ipsum suo complectatur ambitu. Et quis, quæso, circumplecti, & ambire possit naturā incorpoream, immaterialem, interminam, imperuestigabilem, immortalem simul, & incomprehensibilem? Quisquis est hæc, Deus vtique est: hæc qui in se non agnoscit, Deus non est. Eiusmodi esse Deum, par est pios omnes intelligere, & complecti memoria. In hoc siquidem sita est spes nostra, sicut & scriptum est; Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verū Deum: & quem misisti, Iesum Christum. Hinc nos concerpunt, & diuellant ingrati prorsus, ac perfidi hæretici, ista quidem legentes, at non intelligētes: Christum simul ac audientis, nolim arbitrere Deum esse solum: neque disputationem assumptæ carnis solā esse, sed vranque cōnitam naturam. Enimuerò Christum noui elurijisse: at qui eundem scio è quinque panibus pauisse virorum quinque milia, exceptis è numero, mulieribus, ac paruulis. Scio equidem siti laborasse Christum; quin eundem quoque noui aquam in vinum permutasse. Noui Christum, nauī præteruectum, eundem nihilominus scio aquas proculcasse sicco vestigio, Christum scio

mortem gustasse, eundem è diuerso noui & mortuos excitasse, & sui corporis templum in staurasse ad vitam. Non me clam est Christum stitisse se Pilato, eundem alioqui scio ad Patris dexteram confedissee. Christum neutiquam fugit à Iudæis esse lapidibus appetitum, at certè Christum noui adorari ab angelis. Sanè horum quædam diuinæ ascribo naturæ, ad humanam cætera refero. Eò enim mihi confertim vt unum dictum est: scio Christum è Maria prognatum, noui & Christum ante secula genitum. Gloriam itaque cōcinamus Christo Iesu solidissima * petra fundato. Dixit enim ipse Petrus; Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Itidem & Paulus docens dicebat; Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Iesus Christus. Obtestor proinde vos, vt alius alij inuicem obtemperemus in omni manufactudine, ac lenitate. In præsentem enim vita cibis, potusque suppetit, atque ita inescamur variis voluptatum illecebris: cæteri in futura nos manent iudicium, & pœna. Ne igitur locum demus diabolo: Lucta enim nobis proponitur non aduersus carnem, & sanguinē, sed aduersum principatus, & potestates seculi huius. Pro virili igitur studeamus æternam illam vitare pœnam. Non enim eam in hoc creauit Deus, in ipsam vt nos præcipitet, quin magis vt nos, qui in eam promeremur incidere, eximat, ac liberet. Deum enim habemus sic amatē nostri generis, ac proinde ad misericordiam propensissimum, testis locuples est eximius David dicens; Deus iudex iustus, fortis, & * patiens, nec inferens iram per singulos dies. Nisi conuersi fueritis, rhomphaeam suam vibrauit, arcum suum tenedit, & parauit eum, & in eo parauit vasa mortis. Hæc eò dicit dominus, non vt in iudicium eius incidamus, magis vt focordiam, segniciumque vitemus. Neque enim suum nobis redimendis sanguinem effudisset, si nostram quæ sisset perditionem. Mortuus igitur est, quò tibi conferret gratuitam immortalitatem. Esuriit, te vt sua exstaret carne. Sitiuit, te vt proprio potaret sanguine. Super pullum sedit, vt supra cælos te collocaret. Baptismum suscepit, te vt assereret libertati. Itineris multum confecit, ne tu via prolixitudine delasseris. Nauigauit, te vt intrepidum redderet. Sopore resolu se passus est, omni vt te eximeret anxietate sollicitudini. Ex muliere prodiit, vt præuaricationem in paradiso commissam sua vnus miseratione abrogaret. Vocatus homo est, vt tu Dei filius vocareris. Quæ nostræ sunt naturæ, assumpsit: & sua nobis impertiuit. Orauit, te vt fidelem efficeret: quemadmodum super Lazaro precatur dicens; Pater, glorifica filium tuū, vt & filius tuus glorificet te. Et venit vox de cælo, dicens; Et glorificauit, & iterum glorificabo. Scio, quoniam semper me audis: sed propter adstantem turbam dixi, vt omnes credat, quia tu me misisti. Sanè, quicquid tolerantissimè pertulit Dei filius, non sui ipsius causa, aut patris tulit: sed vt Crucis suæ merito, salutem conciliaret humano generi. Si qua, dilecte mi, animo tuo incessit cupiditas audiendi, quam sit operatoria virtus S. Crucis, quòtve de eadem encomia commemorare possim, audito;

Cruis, spes Christianorum.
Cruis, resurrectio mortuorum.
Cruis, dux cæcorum.

Cruis.

* Mysticum ecclesie corpus intelligitur.

1. Cor. 3.

Ephes. 6.

* maxime ad vram tardus, propterea.

Ioan. 17. Memoria lapsus. Ioan. 12.

Encomia, sine laudes S. Crucis, que tēdūt in eum, qui in ipsa confixus fuit.

manducate, adhorrentes à verbis eius recesserunt & amplius eum non sunt secuti. Sic Evangelista loquitur, & Dominus ipse remansit cum duodecim. Et illi ad eum; Domine ecce isti dimiserunt te. Et ille, Nunquid & vos vultis abire? Ostendere volens, quia ipse illis erat necessarius, non illi erant Christo necessarii: ne quis terreat Christum, quando dicitur, vt sit Christianus. Quasi beator erit Christus, si tu fueris Christianus. Bonum est tibi, vt sis Christianus: nam si non fueris, malum Christo non erit. Audi vocem Psalmi, Dixi Domino Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non egesset. Ideo Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non egesset. Si fueris sine Deo, minor eris: si fueris cum Deo, maior Deus non erit. Non ex te ille maior: sed tu sine illo minor. Cresce ergo in illo, noli te subtrahere, vt quasi ille deficiat. Reficietis, si accesseris: deficies si recesseris. Integer manet, te accedente, integer manet te cadente: cum ergo dixisset discipulis; Nunquid & vos vultis abire? Respondit Petrus, petra illa voce omnium: Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes: bene sapuit in ore ipsius caro Domini. Dominus autem exposuit eis, & dixit; Spiritus est, qui viuificat, caro autem nõ prodest quicquam: cum dixerit; Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum non habebit in se vitam: ne carnaliter intelligerent; Spiritus est, inquit, qui viuificat, caro autem nihil prodest. Verba autem, quæ locutus sum vobis, Spiritus, & vita sunt. Hunc Spiritum, & hanc vitam nõ sapiebat iste Nicodemus, qui nocte venerat ad Iesum. Ait ei Iesus; Nisi quis renatus fuerit demo, non videbit regnum Dei. Et ille carnem suã sapiens in cuius ore nõdum sapiebat caro Christi: quomodo, inquit, potest homo nasci cum sit senex? Nunquid potest in vtero matris sue iterum introire, & nasci? Non nouerat nisi vnã natiuitatem ex Adam, & Eva, ex Deo, & Ecclesia nõdum nouerat. Non nouerat nisi eos parentes, qui generant ad mortẽ, nõdum nouerat eos patres, qui generant ad vitam. Non nouerat nisi eos parentes, qui generant successuros, nondum nouerat eos, qui semper viuẽtes generant permãsurus. Cum ergo sint duæ natiuitates, ille vnã intelligebat. Vna est de terra, alia de celo: vna est de carne, alia est de Spiritu: vna est de mortalitate, alia de æternitate; vna est de masculo, & femina, alia de Deo & Ecclesia. Sed ipsæ duæ singulæ sunt, nec illa potest repeti, nec illa. Recte intellexit Nicodemus natiuitatem carnis. Sic & tu intellige natiuitatem spiritus, quomodo intellexit Nicodemus natiuitatem carnis. Quid Nicodemus intellexit: Nunquid potest homo demo in ventrem matris sue intrare, & nasci? Sic quicumque tibi dixerit, vt spiritaliter iterum nascaris, responde quod dixit Nicodemus, Nunquid potest homo iterum in ventrem matris sue intrare, & nasci? Iam natus sum de Adam, nõ me potest iterum generare Adam: iam natus sum de Christo, non me potest iterum generare Christus. Quomodo vterus non potest repeti, sic nec baptismus. Qui nascitur de Ecclesia catholica, tanquam de Sara nascitur, de libera nascitur: Qui nascitur de heresi, tanquam de ancilla nascitur, sed ex semine Abraham. Adfertur charitas vestra ad magnum sacramentum. Testatur Deus, & dicit, Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Iacob. Non erant alij patriarchæ, nõ erat

ante istos sanctus Noë, qui solus in toto genere humano cum tota domo sua meruit de diluuiis liberari: in quo, & in filiis eius figurata est Ecclesia: ligno portante, euadit diluuium. Deinde postea magni, quos nouimus, quos sancta scriptura commendat, Moyses fidelis in tota domo eius: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Hoc mihi nomen est in æternum. Sacramentum grande. Potens est Dominus & ora nostra aperire, & corda vestra, vt dicere possimus. sicut reuelare dignatus est, & capere possimus sicut expedit vobis. Tres ergo isti patriarche, Abraham, Isaac, & Iacob. Iam nostis filij Iacob quia duodecim fuerunt, & inde populus Israël: quia ipse Iacob Israël, & populus Israël tribus duodecim pertinentes ad duodecim filios Israël Abraham, Isaac, & Iacob, tres patres, & populus vnus: Tres patres tãquam in principio populi, tres patres in quibus figurabatur populus, & populus ipse prior præfens populum. In populo enim Indorum figuratus est populus Christianorum. Ibi figura, hic veritas: ibi membra, hic corpus, dicitur Apostolo; Hæc autem in figura contingebat illis. Vox est Apostoli; Scripta sunt, inquit, propter nos, in quos finis seculorum obuenit. Recurrit nunc animus vester ad Abraham, Isaac, & Iacob. In istis tribus inuenimus parere liberas, parere & ancillas. Inuenimus ibi & partus liberarum, inuenimus ibi & partus ancillarum. Ancilla nihil boni significat, Et ecce ancillam, inquit, & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Apostolus hoc commemorat, & in illis duobus filiis Abraham, dicit Apostolus fuisse figuram duorum testamentorum, veteris & noui. Ad vetus testamentum pertinent dilectores temporalium, dilectores seculi. Ad nouum testamentum dilectores vitæ æternæ. Ideo illa Hierusalem in terra vmbra erat cælestis Hierusalem matris omnium nostrum, quæ est in celo: & hæc Apostoli verba sunt. Et de ista ciuitate, vnde peregrinamur multa nostis, multa iam audistis. Inuenimus autem rem mitã in istis partibus, id est, in istis feceribus, in istis generationibus liberarum, & ancillarum, quatuor scilicet genera hominum, in quibus scilicet quatuor generibus, completur figura totius populi futuri Christiani, vt non sit mirum quod in illis tribus dictum est; Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. In omnibus enim Christianis, fratres, intendite, aut per malos nascuntur boni: aut per bonos nascuntur mali, aut per bonos boni, aut per malos mali. Amplius istis quatuor generibus non potestis inuenire. Quæ iterum repetam, aduertite, retinete, & excutite corda vestra: nolite pigri esse, capite ne capiãmini, quomodo quatuor genera sunt omnium Christianorum. Aut per bonos nascuntur boni, aut per malos nascuntur mali, aut per bonos mali, aut per malos boni. Puto quia planum est, per bonos boni: si & qui baptizantur recte credunt, & in membris Christi recte numerantur. Per malos mali: si & qui baptizantur mali sunt, & qui baptizantur duplici corde accedunt ad Deum; & non tenent eos mores, quos audiunt in Ecclesia, vt ibi non sint paleæ sed frumentum: quàm enim multi sunt nouit charitas vestra. Per malos boni; aliquando baptizatur adulter, & qui baptizatur, iustificatur. Per

bonos mali: aliquando qui baptizant sancti sunt, qui baptizantur tenere vias Domini nolunt. Puto ergo, fratres, notum esse in Ecclesia, & quotidianis exemplis manifestari ea, quæ dicimus: sed in prioribus nostris patribus ea consideremus, quia habuerunt & illi ista quatuor genera. Per bonos boni: Ananias Paulum baptizauit. Quid per malos mali: Dicit Apostolus quosdam prædicatores Euangelij, quos dicit non caste annuciare solere Euangelium, quos tolerat in societate Christiana, & dicit, Quid enim? Dum omni modo siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuncietur, & in hoc gaudeo. Nūquid maleuolus erat, & de alieno malo gaudebat? Sed quia & per malos verum prædicabat, & per malorum ora Christus prædicabatur: si quos isti sui similes baptizabant, mali malos baptizabant: si quos isti baptizabãt tales quales admonet dominus, eũ dicit; Quæ dicunt facite, quæ autem faciãt, facere nolite, mali bonos baptizabãt. Boni malos baptizabãt, quomodo à Philippo sancto Simõ magus baptizatus est. Nota sunt ista quatuor genera, fratres mei. Excute eũ & repeto, tenete illa, numerate illa, aduertite illa, caute quæ mala sunt, tenete quæ bona sunt. Per bonos boni nascuntur cum per sanctos sancti baptizantur: per malos mali, cum & qui baptizant & qui baptizantur iniique, & impie viuunt. Per malos boni, cum mali sunt qui baptizant, & boni qui baptizantur: per bonos mali, cum boni sunt qui baptizant, & mali qui baptizantur. Quomodo inuenimus ista in tribus istis nominibus. Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob, Ancillas accepimus in malis, liberas accepimus in bonis. Pariunt liberæ bonos, Sara peperit Isaac. Pariunt ancillæ malos, Agar peperit Hismãel. Habemus in vno Abraham & illius genus cum per bonos boni, aut per malos mali, aut per bonos mali, aut per malos boni. Per bonos mali vbi figurati sunt? Libera erat Rebecca vxor Isaac, legitime peperit geminos, vnus erat bonus, alter malus. Habes aperte ibi scripturam dicentem Dei voce, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Istos duos genuit Rebecca, Iacob & Esau, vnus inde eligitur, alius reprobat. Vnus succedit in hereditatem, alter exheredatur. Non facit populum suum Deus de Esau, sed facit de Iacob, Semen vnum, diuersi qui concepti sunt. Vterus vnus, diuersi qui nati sunt. Nunquid non libera peperit Iacob quæ libera peperit Esau? Luctabantur in vtero matris suæ, & dictum est Rebecca, cum ibi luctarentur, Duo populi sunt in vtero tuo: duo homines, duo populi bonus populus, malus populus: sed tamen in vno ventre luctabantur. Quanti mali sunt in Ecclesia, & vnus vterus portat, donec in fine discernentur, & boni aduersus malos clamant, & mali aduersus bonos reclamant, & in vnus vice-ribus vtrique luctantur. Nunquid semper simul erunt? In fine exitur ad lucem, declaratur natiuitas, quæ hic in sacramento figuratur. Et tunc apparebit, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Iam ergo inuenimus, fratres, & de bonis bonos, de libera Isaac, & de malis malos, de ancilla Hismãel: de bonis malos Esau de Rebecca: & de malis bonos vbi inuenimus? Restat Iacob, vt in tribus patriarchis quatuor generum istorum perfectio concludatur. Habuit vxores Iacob liberas, habuit & ancillas. Pariunt liberæ, pariunt & ancillæ, & fiunt

duodecim filij Israel. Si numeres omnes, de quibus nati sunt, non omnes de liberis, non omnes de ancillis; sed tamen omnes ex vno semine. Quid ergo, fratres mei? Nunquid qui nati sunt de ancillis, non simul possederunt terram promissionis cum fratribus suis? Inuenimus ibi bonos filios Iacob natos de ancillis, & bonos filios Iacob natos de liberis. Nihil illis obfuit natiuitas de vteris ancillarum, quando in patre cognouerunt semẽ suũ, & consequenter regnũ cum fratribus tenuerunt. Quomodo ergo in filiis Iacob nõ obfuit illis, qui nati sunt de ancillis, quos minus tenerent regnũ, & terrã repromissionis cum fratribus ex æquo acciperent, non illis obfuerunt natales ancillarum, sed præualuit semen paternũ: sic quicumque per malos baptizantur, tanquam de ancillis videntur nati: sed tamen quia ex semine verbi Dei, quod figuratur in Iacob, non contristentur, simul hæreditatem cum fratribus possidebunt. Securus ergo sit, qui de semine bono nascitur, tantum non imitetur ancillam. Si de ancilla nascitur, ancillam malam superbientem non imitetur. Vnde enim filij Iacob de ancillis nati, possederunt terram promissionis cum fratribus: Hismãel autem de ancilla natus expulsus est de hæreditate? Vnde nisi quia ille superbus erat, illi humiles: Exiit ille ceruicem, & voluit seducere fratrem suum, ludens cum illo. Magnum ibi sacramentum. Ludebant simul Hismãel, & Isaac, vidit illos Sara ludentes, & ait Abraham, Et ecce ancillam, & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac: & cum contristatus esset Abraham, confirmauit ei à domino angelus dictum vxoris eius. Iam hic manifestum est sacramentum, quia nescio quid futurum paruriebat illa res gesta. Ludentes vidit, & dicit; Et ecce ancillam & filium eius. Quid est hoc, fratres? Quid enim mali fecerat Hismãel puero Isaac, quia ludebat cum illo? Sed illa lusio, illusio erat. Illa lusio deceptionem significabat: nam magnum sacramentum, attendat charitas vestra. Persecutionem illam vocat Apostolus ipsam lusionem, ipsum lusum persecutionem vocat. Ait enim, Sed sicut tunc ille, qui secundum carnem natus erat, persequeretur eum qui secundum spiritum: ita & nũc, id est, qui secundum carnem nati sunt, persequuntur eos, qui secundum spiritum nati sunt. Qui sunt secundum carnem nati: Dilectores mundi, amatores seculi, Qui sunt secundum spiritum nati: Amatores regni cælorum, dilectores Christi, desiderantes vitam æternam, gratis colentes Deum. Ludunt, & dicit Apostolus persecutionem. Nam posteaquam dicit hæc verba Apostolus; Et sicut tunc ille, qui secundum carnem natus erat, persequeretur eum, qui secundum spiritum: ita & nunc, securus est & ostendit, de qua persecutione diceret: Sed quid dicit scriptura? Et ecce ancillam, & filium eius, non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac. Quæramus vbi hoc dicit scriptura, vt videamus vtrum aliqua persecutio præcesserit Hismãelis in Isaac, & inuenimus hoc dictum esse à Sara, quando vidit pueros ludentes simul. Quam lusionem dicit scriptura vidisse Saram, hanc persecutionem dicit Apostolus. Plus ergo vos persequuntur, qui vos illudendo seducunt. Veni, veni, baptizare hic, hic habes verum baptismum: noli ludere, vnus est verus. Ille lusio est, seducis, & ista persecutio gra-

Psal. 119.

Joan. 6.

Al. 9.

Philip. 1.

Mal. 2.

Al. 3.

Gen. 21.

Mal. 1.

Galat. 4.

Gen. 21.

Exod. 3.

bonos

uis tibi erit. Melius tibi erat si Hismael tu lucreris ad regnum: sed non vult Hismael, quia ludere vult. Tene tu hereditatem patris, & non audies; Ejice ancillam, & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac. Isti etiam audent dicere, quia persecutionem solent pati à catholicis regibus, aut catholicis principibus. Quam persecutionem tolerant: afflictionem corporis. Si tamen aliquando passi sunt, aut quomodo passi sunt, ipsi sciunt, aut conueniant conscientias suas: si tamen afflictionem corporis passi sunt, aut quo modo passi sunt persecutionem, quam faciunt grauiorem: caue quando vult ludere Hismael cum Isaac, quando tibi blanditur, quando offert alterum baptismum: responde, habeo iam baptismum. Si enim verus est iste baptismus, quisquis vult alterum dare, illudere vult. Caue animæ persecutorem: Nam, si à principibus catholicis aliquid passa est pars Donati, aliquando secundum corpus passa est, non secundum illusionem spiritus. Audite, & videre in ipsis veteribus factis omnia futurarum rerum signa, & indicia. Inuenitur Sara afflixisse Agar ancillam. Sara libera est, posteaquam superbire cepit ancilla, quæta est Abrahæ Sara & dixit: Ejice ancillam, erexit aduersum me ceruicem suam: & quasi ab Abraham fieret, de Abraham quæta est mulier. Abraham vero, qui non in ancilla libidine abutendi tenebatur, sed officio generandi, quoniam Sara ei dederat vnde prolem susciperet, ait; Ecce ancilla tua, vtere ea, sicut vis, & afflixit eam grauitur Sara, & fugit à facie eius. Ecce libera afflixit ancillam, & non illam vocat persecutionem Apostolus. Ludit seruus cum Domino, & persecutionem vocat. Afflictio ista non vocatur persecutio, & lusus illa vocatur persecutio. Quid vobis videretur, fratres, nonne intelligitis quid significatum sit? Si ergo quando vult Deus concitare potestates aduersus hereticos, aduersus schismaticos, aduersus dissipatores Ecclesiæ, aduersus exufflatores Christi, aduersus blasphematores baptismi, non mirentur: quia Deus concitat vt à Sara verberetur Agar: cognoscat se Agar, & ponat ceruicem, quia cum humiliata discederet à domina sua, occurrit ei angelus, & dixit: quid est Agar ancilla Saræ? Cum conquesta esset domina, quid audiuit ab angelo? Reuertere ad dominam tuam. Ad hoc ergo affligitur, vt reuertatur, atque vtinam reuertatur, quia proles eius sicut filij Iacob, cum fratribus hereditatem tenebit. Mirantur autem quia commouetur potestates Christianæ aduersus detestandos dissipatores Ecclesiæ. Si non ergo mouerentur, & quomodo redderent rationem de imperio suo Deo? Intèdat charitas vestra quid dicat, quia pertinet hoc ad reges seculi Christianos, vt temporibus suis pacatam velint matrem suam ecclesiam habere, vnde spiritaliter nati sunt. Legimus Danielis visiones, & gesta prophetica. Tres pueri in igne laudauerunt dominum, miratus est Nabuchodonosor rex laudantes Deum pueros, & circa eos ignem non nocentem. Et cum admiratus esset, quid ait Nabuchodonosor rex, non vel Iudæus, vel circencius ille, qui statuum suam exererat, & ad eam adorandam omnes coegerat, tamè laudibus trium pueroꝝ commotus, vbi vidit maiestatem Dei presentis in igne, quid ait? Et ego proponam decretum omnibus tribubus, & linguis in omni terra. Quale decretum? Quicūque dixerint blasphemiam in Deum Sidrac, Misac, & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum in perditionem. Ecce quomodo scuit rex alienigena, ne blasphemetur Deus Israel, qui potuit tres pueros de igne liberare: & noluit vt sciant reges Christiani, quia Christus exufflatur, à quo non tres pueri, sed orbis terrarum cum ipsis regibus à gehennarum igne liberatur. Nam tres illi pueri, fratres mei, liberati sunt ab igne temporalis: nunquid non ipse est Deus Machabæorum, qui & trium pueroꝝ? Illos ab igne liberauit, illi in tormentis igneis corpore defecerunt: sed in legitimis mandatis animo permanserunt. Illi aperte liberati sunt, illi occulte coronati sunt. Plus est liberari de flamma gehennarum, quam de fornace potestatis humane. Si ergo Nabuchodonosor rex laudauit, & predicauit, & gloria dedit Deo, quia liberauit de igne tres pueros, & tantam gloriam dedit, vt decretum mitteret per regnum suum; Quicūque dixerint blasphemiam in Deum Sidrac, Misac, & Abdenago, in interitum erunt, & domus eorum in perditionem: quomodo isti reges non moueantur, qui non tres pueros attendunt liberatos de flamma, sed seipso liberatos de gehenna, quando videt Christum, à quo liberati sunt, exufflari in Christiani, quando audiunt dici Christiano, dic te non esse Christianum? Talia facere volunt, & saltem talia pati nolunt. Nam videte qualia faciunt & qualia patiuntur. Occidunt animas, affliguntur in corpore. Semperternas mortes faciunt, & temporales se perpeti conuerunt. Et tamen quæ patiuntur, proferat nobis nescio quos in persecutione suos martyres. Ecce Marcus de petra præcipitatus est, & ecce Donatus Bagaenensis in puteum missus est. Quando potestates Romæ talia supplicia decreuerunt, vt præcipitarentur homines? Quid autem respondet nostri? Quid sit gestum nescio, tamè quid tradunt nostri, quia ipsi se præcipitauerunt, & potestates infamauerunt. Recordemur consuetudines potestatum Romanarum, & videamus cui credendum sit. Dicunt nostri illos se præcipitasse: si non sunt ipsi discipuli ipsorum, qui se modo defaxis, nullo persequente præcipitant, non credamus. Quid mirum, si fecerunt illi quod solent? Nam potestates Romanæ nunquam talibus suppliciis vsque sunt: non enim non potuerunt occidere aperte: sed illi, qui se mortuos coli voluerunt, famosiorum mortem non inuenierunt: postremo quicquid illud est, non noui. Et si passa es, pars Donati, corporalem afflictionem ab Ecclesia catholica, à Sara passa es Agar, redi ad Dominam tuam. Locus quidem necessarius aliquanto diutius non tenui, vt textu totum euangelicæ lectionis exponere minime valeremus, sufficiat interim charitati vestre, fratres, ne hæc, quæ dicta sunt, dicendo alia excludatur de cordibus vestris. Hæc tenete, talia dicite, flammantes illuc procedite, frigidus accedite.

EIVSDEM IN IDEM
Homilia 2.

EX eo, quod hesterno die intentam fecimus charitatem vestram, intelligimus vos alacrios, & numerosos conuenisse: sed interim lectioni euangelicæ ex ordine sermonem debitum reddamus, si placet. Deinde audiet charitas vestra de pace Ecclesiæ, vel quid egerimus, vel quid adhuc agendum speremus. Nunc autem tota intentio cordis

cordis ad Euangelium feratur, nemo enim aliunde cogiter. Si enim qui totus adest, vix capir: qui se per cogitationes diuersas diuidit, nonne & quod ceperat fundit? Meminit autem charitas vestra dominico præterito, quantum dominus adiuuare dignatus est, differuisse nos de spiritali regeneratione, quam lectionem vobis iterum legi fecimus, vt quæ tunc non dicta sunt in Christi nomine, adiuuantibus orationibus vestris, impleamus. Regeneratio spiritalis vna est, sicut generatio carnalis vna est. Et quod Nicodemus domino ait, verum dixit, quia non potest homo cum sit senex, redire rursus in vterum matris suæ, & nasci. Ille quidem dixit, quia homo cum sit senex, hoc non potest, quasi si infans esset, posset: omnino enim non potest, siue recens ab vtero, siue annoſa iam ætate redire rursus in materna viscera, & nasci. Sed sicut ad natiuitatem carnalem valent mulieribus viscera ad semel parientem: sic ad natiuitatem spiritalem valent viscera Ecclesiæ, vt semel quisque baptizetur. Propterea ne quis forte dicat, sed iste in hæresi natus est, & iste in schismate natus est, amputata sunt omnia, si meministis, quæ vobis disputata sunt de tribus partibus nostris, quorum Deus dici voluit, non quia soli erant, sed quia in his solis impleta est integritas significanti populi futuri. Inuenimus enim natum de ancilla, & ex hæredatum, natum de libera hæredem. Rursum inuenimus natum de libera ex hæredatum, natum de ancilla hæredem. Natus de ancilla ex hæredatus Hismael, natus de libera hæres Isaac. Natus de libera ex hæredatus Esau, nati de ancilla hæres filij Iacob. In illis itaque tribus partibus, omnis futuri populi figura perfecta est: nec immerito Deus inquit, Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, hoc mihi nomen, inquit, in æternum. Magis meminimus, quid promissum sit ipsi Abrahæ: hoc enim promissum est Isaac, hoc promissum est & Iacob. Quid inuenimus; In semine tuo benedicentur omnes gentes. Credidit tunc vnus, quod nondum videbat: vident homines, & excaecantur. Completum est in gentibus, quod promissum est vni: & separantur à communione gentium, qui & quod impletum est videre nolunt: sed quid illis prodest quia videre nolunt? Vident velint nolint, aperta veritas & clausus oculus ferit. Responsum est Nicodemo, qui ex eis erat qui crederant in Iesum, & ipse Iesus non se credebat eis: quibusdam enim non se credebat, cum iam in illum credidissent: sic habes scripturam; Multi crederunt in nomine eius, videntes signa, quæ faciebat. Ipse autem Iesus non credebat semetipsum illis. Non enim opus habebat, vt quisquam testimonium perhiberet de homine, [ipse autem sciebat quid esset in homine.] Ecce iam illi credebant in Iesum, & ipse Iesus non se credebat eis. Quare? Quia nondum erant renati ex aqua, & spiritu sancto. Inde hortati sumus, & hortamur fratres nostros catechumenos: Si enim interrogos eos, iam crederunt in Iesum: sed quia nondum carnem eius, & sanguinem accipiunt, nondum se illis credit Iesus. Quid faciant vt se illis credat Iesus? Renascantur ex aqua, & spiritu sancto, proferat Ecclesia, quos parturit: concepti sunt, edantur in lucem, habent vbera, quibus nutriantur: non timeant ne nati suffocentur, ab vberibus maternis non recedant. Nullus potest homo redire in matris viscera, & iterum renasci. Sed

de ancilla nescio quis natus est, nunquid tunc qui nati sunt de ancillis redierunt in vterum liberarum vt denuo nascerentur? Semen Abraham vt faceret filium de ancilla, vxor autem fuit, natus est ex semine viri, & non vtero, sed solo placito vxoris: nunquid quia de ancilla, ideo ex hæredatus? Si propterea ex hæredatus, quia de ancilla natus est, nulli ancillarum filij admitterentur ad hereditatem. Filij Iacob admissi sunt ad hereditatem, Hismael autem non, quia ex ancilla natus ex hæredatus sed quia superbus matri, superbus in filium matris, mater enim eius magis Sara quam Agar. Illius vterus accommodatus, illius voluntas accessit. Non faceret Abraham, quod Sara nollet, magis ergo ille filius Saræ. Sed quid superbus in fratrem, & superbus ludendo: ludendo, quia deludendo: quid ait Sara? Ejice ancillam, & filium eius, non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac. Non ergo illum viscera ancillæ eiecerunt foras, sed ceruix feruilis. Et si liber superbus sit, seruus est: & quod potius est, malæ dominæ ipsius superbiæ. Itaque, fratres mei, respondete homini non posse rursus nasci hominem. Respondete securi, non posse rursus nasci hominem. Quicquid iterum fit, illusio est, quicquid iterum fit lusus est. Hismael ludit, foras mittitur, animaduertit enim eos Sara ludentes, ait scriptura, & dixit Abrahæ: Ejice ancillam & filium eius. Dispicit Saræ lusus pueroꝝ, aliquid nouum vidit pueros ludere. Nonne optant hoc quæ filios habent videre ludentes filios suos? Vidit illa, & improbauit. Nescio quid vidit in lusu. Illusionem vidit in illo lusu, animaduertit ferui superbiæ, displicuit illi, eiecit foras. Nati ergo de ancillis ad hereditatem admittuntur Iacob, & natus de libera mittitur foras Esau. Nemo ergo præsumat quia de bonis nascitur, nemo præsumat quia per sanctos baptizatur. Qui per sanctos baptizatur, adhuc caueat, ne non sit Iacob, sed Esau. Hoc ergo, fratres, dixerim, melius est ab hominibus sua querentibus, & mundum diligentibus, quod significat nomen ancillæ, baptizari, & spiritaliter hereditatem querere Christi, vt sit tanquam filius Iacob de ancilla, quam baptizari per sanctos & superbire, vt sit Esau, foras mittendus, quauis natus ex libera. Hæc, fratres, tenete. Non vos palpamus, nulla spes vestra in nobis sit, nec vobis blandimur, nec nobis, vnusquisque suam sarcinam portet. Nostrom est dicere, ne male iudicemur, vestrum est audire, & corde audire, ne exigatur quod damus: imò quando exigitur, lucrum inueniatur, non detrimentum. Dixit dominus Nicodemo, & exponit ei; Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. Tu, inquit, carnalem generationem intelligis, cum dicis, Nunquid potest homo redire in viscera matris suæ? Ex aqua, & spiritu sancto oportet vt nascatur propter regnum Dei. Si propter hereditatem patris hominis temporalem, nascitur ex visceribus matris carnalis: propter hereditatem patris Dei sempiternam, nascatur ex visceribus Ecclesiæ. Generat per vxorem filium patet moriturus successurum, generat Deus de Ecclesia filios non successuros, sed secum mansuros. Et sequitur; Quod natum est de carne, caro est; & quod natum est de spiritu spiritus est. Spiritaliter ergo nascimur, & in spiritu nascimur verbo, & sacramento, adest spiritus vt

Vides hereticos olim à principibus christianis pueros fuisse.

Gen. 16.

13. quæst. cap. Quomodo.

Daniel. 3.

Gen. 1.

Gen. 11.

Joan. 1.

Gen. 16.

nascamur, spiritus inuisibiliter adest vnde nascaris, quia & tu inuisibiliter nasceris. Sequitur enim & dicit: *Non mireris, quia dixi tibi, oportet vos nasci denuo. Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, sed nescis vnde veniat aut quò vadat.* Nemo videt spiritum & quomodo audiuimus vocem spiritus? Sonat Psalmus, vox est spiritus: sonat Euangelium, vox est spiritus: sonat sermo diuinus, vox est spiritus. Vocem eius audis, & nescis, vnde veniat, & quò vadat. Sed si nascaris & tu de spiritu, hoc eris vt ille. Qui non est adhuc natus de spiritu, nescit de te vnde venias & quò eas. Hoc enim secutus ait: *Sic est omnis, qui natus est ex spiritu: Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri? Et reuera carnaliter non intelligebat.* In illo fiebat, quod dixerat dominus, Vocem spiritus audiebat, & nesciebat vnde venerat, & quò ibat. Respondit Iesus & dixit: *Tu es magister in Israel, & hæc ignoras? O fratres, quid putamus Dominum huic magistro Iudæorum quasi insultare voluisse? Nouerat Dominus quid agebat, volebat illum nasci ex spiritu. Nemo est spiritus natus, nisi humilis fuerit, quia ipsa humilitas facit nos nasci de spiritu, quoniam pater est Dominus obtritis corde. Ille magister inflatus erat, & alicuius momenti sibi esse videbatur, quia doctor erat Iudæorum. Deponebat ei superbiam, vt possit nasci de spiritu: insultat tanquam indocto, non quia superior vult videri Dominus: quid magnum Deus ad hominem, veritas ad mendacium? Maior Christus quàm Nicodemus dici debet, dici potest, cogitandus est. Si diceretur maior Christus quàm angeli, ridendum erat: incomparabiliter enim maior creator omni creatura, per quem facta est omnis creatura. Sed exagitat superbiam hominis; *Tu es Magister in Israel, & hæc ignoras?* Tanquam diceret, Ecce nihil nostri princeps superbas, nascere ex spiritu: si enim natus fueris ex spiritu, vias Dei tenebis, vt Christi humilitate sequaris. Sic enim altus est super omnes angelos: quia cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo, sed semetipsum exinanivit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo, humiliavit semetipsum factus obediens vsque ad mortem: & ne mortis genus tibi aliquod placeat, mortem autem crucis. Pendebat, & insultabatur ei. De cruce descendere poterat sed differrebat, vt de sepulchro resurgeret, Pertulit superbos seruos Dominus medicus ægrotos. Si hoc ille quid illi quos oportet nasci ex spiritu? Si hoc ille verus magister in cælo non hominum tatum sed & angelorum; Si enim docti sunt angeli, verbo Dei docti sunt. Si verbo Dei docti sunt quærite vnde docti sunt, & inuenietis. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Tollatur homini ceruix, sed aspera & dura, vt sit lenis ceruix ad portandum iugum Christi. De quo dicitur: *Iugum meum leue est, & sarcina mea leuis est.* Et sequitur: *Si terrena dixi vobis, & non creditis; quomodo si dixerò vobis cælestia, creditis? Quæ terrena dixit, fratres; Nisi quis natus fuerit denuo, terrenum est? Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, & nescis vnde veniat, aut quò vadat, terrenum est? Si de isto vento diceret, sicut nonnulli intellexerunt, cum quæreretur ab eis quid terrenum dixerit Dominus dum ait: *Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo si cælestia dixerò, creditis?* Cum ergo quæreretur a quibusdam, quid terrenum di-**

xit Dominus, angustias passi dixerunt: quod ait de spiritu, *vbi vult spirat, & vocem eius audis, & nescis vnde veniat, aut quò vadat*, de isto vento dixit, *Quid enim nominavit terrenum? Loquebatur de generatione spiritali: secutus ait: sic est omnis, qui natus est ex spiritu.* Deinde, fratres, quis nostrum non videat, vbi gratia, Ausitrum euntem de Meridie ad Aquilonem, aut alium ventum venientem ab Oriente ad Occidentem? Quomodo ergo nescimus, vnde veniat, & quò vadat? Quid ergo dixit terrenum, quod non credebant homines? An illud quod de templo suscitando dixerat? Corpus enim suum de terra acceperat, & ipsam terram de terreno corpore susceptam parabat suscitare. Non enim creditum est terram suscitaturum. Si terrena, inquit, dixi vobis, & non creditis, quomodo, si cælestia dixerò credetis? Hoc est, si non creditis, quia templum possum resuscitare deiectum à vobis, quomodo credetis quia per spiritum possum homines regenerari? Et sequitur, *Et nemo ascendit in cælum nisi qui descendit de cælo filius hominis qui est in cælo.* Ecce hic erat, & in cælo erat: hic erat carne, & in cælo erat diuinitate, imò vbique diuinitate. Natus de matre, non recedens à patre. Duæ natiuitates Christi intelligantur, vna diuina, altera humana: vna, per quam efficeremur, altera, per quam resciceremur. Ambæ mirabiles, illa sine matre, ista sine patre. Sed quia de Adam corpus acceperat, quia Maria de Adam, ipsum quoque corpus suscitaturus erat terrenum quiddam dixerat; Soluite templum hoc, & in tribus diebus suscitabo illud. Cælestis autem quiddam dixit; *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non videbit regnum Dei.* Eia itaque, fratres, Deus voluit esse filius hominis, homines voluit esse filios Dei. Ipse descendit propter nos, ascendamus propter ipsum. Solus enim descendit, & ascendit qui hoc ait, *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo.* Non ergo ascensuri sunt in cælum, quos facit filios Dei: Ascensuri sunt planè. Hæc nobis promissio est, Erunt æquales angelis Dei. Quomodo ergo nemo ascendit nisi qui descendit? Quia vnus descendit, & vnus ascendit. De cæteris quid intelligendum, nisi quia membra eius erunt vt vnus ascendat: propterea sequitur, *Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit: filius hominis qui est in cælo.* Miraris quia hic erat & in cælo? Tales fecit discipulos suos, Paulum audi Apostolum dicentem; Nostra enim conuersatio in cælis est. Si homo Paulus Apostolus ambulabat carne in terra, & conuersabatur in cælo, Deus cæli, & terræ non poterat esse & in cælo, & in terra? Si ergo nemo nisi ille descendit, & ascendit, quæ spes est cæteris? Ea spes est cæteris, quia ille propterea descendit, & ascendit, vt in illo, & cum illo vnus essent, qui per illum ascensuri essent, Non dicit, & seminibus, ait Apostolus, quasi in multis sed tanquam in vno, & semini tuo qui est Christus. Et fidelibus ait, Vos autem Christi. Si autem Christi, ergo seminem Abraham estis. Quod dixit vnus, hoc dixit omnes nos esse. Ideo in Psalmis aliquando plures cantant, vt ostendatur quia de pluribus fit vnus: aliquando vnus cantat, vt ostendatur quid fiat de pluribus. Propterea vnus sanabatur in illa piscina, & quisquis alius descendebat, non sanabatur. Ergo iste vnus commendat vnitatem Ecclesiæ. Væ illis, qui oderunt vnitatem Ecclesiæ, & partes sibi faciunt in hominibus, audiant illum, qui

qui volebat eos facere vnus in vno. Ad vnus audiant illum dicentem, Nolite vos facere multos, ego plantavi, Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. Sed neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Illi dicebant, Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephas. Et ille; Diuisus est Christus? In vno estote, vnus estote, vnus estote. Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit. Ecce volumus esse tui, dicebant Paulo. Et ille, Noto sitis Pauli, sed eius estote cuius est vobiscum Paulus. Descendit enim & mortuus est, & ipsa morte liberavit nos à morte. Morte occisus, mortem occidit. Et nostis, fratres, quia mors ista per diaboli inuidiam intrauit in mundum. Deus mortem non fecit scriptura loquitur, nec lætatur, inquit, in perditione viuorum: creauit enim vt essent omnia. Sed quid ibi inuidia autem diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Ad mortem à diabolo propinatum non venit homo vi adactus: non enim cogendi potentiam diabolus habebat, sed persuadendi versutiam. Si non consentiret, nihil inuenerat diabolus, consensio tua o homo te perduxit ad mortem. A mortali mortales nati: & ex immortalibus mortales facti. Ab Adam omnes homines mortales, Iesus autem filius Dei, verbum Dei, per quod facta sunt omnia, vnus, æqualis patri, mortalis factus est, quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Si ergo mortem suscepit, & mortem suscipit in cruce, de ipsa morte liberantur mortales. Quod in figura factum est apud antiquos, commemorauit illud dominus; *Et sicut, inquit, Moyses exaltauit serpentem in eremo, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam.* Magnum sacramentum, & qui legerunt, nouerunt. Deinde audiant vel qui non legerunt, qui forte lectum vel auditum oblitiscunt. Prosternebatur in eremo populus Israël moribus serpentum, fiebat magna strages multarum mortium, plaga enim Dei erat contempnentis, & flagellantis, vt erudiret. Demonstratum est ibi magnum sacramentum rei future, ipse Dominus testatur in hac lectione, vt nemo possit aliud interpretari quàm quod ipsa veritas de se indicat. Dicitur enim ad Moysen à Domino, vt faceret æneum serpentem, & exaltaret illum in ligno in eremo, & admoneret populum Israël, vt, si quis morsus esset à serpente, illum serpentem in ligno exaltatum attenderet, & sanabatur. Quod sunt serpentes mordentes? Peccata de mortalitate carnis. Quis est serpens exaltatus? Mors Domini in cruce. Quia enim à serpente mors, per serpentis effigiem figurata est mors. Morsus serpentum lethalis, mors Domini vitalis. Attenditur serpens, vt nihil valeat serpens. Quid est hoc? Attenditur mors, vt nihil valeat mors. Sed cuius mors? Mors vitæ: si dici potest mors vitæ, imò quia dici potest, mirabiliter dicitur. Sed nunquid non erit dicendum, quod fuit faciendum? Ego dubitem dicere, quod Dominus pro me dignatus est facere? Nonne vita Christus? Et tamè in cruce Christus? Nonne vita Christus? Et tamen mortuus est Christus: sed in morte Christi mors mortua est, quia vitæ mortua occidit mortem, plenitudo vitæ deglutit mortem: absorpta est mors in Christi corpore. Sic & nos dicemus in resurrectione, quando iam triumphan-

tes cantabimus; Vbi est, mors, contentio tua? vbi est, mors, aculeus tuus? Interim modo, fratres, vt à peccato sanemur, Christum crucifixum in te amur: quia, sicut Moyses, inquit, exaltauit serpentem in eremo, ita exaltari oportet filium hominis: vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam, Quomodo qui intuebantur illum serpentem, non peribant moribus serpentum: sic qui intuentur fide mortem Christi, sanantur à moribus peccatorum. Sed illi sanabantur à morte ad vitam temporalem: hic autem ait, vt habeat vitam æternam. Hoc enim interest inter figuratam imaginem & rem ipsam; figura præstabat vitam temporalem: res ipsa cuius illa figura erat, præstat vitam æternam.

S. CYRILLI EPISCOPI

Alexand. superioris Evangelij
expositio.

erat autem homo ex Pharisæis, &c. Propensus ad hndem Nicodemus fuisse videtur: sed, pudore improbo victus, & gloria hominum superatus, palam accedere non audeat, ita ambigua quadam sententia, & claudicante iudicio vtrisque (vt dicitur) poplitibus laborat. Nam conscientia quidem stimulis suis miraculorum magnitudine ad fidem eum pellebat; principatus autem gentis suæ, (princeps enim Iudæorum erat) ne palam Christo adhæreret, facile illi persuadente, qui principatus detrimentum, calamitatem non paruum existimabant, vtrum igitur & fidem scilicet, & gloriam hominum retinere cupiens, tenebris se commisit, quæ dupliciter animi eius aperte accusant. Rabbi scimus, quia à Deo venisti magister, &c. Putauit his verbis, Iesu beneuolentiam, ac pietatem in eum consequi posse: satisque ad salutem esse, si tantummodo admiratione digna miraretur. Propterea nihil aliud quærit: sed magistrum à Deo venisse Christum confirmat, quem adhuc quasi hominem nudum alloquitur. Amen amè dico tibi nisi quis renatus fuerit, &c. Nō ita vt putas, inquit, Nicodeme, pietatis, ac fidem consequeris: nec nudis verbis adipsi iustitiam poteris. Non enim, quicumque mihi dicit, domine, domine, sed qui voluntatem patris mei facit, regnum cælorum possidebit. voluntas autem patris est: vt spiritum sanctum homo suscipiat, & inauditum, nouoque modo regeneratus, cælorum cuius efficiatur, Cum vero de super regenerationem istam, quæ per spiritum est, fieri asserat, aperte ex substantia Dei patris spiritum esse demonstrat: ita certe de se quoque ipse alibi dicit: ego desursum sum: & euangelista; qui desursum venit, super omnes est, de quo latius tempore suo dicemus. Quomodo potest homo nasci, &c. Cū animalis adhuc homo, mysteria spiritus minime intelligens, Nicodemus esset: fatuitatem potius quam sublime aliquid putat, quod dicitur; natiuitatem enim spirituales non capiens, nec ultra res humanas quicquam cogitans, corporalem quandam ventrem, & reditum hominis rursus ad partum fingere cogit: ita magnitudine rerum depressus; in his inferioribus voluitur, Nam, quemadmodum proiecti lapides duriore obice repercussus resiliunt: sic mens imbecillior, sublimioribus quam ferre possit rebus confusa, refugit; quod Iudæorum princeps passus, & terrenis inhærens, diu-

nam, & spiritalem regenerationem non suscepit. Amen, amē dico tibi: nisi quis renatus fuerit, &c. Quoniam non intellexit Nicodemus, quid renasci de super significet; apertius totum mysteriū, & breuiter ei exponit. Regenerationem enim, quæ per spiritum sanctū fit, nasci de super dominus appellauit vt etiam ex hoc disceremus, idcirco Dei nos fieri participes, quoniam spiritum, qui substantialiter ex Deo procedit, per baptismum acquirimus, quo in pristina pulchritudine reformati & ad nouam vitam renati, à Deo in filios adoptamur: hoc autem, quod dixit de super, cum non poterit assequi Nicodemus, iterum ab vtero renasci suspicatus est, ac ideo impossibilem rem putans reluctatur, Quapropter, reiectis velaminibus: vim becilliori saluator loquitur. Nisi enim quis (inquit) ex aqua, & spiritu natu s fuerit, non potest in Dei regnum introire. Nam, cum non simplex, sed compositus ex corpore sensibili, & intellectuāli anima homo sit, duplici quodam ad generationem indiget modo, qui duplicitate sita ad vtrumque possit accommodari, spiritu enim sancto, spiritus hominis, aqua vero, corpus sanctificatur. Quemadmodū enim viribus ignis intensus aqua calefacta, non aliter quam ignis vrit: sic spiritus sancti operatione, ad diuinam aquæ reformantur virtutem, qua baptizati corpus abtergunt. Quod natum est ex carne, &c. Alio nunc modo ad cognoscenda sublimiora Nicodemum inducit: ne, cum spiritalem audiat generationem, in corpora mēte deuoluatur. Sicut enī. n. necesse est, inquit, carnem esse, quod ex carne natū est; similiter, quod ex spiritu natū est, spiritus est. Vniuersa vero, quorū essendi ratio diuersa est, generationis quoque modum habet diuersum. Natum autē ex spiritu spiritum hominis dicimus: non, quia ex eo secundum naturam est, id enim omnino absurdum est, sed vna quidem, priscaque ratione, quoniam per spiritum à nihilo ad esse producū est; altera vero, quam dispensatoriam appellamus, quoniam per ipsum ad Deum reformati, ac proprio eius characterē insigniti, ad eius (vt sic dixerim) qualitatem animo transformamur. Hoc pacto illud etiam Pauli recte (vt arbitror) intelligi potest; filioli, quos iterum parturio; donec formetur in vobis Christus: & rursus; in Christo enim Iesu per euāgelium ego vos genui. Non mireris, quia dixi tibi, &c. Singularis docentis virtus est, vt multis, ac variis auditorum animos modis attrahat. Sic enim sensim difficultas rerum tandem aperitur. Exemplis ergo, & figura in cognitionem Nicodemus deducitur, Spiritus enim hic, ait, aereus, per vniuersum, vt vides, orbem quotidie perflat, & quouis decurrens, solo adeste sono cognoscitur: nec cernitur vlli, sed tenuissima quadam aura humana corpora tangens, operationis suæ imprimi sensum. Sic igitur à paruis quasi manu ad maiora ductus, spiritalem intelligere generationem, sicut in imagine quadam in dicta rei sensibilis similitudine, sensibilis insensibilia collige. Respondit Nicodemus, &c. Nihil longa Christi oratione consecutus est Nicodemus: prudenter igitur à Salomone scriptum est; in aure aduentū loquere: nec tamen vlla non persuadenti magistro culpa danda est. Fungi enim debet probe (quamuis etiam parum proficit) docentis officio, qui hoc in gradu constitutus est, quamuis hinc etiam discimus: quia cæcitas facta est ex parte in Israel: audientes

enim nō intelligunt. Respondit Iesus, & dixit ei, &c. Ab hoc vno Iudæi omnes, qui multo se doctiores ceteris gentibus putabant, quasi nudo doctrinæ, pietatisque nomine, nec quicquam florentes à Christo red arguuntur, tanquam tanta imperitia præditi: vt non modo docere ceteros, verum etiam intelligere ipsi nequeant. Nam, si Nicodemus, qui apud eos doctor erat, rudior inuenitur, quales fuisse discipulos eorum putamus? cum non excedat discipulus magistri mensuram: vt saluator ait, non est discipulus supra magistrum suum: iure igitur tam indoctos, atque agrestes homines sepulchris dealbati dominus contulit, Paulus quoque ad Iudæorū præsalē vrbā dicit, percutiat te Deus, paries dealbate. Amen amē, dico tibi, &c. Cū reipsa rudior, quam vt postea diuina dogmata capere longa iam consumpta oratione Nicodemus videretur, omīssa exquisitiore inuestigandi diligentia, simpliciore fide (quod intelligere non poterat) recipiendum ei esse consulit, testatur autem certe se scire, quod dicit, autoritate sua contradicendi iter illi obstruens. Recordari enim debebat, quod nuper dixerat, non ignorare se à Deo Christum venisse magistrum: Deo autem aut nuncio eius contradicere, quomodo periculosum non erat, cum nihil periculosius sit, quam Deo repugnare? Attendamus nos oro, qui docendi potestatem accepimus, melius esse, vt simpliciter fidei, quam profundiore ratione diligentius expositam, neophytis tradamus, Nam & Paulus lacte nonnullos lenutrisse dicit: qui scilicet nondum solidiores cibos digerere poterat: & græcis tui animas cognoscendas tibi esse, prudenter idcirco Salomon cōsuluit, vt moneret singulorū ingenis proportionabiliter doctrinam esse accommodandam. Et testimonium nostrum accipitis. Quoniam patrem, ac spiritum in seipso saluator naturaliter habet: plurali numero personas testantū protulit. Vt quodammodo secundum Moseos legem, in ore duorum, vel trium omne verbum firmetur, Iudæi autem quasi salutem omnino respicientes, in cōsiderato impetu ad profundum perditionis barathrū deferuntur. Nam, si nec intelligere propter imperitiam aliora possunt, nec fide prædicationem Christi suscipere volunt, quisnam alius salutis eorum modus inuenitur? Merito igitur inexcusabilem futuram Hierusalem, quod spōte in præcipitia rueret, saluator dicebat; Hierusalem, Hierusalem enim (ait) quæ occidis prophetas, quæ lapidibus petis eos, qui mittuntur ad te: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum sub alis gallina pullos cōgregat suos: ecce dimittitur vobis domus vestra. Si terrena dixi vobis, &c. Si cōgruetem, inquit, doctrinam hominibus, quæ sensibilia ista vix excedat, ex multa imperitia nō suscipitis; quomodo vobis diuiniore explicabo? Si res humanas nō intelligitis, quomodo sapientes in supernaturalibus eritis? Si minorā ferre nō potestis; quomodo maiora sustinebitis? Si dicenti mihi non creditis, sed multos in singulis testes poscitis; quis cælestia vidit mysteria, quem possum in testem vobis adducere? Nemo enim ascendit in caelum, nisi, qui de caelo descendit, filius hominis. Cum autem Dei verbum de caelo descendit, filium hominis descendisse ait, in duas post incarnationē diuini personam recusans: nec alicui permittens, vt templum, quod à virgine sumptum fuit, alium

filium, & alium Dei verbum prædicet, quamuis quæ vtrique naturaliter insunt decentem distinctionem suscipiant: vt enim ex Deo verbum est, sic homo ex muliere, vnus igitur ex vtrisque; Christus, filiatione indiuisibilis, & maiestate diuina, quomodo enim aliter quæ soli verbo Dei conueniunt, virginis filio accommodari poterit? Quomodo autem econuerso, quæ soli carni conueniunt, verbo Dei attribuentur? Nunc enim de cælo filium hominis descendisse ait: passionis vero tempore ipse filius Dei, tanquā ipse patiens, quæ humanitati suæ solummodo cōgrua sunt rimuisse scribitur. Et sicut Moyses exaltauit, &c. Cum causam attulerit, quare ad sublimiora sermo sibi non exit, ad e descendit, quæ obumbrata à Mose facta fuerunt. Non enim ignorabat, potius enim possidetis, quā spiritali doctrina, ad veritatis vim posse cognitionem deuenire. Oportere autem omnino seipsum asserit modo Mosaici serpentis exaltari, ita hystoria inquisitionem, latentēque in ea figuratam rimari hortatur: ac illud quasi rursus inculcat scrutamini scripturas: quia ipsæ sunt, quæ testimonium perhibent de me. Serpentes enim in Iudæos olim in deserto insiliebant. Cumque more spicularum tempore messis cadent, diuinam opē supplices requirebant. Misericors autem Dominus serpentem ex ære Mosis exaltare iussit, vt ea in re discerent fide salutem sperare. Morsu enim serpentis laborantibus vnicum erat remedium, exaltatum cum fide serpentem aspiceret, hæc quidem historia est, in qua velut in tabula, totū figurate incarnationis mysterium obumbratur. Serpens enim, peccatum; quo humanum genus pascetur, significat, quodque variis modis venenum hominibus in fundit: quod effugere nullo alio pacto natura humana poterat, nisi auxilio, atque ope diuina. Verbum igitur Dei factum in similitudine carnis peccati, in carne sua peccatum damnauit, vt scribitur. Respicitibusque in eum fide sincera, æternæ salutis largitor ostenditur. Quod autem in sublime serpens exaltatus fuit in eam cognitionem passionem Christi peruenturam denotabat, vt, sicut ipse quoque prædixerat, nemo sit, qui in cruce passum fuisse ipsum ignoret.

DE INVENTIONE S. CRUCIS, Zozomenus lib. 2. cap. 1. Ecclesiast. Historiæ.

Cum iam concilium Nicænum venisset ad Cæxitum, & sacerdotes omnes domus reuertissent; Imperator supra modum idē laetatus est, quod Ecclesiam vniuersam de doctrina fidei consentientem videret. Atque vbi pro Episcoporum concordia, pro se, pro liberis, pro Imperio denique Deo gratias agisset, templum Hierosolymis circiter locum, qui dicitur Caluarie, ad honorem Dei illustrandum ædificare instituit. Per idem ferē tempus, Helena Imperatoris mater, venit Hierosolymam, cum precandi causa, tum sancta illa loca visendi. Que quod in pio animo erga religionem Christianam erat, ista, visa est sibi operæ precium factura, si lignum Crucis venerandæ inuenire potuisset. Verum neque illa, neque diuinum domini sepulchrum, tam facile reperto erat. Nam veteres Gentiles, qui Ecclesiam persequuti

fuerant, quoniam Christianā religionem, recens iam ortam, concidere comprimerēque omnibus opibus, viribusque laborabant, idcirco eum locum, ingenti aggere supra iniecto obruerunt, inque maiorē altitudinem, vt etiamnum apparet, erexerunt. Quinetiam vniuerso loco, tum sepulchri, vnde Christus resurrexit, tum Caluarie muro vndique circumdato, eum pro suo arbitratu exornare cœperunt. Nam primū sternunt lapidibus, deinde sanum Veneris supra extruunt: postremō simulachrum in eo statuunt, ad eum sanē finem, vt & qui Christum in eo loco adorarent, Venerem viderētur colere, & temporis diuturnitate vera causa, cur homines eum locum venerarent, veniret in obliuionem: quippe cum Christiani neque eō tutō accedere possent, neque aliis indicare auderent: sed contra omnibus pro certo confirmaretur, in eo loco aliud esse nihil, præter sanum Gentium & statuum Veneris. At verō tandem locus erutus est, & error in quo stabillendo, tantopere laboratū fuerat, manifesto deprehensus indicio, vt quidam memorant, Hebræi cuiusdam versus Orientem habitantis, qui à viro quodam scripto admonitus locum commonstrauit: sed quæ verior est opinio, monstratione Dei Op. Max. qui signis quibusdā & somniis, homines ad loci memoriam excitauit. Nam res diuinæ, mea quidem sententia, humano iudicio nō egent, cum Deo visum sit eas patefacere. Itaque vt primū locus ille, mandato Imperatoris fuit perpurgatus, in profundo, quadam in parte illius, antrum, vnde Christus resurrexit, emerit: in altera autem parte eiusdem loci, tres inuentæ sunt cruces, & aliud ligniculum separatim, quod tabulæ gessit similitudinem, verbis & literis, non Hebraicis solum, verum etiam Græcis & Latinis inscriptum: quæ verba ac literæ, non aliud complectebatur quam Iesum Nazarenum regem Iudæorum. Hæc ipsa verba sicut in sacro Euangeliorum libro commemoratum est, mandato Pilati præfidi Iudææ supra caput Christi scripta fuerunt. Cæterum adhuc erat perdifficile, Crucem domini à reliquis duabus internoscere discernereque; præsertim cum non illius modō inscriptio ab ea diuisa distractaque esset, verum etiam ipse tres cruces promiscuè proiectæ, ordine earum, vt est verisimile, eo tempore, quo corpora illis suffixa, ablata erāt, penitus confuso & perturbato. Nam cum milites Iesum in cruce mortuum reperissent, eum inde sublatum, primū vti literis sacris proditum est, sepeliendum tradiderunt. Deinde quōd la:ronibus, vtrinque suspensis, mortem maturarent, eorum crura confregerunt. Postremō cruces nullo ordine, aliam alio in loco, proiecerunt. Nam quid curat, putas illis fuisse de crucibus ordine, vt prius erant, reponendis, præsertim cum singuli festinarent domum antē redire, quā aduesperaceret, & non ducerent operæ precium, in crucibus hominum, per vim intersectorum, ordine collocandis aliquid temporis consumere? Quare cum diuinum Crucis dominicæ lignum hac de causa adhuc etiam ignotum esset, & diuiniore quodam, quā quod sit in humana situm potestatem, egeret indicio eiusmodi quiddam accidisse constat. Nobilis quædam mulier Hierosolymis, in morbum grauissimum, eumque planē incurabilem fortē inciderat: ad quam in lecto decumbentem Macarius episcopus Hierosolymorum, sibi Imperatoris

Templum Veneris in loco Caluarie.

Crucis inuentio.

Ioan. 18.

Math. 27. Ioan. 19.

matre & aliis, quos ipse circū se habebat, assumptus venit: atque ut primum precatus est, dederatque inspectantibus istud signum, nimirum eam esse domini Crucem, quæ inuicem adhibita, morbo illam liberaret: singulas cruces allatas mulieri admouit. Verum duabus illarū appositis, factum quidem inceptum, & planè ridiculum visum est: quippe mors nihilominus mulierem iam iā erat occupatura. Sed simul ut tertia ei iridem fuit adhibita, derepentè aperuit oculos, & collectis viribus, extemplò è cubili sana exiit. Fertur item, mortuum Crucis virtute, simili ratione ad vitam reuocatum. Huius autem Crucis salutaris, iam tum inuenta, maxima pars adhuc Hierosolymis in capsâ argentea custoditur: reliqua vero ab Imperatrice ad filium Constantinum deportata est. Quòd ad clauos attinet, quibus corpus Christi confixum erat, memorant Imperatorem ex illis sibi consecisse galeam, & frænum equi, ut conscriptum est à Zacharia propheta, & à quo prædictum, quod in tempore isto illud, quod sit in frænum equi (his enim serè verbis utitur propheta) sanctum esset domino omnipotenti. Ista quidem ut olim præcognita à sanctis prophetis, præuisque fuere, sic postea factis planè admirabilibus, tum confirmata, cum Deo tempus visum est eiusmodi opportunū. Neque certè tantoperè mirandum, præsertim cum ipsi gentiles, ingenue fateantur hoc esse Sybillæ carmen:

Zach. 4.

O Lignum felix in quo Deus ipse pependit.

Istud enim ita esse, nemo, etiam si acri studio, contrà pugnare voluerit pernegabit. Quare & lignum Crucis, & eius veneratio à Sibylla præsignificata est. Sunt hæc quidem à nobis, sicuti accepimus commemorata: quandoquidè ea ex viris, qui illa accuratè norint, & ad quos eorum cognitio, à patribus ad liberos, successione quadam deriuata, peruenerit, & qui eadem ipsa pro facultate literis prodere, posterisque relinquere studuerint audiuius.

S. EFFRAEN DE S.

De viuifica Cruce, Sermo.

Nos Christiani à Gentilibus ac Iudæis declinemus, postèque nostros pretiosa ac viuifica cruce coronemus, dicentes cum Apostolo: mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. Pingamus in ianuis, atque in frontibus nostris, & in ore, & in pectore; atque in membris omnibus viuificum signum. Armemur insuperabili hac Christianorum armatura. Ea enim victrix est mortis, fidelium spes, lux orbis terræ, paradisi referatrix, profligatrix hæresum, monachorum adminiculum, firmamentum fidei, magna salutarisque custodia, & gloria perpetua orthodoxorum in æternum. Hanc, o Christiane, armaturam diebus singulis ac noctibus, horis atque momentis, in omni loco circumferre, non desinas, nihilque sine ipsa perficias: sed siue dormias, siue iter agas, siue euigiles, siue operi inlitas, siue manduces, siue bibas, siue maria nauiges, siue transmittas flumina, hac telorica circumtege, membrâque tua omnia, salutari signo exorna, atque circumsepi, & non accedat ad te mala. Hoc enim signo confecto, aduersariæ potestates conterritæ, tremensque recedunt. Crux ipsa Christi veraciter sanctificauit orbem, fugauit tenebras, lucemque reuexit. Hæc eliminat errores, viamque monstrauit.

Galat. 6. Nota ritum antiquitatis.

Efficacia signi crucis.

Hæc ab ortu solis, & occasu, à Septentrione, & Meridie collegit gætes, atque in vnâ Ecclesiâ, in vna fide, sub vno capite in charitate conuexit. Hæc orthodoxorum inexpugnabilis murus est. Quod os, quæ labia, quæ lingua pro merito laudare poterit victricis arma æterni Imperatoris nostri Christi Crux Caluarie in loco defixa, mox vitæ nostræ felicissimum botrum, sine opere humano pullulauit. Hoc denique, preciosissimo ligno, Christus Deus noster, inferni voracissimum dirupit ventrem, nimisque patulum diaboli obstruxit os. Eo conspecto, obstupuit mors, omnesque, quos à primo homine vsque ad id temporis, sub ditione sua tenuerat vincitos, dimisit. Crucis armis accincti Apostoli omnè inimici calcauerunt virtutem. Hæc se thoracis vice, munientes milites Christi, beatissimi martyres, omnes artes & inuentiones, atrocitatèque tyrannorum superarunt. Hæc baliulantes sancti monachi, seculo valefacientes, summo cum gaudio, & alacritate in solitudinibus, & in montibus, & in speluncis, cauernisque terræ sibi sedes elegerunt. O ineffabilem immensamque bonitatem benignissimi Dei, qui tam magna, tamque præclara munera, humano generi crucis indulsit vexillum. Hæc autem sancta crux, rursus in confirmatione seculi, cum secundus illuxerit Domini Saluatoris aduentus, prima cum gloria ingenti, & angelicorum exercituum infinita multitudine, apparebit in cælo inimicus quidem terrens ac vexans, fideles autem illuminans atque lætificans, aduentumque cælestis Imperatoris annuncians: de preciosissima, & viuifica, diuinæque cruce hæcenus diximus, et si plura his dici poterant, ac fortasse debuerant.

S. IOANNIS DAMASCENI IN LAudem S. CRUCIS, SERMO.

Sermo crucis, iis qui pereunt stultitia est: nobis spirituales omnia diiudicat: animalis verò homo non suscipit ea, quæ spiritus sunt. Stultitia enim est iis, qui fidem non suscipiunt, & bonitatem, & omnipotentiam Dei non existimant, sed humanis & naturalibus cogitationibus, diuina seruantur. Omnia namque Dei sunt super naturam, adhuc & super sermonem & mentem. Quis enim cogitauerit, quo pacto ex nihilo ad esse, & cuius gratia deduxerit Deus vniuersa? Scilicet naturalibus cogitationibus inuenire voluerit, non apprehendet. Animalis enim est hæc indagatio, & dæmoniacæ. Si quis verò fide manu ductus bonitatem, omnipotentiam, veritatem, sapiëntiam, iustitiam, & diuinitatem cogitet, inueniet omnia leuia, & plana, & viam rectam. Sine fide enim impossibile est saluari: nam fide omnia, & humana & spiritualia constant. Neque enim agricola, sine fide incidit terræ sulcum, neque mercator paruo ligno suam ipsius animam, infano maris pelago committit: non nuptiæ sùt, aliud quid; in vita sine fide. Fide intelligimus, ex nihilo ad esse, omnia virtute Dei ducta esse. Omnia & diuina & humana, fide dirigimus. Fides autè est inscrutabilis cõsensus. Omnis igitur actio, & miraculifera operatio Christi, maxima, diuina & summè admiranda, omnium tamè admirabilissimū, est pretiosa ipsius crux. Per nullum enim aliud mors primi præcitis destructa est, & primi parentis peccatū solutum, infernus spoliarus, resurre

resurrectio donata, virtus nobis cõtemnendi præsentia, mortemque ipsam elargita, ad antiquam beatitudinem regressio reparata, portæ paradisi patefactæ, natura nostra in dextris Dei sedens, filij Dei & hæredes nos facti, nisi per cruce Domini nostri Iesu Christi. Per ipsam enim hæc omnia mirifice sunt impleta. Nā quicumque baptizati sumus in Christo, ut inquit Apostolus, in morte ipsius baptizati sumus: & quicumque in Christo baptizati sumus, Christum induimus. Christus autem est Dei virtus & sapientia. Ecce mors Christi, id est, crux, hypostatica Dei virtute, & sapientia circumdedit nos. Virtus siquidem Dei est crux, aut quia potentia Dei, id est, contra mortem victoria, per ipsam nobis manifestata est, aut quia, quemadmodum quatuor extrema crucis, per medium centrum continentur & constringuntur, sic per Dei virtutem, altitudo & profunditas, longitudo & latitudo, id est, omnis visibilis & inuisibilis creatura continetur. Hæc nobis signum data est super frontem, quemadmodum Israeli circumcisio. Per ipsam fideles ab infidelibus & distamus, & discernimur. Ipsa est scutum, & arma, & trophæum aduersus diabolum. Ipsa signaculum, ut non tangat nos exterminator, ut inquit scriptura, ipsa iacentium erectio, stantium firmamentum, baculus debilibus, pastorum virga, conuertentium manu ductio, proficietium perfectio, animæ salus & corporis, omnium malorum auersio, omnium bonorum causa, peccati destructio, arbor resurrectionis, lignum vitæ æternæ: ipsum nimirum preciosum lignum, & per quàm verè venerandum, in quod semetipsum in hostiam pro nobis Christus obtulit, atque ut sanctificatum tactu sancti corporis & sanguinis, decenter adorandum, clauis, & lancea, & indumenta, & sacra ipsius tabernacula adoranda, quæ sunt præsepe, spelunca, Golgatha, saluatoris viuificum sepulchrum, Sion Ecclesiæ parvum signaculum, & similia: ut Deiparè ait David: Introibimus in tabernaculū eius, adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius. Quòd autem cruce dicat, ostendit quod sequitur: Resurge Domine in requiem tuam: sequitur enim cruce resurrectione. Si enim amatorum desiderabilis domus, & lectus, & amictus: multo magis Domini & Saluatoris nostri, per qua saluati sumus. Adoramus etiam figuram preciosæ & viuificæ crucis tamen ex alia materia facta est, nō materiam venerantes (absit enim) sed figuram, tanquam Christi signum. Dixit enim discipulis suis contestans: Tunc apparebit signū filij hominis in cælo, cruce dicens. Et idcirco dixit mulieribus angelus: Iesum quæritis Nazarenū crucifixum. Et Apostolus: Nos autem prædicamus Iesum Christum, & ipsum crucifixum. Multi enim Christi & saluatores, sed vnus crucifixus. Non dixit, lancea perfossus, sed crucifixus. Adorandum est igitur Iesum Christum: vbi enim fuerit signum eius, illic & ipse erit. Materia autem, ex qua figura crucis exprimitur, siue sit aurum, siue lapides preciosi, aut alia quæuis materia, post figurationem, si cõtingat dissolui, non adoranda. Omnia igitur, quæ Deo adiacuerunt, adoramus; ipsi reuerentiæ pietatisque cultum exhibent. Hanc preciosam cruce, præfigurauit vitæ lignum, quod in paradiso plātatum est à Deo. Nam posteaquam per lignum mors allata est, oportebat per lignum donati vitam, & resurrectionem. Iacob adorans summita-

Rom. 6. Galat. 3. 1. Cor. 1.

Zach. 12.

Matth. 24. Marc. 16.

Matth. 24. Marc. 16.

Matth. 24. Marc. 16.

Matth. 24. Marc. 16.

tem virgæ, alternatis cancellatisque manibus filios Ioseph benedicens signum crucis manifestissimè descripsit. Virga Moisaica in similitudine crucis mare percussit, & saluauit Israel, Pharaonem autem submersit. Manus crucifokmiter extensa, Amalech repulerunt. Ligno amara aqua dulcis facta est, & petra rupta, & profundens fluenta. Virga Aaron, sacri Pontificatus insigne fuit. Serpens in ligno triumphatus qui mortuus est, ligno mortuum videtes inimicum saluante, & credentes, quòd Christus in carne peccati, peccatū non sciente, in cruce peccata affixit. Magnus Moyse clamat: videbitis vitam vestram pendentem in ligno ante oculos vestros. Et Esaias. Tota die expandi manus meas, ad populum discredentem, & contradicentem. Qui hanc igitur adorant participes fiunt Christi crucifixi, Amen.

Gen. 48. Heb. 11. Exod. 14. Exod. 17. Num. 17. Num. 21. Dent. 28.

Esa. 65.

SOPHRONII SANCTISSIMÆ VITÆ MONACHI, DEIN PATRIARCHÆ Hierosolymitani Homilia recitata in adoratione cum primis venerandæ ac viuificæ Crucis, media nimirum hebdomada Sanctæ Quadragesimæ, de eo quòd mente animoque per ieiunij sinceritatem expiati, citra ullam condemnationem aut culpam ad diuina mysteria possint accedere & eorum fieri participes.

Godofredo Tilmanno Interprete.

ET quidem medici plerumque omnes simul ac recognouerint morborum nobis ingruentium assultu primos, soletti quapiam & excomposito temperata permissione pharmacorum, multifariam infirmitatem, per stomachi fastidium alioquin in nobis coorituram depellunt è corporibus & ita abalienant, ut huius nullum depalcès adeat ægrotus, nullo incommodiore aut toleratu difficili sensu doloris afflicteret. Quin & illi ipsi multa suæ artis freti pericia subinde conserunt diuturnos quoque affectus nullo propè negotio velut ab radice reuellere è corporibus ac profligare, idque compremis contingit, si qui incommodè habet, elocet se totum ac dedat manibus medicantis, & ijs quæ ab illo præscripta sunt obseruanda per omnia moriger obsecundet. Ad eū sane modum benignus & clemens Deus noster nobiscum egit. Pharmacum siquidem nobis fugerit doloris omnis delinitium, sacrum nempe hoc ac longè optimum Ieiunium. Non id intelligi velim quod statâ dimensione temporis circumscribitur, aut certe per occasionem se offeri, sed quod cõtineret & anxia sedulitate obseruatur, quippe quod intemperantem carnis appetitum omnem velut fræno quopiam iniecto coereret ac frangit. Adde quia & id hulceris, quod insinuare se assolet corpori per captatum studio illecebriam voluptatum, ipso statim aditu supprimit: nedum sponte sua militans aduersum se per eam vitæ indulgentioris molliem, in barathrum perditionis præcipitet & immergat spiritum, ac proinde ruinam

Habetur in li bello Georgii excuss. Pro vniuersa lege 56. 1428.

Philippus de vita dicitur. Pro martirio sanæ salutis.

ruinam operetur haud mediocrem. Reuera enim iuxta mentem eximij illius præconis Pauli, aduersum se hæc velut in acie consistunt ac decerant. Caro enim, ait, concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc enim sibi inuicem aduersantur. Dirimendi igitur istius duelli causa, dilectissimi, vniuersorum Deus vniuersis nobis magnopere profuturum hoc ieiunium dierum quadraginta proposuit, ad tolerandos fortiter qui supersunt, agones, & ad profligandos spiritus circumstantes nos aeris incolas: vt exterfa tandem vitiligine peccati per vitæ munditiam ad diem Dominicam pertingamus viuificatis & tri-duanæ resurrectionis, purique purum Deum propriis contempnemur, ipsi coexcitemur ad vitam, cum ipso glorificemur, denique & ab eodem amanter excipiamur. Nam & viator, quum ob destinatum initio locum debeat quotidie gradum promouere, si modò contempletur aliquando interquietum se à defatigatione arreptæ peregrinationis, etiam si is sit quamlibet lassus de prolixitudine vigi difficilioris, spe tamen quam optimam alitur obtinendi refrigerij, maiori accingitur alacritate ad iter conscium. Et ipsi planè viatores sumus hanc nostram perbreuem vitam trajectientes celeri admodum curriculo. Et hi quidem qui probe fuerint perfuncti vita pronò occursu prouehentur ad supernam illam regiam, vbi eatenus fuerat illorum conuersatio. Contrà, qui improbe (sicut ego) comperiantur vixisse in sacu longè infimo, at illorum congruenti vitiiis quibus supersites adhuc in miserandam seruitutem totos se addixerant, cum ipsidem illic desossi conspiciuntur. Dixeris, Ecqua tãdem ratione possit quis cursu contendere ad ea quæ sursum sunt, tantisper dum vita hæc superstes est? Qui id fiat, rogas? Ego dico, Qui expurgata mente per contemplationem sublimiter euolant & supernis illis virtutibus collætantur, qui hostis totius generis humani demolitionem celebrant festiuiter ac iucunde. Itaque per ieiunium neutiquam obseruatu difficile, perdet contactum intemerati ac viuificantis ligni perinde ac vtraque hominis parte, perpurgati (ceu dictum iam est) exultemus vnà cum virtutibus illis cælorum municipibus quibus nos conciuies fore spes est, quando è cælis iudex aduenerit. Rogas, qui id fiat? Quo primum tempore per cælitus aspiratam menti nostræ adfulgentiam, per aduersantium nobis spirituum depulsionem, digni habebimur qui mundis labijs reuerenter attingamus viuificantem & intaminatam Crucem. Et quando benignus Deus noster per sanctorum patrum traditionem hanc nobis indicat viam, viam dico magnopere commodi & vtilis ieiunij, vt quum quidvis quamlibet pusillum de nostro labore adiecerimus, à squalenti situ peccatorum expiati ac repressis surreptium affectionum insidijs absolutam remissionem percipere mereamur per venerabilem attactum viuificantis ligni, ipso clementer indulgente qui eidem affixus est, ceu deinceps perspicuè euadet. Alioqui quoniam pacto alterutrum alteri profuerit, nõque velut manu deducat ad Dominicam diem sanctæ resurrectionis? Ieiunium quidem agilitatem parit corpori: venerandæ autem Crucis adoratio quæ sincera proflus sit, mentem remouet & auocat ab obsecrorum maxime operum confusa et turpitudine, nõque ceu reduces ad

cælestem illam reuocat regiam. Hæc sanè à nobis vt obseruentur, mediator Dei & hominum prouidit qui salutem nostram operatus est in medio terræ: huic cruci apprimè salutaris affixus, perque hoc ieiunium spem bonam sequaturæ resurrectionis nobis indicauit. Sed enim ò Ieiunium, organum planè ferreum nobis Dei prouidètia subministratum, quo ceu acutissima bipenni interpestiui vitiosique appetitus in nobis repellit, licentes præsecantur. Et quidem Adam mox id vt perdidit, extorris declaratus est à communionem paradisi: contra, Moses eo penes se conseruato Deum videre promeruit. O ieiunium igne quouis præpollentius, quod & Chaldaicum illum ignem redegit in cineres, træsque pueros conseruauit citra vulneris vestigium. O ieiunium, quod quum aliquantum mæroris Ionæ prophetæ inuexisset, ciuitatem Ninuitarum seruauit incolumem. Si quis proinde velit persequi vestigiati multatariam ieiunij viam, vtique nullo propè negotio assequi possit, quin & non nihil ex arcanis Dei iudicij percipere valebit. Ne interim solitariarium quidem ieiunium deprædicemus, aut certè ea sola quæ per ieiunium conferuntur homini beneficia meritis attollamus præconij: agite, in medium depromamus quod in medio ieiunij adorationis gratia proponi solet lignum vitale venerandæ Crucis, quodque nostræ salutis causa defixum est in medio terre: quid aut certè, quo nos pacto debitas illi exoluentis laudes? Ore nimirum iuxta ac corde. Hunc planè in modum ei ipsi voce exerta dicamus, Salue Crux preciosa, in qua ipse Dei filius ac verbum expalpis manibus circumplexus nos est & cælesti suo conciliauit Patri. Salue Crux, cuius salutari interuentu, nostri sensus ab omni probro expurgantur sordentis maculæ, per humilem complexum toto corde nostro tibi exhibitum. Salue Crux, quæ ineffabile gaudium patribus nostris conciliauit, per eum qui tibi clauis confixus est. Salue Crux, hebetatio flammæ illius rhomphæ aciem obtundens, ac si terga det tui vnus gratia, non malè grato latroni. Salue Crux, cuius præsentiam nunc obtinètes nos populus fidelis, gens sancta, supplici cum deuotione offerimus te Christo ac Deo, ei vtique qui confixione clauorum tibi coherere voluit, eoque in tui vnus gratiam magnificè gloriamur & exultamus, nimirum quoniam Dominus noster innoxias proflus nec vilius maculæ colore interpunctas manus expandere in te dignatus est, in te quoque effusus sanguis ille est à Deo profluens, nempe à filio qui idem verbum est inuisibilis Patris, cuius quidem sanguinis participes hodie effecti quicumque pie te colunt, repropiciantur viuificantem Deo nostro pro eatenus malè sibi commissis, eorumque absolutio-nem facillè promeremur accipere per summam eius cõdescensionem qui tanta gessit nostri causa, perque commemorationem vnificæ passionis ipsius. Salue Crux, magni illius regis scutum, cuius prætentu paratur victoria omnis, quod & in secundo ac formidabili eius aduentu viam præmouet cælestium virtutum chorus & vniuerso iustorum cætu qui instar luminariis tibi præradiabunt prænuntiantes & aduentui regis vniuersæ creaturæ prægredientes, cuius quidem vis gratiæ efficacis adeo, neque non inimitabilis decoret gloriæ in te repositæ, quam ab ipso mutuata est

Iesu

Iesu qui tibi coheret clauis suffixus, & idem expressus palamque conspiciendus vnà cum iustis in probum quidem ac dedecus Iudæorum, è diuerso in eorum gloriam & exultationem qui proptiam tibi ac diuinitus iustam vim sedulo contemplari fuerint in hac adhuc constituti concreta ac rudi mole grauissimæ carnis. At certè veneranda Crux, Christianorum quidem tutelaris & fidelissima custos, vniuersorum autem ex aduerso occurfantium insultum potentissima profligatrix aspice nos eo qui in te est, splendore: vim qualemcumque persequamur cordis nostri, ea claritate enitescere facito & illustra, vt tale aliquid spontanei eligamus perperit cuiusmodi patientissimè pertulit nostri causa filius ipse & idem Verbum inuisibilis Patris, nimirum vt in ipsius gratiam & nos, quemadmodum ipse prior pro nobis, animas nostras ad mortem vsq; deponamus. Id etenim si voluerimus perpeti, & eiusmodi honestam atque perutilem non inuiti ingrediendur viam, nimirum poterimus omni cum alacritate Christi passionibus effici cõformes, quarum sanctæ emulatione, per efficacem vim tue virtutis efficit ad id vt indemnati pertingamus, & teque dignè contemplerur & summa cum obseruatione colamus, inexpugnabili potestate subnixi eius qui per te mortè ipsam mortificauit, simul etiam dignos reddito qui hilariter ac festiuè spectemus splendissimum diem, prælucidum, inquam, diem Paschæ, id quod pie obseruamus in artham quidem expressioris ac verioris Paschæ, in typum verò sequaturæ fruitionis ac participij eorum quæ reposita sunt nobis & æternum duratura, bonorum, quorum omnes nos contingat cõsortes fieri gratia & clementer erga nos benignitate Domini nostri Iesu Christi, quo cum Patri gloria vnà cum Sancto ipsius Spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

BEDAE VENERABILIS presbyteri in idem Euang. expositio.

Rat homo ex Pharisæis Nicodemus, &c. Princeps scilicet Iudæorum venit ad Iesum nocte, cupiens secreta eius allocutione plenius discere mysteria fidei, cuius aperta ostensione signorum, aliquatenus iam rudimenta perceperat: quoniam prudenter ea, quæ ignorabat, ab illo quærebatur, inuestigare promeruit. Rabbi, inquit, scimus quia à Deo venisti, &c. A Deo igitur Iesum ad magisterium cæleste mundo adhibendum venisse confessus est: dominum cum illo fuisse, è miraculis prudenter intellexit: cum Deo tamen ipsum Deum esse non nouit: sed quia quem magistrum nouerat, veritatis studio se docendum adhuc obtulit, merito ad agnitionem diuinitatis eius persectè doctus subit: merito vtriusque natiuitatis eius, diuinæ scilicet, & humanæ, sed & Passionis atque Ascensionis ipsius arcana percepit, necnò etiam modum secundæ generationis, ingressum regni cælestis, aliæque complura doctrinæ sacramenta domino reuelante didicit. Respondit Iesus, &c. dixit ei. Amen amen dico tibi, Nisi quis renatus fuerit, &c. Quæ sententia tanto apertius cunctis fidelibus lucet, quanto constat, quia sine huius luce fidelis esse nequeunt. Quis enim sine laacro rege-

nerationis remissionem peccatorum consequi, & regnum valere intrare cælorum? Sed Nicodemus qui nocte venit ad Dominum, necdum lucis mysteria capere nouerat. Nam & nox in qua venit ipsam eius, qua premebatur, ignorantiam designat. Necdum enim eorum numero sociarius erat, quibus ait Apostolus, Fuitis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino, sed inter eos potius remanebat, quibus loquitur Elaias, Surge, illumina, Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria domini super te orta est. Respondit ergo domino, & ait; Quomodo potest homo nasci, cum sit senex, &c. Quia enim secundæ natiuitatis adhuc nescius perseuerabat, de salute autem sua iam sollicitus extiterat, necessario de vna, quam nouerat, natiuitate, an posset iterari, vel quo ordine regeneratio posset impleri, quærebatur: ne huius expert remanendo, vitæ cælestis particeps esse nequirit. Notandum autem, quia quod de carnali dixit, hoc etiam de spiritali est regeneratione sentiendum: nequaquam videlicet eam postquam semel expleta fuerit, posse repeti. Siue enim hæreticus, siue schismaticus, siue facinorosus quisq; in confessione sanctæ trinitatis baptizet, non valet ille, qui ita baptizatus est, à bonis catholicis rebaptizari: ne confessio, vel inuocatio tanti nominis videatur annullari. Et quia Nicodemus ad primam domini responsum sollicitus quomodo sit intelligenda diligenter inquirat, meretur iam planius instrui, & quia secunda natiuitas non carnalis est, sed spiritalis, audire. Respondit namque Iesus, Amen amen dico tibi, Nisi quis renatus fuerit, &c. Cuius natiuitatis modum subsequenter exponens, prorsusque à carnali distinguens ait; Quod natum est ex carne, &c. Natura spiritus, inuisibilis est, carnis visibilis: atque ideo carnalis generatio visibiliter administratur, (visibilibus enim incrementis qui in carne nascitur, per ætatum momenta proficit) spiritalis autem generatio tota inuisibiliter agitur. Nam videtur quidem qui baptizatur, in fontem descendere, videtur aquis intingi, videtur de aquis ascendere, quid autem in illo lacuum regenerationis egerit, minime potest videri. Sola autem fidelium pietas nouit, quia peccator in fontem descendit, sed purificatus ascendit: filius mortis descendit, sed filius resurrectionis ascendit: filius præuocationis descendit, sed filius reconciliationis ascendit: filius itæ descendit, sed filius misericordiæ ascendit: filius diaboli descendit, sed filius Dei ascendit. Sola hoc ecclesia mater, quæ generat, nouit. Cæterum oculis insipientium videtur talis exire de fonte, qualis intrauit, totumque ludus esse, quod agitur, vnde in finem videntes gloriam sanctorum dicent gementes in tormentis; Hi sunt, quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudine improperij. Quomodo ergo computati sunt inter filios Dei? Ait Apostolus Ioannes, Charissimi, inquit, nunc filij Dei sumus, & nondum aparuit quid erimus. Quod natum est ex spiritu, spiritus est. Quia qui ex aqua, & spiritu regeneratur, inuisibiliter in nouum mutatur hominem, & de carnali efficitur spiritalis. Qui ideo recte non solum spiritalis, sed etiam spiritus vocatur, quia sicut substantia spiritus inuisibilis est in aspectibus, ita is, qui per gratiam Dei innouatur, inuisibiliter fit spiritalis, & Dei filius, cum visibiliter omnibus caro, & filius hominis appareat. Sequitur, Non miraris quia

Eph. 5.

Eph. 6.

Sapient. 5.

I. Ioan. 3.

quia

quia dixi tibi, oportet vos nasci denuo, &c. Spiritus ubi vult spirat: quia ipse habet in potestate, cuius cor gratia suae visitationis illustret. Et vocem eius audis, cum te praesente loquitur is, qui spiritu sancto repletus est. Sed nescis unde veniat, & quo vadat: quia etiam si te praesente quempiam spiritus ad horam impleverit, non potes videre quomodo intrauerit, vel quomodo redierit: quia natura est inuisibilis. Sic est omnis, qui natus est ex spiritu, & ipse enim inuisibiliter agente spiritu incipit esse, quod non erat: ita ut infideles nesciant unde veniat, & quod vadat, id est, quia per gratiam regenerationis venit in adoptionem filiorum Dei, & vadit in perceptionem regni caelestis. Quare autem adhuc Nicodemus, quomodo possint haec fieri, subiungit dominus dicens; Tu es magister in Israel, &c. Non quasi insultare volens ei, qui magister vocetur, cum sit ignarus sacramentorum caelestium, sed ad humilitatis illum viam provocans, sine qua ianuam caelestis non potest inueniri. Si terrena dixi vobis, &c. Terrena illis dixit, ut in superiore lectione inuenimus, cum de passione, ac de resurrectione sui corporis, quod de terra assumpserat, loqueretur, dicens, Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud, non tamen credebant verbo, quod dixit, sed ne hoc quidem intelligere valebant, quia non de alio quam de templo corporis sui diceret. Qui ergo terrena audientes non capiebant, quanto minus ad caelestia, id est, diuinæ generationis capienda mysteria sufficiunt? Addit autem adhuc dominus & de caelestibus sacramentis & de terrenis instruere eum, quem vidit sapienter, ac diligenter iis, quæ audiret, intendere. Caelestis namque est ascensio eius ad vitam sempiternam: terrena vero eius exaltatio ad mortem temporalem. Dicit ergo de caelestibus; Et nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo, filius hominis qui est in caelo (Subiungit vero de terrenis:) Et sicut Moyses exaltauit, &c. Merito autem quaeritur quomodo dicatur filius hominis vel descendisse de caelo, vel eo tempore, quo hæc in terra loquebatur, iam fuisse in caelo. Nota est autem confessio fidei catholice, quia descendens de caelo filius Dei filium hominis in utero virginali suscepit, eumque completa dispensatione passionis suæ, resuscitauit à mortuis, & assumpsit in caelum. Non ergo caro Christus descendit de caelo, neque ante tempus ascensionis erat in caelo, nisi quia vna Christi persona est, in duabus existens naturis. Atque ideo filius hominis recte dicitur & descendisse de caelo, & ante passionem fuisse in caelo: quia quod in sua natura habere non potuit hoc in filio Dei, à quo assumptus est, habuit: sicut propter eandem vnum Christi personam, quæ ex duabus extat naturis, Apostolus ait; Vos spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Neque enim Deus in sua sententia, sed in homine assumpto sanguinem, quæ pro ecclesia funderet, habuit: hinc etiam Psalmista dicit, Ascendit Deus in iubilatione. Quomodo enim Deus nisi in homine ascenderet qui in suæ naturæ maiestate semper ubique praesens adest? Sed & hoc quaerendum quomodo dictum sit: Et nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo: cum omnes electi se veraciter confidant ascensuros in caelum, promittente sibi domino, quia ubi sum ego, illic & minister meus erit. Cuius tamen nondum quaestionis aperitissima ratio soluit: quia videlicet mediator Dei, & hominum homo Christi

Act. 10.

Joan. 10.

stus Iesus electorum omnium caput est: itemque omnes electi eiusdem capituli membra sunt dicente Apostolo; Et ipsum dedit caput super omnem ecclesiam, & rursus; Vos enim estis Corpus Christi, & membra de membro. Nemo ergo ascendit in caelum, nisi qui de caelo descendit, filius hominis qui est in caelo. Nemo ascendit in caelum nisi Christus in corpore suo, quod est ecclesia. Qui in seipso quidem primum cernentibus Apostolis, eminentioribus nimirum membris suis ascendit, & exinde in membris suis quotidie ascendens, se colligit in caelum. Hinc est enim, quod ipsum corpus eius inter aduersa huius seculi detrahitur gloriatum, & dicit; Nunc autem exaltauit caput meum super inimicos meos. Ac si aperte dicat, qui occisum à Iudeis Christum, caput videlicet meum, suscitauit à mortuis: ac frustra omnibus inimicorum infidiis subleuauit in caelum: spero, me etiam de presentibus periculis eruens, meo capiti iunget in regno: quia nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo. Quisquis in caelum ascendere desiderat, ei, qui de caelo descendit, & est in caelo, se vera fide, & dilectionis unitate coniungat. A aperte intelligens, quia nullo alio ordine, nisi per eum, qui descendit de caelo, potest ascendere in caelum. Unde alias ipse dicit; Nemo venit ad patrem nisi per me. Hæc ideo in Nicodemo cunctis dicuntur catechumenis, ut discant eius membris renascendo incorporari, per quem possint ascendere in regnum Dei. Et quia ascensio, vel ingressus regni fieri non potest absque fide, & sacramentis dominicæ passionis recte subinfertur. Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, &c. Mira magisterij caelestis arte dominus magistrum legis Moisaicæ ad spirituales legis eiusdem sensum inducit, recordans historiae veteris, & hanc in figuram suæ passionis, atque humane saluationis factam edisserens. Narrat quippe liber Numerorum, quia pertransus in eremo populus Israel itineris longi, ac laboris, murmurauit contra dominum, & Moysen: ideoque dominus immiserit in illum ignitos serpentes, ad quorum plagas, & mortes plurimorum, cum clamarent ad Moysen, & ille oraret, iussit eum dominus facere serpentem æneum, & ponere pro signo, qui percussus, inquit, aspexerit eum, viuet, & ira facti est. Plagæ igitur serpentum ignitorum, venena sunt, & incentiua vitiorum, quæ animam, quam tangunt, spirituali morte perimunt. Et bene murmurans contra dominum populus, serpentem motibus sternebatur, ut ex ordine flagelli exterioris agnosceret quantum intus perniciem murmurando pateretur. Exaltatio autem serpentis ænei, quæ dum percussus aspicerent, sanabantur, passionem nostri redemptoris signat in cruce, in cuius soliti fide regnum mortis, & peccati superatur. Recte etenim per serpentes peccata, quæ animam simul & corpus ad interitum trahunt, exprimuntur: non solum quia igniti, quia virulenti, quia ad peritendum sunt apti, verum etiam quia per serpentem primi parentes nostri ad peccandum peruersi, ac de immortalibus sunt peccando mortales effecti. Recte per serpentem æneum dominus ostendit quia venit in similitudinem carnis peccati: quia sicut æneus serpens effugiem quidem ignitis serpentibus similem, sed nullum profusus in suis membris habuit ardorem veneni nocetis, quin potius percussos à serpentibus sua exaltatione sanabat, sic

sic nimirum, sic redemptor humani generis non carnem peccati, sed similitudinem induit carnis peccati, in qua mortem crucis patiendo, credentes in se, ab omni peccato, & ab ipsa etiam morte liberaret. Sicut ergo Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita, inquit, oportet exaltari filium hominis: Quia sicut illi, qui exaltatum pro signo serpentem æneum aspiciebant, sanabatur ad tempus à temporaria morte, & à plaga, quam serpentem mortuus intulerat: ita & qui mysterium dominicæ passionis credendo, confitendo, sinceriter imitando aspiciunt, saluantur in perpetuum ab omni morte, quam peccando in anima pariter, & carne contraxerunt. Unde recte subiungitur; *Ut omnis qui credit in ipsum, &c.* Cuius quidem verbi patet sensus, quia qui credit in Iesum, non solum perditionem euadit peccatorum, sed vitam etiam percipit æternam. Et hoc inter figuram distat, & veritatem quia per illam vitam protelatur temporalis, per hæc vita donatur sine fine mansura. Sed curandum solerter est, ut quod intellectus bene sentit, operatio condigna perficiat: quatenus confessio recte nostræ fidei sobriè cōuersando, ad perfectionem promissæ nobis vitæ mereatur attingere. Verum, quia hæc de filio hominis dicuntur, quia exaltari in cruce, id est, mortem oportuit pati: ne putaret Nicodemus filium tantum eum hominis esse, à quo vita esset expectanda perpetua, curauit ei dominus etiam diuinitatis suæ patefacere sacramentum, vnumque, & eundem & filium hominis, & mundi ostendere Saluatorem. Quod in sequentibus patet.

EIVSDEM IN IDEM Homilia.

Sicut ex lectione sancti euangelij, fratres charissimi, audistis, princeps Iudæorum venit ad dominum nocte, cupiens secreta eius allocutione plenius discere mysteria fidei, cuius aperta ostensione signorum aliquatenus iam rudimenta perciperat. Qui quoniam prudenter ea quæ ab illo fieri videbat intelligere curauit, sublimiter ea quæ ab illo quaerebat inuestigare promeruit. Rabbi, inquit, semper, quia à Deo venisti magister. Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. Adeo igitur Iesum venisse ad magisterium caeleste mundo adhibendum confessus est, Deum cum illo fuisse miraculis prodentibus intellexit, necdum tamen ipsum Deum esse cognouit. Sed quia quem magistrum nouerat veritatis studiose docendus adit, merito ad agnitionem diuinitatis eius perfecte doctus subit, merito vtriusque diuinitatis eius, diuinæ scilicet & humane, sed & passionis atque ascensionis ipsius arcana percipit, nec non etiam modum secundæ generationis, & ingressum regni caelestis aliisque per plura doctrinæ euangelicæ sacramenta domino reuelante didicit. Respondit autem Iesus, & dixit ei: Amen amen dico tibi, nisi quis natus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. Quæ sententia tanto apertius cunctis fidelibus lucet, quanto constat, quia sine huius luce fideles esse nequeunt. Quis etenim sine lauacro regenerationis remissionem peccatorum consequi, & regnum valet intrare caelorum? Sed Nicodemus qui nocte venit ad dominum, necdum lucis mysteria capere nouerat. Nam & nox in qua

venit, ipsam eius qua premebatur ignorantiam, designat. Necdum enim eorum numero sociatus erat, quibus ait Apostolus. Fuisit aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino: sed inter eos potius remanebat, quibus loquitur Esaias, Surge illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria domini super te orta est. Respondit ergo domino, & ait: Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? Nunquid potest in ventrem matris suæ iterato introire & nasci? Quia enim secundæ natiuitatis adhuc nescius perseuerabat, de salute autem sua iam sollicitus extiterat, necessario de vna, quam nouerat natiuitate, an possit iterari vel quo ordine regeneratio posset impleri quaerebat: ne huius expertus remanendo, vitæ caelestis particeps esse nequiret. Notandum autem quia quod de carnali dixit, hoc etiam de spiritali est generatione sentiendum, nequaquam videlicet eam postquam semel expleta fuerit posse repeti. Siue enim hæreticus, siue schismaticus, siue facinorosus quisque in confessione sanctæ trinitatis baptizet, non valet ille, qui ita baptizatus est, à bonis catholicis rebaptizari, ne confessio vel inuocatio tanti nominis videatur annullari. Et quia Nicodemus ad primam domini responsum sollicitus, quomodo sit intelligenda diligenter inquit, meretur iam planius instrui, & quia secunda natiuitas non carnalis, sed spiritalis sit audire. Respondit namque illi Iesus: Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei. Cuius natiuitatis modum subsequenter exponens, profusque à carnali distinguens ait: Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Natura spiritus inuisibilis, carnis visibilis est: atque ideo carnalis generatio visibiliter administratur visibilibus incrementis: qui in carne nascitur, per ætatum momenta proficit: spiritalis autem generatio tota inuisibiliter agitur. Nam videtur quidem baptizandus in fontem descendere, videtur aquis intingi, videtur de aquis ascendere, quid autem in illo lauacro regenerationis egerit, minime potest videri. Sola hoc fidelium nouit pietas, quia peccator in fontem descendit sed purificatus ascendit: filius mortis descendit, sed filius resurrectionis ascendit: filius filii prænationis descendit, sed filius reconciliationis ascendit: filius iræ descendit, sed filius misericordiae ascendit, filius diaboli descendit, sed filius Dei ascendit. Sola hæc ecclesia mater, quæ generat nouit, cæteram oculis insipientium videtur talis exire de fonte, qualis intrauit, totumque ludus esse quod agitur. Unde in fine videntes gloriam sanctorum dicent gementes in tormentis: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudine improperij. Quomodo ergo computati sunt inter filios Dei? Et apostolus Ioannes: Charissimi, inquit, nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Quod ergo natum est ex spiritu, spiritus est: quia qui ex aqua & spiritu regeneratur, inuisibiliter in nouum hominem mutatur, & de carnali efficitur spiritalis. Qui ideo recte non solum spiritalis, sed etiam spiritus vocatur, quia sicut substantia spiritus inuisibilis est nostris aspectibus, ita is qui per gratiam Dei renouatur inuisibiliter, sit spiritalis & Dei filius, cum visibiliter omnibus caro & filius hominis appareat. Sequitur: Non uireris quia dixi tibi, oportet vos nasci denuo. Spiritus ubi vult spirat, & vocem eius audis: sed

Eph. 5.

Eph. 60.

Sep. 5.

1. Joan. 3.

non scis unde veniat, aut quo vadat. Sic est omnis qui natus est ex spiritu. Spiritus ubi vult spirat, quia ipse habet in potestate, cuius cor gratia suae visitationis illustret. Et vocem eius audis, cum te praesente loquitur is, qui spiritu sancto repletus est. Sed non scis unde veniat, & quo vadat, quia etiam si te praesente quempiam spiritus ad horam impleverit, non potes videre quomodo in eum intraverit, vel quomodo redierit qui natura est inuisibilis. Sic est omnis qui natus est ex spiritu. Et ipse enim inuisibiliter agente spiritu incipit esse quod non erat, ita ut infideles nesciant unde veniat, aut quo vadat, id est, quia a gratia regenerationis venit in adoptionem filiorum Dei, & vadit in perceptionem regni caelestis. Querente autem adhuc Nicodemus quomodo possent fieri, subiungit dominus, dicens: Tu es magister in Israel, & haec ignoras? Non quasi insultare volēs ei qui magister vocetur, cum sit ignarus sacramentorum caelestium, sed ad humilitatis illum viam provocans, sine qua ianua caelestis non potest inveniri. Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo si dixerō vobis caelestia, creditis? Terrena illis dixit, ut in superiori lectione inuenimus, cum de passione ac resurrectione sui corporis quod de terra assumpserat, loqueretur dicens: Soluite tēplum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Non tamen credebant verbo quod dixit, sed ne hoc quidem intelligere volebant, quia non de alio quam de templo corporis sui diceret. Qui ergo terrena audientes non capiebant, quanto minus ad caelestia, id est, diuinæ generationis capienda mysteria sufficiunt. Addit autem adhuc dominus & de caelestibus sacramentis, & de terrenis instruere eum, quem videt sapienter ac diligenter his quae audit intendere. Caelestis namque est ascensio eius ad vitam sempiternam, terrena vero exaltatio eius ad mortem temporalem. Dicit ergo de caelestibus. Et nemo ascendit in caelum, nisi qui de caelo descendit filius hominis qui est in caelo. Subiungit vero de terrenis, Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis. Merito autē quæritur quomodo dicatur filius hominis vel descendisse de caelo, vel eo tempore quo hæc loquebatur in terra, iam fuisse in caelo. Nota est namque confessio fidei catholicae, quia descendens de caelo filius Dei, filium hominis in vtero virginali suscepit, eumque completa dispensatione passionis suae resuscitavit à mortuis, & assumpsit in caelum. Non ergo caro Christi descendit de caelo, neque ante tempus ascensionis erat in caelo. Et quæ ratione dicitur, nisi qui descendit de caelo filius hominis qui est in caelo, nisi quia vna Christi persona est in duabus existēs naturis? Atque idēo filius hominis recte dicitur & descendisse de caelo, & ante passionem fuisse in caelo: quia quod in sua natura habere non potuit, hoc in filio Dei à quo assumptus est habuit, sicut propter eandem vniuersam Christi personam quæ ex duabus extat naturis, Apostolus ait: Vos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Neque enim Deus in sua substantia, sed in homine assumpto sanguine quem pro ecclesia funderet habuit. Hinc etiam Psalmista dicit: Ascendit Deus in iubilatione. Quomodo enim Dens nisi in homine ascenderet, qui in suæ naturæ maiestatis semper vbique praesens adest? Sed & hoc quærendum quomodo dicitur, Et nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo, cum om-

nes electi veraciter confidunt ascensuros se in caelum, promittente sibi domino, Quia ubi ego sum, illic & minister meus erit. Cuius tamen nodum quæstionis apertissima ratio soluit, quia videlicet mediator Dei & hominum homo Christus Iesus electorum omnium caput est: tēque omnes electi eiusdemque capitis mēbra sunt dicente Apostolo, Et ipsum dedit caput supra omnem ecclesiam. Et rursum: Vos enim estis corpus Christi, & mēbra de membro. Nemo ergo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo, filius hominis qui est in caelo. Quod est aperte dicere: Nemo ascendit in caelum, nisi Christus in corpore suo quod est ecclesia, qui in scriptis quidem primum cernentibus apostolis eminentioribus nimirum mēbris suis ascendit, & exinde in mēbris suis quotidie ascendens se colligit in caelum. Hinc est enim quod ipsum corpus eius inter aduersa praesentis seculi deprehensum gloriatur & dicit, Nunc autem exaltauit caput meum super inimicos meos. Ac si patenter dicat: Qui occisum à Iudæis Christum, caput videlicet meum suscitavit à mortuis, ac frustratis omnium inimicorum insidiis subleuauit in caelum, spero quod me etiam de praesentibus periculis eruēs meo capiti iungat in regno. Quia ergo nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo, quisquis in caelum ascendere desiderat, ei qui descendit de caelo, & est in caelo, vera fidei dilectionisque vnitate coniungatur: aperte intelligens, quia nullo alio ordine nisi per eum qui descendit de caelo, potest ascendere in caelum. Vnde aliās ipse dicit: Nemo venit ad patrem, nisi per me. Hæc ideo Nicodemus, ideo cunctis dicuntur catechumenis, vt dicant eius mēbris senescendo incorporari, per quem possint ascendere in regnum Dei. Et quia ascensio vel ingressus regni caelorum non potest fieri absque fide & sacramentis dominicæ passionis, recte subinfertur: Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. Mira magisterij caelestis arte dominus magistrum legis Moysæ ad spiritalem legis eiusdem sensum inducit, recordans historiam veteris, & hanc in figuram suæ passionis atque humanæ saluationis factam ediferens. Narrat quippe liber Numerorum, quia peractus in eremo populus Israel itineris longi, ac laboris murmurauerit contra dominum & Moysen, ideoque dominus immiserit in illum ignitos serpentes. Ad quorum plagas & mortes plerumque cum clamarent ad Moysen, & ille oraret pro eis, iussit eum dominus facere serpentem æneum, & ponere pro signo, Qui percussus, inquit, asperxit in eum viuet: & ita factum est. Plaga igitur serpentium ignitorum venena summa incensura vitiorum, quæ animam quam tangit spiritali morte perimunt. Et bene murmurans contra dominum populus serpentium moribus sternebatur, vt ex ordine flagelli exterioris agnosceret, quantum intus perniciem murmuratio paterebat. Exaltatio autem serpentis etnei, quem dominus percussit aspererent, sanabantur, passio nostri redemptoris est in cruce, in cuius solum fide regnum mortis & peccati superatur. Recte etenim per serpentes peccata quæ animam simul & corpus ad interitum trahunt exprimitur: non solum quia igniti, quia vitulenti, quia ad perimendum sunt astuti, verum etiam quia per serpentem primi parentes ad pec-

ad peccandum persuasi, ac de immortalibus sunt peccando mortales effecti. Recte per serpentem æneum dominus ostenditur, qui venit in similitudine carnis peccati, quia sicut æneus serpens effigiem quidem ignitis serpentibus similem, sed nullum prorsus in suis mēbris habuit ardorem veneni nocentis, quin potius percussos à serpentibus sua exaltatione sanabat, sic nimirum, sic redemptor humani generis non carnem peccati, sed similitudinem induit carnis peccati, in qua mortem crucis patientes credentes in se ab omni peccato, & ab ipsa etiā morte liberaret. Sicut ergo Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita, inquit, oportet exaltari filium hominis: quia sicut illi qui exaltatum pro signo serpentem æneum aspiciabant, sanabantur ad tempus à corporali morte & plaga, quam serpentium morsus intulerat, ita & qui mysterium dominicæ passionis credendo, confitendo, synceriter imitatio aspiciunt, saluantur in perpetuum ab omni morte, quam peccando in animo pariter & carne contraxerant. Vnde recte subiungitur: Vt omnis qui credit in ipso, non pereat, sed habeat vitam æternam. Cuius quidem verbi patet sensus, quia qui credit in Christum non solum perditionem euadit pœnarum, sed & vitam percipit æternam. Et homo inter figuram distat & veritatem, quia per illā vitam protelebatur corporis, per hanc vita donatur sine fine mansura. Sed curādum solerter est, vt quod intellectus bene sentit, operatio condigna perficiat, quatenus confessio rectæ nostræ fidei pie & sobrie conuersando ad perceptionem promissæ nobis vitæ mereatur attingere. Verum quia hæc de filio hominis dicuntur, qui exaltari in cruce, & mortem potuit pari, ne putaret Nicodemus filium tantum hominis esse eum, à quo vita esset expectanda perpetua, curauit ei dominus etiam diuinitatis suæ patefacere sacramentum, vnumque & eundem filium Dei & filium hominis mundi ostendere saluatorem. Nam sequitur: Sic enim dilexit Deus mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Vnde notandum quod eadem de filio Dei vnigenito replicat, quæ de filio hominis in cruce exaltato præmiserat dicens, Vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Quia profecto idem redemptor noster filius Dei ante secula existens, filius hominis factus est in fine seculorum, vt qui diuinitatis suæ potentia nos creauerat, ad persuadendam vitæ beatitudinem perennis, ipse per fragilitatem humanitatis nostræ, nos restauraret, ad recipiendam quam perdidimus vitam. Vnde nobis satagendum est, fratres charissimi, vt diuinis beneficiis vicem rependentes, diligamus toto corde, tota anima, tota virtute Deū patrem, qui nos tanto amore prior dilexit, vt proprio suo filio non parceret, sed pro nobis omnibus traderet illum. Diligamus ipsum filium, qui cum in formā Dei esset, nostræ libertatis & vitæ gratia formā serui accepit, factusque est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, & sicut de eo dicit Ioannes Apostolus, qui dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Diligamus sanctum eiusdem patris, & filij spiritum, cuius gratia renati, cuius vnitione signati sumus in die redemptionis, qui ubi vult, spirat: & vbicumque spirat, continuo flamma eiusdem diuinæ dilectionis accendit. Credamus ipsum patrem & filium

& spiritum sanctum vnum esse Deum & dominum nostrum, ac debitis laudibus exaltemus nomen eius inuicem, cui est gloria, imperium & potestas ante secula seculorum, Amen.

INCERTI AVTHORIS sub nomine Eusebii Episcopi Emisensis in superius Euang. Homil.

Rat homo ex Pharisæis, &c. Bonus homo iste Nicodemus, iam credulus quidem, sed nondum in charitate perfectus: perfecta enim charitas, foras mittit timorem. Hic autem nocte veniebat, quia Iudæos timebat, & tamen illuminari volebat: sed quid dicit. Scimus, inquit, certissimus & firmissimè credimus quia à Deo venisti magister. Vnde autem hanc fidem suscepit adiungit. Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum illo. Valde melius dico tibi, Nathanaël, qui sis; Tu es filius Dei, tu es rex Israël. Nondum enim Nicodemus Christum esse cōfiteretur Deum, quamuis Deum cum eo esse confiteatur. Respondit Iesus, & dixit ei, Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. Ad baptismum eum inuitat, ubi dum in trinitate homo baptizatur, quid credere debeat, perfectè cognoscit. Sed quia obscure loquitur, nondum Nicodemus eum intelligit. Vnde & ait, Quomodo homo potest nasci quum sit senex, &c. Videns igitur eum Dominus ad huius sacramenti intelligentiā per se venire non posse, manifestius ait, Amē amē dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō potest introire in regnum Dei. Apostolus enim dicit, Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in morte, vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriā patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. His enim verbis quid baptismus significet ostendit. Cum enim in fide Christi baptizamus & sub aquas mergimus, quodammodo ei commotimur & consepelimus: vt inde abluti & penitus immutati resurgentes, sic postea in nouitate vitæ ambulemus, sicut Dei filius patris gloriā non amisit. Tanta est enim virtus huius sacramenti, vt subitō munder hominem ab omni peccato. Vnde subditur: Quod natum est ex carne, caro est, &c. Sicut (inquit) ex carne corrupta & peccatrice caro ei consimilis nascitur, tota videlicet vitata & plena peccatis: ita & quod nascitur ex aqua & spiritu sancto, sanctum est & spirituale & mundum ab omni peccato. Non mireris quia dixi tibi de carnali, sed de spiritali natiuitate. Carnalis enim natiuitas non fit nisi semel, sic & spiritalis. Sed qui semel ex carne oritur, nisi iterum ex spiritu oriatur, non ad vitam, sed ad mortem oritur. Spiritus ubi vult spirat. Ideo (inquit) quod natum est ex spiritu, spiritus est, quia spiritus ubi vult spirat, quem vult illuminat, quem vult sanctificat, & spirituale & mundum facit. Et vocem eius audis, sed nescis unde veniat aut quo vadat. Ac si dicat, Ille spiritus qui sanctificat omnia, qui ubi vult spirat, ille (inquam) est cuius nunc vocem audis, & qui nūc in me & per me tibi loquitur. Sed quamuis vocem eius, & in me & in discipulis meis audire valeas, nescis tamen unde veniat aut quo vadat, quis

enim sciat unde veniat, aut quo vadat, qui ubi- que est & omnia complet? Spiritus enim Domini replevit orbem terrarum. Nemo enim scit quomodo à patre filioque procedat. Sacerdotem qui baptizat videre potes, & ipsas baptismatis vndas videre potes, vocem quoque spiritus in sacerdote audire potes, ipsum verò spiritum omnino videre non potes, quia invisibilis & incorporeus est. Sic omnis qui natus est ex spiritu, spiritus est: sicut omnis qui natus est ex carne, caro est. Siue etiam, sic est omnis qui natus est ex spiritu, id est, sic fit & sic denuo oritur: semel quidem ex vitro matris, iterum autè ex baptismatis aquis sic sanctificatur, sic illuminatur, & sic in novum hominem reformatur. Potest autem & sic intelligi: Sicut (inquit) spiritus ubi vult spirat, sic & omnis qui natus est ex spiritu spiritus est, si tamen non separetur à spiritu. Si enim à spiritu separatur, fit carnalis & animalis. Animalis autem homo (dicit Apostolus) non percipit quæ sunt spiritus Dei: spiritus autem omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Spirat igitur ubi vult, siquidem omnia scrutatur. Nam etsi modò fortasse non ad plenum videat, spirat, & intelligit quæcunque velit, neque ad omnia secreta rimanda introducat, tamen post hanc vitam quicquid voluerit videbit & habebit homo sanctus & spiritualis. Respondit Iesus, & dixit ei. Tu es magister Israel, &c. Affirmat saluator noster verum esse quod dicit, ut potè qui ea loquitur quæ scit, & id testatur quod vidit. Ignorantia enim parit mendacium: & testis non suscipitur, nisi qui se & vidisse & præsentem affuisse testatur. Et tale est, ac si diceret, Crede tantummodo & noli dubitare, ne quæras de his quomodo fiant. Cælestia enim sunt, & terreno intellectu capi non possunt. Unde & subditur. Si terram dixi vobis, & non creditis, quomodo si dixerò vobis cælestia credetis? Veruntamen aliquid tibi dicam de cælestibus. Et nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis qui est in cælo. Hæc enim cælestia sunt. Vnus enim idemque Christus Iesus, & filius Dei est & filius hominis: sed æternaliter filius Dei, & temporaliter filius hominis. Et iste quidem filius hominis secundum alterum, id est, secundum diuinitatem descendit de cælo, secundum quam semper est & in terra & in cælo. Descendit enim non locum mutando, sed se humiliando & carnem suscipiendo. Ascendit verò, quantum quidem ad humanitatem, locum etiam mutando: quantum verò ad diuinitatem, gloriam propriam manifestando. Unde Psalmista. Exaltare (inquit) super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua. Deus enim (quia ubique est) aliter neque ascendere neque descendere potest. Et ipse quidem solus ac totus ascendit in cælum, omnia membra sua secum trahens in cælum. Eius nanque membra sunt omnes fideles, & ipse est caput totius ecclesie. Unde & alibi ait, Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Nemo igitur ascendit in cælum nisi ipse & membra sua simul cum ipso: siue etiam, & ipse solus ascendit per se, alibi verò per ipsum & non per se. Ad hoc igitur filius hominis ascendit de cælo, ut à terris exaltatus omnia post se traheret in cælum. Et hoc est quod ait, Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, &c. Ideo enim serpentem æneum in deserto exaltauit Moyses, ut homines à serpentibus percussis eum viderent &

1. Cor. 2.

2. Cor. 12.

Matth. 23.

sanarentur. Ideo & Christus in cruce exaltatus est, ut omnis qui mentis oculis eum vider, id est, omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Nulla est enim alia medicina, quæ à primi serpentis veneno homo sanari possit. Merito autem in illo serpente se Dominus significari voluit: quoniam sicut ille serpentis quidem similitudinem habebat, serpentis autem venenum & malitiam non habebat: Ita & saluator noster cum iniquis deputatus & inter latrones crucifixus, carnis quidem peccati (ut Apostolus ait) similitudinem habebat, peccatum autem nullum habebat. Apparuit autem in similitudine carnis peccati, ut de peccato damnaret peccatum in carne. Vide ergo quantum Deus hominem dilexerit, pro quo filium suum morti tradidit, ut non periret. Hoc est enim quod ait, Sic enim dilexit Deus mundum, ut filium suum vnigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam.

THEOPHYL. EPISCOPI
Bulgar. superioris Euang. expositio.

ERat autem homo ex Pharisæis Nicodemus, &c. Nicodemus credebatur quidem ipse Iesu ut videtur pro domino contra Iudeos loqui, quod non oporteat sine scrutatione & examine condemnari illum: sed post crucem multum officij, & liberalitatis in sepultura exhibuit. Cæterum, quia non ut oportebat, credulus erat, & adhuc infirmitate Iudaica tenebatur, nocte quidem venit ad Iesum, propter timorem Iudeorum. Magistrum autem ipsum vocat quasi putum hominem. Talem enim opinionem de eo conceperat, idcirco & subdit, Nullus potest ista facere, nisi Deus sit cum eo. Vides, quod sicut ad Prophetam, & hominem dilectum à Deo; accedit ad Iesum. Quid igitur dominus? Nō arguit, neque dicit, Quare igitur ad Magistrum qui à Deo missus est, venisti nocte? Quare non fideret, & publicè accedis? Nihil horum dicit, sed latè ei de diuinis & sublimibus differit. Nota autem, quod quamuis Christus multa fecerit miracula, nullum tamen illorum narrat Evangelista, vel quod ab aliis traduntur Evangelistis, vel quod maiora sint quàm quæ particulatim recensentur. Respondit Iesus, & dixit ei. Amen amen dico tibi, &c. Videntur verba, quæ à saluatore dicta sunt, nihil alludere ad ea, quæ à Nicodemò dicitur, at, si quis rectè peruiderit, valde congruere inueniet. Quandoquidè Nicodemus humilè de Christo habebat opinionem, nempe quod magister esset, ac Deus esset cum illo, dicit ei dominus. Merito ita de me sentis, nondum enim natus es superne, hoc est, à Deo spirituali natiuitate, sed carnalis es: & cognitio, quam de me habes, non est spiritualis, sed animalis, & humana. Ego autem dico tibi, quod nisi tu, & quisquis alius fuerit, superne, & ex Deo nati fueritis, & piam, & dignam de me opinionem habueritis, extra regnum cælorum estis. Natiuitas enim per baptismum illuminationem præbens animæ, regnum Dei, hoc est, vnigenitum illius filium, videre, hoc est, intelligere dat. Nam, sicut Dei sapientia filius est, ita & regnum quoque Dei dicitur. Hoc sane regnum nemo videt, hoc est, intelligit, o Nicodemè, nisi natus fuerit à Deo: atque ita etiam tu, quoniam non

nondum natus es spiritualiter, propterea non vides me regnum Dei, sicut oportet, sed humilem opinionem de me habes. Dicit ad eum Nicodemus, Quomodo potest homo nasci, &c. Audiens Nicodemus doctrinam plus quàm humanam, stupefecit, & passus humanum quiddam interrogat, quomodo potest id quod incredulitatis est signum. Vbi enim fides non est, illie quæritur, quomodo hoc, & quare hoc: propterea ridicula Nicodemij verba apparent. Neque enim intellexit spiritualem natiuitatem, sed mentionem corporalis ventris facit. Postquam enim audiuit, nisi quis à vobis è superne fuerit natus, existimauit à vobis ab initio & denuo nascatur: & propterea dicit, Quomodo potest is, qui senex est, denuo intrare in vterum matris suæ? Nam duo illum faciebant perplexum, natiuitas scilicet spiritalis, & regnum. Neque enim nomen regni cælorum audiret erat aliquando apud Iudeos. Nunc igitur de natiuitate dubitat, propterea & Christus ei manifestius spiritalis natiuitatis modum reuelat, Nisi quis nascatur, dicens, ex aqua, & spiritu. Homo, quum ex duobus constet, ex corpore, & anima, habet natiuitatis quoque duplicem modum. Aqua enim, si visibiliter accipitur, ad corporis pertinet purificationem: spiritus vero invisibiliter concurrens, ad invisibilis animæ regeneratione pertinet. Quod si rogas, quomodo aqua potest generare? Interrogabo & ego quomodo semen & ipsum aquosum existens, potest in hominem transformari? Igitur, sicut in corporali semine totum est gratiæ diuinitas, ita & in baptizante aqua subdita est, & spiritus omnia operatur, & inuocatio per preces, immo Dei præsentia. Symbola enim sepulture, & resurrectionis in aqua illa perficiuntur. Tres mansiones, triuianæ sepulture symbola sunt, deinde regreditur homo sicut dominus, fulgidior, & clarior, incorruptionis ferens indumenta, qui in aqua corruptionem summergit. Quod natum est ex carne, &c. Abducens dominus Nicodemum à carnali natiuitate, dicit, Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est: hoc est, spiritualis est homo, qui natus est per baptismum. Per spiritum enim, spiritualem intelligere debes. Neque spiritus diuinus fit baptizatus, sed quam adoptionem filiorum in spiritu, & gratiam, & honorem susceperit, spiritualis esse meretur. Videns autem Nicodemum adhuc perturbari, dicit. Ne mireris. Deinde sensibili exemplo docere eum tentat. Spiritus enim, inquit, ubi vult spirat. A vento, inquit, discite maiora. Ventus enim, quem hoc loco spiritum vocat, ubi vult flat & sonum eius audis, & ignoras, tamen vnde feratur. Nequit enim comprehendì, vel prohiberi. Naturali enim potestate fertur in aliquè locum incertum. Cæterum, ubi vult, inquit, non quod vult voluntatem habeat, sed (ut dixi) à natura indita illi potestas ostenditur. Si igitur ventum, qui spiritus est sensibus subiectus, ignoras quomodo, & quo spirat, quomodo regenerationem à diuino spiritu curiosus inquisitis? Si hic spiritus comprehendì nequit, multo minus Sancti Spiritus gratia legibus naturæ subdetur. Confundatur Macedonius, Spiritus oppugnator, & qui antecessit illum Eunomius. Ille enim seruum facit spiritum, quæuis audierit hoc loco, quod ventus, quo vult, spirat, multo igitur magis spiritus sanctus libe-

riorem habet motionem, & quo vult, & sicut vult, operabitur. Eunomius vero in illo ipso peccans, & creaturam dixit spiritum, & in tantam peruenit pernicitiam, quasi cognosceret Deum sicut ipse seipsum. Audiat igitur, quod neque imperum, neque finem sciat. Quomodo igitur Dei substantiam cognosceret impostor? Respondit Nicodemus, & dixit ei, &c. Nicodemus adhuc in Iudaicâ imperfectione subsistit: propterea iterum rogat, quomodo possunt hæc fieri? Ideo & Dominus monstrans ei, quod imperfectionem ita loquitur, dicit, Tu, quum sis doctor in Israel, si recordatus fueris miraculorum, quæ in veteri testamento traduntur de formatione hominis, & alia, quomodo formatus sit, quomodo ex latere vxor, quomodo prodigia in Aegypto, quomodo in mari rubro, quomodo sterilis pepererit, & similia: si hæc considerares sicut doctor in Israel, non discrederes iis, quæ nunc dico. Veruntamen ego quidem, quod scio, dico: & quod vidi, hoc est, clare cognoui. Neque enim corporalem visionem significat quum dicit, vidimus: sed cognitionem certissimam. At vos testimonium nostrum, hoc est, meum, non accipitis. Hæc autem dicit Dominus non ad Nicodemum, sed ad genus Iudeorum: qui vsque ad finem increduli fuerunt. Igitur, si terrena dixi vobis, & non creditis, hoc est, si de generatione, quæ est in baptismo, dixi vobis, & non recepistis, sed interrogastis dicentes, Quomodo? Terrenam autem hanc natiuitatem nominat, quod super terram facta sit beneficium hominum, quæuis enim cælestis sit secundum gratiam & honorem; at baptizatur, quum super terram sumus. Sic igitur de hac terrena natiuitate dicens, inueni vos incredulos: de supercælesti natiuitate, quæ ineffabilis, qua vnigenitus filius à patre natus est, quum audiueritis, quomodo credetis? Quidam autem per terrenum intellexerunt similitudinem de veteri: ita ut, quod dicitur, sic se habeat, si exemplum à terrenis dedi vobis, & neque sic persuasi estis, quomodo poteritis superiora discere? Et nullus ascendit in cælum, nisi, &c. Neque hoc videtur cum iis, quæ præcesserunt, rectè contexti. At, si quis diligenter inspexerit, apparebit etiam illa bene coherere cum superioribus. Quia enim magistrum Dominum, & prophetam nominabat Nicodemus: Ne putes me, inquit, quasi prophetam, qui de terra est, à Deo missum doctorem, sed è superne me scias descendisse ut filium, non & à terra esse. Nullus igitur prophetarum ascendit in cælum, nisi ego solus ascensus, qui & descendi. Filium autem hominis quum audiueris descendisse de cælo, ne existimes, quod caro è cælo descendit. Hoc enim Apollinarius docuit, quod Christus habuerit corpus de cælo, quod per virginem transfierit quasi per canalè. Verum quia vna hypostasis, hoc est, vna persona Christus, ex duabus naturis constituta est, ideo omnia, quæ sunt hominis, dicuntur de verbo: & iterum ea, quæ sunt verbi, attribuntur homini. Sic & hoc loco quoque filius hominis dicitur descendere de cælo, eo quod vna sit persona, & vna hypostasis. Deinde, ut ne, quum audiueris, qui descendit, putes quod non sit in cælo, dicit, Is qui est in cælo. Noli enim suspicari me propterea non esse illie, quia descendit: sed & hic adsum corporaliter, & illic sedeo: cum patre ut Deus. Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, &c. Postquam dixit de regeneratione per

Gen. 12. Ex. 7. 8. 9. 14. 1. Re. 1. 14.

baptismi, nunc dicit de beneficio, quod per crucem nobis factum est. Crux enim & mors auctor nobis sit gratia, quae per baptismum data est, si quidem, quum baptizamur, mortem Domini representamus. Non dicit autem manifeste, crucifigendus sum; sed meminit serpentis, & veteris historiae. Interdiscimus vetera cognata nouis, & vnum esse legislatorem veteris, & noui testamenti rameris Marcion, & Manichaeus, & reliqua id genus haereticorum cohors, reprobent, dicentes vererem à malo opifice esse conditam. Docet item, quum Iudaei videntes aeri serpentis imaginem, mortem effugerint, multo magis nos ad crucifixum respicientes, & credentes, animae mortem effugituros. Vide autem, oro, figuram, & confer cū veritate. Illic serpentis similitudo, formam quidem habet bestiae, venenum autem non habet. Ita est hoc loco homo Dominus, sed à peccati veneno liber, in similitudine carnis peccati venit, hoc est, in similitudine carnis peccato obnoxiae, quae minime peccati esset. Et tunc quidem videntes euadebant mortem corporis: nunc autem qui vident, mortem animae. Tunc quidem suspensus, serpentium ictus sanabat: nunc autem spiritalis draconis plagas curat Christus. Exaltatum audiens, intellige quidem & suspensum esse. In summo enim suspensus est, ut & aetere sanctificaret qui, terram sanctificaret, in illa ambulando. Intellige autem quid sit glorificari. Nam reuera gloria Christi, crux fuit. Per hoc enim quod visus est condemnari, condemnauit huius mundi principem. Vt clarius dicam: Adam iuste mortuus est, peccata enim Dominus iniuste mortuus est, peccata praualuit hominibus mors. Qui autem absque peccato inuentus est Christus, quid igitur iuris in illo habebat diabolus, ut occideret ipsum; atque ita, quia iniuste mortuus est, vicit eum, à quo occisus est: & sic liberavit Adam à morte: quae illi iniuste inferebatur, ut pote ei, qui peccauerat & aliter, duo fuerunt, quae Dominum habebant in humanum genus: voluptas, & tristitia. A duobus autem illis iniuctus repertus est Dominus. Nam assumpserat quidem illum in montem, tentans per voluptatem; & quum experiretur hac via vinci non posse, maiorem postea machinam, tristitiam scilicet, adhibuit, ut saltè per illam deuinceret; & propterea commouit omnes contra illum discipulos ut negarent: imiles ut illuderent: praetereuntes ut blasphemarent: & in summa Iudaeos ut erucifigerent; & sic quoque iniuctum comperit. Non enim potuit efficere crucis dolor, ut crucifigentes odio haberet, sed diligebat eos, & pro eis orabat dicens: Ne statuas illis, pater, peccatum hoc. Videns quomodo vicerit per hoc ipsum, qui videbatur victus esse. Sic igitur exaltatio, & gloria eius, crux fuit.

EVTHYMII ZIGABONI Superioris Euang. expositio.

Hic venit ad Iesum nocte. Timebat enim palam accedere propter Iudaeorum suspicionem, qui auersi erant accedentes ad eum. Rabbi scimus, quod à Deo veneris in magistrum. Putabat enim quod propheta esset missus à Deo ad docendum. Nemo enim potest haec signa facere, quae tu facis, nisi

Deus fuerit cum eo. Quum prophetam eum putaret, merito arbitrabatur haec eum non propria facere potestate, sed esse à Deo precibus obtentum. Nisi quis superne natus fuerit, non potest videre regnum Dei. Exibat ab Nicodemus, se nosse Deum, ac de eo recte sentire. Ostendens autem Christus, quod longe à veritate aberaret, ait: Nisi quis renatus fuerit per regenerationem diuini baptismatis, non potest scire, siue cognoscere eius dignitatem, ac magnitudinem. Nunc enim seipsum dicit Deus, id tamen obscure, quo insolentiam deuitet. Diuina siquidem gratia, quae per sacrum datur baptismum, & mentem roborat, & recte videre tribuit, dissipata imbecillitate, quae obrebat. Quomodo potest homo nasci quum sit senex, &c. Quid hoc, Nicodeme? Rabbi ipsum vocas, & à Deo venisse dicis, nec tamen credis, quae dicit? O Iudaeam crassitudinem. Audiuit regenerationem, sed spiritualem; non potuit hanc conspici, sed carnalem intelligi, & merito dubitat, modumque seiscitatur. Nisi quis natus fuerit ex aqua, & spiritu, non potest intrare in regnum Dei. Modum manifestat dicens, quod ex aqua, & spiritu, videlicet sancto: non tamen clare hoc dicit, quo attentius interrogaret. Sapius enim occulte mentem excitat, ut diligentior, ac curiosior reddat auditorem. Nicodemus siquidem impossibile dicebat regenerationem, Christus vero omnino possibilem, nec id solum, sed & necessarium: adeo ut sine ea regnum Dei nullus possit iurare, hoc est, eius dignitatem, ac magnitudinem cognoscere, aut diuinam attingere fruitionem. Intelligitur autem verbum de iis, qui post Christum baptizatum fuerunt. Reliquum est igitur, ut & Apostoli regenerati sint per aquam sanam à Ioanne, per spiritum vero, quia ad eos in specie ignitarum aduenit linguarum. Scribunt autem quidam, Apostolorum temporibus proximi, quod Christus Petrum, ac virginem matrem baptizauerit: Petrus vero reliquos omnes Apostolos. Quod natum est ex carne, caro est, &c. Non carnalis inquit generatio est, sed spiritalis: nam, quod ex carne natum est, carnalis est progenies: quod autem natum est ex spiritu, spiritalis generatio est. Carnalis itaque natiuitas est sensibilis, spiritalis vero, intellectualis: nec oportet, quod intellectuale est, sensibilibiter indagare: neque humano modo, opus quod diuinum est. Siquidem ex quo prior generatio facta est inutilis, data est secunda regeneratio excellentior, & honorabilior. Dei opus est prior, Dei opus est & posterior, Deus enim spiritus est. Qui igitur audieris, quod spiritum regenerat, ne modum quaeras. Nam, si incomprehensibilis est in vtero formatio, longe incomprehensibilior est, quae in aqua fit: quod si de illa non ambigimus, omnipotentis Dei sapientiae credentes, de hac multo magis credere oportet. Sicut autem in prima hominis formatione subservit terrae elementum, quum vniuersa in manu essent creatoris, ita & nunc subservit aquae elementum, quum vniuersa sint in voluntate spiritus. Quod si me interrogares, quare nunc aqua; ediuerso te interrogabo, quare tunc terra. Poterat siue elementum sine terra fieri homo. Nam & quod sine verbo nihil faciat Deus, confiteor: & quod solus omnium verba exacte nouit, & dico, & credendum suadeo. Quod autem in carnali generatione est veteris, hoc in spiritali est aqua: sed ibi quidem ad generationem operis est

est tempore, hic autem non ita: quia carnalia in tempore perfectionem assumunt, spiritalia vero statim perfecta creantur. Perfectum itaque verbum per aquam ministerium soli Deo manifestum est: hoc autem à sanctis patribus vt unque comprehensum est: quia diuina in eo signa adimplentur, sepultura videlicet, ac resurrectio. In eo namque tanquam in quodam sepulchro, capite mergimur, vt usque homo sepelitur, ac demergitur: deinde, quum exilimus, nouus resurgit, & ostenditur. Quemadmodum enim nobis facile est demergi, & exilire: ita Deo facile est veterem hominem sepelire, nouumque excitare. Hoc autem tertium fit, vt scias potentiam patris, & filij, ac spiritus sancti omnia efficere. Dubitant autem quidam. Nam, si quod natum est ex spiritu, spiritus est, Christi certe caro spiritus erit. De virgine enim dicit angelus, quod in ea natum est, à spiritu sancto est. Quibus nos dicimus, quod hoc dixerit docens, quod à viro non esset, non quia esset à muliere. Dicit enim Apostolus, factum ex muliere, caro videlicet de carne. Natus est ergo à carne virginea, ne ab humana natura esset alienus. Nam, si & hoc factum quidam non credunt incarnatum, quomodo in impietatem non cecidissent, si ita factum non esset? In virgine ergo natus est à spiritu sancto, siue supernaturaliter, quia non à viro. Nam hoc significat, quod dicitur, à spiritu sancto. Non mireris quod dixerem tibi, oportet vos nasci superne. Videns eum nondum à crassitudine diuelli, sed turbari, primum reprimat: deinde facili conatu hunc ad exemplum ducit sensibile, propter illius imbecillitatem, & medium inter corpoream crassitudinem, & incorpoream subtilitatem vt hinc mentem eius reducat. Dicit ergo, & spiritus vbi vult spirat, &c. Spiritum dicit nunc ventum. Est autem intentio eius. Sicut ventus vbi vult, spirat, hoc est, vbi motus fuerit: volūtas enim ventus, motio est; & vocem eius audis, siue sonum, aut stridorem: non cognoscis autem, vnde venit, aut quo abit. Sic est omnis, qui natus est ex spiritu: incomprehensibilis est videlicet quod ad huiusmodi generationem. Quod si sensibilis spiritus impetum, ac viam non potest comprehendere, cuius sensum recipis, tum quia sonū eius audis, tum quod te calefaciat, aut frigatefaciat: multo magis intelligibilis. Si ergo vim illius corporei spiritus licet non comprehendas, credis tamen: quomodo hūc incorporeum propterea non credis, quod non comprehendas? Quomodo possunt haec fieri? Adhuc Nicodemus in Iudaica manet imperfectione, nihil valens supra sensum intelligere, etiam manifesti huiusmodi exemplo proposito. Dicit ergo, Quomodo possunt haec fieri, quae de praedicta regeneratione dixisti? Vnde & Christus iam obiurgantis more eum eo disserit. Tu es praceptor Israel, & haec ignoras? Nequaquam malitiae condemnat eum Christus, sed ignauiae, ac ruditatis. Oportebat enim eum, qui praceptor erat, haec à scripturis cognoscere. Signa siquidem regenerationis spiritalis continent libri Iudaeorum, puta, quae de rubro mari scribuntur, in quibus, aquae typus erat aqua, quibus vero spiritus. Et quae de leproso Naaman, quoad in Iordane lotus est, & reuersa est caro sua ad ipsum sicut caro pueri paruuli. Aliaque plurima similia. Habebant in super, & prophetias. Dixit enim David, Et annuntiabunt iustitiam eius populo, qui natus est, quem fecit

Dominus: & Beati, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: & Renouabitur sicut aquilae iuuentus tua. Aliorum siquidem prophetiae pra multitudine in praesentia relinquantur. Amen amen dico tibi, quia quod scimus, loquimur. Vel de seipso & patre hoc dicit, vt de seipso solo. Quanquam tu non credas, nos tamen, quod probe nouimus, hoc loquimur. Et quod vidimus testamur. Idem confirmationis causa repetit, quod scimus testamur: neque enim sensibilem aspectum intelligas, quum nondum factum esset. Et testimonium nostrum non accipitis. Hoc non indigno ferens dixit, sed leniter, quod fiebat, enarrans, & modeste, quod futurum erat, praedicans, & quasi protestans, ac docens nos, se, quum erga aliquos disputamus, indignè feramus, ciamemus, aut exasperemus, si non persuademus: nam ira materia ac principii clamor est: patienter vero respondere est, conari, vt credibile facias, quod dixeris. Si terrena dixi vobis, & non creditis, &c. Frequenter quum verba facturus est: quae suae congruant maiestati, his propter auditorum crassitudinem ac imbecillitatem relictis, humiliora dispensatoris modo condescendendo praefert: quod sane etiam nunc fecit. Nam ex quo de spiritali generatione loquutus est, de sua ipsius etiam generatione, quae fuit ante secula, quaeque omnem & mentem; & sermonem excedit, dicere volebat. Videns autem Nicodemum neque spiritualem posse intelligere, nihil de illa dicit, sed causam talis silentij docet, quod sit videlicet propter auditorum incredulitatem. Horum ergo incredulitati aut imbecillitati tribuendum est, quod saepius mediocria, aut humilia loquatur. Terrena autem intelligunt hūc quidam de vento dictum esse, ac si diceret; Si terrenum proposui exemplum, & non creditis; quomodo, si caeleste aliquid, aut sublimius dixerō, creditis? Alij vero; Terrena, de regeneratione dictum astruunt: interpretantes, quod terrenam hanc dixerit, et si caelestis sit, ac diuina, tanquam super terram impleta, & comparanda ad suam ineffabilem generationem. Nam ad illius caelestium dinem haec terrena est, & humilis. Et nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo. Quia superius dixit Nicodemus; Scimus, quod à Deo veneris in magistrum: hoc ipsum nunc corrigit, ac si dicat; Nec me talem existimes praceptorē, quasi vnum aliquem ex prophetis. Nullus siquidem illorum ascendit in caelum, siue ingressus est in caelum, nisi ego, qui à caelo descendi, ideoque sublimiora defero dogmata. Alio praeterea modo dixit; Qui descendit de caelo: quia in veteri testamento diuersimode, variisque dispensatione dicitur Deus ascendere, ac descendere, velut est illud; Descendens videbo si iuxta clamorem illorum operati sunt. & Ascendit Deus ad Abraham vt cessauit loqui ad eum: multaque familia. Filius hominis. Qui secundum humanitatem filius est hominis. Scire autem oportet, quod à diuinitate seipsum frequenter nominat, & etiam saepius ab humanitate. Qui est in caelo. Qui iuxta diuinitatem in caelo est, siue caelestis. Vide autem quomodo; et si sublimia videantur verba, non tamen maiestati suae conformia sunt. Nam & quum in caelo est, terram non relinquit: & de caelo descendens, non abest à caelo, sed vbiq; est, quum diuinitas circumscribi non possit. Talia tamen loquitur, parcens auditoris imbecillitati, & paulatim

3. Cor. 7.

ipsum mentem eleuare uolens. Et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, &c. Quum maximum tenuisset beneficium, quod hominibus per baptismum confertur, narrat & aliud non minus, quod per baptismum datur. Quæ duo Paulus quoque simul posuit scribens ad Corinthios; Num pro uobis crucifixus est Paulus, aut in nomine Pauli baptizati estis? Nam hæc duo ineffabilem eius ostendunt dilectionem, quod & regenerationem contribuit, ut mundaret nos à peccatis nostris, & crucifixus est, ut in æternam uiuamus. Innuit itaque crucifixionem suam, ostendens, quod eam præcognouit, & ex consequenti uoluntarie ad eam propter hominum salutem accedat. Non tamen de ea directe loquutus est, sed exaltati à Mose serpentis sumpsit exemplum, docens quod uetera nouis cognata sint, eorumque figuræ. Est autem de serpente historia talis: In eremo olim serpentes morsu necabant Israelitas: Iussit ergo Deus Moysi, ut factum serpentem æneum exalteret in ligno, ad quem intenderent qui morsu erant ac sanarentur. Eratque serpens æneus figura corporis Christi, duri ac seueri contra peccatum: ille absque ueneno, & hic sine ueneno peccati: ille in ligno eleuatus, hic in ligno crucis exaltatus: ille morsus à serpente & in se intendentibus vitam præbens, hic morsus à serpente in se intendentibus uitam tribuens sempiternam, si fide in ipsum intendant. Propter hoc ergo per similitudinem dixit; Sicut Moyses exaltauit serpentem & cætera. Deinde causam addit talis exaltationis. Sicut enim eleuauit ille serpentem, ut in eum intendentem vitam haberent: ita & hic exaltatus est, ut in eum intendentem siue credentes, vitam habeant sempiternam. Sed ibi sane serpens propter serpentes mordentes, hic autem homo propter homines morsos. Ibi quia propter serpentes prouenerat nocentium, per serpentem erat & cura: hic uero, quoniam per hominem intrauit mors in mundum, datur & uita per hominem: cumque mortuum, ut is, qui mortem induxerat, moreretur. Dicens autem: *ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam*, omnino se Deum esse ostendit, cuius mors præstat aliis uitam æternam: moritur siquidem tanquam homo, præstat autem uitam æternam tanquam Deus: & qui aliorum prohibet perditionem, ipse nequaquam perire potest. Crux ergo uitæ æternæ fons est. Unde quod cogitatio non facile recipit, fides recipit, quæ cogitationis imbecillitati nequos addit. Patet ergo fidei utilitas.

PETRI DAMIANI DE
Inuentione sanctæ Crucis,
Sermo.

Hodie, fratres charissimi, quia Crucis inuentionem colimus, quasi reperto communi totius mundi thesauro, communiter in Christo gaudere debemus; & sicut ille inuenta perdita oner, uel dragma, conuocatis amicis, & vicinis, congratulatus est, ita & nos, inuenito eo, non quod ipse perdidit, sed quo nos perditio acquisierat, iustum est gloriari, præsertim cum Apostolus dicat: *Mihi autem absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi: tantumque propensius spiritum ualem letitiam alacri debemus mente concipere, quando non ignoramus & ipsum humane salutis*

inimicum amariùs suspirare. Gaudebat namque diabolus ad euadendum ignominio & suæ confusionis opprobrium, quod triumphale vexillum, sub quo perdidit, sub quo prostratus, & captiuus fuerat, ætenuis maneret occultum, & tunc suæ dedecus, quod succumbendo pertulerat, supposito signo uictoriæ, compensabat. At ubi repertum est, ubi cum tanta gloria Christianæ deuotionis, & pietati perpendit esse conspicuum, & erubescit se ubique iam uidere prostratum, quia ubique titulum diuinæ uictoriæ cernit erectum. Vbiunque enim signum Crucis erigitur, illic proculdubio & Christi uictoria, & diaboli captiuitas denotatur. Porro autem ueteris hostis per lignum primum hominem uicerat, omnemque illum progeniem per quinque millia ferè annorum, tanquam seruam sub iugo suæ tyrannidis opprimebat. Venit autem Dei filius, tanquam gigas ad currendam uiam, ut debellaret aëreas potestates, & lignum ligno opposuit, dum per Crucis amaritudinem expuit uenenatam pomi illius uetiti uoluptatem. Primus scilicet homo cum manum ad arborem diabolo suadente porrexit, tanquam lignæ tabulæ chirographum dedit, seruitutis inscripsit. Secundus homo cum in Cruce manus extendit, cautionem illam lethiferæ passionis obliterando deleuit. Per lignum ergo serui facti, per lignum sumus libertati pristina restituti. Per lignum de paradiso fueramus eiecti, per lignum sumus ad patriam reuocati. Et qui per lignum inimici deputati fuimus, per sacramentum Crucis in amicitiam Dei, & in Angelorum concordiam reconciliati sumus, testante Apostolo, qui de Christo ad Ephesios loquens; *Unde est, inquit, pax nostra, qui fecit utraque unum, & medium partem maeritæ, dissoluens inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis euacuans, ut duos cõdant in semetipso in unum nouum hominem, faciendos pacem, ut reconciliet ambos in uno corpore Deo per Crucem interficiens inimicitias in semetipso. Hoc denique salutis humane vexillum non solum lex per quadam typicæ intelligentias, & ænigmata præfiguratur, sed & omnium Prophetarum oracula, & cuncta ueteris instrumenti ueneratur auctoritas. Quæ est enim sacri eloquij pagina, quæ Crucis mysterium non redoleat, & ad hoc, quasi ad totius humane salutis caput, atque principium non intendat? Ex quibus nimirum non otiosum credimus, si aliqua hæc testimonia, quæ Crucis mysterium innuunt, proferamus, ut per ea, quæ hic breui sermone perstringimus, ad illa etiam, quæ tacentur, facilius intelligentiam aditum præbeamus. Primus igitur Abraham accedat in meditum, qui dum immolare Deo filium uoluit, cuncta penè per ordinem passionis Dominicæ sacramenta signauit. Sicut enim Abraham, qui Pater excelsus dicitur, unicum, & dilectum filium offerre Deo non dubitauit, ita & summus Pater unigenitum dilectumque filium pro nobis omnibus tradidit. Et sicut Isaac ipse sibi ligna portauit, quibus erat imponendus, ita quoque Christus Crucis suæ gestauit in humeris lignum, in quo erat pro nostra salute passurus. Duo autem serui illi procul dimissi Iudæos significant, qui cum seruiliter uenerunt, & carnaliter spererent, non intellexerunt altissimam paupertatem Christianam, quæ ideo non ascendit in montem, locum uel delicti sacrificij. Cur autem duo serui, nisi quis*

peccante Salomone, ex vna Israelitica plebe duo facti sunt populi? Quibus utique sepe per Prophetas dicitur: *Aduerfatrix Israel, & præuaricatrix Iudæa. Afinus autem ille, quo tunc utebatur Abraham, infensata erat stulticia Iudæorum. Illa planè bruta stulticia omnia sacramenta portabat, quæ tamen quod ferret, uel irrationale animal, ignorabat. Iam uero quid est quod dictum est eis: Expectate hic cum afino; postquam autem adorauerimus, reuertemur ad vos? Audi Apostolum. Cæcitas, inquit, ex parte Israël facta est, ut plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Quid est enim quod dicitur: Cæcitas ex parte Israël facta est? Hoc est uidelicet, Expectate hic cum afino. Ut plenitudo gentium intraret: hoc est, Postquam adorauerimus, ubi uidelicet sacrificium Dominicæ Crucis impletur, per omnes gentes fuerit prædicatum. Quod autem sequitur: Et sic omnis Israel saluus fieret: hoc est, Reuertemur ad vos. Quid est autem quod aries inter uerpes hæret cornibus inuenitur, qui pro Isaac immolatus offertur? Crux nempe cornua habet; duo siquidem ligna inuicem componuntur, & sic Crucis speciem reddunt. Hinc est enim quod de Christo scriptum est: *Cornua sunt in manibus eius. Hærens ergo cornibus aries Christus est crucifixus inter aculeatas, & uulnificas Iudæorum iniquitates, sicut ipse per Hieremiam conqueritur, dicens: Spinis peccatorum suorum circumdederunt me populus hic. Peractò sacrificio, dicitur Abraham: In semine tuo benedicentur omnes gentes: & postquam Dominus dicit: Foderunt manus meas, & pedes meos, paulo post in eodem psalmo subiicit: Reminiscetur, & conuertentur ad Dominum uniuersæ fines terræ, & adorabunt in conspectu eius ueritatem familiæ gentium, quoniam Domini est Regnum, & ipse dominabitur gentium. Oblato itaque Abraham filio, & pro eo ariete immolato, appellauit nomen loci illius, Dominus uidet, quia Redemptor noster, postquam in ara Crucis oblati mortis nostræ debitum soluit, uidentum se deinceps fidelium suorum obtutibus præbuit; ut nimirum redempti omnes illum iam per fidem uideant, qui eatenus fidei oculos non habebant. Verum nos, dum sacrificantem Abraham aliquantò longiori sermone prosequimur, ab alijs, quæ dicenda sunt, diutius præpedimur. Hoc nempe Crucis mysterium & Iacob figuratiter expressit, cum de Christo inter reliqua uerba benedictionis intulit dicens: *Lauabit in uino stolam suam, & in sanguine uirgæ pallium suum. Stola Christi, & pallium multitudo est gentium, quas tunc Dominus induit, quando sibi eas per gratiam redemptionis adiunxit, sicut per Prophetam pollicetur dicens: *Uino ego, dicit Dominus, nisi hos omnes induam sicut uerimentum. Stola ergo suam Dominus in uino, & pallium in sanguine uirgæ lauit, quando sicut botrus in Crucis ligno pendit. Tunc enim ex latere eius sanguis, & aqua profudit. Sed aqua nos abluuit, sanguine redemit, nimirum ut exhiberet sibi sponsum non habentem maculam, neque rugam. Crucis mysterium idem Iacob tunc etiam patenter exhibuit, quando iunioem Ephraim Manasse primogenito præferens, in modum crucis super eos brachia permutauit. Per Crucem namque factum est, ut populus gentium, tanquam****

primogeniti iure prærepto, populum præcederet Iudæorum. Illud quoque, quod in Exodo legitur, ad Dominicæ Crucis referitur proculdubio sacramentum. Dixit enim Dominus ad Moysen: *Projice uirgam, quam in manu gestas, in terram: & proiciet, & uersa est in colubrum. Expauit illico Moyses, & fugit. Et ait illi Dominus: Apprehende caudam eius: & apprehendit, factusque est iterum uirga. Cuncti liquidò nouimus, quia serpens suauit homini mortem. Ergo mors à serpente. Quis autem uirga, nisi Christus, de quo Propheta dicit: *Quia egredietur uirga de radice Iesse: uirga itaque in serpente, Christus in mortem. Moyses autem expauit, & fugit, quia suspensus in Cruce, uel moriente Domino, omnis ille Apostolorum numerus tremefactus expauit, & à certæ spei, ac firmæ fidei soliditate recessit. Quia uero cauda extrema pars corporis est, quid nisi finem Dominicæ significat passionis? Moyses igitur caudam apprehendit, & nihil in uirga ultra serpentis apparuit, quia completo Dominicæ passionis, Crucisq; mysterio, & fidelis quisque tunc ad fidem redijt, & Christus, consumpta morte, id ipsum in se, quod fuerat, per resurrectionis gloriam reparauit. Iam uero quid est, quod Israelitica plebs postibus domorum de sanguine agni iubetur imponere, nisi ut nos præfigeret Crucem Christi, qui uerus est agnus, in fronte portare? Ad uesperam siquidem immolabatur agnus, & in uespera mundi passus est Christus. Liniuntur utriusque postes, ne uastator Angelus audeat inferre perniciem, & nos Crucis vexillum in corde gestamus, & fronte, ne repentinus hostis irruens valeat auferre salutem. Unde & securi canimus: *Signatum est super nos lumen uultus tui, Domine. Quod tamen securius, digniusque cantamus, si rubro iam mari transiit, & hoste demerso, tympanum cum Maria Moysi sorore deserimus. Quid est autem tympanum portare? Audi Dominum dicentem: *Qui uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. Qui enim carnem suam cum uitijs, & concupiscentijs crucifigit, qui membra sua, quæ sunt super terram, abstinendo mortificat, ille uerè cum Maria tympanum portat, quia semetipsum à noxijs terrenæ uoluptatis humoribus aridum seruat. Iuxta rationis igitur consequentiam, & hæc tympanum Crucis mysterium non obscure designat. Præterea & illud non inconuenienter occurrit: quod uidelicet Israeliticus populus in Marath aduersus Moysen murmurat, uociferans scilicet, non se posse perire quod bibit. Tunc ostendit Moysi Dominus lignum, quod cum ille misisset in amarissimas aquas, in dulcedinem protinus sunt conuersæ. Quid enim amaræ illæ aquæ, nisi occidentis literæ, & duræ, atque insipidæ legis speciem tenent? Scriptum est enim: *Constituit populo suo Dominus legem, & iudicia, & tentauit eum. Et alibi: Ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non uiuent. Cui tamen legi si confessio Crucis, & Dominicæ passionis mysterium copulatur, protinus quod amarum fuerat, in spiritali intelligentiæ dulcedine uertitur. Notandum autem iuxta ueritatem historicæ, quod aqua in dulcedinem uersa subinde populus uenit in Helim, ubi erant duodecim fontes aquarum, &*****

Non bona, quia gratiam non conferbant, & occasione quadam occidebant. Unde nihil ad perfectum adduxit lex.

septua

septuaginta palmæ. Quid enim duodecim fontes nisi duodecim sunt Apostoli, quos Dominus ad hoc constituit, ut arida, & squalentia humani generis pectora suæ prædicationis inundationibus irrigarent? Quid verò septuaginta palmarum arbores, nisi totidem sunt Discipuli, quos ante faciem suam idcirco misit, ut per eos victoriæ suæ palmas mundus agnosceret? Et certè satis cõgrue videtur consequentium rerum ordo dispositus, ut primò populus duceretur ad litteram legis, à qua nimirum, dum amara fuit, transire non potuit. At postquam est per lignum vitæ dulcis effecta, & intelligi spiritualiter cepit illico Dei populus de veteri testamento ad Apostolicos fontes, & palmarum arbores, id est ad Euangelij gratiam transit. Et bene post acceptum decalogum septuplus prædicatorum numerus constituitur, quia per septiformem Sancti Spiritus gratiam omne mandatum diuinæ legis impletur. Nec immeritò planè prædicatores Crucis palmarum videntur nomine figurari, dum & ipsa Crux iure dicenda sit palma, quia in ea scilicet facta est de prostrato mundi hoste victoria, sicut de ipsa Cruce sponfus ad sponfam; Dixi inquit, ascendam in palmam, apprehendam fructus eius; & erit vbera tua sicut botri vineæ; & odores tui sicut malorū, guttur tuū sicut vinum optimum. Fructus nempe Crucis omnes electi sunt. Ascendit igitur Dominus palmam; & apprehendit fructus eius, quia mox ut in Cruce pro nostra salute pendit, omnes electos ad semetipsum per amoris desiderium traxit. Et tunc sancta Ecclesia per duorum testamentorum vbera, spiritalis cepit lætitiæ vina diffundere, atque odorem cœlestis concupiscentiæ naribus humanarum mentium inspirare, ut incitata ad obsequendum mēs nostra sibi gratulans dicat. Trahe me post te, curremus in odore vnguentorum tuorum. Quod profectò, & petra illa Oreb in Raphidim satis expressè denunciat, quam virga Moyses, Domino iubente, percussit, & aquas elicuit. Hæc sanè petram Christi tenuisse figuram & Apostolus testatur, cum dicit: Bibebat autem de spiritali consequente eos petra. Petra autem erat Christus. Huic itaque petræ lignum Crucis accessit, & mox tanquam aquæ profuentis inundantiam, Sancti Spiritus larga dona profudit. Ad quas nimirum hauriendas aquas omnes sitientes inuitat ipse, cum dicit: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat, & de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem (inquit Euangelista) dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Sed quid in reliquis diutius immoramur, dum conflet esse perspicuum, quòd & ipsæ tabulæ, quæ Dei digito scriptæ sunt, Crucis Dominicæ præterierint sacramentum? Decem nanque præcepta in eis scripta sunt, & denarius numerus per X. litteram, quæ Crucis exprimit speciè, designatur. In hac sanè litera, quæ denarium in se continet numerum, sic vnus apex à summo in imum per obliquum ducitur, ut alter quoque non dispar per transfersam lineam, productis vtrinque brachiis, compingatur. Et sic apicis vtriusq; facta complexio non solum exteriorem Crucis præterit imaginem, sed & mysticam eius quandam videtur indicare virtutem. Dicit enim Dominus: Non venisoluere legem: sed adimplere. Per Crucis itaque sacramentum præcepta veteris instrumenti Euangelicæ gratiæ copulatur, & (ut ita loquar) duo

testamenta velut vnus doctrinæ corpus efficit. Et primo quidem datæ sunt tabulæ, sed protinus sunt, populo præuaricante, effractæ; secundo vero dantur tabulæ, sed perpetuò permansuræ. Planè priores tabulæ præcæ legis tenuere figuræ, quæ à sui cultus obsequio erat post modum defectura. Postea verò dantur tabulæ, sed non franguntur quia noui testamenti gratia, quæ per Crucis est solidata mysterium, nullum nouit habere defectum. Porrò autem nec arca illa veteris testamenti beatæ Crucis credenda est caruisse thesauris. Crucis nanque incomparabiles diuitias occultabat, quia & Cruci iam per cuncta figurarū suarum, atque enigmatum mysteria militabat, eius quippe ex tunc iam erat ministra, imago scilicet veritatis, & initiū plenitudinis. Arca scilicet, sancta erat Ecclesia. Tria verò continebantur in arca, duæ videlicet lapideæ tabulæ, quæ profectò duorum testamentorum innuunt perpetuam firmitatem, quas etiam Crucis in se mysterium continere supra docuimus. Vna quoque aurea habebat, manna. Hæc profectò puram, atque synceram carnè Redemptoris exprimit, quæ proculdubio dulcedinem perpetuè diuinitatis includit. Quæ dulcedo extunc in palato nostrarum mentium sapuit, ex quo miles pendentis in Cruce Domini latus aperuit, cum botrus videlicet expressus est, qui dum calcaretur, torcular calcavit solus. Tertio in arca fuit virga Aarō, quæ post ariditatem floruit. Quæ nimirum quid aliud significat nisi summi, veique Pontificis nostri illud salutare vexillum immortalis memoriæ semper viriditate floridum, & exuberantium fructuum fertilitate fecundum? Crux enim semper viret in spe floret, in fide, fructificat in charitate. Et postquæ à terreno cespite præcisa est, frondet, quia quisquis per amorem Crucis à terrenis desideriis ipsam mētis radicem præcidit, ad hereditatem immarcescibilem capessendam, & semper virentia æternæ vitæ pascua conualefcit. Verum quid amplius de laude beatæ Crucis edisseram, quandoquidem omnia illa sacrificia, quæ sub legalium cęremoniarum ritu offeri iubentur, ad hoc vnum singulare, verumque sacrificium, quod in ara Crucis oblatum est, referantur? Per vitulum nanque, qui de armæto offerri præcipitur, Redemptor noster, qui de Patriarcharum descendit progenie, figuratur. Hic nimirum aratro Crucis suæ terram carnis nostræ perdomuit, & ex Spiritu Sancti semine virtutum nos fruge ditauit. Hic vitulus sine macula non in tabernaculo, sed ante ostium eius à filiis Aaron offerebatur, quia & Dominus, qui sine peccato est, sub Anna, & Caipha extra portam est crucifixus. Ipse agnus, quia mundi peccata detestatur. Ipse hœdus, quia auctorem peccati diabolum Crucis gladio iugulauit. Ipse columba, in cuius nimirum specie Spiritus Sanctus super eum ad Iordanis fluentia descendit. Ipse etiam turtur, quia perpetuæ castitatis auctor existit, sicut sibi à sponfa dicitur: Speciosæ genæ tuę sicut turturis. Eandem porò viuificæ Crucis hostiam designabat, & vitula illa rufa, quæ ætate quidem in tegra, sed iugi esse iubetur ignara. Rufa nimirum vitula caro est Saluatoris, rosea scilicet sanguine passionis. Perfeda quidem ætatis Dominus ad passionem venit, sed eius collum iugum peccati cuiuslibet non attulit. Qui vitulam offerunt immundi sunt, & qui Christum crucifigunt, vnde mūdus abluatur, ipsi

damnabiliter inquinatur. Qui verò cinerem colligens extra castra proicit, mundus est, quia quilibetque Crucis Dominicæ, passionis quæ mysterium per mundi latitudinem prædicant, à peccatorum se contagio per ædificationis fraternæ ministerium purgant. Sed quibusdam fortasse displicear, quòd nos ad laudem Crucis tot sacri eloquij exempla cõgerimus, & velut instructam instrumenti veteris aciem huic regio vexillo prorsus intentam parere monstramus. Quibus certè quid aliud dicendum est, nisi quod Apostolus prohibet dicens: Verbum Crucis preuentionibus quidē stultitia est, his autem, qui salui sunt, id est nobis, virtus Dei est. Quicquid enim de Crucis laude didicerimus, in eius non ambigitur redundare præconium, qui Crucis illustrat propria morte vexillum. Per hæc itaque, fratres mei, quæ dicta sunt, liquidò colligere possumus, quia hoc cælestis victoriæ signum, per quod mundus erat de captiuitatis antiquæ vinculis absolendus; ab ipso mundi principio patres adorant, Prophætæ prænunciant, omnesq; sacrarū scripturarū pagine præfigurant. Quippe quod nos adoramus in munere, illi iā venerabatur in fide. Et quod apud illos erat quibusdā enigmatibus figuratū, nos per Mediatoris gratiam iam videmus impletum: vt quòd illi prælagiebant per spiritum, nos iam per corporalem carnem, & complectamur obrutum. O admirandæ conditoris nostri pia clementia, quæ prædicanda singularis nostri Redemptoris humilitas! Atrocissimè mortis subire dignatus est penam, vt nos prouheret ad coronam. Turpissimum Crucis elegit propria voluntate supplicium, vt nos de seruitutis iugo sublimaret ad regnum. Maledictio non respuit, vt nos de maledictio legis absolueret. Probram mortem pertulit, vt nos ab æterno mortis opprobrio liberaret. Vnde & Apostolus: Christus, inquit, nos redemit de maledictio legis, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est: Maledictio omnis qui pendet in ligno: vt in gentibus benedictio Abrahæ fieret, in Christo Iesu, vt pollicitationem spiritus accipiamus pro fide. Quia ergo, fratres mei, seruitutis iugo soluit, benedictionem Abrahæ, in Christo iam sumus adepti, quid festat, nisi vt eas quæ gratia præueniente percepimus, etiam per vitæ meritū, Redemptoris nostri dona seruemus. Ne qui per baptismum in Christo nascimur, secundum veterem hominem rursum viuentes, ad damnationis eius sententiam reuocemur? Nam & hodie in Ecclesia illud canitur: Maledicti qui declinant à mandatis tuis: Consideranda nempè sententia quia non dicitur: Maledicti qui non renascuntur, in sacramentis tuis: sed, Qui declinant à mandatis tuis: quia videlicet non solum illi maledictionis nexibus sunt obnoxii, quos in Christo aqua baptismatis non regenerat: Sed illi etiam quorum præuirta à reuocandis mandatorum Dei, per vitiorum abrupta declinat. Quid ergo prodest, quia de vinculis quis vetustæ maledictionis absoluitur; Si per vitam reprobam, eisdem vinculis denuò retrudatur? Nam & Apostolus ait: Qui non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema, & maranatha. Vbi equè notandum, quia non dicit, Qui non renascitur in Dominum nostrum Iesum Christum: sed, Qui non amat: vt nisi baptismo probetur quis in Christo renatus, si non sit etiam ex conuersatione cõmor-

tuus, nequaquã sit à maledictionis omnino vinculis absolutus. Si enim, iuxta Apostolum, complantati sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Et rursus: Si compatimur & conregnabimus, Si commotimur & conuiuemus. Sed quis ille est, qui non amat Christum? Quis enim nostrum, si de Christi dilectione, confultur, non protinus constanter, imò promptissimè, se Christum diligere fateatur? Verum ille non amat Christum, qui non amat Crucem Christi. Et qui sunt, qui Christi Crucem non amant? Audi Paulum manifeste voce eos notatè: Multi, innuit, ambulant, quos sæpe dicebam vobis; nunc autem flens dico, inimici Crucis Christi; quorum finis interitus, quorum Deus, venter est; & gloria in confusione eorum, qui terrèna sapiunt. Loquatur & Iacobus: Qui amicus, ait, est huius seculi inimicus Dei constituitur. Quisquis ergo desiderat ab omni vinculo maledictionis absolui, & plenam nouæ gratiæ benedictionem consequi, Crucem diligit, ex qua videlicet, omnis plenitudo benedictionis emanat. Per crucem se Dei mandatis adstringat: Per Crucem effrænns carnis incontinentia cohibeat. Si enim cõsentendo carni, sententiã maledictionis incurrimus; sic resfrinando carnem, benedictionis gratiam promeremur. Ex torculari namque Crucis, largissima benedictionis vnda profluxit, quæ maledictionis antiquæ virus omne detestit. Inde nimirum stillicia charismatum cælestium proruperunt, quæ ariditatem humanarum mentium, salubriter irrigant, omniumque virtutum felici fruge fecundant. Hac est nubes illa, quæ Heliaz sub vestigio hominis, in tempore siccitatis apparuit, & mox inundantis pluiæ copia abundanter erupit. Sic enim scriptura commemorat: Ecce, inquit, nubescula parua quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Quia enim non quasi homo, sed quasi vestigium hominis ascendisse dicitur, rectè per hoc Crux, quæ membris est aptata Dominicis, designatur. Et bene Crux vestigium hominis dicitur, quia per eam Deus homo transitum fecit, cum ad Patrem rediit, sicut per Ioannem dicitur: sciens, quia venit hora eius, vt transeat de hoc mundo ad Patrem: Pascha quippe transitus dicitur. Et hic transitus, per crucem factus est, sicut dicit Apostolus: Pascha nostrum imolatus est Christus. Sic ergo per virginem descendit ad nostra, sic per Crucem reuersus est ad propria. Quod congruenter expressit illud factum sub Helizo miraculum. Nam cum iuxta Iordanem ligna cederentur, repente securis cuiusdam materiam succidentis, in aquam cecidit. Tunc Propheta lignum in aquam misit, & mox ferrum natavit, atque ad manubrium rediit. Quid est autem securis, nisi sapietia Dei, operata per corpus: Quid ferrum nisi diuinitas? Quid lignum nisi humanitas? Et rectè corpus Domini Christi, lignum dicitur, quia in ligno, pendit. Securis igitur iuxta Iordanem arbores succidebat, quia Dei sapietia, iuxta fluidum mortalitatis nostræ decursum, dignata est impios Iudæos, suæ prædicationis austeritate corripere, & velut instructoas arbores, à statu rigide superbie descicare. Vnde Ioannes dicit: Iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur & in ignem mittetur. Itaque dum ligna caduntur, ferrum in aquam de manubrio cecidit: quia

Rom. 6.

2. Tim. 2.

Phil. 3.

Iacob. 3.

3. Reg. 18.

Ioan. 13.

1. Cor. 5.

4. Reg. 4.

Luc. 3.

quia dum. siueſtes Iudæorum mentes veritas corripit, diuinitas carnem deferens, ad inferna profunda descendit. Sed lignum in aquam mittitur, & ferrum redit, quia corpus Domini, quod in ligno pependerit, in sepulchro ponitur, deinde ex profundis inferi, spiritu redeunte surrexit. Vnde notandum est, fratres mei, & diligentissime perpendendum, quia ipse Redemptor noster, ante per Crucem transit, & sic humanitatem suam in paternæ dexteræ gloriam sublimauit. Exemplum quippe nobis exhibuit, vt vnde caput præcessisse cognoscitur, per eandem viam, & membra subsequencia gradiantur. Præferimus igitur Crucem in fronte, sed eandem Crucem, multò salubrius recondamus in corde. In vtroque poste sanguinem, percussor angelus videat, vt exclusus euadat, non perempturus irrumpat. Nec sibi solum quisquam de solo signo Crucis applaudat, si veritatem Crucis, in operibus nõ exhibeat. Crucem nempe ille in suis moribus signanter expresserat, qui dicebat: Ego omni stigmata Iesu in corpore meo porto. Mundantes igitur nosmetipsos, charissimi, ab omni inquinamento car-

nis & spiritus, accingamur aduerfantium victoriæ impetus frangere, carnalis illecebræ passionibus obuiare, pie proximorum necessitatibus descendere; illatas etiam contumelias, seruata charitate, perferre. Sit mens nostra ab omni terrenæ cupiditatis pondere libera, vt sancti desiderij liberata penis, ima iam deserat, atque ad authorem suum rediens, in eius amore suauiter requiescat. Fastidio nobis sint cuncta, quæ cernimus. Ad illa verò, quæ credimus, cõtinui laboris instantia festinemus. Hæc profectò crux est, quam moribus & actibus nostris, debemus imprimere. Hæc est quam iubemus quotidie post Dominum baluare. Qui hanc portat, passioni Redemptoris suæ verè communicat. Hoc signum, oues ab hædis in extremo examine segregat, & Iudex qui reprobos nescit, hunc in suis characterem recognoscit. Quibus autem impressum propriæ mortis stigma considerat, mox ad æternæ vitæ præmia, gratis remunerator inuitat: Venite, inquit, benedicti Patris mei, percipite regnum: cum quo ipse viuat & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

IN FESTO S. IOANNIS ANTE PORTAM LATINAM.

Euang. Matth. 20. Accessit ad Iesum mater filiorum Zebedæi, &c.

Explicationem inuenies infra eodem Tomo in festo S. Iacobi Apostoli.

IN FESTO APPARITIO: NIS S. MICHAELIS.

Euang. Matth. 18. Accesserunt discipuli ad Iesum, &c.

Require infra eodem Tomo in festo Dedicationis eiusdem.

IN FESTO S. BARNABAE APOSTOLI.

Euang. Ioan. 15. Hoc est præceptum meum vt diligatis, &c.

Vide expositionem huius Euang. infra eodem Tomo in communi Apostolorum.

IN FESTO S. BASILII EPISCOPI ET CONFESSORIS.

Euang. Luc. 14. Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, &c.

Expositionem infra videbis eodem Tomo in communi vniuersi Martyris pontificis.

IN VIGILIA S. IOANNIS BAPTISTAE.

L V C. I.

^a Iamalicenigena regnabat.

VIR in diebus ^a Herodis regis Iudææ sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia, & vxor illius de filiabus Aaron & nomen eius Elizabeth. Erat autem ambo ^b iusti ante ^c Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine ^d querela.

Et non erat illis filius, eò quòd esset Elizabeth ^e sterilis, & ambo processissent in diebus suis. Factum est autem, cum sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis suæ ante Deum, secundum consuetudinem sacerdotij, forte exiit, vt incensum poneret, ingressus in templum domini: & omnis multitudo populi erat foris orans hora incensum. Apparuit autem illi angelus domini, stans à dextris altaris incensum. Et Zacharias turbatus est videns, & timor irruit super eum. Ait

autem ad eum angelus. Ne timeas Zacharia quoniam exaudita est ^f deprecatio tua. Et vxor tua Elizabeth ^g pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem.

Eterit tibi gaudium & exultatio & multi in natiuitate eius ^h gaudebunt. Erit enim ⁱ magnus coram domino: vinum & ficeram non bibet, & spiritu sancto

replebitur adhuc ex ^k vtero matris suæ: & multos filiorum Israel conuertet ad dominum Deum ipsorum. Et ipse ^l præcedet ante illum in ^m spiritu & ⁿ virtute Helia: vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iu-

storum, ^o parare domino plebem perfectam.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euang.

SACERDOS quidam, &c. Impleuit ordinem: dixit regem, & regionem in qua fuit, sacerdotem & gætem eius, & vxorem illius indicat sacerdos quidam. Ambrosius & Beda. Non solum à parentibus, sed etiam à progenitoribus nobilitas Ioannis Baptistæ monstratur, non seculari potestate sublimis,

sed religione. Talis enim parentes prænunciis habere debuit, vt quasi iure nature infusam fidem aduentus Christi prædicaret. Ambrosius. Docet diuina scriptura in his quos commendare volumus, non solum mores, sed etiam parentes laudari oportere, vt quasi hereditario iure, puritatem habere videantur illi quos laudamus. Nobilitatur itaque Ioannes Baptista parentibus, miraculis, moribus, munere, passione, sic Samuel, sic Isaac à parentibus nobilitatem pietatis accepit, quam posteris reliquit. Zacharias. Zacharias memor domini. Bibl. Hom. tom. 4. G g mini

mini; Cui apparet angelus à dextris altaris: quia ei qui maior est domini, demonstratur mysterium. *De vice Abia, &c.* Beda Abia, pater dominus. Et apertum fuit, vt in tempore officij patris, domini conceptus esset iste, qui patrem dominum predicaret. Cùm David cultum domus domini ampliaret, ministris sacerdotum in xliiij. fortibus diuisit. In quibus familiam Abia, de qua Zacharias, fors octaua contigit, vt præco noui testamenti, in octauæ fortis vice nascatur: quia per octo nouum, per septem testamentum declaratur verus. *Elizabeth, &c.* Elizabeth Dei mei saturitas. Signat Mariam quæ plena Deo fuit. *Erant autem, &c.* Ambr. & Beda. Plena laudatio, quæ domus in * maioribus, mores in equitate, officium in sacerdotio, factum in mandatis, iudicium in iustificationibus comprehendit. *Iusti ante Deum, &c.* Ambrosius. Non enim omnis qui iustus est ante homines, iustus est ante Deum. Aliter enim vident homines, aliter Deus: homines in facie, Deus in corde. Ideoque fieri potest, vt aliquis affectata bonitate populari iustus mihi videatur, iustus tamen non sit ante Deum: si iustitia non ex mentis simplicitate formetur, sed adulatione simuletur. *Mandatis, & iustificat, &c.* Amb. Beda. Prius est mandatum, secunda est iustificatio: cum enim mandatis cælestibus obedimus, in mandatis Dei incedimus. Cùm rectè & congruè iudicamus, tenere domini iustificationem videmus. *Sine querela, &c.* Ecce temperata iustitia. Plerumque durior iustitia hominum querelam prouocat, vnde Apostolus: Prouidentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Et Ecclesi. Ne sis multum iustus, Vel incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus domini sine querela, id est sine conscientia vanæ laudis. *Et non erat illis.* Beda. Diuinitus procuratus fuit, vt de prouectis diuque fructu coniugij priuatis, Ioannes nasceretur, vt inopinato ortu proles, & ipsos donum Dei gratia afficeret, & ceteros stupor miraculi pararet auditui futuræ prophetiæ. Vnde postea subditur: Posuerunt omnes qui audierant, in corde suo dicentes. Quis putas puer iste erit? *Factum est autem, &c.* Cùm ex præcepto Moysi, vno sacerdote decedente, alius succedere iubetur, tempore David statutum est, vt vicissim ministrantes per octenos dies, à Sabbato vsque ad Sabbatum, tempore vicis suæ, singuli castimonie studerent, nec interea domum tangerent. *In ordine vicis suæ, &c.* Ambrosius. Zacharias designatur summus sacerdos, qui vno tantum anni tempore, solus intrat templum cum sanguine quem offert pro populo. Qui tunc sorte querebatur, cùm verus sacerdos, adhuc ignorabatur, qui in æternum permaneret; & tunc vices erant, nunc perpetuas. Solus intrat, quia illum significat, cuius sacrificium, non esset commune cum cæteris. *Sorte exiit, &c.* Beda. Non noua tunc sorte electus, quando incensum erat adolendum: Sed prisca forte præelectus, cùm primum ex ordine sui pontificatus, in vicem Abia succederet. Hac solennitas septimo mense celebrabatur, & dies expiationis; siue propitiationis vocabatur: quando solus pontifex introibat in secundum tabernaculum cum sanguine. In quo significabatur Iesus sacerdos, qui impleta dispensatione carnis, cæli secreta subiit, vt propitius nobis faceret patrem; & interpelleret pro peccatis eorum, qui adhuc præforibus expectant oran-

tes, & diligunt aduentum eius. Pulchrè igitur ea die descensio eius per angelum nunciatur, quæ eius per legem ascensio figurabatur: Quia qui descendit, ipse est qui ascendit, qui quodammodo prædicitur, dùm ille promittitur præcursum. *Ingressus in templum, &c.* Ambrosius. Ingressus Zacharias templum, id est Christus in Mariam, populus orat libertatem de captiuitate. Apparuit, non dixit, venit, quia ante ibi erat. Zacharias turbatur, id est Iudæi adueniente Christo. *Apparuit Amb. & Beda.* De Deo vel de angelis dicitur apparere, quia non possunt præuideri: sed repentino aspectu videntur, nec in potestate nostra est illos videre: sed in potestate illorum est apparere, & videri quando volunt. Et bene in templo, iuxta altare, & à dextris apparet: quia veri sacerdotis aduentum, & ministerium sacrificij vniuersalis, & cælestis doni gaudium, quod per dexteram glificatur prædicat. *Et Zacharias, &c.* Ambrosius. Solemus turbari, & à nostro affectu alienari, quando perstringimur superioris potestatis occursum. Sed sicut humani defectus est terrens, ita angelicæ benignitatis est, pauente de suo aspectu blandiendo solari. Contra, demones, si quos de sua præsentia terrosenserint, ampliore horrore concutiunt. *Quoniam exaudita.* Exaudita est magis quam petisti. Rogasti pro liberatione plebis, & donatus est tibi præcursor. Ambr. Multa diuina beneficia hic sunt congesta. Primum deprecationis fructus, deinde sterilis partus. Tū læticia plurimorum, & magnitudo virtutis, altissimi etiam propheta promittitur. Quinetiam ne qua esset dubitatio, futuri nomen designatur tantis igitur supra vorum fluentibus, non immerito diffidentia, pœna plectitur silentij. *Ioannem.* Beda. Singularis meriti est iudicium, quoties hominibus à Deo vel imponitur nomen vel mutatur: vt Abram qui pater multarum gentium erat futurus, Abraham vocatus est. Iacob qui Deum vidit, Israel appellatus est. Ioanes ergo interpretatur in quo est gratia, vel in quo est domini gratia. Primò, gratia sterilibus parentibus donatur, deinde ipsi Ioanni, qui magnus coram domino futurus, & spiritaliter ex quo matris replendus. Postremò filius Israel, quos ad dominum erat conuersurus. *Erant tibi gaudium.* Meritò gaudet pater, quod in senectute natum, & quod talis gratiæ accepit filii. Gaudent alij quibus regni cælestis euangelizaret ingressum. Nato præcursore multi gaudent. Nato domino gaudium magnum annunciat, quod erit omni populo; quia hic salutem multis prædicat; ille vero omnibus donat. Ambrosius. Gaudium & exultatio. Monentur parentes, non minus gratias agere pro ortu sanctorum filiorum, quam pro meritis. Non enim paruum munus Dei est, dare liberos propagatores generis, successoris hæredes. Iacob in generatione duodecim filiorum gaudet. Abrahæ filius datur. Zacharias exauditur. Diuinum igitur munus est fecunditas parentis. Agant igitur patres gratias, quia genuerunt, filij quia generari, matres quia honorantur præmiis coniugij. *Vinum & siceram.* Beda. Magnæ coram Deo virtutis est, prædicare in deserto, gaudia cælestia, terrenas delicias spernere ob ludum lasciuientis puellæ, capite truncari. Cuius ordinem magnitudinis subiungit: vinum & siceram non biber. Siceram interpretatur ebrietas; quo nomine signatur omne poculum, quacunque

ria factum, quod inebriare potest. Decet autem vas cælesti gloriæ mancipatum, à seculari illecebris abstinere. *Et spiritu sancto, &c.* Beda. Cùm intrante Maria, in vtero genitricis exultauit, & præcursum suum officium, quo ad potuit impleuit, nec dum erat illi spiritus vitæ, & iam erat spiritus gratiæ. *Et multos filiorum Israel.* Cùm Ioannes testimonium Christo perhibens, in fide Christi baptizans, dicitur filios Israel ad Deum conuertisse, patet Christum esse dominum Deum Israel. *Præcedet ante.* Beda. Sicut Helias præco iudicis, sic Ioannes præco redemptoris. Ambo in deserto, ambo in victu parci, vestitu inculci. Ambo regum insaniam tolerant. Ille Iordanem diuisit cælum petiturus, hic ad lauachrum salutem, quo cælum petitur conuertit. Hic cum domino conuersatur in terris, ille cum eo manifestatur in gloria. *In spiritu & virtute Helie.* Ambrosius. Bene iunguntur spiritus & virtute. Non enim sine virtute spiritus, nec sine spiritu virtus est. Helias virtutem habuit abstinentiæ, & patientiæ, & conuertendi animos populorum, à perfidia ad fidem, spiritum autem prophetandi habuit. *Conuertat corda, &c.* Beda. Corda patrum in filios conuertit, dùm spiritualem sanctorum scientiam populis prædicando infundit. Prudentia verò iustorum est, non de legis operibus iustitiam præsumere, sed ex fide salutem quætere, vt quamuis in lege positi, legis iussa perficiant: gratia tamen Dei se saluandos per Christum intelligent: iustus ex fide viuunt. Qua sententia, quia diuinitus increduli, & per Ioannem imbuti, & per Heliam sunt imbuendi. Fere eadem verba, quæ Angelus de Ioanne, Malachias prædixit de Helia.

CATENA AVREA in idem Euangelium.

Fuit in diebus Herodis regis Iudææ sacerdos quidam nomine Zacharias, &c. Chrysof. Euangelicæ narrationis exordium à Zacharia sumit & natiuitate Ioannis, mirum ante edisserens minus, ante maius. Nam quoniam virgo paritura erat, præparauit gratia vt vetus prius conciperet. Declarat autem tempus cum dicit. Fuit in diebus Herodis, & adicit dignitatem cum subdit, Regis Iudææ. Alius autem Herodes fuit, qui Ioannem occidit, sed ille Terracha fuit, hic autem rex. Bed. Tempus autem Herodis alienigenæ regis dominico attestatur aduentum. Prædictum nanque fuerat, quia non deficiet princeps de Iuda, neque dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est. Ex quo enim patres ex Ægypto exierunt, gentis suæ iudicibus vsque ad Samuelem prophetam, ac deinde regibus vsque ad transmigracionem Babyloniz regabantur. Post reditum verò Babyloniz per pontifices rerum summa gerebatur vsque ad Hyrcanum regem simul & pontificem: quo ab Herode interempto Iudææ regnum ipsi Herodi alienigenæ iussu Augusti Cæsaris traditur gubernandum, cuius xxxj. anno iuxta prophetiam supradictam, qui mittendus erat aduenit. Ambr. Docet autem nos diuina scriptura, non solum mores in his qui prædicabiles sunt, sed etiam parentes oportere laudari: vt veluti transmissa immaculatæ veritatis hæreditas in his quos volumus laudare præcellat. Non solum igitur à parentibus sed etiam à

maioribus S. Ioannis nobilitas propagatur: non seculari potestate sublimis, sed religionis successione venerabilis. Plena est igitur laudatio qua genus, mores, officium, factum, iudicium, comprehendit. Officium in sacerdotio, vnde dicit; *Sacerdos quidam nomine Zacharias.* Beda, in hom. De sacerdotali enim profapia Ioannes ortus, vt eò potentius imitationem sacerdotij præconizaret, quò ipsum ad sacerdotale genus pertinere claresceret. Ambr. Genus autem comprehendit in maioribus: vnde sequitur; *De vice Abia, id est nobilis inter familias.* Bed. Erant enim principes sanctorum, id est, summi sacerdotis, st de filiis Elcazar, quàm de filiis Thamar: quorum vices secundum ministeria sua ingrederentur domum Dei xliiij. fortibus David distinxit in quibus familiæ Abia de qua Zacharias ortus est, fors contigit octaua. Non autem frustra primus noui testamenti præco in octauæ fortis iure nascitur: quia sicut septenario sæpè numero propter sabbatum vetus testamentum, sic nouum aliquoties per octonarium propter sacramentum dominicæ vel nostræ resurrectionis exprimitur. The. Volens etiam ostendere quòd legaliter ex sacerdotali genere erat, subdit: *Et vxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Helizabeth.* Nō enim permittebatur de alia tribu vxorem accipere, sed de sua. Helizabeth interpretatur requies. Zacharias verò memoria domini. Beda in hom. Iustis enim parentibus Ioannes est genitus, vt eò confidentius iustitiæ præcepta populis daret: quo hæc ipsa non quasi nouitia didicisset sed velut hæreditario iure à progenitoribus accepta seruaret. vnde sequitur; *Erant autem iusti ante Deum.* Ambr. Et sic mores in æquitate comprehendit. Bene autem dicit ante Deum: fieri enim potest vt aliquis affectata bonitate populari iustus videatur mihi, iustus autem ante Deum non sit: si iustitia nō ex mentis simplicitate formetur, sed adulatione simuletur. Perfecta igitur laus est, ante Deum iustus esse, solus enim perfectior est qui ab eo probatur qui non potest falli. Factum autem comprehendit in mandato, in iustificatione iudicium. vnde sequitur: *Incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus domini.* Cum enim mandatis cælestibus obedimus, in mādatis Domini incedimus: cùm congruè iudicamus, tenere Domini iustificationem videmus. Prouidere autem oportet bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus, vbi vnde sequitur: *sine querela.* Nulla enim querela est, mentis bonitas concordat & facti, & plerumque iustitia durior hominum querelam excitat. Orige. Potest etiam aliquid iustum iniuste fieri: vt si iactantiæ causa quis pauperi largiatur, quod non est sine querela. Sequitur: *Et non erit illis filius eò quòd erat ster. Helizabeth, &c.* Chryf. Non solum autem Helizabeth erat sterilis; sed & patriarcharum coniuges, Sara, Rebecca, Rachel, quod dedecus erat antiquis, non possumus dicere quòd peccati effectus esset sterilitas: cuncti iusti, cuncti virtuosus. Hæc autem fuit sterilitatis causa, vt cùm videris virginem parientem Dominum, non sis incredulus, exercitans mentem tuam in alio sterili. The. Et vt etiã tu addisceres quòd lex Dei multiplicationem filiorum non appetit corporalem, sed magis spiritualem. Procefferant ambo, non solum secundum corpus, sed secundum spiritum: ascensionem in corde ponentes, & vitam suam vt diem & non vt noctem habentes, quasi

in die honeste ambulans. *Factum est autem cum sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis sue ante Deum, &c.* Beda, Per Moysen Dominus unum constituit summum sacerdotem, cui mortuo succedere iussit: & hoc vsque ad David tempora seruatum est, à quo plures fieri Domino agente decretum est. vnde nunc Zacharias in ordine vicis sue sacerdotio functus esse asseritur, cum dicitur: *Factum est autem cum sac. &c.* Ambros. Videtur autem hic Zacharias summus designari sacerdos: quia semel in anno solus summus sacerdos in secundo sanctuario intrabat, non sine sanguine quem offerret pro se & pro populi delictis. Beda, Non autem nunc noua sorte electus est cum incensum esset adolendum, sed prisca sorte cum ex ordine sui pontificatus in vicem Abba succederet. Sequitur: *Et om. multi. po. &c.* Incensum in sancta sanctorum à pontifice deferri expectante foris templum omni populo decimo die septimi mensis est iustum, & hanc diem expiationis sine propitiationis vocari: cuius diei mysterium Apostolus ad Hebræos pandens Iesum ostendit pontificem esse verum, qui in sanguine proprio cæli secreta subiit, vt propitiū nobis faceret patrem, & interpellaret pro peccatis eorum qui adhuc præ foribus orantes expectant. Ambros. Hic est autem ille summus sacerdos qui adhuc sorte quaeritur: quia verus adhuc ignoratur, qui enim sorte eligitur humano iudicio non comprehenditur. Ille igitur quaerebatur, & alius figurabatur: verus in æternum sacerdos, qui non hostiarum cruore, sed proprio patrem Deum generi reconciliaret humano, tunc quidem vires erant, nunc autem perpetuitas, *Apparuit autem illi angelus domini, stans à dextris altaris incensi, &c.* Chrysost. Ingressus Zacharias in templum vt preces ferret pro cunctis ad eum, & quasi Dei & hominum mediator, vidit angelum intus stantem. vnde dicitur. *Apparuit autem illi, &c.* Ambros. Bene apparuisse dicitur et qui eum repente conspexit, & hoc specialiter aut de angelis aut de Deo scriptura diuina tenere cōsuevit: vt quod non potest preuideri, apparere dicatur, Non enim similiter sensibilia videntur, & is cuius in voluntate situm est videri, & cuius naturæ est non videri. Orig. Ex hoc tantum in presenti seculo dicimus, sed & in futuro cum migrauerimus à mundo, non omnibus vel Deus vel angeli apparebunt, sed ille tantum videbit qui mundum habuit cor. Locus autem nec nocere poterit quemquam nec iuuare. Chrysost. Manifeste autem apparuit non in somnis: eò quod minus arduum annunciabatur, vnde manifestiori & mirabiliore visione egebat. Damasc. Tamen angeli non vt sunt hominibus patefiunt: sed transfigurati prout possunt visores aspicere; in quocunque iusserit Dominus. Bas. Dicit autem, Altaris incensi, eò quod alterum erat altare deputatum ad holocausta. Ambros. Non immeritò autem angelus videtur in templo, quia veri sacerdotis annunciabatur iam aduentus, & cælestis sacrificium parabatur, in quo angeli ministrarent, non enim dubites assistere angelum quando Christus immolatur. Apparuit autem à dextris altaris incensi, quia diuinæ insigne misericordiae deferebat. *7. sal. 13.* Chrysost. Non potest autem homo quantumcumque sit iustus absque timore cernere angelum: vnde & nunc Zacharias aspectum nō tolerans præ-

sentia angeli, nec fulgorem illum valens sufferre turbatur. Et hoc est quod subditur: *Et Zacharias, &c.* Sicut autem auriga perterritus horaque quadriga peruertitur: sic accidere consuevit anime quoties ab aliquo stupore vel sollicitudine deprimatur. vnde & hic subditur: *Et timor, &c.* Orig. Noua quippe facies humanis se obtutibus præbēs, turbat mentem animūque conseruat: vnde angelus sciens hanc humanam esse naturam, primum perturbationi medetur. Nam sequitur: *Et autem, &c.* Atha. in vita Antonij. Vnde non difficilis est bonorum spirituum maiorūque discretio, si enim post timorem successerit gaudium, à Domino venisse sciamus auxilium: quia securitas animæ præsentis maiestatis indicium est, si autem incussa formido permanferit, hostis est qui videtur. Non solum autem trepidantē refocillat, sed etiam nouo lætificat nuncio, subdens: *Quoniam exaudita est deprecatio tua, &c.* August. de quæst. evang. Vbi primò hoc attendendum est, quia non est verisimile vt cum pro peccatis populi vel salute vel redemptione sacrificium ille offerret, quod potuerit publicis votis relicto homo senex uxorem habens, pro accipiendis filiis orare præferat: nam nemo orat accipere, quod accepturum esse desperat. Vsq̄e adeo autem ille iam se habiturum filios desperabat: vt hoc angelo promittenti non crederet. Ergo quòd ei dicitur: *Exaudita est deprecatio tua: pro populo intelligendum est, cuius populi quoniam salus & redemptio & peccatorum abolitio per Christum futura erat: adhuc nunciatur Zachariæ nasciturus filius; quia præcursor Christi destinabatur.* Chrysost. Vel quòd exaudita sit eius deprecatio probat per hoc quod gignendus erat ei filius, clamās: *Ecce agnus Dei, qui, &c.* Theo. Quasi ipso dicente: vnde erit mihi hoc manifestus ait angelus: ex hoc quòd Helizabeta pariet, credes quòd peccata populo sunt remissa. Ambros. Vel aliter: Plena semper & redundantia sunt diuina beneficia, non exiguo constructa munere, sed verbi bonorum coacernata cōgestu: vt hic primum prædicationis fructus promittitur, deinde sterilis partus vxoris. Cuius nomen prænunciat subdens: *Et vo. no. e. lo. &c.* Bed. Singularis meriti indicium datur, quoties hominibus à Deo vel imponitur nomen vel nunciatur. Chr. su. lo. Illud quoque oportet exprimere, quoniam in quibus ab ipsa tenerit infantia virtus refulgere debebat, à principio diuinitus sumebant nomina. His verò qui postea debebant ex crescere, nomen postea imponebatur. Bed. Ioannes ergo interpretatur in quo est gratia, vel Domini gratia, quo nomine declaratur, primò parētibus eius gratiā, quibus decrepitis nasceretur filius esse donatā, deinde ipsi Ioanni qui magnus coram Domino erat futurus; postremò etiam filiis Israel quos ad Dominum erat conuersurus. vnde sequitur: *Et erit gaudium tibi, & exult.* Chrysost. Quando enim iustus oritur in mundo, ministri natiuitatis eius lætantur, quando verò ille nascitur qui quasi ad pœnas & ergastulum relegatur, minister consternitur & concidit. Amb. Sanctus autem non solum parentum gratia, sed etiam salus est plurimorum: vnde sequitur, *Et mul. in natiui. eius gaude.* Admonemur hoc loco sanctorum generatione lætari: admonentur parentes gratias agere: non enim mediocre munus est Dei dare liberos propagatores generis,

neris, successione hæredes. *Erit enim magnus coram domino, &c.* Amb. Post lætitiā plurimorum magnitudo virtutis promittitur cum dicitur, *Erit enim, &c.* Non corporis, sed animæ magnitudinem declarauit: est coram domino magnitudo animæ, magnitudo virtutis. Theoph. Multi namque magni dicuntur, sed coram hominibus, non coram Deo, sicut hypocritæ: ita autem & parēs Ioan. iusti coram domino dicti sunt. Amb. Deinde non fines alicuius propagauit imperij, non triumphos bellici certaminis reportauit, sed quod est amplius prædicans in deserto delicias hominum, corporisque lasciuiam magna animi virtute deprestit: vnde sequitur, *Et vinum, &c.* Bed. Siccera interpretatur ebrietas, quòd vocabulo Hebræi omne quod inebriare potest poculum, siue de pomis, siue de frugibus, seu de qualibet alia materia confectum, significant. Proprium verò in lege Nazaræorum erat vino & sicera tempore obsecrationis abstinere. Vnde Ioannes cæterique tales vt semper Nazaræi, id est, sancti, manere possint, semper his abstinere satagunt: non enim decet vino in quo est luxuria, inebriari eum qui multo spiritus sancti desiderat impleri: vnde redè cui vini ebrietas tollitur, spiritus gratia cumulatur. Sequitur autem; *Et spiritus sancto, &c.* Ambros. Cui spiritus sanctus infunditur, magnatum est plenitudo virtutum. Siquidem S. Ioannes antequam nasceretur, matris adhuc in utero positus, spiritus accepti gratiā designauit, cum in utero parentis exiliens Domini euangelizauit aduentum. Alius est spiritus vitæ huius, alius gratiæ. Ille nascendo sumit exordium, moriendo defectum. Ille non ætatis uoce coercetur, non obitu extinguitur: non alio matris excluditur. Græ. Quod autem erit opus Ioannis, quid uide per spiritum sanctum perageret, ostendit subdens. *Et mul. si. Ifr. com. ad do. Deum ipsorum.* Orig. Ioannes quidem plurimos cōuertit, Domini autem opus est vt omnes ad Deum patrem cōuertat. Be. Cum autem Ioannes, qui Christo testimonium perhibens, in eius fide populos baptizabat, dicitur filios Israel ad Dominum Deum ipsorum conuertisse: patet Christum Dominum Deum esse Israel: vnde destinant Ariani Christum Dominum Deum esse, negare. Erubescant Photiniani Christo ex virgine principium dare. Cessent Manichæi alium populi Israel atque alium Christianorum Deum credere. Amb. Non aut egemus testimonio, quod plurimorum S. Ioannes corda conuertit, in quo nobis prophetiæ scripturæ & euangelicæ suffragantur. Vox enim clamantis in deserto, *Parate, &c.* Non enim de se, sed de Domino prædicabat prænuntius Christi, & ideo sequitur, *Et ipse præ. &c.* Bene præcedit ante illum qui prænuntius natus & prænuntius mortuus est. *In spi. & vir. Helizæ.* Origen. Non dicit in anima Helizæ, sed in spiritu, & virtute. Spiritus enim qui fuerat in Helia, venit in Ioanne, & similiter virtus eius. Amb. Nunquam enim sine virtute spiritus, vel sine spiritu virtus: & ideo in spiritu & virtute, quia sanctus Helias, & virtutem habuit magnam & gratiam. Virtutem, vt ad fidem animos populorum à perfidia retorqueret: virtutem abstinentiæ, atque patientiæ & spiritum prophetandi: in deserto Helias, in deserto Ioannes: Ille Achab regis gratiam non quaeruit, hic spreuit Herodis: Ille Iordanem diuisit, hic ad la-

uacrum salutare cōuertit. Ille prioris, hic sequentis dominici præcursor aduentus. Bed. Quod autem de Helia per Malachiam prædictum est, hoc per angelum de Ioanne dicitur, cum subditur; *Vt cor. cor. pa. in fi. spiritualem antiquorum sanctorum scientiam populus prædicando infundens.* Et incredulos ad prudentiam iustorum, quæ est non de legis operibus iustitiam præsumere, sed ex fide salutem quaerere. Græcus, Vel aliter, Parentes Ioannis & Apostolorum Iudæi fuerunt, sed tamen contra euangelium ex superbia & infidelitate sæuebant. Itaque tāquam benigni filij Ioannes prius, & apostoli consequenter eis veritatem monstrabant, in propriam iustitiam & prudentiam eos attrahentes, sic etiam Helias reliquias Hebræorum cōuertit ad apostolorum veritatem. Bed. Quia verò Zachariam pro plebe supplican-tem dixerat exauditum, subiungit; *Para. do. ple. perse.* in quo docet quo ordine plebs eadē saluari & perfici debeat, ad prædicationem scilicet Ioannis, penitendo & credendo in Christum. Theoph. Vel aliter, Ioannes plebem parauit, non incredulam, sed perfectam, id est, præparatam ad suscipiendum Christum. Origen. Sacramentum autem Ioannis vsque nunc expletur in mundo. Quicumque enim creditur est in Iesum Christum, ante æ spiritus & virtus Ioannis ad animam illius venit & præparauit domino populum perfectum.

S. AMBROSII EPISCOPI Mediolanensis. in superius Euang. expofitio.

Fuit in diebus Herodis Regis Iudææ, sacerdos quidam nomine Zacharias de vice Abia, &c. Docet nos Scriptura diuina nō solum mores in iis qui prædicabiles sunt, sed etiam parentes oportere laudari: vt veluti transmissa immaculatæ puritatis hæreditas in iis quos volumus laudare, præcellat. Quæ enim alia intentio hoc loco Sancti Euangelistæ, nisi vt Sanctus Ioannes Baptista nobilitate parentibus, miraculis, moribus, munere, passione? Sic etiam S. Samuel mater Anna laudatur: sic Isaac à parentibus nobilitatem pietatis accepit, quam posteris dereliquit. Sacerdos itaque Zacharias, nec solum sacerdos, sed etiam de vice Abia, id est, nobilis inter superiores familias. *Et vxor, inquit, illi de filiabus Aaron.* Non solum igitur à parētibus, sed etiam à maioribus S. Ioannis nobilitas propagatur, non sæculari potestate sublimis, sed religionis successione venerabilis. Tales enim maiores habere debuit prænuntius Christi vt non repentē conceptam, sed à maioribus acceptam, & ipso infusam iure naturæ prædicare fidem dominici videretur aduentus. *Erant autem ambo iusti ante Deum, &c.* Quid ad hoc referunt qui peccatis suis solatia præferentes, sine peccatis frequentibus hominem putant esse non posse; & vtuntur versiculo, quia scriptum est in Iob: *Nemo mundus à sordibus; nec si vnus diei vita eius sit in terra, numerabiles menses eius ab ipso? Quibus respondendum est, prius vt quid sit hominem sine peccato esse definiant: vtrum nunquam omnino peccasse, an defuisse peccare. Si enim hoc putant sine peccato esse, nunquam omnino pec-*

Rom. 3. *caste & ipse confentio. Omnes enim peccauerunt & egent gloria Dei. Sin autem eum, qui veterem errorem correxerit, & in eam se vite transformauerit qualiter, ut temperet in peccato, negant abstinere à delictis: non possum in eorum conuenire sententiam, cum legamus: Quia sic Dominus dilexit Ecclesiam, ut exhibeat ipsam sibi gloriosam, & non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid eiusmodi: sed ut sit sancta & immaculata. Nam cum Ecclesia ex gentibus, hoc est, ex peccatoribus congregata sit; quomodo ex maculatis immaculata potest esse, nisi primò per Dei gratiam quòd abluta à delicto sit deinde quòd per qualitatem non peccandi abstinere à delictis? Ita nec ab initio immaculata (humanæ enim hoc impossibile nature) sed per Dei gratiam & qualitatem sui, quia iam non peccat, sit ut immaculata videatur. Nec otiose iustos ante Deum dixit, incedentes in mandatis & iustificationibus Domini. In quo patrem omnipotentem & filium comprehendit. Nam filium esse qui legem tulerit, mandata præscripsit, etiam Sanctus Lucas Euangelista declarat. Et bene iustus ante Deum. Non enim omnis qui iustus est ante homines, iustus est ante Deum. Aliter vident homines, aliter videt Deus: homines in facie, Deus in corde. Et ideo fieri potest, ut aliquis affectata bonitate populari iustus videatur mihi, iustus autem ante Deum non sit, si iustitia non ex mētis simplicitate formetur, sed adulatione simuletur. Abscondita enim mea homo non poterit deprehendere. Perfecta igitur laus est, ante Deum iustum esse. Vnde & Apostolus, Cuius laus, inquit, non ex hominibus, sed ex Deo est. Beatus planè ille, qui in còspectu Dei iustus est. Beatus ille, de quo Dominus dignatus est dicere; Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est. Verus enim Israëlita, qui Deum videt: & videri se nouit à Deo, & ipsi exhibet cordis occultata. Solus enim perfectus, qui ab eo probatur qui non potest falli. Iudicia enim Domini vera, iudicia autem hominum sepe falluntur: ut & iniustus iustitiam frequentem adscribant, & iustum aut odio persequantur, aut mendacio decolorét, Noñt autem Dominus immaculatorum vias: nec pro peccatore laudabilem, nec pro laudabili peccatorem, sed vnumquemque pro competentium iudicat ratione meritorum. Idem est enim arbiter mentis, & facti. Diuina nanque iudicia meritum iusti ex mentis habitu, non aliquo factorum exitu, metiuntur. Plerumque enim aut bona mēs facti reprehēnsibilis exitu deformatur, aut improba cogitatio facti alienius decore velatur. Sed etiam quod bene feceris, si malè cogitaueris, diuino iudicio non potest comprobari. Scriptum est enim; Iuste quod iustum est persequeris. Nam nisi esset ut iustum iniuste faceres, nunquam dictum esset: Iuste quod iustum est persequeris. Et certè posse iustum iniuste fieri, docuit nos ipse Saluator, dicens; Cum feceris elemosynam, noli tuba canere ante te. & Cum oratis, non eritis sicut hypocritæ. Bona est enim misericordia, bona est oratio: sed potest iniuste fieri, si iactantia causa aliquis pauperi largiatur, ut videatur ab hominibus. Vnde Sanctus Euangelista non solum iustos ante Deum, & incedentes in mandatis omnibus, & iustificationibus Domini, sed etiam sine querela incedentes ait. Quod mirè cum prophetico congruit dicto, quo Sanctus Salomon in Prouer-*

biis vsus est, dicens; Prouide bona semper coram Deo, & corā hominibus. Nulla ergo querela est, ubi & mentis bonitas concordat, & facti. Et ple-

Incidentes, inquit, in omnibus mandatis & iustificationibus Domini. Prius enim mandatum, secundò est iustificatio. Itaque cum mandatis cælestibus obedi-

mus, in mandatis incedimus Domini: cum iudicamus, & congruè iudicamus, facere Domini iustificationes videmus. Plena igitur laudatio, quæ genus, mores, officium, factum, iudicium comprehendit. Genus in maioribus, mores in equitate, officium in sacerdotio, factum in mandato, in iustificatione iudicium. Factum est autem, cum sacerdotio fungeretur Zacharias, &c. Videtur hic S. Zacharias summus designari sacerdos: quia, sicut le-

sumus in columba. Et ideo Deum nemo vidit vnquam, quia eam quæ in Deo habitat plenitudinem diuinitatis nemo conspexit, nemo mente aut oculis comprehendit. Vidit ergo ad vtrumque referendum est, Denique cum additur Vnigenitus filius ipse enarrauit, mentiū magis quàm oculorum visio declaratur. Species enim videtur, virtus verò narratur: illa oculis, hæc mente comprehenditur. Sed quid de trinitate dicam? Seraphim quando voluit, apparuit, & vocem eius Esaias solus audiuit. Apparuit angelus, & nunc præsto est, sed non videtur. Neque enim in potestate nostra est videre, sed in potestate illius apparere. Tamen, & si potestas nō est videndi, est gratia promerendi ut videre possimus. Et ideo qui habuit gratiam meruit copiam: nos copiam non meremur, quia Deum videndi gratiam nō habemus. Et quid mirum si in præsentī seculo, nisi quando vult, Dominus non videtur? In ipsa quoque resurrectione non facile est Deum videre, nisi iis qui corde sunt mundo. Et ideo beati mudo corde, ipsi enim Deum videbunt. Quantos beatos iam numerauerat, & tamen videndi his Deum non promiserat facultatem? Si ergo ij, qui mundo sunt corde, Deum videbunt; vti que alij non videbunt. Neque enim indigni Deum videbunt, neq; is qui Deum videre noluerit, potest Deum videre. Nec in loco Deus videtur, sed mundo corde: nec corporalibus oculis Deus quæritur, nec circumscribitur visu, nec tactu tenetur, nec auditur affatu, nec sentitur incessu. Et cum absens putatur, videtur: & cum præsens est, non videtur. Denique nec Apostoli omnes Christum videbāt, & ideo ait; Tanto tempore vobiscum sum, & adhuc me non cognouistis: Qui enim cognouit quæ sit latitudo, & longitudo, & altitudo, & profundum, & supereminentem scientiæ charitatem Christi; vidit & Christum, vidit & patrem. Nos enim iam secundum carnem non nouimus Christum, sed secundum spiritum. Spiritus enim ante faciem nostrā Christus Dominus, qui nos in omnem plenitudinem Dei misericordia sua implere dignetur, ut videri possit à nobis. Ideo ergo apparuit Zachariæ angelus à dextris altaris incensī, quia apparuit cum voluit, non apparuit quandiu noluit. Apparuit autem à dextris altaris incensī, quia diuinæ insignie misericordiae deferebat. Dominus enim à dextris est mihi, ne commouear. Et alibi; Dominus protectio tua, super manum dexteræ tuæ. Atque vti nam nobis quoque adolentibus altaria,

phano, cum lapidaretur à populo, aperiri cælum: visus est etiam ei Iesus stans ad dexteram Dei, & non est visus à populo. Vidit Esaias Dominum Sabaoth, sed alius videre nō potuit: quia cui placuit, apparuit. Et quid de hominibus loquimur, cum etiam de ipsis cælestibus virtutibus & potentibus legimus; Quia Deum nemo vidit vnquam: Et addidit, quod vltra cælestes est potestates: Vnigenitus filius qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Aut acquiescat igitur necesse est, si Deum patrem nemo vidit vnquam, filium visum esse in veteri testamento, & desinant hæretici ex virgine ei principium dare, qui antequam nasceretur ex virgine, videbatur: Aut certè refelli non potest, vel patrem, vel filium, vel spiritū sanctum (si tamen & spiritus sanctus visus est) ea specie videri, quam voluntas elegerit, non natura formauerit: quoniam spiritum quoque visum accepimus in columba. Et ideo Deum nemo vidit vnquam, quia eam quæ in Deo habitat plenitudinem diuinitatis nemo conspexit, nemo mente aut oculis comprehendit. Vidit ergo ad vtrumque referendum est, Denique cum additur Vnigenitus filius ipse enarrauit, mentiū magis quàm oculorum visio declaratur. Species enim videtur, virtus verò narratur: illa oculis, hæc mente comprehenditur. Sed quid de trinitate dicam? Seraphim quando voluit, apparuit, & vocem eius Esaias solus audiuit. Apparuit angelus, & nunc præsto est, sed non videtur. Neque enim in potestate nostra est videre, sed in potestate illius apparere. Tamen, & si potestas nō est videndi, est gratia promerendi ut videre possimus. Et ideo qui habuit gratiam meruit copiam: nos copiam non meremur, quia Deum videndi gratiam nō habemus. Et quid mirum si in præsentī seculo, nisi quando vult, Dominus non videtur? In ipsa quoque resurrectione non facile est Deum videre, nisi iis qui corde sunt mundo. Et ideo beati mudo corde, ipsi enim Deum videbunt. Quantos beatos iam numerauerat, & tamen videndi his Deum non promiserat facultatem? Si ergo ij, qui mundo sunt corde, Deum videbunt; vti que alij non videbunt. Neque enim indigni Deum videbunt, neq; is qui Deum videre noluerit, potest Deum videre. Nec in loco Deus videtur, sed mundo corde: nec corporalibus oculis Deus quæritur, nec circumscribitur visu, nec tactu tenetur, nec auditur affatu, nec sentitur incessu. Et cum absens putatur, videtur: & cum præsens est, non videtur. Denique nec Apostoli omnes Christum videbāt, & ideo ait; Tanto tempore vobiscum sum, & adhuc me non cognouistis: Qui enim cognouit quæ sit latitudo, & longitudo, & altitudo, & profundum, & supereminentem scientiæ charitatem Christi; vidit & Christum, vidit & patrem. Nos enim iam secundum carnem non nouimus Christum, sed secundum spiritum. Spiritus enim ante faciem nostrā Christus Dominus, qui nos in omnem plenitudinem Dei misericordia sua implere dignetur, ut videri possit à nobis. Ideo ergo apparuit Zachariæ angelus à dextris altaris incensī, quia apparuit cum voluit, non apparuit quandiu noluit. Apparuit autem à dextris altaris incensī, quia diuinæ insignie misericordiae deferebat. Dominus enim à dextris est mihi, ne commouear. Et alibi; Dominus protectio tua, super manum dexteræ tuæ. Atque vti nam nobis quoque adolentibus altaria,

sacrificium deferentibus assistat angelus, immò præbeat se videndum. Non enim dubites assistere angelum, quando Christus assistit, quando Christus immolatur. Etenim pascha nostrum immolatus est Christus. Nec verearis ne turbetur cor tuum angeli visione. Perturbamur enim, & à nostro alienamur affectu, quando præstringimur alicuius superioris potestatis occurso. Idem enim angelus qui occurrit nobis, confirmare nos poterit, sicut turbatum antè Zachariæ firmavit animum, dicens, *Ne timeas Zacharia, quoniam ecce oratio tua exaudita est, &c.* Plena semper, & redundantia sunt diuina beneficia; non exiguo conficta numero, sed vberi bonorum coaceruata congestu: ut hic primò precatiois fructus, deinde sterilis partus vxoris, tum lætitia plurimorum, & magnitudo virtutis, Altissimi quoque propheta promittitur: quin etiam, ne qua esset dubitatio, futuri quoque vocabulum designatur. Tantis igitur supra votum fluentibus, non immeritò diffidentia pœna silentium est: quod in posterioribus explanabimus. Solemnis autem lætitia est, in ortu & generatione sanctorum. Sanctus enim non solum parentum gratia, sed etiam salus est plurimorum. Vnde admonemur hoc loco sanctorū generatione lætari. Admonentur etiā parentes gratias agere non minus pro ortu quàm pro meritis filiorū. Non enim mediocre munus est Dei, dare liberos propagatores generis, successionis hæredes. Lege Iacob duodecim filiorum generatione gaudere. Abraham filius datur. Zacharias exauditur. Diuinum igitur munus, fecunditas est parentis. Agat itaq; patres gratias, quia generauerunt: filij, quia generati sunt: matres, quia coniugij præmijs honorantur. Stipendia enim militiæ suæ filij sunt. Vernet in Dei laudem terra, quia colitur: mūdus, quia cognoscitur: Ecclesia, quia deuotæ numero plebis augetur. Nec otiose in principio statim Dei iussu cōiugium copulatur, nisi vt hæresis destruat. Sic enim Deus coniugium probauit, ut iungeret: sic remuneratus est, ut quibus sterilitas filios denegasset, pietas diuina concederet. *Erit enim magnus coram Domino, & vinum & siceram non bibet.* Non corporis hęc, sed animæ magnitudinem declarauit. Est coram Domino magnitudo animæ magnitudo virtutis. Est etiam paruitas animæ, & pueritia virtutis. Iuxta enim animæ & corporis numeramus ætates, nō pro ratione temporis, sed pro qualitate virtutis: ut vir perfectus ille dicatur, qui careat errore pueritiæ, & lubricum adolescentiæ animi maturitate nō sentiat. Pusillus autem, qui nullum adhuc virtutis videatur habuisse processum. Vnde illud in Hieremia, Cum miseretur Dominus lamentantis Ephrem, & peccata propria deplorantis: A iuuentute, inquit, mea dilectus mihi est filius Ephrem, puer in deliciis. Si enim non fuisset puer in deliciis, nunquam peccauisset. Et bene vtrumque dixit, & in deliciis, & puerum. Est enim puer, qui nō peccat. Ecce puer meus, quem elegi. Per delicias itaque peccauit, qui nō ita erat informatus à Domino, ut nequam esset erroris. Ergo & si puer in deliciis nō fuisset, & si in virum perfectum virtutis processisset ætate, nunquam lapsus fuisset, vt illi necesse esset veniam suorum petere delictorum, cum magis meritorum præmia sperare deberet. Quod etiā Dominus noster in Euangelio videtur exprimere, cū dicit, Nolite contemere vnum de pusillis istis.

356

S. AVGVSTINI EPISCOPI.

Sed loco suo plura seruentur. Ergo pusillus con-
Gal. 4. trarius est magno. Et si, iuxta Apostolum, paru-
 lus sub elementis est: (cum enim essemus parvuli,
Luc. 7. sub elementis huius mundi eramus.) ergo magnus
 supra elementa mundi est. Erit itaque Ioannes
 magnus non virtute corporis, sed animi magni-
 tudine. Denique non fines alicuius propagavit
 imperij, non triumphos aliquos bellici certami-
 nis adores præoptavit: sed quod est amplius, in
Math. 3. deserto prædicans, delicias hominum, corporisq;
 lasciuia magna animi virtute depressit. Paru-
 ulus ergo in saculo, magnus in spiritu.
Mar. 6. quasi magnus, nec vitæ captus illecebris, senten-
 tiarum constantiam viuendi desiderio mutauit. Et spi-
 ritu sancto replebitur adhuc in vtero matris sue. Non
 dubium, verum hoc angeli esse promissum: siqui-
 dem sanctus Ioannes antequam nasceretur, ma-
 tris adhuc in vtero positus, spiritus accepti gratiâ
 designauit. Nam cum & pater eius & mater nul-
 la ante mirabilia euangelizauit aduentum. Sic enim
 habes, quod cum aduenisset mater Domini ad
Luc. 1. Elizabeth, ait illa; Ecce, ut facta est salutatio tua
 in auribus meis, exultauit infans in vtero meo.
 Nondum enim erat illi spiritus vitæ, sed spiritus
 gratiæ. Denique & alibi viuendi substantiæ præ-
 currere sanctificandi gratiam potuimus aduertere,
Hier. 1. cum dicit Dominus, Priusquam te formare in
 vtero, noui te: & priusquam exires de vulua
 matris, sanctificauit te, & prophetam in gentibus
 posui te. Alius enim est spiritus vitæ huius, alius
Joan. 3. gratiæ. Ille nascendo sumit exordium, moriendo
 defectum: iste non temporibus, non ætatibus co-
 excetur, non obitu extinguitur, non alio matris
 excluditur. Denique & sancta Maria plena sancto
 spiritu prophetauit: & Eliseus mortuus defunctum
1. Reg. 17. cadauer hominis tactu sui corporis suscitauit: &
1. Reg. 28. Samuel post mortem, secundum scripturæ testi-
Escl. 46. monium futura non tacuit. Et spiritus (inquit) sancto
 replebitur. Cui enim adest spiritus gratiæ, nihil de-
 est. Et cui spiritus sanctus infunditur, magnarum
 plenitudo virtutum est. Denique ait, *Et multos fi-*
Escl. 40. *liorum Israel conuertet ad Dominum Deum ipsorum.*
 Non egemus testimonio quod plurimorum san-
 ctus Ioannes corda conuertit, in quo nobis pro-
 pheticæ scripturæ & euangelicæ suffragatur. Vox
 enim elamantis in deserto, Parate viam Domino,
Math. 3. rectas facite semitas eius: & baptisma populis fre-
 quentata. declarant conuersæ plebis non medio-
 cres factos esse processus: quia dum creditur Ioan-
 nis, creditur Christo. Non enim de se, sed de Do-
 mino prædicabat prænuntius Christi. Et ideo ait,
Et præibit in conspectu Domini in spiritu & virtute He-
liæ, &c. Bene ista iunguntur. Nunquam enim sine
 virtute spiritus, nec sine spiritu virtus est. Et ideo
 fortasse in spiritu & virtute Heliz, quia sanctus
 Helias & virtutem magnam habuit & gratiam, ut
 ad fidem animos populorum à perfidia retorqueret.
 Virtutem abstinentiæ atque patientiæ, & spi-
 ritum prophetandi. In deserto Helias, in deserto
3. Reg. 17. Ioannes. Ille coruis pascebatur, hic dumis: & cal-
3. Reg. 18. cata omni voluptatis illecebra, parsimoniâ præ-
4. Reg. 2. tulit, luxumque contempsit. Ille Achab regis gra-
Math. 11. tiam non quæsiuit, hic preuenit Herodis. Ille Ior-
Escl. 17. danem diuisit, hic ad lauacrum salutæ conuer-
3. Reg. 18. tit. Hic cum Domino versatur in terris, ille cum
Luc. 11. Domino apparet in gloria. Hic prioris, ille sequen-
 tis dominici præcursor aduentus. Ille post trien-

nium pluuiis terram rigauit, & hic post triennium
 arefcentem nostri corporis humum fidei imbre
 perfudit. Quæris quod triennium sit? Ecce, inquit,
 anni tres sunt, ex quo venio quærens fructum in
 ficulnea hac, & non inuenio. Mysticus enim nu-
 merus debebatur, ut salus populis redderetur:
 Vnus in patriarchis annus. Denique de homini-
 bus tunc anni prouentus fuit, qualis ferme non
 fuit postea super terram: Alius in Moyse, &
 prophetis cæteris: Tertius in Domini saluatoris
 aduentu. Ecce, inquit, annus Domini acceptus,
 & diem retributionis. Et ille paterfamilias qui
 plantauit vineam, non semel exactores fructuum,
 sed sæpius destinauit. Nam primum seruos,
 secundò alios seruos destinauit, tertio au-
 tem filium suum misit. Venit ergo Ioannes in
 spiritu & virtute Heliz. Alterum enim sine al-
 tero non potest esse, sicut etiam in sequentibus
 reperitur, cum dicitur, Spiritus sanctus superue-
 niat in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Sed
 fortasse hoc supra nos, & supra Apostolos vide-
 tur expletum. Nam & ille sub Helia diuiso amne,
 fluuialiu recursum vndarum in origine fluminis, (si-
 cut dicit scriptura: Iordanis conuersus est retror-
 sum) significauit salutaris lauacri futura myste-
 ria, per quæ in primordia nature suæ, qui bap-
 tizati fuerint paruuli malitia reformantur. Quid
 quod etiam Apostolis suis ipsi dominus virtu-
 tem spiritus esse tribuendum promisit, dicens:
 accipietis virtutem, adueniente in vos spiritu
 sancto: Deinde ut in sequentibus: Factus est, inquit,
 subito sonus de celo, tanquam vi magna ferretur
 spiritus. Bene vi magna, quia spiritu oris eius, om-
 nis virtus eorum. Et virtus est illa, quam à sancto
 spiritu Apostoli consecuti sunt. Bene etiâ præibit
 ante faciem domini, sanctus Ioannes, qui præ-
 nuntius est natus, & prænuntius mortuus est. Et
 fortasse hoc mysterium, in hac vita nostra, hodie-
 que celebratur. Præcurrit enim animæ nostre que-
 dam virtus Ioannis, cum credere paramus in
 Christum, ut paret ad fidem animæ nostre vias, &
 vitæ istius tramite tortuoso, rectas semitas nostri
 faciat comeatus, ne anfractu labamur erroris, quo
 omnis vallis animæ nostre, virtutis fructibus
 possit impleri, & omnis secularium altitudo me-
 ritorum domino se humilis magis timore proster-
 nat, sciens nihil sublime posse esse quod fragile est.

S. AVGVST. EPISCOPI

Hippon. in vigilia S. Ioannis
 Baptistæ, Homilia.

Sanctus Ioannes, non euangelista, sed baptista,
 missus est ante faciem Christi præparare vias
 eius. Testimonium Christi de Ioanne est: In natis
 mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista.
 Testimonium Ioannis de Christo est, Qui venit
 post me maior me est, cuius non sum dignus cor-
 rigiam calciamenti soluere. Vtrumque testimo-
 nium considerare, quod perhibuit Dominus
 seruo, & quod perhibuit seruo Domino. Quod
 est testimonium Domini de seruo: In natis mulie-
 rum non surrexit maior Ioanne baptista. Quod
 est testimonium serui de Domino: Qui venit post
 me, maior me est. Si ergo in natis mulierum non
 surrexit maior Ioanne baptista, qui maior est illo?
 Quid est Ioannes? Magnus homo. Ambo mirabilis
 licet

liter nati, præco & index, lucerna & dies, vox &
 verbum, seruus & Dominus. De sterili seruo, de
 virgine Dominus. Ipse Dominus fecit sibi seruū
 in vtero sterili, de sene patre, & de anicula matre.
 Et idem ipse Dominus fecit sibi carnem in vtero
 virginis, sine homine patre, qui primum fecit ho-
 minem sine patre & matre. Quo nemo surrexit
 in natis mulierum maior. Tam magnus visus est
 Ioannes, ut à nonnullis eiliam Christus putaretur:
 nec ausus est dicere sum quod putatis: sed quod
 bonum erat ei, se agnouit: ut ad pedes Domini &
 ad corrigiam calciamenti seruum humiliaretur, ne
 vento superbiæ elatus lucerna extingueretur. De-
 nique quia in magno sacramento natus est Ioan-
 nes, ipsius solius iuste ecclesiæ natalem diem cele-
 brat, & natalis Domini celebratur, sed tanquam
 Domini. Date mihi alium seruum præter Ioan-
 nem inter patriarchas, sic inter Prophetas inter
 Apostolos cuius natalem diem celebrat ecclesiæ
 Christi: Passionum dies seruis plurimis celebra-
 mos; natiuitatis diem nemini nisi Ioanni. Audi-
 tis enim quando Euangelium legebat, qui or-
 do fuerit amborum nascementum præcursoris &
 dominatoris & quod paulo ante dixi præconis &
 iudicis, vocis & verbi. Angelus Gabriel nuntiatur
 Ioannem, idem ipse angelus Gabriel nuntiat Do-
 minum Iesum Christum. Præcedit ille, præcedit
 obsequendo, sequitur ille regendo. Sequitur enim
 nascendo; antecedit regendo, quia & ipsum Io-
 annem creauit Christus & creator & creatus:
 Creator ante matrem, creator matris, creatus in
 matre. Et quid dicam creator ante matrem? Ante
 Abraham ego sum, ipse dixit, Euangelium loquitur,
 audite vel legite. Sed parum est ante Abraham
 creator, ante Adam creator, ante celum & terram
 creator, ante omnes angelos vniuersamque crea-
 turam spiritalem, thronos, dominationes, prin-
 cipatus & potestates, ante omnia creator: quia in
 principio non est factum verbum, sed erat verbum,
 & verbuerat apud Deum, & Deus erat verbum,
 Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per
 ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: Si
 omnia visibilia & inuisibilia celum & terra, &
 virgo Maria, quia & virgo Maria de terra, & Chris-
 tus factor terræ, factus in terra, quia veritas de
 terra orta est. Breuiter ergo commendo charitati
 vestre magnū sacramentū: quoniam multi futuri
 erant qui putarent Christum non esse nisi homi-
 nem, nihil esse amplius quam hominem, ideo mag-
 nus homo quo maior in hominibus non fuit, per-
 hibuit ei testimonium Ioannes, subditus, inclina-
 tus, humiliatus. In quantum se humilem reddi-
 disse, si soluere corrigiam calciamenti eius, di-
 gnum se esse dixisset? Attendite in magno Chris-
 to, corrigiam calciamenti. Quantum humilis ex-
 titisset, si se Ioannes dixisset dignum, quod dicen-
 do fecit se indignum? Propterea notatus est dies
 natiuitatis eius, & celebrationis ecclesiæ com-
 mendatus. Verum interest plurimum in matri-
 bus, quod illa virgo, illa mulier fuerit sterilis: illa
 nostrum, illa de viro suo sene pariens præcursor-
 tem Domini, miraculo & humili, Et attendite. Nō
 creditur Zacharias. Quo modo nō credidit? Quæ-
 sit ab angelo per quid cognosceret quod pro-
 mittebat, quoniam ipse erat senex, & vxor eius
 processerat in diebus suis. Et dixit ei Angelus;

Ecce eris tacens, & non poteris loqui vsque in
 diem quo hæc fiant, propter quod non credidisti
 verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo. Idem
 ipse angelus venit ad Mariam, nuntiat Chris-
 tum venturū de Maria virgine in carne, & Maria
 tale aliquid dicit. Ille enim dixit: Per quid cognos-
 cam hoc? Ego enim sum senex, & vxor mea pro-
 gressior in diebus suis. Et dixit ei, Ecce eris tacens
 & non poteris loqui vsque in diem quo hæc im-
 pleantur, propter quod nō credidisti verbis meis.
 Et accepit supplicium taciturnitatis merito infi-
 delitatis. Quid dixerat Propheta de Ioanne? Vox
 clamantis in eremo. Tacet Zacharias generaturus
 vocem. Quia non credidit tacuit, merito obmut-
 uit quousque vox nasceretur. Si enim recte dictū
 est, quia valde recte dictum est in Psalmo sancto;
 Credidi propter quod locutus sum, quia non cre-
 debat; merito non loquebatur. Sed rogo Domine
 cum audientibus me pariter pulso, aperi nobis,
 expone nobis quid sibi velit hæc quæstio. Cau-
 sas quarit Zacharias ab angelo; per quid cognos-
 ceret quod illi nuntiatum est, quod senex erat &
 vxor eius progressa in diebus suis, dicitur; Et
 quoniam non credidisti, eris tacens. Nuntiat
 Christus virgini Mariæ, & ipsa caens suscipit, &
 dicit angelo. Quo modo fiet istud, quoniam virū
 non cognosco? Et ille, Per quid cognoscam hoc?
 Ego enim sum senex, & vxor mea progressior in
 diebus suis. Illi dicitur; Tacebis, quia non cre-
 dis, illi autem causā exponitur, silentium non
 imponitur. Quo modo fiet istud dum virum non
 cognoscam? Et angelus professus est virgini, ec-
 ce quomodo fiet quod quæris; Spiritus sanctus
 superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit
 tibi? Non timeas æstum libidinis sub tanto vm-
 braculo sanitatis. Quare hoc? Si verba attendamus
 haud ambo crediderunt, Zacharias & Maria. Sed
 nos verba audimus, Deus potest & corda interro-
 gare. Intelligimus charissimam quoniam Zacharias
 quando ait; Per quid cognoscam hoc, ego enim sum
 senex, & vxor mea progressior in diebus suis de-
 sperando dixit non inquiredo: Maria vero quan-
 do econtra ait; Quo modo fiet istud, quia virum
 non cognosco; inquirendo dixit, non desperando.
 Dum interrogauit, non de promissione dubitauit.
 O vera gratia plena, sic est enim ab an-
 gelo salutata, Ave gratia plena. O vere gratia pla-
 na, quis hanc gratiam explicet? Quis huic gratiæ
 gratias agendo sufficiat? Fit homo, & per liberum
 arbitrium perit homo, & inuenitur homo factus
 qui fecit, ut non periret quem fecit. In principio
 verbum Deus erat apud Deum, per quod omnia
 facta sunt, fit caro, Verbum caro factum est, & ha-
 bitauit in nobis. Caro fit verbum, sed caro acce-
 dit ad verbum, non perit in carne verbum. O gra-
 tia, ut hoc haberemus quid digni eramus? Sed vi-
 dete quid dicat sancta Maria, plena fide, plena gra-
 tia, mater futura, virgo permanens. Quid dicit
 inter cætera? De quibus singulari loqui, valde mul-
 tum est. Quid ait? Esurientes impleuit bonis, &
 diuites dimisit inanes. Qui sunt esurientes? Hu-
 miles, indigentes. Qui sunt diuites? Superbi & in-
 flat. Non vos longe mitto ostendo vobis in vno
 templo diuites de his qui dimittuntur inanes, &
 pauperes de illis qui implentur bonis. Ascendē-
 runt duo in templum ut orarent, vnus Pharisæus,
 & alter publicanus. Pharisæus dicebat, Attendē
 diuitem indigesta ructuantem, crapula exultan-
 tem,

Escl. 40.

Luc. 1.

Psal. 115.

Luc. 1.

Ioan. 1.

Luc. 19.

PETRI CHRYSOLOGI.

360

riualis redderet puritatem. Merito Ioannes in vero exultat, qui originis suæ libertatem antè nosse, quàm esse meruit, antè merito sentire, quàm viuere. In hora incens per angelum aperitur sterilitas, conceptus iubetur, promittitur parvus, & inter sacraria natiuitas sacra procuratur: hinc est, quòd adhuc in vtero cum membrorum compage pene concepta in Ioanne est propheta, antè nutu Dei loquitur, quàm perueniat ad vocis officium. Verùm ne dum profunda & mirabilissima lectionis breuiato cupimus sermone concludere, quæ maximè dicenda sunt transcam: proximè, si Deo placuerit, de sequentibus differemus.

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 3.

Est ordinis
Serm. 88.

Luc. 1.

Semper debere anxium est fratres: semper triste scœnoris vinculis alligari: sed me, quem vobis mea sæpè facit promissio debitorem, satis sibi de talis debiti natura & obligatione blanditur: qui dat, non accipit qui promittit: & qui dando debet magis se ipsum facit obnoxium creditorem: atque ubi qui credidit debet, & qui debet creditur, ibi necessitudinis, non necessitatis probatur esse contractus: & in tali scœnore animæ non oneris, sed honoris prædulcis currit vsura. Postea quæ Zachariæ sacerdoti apparuisse angelum Domini euangelicus sermo descripsit, adiecit dicens. *Et turbatus est Zacharias videns, & timor irruit super eum.* Si de iudicis potestate sollicitus est, qui semper de apparitoris turbatur & contemnit aduentu: & mandati meritum de persona venientis æstimat, & metuit: & quamuis benè concitus pauet, donec causas venientis agnoscat & intelligat qualitatem: quid faciet, quo pauore trepidabit, cum potestatem supernam senserit hominis imbecilla natura, cum respexerit homo angelum, & diuinæ sedis ministrum viderit? Caro nunquàm de sua conscientia est secunda: sicut Zacharias ipse, de quo loquimur nunc, cõprouit: qui in ipso tempore placationis offendit: qui dū credit, dubitat, dicente angelo, quia nõ credidisti verbis meis: dū postulata promeretur, incurrit, cõdemnatur, munerata ipsa cum suscipit: qui vocè, cum vocè percipit, tunc amittit. Hinc est, quòd angelus antequam mandata pandat: dona tradat, referat impetrata, merum discuit, fugat timorem, cõfortat animos ancipiti cogitatione turbatos, vt mens quæ migrauerat a se nimio pauoris excessu, in semet ipsam reuera beneficiorum tantam sentiret & caperet largitatem, dicens: *Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua, &c.* Putasne sacerdos tantus sic est populi, sic vniuersitatis oblitus, vt de conceptu veteranz coniugis, de partu desperatæ sterilis rogaret, vt sibi soli legatus omniū tantè adesset, vt aduocatus omniū pro se singulariter oraret, vt tantum pontificatus officium intra domesticas arctaret curas, inter familiares clauderet & occuparet angustias, & incensum totius plebis in solum desiderium proprii pignoris addiceret veteranus antistes, ac tali desiderio grandævus, & ipsum tempus iam respiciens, ad partum succederetur intempetiuum? Absit fratres, absit, vt hoc de sancto Zacharia fidelis anima suspiceretur. Et quidem angelus in hoc fuisse refer-

totius supplicationis effectum, dicens. *Exaudita est deprecatio tua, &c.* Si angelus ad petita respondit, sacerdos pro solo pignore supplicauit, si pro omnibus egit supplicatio sacerdotis, cur angelus de sola pignore retulit impetrata? Quid tenemus, quid diu suspendimus animos auditorum: quàm non sibi soli, sed omnibus affuerit iste venerandus antistes, quàm responderit angelus vniuersis, quàm Deus prospexerit in vno isto germine sacerdotis, quem genitoribus vtique, & ipsi ob hoc delegerat naturæ, vt eum daret vniuersitati, largiretur sæculis, populis condonaret, & fieret sacramenti filius inter sacraria delatus, inter sacramenta concessus, esset antistes de venerando generatus antistite, esset angelus ore angeli sancta dilatatus in viscera, esset vox Christi. Ego vox clamantis in deserto, esset vox Christi, ad Christum sua referuatus ad tempora, esset præco iudicis, præsentiam clamaturus, esset pœnitentia, populos Christi vocaturus ad veniam: quam sacerdos ego iste iam sui nescius, iam sibi mortuus, extraneus coniugi, soboli iam negatus egerit omnibus, omnibus impetrarit, mox angelo referente discamus, *Et multi, inquit, in natiuitate eius gaudebunt.* Non est vniuentis, qui est conctorum creatus ad gaudiū, *Erit enim magus coram domino.* Qui coram Deo magnus est, quantus sit penes homines quis probabit? *Et vinum & siceram non bibit.* Qui natus est sancto de corpore sacerdotis, & summa seneitate, ab omnibus vitiis defæcato, atque exempto inuentus incendiis, vinum nescit, ignora siceram, quæ pariuntur luxur ebrietatis & vitia: & tota dissipant morum decora ornamenta virtutum: *Et vinum & siceram non bibit sed spiritum sancto replebitur adhuc in vtero matris sue.* Luxuria illud Apostoli, Fratres, nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed replemini spiritu sancto. *Et spiritum sancto replebitur adhuc in vtero matris sue.* Beatus Ioannes, qui ante Dei spiritu meruit intonare, quàm hominis vagiter in steru: beatus, qui antè diuinam possidere meruit, quàm sortiretur humana: beatus, qui antè meruit cælum scire, quàm terram: beatus, qui antè quàm videret præsentiam, futura meruit nunciare: beatus, qui antè Deum capere potuit, quàm suo ipse caperetur à corpore: beatus, & singulariter est beatus, qui antequam saperet querere, meritum conquirit: beatus, qui non peruenit ad gratiam per laborem, sed ad labores ipsius gratiæ dignatione descendit. *Et multos, inquit, filiorum conuertet.* Ad quem? dicat angelus; vt quia blasphematur, quia negat hereticus, cõtummescat: dicat angelus, vt audiat fidelis, & gaudeat: credat hereticus, & recurat. *Conuertit. Ad quem? Ad Dominum Deum, inquit, ipsorum.* Quis est hic Deus? De quo Propheta dicit: *Hic est Deus noster, & non est alius absque eo, qui inuenit omnem viam disciplinæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo.* Quando dedit? Tunc vitæ quæ quando legalibus in tabulis totius vitæ regulam totam disciplinæ descripsit & normam. *Attentus esto auditor, vt scias quis est hic Deus noster, absque quo alius non est.* Quis est? Post hæc in terris visus est: & cum hominibus conuersatus est. *Quis est alius visus in terra nisi Christus, qui nostra est conuersatus in carne? Et quis est alius, conuersatus cum hominibus, nisi ille qui cum hominibus humano est commemoratus in corpore? Et si hic est Deus noster, & non alius absque eo,*

eo, heretice, cum hunc non habueris, quem habebis? Non est alius, inquit, absque eo: & hunc non dicis, ergo ubi est pater? Propheta dicit, non est alius absque eo: & ubi est? In filio vtique, quia præter filium non est pater. Ego in patre dicit, & pater in me est. Vnde & Propheta non dixit, non est alius, sed non est alius absque eo: hoc est dicere, est: sed in ipso est. Sed dicis, & si in ipso est, quomodo est alius? Hæretice, sic est alius persona, vt sit ipse substantia: sic est ipse substantia, vt nulla sit in Deitate distantia: sic in se est, & sine se tota trinitas non est, vt in sit in patre, & filio, & spiritu sancto personalitas diffinita, non separata diuinitas. *Et ipse præcedet ante illum.* Ante quem? Ante Christum, qui est Deus ipsorum, Deus noster, Deus omnium, Deus absque quo alius non est. *In virtute Helia.* Nemo cum hoc audit, *ut eum liberos imputer: hic spiritum dicit illum, quem per diuinam gratiam meruit, nõ quem carnis est consecutus ad vitam: & virtutem dicit illum, quam de supernis habuit: non illum, quam propter corporis adeptus est firmitatem.* Ioannes ergo Helia venit in spiritu, & in eius virtute graditur, qui totum victu, vestitu, honore, castitate, abstinentia, & omnibus Heliam virtutibus representat, & Christi. *Præparare Domino plebem perfectam.* Quam in vobis Deus, & Dominus noster præparare & confirmare dignetur in gloriam nominis sui.

EIVSDEM IN IDEM

Homil. 4.

Omnia quæ à Deo creata sunt nobis, bona sunt, & bona valde dicente scriptura, Et vidit Deus omnia quæcunque fecit, & ecce valde bona. Ergo omnia quæ à Deo creata sunt, bona sunt, & valde bona: sed inter vitia, virtutèq; media sic habentur, vt ex ipsis, & periti doctriæ materiam sumant, & erroris causam inueniant imperiti. Sapientes nanque creatorem creaturæ contemplatione cognoscunt: stulti vero dum creaturas ipsas deos existimant, sapere nequeunt creatorem. Hinc est, quòd solem, lunam, stellas aurum, lapides, ligna, deos sibi fecerunt gẽtiles, quæ Christiani addicta suæ sapiunt seruituti. Nec mirum sic esse mediam creaturam, quædo ipse creator omnium Christus, est fidelibus in salutem, infidelibus in ruinam, Euangelista dicente: *Hic profusus est in ruinam & resurrectionem multorum.* Apostoli etiam alii habentur in mortem, aliis habentur in vitam: Paulo probante, cum dicit: *Quibusdam sumus odor mortis in mortem, quibusdam autem odor vitæ in vitam.* Ergo & Euangelicæ lectiones sunt bonis intelligentiæ salutaris, malis verò erroris occasio. Antehac Euangelista beatissimus, cum referret Ioannem Baptistam Herodis astridum vinculis, adulteriis Herodianis extinctum, truncatum in præmium saltatrici, sensimus aliquos fuisse permotos, cur Deus sacrilegæ sanctum, adulteræ virginem, angelum addiderit saltatrici. Fratres, virtutes Ioannis, Herodis cõtina abundanter alio sermone tractauimus: nunc eloquamur quæ vinculorum causa, carceris quæ necessitas, quæ mortis vitæ fuerit in Ioanne. Ioannes non potuit mori communi sorte, qui natus est priuilegio singulari: cum Christus Deus nasceretur in carne, Ioannes angelus est generatus in terris, vt ita officia terrena officii se cæle-

stibus miscerent, sicut humanis se diuina miscerent: & in terra Deo angelus, Domino ordo cælestis obsequi non deesset. Sed audiamus ordinem nascentis Ioannis, vt causas mortis eius inuenire possimus. *Fuit, inquit, in diebus Herodis regis Iudææ, &c.* Oratores magni, & excellentes ingenio, quoties illustrium virorum parant narrare virtutes, auos, atauosq; commemorant, vt ad honorem præsentium, accedat dignitas antiquorum, & laus patrum filiorum redderet ad gloriam. Maior est innata gloria, quàm quæ sita: præcedit quod venit ab origine, quod sequitur ex labore, gloriam beatus est habere, quàm querere: hinc est, quòd euangelista vt extollat Ioannis gloriam, Zachariæ patris, Elizabeth matris genus dicit, auos memorat, scribit merita, loquitur titulos, gradus digere, vitam pandit, dilatat insignia, prædicat sanctitatem. *Fuit, inquit, in diebus Herodis regis Iudææ.* Tempus memorat regis nefandi, qui sacrum sacerdotij violauit morem: confudit ordinem, statutum soluit, abstulit institutum. Et hoc accedit ad meritum Zachariæ, quia cum in omnes penes Herodes ausus suæ temeritatis extenderit, ausus sit nihil in isto: virtutibus sit huius oppressus, vt sacerdotis immaculata successio ad gloriam germinis seruetur. *Et vxor eius de filiabus Aaron.* Aaron primus pōrifex in lege fuit sacerdotij origo: propterea merito prætermisiss omnibus eius filia dicitur, cuius in se memoria prætulit sanctitatem, quam tanti generis pia custos gloriosissime transfudit in filium. Sed huius matris laudes Euangelista describit. *Erant, inquit, ambo iusti ante Deum.* Est noua felicitas, est coniugium singulare, quando manet in duobus mens vna, vna sanctitas in duobus, constabat mente, quod distabat in sexu: & in moribus erat vnus, quod geminabat aspectus: ac virtus reddebat pares, impares dedecrat quos natura. *Erant, inquit, iusti ambo ante Deum.* Placere iudicis humanis, coram hominibus esse iustum, est virtutis humanæ, maximi est & laboris: ante Deum qui scrutatur corda, cogitationes discutit, videt mentium motus, esse iustum humani laboris non est, muneris est diuini. Si magnus est qui non peccat in carne, quantus est qui corde non peccat: Ioannes ergo supra carnem est natus de istis, qui ante Deum nec corde, nec corpore peccauerunt. Adiecit Euangelista, dicens: *Incedentes in omnibus mandatis, & iustificationibus Domini sine querela.* Incedentes, incedit qui non stat in triuicis peccatorum: qui peregrinum se hoc sentit in sæculo: qui asperas virtutum intrat in tepidum mansiones: qui montes iustificationum, mandatorum colles indefessus viator ascendit: vt præsentia parentis Dei, patriæ cælestis beatitudine perfruatur. *Incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus.* Hi in omnibus, in quibus nemo, vel pauci. In omnibus mandatis & iustificationibus. Quis fumi inscius cupiditatum transit incendia: quis vitæ lubricum nunquam lapsus euadit? per vitiorum gurgites quis impollutus incedit? carnis negocia, vitæ causas, actus mundi quis peragat, & non erit in querela, cum nasci ipsum plenum sit & lachrymarum & querelis? Nanque parturiens queritur ex dolore, & natus in lachrymas queritur ex natura: sed in Zacharia & Elizabeth reatus occidit, perijt querela, omnis est amputata causatio: quia in illis parabatur vnde tota sanctitas nasceretur, sed hoc ex ipsa iam lectione luceat.

Et nō erat eis, inquit, filius, eo quod esset Elizabeth sterilis. Sterilitas ista non erat maledicta, sed mystica, in qua partus non ablatu sed dilatus neque erat pignori clausa, sed tempori: colebatur tempore, virtute ferebatur, maturabatur ætate, senectute crescebat, vt in filio singulari tota fecunditas pensaretur, quando in vno nascēbatur numerositas congesta virtutum. Beata sterilitas quæ vnum seruabatur ad partum: & expectabat Ioannem, cui quia prima omnia debebantur primogeniti dignitas non periret. Et ambo processerant in diebus suis. Processerant, non decesserant: vixit in sanctis ætas, non defecit, sed processit. Aut quid illis deficit, quibus accedunt semper incrementa virtutum? Ergo in Zacharia & Elizabeth stupet sexus, frigidescit caro, membra sopiuntur, tempus præterit, ætas transiit, abolefcit totum quicquid est & humani ordinis, & negotij coniugalis, vt diuino munere, non partu ex hominibus angelus nasceretur. Promiseramus de ortu Ioannis causas mortis eius expromere, sed quia nos hodie longius sermo protraxit, & ad probationem rei satis nobis necessaria sunt quæ sequuntur, quæ modo dicta sunt, ortus eius deputentur ad gloriam: nōlque ingrati non sumus vobis, qui differimus debitum, non negamus: nam debitoribus dilatio crescit ad gratiæ creditoris. Expectate ergo quod promittit debitor, & expectate securi, quia promissa negari nequeunt, quando sterili tam largiter negata soluuntur.

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 5.

Serm. est 90. Rigi nos sanctorum lapsibus, sanctorum trepidatione fundari cunctatio nos hodie Zachariæ docuit sacerdotis: qui cum non credit Dei promissa, sed discutit, & opera diuina nō fide percipit, sed humana ratione disquirat, infidelitatis culpam longa silentij condemnatione persoluit: **Luc. 1.** audierat ab angelo, Exaudita est deprecatio tua: & vxor tua Elizabeth pariet tibi filium, &c. Nōne quantum senectute longa, spem posteritatis amiserat, tantum longo vitæ vfu fuerat edoctus, quod Deus impossibile nil haberet? Legerat tanti temporis sacerdos, sciebat veteranus pōntifex lege naturam, non authorem naturæ posse constringi: & tempus homini posse, suo non posse præscribere conditori: nouerat de Abrahamæ & Saræ emortuis extrema senectute corporibus, & à patris matrisque nomine famosissima sterilitate summotis, **Gen. 21.** Isaac ad totam fecunditatem Israëlitiæ germinis erupisse: cui non obfuit tantum defuisse naturam, quantum nasci profuit authoris beneficio, non naturæ: didicerat Rebeccæ & Annæ effœtis diu, diu naturæ suffragio destituitis, dedisse Deū quod sterilitas abnegauerat: edoctus ergo tantis quid est quod dicit: Vnde hoc scias? Ego enim senex sum, &c. Fratres, satis ad Deū trepida, satis ad diuinas virtutes hominis est imbecilla natura: nec talem se in causa inuenit, qualem se æstimat ante causam: & satis se ignorat ante, quàm se rebus probet, & experiarur exemplis, petit cælum, perit alta, scrutatur superna, mouet cælum, pulsat cælum: sed cum cælum mouerit, cæli pondera non poterit sustinere, ambit fidei subire verticē, ardet cælum sua penetrare virtute: sed ætherias in vias vbi in-

cedere humanis gressibus inchoat, & cum suam deorsum respicit ad naturam, nō tantum fidit de præteritis, quantum trepidat de ruina. Sic beatus Petrus cum per æquora diuinos imitatur incessus, & nouus viator molle iter duris gressibus calcant, ante de lapsu supplicat, quàm gaudeat de donato. Sic nunc Zacharias, qui cum diu steret diabolū posse, regnare mortē culpa hominis vnus, nasci homines ad labores, ad gemitus, ad pericula, optare licet ærumnosa, moditura: nec posse pignora promereri, stare inter acies criminum, obliedi vitiorum cateruis, infirmitatum quæti, & quassari semper impulsu: videre eminus vexilla virtutum, spem legis, gratiæ libertatem, nec tamē illuc quemquam proprijs posse viribus peruenire: velle bona & non facere, crimina odisse, nec vincere: debere iam misereri Deum: debere iam taliter subuenire captiuus. Pontifex ergo iste cum Dei aures continua & tali querela, tali lamentatione pulsaret, Deus sic pia, sic iusta poscenti, ex germine ipsius responsionis suæ sumpsit, & instituit mirabile documentum: quo crederet posse Deum dare vitam mortuis, salutem reddere desperatis, si senectūti mortuæ sobolem, si sterilitati dedisset filium desperare, sicut euangelicus aperit sermo, cum dicit: Exaudita est deprecatio tua: & vxor tua Elizabeth pariet tibi filium. Redemptionis huius nuncium, huius salutis præuium: qui Deum non sicut tu voce adeat, non gemitibus fleat, non ad impetrandum nostra ille sicut tu suffragia requirit, sed ipse in nostro ordine cōstitutus, & angelico honore fultus, Deum satis ab omnibus desideratum, nec vlli vnquam cognitum, etiā ipsi angelis inuisum, manu teneat, amplectatur gremio, & iam conspicuum mundum vllis sceliobus tradat: palmis beatissimis assignet humanis oculis peruiendum, Deum cognitum faciat viuens, perducatur Dominum ad consortia seruatorum, miscatur reis iudicem, censorem in se testetur noxiorum suscepisse personam, ac sic probet condemnationis humanæ sententiam cessaturam, quando ipse agitur, ipse currit per veniam, qui reos erat daturus ad pœnam. Vt luceat hoc mysterium pietatis impenitentiæ demergit in baptisma, in remissionem diluit peccatorum, quia voluit fons dilui, cognitor suscipere veniam, index ipse suam subite sententiam, ne damnaret reos, nec vindictam proferret in noxios, ascendit crucem, degulstat mortem, sepulturam patitur, intrat infernum, qui puniri voluit, ne puniret, qui amari magis voluit quam timeri. Quod vbi Zacharias fratres audiuit, tantum se meruisse suis precibus sacramentum, rei ipsius consideratione territus, sacramenti ipsius æstimatione turbatus, nec se mereri tantum credidit, & Deum dubitavit ad hec talia, & tanta descendere: hinc est quod dicit, Vnde hoc scias? Ego enim senex sum, &c. Hoc est dicere, quomodo me habere filium ratio non permitrit humana, ita nasci & mori Deum maiestas non sinit sempiterna. Cui angelus venerabiliter non credenti pœnam signi tantum dedit, nō perfidie: cautelæ est tarde de Deo humilia credere, de Deo tardius contumeliosa sentire: adiecit angelus, dicens: Ego sum Gabriel. Vt ex nomine tanto, & ex merito ministri tanti, pontifex promissionis, fidem pensaret, & crederet qualiter. Ego sum Gabriel, qui aſto ante Deum, &c. Dum dicit nomen

nomen, designat meritum: cum se refert altare, se missam refert: seruitutem faceret, ne prærogatiua nominis debitorum celaret obsequium. Ego sum, inquit, Gabriel, qui aſto ante Deum, &c. Vere magnus Dominus, & sapientiæ eius non est numerus: infirmantem curat de vulnere, nutantem de vltio confirmat, de supplicio fidei perficit argumētum, dicendo, Et ecce eris tacens: & non poteris loqui. Vt ex te, & in te credendi regulam consequaris: & vernaculo exemplo Deum posse credas facere quod promittit: nam cum vult tuæ vocis organum claudit: & cum vult tui aperire oris officium, profectō potest: & cum vult fecundam ex sterili facere, ex fecunda sterilem cum promittit, potest cum vult largiri partus officia, obsequia naturæ cum vult præualeat denegare. Egit ergo angelus, vt tali documento pontifex eruditus non dicat amplius, Vnde hoc sciam? Qui totius creaturæ iudicio potuit approbare, quod Deus, qui cælum, terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, ex nihilo legerat subſtituisse, credere debuit, quod potuit ex aliquo facere, quod vult: & desperato reddere, quod promittit: & qui totum fecit ex eo quod non erat, ex eo quod est quicquid vult facere, nō laborat. Et erat plebs expectans Zachariam, &c. Egreditur pontifex gelatus in ore sterilitatis indicium, portans in pectore conceptionis figuram, vt cum mater pareret filium, daret filius vocem, tunc verbi pater ederet sacramentum, & ante natus daret patri veniam, quàm diluere crimina verusta populorum: & quia qui non credidit, tacuit: merito propheta, quia credidit, gloriatur, dicendo, Credidi, propter quod locutus sum. Fratres, dat verbum fides: negat infidelitas verbum. Si nos ergo fratres, sicut dixi, sanctorum lapsus erigit, firmat trepidatio beatorum: nihil vnquam Deo esse impossibile iudicemus, neque inquiramus quemadmodum facturus sit quod promittit, cuius voluisse, fecisse est: cuius dedisse, est promississe.

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 6.

Serm. 91. Vrum de terra legere qui nouerunt, vbi diuitem senserint venā, ibi quicquid artis est, quicquid laboris impendunt: & nos quia in sancto Zacharia cælestem nouimus latere thesaurum, in ipso totū quod sermonis est nostri, quod vestri auditus est, occupemus: quatenus commune lucrum sit, quod fuerit communi labore questum. Fuit, inquit, in diebus Herodis regis Iudæe sacerdos quidam nomine Zacharias, ex vice Abia. Hoc iam diximus. Et vxor eius de filiabus Aaron. Sic cœpit euangelista, vt in coniuge sacerdotis seruata sacerdotalis stēmatu generositas monstraretur. Erant, inquit, ambo iusti ante Deum. Ambo iusti, quia in ambobus erat vna iustitia. Ambo iusti. Quia conſtabat inter eos non de diligentia, sed de sanctitate coniugium. Ambo iusti. Quia sexu dispares, patres meritis habebantur. Ambo iusti. Quia vt erat in duobus vna caro, sic erat in duobus vnus spiritus, imitentur coniuges, vt quos coniungit affectio, iungat & virtus. Erant, inquit, iusti ambo ante Deum. Ambo iusti ante Deum. Et vbi est illud, Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuēs? Ante homines forte quis putetur iustus, quia ho-

mines vt culpas corporum norunt, sic vitia mentis ignorant: ante Deum verō, cui pectoris claustra patent, quem cogitationum secreta non latent, quis innocens habetur, & iustus? Est ne homo qui corde non peccet, non cogitatione delinquat, non offendat dubitatione, non lapsus trepidationis incurrat? Moyses dubitat, Aaron deuiat, Petrus negat, & quis iustus? Et quomodo ambo iusti ante Deum? Ante Deum, sed semper. Ambo iusti apud Deum. Non labore, sed gratia: Audi Apostolum, iustificati gratis per gratia ipsius. Et iterum. Non ex vobis; Dei donum est: non ex operibus, ne quis gloriatur. Et iterum, Quid habes quod non accepisti: si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Euangelista ergo sic refert, non quid non habuerit, sed quid accepit: non quid quæsitum sit, sed quid donatum. Erant, inquit, ambo iusti ante Deum, &c. Incidentes dixit, vt eos ostenderet cucurrisse virtutibus, nō stetitisse & ambulasse in via iustitiæ, nō sedisse: nec remansisse in itinere mandatorū, sed ad mandatorū plenitudinē peruenisse. Incedentes in omnibus mādatis & iustificationibus Dei sine querela. Beati, fratres, quos culpa non percutit, nō vulnerat crimen sed beatiores isti: quos tetigit nec querela. Sine querela. Si pueritia, si adoleſcentia, si iuuentus sine querela extitit, vbi tota querela est, qualis horū senectus? Si tale initium, qualis finis? Ascendisse iustificationem vertices, colles mandatorum, nec in aliquo ritu- baste, est gratiæ singularis, est vnice felicitatis insigne. Et non erat, inquit, illis filius, &c. Nō dixit nō erant illis filij, sed non erat illis filius, quia singularis futurus erat, qui erat de talibus nasciturus. Audi Dominum dicentem. Non surrexit maior in natis mulierum Ioanne Baptista. Eo quod esset Elizabeth sterilis. Sterilis corpore, sed fecunda virtutibus: tarda sobole, sed nō tarda Deo: non germini clausa, sed tempori: non negata pignori, sed seruata mysterio. Et ambo, inquit, processerant in diebus suis. Processerant: sic describitur sacramentum senectutis, quæ nondum decidit meritis, nō ætate deficit, sed procedit: nec sentit detrimenta corporis, quæ sumit augmenta virtutis. Fratres, Elizabeth sanctæ partus non ablatu est, sed dilatus, donec transfret tempus carnis, passio corporis, coniugij necessitas, voluptatis causa, cupiditatis sensus, & totum quod humanum confundit, grauat, onerat conscientiam. Mundabatur enim longo tempore sacrificij domus, sanctitatis hospitium, meatu meta: oris Christi, Angeli domicilio, aula Spiritus Sancti, Dei templum. Nescitis, inquit Apostolus, est templum Dei estis: & Spiritus Dei habitat in vobis: Denique vbi tota corporis sedata querela est, & in totum facti sunt sine querela; mox sterilitas fugit, reuiuiscit senectus, fides cœcipit, parit castitas, nascitur maior homine, par Angelis, tuba cæli, præco Christi, arcanum patris, filij nuncius, signifer superni regis, peccatorum venia, ludæorum correctio, vocatio gentium, & vt propriè dicam legis & gratiæ fibula, quæ diploidem summi sacerdotis sancto patri iungebat in pectore. Euangelista ergo virtutes patris, matrisque describit, vt ex generatorum tantis meritis dignitas germinis nosceretur: & probaretur maior homine, qui in ortu suo excedebat legem natiuitatis humanæ. Sed si processurus est, iam nascatur Ioannes, quia instat natiuitas Christi: surgat nouus lucifer, quia iubar iam

Nom. 20. Exo. 12. Math. 26. Rom. 3. Eph. 1.

Math. 11.

1. Cor. 3.

veri solis erumpit: det vocem præco, quia adest iudex: clamat turba, quia venit Rex: & quia processurus est Deus, angelus iam præcedat. Verum, quia quod supra homines est, homo referre non sufficit, virtutes nascētis Angeli Angelus iam loquatur. *Dixit Angelus ad Zachariam, ne timeas Zacharia: exaudita est deprecatio tua, ecce Elizabeth vxor tua pariet tibi filium, &c.* Vacat humanus sermo, silet prædicatio tractatoris, quando Angelico præconio Ioānis profertur gloria, virtus insonat, laus collaudatur: nec est quod illi adiciat homo cui Deus contulit totum. *Spiritu Sancto, inquit, replebitur adhuc ex vtero matris sue.* Videtis quemadmodum Ioannes antè perueniat ad cælum, quam tangeret terram: antè accipit diuinum spiritum quam habet humanum, antè suscipit diuina muna, quam corporis membra, antè cœpit viuere Deo, quam sibi, imò antè vixit ille Deo, quā Deus videret illi: iuxta illud Apostoli, *Viuo autem iam non ego, viuunt in me Christi.* Sexto mense suæ matris exultat in vtero, & in vtero virginis venisse nunciat Christum. Feruens nunciū, qui antè gestuit nunciare, quam viuere: impatiens dux, qui antequam perueniret ad corpus, peruenit ad regem: antè rapuit arma, quam membra: antè aciem petiit, quam lucem: & vt vinceret mundum, vicit antè naturam, ipse sine visceribus viscera matris exuscitat: & quia tardabat corpus solo spiritu implet euāgelizantis officium. Quid dicam? Ioannes antequam Christum præcederet, sic præcessit, Patris, matris, filij corda vnus atque idem implet Spiritus Sanctus: vt vno sanctitatis organo resonet natiuitatis dominicæ cantilena. Nec mirum fratres, semper ortus regio honorat festiuitas, dulcis gratificat symphonia. Et nos fratres; natiuitate Christi glorificemus canticis, honoremus muneribus: quia mentitur fiet, si quod facit Dei Magus, non facit Christianus.

BEDÆ VENERABILIS presbyteri in idem Euang. expositio.

Fuit in diebus Herodis Regis Iudææ sacerdos quidam nomine Zacharias, &c. Sacrosancta præcursoris Domini nobilitas non solum à parentibus, sed etiam à progenitoribus gloriosa descendit, quatenus aduentus illius fidem non subita inspiratione cōceptam, verum auita magis propagatione susceptam liberius prædicaret. Et quoniam quidam Aaron primi in lege pontificis, cunctis est nota dignitas, dicendum paucis de Abia. Cùm Dauid rex & propheta magna deuotione peteret vt inueniret tabernaculum Deo Iacob, Dominus autem magis hoc à Salomone fieri decerneret, atque ideo Dauid eidem Salomoni omnia quæ ad impensas domus pertinebant præpararet, ipsius quoque domus per singula, mensuras, & descriptionem daret: vt crescente extrinsecus statu culturæ, etiam deuotionis interioris culmē augeteretur, diuisionem nihilominus sacerdotalium leuiticorumque graduum in omnia opera domus Domini distribuit. Erāt enim principes sanctuarij, & principes Dei, id est, summi sacerdotes, tam de filijs Eleazar, quam de filijs Ithamar. Quorum vices secundum ministeria sua, vt ingrederentur domum Dei vigintiquatuor foribus distinxit, in

quibus Abia familiam de qua Zacharias ortus est, fors contigit octaua. Diuisit enim vtraque inter se familias fortibus, vnam domum quæ cæteris præerat Eleazar, & alteram domum quæ sub se habebat cæteros, Ithamar. Lege verba dierum. Sed & antiquitatum Iosephi librum septimum, vbi statutum refert, vt vtraque generatio iuxta ordinē fortitionis ministraret Deo per dies octo, à sabbato vsque ad sabbatum. Vbi etiam de tribu leuitarum, vigintiquatuor partes factas asserit, vt ipsi quoque eodem modo sortiti, iuxta morem sacerdotum octonis diebus ministrarent. Non autem frustra primus noui testamenti præco in octauæ sortis vice nascitur, quia sicut septenario sæpe numero propter sabbatum vetus testamentum, sic nouum aliquoties octonario propter sacramentum, vel dominicæ vel nostræ resurrectionis exprimitur. Vnde quia non aliter quam per obseruantiam vtriusque testamenti regni cælestis aula penetratur, rectè & in templo Salomonis mysticus quindecim graduum ascensus fuisse narratur. Et is qui ad Dominum in tribulatione clamans exaudivit, totidem graduum psalmis ad superna perducitur, quo tandem in atrijs domus Dei positus audire possit. Benedicat te Dominus ex Sion. Tempus quoque Herodis alienigenæ videlicet regis etiam ipsum Dominico attestatur aduentui. Prædictum nanque fuerat, quia nō deficiet princeps ex Iuda, neque dux de femoribus eius donec veniat qui mittendus est. Ex quo enim patres Egypto exierunt, suę gentis iudicibus vsque ad Samuel prophetam, ac deinde regibus vsque ad transmigrationem Babilonię regebantur. Post reditum vero de Babylone, per pōtiffices rerum summa gerebatur vsque ad Hyrcanum regē simul & pontificē, quo fratris inuidia multis calamitatibus vexato, & ad vltimum ab Herode (cuius patrem ipse de ignobili aduena, hoc est genere Idumæo sublimem fecerat & ciuem) vi fraudis interempto, Iudææ regnum ipsi Herodi iussu Cæsaris Augusti traditur gubernandum. Cuius tricesimo primo anno, iuxta prophetiam supradictam qui mittendus erat aduenit. *Erant autem iusti ambo ante Deum incedentes in omnibus mandatis, &c.* Bene iusti ante Deum. Non enim omnis qui iustus ante hominem, iustus est ante Deum. Aliter vident homines, aliter videt Deus. Homines in facie, Deus in corde. Et ideo fieri potest vt aliquis affectata bonitate populari, iustus videatur mihi, iustus autem ante Deum non sit, si iustitia non ex mentis simplicitate formetur sed adulatione infusetur. Beatus autem ille qui in conspectu Dei iustus est. Beatus ille de quo Dominus dignatur dicere. Ecce verè Israëlita in quo dolus non est. Verus enim Israëlita qui Deum videt, & videt se nouit à Domino, & ipsi exhibet occulta cordis. *Incedentes (inquit) in omnibus mandatis, &c.* Prius mandatum, secunda est iustificatio. Cum enim mandatis cælestibus obedimus, in mandatis incedimus Domini. Cum iudicamus, & congruè iudicamus, tenere Domini iustificationes videmur. Plena igitur laudatio: quæ genus, mores, officium, factum, iudicium, comprehendit. Genus in maioribus, mores in æquitate, officium in sacerdotio, factum in mandato, in iustificatione iudicium. Quodque addidit: Sine querela, hoc est, quod Apostolus ait. Prædicantes bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Et

Ecclēstastes. Ne sis (inquit) multum iustus. Quia plerumque iustitia durior hominum querelam prouocat. Quæ vero temperata est, ipsa suæ dulcedinis gratia, etiam inuidiæ querimoniam vitat. *Et nō erat illis filius, eò quod esset Elizabeth sterilis, &c.* Diuinitus est procuratū vt prouectæ ætatis diuq; coniugij fructu priuatus Ioannes parentibus nasceretur, quatenus inopinatis prolis ortu & ipsos donum gratius afficeret, & cæteros miraculi stupor futuri prophetæ pararet auditui. Denique posuerunt omnes qui audierant in corde suo dicentes, quid putas puer iste erit. *Factum est autem cum sacerdote iungeretur, &c.* Per Moysen quidem Dominus vnum constituit summum sacerdotem, cui mortuo vnum per ordinem succedere iussit, & hoc ad Dauid vsque tempora seruatum est, à quo plures fieri (vt diximus) Domino nihilominus agente decretum est, qui vicissim ministrantes, tempore vicis suæ singuli castimonie student, domumque suam omnino non tangerent. Vnde nunc Zacharias in ordine vicis suæ sacerdotio functus asseueratur. *Sorte exiit vt incensum poneret ingressus in templum Domini, &c.* Non noua nunc sorte electus est cū incensum esset adolendum, sed prisca tunc sorte præelectus, cū primò ex ordine sui pōtifficatus in vicem Abia succederet. Incensum autem in sancta sanctorum à pontificē deferri expectate extra templum omni populo, decima die septimi mensis est iussum. Et hanc diem expiationis, siue propitiationis vocant, quæ apud nos ob varium lunæ discursum à quibus mensibus computant Hebræi, modo in Septembrē mensē, modo incidit in Octobrem: quia scilicet mensis quo Pascha geritur, & ordine conditionis, & edito legis anni principium tenet, dicere Domino ad Moysen. Mensis iste vobis principium mensum, primus erit in mensibus anni. Decima die mensis huius, tollat vnuquisque agnum, &c. Huius autem diei Apostolus ad Hebræos scribēs, ita meminit. In prius quidem tabernaculū semper introibant sacerdotes sacrificiorū officia cōsummantes, in secundum autem semel in anno solus pontifex non sine sanguine quem offert, &c. Quibus diei huius mysterium pandens Iesum ostendit pontificem esse verum, qui consummatis officij sui diebus, hoc est impleta dispensatione carnis in sanguine proprio, cæli secreta subit vt propitium nobis faceret patrem, & interpellaret pro peccatis eorū qui adhuc præ foribus orantes expectant, & diligunt aduentū eius. Pulchre igitur ea die descēssio eius per angelum nunciatur, qua eius per legem ascensio figurabatur. *Quia qui descendit ipse est & qui ascendit. Et vt Plalmus ait, à summo celo egressio eius, & occursum eius vsq; ad summum eius. Apparuit autem illi angelus stans à dextris altaris incensū.* Bene angelus & in templo & iuxta altare & à dextris apparet: quia videlicet & veri sacerdotis aduentum, & mysterium sacrificij vniuersalis, & cælestis doni gaudium prædicat. Nam sicut per sinistram presentia, sic per dexteram sapē bona prænunciantur æterna. Iuxta quod in sapientia laude canitur. Longitudo dierum in dextera eius: in sinistra illius diuitiæ & gloria. *Et Zacharias turbatus est videns, &c.* Tremēntem Zachariam confortat angelus: quia sicut humanæ fragilitatis est spiritualis creaturæ visione turbari, ita & angelicæ benignitatis est pauentes de aspectu suo mortales mox

blandiendo solari. At cōtra dæmoniæ est ferocitatis, quos sui præsentia territos senserit ampliori semper horrore concutere, quæ nulla melius ratione quam fide superatur intrepida. *Et vxor tua Elizabeth pariet tibi filium, &c.* Deprecationem dicens, exauditam, partum continuo promittit vxoris. Non quod ille qui pro populo oblaturus intrauerat, relictiis publicis votis pro accipiendis filiis orare potuerit, præsertim quia nemo orat quod se accepturum desperat. Adeo autem ille iam suæ ætatis & infecunda coniugij memor, nasci sibi filios desperabat, vt nec angelo hoc promittenti crederet: sed quod dicit; exaudita est deprecatio tua, pro populi redemptione significat. Quod verò adiungit; Et vxor tua pariet tibi filium, eiusdem redemptionis ordinem pandit, quod videlicet natus Zachariæ filius redemptori illius populi præconizādo sit iter facturus. Singularis autem meriti iudiciū datur, quoties hominibus à Deo vel imponitur nomen vel mutatur. Sic Abram quia pater multarum gentium erat futurus, Abraham est vocatus. Sic Iacob quia Deum vidit, Israel appellari meruit. Sic Iosias rex ob eximie virtutis culmen, nominatus à Deo est multò antequam natus. Ioannes ergo interpretatur in quo est gratia, vel domini gratia. Quo nomine declaratur primò paribus eius gratiam quibus decrepitis filius nasceretur, esse donatam: deinde ipsi Ioanni, qui magnus coram Domino futurus, & adhuc ex vtero matris spiritus sancti sit munerē dirandus: postremò etiam filiis Israel, quos ad Dominum Deum ipsorum erat conuersurus. *Et erit gaudium tibi & exultatio, &c.* Meritò gaudet pater quod vel in senecta natum vel talis gratiæ acceperit filium. Gaudent & alij, quibus inauditum eatenus regni cælestis euāgelizari ingressum. Et notandum quod nato præcuratore multo gaudent, nato autem Domino aduocati angelus gaudium magnum quod erit omni populo. Quia videlicet hic salutem multis prædicare, ille omnibus qui velint aduenit donare. *Erunt enim magnus coram domino, &c.* Magnæ coram Domino virtutis est prædicantem in deserto cælestia gaudia terrenas ex integro spreuisse delicias. Sed & hoc coram Domino magnum eminet, quomuis hominibus videatur esse despectum, quod is cui in natis mulieræ maior nemo est, lasciuientis ob ludum puellæ capite truncatus est. Cuius ordinem magnitudinis ipse qui proposuit angelus subsequenter exponens; Et vinum, inquit, & siceram non biber. Siceram interpretatur ebrietas quo vocabulo Hebræi omne quod inebriare potest poculum, siue de pomis, siue de frugibus, seu de qualibet alia materia confectum significat. Proprium verò in lege Nazarenorū erat vino & siceram tempore cōsecrationis abstinere. Vnde Ioannes, Sampson, & Hieremias cæterique tales, vt semper Nazarenij, id est sancti manere possint, semper his abstinere satagunt. Decet enim vas cælesti gratiæ manipatū, à seculi illecebris castigari, nec vino, in quo est luxuria inebriari eum, qui multo spiritus sancti desiderat impleri. Vnde rectè cui vini ebrietas tollitur Spiritus gratia cumulatur. Quæ se tunc (vt prædictum erat) ipse repletum monstrauit, cum intrante beata Maria in vtero genitricis exultauit, & præcursoris suæ cognoscens officium, domini quantum adhuc potuit euāgelizauit aduentum. *Et multos filiorum Israel conuertet*

ad Dominum Deum ipsorum, &c. Cum Ioannes qui Christo testimonium perhibens in eius fide populos baptizabat, dicitur filios Israel ad Dominum Deum ipsorum conuertisse, patet profecto Christum esse Dominum Deum Israel. Si autem Christus est, immo quia Christus est Dominus Deus Israel, desinant Arriani Christum Dominum Deum esse negare. Erubescant Photiniani Christo ex virgine principium dare. Cessent Manichæi alium populi Israel, atque alium Christianorum Deum credere. Et quia Ioannes præcedere ante illum dicitur, videant æternum ante secula Deum post hominem in seculis natum, ideoque à suo præcurfatore modo virum post se venturum, modo Dei filium esse nominatum. Qui benè in spiritu & virtute Helix præcedere dicitur, quia sicut ille præco venturus iudicis, ita hic præco factus est redemptoris. Vnde & conuersatione prorsus simillima ambo deserta secuti, victu frugali, vestitu inculti, cinctu sunt despecti. Ambo regis & reginæ vāsaniam tolerant. Ille Iordanem cælum petiturus diuisit: hic ad lauacrum salutare quo cælum petatur homines conuertit. Hic cum Domino versatur in terris, ille cum eo manifestatur in gloria. *Vt conuertat corda patrum in filios, &c.* Corda patrum in filios conuertere, est spirituale sanctorum antiquorum scientiam populis prædicando infundere. Prudentia verò iustorum, est non de legis operibus iustitiam præsumere, sed ex fide salutem querere. Vt quæuis in lege positi legis iussa perficiat, gratia se tamem Dei per Christum saluandos intelligant. Iustus enim ex fide viuunt. Et Petrus de iugo legis ait. Quod neque patres nostri neque nos portare potuimus, sed per gratiam Domini Iesu credimus saluari quemadmodum & illi. Qua prudentia quia diutius increduli & per Ioannem imbuti, & per Heliam sunt imbuendi, rectè hæc sententia quæ per angelum de Ioanne dicta est, iisdem penè syllabis est de Helia per Malachiam prædicta. Parare (inquit) domino plebam perfectam. Quia enim Zachariam pro plebe supplicentem dixerat exauditum, docet quo ordine plebs eadem saluari & perfici debeat, ad prædicationem videlicet Ioannis pœnitendo & credendo in Christum.

EIVSDEM IN IDEM

Homil.

Fuit in diebus Herodis regis, &c. Venturus in carne Dominus & redemptor noster multos dispensationis suæ testes præmisit & nuncios, qui diuersis temporibus diuersis Israëliticæ plebis tribus orti, non diuersa fide, sed vno eodemque per omnia sensu, eiusdem incarnationis mysteriū prophetando præcinerent. Horum vltimus & quasi limes quidam legis & euangelij, figuræ & veritatis Ioannes apparuit, Domino attestante qui ait: Lex & prophetæ vsque ad Ioannem, ex eo regnum Dei euangelizatur. Vnde etiā plusquam propheta dictus est, quia quem cæteri à longè prophetando solum prædixerant, ille & primò venturum prophetando signauit, & mox venientem ostendendo monstrauit. Qui certè gratia dispensationis non solum iustus, sed & de pontificali stirpe ortus parentibus natus asseritur. *Fuit enim sacerdos sicut ex lectione euangelica audiuimus, nomine Zacharias, &c.* Iustus quippe parentibus est

genitus, vt eo confidentius iusticiæ præcepta populis daret, quo hæc ipse non quasi nouitia didicisset, sed velut hereditario iure à progenitoribus accepta seruaret. De sacerdotali profapia ortus est, vt eo potentius imitationem sacerdotij præconizaretur, quo ipsum ad sacerdotale genus pertinere claresceret. Redemptor etenim noster in carne apparens, sicut rex nobis fieri dignatus est regnum cælestis tribuendo, ita etiam pontifex factus est semetipsum pro nobis offerendo Deo hostiam in odorem suauitatis. Vnde scriptum est: *Iurauit Dominus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech: quippe, vt legimus, sacerdos Dei summi, longè legalis sacerdotij tempora præcessit, offerens Deo panem & vinum. Et ideo redemptor noster sacerdos esse dicitur secundum ordinem Melchisedech, quia ablatis victimis legalibus, idem sacrificij genus in mysterio sui corporis & sanguinis in nouo testamento offerendo instituit. Quis ergo congruentius translationem legalis, vt substitutionem euangelici sacerdotij, quam summi iuxta legem sacerdotis filius prophetaret? Qui cū & ipse summus sacerdos secundum legem existere videretur posse, maluit docente intrinsecus incommutabili ratione veritatis noui sacerdotis præco, quam successor & hæres existere veteris. Maluit doctus in spiritu vocatis in desertum populis noui testamenti sacramenta prædicare, quàm ad se venientibus in templum, gloriosissimo illo tunc temporis sacerdotij veteris officio præesse. Prætulit longam solitudinis sitim & esuriam cœlestium hostiarum solenniis, pilis camelorum & cinctui zonæ pellicæ, auro textas pontificiū posuit stolas. Vt quid enim hæc fratres mei, nisi vt is qui merito iusticiæ perfectioris autoritatem sibi prædicandi asseruerat, ipse etiam neglecto ordine paterni pontificatus ostenderet, quia non dubiè melioris pontificatus præco & præcurfor existeret? Si verò fraternitatem vestram audire delectat, quis sit Abia de cuius vice Zacharias genus duxisse perhibetur, hic temporibus David regis summus erat sacerdos. Siquidem iubente Domino per Moysen, primò vnus in lege pontifex Aaron est constitutus, post cuius mortem Eleazar filius eius sacerdotium suscepit. Et hoc quoque mortuo, Phinees filius eius sacerdotij successor extitit, & sic vsque ad tempora David per annos circiter quadringentos septuaginta, vnus post vnum extiterat pontificatus hæredes. At vero David cū magno feruens studio religionis templum Domino condere desiderasset, Dominus autem magis hoc per filium eius Salomonè vellet impleri, nihilominus ipse David omnia quæ ad futuram eiusdem templi constructionem vel reuerentiam pertinent, sollicitus præparare curauit. Vnde etiam cantores statuit, qui tempore sacrificij quotidie psalmos cum melodia resonantes, atque animos populi circūstantis ad memoriam amorémque cælestium, non solum sublimitate verborum quæ dicebantur, sed etiam suauitate sonorum quæ dicebantur erigerent. Volensque vt crescente cultu & magnificentia templi, decus quoque ministerij illius & ministrantium cresceret cœtus, conuocauit omnem progeniem filiorum Aaron, & eos videlicet qui de Eleazar, & illos qui de Ithamar stirpe descenderant, diuisitque hos in partes viginti quatuor, ac de his singulis*

gulis singulos pontifices eligens, cæteros qui in partibus erant sacerdotij minoris, qui nunc presbyteratus vocatur, officio fungi præcepit, ea videlicet prouisione, vt dum quilibet pontificum vita decederet, quicumque in eius parte optimus putaretur, ei in pontificatu succederet. Quas videlicet partes taliter ordinauit, vt singuli pontifices cum subiectis sibi sacerdotibus, per octonos dies, hoc est à sabbato vsque ad sabbatum, ministrarent. Et cum omnes gradu sacerdotali essent æquales, vnus tamen in eis qui dignior videretur speciali reuerentia ac potestate præminens, summi sacerdotis nomen haberet. Qui autem ordo partium earundem seruare deberet, missa coram David rege & principibus familiarum sacerdotum, & Leuitarum sorte quærebatur. In quarum distributione sortium, Abia de cuius vice & genere Zacharias oritur, octauo loco positus inuenitur. Et rectè præco noui testamenti, in quo gloria resurrectionis mūdo declaratur, loco octauæ sortis nascitur: quia & Dominus noster vna sabbati, quæ est à die conditionis octaua, resurrexit à mortuis, & nobis post sex huius seculi ætates, ac septimam quietis animarum, quæ est in alia vita, octaua iam ætas perpetuæ resurrectionis promittitur in fine. *Erant autem iusti ambo ante Deum, &c.* Sæpe contingit, vt hi qui iam perfecti hominum æstimatione iudicantur, adhuc in oculis interni arbitri, minus aliquid perfectionis habeant: & rursus euenire solet, vt nonnulli quibusdam virtutum operibus immoderati student, dum sine scientia Deo placere appetunt, proximorum oculos offendant. A qua vitæque reprehensione parentes beati Ioannis immunes esse declarantur, de quibus cū dictum esset: *Erant autem iusti ambo, continuò subnectitur, Ante Deum: & cū adiunctum esset: Incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini, mox inferunt: Sine querela. Ac si aperte dicatur; Ad eos se in actibus pariter & cogitationibus suis circūspectè agebat, vt & diuini obtutibus in occulto, & humano foris iudicio placeret, iuxta illud Apostoli: Prouidemus enim bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. *Et non erat illis filius, eò quòd esset Elizabeth sterilis, &c.* Diuinitus est procuratum, vt sterili matre & vitroque parente proeuctioris ætatis Ioannes nasceretur, quatenus etiam ipse ortus eius miraculo patesceret, virum magnæ virtutis futurum esse qui nascebatur, vbi desinente omni lasciuia concupiscentiæ carnalis constaret: quia nulla in conceptione causa voluptatis, sed sola cogitata sit spiritualis gratia prolis. Sic Isaac filius promissionis, qui in figuram redemptoris nostri factus est obediens patri vsque ad mortem, de veteranis parentibus & sterili diu matre natus est: sic Iacob & Ioseph patriarchæ, sic Sampson fortissimus ducum, & prophetarum eximius Samuel steriles diu corpore, sed fecundas semper virtutibus habuere genitricis, vt miraculo natiuitatis, naturæ dignitas nosceretur, & probarentur sublimitates in vita futuri, qui in ipso vitæ exortu cōditionis humane iura transenderet. Quod vero sequitur, *Factum est autem, cum sacerdotio fungeretur, &c.* Claret quidem omnibus, quia iam redeunte ex ordine septimana vicis suæ, quæ ei de vice Abia contigerat, templum ministraturus intrauit: sed forte aliquibus obscurum est, quia scriptura ta-*

cere videtur, quo hæc sint anni tempore gesta. Quibus intimandum, quia nec hoc scriptura permittit, sed ex eo quod addidit latenter innuit, & omnis, inquiens, multitudo erat populi orans foris hora incensi. Vna etenim tantummodo per annum solennitas erat, in qua pontifex ad orandum sancta sanctorum intrante, nullum prorsus hominum intra fores templi remanere liceret, sed omnes tempore oblationis exteriori iuberentur orare. Hæc autem erat statuta solennitas septimo paschæ mense, decima die mensis, quæ dies propitiationis siue expiationis vocabatur: quia videlicet oblati in altari holocausti victimis, sanguis in sancta sanctorum ad expiandum inferebatur. Nec solum sanguis ibi aspergebatur, sed & thymiam adolebatur, quod in præsentī lectione Zacharias fecisse memoratur. Dicit ergo de hac solennitate Dominus Moysi: Mense septimo decima die mensis affligetis animas vestras, nullumque facietis opus. Expiabit autem pontifex sanctuarium, & tabernaculum testimonij, atque altare, sacerdotes quoque & vniuersum populum, eritque hoc vobis legitimum sempiternum, vt oretis pro filiis Israel, & pro cunctis peccatis eorum semel in anno. Et paulo superius, cū ritum eiusdem expiationis doceret, ait inter alia: Nullus hominū sit in tabernaculo, quādo pōtifer ingreditur sanctuariū, vt roget pro se, & pro domo sua, & pro vniuerso cœtu, Israeldo nec egrediatur. Lōgū est de singulis huius diei cærimonij scripturæ testimonia ponere, longius multo singula sufficienter, quomodo nunc spiritaliter in Ecclesia agantur exponere. Vnde hoc maximè liber vestræ fraternitatis auribus intimare, quom conuenienter electum sit tempus, in quo præcurforis Domini natiuitas, & virtus futura nuntiaretur. Septimus quippe mensis, & decima huius dies sacratissimo huic oraculo dedicatur, quia nimirum ille nasciturus prædicabatur, qui consummationem obseruantie legalis, & euangelicæ gratiæ prædicaret initium: quia ortus monstrabatur illius, qui primus omnium & venire, & iam desesse ostenderet Dominum saluatorem, & ad quod scriptum est: Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. Nam & septenario propter sabbatum, & denario numero propter decalogum, legis adimpletio rectè figuratur. Dies hæc propitiationis erat & expiationis, in qua populus omnis ab operibus vacare, & per orationes atque abstinentiam affligi, & castigari præceptus est. Quod beati Ioannis & vitæ & prædicationi multum congruit, qui & ipse à mundanis vacans operibus cælestibus solum studiis ac desideriis animum dabat, & conuenientes ad se turbas à malis operibus abstinere, ac per pœnitentiam fidemque expiari, & Christo consecrari docebat: quia tempus iam diuinæ propitiationis instaret, in quo cunctis pie quærentibus, regni cælestis pateret ingressus. Quòd autem hæc die pontifex sanctuarium, & tabernaculum testimonij, atque altare, sacerdotes quoque & vniuersum populum expiare iussus est, Ioannes ipse quis sit iste pontifex, quæ hæc expiatio manifestat, cū illo veniente ad baptismum suum loquitur, dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Quæ videlicet expiatio semel in anno celebrari statuta est, quia sicut Apostolus ait: Christum semel oblatum est ad multorum exhaurienda peccata, secūdo sine peccato

cato apparebit expectatibus se in salutē. Quod autē pontifice ad rogādum ingrediēte sanctuatiū, neminem hominū in tabernaculo esse licebat donec exiret, infirmitatem sanctę Ecclesię designat, quę pro fide eius pati necdum erat idonea. Quod in ipsis patrefactum est Apostolis, qui inchoata eadem passione illius, omnes relicto eo fugerunt. Egrediebatur autem expleta expiatione pōtifer, ut & aliis tabernaculum intrandi facultas daretur: quia perfectio suę sacrificio passionis, apparuit discipulis Christus: & data spiritus sancti gratia, ad offerendas Deo hostias non solum devoti operis & orationis, sed & proprii sanguinis, eorum quoque corda roboravit. Hęc de observantia festivitatis legalis latius exposuimus, ut agnosceret charitas vestra, quā congruenter in ea, noua gratię pręconia sumpsissent exordium, in qua tam multipliciter opus eiusdem gratię & rotius mundi redemptio significabatur. *Apparuit autem oranti Zacharię angelus, stans à dextris altaris incensī.* Quo notandum quod non solum virtute sermonum quos protulit, verum etiam statu temporis, & loci situ in quo apparuit, gratię quam euangelizare venerat, testimonium perhibet. Tempore quippe oblationis sacerdotij apparuit, ut verum se æternūque pontificem, veram pro mundi salute hostiam venturam prædicare signaret. Stabat iuxta altare incensī, ut noui testamenti præconem se venisse doceret. Duo nanque altaria erant in templo, quę duo testamēta signant in Ecclesia. Primum altare holocausti gre cooperatum, & ante fores templi ad offerendas victimas, & sacrificia positum, quod carnales veteri testamenti cultores significat. Deinde altare incensī autō tectum, propter ostium sancti sanctorum, ad adolenda thymiamata erat statutum, quod interiorē perfectiōnemque noui testamenti & cultorum illius gratiam designat. Stabat etiam à dextris eiusdem altaris, ut non terrena & infirma, sed gaudia cęlestis & sempiternę beatitudinis, quę per dexteram solent figurari, hominibus se promittere monstraret: illis maximē qui per cordis sui mundiciam ipsi altare aureum effici, qui propē ingressum regni cęlestis sedula cogitatione assistere, qui aromata orationum per ignem amoris Deo incendere, qui dicere possunt cū Propheta, *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.* Quod autem ait Zacharię, *Quia exaudita est deprecatio tua, &c.* Non est arbitrandum quod pontifex qui pro populo oraturus intrauerat, mirato repente animo pro priuatis negotiis cęperit rogare, maximē pro liberis, à quorum generatione in tantū homo senex ac decrepitus spem totam auerterat, ut neque angelo promittente crederet nasci sibi filium posse. Sed hoc certissimē sciendum, quia pro populi saluatione rogabat, quę & maximo peccatorum languore vexatum, & insuper alienigenę regis dominio presum nouerat. Vnde angelico oraculo & se exauditum cognouit à domino, & quo ordine salus quam quęrebat esset aduentura didicit: quia videlicet nasceretur sibi filius, qui propheta & doctor eximius existeret, eundem populum ad viam veritatis, spemque promerendę salutis conuerteret, & mox sequeretur ipse saluator, qui regni cęlestis gaudia præstaret. *Et vocabis, inquit, nomen eius Ioannes, &c.* Magnę laudis est & virtutis indicium, quociens in scripturis hominibus à Deo

Math. 26.

Exod. 38.

Exod. 39.

Psal. 140.

nomen imponitur vel mutatur. Benē autem præcurfor redemptoris nostri Ioannes vocari iubetur, Ioannes quippe domini gratia, siue in quo est gratia dicitur: quia & ipse specialem præ ceteris sanctis eiusdem præcurforis gratiam accepit, & inauditam eatenus mundo cęlestis ingressus gratiam prædicare aduenit. Qui ergo & gratia plenus exiit, & ceteris Dei gratiam euangelizauit rectē præconium gratię ipso etiam suo nomine signauit. Meritoq; in eius natiuitate multis exultandum prædicatur, per quem suę regenerationis mundo autor ostenditur. *Erit enim magnus coram domino.* Notandum, quod idem laudis præconium Ioanni ab Angelo, quod ab Euangelista parentibus fertur illius. Et illi enim iusti ante Deum, & hic corā domino magnus esse perhibetur. Quā magnus autem coram domino fuerit, ipse qui solus virtutem magnitudinis eius & donauit & nouit, dominus insinuat, dicens: Non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Sed & Angelus multifariam eius coram domino magnitudinem subsequenter exposuit, *Et vinum, inquit, & sicera nō bibet, &c.* Siquidē in eo quoddam illam à vino & sicera, id est, ab omni quod inebriari potest, continentiam habiturum asseruit, patēt indicauit, quia ab omnibus vitis & mundi illecebris, quę statum mentis solent euertere, futurus esset immunis. In eo autem quod illum adhuc ex vtero matris spiritu sancto replendum esse memorauit, profectō quia natus in mundum, cunctis virtutum fructibus esset clarificandus ostendit. Quid enim viuenti & conuersanti inter homines poterat deesse virtutis, qui & si ut homo in iniquitatibus conceptus est, contra morem tamen humanę conditionis non in deliciis eum præuacuationis, sed in gratia remissionis mater sua peperit? Neque enim dubitandum est, quia spiritus sanctus qui eum repleuit, etiā à peccatis omnibus absoluit. Constat quippe veridica patrum sententia, quia lege non stringitur spiritus sancti donum. Et propterea qui Cornelium & domum eius ante perceptionem baptismi sua gratia consecrauit, ipse vtique Ioannem non solum ante circuncisionem, sed & ante natiuitatem eiusdem gratię munere perfudit, ita vt officium suę præcurforis domino adhuc in vtero positus, quia loquendo nondum poterat, iam gratulando præberet, quando sicut sequentia sancti Euangelij testantur, intrante beata Dei genitrice & salutarē Elizabeth, exultauit in gaudio infans in vtero eius. Sed & in eo quod illum multos filiorum Israel ad dominum Deum ipsorum conuersurum assueuerat manifestē Angelus quoniam magnus coram domino esset futurus indicat, quem optimo genere conuersandi vitam peracturum esse declarat. Quę enim inter homines sublimior, & Deo gratior esse conuersatio potest, quā eorum qui se castigant à vitis, qui virtutum studiis animo subiugant, insuper etiam alios quotidianō exercitio ad autoris sui gratiam student conuertere, & crebra animarum fidelium acquisitione, gaudium semper patrię cęlestis augere? *Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Helias.* Ioannes in spiritu & virtute Helias dominum præcedere dicitur, quia sicut Helias in magna virtute spiritus secundum eius aduentum præueniet, ita Ioannes non minore spiritus potentia præditus præuenit: primum. Sicut ille præcurfor futurus est

THEOPHYL. EPISCOPI
Bulgar. superioris Euang. expositio.

est iudicis, ita iste præcurfor factus est redemptoris. Nec solum aduersus ordine, sed doctrinę quoque similitudine Ioannes in spiritu & virtute Helias dominū præcessit. Nam sicut de Ioāne angelus subiungit, *vt conuertat corda patrum in filios, &c.* Ita & dominus per Prophetam non disparē de Helias prædicatione sententiam protulit, dicens: *Ecce ego mittam vobis Heliam Prophetam, anrequam veniat dies domini magnus & horribilis, & conuertet corda patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum.* Vnum igitur atque idem virtusque opus est, fidem scilicet atque intellectum, quem habuere patres, filiorum mentibus prædicando infundere. Nam patres & iusti appellantur veteres sancti, de quibus saluator ait discipulis: *Multi propheta & iusti cupierunt videre quę vos videtis, & non viderunt.* Filij vero & incredibiles illius æui homines, quo vel Helias prædicaturus est, vel Ioannes prædicabat vocantur. Conuertit autem Ioannes corda patrum in filios, quia sapientiam quam habuerunt patres Christum credentes ac desiderantes in carne venire, transfudit in filios docendo eos credere & gaudere, Christum in carne venisse. Conuertit incredibiles ad prudentiam iustorum, quia eos quos sine fide Christi inuenit de operibus legis frustra gloriantes, docuit credere in Christum, cuiusque se gratię tota intentione submittere, ac præcedentium iustorum imitari prudentiam, qui & legem perficere diligentissimē studebant, & nihilominus in gratia domini Iesu, nō autem in operum suorum iustitia, salutem sperare didicerant. Hinc nanque vnus ex eis dicit: *Iustus autem ex fide viuit.* Vnde & apertē subiungitur: *Parare domino plebem perfectam.* Hęc etenim pulcherrima dominicę plebis perfectio est, quam & Ioannes suo tempore prædicando parabat, & nunc dominus ipse donado per orbem latius adimplet, cum nos euangelicis & verbis instituti & imbuti mysteriis eandem fidem ac dilectionem habere discimus, quam legalibus præceptis edocti patres habuisse probantur. Hoc perfectissimum sanctę ecclesię decus est, cum ad eadem quę illos intrasse constat superne pacis gaudia suspiramus, atque ut hęc etiam nos intrate mereamur, cęlestem in terris exercere vitam contendimus, cum eorum exemplo, nulla quę facimus vel percipimus bona nostris meritis adscribimus, sed ad autoris nostri per omnia gratiam respicimus. De quo illorum quoque testimonis edocemur, quia ipse est Deus, ipse fecit nos & non ipsi nos, non solum scilicet vt homines simus, verum etiam vt sancti & beati homines simus. Cuius dona gratię si puro semper & infatigabili corde sectamur, ipse iuxta eorumdem patrum promissa propitius sit omnibus iniquitatibus nostris, ipse satiat in bonis desiderium nostrum, ipse non in operibus iustitię, quę ex nobis habere potuimus, sed in miseratione & misericordia quam ipse donauit, nos in vitam coronet æternam, qui viuut & regnat cum patre in vnitrate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

THEOPHYL. EPISCOPI
Bulgar. superioris Euang. expositio.
Erat in diebus Herodis regis Iudæ, &c. Mentio nem facit regni Herodis, cum vt narratio prophetarum formam seruet: illi enim sic incipiunt. In diebus Ioachar & Ezechia, & cuiuspiam, facta sunt hæc: cum quia de Christo dicitur est, idē meminit Herodis, vt ostendat quod sub Herode verē venerit Christus. Hic enim Herodes fuit, quum defecissent apud Iudæos principes, iuxta prophetiam Iacob. Vnde monstratur quod Christus venerit. Sed & in hoc rectē facit, quod ostendendo tempus, certius ostendit euangelium. Cōpiam enim quærendi, si qui volent, & discendi euangelij veritatem à tempore facit. Et incipit à Zacharia patre Ioannis: idque merito, quoniam de Christi natiuitate dicitur, præcurforq; Christi fuit Ioannes, neque illius natiuitatem sine miraculo fuisse narrat. Et quia virgo paritura erat, præordinauit Deus vt vetula pareret: non secundum legem naturę, tametsi ex viro. **Q**uid autem est: Ex vice Abia? Intelligunt quidam sic, quod duo fuerint sacerdotes, successione ministerium perficientes, quorum vnus Abia, alter autem Zacharias. Quia igitur sacerdotio functus erat Abia, post illius ministerium ministravit etiam Zacharias. Videtur autem non sic esse. Solomon enim quum perfecisset templum, constituit & vices; hoc est hebdomadas. Et in vna constituit filios Chore, in alia Asaphar, in alia Abia, in alia alium. Igitur quod dicit, fuisse de vice Abia; sic oportet intelligere, quod de hebdomada Abia fuerit. Nō quod post hebdomadam Abia functus sit ministerio: dixisset enim, post hebdomadā Abia, nūquē autem quum dixit, de vice Abia, ostendit quod ex ordine & hebdomada Abię fuerit. Ostendere autem volens, quod ex vtroque parente legitime fuerit ex sacerdotali genere Ioānes, dicit: *Et vxor eius de filiabus Aaron.* Non enim licebat ex alia tribu vxorem ducere: sed ex eadem. Elizabeth interpretatur Dei quietem: Zacharias autem memoriam Domini. *Erat autem ambo iusti coram Deo.* Quidam iusti sunt, at non coram Deo: sed in specie tantum, & coram hominibus: illi autem etiam coram Deo iusti erant. *Ambulantes in omnibus præceptis, &c.* Mandata quidem sunt, vt ne occidas; ne adulteriū cōmittas: iustificationes autem, vt qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Iustus enim hoc. Scito quod & mādatur iustificatio nominari potest, vt pote iustum faciens hominē; imo & Dei iustificatio existens. In die enim illa condemnat nos, quasi scripta quædam iustificatio in nobis sit. Nisi enim venissem, inquit, & loquutus essem eis, peccatum non habuissent. Et iterum. Sermo quem loquutus sum eis, ille eos condemnat. **Q**uare autem quum dixit, ambulantes in omnibus mandatis, adiunxit, irreprensibiles: Multi ambulant in lege Dei, sed omnia faciunt, vt videantur ab hominibus. Tales igitur non sunt irreprensibiles: Sed Zacharias, & fecit mandata, & citra reprehensionem fecit, non vt hominibus placeat talia faciens. *Nec erat illis proles, eod quod Elizabeth sterilis esset, &c.* Iustorum mulieres & iustę, sæpe steriles fuerunt, vt discas legem nō exigere corporalium filiorum procreationem, sed spiritualium. **P**rofectus autem etiam ambo

Genes. 49.

Num. 36.

Exod. 21.
Leuit. 20.
Ioan. 15.

ambo erant, tam corpore, quam anima. Etenim iuxta animam profecerant, & progressi erant ponentes ascensiones in corde, & diem habentes, sed non noctem: vitam, vt in luce honeste agentes. *Factum est autem, quum sacerdotio fungeretur Zacharias, &c.* Coram Deo mundi soli sacerdotio funguntur, ab impuris autem auertit Deus faciem suam. Quando autem tempus incendendi odoribus? Vel omnino secundum tempus deprecationis, quando solus in sancta sanctorum ingrediebatur summus sacerdos, vt discamus, quod sic summus sacerdos ingressus in sancta sanctorum, hoc est caelum, cum carne, acceperit fructum incarnationis sue nostri curam & salutem. *Apparuit autem illi angelus Domini, &c.* Non omnibus apparuit Angelus, sed mundi corde, qualis erat Zacharias. Altare autem thymiamatis dixit: quia erat & altare holocaustorum. *Et turbatus est Zacharias illo viso, &c.* Turbatur quidem Zacharias. Infolitas enim visiones etiam sanctos turbat. Verum Angelus confestim turbationem sedat. Vbi que enim hoc iudicio discernuntur visiones, quæ à Deo, & quæ à diabolo. Nam si mens primum turbetur, & statim timor soluiatur, & iterum quiescat, reuera diuina est visio. Si autem timor ac turbatio magis atque magis crescant, dæmoniaca est visio. Quare angelus dicit: Exaudita est deprecatio tua, & vxor tua Elizabeth pariet tibi: Nam Zacharias non pro filio precatu est, sed pro peccatis populi. Dicunt igitur quod quoniam pro peccatis populi orabat, futurum autem quod generaret filium qui clamaret. Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi: merito dicit ad illum Angelus. Quoniam exaudita est deprecatio tua pro remissione peccatorum populi. Filium enim generabis, propter quæ remissio erit peccatorum. Alij autem sic intelligunt. Quoniam exaudita est deprecatio tua Zacharia, & remisit Deus peccata populo. Deinde quasi ille dixisset Angelo. Vnde hoc manifestum dicit Angelus. Hoc tibi signum do, quod pariet filium Elizabeth, & ita per puerperium Elizabeth, credibile tibi sit, remissa esse peccata populo. *Erit enim magnus coram Deo, ac vinum & siceram non bibet, &c.* Magnum fore Ioannem prædicit Angelus, Multi sanè magni fuerunt coram hominibus, at nõ item coram Deo, vt hypocritæ. Magnus autem Ioannes iuxta animam, sicut & paruus iuxta animam dicitur omnis qui scandalizatur. Nullus enim magnus scandalizatur, sed paruus, sed pusillanimes. Dicit igitur Dominus. Qui scandalizauerit vnũ ex paruus. Quem admodum autem hi genuerunt Ioannem iusti fuerunt coram Deo, sic & puer ipsorum magnus coram Deo. Siceram autem dicitur omne quod inebriare potest, & non est ex vite. Quum autem esset adhuc in vtero matris, repletus est Spiritu Sancto, quãdo mater Domini venit ad Elizabeth & exultauit præ gaudio infans propter aduentum Domini. Porro conuertit corda patrum ad filios, hoc est, Hebræorum ad Apostolos. Patres enim fuerunt Iudæi, illorum autem filij Apostoli, conuertit igitur corda Iudæorum ad Apostolos, docens & testificans de Christo. Qui autem de Christo testatur, omnes fideles facit & Discipulos suos. Non omnes conuertit Ioannes sed multos: Christus autem omnes illuminauit. At in Spiritu Helia præcessit. Sicut enim in Helia efficax fuit gratia, ita & in Ioanne. Et sicut Helias secundi

aduentus præcursor, ita & Ioannes primi. In virtute autem Helia, eod quod idem voluerunt aduentus amborum, ambo enim ad Christum conuegerant. Et aliter. In virtute ac spiritu Helia venit Ioannes, eo quod eremita fuit etiam ipse, & frugalis vitæ, & arguens sicut ille. Conuertit autem & incredulos Iudæos ad prudentiam iustorum, hoc est, Apostolorum doctrinam. Prudentia autem Apostolorum gratia est spiritus in illis. Præparauit quoque Domino, id est, Christo, plebem præparatam, hoc est, capacem ad suscipiendum prædicationem, vt exempli gratia. Quando veniebat propheta quispiam prædicans, non omnes credebant, sed qui præparati erant, & qui se ipsos ad hoc accommodabant. Nam sicut si quis noctu veniat in domum, non omnes illum excipiunt, sed qui vigiles sunt, expectantque, & ad excipiendum parati sunt: sic & Ioannes præparauit Domino populum, non incredulum quidem, sed elaboratum, & præparatum ad suscipiendum Dominum.

EVTHYMII ZIGABONI superioris Euang. expositio.

Fuit in diebus Herodis regis Iudææ sacerdos nomine Zacharias. Patrem dicit Baptistæ. Primum autem admiranda exponit quæ circa præcursoris conceptum ac natiuitatem acciderunt: demonstrans quod statim ab exordio vitæ dignus erat, qui Christum annuntiaret, populoque demonstraret. Quia verò ea narraturus est, quæ apud Iudæos contigerunt: merito quoque ponit præ oculis rebus Herodis regis, vt & tempus illarum rerum fiat manifestum. Herodem autem intelligit eum, qui infantes occidit, patrem illius Herodis qui præcursores interemit. *Ex vice Abia.* Vicem appellabant hebdomadarii ministerium. Tunc quidem duo erant templi sacerdotes sibi mutuo succedentes. Abia videlicet & Barachias. Ex vice igitur Abia, siue post vicem Abia, id est, succedens ipsi Abia. *Et vxor eius de filiabus Aaron.* E posteris Aaron. Demonstrat ergo quod præcursor à sacerdotali descendit tribu, non secundum patrem tantum, sed etiam secundum matrem: & vtriusque sacerdotalis erat. *Et nomen eius Elizabeth.* Ad didit & hoc diligentie causa. *Erant autem iusti ambo coram Deo.* Iustus dicit nunc virtuti de ditos. Erat autem iusti non coram hominibus, sed coram Deo, huc habentes suæ iustitiæ inspectorem, hæc enim est vera iustitia. *Incedentes in omnibus præceptis, &c.* Legalia præcepta vocauit etiam iustificationes, vt pote iustitiæ plenæ: & quæ incedentes in ipsis iustificarent. *Et non erat eis filius, eo quod esset Elizabeth sterilis: & ambo processerant in diebus suis.* Processerant, hoc est seruauerant & prouecta erant ætatis. *† Sæpenumero iustorum vxores etiam iustæ, liberos caruerunt, vt hinc discas legem non exigere carnalis propagationem, sed spirituales.*

Factum est autem quum sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ coram Deo, &c. Intus erat altare thymiamatis, extra vero altare super quod offerrebatur animalia & oblationes. A dextris autem stetit, vt qui prospera & bona nuntiatarius venerat. *Et Zacharias visus eo turbatus est, &c.* Turbatus est, significatus est profinus moriturum. *Dixit autem ad omnes angelus, Ne timeas Zacharia, Primum abiicit animi*

illius timorem, vt sine turbatione audiret, & animum aduerteret ipsius sermonibus. Dicit autem: Ne timeas, innuit vt gaudeat: deinde causam quoque ponit gaudij. *Quia exaudita est oratio tua.* Quam pro salute populi fudisti. Pro hac enim sacerdotes quotidie precabantur. Exaudita est autem, eo quod iam saluator sit humanitatem susceptorus, & populum suum à peccatis eorum saluaturus. Ad demonstrationem vero & confirmationem quod eius oratio exaudita esset, ait. *Et vxor tua Elizabeth pariet tibi filium.* Et huc vilem ad populi salutem. Ostensurus enim erat populo salutorem. Nam quia penitentiam præcedere oportet ad salutem: opus etiam erat, vt penitentia prædicator eum præcederet, qui salutem erat collaturus. Ideo quoque primum nascitur præcursor. *Et vocabis nomen eius Ioannem.* Vt pote à ventre matris gratia donatum, siue à Deo amatum; Vel tãquam causam gratiæ suis parentibus multisque aliis, veluti postea manifestum erit. Ioannes enim Hebraicum nomen est, quod si quis ad Latinam vocem interpretetur, sonat gratia vel gaudium. *Et erit ibi gaudium & exultatio.* Qui talis pueri factus sis pater, cuius & conceptus, & quæ sequentur, supernaturalia erunt ac admiranda, sicut in sequentibus patebit. *Multique in natiuitate eius gaudebunt.* Non cognati solum & vicini, verum etiam quibuscunque diuinitus innotuerit, quod ministerium ipse sit expleturus. *Erit enim magnus coram Domino.* Magnus apud Deum, quia magnus virtutibus. *Et vinum ac siceram nequaquam bibet.* Siceram vocabatur quicquid in modum vini inebriare poterat: maxime verò potio à palmarum fructu confecta.

† *A verbo שׁבַר sachar, quod inebriare sonat.*
Et spiritu sancto replebitur iam inde ab vtero matris suæ. Postquam per vini ac siceræ abstinentiam, de suauium rerum abstinentia fecit certiores: vbi etiam ab hoc innuit durum conuersationis eius exercitium, docuitque quod magnus futurus erat coram Domino: ad firmam deinceps persuasionem, dicit id quod maius est, videlicet quod à puero in ducetur virtute ex alto, prævidente Deo conuersationem eius, & in quod diuinum vas erat euasurus. *Multosque filiorum Israel conuertet ad Dominum Deum ipsorum.* Qui ab eo persuasi fugient ad Christum: huc enim vocat hic Dominum Deum. *Et ipse præcedat coram eo.* Præcurreret coram eo prædicans penitentiam, & annuntians aduentum eius. *In spiritu & virtute Helia.* Spiritum appellauit gratiam spiritualem: virtutem autem, efficaciam. Dicit ergo quod gratiam quoque & efficaciam habebit Helia, quas videlicet habebit Helias præcurrens secundum Christi aduentum: & hic nunc faciet quæ postmodum facturus est Helias Apponit autem & quæ futura sit eius virtus siue potentia. *Vt conuertat corda patrum in filios.* Prophetauit hoc & Malachias, & accuratè declaratum est vicissimo capite euangelij iuxta Matthæum vbi dicitur, Et si vultis recipere, ipse est Helias qui venturus erat. *Et inobedientes ad prudentiam iustorum.* Hos eosdem dicit inobedientes, quia ad id vsque tempus fuerant inobedientes. Conuertet ergo hos ad prudentiam bonorum, ad intelligentiam perfectorum. *Vt paret Domino plebem præparatam.* Præparatam per penitentiam: vel præparatam ad salutis susceptionem.

IN NATIVITATE S. IOANNIS BAPTISTÆ.

L V C. I.

ELIZABETH impletum est tempus pariendo, & peperit filium. Et audierunt vicini & cognati eius, quia magnificauit dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei. Et factum est in die octauo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum

nomine patris sui Zachariam. Et respondens mater eius dixit: Nequaquam, sed vocabitur Ioannes. Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine. Innuebant autem patri eius, quum vellet vocari eum. Et postulans pugillarem, scripsit, dicens: Ioannes est nomen eius. Et mirati sunt vniuersi. Apertum est autem illico os eius & lingua eius, & loquebatur

Visiones quum do diuina, & quando diabolice.

Ioan. 1.

Matth. 18.

Sicera.

Malach. 4.
Matth. 11.

^a Amb. Bed. Spiritu prophetiæ didicit, quod non didicerat à marito, non poterat ignorare non prænuncium quæ prophetauerat Christum.

^b Amb. Bed. Sicut ab angelo Zachariæ erat prænunciatum.

^c Amb. Bed. aduertit hoc nomen non esse generis sed vati.

^d Amb. quia incredulitas affatit ei eripuit & auditum. Quod voce non poterat manu & literis locutus, & nullo interrogatur.

^e Amb. quia lex scripta in tabulis lapideis mysteria loquitur.

^f Amb. Bed. Hoc nomen nos non imponimus, quia iam à Deo accepti, habet suum nomen, quod agnouimus non quod elegimus.

^g De conuententia inter patrem & matrem.

^h A. iam soluit hæc linguam, quam incredulitas ligauerat.

quebatur benedicens Deum. Et factus est timor super omnes vicinos eorum,
 & super omnia montana Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc. Et ⁱ posue-
 runt omnes, qui audierant in ^k corde suo, dicentes: Quis putas puer iste erit? Et
 enim manus domini erat cum illo, Et Zacharias pater eius impletus est spiri-
 tus sancto, & prophetauit dicens: ^l Benedictus dominus Deus Israel, quia
^m visitauit & fecit ⁿ redemptionem plebis ^o suæ.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euangelium.

IM P L E T V M est. Beda Verba impletio-
 nis sacra scriptura in bonorum tam
 ortu, vel obitu, vel actu ponere con-
 senuit: quorum vitam plenitudinem
 perfectionis habere signat: Vt Impleti sunt dies
 Mariæ vt pareret. Impleuit Salomon ædificare
 domum. Defunctus est Abraham plenus dierum.
 Cum venit plenitudo temporis, misit Deus fi-
 lium suum. Sed contra dies impiorum, inanes &
 vacui. Et audie. Ambrosius. Be. Habetur sanctorum
 editio læticiam plurimorum, quia comune bon-
 um est. Iustitia enim communis virtus est: &
 ideo in ortu iusti futuræ vitæ in signe præmittitur,
 & gratia futuræ virtutis exultatione vicinorum
 præfigurante signatur. Die octauo. Per circumcisonem
 resurrectio domini figuratur, quia & octaua
 die, id est, post sabbatum facta est: Et sicut illa à
 reatu mortis absolueret solebat, sic ista immortali-
 tis vitæ natiuitatē, & in autore nostro exhibuit, &
 in nobis monstrauit sperandam. Et voca. cum. Be.
 Ioannis celebrata natiuitas, est noui testamenti
 inchoata gratia: cui Iudæi (qui legis obseruatione
 quasi affinitate iuncti erant) nomen patris volunt
 imponere: quia magis iustitiam, quæ ex lege est,
 volunt suscipere, quam gratiam, quæ ex fide. Qui
 puerum nomine patris vocant, eos figurant qui
 domino noua gratiæ munera declarante, ceperunt
 cum potius per consueta veteris sacerdotij
 edicta prædicare. Vnde bene Zacharias memor
 domini interpretatur, quia memoriam antiquæ
 obseruationis à domino datæ figurant, Mater,
 quæ verbis, & pater, qui scriptis quod Ioanes vo-
 cetur, astruit, significat quod ipsa legis doctrina,
 de suscipienda gratia Christi viua voce instruit,
 dicendo per legislatorem: Prophetam suscitabit
 vobis dominus de fratribus vestris ipsum audite:
 & ipsum sacerdotium legale cæremoniarum ty-
 pis (quasi mutis literarum figuris) gratiam euangeli-
 j si recte intelligatur exprimit. Imuebant. Qui
 inuenerunt patri de nomine pueri, significant illos
 qui testimonio legis, intendunt astuere gratiam
 fidei. Aper. est au. Quod declarato & confirmato
 nomine Ioannis, aperitur os Zachariæ & benedi-
 xit, pater, quia manifestata ex per apostolos gratia
 noui Testamenti. Multa etiam turba sacerdotum,
 relicta taciturnitate nociua, obedit fidei, & præ-
 dicar dona redemptoris: & quæ prius occultaban-
 tur in sacerdotio legali, rationabiliter intellecta
 soluntur. Quod in die circumcisonis Ioannis
 factus est timor super vicinos, significat quod

tempore dominicæ resurrectionis, apostolus da-
 to spiritu & prædicata gloria Christi, salubris
 timor non solum Iudæorum qui erant vicini vel
 situ loci, vel sciētia legis, sed etiam exterarum gen-
 tium corda concussit. Nec tantum mōcana Iudææ,
 sed omnia mundani regni mundanæque sapien-
 tiæ culmina Christi fama transcendit. Præcur-
 rentia signa præbent iter præcursori veritatis, &
 futurus propheta præmissis commendatur auspi-
 ciis. Et propheta. Bed. Magna largitas diuinæ piera-
 tis. Ecce loquela quæ sola ablata est disidenti,
 cum spiritus prophetiæ restituta est credenti. Am-
 brof. Elizabeth paucis, Zacharias multis prophe-
 rat: vterque sancto spiritu repletus loquebatur,
 sed disciplina seruatur, vt mulier magis discere,
 quæ diuina sunt, studeat quam docere. Benedictus,
 quia dum bonitatem Dei rogauit, pro liberatio-
 ne præcursor donatus est. Visitauit. Quod proximè
 faciendum cognouerat, prophetico more quali-
 iam factum narrat.

CATENA AVREA in idem Euang.

Elizabeth autem impletum est tempus pariendi. &c.
 Ambrosius. Si diligenter aduertas, plenitudinis
 verbum nusquam inuenies positum nisi in gene-
 ratione iustorum. vnde & nunc dicitur, Elizabeth
 autem, &c. Plenitudinem enim habet iusta vita,
 inanes autem sunt dies impiorum. Chrysof. Id-
 circo autem Deus Elizabeth partum retardauit,
 vt gaudium augetur & famosior faceret mu-
 lierem. vnde sequitur, Et aud. vicini, &c. Nam qui
 sterilitatem eius cognouerant, testes diuinæ gra-
 tiæ sunt affecti. Nemo autem viso infante cum si-
 lentio discedebat: sed Deum qui illum ex inspe-
 rato concesserat collaudabat. Ambr. Habet enim
 sanctorum editio læticiam plurimorum, quoniam
 commune est bonum. Iustitia enim communis
 est virtus, & ideo in ortu iusti futuræ vitæ in signe
 præmittitur, & gratia securæ virtutis exultatione
 vicinorum præfigurante designatur. Et factum
 est, in die octauo venerunt circumcidere puerum, &c.
 Chrysof. Circumcisonis norma primò tradita est
 Abrahæ in signum distinctionis, vt genus patriar-
 chæ impermixtum conseruetur, & sic promissa
 bona consequi valeant. Vbi autem pacti consum-
 matur negocium, appositum signum de medio
 tollitur. Sic igitur & per Christum circumcisonem
 cessante baptisimus succedit, sed antea Ioannem
 circumcidi decebat. vnde dicitur, Et factus est timor
 super vicinos, significat quod

diuina clementia constitutam autumo duplici de
 causa. Primò quidem vt in terrima ætate leuius
 patiatur dolorem sectionis carnis. Secundò vt ex
 ipsis operibus moneamur, quoniam hoc ageba-
 tur in signum. Tener enim puer minimè discernit
 quæ circa ipsum fiunt. Post circumcisonem au-
 tem nomen imponebatur. vnde sequitur, Et voc-
 eum, &c. Hoc autem ideo fiebat, quia prius oportet
 sumere signaculum domini, & postea nomen
 humanum: vel quia nullus nisi prius abiiciat car-
 nalia, quod significat circumcisio, dignum est quòd
 in libro vitæ nomen eius scribatur. Ambros. Mirè
 autem sanctus euangelista præmittendum puta-
 uit, quòd plurimè infantem patris nomine Zach-
 ariam appellandum putarunt: vt aduertas ma-
 tri non nomen alicuius displicuisse de genere, sed
 id sancto infusum spiritu, quod ab angelo ante
 Zachariæ fuerat prænunciatum. Et quidem ille
 mutus intimare vocabulum filij nequirit vxori,
 sed per prophetiam Elizabeth dicitur, quod non
 dicerat à marito. vnde sequitur, Et respòdens, &c.
 Ne mireris si nomen mulier quod non audiuit
 asseruit, quando spiritus sanctus qui angelo man-
 dauit, reuelauit, neque poterat domini ignorare
 prænunciatum, qui prophetauerat Christum. Et
 bene sequitur. Et dixerunt ad, &c. Vt intelligas no-
 men non generis esse sed vatis Zacharias quoque
 nutu interrogatur. vnde sequitur: Imuebant autem
 patri, &c. Sed quia incredulitas ei affatum eripue-
 rat & auditum, quod voce non poterat, manu &
 literis est locutus. vnde sequitur, Et postulans, &c.
 Hoc est nō ei nos nomē imponimus, qui iā à Deo
 nomen accepit. Orige. Zacharias quidem inter-
 preteratur memor Dei. Ioannes autem significat
 demonstrantem. Cæterum & absentis memoria,
 præsentis demonstratio est. Debebat autem Ioan-
 nes non memoriam Dei vt absentis exprimere,
 imò digito demonstrare præsentem, dicens: Ecce
 agnus Dei. Chrysof. Quiniam hoc nomē Ioan-
 nes gratia Dei interpretatur. Quòd ergo diuina
 gratia fauente non natura Elizabeth hunc filium
 concepit, beneficij memoriam in nomine pueri
 consenserunt. Theoph. Quia verò cum muliere
 circa hoc nomen pueri, pater mutus concordauit,
 sequitur: Et mirati, &c. Nemo enim huius no-
 minis erat in cognatione eorum vt aliquis dice-
 ret, quòd antea hoc ambo cogitassent. Greg. Na-
 zianzenus, Editus ergo Ioannes, Zachariæ soluit
 silentium. vnde sequitur: Apertum est, &c. Absur-
 dum enim erat vt cum vox verbi progressa fuisset,
 pater maneret elinguis. Ambros. Meritò etiam
 continuo resoluta est lingua eius, quia quam vin-
 xerat incredulitas, soluit fides, credamus igitur &
 nos, vt lingua nostra quæ incredulitatis vinculis
 est ligata, rationis voce soluat, scribamus spiri-
 tu mysteria, si volumus loqui. Scribamus prænun-
 cium Christi, sed non in tabulis lapideis, sed in
 tabulis cordis carnalibus. Etenim qui Ioannem
 loquitur, Christum prophetizat. Sequitur enim:
 Et loquebatur, &c. Beda. Allegoricè autem Ioannis
 celebrata natiuitas gratia noui testamenti est in-
 choata, cui vicini & cognati nomen patris, quàm
 Ioannis imponere malebant, quia Iudæi qui legis
 obseruatione quasi affinitate iuncti erant, magis
 iustitiam quæ ex lege est sectari, quàm fidei gra-
 tiam suscipere cupiebant, sed Ioannis hoc est gra-
 tiæ Dei vocabulum, mater verbis, pater literis
 nunciare satagunt; quia & lex ipsa Psalmique &

prophetiæ apertis sententiarum vocibus gratiam
 Christi prædicant, & sacerdotium illud vetus fi-
 gurans cæremoniarum, ac sacrificiorum vmbra
 eidem testimonium perhibet. Palchreque Zacha-
 rias 8. die prolis editæ loquitur, quia per domini
 resurrectionem quæ octaua die, hoc est post septi-
 mum sabbati facta est, occulta legis sacerdotij
 arcana patuerunt. Et factus est timor super omnes vi-
 cinos eorum, & super omnia, &c. Theoph. Sicut in ta-
 citurnitate Zachariæ miratus est populus, ita &
 cum locutus est. vnde dicitur: Et factus, &c. Vt pro-
 pter hæc duo magnū aliquid circa natum puerum
 vniuersi existiment, hæc autem omnia dispensati-
 uè fiebant, vt qui testis esse Christi debebat, exi-
 steret fide dignus. vnde sequitur: Et posuerunt, &c.
 Bed. Præcurrentia enim signa præbent iter præ-
 cursori veritatis, & futurus propheta præmissis
 commendatur auspiciis. vnde sequitur: Etenim, &c.
 Glo. Prodigia enim Deus in illo peragebat, quæ
 non faciebat Ioannes, sed dextera diuina. Græcus,
 Mysticè autè tempore diuinæ resurrectionis præ-
 dicata gratia Christi salubris timor non solum
 Iudæorum, quia erant vicini vel situ loci vel scien-
 tia legis, sed etiam exterarum gentium corda con-
 cussit: nec tantum montana Iudææ, sed omnia
 mundani regni mundanæque sapientiæ culmina
 Christi fama transcendit. Et Zacharias pater eius
 repletus est spiritu sancto, &c. Ambros. Bonus Deus
 & facilis indulgere peccatis non solum ablata re-
 stituit, sed etiam insperata concedit. Nemo ergo
 diffidat, nemo veterum conscius delictorum præ-
 mia diuina desperet. Nonit Deus mutare senten-
 tiam, si tu noueris emendare delictum: Ille squi-
 dem dudum mutus prophetizat. vnde dicitur, Et
 Zacharias, &c. Chrysof. Scilicet operatione sancti
 spiritus, nec quocunque modo gratiam spiritus
 sancti nactus, sed ad plenum, & fulgebat in eo
 prophetiæ donum. vnde sequitur: Et Prophetauit.
 Orig. Plenus autem spiritu sancto Zacharias duas
 prophetias generaliter nunciat, primam de Christo,
 alteram de Ioanne, quod manifestè de verbis
 illius probatur in quibus quasi de præsentem, &
 quasi iam vararentur in mudo loquitur de Ioan-
 ne, & primò de saluatore, dicens: Benedictus Dominus
 Deus Israel, quia visitauit, &c. Chrysof. Dum
 Deum benediceret Zacharias, visitationem dicit
 esse factam ab eo erga populum suum, siue mate-
 riales Israelitis quis velit accipere: venit enim ad
 ones qui perierant domus Israel: siue spirituales,
 id est, fideles qui digni fuerunt hac visitatione ef-
 ficacem erga se diuinam prouisionem facientes.
 Bed. Visitauit autem Dominus plebem suam quæ
 si longa infirmitate tabescentem, & quasi vendi-
 tam sub peccato vnici filij sui sanguine redemit.
 Quod, quia Zacharias proximo faciendum cog-
 nouerat, prophetico more, quasi iam factum
 narrat. Dicit autem, Plebem suam: non quia veniens
 suam inuenit, sed quia visitando suam fecit.

ORIGENIS PRESBYTE- ri in idem Euang. Homil. 1.

Elizabeth autem completum est tempus vt pareret. &
 peperit filium. Multi putant superflue dici, Elizabeth
 autem completum est tempus vt pareret, & peperit
 filium. Quæ enim mulier potest parere, nisi tem-
 pus pariendi ante compleuerit? Sed qui scriptu-
 rum est ex Hom. in Luc.

ras diligentissime contemplatur, & audit popul-
lum loquentem, attendat lectioni, obseruans tam
in veteri, quam in nouo testamento sicubi scrip-
tum in ortu peccatoris inueniat, Complectum est
tempus vt pareret: nunquam omnino reperiet.
Sed vbicunque iustus nascitur, ibi complentur
dies, illic in mundum completur aduentus eius.
Ortus iusti, plenitudinem habet: peccatoris nati-
uitas, vt ita dicamus, vacuitatem atque inanita-
tem. Hæc de eo quod scriptum est, *Complectum est
tempus vt pareret.* Congratulabantur matri eius
vicini, & cognati, & volebant in honorem patris
puero nomen ponere, vt vocaretur Zacharias.
Porro Elizabeth sancto spiritu suggerente aiebat,
Ioannes est nomen eius. Deinde cum illi causas
iustas quærerent, cur Ioannes potissimum voca-
retur, cum in genere ipsius nullus haberet hoc
nomen, interrogant patrem: qui non valens res-
pondere, manu & literis est locutus. Scripsit enim
in pugillari, Ioannes est nomen eius. Statimque
vt stylus impressus est cera, lingua quæ prius fue-
rat vincita, laxata est. Recepit eloquium, non hu-
manum, quoniam ligata fuit lingua eius, humana
tamen non fuit. Vinxerat enim eam incredulitas.
Statim vt soluta est, humana esse desinit: & loque-
batur benedicens Deum, & prophetauit ea quæ
scripta sunt in Euangelio: de quibus præbente
Domino Iesu Christo cum tempus fuerit differe-
mus: Cui est gloria & imperium in secula seculo-
rum, Amen.

EIVSDEM IN IDEM Homilia 2.

Est ex Hom.
10. in Luc.

Plenus spiritu sancto Zacharias, duas prophe-
tias generaliter nunciat: primam de Christo,
alteram de Ioanne. Quod manifeste de verbis
ipsius approbatur: in quibus quasi de præsentia,
& qui versaretur in mundo loquitur saluatoris,
ac deinde de Ioanne. Repletus enim spiritu san-
cto prophetauit dicens, *Benedictus Dominus Deus
Israel, quia visitauit, & fecit redemptionem plebis sue.*
Visitante enim & Deo volente redimere popu-
lum suum, misit Maria cum Elizabeth, postquam
ei locutus est angelus mensibus tribus, vt per in-
effabilem quandam virtutem, non solum Ioan-
nem, sicut dudum diximus, sed etiam Zachariam,
vt nunc euangelicus sermo declarat, præfens sal-
uator instrueret. Paulatim quippe & hic per tres
menses sancti spiritus augmenta capiebat, & cum
nesciret erudiebatur, & de Christo prophetauit
dicens, *Qui dedit redemptionem populo suo, &c.*

S. AMBROSII EPISCO- pi Mediolanens. in Superius Euang. expositio.

Elizabeth impletum est, &c. Tam diu mansit Ma-
ria, quam diu Elizabeth pariendi tempus im-
pleret. Quod si diligenter aduertat, inuenies hoc
nuscquam positum, nisi in generatione iustorum.
Denique impleti sunt dies, vt pareret Maria: im-
pletum est tempus vt pareret Elizabeth: imple-
tum est vitæ tempus, cum sancti viri ex hoc vitæ
curriculo demigrarent. Plenitudinem iusti vita
habet; inanes autem dies sunt impiorum. Peperit

ergo filium Elizabeth: & congratulabantur vi-
cini. Habet sanctorum editio lætitiā plurimo-
rum, quia commune est bonum. Iusticia enim
communis est virtus. Et ideo in ortu iusti futuræ
vitæ insignis præmittitur; & gratia securæ virtu-
tis exultatione vicinorum præfigurante signatur.
Pulchrè autè tempus, quo fuit in vtero propheta
describitur, ne Mariæ præsentia taceatur: sed tem-
pus filetur infantia, eo quod præsentia domini
matri in vtero roboratur, qui infantie impedi-
mento nesciuit. Et ideo in euangelio nihil super
eo legimus, nisi ortum eius, & oraculum, exulta-
tionem in vtero, vocem in deserto. Neque enim
vllam infantie sensu etatem, qui supra naturam,
supra etatem in vtero situs matri à mensura per-
fectæ cepit etatis plenitudinis Christi. *Et factum
est, in die octauo, &c.* Mire sanctus euangelista præ-
mittendum putauit, quod plurimi infantem pa-
tris nomine Zachariam appellandum putauerunt,
vt aduertat matri non nomen alicuius displicuit,
se degeneris; sed id sancto infansum spiritu, quod
ab angelo ante Zachariæ fuerat prænunciatum.
Et quidem ille mutus intimare vocabulum filij
nequiuit vxori: sed per prophetiam Elizabeth
didicit, quod non didicerat à marito. *Ioannes est,
inquit, nomen eius.* Hoc est; non ei nos nomen im-
ponimus, & quoniam à Deo nomen accepit. Habet
vocabulum suum, quod agnouimus, non quod
eligimus. Habent hoc merita sanctorum, vt à Deo
nomen accipiant. Sic Iacob Israel dicitur; quia
Deum vidit: Sic dominus noster Iesus nomina-
tus est, antequam natus, cui nō angelus sed pater
nomen imposuit. Reuelabitur enim, inquit, filius
meus Iesus cum iis, qui cum eo iocundabuntur,
qui relictī sunt in annis quadringentis. Et erit
post annos hos, & morietur filius meus Christus,
& conuertetur seculum. Vides angelos, quæ au-
dierint, non quæ vltupauerint, nunciare. Nec mi-
raris, si nomen mulier, quod non audiuit, asseruit,
quando spiritus ei sanctus, qui angelo mandauit,
reuelauit. Neque poterat domini ignorare
prænūciū, quæ prophetauerat Christum. Et be-
nè additur. *Quia nemo in cognatione eius vocabatur
hoc nomine:* vt intelligas nomen non generis esse,
sed vatis. Zacharias quoque nutu interrogatus,
sed, quia incredulitas ei affatum eriperat, & au-
ditum, quod voce non poterat, manu, & literis
est locutus. Scripsit enim dicens: *Ioannes est nomen
eius.* Et hic nomen non imponitur, sed astruitur.
Meritō que cōtinuo resoluta est lingua eius, quia
quam vinxerat incredulitas, fides soluit. Creda-
mus & nos igitur, vt loquamur; vt lingua nostra,
quæ incredulitatis vinculis est ligata, rationis vo-
ce soluat. Scribamus spiritu mysteria, si volu-
mus loqui; scribamus prænūciū Christi, non
in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnali-
bus. Etepm, qui Ioannem loquitur, Christum
prophetat. Loquamur Ioannem, loquamur &
Christum, vt nostrum quoque os possit aperiri,
quod in sacerdote tanto irrationabilis modo pe-
cūdis fræna nutantis fidei coercerant. *Et Zacha-
rias pater eius, &c.* Vide quàm bonus Deus, & fa-
cilis indulgens peccatis. Non solum ablata resti-
tuit, sed etiam non sperata concedit. Ille dudum
mutus propheta. Hæc enim gratia Dei maxima,
quod eum, qui negauerant, consententur. Nemo
ergo diffidat; nemo veterum conficiis delictorū,
præmia diuina desperet. Nouit dominus

mutare

mutare sententiam, si tu noueris emendare de-
lidum.

EIVSDEM IN EODEM festo, Homil. 1.

IN sancti ac beatissimi Ioannis Baptistæ laudi-
bus, cuius natalem hodie celebramus quid pos-
simum prædicem nescio: vtrum quod mirabili-
ter natus sit, an quod mirabilis sit occisus? Natus
enim est in prophetia, in veritate peremptus
est, nascendo annuntiauit saluatoris aduentum,
moriendo condemnauit Herodis incestum. Vir
enim sanctus & iustus, & qui præter communem
hominum natiuitatem ex re promissione genera-
tus fuerat, hoc de Deo meruit: cum communi cum
cæteris de seculo morte discederet: sed corpus,
quod domino donante, susceperat: dominum
confitendo deponeret. Ergo Ioannes per omnia
voluntatem Domini fecit: quia propter opus do-
mini & natus est, & defunctus. Nam vt natiuitatis
eius seriem breuiter reparamus, cum essent
pater eius Zacharias, & mater eius Elizabeth eta-
tis senectute defessi, & nulla filiorum prole gau-
derent: procreandi etiam illis liberos tempus
floreantissimum præterisset: ita vt de suscipienda
iam sobole ipsa etiam eos vota deficerent, subita
per angelum re promissione donantur, & nasci
Ioannem Gabriel sanctus annunciat dicens; Ne
timeas Zacharia: ecce exaudita est deprecatio tua
& vxor tua Helizabech cōcipiet, & pariet filium:
exaudita est, inquit, oratio tua, Vnde intelligimus
quod Ioannem Zachariæ iustitia magis orando
genuerit: quam Helizabech senectute procurando
susceperit. Hinc inquam intelligimus, quod Ioan-
nem obsecratio creauerit, nō voluptas, cum enim
materni vteri viscera, ætatis senectute fugece-
rent, & fessi corporis membra fecunditatis gra-
tiam perdidissent contra impossibilitatem cor-
poris, contra sterilitatē viscerum. Zachariæ præ-
cibus Helizabech vterus intumescit: & concipit
Ioannem, nō natura, sed gratia: vnde necesse erat
sanctum nasci filium, qui non tam complexibus
quam orationibus gigneretur: Minus autem mi-
rari debemus quod tantam Ioannes gratiam in
nascendo meruerit: debuit enim præcursor, &
præuis Christi aliquid simile habere natiuitati
domini saluatoris. Si quidem dominus de virgine
gignitur, Ioannes de sterili procreatur. Ille de ado-
lescentula: Ille de iam fessa generatur. Habet ergo
& huius natiuitatis aliquid gloriæ atque mi-
raculi. Quamuis enim vilior partus mulieris vi-
deatur esse, quam virginis: tamen sicut Mariam
suscepimus, quod virgo peperit ita in Helizabech
miramur quod ancilla procreauerit. Quod qui-
dem factum mysterium aliquid arbitror contine-
re, vt Ioannes, qui veteris testamenti figuram ge-
tebat, senis mulierculæ frigido sanguine nasceretur:
Dominus autem, qui regni cælestis euangeli-
um prædicaret, feruentis iuuenulæ flore
progrediretur. Maria enim conscia virginis
miratur factum visceribus inuolutū: Helizabech
autem conscia senectutis erubescit partum vtero
prægrauato. Dicit enim euangelista; Occultabat
se mensibus quinque. Illud autem quam miran-
dum, quod idem Gabriel archangelus vtriusque
natiuitatis officium repræsentat, Zachariam fo-

latur incredulum, confidentem Mariam cohorta-
tur. Ille cum dubitauerit, vocem perdidit: hæc
quia statim credidit, verbum salute concepit.
Hoc etiam in laudibus Ioannis minime tacen-
dum videtur, quod nō dum natus etiam prophe-
tat, & adhuc in materni vteri sinibus constitutus,
aduentum Christi, quia voce non poterat, gau-
diis confiteatur. Dicit enim Helizabech ad sanctam
Mariam; Simul vt facta est vox saluationis tuæ, *Ibidem.*
exultauit in gaudio infans in vtero meo. Exultat
enim Ioannes antequam nascatur: & priusquam
mundi oculis habitum recognoscat: iam spiritus
mundi dominum recognoscit. In quo arbitror
prophetiam conuenire sententiam quæ dicitur:
Priusquam te formaret in vtero, noui te: & prius-
quam exires de vulua, sanctificauit te. Vnde mirari
non debemus, quod ab Herode missus in carce-
rem, clausus Christum semper suis discipulis in-
tremaret, cum etiam clausus in vtero eundem do-
minum gestibus prædicauit.

EIVSDEM DE EODEM Homil. 2.

SANCTI Ioannis Baptistæ natalem hodie perfe-
sciturus, tacere vellem, & labore, atque imperi-
am meam silentio coercere, sed enim ipsa vis
nominis minime me silere permittit. Nam nun-
cupatio vocabuli ipsius peccatoris nostri vrget se-
creta, silentij nostri resoluti arcana: & quod dis-
simulatione reticetur, admiratione compellit.
Si enim pater Zacharias cum eum nominauit vo-
cem recepit, quanto magis nos cum laudemus il-
lum, eloquium promeremur; & si illius os, cum in
sæculo nasceretur, aperuit, quanto magis cum
pro Christo patitur, ora nostra fecundat? Cum
enim Zacharias pater eius propter incredulita-
tem natiuitatis illius ab angelo Gabriele silentij
esset taciturnitate multatus: etiam diu mutus
verborum dispendio mentis secreta velaret, su-
bito nato Ioanne filio cum apud proximos esset
contentio, quo nomine vocaretur, offeruntur pa-
tri tabulæ, vt vocabulū eius pro sui arbitrio ipse
describeret, & quod sermone non poterat, litteris
loqueretur: tunc mirum in modum acceptis pug-
illaribus, vt stilum figeret, linguam resoluti, ac
litteras sermone præuenit, & Ioannem non testa-
tus est, sed locutus. Videte igitur sancti, Baptistæ
meritum: vocem patri reddidit, sacerdoti elo-
quentiam reparauit. Videte inquam meritum:
os, quod angelus alligauerat, Ioannes absoluit;
quod Gabriel obstruxerat, paruulus reserauit:
quanquam & ipse sit angelus, sicut scriptum est
de Deo, Ecce mitto angelum meum ante faciem
tuam. Respicite igitur Ioannem: quanta vis sit
eius vocabuli: cuius nuncupatio reddidit mutum
vocem, patri pietatem, populo sacerdotem. Prius
enim erat tacens lingua, sterilis filio, priuatus of-
ficio: at vbi Ioannes nascitur, fit repente pater
propheta, vel pontifex: loquela vsum recipit: pro-
lem iactatio suscipit, sacerdotem. functio reco-
gnoscit. Cum ergo tanta vis sit eius vocabuli: di-
cturi de eo, etsi tacere volumus, silere non possu-
mus. Ipse enim Ioannes vox clamantis dicitur:
Quis igitur, qui vocē laudet, & taceat, clamorem
admiretur, & mutus sit? Ait enim ipse deus. Ego
sum vox clamantis in deserto. Videte quid dicit.
Bibl. Hom. tom. 4. Ii 2 rit.

Est Ser. 65.

Malach. 3.

Ioan. 1.

rit. Non enim ait tantum, Ego sum vox, sed & clamantis: vox scilicet vt ad fidem consequendam, vox aures penetret, clamor corda concutiat: vox regnum prædicet, clamor iudicium comminetur. Magnus igitur Ioannes, cuius magnitudini etiam saluator testimonium perhibet dicens; Inter natos mulierum maior non est Ioane Baptista. Præcellit cunctis, eminet vniuersis, antecedit prophetas, supergreditur patriarchas, & quisquis diligenter inquirere: cur ita dominus dixerit, hoc est, inter natos mulierum, & non potius dixerit inter filios virorum non est maior Ioanne: cum vtique mulieres natos sine viris habere non possint. Hoc autem dixit: quia numerosior est proles mulierum quam virorum. Est enim mulieris filius, qui viri filius non est: denique sancta Maria genuit filium, qui patrem hominem non habere. Dominus enim est mulieris filius: & viri filius non est: sicut dicit apostolus; Natum de muliere, factum sub lege. Vt qui matrem in terris habet, patrem haberet in caelis. Ergo in laudem Ioannis fecundioris sexus generatio ponitur: vt nullus ab eo natiuitas separaretur. Dicit forte aliquis: si inter natos mulierum maior est Ioannes: nunquid etiam maior est saluatore? Absit; Ioanes enim natus mulieris Christus autem virginis natus est: ille corruptibilis veri finibus effusus est: iste impolluta vultu flore progenitus. Ideo autem cum Ioannis natiuitate domini generatio deputatur: ne dominus extra veritatem videretur esse conditionis humanæ.

EIVSDEM DE EODEM

Homilia 3.

Diximus superiore dominica cum silentij nostri venia peteremus: quod pro salute communi sacerdotibus etiam tacentibus doctrina euangelica non taceat: & quod silentium eorum suppleret diuina sententia. Semper enim diuina scriptura loquitur, & clamat: sicut scriptum est de Ioanne; Ego sum vox clamantis in deserto. Non enim tantum illo in tempore clamauit Ioannes, quo phariseis annuncians dominum saluatorem dixit; Parate viam domini: rectas facite semitas domini Dei nostri: sed & hodie clamat in nobis: & vocis suæ tonitruo deserta nostrorum concutit peccatorum. Ac licet sancta martyrij morte dormierit: vox tamen eius viuunt: dicit enim & nobis hodie; Parate viam domini: rectas facite semitas eius. Semper enim scriptura diuina clamat, & loquitur. Vnde & ad Cain dicit Deus; Vox sanguinis fratris tui clamat ad me. Nulla vtique sanguini vox est: sed clamare dicitur sanguis, qui in nocens effusus est: non tam vere quam causa: & interpellare dominum non profecutione eloqui, sed indignatione commissi: ac reatum suum non tam verborum accusare sermonibus, quam conscientia ipsius criminatione cõstringere. Quamuis enim malum factum si in verba producat: excusationem fortasse recipit: nisi conscientia reuocetur non potest excusari. Conscientia enim reatum suum semper tacita sine contradictione cõtinuit & iudicat. Hodieque ergo Ioannes clamat & dicit; Parate viam domini: rectas facite semitas eius. Parate ergo iubemur viam domini:

scilicet non aggerem itineris, sed fidei puritatem. Dominus enim non terrenam semitam carpit, sed secreta mentis incedit. Si quid igitur in hac via fuerit moribus asperum, crudelitate durum, conuersatione pollutum, iubemur mādare, exequare, componere: vt superueniens dominus non offendat in nobis, sed magis reperiat viam castitate puram, proclinem fide, cleemofynis eminentem. Quia autem tali itinere incedere soleat Dominus propheta describit dicens: Iter facite ei, qui ascendit super occasum, Dominus nomen est ei. Sed videamus, ipse Ioannes, qui parare viam domino iubet, quam ipse viam parauerit saluatori. Per omnia plane adueniente Christo tramitem viæ suæ composuit, & direxit. Nam fuit vtique ieiunus, humilis, parcus, & virgo. Omnes enim has virtutes eius euangelista describens ait; Ipse autem Ioanes vestitum habebat de pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos eius. Esca autem eius erant locustæ, & mel siluestre. Quæ igitur maior causa humilitatis in propheta quam contemptis mollibus vestimentis, pilorum asperitate vestiri. Quæ deuotior fides quam præcinctum zona paratum esse semper ad omne seruitutis obsequium? Quæ præclarior abstinentia quam spectat vitæ huius delitiis, stridulis vesci locustis, ac melle siluestri? Quæ omnia hæc quoniam propheta vsui erant: arbitrator in his ipsis prophetia fuisse. Nam vtique cum prænunciatus Christi vestimentum habebat camelorum asperitate contextum, quid aliud significat, nisi quod ipse Christus adueniens vsurus esset indumento humani corporis, quod erat peccatorum asperitate densatum: & quod velut immundissimæ bestie, hoc est, gentis populi circumdatus exnuis deformitatem eius ipse gestaret? Zona vero pellicea quod aliud demonstrat, nisi hæc fragilem carnem nostram, quæ ante aduentum Christi dominabatur ad vitia: post aduentum eius restrictam esse ad virtutem, & quæ ante luxuriando dilatabatur in pinguedine, nunc abstinendo attenuaretur in pelle? Exitum vero eius quam beatum legimus, scilicet, quod dicit psalteria regis filia post illam inimicam voluptatem caput eius petierit. Quid mirum, si psalteria occidit prophetam: quia luxuria semper est inimica iusticie: & quod iniquitas sine cessatione persequitur veritatem? In quo facto grande mysterium continetur. Nam vtique ipsa psalteria synagoga est comparanda, quæ Christum, dum luxuriatur, occidit. Quia autem ista psalteria synagoga sit: dicit dominus ad Iudæos: Cantauimus vobis, & non psaltestis. Cur autem à Ioannes corpore caput ablatum sit, manifesta res est. Ioanes, sicut scripturis astruitur, typum legis gerebat, De domino autem legimus: quia viri caput Christus est. Ergo cum à Ioannes corpore caput eius auferretur, Christus, quodammodo à Iudæis legis cultoribus separatur. Remansit enim illis sine saluatore lex exanimis & truncata. Nam ex eo vtique Iudæi diuina non sapiunt: ex quo sine capite esse cœperunt. Iret igitur facit domino, qui inter cæteras continentiarum virtutes, matrimonij limitem nõ excedit, nec coniugij præscriptum terminum adulterina permixtione commaculat. Sunt enim nonnulli, qui cum legibus vxores duxerint, contra diuinitatis legem sibi vocant concubinas: non intelligentes quid contrahendo matrimonia, propriis vinculis cõstrinxerunt. Qui enim legibus ducit vxorem

rem profiretur se contra legem non esse facturum. Reum ego ipse se statuit, qui adhibendo sibi adulteram, ius pollicitationis excedit. Sed, dicit aliquis: vxorem non habeo, ideo mihi ancillam solum. Audi quid dicat scriptura ad Abraham; eice ancillam, & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ, si igitur ancillæ filius hæres non habeo, nec filius est; Cur autem queritur tale coniugium: de quo susceptus filius nec successionis possit hæres esse, nec sanguinis, nec enim habere potest hereditatis confortium qui non habet originis priuilegium: cur inquam queritur tale contubernium de quo nati non filij sunt matrimonij, sed testes sint adulterij: cur huiusmodi suscipiuntur adulteri, qui patri pudori sint non honoris? Dicit scriptura, adulterorum filij in consummatione erunt: & ab iniquo thoro semen exterminabitur. Mulier igitur tua si talibus moribus prædita est, vt mereatur confortium, mereatur & nomen vxoris: præsta concubinae tuæ libertatem & nomen vxoris: ne tu adulter sis, potius quam maritus: sed & ille iter facit domino Christianus, qui professionis suæ exhibet ei fidele seruitium: & castitatem, quam promissit, custodit tam mente, quam corpore. Sunt enim plerique qui singulare viam proponentes, singuli esse non possunt: sed quærun tibi contubernia acque vtiua fratrum. Inuenisti Christianum monachum cui cum fratre non conuenit, & libentius ei conuenit cum sorore: qui non sequitur senioreni vtilia commomentem, & sequitur adolescentulam incongrua cachinam: eis & si sincerum corpus sit: anima non potest esse sincera. Sed & ille clericus iter domino facit, qui fecundum euangelium viuunt, & per omnia obtemperat sacerdoti: Aliqui enim cum sint minus subditi, moleste ferunt, cum à senioribus arguantur: dicunt: grauius irascitur episcopus: patientior esse deberet. Audi ergo, optime clericus: sacerdotis exigis patientiam: & tui non exigis disciplinam. Nescis, quia mihi salutis causa, arguere aliquem permillum est. Dicit enim apostolus, Increpa opportune importune: argue: esto ergo in omnibus subditus sacerdoti: si vis eum esse māsuetum.

S. IO. CHRYSOSTOMI

Episcopi Constantin. de Natiuitate S. Ioannis Baptistæ, Hom. 1.

Videatur hæc Homilia Latini alicuius, cum gesta examinet iusta rationem Latinorum. Sed cuius cuius sit, cerde longissime à Chrysost. phrasid distat.

De solstitijs, & æquinoctijs conceptionis, & natiuitatis domini nostri Iesu Christi, & Ioannis Baptistæ, nescio an quisquam ausus sit arcanum, fratres, ante Christi natiuitatem intelligere, vel terminare cursum horarum, dierum, ac noctium per quos solstitia, & æquinoctia cognoscere possent, cum lob glorioso in suis passionibus dictum sit; Et hoc mihi dic, inquit, an scias cursum solis & lunæ, quæ vtique duo luminaria, ad constitutionem diei, ac noctis instituta esse videmus. Quod si ergo tantus vir in suo martyrio perseuerans, quodammodo in his redargutus est, quis ille mortalium fuisset, qui aduersum gloriam tam eminentis viri hæc impudens auderet cognosce-

re; nisi primum ipse dominus lucis, ac noctis conditor, & discretor, qui à * Philosophia sol iustitiae cognominatus est, mundum illustraret: qui pro carnalibus carnalis factus est, & mortalis pro mortalibus. Quasi mortalis visus est, vt posset per suam immortalitatem mortem deuincere. Propter quod clamant supernæ potestates; Vbi est, mors, aculeus tuus? Vbi est, mors, contentio tua. Hæc dicentes contestantur Christum mortem deuicisse, vt & nos, qui mortui iam dudum tenebamur, exemplo ipsius dignationis immortalitatem caperemus, si tamē, omissa tenebrarum operâ, viam lucis sequamur. Ipse enim est lux nostra, & vera lux, qui veniens in hunc mundum illuminauit corda nostra. Cuius aduentum, siue passionem non tantum Moses, vel propheta annunciarunt, quantum verò conceptionis, & natiuitatis tempus ostenderunt, propter quod ipse dominus Iudæis dicebat; Scrutamini scripturas, in quibus putatis vos vitam æternam possidere, ipsæ sunt, quæ testimonium perhibent de me. Quibus rursus dicebat; Hypocrita, faciem cæli, & terræ noctis probare: quare tempus hoc nõ probastis? Erat ergo & temporis probatio, si eum vellent cognoscere, qui non tantum (vt diximus) aduentum ostenderet, quantum conceptionis, & natiuitatis tempus declararet, si fidem certam in Mose, & prophetis habuissent: quod nec tantummodo ipsius domini & saluatoris conceptio, vel natiuitas carnalis ostenderetur, quantum & Ioannis Baptistæ præcursoris eius, de quo scriptum est, Ecce ego mitto angelum meum ante te. Qui veniens docebat; Parate viam domini, rectas facite semitas Dei nostri. Qui & iterum annūciabat dicens; Qui post me venit, maior me est, cuius non sum dignus soluere corrigiam calcamentorum eius. Hic est Ioannes, qui venit, vt testimonium diceret veritati, sicut & Christus dominus dicit; Vos misistis ad Ioannem, & testimonium dixit veritati, Cuius natiuitatem magnificans Deus ipse ait, Nemo est in natis mulierum maior Ioane Baptista, Cum videamus Abraham, Isaac, & Iacob, deinde patriarchas non minimos ab eius dignatione fuisse. * Quod si dignatio præfecit, non tamen conceptio, vel natiuitatis annuntiatio, quæ cum temporibus Christi prædicata est à Mose & Zacharia propheta, cuius cruor sanguinis, tempore marmore infecto, sempiternus viuunt. Quem sibi dominus in testimonium vocat per Elaiam Prophetam, dicens; Fac mihi testes fideles homines, Vriam, & Zachariam filium Barachie. Et accessit, inquit, ad prophetissam, & concepit, & peperit filium. Hic est igitur Zacharias filius Barachie, qui occisus est à Iudæis inter ædem, & sacrarium. Inter cætera prophetiæ suæ iudicia ieiunium quartum, & septimum, & decimum erit domus Iuda in lætitiâ, & gaudium, & solennitates bonas, & dies festos multos. Et iucundi eritis, iucunditatem, & pacē amabitis: quæ tria ieiunia nunquam à Iudæis seruata fuisse inuenimus. Non enim aliquando quarta feria ieiunauerunt, aut septima, quod dicitur sabbatum, aut decima feria, quæ nec potest dici: quamuis etiam in sabbato ieiunauerunt, non legi parendo, sed opportunitate necessitati. Quærenda igitur erant, fratres charissimi, quæ essent ista quarta & septima & decima, quorum initium Propheta non nominauit, quo quartum

vel septimum, vel decimum numeraremus. Et bene quidem Propheta pro altitudine spiritus sancti initium ieiuniorum non posuit, ut cum de initio ipsorum ieiuniorum quaereremus, simul & virtutem ipsorum inueniremus, & Mosi mandata recenseremus. Satis etenim dominus ad Moysen de mense Martio testabatur, dicens; Hic vobis mensis initium mensium, primus erit vobis in mensibus anni. Quod si ergo ipse est initium anni, iam utique ab ipso quartum mensum Iunium numeraremus; & septimum Septembrem, & decimum Decembrem, de quibus dominus ad Moysen dicit; Tribus temporibus diem festum ageris mihi. Quibus & quartum adiunxit, dicens; Et diem festum azymorum custodietis. Septem diebus manducabitis azyma, sicut praecipit tibi in tempore mensis nouorum: Hi sunt menses, in quibus dominus noster, & Ioannes Baptista concepti, & nati sunt istis quatuor temporibus, id est, verno, & aestate, & autumnus & hyeme, per quae annus vertens cognoscitur, & ideo Propheta dicit, Annum acceptabilem domini. Nam rursus dominus ostendens per Moysen quartum, & septimum, & decimum ieiunium, menses eos esse dicit in eadem Exodi scriptura. Initium mensis frumentariae, & vindemiae, & oleae erunt domui Iuda in letitiam, & gaudium, & dies festos multos: quod utique initium mensis, sicut diximus, est mensis Martio, vnde annus vertens incipit. Mensis quarti, id est Iunius, qui est initium messis frumentariae: De quo & dominus discipulis suis dixit; Nonne quadrimensium est, & dicitis, quia iam messis adest? Nam vindemiae mensis est September, qui septimus est a Martio. Decimus vero mensis est December, quo mense oleae mature premuntur. Sed quomodo probamus istis quatuor temporibus Christum, & Ioannem conceptos, & natos fuisse? Sicut & dominus ipse dicit; Omnis scriba eruditus similis est patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua, & vetera. Ergo quae typice a propheta dicta sunt, & a Mose declarata, manifesta sunt in Euangelio. Nam temporibus cum Zacharias pater Ioannis sacerdotum Iudaeorum administraret secundum legis mandatum, & prophetae Ionae, qua Niniuis annunciatum, post triduo subuersionem futuram ciuitati eorum, qui, penitentia acta, Domini misericordiam meruerunt. In cuius nunc memoriam Iudaei quotannis ieiunium mense Septembri obseruant, quam metellitum, siue scenopegiam nuncupant. Propter quod sacerdotes in tempore illo pro peccatis populi, diebus illis secundum praecipitum legis in mense Septembri sacrificia Deo offerebant. Quod cum altari Zacharias obtulisset, non statim sacerdotem se profitebatur, aut idoneum esse, qui pro peccatis tam scelestis populi precibus dignus futurus esset: sed memoratus est Christum ipsum solum futurum verum sacerdotem, cui pater dixerat; Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech, & qui hostiam placabilem pro peccatis omnium Iulius Deo offerat. Et eius aduentum scilicet Zacharias precatus est. Quoniam nec temere hoc dicimus, quod ex responsis Gabrielis angeli inuenimus eum, & deprecatum fuisse. *Sicut enim ei Gabriel angelus Zacharia, exaudire sunt preces tuae.* Cuius utique preces exaudiuntur, utique exauditur quod quis precatur, aut desiderat. Tribuet enim petentibus se, quod quis desiderat, aut

Exod. 12.

Leuit. 23.

Exod. 23.

Deut. 16.

Exod. 34.

Esaia. 58.

Exod. 23.

I. Ioan. 4.

Matth. 13.

Hic aliquando esse videtur.

* Legendum, preces funde. vsq. Psal. 109.

postulat ab eo, dicente Christo saluatore nostro, Quis est enim ex vobis, inquit, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem porrigit ei; Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porrigit ei? Et addidit dicens; Vos, cum fitis nequam, scitis bona data dare filiis vestris, quanto magis, inquit, dabit bona petentibus se pater vester, qui in caelis est? Dabit eis, qui eum petunt, facientibus tamen voluntatem eius, sicut Ioannes Christi amantissimus in epistola sua complexus est. Scimus, inquit, quia habemus impetrationes quasque ab eo postulauerimus, cum precepta eius seruauerimus, & ea, quae illi placita sunt, in conspectu eius fecerimus. Tunc ergo Zacharias cum haec precaretur, respondit ei angelus Gabriel: Zacharia, exaudire sunt preces tuae: ecce Elizabeth vxor tua pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem, & erit tibi gaudium & hilaritas, & multi in natiuitate eius gaudebunt, & erit magnus coram Domino, & vinum & siceram non bibet, & spiritu sancto replebitur: mox ut exierit de utero matris suae, & multos ex filijs Israel conuerteret ad Dominum Deum ipsorum, & ipse praecedet ante faciem eius. Gesta autem sunt haec ante primu annum imperij Tyberij Caesaris mensis Septembri, octauo Calendas Octobris, incipiente luna vnde decima, quando oportebat Iudaeos ieiunium scenopegiae celebrare. Tunc vero post nonno anno Tyberius Caesar tempus, cursumque luna collegit, & inuentum est ipso die octauo Calendarum Octobrium esse aequinoctium, in quo est inchoatio noctis maior quam lucis. Illum enim oportet crescere, inquit, me autem minui. Minorata autem fuerat lux a tenebris, cum Iudaei secundum legem, & prophetiam sacrificia Deo offerebant, in quo & Ioannes conceptus est, in quo etiam incusabantur a Domino, dicente Esaia propheta; Quo mihi multitudinem sacrificiorum vestrorum? Dicit Dominus: Plenus sum holocaustis, & arietum, & pinguedinem taurorum, & hircorum nolo. Haec sunt enim, quae ante propter peccata populi offerebantur, quae iam cessare oportebat, cum Ioannes idem Baptista conciperetur. Et ideo Zacharias pater eius sacerdos Iudaeorum obmutuit, quia iam cessare, & obmutescere oportebat sacrificia eorum, & pro peccatis populi offerebantur. Veniebat enim solus sacerdos, qui agno solo immaculato sacrificio Deo pro peccatis omnium offerret. Et ideo demonstrauit eum Ioannes Iudaeis: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Nam plenissime constat, ideo obmutuisse Zachariam sacerdotem Iudaeorum, quia sacrificia secundum legem, & prophetiam offerebant. Significabat enim quod sacrificia, iam adueniente Christo, lex, & prophetae adimpleti tacerent, & ideo lex, & prophetae usque ad Ioannem sunt, quae ad conceptionem eius cultum tenuerunt. Celante ergo Elizabeth per menses quinque conceptionis, stupens quidnam ei Dominus voluisset in suprema aetate, ut pareret sterili; tunc deinde post alterum mensum, id est, sexto ad conceptione Elizabeth, missus est rursus Gabriel angelus in Galilaeam ad virginem, quae desponsata erat viro, cui nomen erat Ioseph, id est, viro iusto. Iam enim destinata erat ecclesia suo sponso viro iusto, de quo Ioannes dixit Qui habet sponfam, sponsum est. Quod & David similiter dicit; Et ipse velut sponsum egrediens de thalamo suo. Post sextum autem mensum conceptionis Ioannis

Ioannis, qui est octauo Calendas Octobris, sextus mensis Martius principium anni, quia princeps & primarius omnium ipso mense conceptus, & passus est. De quo & Paulus testatur; Qui est, inquit, initium omnis creaturae: quia in ipso condita sunt omnia in caelis, & in terra: Quem mensis Iudaei Moses solennem, & pascha futurum solliciti, & crebro commendabat, dicens; Hic mensis initium mensium primus erit vobis in mensibus anni: Initium enim filiorum Dei de interrogatione hominum hoc mense incipiebatur: ex die igitur conceptionis Ioannis, octauo Calendas Octobris usque octauo Calendas Aprilis, quando angelus Gabriel ingressus est ad Mariam, & salutauit eam, dicens; Pax tecum, quae inuenisti gratiam apud Dominum. Quae, audito hoc verbo, conturbata est, & cogitabat intra semetipsam, quae esset haec salutatio. Cui dixit angelus; Ne timeas Maria, quia inuenisti gratiam apud Dominum: Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum: hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris eius, & regnabit in domo Iacob in secula, & regni eius non erit terminus. Cui respondit Maria; Et quomodo haec cognoscam, cum virum non noverim? Et dixit illi angelus; Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: propter quod is, qui nascetur, sanctus, vocabitur filius Dei. Tunc Maria fida sermonis dixit; Ecce ancilla Domini contingat mihi secundum sermonem tuum. Fuit igitur, ut diximus, quando haec angelus ad Mariam annuntiauit octauo Calendas Aprilis, qui & ipse est dies equinoctialis ad inchoationem lucis: iam enim deterfa caligine a mundo, lux in mundum adueniebat, sicut Ioannes in epistola sua dicit; Quia tenebrae transferunt, & lumen verum etiam lucet. De quo lumine iterum in euangelio dicit; Fuit lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Conceptus est ergo Dominus noster octauo Calendas Aprilis mense Martio, qui est dies Paschae, passionis Domini, & conceptionis eius. In qua enim die conceptus est, in eadem & passus est. Et ideo Dominus in Exodo ad Moysen preceptum sacramenti tradens dicit; Non occidas super azyma sanguinem immolatorum meorum. Et immolationis die solennis Paschae initia creaturae tuae inferes in domum Dei tui. Non occides, inquit, agnum in lacte matris suae. Haec significantia sunt agni immaculati, qui sacrificium Deo offerri habebat, quod in primo Pascha conceptionis suae in utero matris non eum oportuisset occidi: Et ideo Ioseph sciens praegnantem esse Mariam, ne tamquam stuprata, aut adulterata lapidibus interficeretur, clam eam dimittere voluit; ut vero non occideretur agnus immaculatus in lacte matris suae: sed inter haec ascendit, inquit, Maria ad Elizabeth visitare eam post mensum sextum conceptionis eius. Tunc & Ioannes inspiratus est, & fecit ibi Maria cum Elizabeth menses alios tres. Et sic, expletis nouem mensibus, in mense decimo peperit Ioannem octauo Calendas Iulias, qui est nonus mensis a Septembri, & quartus a Martio inchoationis anni; De quo propheta Zacharias dixerat; Ieiunium quartum esse domui Iuda in letitiam, & gaudium. Denique & gauisi sunt, qui interfuerant partui huic, sed quare Propheta de ieiunio quarto dixit, & non

mensis? Quia ieiunium erat a malis rebus, id quod nasci habebat. Nam Moyses manifeste declarauit menses: Sed, cum dicat initium messis frumentariae, tunc ergo repertum est esse primum solstitium mundi, quando Ioannes natus est, quae diem lampade appellant. Lampas enim erat luminis Christi, a quo luminae acceperat, cum esset adhuc in utero matris. Quando salutat Elizabeth Mariam, exultauit in utero matris infans: ex ipso igitur dies minoratur, & nox crescit. Ioannes enim in die penitentiae conceptus est. Cumque ab Adā secundum legem carnalem agerentur: quae enim carnaliter geruntur, non talibus: Quia caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Et ideo lux minorabitur in illis. Nam Christus, qui in natiuitate Ioannis iam trium mensium incorruptae vuluae fuerat conceptus, supererat ei, ut & ipse secundum humanam natiuitatem suppleret menses nouem, alij menses sex, qui nunc ex octauo Calendas Iulias in octauo Calendas Ianuarias sunt menses sex. Quibus suppletis, nonem mensibus, initiant decimo, Christus mundo natus est, quando prima censio capitalis humani generis facta est, proconfulatum in Syria agere Cyrino, id est, Domino: veniebat enim Dominus orbis terrarum: qui de capite nostro censeret. Et ideo sancti viri reges, & patres de Sabba venerunt ipsi Magi, inuitante stella fulgoris, memores scripturae, quae dicit; Orietur stella de Iacob, & surgent principes de Israel. Venientes in terram Israel, id est, in Iudaeam deducti ab stella lucis, in ciuitatem Hierusalem reducti ab stella lucis, in stabulo praesepio collocatum, & panis obuolurum, quae fuerunt peccata carnis nostrae, qui tributo capitis sui in sacramenti mysterio obtulerunt, aurum, thus, & myrrham. Aurum etenim significat corpus immaculatum, quod igne probatum nihil deperit. Hi sunt, de quibus in Apocalypsi dictum est; Qui vestem suam non inquinauerunt; id est, qui carnem suam inuolantem custodierunt. Et ideo cum agno ambulant. Na thus significat orationes sanctorum. Nam myrrha corporis est conditura, quae sunt operum bonorum gesta, quae in postremo corpore, & animam hominis custodit. Dicitur enim in Apocalypsi, Nam opera eorum comitabuntur eos. Sed nunc, fratres dilectissimi, inter haec intuenda sunt temporum qualitates, & gesta morum: & plurimum a perfidia Iudaeorum, qui semper in Deum, & in Moysen contumaces extiterunt, qui cum a Deo secundum Moysen initium anni mensum Martium acceperunt: illi dictum prauitatis, siue superbiae exercentes, mensum Septembrem ipsum nouum annum nuncupant, quo & mense magistratus sibi designant, quos Archontas vocant. In illa solennitate scenopegiae, siue intellitidum, in quo Ioannes conceptus est, quando & lucernas quidem multas accendunt. Quod & ipsum Abraham significant eius conceptionis fuisse diem. De quo Dominus dixit, Ille erat lucerna ardens, & lucens, & vos voluistis ad praesens in lumine eius exhilarari. Sic & vox puerorum frequens auditur, dicentium esse lucrum & gaudium. Quod quidem maximum lucrum est, & vita inuentio, de qua consulentes ipsum Ioannem milites, & publicani quaerebant, quid agentes possent vitam consequi. Quibus ille inuans viam veritatis, militibus quidem dicebat;

Colo. 2.

1. Tim. 2.

1. Cor. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

Luce. 1.

Locus corruptus. Gala. 5.

Magos, qui Christum adorant, reges appellant.

Num. 24. Mal. 4.

Matth. 2. Apoca. 3.

Apoc. 14.

Ioan. 5.

Luce. 1. Neminem cōcufferitis, neq; calumniaveritis, sed contenti estote stipendiis vestris. Similiter & publicanos hortabatur, ne quicquam amplius exigere, quàm quod eis præceptum erat exigere. Erat autem & gaudium ipsi Ioannes, qui nasci habebat, qui nobis Christum insinuaturus esset, de quo Angelus Zachariæ patri eius dixerat; **Erit tibi gaudium,** & hilaritas, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Sed & tempus est autumnum, quādo Ioannes concipitur. Quo tempore ager sulcis iā profcinditur, & semini venturo iā præparatur. In quo mensē veteres coloni nouis cultoribus cedunt, cessantibus scilicet pristinis tabulis conscriptionis, quia veteris legis fractis tabulis, noua lex nouis cultoribus traditur. De qua per Hieremiam Dominus dicit, Dabo eis illam legem spiritualementem, qualem non dedi patribus eorum, cum eos deducerem de terra Ægypti. Illi enim, quibus anteq̄ vineæ cultura tradita fuerat, qui pensiones debitas suis temporibus non exoluerunt, qui insuper missos ad se seruos variè vexauerunt, quosdam cædentes, quosdam verò lapidantes, insuper missum à patre filium, & ipsum agnatum esse hæredem patris, existimantes se hæreditatem patrisfamilias eruere, apprehensum filium eius iniuriis turpissimis actum occiderunt. Quare habuit patrisfamilias necesse malis malè perdere, & in locum eorum alios cultores substituere, qui pensiones debitas suis temporibus persoluant. Ex **Iohel. 3.** Sion, inquit, exiet lex, & verbum Dei ab Hierusalem: & ipse conuerteret populum multum, & concident gladios suos in aratra, & læceas suas in falces, vt omnis iam bellicæ vitæ vsus necessario conuerteretur. Sed & sine dubio manifestatur sacramenti mysterium, quod dicit Propheta; **Concident gladios suos in aratra.** Cùm gladij materies ferrum sit, & aratri lignum: quomodo potest ferrum in lignum conuerteri? Quare non potius dixit, Et concident gladios in vomeres? Sed quia per lignum vitæ vobis data est, ideo iam, cessante pristino bello, nobis ligni aëlio fit per aratrum, per quod spina, & tribuli aëlio de cordibus nostris. Tera est ipse homo, semen sermonem Dei percipiet, vt quidam fructum trigesimum, alij sexagesimum, alij centesimum. Nunc post hoc æquinoctium, quod est autumnus temporis, respiciet nos & mensis Martius verni temporis, in quo est & lucidius æquinoctium iocundius omnibus, quod pigris, & somniculosus somnum oculis desistit, dicente scriptura; **Quousque piger, dormis? quādiu manibus peccatis amplecteris? Surge, & attinge Christum Dominum.** In quo iam nautica vox secuta maria fretat, patefacto rubro mari, quod clauserat Pharaon, cū magno mugitu doloris submersus, cum suo exercitu. Ex quo liberatus Moyses cum suis suauiter, hostibus cæcis celestibus, & pro voto populum inonebat, dicens; In mente habetote hunc diem, quo liberati estis de domo seruitutis, qui necdum liberati fuerat, quia denuo eos inuaserant opera peccati, ac feruitus Ægypti. **Et ideo dominus dicebat eis;** Et cùm vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis. Iam spe, rustice, gaudes, iam arborum opaca, amissa folia, quæ dempserat Adam ad tegumentum pudoris, reparetur alia. Quia prodierit, inquit, virga de radice Iesse, & flos ex illa virga apparebit. Iam consummatio est operum turricularum, ipsa omnis lex seruitus. **Exod. 23.** tis carnis cessat. Quid dixit dominus in Exodo?

Ex die solenni mensis primitiuorum consummabis omnia opera tua, quæcunque seueris in agro tuo. Posita enim seruiturum lege, lex carnis operata est vsque ad Christum, sed mysteria diaboli tetris, & horribilibus indumentis penam suam luentes, ostentantes vincti catenis ex ipsis fuit vnus ille, qui in monumētis dormiebat, quia iam nascebatur, qui eos vinceret. Et iocundus aër, per cuius ætium improba caro lassatur, sed & glacie frigida cutis horrescit. Nam & quorum vox auditur dicentium; **Exite, pueri, in campum mense Martio.** Hac vox vulgaris esse existimatur, sed potius rationalis est. Credimus enim in eodem tempore prouocatum esse Abel à Cain exire in campum, in quo occisus est. Et ideo mense Martio octo dies pastores contingent. Sed scriptum est, **Exiuit sermo, & stetit in campo.** Tunc enim exiit sermo in campo, id est, in hoc seculo, quando susceptum Maria per fidem concepit dominum nostrum Iesum Christum. Sed & alios audiui dicentes; **Martius in campo,** & aliquando post focum, **Martius.** Equidem in campo factus est, quando Gabriel Angelus in hoc mundo Mariæ sermonem intulit, Christum inde seculo nasciturum. Rursus & Martius fuit post focum, quādo dominus ipse mense Martio ad iudiciū ductus est. Et Petrus stans post focum calefaciebat. Quia enim die conceptus est dominus, eadē die & passus est. Eadē ipsa dies cena pura fuit, in qua & luna quartadecima occurrit. Conceptus est enim mense Martio octauo Calendarū Aprilium die, quādo luna quintadecima fuit, momētissimè propter horā passionis suæ sustinebat. Vnde die festo scenopægiæ dixerat; **Vos ascendite ad diē festum hunc, ego autem non ascendam,** quia meum tempus nondum aduenit. Nouerat autem mensis solennitas, in quo Ioannes conceptus est. Nam suum tempus conceptus est, & passionis sustinebat, quem recognoscēs dixit; **Venit hora vt clarificetur filius hominis.** Sed nunc, dilectissimi, post duo æquinoctia, quæ sunt due conceptiones, intēdenda sunt & duo solstitia, in quibus duæ natiuitates cōtinentur: vnā quidem diximus Ioannis esse mense Iulio, id est, octauo Calendarū Iulias, quā iam padem appellans, quo tempore messis triticæ cæditur. Ostenditur quod & Ioannes, qui eo tempore natus est, & ipse velut messis decollatus est. **Qui dicebat de domino;** Cuius in manibus suis ventilabrum permundabit aream suam, frumentum recondet in horreis; paleas autem comburet igni inextinguibili. Circuncisus est igitur Ioannes ad Calendas Iulias, id est, octaua die, quando migratio fit: vt ostenderetur, quia is, qui secundum legem, & prophetiam conceptus erat, de quo dictum est; **Lex, & dominus nascitur in mense Decembri, hyemis temporis, octauo Calendarū Ianuarias,** quando oliuæ maturæ premuntur, vt vnctio, id est, christus nascatur, quo seges ab herbis extraneis* feritur. Cùm agni balantes nascuntur, vineæ falceibus sarmentis amputantur, vt mustum suauitudo afferat, ex quo inebriati sunt Apostoli sancto spiritu: **Quia ego sum, inquit vitis; & pater meus agricola est.** Omne igitur sarmentum in me non afferens fructum, excidetur, & in ignem mittetur. Sed & inuicti natalem appellant. **Quis** vtique tam inuictus, nisi Dominus noster, qui mortem subactam deuicit: vel quod dicens **Solis** esse natalem, ipse est

est Sol iustitiæ, de quo Malachias propheta dixit: **Orietur vobis timentibus nomen ipsius Sol iustitiæ, & sanitas est in pennis eius.** Qui & ipse circuncisus est, secundum testamentum Dei, quod disposuerat ad Abraham octaua die, id est, ad Calendas Ianuarias, in quo & ipsa migratio fit. Migrauerat enim gratia, & veritas à Iudæis: **Quia lex per Moſen data est; nam gratia, & veritas per Iesum Christum facta est.** In Christo Iesu Domino, qui viuit, & regnat cum patre, & spiritu sancto per immortalia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN EODEM
Homilia 2.

Festi celebrandi, & publicæ lætitiæ dies est opportunus, in quo mihi reuocatum est in memoriam Gabrielis ministerium, & Zachariæ sacerdotium. Nuper enim audiui Euangelistam dicentem, **Quod Zachariæ obtigerat, vt suffiret ingressus in templum Dei; Et vniuersa multitudo expectabat extra templum hora suffitus.** Et visus est ei Angelus Domini stans à dextris altaris suffitus. Et conturbatus est videns Zacharias, & timor intravit super ipsum. **Ei autem dixit Angelus:** Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua. **Eijce metum, & eius loco inijce desiderium.** Nam cū dixisset, Ne timeas, nō tacuit, sed etiam precatōnis lucrū significauit (exaudita est enim, inquit, deprecatio tua.) **Quodnam?** Leuiticæ tribus augmentum. Et ecce vxor tua Elizabeth pariet filium, & vocabis nomen eius Ioannem. O admirabile, & mysticum miraculum. Merito Zacharias ratiocinando, & cogitando impeditus repugnauit Angelo. Aliud enim rogabat, & aliud accepit. Pro populo precabatur, & nominabatur pater filij. Quærebat veniam peccatorum, & vteri sterilis accepit promissionem. Maluisset Zacharias curari animas infidelium, quàm intumescere veterum Elizabethæ. Merito ergo fuit conturbatus. Erat enim homo seruiens mutationi, etiam si esset præditus dignitate sacerdotali. Deinde etiam apud se cogitabat, quænam esset aliena, & admirabilis viri visio; quinsam is esset, qui audaci pede in sacro templum ascendebat; quis is esset, qui à dextris altaris suffitus altaret, tanquam qui nulli esset peccato affinis. **Quis hic est, aiebat, qui alienis & diuersis formis circumcirca corufcat, & metu meam comprimit animam? Nūquam enim ego vidi rem tam admirabilem, hominemne alatum, an volucrē humana forma præditam? Quid hoc sit, dubito.** Mei enim suffitus videtur esse aliquis speculator, & meæ intercessionis esse impedimento. Populi multitudo me foris orās expectat, tanquam scribam celestis Regis, & hic me intus retinet. Per me regi preces offerunt, veniam petentes delictorum, & incertus sum, an possim explete populi desiderium, & meo satisfacere officio, & hic constitit nouum mihi affersens nūcium. Cessā deinceps tu, qui me terres. Si enim esses à Deo missus Angelus, ad ea, quæ sunt mihi vsui, adiumento fuisses, & miserans esses eorum, qui foris lachrymantur; & affligereris vnā cum iis, qui affliguntur. Recede hinc qui me terres; filij nullam duco rationem. Cur mihi significas promissionem? **Quid enim lucrificaret populus, si ego habuero filium.** Quænam ad eos redibit vtilitas, si Elizabeth infantem lactauerit? **Quid accipient**

commodi, si ego facultatum hæredem reliquero? Recede ergo, qui me terres, quicunque sis. Sumus iam prouectæ ætatis; præterit tempus cupiditatis; tempus refrigerauit calorem, fructum negauit sterilitas, natura secum agitauit seditionem; mortui sumus ambo ea parte, quæ spectat ad coitum. Quod ergo non produxit iuuentus, quomodo germinabit senectus? Sed hæc quidem animo agitabat, & dicebat Zacharias? **Ei autem dixit Angelus:** Ne timeas Zacharia, neque conturbes cogitationibus; sum enim Angelus lucis, non tenebrarum. Ego sum Gabriel vnus ex principibus Regis cælestis, iussum affero, non mea in tebe auctoritate, missus sum ad tibi significandum, non autem ad metum tibi incutiendum hanc indui figuram. Ne timeas Zacharia, missus sum ad tibi nunciandum, non autem ad te obſtupesciendū. Profers senectutem, & ætatem nō aptam generationi, & matricem, quæ semen nō suscipit. **Quis autem, licet velit, generat? Dei est donum, non inuentum hominis.** Nō audiuiſti Dominum dicentem: **Ego sum, qui facio hominem, & fringo spiritum in homine.** Non credis Zacharia? **Quomodo formatus est Adā? Quomodo creata est Eva? Quomodo genitus est Isaac? Cū audiisset Abraham, non est spe deceptus, & tu Sacerdos nō credis? Nō est impossibile apud Deum omne verbum.** Propter senectutem contradicis, o Zacharia, & corpus emortuū plus status posse efficere, quàm Deum? Si non vidisses Abraham, rectè dubitasses. Naturalem profers imbecillitatem, & cum adfir diuina promissio, non credis? **Qui parua petiisti, magna sumis, & clamas, tanquam qui damnum patiaris?** Tu Zacharia oras pro solo populo Iudaico; Ego autem hunc bonum tibi afferō nūcium, Pertinere salutem ad omnes gentes. Zacharias autem cum hæc audiisset, & aspectum parum auertisset, dixit respondens Angelo; **Quid dicis, O Angele, Vxor mea pariet? num ego propterea orauī? an suffitus moneo hac de causa? Meo fungens officio, populo bonam spem afferō, & peto veniam peccatorum, non solutionem desidero sterilitatis.** Volo meam leuari synagogam, non prægnantem effici Elizabeth. **Rogo faciata, vt curentur animæ, non vt exiccata vbera lacte fluant.** Quid dicis, o Angele? **Vxor mea pariet? & quid lucrificet ij, qui foris precantur? Nunquid cum audierint, me obruent lapidibus, dicentes, me non orare pro ipsis, & communi salutem, sed pro me ipso solo, & me non verbum accepisse, sed factum? Nulla mihi res est cum liberorum susceptione.** Absit, hoc nolo. **Quod peccatus sum, non accipi, & nūc mihi significas alia pro aliis, Filiorum procreationis nullam duco rationem.** Non possumus ingredi sine baculo, & iubemur dare operam liberis. Senectus negauit naturam. Non ero frequens in templo ad obeundum ministerium; sed conducam nutricem propter infantem. Nulla mihi res est cum liberorum procreatione. **Quæto salutem populi, & gentis felicitatem, & gentium captiuitatem, & nostram prosperitatem; non autem pueri stetus, & falcias, & nutrimenta puerilia.** Horum ego nullam duco rationem. **Quomodo enim inueniat pater germani filij? Senectus repellit modum.** Ea res est deinceps à natura aliena. Sunt dissoluta membra genitalia. Virgam, tanquam equum, tenens ingredior, & me excitas, vt matrimonialē ineam cōiunctionem? **Vnde hoc sciam**

sciam? Ecce membra mihi tremunt. Ecce vides amborum senectutem. Ecce aspicias vteri imbecillitatem. Ecce intueris colla nostra in terram inclinata. Totum corpus emarcuit. Nihil expectamus aliud, nisi falcem mortis. Spicem iam sunt maturæ ad messem. Vnde hoc cognoscam? Si ergo verum omnino dicitis, ô Angele, da mihi signum, aræ gratia, & credam promissioni. Accipio promissionem, si miraculi videam effectum. Atque enim non credidisset, nisi virga florisset. Moyses pro certo, & firmo non habuisset, nisi eius manus fuisset dealbata. Gedeon non intellexisset, nisi ros descendisset in vellus. Ezechias spem abiicisset, nisi sol fuisset impeditus. Da ergo et quoque signum, & saltabo inueniunt. Da signum, ne Elizabeth, profuse rideat, sicut Sara. Vide hoc scia Archangele, qui hæc significas? Quid mihi dicitis nomen infantis, & eius, qui non adest, Virtutes enumeras? Ostende mihi id, quod est supra naturam, vt credam id, quod est præter naturam. Si cæli conuexum in partem conuertatur contrariam, ego quoque renouabor. Si mare suscipiat dimensionem; Elizabeth quoque pariet. Si sol comprehendatur, sicca quoque vbera lacte fluent. Si Luna cingatur mœnibus, matrix quoque sicca humectabitur. Vide hoc sciam? Ego enim sum senex, & vxor mea processit in diebus suis, Angelus autem dicit Zacharia: Non credis Deo Omnipotentem? Nescis Deum posse omnia? Statuisti Domini promissionem esse infirmam, & instabilem? Eum, qui bonum affert tibi nuncium, non vereris examinare, ac percontari? Vnde hoc sciam, dicitis, ô Zacharia? Num te mittam in Ægyptum; vt terrore afficias Pharaonem? Nihil facit Deus supra naturam? Queris naturæ consequentiam, non diuinitatis effectum admirabilem? Dic enim mihi, Vbinam fixæ sunt ignis columnæ? Cæli moles vbinam est collocata? Vbinam inueniuntur nubium cubilia? Pluuiæ autem guttæ vbinam conuertuntur? Nivis verò cespites vbinam exciduntur? solis cursus qui est auriga? Lunæ decremento quis imponit terminum? Furens mare quomodo reueretur arenam? Tenebræ caliginis quomodo contextuntur? Homo autem quomodo formatur in matrice? Et masculo quomodo femina inuenitur leuior? Vnde inquis: hoc sciam? Eris, inquit tacens, & nõ poteris loqui. O benignum supplicium, quod efficit potius correctionem! Angelus enim castigat ipsam vocem, quæ lapsa fuerat: restitnat ipsam linguam, quæ fuerat audacior, Erat enim, inquit, annuens ipsis, & permansit surdus. Pulchræ Euangelista conscripsit illud, Permansit. Permansit enim silentium expectans vocem, quæ nascebatur, Zacharias Ioannem, senex infantem; Sacerdos Prophetarum; Cum dicit Angelus: Quoniam tanquam incredulus à Deo signum queris, in propriis membris porta signum, quod te castigat. Eris enim tacens, & non poteris loqui vsque ad diem, quo hæc fiant. Vbi est audacia temeritatis, illic est frænum disciplinæ. Vbi calcitrauit cõtumelia, illic pœnæ pronunciat sententia. Volebat quidem Deus, ô Zacharia, te fieri præconem talis miraculi; quoniam autem corpore imbecillitatem duxisti esse firmiorem; ac itabiliore promissione Domini, eris tacens, & nõ poteris loqui vsque ad eum diem, quo hæc fiant; propterea quod nõ credidisti verbis meis, quæ quidem implebuntur suo tempore. Vides nihil summum, ac

perfectum effici sine fide? Solum autem audiuit Zacharias hæc verba, & statim egressus est ex templo, sermone privationem ferens mercedem incredulitatis. O miraculum! Ingressus est vt alios liberaret, & ipse exiit condemnatus. Thribulum ferens ad ministrandum, circumfererebatur titulum exilij. Populus expectabat, vt aliquid boni ab eo audiret, ille autem annuebat: Nemo mihi appropinquet, nemo me interroget; fero horrorem Domini iracundiæ. O res admirabiles, & quæ sunt præter opinionem! Zacharias mutus redditur, & veluti camo constringitur. Elizabeth autem optare conuincitur. Lingua obundatur, & vterus inflatur. Quæ deserta erat lingua, sterilis efficitur, & quæ erat infertilis, mater redditur. Vox frænatur, & mulier liberatur. Zacharias silet, & Ioannes exilit. Solum enim vidit sterilis Virginem, & solem animaduertit Lucifer, & valde exiit Ioannes in materno vtero, accusans naturæ tarditatem. Domini, inquit, sum seruus, non teneor iisdem legibus, quibus conserui. Non expectabo quo ad pariat, vt præcurfor sim. Ne dominæ partus proueniat seruum, qui parturienti doloribus in vtero inuoluitur. Ne sit naturæ consequentia ordinis transgressio, Agnouit enim qui me præmisit, vt ambularem ante eius faciem, ad parandam viam eius ante ipsum. Labefacto vincula naturæ, propro enim prædicare. O res admirabiles, & quæ superant opinionem! Quæ in cælo ignorauerunt Angeli, cognouit Ioannes, qui gestabatur in vtero. Thronos latuit, & eum, qui erat in matrice, minime præterit. Cælaui Dominaciones, & ei qui erat in ventre, revelauit mysterium susceptæ carnis œconomia, & quem venit Archangelus ferens bonum nuncium, is eum narrauit in vtero. Nam cum ad nos aduenisset, sicut modo audiuit, Redemptor nostri generis, venit protinus ad suum amicum Ioannem, dum adhuc esset in vtero, & licebat videre signum salutem, Regem habitantem in tabernaculo militis, Dominum, qui venerat in serui domicilium, quem cum ex matrice in matrice aspexisset Ioannes, terminos naturæ conuertens, exclamauit: Video Dominum, qui naturæ imposuit terminos, & non expecto tempus nascendi. Nouem mensium enim tempus in vtero non est mihi necessarium. In me est enim, qui est æternus. Egre diar ex hoc tenebroso tabernaculo, rerum admirabilium cõpendiosam prædicabo cognitionem. Sum signaculum, significabo Christi aduentum. Sum tuba, proferam filij Dei in carne œconomia. Tuba canis, & eo ipso paternæ linguæ benedicam, & eam traham, vt loquatur. Tuba canis, & vterum maternum viuificabo. Vides ô dilecte, quam sit nouum, & admirabile mysterium! Nondum nascitur, & salubritas loquitur, nondum apparet, & minas intonat. Nondum ei permittitur clamare, & per facta auditur. Nondum discit vitam, & Deum prædicat. Nondum aspicit lucem, & solem in dicat. Nondum paritur, & properat præcurrere. Nõ fert enim presente Domino contineri, non sustinet naturæ expectare terminos, sed contendit rûpere carcerem ventris, & studet præ significare venientem Saluatorem. Accessit, inquit, qui soluit vincula, & quid ego sedeo vinculus, & retineor, vt maneam? Venit verbum, vt omnia constituat, & ego adhuc maneo detentus exibo, præcurram, & prædicabo omnibus, Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum

mundi. Et hæc quidem Ioannes. Elizabeth autem impletum est tempus pariendi, & genuit filium, & audierunt cognati, & vicini eius, & gratulabatur ei. Cur autem peperit, & genuit? Quodd illud quidem est opus naturæ, hoc verò supra naturam, quandoquidem peperit quidem, vt mulier, sed superuenit gratia sancti spiritus, & genuit supra naturam. Aliud enim est naturæ opus, aliud gratiæ. Erat enim miraculum, quod fiebat ab Ioanne & non tantum habebat paterni generis, quatum Dei verbi. Hoc autem significabat Archangelus Gabriel dicens Zachariæ: Ecce vxor tua pariet, filium, & spiritu Sancto replebitur ab vtero matris suæ, & multos filiorum Israel conuertet ad dominum Deum ipsorum: Et ipse præcedet ante illum in spiritu, & virtute Eliæ. Quoniam ergo est admirabilis naturæ ortus infantis, & Zacharias quidem non credit, Elizabeth autem non dubitauit, tardè genitum præter spem habens filium, ea de causa dicitur parere, & gignere; illud quidem propter naturam, hoc verò propter fidem. Qui enim gignit, sicut prius dixi, gignit cum lætitia, quæ autem parit, parit in doloribus. Quænam verò tristitia fuit in Elizabeth, vbi aderat sanctus Spiritus: non erat autem obstetricis circumcircusatio, nec gratiæ timor onus extendens miserabilem effiebat laborem, si confertur cum lætitia. Non enim, postquam fuit natus, & ad virilem peruenit ætatem, gratiam accepit Ioannes, sed ex ipso materno vtero amictus veste sanctificationis, præter opinionem, procedit, tanquam miles, admirabiliter, sicut dicit Angelus; spiritu sancto ex vtero matris suæ impletur; & ipse præcedet ante ipsum in spiritu, & virtute Eliæ. Ante quem præcedente dominum Christum. Et ideo appellatur etiam Præcurfor, vt licet ipsum audire Ioannem dicentem: Venit post me vir, qui ante me factus est. Post me, propter tempus; Ante me, propter thronum. Cur ergo in spiritu, & virtute Eliæ dixit Gabriel præcedere Ioannem? Audi prudenter; Elias Deus exponitur. Quoniam ergo Ioannes Deum habebat in seipso, impletus est spiritu sancto ab vtero matris. Spiritus autem Deus est. De eo enim multis ante annis dixit dominus: Ecce mitto Angelum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te, & multos conuertet ab errore ad veritatem. Ea de causa in spiritu, & virtute Eliæ Ioannes præcedit dominum. Quinertiam inuenies Ioannem habere multa Eliæ similia. Certè infans nascitur, & vox patris reuertitur. Interrogatus enim, inquit, Zacharias, quo nomine vellet vocari puerum, petiit pugillares, & scripsit dicens: Ioannes est nomen eius. Qui non creditit verbis Angeli, nunc necesse habuit scriptis prædicare visionem. Qui tunc auditione non acceperat ea, quæ dicta fuerant, nunc ea, quæ sunt, manu constituit. Quamobrem, inquit, mirati sunt viuere. Statim enim apertum fuit os eius, & solutum est vinculum linguæ eius, & locutus est Deo benedicens. O nouum, & alienum miraculum! Nomen scribitur, & os patris, quod loqui nõ poterat, aperitur. Ioannes vocatur, & eius, qui vocat, lingua componitur, ac conuincitur. Vides nos non aberrasse, cum diximus præsentem expositionem esse eiusmodi, vt ei nihil possit obijci? Ecce enim ipsum iusti nomen, & os aperit silentij, & excitat linguam ad mouendum difficilem. Sic enim ostenditur vox clamans Ioannis, quoniam ipsum quo-

que nomen sit vocis operatio: Ego enim, inquit, sum vox clamantis in deserto, Parate viam domini, rectas facite semitas eius. O miraculum! In populo versatur Verbum, & vox prædicat. Dominus venit, & seruus prius mittitur. Rex accedit, & miles præparatur. Gaudeamus ergo hodie, & lætemur, & exultemus, quod Elizabeth peperit, & Zacharias est locutus, quod sterili peperit, & senex clamauit, quod quæ situs est pugillaris, & soluta est lingua sacerdotalis; quod Ioannes processit, & vox est reuerfa; quod natus est Præcurfor, & totus mundus est lætatus. Sed hic quidem oportebat finire orationem; & Zacharias non concedit clamans: Benedictus dominus, quoniam visitauit, & fecit redemptionem plebis suæ. O res admirabiles. Quid dicit Zacharias? Primam vocem post resurrectionem exclamauit Zacharias, Benedictus dominus. Quid ergo? Mortuus est Zacharias, quod surrexit? Non mortuus est, inquit, sed quiddam, mortis instar, sustinuit. Tanquam enim sepulchrum tenuit silentium, & fasciis alligatus fuit, hoc est lingua vinculis. Vitam egit interea non exercens sacerdotium & lucum sustinuit populi tristitiam. Rogante enim sacerdote pro iis, qui sunt in luctu, omnes pro quibus interceditur, consequuntur misericordiam. Hanc ergo primam exclamauit vocem post figuratam resurrectionem: Benedictus dominus Deus Israel. Ergo nõs quoque hanc vocem consequentes, bonum Deum nostrum benedicentes eum glorificemus, & per bonos mores, & bona opera eum colamus, vt bona quoque æterna consequamur. Quæ liceat nobis omnibus consequi, gratia, & clemencia domini nostri Iesu Christi; Quoniam eum decet gloria, honor, & adoratio, & magnificencia, cum principij experte eius Patre, & cum sanctissimo, & viuifico spiritu, nunc & semper, & æternam in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EODEM

Homil. 3.

Benedictus Deus. Ecce enim rebus ipsis ostenduntur salutaciones Ioannis, quæ fiebant in vtero. Processerunt iusti boni nuncij, qui afferbantur pedibus. Venit gratia, quam, cum in vtero esset, significauit. Nouit mundus exultationem, quam Præcurfor in alio descripsit pedibus. Reuera alij laborarunt; & vos ingressi estis in ipsum laborem. Proclamabant Prophetæ, dum expellebantur. Non silebant iusti, dum verberabantur. Periclitabatur catalogus Prophetarum. Resistebant tyranni. Reges bellum gerebant. Principes stabant in acie. Populi ira concitabantur. Totus mundus aduersabatur iustorum certaminibus. Vbi producebantur ad tribunalia, illic flagris cedebantur. Vndique tormenta, & supplicia. Vndique afflictiones, & ciulatus. Vndique tristitia, & tenebræ. Sed cum essent in tali, ac tanta vitæ tristitia, annunciabant solutionem tempestatis. Ioannes enim ille magnus Præcurfor domini, cõstitit adhuc naturæ fasciis alligatus, vel nobis ostendit salutare, & studens voce prædicare eum, quem significauit pedibus, conatur egredi ipsos naturæ terminos; vt quæ tardè pareret agitabat Elizabetham. Saltebat simul chorum dicens, & ægre-

fecens,

ferens, quod teneretur in utero. Exclamabat aduersus mensium conuersionem. Tanquam iniustam custodiam quatiebat matricem. In claustra naturæ insultabat calcibus; modum nascendi accusabat, & clausis labris vociferabatur figuris, talia propemodum motu dicens Elizabethæ: Iniquæ facis, o mater, quæ tardas. Prophetam gestas in utero; contines gaudium orbis terrarum; portas Præcursores Christi Regis; contines militem Regiæ prædicationis; confringis martyrem, & maiorem omnibus inter natos mulierum; & impedis velocem cursum pietatis. Iniquæ facis, o mater, non nosti futura, ignotas ea, quæ sunt ventura. Lux venit, solue matutinum. Sol oritur, prius lucebit Lucifer. In foribus lux est, & voce est opus. Prope est sponsus, & iustum est, ut thalamus extendatur in Iordane. Opus est sanguine, qui mundum emat; & oportet me agnum eminens ostendere. Inuolutum est humanum genus fasciis peccatorum. Venit, qui soluit ligatos. Opus est deinceps præcone, ut omnes cum rescuerint, ueniant omnes; & tu in utero retines Præcursores? Non tibi venit in mentem, o mater, Adam tot secula teneri apud inferos? Non consideras Euz lucis, & gemitus? Non intueris mundi tristitiam, uel potius interitum? Adhuc clamat sanguis Abelis contra Cain interpellans. His ingemiscunt uel ipsa elementa. Propterea enim es liberata à uitio infæcunditatis, ut qui nascetur ex sterili, eum indicet, qui nascetur ex Virgine. Propterea ego in matrice exilij in exultatione, ut non amplius saltem in mundo diabolus. Talia ergo nondum natus Ioannes dicebat Elizabethæ. Cum autem ex ipsa processisset, & iure maiorem suscepisset illuminationem, effectus ostendit effectorem, & figmentis digito ostendit factorem, magna uoce clamans: Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Sed quomodo illum celebrabo ortum, qui uerbis nequit exprimit? Quomodo illa enūciabo, quæ mentem superant, & rationem? Quamnam suscipiam linguam, quæ sufficiat miraculis? Noua est, & aliena conceptio; partus sine dolore; spica, quæ prouenit sine cultura; fructus sine femine; alienæ naturæ partus; ignota generatio; filius, qui non habet in terra patrem; narratio, quæ est reuera in uita incomparabilis. Virgo rursus mansit, non prohibuit partus Virginitatem, non corrupt uerum, non uitium attulit ei, quæ pepererat. Merito is quoque, qui est natus, matri talia præbuit priuilegia. Quæ enim habuit solus, ea illi quoque soli dedit. Non habuit ipse fratrem ad generationem, neque dedit matri sorore miraculi. O Dei in homines liberalitas, & munificentia. Quænam dona per mulierem consecuta est natura? Unde cepit bellum, illinc Rex pacem conciliavit. Ex quo enim est uirgo mater, & mater uirgo, cessauit lucis Euz. Filia soluit crimine matrum. Per ipsam enim, carne suscepta, dominus ad nos accessit. Venit autem, ut quæ erant tristitia, mutaret in gaudium. Venit ut dolore affectam mutaret consuetudinem. Venit, ut inferna pacaret supernis. Audi aptem quomodo. Illic probro affectus fuerat Paradisus, hic spelunca effecta est gloriosa. Illinc duo, Adam, & Eua expulsi sunt à peccato, hic fines orbis terræ deducti à gratia. Non habemus amplius suspectam exilij exprobrationem; non extimescimus amplius flammam portarum paradisi; non

metuimus amplius morsus serpentum; non amplius à sicu accipimus folia; non amplius ad sinum gressus contremisimus. Quæ enim ex Virgine facta est, adorauimus processionem; medicum naturæ aspeximus. Quis enim uidit, quis audiuit? Quis ex imbecilla radice cognouit uinquæ effluisse medicum? Quænam femina uisa est mater patris proprii? Quænam eum genuit, qui diuina uirtute genuerat? Quænam eum peperit, qui uidebatur quidem figmentum, intelligebatur autem esse factus? Quænam fuit consecuta, ut haberet filium, & nullum senserit damnum Virginitatis? Quid ergo dictis, o Iudæ? Quid sensu uidentis esse infans, cum canis tegas malitiam? Quid tuos prophetas, uel potius meos frustra legis? Tu enim literas, ego uero res teneo. Tu testamentum, ego hæreditatem. Tu in lege gloriaris, ego autem in gratia me magnificè circūspicio. Cur pugnas cum Prophetis? Cur à Deo acceptas, & ueraces eorum effugis prædictiones? Quam multis ante seculis legisti ea, quæ nunc euenerunt? Nesciebas ad homines uenire Deum uerbum? Quomodo ergo dixit Propheta Hieremias: Hic est Deus noster, non reputabitur alius præter ipsum. Inuenit omnem uiam scientiæ, & dedit eam Iacob filio suo, & Israel dilecto suo. Postea in terra uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Sed Virginem, o Iudæ, non credis peperisse. Quomodo legisti Prophetam Esaiam clamantem: Ecce uirgo in utero concipiet, & pariet filium, & uocabunt nomen Emanuel: Quod est interpretatum; nobiscum Deus. Sed quod post partum mansit uirgo, hoc quoque didicisti ab Ezechiele. Duxit me, inquit, Angelus, & posuit me ad portam Orientis, & dixit mihi: Fili hominis, quid tu uides? Et dixi: Video ego portam clausam. Et dixit mihi, hæc est porta, nemo ingreditur per ipsam, neque egredietur, nisi Dominus Sabaoth solus. Ipse ingreditur, & egredietur, & erit porta clauula. Quin etiam quod est omnis creatura natura Dominus, nascatur in uili loco Bethleem, hoc quoque prius didicisti à Propheta Michea dicente: Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam es minima in principibus Iuda; Ex te enim mihi exiit Dux, qui pascet populum meum Israel. Tam uero quod Herodes quoque sit infans occisurus præter Christum, qui non potest comprehendere, hoc quidem est præteritum silentio; sed sic scriptum est: Vox in Rama audita est; luctus multus & fletus. Rachel plorans filios suos, & noluit consolationem admittere, quoniam non sunt. Hæc ergo prius didicisti, o Iudæ, per Prophetas, ut paratus esses, ut ei ires obuiam, non ut Crucem parares. Sed illis in præsentia prætermisisti, ad prius institutum reuertamur. Elizabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium. Et audierunt vicini, & cognati eius, quia magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa, & congratulabantur ei. Et factum est in die octauo, ut, cum uenisset ad circūcidendum puerum, uocarent eum nomine patris sui Zachariam. Et respondens mater eius dixit: Nequaquam, sed uocabitur Ioannes. Porro autem eius quoque patri annuebant, quidnam eum uellet uocari. Et postulans pugillarem scripsit dicens; Ioannes est nomen eius. Et mirati sunt uniuersi. Et loquebatur aperit benedicens Deo. Infans nascitur, & uox patri restituitur. Ex quo manifestum factum est,

clama

clamantem nasci uocem, quod uocis ipsius, hoc est Ioannis, nomine prolatum. Vox patri restituta est. Ego enim, inquit, uox clamantis in deserto. Parate uiam Domini, rectas facite semitas eius. Cum enim suscepisset Ioannes illuminationem sancti spiritus, effectus ostendit effectorem, & digito ostendit omnibus affactorem, magna uoce clamans: Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Non enim amplius ex ueteri lege, & figura, unum est templum, quod suscipit sacrificia, & eis gloriatur, sed in uniuerso orbe terrarum Ecclesia, & ara purè ac syncerè clementi Deo emittunt gloriam. Accepimus enim animarum nostrarum Pontificem Iesum Christum Dominum nostrum, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Habemus enim, inquit, Paulus, Pontificem magnum, qui calos peruasit, Iesum Christum Dominum nostrum. Quem decet omnis gloria, honor, & adoratio a omni Patre, qui ceteri principio, & cum sanctissimo, & uiuifico spiritu. Nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

ANTIPATRI BO-

seruorum Episcopi de sancto Ioanne Baptista, & de silentio Zacharia, & de salutatione sanctissime Deiparæ, Oratio.

Inter natos mulierum nullus est maior Ioanne, uerbum pronunciauit salutare. Quomodo ergo ex uerbis contextam ei offeram coronam, qui talem accepit coronam à Domino? Quomodo eum laudabo, qui, antequam nasceretur, didicit occultum mysterium? Etenim, antequam esset nauis, Deus apertè tradidit gratiæ mysterium, gratiæ thesaurus apud eum deposuit, & ea, quæ ignorarunt in celo, choros ducentes Angeli, sic nuper audiuitis, Ioannes dicebat, qui in matris gestabatur utero. Thronos latuit, & eum, qui erat in matrice, Deus non præterit. Celauit Dominationes, & eis, qui erat in utero, reuelauit mysterium susceptæ carnis Oeconomiz. Et quem ueniens Archangelus à celo tulit, bonum nuncium intrinsecus narrauit factus alienus. Nam cum aduenisset, sicut modò audiuitis, redemptor nostri generis ad suum amicum, qui in utero gestabatur, statim uenit ipse quoque cum esset in utero. Liebat autem uidere lulum salutari à sigillo, excipit Regem in tabernaculo militis, & uenisse Dominum in serui domūculam. Quem cū ex matrice in matrice aspexisset Ioannes, præuidēs, exiliēs, naturæ terminos conatus est transire. Video enim Dominum (apud se dicebat) qui imponit naturæ terminos. Non expecto tempus, quo solet factus gestari in utero; tempus nouem mensium non est mihi necessarium. Quæ nam mater Deum uerbum persuasit ad nos apertè uenire? Quis, cum factus esset ligatione, excitauit ex sinu patris eum, qui est sine matre? Quænam autem est hæc uirgo, quæ Deo uisa est præstantior uniuersis postulantibus? Quænam ea est, quæ eum, qui capi non potest, continet in utero? Quænam ea est, quæ fert in ventre eum, ad quem non potest accedi? Quænam ea fuit, quæ intercessit, ut sceno humanitatis admoeretur ignis diuinitatis? Quis primi

parentis renunciat uxor id, quod nonne pergitur, mysterium? Quis dicit, ab ea quæ fuerat olim condemnata, intus, in ventre scilicet, habitum fuisse indicem atque præcursores, quæ quæ audiuit, in doloribus paries filios tuos, eam uenisse illum portantem, qui nobis annunciauit doloris solutionem? Papæ quantus honor, & quæ uerbis non potest exprimi mutatio. A Paradiso separauit Deus primum creatum hominem, & ipsum cepit, quæ ab eo descendit. Qui pelles in Paradiso consuit, tegitur in utero. In quam primum parentem ira percitus expulit, in eam misericordia commotus aduentauit. Quam execratus est terram, eam calcavit, diuino gressu latam infirmam sententiam, spinam peccati contens in pollutis uestigiis. Hæc erant exultationes Ioannis, uel uerba potius. Verba enim erant pueri nondum nati salutationes. Quis ab æuo apud Græcos talia sapienter docuit, qualia ante fascias narrauit hic præcursores? Talia sunt mysteria huius celebritatis, quæ si uelim prædicare, inueniat obrui profundo miraculorum, & per ærem ingredi, narrando caelestia. Quo circa te rogo, o Baptista, concede mihi anchoram deprecationis, & ut qui sis uox, conserua mihi certos, & stabiles sensus uocis instrumentorum. Veni enim certam habens fidem, non hesitans, uerborum tibi sufficium offerens. Quæ quidem re fretus, tua narrauo certamina. Quod si etiam sim uincendus, gaudeo; est enim mihi uictoria uinci à mei patroni miraculis. Fuit, inquit, in diebus Herodis Regis: Ne fallatur aliquis in expositione, quod eodem nomine uentur Euan-gelia. Fuit enim alius Herodes, qui Præcursores sustulit, & alius hic Herodes, qui herbam demersit infantium, dum querit spicam pietatis. In huius diebus fuit quidam sacerdos nomine Zacharias, & eius uxor Elisabeth. Erant autem ambo iusti (Vix enim cum uiro societas habebat mulier honestè se gerens) iugum legis ferentes, iustitia abundantes, liberos non habentes. Læsa enim matrice temporis longitudo, erat Elisabeth sine liberis, & sterilis. Ambo autem processerant in diebus suis. Natura, inquit, carebant filiis, & cum procreandorum filiorum tempus definitum consumpsissent, non spe, sed lege amissa, mores habuerunt pro secundo tempore. Defecit generatio, sed preces non fuerant imbecille. Factum est autem cum sacerdotio fungeretur Zacharias (erat enim festum sanctum, & insignè) ueste indutus, & lamina circumposita, accepto incenso ibat in sanctorum adyta. Præcurante autem sonitu tintinabulorum, multitudo orabat ante fores, sacerdotem senem ad Deum mittens, tanquam nuncium. Qui cum fuisset intra uelum, uisus est ei Angelus Domini, stans à dextris aræ incensæ. Conturbatus est autem Zacharias, & non potuit ultra progredi, propter Angeli aspectum retrocedens, diu autem mansit attonitus, hæc apud se dicens: Quid sit hoc, quod uidetur, dubito. Alius ad altare incensæ fugitur munere sacerdotali, ego autem quomodo imponam igni incensum? Unum solum lex iubet fungi munere sacerdotali. Est Angelus, non homo, qui uidetur. Neque sic tangens in templum patet aditus; non enim didicimus unà ministrare cum angelis. Quid igitur de me fiet? quid agam? quemnam accipiam consiliarium? Sanctone cedam sanctis salutaribus, & accedens dabō incensum? Nunquid me accipiet socium? Num

Inuocat S. Ioz nem signam patrum.

Facit Zachariam summum sacerdotem, cū non esset nisi simplex sacerdos.

venit, sermocinaturus cum ministris sanctorum? Video terribilem, & lætum: Venitne bonum afferens nuncium, famémne an bellum minitans? quod verò is quidem, qui videtur, sit satelles cælestis, & non Deus, statio indicat. Efaías enim vidit Dominum sedentem. Ezechiel supra thronum aspexit incorporeum. Daniel similiter antiquum dierum sedentem. Hic autem stat, implens ministerium, captis partibus altaris magis honorabilibus. Hei mihi, num propter meum peccatum etiã à populo rationem exigit? Num magnitudo honoris erit mihi occasio maioris supplicij? Hæc ratiocinans conturbabatur Zacharias. Non latuit autem Angelum Gabrielem sacerdotis conturbatio. Quocirca ei statim placidam vocem dedit, tanquam dexteram, clamans: Ne timeas Zacharia. Prius eius compressit timorem, & tunc bonum narrauit nuncium, vt non perturbato animo acciperet Zacharias id quod ei significabatur, dicens: Ne timeas Zacharias, tibi gratias afferit nuncius, exaudita est tua deprecatio; Vxor tua pariet filium, & vocabis eum Ioannem; Ad te enim veni de celo, non solum portans filium, sed etiã veni, cum ex libro superno, didicissem nomen eius, qui nascitur. In ciuium cælestium numerum eum ascripsit Deus, non talem mortalís produxit vicus. Multi in natiuitate eius gaudebunt. Est enim tuus quidem filius, tuum germen, fructus autem communis: Tu pater; qui autem nascitur, est lucerna omnium. Hæc cum audiisset Zacharias, euasit simul lætus, & curiosus. Curiosa certe cogitatione cum accepisset id, quod ei significabat Gabriel, respondit non cum satis magna fide. Vnde hoc sciam? Non tulit Gabriel Zachariã interrogationem, sed nihil pendit sacerdotem, qui offert quidem suffum, fidem autem non habet, & cum iram vultu indicasset, hæc dixit: O Zacharia, eorũ quæ dixi, à me poscis rationem? A Dei ministro exigis rationem? Cum bonus tibi afferatur nuncius, pignus petis? Non gratias agens, sed examinans, diuina dona suscipis, & dicitis: Vnde hoc sciam? Ego sum Gabriel, eorum quæ dicta sunt pignus, nomen meum accipe, & si hoc à te paruiducitur, cognosce auctoritatem, Ego sum, qui asto ante Dominum. Me si princeps falsa narrare existimas, nũ tibi succedet accusatio? Ego enim sum, qui asto ante Dominum, & dicitis, Vnde hoc sciam? Vnde hoc scies? Tu es enim, inquit, senex, & vxor tua processit in diebus suis. Tempus ò sacerdos, maiorem apud te habet auctoritatem, quam Archæteus temporis! Non cessas ergo Deo non fidere, & temporari cedere, sed dicitis, Vnde hoc sciam? Quomodo didicisti Isaac nasci ex Abrahamo? Quandoquidem credidit, ætas confirmauit, non quoniam credidit, senectus non obediit. Si autem quod de sterili dicitur, videtur non posse fieri, quomodo tibi audeo credere mysterium virginis? Si ergo cum multas habeas similitudines, pignora exigis, quomodo narrabo eam, quæ est superior, Verbi conceptionem? Qua de causa multis ante seculis Efaías id prædixit, dicens: Ecce virgo concipiet in vtero, & pariet filium? Ille cum credidisset, prædicauit id, quod est maius; Tu autem cũ ei, quod est minus, non credideris, à me exigis rationem, qui è celo ad te propter te sum missus? Sed quoniam tibi est cordi signum accipere (hoc enim petisti, & vitam non petisses) mutus eris, & voce

carebis, & hoc erit signũ filij procreationis. Eris tacens, donec res verba confirmauerint. Ex generandi instrumentis ad vocis instrumenta transeant vincula sterilitatis. Voce impeditus vocem mihi concipe. Illi enim soli patris delictum condonabo, Est amicus Domini. Quæ vult, petit vt amicus. Cum hæc intus fierent, & dicerentur, tempus quod trahebatur, multitudinem populi affecit admiratione, & quæ in multa distrahebatur suspicio, vnicuique dicebat id quod videbatur, donec postquam apparuisset Zacharias, si lens ea docuit, quæ passus est, dum latuit. Postquam autem impleisset dies ministerij, abiit domum, in visceribus habens bonum nuntium, & in ore fratrum. Et hoc quidem est, vt dixerit quispiam, Præcursoris principium conceptionis. Cuius partum si velimus prædicare, proximi festi necesse est omnino meminisse. Sexto enim mense cõceptionis, Nazareth venit Gabriel ad Virginem afferens Patris bonum nuntium. Quam cum domi vidisset prior salutauit, dicens: Aue gratia plena, Dominus tecum. Aue, quæ prima, & sola parit infantem liberum ab execratione. Aue, quæ in mundo parit vitæ occasionem. Aue, quæ est incorrupta, sed non est expers prolis. Aue, quæ fatu caruisti, sed non fructu. Aue, quæ partus dolores expectas, qui te minimè inuadent. Aue, quæ tuo primo parenti Adamo exhibes defensorem. Aue, quæ feres sine dolore naturæ creatæ fundamentum. Aue, quæ citra laborem intercedis inter mortalitatem, & diuinitatem. Aue, quæ parit Deum non nudum, & hominem non solum hominem. Aue gratia plena, Dominus tecum. Illa autem, cum audiisset lætitiã, nõ porrexit aures; sed vocem examinauit dicens: equalis est hæc salutatio? Qui per se, & non vocatus, nostram est ingressus domunculam, quifnam, inquit, est hic, non familiaris, non cognatus, nõ genus ducens ab Adamo? Ex voce conjicio, hæc esse nouam, & alienam salutationem. Non ad eum Ioseph: voci non assentior. Cum sola prima parente, vt aiunt, locutus est ille, qui fuit primus auctor malorum. Ei autem dixit Angelus: ne timeas, Maria, inuenisti enim gratiam, quam perdidisti, quæ primũ fuit creata femina. Illa sola suscepit conceptionem, tu autem sola attulisti solutionem deceptionis. Paries filium, & vocabis eum Iesum. Illa autem cum partum audiisset, & filium: Quomodo aiebat, erit mihi istud, quoniam virum non cognosco? non contradicens, sed vt per interrogationem disceret. Quomodo erit mihi istud? Ego, inquit, sola naturam in nouo? liberorum procreationis in me soluẽtur rationes? Dic mihi modum, ò hospes, nouus enim, & alienus est tuus bonus nuncius: Spiritus sanctus, ait Gabriel, superueniet in te, & virtus altissimi obambrauit tibi. Suscipe, inquit, ò Virgo, id quod dictum est. Ne sis sollicita de eo, quod est mandatum silentio, Partu facta testimonium, modum dimitto. Veni ad te natus, non doctor Oeconomix. Missus sum præco aduentus Dominici, non interpret, Quomodo, nõ uit ipse qui adest, adest enim scio. In te enim pro filij signum internum, non possum autem dicere modum. Quod autem non falsa dicam, testimonium mihi feret Elizabeth, quæ in sterilitate, & senectute concepit Præcursorem. In sterilitate autem, & senectute dixi eam concepisse, quod quidem est non paruum pignus. Inter animum enim

sterilem, & Virginem nihil est intermediũ, quod attinet ad pariendum. Hæc cum Virgo audiisset, venit ad ædes Zachariæ, & cum Elizabeth inuenisset concepisse, eam salutauit. Infans autem intus respondit. Infanti enim auditio exitit auditio matris. Et quoniam Ioannes, qui intra naturæ fines coerceretur, loqui non poterat, saliens dicebat, cum propria matre loquens per exultationes, matri autem seruatoris respondens per linguam maternam. Cum autem Elizabeth non ferret salutem filij, spiritu sancto repleta exclamauit, dicens Virgini: Benedicita tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Tu, inquit, es benedicta, quæ portas donum sapientie. Tu es benedicta, quæ cum gestas in vtero, qui ambulauit in paradiſo. Tu es benedicta, cuius sanctum templũ fuit venter. Benedicita tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Ex quo cum comederit Adã, vincet inimicum. Benedictus fructus, qui fuit mũdi cibis, & amictus. Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Hæc, ò virgo, infans me docuit, intus propter tuam salutationem saliens supra naturam. Hæc sunt verba Elizabeth hæc inspirata diuinitus. Zacharias autem, vt dixi, domi mansit, vt cui esset impositum frenum incredulitatis, accepta vocis amissione æquali conceptioni, vt qui suscepisset ortum filij, terminum condemnationis. Postquam verò ex deserta matrice processit ciuis deserti, pater petitis pugillaribus, ea gratè scripsit, quæ non credens audierat; & cum filio reddidisset appellationem, vocem recepit. Talia, ò Præcursor Baptista, tua sunt, antequam nascereris mysteria. Talem tibi Deus largitus est dignitatem ante conceptionem. Gabriel ortum Domini, & tuam annunciauit conceptionem in templo, quomodo in thalamo te esse conceptum dixit? Pium ac religioſum populo donum in celebri festo, ortum tuum attulit Archangelus. Fuit spiritu afflatus, vt qui donum Prophetiæ accepisti in vtero. Saliens in ventre ea dicebas, quæ Moysi, cum consenuisset, Deus significauit. Qua de causa te maiorem prophetis vocauit spontus ecclesiæ. Quis enim ex prophetis ex vtero matris narrauit mysterium? Quis ex iustis in ipso ortu patri vocem attulit hospitalem? Tu autem simul cum, qui te genuerat, à vocis priuatione liberasti, & dignatus fuisti prophetia. Qui enim erat paulo ante mutus, spiritu Sancto impletus nobis cecinit canticum; quod paululum mutatum ego opportunè inchoabo. Ille enim dicit: Benedictus Dominus Deus Israel. Ego autem dico: Benedictus Deus Christianorum; Ipsi gloria in secula seculorum, Amen.

S. TITI BOSTRORVM

*Episcopi eiusdem Euangel.
expositio.*

Elizabeth impletum est tempus pariendi. Obseruatione dignum est, num in tota veteri & noua Scriptura, de peccatoris ortu vsquam dictum cõperitur, & impletum est tempus pariendi. Arbitror quidem non facile quempiam illud scriptum inuenturum, nisi vbi is, qui nascitur, iustus nominatur. Quia ergo istud hic locum habet, rectè Euangelista ait: Elizabeth impletum est tempus pariendi. Et

factum est octauo die, &c. Cur lege sancitum erat, ne vili omnino infanti, ante susceptam circumcissionem, nomen imponeretur? Quia par erat, vt per signaculum, quod Deus præceperat, hoc est, per circumcissionem primò omnium in Dei populum censerentur, ac tunc demum humano nomine insignirentur. Et respondens mater eius, dixit: nequaquam, sed vocabitur Ioannes. Nõ temerè Christi prodromum Ioannis nomine appellandum censuit Elizabeth; sed tãquam vasa Spiritus sancti afflata mora; neque enim illa illoſum conscia erat, quæ Zacharias per oraculum acceperat. Quomodo enim maritus hæc illi indicasset, qui fari omnino non valebat? Et postulus pugilarem scripsit. Zacharias postulatis pugillaribus, nomen, quod infanti incidereſtur, scripsit, siquidem nutibus illud exprimere nequaquam poterat, quomodo enim id potuisset? Et mirati sunt vniuersi. Stupor hinc inde oriebatur, quia animaduertebat Zachariam & Elizabethem de Ioannis appellatione, quæ noua alioqui & inuisitata in illorum cognatione erat, inter se conspirare. Sonat autem Ioannes idem, quod Dei gratia. Ea propter vbi primũ nomen hoc exaruit, statim diuine gratiæ beneficio apertum est os eius, & locutus est benedicens Deum, multaque, vt infra patet, cum de Christo iam tum præſente; tum de Ioanne quoque futura prædicēs. Et factus est timor super omnes vicinos eorum. Ob hoc in omnes, qui circum circa habitabãt, timor irruit; quia consentaneũ erat, vt quemadmodum vniuersus populus de Zachariã silentio obstupuit; ita de restituta ipsi sancti facultate vicissim admiraretur; adeoque vt omnes, propter duo hæc miracula, magnum quiddam de puero animo cõciperent. Portendebant autem omnia hæc Ioannem testem cum primis idoneum fore, qui Christo testimonium perhiberet. Zacharias porrò in Dei laudem ingressus, ipsum plebem suam visitasse afferit; canit autem in hunc modum. Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitauit, &c. Quos visitauit? Eos vtique, qui in Christum crediderunt. Hi namque ea visitatione digni effecti sunt; quippe qui diuinam visitationem efficacem in se extitisse, palàm ostenderint.

S. AVGVST. EPISCOPI

*Hipponens. in eodem festo,
Homilia 1.*

Post illum sacrosanctum domini natalis diem nullius hominum natiuitatem legitimus celebrari, nisi solius beati Ioannis Baptista. In alijs sanctis, & electis Dei nouimus illum diem coli, quo illos post consummationem laborum & deuietum triumphatumque mundum in perpetuas æternitates præſens hæc vita parturit. In alijs cõsummata vltimi diei merita celebrantur, in hoc etiam prima dies, & ipsa etiam hominis initio consecrantur, pro hac absque dubio causa, quia per hunc dominus aduentum suum, ne subito homines insperatum non agnoscerent, voluit esse testatum. Ioannes autem figura fuit veteris testamenti, & in se formam prætulit legis; & ideo Ioannes prænunciavit Saluatorem, sicut lex gratiam præcurrit. Quod autem nondum natus de secreto materni vteri prophetauit, & expers lucis iam testis est veritatis, hoc est intelligendum, quod

latens sub velamine & carne litera, & redemptorem mudo spiritu predicavit, & nobis dominum nostrum de quodam legis vtero proclamavit. Ergo quia Iudæi errauerunt à ventre, id est, à lege, quæ à Christo grauida erat: Errauerunt à ventre, locuti sunt falsa, ideo hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine. Quod autem Ioannes in carcere constitutus ad Christum discipulos suos ordinat, lex ad Euangelia transmittit. Quæ lex iuxta typum Ioannis quasi ignorantia clausa carcere in obscuro, & in occulto iacebat, & Iudaica cæcitate sensus intra literam tenebatur inclusus: de hoc beatus Euangelista proloquitur. Ille erat lucerna ardens, id est, spiritus sancti igne succensus, ut mudo ignorantia nocte possessio, lumen salutis ostenderet, & quasi inter densissimas delictorum tenebras splendidissimum iustitiae solem, lucis suæ radio demonstraret, & de seipso dicens, Ego vox clamantis in deserto. Videamus in quo deserto, id est, in gentium populo. Vacua enim timore Dei pectora, & spiritu sancto carentia deserto squalentis eremi comparantur. Desertus enim erat hic mundus ab omni cultura fidei, & timoris Dei, & peccatorum spinis obsitus squalabat tanquam ager incultus, & nullam penitus bonorum operum fecunditatem attulerat, nullum imbrem gratiæ spiritalis acceperat. Mittitur beatus Ioannes, qui eum per prophetiam, atque Apostolicam predicationem annunciando penitentiam, quasi rudem campum profunderet, fecundaret, & excoleret, diuini verbi seminibus impleret, & ad maturam frugem, id est, ad regenerationis gratiæ præpararet. Iam illud quantæ gloriæ est, quod Zachariæ sacerdoti seni, & Elizabeth sterili à Gabriele, id est, ab illo angelo promittitur à quo Mariæ natiuitas domini nunciatur, & quasi ex aliquo similis domini præmittitur filius sterilis ante filium virginis, nescio quod maius miraculum ipsa natiuitate declaras. Insuperata prole posteritas muneratur, quia nouo partu erat muneranda, & ditanda virginitas. Præmittitur ante Iesum Christum Ioannes, quasi testamentum vetus ante nouum, ut dies diei eruditer verbum, & sacramentorum obscura profunditas euidetioribus nouæ doctrinæ mysteriis reueletur. Præmittitur ergo lucerna ante solem, seruus ante dominum, amicus ante sponsum, præco ante iudicem, vox ante verbum: & ideo de se dicit, Ego vox clamantis in deserto. Quid est, quod beatus Ioannes vocem se esse dixit? id est, quia verbi annunciator, & predicator erat. Hic iam sollicite requiramus, quid inter verbum sit, & vocem. Scripturæ sanctæ verbū esse definiunt, quod intra animi silentium mente concipimus: verbum esse definiunt, ipsam cogitationem quæ adhuc intra conscientiæ secreta retinetur; vocem vero per quam verbum profertur in medium. Vox sonus est, index cogitationis, verbum vero ipsa cogitatio. Sicut enim quando verbum corde concipimus, necessaria est vox quasi quoddam vehiculum verbi, & quamlibet verbum ipsum per oris sonum ad alium transferamus, tamen illud integrum etiam intra nos, id est, clausum à loquente transferretur, ut tamen in sua sede teneatur: ita & omnipotens pater innoscere nobis volens sapientiam & verbum illud quod in principio erat Deus apud Deum, sicut ipse testatur, Eructauit cor meum verbum bonum, beatum Ioannē qua-

Psal. 57. Ioan. 1. Math. 11.

Ioan. 5.

Math. 3.

Luc. 1.

Psal. 18.

Math. 3.

Ioan. 1.

Psal. 44.

si vocem, per quam ad nos verbum suum profertur assumptis. Quod quidem verbum de illa sede ita ad nos descendit, ut in sinu, id est, in profundo paterni pectoris permaneret, terrena visitans, & cælestia non relinquens. Hanc itaque gloriam beatus Ioannes Baptista non de longinquo sicut reliqui prophetae, sed vicinus, & proximus antecessit. Illi aduentū regis ante multa tempora predicauerunt: alij dixerunt, quādoque venturus esset: alij, ecce cito venit: iste autem quem venturum prædixit, digito ostendit, & prophetiam suam per ipsum quem annunciabat assistentem complent. Adhuc itaque in vtero matris suæ spiritu sancto est repletus, & suam ipsius natiuitatem prophetando præuenit. Ad similitudinem domini sanctificatus, antequam natus, inter viscera exultans, & Saluatoris aduentum materno ore protestans. Vere lucerna ardens, in quo tam singularis gratia diuinæ dignationis effulsit, ut iam iamque affore redemptorem sanctæ genitricis voce narraret, & per eam velut per quandam veritatis lucernam, nondum in lucem prolatus ostenderet. Hic est ille, qui noui, & veteris testamenti idoneus mediator, & gloriosi agni dignus ostensor, qui dominum suum, & annunciare vno tempore meruit & videre, vna, eadēque suæ natiuitatis ætate & noua incipiens, & vtera concludens: de persona huius Euangelista testatur, A diebus Ioanis regnum cælorum vim patitur. Nouimus quia familiariter mens humana in diuersis huius mundi illecebris, & concupiscentiis deuicta fugit laborem, expetit voluntatem, & vix adducitur, ut consuetudinem à se vitæ prioris excludat: sed cum coepit cogitare vltimi diei necessitatē, ac futuri iudicij pondus, incitata, & stumolata, vel spe præmij, vel timore supplicij, voluntarium bellum indicit passionibus, & vim facit pristinis suis desiderijs, & violenter se vincere ipsa contendit. Non enim sine violentia fieri potest, ut de abundantia, & delicijs ad famem, & sitim, ad abstinentiam, & crucem transeat, ut somno prius, atque ocio amicam carnem contritione, vigiliisque coniciat. Non, inquam, sine violentia fieri potest, ut vniuersique iracundiam patientia, superbiam humilitate commutat, amore paupertatis diuitiarum, ac sufficientiæ affluentiam superet, vinolentiam sobrietate, luxuriam castitate condemet, & homo subito in vitum transformetur perfectum & quodam modo alter reddatur ex altero, ac sic à talibus per violentiam regnum cælestis diripitur. Duo autem sunt abstinentiæ & crucis genera, vnum corporale, aliud spiritale. Vnum à potu, atque epulis temperare, appetitum gulae à delectationibus, & mollissimis suauitatibus coëtere ab his, quæ per tactum, & gustum, visumque decipiunt sensum viriliter reuocare, ac violentè abstrahere. Alterum abstinentiæ, & crucis genus est preciosius, atque sublimius, motus animi regere, & perturbationes illius modestiæ tranquillitate placare, iræ, ac superbiæ impetus quasi feram bestiam refranare, litigare quotidie contra vicia sua, increpare se quadam censura austeritatis, & virtutis, & rixam quodam modo cum homine interiore conferere. Preciosus in conspectu Dei, & gloriosa crux, cogitationes malas in potestatem redigere, voluntates proprias abnegare, easque interiori examinatione discutere, & regere imperio subiugare. A sermone, atque opere quo

quo anima laeditur tanquam à cibus noxijs abstinere, & sensum ab his, quæ contraria sunt, spirituali temperantia sobrium custodire. Hæc qui facit prærupto passionis muro violentè ad cælorum regna descendit. Virum itaque sibi factura est anima, ut palmam laboris, quam sibi subtrahi multis inimicis aduersantibus sentit, viribus contendat eripere. Necessè ergo est cum summo labore ex hoc mundo rapere palmam salutis, & quasi excubantibus, & circumiectis hostibus obsessos per uigili intentione fructus decerpere, & prædam à thesauro vitæ velut de medio abreptam seculi huius incendio reportare. Est & aliud direptionis genus quando alijs promissa, & oblata diripiunt. Saluator ad hoc vel maxime suscepta incarnatione descendit, ut Iudæorum populum iustificaret: sicut ipse in Euangelio loquitur, Non sum, inquit, missus nisi ad oues, quæ perierit domus Israël. Sed & discipuli ira incredulam synagogam plebem coarguebant, Vobis, inquit, prius oportet etiam verbum Dei loqui, sed quia vos indignos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Ergo cum Iudæi munera sibi parata respicerent, publicani, & peccatores ex gentibus crediderunt, ac sic rapit ecclesia synagogæ regnum. Regnum enim nostrū christus est. Rapimus itaque eum, cum à Iudæis occiditur, sepelitur à nobis. Rapimus itaque eum illis dormientibus, sicut ipsi in Euangelio confitentur, Dicite, inquit, quia Discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum nobis dormientibus. Surgat ergo qui dormit, ne forte Christum per negligetiam resolutus amittat, dum mens eius in iustiditate & in corpore dormitat. Rapitur itaque regnum cælorum, dum negatur à domesticis, & à gentibus adoratur. Rapitur cum alijs, ad salutem mittitur, ab alijs inuenitur. Cum enim sui eum recusant, suscipiunt alieni. Infectantur proprii: completur inimici. Quando hæreditatem cuius respuit, peregrinus inuadit: Filius repudiatur, seruus recognoscitur. Adhuc & alio ordine, regnum cælorum vim patitur, quando illud homines acquirunt, quod Angeli perdididerunt, quando illud adoptati humiles ascendunt, vnde superbi incolæ ceciderunt. Ergo cum inter tantos inuidos, inter tantos latrones, & inuisibiles insidiatores viamur, quibus tandem vicijs cælorum regna capiemus? Quis, inquam, nisi obediendo doctoribus, & vicijs, & iniusticijs ex cupiditate nascentibus resistendo, descendendo peccata, & ea ieiunijs atque elemosinis redimendo?

Math. 15. Math. 23.

Math. 23.

Math. 23.

Math. 23.

Math. 23.

Math. 23.

Math. 23.

Math. 23.

Math. 23.

Math. 23.

Math. 23.

Math. 23.

Math. 23.

Math. 23.

Math. 23.

Math. 23.

Math. 23.

EIVSDEM IN EODEM festo Homilia 2.

Natalem Sancti Ioanis, fratres charissimi, hodie celebramus, quod nulli vnquam sanctorum legimus fuisse concessum. Solius enim Domini & Beati Ioannis dies natiuitatis in vniuerso mundo celebratur & colitur. Illum enim sterilis peperit, illum virgo concepit: In Elizabeth sterilitas vincitur, in Beata Maria conceptionis consuetudo mutatur. Elizabeth virum cognoscendo, filium genuit, Maria Angelo credit, & concepit. Hominem concepit Elizabeth, hominem & Maria. Sed Elizabeth solum hominem, Maria Deum, & hominem. Quid sibi ergo vult Ioan-

nes: Vnde interpositus? vnde præmissus? Magnus igitur Ioannes, cuius magnitudini etiam Saluator testimonium perhibet dicens, Non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Prececlit cæteros, eminet vniuersis. Antecessit prophetas, supergreditur patriarchas, & quisque de muliere natus est, inferior est Ioane. Dicit fortasse aliquis: Si inter natos mulierum Ioannes maior est, maior est saluator. Abstr. Ioannes enim natus mulieris, Christus autem virginis natus est: Ille corruptibilis vteri sinibus effusus est, iste impollutæ virginis flore progenitus. Ideo autem cum Ioannis natiuitate Domini generatio deputatur, ne Dominus extra veritatem videatur conditionis humanæ, si compararetur hominibus. Ioannes præmissus est ante Deum. Tanta in illo excellentia erat, rãta gratia ut ipse putatus sit Christus. Quid ergo dixit de Christo? Nos omnes de plenitudine eius accepimus. Quid ergo nos? Omnes Prophetæ, Patriarchæ, Apostoli, quotquot sancti, & ante incarnationem præmissi, vel ab incarnato missi, omnes nos de plenitudine eius accepimus. Nos vasa sumus, ille fons est. Si ergo intelligimus mysterium, fratres mei, Ioannes homo est, Christus Deus est. Humilietur homo, ut exaltetur Deus, secundum illud, quod de domino ipse Ioannes dicit, Illum oportet crescere: me autem minui. Ut humiliaretur homo, hodie natus est Ioannes, quo incipiunt decrescere dies. Ut exaltetur Deus, eodie natus est Christus, quo incipiunt crescere dies. Magnum sacramentum, fratres charissimi. Ideo celebramus natalem Ioannis, sicut & Christi, quia & ipsa natiuitas plena est mysterio. Quo mysterio nisi humilitatis nostræ, sicut natiuitas Christi plena est mysterio altitudinis nostræ? Ergo in homine minuamur, ut in Deo crescamus. In nobis humiliemur, ut in illo exaltemur. Humilietur humana præsumptio, ut crescat diuina miseratio. Nam huius rei sacramentum etiam in passionibus amborum impletum est. Ut minuatur homo, caput Ioannis abscinditur: ut exaltetur Deus, Christus in ligno suspēditur. Quare autem B. Ioannem Dominus, & saluator noster lucernā esse dixerit, & quare eum mitti ante se voluerit, breuiter si iubetis, charitatis vestræ auribus intimabo. Præmissus est enim velut vox ante verbū, lucerna ante solem, præco ante iudicem, seruus ante Dominum, amicus ante sponsum. Et quia vniuersum mundum peccatorum tenebræ, & nox infidelitatis oppræsserant, & solem iusticiæ aspiciere non valebant, Beatus Ioannes quasi lucerna præmittitur, ut cordis oculi, qui lippitudine iniquitatis oppressi fuerant, magnum, & verum lumen videre non poterant, ad lumen lucernæ primum quasi tenuem splendorem videre confecerent, ut paulatim peccatorum nubilo remoto, & infidelitatis humore digesto, adueniente Christo, ab illo cælesti lumine significari possent potius quam retorqueri. Sicut enim lippitēs oculos ad videndum prouocas, si exiguum splendorem lucernæ ostenderit, & amplius crucias, si lumen magnum ingereris: ita Dominus, & Saluator noster, qui est lumen verum, nisi prius Bearum Ioannem velut lucernam præmitteret, claritatem eius totus mundus sustinere non posset, loquatur Ioannes & dicat, Ego vox clamantis in deserto. Vox erat, quia verbi Dei Spiritu replebatur. Sicut sermo vocis quodam modo ministerio, ac

Math. 11.

Ioan. 1.

Ioan. 3.

Math. 14.

Math. 27.

Math. 3.

vehiculo ad audientem à loquente transmittitur, ira Ioannes Christum sonans, verbi erat minister & portitor. Sanctus, inquam, Ioannes typum in se legis, quæ Christum longe per signa, & indicia monstrabat, ostendit, & ideo misit ad Christum duos de Discipulis suis. Isti duo Discipuli à Ioanne ad Christum missi, forte duo populi sunt, quorum vnus ex Iudæis credidit, alter ex gentibus. **Math. II.** Ioannes dirigit ad Christum, lex mittit ad gratiam & per Euangelij fidem veterem desiderat astrui veritatem. Nos ergo, fratres dilectissimi, vt tam sancta feruitatem, non solum corporali, sed etiã spiritali cum gaudio celebrare possimus secundum vires nostras ad dandas eleemosynas, & ad tenendam cum omnibus pacem nostros animos præparemus; & ab omni scurrilitate, vel turpiloquio, non solum nosmetipsos, sed & omnem familiam nostram, & vniuersos ad nos pertinentes pro amore Dei de zelo sanctæ disciplina prohibere totis viribus laboremur, nec permittamus solennitatem sanctam cantica luxuriosa proferendo polluere. Tunc enim pro nobis Sanctus Ioannes, quicquid petierimus, poterit obtinere, si nos festiuorum suam pacificos, sobrios, castos, abq; vili turpiloquio cognouerit celebrare. Hæc ergo fratres charissimi, pro paterna sollicitudine suggero, nam Deo propicio ita de vestra deuotione confido, quod non solû vos ipsos, sed etiã omnes, qui ad vos pertinent, cum omni honestate castos, sobriosque conseruetis. Vnde Deo gratias agens supplico, vt qui vobis dedit ea, quæ sancta sunt, fideliter incipere, cõcedat vobis felicem perfectantiam custodire, qui cû patre, & Spiritu Sancto viuunt, & regnat.

EIVSDEM IN EODEM festo Homilia 3.

Serm. 22. de Sancti. **A**vrum de terra eligere qui nouerunt, vbi diuitem senserunt venam, ibi quicquid artis, est, quicquid laboris impendit. Et nos, fratres, quia in sancto Zacharia cælestem vidimus latere thesaurum, in ipso totum quod sermo est nostri, quod vestri auditus est, occupamus, quatenus cõmune lucrum sit, quod fuerit communi labore acquisitum. Fuit, inquit, in diebus Herodis regis Iudææ; sacerdos quidam nomine Zacharias, & vxor eius de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabeth, Et erant, inquit, ambo iusti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & iustificationibus domini sine querela. Beati igitur, fratres, quos in seculo isto aliqua culpa non percutit, nullum vulnerat crimen. Beati planè isti, quos vlla non potuit aliquando tangere querela. Incedentes, inquit, in omnibus mandatis, & iustificationibus domini sine querela. Si pueritia, si adolescentia, si iuuentus eorû extitit sine querela, vbi tamè maxime sollet esse querela, qualis esse potuit eorû senectus? Si tale fuit initium, qualis esse potuit finis? Et non erat, inquit, illis filius, eod quod esset Elizabeth sterilis. Non dixit, non erant illis filij; sed, non erat illis filius: quia singularis futurus erat, qui erat de talibus nasciturus: audi dominum dicentem, Non est maior inter natos mulierum Ioanne Baptista. Eo quod esset Elizabeth sterilis. Erat quidem sterilis corpore, sed fecunda virtutibus. Tarda soboli, sed non tarda Deo. Non germine clausa, sed tempore, non negata pignoribus, sed serua-

ta mysterio. Fratres, Elizabeth sanctæ partus non ablatas est, sed dilatas, donec pertransiret tempus carnis, passio corporis, coniugij necessitas, voluntatis causa, cupiditatis sensus, & totum, quod humanam confundit, grauat, onerat conscientiam. Mundabatur enim longo tempore sacrificij domus, sanctitatis hospitium meratum metatoris Christi, angeli domicilium, aula spiritus sancti, Dei templum estis, inquit Apostolus, & spiritus Dei habitat in vobis. Denique vbi tota corporis sedata est querela, & in toto facti sunt sine querela, vox sterilitatis fugit, reuiuiscit senectus, fides concipit, parit castitas, nascitur maior homine, par angelis, tuba cæli, præco Christi, arcanum patris, filij nunciatus, signifer superni regis, peccatorum venia, Iudæorum correctio, vocatio gèrium, & vt proprie dicam, legis, & gratiæ sibiula, quæ diploidem summi sacerdotis sancto patri iungebat in corpore. Euangelista ergo virtutes patris, matrisque describit, vt generantium meritis dignitas germinis nosceretur, & probaretur maior homine qui ortu suo excedebat leges natiuitatis humane. Sed si processurus est iam nascatur Ioannes, quia instat natiuitas Christi. Surgat nobis Iucifer, quia iubar veri solis erumpit, & vociferetur præco, quia adest iudex. Et quia processurus est Deus, angelus præcedat. Verum, quia quod supra hominem est, homo referre non sufficit, virtutem nascentis angeli angelus iam loquatur. Dixit, inquit, angelus ad Zachariam, Ne timueris, Zacharia, exaudita est enim obsecratio tua, & Elizabeth vxor tua pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem, & erit gaudium tibi & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Erit enim magnus coram domino, vinum, & siceram non bibet, & spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ, & multos filiorum Israel conuertet ad dominum Deum ipsorum. Et ipse præcedet ante illû in spiritu, & virtute Heliaz conuertere corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum, parare domino plebem perfectam. Vae tunc hic, fratres, magnus sermo, silet prædicatio tractatoris, quando Euangelico præconio Ioannis gloria prædicatur, virtus insonuit, laus collaudatur, nec est quod illi iam adiciat homo, cui Deus contulit totum. Spiritu, inquit, sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ. Videtis, fratres, quemadmodum Ioannes ante peruenit ad cælum, quàm tangeret terram. Ante accepit diuinum spiritum quàm humanum. Ante suscepit diuinam munera quàm humana corporis membra. Ante cepit viuere Deo quàm sibi. Imò ante vixit ille domino, quàm Deus viueret illi: iuxta illud Apostoli, iam non ego viuo, sed viuunt in me Christus. Sexto, inquit, mense suæ matris exultat in vtero, & in vtero virginis venisse nunciat Christum. Feruens nunciatus, qui ante gestiuit nunciare quàm viuere. Impatiens dux, qui, antequam perueniret ad corpus, peruenit ad regem, ante rapuit arma quàm membra, ante aciem petit quàm lucem, & vt vinceret mundum, vicit ante naturam. Ipse enim sine visceribus viscera matris exulcitat, & quia tardabat corpus, solo spiritu implet euangelizantis officium. Quid dicam fratres; Ioannes antequam Christum præcederet, se ipsum præcessit. Patris, matris, filij corda vnus atque idem implet spiritus sanctus, vt vno sanctitatis organo resonet natiuitatis dominicæ cantilena.

EIVS

EIVSDEM DE EODEM festo, Homil. 4.

Dei hodiernæ solennitas, solennem desiderat tanta expectatione sermonem. Ergo, adiuuante Domino, ministrabimus vobis quod desiderat, recolentes & animo tenentes nostræ officium seruitutis, vt loquamur non tanquam magistrum, sed tanquam ministri, non discipulis, sed condiscipulis, quia nec seruis, sed conseruis. Magister autem vnus nobis, cuius schola in terra est, & cathedra in cælo. Cuius præcurfor Ioannes est natus, cuius natiuitatis dies hodiernus traditur, hodie celebratur. Hoc maiorum traditione suscepimus, hoc ad posterum imitanda deuotione transmittimus. Ioannis ergo non Euangeliste, sed Baptiste natalem hodie celebramus. Quæ prima reposita, occurrit quæstio non præteruolens, quare natalè quo est natus ex vtero Ioannes potius celebramus, quàm cuiuslibet Apostoli, vel martyris, vel prophete, vel patriarche? Si interrogemus, quid respondebimus? Quantum mihi videtur, quantum mearum virium mediocritati occurrit, est causa hæc, Discipuli domini nati sunt, & per gratis accessum ad annos capaciores perducti, in discipulatum assumpti sunt. Illorum postea fides domino adhæsit, sed nullius illorum natiuitas domino militauit. Recorde-mur & prophetas, recolamus patriarchas, nati sunt homines, & ætatis accessu pleni spiritu sancto Christum prophetauerunt. Nati sunt, vt postea prophetarent: Ioannis autem dominum Christum ipsa natiuitas prophetauit, quem conceptum ex vtero salutauit. Ista vt potuimus soluta quæstio, ne alteram aggrediamur, pro viribus quas dedit dominus. Occurrit enim alia quæstio aliquantulo, vt mihi videtur, obscurior, & ad perscrutandum laboriosior, in qua me multum adiuuabit vestra intentio, & pro mea exiguitate ad dominum deprecatio, Ioannes iste tanta excellens gratia, vt quemadmodum dictum est, dominum etiam ex vtero salutaret, nondum loquendo, sed exultando, cuius gratia in Deum iam tunc erat aperta, quando eius caro in carne erat exclusa. Hic ergo Ioannes non inuenitur inter discipulos domini, sed inuenitur potius discipulos habuisse cum domino. Quid est hoc? Quis est iste homo? Homo tantum. Quis homo tantus? quantus tantus homo. Tamen non sequebatur inter discipulos dominum, & sequebantur eum discipuli. Absit vt dicam contra dominum, sed tamè quasi extra dominum. Discipulos habebat Christus, discipulos habebat Ioannes. Docebat Christus, docebat Ioannes. Quid iam dicam? Baptizabat Ioannes, baptizabat Christus. Plus hic de baptismo dico, à Ioanne baptizatus est Christus. Vbi sunt, qui de ministerio baptismi, arrogantia tumidæ animositatis inflantur? Vbi sunt voces carætes humilitate, elatæ superbia, ego baptizo, ego baptizo? Quid dixisses, si Christum baptizare meruisses? Magna iam quantum aduertit sanctitas vestra, apparere & eminere causa cœpit, qua fuerat Christus à patre mittendus, & Ioannes à patre præmittendus. Prior missus est Ioannes, sed sicut ab obsequentiis anteceditur iudex. Posterior homo creatus est Christus, sed Ioannem creauit Deus Christus. Erat igitur Ioannes homo perfectus quidem, &

cuius tanta gratia commendata est, vt ipse de illo dominus diceret, In natis mulierum nemo exurrexit maior Ioanne Baptista. Iste ergo tam magnus agnoscit dominum in paruo magnum, agnoscit homo eum qui venerat homo Deus. Si enim in natis mulierum, hoc est, in hominibus, nemo exurrexit maior Ioanne Baptista, quisquis Ioanne plus est, non tantum homo sed & Deus est. Debut ergo tantus iste, & discipulos proprios habere, & cum discipulis suis magistrum omnium Christum cognoscere. Quod enim est maius testimonium veritatis, quàm se humiliando eum agnoscere, cui emulando potuit invidere? Putari Christum potuit & noluit, existimari Christus potuit, & noluit. Dixerunt homines cum fallerent in eo, Nû forte hic est Christus? Respondit ille, quod non erat, vt maneret quod erat. Inde quippe Adâ lapsus perdidit quod erat, quia quod non erat vsurpauit. Recolebat hoc iste magnus, sed in paruo Christo minimus. Nouerat hoc, recolebat hoc, & tenebat, quia recipere quod perdidit cogitabat. Homo ergo iste, vt dixi, magnus Ioannes, cui dominus tale perhibuit testimonium, quem sic veritas commendauit, vt diceret, In natis mulierum non exurrexit maior Ioanne Baptista: potuit credi Christus, immò iam ab eis, qui eius magnitudinis gratia fallabantur credebatur Christus, & in illo morentur nisi ab illo consistente corrigerentur. Respondit ergo putantibus, & ait, Non sum ego Christus tanquam diceret, Certe in honorem meum ita fallimini, & certe mihi hoc putando magnâ additis laudem, sed deo cognoscere, vt vobis errantibus ille possit agnoscere. Si enim quod non erat, fallaciter putaretur, ab illo, qui erat, veraciter amputaretur. Premissus est ergo Ioannes, vt dominum humilè baptizaret. Baptizari enim dominus propter humilitatem voluit, nõ propter iniquitatem. Dominus Christus quare est baptizatus? Dominus Christus Dei filius vnigenitus quare est baptizatus? Inueni quare est natus, & inuenies quare sit baptizatus. Ibi quippe inuenies humilitatis viã quã pede superbo nõ capis. Quã nisi humili pede calcaueris, ad celsitudinem quò ducit peruenire nõ poteris. Baptizatus est propter te, qui descendit propter te. Vide ergo Ioannes factus sit tantillus. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse equalis Deo. Non enim erat rapina, sed erat naturæ æqualitas filij cum patre. Ioannes si se Christum putari vellet, illi rapina esset. Non ergo rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. Erat enim & sine rapina, erat coæternus ab æterno natus erat. Tamen semetipsum exinanuit formam serui accipiens, hoc est, formam hominis. Qui cum in forma Dei esset, non formam Dei accepit, sed cum in forma Dei esset, semetipsum exinanuit. Suscepit quod non erat, ita vt non perderet quod erat. Manens Deus, hominem assumpsit, Formam serui accepit, & factus Deus homo, à quo factus est homo. Vide ergo quæ maicestas, quæ potestas, quæ sublimitas, quæ cum patre æqualitas. Venit propter nos ad indumentum formæ, & intellige illam à magistro tantæ humilitatis viam: quoniam plus est quod voluit homo fieri, quàm quod voluit ab homine baptizari. Baptizat ergo, inquam, Ioannes Christum, seruus dominum, vox verbum. Mementote enim, Ego sum vox clamantis in deserto: & mementote, quia verbum caro

K k 4 factum

nostro secundum prophetica monita non praeparamus. Propter quod reuertentes ad beatissimi praepcepta Ioannis, patremus domino viam, rectas faciamus semitas Dei nostri, quatenus videns in nobis dominus itinera bonae voluntatis, ouiculas suas multis iam periculis fessas benignissimus pastor inquirat. Vt sicut de Baptiste dominici hodie natiuitate gaudemus, ita de Dei nostri reconciliatione laetemur, cui honor, & gloria.

EIVSDEM VNDE SV- pra, Homilia 2.

CVictorum quidem prophetarum, fratres Charissimi, veneranda recordatio est, beatus Ioannes Baptista, cuius hodie genuinus natalis honoratur, in tantum omnium illorum singulari quodam merito supergressus est gloriam, ut dominum Iesum saluatorem nostrum non solum esse venturum, sed aduentasse iam, & cohabitare hominibus veritate praesentis testimonij reuelaret. Quem quum inter promiscuas turbas ad baptismum suum properare vidisset, velut digito demonstrans ait. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Quam innocens est huius vita, vel qua possumus deuotione eius merita compensare, qui agni caelestis aduentum & primus agnouit, & solus ostendit? Quam mirabile est vniuersis eius praerogationem de cuius ore primum absolutionem suam mundus audiuit? Hic est, charissimi, de quo prophetica annunciatione praedictum est. Vox clamantis in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas Dei nostri. Clamaturus erat enim, sicut & clamauit, ut, vociferante salutis praecone, obturatas diu aures mortalium praedicatione caelestis aperiret. Quis ergo huiusmodi prophetam non tota admiratione suscipiat, quem tantum recognoscit obtinuisse de Deo, ut ante eius merita laudarentur quam natiuitas formaretur? Hic ergo Zacharia iustissimo sacerdoti, quum multa esset aetate prouectus, & sterilitate senilissima coniugis successionem vtriusque germinis desperasset, omnipotentis Dei cura per angelum promittitur nasciturus. Et bene senilissimis parentibus nouus filius datur, qui senescenti, labentique mundo vnigenitum Dei ad spem futurae iuuentutis ostenderet. Quid illud, quantoque est stupore mirandum, quod Zacharias ipse, dum praecursorem salutaris verbi concipiendum senili alio paulo tardius crederet, silentio repente taciturnitatis obmutuit, nec pristinum loquendi recepisset usum, nisi nomen pueri, quo vocandus esset, clausi oris ei vincula relaxasset? Atque ita factum est, ut os sacerdotale, quod trepidatio colligauerat dubitantis, meritum filij nascentis absolueret, & reparata patris lingua infantis gloriam testaretur. Quid autem de continentiae eius virtute, quid de amore iustitiae loquar, cui, sicut legitur, inimitabilis victus, & luce ipsa clarior veritas fuit? Conuersatus enim in deserto vestimentum habens de pilis cameli, & zonam pellicae circa lumbos suos, locustas edebat, & mel syluestre, ut increpaturus hominum mala, nullam penitus haberet vel in veste, vel in epulis voluptatem. Denique tanta eius mentem diuinae legis aemulatio possidebat, ut & prauitate perfidae generationis, prophético vigore corripere, & autoritate

feruentis in se spiritus sancti regem intrepidus increparet errantem. Maluitque vir beatissimus sub denunciatione iustitiae furentis succumbere gladio, quam reticere veritatem, qui manifestate venerat autorem, Amen.

EIVSDEM DE EODEM Homil. 3.

Festiuatatem praesentis diei, fratres Charissimi, venerandi Ioannis Baptistae genuina natiuitas consecrauit. Qui idcirco in hoc saeculum superna dispensatione directus est, ut non solum ipse prophetaliter sublimaretur gloria, sed ut & omnium etiam per eum prophetarum praerogationem firmaretur. Nec immerito illum praecipuo honore nunc veneramus, qui speciali quadam gratia ob hoc redemptorem mundi nonissimus prophetauit, ut ostenderet eum primum. Hic enim solus est prophetarum, qui dominum nostrum Iesum Christum, quem alij in longa tempora futurum praescierunt, proprijs oculis videre meruit, & annuntiare praesentem. Nam, sicut sacratissimum euangelium refert veniente domino ad baptismum eius, huiusmodi protulit in vocem. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Propter hoc nimirum saluator ipse de illo dicebat ad turbas. Quid existis in deserto videre? Prophetam? Dico vobis, & plus quam prophetam. Plus reuera est quam propheta, quum caeteri omnes venturi adhuc Christi fuerit praerogationes, hic autem probatissimus venit domini praesentis assertor. Plus quam propheta est, cuius manibus, quod nulli est praerogationem prophetarum, baptizandum se Dei filium inclinavit. Plus quam propheta est, cuius tanta est praerogationem meritorum, ut vno eodemque momento caeli, terraeque arbitrum submersum aquis tingeret in Iordane, spiritum quoque sanctum venientem cerneret in columba, & attestantis vocem patris audiret de caelo. Hic est ille, quem inspirante Deo praescius annuntiat Esaias dicens. Vox clamantis in deserto, parate viam domini. Quam congrue, fratres charissimi, beatus Ioannes praedicatus est vox, qui caelestis verbi praerogationem mittebatur, & testis. Hic est ille, cuius per angelum Gabrielem praerogationem natiuitas, & nomen, & meritum. Hic est, qui iudicio caelestis sententiae cunctis mortalibus antefertur, dicente domino, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Quam pulchre dictum est, inter natos mulierum non esse maiorem, quia ille omnimodis maiore erat Ioanne, qui de virgine nascebatur. Hic est etiam, qui maluit a rege posterni, quam regem non increpare peccantem. Quibus prospectis, aduertite, dilectissimi, quantum huic reuerentiam, quantum deuotionis debeamus impendere, qui ut honorabilis sit, a sancto est spiritu prophetatus, promissus ab angelo, laudatus a Domino, & perpetua sanctae mortis gloria consecratus. Dicebat namque ut mysticam natiuitate eius mirabilis vita sequeretur, & sanctam, perfectamque vitam mors Deo deuota concluderet. Propter quod fratres, rectissime toto hodie orbe Christa ecclesia primordia natiuitatis eius laetissima festiuatate concelebrat, qui aeterna mortalibus adesse gaudia stupenti mundo testis fidelissimus reuelauit.

HILARII EPISCOPI Arelatensis in eodem festo, Homil. 1.

Hodie, dilectissimi fratres, Ioannis, qui dominum praerogationem aduentum, natalem diem celebramus, quod nulli sanctorum meminimus attributum, hodie inquam eius natalem diem vnicuique, ac singulari celebritate veneramus. Vnde quia eum dignè extollere non valeamus humane vocis officio, praedicemus eum dominicae attestationis oraculo, proloquente Christo, quia inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Ipse hoc diei, & ideo agnosce magnificenciam laudis, ex dignitate laudantis. Ac si dum nemo illo esse maior asseritur inter natos mulierum datur intelligi, quod Ioannes humanorum fugit mensuram meritorum. Iuxta haec in huiusmodi eius praerogationem fortasse cogitas & dicis: Quid est hoc, quod dominus Ioannem baptistam principi Apostolorum Petro, quod Ioanni Apostolo, qui supra peccus domini recumbebat, anreponendum esse iudicauit? Non ita est. Nam dicens, inter natos mulierum non est maior Ioanne baptista, non eum summis priorem, sed primis pronunciauit aequale. Comparauit itaque eum perfectis tali laudatione, non praetulit. Sed aduerte quia eum dicitur, inter natos mulierum, solus ab hoc virginis natus excipitur. Merito ergo inter confesos nulli secundus esse creditur, cui solus dominus antefertur. Quae cum ita sint, cui nullum praerogationem in praerogationem, vide si ei vllum sit praerogationem in praerogationem. Hic itaque in tantum luce sanctitatis effulgit, ut non tam Christi nuntius putaretur esse, quam Christus: & ideo interrogantibus, utrum ipse esset Christus humilis confessio respondit: Ego vox clamantis in deserto. Hoc est dicere: Non sum ego verbum, quod erat in principio Deus apud Deum, sed vox potius, id est, minister sum verbi, ut per me ad auditum hominum sensumque perueniat. Vnde beatus Baptista pari humilitate pronuntiat: Illum oportet crescere, me autem minui, vide vocis sonum petranscuntem, & verbi gloriam permanentem. Illum oportet crescere, quia cum homo putaretur, Deus erat: me autem minui, quia cum Deus crederetur, homo erat. Illum oportet crescere, quia per omnes mundum Christi euangelium dilatatur: me autem minui, quia Ioannis propheta finitur. Prophetia finem accepit, quia is, qui prophetabatur, aduenit. Ioannes ergo formam venturi Domini natiuitate & conuersatione signauit, Ioannes nascitur de patre sene Christus ex matre mundi senescentis aetate, aetate inquam illa quae erat fide, & operibus infereunda. Ioannes venit desperata generatione persterilem, & Christus natura obstupescere per virginem. Ille salutem praedicauit, hic contulit: ille baptizauit in poenitentiam, iste generauit in gratiam. Ille pilis camelorum, id est cilicio vestitus incescit, & saluator quodammodo pilis camelorum se induit, quando in se deformitatis nostrae foedae, atque distortae peccata suscepit, inclusum graui onere exonerans mundum, & in se transferens humanorum pondera delictorum. Consequenter ait ex praesenti sermo diuinus: Et Zona pellicea circa lumbos eius. Zona erat pellicea circa lumbos eius, quia in eo nihil carnale

remaserat, quis in eo fluentes lacrimae sensus carnis mortificatio praerogationem, quia in lumbis eius luxuriae blandimenta rigidae crucis contritio castigabat. Merito in eo locum contagio mundana non habuit, de quo Angelus protestatur: Et Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris sue. Felix, qui venturus in huius mundi labores prius gratiam suscipere, quam vitam: prius benedictionem meruit haurire, quam lucem. Quid mirum si in eo culpa aditum non inuenit: cuius animam sibi Deus in ipsis exordiis occupauit? Et Spiritu sancto replebitur. Magnum est, Spiritu sancto illustrari, sed multo est maius, impleri. Et ideo sicut vas plenum balsamo, admixtionem liquoris alterius expuit & penitus excludit, ita in eum nil secularis maculae introire iam poterat, in quo sanctificationis plenitudo regnabat. Hic ergo secundum praesentis seriem lectionis, locustas & mel syluestre edebat. Nihil penè in sermone Dei mysteriis vacat. Quod sectabatur agmina locustarum, hoc erat quod congregabat populos nationum. Populus, inquam, tanquam locusta sine intellectu infructuosus, sine lege vagus, sine duce dispersus, incomposita libertate lasciuus: mel autem syluestre edebat, qui in desertum gentium fidei dulcedinem requirebat. Mel syluestre erat peregrina & rudis illa congregationis ecclesiasticae fides, quae a cognitione vnus Dei sefa atque syluatica, nec intra aluearium legis reperta, nec de examine patrum vel benedictione Iudaicae plebis assumpta, sed extra domestium Dei populum in profundis ignorantiae syluis manebat: & in campis diffusae per omnem mundum paganitatis errabat. Vnde & propheta commemorat: Inuenimus eam in campis syluae. In syluestri itaque melle significat populum extra domum Dei, nulla fide, ac diuinae agnitionis gratia mansuetum factum, atque conditum, nulla spiritalis intellectus amoenitate compositum. Hic est ille, qui flagitium regis Herodis, quod uxorem viuens fratris inuaserat, publica auctoritate condemnans, propter iustitiam perdidit vitam, sed lucratus est gloriam. Et nos inrerudum pro gratia hominum vel timore offensionum praerogationem adulationem, & vendimus veritatem, vnde Euangelico Beatus ipse Ioannes alloquio, corda nostra salutifero pulsat oraculo, dicens: Ego vox clamantis in deserto, parate viam domini. Et nos rectas faciemus semitas Dei nostri, si teneamus in nobis verbum veritatis, affectum iustitiae, patientiae, misericordiae, pacis, beneuolentiae. Haec est illa via, per quam Christus incedere delectatur: Haec est illa via, per quam humanum peccus ingreditur. Ideo autem dicit: Ego vox clamantis, id est vox tangat aures, clamor penetret mentem. Ego vox clamantis, vox praerogationem iudicem loquitur, clamor iudicium comminatur. Et consequenter annuntiat: Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Hoc est, quod alijs verbis Euangelista commemorat: Qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. Hoc totum spiritualiter implere studeamus in cordibus nostris, ut quod superbia tumidum elatumque reddiderat, humilitate, & mansuetudine complanetur. Et erunt (inquit) praua in directum, id est quod iniquitas deprauauerat, in directione iustitiae corrigitur, quod malitia exasperauerat, bonitatis gratia temperetur. Inter haec studia inueniat in nobis

nobis Christus dominus viam, per quam nos perducatur ad patriam, & de nobis dicere dignetur: Et inambulabo, & inhabitabo in eis, & ero illorum Deus: & si in isto seculo ambulauerit in nobis in illo habitabit in nobis.

EIVSDEM DE EODEM

Homil. 2.

Beatus Ioannes à sancto spiritu etiam in maiorum suorum titulis prædicatur, non tam de veteribus confecturus laudem, quam ut magis in exemplum cresceret, dum novis virtutibus antiquorum superat dignitatem. Felix parvum meritum, scilicet iustis. De huius itaque parvibus eloquia divina testantur, de Zacharia sacerdote grædæuo, & Elizabeth matre eius, quæ sterilis confenerat: *Erant autem iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis domini sue querela: & non erat eis filius, eo quod esset Elizabeth sterilis, & ambo processerant in diebus suis. Cum autem Angelus Zachariæ apparuisset in templo stans à dextris altaris incensur, turbatus est Zacharias videns. & timor irruit super eum. At autem ad illum Angelus: Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudivit est oratio tua, & vxor tua Elizabeth concipiet, & reliqua. Et spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris sue. Quis est iste, qui, cum nondum nasceretur, iam in utero sanctificatur? Benedictio nem prius quam lucem percipit, gratiam consequitur antequam vitam, & quod maximum est, Angelo nuntians, promittitur. Nō immerito sic honoratur, qui celorum dominum terris erat enunciaturus præconio, & monstraturus aspectu: ut eū expectantium populorum & sensibus prædicaret, & oculis præsentaret. Ita ergo ad Zachariam patrem eius Angelus loquitur: *Ne timeas Zacharia, quoniam exaudivit est oratio tua, & vxor tua concipiet, & pariet filium.* Nunquid credendum est, quod in templo tanti populi sacerdos hoc petierit, ut ei filius nasceretur? Nunquid credendum est, quod senex iuuentutis vota præsumpserit? Nunquid credendum est, quod pro hoc tantopere inuigilanti publici intercessoris oratio, ut intermissis suorum necessitatibus, donari sibi à Deo posceret desperatum nomen parentis, & alienæ munus ætatis? Non ita est: sed dum ille sollicitus pro salute populi supplicat, promissus est ei talis filius, per quem populus saluaretur. Dumque ille non pro se sed pro omnibus precem fudit, meruerunt profuturæ fructum posteritatis pia desideria sacerdotis. Ergo Angelus dum pro incolumitate Israël expectatū reddidit oraculum, non tam senj sobolem, quam pontifici promissit heredem. Quia dum tanto prophetæ præparatur successor generis, plebi prospicitur spes salutis: propterea de eo in euangelio memoratur. *Et multos filiorum Israël convertet ad Dominum Deum ipsorum, erit inquit magnus coram Domino, & vinum, & siceram non bibet: abstinentiæ merita, ac virtutum & iter arduum militiæ spiritualis humano generi insinuare curavit.* Sciuit quod nō sufficeret eligentis gratia, nisi inuigilaret collaborantis industria, sanctificatus est, & nondum rament de sola Dei electione securus, sed nihilominus agonibus ieiuniorum & laboribus abstinentiæ atque iustitiæ diuina in se vota seruare conendit. Quod autem Euangelista commemorat: *Et vxor tua Elizabeth concipiet: hinc non solum**

Non sufficit nobis gratia Dei sine nostra cooperatione.

Dei electio nostris bonis operibus a gonyma.

suscipere miraculum, sed mysterium debemus agnoscere. Nam, dum sterili nascitur filius, de ecclesia, quæ ante sterili erat, gentium populis intelligitur proleandus, & ideo propheta quodam loco ad ecclesiam loquitur: *Latare sterilis, quæ non parit, exulta & clama, quæ non parturis: quia plures filij deserunt magis, quam eius quæ habet virum.* Synagoga namque legis vinculis quasi viri iugo subdita, per sensum male secunda carnalem in domini passione filios suos perdidit: ecclesia totum mundum fructu sacræ generationis implevit. Sicut Ioannes aduentu suo gratiam Domini saluatoris, ita Elizabeth mater eius partu suo felicitatem ecclesiæ prædicat. Zacharias autem sacerdos in tantum ut diximus non pro suscipiendo filio orauit in templo, ut hoc fieri posse Angelo promittente non crederet, & ideo pro cōsolatione incredulitatis obmutuit, ita namque de eo Euangelista cōfirmat: *Erant Zacharias pater tacens, & permansit mutus. Quod utique & hinc rei presentis expressit, & mysterium figurauit. Sub tempore deficientis synagoge, & nascentis ecclesiæ sacerdos conticuit, cessauerunt apud Iudæos ritus sacrificiorum, cessauerunt in lege officia sacerdotum, & impletus est sermo propheticus de Iudæis dicens: Et non est in hoc tēpore princeps & propheta & dux, neque holocaustomata, neque sacrificium, neque oblatio, neque incensum, propheta conticuit, propheta cessauit. Merito tacuerunt prophetæ, quia is, de quo prophetae uenerunt, venit, & impletum est, quod dixerat dominus: *Lex & prophetæ usque ad Ioannem prophetauerunt.* Quis ergo opus est iam prophetis: cum ille præfens sit, qui prophetis promittebatur oraculis? Quis autem adhuc quasi in obscuro requirit lucernam, cum disruptis iam tenebris succellit dies? Quis tenui luce stellæ micantis indigeat, cū se iam per torum mundum solis splendor infunderit? Quid ergo dicturi sunt infelices Iudæi? Alterutrum faciant, aut Christum uenisse consentiant aut si renuunt, dent prophetas qui annuntiant Christum esse venturum: Sed non opus est nuntiis, quando se ipsa veritas nuntiauit. Merito itaque obmutescant Iudæi: quia uerbum saluum qui Christus est perdidit. Loquatur Ioannes, & dicat: Ego vox clamantis in deserto, vox erat, quia uerbi Dei spiritu replebatur. Quia sicut sermo uocis quodammodo ministerio ac uehiculo ad audientem à loquente transmittitur, ita ille Christum sonans uerbi erat minister, & portitor, qui ad Herodem clamabat: Non licet tibi uxorem uiuentis accipere fratris. Iam vox ista contra persecutores & contra diabolum dirigebatur, Quid inquit insectaris ecclesiam? Quid eam tibi vis addideris, & tuam facere, cui Christus sanguinis sui dote coniunctus est? Non licet tibi uxorem uiuentis accipere: Beatus Ioannes maluit mortē suam uigete quam tacere.*

SANCTI THEODORI

Studi de natali sancti Prophete Præcursoris, & Baptiste, Oratio.

Syluicæ alicui lusciniæ, quæ uerno tempore syluicæ resonat, nostra esset similis oratio, inueniret fortasse, quemadmodum posset parumper laudare magnam illam uocem ueritatis, quæ hodierno die nascitur. Cum sit autem uoce admodum

modum gracili, & impedita, quomodo laudabit magnum decus Prophetarum? quomodo celebrabit eximiam Apostolorum gloriam? Quomodo glorificabit nouum, & admirandum ornamentum martyrum? Porro autem hoc quoque est mihi considerandum, quod in aliis quidem sanctis tractauit alter alterius encomia. Eius autem, qui nunc laudatur, ante alios ipse Christus Deus, qui est ipsa ueritas. Dicit enim; Maior Ioanne Baptista non surrexit inter natos mulierum: Quoniam ergo sunt tantæ laudes magni Præcursoris, ut vel summa dicantur facultas eas assequi nequeat, nunc quid ei deest nostra orationis breuitas, studiosi auditores? Absit; sed seculæ reddentes debitum, & infusum implentes spiritalem, & tanquam qui sumus sanctificandi ex sola Præcursoris commemoratione, nostram ostendamus audaciam. Agendum ergo diem festum deinceps celebremus, ad natalem honorandū conueniamus frequēti multitudine, non solum accollam, sed etiam uniuersa regio, quæ est circa Iordanem; qui percipitur intelligit: Videamus pulcherrimum hoc nouum, & inauditum mysterium. Videamus id, quod sit admirabiliter, & præter opinionem. Zachariam mente consideremus; res quoque Elizabethæ rursum confiteamur. Non ex obscuris itaque parentibus, sed vel ex hoc maximis ostendatur Præcursor, sed vel ex ualde claris, & insignibus originem habuit. Nam alter quidem erat Aaron, propter canos, & dignitatem; ueste indutus sacerdotali, pectorali, inquam, & superhumerali, talari, cincta tunica, cidari, & Zona; quæ ex auro, & gemmis, & hyacintho, & bysso erant variata; & sic ingrediens in sancta sanctorum in uice sacrificandi. Mater autem Sara gloria æqualis, uel potius superior, ut quæ esset propinquitate coniuncta Dei matri. Ex sterilitate enim gignit per promissionem, non Isaac, qui fuit uocatus Dei seruus, sed Ioannem, qui fuit appellatus Domini uerus & germanus amicus. O sterilem uerum, qui talem concepisti filium. O terram infrugiferam, quæ talem spicam produxisti. Quocirca nō est dubitandum, illud Elia, cuius uox est altissima, ad eam quoque nouo quodammodo eloqui: *Latare sterilis, quæ non parit, erumpet, & clama, quæ non parturis, quod ex deserta matrice produxisti lilium castitatis, rosam spiritalis fragrantia, præter bonorum feracis continentia, interdum lucetem faciem Christi aduentus, Ioannem à Deo electum, militem Regni celestis, optimum Christi Ecclesiæ pronubum, silentio non mādandum testem eius, quæ uerè est, ueritatis, Ioannem canorum præconem penitentia, eius, qui in corpore est, Angelus Domini, indicatorum Agni, qui tollit peccatum mundi. Neque uerè potuerint eius complecti dignitatem, etiā si plura nomina suo complexus uocationis. Multa enim habet nomina & plures causas, quæ id, quod est maximum, est sortitus præter omnes Christo domini. Atque honoratur quidem Isaac quoque antiqui parentis ueritas, quem cum concepisset Sara, & peperisset filium in senectute, hæc ait; Quis annuntiabit Abraham, quod Sara lactat filium? Quocirca magnum quoque uideatur facere conuiuium in die eius ablationis. Et rursus honoratur natalis Sampsonis, qui Manue erat ipse quoque natus ex promissione, qui procoheret ex sterili. Qui, inquit, non habet uocem, & fecerat, & non comedet, quomodo*

quam immundam, & ipse incipit saluum facere ex manu alienigenarum. Præterea autem, ut aliorum natalem prætermittam Samuelis quoque honoratur natalis, qui ea, quæ erant, ante uidebat, quem peperit celeberrima Anna marito suo Elcana, dedicatum Deo ab infantia. Sed non assecuti sunt, o dilecti Ioannis magnitudinē, quoniam alij quidem fuerunt ante legem scriptam, alij uerò post legem. Ioannes autem filius Zachariæ sacerdotis, & Elizabethæ admirabilis, exortus est flos præcedens Christi aduentum in medio legis, & gratia apparet. Præduxit enim, qui intelligentia percipitur, Lucifer, significans ortum solis iustitiæ. Præcessit miles significans aduentū Regis omnium. Venit paranympus indicatorus adesse sponsum. Et alij quidem aliquandiu postquam nati essent, aut prophetarūt, aut alia fecerunt miracula. Hic autem cum adhuc ferretur in utero, repletus fuit Sancto Spiritu, & exiit effectorem rerum admirabilium. Mihi ergo uidetur id esse inuicem, ut tanquam in similitudine, Præcursoris ostendam magnificentiam. Quomodo ergo Rex aliquis regulariter procedens ex Regia, habet quidem priuim præcedentes quosdam, qui ferunt uirgas, & quosdam, qui scepra gestant, deinde Consules, Præfides, & Ductores ordinum, postremum autē quendam maiori dignitate præditum, post quem statim Rex apparet, nullo interiecto, resplendens auro & gemmis perlucidis; sic mihi cogita etiam in uero, & solo uniuersorum Rege Christo Deo nostro. Eo enim per carnem ingressuro in orbem terrarum, præcesserunt quidem Patriarchæ, ut pote Abraham, Isaac, & Iacob, deinde Moyses Dei interpres, & Aaron, & Samuel, & uniuersa turba Prophetarum, uultum autem extitit manifestus Ioannes, & statim Christus dominus, de quo dicit: *Qui post me uenit, ante me factus est, quia prior me erat.* Et qui erat uultum ordine, maior dignitate extitit pro-propotione. Sic ergo & Prophetis, & Apostolis, & aliis omnibus reuera prior est magnus Præcursor, illis quidem, ut sequens, his uerò ut præcedens. Uerū enim uero Euangelicam explicantes historiam, audiamus quæ à Gabriele annuntiantur Zachariæ. *Visus est ei, inquit, Angelus Domini stans à dextris altaris incensur, & conturbatus est Zacharias cum uidisset, & timor irruit super ipsum. Quam est terribilis etiam uisio Angelica, & quam in loco terribili apparuit? Quam terribilis, inquit, est locus iste: Nihil est hoc, nisi domus Dei. Nec est mirum, si cum esset iustus sacerdos, conturbatus est, & timor irruit super ipsum, cum Daniel quoque uir desideriorum, cum uidisset, stupore est affectus, & in faciem cecidit, & ore hianti mansit attonitus, propter Angelicæ excellentiæ splendorem incomparabilem. Visus est ei, inquit, Angelus Domini. Quid ad hæc nobis dicunt semichristiani, qui nō admittunt imagines? Si ab homine uisus est Angelus, omnino habuit imaginem, & non aliam, quam in qua uisus est. Visus est autem in ea forma, in qua Moysi prius in monte Sina in figura ostensa sunt Cherubin, quæ erant circa propitiatorium. Si autem id, quod est incorporeum, & quod caret figura, ea, quæ sunt ostensa figura, circumscribitur, quomodo id, quod est corporeum, & figuratum, & quod coloris, & tactus subicitur, & tres suscipit dimensiones, imagine non representabimus, ad euidenciam demonstrationem ab*

Nota pro uia. Et cultus eius gignit.

Alludit ad
Gracorum mo-
rē, qui Trini-
tatis imaginē
nō admittit.

eo susceptæ carnis, quæ visione non potest apprehendi? Neque verò putent stulti, nos diuinitatem in hoc circumscribere, quæ neque verbis exprimi; neque comprehendi potest, cuius nulla est postura, nulla figura, nullus locus, nulla qualitas, nulla qualitas, non aliquid aliud ex iis, quæ sunt intra fines circumscriptionis, propterea quod sit infinita, & non potest comprehendi. Nam hic quoque eius, qui est homo, solummodo effingentes imaginem, non materiæ expertem, & informem animam vnâ omnino effingimus: Nō enim contingit, sed vtrique conuenienter attribuiamus ea, quæ sunt eius propria, ei, quod circumscribi non potest, id quod non potest circumscribi, & ei, quod potest circumscribi, id, quod circumscribi potest, sicut verbum ostendit veritatis. Reuertamur autem rursus ad propositum. Dixit autem ei Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua, & vxor tua Elizabeth pariet tibi filium. O desideratum, qui à Deo præbetur, iussu! O valde oprandam, quæ assertur ab Angelo, promissionem! Asecutus est id, quod optauerat, obtinuit id, quod rogabat, inuenit id, quod quærebat, vt tolleretur sterilitas, & pulchram haberet prolem, non consequentia naturæ, sed precibus. Non enim maledicti erat poena sterilitas; absit; sed magni mysterij significatio. Nam cum Zacharias esset frequenter ad Deum intentus precibus, vt solueretur sterilitas, arbitror eū fortasse hæc audisse: Nondum est perfectum tempus, nondum venerunt dies aduentus. Tunc, ô Zacharia, spera fore, vt liberis suscipias, quando venerit expectatio gentium. Tunc expectata sterilitatem, quam venerit spes omnium finium terræ. Postquam autē venit tempus: Accipe, inquit, id quod est tibi cordi per Gabrielis prædictionem; renouare tanquam Aquila iuuentute. Cognosce, inquit, coniugem; exaudita est enim tua deprecatio; & vxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem. Cognosce etiam nomen, quo vocabitur, vel ex ipsa etymologia tibi procedere ex alto. Dixit autem Zacharias Angelo; deinceps enim cum eo tantum cum conferuo liberè loquitur: Quomodo hoc cognoscam? Ego enim sum senex, & vxor mea processit in diebus suis. Atque prompta quidem, & paterna demonstratio sacerdotem facit reum incredulitatis. Præfens autem sermo non se submittere, sed procedens tanquam ad examinationem, dicit eo modo fuisse affectum Zachariam, quo magnus Thomas. Non enim erat consentaneum, eum hoc ignorasse, cum esset Propheta, & in rebus diuinis eruditus, posse Deum vel ipsam naturam innouare, & ex senē iuuenem efficere, & ea reddere facilia, quæ videntur nullo modo posse fieri, vt in Abrahamo, & Sara, sicut in Sunamitide, & in aliis eius variis, & omne genus miraculis. Sed quoniam magnarum, & quæ sunt præter opinionem, expectationum promissiones, si repente audiantur, solent aliquo modo conturbare animum; non ad incredulitatem; vt arbitror, differens, sed festinans ad perfectionem, statim veluti captus à voluptate exclamat, & dicit: Quomodo hoc cognoscam? Ne me deceperis, ne me fellieris, da mihi signum, præbe mihi pignus, vt Deus olim Abrahamæ, ad hoc quod ipse esset pater multarum gentium, & egrederentur Reges ex eius lumbis, signum circumcisionis; & sicut antea

Noe, quod non induceret diluuium super terram arcum qui est in nube; Et Moyse virgam in serpentem conuersam, & citò restitutam, ad hoc vt crederent Aegyptij quoddam, quid est, ei apparuerit. Respondens autem ei dicit Angelus: Ecce existit, & non poteris loqui, propterea quia non credidisti verbis meis. Adiciendum est, tacitè, & absolute, & citra examinationem, Accepit signum Zacharias rei conueniens; nempe sermone soluto silentium, quod ad viuum sermonem, & qui consistit, est ei parandum; & complicatis labris, vocibus quæ audiri non poterant, laudauit datorem partus. Egressus enim, inquit, non poterat loqui, & cognouerunt, quod vidisset visionem in templo. Et ipse erat annuens illis, & permansit mutus; partim quidem ne interrogaretur vt pote quod sustinendum non esset, vt audiret visus; partim autem vt qui quodammodo excessisset ex sensibus, & totus seipsum conuertens ad id, quod visum fuerat, mutus esset, inanibus, & aerem temerè verberantibus sermonibus. Par autem fortasse fuerit, eum vt pote Prophetæ patris, hic quoque opus significare prophetiæ. Et hoc fortasse cessatio legalis cultus ad eam, quæ fit in gratia, prolotionem per exortum Ioannis. His ergo prætermisissis, quæ intercedunt, vt quæ neque ad diem pertineant, neque ea possint vires nostræ assequi, veniamus rursus ad institutum. Et factum est, inquit, vt audiuit salutationem Mariz Elizabeth, exultauit infans in vtero eius. O Ioannes felix infans, factus qui sopiri non potes. Qui es in vtero, quomodo es in mundo? Qui nondum es perfectus, quomodo es plenissimus? Qui es semestrus, quomodo multum habes tempus? Qui non potes cogitatione percipere, quomodo es prudentissimus? Qui loqui nō potes, quomodo bene loqueris? Dic nobis, dic, quomodo cum continearis in tenebroso loco vteri matris, nondum videndi facultatem exerceas, auditus sonum nondum admittas; vocalem sermonem nondum emitas, ambulandi motus nondum sis particeps, ridendi proprietatem nondum exercueris; quomodo intueris? quomodo audis? quomodo res diuinas contemplantis? quomodo exilis, & exultas? Responde, responde nobis, ô vir optime. Magnum est: inquit, quod peragitur mysterium, & actus est ab humana remotus comprehensione. Meritò in nouo naturam propter eum, qui est innouaturus ea, quæ sunt supra naturam. Video et si adhuc in vtero, quoniam in vtero gestari video solem iustitiæ. Auribus percipio, quoniam audio vt qui nascatur vox magni verbi. Exclamo, quoniam filium patris vnigenitum considero esse carne indutum. Exulto, quoniam vniversi effectorem video formam hominis suscipere. Exilio, quoniam mundi redemptorem cogito corporatum. Principium, inquit, vobis significo Dei in mundum ingressus, & aduentus corporei. Præcuro aduentum, & quodammodo vobis præco confessionem. Accipite psalmum, vt dicam Dauidicè, & tympanum Prophetiè, psalterium iucundum cum cithara. Cantate ei, & psallite ei, narrate omnia mirabilia eius. Nunquid ergo, ô Ioannes, super terrena ascendisti, ad cælestia prouectus es, Angelicos, & primò operantes ornatus transcendisti? Quomodo ergo quorum naturam non apprehendisti, eorum es sortitus ordinem, & dignitatē? & quod eis est à seculo obscurum, & quod minimè didi-

cerunt

cerunt, statim, tanquam post Deum, traiecisti, & nobis annunciaisti; idque cum adhuc esses in matris visceribus: Non volauit, inquit, per aerem, non peruasi nubes, non superavi cælos, non transeundi flammeas, & incorporeas virtutes; ne hoc existimetis; sed qui est supra omnia, & in sinu patris manet cum Sancto Spiritu, nescientibus aliis igneis eius ministris, tanquam aliud cælum ingressus, in vtero semper virginis Mariæ seipsum patefecit, & hæc mihi talia exposuit mysteria. Sum ergo pueri index, quod scilicet filius nobis nascitur, & filius datus est nobis (vt magnus dicit Esaias) qui quidem est ante secula. Sum natus ex sterili, quoniam prodibit fœtus Virginis. O opus magnificum, & supernaturale? O prodigium admirabile, & quod omnem superat opinionem? Qualia nobis fœtus Elizabethicus diuinè significauit? Exiliat rota, quæ est sub Sole, regio; choros agar ecclesiæ, festi præludia, & natalis Christi ingressum celebrans; & læticia impleantur vniuersa suscipientia Indicem aduentus Regis vniuersorum. Sed, ô beate Ioannes, qui maximorum es Propheta maximus, qui es primorum primus inter Apostolos, qui es martyrum martyr excellentissimus, qui es solitudinis à Deo ordinatus patronus, qui speciosissimi spōsi es amicus dilectus, qui lucis quæ diu non potest, es parata lucerna, cui Agni inculpati fuit creditum præconium, qui paternæ vocis es optimus auditor, qui prædicatus fuisse Baptista Christi, qui Herodis libidinis liber fuisse reprehensor, qui iis, qui erant apud inferos, vitam præ significasti, qui Deum significans fuisse tuba orbis terrarum; nūc quoque nobis sonū ede cælitus sacratissimis intercessionibus, & esto propitius populo tibi decantanti, & minimo tuo gregi, cum eccellente tuo Patre, condonans rursus hoc auidax mei miserii inceptum, vt quod non sit munus oblatum, sed tanquam inutilis serui, quod tibi offertur, debitum cum tributo, & desiderio. In Christo Iesu domino nostro, cui gloria, & honor, & adoratio cum patre Omnipotente, & sanctissimo Spiritu, nunc & semper, & secula seculorum, Amen.

S. BERNARDI ABBATIS Claraualensis in Nati- uitate S. Ioannis Ba- ptistæ, Sermo.

St procul ab his conuentibus fratres increpato illa prophetæ Iudaica reprobantis conuenticula, & dicens: Iniqui sunt cœtus vestri. Hi nimirum cœtus non iniqui, sed planè sancti, sed religiosi, sed pleni gratia, digni benedictione. Conuenitis quidem ad audiendum Deum; conuenitis ad laudandum, ad orandum, & ad adorandum. Sacer est conuētus vterque, placēs Deo, angelis familiaris. State ergo in reuerentia fratres, state in sollicitudine & deuotione mentis: maximeque in loco orationis, & in hac schola Christi, & auditorio spirituali. Nolite considerare dilectissimi quæ videntur & temporalia sunt, sed magis quæ non videntur æterna. Secundum fidem, non secundum faciem iudicate. Terribiliter siquidem metuendus est locus vterque: nec ma-

ior adesse credendus est numerus hominū quam angelorum. Patet vtroque sine dubio porta cæli, scala illa erecta est, ascendunt & descendunt angeli super filium hominis. Gigas namque est iste filius hominis: cælum ei sedes est, terra scabellum pedum eius. Et eleuata est magnificentia eius super cælos: manet tamen nobilicū vsq; ad seculi consummationem. Ascendunt & descendunt itaque ad Deum angeli sancti: quia caput & corpus vnus est Christus. Nec tamen vbi caput, sed vbi caput fuerit corpus, ibi congregabuntur & aequè, licet non possit caput à corpore separari. Denique & ipse ait: Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum. Sed forte quis dicat: Vbi est modo Christus? Ostende nobis Christum, & sufficit nobis. Quid curiosos circūducitis oculos? Num ad videndum & non magis ad audiendum conuenitis? Dominus Deus aperuit mihi aurē, ait propheta. Aurē meam aperuit, vt audiam quid loquatur: nō oculum (vt videam vultum eius) luminauit. Aut certe suam mihi aperuit aurē, non faciem reuelauit. Post parietem stat, audit, & auditur: sed nec dū apparet. Audit orantes, erudit audientes. An experimentum eius quæritis qui in me loquitur Christus? Ego, inquit, qui loquor in iustitiam. Quidni loquatur ore, quod ipse plasmavit? Quidni suuatur vt libet artifex in instrumento? Non tantum aures eorum, sed & labia mea aperi Domine: ego enim labia mea non prohibebo Domine, tu scisti. Benè enim omnia facis, & surdos facis audire, & mutos loqui. Audite ergo fratres quid de Ioanne loquatur, cuius solennis hodie natiuitas celebratur. Ipse (inquit) erat lucerna ardens & lucēs. Magnū testimonium, fratres mei. Magnus enim est cui perhibetur, sed maior est ipse qui perhibet. Ille (inquit) erat lucerna ardens & lucēs. Est enim tantum lucere vanum, tantum ardere parum: ardere & lucere, perfectum. Audi quid dicat scriptura. Sapiens permānet vt sol, stultus autem vt luna mutatur. Quia enim splendet luna sine ferro: modo plena, modo exigua, modo nulla videtur. Mutatur siquidem lumen nunquam in eodē permanet statu, sed crescit, deficit, extenuatur, ad nihilatur, & penitus non comparat. Sic sic qui conficiētias suas in alienis labiis posuerit, modo magni, modo parui sunt, modo nulli, secū dum quoddam adulatiū linguis vel vituperare placuerit vel laudare. At verò solis splendor igneus est, & cum feruet acrius, etiam oculis lucidior exhibetur. Sic sapientis ardor internus, foris lucet: & si nō ei datur vtrūque curat semper ardere magis, vt pater suus qui videt in abscondito, reddat ei. Væ nobis fratres si luxerimus tantum. Nam lucemus quidem & magnificamur ab hominibus, sed mihi pro minimo est vt ab humano iudice die. Qui enim iudicat me, Dominus est, qui feruorem ab omnibus exigit: splendorem verò non ita. ignem (inquit) veni mittere in terrā, & quid volo nisi vt accendantur? Hoc nempe commune mandatum: hoc est quod exigitur ab vniuersis, nec vlla, si deesse contigerit, admittitur excusatio. Cæterum singulariter Apostolis & apostolicis viris dicitur: Luceat lux vestra coram hominibus: nimirū tāquam accensis, & vehementer accensis, & quibus nō timeatur à statu quolibet, aut impulsione ventorum. Dicitur est & Ioanni, sed illi in aure audiūt: Ioannes in spiritu tanquam angelus eruditur. Ni-

Bibl. Hom. tom. 4. LI 2 mirum

Psal. 8.
Matt. 18.

Mar. 14.
Matt. 18.

Esa. 58.
Psal. 83.

1. Cor. 12.

Psal. 50.

Ioan. 5.

Eccle. 27.

Luce. 12.

Matt. 5.

mirum tanto propinquior Deo, quanto vox verbo vicina: cui nulla voce alia media quod foris sonet oporteat intimari. Neque enim Ioannem prædicatio, sed inspiratio docuit, quem repleuit spiritus in vtero matris suæ. Verè ardens & vehementer accensus, quem sic præoccupavit flamma cælestis, ut iam Christi sensit adventum, qui necdum sentire poterat vel seipsum. Nimirum novus ille ignis, qui recens elapsus de celo, per os Gabrielis in aurem intrauerat virginis, & per matris aurem introiuit ad paruulum: ut ab ea hora yas electionis suæ spiritus sanctus impleteret, & luceret Christo Domino pararet. Fuit ergo iam tunc ardens lucerna, sed interim adhuc sub modio donec super candelabrum poneretur, & luceret omnibus qui erant in domo Domini. Illo enim in tempore solum adhuc potuit illuminare modium suum, soli interim lucere matri magnum ei pietatis sacramentum reuelas ipso motu nouæ exultationis. Vnde mihi hoc (inquit) ut veniat mater Domini mei ad me? Quis enim tibi indicauit matrem Domini, mulier sancta? Vnde me nosti? Vt facta est (inquit) vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo. Illuminauit ergo iam tunc modium suum sub quo latebat: sed quæ non latebat ardens lucerna sub modio, totum paulo post mundum nouis illustrata fulgoribus. Ille erat (inquit) lucerna ardens & lucens.

Ioan. 3. Non ait lucens & ardens: quia Ioannis ex feruore splendor, non feruor prodit ex splendore. Sunt enim qui non eo lucent, quia feruent: sed magis feruent ut luceant. At isti planè non feruent charitatis spiritu, sed studio vanitatis. Vultis nosse quemadmodum arsit Ioannes & luxit? Ego vtrumque in eo triplicem posse arbitror inueniri, & ardorem scilicet & splendorem. Ardens enim erat in seipso vehementi auferitate cõuersationis: erga Christum intimo quodam & pleno feruore deuotionis: erga peccantes proximos constantia liberæ increpationis. Luxit nihilominus (ut paucis dixerim) exemplo, digito, verbo: & seipsum ostendens ad imitationem, & lumine maius quod latebat, ad peccatorum remissionem, & ipsas quoque tenebras nostras illuminans, sicut scriptum est: Quoniam tu illumina lucernam meam, Domine Deus meus illumina tenebras meas: utique ad correptionem. Considera igitur hominem angelico promissum oraculo, conceptum miraculo, sanctificatum in vtero, & nouum in nouo homine penitentiæ mirare feruorem. Victus & vestitus (ait Apostolus) habentes, his contecti sumus. Apostolica perfectio ista est, sed Ioannes etiam hæc contempsit. Denique audi Dominum in euangelio. Venit (inquit) Ioannes non manducans, nec bibens, planè nec vestiens. Sicut enim non est locusta cibus, nisi aliquorum fortè irrationabilium animalium, sic nec pilus cameli humanum est indumentum. Quid tu pilos tuos camele deposuisti? Vtinam gibbum magis deposuisses. Quid vos irrationabiles feræ & repulsa deserti, cibos exquisitis delicatos? Ioannes sanctus homo missus à Deo, imò angelus Dei, sicut ait pater: Ecce mitto angelum meum ante te. Hic ergo Ioannes quo nullus maior in natis mulierum, innocentissimum illud corpus sic castigat, sic extenuat, sic affligit: vos indui festi natis bysso & purpura, & splendide epulari? Heu hic est præsentis totus honor dici, hæc Baptistæ reuerentia tota: hæc natiuitatis eius prophetata

quondã læticia est. Cuius enim memoriam agitur nimis delicati cultores? cuius celebratis natalibus? Nonne illius qui in eremo fuit hirsutus vestis, cõfectus inedia? Quid existis in desertum videri filij Babylonis: arundinem vento agitatã? Quid igitur hominem mollius vestitum? Nutritum molliibus? In his nẽpe tota versatur hæc vestra celebrata: in popularis fauoris aura sectanda, in gloria vestium, & voluptate ciborum. Sed quid hæc ad Ioannem? Neque enim Ioannes fecit sic, aut talibus vnquã potuit delectari. Multi (inquit) id quidem: multi in natiuitate eius gaudent: & pagani ipsi (ut audiuimus) læta est & solennis. Illi celebrant quod ignorant, sed non ita debuerant Christiani. Nunc verò & ipsi in hac beati Ioannis Baptistæ natiuitate gaudent: sed vitinam de natiuitate, non de vanitate. Quid est enim nisi vanitas vanitatum quicquid sub sole est? aut quid amplius habet homo de vniuerso labore suo quo laborat? Fratres sub sole est quicquid oculis cernitur, quicquid huic corporeæ luci subiacere videtur. Quid verò illud nisi vapor ad modicum patens? Quid illud nisi fœnum, & flos fœni? Omnis caro fœnum (ait dominus) & omnis gloria eius quasi flos fœni. Fœnum aruit, & flos decidit, verbum autem domini manet in æternum. In hoc verbo laborem fratres, in quo & viuere & gaudere possimus in æternum. Operemur non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Quis ille? Non in solo pane viuunt homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Seminemus in hoc verbo charissimi, seminemus in spiritu: quoniam qui in carne seminant, solum habent metere corruptionem. Gaudeamus intus, & non sub sole, sed iuxta Apostolum tanquam tristes propter humilitatem & grauitatẽ: semper autem gaudentes propter internam consolationem. Gaudeamus dilectissimi in natali beati Ioannis, & gaudeamus de ipsa natiuitate. Copiosa quidem nobis in eius recordatione causa: multiplex est materia gaudiorum. Ille erat lucerna ardens & lucens: & Iudæi voluerunt exalare in luce eius: ipse verò potius gaudebat in feruore deuotionis, gaudebat ad vocem sponsi tanquam amicus sponsi. Nobis in vtroque gaudendum est, in altero quidem ei, nobis in altero congaudendum. Ardebat enim sibi, nobis autem lucebat. Gaudeamus in feruore eius ad imitationem, gaudeamus in lumine, non tamen ibi manentes, sed vt in lumine eius videamus lumen. Lumen vti que verum, quod non est ipse, sed cui testimonium perhibet ipse. Venit Ioannes (ait dominus) nec manducans nec bibens. Incentium feruoris id mihi est, & materia humilitatis. Quis enim in nobis est frater, qui Ioannis penitentiam intuens, suam non dico magnificare, sed alieuius saltẽ momentati reputare præsumat? Quis audeat murmurare in laboribus suis, & dicere, Satis est quod patior, nedum nimis? Quæ enim homicidia, quæ facilligia aut flagitia sic puniebat Ioannes in seipso? Accendamus ad penitentiam fratres, intertexemus conscientias nostras, & animemur ad vltionem exigendam de nobis, vt horredum passimus euadere iudicium Dei viuents. Quicquid verò minus est feruoris, humilitatis suppleat puræ confessionis. Fidelis est Deus si confiteamur iniquitates nostras, si miseras nostras exponamus, si non ex-

cusemus infirmitates nostras, dimittet nobis peccata nostra. Ex hoc sanè & erga proximorum delicta feruorem intueri Ioanis. Hic nempe dignus est & rationi consentaneus ordo, ut incipiendum tibi memineris ad teipso. Ab occultis (inquit) meis munda me: & ab alienis parce seruo tuo. Genimina viperarum (ait Ioannes) quis ostendit vobis fugere à ventura ira? De quanto mentis feruore procedere putas scintillas istas, imò carbones defensorios? Sic neque Phariseis parcens, Nolite (inquit) dicere quia patrem habemus Abraham: potens est enim Deus de lapidibus istis fuscitare filios Abraham. Sed minus hoc videatur, si vel ipsum veretur potentis vultum, & non tota libertate spiritus arguit peccantem regem crudelem atque superbum: sacra quadã vehementia ad hoc ipsum prodians de deserto, si vel blanditiis eius vel ipso mortis terrore mouetur. Metuebat (inquit) Herodes Ioannem, & auditore eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. At ille nihil ob hoc parcens: Non licet, ait, tibi habere eam. Ligatus quoque, & in carcerem trusus, nihilo minus stetit in veritate, & occubuit pro veritate feliciter. Ferueat etiam in nobis zelus iste charissimi. Ferueat amor iustitiæ, odium iniquitatis. Nemo (fratres) vitia palpet: peccata dissimulet nemo. Nemo dicat, Nūquid custos fratris mei sum ego? Nemo, quod in se est, æquanimitè ferat cum viderit ordinem deperire, minui disciplinam. Est enim consentire, silete cum argueris possis: & scimus quia similibus pena facientes maneat & consentientes. Iam verò super humili & omnino feruentissima deuotione Ioannis erga dominum quid loquimur? Inde enim exultauit in vtero: inde expauit in Iordane baptizaturus eum: inde non modo Christum, qui putabatur, sed vel ipsam corrigiam calcamenti eius soluere dignum se esse negabat: inde gaudebat amicus sponsi ad vocem sponsi, inde gratiam se accepisse pro gratia fatebatur: illum autem non ad mensuram habere spiritum, sed plenitudinem de qua omnes acciperent, clamitabat. Nonne Deo subiecta eris anima mea? Alioquin non ero lucerna ardens, nisi toto corde, tota mente, & ex omnibus viribus meis diligam Dominum Deum meum. Sola enim est charitas quæ accendit ad salutem: sola quæ in fundit & inflammat spiritum, quem extingueret prohibemur. Habes quemadmodum Ioannes arserit, & in hoc ipso quemadmodum luxerit, indicatum est si aduerstisti. Neque enim ardorem eius nosse poteris nisi luxisset. Luxit ergo, vt supra meminimus, exemplo, digito, verbo, opere seipsum, Christum indice, nosmet ipsos nobis sermone declarans. Tu puer propheta altissimi vocaberis (ait pater) præ: bis enim ante faciem Domini parare vias eius, ad dandam scientiam salutis plebi eius. Ad dandam (inquit) non salutem (neque enim ille lux) sed scientiam salutis, vt testimonium perhiberet de lumine. Scientiam (inquit) salutis, in remissionem peccatorum. Num salutis scientiam sapiens participare potest? Ponamus tamẽ necdum venisse Ioannem, necdum significasse de Christo. Vbi salutem quaeremus? Peccauimus peccatũ grande, quod sanguine vitulorum vel hircorum deleri non potest: quia nõ holocaustis delectatur altissimus. Memoria mea infecta est fece huius amurcæ, non est nauacula quæ membranam hanc radere possit: quia tota totam imbibit fecem. Si peccati

mei oblitus fuero, stultus sum & ingratus. Si in memoria mea permanet, arguet me in æternum. Quid igitur faciam? Ibo ad Ioannem, & audiam vocem lætitiæ, misericordiam vocem, sermonem gratiæ, verbum remissionis & pacis. Ecce (inquit) agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi. Et alibi. Qui habet sponsam (inquit) sponsus est. Ostendit igitur quia venit Deus, quia sponsus, quia agnus. Quia Deus, certum est quod peccata remittere possit: sed vtrum velit, adhuc in quaestione est. Vult profectò, quia sponsus est, quia amabilis est. Et Ioannes amicus sponsi est, quia sponsus nisi amicos habere non nouit. Et licet velit gloriosam sponsam non habentem maculã, aut rugam, aut aliquid eiusmodi, non tamen quaerit talem. Vbi enim illam inueniret? Sed talem potius ipse facit: talem sibi exhibet ipse. Audi denique quid dicat per prophetam. Vulgò dicitur: Nūquid mulier si dormierit cum altero viro, reuertetur ad virum suum priorem? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: reuertere tamẽ ad me, & ego suscipiam te. Ecce quod possit, ecce quod velit. Sed tu fortassis timeas eam quam facere venit delictorum purgationẽ, ne visione & scissione ossa & medullas ossium collidar, ne dolorem inferat morte grauiorem. Audi, agnus est, in mansuetudine venit cum lana & lacte, solo verbo iustificas impium. Quid enim (iuxta Comicum) facilius dictu? Tantum (inquit) dic verbo, & sanabitur puer meus. Vt quid ergo deinceps hæsitemus fratres, & non omni fiducia ad thronum gloriæ ascendamus? Agamus Ioanni gratias, & eo mediante transeamus ad Christum, quia vt ait ipse, illum oportet crescere, me autem minui. Quomodo minui? Splendore vti que, non feruore. Retraxit radios, recollegit se, ne fieret sicut is qui totum profert spiritum suum. Illum (inquit) oportet crescere, qui exhausti non potest: de cuius plenitudine omnes accipiant: me autem minui, cui datus est spiritus ad mensuram, & danda magis opera vt ardere semper valeam, quam lucere. Præcessi solem tanquam sydos matutinam, abscondi necesse est ortu iam sole. Non est mihi nisi modicum olei quo vngar, volo illud in vase tutius quam in lampade possidere.

BEDAE VENERABILIS

presbyteri in idem Euang.
expositio.

Elizabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium. Verbum impletionis sancta scriptura in bonorum tantum ortu, vel habitu, vel actu ponere consuevit, quorum vitam plenitudinem perfectionis habere significat. Denique Elizabeth impletum est tempus pariendi. Impleri sunt dies Mariæ vt pareret. Impletum Salomon ædificare domum domini. Defunctus est Abraham, vel alius aliquis patrum, fenex, & plenus dierum. Et postquam venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum. Ac contra dies impiorum inanes sunt, & vacui. Viri enim sanguinum, & dolosi, non dimidiabant dies suos. Et audierunt vicini, & cognati eius, quia, &c. Habet sanctorum editio lætitiã plurimorum, quia commune est bonum. Iustitia enim communis est virtus. Et ideo in ortu iusti, fururæ vitæ insine præmittitur, & gratia

secutura virtutis, exultatione vicinorum præfigurante signatur. *Et factum est in die octava venerunt circumcidere puerum, &c.* Mirè sanctus Euangelista præmittendum putavit, quod plurimi infantem patris nomine Zachariæ appellandum putarunt, ut adertas matri non nomen alicuius displicuisse degeneris, sed id sancto infusum spiritu quod ab Angelo ante Zachariæ fuerat prænunciatum. Et quidem ille mutis intimare vocabulum filij nequirit vxori, sed prophetiam Elizabeth didicit, quod non dederat à marito. *Et dixerunt ad illam. Quia nemo est in cognatione tua, &c.* Ioannes est (inquit) nomen eius, hoc est, non ei nos nomen imponimus, qui iam à Deo nomen accepit. Habet vocabulum suum, quod agnouimus, non quod elegimus. Nec mireris, si nomen mulier, quod non audiuit, adferuit, quando ei spiritus sanctus, qui angelo mandauerat, revelauit, neque poterat domini ignorare prænuncium, quæ prophetauerat Christum. Et bene additur, *quia nemo in cognatione eius vocatur hoc nomine, ut intelligas nomen non generis esse, sed vatis. Apertum est autem illico os eius, &c.* Quia vox clamantis in deserto est nata, merito est lingua parentis soluta. Neque enim patrem à laudibus silere decebat, qui verbi præcone sibi nato, gaudebat. Quippe cui labia, quæ incredulitas vinxerat, fides iam soluit. Verum hæc etiam allegorice siqui perferunt desideret, Ioannis celebrata natiuitas, gratiæ noui testamenti inchoata sublimitas. Cui vicini, & cognati patris nomen quàm Ioannis imponere malebant, quia Iudæi qui legis ei obseruatione quasi adfinitate iuncti erant; magis iustitiam, quæ ex lege est, sectari, quam fidei gratiam suscipere cupiebant. Sed Ioanis, hoc est gratiæ Dei vocabulum, mater verbis, pater literis intimare satagunt, quia & lex ipsa, psalmique, ac prophetæ apertis sententiis vocibus gratiam Christi prædicant, & sacerdotium illud vetus figuratis caeremoniarum, & sacrificiorum vmbriis eidem testimonium perhibet. Pulchrèque Zachariæ octaua die prolis editæ loquitur, quia per domini resurrectionem, quæ octaua die, hoc est, post septimam sabbati facta est, occulta sacerdotij legalis arcana patuerunt, linguaque pontificum Iudæorum, quam diffidentia vincula strinxerant, intelligentiæ rationalis est voce soluta. *Et super omnia montana Iudææ divulgabantur omnia verba hæc, &c.* Magna opera domini, exquisita in omnes voluntates eius. Ecce enim vnum Zachariæ silentium, non ipsi tantum cum datur ad pœnam incredulitatis, & signum credendi proficit, sed & cum aufertur, omnes vicinos eius miraculo, ac timore stupefacit. Omnia circumquaque montana, fama nati prophetæ perfundit omnes, qui audire poterant, ad perquirendum diligenti pueri, qui natus est, modum, statumque sollicitat, ut his videlicet, atque huiusmodi futuris Christi propheta cõmendatur auspiciis, iterque (ut ita dixerim) præcursori veritatis, præcurrentia signa præbeant. *Et Zachariæ pater eius impletus est spiritu sancto, &c.* Quanta superni muneris est largitas, si præpta ad accipiendum nostræ fidei sit pietas. Ecce loquela, quæ sola est ablata diffidenti, cum spiritu prophetiæ est cœstituta credenti. *Visitauit autem dominus plebem suam, quasi longa infirmitate tabescentem, & quasi venditam sub peccato, vnici filij sui sanguine redemit. Quod quia beatus Zachariæ proxi-*

me faciendum cognouerat, propheticò more quasi iam factum narrat. Et notandum quòd visitasse, & redemisse plebem suam dicitur, non quia videlicet hanc veniens suam inuenit, sed quia visitando suam fecit. Cui simile est, quod in prouerbiorum sine de eadem plebe cantatur. Mulierem fortem quis inueniet? Neque enim eandem mulierem videlicet ecclesiam fortem, id est, fide deuotam inuenit, sed sibi desponsando fortè reddidit, quia suæ fidei sublimitate perfecit.

EIVSDEM IN EODEM festo, Homil.

Præcursoris Domini natiuitas sicut sacratissima lectiois euangelicæ prodiit historia, multa miraculorum sublimitate resulget: quia nimirum decebat, ut ille quo maior inter natos mulierum nemo surrexit, maiore præ cæteris sanctis in ipso mox ortu virtutum iubare claresceret. Senes ac diu infecundis parentes dono nobilissimæ prolis exultant ipsi patri quem incredulitas mutis reddiderat, ad salutandum nouæ præconem gratias & lingua referat. Nec solum facultas Deum benedicendi restituitur, sed de eo etiam prophetandi virtus augetur, Excitati fama facti omnes vicini admiratione ac metu percelluntur, omni qui audire, circumquaque ad aduentum noui prophetæ corda præparantur. Vnde merito sancta per orbem ecclesia, quæ tot beatorum martyrum victorias, quibus ingressum regni cælestis meruerat frequentat, huius tantummodo post Dominum etiam natiuitatis diem celebrare consuevit. Quod nullatenus sine euangelica auctoritate in consuetudinem venisse credendum est: sed attentius animo recondendum, quia sicut nato Domino, pastoribus apparens angelus ait, Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie saluator, qui est Christus Dominus, ita etiam angelus nasciturum Zachariæ prædicans Ioannem, & erit, inquit, gaudium tibi & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Erit enim magnus coram Domino. Iure igitur vtriusque natiuitas festa deuotione celebratur, sed in illius tanquam in Christi Domini, tanquam in saluatoris mundi, tanquam in filij Dei omnipotentis, tanquam in solis iustitiæ natiuitate, omni populo gaudium euangelizatur. In huius autem tanquam in præcursoris Domini, in serui Dei eximij, in lucernæ ardentis & lucentis exitu multi gauisuri memorantur. Iste magnus coram Domino esse narratur: de illo propheta restatur, Quoniam magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius nõ erit finis. Iste, peccatorum confortia declinans, ab omni quod inebriari potest abstinere: ille inter peccatores cõuersatus peccati omnis immunis permanet. Hic adhuc ex vtero matris spiritu sancto repletus est, ubi in illo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, qui dono sui spiritus sedem sibi veteri virginalis in quo carnem susciperet ipse constituit. Iste multos filiorum israel ad Dominum suo tempore prædicando conuertit: ille multos quotidie de vniuersis per orbem nationibus ad suam fidem & charitatem interiori illustrando conuertere non desistit. Hic in spiritu & virtute Helizæ præcessit ante illum, ut plebem eius aqua

baptizans ad suscipiendum eum ubi appareret doceret esse perfectam: huic successit ille in spiritu & virtute Dei patris, ut plebem suam spiritu sancto & igni baptizans ad videndam faciem patris sui donaret esse perfectam. Ioanne nato congratulabantur vicini, & cognati genitrici illius, quia magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa: Domino autem nato congratulabantur ecclesiæ, quia venit tempus miserendi eius, spiritus angelici qui sunt vicini eius & cognati, cives videlicet eiusdem patriæ cælestis, quam & ipsa expectat qui hymnum gloriæ Deo canendo quid illa per orbem effere actura, priores ipsi de calis admonebant. Recte igitur natiuitas celebratur illius, qui talis potentia magnitudinis dominicis propinquabit operibus. Recte ortus illius solennitas colitur, cuius tanta est vitæ sublimitas, ut quicquid illo sublimius est hoc iam hominis naturam transcendere dubium non sit. Siquidem mulierum cum maiorem eo neminem in natis mulierum esse dixisset, mox subdidit dicens, Qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo: seipsum videlicet insinuans qui humana natiuitate posterior Ioanne sed cælestis regni esset apice præstantior. Nec vacat à mysterio quod Ioannis natiuitas cum dies decreverat, Domini autem cum dies crescere inchoant facta memoratur. Huius etenim secretum distantiæ reuelat ipse Ioannes, qui cum præ magnitudine virtutum Christus crederetur à turbis, Dominus autem præ infirmitate carnis à quibusdam non Christus sed esse propheta putaretur, illum inquit, oportet crescere, me autem minui. Creuit quippe Dominus, quia per totum orbem fidelibus quod Christus esset qui propheta credebatur innotuit. Decreuit ac minoratus est Ioannes, quia qui Christus æstimabatur quod non Christus ipse sed præco Christi esset apparuit. Ideoque iure nato Ioanne lux diurna minorati incipit, cuius fama diuinitatis destituta, & baptisimus in breui erat finem accepturus. Iure etiã nascente Domino abbreviata dies ad cremen- tum luminis redit, quia ille nimirum apparuit, qui lucem suæ cognitionis quam prius solet Iudæa & hoc ex parte habebat, cunctis gentibus aperiret, suæ calorem dilectionis in totam mundi latitudinem diffunderet. Norandum autem quod hæc eadem beati Ioannis natiuitas nonnullam habet similitudinem aduentus dominici, & gratiæ quam prædicare veniebat. Nam & congruum valde est, ut cui omnes prophetæ priores & patriarchæ, vel nascendo, vel moriendo, vel viuendo, vel prædicando testimonium perhibuerunt, hunc multo amplius præcursor suus, qui plus quàm propheta extitit, non tantum in vita & passione, sed in ipsa quoque sua natiuitate designet. Quid est enim quod veteranis parentibus natus est Ioannes, nisi quia illius mox securita natiuitas signabatur, qui spiritalia noui testamenti proferens arcana, carnalem legis & sacerdotij veteris obseruantiam iam terminandam esse doceret? Quod enim antiquitatis & senescit, prope interitum est. Quid quod muto patre, principe videlicet tunc sacerdotum, ortus est præcursor Domini, nisi quia ipso apparente Domino, lingua iam sacerdotij veteris magna ex parte à doctrina sensus spiritualis obmutuerat, solam literæ custodiam curantibus ac docentibus scribis & le-

gisperitis, imò & ipsam literam plerisque in locis per suas traditiones corrumpentibus, iuxta quod eis Dominus in euangelio sæpius impropere probatur? Et quid quod diu sterili genitrice nascitur, nisi quia lex, quæ auxilio sacerdotalis officij spiritali Deo sobolem gignere iussa est, neminem ad perfectum adduxit, quia nimirum suis cultoribus regni cælestis ianuas aperire non potuit? Sed factus sub lege autor ipse legis sterilitatis opprobrium legi abstulit, qui hanc spiritaliter intelligendam monstrauit, & supernæ beatitudinis gratiam, quæ in euangelio nunc apertissime lucet, in ea iam olim præfigurata, & quasi conceptam fuisse docuit. *Et factum est, inquit, in die octauo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris eius Zachariam. Et respondens mater eius, dixit: Nequaquam, sed vocabitur Ioannes.* Ioannes interpretatur domini gratia, siue in quo est gratia. Quo nomine & totam euangelicæ dispensationis gratiam quam prædicat, & ipsum specialiter dominum signat, per quem eadem gratia mundo donata est. Qui verò natum puerum patris Zachariæ nomine magis, quàm Ioannem vocandum esse decernebant, eos profectò figurat, qui domino noua gratiæ munera declarante, cuperēt eum potius consueta sacerdotij veteris edita prædicare. Vnde bene Zachariæ memor domini interpretatur, quia videlicet memoriam antiquæ obseruationis quæ vtique à domino data est, figurate denunciat. Contendebant ergo de nomine nati prophetæ hi qui conuenerant, & Zachariam hunc vocari satagebant: at contra mater verbis, & pater scriptis, quia Ioannes magis appellandus est astruebant. Quia fuere nonnulli cælestium sacramentorum minus periti, qui in primordiis euangelij coruscantis carnalia adhuc legalis sacerdotij statuta simul obseruanda esse decernerent, quos profectò ipsa legis doctrina de suscipienda gratia Christi quasi Elizabeth, de nomine Ioannis viua voce confirmat dicendo per legislatorem, Prophetæ vobis suscitabit Deus vester de fratribus vestris, tanquam me ipsam audietis iuxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis. Ipsum quoque legale sacerdotium tacitis caeremoniarum suarum typis, quasi mutis literarum figuris, Zachariæ eidem gratiæ nascenti testimonium perhibet, quia nihil prorsus in omnibus sacerdotij veteris obseruationibus actum vel dictum esse credendum est, quod non euangelij gratiam si recte intelligatur expresserit. Quod autem declarato postmodum & confirmato nomine Ioannis apertum est os Zachariæ & loquebatur benedicens Deum, pater vtique quia manifestata per Apostolos gratia noui testamenti, multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei, relictaque taciturnitate nocita ad confitenda, laudanda, & prædicanda sui dona redemptoris de deuota submittebat. Et quidem in die circum-

Matth. 13.
Mar. 7.
Luc. 11.
Heb. 6.

Deut. 18.

Acto 6.

verumetiam omnia mundani regni, mundana q; sapientia culmina virtutis eius fama transcendit: ita vt relicta vbique cultura ac vita priori ad percipienda fidei illius sacramenta confluerent. Recte etenim circumcisionis dies dominice resurrectionis imaginem prefert, quia & hac octava die, hoc est post sabbatum facta est, & sicut illa à reatu perpetuæ mortis absolueret solet, ita ista perfectam vitæ immortalis novitatem & in auctore nostro exhibuit, & in nobis sperandam monstravit. Quod vero inter hæc Zacharias impletur spiritu sancto, ac de redemptione nostro simul & nostra redemptione propheta, significat mystice quia multi de stirpe sacerdotali qui à confessione Christi diutius ora continuerant, postmodum per susceptionem fidei illius spiritu sancti virtute replendi, dono prophetiæ sublimandi, & magisterij pastoralis officio populis essent præferendi. Quamvis eadem acceptione spiritus & prophetia Zachariæ hoc quoque convenienter figurari credendum est, quia tunc instaret tempus quo fidelibus panderetur omnes legalis sacerdotij ritus, & ceremonias spiritali intus scientia & prophetici exuberare mysteriis, quæ mediatoris Dei, & hominum, hominis Iesu Christi vel dispensatione temporariæ vel æternæ divinitati testimonium increpent, iuxta quod ipse Iudæorum duriciam increpans, dicit: Si crederetis Moyssi, crederetis forsitan & mihi. De me enim ille scripsit. Quid autem prophetans, & benedicens Deum Zacharias dixerit, audiamus. *Benedictus dominus Deus Israel, quia visitavit & fecit redemptionem plebis sue.* In quibus profecto verbis notandum, quia beatus Zacharias quod inchoatum & proxime futurum in spiritu præviderat, prophetico more quasi iam factum esse narrabat. Visitavit enim nos apparet in carne dominus, quasi longius à se recedentes quos in peccatis positos querere, & iustificare curavit. Visitavit quasi medicus ægrotos, qui vt inueteratam superbiam nostræ languorem sanaret, novum nobis suæ humilitatis exemplum adhibuit. Fecit redemptionem plebi suæ, qui nos venudatos sub peccato, & antiqui hostis seruitio addictos, dato sui sanguinis precio liberavit. Vnde benigne nos hortatur Apostolus, dicens: Empti estis precio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro. Plebi autem suæ dicit non vtique quam veniens plebem suam reperit, sed quam visitando & redimendo suam fecit. Vultis etenim audire, fratres mei, qualem inveniit eam, qualem reddiderit. Finis cantici huius quod ob noticiam simul & prolixitatem suorum charitate vestræ recensere & explanare longum duximus, aperte denunciat, dicens: *Visitavit nos oriens ex alto, illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.* Inuenit ergo nos sedentes in tenebris & in umbra mortis, hoc est, longa peccatorum & ignorantia cæcitate depressos, atque hostis antiqui fraude deceptos, obsessosque erroribus. Ipse etenim recte mors & mendacium, sicut econtra dominum veritas vocatur, & vita. Attulit autem nobis veram cognitionis suæ lucem, exclusis que errorum tenebris certum nobis iter patriæ cælestis aperuit, direxit gressus operum nostrorum, quatenus, per viam veritatis quam monstravit incedere, atque ad mansionem perpetuæ pacis possimus intrare, quam promisit. Hæc igitur dona, fra-

Ioan. 5.

1. Cor. 6.

Ioan. 8.

Ioan. 14.

tres charissimi, supernæ bonitatis, hæc æterni donorum promissa habentes benedicimus & nos dominum in omni tempore, quia visitavit & fecit redemptionem plebis suæ. Semper laus eius in ore nostro versetur, semper eius & memoriam retineamus & in iuicem annunciemus virtutes, qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen suum. Eius continue flagitemus auxilium, vt lucem scientiæ, quam contulit in nobis, ipse conferret, atque ad perfectum vsque diem perducat. Et vt digni simus exaudiri precantes, abiciamus ipsi opera tenebrarum, & induamus nos armis lucis. Sic etenim supplicantes concite quæ desideramus accipimus, quia nimirum verba devotionis orationis adiuvat manus piæ operationis. Et quia beati præcursoris hodie natalitia celebramus, oportet vt quem salutis æternæ præconem suscepimus, hunc etiam nostræ orationis adiutorem queramus. Ipsum itaq; intercedendo rogemus impetrare, vt ad eum cui testimonium perhibuit, lucem, vitam, & veritatem pervenire mereamur Iesum Christum dominum nostrum, qui vivit & regnat cum patre in unitate spiritus sancti, per omnia secula seculorum, Amen.

INCERTI AVTHORIS

sub nomine Eusebii Episcopi Emissani in eodem festo, Homil.

Elizabeth impletum est tempus pariedi, &c. Nascitur hodie Ioannes baptista, maior prophetis, minor angelis: imò minor eo, qui minoratur paulò minùs ab angelis. Vnde ipse dominus ait: Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista: qui autem minor est in regno celorum, maior est illo. Hoc autem Apostolus exposuit, dicens: Eum autem qui modico quàm angelum minoratur, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum. Hoc igitur solo, id est, Christo, minor est Ioannes, quoniam nemo alius maior surrexit natus de muliere. Vnde ipse quoque Ioannes ait: Me oportet ministrare illi, cuius factus est, cuius non sum dignus corrigiam calceamenti solvere. Minuitur enim Ioannes, capite truncatus: crevit vero Christus, in cruce exaltatus. *Et audiverunt vicini & cognati eius, quia magnificavit dominus misericordiam suam cum illa, &c.* Erant enim steriles in opprobrium in Israël, quamvis hoc aliud significaret. Corporis namque sterilitas non est peccatum: mente verò steriles, apud Deum in opprobrium sunt. Quantum igitur ad literam, magnam ei dominus misericordiam fecit, qui tanto pignore illam fecundavit. Vnde & ipsa Ioseph ait: Sic mihi fecit Deus in diebus, quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines. *Et factum est in die octavo, venerunt circumcideri puerum, &c.* Hac circumcisione neque Christus, neque Ioannes indigebat, circumcisi tamen sunt, ne scandalum fierent, & vt legem adimplerent. Lex enim & prophetæ vsque ad Ioannem. De circumcisione multa ad Romanos Apostolus scribit, & non carnis, sed spiritus circumcisionem laudat, & non carnis, sed spiritus circumcisionem laudat. Spiritus namque circumcisi non in vno, sed in omnibus membris fieri debet, vt neque manus operentur malum, neque pedes ad fundendum sanguinem currant, neque aures detractionibus

patent. Sic omnia membra circumcidentur. Tali circumcisione omnia vitia & peccata tolluntur. Vnde octava die meritò fiebat, in qua & vltima resurrectio fiet, quando membris omnibus circumcisis, id est, vitiis omnibus & peccatis abscessis, totus ex integro innovatus, omnique superfluitate mundatus homo, ad immortalitatem resurget. *Et respondens mater eius, dixit: Nequaquam: sed vocabitur Ioannes.* Nequaquam, inquit, Zacharias vocabitur, quamvis & hoc nomen dignum sit veneratione: sed vocabitur Ioannes, quod Dei gratia interpretatur: quia nullus inter natos mulierum familiaris illo Dei gratiam possidebat. *Et dicebant ad illam. Quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.* Hoc enim nomen angelus imposuit, non cognatio dedit. Sed vnde Elizabeth hoc nomen scire potuit: Zachariæ namque, nò Elizabeth dictum fuerat: Et vocabis nomen eius Ioannem. Quia in re credendum est, quamvis id scriptum non est, vel angelica revelatione, vel alia qualibet facta diuinitus inspiratione eam hoc nomen didicisse. *Inuenerunt patri eius, quem vellet vocari eum.* Qui quoniam vocè hoc eis indicare non poterat, per uisum pugillarem scripsit, dicens: *Ioannes est nomen eius. Et mirati sunt uisum.* Mirati enim sunt, quare utique parenti hoc nomen puero imponere placuit: quia quum nemo in illorum cognatione sic vocaretur. Dei nuntius id fieri intellexerit. *Aperit enim os eius, &c.* Sic enim Angelus ei promiserat: Pro eo quod non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo, eris tacens, & non poteris loqui vsque in diem, quo hæc fiant, ingressus est enim (vt superius legitur) in templum Domini, & omnis multiitudo populi erat orans foris hora incensû. Apparuit autem illi Angelus Domini, stans à dextris altaris incensû: cui quia credere noluit, linguam amisit. Hæc autè solennitas decima die mensis septimi agebatur, quando solus pontifex semel in anno nò sine sanguine ingrediebatur sancta sanctorum, nullumque alium in templo esse licebat. Quod quid significet, Apostolus exponit in epistola ad Hebræos: Nos quoque in Leuitico de hac solennitate suffociter diximus. Apparuit autè illi Angelus Domini, stans à dextris altaris incensû. Stabat autem Angelus, & à dextris stabat, quoniam fortia & prospera nuntiabat. Et Zachariæ turbatus est videns, & timor irruit super eum. Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua. Hæc enim Angelorum consuetudo est, (in qua etiam ab illis discernuntur, qui se transfigurant in Angelum lucis) quod in suæ loquutionis principio eos, quibus loquuntur, consolantur & ne timeant adhortantur. Quod autem ait, Quoniam exaudita est deprecatio tua: nemo potest Zachariam pro filio Deum exorasse, præsertim, quum de sua suæque vxoris ætate diffideret, Angelo id ipsum promittenti non crederet. Quid igitur orabat: nisi id quod lex orare præcipiebat? Ait enim: *Erit hoc vobis legitimum sempiternum, vt oretis pro filiis Israel, & pro cunctis peccatis eorum, semel in anno.* Hoc est igitur quod orabat, hanc deprecationem Angelus exauditam esse dicebat. Et dixit Zachariæ ad Angelum: Vnde hoc sciam? Ego enim sum senex, & vxor mea procreta in diebus suis, Et fortasse non recordatur Zachariæ, quod Abraham & Sara in senectute filium genuerunt. Nihil enim Deo impossibile est cre-

denti quoque omnia possibilia sunt. Angelus promittit, & sacerdos signum querit, quæ plus signo quàm Angelo credere debuisset. Et respondens Angelus, dixit ei: Ego sum Gabriel, qui adsto ante Deum: & missus sum loqui ad te, & hæc tibi euangelizare: cur ergo dubitas? quare nò credis: neque ille qui me misit, neque ego tibi mentiri possum. Signum queris: Iudæi enim signa perunt: dicitis: Vnde hoc sciam? dabitur tibi signum, quod postquam acceperis, te fortasse accepisse penitebit. Hoc igitur erit tibi signum. Ecce eris tacens, & non poteris loqui vsque in diem, quo hæc fiant, pro eo quod nò credidisti verbis meis, quæ complebuntur in tempore suo. Quia, inquit, verbis meis credere noluit, vel signo crede. Ecce eris tacens, donec ex te genita vox orietur. Et quia vocem generaturus es, non te peniteat aliquanto tempore tacuisse. Ex te enim orietur ille, qui dicit: Ego vox clamantis in deserto. Et erat plebs expectans Zachariam, & mirabantur quod tardaret in templo. Egressus autem non poterat loqui ad illos. Et cognouerunt quod visum vidisset in templo: & ipse erat innuens illis, & permansit mutus. Possumus autem per senem Zachariam vetus testamentum, & per Ioannem puerum, novum intelligere. Eo enim tēpore veteris testamenti vocem amisit, quo novum ex veteri fieri cepit: quia postquam nouam legem Apostoli, & doctores predicare & exponere ceperunt, veteris legis intelligentia cessauit. Sed vocem quam amiserat, tunc tandem recepit, quando nouo testamento iam nato & vbiq; diuulgato ab eo didicic quod loqueretur. Loquitur enim veteris testamentum, sed iam non suo & priori sensu. Loquentem autem Zacharia *Factus est timor super omnes vicinos eorum, &c.* Qui contra naturam natus est, in cuius natiuitate os diu clausum aperitur, mutus loquitur, & tam noua miracula fiunt? *Etenim manus Domini erat cum illo.* Ipsa igitur hæc omnia operabatur in illo. *Et Zachariæ pater eius repletus spiritu sancto prophetauit dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit & fecit redemptionem plebis sue.* Visitavit per præconem, visitavit per filium, predicauit per vtrūque, fecit per alterū. Vterq; ad baptismū populū vocauit, sed alter solūmodo plebē redemit, & in spiritu sancto baptizauit. Vnde & eidem Ioanni dicitur: Super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto: qui cum patre & spiritu sancto vivit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

HAYMONIS EPISCOPI

Halberst. superioris Euang. expositio.

Elizabeth impletum est tempus pariedi, &c. Audiamus sub breuitate sensum huius lectionis quatenus ad laudem hodiernæ solennitatis citius trāscamus. Consyderemus primum verbum istud quod sanctus euang. hic posuit: Elizabeth, inquit, impletum est tempus pariedi. Scire debemus quod verbum istud, id est, verbum impletionis in bonorum hominum ortu, id est, natiuitate: & obitu, id est, morte: & in consummatione operis, sancta scriptura consuevit ponere. Quod

in ortu ponatur hoc verbum, habemus hic exemplum: Elizabeth autem impletum est tempus pariendi. Et alibi: Impleti sunt dies Mariz vt pareret & peperit suum primogenitum. Item quod in obitu ponatur, habemus plura exempla, vt defunctus est Abraham, vel aliquis alius patrum, dictum est senex & plenus dierum. Item quod in impletione operis ponatur, habemus exemplum vbi scriptum est: Impleuit autem Salomen ædificare domum Domini. Hoc verbo etiam Apost. Paul. vsus est, vbi ait: Postquam venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum in mundum. De malis vero hominibus, quorum dies vani sunt & vacui, scriptum est: Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Tunc nos nostros dimidiamus dies, quando per penitentiam emendamus delicta que fecimus. *Et audierunt vicini, &c.* Ideo vero vicini & parentes, natiuitate Ioannis audita, Elizabeth congratulabantur: quia Elizabeth sterili antea permanserat, natus fuisset sine suspicione filius. Quia ideo desperati erant omnes, quod vltra nunquam natus filius fuisset Elizabeth, maxime quum ipsa & vir eius senes essent: etiam euangelista testante qui dicit, quod erant ambo senes, incedentes in omnibus iustificationibus domini sine querela, propterea congratulabantur ei, scilicet quia magnificauit, id est, magnam fecit misericordiam suam cum illa, vt ei filius in senectute nasceretur. *Et factum est in die octauo, venerunt circumcidere puerum, &c.* Pulchre vicini & parentes Ioannis, cum legis præceptum impleuissent, die octauo venerunt circumcidere puerum. Qui parentes & vicini secundum suam consuetudinem, nomen patris pater imponere volebant. Sed mater pueri, id est, Elizabeth inspirata à Spiritu sancto respondit. Nequaquam sed vocabitur Ioannes. Et quidem Zacharias suæ vxoris nomen pueri quod ab angelo audierat, dicere non poterat, quia adhuc mutus erat sed per spiritum sanctum didicit Elizabeth, quod non didicerat à marito. *Et dixerunt ad illam quia nemo in cognatione tua est, qui vocetur hoc nomine.* Ideo sic responderit quia consuetudo erat vt nomina parentum acciperet filij. Et hæc consuetudo à nonnullis adhuc obseruatur. *Imuebant autem patri eius, quem vellet vocari eum, &c.* Quia igitur adhuc mutus erat Zacharias & loqui non valebat, ideo illud nomen filij sui, quod ab angelo didicerat, scribere voluit. Et pulchre scripsit: *Ioannes est nomen eius.* ac si dixisset: Iam habet nomen quod agnouimus sed non quod eligimus. Nos enim nomen non imponimus, qui iam à Deo nomen angelo nobis narrate accepit. *Apertum est autem illico os eius, &c.* Legimus in alio Euang. quod Ioan. inquisitus quis esset, respondit: Ego vox clamantis in deserto. Et recte quia vox in deserto nata est, lingua parentis soluta est, lingua vero Zacharie per fidem soluta est, quæ propter infidelitatem fuerat vincata. Et non decebat vt ipse à laude Dei taceret, qui de natiuitate filij sui dominique præcursoris gaudebat. *Et super omnia montana diuulgabantur verba hæc, &c.* Quia Elizabeth sterili erat & anus, id est, vetula iam facta: ideo timor factus est super vicinos & cognatos eius de eius natiuitate, siue quia pater eius qui mutus erat, vt nomen eius scripsit loquelam suam recipere meruit. Hæc vero verba diuulgabantur super omnia montana Iudææ quod sterili matri natus fuisset filius, & pater quod in eius natiuitate non loquelam tan-

tum sed spiritum prophetiæ recepisset. Et qui hæc audiebant dicebant in cordibus suis. *Quis puer iste erit, id est, cuius magnitudinis? cuius dignitatis? Etenim manus domini erat cum illo, id est, diuinum adiutorium.* Allegoricè vero Ioannes qui gratia Dei dicitur sanctum euangelium signat Ioannis natiuitate celebrata, noui testamenti est inchoata sublimitas. Per parentes & vicinos qui nomen patris Ioanni volebant imponere, signatur Iudæi qui quasi iuncti affinitate magis iustitiam legis cupiebant sectari: quam gratiam sancti euangelij recipere. Et per hoc quod mater verbis, & pater scriptis puerum Ioannem nuncupauit, designatur quod ipsa lex & Psalm. & Prophetæ apertissimis sententiis gratiam Christi, id est, nouum testamentum prædicant, & per illud vetus sacrificium testimonium ei perhibet. Et per hoc quod Zacharias qui mutus erat, octauo die natiuitatis filij sui loquitur, designatur quod per domini nostri Iesu Christi resurrectionem, que die octaua facta: post septimam sabbati illa mysteria que erant occulta, manifesta fuerunt. Et linguam sacerdotum Iudeorum, quam perfidia & infidelitas absoluit. *Et Zacharias pater eius repletus spiritu sancto prophetauit dicens: Benedictus dominus Deus Israel quia visitauit & fecit redemptionem plebi sue.* Pensamus quam magna sit pietas Dei, & quantum sit ille ad dandum si nos fuerimus parati ad accipiendum. Quia Zacharia nanque oblata fuit sola loquela, quæ non sola, sed cum spiritu prophetiæ ei est reddita. Ait enim: *benedictus dominus Deus Israel, &c.* Visitauit plebem suam, quasi longam infirmitatem languentem. Redemit vero per sanguinem filij sui, quasi venditam sub peccato. Visitatio pertinet ad infirmum, redemptio ad captiuum. Attendendum est nobis, quod plebem suam visitasse & redemisse dicitur. Non ideo dicit suam, vt ille suam ipsam plebem inuenisset, sed visitando & redimendo illam fecit suam. Simile est huic rationi illud quod de sancta ecclesia scriptum est in Prouerb. Mulierem fortem quis inueniet? Non enim dominus mulierem, id est, sanctam ecclesiam fortem inuenit, id est, firmissimam in fide, sed redimendo & spoliando eam sibi firmissimam fecit in fide. Ideo & beatus Zacharias præteritum tempus posuit, visitauit redemptorem, qui cito videbat hoc esse implendum. Consuetudo fuit sanctorum patrum vt quod cito videbatur implendum, quasi iam factum fuisset, sic narrarent.

THEOPHYL. EPISCOPI

Bulgar. superioris Euang. expositio.

Elizabeth vero impletum est tempus pariendi, &c. Vbi autem impletum tempus Elizabeth vt pareret obseruandum quod in peccatoribus non dicitur, impletum est tempus pariendi, sed hoc duntaxat inuenies, vbi de iustorum partu habetur mentio. Nam (vt apparet) imperfecti, & non impleti peccatorum sunt partus, melius que illis si nati non fuissent. Quare autem post circumcisionem imponitur nomen? Quia prius suscipiendum est signaculum Dei, & tunc humanum nomen. Vel aliter. Circumcisio significat carnalium abiectionem. Nullus igitur nisi prius abiciat, & amputet carnalia, dignus est, vt nominetur miles Dei, & vt in libro eorum scribatur nomen eius. Elizabeth vero vt prophetissa indicauit nomen:

Ioannes sit nomen eius. Fortassis autem Ioannes simpliciter indidit nomen, matrisque suæ communicauit donum prophetiæ. Porro Zacharias, quum non posset nutu manifestare nomen, petit tabellas, & quia astipulatus est sententiæ vxoris in nomine pueri, obstupescunt omnes: non enim erat in cognatione eorum quispian eius nominis, vt quis dicere possit, quod ante tempus de hoc ambo tractarint. Ioannes iuxta interpretationem est Dei gratia: proinde & pater illius statim assequutus gratiam, primum de Christo, deinde de puero prophetizatur. *Et factus est timor super omnes vicinos eius, &c.* Factus est timor super omnes, propter miraculū loquentis Zacharie. Sicut enim prius, quū obmutuisset, stupuerat populus, ita etiam nunc, quum redditus esset ei sermo. Propter duo igitur miracula hæc cogitabant de nato, quod multos præcelleret. Facta autem sunt hæc omnia singulari quadam dispensatione, vt, qui de Christo prophetizaturus esset, fide dignus haberetur, & omnes ex ipsa natiuitate Ioannis certiores redderentur, quod multis maior esset. Benedicite autem Zacharias Deum, quia visitauerat Israelitas. Et profecto venerat ad oves, quæ perditæ erant de domo Israel, sed plerique beneficium eius suscipere noluerunt, vnde veros Israelitas inuifit. Et quinam sunt illi, qui crediderunt.

EVTHYMII ZIGABONI

superioris Euang. expositio.

Factumque est in die octauo venerunt vt circumciderent puerum. Secundum legem. Et vocabant eum nomine patris sui Zachariam. Plurimi enim filij, patrum nominibus vocati sunt. Et respondens mater eius dixit, &c. A spiritu sancto ipsa quoque nomen pueri didicerat: ideo etiam conabatur, vt ipse vocaretur Ioannes. *Et dixerunt ad illam, Nemo est in cognatione tua, &c.* Nuru illum interrogabant, vt qui etiam audire non posset, veluti superius manifestatum est. Aiunt enim vno quodam neruo colligatas esse audiendi, loquendi que vires: ideo neque audire posse eos, qui à natiuitate muti sunt. Zacharie ergo ita fuit ablata loquela: sicut iis, qui à natiuitate illa priuati sunt. *Et postularis tabellis, scripsit dicens, &c.* Postularis, non per vocem, sed similiter per nutum. *Et mirati sunt vniuersi.* Mirati sunt, quomodo qui nec audire ab Elizabeth, nec ei dicere hoc potuerat, cum ea conueniebat. Veri simile est enim Elizabeth certiores illos fecisse, quod non per scripturam hoc vel dixisset, vel audisset. *Apertum est autem repente os eius, &c.* Apertum est, hoc est, in vocem solutum est. Manifestum est autem, quod & auditus pariter solutus est. Sicut enim pariter ablatum fuerat ita quoque pariter solutus est. *Et factus est timor super omnes vicinos eorum.* Timor præ admiratione. *Et in tota montana Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc.* Quæ erant circa miracula facta in impositione nominis pueri, quomodo inopinatè in eo parentes conuenierant: & quo pacto à Zacharia mirabiliter ablata erat loquela: & quæ à principio ad finem vsque contigerant. *Et pœterunt omnes, qui audierant in corde suo.* Pœterunt hæc tanquam admiranda. *Dicentes quisnam puer hic erit?* Dicentes dubitantium more, aut cogitantes. Operæ precium est autem querere, quare ablata non est à Zacharia loquela: & quare, quando puer natus est, sed

potius quando nomen accepit? Dicimus quod propter angeli vaticinium. Dixerat enim: Et ecce eris mutus, nec loqui poteris vsque ad diem, quo hæc fierent. Si quidem dicens. Hæc, duo vtique manifestauerunt, natiuitatem videlicet, ac nominis impositionem, non autem solam natiuitatem: vt conuenientia in nomine sit etiam miraculum. *Et manus domini erat cum illo.* Virtus ac gratia Dei. *Et Zacharias pater eius impletus est spiritu sancto, &c.* Hæc de Christi incarnatione propheta: per hanc enim visitauit, ac redemit populum suum, non solum à tyrannide hostium inuisibilibus, sed etiam visibilibus, vt videlicet fidem eius superare non possit. Populum suum autem: primo quidem veterem: illo vero non credente, postmodum nouum. Dicit autem ea, quæ futura sunt, tanquam ea, quæ facta sunt more prophetiæ. Verum quomodo dicitur Deus solius Israel, quum non tantum Israelitarum Deus sit, sed & omnium hominum: vt pote omnium creator? Quia ceterorum quidem omnium hominum Deus erat, ipsis etiam nolentibus, solum autem Israelitarum, vltro neorum, & per cognitionem, Ne turberis autem propter difficultatem eorum, quæ à Zacharia dicuntur: nam huiusmodi sunt prophetica.

GVERRICI ABBATIS

Igniacensis in natiuitate sancti Ioannis Baptiste, Sermo 1.

HA Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer sensu ego sum. Fratres, si Hieremias (sicut ex lectione audistis hesternam) prædicationis susceperet officium, veterè diu quam iustus minorem causabatur etate: quòd ego rectius sensu causarer minorem? Si sanctum ex vtero, & quem manifestè diuina mittebat electio, ætas deterrebat infirmior: mihi, quæ frons esse potest ad loquendum, cui nec ad sanctitatem suffragatur conscientia, nec ad sermonis facultatè suppetit scientia? Illi erat timori pueritia sua, mihi non erit puerilitas mea. Veruntamen tu puer propheta altissimi, de quo sermonem hodie nostri debet locus officij, puerilitatem nostram non pateris excusatam haberi, quin saltem gestiamus more puerorum, de te quoquo modo balbutire, qui etiam in materia leuiori, plena nec dum didicimus verba formare. Tuum erit o vox verbi, vox sapientiæ, tibi deuotè soluere vinculum linguæ, qui nec dum loquês, vsu loquedo muto potuisti patri reformare. Nec sine fœnore magno rediit intercepta facultas loquendi, cui simul accessit gratia prophetandi, vt videlicet vterque parens aliquid sibi gaudent erogatum de prærogatiua filij. Qui enim propheta, & plus quam propheta futurus erat: immò antè prophetare quam profari, prius Deum quam seipsum sentire ceperat, parentes quoque suos prophetas faciebat: & in eos qui in se transfuderant carnis substantiam, spiritus sui & gratiæ superabundantiam refundebat. Nam & Elizabeth postquam exultauit in gaudio infans in vtero eius, tunc ipsa prophetauit repleta spiritu sancto: quia necdum loquens filius matri, tamen occultam domini presentiam exultatione manifesta reuelauit. Salutabat Salvatore motu quo poterat, & in occursum Domini præcursor impiger erumpere gestiebat. Planè incomparabilis gratia, in xpi

inestimabilis diuinæ virtutis potentia. Vox Mariæ dum auribus Elizabeth insonat, ad cor Ioannis penetrat: qui abstrusus intra matrem latebat viscera, spiritum eius animat, gaudiisque salutari vegetat: & cui virtus naturæ vix adhuc totam infunderat animam, virtus vocis Mariæ pleniorē infudit prophetiam, ad eam ut etiam de plenitudine filij copiosè videatur in matrem refandi. Verè gratia plena Maria: manifestè Deus totius gratiæ in ea erat, de cuius magnificentia & tam copiose, tam magnificè, principaliter in matrem de matre in Ioannem, de Ioanne in parentes gratiæ largitas profuebat: Flumina prorsus de ventre Mariæ fluebant aquæ vitæ, & fons vitæ gratiæ oriebatur de medio Paradisi ad irriganda ligna Paradisi. Proxima erat fonti cedrus ista nobilis, Ioannem loquor confobrini, & amicum sponsi, præcursores, Baptistam, & martyrem Domini: deo que nimirum vberius irrigata in tantum excreuit, ut inter natos mukierum nihil illa sublimius posset inueniri. Omnino saluatori proximus erat, qui non solum copula sanguinis coniunctus, aut amicitia intimus erat, sed etiam gloria annunciatoris, nouitate natiuitatis, sanctitate penè originali, prædicatione consimili, auctoritate baptizandi, virtute patiendi, ante mortales alios ei propius accedebat. Denique, si alia cessarent omnia, si cuncta de eo silerent prophetarum præconiis, solius gratia nominis eius quod vocatum est ab angelo priusquam in vtero conciperetur, satis abundè que singularem in eo futuram Dei gratiam testabatur. Dignum quippe erat, ut gratiam Dei, quam gratia plena profundè plenus, plenus gratia prædicaret, & gratia non mediocri emeretur, qui gratiæ tempus à tempore legis velut medius limes determinaret. Vtique ad Ioannem enim lex & prophete præphetauerunt, qui videlicet primus ostendit præsentem, quæ lex & prophetia promiserat venturam. Merito igitur natiuitas huius pueri multos gaudere tunc fecit, hodieque facit, qui in senectute parentum natus, mundo senescenti gratiæ prædicaturus erat renascendi. Merito natiuitatē istā quæ mirabiliter operatur gratia, miraturus; natura, solenniter venerat ecclesia, præsertim cum singularis illius natiuitatis cuius gratia naturam reparauit, per hæc pignora fidelia sibi videat esse præmissa. Non ingratam se probat ecclesia, non immemora: fideliter agnoscit qua deuotione, qua gratiarum actione suscipere debeat præcursores, per quem ipsum agnouit saluatorem. Mihi planè nouo nascitur gaudio, lucerna mundi, cuius indicio lucem veram agnoui lucentem in tenebris, sed non comprehensam à tenebris. Mihi prorsus ineffabili nascitur gaudio, cum quo tot & tanta mundo nascuntur bona, qui videlicet ecclesiam primus catechizat, per penitentiam initiat, per baptismum præparat, præparatam Christo confirmat, & copulat, & quam ad videndum temperanter informat, & ad moriendum fortiter propria morte confirmat, atque in his omnibus plebem perfectam domino parat. O fratres quorum propositum desiderium est, ita ad perfectionem festinare: quam cito Christianam assequeretur perfectionem, qui huic magistro animum accommodat docibilem, cuius etiam prima elementa iustitiæ, modum supergressa sunt perfectionis humane: cuius rudimenta primæ ætatis, grauitatem sapientiæ vitæ senilis. Qui enim antequam

natus sanctus fuit, & quid mirum si in processu conuersationis plusquam sanctus fuit? Mirari possumus, imitari non possumus, sanctitatem tuam sanctorum sanctissime: omnino necesse est, ut qui de publicanis, & peccatoribus plebem perfectam domino parare festinas, humanius eis loquaris quam viuas, & modum perfectionis non secundum vitæ formulam tuam, sed secundum virtutem mediocritatis temperes humanam. Facite, inquit, dignos fructus penitentiae. Nos quidem o fratres gloriamur perfectius loqui quam viuere, Ioannes autem sublimius viuens, quam possit homines, vel intelligere, loquitur tamen eis, prout possunt audire. Facite, inquit, fructus dignos penitentiae. Humanum, inquit, dico propter infirmitatē carnis vestræ. Si nondum esse potest in vobis omnium plenitudo bonorum, sit saltem vera omnium penititudo malorum. Si nondum facere præualebit perfectæ fructus iustitiæ, sit interim hæc velle perfectio, ut faciatis dignos fructus penitentiae. Si recordari volumus fratres lectionis hesternæ: ad dignos fructus penitentiae pertinet, quod Hieremias, aut certe Ioanni sub typo Hieremias dictum est, ut euellas & destruas, & disperdas & dissipes, ad fructus iustitiæ, ut ædifices & plātes. Beatus qui manus huius extirpatoris adiuuerit, iam ipse Dei adiutor est, qui videlicet cooperans verbo, & gratiæ Dei, in hoc studium, & operam dederit, ut euellat, & disperdat de affectionibus & moribus suis, omnem plantationem quam non plantauit pater cælestis: destruat & dissipet omnem ædificationem Babylonicam superbiæ & confusions, & postmodum melius ædificet, & plantet: sicut que sicut scriptum est: Lateres ecciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus. Sychomoros succiderunt, sed cedros immutabimus, & ascendit abies pro saluicula, & myrtus pro vertice, omnis scilicet pulchritudo: & gratia virtutum, pro situ & horrore vitiorum. Quis putas est ille tam perfectus in nobis, ut saltem hoc initium perfectionis habeat? qui scilicet ita dignè perfectiæ penitens sit, ac tota seueritate damnet mala que fecit: prioribus vsque quaque renuncians vitis, ut omne germen maledictionis radicitus euellat & disperdat de agro cordis: ita ut de radice pessimum, nullus amplius germinet fructus amaritudinis: quique semel ita destruat ac dissipet omnem altitudinem extollentem se aduersus humilitatem Christi, ut iterum non reædificet quæ destruit. Quam scilicet hodie esset ecclesia sanctorum, quanta pace & gratia florerent congregationes beatorum pauperum, si fructus istos quos facere debuerat, rudium penitentia, vel eorum qui perfecti & sancti videri volunt afferret iustitia. Denique, qui nec iustitiam sanctorum, nec exadum habemus peccatorum penitentiam, redimamus, vel ex parte aliqua, tempore nostrum deuota veneratione sanctorum: præcipue beati Ioannis, cuius tam magnificè sanctitas effloruit supra modum aliorum ut crederetur sanctus sanctorum. Magnificentiam gloriæ sanctitatis eius loquamur ac meditetur fratres mei, ut propiciam faciat peccatis nostris eum, cuius singulariter amicum esse meruit filium Dei, qui cum patre & spiritu sancto viuat & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EODEM

Sermo 2.

A diebus Ioannis Baptistæ regnum cælorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Merito igitur lata nobis eius est natiuitas, cuius tam sancta sunt tempora, ut regnum Dei iam exinde nobis expositum sit ad diripiendum, quibus utique iustitia non sufficiebat ad promerendum. Merito multi in natiuitate eius gaudent, sicut promittebat angelus sub quo tanta felicitate mutatus est temporis status, ut regnum Dei quod ante nulla innocentium obtinebat iustitia: nunc penitentium inuadat & possideat iustitia. Quid enim aliud debuit dici penitentia peccatorum, nisi violentia in regnum cælorum? Annon violentia est, rapere virtute quod non erat concessum nature: ut qui natura erant filij iræ & gehennæ, labore improbo qui omnia vincit, intrudant se in hereditatem sanctorum, & consortium gloriæ? Annon planè violentus Deo, strenuus ille Iustator patriarcha Iacob, qui ut scriptum est contra Deum fortis fuit & inualuit, qui cum eo luctatus vsque mane constanter & obnixè tenebat, rogantem dimitti, non dimittit te iniquens, nisi benedixeris mihi? Dico, quia cum Deo luctatus est: Deus siquidem erat in angelo cum quo luctatus est. Alioquin nec angelus diceret, cur queris nomen meum quod est mirabile, nec Iacob diceret: Vidi dominum facie ad faciem. Sed neque dominus de Iacob diceret per Osee prophetam, in Bethel locutus est nobiscum. Bona igitur violentia quæ benedictionē extorsit: scilicet lucta, qua Deus homini succubuit, victusque victorem gratia benedictionis, & honore sanctioris nominis munerauit. Quid enim si tetigit neruum scemoris eius, & emarcuit, ac de cætero claudicauit? Facilis iadura corporis damnūque consolabile quod tanto compensatum est munere: præsertim illi qui potuit dicere: Super salutem & omnem pulchritudinem dilexi sapiētiā. Vtinam marcescat in me non solum neruus scemoris, sed virtus totius corporis: dummodo vel vnam merear benedictionem angeli. Vtinam non solum claudicem cum Iacob, sed & moriar cum Paulo, ut gratiam & nomen Israël obtineam munere perpetuo. Iacob quidem scemur gerit marcidum, Paulus vero corpus emortuum: quia mortificationem membrorum, quam cepit prophetiæ religionis initium, ad integrum consummauit euangelium. Iacob claudicans, quia ex parte quæ mundi sunt cogitans, alterum pedem à terra suspensum portat: Paulus cogitans solum quæ Dei sunt sine in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit, totus tamen in spiritu liber ad cælum volat. Vobis itaque dicimus fratres, qui aggressi estis cælum rapere, qui congressi estis luctari cum angelo, qui viam custodit ligni vitæ: vobis inquam dicimus omnino necesse esse vt constanter & irreuulsi luctemini: nō dico vsque ad enervationem scemoris vnde generatio propagatur carnis, sed etiam vsque ad mortificationem corporis. Hoc tamen ipsum, nec sic labor noster poterit assequi, nisi tactu & beneficio diuinæ virtutis, cū vestram videlicet constantiam inuisibilem sibi probeauerit. Sic enim scriptum est. Cūque videret quoddam cum superatē non posset, tetigit neruum scemoris

eius, & statim emarcuit. An non tibi cum angelo immò cum Deo ipso luctari videris, quādo quotidie præproperis tuis resistit votis? Lauaris velut aquis niuis, mundus sis corde & corpore, & ipse foribus intingit te. Dicis sapiens efficitur, & ipsa longius recedit à te. Clamas ad eum, nec exaudit te: vis accedere ad eum, & repellit te. Decernis rem, & in contrarium tibi cedit: & per omnia ferè in duricia manus suæ aduersatur tibi. O dissimulatrix clementia, quæ duriciā te simulas, quanta pietate pugnas aduersus eos pro quibus pugnas? Licet enim hæc celes in corde tuo, scio tamen quia diligis diligentes te, & immensa multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondis timentibus te. Noli igitur desperare, constanter age scilicet anima, quæ cum Deo luctari cepisti: amat utique vim abs te pati, desiderat à te superari. Nam & cum iratus est, manusque ad ferendum extendit, quærit & ipse conficitur virum similem Moyse qui resistat sibi: & si non inuenerit conqueritur & dicit: Non est qui cōsurgat & teneat me. Nam si implacabilis sit eius ira, inflexibilisque sententia, flebit & dicet Hieremias qui resisteret tentauerat: Fortior fuisti & inualuisti. Sed absit fratres qui placita ei postulatis: absit vt fortis aduersum vos sit, qui pro vobis infirmari vsque ad mortem voluit, tot vulneribus confosus est, toto corpore crucifixus est: vnde quæ so virtus ei esse potest ad resistendum illi charitati, quæ veluti victū & captum per omnia genera infirmitatum vsque ad mortem, mortem autem crucis, perduxit? Iam non fortis vt mors, sed fortior quàm mors dilectio cum virtute dilectionis infirmata sit vsque ad mortem, Dei fortitudo, cuius tamen infirmas fortior inuenta est omni fortissimo, cuius mors probata est esse mors tua, o mors. Virtute igitur dilectionis armatus sis quicunque es ille pius inuasor, qui rapere contendis regnum cælorum, & securus esto, quia facile vinces regem ipsum cælorum. Si qua enim videtur tibi aduersari difficultate, aut duritia: ne sis pusillanimis, sed intellige qua mente id faciat? Nempe vt contrarietate ipsa tibi acuat animum, sicut solet esse natura magnanimorum, ac fortium, vt vires exerceret, constantiam prober, multiplicet victorias, augetque coronas. Quamobrem accingimini filij Israel, & estote filij fortitudinis: non enim opus est nisi magnanimitate & constantia quæ nullis possit terri aduersis. Infirma dicat, fortis sum, & præ gaudio spei se nesciat infirmum, cui tam facile iam iamque capiendum est cælum. Plane cælum violenter rapit: qui imbecillitati suæ vim facit aut ætati. Immo, vt magis proprie loquar, plane vim facit proprie perditioni, qui intonante tuba mandati, nescit parere sibi. Homo enim in laboribus, vt scriptura ait, laborat sibi, & vim facit perditioni suæ. Accingimini inquam viri virtutis, & sequimini duces ac magistrū, felicitis huius militiæ Ioannem baptistam loquor, à diebus cuius cælum esse cepit expugnabile. Iste siquidem est qui velut Dauid, alter princeps latronum, pioremque ductor prædonum, & victoriosum illum exercitum publicanorum & peccatorum per illam laudabilem ac religiosam violentiam post se induxit in regnum cælorum. Quis enim sceleratus aut prophanus tubam eius audiit? Penitentiam agite, appropinquare enim regnum cælorum, & non se continuo præparat ad bellum?

Sequimini inquam ducem istum, cuius vexilla proprio rutilant sanguine, cuius hodie virtutes ac triumphos debita decantatis veneratione. Ipse nisi fallor, quos post se traxerit exemplo, iuuabit merito, commendabitque suffragio, cum inter natos mulierum nullus sit acceptior regi summo Iesu Christo Domino nostro, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum.

EIVSDEM DE EODEM

Sermo 3.

Matt. 11. Prom. 27. **I**nter natos mulierum non surrexit maior Ioane baptista. Salomon ait; Laudet te labia proximi tui. Sed quam felicius & gloriosius cum laudant quempiam labia Dei sui. Deus quippe nec falli potest, nec adulari. Deus neminem facile laudat, quem laude posse inflari videat, vel quem ex sine debere reprobari prouideat. Homini quidem recte dicitur nec laudet hominem in vita sua: cuius sicut scire non potest intima, sic nec praescire nouissima, cum de ipso quoque consistere habeat. **I. Cor. 4.** Nihil mihi conficius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Sunt enim iusti & sapientes, & opera eorum in manu Dei sunt, & tamen nemo scit, vtrum sit dignus amore an odio, sed omnia in futurum seruantur incerta. Felix igitur qui testimonio ipsius iudicis dignum se amore scire meruerit, nisi quod testimonium iustitiae praesentis mutabilitari humanarum suspicionem ac metum non admittit de futuris. Indubitabile tamen eximiae virtutis & magnae perfectionis est indicium, quotiens hominem adhuc corruptionis subditum, suae suffragio laudis illud irrefragabile Dei dignatur iudicium. Magnum profecto iustitiae praconium, quod summa iustitia dicit ad Noe, te vidi iustum coram me. Magni quidem insignie meriti quod Abraham testificatur Deus, propter ipsum implendas esse promissiones quae ad ipsum factae sunt. Quante autem illud est gloriae, quod de beato Iob Dominus gloriatur aduersus inuidum; nunquid considerasti seruum meum Iob quod non sit ei similis in terra: homo simplex & rectus, & timens Deum, ac recedens a malo? Quanta etiam illud erat gratiae, quod pro Moyse amulabatur, & confundebat amulos eius: Si quis, inquit, fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis seruus meus Moyse, qui in omni domo mea fidelissimus est. Ore enim ad os loquor ei, & palam non per aenigmata videt Deum. Quare ergo non timidius detrahere sermo meo Moyse? Quis vero in omnibus sicut David, de quo gratulatur Dominus; quia inuenit virum secundum cor suum? Verum tamen quantumlibet magni fuerint siue isti siue alij, nec inter istos, nec inter alios natos mulierum, teste nato virginis, surrexit maior Ioanne Baptista. Nam & si stella differat a stella in claritate, & in choro sanctorum siderum quae ante exortum veri solis illustrant noctem huius seculi, quadam effulserit claritate mirabili, nullum tamen in omnibus maius aut splendidius lucifero isto, lucerna scilicet, ardentis & lucentis, quam pater Christo suo parauit: lucifero inquam Lucanae lucis, qui praecursor solis die instarem mortalibus nutiavit, dormientibus in tenebris & vmbrae mortis clamitans & dicens. Penitentiam agite

appropinquabit enim regnum caelorum. Ac si diceret: Nox praecessit, dies autem appropinquavit: abijcite opera tenebrarum. Surge qui dormis, & exurge ad mortuos, & illuminabit tibi Christus. Non est autem negligenter praetereundum, sed etiam atque etiam considerandum, quam sublimis meriti, quam excellentis gratiae & virtutis oculus ille quem nil fallit eum prouiderit, qui post tanta praecedentium praconia, hanc de illo sententiam tulit: quod inter natos mulierum, nullus illo maior surrexit, nec nisi de ordine angelorum, vel qui peruenisset ad aequalitatem angelorum aliquem ei praefendum iudicauit, nec semel quidem, aut perfunctorie vel breuiter laudem eius attigit, sed quotienscunq; se offerebat occasio sermonis, laudibus eius delectatur immorari, quod satis probat historia euangelij. Propterea Marcus quoque, Lucas & Ioannes initia librorum praconij eius dedicauerunt, vt videlicet auctoritas tanti nominis, prima fronte prelati totum deinceps commendabilius redderet euangelium, & lucerna in ipso ingressu ac vestibulo ardens & lucens perduceret ad lucem, quae lucebat in tenebris, sed & tenebris nequibat comprehendi. Matthaeus enim, quia cum natiuitas Domini in initiis occupatum tenuit, mox vt puerum nutriendum Nazareth commendauit, ad praecursorum & baptistam eius stilum conuertit, arbitrans imperfectum fore quicquid de sponso diceret, si de indiuiduo amico sponsi reticeret. Hec nanque cura non minima fuit, non solum euangelistis narratibus, sed etiam prophetis & angelis praenunciantibus: vt lucerna Christi, testis domini talis induceretur, cuius splendore & auctoritate inimici facile confunderentur: & ex cuius magnitudine, incomparabilis altissimi magnitudo manifeste monstraretur. Cum enim maximus inter natos mulierum natus virginis testabatur tam longe magnitudinem suam vincere, vt indignum se confiteretur eius calcamenta portare, quid aliud dabatur intelligi, nisi quia illa erat magnus Dominus cuius magnitudinis non est finis: & de quo dicitur, quonia quis in nubibus aequabitur domino, similis erit Deo in filiis Dei? Et haec vtique illa magnitudo Ioannis fuit, qua inter magnos tam magnus excreuit: quia videlicet virtutes suas magnas, & innumeras, quibus nullus mortalium secundus fuit, maxima omnium virtutum humilitate cum lauit sibi, cum puaretur summus omnium, vltro ac deuotissime praeferebat humillimum omnium, & in tantum praeferebat, vt calciamentis eius detrahendis se testaretur indignum. Mirentur igitur alij quod a prophetis praenunciatus, quod ab archangelo promissus, & eodem quo Christus: cum tamen Christus in cubiculo, Ioannes in oraculo quod de tam sanctis ac nobilibus parentibus, quod de senibus, & sterilibus contra debitum naturae, dono gratiae, quod ante sanctus quam natus: ante propheta quam propheta retur, quod plusquam propheta, quia angelus angelicum officium vitam quae gerens in terris, in carne praetentiae tamen formam plus exemplo quam verbo tradens: quod in spiritu, & virtute Heliae praecurrens aduentum redemptoris, & viam ei parans in eremo, corda patrum ad filios, & filiorum ad patres conuertit: quod filium baptizare, patrem audire, spiritum sanctum videre meruit, quod denique

denique ad mortem pro veritate certauit: & vt etiam ad inferos Christum praecurreret, ante passionem Christi, martyr Christi fuit. Mirentur inquam haec alij, si tamen est qui dignè possit mirari, nobis fratres non solum miranda, sed & imitanda proponitur virtus humilitatis eius, qua maior se credi cum potuit, noluit: immo credentes, ne errarent, quantum valuit compefcuit. Fidelis enim amicus sponsi, magis amator Domini sui, quam sui: se minui, vt ille cresceret optabat: & de minoratione sui gloriam illius augere satagebat, ante apostolum, opere & veritate dicens illud Apostolicum: Non nosmetipsos praedicamus, sed dominum Iesum Christum. Ideo nimirum magna est gloria eius in salutarum tuorum, in Iesu tuo Domine, cuius iustitiae, & bonitatis est diligentes se diligere, & glorificantes se glorificare. Magna profus gloria eius in Iesu, magna a Iesu, qui & apud se glorificauit eum consortio gloriae suae, & apud homines testimonio vocis suae. Persuasum sibi habebat Ioannes illud fidele sapientis consilium, Qui gloriatur in Domino gloriatur: non enim qui se ipsum commendat ille probatus est, sed quem Deus commendat. Maluit itaque in Domino sanè, quam in seipso vanè gloriari: quia & maluit veraciter in Domino, quam fallaciter in seipso commendari. Ideo probatus est Deo & hominibus, & gloria eius veritas apud homines, felicitas apud Deum est: qui si seipsum glorificasset, gloria sua nihil esset. O filij hominum vsquequod graui corde, vt quid dicitis vanitatem, & quæritis mendacium? Vt quid vanam & mendacem gloriam diligitis, & gloriam ab inuicem accipitis vel quæritis, & gloriam quae a Deo solo est, non vultis? Sed quomodo quæritis? Vtinam agendo fortia, non loquendo sublimia: vtinam saltem vera loquendo licet vanè, & non mentiendo planè: vtinam denique mentiendo ratum de vobis, non etiam detrahendo de alijs. Hoc iam non est gloriam accipere vel quærare: sed magis furari & rapere. Quæreret siquidem gloriam, non sua, & sed contraria via: non illa scilicet cui debetur gloria, sed contumelia: id est, non virtutis titulo, sed mendacij, & detractionis latrocinio: quid aliud est hoc nisi rapere, vt furari nequiter, quid concupieris turpiter? Certè si gloriam ab homine non quæres, sed oblatam acciperes, iam ex hoc secundum veritatem non ambulares. Nunc autem quidem cum non solè accipis si offertur sed & quæris cum non offertur. Quid denique, cum alium velut trucidas venenosa & insidiosa lingua, vt gloriam eius tibi rapias: vt de malo eius tu melior, de contemptu eius tu gloriosior appareas? Sit ergo illud, gloriam scilicet accipere vel quærare ab homine, insipientium vanitas: quid istud, nisi sententiam crudelitatis? Sic certè illud, vt mitius loquar tentatio humana: quid istud nisi imitatio diabolica? Planè imitantur diabolus qui sunt ex parte illius, id est omnes superbi. Ipse est enim rex super omnes filios superbiae. Quomodo inquit imitantur? Diabolus, quia superbiuit, meliori se, id est Deo inuidit: quia inuidit, detraxit. Sic filij superbiae eius, mox vt infecti sunt vitio eius, id est amore propriae excellentiae, inuidet aliena. Vt ceperint inuidere, incipient si possunt detrahere, vt scilicet accrescat eis quod derogauerint alijs. Quanto salubrius imitarentur humilitatem Ioannis, qui detrahebat sibi vt adderet alij; qui

contendebat minor credi quam credebatur, vt alius inciperet apparere quod non putabatur? Denique si non placet humilitas ex sui honestate & æquitate, placeat saltem ex utilitate: quia nulla via rector, aut facilius ad gloriam diuinam, sed nec ad gratiam humanam vlla pulchrior aut iustior, & saepe nulla compendiosior. Quanto, inquit, magnus es, humilia te in omnibus, & inuenies gratiam coram Deo & hominibus. Haec beatum Ioannem glorificauit apud Deum & homines, sicut est dies haec quae de natiuitate eius gloriosa consolationem praestat mundo, gaudium caelo, gloriam Deo, cui honor, & gloria in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EODEM

Sermo 4.

Coeptit Iesus dicere ad turbas de Ioane. Quid existis videre in deserto? Ecce illud quod sponsa de sponso gloriatur, in cantico amoris sui: Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi: Ioannes Iesu, & Iesus Ioanni: Ioannes Iesum praedicat, Ioannem Iesus commendat. Par pari redditur, & tam amica quam iusta vicissitudine charitas inuicem prouocatur, aut remuneratur. Ego enim, inquit Iesus, diligentes me diligo, & gloriantes me glorificabo. Haber pietas promissionem vitae quae nunc est, & futurae: & Dominus dilectum sibi quem glorificaturus est in futuro redditione praemij, etiam nunc incipit glorificare redditione praconij, testemque suum etiam apud homines proprii sublimat testimonij honore. Quid existis, inquit, videre in deserto? Vos hominem miramini commorantem in deserto, sed per istum pinguefcet speciosa deserti, & florebit solitudo, cum vbique noui cultores eremi, de Ioanis succrescet exemplo. Tunc erit desertum, quasi delitiae Paradysi, & solitudo quasi ortus Domini. Tunc gloria Libani dabitur ei, decor Carmeli, & Saron. Sed quid inquam existis videre in deserto? Arundinem vento agitatum? Et si moreretur in deserto, non est tamen arundo deserti, sed cedrus paradisi, columna caeli, gloria generis humani, miraculum mundi, virtute & merito, vltra mensuram hominum, conditione, citra naturam angelorum. Non est arundo vento agitata, sed palma fortior omni procella, quam nullus turbo quatiat: aut certè cypressus in monte Syon aeternè plantata, altius scilicet quam vt ventorum rabiem timeat. Non est obnoxius tempestatibus huius aeris, quia superior est cunctis cupiditatibus mundi. In caelo radicem fixit, quo nullus spiritus procellarum aspirat, vnde minas, & bella ventorum, & cuncta in seculo aduersantia securus irideat. Irascatur Herodes, insidietur Herodias, de interioribus eorum ebulliat tempestas, ac nequam spiritus procellarum, qui in abyssis cordium eorum cubat, omnes vires suas, & argumenta maliciae commoueat: nihil illum terreat, nihil ad sentiendum mouebit, quo minus liberè nuptias eorum incestas arguat. Quomodo enim flecterent aduersa, quem mollire non potuerunt prospera? Flauerunt siquidem aliquando, & molles atque blandientes venti, autæ, scilicet fauoris popularis, sed nec illis à rectitudine sua potuit inclinari. Vos misistis ad Ioannem, & testimonium

perhibuit veritati. Miserunt enim Iudæi sacerdotes, & leuitas, vt interrogarent eum, tu quis es? Et confessus est, & non negauit; quia non sum ego Christus: cum tamen ei flaretur a uoc popularis, & blandiretur æstimatione communis, non vt Christum se prædicaret esse, sed vt credentibus tantum non contradiceret. Sed & alias cum discipuli eius dicerent ei: Rabbi cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizatus, & omnes veniunt ad eum? nunquid hoc vento potuit agitari, aut de sua desertione, & alterius frequentia, & gloria ad dolorem, vel inuidiam moueri? Immo constantia immobili ventum repellens, & frangens, respondit: Ipsi vos mihi testimonium perhibebitis, quia dixerim ego non sum Christus, sed quia missus sum ante illum. Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Laudauerat eum de constantia animi, laudat & de contemptu corporis sui, ac postremò desuper de excellentia gratiæ prophetalis, atque dignitate Angelici officij, & nominis. His etenim duobus gradibus ad spiritualia, ac diuina nititur humilitas humana, si videlicet aduersus irruentium tentationum ventos immobilis persistat, & desiderio spiritualium bonorū corpus affligat. Sicut enim in vitis, vt vincamus tērationes, corpus est castigandum ne regnet in eo peccatum: sic etiā victis tērationibus in eodem ramen est persistendum, non solum metu recidendi, sed etiam desiderio proficiendi: vt scilicet de mortificatione carnis spiritus vegetior fiat, & quantò leuius ac subtilius vinculum gestat, tantò ad spiritualia liberior affurgat. Ioannes qui antequam exiret de ventre sanctificatus erat, cui illud dicere cōpetebat: ab infantia mea mecū venit sanctitas, & de vtero matris meæ egressa est mecū, quem nullus tērationis ventus agitare poterat, nec mollibus tamen vestiebatur, nec sauius vescebat, sciens vtique quia sicut peccatoribus vt sancti fiant: sic sancti vt sanctiores fiant, necessaria est seuerior viuendi disciplina. Nunc autem Deo gratias qui dedit nobis, si tamen dedit, sine pugna victoriam, sine pœnitentia veniam, sine opere iustitiam, sanctimoniam sine labore: delicias carnalibus simul, & spiritualibus affluere. Inuidimur, si non purpura & bysso, certe mollioribus, & calidioribus quàm sint purpura & byssus: & epulamur quotidiē splendide: & nihilominus distenti, & ructantes crapulam, dormiemus cum Lazaro quondam paupere in sinu Abrahæ, vel potius in sinu Christi cum Ioanne? Planè si ita est, melius nobiscum actum est, quàm cum illis qui tantis emunt laboribus, quod nos delicati grauitò possidemus. Planè si ita est, ridenda est magis quàm prædicanda vita Ioanis: & omnem nationem filiorum Dei, qui dura & arcta via secuti sunt vnicum patris, reprobare magis expedit, quàm imitari? Verisimilius autem videtur quod non ita sit, sed magis sicut veritas dicit, quia per multas tribulationes oportet intrare in regnum Dei: & sicut discipulus veritatis perhibet, quia vidua in delitiis viuens mortua est. Ideo Dominus eum de asperitate vestis laudasset amicum in omni domo sua fidelissimū, ecce, inquit, qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt; volens nimirum intelligi, quia qui sectantur delicias carnis, regnò huius seculi militant, non regno Dei. Heu quàm terribilem sententiam cœlitus audiui cōtra molliorem illius magnæ & purpuratæ meretricis?

Quantum inquit, glorificauit se & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & lucum. Vtinam tamen his deliciis, tantum mollicie vestium, & suauitate epularum contenta esset teneritudo delicatiorum nec alias spinas vitiorum germinaret in eis ramus voluptatum, vt hoc esset omne pactum eorum, deliciarum, non luxuriarum: Ipsi viderint si ita extinctus est in eis ingenitus ille pestifer ignis: vt tot fomentis circumpositis nequeat reaccendi, præsertim ventis ex aduerso flantibus, id est, verbis & risibus lasciuis tentantibus. Soleo tamen audire, quia sepe viuit etiam in moriente, viget in sene, suscitatur & exurgit etiam sine fomite, furit nullo irritante. Ipsi ergo viderint sibi, nihil enim mihi de aliorum conscientijs iudicare cum sciam multos in omni copia & gloria mundi temperanter & pudicè vixisse: & de diuerso nonnullos in habitu asperiore & victu parciore nequiter egisse. Sed & scio regem Israel sub purpura sua cilicio ad carnem fuisse indutum, & panem solum nonnunquā regibus appositum: cum hodie delicata quæque ac mollia, tegat pulla vestis pœnitentium, vel magis pœnitentiam profitentium: & fastidijs eorum nō satis sint opes mundi, non satisfaciunt artes & tormenta coquorum. Verum quia in huiusmodi causis, facile quisque sibi inuenit patrocinium, alius infirmitatis, alius societatis cui morem gerit: alius honoris quem gestit: esto, vestiant vt volunt, comedant vt voluerint, quod qui perpetrare volunt, confitenti nolunt, quia tueri eon possunt: & incipiant notari prouerbio mulieris nequæ quæ comedit, & terrens os suum dicit: Non sum operata malū. Nam & de magna illa Babylone de cuius medio delicati pœnitentes isti videbantur exisse, audeam dicere: Quantum vult purpurata sit, quantum vult delicata sit: tantum meretrix non sit, nec diuertet pedes suos omni transeunti. Tu ergo si nō potes imitari Ioannē in asperitate vestitus, vel pœnitentia victus, sed vel in hoc imitari contendere, vt non sis arundo vento agitata, & vt sapiens ait: Non te ventiles in omnem ventum, & non eas in omnem viam. Sic enim peccator probatur in duplici lingua. Sed esto firmus, inquit, in via Domini, ne te proiciat ventus à facie terræ: seu loci cui professus es, seu regni cui præparandus es. Soleo repente ventus vehemens irruere à regione deserti, & cōcutere quatuor angulos domus filiorū Iob, & sit ruina magna eius: si tamen super arenā fundata sit, non supra petram: si arundinea sit, non lapidea: immò si is qui ædificat eam, & inhabitat, arundo sit: foris per hypocrisis, nitidus iactantibus, vel promissione cassa sonorus, intus, veritate vacuus. In secreto huius arundinis Behemoth dormire amat, quæ & in locis humentibus vbi nulla fluxarum rerū penuria, sed ad luxum superfluant omnia, sapius & vberius crescit atque luxuriat. Huic arundini si quis innitatur manum eius perforabit, quia si quis in adiutorij operis eum alicuuerit, vel alicuius ei muneris functionem imposuerit, sperantem in se graui scandalo vulnerabit. Patientia tamen Domini huiusmodi arundinem etiam quassatam non conterit, sed sustinet, vt in melius conuertatur. Nonnunquam etiam increpat feras arundinis, quæ cum principe suo, in se cretis eius dormiunt: nonnunquā iusti, tanquam scintillæ aris candentis, in arundineto discuntur qui

qui tanquam carbones desolatorij, quicquid in eo steriliter syluescit, incendunt, nouisque fructibus purum præparant locum. Hoc aciebat Ioannes vox clamantis in deserto, nō arundo, sed scintilla in arundinero, cuius Sermo vt Scriptum est, sermo Scintillæ ad commouendum cor pigrum & stolidum, vt pararet viam Domino. Hoc etiam nunc in nobis agat vox, cooperante verbo, cuius erat vox: Iesu Christo Domino, qui viuit & regnat, per omnia secula seculorum, Amen.

PETRI DAMIANI DE

sancto Ioanne Baptista, Sermo.

Heceteris diebus sanctior, quantò sanctiorem hominem terris effudit. In hac siquidem die natus est ille sanctorum splendor, iustorum gloria, læticia Angelorum, excellentissimus homo, con sanguineus Christi, amicus sponsi, sponsæ præparator. Vnus est, & secundum non habet, qui choris intertextus Angelicis sublimioris coronæ ritualis vniuersitatis humanæ transcendit ascensum. Denique inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Felix homo, qui feliciter cælorum perambulans officinas, cursu velocissimo sequitur Redemptorem, nec alicuius intercluditur fastigio dignitatis, quem summæ felicitatis immensitas largiuis irrorauit. Lætantur Angeli, & vtriusque naturæ numerositas admiratur hominem sic ingressum abyssum luminis, & in æternæ diuinitatis pelagus absorptum, vt ipsam reuerberet Angelicæ puritatis originem. Eleuentur omnes, & meritorum prærogatiuis ante confessorium maiestatis exultent, non erit tamen, qui ad Baptistæ Ioannis priuilegium audeat aspirare. Agè iam aggrediamur virtutum insignia, quæ Deus maiestatis in amico suo gloriosa cumulatione signauit: sic enim ab ortu vitæ vsque ad occasum cum hominibus conuersatus est, vt forma vitæ, morum informatio habeatur. Et licet hæc sermonis autem non rutilet pulchritudo, tentabimus tamen rerum veritatem qualicumque stylo perstringere, illud sapientis attendentes, prudentibus vix non placere phalerata, sed fortia. Primus eius honor est gloria in annunciatione. Non est dissimulanti silentio transeundum, quàm solenni glorificatione pueri huius in hunc mundum nunciatur ingressus. Adest Angelus Gabriel, & à superiori cælorum cardine Domini fortitudo descendens stat à dextris altaris incensus, nec quilibet Angelus, sed ille sublimior, qui beatæ Virgini nuncium attulit singulare; & electus est vt nunciaret militem, qui Regē nunciare debebat. Astat sacerdos sacerdotibus indutus, & multiplici vestimentorum varietate, cælestium sacramentorum præfigurās imaginem, purgationem peccatorum mystici sanguinis asperione præsignat. Consistit coram arca fœderis, & ante testamenti tabulas, vnam auream habentem manna, virgam Aaron, Cherubin, & propitiatorium, solenniter insulatus, vultui Dei, gloriæ maiestatis, rerum omnium Domino, vota percelebrat. Dies instat solennis, & cæteris diebus multitudini Iudæorum celebrior, Domini præcipiētis attestatio sublimis, planè spectabilis, & festiua, in qua sola soli Pōtifici licebat introire in sancta sanctorū, & aspergine multiformi summæ diuinitatis iram refrigerare. Conuenitur vndique in sanctam ciuitatem, & popu-

lorum turba frequentior emulat materiam gaudiorum. Inter hæc sacra consistens Archangelus; Ne timeas, inquit, Zacharia, quia nascetur tibi filius, parentum gaudium, nobilitas generis, orbis exemplum, finis legis, Euāgelij principium, mortis expulsio, ianuæ vitæ, decus hominum, conuersationis splendor, omnis iustitiæ principatus. Et ne diffusiori tractatu rerum excellentiam cōfundamus, nascentis, & conuersantis integritas in libris Euangelicis plenius assignatur. Considera nunciantis sublimitatem, dignitatem loci, diei reuerentiam, & tunc intelligere poteris, quàm superexcellenti gloria Ioannis Baptistæ genitura prædicatur. Salua igitur reuerentia Redemptoris, quia non derogamus Regi, si Regis militem honoramus, cum ille Dominus, hic seruus, ille Creator, creatura iste, digniori præmonstratione Ioannes nunciatur, quàm Christus. Christus fortassis in thalamo, Ioannes in templo, & non solam in templo, sed etiam ante sancta sanctorum in insigni die solennitatis eorum. Ioānes ab eodem Archangelo in loco digniori, tempore sacratori, apertiori miraculo prædicatur. Recole Isaac ab Angelis nunciatum, Sampsonem per Angelum prædicatū & vniuersam Nazaræorum sectam circumspecte, solūque Baptistam tam in hoc, quàm in alijs inuenies digniorem. Secundus honor est, sanctificatio in ventre matris. Quicumque, de matre præuaricatrice mundum ingredi mur, longam restem originalis peccati trahimus nobiscum. Solus ille, qui peccatum non fecit excipitur, quem Virginalis thalamus, ignorante vito, terris effudit. Longè quippe aliter, & dissimili modo conceptus est, Spiritu sancto tota maiestatis Virginitatem inundante, atque mundante, superans vsū carnis, naturæ ordinem, viti commixtionem. Sic quippe decebat vt peccatum nesciret, qui peccata tollebat, vt similitudinem carnis peccati succiperet, nō autem carnem peccati. Cum igitur omnes in iniquitatibus concepti sint, neminem vnquam mortalium intra materna viscera sanctificatum legimus, præter Hieremiam, & Ioannem Baptistam; quanquā & de singulari Virgine nulla sit ambiguitas, quin ipsa maternis circumseptæ visceribus sublimiori sanctificationis genere mundata sit, vt pote sacrarium illud, in quo Deus Dei Filius carnem fuerat suscepturus. Sed longè minor Hieremiæ sanctificatio, quàm Ioannis. Ille quidem in matris vtero sanctificatus, hic Spiritu sancto repletus fuisse cognoscitur. Multi quippe excellentibus spiritu sancto repleti, quàm sanctificari, ibi enim sanctificatio emūdatiōne, hic repletio inundationem significat. Denique & Apostoli, qui manibus suis tractauerunt de Verbo vitæ, cum spiritum sanctum de Saluatoris accepissent afflatu, vix quinquagesimo à resurrectionis die ad illum gradum peruenire potuerunt, vt diceretur de eis: Repleti sunt omnes spiritu sancto. Et licet spiritus sanctus largiori tunc munere credentium corda repleuerit, hoc tamen Ioannes in vtero legitur affectus, quod Apostolica celsitudo tandem largiori promissione meruit obtinere. Attende, obsecro, diligenter quàm ordinata dispositione Spiritus ille multiplex Hieremiæ sanctificat, implet Ioannem, superuenit in Mariam. Et Hieremiæ quide admiranda sanctificatio, quia etsi in peccato conceptus est, nascitur tamen sine peccato. Antequam enim exiret de ventre, sancti-

ficatus est, nec poterat nasci non sanctus, qui in matris utero erat sanctificatus. Mira res, & à retrotransactis seculis inaudita, hominem conceptum in peccatis nasci sine peccato. Ioannem verò longè gloriosior virtus impleuit, qui & sanctificatus est à peccato, & ita dominante Spiritu superfus, ut & purgatus exeat, & repletus. Vere magnus coram Domino, quem Angelus nunciat, sanctificat Deus, sanctus replet Spiritus, vita commendat. Ineffabiliore autem modo superuenit in Virginem, quam tota diuinitatis plenitudo sine menlura discretionis perfudit, ut totam caperet, qui fecit totum, ut non solum à peccatis abluta, repleta Spiritu, sed & de Spiritu sancto concepisse credatur, quia quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Inde etiam, quod singulari prerogatiua fides catholica filium Dei natum de Virgine, conceptum de Spiritu confitetur, ut deitatis & humanitatis indiuisibilis adunata connexio, vocabulorum indifferencia designetur. Vides ergo, quam remotiori priuilegio speciosus forma præ filiis hominum à filiis hominum in concipiendo discretus sit? Illi etenim de peccatis, & in peccatis concepti sunt, hic in Spiritu, & de Spiritu sancto concipitur. Hæc sanè dicta sunt de conceptione Ioannis nihil præiudicantia suauis sapienti. Sed etsi in aliquo sanctorum auctoritatibus videntur obuiare, volumus ut sine omni excusationum, vel defensionum patrocinio subruantur. Tertius est, excellentia in exultatione. A seculo non est auditum, quod exultauerit quis in utero matris, cum hic in gaudio exultasse legatur. Piorus obstupenda dignatio, puerum vix cõceptum in motum exultationis erumpere, eique grantanter occurrere seruitio dulcioris, quem Virginali substantia præsentit infusum. Beata anima, quæ in via peccatorum non stetit, sed secretiori femita de cælestibus officinis egrediens inaudita gratulationis est sortita dulcedinem. Felix Elizabeth, ad quam Mater properat Redemptoris, quam saluatoris obsequiis cælorum Imperatrix alloquitur. Sed puer multo felicior, qui salutantis maiestatem agnoscens intra viscerum tenebrosa volumina gaudio gaudet, quia vim tam beatæ salutationis attendit. Et factum est, inquit, ut audiuit salutationem Maris Elizabeth, exultauit in gaudio infans in utero eius. Ascendit Virgo cum festinatione in domum Zacharie ad salutandum Elizabeth, portans in utero filium Dei, Regem gloriæ, Dominum maiestatis. Occurrit Elizabeth, & antiquæ sterilitatis carens opprobriis, amicum sponsi, præconem Verbi felicissimo ventre deportat. Lūgantur amplexus; veniat ad oscula, copulantur felices vteri, Regemque, & militem non nisi duo tenerimi parietes abiungit. Quid mirum, si miratur, & exultat puer ad tactum tam proximæ diuinitatis afflatus? Poterat nec vacare à quocunque miraculo, cui præsens aderat Regis præsentia, regnatis mater, mundi Redemptor? Quid quod non semel tam sanctorum amplexum fuit celebrata coniunctio? Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, ait Euangelista. Tanto tempore manet cum Elizabeth virginalis integritas, & nunc dulcior colloquio, nunc amplexu feliciori Ioannem puerum consecrat, & insignit. Et foras usque in diem natiuitatis eius gloriosa Virgo cū cognata sua morata est, donec puerum

natum sinu beatissimo confoueret, & vno pariete remoto, propinquiore redderet præsentie Creatoris. Facile autem hoc ex Euangelio coniectare liquet, quia iam sex menses à conceptione Ioannis defluerant, cum ad virginem Archangelus missus est, qui renouationem mandati pudori virgine noua salutatione portauit. Ex hinc virgo festinat ad Elizabeth, & tribus mensibus præsentia sua cognatæ dignatur hospitium, donec noni mensis sine conclusio natiuitas impinet Patriarchæ. Alij, qui librum iustorum diligentioribus oculis inspexerunt, ibi se vidisse testantur, quòd ipsa Dei genitrix felicem puerum primùm de terra leuarit, & cognatæ partum omni profecuta sit seruitute. Quocunque autem modo rei huius veritas decernatur, illud pro certo certum est, quia non parum contulit puero natiuitate tam felix, & morosum intemeratæ genitricis hospitium. Quartus verò, gaudiū in natiuitate. Erubescit lucifer, qui mane oriebaris, & conatu tuorū fractus impulsibus, tandem intellige, quia in nouissimo dierum, tamquam per dix stultissimus remanebis. Machinationibus tuis factum est ut humani generis vniuersitas in peccatis conciperetur, naceretur in tristitia. Sed ecce iste in utero sanctificatur, oritur in gaudio, lætitiæque mudo sua natiuitate refundit. Ecce genus armatarum, quod tibi cõstitueras ad victoriam. Ioanni nascitur ad coronam. Apprehende arma, & scutum, & toto malignitatis tuæ spiritu debacchare, non tamen poteris irumpere Ioannis priuilegium, quod benigna scriberis manus proprio charactere consignauit. Multum deceptus, multum delusus es. An ignotas, quia tibi vir bellator ad adulescentia, & etiam à matris utero consurgit. Nescis quia à diebus istius regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud? An oblitus es, quia iste mittitur parate Domino plebem perfectam? Inuere ordinem rerum, & ab ipsa conceptionis initiis inuenies hunc validiori conamine tuam fortitudinem irrupisse? Tu scilicet, ut fateri Cain, qui prius natus est, polluit, & obuoluit exire, & originalis peccati respiceretur infamia. Hunc excepit orbis exterius, & humani generis subleuata natiuitas ad infinitæ tristitiæ cumulum transmigravit. Natiuitas autem hominis istius in gaudio est, & in solennitatem præclaram. Lætatur orbis, & quatuor mundi climata circumsonat gloriolæ festiuitatis instantia, ipsi sit etiam cælis celebris, & famosa. Quis putas puer iste erit? Amicus sponsi, inimicus tibi, tua potestate potentior. Considerandum est, quanta dignitate præpollat natiuitatis huius celebranda deuotio, quantamque gratiam in oculis ecclesiæ potuerit inuenire. Nullius hominis natiuitatem, præter solius Dei, cuiusque Matris, in auctoritate arcem recepit ecclesiæ, huius istius exceptione seruata. Nouit enim quia melior est dies mortis die natiuitatis, & quòd ortus hominum tristitia comitetur. Inde est, quòd martyrum mortes, non natiuitates solennizat ecclesiæ, mortem eorum natalitiorum nomine nominans, quibus factus est de morte natalis. Tunc enim inceperunt nasci ad vitam, cum vitam deposuerunt pro vita. Huius verò natiuitatem sponsa Christi tantò securius beneuolentissima dignatione suscepit, quanto singulari eam uentris Euangelicæ irrefragabilis commendat auctoritas.

ritas. Quintus est, singularitas in conuersione, & conuersione intra teneritudinem annorum. Beatus namque iste puer ad eremum Spiritu ductente deductus est, nec obstitit ætatis infirmitas, quam maiestas Domini fecundabat. Spiritus enim sanctus non attendit differentiam sexuum, fragilitatem corporum, temporum annositate, sed quemcunque, & quomodo vult dignantissima replet benignitate. Relinquit Ioannes mundum, homines fugit, nescit patriam, parietes aspernatur, & in solius diuinitatis apicem beatæ contemplationis figit obrutus. Mira rerum conuersione, hominem vix mundum ingressum, mundi fugere gloriam, & seculi cupiditatem non solum, obliuisci, sed & nescire, perpetuumque cum diuinitate stabile consortium. Reversus montium, sylvarum anfractus, & vallium subteritæ vastitas, puero Patriarchæ domicilia præbuerunt. Non opponatur mihi Hieremias, nec prædicantis pueritæ virtus audeat obuiare, quia si ille consecratur in Prophetam, hic in plus quam Prophetam; & licet ille populo futura prædicet, non tamen conuersioni humanæ declinat aspectus. Sic sic Ioannes ætatis supergressus in infantiam, & nobilioris generis generositate oblitus, soli vacat diuinitati, forma virg, monachorum propositum, anachoretarum principium, totius religionis asseruit. Et hæc quidem pro conuersione. Porro quanta sublimitas in conuersione fuerit, non est currens lingua volubilitatibus differendum, sed Euangelicæ dignitatis comprobandum eloquio. Ioannes, inquit, habebat vestimentum de pilis camellorum; & zona pellicea circa lumbos eius: esca autem eius erat locusta, & mel syluestre. Ecce qui mollibus vestuntur, in domibus Regum sunt. Rigida vestis, & durissimis hispiditatibus circumtexta, rigore squalorifero corpus afficit Patriarchæ carne inque teneritatem immatura distinctio disciplinæ feritate coarctat; reneros artus, & sacrorum Spiritu superfusos continui quassat longitudo martyrij. Cibus autem eius qualis erat? Non queruntur salides aues, nec per totam discurrunt regionem, ut Patriarchalis stomachus impleatur. Sed erat, inquit, esca eius locusta, & mel syluestre. Cæli rore pascitur, & animalis vilissimi satiatur edulio, nihilque coctum accipit ieiunatis austeritas. Cibigato quippe ventri, & diuturna maceratione distento ignota fuit varietas ferculorum, ne introiuit in os eius, quod gulam alliceret, sufficeret ventri, stomacho blandiretur. Elias comedit carnes, & si quid aliud apponitur, cum gratiarum percipit actione, nec aliquem (nisi fallor) legimus in veteri officina ad legis huius aspirasse fastidium. Vestis aspera, cibus tenuis, mens deuota perfectum consecrant Patriarcham. Sextus est, nouitas in prædicatione. Hic volo attentius attendat intentio vestra, quia paulò subtilius ordiendum materiæ precipit magnitudo. Post peccatum Adæ, & illius diluuij vastationem solennem, electa est iustorum infinita pluralitas, cum quibus Deus facit ad faciem locutus fuisse dignoscitur. Transfertur Enoch, eligitur Noë, vocatur Abraham, Isaac diligitur, Iacob Deum facie ad faciem contempletur, Ioseph vocatur mundi Saluator, nec tamen Dei ad illos, vel illorum ad homines sit aliqua mentio de regni cælestis perpetua mansione. Moyses assumitur in Ducem populi Iudæorum, Pharaoni in Deum con-

stituitur. Facit Deus in Agypto magna, & mirabilia in terra Cham, terribilia in mari rubro. Ascendit Moyses ad Caliginem, in qua erat Deus; datur in monte multiplex præceptorum auctoritas; loquitur ille cum Deo, quasi homo ad vicinum suum; non est occultatum à Moysè quod facit dominus in occulto, & gloriosum nomē Adonai, quod omnibus obuelatum fuerat, reuelatur; sed in his omnibus regni cælorum memoria nec nominatur, nec auditur. Astat Aaron summus sacerdos potentis virgæ gestarius, vinctus, & delibatum cælestium sacramentorum vinctio; succedit Iosue, & omnis illa Iudicum multitudo, nec est vel vlla tenuis mentio regni cælestis. Inuenit dominus Dauid virum secundum cor suum, Salomonem filium eius sapientia cumulat singulari, & omnem illum Prophetalem chorum Spiritus sanctus ordinat, & infundit, nihilque de cælestis regni gloria prophetatur. Claudis Elias cælum annis tribus, & mensibus sex; Elias mortuus mortuum virgæ restituit, & ab his nec vel vlla scintilla beatæ mansionis elucet. Quid plura? A principio mundi usque ad Ioannem vniuersitatis humanæ electionem recollige, nec in sermone, vel opere illius sanctuarij poteris reperire dulcedinem. Veni ergo ad Ioannem, & audi vocem exultationis, vocem nouitatis, vocem lætitiæ, misericordie verbum, sermonem gloriæ, gratiæ largitatem, quod celauerat Deus, tacuerat Angelus, latuerat Patriarchas, Prophetæ nescierat. Pœnitentiam, inquit, agite, appropinquet enim regnum cælorum. Verbum pœnitentiam dulce, & gloriosum, verbum regni cælorum lætium, & adorandum, illi soli primario conueniens, qui primus noui testamenti posuit fundamenta. Hæc est illa vox, de qua maximus ille cõtemplator cælestium visionum in hæc verba profecit: Et vox prima, quam audiui, tanquam citharæ dorum citharizantium in citharis suis. A diebus Adæ usque ad Ioannem, organum nostrum versus est in vocem flentium, quia vbi peccatorum frequentia, nec pœnitentiæ locus, duplex erat deplorandi materia. Occidis, occidi iuberis; sabba to ligna colligis, lapidari iuberis; & ille, cui proprium est misereri semper, & parcere, nisi ferire nō nouit. Dederat quippe eis præcepta non bona, traditor præceptorum, & iustificationes, in quibus viuere non possent. Hoc est, quod iustus miratur dicens: Vbi sunt misericordie tuæ antiquæ, domine? Ioannes natus ostendit medicamentum vulneri, peccato pœnitentiam, veniam iniquitati. Hæc est prima vox, quam vox clamantis in deserto protulit; & vox turturis audita est in terra nostra. Ex tunc misit in os nostrum canticum nouum, carmen Deo nostro, & resonat in ore nostro gratiarum actio, & vox laudis, super exaltatur misericordia iudicio, peccatoribus parcitur, regnat pietas, iustitia dissimulatur, & miserendi, non ferendi quærit occasionem misericors, & miserator dominus. Citharizant ergo in citharis suis, qui voluptatum effusionem pœnitentiæ distractione reuertebant, & de profunda peccatorum voragine respicientes, Pharaone submerso, cantant in viis domini, quoniam magna est gloria domini. Septimus est, dignitas in baptisate. Singularis prorsus humilitas. Verbum caro factum, & in perfectum egrediens virum, relicta hominum vniuersitate, Ioannem quærit, Ioannem desiderat, ad Ioannem va-

dit. Terribilis in consiliis Deus super filios hominum, portansque omnia verbo virtutis suae purgationem peccatorum faciens, venit à Galilæa in Iordanem ad Ioannem, ut baptizaretur ab eo. Stupet Ioannes, & timore concutitur, totumque Patriarcham infinitus horror infumit. Ego, inquit, à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Dicit ei Saluator: Sine modo; sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Acquiescitur utriusque salutaribus monitis, & accingit se Ioannes ad baptizandum, ad suscipiendum dominum Angelorum. Exiit vestimentis suis Rex gloriæ, spendor luminis, & figura substantiæ Dei Ioannis manibus attrahatur. Caro illa sumpta de Virgine, candidiorque deriuata materia nudatur in flumine, felicibus Baptistæ manibus infundenda. Descendunt Angeli, & cælorum agmina tota reuerentia currunt ad Creatorem, baptizantemque, & baptizatum dominantia numina circuncingunt. Infundit aquam capiti Creatoris creatura nobilior, & Dei verticem mortalis dextera contremittit, & contingit. Pauet cælum, stupet terra, Iordanis aridet, mirantur Archangeli, dominum Sabaoth inter manus baptizantis includi. Quid est Ioannes? Cherubin, & Seraphin vix audent respicere, & tu nudum tenere presumis. Hic est, in quem desiderant Angeli prospicere, cui, Sanctus, Sanctus, sublimi melodiarum organo beatæ ciuitatis conuentus ingeminat, qui solus habitat lucem inaccessibilem, dominus virtutum, Deus scientiarum, misericordiarum Pater, & tu non metuis. Tibi datum est, quod omnibus est negatum, baptizare eum, qui baptizat in Spiritu sancto, & igne, Virginemque Virginis filium virgineis manibus irrorare. Totus adstupte baptizanti, hominemque Dei magistram reuerentor, dignantem admiror, veneror dignationem, & hominem video violentiam ipsi cælis inferre. Porro illud quale est, quod in isto baptismate terminatur lex, sine accipit Prophetia, & omnis illa sacrificiorum multitudo propulsatur, & pellitur: Hic incipit, & stabilitur nouæ regenerationis perduranda purgatio, & in vnam baptismatis formam legalium transeunt dispensa figurarum. Ad abluionem enim aquæ, & inuocationem Spiritus, sepelitur hircorum, & virulorum sanguinolenta congeries, & pecora pecoribus Iudeis relinquimus, illud Dauidicum attendentes: Holocaustum, & pro peccato non postulasti. Octauus est, prima reuelatio de Trinitate. A creatione cæli, & terre vsque ad hunc locum nunquam Trinitas hominibus manifestè apparuit, sed rerum, & verborum inuolucris inuoluta fuit tantæ claritatis æternitas. Denique creationem hominis Creator rerum summæ dignitate commendans; Faciamus, inquit, hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Reuerendum reuera privilegium, nec vlli traditum creaturæ. Creatur illa sublimior numerositas Angelorum, & elementorum omnium ordinatur variata connexio, sed omnipotentis præsentia tantum opus alta taciturnitate prospicit. Ut verò venitur ad hominem, & nobilis creatura creari disponitur, accingit se Trinitas ad creandum, & consilium accipit sapientia, ut creaturæ dignitas Creatoris privilegio clara esse monstraretur. Nec ibi tamen satis aperit diuinæ maiestatis eluxere vocabula, cum ad Angelos obsequentes quidam referant diuini sermonis oraculum; vel, si

minus hoc cautum est, signata pluralitas absque nominum differentia prædicetur. Abraham tres vidit, & vnum adorauit. Sed & ibi scripturæ sacræ reuerentia nunc mixtum, nunc separatim claudit eloquium, ut modò Dominum, modò viros placeat nominare. Iudæi tamen longam hic texunt reprehensionis parabolam, tres Angelos à Domino missos asseuerantes, vnum ad natiuitatem Isaac prædicendam, duos ad Sodomam subuertendam. Illum enim, cum quo locutus est iustus dicens Domine, si inueni gratiam in oculis tuis: prophetaali spiritu somniant cognouisse, natiuitatis Isaac aduenisse præconem. illum adorat, sicut Berabeæ Dauid Regem, sociisque eius propter ipsius reuerentiam indefessus assistit. Vnde & non nisi duo in subuersione ciuitatum infelicium narrantur, illo superius iam reuerso, qui natiuitatem Isaac fideli deuotione compleuerat. Tres enim viri Saram vocari præcipiunt, sed vnus est, qui promissionis inspiratæ manifestat arcanum. Hæc Iudæi, & qui magis elegerunt iudaizare, quam credere. Sed ut breuiter concludamus, omnis illa siue Patriarcharum, seu Prophetarum copulata societas, nullà vel in sermonibus, vel in rebus de Patre, & Filio, & Spiritu sancto reperitur aperte fecisse mentionem: Veni ergo, & intueri filii Zachariæ Deum & hominè proptriis manibus continentem, & vide quia cæli aperiuntur ibi, & descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in Christum, & vox Patris audita est: Hic est Filius meus dilectus. Vides quia ad sacratissimorum nominum nouitatis cælorum palatia referantur? Pater auditur in voce, Filius baptizatur in flumine, Spiritus sanctus in columbæ specie demonstratur. Adest Ioannes totius mediæ Trinitatis, gloriosumque Baptistam sanctificanti diuina substantiæ personata vocabula, & nomen Trinitatis prioribus seculis obuelatū absque totius velaminis obumbratione relucet. Domine, quis est iste, quia innocuisti ei? Nonus est, testimonium sapientiæ. Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi, misit ad eum discipulos suos, & responsum est eis: Cæci vident, & cætera quæ veritatis Euangelicæ profequitur copiosa narratio. Recedentibus autem nunciis, ne forte in eorum præsentia adulationem redolere videretur, cepit Iesus dicere ad turbas de Ioanne: Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? O mira testificatio Redemptoris. Quis ingressus est mundum, & mundum vel in aliquo non cognouit? Quis est, quem vel ventosa felicitas, vel aduersitas turbida, vel cuiuslibet peccati aura tenuior non inflexit? Ad extremum subinfertur quod terram excedat, transeat cælum, ipsumque verticem angelicæ dignitatis attingat. Inter natos, inquit, mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Quid vis amplius? De nullo alio dici potuit (dicit Augustinus) quod dictum est de Ioanne. Non opponas mihi Euangelistam inter cæteros Apostolos magis dilectum, non Apostolorum principem omnibus Apostolis antelatum, non vas electionis ad cæli terrij secreta translatum; nec Apostolicus splendor audeat occurrere Præcurfiori, quia iam omnes isti adolescentiæ metas exceperant, cum à veritate prolaturus est: Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Considera mansiones regni, & vniuersum ordinem humanæ generationis obambula, so-

lūmque Ioannem tam nouis quam veteribus videbis esse propositum. Decimus est, assertio matris Ecclesiæ. Textur ora chlamydi, vnguentumque profusum in capite, extremam quoque vestimenti fimbriam inundanter infundit. Illa enim mater, & magistra omnium Ecclesiarum Ecclesia Rom. cui dictum est: Ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua: in honore Ioannis Baptistæ post Saluatoris nomen consecrata est, & signata: Dignum nanque erat, ut sententiam sponsi sponse sequeretur auctoritas, & singularem amicum eius illic prouheret, vbi principatum ipsa conscendit. Electio proculdubio singularis, in illa ipsa vrbe Ioannem priuatum Ecclesiæ vindicare, quem duo cæli luminaria morte clarissima consecraverunt. Crucifigitur Petrus, Paulus obruncatur, dignitas remanet Præcurfiori. Purpuratur Roma multitudine martyrum, totaque sublimitas beatorum refunditur Patriarchæ. Ioannes vbiq; maior, in omnibus singularis, mirabilis super omnes. Quis sic gloriose annunciat? Quis ita specialiter in matris vtero Spiritu sancto legitur fuisse repletus? Quæ legitis infra matris vterum exultasse? Cuius natiuitatem vidistis celebrare Ecclesiam Dei? Quis sic puer eremum concupiuit? Quis ita legitur sublimiter conuerfatus? Quis penitentiam, & regnum cælorum primus ostendit? Quis baptizauit Regem gloriæ? Cui se primum Trinitas reuelauit? Cui tale testimonium perhibuit Deus? Quem sic honorauit Ecclesia? Vide si non hæc omnia ita singulariter sunt huic singu-

laria, ut nullus mortalium prædictis dignitatibus audeat inhiare. Forsitan mihi disponis opponere, quia sic ista habet propria, ut cætera sanctorum communia non attingat. Audi ergo: Ioannes Patriarcha, immò Patriarcharum finis, & caput. Ioannes Propheta, immò plusquam Propheta, quia quem venientem nunciat, digito demonstrat. Ioannes Angelus, sed & inter Angelos electus, Saluatoris testante, qui dicit: Ecce mitto Angelum meum, qui præparabit viam ante faciem meam. Ioannes Apostolus, sed & Apostolorum primus, & princeps; quia fuit homo missus à Deo Ioannes Euangelista, sed & Euangelij primus messor, prædicans Euangelium regni. Ioannes virgo, immò virginitatis insigne, pudicitia titulus, castitatis exemplum. Ioannes martyr, sed & martyrum lumen, inter natiuitatem, mortemque Christi constantissimi forma martyrij. Prætereo quia Vox clamantis in deserto, quia Præco verbi, quod Iudicis Præcurfior. Illud quoque relinquo, quia vsque ad Ioannem lex, & Prophetæ, quia Ioannes ipse est Elias, quod lucerna sit ardens, & lucens, quod amicus sponsi, sponsæ præparator. Silentio transeo, quod sic nouem Angelorum ordinibus inferus est, ut etiam ad Seraphin apicem transferatur. Verum hoc laboriosi operis est, & sensus nostri paupertas non sufficit. Sufficiant hæc ad præsens, quæ dicta sunt de laude Ioannis ad gloriam Redemptoris, qui est Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

IN VIGILIA SS. APOSTO- LORVM PETRI ET PAULI.

I O A N . 21 .

In illo tempore: Dixit Iesus Symon Petro: Symon Ioannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam domine, ^a tu scis, quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei iterum: Symon Ioannis diligis me? At ille: Etiam domine, tu scis quia amo te. Dicit ei iterum: Pasce agnos meos. Dicit ei tertio: Symon Ioannis amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio, amas me, & dicit ei: domine tu omnia nosti: tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce oues meas. Amen amen dico tibi: Cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas ^c vbi volebas: cum autem fenueris, extendes manus tuas & alius te ^c cinget, & ducet quo tu non ^d vis. Hoc autem dixit significans quia ^e morte clarificaturus esset Deum.

^a Ostendit dominum scientem interrogasse.

^b Pro quibus ponas animam, quod est confirmatio dilectionis.

^d Ad mortem.

^e Quia hac morte ostendit, quantum colendus sit Deus.

GLOSSA ORDINARIA

in *superius Euang.*

Simon Ioannis, &c. Iesus scit quod interrogat, an plus diligit. Petrus quod de se nouit, dicit, id est, quod amet. Et quia de aliis, quantum diligit nescit, ideo vtrum plus illis diligit, tacet. Ecce docet non temere diffinire de occultis: & de priori periculo negationis cautiùs de se respondit. *Pasce agnos meos, &c.* Non vt tuos: gloriam meam in eis quære, non tuam, mea lucra non tua, quia dilectio Dei, probatur in dilectione proximi. Qui vero opus pietatis negat proximis, minus Deum diligit. Hæc autem charitas ex diuina datur gratia. Quod tacite innuit Ioannes, dum interrogans de amore dicit hic quod non alibi. Simon Ioannis, id est obediens Dei gratia, quia quod ardētius cæteris diligit, & obedit, nõ est nisi Dei gratia. *Dicit ei tertio.* Interrogat quod sciebat non semel iterũ & tertio: & tertio audit à Petro se diligi, & tertio iubet pascere oues. Trinæ negationi redditur trina cõfessio, ne minus amori seruiat, quàm timori. Et sicut fuit indicium timoris negare pastorem, sic officium amoris Domini pascere gregem. *Conuirsus est Petrus.* August. Etiam remissis peccatis tolerat homo miseriam, in quam tamen ex peccato venit. Productior enim pœna est quam culpa, nec parua videtur culpa, si cum illa auferretur & pœna. Et ideo vel ad demonstrationem debitæ miseriam, vel ad emendationem labilis vitæ, vel ad exercitationem necessariæ patientiæ, temporaliter tenet hominem pœna, etiã quem iam reũ non tenet culpa: & hæc horum dierum flenda, sed nõ reprehendenda conditio. *Pasce oues.* Pascere oues, est credentes ne deficiant confortare, terrena subsidia, si necesse est subditis providere, exempla virtutum præbere, aduersariis obistere, peccantes corrigere. *Cum autem senueris, &c.* Passurum prædixit, qui negaturum prædixerat, hoc iam poterat resurrectione firmatus, quod immaturè pollicebatur infirmus. Iam non meruit huius interitum; quia resurgente Domino, vitæ alterius præcessit exemplum. *Extendens manum, &c.* Hoc est crucifigeris, & quomodo hoc fiet subdit. *Et alius te cinget, &c.* Quia ad illam molestiam nolens est ductus, nolens ad eam venit, sed volens eam vicit, & reliquit affectum infirmitatis, quo nemo vult mori: qui ad eam est naturalis, vt eum nec senectus abstulit Petro. Vnde & Dominus: *Transseat à me calix iste.* Sed quantacunque sit molestia mortis, vincat eam vis amoris. Si nulla vel parua esset molestia mortis, non esset tam magna gloria martyrii. Si pastor immolatus est vt ouis, qui de ouibus sũt pastores, nõ metuãt immolari.

CATENA AVREA

in *idem Euangelium.*

Dixit Simon Petro Iesus: *Simoni Ioannis, diligit me plus his, &c.* Theo. Finito prædio commissio-nem ouium mundi Petro commendat: non aliis, vnde dicitur, *Cum ergo prandissent, dixit Simon Petro Iesus, &c.* August. Sciens Dominus interrogat. Sciebat enim Dominus quod non solum eum diligeret, verum etiam quod plus omnibus eum

diligeret Petrus. Alcui. Dicitur autè Simon Ioannis, id est, filius Ioannis carnalis patris. Mystice autem Simon obediens, Ioannes gratia meritò hoc nomine vocatur, id est obediens gratiæ Dei, vt ostendatur quod ardētiori cum charitate amplectitur: non meriti humani sed diuini esse numeris. Augusti. in ser. Pas. Cum autem Dominus moreretur, timuit & negauit, resurgens autem Dominus amorem inuenit: timorem fugauit: quando negauit: mori timuit: resurgente Domino quid timeret, in quo mortem mortuam reperiret. vnde sequitur, *Sit illi: Etiam Domine, &c.* Cõfidenti autem amorem suum, oues suas commendauit, vnde sequitur, *Dicit ei: Pasce agnos meos, tanquam non esset, vbi ostenderet Petrus amorem suum in Christo, nisi esset pastor fidelis sub principe omnium pastorum. Chry.* Quod enim maxime omnium tribuit nobis eam quæ desuper est beneuolentiam est proximorum procuratio. Preteriens autem Dominus alios Petro de talibus loquitur: eximius enim Apostolorum erat Petrus & os discipulorum, & vertex collegij: vnde & negatione deleta committit ei prælationem futuram. Et negationem quidem ei non exprobrat, sed dicit: Si diligit me, præstite fratribus perferentem amorem quem per omnia demonstrasti, nunc ostende, & animam quam dixisti te esse positurum pro me, hanc da pro ouibus meis. Sequitur: *Dicit ei iterum, Simon Ioannis, &c.* August. Meritò dicitur Petro, Diligit me, & respondet, Amo te etque dicitur. *Pasce agnos meos.* Vbi etiam demonstratur vnum atque idem esse amorem & dilectionem: nam etiam dominus nouissimè nõ ait, Diligit me, sed amas me. Sequitur: *Dicit ei tertio, Simon, &c.* Tertio vtrum Petrus eum diligit, Dominus interrogat. Redditur enim negationi trinæ, trina cõfessio, ne minus amori lingua seruiat quàm timori, & plus vocis elucisse videatur mors imminens quam vita præfens. Chrylo. Tertio & iam interrogat & tertio iniungit eadem, ostendens quantum appreciat prælationem propriarium ouium: & quoniam hoc est maximum eius amoris signum. Theo. Et tunc etiam inoleuit consuetudo, vt ter constentur qui veniunt ad baptismum. Chry. Deinde tertio interrogans cõturbatus est, vnde sequitur. *Conuirsus est Petrus, &c.* Rursus formidans priora ne forte æstimans se diligere si nõ diligit, corripitur sicut & prius correptus est, multum se æstimans fortem: vnde ad ipsum Christum refugit, vnde sequitur. *Et dicit ei Domine tu omnia scis, id est ineffabilia cordis presentia & futura.* Aug. de ver. Do. Inde ergo contristatus est quod sæpè interrogatus: & donauerat qui sciuerat quod interrogabat: & donauerat quod audiebat. Veraciter ergo respondit, & de intimo cordis protulit amantis vocem dicens *Tu scis quia amo te.* August. super Ioan. Non autem addidit plus his, hoc enim respondit quod de se ipsò sciebat, nõ enim quantum ab alio quolibet diligeretur scire poterat, qui cor alterius videre nõ poterat. Sequitur: *Dicit ei: pasce oues meas, quasi dicit. Sit amoris officium pascere dominicum gregem sicut fuit timoris indicium negare pastorem.* Theo. Potest autem quis assignare differentiam inter agnos & oues. Agni sunt qui introductione inter agros & oues. Agni sunt qui introductione oues verò perfecti. Alcui. Pascere autem oues, est credentes in Christo ne à fide deficiant confortare, terrena subsidia si necesse est subditis prouide-

de: & exempla virtutum cum verbo prædicationis impendere, aduersariis obistere, errantes subditos corrigere. Augusti. Qui hoc autem animo pascunt oues Christi, vt suas velint esse non Christi, se conuincunt amare, non Christum, vel gloriam vel dominandi vel acquirendi cupiditate: non obediendi & subueniendi & Deo placendi charitate. Non ergo nos sed ipsum amemus, & in pascendo ouibus eius ea quæ sunt eius non quæ nostra sunt quæramus, quisquis enim seipsum non Deum amat, non amat se: qui enim non potest viuere de se, moritur vtique amando se, non ergo se amat, qui ne viuat se amat. Cum verò ille diligitur de quo viuatur, non se diligendo magis se diligit, qui propterea non se diligit, vt eum diligit de quo viuatur. Augusti. in ser. pas. Existerent autem quidam serui infideles qui diuiserunt gregem Christi: & furis suis peculia sibi fecerunt, & audis eos dicere; Oves meæ sunt illæ, quid quæris ad oues meas, non te inueniam ad oues meas, sic & nos dicamus meas, & illi dicant suas, perdidit Christus oues suas. *Amen amen dico tibi, cum esses iunior cingebas te, &c.* Chry. Cum dixisset Petro Dominus de amore quem habebat ad ipsum prænuñtiat ei martyrium quod pro ipso debebat sustinere: erudire nos volens quomodo eum amare oportet, vnde dicit; *Amen amen dico tibi, cum esses, &c.* Meminit prioris vitæ, quia in secularibus iuuenis quidem utilis est, qui verò senuerit inutilis. In diuinis autem non ita est, sed cum superuenerit senectus, tunc virtus clarior, tunc vilis industrior, in nullo ab ætate prohibita: quia ergo Petrus semper volebat in periculis esse cum Christo, dicit ei; Conside, ita implebo tuum desiderium, vt quæ passus non es iuuenis existens, oporteat te pati senem. Vnde sequitur: *Cum autem senueris.* Per quod ostenditur quod neque tunc iuuenis erit neque senex, sed vt perfectus. Orig. super Mat. & attende quod non facile inuenitur quis ex eis qui apti fuerint ad hoc opus, vt citò transeat de hac vita, vnde nunc Petro dicitur: *Cum senueris, extendes manus tuas.* Augusti. Hoc est crucifigeris. Ad hoc autè vt venias, alius te cinget & ducet quod non vis. Priùs dixit quod fieret, & deinde quomodo fieret: non enim crucifixus sed crucifigendus quod nollet est ductus. Solutus quippe à corpore esse volebat cum Christo sed si fieri posset præter mortis molestiam vitam concupiscebat æternam, ad quam molestiam nolens venit, sed volens eam vicit, & reliquit hunc infirmitatis affectum quo nemo vult mori vsque ad eam naturalem vt cum B. Petro nec senectus auferre potuerit, sed molestia quantumcumque sit mortis, debet eam vincere vis amoris quo amat ille qui cum sit vita nostra etiam mortem voluit ferre pro nobis. Nam si nulla esset mortis vel parua molestia, non esset tam magna martyrij gloria. Chry. Dicit ergo; Quod nõ vis, propter naturalem compassionem anime, quæ inuita separatur à corpore, Deo hoc vitiliter dispensante, vt non multi sibi mortem inferant violentam, deinde erigens auditorem Euangelista induxit. *Hoc autem dixit significans quia morte clarificatus esset Deus.* Non dixit; Moriturus esset, vt discas quoniam pati pro Christo, gloria est patientis, & honor. Nisi autem certificaretur animus quia verè Deus est, minimè eius intuitu mortem toleraret, quo fit vt sanctorum mors diuinæ sit gloriæ cer-

titudo. Augusti. Hunc inuenit exitum ille negator & amator, vt pro eius nomine perfecta dilectione moreretur, cum quo se moriturum peruersa festinatione promiserat. Hoc enim oportebat, vt priùs Christus pro Petri salute, deinde Petrus pro Christi prædicatione moreretur.

S. IO. CHRYSOSTOMI

Episcopi Constantin. in *superius Euang. Homilia.*

Dicit Simoni Petro Iesus: *Simon Ioannis diligit me plus his?* Multa quidem alia sunt, quæ apud Deum nobis fiduciam præbent, & quæ nos claros & probatos ostendunt. Quod autem maxime diuinum nobis amorem conciliat, est proximi dilectio, quam à Petro Christus exigit: nam quum finem cibis fecissent, dicit Simoni Petro Iesus: *Simon Ioannis diligit me plus his? Dicit ei: Etiam domine, tu scis quia amo te, &c.* Quid tandem aliis omisis his duntaxat Petrum affatur? Os erat Apostolorum, & princeps: propterea & Paulus eum præter alios visurus ascendit, simul vt ei ostenderet, iam sibi fiduciam habendam: tanquam enim negationis obliuisceretur, fratrum curam ei committit, neque negationis meminit, neque exprobrat, tantum dicit: Si amas me, fratrum curam suscipias, & quam in omnibus dilectionem ostendisti, & qua delector nunc ostende, & animam quam pro me positurum dixisti, hanc pro ouibus meis trade. Cum ergo semel atque iterum interrogatus, ipsum arcanorum cordis perscrutator in testem aduocasset: & adhuc tertio interrogaret, perturbatus est Petrus, veritus superiora. Nam quum forti animo esset reprehensus est postmodum, ideo iterum ad ipsum confugit, dicens: *Tu omnia scis:* hoc est, presentia & futura. Vide quanto melior factus est, & modestior: non amplius temerè persistat in sententia, neque contradicit, propterea contristatus sum, ne fortè me amare arbitratus, non amen: vt antea quum me fortem, & constantem putarem, postmodum imbecillis deprehensus sum. Ter autem interrogat, & semper idem præcipit, vt demonstret quanti ouium suarum curam faciat: & quod hoc maximum sit amoris argumentum: & quum dicat quantum eum diligit, prædicat & martyrium, quod passurus erat: ostendens quod non ob eius dissidentiam id diceret, sed quod maxime crederet, volens amoris in eum signum demonstrare: & erudiens nos, quoniam pacto amandus sit, quare inquit: *Qui esses iunior, cingebas te, &c.* Atqui hoc volebat, & desiderabat, quare hoc manifestum fecit. Quum enim aliquando dixisset; *Suip. 19. Animam meam pro te ponam: & Si oportuerit me mori tecum: non te negabo: ei vicem reddidit. Math. 26. Quid autem significat, quod tu non vis? Naturæ affectum, & carnis necessitatem indicat, & quod anima inuita corpus relinquit: & licet voluntas constans & firma esset, natura tamen imbecilla. Nemo sine dolore à corpore dissoluitur; diuina hoc vitiliter dispensante prouidètia, ne multi violentam mortem eligerent: nam si etiam sic hoc diabolus persuadere potest, & in multa nos præcipitia, & voragine impellit, nisi tantum animæ esset & corporis desiderium, in paruo etiam mœnore multi sibi mortem consciscerent: quod igitur non vis, naturalè affectum significat. Quomodo autem.*

autem quum dixisset, quum esses iunior, subdit, quum senueris? Quod tunc neque iuuenis esset, neque senex, sed vir perfectus. Sed cur superioris vite meminit? Ut significet in rebus secularibus iuuenem vtilem esse, senem inutilem: non ita in diuinis, sed quum aduentauerit, inquit, senectus: tunc fortior eris, atque præstantior: nihil te ætas impedit. Hæc dixit, non ut eum perterreret, sed ut excitaret: norat enim eius animum, & quod iam pridem eius boni desiderio tenebatur: simul autem & mortis genus demonstrat. Quum enim Petrus omnino pericula pro Christo subire vellet: Confide, inquit, ita enim tuum implebo desiderium: nam quæ non passus es iuuenis, patieris senex. Inde erigens auditoris animum euangelista addidit: *Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Christum Deum.* Non dixit, moriturus: ut intelligas mori pro Christo gloriam esse & honorem.

S. AVGVST. EPISCOPI Hipponens. in idem Euang. Homilia.

Et pars hom.
123 in Ioan.

Dixit Iesus Simoni Petro, Simon Ioannis diligis me plus his? &c. Hunc inuenit exitum ille negator & amator, præsumendo elatus, negando prostratus, flendo purgatus, confitendo probatus, patiendo coronatus, hunc inuenit exitum, ut pro eius nomine perfecta dilectione moreretur, cum quo se moriturum peruersa festinatione promiserat, faciat eius resurrectione firmatus, quod immaturè pollicebatur infirmus. Hoc enim oportebat ut prius Christus pro Petri salute, deinde Petrus pro Christi prædicatione moreretur. Præposterum fuit quod audere cœperat humana temeritas, cum istud disposuisset ordinem veritas: Animam suam se positurum pro Christo Petrus putabat, pro liberatore liberandus, cum Christus venisset animam suam positurum pro suis omnibus, in quibus erat & Petrus. Quod ecce iam factum est: nunc iam firmitas cordis ad suscipiendū mortem pro nomine Domini vera ipso donante summat, non falsa nobis errantibus præsumatur. Nunc est ut vitæ huius non metuamus interitum, quia resurgente Domino vitæ alterius præcessit exemplum: nunc est Petre ut mortem non timeas, quia viuisti quem mortuum dolebas, & quem pro nobis mori carnali amore prohibebas. Ausus es præuenire doctorem, formidasti eius persecutorem, iam precio pro te fuso, nunc est ut sequaris redemptorem, & sequaris omnino vsque ad mortem crucis. Verba eius audisti, quem iam veracem probasti: passurum te ipse prædixit, qui te prædixerat negaturus. Sed prius Dominus quod sciebat interrogat, nec semel sed iterum. ac tertio, utrum Petrus eum diligit, nec aliud totiens audit à Petro, quum se diligit: nec aliud totiens commendat Petro, quum suas oues pasci. Redditur negationi trina trina confessio, ne minus amori lingua seruiat quam timori, & plus vocis eliciuisse videatur mors imminens quam vita præfens. Sit amoris officium, pascere dominicum gregem, si fuit timoris indicium, negare pastorem. Qui hoc animo pascunt oues Christi, ut suas velint esse, non Christi, se conuincuntur amare, non Christum, vel gloriantur, vel dominandi, vel acquiren-

Math. 16.

di cupiditate, non obediendi & subueniendi & Deo placendi charitate. Contra hos ergo vigiliat totiens inculcari ista vox Christi, quos Apostolus gemit sua querere, non que Iesu Christi. Nam quid est aliud, si diligis me, pascere oues meas, quam si diceretur, si me diligis, non te pascere cogita, sed oues meas: sicut meas pascere, non sicut tuas gloriam meam in eis querere, non tuam: dominium meum, non tuum: lucra mea, non tua: me sis in eorum societate, qui pertinent ad tempora periculosa seipso amantes, & cætera que huic malorum initio conueniunt: cum enim dixisset Apostolus, Erunt enim homines seipso amantes: securus adiunxit: Amatores pecunie, elati, superbi, blasphemii, parentibus non obediens, ingrati, scelesti, irreligiosi, sine affectione, detractores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, procaces, cæcati, voluptatum amatores magis quam Dei, habentes speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Hæc omnia mala ab eo velut fonte manantia, quod primum posuit seipso amantes. Merito dicitur Petro, diligis me, & respondet, amo te, & referunt, pascere agnos meos, & hoc iterum, hoc tertio: ubi etiam demonstratur vnum atque idem esse amorem & dilectionem: nam etiam Dominus nouissimè non ait, diligis me: sed, amo me. Non ergo nos, sed ipsum amamus, & in pascendis ouibus eius ea que sunt eius, non ea que sunt nostra queramus. Nescio enim quomodo inexplicabili modo quisquis seipsum, non Deum amat, non se amat: & quisquis Deum non seipsum amat, ipse se amat, qui enim non potest viuere de se, moritur ut que amat: non ergo se amat, qui ne viuat se amat. Cum verò ille diligitur de quo viuatur, non se diligendo magis diligit, qui propterea se non diligit, ut eum diligit de quo viuatur. Non sint ergo seipso amantes qui pascunt oues Christi: nec tanquam suas, sed tanquam ipsius eas pascant: & velint ex illis sua lucra cœquere, sicut amatores pecunie: vel eis dominari, sicut elati: vel gloriari de honoribus quos ab eis sumunt, sicut superbi: vel intantum progredi ut etiam hæreses faciant, sicut blasphemii: nec cedat sanctis patribus, sicut parentibus non obediens, & eis qui illos corrigere volunt, quia perire nolunt: male pro bonis reddant, sicut ingrati: interficiant animas & suas & alienas, sicut scelesti: mactent Ecclésiæ viscera dissipent, sicut irreligiosi: non compatiantur infirmis, sicut sine affectione: famam sanctorum maculare conentur, sicut detractores: cupiditates pessimas non refrenent, sicut incontinentes: exerceant lites, sicut immites: nesciant subuenire, sicut sine benignitate: indocent in malis peiorum que occultata cognouerint, sicut proditores: humanam verecundiam inuerecunda exagitatione perturbent, sicut procaces: non intelligant, neque loquuntur, neque de quibus affirmant, sicut cæcati: læticias carnales spiritualibus gaudiis anteponant, sicut voluptatum amatores magis quam Dei. Hæc enim atque huiusmodi vitia, sine vni homini accidant omnia, siue his alia, illis alia dominantur, ex illa radice quodammodo pullulant: cum sunt homines seipso amantes. Quod vitium maximè cauendū est eis qui pascunt oues Christi: ne sua querant, sed que Iesu Christi, & in usus cupiditatum suarum conferant, pro quibus sanguis fusus est Christi. Cuius amor in eo qui pascit oues eius, in tam magnam debet spiritalem op-

scere ardorem, ut vincat etiam mortis naturalem timorem quo mori volumus, & quando cum Christo sto viuere volumus. Nam & Apostolus Paulus dicit se habere concupiscentiam dissolui, & esse cum Christo, ingemiscit tamen grauatus, & non vult spoliari sed superest, ut absorbeat mortale à vita, Et huic Dominus dilectori suo. *Cum senueris, inquit, extendes manus tuas, & alius te cinget, &c.* Extendes, inquit, manus tuas, hoc est, crucifigèris. Ad hoc autem ut venias, alius te cinget, & ducet non quo vis, sed quo non vis: prius dixit quod fieret, & deinde quomodo fieret. Non enim crucifixus, sed vtique crucifigendus quod nollet est ductus: nam crucifixus non quod nolebat abiit, sed potius quod volebat: solutus quippe à corpore volebat esse cum Christo, sed si fieri posset præter mortis molestiam nolens ductus est, sed ab ea volens eductus est, nolens ad eam venire, sed volens eam vici, & reliquit hunc infermitatis affectum, quo nemo vult mori, vsque adeo naturalem ut eum beato Petro nec senectus auferre potuerit, qui dictum est, Cum senueris, duceris quod non vis. Propter nos consolandos hunc etiam in se figurauit ipse saluator, dicens: Pater si fieri potest, transeat à me calix iste: qui vtique mori venerat, nec habebat mortis necessitatem sed voluntatem potestate posturus animam suam, & rursus eam potestate sumpturus. Sed molestia quantacumque sit mortis, debet eam vincere vis amoris, quo amat ille qui cum sit vita nostra, etiam mortem voluit perferre pro nobis: nam si nulla esset mortis vel parua molestia, non esset tam magna martyrum gloria. Sed si pastor bonus qui posuit animam suam pro ouibus suis, ex ipsis ouibus tam multos sibi martyres fecit: quanto magis debent vsque ad mortem pro veritate certare, & vsque ad sanguinem aduersus peccatum, quibus oues ipsas pascendas, hoc est, decendas regendasque committit: Ac per hoc præcedente passionis eius exemplo, quia non videat magis debere imitando pastori hæere pastores, si eum multæ etiam imitate sunt oues, sub quo pastore vno, in grege vno & pastores ipsi sunt oues. Omnes quippe fecit suas oues, pro quibus omnibus est passus, quia & ipse ut pro omnibus pateretur, ouis est factus.

EIVSDEM IN IDEM Homilia.

Simon Ioannis diligis me plus his? Apostolum Petrum primum omnium Apostolorum meministis in Domini passione fuisse turbatum. Fuit enim prius audax presumpor, & postea factus est timidus negator. Promiserat se pro Domino moriturum, cum prius pro illo esset Dominus moriturus. Quando ergo dicebat: Tecum paratus sum vsque ad mortem ire, & animam meam pro te ponam. Respondit ei Dominus: Animam tuam pro me pones? Amè dico tibi, priusquam gallus caneret, ter me negabis. Ventum est ad horam. Et quia Deus erat Christus, homo autem Petrus, impleta est scriptura: Ego dixi in pauore meo, omnis homo mendax. Dixit autem Apostolus, Quoniam Deus verax, omnis autem homo mendax. Verax Christus, mendax Petrus. Modo quidem interrogat eum Dominus, sicut audistis cum Euangelium

legeretur, & dicit ei, Simon Ioannis diligis me plus his? Respondit ille & dixit: Domine tu scis quia amo te. Et iterum Dominus hoc interrogauit, & tertio hoc interrogauit. Et respondenti dilectionem, commendauit gregem. Per singula enim dicebat Dominus Iesu Petro dicens: Amo te, pascere agnos meos, pascere ouiculas meas. In vno Petro figurabatur vnitas omnium pastorum, sed bonorum qui sciant oues Christi pascere Christo non sibi. Nunquid modo Petrus mendax erat aut amare se Dominum mendaciter respondebat? Veraciter hoc respondebat, hoc enim respondebat quod in corde suo videbat. Quando autem dixerat: Animam meam pro te ponam, de futuris voluit præsumere viribus. Omnis autem homo qualis sit tunc cum loquitur forte scit, qualis crastino futurus sit quis scit? Reuocabat ergo oculos suos ad cor suum Petrus, quando interrogabatur à Domino, & fidens respondebat quod sibi videbatur. Etiam Domine, tu scis quia amo te, Quod tibi dico, tu scis: quod hic video in corde meo, vides & tu. Non ausus est tamè dicere quod Dominus interrogauerat, non enim simpliciter Dominus dixerat, Diligis me: sed ad dederat, Plus his diligis me, id est, plus me diligis quam isti? De aliis discipulis ille non potuit dicere nisi amo te, non ausus est dicere plus his. Noluisti enim esse mendax: sufficeret ei testimonium prohibere cordi suo, non debuit esse index cordis alieni. Verax ergo Petrus, an verax in Petro Christus? Quando autem voluit Dominus Iesus Christus deseruire Petrum, & inuentus est homo Petrus: quando autem placuit Domino Iesu Christo, impleuit Petrum, & inuentus est Petrus verax. Veracem Petrum petra fecerat, petra enim erat Christus. Et quid ei nunciavit quando tertio respondit, amare se Christum, & tertio Dominus Petro suas ouiculas commendauit? Prænucciavit ei passionem suam. Cum esses, inquit, iunior, cingebas te, & ibas quod volebas, cum autem senueris, extendes manus tuas, & alter te cinget, & feret quod tu non vis. Euangelista nobis exposuit quid dixerat Christus, Hoc autem dicebat, inquit, significans qua morte clarificaturus esset Deum: id est, quia pro Christo erat crucifigendus, hoc est enim extendes manus tuas: Vbi est ille negator? Deinde post hæc ait Dominus Iesus Christus, Sequere me, Non sic quo modo prius quando vocauit discipulos. Nam & tunc dixit, Sequere me sed tunc ad doctrinam, modo ad coronam. Nunquid non quando negauit Christum occidi timuit? hoc timuit pati quod passus est. Christus. Sed iam timere non debuit. Videbat enim in carne viuentem quem viderat in ligno pendentem. Resurgendo Christus abstulit mortis timorem, & quoniam abstulerat mortis timorem, merito interrogabat Petri amorem. Ter negauerat timor, ter confessus est amor. Trinitas generationis deservio veritatis: trinitas confessionis testimonium dilectionis.

S. CYRILLI EPISCOPI Alexand. superioris Euangelij expositio.

Dixit Simoni Petro, Iesus: Simon bone, diligis me plus istis, &c. Præueniebat alios Petrus: ar-

1. Cor. 10.

Ioan. 21.

Ex lib. 12. de

Ioannis ca. 22.

Bibl. Hom. tom. 4.

Nn dore

cir, & reliquit hunc infirmitatis affectum quo nemo vult mori, vsque adeo naturale, vt eum beato Petro nec senectus auferre poterit, cui dictum est: Cum senueris, ducris quo non vis. Quem quidem affectum propter nos consolandos etiam in se transfigurauit ipse saluator dicens. Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste: qui vtique mori venerat, & habebat mortis necessitatem, sed voluntaria potestate posuitur animam suam, & rursus eadem potestate sumpturus. Sed molestia quantacunque sit mortis, debet eam vincere vis amoris quo amatur ille, qui cum sit vita nostra, etiam mortē voluit perferre pro nobis. Nam si nulla esset mortis vel parua molestia, non esset tam magna gloria martyrum. Sed si pastor bonus qui posuit animam suam pro ouibus suis, ex ipsis ouibus tam multos martyres fecit, quanto magis debent vsque ad mortem pro veritate certare, & vsque ad sanguinem aduersus peccatum, quibus oues ipsas pascendas, hoc est docendas regendasque committit? Ac per hoc præcedente passionis eius exemplo, quis non videat magis debere imitando pastori herere pastores, si eum multę etiam imitatur sunt oues? sub quo pastore vno, in grege vno, & pastores ipsi sunt oues. Omnes quippe fecit suas oues, pro quibus est omnibus passus: quia & ipse vt pro nobis pateretur, ouis est factus. Cū ergo prænucciasset Dominus Petro qua morte clarificaturus esset Deum, dicit ei, Sequere me, &c.

EIVSDEM IN IDEM

Homil.

Dixit Iesus Petro: Simo Ioannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amote, &c. Virtutem nobis perfectę dilectionis, præfens sancti euangelij lecto commendat. Perfecta etenim dilectio est, qua Deum ex toto corde, tota anima, tota virtute, proximum autem tanquam nosmet ipsos diligere iubemur. Et neutra harum dilectio sine altera valet esse perfecta: quia nec Deus verē sine proximo, nec sine Deo verē potest proximus amari. Vnde Dominus toties interrogato Petro, an se diligeret, & illo respondente, quod eum ipso testante diligeret, adiungebat per singula ita concludens: Pater oues meas, siue agnos meos. Ac si aperte diceret: Hęc sola & vera est probatio integri in Deum amoris, si erga fratres studuerimus curam solliciti exercere laboris. Nam quicunque fratri opus pietatis quod valet impendere negligit, minus iusto se conditorem diligere ostendit, cuius mandatum in sustentanda proximi necessitate contemnit. Quę profectō charitas, quoniam sine diuinę gratię inspiratione minimę possit haberi, tacitē quodammodo Dominus insinuat, qui Petrum de illa interrogans. Simonem eum Ioannis, quod nusquam alias, cognominat: Simon (inquit) Ioannis, diligis me plus his? Vbi quamuis simpliciter mentio facta terreni parentis eius possit intelligi, non tamen ab re est, si quis nomine Ioannis donum supernę generationis mysticę indicatum velit accipere, de quo Apostolus Ioannes admonendo testatur: Carissimi, diligamus inuicem, quoniam charitas ex Deo est: & omnis qui diligit ex Deo natus est, & cognoscit Deum. Simon nanque obediens, Ioannes dicitur

Dei gratia. Et propterea rectē primus apostolorum cum de amore suo requiritur, Simon Ioannis, id est, obediens Dei gratię vocatur: vt liquidō cunctis ostendatur, hoc quod maiore præ cæteris obedientia domini iussis obsequitur, quod ardentiori illum charitate amplectitur, non humani meriti, sed muneris esse diuini. Vnde & Apostolus Paulus ea gratia confortatus, aiebat: Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Qui ergo cæteris flagrantius dominum amare probatur, filius Ioannis cognominatur: quia nimirum virtus eiusdem amoris nō nisi per gratiam spiritus percipitur. Qui tamen ipse notandum quam caute & circumspectē testimonium reddat suo amori, cum domino sciscitante, an se plus aliis diligeret, non est ausus respondere, Tu scis quia amo te plus his: sed temperata ac simplici voce, Etiam, inquit, domine: tu scis quia amo te. Quod est aperte diceret: Scio quidem, quia ipse te, vt tu melius nobis, intergro corde diligo: quantum verō te alij diligat, mihi quidem ignotū, sed tibi omnia sunt nota. Cuius cautela reponsonis, nostrę profectō est instructio locutionis simul & cogitationis, vt videret eius exemplo discamus, minus de nostrę conscientię puritate præsumere, minus temerē de fraternę conscientię oculis iudicare, in dubiis maximē rebus, quę qua intentione vel necessitate gerantur, inspicere nequimus. Nam de apertis fratrum erratibus non solum potestatem, sed & præceptum iudicandi vt corrigantur habemus, dicente domino: Si peccauerit frater tuus, increpa illum: & si penitentiam egerit, dimitte illi: Ambigua autem eorū gesta, & quę in quamlibet partem interpretari possunt, diuino potius exanimi reuerentia iubemur. Dicit nanque Apostolus: Nolite ante tempus iudicare, quoad ille veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum & manifestabit consilia cordium. Si quidem & ipse Petrus idcirco se in hac domitica interrogatione cautius respondendo cohibebat, quia meminerat se pridem imminente eius passione plus sibi constanti tribuisse quam haberet, respondendo videlicet se esse paratum & in carcerem & in mortem ire cum illo, qui necdum erat idoneus instante periculo saltem confiteri quia nosset illum, vel quia fuisset aliquando cum illo. Instructus ergo periculo priore, cautius loqui cum domino, quem benē didicerat humanę conscientię statum melius nosse, quam ipsa conscientia vllatenus nosse sufficeret, de fraterni quidem cordis oculis nihil prosus audeat definire: de sui autem amoris integritate, non summet solius, sed & ipsius qui interrogabat dominum testimonium pãdit, Etiam, inquit, Domine tu scis, quia amo te. O quam foelix & pura conscientia, quę conditori suo, cuius nuda oculis & aperta omnia nouit, dicere non metuit, domine, tu scis, quia amo te. Quam casta & sancta anima, quę & suam cogitationem domino parere non dubitat, & se nihil aliud, quam ea quę dominus approbat, cogitare non ignorat. Vnde benē in Apocalypsi sanctorum corda phialas aureas comparantur, dicente Ioannē: Et habebant singuli citharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quę sunt orationes sanctorum. Cit haeras quippe aureas habent electi, quia omnis eorū sermo, omne quod de illorum actibus ad notitiam proximorum fa-

ma vulgante personerit, purę dilectionis luce rutilum apparet. Phialas quoque habent aureas, quę sunt vasa purula, amplitudine diffusa: quia corda sua quo verius solo eiusdem dilectionis sentiunt igne splendescere, eo latius hęc diuinis gaudent pandere conspectibus. Vnde rectē subiungitur: Plenas odoramentorum, quę sunt orationes sanctorum. Phialę nanque aureę odoramentorum plenitudine redundant, cum fulgida charitate iustorum præcordia, virtutum quoque spiritualium opinione proximis innotescunt. Et pulchre ipse qui hęc videbat Ioannes, interpretando subdidit, Quę sunt orationes sanctorum. Odoramenta etenim phialarum, sunt orationes sanctorum: quia quicquid boni operatur aut dicunt, qui simplici intentione Deo deseruiunt, totum profectō hoc vicem pro eis orationis adimplet, quando deuotionem mentis eorum diuinis commendat aspectibus. Neque verō aliter Apostolicum illud præceptum, quo ait: Sine intermissione orate, perficere valeamus, nisi omnes actus, sermones, cogitatus, ipsa etiam silentia nostra ita Domino donante dirigamus, vt singula hęc cum timoris illius respectu temperentur, cuncta perpetuę nostrę salutis proficua reddantur. Prouidā autem pietate dominus tertid Petrum an se diligit interrogat, vt ipsa trina confessione vincula quę illum ter negando ligauerant, absoluat: & quoties teritid eius passione quod eū nosse negauerat, toties eius resurrectione recreatus, quod illum toto amaret corde, restetur. Prouidā dispensatione tertid consenti amorem, tertid æque pascendas suas oues commendat: quia decebat, vt quoties in pastoris fide ritubauerat, toties cum renouata fide pastoris, membra quoque eiusdem pastoris iubeatur curare. Quod enim hęc dicit ei: Pater oues meas, hoc est vtique quod ei ante passionem apertius dixerat: Ego autem rogavi pro te, vt nō deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Pascere ergo oues Christi, est credentes Christo ne a fide deficiant confirmare, & vt in fide magis magisque proficiant, instanter operam dare. Quamuis solertius intueudum, quod eadem passio gregis dominici, non vniformi, sed multimoda est sollicitudine gerenda. Nam & terrena subsidia, necesse est vt subditis rector ne defint diligenter provideat, & exempla virtutis simul cum verbo prædicationis eisdem sollicitus impendat: & si quos aut spiritualibus aut etiam communibus eorum commodis aduersantes deprehenderit, horum violentię quantum valet obstitat, ipsos quoque cum fortē errauerint subiectione, iuxta Psalmistę vocem, corripit iustus in misericordia & increpet, neque oleo noxię cōfensionis eorum corda demulceat. Hoc enim ad pij pastoris officium pertinet. Nam qui subditorum errata corrigere, & vulnera in eis peccatorum in quantum sufficit curare neglexerit, inter pastores ouium Christi qua fronte se annumerare præsumit? Sed & hoc pastori est fixo corde tenendum, vt eos quibus præest, non quasi suos proprios, sed vt domini sui gregem tractare meminerit, iuxta illud quod Petro dicitur: Si diligis me, pascite oues meas. Meas, inquit, non tuas. Meas tibi oues commendatas scito, & has quasi meas regere, si me perfecte amas, recole, vt meam videlicet in eis gloriam, meum dominium, meam lucta, nō tua propria quęras. Sunt enim qui oues

Christi, non amore Christi, sed suę vel glorię, vel dominationis, vel quęstus gratia pascunt. Quorum multitudinem dolens Apostolus Paulus, ait Philippensibus: Spero autem in domino Iesu Timotheum me citō mittere ad vos, neminem enim habeo tam vnanimem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit. Omnes enim quę sua sunt quærunt, non quę Iesu Christi. Vnde dominus in euangelio tales nō pastores, sed mercenarios potius vocat, dicens: Quia lupo veniente mercenarius fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus. Veri autē pastores, & cui sincera est cura de ouibus, euident ac speciale indicium est, eum quisque non solum commodis omnibus vitę temporalis carere, sed ipsam quoque vitam pro grege Christi ponere in promptu habet. Vnde nunc ipse, postquam pascendas oues suas Petro, hoc est, plebes docendas gubernandasque commisit, sublequēter addidit, dicens: Amen amen dico tibi, cum esses iunior, cingebas te, &c. In cinctiōne etenim manuum, positionem membrorum eius, qua cruci erat aptandus, insinuat. In cinctiōne alterius, impositionem vinculorum quibus a persecutore arcendus erat, exprimit. In ductu quō nollit, ipsam mortis ac passionis acerbissimam indicat, quam corporalis eius infirmitas horrebatur, cuius animi firmitas spiritualis etiam aduersa pro domino letabatur cuncta sufferre. Neque enim voluntatem suam, sed voluntatem quærebatur eius, qui misit eum Christi. Præmissa igitur ouium suarum passione, adiungit mox eidem primo pastorem, etiam passionis suę triumphum; Extendes, inquit, manus tuas, & alius te cinget, & ducet quō tu non vis. Ac si patenter dicat: Quanta me charitate diligas, hinc liquidō probabis, cum pro paruulorum meorum vita vsque ad mortem certo peruenieris, & vt illi in corpore possint pariter & mente saluari, ipsa tormento corporis omnia, quę aduersario affligere libet, forti mentis cōstantia toleraueris. Quod ipse quoque euangelista sublequens iter insinuat, cum ait: Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum. Clarificauit quippe Petrus morte sua Deum, quando hoc indicio curētis quantum Deus esset colendus amandusque, monstrauit, dum ipse data optione, mallet crucis subire tormentum, quam a cælestis verbi prædicatione cessare. Vbi notandum quod non solum morte, sed & vita sua & passionibus quę mortem præcesserant, Deum clarificauit. Clarificauit nanque vita Deum, qui per omnia quę gessit, non suam propriā, sed conditoris sui voluntatē laudemque quærebat. Clarificauit & passionibus, quem a propofitis superni amoris obsequiis, nulla persequentium valeret reuocare pressura. Verum quia cum memoria B. Petri, etiam coapostoli eius Pauli hodiē natalitia celebramus, videamus fratres charissimi, vitrum & ipse vel vita, vel passionibus, vel morte clarificauerit Deum. Clarificauit vtique & ipse. Testatur enim Lucas Euangelista, qui librum Actuum Apostolorum maxima ex parte agones ipsius & labores pro Christo describendo compleuit: testatur hoc & ipse, qui opus scriptorum suorum, quod quatuordecim epistolis concludit, solo (vt ita dixerim) Christi odore resperfit. Quicquid enim ibi legeris, aut fidei arcana reuelat, aut bonarum operum fructus ostendit, aut cælestis regni gaudia promittit, aut quid ipse tribulationum

Philip. 2.

Ioan. 10.

Euang. epist. solitarii Pauli.

hæc prædicans sustinuerit, pandit, aut quid inter tribulationes diuinæ consolationis acceperit, refert, aut generali exhortatione, quod omnibus qui piè volunt viuere in Christo, persecutiones deesse non possint, insinuat. Testatur quantum vita sua Deum clarificauerit, cum in vinculis positus, & appropinquans passioni, Timotheo per epistolam exemplum sui operis proponit, dicens: Bonum certamen certauit, cursum consummaui, fidem seruauit. Monstrauit qualiter morte clarificaturus esset Deum, cum præmisit: ego enim iam immolor, & tempus resolutionis meæ instat. O quam preciosa in conspectu domini mors sancti illius, qui apertissimè nouerat, qui libera voce prædixerat, se occidi pro domino non aliud esse, quam gratissimam Deo mundissimamque hostiam offerri. Clarificauit ergo & Paulus Deum, clarificauerunt & cæteri Apostoli, quia & ipsi puro corde Christum diligebant, ipsi sincera intentione oues Christi curabant. Quod enim Petro dictum est, *Pasce oues meas*, omnibus utique dictum est. Hoc nanque erant cæteri Apostoli, quod fuit Petrus: sed primatus Petro datur, ut unitas Ecclesiæ committeretur. Pastores sunt omnes, sed grex vnus ostenditur, qui & ab Apostolis omnibus tunc vnanimi confessione pascebatur, & deinceps à successoribus eorum communi cura pasceatur: quorum plurimi conditorem suam morte, omnes autem vita sua clarificare probantur. Non solum autem maxima illa ecclesiæ luminaria sed & reliqua electorum turba, vel viuendo vel moriendo, Deum suo quique tempore clarificat. Quorum vestigia nos quoque fratres mei nostro tempore sequi oportet, & vitæ videlicet nostræ ordinem, ad exempla bonorum dirigendo, & in proposita vitæ rectitudine ad mortem vsque persistendo: ut socij conuersationis eorum existentes, socij etiam remunerationis mereamur effici. Hoc autem ita perficimus, si iuxta huius sacratissimæ lectionis tenorem, & redemptorem nostrum debito affectu complectimur, & erga proximorum salutem fraternam sollicitudine vigilamus, ipso opitulante, qui hæc & nos facere iubet, & se facta remunerare pollicetur, Christo Iesu domino nostro, qui uiuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

INCERTI AVTHORIS

sub nomine Eusebii Episcopi Emissemi superioris Euang. Homilia.

Dixit Iesus Simoni Petro, &c. Interrogat dominus Petrum, an se diligit, quem semper & vbique maiore amoris affectionem erga se ostendere videbat. Sicut modò superius cum cæteri ad eum nauigio uenissent, ipse moras nauis expectare non potuit, sed amoris immensitate cogente, in mare se præcipitauit, ut velocius ad dominum venire posset. *Simon* (inquit) *Ioannis diligis me plus quam hi?* Dicit: *Domine, etiam, tu scis quia amo te.* Etiam domine amo te, & tu scis quia amo te, scis etiam quantum diligo te: ego autem nescio, an plus cæteris diligam te. Dicit ei: *Pasce agnos meos.* Non vult dominus suos agnos alij committere, nisi illi qui eum diligit, quos ipse tantum dilexit: ut pro eis mori dignaretur. Et ideo prius Ecclesiæ

pastorem interrogat, an se diligit, & sic postea pasce agnos suos ei committit. *Dicit ei iterum: Simon Ioannis diligis me? At illi: Etiam domine, tu scis quia amo te.* Dicit ei: *Pasce agnos meos.* Dicit ei tertio: *Simon Ioannis amas me?* Tunc Petrus contristatus, & timens se haberi à domino suspectum, quia dixit ei tertio: *Amas me*, respondens dicit: *Domine tu omnia nosti: tu scis, quia amo te.* Dicit ei: *Pasce oues meas.* Petrus agnos, deinde oues commisit ei: quia non solum pastorem, sed pastorum pastorem eum constituit. Pasce igitur Petrus agnos, pasce & oues: pasce filios, pasce & matres: regit & subditos & prelatos. Omnium igitur pastor est, quia præter agnos & oues in Ecclesiâ nihil est: nihil (inquam) quam quod suis pastoribus Christus commiserit. Ecce Petrus qui ter negauerat, ter dominum se amare respondet, quatenus amor deleat culpam, & delictio tollat offensam. *Et dixit ei Iesus: Amen amen dico tibi, quum esses iunior, cingebas te, & ambulabas vsque volebas: quum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quod tu non vis.* Quod quid significet, euangelista exponens, ait: *Hoc autem dicit, significans quia morte clarificaturus esset Deum.* In crucis nanque patibulo positus beatus Petrus, ibique manus extendens, ab aliis cinctus & ligatus est. Et meritò postquam ter dominum se amasse respondit, mortem suam ei dominus nunciavit in ea quantum eum dilexerit, apertissimè demonstrauit.

THEOPHYL. EPISCOPI

Bulgar. superioris Euang. expositio.

Dicit Simoni Petro Iesus, *Simon Ioannis diligis me plus his?* Dicit ei, *Etiam domine tu scis quod amen te.* Quare Christus qui scrutator est cordium, nihilque ignorat, interrogat? Non hoc facit ut discat sicut nos, sed ut doceat & manifestet aliorum fidem: sicut & quum interrogaret. Quem dicunt homines filium hominis? quam fidem, confessionemque à nobis requirit, indicabat. Ita hic daturus orbi magistros ac doctores, quales illos esse velit, terna interrogatione benè inculcat. Et videtur mihi amare Christum & ea que Christus sunt sectari, antea insinuari per missionem reus in dextram partem: pascere autem, per inuentionem & capturam. Interim Petrum, quia præ aliis ceciderat, maiorisque esse feruoris & dignus cui amplius concedatur, ministerium comprobaturus, ter proprio nomine vocat, ut ne dubitet remissa sibi peccata. Dicit autem primum; *Diligis me plus his?* postea in duabus aliis interrogationibus tantum dicit; *Diligis me?* Quare hoc? Prætulit se prius aliis arrogantius, dicens. Et si omnes alij scandalizati fuerint in te, ego te non negabo. Proinde tunc desiderabatur in eo humilitas, quam nunc lapsu & penitentia lucratus esse apparet. Amare enim se Christum fateatur: sed quod præ aliis amet, nondum dicere audeat, quis uis dicere potuisset. Quod præ aliis diligam, vel ex hoc vno discere potest, quod aliis nauigio ad te venientibus, ego impatientia desiderij, in mare me misi, ut ad te venirem. Sed de hoc tacens dicit, *Etiam domine, tu scis quod amem te.* Scite autem Christum amorem nostrum deitatis indicium est, qui scit an verè amemus, & melius scit quam

quam nos ipsi. Omnia modestæ & ardentis charitatis sunt verba. Docetur itaque pastorem ouium Dei, & amore Christi præditum esse, & virtutum prerogatiua se nulli præferre debere. Ita Christus & gregi consulit, & se diligentes remunerat, & super multa constituit, nempe super eos pro quibus sanguinem suum effudit. Audiant Episcopi, & prædicatores verbi, quid eis commendetur. *Pasce* (inquit) *oues meas.* Ministerium affert, quo tuam erga summum pastorem charitatem probes, eo si fideliter functus fueris summum honorem assequutus es. *Nō facit Dominum, non principem, non regem Petrum, sed pastorem esse iubet.* Reges gentium dominantur eis, & qui potestatem habent super eas benefici vocantur. Non facit mentionem lactis vel lanæ, quæ tamen gratæ oues debent pastoribus, ut ne sua sectetur, sed quæ aliorum. *Pasce*, inquit, non occide: ad ædificationem, non ad destructionem officio fungere: pastor esto, non lupus. Non contempseris oues amplectendo hoc seculum: meæ enim sunt oues. De hædis & porcis, quibus margaritæ non sunt obiciendæ, nihil præcipit: sed de ouibus, & de his qui verbum Dei audire cupiunt. Indoluit autem Petrus, non ægreferens tertio repetitam interrogationem, sed timens ob suam imbecillitatem. Et propterea iam non prædicatur negatio, sed constans amor, quod nec si moriendum, relicurus sit Dominum, ut antea. Et tunc quidem iunior eras & relictus es tuæ voluntati, & quauis accingeres te quasi me sequentur, voluntatis tamen tuæ impetum sequutus es, quod scilicet te ducebat carnis amor. Posthac non ita eris: nam quauis senueris: & per ætatem minus feruido sanguine, mea tamen gratia roboratus voluntati tuæ renunciabis, non quærendo ea quæ caro docet, sed illam perdes tua sponte protendens manus ad vincula in cruce, quam alius te cinget. Quum te ipsum cingeres: ibas in perditionem: ego autem te accingam, ut cohibita voluntatis tuæ carne perites. Cæterum extensionem manuum, crucifixionem vocat: quæ, quum habeatur ignominiosissima, gloriosa tamen & beata est post Christum passum. Et ne utique timenda, quandoquidem propter Christum si fuerit, gloriosa erit, dum pro eo moriturus: qui antea pro nobis in cruce fuit mortuus.

EVTHYMII ZIGABONI

superioris Euang. expositio.

Dicit Iesus Simoni Petro: *Simon Iona diligis me plus his?* &c. Simon filii Iona diligis me plus quam hi? hunc autem solum interrogat, tanquam principem & os discipulorum. Verū cur id quod nouit interroget, in sequentibus dicemus. *At illi, Pasce agnos meos.* Discipulos dicit agnos suos, tanquam pastor eorum, quos etiam oues rursus vocat. Quærit ergo dilectionis erga se demonstra-

tionem, puta curam eorum: & animam ipsius, quam pro præceptore se positurum promiserat, petit ut pro discipulis ponat. *Dicit ei rursus secundo, Simon Iona diligis me?* &c. Christus quidem terna vice interrogans & idem iubens, manifestat se maximi facere præsentiam super discipulos suos: & hanc omni cura ducit maiorem: Petrus autem trinam timens interrogationem, & suspicatus ne forte putaret se amare: non tamen amaret: nam & prius putauerat se nunquam esse negaturum, & tamen negauit, & modestiorem ipsum ac meliorem effectus ille reddiderat, mœrore affectus esset, turbatus est, & iam ipsum, ut qui omnia nosset priusquam fierent, testem facit, & ait. Tu omnia nosti, & præsentia & quæ futura sunt, tanquam Deus: tu scis quod nunc toto corde te tamen: & nihil amplius dicit, ignorans quid futurum sit. Nam paulo ante quum contradixisset, conuictus est, quod vanam habuerit de se fiduciam. Agni itaque & oues dicuntur discipuli propter simplicitatem ac promptitudinem ad hoc ut immolentur. Et rursus agni quidem imperfectiores, oues autem perfectiores. Petro itaque pasce curam ac gubernationem comittit, ut qui & prius amaris illis lachrymis negationis maculam abluerit, & nunc rursus pro trina negatione trinam offerat confessionem: & tunc quidem opere, nunc autem verbo, lapsi qui verbo factus est, medetur. Deinde parabolicè prænunciat ei mortis genus, quod per crucem esset & ipse moriturus: ostendens quod non tanquam ignorans, aut illi non credens dicebat, quæ dicebat, quum optimè nosset feruorem dilectionis eius erga se, sed ut & ipse & omnes cognosceret, quod plurimi faceret præsentiam super discipulos suos, veluti superius significatum est. *Amen amen dico tibi, quum esses iunior cingebas te, &c.* Quum esses imperfectior sub imperfectiori Mosaica lege constitutus: parabas te ad id quod cupiebas, & vitam agebas vt volebas, *Vbi vero senueris, extendes manus tuas, &c.* Vbi autem in virum perfectum profeceris, in mensuram ætatis spiritualis, sub perfecta lege euangelica consummatus, extendes manus tuas ad crucem: & alius te clavis astringeret, ac duceret ad mortem, quam etsi uoles voluntate, natura tamē non uoles: siquidem compatitur corpori anima propter naturam, & audita corporis mentione, abhorret, Deo ita dispensante utiliter, sicut etiam alibi significatum est, ne homines in infortunijs facile sese occiderent. Nam si valet hostis frequenter aliquos ad propriam impellere eadem: tamen si anima adeo fortiter ad corporis coniunctionem affecta sit, quid futurum est si hoc non esset? multi profecto ad sui proceredentem interfectionem. *Hoc autem dixit significans quia morte glorificaturus esset Deum.* Gloria siquidem est, non discipuli tantum qui moritur, sed & Dei, mors qua quis propter eum supplicio afficitur: eius quidem qui occiditur, quia pro Deo moritur: Dei autem, quod talem habeat discipulum.

IN FESTO SS. APOSTOL. PETRI ET PAULI.

MATTH. 16.

In illo tempore: Venit Iesus in partes ^a Cæsareæ Philippi, & interrogabat discipulos suos, dicens: Quem me dicunt homines esse ^c filium hominis? At illi dixerunt: Alij Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij verò Hieremiam, aut vnum ex prophetis. Dicit illis Iesus: ^d Vos autem quem me esse dicitis? ^e Respondens Simon Petrus dixit: ^f Tu es Christus filius Dei viui: ^g Respondens autem Iesus, dixit ei: ^h Beatus es, Simo ⁱ Bar-jona, quia ^k caro, & sanguis nō ^l reuelavit tibi, sed ^m pater meus, qui in cælis est. Et ego ⁿ dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc ^o petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi ^p non præualebunt adversus eam. Et tibi dabo ^q claves ^r regni cælorum. Et ^s quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis; & quodcunque ^t solueris super terram, erit solutum & in cælis.

^a Quam in honore Tyberij Cæsaris Philippus frater Herodis emicavit. ^b Ut veræ confessionis mercedem reddat, non quasi nesciat. ^c Non dicit me: ne insolenter loqui videatur. ^d Discreti ab aliis, non homines sed dij. ^e Sciunt & apostoli, sed Petrus respondet pro omnibus. ^f Omnia complexus est: qui & naturam & nomen expressit. ^g Verum hominem, & verum Deum credit & confitetur. ^h In Petrus omnibus respondit. ⁱ Tam altæ fidei confessione, mentes hominum. ^j Filius columbæ Syriacè. ^k Carnalis quilibet. ^l Tantum arcatum. ^m Qui illius est.

ⁿ Tu dixisti mihi filius Dei, & ego dico tibi cuius dicere est facere. ^o Id est, Christum in quem credis. ^p Non separabunt eam à charitate mea & fidei. ^q Præsentis iudicij potestatem. ^r Ecclesiar. ^s Quemcunque indignum remissione iudicaueris, dum vivit, apud Deum indignum iudicabitur. ^t Quemcunque soluendum iudicaueris dum vivit: & remissionem peccatorum consequetur à Deo.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euangelium.

In partes Cæsareæ Phil. Iste locus est, ubi Iordanis oritur ad radicem Libani, & Ior & Dan duobus fontibus. Homines esse. Homines sunt qui de filio hominis loquuntur. Dij enim qui deitate intelligunt. Filium hominis. Dominus de se humilitatem humanitatis profiteretur, discipuli deitate intelligunt. Alij Ioannem bapti. Sic poterant errare in Elia vel in cæteris aliis, sicut Herodes erravit in Ioanne cum ait Ioannes, quem ego decollavi, surrexit à mortuis: & ideo virtutes operantur in eo. Ideo vult exponi errores eorum, ut eis repulsis discipuli veritatem profertant, non ex vulgi opinione, sed ex Domini revelatione. Respon. Ideo vnus respondens, & vni responderetur pro omnibus ut vnitas in omnibus obseruetur. Dei viui. Ad distinctionem falsorum æorum, quos Gentes vel de mortuis hominibus, vel de sensibili materia sibi instituerunt. Bar-jona. Bene filius columbæ, quia Dominum pia simplicitate sequebatur, vel quia plenus spirituali gratia erat. Filius spiritus sancti dicitur, qui ostensus est in columba ab eo, quem filium Dei viui vocauerat, & filio columbæ pater

reuelat: quia vna est operatio patris, & filij eū factō spiritu. Reuelat inquam mysterium fidei, quia caro, & sanguis non reuelare potuit, id est, homines carnali sapientia inflati, quia non columbe filij, & ideo à sapientia spiritus alieni: de quibus supra. Alij Ioannem baptisiam, alij autem Eliam, &c. Tu es, non dico vocaberis, sed, tu es Petrus, ob fortunam fidei, & confessionis constantiam. Petrus. A me petra, ita tamen ut mihi retineam dignitatem fundamenti: tu super me ordinabis lapides mundos, & abijcies leprosos. Sicut lumen, & cetera nomina, ut Vos estis sal terræ: à Domino sortiti sunt apostoli, sic Simoni à se nomen Petri dedit. Et portæ inferi sunt peccata, minz, blandimenta, hæreses, quibus infirmi ruūt in mortem, qui non verè supra petram, sed super arenam domum professionis suæ credendi sunt edificauisse, id est, non simplici & vera intentione Christum sequi, sed ob terrēnam quamlibet causam habuit prætendisse. Qui enim in intimo cordis amore sedem Christi percipit, quicquid ingruit extra facile vineit, Et tibi. ut omnibus cōstaret, quia abique ea confessione ac fide nullus regnum cælorum posset intrare. Qui præ cæteris confessus est, præ cæteris donatur clauibus. Claves sunt discernendi scientia, & potentia, quæ dignos recipere, indignos excludere debet à regno: vnde subdit. Et quodcunque

quodcunque liga. id est, quem in peccatis persistentem æternis pœnis adiudicaueris: vel quem humilem, & vere penitentem absolueris, sic erit & in cælis. Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quocumque. Hiero. Habent quidem eandem iudicariam potestatem alij apostoli, quibus post resurrectionem ait: Accipite spiritum sanctum: quorum re. &c. Habet etiam omnis ecclesia in presbyteris, & episcopis: sed ideo Petrus specialiter accipit, ut omnes intelligant, quod quicumque ab vnitate fidei, & societate eius se separauerit, nec à peccatis soluitur: nec cælum potest ingredi. Hunc locum quidam non intelligentes, aliquid sibi sumunt de supercilio Pharisæorum, ut damnare innoxios, vel soluere se noxios putent: cum apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum vita quærat. Vnde in Leuitico ostendere se sacerdotibus iubentur leprosi, quos illi non faciunt leprosos, sed discernunt qui mundi vel immundi sunt, ita & hic. Nota Christum per se intus viuificare, ministris potestatem soluendi post vitam redditam tribuere. Non enim aliquem soluere possunt, nisi viuatur, quem soluit. Sed ad quid soluendi potestatem accipiunt, cum à Deo iam liberatus, & viuificatus quem soluunt, queritur: Dicunt quidam ministros soluere, id est, solutos demonstrare reconciliatos ecclesiæ, quos prius de crimine manifestos, vel conuictos ab introitu ecclesiæ priuauerat. Alij, à quadam impotentia bene operandi, quæ post remissionem, & satisfactionem adhuc remanet, & est fex & reliquæ præcedentium peccatorum, & non tamen peccatum, ab hac purgatur homo, cum reconciliatur ecclesiæ, per iudicium sacerdotis. Vt enim in homine post febris purgationē debilitas quædam remanet quæ febris non est, à qua non cito purgatur. Sic in homine post criminalem remissionem, pro qua iudicium ecclesiæ subijcitur, ipsius peccati debilitas remanet. Alij, veritati & euangelio ad hærentes, ministros ecclesiæ à peccato soluere dicunt. Dicit enim veritas: Accipite spiritum sanctum: quorumcunque re. &c. De hoc iterum Aug. contra quinque hæreses. Nec eos audiamus, qui negant catholicam ecclesiæ: siam nō omnia peccata posse dimittere. Illi enim in Petro petram non intelligunt, & non intelligentes ecclesiæ datas esse claves regni cælorum, ipsi eas de propria manu amiserunt. His opponitur quod solus Deus Lazarum suscitauit: apostolis soluendum tradidit. Item quod solius ei dimittere peccatum est. Ad hoc dicunt, quod Deus prius Lazarum suscitauit, hoc est, quod ipse à se, non ab alio peccatum dimittit. Quod discipuli resuscitatum soluit, hoc est quod non à se, sed à Deo habet quod peccata dimittant: sic dicitur, solus Deus peccatum dimittit, quia hoc quod per ipsum facimus, ipse facit.

CATENA AVREA in idem Euang.

Venit autem Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogabat discipulos suos, dicens: Quem me dicunt homines esse filium hominis? At illi dixerunt, &c. Glo. Postquam discipulos à Pharisæorum doctrina remouerat dominus, conuenienter Euangelicæ doctrinæ alitudinem in eis fundat, & ut ma-

ior solennitas designetur, locus describitur cum dicitur: Venit autem Iesus in partes Cæsareæ Philippi. Chryso. Ideo autem non simpliciter Cæsaream nominat, sed Cæsaream Philippi, quia est alia Cæsarea quæ est Stratonis: non autem in illa, sed in hac discipulos interrogauit, longè eos à Iudæis abducens, ut ab omni timore eruti, liberè dicant quæ habebant in mente. Philippus autem iste frater fuit Herodis Tetrarchæ Iudææ & Thraconitidis regionis, qui in honorem Tyberij Cæsaris, Cæsaream Philippi, quæ nunc Panceas dicitur, appellauit. Glo. Confirmaturus autè in fide discipulos, prius opiniones & errores aliorum à mentibus eorum voluit remouere, vnde sequitur: Et interrogat. dis. su. di. Quem, &c. Orige. Interrogat Christus discipulos, ut ex Apostolorum responsionibus nos discamus diuersas opiniones fuisse tunc apud Iudæos de Christo: & ut nos semper scrutemur qualis opinio sit apud homines de nobis, ut si quid malè dicitur de nobis, occasiones illius præcidamus: si quid autem boni, eius occasiones augeamus. Sed & discipuli episcoporum Apostolorum instruuntur exemplo, ut qualescunque opiniones audierint de foris episcopis suis, referant eis. Hier. Pulchre autem interrogat. Quem dicunt homines esse filium hominis? Quia qui de filio hominis loquuntur, homines sunt, qui verò diuinitatem eius intelligunt, non homines sed dij appellantur. Chryso. Non autem dicit: Quem me dicunt Scribæ & Pharisæi esse, sed quem me dicunt homines esse? plebis mentem, quæ ad malum pronà inflexa non erat, inuestigans. Est enim multò humilior quam oportebat eorum erat de Christo opinio: sed tamen à nequitia libera erat: Pharisæorum autem opinio de Christo erat plena multa malitia. Hier. Dicendo ergo: Quem di. ho. &c. Significauit præter id quod in se videbatur esse aliud sentiendum: erat enim hominis filius. Quod igitur de se opinandi iudicium desiderabat, non illud arbitramur quod se ipse confessus est, sed occultum erat de quo quærebatur, in quod se credentium fide debeat extendere. Est autem confessionis tenenda ratio, ut, sicut Dei filium, ita & filium hominis me minuerimus: quia alterum sine altero nihil spei tribuit ad salutē, & ideo signanter dixit: Quem di. ho. esse fi. ho. Hier. Non enim dixit: Quem me esse dicunt homines, sed quem dicunt esse filium hominis: ne iactanter de se quæresse videretur. Et nota quod vbiunque in veteri testam. scriptum est: Filius hominis, in Hebræo positum est filius Adam. Origen. Diuersas autem Iudæorum opiniones de Christo discipuli referunt. vnde dicitur: At il. di. Alij Ioan. Bapt. æstimationem, scilicet secuti Herodis. Alij autem Eliam, videlicet æstimates quod aut secundam natiuitatem suscepit Helias, aut ex eo tempore in corpore viuens in tempore apparuit illo. Alij verò Hieremiam, quem Dominus in gentibus prophetam constituit, non intelligentes quoniam Hieremias typicus fuerat Christi. Aut vnum ex Prophetis, ratione simili propter illa quæ Deus ad ipsos locutus est per prophetas: non tamen in ipsis, sed in Christo sunt impleta. Hiero. Sed tamen turbæ sic errare poterunt in Helia & Hieremia, quomodo Herodes erravit in Ioanne: vnde miror quosdam interpretes causas errorum inquirere singulorum. Chr. Quia verò discipuli opinionem turbæ recitauerant, euocat eos per secundam interrogationem

nem ad opinandum aliquid maius de ipso, & ideo sequitur: *Dicit illi Iesus, &c. Vos autem, &c.* Vos inquam qui simul mecum estis semper, quia maiora signa vidistis, quam turbæ non oportet vos in opinione convenire cum turbis, & propter hoc non à principio prædicationis eos de hoc interrogavit, sed postquam multa signa fecit, & multa locutus est eis de sua deitate. Hiero. Attende autem quod ex hoc textu sermonis, Apostoli nequaquam homines, sed dii appellantur. Cui enim dixisset. *Quem dicunt hom. esse filium hominis:* subiecit, *Vos autem quem me esse dicatis.* Ac si dicat illis, quia homines sunt humana opinantes, vos qui dii estis, quem me esse existimatis: Raba. Non autem quasi nesciens de sententia discipulorum vel extraneorum inquit, sed ideo discipulos quod de se sentiant interrogat, vt confessionem rectæ fidei digna mercede remuneret. Ideo quid alij de se sentiant inquit, vt expositis primò sententiis errantium; discipuli probarentur veritatem suæ confessionis nō de opinione vulgata, sed de ipso percepisse dominicæ revelationis arcana. Chry. Quando verò Dominus de plebis opinione interrogat, omnes respondent: sed omnibus discipulis interrogatis, Petrus tanquam os Apostolorum, & caput, pro omnibus respondet, vnde sequitur, *Respondens Simon Petrus dicit, &c.* Orige. Denegavit quidem Petrus aliquid eorum esse Iesum, quæ arbitrabantur Iudæi, confessus est autem: *Tu es Christus,* quod nesciebant Iudæi: sed & quod maius est, *Filius Dei viui,* qui & per Prophetas dixerat: *Vivo ego dicit Dominus, & ideo dicebatur viuus, sed secundum supereminentiam, quia supereminet omnibus habentibus vitam, quoniam solus habet immortalitatem: & est fons vitæ, quod propriè dicitur Deus pater, vita autem est quasi de fonte procedens, qui dixit: Ego sum vita.* Hier. Deum etiam viuum appellat ad comparationem eorum Deorum, qui putantur dii, sed mortui sunt; Saturnum dico, Iouem, Venere, Herculem: & cætera idolorum portenta. Hila. Est autem vera & inuiolabilis fides ex Deo Deum filium profectum esse, cui sit ex æternitate patris æternitas. Hunc igitur assumptisse corpus & hominem factum esse, perfectæ confessio est. Complexus est itaque omnia qui & naturam & nomen expressit, in quo summa virtutum est. Raba. Mira autem distinctione factum est, vt Dominus ipse humilitatè, assumptæ humanitatis profiteatur, discipulus excellentiam diuinæ æternitatis ostendat. Hila. Dignum autem confessio Petri præmium cōsecuta est, quia Dei filium in homine vidisset, vnde sequitur: *Respondens autem Iesus dicit ei: Beatus es Simon, &c.* Hiero. Reddit enim Christus Apostolo vicem pro testimonio, quod de se Petrus dixerat. *Tu es Christus filius Dei viui.* Dominus autem dixit ei: *Beatus es Simon Bar-jona, quare? Quia non reuelauit tibi caro & sanguis: Sed reuelauit pater. Quod caro & sanguis reuelare non potuit, Spiritus sancti gratia reuelatum est. Ergo ex confessione sortitur vocabulum quod reuelationem ex Spiritu Sancto habeat, cuius & filius appellandus sit, siquidem Bar-jona in lingua nostra sonat filius columbæ. Hiero. Alij simpliciter accipiunt, quod Simon, scilicet Petrus filius sit Ioannis, iuxta alterius loci interrogationem: Simon Ioannis, diligis me: & voluit scriptorum vitio deprauiatum, vt pro Bar-jona*

Petrus Apostolorum primus

anna, id est, filius Ioannis, Bar-jona scriptum sit vna detracta syllaba. Ioanna verò interpretatur Dei gratia, vtrumque autem nomen mysticè intelligi potest: quod & columba spiritum sanctum & gratia Dei donum significet spirituale. Chry. Vanum autem esset dicere: Tu es filius Ione vel Ioanna, nisi vt ostendat quoniam ita naturaliter est Christus filius Dei, sicut Petrus filius Ione, eiusdem substantia cum eo qui genuit. Hiero. Illud autem quod ait, *Quia caro & sanguis non reuelauit tibi,* Apostolicæ narrationi comparat, in qua ait: Continuo nō acquieni carni & sanguini, carne ibi & sanguine Iudæos significans, vt hic quoque sub alio sensu demonstraret quod ei non per doctrinam pharisæorum, sed per Dei gratiam Christus Dei filius reuelatus sit. Hila. Vel aliter: Beatus hic, quia vltra humanos oculos & intendisse & vidisse laudatus est, non id quod ex carne & sanguine est contuens, sed Dei filium cælestis patris reuelatione conspiciens, dignisque iudicatus est vt primus agnosceret quod diuinitas esset in Christo. Orig. Est autem in hoc loco querendum, vtrum cum prius mitterentur iam cognoscebant discipuli quoniam ipse erat Christus. Hic enim sermo demonstrat, quoniam tunc primum confessus fuerit eum Petrus Christi filium Dei viui, & vide si potes, quoniam credere Iesum esse Christum, minus est quam cognoscere, vt dicamus quod quando mirebantur ad prædicandum, credebant quidem Iesum esse Christum, postea autem proficientes etiam cognouerunt. Aut ita est respondendum, vt dicamus, quoniam tunc quidem Apostoli initia cognitionis habebant Christi, & exigua cognoscebant de illo: postea autem profecerunt in agnitionem ipsius: vt possent capere sententiam Christi reuelatam à patre, sicut & Petrus qui beatificatur, non solum in eo, quod dicit, *Tu es Christus,* sed in eo magis quod addidit, *filius Dei viui.* Chry. Nimirum autem si non confessus esset Petrus, Christum propriè ex patre natum, non esset hic reuelatione opus, neque æstimare Christum vnum ex multis filiis adoptiuis beatitudine dignum esse. Nam & ante hoc illi qui erant in nauis, dixerunt, *Verè filius Dei est hic.* Sed & Nathanael dixit: *Rabi, tu es filius Dei, non tamen beati dicti sunt, quia non talem confessi sunt filiationem, qualem Petrus, sed vni ex multis eum æstimabant, non verè filium: vel & si præcipuum quidem præ multos, non autem ex substantia patris. Vides autem qualiter & filium reuelat pater, & patrem filius. Non enim ab alio est dicere filium quàm à patre, nec ab alio patrem quàm à filio: quare & hinc manifestum est quod filius est consubstantialis & coadorandus patri. Ostendit autem Christus ex hinciam multos credituros, quod fuerat Petrus confessus, vnde subdit: *Ego dico tibi, &c.* Hiero. Ac si dicat, quia tu mihi dixisti: *Tu es Christus filius Dei viui:* & ego dico tibi non sermone casto, & nullum opus habente, sed dico tibi: quia meum dixisse, fecisse est. *Quia tu es Petrus,* sicut enim ipse lumen apostolis donauit, vt lumen mundi appellerent, & cætera quæ à domino sortiti vocabula sunt: ita & Simoni qui credebatur in petram Christum, Petri largitus est nomen. Augu. de con. euang. Nullus tamen arbitretur quod hic Petrus nomen accepit, non enim accepit hoc nomen nisi vbi Ioannes commemorat ei dictum esse, Tu vocaberis Cephas quod interpre-*

terpretatur Petrus. Hiero. Secundum autem metaphoratè petre, rectè dicitur ei: *Edificabo ecclesiam meam super te, & hoc est quod sequitur, Et super hanc petram edificabo ecclesiam meam.* Chry. id est, in hac fide & confessione edificabo ecclesiam meam. Hinc ostendit multos iam credituros quod Petrus confessus fuerat: & exigit eius sensum, & pastorem ipsum facit. Augu. in libr. retrac. Dixi in quodam loco de apostolo Petro, quod in illo, tanquam in petra edificata est ecclesia: sed scio me postea sepius sic exposuisse quod à domino dictum est, *Tu es Petrus, &c.* vt saper hunc intelligeret, quem confessus est Petrus, dicens: *Tu es Christus filius Dei viui,* ac si Petrus ab hac petra appellatus, personam ecclesie figuraret, quæ super hanc petram edificatur, non enim dictum est illi: *Tu es petra, sed tu es Petrus:* petra autem erat Christus, quem confessus Simon, sicut ei tota ecclesia confitetur, dictus est Petrus. Harum autem duarum sententiarum quæ sit probabilius eligat lector. Hila. Est autem in nūcupatione nominis scilicet ecclesie fundamentum, dignaque edificatione illius petra: quæ infernales leges, & tartari portas, & omnia mortis claustra dissolueret. vnde ad ostendam firmitatem ecclesie supra petram fundatæ, subditur: *Et portæ inferi, &c.* Glof. Id est, non separabunt eam à charitate mea & fide. Hier. Ego portas inferi vitia reor atque peccata, vel certe hæreticorum doctrinas, per quas illicet homines ducuntur ad tartarum. Orig. Sed & singulæ spirituales nequitie in cælestibus, portæ sunt inferorum, quibus contrariantur portæ iustitiæ. Raba. Portæ quoque inferi, etiam tormenta & blandimenta sunt peccatorum, sed & praua infidelium opera, inetratæ; colloquia portæ sunt inferi, quia iter perditionis ostendunt. Chry. Non autem exprimit vtrum petre non præualebunt, in qua edificat Christus ecclesiam: aut ecclesie, quam edificat super petram, tamen manifestum est, quia nec aduersus petram nec aduersus ecclesiam portæ præualeant inferorum. Cyril. in libr. thes. Secundum autem hanc domini promissionem ecclesia apostolica Petri ab omni seductione, hæreticæque circunventionem manet immaculata, super omnes præpositos, & episcopos, & super omnes primates ecclesiarum, & populorum in suis pontificibus, in fide plenissima, & autoritate Petri. Et cum alie ecclesie quorundam errore sint verecundatæ, stabilita iniquabiliter ipsa sola regnat, silentium imponens, & omnium obtutans ora hæreticorum: & nos necessario salutis non decepti superbia, neque vino superbiæ ebriati, typum veritatis, & sanctæ apostolicæ traditionis, vnà cum ipsa constitemur & prædicamus. Hiero. Nemo autem putet hoc de morte dici, quod apostoli conditioni mortis subiecti non fuerint, quorum martyria videat coruscare. Orige. Si ergo & nos, patre nobis reuelante, qui est in cælis, quando, scilicet, conuersatio nostra in cælis est, confessi fuerimus Iesum Christum esse filium Dei viui, & nobis dicitur: *Tu es Petrus.* Petra enim est omnis qui imitator est Christi, aduersus quem autem portæ præualeant inferorum, ille neque petra dicendus est, supra quam edificat Christus ecclesiam, neque ecclesia, neque pars ecclesie, quam Christus edificat supra petram. Chryf. Deinde & alium Petri dicit honorem, cum subditur. *Et tibi*

*dabo claves regni cælorum. Quasi dicat. Sicut pater dedit me cognoscere, ita & ego aliquid dabo, scilicet, claves regni cælorum: Raba. Qui enim regem cælorum maiori præ cæteris deuotione confessus est, merito præ cæteris ipse collatis clauibus regni cælestis donatus est: vt constaret omnibus, quia absque ea confessione ac fide regnum cælorum nullus possit intrare. Claves autem regni cælorum ipsam discretionem & potentiam nominat: potentiam qua liget, & soluat, discretionem qua dignos vel indignos discernat. Glo. Vnde sequitur: *Et quodcumque ligaueris, id est, quemcumque indignum remissione iudicaueris, dum uiuit, indignus apud Deum iudicabitur. Et quodcumque solueris, id est, quemcumque soluendum iudicaueris, dum uiuit, remissionem peccatorum consequetur à Deo.* Orig. Vide autem quantum potestatem habet petra, super quam edificatur ecclesia eius, vt etiã iudicia maneat firma, quasi Deo iudicæte per eam. Chry. Vide autè qualiter Christus reducit Petrum ad excelsum de ipso intelligentiã. Hæc enim ei se promittit daturum, quæ sunt propria Dei solius, scilicet peccata soluere, & ecclesiam immutabilem facere inter tot persecutionum & tentationum procellas. Raba. Hæc autem ligandi atque soluendi potestas quamuis soli Petro data videatur à Domino, tamen & cæteris Apostolis datur, nec non etiam nunc episcopis ac presbyteris, ac omni ecclesie. Sed ideo Petrus specialiter claves regni cælorum & principatum iudicialis potestatis accepit, vt omnes, qui per orbem credentes intelligat, quia quicumque ab vnitate fidei vel societatis illius quolibet modo semetipsos segregat, tales nec vinculis peccatorum absolui, nec ianuam possunt regni cælestis ingredi. Glo. Specialiter etiam eam Petro concessit vt ad vnitatem nos inuirtaret. Ideo enim eum principem Apostolorum constituit, vt ecclesia vnum principalem Christi haberet vicarium, ad quem diuersa membra ecclesie recurrerent, si fortè inter se dissentirent. Quod si diuersa capita essent in ecclesia, vnitatis vinculum rumpere. Quidam autem dicunt quod ideo dicit, super terram. Non enim data est potestas hominibus ligandi, vel soluendi mortuos, sed viuos. Qui autem mortuos solueret vel ligaret, nō super terram, sed post terram hoc faceret. Ex sententia Constantinopoli. concilij. Quomodo autem præsumunt quidam dicere de viuis tantummodo hæc dicta esse? an ignorant, quia iudicium anathematis nihil est aliud quàm separatio? Euitandi sunt autem illi, qui à pessimis culpis detinentur, siue in viuis sint, siue non. A nocente enim semper resurgere necessarium est. Sed & Augustini religiosæ memoriæ, qui inter Africanos episcopos splenduit, diuersæ epistolæ recitatae sunt, significatæ quod oporteret hæreticos & post mortem anathematizare. Talem autem ecclesiasticam traditionem & alij Africani episcopi seruauerunt. Sed & sancta Romana ecclesia quosdam episcopos post mortem anathematizauit, licet pro fide in vita sua non essent accusati. Hiero. Istum locum episcopi & presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio: vt vel damnent innocentes, vel soluere se noxios arbitrentur: cū apud Dominum nō sententia sacerdotum, sed reorum vita quærat. Legimus in Leuitico de leprosis, vbi iubentur, ostendere se sacerdotibus: & si le-*

Petri successores est primus Christus vicarius.

ORIGENIS PRESBYTERI.

432

pram habuerint, tunc à sacerdote immundi fiant: non quòd sacerdotes leprosos faciant & immundos, sed quòd habeant notitiam leprosi & nò leprosi: & possunt discernere qui mundus, quive immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum sacerdos immundum facit, sic & hic alligat vel soluit episcopus, vel presbyter: non eos qui infontes sunt vel innoxij, sed pro officio suo cum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, qui soluendus. Orige. Sit ergo irreprehensibilis qui alterum ligat, vel soluit, vt inueniatur dignus ligare vel soluere in cælo. Sed & ei, qui potuerit virtutibus portas obstruere inferorù, quasi præmium dantur clauis regni cælorum, omnes enim species virtutum cum quis eam cœperit operari, quasi ipse se adaperit ante eum, domino videlicet aperiente eam per gratiam suam, vt inueniatur eadem virtus, & porta esse, & clauis portæ. Forsitan autem & vnaquæque virtus est regnum cælorum.

ORIGENIS PRESBYTERI
in idem. *Evang. Homil.*Est in Hom.
I. in Math.

Interrogat Christus discipulos suos quomodo eum dicunt homines esse, vt ex Apostolorum responsionibus nos discamus diuersas opiniones fuisse tunc apud Iudæos de Christo. Non solum autem, sed etiam illud, vt nos, qui volumus esse Christi imitatores, semper scrutemur, qualis opinio sit apud homines de nobis: quod multum proficit nobis, vt, si quid mali dicitur de nobis occasione mali illius omni modo præcidamus à nobis: si quid autem dicitur boni, eius occasione amplius augeamus. Sed & discipuli episcoporum, Apostolorum instruuntur exemplo, vt qualescunq; opiniones de episcopis suis audierint foris, referant eas. Tamen vide propter diuersas Iudæorum opiniones de Christo, qua causa quidam quidem eorum dicebant eum Ioannem Baptistam, videlicet existimationem secuti Herodis dicentis ad pueros suos, Hic est Ioannes Baptista, ipse surrexit à mortuis, ideo virtutes operatur in eo. Alij autem Heliam, videlicet existimantes quòd aut secundam natiuitatem suscepit Helias, aut ex eo tempore in corpore viuens, apparuit illo in tempore. Qui vero eum Hieremiam putabant, propter illa putabant quæ in principio ipso ad Hieremiam iam dixerat Deus. Ecce constitui te hodie super gentes & reges, eradicare, & demoliri, & perdere: non intelligentes, quòd Hieremias typus fuerat Christi, & propterea quæ ad eum promissa sunt, in Christo sunt adimpleta, arbitrabantur ipsum esse Hieremiam, quem Deus in gentibus constituit Prophetam. Qui autem vnum ex prophetis cum arbitrabantur, ratione simili mouebantur propter illa, quæ Deus quasi ad ipsos locutus est prophetas, non tamen sunt in ipsis impleta. Et Iudæi quidem sciebant de Christo existimationes dignas velamine, quod positum erat super eos; Petrus autem quasi non carnis, & sanguinis discipulus, sed qui reuelatione Dei patris erat dignificatus, denegauit quidem aliquid eorum esse: Iesum, quæ arbitrabantur esse Iudæi: confessus est autem. *Tu es Christus*, quod nesciebant Iudæi. Et non solum confessus est. *Tu es Christus*, sed etiam, quod ma-

ius est, *Filius Dei viui*. Qui & per Prophetas dixerat, *Viuo ego*, dicit dominus. Et forsitan ideo dicebatur viuus secundum eminentiam, qua supereminet omnibus habentibus in se vitam, quoniam & solus habet immortalitatem, & est fons vitæ. Et fons quidem vitæ proprie dicitur Deus pater, qui dicit per Hieremiam, Me dereliquit fontem aquæ viuæ. Vita autem est quasi de fonte vitæ patris procedens, quæ dixit, *Ego sum vita*. Et vide quoniam sicut non est idipsum fons, & fluuius, sic non est idipsum fons vitæ, & vita. *Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cælis*. Et ego dico tibi. *Tu es Petrus*, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferorum non præualebunt ei. Forsitan si & nos dixerimus quod dixit Petrus, *Tu es Christus filius Dei viui*, non carne nobis, & sanguine reuelante, sed patre, qui est in cælis mentem nostram illuminante, erimus Petrus, & eandem beatitudinem consequemur quam ille, propter confessionem nostram similem confessioni illius. Tunc autem non cato, & sanguis reuelat nobis Iesum esse Christum filium Dei viui, sed pater, qui est in cælis, quando conuersatio nostra in cælis est, & digna est reuelatione patris cælestis, tunc vere reuelatio Dei abstitit quidem à nobis omne velamentum cordis, dedit autem nobis spiritum sapientie, & reuelationis. Si autem secundum carnem, & sanguinem cõuersemur, alias autem consisteamus Iesum Christum esse filium Dei viui, vt puta dogma huiusmodi suscipientes à parentibus traditum nobis, tunc non pater reuelauit nobis, sed caro, & sanguis, propterea nec stabiles sumus in fide ipsius, sicut Petrus, nec similem ei beatitudinẽ cõsequimur. Si ergo & nos patre nobis fecerit diximus reuelante, constantes Iesum esse Christum filium Dei viui, facti fuerimus Petrus, vtique & nobis dicetur à Deo verbo. *Tu es Petrus*, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, &c. Petra est enim omnis, qui imitator est Christi, ex quo bibebant, qui bibebant de spiritali consequenti petra. Et super omni huiusmodi petra ædificatur ecclesia Dei. In singulis enim quibusque perfectis, qui habent in se congregationem verborum, & operum, & sensuum omnium, qui huiusmodi beatitudinem operantur, consistit ecclesia Dei, cui portæ non prævalent inferorum. Si autem supra vnum illum Petrum arbitraris vniuersam ecclesiam ædificari à Deo, quid dicis de Iacobo, & Iohanne filiis conitruui, vel de singulis Apostolis? Vere ergo ad Petrum quidem dictum est, *Tu es Petrus*, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferorum non præualebunt ei: tamen omnibus Apostolis, & omnibus quibusque perfectis fidelibus dictum videtur, quoniam omnes sunt Petrus & petra, & in omnibus ædificata est ecclesia Christi, & aduersus nullum eorum, qui tales sunt, portæ prævalent inferorum. Tamen ex eo quod sequitur videamus, Petras soli Petro dantur à Christo clauis regni cælorum, & nemo alius beatorum accipiet eas? Si autem cõmune est inter omnes, quod dicitur, *Dabo tibi clauis regni cælorum*, quomodo non omnia, quæ superius sunt reuelata ad Petrum, omnium videantur esse communia? Apud Ioannem enim dans spiritum sanctum Iesus discipulis suis per insufflationem, sic dicit, Accipite spiritum sanctum, si cuius dimiseritis peccata, dimittentur eis: cuius autem tenueritis, retine-

nebuntur, quasi omnibus talibus constitutis qualis erat & Petrus. Omnes enim, qui imitatores sunt Christi, similiter Petrus cognominantur, quemadmodum Christus, & de omnibus talibus bibunt spiritalem potum homines spirituales. Et quemadmodum secundum Christi nomen omnes, qui sunt illius, Christi dicuntur, dicente Propheta, *Vt saluos faciat Christus suos, sic quoniam iustitia dicitur Christus, omnes iusti iustitiæ sunt, & sapientiæ sunt, secundum quòd Christus sapientia est*. Et sic inuenies in omnibus reliquis nominibus Christi, vt recte dicitur ad omnes, *Tu es Petrus*, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferorum non præualebunt ei. Cui est? Vtrum Petrus, non præualebunt, in qua ædificat Christus ecclesiam: an ei ecclesiæ non præualebunt, quam ædificat super petram, non exprimit manifeste. Tamen manifestum est, quòd nec aduersus petram illam, super quam ædificatur ecclesia, nec aduersus ecclesiam, quæ ædificatur super huiusmodi petram, portæ præualebunt inferorum, quemadmodum nec via serpentis super petram, secundum quòd in Prouerbis positum est, poterit inueniri. Aduersus quem autem portæ præualebunt inferorum, ille neque petra dicendus est, super quam Christus ædificat ecclesiam: neque ecclesia, quæ super petram ædificatur à Christo, quoniam siue qui petra inambulabilis est serpenti, siue qui vera ecclesia est, fortior est portis sibi aduersantibus inferorum, propter Christum virum sapientem, qui ædificauit super petram ecclesiam suam. Nam cum sciamus, quòd vnumquodque peccatum, per quòd descenditur ad inferos, porta sit inferorum intelligimus quòd omnis anima, quæ recipit super se peccatum, & propterea non est sancta, neque petra est, super quam Christus ædificat ecclesiam: neque ecclesia est, neque pars ecclesiæ quam Christus ædificat super petram. Si quis autem contradicere vobis vult propter multitudinem hominum, qui credere existimantur, ecclesiastico placet responso dicente, *Multi vocati, pauci autem electi*. Item illo, quòd Dominus aduentibus se respondit, *Concedite intrare per angustum ostium*, dico enim vobis quòd multi quærent intrare, & non poterunt. Item, quam angusta porta, & tribulata via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam! Considerans autem quòd dicit, *Multi quærent introire, & non poterunt*, intelliges quòd hoc de illis est dictum, qui gloriantur se esse de ecclesia, negligenter autem, & non secundum præceptum domini conuersantur. Qui ergo quærent introire & non possunt, ideo non possunt, quia portæ inferorum prævalent contra eos. Aduersus quos autem non prævalent, sine dubio possunt introire, quoniam omnia possunt in Christo, qui eos confortat. Et hoc scire debemus, quòd sicut portæ singulæ ciuitatum nomina propria habet, sic vnaquæque porta inferorum secundum speciem vniuersiusque peccati proprium habet nomen. Vt puta vna porta dicit fornicatio, per quam omnes fornicatores ingrediuntur in tartara. Altera autem denegatio Christi, per quam denegatores Christi descendunt in inferos. Tertia cupiditas pecuniarum, per quam cupidi pecuniarum incedunt, non Deo, sed mammonæ seruientes. Adhuc autem & vniuersiusque hæresiarum auctorum, qui aliquam falsi nominis scientiam

genuerunt, ædificauit aliquam inferi portam, & aliam quidem Marcion, & Basilides, aliam autem Valentinus, & sic singuli patres singulorum dogmatum peruersorum, quasi architecti impietatis, portas aliquas inferorum construxerunt, & multi intrant per illas, qui sequuntur dogmata peruersitatis illorum. Cum sint ergo mille, & innumerabiles inferorum portæ, nulla earum præualeat contra eum, qui aut petra est, aut ædificata ecclesia super petram. Tamen portæ istæ aliquam habent virtutem, quoniam aduersus aliquos quidem prævalent, qui se non extendunt aduersus eas, neque conantur resistere eis: ab aliis autem vincuntur, qui non recedunt ab eo, qui dixit, *Ego sum ianua*, & ideo destruant omnes inferorum portas ab anima sua. Et non solum hic portæ inferorum appellantur peccata, sed etiam Propheta gratias agens Deo, qui subleuat humiles de portis mortis deorsum cõsistentibus, dicit, *Qui exaltas me de portis mortis, vt annunciem omnes laudes tuas in portis filiz Sion*. Ex hoc enim discimus, quòd forte possibile non est aliquem omnes laudes Dei annuciare, nisi exaltatus fuerit de portis mortis; & factus fuerit in omnibus portis Sion. Portæ autem Sion contrariæ intelligentiæ sunt portis mortis, vt sit quidem porta mortis luxuria, porta autem Sion castitas: porta mortis iniquitas, porta autem Sion iustitia: porta mortis timor, porta Sion virtus: porta mortis insipientia, porta Sion sapientia. Propter quas omnes portas dicebat Propheta, *Aperite mihi portas iustitiæ, vt ingressus eas consistear domino*. Considera adhuc si potes & illud quòd dicitur, *Non est nobis colluctatio cum carne, & sanguine, sed aduersus potestates, aduersus rectores huius mundi tenebrarum, aduersus spiritalia nequitie in cælestibus, ne forte & vnaquæque potestas & vnusquisque rector mundi, huius mundi tenebrarum, & singulæ spirituales nequitie in cælestibus portæ sint inferorum, & portæ mortis, quibus portis contrariæ sunt appellandæ multæ portæ iustitiæ secundum angelos Dei, qui sunt spiritus ad ministerium transmissi propter eos, qui sunt hæreditarij salutem*. Sicut enim ex parte bona multæ dicuntur portæ, post multas autem est vna, secundum quòd dicitur, *Aperite mihi portas iustitiæ, vt ingressus eas, consistear domino*; hæc porta domini, iusti intrant in eam. Dominus ergo est porta domini singularis. Sic in parte mala multæ quidem sunt portæ inferorum, & mortis: vnaquæque videlicet potestas, aduersus quam colluctatio nobis est, super omnes autem alias ipse malignus porta est mortis, & inferorum. Scientes ergo singulas species carnalium passionum, per quas descendimus in mortem, si peccauerimus, caueamus ab eis, vt non peccemus, sed exaltati de portis mortis, annunciemus omnes laudes Dei in portis filiz Sion. Vt puta in vna porta filiz Sion, quæ dicitur castitas, in castitate, laudes Dei annunciamus, & in altera, quæ dicitur iustitia, laudes Dei annunciamus. Et generaliter in quibuscunque laudabiles fuerimus, in eis possumus laudes Dei annuciare: in quo autem non fuerimus, neque laudare possumus Deum. Ideo diximus supra, nisi quis fuerit in omnibus portis Sion, non potest omnes laudes Dei annuciare. Quoniam autem facti sumus in hoc vt de portis loquamur, illud quoque non puto

præterendum, quod dicit Propheta, Oderunt in portis argumentem, & verbum sanctum abominati sunt, ne forte qui in portis arguit, etiam ipse vnus est consistentium in portis filia Zion arguens eos, qui in contrariis portis consistunt, id est, in peccatis, portis mortis, & inferorum. Nec enim potest quis arguere sancte, nisi ipse consistat in portis filia Zion. Si autem non ita intellexeris prophetico dictum, quomodo digna inueniatur propheticis spiritus dictio ista? nunquid non suffecerat dicere, oderunt argumentem, nisi addidisset, in portis? Post hæc videamus quomodo dictum est Petro, & omni fidei, qui Petrus est, *Dabo tibi claves regni caelorum.* Et primum quidem arbitror consequenter dominum prius dixisse, *Super hanc petram edificabo ecclesiam meam, & porta inferorum non præualebit ei:* & postea, *Tibi dabo claves regni caelorum.* Dignus est enim ab eodem ipso verbo accipere claves regni caelorum, qui obstruxit portas inferorum, vt non prævalerent aduersus eum. Quasi præmium enim in secundo loco dantur claves regni caelorum ei, qui potuerit virtutibus portas obstruere inferorum, vt ipse sibi aperiat portas regni caelorum, quæ clausæ sunt eis, qui a portis inferorum vincuntur. Et ingreditur qui quidem castus est, per aliquam castitatis portam, ipsa castitate sibi eas aperiente vt clauis. Qui autem iustus est, intrat perfectam iustitiæ portam, quæ aperitur clauis iustitiæ. Et sic in singulis quibusque virtutibus. Omnis enim species virtutum, cum quis eam cepit operari, quasi ipsa se adaperit ante eum, qui accesserit ad eam ex corde, domino videlicet eam aperiente per gratiam suam ei, qui a portis inferorum non fuerit victus, vt inueniatur eadem virtus, & porta esse, & clauis portæ, & tot inueniantur claves, quot & portæ. Forsitam autem & vnaquæque virtus regnum est caelorum, & omnes simul regnū caelorum: secundo hoc qui conuersatur secundum virtutes, iam videtur esse in regno caelorum. Forsitam secundum hunc intellectum & illud dicitur, Pœnitentiam agite, appropinquauit regnum caelorum, vt non ad tempus referatur, sed ad actum, & propositum vnus cuiusque, quod dicitur appropinquauit regnum caelorum, quod est Christus, qui est omnis virtus, qui venit & loquitur. Sicut enim regnū Dei nõ venit cū obseruatione, nec dicitur, ecce hic, ecce illic, sed est intra discipulos Christi, sic & regnū caelorum. Nam videtur ad idipsum ferri in multis locis euangeliorum regnū caelorum, & regnum Dei. Vide autem quantam potestatem habet petra, super quam ædificatur ecclesia Christi, & omnis qui dicit, *Tu es Christus filius Dei viui*, vt etiam iudicia eius maneat firma, quasi Deo iudicante per eum, si tamen in eo ipso quo iudicat, portæ inferorum non præualuerint ei. Qui ergo iniuste iudicat, & non secundum verbum Dei, neque liget in terris, neque secundum voluntatem ipsius soluat, portæ inferorum prævalent contra eum. Aduersus quem autem portæ nõ præualent inferorum, iste iuste iudicat, propter quod & habet claves regni caelorum, & aperit eis, qui soluti fuerint super terram, vt sint soluti, & liberi in caelo: & claudit eis, qui iusto iudicio eius ligati fuerint super terram, vt sint quasi ligati in caelo, & iudicati. Quoniam autem qui episcopatus vendicant locum, vtuntur hoc textu quemadmodum Petrus, & claves regni cae-

lorum acceptas habentes à Christo, docent quod qui ab eis ligati fuerint, in caelo esse ligatos: & qui ab eis soluti fuerint, id est, remissionem acceperint, esse & in caelo solutos, dicendum est, quod bene dicunt, si opera habent illa, propter quæ dictum est illi Petro, *Tu es Petrus*, & tales sunt, vt super eos ædificetur ecclesia Christi, si portæ inferorum non prævalent eis. Alioquin ridiculum est, vt dicamus eum, qui vinculus peccatorum suorum ligatus est, & trahit peccata sua sicut funem per longum, & tanquam iuge lorum vituli iniquitates suas: propter hoc solum, quod episcopus dicitur habere huiusmodi potestatem, vt soluti ab eo sint soluti in caelo: aut ligati in terris, sint ligati in caelo. Sit ergo episcopus irreprehensibilis, qui alterum ligat, aut soluit, dignus ligare, vel soluere in caelo: sit vnus vxoris vir, sobrius, castus, ornatus, hospitalis, docibilis, non violentus, non persecutor, sed modestus, non litigiosus, non concupitor pecuniarum, bene præsidens domui suæ, filios habens subditos cum omni castitate. Si talis fuerit, nõ iniuste ligabit super terram, neque sine iudicio soluet. Propterea quæcunque soluerit, qui huiusmodi est, soluta erunt, & in caelo: & quæ ligauerit super terram, ligata erunt & in caelo. Si enim fuerit quis, vt ita dicam, Petrus, & non habuerit, quæ in hoc loco dicitur quasi ad Petrum, & putauerit se posse ligare, vt sint ligata in caelo: & soluere, vt sint soluta in caelo, ipse se fallit, non intelligens voluntatem scripturæ, & in flatu incidit in iudicium diaboli.

S. HILARII EPISCOPI

Picta uorum superioris Euangelij expositio.

Venit autem Iesus in partes Casarea Philippi, & interrogat discipulos suos, & reliqua. In processu sermonis atque operis, absolutius discipulis cognitionem suam præstat: & quandam intelligentiam se formam rationemque constituit. Est autem hæc vera & inuolabilis fides ex Deo æternitatis, cui ob id quod semper filius fuerat, semper & eius patris & nomen sit (ne si non semper filius, non semper & pater sit) Deum filium profectum fuisse: cui sit ex æternitate parentis æternitas: Nasci autem eum voluntas eius fuit, cuius in virtute ac potestate inerat vt nasceretur. Est ergo filius Dei ex Deo Deus, vnus in vitroque: theoteta enim, quam deitatem Latine nuncupant, æterni eius parentis ex quo nascendo est profectus, accepit. Accepit autem hoc quod erat: & natum est verbum quod fuit semper in patre. Atque ita filius & æternus & natus est: quia non aliud in eo natum est, quam quod æternum est. Hunc igitur assumpsisse corpus, & hominem factum esse, perfecta confessio est: quia sicut æternitas naturæ, nostræ corpus accepit, ita cognoscendum est, naturam corporis nostri æternitatis assumere posse virtutem. Igitur quia summum in fide ista bonum est, à discipulis requirit quem se homines esse dicerent: & adiecit, hominis filium. Hæc enim confessionis tenenda ratio est, vt sicut Dei filium, ita & filium hominis meminerimus: quia alterum sine altero nihil spei tribuit ad salutem. Adicitis itaque, quæ diuersæ de eo erant, hominum opinionibus, quid de se ipsi sentiant querit. Petrus res-

spondit

spōdit: *Tu es Christus filius Dei viui.* Sed Petrus conditiones propositionis expēderit. Dominus enim dixerat: *Quem me homines esse dicunt, filium hominis?* Et certè filium hominis contemplatio corporis præferbat. Sed addendo, *quem me esse dicunt*, significat præter id quod in se videbatur, esse aliud sentiendum: erat enim hominis filius. Quod igitur de se opinandi iudicium desiderabat? Non illud arbitramur, quod de se ipse confessus est: sed occultum erat de quo quærebatur, in quod se credentium fides debebat extendere. Et dignum planè confessio Petri præmium consecuta est, quia Dei filium in homine vidisset. Beatus hic est, qui ultra humanum oculos intendisse & vidisse laudatus est: non id quod ex carne & sanguine erat contuens, sed Dei filium caelestis patris reuelatione conspiciens: dignusque iudicatus, qui quod in Christo Dei esset, primus agnosceret. O in nuncupatione noui nominis felix ecclesiæ fundamentum: dignusque edificatione illius petra, quæ infernas leges, & tattari portas, & omnia mortis claustra dissoluere! O beatus cæli ianitor, cuius arbitrio claves æterni aditus traduntur, cuius terrestre iudicium præiudicata auctoritas sit in caelo: vt quæ in terris aut ligata sint aut soluta, statuti eiusdem conditionem obtineant & in caelo.

S. HIERONYMI PRESBYTERI in superioribus Euang.

Venit Iesus in partes Casarea Philippi. Philippus iste est frater Herodis: de quo supra diximus, tetrarcha Itureæ & Trachonitidis regionum: qui in honorem Tiberij Cæsaris, Casarea Philippi, quæ nunc Paneas dicitur, appellauit: & est in provincia Phœnicis: imitatus Herodæ patrem, qui in honorem Augusti Cæsaris appellauit Casarea, quæ prius turris Stratonis vocabatur: & ex nomine filij eius Iulidæ trans Iordanem extruxit. Ille locus est Casarea Philippi, vbi Iordanis oritur ad radices Libani: & habet duos fontes, vnum nomine Ior, & alterum Dan: qui simul mixti, Iordanis nomen efficiunt. Et interrogabat discipulos suos, dicens: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Non dixit, quem me dicunt esse homines, sed filium hominis: ne tacitanter de se quætere videretur. Et nota quod vbiunque scriptum est in veteri testamento, filius hominis, in Hebræo, filius Adam positum sit. Illud quoque quod in Psalmo legitur: *Filij hominum vsquequo graui corde:* in Hebræo dicitur, filij Adam. Pulchre autem interrogat: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* quia qui de filio hominis loquuntur, homines sunt: qui vero diuinitatem eius intelligunt, non homines, sed dii appellantur. *At illi dixerunt: Alij Ioannem baptistam, alij autem Heliam, &c.* Miror quosdam interpretes causas errorum inquirere: quare dominum nostrum Iesum Christum, alij Ioannem putauerint, alij Heliam, alij Hieremiam, aut vnum ex prophetis: cum sic potuerint errare in Helia & Hieremia: quomodo Herodes errauit in Ioanne, dicens: *Quem ego decollauit Ioannem, ipse surrexit à mortuis:* & virtutes operantur in eo, *Pos autem quem me esse dicitis, &c.* Prudēs lector attende, quod ex consequentibus textuque ser-

monis, apostoli nequaquam homines, sed dii appellantur. Cum enim dixisset: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* subiicit: *Vos autem quem me esse dicitis?* illis quia homines sunt humana opinantibus: vos qui etiam dii quem me esse existimatis: Petrus ex persona omnium apostolorum profertur: Tu es Christus filius Dei viui. Deū viuum appellat ad distinctionem eorum deorum qui putantur dii, sed mortui sunt: Saturnum, Iouem, Cererem, Liberum, Herculem, & cetera idolorum portenta significans. Respondens autem Iesus dixit ei: *Beatus es Simon, &c.* Testimonio de se apostoli reddit vicem. Petrus dixerat: *Tu es Christus filius Dei viui:* mercedem recepit vera confessio: *Beatus es Simon Bariona.* Quare: quia non reuelauit tibi caro & sanguis, sed reuelauit pater. Quod caro & sanguis reuelare non potuit, spiritus sancti gratia reuelatum est. Ergo ex confessione sortitur vocabulum quod reuelationem ex spiritu sancto habeat: cuius & filius appellandus sit. Siquidem Bariona in nostra lingua sonat, filius columbæ. Alij simpliciter accipiunt, quod Simon, id est, Petrus, sit filius Ioannis, iuxta alterius loci interrogationem: Simon Ioannis diligis me? Qui respondit: domine tu scis. Et volunt scriptorum vitio deprauatum: vt pro Bariona, hoc est filius Ioannis, Bariona scriptum sit, vna detracta syllaba. Ioanna autem interpretatur domini gratia. Vtrunque autem nomen mysticè intelligi potest, quod & columba, spiritum sanctum: & gratia Dei, donum significet spirituale. Illud quoque quod ait: *Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, apostolicæ narrationi cõparatur, in qua ait: Continuo non acquieui carni & sanguini: Carnem ibi & sanguinem, Iuda os significans: vt hic quoque sub alio sensu demõstratur: quod ei non per doctrinam Phariseorum, sed per Dei gratiam Christus Dei filius reuelatus sit. Et ego dico tibi. Quid est quod ait: Et ego dico tibi: Quia tu mihi dixisti: Tu es Christus filius Dei viui: & ego dico tibi, non sermone casto, & nullum habente opus, sed dico tibi: quia meum dixisse, fecisse est. Quia tu es Petrus, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam.* Sicut ipse lumen apostolis donauit, vt lumen mundi appellarentur: ceteraque ex domino sortiti sunt vocabula: ita & Simoni qui credebatur in petram Christum, Petri largitus est nomen. Ac secundum metaphoram Petræ, recte dicitur ei: *Edificabo ecclesiam meam super te.* Et porta inferi non præualebunt aduersus eam. Ego portas inferi reor vitia atque peccata: vel certe hæreticorum doctrinas, per quas illicti homines ducuntur ad tartarum. Nemo itaque putet de morte dici, quod apostoli conditioni mortis subiecti nõ fuerint: quorum martyria videat coruscare. *Et dabo tibi claves regni caelorum.* Et quodcumque, &c. Istum locum episcopi & presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de phariseorum assumunt supercilio: vt vel damnant innocentes, vel soluere se noxios arbitrantur: cum apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum vita quærat. Legimus in Leuitico de leprosis: vbi iubentur, vt ostendant se sacerdotibus: & si lepram habuerint, tunc à sacerdote immundi fiant: non quo sacerdotes leprosos faciant & immundos, sed quo habeant noticiam leprosi & non leprosi: & possint discernere qui mundus, quive immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum sacerdos mundum vel immundum facit: sic & hic

Bibl. Hom. tom. 4. O o 2 alii

alligat, vel soluit episcopus & presbyter: non eos qui infantes sunt vel noxii: sed pro officio suo, cum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quive solvendus.

S. AMBROSII MEDIO- lanens. Episcopi in eodem festo, Homil. 1.

Cum omnes beati apostoli parem gratiam quo tamen pacto Petrus, & Paulus videntur præ cæteris peculiari quadam in saluatorem fidei virtute præcellere. Quod quidem ex ipsius domini iudicio postumus approbare. Nam Petro sicut bono dispensatori clauem regni cælestis dedit: Paulo tanquam idoneo doctore magisterium ecclesiasticæ institutionis iniunxit: scilicet, vt quos iste erudierit ad salutem, ille suscipiat ad quietem, & quorum corda Paulus patefecerit doctrina verborum, eorum animabus Petrus aperiat regna cælorum. Clauem enim quodammodo à Christo scientiæ & Paulus accepit. Clavis enim dicenda est, qua ad fidem peccatorum dura referantur, mentium secreta panduntur, & quicquid intrinsecus clausum tenetur, in palam rationali manifestatione producit. Clavis inquam est, quæ & conscientiam ad confessionem peccati aperit, & gratiam ad æternitatem mysterij salutaris includit. Ambo igitur claves à domino perceperunt: scientiæ iste, ille potentia: diuitias immortalitatis ille dispensat, scientiæ thesaurus iste largitur. Sunt enim scientiæ thesauri, sicut scriptum est; In quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi. Ergo beatus Petrus, & Paulus eminent inter vniuersos apostolos, & peculiari quadam prærogatiua præcellunt. Verum inter ipsos quis cui præponatur, incertum est: puto enim illos æquales esse meritis quia æquales sunt passione: & simili eos fidei deuotione vixisse, quos simul videmus ad martyrij gloriam peruenisse. Non enim sine causa factum putemus, quod vna die, vno in loco, vnius tyranni tolerauere sententiam. Vna die passi sunt, vt ad Christum pariter perueniret. Vno in loco ne alteri Roma deesset. Sub vno persecutore: vt æqualis crudelitas vtrumque constringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, persecutor decretus est pro virtute. Et in quo eadem loco martyrium pertulerunt? In vrbe Roma, quæ principatû; & caput obtinet nationum: scilicet, vt vbi caput superstitionis erat, illic caput quiesceret sanctitatis: & vbi gentilium principes habitabant, illic ecclesiarum principes morarentur. Cuius autem meriti sint beatissimi Petrus, & Paulus, hinc possumus intelligere. Quia cum dominus orientis regionem propria illustrauerit passione, occidentis plagam ne quid minus esset, vice sui apostolorum sanguine illuminasse dignatus est: & licet illius passio nobis sufficiat ad salutem: tamen etiam horum martyrium nobis contulit ad exemplum. Hodierna igitur die beati apostoli sanguinem profuderunt. Sed videamus causam, quare ista perpeffi sunt scilicet quod inter cætera mirabilia etiam magnum illum Simonem orationibus suis de aeris vacuo præcipiti ruina prostrauerunt. Cum enim idem Simon se Christum diceret: & tanquam filium ad patrem

assereret volando se posse conscendere: atque elatus subito magicis artibus volare cœpisset, sic Petrus fixis genibus, precatus est dominum, & precatione sancta vicit magicam leuitatem. Prior enim ascendit ad dominum oratio quam voluit: & ante peruenit iusta petitorio quam iniqua præsumptio. Ante Petrus in terris positus obtrinit, quod petebat: quâ Simon perueniret in cælestibus, quo tendebat. Tunc igitur Petrus velut vincum illum de sublimi aere deposuit: & quodam præcipiti in saxo elidens eius crura confregit. Et hoc in opprobrio facti illius, vt, qui paulo ante volare tentauerat, subito ambulare non posset: & qui pennas assumpserat, plantas amitteret. Sed nec forte hoc mirum videatur, quod magus iste præfente apostolo per aerem aliquandiu volitauerit: hoc patientia Petri fecit. Permissit enim illum sublimius ascendere, vt altius caderet. Voluit enim in excelsum leuari ad conspectum omnium, vt ruentem illum de excelsu oculi omnium peruiderent. Hæc igitur est iniquitatis elatio: vt in altum se ferat: in sublime se erigat. Sed sancta oratio omnem humilitat superbiæ: vniuersam deiecit vanitatem.

EIVSDEM DE EODEM Homil. 2.

Natalem beatissimorum apostolorum Petri & Pauli hodie celebrantes, diuisis epulis nos reficere debemus: & tantam festiuitatem magna cum lætitia celebrare. Quis enim talium virorum solennitatem non magna cum lætitia debet celebrare? Quis enim talium virorum solennitate non magnos sibi exhibeat apparatus: vt quo plus expendit, plus se apostolos confirmet amare? Veruntamen non opus est proprio sumptu ad rectionem nostram, nam natali suo sanctus Petrus ipse nos reficit. Est enim omnibus copiis refertum vas ei: quod illi de cælo esurienti delatum est. Igitur qui esurit scit Petrus, reficitur ipse cum Petro. Vt quid ergo præparemus nobis proprium prandium, cum apostolico ferculo faginemus? Cur nobis inquiramus terrenas epulas, cum cælestes copias habeamus? Dicit enim sanctus Lucas in Actibus apostolorum; post orationem esurienti Petro circa horam sextâ aperto cælo, vas quoddam splendidum velut linteum fuisse delatum: in quo erant quadrupedia, & repentia terræ, & volatilia cæli, & dixisse dominum ad eum; Petre, surge, immole, & manduca. Ecce Petrus qui dicit alibi; Aurum, & argentum non est mihi: nunc conuuij eius vasculum splendidum est argento. Et qui propter Christum argenti speciem refutasset, per Christum argenti nitore ditatur. Præfuro igitur Petro desunt coquorum apparatus, desunt obsequia famulorum: sed quod est melius, ministeria diuina non desunt, & vtilioris communionis sancto viro quod deest in terris, abundat in cælis. Vt reficitur enim Petrus, non cellarium sollicite referat: sed cælum ipsum protinus aperit. Legimus in scripturis sanctum Eliam in deserto Coruis ministrantibus pastum: quanto melius Petrus, cui non paruum escam tetra auis portigit, sed integrum conuiuium multitudo angelica ministrat? Post orationem ergo esurijt Petrus: Miradum, cur sanctam vitam

post orationem famem sequatur: cum soleat famem oratione depelli, esuriens anima non nisi obsecrationibus faginari: Sed puto Petrum post orationem non cibum esurisse hominum sed salutem: nec inedia vexatum esse corporis, sed inopia credentium laborasse. Cum enim Iudæicus populus perfidus, & ingratus illo prædicante, Christo non crederet, famem quodammodo Petrus sui officij sustinebat. Famem enim patitur, qui minime fructum sui laboris assequitur. In cenaculum igitur ad orationem festinus ascendit. Bene ait in cenaculum ad orationem ascendisse Petrum: quia omnis sanctus quando orat, relinquens humilia, vel terrena in altum mentis extollitur, & in sublime suspensus rapitur: & cogitatione sancta cælo vicinior efficitur. Atque ibi esurienti illi, hoc est, cogitati in cordis sui sublimiori loco profalute Iudæici populi offertur vas diuerforum generum animalibus plenum, velut diuinitate dicente illi; Tu in Iudæos solos esuris: ecce famem fidei tuæ cunctarum gentium diuersitate reficio. Nam vti que diuersa animalia collecta in vno vasculo diuersarum gentium congregatio collecta in vna ecclesia demonstratur: quæ ecclesia in illius vasculo splendido dum non habet maculam neque rugam, linteï nitore resplendet. In qua primum animal Deo ex gentibus centurio Cornelius est immolatus. De hoc ergo vasculo suo hodie nos reficit Petrus. Cum enim videmus gentilium turbas ad fidem Christianitatis accurrere: simul cum apostolis gratulamur. Non enim mortui sunt, quorum curamus natalis hodie: sed renati viuunt pane: quia particeps effecti sunt Christi, qui vita est omnium. Quis enim corpora passione cæca sint, interruptus tam non est ordo viuenti. Iugiter enim & Deo gratias agunt, & laudes saluatori referunt: nisi quod ætoluta membrorum sarcina magis adhaeret Christo: sicut ait Paulus; Dissolui, & cum Christo esse quanto melius. Non ergo dicenda est mors, qua interueniente carerem persecutoribus, & Christo conuicimur. Non est plane dicenda mors, qua interueniente carerem persecutoribus, & Christo conuicimur. Non est plane dicenda mors, qua interueniente carerem persecutoribus, & Christo conuicimur. Non est plane dicenda mors, qua interueniente carerem persecutoribus, & Christo conuicimur.

EIVSDEM DE EODEM Homil. 3.

Notum omnibus vobis est, fratres, & vniuerso mundo notissimum, quod beatissimorum Petri, & Pauli natalis est hodie: nec aliquam partem orbis latere potest tanta deuotio. Si quidem de ijs dicat David propheta; In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. In omnem terram mirabilis Petri virtus diffusa est: & in fines orbis terræ epistolarum Pauli verba penetrarunt. Quis enim non audiuit quod primus Petrus sedenti ad portam speciosam claudens, & ex matris suæ olim ventre iam debili pedibus restituerit firmitatem: vt quod natura minus contulerat, apostolica gratia repararet? Cum enim idem claudens stipem rogans aliquid pecuniæ se ab apostolis crederet accepturum, ait illi Petrus,

Argentum, & aurum non habeo: sed quod habeo hoc do tibi: In nomine Domini Iesu nostri Christi Nazareni surge, & ambula. Beata planè largitas, quæ presenti argentum quidem non contulit, sed contulit sanitatem. Beata largitas, quæ de thesauris suis aurum non protulit, sed protulit medicinam. Beatus & ille claudens, qui dum stipem querit pecuniæ, diuitias incolunitatis accepit. Hoc enim ab apostolis donatum meruit, quod nullis thesauris à medicis redimere potuisset. Primum ergo signum mirabilem suorum Petrus fecit, claudens pedum restituitur vestigia, Diximus frequenter ipsum Petrum à Domino nuncupatum, sicut ait; Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Si ergo Petrus petra est, super quam ædificatur ecclesia: recte prius pedes sanat. Vt sicut in ecclesia fidei fundamentum continetur: & in homine membrorum fundamenta confirmet. Recte, inquam, primum in Christiano pedes curat: vt iam non intrepidus, nec imbecillis possit super petram ecclesie: sed robustus, & fortis incedere. Vbi autem verba Pauli apostoli non leguntur? Qui locus ea non litteris inscribit, corde retinet, conuersatione custodit, quia Paulus à Domino vas electionis est nominatus: Bonum vas in quo pretiosa mandatorum Christiani præcepta conduntur: bonum vas, de cuius plenitudine substantia vitæ populis semper erogatur, & plenum est. Optima apostolorum nomina petra & vasculum necessaria domui saluatoris: Domus enim fortitudinis petra constituitur: vitilitate vas ornat. Petra ad firmitatem ne labatur sustentat populos: vas ad custodiam ne tententur operit Christianos. Exiit vero eorum de hoc seculo quam beatus fuerit, nemo est, qui nesciat. Nam prima hæc in illis beatitudo est, quod ambo vna die passi esse noscuntur: scilicet, vt quos vna fides seruitio deuinxerat, vna dies martyrio coronaret: deinde ipsa passio licet diuersa in singulis fuerit: tamen quanta referta est gratiæ sanctitate! Nam Petrus crucis sicut saluator exitum tulit, & à Domine deuoitionis similitudine nec morte discretus est: scilicet, vt quem imitabatur fide, imitaretur & passione. De Pauli vero ceruice, cum persecutor gladio percussisset, dicitur fluxisse lacrimis magis vnda quam sanguinis: & mirum in modum sanctum apostolum baptismi gratia in ipsa cæde extirxisse splendidi potius quam cruentum. Quæ quidem res in sancto Paulo stupenda non est. Quid enim mirum, si abundans lacte nutritor ecclesie, sicut ipse ad Corinthios ait; Lac vobis potum dedi, non escam. Hæc est plane repromissionis illa terra: quam patribus nostris Deus promisit, dicendo; Dabo vobis terram fluentem lac & mel. Non enim de hac terra locutus est, quæ manantibus aquis cænum inuoluit, lutumque permiscet: sed de illa terra Pauli, & similibus Pauli, quæ iugiter puri, suauisque distillat. Quæ enim Pauli epistola non melle dulcor est, lacte candidior? Quæ epistola tanquam vbera ecclesiarum populos nutritiunt ad salutem. De ceruice ergo apostoli profanguine lac manauit. Legimus in ipso: quoniam caro, & sanguis regnum Dei non possidebunt. Igitur iam Paulus possidet regnum, quoniam caret & sanguine, qui impedire dicitur regnaturum. Adhuc ergo Paulus in terris positus etiam in regni cælestis substantiam transformatur.

S. GAUDENTII BRI- xiani de Petro & Paulo, Sermo.

Et in libello Joannis Meschoso.

Nota sancto- rum interces- sionem.

Venerabilis antistes Christi, communis au- tem pater affectu, quo me proficiscentem detinuit nunc etiam compulsi excusantem: vt iterum dilectionem vestram tractatu sermonis alloquerer. Et idcirco aliquid de laudibus bea- tissimorum apostolorum pro pusillitate sensus mei perstringam; Ipsorum tamen, quorum natalis est, precibus animatus: tres intelligimus nati- vitates humano generi ab æterna trinitate con- cessas. Vna carnalis est omnium, duæ spirituales sunt pro merito fidei singulorū. Prima, qua crea- mur ex nihilo in substantiam vitæ mundanæ; se- cunda, qua regeneramur in baptismo ex iniqui- tate, & erroribus ad iustitiæ veritatem; tertia, qua beatissimi martyres ob confessionem nominis Christi per tormenta nascuntur ad regnum. Talis forma præcessit in Christo: qui ex virgine na- tus in Iordane nascitur: in crucis patibulo precio- si cruoris sanguine baptizatur. Nam post illud baptisma, quod pro nobis in Iordane susceperat, per passionem suam dicit apostolis; baptisma ha- beo baptizari. Resurrexit enim ex ipso baptismo passionis ad vitam termino iam nullo clauden- dam. Remeavit ad regnum, cuius regni non erit finis. Per huius magistri vestigia gradiuntur fide- les discipuli Petrus, & Paulus, quorum passionis natalem hodie per vniuersum mundum omnes ecclesiæ debito honore celebrant. In hoc enim apud urbem Romam ambos pro Christi nomine Neronis crudelitas interfecit: domini iustitia co- ronauit. Petrus crucifigitur verso ad terram capi- te, & in sublime pedibus eleuatis: asserens indig- num se, qui ita crucifigeretur vt dominus suus Paulus gladio capite truncatur, ambo nobiles, ambo insignes: duo vero mundi lumina, colum- næ fidei, ecclesiæ fundatores, innocentia magi- stri, totius sanctitatis, & veritatis auctores: quos tunc digne laudare possumus, si eos diuinis testi- moniis prædicemus: quibus eos veritas ipsa lau- dauit. Petro contenti dominus dicit; Beatus es, Simon Bariona, quoniam caro, & sanguis non re- uelauit tibi: sed pater meus, qui in cælis est. Et tibi dico Petre; Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo clau- es regni cælorum, & cætera. De Paulo quid dicam? Quoniam vas electionis est, inquit, hic mihi: vt portet nomen meum in vniuerso mundo super vnum fundatur ecclesia: alter preciosum fidei mu- rum doctrina sua portat in populo: ipse vas ele- ctionis effectus, Petrus signis, & mirabilibus eni- tescit. Paulus in doctrina, & persecutionibus glo- riatur. Petrus erat ante piscator: Paulus persecu- tor: sed ambo postea facti sunt hominum piscato- res. Etenim per totum mare seculi huius salua- toris doctrinæ ressa resenderunt. Petrus ambula- re iubetur in fluctibus: Paulus in nubibus, diui- ni que ad terram ducitur cælum: ambo in inuij itineris gradiuntur elemento, fidei virtute subli- mes: quem cui præponere audeam, nescio: cum dominus eos sub vna confessione æquales in pas- sione monstrauerit, in vera fraternitate cõuinxe- rit: vnanimitatis vinculo copularit: vt etiam de

ipsis rectissime præsumamus prophetico spiritu prædicatum; ecce quam bonum, & quam iucun- dum habitare fratres in vno. Sunt quidem Moy- ses, & Aaron, de quibus dicitur, fratres sunt pro- phetæ, & Apostoli, vna doctrina spiritu fratres sunt in nobis interior & exterior homo, si vnum sapiant, fratres sunt etiam Petrus, & Paulus, vere consanguinei fratres: quos vna pariter fides pro- prii sanguinis fecit communione germanos. Ego eos & geminos dicere fratres audeo: quos ma- gister vna confessione felici vtero simul fudit in regnum. Beati enim qui perfectionem patiun- tur propter iustitiam: quoniam ipsorum est re- gnum cælorū. Cõmunicemus igitur, fratres, san- ctorum Apostolorū memoriis, fide, opere, cõuer- satione, sermone, vt mereamur eorū precibus ad omnia, quæcunque poscimus, adiuuari largiente gloria domini Iesu Christi, cui omnis honor in secula seculorum, Amen.

S. IO. CHRYSOSTOMI Episcopi Constantin. in superius Euang. Homilia.

Quum venisset autē Iesus in partes Cesarea Phe- lippeni interrogabat discipulos suos dicens: Quem di- cunt homines esse filium hominis: Cuius rei gratia no- men illius scripsit, qui urbem condidit? Quonia alia etiam est, quæ Stratonis dicitur, nec in illa, sed in hac discipulos interrogauit. Procul enim ludæis abduxit, vt ab omni solitudine liberi, nõ dubitarent apertè dicere, quæ sentirent. Cur au- tem non ita de sua, sed de multorū prius sen- tentia ipsos interrogauit? Vt opinionem aliorum exposita, rursus interrogat, Vos autem quem me esse dicitis: ab ipso interrogandi modo, non abie- cta atque humilia, vt multi: sed sublimiora, ac di- uiniora responderent. Quæ etiam de causa non illic ab ipso prædicationis initio hæc quæsiuit, sed quando multa coram ipsis operatus miracula iam fuit, quum sublimiora dogmata perceperint, quum de sua Deitate, ac æqualitate cum patre multa significauit, tunc demum ad hæc interro- ganda descendit. Nec dixit, quemnam me asserit esse Scribæ, & Pharisei, quanuis crebro etiam ipsi colloquuti cū eo fuerint, & miracula nõnulla vi- derint: sed quem me, inquit, homines esse dicit? Popu- li certè opinionem de se quærebat. Quonia etiam deiector esset, procul tamen ab omni erat malitia: qua Pharisei, & Scribæ maximè peruertebantur. Vt autem ostenderet, quàm valde veller humani- tatis suæ dogma confirmari, filium hominis in- quit: deitate enim suam sic solet appellare. Nul- lus enim, ait; ascendit in cælum, nisi qui de cæ- lo descendit filius hominis, Et rursus: Quum au- tem videritis ascendentem filium hominis vbi erat prius. Cùm itaque discipuli respondissent, quoniam alij te Ioannem, alij Heliam, alij Hiero- niam aut vnum Prophetarum æstimant, hæc sal- sa eorum opinione in medium prolata, Vos verò, inquit, quem me esse dicitis? Ita eos hac secunda in- terrogatione, vt maiora de ipso cogitarent, ad- monuit. Ipso enim interrogandi ostendit modo, multum à dignitate sua vulgares illas abesse opi- niones: idcirco enim iterum interrogando aliam ab eis sententiam quærit: & quoniam plura, ma- ioræque signa, quàm cæteri viderunt, maiora etiam de

Lu. 9.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

de ipso dicerent, quam homini conueniat. Nam vulgus quidem hominem nudū putabat ex mor- tuis resurrexisse, veluti etiam Herodes dicebat, à qua suspitione procul abducens: vos verò, ait, quem me esse dicitis? Vos, inquam, qui plura me fecisse vidistis, qui meo nomine complures virtutes ipsi quoque fecistis? Quid igitur Petrus omniū Apo- stolorum os, vertex consortij totius: quum omnes interrogati essent, ipse solus respõdet. Et quando quidem de sententia vulgi petebat, omnes respõ- derunt: quum verò de sua eos rogaret, Petrus cõ- festim præsiluit, ac præueniens ait; Tu es Christus filius Dei viui. Quid igitur Christus? Beatus es, Simon Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi. Atqui nisi propriè sic Petrus intellexisset, & ab ipso pa- tre natum crederet, non fuisset reuelationis opus illa confessio, nec aliqua beatificatione digna, si vnum ex multis Dei filiis illum putasset. Etenim iam pri dem post tempestatem, qui erant in nauigio, verè filius Dei es tu, dixerunt: & quamuis verè dixerint, beatificati tamen ab eo non sunt. Nõ enim ita vt Petrus, sed vnus ex multis verè filium æstimabant, præcipuum quidem, magis que dile- ctum, non tamen ex patris substantia natum. Na- thanaël quoque dicebat; Rabbi, tu es filius Dei, Tu es rex Israhel: nec solum beatificatus non est, verum etiam quasi multò inferiora quam oportet, cogitaret, sic à Christo erat redargutus. Quo- niam tibi dixi, quia vidi te sub ficu credidisti: ma- iora his videbis. Ea igitur de re Petrus beatifica- tur, quia Christum patris propriè filium confessus est, quæ etiam de causa nihil tale de illis dictum est, quæ de hoc dicitur, quia pater reuelauit tibi. Nam, ne, quoniam vehementer amoris vinculo Petrus Christo coniungebatur, assentatiuncula gratificans, hæc verba dixisse multis videretur, in medium patrem produxit, qui ad confessionem veritatis animū Petri commouit: ita Petrus qui- dem loquutus est, pater autem illi, quod loquere- tur, subiicit, vt non humanā opinionem, sed di- uinam sententiã diuinitus dictam Petrum credas enunciasse. Quare autem non ipse apertè dicit, ego sum Christus, sed de aliorum sententia rogā- do, discipulos inducit? Quia videlicet & ipsum magis ita decebat, & illi ad fidem hoc modo in- uitaabantur. Vides quomodo filium patrem, patrem filium reuelat. Nec enim patrem quisquam reco- gnoscit, ait, nisi filius, & cuiuscumque voluerit filius reuelare. Non ergo possumus aliunde cognoscere filium, quam à patre: nec patrem aliunde, quam à filio: ita etiam hinc honoris gloria, & substantiæ prædicatur identitas. Quid igitur Christus? Tu es Simon filius Ione, tu vocaberis Cephas. Nam, quia pa- trem meum prædicasti, ego etiam illum nomino, qui te genuit: ac si diceret, quemadmodum tu Ione filius es, sic ego patris mei filius sum. Nam aliter superuacaneum omnino, atque superfluum esset dicere, tu es filius Ione. Verum qui ille dixit, tu es filius Dei: vt sic se esse filium Dei ostendat, sicut ille Ione filius eiusdem videlicet substantiæ cum patre, idcirco illud adiecit; Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, id est, fidem, atque confessionem. Hic aper- tè prædixit magnam eorum, qui credituri & erāt, & sunt multitudinē fore, & sublimi sapere ipsum facit, & ecclesiæ futuræ pastorem constituit. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Si verò ad- uersus ecclesiam non præualebunt, multò minus

aduersus me præualebunt. Non enim turbari te conuenit, quū adieris, quia tradat, & crucifigat, alium deinde honorem ei præbet. Et ego autem dabo tibi clauas regni cælorum. Non dixit rogabo pa- trem, vt tibi det, sed, quamuis magna erat pote- stas, & doni magnitudo ineffabilis, ego tamen da- bo tibi, inquit, ac si diceret: Quemadmodum tibi pater dedit, vt me cognosceres, ita & ego tibi da- bo. Quid das, quæso? Clauas, inquit, regni cælorum: Vt quæcunque ligaueris super terram, sint ligata in cælis, & quæcunque solueris super terram, sint soluta in cælis. Quomodo igitur non est eius, qui dicit, ego tibi da- bo, scilicet etiam in dextris, & sinistris concedere? Animaduertis quo pacto ipse etiam ad altiore de se opinionem Petrum adducit, & se ipsum his duabus pollicitationibus reuelando filium Dei ostendit. Nam, quæ Deus concedere solus potest, peccatorum scilicet remissionem, & vt futura ec- clesia tot, tãtis que fluctibus impetu irrum penti- bus immobilis maneat, cuius pastor, & caput pi- scator homo, atque ignobilis, terrarum orbe relin- ctante, adamantis naturam firmitate superet, hæc inquam omnia, quæ solius Dei sunt, se pollicetur daturum. Ita & pater ad Hieremiam dicebat; Si- cut columnam ferream, & sicut murum æneum posui te. Sed ipsum quidem genti vni pater, hunc autem vniuerso terrarum orbi Christus hunc po- suit. Quare libenter ab ijs quærerem, qui digni- tatem filij minorem, quam patris dicunt, quoniam sibi maiora dona videantur, quæ pater, aut quæ fi- lius Petro largitur: quæ pater quæ reuelationem ei filij sui dedit: filius autem, partim vt ram patris quem filij sui reuelationem vbi que terrarum pos- set feminare, partim vt, quamuis homo esset mor- talis, cælesti tamen potestate pollerēt, & clauas haberet regni cælorum: ita Petrus ecclesiam per vniuersum orbem amplificatam, cælo etiam ipso validiorem monstrat. Transibunt enim, inquit, cælum & terra, verba autem mea non transibunt. Quomodo ergo minor est, qui hæc in Petro effe- cit? Hæc autem non ideo dico, quia alia patris, alia filij opera esse putem. Omnia enim per ipsum fa- cta sunt, & sine ipso factum est nihil. Sed, vt lin- guam eorum abscindamus, qui talia proferunt: Tu verò mecum ex eis omnibus quanta sit potestas eius intellige, Ego tibi dico, inquit, Tu es Petrus, & ego super te ædificabo ecclesiam meam, ego tibi dabo cla- ues regni cælorum.

Petrus eccl- sia capus à Christo can- stituitur.

Hic. 1.

Christus Pe- trum vniuer- so terrarū or- bi præposuit.

Joan. 1.

Petrus eccl- sia fundamē- tum.

EIVSDEM IN EODEM fsto Homil.

Cæli, & terræ video certamen propter præ- sentem celebritatē memoriæ Apostolorum cælestibus quidem virtutibus laudatibus, & bo- nis verbis prosequentibus doctrinam laboris eor- um, vt pote quod per eos cognitum fuerit car- nis à verbo susceptæ mysterium, quomodo cla- mat Paulus; Vt innotescat nunc principibus, & potestatibus in cælestibus per Ecclesiam mul- tiplex Dei sapientia; qui sunt autem in terra, ho- minibus contendentibus per commemoratio- nem, summis Apostolis dignas laudes offerre, vt qui per ipsos redierint ad salutem. Quid enim est Petro maius? Quid verò potest cõferri cum Pau- lo? qui quidem opere, & sermone omnem natu- ram creatam vicere tam in cælo, quàm in terra:

EA apud Me- saphrastem.

qui luto corporis implicati, vel iſtis Angelis inueniuntur maiores. Quid ergo dicemus magiſtris nature create tam infernæ, quàm ſupernæ? Non inuenio orationem dignam ad laudandum eos, qui noſtrum genus laudauerunt, qui vniuerſam terram, & mare obiere, & peccatorum radices euellere, & pietatis ſemina deiecerunt in cordibus hominum, qui erant increduli. Petrus magiſter Apoſtolorum. Paulus cognitor œconomiz ſupernarum virtutum. Petrus frenum ingratorum ludæorum. Paulus adhortatio gentium. Vide autem excellentem Domini ſapientiam. Petrum quidem elegit ex piſcatoribus; Paulum autem ex iis, qui conſuebant tabernacula. Et quod electionis quidem apparet; eſt ex his artibus, quod autem intelligitur, eſt valde admirabile, quia Dei quoque eſt electio. Quoniam enim obruebatur gloria ludæorum, piſcatori commiſit Deus, vt ſcrutaretur profunda maris, quod percipitur intelligentia, dicens ei: Vade ad mare, & iace hamum, & cum qui aſcenderit, primum piſcem ſuſuleris, aperit os eius, & inuenies ſtatere; Mare dicens, mentem ludæorum inſtabilem, hamum autem doctrinæ verbum artiſcioſum, & piſcem legem. Aperire autem os eius, ſignificat eam interpretari: quomodo rursus in eo inueniet ſtatere ſignificat examinare ipſam ſpiritualiter. Paulo autem, vt pote futuri tabernaculorum, totas gentes tradidit, vt eos qui lege, & gratia nudati erant pelle indueret coccinea, quæ aqua, & ſanguine Domini tincta fuerat. Audiuit enim ipſe quoque Dominum ad ipſum clamantem: Ad gentes procul ego miram te. O beata Dyas, cuius fidei ſunt credite animæ mûdi vniuerſi. Petrus principium fidei orthodoxæ, magnus interpres ſacrorum Eccleſiæ, Chriſtianorum neceſſarius conſiliarius, theſaurus ſupernarum virtutum, qui fuiſti honoratus à Domino Apoſtolus. Paulus, magnus præceptor veritatis, orbis terrarum gloriatio; qui eſt homo in cœlis, & Angelus ſuper terram, gloria Eccleſiæ; qui velas Aquilæ in excelsis; qui eſt lyra ſpiritus; qui eſt hirundo, & cicada, qui instrumentum Dominicum, qui vigilans Chriſti miniſter. Paulus, & Petrus iuncti boues Eccleſiæ, qui vniuerſo orbi terrarum bonam intulerunt negotiationem, qui crucem pro iugo ſuſtulerunt, pro opere autem, nomen ſaluatoris, pro collaribus verò teſtamentum ſcripturarum, pro ſtimulo gratiam ſpiritus. Paulus, & Petrus, qui Eccleſiam in dies lætificant, receptacula ſpiritualia, orbis terræ publica diuerſoria, ſanctæ interpretandæ Trinitatis instrumenta, à Deo verbo ſuſceptæ carnis œconomiz interpretes. Petrus, amor meus ſpiritualis. Paulus vas electionis, meus baculus. Petrus templum Dei. Paulus os Chriſti; qui eſt trium curſitorum; & ad tertium cælum peruenis; qui loco circumſcriberis, & mundum vniuerſum Domino circumſcriberis; qui ab Hieruſalem, & circumſcribis; qui ad Illyricum ſparſiſti Euangelium; qui eſt velox curſor; qui diuina eſt impletus gratia; Cui fecit Dominus teſtomonium, quod portas nomen eius in conſpectu totius orbis terræ: qui tertium cælum peruulaſti, & ingreſſus eſt in paradifum, & vique ad Dominicam, quæ mente comprehendere non poteſt, cathedram aſcendiſti, & arcana myſteria audiuiſti, quæ non licet homini loqui. Quid autem Petro quoque dicemus, qui eſt dulce Eccleſiæ ſpectaculum; iſte reuera eſt lampas vniuerſæ

terræ; alba, & caſta columba, acris, & vehemens Apoſtolus, ſernens ſpiritu, Angelus, & homo gratia plenus, ſolida petra fidei, vetuſtus Eccleſiæ ſenſus; Qui, Beatus eſt, & columbæ filius, propter caſtitem audiſti ex ore Domini: Qui claues Regni cælorum accepit ab ipſo Domino. Vos Angelorum ordines ſpoliaſtiſti. Et quid dicam amplius? Vos laudat ipſe Dominus: Vos eſtis lux mundi, dicens. Qui eſtis potentiores Regibus, fortiores militibus, ditiores diuitibus, ſapientiores Philoſophis, eloquentiores oratoribus; qui nihil habetis, & omnia poſſideris. Vos eſtis martyrum tolerantia; Patriarchatum orthodoxa ſententia; Monachorum exercitatio; Virginum coronatores, eorum, qui ſunt matrimonio coniugati, pacificatores; raptorum refrenatores; intemperantium caſtigatores; tegumentum Regum, muri Chriſtianorum; Barbarorum aduerſarij; qui chamum hæreticis imponitis; qui à ratione alienas morte afficitis animi perturbationes; qui legiones dæmonum expulſiſti, qui aras idolorum diruiſti; qui & infra, & ſupra diuites fuiſti; vt qui ſuperiorum quidem claues accepit; eorum autem, qui ſunt infra, ſoluendi, & ligandi peccata poteſtatem habetis. O raris idiotæ miraculum. O illiterati ſapientia. Petrus vmbra ſua Paralyticos aſtringit, & ſoluit mortem. Paulus veſtimentis ſuis morbos expellit, & fugat dæmones. Qui intermedium habetis matrem Domini, & quouis iuſto ſpiritu eſtis præſentiores; columna Eccleſiæ, magna orbis terræ lumina; Qui vobis inimicem eſtis præſentiores, & ſimul omni creata natura meliores. Gaudeas, Petre, petra fidei; Gaudeas, Paule, gloriatio Eccleſiæ, qui mala innumera propter ipſam ſuſtinuiſti, in carceribus incluſi, à ludæis odio habiti, à Barbaris tracti, & raptati; à Regibus cæſi, & ignominiam paſſi; quibus nec falſe quidem licuit reſpirare, nec permiſſum fuit ceſſare à doctrina: qui propter pòdas vinculorum membra mouere non poteratis, & omnem orbem terrarum peccato alligatum veſtris ſoluebatis Epitulis. Vos dæmonum phalanges ſudiſti; per vos ſancti ſpiritus gratia diſſuſa eſt in orbem terræ: caliginem erroris vos eſt terra eſt traxiſti. Quâſnam ergo vobis referemus gratias, qui tantum propter nos laboraſtiſti? Memini tui, Petre, & obſtupeſco. Recordor tui, Paule, & mente emotus opprimor lachrymis. Quid enim dicam, aut quid loquar, veſtras cõtempans affligiones, neſcio. Quot carceres ſanctificaſti? Quot catenas decoraſti? Quot tormeta ſubiſtiſti? Quot maledicta toleraſtiſti? Quomodo Chriſtum portaſtiſti? Sunt benedicta veſtra lingua instrumenta. Sanguine conſperſa ſunt membra veſtra propter Eccleſiã. Vos ſine defectu imitati eſtis Chriſtum in ordinibus. In omnem terram exiit veſter ſonus & verba veſtra in fines orbis terræ. In ſeparabilem quæ ei à vobis eſt deſponſa; Chriſtus conſeruet Eccleſiam. Nemo ante vos, neque poſt vos talis apparuit. Quis enim ſermonem, qui in docendo veſtratur, ſuſcipiens, auſus eſt aliquid dicere abſque veſtra traditione? Vos omnes effecit magiſtros; noſtram vicit cecitatem; veſtra tolerantia, vt qui oparetis eſſe anathema, vt mundum lucraretur. Quid de cætero vobis retribuemus pro omnibus bonis, quæ nobis tribuiſtiſti? Fit hodie commemoratio veſtra decertationis. Gaudeas, Petre,

cui datum eſt, vt ligno crucis Chriſti fruereſis. Et ad magiſtri quidem ſimilitudinem voluiſti crucifigi, non recta tamen figura, ſed potius capite demillo deorſum; tanquam qui à terra in cælum iter faceres. Beati clauj, qui membra tua penetrarunt mihi deſiderabilia, & quæ cæleſti gloria ſunt mihi præſtantiora. Tu qui cum omni fiducia in manus Domini animã tradiſti, qui in diuulſe Domino ſeruſti, & ei deſponſa Eccleſiæ: qui diligis Dominum, qui ſeruſti ſpiritu, qui eſt Domino ſideliffimus omnium Apoſtolus. Gaudeas, Paule, cui beatum caput fuit enſe amputatum, cum homo eſſes, quem verba enarrare nõ poſſunt. Quiſnam enſis tuum guttur peruulſit diſcendendi maxima poteſtate præditum, Dominieũ instrumentũ, quod à cælo habetur in admiratione, & quod terra reueretur? Quiſnam locus tuũ excepit ſanguinem, qui cruentauit quidem exteriorem tunicam Barbari, qui te palo affixit: atram autẽ eius animæ veſtem dealbauit modo inexplicabili, & vique adeo vt lucem fidei induerit, & ea citra inuidiam contribuibles impertierit. Sit mihi enſis ille pro corona, & clauj Petri pro lychnitis gemmis inſixis in orbem diadematis, & illuſtrantibus formam meam ex peccato turpiſſimam. Non eſt nobis, o venerandi Apoſtoli, oratio, neque mens ſufficiens, vt aliquid ſuppeditet ad vobis agendas gratias. Egeni ſumus omniſi doni, quod offeratur excellentibus poteſtatibus. Mutuo date vos qui eſtis verè diuites, indigentibus, vel potius donateneque enim poſſumus matuum reddere. Et ſi beatas voces à vobis acceperimus, exclamabimus. Salue beata biga, quæ vna eſt anima in duobus corporibus. Petre, & Paule, Saluete vos ſemper in domino, ſine intermiſſione pro nobis, rogamus orate. Promiſſa veſtra implete. Sunt enim hæc veſtra conuenta, vnus quidem hoc, venite mecum, & bonis ne deficiamus: alterius vero illud; ſtudebo poſt meum aduentum veſtri facere mentionem. Paſtorum ergo cõuentorum nolite obliuiſci, ſed trinitati principio carenti nullo intermedio adſitentes petite, quæ ſunt nobis omnibus ſalutaria: In Chriſto Ieſu Domino noſtro quem decet gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

S. AVGVST. EPISCOPI
Hipponenſ. in eodem feſto,
Homil. 1.

Illioli mei, audite nos, & liberate vos. Currite pro vobis, & nobis præſtatis & vobis. Commune erit gaudium noſtrum, ſi vos viderimus induere Chriſtum. Iuuenes, & virgines, ſeniores cum iunioribus ad gratiam feſtinent. Mater noſtra pariendo non diſcernit ætates. Ipſa genuit Petrum, ipſa parturiuit & Paulum, vt ex lupõ fieret agnus. Tãquam ergo natus eſt Saulus, creuit, & factus eſt magnus. Baptizatus eſt à matre, illuminatus à Deo patre, & cepit velle Petrum videre, & cum quæreret eum velle videre, magis eum Petrus cepit timere. Audiuit enim Petrus, quia Saulus eum quæreret. Noll timere, beate Petre, quia Saulus non te quærit, ſed Paulus vas electionis te cupit videre. O ſanctæ Peire, benedic patrem, & ſuſcipe fratrem, & habes cum quo poteſ defendere matrem. O beate Peire, quia conuerſus eſt Saulus miraris, qualis eſt tu, erit & ipſe ta-

lis, & vnus vobis erit natalis. Qui fecit ex Saulo Paulum, ipſe fecit ex Simone Petrum. Vnus vos honorauit, vnus vos coronauit. Mutauit perſecutorem, mutauit & piſcatorem. Et, ſi te priorẽ, tamen ambos ditauit honore vno. Veni, ſanctæ Paule, veni ſequere Petrum, ſed docentem, non fugientem. Fugiebar, quando te neſciebam. Nam iſte beatiffimus Paulus, ſicut in lectione Actuum Apoſtolorum cum recitaretur, audiuiſmus cæleſti voce proſtratus eſt. Dum fureret ad cãulas in lupina rabie, & exoſum ſibi nomen innocẽtis agni perſequitur, dum quærit diſcerpere aut vexare grægẽ, audiuit aliſonam vocẽ, Saule, Saule quid me perſequeris? Quid fruſtra inſaniffi contra nomen meũ, & occidiſti martyrẽ meũ? Olim quidem debui perdere te, ſed Stephãnus meus orauit pro te. Et ille, Quis eſ, domine? Et dominus ad illum, Ego ſum inquit, inſanus Naſarenus, quem tu perſequeris. Caput de cælo pro membris clamat. Inquietatur corpus, & de cælo intonat Chriſtus, Saule, inquit, Saule, quid me perſequeris? Quid eſt, quod rugiente Saulo mugit arcanum, & contra ſauiciam Pauli militiã conqueritur cælus, niſi vt, qui nõ crediderat reſurgenti, ſaltem crederet in cælo ſedenti? Nam dicitur Ananiæ, Accede ad eum, & ſigna eum charactere meo, multa enim patietur pro nomine meo. Et ille, domine, audiui à multis de viro hoc quia multa mala fecit ſanctis tuis. At illi dominus, Vade, quoniam vas electionis eſt mihi. O beate Anania, merito in timore trepidares, ſi forti manũ nõ eſſet cui militares. Ideo proſternitur ſuperbiã, vt erigatur ſanctitas. Venit ergo Anania, baptizauit Saulum, & fecit Paulum. Baptizauit ſupum, & fecit agnum, & cepimus habere prædicatorem quem habuimus perſecutorem. Denique cepit prædicare Chriſtum, cui antea reſiſtebat, poſtea paratus pati pro eo cõtra quem antea pugnabat. Patitur Paulus, quod fecerat Saulus. Saulus lapidauit, Paulus lapidatus eſt. Saulus Chriſtianoſ virgis affecit, Paulus pro Chriſto quinquies quadragenas vna minus accepit. Saulus perſecutor eſt eccleſiam Dei, Paulus ſubmiſſus eſt in ſportã. Saulus vixit, Paulus victus eſt. Et dum Saulus ſauiens quærit minuere numerum Chriſtianoꝝ, etiam ipſe acceſſit ad numerum cõfeſſoꝝũ. Et dum inferret aliis necem, ſuſcepit ipſe pro eo mortem. Dum intrat lupus rapax in ſtabula pecudis ſubito & ipſe factus eſt ouis. Itaque quis iam deſperet de magnitudine criminis, aut de humilitate generis? Nam beatiffimum Petrum piſcatorem, modo genibus proſtratus, adorãt gentium multitudinem credentium, per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui viuũ & regnãt per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

EIVSDEM IN EODEM
feſto, Homilia 2.

Notum vobis omnibus eſt, fratres chariſſimi, & vniuerſo mundo nõtiſſimum, quod beatiffimorum Petri, & Pauli natalis ſit hodie, nec aliquam partem orbis latere potuit tanta deuotio. Si quidem cum de his dicat Dauid Propheeta, In omnem terram exiit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. In omni terra mira Petri virtus eſt, & in fines orbis terræ epiſtola Pauli

Act. 9.

Act. 7. Act. 9.

1. bi ſupra.

2. Cor. 11.

B. Petri genibus proſtratus adorãt ſideles.

Sermo 26. de Sancti.

Hic eſt inter Ambroſianos 26.

1. ſa. 18.

pene

penetraverunt. Quis enim non audiuit, quod primus Apostolus Petrus sedenti ad speciosam portam templi claudo, & ex matris suæ vtero olim iam debili, pedum restituerit firmitatem, ut quod natura minus contulerat, Apostolica gratia repararet? Cum enim claudus ille stipem rogans, aliquid pecuniæ se ab Apostolis crederet accepturum: ait illi Apostolus Petrus, Argētum, & aurum non habeo, sed quod habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni, surge, & ambula. Beata planè largitas, quæ petenti argētum quidem non contulit, sed contulit sanitatem. Beata largitas, quæ de thesauris suis aurum nō protulit, sed protulit medicinam. Beatus & ille claudus, qui dum stipem quarit pecuniæ, diuitias incolumitatis accepit. Hoc enim ab apostolis donū meruit, quod nullis thesauris à medicis redimere potuisset. Primum ergo signum mirabile quod beatus Apostolus Petrus fecit, claudo pedum restituendo ut diximus vestigia. Audistis frequēter, ipsum Petrum à domino petram nuncupatum, sicut ait, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Si ergo Petrus petra est, supra quam ædificatur ecclesia, recte prius pedes sanat, ut, sicut in ecclesia fidei fundamentum cōtinet, ita & in homine membrorum fundamētum confirmet. Recte, inquam, pedes Christiano curat, ut iam non trepidus quis, nec imbecillis possit supra petram ecclesie stare, sed robustus, & fortis incedere. Vbi autem Pauli verba non leguntur? Quis locus ea literis non scribit, corde retinet, conuersatione custodit? Qui Paulus à domino vas electionis est nominatus. Bonum vas, in quo preciosa mandatorum Christi præcepta conduntur. Bonum vas, de cuius plenitudine substantia vitæ populis semper erogatur, & plenum est. Optima apostolorum nomina petra, & vas necessaria sunt domui saluatoris. Domus enim petrarum fortitudine cōstruitur, vtilitate vasis ornatur. Petra ad firmitatem, ne labantur, sustentat populos, vas ad custodiam, ne tentetur, operit Christianos. Exitus vero eorum de hoc seculo quā beatus fuerit, nemo qui ignoret. Nam prima hæc in illis beatitudo est, quod ambo vna die passi esse noscuntur, scilicet ut, quos vna fides seruauit deuinerat, vna dies martyrio coronaret. Deinde ipsa passio licet diuersa in singulis fuerit, tamen vna referta est gratia sanctitatis. Nam Petrus crucem sicut saluator in exitu pertulit, & dominicæ deuotionis simili morte discerptus est, scilicet ut quem imitabatur fide, imitaretur & passione. De Pauli vero ceruice cum eam persecutor gladio percussisset, dicitur fluxisse lactis magis vnda quam sanguinis, & mirum in modum sanctum Apostolum baptismi gratia in ipsa nece fecit splendidum potius quam cruentum. Quæ quidem res in sancto Paulo stupenda non est. Quid enim mirum, si abundat lacte nutritor ecclesie, sicut ipse ad Corinthios ait, Lac vobis potum dedi non escam? Hæc est planè re-promissionis illa terra, quā patribus nostris promisit Deus dicens, Dabo vobis terram melle, & lacte manantem. Non enim de hac terra locutus est, quæ manantibus aquis cœnum inuoluit, lutumque permiscet; sed de illa terra Pauli, & similitum Pauli, quæ suauè potum distillat. Quæ enim Pauli epistola non melle dulcior, non lacte candidior? Quæ epistolæ tanquam vbera ecclesiarum populos enutriunt ad salutem. De ceruice ergo

Apostoli pro sanguine lac manauit. Legimus in epistola ipsius, quia caro, & sanguis regnum Dei non possidebunt. Iam igitur Paulus possidet regnum, quod caro, & sanguis nō possunt, quæ impeditur dicuntur regnaturum. Adhuc ergo Paulus in terris positus iam in regni cælestis substantiam transformatur. Ideo, fratres charissimi, quotiescumque martyrum memorias celebramus, prætermissis omnibus seculi actibus sine aliqua dilatione concurrere debemus ad domum Dei, reddere illis honorificentiam, qui nobis salutem effusione sui sanguinis pepererunt, qui tam sacramentum nostram pro nostra propitiatione domino se obtulerunt, præsertim cum dicat ad sanctos suos omnipotens Deus, Qui vos honorat, me honorat, & qui vos spernit, me spernit. Quisquis ergo honorat martyres, honorat & Christum, & qui spernit sanctos, spernit Christum dominum nostrum, qui uiuit, & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN EODEM festo, Homilia 3.

Piscatoris, & persecutoris sacratissimum diem geminæ festiuitatis occursum deuotione præcipua hodie celebremus. Ille quo reia euasit seculi, iste quo ex prædone confessor factus est Christi. Elegit ecce duos vnum piscatorem, alterum grassatorem. Illam vocat ex litore, istum clamor ex itinere. Illum accersit ex ponto, istum terret de cælo. Cum igitur Petrus linea lazare in freto, Christus reia misit in verbo. Cœpit Christus, cœpit & Petrus. Christus discipulum, Petrus pisciculum: & dum circumdat gētem squameam, ipse venit in retia. Præteriens, inquit, Iesus vidit duos fratres, Simonem, qui dicitur Petrus, & Andream fratrem eius retia mittentes in mare. Erant enim piscatores, quibus Christus sic ait, Venite, inquit post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. At illi relictis retibus, secuti sunt eum. Stabat Petrus mobilitate, & gurgite pendulus, & inter obscuras aquas inquit mari, victū quem non habebat artificio requirebat, nutabat super ambiguum vndam, ut posset inuenire capturam. Vario fertur, referturque vestigio, stat mobilis, & mouebatur stabilis. Rimatur inter cæteros marini germinis fluctus, sub obscura vmbra fugitiuum insequitur prædam, maculosus paries fit cæca piscibus in mari custodia. Et, dum insidiatur Petrus gregibus æquoreis piscium in mari, ipse in rete incidit saluatoris. Fit de prædone prædatio, de piscatore piscatio, de pirata captiuitas, Venite, inquit, post me, & faciam vos piscatores hominum. At illi, relictis retibus suis, secuti sunt eum. Dum vellet Petrus inani muro quærrens concludere piscem, hamo verbi Christi & ipsum tenuit piscatorem, distendebat Petrus sinum lini, voluit in se vacuum cortinam, & dum insequitur gratiam semper æquoris prolem, captorem suum, emptorem, saluatorem trahebat, & trahebat. Exercebat in æquore violentiam, & patiebatur in mente capturam. O aquæ genus, pirata reptilium deseruit artificium hoc, quem mutasti de pisce ad piscem. Est enim Christus piscis ille, qui ad Tobiam ascendit de flumine viuis, cuius iecore per passionem affato, fugatus est diabolus, & per auar-

ritudinem fellis afflatus est cæcus, & illuminatus est mundus. De pisce, inquam, ad piscem, de rete ad ecclesiam: de mari ad fontem, de captura factus est factura. Reliquit ergo salum fluctuantem, & cœpit ambulare post piscem. Similitudo artis inflamat desiderium audientis, ut, qui ante capturam latebat in salo, verbi nunc reia spargat in mundo. Tunc enim pisces induxit, nunc autem homines sagenis spiritalibus irretiuit. Paulus autē paruus, sed ex paruo magnus, dū diceretur Saulus sydereæ vocis tuba conterritus, certe elifus audacia, ut feminet erectus in mundo doctrinam. Saule, inquit, Saule quid me persequeris? Ibat igitur Saulus furis inuectus, duri pectoris efflabat incendium, sanctorumque sanguinem sitiens per totam Iudæam alienus ferebatur inania, ut Christi mēbra laniaret in terris. Fit vna religione crudelis, ut quæstionarius, & innocentium per campum, sceleratissimi aggeris euacuatus, ut Iudæa, quæ pridem seuerat in capite, crudelitatem exerceret in corpore. Acceperat enim Saulus potestatem à principibus sacerdotum, ut homines fidei nostræ occideret, & germinantem fidei campum manu nefaria detruncaret. Dum ergo portat Saulus funestum contra milites Christi gladium, fulmineum de cælo accepit testimonium. Dum grassatur, percutitur, dum Christi sanctos persequitur, violento radio cælesti luminis cæcatur, & qui aduersus Deum erigebatur, diuina voce terribiliter prosternitur, Saule, inquit, Saule quid me persequeris? Caput per membris clamat. Inquietatur corpus, & intonat Christus in cælis, Saule, Saule, quid me persequeris? Quid est, quod mugit populus, mugit arcanum, & contra seuitiam Pauli prouincia conueritur cæli, ut qui non crediderat resurgentem, saltem crederet in cælis sedentem, & qui defuncto Apostolorum domino assenerat ex sepulchro mendacium, de cælo viuens acciperet testimonium? Saule, inquit, Saule, quid me persequeris? Subito igitur ad istam diuinam vocem increpationis infixus in terram, & seuitiam perdit & semitam, deponit feritatem & incurrit oculorum cæcitatem. Cæpit habere ductores quos habuerat antè persecutores. Vbi nā, Paule, currebas, quādo currebas? Ecce nunc aberrans quæris locum, & qui persequeris Christum, cæcus curris ad manum. O Saule, rapaxlope, comedes, sed exspecta paululum, & digerens digeris. Credis ergo, Saule, in Deo, adhibes fidem perfido? Non solent istæ manus in sanguine pollui, nisi te adhuc ab eis videris cruciari. Parum erat generi tuo, quod crucifixerat Christum, in super & munus mittere non formidauit in cælum. Expressit patibulum, posuit in ostia sepulchri custodes. Iam Christus ascendit ad patrem, & adhuc genitrix tua non caret seueritate. O Iudæa, Prophetarum sanguine temulenta, nondum satiata es à sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ? Flumina tui sceleris spumant & te adhuc vlque non satiant? Ab origine mundi sanguinem bibis & adhuc sitis, nec dum tui facinoris vnda siccauit etiam alueo tui sceleris sitim? Modo Christum patibulo crucifixum, & tam cito crudelitate sanguinis aruisti? Sed ecce prosternitur audacia tua, ut sanctitas erigatur. Cedit miles diaboli, ut surgat signifer Christi. Mittit Petrus in seculum reticulum, circumfert Paulus dominicum in mundo vexillum. Et iste

piscator hominum, & ille titulat signo crucis gentiles. Currunt itaque vterque ad palmam martyrij, & vterque perueniunt ad coronam: non quidem eodem temporis cursu, sed eodem anni verentis occursum. Petrus pro Christo capite deorsum verso in ligno suspenditur, Paulus pro Christo gladio trucidatur. Ille propriis gressibus proficilcebat ad Christum, oculisque superiora respiciens beatum spiritum deducebat ad cælum, iste cœruicem curuat ad pœnam, & offerebat ceruicem capitis ad coronam. Petrum crux necat, Paulum gladius immolat. Duo genera suppliciorum Domini, & Christi, in duobus Apostolis Christi. Petrus patitur crucem. Paulus sentit pugionem. Piscatorem suspendit hamus crucis, persecutorem mucro minuit persecutoris. Nunc ad memoriam piscatoris fleuntur genna imperatoris. Ibi radiant gemmæ diadematis, vbi fulgent beneficia piscatoris. Ex piscatore fecit Dominus Apostolorum principem, ex persecutore fecit Apostolicum confessorem. Præstitit passio socios, quos seceerat fidei prædicatio copulatos. Veneremur ergo principes gregis nostri, si volumus caulas intrare pastoris.

EIVSDEM DE EODEM Homil. 4.

Hodie duos Christiani nominis fundatores Hexultantis ecclesie festa concelebrant. Hi enim duo electi sunt ad duorum populorum salutem. Petrus ad Iudæorum, Paulus ad gentium. Petrus ut in Iudæa veterem ac deserrum agrum repararet, atque eū sub vmbra legis infructuosum & à calore veri solis absconditum fidei salubritate & gratiæ fecundaret. Paulus vero ad gentes mittitur, & ad terram nouam quæ nullam antè dederat frugem, nullum fuerat exerta cultorem, qui aratro Dominicæ crucis prolinderet, & in rudi campo Christi nouellam insatigabilis operarius excitaret. Petrus itaque vineam, vbi iam fuerat, reparat, Paulus plantat, vbi non erat. Petrus in Iudæis arborem ab antiqui germinis nobilitate degenerem, in radice sua excolit: Paulus vero in alieno fomite peregrinus ponit gentium ramos. Petrus in Iudæis terrā male fecundam excolit: Paulus in gentibus nondum cultam fecundat. A Petro in Iudæa olea reparatur, à Paulo in gentibus oleaster inseritur. Petrus in Iudæis mollit duritiā, Paulus in gentibus illuminat ignorantiam. Petrus tenebras, & vicia pellit ex oculis, Paulus reddit oculos à natiuitate cæcatis. Vario ac diuerso genere innumeri populi ad vnus regis militiam congregantur, ac sic duo potentissimi duces Petrus antiquum de veteribus reducit, Paulus nouum de tyronibus Christi conducit exercitum. Discurrunt itaque per vniuersum mundum duo splendidissimi negociatores, portantes coram gentibus, & regibus, & filiis Israel pretiosa fidei mercimonia. Circumferunt aromata iustitiæ, thura diuinæ venerationis, incensum compunctionis, balsamum castitatis. Illi igitur sal prudentiæ spiritalis, de quibus dicitur, Vos estis sal terræ, quibus vti que animæ condiantur, ut inuolatz ab æterna peccati corruptione feruentur. Erogant per omnem terram spirituales dispensatores prætia salutis, thesauros sanctitatis.

Ad memoriam
piscatoris fle-
ctitur genna
imperatoris.

Serm. 29. de
Sanct.

Rom. II.

Math. 5.

Quæ

rat principatum, quatenus potetiam virtutis suae Christus ostendens, ubi mundus caput habebat imperij, ibi regni sui principes collocaret.

EIVSDEM DE EODEM

festo, Homilia 2.

Apostolici natalis gaudio, fratres charissimi, Petri, & Pauli, quorum hodie beatissimis passionibus iucundamur, latior per vniuersum mundum Christi exultat ecclesia. Quae licet omnium se sanctorum martyrio certa sit adornari, horum tamen victoria gloriosius illustratur, quoad quidem videt de hoc saeculo ipsos fidei patres, & magistrorum martyrum triumphasse. Quid enim insignius Petro, qui in carne positus, mensuram carnis egressus, Christum Iesum viui Dei filium verum confiteatur, & quod omnium adhuc mortalium peccatis larebat, prima Petri lingua nouo est sermone confessa. Quid, fratres mei, magnificentius Petro, qui tantae confessionis merito cum corruptibili adhuc esset in corpore, & necdum ipse ascendisset in caelum, regnum illi caeleste & claudere, & aperire permittum est. Quid eius sublimis fide, qui gradiente domino super aquas humanae conditionis, oblitus viam sibi in fluctibus dari, & poposcit, & meruit, tantae mentis eius confidentia fuit, ut crederet se posse per fidem, quod sciebat, homini impossibile per naturam. Nam, quia postea mergebatur, ut mihi videtur, necessarium fuit, ne tantum sublimitate miraculi in perniciem forte sui aequata Christo carnis fragilitas superbiret. Fuerit certe infirmitatis corporeae, quod paulo post timuit, quis tamen ambigat inimitabilis fidei fuisse, quod eum descendentem de naui, tremula, & inconcussa humanis gressibus maris vnda sustinuit? Sed iam veniamus ad beatissimum Paulum, cuius tanta est nihilominus plenitudo fidei, vt peculiarem quodammodo eum sibi ducem ad illuminanda gentium corda sanctorum praescius saluator eligeret. Erat enim tunc praecipuus in doctrina, animi virtute tam potens, innocentia, & integritate tam sanctus, vt vno, eodemque tempore, hinc eum sacerdotes, ac principes Iudaeorum per emulationem legis antiquae, data in Christianos persequeandi autoritate dirigerent. Hinc illum ad ecclesiae solatium, atque omnium credentium firmamentum Christus vocaret à caelo. Cuius ob hoc sunt à Domino cecati oculi, vt suscepta gratia veritatis, caelesti acie, & lumine clariore fulgerent, patiterque aduertet Christiani nominis principes futurus Christum, quem persequebatur, cecandi, illuminandique habere virtutem. Vt autem praetererem cetera, quae eum vniuerso orbi mirabilem faciunt, vnum illud, quod ad omnes eius sufficit laudes, quis valeat aestimare, quantae sit gloriae, quod cum inter homines ageret, specialis quadam diuinitatis gratia, & paradisi illi penetrabilis, & caeli peruenit fuit? Quid ergo, fratres, hoc doctore perfectus, qui in caelo didicit, quod in terris doceret? Quid hoc teste veracius, cui elevato super caelos oculis videre, & approbare concessum est, quod postmodum promitteret credituris. Haec sunt igitur apostolorum Petri & Pauli stupenda merita, per haec incedentes miracula apostolorum suum Domino, &

Deo nostro effusione deuoti sanguinis confecerunt.

EIVSDEM DE EADEM

cuius supra festiuitate, Homilia 3.

Beatissimorum apostolorum Petri, ac Pauli inseparabilem fidem, passionemque germanam, omni nos deuotione, fratres, necesse est celebrare, quia & laudabilis eos vita ad gloriosissimum perduxit occasum, & mirificus obitus perpetuam transmiserit ad vitam. Et licet in Petro fides emineat, in Paulo doctrina precellat, & magisterium, tamen Pauli fidei plenitudo est, & credulitas Petri doctrinae est fundamentum. Quos tanta caelestis electionis dignatio visitauit, vt hic fieret de piscatore doctor, ille de persecutore defensor. Sed in hoc omnipotentis Dei attollenda maiestas est, qui inspiratione mirabili, docti gratiam tribuit imperito, & inimicum fecit amantem, quod oderat, & fidem, quam impugnabat, auferere. Illius piscationem non abstulit, sed mutauit, huius cecauit oculos, vt purgatio recepto lumine, clarissimae mentis acie vltra humanum videre possit aspectum. Quanti igitur merito apud Deum suum Petrus erat, vt ei post nauiculam paruae remigium, totius ecclesiae gubernacula traderentur? Aut quantum in apostolatus sui ministerio coplacuisse Christo credimus Paulum, qui tantum placere potuit persecutor? Placuit enim, quia non iniqui peccatoris studio, sed simplicis ignorantiae incurta deuotione certabat. Denique vt primis sensibus eis spiritus veritatis infusus est, ostendit continuo non se Christi, quod se odio, sed amore paternae legis innocenter errasse. De quo quid ego potissimum dicam, cum fidelissimus ipse sibi sit testis, qui cum necesse vellet iactare laudes, & Christi annuntiare cuperet maiestatem, verecundius, quod in se gestum est confiteretur. Vt enim velut de altero quodam, scio hominem (inquit) in Christo Iesu raptum esse ad tertium caelum, raptum in paradysum & audiuit arcana verba, quae non licet homini loqui. Quid hoc Apostolo magnificentius, cui in medio mortalium constituto, & supra caelos iter datum: & ad terras redire concessum est? Quid hoc beatus viro, qui inter secreta paradisi ediscere meruit, quod nec lingua hominis loqui possit, nec quicquam mereretur audire? Et quum tanta sint sublimitatis illa, quae docuit, vt comprehendere ea mens humana non possit, quantae illud putamus esse gloriae, quod proderet sibi aliter non licere? Quid etiam de Petro referam, cuius tanta à Deo est approbata iusticia, tantaeque ei potestas attributa est iudicandi, vt in arbitrio eius poneretur caeleste iudicium? Perspicite ergo, & aestimate, quanto nobis sit Petrus Apostolus in honore reuerendus, cuius sententiam in terris prolatam sempiterni iudicis aequitas non repellet. Et ideo diligenter intendite, quae sit eius gloriae magnitudo, cui dum clauis regni committuntur aeterni, caeli illi claudere, & aperire permittum est. Horum itaque, Charissimi; per vniuersum mundum veneranda hodie passio celebratur, horum hodie concursu laetissimo excolit Roma martyrium, & quorum dudum impia persequeuta est sanguinem, eorum nunc peculiari deuota patrocinio gloriatur.

EIVSDEM VNDE

supra, Homil. 4.

Beatissimorum Apostolorum passio, fratres, quorum hodie natalem solenniter celebramus cunctis est honoranda credentibus, quos pro iustitiae pietatisque plenitudine saluator mundi humano generi & patres esse dedit, & iudices. Quanta autem integritatis, quantae pietatis fuerint, hinc vel maxime peruidendum est, quod ille eos ad emendationem corrumpti saeculi, & ministerium suae voluntatis elegit, quem non falleret electio. Vocauit namque Petrum opibus pauperem, opere piscatorem, qui à conuersatione populari & communione vrbium segregatus vitam inter fluctus agebat innocuam, & victum de simplicitate quaerebat. Quem tamen ita dixerim pauperem, vt competens ei substantia non deesset. Quem bene merentem de Deo, copiosi maris diues vnda pascebat. Electus ergo est ad praedicationem salutaris verbi, vt mutata vice caelestis mysterio sacramenti, qui captura piscum alebatur, salute hominum pasceretur. Gloriosissimum etiam Paulum ad fidem nominis sui Christus vocauit à caelo, qui, quod persequi videbatur ecclesiam, non impietate irreligiosi animi sauebat, sed sub nube ignorantiae, nouam non perspicens gratiam, amore antiquae deuotionis errabat. Ideo denique ab oculis eius veteris umbræ caligo de terra est, vt verum illud lumē, quod de caelestibus coruscabat, & sibi acquireret, & omnibus reuelaret. Cecatus, illuminatusque est, non alia dispensatione, nisi vt clausis carnalibus oculis, spiritalis ei aspectus ad inspicendum Dei gloriam formaretur. Accepit & fidelissimus Petrus hos oculos, qui Christum Dominum nostrum in carne positum, & diuinitatem suam sub specie assumpti hominis occultantem, filium esse Dei viui Sancti Spiritus radio illuminatus inspexit. Ait enim domino percontanti, quis esse ab hominibus putaretur: tu es (inquit) Christus filius Dei viui. Quis non responsionis plenitudinem, piscatorem protulisse miretur, quam compendio breuissimae confessionis aperuit, & quod de de patre habebat dominus, & quod de humana natiuitate susceperat? Christus enim & filius Dei viui, vtriusque naturae indiuisum continet sacramentum. Vere suscipiendum cunctis, & mirabilem piscatorem, qui dum maris profunda rimatur, ad altissimum maiestatis aeternae peruenit arcenum. Hi itaque sunt ecclesiarum columnae Petrus, & Paulus, quos & vita sanctissima venerabilem perduxit ad mortem & gloriosus occasus fecit esse perpetuos. Quos non solum honoramus vt martyres, sed & vt magistros, patresque martyrum venetamur, qui ecclesiam Dei & caelestis praedicationis doctrina, & pij sanguinis effusione fundarunt.

EIVSDEM VNDE

supra, Homilia 5.

Cum omnes beatissimi apostoli patrem gratiam apud Dominum sanctitatis obtineant, nescio quo tamen pacto Petrus, & Paulus videntur praeter ceteris peculiari quadam in saluatore

fidei virtute praecellere, Quod quidem ex ipsius Domini iudicio possumus approbare. Nam Petro sicut bono dispensatori clauem regni caelestis dedit. Paulo tanquam idoneo doctore magisterium ecclesiae instituit inuinxit, scilicet, vt, quos iste erudierit ad salutem, ille suscipiat ad quietem; vt, quorum corda Paulus patefecerit doctrina verborum, eorum animabus Petrus aperiat regna caelorum. Clauem enim quodammodo à Christo scientiae & Paulus accepit. Clavis enim dicenda est, qua ad fidem peccatorum dura corda referantur, mentium secreta panduntur, & quicquid intrinsecus clausum tenetur, in palam rationabili manifestatione producit. Clavis, inquam, quae & conscientiam ad confessionem peccati aperit, & gratiam ad aeternitatem mysterij salutaris includit. Ambo igitur clauis à domino perceperunt, scientiae iste, ille potentiae. Diuicias immortalitatis ille dispensat, scientiae thesaurus iste largitur. Sunt enim scientiae thesauri, sicut scriptum est, in quo sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae absconditi. Ergo beati Petrus, & Paulus eminent inter vniuersos apostolos, & peculiari quadam praerogatiua praecellunt. Verum inter ipsos quis cui praerogatiua, incertum est. Puto enim illos aequales esse meritis, quia aequales sunt passione, & simili eos fidei deuotione vixisse, quos simul videmus ad martyrij gloriam peruenisse. Non enim sine causa factum putemus, quod vna die, vno in loco, vni tyranni tolerare sententiam. Vna die passi sunt, vt ad Christum patiter peruenirent: vno in loco, ne alteri Roma deesset: sub vno persecutore, vt aequales crudelitas vtrumque constringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, persecutor decretus est pro virtute. Et in quo tandem loco martyrium pertulerunt? In vrbe Roma, quae principatum, & caput obtinet nationum, scilicet, vt ubi caput superstitionis erat, illic caput quiesceret sanctitatis: & ubi gentium principes habitabant, illic ecclesiarum principes morerentur. Cuius autem meriti sint beatissimi Petrus, & Paulus, hinc possumus intelligere, quod cum dominus orientis regionem propria illustrauerit passione, occidentis plagam, ne quid minus esset, vice sui apostolorum sanguine illuminare dignatus est. Et licet illius passio nobis sufficiat ad salutem, tamen etiam horum martyrium nobis cōtulit ad exemplum. Hodierna igitur die beati apostoli sanguinem profuderunt, sed videamus causam, quare ista perpassi sunt, scilicet quod inter cetera mirabilia & iam magnum illum Simonem orationibus suis de aetris vacuo praecipiti ruina prostrauerunt. Cum enim idem Simon se Christum diceret, & tanquam filium ad patrem assereret volando se posse ascendere, atque elatus subito magicis artibus volare coepisset, tunc Petrus fixis genibus precatus est dominum, & precatione sancta vicit magicam leuitatem. Prior enim ascendit ad dominum oratio, quam volatus, & ante peruenit iusta petitio quam iniqua praesumptio. Ante Petrus in terris positus obtinuit quod petebat, quam Simon perueniret in caelestibus, quod tendebat. Tunc igitur Petrus velut iunctum illum de sublimi aëre deposuit & quodam praecipitio in saxo elidens eius crura confregit: & hoc in opprobrio facti illius, vt qui paulo ante volare tentauerat, subito ambulare non posset, & qui pennas assumpserat, plan-

Intelligit de peccati confessione facta sacerdoti ad absolutionem impetrandam, Coloss. 2.

Petrus & Paulus vna die, vnoque in loco passi.

Ex glos. lib. 3. c. de exci. vrb. bis Hierosol.

tas amitteret. Sed ne forte hoc mirum videatur, quod magus iste presente Apostolo per aerē aliquandiu volitauerit, hoc patietia Petri fecit, permittit enim illum sublimis ascendere, vt altius caderet, voluit eum in excelsum leuari ad cōspēctum omnium, vt ruentem illum de excelso oculi omnium peruiderent. Hęc igitur iniquitatis est elatio, vt in altum se ferat, in sublime se erigat, sed sancta oratio omnem humiliat superbiam, vniuersam deiicit vanitatem.

S. LEONIS PAPAЕ IN
natiuitate S. Apostolorum Pe-
tri & Pauli, Sermo 1.

OMnium quidem sanctarum solennitatum, dilectissimi, totus mundus est particeps, & vnus fidei pietas exigit, vt quicquid pro salute vniuersorum gestum recolitur, cōmunibus vbi-que gaudiis celebretur. Veruntamen hodierna festiuitas præter illam reuerentiam, quam toto terrarum orbe promeruit, speciali, & propria nostræ vr̄bis exultatione veneranda est, vt, vbi præcipuorum Apostolorum glorificatus est exitus, ibi in die martyrij eorum sit lætitiæ principatus. Isti enim sunt viri, per quos tibi Euangelium Christi, Roma, resplenduit, & quæ eras magistra erroris, facta es discipula veritatis. Isti sunt patres tui, verique pastores, qui te regnis cælestibus inserendam multo melius, multoque felicis condiderunt, quàm illi, quorū studio prima mœnium tuorum fundamēta locata sunt: ex quibus is, qui tibi nomen dedit, fraternam te cæde cœdauit. Isti sunt, qui te ad hanc gloriam prouexerunt, vt sis gens sancta, populus electus, ciuitas sacerdotalis, & regia, per sacram beati Petri: sedem caput orbis effecta, latius præsidere religione diuina, quàm dominatione terrena. Quamuis enim multis aucta victoriis, ius imperij tui terra, marique protuleris, minus tamen est, quod tibi bellicus labor subdidit, quàm quod pax Christiana subiecit. Deus nanque bonus, & iustus, & omnipotens, qui misericordiam suam humano generi nunquam negauit, omnēque in cōmune mortales ad cognitionē sui abundantissimis semper beneficiis erudiuit, voluntariam errantium cæcitatem, & proclium in deteriora nequitiam, secretiore consilio, & altiori pietate miseratus est, mittendo verbum suum æquale sibi, atque cœternum. Verbum igitur caro factum ita diuinam naturam nature vnium humane, vt illius ad infima inclinatio, nostra fieret ad summa prouectio. Vt autem huius inenarrabilis gratiæ per totum mundum diffunderetur effectus, Romanum regnum diuina prouidentia preparauit. Cuius ad eos limites incrementa perducta sunt, quibus cunctarum vndique gentium vicina, & contigua esset vniuersitas. Disposito namque diuinitus operi maxime congruebat, vt multa regna vno confederarentur imperio, & cito peruios haberet populos prædicationis generalis, quos vnus teneret regimen ciuitatis. Hęc autem ciuitas ignorans suæ prouectionis autorem, cum pene omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium seruebat erroribus: & magnam sibi videbatur assumpsisse religionem, quia nullam respuebat falsitatem, Vnde quantum erat per diabolum tenacius illigata, tantum per Christum est

mirabilis absoluta. Nam, cum duodecim Apostoli, accepta per spiritum sanctum omnium locutione linguarum, imbuendum euangelio mandatum, distributis sibi terrarum partibus, suscepissent: beatissimus Petrus princeps Apostolici ordinis, ad arcem Romani destinatur imperij, vt lux veritatis, quæ in omnium gentium reuelabatur salutem, efficacius se ab ipso capite per totum mundi corpus effunderet. Cuius autem nationis homines in hac tunc vr̄be non essent, aut quæ vsquam gentes ignorarent, quod Roma didicisset: Hic conculentur philosophiæ opiniones, hic dissoluendæ erant terrenæ sapientiæ vanitates, hic confutandi dæmonum cultus, hic omnium sacrilegiorum impietas destruenda, vbi diligentissima superstitione habebatur collectum, quicquid vsquam fuerat vanis erroribus insitutum. Ad hanc ergo vr̄bem tu, beatissime Apostole Petre, venire non metuis, & consorte gloriæ tuæ Paulo Apostolo, aliarum adhuc ecclesiarum ordinationibus occupato, sylum istam fremuentium bestiarum, & turbulentissimæ profunditatis oceanum constantior, quam cum supra mare gradere, ingrederis. Nec mudi Dominā tames Romanam, qui in Caiphæ domo expaueras sacerdotis ancillam. Nūquid aut iudicio Pilati, aut seuitia Iudeorum minor erat vel in Claudio potestas, vel in Nerone crudelitas? Vincebat ergo materiā formidinis vis amoris: nec æstimabas terrore cedendum, dū horū saluti cōsulis, quos susceperas diligēdos. Hunc ergo intrepidè charitatis affectum, iam tunc profecto conceperas, quando professio tui amoris in Dominum, trinæ interrogationis est soldata mysterio. Nec aliud ab hac mentis tue intentione quæsitum est, quam vt pascendis eius, quem diligeres, quibus cibum, quo ipse eras opimatus, impenderes. Augebant quoque fiducia tuam tot signa miraculorum, tot dona charismatum atque experientia virtutum. Iam populos, qui ex circuncisione crederant, erudieras. Iam Antiochænam Ecclesiam, vbi primum Christiani nominis dignitas est orta, fundaueras. Iam Pontum, Galatiā, Cappadociam, Asiā atque Bithyniam legibus Euangelicæ prædicationis impleueras, nec vt dubius de prouectu operis, aut de spatio tuæ ignarus ætatis, trophæum crucis Christi Romanis arcibus inferebas, quo te diuinitus præordinationibus antebant, & honor potestatis, & gloria passionis. Ad quam beatus apostolus tuus, vas electionis, specialis magister gentium Paulus occurrens, eodem tibi conlocutus est tempore, quo iam omnis innocentia, omnis pudor, omnique libertas, sub Neronis laborabat imperio. Cuius furor, per omnium vitiorum inflammatus excessum, in hunc cum vique torrentem suæ præcipitauit insaniam, vt primum nomini Christiano atrocitatem generalis persecutionis inferret, quasi per sanctorum neces gratia Dei posset extingui, cuius hoc ipsum erat maximum lucrum, vt contemptus vitæ huius occidit perceptio fieret felicitatis æternæ. Præciosa ergo est in conspectu domini, mors sanctorum eius. Nec villo crudelitatis genere destrui potest sacramentum crucis Christi fundata religio. Non minuitur persecutionibus Ecclesia, sed augetur, & semper dominicus ager segete ditiori vestitur, diuina grana, quæ singula cadunt multiplicata nascuntur. Vnde duo ista præclara diuini germina semin-

nis, in quantam sobolem germinarint, beatorum milia martyrum protestanter, quia Apostolicorum gemulorum phorum, vr̄bem nostram putpuratis, & longè, lateque rutilantibus populis ambierunt, & quasi ex multarum honore gemmarum confecto vno die demare coronarunt. De quorū præsidio, dilectissimi, diuinitus nobis ad exemplum patientiæ, & cōfirmationem fidei preparato, vniuersaliter quidem in omnium sanctorum commemoratione letandum est, sed in horum excellentia patrum merito est excellentius glorandum, quos gratia Dei in tantum apicem inter omnia Ecclesiæ membra prouexit, vt eos in corpore, cui caput est Christus, qua geminum constitueret lumen oculorum, de quorum meritis, atque virtutibus, que omnem loquedi superant facultatem, nihil diuersum, nihil debemus sentire discretum, quia illos & electio pares, & labor similes, & finis fecit equales. Sicut autem & nos experti sumus, & nostri probauerunt maiores, credimus, atque cōfidimus, inter omnes labores istius vitæ, ad obtinendam misericordiam Dei, semper nos specialium patronorum orationibus adiuuandos, vt, quantum propriis peccatis deprimumur, tantum Apostolicis meritis erigamur, per dominum nostrum Iesum Christum, cui est cum patre, & sancto spiritu eadem potestas, vna diuinitas in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN NATI-
uitate Apostolorum Petri &
Pauli, Serm. 2.

Exultemus in Domino, dilectissimi, & spiritali iucunditate lætemur, quia vnigenitus Dei patris filius, Dominus noster Iesus Christus, ad inuicandam nobis suæ dispensationis, & diuinitatis mysteria, Apostolici ordinis primum beatum Petrum huic ciuitati dignatus est prærogare, cuius hodierna solennitas, recurrente triumpho martyrij, specimen, & decus contulit orbi terrarum. Hoc enim obtinuit, dilectissimi, illa cōfessio, quæ à Deo patre inspirata, Apostolico cordi omnium humanarum opinionum incerta transcendit, & firmiter petra, quæ nullis impulsioibus quateretur, accepit. Euangelica siquidem referente historia, omnes Apostolos Dominus, quid de se homines opinentur, interrogat. Et tam diu sermo respondentium communis est, quam diu humane intelligentiæ ambiguitas explicatur. At vbi quid habeat discipulorum sensus, exigitur, ille primus est in Domini confessione, qui primus est in Apostolica dignitate. Qui cum dixisset, Tu es Christus filius Dei viui, respondit ei Iesus; Beatus es, Simon Bar-jona, quæ caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cælis est. Ideo beatus es, quia pater meus te docuit, nec opinio te terrena fessellit, sed inspiratio cælestis instruit, & non caro, & sanguis, sed ille me tibi, cuius sum vnigenitus, indicauit. Et ego, inquit, dico tibi, hoc est, sicut pater meus tibi manifestauit diuinitatem meam, ita ego notam tibi facio excellentiam tuam. Quia tu es Petrus, id est, cum ego sim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum, tamen tu quoque petra es, quia tua virtute solidaris, vt, quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatio communis. Supra hanc petram ædifica-

bo Ecclesiam meam, & porta inferi non præualebunt aduersus eam. Super hanc, inquit, fortitudinem æternum extruam templum, & Ecclesiæ meæ cælo inserenda sublimitas, in huius fidei firmitate confurget. Hanc confissionem portæ inferi non tenebunt, mortis vincula non ligabunt. Vox enim ista, vox vitæ est, & sicut confessores suos in cælestia prouehit, ita negatores ad inferna demergit. Propter quod dicitur beato Petro Apostolo; Tibi dabo clauis regni cælorum. Et quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælis. Et quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cælis. Transiit quidem in Apostolos alios vis istius potestatis, sed non frustra vni commendata, quod omnibus intimitur. Petro enim singulariter hoc creditur, quia cunctis Ecclesiæ rectoribus, Petri forma proponitur. Manet ergo Petri priuilegium, vbi cunctis ex ipsius fertur æquitate iudicium, nec nimia est vel seueritas, vel remissio, vbi nihil erit ligatum, nihil solutum, nisi quod Petrus aut ligauerit, aut soluerit. Instante autem passione sua dominus, quæ discipulorum suorum erat turbatura constantiam, Simon inquit; Simon, ecce Satanas expostulauit, vt vos cribraret sicut triticum. Ego autem rogavi pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos, ne intrent in tentationem. Commune erat omnibus Apostolis periculum de tentatione formidinis, & diuinæ protectionis auxilio pariter indigebant, quoniam diabolus omnes exagitare, omnes cupiebat elidere, & tamen specialis à domino Petri cura suscipitur, & pro Petri fide proprie supplicatur, tanquam aliorum status certior sit futurus, si mens principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur, & diuinæ gratiæ ira ordinatur auxilium, vt firmitas, quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis conferatur. Nam & post resurrectionem suam dominus beato Petro Apostolo post regni clauis, ad triuam æterni amoris professionem, mystica insinuatione ter dixit; pascue meas, quod & nunc proculdubio facit, & mandatum domini vnus pastor exequitur, confirmans nos exhortationibus suis, & pro nobis orare non cessans, vt nulla tentatione superemur. Si autem hanc pietatis tuæ curam omni populo Dei, sicut credendum est, vbi que protendit, quanto magis alumnis suis opem suam dignatur impendere, apud quos in sacro dormitionis thoro, eadem qua præcedit carne, requiescit? Cum ita, dilectissimi, tantum nobis videamus præfidium diuinitus institutum, rationabiliter, & iuste in ducis nostri meritis, & dignitate læramur, gratias agentes sempiterno regi, & redemptori nostro Iesu Christo, quod tantam potentiam dediderit ei, quem totius ecclesiæ principem fecit, ad gloriam, & laudem nominis sui, qui cum Deo patre, & spiritu sancto viuunt, & regnant in secula seculorum, Amen.

S. HILARI EPISCOPI
Arelaten. in eodem f. Sto, Homil.

Beatiorum martyrum præclara gesta, & speciosa certamina, fidelium incitamina sunt, & exempla. Armantur enim filiorum animi, dura patrum recitentur triumphum. Citat vtiq; Christi-
Bibl. Hom. tom. 4. Pp 3 stiano

Festū S. Petri per vniuersum mundum celebratur.

Exod. 19. 1. Petri 2.

Roma caput orbis, per sedē S. Petri in se collocatum.

super quæ ad scripta est Ecclesiæ.

Petri priuilegium supra ceteros Apostolos.

Luc. 22.

Iuan. 11.

S. Petrus etiam nunc pro suo grege orare non cessat.

stianorum cordibus sanguis piorum, sanguis spiritalium bellatorum, quantum amari debeat Deus. Non solum enim transitoria sermonis institutio ne rem peragunt, nec nuda tantum voce nos instruunt: sed per lucis, salutisque contemptum, insinuunt nobis ætæ affectum: & simul tepidis, ac dormientibus nobis ætæ illius vitæ dulcedinem, auiditatem, iocunditatem ante oculos statuant: vt vel sic intelligamus, quantum debeat desiderari vita illa, quam per cruciatum, per vulnera, per intolerandos labores videamus inquiri, quam cognoscimus precio sanguinis comparari. Huius itaque inextinguibili ardore succensit Christianorum principes Petrus, ac Paulus, atque Andreas, fecerunt vsuram Deo huius lucis, pro commercio æternitatis. Electi duo precipui, ad duorum populorum salutem; Petrus ad Iudeorum, Paulus ad gentium, erogant per omnem terram per dispensatores argenti igne examinatum. Sapientie aurum, fidei margaritam apertunt, & gratuitum per cuncta dispergunt thesaurum salutis æternæ. Attonitis itaque populis geminæ tubæ spiritu maiestatis impletæ gloriæ Dei, intonant, de quibus legimus: In omnem terram inquit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Itaque tanquam sagittæ acutæ potentissimæ de pharetra legis electæ, per totius orbis spatia deferuntur atque vibrantur: vt dura infidelium corda populorum, Dei timore confringerent, & bruta nationum pectora, salubri charitatis vulnere penetrarent. Sicut exultat anima perfecta, amor huiusmodi in se sagittam, ac telum dominici amoris exceperat, dicens: Quia vulnerata charitatis telo ego sum, duobus itaque fontibus, ex vniuersi fluminis impetu ebullientibus, sitientium animarum præcordia reficiuntur. Nouo vino inebriantur, nouo lumine irradiantur, noua salubritate curantur. Putares duos medicos cælo lapsos, qui officinam sanitarum aperientes, diuerso nosset genere variis opem ferre languoribus. Aliorum oculis incredulitate cæcatis, ac nubilo infidelitatis hebetatis, iocundissimam claritatem infusam fidei luce reddebant. Aliorum auribus, quæ ad vocem Christi obsurdierant, auditum mirabiliter imperabant. Aliorum interiores venas carnalium incentiuorum febribus æstuantem, prædicatione, & castitatis refrigeriis irrorabant. Ex aliorum visceribus malitiæ, superbiæ, iracundiæ sagittas, ac diuersorum iacula peccatorum à diabolo inflicta euellabant, curantes adiutorio diuinitatis omnem languorem, & omnem infirmitatem. Ac sic per verbum sobrietatis euacuantes omnem crapulam veterum passionum, æternæ vitæ sitim indigestis, ac defæcatis mentibus imperabant, & temperato populo cælestis antidoti obliuionem præsentium & futurorum desiderium propinabant. Verè mirabiles lampadæ æquali per vniuersam terram luce fulgentes, æquales enim illos, ac pares per varia, & diuersa virtutum genera dixerim: Petro quidem clauis regni cælorum domino cõmittente creduntur, sed Paulo quoque siue in corpore, siue extra corpus, vsque ad thronum tertium sublimato cælorum secreta referantur. In paradiso quoque arcana verba panduntur, quæ non licet homini loqui. Quæ cum ita sint, penè supra hominem est, cui creduntur eloquia homini non loquenda. Sed forsitan dicat aliquis quomodo iste sine clauibus pene-

trare poterit diuinæ ædis excelsæ? Agnoscamus, charissimi, veras cælorum clauis meritorum esse virtutes. Quantum autem arbitror, omnes in nobis habere possumus, clauis regni cælorum, & quidem duplicem vim gerentes, duplicem habentes effectum: fides, humilitas, patientia, castitas, quasi bonæ clauis aperiant Dei portam. Sed & superbiæ, iracundiæ, cupiditatem, non immerito clauis esse dixerim: nam claudunt regna cælorum. Primus angelus per superbiæ & elationem magnam clauem, & validissimam seram inter se, & cælum misit: Paulus autem humilitatis, ac pietatis clauibus vsque ad tertiam cæli regiam penetrauit, æqualis per omnia virtutibus Petro. Nam est ille primus, iste præcipuus. Vnde, charissimi, his clauibus per sublimia salutiferi callis itinera, id est per dominica mandata gradibus, circumfusos innumerabilium hostium, quibus hinc inde iter nostrum inuisibiliter vallatur, inimicos per vigili circumspectione caueamus, ne nos aut in sinistra perniciofa remissio, aut in dextera ruinosa supplantet elatio: ne incipiat aut prauitas de negligentis, aut vanitas pullulare de meritis. Quia illic de infirmitate peccatum, hic de virtute fit vitium, inueniemus autem motum instructionem si volumus, vnde noster vel amentur interior homo vel

deest aliquid.

& medicamenta sumenda sunt quibus vel repellantur vulnera, vel sanentur, nullus profecto aut excusationis aut veniæ relinquatur locus, quando omnis anima in promptu habere cognoscitur opportunitum pro sui qualitate præsidium, id est illæsa munimentum, & vulnerata remedium.

S. BERNARDI ABBATIS
*Claræuallensis in festiuitate SS.
Apostolorum Petri & Pauli,*

Sermo 1.

Gloriosa nobis solennitas illuxit, quam præclari martyres martyrum duces, Apostolorum principes morte clarissima consecrarunt. Illi sunt Petrus & Paulus duo magna luminaria, quos Deus in corpore Ecclesie suæ constituit quasi geminum lumen oculorum. Hi mihi traditi sunt in magistros & in mediatores: quibus secute me committere possim: quia & notas mihi fecerunt vias vitæ, & medianibus illis ad illum medianorem ascendere potero, qui venit pacificare per sanguinem suum, & quæ in cælis & quæ in terris sunt. Ille enim in vtraque natura purissimus est, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Quomodo ad illum accedere audebo, qui sum supra modum peccator peccator, qui peccavi supra numerum arene maris, cum ille purior ego impurior esse non possim? Verendum ne incidam in manus Dei viuientis, si illi appropinquare vel inhære præsumpsero, quem à me tanta differentia diuidit, quantum distat inter bonum & malum. Propterea dedit mihi Deus homines istos, qui & homines essent, & peccatores, & vicini peccatores, qui in seipsis, & de seipsis differrent quàm latè aliis misereri deberent. Magnam enim criminum rei magnis criminibus seculi donabunt veniam, & in qua mensura me-

sum est eis, remetientur nobis. Peccauit peccatum grande Petrus apostolus: & fortassis quod grandius nullum est: & tam velocissimè quàm facillimè veniam consecutus est, & sic vt nihil de singularitate sui primatus amitteret. Sed & Paulus qui in ipsa viscera nascens Ecclesie tam singulariter quàm incõparabiliter grassatus est, per ipsius filij Dei vocem ad fidem adducitur, & pro tantis malis, tantis bonis repletus est, vt vas electionis fieret ad portandum nomen eius coram gentibus & regibus, & filiis Israël. Vas dignum: & celestibus serculis repletum: de quo & sanus esam, & infirmus accipiat medicinam. Tales debebat humano generi pastores & doctores constitui, qui & dulces essent & potentes, & nihilo minus sapientes. Dulces, vt me blandè & misericorditer susciperent. Potentes, vt fortiter protegerent. Sapientes, vt ad viam & per viam ducerent quæ ducit ad ciuitatem. Quid Petro dulcius qui tam dulciter ad se omnes conuocat peccatores, sicut & actus apostolici & epistolarum eius series attestatur? Quid illo potentius, cui & terra obediuit, cum mortuos reddidit, & mare sub pedibus eius se calcabile præbuit, qui Simonem magnum spiritu oris sui in aère attigit, qui clauis regni cælorum tam singulariter accepit, vt præcedat sententia Petri sententiam cæli? Denique, quodcumque ligaueris (inquit) super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Quid autem illo sapientius, cui non caro & sanguis reuelauit? Libentissimè Paulum sequor, qui præ nimia dulcedine luget eos qui peccauerunt & non egerunt penitentiam: qui fortior est omni principatu & potestate sapientiam & medullam sacrorum sensum, non à primo vel secundo, sed à tertio cælo largiter asportauit. Hi sunt magistri nostri, qui à magistro omnium vias vitæ plenius didicerunt, & docent nos vsque in hodiernum diem. Quid ego docuerunt vel docent nos Apostoli sancti? Non piscatoriam artem, non scenofactoriam, vel quicquid huiusmodi est: non Platonem legere, non Aristotelis versutias inuicere, non semper discere, & nūquam ad veritatis scientiam peruenire. Docuerunt me viuere. Putas parua res est scire viuere? Magnum aliquid, imò maximum est. Non viuit qui superbia inflatur, qui luxuria sordidatur, qui cæteris inficitur pestibus: quoniam non est hoc viuere, sed vitam confundere & appropinquare vsque ad portas mortis. Bonam autem vitam ego puto, & mala pati, & bona facere, & sic perseuerare vsque ad mortem. Dicitur vulgo, quia qui bene se pascit, bene viuit: sed mentia est iniquitas sibi, quia non bene viuit, nisi qui bonum facit. Arbitror autem quod tu qui in congregatione es, bene viuis, si viuis ordinabiliter, sociabiliter, & humiliter. Ordinabiliter tibi, sociabiliter proximo, & humiliter Deo. Ordinabiliter, vt in omni conuersatione tua sollicitus obseruare vias tuas & in conspectu Domini, & illi à scandalo. Sociabiliter, vt stydeas amari & amare, blandam te & affabilem exhiberes: supportare non solum patienter, sed & libenter infirmitates fratrum tuorum, tam morum quàm corporum. Humiliter, vt cum hæc omnia feceris, spiritum vanitatis stydeas exufflare qui ex huiusmodi nasci solet: & quantumcumque illum senseris,

negare omnino cõsensum. Sic & in patiendò malum, quoniam triplex est, triplicem prouidentiam adhibere te oportet. Est enim quod à te pateris, quod à proximo, quod à Deo. Primum est austeritas penitentis: secundum, vexatio alienæ malitiæ: tertium, flagellum correctionis diuinæ. In eo quod à te pateris, debes voluntariè sacrificare, quod à proximo, patienter ferre, quod à Deo, sine murmure, & cum gratiarum actione sustinere. Non sic multi filiorum Adam, qui errauerunt in solitudine in iniquo. Errauerunt plane & errant à via veritatis, qui in solitudinem superbiæ recedentes, socialem vitam habere non volunt: quorum singularitas associari non potest. Sed & in iniquo: quia nullo imbre lachrymarum compuncti in terra sterili & areni perpetua siccitate morantur. Propterea viam ciuitatis habitaculi non inueniunt: quia inueterati in terra aliena coinquinati sunt cum mortuis, deputati cum his qui in inferno sunt. Non erat ita solitarii ille de quo sanctus Hieremias ait: Bonum est viro cum portauerit iugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit se super se. Illi errauerunt, sed iste sedebit semper. Illi enim errant corde: iste autem non sedet, sed sedebit solitarius, cum habuerit honorem singularitatis, illius videlicet iudicialis potestatis insigne, quod sancti in terra possidebunt, cum lætitia sempiterna erit eis. Quare? Quia leuauit se super se, id est cum adolescens esset, & ætatis lubricæ sentiret ardore, senem induit, relinquens quod erat, assumens quod non erat. Leuauit (inquit) se super se: quia non respicit ad se, sed ad illum qui est super se. Sedebit enim & tacebit, etiam modo à strepitu diabolicarum suggestionum, à strepitu carnalium desideriorum, à strepitu mundi. Felix anima quæ linguas istas non exaudit, audiat licet: illa multum felicitior (si tamen aliqua est) cui penitus non loquuntur. Hæc est sapientia quam Apostolus loquitur inter perfectos, abscondita in mysterio: quam nemo principum seculi huius cognouit. Sic me Apostoli & viuere & consedere docuerunt. Gratias tibi Domine Iesu, qui abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis istis qui te secuti sunt, & reliquerunt omnia propter nomen tuum.

EIVSDEM IN EADEM
solennitate, Sermo 2.

Sancti isti quorum solennis hodie passio celebratur, multam nobis de se loquenti causam, multam quoque materiam præbuerunt. Verum ego vnum timeo, ne totiens audita verba salutis vilis scire nobis incipiant tanquam verba. Vilis siquidem & volatilis res verbum hominis, nullius molis, nullius ponderis, nullius pretij, nullius soliditatis. Aërem verberat, vnde & verbum dicitur: & sicut folium quod vento rapitur, effluit, & non est qui consideret. Nemo vestrum fratres sic accipiat: imò nemo sic despiciat verbum Dei. Dico enim vobis: bonum illi fuisset si non audisset homo ille. Fructus vitæ sunt verba Dei, non folia: & si folia, sed aurea sunt. Proinde non parumpendatur, non pertranseat, non præteruollet. Ipsa quoque colligite fragmenta, ne pereant: Terra enim

Nec tamen si quis huiusmodi est desperamus de eo, tantum ut resurgere velit citò. Quamò enim diutius permanebit, tãdò euadet difficilìus. Beatus verò qui tenebit & alidat paruulos Babylonis ad petram. Etenim si creuerint, vix poterunt superari. Filioli hæc dico, vt non peccetis: sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, qui potest quòd nos minimè possumus: tãtùm qui cecidit, nõ adiciat in malũ vt profundius cadat, sed magis vt resurgat, confidens quòd nec ei negabitur venia, si tamen ex corde confiteatur peccata sua. Si enim is de quo loquimur Petrus, post tam grauem lapsum ad tantã rediit eminentiam sanctitatis; quis de cætero desperet, si tãtùm egredi voluerit à peccatis? Attende quod scriptum est: Egressus foras, fleuit amarè. In egressu confessionem oris, in amaro fletu compunctione cordis intellige. Et attende quòd tunc primùm recordatus est verbi quod dixerat Iesus: tunc primùm cordi fuit verbum quo prædicta fuerat eius infirmitas, cum euanuit præsumpta temeritas. Vt tibi qui post lapsum fortioiem te nobis exhibes. Vt quid tam rigidus es in tuam ipsius perniciem? Inclinare potius vt melius erigaris, & ne prohibeas frangi quòd distortum est, vt possit melius solidari. Quid indignatis increpanti gallo? tibi potius indignare. Plumiam voluntariam (ait Psalmista) segregabis Deus hereditati tuæ, & infirmata est. Bona infirmitas, quæ segregatur hereditati, quæ medicum non repellit. Induratos enim tanquam vas figuli in virga ferrea conteret: & hereditas infirmata est, ait, tu verò perfecisti eam. Audistis certè quam misericordiam consequuti sint Apostoli nostri: vt iam nemo ex vobis super peccatis præteritis vltra quam necesse sit confundatur, in cubili conscientie sue compunctus. Quid enim? Fortè peccasti in seculo: nõ quid amplius Paulus? Quod si & ipsa in religione, nõ quid plus Petrus? Attamen illi in toto corde penitentiam ageres, non modò salutem, sed & sanctitatem consequuti sunt: etiam & salutis ministerium, & magistrum adepti sunt sanctitatis. Et tu ergo fac similiter, quoniam propter te scriptura loquitur viros illos esse misericordie: vtique propter multam misericordiam quam consequi meruerunt. Potes tamè in hoc verbo etiam illud non inconuenienter accipere, viros misericordie fuisse Apostolos, id est plenos misericordie, seu viros misericordie datos ecclesie vniuersæ. Scimus enim quòd viri isti nec sibi vixere; nec sibi mortui sunt: sed ei qui pro ipsis mortuus est: magis autem nobis omnibus propter illum. Quantum enim proderit nobis eorum iustitia, quando ipsa quoque, sicut ostensum est, tantum profuere peccata: Pro nobis facit eorum vita, eorum doctrina, etiam & mors ipsa. Etenim in conuersione continentiam, in prædicatione sapietiam, in passione sua patientiam nobis Beati Apostoli contulerunt. Quartum vsque hodie conferre non cessant misericordia pleni, quòd est sanctarum fructus orationum. Quamuis & in ipsa eorum vita adhuc inuenias quòd adnumeret, fiducia scilicet quam nobis miraculorum exhibitione præbuerunt. Et quis enumeret quam multa nobis per eos beneficia prouenerunt? Bene ergo de eis scriptura loquitur: Quoniam hi sunt viri misericordie. Et addidit: Quorum iustitia obliuionem non acceperunt. Vis vt nec tua accipiat obliuionem? A tripli-

ci caue periculo: & florebit in æternum ante Dominum. Legis enim; Quia tepidus es; incipiam te euomere ex ore meo. Legis; Si auerterit se iustus à iustitia sua, &c. omnium iustitiarum eius non recordabor. Legis quibusdam dicendum in iudicio; Nõ noui vos, illis sine dubio qui receperunt mercedem suam. Ergo omnis iustitia tepida, omnis transitoria, omnis ueniens erit in obliuionem coram Deo. Sed nõ ita Apostolorum iustitia: quòd ex eo satis apparet quòd sequitur: Cum semine eorum permanent bona. Manent enim vsque hodie in nobis Apostolorum vestigia, & eorum religio quia ex Deo est, non potest dissolui. Vestes Israëliti populi quadraginta annis in deserto perseverauerunt integre; multò magis Apostolorum vestes super iumentum saluatoris impostæ. Cum semine (inquit) eorum. Quòd est semine, quia sequitur adiungit, Hereditas sancta nepotes eorum? Idem profectò & semen tuum, & nepotes. Meministi credo (scitis enim legem loquor) meministis inquam legalis mandati, vt fuscitet frater superstes semen fratri defuncto sine femine. Quis sine femine? Singulariter, ait, ego sum donec trãeam. Ideoque resurgens, Vade (inquit) dic fratribus meis. Ac si dicat: Fratres sunt, facite quod fratres. Ergo per Euangelium ipsi nos genuerunt: non tamen sibi, sed Christo, quia per Euangelium Christi. Hinc est quòd molestè uult Paulus quosdã eorum dici, à quibus geniti fuerant per euangelium: indignans aduersus eos qui dicebant: Ego sum Pauli, ego sum Cepha, ego Apollo: Christi magis omnes & fieri uolens & dici. Itaque semen Apostolorum sumus per prædicationem, sed per adoptionem & hereditatem semen Christi; & Apostolorum nepotes.

ANONYMI APVD ME-

taphrastem Encomium sanctorum, &

Principum Apostolorum Petri, & Pauli.

Petrus, & Paulus discipulos Domini laudare quidem est laudabile, & beatum; scopum autem assequi est arduum, & difficile, quando quidem vis laudationum ex rebus inferioribus, & terrenis sumitur. Quibus autem totus mundus est crucifixus, quomodo eis fuerit grata laus, dicta ex iis, quæ habuere contemptum? Quisnam uerò vt par est, eorum aggressus fuerit encomia, quòd laudem sortiti sunt ab ipsa per se sapientia, Christo verè magistro: post quem omnis mortalis oratio ex illius participatione paruum quendam suscipit splendorem, conuenientem eius promptus, quid suscipit, studio? Quorum alter quidem dignus est habitus, vt beatus pronunciareretur, & eorum quæstor constitueretur; Alter autem segregatus in vas electionis, diuinum uehiculum ad omnem usum Dei constitutum appellatus fuit. Ut uilissimum. Quid ergo? Quoniam eorum magnitudo ad tantam peruenit altitudinem, quæ ad eos pertinet, mandabimus silentio; quoniam ita est comparatum, vt in rebus maximis silentio honoretur earum summa excellentia. Quid uerò luxuri ex hoc redit ad eos, qui illorum ardenti amore inflamantur? qui & iis, qui festi presentem congregauere celebritatem, uident zelum extingui, & periclitari eis cupiditatem, eò quòd sit cessatio. Si enim sunt apud ipsos otiosæ leges encomiorum; res autem maximas esse quiete tra-

standas censuit sapiens, & uetus oratio, silentio potius quam sermone eis honorem tribuens, necesse est, vt uñ definant festi lætitiæ indicia, & quodcumque in uitam sordidam, & abiectam, in pauperes, inquam, in tali festo effunditur fluentum benignitatis, & quicumque sonus in tabernaculis iustorum uocis exultationis, & confessionis celebratur. Ne hæc ergo omnino contemnantur, & uobis à nobis hanc gratiam petentibus, id, quòd desideratis, omnino desinat in desperationem, agè agè ueluti quoddam modicum medicamentum agridudinis animi uobis adhibentes, ea philosophemur, quæ festo conueniunt, onus quidem fortasse, quòd uires superat, subeuntes. Sed ueltris confirmati precibus, non deperamus fore vt aliquid uile adducamus. His ergo omnibus prætermisissis, quæ nos à te propolita aggredienda retardant, nouum quoddam, & alienum suscipientes argumentum, si ipsos, qui laudantur, cum nobis ipsis, in rebus ab eis præclare gestis comparauerimus, quòd nostros pellat dolores, inuenimus. Erit autem hoc quomodo? Cum primam uirtutis uocationem, tanquam ex qua sit genus eorum deriuatum, primo loco posuerimus, per quam ipsi & ad uerissimam lucem nati sunt progressionem, & per hoc ad uirilem gratiam peruenientes, diuine prædicationis suscipere plenitudinem; ne uideamur procul discedere à legibus encomiorum; aggrediemur ad eam, quæ nos uiget gratiam. Ad eum, qui est Deus, & homo, Petrus est deductus, vt eius esset discipulus, fratre uicens, ueluti quoddam satore partus Euangelici. Quinetiam Paulus non utique opus habuit alio, qui ei ad hoc inferuirit, sed eo ipso, qui eum assumpturus erat ad Apostolatam, ictu oculorum per fulgur stuporem afferendo, ipsum, qui prius erat fera agrestis, conuertente ad mansuetudinem. Et quid hoc, & quomodo? Nam miris quidem, & facilis erat Petrus, nec tanto tuende legis zelo tenebatur, vt aduersus stimulos calcitraret non sentiens. Paulus autem cum serò quidem didicisset, quòd oportebat, fracta autem nimia esset eius audacia, tantus uisus est inferuendo ei, quòd est melius, quantum fuit ad impediendam prius prædicationem, Exegit umbra Petri morbos; sed uestium quoque Pauli superflucias, & semicincta erant iis qui homines vexabant, morbis terribilia. Atque hæc quidem est (vt dixerit quispiam) eorum in genere comparatio. Quænam autem ea quoque fuerit, quæ post illam fuit laudabilis assumptio, licet ex iis, quæ deinceps sequuntur, intelligere. Magnus Petrus, qui dignus est habitus, qui beatus pronunciareretur, cui fuerunt creditæ clauis regni celorum, & à quo licet hominibus consequi quicquid refertur ad id, quòd est melius. Non minor est Paulus, qui ut vas esset electionis, ab eo ipso est segregatus, audacique, & periculoso conatu contendendo aduersus gentes, & reges resistentes perfecit uiam Euangelij. Diuinitus Petrus, qui ad templum legale, ei qui ab utero matris erat claudus pedibus, integram restituit sanitatem. Gratia est dignissimus Paulus, qui claudus, qui erat Lystris, fecit simile miraculum. A Deo fuit adiutus Petrus, qui ab angelo domini fuit liberatus ex carcere Herodis, & à cædem spirantium Hebræorum expectatione. Non minor est Paulus, qui sporta fuit è muro demissus, qui ipse quoque ab Angelo Dei, etiam si cum carne, in hac

fuerit actione directus; si quidem eum, à quo in piis inferuirit operibus, ad angelum Domini referunt labra à Deo mota. Sed quid hoc, & quam de causa dominus uirtutem tantam in his gerit curam? num ut sicut Petrus circūcisioni, ita etiam Paulus præputio ædat quòd sit probatum; & sic quæ & sententia, & uita erant distincta, concordem referrent, & cõsentientem Dei cognitionem? Admirabilis est Petrus, qui linteus è cælo demisso pleno omnis generis animatibus castigatus fuit, & didicit esse indifferentem cum gentibus cõmuniem. Non minor est Paulus, si nõ etiã maiorem dicere sit religio, qui in tertiu cælũ raptus, eorum, quæ dici nequeunt, iis, qui ab ipso initiabatur, in tempore aperit mysterium. Venerandus est Petrus, qui Tabithã suscitauit. Quid uerò? nõ à tergo eius relinquitur Paulus, qui Euthychũ, qui cum è fenestra cecidisset, uita exceperat, in uitam reuocauit? Romæ repressit Petrus Simonem ab arte magica, qua de causa ad suum quoque abijt dominum, cruce subiens magistri passionem. Paulus quoque eduxit Philippis mulierem, quæ instar Pythiæ dabat responsa, ab errore, quo populum tenebat irretitũ. Qua de causa & uirgis cæsus fuit edeliter, & ense rursus ei caput amputatur, vt qui cã inuenit mercedem, quòd ex Cæsaris familia quosdã Christo conciliaisset. Desicet me tempus, & ante tempus deficienti uerbi fluxus, qui quidem à graui senectute recisus omnino defecisset, nisi uestratum precum uires, vt hæc dicerem, concessissent. Confirmarunt enim, vt propheticè dicam, manus remissas, & genua dissoluta, mentem, inquam, meam, quæ imbecillitate corporis simul euerfit imbecilla, vt diuino uestro satisfacere desiderio. Id quidem, quòd sperastis, præstij aut parum abest, quin id sim assecutus, uestra est hæc, & non mea gloriatio, qui me ad hoc induxistis, & nostram planè resolutam, & imbecilem, ac defectam ætatem, uestra fiducia roborastis. Sin autem à scopo procul aberauimus, indignitatis nostræ infelicitati id est attribuendum, quæ ita multitudinem malorum est conturbata, vt ne in precibus uideamur possum iusti minus implere. Sed quomodo uocumque res se habeat, Gloria principij experti patri, & cõterito filio, & qui cum eis est coæternus, diuino, & bono spiritui, vni diuinitati in trinitate, quæ non potest diuidi, quæ uiram præbet omni spiritui, & ab omni creata natura colitur, & adoratur, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

BEDAE VENERABILIS

presbyteri in superius Euang. Homil.

Lectio sancti euangelij, quam modo, fratres, laudistis, tanto intentius cogitanda, ac sine obliuione est iugiter retinenda, quanto constat quia magnam nobis fidei perfectionem commendat, magnum eiusdem perfectæ fidei contra omnia tentamenta robor quæ demonstrat. Si enim scire uolumus quomodo in Christum credi oporteat, quid lucidius eo quòd ait ad eum Petrus, Tu es Christus filius Dei uini. Rursus si audire delectat quantum hæc fides ualeat, quid apertius eo quòd ait dominus de ecclesia quæ super eum edificanda erat, Et porta inferi non preualebunt aduersus eam. Sed hæc uis in locis plurius exponitur.

Nunc

Nunc autem reuertentes ad explanandam ex ordine lectionem dominicam, primo videamus de loco in quo habita memoratur. *Venit, inquit, Iesus in partes Cæsariæ Philippi.* Philippus, vt Lucas refertur, erat Tetrarcha Itureæ & Tracōnitidis regionis. Hic ergo statuitur ciuitatem in loco vbi Iordanis ad radices oritur Libani montis, & est terminus Iudææ contra septentrionem, appellauit eam Cæsariam Philippi in memoriam videlicet sui nominis, pariterque honorem Tiberij Cæsaris, sub quo ipse regnabat. In cuius partes veniens Iesus, interrogabat discipulos suos, dicens: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Non autem quasi nesciens sententiam de se, vel discipulorum, vel extraneorū inquirat, sed ideo discipulos quid de se sentiant interrogat, vt confessionem rectæ fidei illorum digna mercede remuneret. Nam sicut interrogatis generaliter omnibus Petrus respondit vnus pro omnibus, ita quod Petro dominus respondit, in Petro omnibus respondit. Ideo quid alij de se sentiant inquirat, vt expositis primo sententiis errantium, discipuli probarentur veritatem suæ confessionis non de opinione vulgata, sed de ipso percipiente dominicæ reuelationis arcano. *Quem, inquit, dicunt homines esse filium hominis?* Pulchre homines appellat eos, qui de filio hominis tantum loqui nouerant, quia diuinitatis eius arcana nesciebant. Nam qui diuinitatis eius mysteria capere norunt, merito supra homines esse dicuntur, Apostolo attestante qui ait: *Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se.* Qui cum hæc de hominibus, hoc est, humana solum sapientibus corde, aure, & oculo præmitteret, mox de se ac de suis similibus, qui generalem humanitatis scientiam transcendebant, adiecit: *Nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum.* Cui simile est, quod hic dominus cum interrogasset discipulos, quem eum dicerent homines esse, & illi diuersas diuersorū opiniones præmississent, dicit illis: *Vos autem quem me esse dicitis? Quasi ab hominum generalitate illos sequestratis, & deos ac Dei filios per adoptionem factos insinuans, iuxta illud Psalmistæ, Ego dixi, dii & filij excelsi omnes.* Respondens Simon Petrus, dixit: *Tu es Christus filius Dei viui.* Deum viuum appellat ad distinctionem falsorum deorum, quos vario delusa errore gentilitas, vel de mortuis sibi hominibus instituit, vel maiore dementia de insensibili materia quos adoraret creauit, de qualibus canitur in psalmo: *Simulachra gentium argentum & aurum opera manuum hominum.* Os habent & non loquentur, &c. Notet autem dilectio vestra, quam miranda distinctione fit factum, vt cum de vitæque eiusdem domini & saluatoris nostri natura ab ipso domino, & a fidei eius discipulo esset proferenda sententia, dominus ipse humilitatem assumptæ humanitatis profiteatur, discipulus excellentiam diuinæ æternitatis ostentet. Dominus de se quod minus est, discipulus de domino intimat quod maius est. Dominus de se quod factus est propter nos, discipulus declarat de domino, quia ipse est qui fecit nos. Sic & in Euāgelio domini multo crebrius se filiū hominis, quam filium Dei appellare cōsuevit, vt nos admoneat dispensationis, quam pro nobis suscepit. Sed nos necesse est tanto humiliter diuinitatis eius alta venerari, quanto illum meminimus pro nostra exaltatio-

ne ad humanitatis infima descendisse. Si enim inter sacramenta incarnationis eius, quibus redempti sumus, potentia diuinitatis quæ creati sumus pia semper mente recolimus, sit vt ipsi quoque cum Petro supernæ beatitudinis mercede donemur. Nam consistente illo Christo filium Dei viui, videamus quid sequitur. Respondens autem Iesus, dixit: *Beatus es Simon Bar-jona.* Constat ergo, quia post veram Christi confessionem, vera beatitudinis præmia restant. Sed intueamur attente, quale quantumve sit nomen illud, quo perfectum sui nominis confessorem glorificat: vt huius etiam nos veraciter eum cōficiendo, mereamur esse consortes. *Beatus es, inquit, Simon Bar-jona.* Bar-jona Syriace, Latine dicitur filius columbæ. Filius autem columbæ recte vocatur Apostolus Petrus, quia videlicet columba multum simplex est animal: & ipse prudenti ac pia simplicitate dominum sequebatur, memor illius præcepti, quod cum suis condiscipulis ab eodem magistro simplicitatis ac veritatis accepit: *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Vel certe quia spiritus sanctus super dominum in columbæ specie descendit, recte filius columbæ nuncupatur, qui spiritali gratia plenus exiisse monstratur. Et iuxta laudem dilectorum confessorum, suum dominus remunerat, cum eum sancti spiritus filium esse testatur, a quo ipse filius Dei viui asseueratur: quamuis hoc ipsum multum dissimiliter fieri nullus fidelium dubitat. Dominus enim Christus filius Dei per naturam, Petrus sicut & ceteri electi, filius est sancti spiritus per gratiam. Christus filius Dei viui, quia de ipso natus est. Petrus filius spiritus sancti, quia de ipso renatus est. Christus filius Dei ante tempora, ipse est enim Dei virtus & Dei sapientia quæ dicit: *Dominus possessit me ab initio viarum suarum, antequam quicquam faceret à principio.* Petrus filius spiritus sancti ex eo tempore, quo ab ipso illuminatus gratiam diuinæ cognitionis accepit. Et quia vna voluntas, eadem est operatio sanctæ trinitatis, recte cum dixisset, *Beatus es Simon Bar-jona,* id est, filius gratiæ spiritalis, protinus adiunxit: *Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in caelis est.* Pater quippe filio columbæ reuelauit, quia vna est gratia patris & spiritus sancti, eadem quoque & filij, quod facillimis sacre scripture probabitur exemplis. Dicit nanque de patre Apostolus: *Mittit Deus spiritum filij sui in corda nostra.* Dicit ipse filius de spiritu sancto: *Cum autem venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre.* Dicit de spiritu sancto Apostolus: *Hæc autem omnia operantur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.* Pater ergo mittit spiritum, filius mittit spiritum, spiritus ipse vbi vult spirat, quia perfectio vt diximus, vna est voluntas & operatio patris, & filij, & spiritus sancti. Et propterea conuenienter dicitur, quia pater qui in caelis est reuelauit filio columbæ mysterium fidei, quod ei caro & sanguis reuelare nequibat. Caro autem & sanguis recte intelliguntur homines sapientia carnis inflati, columbinæ simplicitatis nescij, ideòque à sapientia spiritus omnimodis auersi. De quibus supra dictum est, quia Christum non intelligentes, alij Ioannem Baptistam, alij autem Heliam, alij vero Hieremiam, aut vnum ex prophetis esse dicerent. De qualibus dicit Apostolus: *Carnalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei.*

Dei. Sequitur: *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Petrus qui Simon antea dicebatur, ob fortitudinem fidei, & confessionis suæ constantiam, à Domino Petri nomen accepit: quia videlicet illi firma ac tenaci mente adhæsit, de quo scriptum est: *Petra autem erat Christus.* Et super hanc petram, id est, super dominum saluatorem, qui fidei suo cognitori, amatori, confessori participium sui nominis donauit, vt videlicet à petra Petrus vocaretur: supra quam ædificatur ecclesia, quia non nisi per fidem & dilectionem Christi, per susceptionem sacramentorum Christi, per obseruantiam mandatorum Christi, ad sortem electorum & æternam pertingitur vitam, Apostolo attestante, qui ait: *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus.* Et porta inferi non præualebunt aduersus eam. Portæ inferi doctrinæ sunt nequam, quæ seducendo impudentes ad inferos trahant. Portæ quoque inferi & tormenta & blandimenta sunt persecutorum, quæ infirmos quosque deterrendo vel emolliendo à stabilitate fidei introitu eis æternæ mortis aperiant. Sed & praua fidelium opera inetræque colloquia portæ vitæque sunt inferi, in quantum suis vel fautoribus, vel sequacibus iter perditionis ostendunt. Nam & fides si non habeat opera, mortua est in semetipsa: & Corruptunt bonos mores colloquia mala. Multæ sunt itaque portæ inferi, sed harum nulla ecclesia quæ supra petram fundata est præualeat, quia si fidem Christi intimo cordis amore perceperit, omne quicquid exterius periculi tentantis ingruerit, facillime contemnit. Ad quicumque credentium fidem vel opere, vel negatione deprauatus prodiderit, non hic supra petram domino cooperante domum suæ professionis ædificasse, sed iuxta alterius loci parabolam, super arenâ sine fundamento posuisse credendus est, hoc est non simplici ac vera intentione Christum sequi, sed terrenam quamlibet fragilemque ob causam habitum præcedisse Christiani. Sequitur: *Et tibi dabo claves regni caelorum.* Qui regem caelorum maiori præ ceteris deuotione confusus est, merito præ ceteris ipse collatis clauibus regni caelorum donatus est, vt constaret omnibus quia absque ea confessione & fide regnum caelorum nullus posset intrare. Claves autem regni caelorum ipsam discernendi scientiam potentiamque nominat, qua dignos recipere in regnum, indignos secludere deberet à regno. Vnde manifeste tibi vngit: *Et quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in caelis.* Quæ soluendi potest ligandi potestas, quamuis soli Petro videatur à domino data, absque vlla tamen dubietate noscendū est, quia & ceteris Apostolis datur ipso teste qui post passionis resurrectionisque sue triumphum, apparens eis in sufflante, & dixit eis: *Accipite spiritum sanctum. Quorum remisistis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Nec non etiam nūc in episcopis ac presbyteris omni ecclesie officium idem committitur, vt videlicet agnitis peccatum causis, quoscumque humiles ac vere poenitentes aspexerit, hos iam à timore perpetuæ mortis miserans absoluat: quos vero in peccatis qui egerint persistere cognouerit, illos perennibus suppliciis obligandos insinuet. Vnde alias dominus de cor-

repto semel, & iterum, ac tertio, sed non poenitente fratre præcipit, dicens: *Si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Et ne leue quicquam putaret ecclesie iudicio condemnari, mox terribiliter adiunxit: *Amen dico vobis, quæcumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in celo: & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in celo.* Omni igitur electorum ecclesie iuxta modum culparum vel poenitentie ligandi ac soluendi datur authoritas. Sed ideo beatus Petrus, qui Christum vera fide confessus, vero est amore secutus, specialiter clauus regni caelorum & principatum iudiciarie potestatis accepit, vt omnes per orbem credentes intelligant, quia quicumque ab vnitate fidei vel societatis illius quolibet modo sepius segregant, tales nec vinculis peccatorum absolui, nec ianuam possint regni caelorum ingredi. Vnde nos necesse est tota intentione, fratres charissimi, & fidei quæ docuit sacramenta dicere & congruentia fidei opera demonstrare. Necesse est omni vigilantia multiplices, subtilisque portarum inferi cauere insidias, quatenus iuxta Psalmistæ vocem, de his adiuuante domino eripi, atque ad annunciantias eius laudes, portas filiarum Sion, hoc est gaudia supernæ ciuitatis mereamur intrare. Nec sufficere nobis ad salutem arbitremur, si turbis negligentium, vel quorumlibet indoctorum fide vel actibus adæquamur, quibus in literis sacris vnica est credendi pariter & viuendi regula præscripta: sed quotiescumque nobis errantium ingerunt exempla, nos confestim auertentes oculos mentis nostræ ne videant vanitatem, magis quid veritas ipsa decernit sedulo corde scrutemur: sequentes exemplum beati Petri, qui spiritus errantium seclis, veræ fidei arcana quod cognouerant, indubia oris confessione protulit, insuperabili cordis cura seruauit. Nam de fiducia confessionis hoc loco cognouimus, de virtute autem vnice in Christum dilectionis ipse alibi testatur: *Qui cum discederent ab eo quidam discipulorum eius, diceretque ille ad quoddam, Nunquid & vos vultis abire? Respondit ei Petrus, dicens: Domine ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes, & nos cognouimus, & credimus quia tu es Christus filius Dei.* Huius ergo, fratres mei, pro modulo nostro exemplum si imitari satagimus, & nos cum illo beati & appellari & esse valebimus, nobis quoque Simonis, hoc est obedientis, Christo, nomen congruet, nosque propter simplicitatem fidei non fictæ, acceptamque à domino gratiam, virtutum filij columbæ vocabimur, congaudentesque ipse spiritalibus animæ nostræ profectibus dicet: *Quam pulchra es, amica mea, quam pulchra es oculi tui columbarum.* Sicque fit, vt nobis supra petram fidei, aurum, argentum, lapides preciosos, hoc est perfecta virtutum opera constructibus, nihil tribulationum ignis detrimere adferat, nulli tentationum turbines præualeant: quin potius aduersitatibus probati, accipiamus coronam vitæ quam ipse nobis ante secula promissit, qui viuat & regnat Deus cum patre in vnitate spiritus sancti per omnia secula seculorum, Amen.

CHRISTIANI DRVTH-
mari eiusdem Euang. expositio.

Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi. Iste est Philippus frater Herodis: cuius uxorem Herodes habebat, in cuius partes regni venit Iesus in loco nuncupante Cæsaream. Siquidem ipse Philippus reedificauit ciuitatem quandam in honore Tyberij Cæsaris, & vocauit eam Cæsareæ Philippi in honorem Tyberij, pariterque sui, sub quo ipse regnabat quia alia iam ibi erat ex proptio nomine eius, Tyberiadis ædificata. Est autem prouincia Phœnicis ad radices Libani: qui habet cedros magnas: ubi sunt duo fontes, Ior & Dan: qui inde longe in simul veniunt, & Iordanem faciunt fluiuium. Vocatur vero nunc ipsa ciuitas Paneas. Est autem alia Cæsarea, quam Herodes reedificauit in honorem Octauiani, & vocauit eam Cæsareæ: quoniam prius turris Stratonis dicebatur. Cum ergo ad hunc locum veniret, & sicut Lucas dicit, cum sine turbis esset: & duodecim cum eo in via fuissent Discipuli: interrogabat eos dicens. *Quem dicunt homines esse filium hominis.* Dixit superius quare filius hominis vocetur, quia videlicet consuetudo fuerit in ipsa gente Prophetam, aut præclarum virum, aut hominem Dei aut Prophetam aut filium Adam, id est hominis appellari. Unde Ezechiel filius hominis appellatur frequenter. Ideo dicit, *Quem dicunt filium Adam esse.* Et non dicit: quem me dicunt: nisi iactanter de se querere videretur. Homines illos appellat, qui mentiuntur de filio Dei: quia omnis homo mendax. Qui autem veritatem de filio Dei sentiunt, quasi super homines sunt. *At illi dixerunt.* In hoc loco primitus nomen Christi, Domino Christo impositum est à Beato Petro & cæteris Apostolis per reuelationem Spiritus Sancti. Et sicut Ioseph præceptum est ex persona Dei vocare eum Iesum, sic ex persona Spiritus sancti ordinatum est vocare eum Christum per Beatum Petrum & cæteros Apostolos. Notandum vero: quod non eo more Dominum appellat, quo secularis Doctrina apud nos docet: sed tu es: sicut in antiquis libris inuenitur vsos fuisse maiores. Siquidem Romulus & Remus duo fratres tantæ concordie fuisse dicuntur, ut nihil vnus sine alio velleret habere: & omnia communia dicerent & haberent: sicuti modo monachi faciunt. Ex hac re increuit consuetudo in hac Gallia, ut Dominos plurali numero appellent. Alij Ioannem Baptistam; Scilicet quasi ipse deberet resurgere, eo quod modico tempore prædicasset. *Alij Heliam.* Qui habetur in libro Prophetarum: quia Prophetam in gentibus dedit te. Et quia mors eius in scriptura non legitur, dicebant: eum venturum gentibus prædicare. Falsa erit denique eorum opinio de Hieremia: quia in suo libro inuenitur, quomodo prophetauerit ad gentes ad Moab, ad Idumæos, & ad Babylonios: propterea completum est, quod ad ipsam dictum fuerat: prophetam in gentibus dedit te. Habemus quoque scripturam quod Iudæi lapidauerunt eum in Ægypto: quia prophetauit. Nabuchodonosor illuc esse venturum post Iudæos: quia pro illius timore illuc fugerat. *Aut vnus ex Prophetis.* Quilibet de prioribus. *Dixit autem illis.* Vos autem quem me esse dicitis. Ac si aperte dicat. Sequens eos ab hominibus, filios Dei per adoptionem factos in-

fluas dicit. Vos qui dij estis, quem me esse dicitis. Recte dij vocabantur, in quibus Deus habitabat: & qui omni die verbum Dei audiebant. Illos enim ad quos sermo Dei factus est, Deos psalmista appellat dicens: ego dixi dij estis. Consideranda vero distinctio, quomodo Dominus de sua humilitate Discipulis dicit. *Filium hominis* nõ dicit filium Dei. Multo enim sapius in Euangelio se filium hominis, quam filium Dei dicit: Et hæc omnia veritas ad humilitatem informet. *Respondens Petrus dixit ei.* Petrus respondet pro omnibus: quia ipse iam in caput Apostolorum erat constitutus. Et quod ipse respondit omnium Apostolorum responsio est: quia & ipsos fuerat interrogatus. *Vos quem me esse dicitis?* Et quod Dominus Petro dixit omnibus dicit Apostolis. *Tu es Christus filius Dei viui.* Tu es Christus. Si alij dicit sunt Christi nuncupatiue, quia ad tempus populum regere debeuerunt: tu veracius es Christus: quia tu es Rex omnis terre. Tu es filius Dei viui, qui essentialiter Deus es: & non ut isti alij qui dicuntur dij, & nõ sunt: quia opera manuum sunt: non vident neque audiunt. Tu es autem illius Dei filius, qui à Iudeis adoratur & colitur. De quo dictum est. Notus in Iudæa Deus: in Israel magnum nomen eius. Quid ipsi homines errent de te cum ipsis quid de te sentio dico. Christus Dei es: & filius Dei essentialiter Dei ante cuius arcam Dagon iacebat truncatis manibus, & pedibus. *Respondens Iesus dixit ei.* Beatus es Simon Bar-jona: Bar Syriacè filius, Iona columba. Et in hoc Beatus: quia Spiritus sancti simplex ut columba: astutus ut serpens. Et in hoc beatus quia tibi non reuelauit caro & sanguis. Hoc est vnus homo, qui de carne, & sanguine constat: sed pater meus ille ipse, quem tu confessus es. Pater vnus incomparabiliter: Pater meus qui in cælis est: & ego etiã cum ipso: & Spiritus sanctus, cuius filius spiritualis es. Nouerat quidẽ Dominus Iesus quid Apostoli de eo crederent, quid viderent, & quid responsuri essent. Sed ad insinuandam humilitatem nobis, placuit inuisibiliter cum patre Spiritus sancto reuelari Apostolis in corde: & per illorum confessionem in mundo audiri: & dignam confessionem digna mercede remunerari: & omnes certi sint quicunque fuerint confessionis huius vsque in finem seculi consonantes, & contentes: erunt & remunerationis consortes. *Ergo dico tibi: quia tu es Petrus.* Dixisti tu es Christus & ego dico tibi: quod tu es Petrus. Quia ego sum Christus inunctus oleo inuisibili à patre, Rex Christianorum: & tu fundamentum eorum. *Beatus es Simon id est obediens, quia filius columbæ:* & quia Petrus, id est firmus. *Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam:* & super me ædificabo te cum omni ecclesia mea. *Et porta inferi nõ præualebit adversus eam.* Quicunque de ecclesia mea stauerit esse, & de his: qui in confessione fuerint: portæ inferi nõ præualebunt adversus eos, ut possint eos trahere ad se: ut ipse alius dixit. Nemo potest rapere oves meas de manu mea. Vel portæ inferi: peccata atque vitia sen doctina hæreticorum, per quã ille homines ducuntur ad tartarum. Multæ sunt portæ inferi: sed nulla ecclesia præualebit: quia qui fidem Christi in corde tenuerit petreæ, omne quicquid exterius accidit, tentationis, facillimè deuineet. Deo protectore. Quicunque ab ecclesia recesserit fide, vel opere;

opere: iste nõ super terram, sed super arenam fundamentum posuisse credendum est. *Et tibi dabo claves regni cælorum.* Claves regni cælorum scientia discernendi: potentiaque qua dignos recipere in regnum, indignos excludere debeat, intelligitur. *Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunque solueris super terram erit solutum & in cælis.* Hoc tam Petro quàm omnibus Apostolis, & successoribus eorum, qui in ecclesia eundem locum tenent, rectè credimus concessum: quia ipse post passionem apparens eis: dixit. Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt ut videlicet cum agnouerint causas peccantium, quos cognouerint vere penitentiam agere: & nolle ultra reuerti ad vomitum peccati, illos absolueret dignos iudicent: & à timore mortis perpetuæ consolentur. Quos vero in peccatis criminalibus vitam finire viderint, illos perpetuis suppliciis tradendos insinuet: sicut ipse Dominus insinuat dicens. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Similitudo datur de leprosis in Leuitico, quod sicut sacerdos inbebarur cõsiderare leprosum, ut ad arbitriũ eius decerneretur, qui esset leprosus, & qui nõ esset: sic & Episcopi, & sacerdotes in ecclesia illos debent ligare, quos viderint leprosos in anima de peccatis criminalibus. Cum vero viderint, aut audierint ablatam lepram: id est peccata per digna opera penitentis, & confessionis, tunc debent illos absolueret. Quod iam sub exemplo Lazari diximus: ut illum studeat absolueret, quem Dominus in anima resuscitauit: quia si discipuli ante soluisent Lazarum, quam Dominus illum resuscitasset, fetorem potius ostenderent quam virtutem. Quod autem quasi soli Petro hæc legatio dicitur: ideo fit, quia ipse locutus est pro omnibus, & in ipso omnibus responsum est: & ipse vera fide confessus est: & vero amore fuerat secutus: etiã & ob hoc ut omnes credentes pro certo sciant: quod quicunque se ab vnitate fidei segregauerint, nec veniam peccatorum consequentur, nec aditum regni cælorum intrare poterunt. Imitentur ergo Beatum Petrum in confessione veræ fidei ut sic & corde credamus, & ore confiteamur. Imitentur illi de sua simplicitate: quia filius columbæ appellatur. Constantia quoque vincedat volupitates seculi par illo esse satagamus: ut ad illum cum quo ipse est, peruenire mereamur.

HAYMONIS EPISCOPI

Halberst. superioris Euang.
expositio.

Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi. Philippus iste fuit frater Herodis iunioris, sub quo Dominus passus est, & filius Herodis maioris, sub quo Dominus natus est. Qui Philippus ædificauit ciuitatem Cæsaream, quæ nunc Paneas appellatur in honorem Tyberij Cæsaris, & à Cæsare appellauit eam Cæsaream, ex suo autem nomine vocauit eam Cæsaream Philippi. Compositum nomẽ. Et ipsa ciuitas in prouincia Phœnicis, ad radicem montis Libani ædificata, ubi oriuntur duo fontes vnus nomine Ior, & alterum Dan, quorum fontium riuus copulati Iordanem fluiuium faciunt. Ad quam ciuitatem Dominus cum appropin-

quasset interrogauit discipulos suos, dicens: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Non ideo interrogauit quasi nesciret, quem eum diceret homines, sed ut eorum confessionem digna mercede remuneraret. Et non dixit, quem me dicunt homines esse, ne iactaret de se querere videretur, sed quem dicunt homines esse filium hominis, sic de se quasi de alio loquens. Ita debent agere prælati sanctæ ecclesiæ debent interrogare subiectos suos, cuius opinionis sunt, crescant semper in melius: si verò malam famam habent, corrigant quæ correctione digna sunt. Illa ciuitas Philippi, scilicet Cæsarea regalis erat, ubi rex terrenus à suis subiectis censum exigebat, & ibi rex cælestis censum fidei à suis fidelibus exigere voluit: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Homines hinc appellantur qui terrena sapiunt. Qui verò diuina intelligunt, non homines sed dij appellantur, iuxta illud Psal. Ego dixi dij estis. Et alibi: Deus stetit in Synagoga deorum, in medio autem deos diiudicat. Et Dominus ad Moysen: Ecce constitui te Deum Pharaonis, ut flagelles eum more Dei. Et in lege Moysi. Si quis hoc vel illud fecerit, applica illum ad deos, id est, sacerdotes. Sed isti nuncupatiue dij sunt, non essentialiter. *Filium hominis.* Vbiunque in nostris codicibus habetur, filium hominis vel filij hominum, in Hebræo habetur filij Adam. Unde legimus spiritum sanctum frequenter dixisse ad Ezechielem prophetam: Fili hominis, id est filij Adam, vide ne corruas, sicut ille corruit. *At illi responderunt, alij Ioannem.* Alij dicebant Ioannem dominum nostrum Iesum Christum esse, alij Heliam qui curru igneo uectus est in cælum, & aduentum filij Dei debet præuenire ad iudicium, alij Hieremiam. cuius mors in prophetia illius non legitur. *Aut vnus ex prophetis.* Si isti omnes ita errabant in Helia & Hieremia, quomodo Herodes audita fama Iesu, errauit in Ioanne, dicens: *Quem ego decollauit Ioannem, ipse surrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo.* Vos autem quem me esse dicitis? Ac si diceret: Illi qui homines sunt humana opinantur: Vos autem qui dij estis, qui plus quàm homines estis, qui meam diuinitatem cognoscitis quem me esse arbitramini? Dicit mihi. Vnus pro omnibus respondit, id est, Petrus pro omnibus apostolis. Sicut ergo Petrus ex persona omnium ipsorum Apostolorum respondit. *Tu es Christus filius Dei viui.* Ita Dominus quod Petro dixit, in Petro cæteris Apostolis dixit: *Tu es Christus.* in lege promissus, quem Deus pater vnus oleo legitis præconfortibus eius, id est, plenitudine spiritus sancti. Deum viuum appellat ad distinctionem falsorum deorum, qui vocantur dij, sed mortui sunt, quos gentiles venerabantur ut deos, sicut fuit Hercules, Iupiter, Ceres, Mercurius, Saturnus, & cætera idolorum portenta de quibus dicit Psal. Simulachra gentium argentum & aurum opera manuum hominis & cætera vsque neque est spiritus in ore ipsorum. *Et ait illi Iesus.* Beatus es Simon Bar-jona. Primum Beatus Petrus vocatus est Simon. Simon interpretatur obediens. *Quare obediens? Quia statim ut audiuit à Domino cum Andrea fratre suo: Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum, continuo relicti omnibus sequuti sunt eum.* Bar-jona Syriacè, Latine dicitur filius columbæ, bar interpretatur filius, Iona columba. Columba simplex animal est, & ab amari-

tudine fellis extraneum. Et re cō B. Pet. filius columbæ, id est, filius simplicitatis appellatur à Domino; quia simplex homo fuit, & simplici corde Deum sequebatur, non duplici sicut Iudas. Vel certe per columba designatur spiritus sanctus, qui super dominum requieuit tempore baptismatis in specie columbæ. Bar-jona, id est, filius spiritus sancti appellatur Petrus, quia iam renatus erat ex aqua & spiritu sancto, quia caro & sanguis non reuelauit tibi. Carnem appellat hic doctrinam pharisaicam, quia caro & sanguis, id est, carnales propinqui tui Scribæ & Pharisei, non reuelauerunt tibi quod ego sum filius Dei, sed pater meus qui in cælis est, ipse aperuit tibi sensum, vt intelligeres me filium Dei esse. Et ego dico tibi, quia tu dixisti mihi: Tu es Christus filius Dei viui, reddam tibi vicem, quia tu es Petrus. Sicut lux vera Christus omnibus donauit Apostolis vt lux mudi diceretur, & essent, dicens: vos estis lux mudi, similiter & à petra hoc est à seipso, de quo dicit Paulus Apostolus. Petra autem erat Christus, dedit nomen Petro vt vocaretur Petrus. Quia tu es Petrus, id est, firmitas fidei, quoniam veraciter me protestatus es verum filium Dei esse. Et super hanc petram; id est super me quem confessus es filium Dei esse: edificabo Ecclesiam meam. Quomodo edificamur super Christum? Dum credimus eum ante omnia secula genitum à patre, & in fine temporū natum ex Maria virgine, dum credimus veraciter eum passum, resurrexisse à mortuis, ascendisse ad cælos, & venturum ad iudiciū, taliter edificamur super Christum. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Per portas inferi possumus intelligere hæresim, blandimenta persecutorum: atque terrores, vitia atque peccata. Hæretici ideo vocantur portæ inferi, quia multos suis falsis doctrinis ad claustra inferni perduxerunt. Similiter & peccata. Sed quid dicit Dominus? Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam, id est, aduersus Ecclesiam: quia licet pugnent hæretici, licet pugnent pagani, licet pugnent vitia & peccata contra sanctam ecclesiam, tamen non præualebunt quia electos ad vitam æternam prædestinatos, regit & gubernat Deus omnipotens in fide sua. Et tibi dabo claves regni cælorum. Per claves debemus intelligere scientiam potentiamque discernendi in bonos & malos. Et tibi dabo claves regni cælorum. Id est, tibi dabo scientiam potentiamque discernendi inter bonos & malos: vt eos quos videris in fide recta permanere, dignos iudices cælo, quos verò videris à rectitudine fidei deuiare: dignos iudices pœnis inferni. Hanc potestatem non solum dominus contulit Petro, sed etiam omnibus apostolis, quia sicut Petrus fidem omnium apostolorum expressit, dicendo: Tu es Christus filius Dei viui: Sicut dominus quod Petro dixit, omnibus dixit. Possumus hoc confirmare ex verbis ipsius domini, quibus dixit die resurrectionis suæ eisdem apostolis: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorū retinueritis retenta sunt. In veteri testamēto sacerdotes Iudæorum potestatem habebant discernendi inter leprosos & non leprosos. Ille qui erat leprosus veniebat ad eos, & per iudicium illorum sequestrabatur à societate sanorum. Qui autem mundus erat à lepra, iterum per iudicium illorum recipiebatur. Non habebant tamen potestatem, vt de leprosis facerent mundos, aut de mundis lepro-

Matth. 16.

1. Cor. 9.

Joan. 21.

fos. Similiter in sancta ecclesia modo Episcopi & presbyteri, potestatem habent discernendi inter bonos & malos, vt eos quos viderint humiliter confiteri, & plangere peccata sua, soluant à peccatis: quos verò viderint in peccatis pristinis permanere, dimittant eos ligatos, quia in conspectu Dei omnipotentis ligati sunt. Non tamen habent potestatem, vt de non leprosis, id est, iustis, faciant peccatores, aut de peccatoribus absque confessione & pœnitentia faciant iustos. Et quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum, & in cælis. Tuam sententiam in terra ego confirmabo in cælo. Et quodcumque solueris super terram erit solutum & in cælis. Ligat modo episcopus aliquem, solum de societate Ecclesiæ sanctæ eum abijcit, & à corpore & sanguine domini separat: soluit verò, cum post dignam pœnitentiam peccatam recipit eum in consortium sanctæ Ecclesiæ, & reconciliat sacro altari.

ERICI IN IDEM Euang. Homil.

Venit Iesus, &c. Herodes maior, sub quo Dominus natus est, quatuor traditur filios habuisse, Philippum videlicet, qui hic commemoratur, quique (vt Lucas narrat) fuit retraracha Itææ, & Trachonitidis regionis: Archelaum quoque & Lysaniam, sed & Herodem, sub quo passus est Dominus. Philippus ergo iste princeps, vt præmonstratum est, quartæ partis regni Iudæorum, in honorem Tyberij Cæsaris ciuitatem statuit ad radices Libani montis, vbi Iordanis in duobus fontibus exoritur, quam Cæsarem Philippum in memoriam sui nominis, pariterque in honorem Tyberij Cæsaris appellari cōstituit: quæ postea pristino amisso vocabulo, Paneas dicta est, in qua etiam ciuitate tradunt antiquis rebus quondam tributa consueuisse persolui. Hæc autem fecit fauore huius Cæsaris ad imitationem patris sui Herodis, qui ex nomine Cæsaris ciuitatem Cæsarem nuncupauit, quæ antea turris Stratonis vocabatur, qui etiam trans Iordanem Iulidam urbem in monumentū filiz ipsius Cæsaris condidisse in historiis inuenitur. Veniens ergo Dominus in partes Cæsareæ Philippi, discipulos, cuius apud homines opinio habere, inquirebat. Et pulchrè satis hoc quam maxime his in partibus agere voluit, vt vbi quondam terrenus census tributarium exigere solitus erat à sibi subditis, ibi veniens rex cælestis recipientem censum fidei à discipulis suis. Vbi sanctæ suæ Ecclesiæ rectoribus exempli quam sequebatur notam præsignauit, qui vicem Christi in administrandis eius gerunt negociis, quò ipsi quoque ab his, quos fidei & conuersationis merito probato familiaris cæteris colunt, cuius famæ apud subiectos sint perceptentur. Et si quidem dignos se laudibus famæ esse deprehenderint, Dei totum gratiz deputent, talisque esse quales fama vulgavit, insudent. Si verò secus quam decet ferti de se testimonium senserint, sic illud in seipsis corrigere, tamque piè & iuxta quod facer præcellentiæ ordo postulat, vivere studeant, vt cantus in eis sanctitatis splendor eluceat, qui omnem multiloqui oris nebulam tergat, famamque de se mentiti prohibeat. Ait enim: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Non hoc quasi inciens percontatur,

tur, tanquam ignorare potuerit; quid de se homines sentirent: sed vt confessionem rectæ fidei illorum digna mercede remuneraret, & populum traditionibus falsis scribarum & phariseorū corruptum, ab errore liberaret. Scribæ namque & pharisei, qui in populo Iudæorum honore ac sapientia eminebant, videntes se à populo deferri, & Dominum Iesum Christum sequi propter vitæ sanctitatem, ac prædicationem salutiferam, atque miraculorum signa, quæ ab eo assidue fieri cernebant, zelo ducti inuidebāt ei. Et licet lege & prophetis præ cæteris edocti, Christum illum esse scirent, timentes tamen gloriam humanam perdere, si populus doctrinam eorum desereret, & Domini præcepta sequeretur, laborabant quibus modis poterant corda populorum subuerrere, ne Christum illum crederent, qui in lege & prophetis patribus eorum fuerat repromissus. Vnde & Iudæi vsque hodie existimant Dominum Iesum Christum necdum in hunc mundum venisse, sed adhuc venturum esse. Cernēs ergo Dominus scribarum & phariseorum traditionibus plebem corruptam, & se non Christum æstimari à populo, sed potius Ioannem, aut Eliam, vel Ieremiam, voluit eos ab hoc errore liberare: & idcirco interrogans eos, inquit quid alij de se sentiant, vt expositis diuersis opinantium erroribus probarentur discipuli non de opinione vulgari percepsisse veritatem suæ confessionis, sed potius reuelatione diuinæ inspirationis. Ait namque: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Tantuam dicat: Me qui filius hominis dicor, hoc est, filius Mariæ, quem dicunt homines esse? Nec ait: Quem me dicunt homines esse, sed filium hominis, ne iactanter vulgarem sententiā de se requirere videretur. Filium autem hominis sapientiam quam filium Dei se consuevit appellare, vt nos de dispensatione humanitatis, quam pro nobis assumptam, admoneat. Vbi cunctis autem in veteri testamento filius hominis scriptum est, beatus Hieronymus in Hebræo filium Adam haberi testatur. Nam & Adam homo interpretatur. Et pulchrè homines appellat eos, qui de filio hominis tantum loqui nouerant, hoc est, de filij humanitate, quam oculis cernebant, & deitatis illius arcana nesciebant. Homines namque erant, id est, humana tantum de eo sapiebant. Qui verò de filio Dei iam loqui didicerunt, non iam homines, sed dij appellari merentur: quales erant sancti Apostoli, qui iam spiritu sancti magisterio edocti, non solum filium hominis Christum, verum etiā consubstantialem Dei patris filium illum esse intelligere meruerunt. Vnde & præmissis variis hominum opinionibus, illic ad Apostolos quem se esse dicerent sciscitatur: per hoc eos à cæterorum hominum generalitate discernens, atque singularis privilegio scientiæ supra humanam demonstrans esse naturam. Quæ formam interrogationis etiam doctores Ecclesiæ obseruare oportet. Nam & ipsi perquirere debēt à suis subiectis de fama sui nominis, quales apud vulgares & extrinsecus habeantur, vt secundum quod de se audierint, proprios mores corrigere, & seipso modestius cunctis studeant conformare. *Et illi dixerunt: Alij Ioannem Baptistam, &c.* Necessarium hic non est causas errorum vulgariū inquirere, cur scilicet Christum alij Heliam, alij Ioannem, alij putauerūt Ieremiam: cum sic infideles in Helia & in Ieremia

errare potuerint, quo modo Herodes in Ioanne errauit, dicens: Quem ego decollauit Ioannem, ipse surrexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. Sicut enim Herodes Christum miracula facientem, Ioannem quem ipse decollauerat, esse arbitratus est: sic nimirum vulgus indoctum eundem Christum Heliam, vel Ieremiam esse putauit: quorum alter raptus in cælum legitur, alterius verò mors in scriptura canonica aperte memoratur. Sed quæri potest, quare Dominus Iesus Christus ab Herode vel à populo Ioannes sit æstimatus, cum Ioannes nullis miraculorum clauerit signis, Christus autem maxima ac præcipua patrauerit signa. Leprosos namque mundabat, cæcos illuminabat, dæmones ab obsessis corporibus eliminabat, claudis & paralyticis gressum reddebat, mortuos etiam suscitabat: quod Ioannem nūquam fecisse cognouimus. Ad quod dicendum, ideo ab Herode, siue à populo Christum Ioannem æstimari potuisse, qui post resurrectionem à mortuis miracula facere potuerit, quod antè non fecerat: quoniam eandem, quam & nos, de resurrectione mortuorum habebant fidem, credentes videlicet corpora mortuorū post resurrectionem maioris dignitatis & gloriæ futura esse, quam prius. Ieremias autem non immeritò Christus opinari potuit, propter nimiam sanctitatem, qua in populo excelebat: sicut & Ieremias, qui in vtero matris sanctificatus, suis temporibus clarus emicuit. Helias verò idcirco credi poterat Dominus, quod illum ante saluatoris aduentum sciebant esse venturum, dicente Malachia propheta: Ecce ego mittam vobis Heliam Thesbitem, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, vt conuertat corda patrum in filios, & cor filiorum ad patres eorum. Dicit eis Iesus: Vos autem quem me esse dicitis? Quasi ab hominum generalitate illos sequestrans: deos ac Dei filios per adoptionem factos insinuat, iuxta illud Psalmistæ: Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes. Ac si diceret: Illis qui homines sunt diuersa æstimantibus, vos qui dij estis, & per adoptionem iam filij Dei effecti, quem me esse dicitis? At verò Petrus fide ardentior, præ cæteris amore confessionis promptior, ex voce cunctorum respōdit: Tu es Christus filius Dei viui. Omnibus generaliter Apostolis interrogatis, beatus Petrus cunctorum in se personas assumens, ex abundanti sensu respondit: Tu es Christus filius Dei viui. Et reuera ita expediebat, vt ille qui futurus erat vertex Ecclesiæ, ore loqueretur totius Ecclesiæ. Filium autem Dei viui dixit, ad distinctionem falsorū Deorum, quos erronea gentilitas sibi met ad colendum, vel ex mortuis hominibus instituit, vel ex rebus insensibilibus quos adorare creauit, de quibus scriptum est: Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. Et hac breui sententia omnia, quæ de Christo diffusis sermonum excursibus dici possunt, decantissimè comprehendit, simulque humanam lasciuiam, quæ secretorum inuestigandorum audax est, coercuit. Quare enim nos de Christo quomodo ex Dei patris substantia natus sit, cum gignens sine eo qui genitus est, nunquam fuerit: vel quomodo de matris Virginis vtero homo factus exierit, & matrem integram intemeratamque reliquerit: quare hæc & id generis plura de Christo quaeramus, cum Beato Petro tantum credere suffe-

cerit, quod ipse esset Christus filius Dei viui: Nam
 1. Cor. 2. & B. Paulus nihil aliud se scire iudicauit, nisi
 Christum Iesum, & hunc crucifixum. Fidei igitur
 Christianæ finis, in confessione constitutus est
 Christi filij Dei. Non quidem licet scire quomodo
 sit genitus, licet tamen credere, quia sit geni-
 tus. Sed & hoc intuentium, quia Christus de filio
 hominis interrogauit, Petrus verò de filio Dei re-
 spondit. Oportet enim tanto magis diuinitatem
 illius venerari à nobis, quanto ipse humiliatus se
 submisit pro nobis. Iam verò audiendum, quali
 Christus laudatorem confessorumque suum præ-
 conio profecit. *Beatus es*, inquit, *Simon Bar-jo-
 na, quia caro, &c.* Bar-jona Syriacè, Latine dicitur
 filius columbæ. Iure autem B. Petrus Apostolus
 filius columbæ vocatur, quia prudenter ac pia sim-
 plicitate Domino adhaerebat. Nam & columba
 simplicissimum atque innocentissimum animal
 est, & præ cæteris auiibus simplicitate gaudet.
 Quod si altius accipere volumus, per columbam,
 Math. 3. in cuius specie spiritus sanctus super Dominum
 baptizatum apparuit, eiusdem spiritus sancti gra-
 tia figuratur. Meritò ergo Dominum Petrum filium
 columbæ nominat, quem spiritualium donorum
 gratia ipse repleuerat: qua docente interius di-
 dicerat, quod foris tamè donec proferebat. Non
 nulli simpliciter arbitrantur, quod idem Petrus
 patrem habuerit nomine Ioannem, iuxta quod alibi
 1. Ioan. 22. à Domino interrogatur: *Simon Ioannis, di-
 ligis me?* voluntque vt pro Bar-joanna, quod est
 filius Ioannis, vitio scriptorum Bar-joanna scri-
 ptum sit: vna syllaba dempta de medio. Inter-
 pretatur autem Ioanna gratia Dei. Vtrunque
 autem nomen ista mysticè valet intelligi, vt Pe-
 trus dicatur filius columbæ, id est, spiritus sancti:
 & filius Ioannis, id est, gratiæ Dei, per quem dona
 spiritualia figurantur. Et notandum, quàm
 cõuenientissima facta est laudis retributio. Beatus
 enim Petrus Dominum filium Dei esse dicebat:
 Christus eum filium spiritus sancti consequenter
 appellat. Ergo dum beatus Petrus spiritus sancti fi-
 lius dicitur, Dei profectò filius esse confirmatur.
 1. Ioan. 4. Deus enim spiritus est. Sed longè aliter, multùm-
 que distinctè Christus Dei filius, aliter beatus Pe-
 trus, Quod enim ille habet per naturam, hoc ac-
 cepit iste per gratiã: & quod illi est semper essen-
 tialiter proprium, isti fuit temporaliter dono ac-
 cidenti collatum. Quod verò dicit, *Caro & sanguis
 non reuelauit tibi*: Carnis & sanguinis nomine, car-
 nalem scribarum & pharisæorum traditionem &
 doctrinam accipere debemus. Caro enim & san-
 guis rectè intelliguntur homines sapientia car-
 nali inflati, columbinæ simplicitatis nescij. Caro
 autem & sanguis varia in sanctis scripturis signi-
 ficatione ponuntur. Aliquando enim caro pro
 ipsius naturæ substantia ponitur, vt in Genesi:
 Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne
 mea. Nonnunquam carnis appellatione synecdo-
 chicè totus homo signatur, sicut de Christo per
 Ioannem dicitur: Verbum caro factum est. Quod
 est aperte dicere, Deus homo factus est. Caro etiã
 & sanguis pro corruptione poni solent, Apostolo
 dicente, Caro & sanguis regnum Dei non possi-
 debunt. Plerumque etiam carnis & sanguinis no-
 mine, carnalis & spiritualis intellectus subtilitate
 grossescens doctrina accipitur, Paulo de seipso
 Gal. 1. dicente: Continud non acquieui carni & sangui-
 ni. Quo sensu in hoc loco accipienda est caro,

carnalis videlicet, & quantum ad Deum, stulta
 carnalium sapietia: quæ quantò se latius ad inue-
 stiganda terrena & transitoria diffundit, tantò
 minus ad intellectuales & veræ philosophiæ adi-
 tum peruenit. Non ergo caro & sanguis illi re-
 uelauit, quia non mundana sapientia quod Chris-
 tus Dei filius esset, accepit, sed Deo patre, qui
 solus nouit filium, inspirante didicit. Siue etiam
 Caro & sanguis, vt præmissum est, appellantur
 homines carnaliter de Christo sapientes, & col-
 umbinam simplicitatem non habentes, atque
 ideò gratia sancti spiritus indigni: quales illi fue-
 re, quorum superius de Christo opiniones euan-
 gelista retexit: de qualibus per Apostolum dicitur:
 Animalis homo non percipit ea, quæ sunt
 spiritus Dei. Sed pater meus qui in caelis est. Cum om-
 nia dona spiritualia, quæ à Domino fidelibus tri-
 buuntur, à spiritu sancto largiri certissimum sit,
 dicente Apostolo: Alij datur per spiritum sermo
 sapientiæ, &c. vsque quò dicitur, Diuidens sin-
 gulis prout vult: quomodo Dominus Iesus Chris-
 tus à patre dicit reuelatum fuisse B. Petro sacra-
 mentum fidei? Sed sciendum, quia sicut vna est
 substantia patris & filij & spiritus sancti, ita est in
 eis & vna operatio atque voluntas: ac per hoc
 conuenienter dicitur, quia pater qui in caelis est,
 reuelauerit Petro mysterium fidei, quod caro &
 sanguis reuelare nequibat. *Et ego dico tibi, quia tu es
 Petrus.* Ordo verborum est: *Quia tu dixisti mihi,*
 Tu es Christus filius Dei viui, & ego dico tibi,
 non sermone casto, & nullum habente opus, sed
 dico tibi veraciter, quia tu es Petrus. Non nunc
 primùm accepisse Petrum hoc nomen creden-
 dum est, sed potius tunc, quando in initio domi-
 nicæ prædicationis (sicut Ioannes testatur) per
 Andream ad Dominum adductus, in magne fidei
 suæ prælagium audiuit ab eo. Tu es Simon filius
 Ioanna, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur
 Petrus, vt eum hoc nomine modò appellauerit
 Dominus, dicens: Tu es Petrus: non enim ait,
 Tu vocaberis Petrus, sed, Tu es Petrus, quod vi-
 que dictum fuerat antè. Sicut autem Christus
 dedit Apostolis nomen, vt lux vel sal terræ voca-
 rentur: ita huic egregio cõfessori suo, qui Simon,
 id est, obediens antè vocabatur, ob robur inui-
 ctæ fidei Petri nomen indidit: quia videlicet illi
 tenaci menti inhæsit, de quo scriptum est, Petra
 autem erat Christus. Petra autem non per essen-
 tiam, sed per significationem. Quemadmodum
 enim leo propter fortitudinem, vel agnus propter
 innocentiam: sic etiam petra dicitur propter fir-
 mitatem, quia sperantibus in se turris est fortitu-
 dinis à facie inimici, de quo Psalmista, Dominus
 inquit, firmamentum meum, & refugium meum,
 & liberator meus. *Et super hanc petram,* id est, super
 me, quem ore tuo confessus es dicens, Tu es Chris-
 tus filius Dei viui. Ipse est enim lapis ille precio-
 sus, in fundamento ecclesiæ constitutus, de quo
 Paulus: Fundamentum, inquit, aliud nemo potest
 ponere præter id quod positum est, Christus Ie-
 sus. Siue super hanc petram, hoc est, super hanc
 fidem, qua me filium Dei viui confessus es, ædifi-
 cabo ecclesiam meam. Super Christum enim quæ-
 scit, qui fidè illius illibate custodit. Super Chris-
 tum etiam ædificat, qui per dilectionem Dei &
 proximi, & per obseruantiam mandatorum Dei,
 ad fortem electorum peruenire festinat. Meam
 verò addidit, ad distinctionem ecclesiæ hereticorum,

rum, de qua per Psalmistam dicitur: *Odium eccle-
 siam malignantium, de quibus adhuc subditur:
 Et porta inferi non preualebit aduersus eam.* Non
 hoc dixit de conditione temporalis mortis, qua
 legimus cunctos penè Apostolos martyrio con-
 summatos, sed portas inferi, vitia atque peccata
 vocat. Portæ namque inferi, mortifera hereticorum
 dogmata sunt, quibus imprudentes quosque
 illiciant, & ad perpetuam mortis damnationem
 pertrahunt. Portæ etiam mortis sunt persecuto-
 rum callida blandimenta, siue aspera crudelitatis
 intentamenta, quibus vel persuadendo, vel terro-
 re incurrèdo, fideles à suæ rectitudinis statu de-
 jicere, & æternæ morti cupiunt obnoxios redde-
 re. Sed & prauorum hominum opera atque ine-
 pra colloquia, quæ in fidelibus introitus mortis
 aperiunt, portæ sunt vitæ inferi, in quantum
 suis auditoribus vel sequacibus iter perditionis
 ostendunt. Sed ex his vitiorum portis nulla præ-
 ualet aduersus ecclesiam, quæ supra petram fun-
 data est: quia quicumque super petram, quæ Chris-
 tus est, per fidem & bonam operationem firmi-
 ter fundatus fuerit, nullis tentationum infidiis à
 statu rectæ fidei deici, nullis aduersitatibus ad ca-
 sam impelli poterit. Qui verò tentationi succum-
 bit, hic non super petram solidam, sed super are-
 nam pendulam fidei domum ædificasse creden-
 dus est: quia non amore veritatis, sed alicuius
 temporalis vtilitatis obtentu, falsò nomen Chri-
 sti assumpsit. *Et tibi dabo claves regni caelorum.* Cla-
 ues regni caelorum non debemus puenliter opi-
 nari cuiuscunque esse mater, vt puta argenti vel
 auris: sed per claves ipsa discernendi sententia po-
 tentiæque designatur, qua dignos sciret in re-
 gnum recipere, impios verò à beatitudine illius
 felicitatis excludere. Quæ elaus idcirco B. Petro
 Apostolo, qui potiori confessione præ cæteris re-
 gem caelorum confessus est, specialiter sunt colla-
 te, vt constaret, quia absque ea confessione & fi-
 de, qua ipse Christum declarauit, regnum cae-
 lorum nullus posset intrare. *Et quodcumque ligaueris
 super terram, erit ligatum & in caelis, &c.* Hęc soluendi
 atque ligandi potestas, quamvis soli Petro à
 Domino collata esse videatur, omnibus quoque
 generaliter apostolis sub eius persona collata est.
 Nam & post suæ resurrectionis nobilem trium-
 phum apprensus illis omnibus, aperte dixit: Quo-
 rum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum
 retinueritis, retenta sunt. Nam sicut interrogatis
 generaliter omnibus, Petrus respondit præ omni-
 bus omnibus respondit. Quinetiam omnibus epi-
 scopis ac presbyteris in ecclesia idem officium
 committitur, vt videlicet agnitis peccatiuum cau-
 sis, iuxta modum culpæ vel penitentia, ligandi
 atque soluendi exerceant potestatem: ita dun-
 taxat, vt quod etiam hoc tempore in nonnullis sa-
 cerdotibus inuenitur, nec eos qui infontes vel
 innoxij sunt damnent, nec illos qui damnatio-
 nem merentur, securos tãquam de solutione pre-
 sumant reddere. Sunt enim quidam qui dum mi-
 nis cautè extraordinariè hac volunt vti potesta-
 te, seipos priuant concessio munere, dum videli-
 cet putant se posse ligare eos, qui in diuino con-
 spectu soluti sunt, atque eos soluere, qui apud
 iudicium Dei proprio reatu ligati tenentur. Ma-
 gna ergo Vigilantia, magnòque studio sanctis
 ecclesiæ pastoribus hæc iudicaria seueritas æque

libranda est, & illud semper suspectè cogitan-
 dum, quod de peruersè iudicantibus per pro-
 phetam Dominus dicit: Mortificabant animas
 quæ non moriuntur, & viuificabant animas
 quæ non viuunt. Perspecta igitur causa
 peccati, quos viderint digna compunctione er-
 rata deslere, hos à vinculis æternæ mortis pro-
 nuntiet absolutos: quos verò probauerint segnes
 esse in penitentia agenda, nec solum peccata non
 plangere, verum in ipsis velle permanere, illos de-
 bent damnationis perpetuæ suppliciis ad iudica-
 re, vt sic aperte damnationis ex prompta distri-
 ctione, salubria penitentia & humilitatis decre-
 ta cogantur subire. Denique B. Petrus, vt dictum
 est, qui Christum vera fide confessus, & inuictò est
 amore secutus, specialiter & claus regni caelorum,
 & arcem iudicariæ potestatis accepit: vt omnes
 in Christo credentes intelligant, quia quicumque
 ab vnitate fidei vel societatis illius quolibet mo-
 do se segregat, tales nec vinculis peccatorum ab-
 solui, nec regni caelæstis ianuam ingressi possunt.
 Cuius quia festiuitatem annuo reuersu venerabi-
 lem, vt potè principis Apostolorum, celebri fre-
 quentamus officiorum obsequio, eius inquan-
 tum possumus exempla imitari fatagamus, vbi-
 que suffragia poscere: vt quia ipsi sancta Ecclesia
 est specialiter commissã, nos qui eius membra vl-
 tima sumus, sedulis patrocinijs adiuuare, & in re-
 gni caelorum gloriam quem interueniendo digne-
 tur inducere, præstare Domino nostro Iesu Chri-
 sto, cui laus & gloria est cum patre Deo in vnitate
 spiritus sancti, per cuncta semper secula, Amen.

INCERTI AVTHORIS
 sub nomine Eusebii Episcopi Emisensii
 in eodem festo, Homil.

Venit Iesus in partes Casarea Philippi, &c. Inter-
 rogat discipulos suos, quam opinionem de
 eo homines habeant, & quem eum esse puterent: non
 quod diuersas vulgi sententias ignoret, sed vt eos
 veritatem instruat, & doceat. *At illi dixerunt: Alij
 Ioannem Baptistam, &c.* Iam enim Ioannes defun-
 ctus erat: qui quum adhuc viueret, omnes æsti-
 mabant, ne forte ipse esset Christus. Herodes au-
 tem audiens famam Iesu, dixit pueris suis: Hic est
 Ioannes Baptistam, & ipse surrexit à mortuis. Stultis-
 simus populus, qui nunc Ioannem Christum, nunc
 Christum Ioannem esse putabat. Stultissimus
 (inquam) qui dum videt prophetas, eos per-
 sequitur & vituperat: post mortem verò eos ve-
 neratur, & monumenta eis ædificat, neque tales
 vterius nasci posse arbitrantur, quales illi fuerant
 quos ipsi occiderant. Vnde videtes Ioannem, non
 Ioannem, sed Christum, vel Eliam, vel aliquem
 alium præcedentium prophetarum eum esse pu-
 tabant. Similiter autem Christum videntes, Chri-
 stum non esse credebant. Sciebant enim eum esse
 venturum: sed quia non videbant, credere nõ po-
 terant. Quid enim? si Eliam vel Ieremiam isti vi-
 didissent, nõ vtique eis credidissent. Viderunt enim
 eos patres eorum, eis tamè credere noluerunt. *Di-
 cit illis Iesus: Vos autem quem esse dicitis? Hęc est
 (inquit) sententia populi, sic de me loquuntur qui
 me non cognoscunt, nõ me dicunt esse quod sum,
 dicunt me esse quod non sum: prius Ioannem Chri-
 stum esse dicebant, nunc me Ioannem esse dicuntiam*

neque me, neque Ioannem putant esse Christum: vos autem quem me esse dicitis? nunquid & vos eandem opinionem habetis? Respondens Simon Petrus dixit: Tu es Christus filius Dei viui. Decuerat enim hoc Petrum respondisse, quatenus ipse esset princeps fidei Christianorum, qui erat princeps Apostolorum. Sed videamus quid interrogauerit Christus, videamus quid responderit Petrus. Dicit enim Christus: Quomodo dicunt homines esse filium hominis? Dicit Petrus: Tu es Christus filius Dei viui. Ille de homine interrogat, iste filium hominis esse Dei filium dicit. Ille igitur qui est filius Dei viui, idem ipse est filius hominis. Unde & beata virgo Maria Theotocos vocatur, id est, Deum & hominem pariens. Quod quia Nestorius confiteri noluit, ab Ecclesia expulsus est & condemnatus. Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es Simon Barjona, quia caro, &c. Beatus es (inquit) Simon Barjona. Simon, filius columbæ. Barjona enim filius columbæ interpretatur. Sed quate columbæ? Sanctum Spiritum super Christum Dominum nostrum in specie columbæ apparuisse narrat Euangelista. Huius igitur columbæ filius est, qui tam sanum atque spirituale sensum habet. Vt enim

Ioan. 3. Dominus ait: Quod natum est ex carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Unde & subditur: Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in caelis: Non est hæc sententia carnalis, non est hæc fides carnis & sanguinis, non patentes tui vel caro tua ista te docuerunt, sed pater meus qui est in caelis. Sic enim & Apostolus dicit: Quia non acquieuit carni & sanguini, sed venit Hierosolymam videre Petrum: Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam. Tu dicis, & verum dicis, quia ego sum Christus filius Dei viui: & ego dico tibi, quia tu es Petrus, fide fortis & doctrina stabilis. Nisi enim in hoc nomine fortitudinem & stabilitatem Christus intellexisset, quare ea quæ sequuntur protinus addidisset, dicens, Et super hanc petram edificabo Ecclesiam meam? Si Petrum non intelligis, petram respice: Petra autem erat Christus. Sic igitur à petra Petrus, sic à Christo Christianus. Videamus itaque quid sit, Et super hanc petram edificabo Ecclesiam meam. Super hanc petram, quam ru modò in fidei fundamentum posuisti: super hanc fidem, quam tu modò docuisti, dicens: Tu es Christus filius Dei viui: super hanc petram & super hanc fidem edificabo Ecclesiam meam. Huic enim sententiæ Apostolus concordans, ait: Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Ac si dicat: Non est aliud fundamentum, nisi illa petra, quam Petrus posuit in fundamentum, quem diceret: Tu es Christus filius Dei viui. Super hanc petram edificatur Ecclesia Dei. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Qui enim ceciderit super hanc lapidem, confringetur: super quem verò ceciderit lapis iste, conteret eum. Tanto enim impetu, tantæque fortitudine hæc petra fertur, vt multos conterat, portas comminuat, & nulla virtus vel fortitudo ei resistere valeat. Sed si vis & aliter intelligere portas inferi, cognosce prius portas cæli. Portæ nanque cæli, Apostoli sunt, Episcopi & sacerdotes, & alij quorum doctrina & exemplis cæli palatium animæ ingrediuntur. Sunt igitur ecclésiæ portæ inferi, Iudæi & hæretici, omnēsque seductores, & fidei catholicæ corruptores. Per hos

In prima Synodo Ephesina.

Matth. 3.

Ioan. 3.

Gal. 1.

1. Cor. 10.

1. Cor. 3.

Matth. 21.

Porta cæli.

porta inferi.

enim infidelium animæ in infernum intrant, & in tenebras demerguntur. Et isti quidem contra hanc peccare, & aduersus Ecclesiam, quæ super eam edificata est præualere non poterunt. Et tibi dabo clauas regni caelorum. Hoc enim quod principaliter Petro dicitur cæteris quoque Apostolis dictum esse intelligi debet: & non tantum Apostolis, verum etiam episcopis & sacerdotibus. Iis enim clauas & potestas à Domino data est, vt non solum Ecclesiam, sed caelos aliis aperiant. Et quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis, &c. Hoc episcopi audiant: de munere gaudeant, de potestate non superbiant. Si enim sic ligauerint vt Petrus, si ita soluerint vt Petrus, qui quod ligauerint ligatum erit, & quicquid soluerint, solutum erit. Imitentur igitur illum in discretione & iusticia, quem imitari volunt in ligandi atque soluendi potestate. Si enim aliter egerint, non erit ratum quod egerint. Ideo enim hæc soli Petro dicta sunt, quia nemo fidelior, nemo iustior, nemo discretior, & nemo melior erat, cui hæc dici potuisset. Ideo enim soli illi dicta sunt, vt omnes alij se in illo quasi in speculo videant, sic viuendo, sic agendo, sic ligando, sic soluendo, & à pace & concordia non recedendo. Veruntamen sic prælati, in iniuste ligandi potestate se ipsos priuauerunt & subiecti, etiam si iniuste ligati sunt, si tamen se ligatos esse parumpendant, ipsa sua superbia se ipsos artius ligant. Desiderent igitur solui etiã illi qui se ligantur, spondeant satis facti onem: quam si prælati recipere noluerint, tunc sciant se esse solutos.

THEOPHYL. EPISCOPI
Bulgar. superioris Euang. expositio.

Quoniam venisset autem Iesus in partes Cæsareæ Philippis, &c. Meminit eius, qui ciuitatem condidit, quia est & alia Cæsarea Stratonis, & non in illa, sed in hac illis interrogat. Procul enim à Iudæis abducit discipulos, vt nulli timentes libere, ac fidei dicant. Primū autem percontatur multitudinis opinionem, vt ad maiorem reducantur beneuolentiam, & ne in eandem, in quam plerique cadant humilitatem. Nō interrogat autem, Quem me dicis? sed homines: de simplici multitudine dicens. Alij quidem Ioannem Baptistam, &c. Qui Ioannem illum nominabant, erant ex illis, qui cum Herode, qui putabant Ioannem post resurrectionem etiam donum accepisse operandi miracula. Qui autem Heliam, mouebantur et eo quod acriter reprehendebat, & expectabat, quod veniret. Qui vero Hieremiam, hoc dicebant, quod simili sapientia præditus esset, quam nullo didicerat. Etenim Hieremias, quem puer esset, in prophetam assumptus est. At Simon Petrus dixit, Tu es Christus ille filius Dei viuentis. Iterum vt feruentior Petrus profiliit, & vere confitetur ipsum esse filium Dei. Non enim dixit, Tu es Christus filius Dei viuentis, absque articulo, sed cum articulo, ille filius, hoc est, ille ipse, qui solus, & vnicus: non gratia filius, sed qui ex ipsa patris substantia genitus: quia & multi Christi erant, sacerdotes, & reges omnes, sed Christus cum articulo vnus est. Beatus es Simon Barjona. Beatum dicit Petrus, quia à diuina gratia scientiam acceperat: approbans autem Petrum, ostendit consequenter aliorum hominum

hominum opiniones falsas. Dixit autem illum Barjona, hoc est, filium Iona: quasi ita diceret, sicut tu Iona filius, ita ego patris mei, confubstantialis illi existens sum. Reuelationem autem scientiam dicit, quia abscondita, & ignota ei à patre erant reuelata. At ego tibi dico, quod tu es Petrus, &c. Remunerat Petrum dominus, mercedem illi dans magnam, quod supra eum ædificauit ecclesiam. Quia enim confessus erat eum Dei filium esse, Petrus, dicit quod hæc confessio, quam confessus est, fundamentum erit futurum credentium: ita vt omnis homo extructurus fidei domum, hoc iacturus sit fundamentum. Nam licet innumeras condamus virtutes, non habeamus autem fundamentum rectam confessionem, in utiliter ædificamus. Quomodo autem dixit ecclesiam meam, ostendit se dominum vniuersi: Deo enim seruiūt omnia. Portæ autem inferi, temporales sunt persequutores, qui ad infernum mittere conantur Christianos. Et hæretici quoque portæ sunt ad infernum ducentes. Multis igitur persequutoribus, & multis hæreticis præualuit ecclesia. Est autem & vnusquisque nostrum ecclesia, quæ sit domus Dei. Si igitur in confessione Christi confirmati fuerimus, portæ inferi, hoc est peccata, non præualebunt nobis. De his enim portis exaltatus David dicebat, Qui exaltat me de portis mortis. Quales portæ d David? Duce, cedis scilicet, & adulterij. Et dabo tibi clauas regni caelorum, &c. Tanquam Deus magna potestate dicit, Dabo tibi. Sicut enim pater dedit tibi reuelationem, sic ego clauas. Clauus autem intelligas quæ ligant, & soluunt, hoc est, delictorum vel indulgentias, vel pœnas. Habent enim potestatem remittendi, & ligandi, qui sicut Petrus, episcopatus gratiam assequuti sunt. Quamuis autem Petro soli dictum sit, Dabo tibi, omnibus tamen & Apostolis cœlestis sunt. Quandoquidem dixit, Quorumcumque remiseritis peccata, remittuntur. Etenim quomodo dixit, Dabo, futurum tempus signat, hoc est, post resurrectionem. Cæli autem dicuntur & virtutes, quarum clauas sunt bonæ operationes. Nam operando ingredimur, quasi per clauas quasdam aperientes vnamquamque virtutum. Si autem non operor, sed solum scio bonum, habeo quidem clauem scientiæ solum, extra autem maneo. Ligatus autem in caelis, hoc est in virtutibus, qui non ambulat in illis: nam virtuosus in illis solutus est. Ne habeamus igitur peccata, vt non catenis nostrorum peccatorum ligati simus.

EVTHYMII ZIGABONI
superioris Euang. expositio.

Quoniam autem venisset Iesus in partes Cæsareæ Philippis, &c. Cæsaream hanc Philippus in honorem Cæsaris construxit. Erat autem & alia Cæsarea Stratonis. Et procul à Iudæis abductos discipulos interrogauit, vt sine timore libere responderent ad id, quod interrogabatur. Nec de Scribis, & Phariseis rogabat: illi enim ipsum manifeste contumelia afficiebant: sed de populari turba, quæ ab inuidia, & malitia libera erat. Nam & Lucas dicit: Et factum est, quomodo esset ipse solus orans, erant cum eo & discipuli: & interrogauit illos dicens, Quem me dicunt esse turbæ? Marcus vero ait, quod in via interrogaue-

rit eos. Est enim verisimile, quod, quum venisset in partes Cæsareæ simul orabat, & ambulabat. Filium vero hominis ait, hoc est, eum, qui hominibus apparet nudus homo. Interrogauit autem, non quasi ignorans, sed dispensatorio modo, vt Petrus diceret, quod sibi reuelatum erat: & cæterorum omnium opinionem, quæ de ipso etant, reprobarentur tanquam erroneæ. Sciebat namque, quod Deus, ac pater reuelauerat Petro de se, aperiens mentem eius. Vide autem, quod non circa prædicationis initia interrogauerit, sed postquam multa, magnæque signa ediderat, postquam multa, magnæque docuerat: postquam sufficientes de sua diuinitate, ac qualitate ad patrem probationes euidenter traderat. At illi dixerunt: Alij quidem Ioannem Baptistam, &c. Vos, inquit, qui mecum semper conuersamini, & multam habetis experientiam meæ potentiae, quæ & operæ & sermone elucescit. Quomodo ergo diceret illis: Vos autem quem me esse dicitis, significauit turbas non recte dicere. Respondens autem Simon Petrus dixit, &c. Rursus Petrus vbique feruens profilit, & præcedit. Viuentis autem dixit, quia scriptum est, Deus viuens ego sum. Et, Viuo ego, dicit dominus: multaque similia, ad oppositam distinctionem mortuorum idolorum. Et respondens Iesus dixit ei: Beatus es Simon Barjona, &c. Atqui prius etiã discipuli, sedata tempestate, filium Dei esse confessi sunt, dicentes: Vere Dei filius es, nec tamē beati prædicati sunt. Et alij quidam Deum esse crediderunt, vt prædiximus, sed nullum illorum beatificauit. Quod ergo dicendum est? Quod omnes, qui ipsum esse Dei filium confessi sunt, aut Deum esse crediderunt, non natura, & proprie hæc illum esse opinabantur, sed adoptione, & secundum excellentiam virtutis, veluti etiam omnes sanctos, Dei filios esse dicunt. Solus autem Petrus vere Christum, & natura, & proprie filium Dei hunc esse intellexit. Ideo quoque volēs Christus discipulis demonstrare, quod solus hic recte cognouerit, & sine errore confessus sit, ipsum beatificauit, tanquam assequutum diuinam de se reuelationem. Caro enim, inquit, & sanguis, hoc est homo, non incitauit te ad sacram hanc de me confessionem, sed pater meus, tanquam huiusmodi confessione dignum. Quod autem dicitur Bar, Hebraica dictio est, significans filium: erat siquidem filius cuiusdam Iona. Postquam ergo Petri opinionem confirmauit, & hūc à Deo edoctum esse demonstrauit, vide quibus eum dignetur bonis.

† Auiunt enim Hebræi בן יונה ben Iona. Sed Chaldaeis בר יונה bar Iona sonat, Latine filium columbae.

Et ego dico tibi, quod tu es Petrus, &c. Tu es Petrus, vt qui post abnegationem fidei petra futurus es: vel tanquam iam prudentia firmus. Itaque super hanc firmitatem edificabo ecclesiam meam, siue te ponam fundamentum credentium: Ecclesia enim fideles sunt. Hoc autem dixit, excitans eius prudentiam ad artem pascendarum ouium. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Non dominabuntur ecclesiæ: Portas autem inferorum dicit blasphemias, quæ à gentibus, ac hæreticis proferuntur, vt potius ad æternum introducentes cruciatum: vel supplicia ab illis inflicta, quasi ad mortem carnis inducentia. Deinde alium quoque ponit honorem. Et dabo tibi clauas regni caelorum. Quomodo confessus esset ipsum Dei filium esse legitimum, iam si demonstrat suæ diuinitatis dignitatem,

Ioan. 3. Ezch. 18.

Sup. 14. Sup. 8.

tatem, dicens; *Edificabo super te ecclesiam meam: & dabo tibi claves regni caelorum*, videlicet ut ad illud introducas: si quidem clauigeri est, introducere. Atqui donum hoc, ceterorum etiam fuit Apostolorum: sed primum huic datum est, quia primus hic filium Dei legitimum esse Christum falsus est: ideo quoque post Saluatoris in caelum assumptionem, praeter omnibus longo docuit tempore, multo siquidem introduxit ad fidem. *Et quodcumque ligaueris super terram, &c.* Etiam hoc clauigeri proprium est. Ligare autem dicit, non ignoscere: soluere vero, ignoscere. Promittit ergo: *Quodcumque peccatum non condonaueris super terram, neque in caelo condonabitur a Deo: & quodcumque condonaueris hic, erit & ibi condonatum.* Sed & Marcus, & Lucas breuitatis causa Petri responsionem per compedium dixerunt: ideo & beatitudinem eius, & alium honorem tacuerunt: simul etiam scientes eum abunde honoratum. Mattheus vero diligentiae gratia haec omnia conscripsit, pariter etiam Apostolorum principem honorans.

GVERRICI ABBATIS

Igniacensis in natali Apostolorum Petri & Pauli, Sermo 1.

Zach. 3. **ET** respondi, inquit Zacharias, & dixi ad angelum qui loquebatur in me. *Quid sunt duae oliuae istae ad dexteram candelabri, & ad sinistram eius? Isti sunt, inquit, duo filij olei splendoris, qui assistunt Dominatori vniuersae terrae.* De candelabro quod viderat totum aureum, & septem lucernas eius super illud, intellexerat propheta: sed nec nobis dubitare iam licet, cum in lumine eius ambulemus, & in lumine eius videamus lumen. Hoc lumen cum alias demostret, seipsum ignorari non paritur, sed testimonium perhibet de seipso loquitur. Ego sum lux mundi. Lux ex diuinitate: candelabrum ex humanitate. Et ipsam totum aureum non auratum, quia siue diuinitas, siue sapientia, siue ueritas, siue caritas, siue scientia, haec omnia Christus non per participationem, sed per substantiam. Nos cum simus natura plumbei, vel magis lutei: gratia & participatione ipsius, non aurum vel aurei, sed ut multum aurati. Septem lucernae super ipsum, septem spiritus, septem oculi domini, qui discurrunt in vniuersam terram. De his propheta certus, de duabus oliuis quidnam sint percontatur, auditque ab angelo qui in eo loquebatur: *Isti sunt duo filij olei splendoris, qui assistunt Dominatori vniuersae terrae.* Interpretentur alij ut volunt, aut possunt, vnusquisque pro sensu suo: siue Enoch & Helyam, qui apud Deum in secreto viuunt: siue Moysen & Helyam, qui cum eo in monte uisi sunt: siue duos ordines praedicatorum, veteris scilicet ac noui testamenti: ut qui veteris, ad sinistram sunt propter promissa temporalia, qui noui, ad dexteram, propter aeterna. Ego quicquid a regula fidei non discrepat, aut a contextu lectionis non nimis dissonat, suscipio, veneror, amplector. Puto tamen sine prauiudicio melioris intellectus, Petrum & Paulum non absurde posse intelligi, immo absurdum videri, qui hodie aliud interpretari velint, cum hodie nihil aliud canter aut tractet Ecclesia ubique terrarum, quam praeconia patrum, doctorumque exempla. Nam & si

aliis possit aptari, puto quia istis specialius congruit, seu illud quod tanquam duae oliuae circa candelabrum a propheta videntur, seu quod duo filij olei splendoris ab angelo memorantur. Et alterum quidem altero exponitur, visio scilicet prophetica, interpretatione angelica: ut inde intelligantur oliuae, quia filij olei splendoris: inde circa candelabrum, quia Domino assistunt. Quia enim ex oleo spiritus sancti sunt regenerati, hodieque florent & fructificant, sicut oliua fructifera in domo Domini: etiam oleastro genuli qui in pios insertus est, impertientes pinguedinis suae succum ac dulcedinis. Gratas illis agar sterilibus dudum & amara gentilitas: & si non ab ipsis tamen per ipsos est, quod nunc tam copioso, tam precioso fructu per orbem abundat. Vobis tamen fratres quibus sicut substantia & domus vna, ita cor vnum & anima vna: vobis inquam specialius in ipsis censo gloriandum, qui sicut nouella oliuarum de eorum radice traduxistis, non solum fidei succum, sed & formam vite atque ordinis exemplum. Quod si nouella oliuarum, vos vti que de filij olei, vos filij vniuersi, qui est Christus Deus diciturque ei de vobis, cum hodie ad altare accedatis: Filij tui sicut nouella oliuarum, in circuitu mensae tuae. O nouella oliuarum nobilium, generosorum germem tam pinguium tamque feracium arborum semper obsecro recordare de qua pululaueris stirpe, de qua succreueris radice, ne vquam sterilitas operum, aut amaritudo morum te degenerem arguat, aut quod absit inutilem ignibus addicat. Caue quoque notam infelicitium temporum, de quibus meministi prophetatum. Memoretur oliuae opus, & arua non afferent cibum. Duo tamen praecipue tibi aestimo cauenda, ne aut per teporem fias sicut oliua proiecies florem suum: sicut legis in propheta, ut videlicet fructum quem in initio nouitij feruoris promittebas, non facias, aut cum feceris, ne per superbiam perdas, & dicat tibi Hieremias: *Oliuam vberem pulchram, fructiferam, speciosam vocauit dominus nomen tuum: sed heu ad vocem loquelae grauis exarsit ignis in ea, & combusta sunt frutera eius.* Confidimus autem de vobis meliora dilectissimi, tamen ita loquimur. Confidimus, quia oleum splendoris, vel magis oleum splendor cuius estis filij: sicut patres & nostri apostoli, vnctione sua docebit vos de omnibus, nec solum deterget torporem, quia oleum est: sed & discutiet errorem, quia splendor est. Scio posse intelligi olei splendoris, id est, quod de splendore filio procedit, vel quod splendorem illuminationis diffundit: sed puto quia non inconuenienter etiam per intransitionem accipi potest oleum quod splendor est. Vtrumque liquidem spiritus est in natura sui, & vnctio scilicet spiritualis & splendor inuisibilis, vtrumque in nobis operatur munere sui. Vngit affectus ex eo quod oleum est: illuminat intellectus ex eo quod splendor est. Qui tamen non ex alio atque alio, sed ex vno ipso & oleum & splendor est: quia non nisi vnum ipsum est. Vngit affectus: quia caritas est, illuminat intellectus, quia veritas est. Vngit affectus, cum deuotionem donat: illuminat intellectus, cum mysteria reuelat, cum bonitatem docet, ut simus simplices sicut columbae: vngit affectus ad scientiam, docet ut simus prudentes sicut serpentes, illuminat intellectus: vngit

ut habeamus inter nos pacem. In hoc igitur te nobis probabis filium olei splendoris, si suauem & vinctum per beneuolentiam, discretum & maturum per sapientiam, te nobis exhibueris: ut suauitas veritate sit condita, & aequitate caritas ordinata. Puto autem quod hanc geminam virtutem sui, vel effectum muneris sui, propter quam oleum splendor voluit dici, etiam in illo igne spiritus sancti significauerit, in quo ipse inuisibilis, visibiliter Apostolis apparuit. Qui enim splendor fuit in aspectu oculorum, oleum, nisi fallor, fuit in sensu corporum: ut veluti in quodam lauacro olei viderentur sibi baptizari: cum super eos effunderetur ignis iste caelestis. Verum tamen qualiscunque fuerit in eis corporalis sensus illius ignis (parum enim interest qualis sentiat, sed qualiter operetur) illud, ut opinor, & probabilius dicitur, & religiosius creditur, quod idem ignis qui inflamat & illuminat corda, refrigerat mentes: ut per charitatem mentes arderent, & per castitatem membra frigerent, & vtrumque congrueret singulis: siue illud Hieremias: *De excelso misit ignem in ossibus meis: siue illud Psalmiste: Caro mea immutata est propter oleum.* Nisi forte aliquid de lege membrorum contra legem mentis relinquere voluit spiritus, ut virtus in infirmitate perficeretur. Sed prosequamur quod proposuimus. Isti sunt, inquit, duo filij olei splendoris, qui assistunt Dominatori vniuersae terrae. Ecce habes bonitatem in oleo, scientiam in splendore: accipite disciplinam & scientiam a deo meo. Hec est namque per se disciplina, tam in mente, quam in corpore, ut proponentes Dominum in conspectu nostro semper, & semper vbique maiestati aeternae, quae nos inspicit & iudicat sine intermissione, cum metu & reuerentia assistamus per uigiliam ac ingi deuotione. Sicut oculi inquit seruorum in manibus dominorum suorum, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum intentissimae & indeclinabiliter obseruantes nutus eius, quid velit, quid iubeat, ut quam celerim deuotio nostra obediat. Sic Moyses inuisibilem tanquam videns sustinebat, nec vnquam imminentes metum iudicis dissimulare poterat. Sic Helyas & alij prophetae qui dicebant: *Viuit dominus, in cuius conspectu sto.* Inde nimirum & gratiam & nomen affectui sunt videntium: quoniam quae semper intuebantur per fidem non fictam, merebantur saepius intueri per speciem, licet factam. Hec fides vigil non ficta, non dissimulatrix, ipsa est vt arbitror quae sola vel maxime facili compedio ad perfectionem perducit, quae grauitatem disciplinae, sobrietatemque modestiae, tam interiori quam exteriori nostro tribuit, & velut in disciplina famulantium Domino semper assistere facit. Hac virtute meruerunt Apostoli fieri filij olei splendoris, ut sicut Domino assistunt in terris contemplando per fidem, ita nunc ei assistant in caelis contemplando per speciem, regemque in decore suo videant oculi eorum, cuius timorem hic meditabatur eorum. Haec via fractus sequimini patres fidei vestrae, & auctores ordinis, quantum eorum prouocati exemplis & adiuti suffragiis quo ipsi hodie praecesserunt, peruenire valeatis, adiuuante Domino nostro Iesu Christo,

qui viuit & regnat, per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EODEM

Sermo 2.

Dvo vbera tua sicut duo hinnuli capreae gemelli, qui pascuntur in lilis donec aspiret dies, & inclinentur vmbrae. Videte fratres ne degeneretis. Ut taceam de nobilitate patris vestri, nobilis est mater quae vos genuit, generosa suat vbera quibus lactati estis. Mater vestra est sponsa cui haec dicuntur, cuius vbera voce sponsae laudantur. Quae nimirum duo vbera Ecclesiae Petrum & Paulum esse, non solum interpretatur nobis dies ista, in qua potamus ab vberibus consolationis eorum satis iocunde & abunde, sed etiam euidentiam operis ipsorum approbant argumenta ac monumenta doctrinae. Quibus enim aliis vberibus nutriti sunt filij ecclesiae, siue ex praeruptio, siue ex circuncisione? Istos vti que ego reor esse, de quibus olim parula & pauperula consolatio diuina promittebat ecclesiae, Reges nutritij tui erunt, & mammilla regum lactaberis. Nisi enim tam generoso lacte nutrita esset, nunquam ad hoc virtutis ac gloriae culmen excreuisset. Ad vbera paruulos Petrus inuitabat, quibus dicebat: *Sicut modo geniti infantes, lac concupiscite.* Vbera Paulus praebuerat, quibus dicebat, *lac vobis potum dedi.* Et illud: *Factus sum in medio vestri sicut nutrix sedens, & nutrens filios suos.* Quam plenus autem lacte redunauerit spiritali, pulchre significatum est vna illius lactis visibilis, quod de corpore ipsius ferretur exisse loco sanguinis, cum decollatus hodierna die pro illis quibus dabat mammillam, dedit & animam. Planè nihil in illo sanguineum, sed totum lacteum qui nihil carnale, nihil suum cogitabat, sed tantum quod aliis utile erat. Nec tam habebat vbera, quam ipsa totus vber erat, qui ita misericordia vberi assuebat, ut non modo spiritum suum desideraret totum filiis immulgere, sed & corpus impendere. Antequam haec duo vbera Petrum, & Paulum accepisset primitiua Ecclesia in terris sanctorum, conquerebatur & dicebat Ecclesia beatorum spirituum in caelis: *Soroꝝ nostra paruula est, & vbera non habet.* Cum enim Christus rediit in caelum reliquisset pusillum gregem discipulorum, nec denique misisset spiritum suum, quo erant ferenda viscera, & impleda vbera sanctorum: erat ut opinor illa Ecclesia in caelis sollicita pro filiis sponsae, siue iam natis, siue nascituris, cui videlicet committerentur alendi, eo quod Ecclesiam istam viderent paruam numero, virtute & auctoritate, & sine vberibus doctrinae. Nam & ipse sponsus in diebus carnis suae generat aliquos verbo veritatis, & quando fuerat cum eis, lactauerat eos vberibus aedificationis & consolationis. Et ipse siquidem sponsus habet vbera meliora vino, id est doctrina legali, vel gaudia seculari. Habet inquam sponsus vbera, ne vllum de omnibus officiis & nominibus pietatis eum praetereat: ut qui pater est creatione naturae, vel regeneratione gratiae, seu etiam auctoritate disciplinae, sit etiam mater affectu clementiae, sit & nutrix sedulitate officij & curae. Erant igitur paruuli quos alebat, initium aliquod creaturae eius, sed

sed non nisi initium, multumque supererat curæ & laboris: donec adducerentur ad perfectum, & formaretur Christus in eis. Cùm autem & ipse reliquisset eos: superni spiritus, & si læti de reditu vnigeniti, de noua tamen adoptionis progenie solliciti, quodammodo affectu suo videbantur apud eum conqueri. Quis illos nutrit? Lactasti eos, sed ante tempus ablactasti. Non enutristi iuuenes, nec ad incrementum perduxisti virgines. Quis illos nutrit? Soror nostra parua est, & vbera non habet. Dixisti Petro pacse agnos meos, sed nec ipse adhuc sufficientiam lactis in vberibus habet. Cito pietas eius arefcet, qui plus adhuc cuti suæ quam animabus paruulorum timeret. Facile relinqueret agnos in tentatione, qui pastorem tam suum quam illorum negauit interrogatione. Ecce autem repente spiritu misso de cælo, tanquam lacte de propriis Christi vberibus effuso, Petrus impletus est lacte plurimo: nec multo post de Saulo fit Paulus, prædicator de persecutore, mater de tortore, nutrix de carnifice, vt planè intelligeres totum eius sanguinem mutatum in lactis dulcedinem, scuitiam in pietatem. His igitur vberibus geminis pectori suo affixis gloriatur Ecclesia, non modo matrem se esse fecundam, sed & ciuitatem munitam. Ego, inquit murus, & vbera mea turris. Mille clypei pedent iam de turribus istis, omnis armatura fortium. Ipse quoque sponsus de eisdem vberibus in laudem sponsæ in carmine amoris, mystico sermone sic ait: Duo vbera tua sicut duo hinnuli capræ gemelli. Capream hoc loco accipimus Ecclesiam, acutum visu ad penetranda mysteria Christi, agilem saltu ad transilienda spinosa huius seculi, potentem ad exsuperanda venena serpentis antiqui. Cuius duo gemelli non inconuenienter, vt arbitror, intelliguntur hi duo Apostoli: germani fide, conformes deuotione, pares merito & virtute, vnanimis charitate, coniuncti etiam in ipsa passione & morte. Quomodo enim in vita sua dilexerunt se, ita & in morte non sunt separati. Quia verò desideria summorum pascuntur in profectibus minorum, donec scilicet aspirante gratia tollant se ad contemplandum sublimia: benè de his hinnulis subditur, Qui pascuntur in liliis donec aspirat dies, & inclinentur vmbra. Animalia cùm declinant æstum diei, captant vmbrosa pascua conuallium, vbi & liliorum solet esse prouentus vberior, donec spirante tepescens aura vesperti, egrediantur ad aperta camporum, vel ardua montium. Sic & hinnuli nostri, quandiu non aspirat eis ad contemplandum clementior aura diei æterni, pascuntur in liliis conuallium: id est; delectantur in virtutibus humilium, aut etiam occupantur in actionibus eorum. Cùm autem aspirat dies ille mentibus eorum, egrediuntur & saliant ad vberiora, & feliciora pascua montium æternorum. Per me, inquit, pastor & ostium, si quis introierit saluabitur, & ingredietur Ecclesiam, & egredietur sapius cõtemplando, semel migrando ad celestem patriam, & pascua inueniet, & hic & ibi. Hic inter lilia agri, ibi inter ligna Paradysi. Hic in floribus, ibi in fructibus. Hic in virtutibus sanctorum, ibi in gaudiis angelorum. Profrus in loco pascuæ ibi me Dominus collocauit, cùm ecclesiæ sanctorum associauit, cuius venter sicut aceruus tritici vallatus liliis, vt pascat simul, & tritici gustu, & liliorum

aspectu. Quid enim aceruus tritici, nisi copia diuini sermonis in tot libris vndique congestis? Quid lilia nisi iusti, qui germinant sicut liliam, & floreat immacessibiliter ante Dominum, quorum tantus candor in sanctimonia corporis & cordis puritate, tanta fragrantia in opinionibus, tanta medicinalis virtus in opere & sermone? Non mediocre pabulum istud fideli animæ, videre circa se tot lilia tanta venustate, & gratia florentia, vbi omnium virtutum ex eis, licet diuersarum diuersis, capere possit exempla. Iste abundantior humilitate, ille amplior charitate. Alius robustior ad patientiam, alius velocior ad obedientiam. Ille frugalitate parcior, ille labore vtilior. Ille deuotior in oratione, ille in lectione studiosior. Ille in administratione prudentior, ille in quiete sanctior. Sed licet aliquem insigniū florentem in vnoquoque gratiam mireris: non vna tantum, sed multæ virtutes in singulis, sicut flores in liliis. Quot enim iusti, tot lilia: quot virtutes eorum, tot flores liliorum. Qui igitur hæc videns gaudet in illis, aut etiam proficit ex illis, quid nisi pascitur in liliis? Pafcebat Paulus, sed nihilominus in illis quos pafcebat, pafcebat. Pafcebat eos sermonibus, pafcebat eorum operibus. Ventrem quidem suum immo & alienum pafcebat manibus propriis: mentem verò non tam suis pafcebat bonis quam alienis, qui non quarebat quod sibi vtile, sed quod aliis. Nunc viuimus, inquit, si vos statis in Domino. Quæ enim gloria mea, aut gaudium, aut corona: nonne vos ante Deum? Ideo sapius ei aspirabat dies æterni luminis, atque afflabat eum lenior aura spiritus sancti, cuius vi rapiebatur ad æterna pascua: aliquando Paradysi, aliquando tertij cæli, siue in corpore, siue extra corpus nescio, inquit, Deus scit. Dignum quippe erat, vt qui fideliter pafcebat, feliciter pafceretur: & qui foris gaudebat in bonis dominicæ familiæ, in gaudiis Domini sui intraret, atque preleretur in bonis domus Dei: non solum istius visibilis pro qua iudicatur, sed etiam illius invisibilis ad quam spirabat, vnde & dies ei aspirabat. Nec minora de beato Petro sentienda puto, cùm maxima sit gloria, Pauli illius cõparari meritis, quem iudicium veritatis potestatis, & primatum prætulit vniuersis. Cùm enim pater qui est in cælis veritatem vniuersi generi Petro reuelabat, quid aliud quam dies ei æternus aspirabat, & dies diei verbum erudiebatur? Cui autem magis peruium fuisse cælum credendum est, quam ipsi ianitori cuius lingua clauis cæli facta est? Qui potestatem habebat claudere cælum nubibus, & aperire portas eius quomodo ipse non sapius intrasse credetur? Esurit aliquando Petrus & cælum ei apertum est, cùm adhuc in terra consisteret, tantæque ei inde ciborum copia missa est vt adhuc multa supersint, licet plurima mandauerit, & mandauerit immunda, & virulenta animalia in sancta florulenta conuerrens lilia: vt videlicet delitiosè pafceretur in liliis, donec aspirante die, gloriosè in ipsis pafceretur cælis. Sed ecce dum commendamus vobis duo hæc vbera sponsæ, hora iam præterit, qua de ipsi vberibus lac vobis cupiebamus immulgere, quam & aliis diebus, hoc ipsum facere possimus & soleamus. De vberibus siquidem Apostolorum lac vobis trahimus, quotiens de verbis eorum ad ædificationem nostram tractamus. Nunc igitur

igitur pro tempore satis sit admonere, si tamen moneri indigeris: vt sicut vbera ista diligitis, ita lac eorum semper concupiscatis: vt in eo crescat in salutem, donec formatum in vobis exhibeatis Saluatorem Iesum Christum Dominum nostrum, qui viuuit & regnat, per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN EODEM

Sermo 3.

Item de eo quod scriptum est, donec aspiret dies & inclinentur vmbra. Erratis fratres in me, sed amore magis, vt arbitror, aut humilitate quam temeritate. Putatis me scripturarum scientiam habere, qui vix vnquam attrigi vel primum lumen scientiæ. Displicet enim vobis, vt mihi videatur, quod capitulum scripturæ de quo heri sum locutus, non sum ad finem vique persecutus, quasi illa mihi sit facultas, vt valeam scripturas explanare, aut etiam explanationes aliorum dignè & congruè ad memoriam reuocare. Sed neque hoc mihi solet propositum esse, vt scripturam vnde sermonem ordior, exponam: sed & de ipsa & secundum ipsam sermonem debitum suo diei persoluam. Huc accedit quod magister noster ille interpres spiritus sancti, de toto illo carmine nuptiali loqui instituit, spemque nobis dedit ex eis que iam edidit, quia si peruenerit ad locum de quo quæritis, donec aspiret dies, & inclinentur vmbra: vmbra ipsas ponat in lucem intelligentiæ: quod dictum est ei in tenebris, nobis dicitur in lumine. Vos tamen dicitis & rectè dicitis, quia vetera nonis superuenientibus projectis; quantoque magis incondita, seu rancida fuerint vetera nostra, tantò noua illius sapidiora erunt & gratiora. Nam & ipse Iesus seruauit vinum bonum ad extremum, sciens vti que quomodo nostro sit fastidio medendum. Quia igitur cogitis me, nam impatientes dilationis vos video, nec spes incerta futuri præfenti satis facit desiderio: ecce vobis morem gero, sinèque versiculi de quo heri loquebamur, suo prout potero reddam principio. Illud enim quærere videmini, quid sit aspirante die spiritali, vmbra inclinari, cùm magis consequens videretur, vt non crescere, sed minui tunc, & deficere dicerentur. Nam si sequamur proprietatem verbi, hoc est vmbra crescere, quod inclinari, cùm vmbra ea natura sit, vt quanto inclinantur, tantò procumbant longiores: quantoque surgunt, tantò stent minores. Vnde & poeta vespertim significans ait: Maiorèscque cadunt altis de montibus vmbra. Sed sciendum, quia cùm hæc proprietatem vmbra sit corporalium, longè alia est spiritalium, de quibus non dubitamus hic loqui spiritum. Nam sicut corporalibus vmbra inclinari est crescere: sic spiritalibus hoc inclinari quod deponi, minui vel deficere. Vmbra autem spiritalis sunt vmbrosi spiritus & terti, seu demonum, seu hominum: vmbra sunt tenebrarum: vmbra sunt obscuræ significationes veterum sacramentorum. Et vmbra significationum iam inclinatæ sunt ad occasum & finem: vmbra autem errorum de die in diem inclinantur ad diminutionem: vmbra verò tenebrarum spirituum tandem inclinabuntur in infernum & mortem. Primum quidem factum est, cùm dies æter-

nus aspirauit, apprensus in carne: secundum quod dicitur sit cum magis ac magis aspirat illustrans veritate: tertium nouissimè fiet, cùm aspirabit rutilans in maiestate. Videre autem mihi videor & alias vmbra intra nos, que velut in quodam speculo de rebus aliis nascuntur in sensu nostro, & obumbrat nobis, vel obumbrat nos: obumbrant nos que refrigidant & obscurant nos: obumbrant nobis que refrigidant & illuminant nos. Istæ quidem noxiæ & graues, illæ delectabiles & salubres. Istæ nanque de inferioribus sunt & mundanis, illæ de superioribus & diuinis. Anima nempe humana in quodam medio condita & posita est: vt sub ipsa esset mundus, supra ipsam Deus. Supra ipsam à quo & ad quem, & propter quem facta est, sub ipsa quod propter ipsam factum est. Nam sicut propter animam corpus, sic propter corpus domus eius, id est mundus. Cùm igitur incuruatur ad corporalia vel mundana, ascēdit in eam vmbra de inferioribus: cùm erigitur ad diuina, inclinantur super eam vmbra de superioribus. Illius enim rei quam cogitat, vmbra sibi format. Quamquam de diuinis satis dubia vmbra est, quantum cogitationis acuat acies: aut certè non vmbra ipsius rei, sed aliud pro illa est, nisi cùm aspiret dies ille. Nam tunc quoque non videretur, vt arbitror, nisi vmbra, quæ & si luminosa, & si gloriosa est, tamen vmbra est: sicut cùm in facie speculi tersa & lucida splendidissimæ rei splendens imago resultat. Cæterum videre faciem veritatis ipsius, vel veritatem faciei, sicut nunquam erit huius corporis: ita nec modo est huius temporis, nec aliquando erit, donec corpus dissoluet mortalitas, aut absoluet immortalitas, & tempus absorbebit æternitas, & spiritum qui nec grauatur corpore, nec mutatur tempore, subleuabit ad se, & firmabit in se immortalis & immutabilis diuinitas. Initium huius gratiæ, & perfectionem illius gloriæ, Paulus satis propriè distinguebat, cùm dicebat: Videmus nunc per speculum in æni- 1. Cor. 13. gmate, tunc autem facie ad faciem, Vt autem & hoc ipsum sit, scilicet vt videamus per speculum, opus est non solū vt facies speculi nostri ab omni fantasmate, & vmbra corporalium tersa sit: sed etiam vt ille sublimis habitas lucem inaccessibilem dignetur ad nos inclinari, & vel per vmbra suæ imaginis manifestari. Quantumcūque enim contendamus à visibilibus ad inuisibilia, nihil nostra apprehendet humilitas, nisi condescendat illa maiestas. Moyses ascēdit in montem, & Dominus inclinauit cœlos & descendit. Et alius: Exurge inquit, in occursum meum & vide. Ideo nec vmbra videtur, nisi inclinetur: nec inclinari dicitur, nisi aspirante die: quia neque per speculum & in ænigmate possumus Deum videre, nisi inclinante se maiestate, & aspirante fauore gratiæ. Sanè hoc ipsum quod vmbra vocatur, comparatione manifestæ veritatis, ineffabilis plerunque gloriæ eius & splendoris, in illis scilicet quorum est perlucidum speculum mentis. Cuius felicitas experientiæ Paulus sibi conscius, de se sibi que similibus loquebatur. Nos verò omnes gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini Spiritu. Sic enim in reprimissione dictum est: Implebit splendoribus animam tuam. Vt autem claritates istas vmbra esse noueris, audi David: Dies mei, inquit, sicut vmbra declina-

uerunt. Transibat, quidem & ipse Dauid de claritate in claritatem, tanquam de die in diem. Sed heu, tam breues & obfcuro dies, tam longas & laboriosas noctes habet hyes ista, vt & propheta laborans in gemitu suo, lauanteque per singulas noctes lectum lachrymis, merito plangat: Dies mei sicut vmbra declinauerunt. Proflus melior est dies vna in atriis tuis super milia dierum meorum: quia dies mei sicut vmbra quauis lucida: dies illa vna lux vera & mera: sicut sine vmbra, sic sine vespera: cum dies meos faciat plurimos & breuissimos assidua longarum noctium interpolatio. Ceterum si queratur cur vmbra pluraliter dicat, cum res ipsa cuius vmbra sunt, vna sit? ideo nimirum, quia nunc minis nunc amplius nobis altissimi virtus obumbrat: nunc obscurius, nunc manifestius veritas sese nobis innotescens adumbrat: & sicut non aequaliter semper spirat, ita nec similiter semper nobis imagines format. Hoc & Apostolus innuit qui transire se confitetur ad claritatem: in claritatem: à minore scilicet in maiorem: & propheta, qui non splendore, sed splendore impudens promittit fidelem animam. Sic Iacobus Deum memorat patrem luminum, cum lumen cuius pater est vnum sit & vnicum. Quamquam sic possit intelligi pater luminum; quomodo pater misericordiarum. Iam vero vos fratres qui laboratis portantes pondus diei & æstus: vel secundum Esaiam, in spiritu vestro duro meditamini per diem æstus: ad vmbra istas placet inuitare, quas ille dies serenus aspirans rorem misericordiarum cepit æstuantibus inclinare. Audite ipsum diem, ad vmbraurum refrigeria clementer vos inuitantem. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Seruus enim sub sole laborans vt ait Iob, desiderat vmbra, in qua scilicet à labore recreatur ad laborem, vel per horam dimidiam quæ silentium sit in celo: quam cum obtinerit indulgentia prioris sui, gloriatur & dicit: Sub vmbra illius quam desiderabam, sedi. In qua nimirum vmbra, quia non solum sessio est ad quietem, sed etiam refectio ad satietatem, congruè subdit: Et fructus eius dulcis gutturi meo. Sic enim dictum est per Prophetam: Conuertantur sedentes in vmbra eius, viuent tritico, & germinabit sicut vitis. Seruus esse mercenarius, quem sapius hæc vmbra recreauerit, longanimiter præstolabitur finem operis sui, sic enim habes: Seruus desiderat vmbra, & mercenarius præstolatur finem operis sui. In vmbra quidem non finis, sed pascatio. Finis enim erit operis remuneratio, cum euacuat omnibus vmbra, videbimus eum sicut est: cui modo dicimus in vmbra tua viuemus inter gentes: inter angelos nempe non in vmbra, sed in luce manifesta. Hic autem notandum, quod cum vmbra illa de superioribus inclinatur supra nos, vmbra ista de inferioribus inclinatur infra nos. Cum enim diuinis propinquamus, mundana superamus: & quatenus, vel ad vmbra lucis accedimus eatenus mortis vmbra euadimus. Lux enim & vita in celo, mors in inferno: vmbra autem mortis in hoc terreno & tenebroso loco. Cum igitur spiritus alius nos eleuat inter terram & celum, non tangimur vmbra terrenorum: & licet nondum plena luce fruamur celorum, tamen vmbra illuminaur montium æternorum: vel certe montis illius vmbrosi & condens, de quo venit sanctus

sanctorum. Mox tamen pondere nostro, in regionem vmbra mortis reuoluimur, vbi & diutissime sedere cogimur, donec visitatione orientis ex alto consolemur. Cogimur dixi, & vnam cogamur & non delectemur: vnam quod patimur, necessitate tantum sit, non etiam voluntatis, aut voluptatis. Sed heu tam facile, tam libenter proiciamus nos, vt obdormiamus sub graui vmbra iuniperi spinosa & infructuose arboris, tam negligentes, & securi torpescimus & immorimur curis & desideriis huius mundi. Propterea Leuiatham qui sub vmbra dormit, cubile sibi, nisi precaueamus ponit in nobis: quia videlicet amicas sibi vmbra huius seculi inuenit in sensibus & affectibus nostris. Ista siquidem vmbra, teste Iob, protegit vmbra eius: quia nimirum curæ & desideria secularia quæ sunt in nobis vmbra nobis abscondunt imminentes damnationis, vt eam non prouideamus, donec in ipsam impingamus. Aspice dies dierum, o vmbra supra caput nostrum in die belli, inclina super nos vmbra salutis & refrigerij, & inclinentur subtus nos vmbra torporis & tædij, immò cæcitatibus & mortis. Et licet contingant nos vmbra de cogitatione terrenorum, non nos contegant tenebræ, id est crassiores vmbra de amore eorum, sed semper respiremus in luminis amorem tuum, o pater luminum, qui visus & regnas per omnia secula seculorum.

PETRI DAMIANI DE

S. Petro Apostolo, Sermo 1.

Adolecentule dilexerunt te nimis. Petrus Apostolus Apostolorum princeps, & principum primus, hodiernam diem nobis reddidit clariorum. Sacra profecto dies, quia sacratissimo homini consecrata, & illius assignata preconiis, quem conuenit Angelicus non mediocriter reueretur. Vnus est enim, quem prenobilitant singulari primatus insignia, clauicularius regni, ceptorum lingua, fidei fundamentum. Consummatus honor, & dignatio gloriosa, hominem in terris postmodum cælis imperitate, & inter angelorum choros iudicari potestatis exercere virtutem. Seder dominator Dominus inter agmina lucidiori luce fulgentia, & de Thronis ad Cherubin transuolans, vices sessionarias intermutat. Quamobrem admiranda quidem sessionum muratio, longæque rationis humanæ superducta cõspectibus, cum modo Thronos, modo Cherubin in se disse legatur. Et licet assistant Angeli Præfidentis imperium expectantes, & Administratorij spiritus assignata sibi ministeria fortiantur, nullus tamen eorum ligandi, atque soluendi possidet potestatem. Adhuc Petrus, & ad eius arbitrium orbis vniuersas soluitur, & ligatur, & præcedit Petri sententia sententiam Redemptoris: quia non quod Christus, hoc quod ligat Petrus, sed quod Petrus, hoc ligat Christus, ipso id ipsum attestante. Quodcumque, inquit, ligaueris super terram, erit ligatum & in celis. O quam potens dignitas, quam digna potentia iudicat Petrus, & Petri iudicia confirmat. Omnia potes, & est in manu Petri, manus altissimi, sicut que ille efficitur familiaris Christi, qui Petri familiaritatem habuerit. Quid est, quod Angelorum, & hominum agminibus exclusis, sicut Petrus in consorcium diuinæ maiestatis, & cum Domino

residet præfidente: Dulce colloquium, sancta conuersatio, cõsiliu speciale Petri, & Dei, vbi secretorum indifferencia mortalem hominem Deo copular, & coniunt. Non ergo mirum, si ardentiori affectu diligit Saluatorem Petrus Apostolus, cum singularis amor refusus sit in eum, vt & singulariter diligit, & specialiter diligatur. Anima eius vna est de adolescentulis, quæ dilexerunt eum nimis. Puerilis ætas nondum amori congruit, senilis desit ab amore. Puer est, qui nondum æternis studere cepit, senex est, qui cæperat, sed dimisit. Verisque igitur ille summus amator excludit, & à maiestate suæ dilectionis eliminat. Sola adolescentia ardentissimis ignibus incandescens, eclipiticum amorem nõ recipit, sed ardorem sibi vendicat copiosum. Inter adolescentulas igitur, animas videlicet electorum, quæ cælesti sponso dilectionem promiserunt, & fidem, ista dilexit ardentius, & amoris impatiens ait: Domine si tu es, iube me venire ad te super aquas. Non timuit singulare elementum molestiam, & pelagi sæuientis vndositas affectum Apostoli retinere non potuit. Sed quid est quod dicit, Nimis, cum nimis ille diligi non possit, qui toto corde, tota anima, totis viribus præcipitur diligendus? Tres sunt gradus in amore Dei, quorum alteri sine altero descendere, aut parum valet, aut nihil. Cucurrit eos Apostolus pede velociori, donec in tertij summitate repositus, ad cæleste palatium euolaret. Amanus enim est Deus dulciter, sapienter, & fortiter. Sed iam videamus, quid sit dulciter amare Deum. Dulcis enim est, & dulciter diligi debet, qui multitudinem dulcedinis suæ vel amantibus, vel timentibus se ministrare non cessat. Amatur in dulcedine, cum amatur in carne, cum nescimus nisi Christum Iesum, & hunc Crucifixum, cum tota carnis eius frõquetia frequenti memoria retinetur, & ossa nostra medullitis cocutit tantæ miserationis dignatio. Cum enim recordamur Regem gloriæ parvuli vagientis sustinere miseriam, pannorum vilium vilitate deuolui, fatigatum ex itinere residere, pharisæorum opprobria, cõuitia Iudæorum aure patientissima pertransire, nunquid non compungi debemus ad tantæ pietatis intuitum? Considera Filium Virginis illitum sputis, liuidum plagis, clauis confixum. Attende Rectorem celi stantem in Cruce, pallidum morte, carne deformem. Ne pertranseas Dominum Angelorum, factum opprobrium hominum, virum dolorum, & scientem infirmitates, virum percussum à Deo, & humiliatum, virum leprosum, & omnibus expositum detrimens. Hæc recordatio succendit cor, pectus adurit, interiora depascitur. Talis memoria elicit lachrymas, suffundit oculos, vultus humectat. Circa hunc ferè gradum obuoluitur omnis religiosorum instantia, raræque auis in terris est, quæ possit hunc transire profectum. Astat enim orantibus vel imago nascentis Dei, vel pendens in Cruce, tenetque mentis affectum incallescens affectio. & ad vltiora vix permittit excurrere. In hoc gradu Petrus impressus consistebat, cum carnem, & conuersationem Iesu Christi tenerimè diligens, Saluatorem etiam à saluatione generis humani retraheret dicens: Propitius esto, Domine, tibi ipsi, ne fiat hoc. Cui Dominus: Vade, inquit, post me, Satana, quia non sapis quæ Dei sunt, culpans consilium, non affectum. Diligebat enim dulciter, non tamen sapienter. Quomodo enim

sapienter, qui mundi redempcionem, & Dei prouidentiam nitebatur excludere? Sed succenderat cor eius familiaritas dulcor, & verbum de Redemptoris absentia pati non poterat benignitas diligentis. Hic diligitur Deus ex toto corde, cum in corde hominis affectus, & dulcedo inhabitet, solumque cor hominis amoris dulcedinem perferenti stabilitate custodiat. Vnde & vulgaris vsus obtinuit, vt cum aliquæ ab aliquo vehementer amari conspicerimus, dicamus: Ex corde diligit eum: quem scilicet amat, & sequitur. Secundus est, diligere sapienter. Gradus iste multæ altitudinis est, & nimis difficilem pollicetur ascensum. Non autem euadit ad cacumen eius, nisi mens superior, & quæ mundi huius sapientiæ sapientia fundior lat Angelorum. Non attendit hic nascens, vel itinerantis Dei cumulata deuotio, sed verbu in principio apud Deu. Recordare Filium Dei cum Patre omnia fabricantem, & fidem, ista dilexit iungentem, disponentem mundum, omnia gubernantem, & cognosce quàm excellior sit ista cognitio, quàm illa. Intuere ineffabilem ipsius Genituram, & Genitum Gignenti non dissimilem, nec priorẽ Patrem quàm Filium, & tunc intelliges quanta differentia natiuitatem vtranque disungat, cum aliud sit nasci in gloria, aliud in miseria, aliud æqualem Deo, aliud Angelis esse minorem. Hæc est sapientia singularis, supergredi corporis, & corporeorum obstacula, & in illius lucis sublimare splendorem, vbi lumen videtur in lumine, & Deus non seruiens, sed imperans demonstratur. Felix anima, quæ feculentæ carnis superata materia, in huius sapientiæ lumine requiescit. Vis videre Paulum, quomodo à primo gradu ad secundum ascendere? Cum dixisset: Mihi absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi; scripsit alio loco: Et si noueramus Christum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. Hic affectus sapientiæ sedet in anima, quæ sola rationis capax est, incorporumque, & incircumscripsum spiritum indefessa meditatione prospicit. Hic diligitur Deus ex tota anima, id est ex tota sapientia, qui prius ex toto corde, id est ex dulcedine diligebatur. Tertius gradus est amare fortiter, id est ex omnibus viribus. Fortiter diligit, qui, cum necesse fuerit, pro Saluatoris fide corpus, & animam tormentis exponit. Hic est fructus operis, laboris consummatio, probatio dilectionis. De gradu enim dulcedinis ad sapientiæ gradum ascenderat Apostolus Petrus, cum diceret: Animam meam pono pro te. Nihil sapientius, neque fortius, quàm animam meam pono pro te; nihil insipientius, neque debilius: quàm neque scio, neque noui quid dicas. Profecto iam diligebat dulciter, iam sapienter, sed vtranque perdidit, cum fortiter non dilexit, cum ad vocem mulierculæ Dominum & magistrum suum celeriter abnegauit. Sed cum mori pro Christo disposuit, dilexit nimis, quia maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Affixus Cruci à fide separari non potuit. Vides ergo, quomodo tres gradus isti trinæ legis dilectioni conueniant. Itaque amemus dulciter, sapienter, & fortiter, vt ad magistrum Petri, Petri intercessionem peruenire valeamus, qui est benedictus in secula, Amen.

Nota sanctorum intercessionem nos peruenire posse ad dominum.

EIVSDEM DE SANCTIS

Apostolis Petro, & Paulo,

Sermo 2.

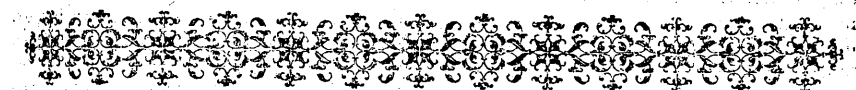
Sanctorum
Apostolorum
Petri & Pau-
li festiuitas so-
lemnis, toti coe-
leſtia mundo.

Hodierna dies, dilectissimi, clara est, & solennis, vniuersamque creaturam suo lumine sanctificat, & infundit. Non enim est ignota festiuitas, vel alicuius obscuritatis tenebris offuscata, sed ab ortu solis vsque ad occasum toti cognita mundo ipsis etiam caelis clara luce relucens. Duo enim Apostolorum principes, Ecclesie luminaria, martyres summi, legis doctores, amici spoli, oculi sponsae, pastores gregis, mundi custodes, hodierna die caelestia regna felici martyrio conscenderunt, alter princeps regni caelorum; alter raptus ad tertium caelum; alter Iudeis praelatus; alter gentibus datus; in vita socij, consortes in morte, in corona pares, equales in gloria, iudices orbis, Domini confessores. Admiranda porus dispositio Redemptoris, & iudicia Dei abyssus multa, cum illos ecclesiae suae praefecit qui sic criminaliter lapsi sunt, vt in peccatorum fluctus absorberentur. Cum intueor Petrum, quem ipsa manus Omnipotentis regni caelestis clauibus inueſtit, cui Pater reuelat Filij maiestatem, super quem fundatur ecclesia, cui potestas ligandi, & aperit, quod Cherubin, & Seraphin habere non legunt, vehementer admiror. Rursus cum reflecto oculos, & eundem Petrum vocem a longe sequi Saluatorem, & ad vnus ancillae vocem detestari, & iurare, Quia non noui hominem, ipsumque quem Dei filium confessus fuerat, trepida fugitatione relinquere, timore concutior, dicens mecum: Quis cognouit sensum Domini? Cum respicio Paulum spirare minas, & cedens in discipulos Domini, victos ducere, damnare morti, & in corpus ecclesiae tota debacchatione sequi, intra memetipsum contremor, dicens: Nescit homo vtrum amore, an odio dignus sit. Cum respiro desuper, & video vas electionis portare nomen Christi coram gentibus, & Regibus, & filiis Israel, ad tertij caeli secreta raptari, & audire arcana verba, quae non debent homini loqui, & in illam ipsam Trinitatem oculos figere clariores, gaudeo, dicens: Hic est vir, qui non est derelictus a Domino. Quid est, quod sic labuntur, qui praeficiuntur ecclesiae? Sapientia suauiter disponens omnia, haec ideo fecit, vt in ipsis praedicti Principes discerent, qualiter aliis misereri deberent. Huius virtutem misericordiae praefens capitulum demonstrare conatur. Isti sunt, inquit, duae oliuae. Digna prorsus comparatio oliuae ad Apostolos, nec alia dignior est inuenta. Arbor enim ista semper viridis est, & illum excellentissimum olei liquorem effundit, sine quo nec regia, nec sacerdotalis constat auctoritas. Oleum autem quatuor habet, supernatur omnibus liquoribus, illuminat, pacificat, & vngit. Cuiusque enim liquori oleum superponas, statim sibi superioris loci vendicat potestatem, ita & misericordia Dei omnibus eius operibus praefertur, Psalmita testante, qui dicit: Miserationes eius super omnia opera eius. Misericors, & misericors, patiens, mitis corde, & suavis vniuersis, Dominus praedicatur. Est autem & iustus, sed nunquam multum iustus legitur in scriptura, sicut multum misericors, Vis videre quomodo Discipuli sequuntur Domi-

num, & Magistrum suum? Aspice quantum pietatis affectus Apostolorum principi se infudit, quando circumsteterunt illum omnes viduae, sentes, & ostendentes tunicas, & vestes, quas faciebat illis Dorchas. Circundatur multitudine pauperum Apostolorum princeps, & vocibus lachrymosis concutitur viduarum, Apostolicumque pectus irrumpit clementiae multitudo. Orat Apostolus ante vultum gloriae coram Domino maiestatis, resuscitatur mulier, & miseris redditur misericordia propinatrix. Haec misericordia facit Petrum ab Hierusalem in Antiochiam currere, ab Antiochia venire Romam, praedicare verbum Dei, subuenire peccatoribus, peccatis parcere, misericordiam superexaltare iudicio. Aspice & Paulum, & intellige quam dulcoris misericordiae cumulat benignitas totam Apostoli mentem vera compassione succendat. Quis infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Doleo, inquit, & lugeo super eos, qui peccauerunt, & non egerunt poenitentiam. Beata anima, quae omnium miserias suas fecerat, vt omnes lucrifaceret. Hoc affectu nauigat mare, currit in Hierusalem, lapidatur, verberatur, affligitur. Inde currit ad Ephesos, Corinthios quaerit, circuit Colossenses, Philippenses visitat, reuertitur ad Romanos, misericordiam spargit, vbique diffundit pietatem, & caelestium seminat semina gaudiorum. Cernis ergo, quia sicut oleum omnibus liquoribus antecellit, sic & Apostolica pietas omnibus eorum virtutibus antefertur. Illuminat oleum, illuminant & Apostoli. Recole actus Apostolorum, & vide quanta luce fulgurat Apostolos Petrus. In plateis, ait scriptura, ponebantur infirmi in lectulis, vt veniente Petro, saltem vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis. Oleum in finitum, admirabile lumen, & omni sole lucidius, ad vmbrae Apostolici corporis languores fugere, discedere infirmitates, & omnem morborum instantiam inaudita velocitate fugari. An non copiosa luminis immensitas ab ore Petri largius exiliuit, cum ait claudo; In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula? Respice Paulum totum Illyricum peragrante, suscitante mortuos, subuertente templum Deorum, & in splendore huius lucis totius orbis illuminare circuitum. Currit Paulus, & potenti virtute sermonum illuminat quae in tenebris sunt, clarus sermone, opere clarior, miraculorum coruscatione clarissimus. Habete, inquit, formam vestram, & attendite non solum quae audistis, sed & quae vidistis in me. Bonus, & perfectus magister, qui fide facit verbis opere melior. In huius lucis clarissima serenitate illuxerunt coruscationes tuae, Deus, orbi terrae. Commota est, & contremuit terra ad vocem Apostolorum, cum in omnem terram sonus eorum exiuit. Oleum pacificat, pacificat & Apostoli. Epistolae Petri, & sublimis illa sermonum doctrina, nunquid non mirabiliter pacificat Ecclesiam Dei? Audi quid Saluator de hac ipsa passione dicat ei; Pisce, inquit, terribis, oues meas. Pisce verbo, pacificat exemplo, pacificat oratione. Pisce verbo, vt potens sis exhorrari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere; pacificat exemplo, vt quod praedicas voce, opere compleas, pacificat oratione, vt pro illis intercedas, quorum anima tibi commissa est. Vas electionis Paulus Apostolus vide quomodo pacificat populum Dei diuersorum varietate

ferulorum. Lac, inquit, potum dedi vobis, non elcam; perfectiorum autem solidus cibus est, eorum, qui pro exercitatione consummatos habent sensus. Et alibi: Facti estis, quibus lacte opus sit, non solido cibo: & iterum: Sapientiam loquimur inter perfectos, & vocibus lachrymosis concutitur viduarum, Apostolicumque pectus irrumpit clementiae multitudo. Orat Apostolus ante vultum gloriae coram Domino maiestatis, resuscitatur mulier, & miseris redditur misericordia propinatrix. Haec misericordia facit Petrum ab Hierusalem in Antiochiam currere, ab Antiochia venire Romam, praedicare verbum Dei, subuenire peccatoribus, peccatis parcere, misericordiam superexaltare iudicio. Aspice & Paulum, & intellige quam dulcoris misericordiae cumulat benignitas totam Apostoli mentem vera compassione succendat. Quis infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Doleo, inquit, & lugeo super eos, qui peccauerunt, & non egerunt poenitentiam. Beata anima, quae omnium miserias suas fecerat, vt omnes lucrifaceret. Hoc affectu nauigat mare, currit in Hierusalem, lapidatur, verberatur, affligitur. Inde currit ad Ephesos, Corinthios quaerit, circuit Colossenses, Philippenses visitat, reuertitur ad Romanos, misericordiam spargit, vbique diffundit pietatem, & caelestium seminat semina gaudiorum. Cernis ergo, quia sicut oleum omnibus liquoribus antecellit, sic & Apostolica pietas omnibus eorum virtutibus antefertur. Illuminat oleum, illuminant & Apostoli. Recole actus Apostolorum, & vide quanta luce fulgurat Apostolos Petrus. In plateis, ait scriptura, ponebantur infirmi in lectulis, vt veniente Petro, saltem vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis. Oleum in finitum, admirabile lumen, & omni sole lucidius, ad vmbrae Apostolici corporis languores fugere, discedere infirmitates, & omnem morborum instantiam inaudita velocitate fugari. An non copiosa luminis immensitas ab ore Petri largius exiliuit, cum ait claudo; In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula? Respice Paulum totum Illyricum peragrante, suscitante mortuos, subuertente templum Deorum, & in splendore huius lucis totius orbis illuminare circuitum. Currit Paulus, & potenti virtute sermonum illuminat quae in tenebris sunt, clarus sermone, opere clarior, miraculorum coruscatione clarissimus. Habete, inquit, formam vestram, & attendite non solum quae audistis, sed & quae vidistis in me. Bonus, & perfectus magister, qui fide facit verbis opere melior. In huius lucis clarissima serenitate illuxerunt coruscationes tuae, Deus, orbi terrae. Commota est, & contremuit terra ad vocem Apostolorum, cum in omnem terram sonus eorum exiuit. Oleum pacificat, pacificat & Apostoli. Epistolae Petri, & sublimis illa sermonum doctrina, nunquid non mirabiliter pacificat Ecclesiam Dei? Audi quid Saluator de hac ipsa passione dicat ei; Pisce, inquit, terribis, oues meas. Pisce verbo, pacificat exemplo, pacificat oratione. Pisce verbo, vt potens sis exhorrari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere; pacificat exemplo, vt quod praedicas voce, opere compleas, pacificat oratione, vt pro illis intercedas, quorum anima tibi commissa est. Vas electionis Paulus Apostolus vide quomodo pacificat populum Dei diuersorum varietate

ferulorum. Lac, inquit, potum dedi vobis, non elcam; perfectiorum autem solidus cibus est, eorum, qui pro exercitatione consummatos habent sensus. Et alibi: Facti estis, quibus lacte opus sit, non solido cibo: & iterum: Sapientiam loquimur inter perfectos, & vocibus lachrymosis concutitur viduarum, Apostolicumque pectus irrumpit clementiae multitudo. Orat Apostolus ante vultum gloriae coram Domino maiestatis, resuscitatur mulier, & miseris redditur misericordia propinatrix. Haec misericordia facit Petrum ab Hierusalem in Antiochiam currere, ab Antiochia venire Romam, praedicare verbum Dei, subuenire peccatoribus, peccatis parcere, misericordiam superexaltare iudicio. Aspice & Paulum, & intellige quam dulcoris misericordiae cumulat benignitas totam Apostoli mentem vera compassione succendat. Quis infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Doleo, inquit, & lugeo super eos, qui peccauerunt, & non egerunt poenitentiam. Beata anima, quae omnium miserias suas fecerat, vt omnes lucrifaceret. Hoc affectu nauigat mare, currit in Hierusalem, lapidatur, verberatur, affligitur. Inde currit ad Ephesos, Corinthios quaerit, circuit Colossenses, Philippenses visitat, reuertitur ad Romanos, misericordiam spargit, vbique diffundit pietatem, & caelestium seminat semina gaudiorum. Cernis ergo, quia sicut oleum omnibus liquoribus antecellit, sic & Apostolica pietas omnibus eorum virtutibus antefertur. Illuminat oleum, illuminant & Apostoli. Recole actus Apostolorum, & vide quanta luce fulgurat Apostolos Petrus. In plateis, ait scriptura, ponebantur infirmi in lectulis, vt veniente Petro, saltem vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis. Oleum in finitum, admirabile lumen, & omni sole lucidius, ad vmbrae Apostolici corporis languores fugere, discedere infirmitates, & omnem morborum instantiam inaudita velocitate fugari. An non copiosa luminis immensitas ab ore Petri largius exiliuit, cum ait claudo; In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula? Respice Paulum totum Illyricum peragrante, suscitante mortuos, subuertente templum Deorum, & in splendore huius lucis totius orbis illuminare circuitum. Currit Paulus, & potenti virtute sermonum illuminat quae in tenebris sunt, clarus sermone, opere clarior, miraculorum coruscatione clarissimus. Habete, inquit, formam vestram, & attendite non solum quae audistis, sed & quae vidistis in me. Bonus, & perfectus magister, qui fide facit verbis opere melior. In huius lucis clarissima serenitate illuxerunt coruscationes tuae, Deus, orbi terrae. Commota est, & contremuit terra ad vocem Apostolorum, cum in omnem terram sonus eorum exiuit. Oleum pacificat, pacificat & Apostoli. Epistolae Petri, & sublimis illa sermonum doctrina, nunquid non mirabiliter pacificat Ecclesiam Dei? Audi quid Saluator de hac ipsa passione dicat ei; Pisce, inquit, terribis, oues meas. Pisce verbo, pacificat exemplo, pacificat oratione. Pisce verbo, vt potens sis exhorrari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere; pacificat exemplo, vt quod praedicas voce, opere compleas, pacificat oratione, vt pro illis intercedas, quorum anima tibi commissa est. Vas electionis Paulus Apostolus vide quomodo pacificat populum Dei diuersorum varietate

IN COMMEMORATIONE

S. PAULI APOSTOLI.

MATH. 10.

In illo tempore: dixit Iesus discipulis suis, Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbae. Cauete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis flagellabunt vos: & ad reges, & ad praesides ducemini propter me in testimonium illis, & gentibus. Cum autem tradent vos. Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini. Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filij

Bibl. Hom. tom. 4.

Rr 3 filij

filijs in parentes & morte eos afficient: & eritis odio omnibus hominibus
 Quia amatores mundi sunt inimici Dei.
 propter nomen meum. Qui autem perseverauerit usque in finem, hic saluus erit.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euang.

Ecce ego mitto. Illis sua pena servabitur in futurum: vos autem omnem exhibete patientiam. *Ecce ego.* Congruit illi quod secundum Ioannem, Sicut misit me pater ad passionem, sic & ego mitto vos: non ad gaudia, sed ad passiones. Vbi servate innocentiam, quia qui locum praedicationis suscipit, mala inferre non debet, sed tolerare. *Sicut ser.* Serpentis astutia est, quod toto corpore caput in quo vita est, occultat, & protegit: ita & nostri periculi corporis caput nostrum, quod est Christus, custodiamus. Vel quod per angustias se coarctas, veteri tunica exutus innouatur, sic intras per angustiam portam, veterem exiit hominem. *In testimonio.* ut inde peruersi pereant sine excusatione, vnde electi exemplum capiunt vitae. *In testimonium illis & gen.* Lucas: Continget vobis in testimonium: quia persecutio nominis Christi non solum Iudeis & Gentibus eorum malicia, sed etiam ipsis apostolis fit in testimonium ipsorum innocentiae. *Dabitur enim vobis in illa hora.* voluntatem vestram pro Christo offerre: Christus vero loquetur pro se. *Tradet autem fratrem, &c.* Minorem dolorem ingerunt mala quae ab extraneis, maiorem quae ab illis patimur, de quorum mentibus praesumebamus quia cum damno corporis, mala nos cruciant amissa charitatis. *Qui autem, &c.* Docet virtutem longanimitatis & patientiae. Non enim corripisse vel facere, sed perficere virtutis est. Vnde cauda hostiae iubetur offerri. Hoc idem Lucas exprimit: In patientia vestra posside animas vestras, quia dum nobis dominari dicimus, hoc ipsum incipimus possidere quod sumus.

CATENA AVREA in idem Euang.

Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Esto ergo prudentes sicut serpentes, &c. Chrysostr. in hom. Quia superius apostolorum remouit sollicitudinem, & signorum suorum ostensione eos armavit; consequenter praedicit eis mala, quae debebant eis contingere. Primum quidem, ut discerent praesentiae eius virtutem. Secundum ut nullus suspicaretur, quoniam propter imbecillitatem magistri, haec eis superuenirent mala. Tertium, ut ipsi sustinentes non obstupescerent, dum inopinabiliter, & praeter spem euenirent. Quartum, ut hoc audientes non turbentur in tempore crucis: deinde ut discant, quoniam noua haec praesentia lex est. Nudos enim mittit, a suscipiendis iubet cibari. Neque in hoc sistit, sed ulterius suam virtutem ostendit, dicens: *Ecce ego mitto vos, &c.* vbi considerandum quod non simpliciter ad lupos, sed in medio luporum mittit: ut sic suam virtutem magis demonstrant, cum oves lupos superauerint, etiam

in medio luporum existentes: & plurimos mortuos accipientes ab eis non solum non consumuntur, sed & illos conuertunt. Multo autem mirabilis est & maius, transmutare mentes eorum quam interficere eos: inter lupos autem ovium mansuetudinem eos docet ostendere. Greg. in hom. Qui enim locum praedicatoris suscipit, mala inferre non debet, sed tolerare: ut ex ipsa sua mansuetudine, iram tumentium mitiget, & peccatorum vulnera ipse in aliis afflictionibus vulneratus sanet. Quoniam & si quando zelus rectitudinis exigit, ut erga subditos saeviat: furor ipse de amore fit, non de crudelitate: quatenus & iura disciplinae foris exhibeat, & intus paterna pietate diligat quos foris castigat. Multi autem cum regimini iura suscipiunt, ad lacerandos subditos inardescunt, terrorem potestatis exhibent, domini videri appetunt, patres se esse minime recognoscunt, humilitatis locum in elatione damnationis imitant, & si quando extrinsecus blandiuntur, intrinsecus saeviunt: de quibus dicitur: Veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Contra quae nobis considerandum est, quia sicut oves inter lupos mittimur: sensum seruantes innocentiae, morsum malitiae non habeamus. Hier. Lupos autem scribas & phariseos vocat, qui sunt clerici Iudeorum. Hilar. Lupos enim significat omnes hos qui vesano furore in apostolofrauitati erant. Chrysostr. in hom. Malorum autem erat eis consolatio mittentis virtus. Et ideo ante omnia posuit, dicens: *Ecce ego mitto vos.* Quasi dicat. Ne turbemini, quoniam in medio luporum mittimini: possum enim facere ut nihil mali sustineatis, non solum lupis non suppositi, sed leonibus terribiliores effecti: sed ita expedit fieri: hoc enim vos clariores facit, & meam virtutem magis divulgat: Deinde, ut aliquid etiam a seipsis inferant, & non sine causa coronari aestimentur, subdit: *Esto ergo prudentes, &c.* Hier. Ut per prudentiam deventum invidias, per simplicitatem non faciant malum. Et serpentis astutia ponitur in exemplum quia toto corpore occultat caput: ut illud, in quo vita est, protegat. Ita nos toto periculo corporis caput nostrum, qui Christus est, custodiamus, id est, si dem integram & incorruptam servare studeamus. Raba. Solet etiam serpens eligere strictas rimas, per quas transiens veterem pellem exuat: similiter praedicator transiens per angustam viam, veterem hominem omnino deponat. Rem. Pulchre etiam dominus praedicator serpentis prudentiam monet habere, quia primus homo per serpentem deceptus est: ac si diceret, quia hostis callidus fuit ad decipiendum, vos prudentes sitis ad liberandum: ille laudavit lignum, vos laudate crucis virtutem. Hilarius: Ille animi primum mollioris sexus aggressus est, & communionem immortalitatis spondit. Pari ergo opportunitate inspecta vniuersiueque natura & voluntate, veterum adhibenda prudentia est, spes futurorum bonorum reuelanda: & quod ille mentis est, nos praedicemus ex vero secundum sponsonem Dei.

angelis similes futuros esse qui credant. Chrysostr. in hom. Sicut autem prudentiam serpentis oportet habere, ut in principalibus non laedamur: sic & simplicitatem columbae in non vindicando cum iniuria patimur, neque per insidias alicui nocendo. Rem. Ideo autem dominus haec duo sociavit, quia simplicitas absque prudentia facile decipi potest: & prudentia periculosa est, nisi simplicitate temperetur alicui nocendo. Hieron. Simplicitas autem columbarum ex spiritali sancti specie demonstratur: vnde dicit Apollolus, Malitia autem paruuli estote. Chrysostr. in hom. Quid autem durius his fiet iussionibus: non enim sufficiens est pati mala, sed neque turbari conceditur, quod est columbae: ira enim non per iram sed per mansuetudinem extinguitur. Rab. Quod autem lupi, de quibus supra dixerat, sint homines, ostendit cum subdit, Caueat autem ab hominibus. Glo. Ideo autem necessarius est ut sitis sicut serpentes, id est, astuti: nam secundum suam consuetudinem tradent vos, primum in conciliis prohibendo, ne praediceris in nomine meo, deinde in correctos flagellabunt vos, tandem ad reges, & praesides ducemini. Hilar. Qui extorquere silentium vestrum, aut conuenientiam tentant. Chrysostr. in hom. Mirandum est quomodo qualiter hoc audientes, non statim abscesserat homines, qui stagnum illud nunquam egressi fuerant, circa quod piscabantur: quod non virtutis eorum erat solum, sed sapientiae doctoris. Vnicuique enim malorum mitigationem adiungit, vnde & hoc dicit propter me: non enim parva consolatio est propter Christum pati, quoniam non ut perniciosi & nocui hoc patiebantur. Et iterum addidit, in testimonium illis. Grego. Qui, scilicet persequendo mortem intulerunt, vel qui videndo non sunt mutati. Mors quippe sanctorum bonis est in adiutorium, malis in testimonium: ut inde peruersi sine excusatione pereant, vnde electi exemplum capiunt & viuunt. Chr. in ho. Hoc autem eos consolabatur, non quia aliorum cupiebant penam, sed ut confidentiam habeant, quoniam vbi que eum habent praesentem & praesentem. Hil. Non solum autem hoc testimonio, excusatio ignoratae diuinitatis adimenda est persequentibus, sed etiam gentibus via pandenda credentibus Christum pertinaciter, inter seuentium penas confessorum vocibus praedicatum: & hoc est quod subiungit: *Gentibus. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo, &c.* Chrysostr. in hom. Cum praemissis consolationibus, non parum & aliam apponit: ut enim non dicerent, qualiter suadere poterimus hominibus talibus persequentibus? persequutionibus existibus iubet eos de responsione considerare, dicens, *Cum autem tradent vos nolite, &c.* Rem. Duo autem dicit, *quomodo aut quid:* quorum vnum refertur ad sapientiam, alterum ad oris officium. Quia enim & ipse subministrabat verba quae loquerentur, & sapientiam quae ea proferrent: non fuerat necesse sanctis praedicatoribus quid loquerentur, aut quomodo. Hieron. Cum enim propter Christum ducamur ad iudices, ad voluntatem tantum nostram pro Christo debemus offerre. Caeterum ipse Christus, qui in nobis habitat, loquitur pro se, & spiritu sancti in respondendo gratia ministrabitur. Hilar. Fides enim nostra omnibus praecipis diuinae voluntatis intenta, ad responsionem scientiae instruetur, in exemplo habens Abraham, cui postulanti ad

hostiam Isaac, non desuit aries ad victimam. Et ideo sequitur, *Non enim vos estis, &c.* Rem. Et est sensus: Vos acceditis ad certamen, sed ego sum qui praeror. Vos verba editis, sed ego sum qui loquor. Hinc Paulus ait, An experientiam quaeritis eius qui in me loquitur Christus? Hieron. Per hoc autem ad prophetarum dignitatem eos reduxit, qui scilicet Dei spiritu sunt locuti. *Cum autem hic dicit, ne soli sitis quid loqua.* Alibi dicitur: Parati semper ad satisfactionem omni posceti vos rationem: de ea, quae in vobis est spe. Cum enim in medio amicorum certamen erit, iubemur esse solliciti: cum autem est iudicium terribile, & plebes insipientes, & timor vndique, auxilium a Christo praebetur, ut confidenter loquantur, & non obstupescant. *Tradet autem frater fratrem in mortem, &c.* Glo. Praemissa consolatione, subdit grauiora pericula: vnde dicitur, *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent, &c.* Greg. in hom. Minorem enim dolorem ingerunt mala quae ab extraneis, maiorem quae ab illis patimur, de quorum mentibus praesumebamus: quia cum damno corporis, mala nos cruciant charitatis amissa. Hiero. Hoc autem in persecutionibus fieri crebro videmus, nec vllus est inter eos sidus affectus, quorum diuersa est fides. Chrysostr. Deinde quod est multo horribilius, apposuit dicens: *Et eritis odio omni homini.* ut enim communes orbis terrarum hostes ita eos expellere tentabant. Hinc etiam rursus apponitur consolatio, cum dicit, *Propter nomen meum.* Et cum hoc rursus aliam consolationem ponitur: cum subdit, *Qui autem perseueret, &c.* Quoniam enim consueuerunt multi in principio quidem esse vehementes, postea vero dissolui, propter hoc ait: *Quoniam finem requiro.* Quae enim utilitas est finem, in principio quidem florentium, postmodum autem tabescentium? Propter hoc autem sufficientem perseverantiam expetit ab ipsis. Hier. Non enim cepisse, sed perfecisse, virtutis est. Rem. Nec inchoantibus, sed perseverantibus praemium tribuitur. Chrysostr. Ne autem aliquis dicat, quia omnia Christus in Apostolos fecit, nihil mirabile est tales illos esse effectos, nihil patientes onerosum propter hoc ait, quod perseverantia eis est opus. Etsi enim ex primis eruti fuerint periculis, aliis difficilioribus conservantur, & post illa rursus alia succedat: & non stabunt quin insidias pariantur, donec viuunt: & hoc occulte insinuat, dicens: *Qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit.* Rem. id est, qui praeter fidei non deseruerit, & in persecutionibus non defecerit, saluus erit: quia pro persecutionibus terrenis percipiet praemia regni caelestis. Et notandum, quia finis non semper signat consumptionem, sed aliquando perfectionem, iuxta illud: *Finis legis Christus est.* vnde etiam potest esse sensus: *Qui perseverauerit usque in finem, id est in Christo.* Aug. 21. de ciui. Dei. In Christo nanque perseverare, est in fide eius permanere, quae per dilectionem operatur.

S. HILARII EPISCOPI

*Pictanorum superioris Evangelij
expositio.*

ET quidem plures hos qui vafano futuro in Apostolos defecuri essent, futuros esse significat, cum se eos sicut oues in medio luporum ait mittere: prædicans simplices sicut columbas, & prudentes sicut serpentes esse oportere. Sed columbæ simplicitas in absoluto est. Quæ autem sit serpentis prudentiæ contuendum est. Nescio quid in illo prudentiæ consiliique extet, licet quædam hinc aliqui memoriam mandauerint: quod ubi se in manus hominum venisse intelligat, omni genere ab icu caput subtrahat, idque aut collecto in orbem corpore contegat, aut foueæ immergat, cædique partem reliquam derelinquat. Nôque hoc exemplo oportere, si quid acciderit persecutionum, caput nostrum, quod est Christus, occultare: vt ablatis nobis in omnes cruciatum, fidem ab eo acceptam iactura corporis communiamus. Sed omnis hic Domini de ludæis atque hæreticis sermo est. Tradet frater fratrem, & pater filium, & insurgent filij in parentes. Id est, familiam inter se eiusdem domus dissidere: quia de parentum cognationumque nominibus, populi quondam vnitas indicatur. Nunc hostili inuicem odio, diuersis que iudicibus, etiam regibus terræ offerendos, dum extorquere aut silentiū nostrum, aut conuenientiam tentant, testes & ipsis & gentibus futuri. Quo testimonio excusatio ignoratæ diuinitatis adimenda sit persequentibus: gentibus verò via pandenda credendi Christum, pertinacibus inter se uentium pœnas cōfessorum vobiscum prædicatum. Instructos igitur nos serpentis prudentia monet esse oportere. Hunc antequam Adam traduceret, iam sapientem Genesis nuncupauit: & prudentiæ eius malignitatis consilij ordine docuit. Primum enim animi sexus mollioris aggressus est, spe deinde illexit, & communionem immortalitatis spondit: & per hæc tanta præmia, opus consilij & voluntatis suæ gessit. Pari igitur opportunitate inspecta, vniuscuiusque & natura & voluntate verborum adhibenda prudentia est: spes bonorum futurorum reuelanda, & cælestia perfectæ fidei præmia proferenda. Et quod ille mentitus est, nos prædicemus ex vero, secundum sponsonem Dei, Angelis similes futuros esse qui credent: vt mentes plebium faciles & absolutas, circumfuentibus licet lupis & hæreticis, promissis regnorum cælestium occupemus, & rerum fidem serpentis prudentia columbæ simplicitate tradamus. Monet etiam traditis abesse oportere curam responsonis, sed expectandum potius quid spiritus Dei suggerat. Quia fides nostra omnibus præceptis diuine voluntatis intentata, ad responsonem scienciæ instruetur: in exemplo habentes Abraham, cui postulato ad hostiam Isaac non defuit aries ad victimam,

S. HIERONYMI PRESBYTERI in idem Euang. expositio.

Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Lupos, Scribas & Phariseos vocat: qui sunt clerici ludæorum. Estote ergo prudentes sicut serpentes: &

simplices sicut columba, &c. Vt per prudentiam deuitent insidias: per simplicitatem non faciant malum. Serpentis astutia ponitur in exemplum: quia toto corpore occultat caput: & illud in quo vita est, protegit. Ita & nos toto periculo corporis eaput nostrum, qui Christus est, custodiamus. Simplicitas columbarum ex spiritus sancti specie demonstratur. Vnde dicit & Apostolus: Malitia paruuli estote. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, &c. Supra dicitur: Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis suis flagellabunt vos: & ad præsidēs & reges ducemini propter me. Cum ergo propter Christum ducamur ad iudices, voluntatem tantum nostram pro Christo debemus offerre. Ceterum ipse Christus qui in nobis habitat, loquetur pro se: & spiritus sancti gratia in respondendo ministrabit. Tradet autem frater, &c. Hoc in persecutionibus fieri crebro videmus: nec vllus est inter eos fidus affectus, quorum diuersa fides est. Qui autem peperauerit vsque in finem, hic saluus erit. Non enim cœpisse, sed perfecisse virtutis est.

S. IO. CHRYSOSTOMI

*Episcopi Constant. in superioris Euang.
Homilia 1.*

Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, &c. Cum magno animo esse, & de necessariis ad vitam conuenire fecerit, omnium hominum domos patefaciendo, & honestissimam ingressus causam ostendendo. Non enim vt errantes quosdam, & mendicos, sed vt ipsi etiam suscipientibus excellentiores adire alios iussit, quod ostendit dicendo: Dignus est operarius cibo suo. Et quoniam præcepit dignos esse querendos, & suscipientes esse saluandos, & quoniam intolerabilia non suscipientibus imminere supplicia dixit. Quum igitur his omnibus omnem sollicitam curam ab ipsis eorum cordibus eiecerit, & signorum armauere miraculis, omnique seculari negotio liberatos, seruos quasi, atque adamantinos fecerit, tunc euentura sibi aduersa prædicat, nō ea solum, quæ paulò post futura erant, verum etiam illa, quæ post longa temporum spatia, vt ab initio, & antequam duri labores acciderent, aduersus diaboli bellum ipsos instrueret. Multa enim ex hac prædicatione futurarum rerum in melius rediguntur. Primum vt summam eius virtutem, atque potentiam, quæ etiam futura nouerat, non ignorarent: Deinde nemo poterat suspicari de imbecillitate ipsius qui misit, in tāas ipsos afflictiones incidisse. Præterea, ne si repente atrocitate malorum premerentur, quia præter spem, & contra opinionem aliquid accidisset, turbarentur. Denique ne passionis tempore stuperent nimium, & vltia quam oporteret, mouerentur: quod certè fugere dominicæ tempore passionis nō potuerunt: vnde & inueniuntur ipsos dicens, Quoniam hæc loquutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum, & nullus ex vobis interrogat me, quod vadis? Non dum tamen de se quicquam dicit, quod scilicet vinciretur, flagellis cæderetur, & demum crudeliter, & iniquè interficeretur. Magis enim hæc mentes eorum profectò exagitasset, quam quæ sibi ipsi futuræ prædicabantur. Deinde vt videant noui quædam,

dam, atque inauditum bellandi modum imminere, ac mirabilem hanc aciem militum futurā, qui nudi vna induti tunica, sine calceis atque virga, sine cingulo, absque proprio cibo in prælia descenderant. Non fecit hic dicendi finem, sed inexcusablem virtutem suam ostendens, quam expugnabilem virtutem suam ostendens, quam aduersus lupos essent ituri nec simpliciter aduersus lupos, sed in medio luporum, omnem tamen mansuetudinem eos habere iubet: nec id solum, sed columbæ quoque simplicitatem: sic etenim virtus eius maximè patere potest, si lupi superabuntur ab ouibus, quæ quum in medio luporum sint, & hinc, atque illinc morsibus luporum lætarentur, non modo non deficerent, sed lupus in naturam ouium transmutaretur. Maius certè, atque mirabilius est, mentem, atque animum aduersariis commutare, quam gladio ipsos superare: præsertim quum duodecim numero ibi essent, qui aduersus cæteros omnes homines, qui lupos atrocitate vincebant, mitterentur. Erubescant igitur, qui contra facientes, quasi lupi aduersarios suos persequuntur, quum videant innumeris lupos ab ouibus vinci paucissimis. Et certè, quouique sumus oues, facile hostes vincimus: quum verò in naturam luporum transimus, tum superamur, tunc enim nullum nobis a pastore patrocinium adest, qui non lupos, sed oues pascit, atque ideo cum in lupum te cōuerteris, abiit confestim, & relinquit te, qui non permittit virtutem ipsius in te clarescere. Quando enim iniuria vexatus, & quo, mitique animo cuncta pateris, ipsi soli trophæum attribuis. Si verò exieris aduersus hostes, atque pugnaveris victoriam illius obfuscas. Tu autem etiam diligenter considera, qui sunt, qui hæc ardua, & laboriosa adeunt, formidolosi videlicet, & indocti, illiterati, rudēs, obscuro quidem homines, & ignoti, qui nunquam philosophorum perceperunt instituta, nunquam in forum descenderunt, piscatores, & publicani, multis repleti rebus, quæ iure animos eorum possent deijcere. Nam si magnos, & claros viros tanta difficultas rerum potuisset commouere, quomodo non potuisset imperitos homines, quibus nullius rei magni aliquid venit in mentem? Sed non deiecit, neque turbauit, nec id iniuria, dicit quispiam, cum se intelligerent posse leproso mūdare, demonia ejicere. Ego autem dicere non dubitarim, quia videlicet id ipsum iure debebat ipsos conturbare, quoniam, qui tantam potestatem haberent, vt defunctos etiam à morte possent excitare, hi tanta pericula essent subitura, tanta bella gesturi, ad iudices vincti deducēdi, cōmunis denique totius orbis admonitio futuri. Quæ igitur in omnibus his erat consolatio? Sola mittentis virtus. Quocirca ita signanter incipit: Ecce ego mitto vos. Sufficiat hoc vobis ad omnem consolationem, satis sit ad confitendum. Vides quanta eius est autoritas, intelligis, quoniam maxima sit potestas; percipis inexpugnabilem eius esse virtutem: sic enim dicere videtur, nolite turbati, si quasi oues in medio luporum vos versari, & columbas esse iubeo. Nam, etsi possum contrarium quoque præstare, vt nihil laboris, atque doloris ad vos perueniat, neque vt tanquā oues lupos timeatis, sed quasi leones terrorem inferatis omnibus, tamen confert ita fieri, quemadmodum iubeo, id enim illustriores vos facit, id meum facile declarabit virtutem. Sic enim postea dixit

Paulo, sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitatibus perficitur. Ipse igitur apostolos oues mansuetudine fecit. Id enim significatur, cum dicitur; Ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Nolite igitur animo esse deiecto, mittēti mihi credite, hæc re præcipuè inuidios vos esse futuros. Deinde vt etiam aliquid à seipsis conferant, nec omnia videantur esse à gratia, nec frustra, & aliena solum virtute coronari æstimentur, adiecit: Efficiamini ergo prudentes vt serpentes, & simplices sicut columba. Sed quid poterit nostra prudentia in tot, tantisque periculis efficere? Aut qualiter poterimus tantis agitati fluctibus prudenter quippiā providere? Quid enim sibi prodesse poterit ouis, etiam si omnē ouiu sensum accumulauerit, cum in medio tā multorum conuerteretur luporum? Aut quid emolumentum columba cōsequetur, etiam si fuerit simplicissima, cum eam vndique truculentissimi accipites inuadant? Certè rationis experientia nec sensu suo, nec simplicitate nostra præcipua quædam, ac eximia consequimini: sed inspiciamus, quando prudentiam querit, serpentis certè prudentiam imitari cōhortatur. Nam, quemadmodum serps totum se ipsum tradit, nec minimum curat, si corpus inciditur, donec caput suum integrum seruet. Eodem tu quoque modo, præter fidem cætera perdere non cures: profundas vniuersam tuam pecuniam, tradas corpus, vitæ ipsi, si opus est, minimè parcas, dummodo fidem serues, quæ caput, & radix est: qua seruata, etiam si omnia perdas, omnia tamen rursus maiore cum magnificentia recuperabis; idcirco nec simplices solum iussit esse, nec prudentes solum, sed ambo hæc in vnum commiscuit, vt in præcipuam virtutem simul vertantur. Et prudentiam quidem serpentem adhibere te iubet, ne velis vulneribus, atque periculis principalissima membra obducere, Simplicitatem verò columbæ, ne iniuriatus vlciscaris, aut ad punitivam invidiantes abducas: nihil enim tibi prudentia proderit, nisi hæc simplicitas sibi adjiciatur. Quid ergo magis arduum, atque difficilius his, iniquis, poterit vnquam inueniri præceptis? Non sufficit quoddam malè vexer, verū etiam omnem animi molestiam ejiciendam imperas. Id enim per simplicitatem columbæ significas: quod simile est, si quis scenum in ignem inponens, non cremari ab igne illud velit, sed contra ignem à sceno extingui. Sed nihil vobis, quæ so, conturbationis oriatur, hæc enim, quæ impossibilia videntur, exitum suum iam, & finem secuta sunt, & te ipsa, atque opere, non mutata natura, sed in eadem humanitatis natura persistentes, serpentis prudentiam, & simplicitatem columbæ habuerunt apostoli. Nemo igitur impossibilia quædam data putet illis mandata. Scit enim ipse naturam rerum ante omnes alios, scit non audaciam audacia, neque temeritatem temeritate, sed mansuetudine extingui solere. Quod si rebus ipsis id ita fieri videre desideras, Actus Apostolorum diligenter lectitato, perspicies profectò cum sæpe ludæorum populus in Apostolos insurrexerit, ac dētes in eos acuerit, columbæ simplicitatem nunquam ipsos perdidisse, sed mansuetudine, ac moderatione respondendi iram ipsorum superasse, furorem incitatum extraxisse, impetum retardasse. Nam cum dicerent; Nōne etiam, atque etiam præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto, nihil tamen

*Vides requiri
nostram coo-
perationē ad
diuinam gra-
tiam, vt opera
meritoria ope-
remur.*

Ad. 4.

amen asperum, nihil acre neque dixerunt, neque fecerunt, sed mansuete respondentes dicebant; Si iustum est, vos audire magis quam Deum, iudicare. Perspexisti simplicitatem columbar, vide nunc serpentis prudentiam. Non enim possumus, inquit, nos, quæ vidimus, & audiimus, non loqui. Perpende qualiter exacte nos admonet, quia perfectos vndique esse oportet, vt neque periculis animus deiciatur, neque ab ira efferatur: idcirco dicebat, *Caveat ab hominibus tradent enim vos in concilijs, &c.* Ita vbique ad vigilandum eos animo præparat, afflictionis quidem ipsis tribuendo: affligere autem posse cæteris permittendo, vt tu ex hoc discas in afflictionibus esse victoriam, & præclara hinc statui trophæa. Non enim dixit, luctamini cum illis, & concertate, & contra insidiantes insurgite; sed, ad vltimas afflictiones, atque pericula venietis. O admirabilem dicentis virtutem! ô sublimen audientium philosophiam! valde namque mirandum est, quomodo non statim hæc audientes, fugam ceperunt formidolosi homines, atque imperiti, qui nihil ultra stagnum illud, in quo piscabantur, nouerant. Quomodo autem non cogitatur, neque hæc secum dixerunt: quo igitur fugiemus, si omnia iudicia hominum in nos præparantur, si reges aduersus nos futuri sunt, si Iudæorum synagoga, si duces, si populi Gentium, si principes denique, & subditi? Non enim in Iudæa solum hæc futura prædixit, sed in toto terrarum orbe. *Ad reges enim*, inquit, *& ad duces ducemini*, vt ostenderet ad gentes quoque ipsas suo iussu illos destinari. Omnem orbem in nos conuertisti, omnes terrarum habitatores aduersus nos armasti, populos, duces, reges. Sed longe horribilius est, quod sequitur, quum & fratricidas, & paricidas propter nostram doctrinam homines futuros pronuncias: *Tradet enim frater fratrem in mortem, & pater filium, &c.* Quomodo igitur cæteri credent, qui propter nos viderint filios interimî à parentibus, fratres à fratribus, cum sceleribus cuncta repleti fenserint? Nonne vt seductores demones, nonne vt scelestos latrones, & totius orbis corruptores vndique nos expellent, cum viderint cognatorum, atque affinium sanguine omnia repleti? Hanc ne igitur pacem ita optabilem, quæ tot, tantisque cædes illis inferat, domi suscipientibus retribuemus? Quod si non duodecim, sed mille millia essemus, si non rudes, atque indocti, sed sagaces, & peritissimi ad dicendum oratores, si non inopes, atque mendici, sed reges magnos exercitus, magnas opes possidentes, non possemus adhuc profecto terrarum orbi persuadere, cum ad intestina, ciuiliisque bella, imò ciuilibus multò peiora inflammare videmur. Nam & si parum, vt præcipis, de salute nostra curabimus, quis tamen nobis mentem adhibebit? Nihil certe horum cogitauerit, nihil dixerunt, nec præceptorum temeraria curiositate rationes quesierunt, sed cedebant libenter imperanti, atque obsequabantur: quod non fuit erat virtutis, sed præcipientis immensæ sapientie. Examinemus enim diligentius qualiter vnique afflictionis consolationem adiunxit. De non suscipientibus enim dixit; Tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorrhæ in die iudicii, quam ciuitati illi: & hic fursum quia dixit, ad duces, & reges ducemini: statim intulit, gratia mei in testimonium ipsis, & gentibus. Non est profe-

Math. 10.

ctò parua hæc consolatio, vt propter Christum patiaris, & in redargutionem illorum, qui tibi molesti erant. Nam Deus, etiam si nullus attendat, vbique tamen, quæ sua sunt, ineffabili virtute operatur. Hæc ipsos non ideo consolabantur, quoniam punitionis aduersariorum cupidi essent sed partim, quia confidere poterant, vbique se ipsum habituros præsentem, qui hæc providebat: partim quia non quasi perniciosi, & perditii homines, sed altioris dispensatione mysterij hæc paterentur. Quibus etiam aliam addidit præcipuam, meo iudicio, afflictionis mitigationem; dicit enim; *Quum autem tradiderit vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, &c.* Ne dicere possent, qualiter, quum tam crudeliter atque acerbe in nos inuehantur, persuadere ipsis poterimus summo opere iuber & defensionem confidere. Et alibi quidem ait, ego vobis os, & sapientiam dabo: in hoc autem loco; *Spiritus patris vestri est, qui loquitur in vobis.* Sic ad dignitatem Prophetarum, qui spiritu loquebantur eos adducit, ac ideo quum virtutem eis datam exposuerit, tunc etiam consequutura mala coniunxit, cædes scilicet, atque interitus. *Tradet enim frater fratrem ad mortem, ait, & pater filium, & insurgent in parentes filij, & mortificabunt eos.* Nec finem hic fecit, sed aliud quoque multò horribilius addidit, vel quod lapidea corda posset exagitare atque concutere: *omnibus enim odio eritis.* Et confestim consolationem adiunxit, quum dicit, *propter nomen meum*, cui alteram conpulauit. *Qui autem perseverauerit vsque in finem, hic saluus erit.* Hæc etiam alioquin animos eorum extollere posset, atque confirmare: quoniam tantam prædicationis suæ virtutem audiebant futuram, vt omnis sanguinis coniunctio virtute illius contemneretur, omnis affinitas sperneretur, omnia illi cederent aduersa, omnis potestas vndique pelleretur. Nam, si nulla naturæ vis aduersus sermonem vestrum potest reluctari, sed vniuersa deprimitur, atque resolutur, quidnam aliud vincere vos poterit? Nec tamen, quoniam tanta potestas vobis data est, idcirco in otio vitam agitis, sed omnes cõmuniter homines, qui terrarum orbem habitant, hostili odio vos aggrediuntur. Vbi nunc Plato, vbi nunc Pythagoras, vbi Stoicorum turba? Plato certe, quauquam magnam gloriam fuerit consequutus, sic tamen à nonnullis contemptus fuit, vt etiam venderetur, & nihil earum rerum, quas optauerat, in finem perditis, neque vni solummodo principi persuadere potuit; sed, perditis auditoribus, non parua cum miseria naturæ concessit. Cynicorum autem durissima vita quasi vmbra, atque somnium ab omnibus iam diu contempta est: atqui nullos in labores, nulla in odia hominum inciderunt, sed contra clari, atque illustres propter seculares has litteras, & inanem mundi philosophiam videbantur, adeò vt Athenienses Dionis epistolas, quas ille Platoni scripserat, publicè propoluisse ferantur. Et tamen solutam vitam semper viuerebant, & opibus non paruis affuebant. Vnde Aristippus quidam magni pretij scorta conduxit. Alius verò testamenta condidit, non contemnendâ pecuniam hæreditibus relinquens: alius, quum discipuli se ipsos subtrauissent, desuper ambulauit. Sino pensam autem Diogenem scribunt in foro turpitudinè publicè peregisse. Talia certe omnia præclara illorum sunt, nihil verò hic huiusmodi ce-

nimus

nimus. Sed omnia cum exquisita modestia, & honestate suprema, & bellum etiam aduersus terrarum orbem pro veritate & pietate susceptum: quo fiebat, vt quotidie cæsi, & neci traditi, fulgentissima tamen postea trophea erigerent. Sed fuerunt apud gentiles etiam, obiciēs, illustrissimi duces, qualis Themistocles ille, qualis Pericles fuerat. Puerorum ludos, & ineptorum studia, res gestas iudicabis, si cum iis, quæ piscatores gessissent, cõferre volueris. Quid enim magni de Themistocle dices, an quoniam persuasit Atheniensibus naues conscendere, quum ingenti exercitu Græciam Xerxes aggredere? Sed hic non Xerxes inuadit Græciam, sed diabolus cum vniuersis terrarum orbe, innumeris dæmonibus, aduersus duodecim homines non breui tempore, sed per totam eorum vitam insurrexit: superant tamen atque vicerunt duodecim illi homunculi: quòdque mirabilius est: non fuderunt aduersarios, nec trucidarunt, sed mentes, atque animos ipsorum in melius reducerunt. Illud verò obseruandum vbique est, quod non fugarunt, atque interfecerunt insidiantes sibi Apostoli hostes: sed, quum frædiores, atque immaniores dæmonibus inuenissent, ad angelicam vitam traduxerunt. Sic humanæ naturæ libertate donata, ne pernicioso simulachrorum cultui seruirent seductores, illos, & corruptores hominum dæmones, non solum à domibus, ac ciuitatibus, verum etiam ab eremo exterminarunt. Testantur illi chori, & multitudo monachorum, quibus vbique plantatis, habitata simul loca, & deserta omni ab inquinacione munda perlucet, & quod nemo vnquam cogitasset, nulla hæc legione, nullis armis, sed passionibus solum Apostolorum perfecta sunt. Habebat in medio sui ciuitates, synagoga, reges, ac principes, duodecim homines: vinculis, flagellis, carceribus quibuscumque poterant, vt filent comminabatur, nec potuerunt ora eorum obstruere, sed veluti nemo solares radios vincere potest, sic nullus linguam eorum potuit compescere. Quæ res ea de causa sic fiebat, quoniam non homines, sed spiritus sancti virtus loquebatur, qua etiam Paulus Agrippam, & Agrippæ ministros, Nerōnem quoque omnium hominum perniciosissimū facile superauit. Dominus enim mihi altitit, ait, & confortauit, & eruit me ab ore leonis. Tu verò de ipsis etiam Apostolis mecum admire, qui quum audierint, ne solliciti sitis: & crediderunt, & obsequi sunt, & nihil ex terribilibus horrorem potuit illis inferre. Si verò quispiam obijciat, satis illos inde corroboratos fuisse, quoniam audierint: Spiritus patris vestri loquebatur. Ego certe etiam propter hoc stupeo, quod nulla ambiguitate detenti fuerunt, nullam liberationem ab his malis quaesierunt, præsertim quum non per duos, vel tres annos, sed per totam vitam hoc impendere sibi perciperent. Hoc enim ipsum signanter expressit, quum dixit; Qui autem in finē perseuerauerit, hic saluus erit. Vult quippe non solum gratia sui ipsos esse munitos, sed à seipsis etiam non nihil conferre. Quod ita esse videbis, si altius consideraueris, alia omnino ad eum, alia etiam ad discipulos posse referri. Nam, quòd signa facere queant, Christi est; quòd autem nihil possideant, apostolorum. Similiter quòd domus alienæ ipsis paterent, gratia Christi faciebat: quòd verò nihil ultra necessaria peterent

ad perfectionem ipsorum pertinere videtur. Dignus est enim operarius cibo suo. Præterea quòd possent pacem suscipientibus donare, cælestis liberalitate muneris præstatur: quòd dignos quærent, neque omnes indiscretè adirent, grauitatis erat hoc suæ, atque maturitatis. Adhuc, quòd pœnas daturi essent, qui non susceperint, omnipotentia Christi: quòd verò clementer abirent, nullam iniuriam, nullam reddentes contumeliam, ad mansuetudinem illorum spectabat. Quòd etiam spiritus eis daretur, & ab omni sollicitudine liberarentur, Christi erat mittentis spiritum: quòd verò mites, vt oues fierent, & columbæ simplicitatem imitarentur, ac omnia magno animo ferrent, robor apostolorum profecto, ac prudentiam respicit. Quòd etiam odio haberent, neque tamen mentem, atque animum deicerent, ipsorum erat: quòd verò perseuerantes saluarentur, mittentis spiritum proprium est: Ideo dicebat, *Qui perseuerauerit in finem, hic saluus erit.* Nam, quoniam plerique conserunt magnam diligentiam incipientes adhibere, ac postea resoluunt, & deiciunt: idcirco finem ait: ego summo opere confidero. Nam quàm vtilitatem pullulatio seminum potest habere, si, quum vsque ad flores creuerint, postea exaruerint? Continuum ergo patientiam quaerit. Nam, ne quis nihil apostolis, sed totum Christo attribuat, ne quis nihil mali pertulisse apostolos puer, atque ideo de patientia ipsorum non admiretur, idcirco patientia quoque nostra opus est, ait: Nam & si primò vos à periculis etiam, grauiora tamè alia atque alia deinde succedat, nec exitus vnquam illorum erit in hac vita. *Qui enim perseuerauerit in finem, hic saluus erit.* Hac etiam de causa hic idem dicit. *Ne solliciti sitis quid loquamini.* Alibi verò, Parati sitis ad respondendum omni petenti vos rationem de spe vestra: ita quando certamen quoddam, & luctatio ad amicos est, nobis quoque nonnulla curam reliquit. Quando autem terribilis iudex sedet, & populus rabie furit, & horror vndique circumstat, sua ope facit vt confidamus, vt omni trepidacione ab animis pulsa, non prodamus veritatem. Incredibile profecto est hominè in stagnis exercitatum, circa pelles, & publicanorum officia educatum, audere os aperire, quum reges, satrapæque studeat satellites cum euaginatibus assistant ensisibus, vnctum catenis atque oppressum, cunctis vndique prementibus. Incredibile est, inquam, audere os aperire, & verbum aliquod proferre posse. Neque enim excusationem aliquam audire patiebantur, sed dogmatibus nouitate percussis, ceu communem orbis pestiferum hostem ad cruciatum atque tormenta rapiiebant. Qui enim orbem terrarum perturbant, hi sunt, dicebant, & hic adsunt. Et rursus aduersus edicta Cæsaris isti prædicant, quum Iesum Christum regem appellat. Iudices ergo vbique iam aduersus eos erant persuasi, & absque superiori auxilio nulla humana virtus vera eos prædicare potuisset ostendere, & quòd communi hominum legi non aduersarentur. Nam, si de veritate dogmatis sui non perterriti exclamarent, madata legum euertere videbatur: si verò perterriti communem disciplinam suscipere faterentur, veri dogmatis synceritatem confundebant, quæ tamen omnia tam à Petro, & Paulo, quàm cæteris omnibus prudenter, atque decenter facta esse non ignoramus. Nam, cum quasi factiosi, nouarumque rerum cupidi accusarentur, non solum hanc suscipionem

Luc. 10.
1. Tim 5.Ecce agnoscit
salutem esse
ex gratia Dei.

Math. 13.

Act. 16.

tanquam

tanquam falsam refutarunt, verumetiam contra-
 riam de se animis hominum existimationem im-
 miserunt, ut ubique quasi saluatores, & præcipui
 benefactores, & quasi patres curam de omnibus
 gerentes, facile prædicarentur, quæ omnia inau-
 dita, incredibilique patetia faciebant, quod Pau-
 lus ostendit dicens, Quotidie morior, & tamen ad
 finem in periculis patienter perseuerabat. Qua
 igitur venia nos erimus digni, in omni tranquilli-
 tate, & securitate rerum molliter, ac deiectè viuen-
 tes? Nam, quum nemo nos hostiliter persequatur,
 cedimus: quum nemo nos fuget, fundimur, atque
 dissipamur, nec in pace ipsa salui possumus viuere.
 Et illi quidem, quum totus orbis cremaretur,
 quumque in tota terra vnus quasi rogos flagra-
 ret, in medias flammam insilientes, multos eripie-
 bant: tu verò nec tibi soli salui esse potes. Quæ
 nam ergo libera nobis respondendi potestas erit,
 quæ venia concedetur, quos non exagitant fla-
 gella, non vrgent carceres, quibus non principes,
 non synagogæ minantur, nec aliquid huiusmodi
 malorum impendat, imò verò omnia se in con-
 trarium habeant? dominamur enim, & regna pos-
 sidemus: quippe qui fideles reges habemus, vnde
 Christiani honoribus affluunt, præsecuras regio-
 num adipiscuntur, honore, securitate, ac pace po-
 tiuntur, neque sic tamen vincimus. Et illi quidem,
 quum ad cruciatum quotidie ducerentur, & tam
 magistri quam discipuli, mille tormentis, atque
 flagellis caderentur, bonis tamen paradisi animo,
 & cogitatione fruebantur. Nos verò, qui nec in
 somnis quidem cruciatum aliquem sustinimus,
 multò molliores quam cera fumus. Sed illi, dices
 miraculis, atque signis fulgebant. An fortassis id
 circo non cædebant? an ideo vndique non pel-
 lebantur? imò verò etiam id præter spem, contra-
 que opinionem eis accidebat, vt vel ab iis, de qui-
 bus bene meriti fuerant, sæpenumero vexaretur,
 nulla tamen molestia mouebantur, maleficia pro
 beneficiis recipiebant. Tu verò, si cui non magnum
 beneficium contuleris, ac deinde ab eo pro gratia
 malum susceperis, poenitet illico te beneficij, ac
 omni tribulatione, furoræque plenus pati nò po-
 tes. Quod si acciderit, quod Deus auertat, neque
 permittat vnquam venire, bellù ecclésiæ, ac per-
 cutio, cogita quantus orietur risus, quam magna
 erunt nostra opprobria. Meritò id quidem. Nam,
 quum nemo in arena seipsum exerceat, quomodo
 aliquis in certamine insignis erit, cù conspicuus?
 Quis vnquam athleta non ab ineunte ado-
 lescètia in palestra corroboratus, potuit in Olympi-
 cis, excelso, ac magno animo aduersarium ag-
 gredi? An non oportet quotidie luctari, atque cur-
 rere? Nòne videtis eos, quos quinque certami-
 num athletas appellat, quum nullum fortè relu-
 ctatorem repererint, ad saccum arena plenum, vi-
 res suas excitare: iuniores verò his, cù iunioribus
 quasi cum aduersariis pugnam ad exercitationem
 inire? Hos imitari stude, ac ipse tecum altioris phi-
 losophiæ instituta meditare, ac re ipsa plerunque
 confirma. Sunt enim multi, qui ad iræ nos rabiem
 incitant, multi, qui concupiscentiæ flammam in-
 cendant. Insurge igitur contra passiones, vincas
 animi labores, vt corporis quoque labores possis
 perferre. Nam & beatus Iob ille, nisi antea præme-
 ditatus fuisset, non ita in certamine refuisset: ni-
 si certè crebrò cogitasset, qua ratione mœtorem
 omnem superaret dixisset omino aliquid mœ-

2 Cor. 15.

stum, cùm repente obisse filios rescisset. Nunc ve-
 rò ita præmeditatus exercitatusque fuerat, vt ad
 omnia ingenti animo perstiterit, ad totius sub-
 stantiæ, & tam multarum rerum iacturam, ad fi-
 liorum amarissimum obitum, ad vxoris affectum,
 ad acerba corporis vlcera, ad iniulta amicorù op-
 probria, ad ancillarum contemptum, atque ser-
 uorum. Quod si eius mirabilia gesta cupis inspi-
 cere, ipsum audi, ac ab eo ipso dices, qualiter vni-
 uersam spernebat pecuniam. Sed letatus sum, in-
 quit, multis mihi affluentibus vndique diuitiis, si
 recondidi aurum in puluerem, si spem in precio-
 sis lapidibus habui. Hæc ille. Propterea nec, quum
 erepta quidem omnia subito essent, turbatus est,
 quippe qui præsentibus non delectabatur. Tu ve-
 rò etiam animaduerte quomodo filiorum re quæ-
 rebatur, & admiraberis ipsum nulla negligentia
 vnquam, quemadmodum nos, retardatum, sed
 exactissima cura, quæ facienda essent, illis propo-
 suisse. Nã, qui pro occultis filiorum delictis faci-
 ficabat, quæta eos sollicitudine in deliciis debe-
 bat corripere? Quod si continentia quoque cer-
 tamina videre cupis, audi ipsum dicentem: Legem
 posui oculis meis, ne aspiceret virginem alienam.
 Hac de causa nò fregit animam eius vxor. Dilige-
 bat enim profecto, sed non magis eius quam de-
 bebat, sed sicut prudens vir, atque fortis vxorem
 modestam. Quas omnes ob res mecum ipse ple-
 runque admirari soleo, quare in mentem diabolo
 venit, exercitatione istius nò ignoranti, tot, tan-
 tosque aduersus ipsum cogitasse labores. Urigi-
 tur illi venit in mentem? Truculentissima cenè be-
 stia nunquam solet desperare victoriam, quod ad
 condemnationem nostram spectat: nam ille nun-
 quam, vt dixi, nostram desperat perditionem: nos
 de salute nostra sæpius desperamus. Sed perpende
 etiam quomodo corporis dolores, & mœtorum
 ab scissionem, antequam pateretur, cura, & cogi-
 tatione ferebat. Nam, quoniam nihil tale vnquam
 pertulit, sed in diuitiarum vivebat deliciis, alle-
 nas calamitates præ oculis in dies sibi propone-
 bat. Id enim significat, dicens, Timor, quem for-
 midabam, peruenit ad me, & quem trepidabam, ab-
 fendit me. Et rursus, Ego verò super omni imbe-
 cillo ploravi, & ingemui in necessitate hominem
 videns. His igitur de causis nulla rerum acerbitas,
 nullus calamitatum impetus eum perturbauit.
 Nec solùm substantiæ iacturâ considera, nec im-
 maturum filiorum obitum, nec vlcera illa procul
 ab omni curatione remota. nec vxoris astitas in-
 fidias, verumetiam ea, quæ his, & omnibus longè
 grauiora fuerunt. At quid grauius, obicitur, his
 passus vnquam Iob est? Nihil enim præter hæc ab
 historia discere possumus. Rectè dicit: nã quomò
 sedemus dormitantes, & oscitantes, non discimus
 nam, qui diligenti cura, & solerti studio margaritas
 quærit, multò plura inuenit. Grauiora quippe
 alia erant, quæ turbare magis animam hominis
 poterant, quam ea, quæ dicta sunt. Ac primum,
 quoniam non ita clare de regno calorum, & re-
 surrectione nostra quicquam perceperat, vnde
 lugens quoque ipse dicebat, Non enim in eternum
 viuam, & lōganiam sum: deinde, quoniam mul-
 torum bonorum sibi cōscius erat. Tertium, quo-
 niam nullius delicti conscientia eum remorde-
 bat. Quartum, quoniam à Deo hæc sibi putabat
 illata: Quod si etiam à diabolo, id ipsum fati erat
 ad perturbandum. Quintum, quoniam audiebat
 amicos

amicos tanquam perditum hominem vituperan-
 tes. Non enim condigna, dicebant, neque, vt pec-
 cata tua flagrant, percussus es. Sextum, quoniam
 iniquè viuentes in fœlicitate viuere cōspiciebat,
 quod acerbius est, ipsi illudebant. Se-
 qui etiam, quod acerbius est, ipsi illudebant. Se-
 quimur, quoniam non habebat, cuius exemplo
 posset consolari. Hæc quàm maxima sunt, facile
 intelliges, si considerabis, quòd, quannis firma
 spe calorum regnum, & beatitudo illa suprema
 expectetur, quamuis multorum homines sibi, ac
 atrocium peccatorum conscij sunt: quauis ex-
 pla sublimis philosophiæ plena non desint, si ta-
 men parum quid auri quispiam amiserit, nec id
 forsitan suum, sed quod aliunde vi rapuit, nec mo-
 lestia vxoris incumbente, nec liberis suis defun-
 ctis, non insultantibus seruis, cum multi verbis,
 multi rebus consolentur, vitam sibi acerbâ putat.
 Quibus igitur ille laudibus dignus non erit, qui
 videbat, quæ iustus laboribus sibi, ac liberis col-
 legerat, repente absque causa eripi: qui, postea
 quam omnia perdidit, quasi vim pluriæ tentatio-
 num multitudinem pertulit, nec commotus vn-
 quam fuit, sed gratias semper domino decentes
 peregit. Sed vt alia omittamus, nonne solius
 vxoris verba durissimos silices commouissent?
 Animaduerte quâ versute, atque maliciose ipsum
 inuadit. Nullam de diuitiis fecit mentionem, nul-
 lam de camelis, nullam de gregibus, atque armè-
 tis. Sciebat enim quanta philosophia mariti ani-
 mus in contemnendis rebus huiusmodi maniret.
 Sed, quod erat durius, atque acerbius, ihero-
 zum obitum ante oculos ponit, hanc rem tragicis
 verbis amplificat, cui etiam vexationem suam
 adiunxit. Quod si multi, cùm fœlicitatem in statu
 essent, quum nihil mali sibi accideret, vxoris ta-
 men verbis deliniti peccarunt: quanti roboris il-
 li animam fuisse credendum, qui tantam vxoris
 vim, atque arma facile repulit, qui duas acerrimas
 passiones depreffit, cupiditatem scilicet, atque
 misericordiam? Multi enim cupiditatis viatores
 misericordia fracti sunt. Nam gloriosus ille Ioseph
 ardentissimas quidem cupiditates, atque
 tyrannicas flammam extinxit, & formosam mulie-
 rem, quæ mille indies machinas ad capiendum
 excogitabat, robore animi repulit, lachrymas ve-
 rò idem continere non potuit, sed, cum vidisset
 fratres, quorum iniuria venundatus fuit, fla-
 grauit affectu, & velamine abiecto, rem totam
 patefecit. Quando autem vxor, quæ possunt ad
 misericordiam commouere, flebiliter dicit, cui
 etiam opportunitas temporis opituletur, vlcera
 quoque, atque liuores, milleque alij ærumnarum
 fluctus, quoniam modo adamantis etiam natu-
 ram superasse illum animum non dicemus, qui
 à magnæ tempestatis impetu, atque procellis
 commotus non est: date veniam libere loquenti.
 Si non fuit maior Apostolis beatissimus ille Iob,
 certè nec minor, meo iudicio, fuit. Nam apostolis
 non parua erat consolatio, quum se scirent causa
 Christi tormentis vexari: quod remedium tanti
 erat, tantamque vim ad subleuandos à passio-
 nibus quotidie apostolos retinebat: vt ubique fit-
 meid positum esse à domino videamus. Crebrò
 enim scriptum inuenies, propter me, & gratia
 mei: Ille autem tali consolatione omnino care-
 bat, sed nec signorù miraculis iuuabatur, nec gra-
 tia causa confirmabatur. Non enim gratia spiri-
 tus tanta vi temporibus illis fusa erat, & quod

maius est, in diuitiarum educatus deliciis non
 piscator, nec publicanus fuit, nec tenuiter vitam
 peregit, sed qui antea honorificentissimè vixit,
 multa postea indignè perpeffus est. Quodque in
 apostolis grauius videtur, id ipsum ille quoque
 sustinuit ab ancillis, & seruis, ab inimicis, ab ami-
 cis, ab iis ipsis, de quibus bene meritus fuerat,
 acerbissimo vexatus odio, nec sacratissima illa
 municbatur anchora, nec tranquillissimo portu
 illo quiescebat, qui apostolis erat donatus. Mirabiles
 mei scilicet, & propter nomen meum. Mirabiles
 esse dico tres illos pueros, qui ardentem forna-
 cem contemperunt, sed audi, quid dicunt, Deos
 tuos non colimus, & imaginem, quam statuisti,
 non adoramus. Id ipsum certè magnum illis ro-
 bur præbebat, quoniam non ignorabant, propter
 Deum omnia esse sufferenda. Iob autem nescie-
 bat, quod certamen quoddam in his erat, atque
 luctatio. Nam, si resciuisset, nullo penè sensu per-
 cepisset dolorem. Vnde quando audiuit, alia me-
 ratione puras tibi respondisse, quam vt iustus
 prædicetis? Animaduerte qualiter confestim hoc
 verbo respirauit, qualiter seipsum humiliorè fecit,
 qualiter nihil se passum statim æstimauit di-
 cens; Quid adhuc iudicor admonitus, & corre-
 ctus à domino, quum hæc audiam, qui nihili
 sunt? Et rursus: Auditu quidem auris audiebam
 te prius, nunc autè & oculus meus videt te: qua-
 propter nihil me facio, & liquefactus sum, ducò
 que me ipsum terrâ esse, ac cinerem. Hanc igitur
 animi fortitudinem, hanc incredibilem mansue-
 tudinem imitemur, qui post legem, qui post gra-
 tiam sumus. Illius exemplo viuamus, qui ante le-
 gem, & gratiam vixit, vt in æterna tabernacula ad
 eum perueniamus. Quod vtinam omnibus nobis
 contingat, gratia, & misericordia domini nostri
 Iesu Christi, cui cum patre, simul ac spiritui sancto
 gloria, imperium, & honor, aunc, & in se-
 cula seculorum, Amen.

Dan. 3.

104. 47.

EIVSDEM IN IDEM

Homil. 2.

Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum, etc. Est Hom. 24.
 in Matt. 10.
 operis imper-
 fecti.
 Iacula præni-
 sa minus se-
 riunt.

Omne malum quod accidit ex imperato, ni-
 mis est graue: quod autem expectatur antequam
 accidat, postquã acciderit, leuius inuenitur. Ideo
 præcius dominus futurarum persecutionù, præ-
 monet Apostolos, dicens: Ecce ego mitto vos
 sicut oves in medio luporum, vt quum pericu-
 lum illud euenerit, non quasi nouum perhorre-
 scant, sed tanquam cognitum fortiores excipiant.
 Ecce ego, qui mensurata spacia cōstitui diei & no-
 ctis, & nunquam altera in alterius tempore cōtem-
 pra definitione trãsgreditur: Ecce ego, qui turbi-
 dum mare, quasi feram cauea, sic in sua littora
 clausi, & quasi indissolubili catena præcepto li-
 gani. Ideo dixit: Ecce ego mitto vos: vt dùm mit-
 tentis potestas consideratur, periculi magnitudo
 nò timeatur. Sicut oves, Nò humanæ naturæ bene-
 ficiù tollo, sed ouilis patientiæ opus iniugo. Non
 indignentur serui vocabulù ouis accipere, quum
 sciãt dominum suum nomen agni portasse. Ecce
 agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et quo-
 modo, inquit, proficiemus oves contra lupos.
 Quum mansuetudo nò potest resistere luporum
 crudelitati. Luporum crudelitas mitescere nescit,
 nisi

Ioan. 11.

Conuersio gē-
 tium nò huma-
 ne industriae
 sed diuinae
 gratiæ adscribitur
 de est.

nisi gratia Christi faceret, quod ipsa natura fieri negat. Non vestra virtus aut solertia estimatur, aut laudatur in vobis: sed nominis mei potestas intelligatur, ut glorificetur per vos: quia fortior est gloria Dei, quam rerum natura. Sicut oves. *Quia* experint vos lupi vellicare, nolite resistere aut vociferari, scientes quia nisi vos spoliati fueritis, alij non vestiuntur: id est, nisi vos mortui fueritis, alij non viuunt. Nec timeatis hanc vellicacionem presentem. *Quum* enim ætas resurrectionis aduenerit, alia super vos lana immortalitatis nascetur. *Quandiu* autem propter instigationem diaboli gentes permanerint lupi, dorsum illis præstare aut vellicandum: quum autem per patientiam vestra lupi illi facti fuerint agni, præbete illis, tamquam oves lac doctrinæ. Manifestum quidem est, quia oves appellat propter mansuetudinem; non timentes autem Deum, lupos propter crudelitatem. Sed hoc videamus, quare istos quidem dixit quasi oves, illos autem non quasi lupos, sed lupos. Si enim istos propter solam causam mansuetudinis oves dixisset, quoniam natura quidem homines erant: mansuetudine autem oves vrique & illos quasi lupos dixisset: quoniam & illi, etsi crudelitate quasi lupi erant: tam natura similiter homines erant. Puto ergo ista ratione istos quidem quasi oves dictos: illos autem non quasi lupos, sed ad plenum lupos: quoniam homo Dei, quauis fuerit bonus tam semper habet in se aliquid mali secundum carnem, quasi homo: & ovis quidem dicitur propter quod bonus: quasi ovis autem, quia non ad plenum bonus. Qui autem Deum non cognoscit, nihil in se boni potest habere: propterea lupus dicitur, non quasi lupus: quia nihil boni habet in se, quia in se non cognoscit Deum. Causa est ita, quia omnes homines, secundum carnis naturam mali sumus: & sicut dicit Apostolus, Natura sumus filij iræ, sed per timorem Dei efficiamur boni. Quauis autem per timorem Dei efficiamur boni, tamen semper aliquid naturalis mali remanet in natura hominum. Ergo si natura carnalis compellit fieri malum, timor Dei ex parte retinet eum a malo. Hominem non cognoscentem Deum, aut cognoscentem quidem, sed non timentem, natura compellit facere malum, & timor Dei non retinet a malo: & ideo non potest esse in illis aliquid boni, nisi forte propter homines quando ipsum non est bonum, sed malum, quod est propter Deum. Quicquid autem non est ex fide, peccatum est. Ideo sancti quidem quasi oves: mali autem non quasi lupi, sed ad plenum vocantur lupi. Nec moueat te, quod etiam Christus quasi ovis esse dictus, non ovis, quum sit totus bonus. Ibi enim non persona Christi comparata est ad personam ovis, sed occisio Christi, sicut occisio ovis. Denique ita subiungit: Sic non aperuit os suum in humilitate. Nam nec ovis, quum ducitur ad occisionem, aliquid vocem emittit. Hoc autem persona Apostolorum comparata est ad ouium mores, non missio eorum ad missionem ouium: id est Apostoli ipsi dicti sunt sicut oves, non missio eorum, sicut missio ouium. Non enim mittuntur aliquando oves ad lupos, nec comparat aliquis possibilem etiam impossibilitatem. Vnde alibi dicitur agnus esse, non quasi agnus. *Estote ergo prudentes sicut serpentes. Ad intelligendas fraudes. Estote simplices sicut columbae.* Ad ignoscendas iniurias. Nolo vos esse semper quasi

columbas, ne propter simplicitatem nimiam per seductionem laqueum incurritis. Nolo vos esse semper sicut serpentes, ne ex corde contra aliquem venena fundatis, sed secundum tempus & personas, mutetis & mores. *Estote serpentes, ne comprehendamini.* Si enim comprehens fueritis, estote colubæ, ut ne mordeatis. *Quandiu enim homo gentilis est, serpens in illo est: quoniam indignatio illius secundum similitudinem est illius serpentis qui in paradiso hominem a Deo separauit, quum verò conuertitur ad fidem, recedente serpente, ingreditur in illum spiritus, qui in specie columbæ descendit de celo, & fit columba.* Ergo contra infideles estote serpentes, quia serpens serpenti non nocet, cum fidelibus autem estote columbæ, ut quasi columbæ columbis charitatis oscula porrigatis. Et ut breuiter dicam, estote prudentes sicut serpentes, ut malum intelligatis & caueatis. Estote simplices sicut colubæ, ut non faciatis vllum malum. Quia intelligere malum laudabile est, facere autem, vituperabile. Nec qui intelligit malum, ipse facit malum, sed qui facit malum. *Attendite vobis ab hominibus, tradent enim vos in conciliis.* Quoniam superius dixit, estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ: nunc ad vtrunque causam ostendit, & quare vult esse prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Prudentes quidem sicut serpentes, ut attendant sibi ab hominibus, qui tradent eos in conciliis. Proprius enim est serpentis, ab hominibus sibi cautè prospicere. Vnde apostolus admonet dicens: In sapientia ambulate, quoniam tempus malignum est. Quare autem vult esse simplices? ut non aduerfus proditores suos malitios memores sint, sed diligant inimicos suos, & benefaciant persequentibus se, secundum Dei Christi præceptum: quia non tantum lædimur ab iniquis inimicis, quādo nocemur ab ipsis, sed etiam proficimus, quum per malitiam eorum constantia bonitatis nostræ a suo proposito victa non recesserit. Quoniam proprium est columbæ vsque ad mortem in simplicitate manere. Vnde & de tolerantia Iob dictum est, & adhuc perseverat in simplicitate. *Attendite vobis ab hominibus, tradent enim vos in conciliis, &c.* Ita, dixit attendite vobis ab hominibus, quasi a quibusdam pessimis malis, & super omnia mala malis. Nam si non quasi homines accusans dixisset, sufficeret illi dicere, attendite vobis: tradent enim vos. Nunc autem addidit, attendite vobis ab hominibus: ostendere volens, quia præ omnibus malis homo est pessimum malum. Nam si bestiis comparare volueris eum, peiorem inuenies eum. Bestia enim, quauis sit crudelis, tamen quia est irrationabilis, declinat ab homine crudelitas eius. Homo autem crudelis quum sit, & rationalis, non facile euadetur crudelitas eius. Si comparaueris hominem serpentis peiorem inuenies hominem, quoniam serpens, & si malitiam habet tamè hominis timorem habet. Ideo si quem absconsè potuerit, mordere: si autem non potuerit, fugit. Homo autem & malitiam habet serpentis, & timorem non habet, sicut serpens. Ideo quādiu non habet tempus, lateet sicut serpens, si autem inuenit, irruit sicut bestia. Adhuc autem anguis, si quidem irritata fuerit, scilicet si autè irritata non fuerit, in silentio transit. Homo autè & si non irritatur in sanis, & magis super illos insanit, a quibus non fuerit irritatus. Et ut breuiter

uiter dicam, vnaquæque bestia vnū habet & proprium malum, homo autem omnia habet in se. Denique homo malus peior est quā ipse diabolus. Diabolus enim si videat iustum, non est ausus ad eum accedere, homo autem malus quauis hominem sanctum viderit, non solum illum non timet, sed adhuc magis contemnit. Non enim diabolus homini præstat virtutem, sed homo diabolo. Arma enim diaboli est malus homo. Sicut enim homo sine armis non potest aliquid facere contra hostem, sic diabolus etiam sine homine non valet aliquid contra sanctos. *Tradent enim vos in conciliis, &c.* Quasi ad maiorem laudem Dei, in synagogis suis flagellabunt, ubi orationes & laudes, ubi lectiones vel sacrificia. Apostolos ibi poenis afficiebant, quasi sacrificium Deo offerentes. Re autem vera sacrificium erat Dei, cruciatio Apostolorum; non ad ludæorum mercedem, sed ad suam coronam. *Iudæorum autem erit interitus.* Quoniam autem dicit, ante reges & præfides stare, & non cogitare quid respondere debeant, hoc est quod in Ioanne dicit: Quum autem venerit ille paracletus, ille testificabitur de me. Et vos testimonium reddetis, quia ab initio mecum fuistis. Ante reges, & præfides stabitis in testimonium illis, & testibus: ut dū Apostoli accusantur, dū respondēt, in singulis quibuscūque prætoris Christi veritas prædicetur, & ludæorum perfidia demonstratur, & Gentibus vel ad salutem credentibus pietatis mysterium reueletur. Audientes autè Apostoli, quia coram regibus & iudicibus stare iubentur, ne forte dicant ad Christum, tu ipse scis quia in illorum iudiciis scolastici præfunt, quomodo ergo possumus nos homines piscatores, & sine literis, coram illis testimonium dare? Tu enim ab initio nos docuisti loqui, sed credere. Denique quum nos discipulos congregares, non inuenisti nos in capitulo Philosophos libros legentes, sed retia in mare mittentes. Neque dixisti: Venite, faciam vos aduocatos meos: sed venite: faciam vos piscatores hominum. Conscientias, non eloquētiās nostras elegisti. Ideo ipse inquit, *Quum autem tradent vos, nolite solliciti esse, quomodo, aut quid loquamini.* Mea est enim causa. Deus humano auxilio non indiget. Ideo vos tantummodo mihi personam præstare, & ego vobis sensum. Nam sollicitus esse ante iudicium: non est præparatio rei, sed desperatio de Deo. In illis enim rebus potest esse desperatio de Deo, in quibus potest esse consideratio. Puta si propter aliquem actum iter facturus es, consideras qualitatem actuum & quantitatem itineris, & secundum eas præparas tibi expensas. Aut si domum ædificare proponas, consideras qualia ædificia, & talia præparas instrumenta. In iudicio autem quomodo potest præparari responsum? Nunquid scis qualis sit interrogatio futura, Minime, quum in iudicio tali, non iudices a semet ipsis loquantur, sed diabolus in iudicibus. Si ergo homo hominis cogitationem non solum futuram, sed nec presentem cognoscit, quomodo potest cognoscere consilium inimici? quia nemo hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus qui est in eo. Si ergo ex vobis loquamini, secundum verbum respondebitis: si autem Dei spiritu secundum cogitationem eorum. Sinite ergo, ut in causa sua loquatur Deus in vobis, qui conscientiam interrogantis agnoscat. Non enim possibile est, ut rex qui milites suos mittit ad bellum, non illis præstat arma

aduersus hostem. Qui ergo sollicitus est quid loquatur, in sua sapientia sperat: quæ est prima causa ruinæ. Nam in persecutionibus virtus Dei non requiritur, nisi præcesserit fides. Ad maiorem consolationem Apostolorum, non dixit spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis, sed qui loquitur, ut ostendat: quia non solum tunc, sed nec modo aliquid sine spiritu Dei faciunt, aut loquuntur, tanquam si ita dicat ad illos: Maxime quia creditis in me, aut confitemini me esse verum hominem. Esurientem me videtis, & creditis quia sum panis caelestis. Sitientem me videtis & creditis quia ego sum fons aquæ salientis in vitam æternam. Quomodo est iste sensus humanus, qui aliud videt, & aliud credit, & confitetur? Si ergo modo, quando periculum non est, gratia mea operatur in vobis: quanto magis erit vobiscum quum persecutio venerit? Nam qui vos in pace sustentat, multò amplius adiuuat in bello. *Frater fratrem tradet in mortem.* Audientes Apostoli, ne forte cogitent æstimantes quum traditi fuerint in conciliis, & in Synagogis ad flagellandum: illo tempore putas nemo erit patronus, qui adiuuet, nemo amicus qui indulgeat, nemo amicus, qui misereatur? Ideo dicit Dominus: Nemo speret in patronis, nemo in amicis, aut parentibus, quum etiam frater fratrem tradet in mortem, pater filium, & filius patrem. Vide quale tunc incendium persecutionis ardebit, ut nec sibi ipsi pateat natura. Quomodo autem tunc patronum, aut amicorum fidem integram quæres, quum videris ipse fraternitatis & paternitatis vim esse exactam? Si enim amicitia in ipsa natura deficit quomodo inuenietur extrinsecam? Ergo quia non est satis stipendum, si frater fratrem tradat in mortem. Cain enim propter inuidiam sacrificij interfecit Abel fratrem suum. Et propter benedictionem surreptam, Esau persequatur Iacob. Hoc autem quis audiuit, ut nulla iniuria existente, propter solam Christi fidem pater filium tradat in mortem? quia fortior est confectio inimici, quam virtus naturæ. Corruptibilis enim est dilectio carnis. Mendax est omnis secularis amicitia, quæ diuini timoris vinculo non est ligata. Non est fides in seruis diaboli. Diabolus nec generat, nec generatur: si non generatur, nec scit seruare iura propinquitatis, quia nulum habet propinquum. Non quia odibile est genus Christianorum, sed quia diuinum est, carnales odiunt. Alij adiunguntur multo plures & chariores proximitate coniuncti: beatorum communitio bonum odium est. *Et eritis odio omnibus hominibus, propter nomen meum.* id est, omnibus infidelibus: non solum inimicis, sed etiam amicis: non solum extraneis, sed etiam parentibus: non solum parentibus aut fratribus, sed etiam ipsis patribus vestris. O inestimabile diabolici furoris incendium, quod nec ipsa fraternitatis charitas extinguere potest: supra naturam & contra naturam persecutio ardens, sapientibus euidenter ostendit: quoniam illa odia non facit more humano accidentium ira causarum, sed inuidia diaboli propter Christum. *Qui perseverauerit vsque in finem, hic saluus erit.* Quia incipere multorum est, finire verò paucorum. Semper in principio dilectio est, in fine probatio. Nemo enim circa Deum vsque ad finem potest perseverare, nisi qui propter Deum tantummodo factus est Dei. Omne enim quod propter carnem sit, corporale est, quemadmodum

& caro ipsa temporalis est: quod autem propter Deum fit, æternum est, sicut & Deus æternus est. Cor bonæ fidei, est exitus bonus, quia non incipere aliquid bonum gloriosum est, sed finire. Nam quod incipit, corporis voluptas est frequenter: quod autem finit, virtus est animæ. Nam frequenter concupiscentia carnalis incipit bonum, sed non finit nisi gratia Dei. Quum ergo conuersus fueris ad Deum, & cœperis Deo seruire, & opera iustitiæ facere, ne aliquando acta tua recorderis, sed finem tuum cogita: quia præteritorum bonorum consideratio, iactantiam operatur, consideratio autem finis, timorem. *Quoniam qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit.*

THEODORI DAPHNOPATI
Encomium Sancti & magni apostoli Christi Pauli, collectum ex diuersis Orationibus Diui Chrysostomi, & encomijs, quæ fecit in magnum Paulum.

*Est apud Me
aphrasitem.*

Vniuersa quidem lex encomiorum, & omnis oratio composita arte oratorum à splendoris sanctorum vincitur magnitudine, maximè autem quæ de diuinis, & principibus habetur Apostolis. Quantum enim alios, martyres inquam, & iustos gloria, & honore, & apud Deum propinquitate superant, tantò etiam sunt superiores lege encomiorum eorum decertationes, & ea, in quibus aliis antecellunt; quòd humanam ratione superant, & cogitationem, quæ pro vniuerso orbe terrarum certamina susceperunt, & quæ præclare gesserunt. Quamobrem vestrum veluti placentes desiderium, etiam si cœptum sit audax, cum eorum laudes verbis studeremus extollere, cogitassetis autem id planè fieri non posse, nec à nobis esse suscipiendum ex iis, quæ à diuino Patre, & melle fluente Chrylostomo variè dicta sunt, moralibus, inquam, orationibus, & suasionibus, sermonibusque, & encomijs, & iis, quæ sunt aliter ab eo laborata, id quod est vile (vt par est) eligentes, & in vnam harmoniam & consonantiam componentes, eis vnum ex omnibus vobis debitum exoluimus; idem (vt semel dicam) dictionibus, quoad eius fieri potuit, & sententijs, & verbis id ornates. Sic autem habet. Apostolicorum quidem actuum inscriptionis totum iam vobis debitum exoluimus; deinceps autem erat consequens libri aggredi principium, & dicere, quidnam sit illud: Primum quidem verba feci, d. Theophile, de omnibus, quæ Iesus cœpit facere, & docere: Sed Paulus non finit nos vii hoc ordine consequentiæ, ad se, & ad recta eius facta linguam nostram vocans. Cupio enim videre ipsum vinctum introduci Dañasum, nò cathena ferrea sed voce Domini. Cupio videre ipsum captum, hunc, inquam, magnum piscem, qui mare vniuersum agitavit, qui fluctus innumerabiles excitauit in ecclesiam. Cupio videre eum vinctum non hamo, sed verbo Domini. Nam quomodo quidam piscator sedens super altam petram, & ex alto tenens arundinem, hamum mittit in mare; ita etiam noster Dominus, qui piscatum ostendit spiritalem, sedens tanquam in alta petra cælorum, tanquam hamum vocem

illam emittens desuper, & dicens: Saule, Saule, quid me persequeris? sic cœpit hunc magnum piscem. Quis enim illum crudelem, & inhumanum, & persecutorem, & blasphemum, & ecclesiam sic vastantem, vt etiam domos ingrediens traheret viros, & feminas, & omnia confunderet, & perturbaret, sustinisset; si non repente eum Rex noster transfuisset, & ad se rediisset? Etenim discipuli quoque, vbi eum vidissent affuisse, timore affecti horrebant, & ne eum quidem audebant aspicere: & quando rursus fuit ex amicis, eundem metum ostendebant. Si eum ergo timebant etiam reconciliatum, si fuisse inimicum, & hostis, quid non fecissent? Ego autem quid agam? Necessè est, vt maxima fugiam celeritate, ne si me rursus apprehenderit, abducatur à proposito. Scitis enim quòd cum sæpe mihi aliò eunti, & ad aliud cõuerso occurrisset, me in media detinuit oratione, & sic cœpit, vt in ea persuaderet finire orationem. Hic ergo beatus Paulus, qui vniuersum orbem terræ illuminauit, in tẽpore vocationis aliquòd est excæcatus; sed illius excæcacio facta est totius orbis terræ illuminatio. Quoniam enim male videbat, eum Deus reuocauit, vt vtiliter aspiceret. Et quoniam Dei ecclesiam summè persequabatur, & erat adeo vehemens, & alienus à congregatione, accipit frenum vehementius, ne si eum abduceret impetus illius animi alacritatis, non obediret iis, quæ dicebantur, & vt sciret, cù quo bellum gereret; quem non solum punientem, sed neque beneficio afficientem ferre potest. Neque enim eum obcæcauerunt tenebræ, sed lux modum excedens ei offudit tenebras. Si nos ergo bellum cõsisteret barbaricum, & in acie hostes maximè exhibuissent molestiam; & deinde Imperator hostium, qui innumerabiles ad mouebat machinas, & nostra omnia confundebat, multò que tumultu, & turba replebat, & ipsam minabatur se vrbem diruturum, & igni mandaturum & nobis intentabat seruitutem, repente à nostro Regem gatus in vrbem duceretur captiuus, non omnes cum sceminis, & infantibus exiliissemus ad illud spectaculum? Cum autem nunc quoque est bellum constatum, ludæis omnia perturbantibus, & ad oppugnandam ecclesiam machinas omnes adhibentibus; hostium verò caput est Paulus, qui omnia magna facit, & dicit, qui omnia permissit, & perturbat; eum autem alligauit Dominus noster Iesus Christus Rex noster; non egrediemur omnes ad hoc spectaculum, vt videamus eum duci captiuum? Etenim Angeli è cælis videntes eum vinctum introduci, exultabant, non quoniam videbant eum vinctum, sed quoniam mente agitabant, quot homines è vinculis esset liberaturus; non quoniam eum manu duci cœrebant, sed quoniam intelligebant, quàm multos ille homines esset è terra in cælum deduciturus; nò quoniam eum orbatum aspicebant, sed quoniam cogitabant, quàm multos ille esset educaturus è tenebris. Propterea ego quoque alijs omnibus dimissis, ad Paulum exilire cõtrèdo. Paulus enim, & Pauli desiderium cogit, non hunc facere salutum. Quis loquetur potentias tuas, Domine? Quoniam non si Paulum lateret; quoniam nò telem virum ostendisti orbi terræ. Laudauerunt te omnes angeli vno animo, quando astra fecisti, & quando Solem: Sed non sic vt quando Paulum ostendisti vniuerso orbi terræ. Propterea terra hinc

cælo lætior, quoniam hic est lætior solari luce. Et hic quidem Sol cedit nocti, ille autem sepe rauit diabolum. Et hic quidem in alto fertur, & deorsum immitit radios; ille autem inferne orientis non medium cæli, & terræ luce impleuit; Sed & os apernit, & Angelos magna impleuit voluptate. Si enim propter vnum peccatorem penitentiam agentem est gaudium in cælis, ipse verò ex prima concione venatus est quinque virtutum myriades, quomòdum superiores virtutes gaudio non implebit infinito? Quid autem dico? Sufficit Paulus solummodo loquendo ad efficiendum, vt cæli exultent, & lætentur. Quid enim est huius visceribus feruentius, qui totum orbem terræ percurrit tractus, lapidibus appetitus, vt vinctus, & vinctos solueret, & ad se trauceret. Neque enim tanquam pugnans sic res confecti, sed tanquam ad promptam, & paratam veniens victoriam, sic erexit trophæa, destruens, diruens, deiciens diaboli munitiones, & machinas dæmonum. Et neque parum quidem respirabat ab his ad illos, & rursus ab illis ad alios transfiliens, tanquam optimus aliquis Imperator, quotidie trophæa erigens, & victorias, vel potius hostis singulis. Tunica enim sola indutus veniens in aciem, cum ipsis vitis capiebat vrbes aduersariorum, telæque, & lanceas. Et omnia lingua Pauli. Solum enim loquebatur, & illius verba, quasi ignis fluxiones in hostes incidentes, fugabant quidem dæmones, & eos, qui ab ipsis detinebantur, homines ad ipsum deducebant. Quòd enim malum illum eiecit dæmonem, quinque præstigatorum, & maleficorum hominum conuenientes myriades, combusserunt libros artis magicæ & transferant ad veritatem. Et quomodo cum in bello turris cecidit, aut deiectus fuit tyrannus, qui cum illo erant, omnes abiectis armis accurrunt ad Imperatorem; ita etiam tunc factum est. Eiecit enim dæmone, obfessi omnes cum libros abiectissent, vel potius dissoluissent, ad Pauli pedes concurrebant. Ille autem tanquam vno exercitu dirigens aciem aduersus orbem terræ, nusquam consistebat, sed tanquam alatus esset quispiam, omnia faciebat. Et nunc quidem claudum corugebat, nunc autem alium orbabat, magum, inquam. Et nec in carcere quidem inclusus quiescebat; sed illic quoque custodè carceris ad se traiecit, efficiens illam pulchram captiuitatem. In admiratione habetur David, qui Goliath, vno solo deprimit lapide; sed si quis præclara Pauli facta examinauerit, & cum factis illius pueri comparauerit, quantum interest inter pastorem, & Imperatorem, tanta est inter hunc, & illum differentia. Hic enim non lapideum iaciens prostravit Goliath, qui percipitur intelligentia: sed solum loquens perfregit vniuersam diaboli cateruam. Et tanquam leo rugiens, & flammam linguæ emittens, sic inuadendo erat omnibus intolerabilis; & in omnem partem assidue transliebat: Ad hos curbebat, ad illos veniebat; ad hos transibat, ad illos resilliebat, vento inuadens celerius, & perinde ac domum vnam, aut nauigium vnum, gubernans vniuersum orbem terræ; & eos quidem qui submergebantur sursum attrahens, eos verò qui caligabant cõfirmans, nauas adhorrens, ceruicibus imminens, proram circumspiciens, funes tendens, remum tractans, velum trahens, cælum suspiciens. Ipse denique

erat omnia, & nauta, & gubernator, & qui proram regit, & velum, & nauigium, & omnia patiens, vt mala solueret aliorum. Et quomodo quidam athleta ipse luctans, currens, pugnis decertans; aut miles muros oppugnans, pedes, manus conferens, & nauali pugnas certamine, nullum non pugna genus obibat, & ignem spirabat; neque vllus poterat ad eum accedere, vno corpore totum orbem terræ occupans, & vna lingua omnes fundens, ac fugans. Non sic multæ tubæ irruerant in lapides vrbes Hierichuntinæ, & eos diruebant, vt vox Pauli, quæ resonabat, humi diabolicas deiecit munitiones, & ad se traduxit aduersarios. Et per fenestrâ demissus fuit è pariete, vt ab inferiori loco sursum transfunderet eos, qui humi sunt abiecti. Atque famem quidem, & sitim, & nuditatem, & naufragia, & metus, & insidias, & carceres, & plagas, & alia omnia, quæ sustinuit, beatus Paulus propter prædicationem, nihil arbitror oportere dicere. Sufficiebat enim vnumquodque eorum ad valde cõturbandam, & frangendam sanctam animam. Quando autem dicit: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non accendor? hoc est, quod omnium maximè perpetuam, & intolerabilem ei præbebat animi ægritudinem. Si enim in vnoquoque eorum, qui scandalizabantur, ipse accendebatur, non poterat ardor ille extinguere ex illius anima. Non deerant enim, qui scandalizabantur, & igni præbebat materiam. Videre autem Indæos non credentes, quamnam eum, vel paruum, sinebat habere dilationem doloris, & ægritudinis? Optarem enim, inquit, anathema esse à Christo pro fratribus meis, cognatis meis secundum carnem, qui quidem sunt Israhelitæ. Quod autem dicit est eiusmodi: Mihi esset optabilis in gehennam incidere, quàm Israhelitas videre non credentes. Qui autem in gehenna elegit supplicium, vt possit omnes Indæos adducere, clarum est, quòd qui hoc non fuit assecutus, iis, qui puniebantur in gehenna, vitam egit grauiorem. O ardentem amorem charitatis. Qui aduersus ignem fuit audax Paulus, qui adamantinus, qui firmus, & validus, qui immobilis, qui inflexibilis, qui dicebat: Quis nos separabit à charitate Christi? afflictio, an angustia, an fames, an persecutio, an nuditas, an periculum, an gladius? qui in terra, & mari suâ ostendebat audaciam, qui adamantinas irridebat mortis portas; is postquam vidit lachrymas quorundam dilectorum, adeò fuit fractus, & contritus, vt ne cælaret quidem affectionem, sed statim diceret: Quid facitis flentes, & cor meum conterentes? O miraculum! Non contriuit eum abyssus aquarum, & pauca eum lachrymæ contriuerunt, & frerunt. Quid facitis flentes, & conterentes cor meum? Quid dicitis? Dic mihi? Adamantinam illam animam potuit conterere lachryma? Certè, inquit: magna est enim vis charitatis; Ea me vincit, & superat, resisto enim omnibus, præterquam charitati. Audite quicquid ne pecunias quidem propter Christum despiciatis, immo verò propter vos ipsos; & stupetis, Pauli amorem in Christum cogitantes, & admirantes. Neque enim Christum sic diligebat propter ea, quæ sunt Christi, sed propter ipsum res illius. Et vnum solum timebat, ne excideret ab ea, quæ est in illum, charitate. Hoc enim erat ei vel gehenna terribilis, sicut etiam in ea manere vel Regno optabilis.

Quando ergo ille propter Christi desiderium vel in gehēnam non recusat incidere, & à Regno excedere, si vitraque hęc essent propolita: nos autem ne presentem quidem vitam despiciamus, sumusne digni vel illius calcis, cum tantum absumus ab eius animi magnitudine? Si enim qui vnus domus tantum curam gerit, & si habeat procuratores, ministros, & Oeconomos, se penumero ne respicit quidem propter curas, cum nemo sit qui ei molestiam exhibeat; qui non vnus domus, sed ciuitatum, & populorum, & gentium, & vniuersi denique orbis terrę curam gerit, sũntque tot, & tanta negocia, & tam multi, qui insultant & obstant, idque cum sit solus, & tot, & tanta patitur, & tantam curam gerat, quantam nec pater filiorũ, cogita quid sustinuit. Si quis vult diligere germanos, & synceros, & scire vim charitatis, curat ad eius alumnũ beatũ Paulum, & ille eum docebit, quantam sic certamẽ ferre separationem à dilecto, & quanto animo opus habeat. Hic enim, qui carnem exuerat, & corpus deposuerat, & orbem terrę ferẽ nuda obierat anima, & omnem perturbationem ex animo expulerat, & incorporearum virtutum imitabatur impatibilitatem, alia quidem omnia ferebat facillẽ, tanquam patiens in alieno corpore, & carceris, & cathenas, & abducciones, & flagella, & minas, & mortem, & omne genus supplicij, ab vna autem separatus anima, quæ ab eo diligebatur, adeo fuit cõsufus, & conturbatus, vt in qua dilectum sperans se visuram non inuenit, ex ciuitate protinus recesserit. Quid hoc, ô beate Paule? ligno quidem alligatus, & carcerem habitans, & flagris cæsus, & in tergo sanguine circumfus, & mystertis initias & baptizabas, & offerrebas sacrificium, & neminem despiciebas, qui esset saluus futurus. Cum venisses autem in Troadem, & terram inuenisses purgatam, & paratam ad excipiendã femina, tantum lucrum eiecisti è manibus, & statim resiliisti? Certè, inquit, magna enim me inuasit tyrannus animi ægritudine, & meum animum valde confudit Titi abhœntia, meque sic vicit, & superauit, vt cogeret hoc facere. Vidisti quàm sit magnum certamen dilecti ferre separationem, quàm res sit molesta, & acerba, quàm excelso opus habeat, & iuuenili animo? Neque enim sufficit iis, qui diligunt, solum esse victos animo, neque eo sunt contenti ad consolationem, sed etiam corporea opus habent presentia, & si hoc non aduerit, non recisa est parua pars lætitiæ. Vis scire, quàm pulchra sint arma ad attrahendos fratres, etiam si sint infideles? Esse mitem, & mansuetum, & facilem moribus. Audi quid dicat Paulus ad iudicem ingrediens infidelem, ab eo iudicandus: Beatum me existimo, qui sum à te iudicandus. Hęc autem dicebat, non ei adulus; absit, sed volens lucrifacere per mansuetudinem. Quamobrem eum etiam ex parte lucrificat; & iudicem cepit is, qui existimabatur tunc esse condemnatus; & Pauli esse victoriam ipse, qui erat victus, alta voce confiteretur, presentibus omnibus, dicens: Propemodum mihi persuades, vt iam Christianus. Quid ergo Paulus? Optarim ego non solum te, sed etiam omnes, qui adsunt, hoc esse, quod ego sum. Atque in multis quidem locis sunt multa signa Pauli miraculorum; sed non sunt tam desiderabilia, quàm stigmata; & non tam in scripturis quidem delectat faciens miracula, quàm malè patiens, flagellatus,

tractus, lapidibus appetitus. Lapidantes enim eum, inquit, traxerunt extra ciuitatem. Et rursus: Cum eum flagellassent, & multas ei plagas imposuissent, coniecerunt in carcerem. Quanta gloriatio, quanta voluptas, quantus honor, quantus splendor, scire esse victum propter Christum? Sed viderem admirabilem. Et commotus est, inquit, carcer, alligato Paulo, & omnium vincula sunt relaxata. Vidisti vinculorum naturam vincula resoluentem? Expergefactus autè custos carceris, cum vidisset ianuam apertas carceris, stricto gladio se erat interfectorus. Quid ergo Paulus? Clamauit magna voce, dicens: Nihil tibi malifeceris, vniuersi enim hic sumus. Vides quàm hic sit à vana gloria, & superbia alienus, & quàm beneuolus? Non dixit; Propter nos hęc facta sunt; sed tanquam vnus ex victis dicit: Omnes enim hic sumus. Si enim tacuisset, & non per magnam vocem mansisset illius continuisset, ensem per guttur transfegisset. Clamauit autem, quoniam in interiorem carcerem erat coniectus. Contra te ipsum, inquit, hoc fecisti; cum interius cõciceris eos, qui te sunt liberaturi à periculo. Vidisti quàm sit benignus, & quantam hominum curam gerat Paulus? Maluit ipse esse victus, & periclitari, quàm illum despiciere pereuntem. Quomodo autem miles aliquis habens vniuersum orbem terrę cõtra se belantem, & se in medijs versans hostium ordinibus, & nihil graue patiens, ita etiam Paulus solus inter barbaros & inter Græcos, vbique terrarum, & vbique in mari se ostendens, mansit inexpugnabilis. Et quomodo scintilla in stipulam, & fennum incidens, ea, quæ vruntur, transmutat in suam naturam; ita hic quoque omnes inuadens traducebat omnes ad veritatem. Quem non obstupefecisset potentia vinculorum beato Paulo impositorum, quod qui eum vincerant, eos ad pedes victi duxerit & illos ei subiunxerit? Prodidit enim inquit, custos carceris ad Pauli pedes, & qui erat solutus, iacebat ad pedes victi & qui vincerat, rogabat victum vt solueretur à metu. Dic mihi: Non tu vinxisti; non in interiorem coniecisti custodiam? non pedes ligno constrinxisti? Cur tremis? Cur tumultuaris? cur lachrymans? cur ensem trinxisti? Nesciebam, inquit, Christi victoriam tantã esse potentiam. Quid dicit? Accepit potestatem cælos aperiendi, & non erat aperturus carcerem? Soluit eos, qui victi erant à demonibus, & erat ferrum eum superaturum: Qui ligatas itaque solvebat animas, corpus suum soluere non potuisset? Qui per suas vestes alios ab illis solvebat vinculis, & liberabat à demonibus, ipse per se non soluisse? Propterea primum fuit victus, & tunc soluit victos, vt scias quod Christi serui victi maiorem habent vim, quàm soluti. Sic enim præclariore ostenduntur sancti vitæ, quando vel victus vincit solutos. Quando ergo is, qui est victus, non solum seipsum soluit, sed etiam solutos, quisnam est vsus murorum? quidnam accepit commodi ex eo, quod ad interiorem coniecerit custodiam, cum aperuerit etiam exteriorem? Vis scire, quata res sit cathena ferrea propter Christum corpori serui eius imposta? Audite beatum Paulum de hoc ipso gloriante, & dicentem: Rogo ergo vos ego victus in domino. Magna est, & insignis dignitas Regni, & consalutatus, est autem omnium maxima esse victum propter Christum, Nihil enim est æquè præclarum,

ac victus propter Christum, ac cathenæ imposite sanctis illis manibus. Hoc est longè præclarior & magnificentior, quàm esse Apostolum, quàm doctorem, quàm Euangelistam. Si quis diligit Christum, nouit id, quod dicitur. Si quis vehementer ardet amore Domini, & nouit vim vinculorum, maluerit esse victus propter Christum, quàm cælos habitare. Fortè enim est hoc quoque præclarior, quàm sedere à dextris eius, & magnificentior iudicandum, & beatius, quàm sedere super duodecim sedes. Si quis mihi daret optionem; aut vniuersi cæli, aut illius cathenæ, quæ Pauli victæ sunt manus; illam ego præponerem. Si quis me collocaret, aut supra cum Angelis, aut cum Paulo victo, carcerem elegissem. Si quis me faceret, aut confessorum illarum, quæ sunt circa thronum potestatum, aut eiusmodi victũ, mallem esse talis victus. Nihil enim melius, quàm malè aliquid pati propter Christum, Si quis mihi daret, vt mortuus suscitarem non hoc elegissem, sed cathenam. Etenim nihil est illa cathena beatior. Vellem nunc esse in illis locis, in quibus manent illa vincula, & videre cathenas, quas timent quidem, & horrent demones, reuerentur autem Angeli. Si ab ecclesiasticis curis essem remotus, & haberem corpus robustum, ac validum, non reculerem tantum suscipere peregrinationem, vt viderem cathenas, & carcerem, in quo victus erat Paulus. Si quis mihi concederet, vt viderem Paulum è cælo despicientem, & vocem emittentem, aut è carcere, mallem è carcere. Qui enim sunt in cælo, ad eum veniunt, quando est in carcere. O beata vincula, ô beatas manus, quas ornauit illa cathena, quæ Paulus est imposita. Non erant tam venerandæ eius manus, quæ Lystris claudum excitauerunt, quàm quæ erant circumdatæ vinculis. Si fuisset ego illis temporibus, tunc ego eas maximè essem cõplexus, & meis pupillis imposuissem. Nõ cessassem deofculari manus, quæ dignæ sunt habitari, quæ pro meo domino vincirentur. Non tam beatum esse censeo, quod raptus fuerit in tertium vsque cælum, & in paradysum, quàm quod coniectus sit in carcerem. Non tam eum beatum pronuncio, quod verba audierit, quæ homini loqui non licet, quàm quod vincula sustinuerit. Etenim sunt hęc illis quoque multa maiora. Est enim mihi magis expetendum, vt malè patiar pro Christo, quàm vt honorer à Christo. Hoc Paulus quoque cogitans dicebat, vt est verisimile: Si ipse, qui propter me factus est seruus, & gloriæ exinanit, non existimabat se vnquam tam esse in gloria, quàm quando pro me fuit crucifixus, quid me non oportet pati? Audi enim eum dicentem: Glorifica me tu, pater. Quid dicit? Ad crucem duceris cum latronibus, & sepulchrorum effosforibus, vt sceleratorum, & execrandorum hominum mortem subeas; es conspuendus, & alapas subiturus, & hęc gloriã vocas? Certè, inquit: Nam pro his, quos diligo, hæc patior, & hæc meritò esse gloriã existimo. Si ergo dominus meus, qui miseros dilexit, & miserabiles, eam rem vocat gloriã, & eam præfert gloriæ, quæ est in sede paterna, multò magis ego hæc debeo putare gloriã. Sic Pauli animal nihil est beatius. In quibusnam autem gloriatur? In vinculis, in afflictionibus, in cathena, in stigmatibus. Vado enim, inquit, Hierosolyma alligatus spiritu, quæ in ea euentura mihi sunt ignorans, nisi quod spiritus sanctus per

omnes ciuitates mihi protestatur, dicens, quod vincula & afflictiones Hierosolymis me manent. Propter hoc ergo, vt vinciar propter Christum, vt moriar propter ipsum. Non solum enim alligari, sed etiam mori paratus sum propter nomen Domini mei Iesu. Quid hoc ergo est? Non erubescis, non vereris orbem terræ captius obiens, non times ne quis Deum tuum damnet imbecillitatis? ne quis propterea non accedat? Non talia sunt, inquit, mea vincula; sciunt, inquit, respicere vel in regnis. Vt vincula mea, inquit, manifesta fierent in omni Prætorio; & multi ex fratribus in Domino, confisi meis vinculis, multò magis sine metu auderent verbum Dei loqui. Vides vinculorum maiorem potentiam, quàm mortuorum resurrectionis? Victus fuit Romæ, & plures attraxit. Victus fuit Hierosolymis, & victus concionans Regem obstupefecit, & Præsidentem metu affecit. Meru enim affectus eum dimisit. Victus nauigauit, & naufragium prohibuit, & sedauit tempestatem. Cum esset ipse in vinculis, illud venenatum eum tergit animal, & eo illæso cecidit. Vide autem hoc vbique fieri. Nam cum multas ei plagas imposuissent, & esset victus, idque rursus validè (eum enim in interiorem coniecerant custodiam) vel in his tunc valde securus, media nocte, quando valde remissi dormiunt, canebar, & Deum laudabat. Quid hac anima esse possit magis adamantinum? Cogitabat enim pueros quoque in igne cecinisse, & in fornace. Fortè enim ratiocinabatur: Ego nihil tale passus sum. Sed rectè faciens oratio me ad alia rursus eduxit vincula, & alium carcerem. Quid agam? Volo tacere, sed non possum. Inueni alterum carcerem illo multo mirabiliorem. Sed nunc arrectis mihi adeste animis, perinde ac si nunc incipiam orationem, mentemque adhibete alacritate, & vegetam. Volo orationem abrumperem, ea autem non permittit. Non possum quiescere, non possum tacere, multa me circumfluunt. Nescio quid primum dicam, quid secudum. Quamobrem rogo, ne quis à me postulet ordinem. Magna est rerum cognatio. Longa fuit Pauli cathena, & diu nos detinuit. Sed non propterea tacebo. Si enim ipse in carcere non tacuit, nec in flagellis ego silebo sedens, cum dies sit, & loquens in magna animi quiete, & relaxatione? Et quomodo hoc fuerit consentaneum? Quis enim non stupeat, quis non admiretur, vel potius quis pro dignitate stupeat, & admiretur nobilem illam, & magnitudine cælo parem Pauli animam, quod victus, & inclusus, & tanto intervallo disunctus scriptis ad Philippenses? scitis enim quantum sit spatium inter Romam, & Macedoniam. Sed neque viæ longitudo, neque temporis diuturnitas, neque molestia; ac turba negociorum neque periculum, & mala frequentia, neque aliquid aliud charitatem, & memoriam expulit discipulorum sed de eis omnibus in animo cogitabat, & non tam cathenis victæ erant eius manus, quàm desiderio discipulorum alligata erat, & fixa anima. Et quomodo Rex, qui thronum mane ascendit, & sedit in aula regia, protinus innumerabiles vndique accipit epistolas? ita ille quoque sedens in carcere, tanquam in aula regia, longè plures frequenter accipiebat, & mittebat literas iis, quæ vbique erant genibus, ad illius sapientiam de suis rebus omnia referentibus. Et tò plura quàm Imperator, administra-

bat negociis, quod maius ei creditum fuerat Imperium. O Pauli potentia! Implicatus erat catenis, & diademate redimitum Nerone feriebatur. Sordidus erat indutus pannis, ut qui habitaret carcerem & magis quam purpura omnes conuertebat ad vincula sibi imposita. Super terram stabat repositus, & deorsum intuens, & eo dimisso, qui erat in curru aureo, omnes illi attendebant; idque meritum, erat enim vstitutum spectaculum videre Imperatorem in albo curru sedentem; hoc autem erat nouum, & admirabile, videre captiuum aequale liberum alloquentem Imperatorem, atque Imperator seruum visum & miserabilem. Magna circumstantibus multitudo, & erant omnes serui Imperatoris, admirabantur autem eum, non suum dominum. Verum enimvero non animaduertebant se leonem laudare ex vnguibus, cui operteret dicere ea, quae verè erant. Quenam verò ea sunt? Ea quae sunt in caelis. Quomodo veniet cum Rege caelorum cum praclaro curru? Quomodo tunc Nero se debet castris, & tristis. Si enim nondum erat tempus coronarum, & Athleta tantum est honorem consecutus; quando venerit Athleta quanto honore fruatur? Erat inter alienos hospes, & peregrinus, & si in tanta rure habetur admiratione quando fuerit inter suos, quid non boni consequetur, quid non participabit, quid non adipiscetur? Nullus Romae Imperator tantum est honorem assecutus, quantum Paulus. Sed Imperator quidem foris iacet alicubi, Paulus autem tenet medium ciuitatis, tanquam regnans, & viuens. Si autem hic, ubi sustinuit persecutionem, & ubi fuit vexatus, & agitatus, tantum est honorem consecutus, quando venerit quid erit? Si ubi erat tabernaculorum opifex, fuit adeo splendidus, quando venerit, splendore contendens cum radiis solis, quid erit? si cum tanta humilitate tantam superauit magnificentiam, quando venerit, quid erit? Res non licet effugere. Quis non pudore afficitur, quod tabernaculorum opifex in maiore fuerit honore, quam is, qui in maiori habitus est admiratione, quam omnes Reges? si autem hic ea facta sunt, quae sunt supra naturam, in futuro quantum magis? Quid in mundi gloria est Alexandro gloriosius, aut quid sublimius? Non viuus multa magna gessit, & praclara. Non & gentes, & vrbes subegit, & bella multa vicit, & praelia, & erexit trophea? Non existimatus est esse Deus tertiusdecimus a senatu Romanorum? sed quod viuus quidem bella recte gereret, & victorias obtineret, cum & Rex esset, & exercitus haberet, nihil mirum. Post mortem autem, & sepulturam, ubique, & in terra, & in mari quotidie tam multa facere, hoc est, quod maximam affert admirationem. Vbi enim est (dic mihi) corpus Alexandri? ostende mihi, & dic diem, in quo deceffit. Sed non poteris, Pauli autem & praclarum corpus viderit qui ad maximam regiam venerat ciuitatem, & illustrem eius mortis diem, & vniuersus orbis terrae celebrat. Et res quidem illius etiam sui ignorant: res autem huius sciunt etiam barbari. Et Christi serui sepulchrum est Regis atris splendidius. Nam ipse quoque, qui est indutus purpura, vadit corpus illius complexurus, & fastu deposito consistit orans mortuum, ut eius curam gerat apud Deum, Et tabernaculorum effectoris, & piscatoris, & mortui, tanquam defensoris eget is, qui est redimitus diade-

* Nota honoris, qui reliquus sanctorum habebatur.

* Dies Pauli illustris, quem celebrat vniuersus orbis terrae.

* Nota sancti cultum.

* Locus optime pro inuocatione Sacerdotum, & quod illi curam non gerant.

mate, Idque videris non solum Romae fieri, sed etiam Constantinopoli. Etenim hic quoque magnum Constantinum se magno honore esse affecturum existimauit filius; si eum deponeret in vestibulis piscatoris. Et quod sunt lanitiores in regia Imperatoribus, hoc sunt in corpore Reges piscatoribus. Et hi quidem tanquam loci Domini, tenent interiora; illi autem tanquam accola, & vicini, satis habuerunt, si ianua aule eis attribueretur. Et Reges quidem ministrorum, & famulorum; qui sunt autem subiecti, tenent locum Regum. Quis nunc mihi dederit, ut Pauli circumfundar corpori, & sepulchro affigam, & videam puluerem illius corporis; per quod perueniat vniuersum orbem terrae? quod, quae deeran, Christo supplicuit? quod stigmata portauit? quod praedicationem ubique seminavit? Puluerem corporis, per quod Christus est locutus, & lux illuxit quousque demonibus terribilibus? Neque enim tonitruum est tam nobis terribile, quam illa vox fuit demonibus. Si enim horrebatur eius vestes, vocem quoque multo magis. Huius oris vellem videre puluerem, per quod Christus magna locutus est, & arcana, & maiora, quam per seipsum; per quod beati illud verbum est locutus; Vellem esse anathema pro meis fratribus: per quod locutus est coram Regibus, & non erubuit; per quod fugiebant demones, non solum loquentem audientes, sed etiam cum procul essent, per quod composuit omnia, quae sunt in terra; quinetiam ea, quae sunt in caelis, quomodo voluit administravit, illicigans, & soluens quos volebat, pro sibi data potestate. Quis mihi ostenderit puluerem Pauli cordis quod in vnoquoque eorum, qui peribant, instamratur, & infantes abortiuos iterum parturiebant? Hoc desiderare videre vel dissolutum, quod est caelis sublimius, orbe terrarum latius, radio splendidius, igne calidius, adamante validius, quod nouam vixit hanc vitam, nempe nostram. Viuo enim iam non ego, viuit autem in me Christus, inquit. Fuit ergo cor illius cor Pauli, & tabula sancti spiritus, & liber gratiae; quod dignum fuit habitu, ut Christum amaret, ut nemo alius: quod mortem despicebat, & gehennam, & conterebar ad fratrem lachrymis; Quid enim facitis stetes inquit, & conterebar cor meum? Vellem videre puluerem manuum Pauli, quae erant in catenis, per quarum impositionem suppeditabatur spiritus per quas diuina scribebantur literae. Vidistis enim inquit, quot literis ad vos scriptis manu mea: manus illas, quas cum vidisset vipera, cecidit in rostrum. Vellem videre puluerem oculorum, qui pulchritudine fuerunt occaecati, qui rursus aspexerunt ad salutem orbis terrae: qui digni sunt haberi Christum videre in corpore. Vellem illorum quoque pedum videre puluerem, qui orbem terrae obierunt, & non fuere defatigati; qui in ligno vinciti erant, quando fuit terrae motus in carcere; qui tam habitabilem, quam inhabitabilem orbis regionem peruaserunt. Et quid opus est dicere singula? Vellem illum ipsum videre Leonem spiritalem. Quomodo enim Leo ignem ex oculis emittens in gentes vulpium; ita in demonum, & philosophorum irruerat caetera: & tanquam aliquod fulmen immensum irruerat in turmas diaboli. Neque enim diabolus aduersus eum prodibat in aciem, sed vique adeo timebat, & tremebat, ut si vel vmbra vidisset

& 10

& vocem audiisset eminus, protinus aufereret. Cogitate, & stupete, quale sit Roma visura spectaculum, Paulum repente surgentem in capla cum Petro, & se extollentem, ut Christo fiat obuia, quale donum sit Roma ad Christum missura: quibus nam sit duabus coronis redimita, quibus nam sit aureis cincta catenis. Caelum non est tam splendendum, quando Sol emittit radios, quam ciuitas Romanorum hae duas emittens lapidas per vniuersum orbem terrae. Quenam ergo oratio sufficiens pulchris Pauli factis enarradis? Aut quanam poterit lingua consequi huius encomia? Sive enim Prophetae praclarum aliquid effecerunt; sive Patriarchae, sive iusti, sive Apostoli, sive Martyres, haec omnia Paulus adeo summè habet comprehensit, ut nullus magis illorum possederit id, quod habebat, bonum. Quando ergo quaecumque sunt bona inter homines, ita vna comprehendit anima, & omnia insignit; non solum autem quae sunt hominum, sed etiam quae Angelorum, quomodo assequemur laudum magnitudinem? Quam non ergo fuerimus digni condemnatione, si cum vnus homo omnia in se bona sit complexus, nos ne minimam quidem eius partem imitari studeamus? Nam ex multis quidem aliis recte factis habetur Patriarcha in admirationem, maximè autem ex eo, quod suum sacrificauit filium. Isaac verò propter patientiam, quod cum à suis expelleretur finibus, non restitit, sed suis omnino cessit possessionibus, donec coram, qui ei molestiam afferebant, iniustam sariauit cupiditatem. Porro autem Iacob quoque propter fortitudinem, atque patientiam. Et David propter mansuetudinem. Et Elias, quod fuerit zelo percitus pro Domino. Sed quid cum Paulo fuerit conferendum, qui haec omnia simul insignit est complexus? Neque enim ipse sacrificauit filium, sed seipsum sacrificauit milites. Nec ex propriis solum fuit expulsum finibus, sed & terram, & mare, & Graeciam, & Barbariam, & vniuersam, ut semel dicam, terram, quantum Sol aspexit, obijt, tanquam alatus, tractus, verberatus, lapidibus atque, quotidie moriens: Neque bis septem annos seruit, & actu diei adustus, & frigus noctis perpeffus, sed totam vitam transiit in fame, & nuditate, catenisque, carceribus, insidiis, & periculis. Lenitate verò, & mansuetudinem quis magis quidem, immo verò quis aequè atque Pauli anima vtraque haec factis recte praestitit? Si autem eius zelum aspexeris, tantum videbis eum superare Eliam, quantum ille fuit aliis Prophetis superior. Sed Ioannes quidem comedebat locustas, & mel agreste, hic autem versabatur in medio orbe terrarum, sicut ille in deserta solitudine: locustas quidem, & mel agreste non comedens, sed hac longè frugaliorem sibi mensam apponens, & nec necessarium quidem habes alimentum, propter studium praedicationis. Restat de cetero, ut eum exaequemus Angelis. Nemo autem id, quod dicimus nimie arguat audaciae. Si enim Ioannem scriptura vocauit Angelum, quid mirum, si eum, qui est omnium praestantissimus, contulerimus cum illis praestantibus? Etenim quidnam sit homo, & quanta sit nostrae naturae nobilitas, & quante virtutis sit capax hoc animal maximè omnium hominum ostendit Paulus. Et nunc stat, ex quo factus est clara voce Dominum descendens aduersus eos, qui nostram reprehendunt constitutionem, & ostendens inter Angelos, &

homines non multum interesse, si nobis velimus attendere. Non aliam enim sortitus naturam, neque aliam adeptus animam, nec alium mundum habitans, sed in eadem regione, legibusque, & moribus educatus, omnes homines superauit, qui fuerunt, ex quo nati sunt homines. Et quomodo mortuus in mortuum fuerit immobilis, ita naturae insulcus accuratè sapiens, in nulla re humani aliquid vnquam passus est. Si ergo Paulus, qui tot rebus rectè gessit erat preclarus, & tanquam Angelus videbatur in terra, quotidie studebat lucrifacere, & stare in acie aduersus pericula veritatis, & sibi merces colligere spirituales, & nunquam consistere, quoniam fuerit relicta nobis exculatio, qui non solum sumus vnicui omnibus rectè factis, sed etiam tam multis subiecti delictis, quorum si vel vnus nobis adsit, sufficit ad nos deducendos in barathrum perditionis, & nihil studij ponimus ut ea saltem corrigamus, tantum abest, ut virtutis opera attingamus? An non erat ille eiusdem, cuius nos sumus, naturae? Ince. hoc enim huius viri desiderio, & ideo non cesso circa idem assidue versari, & tanquam ad exemplar aliquod archetypum ad eius animam, intuens, confidero vitiorum desipientiam, insignem magni fortisque animi virtutem, amoris in Deum ardorem, & valde miror quemadmodum in vniuerso quidem virtutum cœtu vnus homo volens se rectè gesserit: nostrum autem vnusquisque ne in re quidè qualicumque se velit rectè gerere. Quis nos liberabit à supplicio inenitabili, cum Paulus tantam ostenderit virtutem, qui eiusdem nobiscum naturae particeps, qui est obnoxius eisdem animi perturbationibus, qui constitutus est cū tanta temporū difficultate, & quotidie, ut semel dicam, trahebatur, lacerabatur, & publice conuelleretur ab iis, qui bellū gerebant aduersus praedicationem? Ne autem ex nostra lingua audiat aliquis, quae hic beatus rectè gessit, magnique, & excelsi animi virtutem, quam quotidie ostendit pro praedicatione Euangelij, necesse est ipsum audire dicentem: In ego autem, quod audeat aliquis, insipientia dico, audeo & ego. Considera pium, & religiosum animū. Non solum audaciam rem vocat, sed etiam insipientiam, nos erudiens non temerè absque necessitate, nemine cogente, gloriosè proferre, quae à nobis facta sunt, si aliqui ex nobis inuenerint, qui aliquid boni fecerint, Hebraei sunt, & ego. Israelitae sunt & ego. Semea Abrahæ sunt, & ego. Propter haec, inquit, sibi placeat, & se magnificè circumspiciat. Ne existiment nos his defici: Nam nos quoque sumus eorundem particeps. Deinde subiicit: Ministri Christi sunt? Desipiens loquor, Plus ego. Hic mihi contemplare beatæ huius animæ virtutem. Quoniam enim & audaciam, & insipientiam vocauit id, quod ab eo factum est, etiam si esset ad tantam redactus necessitatem, ne sic dicitur, propemodum dicens, An nō scio me rē facere, quae vulgo sit, & quae me non decet? Sed me cogit multa, quae eō me impunit necessitas. Quare mihi, inquit, ignoscite loquenti verba insipientiae. Huius vel vmbra salutem nos imitemur, qui tam multa peccatorum onera habemus imposita. O saepe, si paruum ali-

quid

quid rectè geramus, ne hoc quidem sustinemus recondere intra cordis penetralia, sed propterea quòd hominum venemur gloriā, id gloriòse traducimus, & in medium proferimus, & propter in-tempestiuas has nugas nos Deū priuam remunerationem. Sed non sic ille beatus: Sed cum dixisset, Plus ego, enumerat deinceps ea, quæ fortiter gesserat, & dicit: In laboribus abundantiùs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. Quid dicitis? Nouum quid est, & admirabile id, quòd à te dicitur. Licetne mortē sæpe subire? Certè, inquit, si non experientia quidem, at voluntate, docens nos, quòd assidue talia adibat pericula propter prædicationem, quæ mortem ei pariebant. Sed Dei gratia in ipsis mediis periculis conseruabat Athletā, vt ad discipulos magna ex eo rediret vilitas. Id autè rursus, quòd deinceps subiungitur, vt semel dicam, obscurat omnia, quæ dicta sunt. Quis enim, inquit, est infirmus, & ego nõ sum infirmus? Quis scandalizatur, & ego non vror: Papæ quanta est huius viri benignitas, & beneuolentia: quata vigilatia quanta sollicitudo? Cuiusnā matris sic dissecabant viscera, eius filio febricitante, & in lecto iacente, vt hic sanctus pro his, qui erāt in vno quoq; loco infirmi, magis erat infirmus, & pro iis, qui scandalizabantur, vrebatur? Considera enim mihi emphasim, dictionis. Non dixit, quis scandalizatur, & ego nõ crucior? Sed vror, inquit, nobis intensum dolorē significans, & mirū in modum ostendens se intrinsecus inflammati & accendi pro iis, qui patiuntur scandala. Scio me extendisse orationem in magnam lōgitudinem. Sed nescio quomodo cum incidissem in diuitias rectè factorum huius sancti, tanquam ab aquarum vehementissimo impetu lingua mihi trahebatur. Quamobrem in hoc loco sistens orationem, rogo vestram charitatem, vt eum assidue in mente circumferatis, & hoc assidue cogitetis, quòd cū eandem, quam nos haberet naturam, & esset subiectus iisdem affectionibus, essetque eius studium vile, & abiectum, vt qui pelles consuere, & stare in officina, postquam se voluit dedere virtutis laboribus, & se dignū reddere, qui susciperet spiritum sanctum, largam munificentiam fuit consecutus à superioribus. Quam detur nobis consequi gratia, & elementa Domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, & potetia cū patre & sancto spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum nõquam desinentium, Amen.

CHRISTIANI DRVTH- mari eiusdem Euang. expositio.

Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Lupos appellari Scribas & Phariseos: in medio non loco sed odio, quia cum incipietis apparere sapientes & boni odient vos sicuti me faciunt. Estote ergo prudentes sicut serpentes: & simplices sicut columbæ. Per prudentiam vestram deuitate doctri-
nam eorum malam: per simplicitatem columbæ deuitate eorum mala opera. Habet serpens hanc astutiam, vt omne suum corpus obijciat percussio-
nibus, vt caput saluum faciat. Ita & nos facere debemus. Caput nostrum Christus est. Totum corpus dare pro Christo debemus, vt non eum negemus. Per simplicitatem columbæ, siue spiritus sancti qui per eam significatus est, studeamus cum omnibus hominibus pacem habere. *Cauete*

*autem ab hominibus. Cauete, observate, custodite. Tradent enim vos in concilijs: Tradent id est, ad occidendum prodent: quia in me creditis. Et in synagogis suis flagellabunt vos. Hoc ita fuisse, liber adu-
Apostolorum testatur: vbi scriptum est, quòd ce-
lis Apostolis denunciauerunt ne vltra loquerentur in nomine Iesu. Et ad reges & præfides ducuntur. Præsides vocabantur à præsidendo. Consules, qui prouidebant prouinciis: quod fuit Pilatus, & Albinus in Iudæa. Reges Herodes ambo, & alij quos libri passionum eorum commemorant. Accite quos Apostoli ducti sunt: aliqui flagellati, aliqui occisi. Quod autem præfides ante reges posuit, sciendam quòd consules, qui prouinciis præsidebant, excellentiores erant multis rebus, & habebant in ministerio quatuor, aut quinq; prouincias cum regibus: vt Cyrinus habuit Syriam. In testimonium illis, & gentibus. Quod intantum in-
gessitis eis prædicationem euangelicam, vt non solum non audirent. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Sola voluntas vestra recta sit, & ipsam offerre Deo: spiritus sanctus loquetur pro vobis, qui in vobis habitabit. Dabit enim vobis in illa hora quid loquamini. Nouit enim spiritus sanctus, quid cuique necessarium, vel opportunum sit ad loquendum. Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Quamuis per fistulam cordis re-
itri vox audiatur: tamen spiritus erit in vobis fons bonitatis, qui dabit incrementum & audaciam locutionis. Tradet autem frater fratrem in mortem. Hoc frequenter factum est in persecutionibus, quòd frater paganus Christianorum fratrem prodidit ad mortem. Et pater filium. Non solum tradidit ad mortem: sed etiam multi occiderunt. Erisurgent filij in parentes: & morte eos afficient. De hoc nulla quaestio est, qui satis habemus exempla. Et eritis omnibus odio propter nomen meum. Deum odium quod pro saluatore infertur: hoc omnes Christiani domini optate. Quod autem dicitur odio omnibus, subauditur mali. Nam boni non solum non odient: sed etiam amabunt vt fratres. Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Nihil prodest bene incipere, si non vsque in finem perseuerauerit in recta fide: vel in bono opere, quia lignum in quam partem ceciderit, ibi manebit. Hic pronomem est in isto loco, non adiectiuium, & habet sensum quasi ille.*

HAYMONIS EPISCOPI Halberst. superioris Euang. expositio.

Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Exponit hic Dominus quid sit Apostolus, Apostolus enim Græcè, Latine dicitur missus. Propterea Dominus ait: Ecce ego mitto vos. Cum dicit ego mitto, autoritatem regiam & imperij commédatur, ac si diceret alijs verbis. Cum ad prædicandum pergitis, nolite frangi aduersariis cunctis, quia ego sum qui mitto vos, qui etiam inter scandala persecutorum vos seruo: Sicut enim in medio luporum. Apostolos vocat oves, lupos vero Scribas & Phariseos. Quoniam sicut lupi quicquid terigerint, dilaniant: ita & illi animarum laniatores erant. Estote ergo prudentes. Præcepit nobis dominus vt simus prudentes ad vitanda mala, & simus simplices ne nos mala inferamus alijs. Prudentia

Prudentia enim serpentis est, vt totum obijciat corpus suum pro capite suo, vt possit caput illatum seruare. Ipsa enim prudentia in nobis debet esse, vt totum corpus nostrum pro capite nostro obijciamus, id est, pro Christo, quatenus ipsum incorruptum seruare possimus. Item prudentia serpentis est, per angelos foraminum cum senue-
rit intrare, & pelle veteri deposita iterum nouo cotio circumdari. Pari modo quos vitæ veteris hominis tædet, per angustiam pœnitentiæ debemus ingredi, & veteris conuersationis pelle exui, & indumentum noui hominis nos assumere. *Cauete autem ab hominibus.* Quos superius appellauit Dominus lupos, eosdem nunc appellat homines. Lupos eos vocat propter voracitatem, homines propter infirmitatem. Tradent enim vos in concilijs, &c. Hoc est, propter odium nominis mei vos docent ante reges, siue propter me talia sustinebitis. In testimonium illis & gentibus. Mors & passio sanctorum Apostolorum in testimoniu illis fuit. Duplitter in testimonium illis fuit, non solum videlicet persecutorum eorum qui interfecerunt, in testimonium illis fuit, sed etiam martyribus, qui eandem passionem pro Deo susceperunt. In testimonium nobis erit, videlicet nostræ remunerationis, vel etiam illorum damnationis. Cum autem tradent vos nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, &c. Quando aliquis pro fide ad persecutionem ducitur, semetipsum læto animo debet offerre: cætera omnipotens Deus subministrabit ei & facultatem sustinendi, & facultatem respondendi. Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Ac si diceret dominus membris suis infirmantibus. Vos ad prælium acceditis, ego sum qui prælior: vos verba loquimini, ego sum qui eloquentiam vobis ministro. Tradet autem frater fratrem in mortem, &c. Id est affligent. In exordio fidei, & in initio nascentis Ecclesiæ, pater incredulus filium credentem prodebat: frater incredulus fratrem suum credentem tradebat, & amicus amicum suum: quia nullus est inter eos fidus affectus quorum diuersa est fides, duplici causa hæc facientes, vel cupiditate ducti præmiorum promissorum, vel etiam terrore pœnarum, proponebant etiam vel pœnas qui eos celabant, vel etiam munera prodentibus proponebant. Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum, non causa meriti vestri sed causa nominis mei. Et eritis odio omnibus hominibus, id est, incredulis. Qui autem perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit. Omnis scriptura non initium laudat, sed potius finem. Non qui cœperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit. Non enim cœpisse, sed perfecisse virtutis est. Hinc est quod in lege caput vitæ cum cauda offerri præcipiebatur. Caput quidem cum cauda offerre, est cœptum bonum vsque ad consummationem perducere.

INCERTI AVTHORIS sub nomine Eusebii Episcopi Emissemi in idem Euang. Homil.

Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum, &c. Dixit superius in hoc euangelio Dominus & Saluator noster discipulis suis: Euntes prædicante dicentes quia appropinquauit regnum celo-

rum. Gratis accepistis, gratis date, & nolite portare sacculum neque peram. Nolenis autem eos vagos & instabiles esse ait: In quancunque ciuitatem aut domum intraueritis, illic manete, donec exeatis inde, comedentes & bibentes quæ apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua. Postea verd dicit: Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Ego, inquit, Dominus & magister vester. Ego Deus & omnipotens. Ego cui nemo resistere valet. Ego, inquam, mitto vos sicut oves in medio luporum. Scitis & benè scitis vtriusque naturam. Ad patiendum itis, patientiam & innocentiam custodite. Non vos defendatis, quia oves estis. Sæuiant illi qui lupi sunt. Estote ergo prudentes sicut serpentes, &c. De serpente namque dicit Moy-
ses, quia callidior cunctis erat animantibus terre. Serpentes autem maligni spiritus & iniqui homines vocantur: quoniam venenosi sunt, & recto itinere non incedunt. Sicut igitur illi prudentes sunt in malo, sic & vos dicit Dominus, prudentes estote in bono. Videte ne vos decipiant astutia sua: quia filij huius seculi prudentiores sunt filiis lucis in generatione sua. Prudentes igitur estote: sed ita prudentes vt simplicitatem non amittatis. Scitis autem simplices sicut columbæ. Simplex, inquit, sine fraude, sine veneno, sine dolo, sine felle omnique amaritudine, sit prudentia vestra. *Cauete autem ab hominibus.* Tradent enim vos in concilijs, &c. Cauete, inquit, vobis ab hominibus, vbi prudentia necessaria erit, ne vos decipiant, ne vos seducant minis & flagellis, ne vos blanditiis & persuasionibus à veritate deuiare faciant. Multis enim modis vos tentabunt, multis argumentis, multisque insidiis vos decipere conabuntur. Tradent enim vos, flagellabunt vos, ad reges & præfides ducet vos. Hoc autè propter me, quatenus & illis & cunctis gentibus testimonium detis de me. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini, &c. Quid enim loquerentur idiotæ & piscatores, quid loquerentur rustici & illiterati? Quid loqueretur os mutum & mandibula asini? Scriptum tamen est quod sapientia aperuit os mutum, & linguas infantium fecit disertas. Hos autem significauit Sanson ille fortissimus vir, qui mille viros & amplius cum sola asini mandibula interfecit. Sæpè equos hinnientes, & aues canentes, & aliorum animalium voces audimus: nulla vox minus delectat quàm vox asinæ. Tales igitur prius erant apostolorum voces, tales illorum mandibulæ & ora, de quibus Apostolus ait: Quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret. Sic igitur & noster Sanson cum mandibula asini, id est per stultos & illiteratos, per ora prius muta & indisciplinata hostes suos vicit, & mundi sapientiam destruxit. Ipse enim est Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio. Non igitur Apostoli loquebantur, sed spiritus sanctus in eis. Ipsi enim erant quasi canalia, per quæ aqua decurreret. Ipsi quasi tubæ, per quas voces sonarent. Ipsi quasi psalterij chordæ, quæ sapienter tacet aures delectarent. Nec illud quidem vacat à mysterio, quòd de mandibula asini fons aquæ profluxit, quo Sanson ille fortissimus sitim extinxit. Magna namque sapientiæ flumina ex Apostolorum ore manarunt, quibus in seruis suis Dominus satiatur. Ipse enim satiatur in nobis, ipse clabatur, & potatur in nobis. Hoc enim ipse ait: Esuri-
Gen. 3.
Sap. 10.
1. Cor. 1.
Psal. 23.

ripi & dedistis mihi manducare. Quod enim vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Cum igitur ab iniquis sancti Apostoli ad concilia traherentur, quia non ipsi loquebantur, sed spiritus sanctus in eis, secuti ibant quocumque ducebantur ab eis. Securus enim ad praelium vadit, qui talibus armis & sub tali principe pugnat. Securus & ille ad concilium pergit, qui tali prolocutore causam suam defendit. Cum enim sanctorum triumphos legimus, sæpe philosophos à puellis & hominibus illiteratis superatos fuisse audimus. Hoc autem quis faciebat nisi spiritus sanctus qui loquebatur in eis? *Tradet autem frater fratrem in mortem, &c.* Hæc autem propheta quia iam impleta est, expositione non indiget. Ipsa enim eius adimpletio, expositio fuit. *Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.* Omnis enim homo in eo iudicatur in quo inuenitur. Quacumque hora cõuersus fuerit, vita viuet, & non morietur. Sed forte expectas vt conuertaris in vltima hora, audi quid Dominus dicat; *Vigilate, quia nescitis diem neque horam.* Illi igitur qui vltimam horam sic expectant, falli possunt. Qui enim in bono perseuerauerint, falli non possunt. Nunquam enim nisi in bono iudicantur, qui semper in bono inueniuntur.

Exch. 8.

Math. 23.

THEOPHYL. EPISCOPI Bulgar. superioris Euang. expositio.

Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Armauerat eos miraculis, de cibis bonam fiduciam illis fecerat, apertis dignorum ianuis. Dicit nunc & grauiam, quæ euentura erant, suam præscientiam manifestans. Consolatur autem per hoc quod dicit, ego. Ego, inquit, potens ille: & proinde fidite: inuicti enim eritis. Instruit autem eos ad passionem. Nam, sicut impossibile est oves in medio luporum nihil pati: ita & vos inter Iudæos. Verum licet patiamini, ne succenseatis. Volo enim vos mansuetos esse, sicut oves, & sic magis vincere. *Estote igitur prudentes sicut serpentes, & simplices velut columbae.* Vult discipulos etiam prudentes. Idcirco, quum audieris Christianos dici oves, non intelligas, quod oporteat eos stupidos esse, nam & prudentes oportet esse, & scire quomodo versandum sit in medio multorum inimicorum. Sicut enim serpens totum corpus obicit, vt percutiatur; caput autem seruat: ita & christianus, inquit, omnia suadet, etiam percutientibus corpus suum: caput autem, quod est Christus, & fidem in illum seruet. Et, sicut serpens in angustam quãdam cavernam circumgyrat se, & transiens pellem veterem expoliatur: ita & nos per angustam viam incedamus, vt veterem exuamus hominem. Verumtamen quia & serpens nocuus est, iubet nos simplices esse, hoc est synceros, & absque malitia, nullumque offendentes, sicut columbae. Illæ enim quæ auferuntur eis fecerunt, & persecutionem patiuntur, rursus ad dominos suos reuertuntur. Esto igitur prudens sicut serpens, ita vt ne deridearis ob vitam ab aliis, sed omnia tua citra labem perficias. Erga alios autem te nocentes sis velut columba, hoc est, neutiquam malignus. *Cauete autem ab hominibus.* Vides hoc esse prudentis, cauere; & non dare occasionem

Non est danda occasio persequutionis hominibus, sed

volentibus persequi, sed prudenter agere res nostras. Si pecuniam voluerit, qui persequitur, dari honorem, permittit, vt ne occasionem habeat: si autem fidem auferit, custodi tuum caput. Non autem discipulos missurus erat ad Iudæos solum, sed etiam ad gentes: idcirco dicit. *In testimonium ipsis, & gentibus, hoc est, in notam, & in reprehensionem eorum, qui non credunt.* *Et quum tradiderint vos, ne sitis solliciti quid aut quomodo loquamini.* Ne dicant, quomodo persuadere poterimus idiotæ sapientia præditos: iubet bene sperare, & sollicitudinem deponere, nam quum inter fideles loquendum, dignum est, vt præmeditemur: de paratos esse ad defensionem, Petrus admonet. Inter turbas autem, & reges insanientes, suum promittit robur, ne timeamus. Nostrum est enim constiteri: sapienter autem responderet, Dei. Et hæc suspiceris naturalem esse in defendendo idoneitatem, inquit, *Non vos loquamini, sed spiritus.* *Tradet enim frater fratrem in mortem, &c.* Prædicat eis euentura, ne turbentur, quum acciderint. Ostendit autem & prædicationis vim, quomodo naturam ipsam contemere faciat. Hic enim Christianismus est, & insaniam illorum interim manifestat, quod neque familiaribus parcunt. *Et eritis oves habitæ ab omnibus propter nomen meum.* Ab omnibus, hoc est, à multis. Non enim omnes illos odio persequebantur: nam nonnulli & fidem acceperant. Qui autem vsque in finem perseuerauerint, & non solum inceperit, ille æternæ vitæ particeps erit.

EVTHYMII ZIGABONI superioris Euang. expositio.

Ecce ego mitto vos tanquam oves in medio luporum. Postquam illis audaciam iniecit per ea, quæ denunciauerat, & duos, ac ad adamianos reddidit prædicat etiam nunc, quæ illis ventura sunt, non solum, quæ pauld post, verum etiam, quæ longo post tempore. Primum quidem, vt vim prædicationis ipsius cognoscant. Deinde vero, ne patienter suspicentur sese hæc pati, ob eius, qui illos misit, imbecillitatem. Tertio, vt audito primum, quod mala passuri sint, facilius postmodum ferant. *Ecce, inquit, ego mitto vos, tanquam oves in medio luporum.* Ego, qui omnia possum, mitto vos, vt mordeamini, ac dilaniemini: neque viciscamini, aut manus repugnantes obiciatis. Quamobrem? Quia magis ita vincetis, & lupos in oves transmutabitis. Quomodo? Mea virtute, quæ omnia vincit, vestraque mansuetudine, quæ vt plurimum ferocitatem, ac truculentiam infidelium submittit. Neque enim ferocitas per ferocitatem, sed per mansuetudinem submitti solet. Nam oportet eis, qui medetur insanis, patienter illorum ferre iniurias solam præ oculis habendo liberationem ab insanis. Et nos ergo, nisi ouium mansuetudinem aduersus ferocitatem illorum, qui nos lædunt, proposuerimus, nequaquam pastoris nostri auxilium habituri sumus, siquidem ouium non luporum pastor est.

† Tanquam oves in medio luporum, vt videlicet ouium mansuetudinem ostendatis, coram lupis profraui, nec ouium tantum mansuetudinem habeatis, sed & solam sinceritatem, id est, simplicitatem, ac innocentiam, vt verberati, ac persequutionibus appetiti, non cessetis

benefacere verberantibus. Vt autem vtrumque fiat secundum virtutem, ad sit prudentia serpentum in seruando capite, hoc est, fide; & simplicitas columbae, in non sumenda vitione de iis, qui iniuriam irrogant. Nec hoc ad quinque, seu decem annos seruandum sed vsque ad extremum spiritum: hoc enim significat, quod dicitur: *Qui sustinuerit vsque in finem, hic saluus erit.*

† Estote ergo prudentes sicut serpentes, & c. Vult ipsos & prudentes esse, & sine vitio, ne iniuriarum meminerint. Nam, quia prudens est serpens, ideo, quum verberatur, alias quidem corporis partes obicit, solam autem caput seruat: scilicet in solo eo lethale inferri vulnus. Iussit ergo prudentiam imitari serpentum, vt alia quidem & corpora, & animas, ceteraque obiciant, solam autem fidem seruent illasam, in qua sola sit vulnus lethale. Et rursus, quia colubæ, quum eis pulli auferuntur, malorum non meminerunt, aduersus eos, qui abstulerunt: sed denuo ad eos accedunt, licet sæpius auferant: Iubet horum quomodo simplicitatem imitari, hoc est, innocentiam, in non vindicandis iniuriis, sed accedendo ad eos, qui læserunt, illisque amando. Et vide sapientiam: siquidem non solum serpentum prudentiam iustitiam imitari, neque solum columbarum simplicitatem sed vtranque miscuit. Nam ambæ vnæ simul efficiunt virtutem. Nulla enim ipsius prudentiæ est vtilitas, si defuerit innocentia. Nos vero & aliam serpentis imitemur prudentiam. Nam, sicut ille, vbi senserit, per locum angustum transiens, se ipsum leberide, hoc est, suo exuuiio, ac pelle spoliat, & ita validus efficitur: ita quoque nos, qui vultate affectuum sensuimus, iniuciam nos ipsos in angustum, strictumque viuendi modum, & per hunc exuta veteri animæ veste, robusti efficiamur. Nunc itaque in bonum, serpentes, atque columbas exemplo accepit: alibi vero in malum potius sumpta sunt. Nam reprobantur Iudæi tanquam serpentes, & viperarum progenies: & male audit Esraim quasi columba demens, quæ non habeat cor. Solet enim frequenter scriptura ab eodem animali differentes ostendere comparationes, quando illud bonas simul, & malas habet condiciones. Nam & Christus dicitur leo propter regiam dignitatem, & in expugnabilitatem. Recumbens; inquit, dormiuit vt leo, quis suscitabit eum? Iustus etiam leo vocatur, propter fortitudinem, Iustus, ait, quasi leo confidit. Præterea & diabolus leo dicitur, eo quod immitis sit, ac sanguinem voret. Vt leo, inquit, obambulat, quærens quem deuoret.

† Et hic in serpentibus, & alibi in æconomio iniquo, Prudentiam intellige obseruantiam eorum, quæ cuique sunt vitia.

Attendite autem ab hominibus. Prædicat eis futuras tentationes, exacuens ad certamina. Attendite, inquit, ab hominibus. hoc est, obseruate homines: siue pericula ab illis expectate. Et ad reges, &c. Postquæ

dixit quæ à Iudæis passuri erant, nunc etiam dicit quæ ab aliis gentibus. *In testimonium ipsis, & Gentibus.* Ad redargutionem Iudæorum & Gentium, ne postmodum dicere possint, quod prædicationem non audierint: intantum enim audient, vt etiam prædicatores innumeris malis afficiant. *Quum autem tradent vos, &c.* Ne dicant; Et quo pacto idiotæ, ac illiterati persuadere poterimus rectoribus, ac philosophis? primum hanc eorum soluit dabitatem dicens, *Ne solliciti sitis quomodo, aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini.* Dabitur, à me videlicet. Hæc autem iterum dixit eis, instante crucis passione, quando de mundi confumatione illum interrogauerunt. Ait enim Lucas, quod tunc etiam subiuerit. Ego dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt contradicere, aut resistere omnes, qui aduersantur vobis. *Non enim vos eritis illi loquentes.* Hoc est, qui tunc loquentur. *Sed spiritus patris vestri loquens in vobis.* Sed spiritus sanctus, qui loquitur in vobis. *Pro det autem frater fratrem ad mortem, & pater filium.* Illi non credentes, hoc prodent fideles. *Et insurgent sibi in parentes, &c.* Et similiter de his dicendum est. Per hos autem amicissimos etiam alios cognatos, & familiares intelligit. *Et eritis odio habitæ ab omnibus, &c.* Ab omnibus, id est, à pluribus: nam multi ipsas dilexerunt. Est autem & hoc scripturæ idioma, vt omnes, dicat pro pluribus. Quum autem superius addiderit, propter me, nunc addens etiam, propter nomen meum, magnam eis consolationem, ac animi alacritatem inicit, quum persuasum habeant, quod illis ad sit, & auxilietur qui propter ipsum patitur. *Qui autem sustinuerit vsque ad finem, &c.* Tria innuit præsens verbum. Primum, quod non solum eis opus sit ipsius auxilio, sed & propria fortitudine: vt non illius solum, sed & ipsius bona sint opera. Et quod defatigari non oporteat. Nam quæ vtilitas est principij, quod finem non habet? Præterea quod ad finem vsque vitæ ad eunda sint pericula: dignum est autem, vt hos admiremur: quomodo ad tanta, ac talia emissi pericula audientes, quod vniuersum orbem inimicum haberent, totaque vita sua tentaretur, non detraharunt periculum, neque liberationem à malis poposcerunt. Parebant enim tanquam morigeri magistro: & confidebant, vt pote fideles de potentia emittentis. Quum autem didicissent, quod tãtam haberet fidei prædicatio fortitudinẽ, vt adamantinum quoque naturæ amorem dissolueret, variis affectibus se mutuo vincuntibus, magis incitati sunt, aditisque viribus indubitata spe deinceps egregia opera exhibedi, soli duodecim aggressi sunt orbem vniuersum: cum quo aduersus illos se diabolus opposuit, iudicis secum innumeris dæmoniis. Illi vero obtinuerunt victoriam, non interficientes aduersarios, sed sibi connumerantes & quos dæmonibus æquales acceperunt, angelis similes reddiderunt.

Bibl. Hom. tom. 4. Tt. IN

Vides & hanc manã cooperatã etiam requirit vna cõdiuina ope ad salutem.

IN FESTO VISITATIONIS B. MARIAE VIRGINIS.

L V C. 1.

Nillo tempore: Exurgens autem Maria abiit in ^a montana cum ^b festinatione in ciuitatem Iuda: & intrauit in ^c domum Zachariae, & salutauit ^d Elizabeth. Et factum est, vt audiuit salutationem Mariae

Elizabeth, ^e exultauit infans in vtero eius. Et repleta est spiritu sancto Elizabeth, ^f voce ^g magna, & ^h dixit: ⁱ Benedicta tu inter mulieres, &

^k benedictus fructus venteris tui. Et ^l vnde hoc mihi vt veniat mater domini mei ad me? Ecce enim vt facta est vox salutationis tuae in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo. Et beata quae credidisti: quonia perfructur ea quae

dicta sunt tibi a domino. Et ait Maria: ^m Magnificat ⁿ anima mea ^o dominum.

Et exultauit spiritus meus in ^p Deo salutari ^q meo.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euang.

Exurgens. Ambro. Nō incredula de oraculo, non incerta de nuncio, non dubitans de exemplo: sed leta pro voto, religiosa pro officio, festina pro gaudio, visitat Elisabeth, & eandē humilitatē quā angelo exhibuit, hominibus quoque exhibere curat. Et hoc etiā minoribus superior vt minor adiueatur, vnde cito beneficia aduētus Mariae & dominicae praesentiae declarantur dū subditur: *Et facta est vt au. Et intra.* Hinc discant sanctae mulieres, quam sedulitatem praegnantibus debeāt exhibere cognatis. *Et facta. Elisa.* Be. Prior salutar: quia decet vt quāto castior, tanto humilior sit. *Vt audiuit salu. etc.* Be. Amb. Ordine naturae prior Elisabeth audit vocem, sed ratione mysterij prior Iohannes exultat: quia prior sentit gratiam; quia sicut illa Mariae, sic iste domini sentit aduētum. *Exultauit. etc.* quia lingua non poterat, animo exultante salutat, & suae praecursoris officij inchoat. Ecce apparet quod angelus dixerat, spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suae. *Et re.* Ambro. Beda. Non prius repleta mater quā filius: sed filius repletus replet & matrem, Maria ante conceptum, Elisabeth post conceptum repletur. *Benedicta tu.* Beda. Ambrosii. Conueniunt verba euangelij cum verbis Psalmi in quo promittitur Dauid: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Et eadem voce Maria

benedicitur ab Elisabeth qua à Gabriele, vt & angelis & hominibus veneranda, & nostris foeminae praeferenda monstratur. *Et vnde hoc.* Beda. Amb. Non ignorat spiritus sancti esse operationē, quod mater prophetæ à matre domini ad profectum sui pignoris saluetur, sed non sui mei hoc, sed diuini fatetur esse muneris: quia idem spiritus qui prophetiae donū dedit, pariter humilitatem praestitit. *Mater do.* Sentio miraculum, mysterium cognosco: mater domini verbo facta, Deo plena. *Facta.* Ipso momento quo vox intrat ad aures corporis, virtus spiritalis cor intrat audientis: & non solum matrem, sed etiam sobolem amore aduenientis accendit. *Exultauit.* Be. Reuelante spiritu quo impleta erat, intelligit quid exultatio infantis significet: scilicet venisse matrem illius cuius praecursor erat futurus. Et quae ante onus partus erubescerat, dum nesciret mysterij religionis iam benedicat: Et qui se occultabat: quia conceperat filium, iactat se: quia genuit prophetā. *Et quae in occulto cognouerat, his qui simul aderant & audiebant palam euangelizat, dicens: Beata quae etc.* Creditur virgo, vbi sacerdos negauit. *Et be.* Apparet Mariam non dubitasse, sed credidisse: & ideo fructum cōsecutam esse. Apparet etiam Elisabeth ipsa verba angeli ad Mariam dicta per spiritum intellexisse. Ambro. Be. Congruē ante Iohannem Elisabeth, & ante domini generationē prophetat Maria, vt sicut peccatū in initio à muliere cepit, ita in initio salutis bona à muliere inchoent. *Magnific. an.* Beda. Primō dona sibi spiritaliter concessa

cessa proficitur, deinde beneficia Dei quibus generaliter humano generi in æternū cōsuleret non desistit, enumerat. Quasi dicat, Tāto munere me dominus sublimauit, vt nullo linguae officio explicare possim, sed totū animi interioris affectū magnis gratiarum laudibus offero. Totum quod viderem, totum quod sentio, totum quod discerno, in eius magnitudine contemplanda, in eius praecipuis obseruandis impendo. Beda. Moraliter. Quaecumque anima credit, accipit, & generat verbum Dei, & opera Dei agnoscit. Sit ergo in singulis anima Mariae vt Deū magnificet. Sit in singulis spiritus Mariae, vt exultet in Deo. Et si secundum carnem vna est mater Christi, secundum spiritum omnium fructus est Christus. Magnificatur dominus, non quod ei aliquid humana vox adiungat, sed quia magnificatur in nobis: dū anima nostra quae ad imaginem Dei creata est, per iusticiam se Christo conformat, qui est imago patris. Et sic dum ipsum Christum imitando magnificat, quadam participatione magnitudinis eius fit sublimior, vt illam imaginem splendidi bonorum colore factorum, & quadam æmulatione virtutis in se videatur exprimere. *Et exultauit.* Beda. Quia terrena non curo, prosperitas non emollit me, aduersitas non frangit, sed sola illius memoria delectat, à quo salus speratur æterna: illius diuinitate lætor cuius temporali conceptione mea caro foctatur.

CATENA AVREA in idem Euang.

Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum festinatione in ciuitatem Iuda, etc. Amb. Angelus cum abscondita nuntiaret vt fides astrueretur, exemplo foeminae sterilis conceptum virginis nuntiavit. Vbi hoc audiuit Maria, non quasi incredula de oraculo, nec quasi incerta de nūcio, nec quasi dubitans de exemplo, sed quasi leta pro voto, religiosa pro officio, festina pro gaudio in montana perrexit. vnde dicitur, *Exur. au. Ma. in di. illis. etc.* Quo enim iam Deo plena, nisi ad superiora cum festinatione condescenderet? Orige. Iesus enim qui in vtero illius erat festinabat adhuc in ventre matris Ioannem positum sanctificare. vnde sequitur, *Cum festi.* Ambro. Nescit tarda molimina spiritus sancti gratia. Discite virgines non demorari in plateis, non aliquos in publico miscere sermones. The. Propter hoc abiit in montana: quia Zacharias in montanis habitabat. vnde sequitur, *In ci. lu. et int. in do. Zach.* Amb. Discite vos sanctae mulieres sedulitatem, quam praegnantibus debeatis exhibere cognatis. Mariam autem, quae sola in intimis penetralibus versabatur, non à publico virginitatis pudore, non à studio asperitas, non ab officio prolixitas itineris retardauit. Discite etiam virgines humilitatem Mariae, venit propinqua ad proximam, iunior ad seniore: nec solum venit, sed & prior salutauit. vnde sequitur, *Et facta. Elisa.* Decet enim vt quāto castior virgo, tantō humilior sit, noueritque deferre senioribus. Sit magistra humilitatis, in qua est professio castitatis. Est etiā causa pietatis, quia superior venit ad inferiorē, vt inferior adiuuetur. Maria ad Elizabeth, Christus ad Ioannē. Chry. super Mat. Vel aliter, Celabat quae supra dicta sunt in se virgo, nec cuiquam hominū pandit: non enim credebatur ab aliis posse

fidem adhiberi mirandis reatibus, imō magis putabat se pati conuitia si diceret, quasi volens scelus proprium palliare. Gra. Ad solam autem refugit Elizabeth, sic enim consueuerat propter cognationem & propter ceteram huiusmodi conjunctionem. Amb. Cito autem euentus Mariae & praesentiae dominicae beneficia declarantur. nam sequitur, *Et facta est au. etc.* Vide distinctionem singulorumque proprietates: vocem prior Elizabeth audiuit, sed Ioannes prior gratiam sensit: illa naturae ordine audiuit, iste exultauit ratione mysterij: illa Mariae, iste domini sensit aduentum. Gra. Propheta enim parente acutius videt & audit, salutaturque prophetatur: sed quonia verber non poterat, saltat in vtero, quod maximū existit in gaudio. Quis vnquam nouit tripudiū natiuitate antiquius? Insinuauit gratia, quae naturae ignota extiterat: reclusus ventre miles agnouit dominum ac regē moriturum, ventris tegmine non obstantē mysticæ visioni: inspexit enim, non palpebris, sed spiritu. Orige. Non autem antea repletus fuerat spiritu, donec assisteret, quae Christum gerebat in vtero: tunc autem & spiritu eras plenus, & resultabat in parente. vnde sequitur, *Et re. est spiritus sancti. Elizabeth.* Non autem dubium est quin quae tunc repleta est spiritu sancto, propter filium sit repleta. Amb. Illa autem quae se occultauerat & conceperat filiū, iactare se cepit: quia gerebat prophetam: & quae erubescerat ante benedictum, vnde sequitur, *Et ex. vo. ma. etc. di. Ben. tu. inter mulie.* Magna voce clamauit, vbi domini sensit aduentum: quia religiosum credidit partum. Orig. Dicit autē, *Benedicta tu inter mulieres.* Nulla enim vnquam tantae fuit gratiae particeps, aut esse poterat. Vnius enim diuini germinis parens est vnica. Bed. Eadem autem voce ab Elizabeth, qua à Gabriel benedicitur quatenus, & angelis & hominibus veneranda monstratur. The. Quia verò aliae sanctae mulieres fuerunt, quae tamen genuerunt filios peccato inquinatos, subiungit, *Et be. fru. ven. tu.* Vel aliter intelligitur: dixerat benedicta tu inter mulieres: deinde quasi interrogante aliquo subiungit, *Et bene. fru.* sicut dicitur in psal. Benedictus qui venit in nomine domini, deus dominus, & illuxit nobis. Consecuit enim sacra scriptura, pro, & quia recipere. Orig. Fructum autem ventris Dei genitricis dominum dixit: quia nequaquam ex viro, sed ex sola Maria processit. Nam qui semen sumperunt à patribus, fructus eorum existunt. Greg. Solus ergo hic fructus benedictus, quia absque viro, & absque peccato producitur. Beda. Iste est fructus qui Dauid promittitur, De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Euse. In qua parte emergit Eutythis redargutio: dum fructus ventris Christi asseritur. Omnis enim fructus est eiusdem naturae cum planta: vnde & virginem relinquunt eiusdem fuisse naturae cum secundo Adam, qui tollit peccata mundi. Sed & qui phantasticam opinionem de carne Christi confingunt in vero Dei genitricis partu erubescant. nam ipse fructus ex ipsa substantia procedit arboris. Vbi sunt etiam dicentes, quasi per aquae ductum Christum transisse per virginem, aduertant ex dictis Elizabeth quam repleuit spiritus, Christi fructū fuisse ventris. sequitur, *Vnde hoc mi. vt ven. do. mei ad me.* Amb. Non quasi ignorans dicit: scit enim esse sancti spiritus gratiam & operationem, vt mater domini matrem prophetæ ad profectum sui pignoris salutem

lutet: sed quasi non humani hoc meriti, sed diuinæ gratiæ munus esse cognoscat, ita dicit, *Vnde hoc mihi*: hoc est qua iustitia, quibus factis, pro quibus meritis? Origen. Conuenit autem hoc dicens cum filio, nam & Ioannes indignum se sentiebat aduentu Christi ad ipsum, Matrem autem domini nūcupat: adhuc virginem existentem, præoccupans euentum ex dicto prophético. Diuina autem promissio duxerat Mariam ad Elizabeth, vt Ioannis testimonium ab vtero perueniret ad dominum: & tunc enim Ioannem dominus in prophetam constituit, vnde sequitur, *Ecce enim vt facta est vox salutationis*, &c. Aug. Ad Dard. Hoc autem vt diceret sicut euangelista prælocutus est, repleta est spiritu sancto, quo proculdubio reuelante cognouit quid illa exultatio significasset: infans enim illius venisse matrem, cuius ipse præcursor, & demonstrator esset futurus. Potuit ergo esse ista significatio rei tantæ a maioribus cognoscendæ non a paruulo cognitæ: non enim dixit, Exultauit in fide infans in vtero meo, sed, *exultauit in gaudio*. Videmus autem exultationem non solum paruulorum, sed etiam pecorum, non vtrique de aliqua fide vel religione, vel quacunque rationabili cognitione venientem, sed hæc inusitata & noua extitit, quia in vtero & eius aduentu quæ omnium saluatorem fuerat paritura. Ideo hæc exultatio & tanquam matri domini reddita refalutatio, sicut solent miracula fieri, facta est diuinitus in infante, non humanitus ab infante: quanquam etiam si vsque adeo in illo puero est acceleratus vsus rationis & voluntatis, vt intra viscera materna iam posset agnoscere, credere, & consentire, etiam hoc in miraculis habédum diuinæ potentia, non ad humanæ trahendum exemplar naturæ. Origen. Venerat autem mater domini visura Elizabeth miraculosum conceptum, quem retulerat angelus, vt per hoc sequatur credulitas portioris ad virginem manaturi. Et ad hanc fidem facit sermo Elizabeth dicentis, *Et beata quæ credi, quo, per. ea quæ di. sunt à domino*. Amb. Vides minime dubitasse Mariam sed credidisse, & ideo fructum fidei consecutam. Bed. Nec mirum si dominus redemptur mundum operationem suam inchoauit à matre: vt per quam salus omnibus præparabatur, eadem persona fructum salutis hauriret ex pignore. Amb. Sed & vos beati qui audiistis & credidistis: quæcunque enim crediderit anima & concipit & generat Dei verbū, & opera eius agnoscit. Bed. Omnis autem anima quæ verbum Dei mente cōcepit, virtutum statim celsa cacumina gressu conscendit amoris, quatenus ciuitatem Iuda, id est, confessionis & laudis arcē penetrare & vsque ad perfectionem fidei, spei, & charitatis, quasi tribus in ea mensibus valeat commorari. Origen. Super Ezech. Simul & de præterito, & de præsentis, & de futuro per prophetia spiritum tacta est, quæ & eam promissionibus angeli credidisse cognouit, & matrem nominans, quia redemptorem humani generis in vtero portare intellexit, etiam cum omnia perficienda prædiceret, quid etiam de futuro sequeretur aspexit. *Et ait Maria: Magnificat anima mea dominum*. Amb. Sicut peccatum à mulieribus cœpit, ita & bona à mulieribus inchoantur, vnde nō ociosum videtur quod & ante Ioannem Elizabeth prophetizat, & Maria ante domini generationem, Sequitur autem, vt Maria, quo per-

sona melior, eo prophetia sit plenior. Bas. Virgo enim intentione sublimi, ac speculatione profunda immensitatem contemplantis mysterij, quasi profundius gradens magnificat Deum: vnde dicitur. *Et ait Ma. Mag. ani. mea do.* Gre. quasi diceret, Mirabilia quæ Deus pronuntiauit in meo corpore exercebit, sed anima mea infructuosa apud Deum non erit. Conuenit autem mihi & voluntatis fructū afferre: nam quantum amplo docere miraculo, tantum teneor glorificare in me mirabilia operatē. Origen. Si autem dominus nec augmentum, nec detrimentum recipere potest, quid est quod Maria loquitur, *Magnificat anima mea dominum*? Sed si considerem dominum saluatorem imaginem esse inuisibilis Dei, & animam factam ad eius imaginem, vt sit imago imaginis: tunc videbo quoniam in exemplo eorum qui solent imagines pingere, quando magnificauerunt animam meam opere, cogitatione, sermone: tunc imago Dei grandis efficitur, & ipse dominus, cuius imago est in anima mea, magnificatur. *Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo*. Bas. Primus spiritus fructus est pax, & gaudium. Quia ergo virgo sancta totam sibi hauserat spiritus gratiam, merito subiungit, *Et exult. spi. &c.* Idem animam dicit & spiritum. Consecta autem in scripturis exultationis prolatio insinuat alacrem quandam & iocundum habitum animæ in his qui digni sunt. Proinde virgo exultat in domino ineffabili cordis tripudio, & refultatione in strepitu honesti affectus: sequitur, *In Deo saluta. meo*. Bed. Quia euidentem Iesu, id est, saluatoris spiritus virginis, æterna diuinitate lædatur, cuius caro temporali cōceptione fueratur. Ambr. Magnificat ergo anima Mariæ dominum, & exultauit spiritus eius in Deo, eo quod anima, & spiritu patre, filioque deuota, vni Deum per quem omnia pio venerantur affectu. Si autem in singulari Mariæ anima vt magnificet dominum: sit in singulari spiritus Mariæ & exultet in domino. Si secundum carnem vna mater est Christi, secundum fidem tamen omnium fructus est Christus. Omnis enim anima accipit Dei verbum, si tamen immaculata & immunis à vitii intemerata castimoniam pudoris custodiat. The. Ille autem Deum magnificat, qui dignè sequitur Christum: & dum Christianus vocatur, Christi non minuit dignitatem, magna & celestia operando, & tunc spiritus eius, id est, spirituale christi, exultauit, id est, perficiet, & non mortificabitur. Bas. Si quando verò lux in cor suum irreperit, & ad Deum diligendum & contemendam corporea, per illam obscuram & breuem imaginem perfectam perceperit iustorum cōscientiam, absque vlla difficultate consequetur in domino gaudiū. Origen. Prius autem anima magnificat dominum, vt postea exultet in Deo: nisi enim antea crediderimus, exultare non possumus.

ORIGENIS PRESBYTERI in idem Euang. Homilia 1.

Meliores ad deteriores veniunt vt eis ex ad-
uentu suo aliquid tribuant emolumenti. Sic
& saluator venit ad Ioannē, vt sanctificaret baptis-
ma illius: & Maria statim vt audiuit Angelū nū-
ciantē quod cōcepit Saluatorem, & quod cognouit
ta illius Elizabeth haberet in vtero, cōsurgens est
festina

festinatione venit in montana, & ingressa est domum Elizabeth. Iesus vero qui in vtero illius erat festinabat adhuc in ventre matris Ioannem positiorem sanctificare. Denique antequam veniret Maria, & salutaret Elizabeth, non exultauit infans in vtero: sed statim vt Maria loquuta est verbum, quod filius Dei in vterō matris suggererat, exultauit infans in gaudio, & tunc primum præcursoris suum Prophetā fecit Iesus. Oportebat quomodo Mariam cum Dei prole dignissima, post alloquentem Dei ad montana descendere, & in sublimioribus commorari. Vnde & scriptum est, *Conspiciens Maria in diebus illis, venit in montana*. Debeuerat etiam cum esset sollicita non pigra, properare solitudine, & spiritu sancto plena ad sublimiora perducere, & virtute Dei protegi, à qua fuerat obumbrata. *Venit ergo in ciuitatem Iudæ, & in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth*. Factum est cum audisset salutationem Mariæ Elizabeth, exultauit infans in vtero eius, & repleta est spiritu sancto. Nō est itaque dubium quin quæ tunc repleta est Spiritu sancto, propter filium sit repleta. Neque enim mater primum spiritum sanctum meruit, sed cū Ioannes adhuc clausus in vtero sanctum spiritum accepisset: tunc & illa post sanctificationem filij repleta est spiritu sancto, Poteris hoc credere, si simile quid etiam de saluatore cognoueris. Inuenitur Beata Maria sicut in aliquantis exemplaribus reperimus, prophetate. Nō enim ignoramus quod secundum alios codices, & hæc verba Elizabeth vaticinetur. Spiritu itaque sancto tunc repleta est Maria, quando cœpit in vtero habere saluatorem. Statim enim vt spiritum sanctum accepit dominici corporis cōditorem, & filius Dei esse cœpit in vtero: etiam ipsa completa est spiritu sancto. *Exultauit ergo infans in vtero Elizabeth, & repleta est spiritu sancto, & clamauit voce magna, & dixit, Benedicta tu inter mulieres*. Debemus in hoc loco ne simplices quique decipiantur, ea quæ solent opponere hæretici confutare. In tantā quippe nescio quis prorupit infamia, vt assereret negatam fuisse Mariā à saluatore, eo quod post natiuitatem illius iuncta fuerit Ioseph; & loquutus est, quæ quali mente dixerit, ipse nouerit qui loquutus est. Si quando igitur hæretici vobis tale quid obiecerint: respondete eis, & dicite, Certe spiritu sancto plena Elizabeth ait, *Benedicta tu inter mulieres*. Si sancto spiritu benedicta canitur Maria, quomodo eā saluator negauit? Porro quod asserant eam nupsisse post partum, vnde approbent, non habent. Hi enim filij qui Ioseph dicebantur, non erant orti de Maria, neque est vlla scriptura quæ & ista commemoret. *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui*. Et vnde mihi hoc, vt veniat mater domini mei ad me? Quod ait, *Vnde mihi hoc*, non ignorans dicit, & maxime spiritu sancto plena, quasi nesciat quod iuxta Dei voluntatem mater domini venerit ad eam, sed isto sensu loquitur. Quid boni feci? quæ opera mea tanta sunt, vt mater domini ad me veniat? Per quam iustitiam: ex quibus bonis. De qua fidelitate mentis hoc merui, vt mater domini mei veniat ad me? *Ecce enim vt facta est saluatio tua in aures meas, exultauit in exultatione infans in vtero meo*. Sancta erat anima beati Ioannis, & adhuc in matris vtero clausa, venturæque in mundum quasi per experientia sensum sciebat, quæ Israel ignorabat. *Vnde exiliuit: & non simpliciter exiliuit, sed in*

gaudio: senserat enim venisse dominum suum, vt sanctificaret seruum suum, antequam de matris vtero procederet. Vtinam mihi eueniat, vt ab infidelibus stultis dicar, qui talibus credidi. Ipsum opus ostendit & veritas, non me stultitæ, sed sapientia credidisse, & quod hoc quod stultum apud illos putatur, in hi salutis occasio sit. Nisi enim fuisset cælestis, & beata natiuitas saluatoris, nisi habuisset diuini aliquid & humanitatis hominum supergrediens, nunquam totum orbem illius doctrina penetrasset. Si tantummodo fuisset in Mariæ vtero, & non Dei filius quomodo poterat fieri, vt & illo tempore & nunc non solum corporum, sed etiam animarum morbi multiplices curarentur? Quis nostrum non insipiens fuit, qui nunc propter misericordiam Dei habemus intelligentiam, & scimus Deum? Quis nostrum non incredulus iustitiae, qui nunc propter Christum iustitiam habemus, sequimurque iustitiam? Quis nostrum non errabundus & vagus, qui nunc propter aduentum saluatoris non fluctuamus, atque turbamur: sed sumus in via, in illo videlicet qui ait, *Ego sum via*: Possumus & reliqua congregantes, videre quod omnia quæ scripta sunt de eo, diuina admiratione digna referuntur: quod & natiuitas illius, & nutrimentum, & virtus, & passio, & resurrectio, non solum illo tempore, sed etiam nūc operentur in nobis. Quis vos, o catechumeni, in ecclesia congregauit quis stimulus impulit, vt relicti domibus in hunc cœtum cōcatis? Neque enim nos domus vestras sigillatim circuimus: sed omnipotens pater virtute inuisibili subijcit cordibus vestris quos scit esse dignos, hunc ardorem, vt quasi inuiti, & retractantes veniat ad fidem: maxime in exordio religionis, cum veluti trepidi, & pauentes salutis fidem cum timore suscipitis. Obsecro vos, o catechumeni, nolite retractare: nemo vestrum formidet, & paueat, sed sequimini præeuntem Iesum. Ille vos trahit ad salutem, congregat in ecclesiam, nunc quidem super terram: si autem dignos fructus feceritis, in ecclesiam primitiuorum, qui scripti sunt in cælestibus. Beata quæ credidit, & beatus qui credidit, quia erit perfectio his quæ dicta sunt ei à domino. Super quibus & beata Maria magnificat Dominum Iesum. Magnificat autem anima Dominum, spiritus Deum. Quæ quam habeat interpretationem, si concesserit Dominus vt rursus in ecclesiam congregemur, vt festiui veniat ad domum Dei, & diuinæ lectioni præbeatis aures: quæremus, ventilabimus, disseremus, in Christo Iesu: cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 2.

Ante Ioannem prophetat Elizabeth, ante or-
atum Domini Saluatoris prophetat Maria. Est in Hom. 2 in Lucam.
Et quomodo peccatum cœpit à muliere, & deinceps ad virum vsque peruenit: sic & principium salutis à mulieribus habuit exordium, vt cæteræ quoque mulieres, sexus fragilitate deposita, imitarentur vitam, conuersationemque sanctarum earum quæ vel maxime nunc in Euangelio describuntur. Videamus ergo vaticinium virginalē. Magnificat (ait) anima mea dominum, & exultauit spiri-
Bibl. Hom. tom. 4. T t 3 110

tus meus in Deo saluati meo. Duæ res, anima scilicet, & spiritus, duplici laude funguntur: anima dominum prædicat, spiritus Deum. Non quod alia laus domini: alia Dei sit: sed quia qui Deus est, idem & Dominus est: & qui dominus est, idem & Deus sit. Quæritur quomodo magnificet Dominum. Si enim Dominus nec augmentum, nec decrementum recipere potest: & quod est, est: qua ratione nunc Maria loquitur, *Magnificat anima mea Dominum?* Si considerem Dominum saluatorem imaginem esse inuisibilis Dei, & videam animam meam factam ad imaginem conditoris, ut imago esset imaginis: neque enim anima mea specialiter imago est Dei, sed ad similitudinem imaginis prioris effecta est: tunc video quod in exemplum eorum qui solent imagines pingere, & vno (verbi causa) vultu regis accepto ad principalem similitudinem exprimendam artis industriam commodare, vnuquisque nostrum ad imaginem Christi formans animam suam: aut maiorem ei, aut minorem ponit imaginem: vel obsoletam, vel fortidam; aut claram, atque lucentem, & splendens ad effigiem imaginis principalis. Quando igitur grandem fecero imaginem imaginis, id est animam meam, & magnificauero eam opere, cogitatione, sermone: tunc imago Dei grandis efficitur, & ipse Dominus cuius imago est in nostra anima, magnificatur. Et quomodo crescit Dominus, in nostra imagine: sic si peccatores fuerimus, minuitur, atque decreuit. Sed nos pro imagine saluatoris alias nobis imagines induimus: pro imagine verbi sapientiae, iustitiae, cæterarumque virtutum, diaboli formam assumimus: ut dicatur de nobis, Serpentes generatio viperarum. Sed & leonis personam induimus, & draconis, & vulpium, quando venenati, crudeles, callidi sumus: necnon & hirci, vel porci, quando ad libidinum promptiores. Memini quondam Deuteronomium differrentem in eo loco ubi scriptum est, *Ne faciatis omnem similitudinem omnis animalis:* dixisse me quod spiritualis est in alios facere imaginem masculi, in alios feminæ: illum similitudinem habere volucrum, illum reptilium, atque serpentium: & alium facere similitudinem Dei. Hæc quomodo intelligantur sciet qui illa legerit. Anima itaque Mariæ primum magnificat Dominum, & postea exultat in Deo. Nisi enim antea crederemus, exultare non possemus.

S. AMBROSII MEDIO- lanensis Episcopi in superius Euang. expositio.

Ex lib. 2. com. ment. in Luc. **E**Xurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum festinatione in ciuitate Iudæ, &c. Morale est omnibus, ut qui fidem exigunt, fidem adstruant. Et ideo angelus, cum abscondita nuntiaret, ut fidem adstrueret exemplo, senioris feminæ sterilitique conceptum virgini Mariæ nuntiavit: ut possibile Deo omne quod ei placuerit assereret. Vbi audiuit hoc Maria, non quasi incredula de oraculo, nec quasi incerta de nuntio, nec quasi dubitans de exemplo: sed quasi læta pro voto, religiosa pro officio, festina pro gaudio, in montana perrexit. Quod enim iam Deo plena, nisi ad superiora cum festinatione contenderet? Nescit tarda molimina sancti spiritus gratia. Discite & vos sanctæ

mulieres sedulitatem, quam prægnatibus debetis exhibere cognatis. Mariam, quæ ante solam intimis penetralibus versabatur, non ab publico virginitatis pudor, non ab studio asperitas montium, non ab officio prolixitas itineris retardauit. In montana virgo cum festinatione, virgo officij memor, iniuriæ immemor, affectu virginitatis, non sexu, relicta perrexit domo. Discite virginitatem, non circumcurfare per alienas ædes, non demorari in plateis, non aliquos in publico miscere letiones. Maria in domo sera, festina in publico, mansit apud cognatam suam tribus mensibus. Etenim quæ propter officium venerat, in hæretibus officio. Mansit autem mensibus tribus; non quod domus eam delectaret aliena, sed quia frequentius videri in publico displicebat. Didicistis virgines pudorem Mariæ, discite humilitatem. Venit propinqua ad proximam, iunior ad seniores: non solum venit, sed etiam prior salutauit. Decet enim ut quantò castior virgo, tantò humilior sit. Nouerit deferre senioribus. Sit magistra humilitatis, in qua est professio castitatis. Est & causa pietatis, est etiam norma doctrinæ. Contuendum est enim quia superior venit ad inferiorem, ut inferior adiuuetur: Maria ad Elizabeth, Christus ad Ioannem. Denique etiam postea ut sanctificaretur baptismum Ioannis, Dominus venit ad baptismum. Citò quoque aduentus Mariæ, & præsentis diuinæ beneficia declarantur. Simul autem ut audiuit salutationem Mariæ Elizabeth, exultauit infans in vtero eius, &c. Vide distinctionem, singulorumque verborum proprietatem. Vocem prior Elizabeth audiuit, sed Ioannes prior gratiam sensit. Illa naturæ ordine audiuit, iste exultauit ratione mysterij. Illa Mariæ, iste Domini sensit aduentum. Femina mulieris, & pignus pignoris. Iste gratiam loquitur, illi intus operantur, pietatisque mysterium maternis adoriuntur profectibus: duplicique miraculo prophetant matres spiritu paruulorum. Exultauit infans, repleta est mater: non prius mater repleta, quam filius: sed cum filius esset repletus Spiritu sancto, repleuit & matrem. Exultauit Ioannes, exultauit & Mariæ spiritus. Exultante Ioanne, repletur Elizabeth: Mariam tamen non repleti spiritu, sed spiritum eius exultare cognouimus. Incomprehensibilis enim incomprehensibiliter operabatur in matre. Et illa post conceptum repletur, ista ante conceptum. *Benedicta inter mulieres, &c.* Nouit sermonem suum Spiritus sanctus, nec vnquam obliuiscitur. Et prophetia non solum nec vnquam completur miraculis, sed etiam proprietate verborum. Quis est iste fructus ventris, nisi ille de quo dictum est, *Ecce hæc eduxit Domini filij merces fructus ventris?* Hoc est, hæreditas Domini filij sunt, qui merces sunt fructus illius, qui de Mariæ ventre processit. Ipse fructus ventris est, flos radicis, de quo bene prophetauit Esaias dicens, *Exiit virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet.* Radix enim est familia Iudæorum, virga Maria, flos Mariæ Christus: qui veluti bonæ arboris fructus pro nostræ virtutis processu, nunc floret, nunc fructificat in nobis, nunc rediuit corporis resurrectione reparatur. *Et vnde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* Non quasi ignorans dicit. Scit enim esse spiritum sancti gratiam & operationem, ut mater prophetæ & matre Domini ad processum sui pignoris saluetur. Sed quasi non humani hoc meriti, sed diuinæ

diuinæ gratiæ munus esse cognoscat, ita dicit, *Vnde hoc mihi?* hoc est, quo tantum bonum mihi accidit, ut mater Domini mei veniat ad me? non cognosco meum. Vnde hoc mihi? qua iustitia? quibus factis? pro quibus meritis? Non visitata hæc officia seminarum sunt, ut veniat mater Domini mei ad me. Miraculum sentio, agnosco mysterium, mater Domini verbo facta, Deo plena est. *Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo, & beata quæ credidisti, quoniam perficeretur ea quæ dicta sunt tibi à Domino.* Vides non dubitasse Mariam, sed credidisse, & ideo fructum fidei consecutam. *Beata* (inquit) *quæ credidisti.* Sed & vos beati, qui audistis, & creditis. Quæcunq; enim crediderit anima, & concipit & generat Dei verbum, & opera eius agnoscit. *Et ait Maria, Magnificat anima mea Dominum, &c.* Sit in singulis Mariæ anima, ut magnificet Dominum: sit in singulis spiritus Mariæ, ut exaltet in Deo. Nam & si secundum carnem vna mater est Christi, secundum fidem tamen omnium fructus est Christus. Omnis enim anima concipit Dei verbum, si tamen immaculata & immans à vitiis, intemerato castimoniam pudore custodiat. Quæcunque igitur talis esse potuerit anima, magnificat Dominum, sicut anima Mariæ magnificauit Dominum, & exultauit spiritus eius in Deo salutari suo. Magnificatur enim Dominus, sicut & alibi legitur, Magnificat Dominum mecum. Non quod Domino aliquid humana voce possit adiungi, sed quia magnificatur in nobis. Imago enim Dei Christus est: & ideo si quid iustum religiosumque fecerit anima, illa imaginem Dei, ad cuius est similitudinem creata, magnificat. Et ideo dum magnificat eam, magnitudinis eius quadam participatione sublimior fit: ut illam imaginem splendido bonorum colore factorum, & quadam emulatione virtutis in se videatur exprimere. Magnificat autem anima Mariæ Dominum, & exultat spiritus eius in Deo: eo quod & anima & spiritu patri filioque deuota, vnum Deum ex quo omnia, & vnum Dominum per quem omnia, pio veneretur affectu. Sed Mariæ quoque persona melior, eo prophetia plenior. Nec otiosum videtur quod & ante Ioannem Elizabeth prophetat, & Maria ante Domini ortum: serpunt enim iam tentamenta salutis humanæ. Nam sicut peccatum à mulieribus cepit: ita etiam bonum à mulieribus inchoatur, ut feminæ quoque muliebria opera deponentes, infirmitati renuntient: & anima quæ non habet sexum, ut Maria quæ nescit errorem, religioso imitetur studio castitatem.

S. TITI BOSTRENSIS Episcopi eiusdem Euang. expositio.

Quin ipsa quoque sanctissima Virgo, earum rerum, quæ ab Angelo didicerat, euentum cognosceret auida, statim ad montana, ubi Zacharias sedes habebat, ad Elizabeth se consulit. *Et factum est, ut audiuit, &c.* Quod nulli prophetarum antè, hoc Ioanni vsu venit: in causa autem erat vicinus Christi aduentus: hunc enim ille proximè antecedebat. Quare non prius quoque repletus est Spiritu sancto, quam ea quæ Christum Dominum vtero gestabat, illi se adiunxisset. Repletus autem exultauit,

gratiæque, quam acceperat, matrem participem fecit. Elizabeth autem propter infantem, quem intra viscera gestabat, Spiritu afflata, eiusmodi prophetica verba detronuit: *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.* Nulla enim mulier tantam vnquam consecuta est gratiam, neque consecretur vnquam, quàm tam mater Domini. *Et benedictus fructus ventris tui.* Ad promissionem Dauidi factam alludens, Christum Dominum ventris fructum appellat: scriptum extabat enim: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Appositè autem Elizabeth Christum Iesum vteri virginei fructum vocat, quando quidem non prodiit ille ex viro, sed ex sola sacrosancta Virgine Maria: Et si istud non absque peculiari spiritus sancti allapsu, altissimisque, quæ illam obumbrauerat, virtute. Nam qui à parentibus profeminatur, illorum fructus sunt, & nominantur. Quamobrem tam ipsa sacratissima Deipara, quàm eiusdem aui, & arau, quod ex viti orti essent, Dauidici ventris fructus appellantur, iuxta illud, quod modò citatum est, *De fructu ventris tui, &c.* *Et vnde hoc mihi, ut veniat, &c.* Cuiusmodi verba suo postea tempore de prompturus erat Ioannes, eiusmodi ferè hoc loco de promittit mater illius Elizabeth. Ut ille enim indignum se pronūciabat, qui Christo proximè assisteret: ita hæc quoque Deiparæ virginis præsentia indignam se pronūciabat. *Vnde, ait, hoc mihi, &c.* Quasi dicat, quo excellenti opere promerita sum, ut mater Domini mei veniat ad me? Vocat autem illam matrem, cum vterum ad hæc gestaret, partus tempus prophetica voce anteuertens. Prædicat verò eam beatam: ut quæ certò ea effectum sortitura crederetur, quæ ipsi à Domino prædicta fuerant. *Et ait Maria, Magnificat anima mea Dominum, &c.* Cum sacrosancta Virgo dicit: Magnificat anima mea Dominum, seipsam laudis hostiam sese offerre ostendit, idque ex debito: sentans enim est: Quam illustre & magnū est mysterium & miraculum, cui subseruio, tantum eum magnificare obligor, qui admirabilia in me, & per me operatur; Atque ideo Spiritus meus in Deo salutari meo exultat, ingentique gaudio perfusus, in eodem sese oblectat. Etenim qui mundo salutem per me largitur, is & Deus meus, & Seruator meus est. Spiritus autem & anima, pro eodem hoc loco vsurpantur.

BEDAE VENERABILIS presbyt. in superius Euangel. expositio.

ET discessit ab illa Angelus. Exurgens autem Maria in diebus illis, &c. Accepto virginis consensu mox Angelus cælestia repetit, illa petri montana. Festinat inuisere Elizabeth, non quasi incredula de oraculo, vel dubia de exemplo, sed ut læta pro voto, religiosa pro officio. Typicum pariter exemplum tribuens, quod omnis anima, quæ verbum Dei mente cõceperit, virtutum statim celsa cacumina gressu conscendat amoris, quatenus ciuitatem Iuda, id est, confessionis, & laudis arcem penetrare, & vsque ad perfectionem fidei, spei, & charitatis quasi tribus in ea mensibus valeat commorari. *Et intravit in domum Zachariæ, & salutauit Elizabeth.* Discite, virgo, humilitatē Mariæ, ut & corpore casta, & pectore possis esse

Nulla ex omnibus mulieribus virginis matris gratia magnitudine par.

Psal. 131.

Psal. 131.

Math. 1.

Ex comment. in Lucam.

deuora. Visitat iunior seniorē, salutat virgo vxorem. Decet enim, vt quod castior virgo, eō sit humilior, & senioribus deferens, habitum castitatis praconio commendat humilitatis. Aliter. Maria ad Elizabeth, dominus venit ad Ioannem, hæc vt spiritu sancto repleatur, illius vt baptisma consecraretur. Maiorūque humilitate minorum est vtique exaltatio. Denique sequitur. *Et factum est vt audiuit salutationem Maria Elizabeth, &c.* Vide distinctionem, singulorūque verborum proprietates. Vocem prior Elizabeth audiuit, sed Ioānes prior gratiā sentit, illa naturæ ordine audiuit, iste exultauit ratione mysterij. Illa Mariæ, iste domini sensit aduentum. Iste gratiam loquuntur, illi intus operantur, pietatisque mysterium maternis adiuritur profectibus, duplicique miraculo prophettant matres spiritu paruulorum. Exultauit infans & repleta mater est, nō prius mater repleta quam filius, sed cum filius esset repletus spiritu sancto, repleuit & matrem. *Et exclamauit voce magna, & dixit. Benedicte tu, &c.* Notandum, quod præmissa de Christo propheta non rerum tantum miraculis, sed & verborum proprietate completur. Iste enim fructus, qui David patriarchæ sub iureiurando promittitur. De fructu ventris tui, ponam super sedem meam. Similique intuentum quod eadem voce Maria ab Elizabeth, qua à Gabriele benedicitur: quatenus & Angelis, & hominibus veneranda, & cunctis merito fœminis præferenda monstratur. *Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me?* Non quasi nescia perquirat, quod nimirum sancti Spiritus esse cognoscit, se videlicet à matre Domini ad pignoris sui profectū salutari, sed miraculi nouitate percussa, non hoc sui meritis, sed muneris fatetur esse diuini. *Ecce enim vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, &c.* Erubescibat Elizabeth onus parentis, quamdiu nesciebat mysterium religionis. Sed quæ occultabat se, quia conceperat filium, iactare se cepit, quia generabat prophetam. Et quæ ante erubescibat, benedicit, & quæ dubitabat ante, firmatur. *Ecce enim (inquit) vt vox salutationis tuæ facta est in auribus meis, exultauit gaudio infans in vtero meo.* Itaque magna voce clamauit vbi Domini sensit aduentum, quia religiosum credidit partum. Nulla enim causa erat pudoris, vbi propheta ortus, data non affectat fidem generationis adscisceret. *Et beata quæ credidit, quoniam perficietur ea quæ dicta sunt ei à Domino.* Vides nō dubitasse Mariam, sed credidisse, & ideo fructum fidei consecutam. *Beata (inquit) quæ credidit.* Et vere beata, quæ sacerdote præstantur. Cum sacerdos negasset, virgo correxit errorem. Nec mirū, si dominus redempturus mundum, operationem suam inchoauit à matre: Vt per quam salus omnibus parabatur, eadem prima fructū salutis hauriret ex pignore. Pariterque notandum, quanta Elizabeth animum gratia, Maria intrante, ditauit, quem simul de præterito, præsentis, atque futuro, per prophetiæ spiritum illustrauit. Dicens enim, *Beata quæ credidisti.* A parte indicat quia verba angeli, quæ dicta ad Mariā fuerant per spiritum agnouit. Atque subiungēs, *Perficietur ea, quæ dicta sunt tibi à domino, quæ etiam eam in futuro sequerentur praeuidit.* Matrem vero domini sui nominans: quia redemptor humani generis in vtero portaret intellexit. *Et ait Maria, Magnificat anima mea dominū. Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.* Tanto (inquit) me dominus,

Maria ab angelis, & hominibus veneranda.

* credidisti.
* in te
* tibi.

tamque inaudito munere sublimauit, quod non vllō linguæ officio explicari, sed ipso vix intimi peccatoris affectu valeat comprehendere, & ideo totas animæ vires in agendis gratiarum laudibus offero, totum in contemplanda magnitudine eius cui non est finis quicquid viuō, sentio, discerno, gratulanti impendo: quia & eiusdem lesu, id est, salutatis, spiritus meus, æterna diuinitate letatur. Cui simile est illud Psalmistæ: Anima autem mea exultauit in domino, & delectabitur super salutari eius. Et ipse enim patrem, filiumque pari venerabatur amore.

EIVSDEM DE EODEM Homilia.

Lectio sancti euāgelij, quam audiuius, & redemptionis nostræ nobis semper veneranda primordia prædicat, & salutaria semper imitandæ humilitatis remedia commendat, Nam quia peste superbiæ atactum genus humanum petierat, decebat vt medicamentum humilitatis quo sanaretur, prima mox incipientis salutis tempora prætenderent. Et quia per temeritatem seductæ mulieris mors in mundum introierat, congruum fuerat vt in indicium vitæ reuertentis mulieres se deuotæ humilitatis inuicem ac pietatis præueniret obsequiis. Prior ergo nobis beata Dei genitrix ad sublimitatem patriæ cælestis iter ostendit humilitatis, non minus religionis quam castitatis exemplo venerabilis. Siquidem gloria virginis, & intemerati corporis qualis sit vita superbiæ ciuitatis, ad quam suspiramus, insinuat, vbi neque nubent neque nubentur, sed sunt sicut angeli Dei in cælis, ac virtutem mentis eximiam, qua ad hanc pertingere debeamus indicat. Namque sicut præcedente sancti euāgelij lectione cognouimus, postquā angelica visione & alloquutione meruit sublimari, postquam se celesti onulandam partu didicit, nequaquā se de donis cælestibus quasi à se hæc essent extulit, sed vt magis magnis quasi à se hæc essent extulit, in custodia humilitatis gressum mentis fixit, ita euāgelizanti sibi archangelo respondens: Ecce ancilla domini, facti mihi secundum verbum tuum. Vt vero ex hodierna lectione audiuius eandem quam angelo exhibuerat humilitatem, hominibus quoque curatam exhibere, & quod maioris est virtutis hoc etiam minoribus. Quis enim nesciat virginem Deo consecratam, muliere Deo dedita gradum habere potiorē? Quis dubitet matrem reginam æterni, iure matri militis præferendam? Attamen ipsa memor scripturæ præcipientis, Quanto magis gnus es, te in omnibus humilia, mox, vt angelus qui loquebatur ei ad cælestia rediit, surgit ac motana descendit, gestansque in vtero Deum, seruatorum Dei habitacula petit, ac requirit alloquia. Et apte post visionem angeli in montana subit, quæ gustata suauitate supernorum citium humilitatis se gressibus ad virtutum alta se transtulit. Intrat ergo domum Zachariæ, atque Elizabeth quam seruam ac præcursores domini parturam nouerat, salutat, nō quasi dubia de oraculo quod acceperat, sed vt congratulatura de dono quod conseruam accepisse didicerat: non vt verbum angeli mulieris attestatio probaret, sed vt mu-

lieri prouecta ætatis virgo iuuenula ministrum sedula impenderet. *Vt autem salutationem Maria Elizabeth audiuit, exultauit infans in vtero eius, & repleta est spiritu sancto Elizabeth.* Aperiente os ad salutandum beata Maria, repleta est mox spiritu sancto Elizabeth, repletus est & Ioannes: atque vno eodemque spiritu ambo edocti, illa saluantem quæ esset agnouit, & vt matrem domini sui debita cum benedictione venerata est, ille ipsum dominum esse qui in vtero virginis portaretur intellexit: & quia lingua necdum valuit, animo exultante exultauit, officiumque suæ præcurtionis quam deuote, quam libenter iuuenis esset impleturus, & antequam nasceretur adueniente domino quibus valebat indicis intimauit: Aderat namque tempus quo impleteret angeli sermo quem dixerat, quia spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ. *Repleta est ergo spiritu sancto Elizabeth, & exclamauit voce magna.* Recte voce magna, quia illum quem vbique præsentem nouerat, etiam corporaliter adesse sentiebat. Magna etenim voce non tam clamosa quam deuota intelligendum est. Neque enim modicæ vocis deuotione dominum laudare valebat, quæ spiritu sancto plena flagrabat: quæ & illum in vtero gestabat, quo in natis mulierum maior nemo est: & eum aduenisse gaudebat, qui conceptus ex carne matris virginis filius altissimi vocaretur, & esset. *Exclamauit autem, & dixit. Benedicte tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Non solum benedicta inter mulieres, sed inter mulieres benedicta maiori benedictione specialiter insignis. Benedictus fructus ventris tui. Nec ipse generali sanctorum more benedictus, sed sicut Apostolus ait, quorum patres & ex quibus Christus secundū carnē, qui est super omnia Deus benedictus in secula. De huius ortu fructus Psalmista mystico sermone testatur, dicens: Etenim dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Dedit quippe dominus benignitatem, quia genus humanū à reatu præuaricationis per vniuersum suum liberare disposuit: dedit benignitatem, qui eius ingressui virginis vteri templum spiritus sancti gratia consecrauit. Et terra nostra dedit fructum suum, quia eadem virgo quæ de terra corpus habuerat filium genuit diuinitate quidem Deo patri coæqualem, sed sibi carnis veritate consubstantialē. De hoc & Esaias humane redemptionis tempus intuens, ait: In illa die erit germen domini in magnificentia & gloria, & fructus terræ sublimis. Germen namque domini fuit in magnificentia & gloria, cum sempiternus Dei filius in carne temporaliter apparet, magnitudine virtutum cælestium mundo clarus effulsit. Fructus quoque terræ sublimis effectus est, quando carnem quam de nostra natura Deus mortalem susceperat, virtute resurrectionis immortalē iam redditam ad cælos sublimauit. Recte ergo dicitur, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Benedicta est enim incomparabiliter, quæ & diuini germenis suscepit gloriam, & coronam integritatis seruauit. Benedicta inter mulieres, per cuius partum virgineum à natis mulierum maledictio primæ matris exclusa est. Benedictus fructus ventris illius, per quem & semen incorruptionis, & supernæ hæreditatis quam perdidimus in Adam, fructum recepimus.

Et vere ac singulariter benedictus, qui non solum more postquam natus est gratiam à domino benedictionis percepit, sed ipse ad salutandum mundū benedictus venit in nomine domini. *Et vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me?* Quarta in prophetiā mētē humilitas, quam verus sermo domini quem dixit, Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum & tremementem verba mea? Matrem quidem domini quæ ad se venerat, mox vt vidit esse cognouit, sed nihil in se talis meriti reperiens, quo digna fieret à tanta hospite visitari. *Vnde hoc mihi, inquit, vt mater domini mei veniat ad me:* quia nimirum ipse spiritus, qui ei prophetiæ donum contulit, munus pariter humilitatis præstitit. Prophetico repleta spiritu genitricem ad se aduentasse saluatoris intellexit, sed humilitatis spiritu circumspicte minus dignam se eius aduentu deprehendit. *Ecce enim facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit gaudio infans in vtero meo.* Intellexit Elizabeth eodem quo impleta erat spiritu reuelante, quid illa exultatio sui significasset infantis, hoc est illius venisse matrem, cuius ipse præcurfor ac demonstrator esset futurus. Et quam miranda, quam cita sancti spiritus operatio. Nulla quippe in discendo mora est, vbi spiritus sanctus doctor adest. In vno eodemque momento cum voce salutantis gaudium nascitur infantis, quia dum vox ad aures peruenit corporales, virtus spiritalis cor intrauit audientis, nec solum genitricem, sed & sobolem amore domini aduenientis accendit. Vnde mox eadem præcurforis domini genitrix ea quæ in occulto cognouerat, his qui simul aderant & audiebant palam euāgelizare curauit. Nam subdit: *Et beata quæ credidit, quoniam perficietur in ea quæ dicta sunt ei à Domino.* Nam & hoc quoque per spiritum didicit Elizabeth, quæ angelus ad Mariam verba protulerit, quod illa mox euāgelizanti crediderit, quod hæc diuina operante potentia absque vlla essent dubietate complenda. Mirūque in modum idem spiritus eam cum repleuit, præsentium simul præteritorum & futurorum scientia instruxit. De præsentibus namque se edoctam monstrauit, cum beatam Mariam matrem domini sui vocans, quia redemptorem humani generis in vtero gestaret indicauit. Vnde etiam fructum ventris eius singulariter benedictum esse professa est. Præteritorum se notuisse prodidit. Sed & futurorum scientiam sibi non negatam intimauit, cum perficienda à Domino quæ ei dicta essent aperuit. Quis autem fratres mei dicere, quæ æstimare sufficiat, quæ tunc gratia spiritus Dei genitricis repleuerit, cum tanta in matre præcurforis lax doni cælestis emicuit? Verum audiamus verba quæ dixit, si forte ex his valeamus aliquantulum dignoscere quid intus habuerit. Audita ergo responsione Elizabeth quæ eam beatam inter mulieres prædicauit, matrem domini sui cognominauit, fide fortem laudauit, ad cuius ingressum seipsam cum filio spiritu sancto repletam esse signauit, nō amplius tacere poterat quæ perceperat, sed quæ semper animo gerebat vbi aptum tempus inuenit, etiam deuota oris professione patefecit. Namque vt virginalem decebat pudorem, acceptum diuinitus oraculum aliquandiu silentio tegebat, arcantum mysterij

Esaia 66.

sterij celestis in sui pectoris abdito venerabatur occultum, expectabat reuerenter donec ipse donorum distributor quid sibi doni specialis tribuisset, quid secreti reuelasset, quandoque vellet ostenderet. At postquam eadem quæ sibi erant charismata præstita per alios spiritu reuelante esse patefacta cernebat, mox ipsa etiam thesaurum cæli, quem in corde seruabat, aperuit. Ait ergo: *Magnificat anima mea dominum. Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.* Quibus profecto verbis primo dona sibi specialiter concessa confiteretur, deinde generalia Dei beneficia quibus generi humano in æternum consulere non desistit enumerat. Eius autem anima dominum magnificat, qui omnes interioris hominis sui affectus diuinis laudibus ac seruitiis mancipat, qui obsequantia præceptorum Dei semper eius potentiam maiestatis se cogitare demonstrat. Eius spiritus in Deo salutari suo exultat, quem nihil in terrenis libet, nulla caducarum rerum affluentia emolli, nulla aduersitas frangit, sed sola illius à quo salus speratur æterna sui conditoris memoria delectat. Quæ cum omnibus perfectis verbis recte conueniant, maximè tamen ea beatam Dei genitricem profertur decebat, quæ meriti privilegio singularis spiritali ipsius dilectione flagrabat, cuius corporali conceptione gaudebat. Quæ iure in Iesu, id est, in salutari suo speciali præ cæteris sanctis gaudio potuit exultare, quia quem perpetuum salutis autorem nouerat, hunc ipsum temporali ortu de carne sua nasciturum esse sciebat, quatenus in vna eademque persona veraciter & suus filius esset & dominus. Quæ sequentibus quoque verbis quàm vilia de se ipsa senserit docet, & quod omne quicquid boni meriti habuit, hoc superna gratia largiente perceperit, dicens: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, &c.*

THEOPHYLACTI EPI- scopi Bulg. superioris Euang. expositio.

Exurgens autem Maria in diebus illis, &c. Quam accepisset ab angelo, quod concepisset Elizabeth, statim abiit ad illam & gaudens de bono cognate, & volens vt prudentissima maiore certitudine certior reddi, cum vera dixisset, qui apparuerat ei, vt ex hoc nec de suo dubitaret. Prudens enim cum esset, timebat ne forte deciperetur, & non vt incredula, sed vt diligens rem explorare volebat. Zacharias itaque in montanis habitat, & propterea illic abiit. At Ioannes, suscepto singulari supra reliquos homines gaudio, exultat in vtero matris. Vnde & maior est prophetis. Nam alij quidem prædixerunt futura, postquam nati sunt, ille autem, quum adhuc esset in vtero matris, gratiam talem assequutus fuit. Vide enim: Salutauit virgo Elizabetham, hoc est, prior alloquuta est. Vox itaque virginis vox erat incarnati in illa Dei, & idcirco etiam præcursores in vtero gratia profectus est, & prophetam fecit. Quæcunque enim dixit Elizabeth propheticæ ad Mariam, non verba fuerunt Elizabeth sed infantis: os autem Elizabeth tantum ministravit, sicut & os Mariæ ministravit filio Dei, qui in vtero eius erat. Quippe cum exulasset puer in vtero, tunc impleta est spiritu Elizabeth, Nisi enim puer exulasset, non

prophetasset illa. Itaque sicut dicunt prophetae primum mente excedere, & diuinum quid patitur ac tum denique prophetizarentia & Ioannes forte prius saltauit, vt diuinum quiddam patiens, postea per os matris prophetizauit. Quod prophetauit; *Benedicta tu in mulieribus.* Deinde quia multæ sanctæ mulieres pepererunt improbos, vt Rebecca Esau, dicit: Sed & fructus ventris tui benedictus. Aliter quoque intelligi potest, *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.* Benedictus enim solus Deus licet & Dauid dicit, Benedictus qui venit. Consecuit enim scriptura cõiunctionem, Et, pro enim, accipere vt da nobis auxilium, & vana salus hominis, hoc est, vana enim salus hominis. Et iterum, Tu itatus fuisti, & nos peccauimus. Fructum autem ventris Dei genitricis dicit Dominum, & ideo sine vtero conceptum. Pueri enim alij, fructus sunt patrum: Christus vero ventris Mariæ fructus: ipsa enim sola hunc fructum protulit. *Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini, &c.* Sicut postea Ioannes Christum quum venisset vt baptizaretur, prohibuit propter reuerentiam, dicens, Ego nõ sum dignus hoc, vt veniat mater Domini mei ad me, prius quam pariat Dominum, matrem vocas eam, quæ in vtero gerebat. Alias enim prius quam pariat, non solemus matres vocare propter metum abortientium; in virgine autem nihil tale suspicari oportebat, & idcirco prius quam pariat, mater. Et beata es tu, o Maria, quæ credidisti; quia implebuntur ea, quæ à Domino tibi dicta sunt. *Et ait Maria, Magnificat anima mea Dominum, &c.* Virgo certior tradita de fœtu concepto, glorificat Deum, illi miraculum attribuens, non sibi ipsi, Atredæ autem, quod primum magnificat anima mea Dominum, & deinde spiritus exultat: vt simile quid dicam magnificat Deum, qui dignè iuxta Deum ambulat, vocatus Christianus, non attenans nomen, & dignitatem Christi, faciendo quod non oportet, sed magnificans operando magna, cælestiaque opera. Et tunc etiam spiritus tuus exultabit, hoc est, spirituale donum, quod accepisti per egregia opera, exultabit, & proficiet, & non contrahetur, & (vt ita dicam) mortificabitur. Scies præterea videti scripturam simpliciter istud dicere spiritum, & animam, propriè tamen differt. Animalem enim hominem dicit eum, qui iuxta naturam viuunt, & humanis rationibus regitur, si quando elurient comedat, odio habeat inimicum, & in summa, si nihil supra hominem appareat: spirituale vero qui transcendit leges nature, & non humano more sapit, Et hæc est differentia anime, & spiritus in scriptura. Medici forsitan hæc aliter discernunt, sed nobis scriptura cordi est, medici verò valeant.

EVTHYMII ZIGABONI superioris Euang. expositio.

Exurgens autem Maria, &c. Montana erat Iudæa ciuitas, in qua habitabat Elizabeth. Abiit autem illuc diuino prægnans spiritu, vt infante in vtero Elizabeth exultante, & illa prophetante, maiorem acciperet celsitudinē. *Et salutauit Elizabeth.* Compellauit, vt moris erat. *Et factum est, vt audivit Elizabeth, &c.* Christus quidem loquutus est per os suæ matris, Ioannes autem audiuit per au-

res suæ matris, & agnito supernaturaliter Domino suo, exultatione illum prædicauit: infans enim, qui in vtero ferebatur virginis, prophetica statim gratia donatus infansem, qui in vtero gestabatur sterilis, *Et impleta est spiritu sancto, &c.* Ab infante, qui erat in sterili, prædicatur infans qui erat in virgine, à sterili vero virgo Elizabeth impletus erat uelato ei, qui in vtero Elizabeth impletus erat spiritu sancto, impletus & ipsa: & quæ prophetam in vtero gestabat, etiam vaticinatur, ac benedicit & virginē, & fructum ventris eius. *Et vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me?* Vnde mihi res hæc inopinata? Sicut enim postmodum filius Elizabeth, veniente ad ipsum Christo, indignum se tali Domini accessu dicebat: ita quoque nunc mater ipsius indignam sese fatetur tali Domine accessu. Matrem autem etiam ante partum eam nominauit, & Dominum eum, qui ex illa nasciturus erat: attestans angeli verbis, idque efficiens, vt sermonibus eius firmus virgo crederet. *Ecce enim*

vt peruenit vox salutationis tuæ, &c. Præ gaudio, vt pote sentiens iam hominum salutem, ac de ea gaudens. *Et beata est, quæ credidit, quoniam perscipientur ea, quæ illi dicta sunt à Domino.* Beatam prædicat Mariam, quæ iis fidem habuerit, quæ sibi à Domino per angelum dicta sunt. Præcognouit enim Elizabeth etiam ea, quæ dicta erant, & quod virgo crederat. Itaque alix quoque steriles genuerant, at nunquam earum infans prophetica gratia dignus habitus fuerat, quum adhuc in vtero matris gestaretur. Sicut enim quæ circa sterilem admiranda, vt etiam crederentur, quæ circa hanc facta sunt virginem maxime supernaturalia. *Et ait Maria, Magnificat anima mea Dominum.* Magnificat, hoc est, benedicit, glorificat. Est autem hic sermo credentis, ac gratia agentis. *Et exultauit spiritus meus in Deo salutatore meo.* Spiritum rursus animam intellige. Gaudia est, inquit, anima mea in Deo, qui me saluam fecit: iam enim salua facta sum, quæ digna habita sum, vt fierem mater Dei.

IN OCTAVA SS. APOSTO- LORVM PETRI ET PAULI.

MATTH. 14.

Nillo tempore: iussit Iesus discipulos ascendere in nauiculam & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas. Et di-

^a Sic qui bene erat, mentem sursum à terrenis eleuat. ^b Non profect sed pro nobis. ^c Nocte tribulationis appropinquante dissimulat opem ferre.

missa turbæ, ascendit in ^a montem solus ^b orare. ^c Vespere autem facto ^d solus erat ibi. ^e Nauicula autem in medio mari iactabatur

^f Malorum spirituum status.

fluctibus. Erat enim contrarius ^f ventus. Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans supra ^g mare. Et videns eum supra mare ambulantem turbati

^h Magni timoris indicium est confusus clamor, & incerta vox.

sunt, dicentes quia phantasma est. Et præ ^h timore clamauerunt. Statimque Ie-

sus ⁱ locutus est eis: ^k Habete fiduciam ^l ego sum nolite timere. Respondens

autem ^m Petrus ⁿ dixit: domine si tu es ^o iube me venire ad te super aquas. At ipse ait: Veni. Et descendens Petrus de nauicula, ambulabat super aquam, vt

^p Persecutionem vehementem.

veniret ad Iesum. Videns verò ^p ventum validum timuit. Et cum cœpisset mergi, clamauit dicens: domine saluum me fac. Et continuo Iesus ^q extendens ma-

num apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei quare ^r dubitasti? Et cum ascen-

^s Nauæ & vectores.

disset in nauiculam cessauit ventus. ^s Qui autem in nauicula erant, venerunt, & adorauerunt eum dicentes: verè filius Dei es.

GLÖS

GLOSSA ORDINARIA

in superius Euangel.

Ioan. 6.

Iussit Iesus, &c. Quia ut ait Ioannes, venturi erant, ut facerent eum regem, qui miraculum panum viderat, quos fugit, docens nos fugere de bonis nostris fauorem. Crucifixoribus vero promptus occurrit, ut parati simus ad aduersa, cauti ad blanda, pro quibus ne nos emolliant oremus. *Præcedere trans fretum, &c.* Quo præcederet Marcus ostendit, ad Bethsaidam, quæ est in Galilæa, ciuitas Andree & Petri & Philippi prope stagnum Genezareth, quod dicitur & mare Galilææ. Dicitur & Tyberiadis à ciuitate Tyberiade. Sed quomodo dicit Marcus, peracto miraculo panum, esse ad Tyberiadem, cum Lucas dicat hoc ipsum factum fuisse, in locis Bethsaidæ? Sed Lucas ait in desertis locis, non vicinis ciuitati, tamè pertinentibus ad eam. Marcus de ipsis confinibus ciuitatis, vnde Lucas non dicit in desertum locum, qui est Bethsaidæ, sed qui est Bethsaidæ: Ioannes autem dicit manducasse panem iuxta Tyberiadem, & inde Discipulos venisse trans mare in Capharnaum, quæ ambæ sunt ciuitates in Galilæa. *Ascendit montem, &c.* Paut turbam vt Deus, ascendit orare vt homo. Non quod omnia non haberet in potestate sed vt formam hominis impleteret. In hoc officium pietatis est, sequitur in signe potestatis miraculum. *Vespere autem facto, &c.* Meritò dicitur hæc tempestas esse in vespere; quia dum Ecclesia in tribulatione est, dicitur esse quasi in nocte, & Sol iustitiæ se abscondisse videtur. *Nauicula autem, &c.* Naui in medio mari, solus Iesus in terra, quia aliquando ita est Ecclesia non modo afflictæ, sed & fædata vt prorsus videatur derelicta à Deo, sed Deus eam non relinquit. Vnde Marcus ait: vidit eos laborantes in remigando. Et si non præfens, et si differt, tamen videt & corroborat. *Quarta autem vigilia.* Tota nocte periclitatur, quia cum se homo considerat, nihil inuenit nisi tenebras angustiarum, & æstus hostium. Sed quarta vigilia Dominus venit, id est iam diluculo, cum mætem ad Dei præsidium erigit, quasi inter tenebras, ortum luciferi videt, qui diem nunciat. Lucifer ad plus tres horas noctis; id est totam vigiliam matutinam illuminat. Adest Dominus qui sopitis periculis protegit. *Venit ad eos.*

Marc. 6.

Marcus ait: Volens præterire eos, pro quibus tamen liberandis venit. Quod fit vt ad horam turbati, sed mox liberati amplius stupeant, & gratias agant: quod idem sæpè fit in passionibus Sanctorum. *Et videntes, &c.* Quia sæpè fit cum aliqua subito diutina tribulationis oritur sedatio, non statim vera credatur liberatio. Ideoque permanentem priore formidine intensam, ad liberationem dirigit oratio. *Ego sum nolite timere.* Non supponit quis, quia ex voce sibi nota poterat eum cognoscere. Vel quia ipse est qui dixit: *Qui est misit me ad vos. Domine si tu es, &c.* Si tu es ille liberator, iube me venire ad tuam imitationem, superando pressuras. *Et descendens, &c.* De humano desperans adiutorio, mente calcat pressuras, vt Iesu sit conformis. *Ambulabat super aquas.* Ecce homo super aquas ambulat. Ne ergo dubites Christum, verum corpus esse, quia super aquas ambulauit. Super mare ambulare facit, vt ostendat diuinam po-

Exod. 3.

testatem. Mergi facit ne infirmitatis obliuiscatur, ne putet se æquale Deo, & ne superbiat. *Et cum cepisset, &c.* Paululum relinquitur tentationi, vt augetur fides, vt enim credit se eius imperio posse fluctibus sustentari, sic dum mergitur, posse eius virtute saluari. *Cessauit ventus, &c.* In quocumque Deus per gratiam adest, mox vniuersa bella quiescunt. *Et adorauerunt, Vilo signo Filium Dei constituentur, cur ergo Arrius creaturam Dei esse prædicat?*

CATENA AVREA

in idem Euang.

Iussit Iesus discipulos ascendere in nauiculam, & præcedere eum trans fretum, &c. Chrysostr. Diligentem examinationem eorum quæ facta erant tradere volens, eos qui præmissum signum viderant, iussit à se separari: quia & si præfens visus fuisset phantasticè, & non in veritate fecisset miraculum demonstraretur: non tamen vt absens. Et ideo dicitur, *Et statim compulsi Iesus, &c.* Hierony. Quo sermone ostenditur inuitos eos à domino recessisse, dum amore præceptoris ne ad punctum quidem temporis ab eo volunt separari. Chryso. Considerandum autem quod cum Dominus magna operatur, dimittit turbas, docens nos nullam gloriam multitudinis prosequi, neque attrahere multitudinem. Et iterum docet, non debere turbis nos commiscere continè; neque fugere multitudinem semper, sed alterutrum vtiliter facere. vnde sequitur. *Et dimissa turba, &c.* In quo nos docet quia solitudo bona est, cum nos Deum interpellare oporteat: propter hoc etiam ad desertum vadit, & ibi pernoctat, dum orat, audiens nos in oratione tranquillitatem querere, & à tempore, & à loco. Hierony. Quia autem ascendit solus orare, non ad eum referas quidem, qui quinque panibus quinque millia hominum satiavit, sed ad eum qui audita morte Ioannis secessit in solitudinem, non quod personam Domini separaret, sed quod opera eius inter Deum hominemque diuisa sunt. August. de con. Euang. Potest autem hoc videri contrarium, quod Mattheus dimissis turbis eum dicit ascendere in montem vt illic solus oraret. Ioannes autem in monte fuisse, eum eadem turbas paui. Sed cū & ipse Ioannes dicat post illud miraculum fugisse eum in montem; ne à turbis teneretur, que eum volebant facere regem; vtique manifestum est quod de monte in planiora descendere, quando illi panes ministrati sunt, nec illud repugnat quod Mattheus dixit; Ascendit in montem solus orare. Ioannes autem; Cum cognouisset, inquit, quod venturi essent vt facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus, neque enim causa orandi, contraria est causæ fugiendi: quando quidem & hinc Dominus docet hanc esse nobis magnam causam orandi, quando est causa fugiendi. Nec illud contrarium est quod Mattheus prius dixit eum iussisse ascendere discipulos in nauiculam, ac deinde dimissis turbis ascendisse in montem solus orare. Ioannes verò prius eum fugisse commemorat solulum in montem, ac deinde; *Vt autem sero factum est, inquit, descenderunt discipuli eius ad mare, & cum dimissis, &c.* Quis enim non videat hoc recapitulando Ioannem postea dixisse factum à discipulis, quod

quod iam Iesus iusserat antequam fugisset in montem? Hieron. Rectè autem quasi inuitti & tractantes Apostoli à Domino recesserant, ne illo absente naufragia sustinerent. Sequitur enim: *Vespere autem facto, &c.* Chryso. Rursus autem discipuli tempestatem sustinent sicut & prius: sed tunc quidem habentes eum in nauigio hoc passi sunt, nunc autem soli existentes. Paulatim enim ad maiora eos ducit, & ad ferendum omnia viriliter instruit. Hierony. Domino quidem in montis cacumine commorante, statim ventus contrarius oritur & turbat mare, & periclitantur Apostoli: & tandiu imminens naufragium perseuerat, quandiu Iesus veniat. Chryso. Tora autem nocte dimittit eos fluctuari: rigens eorum cor post timorem, in marius sui desiderium immittens eos, & in memoriam continuam, propter hoc non confestim eis astitit, vnde sequitur: *Quarta autem vigilia noctis, &c.* Chryso. Stationes enim & vigilia militares in trina horarum spatia diuiduntur. Quando ergo dicit, Quarta vigilia noctis venisse ad eos dominum, ostendit tora nocte periclitatos. Chryso. Erudians eos non citò solutionem inquireret aduenientium malorum, sed ferre ea quæ contingunt viriliter. Quando autem putauerunt erui, tunc intensus est timor, vnde sequitur: *Et videntes eum, &c.* Semper enim hoc Dominus facit, cum solutus sit mala aliqua, difficilia & terribilia inducit. Quia enim non est longo tempore tentati eum finiendi sunt agones iustorum, volens amplius eos lucrari, auget eorum certamina: quod in Abraham fecit, vltimum certamen tentationum filij ponens. Hiero. Confusus autem clamor, & incerta vox, magni clamoris indicium est. Si autem iuxta Marehionem & Manichæum Dominus noster non est natus ex virgine, sed visus in phantasmate, quomodo nunc Apostoli timent ne phantasmata videant? Chryso. Christus ergo non prius se reuelauit discipulis, donec clamauerunt: quanto enim magis intendebatur timor, tanto magis letati sunt in eius præsentia, vnde sequitur: *Statimque Iesus locutus est eis, dicens: habete fiduciam, ego sum, nolite timere.* Hoc autem verbum & timorem soluit, & fiduciam præparauit. Hierony. Quia autem dicit; Ego sum, nec subiungit, quis scire vel ex voce sibi nota poterat intelligere eum, qui per obscuram noctis tenebras loquebatur: vel ipsum esse scire poterant, quem locutum ad Moysen nouerant: Hæc dices filius Israel, qui est, misit me ad vos. In omnibus autem locis ardentissimæ fidei inuenitur Petrus. Eodem igitur fidei ardore quo semper, nunc quoque tacentibus cæteris credit se posse facere per voluntatem magistri quod non poterat per naturam, vnde sequitur: *Respondens autem Petrus dixit: Domine, &c.* Tu præcipe, & illico solidabuntur vnde: & leue fiet corpus, quod per se graue est. August. de verb. Domini. Non enim possum hoc in me, sed in te. Agnouit Petrus quid sibi esset à se, quid ab illo, cuius voluntate se credidit posse, quod nulla humana infirmitas posset. Chr. Vide autem quantus est feruor, quanta fides, non dixit: Ora, & deprecate, sed iube. Non enim solum credidit quoniam potest Christus ambulare super mare, sed quoniam potest & alios inducere: & concupiscit velociter ad eum ire. Hoc enim tam magnum quasiuit propter amorem solum, non propter ostentationem. Non enim dixit: Iube me ire super aquas

sed iube me venire ad te. Pater autem quod cum in miraculo supra posito ostenderit quod dominatur mari, nunc admirabilis siquom eis inducit, vnde sequitur; *At ille ait, Veni. Et descendens Petrus, &c.* quasi molie & aerem inceserit. Respondent quomodo ambulauerit Petrus, quem vtiqve verum hominem non negabunt. Raba. Denique Theodorus scripsit corporale pondus non habuisse Dominum secundum carnem, sed absque pondere super mare ambulasse: sed contrarium fides catholica prædicat. Nam Dionysius dicit, quod non infusus pedibus corporale pondus habentibus materiale onus deambulabat super vndam. Hiero. Petrus autem quod maius est superans scilicet vndas maris, à minori turbatur, scilicet à venti impulsu, vnde sequitur, videns autem, &c. Talis est enim natura humana, vt multoties in magnis rectè se habens, in minoribus reprehendatur: hic autem quod Petrus timuit, differentiam monstrabat magistri & discipuli, sed alios discipulos mitigabat. Si enim in duobus fratribus sessus ad dexteram molestati sunt, multò magis hic molestati fuissent, nondum enim erant spiritu pleni: postea verò spirituales effecti vbiqve Petro primatum concedunt, & in concionibus præmittunt. Hiero. Paululum etiam relinquitur tentationi, vt augetur fides, & intelligat se non facultate postulationis, sed potentia domini conseruatum. Ardebat enim in animo eius fides, sed humana fragilitas in profundum trahebat, August. de ver. do. Præsumpsit ergo Petrus de domino, titubauit vt homo, sed rediit ad dominum, vnde sequitur: *Et cum cepisset, &c.* Nunquid autem dominus desereret titubantem, quem audierat inuocantem? vnde sequitur: *Et continuo, &c.* Chryso. Ideo autem non iniuxit ventis quiescere, sed extendens manum apprehendit eum, quoniam illius fide opus erat. Cum enim ea quæ à nobis sunt defecerint, tum ea quæ à Deo sunt stant. Vt igitur monstraret, quia non venti immisio, sed illius modica credulitas periculum operabatur, subditur, *Et ait illi, Modica fidei quare dubi.* In quo manifestat, quia neque ventus nocere potuisset, si fides firma fuisset. Sicut autem pullum ante tempus ex nihilo exeuntem & casurum mater alis portans, rursus ad nidum reducit: ita & Christus fecit, vnde sequitur. *Et cum ascen. in na. &c.* Verè filius Dei es. Raba. Quod quidem de nauitis intelligendum est, siue de Apostolis. Chryso. Vide autem qualiter paulatim ad id quod excelsus vniuersos ducebat, supra enim increpauit mare, nunc autem magis virtutem suam demonstrat super mare ambulando, & alij hoc idem facere iubendo, & periclitantem saluando, ideoque dicebant ei: *Verè filius Dei es,* quod supra non dixerat. Hier. Si ergo ad vnum signum tranquillitate maris reddita (quæ post nimias procellas interdum & casu fieri solet) nauæ atque rectores verè filium Dei constituerent, cur Arrius ipsum in Ecclesia prædicat creaturam? Aug. de ver. do. Mysticè autem mons altitudo est. Quid autem altius celo in hoc mundo? Quia verò in celum ascendit, nouit fides nostra. Cur autem solus ascendit in celum? quia nemo ascendit in celum nisi qui de celo descendit; quanius & cum in fine venerit, & nos in celum leuauerit, etiam tunc solus ascendet: quia caput cum corpore suo vnus Christus, nunc autem solum caput ascendit. Ascendit autem orare, *Bibl. Hom. tom. 4. V v quia*

* Locus corruptus videtur, qui facile poterit restitui ex commentarijs Hieronymi in idem Euang.

quia ascendit ad patrem pro nobis interpellare. Hilar. Vel quod vespere solus est, solitudinem suam in tempore passionis ostendit, ceteris trepidatione dilapsis. Hier. Ascendit etiam in montem solus, quia turba ad sublimia sequi non potest, nisi docuerit eam iuxta mare in littore. Aug. de verb. do. Veruntamen dum Christus orat in excelsis, nauicula turbatur magnis fluctibus in profundo: & quia insurgunt fluctus potest ista nauicula turbari sed quia Christus orat, non potest mergi. Nauiculam quippe istam, ecclesiam cogitate: turbulentum mare, hoc seculum. Hilar. Quod autem nauem conscendere discipulos iubet & ire transfretum, dum turbas ipse dimittit, & dimissis turbis ascendit in montem orare: esse intra ecclesiam iubet & periculum fieri vsque in id tempus quo reuertens in claritatis aduentum populo omni qui ex Israel erit reliquus saluare reddat, eiusque peccata dimittat, dimissoque eo vel in caeleste regnum potius admissio, agens Deo patri gratias in gloria eius & maiestate consistat. Sed inter haec discipuli vento ac mari deferuntur, & totius seculi motibus immundo spiritu aduersante iactantur. August. de verb. do. Quando enim aliquis impietate voluntatis maximam potestatis, persecutionem indicit ecclesiae, super nauiculam Christi grandis vnda confurgit. Raba. Vnde bene dicitur quia nauis erat in medio mari, & ipse solus in terra: quia nonnunquam ecclesia tantis pressuris est afflicta ut eam dominus deseruisse videatur ad tempus. August. de verb. do. Venit autem dominus ad visitandos discipulos suos qui turbabantur in mari, quarta vigilia noctis, id est, extrema parte noctis. Vigilia enim vna tres horas habet, ac per haec nox quatuor vigilias habet. Hilar. Prima igitur vigilia fuit legis, secunda prophetarum, tertia corporalis aduentus, quarta in reditu claritatis. Aug. de verb. do. Quarta igitur vigilia noctis hoc est penes iam nocte finita, venit in fine seculi iniquitatis nocte transacta ad iudicandum viuos & mortuos: venit autem mirabiliter. Surgebat enim fluctus, sed calcabantur: quantumlibet enim potestates seculi conflurgant, premit earum caput, nostrum caput. Hilar. Veniens autem Christus in fine inuenit ecclesiam fessam, & Antichristi spiritu & totius seculi motibus inueniet circumactam, Et quia de Antichristi consuetudine ad omnem tentationum nouitatem solliciti erant, etiam ad domini aduentum expauesceret, falsas rerum imagines metuentes. Sed bonus dominus, timorem depellet dicens: Ego sum, & aduentus sui fide metum naufragij imminens repellat. Aug. de quæ. euang. Vel quod dixerunt discipuli phantasma esse, signat quia quidam, qui cesserint diabolo, de Christi aduentu dubitabant. Quia autem Petrus implorat auxilium à domino ne mergatur, signat quibusdam tribulationibus etiam post vltimam persecutionem purgaturum ecclesiam, quod & Paulus signat, dicens: Saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Hila. Vel quod Petrus ex omni consistentium in naui numero respondere audeat, & iuberi sibi ut supra aquas Dominum veniat precatur, passionis tempore voluntatis suae designat affectum, dum vestigijs Domini inherens ad contemnendam mortem conatus est. Sed infirmitate futuræ tentationis timiditas eius ostendit. Per metum enim mortis vsque ad negandi necessitatem coactus est. Clamor autem eius poenitentiae

suae gemitus est. Raba. Respexit Dominus, & ad poenitentiam conuertit, manum extendit, & indulgentiam tribuit, & sic discipulus salutem inuenit, quia non est volentis neque currentis, sed miserentis Dei. Hila. Quia autem trepidante Petro virtutem perueniendi ad se Dominus non indulsit: sed manu apprehensum sustinuit, haec est ratio: solus enim passurus pro omnibus omnium peccata soluebat, nec socium admittit quicquid vniuersitati praestatur ab vno. Aug. de ver. do. In vno etiam Apostolo, id est, Petro in ordine apostolorum primo & praecipuo, in quo figurabatur Ecclesia vtriusque generis significandi fuit, id est, firmi in hoc quod super aquas ambulauit, & infirmi in hoc quod dubitauit. Nam & vniuersaeque sua cupiditas tempestas est. Amas Deum: ambulans supra mare, sub pedibus tuis est seculi timor. Amas seculum: absorbet te, sed cum fluctuat cupiditas cor tuum, vt vincas cupiditatem, inuoca Christi diuinitatem. Rab. Aderit autem Dominus si sopitis tentationum periculis. protectionis suae fiducia retribuat, & hoc diluculo appropinquante. Cum enim humana fragilitas pressuris oblitata suarum virium paruiter considerat, erga se tenebras cernit. Cum autem mentem ad supernum praesidium erexerit, repente exortu luciferi conspicit, qui totam vigiliam matutinam illuminat. Nec mirandum si ascendente in nauiculam Domino, ventus cessauit. In quocunque enim corde Dominus per gratiam adest, mox vniuersa bella quiescunt. Hilar. Ascensu etiam Christi in nauem, ventum & mare esse sedatum, post claritatis suae reditum, aeterna ecclesiae pax & tranquillitas indicatur, & quia tunc manifestus aduenit, recte admirantes vniuersi locuti sunt: *Verè filius Dei est.* Confessio enim vniuersorum tunc absoluta & publica erit: Dei filium non iam in humilitate corporea, sed in gloria caelesti pacem ecclesiae reddidisse. August. de quæst. Euang. Signatur enim claritatem eius tunc manifestam futuram, per speciem iam videntibus, qui per fidem nunc ambulant.

S. HILARII EPISCOPI

Picta uorum superioris Euangelij expositio.

Constendere post haec in nauem discipulos praecipit dicens: *Nec turbam ipse dimittet, & dimissa turba montem conscendit orare.* Et vespere factus solus erat. Horum ratio distinguenda temporibus est. Quod vespere solus est, solitudinem suam in tempore passionis ostendit, ceteris trepidatione dilapsis. Quod autem nauem conscendere discipulos iubet, & ire transfretum, dum turbas ipse dimittit, & dimissis turbis ascendit in montem. Esse intra ecclesiam & per fretum, id est, per seculum ferri vsque in id tempus iubet, Quo reuertens in claritatis aduentum, populo omni qui ex Israel erit reliquus, salutem reddet ipse, eiusque peccata dimittet: dimissoque vel in caeleste regnum potius admissio, agens Deo patri gratias, in gloria eius & maiestate consistet. Sed inter haec discipuli vento ac mari deferuntur, & totius seculi motibus immundo spiritu aduersante iactantur. Sed quarta vigilia Dominus venit: quartum enim tum ad ecclesiam aduentum, naufragam reuertitur. In quarta enim noctis vigilia; totidem sollicitudinis eius numerus reperitur.

tur. Prima enim vigilia fuit legis, secunda prophetarum, tertia corporalis aduentus: quarta autem in reditu claritatis sed inuenit festam, & antichristi spiritu & totius seculi motibus circumactam. Veniet enim maxime anxius atque vexatus. Et quia de antichristi consuetudine ad omnem tentationum nouitatem solliciti erant, etiam ad domini aduentum expauesceret, falsas rerum imagines, & subrepentia oculis figmenta metuentes. Sed bonus Dominus statim loquetur, diceretque: Ego sum, aduentus sui fide metum naufragij imminens abspellens, quod verò ex omnium consistentium in naui numero, respondere Petrus solus audeat, & iuberi sibi, vt super aquas ad dominum veniat, precatur: passionis tempore voluntatis suae designat affectum, cum cum solus retrò veniens, & vestigijs domini inherens contemptis seculi, vt maris motibus, pari ad contemnendam mortem virtute comitatus est. Sed infirmitatem futuræ tentationis timiditas eius ostendit. Nam quamuis incedere ausus esset, tamen submergeretur: per imbecillitatem enim carnis & metum mortis etiam vsque ad negandi necessitatem coactus est. Sed proclamat, & salutem orat à domino. Clamor iste, poenitentiae ipsius gemitus est. Nondum enim passo domino in confessionem reuersus est, & negandi veniam habuit in tempore. Christo postea pro vniuersorum redemptione passuro. Quod autem trepidanti illi non virtutem perueniendi ad se dominus indulsit, sed manu extendit, apprehensumque sustinuit, haec ratio est, Non erat quidem Petrus Domini sui indignus accessu, nam & tentauit accedere, sed & typicus in eo ordo seruatus est. Non enim Domino seculi motus, tempestatesque calcanti quicquid passionis esse particeps poterat: solus enim passurus pro omnibus, omnium peccata soluebat: nec socium admittit, quicquid vniuersitati praestatur ab vno. Ita cum esset ipse redemptio vniuersorum, erat etiam Petrus ante redimendus ad redemptionis istius fidem cum in Christi martyre referuatur. Et hoc in Petro considerandum est, fide eum ceteros antecessit. Nam ignorantibus ceteris primus respondit. Tu es filius Dei viui, primus passionem, dum malum putat, detestatus est. Primus & moriturum se & non negaturum spondit. Primus lauari sibi pedes prohibuit. Gladium quoque aduersus eos qui Dominum comprehendebant, eduxit. Ascensu autem eius in nauem ventum & mare esse sedatum: post claritatis suae reditum, aeterna Ecclesiae pax & tranquillitas indicatur. Et quia tum manifestus aduenit, recte admirantes vniuersi loquuti sunt: *Verè filius Dei est.* Confessio enim vniuersorum tum & absoluta & publica erit, Dei filium non iam in humilitate corporea sed in gloria caelesti pacem Ecclesiae reddidisse.

S. HIERONYMI PRESBYTERI IN IDEM EUANG. EXPOSITIO.

Uisit Iesus discipulos suos ascendere nauiculam, &c. Discipulis praecipit transfretare & compulsi vt ascendentes nauiculam: quo sermone ostenditur, inuitos eos à Domino recessisse: dum amore praecceptoris, ne punctum quidem temporis ab eo uolunt separari. Et dimissa turba, ascendit in montem, &c. Si fuissent cum eo discipuli Petrus & Iacobus, &

Ioannes, qui viderant gloriam transformati: forsitam ascendissent cum eo: sed turba ad sublimia sequi non potest, nisi docuerit eam, iuxta mare in littore, & aluerit in deserto. Quod autem ascendit solus orare, non ad eum referas, qui de quinque panibus quinque millia satiauit hominum, exceptis paruulis & mulieribus: sed ad eum qui audita morte Ioannis fecerit in solitudinem: non quod personam Domini separemus: sed quod opera eius inter Deum hominemque diuina sint. Nauicula autem in medio mari, &c. Revertens quasi inuicti & retractantes Apostoli à Domino recesserant, ne illo absente, naufragia sustinerent. Denique Dominus in montis cacumine commorante, statim ventus contrarius oritur & turbat mare, & petulantur Apostoli: & tam diu imminens naufragium perseuerat, quamdiu Iesus veniat. Quarta autem vigilia noctis, &c. Stationes & vigilias militares, in terna horarum spatia diuiduntur. Quando ergo dicit: quarta vigilia noctis venisse ad eos Dominum: ostendit tota nocte periclitatos, & extremum noctis, atque in consummatione mundi eis auxilium praebiturum. Et videntes eum supra mare, &c. Si iuxta Marcionem & Manichæum, Dominus noster non est natus ex virgine, sed visus in phantasmate: quomodo nunc Apostoli timens ne phantasma videant: *Et praeter timorem, &c.* Confusus clamor & incerta vox, magni timoris indicium est. Statimque Iesus locutus est, &c. Quod primum versabatur in causa, hoc curat, & timoribus praecipit, dicens: *Habete fiduciam, nolite timere.* Et quod sequitur: *Ego sum,* nec subiungit quis sit, vel ex voce sibi nota poterat eum intelligere, qui per obscuram noctis tenebras loquebatur: vel ipsum esse reputabant, quem loquutum ad Moysen nouerant: Haec dices filius Israel: *Qui est misit me ad vos.* Respondens autem Petrus dixit, &c. In omnibus locis ardentissimæ fidei inuenitur Petrus. Interrogatis discipulis, quem homines dicerent Iesum, Dei filium confitentur. Volentem ad passionem pergere, prohibet; & licet erret sensu, tamen non errat in affectu, nolens eum mori, quem filium Dei paulo ante fuerat confessus. In montem cum saluatore inter primos primus ascendit, & in passione solus sequitur. Peccatum negationis, quod ex repentino timore descenderat, amaris statim abluit lachrymis. Post passionem cum esset in lacu Genesareth, & piscarentur, & Dominus staret in littore, aliis paulatim nauigantibus; ille non patitur moras, sed accinctus ependyte suo, statim praecipitur in fluctus. Eodem igitur fidei ardore quo semper, nunc quoque ceteris taecentibus, credit se posse facere per voluntatem magistri, quod ille poterat per naturam. Iube me venire ad te super aquas. Id praecipit, & illico solidabuntur vndæ: leue fiet corpus quod per se graue est. Et descendens Petrus de nauicula, &c. Qui putant Domini corpus, ideo non esse verum quia super molles aquas, molle & aëreum inceserit: respondeant quomodo ambulauerit Petrus: quæ utique verum non negatur hominem. Videns vero verum validum, &c. Ardebat animi fides, sed humana fragilitas in profundum trahebat. Paululum ergo relinquere tentationi, vt augetur fides, & intelligat se non facilitate postulationis, sed potentia Domini conferuatum. Et continuo Iesus extendens manum, &c. Si Apostolo Petro de cuius fide & ardore mentis supra diximus, qui confitentur.

denter rogauerat saluatorem, dicens: Domine, si tu es, iube me venire ad te super aquas: quia paululum timuit, dicitur. Modicę fidei quare dubitasti? quid nobis dicendum est, qui huius modicę fidei, ne minimam quidem habemus portiunculam. Qui autem in nauicula erant, venerunt, & adorauerunt eum dicentes: Verę filius es. Ad vnum signum, tranquillitate maris reddita, quę post nimias procellas interdum & casu fieri solet, nauatę atque vectores, verę filium Dei constituentur, & Arrius in Ecclesię prędicat creaturam.

S. IO. CHRYSOSTOMI

*Episcopi Constantinop. in precedens
Euang. Homilia.*

*Est Homil. 51.
in Math. opp.
ris perfecti.*

ET dimissa turba ascendit in montem solus orare, &c. Cuius rei gratia in montem ascendit? Certę vt nos erudiat, cum orãtus Deus sit, tuc eremo ac solitudine nobis maximę opus esse. Propterea igitur crebrę deserta petit, & solus orans ple- nique pernoctat, vt eius exemplo tam a tem- pore, quã a loco tranquillitatem orandi quęramus. Tranquillitatis quippe mater eremus est, quietus portus, omnis turbationis expultrix. Et ipse quidem his de causis ascendit in montem, discipuli verõ iterum procellis & fluctibus vexantur, & tempestate non minori, quã prius exagitantur, nisi quia tunc in nauigio secum Do- minus erat: nunc verõ absentia Domini desola- ti, hyemis acerbitate iactantur. Paulatim enim ad maiora ipsos ita inducebat, vt excelso cuncta per- ferre animo discederent: idcirco pręsens quidem erat in primo periculo, sed dormiebat, vt nõ lon- gę salutem abesse crederent. Nunc verõ firmio- rem illorum animum faciens, quum omnino ab- sit, tempestate ipsos per totam noctem laborare permittit, vt hyemis & temporis terrore percussis, magis ipsum desiderarent, & firmam eius atque perpetuam memoriam retinerent. Propterea nec confestim periclitantibus succurrit, sed quarta vigilia in mari ambulans venit ad ipsos: erudiens eos, non a se citõ solutionem calamitatum quę- rendam, sed magno animo aduersa perferenda. Verum quoniam iam confestim se liberatum iri crediderunt, tunc maior eis timor calamitatum erat. Hoc verõ nunc obseruat, vt quando vrgen- tia mala expulsurus sit, tuc grauiora & terribilio- ra inducat: quod etiam tunc accidit. Ad hyemis enim terrorem non minor a visu terror accessit: propterea nec tenebras omnino dissoluit, nec se statim manifestauit, vt quod dixi, periculis **Job 4.** frequentia fortiores redderentur. Hoc & in Iob factum fuisse videmus. Nam quum tentationi finem allaturus esset, tunc molestiora fieri per- misit, non dico de liberorum morte, non de verbis vxoris, sed de seruorum atque amicorum opprobriis. Similiter quando de peregrinatio- nis afflictione Iacob illum liberabat, maior tur- batio accidit: focer enim eum persequutus mor- tem minabatur, & paulõ post frater successit, qui maiorem illi timorem iniecit. Nam quoniam ferre iusti homines non possent, si longo tempore atque acerrimę tontarentur, quum peri- cula euasuri essent: tunc vt maiora mereatur, maiora inferri permittit certamina. Id etiam in Abraham factum non ignoramus: vltima enim atque terri-

Geno. 32.

Geno. 22.

bilis illa tentatio fuit, qua immolatione filij augebatur. Sic enim quę intolerabilia sunt, tol- lerari poterunt, si iuxta tentationum finem illa- ta velociter dissoluatur. Hoc igitur tunc etiã facti videmus. Nec enim prius se Christus reuelauit, quã magnitudine terroris superati, vna omnes voce clamassent. Quia ex re: Lætiior enim atque gratior pręsentia eius illis apparuit. Cui enim cla- massent, ait: Statim loquutus est Iesus ipsis dicens: Ha- bete fiduciam, ego sum nolite timere. His verbis timor omnis solutus, fiducia ac certę spei locum reli- quit. Nam cum visu ipsum nõ cognouisset, partim propter noctis tenebras, partim etiam quia nun- quam auditum fuit super aquas hominem ambu- lante, voce se ipsum manifestauit. Quid igitur Pe- trus, qui semper feruentissimus fuit, & vbique an- te alios præstuliebat? Domine, inquit, si tu es, iube me venire ad te super aquas. Non dixit, ora & deprecare Deum vt venire possim: sed iube vt veniam. Vi- des quã vehementer arderet: vides quanta fides ipsius etiam tunc esset? Et certę se penumerã quia maiora petit quã vires sua postularent, in peri- culum incidit, & nunc amore, & non ostentatione expulsus, immensa petiit. Nemo enim ita vt ipse Iesum amabat: propterea nec dixit: Iube vt super aquas ambulem: sed, iube vt ad te veniam, Pariter etiam post resurrectionem fecit. Non enim potuit alios expectare, sed seruore victus præcurrir, non charitatem suam solum, verum etiam fidẽ osten- dens: quia enim credebatur, nõ tantummodo Chri- stum super mare ambulare, verum etiam aliis id posse cõcedere, ausus est hoc petere, vt cum eo citius esse posset. Ipse autem dixit: Veni &c. Hoc priore multõ mirabilius, ac ideo post illud etiam cõfir- matur. Quum enim inde patuerit in maria ipsum ha- bere imperium, tuc mirabilia peregit. Prius enim ventis solummodo imperauit, nunc verõ, & ipse ambulat, & alium ambulare super maria fecit, quod si ab initio fecisset, non similiter certę Pe- trus: non enim tantam fidem adhuc habebat, ma- ri se commisit. Quam ob rem igitur Christus iussit? Quia si dixisset: Petre, non potes, ille amore concitatus cõtendisset: ideo te ipsa eum deterreret, vt modestior postea fieret. Ille autem non potuit se ipsum detinere, sed descendit, & timore vi- ctus, fluctibus obruebatur. Et timor quidem a vi procellarum, periculum verõ a timore originem cepit. Ioannes autem ait, quia voluerunt ipsum in nauigium accipere, & confestim nauigium venit ad terram ad quam ibat: id ipsum certę significans, ita quõ terrę applicaturus esset, de nauigio ascen- dit, & ad Iesum ibat, nõ tantũ gaudens: quia super mare ambulabat, quantũ quod ad Iesum icinere mirabili veniebat. Ita quod maius erat, super maria scilicet de nauigio confidenter descendere, magno animo fecit: vt autẽ ventorum & impetu fluctuum quod erat minus, superatus timuit. Naturę quip- pe humanę hęc cõditio est, vt difficilioribus non- nunquam superatis, succumbat in minoribus, quod etiam Helias & Ezechiel passus est. Moyses in Ægypto, Dauid in Bethsabee, & nunc Petrus terrore tēpēstatis tota nocte vexatus, magna cum fiducia in aquas descendit: ad ventorum autem impetum animi magnitudinem retinere non po- tuit, præsertim quum iam propter Christum esset. Nihil certę prodest loco iuxta Christum esse, si fi- de non sis. Hac de re quantum interest inter ma- gistrum & discipulũ patuit. Hinc ceteri solamen

consequuti sunt. Nã si in duobus fratribus com- mori fuerant, multõ magis id molestẽ tulissent: nondum enim graua spiritus corroborati facilẽ mouebatur: gratia verõ accepta, non tales nempe fuerunt, sed vbique primatum Petro præbent, & in concionibus eum anteponunt, quamuis ceteris rãdiõ videretur. Sed curnam non imperauit ventis vt cessarent, sed ipse manu extensa accepit eum? Quia videlicet fide ipsius opus esset. Quum enim nos ipsi fide deficiamus, tunc Dei patrocinia retardatur. Vt ergo ostenderet nõ a procellis, ne- que a ventis, sed a modica fide sua ipsum eueriti: ait: Quid hesitasti modicę fidei? Nisi enim labefa- ctus in fide aliquo modo fuisset, etiam ventis facilẽ restitisset: idcirco manu comprehendens eum confirmavit vento spirante, qui donec firma fides erat, nihil nocere potuit. Et sicut quum an- tequam volare queat si pullus exierit, in terram decidit, mater velociter raptum in nidum restituit, sic tuc Christus in Petro peregit. Et quõ ascen- dit in nauiculã, cessauit ventus. Et prius quidẽ dice- bant, qualis est homo hic: quia venti obediunt ei: nunc autem nõ ita. Nã qui erãt in nauicula veni- ens, inquit, adorauerunt eum, dicentes: Verę filius Dei es tu. Perpende quomodo paulatim ad subli- mius omnes adduxit. Nam & quia ipse ambulauit super maria, & quia alium etiam fecit ambulare, & quia ipsum a periculo liberauit, non parum eo- rum fides creuit. Et prius quidem imperauit mari vt quiesceret: nunc autem sic, sed alio quodã mul- to mirabiliõ pacto omni potentiam suam osten- dit, vnde in fidem duct: verę filius Dei es tu, dice- bant: Non igitur increpauit dicentes, imõ verõ econtrã verba eorum confirmavit, cum maiori potestate quã antea venientes ægrotos curauit.

S. AVGVSTINI EPI- scopi Hipponens. in idem Euang. Homilia 1.

Euangelium quod recentissimẽ recitatum est de Domino Christo, qui super aquam maris ambulauit, & de Apostolo Petro qui ambulans ti- mendo titubauit, & diffidẽdo mergens, confitendo rursus emerit, admonet nos intelligere mare pre- sens seculũ esse, Petrũ verõ Apostolorum ordine cętypũ. Ipse enim Petrus in Apostolorum ordine primus, in Christi amore promptissimus, sæpẽ vnus respondit pro omnibus. Ipse denique Do- mino Iesu Christo requitenti, quẽnam homi- nes dicerent eum esse, & opinionones varias homi- num discipulis respondentibus, rursusque Domi- no interrogante, & dicente: Vos autem quem me esse dicitis? Respõdit Petrus, Tu es Christus filius Dei viui. Vnus pro multis dedit responsum, vnitas in multis. Tunc ei Dominus ait: Beatus es Simon bar Iona, quia non reuelauit tibi caro & sanguis sed pater meus qui est in cælis. Deinde addidit: Et ego dico tibi: Tanquam diceret, Quia tu dixisti mihi, Tu es Christus filius Dei viui: & ego tibi, Tu es Petrus. Simon quippe antẽ vocabatur. Hoc autem nomen ei vt Petrus appellaretur a Domi- no impostum est, & hoc vt ea figura significaret Ecclesiã. Quia enim Christus petra, Petrus po- pulus Christianus, Petra enim principale nomen est, ideo Petrus a petra, non petra a Petro, quomo- dõ nõ a Christiano Christus, sed a Christo Chri-

stianus vocatur. Tu es ergo, inquit, Petrus, & su- per hęc petrã, quã cõfessus es, super hanc petram, quam cognouisti, dicēs, Tu es Christus filius Dei viui, ædificabo ecclesiã meam: id est, super me- ipsum filium Dei viui, ædificabo ecclesiã meam. Super me ædificabo te, non me super te. Nam vo- lentes homines ædificari super homines, dicebãt, Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ, ipse est Petrus. Et abj qui nolabant ædificare super Petrum, sed super petram, ego au- tem sum Christi. Apostolus autẽ Paulus vbi co- gnouit se eligi, & Christum contemni, Diuisus est inquit, Christus? Nunquid Paulus pro vobis cru- cifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis? Quomodo non in Pauli, sic nec in Petri, sed in nomine Christi, vt Petrus ædificaretur super pe- tram, & non petra super Petrum. Idem ergo Pe- trus a petra, cognominatus beatus, Ecclesiã figu- ram portãt, Apostolus principatum tenens conti- nuõ post paululũ iam audito quod beatus esset, iam audito quod Petrus esset, iam audito quod supra petram ædificatus esset, postea quã audi- uit futuram domini passionem: quia prædixerat eã citõ futurã discipulis suis, displicuit ei. Timuit ne perderet morientem, quem confessus fuerat vi- tæ fontem, Turbatus est. Absit a te, inquit, Domi- ne, ne fiat istud. Propicius esto tibi Domine, nõ te mori. Petrus dicebat Christo, Nolo te mori: sed meliũ dicebat Christus, Volo, pro te mori. Deni- que continuõ reprehendit, quem paulo ante lau- dauerat, & quem beatum dixerat, Satanam ap- pellat. Redi, inquit, post me satana, scãdalu mihi es, nõ enim sapis quę Dei sunt, sed quę sunt homi- nũ. Quid nos vult facere ex hoc quod sumus, qui sic culpatur quia homines sumus? Vultis scire quid nos velit facere? Audite Psalmũ, Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes. Sed humana sapiendo, Vos autem sicut homines moriemini. Idem ipse Petrus paulo antẽ beatus, postea satanas, In momento vno, infra pauca verba miraris, differentias atten- de causarũ. Quid miraris: quia paulo ante beatus postea satanas? Attẽde causam quare beatus, Quia non tibi reuelauit caro & sanguis, sed pater meus qui in cælis est, Ideo beatus: quia tibi non caro & sanguis reuelauit. Si enim caro & sanguis hoc tibi reuelaret de tuo: quia verõ non caro & sanguis tibi reuelauit, sed pater meus qui in cælis est, de meo, non de tuo. Quare de meo? Quia omnia quę habet pater mea sunt. Ecce audisti causam, quare beatus, & quare Petrus. Quare autem illud quod horrescimus, & repetere nolimus: Quare, nisi quia de tuos? Nõ enim sapis quę Dei sunt, sed quę sunt hominum. Hoc intuẽtes nos Ecclesię mem- brũ, discernamus quid de Dei, quid de nostro. Tuc enim nõ titubabimus, tuc in petrã fundabimur, fi- xi & stabiles erimus aduersus ventos, imbres, flu- mina, tẽtationes videlicet pręsentis seculi, illũ ta- mẽ videte Petrũ qui tuc erat figura vestra, Modõ fidit, modo titubat, modo immortalẽ conficitur, modo timer ne moriatur. Proinde, quia ecclesiã Christi habet firmos, habet & infirmos, nec sine firmis potest esse, nec sine infirmis, Vnde dicit Apostolus, Debemus autẽ nos firmi infirmorum onera sustinere. In eo quod dixit Petrus, Tu es Christus filius Dei viui, firmos significat. In eo au- tẽ quod trepidat & titubat, & Christiũ pati nõ vult, mortẽ timendo, vitam non agnoscendo, infirmos Ecclesię significat. In illo ergo vno Apostolo, id

Bibl. Hom. tom. 4. V v 3 est

1. Cor. 1.

1. Petr. 2.

Math. 16.

Psal. 81.

Math. 16.

Joan. 16.

Rom. 15.

Math. 16.

est, Petro in ordine Apostolorum primo & præcipuo, in quo figurabatur Ecclesia, vtrunque genus significandum fuit, id est firmi, & infirmi, quia sine vtroque non est Ecclesia. Hinc est ergo, & quod modo lectum est, *Domine, si tu es, iube me venire ad te super aquas.* Si tu es, iube me. Non enim possum hoc in me, sed in te. Agnovit quid sibi esset à se, quid ab illo cuius voluntate credidit se posse quod nulla infirmitas humana possit. Ergo si tu es, iube, quia cum iusseris fiet. Quod ego non valeo præsumendo, tu potes iubendo. Et Dominus: Veni inquit, Et sine vlla dubitatione Petrus ad verbum iubentis, ad præsentiam sustentantis, ad præsentiam regentis sine vlla cunctatione desiliuit, in aquas, & ambulare cepit. Potuit quod Dominus, non in se, sed in Domino. Fuit enim aliquando tenebræ, nunc autem lux, sed in Domino. Quod nemo potest in Paulo, nemo in Petro, nemo in alio vllò Apostolorum, hoc potest in Domino. Ideo bene Paulus viliter se contemnens, illum commendans, nunquid Paulus inquit, pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Non ergo in me sed mecum, non sub me, sed sub illo. Ergo ambulavit Petrus super aquas in iussu Domini, sciens hoc se à se habere non posse. Fide valuit, quod humana infirmitas non valet. Hi sunt firmi Ecclesie, Attendite, audite, intelligite, agite. Neque enim agendum est cum firmis alibi ut sint infirmi, sed agendum est cum infirmis ut sint firmi. Multos autem impedit à firmitate præsumptio firmitatis. Nemo erit adeo firmus, nisi qui se à seipso sentit firmum. Pluuiam voluntariam segregans Deus hereditati suæ. Quid præceditis, qui quod dicturus sum noctis? Temperetur velocitas, ut sequatur tarditas. Hoc dixi & hoc dico, audite, capite, facite. Nemo à Deo fit firmus, nisi qui à seipso sentit infirmum. Pluuiam ergo voluntariam, sicut Psalmus dicit, voluntariam non meritorum nostrorum, sed voluntariam segregans Deus hereditati suæ, etenim infirmata est: tu verò perfecisti eam, quia pluuiam voluntariam segregasti, non attendens hominum merita, sed tuam gratiam & misericordiam. Infirmata est ergo ipsa hereditas & agnovit se infirmam in se, ut firma esset in te. Non firmaretur, si non infirmaretur, ut abs te in te periceretur. Vide huius infirmitatis portiunculam, Paulum vide infirmatum qui dixit, Non sum idoneus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei. Quare ergo Apostolus es? Gratia Dei sum id quod sum. Non sum idoneus, sed gratia Dei sum quod sum. Infirmatus est Paulus tu verò perfecisti eum. Iam verò quia gratia Dei est quod est, vide quid sequatur. Et gratia Dei in me non fuit vacua, sed plus omnibus illis laboravi. Vide ne præsumptione perdas, quod infirmitate meruisti. Bene hoc, bene. Non sum idoneus vocari Apostolus, gratia eius sum quod sum, & gratia eius in me non fuit vacua. Omnia optime, sed plus illis omnibus laboravi: quasi tibi cepisti tribuere, quod paulo ante Deo dederas. Agnosce & sequere. Non ego autem, sed gratia Dei mecum. Bene infirme firmissime eris exaltatus, quia non es ingratus: tu es idem ipse Paulus, in te patrus, in domino magnus. Tu es qui ter Dominum rogasti, ut stimulus carnis Angelus Satanæ à quo colaphizabaris auferretur à te. Quid tibi diu est, quid audisti quando hoc peristi? Sufficit tibi mea, nam virtus in infirmi-

te pericitur. Etenim infirmatus est, tu verò perfecisti eum: sic & Petrus, iube me, inquit, venire ad te super aquas, homo audio, sed non hominè rogo. Iubeat Deus homo ut possit, quod non potest homo. Veni, inquit. Et cepit ambulare super aquas, & potuit Petrus, quia iusserat petra. Ecce quid Petrus in domino, quid in se? *Videns ventum validum, timuit, &c.* Præsumpsit de Domino, potuit de Domino. Titubavit, ut homo, rediit ad Dominum. Si dicebam, motus est pes meus. Psalmus loquitur, Sancti cantici vox est, & si agnoscamus, & nostra, imò si velimus & nostra est, Si dicebam, motus est pes meus. Quare motus, nisi quia meus? Et quid sequitur? Misericordia tua Domine adiuuabat me, non virtus mea, sed misericordia tua. Nunquid enim Dominus deseruit titubantem, quem audiuit inuocatem? Vbi est illud, *Quis inuocauit Deum & desertus est ab eo?* Vbi illud, *Et omnis qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit.* Continuo porrigenis adiutorium dexterae suæ, leuauit mergentem, increpauit diffidentem. *Modica fidei quare dubitasti?* De me præsumpsisti, de me dubitasti? Eia fratres sermo concludendus est. Attendite seculum quasi mare, vêtus validus, & magna tempestas. Vnicuique sua cupiditas, tempestas est. Amas Deum, ambulat super mare, sub pedibus tuis est timor seculi. Amas seculum, absorbet te. Amatores suos vorare nouit, non portare. Sed cum fluctuat cupiditate cor tuum, vt vincas tuam cupiditatem, inuoca Christi diuinitatem. Putatis tunc esse ventum contrarium, quando est huius seculi aduersitas? Quando enim bella, quando tumultus, quando fames, quando pestilentia, quando cuique hominum, etiam singulo euenit priuata calamitas, tunc putatur ventus aduersus, ibi putatur innocendus Deus. Quando autem temporalis felicitate seculum aridet, quasi non est ventus contrarius. Noli huic interrogare temporis tranquillitatem, interroga, sed tuam cupiditatem. Vide si tranquillus est in te, vide si non te subuertit ventus interior. Hoc vide, Magnæ virtutis est cum felicitate luctari, ne illiciat, ne corrumpat, ne ipsa subvertat felicitas. Magnæ, inquam, virtutis est cum felicitate luctari, magnæ felicitatis est à felicitate non vinci. Disce calcare seculum, memento fidei te in Christo, & si motus est pes tuus, si titubas si aliqua non superas, si mergi incipis, dic: Domine perece, libera me. Dic, Domine perece, ne percat. Solus enim à morte carnis liberat te, qui mortuus est in carne pro te. Conuersi ad Dominum, Deum patrem omnipotentem, puro corde ei, quantum potest paruitas nostra, maximas atque vberes gratias agamus, precantes, toto animo, singularem mansuetudinem eius, vt preces nostras in beneplacito suo exaudire dignetur, inimicis quoque in nostris actibus, & cogitationibus sua virtute expellat, nobis multiplicet fidem, mentem gubernet, spirituales cogitationes concedat, & ad beatitudinem suam perducat, per Iesum Christum filium suum
Dominum nostrum qui cum
eo viuit & regnat, &c.

EIVSDEM IN IDEM

Euang. Homil. 2.

CVm sanctum Euangelium legeretur, audiui-
mus nauellam * periclitantem, Christum
periclitantibus subuenientem, Petrum venientem
Christo occurrentem. In quibus omnibus mira-
culum expectauimus, mysterium requiramus.
Quando enim possumus de diuinis operibus que
leguntur, intellectum alicuius mysticæ significa-
tionis excerpere, quasi de abstrusis fauorum cel-
lis mella producimus, vel Christi discipulos imi-
tantes, spicas manibus confricamus, vt ad laten-
tia grana perueniamus, & in eis vitam inueniamus.
Ascendit ergo Dominus noster Iesus Chris-
tus, vt lectum est, in montem solus orare. Mons
altitudo est. Quid enim in hoc mundo altius
cælo? Quis verò in cælum ascendit, nouit optime
fides vestra. Cur autem solus ascendit? Quia nemo
ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, fi-
lius hominis qui est in cælo. Quamuis & in fine
eum venerit, & nos omnes sua membra college-
rit, ac leuauerit in cælum, etiam tunc solus ascen-
dit, quia caput cum corpore suo vnus est Chris-
tus. Nunc autem solum caput ascendit, mediator
Dei & hominem homo Christus Iesus. Ipse ascen-
dit solus orare, quia ipse ascendit ad patrem, pro
nobis interpellare. Veruntamen charissimi, dum
ille orat in excelso, nauicula turbatur fluctibus
in profundo: quia insurgunt fluctus, potest ipsa
nauicula turbari, sed quia Christus orat non po-
test mergi. Nauellam quippe istam fratres ec-
clesiam cogitate, turbulentum mare hoc secu-
lum. Quando aliquis impietate voluntatis, maxi-
mæ potestatis persecutionem inducit ecclesie, &
quantum in ipso est, Christianum nomen cona-
tur extinguere, super nauiculam Christo grandis
vnda confluit. Sed in his tentationibus eriga-
tur antenna, vt suspensa arbori crucem figuret.
Hanc Christus respiciat & non deficiat, quia si-
cut dicit Apostolus Petrus: Christus pro nobis
passus est, relinquens nobis exemplum, vt sequa-
mur vestigia eius. Dicit etiam beatus Ioannes, Sicut
enim Christus pro nobis animam suam posuit, sic
& nos debemus pro fratribus animas ponere.
Huic ergo antennæ, id est, cruci Christi, simplex
conuersatio & pura confessio tanquam candenti
vela religuntur. Et hæc vela nostra fluctibus
abluantur, vestisque tendatur, vt sine macula &
ruga inueniatur. Quantumlibet mare sæuiat,
ventus incumbat inter fluctus & fluctus, nauis
ista turberet tantum, non mergatur & currit. De-
nique postea quam nauis hæc edificata est in Hieru-
salem, atque inde in medio pelagi huius fre-
mentis emissa est, æstantium volumina vnda-
rum, & furentium flabra ventorum, dum eam
huc atque illuc circumferunt, omnium gentium
littoribus appulerunt, peregrinas merces qua-
cunque inuenit aduexit. Quid enim tam peregrin-
um in terra nostra quam per penitentiam rem-
issio peccatorum, regnumque cælorum? & ta-
men oportebat Christum pari, & resurgere à mor-
tuis tertia die, & prædicari in nomine eius peni-
tentiam, & remissionem peccatorum per omnes
gentes, incipientibus ab Hierusalem. Venit ergo
Dominus ad visitandos discipulos suos, qui tur-
bantur in mari quarta vigilia noctis, Quarta

vigilia noctis, extrema pars noctis. Vigilia vna
tres horas habet, ac per hoc nox quatuor vigilias
habet, ternis horis per singulas vigilias distribu-
tis. Quarta ergo vigilia noctis, hoc est penam
noctis finita. Sic veniet in fine seculi, iniquitatis
noctis transacta, ad iudicandos viuos & mortuos.
Venit enim nunc, sicut audistis, valde mirabili-
ter, ambulans super aquas: Surgebant fluctus, sed
calcabantur. Fremens pelagus sub Domini vesti-
giis murmurabat, sed tamen eum volens nolens
portabat. Quantumlibet tumores seculi potestatis
etque confurgant, premit eorum caput, nostrum
caput. Cum verò appropinquaret nauiculæ, tur-
bati sunt præ timore discipuli, & exclamauerunt
putantes phantasma esse, quibus Dominus ait:
Habete fiduciam, ego sum, nolite timere. Quid
est, ego sum? Non sum phantasma quod putatis,
agnoscite quem videtis. *Math. 14.* Hanc vocem exiit
Petrus & ait, *Domine si tu es, iube me venire ad te su-
per aquas.* Si tu es, non minor quod solidam car-
nem superliquentis elementum terga suspendis.
Quid enim mirum, si conditori suo creatura famu-
latur? Hoc ego non miror, fac quod mirer,
ambulet Petrus. Fac quod mirer, Iube me veni-
re ad te super aquas. Scio enim quod corpus hu-
manum naturæ lege non finitur in fluctibus li-
quidis habere fixa vestigia, sed accedat donum gra-
tiæ, & paululum cesset lex ista naturæ. Si tu es, iu-
be me venire ad te super aquas. Tu Deus es, ego
homo sum, Voluisti de meo habere infirmitatem
in carne quam portas, habeam & ego de tuo po-
testatem vt vnda me portet. Domine si tu es, iube
me venire ad te super aquas, Quomodo enim
mihi in mari non erit via si tu iusseris, qui propter
nos factus es via? *Et Dominus, veni, inquit.* Nec du-
bitauit Petrus, audiuit Domini verbum, & mox
cucurrit ad verbum. Citò credidit, quia fidelis
homo erat. Sed cum furereisset ventus validus
titubavit, quia homo erat. Titubatio ista fratres,
quasi mors fidei fuit. Sed vbi exclamauit, fides
iterum resurrexit, Non ambularet nisi crede-
ret, sed nec mergeretur nisi dubitaret. In Petro
itaque communis omnium nostrum consideran-
da conditio est, vt si nos in aliquo tentationum
ventus conatur subuertere, vel vnda submergere,
clamemus ad Christum. Quid est clamemus? Ore-
mus, porriget ille manum & eruet de profundo.
Etenim manus eius deducet nos, & continebit
nos dextera eius, donec nos ad sempiternam suam
promissam perducat.

BEDAE VENERABILIS

presbyteri in superius Euang.
expositio.

ET statim coëgit discipulos suos ascendere nauem, &c. *Ex lib. 2. com-
mentariorum in Marc. 6*
& ipse mox dimisso populo in montem oraturus
abierit, Ioannes manifestè declarat, qui completa
refectione illa cælesti, continuo subiecit, Iesus ergo
cum cognouisset quia venturi essent vt raperent
eum, & facerent eum regem, fugit iterum in
montem ipse solus. Vbi necessarium nobis viuendi
monstrat exemplum, vt in bonis quæ agimus,
humani fauoris retributionem vitemus, neque
nos operatio virtutum spiritualium ad concupi-
scentiam reflectat temporalium voluptatum. Non-

nullis etenim contigit, vt dùm ob meritum vitæ sublimioris mirandi in moribus ac laudabiles existerent, & iure honorandi putarentur, acceptis pecuniis suæ prædiis inchoata iustitiæ rudimenta perderent, & cum carnalibus sese illecebris atque auaritia incauti corrumperent, ipsis etiam à quibus honorabantur pro bonis, denuo pro malis actibus non solum in fastidium, verum etiam deuenirent in odium. Minusque multo periculosum est in his quæ rectè agimus aduersantium nos improbitate fatigari, quam honorantium favore demulceri. Hic etenim securitorem sæpe corrumpit animum, illa circumspexit semper reddit & cautum. Vnde Dominus viam nobis vitæ quam sequamur initians, cum ij qui virtutes eius admirabantur regem eum facere vellent, fugit in montem orare. Cùm verò illi qui virtutibus eius inuidebant eum morti tradere disponderent, occurrit promptus, & vincendum se crucifigendumque fueritibus obtulit, euidenti nos informas exemplo, vt parati simus ad aduersa seculi toleranda, cauti ad blandimenta, cùm fortè ariserint, declinanda, & ne nos prospera mudi si affluant, emolliendo decipiant, crebris à domino precibus implotemus. Præcedebant autem Dominum discipuli trans fretum ab Bethsaidam, quæ est in Galilæa ciuitas Andree & Petri & Philippi Apostolorum prope stagnum Genezaeth, vt in locorum libris inuenimus. Vbi meritò mouer quomodo dicat Marcus peracto miraculo panum discipulos venisse trans fretum ab Bethsaidam, cùm videatur dicere Lucas quòd in locis Bethsaidæ factum fuerit miraculum illud memorabile, & refectio caelestis. Ait enim: Assumptis illis, secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaida. Quòd cùm cognouissent turbæ, secutæ sunt illum, & excepit illos. Et cætera quæ sequuntur vsque ad completam illam sacræ refectiois historiam. Nisi fortè intelligamus in eo quòd Lucas ait in locum desertum qui est Bethsaida, non ipsius viciniam ciuitatis, sed loca deserti ad eam pertinentis esse designata. Marcus enim dicit aperte quòd præcederent eum ad Bethsaidam: vbi ipsius fines ciuitatis constat esse notatos. Lucas verò qui non dicit in locum desertum quæ est Bethsaida, sed qui est Bethsaida, potest nisi fallor rectè intelligi, quia non ipsam ciuitatem voluerit intelligi: sed locum desertum ipsius, id est ad eius confinia pertinentem. Narrat autem Euangelista Ioannes manducasse panem turbas iuxta Tiberiadem, & ascendentes nauem discipulos venisse trans mare in Capharnaum, quæ ambæ sunt ciuitates in Galilæa iuxta stagnum Genezaeth, quòd etiam Tiberiadis à ciuitate Tiberiade vocatur. Et cùm dimisisset eos, abiit in montem orare. Non omnis qui orat ascendit in montem: est enim oratio quæ peccatum facit. Sed qui benè orat, qui Deum orando querit, hic à terrenis ad superiora progrediens, verticem curæ sublimioris ascendit. Qui verò de diuitiis, aut de honore seculi aut certè de inimici morte sollicitus obsecrat, ipse in infimis iacens, viles ad Deum preces mittit. Orat autem Dominus non vt pro se obsecret, sed vt pro me impetret. Nam est omnia posuerit pater in potestate filij: filius tamen vt formam hominis impleret, obsecrandum patrem putat esse pro nobis, quia aduocatus est noster. Aduocatum enim, inquit Apostolus, habemus apud Patrem Iesum Chri-

Concor.
Euang.

1. Ioan. 2.

stum. Si aduocatus est, debet pro meis interuenire peccatis. Non ergo quasi infirmus, sed quasi pius obsecrat. Vis scire quòd omnia quæ velle possit? Et aduocatus & iudex est. In altero pietatis officium, in altero insigne est potestatis. Et dicitur: *Et dicitur: Vnde esset factum: erat navis in medio mari, &c. Labor discipulorum in remigando, & contrarius eis ventus, labores sanctæ Ecclesiæ varios designat: quæ inter vndas seculi aduersantis, & immundorum flatus spirituum ad quietem patriæ caelestis quædam ad fidam littoris stationem peruenire conatur. Vbi benè dicitur quia navis erat in medio mari, & ipse solus in terra. Quia nonnunquam ecclesiæ & fœdata est, vt (si fieri posset) redemptor ipsius eam profusus deseruisse ad tempus videretur. Vnde est illa vox eius inter vndas procellarumque tentationum verentium deprehensæ, atque auxilium protectionis illius gembundo clamore querentis, Vt quid domine recessisti longe, despicias in opportunitatibus, in tribulatione: Quæ patitur vocem inimici persequentis exponit in sequenti Psalms subijciens. Dixit enim in corde suo, oblitus est Deus: avertit faciem suam, ne videat vsque in finem. Verum ille non obliuiscitur orationem pauperem, neque avertit faciem suam à sperantibus in se: quin potius & certantes cum hostibus vt vincant adiuuat, & victores in æternum coronat. Vnde hic quoque aperte dicitur, quia vidit eos laborantes in remigando. Viderit quippe Dominus laborantes in mari, quamuis ipse positus in terra: quia etsi ad horam differre videatur auxilium tribulatis impendere, nihilominus eos ne in tribulationibus deficiant, sine respectu pietatis corroborat, & aliquando etiam manifesto adiutorio victis aduersitatibus, quasi calcatis sedatisque fluctuum voluminibus, liberat, sicut hic quoque subsequenter insinuat eum dicitur. Et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans super mare. Stationes & vigilæ militares in terna horarum spatia diuiduntur. Quando ergo dicit quarta vigilia noctis venisse ad eos Dominum, ostendit tota nocte periclitatos, & extremo noctis tempore eis auxilium præbitum. Laborabat ergo toto noctis opaca tempore, sed diluculo appropinquante, & Luciferi solis dieique exortum promittente, venit Dominus, & superambulans tumida freti terga comprimit. Quia cùm pressuris obstita fragilitas humana, pusillitatem virium suarum considerat, nihil erga se aliud quam tenebras angustiarum, & æstus æterni hostium confitentium. Cùm verò mentem ad supernilumen præsidij, & perpetuæ dona retributionis exerit: quasi inter vmbas noctis repente exortum Luciferi conspicit, qui diem proximum nunciat. Luciferi nanque cùm plurimum, tres horas noctis, id est totam vigiliam matutinam illuminatè perhibetur. Aderitque Dominus, qui sopitis tentationum periculis, plenam liberatis fiduciam suæ protectionis attribuat. Et volebat præterire eos, &c. Omnes enim eum viderunt, & conturbati sunt. Adhuc hæretici putant phantasma fuisse Dominum, nec veram assumptis carnem de virgine. Denique Theodorus Pharanitanus quondam episcopus ita scripsit, corporale pondus non habuisse secundum carnem Dominum: sed absque pondere & corpore super mare deambulasse. At contra fides catholica, & pondus secundum carnem*

nem habere eum prædicat, & onus corporeum, & cum pondere atque onere corporali incedere super aquas non infusus pedibus. Nam Dionysius egregius inter ecclesiasticos scriptores, in opusculis de diuinis nominibus hoc modo loquitur: Ignoramus enim qualiter de virginis sanguinibus alia lege præter naturalem formabatur, & qualiter non infusus pedibus corporale pondus habentibus & materiale onus deambulabat in humidam & instabilem substantiam. Quomodo autem volebat Dominus eos præterire tanquam alienos, ad quos de periculo naufragij liberandos aduenerat, nisi vt ad horam turbati & pauentes, sed continuo liberati, amplius ereptionis suæ miraculum stupenter, ac maiores ereptori suo gratias referrent? Quia & in tempestatibus passionum quæ pro constantia fidei à perfidis ingeruntur, talis nonnunquam prouiso diuinitus ostenditur. Sæpe enim ita fideles in tribulatione positos superna pietas deseruisse visa est, vt quasi laborantes in mari discipulos præterire Iesus voluisse putaretur. Vnde est & illud in Psalmista Ecclesiæ in martyrij certamine defudantis: Quare me oblitus es, quare me repulisti, & quare tristis incedo dùm, affligit me inimicus? Dùm constringuntur omnia ossa mea, & cætera. Sed dicunt inimici terrentes, vbi est Deus eorum? quasi naufragium fessis minitantes Apostolos. Dicit ipse Deus eorum. Cum transferis per aquas tecum ero, & flumina non operient te. Cum ambulaueris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te. Vnde hic quoque rectè subditur. Et statim locutus est eis, & dixit illis. Confidite, ego sum, nolite timere, &c. Prima trepidantium & periclitantium subuentio est, incussus cordibus expellere timorem. Secunda tempestatum furias suæ præsentis virtute compescere, Nec mirandum si ascendente in nauiculam Domino ventus cessauit. In quocunque enim corde Deus per gratiam sui adest amoris, mox vniuersa vitiorum, & aduersantis mundi, sine spirituum malignorum bella compressa quiescunt.

THEOPHYL. EPISCOPI

Bulgar. superioris Euang.

expositio.

Et statim coegit Iesus Discipulos suos intrare in nauem, &c. Vt significaret quam indiuisi essent à Domino Discipuli, dixit coegit: semper enim ei adesse volebant. Dimittit autem ad turbas, volens ipsas subsequi, ne arrogantis studiosus videretur. Et dimissis turbis, ascendit in montem ad orandum seorsum, &c. Ostendens nobis, quòd oporteat absque distractione mentis precari, in montem ascendit. Omnia enim propter nos facit. Neque enim ipse precibus opus habet. Vesperit autè precatur: docens quòd nos non statim ab orationibus discedere debeamus, sed & nocte potissimum illis vacare: tunc enim maior quies. Permittit autem Discipulos in tempestate: quo discant tentationes ferre fortiter, suamque agnoscat virtutem. In medio autem mari nauigium signat maiorem esse timorem. Quarta autem noctis vigilia abiit ad illos Iesus, ambulans super mare, &c. Non mox astitit eis, vt tempestatem sedaret: docens non statim petendam aduersitatum solutionem, sed ferendas fortiter,

ac circa quartam vigiliam. In quatuor enim partes noctem diuidunt custodes; iuxta militarè disciplinam, singulis per tres horas suam seruantibus custodiam. Dominus autem post nonam horam noctis ambulans supra aquam tanquam Deus astitit. Illi autem rem tam raram ac insolitam spectantes, putabant spectrum esse. Neque enim à specie ipsam cognoscebant, partim propter noctem; partim propter metum. Ille autem animans illos primò eis dixit, Ego sum qui omnia possum fidei. Respondens autem illi Petrus dixit: Domine si tu es, &c. Feuentissima Petri erga Christum charitas erat, desiderabat enim statim prope illum esse: & præ aliis. Credit autem quòd Iesus non solum ipse ambularet super aquas, sed & sibi daturus esset hoc; non dixit autem: iube me ire, sed ad te ire, nã illud ostentationis est, hoc autem amoris in Christum. Iesus autem dixit: Veni, &c. Subtrauit Dominus Petro mare, suam declarans virtutem. Attendit, quòd in maiori periculo existens, mari ventis turbato timuit: ita infirma est humana natura, & statim vt timuit, cepit submergi: quando enim fides infirma est: tunc in profunda descendit Petrus. Hoc autem fecit, ne ille superberet, & alios solaretur discipulos: fortè enim inuiderent, sed & Christus quantum ipsum amet ostendit. Confestim autem Iesus extenta manu, apprehendit eum, &c. Ostendens Christum non ventum, sed pusillanimitatem submergendi causam esse, non ventum increpat sed Petrum pusillanimitem. Ideo vt apprehensum eum, statuit super aquam præmissis vento flare. Non omnino autem dubitabat Petrus, sed scundum quid, hoc est, ex parte: nã iuxta id quod dubitauit, incredulus fuit: iuxta id autem quod clamauit: Domine, serua me, curauit incredulitatem. Ideo parux fidei dicitur, non incredulus. Igitur qui in nauis & ipsi metu soluti sunt. Cessauit enim, ventus. Et ex his cognito Iesu, confessi sunt eius deitate. Neque enim hominis est super mare ambulare, sed Dei. Sicut & David dicit: In mari viæ tuæ, & semitæ tuæ in aquis multis. Iuxta anagogen autem, nauis terra: fluctus vitæ, à malis spiritibus turbata, nox ignorantia. In quarta igitur vigilia, ad finem seculorū astitit Christus. Prima vigilia, fœdus cum Abraham: secunda, lex Moysi: tertia, prophetæ: quarta, Domini aduentus. Ipse enim seruauit nos, fluctibus agitato: veniens ad nos, ita vt eum cognosceremus, & vt Deum adoraremus: Vide autem & hoc, quòd negationem Petri, & inde eius conuersionem & penitentiam præsignatunt ea, quæ in mari acciderunt. Nam sicut ille dicebat confidens. Non te negabo: sic & hic. Iube me venire ad te super aquas, sicut tunc permisit negare, ita & hic permittit mergi. Hic manū ei porrexit Dominus, & non permisit eū submergi, ita tunc per penitentiam eum à profundo negationis extraxit.

EVTHYMII ZIGABONI

superioris Euang. expositio.

Statimque compulsi Iesus Discipulos vt conscenderent in nauigium, &c. Quom ab ipso distrahi nolent, compulsi illos in nauigium conscendere, & præcedere in vltiorem partem: hoc quidem prætextu, vt ipse relictus dimitteret turbas; in veritate autem, vt secum habentes fragmentorum copiosos

phinos, per otium absente illo curiose fragmenta sciscitarentur, ac confirmarentur, quod non phantasticè factum esset miraculum. Nam & propter hoc superfuerat, & oportebat discipulos de ea re certiores fieri supra ceteros, ut pote qui tanquam communes omnium magistri in orbem erant ingressuri. Et hæc quidem vna causa est cur discipulos præmisserit. Altera vero, quia volebat solus in montem ascendere, prout statim subiungitur, docens hinc quod neque oporteat cōtinuè multitudinim immisceri, neq; semper fugere multitudinem: sed vtrumque vtiliter efficere. Iam itaque & nos relictis vrbibus earumque distractionibus, pedites ac leues Christū sequamur, ad solitudinem siue quietem & silentium ac otium abeuntem, eique assistamus salutaria docēti, ut affectionum abtinentia ieiunantes, diuina gratia repleamur. *Quumque dimisisset turbas ascendit in montem seorsim ad orandum, &c.* Aptus est enim mōs ad orationem: nox præterea & solitudo, silentium ac in distractionem præbent, & immobilitatem in oratione. *Nauis autem iam in medio maris erat, &c.* Nunc rursus discipuli fluctuant ac periclitantur sicut & prius. Verum tunc quidem quum essent imperfectiores, aderat & ipse ad consolationem, quamquam dormiebat: nūc vero quum iam profecissent aberat, ut nusquam habentes consolationem efficiatū fortiores. *Quarta autem vigilia noctis abiit ad illos Iesus ambulans super mare.* Marcus autem dixit quod etiam vidit eos laborantes in remigando. Ioannes verò quod remigauerant fermè stadia viginti quinque; aut triginta. Stadium autem locus est siue mensura centum vlnarum, quæ vlna Græce *δρῶν* dicitur, & est manū cum pectoris latitudine extēso, continens sex pedes. Quartam vero noctis vigiliam nominabant antiqui, qui in exercitiis nocte vigilabant, quartam noctis partē, postremas videlicet tres horas. Permisit ergo Christus discipulos ad id vsque tēpus fluctuare, docens ut fortes efficiamur ad pericula quæ dispensatoriè inducuntur: nec facilem aut velocem queramus liberationem. Præterea ut mortem præ oculis habentes, & ab ea mirabiliter liberati, agnoscerent Deum esse eum, qui se seruasset: nondum enim perfectam habebant certitudinem: ideo quoque post liberationem adorauerunt eum dicentes, Vere Dei filius es. *Et inuitt eum Discipuli super mare ambulans turbati sunt dicentes: Spectrum est, &c.* Timorem qui ab vndis erat excipit alter timor: nec hunc soluit donec clamauerunt, ut exercerentur ad ferendas tentationum successiones. *Ac protinus loquutus est eis Iesus dicens, Bono animo estote: ego sum nolite terreri. Quia nocte impediēte, à persona eum cognoscere nequiverunt, sui nunc iudicium puta vocem eis inducit, quæ illos vtroque timore liberat. Respondens autem Petrus dixit ei, Domine si tu es, &c.* Peruenire ad illum super aquas quærit, ut hinc certior efficere-tur, an ipse esset Christus. Potius tamē dicendum quod quum vocem eius percipisset, supra modū gauisus est, & optabat ante alios ad eum accedere. *Quumque descendisset à nauis Petrus, ambulabat super aquas ut veniret ad Iesum, &c.* Mare quidē nō timuit

quamquam fureret: sed de iubentis potentia confusus, audacter ambulabat super aquas, & recta gradiebat: vento autem magis terribus est, ne forte circumagendo eum euerteret. Huiusmodi enim est humana natura, ut plerūq; in magnis rectè se gerat: magis autem conuincatur reprehensione digna esse in minoribus. Cōsequens itaque est, ut debilitata fide, per quam contra fluctus audientior erat, illius destitueretur gratia, quæ leuè ipsum efficiebat, & demergeretur. *Et continuo Iesus extensa manu apprehendit eum, &c.* Hæc imperans ostendit quod nequaquam vti violentia illū deiciebat, sed exigua fiducia, hoc est infirmitas dicitur fidei. Exigua ergo fidei hominem illum appellauit, ut qui ventum timens, magnam eius partem abiecerit. Dicit itaq; illi: Cur hæsitasti? quæ primū fiduciam habens, postmodum timuisti? id enim appellauit hæsitacionem: nam qui contra fluctus se fortem reddebat, vtiq; & cōtra ventum se fortem reddidisset. *Quumque nauim essent ingressi, conuenit ventus.* Non statim nauim ascenderunt, sed vento vehementer urgente, longo adhuc spatio ambulauerunt, ut Petrus certior redderetur, & de sua exigua fiducia conuinceretur. Dicit enim Ioannes quod voluerunt eum famere. In nauim & illico nauis appulit terræ ad quam ibant. Et inde manifestum est quod quum nauis terræ proxima esset, tum demum in eam intrauerunt. *Ceterum qui in naui erant, venerunt & adorauerunt eum dicentes: Vere Dei filius es.* Miraculi magnitudo perfectiorem eis induxit fidē. Mare siquidem increpare minus est, quā super illud ambulare: nec solū eū super illud ambulare, sed etiam alteri id præstare: neque hæc tantum, verum etiam facere illud quum venti violentia impetuose flaret, ac mare à suo statu submoueret. Sed præfens quidem Euāgelista dicit, quod communiter omnes confessi sunt esse ipsum Dei filium. Marcus autem dixit, quod admirati sunt, verum non intellexerunt. Ait enim: Et vehementer supra modum intra se stupebant & admirabantur: neque enim intellexerunt de panibus: nam eorum obsecratum erat. Est autem sensus dictionum huiusmodi, quod supra modum admirabantur eum veluti hominem qui talia posset, quum maxime illum adorare oportuisset, tanquam Deum omnia potentem. Volens autem ostendere quod neque in prædicto panum miraculo se conuertissent ad id quod oportuit, addidit quod non intellexerunt neque de panibus. Adduxit autem causam cur non intellexerunt, dicens: Erat cor eorum obsecratum. Nos tamen dicimus quod simul ut ingressus est in nauim Iesus, cōtigerit ea quæ dixit Marcus: deinde dissoluta cæcitate, facta sunt ea quæ scripsit Matthæus. Scire enim oportet, quod interdum quidem tenebatur cor discipulorum, nec poterant intelligere: quandoque verò soluebatur & intelligebant: vtrumque autem diuina dispensatione contingebat. Et nos ergo quum demergi ceperimus tempestate perturbationum animi Iesum inuocemus: & continuo porriget etiam nobis auxiliarem manum & extrahet nos.

IN

IN NATALIS FELICITATIS, ET SEPTEM FRATRUM FILIORVM EIVS.

Euangel. Matth. 12. Explicatum est supra Tomo. 2. feria 4. Quatuor temporum in Quadragesima: sed ibi desideratur Homilia S. Gregorij, quæ licet ex parte pro Euangelij istius expositione prodesse potuisset, propter historiam tamen S. Felicitatis & septem fratrum filiorum eius, quæ huic coniuncta est, huic loco re-servanda erat.

S. GREGORII PAPAE in idem Euang. Homil.

LOQUENTE Iesu ad turbas, ecce mater eius & fratres stabant foris, &c. Sancti euangelij, fratres charissimi, breuis est lectio recitata, sed magnis mysteriorū ponderibus grauida. Iesus etenim conditor & redemptor nolter matrem se nosse dissimulat, & quæ ei mater sit, qui propinqui, non per cognationem carnis, sed per coniunctionem spiritus designat, dicens: *Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Quicumque fecerit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.* Quibus nobis verbis quid aliud innuit, nisi quod obsequentes iustionibus suis multos ex gentilitate colligit, & ludæam, ex cuius carne est genitus, non agnoscit? Vnde & mater eius cum quasi non agnoscitur, foris stare perhibetur: quia videlicet synagoga idcirco ab auctore suo non recognoscitur, quia legis obseruationes tenens, spiritalem intellectum perdidit, & sese ad custodiam literæ foris fixit. Sed cum is qui voluntatem patris fecerit, soror & frater Domini dicitur, propter vtrumque sexum qui ad fidem colligitur, mirum non est: miradum verò valdè est, quomodo etiam mater dicatur. Fideles enim discipulos fratres vocare dignatus est, dicens: Ite, nunciate fratribus meis. Qui ergo frater Domini fieri ad fidem veniendo potuerit; querendum est, quomodo etiam & mater esse possit. Sed sciendum nobis est, quia qui Christi frater & soror est credendo, mater efficitur prædicando. Quasi enim parit Dominum, quem cordi audientis infuderit: & mater eius prædicando efficitur, si per eius vocem amor Domini in proximi mente generatur. Ad quam rem nobis idoneè confirmandam, adest beata Felicitas, cuius hodiè natalitia celebramus, quæ credendo exiit ancilla Christi, & prædicando facta est mater Christi. Septem quippe filios, sicut in gestis eius emendationibus legitur, sic post se timuit viuos in carne relinquere, sicut carnales parentes solent metuere, ne mortuos præmittant. In persecutionis enim labore deprehensa, filiorum corda in amore supernæ patriæ prædicando

roborauit, & parturiuit spiritu, quos carne pepererat: ut prædicatione pareret Deo, quos carne pepererat mundo. Considerate, fratres charissimi, in fœmine corpore virile pectus. Ad mortem stetit imperterrita: amittere se in filius lumen veritatis timuit, si non fuisset orbata. Nunquid ergo hæc fœminam martyrem dixerim? sed plus quam martyrem. Certè Dominus cum de Ioanne loqueretur, dixit: Quid existis in deserto videre? prophetam? Vtique dico vobis, & plus quam prophetam. Et Ioannes ipse requisitus, respondit dicens: Non sum propheta. Quia enim se plus quam prophetam nouerat, esse se prophetam negabat. Qui idcirco plus quam propheta dicitur, quia prophetæ est officium ventura prænuntiare, non etiam ostendere. Ioannes verò plus quam propheta est, quia quem verbo prædixit, digito ostendit. Non ergo hanc fœminam martyrem, sed plus quam martyrem dixerim, quæ septem pignori-bus ad regnū præmissis, toties æte se morientibus filiis moriebatur. Ad pœnas prima venit, sed peruenit octaua. Aspexit mater & cruciata & imperterrita filiorū mortem: spei gaudium dilij dolorē, naturæ. Timuit viuē ubi, gauisa est morientibus. Opraui nullum post se relinquere: ne si quæ haberet superstitem, non posset habere consortem. Nemo ergo ex vobis fratres charissimi existimet, quod eius cor morientibus filiis, etiam carnalis affectus minimè pulsauerit. Neque enim filios, quos carnem suam esse nouerat, sine dolore poterat morientes videre: sed erat vis amoris interior quæ dolorem vinceret carnis. Vnde & passuro Petro dicitur: Cum senueris, xtedes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quod tu non vis. Neque enim si plenissimè Petrus noller, pro Christo pati potuisset: sed martyriū quod per infirmitatem carnis noluit, per virtutem spiritus amauit. Quidum per carnem ad pœnas trepidat, per spiritū ad gloriam exultat. Actumque est, ut cruciarum martyrij nolendo voluisset: sicut nos quoq; cum gaudium querimus salutis, amarum poculum sumimus purgationis, amaritudo quidem in poculo displicet, sed restituenda per amaritudinem salus placet. Amavit ergo iuxta carnem Felicitas filios suos, sed pro amore cælestis patriæ mori etiam coram se voluit quos amauit. Ipsa eorum vulnera

Felicitatis
multa con-
finita.
Matth. 11.

Ioan. 1.

Ioan. 21.

vulnera accepit, sed ipsa in eisdem ad regnum præuenientibus excreuit. Rectè ergo hanc feminam ultra martyrem dixerim, quæ & toties in filiis est desiderabiliter extincta, & dum multiplex martyrium sustinuit, ipsam quoque martyrij palmam vicit. Fertur apud veteres mos fuisse, ut quisquis consul existeret, si iuxta ordinem temporum honoris sui locum teneret. At si quis posterius ad consulatum veniens, consul nõ semel, sed bis fortasse aut tertio fieret, etiam illos laude & honore transcenderet, qui non plus quam semel consules exstitissent. Vicit ergo beata Felicitas martyres, quæ tot ante se morientibus filiis pro Christo frequenter occubuit, quia ad amorem illius sola sua mors ei minimè suffecit. Consideremus fratres hanc feminam, consideremus nos, qui membris corporis viri sumus, in eius comparatione quid existimabimur? Sæpe nanque agenda aliqua bona proponimus, sed si vnicus contra nos vel leuissimus sermo ab ore irridentis eruperit, ab intentione actionis nostræ fracti protinus & confusi resiliimus. Ecce nos plerunque à bono opere sola verba reuocant: Felicitatem verò à sancta intentione frangere nec tormenta potuerunt. Nos ad auram maledictionis impingimur: hæc ad regnum etiam per ferrum exiit, nihilque esse quod obstitere æstimauit. Nos ad præcepta dominica largiri nostram saltem superflua nolumus: hæc non

solum Deo suam substantiam contulit, sed pro illo etiam propriam carnem dedit. Nos cum ex diuina iussione filios amittimus, sine consolatione lugemus: hæc eos velut mortuos plangeret, si non obtulisset. Cum ergo ad illud terribile examen districtus iudex venerit, quid nos viri dicemus: cum huius femine gloriæ viderimus? De debilitate mentis suæ quæ tunc viris erit excusatio, quando hæc ostendetur, quæ cum seculo & sæculo vicit? Sequamur ergo, fratres charissimi, districtam & asperam redemptoris viam. Vsu quippe virtutum ita iam plana facta est, ut per eam feminis libeat ambulare. Despicimus ergo cuncta præsentia: nulla sunt etenim, quæ transire possunt. Turpe sit diligere, quod constat citius perire. Non nos terrenarum rerum amor superet, non superbia inflat, non ira dilaniet, non luxuria polluat, non inuidia consumat. Amore nostri, fratres charissimi, redemptor noster occubuit, & nos amore eius discamus vincere nosmet ipsos. Quod si perfectè agimus, non solum imminet pœnas euademus, sed communi cum martyribus gloria remunerabimur. Nam quando occasio persecutionis desit, habet tamen pax nostra martyrium suum: quia & si carnis colla ferro non subdimus, spiritali tamen gladio carnalia nostra desideria in mente trucidamus, ipso adiuuante, qui viuit & regnat, &c.

IN FESTO S. MARIE MAGDALENÆ.

L V C. 7.

ROGABAT autem illum quidam de^a Phariseis, ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisei discubuit. Et ecce mulier^b quæ erat in ciuitate^c peccatrix, ut cognouit quod Iesus accubuit^d set in domo^e Pharisei, ^d attulit^e alabastrum vnguenti: & stans retro secus pedes eius, ^f lachrymis cœpit rigare pedes eius, & ^g capillis capitis sui^h tergebatur. ⁱ Oculum quoque superba dixerat. ^k Quod sibi pro odore suæ carnis adhibuerat. ^l De falsa iustitia superbus, nulla compositione natus. ^m Hic si esset propheta sciret utique quæⁿ & qualis est^o mulier quæ tangit eum: quia^p peccatrix est. Et respondens Iesus, ^p dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic. Duo debitorum erant cuidam sceneratori: vnus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis vnde redderent: donauit vtriusque. Quis ergo eum plus diligit? Respondens Simon, dixit: Aestimo quia is cui plus donauit.

^a Id est, iustus, & post iusticiam penitentibus.

^b Iam penitens.

^c In domo Pharisei peccatrix meretur veniam, quia cognitio peccati per legem, sic lex mittit ad gratiam.

^d Pro tendit præcipere gratiam hospitii.

^e Genus est marmoris, in quo incorrupta seruantur vnguenta.

^f Oculos quibus terrena concupiscerat, iam per penitentiam conterens plorat.

^g Quos ad compositionem vultus exhibuerat.

^h Iam chrymas.

ⁱ Ore quo superba dixerat.

^k Quod sibi pro odore suæ carnis adhibuerat.

^l De falsa iustitia superbus, nulla compositione natus.

^m Medicum reprehendit, quia subuenit.

ⁿ Vnguentum eius vitare debet.

^o Agram reprehendit de aegritudine.

^p Conuincens superbum & sub specie mulieris commendans ecclesie meritum.

^p Dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic. Duo debitorum erant cuidam sceneratori: vnus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis vnde redderent: donauit vtriusque. Quis ergo eum plus diligit? Respondens Simon, dixit: Aestimo quia is cui plus donauit.

^q Per misericordiam.

^r Corporaliter quidem videt, sed mysterium non videt.

At ille dixit ei: Rectè iudicasti. ^q Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni: ^r Vides hanc mulierem? ^s Intraui in domum tuam: aquam pedibus meis non dedisti. Hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis terfit. Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non vnxi, hæc autem vnguento vnxit pedes meos. Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata. Et cœperunt qui simul accumbebant dicere intra se: Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad ^v mulierem: Fides tua te saluam fecit: ^x Ne à via veritatis in viam scandali vterque labaris. ^y Confortans sanam per pietatis sententiam.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euang.

ROGA. Sicut proposuerat verbis, ita factis etiam astruit iustificatam sapientiam ab omnibus filiis quia etiam à Maria penitente post culpam. *Quidam de phariseis.* Mystice. Phariseus de falsa iusticia præsumens, Iudaicum populum signat, qui dominum ad conuiuium inuicat, quia quem venientem non credidit, venturum sperare non desit. Sed adhuc cum voto dicit: Excita potentiam tuam, & veni. Domus pharisei, lex & prophetæ, in quibus ille populus mansionem habere gloriabatur. Quam domum in carne apparatus ingreditur, quia non venit legem soluere, sed adimplere. Discumbit, quia in maiestate sua non intellectus, per formam serui visibilis est factus. Cognoscit autem gentilitas immundis actibus dedicata per famam apostolici sermonis, quod misit Deus filium suum. *fa. sub le.* Non ut phariseus, qui tantum literam attendit, iustificetur. Sed domus id est, nos qui gratiam spiritus in lege sequimur, qui non vituperamus, quod peccatores recipit: sed laudamus, quod peccatores iustificat. *In do.* In cuiuscunque domo interiore cognoueris sapientiam & iusticiam recumbentem, recurre ad pedes, id est, ad extremam sapientie partem, inquit lachrymis confiteri peccata, expande capillos, id est, sterne ante eum cunctas corporis tui dignitates: osculare, id est, nihil nisi sapientiam loqueris. *Attulit.* Quot habuit in se oblectamenta, tot de se inuenit holocausta. Moraliter. Affert vnguentum: quia bona opera agit: quibus ecclesiam odore bonæ opinionis respergit. Vnde dicitur: Christi bonus odor sumus Deo, &c. *Hic.* Alabastrum vnguenti, id est, corpus cum fide, stans retro, id est, post ascensionem domini, secus pedes, id est, Apostolos, lachrymis rigabat, id est, charitate interna in Deo: capillis tergebatur, id est, superfluos cibos & vestimenta dat: oscularur, cum omnibus pacem habet: Debebat denarios quingentos: hæc sunt peccata gentium quinque sensibus commissa, alius quinquaginta, id est, peccata Iudæorum. *Secus pedes.* Contra pedes stat, qui in peccatis positus itineribus domini renititur. Sed qui ad penitentiam post peccata conuertitur, iam retrò secus pedes stat, dum vestigia do-

mini quæ impugnabat, sequitur: Lachrymis pedes rigat, qui sanctorum tribulationibus compatitur: qui tristitiam illorum putat esse suam, qui vltimis membris Christi inclinatur per affectum compassionis. Capillis (qui corpori superfluum) pedes quos rigauerat tergit, qui de terrena substantia quæ superfluit sanctis, quibus ex charitate compatitur, incipit misereri. Pedes osculatur, qui studiose diligit illos quibus sua largitur, ne sit grauis tribuenti necessitas proximi. Vnguento vngit, qui bene operando bonæ opinionis odore alios respergit, & ad bene operandum exemplo suo inducit. Vel potest per pedes, caro Christi significari, quam osculamur, dum mysterium incarnationis eius diligitur. Vngimus, dum ipse humanitatis potentiam sacri eloquij bona opinione prædicamus. Sed phariseus hoc videns inuidet, quia cum Iudæi gentiles vident prædicare Deum, sua malicia tabescunt. Quibus dominus bona gentilitatis enumerat, ut cognoscant in quibus malis ipsi iaceant. *Capit riga.* Maria soror Lazari bis eodem sancta ost officio: Semel in Galilæa cum primo accedit cum humiliare & lachrymis, vbi & remissionem peccatorum accepit. Secundo, in Bethania, non iam peccatrix nominata, sed casta, & ideo deuota: Ibi pedes, hic caput inungit. Moraliter. Sic quoque fidelis anima prius ad pedes domini humiliata à peccatis absoluenta incuratur: post crescentibus meritis fragrantia lætæ fidei, domino quasi caput odore perfundit aromatum. Sic etiam vniuersalis ecclesia in præsentia: Christi incarnationis (quæ pedum nomine signatur) mysteria celebrando, deuota redemptori reddit obsequia. In futuro etiam humanitatis eius gloriam & diuinitatis æternitatem (quia caput Christi est Deus) simul intuendo: perpetuis confessionum laudibus quasi pistica nardo glorificabit. *Mystice.* Duo debitorum, duo populi sunt, qui Deo creatori debent nummum, id est, animam suam, regis imagine insignitam, & ad seruandum sibi commissam. Vtriusque debitum populi per quinarium multiplicatur: quia quinque sensus sunt quibus in hac vita vitimur, quibus imaginem conditoris quam accepimus extollere debemus. Sed minus debet Iudæus cui decalogus legis per seruum datur plus debet Christianus, cui per filium gratia vitæ committitur. Ideo Iudæi per denarium, Christiani per cæternarium numerum scenus accumulunt. Sed quia neuter suis viri-

Bibl. Hom. tom. 4. X x bus,

bus, sed gratia Dei per fidem saluatur. Recte dicitur: *Non habentibus illis unde red. do. vrisque.* Plus ergo diligit ecclesia gentium quam Iudæus, quia ei si secundum præsentem statum maior ei gratia confertur, & secundum præteritum de maiori feciditate extrahitur: plus debet qui plus accepit. Nullus potest tantum diligere, quantum ea, quæ in pluribus diligit. *Is qui plus.* Secundum homines plus fortasse offendit, qui plus debuerit. Sed per misericordiam domini causa mutatur, ut amplius diligit qui amplius debuit, si tamen gratiam consequatur. *Recte indicasti.* Sua sententia phariseus conuincitur: quia sicut freneticus funem portat ex quo ligetur. *Intraui in domum.* Intraui carne assumpta in populum Iudæorum. *Aquam pe.* Aqua extra nos est, humor lachrymarum intra nos. Infidelis autem populus, nec exteriora pro domino incarnato tribuit. Conuersa gentilitas non solum substantiam, sed & sanguinem pro domino fudit. Oculum, dilectionis est signum, & infidelis populus ex dilectione ei seruire noluit, cui tamē ex timore seruiuit. Sed gentilitas vestigia osculari non cessat, quia in eius amore continuè suspirat. *Oleo caput meum non vi.* Et si populus ille in Deum se credere & non in hominem fatebatur, tamen ipsam potētiam diuinitatis quæ per miracula apparebat digna laude prædicare neglexit. Sed gentilitas dum mysterium incarnationis credit, summa laude etiam infima eius prædicat. *Aquam pedibus.* Enumerantur bona peccatricis, & mala falsi iusti.

CATENA AVREA in idem Euang.

Beda, Quia superius dictum fuerat, Et omnis populus audiens & publicani iustificauerunt Deum baptizari baptisate Ioannis. Idem euangelista quæ verbis proposuerat, etiā factis astruit, iustificatam, scilicet sapientiam à iustis & penitentibus, dicens: *Rogabat autem illum, &c.* Greg. Nise. Hæc descriptio quandam vilem intellectum sapit. Sunt enim plerique eorum qui se iustificari inflati suspitione vani sensus, priusquam veniat verum iudicium, separantes seipfos velut agnos ab hædis, nec techo nec efcis cum plerisque communicare volentes, abominantes omnes quicumque non extremum, sed medium tenent callem in vita. Lucas ergo plus medicus animarum quam corporum, ostendit ipsum Deum & saluatorem nostrum piissimè alios visitantem: vnde sequitur, *Et ingres. do. pha. dis.* Non ut aliquis de vitiis eius sortiat, sed ut impartiat de iustitia propria. Cytillus, Mulier autem inhonestæ vitæ, promens autem fidelem affectum, venit ad Christum, quasi petentem veniam commissorum largiri. Sequitur enim, *Et ecce mulier, &c.* Beda, Alabastrum est genus marmoris candidi, variis coloribus intertincti, quod ad vasa vnguentaria cauari solet, eo quod optimè seruare ea incorrupta dicatur. Greg. in ho. Quia enim hæc mulier turpitudinis suæ maculas asperxit, lauanda ad fontem misericordie cucurrit, conuiuantes non erubuit: nam quia semetipsam grauius erubescere intus, nihil esse credidit quod veredundaretur foris. Discite quo dolore ardet, quæ flere & inter epulas non erubescit. Gre. Nil indignitatem autem suam ostendens

stabat post tergum deiectis luminibus & effusa coma pedes amplectens lachrymisque eos perfundens, rebus tristem animum ostendebat. Greg. in ho. Oculis enim terrena cupierat: sed iam per pœnitentiam conterens flebat: capillis ad compositionem vultus exhibuerat, sed iam capillis lachrymas tergebat, vnde sequitur, *Et capillis suis tergebat.* ore superba dixerat, sed pedes Domini osculans hoc in redemptoris sui vestigia figebat: vnde sequitur, *Et osculatus pedes eius.* Vnguentum sibi pro odore suæ carnis exhibuit. Quod ergo sibi turpiter exhibuerat, hoc iam Deo laudabiliter offerebat: vnde sequitur, *Et vnguento vnguit.* Quot ergo in se habuit oblectamenta, tot de se inuenit holocausta. Conuertit ad virtutum numerum, criminum: ut totum Deo seruiret in patientia, quicquid ex se Deum contemplerat in culpa. Sic igitur meretrix effusa est honesti virginibus. Postquam enim accensa est pœnitentia, exarsit in Christi amorem: & hæc quidem quæ dicta sunt agebantur exterius, quæ vero renouebat eius intentio multò feruentiora his erant quæ solus Deus inspiciebat. Gregorius in homilia, Hæc autem phariseus intuens depicit, & non solum venientem peccatricem mulierem, sed etiam suscipientem Dominum reprehendit: videns autem phariseus qui vocauerat eum ait intra se dicens: Si hic esset propheta, sciret vtiq; quæ & qualis mulier est quæ tangit eum. Ecce phariseus veraciter apud se superbus & fallaciter iustus ægrum reprehendit de ægritudine, medicum de subuentione: quæ profecto mulier si ad pharisei pedes venisset, calcibus repulsa discederet. Inquinari enim se alieno peccato crederet, quia hunc vera sua iustitia non replebat. Sic & quidam sacerdotali officio præditi, si quid fortasse iuste exterius vel tenuiter egerint, protinus subiectos despiciunt, & peccatores quosque in plebe positos dedignantur. Necessè est autem ut cum peccatores quosque conspiciamus, nosmetipsos prius in eorum calamitate desicemus: quia fortasse in similibus aut lapsi sumus, aut labi possumus. Oportet autem ut sollicitè discernamus: quia distinctionem debemus vitiis, compassionem naturæ. Si enim ferendus est peccator, nutriendus est proximus. Cum verbis iam per pœnitentiam percurrit ipse quod fecit, iam noster proximus peccator non est: quia hinc in se punit, quod iustitia diuina reprehendit. Inter duos ergo ægros medicus aderat, sed vnus in sebre sensum tenebat, alter sensum perdidit: mentis. Illa quippe flebat quod fecerat, Phariseus autem de falsa iusticia elatus, vim suæ valetudinis exagerabat. Titus, Dominus autem non verba eius audiens, sed cogitationes inspiciens, Dominum se prophetarum ostendit: vnde sequitur, *Et respondens Iesus dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere.* Glo. Quod quidem dixit, eius cogitationi respondens, phariseus autem ex verbis Domini attentior est factus: vnde dicitur, *At ille ait, Magister dic.* Greg. De duobus autem debitoribus parabolica opponitur, quorum vnus minus, alius amplius debet: vnde sequitur, *Duo debitores erant cuidam sceneratori, &c.* Titus, quasi dicat. Neq; tu abique debito es: quid igitur? si in paucioribus tenentis, nõ superbas: quia tu quoque venia eges. Vnde de venia subdit, dicens: Non habetis autem illi vnde redderent, donauit vtrisque. Gloss. Nullus enim

enim potest per seipsum à debito peccati liberari, nisi diuina gratia veniam consequatur. Greg. in hom. Vtrorumque autem debito dimisso, quis amplius largitorem debiti diligit, phariseus interrogatur. Sequitur enim: *Quis ergo plus diligit?* Quibus verbis protinus ille respondit, *Æstimo quia is cui plus donauit.* Qua in re notandum est, quod dum sua sententia phariseus conuincitur, quasi freneticus funem portat ex quo ligetur. Semper autem ei bona peccatricis, enumerantur & mala falsi iusti: vnde sequitur, *Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni, vides hanc mulierem? Int. in domum, &c.* Amb. quasi dicat. Facilis est vltus aquarum, non est facilis lachrymarum effusio: tu promptis non es vnus, hæc effudit non prompta: lauans lachrymis pedes meos, lauit maculas proprias, terxit comas, ut per eas sibi assumat sacros sudores: & quibus venata est ad peccatum iuuentutem, venata est sanctitatem. Chrysothomus, Sicut autem vbi vehemens imber prorumpit, fit serenitas: sic lachrymis effusus apparet tranquillitas, & perit caligo reatum: & sicut per aquam & spiritum, sic per lachrymas & confessionem denuo mundatur: vnde sequitur, *Propter quod dicitur, remittit ei peccata, quoniam dilexit multum.* Nam qui vehementer se ingesserunt malis, rursus & bonis vehementer insistent, concij ad quot debita se obligauerunt. Gregorius, Tantò ergo amplius peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis igne concremat. Titus, Contingit autem sapius eum qui multum peccauit, per confessionem purgari, pauca verò peccantem ex arrogantia non venire ad confessionis remedium: vnde sequitur, *Cui au. mi. dimitt. mi. diligit.* Chrysoth. Opus est ergo nobis feruenti anima, quia nihil impedit hominem fieri magnum. Nullus ergo constitutorum in peccatis desperet, ne mo virtuosus dormitet, nec hic confidat, sape enim meretrix præcedet eum: nec ille diffidat, possibile namque est eum etiam primos superare. vnde & hic subditur, *Dixit autem ad illam, Remittuntur tibi peccata tua.* Greg. Ecce quæ ad medicum venerat ægra sanata est: sed de salute eius adhuc alij ægrotant. Sequitur enim, *Et cœperunt qui simul accubebant dicere intra se, quis est hic qui etiam peccata dimittit?* sed cælestis medicus ægros nõ respicit, quos etiam de medicametro fieri deteriores vidit, eam autem quam sanauerat, per pietatis suæ sententiã confirmat. vnde sequitur, *Dixit autem ad mulierem, Fides tua te saluam fecit,* quia scilicet, hoc quod petit, posse se accipere nõ dubitauit. Theop. Postquã autem ei peccata dimisit, nõ sinit in remissionem peccati, sed adiicit operationem boni. vnde sequitur, *Vade in pace,* id est in iustitia: quia iustitia est pax hominis ad Deum, sicut peccatum est inimicitia inter Deum & hominẽ: quasi dicat, operare omnia quæ ad pacẽ Dei te ducunt. Amb. Hoc autem loco plerique pati videntur scrupulum quæstionis, vtrum videantur euangelistæ discorde de fide. Græcus, Quia enim quatuor euangelistæ dicunt Christum vnctum fuisse vnguento à muliere: tres puto fuisse mulieres, ex personarũ qualitate, ex modo agendi, ex differentia temporum. Iohannes quidem narrat de Maria sorore Lazari, quoniam sex diebus ante pascha vnxit pedes Iesu in propria domo. At Matthæus, postquam dominus dixerat: Scitis quia post biduum fiet pascha,

subdit quòd in Bethania in domo Simonis leprosi mulier fudit vnguentum super domini caput, non autem vnxit pedes vt Maria: etiam Mattheo similiter. Lucas autem non circa tempus paschæ, sed in medio euangelij hoc refert. Chrysothomus autem binas asserit has mulieres fuisse: vnã quidem quæ cõtinetur in Ioanne, alteram verò cuius mentio fit à tribus. Amb. Hanc ergo mulierem inducit Matthæus supra caput Christi effundentem vnguentum, & ideo noluit dicere peccatricem. Nam peccatrix secundum Lucam supra Christi pedes effudit vnguentum. Potest ergo nõ eandem esse, ne sibi cõtrarium euangelistæ dixisse videantur. Potest etiam quæstio meriti, & tẽporis diuersitate dissolui: vt adhuc illa peccatrix sit iam perfectior. Augu. de con. euang. Eandẽ enim Mariam bis hoc fecisse arbitror intelligendum: semel scilicet quod Lucas narrat, cum primò accedens cum humilitate & lachrymis meruit remissionem peccatorũ: vnde Ioannes, cum de Lazaro resuscitando cœpisset loqui, antequam veniret in Bethaniam dicit: Maria autem erat quæ vnxit dominum vnguento, & terxit pedes eius capillis suis, cuius frater Lazarus infirmabatur. Tam itaque hoc Maria fecerat. Quod autem in Bethania rursus fecit, aliud est: quod ad Lucæ narrationem non pertinet, sed pariter narratur ab aliis tribus. Greg. in hom. Mystico autem intellectu phariseus de falsa iustitia præsumens, Iudaicum populum peccatrix mulier, sed ad vestigia domini veniens & plorans, conuersam gentilitatẽ designat. Ambro. Vel princeps huius seculi quidam leprosus est, domus autem Simonis leprosi terra est: ergo dominus ex illis superioribus locis descendit in terram, neque enim sanari potuisset hæc mulier quæ speciem habet animæ vel ecclesie, nisi Christus venisset in terram. Meritò autem speciem accipit peccatricis, quia Christus quoque formam peccatoris accepit: itaque si constituas animam fideliter appropinquantem Deo nõ peccatis turpibus & obscenis, sed piẽ seruitutem Dei verbo, habentem immaculatã fiduciam castitatis, ad ipsum Christum caput accedit, caput autem Christi Deus est: sed qui caput nõ tenet Christum, ille pedes teneat. Peccatrix ad pedes, iustus ad caput: habet tamen etiã ea quæ peccauit vnguentum. Greg. Quid aliud vnguentum, nisi bonus odor opinionis exprimitur? si igitur recta opera agimus quibus opinio boni odoris ecclesiam respergamus, quid in corpore domini nisi vnguentum fundimus? Sed secus pedes mulier stetit: cõtra pedes enim domini sterimus, cum in peccatis positi eius itineribus retinebamur, sed si ad veram pœnitentiam post peccatum conuertimur, iam retrò secus pedes stamus: quia eius vestigia sequimur quæ impugnamus. Amb. Deser & tu post peccata pœnitentiam: vbi cunq; audieris Christi nomen, accurre. In cuiuscunq; interiorẽ domum Iesum intrasse cõgnoueris, & ipse festina, cum repereris sapientiam, cum repereris iustitiam in aliquibus penetrabilibus recumbentem, accurre ad pedes, id est vel extremã partem quere sapientie, lachrymis confitere peccata. Et fortasse ideo non lauit Christus suos pedes, vt eos lachrymis nos lauemus. Bonæ lachrymæ, quæ non solum nostrum possunt lauare delictum, sed etiam verbi cælestis rigare vestigium, vt gressus eius nobis exuberent, Bonæ lachrymæ, in quibus non solum redemptio peccatorũ, sed etiam iustitia

xero. Audeo dicere: Non reddidit Petrus: & ideo plus dilexit. Non reddidit Paulus: reddidit quidem mortem pro morte: sed alia non reddidit, quia multa debebat. Audi ipsum dicentem: quia non reddidit: Quis prior dedit illi: & retribuetur ei? Reddamus licet crucem pro cruce: funus pro funere: nunquid reddimus quod ex ipso, & per ipsum, & in ipso habemus omnia? Reddamus ergo amorē pro debito: charitatē pro munere: gratiā pro sanguinis precio. Plus enim diligit: cui donatur amplius. Sed reuertamur ad illā superiorē cuius consiliū adhuc nec Apostoli intelligunt: quod erat absconditum à sæculis in Deo. Quis enim cognouit sensum Domini? Conquirebatur ergo Discipuli: quia mulier super caput effudit vnguentum: & querebantur dicentes: Quare hoc sic perit? Potuit enim vendari precio: & dari pauperibus. Quid vtiem in eorum sermonibus displicuerit: non potest deprehēdi nisi mysterium intelligas. Luxuriosi enim hominis vel potius nō hominis: esse olere vnguentum. Certe & ipsi qui olent, vngere se non profunderē solent. Quid displicet quia dictum est: Potuit hoc vendari precio: & dari pauperibus? Certe & ipse supra dixit: Quicquid vni minimorum horum fecistis mihi fecistis: ipse mortem suam pro pauperibus offerēbat. Non est igitur simplex figura: & ideo respondit illis Dei verbum: Quid molesti estis mulieri? Semper pauperes habetis vobiscum: me autem non semper. Semper ergo tecū pauperem habes: & ideo bene fac. Num igitur differre pauperem debes: quia semper tecum est: cum tibi propheta dicat: Ne dixeris pauperi eras dabo: Sed ille de sola misericordia locutus est: hic autem misericordiæ fidem prætulit: quæ tūc habet meritum si fide præcedente conferatur. Mittens enim hoc vnguentum in corpus meum: ad sepeliendum me fecit. Non ergo vnguentum Dominus sed charitatem dilexit: fidem suscepit: humilitatem probauit. Et tū si desideras gratiam: charitatem auge: mitte in corpus Iesu fidem resurrectionis: odorem ecclesiæ communis: charitatis vnguentum: & ita progrediens pauperibus dabis: Plus tibi pecunia illa proderit: si non tanquam affluentem tribuas: sed tanquam profuturā Christi nomine largiaris: si ita eam conferas pauperi: vt deferas Christo. Non ergo iuxta litteram tantummodo occipias superfluum capiti vnguentum: Littera enim occidit: sed secundum spiritum: quia spiritus vita est. Quod ergo istius mulieris vnguentum est? Quis hoc audire potest: quis tales aures habet vt dicente Iesu: verbum quod accepit à patre: immo quia ipse verbum, possit tantam altitudinem capere mysterij? Et discipuli ex parte intelligunt: et non totum intelligunt. Vnde & quidam putant dixisse discipulos: vnguenti precio emi fidem gentium debuisse quæ sanguinis dominici tantum precio debeatur: quod viderit verisimile. Denique Iohannes euangelista inducit sermone Iudæ Scarioth: æstimatur trecentis denariis illud vnguentum: sicut habes: Potuit enim vendari trecentis denariis, & dari pauperibus. Trecentorum autem zra, crucis insigne declarant: sed Deus non perfunctoriam mysterij præscientiam querit: sed conspeliiri in se fidem credentium manu. Id tamen de ceterorum apostolorum vocibus intelligimus, Iudas autem cōdemnatur auariciæ: qui pecuniam dominicę præ-

tulit sepulturæ: qui etiam si de passione sensit errauit. Tam charactone vili se vult æstimari Christus: vt ab omnibus ematur: ne quis pauper detereatur. Gratis, inquit, accepistis: gratis date. Pecuniam nō querit diuitiarum altitudo: sed gratiam. Ipse nos præciosio sanguine emit: non vendidit. De quo plenius diceremus: nisi à nobis ipse tractatum alibi recordaremur. Ergo secundum dicta domini in quo sunt thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi: quos nemo potuit præuidere: operari me oportet in sepulturam eius: vt caro eius requeuisset, non corruptionem vidisse credatur: & mors corporis eius ita domum nostram odore sui compleat: vt credamus quia in manus patris commendauit spiritum suum: & à morte sequestrata diuinitas: corporalium non subit consuetudinem passionum. Intellige quemadmodum corpus filij vnguentum oleat. Corpus illud est quod exutum est: non quod amissum est. Corpus eius traditiones sunt scripturarum. Corpus eius ecclesia est: corporis eius odor sumus: & ideo decet vt mortem corporis eius ornemus. Esti nostros illa non requirat ornatus: sed requirunt pauperes. Ornabo corpus eius: si fiam sermonum eius prædicator: & possim gentibus crucis aperire mysterium. Ornauit ille qui dixit: Quia prædicamus Christum crucifixum: Iudæis quidem scandalum: gentibus autem stultitiam: ipsis vero vocatis Iudæis atque Græcis: Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Ornatur crux: cum id quod per imperitiam stultum putatur: per euangelium sapientius æstimatur, vt possimus docere quemadmodum virtus aduersaria per crucem domini destruat. Misi in domini corpus vnguentum: spirare incipit quod mortuum putabatur. Ideo vnusquisque adoriatur emere labore suo: nisi que virtutum alabastrum vnguenti: non vile aliquod atque commune: sed preciosum vnguentum alabastrum & vnguentum pisticum. Si enim quis fidei congreget flores: & prædicet Iesum Christum crucifixum in omnem ecclesiam que Christi corpus est mundo mortua: requiescens Deo: fidei suæ transfundit vnguentum. Oleret incipit tota domus Domini passionem: oleret incipit mortem: oleret incipit resurrectionem: vt possit vnusquisque ex hoc sacræ plebis numero dicere: Mihi autem abit gloriari: nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Spirat odor: oleret vnguentum in corpore. Si quis possit atque vitinam ego possim confidenter loqui: Mihi autem mundus crucifixus est. Non amanti diuitias: non amanti honores sæculi: non amanti quæ sua sunt: sed que Iesu Christi: Non amanti quæ videntur: sed que non videntur: Nō cupido vitæ: sed ei qui festinat dissolui & cum Christo esse: crucifixus est mundus. Hoc est enim crucem tollere & sequi Christum: vt & nos commoriatur & conspeliatur cum eo: vt vnguentum quod ista mulier in sepulturam eius misit olere possimus. Non mediocriter istud vnguentum est: quo Christi longæ etæque diffunditur nomen. Vnde etiam propheticè dictum est: Vnguentum exinanitum est nomen tuum. Ideo exinanitum: vt maiore fides odore fragret. Ex hac ergo muliere intelligimus illud Apostolicum quid sit: Superabundauit peccatum: vt superabundaret gratia. Nam si in ista muliere non superabundasset peccatum: non superabundasset gratia. Agnuit enim peccatum: & detulit gratiam.

tiam. Et ideo lex necessaria: Per legem enim peccatum agnoui. Si lex non fuisset: peccatum lateret. Agnoscentia peccatum: veniā peto. Per legem enim genera peccatorum, præuaricationis quoque; crimen agnosco. Curro ad penitentiam: gratiam consequor. Lex ergo auctor est boni: quæ mittit ad gratiam.

S. TITI BOSTRENSIS Episcopi eiusdem Euang. expositio.

Rogabat autem illum quidam ex pharisæis. An in aduertere hoc loco licet, Pharisæum, qui dominum nostrum Iesum Christum ad prædium vocat, versū pelli simulatione, latentique insiditate immunem non fuisse: Aiebat enim, Hic si esset propheta sciret vtiq; etc. Ad dominum hominem eiusmodi esse certo compertum habens, nihilominus in domum illius ingredi, mensque accubere non designatur. Et ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit, quod Iesus accubuit in domo Pharisæi, etc. Hæc mulier, neque ea est, cuius apud Marcum, nec ea tandem, cuius apud Ioannem: Siquidem illa pauld ante Dominicam passionem fecerunt, quæ fecisse scribuntur, hæc autem circa Euangelicæ prædicationis medium, aut citius quoque, vt facile quis, si eam in rem curiosus inquirere vellet, deprehendere posset. Osculatur pedes eius. Non simpliciter, aut oscitantur Domini pedes osculatur, sed serio & ex animo, exosculatōsq; precioso vnguento perfundit. Vt quoque officij genere incensum erga Christi amorem ostendit. Christus verò Dominus, qui non tantum externa verba audit, sed intima quoque cordis sensa penetrat, plenèque comprehendit, tanquā prophetarum Dominus, Pharisæi cogitata in lucem effert, ait autem: Simon habeo tibi aliquid dicere. Mox illo verò ad Christi quæsitum respondente: Aesimo, quia in cui plus donauit, Dominus vicissim excepit. Cur tu ergo huius flagitia animo pertrahas? nam neque tu quoque peccati expertus es, quāuis enim minus forte debes, quā illa, attamen non es ab omni prorsus noxa immunis. Et sæpe quidem vsu venit, vt is, qui grauior & multum impedit, per confessionē à peccatis absoluat: Alius ediuerso qui parum peccat per superbiam, confessionis pharmacum aspernetur: adeoque in pœnatum reatum incidat. Neque enim ob id condemnatio nis iudicium euadet peccator, quod paucis delictis obstrictus teneatur: nam & propter pauca quoque condemnabitur, nisi eam confessionem, & penitentiam de paucis illis in medium adferat, quam oportet. Siquidem ad tremendum illud tribunal constitutus, tanquam verè peccator, liberè pro se loqui non audebit. Vides hanc mulierem, etc. Quasi dicat, tu ne illis quidem vsus es, quæ ad manū erāt: quā enim quæ, nusquā nō obuia, facilimo negotio parari potest, pedibus meis non dedisti, hæc autē ea etiā effudit, quæ difficillimè habetur. Quandoquidē lacrymis pedes meos abluisti: at tāta lacrymarum profusio, paratu minimè facilis est. Et capillis suis terxit. Nimirum quod per ea aucupetur sanctimoniam, per quæ iuuentutem pellexerat ad noxam. Ad hæc despectui me habuisti: neque enim osculum mihi dedisti: neque oleo caput meum vnxiisti: hæc autem cum omni timore, & reuerentia osculata est pedes meos,

osculoque delinitos vnguento inunxit. Et quia intra te aiebas: Hic si esset propheta, sciret vtiq; que, & qualis est mulier, quæ tangit eum: quia peccatrix est, agnosce vel ex hoc tandem, quod illius peccata nō ignorabam, quia tuas cogitationes cognosco. Quamobrem, & te, & tua cogitata, tanquam omnium gnarus, exploratē tenens, & peccatorum molem, qua hæc premitur, neutiquam nesciens, tibi dico: Remittuntur ei peccata multa, etc. Et ceperunt, qui simul, etc. Per hæc Euangelista ostendit, alios quoque; vnā accubuisse, ad quos Christi verbū spectabat: Neque enim erat illud tanquā vulgaris cuiuspiam prophetæ, sed tanquam domini, vni cuique, quod equitatis ratio poscebat, distribuentis. Deposcebat hæc autem, vt eam, quæ confitebatur, quæ lachrymabatur, quæ ad Christi pedes sese abiecerat, quæ omnem honorem & reuerentiam eidem impenderat, vicissim in gratiam & amicitiam recipere. Fides tua te saluum fecit. Credidit enim illa, Christum habere potestatem remittendi peccata. Quod autem dicit: Vade in pace idem est, quod noli amplius peccare.

S. AVGVSTINI EPI- scopi Hipponens. in superius Euang. Homilia.

Qvod admonemur Domini eloquiis de diuini lectionibus hinc credentes Deum velle nos loqui, proferimus charitati vestra, illo adiuvante, sermonem de remissione peccatorum. Euangelium enim cum legeretur attentissime audistis, & res gesta narrata atque versata est ante oculos cordis vestri. Vidistis enim non carnem, sed mentem Dominum Iesum Christum in domo Pharisæi recubentem, & ab illo inuitatum non fastidientem. Vidistis etiam in ciuitate mulierem famosam, male vtiq; famā, quæ erat peccatrix, non inuitatam irruisse conuiuio, vbi suus medicus recubebat, & quæ fuisse pia impudentia sanitarem. Irruens quasi importuna conuiuio, opportuna beneficio. Nouerat enim quanto morbo laboraret, & illum ad sanandum esse idoneum, ad quem venerat, sciebat. Accessit ergo non ad caput Domini, sed ad pedes. Et quæ diu male ambulauerat, vestigia recta quærebat. Prius fudit lacrymas cordis, & lauit Domini pedes obsequio confessionis. Capillis suis terxit, osculabatur, vnxit, tacita loquebatur, nō sermonem promebat, sed deuotionem ostendebat. Quia ergo tetigit Dominū rigando, osculando, tergendo, vngendo pedes eius: Pharisæus, qui inuitauerat Dominū Iesum Christum quia ex illo genere erat hominum superborum, de quibus Esaias propheta dicit, Qui dicunt, recede longe à me, noli me tangere, quoniam mundus sum: putauit Dominum nescisse mulierem. Hoc apud se cogitans, dicebat in corde suo. Hic si esset propheta, sciret quia mulier illi accessit ad pedes. Ideo nescire credidit, quia ille non repulit, quia accedentem non prohibuit, quia tangi se à peccatrice permisit. Nam illum nescisse vnde sciebat? Quid enim sciebas, o Pharisæe, inuitator, & irrisor Domini, Dominum pascis, & à quo pascendus sis, non intelligis? Vnde scis Dominum nescisse, quæ fuerit illa mulier nisi quia permisa est accedere, nisi quia illo patiente osculata est pedes eius, nisi quia terxit, nisi

quia vnxit: Hęc enim non debuit permitti face-
re in pedibus mundis, mulier immunda? Ad
illius ergo Pharisęi pedes si talis mulier accessis-
set, dicitur erat quod Esaias de talibus dicit, Re-
cede à me, noli me tangere, quoniam mundus
sum. Accessit ad Dominum immunda vt rediret
munda. Accessit ægra, vt rediret sana. Accessit
confessa, vt rediret professa. Audiuit enim Do-
minus Pharisęum cogitantem. Iam hinc intelli-
gat Pharisęus si non poterat videre peccantem,
qui potuit audire cogitantem. Proposuit ergo
homini similitudinem de duobus qui debebant
vni sceneratori. Etiam ipsum enim sanare cupie-
bat, ne gratis apud eum panem comederet:
ipsum pascere, ipsum manducare, ipsum in suum
corpus trahere volebat: sicut et illi mulieri Sa-
maritanę dixit, Sitio. Quid est sitio? Desidero fi-
dem tuam. Dicuntur ergo verba Domini in hac
similitudine, & agit vt rursus, vt & inuitator il-
le sanetur cum suis condiscipulis Dominum
nostrum Iesum Christum pariter vidētib;
pariter ignorantibus, & vt illa mulier habeat fidu-
ciam confessionis suę nec pungatur ulterius acu-
leis conscientię suę. Debebat vnus, inquit, quin-
quaginta denarios, alius quingentes. Donauit
ambobus. Quis eum plus dilexit? Respondit cui
similitudo propoſita erat, quod respondere vtique
ratio compellebat. Credo, Domine, cui plus do-
nauit. Et attendens mulierem dixit ad Simonem, *Vides
hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus
meis non dedisti, &c.* Oritur quęstio profecto solu-
enda, quę attentionem vestrę charitatis deside-
rat, ne forte sufficere non possimus verbis ad to-
tam eius obscuritatem remouendam, & dilucidā-
dam pro angustia temporis, maxime cū caro ista
æstibus fatigata iam recreari desideret, & debitum
suum poscens, & animę audientiam impediens,
ostendat quod dictum est, Spiritus promptus est,
caro autem infirma. Merendum est, & valde me-
uendum, ne in his verbis Domini non bene in-
telligētib; his, qui cōcupiscentias suas carnales
faciunt, & ab eis in libertatem educi pigrescunt,
subrepat illa sententia, quę prædicantibus etiam
Apostolis nata est in linguis maledicorum: vn-
de dicit Apostolus, & sicut quidam dicunt nos
dicere, Faciamus mala, vt veniat bona. Dicit enim
Rom. 3. aliquis, Si cui modicum dimittitur, modicum di-
ligit, cui autem plus dimittitur, plus diligit, ex-
pedit plus diligere quam minus diligere, oportet
vt multum peccemus, & multum debeamus
quod nobis dimitti cupiamus, vt dimissorem ma-
gnorum debitorum amplius diligamus. Pecca-
trix enim illa mulier, quanto plus debebat, tanto
dimissorem debitorum suorum amplius dilige-
bat, Domino ipso dicente, *Dimittuntur ei peccata
multa, quia dilexit multum.* Quare autem dilexit
multum, nisi quia debebat multa? Denique ad-
didit & adiunxit, *Cui autem modicum dimittitur,
modicum diligit.* Nonne expedit, inquit, vt mul-
tum mihi dimittatur quam minus, vnde amplius
diligam Dominum meum. Videtis certe profun-
ditatem quęstionis: scio. Videtis angustias tem-
poris, & hoc videtis & sentitis. Accipite ergo pau-
ca, Si magnitudinē quęstionis non satisfecerō, in-
terim præsentē recōdite sermonem, in futuro, te-
nete debitorē. Da nūc duos homines, vt sub ex-
plis euidentioribus, quod proposui, cogitatis, Vnus

eorū plenus est peccatis, diu pessimē vixit: alter
autem eorū peccauit pauca. Accedunt ergo ambo
ad gratiam, baptizantur ambo: intrant debitorē,
excutunt liberi: plus donatū est vni, minus alteri. In-
terrogo quantum quisque diligit. Si inuenero plus
diligere eum, cui peccata plura dimissa sunt, vt il-
lius, qui multa peccauit, vt ilior erit multa ini-
quitas, ne esset tepida charitas. Interrogo alium
quantum diligit, inuenio minus: nam si inuenio
tantum & illum diligit, quantum & ille diligit,
cui multa sunt dimissa: quo modo respondebo
verbis Domini, quo modo non verum erit, quod
veritas dixit, *Cui modicum dimittitur, modicum
diligit?* Sed ecce ait quis mihi, Modicum dimis-
sum est, non multa peccauit, & tantum diligit, qui-
tum iste, cui multa dimissa sunt. Tu verum dicit
aut Christus? Ad hoc tibi dimissum est menda-
cium tuum, vt mendacii dimissori crimen im-
ponas? Si modicum tibi dimissum est, modicum
diligis. Si enim modicum est tibi dimissum, &
plurimum diligit, contradicis ei, qui dixit, *Cui
modicum dimittitur, modicum diligit.* Illi vero plus
credo, qui te plus nouit. Parum tibi dimis-
sum putas, profusus parū diligit. Quid ergo, inquit,
facere debui? Multa mala committere, & multa
esse quę posset ille mihi dimittere, vt amplius
possem diligere? Angustat nos: sed quia hæc
vera Dominus proposuit, ab angustis liberet me.
Dictum est hoc propter Pharisęum illum, qui vel
nulla, vel pauca se putabat habere peccata. Non
enim Dominum inuitaret, nisi aliquantum dilige-
ret. Sed quā parum erat? Non osculum dedit,
non saltem aquam ad pedes, & si non lachrymas,
non illo obsequio profectus est, quo illa mulier,
quę nouerat, quod sanaretur, & à quo sanaretur.
O Pharisęe, ideo parum diligit, quia parum tibi
dimitti suspicaris? Non quia parum dimittitur,
sed quia parum putas esse, quod dimittitur. Quid
ergo inquit ille? Ego quia homicidium non feci,
homicidia de purandis sum? Qui adulterium non
admissi pro adultero pueniendus sum? Aut ista
mihi dimittenda sunt, quę non commisi? Ecce
iterum constituit duos, & loquamur ad eos. Venit
vnus supplex peccator, cooperatus spinis tanquam
hericius, & nimis timidus tanquam lepus. Sed pe-
tra est refugium hericiis & leporibus. Venit
ergo ad petram, inuenit refugium, accepit auxi-
lium. Alius nō multa commisit, quid ei faciendum
vt multum diligit? Quid persuadebimus? Contra
verba Domini veniemus, Cui modicum dimitti-
tur, modicum diligit: Ita planē cui modicum
dimittitur. Sed o tu, qui dicis te non multa com-
misisse. Quare? Quo regente? Deo gratias, quod mo-
tu, & voce vestra intellexisse vos significatis. Iam
vt video, soluta est quęstio. Hic multa commisit,
& multorum debitor factus est. Ille gubernante
Deo pauca commisit. Cui deputat ille, quod di-
misit, huic & ille deputat quod non commisit.
Adulter non fuisti in illa tua vita præterita plena
ignorantia; nondum illuminatus, nondum bonu-
m, malūque discernens, nondum credens in
illum, qui te nescientem regebat. Hoc tibi dicit
Deus tuus. Regebam te mihi, seruabam te mihi,
vt adulterium non committeres: sua sar desistit,
vt sua sar desisset, ego feci. Locus, & tēpus desistit,
& vt hæc desisset, ego feci. Affuit sua sar, non de-
fuit locus, non desuit tempus, vt non cōfiteres,
ego terrui. Agnosce ergo gratiam eius, cui debes,
& quod

& quod non admisti. Mihi debet iste, quod fa-
ctum est, & dimissum vidisti, mihi debes, & tu
quod non admisti. Nullum est enim peccatum
quod fecit homo, quod non possit facere alter
homo, si desit rector, à quo factus est homo. Iam
nunc, quantum potuimus, quęstionem profun-
dam in tantilla temporis breuitate soluimus: aut,
si non soluimus, debitorē, vt dixi, tenemur. Illud
potius breuiter videamus de remissione peccato-
rum. Homo putabatur Christus, & ab illo qui in-
uitauit, & ab eis, qui pariter discumbebāt. Nescio
quid illa peccatrix plus in domino viderat, Nam
quare fecit illa omnia, nisi vt sibi dimitterentur
peccata? Nouerat ergo illum posse dimittere pec-
cata, illi autem nouerat hominem non posse
peccata dimittere. Et credendum est, quod om-
nes, id est, & illi discumbentes, & illa mulier ac-
cedens ad pedes domini, omnes hi nouerat homi-
nem nō posse peccata dimittere. Cū ergo om-
nes hoc nosset, illa, quę credidit eum posse pec-
cata dimittere, plus quā hominem esse intellexit.
Denique cum dixisset mulieri, *Dimittuntur tibi
peccata tua:* continuo ille, *Quis est iste, qui peccata
dimittit?* Quis est iste, quem iam mulier peccatrix
cognouit? Tu recubens quasi sanus, medicum
ignoras, quia maiori fortitan febre metem etiam
perdidisti. Nam & phreneticus ridens ploratur à
sanis. Tamen illud bene nosstis, bene tenetis. Te-
nere, quia homo non potest peccata dimittere.
Illa quę sibi à Christo peccata dimitti credidit,
Christum non hominem tantum, sed & Deum
credidit. *Quis est iste,* inquit, *qui etiam peccata di-
mittit?* Et dominus (quis est iste dicentibus) nō di-
xit, filius Dei, verbum Dei, non hoc dixit, sed in
eo quod putabant aliquantum eos illere per-
mittens, soluit quęstionem, & motus illorū. Qui
enim videbat discumbētes, audiebat cogitantes:
Cōuersus ad mulierē, Fides tua, inquit, *te salua fecit.* Isti
qui dicunt, *Quis est iste,* qui etiam peccata dimitti-
tur: qui me putant hominem, hominem putēt, Fi-
des tua te salua fecit, Medicus bonus ægros nō
solum præsentēs sanabat, sed & futuros etiā præ-
videbat. Futuri erant homines qui dicerent, Ego
peccata dimitto, ego iustifico, ego sanctifico, ego
sano, quencunque baptizo, Ex ipso & isti numero
sunt, qui dicunt, Noli me tangere, Vsq̄ue adeo ex
ipso numero sunt, vt nuper in collatione nostra
quod etiam in gestis ipsis loqui poterimus, cum
eis à cognitore esset confessus oblatas, vt sederēt
nobiscum, respondendum putarent: * scriptum
est nobis, cum talibus non federe, scilicet ne per
contactum subfelliorum ad eos velut nostra con-
tactio perueniret. Vide si nō est, Noli me tangere,
quia mundus sum. Alio autem die vbi oportu-
nus erat, commemorauimus eos huius miserri-
mę vanitatis, cum ageretur de ecclesia, quia mali
in ea non contaminant bonos: * respōdimus eis:
quia ideo federe nobiscum noluerunt: quia dixerit,
se scriptura Dei fuisse comonitos, quia videlicet
scriptum est, Non sedi in concilio vanitatis, Dixi-
mus, si ideo nobiscum federe noluerunt, quia scri-
ptum est, Non sedi in concilio vanitatis: quare no-
biscum ingressi estis, cum cōfēquenter scriptum
sit, Et cum iniqua gerentibus non introibo. Ergo
in hoc quod dicunt, Noli me tangere, quia mun-
dus sum: similes sunt illi pharisęo, qui dominum
inuitauerat, & propterea eum putabat nescisse
mulierem, quia non eam prohibuerat à contactu

pedum suorum. Sed in eo Pharisęus melior, quia
cum putaret hominem Christum, non credebat
ab homine posse dimitti peccata. Melior ergo Iu-
dæis quam hæreticis apparuit intellectus. Iudæi
dixerunt, Quis est hic, qui etiam peccata dimitti-
t? Audet sibi homo hoc vsurpare? Quid contra
hæreticus? Ego dimitto, ego mundo, ego sancti-
fico. Respondeat illi, non ego, sed Christus. O ho-
mo, quando ego à Iudæis putatus sum homo, di-
missionem peccatorum fidei dedi. Non ego, sed
respondet tibi Christus. O hæretice, tu cum sis
homo, dicis, veni mulier, ego te salua facio. Ego
cum putarer homo dixi, Vade mulier, fides tua te
salua fecit. Respondent nesciētes sicut ait Apo-
stolus, neque quę loquuntur, neque de quibus
affirmant, Respondent & dicunt, Si non dimittūt
homines peccata, falsum est quod ait Christus,
Quę solueritis in terra, soluta erunt & in cælo.
Nescis quare hoc dictum sit, quo modo dictum
sit. Daturus erat Dominus hominibus spiritum
sanctum, & ab ipso spiritu sancto fidelibus suis
dimitti peccata, non meritis hominum volebat
intelligi dimitti peccata. Nam quid es, homo, nisi
æger sanandus? Vis mihi esse medicus, mecum
quære medicum. Nam vt hoc euidenter ostende-
ret dominus, à spiritu sancto, quem donauit, fi-
delibus suis dimitti peccata, non meritis hominu-
m, quodam loco sic ait resurgens à mortuis,
Accipite spiritum sanctum: & continuo subiicit,
Si cui dimiseritis peccata, dimittuntur ei: hoc est,
spiritus dimittit, non vos. Spiritus autē Deus est,
Deus ergo dimittit non vos. Sed audi spiritum.
Quid estis vos? Nescitis, quia templum Dei estis,
& spiritus Dei habitat in vobis: Et iterum, Nesci-
tis, quia corpora vestra templum est spiritus sancti,
quę habetis à Deo: Deus ergo habitat in tem-
plo suo, hoc est, in sanctis suis fidelibus, in eccle-
sia sua per eos dimittit peccata, quia viua templa
sunt. Sed qui dimittit per hominem, potest di-
mittere & præter hominem. Neque enim minus
est idoneus per se dare, qui potest per alium dare.
Per Ioannem quibusdam dedit, ipsi Ioanni per
quem dedit? Merito volens Deus hoc ostendere
& huic veritati attestari, cum quidam in Samaria
euangelizati essent, & baptizati essent, & bapti-
zati à Philippo euangelista vno de septem diaco-
nis primitus electis, non acceperunt spiritū san-
ctum & baptizati erant. Nunciatum est discipu-
lis qui erant Hierosolymis, & venerunt ad Sama-
riam, vt illi qui baptizati erant, per impositionem
manus eorum acciperent spiritum sanctum. Et
ita factum est. Venerunt & imposuerunt eis ma-
nus, acceperunt spiritum sanctum. Quia tunc sic
dabatur spiritus sanctus, vt etiam appareret da-
tus. Qui enim eum accipiebant linguis omnium
gentium loquebātur, vt significaret ecclesiam in
gentibus linguis omnium locuturam. Acceperūt
ergo spiritum sanctum, & in eis euidenter appa-
ruit. Quod cum vidisset Simon putans hoc esse
hominum, voluit esse & suum. Quod hominum
putauit, ab hominibus emere voluit. Quantam,
inquit, à me vultis pecuniā sumere, vt per im-
positionem manuum mearū detur spiritus sanctus?
Tunc eum detestatus Petrus ait, Non est tibi pars
neque fors in hac fide. Donum Dei putas pecunia
comparandum? Pecunia tua tecum sit in perditionem,
& cætera quę ibi congruenter locutus
est. Quare autem hoc, ego commemorare volui,
intendat

Luc. 7.
1. Tim. 1.

Math. 18.

1. quæst. 1.
Vt euidenter.

Ioan. 20.

Ioan. 4.
1. Cor. 3.
1. Cor. 6.

Acto. 8.

PETRI CHRYSOLOGI

*Episcopi Raven. in superius Evangel.
de ea quæ unxit Dominum unguen-
to, Sermo 1.*

intendat charitas vestra. Oportebat ut Deus prius ostenderet se per homines operari: sed deinde ne putarent homines, quod putavit Simon, hominis illud esse, non Dei, quanquam & ipsi discipuli hoc nouerant, Nam centum viginti homines collecti erant, quando in eos per uallius manus impositionem venit spiritus sanctus. Quis enim tunc eis manus imposuerat? Et ramen venit, & prius impleuit: post illud scandalum Simonis, quid egit Deus? Videte doctorem sermonibus, sed non rebus. Idem ipse Philippus, qui baptizauerat homines, & non in eos venerat spiritus sanctus, nisi conueniret Apostoli, & eis manus imposuissent, baptizauit eunuchum, id est, spadonem quandam Candacis reginæ, qui adorauerat in Hierusalem, & rediens inde laborat in curru suo Esaiam prophetam, & non intelligebat. Admonitus Philippus accessit ad currum, exposuit lectionem, instruxit fidem, euangelizauit Christum, Credit eunuchus in Christum, & ait cum uenissent ad quandam aquam, Ecce aqua, quis me prohibet baptizari? Ait illi Philippus, Si credis in Iesum Christum? Respondit ille, Credo filium Dei esse Iesum. Continuo descendit cum illo in aquam. Impleto baptismatis mysterio sacramento ne hominum putaretur donum spiritus sancti, non expectatum est sicut tunc ut uenirent Apostoli, sed continuo venit spiritus sanctus. Soluta est Simonis cogitatio, ne in tali cogitatione haberet imitatores. Deinde aliud mirabilis exemplum. Petrus uenit ad centurionem Cornelium, ad hominem incircuncium gentilem, cepit ei prædicare Christum Iesum, & illi & eis qui cum illo erant. Adhuc loquente Petro, non dieo, nondum impo-
nente manum, sed nondum etiam baptizante, cum dubitarent qui erant cum Petro, utrum incircumcisi baptizandi essent, (Natum quippe erat inter eos, qui crediderant, & eos qui fideles ex gentibus facti erant scandalum) Iudæi Christiani, id est, ex Iudæis Christiani, quia baptizabantur incircumcisi: ut hæc Deus tolleret quæstionem, cum loquitur Petrus, venit spiritus sanctus, impleuit Cornelium, impleuit eos, qui cum illo erant. Et ipsa attestatio rei magnæ, quasi acclamatum est ad Petrum, Quid de aqua dubitas? Iam ego hic sum. Secura ergo quælibet anima à multa nequicia per domini gratiam se liberandam, tanquam immunda prostitutione mundana in ecclesiam credat, accedat ad pedes domini, quærat uestigia domini, confiteatur lachrymas fundens, tergat capillis suis. Pedes domini, prædicatores Euangelij. Capilli mulieris superflua possessio-
nes. Tergat capillis, tergat prorsus, operetur misericordiam, & cum terferit, osculetur, accipiat pacem, ut habeat charitatem. Accessit ad talem, baptizata est à tali, qualis erat Apostolus Paulus, audiat ab illo, Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Baptizata est autem ab aliquo sua querente, non quæ Iesu Christi, audiat à domino, Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Secura sit & in illo, siue in bonum Euangelistam incurrat, siue in eum qui quod dicit non facit. A domino enim secura audiet, Vade mulier, fides tua te saluam fecit.

* *

Ad prandium, & ad Pharisei prandium uenisse Christum, sollicitus forsitan miretur auditor. Pharisei domum Christum intrauit, non accepturus iudaicos cibos, sed diuinam misericordiam largiturus: neque accubuit pocula saporata melle, floribus odorata sumpturus, sed penitentis lachrymas ex ipsis oculorum fontibus potaturus: Deus delinquentium gemitus esurit, sicut lachrymas peccatorum. Rogabat, inquit, Dominum quidam Phariseus, ut manducaret cum illo, &c. Videtur, quia ad Pharisei mensam uenit Christus, non ut carnalibus repletur escis, sed ut in carne negotium cælestis monstraret: neque ut probaret posita humanitas ante se, sed post se gesta diuinitas approbaret. Christum nanque semper agnoscimus per humanos actus diuinas exercuisse uirtutes: dum noua, & præter usus mortalium cuncta esse, quæ ab eo etiam corporaliter gesta sunt, comprobantur. Phariseus ad manducandum uocat Christum: quid ibi querit mulier non uocata? Claustra domus non prorumpit extraneus: conuiuij secretum non præsumit non inuitatus intrare, cibos paratos relaxandis mentibus post laborem perturbare non audeat arbiter luxuriosus: & quid est, quod hæc mulier ignota, imò male nota, onusta luctibus, plena lachrymis, clamorosa planctu, nescio inuitore, nullo conscio, ipso ignorante pastore, domus aditus percutit omnes, transit totas ministeriorum cateruas, ipsum conuiuij peruolat ad secretum, & facit domum laticiz, domum lamentationis, & planctus: fratres, non rogata uenit illa, sed iussa: intrauit exhibitam, non præsumens: ipse sic fecit eam sibi sibi, quæ illam cælesti sententia iussit absolui. Denique, dum Phariseus ueste clarus, primus, in * signate, in ipsis oculis Christi tumens, epulis homini, non Deo placiturus, festiuus infunditur, uenit mulier, & uenit retro: quia reus animus post tergum stat ad ueniam: quia per culpam nouit se uultus fiduciam perdidisse: uenit satisfactoria Deo, non homini placitura, cum uenit: uenit pietatis illa, non uoluptatis exhibitura conuiuium: denique, & penitentia ponit mensam, fercula compunctio-
nis apponit, panem doloris infert, porum lachrymarum temperat in mensura, & ad delicias deitatis totas, totam pulsar cordis sui, & corporis symphoniam, organi planctus dat clamorem, citharam per suspiria longa modulatur, gemitus aprat in histulam: & dum pectus ipsam conscientiam arguens sæpe percutit, facit placitura Deo cymbala personare: dum que taliter apporat diuinis oculis cibos, totas misericordiarum copias sic reportat. Ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix. Exaggerat Euangelista mulieris facinus, ut accumulæ indulgentiam largitoris. In ciuitate peccatrix. In ciuitate peccauerat, quia fama sua famam totius tergerat ciuitatis: sicque iam non peccatrix solum, sed ipsius ciuitatis facta fuerat ipsa peccatum. Hæc cognouit, quod nisi ab illo solo ciuitatis peccatum non posset ignorari, qui solus mundi uenerat abolere peccatum. Et ut cognouit, quia accumberet Dominus in domo Pharisei. Non ad stantem, non ad sedentem

audeat uenire peccatrix: Deus cum stat, corripit; cum sedet, iudicat; prostratis coniacet, cum decumbit. Ut cognouit, quod accumberet Dominus in domo Pharisei. Inclinem ad misericordiam supernam didicit maiestatem: & ideo credit, quod esset ad ueniam sibi promptus, qui Pharisei uenerat tam promptus ad mensam. Attulit alabastrum unguenti. Portauit oleum, quia medicinam lethali uulneri à superno medico perquirebat. Stans retro secus pedes eius. Ad pedes tendit semper, citam ueniam qui requirit. Et bene stans, quia iam cadere non potest, qui ad pedes Christi meruit peruenire. Stans retro secus pedes eius. Ut Christi uestigis innixa percurreret per uiam uitæ, quæ per uiam cucurrerat mortis. Lachrymis rigabat pedes eius. En mutatur ordo rerum, pluuuiam terræ cælum dat semper: ecce nunc rigat terra cælum: imò super cælum, & usque ad ipsum dominum imber humanarum profusit lachrymarum: ut iuxta Psalmistam & de aquis steruam cantetur illud: Et aquæ, quæ super cælum sunt, laudent nomen Domini. Lachrymis rigabat pedes eius. O quanta uis in lachrymis peccatorum! rigant cælum, terram diluunt, extinguunt gehennam, delent in omne facinus latam diuinam promulgationem sententiæ. Et capillis capitis sui tergebat. Dominicus pedes lauat lachrymis, crinibus tergit, uacat ab excusatione paupertas, inhumanitas ueniam non habebit: quia in totum sibi natura sufficit ab obsequium creatoris. Et capillis capitis sui tergebat. In peccatrix caput purgandis criminibus relluebat unda, ut flos fonte mulier in nouum baptismum suorum dilueret illumine peccatorum. Et capillis capitis sui tergebat. Ut iuxta Psalmistam: Verticem capilli, ex quo ambulauerat in delictis suis, in sanctitatem tali uerteret feruente. Et osculabatur pedes eius. Præcellerat interuenientes lachrymarum, ut oscula deuota sequerentur, quia lachrymarum satisfactionis sunt documentum; oscula sunt reconciliationis indicia. Et ungebatur unguento. Mulier super caput Domini fudit oleum, alio Euangelista referente, cognouimus: non est ergo quod facit hæc mulier mollis, & carnalis obsequij, sed plenæ humanitatis est sacramentum: quia in capite Christi Deus est, in pedibus euangelizantium pacem. Orate, fratres, ut & nos in unguine Domini commercemur aliquatenus computati, & unguamur unguento, quod pedibus funditur Saluatoris: quia, sicut oblatio est, cum offertur unguentum: ita Chrisma perfectum est, de dominicis uestigis cum redundat. Cuius autem mulier ista typum præferat, uel quàm magnum præfigerit acanum, donante Deo, tunc dicemus, quando ea, quæ sunt in sequentibus, exponuntur.

EIVSDEM DE EODEM

Sermo 2.

Quoniam sermone proximo partem primam pariter sumus, quo seruire, qua fide, quali ausu, quæ obsequij nouitate, peccatrix mulier ipsius uestigia contigerit Saluatoris: modo quid Phariseus tacens dixerit, quid Christus, cui loquuntur tacita, responderit, audiamus, Videns, inquit, Phariseus, qui uocauerat eum, &c. Phariseus, quod conspicis, non est ignorantia, sed potestas; est diuini iudicij, non erroris humani, Phariseus, erras, nescis

re magis potuit, si fuisset Propheta: quia prophetia non est humani arbitrij, muneris est diuini: unde Propheta scit non quantum uult, sed quantum dedit ille, qui tribuit prophetiam. Hic si esset Propheta, sciret utique quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum. Mulier mala tactus uir male conscius, parem polluit, suspectum notat, hominem malæ uoluntatis infamat, cæterum peccatrix sit bona, sit sancta, sit innocens, cum tergerit ueniam largitorem. Stercora contingunt, sed non inquinant Solem: medicum, cum tangit uulnera, putredo non polluit. Iudicem quamuis tangat reus, non potest maculare, cum supplicat: sic peccator, cum Dominum tangit, non Dominum fordidat: sed ipse & peccato caret omni, & rapit subito sanctitatem. Probat hoc mulier in profuuiio sanguinis constituta, quæ, ut tergit fimbriam Domini, non fimbriam polluit, sed ipsa mox inquinamento uetustæ caruit passionis. Hic si esset Propheta, sciret utique quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum. Phariseus Christum Prophetam crederet, si exposita oculis, nota populis si uideret. Quid putas crediturus erit, cum mox eum mentis suæ arbitrium, cordis sui iudicem, testem conscientia suæ, cogitationum suarum didicerit cognitorem? Purasue uel tunc fatebitur Deum, quem modò post uirtutes tantas iudicat nec Magistrum? Hic si esset Propheta, sciret utique quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum. Mulier habebat uulnus, sciebat illud, & ideo taliter tanti uulneris Medicum perquirebat: Phariseus perfidia morbo facius, superbia flamma febriens, per phrenesim se nesciebat insanum. Hinc est, quod Christus illum primum curam uerit, ubi ignora sciebat infirmitas: ut cælestis Medicus uno medicamine duos curaret agrotos. Videns Phariseus, qui uocauerat eum, ait intra se dicens. Cui, quia intra se cogitauerat Phariseus, Christus publica uoce respondit: & dum Pharisei cordis patefecit arcanum, ipsum fuisse totius prophetiæ demonstrat auctorem. Respondens, inquit, Iesus, ait, Simon, habeo tibi aliquid dicere. Tibi, cui opus est medicina, & nescis quætere medicinam: tibi, qui Deum Magistrum uocas, & De: deseris disciplinam: ignotas, quoniam Magistro magnam facit iniuriam, qui se discipulum fateatur eius, cuius non sequitur institutum? Nam, sicut discipuli probitas laus est magistri, ita magistri uirtus peratio discipulis nesciens disciplinam. Simon habeo tibi aliquid dicere, Respondit, Magister, dic iterum, Magister, dic, & non Deus dic. Iam iam Deum senties, quem uocas Magistrum. Duo, inquit, debitorum erant cuidam sceleratori, &c. Audistis quæ admodum cælestis creditorum debitorum charitatem cõpensat, & ad incrementum totius sceleris amoris solius exigit, & requirit usuram. Plectendus debitor, qui dilectione sola suam negligit redimere cautionem. Vis scire, homo, quid Deo debeas? Quod factus es, Dei creditum est: quod es rationis capax, Dei scens est, quod discretionem mali, boniue possides, accepisti: & quod uiuendi normam acceperis per chyrographam legis stipulanti Deo spondidisse te, non potes diffiteri. Sed, dum te per uita carnis in lutum instar suis demergis, & quadrupedum more uiuens, qua præditus es, ratione priuaris, & in gurgite criminum, boni, malive perditæ discretionis, confandis, & diuinæ legis substantiam dissipas, mundana uoluntate captiuus, factus es gloriofus sceleris debitor lucuosus:

luctuosus: cui, deficientibus virtutū lucris, criminum multiplicatur vsura. Sed, licet in hac re cecideris, licet fueris in ista deuolutus, vide ne desperes: homo, remansit tibi vnde piissimo satisfacias creditori. Absolui vis? Ama; charitas cooperit multitudinem peccatorum. Negationis crimine quid peius? & tamen Petrus amore solo valuit hoc delere, probante domino, cum dicit. Petre, amas me? Inter omnia Dei præcepta amor obtrinet principatum. Diliges Dominum Deū tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Ama ergo homo Deum, & ama totus: vnde possis omnia sine labore vincere peccata. Teneræ militiæ, delicati confliatus est, amore solo de cunctis criminibus reportare victoriam, sicut ex sequētibz elucescit. *Conuersus*, inquit, *ad mulierem, dixit Simoni.* Quid est, quod conuersus ad mulierem, Simoni loquitur Christus? Quia, cum penitentem respicit, arguit oblatrantem. *Dixit Simoni, vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, &c.* Probatū est, quia dilectio delet, & abluuit vniuersa peccata. Quid est autem quodd dicit: *Cui minus dimittitur, minus diligit?* Ergo peccandum satis est, vt maior charitas comparetur? Absit. Charitas de præteritis subuenit, nō liberat de futuris: charitas nescit peccare, cū diligit: charitas nō est charitas, si delinquit: charitas Dei custos est sanctitatis. Fratres, si nos esse peccatores nouimus, & esse nolumus peccatores, pedibus Christi demus lachrymas, spargamus capillos, figamus oscula, pietatis oleum tota deuotione fundamus: vt dicatur nobis, dimittuntur vobis peccata multa, quia dilexistis multum. Imitemur hanc mulierem, quam conspiciamus non solum caruisse peccatis, sed ad totum sanctitatis verticem peruenisse. *Quæ* sit autem hæc mulier, quia hodiernus sermo sanctitatis nos distulit, sicut iam promissimus, in sequentibus, Deo auctore, pandemus.

EIVSDEM DE EADEM

Sermo 3.

Serm. 95. **O**mnia, quæ à Christo corporaliter gesta referuntur, sic subnixæ sunt historica veritate, vt plena semper sacramentis cælestibus approbentur. Et quia, quod erat in facie lectionis, iam perstrinximus sermone repetito: orate, vt, sicut promissimus, interna eius, spiritus sancto reuelante, pandamus. In honore est dictio, quæ Dei facta humana tantum expositione depromit. *Rogauit*, inquit, *dominum quidam Pharisæus, vt manducaret cum illo.* Pharisæus, fratres, catholicus dicitur Iudæorum, nam & resurrectionem credit, & Sacerdotis resurrectionem negante, dissentit: hinc est, quod rogat Christum, id est, resurrectionis auctorem, vt manducet cum illo: quia, qui conuiuio Christo, morti nescit, vtique viuunt semper. *Rogabat dominum, vt manducaret cum illo.* Rogas, Pharisæe, vt manduces cum illo, crede, esto Christianus, & manducas ex illo. Ego sum, inquit, panis, qui de celo descendit. Semper Deus maiora tribuit, quam rogatur: nam se manducandum dedit, qui rogabatur, vt manducandi secum fiduciam largiretur, & tamen sic hoc dedit, vt illud, quod postulat, est, non negaret: Nōne promittit hoc & sponte di-

scipulis suis? Vos, qui perseuerastis mecum, manducabitis, & bibetis in mensa mea in regno meo. Christiane, qui se tibi hic manducandum dedit, quid suum tibi denegare poterit in futurum? Et, qui tatum tibi viaticum parauit ad victum, quid in illa tibi mansione perpetua non parauit? Manducabitis in mensa mea in regno meo. Audisti Dei conuiuium; sollicitus nō sis de qualitate cōuiuui, Qui peruenire regis meretur ad mensam, māducauit, quicquid regni dominatio possidet, & potestas: sic qui ad conuiuuiū venit creatoris, habebit in delictiis suis, quicquid cōtrinetur in creatura. Sed ad cœpta redeamus. *Et ingressus domū Pharisæi.* Quis domum? Nempe synagogam ingressus accubuit. In synagoga, fratres, tunc accubuit, quādo occubuit Christus: sed corpus suū Ecclesiæ transmissit ad mensam, vt esset cælestis caro māducaueris partibus ad salutē. Nisi māducaueris carnē filij hominis, & biberitis eius sanguinē, nō habebitis vitam in vobis. Quem ad modū autem manducetur caro Christi, quomodo bibatur, & sanguis eius, nō currunt illi, qui sunt sacramentis cælestibus instituti. *Ecce*, inquit, *mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix. Quæ mulier? Ecclesia sine dubio. In ciuitate peccatrix.* Ciuitate quæ? Illa de qua dixerat Propheta. Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis Sion? Et alibi; Vidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate, & iniquitas, & labor in medio eius, & iniustitia, & non defecit de plateis eius vsura, & dolus. In ciuitate ergo perfidia septa muris, in superbia turribus communita, distincta iniquitatum plateis, obserata contradictionum portis, depicta doli fucis, indurata silicibus vsurarum, negotiorum doloribus aggrauata, infamata lupanaribus, id est, idolorum templis, mulier hæc, id est, ecclesia, grauissimum traheret reatum ex tanta præcedentium collauipe peccatorum. Sed, vbi audiuit venisse Christum ad domum Pharisæi, id est, ad synagogam: ibi, hoc est, ad Iudaicum Pascha, passionis suæ mysteria tradidit, aperuisse sui corporis, & sanguinis sacramentum, manifestasse nostræ redemptionis arcanum, scribas velut pessimos despiciens genitores. (Væ vobis legisperitis, qui tulistis clauem scientiæ) irrupit contradictionum foribus, contempto ipso chori Pharisæici principatu, ardens, anhelans, æstuans ad totum legalis conuiuui penetrare peruenit: ibique reperit Christum inter amoris epulas, & dulcia pocula traditum, Iudaicam occubuisse per fraudem iuxta illud Propheta; Quoniam, si inimicus exprobrasset mihi, supporsassem vtique: &, si is, qui odet me, super me mala locutus fuisset, abscondissem me vtique ab eo: tu verò, homo vnanimis, domus meus, & notus meus, qui mecum dulces capiebis cibos, in domo domini ambulauimus cum consensu. *Vt cognouit accubuisse dominum in domo Pharisæi.* Id est, in synagoga omni dolo, tota fraude ad dictum, passum, crucifixum, & sepultum: tamen ad seruore fidei tanta ista non retardatur iniuria, sed portat vnguentum, portat Christiani christiatis oleum: & quia Christi faciem videre non meruit corporalem, stat retro non loco, sed tempore in hæret eius vestigiis, vt sequatur: & iam desiderij plus, quàm conscientiæ lachrymas fundit: vt, quæ abeuntem videre nō meruit, mereatur videre redeuntem. Lachrymas ergo ad pedes domini profuso amore perfundit, dū pedes Euangelizantium regnum eius bonorum operum manibus tenet, lauat

lauat lachrymis charitatis, cōfessionis labiis oscularur: & totū misericordiæ profundit vnguentū, donec conuersus ad eam: quid est conuersus? hoc est, reuersus, dicat Simoni, dicat Pharisæus, dicat negantibus, dicat populo Iudæorum. *Intravi domum vestram, aquam pedibus meis non dedistis.* Et hæc quādo dicit? Quando venerit in maiestate patris sui, & segregabit iustos ab iniustis, quasi pastor, qui segregat oues ab hædis: & dicit: Esuriui, & nō dedistis mihi potum; hospes fui, & non suscepistis me. Hoc est dicere: *aquam pedibus meis non dedistis:* hæc autem, dum meorum pedes lauat, pedes vngit, pedes osculatur, fecit seruis, quod vos Dominum non fecistis; fecit pedibus, quod capiti vos negastis, impendit minimis, quod vos vestro denegastis auctori. Tunc dicit ad Ecclesiam; *Dimittuntur tibi peccata multa, quia dilexisti multum.* Quia tūc erit remissio peccatorum, quando tollerit materia tota peccadi, quando corruptio induet incorruptionem, quando mortalitas immortalitatem consequetur, quādo peccati caro, caro totius efficietur sanctitatis: quando terrena seruitus cælesti dominatione mutabitur, quando militia humana diuinū promouebitur ad regnum: Orate, fratres, vt & nos in parte ecclesiæ constituti ad ea, quæ numerauimus, peruenire mereamur, auctore ipso Christo, cui est honor, & gloria vnā cum Patre, & Spiritu Sancto in sæcula sæculorum, Amen.

S. GREGORII PAPAE

in idem Euang. Homil.

Cogitanti mihi de Mariæ penitentia, flere magis libet, quàm aliquid dicere. Cuius enim vel saeuum peccus illæ huius peccatricis lachrymæ ad exemplum penitendi non emolliant? Considerauit nanque quid fecit, & noluit moderari quid faceret. Super conuiuantes ingressa est: non iussa venit, & inter epulas lachrymas obtulit. Dicitur quo dolore ardet, quæ flere & inter epulas non erubescit. Hanc verò, quam Lucas peccatricem mulierem, Ioannes Mariam nominat, illam esse Mariam credimus, de qua Marcus septem demonia eiectione fuisse testatur. Et quid per septem demonia, nisi vniuersa vitia designantur? Quia enim septem diebus omne tempus cōprehenditur, resti est septenatio numero vniuersitas designatur. Septem ergo demonia Maria habuit, quæ vniuersis vitiis plena fuit. Sed ecce quia turpitudinis suæ maculas aspexit, lauanda ad fontem misericordiæ cucurrit, conuiuantes non erubescit. Nam quia semetipsam grauius erubescerat intus, nihil esse credidit, quod verecundaretur foris. *Quid ergo miramur, fratres? Mariam venientem, an dominum suscipiētem? Suscipiētem dicam, an trahentem? Sed melius trahentem dicam, & suscipiētem: quia nimirum ipse eam per misericordiam traxit intus, qui per mansuetudinem suscepit foris.* Sed iam textum sancti Euangelij percurrentes, ipsam quoque ordinem, quo venerit sananda, videamus. *Attulit alabastrum vnguenti, &c.* Liqueat, fratres, quod illicitis actibus prius mulier intenta, vnguentum sibi pro odore suæ carnis adhibuit. Quod ergo turpiter sibi exhibuerat, hoc in Deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat: sed hos iam per penitentiam conterens, flebat. Capillos ad conposi-

tionē vultus exhibuerat: sed iam capillis lachrymas tergebat. Ore superba dixerat: sed pedes Domini osculans, hoc in redemptoris sui vestigia figebat. *Quot ergo in se habuit oblectamenta, tot de se inuenit holocausta.* Conuertit ad virtutum numerum, numerum criminum, vt totum Deo seruiret in penitentia, quicquid ex se Deum contempserat in culpa. Sed hoc pharisæus intus despicit, & non solum venientem mulierem peccatricem, sed etiam suscipientem Dominum reprehendit, dicens intra se: *Hic si esset propheta, sciret vtique quæ & qualis esset mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est.* Ecce Pharisæus veraciter apud se superbus, & fallaciter iustus, ægram reprehendit de ægretudine, medicum de subuentione: qui ipse quoque de elationis vulnere ægrotabat, & ignorabat. Inter duos autem ægros medicus adterat: sed vnus æger in febre sensum integrum tenebat, alter verò in febre carnis, & sensum perdidit. Illa quippe flebat quod fecerat: pharisæus autem falsa iustitia elatus, vim suæ inualitudinis exaggerabat. In ægitudine ergo & sensum perdidit, qui hoc ipsum quoque quod à salute longè esset, ignorabat. Sed inter hæc nos gemitus cogit quosdam nostri ordinis viros inueni, qui sacerdotali officio præditi, si quid fortasse iuste exterius vel tenuiter egerint, protinus subiectos despiciunt, & peccatores quoque in plebe positos dedignant, estque compati culpam suam contentibus nolunt, ac velut pharisæi more, à peccatrice muliere tangi despiciunt. *Quæ* profecto mulier si ad pharisæi pedes venisset, nimirum calcibus repulsa diceretur. Inquinari enim se alieno peccato crederet. Sed quia hunc vera sua iustitia non replebat, de alieno vulnere ægrotabat. Vnde necesse semper est, vt, cum peccatores quoque conspiciamus, nosmetipsos prius in illorum calamitate dessemus, quia fortasse in similibus aut lapsi sumus, aut labi possumus, si lapsi non sumus. Et si censura magisterij debet semper virtute disciplinæ vitia persequi, oportet tamen vt sollicitè discernamus, quia distinctionem debemus vitiis, compassionem naturæ. Si enim feriendus est peccator, nutriendus est proximus. Cum verò iam per penitentiam percutit ipse, quod fecit, iam noster proximus peccator non est: quia cum Dei iustitiam contra se dirigit, & hoc in se punit, quod iustitia diuina reprehendit. Sed iste superbus & arrogans, quia sententia conuincatur, audiamus. De duobus quippe debitoribus ei paradigma proponitur, quorum vnus minus, & alius amplius debet. Vtrorūque debito dimisso, quis amplius largitore debiti diligit, interrogatur. Quibus verbis protinus ille respondit: *Ille plus diligit, cui plus dimittitur.* Qua in re notandum est, quia dum sua sententia pharisæus conuincitur, quasi phreneticus funem portat, vnde ligetur. Enumerantur ei à domino bona peccatricis mulieris, enumerantur mala falsi iustitiam, cum dicitur: *Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti, &c.* Post enumerationem verò subinfertur sententia; *Propter quod dico tibi remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Quid, fratres mei, esse dilectionē credimus, nisi ignem? Et quid culpam, nisi rubiginem? Vnde nunc dicitur; *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum.* Ac si aperte diceretur; Incendit planè peccati rubiginem, quia ardet valde per amoris ignem. Tāto

nanque amplius peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis igne cōcrematur. Ecce ea, quæ ad medicū venerat ægra, sanata est: sed de salute eius adhuc alij ægrotant, nam simul discumbentes conquesti sunt intra se dicentes, *Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?* Sed cælestis medicus ægros non respicit, quos etiam de medicamēto fieri deteriores videt: Eam quam sanauerat, per pietatis sententiam confirmat, dicens; *Fides tua te saluam fecit, vade in pace.* Fides enim saluam fecit, quia hoc quod petiit, posse se accipere non dubitauit. Sed ipsam quoque spei certitudinē iam ab illo acceperat, à quo per spem etiam salutem quærebat. In pace autem ire præcipitur, vt à veritatis itinere in viam scandali vltērius non deriuetur. Vnde & per Zachariam dicitur; Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Tunc enim gressus nostros in viam pacis dirigitur, quando per illud actionum iter pergimus, in quo ab authoris nostri gratia nō discordamus. Hæc, fratres charissimi, historica expositione trāscurrimus: nunc, si placet, ea, quæ dicta sunt, mystico intellectu differamus. Quem nanque pharisæus de falsa iustitia præsumens, nisi Iudaicum populum: quem peccatrix mulier, sed ad vestigia Domini veniens, & plorans, nisi conuersam gentilitatem designat? Quæ cum alabastrō venit, vnguentum sudit, retrō secus pedes domini stetit, lachrymis pedes rigauit, capillis terxit, eosdēque, quos infundebat, & tergebatur pedes, osculari non destitit. Nos ergo, nos illa mulier expressit, si toto corde ad Dominum post peccata redeamus, si eius pœnitentiæ luctus imitemur. Quid nanque vnguēto, nisi odor bonæ opinionis exprimitur? Vnde & Paulus dicit, Christi bonus odor sumus Deo in omni loco. Si igitur recta opera agimus, quibus opinionis bonæ odoribus Ecclesiam respergamus, quid in Domini corpore nisi vnguentum fundimus? Sed secus pedes Iesu mulier stetit. Contra pedes enim Domini stetit, cum in peccatis positi, eius itineribus renitebamur. Sed si ad veram pœnitentiam post peccata conuertimur, iam retrō secus pedes stamus: quia eius vestigia sequimur, quem impugnabamus. Lachrymis mulier pedes eius rigat. Quod nos quoque veraciter agimus, si quibuslibet vltimis membris Domini per compassionis affectum inclinamur, si sanctis eius in tribulatione compatimur, si eorū tristitiā nostrā putamus. Capillis mulier pedes, quos rigauerat, terxit. Capilli quippe superfluunt corpori. Et quid abūdas terrena substantia nisi capillorū speciē tenet? Quæ dum ad vsum necessitatis superfluit, etiam abscissa non sentit. Capillis ergo pedes Domini tergimus, quando sanctis eius, quibus ex charitate compatimur, etiam ex iis, quæ nobis superfluunt, miseremur: quatenus sic mens per compassionem doleat, vt etiam larga manus affectum doloris ostendat. Rigat nanque lachrymis redemptoris pedes, sed capillis suis nō tergit, qui vt quocumque proximorum dolori compatitur, sed tamen eis ex iis, quæ sibi superfluunt, non miseretur. Plorat & non tergit, qui verba quidem doloris tribuit, sed non ministrando quæ desunt, vim doloris minimè abscindit: Osculatur mulier pedes quos tergit: Quod nos quoque plenè agimus, si studiosè diligimus quos ex largitate continemus: ne grauis sit nobis necessitas proximi, ne ipsa eius indigentia, quæ

sistentatur, fiat onerosa: & cum manus necessaria tribuit, animus à dilectione torpescat. Potest quoque per pedes ipsius mysterium incarnationis eius intelligi, quo diuinitas terram tetigit, quia carnem sumpsit. Verbum enim caro factum est, & habitauit in nobis. Osculatur igitur redemptoris pedes, cum mysterium incarnationis eius ex toto corde diligimus. Vnguento pedes vngimus, cum ipsam humanitatis eius potētā facit eloquij bona opinione prædicamus. Sed hoc pharisæus videt, & inuidet: quia cum Iudaicus populus gentilitatem Deum prædicare conspicit, sua apud se malitia beneficit. Sed redemptor noster facta eiusdem mulieris quasi bona gentilitatis enumerat, vt in quo malo Iudaicus populus iaceat, agnoscat. Nam sic pharisæus retunditur, vt per eum, sicut diximus, perfidus ille populus ostendatur. Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedi: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos. Aqua quippe extra nos est, lachrymarum humor intra nos est: quia videlicet infidelis ille populus, nec ea, quæ extra se erant, vnquam pro Domino tribuit: conuersa autem gentilitas pro eo non solum rerum substantiam dedit, sed etiam sanguinem sudit. *Osculum mihi non dedi: hæc autem ex quo intraui, non cessauit osculari pedes meos.* Osculum quidē, dilectionis est signum. Et infidelis ille populus Deo osculum non dedit: quia ex charitate eum amare noluit, cui ex timore seruiuit. Vocata autem gentilitas, redemptoris sui vestigia osculari non cessat: quia in eius amore continuo suspirat. Vnde & sponsæ voce de eodem redemptore nostro in Canticis Canticorum dicitur, *Osculetur me osculo oris sui.* Osculum redē conditoris sui desiderat, quæ ei obsequi per amorem parat. *Oleo caput meum non unxit.* Si pedes Domini mysterium incarnationis eius accipimus, congruè per caput illius ipsa diuinitas designatur. Vnde & per Paulum dicitur, *Caput Christi Deus.* In Deo quippe, & non in se, quasi in homine, credere Iudaicus populus fatebatur. Sed pharisæo dicitur: *Oleo caput meum non unxit.* quia ipsam quoque diuinitatis eius potentiam, in qua se Iudaicus populus credere spondidit, digna laude prædicare neglexit. *Hæc autem vnguento unxit pedes meos:* quia dum incarnationis eius mysterium gentilitas credidit, summa laude etiam eius ima prædicauit. Sed iam redemptor noster enumerata bona concludit, cum per sententiam subdit: *propter quod dico tibi: remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Ac si aperte dicat, *Etsi durum est valde quod coquitur, abundat tamen amoris ignis, quo etiam dura consummantur.* Liber inter hæc considerationem tantæ pietatis intruere peccatrici mulieris opera, sed pœnitentis, qua æstimatione veritas apud se seruat, quæ eius aduersario sub tanta distributione enumerat. Ad pharisæi prandium Dominus discumbebat, sed apud pœnitentem mulierē mentis epulis delectabatur. Apud pharisæū veritas pœnitentis scabatur foris, apud peccatricē mulierē, sed tamen conuersam, pascebat intus. Vnde & ei sancta Ecclesia, quem sub specie hinnuli ceruorum querit, in Canticis Canticorum dicit: *Indica mihi, quem diligit amica mea, vbi pascat, vbi cubet in meridie.* Ceruorum itaque hinnulus Dominus appellatur, iuxta assumptam carnem antiquorum filius patrum. Feruentior verò in meridie ætus

ardescit, & vmbrosus locum hinnulus querit, quem ætus igne non afficit. In illis ergo cordibus Dominus requiescit, quæ amor præsentis seculi non incēdit, quæ carnis desideria non exurūt, quæ incensa suis anxietatibus, in huius mundi concupiscentiis non ardescunt. Vnde & Mariæ dicitur, *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.* Vmbrosa ergo loca in meridie ad pasendum hinnulus querit: quia talibus mentibus Dominus pascebat, quæ per respectum gratiæ temperatæ, corporalibus desiderijs non vntur. Plus ergo pœnitens mulier pascebat intus, quàm pharisæus Dominum pascebat foris: quia ab æstu carnaliū quasi hinnulus redemptor noster ad illius mentem fugerat, quam post vitiorum ignem pœnitentiæ vmbra temperabat. Pensemus quantæ pietatis fuit, peccatricem mulierem non solum ad se admittere, sed etiam ei ad tangendum pedes præbere. Consideremus gratiam misericordis Dei, & damnemos multitudinem reatus nostri. Ecce peccatores videt, & sustinet, & resistentes tolerat, & tamen quotidie per Euangelium clementer vocat. Confessionem nostram ex toto corde desiderat, & cuncta, quæ delinquimus, relaxat. Temperauit nobis distributionem legis misericordia redemptoris. In illa quippe scriptum est, *Si quis hoc, vel illud fecerit, morte moriatur.* Si quis hæc vel illa fecerit, lapidibus obruatur. Apparuit conditor noster in carne: confessioni peccatorum non pœnam, sed vitam promittit. Mulierem sua vulnera consentem suscipit, & sanam dimittit. Inflexit ergo ad misericordiam duritiam legis: quia quos iuste illa damnat, ipse misericorditer liberat. Vnde benè quoque in lege scriptum est; *Quia manus Moysi erant graues.* Sumentes igitur lapidem posuerunt subter, in quo sedit. Aaron autem & Hur sustentabant manus eius. Moyses quippe sedit in lapide, cum lex requieuit in Ecclesia. Sed hæc eadem lex manus graues habuit, quia peccates quosque non misericorditer pertulit, sed feuera districtione percussit. Aaron verò mons fortitudinis. Hur autem ignis interpretatur. Quem itaque iste mons fortitudinis signat, nisi redemptorem nostrum, de quo per prophetam dicitur. *Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium?* Aut quis per ignem, nisi spiritus sanctus figuratur? de quo idem redemptor dicit: *Ignem veni mittere in terram.* Aaron ergo & Hur, graues manus Moysi sustentant, atque sustentando leuiore reddunt: quia mediator Dei, & hominum cum igne sancti spiritus veniens, mandata legis graui, quæ dum carnaliter tenerentur, portari non poterant, tolerabiliora nobis per spirituales intelligentiam ostendit. Quasi enim manus Moysi leues reddidit, quia pondus mandatorum legis, ad virtutem confessionis retorfit. Hanc nobis sequentis misericordiæ promissionem inuuit, cum per prophetā dixit; *Nolo mortem peccatoris, sed vt magis eouertatur, & viuat.* Hinc iterum sub Iudææ specie vnicuique peccatrici animæ dicitur; *Si dereliquerit vir uxorem suam, & illa recedens duxerit virum alium, nunquid reuertetur ad eum vltiā?* Nunquid non contaminata, & polluta erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamē reuertere ad me, dicit Dominus. Ecce paradigma turpis mulieris dedit, ostendit quod post turpitudi-

nem recipi non possit. Sed hoc ipsum paradigma, quod protulit, per misericordiam vincit, cum dicit fornicantem mulierem nequaquam recipi posse, & tamen ipse fornicantem animam vt recipiat, expectat. Pensate, fratres, pondus tantæ pietatis, dicit quod fieri non potest, & demonstrat, quia hoc ipse facere etiam contra morem potest. Ecce vocat, & quos inquinatos denunciat: hos etiam amplecti querit, à quibus defertum esse se queritur. Nemo ergo tantæ misericordiæ tempus perdat, nemo oblata remedia diuinæ pietatis abiiciat. Ecce supra benignitas nos reuocat auersos, & nobis reuertentibus suæ clementiæ sinum aperit. Vnusquisque igitur penset, quo debito constringitur, quando illum Deus expectat, ne cōtemptus exasperetur. Qui ergo permere noluit, redeat: qui stare contempsit, saltem post lapsum surgat. Quanto nos amore conditor noster expectat insinuat, cum per prophetam dicit: *Attendi, & auscultavi, nemo quod bonum est loquitur: non est qui recogitet in corde suo, & dicit, Quid feci?* Certè nunquam cogitare mala debuimus: sed quia rectè cogitare nolimus, ecce adhuc sustinet, vt recogitemus. Videte tantæ pietatis sinum, considerate apertum nobis gremium misericordiæ. Quos malè cogitantes perdit, benè recogitantes querit. Ad vos igitur, fratres charissimi, ad vos oculos mentis reducite, & pœnitentem mulierem peccatricem in exemplum vobis imitationis anteferte. Quæcunque vos in adolescentia, quæcunque in iuuentute deliquisse meministis, deserte, morū operumque maculas tergite lachrymis. Amemus iam redemptoris nostri vestigia, quæ peccato contempsimus. Ecce, vt diximus, ad recipiendos nos supernæ pietatis sinus aperitur, nec maculosa in nobis vita cōtemnitur. Per hoc quod inquinacionem nostram perhorrescimus, internæ iam munditiæ concordamus. Reuertentes nos dominus clementer amplectitur: quia peccatorum vita ei esse indigna iam nō potest quæ fleibus lauatur, in Christo Iesu domino nostro, qui viuat & regnat cum patre Deus in vnitrate spiritus sancti, per omnia secula seculorum, Amen.

S. BERNARDI ABBATIS

Clarauallensis in eodem festo, Serm.

Hodie misericordia, & veritas obuauerunt sibi, & multitudo miseracionū Domini in peccatricem sceminam refusa est. Filii enim Virginis, peccatrici, & menstruate manibus attracta, Deūque, & Dei Filiū mulier infirmata contingit. Tangit pedes mundi, atque mundantis immunda, & ad vestigia Creatoris mulier criminosa procumbit. Transit in affectum cordis præuaricatrix, & redit ad cor, atque magnitudinem scelerum lachrymarum multitudinem condemnat. Dissimulat pietas tangentis officium, & obsequiorum instantiam remuneratorius ille Maiestatis oculus felici dedignatione non inspicit. Osculatur Maria pedes Christi frequentibus osculis, & oculis inundantibus vestigia Redēptoris infundit, tergit criminibus, odoriferis illinit, & irrorat vnguentis. Videt, & inuidet singularitatis amator, & vtrunque redarguit Pharisæi iactantia, illū ignorantia, præsumptionis illam. Sed deliberans prouidentia sua. *Bibl. Hom. tom. 4. Y y 2 spendit*

pendit iudicium, dum affectat obsequium, & in-
 uectiuam retinet præparatam, donec Mariæ sacri-
 ficiū in holocaustum pertranseat. Gaudet Ange-
 gli super peccatrice pœnitentiam agente, & odo-
 ris fragrantia cœlestis ille conuentus aspergitur,
 saluantemque, & saluandam totam misericordiam
 Rom. 5. dulcedo procingit. Vbi abundauit peccatum, su-
 perabundat gratia, & numerositate criminum
 2. Cor. 3. præponderans pietas intercludit. Quam magna
 multitudo dulcedinis tuæ, Domine, in peccatrice
 confessione, quam iusta reprehensio in Pharisei
 superbia, & abusione? Enumeratur obsequentis
 obsequium, & per obliquum tangitur indignan-
 tis iniquitas, tota literali cohærentia Simonis in-
 uidiā impugnat. Et quia ubi Spiritus Domini,
 ubi libertas, dimittuntur illi peccata, quæ mul-
 tum diligit, immo immittuntur illi, qui multum
 negligit. Non erat faciatus ab vberibus spôsæ, nec
 induerat compassionis affectum legem relegens,
 quæ misericordiam nescit, nouit iustitiam. Lex
 dura duris, & lapideis promulgata, parata percu-
 tere, nescia misereri. Lex excludens pœnitentiæ
 locum, veniam negans, emendationis ignara. Lex
 vinum durum, & acidum, de bottis amarissimis
 eliquatum, cōsecratum feritatis, deriuatum Israeli,
 Saluatori propinatum. Vinum, de quo dentes bi-
 bentium obtupestunt, non de genimine vitis il-
 lius, quod Saluator bibit nouum in regno Patris
 sui. Verè meliora sunt vbera sponsæ vino isto. Que
 can. 1. nam autem sunt illa? Procedat in medium Paulus
 Rom. 12. Apostolus, & vbera felici lacte manantia nobis
 assignet. Gaudere, inquit, cum gaudentibus, & fle-
 re cum flentibus. O quam breui semunculo to-
 tius religionis depinxit insigne, tam eleganti clau-
 sula proposuit pietatem, æquitatem statuit, sub-
 mouit inuidiam. His vberibus mater Ecclesia la-
 ctat proficientes, perfectos nutrit. Gaudere, inquit
 cum gaudentibus. Facebat hinc secularis plausus
 infansia, & latria mundialis abscedat: quia non est
 Pro. 2. gaudere impiis, dicit Dominus. Nunquid illorum
 eos gaudio repleri æstimas: qui lætantur cum ma-
 lesecerint, & exultant in rebus pessimis? Vel illi,
 qui laudibus adulatoriis rapiuntur, diuinæ iubi-
 lationis agnouere lætitiā? Nunquid qui vestuntur
 Luc. 16. purpura, & bysso, & epulantur quotidie splen-
 didè, gaudium, & lætitiā obtinebunt? Absit, vt
 in terra sua uiter uiuentium, gaudiorum inueniatur
 materia, cum tantis alternationibus mundi
 facies immutetur, vt eleuans allidatur, & respiret
 allisus. Sed est gaudium continua sui iucunditate
 firmissimum, quod perfectus animus de secura si-
 bi conscientia pollicetur. Mens enim à mundi hu-
 ius aspergine purè, pressèque deterfa, & in diuinæ
 contemplationis acumen totum desiderij sui fi-
 gens affectum, gaudens gaudet in Domino, exul-
 tat anima sua in Deo suo. Talis anima minas
 aspernatur, nescit timorem, spem falsam eludit, &
 omnium scandalorum immunis, in pace in idipsum
 dormiens requiescit. Pax multa diligentibus legem
 Psal. 118. tuam (ait iustus) & non est illis scandalum. Nouer-
 at enim: quia lictores non persequantur marty-
 res, sed coronant. Cum huiusmodi gaudentibus
 gaudet Apostolus, & vt abundantius gaudeat, to-
 ta securitate promittit. Hoc gaudiū plenū, & cer-
 tum est, tantòque certius idè, quantò vicinior cir-
 ca identitatem imprimitur. Hæc est māmilla cō-
 gratulationis, de qua laexhortationis effundi: ut
 quo nutriuntur perfecti, vt cum auulsi fuerint à

lacte isto, epuletur ab introitu gloriæ Dei. Secun-
 da est, Flere cum flentibus. Nunquid Apostolus
 præcipit flere rerum amissionem, intermissionem
 voluptatum, filiorum mortes, morborum instan-
 tiam, grauitatem inopiz, potentiam fortioris Ab-
 sit. Plorandi enim sunt, qui taliter plorant. Reli-
 giofa enim tristitia aut alienum peccatum luges,
 aut proprium. Beati, quorum luctus in hac inter-
 tione versatur, quia consolatoriam possunt expe-
 ctare dulcedinem. Quam leni, & dulcissimo spiri-
 tu imbibitus est spiritus illius, qui nouit in spiritu
 lenitatis peccantes intruere, suspendere vindictā,
 & affectuosis officiis inuiserare sibi peccatores,
 donec vitæ reddatur. De hac cōpassionis māmilla
 lac consolationis effunditur, & hoc lacte pascit
 Apostolus illos, qui folido cibo vesci non possunt.
 Amator inno- etiæ, pacis amicus, patientibus cō-
 patiens, & cōgaudens cōgaudentibus, perfectionis
 metâ, cursu cōsummato, cōtingit. Hæc sunt verba
 lactis irrorata liquoribus meliora vino, melle dul-
 ciora, misericordiam sonantia, redolentia pietatē, fragi-
 tia, inquit, vnguentis optimis. Digna profus vbera,
 de quibus eliquatur vnguentum infinitas, odora-
 ta diffusione ciuitatem Dei uiuentis circumque-
 que respergens. Hæc sunt vnguenta, quæ Regina
 Saba attulit in Hierusalē, de quibus dicit scrip-
 ta: Non sunt allata vltra aromata tam optima, quæ
 ea, quæ dedit Regina Saba Salomoni. Quam ex-
 cellenter apposuit optima Spiritus ille subtilis,
 qui tot sibi libri huius tapit possessionē. Est enim
 vnguentum bonum, quod Maria pedibus Salu-
 toris insudit. Est & melius, quod eadē, si tamen eadē
 dem, super caput recubentis effudit. Est & opti-
 mum, quod & ipsa præparauit toti corpori Chri-
 sti. Primum vnguentum contritionis est, de re-
 cordatione peccatorū, de spiritu contrito, & con-
 tribulato descendens. Hoc insunduntur pedes
 illius, qui ambulat super pennas ventorum. Hæc
 adorat Maria in loco, ubi steterunt pedes eius.
 Steterunt, inquam, quia validissima amoris me-
 nu pedem vtrumque retinuit, donec vtrumque per-
 ungeret, & audiret criminum remissionem, dimi-
 sionem in pace, Remittuntur, inquit, sibi peccata,
 & vadit in pace. Magnam profus miseriam me-
 gna misericordia diluit, & abtergit, & hoc qui-
 dem festinanter, quia sine vilo intervallo con-
 iunguntur & lachrymæ peccatricis, & indulgentia
 Saluatoris. Remittuntur peccata, & in pace
 dimittitur, vt & de præterito non sit sollicita, se-
 cura de futuro. Pedes isti sunt misericordia, & iu-
 dicitum, quorum alterum sine altero osculari vel
 temeraria securitas est, vel desperatio fugienda.
 Quis enim Dei misericordiam in delinēter atten-
 dens, non statim tepidioris vitæ quietem exoptet?
 Cum enim recogitatur vniuersitatis Domini, for-
 manis serui pro seruis suscipere, triginta & tribus
 annis operari salutem nostrā in medio terre hu-
 ius, capi, ligari, lanceari, crucifigi, & hoc totū pa-
 ti pro filiis hominum, statim deceptoriam spe sibi
 blanditur, & alludit, gaudet obuerfari miseri-
 cordiam, & miserationibus iudicium nescit, igno-
 rat iustitiam, & puniendā æstimat non puniri.
 Fallitur qui sic osculatur misericordiam pedem, vt
 misericordis pietate præsumit, hoc solum ad salu-
 tem sufficere credens, quod credit. Rursus cum
 abducit os, & iudicij pedem crebrioribus osculis
 intertangit, subcutitur carnis, animæque sub-

stantia, & vtriusque hominis statum vehemen-
 tior aura percillit. Horrendum est enim in ma-
 nus Dei uiuentis incidere, offendere Creatorem,
 nescire Dominum, recalcitrare Dominantis im-
 perio, qui habet potestatem corpus, & animam
 mittere in gehennā. Terribilis ceterè, sicut air Apo-
 stolus, quædam expectatio iudicij, quando ignis
 in conspectu eius exardescet, & virtutes calorū
 mouebuntur, & vacillantibus conscientis latitu-
 dinē mundi validissimū ignis aduret. Nihil pror-
 sus terribilius, quam videre latronis officinam
 plenam sanguine, cumulatam opprobriis, tormen-
 tis vndantem. Quis hæc diutius cogitans non sta-
 tim cōtremiscat, & in desperationis rotetur aby-
 sum? Non est igitur huic pedi morosius incum-
 bendum, ne pietatis intuitum ferocia iudicantis
 occludat. Vtrumque igitur inungat pedem, ani-
 mæ pœnitentis affectus, & nunc misericordiam
 amplectens, nunc iudicium osculans, contribula-
 ti spiritus offerat holocaustum. Vide Mariam iu-
 dicitij pedem fortiter attendentem, dum nobilis,
 & lasciuia mulier conuiuantiū faciem non at-
 tendit, sed extenso corpore prouoluitur pedi-
 bus Maiestatis, doloris plena, timoris impatiens,
 compunctiois iaculo vulnerata; sed & miseri-
 cordiæ pedem labiis impressioribus oscularur,
 in cuius spe firmiter inhæret vestigiis acum-
 bentis, donec audiat: Remittuntur tibi pecca-
 ta tua. Sanè pretiosum vnguentum, quo non so-
 lum terrena domus, sed etiam cœlestis aspergitur.
 Vtilissimæ autem sunt species, de quibus confi-
 citur, & magna eorum copia intra nostros hor-
 tulos poterit inueniri. Peccata igitur nostra plan-
 tata in conscientis nostris, quorum numero-
 sitas præ multitudine numerari non potest, spe-
 cies eius sunt. Ipsa igitur in mortariolo pœni-
 tentiæ macerationis pistillo contusa, & resper-
 sa discretionis oleo, dolosis igne supposito, & in
 ahero disciplinæ concocta, vnguentum exhibent
 preciosum, & acceptum pedibus Saluatoris.
 Compensiosè autem illud conficimus, sapien-
 ti rerum occasionem penitus relinquentes. Et
 licet materia videatur indignior, interim ta-
 men bonum est vnguentum istud, quod domum
 replet, penetrat cœlos, Angelos lætificat, &
 beate ciuitati lætitiā refundit, & gaudium.
 Hoc est sacrificium iustitiæ, quia sacrificium Deo
 spiritus contribulatus. Secundum vnguentum est
 deuotionis de recordatione beneficiorum Dei.
 Prorsus dignissima huius vnguenti compositio,
 & in istius comparatione prioris & consper-
 sio vilipendenda. Eius enim species de cœlesti
 paradiso allatæ sunt, & in terra filiorum ho-
 minum nequeunt inueniri. Virtutes enim di-
 uinitus collatæ, & in mortariolo cogitationis, pi-
 stillo diligentissimæ meditationis intritæ, & exul-
 tationis oleo superfusa, suffusa igne iustitiæ, &
 humilitatis ahero decocta, vnguentum faciunt
 & odore, & virtute mirabile, quod solū super
 caput Domini recumbentis possit effundi, & ex-
 hiberi reuerentiæ Maiestatis. Sed & hoc recolle-
 gitur breuiter, illis, qui multa de paucis excul-
 pere cognouerunt verborum multitudinem re-
 seruantes. Notanda tamen vtriusque differentia,
 & secundi sublimitas attendenda, quia illud est
 Deo sacrificium spiritus contribulatus, & istud
 sacrificium laudis, quod honorat Deū. Pedes igitur
 vngimus Redemptoris, cum de peccatis com-

pingimur, vngimus caput, cum de collatis virtu-
 tibus virtutum largitori gratias cumulamus. In-
 terstitij tamen morositas inter pedes esse debet,
 & caput, quia profectò difficillimus, & præsum-
 ptuosus saltus est, à vestigiis ad verticem domini
 tranfluolare. Neque enim eadem, quæ vixit pedes,
 vixit caput, cum illa meretrix, hæc nihil horum
 fecisse legatur, secundum illud: Verte impios, &
 non erūt. Vixit ergo Maria sanctū Dei verticem,
 profectò iam dilecta, iam familiaris effecta, longè-
 que peccatrice illius euoluta contagiis, quā infe-
 lix ille septenarius cōfundebat. Porro si duo præ-
 missa vnguenta tantæ dignitatis sunt, vt alterum
 pedibus, alterum capiti complaceat Dominantis,
 illud tertium, quod optimum est, & super excel-
 lens, ubi nam inuenire poterimus? Sed absit, vt
 spōsa veritatis à veritate dissentiat, & tale aliquid
 habere se iactet, quod habere non possit. Et ter-
 go tertium pietatis vnguentum, quod est super
 omnia aromata, morbis omnibus, & periculis
 salutare, quodque nulli inquam pesti inuenia-
 tur inefficax. De ipso nanque sic legitur. Maria
 Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt
 aromata, vt venientes vngerent Iesum. Vidēsne in
 prima capituli fronte propositum, quod non vna
 vel due, sed tres vix sufficiunt ad emendandam tantę
 compositionis vnguentum? Intellegis, quia non
 pedes, aut caput, sed totum Crucifixi corpus sibi
 vendicat ista confectio? Cōfectio sine dubio præ-
 tiosa, quæ toti sufficiat corpori Creatoris. Et at-
 tende, quia vnguentum pedibus insutum aded
 dignissima lenitate suscepit, vt Phariseum mur-
 murantem parabolica prolixitate conuinceret, &
 retorto fugillaret exemplo. Sed & de resuso super
 caput eius vnguento Discipulos indignantes co-
 arguit, bonum mulieris opus esse protestans, &
 tumidam eorum animositatem verbis compe-
 scuit moderatis. Hoc verò tam salubre, tamque
 mirificum in mortuo corpore suo voluit expendi
 quod viuo vtrique referuabat. Duo enim copora
 habet Christus, vnum, quod suscepit in Virgine,
 alterum Ecclesiæ, quod charius habet benignitas
 Redimentis. Denique illud pro isto morti expo-
 suit & tormentis, addictus Cruci, vincetus cum
 sceleratis, morte turpissima condemnatus. Poterit
 mūne tam salubrem confederationem conficere?
 Vniuersæ miserorum miserię tam animarū, quam
 corporum, oculo pietatis inspectæ, species eius
 sunt. Istæ igitur in mortariolo largitatis, dulcedi-
 nis pistillo confractæ, & delinitæ charitatis oleo,
 succenso compassionis igne, & in alieno perseue-
 rantiz despumate, vnguentum faciunt ipsis etiam
 Angelis admirandum. Sunt viri diuitiarum in do-
 mo domini virtutum: vestigemus, an apud eos
 huiusmodi habeantur vnguenta. Primus occur-
 rit mihi Paulus sicut ubique solet, totus præ-
 senti delibutus vnguento. Quis infirmatur, inquit,
 & ego non infirmor? Felix anima, facta sibi tan-
 quam vas perditum, vt omnium miserias in sua
 conscientia colligaret. Totū se toti corpori Chri-
 sti donauerat, omnibus omnia factus, vt omnes
 lucrificeret. Sed & ille vir simplex, & rectus, & ti-
 mens Deum, vide quomodo non secundum homi-
 nem, immo verò secundum hominem, & (quod
 verius est) supra hominem ambulabat. Oculus,
 inquit, fui cæco, & pes claudus, pater eram pau-
 perum, & cetera: quæ sic eum hoc vnguento per-
 unxerant, vt de misericordiz thalamo largius ir-

2. Reg. 15. roratus exiret. Samuelem recolo, qui non semel, sed omnibus diebus vitæ suæ lugebat super Saul; & cum sciret illum ab oculis diuinitatis longius elongatum, non cessabat tamen compassio, quæ condolentis animum irreperat, fundens lachrymas etsi non profuturas, piæ tamen. Dauid patricidam filium continua deploratione plorabat, plorans in eo non carnis necessitudinem, sed fidei destructionem. Cernè quomodo Ioseph totus hoc melle illitus erat. Veniunt fratres iam non ante fratrem, sed ante dominum assistentes, consocij prodicionis, homicidij rei, fratricidij succensores. Videns eos Ioseph, & omnium iniuriarum immemor, dulcissimis fletibus inundatur, & pietatis adeps, qui intus latitat, foras per oculos emanat. Fugit odium, nescit iram, tempus iracundiæ non reseruat, reddens bonum pro malo, pro crudelitate dulcedinem. Penè oblitus sum Moysem adeo sacri huius liquoris rore perfusum, vt totus ex eo superfundatur, & profluat. Peccat Israël, &

Exod. 32. Moyse peccantem reconciliare nititur Creatori, sed dissimulat Dominus exaudire rogantem. Promittit plurima Moyse Creator omnium, & ferendi licentiam quaerit à Moyse, qui Moysem fecit. Diraitte me, inquit, vt irascatur furor meus contra eos, & faciam te in gentem magnam. Respondit Moyse: Si dimittis, Domine, dimitte, alioquin dele me de libro, quem scripsisti. Obstupenda profecto dulcedo. Et principatum gentis respuit alienæ, & de libro viuentium deleri desiderat, nisi peccantibus dimittatur offensa. Hæc sunt vnguentæ propinationis, & misericordiæ, quæ à sponsæ verberibus eliguntur, infirmitates omnes fugantia, profugantia passiones. Felix Maria vnxit pedes Iesu; felicior eadem caput vnxit Authoris, felicissima, quæ rorem vnguentarium toti Christi corpori præparauit. Considera, quam vehementissimo dilectionis affectu beata hæc mulier diligebat Christum Regem. Domine, inquit, si tu sustulisti eum, dicito mihi, & ego eum tollam. Quem eum dicis, Maria, cum de nullo feceris mentionem, ad quem relationem facias? Putasne quod in omnium cordibus ita versetur memoria dilecti tui, sicut & in consistorio cordis tui? Et ego, inquit, tollam eum. Mira res. Hominem perfectæ ætatis, virum, cuius corpori vix centum libræ sufficiunt vnguentorum, tenerrima mulier portabis, & tolles? Ardens, & affecta locutio, quæ de puritatis amore refusa, promittit quod implere non porest; nihil enim amanti difficile esse videtur. Quis desperare debeat, tanta peccatrice non solum veniam, sed gloriam consequente? Ipsa hodie intercedat pro peccatis nostris, & placatum nobis reddat iudicem nostrum, sponsum suum, qui est Deus benedictus in secula seculorum, Amē.

Vide sanctos intercedere pro peccatis nostris, & placatum nobis reddere iudicem nostrum.

BEDÆ VENERABILIS presbyt. in superius Euangel. expositio.

Ex comment. in Lucam.

Sanctissima Mariæ penitentis historia, quæ tertij nostri in Lucam caput est libri, & si ob laborem legentium minuendum à nouo inchoatur exordio, terum tamen nexura secundi libri finem respicit. Nam quia superius siue ex persona Euangelistæ, siue ex domini saluatoris (vt quibusdam placuit) dictum fuerat; Et omnis populus au-

diens, & publicani iustificauerunt Deum baptizati baptismo Ioannis. Quod si à domino dictum interpreteris, audiens Ioanem populus intelligitur esse designatus. Si ab Euangelista interpositum, audiens ipsum dominum de Ioannis magnitudine disputantem restat intelligi. Pharisei autem de legisperiti consilium Dei spreuerunt in semetipsum non baptizati ab eo. Pergit idem euangelista, quæ verbis proposuerat, etiam factis astruere, iustificatam videlicet sapientiam ab omnibus filiis suis, id est & iustis, & post iniustitiam penitentibus, de centesimo comprobans exemplo. Rogabat autem, inquit, illum quidam de Phariseis, &c. Alabastrum est genus marmoris cædidi variis coloribus interiecti, quod ad vasa vnguentaria cauere solent, eo quod optime seruare incorrupta dicatur. Nascitur circa Thebas Aegyptias, & Damascum Syriæ cæteris cædidiis, probatissimum vero in India. Quidam dicunt hanc eandem non esse mulierem, quæ imminente dominica passione, caput, pedesque eius vnguento perfudit. Quia hæc lachrymis leuerit, & crine pedes terferit, & manifeste peccatrix appelleretur, de illa autem nihil tale scriptum sit, nec potuerit statim capite domini meretrix digna fieri. Verum, quid diligentius inuestigat, inueniunt eandem mulierem, Mariam videlicet Magdalenam sororem Lazari, sicut Ioannes narrat, bis eodem sanctam fuisse obsequio. Semel quidem hoc loco cum primo accedens cum humilitate, & lachrymis, remissionem meruit peccatorum. Nam & Iohannes hoc quamuis non vt Lucas quomodo factum sit, narrauerit, tamen ipsam Mariam commemorans commemorauit, vbi de resuscitando fratre eius cepit loqui. Erat autem quidam inquit, languens Lazarus à Bethania, de castello Mariz, & Martha sororis eius. Maria autem eras, quæ vnxit domini vnguento, & exterxit pedes ei capillis suis. Secundo autem in Bethania (Nam prius in Galilæa factum est) non iam peccatrix, sed casta, sancta, deuotaque Christo mulier, non solum pedes, sed & caput eius vnxisse reperitur. Quod & regulis allegoriz, pulcherrime congruit. Quia & vnaqueque fidelis anima, prius ad domini pedes humilitate, peccatisque absoluenda curuatur. Dein angelicentibus per tempora meritis, lætæ fidei flagrantia, domini quasi caput odore perfundit aromatum. Et ipsa vniuersalis Ecclesia Christi, in presentem quidem incarnationis eius, quæ pedum nomine designatur, mysteria celebrando, deuota redemptori suo reddit obsequia. In futuro autem & humanitatis eius gloriam, & diuinitatis eius æternitatem, quia caput Christi Deus, simul intuentibus, perpetuis confessionum laudibus, quasi pilla nardo glorificat. Attulit ergo, inquit, alabastrum vnguenti. Et stans retro secus pedes eius, &c. Lique omni- bus, quod in licitis actibus prius mulier intentæ, vnguentum sibi pro odore suæ carnis adhibuit. Quod ergo sibi turpiter exhibuerat, hoc iam Deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena cõcupiscerat, sed hos iam per penitentiam conterens flebat. Capillos ad compositionem vultus exhibuerat, sed iam capillis lachrymas tergebat. Ore superbia dixerat, sed pedes domini osculans, hoc in redemptoris sui vestigia figebat. Quot ergo in se habuit oblectamenta, tot de se inuenit holocausta. Conuertit ad virtutum numerum, numerum criminum, vt totum seruiret Deo in penitentia, quæ quid ex se Deum cõtemperat in culpa. Videns autem Phari-

risæus qui vocauerat eum, &c. Ecce Phariseus veraciter apud se superbus & fallaciter iustus, ægram reprehendit de ægritudine, medicum de subuentione, qui ipse quoque de elationis vulnere ægrotabat, & ignorabat. Vnde necesse semper est, vt cū peccatores quolque; cõspiciamus nosmetipsos prius in illorum calumia defleamus. Quia forsasse in similibus aut lapsi sumus, aut labi possumus, si lapsi non sumus. Et si censura magisterij debet semper virtute disciplinæ vitia persequi, oportet tamen vt sollicitè discernamus, quia districtione debemus vitii, compassionem naturæ. Sed iam iste superbus, & arrogans qua sententia conuincatur audiamus. Duo, inquit, debitorum erant cuidam feneratori, &c. Quia in re notandum est, quia dum sua sententia Phariseus conuincitur, quasi phreneticus funem portat, ex quo ligetur. Enumerantur bona peccatricis, enumerantur mala falsi iusti, cum dicitur. Intraui in domum tuam, &c. Post enumerationem vero, subinfertur sententia. Propter quod dico tibi, remittentur ei peccata multa, &c. Quid esse dilectionem credimus, nisi ignem? & quid culpas, nisi rubiginem? Vnde nunc dicitur; Remittentur ei peccata multa, quia dilexit multum. Ac si aperte diceretur, Incendit plene peccati rubiginem, quia ardet valde per amoris ignem. Tanto nanque amplius peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis igne cõtematur. Ecce ea quæ ad medicum venerat egra, sanata est, sed de salute eius adhuc alij ægrotant, nam sequitur; Et caperunt qui simul discumbebat, &c. Sed celestis medicus ægros non respicit, quo etiã de medicameto fieri deteriores videt, Eam, quam sanauerat, per pietatis suæ sententiam confirmat dicens. Fides tua te saluam fecit, vade in pace. Fides etenim saluam fecit, quia hoc, quod petiit, posse se accipere non dubitauit, sed ipsam quoque spei certitudinem iam ab illo accepterat, à quo per spem etiam salutem quaerebat. In pace autem ire præcipitur, vt à veritatis itinere in viam scãdali vltorius non deriuetur. Hæc historica expositione dicta sint, nunc mystici intellectus secreta videamus. Quem nanque Phariseus de iustitia præsumens, nisi Iudaicum populum, quem peccatrix mulier, sed ad vestigia Domini veniens, & plorans, nisi conuersam gentilitatem designat? Rogabat autem Phariseus Dominum, vt manducaret cum illo, Quia populus idem, quem venientem credere noluit, venturum sperare non desit, immo votis precatoris vt veniat optare, dicens; Excita potentiam tuam, & veni, vt saluos facias nos. Domino quippe cum Pharisæo manducare, est de credentis populi deuotione mētis gaudia suscipere. Vnde ipse alibi, creditura Samaria, discipulis ait; Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis. Illisque hesitantibus quid diceret, exponens ait, Meus cibus est vt faciam voluntatem eius, qui me misit, vt perficiam opus eius. Et ingressus, inquit, domum Pharisæi, discubuit. Domus Pharisæi, ipsa legis prophetarumque custodia est, in qua se populus Iudæorum mansionem continuæ conuersationis habere gloriabatur. Quam Dominus ingressus est, quia temporaliter in carne apparens, non venit soluere legem, aut Prophetas, sed adimplere. Discubuit autem, quia qui in sublimitate suæ maiestatis intelligi non poterat, formæ seruiliis humilitatem, qua videri posset, assumpsit. Cognouit itaque mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix,

quod accubuit in domo Pharisæi, quia gentilitas immundis prius actibus in seculi conuersatione deuincta, fama sermonis apostoli didicit, quod misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos, qui sub lege erant, redimeret. Atque in domo Pharisæi, non Phariseus, sed illa iustificatur, dum populus Iudæorum literam tantum legis, nos autem & gratiam spiritus in lege sequimur. Ille Iesum non esse prophetam, eo quod peccatores recipiat, æstimat, nos vero hunc etiam Deum verum qui peccatores iustificare possit, agnoscimus. Attulit autem mulier alabastrum vnguenti. Quid in vnguento, nisi bonæ odor opinionis exprimitur? Vnde & Paulus dicit. Christi bonus odor sumus Deo in omni loco. Si igitur recta opera agimus, quibus opinionis bonæ odore ecclesiam respergamus, quid in Domini corpore, nisi vnguentum fundimus? Sed secus pedes mulier stetit. Contra pedes enim Domini stetimus, cum in peccatis positi eius itineribus retinebamur. Sed, si ad veram penitentiam post peccata conuertimur, iam retro secus pedes stamus, quia eius vestigia sequimur, quæ impugnamus. Lachrymis mulier pedes rigat: quod nos quoque veraciter agimus, si quibuslibet vltimis mēbris Domini per compassionis affectum inclinamur, si sanctis eius in tribulatione compatimur, si eorum tristitia nostram putamus. Capillis mulier pedes, quos rigauerat, terxit. Capilli quippe, superfluum corpori. Et quid abundantia terrena substantia, nisi capillorum speciem tenet? Quæ, dum ad vsum necessitatis superfluit, etiam abscessa non sentit. Capillis ergo pedes Domini tergimus, quando sanctis eius, quibus ex charitate compatimur, etiam ex iis, quæ nobis superfluunt, miseremur: quatenus sic mens per compassionem doleat, vt etiam manus larga, effectum doloris ostendat. Osculatur mulier pedes, quos tergit. Quod nos quoque plene agimus si studiose diligimus, quos ex largitate continemus, ne grauis nobis sit necessitas proximi, ne ipsa eius indigentia quæ sustentator fiat onerosa, & cum manus necessaria tribuit, animus à dilectione torpescat. Potest quoque per pedes, ipsum mysterium incarnationis eius intelligi, quo diuinitas terram tetigit, quia carnem sumpsit. Verbum enim caro factum est, & habitauit in nobis. Osculamur igitur pedes redemptoris, cum mysterium incarnationis eius ex toto corde diligimus. Vnguento pedes vngimus eum ipsam humanitatis eius potentiam sacri eloquij bona opinione prædicamus. Sed hoc Phariseus videt, & inuidet. Quia cum Iudaicus populus gentilitatem Deum prædicare conspexit, sua apud se malitia tabescit. Sed redemptor noster facta ei mulieris quasi bona gentilitatis enumerat, vt in quo malo iaceat, agnoscat: Intraui in domum tuam aquam pedibus meis non dedisti, &c. Aqua quippe extra nos est, lachrymarum humor intra nos. Quia videlicet infidelis ille populus, nec ea, quæ extra se erant, vnquam pro Domino tribuit. Conuersa autem gentilitas pro eo non solum rerum substantiam, sed etiam sanguinem fudit. Osculum mihi non dedisti, &c. Osculum quippe dilectionis est signum. Et infidelis ille populus Deo osculum non dedit, quia ex charitate Deum amare noluit, cui ex timore seruiuit. Vocata autem gentilitas redemptoris sui vestigia osculari non

INCERTI AVTHORIS
sub nomine Eusebii Episcopi Emisseni
in idem Euang. Homil.

cessat, quia in eius amore continuo suspirat. *Oleo caput meum non unxisti.* Si pedes Domini mysterium incarnationis accipimus, congrue per caput illius ipsa diuinitas designatur. Vnde & per Apostolum dicitur, Caput Christi Deus. In Deo quippe, & non se quasi in homine credere Iudaicus populus fatebatur. Sed phariseo dicitur, *oleo caput meum non unxisti*, quia ipsam quoque diuinitatis potentiam, in qua se Iudaicus populus credere spondit, digna laude predicare neglexit. *Hæc autem unguento unxit pedes meos.* Quia dum incarnationis eius mysterium gentilitas credidit, summa laude etiam ima prædicauit. Duo quoque debitores, de quibus Simoni paradigma obponitur, utrumque populum, Iudæorum scilicet, & gentium designant, qui vno generatori, id est, suo creatori non materiam pecuniam, sed propriæ salutis nummum debebant. Conditor etenim noster quos ad imaginem, & similitudinem suam creauit, quasi comdato ad seruandum sublimauit denario. Nam denarius solet regis imagine, ac nomine formari. Omni autem, cui multum datum est, multum quæretur ab eo. Et cui multum commendauerunt, plus petunt ab eo. Et quidem vtriusque populi debitum, per quinarium numerum multiplicatur. Quia videlicet quinque sunt sensus, quibus in hac vita vtentes, imaginem, quam accepimus nostri conditoris excolere debemus. Sed minus debet populus, cui legis decalogus per seruum data est. Amplius autem cui gratia vitæ æternæ per filium commissa. Ideoque huius per denarium, illius per centenarium numerum scenus accumulatur, quem ad regni cælestis, quod dextris dabitur, significationem pertinere nemo, qui dubitet. Neque enim frustra eodem flexu digitorum, quo denarius in læua, ipse figuratur in dextera. Nisi quia & nunc opera Decalogi, quæ litera non poterat, fides perficit, & in futuro reddet vnicuique secundum opera eius, his quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quærentibus vitam æternam. Verum quia neutri nostris viribus, sed illius gratia salui facti sumus per fidem, recte dicitur; *Non habentibus illis unde redderent, donauit vtrisque.* Et vtrique plus diligit, cui plus donatur. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Quia siue bona perficiendæ, quam accepimus scientiæ, seu vitandæ, quam incurrimus insipientiæ, velis intelligere, multo vtrique plus ecclesiæ, quam synagogæ donatur, quæ a scediori quondam vt pote quam nullus doctor prohibuit, idololatriæ forde corrupta est, sed vbi abundauit peccatum, superabundauit gratia, & maiori nunc est perfectionis Euangelicæ sublimata præconio. Cui dicitur, *Quia multi prophetae, & iusti cupierunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt, & audire, quæ auditis, & non audierunt.* Congruit sane huic loco, quod Numerorum historia refert, diuisis æqualiter cesorum Madianitarum spoliis, eos quidem, qui de pugna venerunt quingentesimum de sua portione caput, ceteros vero quinquagesimum domino dedisse. Quia & magna offert, qui se in castris virtutum exercendo tuti ab incurfione conseruat hostili, sed maiora vtrique, qui gladium verbi vibrando innumeras aduersarij exercitus copias sternit,

Alludit ad numerum idem veterum de quo ipse scribitur conferri potest.

In hoc Euangelio pharisei superbia deprimitur, & peccatrici mulieris humilitas commendatur. Phariseus iste, Iudæorum populus est: hæc mulier peccatrix, Gætilitas intelligitur. Illum dominus à lepra curauit, huic multa peccata dimisit. Non est igitur qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Omnes enim (vt ait Apostolus) peccauerunt, & egent gloria Dei. Venit Iesus in domum Pharisei, venit ad populum Iudæorum. Vnde ipse ait, Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israël. Sed quare venit? Vt manducaret cum illo, vt carnalibus, & spiritualibus cibis frueretur cum illo, & patris voluntatem operaretur in illo. Ipse enim dixit, Meus cibus est, vt faciam voluntatem patris mei, qui in cælis est. Ad tempus enim conuersatus cum Iudæis, legis & prophetarum cibum suscipiebat cum eis, & annonam diuini eloquij ministrabat eis. Hoc autem cognouit mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix: hoc gentilitas intellexit, quæ in huius mundi amplissima ciuitate conuersabatur. Et quid egit? Vis audire quid attulit alabastrum unguenti. Per quod nihil melius quam peccatus, & cordis secretarium, plenum fide & charitate intelligere possumus. Tale enim alabastrum, huiusmodi unguentum seruare conuenit. Idipsum enim significauit & regina Austri, que veniens à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, preciosissima ei aromata secum attulit. Nullum autem unguentum, nulla aromata sic domino redolent, sicut fides & charitas, caritatisque virtutes. *Et stans retrò secus pedes eius, lachrymis caput rigare pedes eius.* In eo enim quod mulier retrò stat, deuotio, & humilitas agnoscitur. In eo enim quod lachrymas pedes rigat, vera penitentia & compunctio demonstratur. Et quoniam eandem lachrymas capillis tergit, & tergendo ne videantur abscondit, & dolet, sese vtrique de illis non esse ostendit, qui omnia opera sua faciunt, vt videantur ab omnibus, de quibus dominus ait, quia receperunt mercedem suam. *Et osculatur pedes eius, & unguento ungitur.* In oculo enim pacem, amorem, & dilectionem monstrabat: in unguento verò, cordis intima blandimenta, & deuoti obsequij affectionem significabat. Fluic autem unguento illud oleum contrarium est, de quo dicitur, *Oleum autem peccatoris non impinget caput meum.* Quam similis est iste phariseus illi alij, de quo alibi dicitur, *Duo homines ascenderunt in templum vt orarent, vnus phariseus, & alter publicanus, qui in sua confidens superbia, stans hæc apud se orabat, Deus, gratias ago tibi, quod non sum sicut ceteri homines, raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Sicut enim ille illum publicanum, ita & iste istam peccatricem mulierem horrebat & despiciebat.* Vnde & subditur: *Videns autem phariseus, qui vocauerat eum, ait intra se, dicens, Hic si esset propheta, sciret vtrique, &c.* Nescis, pharisee stulte, nescis: nuper te mundauit à lepra, quem modo non credis esse prophetam. Et propheta quidem est, & optime scit quæ, & qualis sit mulier, quæ tangit eum, & quia peccatrix est. Ad hoc enim ipse venit, ad hoc ipse de cælis descendit. Non enim

enim venit vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam. Hoc & ipse testatur, eius verba sunt hæc. Non horret igitur peccatores, qui pro peccatoribus factus est homo. *Respondens Simon, dixit, Æstimo quia is cui plus donauit, At ille dixit ei, Recte iudicasti.* Valde enim iustum & rationabile est, vtille plus diligit cui plus donatur. Illud quoque equum esse videtur, vt qui plus diligit, magis ametur. Merito igitur hanc peccatricem mulierem dominus diligebat, à qua se multum diligi sciebat. Ideo enim dimissa sunt ei peccata multa quia dilexit multum. Vide ergo quam pulchra similitudo de eo, qui plus, & de eo, qui minus debebat, in qua phariseus secundum suam responsionem intelligere poterat, quia minus ipse quam Maria Christum diligebat, siquidem se nec tantum debere, nec tantum sibi quantum illi dimissum esse credebat. Vnde & subditur. *Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni, Vides hanc mulierem? &c.* Ad mulierem conuersus est dominus, quia de muliere loquutus erat. Sed quid ait? *Vides (inquit) hanc mulierem?* non talis est qualem tu eam esse arbitraris, aliter videtur à me, & aliter videtur à te, tu exteriis, & ego interius: tu in facie, & ego in corde video. Mihi eius fides, eius amor non est occultus. *Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis nō dediisti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos.* Quantum igitur intereat inter aqua & lachrymas, tantum est inter tuum & illius amorem. Sed hæc præter literam aliud significare videntur. Neque enim credibile est, eum qui Christum ad conuiuium inuitauerat, eius pedibus aquam dare noluisse. Diximus enim per phariseum Iudæos, per mulierem Gentiles significari. Christi verò pedes, eius humanitatem: sicut eius caput, ipsius diuinitatem significat. Hoc enim Apostolus ait: *Omni viri caput, Christus: Christi caput, Deus.* Christi igitur pedibus Iudæi aquam non dant, neque eos lauant, imò verò quantum possunt fordidant, & deturpant, quia saluatorem nostrum cum iniquis deputantes, vitiorum paluere, & terrena contagione iudicant esse pollutum. At verò Apostolus Petrus Christi pedes laubat, cum de eo diceret, *Qui peccatum nō fecit, nec dolus inuentus est in ore eius.* Nemo enim sic loquutus, nemo sic mundus, sicut ille qui sine peccato est. Vnde & ecclesiastiam baptizata & à peccatis mundata, dicit: *Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Nos autem non solum aquam, sed & lachrymas Christi pedibus damus, quia eius humanitati nos humiliter inclinamus, & inde peccatorum veniam expectamus, eamque adoramus & veneramus, & cum lachrymis deprecamur. Sequitur: *Osculum mihi non dediisti: hæc autem ex quo intraui, non cessauit osculari pedes meos.* Osculum enim, pacis, & dilectionis signum est. Osculum igitur Iudæi Christo domino non dederunt, quem gratis & sine causa odio habentes, vsque ad mortem persequuti sunt. Vnde & ipse ait. *Quia odio habuerunt me gratis.* Gentiles verò eius pedes osculari nō cessant, quia ab eius amore non separantur, & in ipsius nominis confessione mori non timeant. Quodammodo enim Christi martyres osculabantur eum, dum eum confitentis & bene de eo loquentes, moriebantur pro eo. *Oleo caput meum non unxisti: hæc autem unguento unxit pedes meos.* Maiorem igitur reuerentiam Christi humanitati ferunt Gentiles, quam eius diuinitati Iudæi aliquando exhibuif-

sent. Ipsi eum neque esse Deum, neque sancti spiritus gratia vnctum credunt: nos autem etiam secundum humanitatem omni virtute & gratia plenum esse confitemur, dicentes cum Psalmista, *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxi te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ confortibus tuis.* In ipso enim (vt Apostolus ait) habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Hoc enim Apostolus dicens, eius vtique corpus, eius humanitatem & pedes vngebat: Audiamus igitur quid beatissimæ mulieri, audiamus quid in eius figura Gentium ecclesiæ pro huius tantæ seruitutis obsequio dominus dicat. *Dixit autem ad illam, Mulier, remittuntur tibi peccata.* Vide ergo quid lachrymæ possint, vide quid fides, & dilectio operetur: paruo tempore in spatio iustificata est mulier & ab omni peccato mundata, quæ tamen peccatrix fuerat vt eam videre phariseus dedignaretur. Nemo igitur desperet, nemo de domini misericordia diffidat. Clemens est dominus, qui ex corde conuersis tam facile miseretur.

THEOPHYLACTI EPI-
scopi Bulg. superioris Euang.
expositio.

Rogabat autem illum è quidam Phariseus, &c. Videtur hic Phariseus non recta habuisse sententiam, sed dolosus fuisse. Nam & hypocritæ sermo erat, quum diceret: *Si esset hic propheta: & ita non credit, quia hæc loquebatur.* Dominus tamen, quauis sciret eum non esse candidum, ingressus est ad eum, & comedit cum eo, docēs per hoc nos omnino, quod nos simplices exhibeamus erga eos, qui dolose nobiscum agunt. Quærit autem multi, qui dolose nobiscum agunt, quæ vnixerint dominum unguento. Et alij quidem dicunt, quod duæ fuerunt, vna scilicet apud Ioannem, quæ fuit foror Lazari, & alia apud Matthæum, & Marcum, & nunc apud Lucam. Ego autem credo his qui dicunt tres esse, vnam quidem apud Ioannem ante sex dies paschæ, quæ & foror fuit Lazari: alia autem apud Matthæum & Marcum, ante duos dies paschæ, & tertiam illam de qua nunc Lucas, quæ in media Euangelij prædicatione dominum unxit. Neque mirum est, quod illa ante passionem hoc fecerit, & inde illa vel ad huius imitationem, siue alia de causa circiter passionem idem fecerint. Quauis autem & is, qui apud Matthæum commemoratur, & cuius nunc fit mentio, eodem Simonis nomine vocentur, haud mirum fuerit. Sæpe enim multi idem nomen sortiuntur. At ille fuit leprosus, sed hic non. Et ille quidem sanatus à lepra in gratiarum actionem vocauit dominum, hic autem neque leprosus, neque gratias referēs. Et ille quidem nihil dixit: hic autem obmurmurauit, & cōdemnauit in hoc tamen Iesum quam mulierem: hanc vt peccatricem, illum vt misericordem. O arrogantiam! Vere phariseus homo. Sed dominus rogans illum in parabolis, in medium producit debitores duos, latenterque & illum debitorem esse insinuat. Et parum quidem debere videbatur, sed non parum debebat. Itaque neque tu potes dare etiam minus debitum; non enim habes confessionem superbia inflatus: neque mulier. Vtrisque igitur remittet. Et vter plus diligit? Omnino cui multa dimissa sunt. Et quum hæc dixit,

Ioan. 11. 12.
Matth. 26.
Mar. 16.

Hæc opinio de tribus Mariis communiter nunc exploditur.

genam magnificentissimè cōcluserit. Hoc autem loco, in Apostolicarū rerum pelago mentis aciem infingens, totus vertigine, ac tenebris repletus, & in me ipsum conuersus clarissimi Esaiæ verba illa pronuncio: Miser ego, qui impurus sum, & labia impruna habens purissimas materias tractem, nulla ope mihi ad hæc ipsa rectè aggredienda spes afferent. Quamobrem ad Apostolicæ misericordiæ perfigium recurrens, tenui hac lingua de eius laudibus dicere conabor. Omitto nunc de eius ortu, de patria, & parentibus aliquid dicere. Hæc quidem illa sunt, & audita digna, sed mentem tamen obruerent, neque sineret orationem longiore de his rebus habere, quæ præstantissimæ sunt, & quarum memoria vilis est, ac salutaris. Diuinorum profectò signorum Apostoli huius, & miraculorum multitudo magna exiit, aliæque omnia, quæ Spiritus sancti gratia in illo habitans effecit, tot, tantæque sunt, vt si velim singula scribere (Decet enim de ipso dicere, quod Theologus quidam scripsit) nostrarum orationum vis facis esse non possit, quamuis ad eam rem tractandam audacter se ingerat. Hic Apostolus, postquam vnigenitus Dei Filius supra humanam conditionem in paterno arcano quodam modo confedit, vnà cum reliquo Apostolorum cœtu erat, ac viuebat, & communem cum illis Euangelij prædicationem exercebat, ac modo tribunali, iudicisque vnà præsto erat, modo ignominias, & verbera vnà cum aliis Apostolis à Iudæis ipsis patiebatur; neque vnquam ab Apostolorum societate aberat, sed cum illis in ærumnis perseverendis communicabat. Liber ille, qui Apostolorum scripta cōtinet, multa eius pericula percurrit, in quæ Apostolus ipse incidit, & quibus detentus fuit, multorumque miraculorum mentionem facit, quemadmodum admirabili quodam modo claudum illum sanauerit, & Ananiæ, ac Saphyræ mortem inenitabilem feuerissimè inulerit, Tabitamque puellam à mortis ipsius laqueo ereptam vitæ restituerit, atque Cornelium Centurionem Angeli præsentia edoctum instruxerit, & ad Christi fidem traduxerit, quemadmodum per vmbra corporis infirmos homines firmos reddiderit; quot denique ærumnas sustinuerit, quàm sæpè comprehensus, & ante tribunalia constitutus, & pro Christo ipso flagellis verberatus gauisus fuerit, quod dignus habitus sit, qui pro nomine Iesu multas ignominias pateretur. Licet ex eodem libro discere, quàm libera oratione apud Iudæos sæpe vsus fuerit; & quemadmodum ipse idiota ex illiterato ore sermones diuina sapientia refertos protulerit; vt precibus suis terram commouerit, ac turbam, quæ illuc conuenerat, ad Christi fidem attraxerit. Hæc, inquit, & quæcunque alia deinceps passus est, & effecit, cum tam multa sint, vt facile narrari non possint, oratio nostra summam perstringens, ad vnum illud periculum enarrandum se cōferet omnium grauissimum, & vitatu difficillimum, nam in eo effugendo diuino quodam miraculo opus fuit. Quæ res & multam Iudæorum aduersus Apostolum immanitatem, & diuini auxilij celeritatem declarauit. Herodes ille eius viri progenies, qui primus Hierosolymorum Rex fuit, cum è Iudaico semine ortum duceret, & Iudaicum cultum teneret, zelo quodam excitabatur ad patrias institutiones, ac leges defendendas, easque dissol-

ui non patiebatur, quæ Apostolorum doctrinam tolli, ac funditus euerti videbantur. Ille igitur Iudæorum iracundis vocibus inflammatus, vt illis gratum faceret, furorem, ac rabiem in Apostolos ipsos magis effundens, primum Iacobum fratrem Ioannis gladio interfecit. Quo loco diuina litteræ eius ferociam, atque inhumanitatem eo ipso significarunt, quod gladio Apostolum Iacobum ab eo interfectum dicunt. Poterat enim alio mortis genere Apostolū interimere, vel cruciatibus morti similibus subiicere. Sed vt Herodis mens feris etiam ipsis immanior, Apostolū verò Iacobi animus ad eadem illum subeundam æquissimus cognosceretur, instar ouis, quæ ad eadem trahitur, gladio interfecit martirium profectè obiit. Ita igitur facer Iacobus consummatus fuit, & martyrij morte Apostolicum cultum consignauit, calicem bibens, quem olim Dei sapientia illi bibendum prædixerat, & proprio sanguine baptizandum antea significauerat. Cum autem videret gratum esse Iudæis, quod faceret, præterea & Petrum ipsum capere aggressus est. Quem cum cœpisset, in carcerem coniecit, & tradidit quatuor quaternionibus militum, qui eum serauerunt, eò quod essent dies Azy-morum, volens post Pascha producere eum populo. Omnibus his historiæ scriptor verbis visus est, vt Herodis in effundendo sanguine studium, eiusque in patrandæ cæde voluptatem innueret. Nihil enim, quod iustum esset, ante oculos propositum habebat, nihil honestum, aut laudabile, sed quæ nationi suæ grata esse intelligebat, quæque ad profanam Iudæorum voluntatem alliciendam spectabant, ea tantum ab illo dicebantur, & fiebant. Quod enim Apostolū ipsum tenuerit, & in carcere custodiendum tradiderit, morteque ipsam præsentem constituerit, totū hoc eò spectabat, vt Iudaicis votis satis omnino faceret. Nāq; putabat illud futurū, vt si Petrum Apostolū de medio sustulisset, facile reliquos Apostolos superaret. Ille enim erat, qui constantis voces emittebat, quiq; in Conciliis, in Iudiciis & in Synagogis cum aduersariis certabat, & Iesu nomen palam prædicans, inuocato eius nomine, præcipua quedam miracula perhibebat. Licet autem illud cōsiderare, quemadmodum & Herodes ipse studuerit similis esse Scribis, & Pontificibus, qui aduersus Christum insaniam, & rabiē effuderunt. Nam sicut illi dicebant, ne in die festo Iesus comprehenderetur, ne tumultus fieret in Populo, vt post diem festum omnino in Crucem actū; ita & hoc loco post Pascha mortem Petro Herodes inferre constringebat. Cum igitur huiusmodi gratiam hæc faciebat Herodes, eadem senserint, quæ & illi, quos supra diximus, iisdē & verbis, & operibus aduersus Apostolum vsi sunt, quibus & aduersus illius Magistram superioribus vsi fuerant. In quatuor autem quaterniones militū custodiam distribuit, non vno in loco, sed pluribus, & parua à se distātib; vt custodia ipsa tutior, ac munitior foret, vt si forte Apostolus ipse à vinculis effugisset, & custodes, qui propius manerent, latuisset, aliis deprehēdi, & capi posset. Sed Petrus, inquit, erat in carcere dormiens inter duos milites, & ligatus cathenis duabus, oratio autem fiebat assidue pro ipso ab Ecclesia. Quæ nam fuit causa, vt tot diebus custodiretur, & non statim, adhuc fu-

mortem

morrem stitente, cædes ipsa Principi Apostolorū allata fuerit? Scriptoris quidem sententia hæc est, mortem propter dies azymorum protogatā fuisse, quibus Iudæi seiplos purgantes, & ab omni turpi, atque inhonesto facinore abducentes, diem festum Paschæ celebrabant, puris manibus sacrificium, quod in lege scriptum erat, cōtrectantes. Sederat & alia eius rei causa. Cum enim Herodes ipse infinita rabiē contra Petrum Apostolum redundaret, pluribus diebus eum detineri voluit, vt diuturniore cruciatu, mœroribus, inquam, ærumnis, cathenarum pondere, ac morte, quam à fame ipsa inferendam sperabat, eorum denique militū, qui vnà dormiebant, inhumanitate grauius affligeretur. Quot enim per illos dies verba temeritatis, & minarum plena, quàm multa conuicia, & cōtumelias credimus à militibus illis in Apostolum iniectas fuisse, partim vt cognatorum Iudæorum dogmata peruerterent, partim vt præceptis regalibus aduersantem? Modò autē vt seditiosum, & causam tumultus, modò vt Mosaicis legibus contrarium conuiciabantur; nonnūquam pugnis & alapis eum percutiebāt; neque quisquam illud dubitare potest, quin cathenis illis vehementius, ac laboriosius Apostolum cōstringentes, ita coarctauerint, vt ex omnibus his maior dolor sensum percipiens celeriter ab hac vita migraret. Sed omnia illorum studia & facta inania extiterunt, perinde ac si quis in aqua ipsa literas imprimat, vel ærem verberet. Quo enim diutius in carcere Apostolus detentus est, eò firmior, atque cōstantior effectus fuit, & acerbis illis ærumnis, quibus vndique affligebatur, vt quibusdam stimulis excitatus, & erectus, tantum aberat, vt rebus his infirmior fieret, ac deficeret, vt custodes illi Apostoli Petri iucunda, & secura hilaritate cōfusi in ruborem conuerterentur. Hæc cum ita se haberent, preces ab Ecclesia missæ in caelos penetrarūt. Itaque statim Angelus illinc missus est, & in carcere veniens, illum compleuit lumine, vt Apostolorum summus miracula, quæ fierent, aperte inueneretur. Percussio autem eius lateris; Surge, inquit, velociter. Acne quid absurdi in Apostoli mētem veniret (quippe quod satanas etiam ipse interdum in Angelum lucis se transformare, & figuræ ipsius specie sensum subriperet) cum primū verba illa prolata sunt, Surge velociter, cathenæ è manibus ipsius deciderunt, vt verba ipsa factis confirmarentur, neque potentiam aliquam ex earum numero, quæ Deo ipsi rebelles exiterunt, neque quod visum fuerat, inane aliquod spectrum esse crederet, sed verum, & cœlestem Angelum, visionem, inquam, veram esse sciret, ac certa fide comprobaret. Hæc cum ita processissent Apostolo, quoniam adhuc metu, & tremore detinebatur, nō solum re visa dubius, atque anceps, verum etiā qua ratione dispositas militum custodias pertrāsiret, quippe qui multa diligentia, & cautione, multisque vigiliis in eo custodiendo utebantur, propterea Angelus; Indue te, inquit, sandalia tua, & præcingere vestimēto tuo, & sequere me. Quoniam, inquit, Regis, & Iudæorum timore adhuc detentus es, ac eorum militum vigiliæ, qui circumstantes te custodiunt, horrorem, ac stuporem tibi attulerunt, ob idque non his, quæ à me dicuntur, fidem habes, tanto te auxilio, ac præsidio munitū esse facio, sicque omnem metum à mente tua excutio, vt & pallio ipso sine timore aliquo, & san-

daliis indui possis. O celerrimum Dei auxilium. O Apostoli in Deum fiduciam, atque gratiam. O maximas, & ex corde ipso prolatas preces, quæ tamquam à funda quadā, ab ipsius Ecclesiæ ore prolatae, atque in caelos emissæ. Herodis animum lethaliter vulnerarunt, & Apostolorum principem ab eius manibus incolumem eripuerunt. Proh quanta est Apostolica gratia, & spes firma, & vera, quibus diuinum numen propitium, & ad audiendum promptum habens à mortis laqueo Petrus ipse ereptus est. At si quis dubitaret, & à nobis illud quæreret, cur nam Apostolū ipsum eius magister Iesus à Iudaicis manibus nō eripuit, quo tempore ab illis comprehēdebatur, sed & vinculis, & custodia diebus aliquot eum vexari, atque affligi permisit; qui hoc obiicit, is cōsideret, non ita inimicos ipsos fuisse miraculum illud cognituros, si Apostolum statim cum comprehēderetur, Dei auxilium eripuisset, quemadmodum cum eorum manibus detentum, cathenis vinctum, & à custodibus cautè seruaturū, è medijs, atque inenitabilibus illis rebus liberauerit. Tunc enim his, à quibus comprehēdebatur, fortasse id veneficio, & magicis artibus factū videri potuisset, quominus ab eis cōprehensus esset; itaque Apostoli miraculum irridere ab illis potuisset. Nunc verò cum & cathenis vinctus, & quatuor quaternionibus militum custoditus, & inter duos milites cubans, omnibusque his rebus paratis, quæ mortem condemnatis hominibus afferre solēt, ita superno auxilio dignus habitus sit, & cōtra omnium opinionem admirabilem liberationem assecutus fuerit, tantò hoc admirabilis, & cōtra opinionem omnium fuit, quātò è medijs malis seruauerit manus est, quàm illa non attigisse. At Apostolus ipse vel post tanti miraculi potentiam, & Angeli adhortationem nesciebat verum esse, quod fiebat per Angelum; sed videbatur sibi visum videre. Adhuc enim arguebatur humana naturæ infirmitas, quodque supra naturam eo modo, qui explicari nō potest, efficiebatur, cum naturali ordine, ac viribus comparatum, tale perinde ac si inane aliquid visum esset, æstimabatur. Sed quid nam Angelus ipse? Quoniam illum vidit adhuc animo fluctuantem, visioni fidem nō habere, neque quicquam ex iis, quæ fiebant, reuera factum admirabiliter existimare, primam & secundam militum custodiam ita sine strepitu cum Apostolo pertransiit, vt custodes ipsi eorum transiitionem ne senserint quidem, diuino natu somno ipso illorum palpebras detinente, quominus factum illud sentire possent. Cum verò ad portam ferream venissent, quæ ad ciuitatem ducebat, illa vltro aperta est. Deo ipso & hoc loco miraculum faciente, & Apostoli formidine paulatim subtrahente, vt ad ea, quæ deinceps futura erant, prompserit fieret. Postea verò quam exeuntes processerunt vicum vnum, Angelus quidem ipse auolauit, neque amplius apparuit. Ille verò cum miraculū sensum cœpisset, atq; considerasset tam ea, quæ prius in carcere mirabiliter effecta fuerant, quàm quæ nunc supra naturam prodigiosè facta viderat, atque hæc cum illis conferens, & vtraque vicissim comparans, de visione ipsa certior factus fuisset, quod videlicet nō inane aliquod spectrū, sed verum illud fuerat, quippe quod manifeste teret euentu confirmatum videbat, gratias Deo agens talem emisit vocem: Nūc scio verè, quod misit Dominus Angelū

Bibl. Hom. tom. 4.

Z z

suum,

suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorū. Quidnam est, quod dicis, Apostolorum princeps? Nunc te scivisse ais? Nunc credidisti? Nunc gaudes miraculo? Quoniam abiit feruor ille tuus? Quoniam auolauit certa illa spes? Quoniam effluxit illa tua vehemens confessio? Vbi nam sunt claves regni cælorum? Vbi nam appellatio, qua ecclesiæ firmamentum nominaris? Vbi ardens illud desiderium, & coniunctio ad mortem vsque inseparabilis? Nunquid tantæ fidei argumenta inania extiterunt? An talis, & tam multa spes in ventos dissoluta est? An non sensitis quæ à magistro tuo prodigia sunt effecta? Oblitūne esse maritimæ illius fluctuationis, quemadmodum dextera sua te, qui submergabar, incolorem seruauit? An non aures tuas uocibus illis adhuc habes perfonantes: Qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ille faciet, & maiora his faciet? Nonne scis, quemadmodum è monumento exurgens custodes ipsos velut mortuos prostravit, & ea, quibus monumentum signatum fuerat, intacta seruauit? Nonne præsens fuisti, cum mortuos homines suo iussu exilire fecit? cum cæcis hominibus videndi facultatem præbuit? cum tibi per sancti Spiritus aduentum miraculorum potentiam impartiuit? cum in porta speciosa claudum hominem, cum Aeneam, cum Thabitam, alterum integrum pedibus, & ad currendum velocem, alterum diuturno morbo liberum reddidisti, huius animam, quæ auolauerat, in corpus reduxisti? Cum tantorum, & talium miraculorum particeps effectus fueris, quorum alia videris, alia ipse feceris, cum denique multam ipsius Dei potentiam expertus fueris, nunc te scire dicis, quod ais: Misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis: Si tot præteritis miraculis adductus non fuisti, ut crederes, quomodo vni huic credes? Si tantorum miraculorum multitudo veritatis confirmationem non attulit, qui poterit vnum hoc fluctuantes cogitationes tuas sedare? Maximè, inquit ille; non enim talia sunt diuinæ potentia opera, vt facile comprehendantur, & fidem afferant; facili enim comprehendere non solum non auget miracula, sed etiam illa immittit, atque extenuat, & eorum quæ facile comprehenduntur, formas ex animo delet, quod verò examinatione, & variis cogitationibus sæpe probatum fuerit, plus veritatis, quam opinionis ingignit, eò quod animæ ipsius dubitatio, atque infirmitas ad ea, quæ sensum superant, & ardua sunt, comprehendenda, minimè idonea, post fluctuationem multam, & cogitationum varietatem, demum certam fidem, ac veritatem in animos ipsos immittit, atque altiùs insingere solita est. Cum deinde Apostolus ad eam domum accessisset, in qua fideles homines congregati erant, & ianuam pulsasset, ab ancilla quidem ipsa, cum agnosceretur, nunciatus iis est, qui intus erant. Sed quod ancilla nunciabat, tam incredibile videbatur, vt in sana esse crederetur, & non Apostolum, sed eius Angelum præsentem vidisse putaretur. Cum verò patefacta ianuam Apostolus ipse ad eos ingressus esset, omnes stupuerunt, in specratam eius liberationem videntes. Tum ille statim narrauit, quemadmodum ab Herode comprehensus, & in carcere detentus, & ferreis cathenis vincus fuerit, quòdque per angeli visionem cathenæ ipsæ è manibus cecidissent, ipse verò

Angelum sequens, eorum, à quibus seruabatur, custodias præterisset, & portam sponte patefactam transisset. Quibus rebus perterriti, & admirabili narratione illa perculsi, apud se ipsos non amplius esse videbantur, gaudio cum admiratione coniuncto, & duobus his affectibus illos obfidentibus. Tales enim sunt res, quæ à Deo proficiuntur, quippe qui neque lætitia nimia homines ipsos dissolutiores fieri, neque propter miraculum ad nihilum stuporem labi permittit, sed gaudio animum erigit, & ad iucundiorum statum traducit, admiratione autem, ac stupore cohibet, ne vterque progrediatur; denique vtrique re hominem ipsum in composito statu conseruat. Hoc loco velim consideres Apostoli mentem ab omni superbia, & ambitione alienam, eiusque modestiam animaduertas, quippe qui miraculo illo non ita elatus est, vt ipsum tuba cecinerit, quod fortasse alius fecisset; non præclara illa facta ostentans, supra tecta prædicauit, non præ lætitia rem ipsam omnibus velut triumphans propalauit, aut cum peregrinis, & non hominibus ea communicauit; sed manu silentium indicens, his solis, qui in ecclesia erant, summissa voce factum significauit, per quos Iacobus, & iis, qui cum eo erant, rem nuntiandam curauit, vt cum audiissent, qualibus vinculis præter spem ereptus fuerat, magis magisque ad fidei prædicationem incumbere miraculorum spe corroboreti, quique à Iudaica infidelitate ad Christi fidem nuper conuersi, & diuinæ cognitionis lumine illuminati fuerant, illi eadem opera confirmari, & si quam de Dei fide in animo latentem dubitationem haberent, ab illa reuocari possent, & in bonarum rerum perseverantia firmiores essent. Sed ò animi excæcatione, quæ Herodis mentem corripit, totum illum ita oppressit, vt obstinato animo miraculorum, quæ per Apostolum effecta fuerant, potentiam non considerauerit. Decebat enim admirabilem Apostoli Petri liberationem ex custodibus, et cathenis, denique ex foribus sigillo impresso clausis certa fide prosequi, neque negligentia aliqua factum credere, vt id accideret, sed animo commoueri, atque erubescere, & respicere, & si non aperte propter Iudæorum in Apostolum ipsum furorem, atque insaniam, saltem animo miraculum illud prodigiosum secum admirari, atque obtupecere, & à cædendis custodibus destitit. Verum ille, vt eius ferocitas, atque inhumanitas magis cognosceretur, innocentes homines mortis sententiæ subiecit, idque cum illi in Apostolo cautiùs custodiendo nihil aberrassent. Cum enim Herodes ipse furorem suum in Apostolum effundere, & ferocem animum Apostolica cæde satiare non potuisset, quod proximum fuit, in custodes illos, ita vt erat insanus, mortem intulit. Quòd si Apostolus illos ipsos, qui eius causa condemnati fuerant, miraculo aliquo factò à morte non liberauit, quæstio hæc duobus modis solui potest; primum quòd inhumane ac ferociter custodes illi aduersus Apostolum se gesserant, quippe qui vna eubantes verborum plagas vinculis acerbiores infligebant, ac nihilò minus quam Herodes, rabiem suam, & prauos affectus in beatum Petrum effundebant; deinde vero quòd non solum aduersus Apostolorum Principem tanta ferocitate abusi fuerant (Benignitate

rem enim impetrare potuissent, si in eum solum peccassent) sed etiam contra reliquos Apostolos eandem rabiem exercuerant, & multos alios fideles homines executionum pœnis, & omnigenis cruciatibus subiecerant, ac mortis retia vndique eis parauerant. Hac de causa morti adiecti sunt, vt veteris, & insanabilis malitiæ, in qua educati fuerant, pœnas exsoluerent. Hoc fuit Petri Apostolorum summi contra diabolum valde illustre trophæum, hoc miraculorum omnium, quæ in eundem Apostolum à Deo collata sunt, maximè admirabile. Quid enim primum in hoc Apostolo admirabimur? Eiusne in Christum ardentem beneuolentiam? An reuelationem è cælo à Patre ipso concessam? An quòd cum magistro suo mori paratus erat, neque à mortuo auelli poterat? Quid quòd post Christi resurrectionem tertio interrogatus fuit? Quare non solum Iesus Christus singularem, & summum in se Petri amorem declarauit, sed mortis etiam genus iuuentutis, senectutisque nomine præmonstrauit, & eo ipso quòd ab alio cingendus esset, illi capite ad terrâ versò in Crucem tollendū esse indicauit. Hic propter fidei abudantiam cum reuelationem à Deo & Patre accepisset, filium Dei viui Christum aperte prædicauit, & duarum naturarum veritatem certa fide testatus est. Hic Magistri desiderio, ac beneuolentia inflammatus, cum Iesus ipse longè antea se cruciatus passurum indicasset; Propitiùs, inquit, tibi sis, Domine; non erit hoc tibi. Quòd cum diceret, quasi humanum quippiam, non diuinum sentiens, reprehensus, silerè docebatur. Hic è nauigio Magistrum aliquando repellere, cum miraculi magnitudinem obstupesceret; quòdque illum à se repelleret, eius rei causam esse dixit, quòd se peccatorem agnosceret. Hic præsens fuit, cum Christus alia forma in monte apparuit, & tria tabernacula construere se paratum esse aiebat, vt Iudæorū ad inferendam eadem paratos, ac selestos animos vitaret. An non hic cum Christo se moriturum promisit, & homicidæ illius auriculam gladio amputauit, in omni re fidei suæ zelum, atque ardorè ostendens? An non hic est, qui ne valde immisericos, & durum esset, in Magistri fili negationem incidere permissus fuit, & fletu multo peccatū purgare? Quid dicam alia? Missam facio timiditatem, fugam, durtiorem, & eius in sepulchrum ingressionem, mulierum vnguentam ferentium læta nūcia, quemadmodum etiam Christus ipse illi seorsum apparuit, & in mare Tyberiadis miraculum effecit, item alia quæcumque anteaquam passus est, & post resurrectionem, tam non credente, quam credente Discipulo illo, Iesus perfecit. Quæ omnia non frustra ita dispensabantur, sed (quantum hominis mente comprehendi potest) modò Apostoli remissum, & infirmum animum Christo ipso recreante, modò austeram, & duram eius mentem leniente, & vtraque re illum docete, neque aliquid sibi, quod humana infirmitate maius sit, polliceri, neque animo decidere, & obstupescentem horre, quo tempore oportebat in cruciatibus perseverandis cum magistro communicare, & seruitutem discipulo conuenientem ostendere, sed intra mediocritatis fines consistere, vt & ab inconsiderato feruore, & ab humili, atque abiecta timiditate pariter distaret. Ego verò non verebor hoc de illo di-

cere, quòd testis, vt ipse ait, Christi passionum agnosceretur, & eius gloriæ, quæ reuelanda est, communicator, quoniam ad eos Iudæos, qui dispersi erant, congruentes & diuinas admonitiones per epistolas scripsit, quibus charitatem, & Christianæ fidei confirmationem suggessit, Christi que aduentum omnino futurum sperari docuit, ac in illis ipsis & ex hoc tabernaculo nos migraturos esse prædixit, eaque ratione ad zelum & diuinorum præceptorum obseruationem nos ipsos magis excitat, facitque vt maiore metu, ac terrore afficiamur, diluuij & eorum Angelorum, qui peccauerunt, condemnationis exemplum asserens, quos & in tartarea loca detrusos fuisse affirmat. Ad hæc & alterū Christi aduentū significat, quo tempore cælos transiuros dicit, & elementa ipsa comburenda dissolutum iri. Hunc vnigenitus Dei filius beatum prædicauit. Hunc Deus ipse ac Pater corona donauit. Hunc paracletus spiritus sanctum reddidit, & instrumentum quoddam diuinas res spirans effecit. Hunc cælestes Angelorum ordines collaudarunt, & Apostolorum chorus valde admiratus, tanquam os suum, amplexatus est, ac celebravit. Hunc, qui Christo crediderunt, ducem, & magistrum sequentes, ad infidelitatis scopulos non offendunt. Hunc ad cælum vsque peruenientem, & valde illustrem spiritualis Israël columnam, & animarum in perfidia pelago fluctuantium gubernatorem appellamus. Hanc vt vmbra legis expulso rem valde honoramus. Quique nos ad veritatis lumen traduxit, eum laudibus, atque hymnis prosequimur. Verè hic est Apostolorum firmamentum, & sacratus cælorum magister, arcanorum interpres, & nuntiarum confirmator, lapso erigens, firmos conuertens, penitentia Dux ardentissimus, Petrus denique magnū illud orbis terrarum miraculum, Ecclesiæ iactatio, discipulorum decus, & eorum, qui rectè sentiunt, ornamentum, Theologorum pulchritudo, Christi os, mens cælestis, Trinitatis purissimum tabernaculum, lapso reconciliator, honestè viuientium ductor, rectè currentium propugnator, omni cælesti, & humana laude, omni præconio dignissimus. Cuius si vmbra, & lintei morbos profugabant, certè cathenæ, quæ venerandum Apostoli corpus attigerunt, quantò propiorem tactum habuerunt, tantò abundantiorum miraculorum vim participarunt; cathenæ, inquam, illæ omnino venerandæ, ac pretiosæ, quæ Apostolicum illud, ac beatum corpus colligarunt, quæ manus illas miraculorum effectrices astrinxerunt, quæ diuina gratia ab ipsis replete sunt, ex quibus miracula abunde scaturiunt, quæ ægrotos homines à morbis liberant, quæ homines illos sanctos efficiunt, qui cum fide ad eas accedunt, à quibus animarum macule mystico quodammodo expurgantur, & morbidæ influentiæ reprimuntur, quæ denique in æream celsitatem extensæ, & vsque ad cælos ipsos peruenientes, à dominico illo, & diuino solio, tanquam ab anchora quadam, extenduntur. Has cathenas potentiarum, quæ à Deo ipso defecerunt, princeps exhorruit, & nunc etiam exhorret, ac multo cum timore illas subterfugies comprimitur. Has aërea spirituum multitudo metuens, ac tremens, iaculisque inde immixtis percussa, longius profugatur. Non enim ferre potest Spiritus sancti gratiam Has ipsas cathenas obumbrantem, neque scintillas ex diuino illarum

Nota, Cathenæ illæ omnino venerandæ ac pretiosæ, quæ Apostolicum corpus colligarunt, quæ manus illas miraculorum effectrices astrinxerunt, quæ diuina gratia ab ipsis replete sunt, ex quibus miracula abunde scaturiunt, quæ ægrotos homines à morbis liberant, quæ homines illos sanctos efficiunt, qui cum fide ad eas accedunt, à quibus animarum macule mystico quodammodo expurgantur, & morbidæ influentiæ reprimuntur, quæ denique in æream celsitatem extensæ, & vsque ad cælos ipsos peruenientes, à dominico illo, & diuino solio, tanquam ab anchora quadam, extenduntur. Has cathenas potentiarum, quæ à Deo ipso defecerunt, princeps exhorruit, & nunc etiam exhorret, ac multo cum timore illas subterfugies comprimitur. Has aërea spirituum multitudo metuens, ac tremens, iaculisque inde immixtis percussa, longius profugatur. Non enim ferre potest Spiritus sancti gratiam Has ipsas cathenas obumbrantem, neque scintillas ex diuino illarum

& Apostolicis cathenis connectentes, Petrum ipsum mente inspicere nobis videmur; & vtraque tangentes, Apostolum à nobis tangi existimamus neque vilo modo ambigimus, eò quòd hæc loco ab Apostolo ipso distincta sint; sed & hæc, & illum mente formatæ, & per fidem ipsam in vnum copulantes, ad eum ipsum, qui per hæc passus est, totum referimus. Hæc amplectentes, illum videre nos credimus; atque illum cogitantes, hæc, quæ illius fuerunt, videre nos arbitramur. Itaque non omnino ipsius gratiarum expertes constituti sumus. Nam & si in vetere vrbe Roma diuersatur per corporis sepulturam, quam vrbs illa sortita est, non tamen à nobis ipsis abesse vult, quòd pertinet ad illius gladiū, & cathenas. Adest enim & apud nos; qui partem hanc, vt totum corpus, continentes ab eius coniunctione non separamus; sed cum vna, eademque sit gratia, quæ per eius corpus, cathenas, vestes, & gladium miracula operatur, nemo dubitauerit, quin præfens sit in singulis, perfectus, atque integer, & iis, qui cum fide accedunt, & hæc amplectuntur, pro diuino eorum desiderio, atque ardore mercedem remeritatur. Hic & vnus est, & multis impertitus non imminuitur; quin etiam totus in se manens, omnem, & eandem vim ostendit; & quamuis eorum, quæ passus est, symbolis non in vno, sed in multis locis diuisus sit, idem tamen est, qui in Apostolica Ecclesia prodigia, & miracula ingenita perficit. Ita nihil ex iis, quæ in summo illo Apostolo insunt, inane est, & actionis expertis, nihil gloria, & diuinis miraculis vacuum. Tu verò Petre, Christi Ecclesie petra, & firmamentum, summe Apostolorum vertex, qui verus, & ardens fuisti Christi Discipulus; qui præter cæteros orationis libertate apud eum vsus es, viui Dei filium illum prædicando, cuius manibus Regni cælorum claves tibi traditæ sunt, vt quæ à te in terra ligata, aut soluta essent, eadem ligarentur, & soluerentur in cælis; qui Christum Deum, & hominem fuisse clarissima voce prædicasti; qui ex circuncisione, quæ in lege præcipitur, ad præputium, diuine fidei cognitionem transfuisti; qui propter Christum omnia dereliquisti, vnum illum pro omnibus diuitiis possidere cupiens, à quo & mortis, & vitæ afferendæ potestatem accepisti; cui Deus celestis mysteriū reuelauit; qui columna quedam es à terra vsque ad cælos extensa, eum ducens, qui ad mansiones illas festinant; qui rudis & inscius artificiosam Græcorū orationem expugnasti; qui diuino spiritu loquens, & verbo tantum gentes ipsas in ea cōuertens, quæ voluisti, acerbam illam crucifixionem sustinuisti, vt nulla in re à Magistri cruciatibus distares; qui cathenas has, instar scelerati alicuius hominis, pertulisti, & curationem fontem illas reddidisti; tu, quæso, adeste hodie miseris nostri, & hoc in loco spiritu versare. Adsis huic templo miraculorum promptuario, quod sancta nominis tui appellatione præcipue honoratur, in quo venerandas cathenas tuas, vt thesaurum quædam, reponi voluisti; in quo has ipsas, vt pretiosissimas res, seruandas esse iudicasti; vbi cathenæ ipsæ proposite, & ab omnibus Christi fidem colentibus inspicuntur, miraculorum derinationes non corporeis oculis, sed mente ipsa perceptas abunde à te ipso querentibus suppeditant. His cathenis nostram animarum vulnera, quæso, liges. His tumores, & inflationes à delictis illa-

Et hic secundo
asserit Apo-
stoli Petrum in
vrbe Roma p
corporis sepul-
turam diuer-
sari.

Inuocat au-
tem Apostoli
Petrum, vt ad-
sit suis disci-
pulis, & s pro-
teget atque
defendat.

tas refeces, & diuinis medicamentis eas cures. His, vt scuto bonæ voluntatis, Christi gregem corones. His barbaros ipsos deuincias, captiuos ducas, & ciuitati te veneranti hostiles illorum ducas, conferas. Omnium autem maximè piū, & fidelissimum Imperatorem nostrum pro telis militaribus his cathenis arces, munias, custodias, victoriis, & trophis coronas, hostibus terribiles, & subiectis benignum, atque optabilem facias, vt pace fruentes sub eius Regno simus, & ab eo gubernati tranquillam, & quietam vitam ducamus, veri Dei nostri gloriam celebrantes, quem tu in omni re gloriosè, & magnificè celebrasti, quandoquidem conuenit omnis honor, & adoratio æterno Patri, cognato Filio, & eiusdem substantiæ participi Spiritui sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

INCERTI CUIVSDAM

in Vinculis S. Petri Apostoli,

Sermo.

Simon Ioannis filius, Petrus à petra vocatus, & post pisces piscator hominum, Ecclesie fundamentum, confessor Dei filij, pastor oculis dominici, quondam despectus crucifer, modò cælum clauiger, tres per anni circulum dies festiuos facit & celebres. Primam consecrat Antiochie cathedra, secundam passio crucis gloriose, tertia est hodierna, quæ titulat ad vincula. De hac à plerisque voluunt opinionem diuersè, quas non ex veritatis autoritate, sed ex dubietatis confingunt errore. Videtur eis hodierna solennitas inde venerationis exordium accepisse, quòd in hac nocte sanctus apostolus absolutus sit carcerali compede. Sed veritati non concordat ordo temporum cum nò hodie, sed azymorum diebus legatur in carcerem missus, & post pascha de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum liberatus. Qui credunt in Augusto legitimum celebrari pascha, credant hodie Petrum euasisse vincula. Et si volunt opponere, quòd dicitur, Post pascha, futurum aliquid significare, quasi à pascha vsque ad præsentem diem seruatur in carcere: occurrit eis & Herodis scintilla de Iudæorum vesania, qui vix quo tentus est die, iussissent apostolum viuere, si paschale festum non timuissent violare. Sunt & alij, qui solutionem Apostolicam minimè credunt hodie factam, sed statutum esse à patribus, vt hodierna die veneraretur à fidelibus, sicut Apostolorum Simonis & Iudæ commemoratio quinto calendis Nouemb. agitur, quorum passio calendis Iulij facta describitur. Legimus etiam de alijs sanctis alium diem commemorationis, alium de seculo migrationis de quibus plurima suppetere exempla, si festidium non generaret oratio proluxa. Sed quid visum fuerit patribus hæc ira ordinasse, non est modo dè temporis per singula dicere: tantum sub breuitate perstringam, quam hodierna festiuitas habuerit causam. Si legentium displicuerit iudicio, iuste reprehendi de falsitate non timeo: quia non quasi alicuius authoritatis publico mea, sed misericordis capacibus aliorum aperio claua. Augusti mensis calendis ante saluatoris aduentum celebratur antiquitas, cuius celebritatis principium videtur sub breuitate pandendum. Octavianus

Cæsar Augustus Romanis imperauit fasces. Cui cum rebellaret Ægyptus, bellum suscepit contra fines eius, in quo Cleopatram, in quam ceciderunt vltima regna Ptolemæorum, & incestuosum cum copiis suis contriuit Antonium. Cùmque victor potius Alexandria, victrices aquilas reportasset Romam, vt victorem decebat, ab vtriusque sexus populo susceptus est honorificè. Et quia intantum opibus Alexandriæ Romanum commodum auxit, vt duplicia, quàm vsque ad id fuerant, possessionum aliarumque rerum præcia statuerit, decretum est à primatibus ciuitatis, vt eius memoria victoriæ, singulis recoleretur annis. Placuit igitur consilio communi, commemorationem in Sextilibus calendis fieri, vt in ipso mensè ageretur dies victoriæ, qui ab aucta republica & Cæsare, Augustus denominaretur vocabulo. Exhinc consuetudo inoleuit, magna deliberatione primatum, vt in gloriam tanti principis per omne anniuersarium Romanus populus cōueniret in vnum, & ob Cæsarianas victorias coronata ciuitas, sexti mensis initia plausibus & choreis honoraret, & nemo ex confluentium turba, in sua remearet, prius quàm simplicem panis scilicet & vite liquoris sumptum libasset. Sic ergo huius obseruantia diei vicesimo octauo ante incarnationem Domini cæpit anno, & præuoluit apud gentes per tempora quadringentorum septem annorum, vsque in vltima Christiani principis Arcadij tempora. Tunc apud paganos finem fecit, & deinceps ad Christianos transfuit. Transiit ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, à gentium principe in Christianorum principem, ab Augusto Cæsare in euangelicum piscatorem. Tunc solennizabatur in templis idolorum, nunc festiuatur in Ecclesia sanctorum. Tunc exhibebatur dæmonibus, nunc exhibetur ei, qui est Deus deorum. Procedat dicere sermo, quomodò mutauit hanc Christiana religio. Arcadius Imperator Augustus, magni Theodosij filius post mortem patris imperium gubernauit quatuordecim annis. Hic sublatu de medio, regnum reliquit Theodosio iuniori filio, qui vix ætatis annos contigerat octo. Cuius mater Eudoxia, memorabilis vitæ femina, virilem induens animum, strenuè gubernauit imperium, & facta filio virtutum disciplina, docuit eum vitæ paternæque bonitatis sequi vestigia. De diuinis enim legibus eum admonebat, & perfectè seipsam cum ipso erudiebat. Non regni fastigijs eleuabatur, sed potius diuino timore succendebatur. Magnitudo beneficij auxit ei desiderium benefaciendi. Non erubuit purpuram inclinare, & pauperum debiliūque curam agere. Non seruos, non ministros ad infirmorum habitacula mittebat, sed ipsa per se veniens quæ necessaria erant ministrabat. Cibos ipsa parabat, panem frangebat, epulas ministrabat, calices lauabat, potum porrigebat. Læua ægum sustentabat, dextera manu cibabat. Alia etiam quæ seruorum erant officia, compleuit humilis regina, cupiens ab ipso benè ministradi gradum promereri, qui se in suis minimis profiteretur visitari. Propterea sollicitudinem gerebat maximam, sacrilego gentiliū ritu mundare patriam, & hæreticæ paleas prauitatis, catholicæ fidei excutere granis. Inter hæc pietatis opera concepit animo Hierosolymorum visitare loca, saluatoris vestigia la-

chrymis rigare, crucifixum in sepulchro, non iam cum mortuis querere, sed viuentem & in cælis regnantem adorare. Effectum habuit affectus, quem inspirauit spiritus sanctus. Cum regio comitatu profecta, suscepta est ab Hierosolymis vt regina & domina, magnisque muneribus à populo Iudæorum honorata. Interfuit dona ferentibus potioris muneris vnus, licet aliorum oblati videretur vilius. Alij argentū septies purgatum, alij aurum igne probatum, alij lapidem preciosum & multum, iste argēto & auro lapidēque preciosius obtulit ferrum, istas scilicet cathenas, quibus Petrus in carcere vixit Herodis feritas, quæque verbi sui clauis disiecit angelicæ visitationis claritas. Si cui videtur incredibile, Iudæos vincula Petri vel pro honore seruasse, vel pro honore dedisse, quippe qui eius sanctitati non cessabant detrahere, sciat nihil impossibile diuinæ voluntati: quæ quandiu voluit, talem margaritam apud immundos suos cōculcari permisit, donec reuelaret eam in tempore, quo fieret ornamentū Ecclesie. Voluit qui potuit, sui militis trophæum manifestare per Iudæum Eudoxiæ, qui per eiusdem incredulæ gentis hominem, suæ crucis stigmata detexit Helenæ: vt contrarius veritati populus, tanto maiori suæ confusionis suffunderetur rubore, quanto per seipsum crucifixi testes potioris confiteretur gloriæ. Quis dubitet Eudoxiam gaudio tripudiasse non minori, cùm agnouisset catenas Petri, quàm Helenam cùm diu desideratam vidisset crucem Domini? Vtriusque inuentricis potuit par esse gaudium, vtriusque tamen thesauri non audeo par profiteri meritum. Quem inuenit Helena, maioris est meriti, quantum ad personam imperatoris, ad personam Domini, ad personam magistris, ad personam sponsi, ad personam filij Dei: quem Eudoxia reperit, est minoris meriti, quatum ad personam militis, ad personam serui, ad personam discipuli, ad personam amici, ad personam pertinent hominis filij. Vterque tamen sanctus, vterque magnus, vterque nullis terrenis diuitiis comparandus. Maior maiorem sanctificauit, quia persona personam iustificauit, imperator militem, dominus seruum, magister discipulum, sponsus amicum, Dei filius hominis filium. Christus iustificauit Petrum. A Christo Petrus accepit, vnde cathenam suam cōsecraret: à seipso Christus habuit, vnde crucem suam sanctificauit. Crux pœna latronum, facta est corona sanctorum: crux reprobatio mundi, facta est gloria cæli: crux mortis supplicium, sancta est vitæ remedium. Propter hoc libertatis priuilegium, meritis exuperat Petri vinculum: & quauis sancta, quauis veneranda boni piscatoris cathena, præcellit tamen clemētissimi saluatoris crux gloriosa. Regina verò optati muneris largitate potiora, grates reddidit ei, à quo bona procedunt cuncta, & pro quibus venerat dispositis ad mentem, festina Romanam reuisit atcem. Intulit Latio vincula, quæ soluunt peccatorum ligamina, quæ iam non ligent iustum & sanctum, sed ab omni impietate soluant impiū. Felicem silentio commisit euentum, dum in medium proferendi tempus occurreret apum. Noluī famam rei subidè intonare auribus vulgi, ne verba quæ ad horam sine opere sonarent, hora transeunte transirent. Altiori consilio tractauit sic inuentum thesaurum Romanis commendare, vt quoad viueret

Crucis enca-
mon.

religio fidei Christianæ perpetuum haberet in sancta Ecclesia memoriale. Aspiravit bonæ voluntati cælestis gratia, vnde optantis animo bene conueniens occurrit causa. Videns igitur fideles infidelibus in hoc gentilitatis consentire ritu, vt singulis annis ob Casareanæ laudem videlicet Sextiles solemnizarentur Calendas, copioso togatæ plebis apparatu, voluebat animo lactentem nascentis Ecclesiæ infantiam, lue superstitionis erroris citò maculari posse, nisi diuinæ clementia bonitatis, tantæ cladibus pestilentia curaret quantocyus finem imponere. Cogitavit regis maiestatis autoritate in cultores vti, sed curæ sententiam, & primatum industriam euertere non erat ex facili. Durum erat à priscæ consuetudinis intentione senatus decretum reuocare, maximè cum per tot Christianorum imperia principum, vsque ad illud temporis longa tenuisset ætate. Videbatur enim eiusdem fauoribus obseruatiæ, in hoc cultu nihil se contra Christianæ religionis propositum agere, cum nec sacra imponerent aris, nec thura incenderent diis, sed publicæ rei augmentum, Cæsariani plausus attollerent choreis. Et si studia senatorij ordinis in suæ partis voluntatem inclinasset, minoris manus officij, in seditionis versâ tumultum, valdè restitisset, quippe quibus esset contrarium, exterminari annum sui ocij cultum. Idèd erat (vt dixi) difficile apud ipsos antiquitatis ritum subuersum ire, sicut hodieque in Christiano orbe, plurimi vanæ superstitionis obseruantur ritus, quorum memoria deleri potest aut vix, aut nullatenus. Deo ergo amabilis regina, egregium reuocauit animum in id consilij, nequamquam in regis maiestatis honore seditionem tumultuantis excitari populi, ne inconsulta res se verteret in peius, dum videretur tractari durius. Disposuit humilitatis precibus impetrare, quod credebatur minarum terroribus sine periculo extorqueri non posse. Prudentis arcani animi, Romanæ sedis patefecit præsul, qui eiusdem iam extiterat voti, sed rudi timebat Ecclesiæ, si iret contra torrentem brachia tendere. fecit eum ad plebem suæ precis oratorem, vt eadem qua eantenus, obseruantia constarent Augusti calendæ, sed potioris principis titularentur ex nomine. Sanius ergo pars populi assensum præbuit verbis Apostolicis: qui verò timuerunt cultum exterminari, nisi sunt excitare seditione vulgi. Vt autem

prioribus intellexere nõ de cultus exterminatione, sed de nominis mutatione petitione esse, tum multuantis turbæ cessauit commotio, & communis laude approbata est potioris nominis incipitio. Tunc Endoxia delati ab Hierosolymis thesauri coram dedit confessionem, & ingrediens ad papam, de vinculis Petri sermonem plenum deuotionis & compunctionis verbum fecit ad plebem. Docuit in eis esse medicinam salutarem ad interioris & exterioris hominis salutem, & per eum, in cuius sacratissimo cõsecrata sunt corpore, omnium peccatorum absolutionem promereri posse: quia multum est illi facere quicquid voluerit ab illo impetrare, à quo habet in potestate animarum nexus soluere atque ligare. Inscruit etiam sermone mentionem de illa cathena, quam talis Apostolus sub Neroniana custodia, quæ quinquaginta B. Petro papatus miniiter curacionum largum edocuit Alexander, quamque in augmentum salutis suæ reuelauit Balbinæ Quirini filiz. In conclusione autem sermonis ex Dei voluntate obtinuit hoc petitionis, vt (sicut dixi) eadem obseruantia constarent Augusti mensis calendæ, sed principis Apostolorum titularentur ex nomine, & eiusdem celebritatis gaudia, quæ eatenus Cæsaris victoria, deinceps Petri appellarentur vincula. Ad cuius deliberationis decretum sine hinc confirmandum, Auguste sumptus & papæ supplementum Domino * eliminauerunt, & christiannum templum, in quo dignè reposita clementissimi Petri vincula, indigentibus plurima prestans beneficia: ubique perpetui anathematis sententia percussa est Cæsariani plausus vesania, vt apostolicæ liberationis victoria, libertiori regnaret petri orbem memoria. Imaginavit etiam pontifex ad impietatis similitudinem, hanc pietatis formam, sicut Augusticolæ panis & vini hodierna die libuere sumptum, ita Christicolæ dominici corporis & sanguinis gustare sacramentum, & edulsi mortis ergastulo, angelicum sequeretur dicarum cum Petro: qui nos peccatorum absolutos vinculis, introducat in ianuam regni cælestis: ubi nos reficiat sui aspectus facierate, in quem desiderant angeli semper prospicere, cui proclamant: Sanctus, sanctus, sanctus, sine intermissione laudantes vnum verum Deum in trinitate, qui viuunt & regnant sine fine, Amen.

IN

IN F E S T O S S. M A R T. M A - C H A B A E O R V M.

Euangelium in hoc festo nullum legitur.

ADNOTATIO.

visum est, & Flavij Iosephi elegantissimum librum de Machabæis huc transferre, quod, licet is ex Christianis patribus non fuerit, tamen in hoc libello Machabæos fratres, quos Christiana ecclesia veneratur, maximis laudibus extollit.

FLAVII IOSEPHI IV-
dai de Imperio rationis libellus, mar-
tyrium Machabæorum graphicè de-
scribens.

Ex veteri interpretatione, vel potius Para.

A C H A B A E O R V M agones admiratione dignissimos, non oratorio sermone, sed nostro potius eloquio, ad exhortationem nostræ profapiz (Polybio Megapolita id flagitante) tradere volui. Necessè est autem nobis in his rationem humanam paucis explicare, & passionem ipsam deliberantis assignare sententia. Nam, qui ad tolerandam omnem pro Dei gloria iniuriam semel dicauit animum, is martyrium mihi videtur implese. Summi ergo meriti est, semel fixisse sententiam, atque ideo, vt dixi, ratio principatum obtinet passionis: & si fors perpetiendi deneger facultatem, pertulit tamen cuncta, quæ voluit pati. Quicunque igitur renuciare seculo volet, contentus præmiis cælestibus, primum debet consilium sobrietatis intrare; & exclusa inde radicibus gula, vel, quæ est illi comes, lasciuia, cunctisque aliis id genus vitij, quæ mentem occupare solent, virtutis apicem conscendat, præliaturus contra corporales postmodum labes, dolorem pariter, & timorem: quorum vnum, antequam incipias, alterum necesse est esse, cum cœperis. Timorem enim ante excipis, quàm ad illud veneris, quod timebas; dolorem vero, cum ad id, quod verebaris, adueneris. Multa in hac re exempla sunt fortium militum Dei, quæ singula forte disererem, nisi mihi vnus vteri ornamenta sufficerent. Quos fecundus sanctæ matris partus, non eodem tempore, sed eadem mente progeniuit. Primum itaque eorum passionis autorem Eleazarum non silebo, deinde quas inter alia tormentorum genera mater ipsa pœnas pertulerit, non omittam: quamuis inter illos quis in passione primus, quisque postremus sit, humanus sermo explicare non queat, sed Dei sit expectanda sententia. Communiter ergo armato mentis robore, inter se similes plus mentis, quàm vultu fragilem hanc iudicauerunt huius lucis vsuram: nec in seculi blandimentis, vel in captanda aliqua vanæ huius salutis fraude, quicquam sibi dulce posuerunt: leuis apud illos, quam

uis horridus tortor, moles, cathenæ, & qualibet pœnarum acerbitas æstimata ostendebatur. Vt vero ad priora tractatus nostri verba redeamus, excogitata omnia, quæcunque exquisita iudicis crudelitas imperat, de præuisa habere fati sint. Laudabo itaque in his fratribus robur animorum, quæ potero voce: aut, vt verius dicam, exponam quàm verissime potero (id quod maximam laudem habet) sanctorum virorum pugnam: Et, cum blandiri non liceat, historico more progredi, & ad verum ordinem facta redigere compellor. Antequam ergo exordium extinctæ ab ipsis gentilitatis arripiam, de ratione mihi pauca dicenda sunt, in qua asserui maximam persuasionem esse martyrij. Itaque, vt primum voracitate sublatam, repudiatisque multiforbibus cibis, ieiunijs feruimus, ratio facit. Deinde, vt vilis pecunie vsus habeatur, & paruipendatur tumultus dignitatum, eius etiam bonæ rationis assertio est: vt resistatur libidini, & manus obuicæ luxuriose opponantur ardori, nõne rationis hoc donum est? Hinc prouenit, vt, cum se paulatim, domitis, quæ delectant, firmiores ad resistendum viderint, inculcent animo dolorem, pœnarumque contemptum, vt tantam occasione, quantam cogentur, expectent. Atque, quo magis res pateat, rationis ipsius ordinem requiramus. Ratio etenim sapientia est: nam nemo inter bonum, malumque diffiniendi potest habere consilium, nisi sapientia radicibus fulciatur. Iam ipsam sapientiam sequitur semper sociata iustitia, iustitiam virtus animi non reliquit, virtutem comitatur castigata sobrietas: quadripartita itaque est ista sapientia. Duo sunt præterea, quæ aut faciunt passionem, aut impediunt; dolor, & voluntas: quorum vnum semper respuit, alterum semper exoptat: sed, vbi voluntas insurgit, & ratione statim eiicitur, confirmatur animus: & pœna trutinata cum gloria, spe maioris præmij, contemni incipit, antequam veniat: cum autem venerit, erubescit animus non sufferre, quod voluit. Ratio est itaque, cuius est omne, quod facimus: per illam animi punitio, omniumque vitiorum detestatio est: quæ officio periti functa cultoris, inutilia farmenta succidens, & omnem spiritum noxij humoris enecans, illud solum, quod profuturum intelligit, manere permittit. Sic ratio hominem passione depurandum, purum reddens, & ante passionem confirmat, & in ipsa passione corroborat. Quis non venationis, quis non piscium esca delectetur? quem non grata di-

Leuius laudatur etiam ab exteris.

uerfa

uerfarum auum sagina sollicitet: an exquisiti terra, marique cibi, vique non esurire compellant: Da rationem, quæ abstinentiâ imperat. Concupiunt quidem omnes, sed nemo attingit. Doceturque his rebus animus delectationem suam vincere, & imperare protinus voluptati, vt, dum ad occasionem martyr venerit, reiectis hisce vitiis, præsentem pœnam præteritis virtutibus nõ præponat. Inde Ioseph iusti vocelaudatus, quod libidinem in puerili ætate flagrantem ratione restituerit. Sic futuræ reddidit salubritate consilij, considerationeque, perditam amicitiam renouat, nonam parat, & nihil fieri crudele permittit. Moses quoque exemplum præstat, qui nisi in Datan, & Abirom, iusta indignatione effuisset, suo proculdubio dolori animi ratione conspicuo minus satisfecit. Quid pater noster Iacob? nõne filios suos Simonein, & Levi magna vociferatione corripuit, quod sine respectu consilij alicuius, sic immites gentili feritate aberrassent, dicens; Maledicta eorum ira. Quam vique iram, si ratio reprimere potuisset, nec maledicti isti, nec illi interire potuissent. Deus itaque humani artifex corporis, cum hominem fundauit, & mores, hæc singula membrorum lineamenta componens, perfectio iam corpori dominam (quæ in eo esset, & imperio quodam veteretur) mentem dedit, cui quædam in ipsa potestate obseruationis mandata constituit, vt sobrietatem teneat, diligit bonum, iustitiam nõ relinquat, & ipsa imperij potestate, qua corpori imperat, imperia iamen diuinæ potestatis obseruet. Etenim dicit quispiam, si ratio principatum obtinet passionis, cur habemus sæpius impiam voluntatem? Si hoc exitimas esse, ridiculum est. Nam ratio non potest obtinere, ne desideretur aliquid: sed potest cogere, vt, quod desideratum fuerit, prudentis consilij ratione vincatur: vt puta obtinere non potest, ne irascaris; sed cogere potest, vt nullum scelus iratus admittas. Turpissimas quoque similiter voluptates non, ne concupiscas; sed, ne his satisfacias, obtinebit. Non ergo extinguit penitus vitia, sed repellit. Sanctus David loco exempli ponitur, qui alienigenis bellum inferens; cum, multis fortunæ blanditijs successu, animiq; virtute prostratus, iam aduersa perceret, sudore nimis, & lassitudine fatigatus, ad tabernaculum regium properabat, quod militum suorum agminibus in circuitu claudebatur. Ibi cum omnes commilitones, delicatis dapibus cœnæ deditos videret, & ipse aridis faucibus sitim ferre non posset, aquam iuxta se fluentem (quia religio vetabat) haurire non fuit ausus: promiserat enim, nullum se habituram poculum, nisi, primum hostibus expugnatis, relatos fontes suis etiam præberet, scilicet, vt & maior bellantium esset instantia, si non pro victoria tantum, sed & pro poculis pugnaretur. Itaque, cum medullitus sitis adureretur incendio, & contra legem facere non auderet, tres ex militibus eius magni roboris iuuenes se obtulerunt: & instructi armis, quæ foris ad vsum aquæ necessaria leuantes, per hostium acies, & castra properarunt. Illuc aggressi, portarum custodes primum formidinem inferendæ mortis exterruerunt: deinde per eos ad locum desideratum optati fontis accedunt, inde sumptam velociter aquam regi exhibent: sed David sanctus humanum desiderium ratione molliuit, & ratione abstulit voluntatem: docensque timorẽ Dei rebus omnibus præ-

Doctrina non aliena à Christiano dogmate: quæ non aures iniuria detestantur.

Patiẽtia David.

ferendum, singulare patientiæ monstravit exemplum. Nam sumptam magno periculo aquam, & à se crebro expetitam, humi protinus eam Deolibauit ariditate potius, ac siti perire volens, quam crimine. Nec ante considerationis ius est ratio tanti consilij, vt libidinem animi, doloris, corporisue singula (quibus inflammari agimur) atque in ipsa vltima passione, mitem facta esse tractatum. Iam quidem nos optata historiz reuelatio vocat: sed nec hæc velut superfluo dicta debemus accipere, quæ futuræ narrationi quodammodo blandiuntur. Tanta itaque patrũ nostrorum prudentia, tanta etiam fides fuit, vt ipse quoque Seleucus, & opus illis augetur sacerdotio deputatis, & alienæ sectæ homo, fidei suæ eorum, quibus non credebat, gesta proferret. Sed nec sic quidem modum iniultorum hominum accepit infania. Nam quidam Simo nomine, dum Oniam persequens sacerdotem, nec apud gentilem quidem Iudicem punire permittetur, relicta protinus patria, Apollonium ducentem Syriæ, Phœniciz, & Ciliciz conuocauit: ibique in medio cœtu senatus, magna voce proclamant, infinita se cœmoda regi posse conquirere. Esse videlicet maximum apud Hierosolymitas in occultis pondus argenti, & auri, & exuberantem rerum singularum copiam, quæ cuncta ad Seleucum regem debeant pertinere, His Apollonius cognitis, collaudato Simone, thesauri Seleuco lucra declarat: & accepta à rege acquirendi in omnibus potestate, cum Simone collecto exercitu, ad nostræ patriam venit, vt & vim (si inferretur) manus armata depelleret. Ibi cum gazophylacium omne spoliaretur, Onias præ dolore lachrymarum imbres grauius excitando, dicebat: durum esse illis, quibus thesaurus creditus esset, aliquid auferri. Tunc templum ingrediens Apollonius, seniorum, ac mulierum, infantium etiam deprecantibus vocibus vrgebat, qui & illi penam, & templo præsidium fidei oratione posebant. Itaque, cum magno agmine vallatus armatorum, templum sanctæ sedis fuisset ingressus, angeli equites, igneo fulgore radiantem, armorum etiã instructi specie, infidelis hominis mentem perculere. Præcepit Apollonius in faciem caditibi post magnum spatium temporis attolens se, in ministerium templi patulum recumberebat. Timore enim rei adhuc præsentis vacillans, hinc inde vestigijs, per se stare non poterat. Ibi cum medelæ aliquid sperandum adhuc putaret, vtraque ad cælum manus tendens, que se impetrare posse pro auso scelere non credebat, Hebræos (ad quorum depopulationem venerat) petronos, & intercessores desiderans, veniam cum lachrymis postulabat delictorum. Nõ modo peccatum suum recognoscens animo, verum etiam voce cõtestans morte se dignum, & summis conficiendum cruciatibus consistebatur. Hæc omnia sanctus Onias aspiciens, metuens etiã, ne, si obisset Apollonium, in insidijs Hebræorum crederetur occisus, precẽ pro eo fudit, & inimici vitam oratione promeruit. Statim iudex regi cuncta sellinans nunciare, Seleuco iam mortuo, in eius loco Antiochum reperit imperantem, qui sacris munitus, & veterano quodã naturæ odio Oniam persequens sacerdotẽ, Iasonem fratrem eius, promissis ab eo tribus milibus sexcentis sexaginta talentis, per singulos annos dandis, pontificem, & principẽ creat. Qui factus continuo sacerdos, &

princeps gentis Iudæorum, iniquos omnes esse compulsi, & à religione seduxiti: ita vt pro cõstructione thermatarum, ipsam tuitionẽ templi, fabricamque turbaret, & doctores omnes in perfidiæ parte congruerent. Quæ res indignationem diuinam protinus concitauit: nec irato Deo hostis quæ situs alienus est; ipse namque Antiochus cõtra eos veritur in furorem, Ptolemæo Ægyptiorum regi bellum inferens, famam mortis suæ ab Hebræis audit emissam. Cum magna etiam apud Hierosolymitas gratulatione susceptus, statim, certamine adimpleto, decretum daret, vt, si quis eorum in patria consistens ad sacrificia migrare nolisset, destructis rotæ impetu rumpetur. Sed hæc parvipendat multorum mens pura credentium, ita vt mulieres circumcisas (vt mos nostræ religionis erat) paruulis suis in præcepis se dimitterent, quippe quæ vitantes longiora tormenta, celem halitum ingestæ mortis optarent. Videt ergo Antiochus legis timore hæc ab eis fieri non posse, cum omnes ad exitium sponte properarẽt, sedens in editore (videndus omnibus) loco, attractis singulis Hebræorum, porcinae carnis sacrificiorum altaribus immolatæ gustum dare iubet. Et, cum multi conquisiti vndique conuenissent, inter cæteros etiam Eleazarus (nam hoc nomen illi ex sacerdotali genere descendens, disciplina, & timoris artibus eruditus adducitur, grauis annis, & ipso ætatis, ac vultus honore venerandus, notus omnibus, & virtute præclarus. Cui Antiochus ait; Accipe à me, sanctissimè senex, salubre consilium; effuge repugnantibus promissa tormenta, dulcem hanc serua caniciem, nec contemnendam existima gratam huius lucis vlturam, Sume sacrificium; & porcinae carnis dapibus delectare. Nam alienum est à sapientis doctrina Iudæorum persuasionibus credere, & repudiare escam, quam ad vsum humanum passim vt cæteras dapes, natura præstitit. Ingrati quodammodo diuinis beneficijs sumus, si eorum dona contemnimus, & discretionem facimus, cum ratio sit vna naturæ: quæ enim ratione hoc animal præ cæteris abhorrendum magis videret? Aut amanda omnia, aut penitus repudianda. Superstitionis, & ignauitæ est legem sibi facere, & voluntatem appellare rationem. Abijce intellectum vanum, & delirium, & venerandæ ætatis tandem in melius flecte sententiam. Certe, si quam virtutem fidei vestræ inesse confidis, dabit hæc patienti veniam, cum sciat te impulsione potius, quam voluntate peccare. Ad hæc Eleazarus hortanti, simulque cogenti, accepta respondendi facultate, respondit: Nos, Antioche, non morem sequimur, sed seruata semper à maioribus nostris veritatem religionis tenemus, nec auerti à sententia nostra possumus, nec ad aliam fidem penæ timore compelli. Quinetiam, si non optimis quibusque fundamentis corroborata esset tradita nobis à patribus consuetudo, nunquam tamen caderem, nec in re facili superatus abscederem. Nec leue existimes, cibum impietatis accipere, & sacrificio immolata gustare. Nam omnino pars profanitatis est, tangere quod in se profanum est. Philosophiam vestram lex nostra quanto plus intelligere se credit. Docti sumus sobrietatem diligere, desideria libidinum vin-

cere, corpus casta obseruatione retinere, & si quid pro Dei inferatur nomine, sustinere: voluntatem, veritatem, iustitiam, pietatem, & inter cætera vnum Deum (qui solus, & verus est) non negare. Ideoque profanam escam respuens, quæ mihi fuit edenda, cognosco: habens quoque præceptum altissimi Dei, cuius mandatis doctus sum obedire, & à sacrificiorũ libaminibus temperare, & ea, quæ profunt animæ, totis viribus amplecti. Tyrannica vis est, ad illa quenquam cogere, quæ lex recusat, & ad iustitiam non consentanea imperioso sermone compellere. Molire quidvis, tolle, si libet, cachinnum, plus tamen desiderabilis, quem derisisti: ego patrum mysteria sacrosancta custodiam. Effodias licet pertinaci manu dulcedinem oculorum, & acuto protinus cultro viceferra interna rescindas, nunquam ex me victoriam consequeris. Sanus, patiens, & defunctus in Dei amore consistam: nec te securum faciat meorum magna series annorum, & tremulum corpus. Si necesse sit aliquid offerri pro Domino, viuidis videbis annis tolerantiam pueri, fortitudinem iuuenis, & totius gaudium voluntatis. Præpara exquisitum focis succensum ignem, & quevis alia, fide mea mihi, & lege viliora, securiorem in supplicijs videbis, quam expertus es ante supplicia. Nunquam te ego fundamentum salutis, credentis præsidium, firmamentum fidei, lex sancta, violabo: nunquam præceptis tuis contrarias manus porrigam, nihil aliud credam iustum esse quàm quod abs te doctus accipi. Non perdam tormentorum merita, nec seruata hæcenus disciplinam. Castum, integrum, purum, & tota Deo virtute deuotum me patrum turba suscipiet, cum non timero tuas, o rex impie, minas, quamuis nomen istud regium mutaueris in tyrannum: nec factum meum, nec consensum, nec verbum reuocabis ad crimen. Cum hæc Eleazarus libertate, & iustitia plenus effunderet, armatorum qui circumstantabant, manibus trahitur ad pœnam: nudatur, suspenditur, flagellatur. Quo ex vtroque lateris ictus impios perferente, præco clamabat: Subditus esto imperio regis; mandata eius agnosce. Magnanimus autem Eleazarus, nec flagellis, nec tormentorum ictibus fatigatur, quasi per quietem, somniumque acerbissima quæque pateretur: securus igitur, & intrepidus pœnarum ferebat dolores, & venerandos ad cælum erigens oculos, sciebat, cui se crederet, cui animam dedicaret. Et hinc, atque inde respiciens corporis sui frustra dissolui, cruorem etiam nimium latere vtroque profluere mirabatur, gratias Deo agens de tanta patientia. Tamen fragilitatis humanæ conditione (quæ cruciatus tam exquisitos ferre vix poterat) in faciem semilacram ruit, eas gratias stratus humo agens Domino, quas paulo ante stando egisset. Vnus vero ex armigeris plenus infania, vt regi se fidelẽ in hac tam profana, tamque sacrilega exhibitione monstraret, iacentem calcibus superpressit, & quo ad acerbiorẽ supplicij carnificinam traheretur, exigit. Ille vero & animo fortis, & corpore, ac summi Dei verus athleta, dolorem omnem intrepidus perferbat, tortoresque impios mitis senex patiẽdo debellauit. Summa tamen lacerantium admiratio, quæ & illos non parum inceperat, tot eum, ac talia sustinuisse supplicia. Accedentes vero ad eum ministri regis proclamant in eum: Quam diu, Eleazare, in hac

persuasione consistens, nec lucis gratia caperis, nec suppliciorum immanitate tereris? gustata porcinam carnem, & effuge cuncta, quæ pateris. Eleazarus, qui in pena tacuerat, in tam sinistra persuasione non tacuit: & velut hoc verbo plus laceratus, exclamavit: Non ita inuitus, & imbecilles Hebræorum filii sumus, vt iam salutes (quæ vsque ad senectam seruauimus) deseramus: & tam cito transeunte affecti ludibrio, exemplum decipiendi relinquamus, nec sic instructi sumus. Modicum est, quod vitam hic prorogat: nostra enim parua sunt, quæ relinquimus: maxima autem quæ indubitato speramus. Nunquid tyranno vestro persuasione hac vestra inducti placere poterimus? minus profecto viles crederet, quos mutabiles, variisque cognouerit. In tuis, o venerabilis pater Abraham, manibus, & in sinu tuum gremiumque venturi, grata voluntate moriemur. Hunc animum videntes armigeri, sanctissimum senem tuum regis in ignem imposuere: natibus eius noxios, ac foetidos liquores infundentes. Quæ omnia sanctus ipse, ac venerabilis senex libenter excipiens, cum incendio crematus, natura deficiente spiritu relaxaret, & cæcum oculis caligantibus suspiciens sic est locutus: Tu es Deus, à quo salus procedit, & vita: ecce legem impleo tuam: fragile quoque hoc corpus depono: propitius esto genti tuæ, ne deseras hos, quos in sinu tuo, sub aliis (si dici potest) clementiæ tuæ hucusque seruasti, sit mea mors malorum omnium finis, & in tota gente remedium omnium peccatorum. Accipe me pro cunctis, & dona mihi cunctos. Atque in hoc sermone animam lætus effudit. Inde est, quod prius diximus, omnem tolerantiam passionis ex optima oriri ratione, quæ semel firmata, prosperum facit animum, patientissima semper doloris, & actus optimi prouida existens consiliatrix, fixum in homine propositum non relinquit. Itaque, cum passio inter se, ratioque pugnauerint, necesse est, vt hæc dominetur illi, si ex altera triumphum velimus. Patri itaque Eleazaro gubernatrix fidissima ratio fuit, quæ nec dolori locum præbuit, nec blandimenta illecebrosa voluptatis admisit. Seruauit cõtra omnes procellas, tempestatesque insanæ, sancti corporis nauem, quam nullis turbibus à vero dissoluit itinere, iactata quidem tyrannicis fluctibus, infracta tamen permansit: tenensque iter suum, ad salutis portum peruenit. Nullis quamuis validis muris sic ab hostibus urbem propriam defendere, vt animam suam sanctissimum senex, adhibita diligenti ratione, seruauit. Passus equidem verbera, crucemque, & flammam in aduersis, qui antea in lætis erat constitutus. Nam vt apices rupis alicuius excellens, irruentis fluctus obnoxius ictibus, franguntur, & sinus ille intrinsecus clausus est securus: ita munimentis optimæ rationis, primi que consilij, venientium impetus procellarum suis excepit membris, eoque nisi corporis inuictus fregit, ne interiora penetrando, ad diuinum illum cælestis animæ meatum peruenirent. O beate præ omnibus senibus senex, & præferende cæteris sacerdotibus sacerdos, nulla profani sacrilegij dape sancta ora maculasti. Nihil perfidie tramitem illum faucibus contigit, per quem Deo frequens oratio mittebatur. Nihil valuit principis imperiosa crudelitas. Exemplum igitur omnium antistitum Dei factus es. Talem vere esse decuerat sacerdotem, vt tormentis

Inuocatio
Abraham.

Non ab Eleazaro
discrepat
de sinu Abra-
hæ.

Oratio Eleazari ad Deum.

fortior, torquetibus durabilior, securior quoque imperantibus, ipso etiam, quo crematus es, igne violentior, poenam martyrij possideres. Tibi omnis cessit antiquitas, à te exemplum habebit posteritas. Si ergo inualida senectus omni virtute inuictus exuta, frigidi, aut penè nullius sanguinis ad omnem tolerantiam doloris infirma (quippe quam ipsa series fregerit amorum) tot cruciatibus, tot supplicia, tot poenas prudenti consideratione sustinuit, quis est, qui negare audeat, totius passionis caput in ratione potissimum consistere? Vidimus omnem acerbiter fixi semel consilij observatione, Deo adiuuante, superatam. Sunt tamen qui dicant, non omnes, quæ ratione considerant, suffere fortiter passionem; quæ illorum superbia, & vana reprehensio est. Constat enim illum dolori cedere, quem consideratio sapiens non inuincit. Cæterum, qui non deliberatum tante rei negotium, cupiditate repentini præsumunt, aggreditur, necesse est, vt sero illud deserat, ad quod subito conuoluit. Natura enim, & preconcepta diu deliberatione, omnem vitæ exitum ad passionem portamus, ne aliquid nos subita acerbitate confundat, ventura omnia præsumimus, ne timeri, quæ inferuntur possint, cum sperata proueniant. Qui sapiens itaque & fortis, hic totius dominus est passionis, vt pote qui bene cogitata propugnat, & acceptam respuit nunquam. Nec suspensa omnino est in senectute prudentia, cum infantulos tantus amor capiendæ laudis inuadit, vt ipsis quoque admirationi fuerint, quorum acerbitate sunt consumpti. Cæterum efferata crudelitas, Eleazari graui ætate permota, rediuitio quoque insanæ mentis ardore, credens se sapientia victum maioris ætatis, irrita consilij firmitate, seipsum illustres pueros Hebræorum Antiochiam adduci atrociter de eorum castello Susandro precepit. Quos in tenera adhuc ætate, eaque ad excipiendos dolores infirma (quemadmodum ipse putabat) versantes, vt fallaci oratione, ac variis ciatus terrore peruerteret, talem edicti sui legem proposuit, vt, qui sacrificij carnem ore noluerit accipere, exquisitis exterplo supplicij subiaceret. Septem itaque fratres vnâ cum matre Solomon (nam hoc illi nomen erat) iam iam in senium declinante, coram se sisti iussit. Producti sunt itaque non solum præclari, verum etiam speciosissimi tam generosæ matris natæ, & corpore gratissimi, angelici quidem iuuenes, vultuque pellucidi, solis instar sereni luminis, & in oculis omnium non sine virtutum gratia radiantes, vt tali præcubito argumento totam humanam, mortalemque formam transcenderent. Et illa talis habita ab exordio antiquorum patrum, maiorumque sanctorum sincera, & id quidem in hunc vsque diem vt tota eius esset approbata nobilitas. Sed illud formæ decus, quod sanguinis quoque ornamenti cunctum magnæ dignitatis acceperat, ante omnia virtutis robore firmabatur, qua simul omnes alios laudis modulus pro motu ingentis animi præcedebat. Proinde hos vt aspexit tyrannus, atque mentem in medio lætam assistere, alacriusque mente adesse cognouit, pueros callidissime alloquitur. Consultum esse vobis (inquit) in primis volo, o admirabiles pueri, hoc enim & forma vestra, & sanguinis nobilitas suadet. Ne ergo ad repugnandum insanam sumatis audaciam, virate non tormenta modo, verum etiam mortem. Cupio enim vos

& honoribus cumulare maximis, & immodicis diuitiis ampliari. Spernite superuacaneam patrum vestrorum credulitatem, & ad gentilem vos cultum nostræ observationis adducite. Illud enim si in animo vestro non staueritis (id quod futurum esse non arbitror) diuersa, & exquisita supplicia, quibus vos per diuturnam deficietis animæ acerbiter excrucietur. Quapropter, vt timor ipse acrior audietis furripere, singula proferat, rotæ, radij, vngula, rotabula, catapulta, lebetes, cataste, fixoria, digitaria, pugillaria, manus ferrea, subula, succésoria, olla, & nec, sartago. Hæc enim illis nomina esse reperimus. Succensorium ad excitandam flammam, quoddam tenue esse ferri telum accepimus. Exhibentur id genus reliqua tantem dies sit defecturus. His itaque omnibus in apertum prolatis, ait, O prudèntissimi pueri, etiam si aliquid in hac re putatis esse peccatum, optima iusta defensionis excusatione poteritis armari, quia coacti hæc potius (quantum videre videor) quam sponte facere videmini. Paruuli vero celesti quodam sensu, & diuinæ maiestatis ardore accensis, contententes immanissimæ tot poenarum genera, parui faciunt irascentis tyranni minas, horrantisque blâditias: & piissime (licet falsò) loquentem pariter, ac minantem, in maiore iracundia furoris impellunt. Hinc ergo patet, quid ratio inferat affectum. Nam, si ignauus quispiam, & nullo ante tractatu re tantæ gloriæ petens, ad hoc subitus, atque imparatus accederet, visis continuo tam exquisitis, ac tantis poenarum generibus, monte trepidus, admissio vultu, gressu titubans, tremore turbatus, primo videt aspectu, sumptum negotium reliquisset, nec se tanto oneri parum ad sufferenda fore putasset, statimque diceret: Insensatus ego, quid magis eligam? an ista sufferere, an illa, quæ promittuntur, præmia obtinere? Miserebor potius ætati meæ, miserebor matri, veniam pro hoc facto (quod necessitati imponitur) diuinitas non negabit: Regis enim gratiam promerebor. Sed, vbi spiritus præcedente ratione firmissimum durauerit, atque ad bonam frugem animum conduxerit, illud sequitur, quod his fratribus ostendim esse probatum, quibus sacrificij vt imperata gustatio est, omnes quasi vno ore, & vna mente proclamant; Quod innocentes perseceris, o tyranne? mori nobis voluntas, & votum est, patrum præcepta seruamus, quæ vt omnipotens Deus iussit, Moses magister edocuit. Tu vero, tyranne, iniustitiam amator, crudelitate magister, iniquitatis inuentor, noli sub specie ficti amoris nos immutare, quod non potes, grauior nobis venia est à te oblata, quam poena, contempnuntis armamur, verba vero tua non magnificamus, quæ ne admittamus, recens Doctoris nostri Eleazari nobis monstrat exemplum. Cur ergo infirmos iuuenes putas, cum tanti roboris videris senem? illius instituta retinemus, seire animum nostrum non potes, nisi in corporis nostri laceratione cognoscas, securi pro Deo omnia sufferemus: & à seculo recedentes, ad cælestia regna migrabimus. Tu vero propter hoc potissimum scelus, quo innocentes animas peris, æterno igni referuabere. Hæc oratione tyrannus non parum inflammatus, cum nec crudelitatem suam formidini fuisse, nec promissionis præmia locum

gratiæ obtinuisse cognosceret; tauteis singulos agitate nisus est. Machabæum quoque ipsum natum maximum, ex septem fratribus ordine primum, protrahi in medium, & sacrilegis dehinc carnificum manibus distendi atrocius iubet: nec mora, post tergum manus ligantur, crudelibus verberatur; sed, lassescens tortoribus, quam inuictabilis sit patienti virtus dignoscitur, cum inferres magis desistere cuperent, quam is, qui patiebatur. Illigari igitur mole pedibus appensa, atque innecti rotæ iuberet Machabæus: ita etiam in gyrum circuli porrectus, vt, solutus hinc inde visceribus, venisque distentis, dolores ipsius, & poenæ crescerent. Nequit tamen patientis vox, superato dolore, Deum non promere cuncta cernentem, tyrannumque non obiurgare tormenta crudelia machinantem. Resumptis itaque viribus, exclamasse perhibetur; O execranda tyranne, diuinæ maiestatis persecutor, non venificum crucias, nec ereptorem salutis alienæ tanta crudelitate persequeris, sed seruatore iustitiæ, amatorem legis, charitatis autorem. Cumque eum misericordia victi carnifices, vt Regi assentiretur, orarent: Non tam graues (inquit) nec tam acerba rotæ vestræ sunt, o nequitia ministri, vt metem meam valeant inflectere circa cælestia versantem: lacerate membra; quineriam, si placet, igne torrete; singulas quoque corporis partes multifaria crudelitate consumite, vt cognoscatis nos iuuenes ad impietatem non posse compelli. Hæc eo loquente præparatur incendium, & vt erat affixus rotæ, igni in catasta obiiicit, atque ita tendentibus corpus radiis, & contrahentibus flammis, costis deinde parentibus laterum vitalia rumpuntur; Animus sanus, & integer cedentibus membris, mens ipsa fortior, nil profus dolebat. Nam in ipsis supplicij victor exclamat, Eia, dilectissimi fratres, exemplum ex me diuinæ virtutis accipite, inuicti animi robur considerate, seculi huius blandimenta contemnite, militate Deo potius, quam tyranno, cui facile est potentem deicere, subleuareque deiectum. Inter perorandum, vt brutum animal, excoriatur, lingua extrahitur, sartagini ipse iniicitur, magna cum omnium admiratione decedens, stuporem aduersariis, suis gaudium dereliquit, & sibi pariter regnum paraturus, & fratribus. Hinc Aber nomine, qui proximus ætatis gradu erat, ab armigeris miserè raptus adducitur. Et ante interrogationem tyranni, antequam supplicia libaret, omnis illi à carnificibus tormentorum apparatus exhibetur, vt formidine tetri aspectus à sententia flecteretur. Sed, repudiante illo profanum sacrificij cibum, nec supplicia formidante, ferreis ligato cathenis, manus in altum protenduntur. A principio seruicis ad genua vsque cum ipsa capitis parte cutis diuellitur, pectoris feuerius secreta patent: ita tamen vt, patentibus viscerum rimis, interiora fibrarum secutorum supplicio seruaretur. Adicitur & his horribilius spectaculum, ferrox namque pardus, & sanguinis sitibundus exhibetur, vt truculento sæuoque laniatu quicquid ex corpore remanserat, sorpturus accederet. Verum ore ipsius bruti admoto, vt arbitror, Dei prouidentia disponente, ferocitate bestia depouit, vultumque retorqueus, martyrem minime læsit. Tyrannus autem in furiam magis incitatur. Martyr vero inuictus fortior imperante, torquentisque constantior: O quam suavis est, inquit, mors

Oratio Machabæi.

Aber.

Præmia a-
na Iudas et
ex suis certa
minibus spe-
rabant.

omnigenis pro Deo vulneribus inflata: imò tato
suavior, quanto cum spe maiore recipienda mer-
cedis accipitur. Ceterum hoc, quod agis, crude-
litati tue, sequestrissime tyrannæ, satisfieri ne putes.
Nam magis me voluptatem patientiæ meæ con-
sequi, quam dolorem, ipso, quo torqueris dolore,
comprobas necesse est. Atqui libentius ego per-
feram, quam tu pœnas inferas: minor patientis
dolor est, quam iubentis, mihi cruciatus virtus
animi est, amor legis, veritatis assertio: Dei pos-
tremo iustitia, te vertet in exilium: tu torquendo
torqueris: & in ira patientiæ meæ, tuâque indi-
gnatione, nunc fere consumptus, consumeris,
diuini iudicij diem non effugies. Manet te pœna
illa perpetua, quam nec profana mens ferre, nec
tua crudelitas declinare vnquam poterit, æterno
videlicet peccatrice anima damnata supplicio.
Hoc modo fortis ad mortem vsque in sententia
permanens, & præiis cruciatus frater constanter
animatus, perseverans migravit ad dominum.

Machir. Machir tertius ex pueris adduci iubetur, quem
cum miseratione dignissimum geminus duorum
fratrum fecisset interitus, horrantibus plurimis,
ac volentibus, vt à sententia fratrum supplicia
vitando discederet, iratus ait: Idem nos pater genuit,
eadem mater effudit, vnus est nobis magister,
vnus animus, vna contestatio, nolite ergo mo-
rando tempus consumere, ad supplicia non ad
responsa properaui. Animaduertite in hæc mem-
bra, pro audaci vestra libidine; nam animæ vobis
potestas nulla tribuitur. Motus his verbis tyrannus,
à duobus præemptis hunc considerans nihilo
degeneratorem, inhumana aliquid crudelitate ma-
ius excogitat: orbiculare afferri in medium iubet:
hinc cum pedes vna cum manibus deorsum colli-
gati fuissent, sanctum quoque chorda orbicu-
lari ventrem circumcingente in altum vsque con-
trahitur. Nec mora, separatur à sede sua dorsi iun-
ctura, cura cum brachiis extrahuntur, euiciuntur
humeri. Sicque, singulis neruis districtis, solui-
tur martyr inuictus. At, vbi hæc sibi parua san-
ctus perferentis animus æstimaret, pellis capti
incisa detrahitur. Rotæ postmodum affigitur, nec
tendi magis iam poterat, quia & partes, & frusta
corporis horrendissimo pendere aspectu. Et,
cum iam cruoris nimia defluentis vacuitate defe-
ctus, orbatus manibus, & pedibus, proximam si-
bi mortem adesse cernebat, hæc oratione vitæ mu-
nus expleuit: Nos quidem, nefandissime tyrannæ,
hæc pro Dei amore toleramus, tu vero tantæ, &
tam iniustæ crudelitatis inuentor, supplicia sine
fine patieris. Sicque lingua orbatus, sartagine in-
iectus, acerrimarum vniuersitate pœnarum ex-
coctus, spiritum per beatum effudit. Post hos Iu-
das (hoc nomine fulgens) quartus adducitur, qui
omnium fere monitis, vt regi assensum præberet,
pulsatus, tanquam pugil interitus, pessundatis
precibus, & pœnis, constantissime dixit: Ignis
vester vt nec me à Dei lege, ita nec à fratrum meo-
rum (quorum interitus non mors, sed vita est) vnio-
ne dissociare valebit. Tibi, ô tyrannæ, interitum,
credentibus autem spem æternæ salutis denun-
cio. Proba ergo, crudelissime omnium, & æquissima
Dei iudicio plecentis, ipsisque rebus aduerte,
num ipse ille Deus me sit derelicturus, qui tres
iã primos obuiis proculdubio susceptis manibus,
quos tam sanctæ matris vterus, sigillatim ad glo-
riam effudit. His auditis, horridus, atque insanus

Iudas.

tyrannus per seipsum ad exhibenda supplicia
insiliit, ita videlicet superaturus: iamque exultans,
linguam eius secari radicitus iubet. Sed ille non
territus Antiocho respondet. Nec illa quidem
proderit execranda crudelitas, nec ex hoc, vt recte
tyrannæ, victoriam consequeris. Non enim Deus
noster clamoribus excitandus est, sed ad affec-
dam opem fauulis suis, corde potius quam oris
strepitu poscendus. Tacentium commoda respici-
cit, & poscentium vota, si mereantur, exaudiat.
Scit enim Deus noster omnia, antequam postules,
& prius quam in anima aliquid cogitare inci-
pias, agnoscit. Secetur lingua, nunquid & poe-
rit mens secari? deicit illam priora passionis or-
namenta suscipere, per quam Deo fidelis semper
oratio mittebatur: vnam sic singulas corporis
mei partes puniendo sanctifices, & tibi supplicia
irroges stulto, mihi præmia largiaris. Nec diu hæc
impunita censeas relinquenda velim. His finitius,
eripitur cultro lingua, alligatur trunco iuuenis,
quem solido fune lacertis retrorsum congyriatis
torror versat, & in aciem sanctum pectus agitur:
paritur hæc libens spiritus, licet ipsa facies in ni-
gredinem commutetur. Exinde solutus, tandem
rotatus, pro caducis Deum exorans, priorum
fratrum pœnas promeruit. Caligine mortis op-
pressus, dulcem spiritum Deo obulit. Acha de-
hinc quintus ex fratribus, antequam protrahi
iuberetur, prorupit in medium, contemptum
mortis ostendens, prouocando se ad supplicia,
vt gratiam Dei inueniret, iram iudicis patienti
cupiditate promereri voluit, & ait: O tyrannæ,
ecce ad pœnam venio, prorsumquam iubeas. Nihil
ergo ex illo impetrare posse te credas, quem aspi-
cis velle torqueri. Reum te gehennæ, effusus qua-
tuor innocentium sanguis effecit, me quinto gra-
datim numerus ipse amphanus est, vt tibi tan-
dem pœnæ ex multitudine peremptorum accre-
scant. Responde, inhumanissime tyrannæ, cuius
sceleris reos nos innocentes crucias, cuius perse-
tratores facinoris tanta crudelitate persequeris?
Quid nefarium admisimus? quid profanum? quid
autem iniquum sumus? hoc est tibi crimen omne,
quod Deum creatorem omnium contestamur, &
eius maiestatis præcepta feruantes, pie viuimus, &
in hoc solo tua supplicia nõ timemus, honor no-
bis est, & salus, non pœna: mirificum accipiemus
à Deo beneficium, si in nulla nobis laterum pat-
te parcaur. Hæc loquens iussu regis raptus, cat-
nificum manibus ollæ ænæ imponitur (hoc pœ-
nali supplicio nomen est) prælo gyrato sanctum
caput ad genua pellitur: sicque corpore deorsum
redacto, pugil in ea, quam diximus, olla miseri-
me delituit. Patitur dehinc fratrum suorum exco-
gitata tormenta, minime tamen mente turbatus,
exurgit subito, ita perorans acrior in tyrannum.
O immanissime tortor, quanta nobis inflicus sub-
ministras bona! tu quanto plus irasceris, tanto nos
gratiores Deo reddis: si mei misereri velis, dolere.
Hic leuis mœror æternitatem gaudij parat. Hæc
huius seculi mors si mihi non sponte inferretur,
ventura æterna commoda non largiretur. Corre-
ptus igitur, atque prioribus exagitatus, clara lu-
ce spiritum dulcem emisit. Exhibitum post hunc
(Areth vocabulum) sextum, pœnam eligere, aut
honorem optione data eum tyrannus iubet. Ira-
tus responderet: Fratribus quidem meis, ô tyrannæ,
minor

minor annis, sed mente consimilis accedo. Simul
enim nutriti, simul edocti, simulque morituri in
Dei amore persistimus omnes. Accelera itaque ad
exquisita tormeta, & illud tempus, quod in persua-
sione impensurus eris, in suppliciorum excogita-
tione colume. Hac oratione confusus Antiochus
illigari eum statuit sic iubet, vt, depressa ceruice,
ex descensu humorum caput dolore quassaretur:
exponitur incendio, vt, sensim longius igne ab-
eo posito, paulatim diutino consumptus ardore
distenderetur potius, quam cremaretur. Subulis
etiam ferite pendentes latera ad viscera iubet, vt
per eas (que his ductæ erant in longum tramitem)
rimas, ad intimas fibras flamma perueniret. Atqui,
vt dolor simul ipse maior in cresceret tactu vulne-
rum, ac subfusione membrorum cruor scaruriens ar-
dore in spumas decoctus, miro modo ad caput
eius descendit. In his doloribus iuuenis exclamat,
ô certamen in sine, ô pertinax bellum, ô contencio
inter se pietatis, & sceleris! Hi sunt viri ago-
nis, quorum corona martyrij, pœna ferientis est:
libes fratrum interitum sequar, vt quibus iungor
sanguine, iungar & morte. Aliquid, ô Tyrannæ,
maius excogita, hæc enim, quæ inueneras, supera-
ta agnoscis. O crudelitatis magister, inimice pie-
tatis, iustitiae persecutor. Sex nobiles pueri, regiam
potestatem, & apparatus totius regni, & orbis
extinximus. Ignis tuus frigidus est, non calet, fle-
xibilia nãque corporibus nostris arma sunt re-
gia: plus auxiliij Deus noster suggerit nobis, quam
tu confusus dolores posses infligere. Itaque man-
et firma in nobis Dei sententia. His dictis, ignea
forcipe eius lingua cauteriatur: & cum suis fratri-
bus pari pœna excoctus, & in sartagine conie-
ctus, emisit spiritum. Sex itaque varia morte con-
sumptis, vnus remanserat matri Iacob nomine,
iunior ætate, non mente. Hunc cum affi-
stere crudelissimus tyrannus aspiceret, miseratione
motus, vel quod solus, vel quod vltimus, vel
quod periturus esset, indoluit: vocatque propius
ad se puero, eius manus apprehensa, à tormentis
seorsum, atque putans ei salutem persuasurum, sic
inquit: Satis abunde exemplo fratrum tuorum,
quid immineat repugnanti, videre potuisti, sub-
trahere te tãtis protinus malis, quicquid honorum
regni mei fuerit, obtinebis, magistratum tibi non
denegabo, ductor quoque militum, & consilij
particeps nobis semper assistes. Ceterum huius ma-
trem (cum ipse parum proficeret) iussit adduci. Cui
propè filium stanti ait tyrannus: vbi est, ô genero-
sa mulier, sæcũ ditas tua? Ecce ex tãta numerosita-
te filiorum vnum (si velis) fata conseruabunt. Da
consilium, pietatemque parulo, & mentem rigi-
dam ad prosperiora conuerte. Monitis hæc re-
gis vtcunque auditis, inclinans se mater ad eum,
ita vt falleret tyrannum, Hebræo ait sermone.
Fili mi, miserere mei, & explora dolentem ma-
trẽ, quæ te nouem mensibus in vtero meo gessi,
teque alui lacte triennio, & liberaliter educatum
ad hanc ætatem vsque perduxim. Rogo te, fili, vt,
conspecto celo, & terra, & omnibus, quæ sunt
in eis, scias hæc cuncta à Deo ex nihilo facta esse,
ipsum etiam genus humanum ab eodem rerum
omnium conditore factum nemo ambigit. Non
timeas tortorem Ethnicum, sed imitator fratrum
tuorum effectus, mortem libenter excipias, vt in
die miserationis vnã cum fratribus tuis in caele-
stibus te suscipiam, hæc matre adhuc monente,

iuuenis Hebræo sermone sese solui, & vt regi, &
suis aliquid secreti diceret, rogat. Ille autem vbi
vincula effugiendi facultas fuit, celer cucurrit ad
pœnam, stabat enim flammium ignibus succen-
sa sartago, ad torredos præparata passuros. Ad-
quam cum inuictus puer peruolasset, in spe-
ctando fratres, & ad regem vultum reflectens,
ait: O scelerate tyrannæ, iam ego nunc, inquam,
ego in fratribus meis agnosco, te non crudelem
solum, sed ipsam esse crudelitatem. Quis tibi ve-
sano hanc putpuram dedit: quis regnum tribuit?
quis tanta ornamenta concessit? Nempe ille, quem
insequi in nobis posse credis, cuius cultores nec-
cas, famulos premis: tu vero infelix æterno cre-
mandus incendio, & sine fine torquendus. Sit
enim inter te, & reliquos discretio potestatis, nu-
quid alterius tu operis, tũue alterius naturæ ho-
mo es? Vna nascendi, & moriendi omnibus ratio
est. Quisquis hominem interficit, interficere se pos-
se confirmat. Tu effigiem tuam laceras, tu in tor-
quendo nihil proficis. Eadem ratione ortum, eo-
dem genere procreatum, quem ante multos an-
nos opifex rerum Deus creauit, quemque simili-
lem suæ produxit imagini, puncto quodam re-
pentini furoris interimis. Et quicquid fieri tua
regia potestas iusserit, iustissimum putas, lin guas
eruis, vngulas iniicis, & humana corpora igne
consumis. Illi quidem, qui hoc pertulere, gau-
dium æternæ salutis acceperunt. Tu verò, quic-
quid pœnarum singularis intulisti, solus exolues.
Ne me, obsecro, gratiam abs te villam sperare cõ-
fidas. Sequar fratres, & in legis obseruatione per-
durabo. Hæc audiens fremuit tyrannus, iuuenem-
que in catasta fouit. In doloribus mater astat na-
to, piis manibus sanctum caput fulcians. Resupi-
nus in dolore distenditur, de ore eius, naribus,
secretisque cruor effluit, spiritu tandem deficien-
te, tortor cessat, vt mox resumptis diuinitus viri-
bus contumax esset regi, feueriisque quam fra-
tres ipsi cruciaretur. Demum orbatus palmis, at-
que vlnulis, leuatis oculis Deum exorans, ait: O
Adonai, ô Sabaot, in turbam fratrum meorum me
suscipe, & cesset iam ira tua, neque eos deseras,
qui te miseratorem per nos interpellant. Hæc di-
cens rupta lingua, igniuomam sartagine spon-
te conscendit, ac stupente Antiocho costatus inter-
iit. Ecce nunquam magis claruit, rationem
esse dominam affectus, qua puerorum animus
præmunitus, firmior torquentibus stetit. Quod
enim spreti dolores, & pœna contempta postre-
ma vtilitas salutis fuere, deliberatio piæ, honestæ-
que rationis effecit. Inexpugnabiles itaque pueri
fortissimis turribus similes præstiterunt, & por-
tum quietis intrantes, diu per naufragas cautes,
turbinesque iactati fuerant, iter rectum per flu-
ctus horridos gubernantes, tandem ad littora o-
ptata venerunt. Nanque alter alterum fecit consi-
lio fortiozem. Nullus segniss, nullus timidus deli-
cata mente martyrium declinavit. Nec delibera-
tio vlla, sed omnium fuit fortis, & indiuisus cõ-
sensus, sese inuicem hortantium: Pro lege igitur
nostra moriamur; tres pueros imitemur, Assyrio-
rum furore damnatos: quos in vna fornace con-
iectos, patientia ad caelum euexit. Hoc dum alter
alterum sermone confirmat, factum est, vt nemo
peccaret: sed in sententia permanentes, patrij sibi
generis, virtutis, audaciæ, ante oculos memoriam
reducebant dicentes; Pater noster Isaac cum iussu
Bibl. Hom. tom. 4. Aaa 2 Dei

Non dubium
quod Dei in-
flicus id sit
factum.

dubium esse potest, quin iidem tale exemplar inuenientes multo generosius fortiusque sese periculis obiecerint fuerint? Ac simul arcana hæc doctrina est, nec mysterio vacans, mihi quidem, piisque omnibus viris admodum probabilis: nemine videlicet eorum, qui ante Christum natum martyrio perfuncti sunt, id citra Christi fidem esse consecutum. Quamquam enim Verbum, suo postea tempore liberè promulgatum est: puris tamen animis etiam ante innotuit: quemadmodum ex multis, qui ante ipsius natiuitatem honoribus affecti sunt, liquiddè perspicitur potest. Quocirca Machabæi non idcirco contemnendi sunt, quia ante crucem exiterunt: verum quia ad crucis normam vitæ suæ rationes exegerunt, ideo laudandi, ac verborum honore celebrandi: non ut ipsorum gloriæ quicquam accedat (quid enim iis oratio afferre possit, quorum gloria ipsis actionibus rebusque gestis nititur?) sed ut gloriæ consequantur, qui laudes eorum exponant, ac virtutem eorum æmulentur, eiusmodi nimirum commemoratione quasi stimulis quibusdam ad earundem rerum studium excitati. Enimvero quinam hi fuerint, quæque primum ex institutione atque doctrina in eam virtutis frugem gloriæque peruenerint, ut tum annis his festis ornentur, tum multo maior, quam quæ oculis cernitur, eorū gloria in omnium animis condita sit: studiosis ac diligentiibus viris perspicuè liber ille declarabit, qui rationem animi perturbationibus imperare docet, in eiusque arbitrio esse, vel in vtramuis partem, hoc est, vel ad virtutem, vel ad vitium propendeamus. Nam libelli illius author, cum pleraque alia testimonia, tum horum quoque dimicationes ad huius argumenti confirmationem attulit. Mihi verò hæc tantum dicere sufficit. Hinc igitur primum nobis occurrit Eleazarus, primitiæ eorum, qui ante Christum passi sunt, quemadmodum Stephanus postea eorum, qui Christum secuti sunt, sacerdos & ætate prouectus, nec minus prudentia quam capite canus: antea quidè pro populo sacrificia precè que offerens, nunc verò seipsum quoque Deo offerens, hostiam ex omni parte perfectam, vniuersæque plebis expiatiorem, fastum ac lætæ certaminis prælium, loquens pariter ac tacens cohortatio: septemque insuper filios offerens, institutionis suæ fructum, hostiam viuentem, sanctæ Deo placentem, omni legali sacrificio clariorem & puriorem. Liberos enim rectè facta parentibus ascribere, summæ est æquitatis. Altera ex parte prodeunt fortes & generosi filij, nobilis matris soboles nobilis, acres & strenui veritatis pugiles, Antiochi tempestate sublimiores, Mosaicæ legis sinceri discipuli, morumque patriorum atque institutorum obseruatores exactissimi, numero septem (qui numerus apud Hebræos maxime commendatur, quæque septenariæ mysterio ornatur) vnum idemque spirantes, vnum eundemque scopum sibi proponentes, vnum ad vitæ iter, mortem pro lege Dei oppetitam agnoscentes, non minus animis quam corporibus fratres, mortis inter se riuales ac mutua mortis zelotypia flagrantes. (O rem admirandam!) supplicia corporisque cruciatus velut thesauros quosdam præcipientes, ac pro pædago lege periclitantes, non tam admortas tormentorum faces extimescentes, quam ea, quæ supererant, requirentes, vñ hoc metuentes, ne fessa tyranni crudelitas finem cruciandi fa-

Liber de im-
peratrice ra-
tione, à Iose-
pho scriptus.

Act. 7.

1. Mach. 6.

ceret, atque ita nonnulli ex ipsis coronæ expectantes discederent, atque à fratribus inuicti distraherentur, expectitque supplicii erepti malam & infelicem victoriam referrent. Postrema nobis consideranda est egregia mater, excellentique animi magnitudine prædita, quæ ita filios amabat, ut Dei quoque amorem insculptum in animo haberet: ac maternis visceribus præter naturam distorqueretur. Non enim filiorum supplicii commouebatur: verum hic eam timor anxiam habebat, ut vereretur, ne quis casus illos à mortis acerbitate vindicaret: nec tam eos qui animam effugerant, desiderabat, quam reliquos illi adiungopræbat, atque eorū causam grauiori sollicitudine premebatur, quam illorum qui iam ex hac vita migrarāt. Illi enim, ut pote iam rebus humanis erepti, extra omnem periculi aleam erant. Hi autem dubio adhuc & ancipiti certamine confisgebant: atque illos quidem iam Deo commendarat: hos autè ut Deus acciperet, laborabat. O virilem animam in muliebri corpore! O præclarū & magnificum munus! O sacrificio illo Abraham (verecor ne hoc à me audacius dicatur) maius præstantiūque sacrificium! Ille enim vnum duntaxat alacri animo obtulit, quamquam vnigenitum & diuinitus promissum, immò ad quem promissio ipsa referebatur, quòdque maius est, quia nō generis tantum sui, verum omnium etiam huiusmodi hostiarum primitiæ, & radix constitutus est: hæc autem populum vniuersum filiorum Deo consecrauit. In quo sanè, tum matres, tum sacerdotes victimarum ad necem promptè atque alacriter accedentium holocaustorum ratione præditorum, hostiarumque omni festinatione ad lanienam propertantium multitudine superauit. Atque vbera quidem illis ostentabat, uterilemque educationem in memoriam redigebat, canicemque ipsam protegebat, ac seniles annos supplicii cuiusdam orationis loco proferebat: non quo illorum memores ad salutis & vitæ curam desideriumque reuocaret, sed ut ad cruciatus perferendos mortemque subeundam adurgeret: sic videlicet existimās, non mortem eorum, sed mortis dilationem sibi esse permissendam. Cuius animi robur atque constantiam nihil flectere & emollire ac debilitare potuit, non instrumenta luxuriæ artibus accommodata, non rotæ propositæ, non exquisitissima quæque tormentorum genera, non ferream vngularum acies, non furentes bestie, non enses qui acuebantur, non feruētēs ollæ, non ignis qui excitabatur, non tyranni minæ, non miscellaneæ turba, non videntes satellites, non generis aspectus, non membra quæ discerpebantur, nō carnes quæ lacerabantur, non defluentes sanguinis riuus, non flos ætatis, qui affumebatur, non præsentia mala, non impendentes acerbitates. Quinetiam ipsa periculi protractio, quæ in talibus rebus grauissima alius esse solet, leuissima illi videbatur, ex eoque spectaculo incredibili quadam voluptate perfundebatur. Moram quippe supplicii afferre non ipsa modò tormentorum, quæ admouebantur, varietas, quæ alioqui omnia illi vsque aded nihil pendebat, ut ne vnum quidem alius quisquā pari vniquam animi magnitudine contempserit: verum etiam tyranni multiplex oratio, nunc eos contumeliosè alloquentis, nunc minas adhibentis, nunc sermonis blanditiis eos delinire cupientis, nullumque non mouentis lapidem, quò id quod sperabat,

sperabat, assequeretur. At verò in filiorum ad tyrannum responsis tantum inerat sapientiæ animorumque præstantiæ, ut & aliorum omnium præclara facinora in vnum locum collata præ eorum constantia, & fortitudine perexigua & minuta videri necesse sit: & rursus fortitudinis ac tolerantis parua laus futura sit, si cum sapientissimis eorum sermonibus comparatur: aded ut illorum hæc propria sit, quòd iidem & tanta animi fortitudine cruciatus exceperint, & in suis responsionibus ad persecutores minas, iniectisque suppliciorum terrores tam luculentum sapientiæ specimen ediderint. Nihil enim horum generosos adolescentes generosiorumque parentem infregit atque deiecit. Quin potius illa supra omnia sese effertens, impetumque animi cum ardenti amore commiscens, egregiæ cuiusdam parentationis loco seipsum liberis obtulit, ac progressos secuta est: idque pro Deum immortalem, quam fortiter (vltro enim ad supplicia gradiebatur) quamque luculenta cum oratione funebri! Quamquam enim filij præclaros atque haud dubiè præclarissimos ad tyrannum sermones habuerunt, cum illic in aciem prodierunt, ac tyrannum fuderunt & profligarunt: illustriores tamen matris sermones fuerūt, quibus eos prius ad martyrium cohortata est, ac deinde funus eorum exornauit. Quinam igitur filiorum sermones fuerunt? Opepretium quippe mihi facturus videor, si eorum vobis memoriam refricuero: ut quemadmodum certaminis, ita sermonum quoque Martyribus conuenientium exemplum habeatis, si in eadem tempora incidertis. Alij quidem alio sermonis genere vtebantur, prout quemque, vel tyranni verba, vel periculorum ordo, vel animi alacritas armabat. Ceterum, ut formula quadam eos complectar, tales erant: Nobis, Antioche, ceterisque, qui adestis, Rex vnus est Deus, à quo procreati sumus, & ad quem reuertemur. Vnus legislator Moses, quem nequaquam prodemus, contumelique afficiemus, non per ea pericula, quæ virtutis causa suscepit, ac miracula quæ plurima patrauit, si alius quidem Antiochus te acerbior, atque imporruior nobis minitetur. Vnum salutis incolumitatisque præsidium in eo positum, ut præcepta diuina seruentur, nec lex qua communis sumus disturbetur atque curruat. Vna porò gloria, ut talium rerum causa gloriæ omnem aspernemur. Solæ denique opes & diuitiæ bona ea, quæ in spe atque expectatione habemus. Nec quicquam aliud nobis terroris est, quam ne quid magis, quam Deum extimescamus. Cum his rationibus, cum his artibus in acie stamus: cum humilissimi iuuenibus tibi sermonem esse scito. Est quidem dulcis hic mundus, & patria tellus, & amici, & propinqui, & æquales, sanctumque hoc maximum & celeberrimum, & festa à maioribus accepta, & mysteria, cæteraque, quibus nos omnibus hominibus antecellere videmur. Verum ista Deo periculisque iis, quæ pro virtute suscipiuntur, haud quaquam suauiora sunt: caue id existimes. Alius enim nobis mundus est, omnibus rebus, quæ oculis cernuntur, longè sublimior ac diuturnior. Patria autem superna Hierusalem, quam nullus Antiochus obsidione inget, ditiorque atque imperio suo subiciet, ut pote validioribus prædiis circumseptam, quam ut cuiusquam viribus expugnari possit. Cognatio item

prima illa inhalatio, & qui secundum virtutem progeniti fuerint. Amici porò Propheta & Patriarchæ, à quibus pietatis formæ & exemplum accepimus. Aequales præterea, qui nobiscum hodie in iisdem periculis versantur, atque in doloribus perferendis contemporanei sunt. Nam quod ad hoc templum attinet, longè eo magnificentius est cælum. Iam verò nobis pro festo ac celebritate, Angelorum chorus est. Ac postremò mysterium vnum magnum atque aded maximum ac plerisque testum, & incognitum, Deus: ad quem religionis quoque nostræ mysteria referuntur. Quocirca res paruas nulliūque precij nobis polliceri desine. Nec etiam turpibus & ignominiosis honoribus affici sustineamus, nec damnosa lucra complectemur: non ita misere perditæque negociabimur. Quin tu quoque nobis minari desine: vel contra facturos nos minabimur, ut imbecillitas nemini obscura sit: atque insuper tormentorum nostrorum metum intentabimus. Nam nobis quoque, ne sis nescius, ignis est, quo persecutores nostros excruciamus. An tu cum gentibus ciuitatibusque tibi certamen esse putas, aut ignauissimis regibus bellicæque rationis ignaris, quorum alij superiores discedere, alij fortasse vinci queant? nec mirum, cum nequaquam pro rebus tanti momenti se in periculum coniciant. Immo verò aduersus legem Dei aciem instruis, aduersus tabulas à Deo exsculptas, aduersus patrios ritus non modo recta ratione & iudicio, sed etiam antiquitate graues, & ornatos, aduersus septem fratres vnus animæ vinculo constrictos, septem trophæis æternam nomini tuo infamiam inusturos, quos & vincere parum amplum atque honorificum fuerit, & ab iisdem vinci admodum turpe & pudendum. Ab illis genus ducimus, illorum discipuli sumus, quibus ignis nobisque columna viam commonstrabat, quibus mors scindebatur, fluminis cursus inhibebatur, Solis motus comprimebatur, panis pluuiæ ritu fluebat, manuum extensio numerosissimos exercitus orationis telo fundebat, atque in fugam vertebat: quibus bestie cedebant, flamma nihil nocebat, Regesque virtutis admiratione correpti discedebant. Atque ut quidpiam eorum, quæ tibi cognita sunt, proferamus; Eleazar discipuli sumus, cuius tu fortitudinem perspicuam & exploratam habes. Pater prior decertauit: decertabunt postea filij. Abscessit sacerdos: sequentur victimæ. Multatum tu quidem rerum terrore nobis incutere tentas: verum ad plura parati sumus. Quid autem nobis, vir superbe atque insolens, minis istis tuis facies? quos cruciatus inferes? Nihil his hominibus fortius, qui ad quidvis perferendū prompto & alacri sunt animo. Quid cunctamini carnicifera? quid moras nectitis? quid benignum, & suauissimum expectatis? vbi gladij? vbi vincula? festinationem requiro. Ignis maior accendatur, acrioribus bestie magisque acutis producantur, exquisitoria tormenta proferantur, sint omnia regia & magnifica. Primogenitus ego sum: primum me consecra. Ego postremus: ordinis ratio immutetur: sit quoque quispiam eorum, qui mediæ sunt ætatis in primorum ordine, ut sic æquas honoris portiones obtineamus. Quid parcis? Expectas fortasse, ut ab hac mente atque oratione decedamus? Immo verò iterum ac iteridè scriptis eundem sermonem repetemus. Non impuris cibis

Colof.

Exod. 13. 16.
Exod. 14. 17.
Iosue. 3.
Ios. 10.
Dan. 14.
Dan. 3. 6.

vspectemur, non manus dabimus. Religionem nostram prius amplecteris, quam vt in tuam ipsi doctrinam concedamus. Vt in summa dicam, aut noua poenarum genera excogita: aut hæc, quæ in promptu sunt, à nobis contemni pro certo habe. Atque hæc fuit illorum ad tyrannum oratio. Iam verò quæ inter se cohortandi causa dicebant, quæque spectanda præbebant, quam præclara, quam sacra, piisque hominibus quouis alio spectaculo atque auditione iucundiora! Equidem ipse ea memoria recolens incredibili voluptate diffundor, ac mente & cogitatione cum ipsis athleticis versor, mirabilitèrque in hac narratione mihi placeo. Amplectebantur se mutuo, atque exosculabantur, non minus lætis animis, quam si iam ad certaminum finem ventum esset. Eamus ad pericula, fratres, clamabant, eamus, properemus, quando furit, & ardet aduersum nos tyrannus: ne forte languescat, atque ita salutis iacturam faciamus. Proponuntur epulæ instructissimæ: iis intersimus. Pulchra quidem atque egregia res est, cum fratres simul habitant, simul epulantur, seque inuicem conspiciant, ac protegent: pulchrius tamen ac laudabilius virtutis causa simul periclitari. Quod si pro patriis moribus atque influturis certamè inire licuisset, fecissemus id quidem: nam hoc quoque moris genus egregium est. Verum quoniam temporis ratio id non tulit: ipsa certè corpora offeramus. Quid enim? Etiam si hoc tempore nō moriamur, nōne aliquando tamen velimus nolumus, moriendum nobis erit? Nōne debitum naturi munus obeundum? Proinde quod facere necesse habemus, vltro liberalitèrque faciamus: callidum consilium circa mortem ineamus: quod commune est, nobis vendicemus: vitæ iacturam vitam emercentur. Nemo nostrum huius vitæ amore flagret: nemo ignauus sit ac timidus. Perficiamus, vt cum in nos tyrannus incidit, de ceteris desperet. Periculis ille quidem ordinem imponat, nec de ea re alacritatis seruore quicquam inter nos contendamus. Nam & primus alius viam præbit: & postremus certamen obstringat. Cæterum hoc nobis fixum certumque sit, vt omnes sine vlla exceptione coronam adipiscamur, nec vllam nostri partem persecutor accipiat, nequitiaque & scelere intumescens perinde de vno superato gloriatur, ac si omnium cōstantiam infregisset. Demus operam, vt quemadmodum ortu, ita etiam morte fratres appareamus. Omnes vnus instat, & instat omnium vnusquisque periclitetur. Eleazare suscipe, mater sequere, Hierusalem mortuos tuos magnificè inhuma, si quid ramen reliquum fuerit, quod sepulturæ mandari possit. Concertationes nostras commemora, posterisque, nominisque tui studiosis pium atque copiosum vnus ventris sepulchrum ostende. Que cum dixissent ac fecissent, seque, velut aptorum dentes, inuicem acuisserunt: pro ætatis ordine quisque in eadem animi promptitudine perseverabant. Atque eas vt contribulibus voluptatem & admirationè afferebat: ita metu atque terrore persecutorum animos conseruabat. Qui cum aduersus vniuersam Iudzorum nationem expeditionem suscepissent, à septem fratribus concordia animo pro pietate dimicantibus ita facillè superati sunt: vt iam ne de cæteris quidem spem admodum lætam haberent. At verò egregia mater, & verè illorum tali virtute præditorum parens, illa

inquam, præclara & magnanima legis alumnata, terea quidem gaudium simul ac timore afficiebatur atque in duorum affectuum medullio posita erat. Nam vt filiorum fortitudine, certaminumque spectaculo mirificè delectabatur: sic rursus cum incertum pugnae euentum incredibilemque tormentorum magnitudinem secum reputaret, timore commouebatur. Ac proinde illos, non secus atque auicula pullos suos arripiente angue, aut alia quapiam insidiatrice bestia, circumvolabat, stridebat, obsecrabat, certantes adiuuabat, nihil denique non dicebat ac faciebat, quo illos ad victoriam paratiores instructiorèq; redderet. Cuius guttas rapiebat, fragmenta membrorum excipiebat, reliquias adorabat: hunc colligebat, illum porrigebat, alium parabat. Omnibus acclamabat. Euge filij mei, euge strenui milites, euge in corporibus ferme incorporei, euge legis canaque senectutis meæ, atque ciuitatis, que vos aluit, atque ad eam virtutis magnitudinem euexit, antistes atque patroni. Paulum adhuc, & vicimus. Faciunt carnifices: hoc vnum perhorresco. Paulum adhuc, & ego inter mulieres beata, & vos inter adolescentes beati. At fortasse matris vos desiderium angit? nequaquam vos deseram, hoc vobis polliceor: non tam liberos meos odi. Postquam autem omnes martyrio perfunditos esse, seque ob eorum mortem metu omni liberatam vidit: tum verò mira cum animi hilaritate ac lætitia caput in altum efferebat, nō secus atque iji qui in Olympia vicerunt, manusque extendens, magna & clara voce in hæc verba protulit. Gratias tibi ago, pater sancte, & tibi magistra lex, tibi que patens noster & filiorum tuorum in certamine antecessor Eleazare: quoniam partium meorum fructum accepistis, atque mater omnium matrum sacratissima effecta sum. Nihil mundo reliqui feci, omnia Deo tradidi, thesaurum meum, spes meas senectutis altrices. Quam magnificè honorata sum, quam excellenter senectus mea curata atque tractata est! Habeo educationis vestre præmia, o filij, quoniam omnes virtutis causa decertantes vni, omnes victores apexi. Equidem sic carnis suum ora intueor, quasi ab illis beneficium accepimus: nihilque propius sit, quam vt hoc nomine tyranno gratias habeam, quod hunc suppliciorum ordinem tenuerit, vt me vltimam ad pericula referuarit: quod prolem ipsa meam prius conspicata, & in vnoquoque filiorum conflictata, ita demum cum perfecta securitate post perfectas victimas hinc excedam. Non comam laniabo, non vestes lundam, non carnes vnguibus lacerabo, non plantarum excitabo, non præficus accersam, non tentabris cōcludam, vt ipse quoque aer fortunæ meas lugeat, non consolatores expectabo, non panem luctuosum apponam. Hæc enim ignauis & abiectis matribus conueniunt, quæ carnis duntaxat sunt matres, quibus liberi nullius egregie nationis argumento relicto intereunt. Mihi verò charissimi filij, nequaquam mortui atque extincti, sed Deo oblatis estis, nec defecistis ac peritistis, sed aliò migrastis: nec lacerati, sed compacti & coagmentati estis. Non fera vos abripuit, nō sine corpore obruit, non latro iugulauit, non morbus oppressit, non vis belli sustulit, non denique vllus humanus casus. In maximis equidem ludibus essem, si quid horum vobis accidisset. Tum verò lachrymando, vt nunc lachrymas comprimendo

materni amoris specimen edidisset. Sed hæc adhuc parua. Verè igitur vos luxissem lachrymisque profecuta fuisset, si turpiter ac perniciosè seruatis, si tormetis fracti fuissetis, si quem vestrum persecutores superassent, quemadmodum ipsi fracti ac superati sunt. At nunc quæ vobis contigerunt, eiusmodi sunt, vt lætas acclamationes, gratulationes, gaudium, gloriam, choreas, atque hilaritatem omnem iis, qui superstities relicti fuerint, excitare debeant. Nā ipsa post vos delibor. Iam cum Phinees aggregabimur, cum Anna celebrabimur: nisi fortasse etiam maior gloria nostra futura est, quod ille vnus erat, vos contra permulti estis æmulatione flagrantes, ac stupratorum interfectores, non corporum, sed animarum scortationem gladio transfigentes. Rursus illa vnum duntaxat, diuino beneficio sibi concessum, eumque infantem: ego contra septem viros eosque promptos & alacres Deo consecraui. Atque vt Hieremias quoque ipse mihi elogium funebre concludat, non lugens, sed laudibus ac faustis ominibus pium vitæ exitum prosequens. Supra niuem fulsit, supra lac coagulati estis, supra sapphirinum lapidem classis vestra, quippe qui Deo progeniti atque oblatis estis. Quid iam superest? Ad iunge me quoque filij, o tyranne, si quis apud hostes quoque gratæ locus est. Ita enim illustrius tibi hoc certamen fuerit. Atque vtinam mihi per omnia ea supplicia, quibus illi affecti sunt, grassari contingat: vt saniam meam cum eorum sanie, carnèque decrepitam cum carnibus commisceam. Nam ipsa quoque suppliciorum instrumenta propter filios amo. Quod si mihi non concedatur, at illud certè optatim, vt cineres cum cineribus coniungantur, nosque vnum idemque monumentum excipiat. Noli iis, qui pari virtute præditi sunt, par mortis genus inuidere. Valet matres, valet filij. Sic à vobis prognatos educate: sic ipsi educemini. Pulchrum vobis exemplum dedimus: facite vt ad eundem modum certetis. Hac oratione habita, filij seipsam adiecit, idque tanta cum alacritate, vt ad rogam (hoc enim supplicij genere multata fuerat) non secus atque ad nuptialem thalamum curret, ac ne carnifices quidem expectaret: ne sanctum & generosum corpus profani homines attererent. Hunc sacerdotij fructum cepit Eleazarus, cælestia mysteria edocuit atque professus, Israëlque non externis aspersioibus, sed proprio cruore lustrans, atque extremum vitæ diem extremum mysterium faciens. Hunc iuuentutis fructum tulerunt filij, qui non voluptatibus insecuerunt, sed sedos animi motus rationis impetio compresserunt, corpusque purum à peccati sordibus tenuerunt, atque ad vitam ab omnibus affectuum tumultibus liberam translati sunt. Hoc commodi ex multiplici sobole cepit mater: sic & vnus gloriata est, & cum ipsis diem vitæ vltimum clauit: non ante tamen quam quos mundo procreauerat, Deo exhibuisset, dolorisque, quos in patrio pertulerat, certaminum numero recensisset, partiumque seriem ex ipsorum morte recognouisset. A primo enim ad vltimum vsque omnes dimicauerunt, alijque alij, velut in fluctuum iactatione, succedens virtutis suæ specimen exhibebat, maioremque ad perferendos dolores alacritatem afferebat, eius nimirum, qui præcesserat, periculis incitatus & exacutus: aded vt tyrannus commodè secum agi duceret, quod non plures il-

la liberos peperisset: sic enim maiore haud dubie cladè infamiamque sibi subeudā fuisse. Ac tum primū se non omnia vi atque armis assequi posse cognouit: cū inermes pueros oppugnare aggressus est, solis pietatis armis instructos, atque ita affectos, vt ad quæuis tormenta perpetienda, quam ille ad inferenda, paratiores essent. Hoc facinus Iephte sacrificio cautius atque honorificentius. Neque enim, vt illic, pollicitatio nimij præceptus, victoriæque deploratæ cupiditas offerendi muneris necessitatem imponebat: sed à libera voluntate sacrificium proficiscebatur, & quidem eiusmodi, vt iis tantum, quæ in spe posita sunt, præmiis niteretur. Hoc Danielis certaminibus haud quaquam inferius habendum est, qui leonibus in escam obiectus est, manuūque extensione belluas superauit. Hoc iuuenium in Assyria captiuorum lactationibus haud quaquam cedit, quos, cum nullis rationibus adduci potuissent, vt patris leges violarent, cibumque profanum admitterent, Angelus in mediis flammis refrigerauit. Hoc denique victimis illis quæ postea pro Christo cæcæ sunt, nequaquam minorem laudem gloriæque promeretur. Illi enim quemadmodum orationis inritio à nobis dictum est, Christi sanguinem sequebantur, Deumque, qui tantum tamque admirabile munus salutis nostræ causa contulit, ad huiusmodi certamina ducem habebant: his autem nec multa, nec talia virtutis exempla contigerunt. Horum fortitudinem & tolerantiam cum vniuersa Iudæa admirata est, perindeque ac si ipsa victricem coronam accepisset, exultabat, animisque erigebatur (maximum enim ciuitati propositum erat certamen, vtrum eo die legis autoritas euerteretur, an gloriam ac splendorem adipisceretur: atque in eum causam tota Hebræorum natio venerat, vt omnis rerum ipsorum status huius certaminis periculo contineretur, atque vt dici consuevit, in nouacula acie staret: tum ipse quoque Antiochus admiratus est, conuersis nimirum in admirationem minis. Nam egregiorum hominum virtus hostibus quoque ipsis admirationem excitare solet, cum sedata iracundia facinus in seipso perpenditur. Quare infecto negotio discessit, tum Seleucum patrem, à quo plurimi honores huic nationi tributi, templumque magnificis donis exornatum fuerat, multis laudibus profecutus: tum Simonem, qui eum ad hanc expeditionem suscipiendam induxerat, grauibus verbis infectatus, vt pote qui crudelitatis ipsius ignominiaque acceptæ author extitisset. Hos igitur & sacerdotes, & matres, & filij æmulentur. Sacerdotes quidem, in Eleazari spiritualis parentis honorem, qui non modò sermone, sed etiam opere, quod optimū erat, ostendit ac docuit: matres autem, in generosæ matris honorem, verum amoris erga filios argumentum edentes, ac Christo liberos suos exhibentes, vt per huiusmodi sacrificij genus matrimonio quoque sanctitas comparatur: filij denique sacrosanctorum filiorum exemplo perimoti, atque adolefcentiam non in scædis & obsecris affectibus, sed in certaminibus aduersus animi vitia susceptis conterentes, strenuèque cum quotidiano nostro Antiocho confluentes, qui membra omnino bello laceffit, variisque modis persequitur. Athletas enim quouis tempore ac modo ex omni genere & ætate, siue aperto bello vixerent,

sive obscuris infidiis appetantur, habere cupio ac tum priscis tum recentibus historiis adiuvanti, atque apum ritu ad vnus ceræ confectionem suauitatemque vilissima quæque colligere: vt & per vetus & per nouum Testamentum Deus in nobis celebretur, qui in Filio, Spirituque sancto glorificatur, & cognoscit suos, & à suis cognoscitur, & confidentes se confitetur, & glorificantes glorificat, in ipso Christo, cui gloria in secula, Amen.

S. GAVDENTII EPISCOPI Brixienfis in eodem festo, Homil.

Est in Bibl. SS. Patrum.

Machabæos inter Martyres honorari. Maiores conseruauerunt.

Mach. 7.

Tib. 1.

Leuit. 11.

Deut. 14.

Matth. 3.

Rom. 7.

Deut. 4.

SI quis vestrum, fratres dilectissimi, fortasse miratur, Iudæos viros supplicia pro legis præcepto perpeffos, nunc à Christiana plebe inter sanctos Martyres honorari: is profecto, si omnem sanctæ religionis causam rationemque cognouerit, intelliget probabili ac summo iudicio id fuisse à nostris maioribus constitutum. Iudæi erant isti ante aduentum Domini Saluatoris sub lege tantum veteri conuersantes, quique cognomentum Machabæorum trahat ex genere, sicut hodie Ariorum progenies, vel si qua sunt huiusmodi nuncupationem vocabula que stirpem nobilitatis vsurpât ex diuitiarum terrestrium cumulo descendentes, cum vera nobilitas, non subsistat ex diuitiis: sed cognoscatur in moribus. Quâto enim nobiliores isti septè pueri Rege Antiocho, quinimo quam clara in istis nobilitas Dei, & quam ignobilis in illo ac pœnalis nota perfidiæ? Isti Deum Patrem colunt, iste Diabolum: isti venerantur legem patriam, ille contra Deum rebelans, filium se fatetur esse Diaboli. Cogebat enim contra præceptum Diuinæ legis, vt nullas carnes comederent, non dubium, quod sacrificio profano pollutas. Coinquinatis enim & infidelibus nihil mundum: sed esto (vt quidam volût) sacrificia diabolo carnes illæ non fuerint, quia hoc ipsa scribentis historia manifestius non deprompsit: Attamen grauisissimi erat, extremique delicti, præceptum Diuinum, vel blandientibus præmiis, vel suppliciis cruciantibus temerare. Præceperat Iudæis Deus, ne porcum, ceteraque illi similia manducarent, & erat hoc duplici de causa, fratres charissimi, siue vt luxuriosus populus flammâ carnalium vitiorû calidis carnibus non nutrirerit: Perhibentur enim calorem nimium præstare corporibus: siue vt porcorum more non viuerent. Nam sues semper immundi sunt, & de fonte, vel de fluuiio exeuntes, iterum voluuntur in cœnum, nec vnquam intuentur cælum, sed prono semper ad terram capite ventri deseruiunt. Et idcirco Dominus legionem Dæmonum in gregem permisit ire porcorum, idem, in eorum gregem, qui tantum ventris sunt animalia, qui nunquam cælestia intuentur, sed immunditiis semper dediti & cœno sunt oblitri vitiorum. Salubriter ergo Deus vel abstinentiam gulæ, vel continentiam immundarum actionum imperauit. Lex enim sancta & mandatum sanctum, & iustum & bonum. Salutaria videtur, mandata diuina sunt. Nâ qui fecerit ea, homo, viuere in illis: Sed finge nihil noxiaratis inesse suis carnibus, nec vllum fomētum illecebris augete corporeis, quoniam sunt hodie omnia munda

mundis, sanctificata per verbum Dei & oratione, præcipientis tamen Dei erit potestas & auctoritas cogitanda, qui istud iusserat, tunc temporis obseruari. Nemo enim imperantem Dominum, aut sine pœna sui sacrilegij discutit, aut impunè contemnit: Nam neque in illa arbore inesse malum potuit, quam inter ceteras arbores Paradisi bonum Creator plantauerat, cuius fructus ita erat speciosus ac dulcis, vt concupiscentiam præstaret oculis, gulæ conciliaret illecebram. Scriptum est enim: & vidit mulier fructum ligni, quia gratus est ad aspectum, & dulcis ad escam, & acceptus, & manducauit & dedit viro suo. Sed si fortè dixeris. Non omne quod gratum videtur & dulce, bonum quodque esse, quia sint aliqua etiâ mala, quæ grata videntur & dulcia: Cedo, ac quiesco, cōsentio. Mel enim distillat (vt ait Scriptura) à labiis mulieris meretricis, quæ ad tempus impinguat fauces tuas, nouissimū autem amarum felle inuenies, & acutius gladio, vtraque parte acuto. Et certe malum nihil est, vel in specie, vel in sexu mulieris, sed est vti que malum in voluntate peccantis, & perimpeperantiam concupiscentiæ transgredientis à legitimo iure coniugij. Nam & vini natura, cum bona sit, rectè tamen damnatur ebrietas. Audi modò generalem de creatis omnibus diuine scitipræ sententiam. Et vidit Deus omnia, quæ fecit, & ecce bona valde: Tamen quia veritatis ratio postulabat & seruilis humana conditio legem Dei dominantis acceperat proprii arbitrij libertati permilla, vnam Deus elegit arborem de omnibus lignis Paradisi, non vti que malam, sed in qua essentia boni & mali videtur, in qua seruorū storum obedientiam pertentaret, vt libertas arbitrij vel immortalis præmium possideret obediens, vel contēns exciperet mortis interminatæ sententiam: Manducauit homo, quia voluit, mandatum nō custodiuit, quia noluit, morte multatur, quia mandatum seruare potuit, & non studuit. Attor quidem bona & fructus quidem bonus, sed præuicatio mandati mala, & contemptus Dei malus, atque ita malum non in fœtu arboris est, sed in volūtate hominis transgressoris. Igitur si vnus arbusculæ fructus contra Dei mandatum temerè à Protoplastis degustatus, mortem generi acquiuit humano: potuit & Machabæis tunc sub lege positus interitū parare mandati Diuini transgressio, quibus nunc honorè & gloriam præceperat custodia comparauit, fidè Dei in ipso viriliter constantèrque seruantibus. Nâ fidem Dei seruati, qui mandati eius iura nō violat, quoniam nō idcirco illi manducare illicita, quod horrorem parententur in specie, sed contumeliam facere prohibentur Deo iustissimè formidarunt. Qui in modico fidelis est, ait dominus, & in magno fidelis est. In magno fuerunt isti fideles, idolorhyta inter supplicia respuerunt in paruo fuerunt fideles, & carnes solum prohibitas non comederunt, suas potius deuorandas suppliciis tradiderunt. Insignior est, quæ nec in modico fidelis est, Formæ tolerantie præbuerunt isti beatissimi fratres futuri post Passionem Christi martyribus, vt intelligant quanta animi magnitudine & constantia pro Redemptoris nomine dimicare debeant, pro cuius mandato tam pertinaciter certassent. Nemo ab infurdam videatur, quod eos paulo ante Anicis comparauit. Anicij quippe ex Græco sermone à nobis nuncupantur inuicti. Exeruit enim varia

suppliciorum genera in eorum corporibus crudelissimi tyranni feritas, & cum nō valuisset constantiam fidei in sex fratribus atrocitate supplicij superare callidus persecutor, in septimo, quia esset iunior, ad blandimentorum sese tormeta conuertit, diuitiarum præmiis & honorum promissionibus puerum torquens, quem tamen detorquere non potuit. Erat enim fratrum suorum frater, & illius filius matris, quæ cum singulos filios pro Dei nomine puniri læta & aspicit & hortatur, tot martyria pertulit, quot pignora consecrauit, septies in propriis passa visceribus, octaua & ipsa accessit numero ad octauum Christi Resurrectionis diem, cum charis pignoribus occursum. Vnde non immeritò præsumitur ista mater beatissima Ecclesiæ sanctæ imaginem præmonstrasse quæ spirituales Deo filios parere cōseuit, nihil de carne & sanguine cogitantes. Iam verò si quis à me superioris disputationis reliquias exigit, inquirens cur illi cibi qui fuerant causa continentie in lege prohibiti, non etiam nunc eiusdem rei gratia arceantur, breuiter vt sentio, respondebo. Sic ablatas fuisse de medio legalium præceptorum multiplices obseruationes reor, vt generalia præcepta in statu pristino perdurarent: Diximus pudicitie seruandæ causa, Iudaico populo abstinentiam vel porcinæ carnis, vel similium quadruipedum, necnon & quorundam volatiliū atque piscium fuisse interdictam, adhærentibus licet typis rationabiliū figuratum, quas Doctor spirituales, propriis quibusque locis sigillatim debet exponere, sed quoniam terrenorum mentes perplexitate multiplicium mandatorum onerari, potius quam instrui videbantur, indefessa, & in hac parte erga humanum genus diuina prouidètia per prophetam promittitur Esaiam: Quoniam verbum abbreviatum faciet, inquit dominus, super terram. Et idcirco beatus Iacobus cum cæteris Apostolis decretum tale constituit in Ecclesiis obseruandum, vt abstineatis vos, inquit, ab immolatis, & à sanguine & à suffocatis. Præter miserum homicidium, adulterium, veneficia, quoniam nec nominati ea in ecclesiis oporteret, quæ legibus etiam Gentilium punirentur. Prætermiserunt quoque illas omnes minutias obseruationum legalium, & sola hæc, quæ prædiximus custodienda sanxerunt, ne vel sacrificatis diabolo cibis prophaneur immundis, vel ne emortui per viscera suffocatorum animalium sanguine polluemur, vel ne immunditiis fornicationum corpora nostra, quæ templa Dei sunt, violemus. Sic ergo permiserunt omnia manducari, vt fornicationem præcipere fugiendam. Nostrum iam debet esse moderaminis, tantum laxare habenas licentiæ, ne præcipites feramur in luxum, sed vt pudicitia tuta esse possit, quam beatus Paulus sine Circumfione gulæ sciens custodiri non posse, sic ait: Omnia quidem munda sunt, & nihil abiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur, sed malum est homini, qui per offensionem manducat, id est, qui offensionem patitur, cū manducat, & subiecit statim salutare cōsilium: Bonū est (inquit) non manducare carnem, neque bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scādalizatur, aut infirmatur. Quis ille cōiunctior frater, quā homo noster exterior? Cui ne nostra licentia vel offendiculum, vel infirmitatem, vel scandalum pariat, vitandum est ciborum licentia, non abutendum,

vt sciamus nos non edendi causa esse natos, sed esse viuendi. Quapropter imperio Animæ carnis conditio obsecundet, ne effrenata licentia, vt ait Salomon, seruus regnet, & stultus saturetur, & ancilla eiiciat dominam suam, cum Lex præcipiat: eice ancillam & filium eius, non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac. Eiciamus ergo ancillam concupiscentiam, & filium eius peccatum, vt efficiamur hæres Dei, coheredes autem Christi, qui lignum Crucis suæ propriis portando humeris imaginem Passionis, quam sub vmbra legis in sancto Isaac præmonstrauerat, in veritate hominis suscepti compleuit, precioso sanguine suo vitam nostram redimens ab æternæ mortis exitio: Ipse est enim nostra Redemptio, cui omnis honor, virtus, & gloria, cum Patre, & cum Spiritu sancto per omnia secula, Amen.

S. LEONIS PAPAË in eodem festo, Sermo.

GRatias, dilectissimi, agamus domino Deo nostro, quod quanta sit diei huius solennitas etiam si ego taceam, conuentus vester ostendit. Tam enim conspiranti studio, & deuoto animo conuenisti, vt festiuitatis magnificentiam & si sermo non iudicet, congregatio tamen ipsa testetur. Et rectè. Duplex enim causa lætitiæ est, in qua & Natalem Ecclesiæ colimus, & martyrum passionem gaudemus. Nec immeritò digne Ecclesiæ horum exultat martyrio, quorum ornatur exēplo. Causam ergo solennitatis hodiernæ, dilectissimi, plenissimæ sacræ historice lectione didicisti, nec latere vos potuit, quem in tato rerum gestarum ordine exceperitis auditum, cum gloriosam septem martyrum matrem exultanti, & non tacito honorarere affectu, in singulis quidè filiis passam, sed in omnibus coronatam. Subsecuta est enim felici exitu, quos inuictò præmisit hortatu. Beata genitrix, beata progenies, memorabilis præcedētium fortitudo. Nam, cum in illo ordine mortium, & in illa dispositione penarum, id fœssimū regis excogitasset impietas, vt victoriam sibi & de primis promitteret, quos sine tolerantia cruciaret exemplo, & de postremis, quos in supplicio torqueret alieno, multiplicata sunt martyrum palmarum, & dum singuli in omnibus vincunt, præter coronas proprias, omnes acquirere septenas. Sed hæc ad fructuosam recolèda sunt aurium voluptatem. Inflat scientiam, nisi ædificet obedientiam, grauant audita, nisi suscipiantur imitanda. Nec enim quia cessauit persecutor, & torror, quia iam omnes Deo militant potestates, desunt Christianis, quas superent, passiones. Fili, inquit, accedens ad seruitutē Dei, ista in iustitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Et Apostolus dicit: Quicumque in Christo piè volunt viuere, perfectionem patientur propter iustitiam. Qui ergo putas quieuisse persecutionē, & nullum tibi cum hostibus esse cōflictum, intimum cordis tui scrutare secretum, & omnes recursus animæ tuæ diligens explorator ingredere, & vide, si nulla te impugnat aduersitas, si nullus tyrannus vult in mentis tuæ arce dominari. Noli cum auaritia pacem firmare, & iniquorum quæstum incrementa contemne. Superbiæ concordiam nega, & magis time

Pror. 14. Gal. 4.

Videsolim dies amiserunt. Dedicationis ecclesiarum fuisse celebratos.

cruentar.

1. Cor. 8.

Eccles. 2.

2. Tim. 3.

gis time in gloriam suscipi, quam in humilitate calcari. Dissociare ab ira, nec dolore inflammer inuidiæ cupidò vindictæ. Renuncia voluptati, auertere ab inuidiâ, pelle luxuriam, fuge iniquitatem, omittite fallitatem, & cū videris te multiplicem habere pugnam, tu quoque imitator martyrum, * numerosam quære victoriâ. Toties enim peccatis morimur, quoties in nobis peccata moriuntur, & preciosa in conspectu domini etiam ista mors sanctorum eius, vbi homo occiditur mundo, non terminatione sensuum, sed sine vitiorum. Si ergo charissimi, non ducitis cum infidelibus iugum, si peccatores esse desistitis, & nullis carnalium cupiditatum tentationibus ceditis, solennem hanc diem celebretis, & non solum martyres, ac martyrum matrem, sed etiam illius memoriam iusto honore veneramini, qui hoc die antiquam festiuitatem huius loci consecratione genuit. Magnificus quidem structor parietum, sed magnificentior ædificator animarum, vltra æui sui terminos operâ pietatis extendens, vt vtilitibus institutionum eius etiam in ipso frueretur depota posteritas, & habitando quod condidit, & faciendò quod docuit. Omnia ergo, dilectissimi, quæ oculis cernitis, & mente meministis, ad profectum vestræ ædificationis assumite, & ita vnusquisque vestrum preparato à maioribus vtatur habitaculo, vt in seipso meminerit templum Dei esse fundatum. Nihil structuræ suæ prauum nihil supponat infirmum, sed viuus, & electis lapidibus congruendo, per indissolubilem connexionem crescat in dominici corporis vnitatem, auxiliante domino nostro Iesu Christo, qui cum patre, & spiritu sancto, viuus, & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

HILARII EPISCOPI

Arelatensis in eodem festo Homil.

Est hom. 4. de Epiphania.

Audiuimus in euangelio vocem domini dicentis: Non omnes qui dicunt mihi Domine, domine, intrabunt in regnum cælorum. Ad quos sermo hic respicit? ad eos sine dubio, ad quos alio loco dicit: Populus hic labiis me honorat. Studeamus ergo vt cum obsequiis laborum, vita concordet, & consonet: quia si opera nostra ad Deum clament, & conscientia sinceritas, & morum probitas: pietas domini ad nos flectit auditum. Caueamus ne fortè hic solo corpore consistamus, & corda nostra pro bentur errare per seculum. Quando enim prævalent in nobis terrene, superflueque cupiditates: quando tyrannico dominatu malitia in nobis regnat: quando ira superequitat, nos illi laudabiles eremita, qui extra mundum nos credimus, mundum intra nos inclusum teneamus. Ac sic animæ illæ, quæ possessio efficiuntur seculi, non possunt effici regnum Dei. Ideoque, fratres, videre vocationem vestram. Venire quidè sic ad eremum, summa perfectio est, non perfectè in eremo viuere, summa damnatio est. Quid prodest, si in loco quies teneatur, & inquietudo in corde versetur: si in habitatione silètiū sit, & in habitatoribus vitiorum tumultus; & colluctatio passionum: si exteriora nostra serenitas possideat, & interiora tempestas; Nemo dicat, inuitus hoc feci, aut fato urgente peccaui: nemo casum, conditionis suæ ignarus, accuset: nemo dominari est

Vita eremitica, perfectior est.

met fatum. Non potest homini præualere delicti, nisi accesserit consentientes arbitrium. Et ideo ordinatio Dei nostri cum cætera animantia ad peticulum propulsandum foris sufficere instaurum, atque munierit, vel velocitate pedum, vel armamentum, vel violentia vnguium, vel mole membrorum: hominem interiore contra hostem magis intus armavit, intelligentiæ scilicet vigore, consilio sapientiæ, virtute iusticiæ: vt preciosior nostri portio, velut de excelsa turri, ita de secreta fidei sui arce tutius repugnaret, & quamlibet fortis aduersario contra reluctantem animam milleretur. Confirmante hoc ipsum voce diuina: Nolite, inquit, timere eos qui occidunt corpus: animam autem non possunt occidere. Sicut etiam nunc ex hoc triumphalium puerorum certamine intelligi datur. Ecce septem fratres, ætas ad omnem perturbationem timoris obnoxia, & ad omnem vim doloris infirma, horribilia, & inaudita tormenta ante oculos exposita, virili pectore, & martyrum iam corde despiciunt: & illa tanquam oblatam mortis occasione, velut pignus immortalitatis inuadunt: quod corpore accipiunt, mente non sentiunt: foris cedunt, intus triumphant: quos cruciat manifesta pœna, pascit docta victoria: multiplicentur licet per æris ac ferri illa feruentia incendiolorum vires, perstat lignum vitæ contra violentiam vasti ignis inuictum: & si emui videtur in cortice, illæsum permanet in radice: & si circa superficiem solidi roboris temporaria mors defuit, intra conscientia medullas vita se recipit. Ac si auidissimum prædo potest domum perfringere, ad thesaurum non potest peruenire: què dum conatur expugnare, multiplicatur. Quanto enim persecutor in necem consentis immemor, tanto Deus in remuneratione perseverantis est diuor, qui nouit de impiorum criminibus metra augere iustorum. Sicut enim improbi male vitur bonis Dei, ita Deus bene vitur malis operibus iniquorum. Primum requiramus quid sit male vti bonis operibus Dei, quod in ipso homine intelligi promptum est, quàm bene Deus corporis humani membra disposuit? & tamen ad contumeliam sui abutitur indulget sibi pulcherrimis honore mens reproba. Bonum opus Dei est oculus, & tamen indignis concupiscentiis macular aspectus: nocte peruigil immeritorum sono insidiatur, & lucè ad quam factus est offensus: & propterea de eo dicitur: fornicatio anime in elevatione oculorum, & alio loco: Qui videt mulierem, inquit, ad concupiscendum eam, & ideo quàm facile potest in puncto temporis euagari velocitas oculi, tam sollicitè præcauenda est ruentis noxa delicti. Lingua etiam tanti opificis decus, mendacis, maliloquis, falsis testimonis deprauatur. Manus bonum opus est Dei, & tamen ad facinus iniquitatis, ad crimen peragendæ fraudis extenditur: ad scelus erigendæ salutis armatur, & totus homo ad malitiam proprie perditionis accingitur. Sed eis ipsis creaturis quæ erant nos sunt, quæ à foris adiacent, quæ bonæ sicut sunt, malus male vitur. Argento, & auro appetitur veritas, expugnatur integritas, iusticia vincitur, innocentia proditur, pietas fidesque violatur, ac de rebus ad præsentia subsidia concessis, detrimta vitæ æternæ nequitia mortalitatis operatur. Quod ex hoc apertius inspicere licet, discretione libentem

berum fecit, prudentia instruxit, ratione ditauit, etique bonum exercere præcepit. Malum ad hoc esse permisit, vt ad bonam partem voluntate deflecteret: & mandatum Dei non necessitate, sed virtute perficeret, atque in alteram viam, non casu perurgente, sed iudicio eligente transiret: & tamen homo traditæ sibi nobilitatis oblitus, neglectis muneribus conditoris, bona animi ad improbas traxit cupiditates, & ad nocendi studia conuertit, deputans ad instrumenta nequitia, ornamenta naturæ. Proceffit etiam in hoc nefas, vt Deum suum non solum nõ agnosceret, sed etiam agnoscentibus inuideret, eumque tantis viribus, quantis quærendus esset, de fidelium pectoribus conaretur eruere. Sed diuina prouidentia quæ, vt dictum est, etiam malorum operibus bene vitur, meliora de contrariis peragit, & ita iustas ordinat causas, vt boni ex aduersis proficiant, & ad pia transeant merita pietatis ingenia. Sicut etiam ex hoc admittendo certamine felicium germanorum euidenter agnosceretur: nam quos per cruentissimum persecutorem humiliauerat diabolus, exaltauit Deus, quos ille damnauit, iste glorificauit, ille opprobriis adimpleuit, hic præmiis: ille affectu flammis, testigeris hic refecit, ille in duxit in mortem, hic ad vitam de morte perduxit, ille interfecit gladiis, hic dignos fecit coronis. Ideo vox est apostoli martyrium suspirantis: Non sunt condigne passionis huius seculi ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Hæc secum beati pueri conscia futurorum mente volentes, illata supplicia, quasi aliena reputant, quæ circa corpus remanentia, ad animam peruenire non possunt. Diuerso itaque cruciatus genere hic verberibus dilaniatur, hic candenti craticula sacrificij mote torretur, hic abscessu capite, æterno capiti iungitur, hic deserta lingua inuolab libem melius loquitur, & Christum dominum in silentio oris, clamore vulneris confitetur. Nam & si beato testi cruentus carnifex vocis abstulit ministerium, plenum tamen Deo perhibet testimonium vox ipsa pœnarum. Sigillatim itaque à senioribus ad iuniores passionum ordo disponitur, vnumquemque per decurrentes ætatum gradus, crescentia tormenta percurrunt, singuli magnitudine supplicij, omnes speciali acerbitate torquentur, inter videntes patiter, & sustinentes qui dolores sunt: propria sunt dolore communia, ac sic ille, qui posterior vicit, cum omnibus triumphauit. Satagit inter hæc scælix orbitibus suis mater, sollicitior de perimendis, securior de premissis, respiciens quot funera, tot trophæa, & filiorum merita exultando sua faciens, nouo genere gaudia doloris metit, ac septem martyria vnus pectoris virtute cõsummat, & numerosam prolem cælo lata parturiens ad regnum Dei secuta, quia secutura, præmittit: ita iuniorum, qui solus restabat alloquitur, Misere mei, inquit, fili, quæ te decem mensibus in vtero portavi, & lac triennio dedi, ne timeas carnificem istum, sed imilis fratribus effectus, libens mortem excipe, vt in illa miseratione vnâ cum fratribus te recipiam. Aduerte quàm profunda pieras, & artifex fides, per futura spem præsentem subleuat orbitatem.

Quid mirum sit, vt pignoribus interemptis, nulli lachrymas dabit? Hoc loco expressius requiramus, quæ tandem causa paruulis vires dedit, vt inter tam exquisitos nouosque cruciatus, insatiabiles. Iudex confessione durarent, & quæ alia causa, charissimi, nisi in primis gratia diuina, quæ vbi infirmitatis nostræ inuenerit votum, statim supponit auxilium? Quæ inquam alia causa charissimi, nisi diuina gratia, & doctrina domestica? Quæ causa alia, nisi quia statim post transacta cunabula, inter annos infantia religionis affectum de institutione, & conuersatione pietatis parentis acceperant, & de tam sanctæ matris pectore Deum traxerant, & in nomine domini vincula linguæ trepidantis absoluerant? exempli enim scemina in pignoribus suis animas magis cupiens nutrire quàm corpora, fidem primam teneris sensibus vice lactis infuderat, vt rudes eorum mentes & mali nesciæ, in ipso vitæ limine vitam ebiberent, eosque primitus agnitio diuini timoris impleret, vt in noua viscera sacris studiis occupata, locum vana seculi non haberent. Quæ cū ita sint, discant boni parentes tantæ matris exèplo erudire filios suos, vt quos se in hanc vitam gaudent munere adquisisse naratæ præparent æternitati sedulitate doctrina, insinuent fidem, doceant religionem, præcipiant castitatem. Maiorem ad pignora vestra non potestis adhibere pietatem, quàm si per vos cognoscant animarum partem, quàm si per vos in boni patris transeant adoptionem, quàm si per vos efficiantur cæli heredes, & martyrum fratres. Quapropter studere eos ad domini seruitutem, quæ nobis sola est causa viuendi, non lingua erudire, sed vita: audiant vos, videant vos, vt quæ iusta, quæ honesta, quæ sancta sunt, vobis sectantibus, & amantibus, in amore consuescant, duplex vobis commodum erit, cum salus ad filios vestros de vestra salute tranierit, vt cum per vos ad illos peruenierit, ex illis ad vos multipliciter reuertatur, hoc enim bonum dando non consumitur, sed dilacatur, & magis dum transferitur, adquiretur, ac miro modo & transmittitur, & retinetur, si quidem salubri iocundoque commercio & accipientis lucrum, & tradentis augmentum est. Abraham diuina voce laudatur: scio, inquit, quia Abraham præcepturus sit filiis suis, vt timeant nomen meum. Prædicatur quod posteros suos eruditurus esset in domino, qui iam ad hoc fidei virtute peruenerat, vt filium posset immolare pro domino. Has itaque primas filijs vestris prouidete opes, has eis immortales procurate diuitias, hanc eis post vos hereditatem relinquire, quæ offerri potest, relinquere non potest. Ostendite itaque eis de conuersatione vestra sapere malum, appetere bonum, odisse peccatum, timere iudicium. Ita nos agamus, vt non solum filiorum, sed nostra inuicem ædificatio simas: vt sicut beata mater illa gaudia est de gloriosis seiprem filiorum triumphis, ita dum nos vitis interdicimus, dum passionibus repugnamus, dum diaboli præuidemus insidias, dum mundi calcamus illecebras, de victoria quoque, & consummatione nostra mater lætet ecclesiæ.

IN FESTO TRANSFIGV- RATIONIS DOMINI.

Euang. vide Dom. I I. Quadrag. Tomo 2.

S. EPHRAIM SYRI ORATIO de transfiguratione domini & Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi.

EX AGR o messes, & lætitiæ, & ex vinea fructus esculenti, & ex scripturis doctrina viuifica. Ager habet vno tempore vindemiam. Ex scriptura autem semper scaturit doctrina viuifica. Ager quando est messis, minuitur. Et vitis, quando fuerit vindemiata, efficitur abiecta, & humilis. Scriptura autem quotidie metitur, & spicæ interpretum in ea non deficiunt. Quotidie vindemiamur, & botri eius, quæ est in ipsa, vineæ nunquam consumuntur. Accedamus ergo ad hunc agrum, & viuificis eius sulcis fruamur, & ex eo metamus spicas vitæ, nempe verba Domini nostri Iesu Christi, qui dixit: Sunt hic viri, qui non gustabunt mortem, donec viderint filium hominis venientem in gloria sua. Et post sex dies assumit Iesus Simonem Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & duxit eos in montem excelsum valde, & transfiguratus est coram ipsis. Et resplenduit facies eius sicut Sol, & vestes eius fuerunt albae sicut nix. Viri enim, quos dixit non esse gustaturos mortem, donec viderint locum eius perfectionis, sunt hi tres Apostoli. Et cum assumptisset, duxit eos in montem, & ostendit eis quomodo sit venturus in die nouissimo in gloria sua. Duxit autem rursus eos in montem, vt ostenderet eis, qualis sit filius iste, & cuius. Quando enim interrogauit, Quemnam me dicunt homines esse filium hominis? dicunt ei: Alij quidem Eliam; alij verò Moysen, aut vnum ex Prophetis. Propterea eos sursum ducit in montem; & ostendit eis se non esse Eliam, nec Moysen, sed Deum Eliæ, & qui sanctificauit Moysen, in vtero matris; neque vnum ex Prophetis, sed Dominum Prophetarum, & qui eos miserat. Et rursus ostendit eis se esse effectorem cæli, & terræ; & se esse Dominum viuorum, & mortuorum. Et rursus eos ducit in montem, vt eis ostenderet se esse filium Dei. Si enim dixisset eis, Ego sum filius Dei, non eis persuasisset propter carnem, quam gestabat, & quod cum eis conuersabatur. Videbant enim Mariam, quæ eum pepererat, & quod Ioseph, qui aluerat, nomine vocabatur pater eius; & quod quidam vocabantur fratres eius. Et rursus similiter esuriit, & comedit; Sitiit; & bibit; Laborauit, & requieuit; Et dormitauit, & dormiit; Et timuit, & sudauit; hæc autem diuinæ naturæ minimè conueniebant. Propterea eos ducit in montem, vt pater loquatur, & ostendat eis eum esse suum filium in veritate; & vt ostendat eis regnum suum ante mortem suam, & gloriam suam ante ignominiam, vt

quado captus fuerit, & crucifixus à Iudeis, sciant eum non fuisse ab eis crucifixum propter eius impotentiam: sed quod ei ita placuisset propter suam gratiam, ad mundi salutem. Et rursus Iam eis ostendit gloriam ante suam resurrectionem, vt quando resurrexerit à mortuis in gloria naturæ suæ diuinæ, sciant eum non accepisse tanquam mercedem sui laboris gloriam, vt qui ea indigeret: sed eum illam iam olim habuisse ab æterno cum patre, & cum spiritu eius; sicut dixit: Pater glorifica me gloria, quam habui, antequam mundus esset, apud te. Hanc gloriam suæ diuinitatis, quæ erat obscura, & ignota suæ humanitati, ostendit Apostolis suis in ascensu montis. Facta est enim facies eius, sicut Sol, & vestimenta eius alba, sicut lux. Duos Soles in monte videbant oculi discipulorum, & vnum ex consuetudine, & alterum præter consuetudinem. Vnum, qui eis lucebat, & mundum totum illuminabat in firmamento; & vnum, qui eis illuminabat faciem, Iesu inquam. Hoc autem dixit, Facta sunt vestimenta eius alba. Etenim ostendit, quod ex toto eius corpore eius gloria scaturit; & ex tota eius carne resplendit eius facies; & ex totis eius membris resplenduerunt radij. Non enim sicut Mose, eius facies resplenduit extrinsecus: sed ex ipso scaturiebat eius gloria, & in eo manebat. Ex ipso oriebat lux eius, & in eo cogebatur. Neque enim abiit in alienam partem, & ipsum dimisit: quoniam non venit ex alio obliquo, & eum exornauit. Neque eam vtendam pro tempore accepit. Totam tamen abyssum diuinitatis suæ eis minimè ostendit: sed quantum poterat contemplari pupillæ fororum oculorum. Et apparuerunt eis Moyses & Elias simul cum eo loquentes, & sermones eorum, quos cum eo loquebantur, ij erant. Agebant ei gratias, quod vera fuissent verba Prophetarum in eius presentia; & offerebant ei ad orationem pro salute, quam fecerat in mudo propter genus humanum, & quod mysterium, quod ipsi prius descriperant, ipse re ipsa impleverat. Fuit ergo lætitia Prophetarum, & Apostolis in ipso ascensu montis. Lætati sunt Prophetæ cum vidissent humanitatem eius, quam non nouerant. Lætati sunt autem Apostoli quoque cum vidissent gloriam diuinitatis eius, quæ non cognouerant. Et cum audissent vocem Patris ferentis filio testimonium, per ipsam cognouerunt fuisse ab eo susceptam humanitatem; quæ quidem erat apud eos obscura; eisque fidem fecit cum voce Patris, gloria corporis eius, quæ apparuit, et ea quæ in eo fuit vnica diuinitate immutabilis, & inconfusa. Et signa uero sunt trium testimonium, in voce paterna, Moysesque, & Elia, qui quidem illi astiterunt tanquam serui: & aspicebant alter alterum; Prophetæ Apostolos; & Apostoli Prophetas. Viderunt illic alter alterum principes veteris,

teris, principes noui. Vidit Moyses sanctus Simonem sanctificatum. Vidit Oeconomus Patris procuratorem filij. Ille quidem scidit mare, vt populus ambularet in medijs fluctibus. Hic autem excitauit tabernaculum, vt ædificaret Ecclesiam. Vidit virgo veteris virginem noui. Elias, Ioannem. Qui ascendit curram ignis, eum qui recubuit super pectus flammæ. Et factus est mons in figura ecclesiæ. Et vniit in eo Iesus duo testamenta, quæ suscepit ecclesia. Et nobis significauit ipsum esse datorē duorum. Vnum accepit eius mysteria; Alterum manifestā reddidit gloriam suorum factorum. Dixit itaque Simon: Bonum est nos hic esse, Domine. O Simon, quid dicis? Si hic manserimus, quis implebit verba Prophetarum? Quis obgnabit verba præconum? Quis peraget mysteria iustorum. Si hic manserimus, illud foderunt manus meas & pedes meos, in quo implebitur? Diuiderunt sibi vestimenta mea & super vestem meam miserunt sortem, cui adaptabitur? Dederunt in cibum meum sel, & in siti mea potauerunt me aceto, cui accidet? In mortuis liber, quis confirmabit? Si hic manserimus, Adæ Chirographum quis scindet? & eius debitū quis restituet? Si hic manserimus, quæ dixi tibi, quomodo fient? Ecclesia quomodo ædificabitur? Claues regni cælorum quomodo à me accipies; Quem ligabis? Quem solues? Si hic manserimus, cessabunt omnia, quæ dicta sunt per Prophetas. Dixit rursus: Faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, & Mosei vnum, & Eliæ vnum. Simon missus est ad ædificandam in mundo ecclesiam; & faciet in domo tabernacula? Modo enim Iesum humanè attendebat. Et nunc seipsum collocat cum Mose, & Elia. Illico autem ei ostendit se non opus habere eius tabernaculo. Ipse enim erat, qui patribus eius fecerat tabernaculum nubis in solitudine. Eis enim adhuc loquentibus, eccelucida nubes eos adumbravit. Vides, Simon, tabernaculum sine labore: tabernaculum quod aret æstum, & non habet tenebras? tabernaculum quod fulgurat, & resplendet? Admirantibus autem discipulis, ecce vox, quæ à patre exiit, è nube est audita, dicē: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui; ipsum audite. Cum voce Patris reuersus est Moyses in locum suum; & Elias reuersus est in regionem suam; & Apostoli proni ceciderunt in terram; & Iesus stetit solus, quoniam vox illa in illo solo implebatur. Fugiebant Prophetæ, & Apostoli in terram ceciderunt, quoniam vox Patris non implebatur in eis, quæ ferebat testimonium dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui; ipsum audite. Docuit eos Pater fuisse impletam Moysi dispensationem, & ab eis esse audiendum filium. Ille enim tanquam seruis locutus fuit, quæ iustus fuerat; & ea prædicauit, quæ ei dicta fuerant: & omnes itidem Prophetæ, donec venisset is, cui repositum est, nempe Iesus, qui est dominus, non seruus; dominans, & non parens imperio; legislator, & non is cui lex datur, filius, non verna; natura, & non adoptio. Apostolis itaque id quod erat obscurum, effecit Pater in mote manifestum. Qui est, eum qui est significat. Pater aperit, & declarat filium. Ad hanc vocem, Apostoli proni ceciderunt in terram. Erat enim tonitruum terribile. Quamobrem voce eius terra tremuit, & ij ceciderunt in terram. Ostendit eis patrem appropin-

quasse, & eum vocasse filium. Voce sua eos etiam excitauit. Quomodo enim vox Patris eos deiecit, sic etiam vox filij in virtute suæ diuinitatis eos fecit surgere, quæ quidem cum in eius carne habitet, & in ea sit vnica immutabiliter, ambq; in vna hypostasi, & vna persona inconfuse manent citra diuisionem. Non enim sicut Moyses decorus fuit extrinsecus. Sed tanquam Deus fulgebat in gloria. Moyses enim faciei eius apparitione vnctus fuit decore. Iesus autē toto suo corpore, tanquam Sol suis radiis, resplenduit gloria suæ diuinitatis. Clamauit autem Pater: Hic est filius meus dilectus, eum audite; non separatus à gloria filij diuinitatis. Vna est enim natura pater & filius cum sancto spiritu, vna potentia, & vna essentia, & vnū regnum, & in vnam clamauit vocem in vili corpore, & in gloria terribili. Et Maria ipsum vocabat filium; non separatum corpore humano à gloria eius diuinitatis. Vnus est enim Deus, qui in corpore apparuit in mundo. Gloria eius significauit diuinam gloriam, quæ est ex patre; Et gloria eius significauit humanam naturam, quæ est ex Maria: ambas naturas, quæ conuenerunt, & vnitæ sunt in vna hypostasi. Vnigenitus ex Patre, & ex Maria vnigenitus. Et qui diuidit, diuidetur à regno eius. Et qui confundit eius naturas, peribit à vita eius. Qui negat Mariam Deum peperisse, non videbit gloriam eius diuinitatis, & qui negat eum gestasse carnem peccato non obnoxiam, eiicietur à salute, & à vita, quæ data est per eius corpus. Ipsæ res testantur, & diuinæ eius virtutes docent eos, qui possunt discernere, eū esse verum Deum; & eius perpeffiones significant, eum esse verum hominem. Et si hoc non persuasum habent, qui sunt mente imbecilla, luent penas in terribili eius die. Si non erat caro, cur Maria in medium est producta? si non erat Deus, Gabriel dominum quemnam vocabat? Si non erat caro, quisnam recumbat in præsepiti? Si non erat Deus, Angeli descendentes quemnam glorificabant? Si non erat caro, quis inuoluebatur fasciis? Si non erat Deus, Pastores quem adorabant? Si non erat caro, Ioseph quem circuncidit? Si non erat Deus, stella in cælo in cuius honorem cucurrit? Si non erat caro, Maria quemnam lactauit? Si non erat Deus, Magi cui munera offerebant? Si non erat caro, Symeon in vlnis quemnam gestauit? Si non erat Deus, cui dixit, Dimitte me in pace? Si non erat caro, Ioseph quemnam accepit, & fugit in Ægyptum? Si non erat Deus, illud ex Ægypto vocauit filium meum, in quo est adimplerum? Si non erat caro, Ioannes quem baptizauit? Si non erat Deus, Pater è cælo cui dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui? Si non erat caro, quis ieiunauit, & esuriit in deserto? Si non erat Deus, descendentes Angeli cui ministrabant? Si non erat caro, quis fuit inuitatus ad nuptias in Cana Galilææ? Si non erat Deus, quis mutauit aquam in vinum? Si non erat caro, panes in cuiusnam manibus erant? Si non erat Deus, quis quinq; millium hominum turbam præter mulieres, & pueros in solitudine quis pavit quinq; panibus, & duobus pisceibus? Si non erat caro, quis dormiit in naue? Si non erat Deus, quis ventos, & mare increpauit? Si non erat caro, Symon Pharisæus cum quo comedidit? Si non erat Deus, peccatrici delicta quis condonauit? Si non erat caro, supra puteum ex itinere defessus quis sedebat? Si non erat Deus, aquam

viuam quis dedit Samaritanis, & eam arguit quod habuisset quinque maritos? Si non erat homo, quis gestabat indumenta hominis? Si non erat Deus, quis faciebat virtutes, & miracula? Si non erat caro, quis spuit in terram, & lurum fecit? Si non erat Deus, ex luto oculos cæcorum quis coegit aspiceret? Si non erat caro, in Lazari monimento quis flebat? Si non erat Deus, mortuum iam quadriduannum quis iubendo eiecit? Si non erat caro, super pullum quis sedit? Si non erat Deus, cuiam cum gloria ibant turbæ obuiam? Si non erat caro, Iudæi quem apprehenderunt? Si non erat Deus, quis terræ imperauit, & eos pronos humi iecit? Si non erat caro, quis colaphis cædebat? Si non erat Deus, abscissam auriculam à Petro quis medicauit, & restituit in locum suum? Si non erat caro, cuiusnam facies sputa accipiebat? Si non erat Deus, quis spiritum sanctum insufflauit in faciem Apostolorum? Si non erat caro, quis stabat coram Pilato in iudicio? Si non erat Deus, quis Pilati uxorem terreat in somnis? Si non erat caro, cuiusnam vestes exuerit & diuiserunt milites? Si non erat Deus, Sol quomodo fuit obscuratus in cruce? Si non erat caro, quis erat in cruce suspensus? Si non erat Deus, quis terram mouit à fundamentis? Si non erat caro, cuiusnam pedes, & manus futere clauis confixi? Si non erat Deus, tēpli velum quomodo scissum est: & petra rupta sunt: & sepulchra sunt aperta? Si non erat caro, quis clamauit, Deus meus, Deus meus ut quid me dereliquisti? Si non erat Deus, quis dixit, Pater ignosce illis? Si non erat caro, quis in cruce pepedit cum latronibus? Si non erat Deus, quomodo dixit latroni? Hodie mecum eris in paradiso? Si non erat caro, fel & acernum cuiam obtulerunt? Si non erat Deus, Infernum cuiusnam uoce audita contremuit? Si non erat caro, cuiusnam latus pupugit lancea, & exiit sanguis, & aqua? Si non erat Deus, quis portas inferorum contriuit, & vincula dissipit? & cuiusnam iussu mortui à sepulchro egressi sunt? Si non erat caro, Apostoli quemnam uiderunt in coenaculo? Si non erat Deus, quomodo clausis foribus est ingressus? Si non erat caro, cuiusnam clauorum & lanceæ plagas Thomas contrectauit manibus? Si non erat Deus, cuiam clamauit, Dominus meus, & Deus meus? Si non erat caro, in mari Tyberiadis quis comedit? Si non erat Deus, in cuiusnam iussu impletum est rete? Si non erat caro, quemnam uiderunt Apostoli assumi in cælum? Si non erat Deus, cælum cuiam fuit apertum: & potestates quemnam in tremore adorarunt: & pater cuiam dixit, sede à dextris meis, & que sequitur? Si non erat Deus, & homo falsa est de cætero nostra salus: falsæ sunt etiã uoces Prophetarum. Sed veri fuerunt Prophetæ, & à mendaciis aliena eorum testimonia. Dixerunt enim ea, quæ iussi fuerant. Spiritus sanctus per eos est locutus. Quocirca castus quoque Ioannes qui super pectus flammæ recubuit, confirmans uoces Prophetarum, de diuinitate differens, in Euangelii docuit, dicens; in principio erat Verbum, & uerbū erat apud Deū, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil quod factum est. Et Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Qui est ex Deo Deus Verbum, & ex patre filius unigenitus? Qui est eiusdem cum patre essentia? Qui est ex eo, qui est? Verbum ante secula, ex patre genitus sine matre ante omnia secula ineffabi-

liter, idem in nouissimis diebus nascitur ex filia hominis, ex Maria uirgine sine patre carne indutus, ex ipsa carne gestas, & homo effectus, quod quidem non erat; manens Deus, id quod erat; in mundum saluum faceret. Et ipse est Christus Dei filius unigenitus ex patre, & ex matre unigenitus. Confitentor eundem esse perfectum Deum, & perfectum hominem, qui in duabus naturis, in hypostasi, seu persona unius cognoscitur, & circa diuisionem, confusionemque, & mutationem, carnem induit animatam, & animam ratione prestatam, & intelligentem, factus est omnino idem, quibus nos, obnoxius affectionibus præter solam peccatum. Idem terrenus, & cælestis, temporalis & æternus; qui cæpit, & qui est sine principio, uersus temporis, & subiectus tēpori, creatus, & increatus, patibilis & imparibilis, Deus & homo in utriusque perfectus, unus duo, & in duobus unus. Vna persona Patris, & una persona filij, & una persona spiritus sancti, una diuinitas, una potentia, unum regnum in tribus personis sine hypostasibus. Sic glorificamus sanctam unitatem in Trinitate, & sanctam Trinitatem in unitate. In quo pater clamatur de cælo: Hic est filius meus dilectus; ipsum audite. Hęc suscepit sancta Dei Ecclesia catholica. In ipsa sancta Trinitate baptizati uitam æternam. Eam sanctificat honoris equalitate. Eam constituit citra diuisionem & separationem; & eam adorat non errans, & glorificat. Ipsam in tribus personis unitatem decet gloria, gratiarum actio, honor, potestatis, maiestas, Patrem, & filium, & sanctum spiritum, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

S. CYRILLI EPISCOPI

*Alexandr. in eodem festo,
Oratio.*

Qui bene quidem sciunt decertare, spectatorum delectantur plausibus, & spe præmio rum excitantur ad eam quæ eos decet, uictoriam. Qui autem diuina dona assequi desiderant, & spei sanctis paratæ sitiant participationem, quæ pro pietate in Christum suscipiuntur, certamina libenter quidem admittunt; in uitam se recte gerunt, non preferentes otium, quod nullam consequitur mercedem, neque ignauam amantes timiditatem, sed se strenuè, & fortiter gerentes aduersus omnem tentationem, & persecutionum insultus plurimi facientes, & pro ipso Domino pati, magnas reputantes diuitias. Meminerunt enim beati Pauli, qui scribit, nō esse condignas passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ est reuelanda in nobis. Vide ergo pulcherrima dispensatione nūc usum Dominum nostrum Iesum Christum ad utilitatem, & edificationem sanctorum apostolorum. Nam eis quid dixit; Si quis uult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me, qui enim uult animam suam saluam facere, perdet eam. Qui autem perdidit animam suam propter me, inueniet eam. Et salutare quidem est præceptum, & deces sanctos, & quod supernam gloriam conciliat, & alacritatis animi, & gaudij sortem comparat. Eligere enim pati propter Christum, minime caret mercede, imo uero efficit æternam uitæ gloriæ participes. Sed discipulos, qui uirtutem et

alto nondum acceperant, consentaneum erat utique in humanas incidere imbecillitates, & tale quid apud se cogitare dicere. Quomodo negabit quis seipsum aut quomodo, qui suam perdidit animam, eam rursus inueniet? Quod autē iis, qui hoc passi fuerint, erit præmium, quod ei respondet: aut etiam quorumnam erit donorum participes? Ut tales ergo cogitationes, & uerba eis adimat, & eos ueluti transfundat, & transmutet ad animi magnitudinem, eius, quæ ipsis danda est, gloriæ ingeneras desiderij. Dico uobis, inquit, Sunt quidam ex iis qui hic stant, qui non gustabunt mortem, donec uiderint regnum Dei. Num eis eo usque uitæ extendetur mensura, ut ad illa perueniat tempora, post quæ in consummatione seculorum descendens de cælis, restituet sanctorum eis regnum? Sed ipse quidem hoc præstare poterat. Omnia enim potest: nec est aliquid quod non possit efficere eius potentissimi nutus. Regnum autem dicit ipsum gloriæ spectaculum: in qua ipse quoque uidebitur illo tempore, in quo resplendet in terra. Veniet enim in gloria Dei patris, & non in ea: quæ est in nobis, humilitate, & abiectio. Quomodo ergo fecit miraculi spectatores eos, qui promissum acceperant? Ascendit in montem, habens ex eis tres electos. Deinde transfutatur in quendam excellentem & diuinum splendorem; adeo ut eius uestis uideretur resplendere instar luminis. Deinde Moses & Elias Iesum circumstantes, de eius decessu inter se loquebantur, quem erat adimpleturum in Hierusalem, hoc est, eius quæ est cum carne. Oeconomizæ mysterium & salutarem passionem, quæ, inquam, futura erat in cruce. Verum enim est, quod lex Moysi, & sermo sanctorum Prophetarum, Christi prius ostenderant mysterium; illa quidem in figuris, & umbris ipsum propemodam describens in tabula; hi autem multifariam, multisque modis prædicantes, quod suo tempore uidebitur in nostra forma, & quod pro salute, & uita omnium non recusabit pati mortem in ligno. Quod autem Moses, & Elias adierant, & simul loquebantur, id fiebat hoc consilio, ut ostenderetur legem, & Prophetas esse ueluti satellites Domini nostri Iesu Christi, ut qui ab ipsis fuerit ostensus Dominus, per ea, quæ significarunt, quæ erant inter se cōuenientia. Nō enim dissident à lege ea, quæ dicitur per Prophetas. Et hoc est, ut arbitror, quod inter se colloquebatur Moses sanctissimus, & prophetarum optimus. Is autē erat Elias. Potest autem aliud quoque considerari. Quoniam ex turbis alij quidem dicebant eum esse Eliam; alij Hieremiam; alij uero unum ex Prophetis; ducit eorum principes, ut uel ex hoc uideant, quid intersit inter dominū, & seruum. Post hæc autem alia quoque potest dici consideratio. Quoniam enim eum assidue accusabant, quod legem transgredere, & existimabant eum esse blasphemum, ut qui sibi uendicaret eam, quæ ei non conueniebat, nempe gloriam Patris; & dicebant: Hic homo non est ex Deo, quoniam sabbatum non seruat. Et rursus: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia. Et, quod homo cum sis facis te ipsum Deum: ut ostendatur utraque crimina profecta esse ex inuidia; & eum neutri eorum esse affinem; & neque id, quod à se fit, esse legis transgressionem, neque uendicationem gloriæ non sibi conuenientis, quod dicat se esse equalē patri eos, qui in utro-

que eorum clari fuerunt, producit in medium. Et enim Moses dedit legem, & poterant considerare Iudæi, quod legem non neglexisset conculcatam, ut ipsi existimabant: neque eum, qui ipsam transgrediebatur, & erat inimicus ei, qui ipsam tulerat, honorasset. Porro autē Elias Dei gloriæ zelo erat incitatus. Qui, si Christus fuisset Dei hostis, & seipsum quidem dixisset æqualem Patri, non fuisset autem id, quod dicebat, si denique nō faceret, ut oportebat, non ei assuisset ipse, & obediisset. Potest uero cum iis, quæ dictæ sunt, alia quoque causa dici. Quam autem ea est? Ut sciant eum uitæ & mortis habere potestatem, & superis, & inferis dominari. Propterea in mediū adducit eū, qui uiebat, & eum qui erat mortuus. Apparentes enim non tacebant, sed loquebatur de gloria, quam erat impleturus in Hierusalem, nempe passionem, & crucem; in his autem etiã resurrectionem. Sed beati quidem discipuli parum dormitant, utpote quod Christus uacaret orationi. Certo enim consilio, & certa dispensatione humanis necessitatibus seruebant. Deinde cum essent expectati, sunt spectatores tam uenerandæ, & tam admirabilis mutationis. Arbitratus autem fortasse beatus Petrus aduenisse tempus regni Dei, in monte quidem uersari deligit, dicit autem tria esse faciendia tabernacula, nesciens quid diceret. Non erat enim tempus consummationis seculi, neque in presenti tempore sunt sancti futuri participes spei eis promissæ. Dicit enim Paulus: Qui transformabit corpus humilitatis nostræ, ut sit ipsum cōforme corpori gloriæ eius, Christi scilicet. Cum ergo dispensatio adhuc esset in principio, & nondum esset finita, quomodo erat consentaneum Christum, qui uenerat propter charitatem in mundum, desinere pro eo uelle pati? Seruauit enim eam naturam, quæ est sub cælo, cum subiisset mortem secundum carnem, & eam deleuisset per suam à mortuis resurrectionem. Nesciebat ergo Petrus quid diceret. Ceterum præter admirabile, & arcanum Christi gloriæ spectaculum, aliquid quoque aliud factum est uile, & necessarium ad confirmandam in se fidem, non solis discipulis, sed etiam nobis ipsis. Desuper enim ex alto extitit uox Dei & patris dicentis: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui; ipsum audite. Et dum facta est, inquit, uox, inuentus est solus Iesus. Quid ad hæc dicit duræ ceruicis Iudæus qui est contumax, & repugnans, & cor habet, quod nullā suscipit admonitionem? Ecce præsentem Mosem Pater iubet sanctis Apostolis, ut eum audiant. Quod si eos uoluisset sequi præcepta Moysi dixisset; seruate legem. Nunc autem ne hoc quidem dicit Deus & Pater. Sed cum adesset Moses & eius Propheta Elias, iubet eos ipsum audire potius. Ne autem calumniaretur aliqui ueritatem, dicentes quod pater eos iusserit audire Moysen, & non omnium nostrum Saluatorem Christum, necessariò Euangelista adnotauit, dicens, quod cum uox illa extitit, inuentus est Iesus solus. Quando ergo sanctis Apostolis Deus pater, tanquam ex nubibus desuper præcepit, dicens; ipsam audite; aberat quidem Moses, Elias autem non aderat; solus uero erat Christus. Iussit ergo ipsum audire. Ipse est enim finis legis, & Prophetarum. Propterea Iudæorum populum allocutus est, dicens: Si crederetis Moysi, crederetis utique mihi. Ille enim de me scripsit. Quoniam autem & per sapientissimum

Mose datum præceptum cōtemnere, & quæ per sanctos Prophetas dicta sunt nihil ducere perpetuò perseuerarunt, iure sunt alienati, & exturbati à bonis, quæ promissa sunt ipsi patribus. Obedientia enim melior est, quam sacrificiū; & auscultatio quàm adeps agnorum; sicut scriptum est. Et ita quidem se habent res Iudæorum. Nobis autem qui eius aduentum agnouimus, omnia omnino bona adierunt, per ipsum, & in ipso Christo. Per quem, & cum quo Deo & patri, gloria, & potentia, cum sancto spiritu in secula seculorū, Amen.

ANDREÆ EPISCOPI

*Cretæ Hierosolymitani oratio
de eodem festo.*

*Habetur apud
Metaphraste.*

Quotquot estis, quibus verbi Dei exinatione irrationalis vitæ velamen ablatum fuit, & à terra erectam habetis mentem, & quæ sunt supra sentire didicistis à spiritu, agite mihi credentes, qui vobis spiritaliter verborū propono conuiuium, & oratione in altum ad superiora eleuo, hodie conscendamus in sublimem montem Transfigurationis, Syluestrem quidem vitam, & tenebrosam exuentes, à superis autem omnino cōtextam vestem, & virtutum radiis per rationem omni parte decoratam induentes. Nos itaque iam candidatos, & vitam, & sermone, & puris, ac synceris cogitationibus à spiritu erectos, ipse quoque Christus, qui est purum mysterium, qui est genitoris verbum substantiale, qui propter nos descendit è superis, & nostram, vt pauper; benignitate sua carnem suscepit; velit nos (inquam) cum ipso hanc facere ascensionem. Illum autem velle ex eo patet quòd cum electos suos Apostolos, vt sibi propinquiores, & coniunctiores secum assumptisset, ascendit in altum montem. Quid facturus, aut quid dociturus: valde illustrem suæ diuinitatis gloriam, & splendor ostensurus. In quem paulo quidem antea altiore mysterio nunc verò apertius per suam transfigurationem, transmutauit naturam illam quæ audiuerat: Terra es, & in terram reuertitur. Hoc ergo festum hodie celebremus, naturæ Deificationem, in id quod est melius mutationem, & ad ea, quæ sunt supra naturam accessum, & ascensum. Quomodo autem, & quantum ratione? Eò quòd tam magna, & naturam vsque adeo excedens ad nos processerit eius verbi gratia, quæ humanam scilicet vincit rationem, quæ omnem mentem, & humanam intelligentiam incomparabiliter transcendit, & ex certa, & indemonstrabili mysterij traditione, propriè facit vt quod vngitur, illud ipsum sit, quod vngens & est, & nominatur, sola immobili differentia conseruata mysterio, propter eam, quæ confundi non potest vnionem, secundum quam præstantioris naturæ victoria, vel (vt magis propriè dicam) inexplicabilis est Deificatio: hanc sui verissimam præbens demonstrationem, nempe hypostaticam eorum, quæ conuenerunt, vnionem, quam admirabiliter, & supernaturaliter cognoscimus esse factam, ex ipsa mysterij summa concretionem: Illa (inquam) concretionem, quæ ad nos attinet, & ea, quæ inferius, & propter nos fit, purissima verbi compositione, eiusque ad nostram substantiam deductione, & secunda generatione, quæ fuit ex Virgine matre sine patre. Vnde secundum veridi-

*Nota diem festum Domini-
nicæ Transfigurationis.*

cam & mysticam Theologorum doctrinam, tunc quam ex aliquo perenni fonte, per infinitum magnificam gratiam sincera Deificationis, ad nos magnum hoc procedit donum. Hoc admirabile Angelum; hoc glorificant Archangelum; hoc omni supermundanorum intelligibilis ordo, qui palam immaterialiter, pro euidentissima, & verissima Verbi in nos benignitatis significatione habuit. Cuius quidem benignitatis infinitum, & immensum pelagus cum ordo ipse contemplatione non possit comprehendere, talem bonitatis incomprehensibilitatem, initium constituit maioris contemplationis, & ascensionis. Hoc ipsum quoque nunc laudare quidem volumus, non possumus tamen pro dignitate. Quomodo enim cum ad id omni ex parte perfectè laudandum Angelum quidem possint peruenire; qui primam contemplantur splendorem, & circa diuinitatem vniuersarum rerum dominam choreas perpetuo ducunt: ne dum terrenis vinculis alligati homines (vt ait diuinus Hieremias) & quibus aliter impedimentum caligo huius miseri, & humilis, & deorum grauant corporis per quod ne oblitiscamur quidem aliquam nobis licet imaginationem percipere beatorum, & quæ intelligentia comprehenduntur spectaculorum, dum terrenarum rerum affectibus mens nostra detinetur; quo fit, vt summum illud, ac supremum appetendum bonum difficulter appetamus? Verum quoniam Deo gratum est id, quod fit pro viribus, licet omnino necesse sit de his longè minus dicere, quàm eorum dignitas postulat, propterea quòd verbis exprimi, & contemplatione comprehendere non potest mysterium; id tamen aggredi minime est peritescendum, nec id, quod omnem superat orationem, dubitandum est oratione honorate pro viribus. Non est enim rationi consentaneum, nec iustum. Nam hic quoque est scopus orationis, ostendere id, quod laudatur, omnem superat orationem. Quamobrem oratio suam ostendens imbecillitatem, cum eo comparata, quod celebrandum est, propositum assequatur; ita vestiperata merito coronanda sit, cum rectè se gesserit in quibus non vicerit. Sed redeamus ad propositum, vel potius prompto, & alacri animo in montem ascendamus. Aliquandiu tamen ad montis radices vestantes, Verbi pulchritudinem, quæ est ante ascensum, admiremur; cum quidem licet iis, qui ita præparati ac prouecti fuerint, vna cum verbo ascendere, ea, quæ sunt maiora, consequi, nube illustrari, inde oculis hebetari, excedere ab iis, quæ videntur, quæque humana mente percipiuntur; præterea eò quòd modum excedit, hmine initiari in iis, quæ superant hominem (cum prius scilicet fuerint expurgati ab omnibus materialibus) deinceps autem propter ea, quæ dicta sunt, illam quoque beatam, quæ è superis à patre profertur, vocem in excelsis audire; quæ quidem verè suo testimonio vnigenito tribuit diuinitatem, & nobis euidenter ostendit eius, qui est ante secula genitus, essentiam eandem esse cum eo, qui genuit essentia. Vt ergo hoc fiat, age quantum licet, mysteriorum duce freti spiritu, consideremus ea, quæ vulgus non potest contemplari, quid vel solo mēs ea videt, quæ sensum superat, & per eam nos iucundè oblectemus iis, quæ facta sunt in Domini transfiguratione. Mystice enim contemplationes (vt ego quidē existimo) eò spectant

& hic est scopus transfigurationis, & mysterium ipsum sic à nobis laudari cōueniens est. Res enim postulat, vt nos intelligeret altitudinē eorum, quæ in ipso facta, & dicta sunt, imitatione eius, qui fuit transfiguratus, cognitione efficaciorē attrahamus gratiam quæ in nobis ipsis admirabile hoc, & nouum mysterium operetur. Quid ergo dicit Euangelium? Decet enim huius contemplationis, aut præclari conuiuii, aut nescio quomodo vocandum sit, quod propter gratiæ magnitudinem linguam vincit, & cogitationem, hinc iacere fundamentum. Matthæus quidem narrat Dominum dixisse discipulis: Amen, amen dico vobis, sunt quidam de hīs stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in Regno suo. Et post dies sex assumit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & ducit illos in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos. Et respiciens facies eius, sicut Sol; vestimenta autem eius facta sunt alba, sicut nix. Et ecce apparuerūt illis Moyses, & Elias cum eo loquentes. Respondens autem Petrus dixit ad Iesum, Domine, bonum est nos hīc esse; si vis, faciamus hīc tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Elię vnum. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos, & ecce vox de nube dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. Et Accessit Iesus & tetigit eos dicens: Surgite, & nolite timere. Levantes autem oculos suos neminem viderunt nisi Iesum solum. Et descendentibus illis de monte præcepit Iesus dicens: Nemini dixeritis visionem hanc, donec filius hominis à mortuis resurgat. Porro autem Marcus quoque magna ex parte conuenit cum Matthæo, & verbis, & sententiis cum illo congruens, & habens eodem spiritu inspiratam animam, mentēque informatam. Quòd si paululū discrepare ab vno, vel à duobus visus fuerit, non propterea, nec illi vni, nec aliis cōtrarius est, vel repugnat. Aut enim alio modo quòd ad phrasim pertinet (vt paucis de his disseram) res gestas verè illi narrauerunt; aut quæ ab hoc fortasse, vel ab illo Euangelista sunt prætermittenda, vnum, aut plures tradentes videntur dissentire: sicut nec omnes communiter eodem ordine, nec vlls separatim ex quatuor scripsit omnia quæ inexplicabili dispensatione in carne fecit: Verbum, factum quidem caro, sed non desinens esse Deus; & si vnum scopum nempe veritatem, ipsam habentem omnes quatuor; & totum vi, ac potentia per patrem comprehensum simul exponerent, vt sæpe accidit, propter eloquiorum, & membrorum instar in vno corpore, commissuram, & compositionem, quæ habet continuationem indissolubilem. Eorum autem, quæ dicuntur, veritati ferunt testimonium, non ea solū cum separatim apud ipsos, aut apud quosdam eorum inueniuntur, sed illud etiam quod excelsus Ioannes, in ipso sine Euangelij, scripsit. Ita enim habet: Sunt & alia multa, quæ fecit Iesus, quæ si scribantur sigillatim, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scriberentur, libros. Eadem autem de Luca quoque dici possunt; qui quidem exponēs gratiam transfigurationis, ea etiam, quæ visibiles tres excedunt, mystice innuit, & paulò progressus, à Marco, & Matthæo dissentire vide-

tur; quāuis in eo quod verum est enarrando cum vtroque conueniat. Is enim scribit, Saluatorem ira ad discipulos suos locutum fuisse: Dico autem vobis verè, sunt aliqui hīc stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei. Factum est autem post hæc verba, sere dies octo. Sed quid dicemus, cum Marcus & Matthæus veluti vno ore loquentes hæc dicant, Et post dies sex assumit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & ducit illos in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos? Ad hæc responderet beatus Lucas; Nihil est magis, quæ à me, & ab illis dicta sunt, potest esse magis in omnibus vnium, & coniunctum. Verè enim inter nos conuenimus, & eandem vim habent, quæ à me, & ab illis dicuntur. Illi enim die prætermisso, quod id, quod paulo post erat à Verbo faciendum Apostolis communiter est prædictum; & illo rursus, in quo id, quod prædictum est, Verbum fecit admirabiliter, eos, qui sunt inter duos, primum, inquam, & vltimum, vel potius inter primum & octauum, numerant; qui quidem sunt aperte sex quibus si duos coniunxeris, principium & finem coniungens medio, id, quod quæritur, habebis sine contradictione, & nostrarum scripturarum inter se conuenientia videbis Sole clariùs, & purius elucere, cum veritas ipsa singulariter respliceat pulchritudine. Sed posteaquam quod Lucas de hac re scripsit, id cum aliis conuenire, & congruere docuimus, agè iam in adyta ipsa ingredi ausi, mysticorum, quæ in verbo sunt abscondita, spectaculorum decus aperiamus, eo, quod appareret, tantò clariùs, secretius, ac perenniùs quāto est spiritus carne excelsior. Sitis autem mihi priùs purgati, & auribus, & cogitatione, o chari mysterij Verbi eruditi, atque initiati, & rerum honestarum studiosi, spiritu omnia purgante, & illuminante, vt vobiscum, tanquam cum familiaribus, coalescens Verbum habeat consuetudinem, & iis, qui non didicerunt, perfectiorem ostendat mysteriorū rationem. Sed nūc quoque mihi adis, o Euangelista, & doctor veritatis, qui Euangelicorū verborum, & sententiarum, eam, quæ est inter vos inuicem, concordiam, & consensionem oratione ostendisti, & adaptasti; qui Christum in Paulo loquentem intra te ipsum quoque attraxisti spiritu, & Pauli imitatione ab ipso prædicatum Euangelium litera, & spiritu, constituisti magna tuba pietatis effectus, & circumsonans omnes fines orbis terrarum. Nescit enim vno loco circumscribi, quæ non potest circumscribi gratia. Et sis mihi dux, o vir laudatissime, in hac sacra contemplatione, mentem meam transmittens ad occulta, & vere beata Christi Regni spectacula. Quid ergo dicimus, fratres, & quodnam est hoc verborum conuiuiū, & cōtemplatio, ad quam vos pronocamus hodie, & ad quam vos volumus accedere cum spiritu? Senarium numerū dicit ij, qui sunt in his rebus excitati, solum intra denarium numerū esse perfectum, vt qui ex suis partibus constet, & compleatur. Christus enim qui est Dei sapiētia, & virtus, qui verbum insigniter bonū, qui vnigenitus filius qui est in sinu patris, sex quidē diebus fabricatur id totum, quod apparet. Quinertiā hominem qui constat ex immateriali anima, & materia corporis. Porro autem charitatis quoque, qua nihil est ex bonis excelsius, neque cum ea comparandum, sex ipse aperte enumerat species, in quibus

in seipsum aperte suscipit eam, quæ in egentes exercetur, benignitatem. Misericordibus enim misericordia repleta misericordiam, & vt musicus tribuens dona eius, quæ illic est, beatitudinis, ait eis, cum iam digni habiti fuerint, vt stent à dexteris dicit: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis Regnum à constitutione mundi. Esurini enim, & dedistis mihi manducare, Sitiui, & dedistis mihi bibere; Hospes eram, & collegistis me; Nudus, & operuistis me; Infirmus, & visitastis me; In carcere eram, & venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, & paupimus: Sitientem, & dedimus tibi potum? Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? Aut nudum, & cooperuimus te? Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te? Et respondens Rex dicit illis: Amen dico vobis, quando i fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Cum ergo tot sint, & tales charitatis species, sicut in Euangelio ipsa aperte clamant veritas; per charitatem autem, in proximum conferantur; per quam etiam ea, quæ sperantur, beatitudine dignus efficitur, qui eius verè intentam habet appetitionem: Cumque in duobus mandatis pèdat tota lex, & Prophetæ (vt verbum afferit in Euangelio) hinc patet charitatem esse re, quæ omnia bona maximè continet, & est summa omnium, quæ per sanctam declaratur scripturam. Neque est vlla virtutis species, per quam homo Deo fiat familiaris, & ei coniugatur, & sit supernæ gloriæ, & Regni hæres, nisi dependeat à charitate, & ab ipsa comprehendatur, inexplicabili ratione contenta, & custodita. Quocirca summam inter homines perfectionem, & puritatem eius, quæ in agendo versatur, Philosophiæ, cuius finem dicunt esse bonum, quod quidem est ipse Deus; sola perfectè charitas, quæ per senarium suarum partium numerum rectè perficitur, constituit. Quo facto Deo quoque hominem coniungit insigniter, ignem accendens Theologiz. Sed quam de causa dicta sunt hæc? Dico quod si quis voluerit in excelsum contemplationis montem, tanquam discipulus vna cū verbo extolli, & illius Regni, ad quam adiri non potest, gloriam spectare, eiusque dignum haberi ea apparitione, quæ tam sensu, quam intelligentia percipitur, ille (inquam) postquam audierit Christum prædicetorem fore, vt breui veniat eius Regnum (hoc enim innuit Transfiguratio, per quam is, qui est immutabilis, plusquam Sol, quod ad nos quidem, & nostra attinet, respèdit) nutriat quidem, & potabit Christum, qui esurit, & sitit omnium salutem; nutriat, inquam, & potabit illum per egenos, habitantem in omnibus, qui eum per fidem accipiunt. Colliget autem hospitem; induet nudum; curabit ægrotum; & eum, qui est inclusus in carcere, non despiciet: sed visitabit, benefaciendi vehementi motu desiderio; Immo per laudabilem honestarum rerum insatiabilitatem, non consistet in iis, quæ videntur; neque ea, quæ est in res exteriores, benignitate circumscribet suam in benignum Dominum benignitatem (Hoc enim audeo dicere hæc verba cōsiderans; Quodcumque vni horum minimorum fecistis, mihi fecistis) sed etiam procedet ultra id, quod apparet, & animarum passiones curabit & convenientem medicinam excogitabit; & in loco

quidem pascuæ collocabit animalia ratione pre-dita, & nuper formata ad pieratem, Super aquam refectionis autem ea educabit; & eum quidem, qui peregrè à sua profectus est patria, versatur erò, & errat in terra aliena, cum reueritus, qui propter nos hospes factus est, in domum suam, quocumque ea sit, libenter deducet, abducet quidem à terrena vita, & quæ potest diuidi, ad vnicum autem, & celestem sanctorum cœtum traducens, in quo versatur Paulus, & ij qui timent Dominum; Quinetiam videns alium paternis nudatum facultatibus, & exutum veste incorruptionis, quæ est in libero animi arbitrio, nuditatem miserans rursus induet, eam, quæ est secundum Deum, & est beata, vitam introducens. Quid autem eum, qui est fide infirmus, & in eorum, quæ sunt facienda, discretionem puerili se gerit cogitatione præteribit silentio; Nequaquam, sed ad desideratam san-nitatem, & proprium finem illum reuocabit cōsistimè, veritatis verbo fugans affectiones irrationabilis, & innotam rationem proprio restituentis principio, iram, & cupiditatem bigam partis animæ paribilis, secundum rationem subiungens rationi, erigensque, & mouens spiritu ad ea, quæ oportet. Ad hæc eum quoque, qui est conclusus tenebris ignorantia; prohibet autem videre lucem inerrantis cognitionis, prouidè ad locum veniens tenebrosus, tanquam per quendam Angelum, per rationem, quæ mentem illuminat, dispersis vinculis ignorantis, deducet ad lucem eius, quæ est secundum Christum libertatis, & institutionis, neque seruitutis iugo deinceps alligatum, neque ad celestem pulchritudinem mente libera ascendere prohibet. Et hæc omnia, & quæ sunt huiusmodi, probabilis ratione, & modis probabilibus, charitatis facibus in animo accensis, ostendet dupliciter. Cum nos enim simus duplices, vt qui contemsemus ex anima, & corpore, duplex quoque est curatio, qua ipsi, & omnes homines indigemus; etiam si ille quidem plus, hic verò minus, quando fuerit mutationi subiectum liberum arbitrium; & ex se accepit materia id, quod est inordinatū, & inæquale, externisque modestiis, & difficultatibus fuerit obnoxia. Quamobrè oportet nos nobis vt inuicem benignè, & humaniter, vt alioqui nos ipsos afficiamus beneficio. Beneficium enim cum seipso maius euaserit apud eum, qui accepit, ad benefactorè reueritur copiosius. Eo autem euidenter homo Deum imitatur. Imitatio verò est familiaritas, & coniunctio. Coniunctio autem est assimilatio. Illa verò est summum bonorum. Vides quantus sit fructus benignitatis. Sic enim aliquis, cum perfectò mandatorum senario seruilè omnè timorem expulerit; & praua vitiorum molestia se, quoad eius fieri potuerit, expurgauerit; & in charitate fuerit consummatus, præmium virtutis recipiet per naturam, quæ est in spiritu, contemplationem, certam scilicet cognitionem eorum, quæ sunt temporis, & nature subiecta, intelligens mundum materiale, & qui videtur, ex diebus constantem, esse figuram eius, qui sensum transcendit; & per eum qui videtur, pulchrè videns eum, qui non videtur; atque, & concinnè ad earum rerum, quæ intelligentia percipiuntur, & plurima luce illustrantur, speciem, traducens pulchritudinem eorum, quæ apparent. Et sic creatam naturam ad suum autorem eius mentem perducentem habebit; adeo vt per vitiosos

que, actionem, inquam, & cōtemplationem, post eam, quæ est in vtrisque, perfectionem, quæ per diuinorum mandatorū senarium, & per dies etiā significatur, in quibus constitutus fuit mundus, qui cernitur; possit purè intelligere octauæ diei mysteriū. Quod quidem per Lucæ mysticam doctrinam (vt mihi quidem videtur) patefactum viderit aliquis ex iis, qui sunt dediti contemplationi, & qui sensum superarunt. Id autem, quod dicitur, & ea, quæ sunt futuri status, veram extra carnem, & mundum gustantes cognitionem, quoad eius fieri potest, hic etiam ex iis, quæ sunt experti, didicerunt. Sed hæc quidè, quod attinet ad iter muniendum gloriæ, & gratiæ, quæ est in monte aperienda iis, qui sunt perspicaciores. Quando autem cū Iesu intra nubem fuerint, tunc logè aperiunt, & excelsius, per verbi vestes, quæ tanquam nix dealbata fuerint, & resplenderunt sicut lux, digni habebuntur mystico eorum, quæ prius dicta sunt, spectaculo, iam signis veritatis cedentibus. Verbi autem vestes secundum spirituale cōsiderationem intelligi possent tam illæ, quibus contigitur, quam quibus detegitur; quod est perfectè admirabile, & præter opinionem. Quomodo? Per vnam quidem speciem, quæ anagoge dicitur (vt mihi quidem videtur) significat ea, quæ à Salvatore nostro dicta, & facta sunt in illa vita impolluta, immaculata, altissima, integra, & incorrupta, quæ mundo apparebat per carnis susceptæ dispensationem; quæ ab omni quidem improbitate erat libera citra comparisonem; omnis autem puritatis, & sanctitatis nostræ causa, & exemplar naturæ; quod is, qui supersubstantialis est, cū verè ad substantiam nostram venisset, & supra substantiæ conditionem substantiam humanam suscepisset, cū hominibus versans, nobis reliquit; qui etiam in monte insigniter coruscavit: non vt qui seipso euaserit clarior, aut excelsior: Absit: sed qui id etiam, quod prius erat, discipulis, qui in altioribus initiabantur mysteriis, verè cerneretur. Ea ergo, per quæ illa vita constituit, verba & facta, quibus etiā infinita in nos dispensationis altitudo Verbi ostenditur, nō absurdè pro vestibus Saluatoris accipiuntur, aut illa per eas significabuntur, spiritu purgatione vtraque tanquam lux resplendentia, propter perfectam puritatem, & summam claritatem. Alio autem modo Verbi vestes intelligi possent (quæ res, vt arbitror, non indigna esset spiritu) eorum scilicet quæ ab ipso verbo procreata, & ad essentiam producta sunt, magnificentia, quinetiam sacra scriptura; Illa quidem, vt quæ creatorem, & auctorem, purè aperiat, latentem quippe qui neque oculis cerni, neque loco capi possit: Hæc autem, vt quæ verbum, quod mysticè ac libenter in ea versatur, & resonat, ostendat ineffabiliter iis, qui sunt digni spiritu. Vtraque enim per spiritum expurgantur, & illustrantur, & talia puritate ostenduntur rerum diuinarū amatoribus, & iis, qui delectantur contemplatione, qualia non potest fullo dealbare in terra. Spiritus enim, inquit, omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Atque sic quidem per vestes, quod intra eas celatur Verbum, seipsum aperit, & cognitionis suæ lucem immittit, illis scilicet, qui vt Petrus, Iacobus, & Ioannes perfecti sunt spiritu. Ex quibus ille quidem vt Petrus supra petram stabiliter fundatus, & fidei fundamentum, & eam, quæ sit per virtutes, Ecclesiæ dispensationem in

se suscipit. His autem, vt pote filii tonitru, excelsæ Theologiæ mystica contemplatio creditur, & vt qui basim habeant solidam, & quæ non potest labefactari, nempe petram immobilem. Et ille quidem profundum; hi verò latitudinem, vt arbitror, & altitudinem fidei significant, quæ eo, quod comprehendere non potest, mysterio æqualliter omni ex parte omnem excedit infinitatem. Sed tales quidem sunt Saluatoris vestes, & siccifulgentes. Faciem, verò supra modum coruscantem; pulchritudinem insignem, quæ omnibus rebus amabilibus est altior, & pretiosior, quæ iis, qui videt, conciliat lætitiā indissolubilem; quæ quatenus comprehendere videtur, eo ipso manifestatur, quippe quæ vel extrinsecus occultè appareat, quæ est diuinissima, & omnium recētissima, quæ mens, aut oratio inspicit, aut explicare poterit: Si enim tales sunt vestes propter splendorem intrinsecus scaturientem, certè quod à vestibus tegitur, vt quod visum superet & cognitionem, si ipsam per se solum fuerit, omni spoliatum integumentum (Quid hoc dico) si vel in sola sancta sua veste fuerit, quam cum ex virgineis sanguinibus construxisset, sibi per spiritum mysticè coagmentauit; quis id esset visurus? Non est, inquam, non est aliquis ex creata natura, qui eius summum splendorem possit capere. Nam & si bonum est eiusmodi, vt nulli ex omnibus sit incommunicabile, non totum tamen id, quod est, sed quantum, & quatenus assequi possunt ij, qui sunt participes, capi potest; idque propter summam eius bonitatem, infinitis ad omnia procedit, & profunditur illuminationibus. Cuius rei demonstrationem affert id, quod beato, & celeberrimo quodammodo passi sunt sancti Apostoli in monte, quando ad quam adiri nō potest, & est temporis experts; lux propria carnem insigni propriæ lucis scaturigine transformas illustravit eos supersubstantialiter. Nam cum ab omni macula alienæ illius carnis radium ferre non potuissent, qui oriebatur ex Verbi diuinitate, qui erat carni vnitus in hypostasi, & per eam supra naturam emanabat, proni cadunt in faciem. O miraculum! Propter verissimam naturæ extasim graui somno, & metu correpti, obstructis sensibus, cum omnè intelligendi motionem, & apprehensionem omnino amississent, ita in diuina illa, & lumen exuperante, & quæ in aspectum non cadit, caligine, cum Deo versabantur, eod quod omnino non viderent, verè ipsum videre acquirentes, & per id, quod est eiusmodi, vt nulli cognosci possit, insignem sibi parantes ignoratorem, omnique intelligenti attentione excelsiorem vigilantia per somnum illum mysticè initiati. Fit autem admirabiliter in re admirabili vigilantia somnus, vel potius somnus ipse vigilantia; cum cognoscendis apprehensionibus quiescentibus, rerum supernaturalium notitia credita illis fuerit. O quis mihi dederit tantam quantam cuperem eloquentiam. Quis est, qui pro dignitate possit vnà extolli cū ipso mysterio? Quisnam intelligentiæ motus, si ad hoc solum aspexerit non protinus omnino extinguitur, cecidens miraculo, ad quod adiri non potest? Hoc David quoque, cum procul, vt arbitror, animaduertisset, spiritus receptaculum, regale, & prophetarum instrumentū, diuino ore clamauit ad Deum vniuersorum, dicens; Thabor, & Hermon in nomine tuo exultabunt. Quid verò? quale, & quantum

Vides Petrum esse supremū in ecclesia Hierarchiæ ab eo tanquā à capite in membra, omnē potestatem in cate ros derivare?

tum foret te verā mysterium Transfigurationis, propter quod exultarunt essent Thabor & Hermon, vt quod nec verbis exprimi, nec mēte comprehendere possit, silentio honorauit; quippe quod ab iis, qui ea re digni essent, & experientia ipsa (si fas est) didicissent, cognoscēdum foret. Postquam autem ad hunc locum perueni, ea quoque, quæ à Petro dicta sunt, consentaneum mihi videtur tractando declarare oratione, quæ nesciens quid diceret, à sancto spiritu possessus, præ gaudio est elocutus. Ea enim, quæ facta fuerat, apparitione luminis, & diuina contemplatione supra naturam, lætatus, & delinitus Petrus, & Deo totus afflatus, cum motum animi verbis explicare non posset, & rursus silentio diffuere gratiam non pateretur, non stultitiæ, nec stoliditatis (vt existimauerunt aliqui) verba loquitur; sed ea verba effatur, quæ sunt genita, & producta ab illo ineffabili mysterio, & illa planè diuina operatione. Quid autē dicit? Domine bonū est nos hic esse. Quamobrem, Petre? Vt à turbulenta, inquit, hominum vexatione liberati, & anima, & sensu per separationem à turbis (quomodo cumque ea intelligantur, aut dicantur) purgati, inexplicabili tuæ diuinitatis apparitione hic fruamur sine intermissione, ô Domine. Eo autem quidnam fuerit melius? Quid verò iis, qui sapiunt desiderabilis, atque amabilis? Quamobrem, si velis, Domine, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Helias vnum. Est enim honestum, vt & litera legis, quæ occidit, quæ per Moysen significatur; & vna lex naturæ, quam ostendit vnus Propheta, hic apud te habitat, Verbum, qui homo factus es, & habitasti inter homines; qui veres requies, qui vitæ, & mortis Dominus; cui omnes sancti viuunt, quamuis à membris humanam concretionem componentibus segregati naturalem mortem passi sint; qui es Rex vniuersorum; & qui omnia contines, & es author omnium, vt diffusa tua, ad quam accedi non potest, luce ipsi quoque illustrati, te qui in eis habitas, & in ambulas, Verbum, mundo faciant manifestum, priorem quidem suam vitam deponentes, solum autem tuam, quæ tuo spiritu, & igne diuino constat, Euangelicam admittentes gratiam; quæ est excelsa, & immaterialis, quæ nunquam desinit, neque consenscit, aut interit; sed semper feruore spiritus ad id, quod est maius, & diuinius, procedit, & extollitur per gratiæ infinitatem. Iam verò cum de nube quoque, & de iis, qui cum Iesu simul loquuntur, conuenienter ei, quæ laet in abdito sententiæ, pro viribus persecuti fuerimus, ne simus procul remoti ab ea, quæ significatur per ipsa contemplatione. Est ergo nubes lucida nostro Verbo conuenienter, ex qua etiam procedit vox Patris, quoniam sit, & videntem sit transfiguratus, clarè prædicans; Columba illa, quæ in Iordanem paulo ante deuolauerat; spiritus ille sanctus, qui in columbæ specie descendit ex superis, & mansit super illum ipsum, qui baptizabatur, & baptizabat, conuenienter testimonio Ioannis, in spiritu, & igne, in quo etiam habet inseparabilem (si ita dicere oporteat) mansionem, per eam, quæ sit inter ipsos inuicem personarum collocationem. Hæc de nube sentire docemur, à magno Apostolo, quem in his magistrum habemus. Hic scribens ad Corinthios: Nolo, inquit, vos ignorare fratres, quòd patres vestri omnes

sub nube fuerunt, & omnes per mare transierunt, & omnes in Moysè baptizati sunt in nube, & mari. Nube spiritum, mari aquam figurati sentiens, ex quibus, & per quæ est fons baptismi regenerationis, vel potius diuinæ generationis maximum donum, & pulcherrimum. Neque enim potest alter, aut in filio pater, aut in patre filius inspicitur, nisi in sancto spiritu, qui à patre quidem procedit, in filio autem per essentiam versatur, & quiescit, vt qui sit eiusdem cum vtriusque essentia, & sedes, honorèque æqualis. Hic igitur idem, quod in Iordane, Trinitatis declaratur mysterium, quod admirabili vnione, & planè vnitate eius, quæ omne superat principium, & principio caret diuinitatis, continetur, & apparet per eadem verba. Adde autem per res quoque ei, qui diuinè considerat, & transcendit omnem creatam naturam ductu spiritus. Hoc autem est, per quod nube illuminati, & luce vultus domini omni videndi priuati visione, ij, qui prælati fuerant cæteris Apostolis, vt Transfigurationis in monte essent inspectores, & testes, fuerunt extra omnia, quæ videntur, & intelliguntur, atque adeo etiam seipfos; vt, quod omnem deificationem, & ablationem insigniter exsuperat, per verbi apparitionem, & spiritus adumbrationem, & quæ ex nube desuper ferebatur, Patris vocem, perque visus priuationem, & ignoracionem, superessentiale docerentur mysterium. Sub hæc nube sunt Moyses, & Helias, & vna cum Iesu colloquentes cernuntur, & eius prædicantes excessum, qui futurus erat per Crucem. Ex quibus illa quidem scriptam, vt prius dixi, legem, hic autem legem significat naturalem, vt, qui per vtriusque multifariam, multisque modis (vt Apostolicè dicam) legitur, & prædicatur Verbum, huius quidem effector, illius verò perfectior cognoscatur, & vni quidem seipsum beatum finem imponat; alteram autem iam inueteratam & quæ iis, qui erant rationes præditi, propter rationis egestatem effluerat, renouaret spiritu, & cum vtriusque legit homines ad seipsum collegisset, & ad spirituales, & materiales expertem redegit gratiam, ostendebat eos in se nihil omnino inter se differre; qui etiam euanescent abditis sole Euangelij, vel prius illuminati, & in altum sublatis, & vt dicam, quod est maius, ad illum ipsum Solem in vnum congregati, cedentes ei quod est præstantius, & omnino ab eo superati. Est autē beatus, qui, cum contactu Verbi carne crassa induti, & subiecti, quem nos habemus, sensui, eorum, quæ mysticè apparuerunt, accepterit cognitionem, gratiam nouam affecit contumelia, ostendens seipsum in dignum spiritu; sed ipsum vel solum maxime legem puram quineriam seipsum facit illuminatione spiritus, qui lege diuina, & humana nouo quodammodo vitam nobis instituit. Nobis enim, quibus etiam homo factus est, vixit; qui donum quoque in hanc vitam intulit, nempe institutum vite præmandatum. Quod cum etiam accepisset vite hominū, effecta est in gignendo copiosa, ac multiplex in iis, quæ sunt spiritus, deponit in illis, quæ ei inerat ex peccato. Quocirca deinceps cum Angelis choreas ducunt homines, Deum conuenerunt laudantes, & dicentes: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, hominibus bona voluntatis. Habes ergo, ô dilecte rationem mysterij, etiam si longè tua spe minore, viribus tamè nostris non inferiore. Eam autem, quæ est excelsior, & ma-

gis mystica, ab ipso Verbo quæsieris, qui etiam propter te carnem tulit, & crucē sustinuit. Quem apud te acceptum omni studio conferues nequam proferendum, & arcanum, Verbo parens, donec ipse, qui carne passus est dominus, cum in te, videri morte, ex mortuis resurrexerit, & te vnā fecerit resurgere, qui à peccato morte affectus fueras, Deum faciat spiritu. Est enim tempus (vt videtur Solomoni, & veritati) omni rei. Hæc ergo cum scias, ô homo, te nequaquam arguas indignum gratia, neque per tuam in vita agenda negligentiam, damno afficiaris in rebus cælestibus, & quæ nulla agitantur seditione: sed omni animæ repulsâ socordia, & ea, quæ est ad materialia, excelsa affectione, esto purus, & totus omnino deditus melioribus, & cælestibus; Nôque omnes vnā contempserim cum eo, qui desiderat, gratia, & clementia domini nostri Iesu Christi. Per quem, & cum quo Patri gloria, & sancto, ac viuifico spiritui, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

BASILII EPISCOPI

Seleucia Isauria oratio de eodem festo.

SOL in terram modò emittens radios, stellarum quidem choros contegit, Luna autem lumen obcurat; insigni splendore impediens, nec cernatur luminaria; noctis autem cursum reprimit, luce tenebras separans; omnia autem veluti nigra veste exuens, ea lucis gratia induit, & ostendit terga continentis coronata floribus, & mare purpuræ speciem præ se ferens; & cum sit vnus, creatæ, quæ cernitur, naturæ illustra faciem. Verum enimvero etsi sit tantus, ad summam vsque lucem nondum peruenisse arguitur. Nam & mortales oculi eum aduent intueri, & sæpe subtercurrens nubes splendore discutit, & vmbrosa arbor fulgorem prohibet, & nox freta lege eius, qui eam creauit, in æquilibrio tempus cum Sole partitur. Quoniam enim vita hominum est & laboriosa, & confringitur laboribus: propterea diem quidem extendit Creator ad operandum; nox autem aduentans & desessos inueniens, eos tradit lecto relaxationis, membra quidem somno soluens, dans autem naturæ præfinitum tempus vitium paulatim colligendarum. Magna est igitur, vt dixi, & splendida lux Solis, sed quæ visibus solum hominum æquali respondet proportione. Non est autem huiusmodi lux Domini. Non est enim fas creatam naturam conferre cum creatore. Neque enim ex collatione radiorum solis honoratur, neque noctis successione occultatur: sed ea est hominibus admirabilis, & Angelis ad eam non patet aditus. Hac luce indutus Christus Dominus, tanquam prothæum gestans, venit è cælo in secundo suo aduentu ad homines. Tunc enim mutata belli figura, veste victoris induitur. Sic enim dicit Propheta describens belli figuram: Quæ sunt rubra vestimenta tua? Ius enim belli eius, qui bellum gerit, vestem cruentauit. Quoniam enim Deo totius sui consilij, & oeconomiæ is est scopus, qui eius in homines declarat benignitatem, variè perficit voluntatem, & ad vsum hominum humiles figuras induit. Sic in paradiso ambulans eum, qui primus formatus erat, se ab-

condentem hominem vocat colloquium. Sic inter eum ad homines loquentem nubes intercessit; & cum in nouissimis diebus apprehendisset humanitatem, semper apparet conuenienter legibus naturæ ex iis, quæ patiebatur, naturæ assumptæ fidem fecisse. Huiusmodi sunt, præsepe, partus fasciæ circuncisio, purificatio, & lege constituti pretij solutio, crux post hæc, passio, & mors. Sed sic quidem fuit prima carnis susceptæ oeconomia, humili figura se ad vsum hominum accommodantis. In tempore autem secundi aduentus mutat figuram, non amplius humilem vt prius, sed terribilem faciens, & præclaram. Illius ergo aduentus ad gloriam volens aperire discipulis, dicebat: Sunt quidam ex vobis, qui mortem non gustabunt, donec viderint filium hominis venientem in gloria patris sui. Atque vos quidem intuentes ad eam, quæ nunc est, figuræ humilitatem, propter ignoracionem rationis, eius, quæ cœlatur, sapientiæ nô peruidetis profunditatem, & mensura cognitionis à vobis sumitur ex mensura aspectus: Tanto enim tempore sum vobiscum, & non cognouistis me; Aperiam ergo vobis aliquam partem eius, quod spectari non potest, spectaculi, & spem futuram deducam sub aspectum. Locutus sum vobis de passione, & obtorpuit animus. Dixi oportere me crucifigi, & illius consideratione metu fractus est animus. Dixi, si quis vult post me venire, abneget seipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Affectionem enim probat Crucis societas; sed memoria passionis robor quoque soluebatur. Dixi, Quid enim prodest homini, si totum mundum lucretur? & eo sermone vestrum timorem non amoui, sed ita mansit animi perturbatio, quasi amoueri non possit. Rursus introduxi iudicem, qui non corruptur muneribus, qui donis non condonatur delicta, dicens: Quod enim pretium dabit homo pro anima sua? & apud vos fuit dubia oratio: Dixi, Veniet filius hominis in gloria patris sui, & existimatis me narrare fabulas. Quoniam ergo fuit inefficax oratio, res docebant. Sunt aliqui ex iis, qui hic stant, qui mortem non gustabunt, donec viderint filium hominis venientem in gloria patris sui. Futuri mei aduentus nōdum est tēpus. Oportet enim fixam esse Crucē, vinci inferos, mortuis proponi decreta libertatis, cum ex mortuis resurrexerit, in cælos ascendere, omnibus proponi certamen prædicationis, per prædicationem dominatum obtinere Euangelium, & tunc apparere eum, qui in Euangelio annunciat. Sed vobis meis discipulis studeo prius donare imaginem mei aduentus, vt cum ante tempus spectaculum oculis hauseritis, ea, quæ præcesserint, vobis fidem faciant futurorum. Sunt aliqui ex his, qui hic stant. Quinam? Non enim omnes. Non enim nunc publico spectaculum: maneat id quod visum fuerit mysterium, etiam postquam visum fuerit. Hæc cum dixisset, inquit, assumit tres discipulos suos Petrum, & Iacobum, & Ioannem. Hos adhibens spectatores, alios reliquit auditores. Et cum duxisset in montem Excelsum. Rectè Excelsum; vt etiam mons haberet descensus ex cælo imitationem. In montibus cælo vicinis (vt Paulus prædicabat) rapiemur in nubibus in occursum Domini in aerē. Nunc quoque quærit locum, qui vnā cum nubibus extollitur. Atque spectatores quidem erant parati. Oculi autem erant propter

propter spem aperti, & anima cum timore parturibat spectaculi desiderium. Cum sic autem futurum expectarent, repente transfiguratur Christus coram discipulis, & mutatur eius forma; & cum lucis induisset tunicam, fulguris præ se ferentem speciem ostendit aspectum. O miraculum! Ex humana forma ferebantur radij, qui emittentur diuinis operationibus. Vidit Sol, quæ non prius didicit, ut qui doctus sit abscondi alterius luminis illustratione. Constitisti, Sol, aliquando victoriam expectans Hebraicam. Reueritus es Iesum ducem, qui imperauerat, in confertuo honorans Domini appellationem. Nunc vidisti lucem, quam non prius videras. Hoc spectaculum narrantes scriptores Euangeliorum, alius aliud trahit dictionem, ut, qui verbis non possit exprimere spectaculū. Alius enim dicit utique; Resplenduit facies eius, sicut Sol. Alius verò: Resplenduerunt eius vestimenta, sicut lux. Iis enim, inquit, quæ videmus, assimilamus. Vnā autem vincatur creata quoque natura, non inueniens similitudinem eius, quod cernebatur. Testantur oculi; lingua enim dicere non didicit. Spectaculum autem splendore eorum, quæ videbantur, fulguris instar præstringens oculos, significauit orbis terræ futurum iudicium. Visæ sunt autem vobiscum præsentēs eæ, quæ sunt viuorum & mortuorum ad virtutem primitiæ, ut viuorum simul & mortuorum iudicem Dominum prædicent præsentibus. Moyses enim, virtutis dux, & legislator, morte excedit à vita. Elias autem diuino zelo accensus, ignis auriga efficitur; & cum cursu vectus esset per aerem, leges naturæ transiit, viam inueniens morte superiorem. Cum in hunc locum perueneris, fac ut in memoriam reuoces Domini rogata, & responsa discipulorum; cum alij quidem Eliam, alij verò vnum ex prophetis, alij verò Prophetam nominarent, vident autē eum adorari à Prophetis. Moyses supplicat, Elias se inclinat, & Dominum esse, non seruum testantur eum, qui aderat. Sed Petrus etiam si hæc videret, nondum doceret, ut cuius esset obstupescens ratio magnitudine miraculorum. Nam propter spectaculi desiderium, omnium obliuiscitur, & loco alligatur superatus à nimio gaudio. Faciamus, inquit, tria tabernacula, tibi vnum, Moyse vnum, & Eliæ vnum. Arguit suam ignorantem, Dominum vnā cum seruis enumerans: Existimauit subiectos, esse Domino æquales honore. Sed non mansit Petrus in hoc vicio ignorantis. Nam cum tonitru desuper erupisset, cum timore curat ignorantem, propemodum cum strepitu hoc exclamans: Cur seruos cum Domino comparatis? Vultis scire differentiam? Hic est filius meus dilectus: Illos creauit seruos, hunc fi-

lium ex mea genui essentia. Meus est filius, etiam si serui forma propter vos est indurus. Habet lucem, ad quam accedi non potest, etiam si propter vos habet moderatos radios. O beatos oculos, qui Christum cōtemplantur indurum instar speciei. O beata lumina, quæ terribilem diem iudicij immiti cernunt specie. Quæ enim cernēt trementes Angeli, ea læti viderunt homines. Quæ enim vis oculorum potest diem terribilem habere iudicij; quando terra quidem mouebitur, & mare, quod hominum ex Adam orta ebulliet corpora: quæ tunc verò cæli cum Angelis timorem non ferentes. Complicabitur enim cælum tantum Rege transeunte: repente verò contrahent satellites vestibuli peripetasma. Ablato autem cælo, Angelicarū quidem potestatum cum splendore se offerent ordines, mille millia Angelorum, & decies mille millia præcurrentia. Videbitur autem descendens Dominus insigni luce fulguris instar illustrans omnia. Quis ergo eorum, quæ videbuntur, sufficiet spectaculo? Quis metum poterit dimittit? si enim repentini non feriens fulguris coruscationem, sed ea eum, qui cernit, in humum sæpe deicit: quid dixerit quispiam exteriorē eum videns, qui fulgurat? quando sonitus tubarum vocabunt mortuos à sepulchris; quando rumpentur capsæ monumentorum viuos emittentes: quando iudicabuntur propolita facta, & cogitata; quando vincus adducetur diabolus, de quo tyrannicarum fumetur pœnæ cogitationum; quando separabuntur greges hominum, ut sciatur quis cuius sit patri attribuentis, quisnam sit futurus Christi iudicis, aut condemnati latronis; quando simul viuētes, & mortui confluent. Erit enim vna omnium adoratio, quandoquidem celeritas refectionis faciet eorum, qui immutabuntur, corpora in cursu æqualia, conuenienter vocat Pauli: Nos qui viuimus, qui relictī sumus, non præueniemus eos, qui dormierunt. Nec erit mortuus iis, qui viuunt, propter sepulchrum tardior. Et omnes eius sententiam expectabunt cum timore, nescientes, an sint audituri. Venite benedicti patris mei, an, Abite in tenebras exteriores, quæ sunt paratæ diabolo, & Angelis eius; quando trutina appendens opera, res circumferet sine conuenienti. Huius ergo spectaculi imaginem dedit Dominus Apostolis. Cuius nos terrorem reputantes, mores mutemus ante id temporis actionibus fiduciam conparemus, & ante tempus iudicij meditemur defensionem, ne vni condemnentur cum inimico, qui iudicatur, sed cum diligente Christo in cælum ascendamus heredes Dei, coheredes autem Christi: Quoniam gloria in secula seculorum, Amen.

IN

IN FESTO S. LAVRENTII MART.

Euangelium rvide in Comm. vnius Mart.

S. AMBROSII MEDIO- lanensis episcopi in hoc festo De grano sinapis, Homil. 1.

IENTER nos prædicare, & grantanter opus Dei facere manifestū est: Sed cum videmus plures è fratribus pigrius ad ecclesiam conuenire: & dominicis præcipue diebus minime celestibus interesse mysteris prædicamini inuiti. Nō quod nos pigre loqui: sed quia negligētiore prædicatio nostra grauet potius, non emēdet: Ideo inuiti loquimur, & tacere non possumus. Prædicatio enim nostra in plebe aut regnum operatur, aut pœnam; regnum credulis, perfidis pœnam. Quisquis enim frater dominicis non interest sacramētis, necessario apud Deum castrorum desertor est diuinorū. Nam quomodo se excusare potest qui sacramentorum die prandium sibi domi præparans, prandium celeste contemnit, & ventris curam faciens, animæ suæ negligit medicinā? Dicit Dominus in sancto euāgelio, sicut lectio decursa testatur: Cui simile est regnum Dei, & cui simile illud existimabo? Simile est grano sinapis quod acceptum homo misit in hortum suum: & creuit & facta est arbor: & volucres cæli quieuerunt in ramis eius. Mouet fortasse sensus vestros: cur regnum Dei tam præclarum atque tam magnificum grano sinapis exiguo comparetur: & spei nostræ tam grāde solatium rei vilissimæ simile esse dicatur: præsertim cum alibi ibidem Dominus discipulis suis dicat: Si habueritis fidem sicut granum sinapis: dicetis huic monti: tollere & iactare in mare. Igitur si fides mira est quæ potest ab ipsi sedibus montium fundamenta transferre: necessario ergo & granum sinapis magnum est: ad cuius similitudinem fidem habere compellimur. Magnum autem dixerim, non specie sed virtute & fidei qualitate: non olieri comparandum sed vigore acrimoniæ coræquandum. Nam, si diligenter intendamus, inuenimus recte à Domino hanc similitudinem comparatam. Sicut enim granū sinapis prima fronte specie sui est paruum, vile, despectum, non saporem præstans, non odorem circumferens, non indicans suauitatem: At vbi teri cœperit, statim odorem suū acrimonia exhibet, cibum flammæ saporis exhalat, & tanto feruoris calore succenditur, ut mirum sit in tam friuolis granis tantum ignem fuisse conclusum. Cuius etiam seipnis cibum homines hyemis præcipue tempore magna pro suauitate percipiunt: quatenus repellant frigora, humores egerant, viscerum interna calefaciant. Sæpe etiam ex hoc capiti adhibent medicinam: ut, si quid inualidū, si quid ægrotum fuerit, sinapis igne curetur. Ita ergo & fides Chri-

stiana prima fronte videtur esse parua, vilis, & tenuis, non potentiam suam ostendens, non superbiam præferens, non gratiam subministrans: Ac vbi diuersis tentationibus teri cœperit, statim vigorem suum prodit, acrimoniam indicat, calorem dominicæ credulitatis aspirat, & tanto diuini ignis ardore iactatur, ut & ipsa ferueat, & participantem sibi ardere compellat: Sicut in sancto euāgelio Amaon, & Cleophas dixerunt, dū cum ipsis post passionem Dominus loqueretur; Nonne cor nostrum erat ardens in nobis in via, dum aperiret nobis Dominus Iesus scripturas? Ergo granum sinapis membrorum viscera calefacit: fidei autem vigor cordium peccata comburit. Et illud quidem asperum algorem frigidis remouet: hæc autem delictorum diabolicum frigus expellit. Sinapis iniquos humores decoquit corporum: fides autem libidinum fluenta consumit. Et per illud medicina capiti procuratur; per fidem autem spirituale caput nostrum, quod est Christus Dominus, sæpius refouetur. Sed & fidei iuxta cōparationem sinapis sancto odore profruimur; sicut ait beatus apostolus: Quoniam Christi bonus odor sumus Deo. Igitur sanctum martyrem Laurentium grano sinapis possumus comparare: qui diuersis attritus passionibus per totum orbem gratiam meruit sui fragrate martyrij, qui antea constitutus in corpore erat humilis, ignotus, & vilis: posteaquā vexatus, laceratus, exultus est, vniuersis per totum mūdum ecclesiis odorem suū nobilitatis infudit. Recte igitur huic comparatio copulatur. Siquidem granum sinapis, cum teritur, accenditur: Laurentius, cum patitur, inflammatur. Illud feruore attritionis suæ euomit: huic ignem plurima vexatione suspirat. Sinapis, in quā, vasculo calido vapore decoquitur: Laurentius in craticula flammarum igne torretur. Ardebat itaque extrinsecus beatus martyr tyranni sauentis incendii, sed maior illum intrinsecus Christi amoris flamma torquebat. Et quāuis rex improbus ligna subiceret: incendia maiora supponeret: tamen sanctus Laurentius has flammæ fidei calore non sentit: & dum Christi præcepta cogitat, frigidum est illi omne, quod patitur. Nec enim potest visceribus ignium tormētā sentire, qui sensibus paradisi refrigeria possidebat, læcet licet ante pedes tyranni exusta caro, corpus exanime, nihil tamen detrimenti patitur in terris, cuius animus demoratur in cælis. Extenditur ergo super flammarum ignitos globos: & sæpius vexatur in latera, sed quanto plus pœnarum patitur: tanto amplius Christum Dominum pertimescit: nouo admirationis genere alius illum torquet; & alij sauentis tormenta proficiunt: deuotiorē Laurentium saluatori supplicia atrociora fecerunt.

EIVSDEM IN EODEM

festo, Homil. 2.

Ep. 72.

Beatissimi Laurentij martyris, cuius natalem hodie celebramus, passionem nosse vos credo, & quanta in persecutione pertulerit: dilectionem vestram scire posse non dubito. Tanta enim martyrio eius gloria extitit, ut passione sua mundum illuminaverit vniuersum. Illuminavit mundum plane Laurentius eo lumine, quo ipse succensus est, & flammis, quas ipse pertulit, omnium Christianorum corda calefecit. Quis enim hoc exemplo nolit pro Christo ardere cum Laurentio: ut possit à Christo cum Laurentio coronari? Quis nolit ad horam sustinere Laurentij ignem, ut æternum gehennæ non patiatur incendium? Beati igitur Laurentij prouocamur exemplo ad martyrium, accedimus ad fidem, incalescimus ad deuotionem. Et si nobis persecutoris flamma deest, fidei tamen flamma non deest. Non ardemus quidem corpore pro Christo, sed ardemus affectu. Non subicit mihi persecutor ignem sed suggerit mihi ignem desiderium saluatoris. Esse autem saluatoris ignem, legimus in euangelio, dicente eodem Domino; Nescitis, quia ignem ueni mittere super terram? & quid uolo, nisi ut accendatur? Quo igne succensit Amaus, & Cleophas dixerunt; Nonne cor nostrum ardens erat in nobis in uia, cum aperiret nobis Iesus scripturas? Hoc igitur etiam sanctus Laurentius igne succensus, flammam non sensit incendium: & dum Christi ardet desiderio, persecutoris poena non ardet. In quantum enim in illo fidei ardor feruet: tantum supplicij flamma frigescit. Corporali enim beatus Laurentius dum laborat incendio, hinc amore Christi succenditur, inde persecutoris flamma torquetur: sed diuini saluatoris ardor materiam tyranni restingit ardorem. Quam enim in fauilla membra soluatur, fidei tamen fortitudo non soluitur. Corporis detrimentum sustinet: sed lucrum salutis acquirit. Non enim, fratres, beatus Laurentius cito, vel simplici passione perimitur. Nam qui gladio percussus, semel moritur: hic autem longa, & multiplici poena cruciatur: ut mors differatur: & non desit ad supplicium, & desit ad finem. Dicitur enim ab illo tenuissimo persecutore hæc illi constituta poena, ut ardentium exposita mole carbonum insuper eum ferrea cruce distentum lenta flamma consumeret: ut non tam inflamando cito interimeret hominem quam diu exurere torqueret: ita cum vnum latus exustum persecutor cerneret, aliud latus ignibus obijceret exurendum. Legimus Ananiam, Azariam, & Misael beatissimos pueros à rege in camino ignis inclusos, in pœnarum suarum deambulasse flammis, & igneos globos pedibus conculcasse. Unde & beatus Laurentius non minori est gloria præferendus. Siquidem illi in pœnarum suarum flammis ambulabant, hic in ipso supplicij sui igne discumbit. Illi vestigijs pedum conculcant incendia: hic laterum suorum deuotione restingit. Illi inquam stantes in penis eleuatis manibus orabant Dominum: hic autem prostratus in sua poena toto corpore Deum deprecatur. Iterum ergo beatus Laurentius exustis lateribus, in dorsum supinus vertitur, & renes eius ignibus exuruntur, ut impleret Psalmi prophetiam, quæ dicit ex persona Laurentij: Proba me,

Domine, & tenta me: ut renes meos & cor meum. Duplici se utrique postulat igne comburi. Nam si de vno, & solo mundi igne loqueretur, sufficeret renes tantum exurendos incendiis obtulisse: cor autem nisi Christi flamma non ueret: sicut Amaus, & Cleophas dixerunt; Nonne cor nostrum ardens erat in uia, cum aperiret nobis Dominus scripturas? Atque ideo ad comprobendam deuotionem suam, geminum sibi ignem postulat: ut lucamine habitato, ostendat in se plus posse amorem Christi, quam pœnam tyranni. Honoremus igitur, fratres, beatum Laurentium, qui dum fide sua persecutoris flammam uicit, ostendit nobis per ignem fidei gehennæ incendia superare, & amore Christi diem iudicij non timere.

S. AVGVSTINI EPI-

scopi Hipponens. in idem festum,
Homilia 1.

Beatissimi Laurentij martyris, cuius natalem hodie celebramus, passionem nosse vos credo, & quanta in persecutione pertulerit: dilectionem vestram scire posse non dubito. Tanta enim eius martyrij gloria extitit, ut passione sua mundum illuminaverit vniuersum. Illuminavit mundum plane Laurentius eo lumine, quo ipse succensus est, & flammis quas ipse pertulit, omnium Christianorum corda calefecit. Quis nolit ad horam vti Laurentij igne, ut æternum gehennæ non patiatur incendium? Beati igitur Laurentij exemplo prouocamur ad martyrium, & accendimur ad fidem, incalescimus ad deuotionem, & si in nobis persecutoris flamma deest, fidei tamen flamma non deest. Non ardemus quidem corpore pro Christo, sed ardemus affectu. Non subicit mihi desiderium saluatoris. Esse autem saluatoris ignem legimus in euangelio, dicente eodem domino. Nescitis quia ueni mittere ignem in terram, & quid uolo nisi ut accendatur? Quo igne succensit illi duo discipuli dixerunt, Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in uia & aperiret nobis scripturas? Hoc igitur igne beatus Laurentius accensus, flammam non sensit incendium: & dum Christi ardet desiderio, persecutoris poenam non sentit. In quantum enim in illo fidei ardor feruet, tantum supplicij flamma frigescit. Corporali enim beatus Laurentius laborat incendio, sed diuini saluatoris ardor materiam tyranni restingit ardorem. Quam enim in fauilla membra soluatur, fidei tamen fortitudo non soluitur. Corporis quidem detrimentum sustinet, sed lucrum salutis acquirit. Non enim fratres beatus Laurentius breui vel simplici passione perimitur. Nam qui gladio percussus, semel moritur: qui in flammam camino mergitur, vno impetu liberatur: hic autem longa & multiplici poena cruciatur, ut mors ei ad sit ad supplicium, & desit ad finem. Dicitur enim ab illo tenuissimo persecutore hæc beato Laurentio constituta poena, ut ardentium exposita mole carbonum, insuper eum ferrea cruce distentum lenta flamma consumeret, ut non tam inflammando cito interimeret hominem, quam diu exurendo torqueret, ita ut cum vnum latus exustum persecutor cerneret, aliud latus ignibus obijceret exurendum. Legimus Ananiam, Azariam & Misael

lem beatissimos pueros à rege in camino ignis inclusos, in pœnarum suarum deambulasse flammis, & igneos globos pedibus conculcasse. Unde & beatus Laurentius non minori est gloria præferendus. Siquidem illi in pœnarum suarum flammis ambulabant, hic & in ipso supplicij sui igne discumbit. Illi vestigijs pedum conculcantur incendia, iste laterum suorum diffusionem extinguit. Illi inquam stantes in pœna eleuatis manibus orabant ad dominum, hic autem prostratus in sua poena, toto corpore dominum deprecatur. Iterum ergo beatus Laurentius in dorsum supinus vertitur, & renes eius ignibus exuruntur, ut impleret psalmi prophetia, quæ dicit ex persona Laurentij, Proba me, domine, & tenta me, ut renes meos, & cor meum. Vre, inquit, renes meos, & cor meum: duplici se postulat igne comburi. Nam si de solo mundi igne loqueretur, sufficeret renes tantum exurendos incendiis obtulisse. Cor autem nisi flamma Christi non uirit, atque ideo ad comprobendam deuotionem suam geminum sibi ignem postulat, ut lucamine habitato ostendat in se plus posse amorem Christi, quam pœnam tyranni. Oremus igitur, fratres, beatorum Laurentium, qui dum fide sua persecutoris flammam uicit, ostendit nobis per ignem fidei gehennæ incendia superare, & amore Christi diem iudicij non timere. Nos vero, fratres dilectissimi, si ad consortium sanctorum martyrum peruenire volumus, de imitatione martyrum cogitemus. Debet enim in nobis aliquid de suis virtutibus recognoscere, ut pro nobis dignetur domino supplicare. Si enim tormenta, quæ sancti martyres pertulerunt, sufferre non possumus, vel contra malas concupiscentias ipsis intercedentibus repugnemus. Et quia non desunt quotidiana peccata, non desint etiam quotidiana remedia. Nemo se credat aliquam felicitatem, aut aliquod vetum gaudium in hoc seculo possidere. Beatitudinem hic præparare potest, possidere non potest. Duo sibi tempora ordine suo succedunt, tempus stendi, & tempus ridendi. Nemo se circumueniat, fratres, non est in hoc mundo tempus ridendi. Scimus, fratres, quod omnis homo gaudere desiderat, sed non toti ibi querunt gaudium, ubi oportet inquiri. Verum in hoc mundo gaudium, nec fuit, nec est, nec esse poterit. Sic enim ipse dominus in euangelio suos discipulos admonet dicens, In hoc mundo pressuram habebitis. Et iterum, Mundus gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in gaudium. Ac sic in hac uita cum labore, & dolore quod bonum est, auxiliante domino, faciamus, ut in futuro seculo bonorum fructus colligere cum gaudio, & exultatione possimus, præstante domino nostro Iesu Christo, qui uiuit, & regnat in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN EODEM

festo, Homil. 2.

Dicit dominus in euangelio, Cui simile est regnum Dei? Et cui simile illud æstimabo? Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & facta est arbor, & volucres cæli requieuerunt in ramis eius. Mouet fortasse sensus uestrum, quare regnum Dei tam præ-

clarum, atque magnificum grano sinapis exiguo comparetur, & spei nostræ in se tam græde solationis rei uilissimæ simile esse dicamus, præsertim cum alibi idem dominus discipulis suis dicat, Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti tollere, & iactare in mare, & fiet. Igitur, si fides tanta est, quæ potest ab ipsis sedibus montium fundamenta transferre, necessario & granum sinapis magnum est, ad cuius similitudinem fidem habere compellimur. Magnum autem dixerimus, non specie, sed uirtute, & fidei non æqualitate oleris comparandum, sed uigore acrimonie coræ quantum. Nam, si diligenter intendamus, inueniemus à domino recte hanc similitudinem comparatam. Sicut enim granum sinapis prius fronte speciei suæ est paruum, uile, despectum, non saporem præstans, non odorem circumferens, non indicas suauitatem. At ubi teri cæperit, statim odorem suum fundit, acrimoniam exhibet, cibum flammæ saporis exhalat, & tanto caloris feruore succenditur, ut mirum sit, in tam friuolis tantum igne fuisse conclusum. Cuius etiam semen in cibum homines hyemis præcipue tempore magna profuitate percipiunt, quatenus repellant frigora, humores egerant, uiscerum interna calefaciant. Sæpe etiam ex hoc capiti adhibent medicinam, ut, si quid inualidum, si quid egrorum fuerit, sinapis igne curetur. Ita ergo & fides Christiana prima fronte uidetur esse paruus, uilis, & tenuis, non potentiam suam ostendens, non superbiam præferens, non gratiam subministrans. At ubi diuersis tentationibus teri cæperit, statim uigorem suum prodit, acrimoniam indicat, calorem dominicæ credulitatis aspirat, & tanto diuini ignis ardore iactatur, ut & ipsa ferueat & participantes sibi ardere compellat. Sicut in sancto euangelio duo ex discipulis dixerunt dum cum ipsis post passionem suam dominus loqueretur, Nonne cor nostrum erat ardens in nobis in uia, dum aperiret nobis scripturas dominus Iesus? Ergo granum sinapis membrorum viscera calefacit, fidei autem uigor cordium peccata comburit. Et illud quidem asperum algorem frigoris remouet, hæc autem delictorum diabolicum frigus expellit. Sinapis, inquam, granum humores decoquit corporum, fides autem libidinum fluuenta consumit. Et per illud medicina capitis procuratur: fides autem spirituale caput nostrum, quod est Christus dominus sapius refovetur. Sed & fidei iuxta comparisonem sinapis sancto odore perfuimur, sicut ait apostolus beatus, Quoniam Christi bonus odor sumus Deo. Igitur sanctum martyrem Laurentium grano sinapis possumus comparare, qui diuersis attritus passionibus, per totum orbem gratia meruit sui fragrare martyrij. Qui autem constitutus in corpore erat humilis, ignotus, & uilis, postea quæ vexatus, laceratus, exultus est, uniuersis per totum mundum Ecclesie odorem suæ nobilitatis infudit. Recte igitur huic comparatio copulatur. Siquidem granum sinapis cum teritur, accenditur. Laurentius cum patitur, inflammat. Illud feruor attritionis suæ mouet, hic ignem plurima vexatione suspirat. Sinapis, inquam, in uasculo calido decoquitur, Laurentius in craticula flammarum igne torretur. Ardebat itaque extrinsecus beatus Laurentius martyr tyranni sequentis incendiis, sed maior illum intrinsecus Christi amoris flamma torrebat. Et quauis rex improbus libi.

gna sabiiceret, incendia maiora supponeret, tamen sanctus Laurentius has flammam fidei calore non sentit: & dum Christi precepta cogitat, frigidum est illi omne quod patitur. Nec enim potest in visceribus ignium tormenta sentire, qui sensibus paradisi refrigeria possidebat. Licet iaceat ante pedes tyranni exusta caro, corpus exanime, nihil tamen detrimenti patitur in terris, cuius animus demoratur in celis. Extenditur ergo super flammarum ignitos globos, & vexatur in latera, sed quantum plus poenarum tormenta patitur, tanto amplius Christum dominum pertimescit. Nouo admirationis genere alius illum torquet, & aliis lauentis tormenta proficiunt. Deuotiorum Laurentium saluatori supplicia atrociora fecerunt.

EIVSDEM IN EODEM festo, Homil. 3.

Serm. 32. de
Sanct.

Cum omnes beatos martyres, quos nobis antiquitas tradit, honorificentia digna miremur, praecipue tamen beati Laurentij martyris triumphum debemus tota deuotione suscipere. Maiorem ergo affectum ibi debeo, ubi credulitatem meam cogit, contemplatio, quam ubi fidem meam hortatur opinio. Maiorem, inquam, affectum ibi debeo, ubi per ea, quae vidi, compellor deuotione credere etiam illa, quae non vidi. Nam, cum audio aliquanta, mihi impossibilia videbantur, sed cepti ea credere potuisse fieri, dum similia facta esse conspexi. Et ideo temporis nostri passio, hanc nobis tribuit conferre gratiam, ut fidem praeritam confirmaret. Supradictum igitur virum beatum tota debemus deuotione suscipere. Primum quia preciosum sanguinem suum propter dominum tradidit. Deinde quod praerogatiuum nobis apud dominum nostrum non minimam tribuit, ostendens qualis esse debeat in Christianis fides. Tertio quod idem tam sanctae conversationis fuerit, ut coronam martyrij tempore pacis inueniret. Sed cum sanctitate tanta beatum Laurentium pro Christi nomine vidissent certare gentiles, errorisque eorum manifestos rationabili castigatione conuinceret: tunc illi inebriati furore rapuerunt eum, & crudelissima sauciarent, tunc beati viri corpus flammis in craticula traderunt. Vere beatum corpus, quod non ad poenam funestus ignis, vel tormenta a fide Christi immutauit, sed ad requiem dominicam sancta religio coronauit. Sed & ipsa flamma ideo suscepit martyrem, non ut eum a fide sua ignis mutaret, sed ut probatum domino suo redderet. Tali enim incendio beata consecrata sunt viscera, non condemnata. Conuenit huic passioni quod ait Apostolus, Ipse autem saluus erit sic tamen quasi per ignem. Saluus enim iste factus est, dum venerabilis confessionis est incendio concrematus. Haec est ergo tota causa passionis, fratres, propter quam morti additus est sanctus vir, quod sui similes ceteros hortaretur. Nam exhortatio illa in tantum profecit, ut illo a seculo recedente, fides eius regionis ipsius loca vniuersa peruaferit. Ita Christus tunc in beato martyre suo Laurentio persecutiones passus est, nunc illic plurimi Christianorum exultant in populo. Sufficere nobis debent ad profectum salutis nostrae martyrum exempla

sanctorum, qui propter adipiscendam caelestem coronam omnibus se mandatis dominicis subdiderunt, & ita cunctis deuinxerunt se legibus saluatoris, ut propter antea vitam mererentur ad hanc martyrij gloriam peruenire. Non enim illo in tempore tantum perfecerunt preceptum domini, quo confessionis supplicium perolerunt: sed necesse fuit illis prius secundum Euangelium vixisse, ut Christi passionibus participarent. Necesse est, inquam, ut in initia bona fierent quorum finis est optimus subsecutus, & martyres non solum fuisse cum passi sunt, sed etiam tunc martyres Christi esse cum vixerent. Martyr enim Graece, Latine testis dicitur. Igitur quotienscunque bonis actibus mandatum Christi facimus, totiens Christo testimonium perhibemus. Vnde & crux domini non tantum illa dicitur, quae passionis tempore ligni affixione construitur, sed illa quae totius vitae curriculum cunctarum disciplinarum virtutibus coaptatur. De qua mihi videtur saluator dicere, Qui vult post me venire, tollat crucem suam, & sequatur me. Numquid enim omnes martyres, qui secuti sunt dominum, crucifixi sunt cum domino? Nunquid omnes virgines, quae iuxta Apocalypsim sequuntur agnam Dei, crucifixae sunt ut sequantur? Nunquid Paulus Apostolus crucifixus fuerat cum dicebat, Mihi autem absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo? Hoc autem dicit, ut intelligas crucem non ligni esse patibulum, sed vitae, virtutisque propositum. Tota igitur vita Christiani hominis, si secundum Euangelium viuat, crux est, aequae martyrium.

EIVSDEM IN EODEM festo, Homil. 4.

Cui simile est regnum caelorum, & cui simile estimabo illud ait dominus, Simile est grano sinapis. Multa perstrinximus quibus probaremus regnum Dei grano sinapis non immerito comparari, & distantiam in sola estimatione esse verborum, non in collatione virtutum. Siquidem Christiana fides, quae regnum Dei est, eandem virtutem obtinet, quae sinapis natura depromit. Nam, sicut sinapis granum cum sumimus vultu contristatur, fronte contrahitur, ad lachrymas permouetur, & ipsam salubritate corporis nostri cum quodam fletu austeritatis accipimus. Illinc enim amaritudo nos exasperat, acrimonia penetrat, hinc calor ignei saporis accendit, & toto perturbati corpore tunc magis sani efficitur, cum amplius deploramus. Ita ergo & cum fidei Christianae mandata percipimus contristatur animus, abfligimur corpore, ad lachrymas permouemur, & ipsam salutem nostram cum quodam fletu, ac dolore consequimur. Inde enim nos ieiunia exasperant, illinc peccatorum conscientia macerant. Hinc patrimonij iactura perturbat, & toto contristati habitu magis salutem consequimur si amplius defleamus, secum dum quod ait dominus, Vos plebabit, & flebitis; seculum autem gaudebit. Sicut autem cum sinapi caput forte curandum est, inuenitur ad rasum capillos demere, impedimentum cutis vniuersa deponere, ut nudo corpori per se eius medicina perueniat. Ita & cum anima per

fidem curanda est, praecipimur a nobis substantiam auferre seculi, impedimenta auri, argenti, & deponere, ut & nudae, & soli animae congruentius spiritualis medicina conueniat. Quisquis enim rebus mundi, & diuitiis seculi obuolutus est, huic fidei medicina non proderit. Ergo quod succus sinapis in corpore, hoc fides Christiana operatur in anima. Sed, quoniam in eadem dominica sententia scriptum est, Quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & facta est arbor, & volucres requieuerunt in ramis eius: diligentius requiramus quis iste sit cui haec cuncta conueniant. Diximus superius sanctis martyribus, qui diuersis attriti sunt passionibus, naturam sinapis posse congruere. Sed quoniam dicit scriptura, Et creuit, & facta est arbor, & volucres requieuerunt in ramis eius, arbitror hoc ipsi Christo domino dicere, & rectius comparari, qui nascendo in homine humiliatus ut granum est, ascendendo ad caelum exaltatus ut arbor est. Granum plane est Christus dum patitur, arbor est dum resurgit, Granum, inquam est cum famis furium sustinet, arbor est cum quinque millia virorum quinque panibus saturat. Ibi sterilitatem humana conditione patitur, hic fertilitate propria diuinitate largitur. Granum autem dixerit dominum cum caditur, cum contemnitur, cum increpatur: arborem autem cum caecos illuminat, mortuos resuscitat, peccata condonat. Ramos autem huius arboris si requirit inuenies. Ramus est Petrus, ramus est Paulus, ramus est beatus Laurentius, cuius hodie natalitia celebramus. Rami sunt omnes apostoli, vel martyres saluatoris, ad quos si quis se fortiter tenere voluerit, fluctibus seculi minime mergitur, quin potius sub umbra illorum latitans gehennae non patietur ardorem, securusque de diabolice tempestatis procella erit, & de die iudicij exurentis incendio, ipso adiuuante qui viuat & regnat in unitate spiritus sancti Deus, per infinita secula seculorum, Amen.

S. MAXIMI EPISCOPI Taurinensis in eodem festo, Homil. 1.

Sanctum est, fratres, ac Deo placitum, ut natalium beati Laurentij praecipue deuotione veneremur, cuius radiantibus flammis, victrix in hunc quoque diem toto orbe Christi coruscet ecclesia. Qui cum in sede gloriosissimi patriarchae diaconatus fungeretur officio puritate innocentis vitae, fortissimaeque mortis triumpho, apostolice consortio copulauit. Nec immerito eum apostolorum supparem praedicamus, cui & castitas animi leuiticum ministerium dedit, & plenitudo fidei martyrij contulit dignitatem. Quem venerabilis Xystus Romanae vrbis antistes, cum impietatem lauentis mundi per tormenta superaret, & regnis esset caelestibus iam vicinus, videretque eum paterna de morte tristissimum, ita illum spiritu praesentiae compellasse narratur. Noli, fili, maestus esse; post triduum me sequeris. Vnde apparet, charissimi, beatum Laurentium non de sacerdotis sui victoria habuisse tristitiam, sed doluisse, quia non etiam ipse mundum cum suo patiter sacerdote vincebat. Noli, inquit, fili, maestus esse, post triduum me sequeris, hoc est, noli tristis esse, velut apud seculum derelictus.

Nam nec te fides, vitae tuae tali morte priuabit. Nulla te de meo tranfitu, quo ego gaudeo; perturbet anxietas, quia mox & tu habiturus es de tua passione laetitiam. Vere beati Laurentij gloria singularis, qui tantum de Deo suo consequutus est gratia: ut ei martyr de martyrio prophetaret, quem pro suorum praerogatiua meritorium ante victoria laetificauit quam pugna terreret. Ergo ut comperit ore sacerdotis & martyris se quoque omnimodis affumendum, congregatis inopum turbis, ecclesiasticum censum religiosa liberalitate diuisit. Quam profundum spiritualis viri, & quam caeleste consilium, ut & egenis confuleret, & multitudinem consumente, quae dederat, inueniri non possit, quod raperet persequatur: Illam nimirum sequutus sententiam: disperdit; dedit pauperibus, iustitia eius manet in aeternum. Misericordiae fuit, quod alimoniam pauperibus dedit; iustitiae autem, quod vir prauertissimum procurauit, ne sanctorum substantiam auaris manibus sacrilegus occuparet. Iustitia (inquit) eius manet in aeternum. Quomodo non haec ei in aeternum manebit iustitia, quod & sancto impleuit opere, & gloriosissimo martyrio consecrauit? Hoc itaque dolore furor gentilis accensus, craticulam continuo parat ignitam, super quam cremandum Laurentium per membra discinderet, ut indignationis suae flammam impiis ignibus vindicaret. Atter profecto totis visceribus fortissimus martyr, & vritur, sed regnum caeli, promissaque Dei fideli mente pertractans, refrigerio conscientiae victor exultat. Nec poenali flexus incendio est, cuius in peccatore insuperabili sancti spiritus flamma feruebat. Aut nunquid cedere poterat momentaneae corporis vitioni, cuius fides aeternum gehennae exinguebat ardorem. Superatis itaque flammarum ministris, omne mundanum insanie refrigit incendium, & ad hoc vique diabolica profecit intentio, ut & vir fidelis ad Deum suum gloriosus ascenderet, & crudelitas persequendum cum suis ignibus confusa torpesceret.

EIVSDEM DE EODEM Homilia 2.

Sicut patrum nostrorum, fratres charissimi, non Sincera relatione didicimus, cum venerabilis Xystus apostolicae sedis sacerdoti fungeretur, & sanctissimo Laurentij archidiaconi ministerio Romanae floreret ecclesia, inuidia ardente diaboli, aduersus nomen, & fidem Christi flamma durissimae persecutionis incanduit, atque ut perniciosus dominicum gregem faeralis bestiae rabies infatigata laniet, nocendi artifex, inimicus perugilis prius molitur custodiam pastoris eripere. Et ideo Xystus ante omnes summum domini sacerdotem furor gentilis aggreditur, ut ecclesiastica membra tam valido truncata capite, velut munimine praesidij caelestis amoto, cruentus persequatur inuaderet. Sed magnus ille Xystus qui commissis sibi a Deo ouibus affuerat pastor in terris, aderat patrum de caelo. Denique sanctum Laurentium quasi iam pontificis sui solario destitutum, ad subeunda supplicia manus pagana perquirat, quae mirabilis Xystus aduersus omnia lauentis mundi mala vaticinio prophetici sermonis armauit. Nam, cum idem Laurentius passionem paternam ut

Psal. lxxx.

Sancti in celo
sunt patroni
nostri.

EIVSDEM DE EODEM

Homilia 3.

piissimus filius inextinguibili calore deficeret, Xystus præscientia sancti spiritus edocente, futura dignoscens, ait illi: Depone omnem, fili, de mea morte tristitiam. Nec enim diu mea te contristabit absentia, post triduum me sequeris. Quo respõso mens deuota percepto, indubitata suscipiens optimo ab antistite Christi martyre veritate, nihil magis præ omnibus curat, quam ut avaritia persequentis quod de morte sanctorum contristabat ecclesiam, de præda ecclesiæ gaudium non haberet. Inuenit vir prudentissimus, unde acrius suum possit torquere tortorem. Omnem igitur ecclesiæ censum, cunctaque sacri vasa ministerij, ne ea sacrilegus macularet aspectus, conuocatis inopum turbis, pia erogatione distribuit, ut futurus martyr in retributione cælesti pariter & mercede sui sanguinis, & tantæ liberalitatis præmio ditaretur. Non dubitans & in semetipso se fidem Christo suo, & ecclesiasticas opes in pauperibus seruaturum. Propter quod protinus ad tribunal rapitur impiorum, vir simplicitate innocens, virtute fortissimus. Nihil sanè aliud deferens iudicanti, quam vitæ mentis constantiam, & illæ conscientie puritatem, deuotum Deo offerens animam, & castissimum tradens persequenti corpus ad pœnam, illud euangelicum seruans. Noli timere eos, qui occidunt corpus, animâ autem non possunt occidere. Excogitatur itaque in Laurentium særale tormentum, ut, qui metu mortis non mouebatur, acerbitate supplicij frangeretur. sed quem suarum confortabat multitudo virtutum, non poterat vincere magnitudo pœnarum. Paratur ergo craticula igne succensa, quæ triumphalis martyris & animum fatigaret, & corpus exureret. Sed ignata viri turba persequentium, & diabolicis obæcata tenebris, non videbat quod adustus illa membrorum, fidelis animi esset æterna purgatio, & corpus, quod corruptentibus flammis præsens vita deferret, ad incorruptionem viuendi, damnata morte transfret. Vere incomparabile salutaris fidei huius sacramentum, quo per tormenta beatitudo quæritur, & flammis refrigerium preparatur, ut ait patriarcha Dauid verbis martyrum dicens, transiuimus per ignem, & aquam, & induxisti nos in refrigerium. Transibat per ignem, & aquam beatus Laurentius, cum hinc eum mortifera mûdi flamma torreret, hinc cælestis irrigui vitalis vnda perfunderet. Transibat per ignem, & aquam, cum vim furentis incendij diuini fontis clementia temperaret. Ardebat ergo Laurentius, sed vincebat ignis ille, de quo ait saluator. Ignem veni mittere in terram, & quam volo ut ardeat: O nouum mirandumque certamen vnus, eiusdemque viri! & flammis corpus vrebatur, & ardentis fidei calore mès ignita feruebat, sicut loquebantur adinuicem Euangelici illi viri dicentes. Nónne cor nostrum erat ardens in nobis in via? Vbi ergo cor ardet flammam membra non sentiunt, vbi Christi ignis operatur, diaboli necesse est vincatur incendium, & vbi Dei spiritus feruet, frigida sit flamma mortalium. Et hinc est, charissimi, quod triumphum beati Laurentij totus vbique mundus consona hodie deuotione concelebrat, hinc, quod insuperabilem fidem eius lætior Roma miratur, quia radiis æterni solis accensus, ignem sæculi patienter sustinuit, & confidenter euasit.

EIVSDEM DE EODEM

Homilia 3.

Beatissimi Laurentij, fratres charissimi, annuogiter in gaudia læticiæ spiritualis accedit, admodum vnuerstatem credentium, ut, sicut ille perfectæ deuotionis ardore furentibus non cessit incendiis, ita nos diuersarum tribulationum ignis, & malorum sæcularium flamma à Christi societate non moueat, ut ait ille mysteriorum cœlestium doctor, ac totius virtutis exemplum gloriosissimus Paulus, quis nos separabit à charitate Christi, tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Et vere nullis presentium persequutionum potest inclinari periculum, qui semel promissa omnipotentis Dei æterna largissimi redemptoris præmia, fide stabilita, & incõcussa mente concepit. Neque enim potest attendi illud præcellens que bonorum immortalium iter debilis animus, & fides clauda conscendere. Ideo & fortissimû martyrem incumbentium tormenta pœnarum, & sæuissimi persequutoris superare flamma non potuit, quia longe ardentius veritatis radiis mens eius accensa feruebat. Unde nec potuit de infatigabili eius pectore calorem diuinitus infusum corporeus ille, & mortalium ministratus manibus ignis excludere. De hoc validissimo Christi milite, illud credendum est dictum, quod ante multa annorum milia prænuntiaturum est per prophetam dicentem. Et si trãscas per ignem, flamma te non comburet. Ecce enim beatus Laurentius transiit per ignem, quo non adustus inhorruit, sed illuminatus effulsit, transiit per ignem momentaneum, atque terrenum, sed flammam gehennæ perpetuo exurentis euasit. Quid hoc beatus viro, qui miserantis Dei dispensante gratia arsit, ne arderet, vt ne vteretur, exustus est? Qui si nullis esset ignibus, ac supplicijis traditus, fuerat quidem securitas libertatis, sed nulla exiterat gloria dimicantis. Ad hoc enim nos exëplis, atque doctrinis in ecclesia sua Christus erudit, non vt nihil mali patiamur in mundo, sed vt mundum multimoda passione vincamus. Cecinit quondam variis tribulationibus coactus ille clarissimus propheta patriarcha Dauid dicens; Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Quæ sententia etiam venerabili Laurentio conuenire manifestissima est, cuius cor tanta in fide Christi magnanimitate concaluit, vt despectus proprij corporis cruciatibus in sanissimo tortori suo, triumphatis eius ignibus, lætus illuderet. Vere in meditatione eius insuperabilis exarsit ignis, qui odio perfidie, & amore veritatis accensus, appositam sibi extrinsecus flammam, aut non sensit, aut vicit. Propter quod charissimi exultemus, & lætemur in domino, nõ dubitantes & persequutore martyris pro ignibus quos accendit præparata impiis incendia sustinere, & ipsum beatissimum martyrem pro flamma quam perterritus, apud omnipotentem Deum incorrupte lucis illuminatione fulgere.

S. LEO

S. LEONIS PAPAË IN
natiuitate S. Laurentij mart. Ser.

Cum omnium dilectissimi, summa virtutum, & totius plenitudo iustitiæ, de illo amore nascatur, quo Deus, proximusque diligitur, in nullis profecto hic amor sublimis excellere, clarique fulgere, quam in beatissimis martyribus inuenitur, qui domino nostro Iesu Christo pro omnibus hominibus mortuo, tam propinqui sunt imitatione charitatis, quam similitudine passionis. Quamuis enim illi dilectioni, qua dominus nos redemit, nulla cuiusquã benignitas possit æquari, quia aliud est pro iusto mori hominem sua necessitate moriturum, aliud pro impiis occumbere à debito mortis alieni: multum tamè vniuersis hominibus etiam martyres cõtulerant, quorum fortitudine ita eius largitor vñus est dominus, vt pœnam mortis, & atrocitatem crucis, nulli suorum vellet esse terribilem, sed multis faceret imitabilem. Si ergo nullus bonus, sibi soli est bonus, nec cuiusquam sapientis, sibi tantum sapientia est amica, & hæc verarum natura virtutis est, vt multos à tenebroso abducat errore, qui earum clarus est lumine, ad erudiendum Dei populum, nullorum esse vitiorum formam quàm martirij eloquentia. Facilis ad exhortandum sit ratio, efficax ad suadendum, validiora tamen sunt exempla quam verba, & plenius est, opere docere, quàm voce. In quo excellentissimo genere doctrinæ beatus martyr Laurentius, cuius passione dies hodiernus illustris est, quam gloriosa polleat dignitate, etiam persequutores eius sentire poterunt, quum illa mirabilis animi fortitudo, de Christi principaliter amore concepta, non solum ipsa non cederet, sed etiam alios exemplo suæ tolerantie roboraret. Quum enim furor gentilium potestatum in electissima quæque Christi membra seiret, ac præcipue eos, qui ordinis erant sacerdotalis, impeteret, in leuitam Laurentium, qui non solum ministerio sacramentorum, sed etiam dispensatione Ecclesiasticæ substantiæ præminebat, impius persecutor efferbuit, duplicem sibi prædam de vnus viri cõprehensione promittens: quem si fecisset sacræ pecuniæ traditorem, faceret etiam veræ religionis exortem. Armatur itaque gemina face homo pecuniæ cupidus, & veritatis inimicus, auaritia, vt rapiat aurum; impietate, vt auferat Christum. Postulat sibi ab immaculato sacrarij præfule opes Ecclesiasticas, quibus auidissimus inhæbat, inferri. Cui leuita castissimus, vbi eas repositas haberet, ostendens, numerosissimos sanctorum pauperum obtulit greges, in quorum victu, atque vestitu inamissibiles considerat facultates, quæ tanto integrius erant saluæ, quanto sanctius probabantur expensæ. Fremunt ergo prædo frustratus, & in odium religionis, quæ talem diuitiarum vñum instituisse, ardescens, direptione thesauri potioris aggreditur, apud quem nullam denariorum substantiam reperisset, vt illud depositum, quo sacratus erat diues, auferret. Renunciare Christo Laurentium iubet, & solidissimam illam leuitici animi fortitudinem diris parat vrgere supplicij. Quorum vbi prima nil obtinent, vehementiora succedunt. Laceros artus, & multa verberum sectione confisos, subiecto præcipit igne torreri, vt per cra-

tem ferream, quæ iam de seruore continuo vim in se haberet vrendi, conuersorum alterna mutatione membrorum, fieret cruciatus vehementior, & pœna productior. Nihil obtines, nihil proficis, sæua crudelitas. Subtrahitur tormentis tuis materia mortalis, & Laurentio in cælos abeunte, tu deficis flammis tuis. Superari charitatis Christi flamma non potuit, & segnior fuit ignis, qui foris vñit, quam qui intus accendit. Sequitur, persecutor, in martyrem, sæuisti, & auxiliasti palmam, dum aggeras pœnam. Nam quid non ad victoris gloriam ingenium tuum reperit, quando in honorem transierunt triumpho etiam instrumenta supplicij? Gaudeamus igitur, dilectissimi, gaudio spiritali, & de felicissimo inelyti viri sine gloriemur in domino, qui est mirabilis in sanctis suis, in quibus nobis & præsidium constituit, & exemplum, atque ita per vniuersum mundum clarificauit gloriam suam, vt à solis ortu vsque ad occasum, leuiticorum luminum coruscante fulgore, quam clarificata est Hierosolyma Stephano, tam illustis fieret Roma Laurentio. Cuius oratione, & patrocinio adiuuari nos sine cessatione confidimus, vt, quia omnes, sicut Apostolus ait, quicumque volunt in Christo pie viuere, persequutionem patientur, corroboremur spirita charitatis, & ad superandas omnes tentationes, constantis fidei perseverantia muniamur, per dominum nostrum Iesum Christum viuente, & regnantem cum patre, & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Esai. 67.
Deus in Sanctis constituit nobis præsidium.

Oratione, & patrocinio S. Laurentij adiuuamur.
1. Tim. 3.

PETRI CHRYSOLOGI
Episcopi Rauennensis in S. Laurentium, Sermo.

Hodiernus dies beatissimi martyris Laurentij corona illustratur: cuius egregij martyris merita nulla pars Romani orbis ignorat. Passus est in ipso capite gentium, id est, in ipsa vrbe Romana. Ibi enim diaconus ministravit: & in ipso iuuentutis suæ flore decorem iuuentutis suæ sanguine purpurauit. Passio eius insignis est, multumque mirabilis: hanc breuiter, domino adiuuante, narabo. Illo tunc Archidiacono beatus Sixtus erat Episcopus, cuius triumphus martyrij ante triduum fuit. Cum ergo sanctus Laurentius Episcopum suum Sixtum pergenterem ad martyrium sequeretur, fide fulcus, tristis affectus, non, quia ille patiebatur; sed, quia ab illo ipse deferebatur, respexit venerabilis senex venerabilem iuuenem, & ait illi; Noli esse tristis, fili, post triduum me sequeris. Tunc ille, ebibita Prophetia, iam corde paratissimus, ex spiritu ebrius certum sperauit futurum, quod prædixerat ille, qui nouerat. Deinde apprehensus est adductus: &, quoniam erat Archidiaconus, apud illum esse vti que credebantur opes Ecclesiæ, quas desiderabat persecutor, non tam auarus, quam furiosus. Oderat quem occidebat; sed amabat apud eum, quod ille contemnebat. Erat autem sanctus Laurentius pauper opibus, diues moribus; non se negauit Ecclesiæ habere diuitias, sed, vt eas ostenderet, tridui dilationem petiit, deinde mandauit congregari agmina pauperum. Tunc deinde ipso die coronatus suæ presentatus examini, tanquam demonstraturus, quod ille quærebat, demonstrauit, quod habebat. Tunc ait persecutor; Vbi sunt Ecclesiæ facultates?

Sermo 135.

Ccc 4 At ille

At ille manum extendens in pauperes; Hæ sunt, inquit, Ecclesiæ facultates. Verum dixit, sed aqarum. Quid autem mirum, si veritas auxit odium? Irisum se dolens crudelis tyrannus, & auarus inimicus, qui fortè mitiorem pœnam cogitauerat, ferro interficere venerabilè iuuenem, parati flammæ præcepit. Plus ardebat, quàm vrebatur: vrebatur in carne, ardebat in corde. Supplicium eius tantò erat grauius, quantò interius. Tunc oblata est torrenda, & vt verius dicam, assanda martyrio nobilis illa Laurentij particula: astrictus est ferro, sed ille craticulam supplicij, lectum quietis putabat: supplicium dixi, secundum animum punientis, non secundum conscientiam patientis. Nullum est enim supplicium damnati, vbi non est pœna peccati. Itaq; beatissimus martyr ostendens quàm quietè iaceret in illo ignito ferro, ait circumstantibus; Iam me versate; & si vna pars cocta est, vorare. Miramur patientiam, donum Dei miremur, ibi

fides non solum non arsit, sed & consolabatur ardentem. Quare fides consolabatur ardentem? Quia fidelem tenebat promittentem. Vt fides non decideret, vt spes nõ auerteretur, vt charitas inter penas igneas corporales plus accenderetur, Dei dona erant. Fratres mei, nemo arroget potentia sua, quod non dat nisi Deus. Meritò Apostolus alloquens martyres, vt in epistola eius, hodie cum legeretur, auditis: Vobis, inquit, donatum est pro Christo, non solum vt credatis in eum, sed etiam vt patiamini pro eo. Ergo martyrum merita velut Dei dona laudemus, amemus, oremus, subinfertamus voluntatem nostram. Voluntas enim sequitur, non præuenit. Sed tamen non deest charitas, si non desit voluntas: ipsa enim ardens voluntas vocatur charitas. Quis est, qui timeat volens? quis est, qui amet nolens? Ferueat oratio, & festum martyris celebretur: Sed, vt non sit inanis, qui celebrat, imitemur,

IN ASSUMPTIONE BEATAE MARIÆ VIRG.

L V C. 10.

In illo tempore: intrauit Iesus in quoddam castellum: & mulier quædam Martha nomine excepit illum in domum suam: & huic erat soror nomine Maria. Quæ etiam sedens secus pedes domini

audiebat verbum illius. ^a Martha autè satagebat circa frequens ministerium. Quæ stetit, & ^b ait: Domine, nõ est tibi curæ, quòd soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi, vt me adiuuet. Et respondens dixit illi dominus: Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima. Porro vnum est

^c necessarium. ^d Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euang.

ACTVM est dum. Habito sermone de dilectione Dei & proximi, supponitur exemplum vtriusque dilectionis, non tam in solo verbo, quam in operis exhibitione. Per istas enim duas sorores, duæ significantur vitæ spirituales. Per Martham, operibus actiuosa deuotio, qua proximo in charitate sociamur. Per Mariam, religiosa mentis intentio in Dei verbo, qua in Dei amore suspiramus. Actiuam panem vel corporalem esurienti, vel doctrinæ ignorantæ tribuit: errantem corrigit, superbum ad humilitatem reuocat: quæ singulis expediant dispensat. Contemplatiua, charitatem Dei & proximi retinet: sed ab exteriori actione quiescit, soli

conditoris desiderio inheret: & calcatis omnibus curis ad videndū faciè creatoris inardescit: & desiderat misceri supernis ciuibus, de æterna in conspectu Domini incorruptione gaudentibus. In *domum suam*. Intrante Iesu in domum, vita iniqua, & si aliquando fuerat aufugit, remanent duæ vitæ innocentes, laboriosa & ociosa, inter eas medius est ipse fons vitæ. *Sedens secus*. Quanto humiliter sedet, tantò amplius cadit: Aqua confluit ad conuallē de tumoribus collis. *Maria sedet*, quia contemplatiua pacatis vitiorum tumoribus, optatam in Christo mentis quiete fruitur. *Martha stat*, quia actiuam laboriosam defudat in certamine. *Martha autem*. Intenta erat Maria quomodo pasceret Dominum: hæc conuiuium parat Domino: in conuiuio Domini illa iam iocundatur. *Denonim non est tibi curæ*. Ex illorum persona loquitur, qui

qui adhuc diuinæ contemplationis ignari, solum quod didicere, fraternæ dilectionis opus Deo placitum dicunt: ideoque cunctos, qui Christo deuotum esse velint, huic mancipandos autumant. *Et respondens*. Maria non respondet, sed causam suam tanquam ociosa committit iudici. Si enim paratè respondendi sermonem remitteret audiendi intentionem. *Martha Martha*. Repetitio indicium est dilectionis: vel fortè monendæ intentionis, vt audiret attentius. *Porro vnum est*. Præponitur vnū multis. Non enim à multis vnum, sed multa ab vno: & tamen multa sunt necessaria tendentibus ad vnum. *Maria optimam*. Non reprehenditur pars Marthæ, quia & ipsa bona, sed laudatur pars Mariæ: Quæ quare sit optima, subinfertur, *Quæ non aufe*. quia contemplatiua hic incipit, & in cælesti patria perficietur, quia amoris ignis, qui hic ardeat inchoat, cū ipsum quem amat viderit, in amore amplius inescet. Non ergo auferetur contemplatiua quæ subtrahit luce præsentia seculi perficitur. Actiuam cum corpore deficit, quia in æterna patria panem non porrigit esurienti: quia nemo esuriet, nec cetera pietatis opera ager, quia non erunt necessaria, cum præsentem ergo seculo auferretur actiuam. Merito igitur contemplationi omnia iustificationum merita, immensa virtutum studia postponuntur. *Quæ non auferetur*. Ex opposito intellige quod à Martha auferetur pars quam elegit, quia transit labor multitudinis, remanet charitas vnitatis.

CATENA AVREA in idem Euang.

BEd dilectio Dei & proximi, quæ superius verbis & parabolis continebatur, hic ipsis rebus & veritate designatur, dicitur enim: *Factæ est autem, &c.* Orig. Cuius quidem nomen Lucas hic tacet, sed Ioan. exprimit vocans ipsum Bethaniam. Angust. de verb. do. Sed dominus qui in sua propria venit, & sui eum non receperunt, susceptus est tanquam hospes, sequitur enim, *Et m. quæ Martha, &c.* Sicut solent suscipi peregrini, sed tamen suscepit famula dominum, ægra saluatorem, creatura creatorem. Ne quis autem dicat, O beati qui Christum suscipere in domū propriam meruerunt, noli dolere, cum inquit, *Quod enim vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*. Accepta autem forma serui in illa pascei à seruis voluit dignatione, non conditione. Habebat carnem in qua quidem esuriret: sed in eremo esurienti angeli ministrabant, ergo quo pascei voluit, pascenti præstitit. Martha igitur dominum pascere disponens & præparans, circa ministerium occupabatur. Maria verò soror eius pascei magis elegit à domino. Sequitur enim, *Et huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes domini, audiebat verbum illius*. Amb. Nõ simpliciter dicitur de Maria quòd sederet propè Iesum, sed secus pedes illius: vt ostendat diligentiam, assiduitatem, & solertiam erga auditionem, & multam reuerentiā quam habebat ad dominum. Aug. de verb. dom. Quantò autem humiliter ad pedes sedebat, tantò amplius capiebat: confluit enim aqua ad humilitatem conuallis, denat de tumoribus collis. Bas. Omnis autem operatio & verbum saluatoris, regula est pietatis & virtutis, ob hoc enim

induit corpus nostrum, vt nos conuersionem illius imitemur pro posse. Chryl. Exemplo igitur suo docet discipulos qualiter se gerere debeant in domibus eorum qui eos suscipiunt, vt scilicet applicantes ad domum non resupini quiescant, sed potius repleant suscipientes sacris & diuinis doctrinis: hi verò qui domum parant, exeant obuiam hilariter & feruentur duabus de causis. Primò quidem ædificabuntur in doctrinis eorum, quos suscipiunt, deinde & recipient charitatis mercedem. Vnde & hic sequitur, *Martha au. satag. &c.* Aug. de verb. do. Bene Martha circa corporalem domini necessitatem vel voluntatē ministrabat quasi mortali, sed qui erat in carne mortali in principio erat verbum. Ecce quod Maria audiebat, Verbum caro factum est. Ecce cui Martha ministrabat, laborans ista, vacabat illa, veruntamen Martha laborans multum in illa occupatione & negotio ministrandi interpellauit dominū, & de sorore conquesta est. Sequitur enim: *Et ait, domine, non est, &c.* Erat enim Maria intenta dulcedini verbi domini, à Martha conuiuium domino parabatur, in cuius conuiuio Maria iam iocundabatur. Cum ergo suauiter audiret verbū dulcissimum & corde intentissimo pasceretur, interpellato domino à sorore sua, quomodo putamus eam timuisse ne diceret ei dominus: Surge & adiuua sororem tuam? Mira enim suauitate tenebatur, quæ profectò maior est mentis quam ventris: sed causam suam tanquam ociosa iudici maluit committere, nec in respondendo voluit laborare, si enim pararet respondendi sermonem, remitteret audiendi intentionem. Respondit ergo dominus qui in verbo nõ laborabat, quia verbum erat. Sequitur enim: *Et ref. di. il. do. Martha, &c.* Repetitio nominis indicium est dilectionis, aut fortè mouendæ intentionis, vt audiat attentius. Bis vocata audit. Turbaris erga plurima, id est, circa multa es occupata, vult enim homo occurrere quando ministrat & aliquando non potest, quæritur quod deest, paratur quod adest, distenditur animus, nam si Martha sufficeret, adiutoriū fororis nõ posceret, multa suat, diuersa sunt, quia carnalia sunt, quia temporalia sunt. Præponitur autem vnum multis, non enim à multis vnum sed multa ab vno: vnde sequitur: *Porro vnum est necess.* Circa vnum se voluit occupari, secundum illud: Mihi adhaerere Deo bonum est, vnum sunt pater & filius & spiritus sanctus, ad hoc vnum nõ nos perducit, nisi multi habeamus cor vnum. Cyril. Vel ali. Cum susceperint aliqui fratres Deum, non sollicitentur erga multum officium, nec possunt quæ præ manibus non sunt & opus exuperant, grauat enim passim in qualibet re quod superfluit, generat enim volentibus conferre tadium, conuiuus autem videtur quòd sunt aliis causa laboris. Basil. Absurdum etiam est cibos ad sustentationem corporis sumere, ac per eos iterum officere corpori, & impidire ipsum erga mandatum diuinorū officium. Si ergo adueniat aliquis pauperum, sumat formam & exemplar modestiæ ciborum, nec causa viuere volentium in deliciis mensam propriam præparemus: vniformis enim est Christiani vita ad vnam intendens intentionē, scilicet ad gloriam Dei. Multiformis verò & varia vita eorum qui de foris sunt: pro libito variata. Tu verò cur dum copiam ciborum & causa dilectionis fratri præparas mensam, criminariis eum voluptatis,

voluptatis, & diffusis in eum gulositatis opprobria, arguens delicias eius in eo quod præparas? non commendauit dominus Martham occupatam circa frequens ministerium. Aug. de verb. do. Circa ergo, putamus reprehensum esse ministerium Marthæ, quam cura hospitalitatis occupauerat, quæ tanto hospite lætabatur: hoc si verum est, dimittant homines quod ministrant egentibus, vacent verbo, occupentur circa scientiam salutarem: nihil sit cura eis, quis peregrinus in vico sit, quis egeat pane: vacent opera misericordiæ, vni instetur scientiæ. Theo. Non ergo dominus hospitalitatem prohibet, sed plurimorumurbationem, scilicet abstractionem & tumultum, & vide consilium domini, quod prius dominus nihil dixerat Marthæ, sed postquam illa forem ab auditu studebat auellere, tunc dominus occasione habita increpauit eam. Vique enim ad eod honoratur hospitalitas, donec ad necessaria nos attrahit: Cum verò incipit ab utilioribus impedire, manifestum est quod honorabilior est diuinorum auditus. August. de verb. do. Non ergo dominus opus reprehendit, sed munus distinxit: sequitur enim, *Maria optimam partem elegit, &c.* Non tu malam, sed illa meliorem, vnde meliorem? quia ab ea non auferetur, à te auferetur aliquando onus necessitatis. Non enim cum veneris ad illam patriam inuenies peregrinum quem suscipias hospitio, sed bono tuo auferetur, vt quod melius est, detur: auferetur à te labor vt requies detur. Tu nauigas, illa in portu est: æterna enim est dulcedo veritatis, in hac tamen vita augetur, in illa perficitur, nunquam auferetur. Amb. Agat ergo te sicut Mariam desiderium sapientiæ: hoc enim maius, hoc perfectius opus, ne ministerij cura cogitationem verbi cælestis auertat. Nec arguas eos & ociosos iudices, quos videas sapientiæ studere. Aug. de quæ. eu. Mysticè autem quod Martha excepit illum in domum suam, significat ecclesiam quæ nunc excepit dominum in cor suum. Maria soror eius quæ sedebat ad pedes domini & audiebat verbum eius significat eandem ecclesiam, sed in futuro seculo, vbi cessans ab opere ministerij, indigentia, sola sapientiæ perficitur. Quod autem conqueritur, quod soror eius eam non adiuuet, occasio datur sententiæ domini, qua ostendit istam ecclesiam sollicitam esse & turbari erga plurima, cum sit vnum necessarium, ad quod per ministerij huius merita peruenitur. Mariam verò dicit optimam partem eleuisse, quia per hanc ad illam tenditur, & non auferunt. Greg. vi. mor. Vel per Mariam quæ verba domini residens audiebat contemplatiua vita exprimitur: per Martham exterioribus obsequiis occupatam, actiua vita significatur: sed Marthæ cura non reprehenditur, Mariæ verò laudatur: quia magna sunt actiue vitæ merita, sed contemplatiue potiora: vnde nec auferri vnquam Mariæ pars dicitur: quia actiue vitæ opera transeunt, contemplatiue autem gaudia melius ex fide conualescunt.

S. MELITO EPISCOPVS

*Sardensis de Transitu Virginis
Maria.*

Referitur in
Bibliotheca

Melito seruus Christi, Episcopus Ecclesiæ Sardensis, venerabilibus in Domino fra-

tribus Laodiceæ cõstituitis, in pace salutem. Scripsisse me memini de quodam Leucio, qui nobiscum cum Apostolis conuersatus, alieno sensu & animo temerario discendens à via iustitiæ, plurima de Apostolorum actibus in libris suis inleuit: & de virtutibus quidem eorum multa varia dixit, de doctrina verò eorum plurima mentitus est, asserens eos aliter docuisse, & stabilis quasi ex eorum verbis sua nefanda argumenta. Nec hoc solum sibi sufficere arbitratus est: verum etiam Transiit beatæ semper virginis Mariæ genitricis Dei, ita impio deprauauit stilo, vt in Ecclesiâ Dei, non solum legere, sed etiam nefas sit audire. Nos ergo vobis perentibus, quæ ab Apostolo Ioanne audiuius, hæc simpliciter scribentes, vestræ fraternitati direximus, credentes non aliena dogmata ab hæreticis pullulantia: sed Patrem in filio, filium in Patre deitatis, & indiuisæ substantiæ Trina manente persona, neque duas hominis naturas conditas, bonam scilicet, & malam, sed vnâ naturam bonam, à Deo bono conditam, quæ dolo serpentis est viciata per culpam, & Christi est reparata per gratiâ. Igitur cum Dominus noster, & saluator Iesus Christus protius seculi vita confixus clauis crucis penderet in ligno: vidit circa crucem, matrem suam stantem, & Ioannem Euangelistam, quem præ ceteris Apostolis peculiariter diligebat: eod quod ipse solus ex ipsis virgo degeret in corpore. Tradidit igitur ei curam sanctæ virginis matris Mariæ dicens ad eum: (Ecce mater tua.) Et ad illam, inquit, (Ecce filius tuus.) Ex illa hora sancta Dei genitrix in Ioannis specialius cura permansit, quandiu vitæ istius incolatum transegit. Et dum Apostoli Mundum suis fortibus in prædicatione sumpserunt, ipsa in domo parentum illius iuxta montem Oliueti consedit. Secundo itaque, & vicesimo anno postquam Christus deuicta morte cœlum conscenderat, dum die quadam desiderio Christi succensa Maria, sola intra domus illius receptaculum, lacrymaretur: ecce Angelus magni luminis habitu resplendens ante eam affuit: & salutationis verba persoluit, dicens: Ave benedicta à Domino: suscipe illius salutem, qui mandauit salutem Iacob per Prophetas suos. Ecce, inquit, ramum palmæ de Paradiso Dei attuli tibi, quem portare facies ante feretrum tuum: & cum in die tertia assumpta fueris de corpore: Ecce enim expectat te filius tuus, cum Thronis & Angelis, & vniuersis cœli virtutibus. Tunc Maria dixit ad Angelum: Peto te ergo, vt congregentur ad me omnes Apostoli Domini mei Iesu Christi. Cui Angelus dixit: Ecce, inquit, hodie per virtutem Domini mei Iesu Christi omnes Apostoli assumpti, huc ad te venient. Et ait illi Maria: Rogo vt mittas super me benedictionem tuam, vt nulla potestas Inferni occurrat mihi in illa hora qua anima mea fuerit egressa de corpore, & ne videam principem tenebrarum, ait autem Angelus ad eam: Potestas quidem Inferni non nocet tibi: benedictionem autem æternam dedit tibi Dominus Deus tuus, cuius ego seruus sum, & nuncius: Non videndi autem principem tenebrarum, effectum non à me tibi dandum existimes: sed ab illo quem tu in tuo sancto vtero baiulasti, ipse est enim potestas omnium in secula seculorum. Et hæc dicens Angelus cum magno splendore discessit. Palma autem illa fulgebat nimia luce. Tunc

Maria exuens se prioribus indumentis, induit meliora. Et accipiens palmam quam susceperat de manu Angeli, egressa est in montem Oliueti, & cepit orare, & dicere. Non ego fueram digna Domine, suscipere te: nisi tu miserus fuisses mei, Sed tamen ego custodiui thesaurum tuum quem commendasti mihi, ideoque peto à te Rex gloriæ, vt nõ noceat mihi potestas gehennæ. Si enim cœli, & Angeli ante te tremunt quotidie: quânto magis homo de terra conditus, cui nihil residet boni, nisi quantum acceperit à tua bonitate? Tu es enim Dominus Deus semper benedictus in secula. Et cum hæc dixisset, reuersa est in hospitium suum. Et ecce subito dum prædicaret beatus Ioannes in Epheso die Dominica hora diei tertia, terræ motus factus est magnus. Et nubes eleuauit eum, & suscepit eum ab oculis omnium, & adduxit eum ante ostium domus, vbi erat virgo Deipara Maria. Et pulsans ostium statim ingressus est. Cum videret autem eum sanctissima virgo Maria, exultauit in gaudio, & dixit: Rogo te fili Ioannes, memor esto verborum Domini mei Iesu Christi magistri tui, quibus me commendauit tibi. Ecce enim die tertio recessura sum de corpore: Audiui autem consilium Iudæorum dicentium; Expectemus diem quando moriatur, quæ portauit illum seductorem, & corpus eius igni comburamus. Vocauit ergo sanctum Apostolum Ioannem, & introduxit eum in secretum domus, & ostendit ei vestimentum sepulture suæ, & palmam illam luminis quam acceperat ab Angelo, præmonens eum, vt illam faceret ferri ante lectum suum, cum duceretur ad sepulturam, *iret ad monumentum.* Cui beatus & dilectus Apostolus Ioannes ait: Quomodo ego solus parabo tibi Domina exequias, nisi venerint fratres mei discipuli, coapostoli Domini nostri Iesu Christi ad reddendum honorem corpusculo tuo? & factum est, & ecce subito per imperium Dei, omnes Apostoli de locis, in quibus prædicabant verbum Dei, eleuati in nube rapti sunt, depositi ante ostium domus in qua habitabat Maria Domini mater, & salutantes se inuicem mirabantur, dicens. Quæ causa est ob quam Dominus nos hic in vnum congregauit? Aduenit autem cum eis Paulus, *neceum. Inuicem. Sed* ex circumcisione conuersus, qui assumptus fuerat cum Barnaba in ministerium gentium. Cùmque inter eos esset pia contentio, quis ex eis prior oraret ad Dominum, vt ostenderet illis causam ipsorum, & Petrus Paulum hortaretur, vt prior oraret: Paulus respondit dicens: Tuum est istud officium, primus inchoare, maximè cum sis electus à Deo columna Ecclesiæ, & tu præcedis omnes in Apostolatu, meum autem minimè. Nam ego minimus sum omnium vestrum, & tantquam abortiuo visus est mihi Christus, nec me vobis æquare præsumo, tamen gratia Dei sum id quod sum. Tunc omnes Apostoli gaudentes super humilitate Pauli, vnanimiter consummaverunt orationem suam. Et cum finè orationis fecissent, & dixissent, Amen: Ecce subito venit ad eos Deo dignus Apostolus Ioannes, & indicauit eis omnia hæc. Ingressi ergo Apostoli domum, inuenerunt matrem Domini nostri Mariam, & salutauerunt eam dicens: Benedicta tu à Domino, qui fecit cœlum & terram. Quibus illa ait: Pax vobis cum sitis frater electus à Domino: & interrogauit eos dicens: Quomodo huc venistis? Qui illi hæc narra-

uerunt ei quomodo vnusquisque ex ipsis à spiritu Dei eleuatus in nube, & depositus ibidem aduenissent. Quibus ipsa dixit: Dominus vos huc adduxit *in salutem. Inuicem. Sed* quæ vnanimiter. Nunc ergo deprecor vos, vt sine intermissione, omnes vnanimiter vigilemus vsq; in illam horam, qua Dominus venturus est, & ego de corpore hoc sum recessura. Cùmque confedissent, & consolantes eam, triduo in Dei laudibus perstitissent, ecce die tertia, circa horam tertiam diei, super omnes qui erant in domo illa repente sopor irruit, & nullus omnino vigilare potuit, nisi soli Apostoli, & tres tantummodo virgines, quæ sacræ virgini comites erant. Et ecce subito aduenit Dominus Iesus cum magna multitudine Angelorum, & splendor magnus in locum illum descendit, & erant Angeli hymnum dicentes, & collaudantes Dominum. Tunc Saluator locutus est, dicens: Veni electa mea, preciosissima Margarita: intra in receptaculum vitæ

circumamicta, variegata. Et iam scilicet audi filia Davidis & Abrahæ, & inclina aurem tuam in preces nostras, & ne obliuiscaris populi tui, neque nostri, qui sumus de familia & domo patris tui. Parentes enim tui sumus secundum generis profapia que rationem, nostraque filia es, quia ex nobis genita es. Decet enim te matrem, regeneratricem, Dominam ac heram cognominari, eod quod ex te prodiit rex, Dominus ac Deus noster: assistentem illi, nobis quidem terribili, tibi autem dulci, omnemque gratiam largienti: qua de causa factum est, ut gratia plena appellata sis, ut potè quæ omni gratia abundares: idque per superuentum in te spiritum sanctum. Ideo que vultum tuum deprecantur omnes diuites plebis, ditati scilicet istiusmodi bonis, & spiritualibus contemplationibus. Ad te clamamus, recordare nostri sanctissima virgo, quæ etiam à partu virgo permansisti, & retribue nobis pro exiguis istis eloquiis magna dona ex diuitiis tuarum gratiarum, tu quæ gratia plena es. Nam idè his vocibus, ut ex te ipsa desumptis, & natura laudatoriis, præcipuè in tuum encomium vrimur, si quando hymnus, si quando laus tibi, siue à nobis, siue ab vniuersa creatura offertur: Tibi, inquam, gratiosæ dominæ nostræ, reginæ, heræ, matri Dei, arcæ sanctuarij. Ecce iam, nunc & in exordio diei, ut primitias laudes tibi hoc encomium Archangelus contexuit: dicens: Ave gratia plena, dominus tecum: beatam te prædicant omnes Angelorum & terrestrium Hierarchiæ, & hierarchicas manus attollentes bene dicunt tibi, quæ & in cælis benediceris, & in terris beata prædicaris: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Istiusmodi enim benedictionibus te celebrat prima acies, quæ ex Thronis, Cherubinis & Seraphinis constat: qui aut flammei, aut magni regis Dei cognitores appellantur, Beata tu in mulieribus, & beatus vterus tuus Dei gestator, & vbera, quæ ille adhuc infantulus suxit. Secunda verò Hierarchia, quæ in se dominationes, Virtutes, Potestatesque complectitur, ad te respectans clamat, ut potè quæ hæc didicerit à sublimiori Hierarchia, priusquàm initiata sit, Benedicta tu in mulieribus, & benedictus venter tuus, qui Deum cœcepit, & mammille, quæ Deum educauerunt puerum factum. Iam tertia ex Principibus, Angelis & Archangelis acies, quibus mandatum & permissum fuit à Deo emittete, ut per vnū Gabrielem Archangelum ederet splendidissimum & capacissimum hymnum, in hæc verba, Ave gratia plena, dominus tecum. Ab istis deinde nos hierarchiæ terrestres exaltationes Dei in gutture ferentes, siue quod didicimus, siue quod mutuo hæc verba sumperimus, exaltamus te, magna & canora voce, dicentes, Ave gratia plena, dominus tecum: intercede heræ, & domina, & regina, & mater Dei pro nobis. Quoniã ex nobis tu oriunda es, & is qui editus est ex te, carnigerus Deus, noster est: quem decet gloria & magnificentia, omnisque honor & adoratio, & gratiarum actio, cum patre initij experte, & cum sancto, bono, viuifico spiritu, & nunc & semper, & in seculorum, Amen.

Innocent. S. Mariam.

Psal. 44.

Omnes Anglice Hierarchie laudant S. Mariam.

Psal. 149.

* gratiosa habet codex.

S. ATHANASII EPISC.

Alexandrinum in eodem festo de sanctissima Deipara Sermo: qui extat in operibus eius.

Quandoquidem ipse rex est, qui natus ex virgine, idemque & dominus & Deus, ea propter & mater, quæ eum genuit, & regina, & Domina, & Deipara proprie & verè censetur, licebitque nobis ita congruenter dicere, dum ad ipsam & ad eum, qui ex ea genitus est, carniferum filium respicimus: Nunc scilicet adest regina à dextris tuis, in vestitu deaurato circumamicta, variegata, eod quod secundum sexum femineum regina, & domina, & mater Dei appellari debeat. Eaque tunc ut regina assistens à dextris filij vbique regnantis, quasi in vestitu deaurato incorruptionis & immortalitatis circumamicta & variegata, sacris & solennibus verbis celebratur: non quidem secundum spiritualem simplicitatem, aut quasi sine corpore & carne assistat, sed quod induta sit, quantum spectat ad sanctissimam eius carnem, incorruptibilitate & immortalitate. Variegata rursum est, quantum attinet ad ossa sanctissima, quæ eius carnem suffulciunt. Nam ex carne eius & ex ossibus eius, veluti ex veteri Adamo nouus iste Adam, ut vicem eius expleret, costam sibi finxit, nimirum istam incarnationem, eamque semel indutam perpetuo gestat. Ac proinde ista noua Eua mater vitæ appellatur, variegataque permanet ad primitias vitæ immortalis omnium viuientium. Dicimus eam igitur iterum atque iterum, & semper & vndeque beatissimam. Sicuti ergo cum ad ipsum respicimus, regem, dominum & Deum appellamus: ita quoque cum ad eam oculos reijcimus, reginam, Dominam & Deiparam esse animaduertimus, idque contemplatione oculi mentalis. Adest regina à dextris tuis, vestitu deaurato

S. AMBROSII MEDIO- lanensis Episcopi in superius Ewang. expositio.

Et ipse intravit in quoddam, &c. Subjicitur Marthæ exempli, & Mariæ, alterius operibus actiuosa deuotio, alterius religiosa mentis intentio Dei verbo. Quæ, si cum fide congruat, etiam ipsis operibus antefertur, iuxta quod scriptum est. *Maria optimam partem sibi elegit quæ non auferetur illi.* Studeamus igitur & nos habere quod nemo nobis possit auferre, non ut perfunctoria, sed diligens audientia deferatur. Solent enim ipsius semina uerbi cælestis auferri, si secus uiam sint seminata. Agat te sicut Mariam desiderium sapientiæ: hoc enim maius, hoc perfectius opus, nec ministerij cura à cognitione uerbi cælestis auertat, nec arguas eos, & otiosos iudices, quos uideas studeant sapientiæ. Hanc enim sibi cohabitantem, Salomon ille pacificus asciuit: nec Martha tamen in bono ministerio reprehenditur, sed Maria, quia meliorem partem sibi elegerit, antefertur. Iesus enim multis abundat, & multa largitur. Et ideo sapientior iudicatur, quia, quod principale aduertit, elegit: denique Apostoli optimum non putauerunt relinquere uerbum Dei, & ministrare mensis, sed utrumque munus sapientiæ est. Nam & Stephanus plenus sapientiæ minister electus, & ideo qui ministrat doctori deferat, & ministrantem doctor inuitet, & prouocet. Vnum enim corpus ecclesiæ, & si diuersa membra, alterum altero eger. Non potest dicere caput manus, opera tua non desidero, aut iterum caput pedibus, & auricula se negare esse de corpore. Næ est alia principalia, tamen alia necessaria. Sapientia in capite, actus in manibus. Oculi enim sapientis in capite eius: quia ille uere sapit, cuius animus in Christo est, & cuius interior oculus ad superna erigitur. Et ideo sapientis oculi in capite ipsius, stulti autem in calcaneo.

S. EPHRAEM DIACONUS Ecclesiæ Ediffena, de sanctissima Dei matris laudibus.

Intemerata, prorsusque pura, Virgo Deipara, regina omnium, spes desperantium, Domina mea gloriosissima, eademque optima, sublimior cælicolis, purior Solis radius, & splendoribus honorarior Cherubin, & polyommatis, id est multoculis spiritibus, sanctior Seraphin; & nulla comparatione cæteris omnibus superis exercitiis gloriosior, spes patrum, gloria Prophetarum, Apostolorum præconium, & honor Martyrum, Sanctorum læticia, & lumen studioforum Abraham, Isaac, & Iacob, decus Aaron, Mosis splendor, & Gedeon uellus, Hierarcharum cæteris, & omnium Sanctorum, ac Virginum corona, ob fulgorem inaccessa. Ac cætra aurea, lucerna micatissima, uirna cæli manna gestans, tabula scriptam legem ferrens mortalibus; arca uera, charta diuinissima, omnium princeps, circumspècta, & lucifera Virgo, consolatio sanctissima, & omnium dux, sacratissima puella. O rube incombusse, & patens prædium, & uiridans Aaron illius uirga. Virga profertur & extitit, & flos filius tuus. E radice Dauid, &

Salomonis germinauit Christus noster creator, Deus & Dominus omnipotens, altissimus & illustrissimus. Tu quod ad corpus Deum, & Verbum genuisti, uirgo ante partum, uirgo in partu, uirgo post partum. Clauis non excussit Deus creator totus in tuo uirginali utero absque semine carum induratus, te, o celeberrima, talem præferens, qualis extiteras ante partum. Per te reconciliari sumus Christo Deo meo, filio tuo. Tu peccantium, & cæle vaxatorum, solatium mundi, carcere clausurum liberatrix celeberrima. Tu orphanorum susceptor, tu captiuorum redemptio, tu zgotantium exultatio, & omnium salus. Tu solitariorum solamentum, & spes mundanorum. Tu uirginum decus, corona, & gaudium. Tu mundi læticia, & domina princeps, regina præstantissima, & perquam benedicta, puella ueneranda, dominorum domina purissima. Sub alis tuis custodi me, & protege. Miserere mei, qui sum luto inquinatus, qui sceleribus quam plurimis creatorum Deum meum, & iudicem offendit, ne aduersus me gloriatur Satan as exitiosissimus, & ne in me exurgat execrandus inimicus meus, ne seruum tuum à tui spe destitui cognoscam, & ne calumniatur me detrectantium lingua. Non mihi alia fiducia, o Virgo sincera. Ex uinis equidem maternis tibi, domina mea, deditus sum miserabilis, & cliens tuus uocatus sum, ne maleuolus Satan as me ad infernas portas abducatur. Tu enim meus portus, o Virgo inuolata, & prætes auxiliatrix. Denique sub tutela & protectione tua totus sum. Crebris lachrymis te, o celeberrima mater imploro, & aduoluo tibi, domina mea, suppliciter clamans, ne dulcis filius tuus, & uita omnium materis tibi, quæ patriui, scelera, tollat me de medio, & miseram animam, ceu leo, diripiat, vel uelut sterilem sicum infelicem me excidat. Sed obsecro, Christum meum ad me, & subeam aualas illas beatorum, ubi non sunt lachrymæ, non vexatio, non molestia, non mors, non tormenta, non locorum angustia, sed læticia inexhausta, uoluptas istorum, delicia, & exultatio, gloria, & splendor. Imple os meum gratia dulcedinis tuæ. Illumina mentem, o gratia plena. Moue linguam meam, & labia ad laudes tibi alacri, & læto animo canendas, & præcipue melos illud Angelicum celebratissimum, quod Gabriel in Nazareth seruili habitu ad te uirginem, & matrem Domini mei integerrimam clamās cecinit, salutationem maxime congruam, & dignissimam, mundi salutem, cunctarumque animarum tutelam. Dignare, Virgo, te tuum seruum laudare, & dicere: Aue Dei splendidissimum, & luculentissimum uas; aue Domina Maria gratia plena; aue in mulieribus Virgo beatissima; aue stella fulgentissima, ex qua Christus prodit; aue illustrissima lux, mater, & Virgo; aue quæ mirificè Regem omnium peperisti; aue per quam nobis sol præclarissimus illuxit; aue Domina cunctis sublimior; & canticum Cherubin, & hymnus Angelorum; aue pax, gaudium, & salus mundi; aue generis humani læticia; aue patrum præconium, & prophetarum decus; aue martyrum pulchritudo, & corona sanctorum; aue promum gloria, & in solitudine degentium hymnus; aue præclarissimum Hierarcharum cælestium ornamentum; aue hymnigraphorum omnium oratio; aue præstantissimum orbis terræ miraculum; aue

ante terrigenarum omnium delectatio; aue paradise deliciarum, & immortalitatis; aue lignum uitæ, gaudium, & voluptas; aue uallū fidelium, & mundi salus; aue tranquille portus, & à fluctibus agitatorum liberatrix; aue nostra periclitantium auxiliatrix; aue progenitoris illius Adam resurrexio; aue incunda liberatrix; aue omnium parens; aue spes gratiæ, & consolationis; aue refugium peccatorum, & hospitium; aue propitiatorium laborantium; aue refugium in Hierosolymis; aue throne mei creatoris gloriosissime; aue aui splendor illustrissime, & micantissime; aue spes omnium proborum aduersus casibus afflictorum; aue conuersorum refugium; aue uirorum iuxta mulierumque regina, & tutela; aue mundi mediatrix gloriosissima; aue uniuersi terrarum orbis conciliatrix; aue Domina sceptrum fidelibus tuis imperans; aue gloria, & læticia omnium sacerdotum; aue Virgo solatium; aue porta cælorum; aue spes omnium; aue referamentum portarum paradisi; aue quæ merores sedasti, adornatrix omnium; aue eadem quæ lenissi oppressorum molestiam; aue claus calorum; & regni Christi; aue portus optime huius uitæ nautarum; aue anima mez spes bona, & fida; aue Christianorum omnium firma salus; aue lumē præfulgens, quo mundus illustratur; aue mater Christi filij Dei uiui; aue nostra genitorum protectio luculenta, & gloria; aue quæ nullo spatio comprehensum in sinu comprehendisti; aue quæ Christum uita dote em educasti, Christum pienuissimum omnium creatorem, Deum, dulcem Iesum meum, altorem mundi, hominum amantissimum, omnipotentem patrem meum, cui competit gloria, honor, & potestas in secula, laus, & magnificentia, cum eterno Patre, & Spiritu sancto nunc & semper, & in secula seculorum. Precibus Dei genitricis semper Virginis, & exercitus cælestium, ac cæteris Angelorum, Cherubin, Seraphin, Prophetarum, Martyrum, Hierarcharum, Sanctorum studioforum intercessionibus, miserere tuæ creaturæ, Deus mihi elementissime. A dextris in hora iudicij colloca humiles seruos tuos. Ne, o Domine uitæ author, ad opera, quæ nos mortales legem præuaticati commissimus, aspexeris, quin potius aspice ad mitissimam humanitatem, & misericordiam tuam, Amen.

S. EPIPHANII EPISC. Constantiæ Cypri, de Laudibus sancti et Mariæ Deiparæ, Serm.

Ioanne Pico interprete.

Miser ego sum, qui effulgentes splendore deiparæ radios, terribiles & incomprehensas facultates; cæli & terræ inhabitatæ mysterium, admirandumque propitiatorium uerbis consequi tentauit. Gestiebat quidem interioris animi cogitatio ad exactiorem intelligentiam, quæ exprimitur conabatur profunda memoriæ: & altissimæ speculationis Miraculum. Veruntamen, charissimi, & timor multus & grauis contuit me. Nam memoria contemplationis horrendæ exagitans tremebundam animam meam, & cor exhortetis non mediocriter afflixit, sed & grauior

vexauit. Concutit enim mentem meam maximæ contemplationis, ac uelut incomprehensibile mysterij memoria, nempè quod illud eloqui minimè possit. Quis enim huiusmodi mysterio exprimeret queat sufficere? Quale uerò os pronūciaret, quæ uerba lingua proferret? Nequaquam potest dicere quod later. tam uerò audebō, dicā de sola deipara, quatenus assequor, denud tamen uereor; utpote qui lingua non sum præditus idonea, ad ea dicenda, quæ sunt ualde magna: sum enim exilio uere, tardaque lingua: & minimè disertus, uel sic uerba facere possim de percelebri, sancta, inuoluta, & deipara Maria matre Domini, de qua loquitur loqui non debet humana lingua, per se uerum habet uocem illius habitata ratione, & imminuta est lingua, quæ pro dignitate facultatē dicendi non habeat. Ita siquidem uel cælorum uirtutes in stuporem conuertit. Obstupuerunt omnes Angeli, Archangeli, principatus, potestates, Throni, dominationes, Cherubim, ac Seraphim, & Angelorum uniuersus exercitus, timore, tremoreque graui detenti: quia cernebat illum qui habitat in cælis, per eam uersari in terra, & exhortari se habent. Spectabant uirginem, cælum, & Thronum; & formidabant dum conspicerent eam; qui principio caret, descendentem à Throno Cherubico, in uero uirgine sedere. O beata radix, quæ hanc produxit, de hac Esaias Propheta Turturis more gemendo submurmurat ignea lingua exclamans: Exurgit uirga de radice Iesse, & flos de radice ascendet, & requiescet super eum Spiritus timoris Dei. De radice Iesse ortus est Rex Dauid & de tribu Regis Dauidis sancta Virgo: sancta inquam, & sanctorum uirorum filia, cuius parentes fuerunt Ioachim & Anna, qui quidem in uita sua Deo placuerunt, atque etiam fructum eiusmodi germinarunt, sanctam uirginem Mariam, Templum simul & Matrē Dei. Ioachim portō, Anna, & Maria, hi tres Trinitati palam sacrificium laudis offerebant. Ioachim enim interpretatur præparatio Domini, eo quod ex illo præparatum sit Templum Domini, nempè Virgo. Anna rursum similiter gratia interpretatur: propterea quod Ioachim & Anna gratiam acceperunt, ut accedentibus precibus talem fructum germinarent sanctam uirginem adepti. Ioachim siquidem præcabatur in monte, & Anna in horto suo. Anna uerò grauida effecta, cælum & Thronum Cherubicum peperit, sanctam puellam Mariam. Illa enim reperitur esse cælum, Templum, & Thronus: quia Mariam interpretari solemus dominam: atque etiam spem, peperit enim Dominum, qui est spes totius mundi, nempè Christum. Rursum nomen illud Maria interpretatur myrrha maris. Myrrham uerò aliquis (quod ego etiā aio) de immortalitate, eo quod patitura esset gemmā immortalem, in mari, hoc est in mundo. Mare autem dicit uniuersum mundum, cui uirgo serenitatem & tranquillitatem contulit, dum portū peperit Christū. Rursum itaque præclare puellæ Mariæ beatū nomē interpretatur illustrata, utpote quæ illustrata sit à filio Dei, & cunctos usque ad terminos terræ credentes Trinitati illuminauerit. Sancta enim puella Virgo Maria est sponsa Trinitatis, & thesaurus dispensationis planæ arcana, cui Gabriel inquit, *Aue gratia plena, Dominus tecum.* Subiunxit Gabriel. Et pater misit aribonem de cælo Spiritum sanctum, præparauit uirginem uirginitate filio cælesti sponso; quam

B. Mariæ
excellenti.

Esaia.

Ioachim, &
Anna parentes
B. Mariæ.

Luc. 1.

Pater dilexit, filius inhabitavit, Spiritus sanctus percipuit. Ipsa est enim sponsa & thalamus, & ex ea sponsus procedit Christus. Virgineum indumentum, iuxta suam Davidis Prophetæ cantionem, In sole posuit Tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de Thalamo suo. O sponsi desiderium summæ puritatis, propriam ancillam propensione affectu constituit, sponsam & Matrem, Gabriel effectus hospes virginis, cæli & terræ incensum, arque summæ vna copulavit, quam quidem Virgineum prophetæ clarè descriperunt, dum prædicarunt seriem nuptiarum. Quomodo Virgo invenitur esse cælestis sponsa & mater quæ donorum antenuptialium nomine, Spiritum sanctum accepit, dotis verò gratia, cælum vna cum paradiso? Quæ rebar igitur virgo conspiciere quem desiderabat inquiring. Vbi est sponsus cuius pulchritudinem exopto? vbi est pulchritudo Sole splendidiore? vbi totius formæ gloria ineffabilis? vbi lumen quod extingui nequit, quod ego summo cum desiderio requiro? vbi Sol qui radium exquirat? vbi ipsorum Cherubim cithara? vbi angelus Seraphim nunquam dormiens Christus? Vbi angelorum adoratio quam Gabriel indicavit? vbi solus ac solius patris vniigenitus filius, quem virgo exoptans prædamat, per quirens salutat? Cui Gabriel ait: *Aue gratia plena, Dominus tecum. Aue gratia plena.* Gratia sanctæ virginis est immensa. *Aue gratia plena,* multis virtutibus exornata virgo, in lampade gestans lucem inextinguibilem, Sole splendidiorem, *Aue gratia plena,* hanc spiritalis in te siquidem hamus diuinitas. *Aue gratia plena,* gloriæ spiritalis. *Aue gratia plena,* quæ es vna aurea continens manna cælestis. *Aue gratia plena,* quæ trahentes perennis fontis dulcedine satias, *Aue gratia plena,* mare spirituale habens gemmam cælestem Christum, *Aue gratia plena,* splendidum cælum, quæ in cælis incomprehensum continens Deum, *Aue gratia plena,* quæ Cherubicum Thronum diuinitatis fulgore superas, *Aue gratia plena,* quæ cæli circumculum habes, & Deum incomprehensum angusto potissimum loco in te ipsa continens. *Aue gratia plena,* nubes conuulsæ similis, quæ Deum habes, qui populum deduxit per desertum. Quid dico? & quid proloquar? quo pacto beatam prædicabo gloriæ radicem? Solo enim Deo excepto, cunctis superior existis; natura formosior es ipsis Cherubim, Seraphim, & omni exercitio Angelico, cui prædicandæ cælestis ac terrena lingua minimè sufficit, imò vero nec Angelorum. Etenim ipsi quidem hymnum, laudem, honorem protulerunt, non tamen eo modo eloqui pro dignitate potuerunt. Latrabantur verò Angeli tanquam ipsi duntaxat Deum habere, quibus sanctissima virgo superior nata, Deum habitantem in cælis concepit in terra; vt hac ratione exercitus Angelorum traheret in terram, & versaretur cum hominibus. Ipsa enim est cæli & terræ mediatrix, quæ vniouem naturaliter peregit. O beata virgo, columba pura, & sponsa cælestis Maria, cælum, Templum, & Thronus diuinitatis, quæ coruscantem in cælo & terra Solem habes Christum; nubes lucida, quæ fulgor de cælo lucidissimum ad illuminandum mundum deduxisti Christum. Nubes cælestis, quæ Tonitruum Spiritus Sancti in se ipsa reconditum deduxit in mundum, & imbrem spiritus sancti in vniuersam terram ad producendum fidei fructum cum impetu demisit. *Aue gratia plena,* porta cælo-

Psal. 18.

seraphim

Luc. 1.

21.

B. Maria sua excellens supereminet Angelis omnibus.

rum, de qua Propheta vociferatus est, his verbis, Ecce porta clausa, & nullus ingredietur per eam: nec egredietur, præterquam Dominus Deus solus, & erit porta clausa duci: quia dux ipse vocabitur, & in ipsum sperabunt omnes gentes. De hac portâ etiam in canticis Prophetæ in discursu orationis planè & apertè proloquitur in clamans, Hortus conclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus, Mansit in virginitate sancta & præclara puella Maria, quæ est nubes lucida habens intus Deum Verbum: ad quam vocalissimus Esaias. Ecce nubes leuis, & veniet in Aegyptum mons nollatenus incifus, præruptam habens petram Christi: de qua sapientissimus Daniel ait, Abcifus est lapis de monte sine manibus, hoc est absque viro solidâ Petrâ Christum virgo peperit ipsa templum minime compositum, quæ lapidem cælestem habet Christum, ipsa nubes tonitru formis, quæ fulgur interius in vtero gestat: sermonum meo attestatur diuinâ scriptura, dum ait, Veni ter tuus aceruus frumenti vallatus in lilis. Ipsa est ager minimè cultus, quæ verbum velut granum fumentum suscipiens etiam manipulum germinauit. Ipsa clybanus intellectualis, quæ ignem & vitæ panem habebat. Ipsa est sancta mater Saluatoris, quæ Verbum patris ex te incarnatum peperit, Ad quâ Esaias. Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabit nomē eius Emanuel. O virgo pura, sancta mater Domini, beata sponsa Trinitatis indiuiduæ, beata tu inter mulieres, quæ Deum & hominem omnium creatoris velut infantem in terra peperisti, beata tu inter mulieres, quæ sola in terra Deum cælestem concepisti, beata tu inter mulieres, cuius vbera suxisti qui alit vniuersa. Sancta Maria virgo deipara beata tu inter mulieres, quæ nunc genuisti eum qui olim in Paradiso formauit Adam è luto. Tu enim es deipara, quæ verbum ex te incarnatum peperisti. Deipara existis, quæ Deum verbum in forma serui concepisti. Deipara existis, quia Deum verbum suscipiens incarnatum peperisti. Deipara existis, quæ sola solius Dei vniogenitum filium genuisti, non temporaneum Deum genuisti ex te incarnatum: sed æternum, qui ante te est, & ante omnia. Quis immaculata, quæ peperit agnum Christum. Inuenca nunquam iugum experta, quæ vitulum genuit. Fidei mensa intellectualis quæ panem vitæ mundo suppeditauit. Quid dicam; & quibus verbis explicabo gloriam radicis fundatam: De hac sancta puella, semper inquam puella & virgine, Deus per Prophetam ait, Ex te mihi erit dux qui sit dominator in Israel, & egressus eius ab initio à diebus æternitatis: propterea dabit eos vsque ad tempus parientis, pariet, & reliquit filiorum eius conuertentur ad filios Israel. Attribit, & videbit, & pascet ouile suum in potentia Dominus. O virgo sancta lucis æternæ mater, incis, inquam, quæ in cælis illuminat copias Angelorum: lucis, quæ illuminat ipsorum Seraphim incomprehensum oculum: lucis, quæ illuminat solem splendidis facibus: lucis, quæ fines terre illuminat ad credendum Trinitati: lucis, quæ dixit, Ego sum lux mundi: lucis, quæ dixit, Ego lux in mundum veni: lucis, quæ assumpta est, & illuminavit cuncta quæ sunt in cælis & in terra. O virgo sanctissima, quæ exercitum Angelorum in stuporem deduxisti. Stupendum enim est Miraculum in cælis, mulier amicta Sole: stupendum Mi-

raculum in cælis, mulier gestans lucem in vlnis, stupendum Miraculum in cælis, alter thronus Cherubicus. Stupendum Miraculum in cælis, mulieris filius, qui & ipsius & sæculorum est Pater. Stupendum Miraculum in cælis, thalamus virginis habens filium Dei, Deum sponsum Christum. Stupendum Miraculum in cælis, Dominus Angelorum, infans virginis effectus est. O sanctissima virgo mater Saluatoris, quæ genuisti principio carens Verbum, filium scilicet eundem cum Patre habentem thronum, cõsubstantialē patri, & spiritu sancto, qui cum Patre & Spiritu sancto est ante secula, qui concameravit cælos, & terrâ condidit. Aue sanctissima virgo, quæ velut rubus intellectualis absque combustionē diuinitatis ignem tenes. Clybanus intellectualis, qui ignem & panem vitæ calidum mundo in esum attulit, de quo saluator mundi Christus ait. Accipite, comedite, hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. Locuples est, charissimè, virtutibus plena mensa virginea, optimis quibuscunque cibis abudans, quibus terra fruetur. Larga est sancta virgo & mater Christi, quæ splendidam lucernam relucentem in cælo & terra Christum gestauit, ad quam Propheta Zacharias, Ecce candelabrum aureum, & facula super ipsum. Quinetiam David canticum hoc iuanissimum in clamat, Lucerna pedibus meis verbum tuum & lumen semitis meis. O candelabrum virgineum, quod illustrat tenebris inuolutos. O candelabrum virgineum repellens tenebras, & lucem splendere faciens. O candelabrum virgineum, quod ignem & oleum inseparabile ad illuminandum intulit. O candelabrum virgineum, quod ab altissimo throno accepit ter lucidum ignem, vni inextinguibilem, cõsubstantialē, & ad illustrandam terram respndit. O candelabrum virgineum, de quo per Prophetam, Deus inquit, Illuc producam cornu David, parati lucernam Christo meo. Corona regia pretiosissimum habes lapidem & gemmis similem Christum, Purpura regis, quæ cæli terreque regem induit, vniuersale corporis indumentum purpuram referens, constantissima Christianorum fides: liber incomprehensum, quæ verbum & filium patris mundo legendum exhibuisti. Beata inter mulieres, quæ Verbum ex te incarnatum peperisti, Verbum inquam patris, filium verbum, ante secula Deum, verbum initio carens & æternum, verbum cum Patre & Spiritu sancto vnium, verbum eundem cum patre habens thronum, verbum sedens super Cherubim, verbum quod glorificant animalia quadruplicem faciem habentia, verbum quod creauit Angelos, verbum quod fecit vt principatus & potestates essent, verbum quod extendit cælos, & terram condidit, verbum verum Deum ipsum Christum Dominum nostrum, quem sanctissima virgo peperisti, & denuo post partum virgo, quæ gemmam produxisti, & coronam regiam plexuisti. O beata virgo, quæ gloriam cælestem portasti, & ex multis floribus Paradisi mundum odore bono replesti. Virgo est lilium immaculatum, quæ rosam immatrescibile genuit Christum: vitis veritatis fertilissima, & quod ad virginitatem minimè vindemiata, quæ licet non fossa, vuarum tamen feracissima, nempe quæ maturam vnam germinauit Christum. Quamobrem sanctissima virgo fac nobis fidem, qua ratione ger-

minaueris, quo pacto suscipiens verbum, quod est ante secula, mater Dei visa sis super terram. Ego virgo incorrupta, quæ in vtero gestauit, effecta sum Templum impollutum habitantis in me verbi Dei nuptiarum expertis. Emanuelem gestauit in vtero incorrupto, in ventre impolluto, similis effecta throno cherubico: in qua caro factum est verbum Patris, qui Deus est initio catens: & licet inuisibilis, spectabilis tamen per dispensationem assumptæ carnis factus est. Non experta nec cognoscens virum, peperit Deum, qui est ante secula, ipsum Christum, Nam etiam nunc sum Virgo post partum, purior (si dicere licet) quam antea: sine labore peperit, non vt omnes mulieres, dissimiles enim fuerunt res mez ac illarum inter pariendum. Non nouit natura humana partum meum, excepto solo Deo qui in me habitauit. O virginem, stupendum Ecclesiæ thesaurum, qui adeptus est ingens Mysterium. Virgine appellat velut sacerdotem pariter & altare, quæ quidē mensam ferens, dedit nobis cælestem panem Christum in remissionem peccatorum. O vterum impollutum, habentem circumulum calorum, qui Deum incomprehensum, in te verò comprehensum portasti. O vterum cælo amplioem, qui Deum in te non coarctasti. O vterum, qui cælum es septem circulis constans, & capacio illis existis. O vteru septem cælis sublimiorem atque latiore. O vterum, qui es octauum cælum, septem firmamentis celsiorem. O vterum habentem inextinguibile lumen septies lucetis gratiæ. Quid dicam; aut quid loquar de præclara, & sancta virgine? Desiderium me trahit vt de Deipara verba faciam, & formido me retinet in silentio, vt qui non habeam facultatem dicendi pro dignitate. Animus hortatur, & metus deterret: ille quidem trahit me, iste verò me abstrahit. Cum ergo ab vtroque distinear, expedit mihi vt sermonem habeam de percelebri & sancta virgine. Dico enim illam esse cælum, thronum, simul & crucem: extendens enim sanctas vlnas Dominum portauit. Thronus Cherubicus, cruciformis, & cælestis: de qua per scripturas in cælos incumbo, & conspicio illam ab Angelis adorari, hinc Gabriel in primis salutat virginem. *Aue gratia plena,* quæ es splendidum cælum. *Aue gratia plena,* quæ habes radium de cælo lucidus facibus coruscantem, vt pote solem Christum. Virgo plurium nominum & multocula, effecta est. Seraphim incomprehenso visionis: quæ inuenta est velamentum quoddam intellectuale corporis vniuersalis, Cherubim transcendens. Illa enim auertuntur, cum nequeant spiritalem ignem diuinitatis, fixis oculis intueri: hæc autem apertis oculis fixè intuens incomprehenabilem & somni expertem oculum Christi, cum desiderio & osculo salutar. Exercitus Angelorum (qui sunt scabellum pedum Christi) procidentēs nec videre possunt nec contingere, hæc verò labra labris coniungens, incomprehensum salutar. O virgo incomprehenso Mysterij ferens miraculum, quæ fidem ter optatam orbi prædicasti. Virgo sublimior Angelis facta est, superior ipsis Cherubim & Seraphim, placens Christo regi, à Deo in honore habita, tanquam ancilla digna & mater. Sancta mater immaculata, quæ genuisti Christum, qui est ante te, & dixit, Prius quam Abraham fieret, ego sum, quæ stabulum gloria exornasti, & præse-

D. Virginis Mariae encomia.

Virgo Maria ab Angelis adoratur. Luc. 22.

Ioan. 8.

pe, cæli circulum præ se ferentes, Deum incomprehensum gestabant vt pote tres Trinitati aperte ministrantes quando virgo in spelunca citra laborem prægnas, cæli & terræ Dominū depofuit in præseppe, tunc etiam ordines Angelorū circumstantabant virginem cum clamore dicētes. Gloria in altissimis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas. Quapropter etiā pastores qui ruri pernolabant, huiusmodi glorificationem Angelorum audierūt de Salvatore, & celeri cursu preperantes, lucem adorauerunt, spectātes miraculum insolens: ancillā Domini & virginē in terra versantem, euasisse spōsam & cælestem. Ipsa enim & sponsa, & thalamus, & Dei mater visa est in stabulo, quando peperit infantem Christum. Iuxta prophetiā Esaiæ vocem, nempe: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis: cuius imperium super humerum eius, & vocatur nomen eius magni consilij Angelus, Deus fortis, potestate polens, Princeps pacis, pater futuri sæculi. Tum post hæc & Magi à partibus Orientis, à stella splendida illustrati & deducti, peracta itineris ab Oriente longitudine, venerunt Bethleem ad adorandum partum. Vnde cum ad Ciuitatem Hierusalem peruenissent, occultari cœpit stella: illi verò tumultuantes, eo quod viæ ducem perdidissent, necessitate cogente interrogabant incolas Ciuitatis, & sciscitabantur ab eis vbi natus esset Christus, quod quidem miraculum inauditum omnes existimabant. De quò cum audisset Herodes, turbabatur vehementer, & vocatis sacerdotibus, percontabatur eos, vbi Christus nasceretur. Illi autem dixerunt, & non negauerunt: confessi sunt, & non sunt mentiti. Solis radios abscondere non poterant, vocem scilicet per Prophetam de Salvatore clarè pronunciatam, testatò dixerunt, in Bethleem nasci Christum. hunc enim in modum per Prophetam clamat: Et tu Bethleem nequam es minima in Principibus Iuda: ex te enim exiit Dux qui sit dominator in Israel. O infidelem Israelem, confessus est legis effectum, & legiflatorem denegauit; testificati sunt ipsi vbi nasceretur Christus, & hi rursus Christum natum abnegauerunt. Cur igitur Magi, quorum vis animi propria immutata erat, quorum cor admodum turbabatur, & extinguebatur præ dolore: quorum suspiria fluctuum violentorum instar nauem submergebant: quorum oculi, lachrymis gemmas præ se ferentibus, terram irigabant: quorum afflictio intolerabilis erat, ductorem ab Oriente requirentes, quem nõ habebant, habentes, quaritabant, vbi esset Magorum dux stella. At verò perpende veritatem, quoniam pacto occultatur eis stella, & intueri miraculum, & eius significationem, hac de causa absconditur eis stella, vt dum percontarentur incredulos sacerdotes, manifestum redderet omnibus cæli & terræ mysterium. quapropter vbi cognouerunt omnes, rursus apparere stella Magis, donec venisset supra infantem in stabulo, vel potius in celo. (Vbi enim Christus, ibi & cælum.) Nam stabulum visum est esse celum in terra. Illi verò cum viderent stellam, immo potius Saluatorem, grauis fuit gaudium magno; & incuruantes se adorauerunt, obtuleruntque dona, aurum, thus, & myrrham, aurum quidem velat Regi, thus autem tanquam Deo, & myrrham tanquam mortali, vel potius vt iudicaret sepulturam creatoris, & opificis omnium

Luc. 2.

Isa. 9.

Matth. 2.

Mich. 5.

Matth. 2.

Christi, quam peperit sponsa cælestis Maria, que est cælum, templum, & thronus diuinitatis, inexplicabile Paradisi monile. Angeli accusabant Euam, nunc verò Mariam gloria prosequuntur, quæ mulierum infirmitatem verè gloriosam reddidit, quæ lapsam Euam erexit, & Adamum à Paradiso deiectum in cælos misit: quæ Paradisum clausum aperuit, & per Latronem rursus Adamum complantauit. Per te enim, o sancta virgo, medius obstructionis paries inimicitias dissoluisti, per te pax cælestis donata est mundo, per te homines facti sunt Angeli, per te homines appellati sunt amici, serui, & filij Dei, per te homines meruerunt esse conferui Angelorum, & cum eis familiariter conuersari, per te notitia cælestis, à terra transmittitur in cælos: per te homines fiduciam habent in cælo erga altissimum: per te crux respicendū per vniuersam terram, in qua quidem cruce pendit filius tuus Christus, Deus noster: per te mors conculcatur, & spoliatur per te infernus: per te ceciderunt idola, & excitata est notitia cælestis: per te cognouimus vniuersum filium Dei, quem, sanctissima virgo, peperisti, Dominum nostrum Iesum Christum, quem omnes Angeli, atque homines adorantes, dicimus principio earentem patrem, carentem principio filium, & principio carentem Spiritum sanctum, Trinitatem indiuiduam, & consubstantialem glorificantes in secula seculorum, Amen.

S. HIERONYMI PRESBYTERI in eodem festo, Serm.

Cogitis me, o Paula, & Eustochium, imò charitas Christi me compellit, qui vobis dudum tractatibus loqui consueueram, vt nouo loquendi genere sanctis, quæ vobiscum degunt virginibus, Latino vtens eloquio, exhortationis gratia sermonem faciam de assumptione beatæ, & gloriosæ semper virginis Mariæ, more eorum, qui declamatoriè in ecclesiis solent loqui ad populum: quod vtique genus doctum necdum attigeram. Sed quia negare nequeo quicquid iniungitis, nimia vestra deuictus dilectione experiat quæ horramini, affectu infantium more balbutientium, qui quæcumque audierint, fari gestiunt, cum necdum possint ad plenum verba formare: maxime quia propter simplices quasque id me deprimere compellitis, vt habeant sermone latino, quibus se occupent laudibus eadem die, quibus de diuinis vacent lectionibus: præsertim cum & eadem in multis festiuitatibus, multorum sanctorum patrum studia miro cuderint eloquio, quæ de hac quidem vberius vbique in scripturis diuinis prædicata leguntur. Quid enim aliud sonant euangelia, nisi nascentem Dominum ex Maria virginem? & omnia incrementa eius quousque fuit in mundo duntaxat, diuinis efferunt præconiis. Porro ab exordio sancti euangelij Gabrielem archangelum colloquentem Mariæ audistis, & deinceps reliqua omnia plenius legistis. Ad præsepe quoque, o Paula, te teste, nato puero, multitudinem angelorum inter crepūdina noui partus, & querelas nescij ploratus, pro fescenninis, Gloria in excelsis Deo, deo terra pax hominibus bonæ voluntatis, cantantem audistis, & radiantem stellam vidisti, pastorem super euangelizantibus credidisti, Magos præte-

rea tria deferentes munera in visione beatis oculis conspexisti, ipsa eadem munera bene intelligēdo, votis omnibus fide Deo obtulisti. Nam & cum eisdem Magis Deum puerum in præsepi adorasti. Sed forte conquesta, me delatore quod te prodiderim, clamabis. Ad quod ego: Si celatum esse volebas, testis conscientia, mihi narrare ante præsepium, vbi plurimum lachrymata es, non deberes: quod vt verum fatear, Christi præconia, etiam si volueris adiuratus, neq; tuas laudes omnino tacere queo. Idcirco tuæ te interrogēt filia, quas late nutris, tu ea melius referabis, quæ nescio si per speciē aliquā, aut certe in spiritu vidisti. Vnde vos, o filia, pulsate matrem, precibus, pulsate ad ostiū inuitatis amici, si quo modo vobis tandē aperiatur, quæ referata sunt matri. Veruntamen de his quid plura dicam? Omnia saluatoris gesta, & beatæ Mariæ obsequia, nec non & actus vitæ ex euangelio didicistis. Et nunc quid superest, vt ab aliquo doctorum requiratis? De assumptione tamen eius qualiter assumpta est (quia vestra id deposcit intentio) præsentia absens scribere vobis curauim, quæ absentia præsens deuotus obtuli: vt habeat sanctum collegium vestrum in die tantæ solennitatis munus latini sermonis, in quo discat tenera infantia lætis experiri dulcedinem, & de exiguis eximia cogitare: qualiter, fauente Deo, per singulos annos tota hæc dies expendatur in laudem, & cum gaudio celebratur: ne fortè si venerit vestris in manibus illud apocryphum de trasūru eiusdem virginis, dubia pro certis recipiatis: Quod multi latinorum pietatis amore, studio legendi charius amplectuntur: præsertim cum ex his nihil aliud experiri possit pro certo, nisi quod hodierna die gloriosa migravit à corpore. Monstratur autem sepulchrum eius cernentibus nobis vsque ad præsens in vallis Iosaphat medio, quæ vallis est inter montem Sion, & montem Oliueti posita, quam & tu, Paula, oculis conspexisti: vbi in eius honorem fabricata est ecclesia miro lapideo tabulatu, in qua sepulta fuisse, vt scire potestis, ab omnibus ibidem prædicatur, sed nunc vacuum esse Mausoleum cernentibus ostenditur. Hæc idcirco dixim, quia multi nostrorū dubitant, vtrum assumpta fuerit simul tum corpore, an obierit relicto corpore. Quomodo autem, vel quo tempore, aut à quibus personis sanctissimum corpus inde ablatum fuerit, vel vbi transpositum, vtrumque resurrexerit, ne scitur: quamuis nonnulli astruere velint eam iam resuscitatam, & beatam cum Christo immortalitate in cælestibus vestiri. Quod & de beato Ioanne euangelista eius ministro, cui virginia à Christo virgo cōmissa est, plurimi asseuerant, quia in sepulchro eius, vt fertur, non nisi manna inuenitur, quod & seaturire cernitur. Veruntamen quid horū verius censeatur, ambigimus, melius tamen Deo totum, cui nihil impossibile est, committimus, quàm aliquid temerè definire velimus autoritate nostra, quod non probamus: sicuti & de iis, quos cum domino, teste euangelio, resurrexisse credimus, sed vtrum redierint in terræ puluerem, certum non habemus: nisi quod legimus, quia multa corpora sanctorum; qui dormierant, surrexerunt, ac venerunt in sanctam ciuitatem, scilicet Hierusalem, & apparuerūt multis. De quibus profectò nonnulli doctorum senserunt, etiam & in suis reliquerunt scriptis, quod iam in illis perpetua sit completa resurrectio. Fa-

tentur enim, quod veri testes non essent, nisi & vera esset eorum resurrectio. Vnde & B. Petrus dixisse legitur, cum de Dauid loqueretur in testimonium; Et sepulchrum, inquit, eius apud nos est, quasi non sit ausus dicere, quod ipse, aut corpus eius apud nos est, sed tantum sepulchrum, quo conditus fuerat. Hinc aiunt resurrexisse & ipsum cum cæteris sanctis, & ideò vacuum remansisse Mausoleum, vti nunc beatæ Mariæ cernitur. Quod sanè factum & de aliis quibuslibet locis scripturarum affirmare conatur, quod hi iam cum Christo regnent, resuscitati in æterna societate. Quod, quia Deo nihil est impossibile, nec nos de beata Maria factum abnuimus: quāquam propter cautelā salua fide pio magis desiderio opinari oporteat, quàm inconsultè definire, quod sine periculo nescitur. Vnde de his, ex quibus certi sumus, tantisper loquamur, ad exhortationem vestram qualicumque sermone ad ædificationē & laudem nominis Dei, vt & religio conseruetur pro famulatu, & deuotio augeatur pro affectu: quoniam hæc est virgo, quæ sola interemit vniuersam hæreticam prauitatem, sola post Deū, quæ nos confirmet in omni veritate, suisque commendet meritis, & precibus auxilietur, vt & ipsi digni inueniamur in eius laudibus. Quod si quaritur post ascensionem Domini quid egerit, vnum pro certo est, quia virgo sancta corpore ac mēte permansit. Quam sanè angelus Gabriel, ac cælestis paralympus intactam custodiuit, & Ioannes Apostolus; atque Euangelista, cui Christus eam de cruce commisit, virgo virginem seruaui, suisque illi deseruiuit obsequiis: non quod eam eximius ille sanctorum chorus Apostolorum deseruerit, inter quos post resurrectionem Domini intrans, & exiens familiariter contulit de Christi incarnatione: tanto siquidem verius, quanto ab initio plenius per spiritum sanctum cuncta didicerat, & perpexerat oculis vniuersaliter: & Apostoli omnia per eundem spiritum sanctum cognouerint, & in omnem edocti peruenerint veritatem. Quam sanè beatam virginem & si omnes venerati sunt discipuli, eique famulabantur officio dilectionis, Ioannes tamen amplius, ac specialius vsque ad finem vitæ, qui sibi commissam accepit in suam, quasi matrem filius, cui benignus magister de cruce; Mulier, inquit, ecce filius tuus: ad discipulum autem; Ecce mater tua: vt virgo virgini cohereret, & deseruiret officiosissimè cura adoptionis. Non enim pudicissima virginitas alicui discipulorum rectius, quàm virgini commendaretur: vt esset adiuuicem grata societas, & floridus aspectus, nec non & venustus conuersandi vultus, vernansque alternatim pudicitiarum splendor decoratus. Vna siquidem virtus virginitatis in ambobus, sed altera proportio in Maria: altera quidem, quia fecundior, sed ipsa: ipsa verò, sed altera: quia et si ipsa eademque incorruptio, tamen fecunditas integritatis longè gloriosior quàm virginitas. Idcirco & fecunditas in illa tota deifica est, & virginitas. Alioquin nauquam fecundum naturam nascendi virginitas vbi fecunditas prædicatur, neque fecunditas vbi virginitas integra conseruatur: ideòque totum superexcellit de illa, quæ dicuntur, quia sanctissima; atque ineffabilia. Vnde virginitas, & fecunditas proles, supereminens nouitas est, quanquam humanum cernatur, ex carne quod nascitur. Ve-

Act. 2.

Insignia præconia B. Mariæ, qualia non austeribus non admodum probantur. Intercessio B. Mariæ.

Ioan. 19.

Ioan. 19.

benè quasi virgula fumi: quia gracilis, & delicata, quia diuina extenuata disciplinis, & concremata intus in holocaustum incendio pij amoris, & desiderio charitatis. Vt virgula, inquit, fumi ex aromatis. Nimirum quia multis repleta erat virtutum odoribus, manās ex ea fragrabat suauissimus odor etiam spiritibus angelicis. Ascendebat autem de deserto præsentis seculi, virga de radice Iesse olim exorta: sed mirabantur electorum animarum præ gaudio, quænam esset, quæ etiam meritorum virtutibus angelorum vinceret dignitatem. De qua rursus idem spiritus sanctus in eisdem Canticis: Quæ est ista, quæ ascendit, inquit, quasi auctora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Admiratur autem spiritus sanctus, quia omnes de ascensu huius virginis admirantes facit, quod quasi noui diluculi aurora rutilans ascensu suo resplendet, multis freta, & vallata sanctorum agminibus. Vnde dicitur: Terribilis vt castrorum acies ordinata. Siquidem terribilis suis facta virtutibus, vt castrorum acies admodum ordinata, hinc inde sanctorum angelorum pulsa præsidis. Pulchra, inquit, vt luna, immo pulchrior quam luna: quia iam sine defectu sui consistat, cælestibus illustrata fulgoribus: electa vt sol, fulgore virtutum, quia ipse eam elegit sol iustitiæ, vt nasceretur ex ea. Ad cuius profectum exequias, quantum fas est credere, famulabantur angeli, & vniuersæ cælorum congratulabantur curiæ. Nec mirum, quia honor maternus eius est, qui natus est ex ea, quem omnis cælorum ordo veneratur, & adoratur super se eleuatum, cum patre in sede maiestatis Domini. Legimus enim quàm sæpè ad funera, & ad sepulturas quorumlibet sanctorum angelos aduenisse, & ad exequias eorum obsequia præstitisse, nec non & animas electorum vsque ad cælos cum hymnis, & laudibus derulisse, vbi & vtriusque sexus chori commemorantur frequenter audiri, laudesque cecinisse, interea & quod perspicacius est, multo nonnunquam lumine eosdè resplenduisse, insuper & adhuc viuentes in carne, ibidem miri odoris fragrantiam diuinius pensasse. Quod si ad recreandam spem, dilectissimæ, & corroborandam fidem interdum assistentium saluator noster Christus, ob merita suorum amplius comprobanda, talia, & tanta dignatus est exhibere per suos cæli ministros circa defunctos: quanto magis credendum est hodierna die militiam cælorum cum suis agminibus festiue obuiam venisse genitrici Dei, eamque ingenti lumine circumfulsisse, & vsque ad thronum, olim sibi etiam ante mundi constitutionem paratum, cum laudibus, & canticis spiritualibus perduxisse? Nulli dubium, omnem illam cælestem Hierusalem tunc exultasse ineffabili lætitia, tunc iucundatam esse inextimabili charitate, tuncque cum omni gratulatione iubilasse: quoniam festiuitas hæc, quæ nobis hodiè reuoluitur annua, illis omnibus facta est continua: nec immerito. Creditur enim, quod saluator omnium ipse, quantum datur intelligi, per se totus festiuius occurrit, & cum gaudio eam secum in throno collocavit. Aliàs autem quomodo impleuisse creditur, quod in lege ipse præcepit: Honora patrem tuum, & matrem tuam? Porro quod patrem honorauerit, ipse sibi testis est, cum ad Iudæos ait: Ego gloriam meam non quaero: est qui quaerat, & iudicet, sed honorifico

patrem meum, & vos inhonorastis me. De matre verò Euangelista cum diceret, veniens, ait, Nazareth, erat subditus illis. Sed alia est natura, quæ Deus pater fecidum se honoratur: alia, quæ idem parentibus subditur, in vtraque tamen vnus, idemque Christus rectè creditur, eò quod verbum caro factum est, & habitauit in nobis: vnus Emmanuel, quod est, Nobiscum Deus. Hanc quippe vnionem diuinitatis, atque humanitatis, inconsumam, indiuisamque catholica fides seruat, quam sanè intelligendo cognoscit fides seruat, quam secundum substantiam conuenio vnitatis, vt neque conuersio in alteram duarum substantiarum partem recipitur, neque diuisio. Sic namque credere, honorare est matrem Domini, quæ de Deum nobis genuit & hominem; neque sine Deo hominem, neque sine hominem Deum, sed Deum & hominem, vnus, & verum Iesum Christum. Alioquin Dei genitrix dici nõ posset (quod multi hæreticorum negare conati sunt) nisi Deum verè genuisset incarnatum, & propterea in Christo duas rectè confitemur natiuitates, vnã videlicet de patre sine initio, & sine tempore sempiternam, & cœternam Deo patri: aliam de matre eum tempore, quando miserationem induens, & misericordiam, spontanea voluntate ad nos descendit natus homo Deus: ac per hoc iuxta veritatem, & matris gestatur vtero, qui semper Deus agnoscitur. Hinc etiam Theotocon eam veraciter confitemur, Dei scilicet genitricem; necnon & Christocon, non quod verbum carnem secum detulerit, neque olim præfatæ carni copulatum sit: sed tunc quando verbum caro factum est ex carne virginis, diuinitatis, atque humanitatis substantia in vtero ita inconfusè vnitur, vt vnipersona sit Deus, & homo Christus. Ex duabus siquidem naturis, sine confusione alterius, non nisi vnus inuenitur Iesus Dominus, manens Deus in forma Dei, qui semetipsum exinanit, formam serui accipiens: manens vnus, idemque in forma serui quam suscepit. Totus quippe Deus in carne virginis, de qua natus est, & totus homo: Hinc quoque Apostolus: In quo habitat, inquit, omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Quapropter, si filia, estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ: vt ex prudentia perfectæ intelligentiæ annulum fidei videretis, & margaritam, pro qua omnia reliquistis, integram, inuiolatamque seruetis, ne dotem simul, & arrham spiritus sancti, quod absit, perdat. Diligentius itaque procurate, si quomodo simplicitas columbæ, quæ fuit in Maria, illæsa, inuiolatæque custodiat. De qua Salomò in Canticis, quasi in eius laude: Veni (inquit) colūba mea, immaculata mea, iam enim hyems transiit, imber abiit, & recessit. Ac deinde inquit, Veni de Libano, veni, coronaberis. Non immerito igitur venire de Libano iubetur, quia Libanus cæditatio interpretatur. Erat enim candidata beata virgo Maria multis meritorum virtutibus, ac dealbata niue candidissimus spiritus sancti muneribus, simplicitatem columbæ in ornatum repræsentans: quoniam quicquid in ea gestum est, totum puritas, & simplicitas, totum gratia, & veritas fuit, totum misericordia & iustitia, quæ de cælo prospexit: & ideo immaculata, quia in nullo corrupta. Circumedit enim virum in vtero, sicut Ieremias sanctus testatur, & non aliunde accepit. Faciet, inquit, Dominus nouum

super terram, & mulier circumdabit virum. Verè nouum, & omnium nouitatum supereminens nouitas virtutum, quando Deus, quem ferre non potest mundus, neque videre aliquis vt viuere possit, sic ingressus est hospitium ventris, vt corporis claustra nesciret, sicque gestatus, vt totus Deus in eo esset: & sic inde exiit, vt esset, sicut Ezechiel fatetur, porta omnino clausa: Vnde canitur in eisdem Canticis de ea; Hortus conclusus, fons signatus, emissiones tuæ paradisi. Verè hortus deliciarum, in quo constituta sunt vniuersa florum genera, & odorameta virtutum: sicque conclusus, vt nesciat violari neque corrumpi vllis infidiarum fraudibus. Fons itaque signatus sigillo totius Trinitatis, ex quo fons vite manat, in cuius lumine omnes videmus lumen: quia, iuxta Ioannem, ipse est, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Cuius profectum emissio vteri, supernorum ciuium omnium est paradisi. De isto namque ventris agro patriarcha Isaac longè odorans, aiebat; Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, quem benedixit Dominus. Quamuis patet parum intelligentes, quod priores sancti minus de Christo intellexerint mysterium incarnationis, cum & ipsi eadem saluati sint gratia. Vnde constat tempus non prædicasse sacramento vniti hominis, ac Dei, ita vt iam esset in illo per vnitatem personæ ab initio seculi, qui necdum erat natus de Maria virgine: quod multis scripturarum declaratur indicis. Vnde Dominus ad Iudæos; Antequam Abraham fieret, inquit, ego sum. Quibus vtrique verbis ostendit se, qui loquebatur, in eo semper fuisse mysterio vnitatis: quam vt commendaret, Antequam Abraham fieret, inquit, ego sum. Nam Abraham, antequam fieret, humanitatis est breuitas: Ego autem sum, æternitas naturæ declaratur. In qua nimirum æternitate iam se fuisse qui loquebatur, per sacramentum suæ incarnationis insinuat. Quod Apostolus Iudas volens dilucidare apertius, Iesus, inquit, populum ex Aegypto saluans, secundò eos qui non crederent, perdidit: sic alibi Paulus; Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentauerunt: non quod iam esset Iesus, aut Christus natus ex Maria virgine, sed quia in illo vnico filio Dei, iam vnitas personæ commendabatur, quæ occulta erat in mysterio. Quod & alibi euidenter; Qui elegit nos, inquit, ante mundi constitutionem in ipso, quia profectò quicquid Deus fecit ab initio, Christus fecit totum per vnitatem sacramenti. Et ided iam Iesus erat in filio, qui populum educebat, & Christus in eo, qui tentabatur, quoniam semper per sacramenti vnitatem in Deo fuisse non dubitatur. Alioquin nisi ita crederetis, aut Christus Deus non erit omnino, aut contra prophetam Deus recens videbitur. Sed ne talibus quæramur calūniis, scrutandæ sunt scripturæ, in quibus vnitas in Christo commendatur personæ, quoniam non præiudicat tempus, ne vnus semper dicatur. Hinc quoque beatus Petrus loquens de patribus, ait; Per gratiam Domini nostri Iesu Christi credimus saluati, quem admodum & illi. Namque illos Dominus solus ducebat, & non erat cum eis Deus alienus. Vnde nec nobiscum Deus reces, quia vnus idemque est, qui eorum ductor fuit, & noster per passionem carnis suæ redemptor. Vnus siquidem sua in carne, vnus in sacramento, atque vnus in

spiritu: nec admittit ratio, vt alius filius hominis, alius filius Dei intelligatur, qui nec tempore præscribitur nec passione separatur, sed totus Deus in Christum, & Christus in Deum transit: vt, quicquid Dei filius est, Christus dicatur: & quicquid in carne Christus pertulit, id Deus pertulisse rectè credatur. Alioquin si ad rationem respicias, & ad sensus humanos, nequaquam ita tenus potuerunt inter se conuenire deitas, & humana conditio. Conuenere tamen in Christo, & vnus ex ambabus Emmanuel. Rogo vos, o virgines, rogo & viduz, imitamini Paulam matrem viduam exemplar continentiæ, & castitatis: imitamini Eustochium, quam habetis vobiscum, virginem, & formam perfectæ integritatis. Quod si minus est in illis, quàm in matre Domini, imò quia est, habetis prole fecundam, & virginem perpetuam: quia sicut in comparatione Domini nemo bonus, ita in comparatione matris Domini nulla inuenitur perfectæ, quamuis eximia comprobetur. Vnus est pater noster, qui in cælis est, vnus & magister: vna est & forma virginitatis in Maria, cui vos omnes vt imaginem reformetis integritatis, faciem imprimere debetis in sculptura spiritus sancti. Quoniam hæc est hortus conclusus, fons signatus, puteus aquarum viuientium: ad quam nulli potuerunt doli irrumperere, nec præualuit fraus inimici: sed permansit sancta mente, & corpore, multis donorum priuilegiis sublimata. Accirco hanc imitamini moribus, sequeamini castitate, huius implorate auxilium.

HESYCHII PRESBYT.

Hierosolymitani de S. Maria deipara, Homil. i.

Ioanne Pico interprete.

Omnis profectò memoria iustorum totis votis est celebranda, & omnis solennitas amicorum Dei, gloriosa. Cuncti enim religionis ergò fortiter fecerunt, cuncti pro Confessione vera susceperunt labores: cuncti, vt coronas veritatis consequerentur, veluti numine diuino ducti, periculis sese obiecerunt. Hic autem dies festus qui nunc agitur, omnem gloriam superat, vt potest qui continet solennitatè Virginis, quæ vsque ad omnibus antecellit, vt ipsum Deum Verbum volentem susceperit, quem ipsa circa vllam loci angustiam comprehendit. Ad quam ante omnia Gabriel Archangelus primus exclamauit, *Aue gratia plena, Dominus tecum: Ecce enim concipies in vtero, & paries Filium, & vocabis nomen eius Emanuel.* Fausa Gabrielis nuntia, fuerunt illi mox initium lætitiæ. Cum enim prima Virgo * concluderetur molestiis per sententiam condemnatoriam ob transgressionem infidelis, & ab ea gemitus plurimi prodirent, omnisque mulier, illius causa, in dolore esset constituta, & partus omnis propter eam acerbitatem pateretur: secunda Virgo ex denominatione etiam Angelica miseriam omnem feminei sexus repulit, omnemque tristitiæ fontem qui inter parandum adesse solet, obstruxit: & nubem desperationis, qua premuntur mulieres in partu, dissipauit: & lumina lætitiæ apud contribules conrursare fecit. Dum audiret itaque à Gabriele, *Aue gratia plena, Dominus tecum*, non excepit salutati-

Habetur in Bibliotheca SS. Patrum. Sanctioris dies festi celebrandi.

Solennitas Virginis.

*Luc. i. * Virginè dicit, quasi Fraginam, intelligens Enam. Genes. 3.*

nem tranquillo animo, sed cum talem vocem ex-
 audisset, & Gabrielem Archangelum intuita domi
 ex insperato, & ob vocem de pariendo, cogitatio-
 ne perturbata esset, tales quasdam (vt verisimile
 est) abiiciebat Gabrielis locutiones: omnia, in-
 quiens, præter opinionem, & peregrina video in
 te hodie. Et istud: Quo pacto ausus es temere ac-
 cedere ad Virginem non desponsatam, & incre-
 dibilia verba prædicare? Ais enim me parituram
 puerum absque semine, concepturam dixisti nul-
 lis nuptiis interuenientibus: loculum vteri absque
 vlla cum viro cohabitatione & conuersatione
 editurum fructum. Quis vidit, quis audiuit ferti-
 lium agrorum naturæ peritus, antea agrum incul-
 tum produxisse spicam, aut terram non planta-
 tam germinasse vnam, vinum sine vite, aut flu-
 uium absque fonte prodeuntem? Quod quidem
 nemo ex primis seculis audiuit auribus, aut
 oculis conspexit accidisse. Qua ratione tibi si-
 dem habeo me suggestanti: Quid ergo Gabriel ei
 hæsitanti respondit? Dixi quod didici, quod audi-
 ui loquor. *Spiritus factus superueniet in te, & virtus
 altissimi obumbrabit tibi. Ideoque quod nascetur ex te
 sanctum, vocabitur filius Dei.* tanquam is sit à quo, &
 velutis ad quem omnis creatura, tanquam crea-
 tor & opifex omnium, tanquam seculorum Pater,
 tanquam seculi parens, tanquam omnium conditor,
 tanquam cælis antiquior, tanquam Angelorum
 opifex, & humanitatis formator: tanquam
 denique eorum, qui alioqui perituri essent, Salua-
 tor: præter hæc nihil possum denunciare. Non
 enim, ô Virgo, mandatum habeo, vt per singula
 dicam. Quo pacto: sed vt earum rerum minister
 sim, quæ faciunt ad faustum erga te nuntium. Ad-
 mirate igitur mecum mysterium, & bona nuntia
 absque dubitatione excipe. Illa verò ait, *Ecce ancilla
 Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Nos igitur
 patriuitatem dominicam edocti Archangelicis
 sermonibus Gabrielis, incedamus à tergo semitis
 eius. Ego, quem admodum ille, vim partus citra
 disquisitionem curiosam, diuinam agnosco &
 censo: didicimus à Magis, imò verò instructi su-
 mus, vt eam rem religiosè colamus, qui quidem
 inquirentes infantem stella duce, non dixerunt
 his quos interrogabant, quomodo sit conceptio
 diuina, quomodo vterus sine semine, quomodo
 partus incorruptus, quomodo mater post partum
 est Virgo, quomodo subiicitur annis, qui prior
 illis est: quomodo est in tempore, qui est ante se-
 cula: quomodo natura vteri comprehendere po-
 tuit eum, qui est incomprehensus: quomodo is
 qui est incorporeus, sine conuersatione factus est
 caro: quomodo Deus verbum seipsum exinaniens
 in vtero virgineo, cum esset insignis & gloriosus,
 instar serui, modo indicibili ex eo incarnatus est:
 quomodo id quod est perfectum, infans esse po-
 test: quomodo lac fugit is qui nutrit: quomodo is
 qui tegit, & complectitur vniuersa continetur in
 vlnis: quomodo Pater futuri seculi sit infans: quo-
 modo sursum & deorsum est: quomodo is qui est
 in cælis, est etiam in terra: quomodo pannis inuol-
 uitur, qui auriga est Cherubicorum curruum:
 quomodo iacet in præsepio, qui est in sinu Patris:
 quomodo fasciis continetur, qui educit victos
 in fertilitate: & cuncta alia quæ vel referre hor-
 rescimus. Sed cum taciturni peruenissent ad sta-
 bulum, vbi inquisierunt, decentem cultum exhib-
 uerunt Regi & Deo cum muneribus, cupientes

cum gaudio reuerti in suam Regionem, qui de-
 clarati sunt erga gentes, esse primitiæ cognitionis
 dininæ: quos gentes quidem æmulatæ sunt: Iudei
 aut inflexibiles, vel potius obdurata ceruicæ, eos
 qui ministerio stellæ & longinquis regionibus erant
 adducti, neglexerunt imitari, vt cognoscere possent
 Solem iustitiæ in propriis eorum locis apparen-
 tem. Ego verò, charissimi, animaduertens vestram
 animi promptitudinem ad audienda eloquia diui-
 na, & intimum amorem erga illorum interpre-
 tes, vestro audiendi studio victus, excitator ad do-
 cendi desiderium, congratulatione charitatis ves-
 stræ delectatus. Vos enim continenter cum pla-
 su excipitis eos, qui sermonem habent, perinde ac
 discipuli, multarum rerum enarratores: vos velut
 vectores, gubernatorem ipsi componitis: vos gu-
 bernacula linguæ, precibus continetis. Quis zel-
 lum vestrum pro dignitate poterit enarrare: quis
 verbis explicabit vestrum aduersus Græcos in-
 deles odium? quis contra hæreticos vestram pa-
 tesfaciet animosam fiduciam? quis vestras in Iudeos
 inimicitias commemorare poterit? exercitæ enim
 cum reliquis re vera sunt Iudei, qui nihil aliud
 perpetuo esuriunt & sitiunt nisi cædes innocen-
 tium, nulla re magis oblectati quam vt Prophetas
 in foucas projiciant, in terram protrahant, lapideum
 iustos, gladios exerant in religionis præcones, ser-
 ris in frustra concidant, partes manuum ac pedum
 piorum virosum amputent, & cruentis manibus
 teneant instrumenta ad supplicium idonea, conti-
 nua iustorum interfectione palmas sanguine pre-
 fundant: qui quidem aduersus Saluatorem nos-
 trum tantam & tam impiam effutierunt auda-
 ciam, vt impudenter eo præsentem exclamarent in
 illum, Nos scimus quod Moyse locutus est Deus,
 hunc autem nescimus vnde sit. O res audacter ge-
 stas! O odium in Iudeos, quod me declinare non
 sinit! Quoties enim abominationem eorum effu-
 gere desidero, toties palam mihi occurrunt, vel
 Prophetarum verba calumniantes, aut in syllabas
 legis contumeliosos, aut libros adoratorum Evan-
 geliorum perturbantes, ita vt chartæ diuinæ no-
 uam suspicionem nobis ingererent, ipsos impu-
 dentes voces obiecisse in dominum omnium, &
 audacter dixisse quæ auditis, Moyse locutus est
 Deus, hunc autem nescimus, vnde sit. O manifestam
 imprudentiam! O egritudinem lingue Iero-
 nimum detestam! O cæcum sermonum contrarietate-
 tem! Nam cum Herodes percunctaretur eos, vbi
 Christus nasceretur, cum fiducia dicebat, in Beth-
 leem Iudæ: & ostendebant conclusionem Prophe-
 tiæ adducentes sacrarum rerum interpretem te-
 stificantem his verbis, Propheta magnus excita-
 tus est in Israel. Nunc autem velata facie clamans
 Moyse locutus est Deus, hunc autem nescimus vnde
 sit. Haud dubie non cognouerunt neque intel-
 lexerunt, in tenebris ambulant. Verè populus Chri-
 iste stultus & minimè sapiens: vnde merito Chri-
 stus exclamat in eos, Cæcinitis vobis, & non salu-
 tatis: Lamentati sumus vobis, & non planxistis.
 Quis contra eos ex aduerso stabit ad impugnandam
 tam iniquam sententiam? Quis arguet con-
 trarium? Tot apud eos Christus miraculosas opera-
 tiones circumquaque ex-
 hibuit, corroborans paralyticos, mundans lepro-
 sos, male habentes sanans, curas vexatos à demo-
 nio, aperiens palpebras oculorum, mortuos illo-
 rum excitans & sepulchris, aquam in vinum mu-
 tans,

rans, & alia præstans infinita, quæ laboriosum es-
 set recensere. Et tamen nusquam apud eos est vel
 tantillum fidei. Esto, non credis nobis, ô Iudæ, le-
 ge sacros Antistites, eoule libros, qui sunt apud
 te: neque velis leuiter detestari sanctos, Pertu aut
 Paulum Euangelistas. Audi saltem vel Moysem
 quid præscripserit in lege. Prophetam suscitabit
 dominus Deus de fratribus vestris, ipsum tan-
 quam me audietis. Intuere quid Isaias prophe-
 tans inclamet, Ecce virgo in vtero habebit, & pa-
 riet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel.
 Audi Hieremiam vociferantem ingentia, Hic est
 Deus noster, non reputabitur alius præter eum: &
 deinde, inquit, post hæc in terris visus est, & cum
 hominibus conuersatus est. Vide rursum quid in-
 nuat Zacharias. Ecce vir, nomen ei Sol iustitiæ, &
 sanitas in pennis eius. Et mulier quæ fluxu san-
 guinis laborans multos post annos sanata est,
 vnà cum aliis sermonem confirmauit, & sigillo
 notauit, solo simbriæ tactu recipiens sanitatem.
 Quid lege studiosè Ezechielem, & virum deside-
 riorum, quo pacto ille quidem dicebat, Hæc
 est porta Domini, & ingredietur Dominus per
 eam, & egredietur, & erit porta clausa. Da-
 niel autem inquit, Et ecce in nubibus cæli velut
 filius hominis veniens. Adstet ipsi Iacob, & disce
 quid dicat in benedictionibus emittendis: Non
 deficiet princeps de Iuda, & dux de femoribus
 eius, donec veniat qui repositus est, & ipse expe-
 ctatio gentium. Pulsa citharam sancti Spiritus, &
 perspice quid Danid accuratè decantauerit, Ma-
 ter Sion dicit homo, & homo natus est in ea, &
 ipse fundauit eam altissimus. Virgo enim est ma-
 ter, & post partum permansit sigillum virginitatis,
 quod natura indidit, inconcussum custodiens.
 Rursum inspicere quid ait Danid, Orietur in diebus
 eius iustitia, & deinde dominabitur à mari vsque
 ad mare, & à fluminibus vsque ad terminos terræ.
 Num quis præceptorum nostrorum hæc pronun-
 ciavit? Nam quis discipulorum Saluatoris in ta-
 bulis aut chartis talia circumscripsit? Nonne qui-
 cunque de eo antea prædicarunt, ij erant filij cir-
 cuncisionis, qui hæc præcinebant? His forte non
 tibi libet credere. Reuerere demones exclaman-
 tes his verbis, Quid nobis & tibi, fili Dei viu-
 entis? Reuerere angelorum, hominum, demonum,
 ac simul vniuersæ creaturæ cõfessionem de Chri-
 sto domino. Sin etiam hæc auersaris, excipe testa-
 tione Patris vocem, illius gratia è superis instar
 tonitruum resonantem, Hic est Filius meus dilectus
 in quo mihi bene complacui. Ipsi gloria in secula
 seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EADEM
Homilia 2.

Vt proculdubio omnis grati animi lingua fa-
 lutat Virginem & deiparam, ac pro viribus Ga-
 brielem Angelorum Principem imitatur. Itaque
 hic quidem dicit ei, *Aue*: ille verò acclamat, *Dom-
 nus ex te*, eo quod dominus editus assumpta car-
 ne apparuerit humano generi. Ille cognominat
 eam, Matrem lucis. Ille, Stellam vitæ: alius Dei
 thronum appellat: alius, Templum maius Cælo:
 alius, Cathedram non inferiore cathedra che-
 rubica: alius item, Hortum non seminatum, ferti-
 lem, incultum, vitem vuarum feracem, valde flo-

rentem, intactam: turturem mundam, columbam
 impollutam, nubem pluuias incorruptas conti-
 nentem, specimen cuius gemma Sole splendi-
 dior, sodinam vnde prodit lapis rotam terram te-
 gens, à nullo incisus: nauem mercibus refertam,
 nullòque egentem gubernatore: thesaurum locu-
 pletantem. Alij similitur, Lucernam oris exper-
 tem, quæ à se ipsa iugiter ardeat. Arcam arca Noe
 latiore, longiore, illustriore. Illa erat anima-
 lium arca, hæc autem arca vite: illa corruptibilium
 animalium, ista verò vite incorruptibilis: illa
 ipsum Noe, hæc verò ipsum Noe factorem por-
 tauit: illa duas & tres contignationes & mansio-
 nes habebat, hæc autem vniuersum Trinitatis
 complementum: quando quidem & Spiritus san-
 ctus adueniebat atque hospitabatur, & Pater
 obumbrabat, & Filius vtero gestatus inhabitabat.
*Spiritus enim sanctus, ait, superueniet in te, & virtus
 altissimi obumbrabit tibi. Ideoque quod nascetur ex te
 sanctum, vocabitur Filius Dei.* Vides quanta & qualis
 est Deiparæ virginis dignitas, vni genitus enim
 Dei filius Mundi conditor, velut infans gestaba-
 tur ab ea, & Adam reformabat, Euâque sanctifica-
 bat, excludebat Draconè, & Paradisum aperiebat,
 sigillum vteri muniens. Meritò sanè vtrumque &
 iusta ratione. Aperiebat enim Paradisum, quoniã
 latronem introducturus erat in eum, cunctòque
 regni hæredes deducturus. Sigillū vteri muniebat,
 eo quod is, qui carnem assuuebat, esset Deus &
 Verbum, nequaquam opus habens portis ingre-
 diendi causa aut egrediendi. Tibi igitur, ô Virgo
 Prophetæ tribuit laudes, & quifquam Deiferam
 dicit, qui miraculorum mysteriis fidem habuerit.
 Et ille quidem te virgam Iesse vocitat, vt obscure
 declarat virginitatem, quæ nullo modo vulnerari
 aut incuruari poterit. Ille verò comparat cum
 rubo ardente, qui tamen non exurit: vt subin-
 dicet carnem vni geniti, & Virginem Deiparam.
 Hæc enim ardebat, & non consumebatur: peperit
 siquidem, & vterum nõ aperuit: concepit, & vul-
 uam non corripit: eduxit infantem, & vterum si-
 gnatum reliquit: lac suppeditaui, vbera tamen
 intacta conseruaui: portabat puerum, pueri ta-
 men Patrem non agnoscebat: mater effecta est,
 quæ minimè sponsa fuit: nutriebar filius, & non
 inueniebatur Pater: ager fructum edebat, & fru-
 ctus carebat cultore: messis reddebat quæ semen
 non acceperat: currebat fluiuis, & fons quacun-
 que ex parte clausus erat, vt perspicuum fieret te
 matrem esse factam, & tamen non esse passam ea
 quæ mulieribus accidit. Peperisti tanquam mul-
 lier non tamen vt mulier corrupta esse: iuxta legem
 naturalem gestabas in vtero, quoniam tempus
 pariendi præscriptum expectabas: veruntamen
 concepisti præter legem naturalem, Alius te ap-
 pellauit Portam clausam in Oriente sitam, quæ
 introduxit clausarum portarum Regem: nec non
 etiam Portam emittentem te vocauit, quoniam
 porta præsentis vite vni genito effecta es. Portam
 in Oriente sitam, quia lux vera, quæ illuminat om-
 nem hominem venientem in mundum ex vtero
 tuo processit, velut è quodam thalamo regio.
 Tu regem portarum clausarum introduxisti atque
 iterum eduxisti. Nequaquam enim Rex glori-
 dum conciperetur aut ederetur, vuluæ tuæ portis
 profusus aperuit, neque virginitatis vincula laxa-
 uit. Vocauit te Hortum conclusum, & Fontem,
 signatum, is qui ex te ortus est sponus, prædixit
 Bibl. Hom. tom. 4. E e e in

Joan. 1. 2. ad. 67.

Luc. 1.

Luc. 1.

Math. 2.

Phil. 2.

Luc. 1.

Luc. 3.

Gen. 3. 2. Claustra Virginei pudoris non aperuit Christus.

Ezech. 24. 26.

Eccl. 7.

Exod. 3.

Maria Dei para.

Math. 1. Luc. 3.

Luc. 1.

Exod. 44.

Exod. 1. Joan. 1.

nem tranquillo animo, sed cum talem vocem ex-
audisset, & Gabrielem Archangelum intuita domi-
ne in sperato, & ob vocem de pariendo, cogitatio-
ne perturbata esset, tales quasdam (vt verisimile
est) abiiciebat Gabrielis locutiones: omnia, in-
quiens, præter opinionem, & peregrina video in
te hodie. Et istud: Quo pacto ausus es temere ac-
cedere ad Virginem non desponsatam, & incre-
dibilia verba prædicare? Ais enim me parituram
puerum absque semine, concepturam dixisti nul-
lis nuptiis interuenientibus: loculum vteri absque
vlla cum viro cohabitacione & conuersatione
editurum fructum. Quis vidit, quis audiuit ferti-
lium agrorum naturæ peritus, antea agrum incol-
tum produxisse spicam, aut terram non plantatam
germinasse vnam, vinum sine vite, aut flu-
uium absque fonte prodeuntem? Quod quidem
nemo ex primis seculis audiuit auribus, aut
oculis conspexit accidisse. Qua ratione tibi fi-
dem habeo me suggillanti? Quid ergo Gabriel ei
hæsitanti respondit? Dixi quod didici, quod audi-
ui loquor. *Spiritus factus superueniet in te, & virtus
altissimi obumbrabit tibi. Ideoque quod nascetur ex te
sanctum, vocabitur filius Dei.* tanquam is sit à quo, &
velutis ad quem omnis creatura, tanquam crea-
tor & opifex omnium, tanquam seculorum Pater,
tanquam seculi parens, tanquam omnium conditor,
tanquam cælis antiquior, tanquam Angelorum
opifex, & humanitatis formator: tanquam
denique eorum, qui alioqui perituri essent, Salua-
tor: præter hæc nihil possum denunciare. Non
enim, ô Virgo, mandatum habeo, vt per singula
dicam. Quo pacto: sed vt earum rerum minister
sim, quæ faciunt ad faustum erga te nuntium. Ad-
mirare igitur mecum mysterium, & bona nuntia
absque dubitatione excipe. Illa verò ait, *Ecce ancilla
Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Nos igitur
patuitatem dominicam edocti Archangelicis
sermonibus Gabrielis, incedamus à tergo semitis
eius. Ego, quem admodum ille, vim partus citra
disquisitionem curiosam, diuinam agnosco &
cenleo: didicimus à Magis, imò verò instructi su-
mus, vt eam rem religiosè colamus, qui quidem
inquirentes infantem stella duce, non dixerunt
his quos interrogabant, quomodo sit conceptio
diuina, quomodo vterus sine semine, quomodo
partus incorruptus, quomodo mater post partum
est Virgo, quomodo subiicitur annis, qui prior
illis est: quomodo est in tempore, qui est ante se-
cula: quomodo natura vteri comprehendere po-
tuit eum, qui est incomprehensus: quomodo is
qui est incorporeus, sine conuersione factus est
caro: quomodo Deus verbum seipsum exinaniens
in vtero virgineo, cum esset insignis & gloriosus,
instar serui, modo indicibili ex eo incarnatus est:
quomodo id quod est perfectum, infans esse po-
test: quomodo lac fugit is qui nutrit: quomodo is
qui tegit, & complectitur vniuersa continetur in
vlnis: quomodo Pater futuri seculi fit infans: quo-
modo sursum & deorsum est: quomodo is qui est
in cælis, est etiam in terra: quomodo pannis inuol-
uitur, qui auriga est Cherubicorum currum:
quomodo iacet in præsepio, qui est in sinu Patris:
quomodo fasciis continetur, qui educit vincetos
in fortitudine: & cuncta alia quæ vel referre hor-
rescimus. Sed cum taciturni peruenissent ad sta-
bulum, vbi inquisierunt, decentem cultum exhib-
uerunt Regi & Deo cum muneribus, cupientes

cum gaudio reuerti in suam Regionem, qui de-
clarati sunt erga gentes, esse primitiæ cognitionis
dininæ: quos gentes quidem æmulatæ sunt: Iudei
autè inflexibiles, vel potius obdurata ceruice, eos
qui ministerio stellæ & longinquis regionibus erant
adducti, neglexerunt imitari, vt cognoscere possent
Solem iustitiæ in propriis eorum locis apparen-
tem. Ego verò, charissimi, animaduertens vestram
animi promptitudinem ad audienda eloquia diui-
na, & intimum amorem erga illorum interpre-
tes, vestro audiendi studio victus, excitator ad do-
cendi desiderium, congratulatione charitatis ves-
stræ delectatus. Vos enim continenter cum pla-
su excipitis eos, qui sermonem habent, perinde ac
discipuli, multarum rerum enarratores: vos velut
vectores, gubernatorem ipsi componitis: vos gu-
bernacula linguæ, precibus continetis. Quis ze-
lum vestrum pro dignitate poterit enarrare: quis
verbis explicabit vestrum aduersus Græcos infi-
deles odium? quis contra hæreticos vestram pa-
tesfaciet animosam fiduciam? quis vestras in Iudeos
inimicitias commemorare poterit? execrati enim
cum reliquis re vera sunt Iudei, qui nihil aliud
perpetuo esuriunt & sitiunt nisi cædes innocen-
tium, nulla re magis oblectati quam vt Prophetas
in foueas projiciant, in terram protrahant, lapidei
iustos, gladios exerant in religionis præcones, ser-
ris in frustra concidant, partes manuum ac pedum
piorum virorum amputent, & cruentis manibus
teneant instrumenta ad supplicium idonea, conti-
nua iustorum interfectione palmas sanguine per-
fundant: qui quidem aduersus Saluatorem nos-
trum tantam & tam impiam effuderunt auda-
ciam, vt impudenter eo præsentem exclamarent in
illum, Nos scimus quod Moysi locutus est Deus,
hunc autem nescimus vnde sit. O res audacter ge-
stas! O odium in Iudeos, quod me declinare non
sinit! Quoties enim abominationem eorum effu-
gere desidero, toties palam mihi occurrunt, vel
Prophetarum verba calumniantes, aut in syllabas
legis contumeliosi, aut libros adoratorum Evan-
geliorum perturbantes, ita vt chartæ diuinæ no-
uam suspensionem nobis ingesserint, ipsos impu-
dentes voces obiecisse in dominum omnium, &
audacter dixisse quæ audistis, Moysi locutus est
Deus, hunc autem nescimus, vnde sit. O manifestam
imprudenciam! O egritudinem lingue satro-
num detestam! O eorum sermonum contrarietate-
tem! Nam cum Herodes percunctaretur eos, vbi
Christus nasceretur, cum fiducia dicebat, in Beth-
leem Iudæ: & ostendebant conclusionem Prophe-
tiæ adducentes sacrarum rerum interpretem te-
stificancem his verbis, Propheta magnus excita-
tus est in Israel. Nunc autem velata facie clamans,
Moysi locutus est Deus, hunc autem nescimus vnde
sit. Haud dubie non cognouerunt neque intellexerunt,
in tenebris ambulant. Verè populus Chris-
tiste stultus & minimè sapiens: vnde merito Chris-
tus exclamat in eos, Cecinimus vobis, & non sal-
tastis: Lamentati sumus vobis, & non planxistis.
Quis contra eos ex aduerso stabit ad impugnan-
dam tam iniquam sententiam? Quis arguet con-
tentiosas eorum inimicitias? Tot apud eos Chris-
tus miraculosas operationes circumquaque ex-
hibuit, corroborans paralyticos, mundanos lepro-
sos, male habentes sanans, curas vexatos à demo-
nio, aperiens palpebras oculorum, mortuos illo-
cans,

tans, & alia præstans infinita, quæ laboriosum es-
set recensere. Et tamen nusquam apud eos est vel
tantillum fidei. Esto, non credis nobis, ô Iudæ, le-
ge sacros Antifites, euolue libros, qui sunt apud
te: neque velis leniter detestari sanctos, Petrum aut
Paulum Euangelistas. Audi saltem vel Moysen
quid præscripserit in lege. Prophetam suscitabit
dominus Deus de fratribus vestris, ipsum tan-
quam me audietis. Intuere quid Esaias prophe-
tans inclamer, Ecce virgo in vtero habebit, & pa-
riet filium, & vocabant nomen eius Emmanuel.
Audi Hieremiam vociferantem ingentia, Hic est
Deus noster, non reputabitur alius præter eum: &
deinde, inquit, post hæc in terris vrsus est, & cum
hominibus conuersatus est. Vide tursum quid in-
nuat Zacharias. Ecce vir, nomen eius Sol iustitiæ, &
sanctus in pennis eius. Et mulier quæ fluxu san-
guinis laborans multos post annos sanata est,
vnà cum aliis sermonem confirmavit, & sigillo
notauit, solo simbriæ tactu recipiens sanitatem.
Quid lege studiose Ezechielem, & virum delide-
riorum, quo pacto ille quidem dicebat, Hæc
est porta Domini, & ingredietur Dominus per
eam, & egredietur, & erit porta clausa. Da-
niel autem inquit, Et ecce in nubibus cæli velut
filius hominis veniens. Adista ipsi Iacob, & dixe-
re quid dicat in benedictionibus emittendis: Non
deficiet princeps de Iuda, & dux de femoribus
eius, donec veniat qui repositus est, & ipse expe-
ctatio gentium. Pussa citharam sancti Spiritus, &
perspice quid David accuratè decantauerit, Ma-
ter Sion dicit homo, & homo natus est in ea, &
ipse fundauit eam altissimus. Virgo enim est ma-
ter, & post partum permansit sigillum virginitatis,
quod natura indidit, inconcussum custodiens.
Rursum inspice quid ait David, Orietur in diebus
eius iustitia, & deinde dominabitur à mari vsque
ad mare, & à fluminibus vsque ad terminos terræ.
Nam quis præceptorum nostrorum hæc pronun-
ciauit? Nam quis discipulorum Saluatoris in ta-
bulis aut chartis talia circumscriptis? Nonne qui-
cunque de eo antea prædicauerunt, ij erant filij cir-
cuncisionis, qui hæc præcebant? His forte non
tibi libet credere. Reuertere dæmones exclaman-
tes his verbis, Quid nobis & tibi, fili Dei viuenti-
s? Reuertere angelorum, hominum, dæmonum,
ac simul vniuersæ creaturæ confessionem de Chri-
sto domino. Sin etiam hæc auerfariis, excipe testa-
tricem Patris vocem, illius gratia è superis instar
tonitru resonantem, Hic est Filius meus dilectus
in quo mihi bene complacui. Ipsi gloria in secula
seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EADEM

Homilia 2.

Vt proculdubio omnis grati animi lingua
latur Virginem & deiparam, ac pro viribus Ga-
brielem Angelorum Principem imitatur. Itaque
hic quidem dicit ei, *Aue:* ille verò acclamat, *Dom-
inus ex te*, eo quod dominus editus assumpta car-
ne apparuerit humano generi. Iste cognominat
eam, Matrem lucis. Ille, Stellam vitæ: alius Dei
thronum appellat: alius, Templum maius Cælo:
alius, Cathedram non inferiorem cathedra che-
rubica: alius item, Hortum non seminatum, ferti-
lem, incultum, vitem vuarum feracem, valde flo-

rentem, intactam: turturem mundam, columbam
impollutam, nubem pluuias incorruptas conti-
nentem, specimen cuius gemma Sole splendi-
dior, fodinam vnde prodit lapis totam terram te-
gens, à nullo incisus: nauem mercibus fertantem,
nulloque egentem gubernatore: thesaurum locu-
pletantem. Alij similiter, Lucernam oris exper-
tem, quæ à se ipsa iugiter ardeat. Arcam arca Noe
latiorem, longiorem, illustriorem. Illa erat anima-
lium arca, hæc autem arca vite: illa corruptibilium
animalium, ista verò vite incorruptibilis: illa
ipsum Noe, hæc verò ipsum Noe factorem por-
tauit: illa duas & tres contignationes & mansio-
nes habebat, hæc autem vniuersum Trinitatis
complementum: quandoquidem & Spiritus san-
ctus adueniebat atque hospitabatur, & Pater
obumbrabat, & Filius vtero gestans inhabitabat.
Spiritus enim sanctus, ait, *superueniet in te, & virtus
altissimi obumbrabit tibi. Ideoque quod nascetur ex te
sanctum, vocabitur Filius Dei.* Vides quanta & qual-
is est Deiparæ virginis dignitas, vnigenitus enim
Dei filius Mundi conditor, velut infans gestaba-
tur ab ea, & Adam reformabat, Euaq; sanctifica-
bat, excludere Draconem, & Paradisum aperiebat,
sigillum vteri muniens. Meritò sanè vtrumque &
iusta ratione. Aperiebat enim Paradisum, quoniã
latronem introducturus erat in eum, cunctòque
regni hæredes deducturus. Sigillum vteri muniebat,
eo quòd is, qui carnem assumebat, esset Deus &
Verbum, nequaquam opus habens portis ingre-
diendi causa aut egrediendi. Tibi igitur, ô Virgo
Prophetæ tribuit laudes, & quifquam Deiferum
dicit, qui miraculorum mysteriis fidem habuerit.
Et ille quidem te virgam Iesse vocitat, vt obscurè
declaret virginitatem, quæ nullo modo vulnerari
aut incuruari poterit. Iste verò comparat cum
rubeo ardente, qui tamen non exurit: vt subin-
dicet carnem vnigeniti, & Virginem Deiparam.
Hæc enim ardebat, & non consumebatur: peperit
siquidem, & vterum nõ aperuit: concepit, & vul-
uam non corrupit: eduxit infantem, & vterum si-
gnatum reliquit: lac suppeditauit, vbera tamen
intacta conseruauit: portabat puerum, pueri ta-
men Patrem non agnoscebat: mater effecta est,
quæ minimè sponsa fuit: nutriebatur filius, & non
inueniebat Pater: ager fructum edebat, & fru-
ctus carebat cultore: messis reddebat quæ semen
non acceperat: currebat fluuius, & fons quacun-
que ex parte clausus erat, vt perspicuum fieret te
matrem esse factam, & tamen non esse passam ea
quæ mulieribus accidit. Peperisti tanquam mu-
lier non tamen vt mulier corrupta es: iuxta legem
naturalem gestabas in vtero, quoniam tempus
pariendi præscriptum expectabas: veruntamen
concepisti præter legem naturalem, Alius te ap-
pellauit Portam clausam in Oriente sitam, quæ
introduxit clausarum portarum Regem: nec non
etiam Portam emitentem te vocauit, quoniam
porta presentis vite vnigenito effecta es. Portam
in Oriente sitam, quia lux vera, quæ illuminat om-
nem hominem venientem in mundum ex vtero
tuo processit, velut è quodam thalamo regio.
Tu regem portarum clausarum introduxisti atq;
iterum eduxisti. Nequaquam enim Rex gloriæ,
dum conciperetur aut ederetur, vuluæ tuæ portas
profus aperuit, neque virginitatis vincula laxa-
uit. Vocauit te Hortum conclusum, & Fontem
signatum, is qui ex te ortus est sponfus, prædixit

Cant. 4. in Cantibus, Hortum conclusum, ob id quod falx corruptionis, aut vindemia te non attigit: florem autem, qui ex radice Iesse hominum generi purè exhibetur, ex cultus tibi à p̄ro intemerato Spiritu. Fontem conclusum, quia flumen vitæ ex te prodens replevit terram, alioqui ramus nuptialis fontem tuum nequaquam exhaurit. David sine intermissione cithara celebrat eum qui ex te natus est, Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. Surge, vnde: è sinu Patris non vt à Patre separeris, (hoc enim dicere vel cogitare nefas est) sed vt dispensationem peragas, vel quidpiam è cælis ante secula, & ante generationes tibi præfinitum. Surge, vt lapsos erigas, vt claudicantes recta incedere facias, vt possessionem tuam recipias, quæ ab hoste ad hoc vsque tempus tyrannico modo occupatur. Surge Domine in requiem tuam, quam super terrâ præscripsisti, & in Bethleem constituisti, vt potè stabulum, præsepe, & fascias. Non enim egres in cælis requies, sed ipse es requies vniuersæ creaturæ: at in terra, nostra causa pateris, quæ ad carnem pertinent. Non enim erat esuriens aut sitis vera, quam habebas, quinimò esuriens, panis es vitæ: & sitiens ipse es consolatio laborantium siti, cum sis fluuius incorruptionis, & dum fatigabaris obambulando terram, per fluctus maris iter pedibus faciebas absque labore. Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ, quæ est haud dubiè Virgo Deipara. Si enim tu es gemma, meritò illa est arca, & quia Sol existis, necessariò Virgo vocabitur cælum, cum sis flos immanissibilis, profectò Virgo erit planta incorruptionis, & Paradisus immortalitatis, in quam Esaias hæc prospiciens nuper acclamabat, dicēs, Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel. Ecce virgo, quænam: mulierum egregia, è Virginibus electa, præclarum naturæ nostræ ornamentum, gloria luti nostri, quæ Eum pudore, & Adamum comminatione liberauit, audaciam Draconis abscedit: quam concupiscentiæ fumus non attigit, neque vermis voluptatis eam læsit. Ecce virgo in vtero concipiet. vndenam ò Prophetæ: non dico, ait, hoc enim referuatum est Gabrieli. Per multi distinctè declarare nituntur miracula Virginis, pleræque tamen eorū prætermissa sunt. Cæterum ego de partu semper Virginis fidem facio, Micheas de regione & loco in quo miraculum peractum est. David de tempore. Ipse enim Prophetæ Psalmodum inseruit istud, Ex vtero ante Luciferum genui te. Gabriel igitur dicitur esse vnde. Ille enim de Cælo descendit, ille ad hoc ipsum mittitur ad Virginem, ille tempore partus adest, & substantiam partus creditur necessariò declarasse. Sin cupis & à me discere, quæ sequuntur in Prophetia percurrere: Et pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel. Quid porro est Emmanuel? Nobiscū Deus. Nunquid ergo Deus ex nuptiis & corruptione concipitur, & ex viro atque concubitu editus aut incarnatus esse potest? Nequaquam, sed operatione diuina, feminatione superna, & aduentu Spiritus sancti. Quamobrem cum Virgo Gabrieli diceret, *Quomodo fiet istud apud me, quia virum non cognosco*, percellit me miraculum, quod dixisti, me perterret: & oraculum Angeli Virginem obstupescit, miranda dicis, ideoque mihi dubia, quia peregrina, extimesco nūtiij fausti nouitatem: per-

Psal. 131. Ioan. 1.

Esa. 35.

Sane intellige nam Christus vere esuriit, & passus est catera humana, sed iuxta humanitatem, non iuxta diuinitatem. Matth. 14.

Esa. 7.

Luc. 1. Mich. 5.

Psal. 2.

turbor ob ea quæ dicuntur à te admodum insolita. *Quomodo fiet istud, quia virum non cognosco* quæ ratione hiam mater, quæ non fui sponsa? Hos ætatis vigentis non est corruptus: cingulum virginitatis non soluit: vincula vulgæ non laxauit: vteri non dissoluit sigillum. Angelus confestim subiunxit, *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi*: hoc est, si cognoscetes virum, non pareres Deum, cui visum est ex te, propter te citra corruptionem, serui formam sumere: nunquam fieres instrumentum incarnationis eius, qui omnia produxit. Verum quia munda es à concubitu nuptiali, quia templum incorruptum, & tabernaculum ab omni sordeliberum conseruasti: & Pater hospitatur apud te, & Spiritus sanctus obumbrat, & assumpta carne vniuenitus ex te nascitur, eam ob rem, ne dubites villo modo de reliquis mysteriis: ne sis anxia, si parias in stabulo vniuersæ creaturæ opificem: ne hæsites, si sedere facias in præsepio eum qui sedet in dorso Cherubim, si non habeas locum in diuersorio, cum sis mater Regis eorum quæ sursum sunt & deorsum. Libens enim qui ex te natus est pauper efficitur, vt diuites refrænet, & egenis patientiæ sit argumentum, & gratiarum actionis magister. Libens reconditur in præsepio, vt qui sunt pecuni accurrant & repetant *λόγος*, id est, sermonem & rationem in præsepio constitutum: vt ex eo recipiat dignitatem rationalem: vt qui currunt ad paleas frumentum nanciscantur: vt bestiarum more festinent, arbitantes se inuenturos in præsepio manipulos ordei, & panem verum manducauros, alimētum vitæ, cœnam lucis, escam lætitiæ, incorruptionis dulcedinem, vnde oritur notitia regni, arra adoptionis filiorum, Cælorum hereditas, societates cū Patre & Filio & Spiritu sancto. Ipsi gloria in secula seculorum, Amen.

CHRISIPPI PRESBYTERI Hierosolymitani de Sancta Maria Deipara, Homil.

Ioanne Pico interprete.

Virgam Iesse semper virentem, quæ cuncto generi humano, vitam pro fructu attulit, omni quidem tempore beatam predicare, admirari, & laudibus extollere conuenit. Iis tamen, qui hymnis celebrant eam, est quoddam tempus præscriptum, quo & vt plurimum præclara solennitas hæc peragitur: cum que planè circa mysterium istud quippiam gestum sit, quod sensum multorum effugiat. Agite ergo, & nos, & si munera digna offerre nequimus, pro viribus tamen bonam voluntatem adferamus. Mox verò summus initium à verbis quæ Gabriel apud eam fecit, *Aue gratia plena, dominus tecum*. Aue, inquit, tuum enim est te vera auere & gaudere: tuum est verisimilè audire istud, *Gratia plena*, quia tecum est vniuersus lætitiæ thesaurus, totius lætitiæ & gratiæ Rex cum ancilla, cum speciosa inter mulieres, quæ speciosa forma præ filiis hominum: cum puella impolluta, is qui sanctificat omnia. Tecum est cõditor omnium, tecum, inquam, vt ex te gignatur, tecum conceptione, vt ex partu tuo generetur, tecum velut Deus, vt ex te sit Deus & homo. Hactenus Gabriel verbis salutationis sinem imponit.

imponit. Nos autem peropportunum est modo vt plurimam prophetiarum faustas acclamationes illi adscribamus & dedicemus. Aue igitur semper, Aue gratia plena, aue quæ vuluã adeptas præter naturam, vel ipsis cælis latiore: quandoquidem per hanc comprehendisti eum, quem ne Cæli quidem capiunt. Aue fons lucis omnem hominem illuminantis. Aue Solis ortus, qui nullum ferre potest occasum. Aue armarium vitæ. Aue quæ es hortus Patris. Aue quæ es pratum totius fragrantie sancti Spiritus. Aue radix omnium bonorum. Aue specimen gemmæ omne precium excedentis. Aue vitis vvas pulchras producens. Aue nubes pluuiæ potum animis Sanctorum exhibentis. Aue quæ es puteus semper videntis aque. Aue quæ es rubus ardens igne spiritali, nusquam tamen adurteris. Aue porta clausa soli Regi aperta. Aue mons vnde lapis angularis absconditus est sine manibus. His enim atque aliis multis huiusmodi cuncti qui Deum gestant particulatim eam alloquuntur. Cæterum nobis sufficit nunc admetiri sermonem cum his quæ in mediū adduxerunt illi, qui suppeditat ea quæ ad festum pertinent, quod celebramus. Quapropter dico in primis quod me vultis dicere, quo pacto Esaias laudibus prosequitur partū feminis experte, sed fetilem: inculcū, & nihilominus pulchros fructus producentem, præter naturam simul & secundum naturam, quia quæ nostra sunt accepit: præter naturam quia digressus est à superis: secundum naturam propter tempus conceptionis, insuper & propter legē generationis præter naturā, eo quod is qui supra nos est, hæc omnia suscepit nostra gratia. Dico porro quæ & Paulus exclamauit, dico etiā quæ Lucas predicat, aut placet vobis vt antea dicam qualia nunc decantauit David, dū pulsaret liram Dei imitatricem: scio quod hoc antepositis & vultis. Quæ enim quispiam vehementius expectat, hæc audire magis desiderat. Mauultis vos meritò ducatis, quod hymnorum cationem continuam obseruetis, quod diu noctuque eorum gratia chorum congregati solitū non deseratis: quod eorum dulcedinem ore semper hauriatis, atque ex eis viuificas delicias absque satietate in animis recondatis. Agite ergo agite, denuo illa cum clamore pronuntiate quæ prodeunt ex tam grata & arca sanctificationis tuæ. Arca enim verè regia. Arca preciosissima est virga deipara. Arca quæ accepit totius sanctificationis thesaurum. Arca non ea in qua erāt omnium animalium genera, quemadmodū in arca Noe, quæ fluctuātis vniuersi mundi effugiebat naufragium. Arca nō ea in qua erant tabule lapideæ, quemadmodum in arca, quæ per totum desertum vnā cum Israele perambulabat: sed arca cuius architectus & incolæ, gubernator & mercator, comes viz & dux erat opifex omnium creaturarum quas in te ipse vniuersas portat, sed à cunctis ipse non comprehenditur. Surge domine in requiem tuam: tua enim requies, inquit, est Virgo & vterus tua requies, quia tibi cubile efficitur & habitatio. Surge domine. Nam nisi tu exurgas è sinu paterno, inquit, genus nostrum quondam lapsum non resurget. Surge domine, quia etiam si exurgas non separaberis à gloria paterna, & verfans in terra, non relinques Cælos, & licet appareas in carne, nō imminues potestatem quam ha-

bes ante secula, Tu & arca sanctificationis tuæ. Cū tu enim inde surrexeris, sigillabis arcā sanctificationis tuæ, tūmque arca cum omnibus exurgeret à lapsu, in quo vel illam constituit Eue cognatio. Talia præclamabat & exorabat illius gratia, quæ ex eo germinare debebat, imò verò totius generis humani nomine. Age verò alteram etiam recolite Psalmodum cantionem, quæ illustriorem hymnis præ se ferat honorem. Audisti quæ fuerint hymnorum, iam audi quæ sint orã verba. Audi filia, & vide & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum Patris tui, & concupiscet Rex decorem tuum, quia est ipse dominus tuus, & adorabis eum. Tractemus igitur quantum licet etiam in his latentem sensum. Audi, inquit, filia, hoc est, de cetero sermo meus dirigitur ad te, quæ à me ortam accepisti: sermo, inquam, ad te, per quem eadem etiam euangelico Ecclesiæ gentium: sermo meus ad te, quæ desponsanda es Regi magno: sermo est ad te, quæ Deum verbum, prout ipse nouit, conceptura es. Audi filia, & vide: ad eò diligenter ausculta, vt etiam ipsis notitiæ oculis intuearis effectum. Audi etiam hæc mecum inclinatione prædicentem, atque Gabrielem eadem tibi indicaturum, Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: hoc enim factum nuncium est de redemptione Mūdi. Inclina aurem tuam, & auscultatio diriget cor tuum. Et obliuiscere populum tuum & domum Patris tui: populus enim à quo cognitionem contraxisti, nequam est, ignominiam tibi affert. Populus imprudens tibi irreprehensæ naturæ propagini familiaritate iunctus est: & cultura spinarum ferax rosam tuam producit: obliuiscere autem vnā cum populo, etiam ipsam domum paternam. Audi paulisper dignitatem quam adeptura es è conceptione indicibili. Etenim Propheta & Rex sum ego, qui tibi semen suppeditabo, tu verò declarabere mater Regis, qui Dominus est sceptrorum non terrenorum, at cælestium: Et obliuiscere populum tuum, & domum patris tui. Ne posthac attendas animum huic inferiori cognationi, quoniam in Reginam transmutaberis. Et audi, inquit, quanto te amore prosequetur is, qui & conditor omnium est, & potestatem habet. Concupiscet enim, ait, Rex decorem tuum. Ipse Pater te sibi ipsi desponsabit, Spiritus sanctus coefficient ea, quæ ad desponsationem pertinent, & Filius ipsum templi tui decorem assumet. Itaque ne existimaueris te parituram infantem humanum, quoniam ipse est Dominus tuus, & adorabis eum. Ipse formator tui, ipse etiam infans, ipsum concipies, & cum cæteris adorabis vt dominum. Animaduertite quodnam Epithalamium David obtulit Deiparæ, dum velut modulator quispiam hymnum decantat, quo etiam velut Pater congratulatur tantæ puellæ beatitudini. Cæterum quis circumstantias partus, quis inquam, vt par est explicare possit? Inde clangere incipiat tuba Esaiæ, & opportunè subministrat vocem resonanti verba: Ecce virgo in vtero accipiet, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emanuel. Nunc primum, inquit, vobis reuelo mysterium quale non viderunt anteriores nationes, imo verò quale ne ipsa quidem lex naturæ nouit. Ostendito mihi virginitatem & conceptionem, ostendito mihi partum nullis demonstratis nuptiis. Itaque, ne diffidat quis infantem esse Deum. Quod si Deus est simul

Psal. 44.

Psal. 44.

Esa. 7.

& infans, horum concursus appellationem Emmanuelis exposcit. Et vocabunt nomen eius Emmanuel, hoc est Deus, & eundem indiuiduè hominem, Deum & hominem ipsam. Etenim partus secundum carnem humanus est: qui verò natus est Deus, partus secundum carnem humanus, & ob id, quæ pertinent ad partum humanæ legi subiecta sunt: natus verò est Deus, propterea & vuluæ sigillum permanit ei, quæ peperit. Est Deus qui natus est, alioqui quo pacto stella natiuitatem eius in Gentes euulgasset? Est Deus * qui natus est, sed ex muliere naturam habet humanam. Misit enim Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut filiorum adoptionem reciperemus. Audiamus hæc Pauli verba dicentis conuenientia cum his, quæ dicta sunt ab Esaia: O sermonem superantem omnem intellectum, ut ego efficiar filius Dei, vnigenitus Dei filius factus est ad similitudinem meam. Ad similitudinem autem meam dico participatione carnis, in qua tamen nulla sit communicatio peccati. Quænam igitur, quænam verisimile est hocce humani generis sequi loqui, dum videt nos per mulierem reuocatos ad filiorum adoptionem, quam initio habebamus? Nonne hæc dicit & queritur? Qui sit ut instrumentum, quod in principio cooperabatur mihi, nunc mihi aduersetur? Mulier mecum effecit, ut in genus humanum tyrannidem occuparem, & mulier me è tyrannide deturbauit. Antiqua Eua me erexit in altum, & noua deiecit. Ipsa etiam est Eua secundum naturam, licet non sit Eua secundum generandi rationem. Quæ enim mulier possit edere partum aded alienum ab omnium opinione: nulli coitus infernius corruptioni imprægnata mater effecta est citra solutionem virginitatis. Lac edidit, quæ nullas nouit nuptias: nutriuit infantem, cuius tamen infantis nullus sit Pater in terra. Quamobrem merito immutatæ sunt res meæ ab eo, qui immutat naturam: & per quam captiuitati subiciebam, in captiuitatem redactus sum: per quam vincebam, succubui, Ego verò frustra in eam malignè moliebar insidias, & ipsi etiam Ioseph suades, ut de ea malè suspicaretur, consilium ei subieci, ut occultè eam dimitteret, & hac ratione declararet ex adulterio proficisci conceptionem. Angelus autem astans in somnis aperit reuelauit ei quod latebat in cõceptione mysterium. At verò quantum mihi tempus sufficere possit ad prosequendum verbis, quibus modis triumphauit de me qui partum ex ea subiit? In his quæ attemptabam deprehensus, in his quæ impugnabam pudefactus, dum ab ipsis qui mecum sunt demoniis frequenter audirem ipsum appellari Dei filium? Eripuit mihi cunctos variis morbis laborantes: eripuit omnes à malignis spiritibus perturbatos: eripuit etiam eos, quos ipsi morti tradidi, tandem etiam consilium meum in cruce actus, multo maiore me verecundia perfudit, & mecum denudò mortem, dum è Cruce concussit vniuersa, quæ sunt in terra, ex motu patefaciens omnia sub terra iacebant, decerpens tam me hinc, quam mortem ibi, resurgentibus cum eo mortuis. Horum igitur omnium quæ mihi causa est: Quæ alia præter eam, quæ genuit huiusmodi miraculorum opificem? profectò præstabat mihi, ut Eua illam antiquam non inducerem in dolum: factus erat mihi etiam per Serpentem illam non decipere.

Per humanam legem intellige infirmitatem humanam aem pro peccato.

* Intelligo Deum pro Christo per communicationem idiomatum.

Gal. 4.

2. Cor. 11. De templo scilicet peccato.

Matth. 7.

Luc. 4.

Matth. 7.

Gen. 3.

Nam quid lucri mihi accessit ex circumuentione siquidem eos, quos in seruitutem redegi, modò video prisam libertatem recipere, imò verò vni cum præcedente libertate etiam ipsam regnum celorum hæreditario iure possidere. Talibus equidem communis omnium nostrum inimicus apud se ipsum vsus esse sermonibus videtur. Nos verò denudò recurrentes ad ea, quorum superius fecimus mentionem, laudemus virgam Iesse, beatum prædicemus, & faultis omnibus prosequamur sacrum Dauidis surculum: Ascendit enim & Ioseph à Galilæa de Ciuitate Nazaret in Iudæam ad Ciuitatem Dauid, quæ quidem vocatur Bethleem, eo quod ipse esset de domo & familia Dauid, cum Maria sibi desponsata & grauida. Ista Lucas nobis nunciauit per historiam Euangelicam, testificans familiam, & propinquitatem Dauidis non solum ad Ioseph, sed etiam ad Deiparam, & semper Virginem pertinere. Quid igitur, posteaquã ascenderunt, quid accidit? Impleti sunt, inquit, dies ut ipsa pareret, & peperit filium suum primogenitum. Peperit filium suum, qui & illius simul, & Patris celestis est primogenitus & vnigenitus. Et pannis eam inuoluit, & reclinauit eum in præsepio, quia non erat locus in diuersorio. Inuoluit panniculis illum, qui amictus est lumine sicut vestimẽto. Fasciis inuoluit eum, qui sua ipsius potentia omnem creaturam inuoluit. Reclinauit in præsepio eum, qui proprio arbitrio cælos inclinat. Reclinauit in præsepio eum, qui sedet super solium. Hæc porro non frustra contingebant, sed in præsepio animalium irrationaliū proponebatur dō dō, id est, verbum & ratio, ut pro instituto accurrentes homines irrationales, sensus rationalis participes efficerent. In mensa bestiarum proponebatur panis celestis, ut ex hominum genere, his qui bestiales erant, communicationem esæ mysticæ exhiberet. Et non erat locus ipsis in diuersorio. Locum in quo habitaret non habet, is qui domum totius mundi construxit. Non habet locum habitationis, quia cum esset diues, sponte pauper effectus est. Locum non habebat: quis enim locus capere posset eum qui locum excedit? Quare peropportunum est, ut hoc etiam è Psalmis dicamus, Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine, Vnde enim hæc? Vnde enim nisi ex tua, qui gratia nostra descendisti, bonitate? Vnde tanta ipsius humilitas, nisi ex ipsius erga naturam nostram clementia? Cæterum quemadmodum quæ spectant ad Dominum omnium, resplendere solent in eius honorem, per ea quæ geruntur in cælis, ita & per ea, quæ gesta sunt apud nos eo super Cherubim sedente, circumstare solent exercitus Angelorum. Verum & in præsepio choreæ circumsteterunt: illic à virtutibus celestibus cõtinuam habet adorationem: hinc à gentibus, stella obtemperante, illic vniuersa elementorum turba, quæ habent à natura offerunt: hinc & pastores pro muneribus exhibent tripudia, & magis thesauros; illic præterquam, quod sedet in folio super Cherubim, etiam est in sinu Patris: hinc non solum residet in præsepio, sed etiam sedet in vlnis matris. Ille porro thronus verè regius, thronus iste gloriofus, thronus sanctus, thronus solus dignus qui sanctum sanctorum gestaret in terra. Ipsi gloria in secula seculorum, Amen.

S. TITI

S. TITI BOSTRENSIS
Episcopi eiusdem Euang. expositio.

Virum intravit in quoddam castellum. Magna virtus, magnamque & illustre bonum & donum est hospitalitas, quo Martha ornata, Dominum ipsum hospitio suscipere meruit. Interim quod Maria complexa fuerit, illud, Domino nostro Iesu Christo teste, excellentius erat. Maria enim quæ ad pedes Iesu confidebat, verbaque eiusdem audiebat, Martha prælata est: ad hanc enim dictum est, Martha Martha, sollicita es, & turbas erga plurima, &c. Non ea de causa huc venimus, ut superna canis elis ventre impleamus: natura enim paucis contenta est. Ad illam verò, Maria optimam partem elegit quæ non auferetur ab ea. Equænam erat pars illa? eloquiorum veritatis perceptio, diuinorumque mysteriorum cõtemplatio: verum enim verò licet Dominus Mariam ob id in quod ex instructo incumbat, cõmendari, Martham tamen ab eo, quod familiariter tractabat, non submouit: Ex quo coniectura fit, per duas has mulieres geminã nobis vitæ sortem, ob oculos ponere voluisse. Alteram minorem, tamen vtilissimam, alteram sublimiorè & spiritaliorè. Hæc circa cælestia & spiritalia versatur, illa circa externa corporis ministeria. Quilibet proinde nostrum vtrum ex his voluerit, sibi deligat: Cui egenis ministrare, aut aduersa valetudine laborantes curare placuerit, Marthæ exemplum secutus hæc vitæ institutum complectatur? Quodcumque enim quispiam in Christi seruiū contulerit, hoc in Christum ipsum redundat. Qui autem Mariam amolari maluerit, quæ corporali ministerio posthabito, ad rerum spiritalium considerationem se contulit, animo candido quæ pectore rem adoratur. Consultit hæc Christus non parum quoque suis discipulis, ostendit enim quomodo, quæne ratione in illorum adibus gerere sese debeant, qui dum terrarum orbem prædicationis causa percurrunt, eos hospitio excepturi sunt.

S. AVGVSTINI EPI-
scopi Hippoensis in idem Euang.
Homilia 1.

Verba Domini nostri Iesu Christi, quæ modo ex Euangelio recitata sunt, admonet nos, esse vnum aliquid quod tendamus, quando in huius seculi multitudine laboramus. Tèdinus autem adhuc peregrinantes, nondum manentes, adhuc in via, nondum in patria adhuc desiderando, nondum fruendo. Tamen tendamus & sine pigritia, & sine intermissione tendamus, ut aliquando peruenire valeamus. Martha & Maria duæ sorores erant, ambæ non solum carne, sed etiam religione germanæ, ambæ Domino cohæserunt, ambæ Domino in carne præsentem concorditer seruerunt, Suscepit eum Martha, sicut solent suscipi peregrini. Sed tamen suscepit famula Dominum, ægra saluatorem, creatura creatorem. Suscepit autem spiritu pascenda, in carne pascendum. Voluit enim Dominus formam serui accipere, & accepta forma serui in illa pasci à seruis, dignatione non conditione. Nam & ista dignatio fuit, se præbere pascendum. Habebat carnem, in qua cõsureret qui-

dem, & stueret, sed nescitis quia in eremo esuriendi angeli ministrabant! Ergo quod pasci voluit, pascendi præstitit. Quid autem mirum si & de sancto Helia præstitit videtur, quem prius coruo ministrante pascere? Nunquid pascendo defecerat, quando ad viduam mittebat? Non, Sed religiosam viduam per obsequium exhibitum seruo suo benedicere disponebat. Sic ergo susceptus est Dominus tanquam hospes, qui in sua propria venit: & sui cum non receperunt: sed quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, adoptans seruos, & liberos * faciens, redimens captiuos, & faciens cohæredes. Ne quis tamen vestrum forsitan dicat, O beati qui Christum suscipere in domum propriam meruerant. Noli dolere, noli murmurare, quia temporibus natus es, quando iam Dominum non vides in carne, non tibi abstulit istam dignationem, Cum vni, inquit, ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Hæc de Domino pascendo pascende in spiritu, pauca pro tempore dixerimus, Veniamus ad causam, quam de veritate proposui. Martha Dominum pascere disponens, & præparans, circa frequens ministerium occupatur, Maria soror eius pasci à Domino magis elegit. Deseruit quodam modo sororem suam circa multum ministerium laborantem, & sedit ipsa ad pedes domini, & vacans audiebat verbum eius. Auris fidelissima audierat, Vacate, & videre, quomodo ego sum dominus. illa turbabatur, ista epulabatur. Illa multa disponebat, ista vnum aspicebat. Virumque officium bonum, sed tamen quod sit melius, quod nos dicamus? Habemus quem interrogemus, patienter audiamus. Quid sit melius, iam cum Euangelium legeretur, audiuius, & bene commemorantem audiamus. Interpellat Martha hospitem, ad iudicem deponit postulationem piarum querelarum, quod eam soror deseruerit, & sic laborantem in ministerio adiuuare neglexerit. Non respondente illa, sed tamen præsentem, iudicat dominus. Maria causam suam tanquam ociosa iudici maluit committere, nec in respondendo voluit laborare. Si enim paratè respondendi sermonem, remitteret audiendi intentionem. Respondit ergo dominus, qui in verbo non laborabat, quia verbum erat. Quid ergo dixit Martha? Reperitio nominis est indicium dilectionis, aut forte mouendæ intentionis, ut audiret attentius, Bis vocata est Martha Martha, Audi, tu circa multa es occupata, vnum autem opus est. Id est, vnum necessarium est. Non vnum, quasi singulare opus, sed opus est, expedit, necessarium est. Quod vnum elegerat Maria? Vnum cogitate, fratres mei, & vide-te in ipsa multitudine si delectat nisi vnum. Ecce Deo propicio quam multi estis. Quis vos seruet, nisi vnum sciretis? Vnde in multis ista quies? Da vnum, & populus est. Tolle vnum, & turba est. Quid est enim turba, nisi multitudo turba? Sed audite Apostolum, Obsecro autem vos, fratres, Multi-tudini dicebat, sed omnes in vnum facere volebat. Obsecro autem vos fratres, ut ipsam dicatis omnes, & nõ sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem scientia. Et alio loco, Vnanimis vnum sentientes, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, Et Dominus ad patrem de suis, Vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus. Et in actibus Apostolorum, multitudinis autem credentium erat anima vna, & cor vnum. Ergo magnificate Dominum mecum, & Bibl. Hom. tom. 4. E e e 3 exal

* alius, fratres.

Math. 25.

Psal. 145. * alius, quæ.

1. Cor. 2.

Philip. 2.

Joan. 10.

Act. 4.

Psal. 33.

fidelius narrare potuit, si illud Deus manifestare voluisset, quam ille vtiq;e, qui hanc nutriendam suscepit, nec contra morem filius matrem reliquit. Restat ergo vt homo mēdaciter non fingat apertum, quod Deus voluit maneret occultum, Vera autem de eius assumptione sententia hæc

1. Cor. 12.

esse probatur, vt, secundum Apostolum, siue in corpore, siue extra corpus ignorātes, assumptam super angelos eam esse credamus. His igitur præmissis, loquamur aliquid in laudibus sacratissimæ virginis. Sed quid nos tantilli, quid actione pusilli, quid in eius laudibus referemus, cum & si omnium nostrum membra ventrentur in linguas, eam laudare sufficeret nullus? Altior cælo est, de qua loquimur, abyssus profundior, cui laudes dicere conamur. Hæc est enim, quæ sola meruit mater, & sponsa vocari. Hæc primæ matris damna resoluit, hæc homini perditio redemptionem adduxit. Mater enim generis nostri pœnam intulit mundo, genitrix domini nostri salutem edidit mundo. Auatrix peccati Eva, auatrix meriti Maria. Eva occidendo obfuit, Maria viuificando profuit. Illa percussit, ista sanauit. Hæc enim mirabili, atque inestimabili modo omnium rerum & suum peperit saluatorem. Quæ hæc virgo tam sancta, ad quam venire dignaretur spiritus sanctus? Quæ tam speciosa, vt eam Deus sibi eligeret spondam? Quæ tam casta vt esse posset virgo post partum? Hæc est Dei templum, fons ille signatus, & porta in domo Dei clausa. Ad hæc nanque, vt dixi, spiritus sanctus descendit, hanc virtus altissimi obumbravit. Hæc est immaculata coitu, fecunda partu, virgo iactans, angelorum & hominum cibum nutrens, Merito nanq; beata singulari à nobis præconio extollitur, quæ singulare commercium mundo præbuit. Denique tantum se ad cæli fastigia subleuauit, vt verbum in principio apud Deum, de superna cæli arcu susceperit. O felix oscula lactentis labiis impressa, cum inrer crebra iudicia reptantis infantia, vt potè verus ex te filius tibi matri alluderet, cum verus ex parte dominus imperaret, Nam authorem tuum ipsa concipiens edidisti in tempore puerem, quem habebat ante tempora conditorem. O felix puerperium, lætabile angelis, optabile sanctis, necessarium peccatis, congruum profligatis, Qui post multas assumptæ carnis iniurias, & ad vitium verberatus flagitis, potatus felle, affixus patibulo, vt te veram matrem ostenderet, verum se hominem patiēdo monstrauit. Sed quid dicam pauper ingenio, cum de te quicquid dixerō minor laus est quam dignitas tua meretur? Si cælum te vocem, altior es, Si matrem gentium dicam præcedis. Si formam Dei appellem, digna existis. Si dominam angelorum vocitem, per omnia te esse probatis. Quid ergo de te digne dicam, quid referam, cum non sufficiat lingua carnis tuas enarrare virtutes? Has interim laudes sileat lingua carnis, quas semper ardentem profert anima: Nunc nostras peto vt aures doctrinarum tuarū demulceas organis. Plaudat nunc tympanis scena tuis, & veloces articulos puerperæ contempent. Concinnant lætantes chori, & alternantibus modulis dulcifona carmina misceantur. Audiamus, fratres, audiamus pio

Genes. 3.

Luc. 2.

mentis affectu, audiamus quemadmodum tympanistrarum doctrinis cōcreper beata virgo Maria. Audiamus, inquam, & hinc harmoniæ motibus respondeamus. Denique cum hæc mulier beatissima ab angelo iam salutata, spiritu sancto repleta, plenitudine diuinitatis afflata, ad Helizabeth venisset cognatam, post exultationem Ioannis in vtero matris, hæc domino decantauit cantica laudis, Magnificat anima mea dominum. Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Prius igitur in hoc loco querendum est, quid sit magnificare dominum? Neque enim magnus sit à creatura creator. Sed sciendum nobis est duobus modis dici magnificari, id est, aut magnum facere, aut magnum adorare, magnum admirari. Magnificatur enim Deus à nobis, cum magnificari dignatur à nobis. Sed nunquid sic in nobis sicut in beata Maria eadem carnem assumpsit pro nobis? Aue, inquit ad eam angelus, gratia plena, dominus tecum, benedicta tu inter mulieres. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoq; quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Quæcunq; tamen anima sancta verbum concipere potest credēdo, parè prædicando, magnifica amando. Vnde & Dauid propheta dicit, Magnificat dominum mecum, & exaltemus nomen eius in inuicem. Ac si diceret, Magnitudinem domini mecum prædicat, & nominis eius præconia magna voce attollite. Hinc iterum dicit, Domine Deus meus, magnificatus es vehementer. Vnde autem magnificetur in nobis idem propheta ait, Magnificata est vsque ad caelos misericordia tua. Hinc nanque optandum est in singulis, vt nostra anima magnificet dominum, concipiat Dei verbum, pariat, & nutriat, recordetur saluationis suæ pia commercia, quo modo nullis suis præcedentibus meritis sit ab iniquitate saluata, sed sola Dei bonitate gratuita Christi sanguine redempta & dicat, Magnificat anima mea dominum. Sic enim Deus dilexit mundum, ait euangelium, vt filium suum vnigenitum daret. Hinc nanque & Apostolus, Qui proprio, inquit, filio non peperit, sed pro nobis tradidit illum. O miræ pietatis affectus! O inestimabilis ardor charitatis! Quis ante tantæ pietatis diuinitas non obstupefcat? Quis ante tam ineffabilem charitatem non contremiscat? Quis vnquam posset sperare, vt ex Deo ante tempora natus, nasceretur pro hominibus in tempore ex femina homo factus? Vnde scriptum est, Cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos, qui sub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Quis inquam posset æstimare, vt portaretur manibus femineis portator orbis, panis angelorum aleretur, virtus celorum infirmaretur, vita omnium moreretur? Magnificet ergo in his anima gloriosissima Mariæ dominum, magnificet & nostra. Admirerur, gratulemur, amemus, laudemus, adoremus, gratias illi agamus, quoniam per eiusdem redemptionis nostri mortem de tenebris ad lucem, de morte ad vitam, de corruptione ad incorruptionem, de exilio ad patriam, de luctu ad gaudium, de terra ad cæleste regnum vocati sumus. Qualicumque igitur anima sancta talibus fuerit incitamentis occupata, nihil concupiscit terrenum, nihil transitorium, nihil quod ad tempus ardet, nihil quod

Cant. 4.

Ezech. 44.

Ier. 2.

Math. 27.

Mira B. Virginis præconia, que noua patet desideria.

ad præfens delectat. Hæc risum luctum computat, & gaudium in mœrorem commutat, cui mundus carcer, cœlumque habitatio est: cui exultatio de presentibus nulla est, quia in illo tantum gaudere appetit, qui super omnes est. Vnde in sancto cantico, cum diceret virgo gloriosa, Magnificat anima mea dominum, & exultauit spiritus meus: signanter addidit, in Deo salutari meo. Ac si diceret: Anima mea, quæ magnificat dominum, non in quolibet alio, sed in illo tantum exultat quem amando magnificat. Nouerat enim esse aliam vituperabilem exultationem, qua mundus gaudere dicitur tendens ad luctum. Et de qualibus Salomon ait, Letantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Hinc & Apostolos non quodlibet gaudium in sanctorum cordibus esse describit, sed in spiritu sancto. Hinc Dauid cum diceret, Gaudeat iustus: subiunxit, in domino. Hinc cum domino diceret, Gaudebunt labia mea, dum cantauero: addidit, tibi. Hæc enim exultatione nullus eorum gaudet, quisquis de presentibus tantum exultat, æternique bonis interesse non concupiscit, cui exilium patria esse creditur, & mors vita æstimatur, cui Deus venter est, & ornatus non in moribus, sed in actu est, qui cum laudatur extollitur, & cū vituperatus fuerit magnis iracundiæ stimulis agitur, qui cum mansuetus non humiliatur, sed in superbiæ fascibus eleuatus ceteros quasi ex alto montis supercilio contempletur. Sed quis hæc ad plenum ita potest calcare vt ab hac exultatione eisdem viciis interpellantibus, nec ad momentum se credat abstrahere, cum scriptura pronunciet, Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem? Ingemisce ergo, o sancta anima, quæcunq; in domino exultas, & quoties te ab hac exultatione abstractam videris esse, dicito, Ne proicias me, domine, à facie tua, & spiritum sanctū tuum ne auferas à me. Redde mihi læticiam salutaris tui, & spiritu principali cōfirma me. Et hic attentius intueur, quam exultationem petierit. Quod enim Hebraice Iesus, hoc Latine salutaris dicitur. Quæ enim hæc læticia est Iesu, nisi cōtemplatio eius, qualis venturus est in gloria sua? Sciendum vero est, quia illi tunc hæc claritate potientur, qui hic positi redemptoris sui vestigia imitantur. Et quidem dominum Iesum legitimus doluisse, fleuisse, ex itinere fatigatum fuisse, opprobria, & iniurias sustinuisse, sputa, flagella, crucem suscepisse, nunquam tamen legitimus eum risisse, prosperatum in terra fuisse. Hinc planè, hinc in spe gaudent omnes electi, cum ceperint aduersitatibus mundi fatigari, & nullis eius prosperitatibus fallaciter decipi, scientes aliam vitam superesse, per quam possint cælos penetrare. Hinc est, quod iisdem dominus ait discipulis suis, Beati estis, cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes propter me. Gaudete in illa die, & exultate, ecce enim merces vestra multa est in cælis. Sed in his præfatis, atque angustiis nequaquā possent subsistere, & quod his maius est gaudere, nisi veraciter in conspectu Dei & hominum humiles essent. Quibus dominus eorum ait, Disce à me quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Hinc iterum dicit, Beati mitis, quoniam ipsi possidebant

terram. Hinc etiam hæc virgo gloriosa beatam se dici ab omnibus generationibus manifestat, eo quod eius humilitatem Deus respexit. Nam subdit, Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. O vere beata humilitas, quæ Deum hominibus peperit, vitam mortalibus edidit, cælos inuouauit, mūdum purificauit, paradysum aperuit, & hominum animas ab inferis liberauit, O, inquam, vere gloriosa Mariæ humilitas, quæ porta paradisi efficitur, scala cæli constituitur. Facta est certe humilitas Mariæ scala cælestis, per quam descendit Deus ad terras. Quia respexit, inquit, humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Et quid est dicere, Respexit: nisi comprobauit, placuit ei humilitas mea? Vnde per Prophetam Dominus dixit, Ad quem respiciam, nisi ad pauperulum, & humilem, & trementem sermones meos? Hinc Dauid domino dixit, Quia respexisti humilitatē meam, saluasti de necessitatibus animam meam. Multi siquidem videntur in conspectu hominum humiles esse, vt ab eis beatificentur, sed eorum humilitas à Domino non respicitur, quia falsò, & non vere de humilitate gloriantur. Si enim veraciter humiles essent, Deum ab omnibus, & non se vellent laudari. Non in hoc mundo eorum spiritus exultaret, sed in Deo salutari. Humilitatem suā nō ab hominibus conspici, sed à Deo optaret. Sequitur in hoc sancto Cantico: Quia fecit mihi magna, qui potens est, & sanctum nomen eius: Quæ tibi magna fecit, domina, quæ, gloriosa virgo, vt dici beata merearis? Puto enim imò veraciter credo, vt creatura ederes creatorem, famulam dominum generares, vt per te Deus mundum redimeret, per te illuminaret, per te ad vitam reduceret. Hucusque virgo beata de te ipsa, quæ nos ad amorem Dei accenderent, fideliter protulisti, ea vero, quæ sequuntur humano generi prophetaisti. Meum autem votum exitit ea tantum inde transcurrere, quæ ad tui laudem nominis pertinebant. Sed hæc, quæ de te ipsa narraui, neque tu vt dignitas tua meretur dicere potuisti. Quas ergo tibi laudes fragilitas humani generis perfoluet quæ solo tuo commercio recuperandi aditum inuenit? Accipe itaque quascumque exiles, quascumque meritis tuis impares gratiarum actiones, & cum susceperis vota, culpas nostras orando excusa. Admitte nostras preces intra sacrarium exauditionis, & reporta nobis gratiam reconciliationis. Sit per te excusabile, quod per te ingerimus: Accipe quod offerimus, impetra quod rogamus, excusa quod timemus: quia nec potiorum meritis inuenimus, quam te ad placandam iram iudicis, quæ meruisti esse mater redemptoris, & iudicis. Succurre ergo miseris, iuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro monachorum choro, exora pro deuoto femineo sexu. Sentiant omnes tuum leuamen, quicumque deuote celebrant tuum nomen. Sit tibi compassio super afflictis, sit prius affectus super cælorum peregrinis. Et cum te lætantem semper aspicias, fletus nostros quæsumus ipsa ad Deum admittas, eumq; vt proprium filium pro nobis interpellas. Nos enim adhuc in hac terra affligimur, persequimur, iniuriis laceessimur, opprobriis afficimur, esurimus, sitimus, somnum patimur, in carcere retinemur. Tu vero

Luc. 1.

Esa. 66.

Psal. 30.

Luc. 1.

B. virginis intercessio quæ efficacis apud Deum.

Apo. 14.

in cælestibus regnis prælata es cunctis virginum choris, tu agnum, quocumque perrexerit, sequeris. Tu virgineos choros, & ab incensuræ carnis illecebris alienos per albertia lilia, rosaque vernantes, ad fontes perennis vitæ potandos inuitas. Tu in illa beatorum foelicissima regia primi ordinis dignitate adepta plantis rosicidis oberrans, inter paradisi amœnitatem, gramineosque crocos tenero poplite pergis, foelicique palma violas immarcescibiles carpis. Tu concinis sine fine choris coniuncta summis angelis, archangelisque sociata, indefessa voce sanctus clamare non cessas. Tu in cubiculo Regis beatitudinem gemmis, ac margaritis ornata assistis. Tibi thronus regius ab angelis collocatur in aula æterni Regis, teque ipse Rex Regū, vt matrem veram, & decoram spōsam præ omnibus diligens amoris amplexu sibi associat. Nec mirum si dignetur tibi aggaudere Deus regnans, quem tu paruulum ex te hominem naturam toties osculata es in terris. Has ergo tuas foelicitates possidens conuerrere ad nostrarum miseriarum salutem. Inter hæc igitur, fratres cum toto mentis affectu beatissime virginis nos intercessionibus committamus, omnes eius patrocinia omni nisu imploremus, vt, dum nos supplicia eam obsequio frequentamus in terris, ipsa nos sedula prece commendare dignetur in cælis. Neque enim dubium, quæ meruit pro liberandis proferre precium, posse plus omnibus liberatis impendere suffragium. Sed quid nobis prodest hanc interpellare vocibus, nisi etiam humilitatis eius exempla teneamus? Curemus ergo, dilectissimi fratres, vt cum huius diei festiuitati interesse cupimus, vestimentis humilitatis, & charitatis induti appareamus. Non nos inuidia alienæ foelicitatis torqueat, non ira vsque ad diuisionem dilaniet, non cupiditas Christum à nobis excludat, non seculi tristitia exurat, non prosperitas eius incaute decipiat, non luxuria inquinet, non immundicia polluat, non elatio corrumptat, non superbia inflet, vt, dum vos virtutibus ornatos, charitate coniunctos, humilitate fundatos beata Dei genitrix suæ nos interesse festiuitati prospexerit, ardentius nobis subuenire festinet apud filium, & Dominum suum Iesum Christum, Deum, & saluatorem nostrum, qui coronis perennis regni glorificat sanctos suos, & est æterna laus, & expectatio omnibus electis eius, ipsi gloria, virtus, potestas æterna, & nunc, & semper per immortalia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN EODEM festo, Homil. 4.

Habetur tom. 9. operū eius: & vel stylus ipse indicat eius esse, & viri doctissimi de eo nihil dubitant. P. fol. 13.

AD interrogata de virginis, & matris Domini resolutione temporali, & assumptione perenni, quid intelligam respōsurus, te, Deus omnipotens pater, voto supplicii exoro, vt qui mandas nubibus, & pluuat imbres, qui tangis montes, & fumigant, qui aperis terram & germinat: quid dicam iubeas, quid proferā præbeas, ad quid sermonem dirigā aperias. Venerabile est enim mihi, Domine & præcordiis meis reuerentissimū, de matre filij tui loqui, & de sanctissimo corpore eius linguam sermonibus occupare, quæ sola meruit Deum, & hominem paritura suscipere, facta thronus Dei, & aula regis æterni, secundum quod nos docuisti

per sanctos tuos patriarchas; prophetas, & apostolos, figuris, & sermonibus: quibus credimus, & certi sumus, quia nunquam feceristi, qui nec fallere nec falli nouisti, offendens filium tuum coeternum tibi, & consubstantialium incarnandum, & incarnatum per virginis vterum, de qua carnem assumpsit, qui corporalia cuncta tecum creauit, author, administrator, & Deus: ab homine factus est homo, ab ea naturam sumens, non originem, sanctificante spiritu sancto tuo in ea vterum humanum, & purificante, atque mundante ad conceptionem filij tui, cuius dignitatis, & gratiæ effectum nec cor concipere, nec lingua valet exprimere. Non enim talis conceptus, talisque parvus nisi Deum decuerat, qui venerat redimere, quos voluit creare, creare profecto potest, redimere humilitate: humilitatis naturam sumens sanctam de sanctificato corpore, & immaculatam de immaculato. Ineffabilem enim sanctificationis gratiam, quam concipiendus præbuit, conceptus & natus non abstulit. Quæ quantum in corpore valuerit virginis, illi soli nouissimum est, qui de eius natura naturam suscepit, quam cōdidit. Per quem te, quæso Domine, quia per illum bona cuncta tribuis, quæ vt tribuas elegis, vt me inoffense de tanta sanctitate loqui tribuas: & si non totum, vt est, quod impossibile omni linguæ humanæ est, tamen ipsum ex parte quod est, dicatur vt est. Sonet ergo preciosissimū sui preciositate, sanctissimum certa sanctitate, inestimabilissimum fidelissima veritate. Quæ quia humanam rationem excedunt, spiritus tuus adsit, qui suo sacro spiramine inducat nos in omnem dicendorum veritatem. Et quia de eius corpore, & anima loquendum est, quod ipse præter naturalem vsum sanctificauit, & gratiam consulit, non aliena nos dicere patiar, sed propria, ad laudem, & gloriam tuam, Deus omnipotens pater, & ad honorem filij tui per virginem nati, & eiusdem spiritus sancti Dei, & Domini nostri, cum quo est tibi regnum & imperium in omnia secula seculorum. Amen. Quia profundissimè, & sua dignitate altissimè sum responsurus questionibus, lectorem meum obsecro, vt pro me deprecetur, & si quæ à me plenerit dicta cognouerit, donis Dei gratus existat: sin autem minus, nolite compatiatur humilitati: quia licet minus valeamus, vera tamen proculdubio volumus. De sanctissimo igitur corpore perpetuæ virginis Mariæ, eiusque sacræ animæ assumptione, quantum Dominus donauerit, loqui suscipientes, hoc primū dicimus, quod in diuinis scripturis, postquam Dominus in cruce matrem discipulo commendauit, vt castis castitas materetur obsequiis, nihil de ea repetitur præter id, quo Lucas commemorat in Actibus Apostolorum, commemoratis eisdem Apostolis nominatim, dicens: Hi omnes erant perseverantes vnanimiter in oratione, cum mulieribus, & Maria matre Iesu, & fratribus eius. Hoc dicimus, quia tanto quæ magna existunt, cautius tractanda sunt, quanto specialibus auctoritatibus tractandis nūc possunt ad liquidū roborari. Sed quia quædam scriptura sancta in dagationum studijs quærenda relinquitur, non sunt superflua æstimaanda, dum vera in dagatione fuerint patefacta. Fœcunda est enim veritatis auctoritas, & dum diligenter discutitur, de se gignere quod ipse agnoscitur. Sæpe enim discussa veram conuenientiam patit, quam manifestis sermonibus abdicat.

& sepe apertis sermonibus insinuat, in quibus nihil præter id, quod sonat, quærendum inuitat: vt est illud, quod Abraham genuit Isaac, Isaac genuit Jacob, Jacob genuit Iudam, & fratres eius, & cætera talia, in quibus sola tenenda est litera. Quædam autem sic commendat, vt patitur literam, & myticum intellectum insinuet, vt in transitu mannis rubri, manna cælesti, & tabernaculo Dei, atque arca testamenti, vbi futurorum figura, baptisimi scilicet Christi, & ecclesiæ ostensa est prærogatiua. Quædam tantum mystice, vt cum Deum dicit insinuas in faciem Adæ spiraculum vitæ, qui tamen os ad spirandum non habet, nec manus ad operandum, licet dicat propheta: Manus tuæ, Domine, fecerunt me, & plasmauerunt me. Sunt etiam quædam, quæ quamuis commemorari ex toto omissa sint, vera tamē ratione creduntur: ad quod ipsa conuenientia rei quodammodo, quemadmodū dux, & præuia creditur. Nihil enim de Melchisedech sacerdotis Dei excelsi iustitia loquitur, cum ipsa præcessisse tantæ laudis merita cognoscatur. Nihil de Eliæ, & Enoch, postquam rapti sunt, vitæ felicitate commendat, cunctis liquido scientibus eos beate viuere, quos Dominus hinc in futurum saluandos voluit rapere. Quid ergo de Mariæ morte, quid de eius assumptione dicendum est, vnde diuina scriptura nihil commemorat, nisi quærendum ratione, quod conueniat veritati, siatque ipsa veritas auctoritas, sine qua nec est nec valet auctoritas? Memores enim conditionis humanæ, mortem eam subuisse temporalem dicere non metuimus, quam idem certe eius filius, qui & Deus, & homo est, lege sortis humanæ sustinuit, & hoc, quia homo de eius susceptus & profusus est vtero. Sed si dicimus eam mortis teneri vinculis, & resolutam in communem materiam vermium, ac cinerum, librandum est, si hoc conueniat tantæ sanctitati, tantæ aule Dei prærogatiue. Scimus enim dictum primo parenti. Quia pulvis es, & in puluerem ibis. Quod si de morte dicitur, generalis est sententia: si de resolutione in puluerem, hanc conditionem Christi caro euasit, de carne Mariæ sumpta, quæ corruptionem non sustinuit. De hoc enim scriptum est per Prophetam, dicentem: Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. De quo autem sancto dictum sit, Archangelus prodidit, qui ad Mariam ait: Et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Verè sanctum, & sanctum sanctorum: vnde & illa sancta sanctorum dicuntur, quæ illa seruabāt, quibus ille figurabatur, qui veraciter solus sanctus sanctorum dicitur. Hic enim est, de quo idem Archangelus Gabriel Danieli loquitur, inter cætera quæ futura ostendit, dicens: Et impleatur visio, & prophetia, & vngatur sanctus sanctorum. Hic enim sanctus corruptionem non vidit, qui tertia die cum triumpho de inferis rediens resurrexit. Caro eius, quæ de Maria sumpta est, & si mortua est ex infirmitate, reuixit ex Dei virtute. Sed hoc ille, qui quando voluit, mori, quando voluit, resurgere potuit. Excipitur ergo ab illa generali sententia de virgine sumpta natura. Quod si non Mariæ congruit, congruit tamen filio, quem genuit, Iesu. Post hæc, quæ Adæ dicta sunt, de quibus excipitur Mariæ filius, cōruenda sunt, quæ etiam Euz dicta sunt, si cunctis foeminis sint generalia,

& si in aliquo excipiat Maria, scriptum quippe est: Mulieri quoque dixit Deus: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuus. In dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Ærumnam Maria sustinuit, cuius animam gladius passionis Christi pertransiuit; sed conceptus non multiplicauit, nec sub viri potestate deguit, quæ integerrimis visceribus de spiritu sancto Christum suscepit, & virginis integritate manente, virgo permansit. Quem quia sine peccati colluione, & sine virilis admixtionis detrimento suscepit, sine dolore genuit, & sine integritatis violatione, pudore virginis integra permansit. Hoc enim potuit efficere de matre, quia sic Deus elegit nasci de homine. Maria ergo etsi cōmunicat ærumnis Euz, non communicat parturiendo cum dolore. Promeruit enim hoc singularis sanctitatis eius & singularis gratia, qua susceptione Dei singulariter æstimata est digna. Non immo ergo excipitur à quibusdam generalibus vera æstimatiōne, quam tanta seruat gratia, & attollit dignitatis prærogatiua. Quantum enim Christi potestas possit, mundi ostendit vniuersitas: quantum gratia, Mariæ monstrat integritas: quæ sicut diuersa est à natura, ita diuersa est ab vsu. Quid ergo, si in tanta diuersitate eam dicimus humanæ sortis mortem obiisse, nec tamen eius vinculis retineri, per quā Deus voluit nasci, & carnis substantiam communicare, nunquid impium erit? Scimus enim Iesum omnia posse, qui de seipso ait, Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Si ergo voluit integram matrem virginis seruate pudore, cur non velit incorruptam à putredine seruare fetore? Dicat ergo, qui cognouit sensum Domini, & qui consiliarius eius fuit: nunquid non pertinet ad benignitatem Domini, matris seruare honorem, qui legem non soluere venerat, sed adimplere? Lex enim sicut honorem matris præcipit, ita inhonorationem damnat. Qui enim in vita præ cæteris illam gratia sui conceptus honorauit, pium est credere, singulari saluatione eam in morte, & speciali gratia honorasse. Potuit enim eam à putredine, & puluere alienam facere, qui ex ea nascens potuit virginē relinquere. Putredo nanque & vermis humanæ est opprobrium conditionis, à quo opprobrio cum Iesus sit alienus, natura Mariæ excipitur, quam Iesus de ea suscepisse probatur. Caro enim Iesu, caro est Mariæ, & multo specialius, quā Ioseph Iudæ, ceterorumque fratrum eius, quibus dicebat, Frater enim & caro nostra est. Caro enim Christi quamuis gloria resurrectionis fuerit magnificata, & potenter super omnes cælos ascensione glorificata, eadem tamen carnis mansit, & manet natura, quæ successa est de Maria. Ipse enim est, qui conceptus, genitus, atque à mortuis suscitatus est per gloriam patris: sicut profecto ipse testatur post resurrectionem, quādo Apostolis dicit: Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipse sum. Quid enim est, Ego ipse sum, nisi quia alter non sum, quā tunc eram, quando passus sum? Et hoc siquidem cognoscere potestis, qui in manibus, & pedibus meis clauorū signa clarè videtis. Ipse ergo, idemque cælos ascendit, & carnem, quam de matre suscepit, super astra transiit, honorans omnem humanam naturam, sed multo magis maternam. Si igitur natura matris est filius, conueniens est,

Gen. 3.

Matth. 8.

Matth. 5. Exod. 20.

Gen. 37.

Luc. 24.

612

S. AVGVSTINI EPISCOPI.

vt sit & filij mater, non quantum pertinet ad æquam administrationem, sed quantum pertinet ad eandem recipiendam substantiam: vt homo de homine, caro de carne, mater à filio, filius à matre, non ad vnitatem personæ, sed ad vnitatem corporalis naturæ & substantiæ. Si enim vnitatem potest facere gratia sine proprietate specialis naturæ, quanto magis vbi gratiæ vnitatis, & corporis est specialis natiuitas? Vnitatis nanque gratiæ est, vt discipulorum in Christo, de quibus ipse dixit, Pater sancte, serua eos in nomine tuo: quos dedisti mihi, volo vt sint vnum, sicut & nos, & iterum de omnibus iustis: Non pro his autem rogo tantum, sed & pro his, qui credituri sunt per verbum eorum in me, & ego in te: hoc est, vt ipsi sint per gratiam, quod nos sumus per diuinitatis naturam. Hæc quippe gratiæ vnitatis, quæ cunctis in Christum credentibus seruat, si Mariæ etiam minus sapientiam æstimatione non tollitur, quanto magis cum gratiæ vnitatis ipsa specialitas naturæ vnum efficit matrem, & filium, & matrem? Videndum est etiam, quid de his, quos secum per gratiam vnum esse voluit, consequenter adiunxit, Ait enim: Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi sum ego, & illic sint mecum, vt videat claritatem, quam dedisti mihi. O magnam, & inestimabilem bonitatem Dei, qui habere secum suos in gloria vult, vt sua claritate fruatur, qui hic sua fide iuncti, vnà cum eo esse digni iudicantur! Si igitur eos secum habere vult, & hoc potest qui omnia potest: quid æstimandum est de matre, vbi digna sit haberi, nisi in præsentia filij? Quantum igitur cõueor, quantum intelligo, quantum credo, Mariæ anima claritate fruatur Christi, & gloriose conspectibus eum semper videre sitiens, & semper conspiciens, dum inestimabiliter pacitur, excellentiori quadam, specialique prerogatiua à filio honoratur, possidens in Christo corpus suum quod genuit, clarificatum in dextera patris, & si non suum per quod genuit, tamen suum quod genuit. Et quare non suum, per quod genuit? Si non obuiauerit necdum perspecta autoritas, verè credo, & per quod genuit: quia tanta sanctificatio dignior cælo est quam terra. Thronus Dei, Thalamus Domini, domus atque tabernaculum Christi dignum est ibi esse, vbi ipse est. Tam precioso enim thesaurum dignus est cælo seruari, quam terra. Tantam integritatem merito incorruptibilitatis, non putredinis aliqua resolutio sequitur. Istud ergo sacratissimum corpus, de quo Christus carnem assumpsit, & diuinam naturam humanam vniuit, non amittens quod erat, sed assumens quod non erat, vt verbum caro, hoc est, Deus homo fieret, escam verbibus traditum, in communi forde putredinis, & futurum de vermibus puluerem, quia sentire non valeo, dicere perterritus. De quo si nihil alius sentirem quam de proprio, nihil dicerem, nisi quemadmodum de proprio, quod absque vlla ambiguitate soluedum est in mortem, post mortem est futurum putredo, post putredinem vermis, post vermem, vt dignum est, abiectionis pulvis. Quod de Maria credendum non videtur, nec æstimabile: quia æstimationem procul pellit incomparabilis gratiæ munus. Quod me dicere, multarum consideratio rerum inuitat, quarum & illa quidem est, quam suis alibi ministris ipsa veritas ait: Qui mihi ministrat,

me sequatur, & vbi ego sum, illic & minister meus erit. Si enim hæc est generalis sententia omnium, per fidem, & bonam operationem Christo ministrantium, quanto magis quodammodo, & specialius est Mariæ? Maria namque operis exhibitione, & fidei rigidissima veritate ministrum Christi fuisse, omnis, qui sanè sapit intelligit. Absque dubio enim omni opere ministratrix extitit, qui hunc in vtero gessit, partuque profusum aluit, & fouisit, atque vt Euangelium ait, in præsepio reclinauit, & à facie Herodis in Ægyptum fugiens abscondit, & omnem infantiam eius matris affectu ita prosecuta est, vt usque ad cretam, in qua filium iam virum perfectum vidit peditem, ab eius indubitanter ministerio non recesserit, consecuta non solum gressibus pedum, tanquam pro amore filij, verum etiam imitatione morum, tanquam pro reuerentia Dei. Maria ergo ministra Christi spiritualium operum qualitatibus sicut deuotissima extitit, ita absque dubio religionis fide, & veræ credulitatis charitate sequatrix fuit. Non enim potuit eius diuinitatis non esse credula, quæ se nouerat hunc non virile semine secundum ordinem naturæ, sed diuino spiramine, nunciante Archangelo, concepisse videtis semper famulantium angelorum ei adesse frequentiam, vt concepto & nato, quando videlicet facta est cum angelo multitudo celestis exercitus, clamantium & dicentium, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, & in Ægyptum fugitare, atque inde iterum redituro, quibus liquido cognoscere potuit, quia talia obsequia non nisi Deum decuerant. Vnde & Intellectus demonstratio, & Magorum de longinquis partibus insperata adductio maximum illi exitu iudicium veritatis. Similiter & Simeonis, & Annæ prophetalis dignitate insolitus ceteris, & huic specialis occurfus. Quæ omnia profecto Maria conseruans, his cunctis auctiuis ad fidem roboratis, pio corde conferebat, intantum omnino non nutabunda, sed certa de filij potestate, tanquam de Dei vera virtute, deficiente in nuptiis vino dixerit: Vinum non habet, sciens planè hoc illum potuisse, quod eum mox contigit diuino miraculo cõpluisse. Ecce igitur Maria fide & opere Christi administratrix, & deuota usque ad eius mortem secutrix, non plus gressu, quam imitationis affectu, vt credendum est, si ibi non fuerit, vbi Christus ministros suos vult esse, vbi ergo erit? Et si ibi erit, nunquid æquali gratia? Et si æquali gratia, vbi equa Dei censura, quæ vnicuique reddit secundum sua merita? Si ergo meritò Mariæ viuenti præ omnibus donata est gratia, mortuæ erit minuenda. Absit. Quia si omnium sanctorum mors est preciosa, Mariæ sanè est preciosissima: quam tanta comitata est gratia, vt mater Dei dicatur, & sic. Consideratis igitur his vniuersis, vera ratione confitendum censeo, Mariam in Christo, & apud Christum esse. In Christo, quia in ipso viuimus, mouemur, & sumus: apud Christum gloriose ad eternitatis gaudia assumptam, benignitate Christi honoratius susceptam ceteris, quam hic gratia honorauit præ ceteris, nec usque ad communem humilitatem esse adductam post mortem, putredinis videlicet, & vermibus, & pulueris, quæ suum, & omnium genuit saluatorem: in cuius si potestate est, sanctorum de capite capillum non potest esse, & illam anima, & corpore integram posse seruari.

seruari. De cuius potestate si nullus dubitet Ecclesiasticorum, quin possit matrem, sine corruptione in perpetuum seruari, cur dubitandum est voluisse, quod attinet ad tantæ benignitatis gratiam? Si elegit diuina voluntas sola gratia inter crepantes vehementium ignium flammis, non solum puerorum corpora seruari illesâ, verum & ipsa vestimenta seruari iusta, cur abnuat in matre propria, quod elegit in veste aliena? Iam seruari in ventre ceti præter naturalem visum voluit incorruptum sola misericordia, Mariam incorruptam præter naturam non seruabit gratia? Seruatus est Daniel ab intemperantissima fame leonum, non seruanda est Maria tantis doctis meritis dignitatum? Hæc cuncta, quæ diximus, quia naturam non seruasse cognoscimus, in Mariæ integritate plus potuisse gratiam quam naturam non dubitamus. Diuinitatis enim sunt opera, quæ dicimus, & idèd possibile, quia sunt ab omnipotentia. Christus autem Dei virtus est, & Dei sapientia, cuius omnia, quæ patris sunt, sua sunt, & velle: velle autem omnia, quæ sunt iusta, & digna. Sic per hoc dignè videtur lætari Mariam lætari inenarrabili anima, & corpore, in proprio filio, per proprium filium, nec vllam sequi debere corruptionis ærumnâ, quam nulla secuta est tantum filium pariendo integritatis corruptio: vt sit semper incorrupta, quam tanta perfudit gratia: sit integraliter viuens, quæ omnium integram, perfectamque genuit vitam: sit cum illo, quem in suo gessit vtero: sit apud illum illa, quæ genuit, fouisit, & aluit illum, Maria Dei genitrix, Dei ministratrix, & Dei secutrix. De qua, vt iam dixi, quia aliter sentire non audeo, aliter dicere non præsumo. Suscipiat igitur hunc sensum charitas vestra, quem sanctus spiritus inspirauit. Ostensa sunt in parte, quæ taliter hortata sunt me dicere. Si quis autem refragari hie elegerit, cum dicere non velit, hoc non posse Christum, proferat quare non conueniat velle, ac per hoc non esse. Et cum se veraciter consilium Dei de his nosse manifestauerit, incipiam credere, de quibus aliter non possum sentire: mirabòrque illum altitudinem consilij diuini inuestigasse, quam me cum Apostolo digna reuerentia videor debere admirari, dicente: O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius! Et quia secundum eundem Apostolum, ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus: dixi de his, et si non quantum est, tamen quemadmodum me dicere debuissè credidi. Si ergo vera sunt quæ scripsi, tibi gratias ago, Christe, quia de sancta virgine matre tua, nisi quod pium est ac dignum visum, sentire non potui. Si ergo dixi vt debuì, approba, Christe, tu & tui: Si autem non vt debuì, ignosce obsecro tu, & tui: Qui cum Deo patre, & spiritu sancto viuus, & regnas per omnia secula seculorum, Amen.

S. HILDEPHONSI EPISC.

Toletani in Assumptione beatissimæ,
& gloriosæ virginis Maria, Sermo I.

Hodie, dilectissimi fratres, natalitia beatæ Mariæ celebramus, etiam & in cælis vestris

meritis, ac precibus adiuuemur: quatenus ipsa interuenire dignetur, vt & ego vos solenniter hortari queam ad profectum salutis vestræ, vosque deuotè percipere valeatis, vt simul nos omnes in eius laudibus digni inueniamur. Non enim ab omnipotente Deo tam effectus tantarum rerum, quam voluntas requiritur. Et ideo vt credo pro bona voluntate, dilectissimi, præstabit viros loquendi, quas imperitia denegat: qui & vobis plenissime gratiam intelligendi dedit, quoniam læti ad eius festiuitatem, deuotique celebrandam occurrimus, ante cuius thorum olim multitudo celestis exercitus decantauit: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Quapropter sit nobis bona voluntas in affectu, erit pro certo Dei adiutorium in prouectu, vt & competenter intelligere possimus, quam laudamus: & laudare religiose virginem, cuius hodie solennia colimus. Ante cuius thorum profectò, quo puer reclinatur in stabulo inuitat nos vt dixi angeli, canentes. Gloria in excelsis Deo, vt in sinuent vocibus, quòd idem, qui natus est in carne, Deus, & homo est. Et quia Deus est, Gloria in excelsis, vbi peccatum non est, sed perpetua laus amplior prædicatur. Quod autè idem homo, in terris, vbi seditio, & bella sunt indefinenter, propter reconciliationem mediatoris pax hominibus bonæ voluntatis nunciatur: ac sic vnus, idèdque Christus virtutemque complectitur. Et ideo sursum in cælis nõ minuitur gloria superiorum ciuium, sed augetur: nec deorsum in terris propter discordias frustratur pax hominibus bonæ voluntatis, sed præstatur. Propter quod ad huius cunas infantie, quas angeli frequentant, inuitat nos sanctorum prophetarum chorus, imò & sapientia Dei patris, inuitat nos & Spiritus sanctus. Ante thorum, inquirunt, huius virginis, frequentate nobis dulcissima cantica dramatis. Dramaton enim, charissime, genus est carminis, quo genere Cantica canticorum edita leguntur. Et iubemur vt charitas amplior commendetur, eo genere canendi dulcissima cantica in huius honore virginis frequentare, vbi interdum angeli canentes celebrant laudes. Archangelus Gabriel euangelizat: stella occurrens resurgit. Magi veniunt, & adorant, munera deferunt, suisque muneribus prophetant. Pastores audiunt, & loquuntur, veniunt, vident, & intelligunt Verbum incarnatum, quod dominus ostendit eis. Idcirco, dilectissimi, vbi talia, & tanta ostenduntur, surgite cum hymnis, & canticis spiritualibus psallentes in cordibus vestris domino, & cum angelis decantate dicentes, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Quoniam hæc est mater Domini, per quem vita redonatur. Hæc est virgo fecunda, multis prophetarum iudiciis prædicata. Hæc est, quæ hodierna die, completis omnibus, cælo assumitur. Exiuit carne, celesti gloria vestitur. Hæc ex genere Abraham orta virgo, in cuius semine benedicebantur omnes gentes de tribu Iuda. Vnde dictum est. Non deficiet princeps de Iuda, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Ipsa est virga de radice Iesse, de cuius nimirum rursus radice flos ascendit Christus, Ipsa est virgo clarissima, stirpe David progenita, cuius Deus pater olim in spiritu; De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Ecce ad quam concurrunt, ô filij, omnia eloquia prophetarum: ad quam

Bibl. Hom. tom. 4. Fff omnia

Hic habet, quid vir tantus crediderit de assumpto corpore Beate Mariæ.

Ioh. 12.

Luc. 2. Matth. 2.

Ephes. 5.

Genes. 49. 1/a. 11.

Ezal. 31.

omnia ænigmata concurrunt scripturarum: de qua natus est Christus, Deus, & homo pridem in terris, vt ipsa hodie assumpta de corpore renascatur in cælis. Vnde & filia Hierusalem esse iure cantatur, licet natus sit ex ea, qui eam olim fundauit altissimus: quæ reuera, mater illa cælestis hodie aduenit obuiam ornata monilibus suis, de qua dicitur. *Vidi Hierusalem descendentem de cælo à Deo ornata* * à viro mundo, & lapidibus preciosis intertextam. Quo profecto hodie decorata ideo descendit, vt reginam mundi, beatam scilicet Mariam secum eueheret ad ad sublimia, & collocaret in throno regni: alioquin officiosissime prætexta nostri occurreret, nisi festiuitas magna esset. Propterea, & filij, seu quicumque pueri, & puellæ, senes cum iunioribus, omnes vos moribus festiuos præparate in festiuitate tantæ virginis. Producite choros lætitiæ spirituales: quatenus dicere possint cantica, quæ audistis, vel quæ canitis. Alias autem, quia non est speciosa laus in ore peccatoris, ad hæc festa, donec vos virtus exuatis, non congruit. Ipsa igitur stella maris, quam hodie cælum suis recepit sedibus, appellatur: quia secundum verbum Hebraicum, Maria ita interpretatur. Hinc agite, dilectissimi, vt Lucifer ille, qui nescit occasum, oriatur in cordibus vestris, dum in hoc seculo estis. Nam mare præfens, seculum est: Stella autem beata virgo Maria, de qua ortus est ille, per quem illuminatur omnis mundus. Hinc securus accedit ad laudem virginis, & illuminamini: quoniam ipsa est, per quam vera lux in mare huius seculi refluxit. Ipsa est ancilla domini, iuxta quod ait ipsa post ineffabilia Gabrielis promissa: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Quapropter discite, charissime, humiliari, discite, mites esse: quoniam hæc est sola virtus, quam in se dominum respexisse præcipue gloriatur, vt & vos ex eadem humilitate gloriari possitis. Nam & ipsa regina nostri orbis dicitur. Agite cum ea, vt regnare valeatis, vbi exaltantur humiles, & deiciuntur superbi, vbi dominantur mites, & seruituti rediguntur obnoxij, qui ad præfens eleuantur elati. Ecce iam beatam illam dicit omnes generationes seculorum, quæ se dudum tantis insigniuit virtutibus, ita vt & sponsa iure dicatur, ac mater sui creatoris. Ante cuius thorum, quæso rursus ad exequias, non threnos doloris, non lamenta fletus, sed carmina Deo dulcia modulata vocibus: quoniam hodie iam læta peruenit ad regis thalamum. Peruenit itaque puerpera, vbi angelorum melliflua indefinenter sonant organa, vbi hinc inde hymnidici sanctorum vicissim cantica nuptiarum alternant chori: vbi epitalamia sponsæ, & sponsæ, suis suauia redduntur melodij. Ad quas itaque nuptias, hodie beata Dei genitrix cum gaudio introiuit, quæ fuit olim conditoris templum, & Spiritus sancti sacrarium: sacrarium, inquam, Dei, quia omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ in eius utero sunt reconditi; quo & Verbum caro factum est, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis. Sed tamen longè aliter Christus templum Verbi, aliter beata virgo: quia vterus virginis ac si hospitium fuit, ex quo Christus Deus ad nos, quasi sponsus de thalamo suo, potentia fortis vt gigas exiit. Porro Christus Deus & homo, vnus mediator Dei, & hominum fuit. Non alter Deus alter homo, vt templum, & Verbum duo essent: sed vnus, idem-

que Christus Iesus. Qui, dum resoluatur in mortem, Deus in suo homine, cum sit immortalis, propter vnitatem substantiæ mortuus predicatur: ac per hoc non alius, qui templum, alius, qui Verbum, sed Verbum, & templum vnus est Christus. Et quia vnus, idemque, nec in passione diuidi potest secundum substantiam, nec in maiestate: sic & Dei genitrix speciosa prædicatur, quia columba illa, quæ super Christum mansit, eam totam repleuerat: idcirco ob hanc speciem decoris non immerito formositate virtutum speciosa laudatur. Pulchra vt luna, quinimod pulchrior quàm luna, quia in eius specie gens omnium ecclesiarum resplendet, quæ sole iustitiæ illustratur, vt caliginem præfens vitæ destrueret possit: & ad ea peruenire nos omnes faciat, quo beata virgo peruenit, vbi nullum iam patitur defectum luminis: quia laborum eius, & gratiæ gloriosus est fructus. Ideo, dilectissimi, imitamini illam, dum vacat, & tempus est, quam collaudant omnes sancti, & diligunt: quæ hodie processit electa de terris ad cælum, electa vt sol. Et ecce in perpetuum clarior sole coronata triumphat ante dominum. In qua nimirum virgine olim quasi in sole, posuit rex tabernaculum suum: ac processit spontus ad nos de thalamo suo, rex virtutum, rex gloriæ, vt omnes regnent per eum. O quam pulchra est, admirabilis, casta generatio cum charitate! Quod si præclara est in virginibus, & præclara cum praconio bonæ famæ, multo magis in Dei genitrice Maria: quæ virgo permansit, & fecunda mater in cuius sanæ memoria inclita virtutis apud Deum, & homines immortalis regnat. Qua de causa, filij, imitamini illam, & desiderate illam, quæ hodie iam ornata thalamo, sponsa, & coniunx, mater, & virgo introiuit ad nuptias. Introiuit itaque integrè sigillata signo pudoris, quia & virginitas, atque castitas omnis insignitur apud Deum, vt accepta sit, & probabilis. Qui autem imitatur illam, erunt ex parte eius: & beata, quæ nescierit thorum in delicto, habebit fructum in respectioe animarum sanctarum. Vnde quæso vos, o filij, imitamini signaculū fidei vestræ beatam Mariam, quam velut ignis ferrum, Spiritus sanctus rotam decoxit, incanduit, & igniuit, ita vt in ea spiritus sancti flamma videatur, nec sentiantur, nisi tantum ignis amoris Dei. Hæc namque est ortus conclusus ille deliciarum, fons signatus, puteus aquarum viuentium, reparatio vitæ, ianua cæli, decus mulierum, fastigium omnium virginum: quæ vt cedrus libani quotidie in terris multiplicabitur, dilatabiturque ramis, & in cælo, radicibus, vt crescat amplius, solidatur. Exaltatur vt palma, floret velut oliua speciosa in campis, & fructificabit in domo Dei in æternum. In qua nimirum domo, hodie læta introiuit, & sequuntur eam omnium electorum animæ, quæ sunt ex parte illius. O si permitteretur vobis scire, quæ illius vitæ gaudia, ad quæ intrauit hodie; quæ illa florentis paradisi amœna; quæ illa societas angelorum, quantus famulatus cælorum, & sanctorum animarum innumerus exultans occurrit; quanta illi hodie monstrata sunt secretorum arcanas, quæ ineffabilia sunt gaudia referata: non dico explicare verbis, sicut quis nec dignè cogitare poterit, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Idcirco, filij, perpendite matrem Domini, quæ quasi

vitæ fructificauit suauitatem odoris, & protulit cunctis gentibus fructus honestatis, & gratiæ. Floruit vt mater, honorificata, vt mater pulchra dilectionis, & timoris, vt mater agnitionis Dei, & spei, in qua gratia omnis, spes vitæ, & virtutis: & quæ sola refluxit virgo sancta inter filias, ac si liliū inter spinas. Virgo prudens, virgo pudicissima, virgo pulcherrima, & fecunda: corpore decorata, atque integra, animo fulgida, fide perspicua, vitæ præclara, amore virginitatis deuota, in omni obedientia virtutum parata, & in ministerio sibi credito caritissima: cuius animam in passione Christi pertransiuit gladius, & in cunctis angustiis decoxit feruor diuini amoris. Ipsa est ergo, quæ à prophetis est prædicata, & à philosophis etiam prædicata, ab archangelo salutata, à Spiritu sancto fecundata, & ab eodem obumbrata. Virilis seminis ignata, prole fecundata, virgo innupta, in filio glorificata, quod fide concepit, & cum gaudio peperit. Virgo quidem ante partum, virgo in partu, & virgo post partum: quem totus itaque non capit orbis, in eius se clausit viscera Deus factus homo. Qui cælum, & terram adimplet, cui cælum thronus est, terra autem scabellum pedum eius; qui palmo cælum tenet, & appendit tribus digitis molem terræ, ac pugillo concludit; hunc virgo sancta pannis inuoluit, & in præsepio reclinauit. Ergo, qui cuncta pacis cælestis & terrestria, simul & regit, hunc sacratissima virgo lacte carnis aluit, & nutriuit: ad cuius deinde nutum vniuersi reguntur, sub eius disciplina, vel arbitrio infans Deus versatur: & quod mirabilis est, defensor omnium, & creator quasi profugus in Ægypto fugit. Quid plura? qui cuncta quasi in statera suspensa tenet, cruce suspenditur. Super quem beata virgo multum doluit, multumque perpessa est, & gladio passionis Christi vulnerata in anima, teloque transfixa. O sanctissima omnium foeminarum, quæ cum Deo tale tantumque contubernium habuit in terris: & ecce hodie exaltatur apud eum, quem genuit, vt permaneat sine fine gloriosa in cælis. Quæ cum Apollolis degens vixit, & quando simul fuerat, vnanimiter in oratione permansit, confitens cum eisdem, donec omnia complerentur mysteria repromissionis Christi, & ipsi longè, lætæque causa prædicationis dispergerentur. Deinceps verò quàm foeliciter sub præsidio angelorum, & Ioannis diligentia fuit! O inclita virgo, ecce remoraris in terris, quæ filium tuum redemptorem nostrum Iesum Christum præmitis ad cælum! beatius, atque foeliciter, & tu angelis commendantibus penetras gloriosa. Secura igitur, ægandens iam peragis: quia eundem filium tuum dominum nostrum iam diuinitatis gloria conledeat ad dexteram patris non ignoras. Vnde quàm beatissima, & laudabilis diei huius celebratio restet colitur, in qua virgo mirabilis cum laudibus cælestis militiæ, infra polorum aulam vna cum ingenti triumpho excipitur? Ex cuius nimirum carne Dominus Iesus verbum caro efficitur, qui cunctis in se credentibus ianus paradisi aperire dignatus est. Qui matrem secum in throno regni collocauit, & in immortalitatis gloriâ eam transfusiit, ac super choros angelorum supersolenniter euexit: Quapropter, dilectissimi, solennitatem huius diei dignanter celebrate, de qua exultant angeli, lætantur archangeli, de qua gaudet

omnis illa cælestis Ierusalem Ciuitas gloriosa. O si permitteretur nobis scire, quanta iocunditas, vel quanta ineffabilis læticia illic est, vel quanta exultatio animarum sanctarum, de visione tantæ claritatis: quæ famulatus beatorum spirituum, quantusque numerus angelorum hodie genitrici verbi Dei gratulabundus occurrit, ad quanta, vel qualia gaudia foeliciter hodie intrauit, quæ profecto, nec oculus vidit, nec auris audiuit! Sunt enim inuisibilia, atque ineffabilia, quæ percepit; & vt iam dictum est, filium suum Dominum Iesum Christum, quem pendentem in cruce olim doluerat, multumque per doluerat: super omnia eleuatum in dextera patris regnantem iam conspicit. Quem gaudens adorat omnis ordo cælorum, cui venerantes inhaerent, & inhaerentes immortali Deo immortaliter viuunt. Cui hodie læta canit ipsa, eademque beata mater, & virgo: Adhæsit anima mea post te, idcirco susceperit me dextera tua. Nihil enim lætius, nihilque iocundius, quàm quæ ipsa canit: Tenuisti, inquit, manum dexteram meam, & in volūate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Sed & alibi. Quid enim est in cælis, & absque te, quid volui super terram? Ac si dicat: Nihil, nisi te vnicum dominum vt viderem, quem amavi, quem colui, quem cupiui, quem de toto corde tuo quæsiui, vt es. Et ecce iam video, iamque teuo, cui me olim tota deuotione commisi, nec dimittam, quem amavi. Et quia iam præ amore defecit cor meum, & caro mea, ideo tu, Deus cordis mei, deinceps pars mea in æternum eris. Porro ad sodales conuersa, forte & ad reliquos gratulabunda sanctos hodie inquit. Sicut audiuimus, o dilectissimi, ita iam videmus in ciuitate domini virtutum, in ciuitate Dei nostri, quam Deus fundauit in æternum. De qua nimirum nobis dudum gloriosa dicebantur, iam conspiciamus, & frimur plenissimo charitatis intuitu. Igitur pro talibus, & huiusmodi gaudiis, quibus exultant cum ea sancti in gloria, & lætabantur in cubilibus suis: lætemur & nos, charissimæ, in spe filiorum Dei: & ad ea, imploremus suffragiis eorum, pertingere, ad quæ illos peruenisse cum beata virgine credimus corde ad iustitiam, & ore profiteremur ad salutem: quia tunc veri laudatores sumus, si ea secedamus, quæ & ipsi sectati sunt, & ad eam fidem, quæ per dilectionem est, festinemus venire quamtoque. Alioquin incaute vani inspectores sumus, & laudatores improbi: cum ipsi coronantur, & accipiunt palmas, eo quod in agone legitime certauerint, si non & ipsi pro modulo nostro dignè ad ea pertingere laboramus. Qui enim dicit se in Christo manere, debet, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Propterea, vt sæpe dictum est, imitamini matrem domini, quæ vobis sponsum genuit immortalem: imitamini & sanctos, quorum exempla, fauente Deo plurima leguntur. Sequimini sponsum, & festinate ingredi, quo hodie ingressa est beata virgo ad æternas nuptias. Præparate lapides vestras, vt, cum venerit sponsum, & pulsauerit, vos vigilantes inueniat: quia beati sunt serui illi, quos, cum venerit dominus, inuenerit præparatos, ac peruigiles, sicuti hodie hanc vigilantem inuenit. Hodie namque nimis læta meruit audire illud de Cantico: Surge, veni, proxima mea, sponsa mea, columba mea, immaculata mea: quoniam ecce hyems transiit, pluuia abiit, & recessit. Cui forte

illa læta respondit, propter aduentum superno-
rum ciuium: Flores apparuerunt in terra nostra:
Psal. 26. quia tēpus putationis aduenit. At deinde. Credo
videre bona domini, in terra uiuentium. Bona
liquidem olim sanctis repromissa; bona, quæ sunt
in Christo Iesu; quem genui, quem alui, & nutri-
Psal. 41. uiui. Ad quem longè diu sitiuit anima mea venire
ad Deum fontem uiuum. Et ecce hodie tandem
aliquando gaudens uocata uenio, & parebo ante
faciem Dei. Vnde paratum, inquit, cor meum
Deus; paratum cor meum, cantabo, & psallam
in gloria mea. Ac si patenter dicat: Cantabo, &
psallam in Christo, qui est gloria mea, quem de-
Psal. 56. & 107. didisti mihi filium: ex quo non solū gloria amplior,
uerū & omnibus adoptio præstatur. Ideo iam
læta, iam secura conuertere, anima mea, in re-
quiem tuam; quia dominus benefecit tibi: vnde
placebo ei in regione uiuorum. Beata igitur ni-
Psal. 114. mium, & felix uirginitas, quæ talibus, tantisque
in extremis decoratur * oculis, & tantis coacer-
nata uirtutibus exaltatur, ita ut cum iubilo istud
Dauidicum hodie iocundans decantet. Quam di-
lecta tabernacula tua, domine uirtutum! concu-
piscit, & deficit anima mea in atria domini. Cor
meum, & caro mea exultauerunt prius in Deum
uiuum, dum eum in carne parerem, dum lacta-
rem, dum nutirem, dumque ad incrementa per-
ducerem. Nunc autem ipse est Rex meus, & Deus
meus, quem genui, & fide credidi, corde deside-
raui. Quapropter & vos, o filij, facite uoluntatem
patris, ut sorores Christi, & matres sitis, sicut ipse
Matth. 12. ait: Quicumque fecerit uoluntatem patris mei,
qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater
est. Facite ergo uoluntatem patris mei. Quia iam
sponsæ estis, amate sponsum, cui uos uouistis: &
quia filij per adoptionē estis, uos cognoscat sum-
mi Regis filius. Sed, ne forte inde aliqua uestrum
magis lasciuire uelit, quia altum nomen est, quod
quæ sitis: meminisse decet: quia eius sanguine
magno pro dote empta estis. Et ideo iuxta Apo-
stolum, Glorificate, & portate Deum in corpore
uestro. Imitamini sponsum, & amate: quia
sponsæ estis. Imitamini matrem uirginem, & san-
ctos omnes, quos laudatis: quoniam non tantum
illis nostra prodest laudatio, quantum nobis eor-
um imitatio. Vnde sponso magis placet imitator
deuotus, quam laudator ociosus. Tamen uera
laudatio cordis, imitatio est operis. Nam uerè lau-
dare Deum, & sanctos in ipsum, iam opus uirtu-
tis est, dū proficit mens, & accenditur igne diuini
amoris, solidaturque fundamentum ueræ humili-
tatis. Qua profectō humilitate in Christo beata
mater uirgo fundata, post omnia sibi diuinitus
repromissa, Ecce, inquit, ancilla Domini, fiat mihi
secundum uerbum tuum. Hinc quoque ipsa in
Luc. 2. Canticis: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ;
ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes ge-
nerationes. Felix igitur, & beata mens, quæ inter
uirtutes eximias, & donorum exuberantiam, tan-
tum se humiliat: quoniam Dominus humilia
respexit in cælo, & in terra, & alta à longè cognos-
cit. Quod si in cælo humilia requirit inter ange-
los, quid putatis, o filij, in terris, ubi non nisi cum
peccato cinis, & uermes sumus? Idcirco imita-
mini matrem domini, & obedite patribus: hu-
miliamini inter uirgineos flores, quia ex gratia
Dei sunt pudicitiarum dona, muneræque uirtu-
tum. Implorate precibus, dicite cum Propheta:

Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo
da gloriam. Quodcunque estis, si estis, quod no-
uistis, Dei munus est, & gratia redēptoris. Eius
inquam, sunt dona, cuius hodie mater cælestis glo-
riosa ascendit, & penetrat locum tabernaculi
admirabilis usque ad domum Dei, in uoce exul-
tationis, ac lætitiæ, ubi iugiter sonus est epula-
tionis. Ergo uide prius cecinerat, gustate, & uide-
te, quoniam suauis est dominus: inde nunc epula-
tur cum sanctis omnibus, & lætatur. De qua, ni-
mirū fruitione deliciarum dominus per Esaiam:
Ecce, inquit, qui seruiunt mihi, & qui compor-
tant illud, bibent in atrijs sanctis meis, uos autem
sificietis. Ecce, qui seruiunt mihi, lætabuntur: uos
uero confundemini. Ecce, qui seruiunt mihi, exul-
tabunt præ gaudio: uos uero clamabitis ob dolo-
rem cordis, & propter contritionem spiritus ui-
labitis. Habetis igitur, filie, gaudia æterna uitæ, ad
quæ peruenit hodie beata, & intemerata uir-
ginitas. Contendite & uos intrare per angustam
portam, ad thalamum sponsi uestri: cuius dotem
& arthas pro munere accepistis. Satagite, &
procurete promereri bona, quæ uobis sunt re-
promissa, ut acceptiatis cum reliquis, de qui-
bus profectō in Psalmo canit quisque fidelis.
Vnam perij à domino, hanc requiram: Et, Credo
uidere bona domini in terra uiuentium. Quæ ni-
mirum bona, beata uirgo Maria hodie lætissima
percepit, fruitur, & sine fine cum angelis hodie
coronatur in regno, quod olim ei præparatum
est, unā cum sanctis à constitutione mundi. Ho-
die collocatur in throno à dextris Dei, sicut canit
in Psalms: Astitit regina à dextris tuis in ve-
stito deaurato, circumdata uarietate uirtutum.
Hinc, quæso, ciues Ierusalem, quicumque estis
uiri, quæcunque uirgines, quæcunque uideæ,
pueri, uel puellæ, uenite, & uideate cum omni pu-
ritate cordis: conspicite diligentius matrem do-
mini in æthereis sedibus, cum corona diadematis
renitentem. Venite, inquam, mente, fide, deuo-
tione, & uideate coronatam in die solēnitatis eius,
ac lætitiæ, corona iocunditatis, & decoris, qua
coronauit eam dominus sponsus uirginum, & re-
gloriæ, ac remunerator omnium bonorum. Venite,
quæso, & uideate, quoniam hodie translata est
arca testamenti Dei ad superos, exterius inuoluta
uirtutibus, & fabricata interius auro purissime
maiestatis, in qua lex testamenti Dei, & manna
fuit: quæ de cælo fluxerat: uirga quoque Aaron
quæ floruerat. De qua nimirum uirga Dauid in
Psalms: Emitte dominus ex Sion (inquit) uirgam
uirtutis tuæ. Deinde faciens apostrophē ad ean-
dem; Dominare (inquit) in medio inimicorum
tuorum. Quæ profectō uirga nobis florens, attulit
fructum salutis pacatissimum, qui ad tempus
tra uerum uirginis mysticum genuit sacra-
mentum. Hinc quoque de ea in Canticis: Vmbri-
licus tuus tornatilis, non indigēs poculis: & uen-
ter tuus aceruus tritici, uallatus liliis: eo quod co-
cinat sibi in omnibus Christi ortus ex uirgine.
Verè alius ille tornatilis fuit, quia in eo sapientia
se influxit, quæ miscuit in cratere uinum suum,
indescientem cognitionis gratiam habens, & di-
uinitatis suæ plenitudinem subministras: in quo
nimirum uirginis uero simul aceruus tritici, & li-
lij flores Christi gratia germinant: quoniam
granum tritici Christus erat, & liliū. Granum
quidem, secundum quod ait: Amen amen dico
uobis

uobis, nisi granum frumenti cadens in terra mor-
tuum fuerit, ipsum solum manet. Verū, quia de
uino, eodemque grano tritici acerui. creuerunt
frumētū: hinc completum est illud propheticum,
& ualles abundabunt frumento: quia granum il-
lud mortuum, plurimum fructum attulit. Hoc
itaque granum manna fuit, & ideo omnes homi-
nes perpetua cælestium munerum messe satura-
uit. Vnde Dauid; Cibauit eos (inquit) ex adipe
frumenti, & de petra melle saturauit eos. In hoc
ergo grano, etiam liliū esse testatur diuina
eloquia. Ego, inquit, flos campi, & liliū conual-
lium. Propter quod uerus eiusdem uirginis per-
arcam figuratur, quæ cuncta Sacramentorum ar-
cana in se habuit. Habuit enim panem uitium il-
lum, qui de cælo descendit. Habuit & legem tes-
tamenti noui, quia legislatores genuit, in quo
sunt omnes thesauri sapientiæ, atque scientiæ.
Et ideo rectè arca Sacramentorum Dei uirgo
Maria fuit, supra quam sanè propiciatorium, &
Cherubin hinc inde obumbrantia figurantur
quia Mariæ nullum extrinsecus obrepit peccati
contagium: sed intus omnis custodia legis, &
manna fuit, quod est mirabile Sacramentum, ac
propitiatio humanæ salutis. Supra quidem pro-
piciatorium rectè positum est, quia ipse propi-
tatio nostra super omnia est benedictus Deus.
Et ideo, charissimæ, sursum corda erigite: quo
hodie, ut ita fatear, arca testamenti ab angelis
gloriosissime ad sublimia deportatur. Illō mente
fugite, quod peruenit fexus scemineus, & uirgini-
tas domino consecrata: habens supra se illum, à
quo diuinitus de medio Cherubin responsa dan-
tur fidelibus, & in quo repropitiatio præstatur
rectè credentibus. Et ideo quodcunque Deo
mente offerre uultis, illuc fide transmittite, illuc
uota inserite, inde precibus impetrata reportate;
quoniam non aliunde est, ex quo Deo patri pla-
cere possitis, nisi in quo pater totum constituit
placitum suum. Hinc rogo de propitiatorio uobis
quodique loquentem audite, quia in ipso, & ex ipso
est summa redēptionis nostræ. Et, si qua sunt fide,
que offerimus, & totū per eū offeramus, in quo si-
bi Deus placere decreuit: quoniā aliunde non est,
unde placere possimus. Hic est, inquit, filius meus
dilectus, in quo mihi bene complaceat, ipsum au-
dite. Propterea audite ipsum loquentem in euan-
gelio, audite in scripturis sacris, in quibus ab ini-
tuo uoluntas patris per filium monstratur. Et, quia
hodie introducta est arca testamenti Dei in Hieru-
salem illam cælestem, cum gaudio exultationis:
quælo cum hymnis, & canticis deuotissime agite
diem festum, cum omni frequentatione populi.
Quod si Dauid uia cum omni populo, dignum
duxit arcam ueteris testamenti, cum tanto honore
prosequi, ut scriptura testatur, multo religiosius
est, hanc dignis laudibus commendari. Ait nam-
que sermo diuinus, quod ascendit Dauid, & om-
nis populus cum eo, ut ferrent arcam Dei, super
quam inuocatum est nomen Dei exercituum se-
dentis super Cherubim. Ac deinde Dauid, inquit,
& omnis populus lubebant coram Domino om-
ni uirtute, in canticis, cytharis, & psalterijs, tym-
panis & sistris, cum cymbalis, & tubis. Rogo, si in
figura officiosissime tanta confertur gloria, quid
hodie ante beatam uirginem, quando illa in cæle-
stem Hierusalem euehitur, quantus exercitus san-
ctorum præcurrat cum hymnis, & canticis? Nec

dubium, quin illa centum quadraginta quatuor
milia, qui in conspectu throni, & seniorum sunt,
tenentes cytharas suas, cecinerunt cum omni frago-
re cæli, canticum nouum: quod nemo potest dice-
re, nisi ipsi, qui hodie festini ueniunt obuiam cum
cytharis suis, ac læti in suo beatam choro exci-
pant uirginem, non qualemcumque, sed uiam
ex numero prudentium, & primam omnium inter
primos, quæ uadit post agnum proximior, quo-
cumque ierit. Canit autem & ipsa cum eisdem cā-
ticum dramatis nouum: quod nemo nisi eo in
choro dicere ualet. Dramaton enim genus est car-
minis, quo genere Cantica Cantorum edita leg-
nunt. Et iubetur, ut charitas amplior commē-
detur, eo genere canendi dulcia cantica in huius
honore uirginis frequentare: ubi interdum angeli
canentes concelebrant laudes. Habent igitur
sancti organa tua in cælestibus, quibus dulcia
canant carmina, habent psalteria, & tympana, ha-
bent & tubas cum cymbalis, & sistris, in quibus
perfonant in Deo dignè laudes singuli in cordi-
bus suis. Vnde uia uirtutum harmonia Deo quo-
tidie offertur cum iubilo, in uoce exultationis, ac
lætitiæ. Quæ omnia hodie musici generis cantica
sonauerunt fragorē in cælis obuiam uirgini, tan-
quam uoces cytharistantium. Forte occurrit pri-
mum ei uirginum chorus, inter quas, ut reor, flos
purpureus, Tecla scilicet, & Cecilia, Agnes quo-
que, atque Perpetua: deinde, uiduam laudabilis
numerus: ubi * uidit & Anna filia Phanuelis, uia
cum cæteris omnibus: Sara quoque mater nostra,
Rebecca, atque Rachel cum pronubis sanctis.
Quid plura: cuncti greges uniuersi ordinis, hodie
læti eam suscipiunt. Olana precipentes sub dra-
mate iubilationis ante matrem summi regis, quæ
uerum fuit templum Dei uiui, & arca testamenti.
Ante quam sane arcam in figura Christi, regem
deuotissime nudum saltasse legimus, & post sex
passus, hostias immolasse. Quod si Dauid gloriam
illius, quæ euacuatur, tanto tulit honore, quoniam
hæc rerum figuratur gesta sunt, quanto magis
arca Dei uiuentis, de qua natus est Christus, Dei
uirtus, & Dei sapientia, huc hodie cum laudibus
effertur? Illa namque omnia umbra sunt futuro-
rum; in Maria uero manifesta ueritas, ante quam
Christus rex subsiliendo pertransiit de morte ad
uitam, de corruptione ad incorruptionem: sicque
ecclesiam uia cum matre reduxit ad superos,
quoniam ipsa est Dei templum, & arca noui testa-
menti, in qua uerus Deus uersatur, non in figura,
& ænigmatē, sed in ueritate, pro salute omnium
Deus homo immolatur. In cuius profectō san-
guine, testamentum confirmatum est nouum,
quod testatur est cum patribus nostris, & recon-
ditū in uero uirginis, inde ad nos usque transla-
tum. Quæ nimirum uirgo, ac si arca hodie de capti-
uitate huius seculi, angelorum exequis glorifica-
ta reducitur, non in Hierusalem, quam decoxit,
uel euasit Chaldaeorum exercitus, sed in il-
lam ueram, & cælestem, quam fundauit Deus, &
non homo, collocatur. Vnde uelim uos diligen-
tius considerare, dilectissimi, cum quantis laudi-
bus prosequi debeamus Dei genitricem, ad cæli
palatium procedentem: quam hodie cælestis uer-
neratur exercitus, cui comitantur legiones ange-
licæ, in cuius aduentu tripudiat ordo cælorum, &
exultat sanctorum numerus: quia, si gaudium est
in cælo super uo peccatore cōuertente in terris,
Bibl. Hom. tom. 4. Fff 3 multō

Psal. 114.
** Forte, homo*
ribus, aut ali-
quid simile.
Psal. 83.
Matth. 12.
Votum uirg-
initatis.
1. Cor. 6.
Luc. 2.
Eccles. 10. &
17.
Pudicitia, &
religiosa uirtus
ex gratia
Dei sunt, & sed

Sanctorum
omnium ordi-
ne B. Mariæ
in assumptione
obuiam uer-
nerunt.
Luc. 2.
** forte fuit.*
2 Reg. 6.
Mariæ Dei
templum, &
arca noui tes-
tamenti.
Hel. 8.

Luc. 15. multò magis gaudere credendum in cælo de aduentu, & gloria tantæ virginis. Ideo & nos, quæso, gaudeamus in hymnis, & canticis spiritualibus, iubilemus Deo cum exultatione, qui tantum dilexit nos, vt ipse fieret, propter quod nos sumus, homo. Ac deinde, qui etiam filij iræ omnes, iuxta Apostolum, fecit filios Dei per gratiam, quod ipse est per naturam. Quapropter, obsecro, accedite ad tantam gratiam per fidem, indefinenter accedite, & videte visionem magnam cum Moysæ, quam vidit in rubo. Videte, inquam, iam completum: & admiramini, quod præuidebat ipse tantus patriarcha in spiritu futurum. Alioquin nisi in spiritu videri non potest, etiam res gesta: quia visio magna est, quam dignè præuidebat, & annunciare nemo potest. Vnde Moysæ ait. Ibo, & pertransibo, & videbo (inquit) visionem hanc magnam. Videbat enim, quod arderet rubus siluestris, & non consumebatur, quod erat multum mirabile. Sed longè mirabilis erat, quia Deus erat totus in rubo, & angelus vocabatur. Erat quippe visio corporea valde mirabilis, sed longè mirabilis, quod intelligebatur in spiritu: quia præsens totus erat in flamma: & quod per flammam futurum monstrabatur, ita vt nec flamma deficeret, nec rubus ignibus consumeretur innocuus. Quo nimirum incombusto manente, virginitatem beatæ Mariæ conseruatam credimus corde, confitemur ore: quoniam Spiritus sanctus, quia Deus ignis consumens est, totam inflammauit, & incanduit, ita vt mater fieret Christi, & templum diuinæ maiestatis. Non enim præbet calor iuncta materies rebus alimenta incendij: neque sentiebat frutex damna naturæ possessæ flammis. Ita & beata virgo Maria, quamuis nemo, qui Deum videat, ipso teste, viuere possit: tamen totam deitatem in se suscipiens, per Christum, quem genuit, vixit intacta, felicitus deinceps virgo, & incorrupta permansit. Hæc erat visio magna, quam pertransiens Moyses in spiritu præuidebat: vnde tremefactus non audebat accedere: quoniam ineffabile erat totum visum, quod cernebat. Propterea & vos Sandimoniales Christi, nolite paruipendere visum intelligentiæ, ignem diuinitatis, quem resplendere recolitis in Maria: quoniam ipse est Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob, vt vox de rubo sonuit, qui natus est ex ea. Ergo pluris est res, quæ completam cernimus, & permanet in salutem, quam figura, quæ pertransiit ad tempus, veritate exhibita. Hinc quoque beatum dicimus Moysæ, qui talia à longe, & magna conspexit: sed beatorum Mariæ ipsa visio fuit. De qua sanè visione prophetarum eximus Abacuc, tremens factus canit dicens. Domine, audiui auditum tuum, & timui: consideravi opera tua, & expaui. Expauit autem tale aliquid vt vidit, expaui & Moyses, eo quod incomprehensibile erat homini, quod vtrique videbant. Paueamus ergo & nos, ne forte perefluamus à tanto mysterio redèptionis nostræ, & ad eam mehte, cum fiducia per interuentum sacratissimæ virginis, vsque ad thronum summi pontificis: vbi pro nobis est hostia ipse, & sacerdos, aduocatus, & iudex. Et, quia minus idonei sumus ad hoc, per ipsam rogemus Christum, cuius hodie festum colimus. Rogemus votis omnibus, imploremus præcibus, vt ipsa pro nobis rogare dignetur apud eum, quem genuit: quia, si non sumus tanti meriti vt Moyses, & Prophete, aut Apostoli;

beati tamen, qui non viderunt, & crediderunt. Credamus ego & nos, & laudemus, vt ad ea, quæ repromissa sunt, pertingere valeamus. Sed, quia laudare dignè nequimus beatam virginem, quia inferior est ea nostra laus, veneremur, & amemus, quantum possumus. Adoremus Deum patrem, adoremus vt veri adoratores, vt saluator ait, in spiritu, & veritate: quia Deus Spiritus est, & qui adorant eum, oportet adorare in spiritu. Alias autem nisi in spiritu non adoratur, nec ei rectè feruitur. Idcirco egredimini ex iis angustiis carnalibus, exiite vos veterem hominem, & induite nouum, qui secundum Deum creatus est. Egredimini ex hac dilectione carnali, ne sollicitudo præsentis vitæ, & voluptatis suffocet in vobis verbum vitæ, quod seminatum est in corde. Peregrinamini magis à corpore, vt cū Deo adesse possitis: quoniam, qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem, charissimæ, iam in carne non estis, quæ carnis opera in vobis mortificatis, sed in spiritu. Quicunque ergo Spiritu Dei aguntur, ij filij sunt Dei. Et ideo dilatamini vos, & erigite mentem ad sublimia, vt possitis comprehendere ea, in quibus Christus sponus vester in dextera patris sedet, & glorificatur: quatenus ibi adoretis eum in throno, vbi est ipse, quia extra iam mūdum est, vbi in circuitu throni eius viginti quatuor seniores sedere leguntur ante conspectum Dei in sedibus suis, & adorant Christum regem viuentem in secula seculorum; mittentes coros suas ante pedes eius, quas ab ipso acceperunt: dicentes; Gratiarum tibi agimus, domine Deus omnipotens, quies, & qui eras, qui accepisti virtutem, & regnasti in secula seculorum. Ergo vbi adorant hunc, & quomodo adorant, quantum fas est mortalibus etiam in presentiarum adorare eum oportet, quoniam Christus in patre veritas est, veraxque pater in Christo vero filio totus est, qui vnus, & verus Deus est, qui in Spiritu sancto adoratur: quia Deus Trinitas est, & ipse Deus Trinitas in templo suo, & nō in manu factis hominum est. Templum autem Dei, ecclesia est, sicut Ioannes testatur in sua Apocalypsi. Et apertum est, (inquit) templum Dei in cælo, & arca testamenti eius visa est. Quæ profecto arca non illa Moyse fabricata, sed beata virgo Maria est, quæ hinc iam transposita erat; quæ beatus Ioannes euangelista testis veritatis, cui commissa est, fortè recognoscens venerabiliter affatur, quia in cælo visa est, monstratur species in genere, sicuti & genus per speciem declaratur; quoniam beata Maria in templo Dei visa est, scilicet in ecclesia Dei. Ecclesia verò in eius virginitatis fructu penitus domino dedicatur; ac per hoc arca testamenti Dei, ipsa videlicet Dei genitrix, in templo eius non immeritò visa est, quia ecclesia & ipsa virgo est. Vnde Apostolus. Respondi enim vos vni vtriusque, inquit, virginem castā exhibere Christo. Et ideo, dilectissimæ, illuc mentem dirigite, vbi sponus vester pro nobis introiit, & beata virgo visa est: quoniam ibi eius festiuitas rectè colitur, vbi Christus est sponus, & æternæ vitæ gaudia celebrantur. Vnde, quæso, egredimini fide, moribus, mente, atque omni defiderio æternæ visionis actibus, & pollurnum nolite tangere. Ascendite sursum per contemplationem, & per conuersionem bonæ vitæ, donec apertum est templum Dei in cælo, quatenus ingredi possitis, omnia vbi vobis reposita missa bona seruantur; & virgo sancta cælesti iam

immortalitate vestitur. In cælestibus namque sint corda vestra erecta, vbi est & thesaurus vester. Immo idem & thesaurus æternæ hereditatis sit in corde vestro, quatenus quod est in cælo, in vobis sit per fidem. Coronam itaque vestram nemo accipiat alter, donec veniat sponus: quinimmo vos coronam decoris esse possitis in manu Domini per gratiam eius, qui vos ad æterna vocauit gaudia, Iesus Christus filius virginis dominus nolter, qui cum æterno patre, vna cum Spiritu sancto viuit, & regnat Deus per infinita secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EADEM assumptione Beatæ Mariæ, Serm. 2.

Inter præcipuas sanctorum festiuitates, charissime, hodierna nobis refulsit in signis, & gloriosa genitricis Dei Mariæ sollemnitas, in qua ipsa beata & venerabilis virgo assumpta est gloriosissime ad æthereum thalamum: in quo, vt canimus, rex regum filius beatæ Mariæ virginis stellato, immo ineffabili sedet folio. Vbi milia milium ministrant angelorum iuxta Danielis vaticinium, & decies centena assistunt milia: quorum cum laudibus, & exequijs, gloriosa Dei genitrix hodie de terris exaltata, & de carne euecta cū triumpho, & exultatione suscepta est in cælo, & collocata in paradiso. Hæc est namque sacra, & venerabilis sollemnitas, ante mundi constitutionem præscita, & præordinata; sed hodierna die exultanter est impleta. Nobis quidem, dilectissimi, hodierna est & annua, sed angelis in cælo, & supernis ciuibus est continua, & perpetua. Sed, quia in præsentia vobis continua esse non potest, debet tanto celebrator fieri præ omnibus sanctis festis, quanto ineffabili vtriusque privilegio mater Domini saluatoris & donum possidet perpetuæ virginitatis. Quia & si impartit præmia iustus iudex Christus Dominus secundum Apostolum, vnicuique iuxta opera sua, huic tamen sacratissimæ virgini genitrici suæ, sicut incomparabile est, quod gessit, & ineffabile donum, quod perecepit; ita & inestimabile, atque incomprehensibile præmium, & gloria: non dico inter cæteras sacras virgines, verum etiam ultra omnes sanctos, quæ promeruit. Peruenit namque ad cæli palatium beata, & gloriosa, vbi Christus sponus ecclesiæ, intra thalamum collocavit eam, in dextera maiestatis. Ibi siquidem eam assumpsit præcellentissimam inter primos, vbi iuxta David vocem, stat regina in dextris Dei in vestitu deaurato, circumdata varietate. Hæc igitur dies est, in qua renata inter filias Hierusalem speciosa respelndit: in qua gloriosa Dei genitrix quasi auctora processit, & vadit post agnū gloriosior, quoique ille pergit. Hæc namque est, vt dixi, fratres, festiuitas hodierna præcipua, & venerabilis nobis, sed venerabilior in cælo est angelis, & sanctis omnibus, quorum lætitia, & gaudium proculdubio ex huius adimpletur diei exultatione: quando beata Dei genitrix clarior sole refulsit in throno claritatis. Nam Christus, sicut legimus, in sole posuit tabernaculum suum: de quo ipse vt ita loquar tabernaculo, processit tanquam sponus de thalamo suo. De quo sane tabernaculo, ac si ex voce genitricis Dei dicitur. Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Idcirco absque dubio, fratres

charissimi, beata virgo pro tanta gratia, tantique honoris privilegio materno hodie refedit sublimata in throno, quoniam, etsi duodecim legantur throni, in quibus duodecim Apostolorum sessurus est numerus, quando iudex omnium sacratissime huius virginis filius sedebit in sede maiestatis suæ, cum senatoribus suis; non desunt tamen ibidem quàm plurimi alij, inter quos in conspectu Dei etiam viginti quatuor dicuntur residentem seniores, & adorare ante thronum Dei viuentem in secula seculorum. Sed & Daniel testatur, quod throni positi sint: nec eorum tamen explet numerum. Vnde liquido constat, dilectissimi, quia thronus beatissimæ virginis paratus ante mundi constitutionem, hodie celsior glorificatur, & inuenitur, etiā ab angelis: nec immerito igitur, quoniam & ipsa facta est thronus Dei, & thalamus in cuius vtero venies sapientia Dei patris, Verbum caro factū est, & habitauit in nobis. Quod si anima iusti cuiuslibet sedes est sapientia, teste scriptura, multo magis huius anima, fratres charissimi, quam Spiritus sanctus sic impleuit, etiam ante conceptionis horam, vt salutareretur ab angelo. Ait enim. Ave, Maria, gratia plena, Dominus tecū, benedicta tu in mulieribus. Ad quam ita mox ingressus filius Dei, qui est virtus, & sapientia patris, sic repleuit, sicque possedit, vt in ea Verbum caro fieret: & habitauit totus Deus in homine. Et ideo totus in nobis, quia totus Deus in ea fuit: ac per hoc quem cæli, & terra non capiunt, totum concepit virgo de Spiritu sancto, & peperit pro salute mundi, Deum, & hominem. Ideo, dilectissimi, cogitare cum omni integritate fidei, cogitare, inquam, animam huius virginis; quia commercium tanti muneris non fide dignè nec cogitare possumus. Idcirco huius virginis animam Dominum magnificantem glorificemus, quam hodie paradusus excepit gaudens, quam angeli cum laudibus profequuntur, quam Apostolorum chorus veneratur, quam martyres candidati beatificant, quam sanctorum confessorum stolatus concelebrat numerus, cui hodie sanctarum virginum cum suis palmis victricibus exultanter occurrit exercitus. Quoniam hæc est anima illa beata, per quam auctor vitæ ingressus est mundum, per quam omnis maledictio soluta est priorum parentum, & cælestis benedictio in toto venit mundo. Hæc est virgo, in cuius vtero omnis ecclesia subarrhat, coniuncta Deo fœdere sempiterno creditur. Pro talibus, & huiuscemodi Sacramentis, veneranda est, fratres, hodierna festiuitas sic annua, vt semper nobis continua maneat, & venerabilis in mente: quoniam post Christum, qui caput est, & Deus totius ecclesiæ; hæc virgo gloriosa refulget etiā super choros, vt cantatur, exaltata angelicos: clarissima inter virgines, candidior inter martyres. Quia & si illi martyrio coronati dealbarunt stolas suas, & candidas eas fecerunt in sanguine agni; nihilominus hæc beata, & venerabilis virgo candidior dignè prædicatur: eo quod, etsi corpora martyram pro domino supplicia pertulerunt, nihilominus hæc admirabilis virgo in anima passa, teste domino, comprobatur. Ait enim Simeon; vel dominus ad eam. Et tuā ipsius animam pertransibit gladius. Quod si gladius vsque ad animam peruenit, quando ad crucem stetit, fugientibus Apostolis, cum videret dominum pendentem, etiam plusquam martyr fuit: quia in animo non assumpsit.

Inuocatio B. Mariæ.

Matth. 19.

Apoc. 4. Dan. 7.

Ioan. 1. Sup. 7.

Luc. 1.

Sanctis vniuersi ordines Mariam venerantur.

Assumptionis Mariæ festiuitas annua veneranda.

Apoc. 7.

Luc. 2. Ioan. 19. Mariæ plusquam martyr vocat etiam Hiero. Ser. de assumptione.

minus amoris quam mœoris est intris gladio vulnerata. Parata enim stetit, si non desset manus percussoris: Beata Dei genitrix iure plusquam martyr mater est, quæ nimio amore vulnerata, testis extitit saluatoris: Et pro mœore in animo cruciatum sustinuit passionis. Propterea igitur, quia hæc virgo, & mater ineffabilis est, donis in præsentiarum munerata, priuilegiis sublimata diuinis credere oportet, quod hodie omnimodo cælesti ita illustratur gloria: vt nullis in terris possit dignè laudibus venerari. Vnde, quantum debemus, quia non possumus, implorandus est Spiritus sanctus, qui eam repleuit, & ornauit immensis largitatis suæ muneribus, implorandum etiã ipse vnigenitus Dæus Dei filius; vt pro modo infirmitatis nostræ suscipere dignetur laudes, vtunque pro ipsa, quas offerimus: quia nemo mortaliū est, qui dignè possit huius sacratissimæ virginis laudes dicere, neque possit mytheria, quæ in illa completa sunt, verbis explicare. Tamen admodum quanta colenda, ostendit Gabriel Archangelus ad eam missus venerabiliter, dum eam prior salutet ex officio debite venerationis, & collaudat gratia plenam, quam benedictam prædicat inter omnes mulieres, moxque matrem futuram domini. Alioquin, charissimi, nisi esset non tantum vltra mulieres, verumetiam meritis vltra homines, tantus archangelus non tantam ei exhiberet saluationis gratiam: nec tales, tantalque inferret laudes. Quod si adhuc in carne mortali, & iam completis mysterij Sacramentis, archangelus Dei exhibuit reuerentiam, & attulit laudis præconia, quid putatis, charissimi, hodie in cælo quantas deferunt laudes, & glorificant filium Dei, qui natus est ex ea? Hæc est namque, dilectissimi, Maria virgo, de qua se natum Christus, quam sæpe filium hominis testatur ex Euangelio, vbi ait. Filius hominis venturus est in regno patris sui. Necnon & cum diceret beato Petro, vnã cum cæteris. Quem dicunt homines esse filium hominis? Ac deinde refert. Vos autem, quem me esse dicitis? Ait ergo Petrus pro omnibus. Tu es Christus filius Dei viui: nõ quod eum negaret filium beatissimæ virginis Mariæ, quod ait Christus, sed vt demonstraret vnum, eundemque filium hominis esse filium Dei: quam fidem tam in Petro quam in cæteris Apostolis requirebat dominus. Et ideo, charissimi, veneremur sicut matrem domini, & saluatoris nostri Iesu Christi, prædicemus, ac si matrem domini, & perpetuam virginem, quæ hodie peruenit ad thalamum æterni regis, ad eandem nuptias, quæ in vtero sunt dedicatæ. Pro quibus arrhas accepit sponsa Christi in dotis titulo, & pignus hæreditatis æternæ Spiritum sanctum. Sed, qui minus idonei sumus de tantis dignè loqui, aut cogitare mysteriis, redeamus ad ipsius verba beatæ Virginis, ad ipsius rudimeta virtutum, quatenus ex eius tirocinio humilitatis melius ediscere videamur, cur de imis ad tantæ peruenierit humilitatem claritatis. Ait enim inter cætera: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Hinc, quæso fratres mei, audite matrem Prophetissam Dei. Prophetissam dico, imo, vt ita dicam, Euangelistam. Audite, quæso, virgines, audiat omnis feminarum ordo, humilitatem tantæ virginis; & nolite credere, si non iam completa sunt omnia, quæcunque prædixit

per eam, qui ipsam repleuerat, Spiritus veritatis. Ecce enim, inquit, ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ergo quando hæc sancta, & venerabilis virgo dicebat, nescio, fratres, vel si paucis in eadem gente ludæorum nota fuisset, loquebatur tamen cum fide, & prædicabat, quæ futura nouerat. Dicebat autem humilis, & ancilla, quæ se beatam nouerat, Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quapropter, quæso, respicite terras, quascunque sol suo illustrat lumine, & videte, quoniam nulla iam penè est natio, nullaque gens, quæ Christum non credat, & vbique Christus colitur, & adoratur, venerabilis Dei genitrix Maria beata, & felix, necnon & virgo perpetua prædicatur. Et ideo, fratres, parum est, ab vno, vel à paucis, dicere, quod ab omnibus vbique prædicatur, & creditur. Hoc itaque est, dilectissimi, quod dico, quia creditur. Et ecce per orbem terrarum vbique in omni gente, & in omni lingua, beata Maria virgo pronuntiatur: & quot sunt homines, tot habet testes. Verum, si quidem dixerim, quia creditur, dum prædicatur. Prædicatur autem, quia verè beata creditur esse apud Deum, & nunc fiducialius vbique pronuntiatur, quia verè, & fideliter beata creditur. Tamen, quod prædictum est, in omnibus adimpletur, quia in terris beata, & gloriosa dicitur: in cælis verò ab omnibus sanctis conspicua collaudatur, & præclara. Inde enim, charissimi, hæc festiuitas gloriosa, vnde illa sublimatur, & beata etiam, ab angelis veneratur, Quia respexit, inquit, humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Mira etenim deuotione plena vox, qua dicitur, Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, non enim ait, Quia respexit virginitatem meam, aut innocentiam: aut aliam quarumlibet virtutum gratiam, sed solum humilitatem suam respexit dominum humiliter fateretur. Mira itaque disciplina virtutis, & admirabilis Philosophia. Siquidem mira, & circumspicua professio virginis, vt & veritas panderetur in sermone, & in nullo offenderetur diuina virtus, quæ magnificabatur in professione. Vnde, cum audisset omnia, quæ sub angelo ei deferbantur, incomprehensibilia, & credidisset inaudita, necnon etiam & quæ ab Elizabeth dicebantur credita: Magnificat, inquit, anima mea dominum. Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Deinde intulit: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Verumtamen in nullo de se presumptis, in nullo aliquid de se altum sapit, sed tota in Deo exultat: totusque spiritus eius in Deo gaudet, & tota eius anima dominum magnificat, & collaudat. Nihil sibi attribuit meritorum, nihil sibi ad se adplaudit: sed solummodo ea, quæ Dei sunt, requirit, & sapit. Idcirco in illo tota exultat, tota gaudet, & lætatur, solum sibi vendicat humilitatem ancillæ, quæ mater veneratur ab angelo saluatoris. Nec tamen eandem humilitatem à se aliquid esse dixit, sed quia altissimus eam respexit, & acceptam sibi fecit. Ideo, inquit, beatam me dicent omnes generationes. O mira confessio, & mira humilitas! Confiteatur humilitatem, quam solum in se respexit dicit, qui cuncta respicit, & continuo prædicatur beatitudo ipsius, de qua hodie totus testis est mundus. Quæ beata etiam, & cum Christo in æternũ regnare creditur, quia completa

completa sunt, quæ prædixit. Scriptum quippe est, Omnis, qui se humiliat, exaltabitur. Exaltata est autem sancta Dei genitrix, non solum, quia humilis inuenta est, verumetiam ineffabiliter gratia repleta est. Quam deprecantes veneramur, & venerantes deprecamur: vt ipsa pro nobis intercedere dignetur apud dominum nostrum Dei filium, quem de se genuit incarnatum: qui cum Deo patre, & Spiritu sancto vivit, & regnat Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EADEM assumptione Beatae Mariæ, Sermo 3.

Adest nobis, dilectissimi fratres, hodierna festiuitas beatæ Mariæ virginis gloriosa, plena gaudiis, & immensis de ascensu eius repleta unguentibus. Illustris siquidem de meritis: sed illustrior valde pro gratia, qua illustratur non tantum beata ipsa virgo, verumetiam per eam omnibus Christi ecclesiis. Nec enim gratiam ex meritis gloriosa virginitas promeruit: sed præmia meritorum ex gratia percepit. Et ideo celebratas hodierna inde gloriosior est cæterorum sanctorum natalitiis, quo illustratur beata virgo, & mater Domini ineffabilibus diuinorum sacramentorum priuilegiis, quia inde creuerunt merita, vnde plenissime referta est gratia. Et ideo apud Dominum quanta pensanda sint eius merita, vel cogitanda præmia, puto quod nemo est, qui ad purum edisserat, nisi qui potest verè perpendere, qualis, vel quanta sit ista gratia, qua repletur ipsa, per quam venit in mundum Dei maiestas. Idcirco, fratres mei, veneranda est hæc solenitas cum omni deuotionis obsequio, & venerandum, quod canitur etiam super choros exaltata angelorum. Nam nulli hominum vnquam cõcessum est, tanti vti priuilegio muneris, etiam angelo, vt vna persona esset in Trinitate, quod de substantia sua genuit, & esset Deus. Ideo, quæso, sileat insipientia carnis: & celebretur dignè cum laudibus festiuitas matris domini, & saluatoris nostri, tanto honore dignissima, quantum est veneranda ex gratia, quia eius honor, & gloria laus, & gratiarum actio est redemptoris. Hodie quippe vocata processit, & inaccessibilem de manu domini cū palma virginitatis percepit coronam. Hodie in throno regni suscepta est, & resedit. Hodie thalamum intrauit, quia simul virgo, & sponsa fuit. Hodie siquidem audiuit illam vocem blandientis à sese maiestatis, qua dicitur. Veni, electa mea, & ponam te super thronum meum; quia concupit rex speciem tuam. Ad quam sanè vocem credimus, quod gaudens, & exultans soluta est beata illa anima, ac perrexit ad dominum, vbi facta est ipsa thronus, quæ fuerat in carne templum diuinitatis. Tantò speciosior præ cunctis, & sublimior, quantum & gratia gloriosior resedit. Hæc igitur diuina est recompensatio, fratres, de qua dicitur. Omnis, qui se humiliat, exaltabitur. Fundata enim erat profunda humilitate, & dilatata in charitate, propterea hodie tam sublimata est exaltata. Sed, quia celsitudinem, & magnificentiam throni perscrutari non possumus: saltem thesauros eius humilitatis interdum perscrutemur, vt deinceps,

eius interuenientibus meritis, ad gloriam donorum pertingere valeamus. Nam humilitas, cultos reliquarum virtutum est: & ideo venerabilis virgo, quia virtutes multas sibi aggregauerat, custodem earum humilitatem in animo ferebat. Quam post perceptam gratiam ampliavit, & confessa est, se esse ancillam, quæ mater erat creatoris. Nihil nobilius, fratres, Dei matre inuenitur, quæ se prosteret ancillam: nihil splendidius, quam splendor elegit gloriam. Nouerat enim beata virgo, quia humilitas Deo semper placet: ideo ex nuncio cū saluatur, nihil altum de se sapit, nihil præsumit sed tota humilis ad Deum intendit, cui totum deputat, quod est, & quod audit. Quapropter & nos discamus Deo deferre: discamus de nobis humilia sentire semper in omnibus. Discamus humiliari, quia auctor vitæ ideo ad nos, cum esset altissimus, humilis venit vt nos humilitatem de se doceret magister veritatis. Quia, si quis sine humilitate virtutes congregat, quasi qui in ventro puluerem portat. Vnde ait ipse in euangelio. Descite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Nec sine causa igitur præcipue mortales, & fragiles humilitatem discere iubet, qui etiam in cælis, vbi immortalis regnat, inter angelos humilia requirit. Vnde David propheta ait. Quis sicut dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cælo, & in terra? Quod si ab ipsis angelis in cælo mansuetudo exigitur, quid putatis hic, fratres, vbi superbia regnat, vt humiliemur, quantum necesse est nobis? Hinc quoque dictum legitimus, Quanto magnus es humilia te in omnibus. Quoniam humilem spiritu, sicut Salomon ait, suscipiet gloria. Hoc quippe non erat beata Dei genitrix, fratres mei, quod ad humilem, & quietum, & trementem sermones suos, respiciat diuina dignatio. Idcirco continuo ait ad angelum. Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Non enim superbit, sed crescit ex dono deuotionis obsequium, humilitatis priuilegium augetur in omnibus, sed in nullo subripit arrogantia: quoniam non intumescit ad vanam gloriam, quæ beatam se prædicat mox futuram, propter humilitatis indulgentiam. Ideo non discurrit, quia humilis: nam quantum mansuetus est quique, qui iussis obtemperat diuinis, tantum immitis, qui aut nõ credit, aut differt obedire, quod audit. Iam humiliat se beata virgo in cunctis, vt totam suscipiat in se gratiam largitoris: quia quod per partes aliis datum est, tota simul venit in ea gratiæ plenitudo. Hinc quoque ait Euangelista. Et de plenitudine eius nos omnes accepimus. Magna siquidem gratia, dilectissimi, beatæ Mariæ virginis: Magna promeruit præmia æternæ remunerationis, quia multum se humiliavit inter immensa dona, inter diuinitatis commercia. Hodie à domino multum exaltatur gloriosa. Denique ideo Christus humilis ad humilem virginem venit, quam elegit, vt de tam profunda humilitate triumphum erigeret salutis, & exaltaret eam, vt cantauimus, etiam super choros angelicos. Quæ nimirum exaltatio, priuilegium est gratiæ. Vnde cum timore, & tremore persistet dilectionis, recolenda sunt hæc mystica donorum sacramenta: sicque ex his compensanda est huius celebratæ gratiæ. Quapropter æstimare, fratres, quæ reuerentia, quo deuotionis obsequio, nos tantis interesse deceat sacramentis. Cui angelus ipse nõ sine metu

Es. 8. B. Maria Prophetissa esse & Euangelista.

Vide S. Grego. in Psal. 3. peni. Math. 11. Psal. 112.

Eccl. 3. Proverb. 29. * Lege nouerunt.

Es. 66.

Luc. 1.

Hieronymus ser. de assump. Ioan. 1.

metu

metu sancto; nec sine honore debito, impendit reuerentiam euangelizandi. Sentiebat enim angelus in beata virgine iam specialiter Dominum inesse; & futura nouerat diuini mysterij sacramenta. Ideo ta reuerentia ait: Aue gratia plena. Deinde attendite quam eximium sit, mox quod infert: Dominus tecum. Non enim dixit, dominus sit tecum, quasi uisitandi gratia: sed dominus tecum, quia in te nouo nascendi illabitur sacramento. Sicque totus uades in salutationem, propter maledictionem priorum parentum, magnum detegit benedictionis oraculum. Benedicte tu, inquit, inter omnes mulieres. Quomodo igitur nunc benedicta, charissimi? Ecce de auditu gratia adimpleta, de auditu fides genita, contra fidem credidit. De conceptu deferre honorem cognatis didicit; de ortu filij pudor creuit. Aucta est castitas, integritas roborata, uirginitas quoque solidata, omnes persequerunt uirtutes. Extremum omnia, quae & prima mirabilis eius refultat humilitas. Quae cum omnia ab angelo didicisset, & repleta donis celestibus fuisset, ait. Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum uerbum tuum: quam uocem mox secutus est effectus. Fit itaque grauida mox beata uirgo, quae hodie assumpta est in caelis. cum gaudio: sitque sacrarium Spiritus sancti, & consilium Verbi. Quae ideo beata iure dicitur inter omnes mulieres: quia omnes ex ea beatificantur. Collata quippe est gratia, & beatitudo in specie, ut diffunderetur in omne genus ecclesie. Vnde neq; immeritò beata, & uenerabilis hodie præcellit in genere totius corporis: quae ultra omnes fecundata est in specie prolis. Interea iure antefertur in caelestibus: quae ita ditata est, ac repleta præ omnibus in terris, diuinis muneribus. Quapropter festiuitas hodierna celebritas est omnium superiorum ciuium gratissima, quia eius est assumptio de corpore, ex qua orta est ueritas, & iustitia, quae de caelo prospexit, in qua omnes iustificamur, & exultant sancti in gloria. Hinc, fratres quæso, iungamus uota cum superis ciuium, & iuxta modulum infirmitatis nostrae exequamur laudibus: quoniam quod narium est ex ea, commune est omnium gaudium. Illi siquidem hodie occurrunt lætantes, & suscipiunt eam gaudentes cum hymnis, & laudibus nos prosequamur cum omni deuotione cordis, & integritate fidei. Sicque prosequamur, ut ad illa ineffabilia dona, quae percepit beata Dei genitrix, quandoque pertingere ualeamus. Forte igitur hodie interrogauerunt quidam sanctorum eminus prospicientes, illud de Cantico. Quae est ista, quae ascendit pro deserto sicut uirgula fumi ex aromatis myrrha, & thuris? Quoniam in ascensu eius, multa flagrabant ornamenta uirtutum incendio diuini concremata amoris. Quae ideo quasi uirgula fumi, quia ipsa est uirga illa de radice Iesse, quae hodie ascendit. Gracilis quidem, & delicata ex aromatis uniuersarum pigmentarum pulueris: sed conflagrata incendio charitatis. Et ideo bene in modum fumi uirgulæ ex aromatis, quia facta est tota in holocaustum Dei, quae odoramenta uirtutum spargebat de se usque ad caelos: & non qualiacunque, sed uniuersarum pigmentarum. Vnde, fratres, admiratio illa angelica non de uirginitate sola, quae fuit singularis in Maria, sed de immensitate gratiae uenit: quia uniuersae uirtutes in ea respergebant ex incendio diuini

amoris suauitatem odoris, ita ut in ea esset forma, non solum uirginum, uerum etiam omnium ecclesiarum Dei. Quoniam uirginitas, & uita beatæ Mariæ, speculum, & species fuit totius castitatis, & integritas uirtutum, decus pudicitiae, & magisterium ualde eximium probitatis. In qua, rogo uideant uirgines, quid uirtute, quid corrigere, quid tenere debeant honestatis: quia primus discendi amor, ut ita fatear, nobilitas est magistri. Habebis ergo uirgines, egregij magisterij formam: habebis exemplar in ea perfectæ uirginitatis. Ecce uia, qua pergere debetis: ecce beatus uero, & gloria, ad quam peruenire uultis. Illuc indefinenter uotis, & desiderio anhelate oportet, ut ad ea quandoque feliciter perueniat. Verum, quia de propagatione carnis, nulla nobilior Dei matre refultat, nulla splendidior ea processit quam splendor patris, ternæ gloriæ ineffabiliter diuinitus illustrauit, quam uirtus altissimi obumbravit, ut uirgo peperit; quam diuina gratia repleuit, ut uirgo conciperet; quam sapientia Dei patris præ omnibus elegit, ut placeret; quae corpus Christi sine contagione sui corporis generauit; quae omnes uirtutes in odorem suauitatis, ardore charitatis domino concremavit, ut tota holocaustum Deo fieret. Cuius caro, & sanguis origo fuit benignissimi saluatoris, cuius anima templum exiit, in quo factum commercium nostræ redemptionis est. Bona siquidem domus, charissimi, in qua tota simul diuinitas illabitur Verbi, in qua sapientia Dei patris septem sibi columnas crexit, super quam omnis innicitur domus, & fabricatur ecclesia. Quid dicam, fratres mei, quid ue loquar de iis rebus mysticis, in quibus omnis humanus sermo silendo, & admirando, potius quam loquendo crescit, pro quibus angeli gratulantur, & decantant. Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis? Quod si tunc ad partum uirginis talia cantari, credimus, dilectissimi, quod hodie dignas concelebrant exequias, & suscipiunt cum gloria matrem sui creatoris gaudentes: quam spiritus sanctus adimpleuit, quam sapientia patris, siquidem filius Dei, possedit. Vnde & nos gratias agamus creatori nostro, quia donorum eius privilegia, nostra sunt munera; Nostraque conspectio, quam fermentum, quod conspersum est in specie, redundauit in genere, donec fermentaretur totum. Et factum est unum corpus, unaque conspersio noua, Christus, & ecclesia. Vnde necesse est, charissimi, festiuitas, quae per fidem figurat in mente, ut habeatur, & contempletur ab omnibus in specie; sitque in nostris oculis gloriosa: quae nunc tantum in cordibus respicere credita. Tunc quippe illa nobis erit festiuitas continua, & sempiterna, quae nunc est in mente hodierna, & diurna: ita ut sit illa iure, quae nunc figurat in fide, anhelat in spe, ut permancamus; pulsar in charitate, ut ingrediamur ad eam festiuitatem, in qua est beata, & gloriosa Dei genitrix, hodierna die assumpta, per Iesum Christum dominum nostrum, qui cum Deo patre, & Spiritu sancto uiuit, & regnat in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE ASSUMPTIONE B. MARIE, Serm. 4.

Fratres dilectissimi, cum aliquid pro amore creatoris, in creatura eius dignis laudibus prædicatur, aut excolitur, ad Dei proculdubio laudem refertur, qui auctor ipseus creatorum operis inuenitur. Sicut & in quodam laudabili, ac mirabili artificio, quæquid in eo magis laudibus celebratur, ad laudem artificis iure colligitur. Hinc quoque in propheta scriptum; est Laudate dominum, inquit, in sanctis eius. Vnde in primis, dilectissimi, gratiæ uestræ dignitatem humiliter imploro, ut ueniam detis præsumptioni, uel imperfectioni meæ, qui, cum sim tardus ingenio, indoctus eloquio, tamen ex amore eius, quod in assumptione sanctæ Dei genitricis, ac semper uirginis Mariæ matris domini legitur, morte infantium balbutientium susurrare conatus sum, qui se sponte ad hoc ingerunt, quod dignè explere nequeunt. Sed ab omnipotente domino non tam effectus, quam uoluntas requiritur, secundum quod scriptum est; Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Est igitur sancta, & uenerabilis uirgo Maria mater domini nostri Iesu Christi, secundum carnem ex semine Abrahæ orta ex tribu Iuda, uirga de radice Iesse, clara ex stirpe Dauid, filia Hierusalém, stella maris, ancilla Dei; regina gentium, domina regum, sponsa domini, mater Christi, conditoris templi, Spiritus sancti sacrarium, uelut columba speciosa, pulchra ut luna, electa ut sol, signaculum fidei, reparatio Euz; introitus uitæ, ianua celi, decus mulierum; caput uirginum, hortus conclusus, fons signatus, puteus aquarum uiuentium. Multiplicabitur ut cedrus Libani, florens ut palma, uelut oliua fructifera in domo Dei. Virgo sancta, uirgo prudens, & una ex numero prudentium uirginum. Virgo pulcherrima, uirgo pudica, corpore decora, animo fulgida, fide perpicua, mente præclara, amote uirginitatis deuota, ad obediendum patris, ministerio sibi credito cauta, in persecutione pacifica, in passione Christi mente compassa est. A prophetis Dei prædicta, à Philosophis sanctis præfata, ab archangelo salutata, à Spiritu sancto fecundata, atque ab eodem obumbrata, feminis uiti ignata, prole filij secunda, uirgo innupta, ex filio lata; fide concipiens, gaudio patiens, uirgo ante partum, uirgo in partu, uirgo post partum. Quem mundus totus non capit, in suo sacro alio hæc uirgo ineluit: Qui mundum pugillo continet, eum beatissima uirgo pannis inuoluit, & qui præsentia maiestatis suæ in caelis angelos pascit; uirgo hunc sacra, sacra uere matris aluit hæc. Et insuper, ad cuius arbitrium totus orbis terrarum regitur, huius gloriosæ uirginis uerbis conditor mundi infans nutritur. Et sub cuius defensione protegentur regna tetrarum, cum ipso uirgo Maria fugit in Aegyptum. Et qui totum mundum quasi in statera suspensum tenet, in cruce confixum uirgo Maria cernens aspexit. Qui præsentia maiestatis de caelis nunquam desinit ascendente etiam in celum beulis propriis contemplata esse uirgo Maria creditur. O beatissima, & sanctissima omnium feminarum Maria, quam feliciter in terris femanes, quæ filium tuum, immo & dominum, sedemptoremque nostrum Ie-

sum Christum in caelos præmittis! Immo enim tu multo beatius, & felicius caelos penetrans, quia filium tuum in sua gloria federe ad dexteram patris non ignoras. O beatissima, & gloriosa celebratio noctis huius! in qua uirgo uenerabilis Maria, cum laudibus caelestis militiæ poli aulam cum ineffabili triumpho excipitur; ex carnis carne dominus Iesus uerbo caro efficitur: quæ ad immortalitatis gloriam transmutatam, ac super angelos eleuatam nullus fidelium ambigit. O dilectissimi, si permitteretur scire nobis, quod tamè, quia nec mens humana corde concipit, nec ore promit, quantus famulatus animarum sanctarum, quæ reuerentia gaudens sanctorum angelorum spirituum in aduentum animæ beatæ Mariæ supernis sedibus impenditur, atque excolitur, cuius filium dominum nostrum Iesum Christum super se eleuatum, gaudentes cernunt, cernentes inhaerent, inhaerendo immortaliter uiuunt. Agite ergo nunc gaudentes, quod agitis, celebrate solemniter, quod celebratis, & à cordibus uestris pigritiam mali torporis excludite. Quo excluso, animos uestris flamma sancti amoris accendite, uoci cantilenæ sensum accommodate, sapienter psallite. Et inter hæc, ut inserat precibus uestris apud intercessionem beatæ Mariæ, quam summo cordis desiderio amantes colitis, ueniam mihi, obsecro, impetretis. Et quia illa mater meruit effici creatoris nostri, nos mereamur habere illam apud filium suum, immo & dominum suum, redemptoremque nostrum interuenientem, & in omnibus auxiliatricem. Et, quia illa meruit uirtute altissimi obumbrari: nos mereamur eius precibus adiuuari, ipso adiuuante, qui uiuit, & regnat Deus, in unitate Spiritus sancti, per omnia secula seculorum, Amen.

Inuocatio B. Marie.

EIVSDEM DE EADEM ASSUMPT. B. MARIE, Serm. 5.

Intrauit Iesus in quoddam castellum, &c. Congruè factis, & conuenienter uidetur à patribus fuisse sancitum, ut in memoria Dei genitricis reciteretur Euangelica lectio, quæ narrat illas duas mentes, & carne forores, dominum Iesum excepisse hospitio. Cui enim illa uenienti in mundum, templum præparauit in uirtute sacratum, & perpetuæ uirginitati dedicatum: huic ista, ut euangelium loquitur, temporalis habitationis præparauerit hospitium, & piæ humanitatis sincerissimæ charitatis præbuerunt obsequium. Harum enim uita, & actus, ita fuerunt mirabiles, & fidelium recordatione celebrés: ut duarum uitarum figuram, eas rectè tenere asserant diuinarum literarum Catholice, & doctissimi uiri. Martha igitur, quæ curam domus gerebat, & tanto, talique hospiti ea, quæ necessaria erant, præparabat, actiua uita figuram, ut diximus præferebat. Per Mariam uero, quæ ad pedes Domini sedens, instantissimè sermonis eius audiebat colloquia, uita perspicue præmonstratur contemplatiua. Eia, fratres charissimi, uideamus, si domina nostra, imo domini nostri, & Dei genitrix, & semper uirgo Maria, uestramque uitam ad plenum exercuit, actiuam laudabilem, quam opere Martha excoluit, & contemplatiuam optimam, quam Maria audiendo, & eligendo obtinuit. Sanè, sicut dilectum domini

Ioan

Luce. 1.
* Forte domi-
cilium.
Assumptio B.
Marie festi-
uitas est ciuium
superiorum.
Ipsa. 54.
Ipsa. 149.
Cant. 1.
* Forte odo-
rum.
Ipsa. 11.

EIVS

Ioannem, Theologum de humanis, & corporali-
bus actibus domini Iesu pauca dixisse; & multa
de natura diuinitatis eius, potentia, & maiestate
dixisse, & scripsisse, teste sacratissima serie descri-
ptionis eius, cognoscimus: ita Domini genitricem
non adeo fuisse credimus intentam actiue
conuersationi, quoniam se totam contulit diuinae
speculationi. Non enim ad actiuam, vltra quam
matrem Domini deuit, se contraxit: sed toto
mentis affectu, & desiderio ad vitam se contem-
platiuam erexit. Et ne ex toto esset vitæ exors
actiue; postquam electa est à Domino, salutata
ab angelo, obumbrata à Spiritu sancto, fecun-
data Dei verbo, exurgens de loco, per iter deuium
& abrupta montium, veniens vt deferret amicis
actualis vitæ laboriosum officium; Zachariæ va-
tis ingreditur domum, Elizabeth salutans, cog-
noscit in Spiritu, in sinu eius nobile pignus de-
positum: & in iis paucis, vt diximus, Marthæ
conspicit actum. Si Marthæ felix, quæ actiue
vitæ præferebat figuram, quanto magis ista san-
ctissima, de quibus loquimur, personæ extiterunt
fœlices, quæ tantorum gaudiorum, & munerum
meruerunt fieri compotes: Quæ maior potest esse
felicitas, quàm in matre Domini, & vt ita dicam,
in aula regali, in aula virginali, fecunditas regnet,
& virginitas? quàm cum infœcunda, & vetusta
generat, & parit sterilitatis, & cum ætas senectutis,
& antiquitatis nomen promeruit nouæ paterni-
tatis? Et, vt beatus Hieronymus in octiduo sermone
prosequitur, Ioannes etiam ad introitum Mariæ
exultauit, & luscit, & per os virginis audiebat
verba Domini, & de vtero matris gestiebat in oc-
cursum eius erumpere. Quomodo, quantum, &
qualiter, officii, & obsequii speculatiue vitæ,
cum altera Maria se subdidit, Gabrieli archægeli
profiteatur assertio; sermonis Euangelici profe-
quatur oratio: quia ad hæc narranda nostræ
uitæ deficit sermo. Vnum profecto scimus: quia
omnis eius vita, & actio intenta fuit sermone
dominico. Et, sicut de altera Maria dictum est; ista
optimam partem elegit, quia prima omnium
fœminarum, Deo virginitatem obtulit, & idcirco
promeruit, vt Dei filius, angelo nunciante, ex ea
corpus nostræ redemptionis susciperet. Diximus
enim eam semper intentam fuisse speculationi
diuinae, sed oportet nos hoc ipsum Catholicis
verbis astruere. Vt enim humano vsu loquamur,
vbi erat corpore, quando angelus à Deo mitre-
batur ad eam? Vtique in domo parentum. Vbi
spiritu? Verùm, vt diximus, in illo diuinae specu-
lationis intuitu. Quid agebat? Sine præiudicio
alicuius irreprehensibiliter viuens, vt suæ pro-
fessionis proprii erat, orabat, legebat. Quomodo
orabat? Canticum, quod cecinit tympanifans, &
exclamans. Quid legebat? Forstian occurrebant
ei diuinae scripturæ testimonia, ad illud ineffabile
sacramentum, quod in ea gerebatur, sine dubio
pertinentia. Nōne in pignore, quod gerebat,
illud impleri posse credebat Mosaycum; Prophe-
tam, inquit, suscitabit vobis Deus de fratribus
vestris, tanquam me ipsum audieris? Et multas
alias in aperto cernebat Prophetarum sententias,
per quas tanti sacramenti, atque mysterij præ-
monstrabatur, & ad liquidum declarabatur veri-
tas. Nōne ad hoc pertinere videbatur illud Iaco-
bi Patriarchæ testimonium dicentis; Non auferetur
sceptum de Iuda, & Dux de femore eius,

Luc. 1.

Luc. 10.

B. Maria prima omnium
fœminarum
Deo virgini-
tatem obtulit.

Deut. 8.

Gen. 49.

donec veniat, qui mittendus; & ipse erit ex-
pectatio Gentium? Quid manifestius, quàm quod
ille ferebatur Balaam ariolos, & falsiloquus, Dei
nutu veridicus? Orietur, inquit, stella ex Iacob,
& exurget homo de Irael. Sciebat enim Dei ge-
nitrix in arçem diuinæ cõtēplationis assumpta,
Dauidicis edocta testimoniis, processuram de se
dominum tanquam de thalamo suo sponte,
& ipsum speciosum, vt idem Propheta præcinit,
præ filiis hominum. Non enim dubitabat ad se
pertinere, Spiritus sancti illustrata lumine, quod
Isaiam Prophetam recolebat dixisse: Ecce virgo
concepit, & pariet filium. Et egredietur virga de
radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Quid
apertius? quid iocundius? Et virginem patri-
ram, & virgam de radice Iesse processuram, no-
bilissimum Prophetarum pronunciat. Placuit igitur
inserere huic nostræ declamatiuæ sententiam
Psalmi octogesimo sexti, quem ad memoriam
Dei genitricis, & mysterium dominicæ incarnati-
onis, & natiuitatis, Beatus Ambrosius vt per
cuncta laudabilis, & verus assertor fidei Catholi-
cæ, adeo festiuè voluit exponere. Et idcirco, vt
dixi, sententiam tanti pontificis pauperulo no-
stro operi apponere volui, vt, quod dignè non
potuit prosequi ingenioli nostri paupertas; sen-
tentia tanti pontificis nobilitet, & commendet
authoritas. Ait enim secundum antiquam inter-
pretationem iam dictus doctissimus Doctor. Ma-
ter Sion, dicit homo, & homo natus est in ea, &
ipse fundauit eam altissimus. Matrem autem se-
cundum diuinitatem habere non potuit: quia
author est matris. Ille homo factus est, non diuina
generatione, sed humana: quicquid homo factus
est, Deus homo natus est. Sed & alibi habes. Pater
natus est nobis, & filius datus est nobis. In puero
enim nomen ætatis: in filio est plenitudo diuini-
tatis. Factus est ex matre, natus est ex patre: Idem
tamen & natus, & datus, non diuisum, sed vnum
putes. Vnus enim Dei filius, & natus ex patre, &
ortus ex virgine, distanti ordine, sed in vno con-
currente nomine, sicut & præfens lectio docet:
quia homo factus est in ea, & ipse fundauit eam
altissimus. Homo vtiq; corpore, altissimus po-
testate. Et si Deus, & homo diuersitate naturæ,
idem tamen, non alter in vtroque. Aliud ergo
speciale naturæ suæ, aliud nobiscum commune,
sed in vtroque vnus; & in vtroque perfectus. Non
igitur mirandum est: quia & dominum eum, &
Christum fecit Deus. Fecit ergo Iesum eum vti-
que, qui ex corpore nomen accepit: fecit enim
de quo etiã Patriarcha David scribit; mater Sion
dicit homo, & homo factus est in ea. Quasi homo
ergo factus dissimilis, vtiq; non diuinitate, sed
corpore: nec discretus à patre, sed exceptus in
munere. Huius muneris gratiam, angelo nunci-
ante, virgo Maria, dominum concipiendo, pro-
meruit, pariendo obtinuit, & post partum virgo
perpetua permanens incorrupta possedit. Et idem
gratiæ muneribus conferta, vt fas est credere, om-
ne tempus dominicæ infantie, pueritiæ, & ado-
lescentiæ cum ipso peregit: & obsequium mater-
næ dilectionis, & dulcedinis, vt vera mater, hu-
manitatis suæ filio ministravit. Quæ fuerunt inter
se illorum colloquia, quàm dulcia, quàm ama-
bilis, quando in matre fulgebat virginitas, &
lætabatur fecunditas? in filio apparebat huma-
nitas, & lætebat diuinitas? Quantum, vel quale
illud

illud erat deificum, ac virginalē consortium, non
dico nostrum, sed omnium hominum profus ex-
cedit intellectum. Deinde, idem ipse, qui erat
vni genitus virginis matris, cum voluit apparere
vnicuique Dei patris, tempore sui baptismatis hoc
ipsum ostendit maiestas Trinitatis: cum pater au-
ditur in voce, filius videtur in homine, Spiritus
sanctus in specie dignatus est apparere columbæ.
Est enim huius rei magnitudinis testis magnus
præ cæteris homo nomine Ioannes à Deo missus.
Iste verò tantus homo, qui hæc tenus erat domi-
nicæ incarnationis, & natiuitatis arcanorum mi-
rabiliter conficius cum sanctis, factus est minister
mirabilis mysterij huius. Nos ergo, fratres, vt cor-
de credamus, & ore confiteamur, tres denomi-
natas, & discretas personas Patris, & Filij, & Spi-
ritus sancti vnus esse diuinitatis, æternitatis,
vniuersitatis, & gloriæ: ad moneat nos, & doceant
veritatis veracissima verba Prophetarum, & Apo-
stolorum, & Euangelistarum veridica testimonia.
Et vt in tribus personis summa, simplex, æterna,
& incomprehensibilis credatur, confiteatur,
& adoretur Trinitas, inuiter nos Sanctarum
Scripturarum sinceritas, & Catholicorum pa-
trum, eorum videlicet fidelis autoritas nos doceat,
in quorum intellectu, & scriptis, fidei pie-
tas, & veritas non vacillat. Mysterio itaque baptis-
matis peracto, ac præsentia totius Trinitatis con-
secrato, Iesus non alieno, sed suo spiritu, & pro-
pria voluntate desertum petiit, vbi ad tentandum
eum malignus spiritus inuenit: qui ipsius virtute
superatus, angelis ministrantibus, recessit ab eo
confusus. Postea à beato Ioanne inuenitur, & ob
incomparabilem innocentiam ab eo agnus mun-
di, peccata tollens appellatur. Et, ne lumen diuini-
tatis accensum sub modio poneretur, exiit ad pu-
blicum: & quia totum inuenit mundum criminibus,
& peccatis obnoxium, omnibus medicinæ
indixit remediū, in suo aduentu appropinquare
dixit regnum cœlorum. Et, vt illud Isaiæ imple-
retur vaticinium, Populus, qui sedebat in tenebris,
vidit lucem magnam: habitantibus in regione
vmbrae mortis, lux orta est eis. Deinde, ipso diuini-
tatis vsu lumine præeunte, ex diuersis huius vi-
tæ conuersationibus, & officijs, vt Euangelia vo-
quantur, discipulos vocauit, & ex illis duodecim
elegit, quos Apostolos vocauit, per quos humano
generi salutis iter ostendit. Quorum semper con-
uentui, nobili contubernio, semper adharebat
sanctissima virgo: cum illis semper habitabat, se-
que dominicis conspectibus frequenter presenta-
ri gaudebat. Eam vero optimam partem, quam
foror Marthæ Maria in specie, & figura gerebat,
Dei genitricis iure vera firmissime retinebat, & cum
Apostolis de humanis Christi actibus, vt verius,
ac specialius cognoscebat, verius, ac specialiter
conferebat: vt ab ea discerent, qualiter arcanum
tanti mysterij & ipsi crederet, & lucidius alijs enar-
tarēt, & cum opportunū fuerit, sine omni ambi-
guitate scriptis mundo transmitterent. Ipsa vero,
vt sanctus euangelista Ioannes refert, Domini mi-
raculis nonnunquam interfuit: in iis, & in cæteris
diuinitatis eius operibus, & virtutibus, vltra quam
dici potest, gloriabatur. Et, si Maria quondam
peccatrix, cui donando peccata, erat propitijs, in-
tente audiebat verba ex ore eius: quanto magis
hæc, quæ erat mente ac corpore sancta, audiebat
atdentijs, cuius idem ipse & Dominus erat, & fi-

lius? Cæterum, vt Simeonis iusti propheta imple-
retur dicentis, Tuam ipsius animam petranfibit
gladius, tempore dominicæ passionis cum dile-
cto discipulo ante crucem stabat, & vt verbis dul-
cissimis vtat Ambrosij, pijs oculis expectabat, nō
pignoris mortem, sed mundi salutem, vbi audi-
re meruit; Ecce filius tuus. Et dilecto discipulo de
ea dictum; Ecce mater tua. Circa sepulturam vero
dominicæ, multo magis quàm mulieres illas van-
ctas, quidam dicunt, fuisse sollicitam, quorum opi-
nionem, nisi fallor, astruere videtur bonus ille Se-
dulius poeta euangelicus, orator facundus, scri-
ptor catholicus. Si enim scire volumus, quid Dei
genitrix post resurrexerit Domini, antequam
ipse cælos ascenderet, agebat, sine dubio loca do-
minicæ natiuitatis, passionis, sepulturæ, & resur-
rectionis frequenter circumiens inuisere cupie-
bat. In eisdem etiam locis lachrymas fundebat, &
sanctissimi oris sui oscula dulcissima imprimebat.
Deinde ad notum sibi refugium apostolicum vi-
delicet contubernium: post intuitum dominico-
rum locorum, cum gaudio remeabat. Credimus
eam interfuisse gaudium dominicæ ascensionis, &
in die sancto Pentecostes, cum sanctis Apostolis
percepisse gratiam Spiritus sancti, quem constat
eam plenissime habere, ab ipsa cōceptione Chri-
sti. Si quis vero adhuc studio pietatis, vel piæ cu-
riositatis affectu indagare voluerit, quid post ascen-
sionem Domini egerit, quàm sancte, & iuste vix-
erit, & cum quibus habitauerit, soli Deo cognitum
esse videtur, & Gabrieli archangelo, cui eius tota
causa commissæ esse prædicatur à Domino; & an-
gelis sibi conlatantibus, secumque loquentibus;
Ioāni etiam dilecto domini discipulo, qui ab ipsa
cruce eam suscepit in sua sollicitudine, & cura;
videlicet, vt virgo virginis deseruaret, & domini
nostri rependeret seruitutis, & dilectione obse-
quium, qui eum præ cæteris sua dilectione fecer-
at dignum. Beatissimo etenim Petro Apostolo-
rum principi, cæterisque Apostolis, non incogni-
ta fuit eius purissima vita, & actio; sancta quoque,
& admirabilis, & prædicabilis conuersatio: quip-
pe quia cum eis semper fuit, ab ipsorum conuer-
sionis initio, vsque ad illum diem, in quo vnige-
nitus Dei filius homo ex ea vera fide genitus, à
laboribus huius vitæ, illam voluit eripere: & ad
gloriam sibi à sæculis præparatam, vt creditur, &
prædicatur, super choros angelorum dignatus est
eleuare. Huius diei lætitiā hodie totus mundus
concelebrat: Hodie namque ob venerationem
assumptionis Dei genitricis, angeli lætantur, vir-
gines gratulantur, patriarchæ, & prophete Deo
laudes referunt; quia præ sagia, & vaticinia sua per
eamdem Dei genitricem completa esse cognoscunt.
Apostoli, & Euangelistæ tripudiant, cum in carne
Deum venisse, & de virgine natum vera fide scri-
ptis suis pronuntiant. Gloriantur etiam hodie
matres, genitrici Dei sui solennia dignis laudibus
celebrantes. Gaudent summi pontifices, confesso-
res, & doctores catholici, dum per eorum doctri-
nam fideles Dei credunt, & colunt Dei filium sus-
cepisse, quod non erat, & non amisisse, quod erat.
Et genitricem Dei prædicant virginem peperisse,
& post partum virginem extitisse. Dicam aliquid
plus, si andeo, dicam fideli presumptione: dicam
pia temeritate. Totus mundus hodie condigna iu-
bilatione lætatur, & gaudet: tartarus tantummo-
do ululat, fremit & submurmurat: quoniam gau-
dium,

Ioan. 19.

Lib. 10. in
Luc. c. 33.Loca redem-
tionis nostræ
B. Maria in-
uisitabat.

Ioan. 19.

Assumptione
B. Mariae vni-
uersi ordines
sanctorum ce-
lebrant.

dium, & læticia huius diei claustris infernalibus inclausis, aliquod remedium, & refrigerium præstat. Non audent, vt opinor, ministri tartarei hodie attingere suos captiuos: quos recolunt redemptos illas sanguine, qui pro mundi salute est dignatus nasci de virgine. De cuius virginis meritis, & gloriosissima hodierna eius assumptione diuine legis interpretes, sanctus videlicet Hieronymus, & alij egregij doctores, tanta, ac talia potuerunt, & noluerunt dicere, quibus nos nec audeamus aliquid, nec debemus adijcere. Et qui ad plenum vult cognoscere gloriæ solennitatis hodiernæ, sermonem, quem suprædictus pater Hieronymus edidit ad sanctam Paulam, & ad Eustochium filiam eius virginem, & ad cæteras virgines, non solum præsentis, sed etiam ad superuicturas transmisit, legat. In eodem vero sermone non solum possunt addiscere virgines fœmine, sed etiam masculi, quomodo debeant virginum virgini, virginaliter, ac viriliter militare. Hodie, reuerendissimi patres, & charissimi fratres, domini, & seniores, matres, & sorores, celebremus deuotissime beatæ Dei genitricis, & semper virginis Mariæ celeberrimum festum, vt per eius singulare meritum, & orationes omnium sanctorum, sanctorumque virginum, pium mereamur habere, atque propitium virginum filium, & virginum sponsum, Dominum nostrum Iesum Christum: qui viuuit, & regnat cum Deo patre, & Spiritu sancto, per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE ASSUMPTIONE BEATÆ MARIÆ, SERM. 6.

Hodie, fratres, charissimi, gloriosa, & perpetua virgo Maria, cælos ascendit: hodie de terris, & de præsentis seculi nequam erepta, secunda de immacessibili gloria ad cæli peruenit palatia. Hac, inquam, die meruit exaltari super choros angelorum: quoniam, vt credimus, in dextera patris subleuata in cælis, regni folio, post Christum gloriosa resedit: quæ merito domini templum, Spiritus sancti sacrarium & appellatur, & creditur. Hęc est illa virgo gloriosa, cuius ineffabile meritum longe ante & figuris legalibus, & prophetarum oraculis prænuantiabatur. Nam quid aliud præsignabat virga illa Aaron, quæ in tabernaculo domini posita, tertia die inuenta est germinasse? Iamque dilatatis folijs eruperant flores, qui, turgentibus gemmis, in amygdalas deformati sunt. Virga ista sacra est virgo Maria, quæ neque sata, neque radicata, sine vlllo cultore, tertio die, hoc est, tertio seculi tempore, sancto spiritu est fœcundata, nobisque Deum genuit, & hominem Christum: cuius vtraque substantia, bene per amygdalam est figurata. Amygdala namque, ex carne, osse, & nucleo constat. Sic Deus, & homo in vna persona est Iesus Christus. Et in amygdala quidē, caro exterior amarissima est; nucleus vero interior vescentes gratæ dulcedine reficit. Sic & Christus per humanitatem passionis amaritudinem sensit: per diuinitatem impassibilis mansit. De hac virga Isaias propheta prædixerat. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Virgo nāque Maria, cuius hodie ad cælos ascensionē colimus, de stirpe David regis, & filius fuit Iesse, nobilissima prole, & regali stimate exorta processit, &

flos de radice eius ascendit, quia verus ille Lazarus, & flos mundi Christi, per eā, ex carne natus, in mundum venit. Hic est ille flos sacerdotum, qui de seipso in epithalamium Ecclesie loquitur: Ego flos campi, & lilium conuallium. Flos enim campi, qui nō ararus, nec seritus fuit, quia de virgine sine virili ministerio natus apparuit. Lilium autem conuallium extitit, quia ad insinuandum humilitatis exemplum, pauperes parietes, de quibus nāsceretur, elegit: dignatus pro nobis ipse pauper fieri, vt nos sua potestate diuitiarum, & diuinitatis suæ donatæ esse participes. Beatus quoque Ezechiel propheta huius sacre virginis se confcium fuisse propheterico spiritu testatur dicens. Vidi portam in domo domini clausam: & dixit ad me angelus. Porta hæc, quam vides, non aperietur. Princeps in ea sedebit: vt comedat panem coram domino. Porta namque in domo domini clausa, virgo est Maria semper intacta. Vir non transfer per eam, quia Ioseph non cognouit eam. Clausa fuit in æternum: quia Maria virgo est ante partum, virgo in partu, & virgo post partum. Princeps in ea sedit, vt comederet panem coram domino: quia Dei filius in veteri illius nouē mensium spatio moratus est: indeque egressus, & tanquam sponfus de thalamo suo, vt comederet panem coram domino, iuxta quod ipse dixit. Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me, patris. Tot igitur, & tantis hæc sancta virgo, & mater domini prophetarum prænuantiata vaticiniis, hodie ad cælos assumpta est, meritorum fructus, & laborum præmia perceptura. Ascendens namque Dei filius in cælum, matrem castissimam ad tempus ad hoc dimisit in terris, vt ei locum immortalitatis in æthereis mansionibus præpararet: vt cum eo in perpetuum regnaret. Et hæc est præsentis diei solennitas, in qua gloriosa, & fœlix ad cælestem assumpta est thalamus. Quæ professio eius festiuatis tantè excellentior est omnium sanctorum festiuatibus, & incomparabiliter admiranda, quantò & ipsa Dei genitrix cæteris sanctis incomparabilis, magisque habetur mirabilis. Vnde & ex persona supernorum ciuium in eius ascensione admirans, Spiritus sanctus ait in Cantico canticorum. Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi? De deserto enim præsentis seculi, hæc virgo hodie ascendit, atque ideo mirabantur animæ electorum, quænam hæc esset, quæ virtutibus meritorum etiam dignitatem superuinceret angelorum. Quasi virgula autem fumi ex aromatibus ascendit, quia delicata, & diuinitis extenuata disciplinis, multis virtutum erat repleta odoribus, per quas quotidie se in holocaustum domino concremabat incendio pij amoris, & desiderio charitatis. Nec diu hæc sancta sacratissima virgo post Domini ascensionem in terris potuit remanere, quam desiderabant Angeli, cælum etiam & ipsum de eius ascensione querebatur: atque ideo Spiritus sanctus inuitabat dicens. Veni, columba mea, immaculata mea, iam enim hyems transiit, imber abiit, & recessit. Quodque ardentissimè velle assumere, ostendit crebra in geminatione inquitens. Veni de Libano, sponsa mea: veni de Libano, veni. Et pulchrè de Libano venire iubetur, hoc est, de candidatione. Libanus enim candidatio interpretatur. Et hæc virgo sancta candidata erat virtutibus, & dealbata Spiritus sancti muneribus, columbæ, & lacteam seruans

EIVSDEM DE ASSUMPT.

B. Mariæ Virginis, Sermo 7.

Celebritas hodierni diei nos admonet, vt in quæ reuera indignum est, vt in die tantæ Dei genitricis, laudes domini nostri sicut lingua carnis. In hæc siquidem die competet beata virgo Maria sponso illi cælesti liberè proclamat: Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria assumpsisti me. Hodie inquam & ipsa congruè ab sponso audit. Veni, proxima mea, speciosa mea, columba mea, quoniam ecce hyems transiit, pluuia abiit. Ipsaque iam beata respondit. Flores visi sunt in terra nostra, tempus sectionis aduenit. Anima mea exultabit in domino, & delectabitur super salutari suo. Et in domino laudabitur anima mea, audiant mansueti, & lætentur. Et, Credo videre bona domini in terra viuentium. Videamus itaque, fratres, quæ sit hæc virgo tam sancta, ad quam Spiritus sanctus venire dignatus est: quæ tam speciosa, quam Deus elegit sponfam: quæ tam casta, vt possit esse virgo post partum. Hęc est, inquam, Dei templum, sponso ille signatus, & porta Dei clausa. In eam itaque sanctus descendit spiritus: hanc virtus obumbravit altissimi, & ex ea potes virtutum Christus egreditur. Hęc est immaculata coitu, secunda partu, virgo castitate: hæc concepit virgo, non ex viro, sed de Spiritu sancto. Hęc peperit, non dolore, sed gaudio: hæc nutriuit angelorū, & hominū cibum. Fœlix certè, & omni laude dignissima: quæ sine humano semine cælestem seculo protulit panem, & mundi genuit saluatorem. O fidei pactum! O fidei secretum! Promittit angelus virgini filium nasciturum: virgo gaudet, cupitque effici mater. Vnde magnum, & salutare mysteriū, quæ sic peperit, vt mater, & virgo possit dici. Lacta, Maria, creatorem tuum, lacta panem cæli, lacta præmium mundi. Præbe lambenti mammillam, vt ille pro te præbeat percipienti maxillam. Tu illi vt mater, temporalem ministra substantiam. Lacta ergo eum, qui fecit te, qui talem fecit te, vt ipse fieret in te. Lacta eum, qui fructum fœcunditatis tibi dedit conceptus, & decus virginitatis non abstulit: natus. Videte, fratres, quàm dignè domino consecrata virginitas famulatur: quàm sic amare dignatur, vt vna, eademque fœmina & virgo dici possit, & mater. Quàm præferenda gratia, & cunctis seculis prædicanda, quæ sola & genitricis dignitatem obrinuit, & virginalem pudicitiam non amisit. Electa est, quæ auctorem suum ederet. Denique viro inexpecta, se parituram obturpuit, quæ thalamum ignorauit. O quàm beata mater ista, quæ sine contaminatione concepit, & sine dolore peperit medicinam! Fœlix, inquam, mater, per quam genitricis nostri vita est reparata, quæ de cælo suscepti prolem, & mundi genuit saluatorem. Hęc enim mirabili, & ineffabili modo omnium rerum, & suum peperit saluatorem. Electa quippe est virgo integra, cui fœcunditas matris daretur: & facta est fœcunda mater, in qua virginis integritas seruetur. Si enim cogitemus virginem, quæ sine concupiscentia carnis concepit carnem, & sine viro concepit virum: & si voluerimus querere rationem, in ipsa nostra inquisitione succumbimus:

reamus in gloria. Qui cum patre, & spiritu sancto uiuit, & regnat Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

ANDREÆ CRETENSIS,

Episcopi Hierosolymitani de dormitione sanctissimæ Deiparæ, Homilia 1.

Est apud Mesaphrasem.

Mysterium est festum præfens, cuius argumentum est Deiparæ dormitio orationis facultatem superans: mysterium (inquam) quod non apud multos quidem iam celebrabatur, apud omnes autem nunc honoratur, & amatur. Et hoc est nostrum festum, mysterij declaratio, seu explicatio. In qua re nos uellemus quidem silentium præferre orationi, cogimur tamē à desiderio; quibus parū quid dicere conceditur, quāuis confidere non possumus, & nostrā imbecillitatem non ignoremus. Non igitur committendum est quominus longi silentij secretum compensemus. Celebrandumque est donum, & non obruendum obliuione: non quod recenter sit inuentum, sed quod sit suo decori restitutum. Non enim quoniam à nonnullis, qui nos præcesserunt, non fuit cognitum, iam etiam est tacendum: sed quod non omnino effugit, id est, sanctè prædicandum. Sit ergo hodie unum commune festum celestium, & terrestrium; & cum Angelis collatentur homines; Omnisque lingua choros ducat, & Deiparæ occinat, Aue. Hoc Gabriel prius sumpsit exordium mysterij, quando id quod est totius Theologiæ clarissimum diuina Iesu secundum nos formatio, ineffabili consilio & dispensatione, noua quadam, & præclara ratione effingebatur in uirginali naturæ officina. Et nos quoque rursus oportet hoc tāquam comparatum ad agendas gratias, offerre Reginæ generis. Illi enim etiam post excessum conuenit dicere illud *χαίρε*. Sola enim nobis introducto gaudio, expulit dolorem primæ parentis. Tubis ergo canamus in Sion. Accipiamus Psalterium, & citharam. Canamus matti Dei nostri, canamus, non epithalamium, sed funebre canticum. Rogauerit autem meritò quispiam eorum, qui diligenter considerant: Quanam de causa Sion fecisti mentionem, O qui canis hymnum sacræ præsentis lætitiæ? Sed non ab instituto est hoc alienum, ei ego dixerim, si memini sanctissimæ Sion. In ea enim peractum est hoc magnum Deiparæ mysterium. In ea, factorum castissimi corporis genuum inflexiones, tanquam clara uoce testantur tabule, quæ sunt humi contratæ. Toto enim tempore incolarus in ea est uersata. Et illic naturæ seruans legibus uitæ sine accepit. Hic quoque lauit principem tenebrarum, quomodo in patriæ ea effugit, quæ accidit matribus, illa sanctissima & à Deo uocata, quæ gloria, & gratia cælum, & terram impieuit magnitudine diuinæ suæ translationis. Cuius si omnia uellem deinceps persequi, quomodo extiterit, aut concepta, vel nata sit, non inuenerim tempus, quod respondeat orationi; aut dicendi facultatem, quæ factis exæquetur: nisi quod præclara eius omnia quæ narrantur, possunt summam recenseri. Dico autem generis claritatem; parentum uirtutemque insignem nobilitatem, qui hinc sacerdotalem, illinc Regiam nacti erant dignitatem; liberorum egestatem; & sterilitatem; pro eo frequentes interpellationes, & crebra sa-

crificia; in quibus Deum rogabant, orabant, supplicabant, ut vincula solueret sterilitatis, & ut qui carebant liberis fecundi fierent ex sterilibus & ex infertilitate datum fructum producerent. Deinde amorionem sterilitatis; implementum promissionis; & paulo ante ea; quæ uisa sunt in somnis; & quæ re uera audierunt, & quæcunque ambo communiter & priuim, uisione præstantioribus diuinis exauditis uocibus, diuina illuminatione sancti accepere responsa. Deinde ad generationem aptitudinem, & ad eam progressionem; facias; aduentum ad Dei templum; quomodo sit pulchrum munus Deo dedicatum; quomodo in adytis, tanquam in aureis uicta thalamis immortalē, non autem communem cibum sumebat. Deinceps uero educationem; & quomodo cretensium, à puerili ætate peruenerit ad adolescentiam; & quæcunque declarat perfectam illam conditionem, quibus ut patet est pubescens, augebatur conuenienter iis, quæ sunt supra naturam. Mitto dicere occulta plusquam ignota conceptionis mysteria, & supra modum admittibilem, & ineffabilem partum Iesu apparitionis: ut uerbi causa, quod ea non fuerit corrupta; quod sine dolore, & obstetrice pepererit; quod ea fuerit sine macula; quod inuolatum fuerit claustrum uirginis; quod nouo, & admirabili modo lac produxerit; quod ex lege fuerit purgata, & quæ in templo fuere prophetias, quibus à Propheta, qui legem, & Deum suscipiebat, Symeone prædicta sunt futura. Deinde rursus persecutiones; fugam in Aegyptum; ex Aegypto reuersionem; quemadmodum circumierit, & in terra morata sit; quæ ante crucem proba subierit; quos iuxta crucem passa fuerit dolores; & post crucem terrores; & postremo quæcunque ab ea in uita & facta, & dicta sunt. Quæ cum esset immaculata & impoluta, & supra modum plena purissimæ castitatis, eum, quem totus mundus, neque capere, neque uerbis explicare poterat, conseruauit perpetuo arcanum, & ineffabilem, tanquam Regis mysterium, quæ ex eo exprimentur, iis solis uota faciens, qui diuina diuine conferre didicerunt. Quibus maximè purgatis ea, quæ est ad Deum, appropinquatione, per loquendi egestatem, & ignorantem eo modo, qui omne superat silentium, intelligentem cutem aperit sanctissima, ostendit aliquam partem occulti, qui intus lateat mystici splendoris. Utinam autem nobis quoque, qui sumus præsentē splendore illuminati, liceat longè clarissima dignatis effusione luminis, purè uideri, aut modicè accipere radium mysticæ contemplationis, & ita imbui, si non in iis, quæ ad planè inexplicabilem illam uirtutem pertinent (sicut enim ignota) at ut doceamur saltem quoad eius fieri potest ea, quæ hodierno die dicenda suscipimus. Adeste ergo, O uerbi chari mystæ, & rerum honestarum amatores, & spectatores. Vos enim uocō magno, & alto præconio, ut orationis aperta contemplatione, quæ est uelut adhuc tecta symbolicis, uobis ostendamus eum, qui est intus, decorem, qui Solis superat splendore pulchritudine nitore. Postquam autem ad hunc locum peruenerit oratio, non alienum arbitror nonnullos ex iis, qui hic sunt, præmunire, ne fortè illotus, ut dicitur, aut immundis pedibus sancta adeant. Non enim ex æquo ab omnibus ingreditus sanctorum locus: sed ab iis, qui propter

mentis puritate transcenderent omnia materialia, & transilierent omnia, quæ cadunt sub sensum; quibus maximè sanctissimum Dei Verbi tabernaculum patans, ingressum concedit liberaliter. Si enim iis, qui ad Sina montē indignè progredi audacter contendebant, imminebant fulgura, & tonitrua, & terrores, & sonitus tabarum, & minæ horribiles. Si autem templi quoque parietes non erat tutum uulgò tangere, & ideo secundis extrinsecus opus erat parietibus; magnæque res erat ante sanctorum cōtactum prius expiari, & ante sacra, quæ peragebantur præparari, idque cum adhuc Deum colebant in umbra, & à uelis dependebat typicis, quantò magis oportet eos, qui ueritatis lucem habent resonantem studium adhibere, ut ad hoc magnificum, & longè maximum Dei gratiarum tabernaculum accedat diligenter? In quod cum ineffabili quodam, & qui nec cognosci potest, & intelligētiā omnem superat, modo, se demississet ad exinaniendum, in terris est uersatus; & is qui nusquam capi potest, nullis compressis angustiis habitauit in uero uirginis, quæ uniuersam, quæ est in generatione naturam superauit puritate, & hinc, tanquam ex sacris quibusdam adytis, suæ carnis peregrit mysterium. Quis autem? Is qui nullo indiget, & sibi attribuit omnes fines humanos. In hoc à Deo formato tabernaculo uarietia lex, & Prophetæ re ipsa sunt adimpleti; & in eo, adumbratæ typicorum characterum formæ fuere deletæ, speculis ueritate dissolutis. His autem orationē satis iam præparatis, agē typo dimisso ad ipsam accurramus ueritatem, uel in ipsa potius adyta ingrediamur. Quouque enim in uerbi immorabimur uestibulis, eam, quæ est ante ingressum admirantes pulchritudinem, cum liceat ingredi unā cum matre uerbi, & uelo discisso intropiscere sancta sanctorum, & imitari in iis, quæ sunt maiora, & perfectiora? Si enim sunt talia sanctorum uestibula, & templi porticus excellent pulchritudine mentis oculos præstringentes, qualis fuerit locus adytorum? Et eorum, quæ non licet aspicere, & ad quæ non datur aditus, intima: quæ solis illis oculis, & labris, aspicere, & dici possunt, qui gloriam Domini contemplantur euentissimè, & quæ carbone calculi Senaphici sunt expurgata, & ad summam peruenerunt impatibilitatem? Si mihi ergo rectè uobis consulenti credatis, iubentes quidem ualere carnis perturbationes cum & materiam omnem amicitiam, & quæ est infernè, commixtionem expurgaueritis, & deinde eius, quæ ex alto procedit, diuinæ illuminationis luce uos circunderitis, accurtratis simul ad Deiparam. Iam enim illustratos, & actione, orationeque; & uirtutum pulchritudine omni ex parte resurgentes, Christus ipse, qui est purum mysterium, lux semper uia, ex Sole, hoc est, patre sine principio, & absque egressione tanquam ex luce radii resurgens, uolet nos simul congregatos mystico conuiuio accipere. Hoc autem aperte ostendit, ex eo quod suam matrem semper uirginem; ex cuius uero supra quàm uerbis dici possit, cum esset Deus, formatus est (quod ad nostram conditionem pertinet) hodie è terræ locis, ut humanæ naturæ Regiam transtulit, non prædicabilem quidem; sed non omnino incommunicabilem relinquens vim mysterij. Neque enim præter terminos, qui nobis desuper fixi sunt, neque noua

præter naturā lege deducta est ad generationem, aut uixit, quatenus uersata est nobiscum sanctissima in iis locis, quæ sunt supra terram. Etiam si in hoc quoque, sicut in aliis, habuerit rationem ualde admirabilem: ut quæ nobis præstantius uixerit, & conceperit, & tandem hinc excesserit, & re uera omnes superauerit, qui sunt in generatione, naturæ magnitudine. Sed iam habeamus, eo modo, qui temporì conuenit, festum celebratum. Omnia enim cum celebratur pulchre concurrunt, & simul exultant. Ecce enim quilibet auditor eorum, quæ à me dicuntur, talis est, qualia quæ nunc cernuntur. Regina tribuum, ecclesia fidelium, Reginæ generis, quæ à Deo Rege, omnium Principe, in cæli regiam regaliter hodie assumitur, pompam celebrat, & ex se dono ei offert quicquid est pulcherrimum, atque iucundissimum. Quæ puluerem reddidit cælestem, puluere exiuit: & quod à generatione acceptat, deponit operculum: & terræ reddit id, quod est ei cognatum. Quæ cum uitam conciliaffet, in uitalem statum denuo reuertitur; & in locum introducitur, ex quo uitæ ducitur principium, & qui uinci non potest, & qui ab omni materiali, & patibili distitutus est positura ac habitudine. Et in summa ex iis, quæ apparent id, quod apparet assurgit: & cū eo, quod intelligētiā percipitur, intelligēdi ratione congregitur, iis rationibus, quas nouit is, qui prius colligauit, & soluit, deinde rursus colligauit, Nisi forte nimia sum ego audacia, qui ea attingo, quæ non licet assequi. Quibus nemo sit qui non credat, aut qui de eis dubitet, Eliam, & Enoch in animo cogitans. Qui postquam ea, quæ uidentur, superarunt, obstruētis sensibus, à carne, & mundo remoti, ille quidem in curru, hic uero sublimis raptus est, non disunctis eis partibus, non dissolutis: sed eousque productis uitæ eorum terminis, quos nobis, quæ omnia sapienter definit, fixit prouidentia, à qua & quæ olim fuere, & quæ nunc sunt, similiter simul & conuenienter formantur, & deducuntur. Quod si hæc parua uideantur, si conferantur cū exemplo eius, quæ à nobis laudatur, ipsa certè sibi ipsi sufficere, sua conferens, & assimilans. Considerandum autem est, an inter miracula inueniendum sit maius eo, quod admirabiliter, & præter opinionem in ea factum fuit. Deprehensum est legem naturalem euasisse imbecillam, quæ uix tandem concidit, Omnino aboletur, & euertitur acerba mortis condemnatio, soluta est uis maledicti. Sed nemo uicerit ea, quæ olim à Deo fuere definita; nisi sit Deus secundum naturam, qui omnia mutat, & transformat nutu sue bonitatis. Ei autem conuenienter nunc quoque decuerit ea in matre innovare. Sic enim ostendit eam non solum esse matrem suam secundum naturam, sed etiam confirmabit eam, quæ est ex ipsa, dispensationem; per quam maximè eas, quæ sunt in ipsa, magis mysticas rationes modo excellenti extollimus, quo Verbum uitæ principium ea ratione, quæ comprehendit non potest, eius subiit uertum; & naturam hominis susceptā superessentialiter induit. Propter ea quæ olim quidem in ea facta sunt, à nobis autem nunc celebrantur: etiam si uideantur esse utique admirabilia, & præter opinionem, & longè esse remota à naturæ legibus; si tamen confideretur, quæ naturam superat, inexplicabilis ratio cōceptionis, ad eam relata facilius erit illa assequi.

Erat ergo tūc quoque Verbum p̄fens, & legem fecit cessare, legē, inquā, mortis, cui nihil poterat afferri detrimenti. Erat autem spectaculum vetē nouum, & quod non poterat consequi cogitatio. Mulier, quæ cęlorum superauerat naturam puritate, in adytorum, quę sunt in cęlis, sancta commens, & ingrediens. Virgo ipsorum Seraphim ipsam, incens naturam miraculo Dei generationis, prima natura proximē accedens ad Deum Opificē omnium generationis, mater quę ipsum viuere pepererat, consecuta vitę finem partui non absumilem, & miraculum Deo, & fide dignum. Sicut enim non fuit corruptus patris uteris, ita mortuę caro non interit. O miracula, Partus effugit corruptionē, & sepulchrum non admisit interitum. Sanctos enim nō attingit. Quomodo potest hoc demonstrari? Vultis dicam? Nemo autem ex iis, qui adsunt, me irideat. Quomodo est monumentū inane? Vos enim alloquar. Quomodo corpus euanuit? Quomodo non sunt in ea vestes, in quibus est sepulta, nisi effugisset interitum id, quod sepultum fuerat: ū translatus non fuisset thesaurus? Quod si ita est, quomodo non est vera, & a mendacio aliena translatio? Nam alia quoque concurrerunt? animā a corpore separatio, carnis depositio, compositionis solutio, partium disunctio, resolutio, adiunctio, cōcretio, & eō discessio vt nihil appareat. Stat enim sepulchrum inane vsque in hodiernum diem, quod & testimonio est approbatum, & approbat factam translationem. Nescio autem an id factum sit partibus rursus infer se collatis, & concretis in vnam compositionem (de his enim parum philosophabor) cū sic fortē visum, esset Creatori arcano hoc excogitato modo, honorare parentem; an vno ex his alteri imposito, & vno quidem extra, altero verō intra fines sortito constitutionem, postquam fuerunt a se inuicem separata: an noua quadam & aliena cōsequētia supernaturaliter in ea concurrerent: vt sint re vera omnia noua, quę ad eam pertinent, appositē admittentia rationem, quę superat naturam, vt quibus cedat omnis ratio, & cognitio. Nos ad hoc spiritale cōuocat verborum conuiuium, quę est Verbi mater, secundum carnem. Proponuntur autem hodie hæc mysticę epulę, & verborum argumentum diuinis abundans mysteriis. Harum ego sum hodie epularum conuiuator, qui sum hospes & peregrinus expositor sublimium spectaculorum, Nemo autem intuens ad nostram humilitatem, & abiectionem, renuat conuiuium. Non enim a nobis, sed ab ipsa Deipara, sunt diuinarum harum contemplationum mysticę paratę narrationes. Quarum quoniam plena est mensa, spiritales inuitans conuiuas, eamus conuenienter dignitati spiritus, ad profunda spiritus. Iam enim sapientiam, quę ipsam sapientiam secundum carnem genuit, appositē imitans, cum totam se ipsam, tanquam mensam mysticam cęlestemque parauerit, eos qui mente sunt in diuinis initiati mysteriis, benignē inuitat ad conuiuium, non victimas mactans, aut crateri liquores infundens; cuiusmodi fuerunt olim beatę illę victimę, & crater ille, qui beatū illud, & a Deo perfectum nectar suscepit. Sed suorum mysteriorum illa planē admirabilia, & diuina re vera spectacula. Ad quę quidem maximē, eos, qui sunt congregati inuitans festi Domina, sapientię quidem domum, quantacunque sit, hinc nobis ex se ipsa ostendit,

Ostendit autem suam quoque sanctissimam mensam, vt pote quę ipsum totum viuificum panem Dominum nostrum Iesum, qui est vita eterna, qui creatam continet naturam, ex fermento Adamicę cōspersionis panem factum, in vtero gestantē. Oeconomicę: qui eos, qui sanctē ad eum accedunt, reducit ad vitam recentiore, & reddit in Deo perfectos. Quo quidē modo eos quoque expurgat, & reddit immortales, qui participatione nouę illius, & pulchrę eius communionis ei coniungantur, sicut quę familiares. Quę autem suis amatoribus in conuiuio apponit, hæc sunt aperta, per quę vita illa constat excellens, & ineffabilis, quę nihil ex iis, quę considerantur in natura, est excelsus: per quam is, qui omnem superat Theologiam, per arcanam exinanitionem, hominis, cuius curam gerebat, flexus misericordia, vt qui vniuersa produxerit, se consulto demisit ad nostram vsque mendicitatem, & implicatus fuit in nostrā cōspersione, & similiter atque nos, fuit particeps carnis, & sanguinis: Qui nullius indiget: qui est summē plenus, & diues: Qui non recedendo a sua supersubstantiali diuinitate, elegit eam, in qua non erat, substantiā, integras in seletuans, etiam post vñionem inexplicabilem, rationes eorum, quę conuenerunt, nulla vique intercedente confusione, aut diuisione. Qui ne supermundanis quidem cęlestium ordinum perfectis significauit, quidnam esset quod ab eo fieret, præterquam vni ex primis Angelis, qui ministrant in progressionē cęlestis mysterij. Sic enim, qui erat incorporeus, intercedente mente, & carne, nobiscum est versatus, vt omnino commixtus toti nostrę cōspersioni, renouaret id totum, quod ex nobis sumperat. Hęc quidem est, vt mea conuenit quæ scientia, & vt res sic in promptu offert intelligens mensa diuino mysterio traditę sapientię. Talia sunt etiam, quę in ea mysticę peraguntur, quę sunt a Deo tradita arcana, in quibus meritō oportet adnotare presentis quoque diei mysteria, in quo Dei mater, nullo mutato ex iis præscriptis, quę sunt secundum naturam, nostrę legis feruit; & sub eisdem, quibus nos, terminis, quę in carne erat, vitam finit, miraculo plenum mundo relinquēs suum ortum, & decessum. Si quid ergo, quod nos superat, in ipsa a diuina dispensatum est natura, nemo miretur, intuens ad nouum & inexplicabile quod in ea peractum est mysterium, ab omni infinitate infinities infinitē exemptum. Et sint hæc quidem perpetuō complicata, & arcana, & habentia suam rationem immobilem. Nos autem sanctissime, ex quo principium vitę ductum est, corporis sepulture memoriam splendidi splendide celebremus. Ad quam, cum eo quod est asportabile, quicquid percipitur intelligentia, & quicquid est cęleste, & terreste simul congregatum, Regnam honorat, & deducit ante tabernaculum. Ex quo commune hoc propitiatorium, quod ex ea absque manu sectione tanquam templum effectum, Dominicum, & salutare acquiri corpus, eius qui tam naturalis quam intelligentis motionis cuius nos, est particeps, excepto solo peccato. O miraculū! Quę Deum, qui est infinita magnitudine, & ab omni circumscriptione circumscriptus, in paruo sui vteri spatio cepit supersubstantialiter; ei hodie circumscripito lecto vecte, sanctis manibus iusta sunt. Quę in suo sinu habuit collocatum eum, qui tergis vehitur Cherubim, in

sculptę petre sinibus sepelitur. Et cuius partum admirati sunt Angeli, huius tabernaculum deducunt Angeli choros ducentes. Et quis eorum, quę illic peracta sunt, rationes fuerit interpretatus? Quis pro dignitate in hoc extolletur mysterio? Quis menti dabit alas, vt vnā volet cum miraculo, & eius accipiat communionem? Quis (vt aliquid dicam magis mediocriter, & fortasse ex iis, quę sunt secunda) nostrę concretionis fluxionem descripserit, & affluxionem? Quam cum non posset consequi natura, & quam comprehendere non poterat superet constitutionem, appetitione conuersa in admirationem, ea, quę David, diuino spiritu afflata eloquitur ad Deum vniuersorum: Mirabilis facta est, dicens, scientia tua ex me; valida effecta est; non potero ad eam: promodum nostram admirans compactionem, vel compositionem, aut contra, eam quę fit in membris disunctionem. Quinetiam quod huic intemeratę & clarissimę Reginę eius matri cōiectū difficillimum factum est miraculum, tanquam diuinum celebrans, quod communiter in nobis & propriē in ipsa ipsi soli vt omnium opifici & talium operatori ante secula est agnitum. Hoc est nostrā formatio, hoc concretio, hoc solutio, quod etiam hodie celebramus. Hinc ego me reprimens, ac contrahens, & metu honorans mysterium, cum eo, qui ex omnibus Prophetis maxima voce vitur, Esaiā simul loquor: O miser ego, dicens, quod sum compunctus, quod homo cum sum, & habeam labra immunda, a deo aliquid dicere de pura, & impolluta, & quę summē plena est omni sanctitate; & eam aggredior funebri laudare oratione, cuius nubes tegunt ascensum ad contemplationem; intelligens autem quędam caligo circumfusca est theologis quę sunt circa ipsam, conuersionibus, quę non sinunt apertē explicari complicatam mysterij comprehensionem, quam est Dei tantum laudare pro dignitate, qui, quas ipse nouit, rationibus in ea fecit miracula. Tantum abest vt sit meum, qui humi iaceo, & nihil amplius scio quā quod est ante pedes, quod desit mihi egregius ad res honestas animus. Non erubuerim igitur quę sunt supra facultatem meam, est non possum pro dignitate, ea dicere, cum reiciendum non sit quod fit pro viribus. Itaque loquendo silentium amouimus, Deo sermonem dedicantes. Cui gloria, & potentia in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EODEM festo, Homil. 2.

Ad concionem nos rursus vocat continuatio orationis; & oportet nos omnino iis, quę deinceps coniungentur, ea, quę iam dictis deierant, supplerere, vt sit perfecta, & indissolubilis oratio, vt quę nihil disunctum vlla ex parte habeat. Atque in iis quidē, quę præcesserunt, quo ad eius fieri potuit, paucis a nobis est dictum: de admirando illius corpore, ex qua vitę processit initium. Dico autem de virginali Dei matris tabernaculo. Restat, vt dicamus, quisnam sit hymnus, & quanam sint ea, quę in eo laudantur. Nemo autem mihi nunc inurat labem arrogantię, aut audacię, quod aliquid audeam, quod sit vastę magnitudinis: non enim ex dicendi facultate, sed

ex sola precum promissione incitatus, hanc composui orationem quę nunc est in manibus, submissionis, & modestię semper curam gerens pro viribus. Sed non ideo vult mysterium minuire, oratio, etiam si hoc tanquam non tritum, & minime exercitatum ex arrogantia id sit primum aggesta. Si quid autem ex iis, quę non sunt a multis considerata, hæc nunc est habitura oratio, nemo miretur. Ex coniectura enim, & vt mens ea potuit conijcere (rem enim ipsam exactē vix Angeli potuerint consequi) hæc sunt a nobis considerata. Iam ergo illa innumerabilis eorum, qui Deum honorant, classis, sicut prius diximus, frequens erat congregata: & vniuersus supermundanarum potestatum qui intelligentia, percipitur pulchrē instructus cęteris, a nullo conspectus, desuper aduolans, ad spectaculum confluebat admirabile. Aderant quoque sanctorum, quas Deus, vt arbitror, inspirauerat, animę, choros ducentes circa lectum: quas liber Cantico vocat adolescentes ex mystica contemplatione. Oportebat enim cum Regina naturę vnā adesse diuinas eorum, qui vixerant, animas in exitu præcedentes, & eam deducere, & ea canere cantica quę cani solent exeuntibus. Erat ergo in medio propositum illud tricubitale, & luminosum corpus Deiparę, quod Dei verbi totam capiebat plenitudinem. Quod quidem dum videbatur in lecto, vnguenti sanctificationis suauis odore perfundebat totam creaturam naturam. Quę mens, & quęnam lingua, eorum, quę illic fuere conspecta, rationes inuestigauerit? Omnia enim plusquam in infinitum inuaserat omnis ignoratio, & videndi egestas. Hinc certe factum est, vt diuinarum sapientum præcipui, a diuino spiritu arrepti, ex insigni lætitia diuini tunc oblectantis splendoris, id quod supererat illuminationis in cęstum traducentes, illos hymnos diuinitus inspiratos, illam, inquam, quę est in hymnis tropologiam, vt poterat vnusquisque, attingerent, alius alium excipiens. Erant autem ea, non qualia ipsi inducimur vt mente agitemus, aut vt quis fortē descripserit: sed vt eos ad dicendum informabat spiritus, & audire iubebat: ita & ipse hymnus, & quę in hymno celebrabantur, ab iis, qui hymnos dicebant, dicebantur, & exaudiebantur, quę ab inferiore quidem, & nostra harmonia, & consonantia erant insonito perternulo seiuncta: partum autem aut nihil aberant a sono Angelorum, qui in cęlis festum celebrant. Quorum altitudinem, & profunditatem, & infinitam pulchritudinem non est nostrum velle temere describere, qui in tali dulcedine nullo modo sumus exercitati, sed silentio, potius honorare, vt quę nec possunt comprehendī, nec verbis explicari. Ea autem sola tunc possumus aggredi, quę & iucundum est assequi, & si non assequantur, nullum est periculum: quę neque scienti afferunt molestiam, neque rudem cruciant. Hymnus autem, & quę hymno celebrabantur, etiam si nostram effugiant comprehensionem, quantum tamen possumus assequi, vt rem vt cunquę exprimam, sint eiusmodi. Hic est finis testamentorum, quę nobis fecit Deus. Hęc est declaratio oculatorum, & profundorum diuinę incomprehensibilitatis. Hic est scopus, qui excogitatus fuit ante secula. Hęc est summa diuinarum oraculorum. Hoc est ineffabile, & quod plane cognosci non potest, eius, quę est ante principium, curatio-

nis hominum, consilium. Hæc sunt primitiæ communionis, & coniunctionis omnium genitoris Dei cum suo figmento. Hæc est diuinarum reconciliationum, quæ pignore dato fit, fideiussio; Eximia pulchritudo; A Deo sculpta statua; Recte descripta diuini Archetypi imago; Totius contemplationis, & ascensus sustentaculum. Sanctissimum Verbi omnium creatoris tabernaculum; Qui Deum suscipit, sapientiæ, quæ non potest exinaniri, crater; Vitæ, cui nihil potest auferri, penarium; Fons qui non potest exhauriri diuinam illuminationem; Potentia, quæ nequit labefactari, quatenus nequaquam vincebatur ab animi perturbationibus, ut quæ erat puritate omnibus superior. Per hanc fuere nobis data pignora salutis. Et quod vsque ad nostram quidem processerit mensuram, quæ fuit habita in tanta admiratione, commune exoluerit debitum, est proprium nature. Quod autem ita viueret, ut non haberet omnino eandem, quas nos proprietates, erat proprium eius, quæ illi cum Deo intercedebat propinquitatis; quæ etiam aperta quoque est probatio summæ eius incompatibilitatis. Quid enim ex ijs, quæ sunt longe maxima, non in ea processit cum maxima virtutis abundantia? Quid vero ex ijs, quæ spectant ad ostendenda miracula, non productum esse admirabile; adeo ut omnium miraculorum, quæ quomodocumque facta sunt, aut sunt, eam esse effectricem in omnium resonet auribus. Quorum pars est extrema id, quod nunc adest: etiam si ante omne tempus id fuerat prædestinatum, cum diuinum consilium sic altius definitur vnus cuiusque nostrum transitum. Et o providentiam, ad cuius extrema nemo venit eorum, qui nati sunt, aut potest inuenire vestigium. Cuius opus est etiam, quod nunc peragitur, virginis mysterium. Est enim mysterium, etiam si circa nostrum finem consideratur. Et hoc est pars, quæ ab initio hominis nature sorte est attributa. Sed o quomodo difficilis est sepes, quæ peccato fuerat colligata? Quomodo diuulsum est vinculum, quod complexum fuerat transgressione? Qui quod contemptui mors est habita, tanquam diei somnium. Abiit metus: non amplius terrens eos, qui sunt in Christo, infantes. Sed nunquid nisi mortuum fuisset Dei receptaculum, non dissoluta fuisset corruptio, quæ seminata fuerat inobedientia? Dissoluta certe fuit Christo prius mortuo. Iam enim excefferat natura à condemnatione, quæ erat in corruptione, suscepto statu, qui est per incorruptionem. O nouas remuneraciones. O diuinas permutaciones. Produxit natura liberum arbitrium spinis obseptum. Ipsa contra produxit eum, qui impleter paternam voluntatem. Peperit natura ex inobedientia mortem voluntariam. Ipsa contra peperit eum, qui mortem sustulit per obedientiam. Sola enim sola præter naturam fuit electa ad naturam renouandam. Sola seruiit opifici vniuersæ nature. Quoniam ergo nunc proponitur hæc diuina capsula eius, quod à Deo sumptum est, tabernaculi, quæ tanquam larga bonorum largitrix, inuitat eos, qui sunt honesti studiosi, nemo cunctæter vocatus. Non indiget enim labore gratia, præter quam sola voluntate. Eat ergo prompto, & alacri animo vnusquisque, qui certam, & minime dubitantem habet fidem, eat ad thesauri virginis repositorium; & discat experientia euen-

tum eorum, quæ desiderat. Propositum est hoc commune reconciliatorium. Omnes Deo reconciliemini. Ecce fons immortalitatis, qui non potest exinaniri. Venite, qui morte affecti estis, haerite; Ecce vitæ fluij perennes. Adeste omnes, effimini immortales. O filia Adam, & mater Dei. O Mater sine viro, & virgo quæ filium paris. O opus eius, qui in te factus est temporaliter, & non cessit à sua eternitate. De te resonarunt omnes spiritus interpretes. Moses primus cum vidisset rubum, te prædixit. Transiens videbo magnam hanc visionem. De te Dei pater Dauid Christum rogauit, dicens: Exurge Domine tu, & arca sanctificationis tuæ. De te idem tuum præfigurans egressum, prædixit: Vultui tuo supplices erunt diuites populi. Ecce enim, inquit, omnis gloria filij Regis intrinsecus, in simbris aureis, circumamicta variatate. Te Canticorum sanctus liber prædescribens, mystice præsignificauit. Quæ est hæc, quæ ascendit ex solitudine, tanquam rami fumi, sufflata myrra & thure ex omnibus pulueribus vnguentarj? De te rursus idem prius scripsit liber. Ecce, dicens, lectus Salomonis. Columnas eius fecit argentum, & reclinatorium eius aurum; & ascensus eius purpurea est intra ipsum, constratus charitate ex filiabus Hierusalem. Et rursus, Egredimini filie Sion, & videte Regem Solomonem, in corona, qua coronauit eum mater eius, in die desponsationis suæ, in die lætitiæ cordis sui. Videte eam filie Sion, & beatam eam prædicate Regine, & pellices laudate eam; quoniam odor vestimentorum eius est supra omnia aromata. Te prævidens diuino spiritu afflatus exclamauit Elia. Ecce virgo in vtero concipiet: & erit radix Iesse; & flos de radice ascendet. De te magnus prædixit Ezechiel: Ecce porta, dicens, in oriente; & erit porta clausa, & nemo ingredietur per eam; & Dominus Deus solus ipse ingredietur, & egredietur; & erit porta clausa. Te quoque prophetas viri ille desideriorum magnum vocauit montem, & lapidem sine manibus viri ex te sumptum, non excisum; ablatum, non diuini assumptione nostre humanitatis. Tu es res illa magna venerande Oeconomiz, quam cupiunt inspicere Angeli. Tu es diuine demissionis pulchrum habitaculum. Terra quæ es vere desiderabilis. Rex enim desiderauit gloriam tuam pulchritudinis; & amant diuitias tuæ virginitatis; & in te habitauit, & inter nos fixit tabernacula; & per te Deo & patri nos reconciliauit. Tu es thesaurus abscondi ante secula mysterij. Tu es liber vere viuus eius, qui in te tacite fuit inscriptus, verbi paterni, vniuerso calamo spiritus. Tu sola vere es noui testamenti volumen à Deo scriptum, quod Deus ante fecit cum hominibus. Tu es ille decies mille millibus multiplicatus Dei currus, quæ millia locupletum adduxisti ad eum carne tectum. Tu es mons Sion, mōs coagulatus, mōs pinguis, in quo beneplacuit Deo habitare. Ex quo in carnē cōcretus, quæ sicut mos est intelligenter animata, is fuit coagulatus qui est superessentialis. O diuinum templum, & homo terrestris. O columna mortua, & columna viuificata non carnalem per lucem deducens Israellem qui fugatur; sed spiritalem, qui deditur ad inerrantem lucem cognitionis, diuinis illuminans facibus. O nubes tota lucida, & mons ymbrosus non adumbrans ingraram populum Iudæorum, sed delectum Dei populum, gentem

sanctam maternis tuis tegdis illustrans! O quouis auro purior, & quouis sensili, & immateriali natura! O terra virginalis, ex qua secundus & vetere antiquior processit Adam! Quod nā sepulchrum te teget? Quænam te terra accipiet, quæ cæli, & cælorum naturam superasti sanctitate? Quænam erunt vestes, quibus sepelieris? Quænam fasciæ? Qui amictus? Quibusnam autem vnguentis vngentium tuum corpus odoriferum, impollutum, & plenum sanctificatione, ex quo scater remissio; ex quo manat immortalitas; ex quo est Deificatio; in quo est perfectio? Tu enim verè es, quæ es te vera pulchra, & macula non est in te. Paruum quid tibi quoque accinat diuinissimum Salomon. Formosa vt Hierusalem, & odor vestimentorum tuorum, tanquam odor Libani. Tu es noua theca vnguenti, quod minimè exinanitur. Tu es olei vnguenti exultatio. Tu es aromatum, quæ intelligentia apprehenduntur, suffitus. Tu es flos incorruptionis; Terra, quæ fers aromata; & Lucerna luminosa; Quæ à Deo es contexta purpura; Indumentum regale; Amictus à Deo variatus; Aurea specie diplois; Verbi purpure, quæ intelligentia percipitur, quæ nō potest nominari tinctura. Manu non factum regni diadema; Thronus excelsus; Porta sublata supra cælos cælorum; Regina omnis humanæ nature; Quæ habes non comparabilem cum alijs appellationem; Quæ excepto Deo solo es omnibus altior. Quænam te manus ad sepulchrum component? Quibus nā vnus portabimus eam, quæ eum portauit, qui minimè potest contineri? Quamnam sepulchrales preces in te fundemus? Quibusnam te deducemus canticis? Quibusnam autem labris tuum laudabimus decessum? Quæ voce, quibus verbis magna tua ornate enuntiabimus? Quamobrem pro omnibus tales tibi voces offerimus. Beata es in mulieribus, & benedicta in generationibus; benedicta in cælis, & glorificata in terra. Te enim gratè omnis lingua glorificat, matrem vitæ prædicans. Impletum est quicquid est creatum tua gloria. Sanctificatum est vniuersum vnguento boni tui odoris. Per te deleta est peccati occasio; transmutata est in lætitiæ primæ parentis execratio. Omnes propter te nobiscum canunt: Gloria in cælo, pax in terra. Te nequaquam potest habere sepulchrum. Corpus enim Dominicum non delent ea, quæ intereunt. Aduersus te non valebunt inferi. Animam enim regiam non attingunt ea, quæ seruiunt cum alijs. Abi ergo, abi in pace. Migra ex ijs, quæ sunt in natura creata mansionibus. Placa dominum pro communi figmento. Nam quandiu quidē versabaris in terra, te habuit parua terræ portio. Ex quo autem translata es à terra, te vniuersus mundus continet commune propitiatorium. Supra Enoch magnificatur. Supra Eliam in altum extollere, in lætitiâ, in gaudio ineffabili, in æterna luce; vbi est verè viuere, regnum totum lucidum, perpetua Angelorum chorea. Præterea fruere pulchritudine filij tui; exple te delitijs, quæ non possunt exinaniri, & beatitudine, in quam non cadit senectus: illic vbi est torrents æternarum deliciarum, vbi sunt prata incorruptionis, fontes vitæ æternæ, fluuenta lucis, quæ ex Deo scaturit, fluuenta semper viuentis lucis effusionis. Illic est finis eorum, quæ sunt sperata, & quæ nunc sperantur; propalatio eorum, quæ occulta fuerunt, & tunc solum conspiciuntur; comprehensio omnium bonorum,

vltime finis, vltra quem nihil est omnino. Illic pater adoratur, & filius glorificatur, & spiritus sanctus laudatur, vnica natura vnus, quæ est in trinitate, diuinitatis. Hæc & quæ sunt huiusmodi, arbitror, diuinos illos viros diuino spiritu afflatos tunc & dixisse, & hymnis celebrasse, & quæ etiam sunt his superiora. Nescio enim quid dicam amplius, cum sim terra, & cinis, & in summa putredo, & non secus atque serpentes serpam super ventrem. Atque orationis quidem debitum pro viribus est à me exolutum, nullo, ut arbitror, ex ijs prætermisso, quæ ad præsens festum pertinent. Quod si quis his aliquid sublimius conferat, & ad nos hoc contulerit, & is festo fuerit conductibilis. Cum pauca autem dixerō, sistam remos huius orationis. Atque vt pro dignitate quidem rem exequamur, ex æquo nullus assequitur. Vt autem præstet quod possit pro viribus, est vnus cuiusque par alacritas. Scio autem fore, ut hanc nostram suscipiat orationem ea, quæ verbum peperit, & reddet non ea quidem quæ perimus, sed quæ remur accipere. Solet enim sanctissima, vt quæ sit munificentissima, maxima reddere pro minimis. Et hæc quidem ita se habeant. Vos autē, o clarissimi & illustrissimi cætus, vos rursus voco ad conclusionem orationis, agē in sacra virginalis thesauri deductione præeuntes canamus carmina funebria: & eam, quæ festo præest, quibus possumus, coronemus honoribus. Vt hoc vero fiat insignis, ad sit hodie omnis cætus terrestrium, & cælestium, & vnā mecum compleat hymnum decessui accommodatum, qui constat his verbis: Mota sunt castra Dei à tabernaculis Cedar, ad materiam expertia, & rediit in tabernacula. Tabernaculum legis exemplar accepit arcam supermundanam, cuius figura erat arca legalis. Attollatur id, quod est supra supernas fores, vt summam cæli portam cælestium regia regio sinu accipiat. Hanc excipite candidis vestibus induti Angeli; Laudate cæli; glorificate terrigenæ. Attollite ciuitatem Dei, Regis magni. Laude terra, prosequere laudibus; narra quæ sunt gloriosa Virginis, partus, fascias, sepulchri miracula, quomodo sit sepulchra, quomodo trāsata; quemadmodū cernitur inane sepulchrum, quod adoratur. Iudæa cōgrega tuos filios; Prædica eā, quæ est ex Iuda Regina; esto bono animo; noli timere; celebra tua festa. Hierusalem exclama; iubila; deduc Dei metropolim; canta Davidice; aperte dic, In exitu Israel de Ægypto: Mater Sion, quam adsciuit dominus, quam elegit, voca tuas filias, ecclesias ex gentibus; Cane canorum aliquid; sed non tragicum, iubilans, non gemens. Lætus enim est, non lugubris præsens cætus. Gethsemane, suscipe nouam reginam, parā sepulchrum, produc ea, quæ sunt vsui ad sepeliendum; orna thecam vnguentis. Sit arca tibi custos thesauri. Cautè, & diligenter sanctum custodiatur. Si conseruetur quidem, manens in ipso, erit communis possessio, quæ adorabitur ab Angelis, & hominibus. Si quid autem contigerit admirabile, & præter opinionem, & translatum fuerit id, quod est impollutum, esto prædicans miraculum. Narrato translationem iis, quæ sunt postea cōsecuturæ generationibus, supernis quidem spiritibus concedens spiritum Dei matris; nobis autem dans quasi ex perenni fonte; instar vnguenti sanctificationem corporis. Accurramus simul omnes ad Deiparam, chori patrum, & Patriarcha-

Septulchrum
Sanctæ Dei
genitricis in-
ne adoratur.

ariarchatum, spiritus Prophetarum, & conuentus sacerdotum; cœtus Apostolorum; populi Martyrum; Doctorum congregatio, iustorum animarum, piorum ordines, dignitas qualibet, & ætas; Reges, & potentes; Principes, & qui parent imperio adolentes, & virgines senes cum iunioribus, laudate, supplicate, Dicite Dei matri, dicite: Quæ beata est domus Dauid, ex cuius lumbis germinali Dei mater, & Matres, & virgines glorificare eam, quæ est sola mater, & semper virgo. Sponsæ præcedite eam, quæ inter adolescentulas sponsa quidem fuit, sed planè incorrupta; & sola sine dolore peperit eum, qui non potest comprehendi. Steriles, viduæ plaudite, eam deducetes, quæ virum nõ est experta, & liberorũ egestatis effugit vincula. Filij exultate, eam quæ filium peperit, prosequentes incorruptione. Benedicite gentes; linguæ beatam prædicite. Cantate matri Dei omnes tribus terræ; cantate, deducite cum canticis & cymbalis; inubilate, magnificate, psallite. Tolle, tolle, Maria, Tympanum, & procede ante virgines; moue Lyram Dauid; extolle vocẽ tuam; lauda reginam; duc chorũ, extolle modos citharę, voca virgines; congrega choros canentium; & ordina choreas. Post lectũ currant, ante lectũ, cum lecto, præcedant, circa capsam choreas ducant. Ecce enim Dei gloriæ noua arca, in qua est vna aurea, & virga Aaron, quæ germinauit, & tabulæ testamenti. Ecce summam, de qua clamantur oracula Prophetarum. Ecce scalam, quam vidit Iacob, qui in diuinis erat initiatus; in qua vidit Angelos Dei ascendentes, & descendentes: quicumque is esset ascensus, & descensus. Hæc est porta cælorum, de qua dixit ille; Quam terribilis est locus iste. Non est is aliud quàm Domus Dei; & hæc est porta cæli. Ecce propitiatorij, quod sanctum supra sancta est positum mysticè tabernaculi, & adytorum, tunc quidem alis adumbratum Seraphicis: nunc autem nostra peccata expians per mysticam Iesu contemplationem. Legalis seruitutis iugum non amplius verò imponitur Israeli, eum Christus nobis sua manu ascripserit libertatem per cultum, qui est in spiritu, in corpore, quod ex Deipara sumpsit, tanquam in charta. Non amplius annuerarius Pontificum cursus sanctis applicatur. Ipse enim magnus Pontifex Christus, qui cælos assumpta carne peruenit, quæ habebat animam ratione præditam, & intelligentem, tanquam in templo, in Virginis sanctuario nos adiens, sufficit, & sacrificat, & sacrificatur, & offerens oblationes, offertur, & pro nobis seipsum sanctificans, sanctificat ebs, qui ipsum sanctificat. Talia sunt, O Deipara, supermundana tuæ dormitionis mysteria. Hæc sunt sacræ tui, cui Deus iusta facit, tabernaculi deductionis epitaphia. Hi sunt hymni, & laudationes, quæ celebrantur in decessu. Hæc quæ ante, & post sepulcrum sunt, monumenta ad prosequendam eam, quæ planè ignoratur, translationem. Hæc sunt diuinarum, & beatarum, quæ in te sunt, illuminationum simulachra per ænigmata. Non enim potest mens nostra plura assequi quàm ea, quæ dicta sunt. Hæc breuius tibi à nobis elaborata est oratio, quæ eadem simul agit gratias, & supplicat. Si habeat quidem aliquid dignum tua maiestate, pro eo tibi sunt agende gratias, quæ dedisti promptum, & alacre animi studium. Sin autem (quod necesse est omnino contingere iis, qui aggrediuntur

de te aliquid dicere) longè abfuerit, vt pro tua dignitate eam tractauerit, ignosces omnino, cum tibi sit omnino innatum misereri, pro ea, quæ tibi cum filio, & curatore omnino intercedit propinquitare. Accipies autem hanc, satis scio, orationem vt donum pulcherrimum, à me ex pauperibus compositum laboribus. Nihil enim vltra habui quod offerrem excellentissimæ omnium matri verbi, nisi orationem, quæ ex arcanis fontibus gratiæ quæ est in te promanat, O Deo gratissima. Atque tu quidem, quæ nunquam senescet, beatitudinis venerandus, & planè ignotus status, vt qui nec omnino discerni, nec dici possit, honoretur silentio. Equum est enim, cum nostrum non sit ea aggredi, quæ sunt supra nos, & quæ propterea quod comprehendere nequeant, arceat omnem perferuationem. Atque tibi quidem, O sanctissima, ter regina, Dei genitrix, quæ à nobis debentur, qui à te, & tuis liberis ad Deum precibus informati sumus arcanis tuis rationibus, hæc nunc sunt à nobis mediocriter composita pro viribus. Nobis autem quis præbebit vocem, & dicendi vires, quæ æquali proportione respondeant altitudini, & magnitudini longè gloriosissimorum de te cogitatorum? Sed, O omnium hominum Domina, & capax ipsius sapientiæ, & verbi quod consistit, quod est primum, & principale, & causa omnium; O vitæ suppeditatrix, & vitæ viuentium, & causa vitæ; O sancta, & sanctis sanctior, & omnis sanctitatis sanctissime thesaurus; O pars, quæ insolubiliter, & non per diuisionem Deo vniti hominem, O regnum è terrenis quidem sumptum sed ex superna gloria potentia habens inexpugnabilem; O Christianorum fidei propugnaculum, & propugnatrix eorũ, qui in te spera collocarunt; accipe à nobis, qui veritatis lucem per te accipimus, ea quæ de te honorificè dicimus, quæ ex obscuris imaginibus à nobis, quoad eius fieri potuit, sunt mysticè considerata. Nobis autem, qui te, O Dei mater, ornatus, da vicissim hanc parui doni remunerationem, nempe, vt habeamus quibusuis thesauris, & diuitiis pretiosiores, & splendidiore, ad filium tuũ, & nostrum Dominum, & Regem, & Deum, & Dominũ, precibus supplices: Per quas & peccantes Deum placeamus; & nos rectè gerentes, ad nos melius attrahimus: Per quas arma barbarorum, in fantium tela ducimus, lanceaque, & galca, & iaculatio inuicta manent, & inefficacia: Et (vt in summa dicam) per quas omne bonum rectè geritur à Christianis, & quæ sit Deo assimilatio. Habes, o dilecte, rationem mysterij, etiam si spe longè inferiorum, qua tamen nihil maius præstare potuit promouit nostri animi studium. Magis autem mysticam, & sublimiorem quæseris à Verbo, qui propter te fuit exinanitus, & carne incarnatus, & te totum sibi propter suam vniit clementiam, & vt melius dicamus, homo quoque factus est, vt te totum Deum faceret spiritu, & id, quod est detestatum, eo quod melius est consumeret; & homo ad se attolleret, & in spiritalibus sedibus collocaret. Ad quem semper erigras per puram vitæ & contemplationem, vitam agens in diuinis sermonibus, & moribus, Deumque videns, quoad eius fieri potest, & visus. Qui quidem vt tibi manifestus euadat, stude iis, quæ per contemplationem sunt illuminationibus, & in virtute ascensionibus; vt vtrinque, ex actione, inquam, & contem-

platio

platione, sis perfectus, & solidus, euadēs in vnum absolutissimum, in mensuram gratis plenitudinis Christi; Cui gloria, & potentia in secula seculorum, Amen.

S. IOANNIS MONACHI & Presbyteri Damaseni, de dormitione Sanctissima Dominae nostræ Deiparæ, Serm.

Nemo quidem homo est, qui possit pro dignitate laudare sacrosanctum decessum Dei matris, non si lingua innumerabiles, neque si totidem essent ora. Sed neque si conuenierint omnium linguarum hominum multis in locis dispersorum, laudes, quas decet, assequetur. Superat enim omnem legem encomiorum. Quoniam autem Deo gratum est, quod pro viribus ex desiderio, & zelo offertur, & bona voluntate; matri autem Dei grata sunt, quæ filio sunt chara, & iucunda: agere encomia rursus aggrediamur, vestris iussis parentibus, O pastores optimi, & Deo in primis benedoli, qui ex ipsa carne suscepit, Deum Verbum inuocantes; qui implet omne os, quod ad ipsum aperitur: qui ei solus fuit ornamentum, & gloriosum encomium: vt qui sciamus, quod quando laudes incipimus, debitũ exoluemus, & cum id exoluimus, debere rursus incipimus. Sit autem propitia ea, quæ à nobis laudatur, quæ res omnes creatas superat, quæ omnibus dominatur operibus; vt quæ sit Dei mater, qui est creator, & copifex, & omnium Dominus. Ignoscite autem vos quoque; O cœtus, qui diuinos audiēdi sermones tenemini desiderio, & promptitudinẽ quidem accipite, & desiderio applaudite; imbecillæ autem misereat orationis. Quomodo enim si quis Imperatori, & cui sunt à Deo credita cõtribulium gubernacula, qui plenam quidem superat habet mensuram, & omnigenis cibis affluentem, regiam autem sumptuosorum vnguentorum delimitam exhalationibus, tempore non consueto offerat violam purpuræ concolorem, aut rosam, spinę germen odoris suauissimi, quæ viride habet floris receptaculum, & ex eo procedentem florem gemini coloris, & peruenientem ad ruborem speciosum, & elegantem, aut marurum aliquetam fructum dulcissimum; non attendet Imperator vilitatem muneris, sed considerabit, quàm id sit nouum, & alienum, & admirabitur quod sit inusitatum, optimè iudicans, & rectè intelligens, magnis autem, & gratis donis Agricolam remunerabitur: Ita nos quoque qui hyme, doctorum flores Reginæ offerimus, & quæ iam consenuit, dicendũ faciliorem, ad suscipienda certamina encomiorum armamus, & mensis desiderium tanquam ferro lapidem afficiamus, atque immaturo botro expresso, nempe mète, quæ parit narrationem, exiguum quandam orationis scintillam vobis tribuimus, quibus placent orationes, & qui audiendi tenemini desiderio, longè magis admitemur. Verbi enim matri quid aliud offeremus, quàm sermonem? Simile enim simili delectatur. Et id ei quidem certè gratum est, quod fit pro viribus. Iam ergo orationum apertis carceribus, orationem, tanquam equum aliquem parum laxatus habenis, ad cursum dirigētes emitamus. Sed mihi fer opem. O Dei verbum, & effi-

ce vt mea cogitatio, quæ est experta rationis, sit ratione prædita, lenemque, & planam ei fac semitam, & eius cursum dirige ad hoc vt tibi placeat, ad quod quidem dirigitur sapientis oratio omnis, & cogitatio. Hodie sancta, & sola virgo supermundano, & cælesti templo offertur, quæ virginitatem aded desiderauit, vt ab ipsa tanquam ab aliquo igne purissimo qualitatem acceperit. Quæuis enim virgo partu amittit virginitatem. Ipsa autem & ante partum, & pariens manet virgo, & post partum. Hodie sacra, & znimara arca Dei viuētis, quæ suum in vtero gestauit artificem, requiescit in templo Domini, quod nullis est excisum manibus, & Dauid exultat eius parens, & cum eo choros ducunt Angeli, virtutes glorificant, principatus simul exultant, potestates collætantur, gaudent dominationes, throni festum celebrant; laudat Cherubin, gloriam eius prædicant Seraphin. Non parum enim gloriatur, qui matri gloriæ gloriæ attribuunt. Hodie sacratissima columba, pura, & innocens anima, & diuino cõsecrata spiritui, ex arca euolans, ex corpore, inquam, quod Deum suscepit, & vitæ dedit principium, inuenit requiem suis pedibus, vt quæ peruenerit ad mundum, qui percipitur intelligentia, & in immaculata terra supernæ hereditatis fixerit tabernacula. Hodie Edem noui Adami paradysum suscepit rationalem, in quo soluta est condemnatio, in quo plantatum est lignum vitæ, in quo operta fuit nostra nuditas. Non sumus enim amplius nudi, & veste carentes, & non ferentes splendorem diuinæ imaginis, & copia priuati gratia spiritus. Non amplius tragicè veterem descentes nuditatem, dicemus: Exui me tunica, quomodo me ea induam? In eum enim non patet aditus serpenti; cuius cum falsam appetissemus diuinitatem, cum eo facti sumus similes iumentis insipientibus. Ipse enim Dei filius vnigenitus, cum esset Deus, & eiusdem cum patre essentia, ex hac virgine, & pura terra seipsum formauit hominem. Et factus quidem sum Deus, qui eram homo, qui mortalis autem, euasi immortalis, & pelliceis sum exutus tunicis: exui enim corruptionem, & indutus sum incorruptionem, amictu diuinitatis. Hodie Virgo intemerata, quæ non est versata in terrenis animi perturbationibus, sed fuit in cælestibus educata cogitationibus, non abiit in terram: sed animatum verè cælum appellata, in cælestibus collocatur tabernaculis. Quis enim eam cælum vocans à vero aberrauerit? Nisi fortè dixerit aliquis rectè intelligens, ipsam extolli incomparabiliter supra cælorum excellentiam. Nam qui cælos est fabricator, & omnia continet tam mundana, quàm supramundana, & quæ sub aspectu cadunt, & quæ non cadūt, cuius nullus est omnino locus, siquidem locus definitur, id, quod quæ insunt continet, in ea est à seipsa fabricatus insans sine femine: & eam effecit spaciosum receptaculum eius, quæ omnia implet, & à nullo circumferri potest, diuinitatis, totus in ea contractus imparabiliter, & totus manens extrinsecus, & sibi habens locum, qui non potest comprehendi. Hodie vitæ thesaurus, gratiæ abyssus (nescio quomodo dicam audacibus, & non tremantibus labris) vitali morte tegitur & ad eam sine metu accedit illa quæ eũ peperit, qui ipsam fregit, & dissoluit: si mortem tamen vocare oportet, eius sacratissimum, & vitalem est vitæ excessum.

Bibl. Hom. tom. 4.

H h sum.

Animam sanctissimam Virginis in celo collocat, contra quosdam qui audet dicere, animas sanctarum vixisse ad deũ iudicij nõ esse in celo nõ videre Deum.

sum. Quæ enim omnibus eam, quæ vere est vita, ædicit, quemadmodum morti fuerit obnoxia? Sed cedit legi lætæ ab eo, quem peperit, & tanquam filia quidem veteris Adam, paterna soluit debita. Nam eius quoque filius, qui est ipsa vita, ea non recusauit. Vt quæ autem fuerit mater Dei viuientis, indignè ad ea adducitur. Si enim dicit Deus: Ne si manum extendieris, qui primus est formatus, & accepit de ligno vitæ, & gustauerit, uiuat in æternū; quomodo quæ vitam ipsam accepit, quæ caret principio, & sine, quæ neque principij, neque finis seruiuit terminis, nõ uiuet in infinitū seculū? Olim quidem Dominus Deus eos, qui fuerunt Principes humani generis, & se impleuerunt merito inobedienciæ, & magnitudine transgressionis cordis clauerunt oculos, & peccati crapula grauatos habuere mentis oculos, & somno in mortem fuere sopiti, exterminauit ex paradiso Edem. Nunc autem hanc, quæ omnis uitij repulit insultus, & produxit germen Dei patris obedienciæ, & vniuerso generi fuit vitæ principium, nõ suscipiet paradysus non cælum gaudens portas aperire? Maximè. Nam Eua quidem, quæ aures præbuit nuncio serpenti, & inimici auditu suasionem, & falsæ deceptricis quæ voluptatis insultu fuit delineta sensibus, accipit sententiam doloris, & molestiæ; Et partus subit dolores; & cum Adamo mortis damnatur supplicio; & in inferorum collocatur penetrabilibus. Hanc autem omni ex parte beatā, quæ aures inclinauit Dei verbo, & repleta fuit operatione spiritus, & per archangeli hymnum spiritalem, & patris uoluntate absque uoluptate, & uiri coniunctione concepit omnia implentem Dei uerbi personam, & appositè peperit absque doloribus, & tota Deo fuit vnita, quomodo mors deuorauerit? Quomodo susceperint inferi? Quomodo audebit interitus in corpus, quod uitam suscepit? Sunt hæc aliena, & omnino remota à diuina anima, & corpore. Hanc mors tantum aspiciens extimuit. Eius enim filium aggressa, didicit ex iis, quæ passa est: Et cum ipsa didicisset experientia, fuit castigata. Ei clausum quidem, & obseptum fuit iter tenebrosi descensus inferorum: recta autem plana, & trita parata est uia, quæ ducit in cælum. Si enim, Vbi ego sum, illic sit meus minister, inquit Christus, qui est uita, & ueritas; quemadmodum non mater cum eo habitabit? Priusquam dolore sensisset, peperit; absque dolore fuit eius quoque è uita excessus. Mors peccatorum est mala. In qua autem mortis stimulus, nempe peccatum, fuit morte affectus, quid eam dicemus aliud, quam uitæ principium perennis, & melioris? Verè quidem ueneranda est mors sanctorum Domini à Dei potestatibus. Longè autem magis ueneranda est matris Dei migratio. Nunc lætentur cæli, & plaudant Angeli. Nunc exultet terra, & præ gaudio exiliant homines. Nunc præ lætitia resonet aer canticis; & nocti obscuræ auferantur atræ tenebræ, & deformes; eaque diei splendorem alacriter imjctetur, procedentibus ex igne fulgoribus. Viuens enim ciuitas Domini Dei exercituum sublimè attollitur; & Reges ex templo Domini gloriose, & illustris Sion, ad supernam Hierusalem, quæ est libera, & sua mater, munus offerunt preciosissimum, qui sunt constituti Principes ab uniuersa terra: Apostoli, inquam, Dei matrem semper uirginem. Non uidetur autem mihi alienum pro uiribus describere, & figura ut-

cunque exprimere, quæ ab hac sacrosancta Dei matre facta sunt miracula; quæ moderate & ualde consideratè, filius à patre, ut dicitur, ex alto recepta accepimus. Videor enim mihi uidere hanc sanctis sanctiorem, & factis sacratiorem, & piis magis piam, dulcem manne uirnam, aut, ut uerius dicam, fontem, super aliquem lectum recumbentem in diuina, & in clyta ciuitate Dauidis; in qua lex quidè fuit impleta Prophetarum, pronuntiata autem fuit lex spiritus; in qua typicum pascha peregit Christus Legiflator; & uerum pascha qui Deus est ueteris, & noui Testamenti tradidit; in qua cenam mysticam suis Discipulis, Agnus Dei, qui mundi tollit peccatum, celebrauit, & eis se ipsum, tanquam uitulum saginatum, sacrificauit; & ueræ uinæ botrum calcauit; in qua Christus aspicitur ab Apostolis surgès à mortuis; & fidem facit Thomæ, & per eum finibus terræ, quod sit Deus & Dominus; duas in se ferè naturas, etiam postquam surrexit à mortuis, & eis conuenienter, duas operationes, & liberas uoluntates, quæ durabant in seculum infinitum. Hæc est arx Ecclesiarum. Hæc est habitaculum Apostolorum. In hac, sanctissimi spiritus, in uariis sonis, & linguis, & in specie ignis, effusus fuit aduentus Apostolis. In hac cum ille Theologus accepisset Desiparam, subministrabat ei ea, quibus opus habebat. Hæc est mater Ecclesiarum, quæ sunt per uniuersum orbem terræ. In hac uitam egit Deimater, postquam filius surrexit à mortuis. In ea ergo beata uirgo iacebat super aliquem felicissimum lectum. Sed cum ad hunc locum peruenit oratio (ut enuntiem meum animi motum) ardentissima accensus face desiderij, à quodam horrore occupor, & lachrymis, quæ pariunt lætitiā, ipsum beatum, & amabilem lectum amplectens, qui est plenus miraculis; qui accepit tabernaculum, quod est uitæ principium, & eius accessione fuit particeps sanctificationis. Ipsum sacrum, atque aded sacratissimum tabernaculum, & spectatu dignissimum mihi uidebar propriis cõplecti manibus, oculos, labra, & frontem, & collum, & genas membris aduouens. Et contactu sensi, perinde ac si cõtactus ex præfenti corpore. Sed cum essem contemplatus, non potui uidere oculis quod desiderabam. Quomodo enim, quod sublime raptum est in templa cælestia? Et hæc quidem nunc. Quinam autem ei habitus sunt honores ab eo, qui lege sanxit esse honorandos parentes? Eos quidem, qui dispersi erant per uniuersum orbem terræ multiplicibus, & uariis, sed numerosis linguis spiritus, & uerbi fagenæ captos homines deducebant ex profundo erroris ad spiritalem, & cælestem mensam cenæ mysticæ; sacri, inquam, communi spiritualium sponsi cælestis nuptiarum, quas patet filio, qui est eiusdem naturæ, & potentia, splendide celebrat, & planè regiè. Eos, inquam, iustus diuinus, nempe nubes, tanquam quoddam rete, uirgebat ex finibus terræ, ueluti quasdam aquilas cogens, & congregans. Vbi enim cadauer, illic congregandas esse aquilas, dixit ueritas. Nam etiam de ipsius, qui hæc dixit, magno & glorioso aduentu id prædictum fuit, non absurde tamen, tanquam quoddam condimentum orationis, hic quoque assumetur. Aderant ergo ij, qui uerbum, & ipsi uiderant, & ei seruiant, eius quoque matri ut debebant ministraturi, & tanquam præclarum, & pretiosam hæreditatem ab ea hauituri benedictionem

tionem. Cui enim dabitur est, eam esse fontem benedictionis, & omnium bonorum scaturiginem? Simul autem aderant eorum quoque affectus, & successores, & ministri, & benedictionis simul futuri participes. Quorum enim labor cõmunis, conueniens erat, ut fructus quoque essent communes. Aderat uerò eorum quoque, qui erant in Hierusalem, quicumque erat cæcus à Deo electus. Oportebat autem iustos quoque, & Prophetas, qui olim fuere, uñ sequi futuros huius sacri conuentus participes; qui prius annuntiabant, fore ut ex ea, propter nos carne suscepta, benignus Deus uerbum nasceretur. Sed neque cæcus Angelorum aberat. Quicquid enim Regi sua sponte obediebat, & ideo ei assistendi honore dignum habebatur, id tanquam satellites adesse oportebat, ad honorandam eius matrem secundū carnem. Ei omnes aderant, resplendente face spiritus, & præclaris illustrante splendoribus eos, qui reuerentia, & metu, & immobili desiderio synceros mentis oculos in eam desigebant. Nullus enim ordo ex iis, qui in cælo sunt, qui non unanimitè affuerit; nec quisquam inuentus est qui eò quod in supernis uersaretur, & cum inferioribus non comparandum esset, descendere, & omnia, quæ diximus, munera obire recusarit. Hic fuerunt uerba inspirata, & dicta diuinitus. Hic hymni diuini, qui dicuntur in decessu. Oportebat enim propterea quoque laudare Dei plusquam infinitam bonitatem, & quæ est omni magnitudine superior, magnitudinem; & infinitam potentiam; & quæ omnem sublimitatem, & altitudinem exuperat, eius in nos moderationem: plusquam infinitas diuitias eius, quæ comprehendendi non potest, benignitatis; inexplabilem abyssum charitatis; quemadmodum à sua maiestatis non discedens, ad eam, quæ in altum extollit, descendit exinanitionem, id cum eo, Patre quoque comprobante, & spiritu, quemadmodum qui est superior essentia, ex uero mulieris supereffentialiter accepit essentiam; quemadmodum Deus est, & homo factus est, & simul manet utrunque quemadmodum neque excessit ex essentia diuinitatis, & similiter atque nos fuit particeps carnis, & sanguinis, quemadmodum qui implet omnia, & est super omnia, & uniuersa simul fert uerbo oris sui, habitauit in loco angustos quemadmodum materiale, & quod erat instar fœni, corpus insignis huius uirginis, accepit cõsumentem ignem diuinitatis; & tanquam aurum purum, & minime adulteratum, nequaquam cõsumptum fuit, Deo hæc uolente. Nam si Deus quidem uelit, possunt omnia fieri. Sin autem uoluit, minime possunt. Post hæc autem inter eos quoque mota est dicendi contentio non ut se inuicem superarent (hoc enim est mentis laborantis uanæ gloriæ cupiditate, & procul remotæ à diuina uoluntate) sed ut de prompto, & alacri animi studio & uiribus nihil remittentes, Deum celebrarent, & matrem eius honorarent. Tunc tunc Adam, & Eua nostri generis primi parentes, exultantes clarè suis labris exclamarunt: Tu beata filia, deleuisti penas nostræ transgressionis. Tu cum quod corruptum poterat, tanquam hæreditarium, corpus à nobis accepisses, in uero nobis gestasti indumentum incorruptionis. Tu cum à nobis originem duxisses, ut benè sumus uicissim reddidisti; dolores partus soluisti; mortis fascias

perstregisti, nobis antiquum restituisi habitaculum. Nos clausimus paradysum; Tu ligni uitæ uiam aperuisti. Per nos, ex iis quæ bona erant, uenerunt quæ erant molesta; Per te, ex iis, quæ erant molesta, rediit quæ erant meliora. Et quomodo morti es obnoxia, quæ es interemerata? Tu es pons ad uitam, & scala ad cælos. Tibi mors quodammodo erit cymba, qua traiciaris ad immortalitatem uerè beata inter mulieres & uandique beata: Ecquisnam talis, nisi uerbum hoc passum, quatenus fuit oblatum, quod dum pateretur, mentem ipsum uicini: Plauderebat uniuersus quoque chorus sanctorum, dicens: Tu nobis adimplesti prædictiones. Tu nobis eam, quæ expectabatur, adimplesti lætitiā. Per te enim soluti sumus à uinculis mortis. Age dum huc ad nos ueni, O diuine, & qui uitā affers, thesauri. Ueni ad nos desiderantes, quæ finem nostro imposuisti desiderio. Sed non paucioribus uerbis eam uicissim retrahebat multitudo sanctorum, qui adhuc erant in corpore dicens: Mane nobiscum, quæ es nostra consolatio; quæ es nobis uinicum in terra solatium. Ne nos relinquant Orphanos, quæ es mater misericordiæ, uenientes in periculum. Habeamus te laborum requiem, & sudorum refrigerationem. Tibi si uelis manere, in tua est potestate; & si uelis recedere, nihil est impedimenti. Si recedis, quæ es Dei tabernaculum, nos quoque recedemus, qui uocati sumus tuus populus propter tuum filium. Te solum in terra relictam habemus recreationem. Tecum uiuente simul uiuere, & cum moriente mori est beatum. Quid autem dicimus Moriente? Nam tua quidem est uita mors; & uita es melior, & hanc uitam superasti incomparabiliter. Nobis autem quemadmodum erit uita uitalis, si te non habeamus cum qua uersetur? Hæc mihi uidentur Apostoli cum tota ecclesiæ congregatione dicere beatæ uirgini. Sed cum ad excessum è uita festinantem, & illum desiderantem uidissent Dei matrem, conuersi sunt ad hymnos, qui dicuntur in excessu, diuina impleri gratia, & os commodantes spiritui, & à carne excedentes, & uñ cum emigrante Dei matre emigrare cupientes, & quoad eius fieri poterat, uehementi animi studio premigrantes. Postquam autem omnes desiderio simul, & debito satisfecerunt, & ex multis floribus, uariisque hymnis contextam sacram contextuere coronam, benedictionem, tanquam aliquæ à Deo datum thesaurum, accepere, quæ in exitu postrema dicuntur, uerba dicentes. Ea autem, quæ ego possum scire, fluxam, & inanem uitam præsentem enunciabant, & quæ erant occultæ, in apertum producebant futurorum mysteria. Deinde quædam his conuenientia, & consequentia tunc uidentur esse facta. Aduenit enim Rex, ut mihi quidem uideatur, ad suam parentem, dininifque, & ab interitu alienis manibus suscepit eius puram, & nulli culpæ affinem animam. Et ea quidem dixit, ut est consentaneum; In manus tuas, fili, commendo spiritum meum, suscipe tibi charam animam, quam conseruasti alienam ab omni reprehensione. Meum corpus tibi trado, & non terræ. Custodi saluum, quod tibi placuit habitare, & cum natus esses, conseruasti uirginem. Tu me ad te transfer, ut ubi tu es, factus meorum uiscerum, ego quoque tecum degam. Ad te enim propero, qui ad me uentitasti citra ullam spatij distantiam. Tu meis filijs maximè desiderabili-

bus, quos tibi placuit vocare fratres, esto mei discessus solatium. Benedictioni eorum adiace benedictionem, per mearum manuum extensionem. Deinde cum manus sustulisset, vt erat contentanem, eis benedixit, qui erant congregati. Cum hæc autem fecisset, & audiisset à filio: Veni, benedicta mater mea, in requiem meam: Audi, surge propinqua mea, pulchra inter mulieres. Ecce hyems præterit, venit tēpus putationis. Pulchra es propinqua mea, & macula non est in te. Odor vnguentorum tuorum supra omnia aromata: Hęc (inquam) cum audiisset sancta, deponit spiritum in manibus filij. Quid deinde sit? Elementorum, vt mihi quidem videtur, factus est motor, & alteratio, vocēsque, & strepitus: Laudēque dignas canebant Angeli, præcurrentes, deducētes, consequentes; partim quidem sanctissimam, & nulli culpæ affinem animam comitantes, & simul ascendentes, donec regali throno stitissent Reginam; partim autem diuinum, & sacrum corpus circumdantes, & canticis, quæ Angelis digna erāt, Dei matrem celebrantes. Quid verò id ij, qui aderant sanctissimo & sacratissimo corpori? Metu & desiderio, & lachrymis exultationis? diuinissimum, & sanctissimum circumstantes tabernaculum, amplectebantur, osculabantur, omnibus membris os admovebant, ex contactu repleti sanctificatione, & benedictione. Tūc autem morbi quidem fugiebant; fugabantur turbæ dæmonum, omni ex parte compulsa ad sola loca subterranea. Aer, æther, & cælum ascēsu spiritus sanctificabatur; terra autē depositione corporis. Sed neque aquæ natura erat expers benedictionis.

* Ecce quam multa dicit in honorē diuinissimū corpus beatæ Virginis: & quæta ei delata fuerit ab omnibus reuerētia.

* Vide morem lauandis motorum corpora.

* Sancta Dei genitrix cum lampadibus vnguentis, & hymnis etiam Angelis, sepebatur, & qui dem honorificentissimæ.

* Lauatur enim aqua pura, quæ non eam munda-
bat, immo verò ipsa sanctificabatur. Hic surdis quidem perficiebatur auditus; claudis autem integer reddebatur ingressus, firmæque, & stolidæ siebant bases pedum; cæcis restituebatur visus; accedentibus peccatoribus disrumpebantur chirographa. Deinde quid? Mundum in mundis inuoluitur sindonijs, & in lecto rursus Regina imponitur. Deinde lampades, & vnguenta, & hymni, quibus eam prosequabantur. Angelis quidem suis linguis canentibus hymnum eis conuenientissimum, Apostolis autem, & à Deo inspiratis patribus, Deo grata canentibus cantica & quibus applaudebat spiritus. Tunc tunc arcæ Domini sublata ex monte Sion, vecta inclytis humeris Apostolorum, in cælestia templum transmittitur per mediam ciuitatem, tanquam quædam sponsa spetiosa, decorata splendore spiritus, ad quem non pater aditus; & sic fertur in sacratissimum prædium Gethsemanes; Angelis præcurrentibus, consequentibus, aliis contentgentibus; & Ecclesiæ tota congregatione. Et quomodo rex Salomon, propter arcæ requiem in templo Domini, quod ipse construxit, omnes seniores Hierusalem vocauit ad concionem in Sion, vt transferret arcam testamenti Domini de ciuitate Dauid, quæ erat Sion: & sustulerunt Sacerdotes arcam, & tabernaculum testimonij, ipsi verò, & Leuitæ, & Rex, & vniuersus populus ante arcam sacrificabant boues, & oves innumera- biles; qui & intulerunt ipsam arcam testamenti Domini in locum eius, in Dabem domos, in sancta sanctorum, sub alas Cherubin; Sic tunc propter requiem arcæ intelligentis, non testamēti domini, sed ipsius hypostasis Dei Verbi, ipse

nouus Salomon, qui est Princeps pacis, & vniuersi optimus architectus, mentium caelestium supermundanos ordines, & noui testamenti proce- res, Apostolos, inquam, cum vniuerso populo san- ctorum, qui erat Hierosolymis hodie congrega- ur: & animam quidem per Angelos in sancta san- ctorum, quæ sunt exemplaria vera, & cælestia, in- trodudit, sub ipsas alas quadruplicis formæ anima- lium, & suo stitit throno in interiori tabernacu- lo, in quod præcursor ipse Christus ingressus est corporaliter; Portatur autē corpus manibus Apo- stolorum, & Rege Regum id regente splendore suæ, quæ sub aspectum non cadit, diuinitatis, & toto cœtu populi præcurrente, & sacras voces emittente, & sacrificante sacrificium laudis, do- nec in sepulchro, tanquā in thalamo, & per ipsum in deliciis Edem, & in cælestibus repositus fuit tabernaculis. Aderant autem forte ex Iudæis non- nulli. Operepretiū est enim, tanquā obsonio cōdi- mentum, id quod multorum labris profertur, ad- miscere narrationi. Aiunt cum fuissent in descen- su montis, ij, qui tollebat beatum corpus Dei ma- tris, Hebræum quendam seruum peccati, & qui scodus inuierat cum errore, imitantem seruum Caiphæ qui Dominico, & diuino Christi Dei vul- tu impedit colaphum, cū eff. & us effe instrumē- tum Diaboli, audaci & considerato impetu, & in- felici impressione irruisse in diuinissimum illud tabernaculum, ad quod timentes accedunt Ange- li; & cū ambabus manibus furiosè grabatam ap- prehendisset, id in humum deijcere voluisset, ini- dia illius, qui est auctor malorum. Et hoc quidem fuit eius facinus. Sed laborem præuenit fructus, & amarum collegit vnam, & dignam sui animi in- stituto. Aiunt enim ei defecisse manus. Et licebat videre eum, qui sua manu audax & nefarium fe- cerat facinus, repente carere manibus, donec mē- tem conuertit ad fidem, & poenitentiam. Cum primū enim constitissent ij, qui grabatam por- tabant, & mutilata brachia imposuisset infelix tabernaculo, quod vitæ dedit principium, & pe- perit admirabiliter, ex manco manibus sanus, & saluus euasit. Solent enim magna ex parte ca- lamitates quoque sapientia, & salutaria parere cōsi- lia. Sed reuertamur ad propositum. Hinc ad sacra- tissimam deducitur Gethsemane. Rursū que am- plexus, & rursus encomia, hymni sacri, & genuum inflexiones, & lachrymæ, & ex animi merore, & desiderio sudorum fontes circumfluentes. Lice- bātque videre sudores, & lachrymas de fluxu con- tendentes. Sic igitur sanctissimum corpus præ- clarissimo imponitur monumento. Sed hinc ter- tio die ad cursus cælestes in cælestia transfertur curricula. Non oportebat enim hoc diuinum ha- bitaculum; fontem, qui non potest exhausti, at- que remissionis; cælestis panis terram inarabilem, botri ambrosiæ terram inirrigabilem, semper flo- rentem, & fertilem oleam paternæ misericordiae, coerceri in sinu terræ. Sed quomodo quod ex ea constitit, Verbi Dei corpus sanctum, & integrum, & interitui minime obnoxium, tertio die surrexit ex monimēto; ita etiam eam eripi è sepulchro de- cebat, & matrem transferri ad filium: & quomo- do ipse ad eam descendit; ita etiam eam illi dile- ctissimam ad ipsum extolli in manus, & perfectius tabernaculum, nempē in ipsum cœlum. Oportebat eam, quæ Deum Verbum in suo vtero hospiti- o exceperat, collocari in diuinis sui filij taberna- culis;

Anima
Christi
geni
no
Dr.

Dei
matris
corpus
fuit

culis; & quomodo dixit Dominus debere se esse in
ijs, quæ sunt sui patris; ita etiam matrem oportebat
habitare in regia filij, in dōmo Domini, & in
atriis domus Dei nostri. Si enim in ipso est habi-
tatio omnium, qui lætantur, vbi est causa lætitiæ,
oportebat eius, quæ in pariendo integram conser-
uauit virginitatem, incorruptum conseruari
corpus etiam post mortem. Oportebat eam, quæ
Creatorem in sinu gestauit infantem, in diuinis
versari tabernaculis. Oportebat pōsam, quam pa-
ter despōdit, degerē in thalamis cælestibus. Opor-
tebat eam, quæ suum filium in cruce aspexerat,
& doloris, quem in partu effugerat, gladium in
corde acceperat, videre sedentem cum patre.
Oportebat Dei matrem possidere ea, quæ sunt fili-
ij, & tanquam Dei matrem, & ancillam, adorari
ab omni creata natura. Nam & si semper quidem
à parentibus ad filios descendit hæreditas; nunc
(vt dicit quidam sapiens) ad fluuitorum caput fon-
tes procedunt. Filius enim vniuersam creatam
naturam redexit in matris seruitutem. Agedam
ergo nos quoque hodie Dei matris diem festum
celebremus, qui solet in discessu; non tibias ali-
quas ferentes, & Corybantes, & matris salforum,
qui vocantur, Deorum, vt ipsi dicunt, peragen-
tes orgia: quam etiam multis filiis, fecundam
stulti confingunt; sermo autem veritatis ostendit
carere filiis. Dæmones sunt hæc adumbrata
spectra, qui id quod non sunt, temere simulant,
ac repræsentant, eorum, qui falluntur, ignoratio-
nem habentes adiutricem. Quemadmodum enim
gignit ex coniunctione id, quod est incorpo-
reum: & quomodo coibit? & quis Deus est,
id, quod prius quidem non erat, deducitur autem
ad generationem. Quod autem Demonium ge-
nus sit incorporeum, est cuius manifestum, vel iis
etiam, qui mentis oculis cæcutiunt. Alicubi enim
dicit Homerus, se dignorum Deorum statum ex-
ponens. Non efca iis panis, calidum nec potio vi-
num est. His deest hinc sanguis, immortalesque
vocantur. Non est eis, inquit, efca panis, neque
quod calefacit vinum est eis potus: Ea de cau-
sa deest eis sanguis; hoc est, non habent sangui-
nem: & nominantur immortales. Proprie autem,
& vere dicit illud, Vocantur. Nam vocantur
quidem immortales, non sunt autem id, quod
vocantur. Sunt enim mortui morte vitij. Nos
vero quibus est verus Deus id, quod colitur, Deus,
qui non ex iis, quæ sunt, productus est ad hoc
vt esset, sed qui semper est ex eo, qui est semper,
supra causam, & rationem, & notionem, tempo-
ris & naturæ matrem Dei colimus, & venera-
mur, non enim eius diuinitatis ex ipsa describen-
tes generationem, quæ est sine tempore: Dei enim
Verbi ex Deo generatio est sine tempore, & pa-
tri cœterna. Sed secundam consentes genera-
nem, per voluntariam carnis susceptionem, at-
que eius causam & scientes, & dicentes. Carne
enim induitur is, qui est sine principio, sine cor-
pore, propter nos, & propter nostram salutem,
vt simile seruet simili. Et cum carnem suscepisset
ex hac sacra Virgine sine coiunctione, nascitur
ipse manens totus Deus, & totus factus homo,
ipse totus Deus cum carne sua, & totus homo cum
eius plusquam diuina diuinitate, Sic Dei matrem
cognoscētes hæc Virginem, celebramus eius dor-
mitionem; non hanc Deam appellantes (Ab sit: est
enim gentilium nugarum hæc fabularum eius

quoque mortem annuntiamus) sed Dei carne in-
duti matrem cognoscentes, hanc hodie sacris pro-
sequimur canticis, nos, qui hoc adepti sumus, vt
Christi populus & sumus, & dicamur. Hanc no-
cturnis honorem stationibus. Hæc animi, & cor-
poris castitate oblectemur, quæ re vera post Deum
casta est supra omnes. Solent enim naturaliter si-
milia gaudere similibus. Hanc colamus egeno-
rum commiseratione. Si enim Deus nulla re æquē
colitur, atque misericordia; quis contradicet ma-
trem quoque non lætari similibus? Hæc publica-
uit ineffabilem. Dei in nos abissim. Per eam no-
bis cum eo magno plausu intra fuit reconciliatio,
paxque, & gratia fuit donata: & simul cum Ange-
lis choreas ducunt homines; & filij Dei sumus
effecti, qui prius eramus contemptui, & nota-
ti infamia. Ex hac botum vitæ decerpimus. Ex
hac collegimus germen incorruptionis. Hæc no-
bis bona conciliauit. In hac, Deus quidem ho-
mo, & homo Deus factus est. Et quid hoc admi-
rabilius? quid beatius? Caligo metu, timens id
quod dicitur. Cum Maria Prophetissa, O ani-
mæ iuuenes, choros ducamus cum tympanis,
mortificantes membra, quæ sunt super terram: hoc
enim est mysticum tympanum, tubilem in arcæ
Domini Dei, animæ iubilationibus; & muri cadē
Herichuntini, cōrariarum, inquam, potestatum
infesta munitiones. Post Dauid exilium spiritu.
Arcæ Domini hodie requieuit. Clamemus cum
Gabriele, qui primum locum obtinet inter An-
gelos: Aue gratia plena, Dominus tecum. Aue gau-
dij pelagus, quod non potest consumi. Aue vni-
cum molestiarum leuamen. Aue medicamentum,
quod medetur cordis doloribus. Aue per quam
mors quidem fuit expulsa, vita autem introducta.
Tu verò sacrorum sepulchrorum sacratissimum,
post Domini quidem sepulchrum, quod vitæ de-
dit principium, quod fuit fons resurrectionis (et-
enim loquar, tanquam cum animato) vbi est au-
rum purum, quod manus Apostolorum in te re-
condiderunt: Vbi sunt diuitiæ, quæ consumi ne-
queūt: Vbi est, qui Deum suscepit, thesaurus? Vbi
est mensa animata? Vbi est nouus liber, in quo in-
effabiliter Deus Verbum inscriptus fuit sine ma-
nibus? Vbi est abyssus gratiæ? Vbi est pelagus eu-
rationum? Vbi est valde desiderabile, & animabi-
le corpus Dei paræ? Quid quartis in sepulchro
eam, quæ ad cælestia translata est tabernacula?
Cur à me custodia rationem exposcitis? Non licet
mihi iussu diuinis resistere. Corpus sacrū, & san-
ctum relictis sinodibus, cum me impertisset san-
ctificatione, & vnguento, bonoque odore reple-
misset, & templum diuinum effecisset, abiit raptum
sublime, comitantibus Angelis, & cælestibus om-
nibus. Nunc me defendunt Angeli. Nunc diuina
in me habitat gratia. Ego euasi officina medicinæ
ægotantibus. Ego sum fons perennis curatio-
num. Ego remedium aduersus dæmones. Ego sum
refugium omnibus confugientibus. Fide populi
accedite, & tanquam ex fluuio haurite charisma-
ta, fidem habentes non hæsitantem. Accedite, qui
sititis; venite ad aquam (iubet Elias) & qui non
habetis pecuniam, properate, emite sine pretio.
Ego omnibus exclamaui Euangelicè: Qui sitit
morborum medicinam, à perturbationibus ani-
mi liberationem, peccatorum absterisionem, ad
omne genus insalutibus alienationem, regni celo-
rum requiem, ad me fide veniat, & hauriat fluen-
Bibl. Hom. tom. 4. H h h 3 tura

Ecce quot
quæ virtutibus
decoratur
Matris
Dei sepul-
chrum.

tum gratiæ, quod magnæ est virtutis, & vtilitatis. Quomodo enim aquæ operatio, quæ est simplex & vnica, terræ quoque, & aeris, & solis omni ex parte lucetis, mutat vnicuique eorum, qui eam participantur, conuenienter eorum naturæ; & in vite quidem fit vinum, & in olea oleum: ita etiam gratia, licet sit simplex, & vna, variè tamen & habita ratione vsus vniuscuiusque, beneficio afficit eos, qui sunt participes. Ex mea natura non habeo gratiam. Sepulchra fœtere solent, tristitiam conciliare, lætitiæ esse aduersa; Ego autem euasi vnguentum pretiosum, & boni odoris particeps, vnguentum, inquam, tam odoriferum, & tantæ efficacitæ, vt vel parua vi portione donet defensionem, quæ auferri nequeat. Sunt enim re vera eiusmodi charismata diuina, vt ea nullam vnquam inducant pœnitentiam. Lætitiæ fontem excepi hospitio, & diues remansi perenni eius scaturigine. Videtis, amici patres, & fratres, quæ nobis porrigit sepulchrum gloriosissimum? Quod autem hæc ita se habeant, in Euthymiæ quoque historiæ libro tertio, capite quadagesimo, his verbis scriptum est. Superius quidè dictum est, quod Constantinopoli multas Christo erexit ecclesias sancta Pulcheria. Ex his autem vna est, quæ in Blachernis fuit ædificata in principio imperij diuinæ memoriæ Marciani. Ij ergo, scilicet Pulcheria, & Marcianus cum illic ædificasset domum venerabilem maximè celebrandæ, & sanctissimæ Deiparæ, & semper virginis Mariæ, & eam omnibus exornasset ornamentis, quæ rebat eius sanctissimum corpus, quod Deum susceperat. Et cum accersuissent Iuuenalem Hierosolymitanum Archiepiscopum, & Palæstinæ Episcopos, qui in regia vrbe versabantur, propter synodum, quæ tunc facta est Chalcedone, dicunt eis: Audimus esse Hierosolymis primam & egregiam sanctissimæ Deiparæ, & semper virginis Mariæ ecclesiam in prædio quod vocatur Gethsemane, vbi eius, quod vitam portauit, corpus fuit in loculo depositum. Volumus ergo eius huc adduci reliquias ad custodiam huius regiæ ciuitatis. Excipiens autem respondit Iuuenalis: In sancta quidem, & diuinitus inspirata scriptura de recessu sanctæ Deiparæ Mariæ nihil traditur. Ex antiqua autem, & verissima accepimus traditione, quod tempore gloriôsæ eius dormitionis, vniuersi quidem sancti Apostoli, qui orbem terræ ad salutem gentium obibant momento temporis sublimè sublato cœuenerunt Hierosolymis. Et cum apud eam essent, eis visio extitit Angelica; & audita fuit diuina hymnodia præstantiorum potestatum: & sic cum diuina gloria, & supercælesti, in manus Dei sanctam tradidit animam ratione quadam ineffabili. Quod verò Deum susceperat, eius corpus, cū Angelica & Apostolica hymnodia elatum, vestis ei factis in loculo fuit depositum Gethsemane. Quo in loco Angelorum ethœta, & hymnodia mansit tres dies perpetuos. Post tres dies autè Angelica cessante hymnodia, qui aderant Apostoli, cum vnus abfuisset, & post tertium diem venisset, & quod Deum susceperat corpus adorare voluisset, loculum aperuerunt, sed intemeratum quidem, & omni ex parte laudandum corpus nequaquam inuenire potuerunt. Cum ea autem sola inuenissent, in quibus fuerat compositum, & positum, & ineffabili, qui ex iis proficisceretur, essent odore repleti, loculum clauerunt. Qui mysterij obstupescati

miraculo, hoc solum poterant cogitare, quod cui placuit in propria persona carne indui, & ex sacrosancta Virgine homo fieri, & nasci in carne Deus Verbum, & Dominus gloriæ; & post partum, eius incorruptam conseruauit virginitatem; ei quoque visum est, postquam ea è viuis excessit, intemeratum eius, & impollutum corpus honorare translatione, ante communem, & vniuersam resurrectionem. Tunc autem adorant cum Apostolis sanctissimus Timotheus Apostolus, & primus Episcopus Ephesiorum, & Dionysius Areopagita: sicut hic ipse magnus testatur Dionysius in iis, quæ de beato Hierotheo, qui ipse quoque tunc aderat, conscripsit ad dictum Apostolum Timotheum, sic dicens: Nam etiam apud ipsos à Deo afflatos sacrorum Antistites, quado nos quoque, sicut ipsi nosti, & multi ex sacris nostris fratribus, ad spectaculum corporis, quod vite principium dedit, & Deum susceperat, conuenimus; (Aderat autem & Domini frater Iacobus, & Petrus suprema, & antiquissima Theologorum summitas) & postquam eam vidissemus, vsusum fuit, vt omnes sacerdotes hymnos canerent, & laudarent, prout poterat vnusquisque, infinitam bonitatem diuinarum virtutum; post Theologos, ille vt scis, vicit omnes alios mylas sacrorum, vt qui planè excederet, & à se omnino abduceretur, & in ea, quam hymnis celebrabat, afficeretur societate, & communionem, & ab omnibus, à quibus audiebatur, & videbatur, & cognoscebatur, & nō cognoscebatur, iudicaretur esse à Deo afflatos, & diuinus scriptorū hymnorum. Et quid tibi amplius dixerim de iis, quæ illic diuinè dicta sunt. Etenim nisi mei quoque sum oblitus, scio me sepius, multò quæ alias à te audiisse quasdam partes illorum Deo afflantium hymnorum. Hęc cum audissem Imperatores, perierunt ab ipso Archiepiscopo Iuuenale, vt sanctus ille locus cum vestibus clarissimæ, & sanctissimæ Deiparæ Mariæ sigillo munitus ad eos mitteretur. Quæ cum missa fuissent, ea deposuerunt in veneranda eade, quæ edificata fuerat in Blachernis. Et hęc quidem sic. Quid nos autem dixerimus sepulchro? Tua quidem gratia est perennis, nec vnquam deficit. Sed non diuina virtus iis circumscribitur; neque Dei matris beneficia habitant in solo monumento. Si enim solo sepulchro circumscriberentur, donum paucis supereretur diuinitus. Nunc autem in omnibus mundi finibus est abundè distributum. Nostram ergo memoriam efficiamus repositoriū Deiparæ. Hoc verò quomodo erit? Ea fuit virgo, & amatrix virginum: Ea fuit casta, & amatrix castorum. Si ergo cum corpore mentem quoque castam habuerimus, inhabitantem eius gratiam possidebimus. Fugit enim omnem limum, & omnes cœnosos declinat animi motus. Abhorret ingluuiem turpissimæ fornicationis infesta est vitii, ac execrandas eius cogitationes fugit, tanquam fœtus viperarum. Turpia verba & scurrilia repellit, & cantica, vnguenta meretricia rejicit. Odit itæ tumores; Inhumanitatem, & inuidiam, & lites non admittit. Auertatur vanam gloriam, quæ ponit studium in rebus inanibus. Ampullis superbiæ hostiliter aduersatur. Odium & iniuriæ acceptæ recordationem odit, vt salutis aduersariam. Omne vitium reputat, tanquam virus letiferum. Delectatur autem horum contrariis. Contraria enim contrariis curantur. Iucundum est ei ieiunium, &

continentia, & Psalmorum Cantica. Castitati, & virginitati moderationique, & temperantia assensit; & cum eis pacem agit perpetuam: & eas benignè amplectitur. Moderatum, & mansuetum diligit, & fouet Animum. Charitatem, & misericordiam, & humilitatem in honore habet, tanquam suas nutrices. Er (vt semel dicam) molestum quidem est ei omne vitium: Omni autem virtute delectatur, vt quæ sit ei nota, & familiaris. Si ergo quæ prius quidem dicta sunt, omni animi impetu declinauerimus: virtutes autè omni studio dilexerimus, & eas habuerimus nobis familiares, veniet frequenter ad suos famulos, omnium bonorum cœtum secum simul attrahes, & Christum suum filium, & omnium Regem, & Dominum vnà assumet, vt in nostris cordibus inhabitet. Cui gloria, honor, potentia, maiestas, & magnificentia, Cum patre principij expertè, & sanctissimo, & viuifico spiritu, Nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

S. BERNARDI ABBATIS

Clarauallensis in idem Euang.

Sermo 1.

Intrauit Iesus in quoddam, &c. Virgo hodie gloria cælos ascendens, supernorum gaudia ciuium copiosis sine dubio cumulauit augmentis. Hęc est enim cuius salutationis vox & ipsos exultare facit in gaudio, quos materna adhuc viscera claudunt. Quod si paruuli necdum nati anima liquefacta est, vt Maria locuta est: quid putamus quænam illa fuerit cælestium exultatio, cum & vocem audire, & videre faciem, & beata eius frui præsentia meruerunt? Nobis verò charissimi, quæ in eius assumptione solennitatis occasio, quæ causa lætitiæ, quæ materia gaudiorum? Mariæ præsentia totus illustratur orbis, aded vt & ipsa iam cælestis patria clariùs rutilet virginæ lampadis irradiata fulgore. Meritò proinde resonat in excelsis gratiarum actio, & vox laudis, sed plangendum nobis quam plaudendum magis esse videtur. Quantum enim de eius præsentia cælum exultat, nunquid non consequens est vt tantum luceat hic noster inferior mūdus eius absentiam? Cesset tamen querela nostra; quia nec nobis hęc est manens ciuitas: sed eam inquirimus, ad quam hodie Maria benedicta peruenit. In quam si conscripti ciues sumus, dignum profectò est etiam in exilio, etiam super flumina Babylonis eius nos recordari, eius communicare gaudiis, eius participare lætitiis, maximèque eam quæ tam copioso impetu lætificat hodie ciuitatem Dei: vt sentiamus & ipsi stillidicia stillantia super terram. Præcessit nos Regina nostra, præcessit, & tam gloriôsè suscepta est, vt si ductaliter sequantur Dominum seruuuli clamantes, Trahe nos post te: in odore vnguentorum tuorum cutremus. Aduocata præmisit peregrinatio nostra: quæ tanquam iudicis mater, & mater misericordiæ, suppliciter & efficaciter salutis nostræ negocia pertractabit. Preciosum hodie munus terra nostra direxit in cælum, vt dādo & accipiendo felici amicitiarum foedere copulentur humana diuinitis, terrena cælestibus, ima summis. Illuc enim ascendit fructus terræ sublimis, vnde data optima & dona perfectiora descendit. Ascendēs ergo in altū virgo beata

dabit ipsa quoque dona hominibus. Quidni daret? Siquidem nec facultas ei deesse poterit, nec voluntas. Regina cælorum est, misericors est. Denique mater est vniuersi filij Dei. Nihil enim sic potest potestatis eius seu pietatis magnitudinem commendare: nisi forte aut non creditur Dei filius honorare matrem: aut dubitare quis potest omnino in affectum charitatis transisse Mariæ viscera, in quibus ipsa quæ ex Deo est charitas, no-nem mensibus corporaliter requieuit. Et hæc quidem propter nos dixerim fratres, sciens difficile esse vt in tanta inopia charitas illa perfecta non quærens quæ sua sunt, valeat inueniri. Vt tamen interim sileam beneficia quæ pro illius glorificatione cōsequimur: si eam diligimus, gaudebimus utique, quia vadit ad filium. Planè inquam congratulamur ei, nisi forte (quod absit) inuentrici gratiæ omnimodis inueniamur ingrati. Quæ enim in castellum mundi huius intrantem prius ipsa susceperat: ab eo suscipitur hodie sanctam ingrediens ciuitatem. Sed cum quanto putas honore, cum quanta putas exultatione, cum quanta gloria? Nec in terris locus dignior vteri virginalis templo in quo filium Dei Maria suscepit, nec in cælis regali folio in quo Mariam hodie Mariæ filius sublimauit. Felix nimitū vtraque susceptio: ineffabilis vtraque, quia vtraque inexcogitabilis est. Vt quid enim ea hodie in ecclesiis Christi Evangelica lectio recitatur, in qua mulier benè dicta in mulieribus excepsit intelligitur saluator? Credo vt hæc quam celebramus, ex illa susceptione aliquatenus æstimetur, imò vt iuxta illius inæstimabilem gloriam inæstimabilis cognoscatur & ista. Quis enim etiam si linguis hominum angelorumque loquatur, explicare queat quemadmodū superueniente spiritu, obumbrante virtute altissimi caro sanctum sit verbum Dei, per quod facta sunt omnia, & Dominus maiestatis, quem non capit vniuersitas creaturæ, intra virgineam sese clausit viscera factus homo? Sed & illud quis cogitare sufficiat, quam gloriôsâ hodie mundi regina processerit, & quanto deuotionis affectu tota in eius occursum cælestium legionum prodierit multitudo, quibus ad thronum gloriæ canticis sit deducta, quam placido vultu, quam serena facie, quam diuinis amplexibus suscepta à filio, & super omnem exaltata creaturam, cum eo honore quo tantâ mater digna fuit, cum ea gloria quæ tantū decuit filium? Felicia prorsus oscula labiis impressa lactentis, cui virginis mater appaudebat in gremio. Verum nunquid non præciora censebimus quæ ab ore sedentes in dextera patris hodie in beata salutatione suscepit, cum ascenderet ad thronum gloriæ, epithalamium canens & dicens: Osculetur me osculo oris sui Christi generationem, & Mariæ assumptionem quis enarrabit? Quantum enim gratiæ in terris adepta est præ cæteris, tantum & in cælis obinet gloriæ singularis. Quod si oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit Deus diligentibus se: quod præparauit gignenti se, & (quod omnibus est certum) diligenti præ omnibus, quis loquatur? Felix planè Maria, & multipliciter felix, siue cum excipit saluatorem, siue cum à saluatore suscipitur: vtrobique que mira dignitas virginis matris: vtrobique amplectenda dignatio maiestatis. *Intrauit, inquit, Iesus in quoddam castellum, & mulier quædam excepsit illum*

luna in domum suam. Sed laudibus magis vacandum est, quod festiuis præconiis hæc dies debeat. Quia verba copiosius nobis materiam lectionis huius verbo ministrant: cras quoque conuenientibus nobis in vnum communicandum erit sine inuidia quod fuerit desuper datum, vt in memoria tantæ virginis non modò affectus deuotionis excitetur, sed & mores edificentur ad prouectum conuersationis, in laudem & gloriam filij eius Domini nostri, qui est super omnia Deus benedictus in secula.

EIVSDEM IN EADEM solemnitate, de euangelica lectione, Sermo 2.

Intrauit Iesus in quoddam castellum. Opportunè factum hoc mihi in loco prophetica exclamatio affumenda videtur: O Israël quàm magna est domus Domini, & inges locus possessionis eius! An non inges, cuius comparatione castellum dicitur terra huius spatiosissima latitudo? An non inges patria & regio inæstimabilis, quando ab ea saluator adueniens, cum ingrederetur orbem terræ, introiret castellum? Nisi forte castellum quis aliud intelligendum putet quàm atrium fortis armati principis mundi huius, cuius vasa diripere fortior superuenit. Festinamus in illam ingredi beatitudinis amplitudinè, fratres, vbi nemo alium coangustat: vbi possimus cum omnibus sanctis comprehendere quoniam sit longitudo & latitudo, sublimitas & profundum. Neque id desperemus, quandoquidem ipse cœlestis habitator patriæ etiam & creator, nostri huius castelluli angustias non refugit. Sed quid introisse eum dicimus in castellum? Etiam in angustissimum virginalis vteri diuersorium introiuit. Denique & mulier quædam excepit illum in domum suam. Felix mulier, quæ iam non exploratores Hiericho, sed potius fortissimum illum expoliatores stulti illius qui verè vt luna mutatur, non legatos Iesu filij Naue, sed ipsum magis suscipere meruit verum Iesum filium Dei. Felix inquam mulier, cuius domus saluatore suscepto inuenta est munda quidem, sed planè non vacua. Quis enim vacuum dixerit, quam salutem angelus gratia plenam? Neque hoc solum: sed adhuc quoque in eam superuenturam asserit spiritum sanctum. Ad quid putas, nisi vt etiam superimpleat eam? Ad quid nisi vt adueniente iam spiritu plena, sibi eodem superueniente, nobis quoque superplena & superfluens fiat? Vtinam fluat in nos aromata illa, charissimata scilicet gratiarum: vt de plenitudine tanta omnes accipiamus. Ipsa nempe mediatrix nostra, ipsa est per quam suscepimus misericordiam tuam Deus, ipsa per quam & nos Dominum Iesum in domos nostras excipimus. Et nobis enim singulis castra sunt singula, & singula domus: & sapientia pulsatur ad ostia singulorum. Si quis ei aperuerit, introibit, cœnabitque cum eo. Est vulgare proverbium, quod multorum in ore, magis autem in corde versatur. Bonum, inquit, seruat castellum, qui custodierit corpus suum. Sapientis tamen non sic, sed magis inquit; Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso vita procedit. Esto tamen, cedendum sit multitudinè hominum castrum custodierit, qui custodierit corpus suum. Illud sanè querendum, quænam

huic sit adhibenda custodia castro. Rectène custodisse tibi videtur anima illa corporis sui castrum, cuius membra velut coniuratione facta inimico eius dominium tradidere? Sunt enim qui cum morte foedus inierunt, pactum pepigerunt cum inferno. In crassatus est, inquit, dilectus, & recalcitrauit in crassatus, impinguatus, dilatarus. Hæc planè custodia, quæ laudatur à peccatoribus in desideriis carnis suæ. Quid vobis videtur fratres? Num & in hac parte cedendum est multitudinè? Absit; Paulum magis interrogemus, vt pote ducem strenuum militiæ spiritualis. Dic nobis Apostole, quæ sit tui custodia castri? Ego, ait, sic curro non quasi in incertum, sic pugno non quasi aërè verberans. Castigo corpus meum, & in seruitutè redigo, ne forte cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar. Et alio in loco: Non regnet, inquit, peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum concupiscentiis eius. Viliis profectò custodia, & felix anima quæ sic custodierit corpus suum, vt nunquam sibi vendicet illud inimicus. Fuit enim aliquando cum hoc meum castrum tyranni suæ impij ille subiecerat, sibi potestate membrum imperans vniuersis. Quatum eo nocuerit tempore, præiens adhuc indicat desolatio & egestas. Heu nec continentia murum in eo, nec patientia antemurale reliquit. Exterminauit vineas, messiuit segetes, arbores extirpauit: quippe etiam oculus iste meus deprædabatur animam meam. Denique nisi quia Dominus adiuit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea. Dico autem infernum inferiorem, vbi nulla confessio, vnde nemini datur exire. Ceterum etiam tunc nec carcer illi deerat, nec infernus. Ab ipso nempe coniurationis & perditionis pessimi deprehensa principio, non alibi quam in domo propria carcerali est mancipata custodia, nec alius quam suæ illius familie data tortoribus. Erat enim illi conscientia carcer, erant tortores ratio & memoria: atque hi quidem crudeles, austeri & in misericordes: sed longè minus rugientibus illis præparatis ad escam, quibus erat iam iamque tradenda. Sed benedictus Deus qui non dedit me in captiorem dentibus eorum. Benedictus inquam Dominus qui visitauit & fecit redemptionem. Cum enim inferiori eam carceri tradere malignus & tortoribus acceleraret, sed & castrum ipsum ignibus cremare perpetuis, vt digna perituris fieret retributio membris: fortior superuenit. Intrauit in castellum Iesus: qui fortem alligans, eius vasa diripuit: vt quæ prius erant in contumeliam, faceret in honorem. Contriuit portas æreas, & confregit ferreos vides, vincit de domo carceris & vmbra mortis educens. Porro egressus eius in confessione, ipsa est enim scopula qua mundatus carcer & ornatus, deinceps regularium institutionum iucis quibusdam pulchre virentibus de carcere redit in domum. Habet ergo mulier iam domum suam, habet vbi suscipiat eum cui super tantis beneficiis extat obnoxia. Alioquin vix ei si eum excipere renuis, si non detinet, si non cogit manere secum, quoniam aduersa sperasset. Rediens enim qui prius eiectus est, mundatum quidem & ornatum domum inuenit, sed vacantem. Relinquitur siquidem mulieri domus sua deserta, quam saluatoris, ho spiritio dignam exhibere neglexit. Quomodo? inquit. Poteritne domus mundata confessione priorum delictorum, & obseruatione regularium institutionum ornata,

ornata, indigna adhuc iudicari habitaculo gratia, saluatoris ingressu? Poterit sine dubio, si superficie tenus emundata, & iunctis (vt dictum est) strata virentibus, interius plena sit luto. Quis enim suscipiendum Dominum arbitretur in dealbatis mortuorum sepulchris, quæ videtur à foris speciosa, intrinsecus autem spurcicia & sanies vniuersa replevit? Esto siquidem vt aliquando tanquam ipsa superficie delectatus incipiat primum apponere pedem, ei qui huiusmodi est, primum aliquam visitationis suæ gratiam indulgendum non resiliat illicò cum indignatione? Nunquid non effugiet clamitans: Infixus sum in limo profundi, & non est substans? Virtutis enim species & non veritas, quasi qualitas est, non substantia. Neque verò ingressum eius exterioris potest conuersationis tenuis superficies sustinere: quoniam omnia penetrat, & in intimis cordibus eius habitatio est. Quod si nequam spiritus disciplina subditum manifestè peccatis corpus inhabitat, fictum vtique non modò declinat, sed & effugit, atque elongatur ab eo. An verò aliud est quam fictio execranda, si peccata superficie tenus radas, non intrinsecus eradices? Certus esto quoniam pullabit vberius: & emundatam, sed vacantem domum cum nequioribus septem qui eiectus fuerat hostis malignus intrabit. Reuerfus enim ad vomitum canis, odibilis erit multo plus quam ante: & fiet filius gehennæ multipliciter, qui post indulgentiam delictorum in eadem denovo fordes incidit, vt fus lota in volutabro luti. Vis videre mundatam, ornata, & vacantem domum? Hominem intueri quæ confessus est, & deseruit manifesta peccata præcedentia ad iudicium, & nunc sola mouet manus ad opera mandatorum, corde penitus arido, ductus consuetudine quadam, planè quasi vitula. Effraim docta diligere tritiram, Exteriorum quæ ad modicum valent, nec vnum iota præterit, sed camelum glutit dum calicem liquat. In corde enim seruus est propriæ voluntatis, cultor auaritiæ, gloriæ cupidus, ambitionis amator, vt hæc omnia aut singula quæque intus vitia fouens: & mentitur iniquitas sibi: sed Deus non irridetur. Videas enim interdum sic palliatum hominè, vt seducat etiam semetipsum, penitus non attendens vermem qui interiora depascitur. Manet enim superficies, & salua sibi omnia arbitrat. Comederunt (ait propheta) alieni robur eius: & ignorauit. Dicit, quia diues sum, & nullius ego: cum sit pauper & miser & miserabilis. Nam & inueta occasione ebullire sanie quæ latebat in vlcere, & excisam non extirpatam arborem in siluam pullulare videas densiorum. Quod periculum si volumus declinare, securum ponamus necesse est ad radices arborum, non ad ramos. Non sola inueniatur in nobis exercitatio corporalis ad modicum valens: sed inueniatur vtilis ad omnia pietas, & exercitium spirituale. Mulier, inquit, Martha nomine excepit illum in domum suam, & huic erat soror nomine Maria. Sorores sunt, & debent esse contubernales. Occupatur hæc circa frequens ministerium, illa dominicus est intentio sermionibus. Ad Martham spectat ornatus, sed impletio ad Mariam. Vacat enim Domino, vt nò sit domus vacans. Sed mundationem cui possumus attribueri; Erit enim, si & hoc inuenierimus, domus in qua saluator suscipitur, & munda & ornata, & non vacans. Demus

eam Lazaro, si & vobis ita videtur. Et ei siquidem fraternitatis iure cum sororibus est domus ista communis. Dico autem Lazarum quem quadrivanum iamque fortentè à mortuis excitat vox virtutis: vt videatur satis congrue formam gerere poenitentis. Intret ergo domum saluator, & frequenter visitet eam, quam poenitens Lazarus mundat, ornat Martha, & Maria replet internæ dedita contemplationi. Sed forte curiosus quisquam requirit cur in præsentia euangelica lectione nulla prorsus Lazari mentio fiat. Arbitror sane ne id quidem à proposita similitudine diffidere. Virginalis etenim domum intelligi volens spiritus, sicut non incongrue poenitentiam, quæ malum vtique comitatur. Absit enim vt proprii quicquam inquinamenti domus hæc aliquando habuisse dicatur, vt in ea proinde scopula Lazari quæretur. Quod si originale à parentibus maculam traxit, sed minus à Hieremia sanctificatam in vtero, aut non magis à Ioanne spiritu sancto repletam credere prohibet pietas Christiana. Hæc enim festis laudibus nascens honoratur. Postremo cum omnimodo constet ab originali contagio sola gratia mundatam esse Mariam: quippe cum & nunc in baptisate sola hanc maculam lauet gratia, & sola eam raserit olim petra circuncisionis: vt omnino pius est credere, proprium Maria delictum non habuit, nihilominus ab innocentissimo corde etiam poenitentia longe fuit. Sit ergo Lazarus apud eos quorum necesse est ab operibus mortuis conscientias emundari: sed cadat inter vulneratos dormientes in sepulchris, vt in thalamo virginali inueniantur Martha & Maria tantum. Ipsa est enim quæ Elizabeth grandæ & grandæ quasi piis tribus humili deseruiuit officio: ipsa verba omnia quæ de filio dicebantur, conseruabat conferens in corde suo. Neminem ergo moueat quod suscipiens mulier domum, non Maria, sed Martha vocatur: quando in hac vna & summa Maria, & Marthæ negotium, & Mariæ non otiosum otium inuenitur. Omnis quidem gloria filie regis ab intus, nihilominus tamen in sinitibus aureis circumamicta est varietate. Non est de numero fatuarum virginum prudens virgo. Lampadem habet, sed in vase oleum portat. An forte excidit vobis euangelica illa parabola, quæ fatuas virginis prohibitas narrat ab introitu nuptiarum? Erat equidem domus earum munda, virginis enim erant. Erat ornata, quia simul omnes, id est fatuæ cum prudentibus lampades ornauerunt: sed erat vacans, quia in vasis suis oleum non acceperunt. Hinc est quod nec ab eis suscipi in domos suas, nec admittere eas dignatur sponso celestis ad nuptias. Non sic mulier illa fortis, quæ serpentis caput contriuit. Habes enim post multa in laudibus eius, quia nò extinguitur in nocte lucerna ipsius. In suggillationem hoc dicitur fatuarum, quæ veniente media nocte sponso, conuenerunt sero, & dicunt, Quia lampades nostræ extinguntur. Processit igitur gloriosa virgo, cuius lampas ardentissima ipsius quoque angelis lucis miraculo fuit, vt dicerent: Quæ est ista quæ progreditur sicut aurora confurgens, pulchra vt luna, electa vt sol? Clarus enim cæteris rutilabat, quam repleuit oleo gratiæ præ participibus suis Christus Iesus filius eius dominus noster.

EIVSDEM IN IDEM

Euang. Sermo. 3.

Luc. 10. **Intrauit Iesus in quoddam castellum, &c.** Quid est fratres, quod è duabus toribus altera tantum dominum legitur excepsisse, & ea ipsa quæ videtur inferior? Optimam enim partem elegit Maria, teste ipso quem Martha suscepit: sed prior natu Martha videtur, & salutis initium sibi magis actio quam contemplatio noscitur vendicare. Laudat Christus Mariam, sed à Martha suscipitur.

Gen. 29. Amat Rachelem Iacob, sed Lia supponitur ignorantii. Si de fraude quaritur, audiat non esse consuetudinis vt iuniores prius tradantur ad nuptias. Quod si luteam hanc cogites domum, facile erit nosse quemadmodum in ea Dominum Martha magis excipiat quam Maria. Quod enim ait Apostolus, Glorificate & portate Deum in corpore vestro: Martha dicitur, non Maria. Hæc nimirum corporis vitur instrumento, cum illi potius sit impedimento. Denique corpus, inquit, quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Nunquid & operantem? Martha igitur in domum suam excepsit saluatorem in terris, Maria potius cogitat quemadmodum suscipiatur ab eo in domo non manu facta æterna in cælis. Forte tamen & ipsa dominum suscepisse videtur, sed in spiritu. Dominus enim spiritus est. *Huius, inquit, (haud dubium quin Marthæ) soror erat nomine Maria: quæ etiam sedens secus pedes Iesu, audiebat verbum illius.* Vides quod vtraque suscepit verbum, hæc in carne, illa in voce. *Martha autem satagebat circa frequens ministerium: quæ stetit & ait: Domine, non est tibi cura quod soror mea reliquit me sola ministrare?* Putas in domo in qua Christus suscipitur, vox murmuratiõis audietur? Felix domus, & beata semper congregatio est, vbi de Maria Martha conuerterit. Nam Mariæ Mattham emulari profusus indignum, profusus illicitum est. Alioquin vbi legitur Mariam causantem, quia soror mea reliquit me sola vacare? Absit absit, vt qui Deo vacat, ad tumultuosam aspiret fratru officialium vitam. Martha semper insufficientis sibi & minus idonea videatur, alii que magis id operis quod administrat, oportet imponi. Respondit autem ei Iesus: *Martha Martha sollicita es, & turbata erga plurima. Vide prærogatiuam Mariæ, quem in omni causa habeat aduocatum. Indignatur siquidem Pharisæus, conqueritur soror, etiam discipuli murmurant: vbi que Maria tacet, & pro ea loquitur Christus, Optimam, inquit, partem elegit sibi Maria, quæ non auferetur ab ea, in æternum. Hoc vnum illud necessarium est, hæc vna quam propheta tam sedule requirebat: Vnum, inquit, petij à domino, hæc requiram. Quid tamen sibi vult, fratres, quod optimam partem Maria dicitur elegisse? Vbi iam erit quod aduersus eam proferre solemus, si quando forte administrantis Marthæ turbationem inæqualitatem diiudicare voluerit? Melior est iniquitas viri, quam benefaciens mulier? Vbi erit & illud: Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus: & illud: Qui maior est vestrum, erit minister vester? Postremo quæ consolatio est laboranti, quasi in eius suggillationem, partem fortis attollere? Vnum ergo arbitror è duobus, vt aut de electione Maria lauderetur, quod pars ipsa,*

quantum in nobis est, sit omnibus eligenda: aut certe vt neutrum dicatur defuisse, nec in partem quamlibet præcipitasse sententiam, sed ad obedientiam præceptoris in vtrumlibet sit parata. Quis enim sicut David fidelis ingrediens egrediens & pergens ad imperium regis? Denique paratum, inquit, cor meum, paratum cor meum, non semel tantum, sed & secundo, & vacare tibi, & proximis ministrare. Hæc plane pars optima, quæ non auferetur, hæc mens optima, quæ non mutabitur quocumque vocaueris eam. Bonum, inquit, acquirit gradum, qui bene ministraverit: forte meliorem, qui bene vacauerit Deo: optimum autem, qui perfectus est in vtroque, Vnum adhuc dico, si tamen id de Martha licet suspicari. Nonne enim quasi otiosam reputasse videtur, quæ sibi dari petiit adiutricem? Sed carnalis est, & omnino non percipit quæ sunt spiritus Dei, si quis forte vacantem animam sua de vacatione redarguit. Audiatur igitur optimam esse hanc partem, quæ maneat in æternum. Nunquid non rudis quodammodo videtur anima quæ diuinæ contemplationis penitus expers, illam intrauit regionem, vbi hoc vnum omnium opus, vnum studium, eadem vita? Sed consideremus fratres quemadmodum in hac domo nostra tria hæc distribuerit ordinatio charitatis, Marthæ administrationem, Mariæ contemplationem, Lazaro poenitentiam. Habet hæc simul quæcumque perfecta est anima, magis tamen videtur ad singulos singula pertinere, vt alij vacent sanctæ contemplationi, alij dediti sint fraternæ administrationi, alij in amaritudine animæ suæ recogitent annos suos tanquam vulnerati dormientes in sepulchris. Sic plane sic opus est, vt Maria pie & sublimiter sentiat de Deo suo, Martha benigne & misericorditer de proximo. Lazarus misere & humiliter de seipso. Gradum suum quisque consideret. Si inuenit fuerint in ciuitate hac Noe, Danieli, Iob, ipsi iustitia sua liberabuntur, ait Dominus: sed filium aut filiam non liberabunt. Nemini nos blandimur, vti nam nec vestrum quispian se seducat. Quibus enim nulla commissa est: his omnino sedendum erit aut secus pedes Iesu cum Maria, aut certe cum Lazaro intra septa sepulcri. Quidni erga multa turbetur Martha, quæ sollicita est pro multis? Tibi ergo, cui necessitas hæc non incumbit, è duobus vnum est necessarium, aut non turbati penitus, sed delectari magis in Domino: aut si id necdum potes, turbari non erga plurima, sed vt de se propheta loquitur, vt Daniel erat: aut cum beato Iob virum dolorum, & scientem infirmitatem. Alioquin vereor ne tepidum te & nauseam prouocantem enomat ex ore suo qui te inuenire cupit aut sui consideratione calidum, charitatis igne flagrantem: aut tua ipsius cognitione frigidum, & aqua conpunctionis ignita diaboli iacula restinguentem. Sed & ipsam quoque Martham admonitam esse necesse est id maxime quartum inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Erat autem fidelis, si neque quæ sua sunt querat, sed quæ Iesu Christi, vt sit intentio pura: nec suam faciat, sed Domini voluntatem, vt sit actio ordi-

nata. Sunt enim quorum non simplex est oculus & recipiunt mercedem suam. Sunt qui feruntur propriis motibus animorum, & contaminata sunt vniuersa quæ offerunt, quippe cum voluntates eorum inueniantur in eis. Veni tunc tecum ad nuptiale carmen, & consideremus quemadmodum sponsus sibi sponsam vocat, nec vllum omiserit ex his tribus, nec addiderit vltra. Surge, inquit, propera, amica mea, formosa mea, columna mea, & veni. An non amica est, quæ dominicis lucris intenta, fideliter ipsam quoque pro eo ponit animam suam? Quotiens enim pro vno ex minimis eius spirituale studij interponit, totiens pro eo spiritualiter ponit animam suam. An non formosa, quæ reuelata facie gloriam domini speculando, in eandem imaginem transformatur de claritate in claritatem tanquam à domini spiritu? An non columba, quæ plangit & gemit in foraminibus petræ, in cauernis maceræ, tanquam sepulta sub lapide? Mulier, ait, Martha nomine excepit eum in domum suam. Certum est huius tenere locum fratres officiales, quos fraternæ charitatis intuitus variis administrationibus deputauit. Vtinam autem & ego ipse inter dispensatores fidelis merear inueniri. Quibus enim conuenientius videtur aptandum quod dominus ait, Martha Martha sollicita es, quam prælati, si tamen dignè in sollicitudine præsumunt? Aut quis turbatur erga plurima, nisi cui & Mariæ vacantis & Lazari poenitentis, sed & ipsorum quibus onera sua paritur, vniuersa incumbit sollicitudo? Vide Martham sollicitam, vide Martham erga plurima turbatam, apostolum loquor, qui prælatos sollicitudinis admonens, gerit ipse sollicitudinem omnium ecclesiarum. Quis infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego nõ vror? Suscipiat igitur Martha dominum in domum suam, cui nimirum credita est dispensatio domus. Mediatix est, vt sibi pariter & subiectis salutem obtineat: suscipiat gratiam: sicut scriptum est: Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam. Suscipiant & ceteri coadiutores eius singuli pro qualitate ministerij sui, excipiant Christum, seruiant Christo, ministrent ei in membris suis: ille in infirmis fratribus, ille in pauperibus, ille in hostibus & peregrinis. Quibus ita sollicitis circa frequens ministerium, videat Maria quemadmodum vacet, & videat quoniam suauis est dominus. Videat, inquam, quam deuota mente, quam tranquillo sedate animo secus pedes Iesu, prouidens eum semper in conspectu suo, & verba ex ore eius excipiens, cuius & aspectus delectabilis, & eloquiũ dulce. Diffusa est enim gratia in labiis eius, & est speciosus forma præ filiis hominum, immo etiam super omnem gloriam angelorum. Gaude & gratias age Maria quæ partem optimam elegerit. Beati enim oculi qui vident quæ tu vides, & aures quæ merentur audire quod audis. Beata planè quæ venas susurri diuini percipis in silentio, in quo vti que bonum est homini dominum expectare. Simplex esto, non tantum sine dolo & simulatione, sed & absque multiplicitate occupationum, vt tecum sit sermocinatio eius, cuius & vox dulcis, & facies decora. Vnum caue, ne abunde incipias in sensu tuo, & velis plus sapere quam oportet sapere: ne forte dum lucem sectaris, impingas in tenebras, illudente tibi demonio meridiano: de quo non est huius temporis dispu-

tere. Nam Lazarus quò deuenit? Vbi posuisti eum? Sorores alloquor, quæ sepelierunt fratrem per dicationem & ministerio, exemplo & oratione. Vbi ergo posuisti eum? Absconditus est fossa humo, sub lapide iacet, non facillè inuenitur. Propterea non erit incongruum quatruiduo, quartum reserua-re sermonem, vt iuxta saluatoris exemplum audientes. Ecce quem amas, infirmatur: & nos maneamus hic die isto.

EIVSDEM IN EADEM
solenitate de Euangelica lectio-
ne, Sermo 4.

Luc. 10. **Intrauit Iesus in quoddam castellum.** Quod dominus ac saluator noster semel & in vno loco visibiliter tunc temporis dignatus est operari: hoc etiam nunc vbi que erratum in cordibus electorum operatur quotidie inuisibiliter. Ecce enim euangelio loquente audiuius quòd in quoddam castellum intrauit Iesus, & mulier quædam Martha nomine excepit illum: & reliqua. Quod est autem hoc castellum, nisi cor humanum, quod priusquam Dominus ad illud veniat, cupiditatis fossa vallatur, muròque obstinationis clauditur, atque in interiori latitudine sua Babylonica turre erigitur? Tria certè in omni oppido iunt maximè necessaria: victualia quibus sustententur, munio qua protegantur, arma quibus hostibus resistatur. Sic ergo & huius castelli incolæ victum habent voluptatem corporis, & seculi vanitatem, quibus pascuntur. Habent & qua reguntur proprii cordis duritiam: vt verbi Dei sagittis potentibus vix aut nunquam penetrari valeant. Accincti sunt armis, carnalis scilicet sapientie argumentis, quibus contra hostes repugnare. Vnde scriptum est: Filij huius seculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. At verò Christo visitante & intrante castellum hoc euertitur, & pro eo nouũ aliud pulchrum ac spirituale constructum, impleturque quod dicitur: Si qua in Christo noua creatura, vetera transierunt: & ecce facta sunt omnia noua. Sublata quippe cupiditate expanditur ingens sinus desiderij: vt ad eius aduentum multò magis anhelet mès ad cœlestia, quam prius terrenis inebuerat. Iam ponitur murus continentie, antemurale patientie. Surgit autem hoc opus à fundamento fidei, & crecit per dilectionem proximis vsque ad charitatem Dei, quæ est in superiori tabularu, & in propugnaculis eiusdem muri: quia nimirum tunc perfecta est virtus continentie, quando in vnitate fidei cum proximis communiter viuetes, non supplicij metu, vel humane laudis appetitu, sed solo diuini amoris obtentu à peccatis nos cõtinemus. Vel certè ideo charitas Dei (qua scilicet nos diligit) super murum esse videtur, vt pro continententi suo pugnare significetur, & quia cõtinentia crebris validisque tentatoris ictibus resistere non possit nisi eius gratia protegetur. Idcirco enim antemurale patientie ponitur, ne ad impugnandam cõtinentiam facilis diabolo pateat accessus. Qui ergo protegente patientia continenter viuunt: ipsi benè cum Apostolo protestantur & dicunt: Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius: Vides quam solidus sit continentiu murus, quos neque mors, neque

neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque virtutes, neque infantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura aliqua potest separare à charitate Dei quæ est in Christo Iesu. Sed iam pulsemus ad eius portas, portas scilicet iustitiæ: ut aperiantur nobis, ingressi; per eas videamus: inquit magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius. Ibi enim operante ipso construitur tanquam in monte Sion, euangelica illa turris, per quam humiliato corde ascendunt in cœlum sancti de conuale plorationis. Ascendunt, inquam, non virtute sua, sed auxilio & gratia Dei: sicut ait spiritus sanctus per prophetam David: Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit. *Quæris vbi? In conuale plorationis, hoc est in humilitate vitæ præsentis. Et eandem ipsam gratiam replicat dicens: Etenim benedictione dabit legislator. Quod autem pertingat ascensus, vel ad quem fructu perducatur ascendentes ipsa gratia, protinus subiungit. Ibunt, inquit, de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion. Hæc est merces & hic est finis & fructus nostri laboris, visio scilicet Dei. Quis non hunc tantum fructum rebus omnibus visibilibus & invisibilibus incôparabiliter præferat? Quis est cuius vel gelidum peccus hoc desiderium non accendat? Hæc est enim illa gratia quam nobis commendat beatus Iohannes euangelista dicens: Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. Ex quibus scilicet verbis innuitur quoddam triplicem gratiam diuinitus accepimus: vnam qua conuertimur: aliam qua in têtationibus adiuuamur: tertiam qua probati remuneramur. Prima nos inuitat, per quã vocatur: secunda prouehit, quia iustificamur: tertia consummat, qua glorificamur. Et prima quid beneplacitum est, secunda meritum, tertia premiũ. De prima dictum est, Et de plenitudine eius oēs accepimus: de duabus reliquis dictum est, Et gratia pro gratia, id est, munera gloriæ æternæ pro merito tēporalis militiæ. Sit ergo prima gratia in muro continentis ad quã vocamur, sit secunda in ascensu turris quã ascendimus, sit tertia in eius culmine quod peruenimus. Hic itaq; id est in hoc culmine, cū ad illud perueniunt qui bene proficiunt, fiunt iam locus & sedes Domino, de qualibus scriptum est: Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini testimonium Israel, ad cōsistendum nomini Domini: quia illic sederunt sedes in iudicio. Et quidem dū adhuc erant in muro continentis, & in acie stabant, impugnari poterant, & primò tanquam adiutor notus erat in Iudæa Deus: cum verò iam in ista statione consistunt vbi Dominum specularunt, in Israel magnum nomē eius, & factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion, ibi confregit potentias, arcum, scutum, & gladium, & bellum: quia ibi nullus motus carnis resistit, sed omnimodis subiecta est spiritui. Hunc locum ardentem desiderabat propheta cū diceret: Si dederò somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis donec inueniam locum Domino. Hæc etiam volare cupiens, quis, inquit, dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Iam verò si queratur de castelli huius habitatoribus quis cibus ad sustentandum, quod munimen ad protegendum, quæ-*

ve arma suppetant ad repugnandum, possimus facis rationabiliter respondere, quod quemadmodum carnalibus operibus fuerunt victus: ita his multò melior cibus sit fructus spiritus. Cibus etiam eorum est vt faciant voluntatem patris omnipotentis. Cibus eorum est verbum Dei, quo pascuntur omnes sancti, tam homines quam angeli. Vnde scriptum est: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Munimentum eorum est (sicut dictum est) murus continentis, & antemurale patientiæ. Habent contra hostes arma quæ describitur a postulo, loricaque iustitiæ, scutum fidei, galeam salutis, & gladium spiritus, quod est verbum Dei. Nec quenquam moueat, quod idem verbum dixerim esse & cibum & gladium, quasi impossibile vel absurdum sit. In rebus quidem materialibus aliud hoc, aliud est illud: & alibi queritur hoc, alibi illud. In rebus verò spiritualibus non aliud hoc est, quàm illud: nec alibi queritur hoc, alibi illud, sed omnia sunt nobis in Deo, & est Deus omnia in nobis. Ecce enim in natura rerum quid tam diuersum quam panis & lapis? & tamen sit intellectum mysticum referas, vt unque idem significat. Nam idem Christus est dictus & panis & lapis: panis scilicet viuus: & lapis quem reprobauerunt ædificantes. Vtrunque quidem est per significationem, licet neutrum sit per proprietatem. Sed iam reuertamur ad propositum. *Intrauit Iesu in hoc castellum, dux sorores Martha & Maria, id est, operatio & intellectus, excipiunt illum. Excipiunt dixerim: an excipiuntur? Sed siue hoc siue illud dicatur, vt unque prodest illis, non Iesu. Et Iesus quidem cum ad illas venit, duo confert eis congruentia singulis: virtutem & sapientiam. Virtutem operationi, sapientiam intellectui. Vnde etiam ab Apostolo prædicatur Dei virtus, & Dei sapientia. Sed quid est quod intrantem eum Martha excipit, discurret, ministrat: Maria verò secus pedes sedens ingressi, in eius verbum cor suspendit: nisi quoddam prius est actio, postea verò contemplatio? Quisquis enim ad intelligentiam peruenire desiderat, profecto necesse est vt prius per omnia bona sese diligenter exerceat, sicut scriptum est: Fili concupiscens sapientiam, contemnit seruam iustitiæ: & Deus præbebit illam tibi. Et alibi: A mandatis tuis intellexi. Et fide purgans corda eorum. Qua fide? Fide per dilectionem operantis. Habet Martha dū agit, formam bene operantis, Maria verò speciem exprimit contemplantis, dū sedet, dū tacet, dū interpellata non respondet: sed tantum in Dei verbum toto mentis studio intēdit, ac solum quam diligit gratiam diuinæ cognitionis cætera respuens medullitus haurit: forsque velut insensibilis redditus, dū intus ad contemplanda domini sui gaudia felicissime rapitur. Sine dubio talis est illa quæ in canticis loquitur. Ego dormio, & cor meū vigilat. *Casti. Duobus autem modis Martha excipit Dominum & duplex ei conuiuium parat, quia duobus modis excluderit eum. Duo quippe sunt in operatione quæ nobis Deum auferunt, flagitia scilicet, & facinora. Flagitia dicimus, scilicet quæ in nobis facinora quæ in proximos peccando committimus. Item sunt duo quæ Deum reddunt, constantia & benevolentia: vt scilicet ex contrariis contraria curentur. Hinc enim scriptum est: Sicut exhibuistis membra vestra seruire, immunditiae**

& iniquitati ad iniquitatem, ita & nunc exhibete seruire iustitiæ in sanctificationem. Dū ergo parandis talibus epulis occupatur Martha multum fatigans pro parte sua, vult etiam Mariam, id est intellectum & omnia interiora sua actioni insistere: operique suo perficiendo operam dare. Itaque conuerteretur de sorore quod ab ea non adiuuatur, nō tamen ad ipsam, sed potius ad Dominum querelam dirigens. *Domine non est tibi cura, quod soror mea reliquit me solum ministrare? dic ergo illi vt me adiuuet. Vbi sanè aduertenda est delatio quædam, & honoris obsequium erga Dominum: quod scilicet ipso præsentem non sit ausa Martha enocare Mariam, quinimmo & apud ipsum querelam deposuerit, ipsumque Dominum vocauerit, in cuius potestate sit imperare sorori quicquid necesse fuerit. Non ergo miremur si quempiam laborantem & bene operantem aduersum fratrem vacantem murmurare videamus, quia hoc in euangelio legitur Martham fecisse aduersus Mariam. Quod autem Maria quædoque murmurauerit aduersus Martham, eò quod eius actionibus implicari vellet, nusquam omnino reperitur. Neque enim vtrunque simul agere competentem sufficeret, & curis scilicet exterioribus deseruire, & internis sapientiæ desiderijs vacare. De ipsa quippe sapientia scriptum est: Et qui minoratur adu, percipiet illam. Propterea Maria sedet, immotaque manet, nec vult interrumpere silentij quietem, ne incundam amittat contemplationis dulcedinem: præsertim cū intus ipsum audiat Dominum dicentem: Vacate & videte quoniam ego sum Deus. Hic sanè considerandum est tria esse quæ impediunt contemplationem. Equidem animæ nostræ oculus, intelligentia est. Sicut enim oculo corporis lux corporea & cætera quæque corporalia videntur: ita Deus qui est lumen in circumscriptum, & eius inuisibilia vt unque intellectu percipiuntur. Differunt autem in hoc exterior & interior oculus, quod exteriori quidem corporea lux extinsecus vt videat adiuuatur, interiori verò creatoris lumen intrinsecus vt discernat infunditur. Vtrunque vero oculum tria sunt quæ ad videndum impediunt. Primum ergo est exteriori atque visibili differat ratio nostra, vt de rebus visibilibus (ordine disputandi) facilius adsurgat ad intelligibilia. Potest sanè fieri vt ille sanus sit & pateat: sed quoniã lux exterior ei desit nil videat. Contrario fit aliquando vt præsens quidem ei lux sit: sed forte sanguine seu quolibet humore concreto turbatus, cernere minimè possit. Iterum solet plerumque contingere vt neutrum desit ei, nec lux nec sanus, sed tamē aliqua pulueris iniectione lædatur, quo fit vt eius acies retundatur. Sunt ergo tria quæ hunc oculum impediunt tenebræ, humor concretus, puluis iniectus. Hæc ipsa sunt etiam quibus interior oculus impeditur: sed alia nomina sortiuntur. Nam quod hinc tenebræ, ibi peccata dicuntur. Ipsa verò peccata confluunt in memoriam quasi in quandam sentinam: & hic est ille humor concretus. Quod autem hic puluis dicitur, hoc ibi cura terrenorum actuum nuncupatur. Hæc igitur tria sunt quæ oculum intelligentiæ confundunt, atque à contemplatione veri luminis excludunt: tenebræ scilicet peccatorum: recordatio eorumdem peccatorum, cura terrenorum actuum. Primo illo morbo turbatum se plangebat propheta cū diceret:*

Dereliquit me virtus mea: & lumen oculorum meorum & ipsum non est mecum. Cū enim luce iustitiæ destituimur, nil aliud quàm peccatorum nostrorum tenebras inuenimus. Item secundo se granari sentiebat cum dicebat: Conuersus sum in ærumna mea dū configitur spina: peccatorum scilicet recordatio. Tertio occupari se conuertitur cū dicit: Quia cinerem tanquam panem manducabam. Cinerem scilicet actionis pro pane cōtemplationis. Quicunque ergo mentis oculum diuinæ contemplationi vult intendere, profecto necesse est vt eum prius ab hoc triplici impedimento studeat purgare. Quod si quis facere contendant, nouerit contra triplicem morbum triplex quoque fore remedium. Nam primus quidem per confessionem, secundus per orationem, tertius curatur per quietem. Hoc tertio, id est, cura actionis poterat ab intentione sua præpediri Maria. Ideoque ministrante Martha seder ipsa, manetque quæta. Illa igitur conquerente, & ista tacente, audiamus quid Dominus pro Maria responderit: *Martha, Martha, inquit, sollicita es, & turbaris erga plurima. Erga plurima quidem turbaris, dum & tibi continentiam, & proximis paras necessitatis impensam. Nam vt continentiam habes, sollicita es vigilare, ieiunare, corpus tuum castigare. Vt ceteris præstes, instas operi, vt habeas vnde tribuas necessitatem patienti. Porro erga hæc plurima turbaris, sed vnum est necessarium. Nisi enim opus tuum in vnitate feceris, Deo qui vnus est, acceptum (teste ipso) profecto non erit. Scriptum quippe est: Non est qui faciat bonum, non est vique ad vnum. Hinc est quod in illa piscina mouebatur aqua, & sanabatur vnus. Hinc est quod decem leprosis mundatis, vnus regressus est cum magna voce magnificans Deum: cui etiam Dominus cæteris reprobatis, testimonium laudis ascribit dicens: Nōne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? Non est inuentus qui rediret & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. Paulus quoque ait: Omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium. His itaque & aliis quamplurimis scripturarum eloquiis perspicue docemur quàm vnitas probabilis sit, maximè autem ex præsentii loco, vbi Dominus ait: Porro vnus est necessariũ. Sed sciendum quod alia est vnitas sanctorum, quam ex scripturis commendauimus. Alia est facinorosorum, quæ nihilominus ex eisdem scripturis ostenditur & improbat. De hac enim scriptum est: Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. De hac iterum euangelista: Abeunt Pharisei consilium inierunt vt caperent Iesum in sermone. Et iterum: Collegerunt pontifices & Pharisei concilium. Vt quid hoc? Sicut Iohannes testatur, vt interficerent Iesum. Quam vero pertinax sit ista reproborum vnitas, docet ipse Dominus, qui de corpore diaboli ad beatum Iob loquitur dicens: Corpus illius quasi scuta fusilia, & compactum squamis se prementibus. Vna vnus conuagitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas. Vna alteri adhaerebit, & tenentes se nequaquam separabuntur. Talis vnitas, imò vero peruersitas solet esse aliquorum fratrum tepide ac remisse conuersantium: quibus si quid honestatis, aut insigne cuiusquam bonæ cōsuetudinis persuadere velis, promptiores sunt maiori dispendio, ac difficultate grauiori resiste-*

Zach. 6. quo dicitur: Ecce vir, Oriens nomen eius. Nouum quoque fecit in celo, vt mulier sole appareret amicta. Denique & coronauit eam, & vicissim ab eo meruit coronari. Egredimini filiz Sion, & videte regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua. Verum hoc alijs. Interim sanè ingredimini magis, & videte reginam in diademate quo coronauit eam filius suus. In capite, inquit, eius corona stellarum duodecim. Dignum planè stellis coronari caput, quod & ipsi longè clarius micans, ornet eas potius quam ornetur ab eis. Quidni coronet sidera quam sol vestit? Sicut dies verni circundabant eam flores rosarum: & lilia conuallium. Nimirum læua sponsi sub capite eius, & iam dextera illius amplexatur eam. Quis illas æstimet gemmas? Quis stellas nominet quibus Mariæ regium diadema compactum est? Supra hominem est coronæ huius rationem exponere, indicare compositione. Nos tamen pro modo nostræ exiguitatis abstinentes à periculo scrupulorum, nō incongruè forsitan duodecim stellas istas, duodecim prærogatiuas gratiarum intelligere videamus, quibus Maria singulariter adornatur. Siquid inuenire est in Maria prærogatiuas cæli, prærogatiuas carnis, prærogatiuas cordis: & si fuerit ternarius iste per quaternarium multiplicatus, habemus forte stellas duodecim, quibus reginæ nostræ diadema præfulgeat vniuersis. Mihi sanè singularis ruilat fulgor primò quidem in Mariæ generatione: secundò in angelica visitatione: tertio in spiritu superuentione: quartò in filij Dei inenarrabili conceptione. Sic & in his quoque sidereum planè irradiat decus, quod virginitatis primiceria, quod sine corruptione sæcondia, quod sine grauiamine grauida, quod sine dolore puerpera. Nihilominus etiam speciali quodam splendore in Maria coruscant mansuetudo pudoris, deuotio humilitatis, magnanimitas credulitatis, martyrium cordis. Vestræ quidem sedulitatis erit singula quæque diligentius intueri. Nos interim satisfecisse videbimur, si breuiter ea potuerimus demonstrare. Quid ergo sidereum micat in generatione Mariæ? Planè quod ex regibus orta, quod ex semine Abraham, quod generosa ex stirpe David. Si id parum videtur, adde quod generationi illi ob singulare priuilegium sanctitatis diuinitus noscitur esse concessa, quod longè antè eisdem patribus cælitus repromissa, quod mysticis præfigurata miraculis, quod oraculis prænuntiata prophetis. Hanc enim sacerdotalis virga dū sine radice floruit, hanc Gedeonis vellus dum in medio sicce areæ maduit, hanc in Ezechielis visione Orientalis porta quæ nulli vnquam patuit, præsignabat. Hanc denique præ cæteris Esaias nunc virgam de radice Iesse orituram promittebat, nunc euidentiū virginem parituram. Meritò signum hoc magnum in celo apparuisse scribitur, quod tantò antè de celo noscitur fuisse promissum. Dominus ait: Ipse dabit vobis signum. Ecce virgo concipiet. Magnum profecto signum dedit: quia & magnus ipse qui dedit. Huius ergo prærogatiuæ fulgor, quorum non vehementer reuerberat aciem oculorum? Iam in eo quod tam reuerenter atque officiosissime ab archangelo salutata est, vt iam in regali solio supra omnes cælestium ordines regionum exaltatam cernere videretur, & paulo minus adoraturus feminarum, qui solebat ab hominibus

hactenus æquanimitè adorari, excellentissimum nobis virginis nostræ meritum, & singularis gratia commendatur. Nihilominus fulget etiā nouus ille conceptionis modus, vt non in iniquitate, quemadmodum cæteræ omnes, sed superueniente spiritu sancto sola, & de sola sanctificatione Maria conciperet. Nam quod verum Deum & Dei filium genuit, vt idem ipse Dei atque hominis filius vnus omnino Deus & homo prodiret ex Maria, abyssus est luminis, nec facile dixerim quod vel angelicus oculus ad huius fulgoris vehementiam non caliget. De cætero sanè & virginitatem carnis, & propositū virginitatis, & ipsius quoque propositi nouitas euidenter illustrat: quod videlicet in libertate spiritus legis Moisaicæ decreta transcendens, illibatam Deo corporis simul & spiritus sancti moniam vouit. Probat enim propositi inuolubile fundamentum, quod tam constanter promittenti filij angelo respondit: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Fortè enim propterea primò turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis esset ista saluatio, quod benedictam se ausisset in mulieribus, quæ nimirum benedicti in virginibus semper optabat. Et extunc quidem cogitabat qualis esset ista benedictio, quod iam videretur esse suspecta. Vbi verò in promissione filij manifestum virginitatis periculum videbatur, non potuit vltè dissimulare quin diceret: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Meritò proinde & illam meruit benedictionem, & hanc non amisit: vt longè gloriosior fiat & virginitas ex sæconditate, & ex virginitate sæconditas, ac mutuis sese radiis illustrare hæc duo sidera videantur. Magnum enim virginitatem esse: sed virginem matrem esse, longè amplius per omnem modū. Iure etiam illud molestissimum tædium quo reliquæ omnes grauidæ mulieres laborare noscuntur, sola non sentit, quæ sola sine libidinosa voluptate concepit. Vnde & in ipso suæ cōceptionis initio, quādo potissimum cæteræ mulieres miserabiliū affliguntur, Maria tota alacritate montana cōscendit, vt Elizabeth ministraret. Sed & ascendit Bethleem imminente iam partu, portans preciosissimū illud depositum, portans onus leue, portans à quo portabatur. Sic & in partu quā lucidum est quod noua exultatione nouā edidit prolem, sola inter mulieres à comuni maledictio & dolore parturientium aliena. Si rerum precia de raritate pensamus, nihil his potest rariū inueniri. Siquidem in omnibus istis nec primam similem visā est, nec habere sequentem. E quibus nos si ea fideliter intuemur, sine dubio admirationem concipimus, sed venerationem, sed deuotionem, sed consolationem. Cæterum quæ restat adhuc, & imitationem requirunt. Non est nobis ante ortum tam multifaciē multique modis promitti diuinitus, cælitus prænunciari: sed nec ab archangelo Gabriele tam nouæ salutationis obsequiis honorari. Minus autem cætera duo communicat nobis: planè secretum suum sibi. Sola enim est de qua dicitur: Quod in ea natum est, de spiritu sancto est: sola cui dicitur: Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. Offerantur regi virginis, sed post eam: nam primatū sola vendicat sibi. Multò magis autē sola sine corruptione cōcepit, sine grauiamine tulit, sine dolore filij parturiuit. Itaq; nihil horum à nobis exigitur, sed exigitur planè non nihil. Nūquid enim

enim si defuerit nobis etiam mansuetudo pudoris, si humilitas cordis, si magnanimitas fidei, si compassio mentis: negligentiam nostram munerum singularitas excusabit? Gratissima sanè gemma in diademate, micans in capite stella, rubor in facie hominis verecūdi. An verò quis putat quod hac caruerit gratia, quæ gratia plena fuit? Pudibunda fuit Maria: ex euangelio id probamus. Vbi enim aliquando loquax, vbi præsumptuosa fuisse videtur? Foris stabat querens loqui filio, nec materna auctoritate aut sermonem interrupit, aut in habitationem irruit in qua filius loquebatur. In omni denique textu quatuor euangeliorum (si bene meminimus) non nisi quater Maria loquens auditur. Primò quidem ad angelum, sed cum iam semel atque iterum allocutus eam fuisset. Secundò ad Elizabeth, quando vox salutationis eius Ioannem exultare fecit in vtero, & ea magnificam Mariam, ipsa magis dominum magnificare curauit. Tertio ad filium, cum iam esset annorum duodecim, quod ipsa & pater eius dolentes quærisse eum. Quarto in nuptiis ad filij & ministrorum. Etis quidem sermo certissimus index ingenitæ mansuetudinis, & virginalis verecūdiæ fuit. Aliorum quippe verecundiam suam reputans, sustinere non potuit, non potuit vini dissimulare defectum. Vbi sanè increpata à filio, tanquam mitis & humilis corde, nec illi respondit, nec tamen desperauit, ministros admonēs facere quod diceret eis. Nūquid non ab initio venisse pastores, & primam omnium Mariam inuenisse leguntur? Inuenerunt, ait Euangelista, Mariam & Ioseph, & infantem positum in presepio. Sic & magi quoque, si recolis, non sine Maria matre eius puerum inuenerunt: & inducens in templum domini, templi dominum, multa quidem à Simeone audiuit tam de eo quam de seipsa, ad loquendum tarda, velox ad audiendū. Et quidem Maria cōseruabat omnia verba hæc cōferens in corde suo: sed in his omnibus neque de ipso incarnationis dominicæ sacramento quodcunque verbum fecisse reperies. Vt nobis qui spiritum habemus in naribus, væ qui totum proferimus spiritum, qui iuxta illud Comici, pieni rimarum cfluimus vndique. Totiens denique Maria filium audiuit non modò turbis loquentem in parabolis, sed & discipulis secretum regni Dei mysteria reuelantem: vidit miracula facientem: vidit deinde in cruce pendentem, vidit expirantem, vidit resurgentem, vidit & ascendentem: sed in his omnibus quotiens verecundissimæ virginis, quotiens pudicissimæ turturis vox memoratur audita? Denique legis in Actibus apostolorum, quod redeuntes à morte Oliueti vnanimiter perseverabant in oratione. Quid? Si forte Maria affuit, nominetur prima, quæ super omnes est, tam filij prærogatiua, quā suæ priuilegio sanctitatis. Petrus & Andreas, ait, Iacobus & Ioannes, & cæteri qui sequuntur: hi omnes perseverabant vnanimiter cum mulieribus, & Maria matre Iesu. Itanè & mulierum sese vltimam exhibebat, vt nouissima omnium poneretur? Verè carnales adhuc discipuli, quibus necdum spiritus erat datus, quia Iesus necdum fuerat glorificatus, quando facta est inter illos contentio de primatu: cum Maria quanto maior erat, humiliaret se non modò de omnibus, sed & præ omnibus. Meritò facta est nouissima prima, quæ cum prima esset omnium, sese nouissima faciebat. Me-

ritò facta est omnium domina, quæ se omnium exhibebat ancillam. Meritò denique super angelos exaltata est, quæ & infra viduas & penitentes, in fra eam de qua electa fuerat septem demonia, ineffabili sese mansuetudine inclinabat. Obsecro vos filio, æmulamini hanc virtutē. si Mariam diligitis, si contenditis ei placere, æmulamini modestiam eius: nihil enim tam idoneum homini, nihil tam congruum Christiano, maximèq; monachum nihil adeò decet. Et quidem manifestata satis in virgine ex hac ipsa mansuetudine virtus humilitatis elucet. Nimirum collactaneæ sunt humilitas & mansuetudo, in eo confederatæ get manius qui dicebat: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Sicut enim mater præsumptionis elatio, sic mansuetudo vera non nisi ex vera humilitate procedit. Nec in sola tantum Mariæ taciturnitate commendatur humilitas, sed euidentius resonat in sermone. Audierat: Quod ex te nascetur sanctū, vocabitur filius Dei. Et nihil aliud, quā ancillam eius se esse respondit. Inde verum est ad Elizabeth, & continuo virginis gloria singularis eidem per spiritum reuelatur. Denique & mirabatur personam venientis, dicens: Vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me? Commendabat & vocem salutantis adiciens: Vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo, & beatificabat fidem credentis: Beata, inquit, quæ credidisti, quoniam perficerentur in te quæ dicta sunt tibi à domino. Magna quidem præconia, sed & deuota humilitas nihil sibi passa retinere, in eum magis vniuersa refudit, cuius in se beneficia laudabantur. Tu (inquit) magnificas matrē domini, sed magnificat anima mea dominū. In voce mea filium perhibes exultasse in gaudio, sed exultauit spiritus meus in Deo salutari meo: & ipse quoque tanquam amicus sponsi gaudet ad vocem sponsi. Beatam esse dicis quæ credidit: sed credulitatis & beatitudinis causa respectus est supernæ pietatis, vt ex hoc magis beatam me dicant omnes generationes, quia ancillam humilem & exiguum respexit Deus. Verū tamen nunquid putamus, fratres, Elizabeth sanctā in eo quod per spiritum vti que loquebatur, errasse? Absit. Beata planè quam respexit Deus, & beata quæ creditit. Hic enim magnus diuinæ respectiois exitit fructus. Ineffabili siquidem artificio spiritus superueniens tantæ humilitati magnanimitas tanta in secretario virginei cordis accessit, vt (quemadmodum de integritate & sæconditate præ diximus) hæc quoque nihilominus sint stellæ ex respectu tuo clariore, quod videlicet nec humilitas tanta minuit magnanimitatem, nec magnanimitas tanta humilitatem: sed cum in sua æstimatione tam humilis esset, nihilominus & in promissionis credulitate magnanimitas, vt quæ nihil aliud quā exiguam sese reputabat ancillam, ad incomprehensibile hoc mysterium, & admirabile commercium, ad inscrutabile sacramentum nullatenus se dubitaret electam, & veram Dei & hominis genitricem crederet mox futuram. Agit hoc nimirum in cordibus electorum, gratiæ prærogatiua diuinæ, vt eos nec humilitas pusillanimes faciat, nec magnanimitas arrogantes: magis autem cooperentur sibi, vt non solum nulla ex magnanimitate subintret elatio, sed hinc maximè prouehatur humilitas, vt inueniantur eò am-

BEDÆ VENERABILIS.

BEDÆ VENERABILIS
presbyt. in superius Euangel.
expofitio.

Factum est autē dum irent, & ipse intravit in quod-
dam castellum, &c. Hæc lectio, superiori pul-
cherrima ratione connectitur. Quia videlicet
illa dilectionem Dei; & proximi verbis, & para-
bolis, hæc autem ipsis rebus, & veritate designat.
Dux quippe istæ domino dilectæ sorores, duas
vitas spirituales, quibus in præfenti sancta exerce-
tur Ecclesia, demonstrant. Martha quidem actualē,
qua proximo in charitate sociamur: Maria vero
cōtemplatiuam, qua in Dei amore suspiramus.
Activa enim vita est panem esurienti tribuere,
verbo sapientiæ nesciente docere, errantem cor-
rigere, ad humilitatis viam superbientem proxi-
mum reuocare, infirmatis curam gerere, quæ sin-
gulis quibusque expediant dispensare, & com-
missis nobis qualiter subsistere valeant prævide-
re. Contemplatiua verò vita est, charitatem qui-
dem Dei, & proximi tota mente retinere, sed ab
exteriori actione quiescere, soli desiderio condi-
toris inhærere, vt nihil iam agere libeat, sed cal-
eatis curis omnibus, ad videndam faciem sui crea-
toris animus inardescat, ita vt iam nouerit carnis
corruptibilis pondus cum mœrote portare, totif-
que desideriis appetere illis hymnidicis angelo-
rum choris interesse, admisceri cœlestibus ciui-
bus, de æterna in conspectu Dei incorruptione
gaudere. *Quæ etiam sedens secus pedes domini, &c.*
Hæc vtrique vitæ congruere, nemo qui dubitet.
Et contemplatiuæ quidem vniformis perfectio
est, exutam mentem in cunctis habere terrenis,
eâque, quæ tum humana imbecillitas sinit, vni-
re cum Christo. Actiuæ vero quam frequens sit
ministerium, gentium magister edocet, qui cre-
berrimis epistoliarum dictis, suos pro Christo ter-
ra, & marique labores, sua pericula commemorat:
In quibus etiam visiones, & reuelationes domini
commendans, non minus se in speculationiua vir-
tute, quod per paucis est imitabile, consummatum
fuisse significat. Vnde dicitur: Siue enim mēte exce-
dimus Deo, siue sobrii sumus vobis. *Quæ stetit &
ait: domine non est tibi, &c.* Ex illorum persona lo-
quitur, qui adhuc diuinæ contemplationis ignari
solum quod didicere fraternæ dilectionis opus
Deo placitum ducūt, ideoque cunctos, qui Chri-
sto deuoti esse velint, huic micipatos autumant.
Et bene Martha stetit, Maria secus pedes domini
sedisse describitur, quia vita actiua laborioso
desudat in certamine, contemplatiua vero paca-
tis vitiatorum tumultibus, optata iam in Christo
mentis quiete perfruatur. *Et respondens dixit illi do-
minus, Martha Martha, &c.* Et beatus David solum
hoc necessarium homini esse definiens, Deo iu-
gite: inhærere desiderat dicens; Mihi autem ad-
hærere Deo bonum est, ponere in domino Deo
spem meam. Et alibi; Vnam petij à domino, hanc
requiram, vt inhabitem in domo domini omni-
bus diebus vitæ meæ, vt videam voluntatem do-
mini, & visitem templum sanctum eius. Vna ergo,
& sola est theologia, id est, contemplatio Dei, cui
merito omnia iustificationum merita, vniuersa
virutum studia postponuntur. *Maria optimam par-
tem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Ecce pars Marthæ
non reprehenditur, sed Marthæ laudatur. Neque enim

enim bonam partem elegisse Mariam dicit, sed
optimam, vt etiam parr Marthæ indicaretur bo-
na. Quare autem pars Mariæ sit optima, subinfer-
tur, cum dicitur; *Quæ non auferetur ab ea.* Actiua
etenim vita cum corpore deficit. Quis enim in
æterna patria panem esurienti porrigat, vbi nemo
esurit? quis potum tribuat sitienti, vbi nemo sitit?
Quis mortuum sepeliat, vbi nemo moritur? Cum
præfenti ergo sæculo vita auferatur actiua. Con-
templatiua autem hic incipitur, vt in cœlesti pa-
tria perficiatur. Quia amoris ignis, qui hic ardere
inchoat, cum ipsam, quem amat, viderit, in amo-
re amplius ignescit. Contemplatiua ergo vita mi-
nime auferitur, quia subtracta præfenti sæculi lu-
ce perfcitur.

S. ANSELMI EPISCOPI
in eadem festiuitate, Homil.

In scriptura sacra res vna & eadem multis
modis diuersa significare, sicut leo, hædus,
ignis & aqua, vel etiam sol & alia multa. Est enim
leo de tribu Iuda, est leo qui circuit quærens
quem deuoret. Et hædus emissarius, qui peccata
nostra postulat: est hædus à sinistris, qui damna-
tur. Est ignis quem misit dominus in terram, &
quem vult vt ardeat, est ignis, qui super im-
pios cadit, vt non videat solem. Est aqua, cu-
ius flumina fluunt de ventre credentis: est aqua,
cuius tempestas non nos demergat. Est sol iusti-
tiæ, qui nos illuminet: est sol, qui nos non vrat per
diem. Licet ergo castellum alias malum significet,
vt illud de quo dicitur, Ite in castellū: vbi & addi-
tur. Quod cōtra vos est, planè manifestat quid si-
gnificat: tamen hic castellum, in quod intravit Ie-
sus, singulare & intemeratam virginem, & eius-
dem Iesu genitricem salua scripturarum regula,
per similitudinem accipimus. Castellum enim di-
citur quælibet turris, & murus in circuitu eius.
Que duo inuicem sese defendunt, ita vt hostes
per murum ab arce, & à muro per arcem arcean-
tur. Huiusmodi castello non incongruè virgo Ma-
ria assimilatur, quam virginis mentis & corpo-
ris quasi murus ita vndique vallat, vt nullus vn-
quam libidini esset ad eam accessus, nec sensus
eius aliqua corrumperetur illecebra. Et quia vir-
ginitatem, cum libido non possit, solet impugna-
te superbia, est in eadem virgine turris humilita-
tis, quæ à muro virginitatis omnem repellit su-
perbiam. Et quia humilitatem cum superbia non
possit, solet impugnare libido, murus virginitatis
à turri humilitatis omnem repellit libidinem.
Itaque hæc duo, murus videlicet virginitatis, &
turris humilitatis, ab alterutro muniuntur, vt nun-
quam in humili virgine fuerit nec superbia virgi-
nitas, nec inquinata humilitas, sed semper in ea
permanerit & humilis virginitas, & virginalis
humilitas. Quamuis autem quod dicitur ita ve-
rum sit, vt nihil verus fides Christiana credere
possit, ponamus tamen aliqua de Euangelio vir-
ginitatis ipsius & humilitatis testimonia. Quippe
cum ab angelo filius ei promitteretur, respondit:
Quomodo fiet istud, quoniam virum non co-
gnosco? Si culibet virginis desponsatæ, in animo
suo disponenti nubere diceretur, filium habebis,
non miraretur, neque interrogaret quomodo il-

lud fieret, vt pote quia se desponsatam, & in pro-
ximo nupturam sciret, & à viro fecundari vsu spe-
raret naturæ. Hæc autem non immeritò mirata
est, & quomodo quod promittebatur fieret, sci-
scitata: quoniam quamuis desponsatam, tamen se
nunquam nupturam, neque virum cognitaram
certissimè sciebat. Hoc de virginitate. De humili-
tate autem dicendum, quod cum ab angelo salu-
taretur, mater Dei eligeretur, quomodo fieret sal-
ua virginitate, cui tantum timebat, doceretur, be-
nedicta super omnes mulieres prædicaretur, re-
spōdit: Ecce ancilla domini. Et in alio loco: Quia
respexit humilitatem ancillæ suæ. O sublimis vir-
go, mater Dei: o humilis mater, ancilla Dei. Quid
sublimius esse posset? quid humilior de se sentire
posset? Sunt qui castellum hoc Magdalum esse ar-
bitrātur, à quo Maria Magdalena cognominatur.
Quod si verū est, prædictæ interpretationi famu-
latur. Magdalu enim turris dicitur, ei humilitati
comparatur: hic verò nō nominatur, sed tantum
quoddā dicitur, quod indiscussum prætere non
debemus. Quoddam, id est, singulare castellū fuit
virgo Maria. Quamuis enim multæ aliæ & murum
virginitatis habeant, & turrim humilitatis, id est,
virgines sint & humiles: tamen salua virginitate
matres esse non possunt, neque filios generare,
quod ista sola fecit. Et ideo castellum hoc meritò
quoddam, id est, singulare dicitur, quia ista sin-
gulariter & virgo & mater fuit, quod nulla alia
potuit vel poterit. Verum concedamus aliquam
posse & matrem esse & virginem, quamuis sit im-
possibile, etiam sic virgo Maria erit singularis,
quia vnicum Dei filium genuit, qui sicut est vni-
cus vnico patri, ita est vnicus vnica matri. Et ideo
etiam si virgo pariat, nulla vel eundem vel alium
talem generabit. Est ergo castellum quoddam, in
quod intravit Iesus. Porra verò per quam intra-
uit, fides est. Quia enim crediti, perfecta sunt ei
à domino quæ ab angelo dicta sunt, sicut ait ad
eam Elizabeth. Nec quia Iesus intravit in castel-
lum hoc, violatum est. Iesus enim saluat, non violat:
confracta solidat, nec cōstringit solida. Secun-
dum nomen eius, ita & opus eius. *Et quedam mu-
lier Martha nomine excepit illum in domum suam, &c.*
Dux sorores istæ, sicut sancti patres nobis plenif-
simè exposuerūt, duas in Ecclesia sancta vitæ desig-
nant. Martha scilicet actiuam, Maria contem-
platiuam. Ista laborat ad exhibenda indigenti om-
nia humanitatis officia: illa vacat & videt, quo-
niam Deus est. Ista circa exteriora occupatur, illa
interiora contēplatur. Sicut autē mater Dei est sin-
gularis, ita & istarū effectus vitarū, quarū istæ duæ
sorores typum tenēt, in ea exitiū singularis. Nun-
quam in aliqua persona Martha sic operata est,
nunquam alias Maria sic contemplationi vacauit,
nunquam illa vel hæc alias quod suum est sic ex-
hibuit. Cum Martham vel Mariam dico, earum si-
gnificata intelligo. Sed iam videamus actionem
huius Marthæ, deinde coniciamus contem-
plationem huius Mariæ. Et vt planius id faciamus,
quid alij per Martham operentur, & quid ista ope-
rata sit conferamus. Alij quemlibet hospitem in
domo suscipiūt, ista non quemlibet, sed proprium
Dei filium, qui non habet vbi caput suum reclinet,
non in domo, sed in vtero suscepit. Alij nu-
dum quemlibet veste mutabili atque corrupti-
bili vndelibet composita operiunt: verbum Dei
in eadem virgine carnem in vitate personæ as-

634

plis timorati, & largitori munerū nō ingrati: ac
vicissim ex occasione humilitatis pusillanimitas
nulla surrepat, sed quo minus de sua quisque vel
in minimis præsumere consuevit, eo amplius
etiam in magnis quibusque de diuina virtute con-
fidat. Martyrium sanè virginis (quam nimirū in-
ter stellas diadematis eius, si meministis, duode-
cimam nominauimus) tam in Simeonis prophe-
tia, quam in ipsa dominicæ passionis historia cō-
mēdatur. Positus est hic (ait sanctus senex de par-
uulo Iesu) in signum, cui contradicetur: & tuam
ipsius animam (ad Mariam autē dicebat) pertrāc-
sibit gladius. Verè tuam, o beata mater, animam
gladius pertransiuit. Alioquin non nisi eam per-
transiens, carnem filij tui penetraret. Et quidem
posteaquam emisit spiritum tuus ille Iesus (om-
nium quidem, sed specialiter tuus) ipse plane
non attingit animam crudelis lancea, quæ ipse
(nec mortuo parcens, cui nocere non posset) aper-
ruit latus, sed tuam vtique animam pertransiuit.
Ipsius nimirum anima iam ibi non erat, sed tua
planè inde nequibat auelli. Tuam ergo pertransi-
uit animam vis doloris, vt plus quam martyrem
non immeritò prædicemus, in qua nimirum cor-
poræ sensum passionis excesserit compassionis
affectus. An non tibi plus quam gladius fuit ser-
mo ille reuera pertransiens animam, & pertingēs
vsque ad diuisionem animæ & spiritus: Mulier,
ecce filius tuus? O commutationem! Ioannes tibi
pro Iesu traditur, seruus pro Domino, discipulus
pro magistro, filius Zebedæ pro filio Dei, homo
putus pro Deo vero. Quomodo non tuam affe-
ctuosissimam animam pertransiret hæc auditio,
quando & nostra licet laxa, licet ferrea pectora,
sola recordatio sciendit? Non miremini fratres
quod Maria martyr in anima fuisse dicatur. Mi-
retur qui non meminerit se audisse Paulum inter
maxima gentium crimina memorantem, quod
sine affectione fuisset. Longè id fuit à Mariæ vi-
sueribus, longè sit à seruis eius. Sed fortè quis di-
cat: Nunquid non eum præscierat moriturum? Et
indubitanter. Nunquid non sperabat continuè
resurrecturum? Et fidenter. Super hæc doluit cruci-
fixum? Et vehementer. Alioquin quisnam tu
frater, aut ynde tibi hæc sapientia, vt mireris plus
Mariam compatiētem, quam Mariæ filium pati-
entem? Ille etiam mori corpore potuit, ista com-
mori corde non potuit? Fecit illud charitas, qua
maiores nemo habuit: fecit & hoc charitas, cui
post illam similis altera non fuit. Iam te mater
misericordiæ per ipsum syncerissimæ tuæ mentis
affectum, tuis iacēs prouoluta pedibus luna, medi-
atricem sibi apud solem iustitiæ constitutam
deuotis supplicationibus interpellat, vt in lum-
ine tuo videat lumen, & solis gratiam tuo mereat
obscuro, quam verè amauit præ omnibus &
ornauit stola gloriæ induēs, & cotonam pulchri-
tudinis ponens in capite tuo. Plena es gratiarum,
plena rore cœlesti, innixa super dilectum, deliciis
affluens. Ciba hodie pauperes tuos domina: ipsi
quoque catelli de micis edant, nec puero Abra-
hæ tantum, sed & camelis potum tribuas
de superfluenti hydra tua, quia tu ve-
rè puella es prælecta & præpa-
rata altissimi filio, qui est su-
per omnia benedi-
ctus in secula.
Amen.

Luc.

Rom.

Ibidem

Maria cast-
lum singula-
re.Porta fides?
Luc. 1.Dua vite be-
norum.B. Maria vt
Martham se-
præstiterit.

sumpsit, quæ sine fine incommutabilis atque incorruptibilis permanebit. Alij quemlibet esurientem & sitientem cibo vel potu exteriori reficiunt: ista Deum hominem humanitatis indigentem, non solum exterioribus cibis vel potibus paut, verum etiam veri sui lacte aluit, & vt breuiter sex illa misericordiae opera percurramus, quæ cum vni ex minimis eius fuerint, Deus sibi facta constituitur: ista non quemlibet ex minimis, sed summum Dei filium hospitem suscepit, nudum carne, vel etiam pannis operuit, esurientem paut, sitientem lacte potauit, infirmum per infantiam & iacentem non solum visitauit, sed etiam balneando, fouendo, leniendo, gaustando frequentauit, vt merito de ea dicatur, *Martha autem satagebat circa frequens ministerium.* Comprehensio & crucifixio quali in carcere posito affuit, sicut scriptum est: Stabat autem iuxta crucem Iesu mater eius. Inter hæc autem turbabatur & sollicita erat, cum in fugerit in Egyptum à facie Herodis, qui suum talem filium adeo persequebatur, vt multos suspectæ ætatis pueros occideret. Turbabatur cum Iudæos infidiantes, & mortem ei inferre molientes cognosceret. Ad vltimum turbata est valde, & iuxta Simeonis vocem, suam ipsius animam pertrāsuit gladius, cum videret suum talem filium comprehendit, ligari, flagellari, conspini, spinis coronari, derideri, colaphizari, crucifigi, mori, sepeliri. Vnde bene ei congruit, quod dicitur: Martha Martha, sollicita es & turbata erga plurima. Nemo vero dubiter, quod beata virgo Maria filium suum veller liberati de omni tribulatione, & seipsam adiunari in turbatione à diuinitate, quam eidem filio sciebat inesse per theoriam, quæ est pars Mariæ. Hoc est, quod Martha conqueritur, quod eam soror reliquerit solum ministrare, & eius auxilium in ministerio flagitat. Hæc de parte Marthæ. Porro de parte Mariæ, quæ optima prædicatur, quanta vel qualis in beata fuerit Maria quis digne loquatur? Si talis est, vt diximus, immo quia melior est quam diximus, in beata Maria pars Marthæ, quæ quidem à domino non laudatur, sed tamen non vituperatur: qualis est pars, quam optimam Maria elegit, quæ sic laudatur, vt ab ea non auferri dicatur? O quam magna multitudine dulcedinis Dei fuit in beata virgine, quando spiritus sanctus in eam superuenit, & virtus altissimi obumbravit ei, & de eodem spiritus sancto concepit. Quia de Deo non sapiebat, in qua sapientia Dei latebat, & in cuius vtero sibi corpus aptabat: Christus est, vt ait Apostolus, Dei virtus & Dei sapientia, & in eo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Christus autem in Maria: ergo Dei virtus & Dei sapientia, & omnes thesauri sapientiæ & scientiæ in Maria. Hæc non tantum ad pedes, sed etiam ad caput Domini sedens audiebat verbum ex ore eius. Hæc conseruabat omnia verba angelorum, pastorum, magorum, nec non ipsius filij sui, cõferens in corde suo. Nemo vnquam, sicut ista, gustauit, quam suavis est Dominus. Inebriabatur ab vberate domus Dei, & torrente voluptatis eius potabatur. Nec mirum, quoniam apud eam, immo intra eam erat fons vitæ, de quo manabat tanta perfectio virtusque vitæ. Circa plurima vero vt Martha occupabatur, circa vnum vt Maria delectabatur, quia vnum est necessarium: plurima auferuntur, vnum manet. Singulariter igitur partem Marthæ peregit, singulariter optimam partem Mariæ elegit.

Sed pars Marthæ ei auferretur. Iam enim non erit sollicita vt ministret ei sicut pueri, cui omnes angelorum ordines ministrant sicut Domino. Iam non turbabitur fugiens in Egyptum cum eo à facie Herodis, quia ipse ascendit in cælum & Herodes descendit ad infernum à facie eius. Iam non turbabitur erga plurima, quæ fecerunt filio suo Iudæi, quia omnia subiecta sunt ei. Iam filius Mariæ à Iudæis vel militibus non flagellabitur, nec occidetur: quia Christus resurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Pars ergo Marthæ ei auferretur, sed bono suo: pars verò Mariæ ei perficitur, quæ non auferretur ab ea. Exaltata est enim super choros angelorum. In bonis repletum est desiderium suum: vider Deum facie ad faciem sicuti est, gaudet cum filio in æternum. Hæc est pars optima, quæ non auferretur ab ea, cuius & nos participes sumus meritis & precibus eius, per Iesum Christum Dominum nostrum, qui viuuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

INCERTI AVTHORIS
sub nomine Eusebij Episcopi Emisseni in eodem festo, Homil.

Omnia opera Saluatoris nostri plena sunt sacramentis: quicquid vbique agit: significatio est. Quod enim tunc temporis in quodam castello corporaliter egit, quotidie in sancta Ecclesia spiritualiter agit. Nam hæc Ecclesia, castellum est: & non qualecunque, sed forte & insuperabile, vt poret super montem positum, muro circumdatum, turribus munitum, & angelorum exercitu virtutumque prædiis armatum. In hoc igitur castellum dominus Iesus quotidie ingreditur, hoc assidue visitare nõ dedignatur: in hoc à Martha suscipitur, eiuſque in domum inducitur. Videamus itaque quid significet Martha, videamus quid significet Maria. Vtraque enim magnum aliquid significat. In his enim duabus Ecclesia consistit. Altera enim actiuam, altera contemplatiuam vitam designat. Et actiuam quidem Martha, Maria verò contemplatiuam. Vnde non Maria, sed Martha Christum in domum suam suscepisse dicitur. Maria enim non habet domum: quia vita contemplatiua omnẽ huius seculi spiritum habere possessionem. Sufficit ei ad pedes domini sedere, sufficit ei semper legere & orare, & in Dei contemplatione vacare. Sufficit ei præterea verbum Dei semper audire, & mentem potius quam ventrem nutrire. Tales enim prophete fuerunt, tales & Apostoli, tales & multi alij, omnia relinquentes, mundum fugientes, domino adherentes, tanquam nihil habentes & omnia possidentes. Hanc autem vitam non habent nisi boni. Actiuam verò habent simul & boni & mali. Inde enim & actiuam dicitur, quia semper in actu est, semper in fatigatione & labore est, & vix aliquando in quiete esse potest. Sed nos de illa actiuam non dicimus, quæ latrones exercet, tyrános mouet, auaros sollicitat, adulteros inquietat, & omnes iniquos ad iniquitatis opera incitat. Sicut enim non loquimur de alia Martha, nisi de illa quæ soror est Mariæ: ita non loquimur de alia vita actiuam, nisi de illa cui proxima est contemplatiua. Illa enim actiuam, quæ munda & sine peccato est, contemplationi proxima est. Quod enim Apostolus

stolus prædicat, quod baptizat, quod manibus propriis laborat vnde viuat, quod discurret per ciuitates, quod ei sollicitudo est omnium Ecclesiarum, ad quam vitam nisi ad actiuam pertinet? Vnde & hic de Martha dicitur, quia satagebat circa frequens ministerium. Videmus enim vsque hodie ecclesiarum præpositos & ministros sollicitudine discurre, laborare, æstare, & multis modis stratum, necessitatibus insudare, vt eos quoque non immerito circa frequens ministerium satagere dicamus. Quamuis igitur contemptiua vita melior sit quam actiuam, quia sine sollicitudine est, & nunquam fallit: actiuam tamẽ necessaria esse, vt ipsa contemptiua quoque in hac vita sine ea esse non possit. Altera igitur indiget altera. Hæc enim orat, illa laborat: altera mætrem, & altera ventrem replet; Vnde Apostolus: Si nos, inquit, vobis spiritualia seminamus, magnũ est si carnalia vestra metamus: Qui enim sic seminat, ad supernæ felicitatis contemplationem mentes audientium eleuat. Dicatur ergo: *Martha autem satagebat circa frequens ministerium: quæ stetit, & ait: Domine, non est tibi curæ, quod foror mea relinquit me solum ministrare? Dic ergo illi, vt me adiuet.* Sæpe enim itat actiuam, & (si dici potest) inuidet contemplatiuam. Qui igitur soli contemplationi vacare desiderat, solitariam vitam eligat, ne dum in conuentu multorum à contemplatione surgere non vult, cæteros stare faciat, & opus cunctis necessarium impediatur. Quamuis enim Mariæ partem Dominus laudat, in Ecclesiis tamen & multorum congregationibus plũs Martha quam Maria utilis est. *Martha, Martha sollicita es, & turbas erga plurima, porro vni est necessarium.* Sed quod vnum? Vis audire quod? *Maria optimam partem elegit, quæ non auferretur ab ea.* Illud igitur necessarium est, quod non auferretur, & æternum est. Veruntamen neque Martham à sollicitudine, Dominus cessare iussit, neque Mariam eam adiuuare præcepit. Ostendit autem eis quid necessarium sit, & ad quem finem vtriusque intentio referre debeat. Bona est enim omnium Ecclesiarũ sollicitudo, quam se Apostolus quoque habuisse dicit: sed non illa, quæ ab æternæ dulcedinis cõtemplatione mentem penitus extorqueat. Frustra enim sollicitus est, qui nõ pro amore Dei, sed pro vana gloria, & lucro temporalis, & huius seculi dignitatibus sollicitus est. De talibus enim Dominus ait: *Quia receperunt mercedem suam.* Bene verò sollicito quid dicitur Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Bona est igitur sollicitudo Marthæ, si tamẽ nõ mundo, sed Domino ministret. Debet autẽ Maria aliquando surgere, & sororem sollicitam adiuuare. Surgens autem videat, ne assuetæ contemplationis penitus obliuiscatur: ne forte dum alius prodelle desiderat, sui ipsius detrimentum faciat. Quam enim viri religiosi, solitarij & quieti, & diuine contemplationi dediti, multorum precibus Ecclesiastica regimina suscipiunt, tunc vtique surgit, & sororem sollicitam Maria adiuuare venit. Sic igitur sit, vt illa quæ prius quæta, sterilis, & infœcunda erat, iam laborare incipiat, multoque Deo filios patriæ & nutriat. Hoc igitur significauit Rachael, prius quidem sterilis, sorore eius fecunda & in multorum filiorum progenie gloriante: sed postea ipsa quoque concepit, & filios parere cepit. Hæc autem duæ mulieres pru-

dentissimæ, & totius Ecclesiastici exercitus duces & præuicæ sunt. Hæc cætera turba sequitur. Alij post Martham, alij post Mariam vadunt. Nulli enim cælestem illam patriam ingrediuntur, nisi qui hanc vel illam sequuntur. Merito ergo sancti patres constituerunt, vt in hac solennitate beatae virginis Mariæ hoc Euangelium legeretur, quæ specialiter quidem per hæc duas mulieres significatur. Ipsa enim inter omnes creaturas beatissima virgo vtriusque vitæ, actiue videlicet & contemplatiuæ plus cæteris omnibus priuilegia custodiuit. Ipsa quoque sicut Martha, immo melius quam Martha, suscepit Christum, non solum in domum suam, verum etiam intra claustra veri sui. Ipsa eum concepit, ipsa eum genuit, ipsa eum peperit, & portauit, & plũs quam Martha & frequentius ei ministrauit. Ipsa denique sicut Maria eius verbum non solum audiebat, verum etiam in corde suo conferebat, nobis que ad legendum & audiendum custodiebat. Sic enim scriptum est: *Maria autem conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.* Ipsa eum non solum secundum humanitatem, verum etiam secundum diuinitatem, contemplari & plũs omnibus cognoscere meruit. Ipsa igitur optimam partem elegit, quæ non auferretur ab ea.

THEOPHYLACTI EPI-
scopi Bulg. superioris Euang. expositio.

Factum est autem, dum iræt, vt ipse intraret in quodam oppidulum, &c. Magna quidem hospitalitatis virtus est (id quod Martha ostendit) & non reijcienda: maior autem, attendere verbis magis spiritualibus. Per illam enim corpus pascitur, per hoc anima viuificatur. Nõ enim propter hoc assumus inquit, vt ventrem impleamus variis cibis, sed vt animabus viles simus. Vide item, & domini sententiam; Nihil prius dixit Marthæ, quam ab illa perstringendi sumeret occasionem. Postquã enim illa auellere tentauit sororem ab auditu, tum denique dominus arrepta occasione illam verberat. Eatenus enim hospitalitas ueneratione digna est, quatenus nõ abstrahit, & abducit nos à magis necessariis. Et quoniam cepit nos prohibere à curiosis, tunc illi præferendum diuinorum auditus: imo si accuratius dicendum non hospitalitatem prohibet dominus, sed varietatem, ac turbam, hoc est, distractionem, & turbationem. Laudat enim fugale hospitium. Quare enim, inquit, *Martha sollicita es, & turbas circa multa,* hoc est, distraheris, turbas? *Quo nobis opus est,* nempe vt comedamus qualitercumque, non variis. Quidam autem exponunt, vno est opus non de esu, sed de attentione doctrinæ. Porro dictis illis dominus docet Apostolos, vt, quum venerint in domum cuiusdam, non varia inquirant, sed contenti sint frugali hospitalitate, nihil plus quærentes quam vt attendã doctrinã. Intellige quoque per Martham virtutem practicam, per Mariam contemplationem. Practicæ enim distractiones, & turbationes fert; contemplatio vero domina fit affectionum. Maria enim domina interpretatur, ac in sola diuinorum eloquiorum, & iudiciorum contemplatione occupata est. Animaduerte autem & hoc, quod assidet iuxta pedes Iesu, & audit sermones eius. Etenim per

Matth. 25.
Joan. 19.
Matth. 2.
Luc. 2.
B. Maria vt Mariam se prabuert.
1. Cor. 1. Coloss. 2.
Matth. 23.
Psal. 45.

Matth. 23.
Luc. 1.
Luc. 1.
Matth. 23.
Luc. 1.

Luc. 1.

GVERRICI ABBATIS

*Igniacensis, in festo Assumptionis**Sermo 1.*

per pedes intelligunt virtutem practicam: motum enim, & incessum ostendunt. Porro sessio firmitatis symbolum est. Quisquis igitur sederit iuxta pedes Iesu, & confirmatus fuerit in practica ac imitatur vitam, & conuersationem Iesu, ille postea venit ad auditum diuinorum sermonum, videlicet contemplationem; quia & Maria primum sedet, deinde audit sermones. Tu igitur, si quidem potes, in ordinem Marię ascende, & fias Dominus affectionum, & ad contemplationem venies; At, si hoc tibi non fuerit possibile, Martha esto, practice parti additus, & per hoc Christum suscipiens. Vide autem hoc; *Quę non auferetur ab ea.* Practicus enim habet, quod à se auferatur, hoc est, distractionem, & occupationem; proficiendo enim venit ad contemplationem, liberaturque à turbatione, & distractione, & ita auferitur aliquid ab eo. Contemplator vero non priuatur hac bona parte, contemplatione scilicet. In quod enim maius aliud proficeret, vbi in hoc venerit fastigium, diuinam dico visionem, id quod est deificari? Qui enim Dei visionē assequitur, Deus fit. Simile enim simili comprehenditur.

EVTHYMII ZIGABONI

superioris Euang. expositio.

Factum est autem dum irent, vt ipse intraret in quoddam castellum, &c. Castellum hoc Bethania erat: hanc enim Ioannes castellum dixit Marię & Marthę. Martha vero distrahatur circa frequens ministerium. Pręparans, quę necessaria erant ad conuiuium, & obsequium eius, ac discipulorum ipsius. *Quę adstuit, & ait; Domine, &c.* Tãquam præceptor curam illi committit, vt nã necū in ministerio manum admoueat. *Martha Martha sollicita es, & tumultuaris circa multa.* Tumultus hoc loco distractio est, & turbatio. *Circa multa* vero, puta, quę ad conuiuium, & obsequiũ necessaria sunt, in dictum est; *Aqui vnum est necessarium.* Videlicet meorum auscultatio sermonum. Neque enim vt epuler veni, sed vt vos doceam. *Maria vero bonam partem elegit, &c.* Duę partes conuersationis laudabiles sunt, nempe practica, siue operatiua, & theoretica, siue cõtemplatiua: has duę sorores istę elegerat: Martha quidem operatiua, ministrando circa corporale domini obsequium; Maria vero cõtemplatiua, audiendo sermones illius. Et quia bipartitus erat Christus: illa quidem refocillabat partem eius visibilem, hæc autem colebat partem eius inuisibilem: ipse vero illius quidem promptitudinem nõ vituperauit, huius autem electionem laudauit. Si quidem illius opus vile certe admodũ erat, huius tamen sublimius. Tu ergo, quam volueris imitare, aut curam habe corporis domini, dico sane pauperum. Nã quatenus, inquit, vni de his minimis fecistis, & mihi fecistis. Aut occupare circa auscultationem sermonum ipsius, circa contemplationem dogmatum illius. Aut etiam vtrumque exerce congruis temporibus. Bonã vero partem dixit, non quod altera mala sit: sed bonam hic appellauit eã, quę melior est. Potest enim fieri, vt duorum bonorum vnũ altero melius sit; Bonum siquidem est hospitalem esse, verum melius est, Deo affidere; illud enim corporale est, hoc autem spirituale.

Veni electa mea & ponã in thronum meum. Multi vocati, pauci electi. Beati quos elegisti, Domine, habitabũ in atrijs tuis, imò tu in eis habitabis, tu in eis regnabis, thronumque regni tui in eis collocabis. Sanẽ omnium beatorum beatissima est Maria, quę de numero omnium electorum, singulariter est electa, & præelecta: quoniam elegit eam Dominus, & elegit eam in habitationem sibi, dicens: Hęc requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam. Habitauit in decem mensibus, habitauit cum ea, & sub ea annis pluribus. Habitans in ea, replebat eam singulari gratia charismatum, habitans cum ea pascebat eam incomparabili piorem suauitate morum, & diuinorum desiderabili sapientia sermonum. Nunc autem & in ea & cum ea, sicut interminabili æuo: sic incomprehensibili modo habitans, satiã eam beatificantium gloria visionum: foris quidẽ gloriificatę carnis formam exhibens, intus autem formam verbi glorificantis imprimẽs. O Maria, nõ vocaberis, ait dominus, vltra derelicta, & terra tuã nõ vocabitur vltra desolata, vt quia virgo, idẽ sis in cœcunda. Sed vocaueris voluntas mea, id est dilectus meus filius in ea, quia cõplacuit domino in te, & terra tua inhabitabitur. Habitabit enim iuuenis in virgine, & habitabit in te filius tuus, imò si magis placeat, vt non recedamus à verbis scripturę, habitabunt in te filij tui. Quid hæretice caput erigis? Quid mysterium pietatis ad occasionem perfidie rapis? Vnum quidem genuit, qui sicut vnicus est patri in cœlis: ita vnicus est matri in terris. Neque enim sicut tu impiẽ blasphemias, alios postea filios genuit: sed intermatum manet, sicut signaculum perpetuę virginitalis in matre: ita sacramentum catholicę vnitatis in prole. Ipsa tamen vnica virgo mater, quę se patris vnicum genuisse gloriatur, eundem vnicum suum in omnibus membris eius amplectitur, omniumq; in quibus Christum suum formatum agnoscit, vel formari cognoscit, matrem se vocari non confunditur. Eua vetus illa, non tam mater quã nouerca, quę filiis ante propinauit præiudicium mortis quã initium lucis, dicta est quidem mater cunctorum viuentium, sed inuenta est verius interfectrix viuentium, seu genitrix morientium: eum suũ generare nihil aliud sit, quam mortem ingenerare. Et quia illa non potuit fideliter interpretari nomẽ suum, illa impleuit mysterium, quę & ipsa sicut Ecclesia, cuius forma est mater, est omnium ad vitam renascentium. Mater siquidem est vitę, quã viuunt vnuerũ, quam dum ex se genuit, nimirum omnes qui ex ea viduri sunt, quodammodo regenerauit. Vnus generabatur, sed nos omnes regenerabamur: quia videlicet secundum rationem feminis, quo generatio fit, iam tunc in illo omnes eramus. Sicut enim in Adã fuimus ab initio propter semen carnalis generationis: sic in Christo ante initium, maximẽ propter semen spiritualis regenerationis. Porro beata mater illa Christi, quia matrem Christianorum se agnoscit ratione mysterij: cura quoque se matrem eis præstat, & affectu pietatis. Neque enim duratur ad filios, quãsi non

non sint sui, cuius viscera semel quidem foeta, sed nunquam effœta, nõquam desinunt fructum pariturę pietatis. Benedictus siquidem fructus ventris tui, grauidam te õ pia mater, inexhausta pietate reliquit: ex te quidem semel nascens, sed in te semper manens & affluens, & in octo concluso castitatis, fontem signatus charitatis semper abundare faciens: qui licet signatus sit, foris tamẽ deriuatur, & in plateis aquę eius nobis diuiduntur. Licet nanq; fons charitatis propius Ecclesię incommunicabilis sit alienis, beneficium tamẽ eius impartire gaudet etiam inimicis. Denique si seruus Christi filios suos iterum atque iterum paritur, cura atque desiderio pietatis, donec formetur in eis Christus, quãtõ magis ipsa mater Christi? Et Paulus quidem genuit eos, verbum veritatis quo regenerati sunt prædicando: Maria autem longẽ diuinius atque sanctiũs verbum ipsum generando. Laudo quidem in Paulo prædicationis ministerium; sed plus miror ac veneror in Maria generationis mysterium. Vide autem si non & filij matrem videntur agnoscere, dictante vtique ipsi veluti quadam naturali pietate fidei, vt ad inuocationem nominis eius, primò vel maximẽ refugiant in omnibus necessitatibus & periculis, tanquam paruuli ad sinum matris. Vnde nimirum de his filiis puto non absurdẽ intelligi, quod per prophetam promissum est ei, habitabunt in te filij tui: saluo duntaxat intellectu, quod de Ecclesia hæc propheta principaliter accipitur. Et nunc si quidem habitamus in adiutorio matris altissimi, in protectione ipsius commoramur, tanquam sub vmbra alarum eius: & postmodum in consortio glorię ipsius, tanquam in sinu ipsius confouebimur. Tunc erit vox vna lætantium, & aggratulantium matri: Sicut lætantium omnium nostrum habitatio est in te, sancta Dei genitrix. Nullatenus autem credideris maioris eius esse felicitatis & glorię, habitare in sinu Abrahę quã in sinu Marię, cum thronum suum in ea posuerit rex glorię. Veni, inquit, electa mea, & ponam in te thronum meum. Non poterat signantius, aut elegantius describi prærogatiua glorię eius, quã vt thronus Dei regnantis esse diceretur. Nulli siquidem animę tanta plenitudine, aut familiaritate copiam sui diuina maiestas videtur indulgere, sicut illi in qua spiritaliter præceteris residere delegerit. Discipulis quidem dominus loquebatur, qui pauperes facti pauperem sequebantur: In regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suę, sedebitis & vos super sedes. Alibi quoque promittit idem agnoscens nos, de cælo spectans, & incitans decertantes: Qui vicerit, inquit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici & sedi in throno patris mei. Matri vero cuius longẽ differens est meritum, nihilominus differens promittit præmium. Veni, inquit, electa mea, & ponam te in thronum meum. Parum est, inquit, vt iudicanti confideas, nisi & ipsa mihi sedes fias, vt maiestatem regnantis eõ felicius quo familiaris in te contineas, & specialius præceteris incomprehensibilem comprehendas. Continuisti paruulum in gremio, continebis immensum in animo. Fuisi diuersorum peregrinantis, eris palatium regnantis. Fuisi tabernaculum pugnantium in mundo, eris solũ triumphantis in cælo. Fuisi thalamus sponsi incarnati, eris thronus regis coronati. O fili

Dei, nihil tibi nihil in illo tuo displicuit hospitio, quod tam liberenter repetit, tamque affluenter remunerat tua dignatio: Nihil vtique in illo sordidum offendisti, quia nulla erat libido, sed purissima castitas: nihil ruinosum, quia nulla erat superbia, sed fundatissima humilitas: nihil obscurum, quia exclusa erat infidelitas: nihil angustum, quia diffusa erat charitas. Adorna thalamũ virgo prudentissima, regem Christum non solum hospitium suscepit, sed & sponsum habitura. Adornauerat inquam multiplici decore virtutum & gloria, tantõ fortasse locupletius, quantõ pauperior erat: tantõ vtique tutius & verius, quantõ interius totum erat. Hunc ornatum mirabatur qui dicebat: Omnis gloria eius filię regis ab intus in simbris aureis circumamicta varietate. Et alius: O quã pulchra es casta generatio cum charitate. Domum tuam decet dominũ huiusmodi sanctitudo & decor. Is decor te inuitauit vt intrares, illuxit vt redires. Intrans benedictionis gratiam multiplicasti, sed rediens cumulasti. Cũ intrasti, homo natus es in ea: cũ redisti, Deus glorificatus es in ea. Tunc tibi posuisti in ea sacramentum gratię, nunc autem thronum glorię. Cancuntur quidem & sunt alij throni: quidam scilicet spiritus diuini, præ aliis vt putamus subiectis ordinibus præfidentis maiestate pleni, quorum quę sit prærogatiua scriptura non exprimit, licet inuatur ex vocabulo quod nonnulla sit. Sed & anima cuiuslibet iusti dicitur sedes sapientię. Quę autem nunc est sedes sapientię, profectõ tũc erit & glorię. Sit igitur illud cæli palatium plenum sedibus & thronis, sedeatque Deus in omnibus, accommodans se, & aptans cuique pro meritis. Non immeritõ tamen creditur, sine iniuria vel inuidia cæterarum sedium quoddam esse speciale regis solium, excelsum & eleuatum super gloriam omnium. Mariam dico exaltatam super choros angelorum, vt nihil contempletur supra se mater nisi filium solum, nihil miretur supra se regina nisi regem solum, nihil veneretur supra se mediatrix nostra nisi mediator solum, cui nos ipsa precibus suis eonciliet, commendet, & repręsentet vnico filio suo Iesu Christo, cui est honor, & gloria in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EODEM

Sermo 2.

Filię Hierusalem nunciare dilecto, quia amore flangeo. Verba ista quę à nobis hac nocte cantata sunt, qualiter ad assumptionẽ beatę Marię possint videri pertinere, volumus si placet cum vestra charitate tractare. Id autem eo genere sermonis faciendum videtur, quo non modo secularium, sed etiam Ecclesiasticarum auctores literarum nonnunquam vsi sunt, maximẽ in tractandis canticis, vnde hæc sunt sumpta. Hoc nanque genus sermonis, salua veritate quadam, ampliori vitur libertate: cũ videlicet sumpto thẽmate causę, vt beatus Hieronymus ait: non tam loquitur quę reuera facta vel dicta sint, quã eiusmodi fuisse negocium ostendit: vt ea quę dicuntur, & si facta, vel dicta non fuerint, fieri tamen vel dici potuisse: aut etiã in affectu facientis, vel dicentis fuisse non absurdẽ credi possint. Maria igitur

igitur migratura à corpore decubebat, vt est humana infirmitas. Porro filia Hierusalem, quæ solum est, id est angelicæ virtutis, scientes nimirum quia obsequium matris captada est gratia filij, visitabant satis officiosè ac deuotè dominam suam matrem Domini sui. Et fortasse aliquid huiusmodi primò post salutationis officia locuti sunt ei angelis: sicut speciem humano vultui, ita sermonem humano nimirum conformantes affectui vel vultui. Quid est obsecro, mi domina, quod sic ægra videris, & languida? Quid est quod præter solum tristis & pigra, ab heri & nudius tertius sicut solebas nõ sancta renisis loca, quorù contemplatione amorem tuum pascebas? Iam per aliquot dies non vidimus te, aut rupem Caluarie ascendentem, vt ibi locum crucis impleres lachrymis, aut ad sepulchrum filij adoratam gloriam resurrectionis, aut in monte Oliueti deosculatam extrema vestigia ascendentis. Ob hoc ipsum liquidem creditur in valle Iosaphat commorata (vbi & sepulchrum eius monstratur, vt ait beatus Hieronymus) in ecclesia miro lapideo fabricata tabulata: ne scilicet à sanctis locis longius recederet, sed sepius ea inuisens, licet omnia memoria teneret, formam tamè gestorù velut corporaliter in ipsis effigiatam locis dulcius amplecteretur, & vel sic suum aliquatenus amorem solaretur. Causam itaque percunctantibus illis, cur ab his modo vacaret, & ex toto decumberet? languo, inquit. Papè langues? Languor enim quem locum in corpore tuo reperit, in quo salus mundi tam diu habitauit? De corpore illius filij tui virus exibat, & sanabat omnes, adeo vt etiam simbria vestimèti Aemorroissam sanaret. Et tu quæ tam diu ipsum in vtero, in sinu, in gremio continuisti: quomodo postea vlli infirmitati, aut languori, vel accessibilis esse potuisti? Non est, inquit, quòd id miremini, sed illud ipsum corpus filij mei, quale aliquando fuerit recorderemini. Et ipsum enim quàm infirmum, quantusve defectibus subditum fuerit voluntate: tamen ego noui quæ ipsum in vtero alui, vberibus lactaui, sinu foui: nec solius infantia, sed & sequentium defectus ætatum vidi, & eis vt potui ministraui: ad extremum non sine passione mea; ludibria & supplicia passionis & crucis aspexi, per singula discens quàm verè de eo noster Esaias dixerit: Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Cur ego doleam: non eum meo dedisse corpori, quod suo non dedit? Non sum ita delicata aut superba, vt quod ille dignatus est pati, ego quantalacunque ex parte pati non possim aut nolim. Et ille quidem misericordie voluntate, ego naturali necessitate. Sanè aliud est sanitas, aliud est sanctitas. Sanctitatem dedit corpori meo, concepti sui corporis sacramento. Sanitatem te daturum promissit, suscitati corporis exemplo. Denique vt minis miremini languorè meum, amore læguo. Languo plus ira, patientia amoris, quàm passione doloris. Plus vulnerata charitate, quàm graua infirmitate. Heu inquit illi, quàm frequentes immo continuæ causæ languoris? Bone Iesu quomodo hæc mater tua postquam te genuit, nunquam fere nisi in languore fuit? Primò languit timore, postea dolore, nunc amore. Timore à natiuitate vsque ad passionem, cum semper vitam insidiis appeti videret: dolore, toto tempore passionis, donec rediuuium reciperet:

nunc amore & desiderio, foelicis sed mirabilis cruciatur, quia sedentem in celo tenet. Quomodo Iesu bone qui summi fructus es gaudij, tam longi factus es illi causa martyrij, vt charissimam tibi ipsius animam, rot & tam acuti sine cessatione pertranseant gladij? Sed obsecramus te domina, ne vt faciamus tibi: vis saltem vt resideat hic iste Gabriel symmistes tuus, vt assideat & ministret tibi, qui ab initio cõscius & minister mysterij tui, custos quoque tui cubiculi meruit deputari? Non opus est, inquit: Sufficit mihi virgo meus nouus in carne angelus, discipulum dico quem diligebat Iesus, cuius me dilectionis hæredem reliquit, cum illum mihi & me illi in cruce commendauit: cuius obsequio nihil mihi gratius, quia conuersatione & affectu nihil castius, moribus nihil suauius, nihil syncerius fide, nihil sanctius sermone. Nos ergo, aiunt illi, in quo tibi esse poterimus officiosi? Filia, inquit, Hierusalè nunciate dilecto, quia amore languo. Ipse nouit quomodo meo medendum sit languori. An nosti, inquit, quia cum sciat omnia, de multis quasi nescius interrogat? Si ergo quaesierit quid illud sit quod tu vulneri velis adhiberi, quid respõdebimus ei? Sodales, inquit, estis sponsi, Gabriel iste meus, paranympus meus, nõ puto vobis esse celandum amoris mysterium. Dic igitur tamen ne iudicet temeraria, quòd maiora me querere videat: Osculetur me osculo oris sui. Si quid mihi conscia essem, contenta essem cum Maria Magdalenæ osculo pedum, vbi indulgentia sumitur delictorum. Sed quia in omni vita mea non me reprehendit cor meum, non puto me arroganter flagitare de osculo oris gratiam gaudiorum. Cur autem arrogans videar, si illud os mihi reposco, quod de me sibi formauit ipse conditus & conditor? Cum paruulum tenebam inter brachia, quotiens osculari speciosum forma præ filiis hominum mihi libebat, satis licebat, nunquam faciem auerterat, nunquam matrem repellere. Et si fortassis in patientia desiderij eram nimia, ipse tamen more suo matrem repellere. Gaudebat eam replere gratia, quæ diffusa erat in labijs eius, & dulcedine qua totus erat plenus, totus concupiscentia, & desiderium castarum scilicet animarum. Vnde sicut ipse de se confitetur. Qui edunt me adhuc esurient, & qui bibunt me adhuc sitient: quanto gratiam oris illius gustauit suauis, tanto nimirum reposito nunc ardentius. Creuit quidem gloria & maiestatis, sed nihil ab illa ingenta mutatus est mansuetudine & bonitate. Nihil ad illum superbia secularis elogium, honores mutant mores. Sublimior est, sed non superbior. Gloriosior, sed non dedignantior. Non fastidiet matrem quam elegit, nec æternam electionem suam nouo iudicio reprobat. Ne timeas Maria, ait Gabriel more suo, inuenisti enim gratiam apud Deum. Etiam in cæteris qui longè iacet sub vestigijs tuis, probate consequit improbitatem huius affectus & precis, qui nihil nimirum, aut iniuriosum sibi deputat, quod in eum vera duntaxat charitas præsumat. Et conuersus ad sociam multitudinem, eam, inquit eam, ne ipsi filio facere videamur iniuriam, si gloriam matris differamus. Cum ergo reuersi nunciassent hæc Domino suo, quid putamus Iesum nisi tale aliquid locutum? Ego sum qui patrem & matrem filij

honorandos commendauit, ego vt facerem quod docui, & exemplo essim alijs, vt patrem honorarem in terram descendendi: nihilominus vt matrem honorarem in celum rescendendi. Ascendi & præparauit ei locum, thronum gloriæ, vt à dextris regis regina coronatâ confedat, in vestitu deaurato, circumdata varietate. Neque hoc dico quod in patre thronus ei collocetur, quoniam potius ipsa erit thronus meus. Veni igitur electa mea, & ponam in te thronum meum. In te mihi quandam regni sedem constituam, de te iudicia decernam, per te preces exaudiam. Nullus mihi plus ministravit in humilitate mea, nulli abundantius ministrare volo in gloria mea. Communicabo tibi quod Deus sum. Flagitabis osculum oris, quinimmo tota de toto osculaberis. Non imprimam labia labijs, sed spiritum spiritui osculo perpetuo & indissolubili. Quia concupiui speciem tuam, etiam desiderantius quàm tu meam: nec satis glorificatus videbor mihi, donec tu conglorificeris. Gloria tibi domine Iesu, subinulit chorus angelorum. Gloria tibi domine Iesu, ingeminet cœtus fidelium. Glorificatio matris tibi proficiat ad gloriam, nobis ad veniam, te præstante cui est honor & gloria, per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EODEM

Sermo 3.

IN omnibus requiem quaesui. Grata quies fessis. Grata igitur & opportuna vobis qui fessi estis dies iste quietis & feriationis interuenit, vt dum sanctæ Dei genitricis requiem celebramus, non solum corpora recreentur hac diurna quiete à labore missis, sed etiam corda respiciant in recordationem, & amorem illius æternæ quietis. Et ibi tamen ô fratres, ibi etiam metetis, sed requiem metetis qui nunc labore huius messis seminatis: fructus huius laboris illa requies erit: requies à labore, merces pro labore, cuius etiã recordatio fidelis vires reparat in labore: Vmbra est æstuantibus, cibis esurientibus. Sic enim ait illa, quæ memoriam abundantie suauitatis eius eructabat: Sub umbra illius quem desideraueram sedit, & fructus eius dulcis gutturi meo. O qui laboratis, ô qui portatis pondus diei & ætus, sub umbra alarum Iesu inuenietis requiem animabus vestris, firmiter, vt scriptum est virtutis, regimen ardoris, vmbra culum meridiani: vt ex sententia cordis sit illa confessio oris: Domine domine virtus salutis meæ, obumbrasti super caput meum in die belli, in die ætus & laboris, certaminis & tentationis. Cum enim meditatio æternæ requie capitis laborantium obumbrat, non solum ab æstu tentationum refrigerat, sed etiam ad laboris animos innouat: iuxta illud quod scriptum est de asino forti Ysachar: Vidit requiem quod esset bona, & terram quod optima, & supposuit humerum ad portandum: id est desiderio illius quietis & hereditatis, sponte humiliavit se ad laborandum. Et iste ergo dicere potuit, in omnibus requiem quaesui, & in hereditate domini morabor. Fœlix qui in omnibus laboribus, & vis suis requiem quaerit beatam: semper sectinans ingredi, vt Apostolus monet, in illam requiem, eius desiderio corpus assigens, animum autem iam illi requie parans

& componens: cum omnibus hominibus, quod ex ipso est, pacem habens, requiem & orium Mariæ voluntate præeligens: laborem autem & negotium Marthæ necessitate quidem suscipiens: sed quanta præualerit pace & quiete spiritus adimplens, & semper ad illud vnum necessarium de illa multiplicitate distractione sese recolligens. Homini huiusmodi etiam cum laborat, quiescit: sicut eduerso impijs etiam cum quiescit, laborat. Quomodo enim, quiescerent, quibus Deus immittit rotam malorù: quibus iurauit in ira sua si introibunt in requiem meam? Extra illam non est nisi afflictio & miseria, & in circuitu eius tempestas valida: sicut & in natura rerum fit, vt quicquid extra simplicitatem & vnitatem puncti fuerit, in motu & agitatione sit: tantòque cõcitatore quilibet circulus impetu notetur, quantò ab immobilitate principij sui, id est à medietate centri recesserit longius. Sanè in circuitu impij ambulat, quibus Deus immittit rotam malorum, idèoque in illam internam, & æternam requiem intrare non possunt. Ideo contritio & infelicitas in viis eorum, quia viam pacis non cognouerunt: quia nec quaesierunt, vt dicere possint in omnibus requiem quaesui: vt videlicet in multiplicitate actuum suorum quibus turbantur & turbant, vnum quod est necessarium, cogitent aut requirant. Iustorum potius est vox illa, qui & dicere possunt: vnam petij à domino hæc requiram: vultum tuum domine quaesui, vultum tuum requiram: qui non nisi quietis illius amore laborant, qui omnino præoptant ingredi putredinem in ossibus suis, vt quiescant in die tribulationis, quàm in bonis ducere dies suos, & in puncto ad infernum descendere. Si quis tamen curiosus inquirere velit, cuius potissimum vox illa sit in omnibus, requiem quaesui: & vox est trique sapientia, vox est ecclesiæ, vox est Mariæ, vox est ciuili, bet sapientis animæ. Sapientia in omnibus requiem quaesuit, sed in solis humilibus inuenit. Ecclesia in omnibus mundi nationibus requiem quaesuit, sed in solis credentibus inuenit. Maria sicut & quælibet sapiens anima, in omnibus actionibus suis requiem quaesuit, sed hodie demum inuenit, cum post persecutionem Herodis, & fugam Ægypti, post tot insidias & atrocitates Iudaicæ impietatis, post tot passiones atrocis, passione & morte filij: postquam tot & tam acerbi ipsius animam pertranfierunt gladij, tantem hodie dicere datum est ei: Convertere anima in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi. Qui creauit me, creatus est ex me: requieuit in tabernaculo corporis mei, negare non poterit mihi requiem cæli sui. Qui enim gratiam vltro cumulatis alijs, pari quomodo non referat matri? Perge Maria, perge securam in bonis filij tui, fiducialiter age tanquam regina, mater regis & sponsa. Reque quaerebas, sed amplioris gloriæ est quod tibi debetur regnum & potestas. Individuum habere tecum cupit imperium, cui tecum in carne tua, & vno spiritu indiuisum fuit pietatis & vnitatis mysterium, dum scilicet saluo honore naturæ, geminato munere gratiæ, iuncta est mater in matrimonium. Requiesce igitur ô fœlix inter brachia sponsi, replicabit tibi ni fallor inter amplexus & oscula: quàm suauiter requieuerit in tabernaculo corporis tui, quàm suauis in cubiculo cordis tui. Non est iniustus Deus ô fratres, vt obliuiscatur operis

boni, viuunt semper apud eum memoria beneficij semel accepti. Beatus apud quem Deus vel semel requiem inuenit, in cuius tabernaculo vel hora una requieuerit. Ecce nunc quoque sapientia clamat in plateis: in omnibus requiem quæsiui: pulsauit, nec fuit qui aperiret: vocaui, nec fuit qui responderet. Filius hominis factus secundum prophetam velut vir vagus, & quasi viator declinans ad manendū, non habet vbi reclinet caput suum, foris stat plenus rore, & capit cincinnos guttis nocturnis. Quis ille in nobis, tam humanus atque hospitalis, vt surgat & aperiat ei, & inducat in cubiculum suum, aut certe ostendat ei cœnaculum grande stratum, vbi cum discipulis pascha manducet nouū? Hoc enim dico fratres, nisi requiem quam quærīt inuenit apud nos, nec nos optatam requiem inueniemus in illo. Ait quidem dominus per prophetam: Hæc est requies mea reficite lassum, & hoc est meum refrigerium. Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala parabit ei dominus, vicissitudine debita, requiem & refrigeriū. Si ergo humanitatem membris suis exhibitā Deus imputat sibi, quāto magis quod ipse sit spiritus, cum gratiarum actione recoleret: Hospes, inquit, fui & suscepistis me. Nunquid enim multorum paupertas sanctorum, quæ vagos colligere, esurientes pascere non sufficit: domino, qui magis apud pauperes hospitari consuevit, inhumana & inhospitalis erit? Super quem autem quiescam, inquit, nisi super humilem & quietum, & trementem verba mea? O humilitas angusta tibi, ampla diuinitati, pauper & insufficientis tibi: sufficiens ei quem non capit orbis, copiose ac deliciose reficiens illum qui & angelos pascit. Super quem, inquit, quiescam nisi super humilem. In omnibus requiem quæsiui, sed apud humilem ancillam inueni. Non est inuenta similis illi in gratia humilitatis, ideo in plenitudine humilitatis requieuit etiam corporaliter omnis plenitudo diuinitatis. Quamquam aliter requieuerit in filio, quia & si mater humillima, longè tamen filius humilior. Idcirco spiritus septiformis non solum super ipsum requieuit, sed etiā omnibus qui mites & humiles ab eo esse didicerint, diuersas in eo felicissimæ quietis mansiones præparauit, immò totum ipsum quoddam aureum fecit inclinatorium ad quiescendum. Huius nimirum reclinatorij beatissimam requiem visus est quadam specie prælibasse, qui supra pectus eius meruit in cœna recumbere. Sed adhuc libet intueri: quā plenum rationis & congruentiæ sit quod ait: super quem quiescam, nisi super humilem & quietum? Quomodo nanque super inquietum aliquid quiesceret: quomodo super basem, quæ nutaret aut vacillaret, columna immobilis stare? Quis autem nisi humilis, quietus esse potest? Quis nisi humilis in pacē quieti & modesti spiritus seipsum possidere potest? Impius proicit ventus à facie terræ, circumfertur omni vento doctrinæ. Impius, inquit, propheta quasi mare feruens, quod quiescere nō potest: feruet ira, estuat auaritia, intumescit superbia, seipsum fugiter pugna quatit intestina, ac seditione collidit domesticā. Vt ergo quiescat in vobis o fratres mei amator ille largitorque quietis, date operam iuxta consiliū Apostoli, vt quieti sitis. Quonam modo istud erit? Dico, inquit, vobis: Vt vestrum negociū agatis, & operemini ma-

nibus vestris. Opus est onus quo veluti pondus nauibus, ita quietis & grauitas inquietis additur cordibus: sed exterioris hominis fundatur atque componitur status. Magnorum initium malorū est, sicut legitis, mulier vaga, quietis impatiens: nec valens consistere in domo pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos infidias. Nec sine causa est quod magister gentium hoc inquietudinis malum sic habet suspectum, vt nō solum correptione, sed etiam separatione euelet illud persequendū. Rogamus, inquit, vos fratres, corripite inquietos. Et item in secūda ad eosdem Thessalonicenses inter alia quæ super inquietos velut è cœlis tonabat, audiuius, inquit, inter vos quosdam ambulantes inquietē, nihil operantes, sed curiose agentes. His qui eiusmodi sunt denūciamus, vt cum silentio operantes suum panem manducent. Quod si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commiscamini cum illo, vt confundatur. Si quis fortē, quod absit, eiusmodi inuenit inter vos, pulchrius & honestius, antequam tam grauiter & publicè noceat, vltro confundetur, inde scilicet, quia notabilis est, & dissimulatur: reprehensibilis est, & toleratur. Sic autem confundatur, vt concione corrigatur, correptione lætetur, lætificet; non modo nos, sed spiritum Dei: qui cum dicit, in omnibus requiem quæsiui, non inuenit eam nisi in quietis, nec præstat nisi quietis. Vnde & inquietus per prophetam reuocat, & compescit, si reuertamini, & quiescatis, salui eritis. Omnes ergo pariter sic operam demus, vt quieti simus, vt in quiete nostra semper in meditatione æternæ quietis occupemur, ac desiderio illius ad omnem parati labore inueniamur. Hoc nobis impetret beata Dei genitrix cuius requiem celebramus, ab eo qui requieuit in tabernaculo corporis & cordis eius. Ipse est requies æterna Christus Iesus, cui est honor, & gloria per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN EODEM

Sermo 4.

Maria optimam partem elegit. Hoc de Mariæ ^{Luc.} ^{10.} ^{42.} ^{1.} ^{2.} ^{3.} ^{4.} ^{5.} ^{6.} ^{7.} ^{8.} ^{9.} ^{10.} ^{11.} ^{12.} ^{13.} ^{14.} ^{15.} ^{16.} ^{17.} ^{18.} ^{19.} ^{20.} ^{21.} ^{22.} ^{23.} ^{24.} ^{25.} ^{26.} ^{27.} ^{28.} ^{29.} ^{30.} ^{31.} ^{32.} ^{33.} ^{34.} ^{35.} ^{36.} ^{37.} ^{38.} ^{39.} ^{40.} ^{41.} ^{42.} ^{43.} ^{44.} ^{45.} ^{46.} ^{47.} ^{48.} ^{49.} ^{50.} ^{51.} ^{52.} ^{53.} ^{54.} ^{55.} ^{56.} ^{57.} ^{58.} ^{59.} ^{60.} ^{61.} ^{62.} ^{63.} ^{64.} ^{65.} ^{66.} ^{67.} ^{68.} ^{69.} ^{70.} ^{71.} ^{72.} ^{73.} ^{74.} ^{75.} ^{76.} ^{77.} ^{78.} ^{79.} ^{80.} ^{81.} ^{82.} ^{83.} ^{84.} ^{85.} ^{86.} ^{87.} ^{88.} ^{89.} ^{90.} ^{91.} ^{92.} ^{93.} ^{94.} ^{95.} ^{96.} ^{97.} ^{98.} ^{99.} ^{100.} ^{101.} ^{102.} ^{103.} ^{104.} ^{105.} ^{106.} ^{107.} ^{108.} ^{109.} ^{110.} ^{111.} ^{112.} ^{113.} ^{114.} ^{115.} ^{116.} ^{117.} ^{118.} ^{119.} ^{120.} ^{121.} ^{122.} ^{123.} ^{124.} ^{125.} ^{126.} ^{127.} ^{128.} ^{129.} ^{130.} ^{131.} ^{132.} ^{133.} ^{134.} ^{135.} ^{136.} ^{137.} ^{138.} ^{139.} ^{140.} ^{141.} ^{142.} ^{143.} ^{144.} ^{145.} ^{146.} ^{147.} ^{148.} ^{149.} ^{150.} ^{151.} ^{152.} ^{153.} ^{154.} ^{155.} ^{156.} ^{157.} ^{158.} ^{159.} ^{160.} ^{161.} ^{162.} ^{163.} ^{164.} ^{165.} ^{166.} ^{167.} ^{168.} ^{169.} ^{170.} ^{171.} ^{172.} ^{173.} ^{174.} ^{175.} ^{176.} ^{177.} ^{178.} ^{179.} ^{180.} ^{181.} ^{182.} ^{183.} ^{184.} ^{185.} ^{186.} ^{187.} ^{188.} ^{189.} ^{190.} ^{191.} ^{192.} ^{193.} ^{194.} ^{195.} ^{196.} ^{197.} ^{198.} ^{199.} ^{200.} ^{201.} ^{202.} ^{203.} ^{204.} ^{205.} ^{206.} ^{207.} ^{208.} ^{209.} ^{210.} ^{211.} ^{212.} ^{213.} ^{214.} ^{215.} ^{216.} ^{217.} ^{218.} ^{219.} ^{220.} ^{221.} ^{222.} ^{223.} ^{224.} ^{225.} ^{226.} ^{227.} ^{228.} ^{229.} ^{230.} ^{231.} ^{232.} ^{233.} ^{234.} ^{235.} ^{236.} ^{237.} ^{238.} ^{239.} ^{240.} ^{241.} ^{242.} ^{243.} ^{244.} ^{245.} ^{246.} ^{247.} ^{248.} ^{249.} ^{250.} ^{251.} ^{252.} ^{253.} ^{254.} ^{255.} ^{256.} ^{257.} ^{258.} ^{259.} ^{260.} ^{261.} ^{262.} ^{263.} ^{264.} ^{265.} ^{266.} ^{267.} ^{268.} ^{269.} ^{270.} ^{271.} ^{272.} ^{273.} ^{274.} ^{275.} ^{276.} ^{277.} ^{278.} ^{279.} ^{280.} ^{281.} ^{282.} ^{283.} ^{284.} ^{285.} ^{286.} ^{287.} ^{288.} ^{289.} ^{290.} ^{291.} ^{292.} ^{293.} ^{294.} ^{295.} ^{296.} ^{297.} ^{298.} ^{299.} ^{300.} ^{301.} ^{302.} ^{303.} ^{304.} ^{305.} ^{306.} ^{307.} ^{308.} ^{309.} ^{310.} ^{311.} ^{312.} ^{313.} ^{314.} ^{315.} ^{316.} ^{317.} ^{318.} ^{319.} ^{320.} ^{321.} ^{322.} ^{323.} ^{324.} ^{325.} ^{326.} ^{327.} ^{328.} ^{329.} ^{330.} ^{331.} ^{332.} ^{333.} ^{334.} ^{335.} ^{336.} ^{337.} ^{338.} ^{339.} ^{340.} ^{341.} ^{342.} ^{343.} ^{344.} ^{345.} ^{346.} ^{347.} ^{348.} ^{349.} ^{350.} ^{351.} ^{352.} ^{353.} ^{354.} ^{355.} ^{356.} ^{357.} ^{358.} ^{359.} ^{360.} ^{361.} ^{362.} ^{363.} ^{364.} ^{365.} ^{366.} ^{367.} ^{368.} ^{369.} ^{370.} ^{371.} ^{372.} ^{373.} ^{374.} ^{375.} ^{376.} ^{377.} ^{378.} ^{379.} ^{380.} ^{381.} ^{382.} ^{383.} ^{384.} ^{385.} ^{386.} ^{387.} ^{388.} ^{389.} ^{390.} ^{391.} ^{392.} ^{393.} ^{394.} ^{395.} ^{396.} ^{397.} ^{398.} ^{399.} ^{400.} ^{401.} ^{402.} ^{403.} ^{404.} ^{405.} ^{406.} ^{407.} ^{408.} ^{409.} ^{410.} ^{411.} ^{412.} ^{413.} ^{414.} ^{415.} ^{416.} ^{417.} ^{418.} ^{419.} ^{420.} ^{421.} ^{422.} ^{423.} ^{424.} ^{425.} ^{426.} ^{427.} ^{428.} ^{429.} ^{430.} ^{431.} ^{432.} ^{433.} ^{434.} ^{435.} ^{436.} ^{437.} ^{438.} ^{439.} ^{440.} ^{441.} ^{442.} ^{443.} ^{444.} ^{445.} ^{446.} ^{447.} ^{448.} ^{449.} ^{450.} ^{451.} ^{452.} ^{453.} ^{454.} ^{455.} ^{456.} ^{457.} ^{458.} ^{459.} ^{460.} ^{461.} ^{462.} ^{463.} ^{464.} ^{465.} ^{466.} ^{467.} ^{468.} ^{469.} ^{470.} ^{471.} ^{472.} ^{473.} ^{474.} ^{475.} ^{476.} ^{477.} ^{478.} ^{479.} ^{480.} ^{481.} ^{482.} ^{483.} ^{484.} ^{485.} ^{486.} ^{487.} ^{488.} ^{489.} ^{490.} ^{491.} ^{492.} ^{493.} ^{494.} ^{495.} ^{496.} ^{497.} ^{498.} ^{499.} ^{500.} ^{501.} ^{502.} ^{503.} ^{504.} ^{505.} ^{506.} ^{507.} ^{508.} ^{509.} ^{510.} ^{511.} ^{512.} ^{513.} ^{514.} ^{515.} ^{516.} ^{517.} ^{518.} ^{519.} ^{520.} ^{521.} ^{522.} ^{523.} ^{524.} ^{525.} ^{526.} ^{527.} ^{528.} ^{529.} ^{530.} ^{531.} ^{532.} ^{533.} ^{534.} ^{535.} ^{536.} ^{537.} ^{538.} ^{539.} ^{540.} ^{541.} ^{542.} ^{543.} ^{544.} ^{545.} ^{546.} ^{547.} ^{548.} ^{549.} ^{550.} ^{551.} ^{552.} ^{553.} ^{554.} ^{555.} ^{556.} ^{557.} ^{558.} ^{559.} ^{560.} ^{561.} ^{562.} ^{563.} ^{564.} ^{565.} ^{566.} ^{567.} ^{568.} ^{569.} ^{570.} ^{571.} ^{572.} ^{573.} ^{574.} ^{575.} ^{576.} ^{577.} ^{578.} ^{579.} ^{580.} ^{581.} ^{582.} ^{583.} ^{584.} ^{585.} ^{586.} ^{587.} ^{588.} ^{589.} ^{590.} ^{591.} ^{592.} ^{593.} ^{594.} ^{595.} ^{596.} ^{597.} ^{598.} ^{599.} ^{600.} ^{601.} ^{602.} ^{603.} ^{604.} ^{605.} ^{606.} ^{607.} ^{608.} ^{609.} ^{610.} ^{611.} ^{612.} ^{613.} ^{614.} ^{615.} ^{616.} ^{617.} ^{618.} ^{619.} ^{620.} ^{621.} ^{622.} ^{623.} ^{624.} ^{625.} ^{626.} ^{627.} ^{628.} ^{629.} ^{630.} ^{631.} ^{632.} ^{633.} ^{634.} ^{635.} ^{636.} ^{637.} ^{638.} ^{639.} ^{640.} ^{641.} ^{642.} ^{643.} ^{644.} ^{645.} ^{646.} ^{647.} ^{648.} ^{649.} ^{650.} ^{651.} ^{652.} ^{653.} ^{654.} ^{655.} ^{656.} ^{657.} ^{658.} ^{659.} ^{660.} ^{661.} ^{662.} ^{663.} ^{664.} ^{665.} ^{666.} ^{667.} ^{668.} ^{669.} ^{670.} ^{671.} ^{672.} ^{673.} ^{674.} ^{675.} ^{676.} ^{677.} ^{678.} ^{679.} ^{680.} ^{681.} ^{682.} ^{683.} ^{684.} ^{685.} ^{686.} ^{687.} ^{688.} ^{689.} ^{690.} ^{691.} ^{692.} ^{693.} ^{694.} ^{695.} ^{696.} ^{697.} ^{698.} ^{699.} ^{700.} ^{701.} ^{702.} ^{703.} ^{704.} ^{705.} ^{706.} ^{707.} ^{708.} ^{709.} ^{710.} ^{711.} ^{712.} ^{713.} ^{714.} ^{715.} ^{716.} ^{717.} ^{718.} ^{719.} ^{720.} ^{721.} ^{722.} ^{723.} ^{724.} ^{725.} ^{726.} ^{727.} ^{728.} ^{729.} ^{730.} ^{731.} ^{732.} ^{733.} ^{734.} ^{735.} ^{736.} ^{737.} ^{738.} ^{739.} ^{740.} ^{741.} ^{742.} ^{743.} ^{744.} ^{745.} ^{746.} ^{747.} ^{748.} ^{749.} ^{750.} ^{751.} ^{752.} ^{753.} ^{754.} ^{755.} ^{756.} ^{757.} ^{758.} ^{759.} ^{760.} ^{761.} ^{762.} ^{763.} ^{764.} ^{765.} ^{766.} ^{767.} ^{768.} ^{769.} ^{770.} ^{771.} ^{772.} ^{773.} ^{774.} ^{775.} ^{776.} ^{777.} ^{778.} ^{779.} ^{780.} ^{781.} ^{782.} ^{783.} ^{784.} ^{785.} ^{786.} ^{787.} ^{788.} ^{789.} ^{790.} ^{791.} ^{792.} ^{793.} ^{794.} ^{795.} ^{796.} ^{797.} ^{798.} ^{799.} ^{800.} ^{801.} ^{802.} ^{803.} ^{804.} ^{805.} ^{806.} ^{807.} ^{808.} ^{809.} ^{810.} ^{811.} ^{812.} ^{813.} ^{814.} ^{815.} ^{816.} ^{817.} ^{818.} ^{819.} ^{820.} ^{821.} ^{822.} ^{823.} ^{824.} ^{825.} ^{826.} ^{827.} ^{828.} ^{829.} ^{830.} ^{831.} ^{832.} ^{833.} ^{834.} ^{835.} ^{836.} ^{837.} ^{838.} ^{839.} ^{840.} ^{841.} ^{842.} ^{843.} ^{844.} ^{845.} ^{846.} ^{847.} ^{848.} ^{849.} ^{850.} ^{851.} ^{852.} ^{853.} ^{854.} ^{855.} ^{856.} ^{857.} ^{858.} ^{859.} ^{860.} ^{861.} ^{862.} ^{863.} ^{864.} ^{865.} ^{866.} ^{867.} ^{868.} ^{869.} ^{870.} ^{871.} ^{872.} ^{873.} ^{874.} ^{875.} ^{876.} ^{877.} ^{878.} ^{879.} ^{880.} ^{881.} ^{882.} ^{883.} ^{884.} ^{885.} ^{886.} ^{887.} ^{888.} ^{889.} ^{890.} ^{891.} ^{892.} ^{893.} ^{894.} ^{895.} ^{896.} ^{897.} ^{898.} ^{899.} ^{900.} ^{901.} ^{902.} ^{903.} ^{904.} ^{905.} ^{906.} ^{907.} ^{908.} ^{909.} ^{910.} ^{911.} ^{912.} ^{913.} ^{914.} ^{915.} ^{916.} ^{917.} ^{918.} ^{919.} ^{920.} ^{921.} ^{922.} ^{923.} ^{924.} ^{925.} ^{926.} ^{927.} ^{928.} ^{929.} ^{930.} ^{931.} ^{932.} ^{933.} ^{934.} ^{935.} ^{936.} ^{937.} ^{938.} ^{939.} ^{940.} ^{941.} ^{942.} ^{943.} ^{944.} ^{945.} ^{946.} ^{947.} ^{948.} ^{949.} ^{950.} ^{951.} ^{952.} ^{953.} ^{954.} ^{955.} ^{956.} ^{957.} ^{958.} ^{959.} ^{960.} ^{961.} ^{962.} ^{963.} ^{964.} ^{965.} ^{966.} ^{967.} ^{968.} ^{969.} ^{970.} ^{971.} ^{972.} ^{973.} ^{974.} ^{975.} ^{976.} ^{977.} ^{978.} ^{979.} ^{980.} ^{981.} ^{982.} ^{983.} ^{984.} ^{985.} ^{986.} ^{987.} ^{988.} ^{989.} ^{990.} ^{991.} ^{992.} ^{993.} ^{994.} ^{995.} ^{996.} ^{997.} ^{998.} ^{999.} ^{1000.}

Maria mater eius. Planè mater quæ nec in terrore mortis filium deferebat. Quomodo enim morte terri poterat, cuius charitas fortis vt mors, immo fortior quam mors erat. Planè iuxta crucem Iesu stabat, cuius mentem dolor crucis simul crucifigebat, suamque ipsius animam tam multiplex pertransibat gladius: quantis cōfossū corpus filij cernebat vulneribus. Merito igitur ibi mater agnita est, & cura ipsius idoneo tutori delegata est, vbi maxime probata est: & matris ad filium sincera charitas, & filij de matre vera humanitas. Nam aliàs velut dissimulasse matrem visus est, siue cum in nuptijs flagitanti miraculum ait, inquit, mater mea? Sed & matris ad filium posceret, sic respondendum erit, vt aliunde quàm à matre se miracula habere significaret, & illi qui sermonem euangelij parentes annunciano interruptum pebat, melius responderi non poterat, vt videlicet spiritalia carnalibus præferenda monstraret. Ac si more suo diceret parentibus, occupatum in negotio euangelij quærentibus. Quid est quod me quæritis? Nescitis, quia in his quæ patris mei sunt oportet me esse? Absit enim vt mater aspernatus sit, qui tanta cura de parentibus honorandis legem dedit. Absit inquam, vt in terra fastidierit matrem, cuius è cælo concupit decorem. Immo potius ordinari in nobis charitatem, tam verbis quàm exemplis nobiscum agens, vt carnalium affectibus necessitudinum, non solum Dei præponamus dilectionem, sed etiam eorum qui Dei faciunt voluntatem. Ille siquidem affectus de cordibus exigitur omnium nostrum, quos summi patris adoptauit dignatio, quo fideliter dicamus cum ipsius vnigenito: Qui-cunque fecerit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, & soror & mater est. Prorsus filij Dei competit vox ista, nec vllum fidelius testimonium reddit ipse spiritus spiritui nostro quod sumus filij Dei, quam vt sonet de cordibus nostris hæc vox vnigeniti Dei. Itaque; Maria quæ secundum carnem mater erat, alia quoque ratione matrem sibi Iesus probat, quando quidem & ipsa voluntatem patris in tantum faciebat, vt de ipsa prædicet pater, vocaberis voluntas mea. Igitur vbi eā filius negligere videretur, ibi amplius honorasse inuenitur, dum ei scilicet materni nominis honor duplicatur, pro eo quod eundem filium quem alio gestauerat incarnatum, etiam nunc animo gestabat inspiratum. Cæterum cum dilexisset eam Iesus in finem dilexit eam, vt non solum propter ipsam finem viuendi, verum & in ipsam finem penè faceret loquendi: dum velut inter vltima verba testamēti curam matris, cuius debitorum se cognoscebat, charissimo transcribit hæredi. Sic quippe inter Petrum qui plus diligebat, & Ioannem qui plus diligebatur, hæreditatem suam Christus diuisit; vt Petrus fortiretur Ecclesiam, Ioannes Mariam. Huic planè competebar hæc portio non solum iure propinquitatis, sed etiam amoris priuilegio testimonioque pudoris. Decebat namque vt non nisi virgo virgini deseruierit, quatenus & virgo beata diuino languens præ amore, floribus fulciretur castitatis: & virginitas adolecentis id interim perciperet temeritatis, & de contubernio proficeret tantæ san-

ctitatis. Qui etiam, quia fidelis probatus est in obsequio incorruptæ matris, mysteria quoque diuinitatis, & arcana verbi incorruptibilibus sibi credi promeruit. Decebat inquam, vt matri Domini non alius obsequeretur quam dilectus filij, quatenus & mater semper suspirans filium in dilectum filij suauis respiraret, & discipulus magistrum sibi conquerens nimis citò subtrahit magistrum totius veritatis se reperisse gauderet. Idque satis commodè prouidit, vt scripturus euangelium familiarius de singulis conferret cum ea, quæ conscia erat omnium, quippe quæ ab initio omnia filij sui diligentem obseruauerat, conseruans omnia verba quæ de illo erant, conferens in corde suo. Sic nempe se Martham exhibuit in cura pueri nutriendi, vt nihilominus Mariæ partes excutata credatur, in studio verbi cognoscendi. Maxime tamen postquam idem filius ascendit vbi erat prius, mater absolutam omni sollicitudine temporali, sanctoque spiritu quem præter singulares illas conceptus sui primitiis communiter cum Apostolis acceptat plenius illuminat: gaudebat nimirum, vacare & videre quoniam Iesus est Deus. Visio profus ineffabilis gaudij, summæque delectationis omnibus qui diligunt Iesum, sed præ omnibus illi quæ genuit Iesum. Cui sicut singulariter excepta gratia Deum generandi, sic & prærogatiua gloriandi in eo quem genuit. Omnino singularis atque incomparabilis gloria virginis matris, videre Deum regem omnium in diademate carnis, qua coronauit eum, vt & Deum agnoscat & adoret corpore proprio, & corpus proprium glorificatum videat in Deo. His interim

Psal. 111. benedicentur omnes gentes. Vnde & ibi sequitur, generatio rectorum benedicetur. De benedictionibus suis itaque Maria metat, & quæ benedictionem omnium gentium seminavit, benedictionem omnium gentium singulariter accipiat. Beatam me dicent, inquit, omnes generationes. *Luce. 22.* Parum est hoc: Beatam te dicent omnes beatorum spirituum ordines. Viderunt hodie ascendentem filia Syon caelestis, & beatam dixerunt, & reginæ laudauerunt eam. Proxus de benedictionibus suis hodie Maria metit, quæ refusa est spiritaliter in eam omnimoda benedictio illa quam de se profudit. Date ei, inquit spiritus sanctus de fructu ventris sui, & saturetur illo quem genuit. O mater misericordiae saturare gloria filij tui, & dimitte reliquias tuas parvulis tuis. Tu iam ad mensam, nos sub mensa catelli. Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ, ita familia hæc famelica de te præstolatur alimoniam vitæ. Per te fructum vitæ communicauimus in mensa præsentium sacramentorum, per te eundem fructum vitæ communicabimus in mensa perennium gaudiorum, lesum benedictum fructum ventris tui, cui est honor, & gloria per omnia secula seculorum, Amen.

Psal. 122.

PETRI DAMIANI DE
*Assumptione sanctissimæ Mariæ
virginis, Sermo.*

*Est apud Lip
pomanum.*

Hic totum decurrat ingenium, & aureus sermo tota reluceat maiestate: voluntaria oris nostri beneplacita faciat sibi genitrix Dei, domina mundi, cæli regina: Ipsa sensum accuat, dirigat styllum, & linguam pauperis venustiori respergat eloquio: Illustret lucem hanc lumine clariori, & suo conuentui suam præsentiam donare dignetur. Sublimis ista dies, & splendidiori sole resurgens, in qua virgo regalis ad thronum Dei Patris euehitur, & in ipsius trinitatis sede reposita, naturam etiam angelicam sollicitat ad videndum. Tota conglomeratur angelorum frequentia, vt videant reginam sedentem à dextris domini virtutum, in vestitu deaurato, in corpore semper immaculato, circumdatam varietate, virtutum multiplicitate distinctam. Hæc est illa dies, quæ cælorum officinas sublimiori gaudio cumulauit, annua mudo, Angelis continua, continuans homines Angelis, & Angelos hominibus felici fæderatione coniungens. Intueret mentalibus oculis filium ascendentem, & matrem assumptam, & videbis aliquid excellentius in Ascensione filij exhiberi, & aliquid gloriosius in Assumptione virginis demonstrari. Ascendit enim saluator in cælum potestatiæ virtutis imperio, sicut dominus, & creator, Angelorum comitatus obsequio, non auxilio fultus; assumpta est Maria in cælum, sed gratiæ subleuantis iudicio, comitantibus, & auxiliantibus Angelis, quam subleuabat gratia, non natura; Ideo dies hæc Assumptio, Ascensio illa vocatur, cum aliud sit potentia, aliud misericordia, solùmque soli sit priuilegium creatori, naturam reum propria potestate supergredi. Hoc est illud excellentius, quod sibi vendicat super creaturam Creator, vbi etiam superabundans, & singularis gratia, non audeat aspirare; sed si diligenter attendamus Ascensionem filij, & matris Assumptionem, inueniemus profecto aliquid, quod nos inuenisse

gaudebimus. Ascendenti quippe Domino egressa est obuiam omnis illa beatorum spirituum gloriosa societas, quando naturæ superiori prætulit inferiorem, & inconvertibili sacramento susceptum hominem in ipsa diuinitatis claustrum identitate. Occurrentibus autem Angelis electorum animas, quas secum educebat, adiunxit, & sic vtrumque triumphali pompa deductus ad Patrem, seder ad dexteram Maiestatis. Attolle iam oculos ad assumptionem Virginis, & salua filij maiestate, inuenies occurrentium huius pompæ non mediocriter digniorem. Solum quippe Angeli Redemptori occurrere poterunt, Matri verò cælorum palatia penetrant filius ipse cum tota curia tam Angelorum, quam iustorum sollemniter occurrens, euehit ad beatæ consistorium sessionis, & ait: Tota pulchra es, amica mea, & macula non est in te. Tota pulchra, quia tota deificata; macula non est in te, quia Spiritus sanctus superuenit in te, qui te mundauit. Sed & Virgo gratiosis cumulata muneribus, tantæ benignitati Davidico sermone responderet, summæ dignationis claritate admirans: Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Nota verborum positionem differenti graduum distinctione signatam. Tenuisti, inquit, manum dexteram meam, quia est leua tua sub capite meo, dextera tua iam amplexatur me. Et in voluntate tua deduxisti me, non in mea sublimitate, quia totum opus gratiæ est, non naturæ. Et cum gloria suscepisti me; gloria vti que gloriosa, quam non nouit, nisi qui dedit, & cui donare dignatus est. Attende autem diligentiam, & consequentiam scripturarum. Spiritus enim sanctus in cuius fabrica, tam veteris, quam noui testamenti fuit compositio fabricata, Ascensionem filij, & Matris Assumptionem simili stylo perambulans, ter interrogat: Quis est iste? & tertio repetit: Quæ est ista? Primum de filio, postea de Matre videamus. In spiritu fortitudinis Saluator ad inferos descendens contriuit portas aereas, & veetes ferreos confregit, & gehennalis ollæ dissipatis fragminibus, totum illud infelix habitaculum ruinosa concussionem successit. Conclamantibus Angelis: Attollite portas principes vestras: illi, qui superbiæ lapsu irremediabili corruerunt, ignoratione dignitatu rerorquet: Quis est iste Rex gloriæ? Hic est ille insipientis, qui dixit in corde suo: Non est Deus, & Nescio Dominum, & Israël non dimittam. Angeli pacis confidenter ingeminant: Dominus fortis, & potens, Dominus potens in prælio: fortis ad vestram fortitudinem infirmendam; potens ad vestram potentiam vacuandam; in prælio, illo vti que singulari, quo potestates aereas singulariter debellauit. Resurgens ab inferis, & solennis victoriæ vexilla reportans, hominem vnitum sibi, quem nunquam dimisit, resuscitauit, & triumphatrici palma cælis inuectus, Patri ouem centesimam, quam perdidit, repræsentans audit ab Angelis: Quis est iste Rex gloriæ? Sed & eisdem clamantibus: Dominus virtutum ipse est Rex gloriæ: cælorum insonuere palatia, & tota supercælestis domus profusioribus gaudiis inundauit. Verè Dominus virtutum, in resurrectione virtutum faciens, quam ante non fecerat, redimens seruum, & pro seruo filium efficiens. Clarissima autem Ascensionis die, quando, videntibus discipulis, est eleuatus in cælum, summum

num illud, reuerendūque collegium venit obuiam Redemptori, & omnis illa tam assiduum, quam ministrantium Angelorum auctoritas currit ad Filium, & ascendentem demirans ait: Quis est iste, qui venit de Edom tinctis vestibus de bosra? Videntes enim eum sanguinei ruboris vnda perfusum, mirantur eius patientiam, & seruitium Iudæorum, qui non sunt veriti Filium Dei Crucis ignominia condemnare. Gradens, inquit, in multitudine fortitudinis suæ, non solum in fortitudine, sed etiam in multitudine fortitudinis, quia nulla fortitudo fortior fuit, quam redimere seruum, & in diuinitatis dextera perpetuo collocare. Hæc sunt illæ voces, quæ descendente ad inferos, ab inferis resurgente, ascendentem ad cælum, multiformi præconio profequuntur. Sed iam vertendus est stylos ad Sanctam sanctarum, & illorum verborum enodanda proprietates, quæ Virgini Matri sunt specialiter dedicata. Sed vt superliminarem titulum in fronte futuri ædificij proponamus, dicamus breuiter; quia prima interrogatio conuenit eius natiuitati, secunda eius conuersationi, tertia assumptioni. Quæ est ista (inquit Spiritus sanctus de eius natiuitate) quæ progreditur, sicut aurora confurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Hæc est, quæ nesciuit thorum in delicto, Virgo Dei filio singulariter consecrata, specialiter sancto coniugata Spiritui. Quæ progreditur, inquit, sicut aurora confurgens. Quam elegans, & clara similitudo, & ex illius disciplina descendens, qui summum sapientiæ fontem in Cantibus affluenter includit. In meridiano lumine primus ille parens creatus est, factus ad imaginem, & similitudinem Conditoris. Quid enim clariùs, quam creatum Creanti non esse dissimilem? Faciamus, inquit, hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Imaginem dedit ei in æternitate, similitudinem in moribus, vt sit similis Creatori, si non identitate, similitudine tamen. Sed ille tanti priuilegij dignitate reiecta, apostata spiritui falsa promissione delinitus inhefit, & se cum posteritate sua perpetuæ morti destinauit, & tenebris. Ab illa hora tenebræ factæ sunt super vniuersam terram vsque ad Virginem, nec inuentus est aliquis, qui vel exiret de tenebris, vel tenebras dissiparet; sed mundo crescente, concreuit & tenebrosa vorago, donec in densissimam conglobata nigredinem, humanum genus nocte terribili sepeliuit. Hæc est illa nox solitaria, nec laude digna, de qua scriptum est: Posuisti tenebras, & facta est nox. In ipsa pertransierant omnes bestie syluæ, quia crudeles, & indomiti spiritus, dimotis repagulis, humanum genus totis viribus obtriuerunt. Sed nata Virgine, surrexit aurora, quia Maria veri præuia luminis, natiuitate sua mane clarissimum serenauit. Hæc est stella matutina in medio nebula; quæ in cæli cardine summo splendore coruscans, orbem subditum splendidioribus radiis incolorat. Hæc est aurora, quam sequitur, immo de qua nascitur Sol iustitiæ, solius Solis claritati succumbens. Hæc est aurora, quam ille non vidit, qui vidit omne sublime, & orat beatus Iob vt ei multa suppressione claudatur, dicens: Non videat ortum surgentis auroræ. Tuus est dies, Domine, in quo Adam est conditus; tua est nox, in qua Adam à die est eiectus; tu fabricatus es auroram, id est Virginem Matrem,

& Solem, Solē videlicet iustitiæ; qui de virginali thalamo consurrexit. Nā sicut aurora terminum noctis, diei principiu adesse testatur, sic & Virgo noctem expulit sempiternam, & de die diem de terra suę virginitatis exortum, terris infudit. Progreditur, inquit, quasi procul egredietur, quia procul, & de vltimis finibus pretium eius. Aurora, quia noctis finis, & lucis initium. Confurgens, quia de cadente superfurgens materia. Pulchra vt luna. Quid Luna pulchrius, cum stellis coruscantibus in signifero limite, reliquorum siderum splendorem excedit? Considera quàm stellaris, & serena vibratio, quàm luminosus fulgor circulearem orbem tanti fideris superfundat, vt aliorum luminum claritatem non mediocriter obfuscet. Sic & Virgo inter animas sanctorum, & Angelorum choros supereminens, & euecta, merita singulorum, & omnium titulos antecedit. Quantumlibet alię stellę reluceant, Luna tamen & magnitudine præminet, & splendore. Sic vtræque naturam Virgo singularis exuperat, & immensitate gratiæ, & fulgore virtutum. Electa vt sol: Hanc attende similitudinem, qua nulla in rebus mundi potest esse sublimior. Nihil enim habuit Spiritus in visibilibus creaturis excellētius, cui excellentiam Virginis cōpararet. Multo enim altius aliquid habet claritas Solis, quàm Luna, quia etsi illa minores stellas obfcurat, non tamen penitus occultat: hic verò lucidius incandescens, ea sibi siderum, & Lunæ rapit positionem, vt sint, quasi non sint, & videri non possint. Similiter & virga Iesse, veri præuia luminis, in illa inaccessibili luce perlucens, sic vtrorumque spirituum hebetat dignitatem, vt in comparatione Virginis, nec possint, nec debeant apparere. An putas, quod non contremiscat tota rationalis creatura ad contemplationem tantæ dignitatis? Considera & quæ in cælis, & quæ in terris, in Virgine refabricata, Deum, qui cælum palmo metitur, virginei ventris breuitate conclusum, redemptionem hominum, Angelorum restaurationem, denique quicquid est, fuit, & erit, per Virginis vterum renouatum, & tunc tibi cogitatio suggeret, quod locutio demonstrare non potest. Electa, inquit, sed & præelecta. Vt Sol, quia sicut Sol solus orbem illuminat, sic hæc sola solidiori lumine & Angelos, & homines illustrat. Terribilis vt castrorū acies ordinata, terribilis daemionibus, ordinata virtutibus, singularis timor malignorum spirituum, specialis amor ciuium beatorum. Sequitur de eius conuersatione. Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula sumi ex aromaticis myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? Ista est speciosa inter filias Hierusalem. Desertum est vastitas huius mundi, in quo bestię agri frequentius ludunt, vbi princeps ille nequissimus omni fortitudine principatur. Desertum autem dicitur, quasi derelictum à virtutum administratione, cum earum conuentus, abundante iniquitate, ad proprios ortus reuolauerit. Quæ ascendit, inquit, in huius seculi vanitates omnes vel descendere, vel cadere cognoscuntur, rarūque qui non vel descendat, vel cadat in huius turbulentissimæ profunditatis Oceanum. Sola illa Mater, & filia Creatoris, nec descendit, nec cecidit, sed de virtute in virtutem ascendens, consummatione virtutum vestita est. Qualiter autem ascendit? Sicut virgula, inquit, furci. Sed & hæc operatio quàm significanti fit.

militudine sit signata, recollige. Virgula fumi recta est, subtilis, odorifera, & quanto magis in aëra extenditur, tanto amplius dilatur. Sic & Angelorum Regina, recta est in sublimitate conuersationis, quia virga directionis, virga regni domini. Subtilis in Deitatis contemplatione, quia ipsa est, quæ conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Odorifera in virtutum opinione, quia curritur in odore vnguentorum suorum. Angusta in temporalibus, quia non erat ei locus in diuersorio. In spiritualibus dilatata, quia assistit Regina à dextris Domini. Hæc est virga illa, qua retunduntur impetus aduersariū dæmoniorum, virga Aaron, per quam fiunt signa, & miracula. Baculum autem Crucis intellige, quo non solum verberatus est, sed & occisus ille insanabilis homicida, qui mortibus hominum percussit, & nutritur. In Virgine virga, & baculo Cruce, miserorum spes, & consolatio continetur, sicut sublimis Propheta clara voce declarat. Virga, inquit, tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt: Sequitur. Ex aromatibus myrrhæ, & thuris. Myrrha corpora dissoluta consolidat, & cadaver exanime sibi vindicat, ne putrescat. Thus autem Deo in oratione accenditur, sicut multiplicibus scripturarum testimoniis edocemur. In myrrha continentiam, in thure deuotionem intellige. Caro enim Virginis ex Adam assumpta, maculas Adæ non admisit, sed singularis continentie puritas in candorem lucis æternæ conuersa est. Porro quis eius deuotionem votiuus laudibus poterit adæquare, cum rememoret missum Archangelum, superuenientem Spiritum, Filium conceptum, Deum natum, stellam nouam, Magorum gloriam, munerum gratiam, & super hæc omnia testimonium conscientie suæ? Hæc sunt duo, quæ virginalem substantiam tota circūdedere virtute, continentia scilicet, & deuotio, quorum alterum carnem, alterum mentem ita possedit, vt caro mundissima, mens purissima genitricem Domini singulariū conseruarent. Sed ne putares his duabus solis virtutibus insignitam Dominam orbis, & Reginam cæ-

lorum, subsiquitur scripturarum auctoritas. Et vniuersi pulueris pigmentarij. Hic expressum est quicquid exprimi potuit. Species quidem integræ odorem reddunt, sed non tantum, quantum contractæ. Crebris enim tonsionibus supertrita, remotiorem etiam locum odorifera conspersione refundunt. Sic & virtutes in pace quidem fortiter redolent, sed fortius in tribulatione, quia virtus in pace acquiritur, in persecutione probatur, approbatur in victoria. Vniuersus ergo puluis pigmentarius in Virgine coniectus est, quia in ea virtutum conuentus reuerendum sibi thalamum consecrauit, & si cæteris per partes Spiritus affuit, Mariæ tamen tota plenitudo gratiæ superuenit. Nec integræ fuerunt in ea species, sed in subtilissimum comminutæ, quia ipsa est, quæ fortioribus tribulationum malleis superpressa, vidit suum & Dei filium affigi Crucis, militari lancea vulnerari, & inter duos latrones positum expirare. Sequitur de eius assumptione. Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, delictis affluens, innixa super dilectum suum? Hæc est Regina illa, quam videntes filiæ Sion, beatissimam predicauerunt, & Regine laudauerunt eam. Ascendit autem hodie de deserto, id est de mundo ad Regalis throni celestium sublimitatem. Delictis, inquit, affluens. Vere affluens, quia multæ filiæ congregauerunt diuitias, hæc supergressa est vniuersas. Delictiarum autem eius non est numerus, quia dum Spiritum sanctum suscipit, concipit Dei Filium, Regem gloriæ generat, penetrat cælos, cum laude diuitis & delictis affluens ad Regnum euolat sempiternum suum. Innixa super dilectum suum. Rex virtutum dilecti Pater est, in quo sibi bene complacuit. Super hunc innititur Mater illa felicitatis, & in aureo reclinatorio diuinæ maiestatis incumbens, intra sponsi, immo filij sui brachia requiescit. O quanta dignitas, quam specialis potentia, inniti super illum, quem Angelicæ potestates reuerentur aspicere. Hæc sunt ergo, quæ præsentis festiuitati sub vmbra, & imaginibus dignanter aludunt, & sacriore regimine velata, gratiosius lucent, cum potuerint reuelari, Amen.

eius: Iacobum & Ioannem, Philippum & Bartholomæum, Matthæum & Thomam, Iacobum Alphæi & Simonem qui vocatur Zelotes, Iudam Iacobi, & Iudam Scarioth, qui fuit proditor.

Reliqua quare 2. in comm. plur. Mart. vsque ad, Sanabat omnes.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euang.

EX II T in montem orare. Mons in quo apostolos eligit & docet, altitudinem significat iustitiæ: quia instituendi erant & prædicaturi, ne in infimis remaneant sed ad superna erigantur. Sic & lex in monte data fuit. Apostolos præminentius adducit, vt à monte prius montes suscipiant pacem populo annunciantem. Sic & Moyse solus legem spiritualiter intelligens, montis verticem in quo Deus erat ascendit. Moraliter. Qui Deum orando quærit, ad superiora progreditur, verticem curiæ sublimis ascendit. Orat autem dominus, non pro se quasi impotens: sed pro me sicut clemens. Vnde statim subditur: *Et cum dies factus esset.* omnes qui eius magisterio discunt iter regni. *Discipulos*; De quibus elegit xij. quos apostolos. id est, suo loco missos nominauit; vnde: Sicut misit me pater, & ego mitto vos. In montem ascendens ad se vocat: eligit quos vult, quia non illorum est studij, sed diuinæ gratiæ, vt in apostolatam vocarentur; vnde: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Non sapientes, non diuites, non nobiles elegit, ne duxisset pro prudentia, ne redemisset diuitis, ne potentis nobilitatisque auctoritate aliquos ad gratiam traxisset videretur. *Cogno.* Non modo primum, sed longè prius cum ab Andrea adductus dicitur: Tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus. Sed volens Lucas nomina xij. apostolorum nominare, cum necesse haberet Petrum dicere, breuiter voluit innuere, quod non antea vocaretur: sed ita dominus cognominauit, vt non casu factū putetur sed ex communicatione sacramentum petri audientibus commendaretur. *Matthæum.* Matthæus compari suo Thomæ, in ordine causa humilitatis se supponit, cum à cæteris euangelistis prælatum sit.

CATENA AVREA in idem Euang.

Gloss. In surgentibus aduersariis contra Christi miracula & doctrinam, apostolos elegit quasi defensores veritatis & testes, quorum electioni orationem præmittit: vnde dicitur: *Factum est autem.* Ambr. Noli in suscipientes aperire aures, vt putes filium Dei quasi infirmum orare vt impetret quod implere non possit, potestatis enim obedientiæ, magister ad præcepta virtutis suo nos informat exemplo. Cyril. Scrutemur igitur in his quæ Christus egit, qualiter nos doceat orationibus diuinis insisteret, semotim scilicet & secretò nemine vidente: amota quoque mundana solitudine, vt sursum ad diuinæ speculationis intuitum erigatur intentio, quod designatur in hoc

quod semotim orabat Iesus exiens in montem. Amb. Vbi que etiam solus obsecrat. Dei enim consilium humana vota non capiunt. Nec quisquam interiorum potest esse particeps Christo, non autem omnis qui orat ascendit in montem, sed qui orat à terrenis ad superiora progrediens, sed non ille qui de seculi diuitiis aut de honore sollicitus est. Omnes sublimes in montem ascendunt, quare in euangelio inuenies solos in montem cum domino ascendisse discipulos. Species autem tibi, Christiane, datur, forma præscribitur quæ debeas æmulari; cum sequitur: *Et erat pernoctans, &c.* Quid enim te pro salute tua facere oportet, quando pro te Christus in oratione pernoctat? Cyril. Exurge igitur & tu tempore noctis. Purior est enim tunc temporis anima, ipsæ tenebræ silentium nimium possunt sufficienter ad compunctionem perducere. Cæterum si ipsum quoque cælum inspicias punctatum stellis quasi infinitis luminibus, si consideres quod qui per diem saltant, iniuriarumque, hi tunc nihil à mortuis discrepant: derelicti eris quemlibet ausum humanum. Hæc omnia sufficienter ad animam erigendam, tunc non vexat inanem gloriæ, non aecidia, non concitatio occupat: non sic ignis ferri sequestrat rubiginem, velut nocturna oratio æruginem peccatorum. Quem de die solis æstus percussit, nocte refrigeratur: quemlibet rorem superant nocturne lachrymæ, & contra concupiscentiam valent & quemlibet timorem, si verò prædicto rore non foueatur homo, arescit sub die. Quapropter licet non multum ores nocte: semel ora vigilando, & sufficit, ostende quod non solum ad corpus nox pertinet, sed etiam ad animam. Ambr. Quid autem te facere conuenit cum vis aliquod officium pietatis adoriri, quando Christus missus apostolos prius orauit? Sequitur enim, *Et cum dies factus esset, vocauit discipulos suos, &c.* Quos scilicet ad propagandum auxilium salutis humanæ per terrarum orbem factores fidei destinauit. Simul aduerte cæleste consilium: non sapientes aliquos, non diuites, non nobiles, sed piscatores & publicanos, quos dirigeret elegit: ne diuitis aut potentis nobilitatisque auctoritate traxisset aliquos ad suam gratiā videretur: vt veritatis ratio: non disputationis gratia prævaleret. Cyril. Attende autem maximam euangelistæ sedulitatem, non solum dicit electos fuisse sacros apostolos, imò nominatim eos enumerat, ne quisquam audeat alios inscribere apostolorum catalogo, *Simonem quem cognominauit Petrum, & Andream fratrem eius.* Beda, Non modò primum enim cognominauit, sed longè prius cum ab Andrea adducto dicitur, Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. Sed volens Lucas nomina apostolorum enumerare, cum necesse haberet Petrum dicere, breuiter voluit innuere quod non hoc antea cognominaretur, sed ita dominus cognominauerit. Euseb. Secunda autem combinatio est Iacobi & Ioannis; vnde se-

Kkk 4 quitur

IN FESTO S. BARTHOLOMÆI APOSTOLI.

L V C. 6.

In illo tempore: exiit Iesus in montem orare: & erat ^a pernoctans in oratione Dei. Et cum ^b dies factus esset, vocauit discipulos suos & elegit ^c duodecim ex ipsis, quos & apostolos nominauit: ^d Simonem quem cognominauit Petrum, & Andream fratrem eius:

^a Formā præscribitur, quā debetis amulati.

^b Non seculi.

^c Vt quadratum orbem fidei trinitatis insignient.

^d Scilicet vocauit.

quitur, *Iacobum & Ioannem*, ambos, scilicet filios Zebedæi, qui etiam piscatores fuerunt. Post hoc autem dicit, *Philippum & Bartholomæum*: Philippum dicit Ioannes fuisse de Bethsaida conciuem Andree & Petri, ipse quoque Bartholomæus vir simplex & expertus scientiæ mundanæ & amaritudinis, Matthæus verò ex his qui prius census exhibant vocatus est: de quo subdit Matthæum & Thomam. Beda, Matthæus compari suo Thomæ in ordine, humilitatis causa se supponit, cum à cæteris euangelistis prælatus sit. Sequitur: *Iacobum Alphæi & Simonem qui vocatur Zelotes*. Gloss. Quia scilicet fuit de Chana Galilæe qui interpretatur Zelus, quod additur ad differentiam Simonis Petri. Sequitur: *Iudam Iacobi & Iudam Scarioth qui fuit proditor*. August. de con. euan. In nomine Iudæ Iacobi Lucas videtur discrepare à Matthæo qui eum Thadæum appellat. Sed quis vnquam prohibuit duobus vel tribus nominibus vnum hominem vocari? Eligitur autem Iudas proditor non per imprudentiam, sed per prouidentiam: susceperat quidem hominis fragilitatem, & ideo nec has partes recusauit infirmitatis humanæ: voluit ab apostolo suo tradi, vt tu à socio proditus moderatè feras, tuum errasse iudicium, periisse beneficium. Beda, Mystice autem mons in quo apostolos elegit, altitudinem designat iustitiæ, qua instituendi erant & eam predicaturi: sic & lex in mōte data fuit. Cyril. Quod si libet interpretationem apostolicorum nominū scire, scito quod Petrus dicitur dissolvens vel agnoscens, Andreas decora potentia vel respondens, Iacobus autem supplantator doloris, Ioannes domini gratia, Matthæus donatus, Philippus os magnum vel orificium lampadis, Bartholomæus filius aquas suspendentis, Thomas abyssus vel geminus, Iacobus Alphæi supplantator gressus vitæ, Iudas confessio, Simon obedientia.

S. AMBROSII MEDIO- lanensis episcopi superioris Euang. expositio.

Psal. 108. **F**actum est autem in illis diebus, &c. Non omnis, qui orat, ascendit in montem. Est enim oratio, quæ peccatum facit: sed, qui bene orat, à terrenis ad superiora progrediens, verticem curæ sublimis ascendit. At ille non ascendit in montem, qui de sæculi diuitiis, aut de honore sollicitus est: non ascendit in montem, qui fundi ius optat alieni. Ascendit ille, qui Deum querit; ascendit ille, qui cursus sui dominica adiumenta deposcit. Omnes magni, omnes sublimes monte ascendunt. Non enim cuiusque propheta dicit; Ascende in montem excelsum, qui euangelizas Sion: exalta in virtute vocem tuam, qui euangelizas Hierusalem. Non vestigiis corporalibus, sed factis sublimioribus in hunc montem si ascendas, sequeris Christum: vt ipse esse mons possis. Mōtes enim in circuitu eius.

Psal. 124. **Q**uare in euangelio, inuenies solos cum domino mōtem ascēdisse discipulos. Orat ergo dominus, non vt pro se obsecret, sed vt pro me impetret. Nam, etsi omnia posuerit pater in potestate filij, filius tamen vt formam hominis impleteret, obsecrandum patrem putat esse pro nobis: quia aduocatus est noster. Noli insidiatrices aperire aures, vt putes filium quasi infirmum rogare, vt impe-

tret quod implere non possit. Potestatis auctor, obedientiæ magister ad præcepta virtutis suo nos informat exemplo. Aduocatum, inquit, habemus apud patrem. Si aduocatus est, debet pro meis interuenire peccatis. Non ergo quasi infirmus, sed quasi pius obsecrat. Vis scire, quia omnia, quæ velis, possit? & aduocatus, & iudex est. In altero pietatis officium, in altero insigne est potestatis. Et erat, inquit, *pernoctans in oratione Dei*. Species tibi datur, forma præscriptur, quam debeas æmulari. Quid enim te pro salute tua facere oportet: quando pro te Christus in oratione pernoctat? Quid te facere conuenit, cum vis aliquid officium pietatis adoriri: quando Christus missurus apostolos, orauit prius, & solus orauit? Nec vquam alibi, nisi non fallor, orasse cum apostolis reperitur: vbi que solus obsecrat. Dei enim consilium humana vota non capiunt: nec quisquam interiorum potest esse particeps Christi. Vis scire, quia mihi, non sibi orauerit. *Vocauit* (inquit) *discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis*. Quos ad propagandum auxilium salutis humanæ per terrarum orbem fatores fidei destinaret. Simul aduerte cæleste consilium: non sapientes aliquos, nō diuites, non nobiles, sed piscatores, & publicanos, quos dirigeret, elegit: ne traduxisset prudentia, ne redemisset diuitiis, ne potentia, nobilitati: que auctoritate traxisset aliquos ad suam gratiam videretur: vt veritatis ratio, non disputationis gratia prævaleret. Eligitur & Iudas, non per imprudentiam, sed per prouidentiam. Quanta est veritas, quam nec aduersarius minister infirmat? Quanta moralitas domini, qui periclitari magis apud nos iudicium suum, quam affectum maluit? Susceperat enim hominis fragilitatem: & ideo nec has partes recusauit infirmitatis humanæ. Voluit deserui: voluit prodi: voluit ab apostolo suo tradi: vt tu, si à socio desertus, si à socio proditus fueris, moderate feras, tuum errasse iudicium, perisse beneficium.

S. TITI BOSTRENSIS Episcopi eiusdem Euang. expositio.

Factum est autem in illis diebus, exiit orare in montem: & erat pernoctans in oratione Dei. Per hæc, vt placet Cyrillo, Euangelista offendere voluit, Christum dominum omnia, quæcunque faciebat, ad nostram ædificationem, communemque eorum utilitatem, qui in illum credituri erant, fecisse. Voluit per hæc cursum spiritualis vitæ formā seipsum proponere; quique inter veros adoratores censendi sunt, patefacere. Voluit tandem exemplo hoc docere, preces, quæ ad Deum transmittuntur, secretò, hoc est, nemine, quoad eius fieri potest, cernente, vel obseruante, transmitti debere. Huc enim tendit, quod dominus noster Iesus Christus seorsim in monte, & quasi in otio otasse scribitur; id quod antè quoque verbis expressè tradiderat. Tu, inquit, quando oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito. Qui ergo salubriter precari cupiunt, sanctas puraque, & ab omni ambitione alienas manus ad Deum subleuent; eumque in modum sese cōponant oportet, quasi diuinam maiestatem coram assistere conspiciant. Debent ad hæc mentem ab omni tumultu, mundanæque cura, & cogitatione abducere & leuocare, De-

re. Debent æquè, non remissè, aut ignauè, hoc est, cum quodam mentis tædio, & animi inconstantia illud ipsū facere, sed constanter & studiosè; debent postremò opus, si quod forsan præ manibus est, in secundis habere; neque mirari, aut frangi, si non statim audiantur. Audiuimus enim dominum nostrum, non quouis modo, hoc est, obiter otasse, sed in oratione Dei pernoctasse.

BEDÆ VENERABILIS presbyteri in superioribus Euang. expositio.

Factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare. Non omnis qui orat ascendit in montem. Est enim oratio, quæ peccatum facit. Sed qui bene orat, qui Deum orando querit, hic à terrenis ad superiora progrediens, verticem curæ sublimioris ascendit. Qui vero de diuitiis, aut de honore sæculi, aut certe de inimici morte sollicitus obsecrat, ipse in infimis iacens, viles ad Deum preces mittit. Orat autem dominus, non vt pro se obsecret, sed vt pro me impetret. Nam etsi omnia posuerit pater in potestate filij, filius tamen vt formam hominis impleteret, obsecrandum patrem putat esse pro nobis, quia aduocatus est noster. Aduocatum enim, inquit, habemus apud patrem Iesum Christum. Si aduocatus est, debet pro meis interuenire peccatis. Non ergo quasi infirmus, sed quasi pius obsecrat. Vis scire quam omnia, quæ velis, possit? & aduocatus, & iudex est. In altero pietatis officium, in altero insigne est potestatis. Et erat pernoctans in oratione Dei. Forma tibi præscribitur, quam debeas æmulari. Quid enim te pro salute tua facere oportet, quando pro te Christus in oratione pernoctat? quid te facere conuenit, cum vis aliquid officium pietatis adoriri, quando Christus missurus Apostolos, prius orare curauit? Vis scire quam mihi non sibi orauerit? Et cum dies, inquit, factus esset, vocauit discipulos suos, &c. Vbi notandum, quod Euangelica, & Apostolica scriptura non solum illos duodecim appellat discipulos Christi, sed & omnes, qui in eum credentes magisterio eius ad regnum celorum erudiebantur. Discipuli quippe à discendo sunt vocati, ex quorum multitudine quos ipse voluit, elegit. Quos & Apostolos nominauit. Apostoli Græce, Latine missi dicuntur. Cuius sacramentum nominis exponens Euangelista Marcus, ait; Et fecit vt essent duodecim cum illo, & vt mitteret eos prædicare Euangelium. Et ipse dominus dicit, Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Qui bene duodecim sunt electi, vt videlicet mundi salutem, quam verbo prædicarent, suo quoque numero mystice commendarent. Ter enim quaterni, decus dispondius. Hinc est enim quod & superioris dixi, quia cum in typo Ecclesiæ Salomon domino templum cōderet, fecit & mare æneum, in quo sacerdotes lauarentur, duodecimque illud boum clunus imposuit, quorum tres aquilonem, tres occidentem, tres meridiem, & tres aspicerent orientem: Figuralliter insinuans, quoniam Apostoli Apostolorumque successores, cunctas orbis quadrati plagas fide, & cōfessione sanctæ Trinitatis essent à peccatorum labe purgaturi. *Simonem, quem cognominauit Petrum, &c.* Non nunc primum Simoni

Petri cognomē indidit, sed longe ante cum à fratre Andrea ad se adductum intuirus dixit; Tu es Simon filius Ioanna, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. Sed cum volens Lucas nomina duodecim Apostolorum enumerare, necesse haberet Petrum dicere, breuiter innuere voluit, quod non hoc ante vocaretur, sed ita eum dominus cognominauerit, quanuis non tunc, sed quando Ioannes ipsa domini verba posuit, intentione videlicet reddens auditores. Nam si hoc ante vocaretur, non ita videres mysterium petræ, putans eum casu sic vocari, non prouidentia Dei. Ideo voluit eum prius aliud vocari, vt ex ipsa cōmutatione nominis sacramenti viuacitas commendaretur. Idem ergo Latine Petrus, quod Syriace Cephas, & in vtraque lingua nomen à petra deriuatum est, aut dubium quoniam illa, de qua Paulus ait; Petra autem erat Christus. Nam sicut lux vera Christus donauit Apostolis, vt lux mundi vocentur, sic & Simoni, qui credebatur in petram Christum, Petri largitus est nomen. Cuius alius alludens etymologice dixit; Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Violenter ergo quidam Latino, vel Græco nomini Hebræam quærentes etymologiam, dicunt Petrum dissoluentem, siue discalciantem, vel agnoscen-tem interpretari: cum & expositio Ioannis euangelistæ, cuius memini, & ipsa lingua Hebræa, quæ P, litteram omnino non sonat, Hebræum hoc nomen non esse testetur. Abusue enim Petrum pro Petro, sicut & Faulum pro Paulo, & Filatum pro Pilato scribentes, violenter ficto nomini falsam interpretationem subnectunt. Simon autem obediens interpretatur. Porro Andreas, Græcum nomē est, *andros* hoc est à viro, virilis appellatur. Quibus recte vocabulis Apostolorum primi decorantur, qui mox agnum Dei à Ioanne cognouerunt, eum videre, & audire curauerunt. Quod vero Simon ponens merorem, vel audiens tristitiam interpretatur, illi tempori congruit, quando post resurrectionem viso domino, vel mortis illius, vel suæ negationis merorem deposuit, sed suæ confestum mortis tristitiam audiuit, dicente domino; Cum autem fenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducer quo non vis. *Iacobum, & Ioannem, & Philippum, &c.* Pulchre, ac reuerenter Lucas in catalogo Apostolorum vtitur nomini Matthæum, in prima vero de Teloneo vocatione, vt superioris admonui, Leuin appellare maluit. Ipse vere Matthæus iuxta quod scriptum est; Dic tu iniquitates tuas, vt iustificeris, & manifeste Matthæum de Teloneo vocatum, & in ordine se Apostolorum publicanum cognominat, sed & compari suo Thomæ cum à cæteris euangelistis sit prælatus, se in ordine supponit. Iacobus sane & Ioannes qui ob eximium virtutis, & animi culmen filij tonitru, hoc est, *Βρονχιας*, siue, vt emendatus scribitur, banereen sunt à domino cognominati. Nec frustra. Quorum vnus è cælestibus intonans vocem illam theologiam, quam nemo prius edere nouerat emisit; In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, & cætera, quæ tanto robore grauida reliquit, vt; si aliquanto plus intonare voluisset, nec ipse capere mundus posset. Sed & ambo sæpe seorsum, & in montem à domino duci, & aliquando sonum de nube terrificum percipere meruerunt; Hic est filius

filii meus dilectus. Prisca quoque nomina meritis aptissima gestarunt. Iacobus enim supplantator, iohannes, in quo est gratia, vel domini gratia dicitur. Nam ille & carnis curam domino vocante supplantare, & ipsam carnem Herode trucidante, gauisus est contemnere. Ille ob amoris præcipui gratiam, quam virginali gloria meruerat, super redemptionis sui peccatus in cœna recubuit. Philippus os lampadis interpretatur. Et recte, quia & vocatus à domino, mox inuenit Nathanaheli lumen, quod agnouerat, prædicauit dicens; Quem scripsit Moyses in lege, & propheta, inuenimus Iesum filium Ioseph à Nazareth. Et postmodum quod se de lumine minus scire sentiebat, suppliciter quæsiuit, Domine, inquit, ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Bartholomæus Syrum est non Hebræum, & interpretatur filius suspendentis aquas, hoc est filius Dei. Qui prædicatorum suorum mentes ad cœlestia contemplanda, suspendit, ut quo celsa liberius peruolant, eo terrenorum corda feracius distorum suorum guttis inebriant. Vnde bene Moyses de Ecclesia mystice differens ait; Quia non est terra ad quam ingredi mini possidendam similis terræ Aegypti, de qua existis, ubi iacto semine in hortorum more aquæ ducuntur irriguæ, sed de cælo pluuia expectans, quam Deus suus inuist omni tempore. Sæcularis enim sapientia quasi coluber per humum serpit, diuina autem de cælestibus insonat. Mathæus donatus dicitur. Videlicet, quia magno domini munere de Telonario publicano, in Apostoli est, & Euangelistæ delegatus officium. Thomas, abyssus, vel geminus. Vnde & Græce Didymus appellatur, quia quo cæteris diutius dubitauit, eo dominicæ resurrectionis veritatem altius didicit. De quo pulchre Paulinus Nolæ antistes cecinit;

HIC DVBIVS GEMINO DIDYMVS
COGNOMINE THOMAS
ADIACET; HVNC CHRISTVS PAVI
DÆ CVNCTAMINE MENTIS
PRONOSTRA DVBITARE FIDE PER
MPSIT, VT ET NOS
HOC DVCE FIRMATI DOMINVM
QVE, DEVMQVE TREMENTES,
VIVERE POST MORTEM VERO FA
TEAMVR IESVM
CORPORE VIVA SVÆ MONSTRAN
TEM VVLNERA CARNIS.

Iacobum Alphæi, & Simonem qui vocatur Zelotes, Hos cum additamento posuit; ad distinctionem Iacobi Zebedæi, & Simonis Petri, vel etiam Iudæ traditoris. Nam & hunc Simonem fuisse dictum, Iohannes ostendit, qui ait, Et cum intinxisset panem, dedit Iudæ Simoni Scariothis. Et Iacobus quidem Alphæi, ipse est, qui in Euangelio frater domini nominatur, quia Maria vxor Alphæi soror fuit Mariæ matris domini, quam Mariam Cleopæ, Iohannes Euangelista cognominat. Fortasse quia vel idem Alphæus etiam Cleopas est dictus, vel ipsa Maria defuncto post natum Iacobum Alphæo, Cleopæ nupsit. Cui Simeonem filium genuisse, eumque consobrinum domini existentem, eo quod Cleopas frater fuerit Ioseph, Hierosolymæ post Iacobum rexisse ecclesiam, Histortia ecclesiastica tradit, sine hic apostolus Si-

mon, seu quilibet alius Simeon fuerit. Quia vero Iacobus merito filius Alphæi, id est, docti sit cognominatus, ipsi testantur apostoli, qui eum post domini passionem statim Hierosolymomoru ordinauerunt Episcopum. Quia & ante sanguinis effusionem verus etiam ipse carnalis desiderij sit supplantator, testatur Hegesippus vicinus apostolorum temporum historicus. Suscepit, inquit, Ecclesiam Hierosolymæ post Apostolos frater domini Iacobus cognomento iustus. Multi quidem Iacobi vocantur, hic de vtero matris sanctus vocatus fuit, vinum, & siceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonsus est, neque vnctus est vnguento, neque vsus est balneo. Hinc solitum erat ingredi sancta sanctorum. Siquidem vestibus laneis non utebatur, sed lineis, solusq; ingrediebatur in templum, & fixis genibus populo deprecabatur. In tantum, ut camelorum duritiam traxisse eius genua crederentur. Simon autem Zelotes, ipse est & Simon Chananæus de vico Galilææ chana, ubi aquas dominus conuertit in vinum. Chana quippe zelus, Chananæus zelotes interpretatur. Iudam Iacobi, & Iudam Scarioth, &c. Et horum distinctionis gratia, nomina duplicauit. Quorum vnus, ut ipse in catholica scribit epistola, frater est Iacobi, qui etiam Thadæus vocabatur. Alter, aut à vico, in quo ortus est, aut ex tribu Issachar prælagum suæ condemnationis vocabulū sumpsit. Issachar quippe quod dicitur merces, precum proditionis insinuat. Scarioth, autem quod memoria mortis interpretatur, arguit eum non repente persuasum, sed meditatam diutius dominicæ traditionis subisse piaculum. Qui non per imprudentiam, sed per prouidentiam inter apostolos eligitur. Quanta enim est veritas, quam nec aduersarius minister infirmat; quanta moralitas domini, qui periclitari apud nos iudicium suum, quam affectum maluit? Susceperat enim hominis fragilitatem, & ideo nec has partes recusaui infirmitatis humanæ. Voluit deserui, voluit prodi, voluit ab apostolo suo tradi; ut tu à socio desertus, à socio proditus, moderate feras tuum errasse iudicium, petisse beneficium.

THEOPHYLACTI EPI
scopi Bulg. superioris Euang.
expositio.

Factum est autem in illis diebus, exit in montem ad Forandum, &c. Dominus docet nos, ut opera sua imitemur, & sicut ipse fecit, ita & nos faciamus. Ecce oraturus erat, & ascendit in montem. Etenim oportet etiam nos à negociis ociosos orare, & non in medio multorum, sed pernoctantes, ne statim, ut cæperimus, cessemus. Post orationem autem elegit discipulos, ut doceat etiam nos, quando quæsimus in spirituale ministerium sumus ordinaturi, cum precibus hoc faciamus, ut doctis à Deo & ab illo petentibus reuelat, quis idoneus sit. Assumpsit ergo duodecim, descenditque cum illis de monte, ut eos, qui ex vrbibus uenerant, sanet, & geminis beneficiis prosequatur, in anima scilicet, ac corpore. Audi enim quid dicat; Venerunt ut audirent eum, quod ad animæ curam pertinebat: & sanarentur à morbis suis, hoc de corporibus dicit. Etenim virtus ab illo egrediebatur, & sana

sanabat omnes. Nam propheta, & alij sancti non habebant virtutem à se egredientem. Non enim fuerunt fontes virtutum. At dominus habuit virtutem à se egredientem, quando quidem ipse fons virtutum. Et ita propheta, ac sancti virtutem suam supernè acceperunt.

EVTHYMII ZIGABONI
superioris Euang. expositio.

Quia virtus de illo exibat. Virtus ab illo egrediebatur, diuina, sanans illos, qui vel tetigissent ipsum.

PERTI DAMIANI DE
S. Bartholomæo Apostolo, Sermo.

Letamur, & gloriamur in Domino, dilectissimi. Lumen de sancto vestra dilectionis affectu, quia quædã obertus diuini verbi poculum bibitis, tantò feruentius in idiplum desiderij faucibus æstuat. Nec immeritò. Nam ita est omnis Apostolici culminis beatitudo, cõiuncta, & tot gratiarum compage, ut glutino, probatur vnita, ut cum vnus eorum festiuitas, colitur, protinus omnium Apostolorum non diuersa sublimitas interioris obtinuit ingeratur. Vna scilicet inter eos excellentia iudiciariæ potestatis, eadem dignitas ordinis, nec diuersa in ligando, sine soluendo virtutis habetur auctoritas. Hæ sunt enim illæ pretiosæ margaritæ, quas in Apocalypsi beatus Iohannes se conspicillè pronunciat, ex quibus etiam cælestis Hierusalem portas perhibet esse constructas. Singulæ, inquit, portæ erant ex singulis margaritis. Ipsi nimirum portæ, ipsi sunt nihilominus margaritæ, quia dum signis, acque prodigijs quosdam diuini splendoris radios mittunt, ad supernè Hierusalem gloriam cõuerfis ad fidem Gentibus adiutum pandunt. Et quicunque saluatur, per hos quasi portas ad vitam viator ingreditur. Quorum mysticam tenuere figuram & lapides illi, qui, Deo iubente Moysi, rationali summi Sacerdotis leguntur impressi, quod quidem rationale Sacerdos ferebat in pectore, cum ingrederetur sancta sanctorum. Præceptum est ergo, ut in eo poneretur duodecim lapides, terni per quatuor angulos, inclusi auto, quia nimirum sancti Apostoli per quadrifidum orbem, de Trinitate, quæ Deus est, prædicarunt catholica fidei veritatem. Qui etiam lapides auro referuntur inclusi, quia & beati Apostoli in sapientiæ cælestis arcano perseuerant inuio-labiliter cõfirmati. Legiturum ergo est, ut Sacerdos, cum ingreditur sanctuarium, duodecim pretiosos lapides in rationali pectoris deferat, quatenus quisq; suis sacris altaribus appropinquat, Apostolica sibimet rectitudinis exempli proponat, ut quorum ministerio fungitur, eorū vitam, in quantum præualerit, imitetur, & quorum gerit officium, in eos sanctæ emulationis studio mentis desigat obtutum. Et quid mirum, si nos imbecilles, & paruuli, beatorum Apostolorum, qui sanctæ Ecclesiæ bases sunt, & columnæ, iubeamur imitari normam, sanctamque tenere doctrinam, cum & ipsi Apostoli priorum suorum, antiquorum scilicet patrum, sine auctoritate firmati? Vnde & in constructione tabernaculi, ut columnæ argenteæ

interius starent, paxilli ærei figi per circuitum exteriorius iussi sunt, in quibus religatum tabernaculum teneretur. Columnæ itaque argenteæ interius, paxilli verò ærei in circuitu figuntur, atque in ipsis funes ligati sunt, ut tabernaculum fixum maneret, quia videlicet ut sancti Apostoli in luce sermonis sui solidi starent, utque totum tabernaculum, id est sancta Ecclesia, in fidei integritate consisteret, tanquam paxilli ærei in circuitu patres testamenti veteris, ac Prophetæ exterioris fixi sunt, qui verborum suorum funibus prædicatorum mentes in soliditate constringerent, atque hoc habitaculum Dei fidei stabilitate ligarent. Extra verò paxilli sunt, quia ante tempus huius sanctæ Ecclesiæ fuerunt. Sed tamen eos ligant, qui in ipsa sunt, quia dum cælestia mysteria ventura prædicant, hæc postquam ostensa sunt, credibilia omnia fecerunt. Ut ergo intus columnæ immobiles stent, foris paxilli funes continent, quia ut sancti Apostoli perfecte incarnationis Dominicæ mysterium crederent, illorum prædicatio obtinuit, qui hoc, priusquam fieret, & videre, & prædicare potuerunt. Vnde rectè quoque ipse primus Apostolorum, magna scilicet columna veri tabernaculi, loquitur dicens: Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui beneficatis intendentes, quasi lucernæ in caliginoso loco. In quibus verbis indicat (quamuis ad alta surrexerit) ex culmine, ubi religata persistat in fide. Quæ tamen lucerna prophetici sermonis iam quidè intelligentibus luget, sed adhuc non intelligentibus cooperta allegoriarū obfcuritatibus permanet. Vnde etiam per Psalmistam de eisdem dictis Prophetarum dicitur: Tenebrosa aqua in nubibus aëris: quia videlicet occultæ est sapientia in Prophetis. Nec immeritò columnæ argenteæ, paxilli verò ærei facti sunt, quia quod clarè iam Apostoli prædicant, hoc Prophetæ sub intellectu mystico obscure locuti sunt. Rectè verò per æris metallū signati sunt, qui clari in suis prædicationibus non fuerunt. Sancti verò Apostoli, quia de Redemptionis nostri mysterio lucem prædicationis, habuerunt, argenteis columnis expressi sunt. Et notandum quia argentum sonat, & luget, æs verò sonat, & non luget, quia prædicatores noui testamenti aperte locuti sunt, quæ etiam monstrare potuerunt; prædicatores verò testamenti veteris, quia per allegoriarum umbras de cælesti mysterio obfcura dicta protulerunt, quasi sine luce sonitum dederunt; quanquam æs & sanctis aliquando congruere reperitur Apostolis, de quibus sub Asser specie per Moysen in Deuteronomio dicitur; Ferrum, & æs calcamentum eius. Calcamentum quippe in scriptura sacra munimentum prædicationis accipitur, sicut scriptum est: Calceati pedes in prædicatione Euangelij pacis. Quia ergo per ferrum virtus, per æs autè perseuerantia longanimitatis exprimitur, ferrum, & æs Apostolorum dicitur esse calcamentum, nec non & sanctorum quorumlibet prædicatorum. Per ferrum scilicet aduersantia mala patièter tollerant, per æs verò bona proposita longanimitè seruant. De quibus Apostolis, siue Apostolicis viris, prædicatoribus scilicet sanctis, ad eundè Asser, cum præmisset: Ascensor cali auxiliator tuus: illico subdidit: Magnificentia eius discurrunt nubes. Quis enim est ascensor cali, nisi Saluator noster, qui postquam mortis imperium motiès perdidit, cælum Angelis comitantibus, & Discipulis suspi

Petrus primus Apostolorum prædicatur. Ergo eius successor est primus Episcopus, qui est Romanus. Vnde de agnoscendo Pontificis Romani primatum.

Sed est Græcum potius nomen significans amator equorum.

Sed est potius ex Syro, & Græco cõstitutum, significans filium Ptolemæi.

Dispositio ad hunc locum est...

suspicientibus, penetravit? Huius magnificentia nubes discurrunt, quia eius auctoritate Doctores sancti per mundum salutiferæ prædicationis imbrem pluunt. De quibus & Propheta; Qui sunt, inquit, isti, qui vt nubes volant? Istæ nubes resoluuntur in aquam, cum terræ cordis nostri doctrinæ suæ fluentis inebriant, vt eam ad profereunda pij operis germina fertilem reddant. Vnde & Bartholomæus (quod vtique Syrum nomen est, non Hebræum) interpretatur Filius suspendentis aquas, filius vtique Dei, qui prædicatorum suorum mentes ad cælestia contemplanda suspendit, vt quanto liberius se ad intelligendum Creatorem suum pennis virtutum librant, tanto feracius, & vberius imbrem cælestis eloquij nostris cordibus infundere valeant; vtque ex illo fonte suspensi bibant, quod in nobis postmodum propinando transfundant. Vnde bene Moyses mystice de sancta dicitur ecclesia: Non est terra, ad quam ingredimini possidendam, similis terræ Ægypti, de qua existis, vbi iacto semine, in horticorum morem aque deditur, irrigue, sed de cælo pluuia expectans, quam Deus sicut inuisit omni tempore. Secularis enim prudentia, quasi coluber per humum serpit, & huc illucque lubrica varietate declinat, diuina verò sapietia de cælestibus intonat. Hortus etiam hic sinistra habet significationem. Nam carnalis scientiæ videtur designare lasciuia. Sicut & illic, vbi Achab petijt vineam Naboth. Da mihi, inquit, vineam tuam, vt faciam mihi hortum veleru. Ille quippe in hortum conatur vineam vertere, qui rigorem virtutis iucunda carnalis illecebræ vult amœnitate mutare. Et Psalmista superbos oleribus comparat, dicens: Tanquam scenum veleriter arefcent; & sicut olera herbarum cito cadent. Terra itaque repromissionis, hoc est sancta ecclesia, de cælo pluuia prætolatur, quia sapietie cælestis imbre perfunditur, & nubes eius, scilicet Doctores, de cælesti vno fonte inuisibiliter hauriunt; quod in nos postmodum suauiter eructando transfundunt. Vnde Propheta; Memoriam, inquit, abundantie suauitatis tuæ eructabunt, & iustitia tua exultabunt. An non ad illum fontem Paulus, magna scilicet nubes, redijt, cum supra tertium cælum raptus, verba, que loqui non licebat, audiuit? An non ad eundem fontem reuersus est Petrus, cum in extasim subito rapitur, & non modo diuersa animantium genera, sed & serpentina macræ, & manducare iubetur? Nam hæc quidem nubes non erat tunc aqua sapietie pleniter grauida, quia communis omnium gentium vocatio nis erat ignara. Sed accessit ad fontem, & hausit limpidißimam, atque perspicuam de salute gentium puritatem. Nunquid & beatus iste Bartholomæus de plenitudine fontis huius haustum cælestis gratie non percepit, quando super eum cum coapostolis suis omnibus venit Spiritus sanctus in ignitarum diuersitate linguarum? Sed qui ignem audis, aquam forsitan non intelligis. Audi quomodo Dominus eundem Spiritum sanctum, qui in igne super Apostolos venit, aquam vocauit. Si quis, inquit, sitit, veniat ad me, & bibat. Moxque subiungit: Qui credit in me (sicut dicit scriptura) flumina de ventre eius fluent aque viue. Hoc autem (cit Evangelista) dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. De quibus credentibus per Prophetam dicitur: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente volupta-

tis tuæ potabis eos, quoniam apud te est fons vitæ. Philosophi dicunt, spatium aëreæ crassitudinis non plusquam decem stadijs a terra distendi, quæ nobis aliquando Solis splendorem subtrahit, & pluuia fundit. Istæ vero, de quibus nunc loquimur, nubes cælorum celsa transcendunt, & lumen veri Solis non auferunt, sed ostendunt. De quibus etiam sub fluuioium nomine per Salomonem dicitur: Omnia flumina intrant in mare, & mare non reduntur ad locum, vnde exeunt, flumina reuertuntur, vt iterum fluant. Inter quos vtique fluuios beatus Bartholomæus insignis est, atque conspicuus, qui quodam præfatio futurorum, huius mystici vocabuli titulo cernitur insignitus. Nam cum dicitur filius suspendentis aquas, dicitur proculdubio filius Dei, non quidem naturalis generationis origine, sed propensionis gratiæ dignitate. Erat enim verè Dei templum, cælestis gratiæ sanctuarium, arca federis, tabernaculum testimonij. Nam sicut arca illa legalis ex impuitribilibus lignis sechimi mystica fuerat arte composita, auro quoque purissimo resplendebat, intus & extrinsecus inaurata; ita iste mirabilis, qui spem suam in eternitate posuerat, & exteriori radiabat imitanda vitæ splendore, & intrinsecus prælucebat diuinæ sapietie claritate. In illa quoque arca erat vna aurea, in qua manna seruabatur, tabulæ nihilominus testamenti, & virga Aaron, quæ fronderat. Quid est autem vna aurea, nisi caro Christi munda, syncera, atque ab omni reatu contagione purissima? Quæ reconditum habet manna, Angelicum videlicet panem, hoc est diuinitatis æternæ dulcedinem. Duæ verò lapideæ tabulæ inuolabilem, vtiusque testamenti significant firmitatem. Quid autem Aaron virga, nisi summi, verique Pontificis nostri salutare vexillum, & viuifica Crucis exprimit sacramentum? Quæ etiam in eo quod germinasse perhibetur, præfigurauit beatam Crucem immortalis memoriæ viriditate veranantem. Hæc sunt sacramenta vniuersalis ecclesiæ, hæc etiam salutaris instructio cuiuscumque fidelis animæ Christianæ. Quod enim arca per adumbratam prætendebat imaginem, hoc nunc ecclesia, vel queque mens iusti per efficacissimam, & apertam possidet veritatem. Hæc beati Apostoli mysticæ refectionis alimenta portabant, hæc tanquam panem paruulis exponendo frangebant. Nam postquam Euangelicus ille sermo protulit, quoniam aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas, prophetica querela cessauit, quæ dicitur: Paruuli petierunt panem & non erat qui frangeret eis. Hic est panis ille quotidianus, fratres mei, quem nos Veritas docuit inhianter expectare, quæ cælestis sapietie pabulum, quod debemus iugiter esurire. Audiamus itaque per os Salomonis sapietiam nos ad mensam spirituales alimentorum claris vocibus inuitantem. Sapietia, inquit, immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam suam; misit ancillas suas, vt vocarent ad arcem, & mœnia ciuitatis: Si quis est paruulus, veniat ad me; venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis. Christus enim, qui sapietia Patris est, victimas immolauit, cum ad nostræ imitationis exemplum beatos Martyres occidi permisit. Miscuit vinum, quia propinauit credentibus Spiritum sanctum. Proposuit mensam, quia cælestem parauit hominibus

IN DECOLLATIONE S. IOANNIS BAPTISTÆ

673

bus gloriam. Misit ancillas suas, id est sanctos Verbi ministros, qui se infirmos, & fragiles assueuerant. Quid ergo iam restat, nisi vt, relicta fame seculi, properemus ad mensam Dei? Sed ad hanc ingrediendi aditum reperire non possumus, nisi per sanctos Apostolos, quibus clauis commissæ sunt Regni cælorum. Vnde scriptum est, Sapietia foris prædicat, in plateis dat vocem suam, in capite turbarum clamitat, in foribus portarum. Ipsi quippe sunt caput turbarum, forisque portarum, quia ipsi sunt populorum principes, ac supernæ Hierusalem, sublimioris excellentiæ priuilegium, ianitores. Ipsi sunt regales illæ sedes, de quibus in libro Sapietie dicitur: Dum medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens Sermo tuus, Domine, de cælo a regalibus sedibus venit. In aduentu quippe domini medium silentium omnia continebant, quia iam & Prophete celsauerat, & nondum Apostoli ad prædicandum nouæ fidei gratiam veniebant. In quodam plane mundus meditullio consistebat, dum nec Prophetarum oracula superessent, & Apostolica nondum prædicatio coruscaret. Quid autem hic nox intelligitur, nisi diabolus, qui auctor est tenebrarum; qui nimirum quodammodo tunc ambulat, cum non facile valet implere quod optat; tunc vero currit, cum malitiæ suæ vota absque vilo contradictionis obstaculo perficit; & non iam vie marginem, sed medium iter tener, dum nihil sibi videt occurrere,

quod sui cursus impetum valeat retardare. Cum igitur sub tam noxio mundus silentio conticesceret, & hæc ad perdendos homines occasio diabolus prouocaret, ille non modò medium iter habebat, sed currebat, quia quicquid nequitie sagmente conceperat, efficaciter adimplebat. Nam & cuncta iam Romanum occupabat imperium, & necesse erat eos, qui legem Dei eatenus saltem vtrumque tenuerant, iam subesse legibus paganorum: sub hoc igitur peruentis mundi silentio, sermo domini a regalibus sedibus venit, quia de pectoribus Apostolicis, que regis æterni veraciter sedes, quas Deus inhabitat, ipsi reges, & patres ecclesiæ sicut dicitur, omnis gloria eius filij regum ab intus: Isti sane reges armati gladio spiritus, quod est verbum Dei, debellarunt principem mundi. De quo nimirum apostolorum gladio legitur; Durus debellator in mediis exterminij, terram prosiliuit, gladius acutus in simulatū imperium tuum portans; & stans repleuit omnia morte, & vsque ad cælum attingebat stans in terris; Istorum itaque regum, dilectissimi, subdamur imperijs; eorum magisterijs instrui, eorum patrocinijs elaboramus absolui, quatenus absolui per concessam beatis Apostolis auctoritatē, ad ipsum Apostolicæ dignitatis introducamur, auctorem Dominum nostrum Iesum Christum, qui cum Deo Patre, & spiritu sancto viuit & regnat, in secula seculorum, Amen.

IN DECOLLATIONE
S. IOANNIS BAPTISTÆ.

MARC. 6.

In illo tempore: Misit Herodes, ac tenuit Ioannem, & vinxit eum, in carcerem propter Herodiadem uxorem ^a Philippi fratris sui, quia duxerat eam. Dicebat enim Ioannes Herodi: Non licet tibi habere

uxorem ^b fratris tui. Herodias autem insidiabatur illi, & volebat eum occidere nec poterat. Herodes ^c autem metuebat Ioannem, sciens eum virum iustum & sanctum, & custodiebat eum. Et audito eo, multa faciebat, & libenter eum audiebat. Et cum dies opportunus accidisset Herodes natalis suæ cœnæ fecit principibus & tribunis & primis Galilææ. Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi simulque recumbentibus, rex ait puellæ: Petite à me quoduis, & dabo tibi. Et iurauit illi: quia quidquid petieris, dabo tibi, licet dimidium regni mei: Quæ cum exisset, dixit matri suæ: Quid petam? At illa dixit: ^d caput Ioannis Baptistæ. Cumque introisset statim cum festinatione ad regem, petiuit, dicens: Volo vt protinus des mihi in disco ^e caput Ioannis Baptistæ.

^{f. Opinio non re.} ^{g. Bed. vult omnes simul sceleris sui esse consortes vt in luxurioso conuiuio cruentæ epulæ deferrentur.}
 ptista. Et ^f contristatus est rex. Propter iurandum, & ^g propter simul recumbentes noluit eam contristari: sed misso ^h spiculatore præcepit afferri caput eius in ⁱ disco, & dedit ^k illud ^l puellæ, & puella dedit ^m matri suæ: Quo audito, discipuli eius venerunt, & tulerunt ⁿ corpus eius, & posuerunt illud in monumento.

GLOSSA ORDINARIA
in superius Euang.

RHILIPPI fratris sui. Beda. Vetus historia narrat Philippum maioris Herodis fuisse filium, & fratrem Herodis, sub quo passus est dominus, & duxisse Herodiadem filiam Arethæ, & postea Aretham ortis simulatibus filiam suam tulisse, & Herodi inimico Philippi in dolorem ipsius nuptiis copulasse. Egeippus vel Iosephus tamen longè aliter. *Non licet tibi ha.* Beda. Qui venerat in spiritu & virtute Eliæ Herodem arguit, & Herodiadem, sicut Elias Achab, & Iezabel, mallens apud regem periclitari, quam immemor esset præcepti Dei. Beda Soli Herodes & Pharao leguntur natalis sui diem celebrasse, & vterque solennitatem sanguine fecisse. Sed Herodes tãto nequius, quanto sanctum & veritatis doctorem & regis cælestis præconem occidit: & pro voto saltatricis caput occidit ante conuiuias inferre non puduit. Pharao peccantem Eunuchum occidit. Vtriusque tamen exemplo melius est & vtilius nobis, diem mortis semper commemorando timere, quam diem natiuitatis luxuriando celebrare. Homo enim ad laborem nascitur, & sancti per mortem transeunt ad requiem. *Et iura.* Bed. Non excusatur à perituro peritamentum. Ideo enim forte iurauit, vt occasione inueniret occidendi. Et si illa patris aut matris interitum postulasset, non vti que cõcessisset Herodes. *Et contristatus.* Bed. Conuerso more scripturæ cõtristatus, non re, sed multorum opinione. Sicut & ipse Ioseph ab ipsa q̃stione Maria dicitur pater Iesu: sic contristatus Herodes, quia hoc discumbentes putabant. Dissimulatur mentis suæ tristitiam præferbat in facie, lætitiã celabat in mente. Scelus iuramento excusabat, vt sub occasione pietatis impius fieret. *Caput eius in di.* Bed. Hieron. Caput legis quod est Christus, à corpore absceditur: proprio, id est, à Iudaico populo, & datur puellæ de gentibus, id est, Romanæ ecclesiæ, & puella dat matri suæ, adulteræ, id est, synagogæ in fine creditur. Corpus Ioannis sepelitur, caput in disco collocatur: litera humo tegitur: spiritus in altari honoratur ac sumitur.

Macheronta adductum, ibique truncatum. Ecclesiastica narrat historia, in Sebaste vrbe Palæstina; quæ dicta est quondam Samaria: Tempore verò Iuliani paganos inuidetes Christianis, qui sepulchrum eius sollicitudine frequentabant, monumentum inuasisse, & ossa eius per campos dispersisse, & rursus collecta igni cremasse, ac denuo per agros sparsisse. A fuisse tamen ibi de Hierosolymis monachos, qui immixti paganis ossa gentibus, maximam eorum partem congregauerunt, & ad Philippum Hierosolymam detulerunt, & ille misit ea Athanasio Alexandriæ vrbs episcopo, & ibi postea seruata. Theophilus iubente Theodosio omnibus gentium phanis destructis, expurgato à sordibus templo Serapis, ossa eadẽ ibi posuit, & basilicam in honore sancti Ioanis consecrauit.

CATENA AVREA
in idem Euang.

Ipsè enim Herodes misit ac tenuit Ioannem & vniuersum eum, &c. Theo. Ex præmissis Marcus Euangelista occasionem fumens, hic de morte commemorat præcursoris, dicens: *Ipsè enim Herodes misit ac tenuit Ioannem, &c.* Beda, Vetus narrat historia Philippum Herodis maioris filium, sub quo dominus fugit in Ægyptum, fratrem huius Herodis sub quo passus est Christus, duxisse Herodiadem vxorem filiam regis Arethæ, postea vero focerum eius exortis quibusdam contra generum simulatibus tulisse filiam suam, & in dolorem mariti prioris inimici eius nuptiis copulasse, ergo Ioannes Baptista arguit Herodem, & Herodiadem, quod illicitas nuptias fecerint, & non liceat fratre viuente germano illius vxorem ducere. Theoph. Lex etiam præcipiebat quod frater vxorem fratris acciperet cum defunctus prolem non haberet. Ibi erat etiam filia, propter quod erant nuptiæ sceleratæ. Sequitur, *Herodias autem in si. illi. &c.* Bed. Timebat enim Herodias, ne Herodes aliquando respiceret, vel Philippo fratri suo amico fieret, atque illicitæ nuptiæ repudio solueretur. Sequitur, *Herod. autem metu. Io. qui sciebat eum vniuersum spiritum & sanctum.* Glo. Timebat inquam eum reuocando, sciebat enim eum esse iustum, quo ad homines, & sanctum quo ad Deum. *Et custodiebat eum, ne scilicet ab Herodiade interficeretur. Et audiens eo multa faciebat.* quia putauit eum spiritu Dei loqui. *Et libenter eum audiebat,* quia reputabat vtilia, quæ ab eo dicebantur. Theo. Vide autem quantum operatur concupiscentiæ rabies, quia cum Herodes tantam circa Ioannem haberet reuerentiam & timorem, horum fit immemor, vt suæ fornicationi prouideret. Remi. super Matth. Libidinosi

dinosa enim voluntas eum coegit in illum manum mittere, quem sciebat iustum & sanctum. Ac per hoc datur intelligi quod minus peccatum factum est ei causa maioris peccati, secundum illud: Qui in sordibus est, ordescat adhuc. Sequitur, *Et cum dies opportunus, &c.* Beda, Soli mortaliū Herodes & Pharao leguntur diem natalis sui gaudiis festiuis celebrasse, sed vterque rex inauspicio natiuitatem suam sanguine fecidit: verum Herodes tanto maiore impietate, quanto sanctum & innocetum doctorem veritatis occidit, & hoc pro voto ac peritioe saltatricis. Sequitur enim, *Cumque introisset, &c. Rex ait: Tete à me quod vis & dabo tibi.* Theo. Dum enim conuiuium fit, Satanas per puellam saltat & iurandum perficitur sceleratum. Sequitur enim, *Et iura. illi quæ, &c.* Beda. Non excusatur ab homicidio per iuramentum, ideo enim forte iurauit vt occasione inueniret occidendi: & si patris aut matris interitum postulasset, non vti que concessisset Herodes. Sequitur, *Quæ cum exisset, mat. suæ quid petam. At illa dicit; Cap. Ioan. Ba. Digno operi saltationis, dignum postulat sanguinis præmium.* Sequitur, *Cumque introisset statim cum festi. &c.* Theo. Maligna mulier protinus sibi caput Ioannis dati peti, id est, statim in illa hora. Timebat enim ne Herodes respiceret. Sequitur: *Et contri. est rex.* Beda, Conuersudinis est scripturarum vt opinionem multorum sic narret historicus, quomodo eo tempore ab omnibus credebatur: sicut & Ioseph ab ipsa quoque Maria appellatur pater Iesu: Ita & nunc Herodes dicitur cõtristatus, quia hoc discumbentes putabant: dissimulatur enim mentis tristitiam præferbat in facie, cum lætitiã haberet in mente: scelusque excusat iuramento, vt sub occasione pietatis impius fieret. vnde sequitur: *Propter iurandum & propter simul discumbentes, noluit eam contristare.* Theo. Herodes quidem non sui compos, sed voluptuosus iurandum impleuit, & iustum intereuit. Decebat autem magis in hoc peierare & non tantum scelus operari. Beda, *Quod autem subdit, Et propter simul recumbentes,* vult omnes sceleris sui esse consortes, vt in luxurioso impudico; conuiuio, cruentæ epulæ deferrentur. Vnde sequitur. *Sed mis. spi. præf. ca. Io. in di.* Theo. Spiculator carnifex dicitur, qui constituitur ad homines interficiendum. Bed. Non autem Herodem puduit caput occisi hominis ante conuiuias inferre. Pharao verò nihil talis vesania commississe legitur. Ex vtroque tamen exemplo probatur vtilius esse nobis diem mortis futuræ timendo, & castè agendo læpius in memoriam reuocare, quam diem natiuitatis luxuriando celebrare. Homo enim ad laborem nascitur in mundo, & electi ad requiem per mortem transeunt à mundo. Sequitur: *Et decoll. eum in carcere, &c.* Greg. iij. moralium, Non sine grauissima admiratione perpendo, quod ille, prophetiæ spiritu, intra matris vterum impletus, quo inter natos mulierum nemo maior furaxit ab iniquis in carcerem mittitur, & pro puellæ saltu capite truncatur, & vir tantæ austeritatis pro vsu turpium moritur. Nuaquid credimus aliquid fuisse quod in eius vita illa sic despecta mors tergeret? Sed quando ille vel in cibo peccauit, qui locustas solummodo & mel sylestre edit: Quando conuersatione sua offendere potuit qui de eremo nõ recessit? Quid est quod omnipotens Deus sic ve-

hementer in hoc seculo despicit, quos sic sublimiter ante secula elegit? nisi quod pietati fidelium parerit, quoniam idcirco sic eos premit in infimis, quia videt quomodo remuneret in summis, & foras vsque ad despecta deiicit, quia intus vsq; ad incomprehensibilia perducit. Hic ergo vnusquisque colligat: quod illic passuri sunt quos reprobat: si hic se cruciat, quos amat? Beda, Sequitur: *Quo audito disci. eius. &c. tul. corp. eius & pos. il. lud in monumento.* Narrat Iosephus vincum Ioannem in castellum Macheronta adductum: ibique truncatum, narrat verò ecclesiastica historia sepultum eum in Sebaste Palæstina; vrbe, quæ quondam Samaria dicta est. Decollatio autem Ioannis minorationem famæ illius, quia Christus à populo credebatur insinuat, sicut exaltatio saluatoris in cruce profectum designat fidei, quia & ipse qui prius à turbis propheta esse credebatur; Dei filius à cunctis fidelibus est agnitus: vnde Ioannes quem oportebat minui, cum diurnum lumen decretere incipit, natus est: dominus autem eo tempore anni, quo dies crescere incipit. Theo. Mystice autem Herodem qui interpretatur pelliceus, populus est Iudæorum qui habebat vxorem, scilicet inanem gloriam, cuius filia saltat & mouetur etiam nunc circa Iudæos, scilicet falsus intellectus scripturarum, decapitatur siquidem Ioannem, id est verbum propheticum, & sine capite Christo habent eum. Hieron. Vel aliter: Caput legis quod est Christus de corpore absceditur proprio, id est Iudaico populo, & datur gentili puellæ, id est Romanæ Ecclesiæ, & puella dat matri suæ adulteræ, id est synagogæ creditur in fine. Corpus Ioannis sepelitur: caput in disco collocatur: litera humana tegitur: Spiritus in altari honoratur & sumitur.

ANONYMI SVB NOMINE S. Hieronymi presbyt. in idem Euang. expositio.

Per Ironiam expresse pronunciat Herodes pelliceus. Caput legis quod est Christus de corpore absceditur proprio, id est Iudaico populo, & datur gentili puellæ, id est Romanæ Ecclesiæ: & puella dat matri suæ adulteræ, id est synagogæ creditur in fine, Corpus Ioannis sepelitur: caput in disco collocatur: litera humo tegitur: spiritus in altari honoratur ac sumitur.

S. IO. CHRYSOSTOMI Episcopi Constantinopolitani, de amputatione capitis venerandi præcursoris, (&) Baptiste, Oratio.

Refus furit Herodias; rursus perturbatur; rursus saltat; rursus querit caput Ioannis Baptiste sceleratè ab Herode amputari. Rursus ambit Iezabel vineam Naboth rapere, & sanctum Eliam persequi ad montes. Existimo autem non solum me esse in casti: sed etiam omnes vos, qui auditis vocem Euangelij; mecum admirati Ioannis quidem loquendi libertatem; Herodis autem leuitatem: & impiarum mulierum belluinam. Quid enim audiuimus? Herodes enim apprehendit Ioannem, & posuit in carcere, pro-

3 Reg. 18. & 21.

Genes. 40. Job. 5.

Iosephus anti. Iuda. lib. 18. cap. 14.

Habetur apud Metaphrasta.

pter Herodiam uxorem Philippi fratris sui. Hic meritò vituperauerit aliquis Herodis leuitatem ab infelicibus disceptatâ, & cõuulsam mulieribus. Quid verò dixerit, aut quomodo explicauerit quispiam intemperantē mulierū illarū improbitatē: Mihi quidē videtur nulla esse in mundo fera, quæ possit conferri cum mala muliere. Sed nūc à me verba sūt de mala. Scio enim esse multas moderatas, & bonas, quarū me vitæ oportet meminisse ad ædificationem, & amorem eorum, quæ sunt bona, & honesta. Nulla ergo fera est in mundo conferenda cum mala muliere. Quid inter quadrupedes est leone vehementius? Sed nihil est. Quid vero inter serpentes est Dracone crudelius? Sed nihil est. Immo verò & leo, & Draco illi in malo cedunt. Ei autem, quod dico, fert testimonium sapiētissimus Salomon, qui dicit se malè habitare cum Leone, & Dracone, quam cum mala muliere, & loquaci. Et ne putes Prophetam dixisse ironicè, accuratè & diligenter discè ex rebus ipsīs. Daniele in lacu Leones sunt reueriri: Iulium autem Naboth Izabel occidit. Certus Iona seruauit in vtero: Dalida autem Sampsonem tradidit alienigenis. Dracones, & aspidēs, & Cerastæ Ioannem formidarunt: Herodias autem ipsū in cœna interfecit. Corui Eliam in monte aluerunt: Iezabel autem ipsū post beneficium persequebatur ad cædem. Quid enim dicebat? Si tu es Elias, & ego Iezabel: hæc mihi faciant Dij, & hæc addant, si non cras hac ipsa hora ponam animam tuam, tanquam vnus ex mortuis. Et timuit Elias, & ambulauit pro anima sua: & venit in desertum, viam quadraginta dierum; & venit sub Armathen; & petiit vt anima sua moreretur; & dixit: Domine Deus sufficit mihi nunc; accipe animam meam, quoniam non sum melior, quam patres mei. Hei mihi, Propheta Elias timuit mulierem, qui pluuiam orbis terræ gestabat in lingua. Qui ignem è cœlo deiecit, & precibus suscitauit mortuos, timuit mulierem? Certè timuit. Nullum enim vitium cõferretur cum muliere mala. Ei autem, quod dico, fert testimonium sapientia, dicens: Non est caput super caput serpentis; & nõ est malitia super malitiam mulieris. O malum, Diaboli arma acutissima. Is per mulierem ab initio Adamum sauciauit in paradiso. Per mulierem, Dauid, qui erat mitissimus, incitauit ad dolo occidendum Vriam, Per mulierem, sapientissimum Salomonem vulnerauit ad transgressionem. Per mulierem, filios Eli Sacerdotis humili prostrauit. Per mulierem, Ioseph vincitum inclusit in carcere. Per mulierem, totius mundi lucernam Ioannem occidit. Quid autem dico de hominibus? Per mulierem, Angelos è cœlo deiecit. Per mulierem omnes interficit. Mulier impudens nulli parcit. Non honorat Leuitam; non colit Sacerdotem; non reueretur prophetam. O malum quouis malo peius mulier praua. Etiam si sit pauper, plena est improbitate. Quodd si habeat opem ferentes improbitati, duplex malum. Fera est, quæ non potest curari. Scio aspidēs blanditiis mansuefieri, & leones, & tigres, & pardos cures fieri, & mites. Mulier autem mala si afficiat cõmulsia, insanit; adulatione autem, & blanditiis insolefcit. Si marium habeat diuitem, eum verbis labefactans, ad eadem fraude faciendam incitat, sicut Herodias Herode. Et si maritum habeat pauperem, ad iras, & pugnas eum excitat. Et

si sit vidua, omnes præ se habet contemptui. Domini enim metu lingua non frenatur. Non ad futurum aspiciet iudicium; non ad Deum intuetur; non nouit seruare leges amicitia. Mala mulieri nihil est maritum suum tradere ad mortem. Iustum quidē certè Iob eius vox tradidit ad mortem blasphemiam, dicens: Dix aliquod verbum aduersus Dominum, & morere. O improbam naturam. O impiam voluntatem. Non misera est videns sui mariti viscera à feruētibus pustulis, tanquam à carbonibus scintillas emittentibus, vsuata, & totas carnes possessas à vermibus. Non inflexa est ad misericordiam, videns eum omnino circummagi, & laborare, pati; difficultatem crebri, & interrupti spiritus. Non mota est miseratione, videns eum, qui aliquando fuerat in regia purpura, tunc iacentem in sterquilinio nudo corpore. Non meminit veteris cum eo consuetudinis, neque quàm multa, & gloriosa per eum fuerat consecuta; & quantum propter ipsum floruerat. Sed dic aliquod verbum aduersus Deum, & morere. O gratia mulieris. O malagma dolores præmolliens. O lex amicitia coniugalis. Cum tu ægrotares, tale ne vnquam verbum est elocutus; & non precibus, & benefactis morbum absterfit, & expurgauit? Non enim sufficiebat ei, quæ erat ad tempus, disciplina: sed etiã & æternū conciliabat supplicium per blasphemiam. Nescis quod omne peccatum dimittetur hominibus: Quod autem est contra spiritum sanctum, non remittetur neque in hoc seculo, neque in futuro? Vis videre aliam quoque coniugem eiusdem improbitatis. Vide mihi Dalidam. Illa enim cum virum fortissimum rotondisset Sampsonem, tradidit suum maritū alienigenis; suum toni confortē, quem fouebat, cui bladiēbatur, cui assentabatur, quem simulabat se plus quàm se amare; quæ heri diligebat, hodie decipiebat. At non erat formosus. Et quis fuit illo tempore formosior? Qui septem capillos ferebat in capite, portans imaginem gratiæ, quæ habet septem lumina. At non erat fortis. Et quis eo fortior, qui terribilem leonem solus in via suffocauit; & vna asini maxilla decem millia prostrauit? Quinetiam erat sanctus & adeo sanctus, vt ipse aliquando sciens, in aquæ inopia precatus fuerit, & ex mortua, quæ ab eo tenebatur, maxilla aqua scaturierit, & ex ea suis hauserit medicinam. Et eum, qui erat tam formosus, tam fortis, tam sanctus, cum propria vxor vixisset, tanquam hostem, eum tradidit alienigenis. Quomodo autē factum est, vt eum, qui erat tam fortis superaret mulier? Ex ipsius mariti bonitate. Mysterium enim eius virium noctu suffurata, est nudum loris validis alligauit. Et ideo tibi præcipit sapientia: Caue à tua tori consortē ne ei aliquid reueles. Quænam, dic mihi, fera aduersus suum masculum talia est machinata? Quænam Draconis femina suum maritum tradit ad eadem? Vides quam aptè dixerit sapientia. Non est caput super caput serpentis; & non est malitia supra malitiam mulieris. Et vt semel dicam: Qui mulierem habet malā, sciat se iam accepisse mercedem suam iniquitatum. Neque hoc dicitur sine teste. Audi sapientiam dicentem. Mulier mala dabitur viro iniquo pro malis operibus. Sed de malis mulieribus hæc hucusque dicta sint. Oportet autem nos quoque meminisse bonarum, ma-

ximè

ximè propterea, quæ ad sunt. Cur ergo bonæ? Quod bonorum virtutes vident tanquam proprias, & illorum labores tanquam suos reputant. Bona mulier, & hospitalis fuit illa beata Sunamitatis, quæ cum rogasset maritum, Eliseo ædificauit domunculam, vt transiens absque impedimento posset requiescere, ei posito lecto, & candelabro, & mensa; lecto, inquam, non sine vestibus, sed qui stragulas vestes habebat Propheta conuenientes; candelabro non sine candela, sed cum oleo, quod lucem irrigabat. Mensa, non defecta panibus, sed cibus abundante. Quid autem dixerit quispiam de beata illa vidua, quæ suscepit Eliam Prophetam? Cui nihil impedimenti attulit pecuniarum inopia propter opes bonæ voluntatis. Cui non aderat frumentum, non vinum, non aliquid aliud terrenum ad consolandam pauperitatem. Non ager frumenti fertilis ei semen panis afferrebat. Non botrum suauissimum ei vitis producebat. Non dulcissimum fructum arbor ei ferebat. Quomodo enim, cui ne erat quidem agri locus ad ferendum vnus palmi, neq; solum vnus cubiti ad plantandam vineam: sed in tempore messis per agros curua incedens, spicas, quæ è manibus messorum excidebant, colligens, pro modo temporis vnus anni reponebat alimentum. Ad hanc abiit Elias tempore famis, quando vniuersa terra propter humoris egestatem prope modum feriabatur, & siccitate aperiabatur, quando cœlum inflammabatur, & aer erat æneus; & nubes reserebantur; quando non erat herba, non flos, non germem baccarum, nõ aura rosca summas arietas agitabat: quando fuerunt attenuati fluij; & fontes vbera aquarum nimio aestu constrinxerunt: & mare salum penitus efficitum est, repressis, quæ id ingrediebatur, dulcibus aquis, & pluuiis; tunc, inquam, abiit Elias ad pauperulam, ad viduam. Qualia autem patiatur vidua etiam lætis rebus, scitis. Dimisit Propheta diuites, quibus erat copia panis; & è monte descendens venit ad ipsam. Cur autem qui ignem de cœlo verbo demisit, non ad se potius panes detulit? Non poterat? Poterat certè. Sed hoc non fecit. Quam obrem? Ne hospitalitatis fructibus priuaret viduam, & vt ahoqui pugillum farinæ, & modicum olei multiplicaret per benedictionem. Non enim tantū venit Propheta vt aleretur, quantū vt aleret pauperulam, & probaret cor occultū, & bona voluntate præditū. Hoc facit Deus. Nam cum possit omnes, qui sunt in mundo, per se nutrire, sustinet dationem, vt corda, quæ sunt bona voluntate prædita, in tempore hospitalitatis per fructus discernat. Quando autem nulli fuerat, qui ipsos debeant excipere, aut nutrit per aues, vt Eliam in monte; aut per Prophetam peregrinum, vt Danielem in lacu, aut per animal marinum, vt Ionā per Cetum; aut ipse per se pluit alimentum, sicut Patribus nostris. Nam cum non essent, qui eos deberent excipere, manna pluit è cœlo, & aqua è petra scaturit. Quando autē fuerint sancti in mundo versantes cum aliis, dexteram suam manū retrahit: & si eos viderit afflictos, emittit, vt per id, quod in ipsos confertur beneficium, det locum multis volentibus adipiscendæ salutis. Abiit ergo Elias ad viduam, quæ nihil aliud habebat nisi pugillum farinæ, qui vix ei, & eius filio sufficiebat in tempore prandij. Et quid ei dicit; Sume mihi parum aquæ in vase, & bibā.

Cum ea autem iret, clamauit post eam: Sume etiam mihi fructum panis in manu tua. Illa autem id, quod non habebat quidem dixit; quod verò habuit esse confessa. Viuit Dominus, si est mihi panis, nisi pugilla farina, & parum olei in lecytho. Mitandum est, quod in tali ciborum inopia, non negauit eas, quæ ei aderant, reliquias paupertatis. Quam multi nunc, qui aurum habent, & argentum, si rogentur, rennuunt amicis benefacere, & si etiam blanditiis deliniantur, inficiantur se habere. Quam multi, qui si rogando inflexi fuerint ad dandum, conficiunt literas ferro valentiores, & manum, quæ suscipit, alligat schedulis, satisdatores & fideiussores auri requirētes. Illa autem vna voce pugillum farinæ non negauit. Et quid ei dicit Propheta? Festina, & fac mihi primum panem subcinericium; postmodò autem tibi, & filio tuo. Tentatio erat verbum Prophetæ, probatio cordis, examinatio voluntatis. Erat autem cor illius beatæ quodammodo positum in trutina, & dubium quoniam vergeret; ad filij ne sui benevolentiam, an ad hospitalitatem erga Prophetam. Illa verò elegit potius se, & filij adducere in angustias, quam prophetam non suscipere. Sciebat enim quod qui suscipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: Et qui dat poculum frigide in nomine Discipuli, non perdet mercedem suam. Quid est autem quod dixit Propheta? Festina? Aded ne esuriebat, vt opus esset festinatione? Non omnino. Sed tacitè significabat beneficentiam hilariter, & spontaneè, non cum dolore, & necessitate impendi debere. Hilarem enim datorem diligit Deus. Festina, & fac primum mihi, quomodo Abraham in aduentu Angelorum festinauit ad bones, & tulit vitulum, vt acciperet agnum. Et quomodo Sara festinauit ad panem subcinericium, vt acciperet panem, qui est occultus in cælis. Festina, & fac, sicut Abraham, Deo sacrificia. Non prius tibi, & tunc mihi, sicut Cain, & Ophni, & Phinees filij Eli Sacerdotis, qui Desi contemnebant primi accipientes primitias donorum, quæ Deo offerebantur. Tunc ipsa quidem festinanter fecit, quod iussa fuerat. Ille autem cum illum diuitem accepisset panem subcinericium, & gustauit, & eius domum impleuit bonis. Non deficiet enim, inquit, pugillus farinæ ex hydria, & oleū ex lecytho, donec dederit Dominus pluuiam super terram. Quare eo vsque? Oportebat enim cum noua gratia venisset, tanquam pluuiam, veterem legem sinem accipere. Vides quemadmodum fructus hospitalitatis perciperint bonæ mulieres? Bonorum enim laborum sunt gloriosi fructus; & non potest radix excidere prudentiæ. Audiuitis, mulieres, malarum mulierum actiones, & bonarum virtutes. Illas ergo odio habete, has verò diligite; vt earum cursus insistentes vestigiis, annumeremini in eundem chorum sanctorum. In Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria, & potentia, in secula seculorum, Amen.

**

S. ANDREÆ EPISCOPI
*Cretæ Hierosolymitani oratio de am-
 putatione capitis venerandi Prophetæ,
 præcursoris & Baptistæ.*

Ipsa etiam senectus ut plurimum exilit, roborata à prompto & alacri animi studio. Imbecilla quoque roboratur, & confirmatur oratio, quæ vires cepit ab incitatione auditorum. Hoc ipsum nunc quoque nostræ vsuuenit orationi, quæ ad suscipiendum quidem argumētum encomiorum impellitur ab iis, qui sunt congregati. Sed quando considerat eum, qui est laudandus, veteret suas educere copias. Et oratio quidem (ut dicam Apostolicè) est imbecilla, & contexta ex instrumentis, quæ sunt planè debilia. Encomiorum autem argumentum, eò magis cuiuslibet orationis superat facultatem, quòd ex illa cum natis mulierum comparatione maiorem præstantiã adeptus est: adeo ut sola, & prima illa voce opus habeat primi, & solius secundum naturam Dei verbi, virtutisque, & potentie. Atque eiusmodi quidem est argumentum, & sic se habet. Nostræ autem orationis imbecillitas quanta sit, fuit utique ostensum. Et nobis quidem proponit argumentum Ioannem, qui est maximus inter natos mulierum; quo ex iis, qui à seculo exiterunt, nullam maiorem, nec ex Patriarchis, nec ex Prophetis, pronunciauit Verbum salutare. Oratio autè, Verbi, quod fuit ante secula, Vocem laudate aggrediens, ad suas verò vires respiciens, illud propèdum amplectitur silentium, quòd Zacharias sustinuit in adytis propter incredulitatem: donec ipsa nostrum præueniens sermonem soluerit silentium, ut quæ verè sit vox Verbi, quod est secundum naturam. Hoc autem dabit omnino, tanquam vox ipsius Verbi, non ut ipse maiorem gloriam consequatur, (Quænam enim ei gloria accesserit, cui à Domino talis fuit cõtexta corona, quali ex terrigenis nullus fuit redimitus?) Sed ut nos illius laudibus deducamus ad imitationem. Hoc enim vult Deus, qui glorificat eos, qui ipsum glorificant, & extollit eos, qui ipsum extollunt. Consequenter autem premio æquum esse arbitror, ut præsentis diei scopum explicemus pro viribus, ne inuiles, ac sine fructu hinc domũ reuertamur. Is autem est, Baptistæ loquendi libertas ad Herodem, quam hodie aperiens liber Euangelicus, apertè enuntiat. Illam dico loquendi libertatem, in quam nulla cadit reprehensio, ut quæ tota apparuerit pura, & minimè mixta iis, quæ sunt creatæ naturæ. Libertatem, inquam, quæ tam plena fuit, & tam redundans, ut nihil interesse arbitrareretur inter priuatum, & Regem (Est enim in vtriusque communis redargutio, quando actio ipsa similem exigit reprehensionem) quineriam illam, ut quæ esset Dei prophetæ, conueniens erat despicere (quid enim aliud faceret, qui zelo incitabatur eius præceptorum?) purpuram, thronum, diadema, & omnia, quibus se iactant, qui sunt inflati tumore inanis gloriæ: liberè autem dicere veritatem, & absque illo timore, & nihil reticendo, aperire legis auctoritatè; quoniam volebat ostendere optimam esse legis constitutionem. Quomodo enim qui est inter legem, & gratiam intercessor, legis gloriã despiceret, cum legem defendere? Quod autem legis defensor fuerit domini Ba-

pista, quis est adeo stolidus, ut non hoc, quod reliqua præcedit, statuat esse primùm caput eorum, quæ ab illo rectè facta sunt? Qualis verò esset ei Zelus, & quàm vehemens, & inflammatus, declarabit Euangelium. In illo tempore audiuit Herodes tetracha de Iesu, & dixit pueris suis: Hic est Ioannes Baptista; ipse surrexit à mortuis: & ideo virtutes operantur in eo. Ipse enim Herodes tenuit Ioannem, & ligauit ipsum, & posuit in carcere, propter Herodiadem vxorem fratris sui. Dicebat enim ei Ioãnes: Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Et cum vellet eum occidere, timebat turbam, quoniam eum habebat tanquam Prophetam. Cum ageretur autè dies natalis Herodis, saltauit filia Herodiadis in medio; & placuit Herodi. Quamobrem cum iureiurando est ei pollicitus se daturum quod petiisset. Illa verò inducã à matre sua, Da, inquit, mihi hic in disco caput Ioannis Baptistæ. Et dolore affectus est Rex. Propter iusiurandum autem & propter eos, qui simul accumbebant, iussit dari. Et misso spiculate, decollauit Ioannem in carcere. Et allatum est eius caput in disco; & datum est puellæ; & illa tulit ad matrem suam. An non tibi videtur Zelo fuisse incitatus, & omnium, qui Zelo mouentur, Zelo incitatissimus? adeo ut ne velle ad occisionem quidem prodiderit veritatem, neque de Zelo remiserit aliquid, id quæ apud Regem contendens. Cogita enim quanta res erat videre hominem pilis cameli indutũ, & Zona pellicea succinctum; Regem autem superbum, supercilium attolentem, in alto sedentem, sed quem vincit tenebat tyrannus voluptatum. Cogita quantum interfuit inter Regem, & priuatum, inter bellatorem, & Eremitam, inter eum, qui concionatur in ciuitatibus, & eum, qui versatur in solitudinibus. Si vis, aliquem ex iis, qui ante hunc virum in lege resulerunt, producamus; ut videamus, quis Zelo fuerit feruentior. Ut, verbi causa, illum, qui inter Zelo accensos est magnus Phinees, qui Seromaste Madianitidem confixit vnã cum Israelita. Sed res nõ sunt pares, nec in similibus rebus fuit contentum. Nam ibi quidem & si ad multos scelus peruenerat, non erat tamè vir aliquis eximius, & excellens, in quem ille suum Zelum intèdit. Hic autem, Rex; & quid aliud, nisi in lingua ferens mortis sententiam; & accepta occasione spirans cædem in eos, qui erant in eius potestate? Quid verò ille magnus, & magno Zelo accensus Elias, qui quadriugem igneum curtum egit, & super terrã sublimis sublatus est; & cælo quidem frenũ imposuit, ut diurno tempore non plueret, & in terra esset fames trium annorum; & semper clamabat, Zelans zelauĩ Domino; Et quomodo iram non ferens, exilium, & fugam, tanquam domum propriam; & solitudinem amplectebatur, non secus atque ciuitatem? Cuius autem mulieris? libidinosa, furorè percitæ, quæ colebat idola, Deosque & Dæmones adorabat: In quibus etiam fecit infelicissima mulier, ut peccaret Israel. Sed hucusque quidem nobis currens oratio, Ioannem ostendit æmulatorem præstantiorem, quàm ij, qui præcesserunt, quòd illi quidem impreuisam, hic verò manifestam, & ante oculos mortem habebat. Sed rogabant fortè alii, qui ex iis, qui festis delectantur, quid illi vult, quòd loquendi libertate, & Zelo, tanquam magno aliquo, & splendido ornamento, coronatur sacrosanctum caput Baptistæ, perinde ac si de-

fit virtus aliqua, aut actio gloriofior, quæ possit ornare Domini Præcurforem. Et quis aquè fuit virtutibus supra modum plenus, atque magnus ille Ioannes: qui solus ex omnibus inter natos mulierum, Sacerdos, & Baptista fuit electus ab eo, qui est solus, & primus Pontifex, & qui omnes purgat spiritu, & igne baptismatis? Habet quidè, dõ dilectè, oratio multa argumenta rectè factorum Ioannis; sed non vacat, relicto diei argumento, ad alia nunc excurrere; quoniam non est hæc lex encomiorum. Ego autem magnarum, & admirabilium, quæ illi insunt rerum, & quibus insigniter cognoscitur, dimisso splendore, ad quem accedi non potest, statui veluti quoddam paruum condimentum oportere nobis proponere, qui festo delectamini, explicationem prius lectæ historiæ. Mauult enim Baptistam suis ornari ornamentis, quàm alij externis. Agè ergo percurrentes ostendamus tanquam in tabula, multis laudibus celebrandam præcurforis decertationem, quam audacter, & strenuè peregit pro eo, quod bonum est. In illo, inquit, tempore audiuit Herodes Tetracha famam de Iesu, & dixit pueris suis. Hic est Ioannes Baptista. Ipse surrexit à mortuis, & propterea virtutes operantur in eo. Hæc quidem postea. Quæ autem antea fuerunt, qualia? Herodes quidem adulterabat vxorè fratris Philippi. Ioannes autem Herodem arguens, prohibebat ne se iniquè gereret. Quomodo, & quam ratione? Non licet tibi, dicebat, habere vxorem Philippi fratris tui. Hoc Herodem ad furorem concitauit. Hoc effecit, ut is cædem spiraret. Sed non celebris ille, & magnus inter Prophetas, aut timore est repressus, aut cessauit reprehendere. Sciebat enim legem, quæ hanc de medio tollebat libidinem. Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. Legi, inquit, Dei resistis, tabulis quæ sunt à Deo impressæ characteribus; tepugnas præscriptis Moysis. Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. Et ille quidem à ratione alienæ voluptariæ congressionis obrutus delictis, neque se potuit erigere, neque aspexit ad lucè veritatis: sed mansit grauatius crapula libidinis. Hic autem perseuerant corrigere, docere, admonere, ut consentaneus fuit Dei Prophetam facere. Ille verò, etsi, ut dicit Euangelium, sciret eum esse virum iustum, & sanctum, & eum libenter audiret, & audies eum multa faceret nihil eorum aut intellexit, aut voluit intelligere. Non Prophetam iis, quos oportuit, affectu honoribus. Non legis grauitatem vel tantillum est reueritus. Neque, si nihil aliud, supplicia quidem certè, quæ ab illa aduersus eos, qui sunt tales, intentat, ipsum vilo pudore affecerunt. Dicam id, quod est maius, & maximè cognitum. Ne illum quidem Achab, alteram mulieris mancipium, est imitatus, qui tũc habebat lezabel magistrum multorũ Deorum cultus; sicut nunc hic Herodiadem libidinis & intemperantiæ. Nam ille quidem, eum audisset ab Elia Thebita iram quæ accendebatur in eum à domino; & mala, quæ ei, & suis erant apertè euentura; & reprehensionibus apertè esset confauciatus, propter improba, & nefaria, quæ perpetrarat facinora; non succensuit, non se insolenter gessit; nõ probrũ duxit, aut contumeliam Prophetæ reprehensionem; sed ut Dei Prophetam, & diuina loquentem, illum quidem in honore habuit; hæc verò, tanquam Dei præcepta, persecutus fuit reuerentia. Quid autem

facit? Audi libros Regum. Et dixit, inquit, Dominus Elia Thebitæ. Surge, & descende in occursum Achab Regis Israel, & loquere ei dicès: Hæc dicit Dominus. Quoniam tu occidisti Naboth, & fuisti eius hæres, propterea hæc dicit Dominus. Inducam super te mala & inflam-mabo post te, & exterminabo ex Achab ingentem ad parietem. Et alia, quibus iram minis intentat, non aduersus illum solum, sed etiam aduersus lezabel. Quomodo tentauit, inquit, facere malum coram domino: & quomodo eum transtulit lezabel vxor ipsius. Is, inquam, cum hæc audisset, quid facit? Non cædem spirat; non ad iram incitatur: sed in cædem affectus ad tristem se conuertit habitum; & suũ magis agnoscit vitium, non se superbe, & insolenter gerens aduersus reprehensionem prohibitam. A sermone enim, inquit, compunctus est Achab à facie Domini. Et egressus est flens; & scidit tunicam suam; & ieiunauit; & sacco est indutus. Quid ergo, qui omniũ nostrum cõuersionem expectat Deus, qui tardus est ad percutiendum, & velox ad seruandum? Audi scripturam. Et dixit dominus. Vidisti, Elia, quomodo compunctus fuit Achab à facie mea? Propterea non inducam malum in diebus eius. Vidisti suam iram. Vidisti celerem mutationem. Non oportebat Herodem hæc scientem hoc modo se gerere? Non, si hoc nolebat suum saltem de Ioanne reuereri testimonium? Certè non ita se gessit. Quid ergo? Ad cædem transtulit libidinem. A nuptialibus ad cædis instrumenta mentem traduxit sceleratam. Mali mores; scopus, & institutum, quod non potest castigari. Oportebat enim, si suum nolebat vitium dimittere, at Prophetam saltem non tangere, cum sciret eum esse iustum, & sanctum; & saepe eum audiret, & multa propter ipsum faceret; & lubenter ab eo doceretur. Sed qualis fuit ei finis cõflorum; & ad quem improbitatis impetum, eum ducens incitauit cædem spirans libido, audiamus Euangelistas. Et cum fuisset, inquit, dies opportunus, quando Herodes in eius natalibus faciebat cenam suis proceribus, & tribunis, & primis Galilææ; & ingressa esset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, & iis, qui simul accubebant, dixit Rex puellæ: Pete à me, quod uolueris, & dabo tibi, vsque ab dimidium regni mei. Quamobrem cum iureiurando promisit ei dare, quod petiisset. Illa verò egressa dixit matri suæ: Quid petam? Illa autem dixit, Caput Ioannis Baptistæ. Et ingressa cum festinatione ad Regem, petiuit dicès; Volo ut mihi des protinus, in disco caput Ioannis Baptistæ. Et dolore affectus est Rex: propter iusiurandum, tamen & propter eos, qui simul accumbebant, noluit ei abnuere. Et statim misso spiculate, iussit Rex afferri eius caput. Ille autem eum decollauit in carcere; & attulit caput eius in disco, & dedit ipsum puellæ; & puella dedit matri eius. O acerbos natales, & cænam cæde plenam. Conseruasti tibi hunc honorem? Has ad tuum natalem adduxisti delicias? Tale tibi parasti conuiuium? Eiusmodi fluentis sanguinis oportebat cænam temperare conuiuii? Sic honorasti tribunos, & tam benignè excepisti amicos? Tu neque Dauidem esse imitatus, qui à Natham fuit reprehensus, & pœnitentia, non autem insolentia à se peccatum depulit: Neque Saulem, qui à magno Samuele, præsentè toto Israe-

litico populo, fuit quidem reprehensus, sed propter suam in Prophetam reuerentiam nil ei mali fecit. Non animaduertisti, O miser, te Achab in Naboth, scelus conduplicasse, quod ille quidem propter vineæ cupiditatem, tu autem propter mulieris adulterationem, & fraterno cubili paratas insidias, & quod est omnium extremum, eadem Prophetæ; idque in die deliciarum, & in mysterio natalium, quod tunc celebrabatur? Vtinam non esses natus, neque in lucem venisses super terram. Vtinam periisset semen ex quo genuisti; & vterus, ex quo es egressus. Dic enim; Quæ de causa interfecisti Prophetam, qui vera tibi dixerat, & te reprehenderat de iis, quæ non erant faciendæ? Cum in promptu habere posses, ut malum cogitans respiceres, & declinaret à scelere, aut mentem ad arguendi libertatem dirigens, temperanti cogitatione adhibita, id, quod est præstantius, amplectereris; & in hoc ipso victor fieres; prolapsus es ad contrarium, malo malum addēs, non vt oportuit repellens. Et si reprehensiones quidem egrefrens, eò deductus es, hoc apertè arguit te fuisse alienum à disciplina. Diligere enim oportebat, non occidere, vt videtur Salomoni, eū, qui reprehendit: ne ipse quoque audires: Odio habuerunt in portis eum, qui reprehendit, & sermonem sanctum sunt abominati. Si autem cum velles seruare iusurandum, eadem præposuisti vt qui fugeres barathrum perituri; at oportebat regiam prudentiam, instā intelligentiæ trutina, alterius cum altero expendere comparisonem; & stare à meliori parte. Inconsiderata autē mente factum est à te contrarium. Quis fuit, qui ab initio te coegit iurare? Quid puellæ Mænadis salutationi commune est cum occisione Prophetæ? Quænam est societas iræ cum lætitiâ? Sin verò propter iusurandum, vt ipse opinaris; at ne sic quidem oportebat calculum scientiæ permittere ebrietati. Lætitie enim erat tempus, non cædis. Resque erat planè absurda, & peruersa. Opus erat tempore sobrio, & mente quieta, ac tranquilla. Futura enim erat non leuis reiaçtura. Verum enimvero si quid ex tuis malis in te latens erat antea occultum, id aduersus te manifestum reddidisti, cæde aperiens flagitium, cuius arguebaris. Quid enim necesse erat eum, qui in occulto prohibebat adulterate, reprehendentem ducere in triumphum? Tu igitur dum cædē facis, argueris libidinis. Ordinem conuiuij confundisti, O homo. Nam cum conuiuiu stauisses excipere, consulto conuiuias affectisti molestia. Quid facis, O miser? Pro cibo, hoc ad esum caput Baptistæ introducis? Pro craterē, tale merum fundis conuiuiis? Tale poculum Rex suis temperat consiliariis? An non vides, quantum sit malum intemperantia, & actio libidinosa? Ad te parum redi, si vis, & intellige, quod nihil hominem tanto afficit detrimento, aut externum tantum depascit hominē, quantum ira ei dominans. Tu autem cum ex redundanti quadam copia his mentem coniuuissēs, animæ sensum redigesti in seruitutem. Atqui omnium earum, quæ sunt in nobis animi perturbationum, has duas maximè generales definiunt ij, qui sunt in his rebus tractandis sapientes; nempe iram, & cupiditatem. Quarum vtraque in te dominatum obtinens, tyrannico, non priuato impetu, regnauit infelicitate; Cupiditas quidem sine vllis machinis adhibitis obsessam tuæ mentis arcem ca-

piens, & animi, qui regi non potest, effecta veluti præses; Ira autem te tandiu in seruitutem redigens, donec in profundum inferorum, & in profundum malorum charybdim præcipitauerit. An non hæc est via eorum, qui iniqua perperrit? Aliquæne putas eos, qui sic capti fuerunt, à iustitia puniendos examinari? Sed rursus audiamus vocem Euangelij. Cum enim, inquit, agerentur natales Herodis, saltauit Herodiadis filia in medio, & placuit Herodi. O amentiam. Saltatio adolescentulæ, Regis cepit prudentiam. Fracti manuum motus, & pedum celeritas, & membrorum tractus, firmum, & validum Regis sensum eneruauerunt. Non audiisti Alexandrum Philippi filium, septem Darij filias ad se ad consuetudinem esse adductas, regaliter ægrè tulisse, & magnum illud & temperantiæ plenum dictum esse elocutum: Turpe est nos, qui viros viuimus, vinci à mulierū pulchritudine. Adeo es incautus? adeo intemperans? Non audiisti diuinam vocem, quæ dicit. Videte ne mors ascendat per fenestras? Dico autem sensus, quibus homo internus illaqueatur. Quid eorum, quæ ad voluptatem pertinent, non habet saltatio Corybantica? aut musica instrumenta ad demulcenda comparata, tambura, & cythara, & naba, & tibia? Quæ autem non est plenum turpitudine corpus, quod celeriter mouetur, & membra, quæ tanquam turbo rotantur? quæ sunt reueta simulachra eorum qui sunt correpti à demone. Tu autem cum his tanquam cerui hinnulus esses telis confossus, & tanquam volucris visco implicatus, neque vt caprea seruatus es ex retibus, neque vt auis liberatus es à laqueo: sed tibi fuit laqueus mulieris saltatio, & fœneæ præceps, furor ille, quo in eam fuisi concitatus. Et saltauit, inquit, filia Herodiadis in medio; & placuit Herodi, & dixit: Pete à me, quod volueris, & dabo tibi. Et cum iureiurando pollicitus est se ei daturum, quod petierit vsque ad dimidium regni sui. Esto, placuit tunc tibi puella, quæ saltauit: oportebat te aliquid munice largiri puellæ, sed eorum, quæ licent, & dari possunt, non eorum, quæ sunt nimis excellentia eorum, quæ voluptate afficiunt conuiuias, non eorum quæ molestiam non caput sancti Prophetæ. Sed propter iusurandum, inquit, & eos qui simul accumbebant, noluit ei abnuere. O amentiam, & prætextum, qui est planè sine ratione! Si enim petiisset, vt à regno excederes, quemadmodum esses executus quod ei iraueras? Si autem petiisset etiam vt matris confiderentur oculi, aut etiam imperasset vt omnino recederes ab eius consuetudine, impleuissetne quod petiisset? Sed propter iusurandum, inquit, & eos, qui simul accumbebant, noluit ei abnuere. Id enim, quod dicitur, eo deducit necessitatem inexcusabilem. Quid ergo fecisses, si ex iis, quæ dicta sunt, vnum propoluisset? Sed, vt videris, omnis qui facit peccatum, est seruus peccati. Nam qui voluptati suam subiecit rationem, sit quidem, sed non aperte, seruus motuum animi. Qui autem iræ impulsione vitur vt ei deseruiat, suam aperte indicat affectionem, vt qui morum euentu illud aperiat, quod suggererat affectio, cui subiectus fuerat, ira non prius desinente donec voluptatis reate inscium hominem cõdemnerit. Vides in quantum tibi prolapsa sit absurditatem prolatio iusurandi? Magna insania, mentis cæcitas, & vecordia hæc tibi peperit iustitiam.

tiam. Pete à me, quod velis, & dabo tibi vsque ad dimidium regni mei. Adeo eras incautus: adeo leuis, & facilis, vt non dimoueris à suscepta obligatione, neque perspiceris te id, quod nõ oportebat, admittere citra examinationem? Considera quo tibi redieris, & quam parum in te esse consilij arguerit, quod temere iuraueris. Facile autem abripi ad assentiendum, dico non esse Regis indicium. Profusi autem oris morbus intemperans, quem cum ipse subiisti, quod non erat iudicatum tanquam iudicatum suscepisti (talís enim est trës effrenis, & incauta oratio), nõ est eius quod bonum est, & honestum iudicij, cogitationes moderantis: sed mentis non prohibentis facere, quæ sunt contrariæ; quæ est etiam priuata sensu, qui est secundum naturam. Sed Herodes quidem, qui tam leuiter, & misere est inductus, hoc retulit, vt eius semper fieret misera commemoratio. Quid vero puella iniquitatis, esca adulterij, hamus Herodis, laqueus, in quem ille prolapsus offendit, & captus non effugit? Dixit, inquit, matri suæ, quid petam? Cum vero ab illa docta fuisset: Da mihi, inquit, hic statim in disco caput Ioannis Baptistæ. Vide Evangelistam ea semper, quæ vera sunt, addacentem. Quid enim dicit? Herodias autem ei insidiabatur; & volebat eum occidere, & non poterat. Herodes enim timebat Ioannem, sciens eum virtutum iustum, & sanctum; & eum audiens multa faciebat; & lubenter eum audiebat. Vides etiam ante iusurandum sceleratæ isti femine mentem fuisse inimicam, & infestam Prophetæ? Et quid hoc testimonio possit esse euidentiùs? Libertatem enim loquendi, & zelum Ioannis ostendit, propterea quod Herodem reprehenderet; & quæ longo tempore in profundo ab ea alebatur iram producit in conspectum auditorum. Hoc enim simul significat, & ostendit illud, insidiabatur. Nam illud quoque; Non poterat; ostendit Herodis in Ioannem honorem, & reuerentiã, & quod eum sanctum habebat, & iustum, & eum audiens multa faciebat; & lubenter eum audiebat. Si autem superiorum fiat comparatio cum inferioribus, eam magnam in se habent differentiam, & res non sunt æquales, vt quas temerè ageret is, in cuius eæ erant potestate. Nam prima quidem, nempe loquendi libertas, & Zelus, & reprehensio, Regis increpabant amentiam, & ipsum se inique gerere, & fratris violare cubile, cõducibiliter aperte arguebant; & tamen in honore habere, & reuereri Dei prophetam, tanquam iustum, & sanctum, tunc locum habuit. Quæ autem deinceps sunt consecrata, sunt dissimilia omnino, & discrepantia, & nullo modo conferenda cū prioribus. Quænam autem de causa, & propter quid? Temulentus enim diuertit ad leuem, & friuolum prætextum, quasi propugnaculum ebrietatis. Quo factum est vt propter frigidum iusurandum, & conuiuiarum reuerentiam, nefario concubitu maiorem pareret iniquitatem; vt qui tanquam in scena ludens actum illum exercuerit, ratus fore vt lateret oculum, qui minime falli potest. Quoniam modo? Dolore, inquit, affectus est Rex. Sed propter iusurandum, & eos, qui simul accumbebant, noluit ei abnuere. Quid hac simulatione est magis abominandum? Quid autem illo iusurando est miserius ad impietatem? Nam cum ei liceret magis pio prætextu, & regio sensu iusurandum expellere, malum malo perfecit. Missis enim spi-

culatore, iussit abscindi caput Ioannis; & dari puellæ. Vidisti hebetudinem summam, & lenitatem? Non oportebat potius pulchre peierare, quam improbe seruare iusurandum? aperte menturi, & Prophetam non tangere? Delicti veniam petere, quam iuste vera dicentem effici iniustum officorem prophete, & sibi iustum recondere iudicium, & gehennæ fieri filium? Si enim petiisset, vt in Deum peccaret, & idola erigeret, & eorum, qui eius parebant imperio, sanguinem libaret, filiosque, & filias, matræque, & fratres, & vxores etiam sacrificaret, quomodo de his factum repulisset iusurandum? Quomodo autem id ausus est implere, cum Iudæa esset Romanis subiecta, cuius ipse male gerens tetrarchatum rex erat? Sed ille quidem sic incitatus, fuit irretitus à misera puella. Illa autem cum esset instrumentum ad improbitatem inuentum, & in se haberet impressam totam matris malitiosam, & sceleratam mentem, induit personam eius, cui deberet, & tanquam debitum inexcusabile petit à Rege petitione: Da mihi hic, & proinus in disco, dicens. Quid dabo? Non aurum, inquit, non gemmas pellucidas; non si quid ex ijs, quæ sunt in regia, est sumptuosum, & pretiosum: sed caput Ioannis Baptistæ. Quid dicis? Das caput, quod vel ipsi reuerentur Angeli? Das illud caput, super quod, cum verbum baptizaretur, spiritus in specie columbæ sedens volauit? Das pro paruæ voluptatis remuneratione illius caput, cuius dextera, eum, qui sedet à dextera Patris, baptizans sanctificata est? Illud caput nefarij Iudi exoluis mercedem, cuius lingua in hodiernum vsque diem stetit clamans: Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui? Hoc tu caput das in disco puellæ, quoniam tuum amorem accedit ad adulterium, & faciauit cor salrationibus? Quid facis miser? Fers has leges, quas qui seruat, se iniquè gerit? Ea decernis, quæ à Deo separant, & ei, quod est iustum, damnum afferunt? Vnde tibi hoc impium, & nefarium iustum? Quænam lex impia hæc dictauit? A page. Hæc non sunt Dei mei aut legis Mosaicæ. Non audiisti dicentem Prouerborum scriptorem: Libera eos, qui abducuntur ad mortem, & eme eos, qui occiduntur? si dixeris: Nescio hoc: Scias, quod Dominus nouit corda omnium; & reddet unicuique secundum opera sua. Quid tibi congregas materiam ad æterni ignis conflagrationem? Sed propter iusurandum, inquit, & eos qui simul accumbunt, hoc facio, Pulchre. Et quis te ab initio coegit hoc polliceri? Quis te autem vlla ratione admiserit, aut leuiter laudauerit? Non præuisa enim res est, quæ in rebus obscuris, & incertis fit cum iureiurando promissio, quando sine distinctione profertur, quod ratio non accipit vt inique examinationem ad cõferendum id, quod est bonum, & malum. Quod prius quoque via venit Iephte magno illi, & celebri iudici, qui inconsideratè vouit, & illud Deo promisit, quod inopia consilij non potuit præuidere, propter inopiam iudicantis rationis, & mentis discretionis, quæ fit in rebus agendis. Oportebat ergo te, cum puellæ iurasses, distinguere quoque, & definire aliquid, quod esset dignum saltatione, non autem caput Præcurforis, quod nullis potest exquiri diuitis, prodere, mercedem nefarij spectaculi. Quid enim tibi, qui Rex eras, volenti pretiosum, aut magnificum deerat, quod dares saltatrici pro mercede salta-

salvationis: Sed cum alio modo velles à te depellere reprehensionem nefarii concubitus maluisti permittere puellæ, vt illam peteret mercedem, quæ, vt tu putas, tollebat reprehensionem. Id autem erat caput Baptistæ: Cuius, cum esset Prophetæ, fuiti interfecto, præter expectationem quidem, & voluntatem duorum conuictus scelerum, adulterij, & cædis, cum malo vnâ inducens id, quod est longè pessimum. Quænam est hæc amentia? Quis te induxit, vt sic Deum offenderes, & cædem faceres in tempore lætitiæ? Tu quidem existimabas, de medio tollens Baptistam, simul etiam, cum eo sublatum esse reprehensionem. Ille autem & si habitat in sepulchro, & lateat sub terra nihilominus in te exprimit reprehensionem, dupliciter propter duplex crimen in tuam exclamans vanitatem. Existimabas quoque te illius cæde esse animi motum vehementius accensurum, æstrumque; amoris, quo eras stimulatus, aucturum, & inflammaturum esse voluptatem vehementius. Huius autem rei esse aptum indicium, quod non statim quidem obstruxeris aures ad abominandam illam petitionem, neque citò resolueris, & deploraueris, ægre ferens impudentem saltatricis appetitionem, nec valde euilaueris, dicens: Veli mihi, si tam breuis, & tam nullius momenti delectationis tantam tradidero mercedem, cui nullus in regia possit par esse thesaurus. Cur enim, cum oporteret, ad te redeundo, confideret contraria obiectio negare petitionem, non repugnasti, O Rex, puellæ petioni, dicens: Non per Deum qui in Mose loquebatur; non dabo; neque pro vili, & breui spectaculo talem dabo mercedem. Pretium enim meretricis est tantquam vnus panis; vt dicit prouerbum. Quam ob rem ne tantillum quidem ægrè tulisse, aut renuisse, erat signum animi sua sponte assentientis. Oportebat enim vocem statim emittendo vehementer deplorare, & flebiliter euilare. Facillimè enim penam iurifurandi abiurasset, & illata negatione depulisset periculum perituri. Quoniam modo? Contra iurandum intulisses iurandum, & prius secundo euertisses. In sanguinem autem Baptistæ & Prophetæ nolle tale iurandum admittere, nedum exequi, fuerit profectò viri sobrij, ac temperantis, & qui scit absq; ira ferre reprehensionem; quomodo rursus nõ egrè tulisse, nec tristem vultum ostendisse, aut, quod fuisse modestius, de re parumper deliberasse, arguit te cupidè iurandum admisisse. Quod cum nolles, aut vt verius dicam, non posses intelligere, protinus immitem tulisti sententiam, vt illud caput amputaretur, quod in hodiernum vsque diem tuam arguit summam iniquitatem. Nam cum liceret non iurare incautè, neque iurandum permitteret ebrietati; sed totum & asperè impudentem illam puellam & oculos perstringentem aspiceret, vt terrore vultus ei timore incutiens, eò redigeres infelicem, vt ne ea quidem, quæ sunt pro pedibus, posset intueri, nedum impudenter exigere ea, quæ sunt abominanda, fecisti contrarium; Tam faciles aures præbuisisti Mœnadi, perinde ac si hanc, & non aliam expectares ab ea peti mercedè sceleris. Ita captus fuit Rex Iudæorum, Sic in eum est debacchata illius mentis præcepta amentia, ad hunc stuporem ebrietatis eum deducens dæmon, præcipitavit infeliciter, impellens, vt illud caput amputaret, quod longo tempore

nõ tulerunt latibula terræ in sinu occultare; quod adhuc distillans sanguine, non est veritus Herodes appositum, tanquam cibum, in disco aspicere. Sed illud quidem etiam amputatū clamat, & non sustinet tacere, sed adhuc liberè te arguens aduiterat: & clamat; Nõ licet tibi habere vxorè Philippi fratris tui. Frustra ergo scelus est à te perpetratum. Inanis fuit consiliaria. Vana est fuit petitio saltatricis. Et tu quidem, qui seruasti iurandum, semper fuisti condénatus. Iniquitates enim viri apprehendit. Illa autè præter flagitium adulterij, cædis quoque perpetrati facinus. Mulier enim insipiens, inquit, nescit pudorem, sed occurrit ad petram inferni. Libidinosæ autem femine lena saltatrix, vna cum matre in cæde petulantur insultans, nullam hinc aliam adeptæ est utilitatem nisi flammam gehennæ, in qua meritò luit penas. Insipientiæ enim pedes deducunt eos, quæ vtuntur, post mortem ad inferos: vestigia autem eius non firmantur. Tales sunt actus eorum, qui se inique gerunt: hunc fructū dat libido suis amatoribus: hæc præmia largitur impudicis vehemens voluptatum intemperantia. Hæc audite, quibuslibet, & oongressio intercedit cum cæteris, & quicumque vitam agitis cœlibem, & separaram; & prouerbiorum pascamur sermonibus, & eis aures nostræ perforant. Quid autem oportet dicere apud eos quibus vt ea non ignorent, est innatum? Sumus enim omnes docibiles Dei in Christo; vt ait Euangelista Ioannes. Vtinam nos quoque, qui hic sumus sacer collectus conuentus, talem essemus affectu gratiam, vt non egeremus eo, qui sit doctor, aut increpaturus: sed solum sufficeret exemplum, vt Herodis amentie omnem effugeremus imitationem, & neque præotio, ac fœcordia, turbulentarum appetitionum vehementibus mentem dederemus impetibus; neq; rursus voluptatum blanditiis ineluctus animus attraheretur ad consensum; qui quidem peccati mortem concipiens, mortem ipsam parit. Quod ne nobis accidat, nos semper cõseruemus, perpetuò effecti oculus, qui nullâ clauditur dormitatione, ne nobis non animaduertentibus Draco suffuretor thesaurum. Accipiamus ergo omnes simul doctorem Salomonem non munientem verbis præseruantibus, & fusius persequentem offensiones, quas accipiunt simplices ad insidias mulierum. Dicit itaque; Noli adhibere animum mulieri malæ: Mel enim distillat à labris mulieris meretricis, quatenus ad tempus pinguefaciat guttur tuum: Senes autem postea felle amari, & magis acutum, quam gladium accipitem. Sed ne aut fatieratem afferat, aut molestia videatur oratio, adijciam pauca quædam iis, quæ dicta sunt, quæ iis quidem, qui norunt, in memoriam reuocant, iis autem, qui ignorant, non leuem præbeant cautionem. Bibe, inquit, aquas è vasis tuis: & ex puteis fontis: & simul delectare cum muliere à iuuentute tua. Nam si in eius amicitia simul versans vitam transigas, multiplicaberis. Et rursus. Ne sis multum apud alienam, neque te vlnæ complectantur non propria. In conspectu enim oculorum Dei sunt vix vici. Ne dederis fomnum tuis oculis, neque dormitaueris tuis ciliis; vt serueris tanquam caprea ex retibus, & tanquam auis ex laqueo. Et rursus. Ne te vincat concupiscentia pulchritudinis, neq; palpebris tuis cõfidas, ne attraharis ab eius oculis. Ma-

liet enim virorum pretiosas venatur animas. Vix autem inferorū domus eius, deductes ad promptuarii mortis. Tu autem fili audi me; neque declina ad vias tuas cor tuū; & ne aberres in feminis eius. Multos enim vulnerauit, & deiecit, & sunt innumerabiles, quos occidit. Tu autem ne oculos tuos in eam defixeris, sed resiliat; neque istu illic moreris. Sic enim transilies aquam alienam. Ab aqua autem aliena abstine, & à fonte alieno ne bibas; vt viuas longo tempore, & adiciantur tibi anni vitæ. Atque sufficiunt hæc quidem ad castigandum eos, qui sunt hebetiores, quibus nos satis communiit oratio prouerbiorum, quæ viri illius diuini linguam defendit modestam, venerandi, inquam, Baptistæ, qui hanc nobis mensam apposuit, non sanguine conspersam, non recenter occisi caput proponentem, tanquam cibum, non simul cum cruore effundentem vinum in crateribus. Hæc sunt præmia Herodis vinolentiæ. His rebus ille instruit conuiuium. Ille conuiuus talia miscet pocula. Sed non ita is, qui nostro præest conuiuio. Absit. Contra enim animi magnitudinis, & temperantia cœnam nobis apposuit; cuius impleti obsoniis euasimus meliores. Quoniam autem Ioannis erga Herodem constantia magno transmissio pelago, in portum tranquillum, secundis eius ad Deum precum auris peruenimus; tempus est, laxatis velis, intra portum sistere remos orationis. Aequum est autem, vt arbitror, nam hoc solent etiam nauæ facere, vt nos quoque iusta facientes, epilogo paruum adnectamus orationem, scripturæq; floribus virum coronemus. Si is tamen vir est dicendus, qui inter natos mulierum apparuit maior. Hic enim est, quem in multis scripturæ locis variè contineri inuenimus, si eam vt apud diligenter obeamus. Multas enim eius appellationes attulit nobis retum consideratio, quarum vniciquæ adiecto quod par est testimonio, ostendit quàm meritò ei nomina fuerint imposita. Atque prima quidem est eius appellatio, Filius. Ne timeas, inquit, Zacharia, ecce Elizabeth pariet tibi filium: & multi in natiuitate eius gaudebunt. Elizabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium. Infans. Et factum est postquã audiuit Elizabeth saluationè Mariæ, exultauit infans in vtero eius, & impleta est spiritu sancto Elizabeth, & ecce enim postquam facta est vox saluationis tuæ in auribus meis, exultauit infans in vtero meo. Puer. Et tu Puer, Prophetæ altissimi vocaberis. Puer autem crescebat, & inualecebat spiritu: Et erat in desertis; & quæ deinceps sequuntur. Magnus. Hic erit magnus coram Domino, & vinum & ficeram non bibet, & spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ. Ioannes. Et factum est in die octauo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam. Et respondens mater eius dixit. Nequaquam: sed vocabitur Ioannes. Et Zacharias pater eius petitis pugillaribus scripsit: Ioannes est nomen eius. Homo. Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes. Prophetæ. Quid exiistis in desertum videre? Prophetam? Etiam dico vobis plusquam Prophetam. Omnes enim Prophetæ, & lex vsque ad Ioannem prophetarunt, Elias. Et si vultis suscipere, ipse est Elias, qui est venturus. Et ipse præcedet in spiritu, & virtute Eliæ. Magister. Venerunt autem Publicani quoque vt baptizarentur:

& dixerunt ei: Magister, quid faciemus? & cætera. Præparator. Præbibus enim ante faciem Domini parare vias eius. Et, Parate viam Domini. Præco. Fuit Ioannes baptizans in deserto, & prædicans baptisma pœnitentiæ in remissionem peccatorum: Et prædicabat dicens: Venit post me, qui est me fortior. Et quæ sequuntur. Vox. Quis es, vt responsum demus iis, qui nos miserunt? Quid dicis de te ipso? Dixit: Ego sum Vox clamantis in deserto. Baptista. Venit Iesus à Galilæa ad Iordanem ad Ioannem vt baptizaretur ab eo. Erat autem Ioannes baptizans, & accedebant omnes & baptizabantur. Confessor. Et confessus est, & non negauit; & confessus est, Non sum ego Christus. Testis. Non erat ille lux sed vt testimonium perhiberet de lumine. Trinitatis subscriptor. Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris spiritum descendentem, & manentè super ipsum, is est, qui baptizat in spiritu sancto, & igne. Et ego vidi, & testimonium perhibui, quod hic est filius Dei. Iustus & sanctus. Herodes autem timebat Ioannem, sciens eum esse virum iustum & sanctum. Apostolus, hoc est missus. Vos ipsi mihi testimonium perhibetis, quod dixerim: Non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum. Euangelista. Multa quoque alia admonens euangelizabat populo. Pronubus. Qui habet sponsam, sponsus est, Amicus autem sponsi, qui stat, & audit ipsum, gaudium gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est. Lucerna. Ille est lucerna ardens, & lucens: Vos autem voluistis exultare ad horam in lumine eius. Reprehensio Herodis. Dicebat enim ei Ioannes: Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui. Herodes autem cum reprehenderetur ab ipso propter Herodiadem, inclusit ipsum in carcere. His Ioannes vocatus est nominibus, his fuit honoratus. Habuit autem actiones conuenientes his appellationibus, Ioannes ille, qui non surrexit maior inter natos mulierum. Hic est verè lucerna, de qua magnus canit David, dicens tanquam ex persona Dei patris. Parauit lucerna Christo meo. Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea. Hic est magnus ille Elias, nõ Thebites, sed qui fuit medius inter legem & gratiã, & licet tempore sit ab illo secundus, prioris tamen Christi aduentus præcursor; qui cum eadè, qua ille, præcessit in inspiratione, & virtute; vt Archangelus prædixit Zachariæ, Cui Zachariæ? Cuius sanguis clamat plusquam Abelis. Hic est, qui prius exultauit: & priusquam prodiret in lucem, agnouit suum Dominum in vtero. Hic instrumeto vtens lingua suæ matris, fœtum sine patre, cum adhuc in vtero gestaret, prius est allocutus. Vnde hoc mihi, dicens, vt veniat mater Domini mei ad me? Hic cum conuertisset corda patrum ad filios, & incredulos ad prudentiam iustorum, parauit Domino plebem perfectam. Fructus ex promissione. Bonus Gabrielis nūcius. Germen præter ætatem. Sterilis flos genitalis. Prophetæ ex propheta. Cuius deserti. Alipites orbis terrarum. Astrum Solis. Lucerna lucis. Regis miles. Sponsi pronubus. Seruus Domini. Vox verbi. Sacerdos eius, qui est sacerdos secundum ordinem Melchisedec; quãdoquidem dignus est habitus vt sacerdotis officio fungeretur in eius baptisate. Qui patrem audiuit, filium baptizauit, spiritum aspexit. Legis silentium. Gratia intercessor.

tercessor. Coronis prophetia. Prophetarum conclusio. Regis præco. Præcursor veritatis. Porta penitentia. Virginitatis ornator. Salutis præparator. Temperantia legislator. Frenum eorum, qui se iniquè gerunt. Dux eorum qui iuste vitam agunt. Ioannes ille magnus, nomen à Deo vocatum. Quæ è cælis per vocem Archangeli scriptis mandata fuit nominis appellatio. Vox orta ex tacente. Qui per id quòd voce carebat pater, sterilitatis sustulit infæcunditatem. Qui loquenti digito agnum ostendit. Magna gloria continentia. Qui erat in corpore expertus carnis. Qui in luto margarita. Qui in vase fictili pretiosus thesaurus. Qui inducit securum ad secandam animarum sterilitatem. Quæ solitudine gaudet turtur ecclesiæ. Os, quod non potest tacere. Quæ vbiq; tonat vox clamantis in deserto: parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Quæ Deum effatur lingua: cuius vox etiam post decessum reprehendit Herodem, & eum, qui venit, prædicat, dicens: Regnum cælorum appropinquat. Ei gloria, & potentia in secula seculorum, Amen.

VICTORIS ANTIOCHENI EIVSDEM EVANG. EXPOSITIO.

Ipsè enim Herodes misit, ac tenuit Ioannem. Modum, quo Herodes Ioannem peremit, & causam propter quam illud fecit, Euangelista breuiter hoc loco exponit; non quòd propheta cædes in illud tempus incidisset; sed quia narrationis series, quæ instituebat, commodè id ferebat. Cùm enim narret Herodem (quòd admirabilia quædam de Christo Domino audiuisset) existimasse Ioanem, quem paulò ante interfici curarat, ex mortuis resurrectisse, mox cædis causam subiungit, quæ fuit huiusmodi: Cùm Herodes fratris sui Philippi etiamnum superstitis uxorem ex qua filiam ille ante diuortium susceperat, rapuisset: raptamque domui suæ detineret, Ioannes nefarium flagitium non ferens, palam propter improbam, scèdamque præuaricationem illum reprehendit. Herodes autem eiusmodi reprehensionè periniquè accipiens, voluit illum occidere: Verùm turbâ, apud quam Ioannes in summa exultatione erat, veritus, mortem illi inferre non audebat, etiam si, propter Herodiadem, summopere id desideraret. Nam ad se quod attinebat, nôrat illum virum iustum & sanctum esse, multaque iuxta illius præscriptum faciebat. Tandem improbis Herodiadis precibus victus inclusit illum in carcere, mandato dato, vt diligenter custodiretur. Interea accidit, vt Herodes magna cum pompa & apparatu, natalis sui diem celebraret. Cùm autem filia Herodiadis inter epulas elegantius saltasset, Heròdique eo nomine placuisset, còtinuò se id totum illi daturum iurauit, quodcumque illa ab illo petiuisset. Hæc autem à matre edocta, subornataque, caput Ioannis Baptistæ sibi donari postulauit. Herodes ergo, ne promissionis fidem fallere videretur, caput Baptistæ auferri, ablatumque puellæ offerri iussit immani sceleri iurifurandi religionem & vim, propter præsentem, obtendens, selesq; propter id, quod acciderat, contristatum assumulans. Colligimus hinc autem tria, inter cætera, Ioanem Baptistam capite mulctasse; nimirum adulterium, sal-

rationem, & iurandum. Quare si mentis iudicio valemus, tria hæc auersemus, vt quam maxime; si non propter aliud, certè ne cum iis comunicemus, culpæque obnoxii euadamus, qui mortis præcursoris auctores & causæ extiterunt. Quo audito discipuli eius venerunt. Hæc exponit, quòd ostendat beneuolentiam, qua discipuli Ioannis, Magistrum prosequerentur, per mortem illius extintam non fuisse: sed vsq; voce constantem, perseverantemque constituisse.

S. AVGVSTINI EPISCOPI Hipponens. in eodem festo, Homilia 1.

Quoniam sanctum Euangelium legeretur, etiam de spectaculo ante oculos nostros constitutum est. Caput sancti Ioannis in disco feratissimum missus crudeliter propter odium veritatis, puella saltat, & fœuit mater, & inter lasciuias, & delicias conuiuantium temere iuratur, & impiè quod iuratur, impletur. Factum est Ioanni, quod ipse prædixerat. De domino enim Iesu Christo dicitur, illum oportet crescere, me autem minui. Ille minutus est in capite, ille creuit in cruce. Odium peperit veritas. Non potuit æquo animo tolerari, quod homo Dei sanctus monebat, qui vniuersum salutem eorum quærebat, quos sic monebat: Responderunt illi mala pro bonis. Quid enim ille diceret, nisi quo plenus erat? Et quid illi responderent, nisi quo pleni erant? Ille triticum seminavit, sed spinas inuenit. Dicebat regi, Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Vincebat enim regem libido, tenebat apud se prohibitam uxorem fratris sui. Sed eum tamen sic libebat, vt non sciret. Honorabat eum à quo verum audiebat, sed mulier detestabilis odium concipiebat, quòd aliquando dato tempore pareret. Quando parturiebat, peperit filiam, filiam saltantem. Et rex ille, qui sanctum virum habebat Ioanem, qui eum propter dominum timebat, etsi ei nõ obediens, posteaquam ab illo petium est caput Ioannis in disco, contristatus est. Sed propter iurationem, & propter concubentes misit spiculatorum, & impleuit quod iurauit. Admonet nos locus iste, charissimi, vt propter vitam, & mores vestros aliquid vobis de iuramento tractemus. Falsa iuratio, non est leue peccatum, immò tam magnam peccatum est falsum iurare; vt propter reatum falsè iurationis dominus prohibuerit omnem iurationem. Ait enim: Dictum est, Non petiuisset. Reddes autem domino iurandum tuum. Ego autem dico vobis, non iurare omnino, neque pet cælum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum pedum eius est, neq; aliud quodcumque iuramentum, neque per caput tuum iuraueris, quia non potes facere capillum album, aut nigrum. Sit autem in ore vestro est est, non nõ. Si quid amplius est, à malo est. Inuenimus autem in sanctis scripturis dominum iurasse, quando ei vsq; ad immolationem dilecti filij obediuit Abraham. Locutus est ei angelus de cælo, Pet memetipsum iuro dicit dominus, quia obaudisti vocem meam, & non peperisti filio tuo dilecto propter me, benedicens, benedicam te, & implebo semen tuum sicut stellas cæli, & sicut arenam maris. Et benedicentur in semine tuo omnes gē-

tes. Quod videris totum orbem terrarum Christianos implere, exhibet verax iuratio Dei. Item q; in Psalmis de domino Iesu Christo prophatum est, iuravit Dominus, & nõ pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Qui nouerunt scripturas, sciunt quid protulerit Melchisedech sacerdos Dei excelis, quòd benedixit Abraham. Non oportet vt hoc memoremus propter catechumenos. Fideles tamè agnoscent quemadmodam ante prophetarum sit, quòd modo videmus impleri. Et vnde hoc? Quia iurauit dominus. Et iurauit dominus, & non pœnitebit eum, non quomodo Herodem pœnituit, quia iurauerat. Quam ergo dominus iurauerit, quare dominus Christus suos iurare prohibuit? Dico quare: Non est peccatum verum iurare. Sed quia gràde peccatum est falsum iurare, longe est à peccato falsum iurandi, qui omnino non iurat. Propinquat falsè iurationi, qui vel verum iurat. Dominus ergo, qui prohibuit iurare, supra ripam te noluit ambulare, ne pes tuus in augusto labatur, & cadas. Sed dominus iurauit, inquit, securus iurat, qui mentiri nescit. Non te moueat, quia dominus iurauit, quia forte nõ debet iurare nisi dominus. Tu enim, quæudo iuras, quid facis? Testem Deum adhibes. Tu ipsum ipse seipsum. Sed homo, quia in multis falleris, plerumque adhibes testem veritatem ad tuam falsitatem. Aliquando & nolens homo iurat, quum verum parat esse quod iurat. Non est quidem tantum peccatum, quantum eius, qui scit esse falsum, & tamen iurat. Quanto melior, & à peccato isto graui omnino longè sit qui audit dominum Christum, & non iurat. Scio graue esse consuetudini vestræ. Sed & graue fuit consuetudini nostræ. Timendo Deum, abstulimus iurationem de ore nostro. Ecce vobiscum viuimus. Quis nos audiuit aliquando iurantes? Nunquid non consueuerat quotidie iurare? At vbi legi & timui, luctatus sum contra consuetudinem meam, in ipsa luctatione inuocaui dominum adiutorem. Præstitit mihi dominus adiutorium non iurandi. Nihil mihi facilius est, quam non iurare. Hoc ideo admonui charitatem vestram, ne dicatis, quis potest? O si Deus timeatur! ò si perituri exspauescant! lingua frænatur, veritas tenetur, iuratio tollitur.

EIVSDEM IN EODEM Homil. 2.

Propter hunc locum, quem hodie audiuimus, cum Euangelium recitaretur, dico charitati vestræ. Videris miserum istum Herodem, Ioannem sanctum virum, & Dei hominè dilexisse. Sed quoniam temere iurauit, ebrius laticia, & delectatione saltatis, daturus se promissit, quicquid illa puella, quæ saltando placuerat, poposcisset. At vbi poscit rem crudelem, & nefariam, contristatus est quidem. Videbat enim tantum scelus fieri, sed positus inter iurationem suam, & puellæ petitionem vbi videbat cruentum facinus, ibi rursus timebat reatum peritij. Ne Deum offenderet per iurando, Deum offendit sciendo. Dicit mihi aliquis, Quid ergo debuit facere Herodes? Si dixero non debuit iurare. Quis non videat hoc eum non facere debuisse? Sed non consolor de homine, vtrum iurare debeat, sed quid facere debeat, qui

iurauit: ipsa est magna deliberatio. Temere iurauit. Quis nesciat? Tamen lapsus est, iurauit. Ecce puella petiuit caput sancti Ioannis. Quid facere debuit Herodes? Demus illi consilium. Si dixerimus, Parce Ioani, ne facias scelus, peritium suademus. Si dixerimus, noli periurare: ad scelus implendum prouocamus. Mala conditio, antequam veniatis ergo ad istum bicipitem laqueum, tollite de ore vestro temerarias iurationes: antequam veniatis ad istam consuetudinem malam, moneo fratres meos, moneo filios meos. Quid opus est, vt veniatis ad hunc articulum, vbi non possumus inuenire consilium? Tamen scripturis diligenter perferutatis, occurrit mihi vnum exemplum, vbi video pium hominem, & sanctum in temerariam iurationem cecidisse, & maluisse non facere, quod iurauerat, quam iurationem suam, fuso hominis sanguine, implere. Commemoro ergo charitati vestræ, quando Saul sanctum David persequabatur ingratus, ille cum suis ibat, quocumque poterat, ne inueniretur à Saule, & occideretur. Et quodam die ab homine diuite, qui vocabatur Nabal, & tondebat oues suas, petiuit sustentaculum victus sibi, & eis, qui cum illo erant: immisericos dare noluit, & quod est grauius, contumeliosè respondit, iurauit sanctus David eum occisurum se esse. Erat enim armatus. Et quod facile fuerat, & iuste se facere ita persuadente videbatur, incautus iurationem fudit, & cepit ire vt faceret quod iurauerat. Occurrit Abigail vxor Nabal, & tulit ei necessaria, quæ poposcerat. Suppliciter eum rogauit, flexit, & à mariti sanguine reuocauit: iurauit temere, sed non impleuit iurationem maiore pietate. Proinde, charissimi, iterum redeo ad monendos vos: Ecce sanctus David, non quidem iratus, sanguinem hominis fudit, sed eum falsum iurasse negare quis poterit? De duobus peccatis elegit minus, sed minus fuit illud in comparatione maioris. Nam per seipsum appensum, magnum malum est falsa iuratio. Prius ergo laborare debetis, & confligere aduersus consuetudinem vestram malam, malam, malam, & valde malam, & tollere iurationem de oribus vestris. Si quis autem prouocauerit te ad iurationem, vt forte sic sibi æstimet satisfieri posse: si iuraueris de illa re, quam putat te commississe, aut fecisse, & forsitan nõ fecisti, ne remaneat in illo mala suspicio: si iuraueris tu, non sic peccas quo modo ille, qui te prouocauit: quia dixit dominus Iesus, Sit in ore vestro est est, non non. Si quid amplius est, à malo est. Loquebatur autem de iuratione, vbi nos intelligere voluit, ipsam iurationem à malo esse. Si ab alio prouocatus fueris, ab ipsius malo erit, quod iuras, nõ à tuo. Et hoc est prope à malo communi generis humani, quoniam corda nostra videre nõ possumus. Nam, si corda nostra videremus, cui iuramus? Quando à nobis exigeretur iuratio? Quando videretur oculis proximi ipsa cogitatio? Scribite in cordibus vestris quod dico, ille autem, qui hominem prouocauit ad iurationem, & scit eum falsum esse iuraturum, vincit homicidâ, quia homicida corpus occisurus est, ille animâ, imò duas animas; & eius, quem iurare prouocauit, & suam. Scis verum esse, quod dicis, & falsum esse, quod ille dicit, & iurare compellis? Ecce iurat, ecce peccat, ecce perit, tu quid inuenisti? Imò quia & tu peristi, qui de illius morte te satiare voluisti. Aliquid dicam, quod nunquam dixi charitati vestræ.

in hoc populo, quod cōtigit in hac Ecclesia. Fuit hic homo quidam simplex, innocens, bene fidelis, à multis vettris, id est, Hipponensibus, imò ab omnibus cognitus, Tutuslymeni vocatus: Tutuslymeni quis vestrum non nouit, qui estis ciues? Ab illo audiui quod dico, Nescio quis negauit ei, vel quod ei debebatur, & hominis fidei se commisit. Commotus prouocauit eum ad iurandum, Iurauit ille, iste perdidit, sed isto perdente, ille penitus periit. Dicebat ergo iste Tutuslymeni homo grauis, & fidelis, ipsa nocte se exhibitum fuisse ad iudicem, & cum magno impetu, atque terrore se peruenisse ad praesidentem ex cellum quendam, & admirabilem virum, cui parebat officium similiter excelsum, iussu fuisse perturbatum retro reuocari, & interrogatū fuisse his verbis, Quare prouocasti hominem ad iurationem, quem sciebas falsum esse iuraturum? Respondit ille, Negauit mihi rem meam. Responsum est illi, Et nōne melius erat, vt rem tuam, quam exigebas, perderes, quam animam hominis istius falsa iuratione perimeres? Prostratus est, iussus est cedi. Cesus est tam grauitate, vt in dorso euigilantis vestigia plagarum apparerent. Sed dictum est illi: posteaquam emendatus est, Parcitur innocentiae tuae, de cetero caue ne facias. Fecit quidem ille magnum peccatum, & emendatus est. Sed multo grauius peccatum faciet, qui post istum meum sermonem, & istam meam admonitionem, & exhortationem tale aliquid fecerit. Cauete à falsa iuratione, caueat à temeraria iuratione. Ab his duobus malis securissimi cauebitis, si consuetudinem iurandi à vobis abstuleritis.

S. FVLGENTII EPISC.

*Ruspensis in eodem festo,
Sermo.*

Evangelicæ lectionis, fratres, hodierna narratio, opportunam collationem sensibus nostris attribuit. Audiuius vitis obuiaffe virtutes, cum Herodis nequitia, Herodiadis luxuria, sancti vero Ioannis veneranda iustitia demonstrata est: intantum vt libenter susciperet mortē, nec videretur contemnere veritatē. Vide quæ tria in vnam conuenerint causam. Mirandæ res, si recte discutias grauitatem Prophetæ, luxuriam muliebrem, & Herodis saeuissimam feritatem. Dicite mihi quid habetis cum Ioāne Baptista Herodes, & Herodias: quos ad cōsortium adduxit nominum impuritas criminum? An hoc timetis, ne qui vobis vocabulis coniungimini, in luxuria forsitan separemini? Estote certissimi, quia sicut vno consensu caditis in luxuriam, ita vno nomine suscipietis sententiam. Tenetis in carcerem iustum, quia vobis legaliter interdixit incestum: quasi possit veritas alligari. Et si omnia membra vincularum nexibus astringat, sola lingua non potest custodiri: cui liberum est veritatem ab impiis contaminari. At iniquis: Quare impedit desiderium nostrum? Ille potest desiderium impedire, cui licet in tempore flagitia remouere. Nunc vero cū hoc tibi denuntiat Propheta, quia domini voluntari displiceat, nemo sepe sapiens erubescit audire, quod non piguerit sine verecundia perpetrare. O humana dementia, vt luxurietur Herodes, necatur Ioannes. Nunquid Propheta suo te tenuit merito, & non

diuino iudicio? Res est extremae dementiae, odisse loquentem, nec metuere iudicantem: quasi idcirco iam non timeas iudicem reticentem, si praecone non possis necare clamantem, de quo Esaias testatus est, dicens: Hic est vox clamantis in Eremo: Parate vias domini & facite rectas semitas eius. Iam veniendum est ad passionis fastidium. Paratum est conuiuale theatrum: producitur lasciuia carnifex foemina, quæ prophetam non gladio, sed saltatione prosternat. Molli puella gressu procedit in medium, homicidium petitura, & adultero placitura: alienum in pedibus portans sanguinem, & sceleris postulatione mercedem. Sic saltat vt placeat, sic placet vt occidat. Prò nefas, vt luxum corporis sui mulier periculum petat capitis alieni? Quid agimus Ioannes? quem non tenuit vasa Eremi solitudo, terrebit muliebri ista saltatio? Caput tuum mulier petitura est. Sed melius est, inquit dominus, vt vnum ex membris tuis absideas: quam totum corpus tuum gehennæ ignibus tradas. Et iterum: Nolite timere eos qui occidunt corpus. Ecce iam diabolo procurate ludens cepit delectari puella, ad hoc solum vt possit occidere prophetam. Nescio quid habet muliebri semper nomen cum sanctis. Et Elias, in cuius spiritu venisse Ioannem testatus est dominus, Isabel reginam grauem passus est inimicam, quam dum fugit, totam vitam suam in fuga contriuit. Cuius tantum timuit gladium: vt viuus fugisset in caelum. Quocunque pacto persequitur mulier, si placeat, iugulari, si displiceat, peius excruciat: sed melius displicet cū corporis morte, ne anime tollat quod maius est sanitate. Quod iam dudū dicere perhorresco, placuit & saltatrix: sed quid mirū, si inter dapes largas, & poculorum frequētes procellas puella lasciuens mulceat sensus, inclinet affectus? Vinum & saltatio duplex incendium volupatis. Insuper offertur luxuria quocunque poposcerit praemium statim esse donandum, etiam si dimidium regni foemina petiderit, Salomone attestante, quia non est caput super caput serpentis, & non est malitia super maliriam mulieris: iterum: Commorari leoni & Draconi placebit in eremo: quā habitare cum muliere nequam. Culmine igitur regni contempto, caput Ioannis petiuit in disco, plus odiens eum qui interdixit incestum, quam diligens eum qui promiserat regnum. Execratur magistrū disciplinæ, praesumit de mercatore luxurie. O nequitia foeminae, elegit cōtemnere honorem; vt lucrum faceret sanguinem! Vere quia nō cogitat de imperio, cui charior est turpitudine. Recens exteri capitis sanguis fluebat in disco, ad pietatem prouocans bonos, terrorem malis incutiens, hoc solum defuit scilicet regalibus mensis. Multorum credo iam capita piscium pecudumque praecesserant, sed quantum est ad regiam voluptatem? Potuit hoc forsitan & priuata mensa cōspicere. Nihil actum; nihil denique procuratum esset, si defuisset regio praudio humano caput humanum. Et hoc nō passim aut forte vulgare, sed de carcere ad mensam caput est allatum prophetae. Solent reges solennitatibus suis magnas & terrenas epulas querere, Herodias cepit & carcer delicias ministrare. Et ideo semper est Deo grata paupertas, cuius cibus nō habet sanguinem, sed olusculum vile. mansuetam supplet esuriam. Nam tribus pueris cibus, holus & legumina fuit. Alioquin nunquam vincerent flammam, si vellent

amare delicias. Vere quia nescit quid agat impietas, cum cum quem odis plus honoras quam damnas, vtique cum argēto disco caput exhiberi ad mensam, non est vt credis memoria crudelitatē, sed illius iam monstratur decus honoris. Ita enim portabitur & ad caelum, vt inde tibi infensum iudicem exciret Deum, cui est gloria in seculorum secula.

PETRI CHRYSOLOGI

*Episcopi Rauennensis de eodem
Euang. Serm. 1.*

Sciudicat mens oppressa crapulis, soluta vino, & toto quodammodo ebrietatis demersa naufragio. *Volō vt protinus des mihi in disco caput Ioannis.* Serpens germen caput hominis petit, cuius caput sententia principali sciebat addidit, dicens Deo: Ipse seruet caput tuum, & tu illius obseruabis calcaneum. In longum nos trahit prolixitas lectionis, & satis in altum promouit loci ipsius immensa profunditas. Differamus hodie, quæ sequuntur, ne, dum sermo festinat ad finem, quæ sunt prolixè dicenda, transmittat. Id in claufula nostri commendamus eloquii, quod sine causa cucurrit serpens: nam tota germen serpentis antiqui iste Ioannes noster interemit, & effusione sui sanguinis extinxit occisus.

EIVSDEM IN IDEM

de decollatione S. Ioannis Baptistæ, Serm. 2.

Herodiana cœnæ cruentas epulas, cōiugium sic ferale, tunc terra, tunc caelum, hodie mecum vester horruit, & expauit auditus. *Herodes, inquit, natalis sui canam fecit.* Bene cœnā, quia nō lucis, sed tenebris addictus est hic natalis. in quo natus filius natus est, non diei. *Natalis sui,* inquit, *cœnam fecit principibus, tribunis, & primis Galilæe.* Quid egredita, & caeca semper impietas? Omnes euocat potestates, vt non tam multos conuiuij sui socios, quam innumeros, crimini sibi testes assumat, & tot habeat facinoris sui arbitros, quot habuit praesides discipulorum. *Cumque intrasset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, inquit, & placuisset Herodi.* Respondit suo turpi generi, dum Patri complaceat turpiori: de adulterio namque non nisi turpis debuit procreari: quæ fractis gressibus, corpore dissoluto, dissoluta compage membrorum, fluentibus ex arte visceribus, tota patri fieret deformitate formosior. Et re vera suam credidit tunc Herodes, cum talem vidit: nam putasset alienam, si pudicam vel aliquantulum peruidisset. Serpens tunc latebat in foemina, quæ reptans gressibus flexuosus lethale toto corpore virus effudit: vt discumbentium mentes, furor venenum corpora scauciat; homines verteretur in bestias, nec vino iam tales, sed sanguine potarentur; nec pane rabiidi, sed carnibus vesceretur humanis. Tales vtique, tales reddidit, quibus, adhuc fumante sanguine, caput intulit tunc Ioannis: vt illud *Psalmiste canticum probaretur; Dederunt carnes sanctorum tuorum bestiis terræ; effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam.* Ecce quid patiuntur totis noctibus protracta conuiuia: ecce quid

generat, quod cum mensura emittitur, & sine mensura bibitur vinum: ecce quo precipitatur caro, cum ad luxuriam facinus volupratis inflammatur incendiis? Rogo quid tantis cuneis arctatur? Sufficit infelix caro sibi suis casibus ad ruinam, attestante Propheta, cum dicit: *Vt quid irruitis in hominem, interficitis vnuerfos vos tanquam pariteri inclinato, & maceris impulsis? Iacebat in Herode caro oppressa crapulis, ebrietate captiua, quæ, titillante luxuria, & non tam laudante, quam illudente lasciuia, promitteret quicquid turpitudine peteret se daturam. Pete à me, quod vis, inquit, & dabo tibi: & iurauit illi.* Iurat miser, dum, quicquid honestatis est, & virtutis, abiurat. *Pete à me, quod vis.* Quid peteret luxuria, nisi castitatis interitum, pudicitiae necem, mortem sibi semper contrariae sanctitatis? *Volō, vt des mihi in disco caput Ioannis.* Si caput viri est, iuxta Apostolum, Christus, iam tunc nouello ore antiquissimus serpens Christi domini tendebat ad mortem. *Volō, vt des mihi in disco caput Ioannis.* Iam tunc audis draco in serui capite domini degustabat sitiens passionem. *Volō, vt des mihi in disco.* Cur in disco, cur preciose gestas, quem vilitate occidis, nisi quia, Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius: Hoc ipsum, quod vis, non agis, quomodo ipsa vis: quia agit te superna ratio aliter quam vis: in illo quidera tunc ferali antro, non aula Regis, rabies tunc fera passum suum credidit, cum caput martyris vidit: totum suum sensit, cum liquorem sacri sanguinis sitiens, aspexit: ferculum crudelitatis suæ toto ore, totis faucibus contendit, & conatur absorbere. Sed Ioannes venit in sublimi positus, vt lucerna super candelabrum, tenebras vt fugaret, dicens Domino, Ille erat lucerna ardens, & lucens. Venit Ioannes, vt iudex in tribunali resplendens, vt qui arguit adulterium, exponeret, & damnaret homicidam: & qui pie viuens incestum vocarat ad penitentiam, reseruaerat ad veniam, homicidium etiam damnaret occisus. Quam, quæso, meretur veniam, qui in morte Ioannis ipsam penitentiam tam crudeliter interemit? Gratis cucurritis Herodes, Herodias; nomina nō affectione sociata, sed crimine; quæ vocem intercipi posse stultissime credidistis. Ego sum, inquit, vox clamantis in deserto. Vox occidi non potest, sed magis clamant angustis corporeis absoluta. Sic vox Abel in suo iam effusa sanguine sonat, magis penetrat, magis pertendit ad caelum. Sic nunc Ioannes toto orbe clamat, totis saeculis facinus vestrum cunctis refert, & ostentat in gētibus. Ecce Ioānes Christi capite gloriatur, qui capite putabatur addictus. Ecce eo die, quo tu finistuum, ille tibi natalem caeli conquisiuit: quia, quando tuus ortus meris in finem, tunc illius finis ortus est in natalem. Iustus enim tunc inchoat viuere, cum pro Christo meretur occidi: transfertur ista morte vita martyris, non aufertur, morte magis claruit, qui ob hoc mortuus est, vt viueret in æternum. Ecce tu iaces in morte; Ioannes viuit occisus. Tu sucatam murice purpuram perdidisti; Ioannes cruore suo fulgēti purpura semper gloriatur indutus. Tu conuiuiz nunc participes efficiuntur in penis; Ioānes cœlesti mēsa cū choris vescitur Angelorum. Ille audit cœlestē iugiter symphoniam; tu audis inferni semper gemitu, & stridorē. Ille meretricis tuæ, saltatricis tuæ addictus in precium; nunc regno, nunc

præmiis cælestibus honoratur; tu mercedem sententiam tuam cum tua filia in tartaro percepisti. Vestimentum Ioseph, cum adulteram fugeret: dereliquit; Ioannes, ne videret adulteram, ipsum projecit & corpus. Ioseph, ne adulterium faceret, libens carcerem suscepit; Ioannes ut argueret adulterium, eremum carcere commutavit. Ioseph, somnia dum reuelat, euasit ex morte; Ioannes, ut Dei filium reuelaret, suscepit & mortem. Ioseph, dum panem præparat temporalem, ex auro torques meruit, & honorem; Ioannes, ut ostenderet cælestem credentibus panem, martyrij torquem meruit ex cruore. Merito in natis mulierum cunctis maior est hic Ioannes: qui non solum adulteras arguit, sed & licita mulierum confortia virginis, amore calcavit. Et, si Ioannes tantus; Ioannes talis, tanta eremo separatus à feminis, fœmiliarum pericula non euasit; quis est, qui inter feminas vians, euasurum se sine labore maximo, maxima sine cautione confidit, nisi is, qui sancto alitur spiritu? Qui cum genitore, natoque vnâ cuncta disponit sæcula per æui omnia spatia.

BEDÆ VENERABILIS

presbyteri in superius Euang.

expositio:

Ipsæ enim Herodes misit, ac tenuit Ioannem, &c. **V**etus narrat historia, Philippum Herodis maioris filium, sub quo dominus fugit in Ægyptum, fratrem eius Herodis sub quo passus est Christus, duxisse uxorem Herodiadem filiam regis Aræ. Postea vero fœcerit eius, exortis quibusdam contra generum similitudibus, tulisse filiam suam, & in dolore mariti prioris inimici eius nuptiis copulasse. Quis sit autem hic Philippus, Euangelista Lucas plenus docet. Anno decimoquinto imperij Tyberij Cæsaris procurante Pontio Pilato Iudæam, Tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius Tetrarcha Ituræ, & Trachonitidis regionis. Ergo Ioannes Baptista, qui venit in spiritu, & virtute Heliz, eadem auctoritate, qua ille Achab corripuerat, & Iezabel, arguit Herodem, & Herodiadem, quod illicitas nuptias fecerint, & non liceat, fratre viuente germano, illius uxorem ducere, mallés periclitari apud regem, quam propter adulationem esse immemor præceptorum Dei. Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui canam fecit principibus, &c. Soli mortalium Herodes, & Pharao leguntur diem natalis sui gaudiis festiuis celebrasse: sed vterque Rex inausulto auspicio festiuitatem suam sanguine fecauit. Verum Herodes tantò maiore impierate, quanto sanctum, & innocenter doctorem veritatis, & præconem vitæ, ac regni cælestis occidit, & hoc pro voto, ac petitione saltatricis, neque eum caput occisi ante cõuiuas inferre potuit. Nam Pharao nihil talis vanitas commisisse legitur, sed tantum peccantem sibi Eunuchum vita priuari iubens, quo longius à verè cultu religionis aberat, eo leuius in violatione suæ festiuitatis deliquit. Attamè ex vtriusque exemplo tribatur vilis esse nobis diem mortis futuræ timendo, & caste agendo sapius in memoriam reuocare, quam diem natiuitatis luxuriando celebrare. Homo enim ad laborem nascitur in mundo, & electus ad requiem per mortem transeunt.

mundo. Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, &c. Non excusatur Herodes, quod inuitus, & nolens propter iuramentum homicidium fecerit, quia ad hoc forte iurauit, ut futuræ * occisioni machinas præpararet. Alioquin, si ob iusurandum fecisse le dicit, si patris, si matris postulasset interitum, facturus fuerat, an non? Quod in se ergo repudiaturus fuit, contemnere debuit & in propheta. *Quæ cum exisset, dixit matri suæ. Quid petam? Et illa dixit. Caput Ioannis Baptiste, &c.* Herodias timens ne Herodes aliquando rescisceret, vel Philippo fratri amicus fieret, atque illicitæ nuptiæ repudio soluerentur, monet filiam, ut in ipso statim conuiuio caput Ioannis postulet, digno operi saltationis, dignum sanguinis præmium. *Et contristatus est rex, propter iusuradum, &c.* Consuetudinis scripturarum est, ut opinionem multorum sic narret historicus, quomodo eo tempore ab omnibus credebatur. Sicut Ioseph ab ipsa quoque; Maria appellatur pater Iesu: ita & nunc Herodes dicitur cõuitalis, quia hoc discubentes putabatur. Dissimulato enim mentis suæ, & artifice homicida, tristitiam præstebat in facie, cum lætitiâ haberet in mète. Scelusque excusat turameto, ut sub occasione pietatis, impius fieret. Quod autem subijcit, *Et propter simul recumbentes*, vult omnes sceleris sui esse confortes, ut in luxurioso, impuroque conuiuio, cruentæ epulæ deferreretur. *Et attulit caput eius in disco, &c.* Hoc iuxta literam factum sit: nos autem vique hodie cernimus in capite Ioannis propheta, Iudeos Christum, qui caput prophetarum est, perdidisse. Aliter. Decollatio Ioannis minorationis famæ illius, qua Christus à populo credebatur, insinuat, sicut exaltatio in cruce Domini Saluatoris, profectum designabat fidei, quia ipse prius à turbis propheta esse putabatur, Dominus prophetarum, & Christus Dei filius à cunctis fidelibus est agnitus. Minutus ergo capite Ioannes: exaltatus est in cruce Dominus: quia, sicut idem Ioannes ait, illi oportebat crescere, Ioannem autem minui. Illum autem, qui propheta æstimabatur, Christum cognoscit, & eum, qui Christus pro virtutum sublimitate putabatur, Christi esse prophetam, & præcursorem decebat intelligi. Quod ipsum quoque distinctione temporis, quo vterque illorum natus est, satis aperte signatum est: quia Ioannes quidem, quem oportebat minui, cum diurnum lumē decrefcere incipit, natus est. Dominus autem, qui vera lux mundi est, eo anni tempore, quo dies crefcere incipit, luciflua nobis suæ dona natiuitatis exhibuit. *Quo audito, discipuli eius venerunt, & tulērunt corpus eius, & posuerunt illud in monumento.* Narrat Iosephus vincitum Ioannem in castellum Machæronta abductum, ibique truncatum. Narrat historia ecclesiastica sepultum eum in Sebaste vrbe Palæstine, quæ quondam Samaria dicta est. At tempore Iuliani principis inuidentes Christianis, qui nos factus sepulchrum eius pia sollicitudine frequentabant, paganos inuasisse monumentum, ossa disperfsisse per campos, & rursum collecta igni cremasse, ac denovo disperfsisse per agros. Assuisset tunc temporis ibidem de Hierosolymis monachos, qui mixti paganos ossa legitibus maximam eorum partem congregauerunt, & ad patrem suum Philippum Hierosolymam detulerunt. Et ille misit ea beato Athanasio Alexandriæ episcopo, ibique seruata vsque ad tempora Theophili eiusdem vrbs episcopi, quando, iubente Theodosio Principe, omnia

nia gentium sana destructa sunt. Tunc expurgato in sordibus templo Serapis, ibidem illata, & basilicam pro ædificata Serapis in honorem sancti Ioannis esse consecratam. Lege vndecimum historia ecclesiasticæ librum.

EIVSDEM DE EODEM

Homil.

Natalis, fratres charissimi, beati Ioannis diem celebrantes oportet, ut non solum constanti passionis illius pia deuotione recolamus, sed et corâ à quibus passus est, imalitiâ nobis in arma vertamus salutis. Tunc etenim scripturas sanctas, vtiliter animû intendimus, cum non solum in eis virtutes ac præmia iustorum, verum etiam vitia viciâque reproborum ad incitamentum nobis bene agendi proponimus. Hoc siquidem & ipsius Domini docemur exemplo, qui ut humane superbiz ceruicem frangat, ac sublimem nobis humilitatis iugum imponat, non suæ tantum humilitatis formam, quam sequamur insinuat, dicens, *Discite de me quia mitis sum, & humilis corde*, sed etiam angelicæ superbiz deiectionem, quam caueamus ad memoriam nobis reuocat, dicens, *Videbam satanam quasi fulgur de cælo cadentem, quatenus non solo nos suæ diuinae bonitatis, sed demoniacæ prauitatis exemplo ad obseruantiam summe virtutis accendat. Audiuit ergo Herodes Tetrarcha famam Iesu, & ait pueris suis. Hic est Ioannes Baptista ipse surrexit à mortuis, & ideo virtutes operatur in eo. Qui bene intellexit mortuum posse hominem resuscitari ad vitam, bene de resurrectionis gloria sensit, qui iustos post resurrectione maioris potentie quam mortalis fragilitas caput futuros esse præspexit: sed misere desipuit, qui quod de homine puro sponte credere potuit, hoc de Deo homine credere tot miraculis attestantibus, tantis prædicatorum præconiis consonantibus, nulla ratione consensit. Quare hoc, fratres charissimi, nisi ut nos aperte intelligamus, non incredibile resurrectionis miraculum, sed prauorum animos à credendi gratia peccatis obstantibus esse præpeditos, maiorésque illi gratias referamus, qui nostris cordibus ablato erroris velamine lucem veritatis aperire dignatus est. Herodes enim tenuit Ioannem, & alligauit eum, & posuit in carcerem propter Herodiadem uxorem fratris sui. Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam. Impletum videmus in Ioanne, quod de illo angelus Zachariæ priusquam nascetur prædixit, quia præcederet ante Dominum in spiritu & virtute Helie. Ambo namque continenter viuentes, ambo habitum inculti, ambo in solitudine degentes, ambo præcones veritatis, ambo regis & reginæ persecutionem propter iustitiam perpessi sunt, ille Achab & Iezabel, iste Herodis & Herodiadis. Ille ne ab impiis occideretur, igneo curru est raptus in calum: iste ne ab impiis vinceretur, perfecto martyrij certamine spiritu cælestia regna petiuit, angelorum vtiq; subuectus auxilio, de quibus scriptum est: *Carrus Dei decem milia multiplex milia lætantium*, Dominus in illis. Et iterum: *Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos igne vrentem*. Sed querit forte aliquis, quis sit iste Herodes, quive frater eius, quæ etiam Herodias, de quibus sermo est. Herodes iste qui & Ioannem*

decollauit, & in passionem redemptoris nostri Pilato assensum præbuit, filius est Herodis illius, sub quo Dominus natus est. Qui cum post natiuitatem dominicam pauco tempore regnaret, sicut euangelica testatur historia, Archelaus eius filius successit in regnum. Quo cum vix decem annis potiretur, accusantibus insolentiam eius Iudæis, pulsus est regno ab Augusto, ac perpetuo damnatus exilio. Deinde Augustus ut regni Iudaici minueret potentiam, diuisa in quatuor partes prouincia, quatuor fratres Archelai eidem regenda præfecit, qui singuli à principibus quæstæ partis Græco sermone sunt tetrarchæ vocati. E quibus Philippus Herodiadem filiam Aræthæ regis Arabum accepit uxorem, quam idem Archelaus post modum ablatam ab eo dedit Herodi, eo quod ipse esset maioris potestatis & famæ, factumque est adulterium publicum. Sicut perfidis causa est pereundi, ita fidelissimo præconi nostræ redemptionis materia triuphandi, qui prohibendo regis iniusti scelera, morte quidem iniusta meruit plecti, sed post mortis gustum à rege iustitiæ cui testimonium perhibebat, iustam vitæ perennis coronam accepit: Dicebat ergo illi Ioannes: *Non licet tibi habere eam. Et volens, inquit, illum occidere, timuit populum, quia sicut prophetam eum habebant*. Non populus tantum, sed ipse etiam Herodes. Ioannem sicut prophetam habebat, teste euangelista Marco, qui dicit: *Herodes enim metuebat Ioannem, sciens eum virum iustum, & sanctum, & custodiebat eum. Et audito eo, multa faciebat, & libenter eum audiebat. Sed vitæ amor mulieris, cumque in illum quem sanctum esse nouerat, & iustum, manus mittere coegit. Qui quoniam noluit cõhibere luxuriam, ad homicidij reatum prolapsus est, minúsque illi peccatum maioris erat causa peccati, cui districto Dei iudicio contigit, ut propter appetitum adulteræ quam detestadam sciebat, sanguinem funderet prophetæ, quem Deo acceptum esse cognouerat. Hæc namque est illa diuini dispensatio examinis, de qua dicitur: *Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc. At contra quod sequitur, Et sanctus sanctificetur adhuc, ad beati Ioannis personam conuenienter aptatur, qui sanctus existens sanctificabatur adhuc, dum per officium euangelizandi ad martyrij palmam peruenit. Die autem natalis Herodis saltauit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Vnde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo. Tria pariter impiorum scelera audiuius celebrationem natalis inausitam, saltationem puellæ lasciuam, iuramentum regis temerarium. Quibus singulis oportet nos, ne talia geramus instrui. Non enim festis diem nostri natalis in memoriam reuocare, nõ vilium tempus illecebris indulgere carnalibus, sed diem potius exitus nostri demus lachrymis, precibus, crebrisque præuenire ieiuniis. Hinc etenim vir sapiens admonet, *Eccl. 7.* dicens in omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Sed nec membra nostra, quæ iam Domino cõsecrata sunt, lufibus atque ineptis date motibus decet. Dicit namque Apostolus: *Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra metreticis? Abfit Rom. 12.* Vnde & alibi obsecrat per misericordiam Dei, ut exhibeamus corpora nostra hostiam viuentem, sanctam Deo placentem. **Quantum vero temerari****

Bibl. Hom. tom. 4. M m m 3 tatem

ratem iurandi vitare debeamus, & ipse in euangelio Dominus, & Iacobus in epistola sua docet, dicens: Ante omnia autem, fratres mei, nolite iurare neque per caelum, neque per terram, neque aliud quod donec iuramentum sit autem sermo vester, est est, non non, ut non sub iudicio decidatis, illo videlicet iudicio, sub quo decidit Herodes, ut vel peierare, vel ob perititum cadendum aliud necesse haberet patrare flagitium. At si aliud quid incautus forte nos iurasse contigerit, quod obfernatum scilicet peiorem vergat in exitum, libere illud esilio salubriore mutandum nouerimus, ac magis instans necessitate peierandum nobis, qua pro vitando peritio in aliud crimen grauius esse diuertendum: Denique iurante Dauid per dominum occidere Nabal virum stultum, & impiu, **1. Reg. 25.** atque omnia quae ad illum pertinent demoliri, sed ad primam confessionem Abigail sceminae prudentis, mox remisit minas, reuocauit ensem in vaginam, neque aliqui culpe se tali peritio commisit doliuit. Iuravit Herodes dare saltatrici quodcumque postuisset ab eo, & ne peritius diceretur a conuiuis, ipsum conuiuium sanguine polluit, dum prophetae mortem saltationis praemium fecit. Non solum in iurando, sed in omni quod agimus, haec est moderatio solertius obseruanda, ut si talem forte lapsu uersuti hostis inciderimus insidijs, ex quo sine aliqua peccati contagio surgere non possimus, illum potius euadendi aditum petamus in quo minus periculi nos perpeffuros esse cernimus, iuxta exemplum eorum qui hostilibus clausi muris, dum euadere desiderant, sed portarum omnium accessum sibi interdictum considerant, ibi necesse est desiliendi locum eligant, ubi muro existente breuiter minimum periculi cadentes incurant. Sequitur: *At illa praemonita a matre sua, da mihi,* inquit, *hic in disco caput Ioannis Baptistae. Et contristatus est rex.* Tristitia regis non absolutio est, sed confessio sceleris. Haec etenim est superna iustitia iudicij, ut plerunque reprobi & agnoscant se & fateantur errasse, certamque erroris sui poenitentiam gerant, nec tamen ab errore quiescant, quatenus eadem confessione ac poenitentia contra se ipsi testimonium dent: quia non nescij delinquent dum a peccato quod culpant prohibere detrectant, eoque iustius pereant, quo foueam perditionis quam prauidere ualuerant, declinare neglexerant. Talis quippe est tristitia Herodis, qualis poenitentia Pharaonis, & Iudae: quoruam quisque facinora sua postquam accusante conicientia inuita prodidit, uectors augmentauit. Itaque Herodes caput Ioannis petitus, tristitiam quidem praerendebat in uultu qua se ipse damnaret, ostendendo cunctis liquide, quia insonem & sanctum nouerat quem erat neci daturus. Verum si diligentis cor nefandum inspiciamus, latrabatur occulte, quod ea petebantur quae & antea facere si excusabiliter posset, disponebat. Qui si caput Herodiadis peteretur, nulli dubium, quoniam illud dare ueraciter tristis abnueret. Propter iuramentum autem, & eos qui pariter recumbant, iussit dari: *misti que, & decollauit Ioannem in carcere, & allatum est caput eius in disco.* Indignum quidem natali suo rex spectaculum praebuit, qui conuocatis ad epulas principibus, tribunis, ac ducibus gentis, inspectandum in disco caput occisi protulit. Indigni neque conuiuae, an potius inui-

ratori suo condignis, quibus nullus inuentus est, qui hominem inter festa discumbentium puniri, qui ab adulteris iustum, qui iudicem a reis capite plecti uetaret: praertertim cum rex assumpta specie mectitig, coactum se hoc facere protestaretur, essetque opportunum quo hortatu conuiuantium a praemisso scelere reuocari deberet, si non illum hac de industria praestulisse cognoscerent, imo ipsos quodque par eiusdem sceleris amor irretiret. Sed dignam supernis aspectibus uirtutum sui certaminis beatus praecursor dominicae natiuitatis, praedicationis & mortis ostendit, qui ut scriptura ait, & si coram hominibus tormenta passus est, spes illius immortalitate plena est. Cuius diem natalis merito festa celebritate repetimus, quem ipse propria passione nobis foennem reddidit, quem roso sanguinis sui fulgore decorauit: merito memoriam illius cum spiritali gaudio ueneramus, qui testimonium, quod domino perhibuit, martyrij signacula concludit. Neque enim dubitandum est, quia beatus Ioannes pro redemptoris nostri, quem praecurebat, testimonio carcerem & uincula sustinuit, & pro ipso animam posuit. Cui non est dictum a persecutore, ut Christum negaret, sed ut ueritatem reciteret, & tamen pro Christo occubuit. Quia enim Christus ipse ait, Ego sum ueritas, ideo utique pro Christo, quia pro ueritate sanguinem fudit: & cui nascituro, praedicaturo, baptizaturo, prius nascituro, praedicando ac baptizando testimonium perhibeat, hunc etiam passurum prior ipse patiendi signauit. Quorum tamen passiones diuerso ordine consummati, certa superna prouisionis dispensatione gestum est: ut uidelicet redemptor noster extra portam ciuitatis cuncto assistente populo subleuaretur in crucem: praecursor uero eius collectus in domum conuiuij magistratibus atque optimatibus plebis, misso tantum spiculate, in abdito carceris capite truncaretur. Et quidem congruum uidebatur, ut mysterium dominicae crucis crucifixus praefigureret Ioannes: sed quia idem Ioannes testimonium domino perhibens aiebat, Illum oportet crescere, me autem minui, hoc est, illum quem propheta magnu esse miramini, Christum dominum, ac Deum uerum oportet intelligi: me autem quem Christum esse arbitramini, non Christum, sed esse prophetam Christi patebit, disparem uirtusque qualitatem, dispar modus passionis insinuat, non in carnificum potestate constitutus, sed celesti ratione prouisus. Quia enim iteru dicit idem Ioannes, Qui est de terra, de terra est, & de terra loquitur: qui autem de caelo uenit, super omnes est, praefatam minorationem eius qui de terra est, decollatio illa in carcere & in obscuro parata capitis ablatio designat. Porro crementum eius qui de caelo uenit, & supra omnes est, illa in cruce exaltatio quae sub diuo & omni spectante populo facta est, aperte denunciat. Exaltatus quippe in cruce, caput erectum ad caelos tenuit, manus super terras ad aquilonem tetendit, & austrum, ut & caeli se esse dominum & uniuersam terram, omnesque potestates aereas suae ditioni subditas, ipso etiam corporis situ figuraret. Infima crucis ipsius terrae abdita penetrabant, ut inferorum regnum passione illius transiunxerit ac destrutum esse signaretur. Regem hunc esse credendum scripto in cruce titulo astantes, Hebraei, Graeci, & Romani

legebant, ut uidelicet eius imperium appareret per omnes gentes esse dilatandum. Quae cuncta Apostolus breuiter vna sententia complectitur, dicens: Factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua cofiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Decollato autem Ioanne, & allato capite eius in disco, sequitur: *Et datum est puelle, & detulit matri suae. Et accedentes discipuli eius, uiderunt corpus eius, & sepelierunt illud.* Et hoc ad minorationem praecursoris domini pertinet, quod corpus eius sepulture absque capite datur. Namque ut in ecclesiasticis inuenimus historijs, corpus eius in ciuitate Samariae, quae nunc Sebaste uocatur, caput autem in Hierosolymis humatum est: decollatus uero est in castello quodam Arabiae, quod Macherunta nominant. In quibus uidelicet historijs hoc quoque reperimus, quod caput eius sanctissimu longo post decollationem tempore ab ipso reuelatum: sit duobus monachis orientabilibus, qui orationis gratia uenerant Hierosolymam, atque inde in Edessam Phoeniciae ciuitatem perlata, debito fidelium sit honore frequentatum. At uero ossa eius tempore procedente de Samaria Hierosolymam translata, ac mox Alexandria missa, nunc ibidem in ecclesia quae nominis ipsius est honore consecrata, seruantur. Quod diuina prouidentia constat actum, ut scilicet per plura loca deportatis beati martyris reliquijs, plura uirtutum signa fierent, pluresque per memoriam doctrinae & uirtutis illius ad fidem ac dilectionem eius quem praedicabat confluerent. Inter haec sane considerandum est, & attentius memoriae commendandum, quomodo omnipotens Deus electos, dilectosque suos famulos quos ad vitam, regnumque praedestinauit aeternum in ratum in hac uita prauorum patitur persecutione conteri, tot ac tantis poenarum mortiuumque generibus consumi, quatenus per speciem perfectorum uirorum passionibus, minus de his quae nobis forte aduersa contigerint doleamus, ac potius discamus omne gaudium existimare, cum in tentationes varias incidimus: memoria retinentes, quia quem diligunt dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit. Nam & si principali sententia conteri, quia in multis offensimus omnes, quis tamen nostrum dicere audeat, beatum Ioannem in actu, uel dicto, uel habitu, uel victu peccasse: cuius austeritatem indumeti, cuius parsimoniam alimenti euangelica laudat historia, cuius omne quod loquitur, aut ueritati testimonium reddit, aut eos qui contradicunt redarguit, cuius opera iustitiae etiam qui non amabant, uenerationi habebant? Quis in eis praecordijs peccato poterat esse locus, quae & ante natiuitatem spiritus sancti consecrauit aduentus? Quando saltem humanae conuersationis intuitu ualuit a uirtutis uia uel ad modicum deflecti, qui totam ab ineunte pueritia uita solitarij peregit? Et tamen talis ac tantus uir praesentis uirtutis terminum post longam uinculorum afflictionem sanguinis effusionem suscepit. Ille, qui libertatem supernae pacis euangelizabat, ab impijs in uincula conijcitur: clauditur obscuritate carceris, qui uenit testimonium perhibere de lumine: quique ab ipsa luce, quae Christus est, lucere

na ardens & lucens appellari meruit, quo in natis mulierum maior nemo est, ad petitionem, mulierum turpissimarum capite plectitur: & ipse proprio cruore baptizatur, cui redemptorem mundi baptizare, cui uocem patris super illum audire, cui spiritus sancti gratiam in eum descendens uideri donatum est. Sed non erat graue, imo leue, ac desiderabile erat talibus tormenta pro ueritate temporalia perpeti, quae perpetuis nouerant remuneranda gaudijs. Optabile habebat mortem, quae naturae necessitate inuenibilis imminerebat, confesso Christi nomine cum palma uirtutis perennis excipere. Vnde bene dicit Apostolus: Quia nobis donatum est a Christo, non solum ut in eo credatis, sed etiam ut pro illo patiamini. Qui ideo donum esse dicit Christi, ut pro illo patiantur electi, quia sicut idem dicit, Non sunt condignae passionibus huius temporis ad superuicturam gloriam quae reuelabitur in nobis. Cum ergo tam eximios regni caelestis haeredes tanta in huius exilio mortalitatis pati uiderimus, quid nobis inter haec, fratres charissimi, restat agendum, nisi ut tanto magis humiliemur in conspectu pij conditoris & redemptoris nostri, quanto nos patenter animaduertimus eos, nec uita imitatione sequi posse: nec mortis. Itaque iuxta uocem primi pastoris, humiliemur sub potenti manu Dei, ut nos exalter in tempore uisitationis: humiliemur cum Ioanne, ieiunemus, & obsecrationes faciamus assiduas: exultemus minui coram hominibus, exerceamur & deficiat paulisper spiritus noster utique, id est, carnalis & superbus, qui solebat inflari, ut bonae actionis profectibus ante illum crescere, & cum illo exaltari ualeamus, qui de caelo ad terras uenire dignatus est, ut nos qui de terra sumus, subleuaret ad caelos Iesus Christus dominus noster, qui uiuit & regnat cum patre in unitate spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum, Amen.

HAYMONIS EPISCOPI
Halberst. superioris Euang.
Homilia.

Misit Herodes & tenuit Ioannem, & alligauit eum in carcerem, &c. Ex occasione commemoratio Ioannis inserit Euangelista qualiter idem praecursor passionem sustinuerit. Vetus enim narrat historia Philippum istius Herodis fratrem, filium autem maioris Herodis sub quo Dominus natus est, duxisse in coniugium filiam Arethae Regis Arabum, sed postea quibusdam simultatibus, & discordijs inter Philippum & Arethem ortis, abstulit ab eo filiam suam, & dedit Herodi adhuc uiuenti Philippo fratre eius. Ergo Ioannes qui in spiritu Helias erat eadem auctoritate qua Helias, Achab & Iesabel pro fornicatione, eadem ipse auctoritate fultus, corripuit Herodem & Herodiadem, mallens pro ueritate periculum subire, quam ipsius ueritatis noticiam reticere. Ipse autem est Philippus de quo legimus in Euangelio secundum Lucam 3. Anno 15. imperij Tiberij Caesaris procurante Pontio Pilato Iudaeam, Tetrarcha autem Galileae Herode, Philippo autem fratre eius Tetrarcha Iturae, & Traconitidis: Maior enim Herodes sub quo Dominus natus est, qui & infantes occidit, legitur quatuor filios habuisse. Sed illo mortuo, successit Archelaus in

Joan. 5.
Matth. 16.
Luc. 7.
Matth. 3.
Marc. 1.
Luc. 3.
Joan. 1.
Philipp. 1.
Rom. 8.
1. Pet. 5.

principatum. Quo accusato apud Tiberium propter insolentiam morum, exilio apud Viennem Ciuitatem Galliarum deputatus perit. Augustus autem, ut infirmius faceret Regnum Iudæorum, diuisit Imperium in quatuor Tetrarchas, id est, in quatuor Principatus, & quartam partem dedit filiis Herodis. Potestatem autem quæ erat Iudæa, quartam dedit Pontio Pilato. Iste est Philippus filius Herodis, cuius vxorem Herodes duxerat. Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam, subauditur fratre tuo viuento, mortuo autem fratre, concedebatur in lege fratre defuncto vxorem illius accipere. *Et volens illum occidere timuit populum, &c.* Non solum Herodes, sed etiam omnis populus Ioannem sicut Prophetam habebant. Quod Marcus Euangelista plenius manifestat dicens: Herodes enim metuebat Ioannem, sciens eum virum iustum & Sanctum: & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. Sed qui in causis plus homines, quam Deum timet, facile labitur: quia enim Herodes amorem adulteræ mulieris prætulit amoris præcursoris Domini, diuino iudicio & permittente Deo de peccato fornicationis & adulterij, peruenit ad peccatum homicidij, ut adimpleretur in eo quod Ioannes dicit: Apocalyp. 22. Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: cum enim Herodes esset in sordibus, in peccatis præteritis adhuc fordit, cum manus in præcursores Domini ad interficiendum misit. Quod verò sublequutus est: Et qui sanctus est sanctificetur adhuc, in Ioanne adimpletum est: qui quum esset sanctus præteritis conuersationis longinquitate, sanctior effectus est perfusus proprio sanguinis crnore. *Die autem natalis Herodis, saltauit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi, &c.* In tota serie veteris testamenti solos istos duos, Herodem videlicet, & Pharaonem legitimus diem natalis sui gaudiis celebrasse. Sed verque eorum epulas natiuitatis sue ministerio infausto officio sedauerunt. Herodes præcursores Domini interficiendo, Pharaonem ministrum suum patibulo suspendendo. Sed tantò iste amplius peccauit, quantò magis maiorem cognitionem Dei habens, præcursores & Baptistam Domini interfecit. Ex qua re datur nobis intelligi: quia vnusquisque diem mortis sue cum lachrymis, & fletu debet expectare, quam diem natiuitatis votiuus gaudiis recolere. Quia homo ad laborem nascitur in mundo, & electi ad gloriam per mortem transeunt ex hoc mundo. *Vnde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo.* Non excusatur Herodes quod iuramento cõstitutus necem præcursori Domini inferret, Forsitan enim hoc iurauerat, ut occasionem futuræ malitiæ præpararet, quin potius si peteretur à puella caput patris, vel matris nulli dubium est, quod non erat ei daturus. Sed quod repudiaturus erat in illis, sine dubio debuit repudiare, & in præcursores Domini. *At illa præmonita puella à matre sua da mibi,* inquit, *in disco caput Ioannis Baptistæ.* Metuens Herodias ne illicitæ nuptiæ soluerentur prædicatione Ioannis, & Herodes monitis illius acquiesceret, petiuit, ut illa lingua sua, suis manibus traderetur, quæ scelus illicitum prohibebat, sciens se licite optato coniugio postmodum fuit. *Et contristatus est rex.* Consuetudo est eorum qui historias scribunt, ut quomodo tempore apud homines putabatur, ita etiam

sua narratione inferant. Sicut sæpe legimus ab euangelistis Ioseph patrem domini appellari, non quia sic erat, sed quia sic putabatur. Sic Matth. Euangel. dicit contristatum Herodem, quia sic putabant illi qui cum eo vellebantur. Tamen ille rex vt erat perfidus, & omni caliditate fraudulentus, cum trinitiam perferret in vultu, trinitiam tamen in corde tenebat, gaudens se occasione inuenisse parandi quod diu deliberauerat. *Misitque & decollouit Ioannem in carcere.* In hoc loco datur intelligi, quia inculpabiles non sunt conuiuæ Herodis de morte Ioannis Baptistæ. Si enim regem impiissimum prohibere voluissent, à scelere nequaquam in conuiuio caput abscissum Ioannis ferre præcepisset. Nunc autem confortes eiusdem sceleris extiterunt, vt omnium epulæ præculatione Ioannis minorationem famæ illius significat, quia Christus credebatur. In exaltatione Christi in cruce diffamationem illius significat, quia is, qui tatummodo propheta putabatur, Christus & dominus totius orbis esse innotuit. Caput Ioannis Christum significat, quia per corpus illius propheta intelliguntur. In decollatione Ioannis, figuratur quod Iudæi Christum, qui est caput omnium prophetarum, amiserunt erant. *Et allatum est caput eius in disco, & datum est puellæ, & tulit matris sue.* Allegoricè puella significat ecclesiam ex gentibus, mater eius synagogam. Non enim semper bonis boni figurantur, nec malis mali, sed aliquando boni malis, & mali bonis. Vnde & in libris patrum legitimus in Dauid Christum figurari, qui Vriam occidit, & vxorem eius abstulit. Et in Vria viro sancto & innocenti diabolus intelligitur, quum potius congruum esset, vt per Dauid contraria fortitudo intelligeretur, & per Vriam Christus. Si enim semper boni bonis figurarentur, nunquam liceret nomen Christi, nisi aureis scribi literis. Et si semper mali malis figurarentur, nunquam nomen diaboli liceret nisi terribilo fuce depingi. Sic per adulteram synagoga, & lasciuam puellam Ecclesia intelligitur. Caput ergo Ioannis puella susceptum matris sue dedit, quia videlicet ecclesia gentium quæ modò Christi fidem & operationem habet, eandem fidem circa finem seculi Ecclesia largitura est synagoga. *Et accedentes discipuli Ioannis viderunt corpus eius, &c.* Et sepultura Ioannis abolitionem legis signat, sepulto Ioanne Christus prædicabat quia lex finem accepit, & euangeliu in toto mundo prædicari cepit.

THEOPHYLACTI EPI-

scopi *Bulg. superioris Euang. expositio.*

Misit Herodes, &c. Interferit hoc loco Marcus narrationem de morte Ioannis Baptistæ occasione sumpta. Dicunt autem quidam quod Herodes rapuerit Herodiadem, viuentem Philippo: & quod reprehensus fuerit vt præuaricator, qui abduxerit viuentis fratris vxorem. Alij autem quod mortuus quidem fuerit Philippus, reliquerit autem filiolam, & quum filiolam reliquerit, non debebat Herodes vxorẽ fratris ducere, etiam post mortem, Lex enim iubebat tunc fratrem fratris ducere vxorem, quum non superesset puer,

nunc autem illi erat filia, illegitimæ igitur erant nuptiæ. Vide autem quid faciat amoris rabies, & quantum valeat. Ecce enim Herodes Ioannem quem in tanto honore & reuerentia obseruabat, vt libidini satisfaciat, cõtemnit. *Et cum dies opportunus accidisset.* Mira collusio. Saltat per puellam diabolus, fit iusurandum impium, & nepharium, immo stultum. Nequam autem mulier dicit; Da mihi protinus, hoc est, statim, hac hora. Inspiciens vero, & amore captus Herodes iusurandum implet, & iustum propter illud occidit. Opporbebat hic periurium fieri, & non tam abominabile facinus perpetrare. Non enim vbique honestum est

seruare, quod iuraris. Spiculator miles carnifex est, deputatus in hoc vt occidat. Cadauer, id est, corpus. Postquã enim detructurum est caput, corpus, quod decidit, cadauer dicitur, Accipere hæc potes & spiritualiter. Herodes enim dicitur populus pelliceus Iudæorum. Duxit autem vxorem, vanam, & ementitam gloriam, cuius filia adhuc saltat, & tripudiat apud Iudæos, nempe scripturarum cognitio, qua seducuntur. Videntur enim sibi cognoscere scripturas: verumtamen non sic habet res. Nam Ioannem detruncarunt, hoc est, prophetici sermonem, & absque capite, hoc est, Christum illum habent.

IN NATIVITATE BEATAE MARIÆ VIRG.

MATH. I.

^a Libet, apotheca gratiæ in qua omnis anima, quod necesse habet inueniat. ^b Saluatoris non perditoris. ^c Cui promissum est: in semine tuo be. om. gen. & Christus est semen illud. in hoc gentes quarunt benedici.

LIBER generationis ^b Iesu Christi filij Dauid, filij ^c Abraham: ^d Fides. ^e Spes. ^f Spes. ^g Charitas. ^d Abraham genuit ^e Isaac: ^f Isaac autem genuit Iacob: ^g Iacob autem genuit Iudam, & fratres eius: ^h Iudas autem genuit ⁱ Phares, & ^k Zaram de ^l Thamar: ^m Phares autem genuit ⁿ Esrom: Esrom autem genuit ^o Aram: Aram autem genuit ^p Aminadab: Aminadab autem genuit ^q Naaon: Naaon autem genuit ^r Salmon: Salmon autem genuit ^s Booz de ^t Raab: Booz autem genuit ^v Obeth ex Ruth: Obeth autem genuit ^x Iesse: Iesse autem genuit ^y Dauid regem: Dauid autem rex genuit Salomonem ex ea, quæ fuit ^z Vriæ: Salomon autem genuit ^z Roboam: Roboam autem genuit Abiam: ^a Abia autem genuit ^b Afa: ^b Afa autem genuit Iosaphat: Iosaphat autem genuit ^c Ioram: ^c Ioram autem genuit ^d Oziam: ^d Ozias autem genuit Ioathan: ^e Ioathan autem genuit Achaz: ^f Achaz autem genuit Ezechiam: Ezechias autem genuit ^g Manassen: ^g Manasses autem genuit Amon: Amon autem genuit Iosiam: Iosias autem genuit Iechoniam, & fratres eius in transmigatione Babylonis. Et post transmigationem Babylonis, ^h Iechonias genuit Salathiel: Salathiel autem genuit Zorobabel: Zorobabel autem genuit Abiud: Abiud autem genuit Eliachim: Eliachim autem genuit Azor: Azor autem genuit Sadoch: Sadoch autem genuit Achim: Achim autem genuit Eliud: Eliud autem genuit Eleazar: Eleazar

^q Augurium vel serpentinus. ^r Iste fuit princeps tribus Iuda. ^s Sensibilis. ^t Latitudo. Raab Hebraicè, Rachab Græcè. ^v Festinans. Christus, seruiens vel seruitus quia non venit ministrari, sed ministrare. ^x Incendium vel incensum. Christus est sacrificium vel incensum qui pro nobis hostia factus est. ^y Maru fortis, vel aspectu desiderabilis. ^z Latitudo populi. ^a Pater dominus. ^b Atollens. ^c Excelsus. ^d Robustus domini. De quo dicitur: Fortitudo mea dominus. ^e Profectus, id est, Christus: de quo ecclesia quotidie in melius proficit. ^f Comprehendens, id est, Christus, quia nemo nouit patrem nisi filius.

zar autem genuit Mathan : Mathan autem genuit Jacob : ¹ Jacob autem genuit Ioseph virum ^k Mariæ, de ^l qua natus est Iesus, qui vocatur Christus.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euangel.

Liber generationis. Hierony. Hebraei voluminibus suis à principis nomen imponunt, vt liber Genesis ex suo principio nominatur. vbi dicitur: Liber generationis Adæ: & hæc sunt generationes cæli & terræ. Qui liber principium est veteris Testamenti, secundum quod in principio noui dicitur: Liber generationis Iesu Christi: quanuis in hoc sit parua pars libri: sed sic nouum Testamentum consonat veteri. Et sicut verus carnali proponitur Israël, ita nouum spirituali: & vtriusque vnus, & idem autor ostenditur. Plenior vbi dicitur: Hic est liber generationis: sed hic mos est in multis, maximè in Prophetis, vt visio Isaiæ, subaudis, hæc est. Hiero. Ra. In principio satis declarat se agere de humanitate Christi. Plenior incipiat à carnali generatione. Hiero. Generationis singulariter dicit, quanuis multi per ordinem replicentur: quia vnus tantum Christi generatio queritur, propter quam cæteræ hic inducuntur. Non diuinam proponit narrare generationem, quodd impossibile est, vt Isaias ait: Generationem eius quis enarrabit? sed humanâ, quanuis & hæc ex magna parte sit inenarrabilis. Sed illa tota inenarrabilis est: quia etsi dicitur filius à patre genitus, tamen qualiter, nec Apostolus, nec Propheta nouit, nec angelus. Iesu Christi. Id est, Saluatoris, non perditoris, quod fuit Adam. Christus ipse est, qui & Messias. Ideo hoc nomine retunditur Iudæorum infidelitas, qui Messiam, id est, Regem suum nondum venisse ariolantur. Hunc verò esse Christum consequenter sic probat Euangelista, quoniam hic est qui de Patriarcharum & Regum stirpe progenitus, de virgine mirabiliter est editus, sicut eisdem fuerat ante promissus. Iesu Christi. vt per regiam & sacerdotalem personam natura Dei, & hominis monstraretur. Olim Iesus rector typicè, nunc essentialiter, secundum quod Deus potens saluare. Christus nomen officij est, non naturæ: quia vnus est in sacerdotem ad interpellandum pro nobis, qui bene in terram promissionis inducit. Filij Dauid, filij Abr. Ordo præposterus, ne præmissio Abraham, generationis contextu interrupteretur. Horum duorum specialiter dicitur filias: quia vnus primus inter Patriarchas, alter inter Reges ad quos facta est de Christo promissio, vt Iudæis Christum ex lege venturum aperiret, in quo viderent vaticinia impleri. Filij Dauid, filij Abraham. Hos duos de omnibus elegit quorum filius dicitur Christus, vt Iudæis quibus scribit, scientibus ex lege Christum venturum, apparetur hic esse qui diu erat promissus, in quo viderentur impleri omnia vaticinia. His enim solis in veteri Testamento legitur facta promissio Abraham, in semine tuo benedicentur omnes gentes. Cui consonat Dauid: Benedicentur in ipso omnes tribus terræ. Vnde Zacharias: hoc est, subaudis: Iustificandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis. Dauid autem: iurauit

Isa. 53. Ioan. 1. I. Par. 17. Gen. 25.

Gen. 22. Psal. 71. Luc. 1. Psal. 131. Ibid. 88.

supplaniator vel luctator.

Dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur eum: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Item, Semel iuravi in sancto meo, scilicet Christo, semen eius in æternum manebit, & thronus eius sicut sol in conspectu meo, &c. Quæ nullatenus de Salomone accipi possunt, sed de Christo, ex Dauid orto. Item in libro verborum dierum: Cùm dormieris cum patribus tuis dabo semen tuum post te: quod nullatenus de Salomone dicitur: qui vno patre cepit regnare, sed de Christo, vnde Hieremias: Suscibato Dauid germen iustum, & regnabit Rex, & sapiens erit. Abraham & Dauid sunt duæ columnæ versantes in lege, quasi in vestibulo ante ostium, quodd est Christus: quos ambit funiculus duodecim cubitorum, id est, fratres Apostolorum. Amplectitur hos in genealogia patres de quorum medio ostium Christus aperitur credentibus. Abraham genuit Isaac: Isaac autem genuit Iacob. Ab eo congruè fit generationis exordium, cui promissus est primum, in quo est benedictio omnium. Matthæus generationem incipit ab exordio promissionis. Et etiam vsque in finem libri hæc agitur, vt qui ex hac generatione natus est, Deus, & homo intelligatur. Ab initio ab eo, cui primum facta est promissio: filij incipit, vt in hoc patre discant cui primum facta est promissio, qui est, quales esse debeant, qui volunt in eius semine benedici. Matthæus generationem descendendo incipit vel computat: quia humanitatem Christi ostendit, per quam Deus ad homines descendit. Lucas ascendendo referens formam sacramenti aperit. A baptismo enim incipiens vsque ad Deum ascendit, ostendens baptizatos ascendere ad hoc, vt sint filij Dei. Genuit, Matthæus ponit, genuit: qui naturæ filios tantum numerat. Lucas: Qui fuit, qui aliquos secundum legem, vel per adoptionem filios interponit. Matthæus ponit: genuit, & non, generauit: forsitan vt ille cognosceretur in fine ostensus, de quo dicitur: Ego hodie genui te. Iudas & fratres. Ideo solus Iudas nominatum exprimitur, vt eum cognosceres qui ex eius stirpe fuerat promissus. Fratres Iudæ memorat prætermisissis fratribus Isaac & Iacob, quia illi à populo Dei quasi alieni sunt repulsi: hi velut hæredes in libro vitæ scripti, & quasi Patriarchæ duodecim, in quibus & numerus Apostolorum signatur. Sed nominatum non exprimitur, ne vltra numerum sacramenti generationis extendatur. In femine prædictorum patrum Christus intrauit in Aegyptum, quod præfagiens inimicum populum premebat, & non feminas, sed mares interimebat, vt eum extingueret. De Iuda Christus, quem omnes Gentes susceperunt: quo veniente iam Herodes alienigena principabatur. Iudas autem, Iudas genuit Phares, & Zaram, antequam intrairet Aegyptum, in quam ambo postea cum patre transierunt. Zara cum de vtero præmisit manum, obsteritrix cocco lignauit dicens: hic prior egredietur, illo manum retrahente, alter exiit. Cui obsteritrix: Quare propter te diuisa est mæceria? Vnde & Phares, id est, diuisio dicitur est, significans illum, qui segregabit oues ab hædis, & statuet oues quidem à dextris hædos

Gen. 38. Inps. 79. hædos

hædos autem à sinistris. Phares autem genuit Esrom. In Aegypto genuit Phares Esrom, & Esrom Aram, & Aram Aminadab, & Aminadab Naafon: & tunc Moyses eduxit eos de Aegypto. Naafon fuit Dux sub Moysse in tribu Iuda per desertum, in quo genuit Salmon. Iste Salmon fuit Princeps in tribu Iuda, qui cum Iosue in terram promissionis intrauit. Iste Salmon in terra promissionis genuit Booz de Raab. Christus est Phares, id est, diuisio: quia separabit oues ab hædis. Ipse est Esrom, id est, sagitta, vel atrium: quia penetrat corda auditorum. Haber etiam latitudinem charitatis, qua & inimicos dilexit. Aram autem genuit. Aram Christus electus, vel excelsus interpretatur: Electus de quo Propheta: Ecce puer meus quem elegi. Et alibi: Excelsus super omnes Gentes Dominus. Ipse est Aminadab, id est, voluntarius, qui dicit: Voluntariè sacrificabo tibi. Idem est Naafon, id est, augurium, qui nouit præterita, præsentia, & futura, vel Naafon serpentinus, quia Christus more serpentis omnes cauit insidias. Salmon autem genuit Booz. Christus est Salmon, id est, sensibilis, quia omnia sentit, ipse accipit Raab, id est, ecclesiam de Gentibus. Raab, fames vel beatusque fit impetus: quia ecclesia Gentium elurit & sitit iusticiam, & dilata per orbem terrarum imperu doctrinæ Philosophos, & reges conuertit. Raab ostendit coccinum in fenestra, id est, in ore per confessionem Christi passionem declarat. Raab meretrix quæ nuncios Iosue suscepit, quam Salmon princeps tribus Iudæ sibi copulauit, significat ecclesiam de Gentibus, quæ principex Iuda, id est, Christo copulatur. Et sola cum suis saluatur, dum Iericho, id est, præsens seculum septem muris viciorum vallatum, septem dierum tempore tubis prædicationum circumvallatur, donec in nouissima tuba omnes muri corruant, & nouissima mors destruat. Booz autem, Booz Christus. De quo dicitur: Dominus in fortitudine veniet. Booz de. Nota nullam de sanctis feminis in genealogia Christi assumi, sed quas scriptura reprehendit. Debit enim de peccatoribus nasci, qui pro peccatoribus venerat, vt disceret sui, peccata patrum sibi non obesse. Vnde agnus in Pascha immolandum iustus est assumi ex capris, & ouibus, id est, ex iustis, & peccatoribus generandus. Historia. Elimelech fuit de tribu Booz, & vxor eius Næmi, qui cum vxore sua iuit ad Moabitas, vbi filij sui duxerit vxores: sed mortuo patre, & filiis sine femine, Ruth cum Næmi foru sua venit in Iudæam, & genuit ex ea Booz, Obeth. Ex Ruth. Moabitide, vt ostendat impletum vaticinium Isaïæ: Emitte agnum, domine, dominatorem terræ. Per hanc semen Abraham ad Christum deducitur. Ecclesia de Gentibus per Ruth significata, priusquam ad Booz, id est, ad Christum veniret, ex patre diabolo erat. Mystice: Ruth significat ecclesiam, quæ est de Moab (id est, de Gentibus quæ ex patre diabolo) & petra deserti, propter idoloratiam, de qua Deus suscitauit filios Abraham: Oblita prioris Gentis venit ad Booz qui fortis dicitur, id est, ad Christum qui suscitauit semine fratris sui, id est, Moysi qui obiit sine liberis, quia neminem ad perfectum duxit lex. Ruth, videns vel festinans: quia ecclesia puro corde Deum videt quæ festinat ad brauium superne visionis, & diffinit perseverare in fide & dilectione Dei. Iesse autem, Pater Dauid sapiens no-

minatur Isai, sed binomius fuit. Hic autem ideo dicitur Iesse: vt scires eum venisse, de quo Esa. Egredietur virga de radice Iesse, &c. Hic est flos quem odorat Isaac, dicens: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, quia spiritus eum abundantissimè repleuit. Regem. Non quod solus in hac genealogia rex, sed quia primus rex de Iuda & regum principium, propter quem & cæteri in solio regni seruantur: & per istum ordo generationis decurrit ad Christum qui habet regnum Dauid. Dauid autem rex: Historia. Dauid in solario sedens, vidit Bethsabee se lauamem: placuit ei, & vocauit, iacuitque cum ea: qua grauida reuocauit Vriam de expeditione, vt sic intraret in domum, vt sic partus ascriberetur ei, qui nolens intrare iacuit in vestibulo, dicens, quod dum arca esset in tabernaculis, non intraret in domum suam. Acceptis igitur literis mortis suæ, ad expeditionem reuersus est: & sicut Dauid præceperat occisis eo Iobab. Dauid in solario Christus est, qui in sole posuit tabernaculum suum. Bethsabee, puteus facietatis septimus, scilicet lex per cuius cognitionem spiritualis gratia monstratur. Vrias, Iudaicus populus, qui per legem de luce Dei gloriatur. Sed huic Christus legem abstulit, quam de se loqui docuit. Ille verò dum mandata legis implere nititur, quasi epistolas fert vnde damnetur. Vrias etiam Iudaicus populus qui noluit intrare in domum, id est, in spiritualem legis intellectum, dicens, quia arca domini, id est, ecclesia est in tabernaculis, id est, in figuris. Ideo non intrauit in domum, id est, non accipit alium intellectum, sed accipit literas suæ mortis, id est, intellectum literalæ qui ducit eum ad mortem. Mystice Dauid, id est, Christus qui Goliath, id est, diabolum superauit. Ipse est manu fortis, vel visu desiderabilis. De eodem dicitur: Dominus fortis & potens, &c. Et iterum: Speciosus forma præ filiis hominum. Bethsabee, puteus facietatis, id est, abundantia gratiæ spiritualis quæ munere septiformi est puteus facietatis, in quo est fons aquæ salientis in vitam æternam. Tres prædictæ sine pudore nominis ponuntur, quia non solum culpari, sed etiam laudari meruerunt. Iustus autem nomine dignus est. Sed in hac quia loquendo nequit, saltem silentio nominis quod turpe est tegi. Nomen viri quasi iusti ponitur, vt in hoc immanitas sceleris verecundius memoretur, dum eius causa est occisus. Vxor tamen propter sacramentum ecclesiæ dicitur, quæ occiso diabolo in coniugium veri regis asciscitur. Vria, Vrias, lux mea, Dei scilicet, id est, diabolus, qui dixit: Similis ero altissimo: cui ecclesiam coniugatam Christus de solario paternæ maiestatis admauit, & pulchram factam sibi matrimonio copulauit. Vrias qui est figura diaboli, lux mea Deus interpretatur, qui adhuc transformat se in angelum lucis, & lucem Dei se facit. Salomon autem. Christus est Salomon, id est, pacificus, quia ipse est pax nostra qui fecit vtraque vnum. Ipse est Roboam, id est, impetus populi qui velociter populos conuertit ad fidem. Roboam. De isto dicitur: Dabo ipsi Roboam tribu Iuda, vt remaneat lucerna Dauid cunctis diebus in Israel. Quod ad literam non potest accipi, quia nec Israel cunctis diebus extitit, nec de Dauid post Christum dux aliquis in Israel fuit. Sed Christus lucerna est æterna in cælesti Israel, & ideo seruator semper. Super solum autem Dauid dicitur sedere Christus; quia regnum Dauid

Esa. 11. Gen. 27.

2. Reg. 11.

Psal. 17. Ibidem. Ioan. 4.

2. Cor. 1. Eph. 2. 3. Reg. 11.

David temporale figuravit æternum Christi regnum. *Abia*. Pater dominus id est Christus, qui dicit: Ego ero illi in patrem, qui tanquam dominus omnia quæcunque voluit fecit. Qui etiam est *Asa*, id est, atollens, quia ipse abstulit peccata mundi. *Iosaphat & cetera*. Iudicans vel iudicium Dei, scilicet Christus qui iudicat orbem terræ in æquitate. *Ioram autem genuit*. Christus est Ioram, id est excelsus, qui ait: Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit. Nota quod Ioram non genuit Oziam, sed potius genuit Ochoziam, Ochozias genuit Ioas, & Ioas Amasias, & Amasias Oziam, qui & Azarias. Ioram duxit filiam Iezabel & fornicatus est, & fratres suos occidit. Vnde infirmatus est dolore vteri ut viscera egereret, quæ sequutus Ochozias ingressus est per vias domus Achab. Ioas autem adoravit sculptilia, & Zachariam filium Ioiadæ qui eum nutrierat, & regem fecerat, occidi præcepit: quia cum de idololatria increpavit. Amasias quoque coluit deos Seir. Ideo & ibi tres de generatione Christi sunt exclusi, secundum illud: Visitabo peccata patrum, usque in tertiam & quartam generationem. Sed hoc dictum est de illis qui peccata patrum sequuntur, nam & bonus de malo genitus misericordia est dignus: & malus de bono natus punitur. Alij qui ponuntur quamvis mali fuerint, vel bonos generant, vel à bonis generantur, ut Ioram filius Iosaphat viri iusti. Ozias pene in omnibus rectum fecit, nisi quod incensum adolere voluit, vnde & in fronte lepra percussus est. Hic tres reges sunt, intermissi: vel ideo quia propositum fuit Evangelistæ tessera decades ponere: vel quia Ioram miserat se generi Iezabel: & dictum est per prophetam in throno regni quemquam non esse sessurum de domo Achab, nisi in quarta generatione tollitur usque ad tertiam generationem: purgata verò labe gentilis familiæ, in quarta origo Christi numeratur. *Ozias autem*. Sub Ozia, Iotham, Achaz & Ezechia, prophetauit Ihsaia de Christo. Propter peccata principum clauderentur ora prophetarum. *Ezechias*. Fortis dominus, ipse est qui dicit apostolis: Nolite timere, Ezechias cum esset sine liberis dictum est: Dispone de tua: quia mo. Ideo fleuit non propter longiorem vitam, cum sciret inde placuisse Deo Salomonem, quod non petiisset ampliores annos. Sed quia dubitabat ne promissio Dei impleteret cū se sciret esse de David, per quem oportebat venire Christum: & ipse erat sine liberis, vnde & dicebat: Non videbo Deum, non aspiciam hominem? Ecce contra credebatur quia fidelis est, qui promiserat. Deus autē sententiam, quam dederat, ad probationem fidei immutat, & spacium generandi dat. *Manasses*. Obliviosus. Ille est qui quasi converso peccatori dixit. Omnium iniquitatum eius non recordabor. *Amon*. id est, fidelis vel nutriticus, significans Christum, de quo dicitur: Fidelis dominus in omnibus viis suis, qui convocat filios, ut gallina pullos suos. *Iosias*. id est, salus domini vel incensum. Ille est qui dicit: Dirigatur oratio mea sicut incensum, &c. *Iosias*, rex iustus, quod non filij eius quos genuit, non in transmigratone: quia nunquam transmigravit: sed secundum prædestinationem Dei ad transmigrandum, Iechoniam, & fratres eius simul ponit, ut quorum est communis iniquitas, similis sit & miseria, Iechonias præparatio domi-

ni, quia tam patrem quam filium dominus ad transmigrandum preparavit. Legitur in libro Regum, quod Iosias genuit Ioachaz, & Ioachim qui & Heliachim & Sedechias. Ioachaz successit patri in regnum, quo captus à rege Egypti substitutus est loco eius Ioachim frater eius. Quo mortuo, regnavit Ioachim (qui & Iechonias dicitur est) filius eius pro eo: quo captus à rege Babylonis loco eius Sedechias positus est. Isidorus. Veritas hystoriæ habet, quod duo fuerunt Iechonie, ut vnus scilicet pater sit in fine præcedentis tessera decadis, alter in principio sequentis. Sed quare prætermissus est Ioachim pater Iechonie, forsitan ut typum Christi faceret Iechoniam bis numeravit: & Ioachim ne numerus augetur prætermissus. Rab. Quæritur, quare Iechonias dicitur filius Iosias, cū Iosias Ioachim, & Ioachim genuit Iechoniam: Si autem eundem Iechoniam bis numeramus in fine, scilicet, præcedentis tessera decadis & in principio sequentis ad hoc ut tres plene tessera decades inveniatur: iam non erunt xlii. patres. Diuersis modis soluitur hoc. Hier. dicit quod vterque, pater & filius Ioachim & Iechonias vocabatur: & ita vnum habemus in fine præcedentis tessera decadis & alterum in principio sequentis, ut cum dicit, *Iosias genuit Iechoniam*, Ioachim intelligamus. Cum verò dicit: *Iechonias genuit Salathiel*, Ioachim accipiamus. Aug. verò dicit quod vnus bis numeratur, scilicet, Iechonias, qui & Ioachim dicitur est: à quo facta est quadam in exteras gentes deflexio, quando in Babyloniam transmigratum est. Vbi ergo ordo à rectitudine deflectitur & in diuersum tendit, angulum facit: & id quod in angulo est bis numeratur. Transmigratio in Babyloniam, significat transitum apostolorum ad Gentes. In qua transmigratio Christi factus lapis angularis, vtrumque populum complexitur quod ostendit per Iechoniam bis positum. Omnes, qui à David usque ad transmigratorem Babylonis numerantur, reges fuerunt Iechonias. Prior Iechonias, resurrectio domini, sequens Iechonias præparatio domini dicitur. Vtque congruit Christo, qui est resurrectio & vita. *Salathiel*. Petitio mea Deus Christo conuenit, qui dicit: Pater sancte, serua eos quos dedisti mihi, ut sint vnum sicut & nos. *Salathiel autem genuit Zorobabel*. Hoc in multis scripturis legitur: sed in Paralipomenon filij Iechonias: Assir, Salathiel, Melchiram & Phadaia: & de Phadaia orti sunt Zorobabel & Semei. Sed tradunt Hebræi Trinomium, vel fuisse Assir, Salathiel Melchiram, & Phadaia. Vel Salathiel & Phadaia fratres filios quos genuit vterque suum vocavit Zorobabel. Cum de illo dicat Evangelista Abiud genitum. Paralipomenon, dicit quod Zorobabel Mosollem genuit, & reliquos inter quos Abiud non numeratur: sed multa vicio scriptorum in Paralipomenon deprauata sunt. vnde multæ & interminatæ genealogiæ inueniuntur quas inbet apostolus vitari. *Zorobabel autem genuit Abiud*. Magister Babylonis, id est confusio. Illi conuenit qui mundum ab errore idolatriæ ad viam veritatis renouauit. Fuerunt viri studiosi ex Iudæis dicti Hierles propter propinquitatem generis Christi, erant que Nasaræi, qui ordinem genealogiæ Christi partim memoriter, partim ex libris dierum, partim ab

CATENA AVREA

in idem Euang.

Abiud, id est, pater meus. Ille Christo conuenit, de quo dicitur: Ipse inuocauit me: pater meus es tu, &c. De Abiud usque ad Ioseph nulla historia inuenitur in Paralipomenon: sed annales fuerunt apud Hebræos, de quibus Herodos multos cōburi fecit, ut confunderetur ordo regie stirpis: & forsitan Ioseph nomina patrū ibi legerat, vel aliquo modo ibi retinuerat per quæ euangelista scrie hanc generationis posuit. Sed siue hoc siue alio modo, euangelistæ fuit hæc certa generationis successio. *Abiud*. Dominus resuscitans. Ille qui dicit: Omnis, qui videt filium, & credit in eum, & habebit vitam æternam, & ego resuscitabo eum, &c. *Azor*. aditus; ille est, qui dicit: Ecce Deus adiuit me dominus susceptor est animæ meæ. *Sadoch*. Iustus, id est Christus: de quo dicitur: Iustus dominus, & iusticias dilexit. Achim, id est, frater meus iste. Quis alius quam ille qui homo fieri voluit, ut possit habere fratres, de quibus diceret: Nuncia-bō nomen tuum fratribus meis. *Eliud*. Id est Deus meus: conuenit Christo qui dicit: Deus meus, ut quid detulisti mihi? *Elezar*. id est, Deus meus adiutor. Ille est, qui ex persona hominis dixit: Deus meus sperabo in eum. *Mathan*. Donans vel donatus. Ille est qui dedit dona hominibus: Et de quo dicitur: Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum daret. Per hos patres Christus in mundum, & omnium horum in se gerebat officium. Et dignum est, ut per eandem lineam sanctitatis ad eum ascendamus, per quam ad nos descendente est dignatus. *Ioseph*. Apponens Christus qui Iudæis Gentes opposuit, qui & pater Christi dicitur, quem de sua coniuge natum adoptiuè suscepit: sed & putative pater dicitur Ioseph. *Matheus* dicit Ioseph filium Iacob, & Iacob filium Mathan. Lucas Ioseph filium Heli, & Heli filium Mathat: sed Mathan, & Mathat de eadem vxore Helta nomine singulos genuerunt. Mathan qui per Salomonem descendit eam prius duxit & relicto vno filio Iacob obiit, & postea Mathat qui per Mathan descendit de David, eandem duxit & genuit Heli: sic Iacob & Heli fratres sunt vterini, Iacob autem vxorem Heli fratris sui sine liberis defuncti ad suscitandum semen eius accipiens genuit Ioseph natura suum, sed secundum legem Heli filium. Quod dicitur filius nomine eius vocati cui suscitatur, non est verum, cum Booz eum, quem genuit ex Ruth, non Elimelech, cui suscitatur, sed Obeth vocauit. *Virum Mariæ*. Quid ad Christum generatio ex David deducta ad Ioseph, eum Christus non ex semine Ioseph? Sed non est consuetudo scripturarum, ut ordo mulierum in generationibus textatur: & ideo non per Mariam, sed per Ioseph in ducitur, cū de vna Ioseph, & Maria tribu fuerint. Vnde & eam quasi propinquam cogebatur accipere, ne tribus in aliam se confunderet: vnde etiam simul tanquam de vna stirpe proficentur in Betelem redire cum singulis in suam ciuitatem. Exemplo Mariæ liquet fidelibus coniugatis seruato pari consensu, continentiam posse permanere, coniugiumque vocari non permixto corporeo sexu, sed custodito mentis affectu. Vnde & Ioseph vir Mariæ dicitur, quia coniugium verum est, vbi conseruatur amoris affectus, & in Maria fructus nuptiarum inuenitur.

Liber generationis Iesu Christi filij David, filij Abraham. Quasi facie hominis Matthæus significat, quasi de homine exorsus est scribere, dicens. *Liber generationis*. Raba. Quo exordio satis ostendit generationem Christi secundum carnem suscepisse narrandam. Chrysof. Iudæis enim Euangelium scripsit, quibus superfluum erat exponere diuinitatis naturam, quam cognoscebant: necessarium autem fuit eis mysterium incarnationis ostendere. Ioannes autem cum gentibus euangelium scripsit, quæ non cognoscebant si Deus filium habet, ideo necessarium fuit primum illis ostendere, quia est filius Dei Deus, & deinde quia carnem suscepit. Raba. Cum autem paruum libri particulam teneat generatio, dixit: *Liber generationis*. Consuetudo enim Hebræorum est, ut voluminibus ex eorum principis imponant nomina: ut est Genesis. Glo. Planior autem sensus esset, hic est liber generationis, sed hic est mos in multis, ut visio Esaiæ subaudis hæc est. *Generationis*, autem singulariter dicitur, quamuis multæ per ordinem replicentur, quia propter Christi generationem, ceteræ hic inducuntur. Chrysof. in hoc. Vel ideo librum huc generationis nominat, quia hæc est totius dispensationis summa, & radix bonorum omnium, Deum hominem factum esse: hoc enim factio alia secundum rationem sequebantur. Remi. dicit autem: *Liber gene. Iesu Christi*, quia nouerat scriptum esse. Liber generationis Adæ, & ideo sic exorsus est, ut opponeret librum libro, Adam nouum Adæ veteri, quia omnia per istum sunt restaurata, quæ per illum sunt corrupta. Hierony. In Esaiam autem legimus: generationem eius qui enarrabit? nõ ergo putemus euangelistam prophetæ esse contrarium, ut quod ille impossibile dixit esse effatu, hic narrare incipiat, quia ibi de generatione diuinitatis, hic de incarnatione dictum est. Chrysof. in hom. Nec tamen parua æstimes te audire, hanc audiens generationem, est enim valde ineffabile quod Deus ex muliere nasci dignatus est, & habere progenitores David & Abraham. Remig. Si autem aliquis dixerit, quia propheta de nativitate humanitatis dixit, non est respondendum. Nullus generationem domini narrauit, sed perrare quia Matthæus & Lucas. Rab. In hoc autem quod dicit, *Iesu Christi*, regalem & sacerdotalem in eo exprimit dignitatem, nam Iesus qui nominis huius præfagium prætulit, primus post Moysen in populo Israel ducatum tenuit. Aaron verò, mystico consecratus vnguento, primus in lege sacerdos fuit. August. de quæst. no. & vet. testam. Quod autem per olei vñctionem præstabat Deus illis, qui in reges vel sacerdotes vngentur, hoc præstitit spiritus sanctus homini Christo adita expiatione. Spiritus enim sanctus purificauit quod de Maria virgine in corpus saluatoris profecit, & hæc est vñctio corporis saluatoris, quare Christus est appellatus. Chrysof. super Matth. Quia verò impia prudentia Iudæorum negabat Iesum de David semine esse natum, subdit. *Filij David; filij Abraham*. Quare autem non sufficiebat debere illum filium Abraham solius, aut David solius? Quia ad ambos de Christo nascituro ex eis

promissio fuerat facta, ad Abraham quidem, sic. Et in semine tuo benedicetur omnes gentes terrarum. Ad David autem ita. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Ideo ergo utriusque filium dicit, ut utriusque promissionem in Christo adimpletas ostenderet, deinde quia Christus tres dignitates fuerat habiturus, Rex, Propheta, Sacerdos. Abraham Propheta fuit & sacerdos, sacerdos sicut Deus ad illum dixit in Genesi. Accipe mihi vaccam rufam, sicut ait dominus ad Abimelech de illo. Propheta est, & orabit pro te. David rex fuit & Propheta, sacerdos autem non fuit. Ideo ergo amborum filius nominatus est, ut utriusque patris triplex dignitas originali iure cognoscatur in Christo. Ambrosius super Lucam. Ideo etiam duos generis auctores elegit, vnum qui de cognatione populorum promissum accepit, alterum qui de generatione Christi oraculum consecutus est. Et ideo licet sit ordine successione posterior, prior tamen describitur, quia plus est promissum accepisse de Christo, quam de Ecclesia, quæ est per Christum, potior est enim qui saluat eo quod saluatur. Hieronymus. Ordo etiam præposterus, sed necessario commutatur, si enim primum posuisset Abraham, & postea David, rursus ei repetendum fuit Abraham, ut generationis series texeretur. Chrysostomus super Matthæum. Altera autem ratio est, quia regni dignitas maior est, quam naturæ. Nam & si Abraham præcedebat in tempore, David præcedebat in dignitate. Glo. Quia verò ex hoc titulo, apparet totum hunc librum conscribi de Iesu Christo, necessarium est præcognoscere quid sit sentiendum de ipso, sic enim melius exponi potuerunt quæ in hoc libro de eo dicuntur. Augustinus de quaest. euang. error autem hæreticorum de Christo tribus generibus terminatur, aut de diuinitate, aut de humanitate, aut de utroque falluntur. Augustinus de hæret. Cherintus ergo & Ebion Iesum Christum hominem tantum fuisse dixerunt, hos secutus Paulus Samosatenus Christum non semper fuisse, sed eius initium ex quo de Maria natus est asseuerat nec enim aliquid amplius quam hominem putat, & hæc hæretici postea à Photino confirmata est. Augustinus contra hære. Ioannes autem Apostolus istius insaniam longe antè, spiritu sancto cõspiciens, eum alto imperitiæ sopore demersum suæ vocis præconio excitat, dicens. In principio erat verbum. Et ergo quod in principio erat apud Deum, non relinquitur in nouissimo tempore, ut originis suæ ab homine principium sumperit. Item inquit. Pater gloria me illa gloria quam habui apud te priusquam mundus ferret, audiat Photinus eam gloriam ante principium possidere. Augustinus de hæret. Nestorij autem peruersitas fuit, ut hominem tantummodo ex beata Maria virgine genitum prædicaret, quem verbum Dei non vitæ personæ & in societatem separabilem recepisset, quod catholicorum aures nequaquam ferre potuerunt. Cyrillus ad mona. Egypti. Ait enim Apostolus de vnigenito, quod cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualem Deo. Quis est ergo ille qui est in forma Dei? aut quomodo exinanitus est, & descendit ad humilitatem secundum hominis formam? Et quidem si prædicti hæretici in duos diuidentes Christum, id est, in hominem & verbum, & hominem dicunt sustinuisse exinanitionem, separantes ab eo Dei verbum,

præostendendum est, quia in forma & in æqualitate intelligitur, & fuit patris sui, ut exinanitionis sustineret modum. Sed nihil creaturaturum est, si secundum propriam intelligatur naturam in patris æqualitate, quomodo ergo exinanitus dicitur, & ex qua eminentia, ut esset homo descendit aut quomodo intelligitur assumpsisse, tanquam non habens in principio serui formam? Sed aiunt quod verbum patri æquale existens, habitauit in homine nato per mulierem. Et hæc est exinanitionis. Certè audio filium dicentem sanctis Apostolis. Si quis diligit me, verbum meum custodiet. Audis quomodo in eis qui se diligunt, se & sibi cohabitare dixit Deum patrem. Putas ergo ipsum exinanitum & vacuatum, dabimus & serui formam accepisse, quia in diligentem se animabus sanctis facit mansionem? Quid autè spiritus habitas in nobis putatis, & ipse humanationis dispensationem adimplet? Abbas Isidorus ad Attributionem presbyterum. Verum ne vniuersam annumeremus, vnum ad quod vniuersa intendit dicemus, quia illum qui Deus erat, humilia loqui & dispensationem simul & vile est, & nihil inuolabili naturæ præiudicat. Eum verò qui homo est, diuina & supernaturalia quædam loqui summa præsumptionis est malum. Nam regi quidem licet etiam & humiliter agere, militi verò non licet imperiales voces emittere. Si igitur Deus erat humanatus, etiam humilia locum habet. Si verò homo tantum erat, excelsa non habent locum. Augustinus de hæret. Sabellum discipulum Noëti quidam perhibent, qui dicebat Christum eundem & patrem & spiritum sanctum. Augustinus contra hære. Huius autem insanissimi furoris audaciam cælestium testimoniorum auctoritate frenabo ad demonstrandam propriæ substantiæ filij personam, non illam quæ homini suscepto congruere cauilatur assensus, sed illa in medium proferens testimonia, quæ sine illo ancipites intelligentiæ scrupulo diuinitatis eius cõpetere omnes pariter cõsistentur. In Genesi enim Deum dixisse legimus. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Ecce pluraliter dicit. Faciamus, alium videlicet, indicans ad quem loquentis factus est sermo. Si vnus est, ad imaginem suam fecisse diceretur, nunc autem alius & alterius imaginem apertius fecisse describitur. Glo. Alij verò veram Christi humanitatem negauerunt. Valentinus enim dixit Christum à patre missum spirituale vel cæleste corpus attulisse, nihilque assumpsisse de Maria virgine, sed per illam tanquam per riuum, aut fistulam sine assumpta carne transisse. Nos autem non ideo credimus natum ex Maria virgine quod aliter in vera carne existere atque hominibus apparere non possit: sed quia sic scriptum est in ea scriptura, cui nisi crederimus nec Christiani, nec salui esse poterimus. Si autem de cælesti vel aerea vel humida creatura corpus assumptum vellet commutare in humanæ carnis verissimam qualitatem, hoc eum potuisse facere quis negaret? Augustinus de hæret. Manichæi verò dixerunt, phantasma esse dominum Iesum Christum, nec femineo posse nasci ex vtero. Augustinus 83. quaest. sed si phantasma fuit corpus Christi: fessellit Christus, & si fallit, veritas non est. Est autem veritas Christus, non ergo phantasma fuit corpus eius. Gloss. Et quia principium huius Euangelij, & etiam Euangelij secundum Lucam, manifestè ostendit Christum

natum ex femina, ex quo apparet vera Christi humanitas, ergo utriusque; Euangelij principia negant. Augustinus contra Faustum. Vnde Faustus dicit Euangelium quidem à prædicatione Christi & esse cœpit & nominari, in quo ipse nusquam se natum ex hominibus dicit. At verò genealogia à Deo non est Euangelium, ut nec eius scriptor ausus fuerit eum Euangelium nominare. Quid enim scribit? Liber generationis Iesu Christi filij David: non ergo liber Euangelij Iesu Christi, sed liber generationis. At verò Marcus quia generationem scribere non curauit, sed tantum prædicationem filij Dei, quod est Euangelium, vide quàm competenter sit exorsus. Euangelium inquit Iesu Christi filij Dei, ut hic satis apparet genealogiam non esse euangelium, cumque & in ipso Matthæo post inluculum Ioannem in carcere, tunc legitur Iesum corpisse prædicare euangelium regni. Ergo quicquid ante hoc narratur genealogiam esse constat, non euangelium. Ad Ioannem ergo & Marcum me contuli, quorum mihi principia non immerito placuerunt, quia nec David nec Mariam inducunt, nec Ioseph contra quem Augustinus. Quid ergo respondebit apostolo dicenti. Memor esto Iesum Christum resurrectisse à mortuis ex semine David secundum euangelium meum? Quod autem erat apostoli Pauli euangelium, hoc etiam ceterorum apostolorum & omnium fidelium: hoc enim alibi dicit: siue ego, siue illi euangelium prædicauerunt. Augustinus de hæret. Arriani autem patrem & filium & spiritum sanctum nolunt esse vnus eiusdemque substantiæ, naturæ, aut existentie, sed esse filium creaturam patris, spiritum vero sanctum, creaturam creaturæ, hoc est ab ipso filio creatum volunt. Christum etiam sine anima carnem suscepisse arbitrantur. Augustinus primo de tri. Sed Ioannes in eo declarat filium non tantum Deum esse, sed etiam eiusdem cum patre substantiæ, quia cum dixisset. Et Deus erat verbum, addidit. Omnia per ipsum facta sunt: vnde apparet ipsum factum non esse per quem facta sunt omnia: & si factus non est creatus non est, & sic eiusdem cum patre substantiæ est, omnis enim substantia quæ Deus non est, creatura est. Augustinus contra Feli. Nescio enim quid nobis mediatoris persona cõtulerit, qui medius nostrum, non redimens carnem, quæ sine anima, nec beneficium possit sentire, suscepit. Si enim venit Christus saluum facere quod perierat: quia totus homo: qui perierat, totus beneficio saluatoris indiget, & ideo Christus veniendo totum saluat, corpus & animam assumendo. Augustinus in li. 83. q. Quomodo etiam ipsi respondent tam manifestis obiectionibus ex euangelica scriptura, in qua contra eos Dominus tam multa commemorat: ut est illud, Tristis est anima mea vsque ad mortem: & potestatem habeo ponendi animam meam, & multa huiusmodi, qui si dicant in parabolis eum locutum esse, habemus euangelistarum rationes, qui res gestas narrantes, sicut eum corpus habuisse testantur, sic eum indicant habere animam per affectiones, quæ non possunt esse nisi in anima: eis enim narrantibus legimus. Et miratus est Iesus, & iratus, & multa huiusmodi. Augustinus de hære. Appollinaristæ autem sicut Arriani Christum dixerunt carnem solum sine anima suscepisse. In qua quaestione testimonijs euangelicis victi, mentem, qua rationalis est anima hominis, defuisse animæ Christi. Sed pro hac,

ipsum verbum in ea fuisse dixerunt. Augustinus in li. 83. q. Sed si ita est, belluam quandam cum figura humani corporis Dei verbum suscepisse creditur. Augustinus de hæret. De ipsa vera eius carne sic à recta fide dissensisse perhibent, ut dicent carnem illam & verbum vnus eiusdemque substantiæ esse, contentiosissime asseuerantes verbum carnem factum, hoc est, verbi aliquid in carnem fuisse mutatum, atque conuersum, non autem carnem de Mariæ carne suscepisse, conuersum atque mutatum, non autem in carnem de Maria susceptam. Cyrilus in epi. ad Ioannem Antio. Furere autem arbitrabamur eos qui suspicati sunt, quod mutationis ombra circūca diuinam verbi naturam potest contingere: manet enim quod est semper, & non mutatur: nec conuersionis est capax. Leo ad Constantinopolitanos. Nos autem non ita dicimus Christum hominem ut aliquid ei desit quod ad humanam certum est pertinere naturam, siue animam, siue mentem rationabilem, siue carnem, quæ non de femina sumpta sit, sed facta de verbo in carnem conuerso atque mutato. Quæ tria falsa Apollinaristarum hæresis, tres varias protulit partes. Leo ad Palestin. Eutyches quoque tertium Apollinaris dogma delegit, ut negata humanæ carnis atque animæ veritate totum dominum nostrum Iesum Christum vnus assereret esse naturæ: tanquam verbi diuinitas ipsa se in carnem animamque verteret, & concipi, nasci, aut nutrir, &c. huiusmodi, eius tantum essentiæ fuerit, scilicet diuinæ: quæ nihil horum in se sine carnis recepti veritate, quoniam natura vnigeniti, natura est patris, natura est spiritus sancti simulque impassibilis & sempiterna. Verum si ab Apollinaris peruersitate hæreticus iste discesserit, ne conuinceretur deitatem passibile sentire atque mortalem, & tamen verbi incarnati, id est verbi & carnis vnus audeat pronunciare naturam, non dubiè in Manichæi & Marcionis trāsit insaniam: & dominum Iesum Christum simulatoriè omnia credit egisse, nec humanam ipsum corpus, sed phantasticam corporis speciem oculis aperuisse cernentium. Idem ad Iulianum. In eo verò quod Eutyches in episcopali iudicio ausus est dicere ante incarnationem duas fuisse in Christo naturas, post incarnationem autem vnâ: necessarium fuit, ut ad reddendam rationem professionis suæ sollicitis interrogationibus virgeretur. Arbitror enim eum talia loquentem hoc habere persuasum: quod anima quam saluator assumpsit, prius in cælis sit commemorata, quam de Maria virgine nasceretur. Sed hoc catholicæ mentes autèque non tolerant, quia nil secum dominus de cælo veniens nostræ conditionis exhibuit. Nec animam eius, quæ anterior extitisset, nec carnem quæ non materni corporis esset, accepit. Vnde quod in Origene merito damnatum est: qui animarum antequam corporibus infererentur, non solum miras, sed & diuersas fuisse asseruit actiones, necesse est, quod in isto plectatur. Remi. Has igitur hæreses in principio euangelij sui euangelistæ destruant: nam Matthæum cum narrat eum duxisse originem per reges Iudæorum: verum hominem eum ostendit, & veram carnem habuisse. Similiter & Lucas qui sacerdotalem stirpem & personam describit. Marcus autem cum ait. Initium euangelij Iesu Christi filij Dei: & Ioannes cum ait. In principio erat

verbum, manifestant eum ante omnia secula semper fuisse Deum, apud Deum patrem. *Abraham genuit Isaac. Isaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudam & fratres eius.* Augustinus de concordantia euangeliorum. Matthæus euangelista ostendit generationem Christi secundum carnem se suscepisse narrandam, quia genealogiam Christi exorsus est. Lucas autem tanquam sacerdotem in expiandis peccatis magis assignans non ab initio euangelij sui, sed à baptismo Christi generationes enarrat, ubi testimonium Ioannes perhibuit, dicens. Ecce qui tollit peccata mundi. In generationibus etiam Matthæi significatur nostrorum suscipio peccatorum domino Christo. In generationibus autem Lucæ significatur abolitio nostrorum peccatorum ab ipso, ideo generationes Christi Matthæus descendendo describens ab Abraham generationes commemorat. Aug. super Lucam. Prior enim Abraham meruit fidei testimonium, quia credidit Deo, & reputatum est ei ad iustitiam: ideo etiam auctor generis debuit significari, quia instaurandæ ecclesiæ sponsonem primus emeruit, cum dicitur: Benedicentur in te omnes tribus terræ. Et iterum David, delatum est quod Iesus filius eius diceretur, unde huic prærogativa seruat, ut ab eo generationis dominicæ manaret exordium. Chry. Euangelista igitur Matthæus generationem dominicæ carnis per seriem parentum volens commendare memoriæ, ordiens à patre Abraham dicit. Abraham genuit Isaac. Cur non dixit Ismael, quem primus genuit? Sequitur. *Isaac autem genuit Iacob.* Cur non dixit Esau, qui eius primogenitus fuit? Quia, scilicet per illos ad David pertenuit non possit. Glo. Omnes tamen fratres Iudæ cum ipso in generatione computat, quod etiam ideo factum est, quia Ismael & Esau non remanserunt in cultu vniuersi Dei, fratres vero Iudæ in populo sunt comparati. Chry. vel propterea 12. patriarcharum meminit, ut eam quæ ex progenitorum nobilitate est, elationem auferret. Etenim multi horum ex ancillis nati fuerunt, sed omnes similiter erant patriarchæ & tribuum principes. Glo. Ideo autem Iudam nominatim posuit, quia de illo tantum dominus descendit. In singulis autem patribus non solum debet notari historia, sed allegoria & moralitas. Allegoria quidem, in quo vnusquisque patrum Christum præfigeret. Moralitas in hoc notatur quod ex singulis patribus in nobis aliqua virtus, per significationem nominis vel exemplum, adificetur. Abraham ergo in multis locis figuram Christi portat, & propterea in nomine. Abraham enim pater multarum gentium interpretatur, & Christus est pater multorum fidelium. Abraham etiam de cognatione sua exiit, & in terram alienam demoratus est, & Christus derelicto iudaico populo ad gentes per prædicatores suos exiit. Chry. super Matth. Isaac autem interpretatur risus, risus autem sanctorum est non stricta cachinatio laborum, sed rationale gaudium cordis quod fuit mysterium Christi. Sicut enim ille parentibus in vltima senectute donatus est lætitia suis, ut cognosceretur, quia non erat filius naturæ, sed gratiæ, sic & Christus in nouissimo sine productus est à matre Iudæa, qui gaudium cunctis, sed iste per virginem, ille de ambo contra spem naturæ. Remig. Iacob supplan-

tator interpretatur, & de Christo dicitur. Supplantati insurgentes in me subitus me. *Iacob genuit Iudam & fratres eius.* Chry. super Matth. Et Iacob genuit 12. apostolos in spiritu non in carne, verbo, non in sanguine. Iudas autem interpretatur confessor, quoniam Christi erat imago, qui confessor patris erat futurus, dice. Cōfiteor tibi pater domine cæli & terræ. Glo. Moraliter autem Abraham nobis virtutem fidei per exempla Christi significat, cum de eo legatur. Abraham credidit Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Isaac significat spem, quia interpretatur risus, fuit enim gaudiū parentum, spes verò similiter est gaudiū nostrū, dū quæna bona sperare facit, & de eis gauere. Abraham ergo genuit Isaac, quia fides generat spem. Iacob autem significat charitatem. Caritas enim amplectitur duas vitas, actiuam per dilectionem proximi, contemplatiuam per dilectionem Dei. Actiuam per Liam, cōtemplatiuam per Rachel significatur. Lia enim laborans interpretatur, quia actiuam in labore est. Rachel visum principii, quia per contemplatiuam principium, id est Deus videtur. Nascitur ergo Iacob de duobus partibus, quia charitas nascitur de fide & spe, quod enim credimus & speramus, diligimus. *Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar, &c.* Glo. Prætermissis aliis filiis Iacob, euangelista Iudæ professitur generationem, dicens: *Iudas autem genuit Pha. &c.* Aug. de ciui. Dei. Nec Iudas primogenitus, nec istorum geminorum aliquis fuit primogenitus Iudæ: sed ante illos iam tres genuerat. Eos itaque tenuit in ordine generationum, per quos ad David atque inde quo intenderet, perueniret. Hiero. Notandum autem in genealogia saluatoris nullam sanctorum assumi mulierum, sed eas, quas scriptura reprehendit, ut qui propter peccatores venerat, de peccatoribus nascens omnium peccata deleret, unde & in sequentibus Ruth Moabitidis ponitur. Amb. super Lucam. Lucas autem hic declarauit, ut immaculatam sacerdotalis generis seriē declararet, sed sancti Matthæi consilium à rationis iustitia non abhorret, nam cum euangelizare secundum carnem generatum esse, qui omnium peccata susciperet subiectum iniurijs, subditum passioni: nec hoc quidem putauit exortem afferendum esse pietatis: ut maculatæ quoque originis non recusaret iniuriam: simul ne puderet ecclesiam de peccatoribus congregari, cum Dominus de peccatoribus nasceretur. Postremo, ut beneficium redemptionis etiam à suis maioribus inchoaret, ne quis putaret originis maculam impedimento posse esse virtuti, nec se insolens de sui nobilitate iactaret. Chry. in ho. Post hoc monstrat omnes obnoxios fuisse peccatis, inquit enim Thamar fornicaria Iudæ accusans: & David à fornicaria muliere genuit Salomonem. Si autem à magnis lex non est impleta, nec à minoribus, & sic omnes peccauerunt, & necessaria facta est Christi præsentia. Amb. super Lucam vide autem quia non otiose Matthæus vtrumque significauit, cum Phares tantummodo commemorationum causa deposceret: quia hic in vtroque mysterium est: per geminos enim gemina describitur vita populorum, vna secundum legem, altera secundum fidem. Chry. super Mat. Per Zaram enim significatur Iudaicus populus, qui primus apparuit in luce fidei, quasi de vulua tenebrarum mundi, procedens, & ideo si-

gnificatus est cocco circūcisionis putantibus omnibus, qui ipse populus Dei erat futurus: sed postea est ante faciem eius lex, quasi sepes vel maceria. Sic ergo impeditus est populus iudaicus per legem, sed tempore Christi rupta est sepes legis, quæ erat inter Iudæos, & gentiles sicut ait apostolus, medium parietem maceris soluens: sic factum est ut gentilis per Phares significatus, postquam rupta est lex per Christi madata, primus ad fidem procedat, & postea sequitur iudaicus populus. Sequitur. *Phares autem genuit Efron.* Glo. Iudas genuit Phares, & Zaram, antequam intraret Ægyptum, in quam ambo postea cum patre transferunt. In Ægypto vero Phares genuit Efron. Efron autem genuit Aram. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Nahasson: & tunc Moyse eduxit eos de Ægypto. Nahasson autem fuit dux sub Moyse in tribu Iuda per desertum, in quo genuit Salmon. Iste Salmon fuit princeps de tribu Iuda, qui cum Iosue terram promissionis intrauit. Chry. super Mat. Quoniam autem ex aliqua causa secundum pronidentiam Dei posita, horum patrum nomina credimus. Sequitur. *Nahasson autem genuit Salmon.* Iste Salmon mortuo patre fuit princeps in tribu Iuda, qui cum Iosue terram promissionis intrauit. Chry. super Mat. Accepit autem uxorem nomine Raab. Hæc autem Raab dicitur fuisse Raab meretrix de Hierico, quæ suscepit exploratores filiorum Israel, abscondit eos, & seruauit incolumes. Cum autem Salmon nobilis esset inter filios Israel, quia de tribu erat Iuda, & quia filius principis erat, vidit Raab sic fidem: quasi magnam aliquam constitutum meruit accipere in uxorem. Fortem autem & ideo interpretatur Salmon, quasi per ipsum nomen inuitaretur à prouidentia Dei, ut acciperet vas electionis Raab. Interpretatur enim Salmon accipere vas. Sequitur. Salmon autem genuit Booz de Raab. Glo. Iste Salmon in terra promissionis genuit de illa Raab Booz. Booz autem genuit Obeth ex Ruth. Chry. super Mat. Quomodo autem Booz accepit uxorem Moabitidem nomine Ruth: exponere æstimauit superfluum, cum de his scriptura sit omnibus manifesta. Hoc autem dicimus solum quoniã Ruth pro merito fidei suæ, nupsit Booz: quia deos patrum suorum repulit, & Deum viuentem elegit. Et Booz pro merito fidei suæ illam accepit uxorem, ut ex coniugio tali sanctificato, genuus nasceretur regale. Amb. super Lucam. Quomodo autem Ruth, cum esset alienigena, Iudæo nupsit: & qua ratione in Christi generatione eius putaretur Euangelista copulæ commemorationem esse faciendam, quæ legis serie mœchatur? Quis ergo non de legitima saluator generatione manauit, videtur esse deforme, nisi ad Apostolicam sententiam reuertaris: quia non est lex posita iustis, sed iniustis. Hæc enim cum esset alienigena, & Moabitidis, præsertim cū lex Moyfi prohiberet has nuptias Moabitidis: quia excludet & ab Ecclesia, quo introiuit in Ecclesiam, nisi quia sancta & immaculata moribus supra legem facta est: Diffinitionem ergo legis excessit, & meruit inter maiores dominici generis computari, propter cognitionem mentis electa, non corporis. Magnum autem nobis exemplum est, quod in illa nostrum omnium, qui ex gentibus collecti sumus, ingrediendi in Ecclesiam Domini figura præcessit. Hieronymus in Epistola ad Pau-

linum. Ruth etiam Moabitidis Esaiæ explet vaticinium, dicens: Emitte agnum, Domine, dominatorem terræ de Petra deserti ad montem filiæ Sion. Sequitur. *Obed autem genuit Iesse.* Glo. Iesse pater David binomius est: quia frequentius vocatus est Esai: sed quia Propheta vocat eum non Esai, sed Iesse, dicens: Egredietur virga de radice Iesse, ut ostenderet illam prophetiam completam in Maria, & in Christo, Euangelista posuit Iesse. Sequitur: *Iesse autem genuit Dauid Regem.* Remi. Sed quærendum est quare sanctus Euangelista solum Dauid nominauerit Regem? quod ideo dixit, ut ostenderet cum primum fuisse Regem in tribu Iuda. Ipse autem Christus est Phares diuisor, ut est illud. Diuisor agnos ab hædis: est & Zaram oriens, ut est illud. Ecce viri oriens nomen eius est. Efron sagitta, ut est illud. Posuit me sicut sagittam electam. Raba. Vel alterum propter abundantiam gratiæ, & latitudinem charitatis. Aram electus secundum illud. Ecce puer meus electus, vel excelsus secundum illud. Excelsus super omnes gentes Dominus ipse est. Aminadab, id est, voluntarius, qui dicit: Voluntariè sacrificabo tibi. Ipse est & Nahasson, id est, augurium, qui nouit præterita, præsentia, & futura: vel serpentinus secundum illud. Moyse exaltauit serpente in deserto. Et est Salmon, id est, sensibilis, qui dicit: Ego sensi de me virtutē exisse. Glo. Ipse accepit Raab, id est, Ecclesiam de Gentibus. Raab enim fames, vel latitudo, vel impetus: quia Ecclesia Gentium esurit, & sitit iustitiam, & impetu doctrinæ Philo sophos, & Reges conuertit. Ruth etiam interpretatur videns, vel festinans, & significat Ecclesiam, quæ puro corde videt Deum, & festinat ad brauiū supernæ vocationis. Remi. Est & Booz: in quo robur, ut est illud. Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me. Est & Obeth seruientis, ut est illud. Filius hominis non venit ministrari: sed ministrare. Est & Iesse incensum, secundum illud. In ignem veni mittere in terram. Ipse est David manu fortis, secundum illud. Dominus fortis, & potens. Desiderabilis, secundum illud. Veniet desideratus cunctis Gentibus. Pulcher aspectu, secundum illud. Speciosus forma præ filiis hominum. Glo. Interim videamus, quas virtutes isti patres in nobis adificent: quia fides, spes, & charitas omnium virtutum sunt fundamentum. Sequentes virtutes sunt quasi superaditiones. Iudas interpretatur confessio: duplex est autem confessio, est altera fidei, altera peccatorum. Si ergo post tres suprascriptas virtutes peccator, necessaria est non solum fidei, sed peccatorum confessio. Post Iudam sequitur Phares & Zaram, Phares diuisio, Zaram oriens interpretatur, & Thamar amaritudo. Confessio enim generat diuisionem à vitijs, & ortum virtutum, & amaritudinem penitentia. Post Phares sequitur Efron, qui sagittat interpretatur, postquam enim aliquis diuisus est à vitijs, & secularibus, debet fieri sagitta, ut in alijs vitia precando perimat. Sequitur. Aram qui interpretatur electus, vel excelsus: quia postquam aliquis à mudo remotus est, & alijs proficit: necesse est, ut à Deo electus hominibus celebris, excelsus in virtutibus habeatur. Nahasson interpretatur augurium: hoc autem augurium non est sculare, sed cælestis. De hoc gloriabatur Ioseph fratris suæ mandans: Vos derulistis scyphum Domini mei, in quo augurari

solebat, Scyphus est diuina scriptura, vbi est potus sapientia, in hac auguratur sapiens, quia ibi videt futura, id est, caelestia. Sequitur: Salomon, id est, sensibilis, postquam enim aliquis studet in diuina scriptura, fit sensibilis, id est, discernens gustus rationis, quid bonum, quid malum, quid dulce, quid amarum. Sequitur: Booz, id est, fortis, instructus enim in scripturis fit ad omnia aduersa toleranda fortis. Augustinus super Matthaeum: Iste autem fortis, est filius Raab, id est, Ecclesiae. Raab enim interpretatur latitudo, vel dilatata; quia enim ex omnibus finibus terrae vocata est Ecclesia, ideo Gentium latitudo appellatur. Rab. Sequitur: Oberh, id est, seruitus: non enim idoneus est ad seruitutem, nisi qui fortis est, quae seruitus generatur ex Ruth, id est, festinantia. Oportet enim promptum esse seruum, non pigrum. Chryostomus super Matth. Nunc autem qui diuitias, & non mores: pulchritudinem, & non fidem, & quod in meretricibus quaeri solet, hoc in coniugibus optant, non generant subditos filios, vel sibi, vel Deo, sed contumaces. & contra Deum, vt filij eorum sint poena irreligiositatis eorum. Iste Oberh enim lesse, id est, refrigerium. Nam quicumque est subditus Deo, & parentibus suis tales filios generat Deo praestante, à quibus refrigeratur. Glos. Vel lesse, id est, incensum. Si enim seruum ex amore, & timore: erit deuotio in corde, quae ex igne, & desiderio cordis suauissimum incensum offert Deo: postquam autem aliquis idoneus est seruus, & sacrificium Deo factus, sequitur, vt sit Dauid, id est, manu fortis, qui contra hostes fortiter dimicauit, & idoneos tributarios fecit. Similiter ipse debet carnales, id est, homines verbo, & exemplo Deo subjugare. *Dauid autem Rex genuit Salomonem ex ea, quae fuit Vria. Salomon autem genuit Roboam: Roboam autem genuit Abiam: Abias autem genuit Asa: Asa autem genuit Iosaphat.* Glos. Secunda quattuordecim generationis seruum Euangelista decurrit, quae à regibus continetur: & ideo à Dauid incipit, qui primus in tribu Iudae regnauit, dicens: *Dauid Rex genuit Salomonem ex ea quae fuit Vria.* Augustinus de concor. Euangel. Quia enim generationibus Matthaei significatur nostrorum susceptio peccatorum: ideo ipse à Dauid per Salomonem descendit, in cuius matre ille peccauit. Lucas vero ad Dauid per Natham ascendit, per quem Prophetam Deus peccatum illius expiauit: quia in generationibus Lucae significatur abolitio peccatorum. August. in lib. retra. Dicendum tamen fuit cuius nominis Prophetam, ne putaretur idem fuisse homo, cum alter fuerit, quanuis & ipse hoc nomine vocaretur. Remig. Quarendum est autem quare Euangelista Berabeae proprio nomine non nominauit: sicut ceteras mulieres, quod ideo est: quia ceterae mulieres quanuis reprehensibiles fuissent, tamen laudabiles erant virtutibus. Berabeae vero non solum fuit conscia adulterij, sed etiam homicidij mariti sui: & ideo proprio nomine eam non nominauit in genealogia Domini. Glos. Tacer etiam nomine Berabeae, vt nominando Vriam reducat ad memoriam illud maximū scelus, quod in eam fecit Dauid. Ambros. super Luc. At verò Sanctus Dauid in eo est praecellenter, quod hominem se ipse cognouit, & commissum superarreptra Vriaxoxe peccatum poenitentiae curauit lachrymis abluendum, ostendens nobis neminem proprie

virtuti debere confidere. Habemus enim aduersarium magnum, qui vinci à nobis sine Dei adiutorio non possit, & plerumque in illustribus viris grauiora peccata reperies, vt quasi homines tentationi potuisse succumbere cognoscas, virtutibus egregijs plusquam homines crederet. Chry. super Matth. Salomon autem interpretatur pacificus, quoniam omnibus in circuitu gentibus pacificatus, & tributa reddentibus, pacificatum habuit regnum. *Salomon autem genuit Roboam.* Roboam interpretatur à multitudine populi. Multitudo enim, mater est seditionis, quia quod à pluribus peccatur, plerumque manet inuindicabile. Paucitas autem magistra est disciplina. *Iosaphat autem genuit Ioram: Ioram autem genuit Oziam, &c.* Hieron. In quarto autem Regum volumine legitur de Ioram. Ochoziam fuisse generatum. Quo mortuo, Iesabeh filia Iorae regis, soror Ochoziae, tulit Iosaphat filium fratris sui, & eum interitum, quae exercebatur ab Athalia, subtraxit. Cui successit in regnum filius eius Amasias, post quem regnauit filius eius Azarias, qui appellatur Ozias, cui successit Iotham filius eius. Cernis ergo quod secundum fidem historiarum, tres reges in medio fuerunt, quos Euangelista praetermisit. Ioram quoque non genuit Oziam, sed Ochoziam & reliquos, quos enumerauimus: Verum quia Euangelista propositum erat tres tesserae decades, & in diuerso temporis statu ponere, & quia Ioram generi se miscuerat impiissime Iezabelis, idcirco vsque ad tertiam generationem eius memoria tollitur, ne in sanctae natiuitatis ordine poneretur. Hilar. Purgata vero labe familiae gentilis, iam regalis in quarta generationum consequentium origo numeratur. Chry. super Matth. Quod spiritus sanctus prophetam contestatus est, dicens vt dispergeret omnem masculum de domo Achab, & Iezabel impleuit Iehu filius Nansi, accepit promissionem, vt vsque ad quartam generationem sedent filij eius in sede regni super Israel. Quanta ergo benedictio facta est super Iehu, qui vindictam fecerat super domum Achab & Iezabel, & vsque ad quartam generationem praedicantur filij eius regum numero, & sic peccatum eius descendit in filios eius, sicut fuerat scriptum. Reddam peccata patrum in filios vsque ad tertiam & quartam generationem. Videte ergo quam periculosum est inire coniugia ex genere impiorum. August. de quaest. no. & veter. testamenti. Vel non immerito sublati sunt de numero caeterorum Ochozia, & Iosias, & Amasias. Sic enim eorum continuauit impietas, vt nullum interuallum haberet. Salomon autem merito patris demissus in regno est. Roboam autem merito filij, illi autem tres maligne ageres sublati sunt. Ad perditionem enim generis exemplum est, quando iugiter malignitas panditur. Sequitur. *Ozias autem genuit Iotham: Iotham autem genuit Achaz: Achaz autem genuit Ezechiam,* cui, cum esset sine liberis, dictum est. Dispo. e domi tua, quia morieris. Ideo fleuit non propter longiorem vitam, cum sciret inde Salomonem placuisse Deo, quod non petisset ampliores annos. Sed quia dubitabat, ne promissio Dei impleretur: cum se sciret esse de Dauid, per quem oportebat venire Christum, & ipse erat sine liberis. Sequitur. *Ezechias autem genuit Manasse: Manasses autem genuit Amos: Amos autem genuit Iosiam: Iosias autem genuit Iechoniam, & fratres eius, in transmigratione Babyloniae.* Chry. super

super Matth. Sed non sic positum est in libro regum, vbi talis est ordo: Iosias genuit Eliachim, postea vocatur Iochim: Iochim autem genuit Iechoniam: sed Iochim sublatus est de numero Regum: quia non populus Dei constituerat eum in regnum, sed Pharaon per orientum. Si enim iustum fuit, vt propter solam commixtionem generis Achab tollerentur tres reges de numero regum, quare non erat iustum, vt similiter tolleretur Iochim, quae Pharaon vi hostili fecerat regem. Et sic Iechoniam, qui est filius Iochim, nepos autem Iosias, sublato patre de numero regum, ipse est positus pro eo, quia si filius Iosias. Hier. Vel aliter sciamus Iechoniam priorem ipsum esse, qui Iochim, secundum autem filium non patrem quorum primus per k. & m. secundus per ch. & n. scribitur. Quia scriptorum vitio, & longitudine temporum, apud Graecos Latinoque confusum est. Ambr. super Lucam. Duos enim fuisse Iochim, Regum libri indicant. Sic enim scriptum est: dormiuit Iochim cum patribus suis, & regnauit Iochim filius eius pro eo, & filius autem est cui Iechoniam nomen imposuit Iechoniam. Et bene sanctus Mattheus à propheta noluit discrepare, vt non Iochim & Iechoniam vocaret simul: quia maiorem fructum dominicae pietatis astruxit. Generis enim nobilitatem dominus in hominibus non requisit, sed de captiuis peccatoribus congruè nasci voluit, qui remissionem veniebat praedicare captiuis. Non igitur suppressit alterum euangelista, sed vt trunque significauit, quod vterque Iechonias dictus sit. Rem. Sed quaeri potest, quare dicat euangelista eos natos in transmigratione, cum nati fuissent antequam transmigratione fuerit facta? Ideo autem dicit hoc quia ad hoc nati sunt, vt de regno totius populi pro suis, & aliorum peccatis captiui ducerentur. Et quia praescius erat Deus eos esse ducendos captiuos, idcirco dixit eos natos in transmigratione. De his autem, quos sanctus euangelista in genealogia domini simul ponit, sciendum quia aut similes fuerunt fama, aut infamia, Iudas, & fratres eius laudabiles fuerunt fama: similiter Phares, & Zaram: Iechonias & fratres eius notabiles fuerunt infamia. Glos. Mystice autem Dauid est Christus, qui Goliam, id est, diabolum superauit. Vrias autem, id est, luxuria, id est, diabolus, qui dicit. Similis ero altissimo: cui ecclesiam coniugatam Christus de solario paterna maiestatis admauit: & pulchram factam sibi matrimonio copulauit. Vel Vrias, id est, iudaicus populus, qui per legem de luce gloriatur. Sed huic Christus legem abstulit: quam de se loqui docuit. Bersabee autem est puteus fatietatis, id est, abundantiam gratiae spiritualis. Rem. Vel Bersabee interpretatur puteus septimus, siue puteus iuramenti: per quod significatur fons baptismatis, in quo datur donum spiritus sepriformis, & fit ibi adiuratio contra diabolum. Est & Christus Salomon pacificus secundum illud apostoli. Ipse est pax nostra. Et Roboam latitudo populi secundum illud. Multi venient ab oriente & ab occidente. Rab. Vel impetus populi: quia velociter populos conuertit ad fidem. Rem. Ipse est Abia, id est, pater dominus, secundum illud. Vnus est pater vester, qui in caelis est, & iterum: Vos vocatis me magister, & domine. Est & Aza, id est, attollens: secundum illud. Qui tollit peccata mundi. Est & Iosaphat, id

est, iudicans: secundum illud. Omne iudicium dedit filio. Est & Ioram, id est, excelsus: secundum illud. Nemo ascendit in caelum nisi qui de caelo descendit. Est & Ozias, id est, robustus domini: secundum illud. Fortitudo mea & laus mea dominus: Est & Iotham consummatus vel perfectus: secundum illud apostoli. Finis legis Christus est & Acham conuertens: secundum illud: conuertimini ad me. Rab. Vel comprehendens: quia nemo nouit patrem nisi filius. Remi. Est & Ezechias fortis dominus: vel dominus confortator: secundum illud. Confidite, ego vici mundum. Ipse est Manasses obliuionis siue oblitus, secundum illud. Peccatorum vestrorum non recordabor amplius. Est & Amos fidelis: secundum illud. Fidelis dominus in omnibus verbis suis. Est & Iosias: vbi est incensum domini: secundum illud. Factus in agonia prolixius orabat. Rab. Quod verò incensum orationis significat Psal. restatur, dicens: Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Vel domini salus: secundum illud. Salus autem mea in sempiternum erit. Remig. Ipse Iechonias praeparans, vel domini praeparatio: secundum illud. Si abiero, & praeparauero vobis locum. Glo. Moraliter autem post Dauid sequitur Salomon: qui interpretatur pacificus. Tunc enim aliquis fit pacificus, motibus sedatis illicitis, & quasi iam in aeterna tranquillitate positus cum Deo seruit: & alios ad eum conuertit. Sequitur. Roboam, id est, populi latitudo: postquam enim non habet quod in se vincat, amplecti alios debet & late populum Dei ad superna trahere secum. Sequitur. Abia, id est, pater dominus. His enim praemissis potest se profiteri filium Dei: & tunc esse Alfa, id est, attollens, vt virtute in virtutem ad patrem suum ascendat: & tunc erit Iosaphat, id est, iudicans: vt alios iudicet, & à nemine iudicetur. Ita fit Ioram, id est, excelsus quasi in caelestibus habitans. Vnde efficitur Ozias, id est, robustus domini, quasi robur suum Deo attribuens: & in suo proposito perseverans. Et sequitur. Iotham, id est, perfectus: quia quotidie in maius perficit. Et sic fit Acham, id est, comprehensus: ex operatione enim augmentatur agnitio: secundum: Annunciauerunt opera Dei, & facta eius intellexerunt. Sequitur. Ezechias, id est, fortis dominus: quia Deum fortem esse intelligit: & ideo in amore eius conuertens, fit Manasses, id est, obliuiosus temporalia tradens obliuionis: & ex hoc fit Amos, id est, fidelis, qui enim temporalia contemnit, neminem in re sua defraudat. Et sic fit Iosias, id est, salutem domini securè expectans. Iosias enim salus domini interpretatur. *Et post transmigrationem Babyloniae, Iechonias genuit Salathiel, &c.* Chry. super Mat. Post transmigrationem inter priuatas personas, primò ponit Iechoniam, quasi priuatum & ipsum. Ambros. super Lucam. De quo Hieremias dicit. Scribe virum istam abdicatum, quia non exurget ex femine eius sedens in throno Dauid. Quomodo autem ex femine Iechoniae nullus regnaturus dicitur per prophetam? si enim Christus regnauit: ex femine autem Iechoniae Christus est: propheta mentitus est. Sed illic futuros ex femine Iechoniae non negat, & ideo de femine eius Christus est: & quod regnauit Christus, non contra prophetam est, non enim seculari honore regnauit. Ipse enim dixit. Regnum meum non est de hoc mundo. *Iechonias autem genuit Salathiel.* Chry. super Mat. De Salathiel quidem nihil legitur vel

boni vel mali, tamē putamus sanctum eum fuisse, & in captiuitate assidue Deum petisse pro ipsa calamitate, quæ contigerat Israel, ideo petitionem Dei eum appellatum fuisse, interpretatur enim petitio Dei. Salathiel autem genuit Zorobabel, qui interpretatur fluitio postposita, vel ex commixtione. Vel hic doctor Babylonie legitur. Si verum est, nescio: quia sacerdotale, & regale genus mixtum est in Zorobabel. Reuersi sunt filij Israel in terram propriam: quia cum contenderat tres pro sua sententia vicit Zorobabel, & pronuntiata est omnibus fortior veritas esse: propter quod Dauius concessit ei filios Israel redire in sua, & ideo recte secundum providentiam Dei nominatus est Zorobabel, id est doctor Babylonie. Quæ enim maior doctrina quam offendere veritatem dominatricem esse omnium rerum? Glo. Sed hoc videtur esse contrarium generationi, quæ legitur in Paral. Dicitur enim ibi Iechonias genuisse Salathiel & Phadaia, & Phadaia Zorobabel, & Zorobabel Mosollam, Ananiam, & Salomith sororem eorum. Sed scimus multa in Paralipomenon vitio scriptorum deprauata. Vnde multæ & indeterminatæ genealogiarum veniunt quæstiones, quas iubet apostolus euitari. Vel potest dicit, Salathiel & Phadaia eundem esse quasi binomium, vel Salathiel & Phadaia fratres esse, & filios eiusdem nominis habuisse, & historiographum secutum fuisse generationē Zorobabel filij Salathiel. De Abiud vsque ad Ioseph nulla historia inuenitur in Paralip, sed alij multi annales leguntur fuisse apud Hebræos, qui dicebantur verba dierum, de quibus Herodes rex alienigena dicitur multos eombussisse, vt ordo regie stirpis confunderetur. Et forsitan Ioseph nomina parentum ibi legerat, vel alio quomodo retinuerat: vnde euangelista seriem istius generationis poterat scire. Notandum tamen quod prior Iechonias Domini resurrectione, sequens Domini præparatio dicitur. Vtrumque autem conuenit domino Christo, qui dicit. Ego sum resurrectio & vita, & vado parare vobis locum. Salathiel, id est, petitio mea Deus, illi conuenit qui dicit. Pater sancte, serua illos, quos dedisti mihi. Remi. Est etiam Zorobabel, id est, magister confusionis secundum illud. Magister vester cum publicanis & peccatoribus manducat, Ipse est Abiud, id est, pater meus iste, secundum illud. Ego & pater vnus sumus. Est & Eliachim, id est, Deus resuscitans, secundum illud. Resuscitabo eum in nouissimo die. Est & Azor, id est, adiutus. Qui me misit mecum est. Ipse est & Sadoch iustus siue iustificatus: secundum illud. Traditus est iustus pro iniustis. Est & Achiz, id est, frater meus iste, secundum illud. Qui fecerit voluntatem patris mei, hic meus frater. Est etiam Eliud, id est, Deus meus iste, secundum illud. Deus meus & dominus meus. Glo. Est & Eleazar, id est, Deus meus adiutor. Est & Natham, id est, donans vel donatus, secundum illud. Dedit dona hominibus: & sic Deus dilexit mundum, vt filium suum daret vni-genitum. Remi. Est & Iacob supplantatus: quia non solum ipse supplantauit diabolium, sed & huius potestatem suis filiabus dedit, secundum illud. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes. Est & Ioseph, id est, apponens, secundum illud. Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant. Raba. Sed videamus quid moraliter isti patres significant: quia post Iechoniam qui dici-

tur præparatio Domini, sequitur Salathiel, id est, petitio mea Deus, qui enim præparatus est, non petit nisi solum Deum. Sed iterum fit Zorobabel, id est, magister Babylonis, scilicet terrenorum hominum, quos facit cognoscere de Deo, quod pater est, quod sonat Abiud, & tunc ille populus resurget à virtiis, vnde sequitur, Eliachim qui resurrectione interpretatur, & idem & bene operandum ad intus, quod sonat Azor. Fit Sadoch, id est, iustus, & tunc dicit fidelis per dilectionem proximi: ipse est frater meus, quod sonat Achim. Et per dilectionem Dei dicit Deus meus, quod sonat Eliud, & sequitur Eleazar, id est, Deus meus adiutor, quia recognoscit Deum suum adiutorem. Ad quid autem tōdit, ostendit Natham, qui dicitur donum vel donans: expectat enim Deum datorem, sicut lustratus est in principio & vitia supplantauit: sic in fine vitæ quod ad Iacob pertinet, & sic peruenit ad Ioseph, id est ad augmentum virtutum. Iacob autem genuit Ioseph virum Maria, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. Glo. Post omnes generationes patrum ponit vltimo generationem Ioseph viri Mariæ, propter quam omnes alij introducuntur, dicens. Iacob autem genuit Ioseph. Hic. Hunc locum obijcit nobis Iulianus Augustus dissimulans Euangelistarum, cur Matthæus Ioseph filium dixit Iacob, & Lucas filium eum appellauerit Hely, non intelligens consuetudinem scripturarum, quod alter secundum naturam, alter secundum legem eum pater sit. Scimus enim hoc per Moysen, Deo iubente, præceptum, vt, si frater aut propinquus absque liberis mortuus fuerit, alius eius accipiat uxorem ad suscitandum semen fratris, vel propinqui sui. Super hoc Aphricanus temporum scriptor & Eusebius Cæsariensis plenius disputauerunt. Ex ecclesiastica autem historia; Nathan enim & Melchi diuersis temporibus ex vna eademque vxore Iesca nomine singulos filios procreauerunt: quia Nathan, qui per Salomonem descendit, uxorem eam primum ceperat, & relicto filio vno, Iacob nomine, defunctus est, post cuius obitum, quoniam lex viduam abij viro non vetat nubere, Melchi qui per Nathan genus ducit, cum esset ex eadem tribu, sed non ex eodem genere, relictam Nathan accepit uxorem, ex qua ipse suscepit filium nomine Hely, per quos ex diuerso patrum genere efficiuntur Iacob & Hely, vterini fratres: quorum alter, id est Iacob fratris Hely sine liberis defuncti uxorem ex mandato legis accipiens genuit Ioseph, natura quidem generis suum filium: propter quod scribitur. Iacob autem genuit Ioseph. Secundum legis verò præceptum, Hely efficitur filius Iacob, quia frater erat, & ad suscitandum fratris semen eius uxorem acceperat, & per hoc recta inuenitur atque integra generatio, & ea quam Matthæus enumerat, & ea quam Lucas, qui legalem successionem, quæ velut adoptione quadam erga defunctos constat, competenti satis per hoc designauit indicio, obseruans ne in huiusmodi successione genuisse aliquid nominaret. Aug. de cons. euan. Commodius enim filius eius dicitur est, à quo fuerat adoptatus, quam si diceretur ab illo genitus cuius carne non erat natus. Matthæus autem dicens. Abraham genuit Isaac, & in hoc perseverans donec diceret. Iacob genuit Ioseph: satis expressit eum patrem produxisse secundum ordinem generationum à quo Ioseph non adoptatus, sed genitus erat: quamquam si etiam

Lucas

Lucas genitum diceret Ioseph ab Hely, ne sic nos hoc verbum perturbare deberet: neque enim absurde, quisquam dicitur non carne sed charitate genuisse, quem sibi filium adoptauerit. Ex ecclesiastica historia. Hæc autem non nobis ad subitum reperta, aut absque vllis auctoribus commeterata sunt: sed ipsi saluatoris nostri secundum carnem propinquus, seu studio tanti seminis demonstretur, sed edocendi quæ secundum veritatem gesta sunt, hæc tradiderunt. Aug. de cons. euan. Merito autem Lucas qui non ab initio euangelij sui, sed à baptismo Christi generationes enarrat, tanquam sacerdotem in expiandis peccatis, magis assignans adoptionis originem ipse suscepit, quia per adoptionem efficiuntur filij Dei, credendo in filium Dei. Per carnalem vero generationem quam Matthæus prosequitur, filius Dei potius propter nos homo factus est. Satis autem ostendit Lucas se dixisse, Ioseph filium Hely, quod illi fuerit adoptatus, cum Adam filium dixerit Dei, qui per gratiam quam postea peccando amisit: tanquam filius in paradiso constitutus sit. Chry. in ho. Postis igitur progenitoribus vniuersis & finiens in Ioseph, addit. Virum Maria, monstrans quod propter illam & hunc in genealogia posuit. Cum autem virum audieris, ubi suspicium non subeat nuptiarum, sed recordare consuetudinis scripturarum, quod sponsæ vxores, & sponsi viri vocantur. Genadius de ecclesiasticis dogmatibus. Natus est autē Dei filius ex homine, id est, ex Maria, & per hominem, id est, non ex Maria, & non per hominem, id est, ex viri coitu, sicut Ebion dicit: vnde signanter subdit. De qua natus est Iesus. Aug. de hæ. Quod est contra Valentinum, qui dixit Christum nihil assumptisse de virgine, sed per illam tanquam per riuum, aut fistulam pertransisse. Aug. contra Faustum. Cur autem carnem ex vtero femine assumere voluerit, summa consilij penes ipsam est: siue quod vtrumque sexum hoc modo honorandum iudicauit: assumendo formam viri, & nascendo de femina, siue aliqua alia causa, quam non temere dixerim. Aug. de quæst. no. & ver. resta. Quæ autem per olei vnditionem præstabat Deus his, qui in reges vnguebantur: hoc præstitit spiritus sanctus homini Christo, addita expiatione, qua natus est Christus est appellatus. Et hoc est quod dicitur. Qui vocatur Christus. Aug. de cons. euan. Non tantum erat fas vt eum ob hoc à coniugio Mariæ separandum putaret, quod non ex eius cōcubitu, sed virgo peperit Christum, hoc enim exemplo magnifice insinuat fidelibus coniugatis, & seruata pari consensu continentia: posse permanere coniugium non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu, præsertim quia nasci eis filius potuit sine vllō complexu carnali. Aug. de nup. & concu. Omne autem nuptiarum bonum, impletum est in illis parentibus Christi, si des, proles, & sacramentum: prolem cognoscimus Christum dominum: fidem, quia nullum adulterium: sacramentum, quia nullum diuortium. Hier. Querat autem diligens lector, & dicat: cum Ioseph non sit pater domini saluatoris: quod pertinet ad dominum generationis ordo deductus vsque ad Ioseph? Cui respondebimus primum non esse consuetudinis scripturarum, vt mulierum in generationibus ordo texatur: deinde ex vna tribu fuisse Ioseph & Mariam: vnde ex lege eam accipere cogebatur vt

propinquā, & quod simul censerent in Bethleem, vt de vna videlicet stirpe generati. Aug. de nup. & concu. Fuit & series generationis vsque ad Ioseph perducenda: ne in illo coniugio virili sexu utique peccatorum potiori feret iniuria, cum veritati nihil deperiret: quia ex semine Dauid erat & Maria. Aug. contra Faustum. Nos ergo credimus etiam Mariam fuisse in cognatione Dauid, quia eius scripturis credimus, quæ vtrumque dicunt & Christum ex semine Dauid secundum carnem, & eius matrem Mariam non cum viro concubendo, sed virginem. Ex gestis concilij Ephesini: Cauendum autem est hic Nestorij error, qui sic dicit, cum diuina scriptura dicta est aut natiuitatem Christi quæ ex Maria virgine est, aut mortē, autquam videretur ponens Deus, sed aut Christus, aut filius, aut dominus, quoniam hic tria naturarum significatiua, duarum aliquando quidē huius, aliquando verò illius, aliquando autem & illius & istius. Accipe autem ad hoc testimonium, Iacob genuit Ioseph virum Maria, de qua natus est Iesus, qui dicitur Christus. Deus enim verbum secunda ex muliere non eguit natiuitate. Aug. contra Felicianum. Sed nō alius Dei & alius hominis, sed idem Christus Dei, & hominis filius fuit, & sicut in vno homine aliud animus & aliud corpus, sic in mediatore Dei & hominum, aliud Dei filius, aliud hominis filius fuit, vnus tamen ex vtroque Christus dominus fuit. Aliud inquam pro discretionē substantiæ, non alius pro vnitatē personæ. Sed obijcit hæreticus, nescio quomodo natum doceatis ex tempore, quem coæternū patri dicitis iam fuisse? nasci enim est velut quidam motus rei non extantis, antequam nascatur id agens beneficio natiuitatis, vt sit. Quo colligitur eum qui erat, nasci non potuisse, si nasci potuit non fuisse. Ad quod Aug. Fingamus sicut plerique volūt esse in mundo animam generalem, quæ sic ineffabili motu semina cuncta viuificet: vt non sit concreta cum genitis, nempe cum hæc in vterum passibilem materiam ad vsus suos formatura peruenerit, vnā facit secum esse personam eius rei, quam non eandem constat habere substantiam, & sit operante anima, & patiente materia ex duabus substantiis, vnus homo: cum anima aliud doceatur, aliud caro, sicque animam nasci fatemur ex vtero quam ab vtero venientem vitam dicimus cōtulisse concepto. Nasci inquam ex matre dicitur, qui ex hac sibi corpus aptauit, in quo nasci posset, non quia antequam nasceretur, quantum ad se attinet, ipsa penitus non fuisset. Sic ergo, imo multo incomprehensibilis est, atque sublimius natus est susceptione perfecti hominis de matre filius Dei, qui per omnipotentiam singularem omnibus genitis est causa nascendi.

S. HIERONYMI PRESBYTERI IN IDEM EUANG. EXPOSITIO.

Liber generationis Iesu Christi. In Esaia legitur: Generationem eius quis enarrabit? Non ergo putemus Euangelistā Prophetæ esse contrarium: vt quod ille impossibile dixit effatu, hic narrare incipiat: quia ibi de generatione diuinitatis, hic de incarnatione est dictum. A carnalibus autem cœpit, vt per hominem Deum discere incipiamus. Filij Dauid, filij Abraham, &c. Ordo præposterus,

rus, sed necessario commutatus. Si enim primum posuisset Abraham, & postea David, tunc ei repetendus fuerat Abraham, & generationis series texeretur. Ideo autem ceteris prætermisissis, horum filium nuncupauit: quia ad hos tantum est facta de Christo repromissio. Ad Abraham: In femine, inquit, tuo benedicentur omnes gentes, quod est Christus. Ad David: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. *Iudas autem genuit Phares, &c.* Notandum in genealogia saluatoris nullam sanctarum assumi mulierum: sed eas quas scriptura reprehendit: vt qui propter peccatores venerat, de peccatoribus nascens, omnium peccata deleteret. Vnde in cōsequentijs, Ruth Moabiticis ponitur: & Bethsabee vxor Vria. *Naasson autem genuit Salmon, &c.* Iste est Salmon princeps tribus Iudæ: sicut in Numeris legimus. *Ioram autem genuit Oziam, &c.* In quarto Regum volumine legimus de Iorā Ochoziam fuisse generatum: quo mortuo, Iosabech filia regis Ioram, soror Ochoziaz, tulit Iosam filium fratris sui, & eum internicioni quæ exercebatur ab Athalia, subtraxit. Cui successit in regnū filius eius Amasias: post quem regnavit filius eius Azarias, qui appellatur & Ozias: cui successit Iotham filius eius. Cernis ergo quod secundum fidem historiarum tres reges in medio fuerint, quos hic Euangelista prætermisit: Ioram quippe nō genuit Oziam, sed Ochoziam, & reliquos quos enumerauimus. Verum quia Euangelistæ propositum erat tres tessaradecades in diuerso temporum statu ponere, & Ioram generi se miscuerat impissimæ Iezabel, idcirco vtque ad tertiam generationem eius memoria tollitur, ne in sanctæ natiuitatis ordine poneretur. *Et post trans. Baby. Ie. &c.* Si voluerimus Iechoniam in fine primæ tessaradecadis ponere, in sequenti non erunt quatuordecim, sed tredecim. Sciamus igitur Iechoniam priorem ipsum esse quem & Ioakim: secundū autem filium, non patrem: quorum prior per k & m, sequens per ch & n, scribitur: quod scriptorum vicio & longitudine temporum apud Græcos Latinisque confusum est. *Iacob autem genuit Ioseph.* Hunc locum obiecit nobis Iulianus Augustinus de dissonantia Euangelistarum: cur Euangelista Matthæus Ioseph dixerit filium Iacob: & Lucas cum filium appellari Heli, nō intelligens cōsuetudinem scripturarum: quod alter secundum naturam, alter secundum legem ei pater sit: Scimus enim hoc per Moysen Deo iubente præceptū: vt si frater aut propinquus absq; liberis mortuus fuerit, alius accipiat vxorem ad suscitandum semen fratris vel propinqui sui. Super hoc & Aphricanus temporum scriptor, & Eusebius Cæsariensis in libris *diapovias euaygelistōp* plenius disputarunt. *Virum Mariæ, &c.* Cum virum audieris, suspicio tibi non subeat nuptiarum, sed recordare cōsuetudinis scripturarum quod sponsi viri, & sponsæ vocentur vxores.

S. IO. CHRYSOSTOMI

*Episcopi Constantinop. in superius
Euang. Homil. 1.*

*Homil. 2. in
Math.* **L**iber generationis Iesu Christi, filij David, filij Abraham. Igitur meministi admonitionis eius, quæ ad vos superiori die sumus vsi, cum hortate-

mur, vt summo cum silentio, & quiete, tantis congruente mysteriis, omnibus Euangelij verbis accommodaretis auditum. Siquidem iam incipimus cælestes adire ianuas, propter quod vs præteritæ denunciationis admonui. Etenim, si Iudæi accessuri ad montem, & ignem, & caliginem, & tenebras, & procellas, imò non accessuri ad illa, sed ea & audituri eminus, & visuri, tri-duum ante se continere iuebatur à feminis, ac vestes abluere, & tamen in timore erant maximo tremorēque, cum certè illos plurimum Moysi præsentia confoueret: multo magis nos, qui talia incipimus audire verba, & non procul à monte fumante consistere, sed in ipsum omnino introire cælum, maiorem Philosophiam debemus ostendere, non indumenta corporis abluentes, sed stolas animæ candicantes, nōsq; ab omni seculi huius commixtione purgantes. Non enim caliginem hinc, non fumū videbitis, nō procellam, sed regem sedentem super thronum illius ineffabilis gloriæ, & angelos ei, atque archangelos pariter assistentes, & sanctorum populos innumeris illis angelorū cohortibus copulatos. Talis quippe est ciuitas Dei, habens Ecclesiam primitiuorum, & spiritus iustorum, & frequentias angelorum, & sanguinem aspersions, per quem reconciliata sunt omnia. Nam & cælum ea, quæ in terra sunt accepit, & terra ea, quæ in cælo, & dede-rata olim angelis, atque sanctis pax aliquando donata est. In hac vrbe trophæum constitit crucis, clarum scilicet, atque cōspicuum. In hac item spolia sunt Christo parata humanæ, scilicet naturæ exuuiæ, regis nostri præda: quæ omnia diligenti Euangelij lectione discetis. Et, si cum silentio, & moderata sequaris quiete, circūducere te per cuncta poterimus, ac diligenter ostendere, vbi quidem mors iaceat crucifixa, vbi peccatum suspensum, vbi plurima illa, atque præclara ex hoc bello fulgeant monumenta victoriz. Videbitis & hic tyrannum reuinctum, & multitudinem captiuorum sequentem, & arcem, ex qua sceleratus ille dæmon omni retro tempore in perniciose hominum procurrebat, repente subuersam. Videbitis etiam reuulsas latronis speluncas, antea quæ patefacta: nam ibi quoque præsentia regis affulsit. Sed nihil est, dilectissime, quod horum fatigetur auditu. Neque enim, si quis istius temporis vi-torios tibi, trophæa que recensent, vlla vnam caperere satietate, sed neque cibū, neque potum illi narrationi aliquando præponeres: At verò desiderabilis illa narratio, quātō potius est audienda? Cōsidera enim, quam sit audire magnificum, quod Deus surgens de sede regali, è cælo venit ad terras, & ad ipsum descendit infernum: in adu-dolicans stetit. Quemadmodum autem illi die-bolus repugnauit imò nō ipsi manifestæ, ac nudo, sed Deo in natura hominis abscondita. Quodque mirabile est, videbis mortem morte pre-emptam, & maledictum esse maledicto extinctum: & per quæ diabolus iam antè maxime valebat, per ea ipsa tyrannidem illius esse destructam. Exurgamus igitur, & somnū animi longius repel-lamus: ecce enim video portarum nobis clausa referata: sed tamen cum omni moderatione, & tremore mentis ipsas continuo ianuas intre-mus. Quæ vero sunt istæ ianuæ? *Liber generationis, inquit, Iesu Christi, filij David, filij Abraham.* Quid ais? De vnigenita Dei filio dicturum te esse pro-miseras,

miseras, & David mentionem facis, eiusque illum filium esse commemoras hominis, qui post mille generationes natus traditur, ipsumque esse, & patrem Christi dicis, & proauum? Verum cohæbe-trem Christi dicis, & comprime, nec velis repente omnia, simulque discere, sed sensim, atque paulatim. Si quidem adhuc in vestibulis constitisti, ante ipsa prorsus initia portarum. Quid igitur ad penetranda interiora festinas? Necdum bene omnia, quæ foris sunt, considerasti. Neque enim nunc tibi ipsam generationem domini conor exponere, imò verò nec, cum ista narraueris: est enim inexplicabilis tota, neque vlli prorsus effabilis: & hoc tibi ante me Esaias Propheta denunciat. Siquidem ipsius prædicans passionem, & plurimam pro toto orbe terrarum piissimam curam, atque admiratus, qui tum esset, qui factus sit, quove descenderit, maximo sono vocis exclamauit, & dixit: Generationem eius quis enarrabit? Verum nobis non de diuina generatione nunc sermo est, sed de hac inferiore, quæ in terra facta est, quæque testibus celebrata innumeris. Sed super ista quoque, prout accipientes Sancti spiritus gratiam, potuerimus effari, ita profecto narrabimus. Neque hanc enim perspicue satis explicari possibile est, quippe quum sit etiam ipsa maxime stupefenda. Non igitur exigua te aliqua opineris audire, quum hanc generationem audis edisseri: sed totam in te mentem prorsus excuscita. Et continuo totus horresce, quum Deum venisse audis super terras. Vsq; adeo enim istud mirabile erat, & nulli ante prorsus auditū, vt etiam Prophetæ porro ante cum admiratione prædicent. Quoniam super terram visus est, & inter homines conuersatus est. Valde etenim audire mirabile est, quod ineffabilis Deus, & qui nec fer-mone explicari potest, nec cogitationibus cōprehendi, patrique per omnia cōqualis, per virginis ad nos venit vterum, & fieri ex muliere dignatus est, & habere progenitores David, & Abraham. Et quid dico David, & Abraham? etiam il-lus, quod horribilius est, sceminas, quas paulò ante memorauimus. Hæc igitur audiens, mète confurge: verum nihil illius suspicere, sed potius propter hæc ipsa maxime mirare, quia, quum filius sempiterni esset Dei, etiam filius David esse dignatus est, modò vt te filium faceret Deus: seruum patrem habere dignatus est, vt tibi seruo patrem faceret Deum. Vides arbitror ab ipso statim principio, quam læta sint hæc nuncia. Quod si ambigis de his, quæ ad tuum spectant honorem, de illius humilitate discere credere etiam, quæ super tuam dignitatem dicuntur. Quantum enim ad cogitationes hominū pertinet, multo est difficilior Deum hominem fieri, quam hominem Dei filium consecrari. Quum ergo audieris, quia filius Dei, filius sit & David, & Abraham, dubitare iam desine, quum tu, qui filius es Adæ, sis filius Dei. Non enim frustra, nec vanè ad tantam humilitatem ipse descendit, sed vt nos ex humili sublimaret. Natus est enim secundum carnem, vt tu nascere spiritu: natus est ex muliere, vt tu desinere filius esse mulieris. Propterea duplex facta generatio est, hæc scilicet nostræ similis, illa nostram eminenter excedens. Quod enim natus ex femina est, & nobis compeit: quod verò non ex voluntate carnis, & viri, sed ex spiritu sancto, aliam nobis sublimiorem, futuram-

que, & spiritu consequendam generationem pro-mittit. Sed alia quoque omnia ex simili diuercita-tione constabant. Nam & baptisma profecto tale suscepit, quod haberet quidem aliquid veteris, haberet & noui. Quod enim baptizatus est à Propheta, expressit vetus: quod autem descendit spiritus, adumbravit nouum. Nam, vt si quispiam in arena consistens, duos aliquos iniuicem disti-dentes, extenta manu vtrique coniugat: ita fecit & Christus veteri nouum, diuinam naturam hu-manæ, suis nostra iungendo. Vides nūc puto ful-gorem vrbs procul coruscantis, vides quanto inter ipsa principia splendore lucet, quomodo tibi regem ipsum humana specie, sic mortalibus, velut exercitui admixtum ostendit. Neque enim in bello semper propriam habere rex cernitur dignitatem, sed purpura, & diademate relicta, mi-litis habitum frequenter induit. Sed illic, ne cognitus hostes in se conuertat, hinc contrā, vt ne ante congressum subito omnes auertat, suosque maiestatis fulgur conturbet: saluare enim non terrene studuit. Et idcirco illum hac appellatione continuo nominauit, Iesum vtrique nuncupando. Iesus enim non est Græci sermone vocabulum, sed Hebraica lingua Iesus dicitur, quod est in nostro sermone, saluator, saluator autem ab eo, quod salutem populo tuo præstaturus aduenit. Iamne igitur intelligis, quemadmodum Euange-lista auditorem in excelsa subuexerit: & ea certè, quæ in vsu esse viderentur loqueretur, per quæ ta-men ipsa longè nos maiora, quam omnes sperare poteramus, edocuit. Vtrinque igitur istius nomi-nis apud Iudæos erat celebrata notitia. Quia enim incredibilia erant, quæ promittebantur, futura: etiam nominum præcesserunt figuræ, vt porro antè omnis ex inuidia nouitatis tumultus oriturus extingueretur. Iesus namque etiam ille dicitur, qui post Moysen populum in terram re-promissionis induxit. Vides figuram, perspicue veritatem. Ille in terram repromissionis, hic verò introduxit in cælum, & ea, quæ sunt in cælis bona. Ille, postquam Moyses mortuus est: iste, postquam lex per Moysen lata cessauit. Ille ducis dignitate pollens, iste verò regis maiestatis præ-fulgens. Sed, ne Iesum audiens, de societate nomi-num pateris errorem, continuo subiunxit & Christum: *Iesu Christi, inquit, filij David.* Ille enim non erat ex David, sed ex alia tribu. Cuius verò rei gratia librum ipsum generationis Christi vocat, vbi non sola vtrique generatio, sed tota prorsus ipsius mysterij dispensatio continetur? Quia totius scilicet dispensationis caput, radix atque principium omnium nobis in hoc consistit bonorum. Vt enim Moyses librum cæli appellauit, ac terræ, quum certè non de cælo solum, terræque loqueretur, sed de cunctis, quæ inter ipsa subsistunt: ita etiam Euangelista ab ipso omnium fonte, & capite bonorum librum vocauit. Omni si-quidem admiratione plenissimum est, & super spem, expectationemque mortalium, quod Deus homo factus est. Hoc autem impleto, illa omnia, quæ sequuntur, iuxta ordinem, & rationem con-sequuntur. Quæ verò de causa non eum antè filium Abraham, & postea filium David nuncupauit: Non, sicut opinantur aliqui, ab inferioribus volens ad superiora conscendere. Ceterum fecisset, quod fecit & Lucas, nunc autem cōtrariō facit: cur ergo commemorauit priorem David?

Quia

Quia ipse proculdubio in omnium versabatur
ose, ob insigne honoris, & gloriæ, ob ipsius quo-
que temporis spatia iunctiora. Non enim olim
de sanctis fuerat, sicut Abraham: Et si enim olim
que promiserat Deus, sed tamen illud quasi anti-
quum retinebatur, hoc verò quasi nouum, & re-
gens ab omnibus celebrabatur. Ipsi namque Iu-
dæi dicunt, nonne ex femine Dauid, & Bethleem
castello, vnde erat Dauid, venit Christus? Nemo
igitur illum filium Abraham, sed omnes filium Da-
uid nominabant. Etenim propter tempus, vt dixi,
propterque regnum hic magis in hominum me-
moria vivebat. Qui etiam honorabiliores quosq;
de sanctitate reges, qui post Dauid fuisse referun-
tuntur, ab illo omnes vocabant. Nec ipsi solum,
verumetiam Deus. Nam & Ezechiel, & alij Pro-
phetæ dicunt Dauid futurum esse, atque ven-
turum: non de illo vtique mortuo iam loquentes
sed de iis, qui illius virtutem erant imitaturi. Et
Ezechiel quidem dicit; Protegam ciuitatem istam
propter me, & propter Dauid puerum meum. So-
lomon verò dicebat: Quoniam propter Dauid
regnum eius, ipso viuente, non dirumperet. Mul-
ta enim illius viri & coram Deo erat, & coram ho-
minibus gloria. Propterea igitur à notiore in-
terim, & celebratiore persona sumit exordium: &
tum demum ad antiquiorem recurrit parentem,
superfluum quantum ad Iudæos spectat, esse iu-
dicans, sermonem superius ordiri. Isti enim erant
præcipue maximèque mirabiles: ille quidem
quod esset rex & propheta, hic verò quod Pro-
pheta, & Patriarcha. Et vnde, inquis, manifestum
est, ex Dauid esse Christum? Si enim non ex viro,
sed tantummodo est natus ex virgine, de cuius
certè generatione reticetur, quomodo scire po-
terimus illum ex Dauid stirpe descendere? Duo
sunt enim, quæ pariunt quæstionem. Vnum, quæ
causa sit, vt in generationum catalogo virgo si-
leatur: alterum verò, qua ratione Ioseph memo-
retur, cui certè nihil cum Christi generatione est
commune. Videtur enim & vnum abundare, &
alterum deesse. Quid ergo dicemus? Quod vtique
primum illud necesse fuerit memorari, quemad-
modum ex Dauid virgo descendit. Vnde hoc
itaque dicemus? Audi ad Gabriel loquentem Do-
minum: Vade ad virginem desponsatam viro, cui
nomen Ioseph, ex domo, & familia Dauid. Quid
igitur vis audire manifestius, quam ex domo, &
familia Dauid illam virginem esse cognoscas? Vnde
patet, quod inde vtique erat etiam Ioseph, fuerat
quippe in lege præceptum, ex diuersis tribubus
non licere vlturpari coniugium. Et propheta Iac-
cob de Iudæ stirpe illum venturum esse prædixit;
Non deficiet, inquit, princeps de Iuda, nec dux
de femoribus eius, donec veniat, cui paratum est
& ipse erit expectatio gentium. Hæc ergo Pro-
pheta ex tribu quidem Iuda illi fuisse declarat,
non tamen, quod ex Dauid genere descendat: Pa-
triane igitur ex tribu Iuda, vnius familiæ tantum,
id est, solius Dauid, propagatum genus? Imò qui
multæ essent ex tribu Iuda familiæ, non vtique
omnes à Dauid genus trahebant. Sed, ne istud
hic diceres, præueniens Evangelista prorsus ex-
clusit suspicionem tuam, non solum ex domo, ve-
rumetiam ex familia Dauid illum esse confirmas.
Si verò nunc aliunde quoque, vis, istud addiscere,
nec altera probatione deserimus. Nō solum enim
de alia tribu, sed ne de familia quidem altera fas

erat coniugia copulari. Ita istud, quod dicitur; ex
domo esse, & familia Dauid, siue virgini copule-
tur cōstat dictum, siue ipsi Ioseph potius apte-
tur, illud idem cōfiscitur. Si enim ex domo Da-
uid, atque familia erat, non aliunde acciperet cō-
iugem, nisi ex ea tribu, de qua etiam ipse descen-
derat. Quid verò, inquis, si legem ille transgressus
est? Sed idcirco Evangelista præueniens, Ioseph
iustum esse testatur est, ne tu ei temerè crimen
impingeres: sed, vt virtutem eius potius agnosceres,
suspicionem transgressionis abiceres. Ille si qui-
dem tam modestus, & praua cupiditate liber, ve-
ne, suspicione cogente, vellet in virginis inquirere
supplicium: quomodo propter libidinem præcep-
ta legis violasset? Qui enim supra legem sapie-
bat: dimittere enim, & occultè dimittere, sine
dubio erat supra legem profecti; quomodo con-
tra legem aliquid admitteret? & hoc nullius cau-
sæ necessitate cogente? Sed quoniam, quod ex
genere Dauid fuerit hæc virgo, ex iis, quæ dicta
sunt, manifestum est: necessarium est dicere, cuius
rei gratia Ioseph in generationibus Evangelista
memorauit, quum virginem prorsus omiserit.
Quænam igitur hæc causa est? Nō erat nos apud
Hebræos generationum catalogum per feminas
texere. Vt ergo & morem custodiret, ne in ipso
statim principio videretur antiqua destruere, &
nobis virginem certius indicaret, parentes eius
reticiens, atque maiores, de Ioseph generatione
non tacuit. Siue enim hæc fecisset in virgine, no-
uitatis non effugisset inuidiam: siue Ioseph reti-
uisset, non agnouissemus, ex qua tribu virgo sub-
sisteret. Vt ergo & nos discerneremus, quæ esset
Maria, vel vnde, & consuetudo legis permaneret
immobilis, generationum catalogum vsque ad
sponsum eius perduxit, ac de domo illum Dauid
esse monstrauit. Hoc enim declarato, illud quo-
que pariter ostendit, quod scilicet inde esset &
virgo: quia vtique nequaquam iustus iste patere-
tur vxorem sibi aliunde, quam vnde lex præcipie-
bat, eligere. Possumus verò aliam quoque, & al-
tiorum quidem proferre rationem, ob quam pa-
rentes virginis prætermissi sunt: quod nunc expo-
nere minus opportunum videtur, eò quod multa
iam dicta sunt. Et idcirco hic iam sermonem de
quæstionibus terminantes, teneamus interim
diligenter ea, quæ nobis absoluta paruereunt
quam ob causam Dauid nominauerit priorem,
deinde qua ratione librum ipsum, librum gene-
rationis vocarit, vel etiam cur dixerit, Iesu Chri-
sti: deinde quomodo generatio eius & commu-
nis sit, & non sit per cuncta cōmunis: tum vnde
de Maria ad Dauid pertinere monstratur: ad ex-
tremum: quam obrem Ioseph quidem in gene-
rationum catalogo collocetur, Mariæ autem pa-
rentes omnino sileantur. Si enim custodieritis
ista, promptiores nos facietis ad reliqua, sine ve-
rò hoc respiceritis, & expuleritis è mentibus, pi-
griores erimus in cæteris. Neque enim retræ, quæ
femina priora corruerit, curam adhibere possimus,
quæ seminata sunt, verferis. De tali enim studio
taliquæ cura ingens quoddam animabus bonis, ac sa-
lutarè cōquiritur. Nam & Deo placere possimus,
ista curando, & ab iniuriis, obscænisque ser-
monibus munda ora seruabimus, dum spiritali-
bus exercemur eloquiis, & demonibus terro-
ris esse poterimus, linguam nostram talium armis
munia

muniendo verborum, & tunc in uicem Dei gra-
tiam valebimus promereri. Hinc enim mentis
uestre, & acumen augetur, & lumen. Nam &
oculos, & os, & auditam propterea posuit in no-
bis Deus, vt omnia ipsi membra seuirent: vt, quæ
ipsius sunt, audiamus: quæ ipsius, loquamur: quæ
ipsius, semper optemur: eique laudes canamus
assiduas, & gratias per cuncta referamus, per quæ
hæc omnia cōscientiæ nostræ secreta mundemus.
Sicut enim corpus, quod aëris puritate perfuit-
ur, sanius fit: sic profectò etiam anima fit sapien-
tior, tali meditatione innutrita. Nōne vides
etiam corporis oculos, quum in fumo fortè re-
morantur, lachrymas semper effundere: si verò
potiantur aëre purgato, & florentibus prætis, &
hortis virentibus, & fontibus inter amœna fluen-
tibus, & saniores esse, multoque maiore aciei
fulgore rutilare? Talis profectò est, & mentis ocu-
lus. Si in partibus spiritalibus pacatur eloquiis, erit
totus sine dubio purus, ac lucidus, & acutius
cuncta perlustrans: si verò in fumum secularium
negociorum fuerit ingressus, ac innumera pro-
fus mala lachrymabitur, ac flebit, & in hoc qui-
dem seculo, sed multò amarior in futuro. Fumo
enim sunt humana negocia cōparanda. Propterea
& ille ait; Defecerunt sicut fumus dies mei. Sed
ille quidem de breuitate hoc, & fuga quædam
huius dixit ætatis. Ego verò non ad hoc solum,
verumetiam ad turbulentiam rerum præsentium
dici posse istud accipio. Nihil enim ita oculos
animæ contritat, ac turbat, vt secularium con-
ditio curarum, & quasi obvoluitantia quædam
multiplicis cupiditatis examina. Hæc enim sunt
istius fumi ligna. Nam, sicut ignis iste communis
ubi humidam cortipit, cōspersamque materiam,
plurimum sine dubio fumam sulcat, sic etiam
concupiscentia vehemēs illa prorsus, ac flammæa,
quando humentem alicuius, ac palustrem succen-
dit animam multum in ea fumum gignit, ac nutrit.
Propter hoc etiam rore opus est Sancti Spiritus,
& potentis illius auzæ flatus, vt huiusmodi extin-
guat ignem, fumumq; dispergat, & cogitationem
nostram expeditam reddat, ac volucrem. Non
potest enim quis omnino, non potest tantis præ-
grauatus, atque in terram defixus malis, ad cæ-
lorum euolare fastigium. Et ideo studendum no-
bis est, vt parati semper, & accincti iter hoc con-
ficere possimus: imò nec sic quidem possibile est,
nisi alis spiritus subuehamur. Si igitur mente ab
omnibus libera, & spiritali opus est gratia, vt
excelsum illud valeamus ascendere: qui nihil ho-
rum, sed & omnia quotidie aduerſa colligit, &
diabolico se pōdere opprimere festinat, quoniam,
quælo, pacto volare poterit, tam importabili
onere depressus? Etenim, si quis vt in quibusdam
iustus stateris nostros velit cogitatus sistere, inter
mille secularium sermonum talenta vix centum
denarios spiritalium poterit inuenire verborum,
imò nec decem quidem obolos. An verò non tur-
pe, maximèque ridiculum sit, res necessarias, cer-
talique magna plerunque parte, seruis, quos ha-
bemus, demandare: ori verò, quod proprium,
nempe inuilia quædam, & superuacua commit-
tere: vti nam verò superuacua tantum, non etiam
damnosa, & noxia, nihilque profutura. Quod si
meliora loqueremur, etià Deo proculdubio ver-
ba nostri oris placere. Nunc verò quascunq;

hostis antiquus suggerit loquutiones, loquimur,
tum quidem tidentes ipsi, tum verò in aliorum
risum facera aliqua, & vrbana dicentes: & nunc
quidem maledicta iaculantes, & iniurias infe-
rentes: nunc verò mentientes, iurantes, & nunc
quidem de rebus friuolis cōquerentes, nunc verò
multiloqua vanitate deliros omnes, delirisque
superantes, ea, quæ ad nos omnino non perti-
nent, absque vlla in medium ratione proferimus.
Quis enim vestrū, respondere, quælo, qui assi-
stis, vnum, si exigatur, psalmum potest memotiter
edicere, aut scripturarū vllam aliam portionem?
Nullus omnino est: nec tamen solum istud est
malum: sed, quoniam ad spiritualia desides, ac
remissi, ad diabolicam prompti, ignem ipsam ar-
dore superatis. Etenim, si quis vos de theatralibus
aliquid voluit interrogare canticis, & meretricios
illos, fractòsque modulos audire: multo, qui illa
etià diligentissimè didicerint, poterit inuenire, &
qui ea maxima etià pronuntiet voluptate. Sed est
ne horum criminum tandè aliqua defensio? Non
sum, inquit, ego monachus, vxorem habeo, & fi-
lios, & curam domus. Hoc enim est, quod omnia
quasi vna quadam peste corrumpit, quoniam le-
ctionem diuinarum scripturarum ad solos putatis
monachos pertinere, quum multò magis vobis,
quàm illis sit necessaria. Qui enim versantur in
medio, & vulnera quotidie accipiunt, magis in-
digent medicamine. Itaque multò est grauius,
atque deterius superfluum esse legem Dei putare,
quàm illam omnino nescire. Hæc enim verba sunt,
quæ de diabolica prorsus meditatione promittunt.
Non audis Paulum loquentem; Quoniam ad
correctionem nostram hæc omnia scripta sunt?
Tu verò Evangelium etiam si illotis, vt aiunt, ma-
nibus contractare daretur, ne attingere quidem
cupias: tantum abest, vt penitus penetrare iudi-
ces operæpretium: itaque fit, vt sursum hodie,
hodie deorsum omnia ferantur. Quod si dicere
cupis, quantum ex scripturis diuinis nascatur pro-
fectus, temetipsum diligenter examina: qualis
quidem efficiaris, quum psallis Deo: qualis cum
diabolo, & quemadmodum quidem affici soles,
quum in Ecclesiæ steteris, quemadmodum verò,
si steteris in theatro, & videbis quàm sit grande
istius animæ, illiusque discrimen, licet vna semper
in te anima sit. Idcirco enim Apostolus ait; Cor-
rumpunt mores bonos colloquia mala. Itaque
assiduè potentibus spiritus Dei carminibus ege-
mus. Etenim istud est, quo irrationalibus præsta-
mus animantibus, quum certè inferiores simus
in cæteris. Hoc est enim nutrimentum animæ, hoc
ornamentum: vt è regione, Dei non audire ver-
bum, famas, atque inter necies. Dabo, inquit, eis
non famem panis, neque sitim aquæ, sed famem
audiendi verbum Dei. Quid igitur infelicis esse
possit, quàm vt, quod Deus in pœnam minatur,
hoc tu iam spontè in caput tuum attrahens cor-
roges malum, & inferens animæ tuæ seuerissimam
famem, atque pestiferam, per quam miseriorem
illam cunctis omnino rebus efficias? Verbis enim
nunc sanari illa solet, nunc corrumpi. Nam & sape
in iram sermone succenditur, & ab ipso incendio
alio rursus sermone restinguitur: & ad concupis-
centiam sermo illam obscænis inflammat, & ad
pudicitiam verbum honestatis reducit. Si autem
hoc facit sermo iste communis, responde, quare
tu scripturarum eloquia contemas? Nam si ad-

Per exag-
gerationem di-
cimus, quasi
diceret; vos,
cui in maiori-
bus versimini
periculis, ma-
ioribus quod
spiritalibus
opus habetis
præstitit.

2. Cor. 7.

Amos 8.

monitio sola tantum valet, quãto magis si etiam per Spiritus sancti gratiam ipsa admonitio profertur? Ex scripturis nanque diuini Matthæi sermo prolatus, ipso igne vehementius animam audientis accendit, atque in omnium illam præparat vsum bonorum. Sic etiam Paulus ad Corinthios, quos inflatus esse cognouerat, ac tumentes, castigatione sermonis reddidit mitiores. De quibus enim erubescere, seque occultare potius debuerant, ob ea ipsa superbam quiddam sublimemque sapiebant; sed, postquam Pauli epistolam susceperunt, audi quanta illorum sit facta mutatio de qua ipse certè illis testimonium reddit magister.

1. Cor. 15. Hoc ipsum, inquit, secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem, imò defensionem, imò indignationem, imò timorem, imò desiderium, imò æmulationem, imò vindictam. Ita ergo, & seruos, & filios, & coniuges moderemur, & amicos, ita & de inimicis quoque amicos facere curemus. Sic etiã illi quondam admirabiles viti, postquam ad amicitias venerunt Dei, facti sunt profectò meliores. Nam & David post peccatum, quomòdò & sermonem audiuit Dei, ad salutarem illam penitentiam conuolauit. Et Apostoli eodem pacto facti sunt tales, quales eos fuisse miramur: eodem pacto vniuersum illi mundum attraxerunt. Et quid, ais, lucrifert, quando quis audit, & non accedit ad implenda, quæ dicta sunt? non paruus est etiam ex ipso profectus auditu. Nam qui audit & semetipsum reprehendit, sepe & altius ingemiscit, & eò quandoque peruenit, vt studeat etiam implere, quod didicit. Qui verò nec quia peccauit intelligit, quando à peccatis recedit? quando se ipse culpabit, quando etiam emendate conabitur? Non igitur contemnamus scripturas audire diuinas. Hæc enim diabolicæ inspirationis operatio est, non fastinentes nos aspiceret thesaurum, ne diuitias acquiramus. Propterea ille suadet, nihil omnino esse commodi, diuinas audire leges, ne quando ex auditu sequi etiam videat actionem. Deprehendentes itaque hanc illius artem malignam, vndique nos muro scientiæ muniamus, vt spiritualibus circumstiti pari armis, & ipsi permaneamus intacti, & caput deiiciamus inimici, sicq; victoriæ insignibus adornati, futurorum gaudio potiamur bonorum, gratiã, & misericordiam Domini nostri Iesu Christi, cui gloria cum Patre, & Sancto Spiritu in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN IDEM

Homil. 2.

Homil. in Matth. **L**iber generationis Iesu Christi, filij David, filij Abraham, &c. Ecce iam tertia disputatio vertitur, & necdum à nobis sunt euangelij absoluta principia. Non frustra ergo prædiximus, quoniam eius modi intellectuum natura multa continet profunda. Agè verò hodie sequentia disseramus. Quid ergo nunc in questione versatur? Cuius videlicet rei gratia Ioseph in generationum catalogo ponatur: & vnam quidem causam recensimus, necesse verò & alteram magis arcanam illam, edocere. Sed quæ ea est? Noli euangelista recenti adhuc tempore noui illius admirandique partus Iudæis esse manifestum, quod Christus natus fuisset ex virgine. Sed nemo

quasi de inusitata expositione turbetur. Neque enim proprius noster hic sermo est, sed à nobis de patrum, atque insignium virorum traditione susceptus. Si enim ipse dominus multa in primis obumbravit, atque operuit, filium se hominis vocas: nec illam, quam cum patre possidet equalitatem, ubique nobis ad liquidum reuelauit: quid miraris, si hoc quoque interim texit: magnum quiddam, atque mirabile dispensando? Et quidnam hoc est mirabile, inquires? Vt scilicet, & saluaretur virgo, & maligna suspicio pelleretur. Si enim ab initio Iudæi ista audissent, lapidassent virginem, indignè propter eam famam tractantes, & adulteri illam crimine condemnassent. Qui enim etiam illis operibus, quorum sæpe in veteri testamento exempla præcesserant, manifesta impudentia repugnabãt, nunc demonia eicientem dæmonium habere dicentes, nunc in sabbato signa facientem, quasi Dei aduersarium iudicantes, quum certè liquidò constaret sabbatum sine crimine frequenter solutum: quid illi, hoc audito dicere, quid facere aliquandò dubitassent, cum vixit omni occasione, quoniam nullam ille præbuisset, ad huius calumniam abuteretur: Si enim etiam post tot signa adhuc illum Ioseph filium nuncupabant, quomodo ante signa natum ex virgine credidissent? propterea igitur Ioseph in generationibus ponitur, virginemque ducit. Nam, si iste quoque vir certè admirandus, & iustus, multis rebus indignus, vt, quod factum erat, verum esse susciperet, admonitus ab angelo, admonitus reuelationibus somniorum, & propheticis testimoniis confirmatus: quando illi præi animo, & corrupti, tamque hostiliter Christo repugnantes hanc opinionem probassent? Quin immo rem nouam, atque inter admirabilia cuncta peregrinam, & quæ nunquam prioribus accidisse seculis diceretur, omni contentione tumultu confunderet, ac perturbare curassent. Nam ille quidem, qui eum Dei filium semel credidisset, nihil de hoc possit ambigere: qui verò seductorem illum, Deoque putaret esse contrarium, quomodo non ex hoc scandalizaretur magis, atque ad suspicionem illam turpissimam duceretur? Propterea & apostoli inter initia euangelij prædicandi, non continuo istud annuntiant, sed fidem resurrectionis præcipue inculcant, cuius iam in prioribus præcesserant exempla temporibus, & si non per omnia fuisse doceantur equalia: quoniam verò natus sit ex virgine parumper occultant, sed nec ipsa quidem hoc mater temerè est ausa proferre. Itaque considera quid etiam ad ipsum loquatur: Ecce, inquit, ego, & pater tuus quærebamus te. Ceterum, si hæc passim fuisset opinio vulgata, nequaquam illum David filium credidissent: quòd si non putaretur, mala etiam hinc plura nascerentur. Idcirco istud ne angeli quidem, nisi ipsi Ioseph tantummodo loquuntur, & Maria: euangelizantes verò pastoribus, cum dominum esse natum palam nunciarent, quo tamen sit natus modo, prorsus occultant. Cuius verò rei gratia cum meminisset Abraham, atque dixisset, quia genuerit Isaac: & Isaac Iacob, nec fratris eius mentionem facere curasset, ad Iacob veniens, non solum Iudam, sed etiam fratres eius annumerat: Quidam sanè propter malignitatem morum Elai, & aliorum id factum esse voluerunt: ego verò istud omnino non dixerim. Si enim hoc obseruandum

putauit, qua ratione paulò post talium meminit feminatum? Hic autem à contrario refulget dignitas Christi: non quia magnos progenitores habeat, ac potentes, sed quia potius exiguos, ac viles. Sublimium quippe illa maxima, & amabilis gloria est, humiliari spontè submissus. Quæ ergo de causa non meminit ceterorum? quia scilicet nihil habebant cum Israelitarum genere commune, Saraceni, & Hismælitæ, & Arabes, & quotquot sunt ex illorum partibus procreati. Propterea igitur illos quidem reticuit: festinat verò ad eos, ex quibus nascitur Christus, & vnde propagatur populus Iudæorum. Propter quod ait: Iacob autem genuit Iudam, & fratres eius. Hic iam Iudæorum designatur genus. Iudas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar. Quid agis, o homo? Quid nobis talis recordationem inferis huiusmodi? hoc verò rei est: quia, si nudi tantummodo hominis describeretur genus, merito hæc reticuisset. Quia verò de incarnati mysterio scribitur Dei, non modò non tacere ista, verum ostentare debemus: si enim magis virtus eius, ac pietas refulgebit. Venit enim non vt nostra fugeret opprobria, sed vt ea potius extingueret. Sicut enim admirabilis iudicatur, non quia mortuus tantum, & vitam quia crucifixus, ac sepultus est: quamquam est certè res ista per se exprobatione plenissima: sed, quanto magis exprobabile istud est, tanto magis illam ostendit de misericordia gloriosum: Sic etiam in generatione illius dici potest, quod non solum, quia suscepit carnem, & homo factus est, admiratione sit dignus: sed quia etiam natus tales progenitores habere dignatus est, nihil de nostris vilitatibus erubescens. Idque ex ipsis nascendi primordiis ostendit, quam nil hunc pudeat omnino nostræ carnis assumptæ: per ista proculdubio docens: vt nos quoque nunquam erubescamus de vitiis parentum: sed vnum queramus illud, atque omnibus studiis assequamur, nobilitati propriarum honore virtutum, humilium enim etiam si alienigenam habeat matrem, etiam si fornicatione pollutam, vel quolibet huiusmodi dedecore sordidatam, nihil tamen de eius aut vilitate fuscabitur, aut crimine polluetur. Quòd si fornicatorem ipsum ad meliorem conuersum, nequaquam prior vita commaculat: multò magis de meretrice natus, & adultera, si propria virtute decoretur, parentum suorum non decoloratur opprobria. Neque vero, vt tantummodo nos doceret, hoc fecit, sed etiam vt reprimeret Iudæorum tumorem. Quia enim illius nobilitatis, quæ ad animam pertinet, insignia negligebant, nimiumque insolenter de Abraham stirpe gloriabantur, virtutem parentum defensionem suorum tati esse vitiis: idcirco in ipso euangelij principio docet, non alienis, sed propriis esse gloriandum virtutibus. Simul etiam illud agit, vt ostendat omnes quoque progenitores eorum subditos esse peccatis. Siquidem patriarcha eorum ipse ille, à quo nomen accipiunt, non exiguum aliquod legitur admisisse delictum. Vrger enim Thamar fornicationem accusans. David quoque Solomonem ex muliere, quæ illi est adulterio iuncta, suscepit. Quòd si à maioribus custodita lex non est, multo potius à minoribus. Si ergo non est impleta lex, omnes, vixque peccauerunt, & satis necessaria facta est Christi præsentia.

Propterea igitur & duodecim patriarcharum intulit mentionem, vt hinc quoque humiliaret immodicam de progenitorum nobilitate iactantiam. Multi enim eorum ex ancillis matribus nati sunt, nec tamen differentiam parentum hæc differentiam filiorum. Siquidem illi omnes, sicut & Patriarchæ, & tribum Principes exierunt, privilegium enim ecclesiæ ista iam designabat à qualitate. Hæc quippe nostræ nobilitatis est prærogatiua, cuius olim figura præcesserat, vt, siue seruus sit aliquis, siue nobilis, nihil huic plus minusve accedat. Sola enim hic requiritur voluntas, mentisque generositas. Suprà hæc verò, quæ diximus, etiam aliud adiungit, propter quod ipsam commemorauit historiam. Siquidem non otiose ad Phares addidit, & Zaram. Erat enim abundans, atque omnino superfluum, commemorato Phares, per quem Christi erat decursura generatio, Zaræ quoque facere mentionem. Quia igitur illum ratione memorauit: Paritura istum cum esset Thamar, iamque partuum doloribus concussa, proferret, prior Zara emisit manum ex viro, tunc obstetrix videt, quòd iam se primogenitum indicasset, cocco eius alligauit manum, quam ille vincam retraxit, quo toto iam intra alium recepto, processit Phares, & tum dænum Zara: Quos quum obstetrix natos videret, dixit ad Phares: Quare propter te incisa est sepes? Vidisti ne signatissimam mysterio figuram? Non enim incauam hæc tantò ante scripta sunt, sed neque sacra digni fuisset historia dicere, quid obstetrix fuisset loquuta: nec huiusmodi narrationem decebat notam facere, quòd manum ille protulerit, qui secundus egressus est. Quid igitur hoc iterum enigmata designatur? Prius de ipso pueri vocabulo, quod latet in questione, discamus. Phares enim concilio est, atque diuisio. Secundò autem ex ipsa nouitate facti. Neque enim erat consequentiæ naturalis, vt is, qui emisisset manum, eandem postquam esset vincata, reuocaret. Neque enim cõsueti motus hoc fuit, ordinisve naturæ. Nã, præmissa quidè huius manu, alterum egredi, naturale fortasse sit: retrahi verò istam, & transitum alteri cedere, non iam sit lege nascentium, sed profectò ex Dei gratia, quæ tunc pueris aderat, ista dispensans, & nobis quandam imaginem futurorum in eorum natiuitate depingens. Quid igitur aiunt quidam, diligenter ista persculati, duorum populorum typum esse puerulos, eoque pertinere, vt intelligas, posterioris populi Rempublicam præluxisse ortui prioris. Manum pretertam habens, hæud vniuersum spectandum se præbet puerulus, sed eam corripit rursus. Mox fratre toto effuso apparet ipse quoque totus: quod ipsum in viroque contigit populo. Nam republica illa spiritali, quæ temporibus Abraham fuit, illucescente, & medio cursu subito reuocata, Iudæorum populus venit & legalis republica: rursus post legem, nouus ille totus iam prodit populus: quod etiam obstetrix exclamat: Cur rupta per te sepes est? quod acceptam spiritu libertatem subingressa legis sepes interclusit dissequitur. Sepem enim scripturam vocare legem solet. Sic propheta, inquit: Sustulit sepe me eius, carpitque quotquot hac faciunt iter: Item, sepe me circumposuerit; & Paulus, interstitium inaceris diruit. Alij vero rotum hoc: cur rupta per te sepes est? de nouo legemque sequuto populo intelligunt: veniens enim ille, legem sub-

fluit. Vides, quia non ad exigua quædam, & vilia, eam, quæ de luda est, commemorant historiam. Nam Ruth, & Raab, non frustra intulit mentionem, quarum vnam alienigenam; aliam etiã meretricem fuisse constat: sed vt diceret idcirco venisse Christum, vt nostrã mala deleteret omnia. Nō enim quasi iudex, sed quasi medicus aduenit. Sicur igitur illi coniuges accepere meretrices: sic etiam Deus fornicatricem hominum naturam sibi copulavit. Quod propheta quoque olim in synagoga dixerunt factum esse: sed illa quidem cohabitatori suo fuit ingrata semper: ecclesia vero semel à malis suis liberata, in sponsi amore permansit. Itaque considera etiam ea, quæ in Ruth facta sunt, nostri figuram fuisse. Hæc enim erat alienigena, & in extremam delapsa pauperiem: sed videns eam Booz nec ob ipsius paupertatem despexit, nec ob impietatem gentis exhorruit: sicut etiam & Christus ecclesiam suscipiens, & alienigenam, & magnorum oppressam egestate bonorum, suo consortio copulavit. Sed quemadmodum Ruth illa ex alienigenis mulier, nisi prius reliquisset parentes, nisi domum contempsisset, & gentem, & patriam, atque cognatos, nunquam profecto tali fuisset nobilitata connubio: ita ecclesia etiam non ante amabilis efficitur sponso, quam priorem conversationem relinquat. Quod propheta quoque ad ipsam loquens, ait, Obliviscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuū. Hoc enim Ruth etiam fecisse legitur, & idcirco in ecclesiæ similitudinem mater regum effecta est. Ipsi enim ex stirpe David, alii que reges fuerunt, qui de eadem familia germinarunt. Vt igitur iis omnibus eos, qui ex Iudæis crederentur, hortaretur, non sapere superbū: & generationū catalogum texuit, & mulieres ista produxit in medium. Nam David regem certe illum magnum, alienigena ista per suos posteros genuit: neque tamen ille ignobilitatem eius modi matris erubuit. Non est enim omnino, non est nec de virtute, nec de vitio parentum, aut laude aliquis dignus, aut culpa: nemo inde vere aut obscurus, aut clarus existimo, vt quod incredibile videtur, dicamus, nescio quomodo magis ille resplendet, qui ex parentibus à virtute prorsus alienis, ipse tamen fuerit de virtute mirabilis. Nullus igitur in superbiam de gloria parentum eleuetur, sed consideras progenitores Domini, omnem reprimat mentis tumorem, & de solis virtutibus gloriatur, imo nec de ipsis quidē. Sic enim etiam Pharisæus publicano deterior effectus est. Si autem vis sublime ostendere virtutes, noli sapere sublime: & tunc illud, quod egeris, esse monstrabis excelsum. Noli te putare quicquam fecisse, quum feceris, & plenissime cuncta fecisti. Si enim etiam, quum peccatores simus, hoc nos arbitramur quod sumus, iustificamur, sicut etiam publicanus quanto magis, si, qui iusti fuerimus, esse nos peccatores tantum putemus? Si quidem ex peccatoribus quoque iustos humilitas facit: quum tamen non sit illud humilitas, sed vera confessio. Si igitur tantum valet in peccatore confessio, considera quantum humilitas possit in iusto. Noli itaque ipse tuorum corrumpere fructus laborum, noli sudores tuos in vacuum effundere, noli cursum inane dirigere, ne post mille circuitus mercedem laboris amittas. Nouit enim Dominus tuus, & quidem longe te melius, tuarum merita virtutum,

etiam si calicem aquæ frigidæ dederis, nec hoc quidem irremuneratum relinquit. Nummū quocumque si dones vnum, vel si etiam, quum nihil omnino donare poteris, ingemiscas: omnia cum ingenio benignitate suscipiet, ac mercedem pro his largiam parabit. Cuius autem rei gratia tua diuidias, nobisque ea studeas frequenter ingerere? An ignoras, quod si te ipse laudaueris, nequaquam lauderis à Deo? ita de regione, si te ipse quasi inopem planeque miserum laudes, nunquam te predicare cessabit. Non vult enim laborum tuorum fructus perire, quinimo omnia in tuum commodum facit tibi que rem augere festinat, vt etiam pro exiguis te coronet, vndique occasione requirens, per quas te de gehennæ possit liberare supplicio. Et idcirco etiam si vndecima diei opereris hora, integram tamen tibi esse mercedem daturus. Et, si nulla, inquit, fuerit tibi salutis occasio, propter me ipsum facito, ne nomen meum utique polluarur. Et si ingemueris solum, atque lachrymaueris, rapit illa confestim in tuam occasionem salutis. Non igitur in superbiã intumescamus, sed dicamus nosmet ipsos inuites, vt in partem vtilium transeamus. Si enim te laudandum esse dixeris, reprobus effectus es, etiam si fueras ante laudabilis. Si vero inuitē te esse fatearis: factus es vtilis etiã fueras ante culpabilis: propter quod necessaria nobis est preteritarum obliuio virtutū. Et quomodo, inquis, possumus ignorare quod nouimus? Quis ait tu, cum quotidie offendas dominum, nihilominus delictiaris ac rides & inter magna peccata nec te peccasse nosti obliuioni cuncta tradendo: solum verò non potes recte factorum abicere memoriam? Et certe cū multo sit fortior pars timoris, non econtrariū quotidie offendentes dominum, nec renouamus quidem ad memoriam peccata, quæ fecimus. Si verò paruum aliquam inopi porrigamus stipē, sursum id, deorsum que iactamus: quod extremæ omnino dementiæ est, & grande illius, qui spiritualia debet colligere, detrimētum. Satis certum enim thesaurus, recte factorum obliuio. Quia sicut aurū, vestemque pretiosam cum in publico ponimus, plurimos ad insidias prouocamus: si verò ea recondamus, atque oculamus domi, in tuto cuncta seruabimus: sic sunt etiã diuitiæ virtutum, vt eas in memoria, quasi venales assidue portemus, armamus hostem, irritamus inimicum, & dolosum inuitamus ad furtum. Sin verò nemo alter id scierit, nisi quem nulla occultā lateat possunt, tutissimo in loco pretiosa consistēt. Nequaquam igitur huiusmodi bona frequenter euentiles, ne quis ea forte diripiat. Quod etiam Pharisæus passus est, in lingua illa circumferens: vnde ea & diabolus rapuit: quæquam certe illa cum quadam gratiarum actione memorabat, atque ad dominum cuncta referebat. Sed ne hoc quidem profecto sufficit ei. Nō enim gratiarum actio est, aliis exprobrare delicta, sibi à plurimis gloriam querere, & super eos qui peccauerunt iactantur insultare. Quod si gratias agis Deo, sufficit tibi ipse pro cunctis, nec velis eas in hominum proferte notitiam, neque proximum iudicare. Nō est namque istud actio gratiarum. Vis autem quemadmodum veræ Deo gratiæ referantur, agnosceret: Audi tres pueros in medio ignis loquentes: peccauimus, inique gessimus; iustus es, domine, in omnibus, Deus, quæ fecisti nobis, quoniam in vero iudicio omnia indu

induxisti super nos. Hoc est enim referre gratias Deo, peccata ei propria confiteri, vt, cum mille se aliquis reum fateatur maloium, nulla tamen pro his magna satis se arbitretur ferre supplicia. Caneamus igitur de nobismetipsis dicere gloriosa: hoc enim nos & hominibus, & Deo abominabilis facit. Et idcirco, quanto maiora fecerimus bona, tanto de nobis minora dicamus. Hoc enim modo maximam & coram Deo, & coram hominibus gloriam consequemur: nec solum gloriam, quæ à Deo est, verum etiam mercedem, retributionemque plenissimam. Noli ergo mercedem repositere, vt merearis accipere. Tu saluati te Dei gratia consistere, vt se ille tibi debitorum fateatur, nec modo pro operibus tuis, verum etiam pro hac gratia, humilique sententia. Quando enim aliqua fecerimus, habemus eum proculdubio debitorem: quando verò nihil arbitramur nos operatos, amplius etiam de tali mereamur affectu, quàm propter opera ipsa quæ facimus. Minimum itaque de se sensisse tam magnum est, quàm maximas res fecisse: quod si non adsit, nec illæ poterunt esse laudabiles. Nam nos quoque famulos habentes, tunc eos maximè comprobamus, quando cum bona gratia in omnibus obsequuti, nihil se grande arbitrantur egisse. Itaque si bona tua magna vis facere, noli ea magna putare: aliter enim magna esse non possunt. Sic enim Centurio dixit; Non sum dignus, vt intres sub tectum meum: & propterea dignus effectus est, supraque omnes Iudæos iure mirabilis. Sic etiam Paulus ait; Non sum dignus vocari apostolus: & omnium primus inuentus est. Sic & Ioannes; Non sum, inquit, idoneus soluere corrigiam calceamenti eius: & idcirco amicus factus est sponsi. Et manum Christum, quæ se indignam calceamentis esse ducebat, à pedum obsequio ad caput suum subleuauit. Sic etiã Petrus ait; Exi à me, domine, quia homo peccator sum: & propterea factus est ecclesiæ fundamentum. Nihil enim sic est amicum Deo, quàm si quis se minimis annumeret: hoc est enim caput totius philosophiæ, atque fastigium. Qui enim humiliatur corde, atque conteritur, non effertur in gloriam: non inuidiæ liuore, nō iracundiæ furore vexabitur: non vllis aliis vitiis subiacebit. Nanque, vt contritam manum, etiam si milles in alium leuare velimus, non possumus: ita etiam si animam conteramus, quamlibet innumeræ illam inflando eleuare voluerint passiones, ne tantulum quidem poterit extolli. Si enim etiam qui externarū luget damna rerum, omnes à se fugat animæ languores: multo magis, qui hoc pro peccato facit, plena philosophiæ sanitate potietur. Et quis, inquit, ita non conterere cor suum potest? Audi verò Davidem, qui per hoc præcipue refulsit, & vide quam eius anima contrita sit. Nam post virtutes innumeras, cum domo excidisset, & patria, & vitam ipsam postremū periclitaretur amittere, cum tempore ipso discriminis sui militem vilem, & prorsus abiectum, insultantem sibi, & maledicentem videret, non modò ipse non retulit maledictionis vicem, sed etiam quandam militum suorum volentem eum interimere, non fuit, dicens; Dimitte te maledicat, quoniam dominus mandauit eis: forsitan respiciet Deus humilitatem meam. Et rursum, quum sacerdotibus rogarent, vt cum illo circumferretur arca, nō passus est: sed, Stet, inquit, in templo, & si liberauerit me Deus de instanti-

bus malis, videbo pulchritudinem eius: si verò dixerit mihi; Nolo te ecce ego, faciat mihi, quod placeat in conspectu eius. Illud verò erga Saulem semel, iterumque & multoties factum, nōnne cumulum philosophiæ ingentis ostendit? Veterem quippe supereminet legem, & propè ad apostolica præcepta peruenerat. Idcirco quæ Dei erant, per omnia diligebat: non ipse se de iis, quæ fecerat, laudans, sed vnum, & solum studet sequi ab ipso positas leges, eisque in omnibus obedire. Quod post tot certè illa merita virtutum, quum illum tyrannum, fratricidam, patricidam, iniuriosum, atque furiosum pro se regnantem videret, nec sic quidem scandalum mente concepit: sed si, inquit, hoc visum fuerit Deo, me quidem exagitari, & errare semper, ac fugere, illum verò regnare, amplector, atque suscipio: & habeo pro innumeris, quæ à Deo mihi referuntur, tribulationibus gratiam. Longè aliter plarimi impudentes pariter, & arrogantes, qui, quum ne minimam quidem partem de illius virtute possideant, si inter prosperitates suas vel parum quid viderint admixtum esse tristitiæ, mille animam non metuunt vulnerare blasphemias. At non etiam David talis fuit, sed inter maximas tribulationum procellas, omnem modestiam, ac patientiam mentis ostendit: propter quod dixit Deus; Inueni David filium Iesse, virum secundum cor meum. Talem igitur etiam nos possideamus animam: & quicquid patimur, facile feremus, ac fortiter: atque ante regnum futurum, hic quoque fructum de humilitate capiemus. Discite (inquit dominus) à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Vt ergo hic, & ibi optata requie multa cum gloria perfruamur, humilitatem (matrem bonorum) nostris penitus mentibus inseramus. Sic enim & istius vitæ pelagus absque vllotumore fluctuum transire poterimus, & tranquillissimum illum portum enauigare, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui est gloria, & imperium, cum patre, & sancto spiritu, in sempiterna secula seculorum, Amen.

AVTHORIS DICTI IMPERFECTI IN MATTH. EIVSDEM EVANG. EXPOSITIO.

Liber generationis Iesu Christi, filij David, filij Abrahæ. Liber est quasi apotheca gratiarum. Sicut enim in apotheca diuitis alicuius omnis homo, quod desiderat, inuenit: sic & in isto libro omnis anima, quod necessarium habet inuenit. Quid est quod ait: Liber generationis Iesu Christi, filij David, filij Abrahæ? Et quomodo dicit Esaias propheta: Et generationem eius quis enarrabit? Sed ille diuinam generationem eius inenarrabilem esse pronuntiat: iste autem carnalem exponit. Propterea non dixit: Iesu Christi filij Dei, sed, filij David, filij Abrahæ. Et quare Ioannes statim in principio Euangelij sui, diuinitatis eius monstrauit naturam, dicens: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum? Quoniam Ioannes inter gentes in exilio constitutus, Græco sermone euangelium causa Gentium scripsit, quæ non cognoscebant si Deus filium habet, aut quomodo genitum habet. Idcirco superfluum erat primum incarnationis eius mysterij Gentibus demonstrare, Bibl. Hom. tom. 4. O o o 3 quum

quum illi ipsi quis esset nescirent: quia necessarium fuit primum illis ostendere, quia est filius Dei Deus: deinde in sequentibus, quia carne susceptus, dicens: Quia verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Matthæus autem euangeliū Iudæis Hebraico sermone conscripsit, sicut iā diximus supra, ut Iudæi legētes edificarētur in fide. Iudæi enim semper cognoscebant, quia est filius Dei, & quomodo est filius Dei. Superfluum ergo erat exponere eis diuinitatis eius naturā, quam ipsi optimè cognoscebant: necessarium autem fuit mysterium incarnationis eius ipsis ostendere. Quare autem non illi sufficit dicere illum filium Abraham solius, aut David solius? quia ad ambos de Christo nascituro ex eis, promissio fuerat facta. Ad Abraham quidem sic: Et in semine tuo benedicentur omnes tribus terre: quod intelligi nō potest nisi in Christo, quoniam inter ceteros Iudæos, & gentes nunquam amicitia stabilis fuit. Ad David autem ita: Iurauit dominus David veritatem, & non frustrabitur eum: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Ideo ergo vtriusque filium dicit, ut vtriusque promissio in Christo impletis ostenderet. Deinde quia Christus tres dignitates fuerat habiturus, rex, propheta, sacerdos. Abraham autē habitus duas dignitates, propheta enim fuit, & sacerdos: sacerdos, sicut Deus ad illam dicit in Genesi: Accipe vaccam triennem, &c. Propheta autem, sicut ait Dominus ad Abimelech de illo: Quoniam propheta est, & orabit pro te, & saluus eris tu, & domus tua. Ideo ergo dicitur est filius Abraham, & David, ut propheta quidem intelligatur, & sacerdos ex Abraham, rex autem ex David. Item ideo non dicitur est tantummodo David filius, quia David rex fuit, & propheta: sacerdos autem non fuit. Ideo ergo ambo filii nominati sunt, ut vtriusque patris triplex dignitas originali iure cognosceretur in Christo. Sed quare prius David nominauit, cum Abraham præcedat in tempore? Prima ratio, & simplex hæc est. Cum propositum esset euangelizari ex Abraham generationes Domini numerare, si prius dixisset eum filium Abraham, postea autem David: necesse habebat iterum reuerti ad Abraham, & in ipso loco bis eum numerare. * Altera autem ratio est, quia regni dignitas maior est quam naturæ. Nam & si Abraham præcedebat in tempore: David tamen præcedebat in dignitate. Et quomodo maior fuit David, quam Abraham, cum quandoque David reprehensus est in peccato? Sed audi, quoniam David de nimia iustitia sua confidens dicebat: Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis. Item iniquitatem si conspexi in corde meo, non ex audierit Deus. Ergo dimissus est, ut circumueniretur ut carne non in iustitia offenderetur eius, sed ut eius iactantia compereretur. Abraham pater fidelium, quem Deus voluit exemplum esse sanctorum, dicens ad eum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram quam tibi demonstabo, ut sciant omnes homines, quicumque voluerint esse filij Abraham, & terram illam promissionis accipere: de qua scriptum est, Credo videre bona domini in terra viuentium: quoniam bona sua debent contemneri, sicut Abraham terram suam contempsit: & parentes suos carnales dimittere, sicut ille cognationem suam dimisit. Qui autē Abraham imitari noluerint, non possunt esse filij Abraham. Abraham

autem genuit Isaac, qui interpretatur risus. Risus autem sanctorum est, non stulta cachinnatio labiorum, sed rationale gaudium cordis, qui fuit per omnia mysterium Christi. Sicut enim ille Isaac desperantibus iam parentibus, in vltima senectute donatus est læticia suis, ut cognosceretur, quia non erat filius naturæ, sed gratiæ: sic & noster Isaac in nouissimo sine productus est a matre Iudæa gaudium cunctis, sicut dicit angelus ad pastores; Ecce euangelizo vobis gaudiū magnum, quod erit omni plebi. Vnde apostolus: Postquam venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum * ex muliere, natum sub lege. Sed iste per virginem, ille de anu, ambo extra spem naturæ. Ille postquam mater eius parere posse cessauerat, iste priusquam mater eius parere posse inciperet. Sed ille de ancilla ideo iam deficiente, iste autem de virgine incorrupta: quia ille Isaac filius fuerat geniturus in lege corrupenda, iste autem in gratia permanens. Sicut illum mater nesciuit, quando ducebatur ad immolandum, sed postquam reuersus est, cognouit, quia erat oblati: Sic istum synagoga non cognouit esse filium Dei, quum duceretur ad mortem: sed postquam resurrexit a mortuis, non tunc cognouerunt eum Iudæi. Sicut ille ligna portauit, vbi fuerat incendendus: sic & iste lignum portauit, vbi fuerit crucifigendus. Sicut ille non restitit Abraham, quum vellet eum occidere, sed dixit: Pater liga mihi manus, & pedes, ne quando insultam in impugnationem, sic & iste non contraxit Patri, sed paratus respondit: Si possibile est, id est, sed sicut tu pater. Isaac autem genuit Esau & Iacob, in figura duorum populorum. * Esau a capite vsq; ad pedes totus pilosus, seculum primum hoc significat, quod ab initio vsque ad finem totum quasi asperum pilis iniquitatum repletum est. Iacob autem totus speciosus, & nudus, futurum seculum significat, quod totum pietatis decore fulgebit, & non inuenitur in illo aliqua asperitas, aut nigredo peccati. Et quemadmodum quidam de vtero matris suæ exiret Esau, tenuit plantam eius Iacob: vnde Hebraice Iacob appellatus est, id est, supplantator: mox enim ut illius pedes egressi sunt istius caput apparuit. Sic & in fine seculi istius, statim illius seculi principium apparebit. Et quemadmodum Esau persequetur Iacob, sic filij seculi huius persequuntur filios seculi illius: & sicut ipse, ita & filij eius non restitendo, sed fugiendo superant malos. Nam quemadmodum tunc mater adiuuit Iacob, dicens ei: Fili, audi me, & fuge in Mesopotamiam, donec quietesat ira fratris tui: sic & ecclesia filios suos quotidie docet, quomodo persecutionem patientur, dicens: Si vos persequuti fuerint in ciuitate ista, fugite in alteram, & date locum iræ. Iacob autem genuit Iudam, & fratres eius. Et noster Iacob genuit duodecim apostolos in spiritu non in carne: verbo, non sanguine. Nam sicut ille cum suis duodecim descendit in Ægyptum, ut multiplicaretur: sic & Christus cum suis duodecim descendit in mundum, & multiplicatus est per totum mundum, sicut res ipsa testatur. Item sicut ille descendit, ut medullam Ægypti manducaret: sic & Christus cum suis apostolis intrauit in istum mundum, ut medullam huius mundi manducaret, id est, acquireret sibi, Medulla enim huius mundi sunt

sunt homines sancti. Sicut enim medulla quando in arbore fuerit sana, semper floret: quum autem percomesta fuerit, tota paulatim marcescendolaccatur: sic & quando sunt fideles, stat iste mundus. Nam sicut egredientibus Israelitis de Ægypto, exterminata est Ægyptus: sic & sancti quum de isto mundo defecerint, casurus est iste mundus. Iudas autem interpretatur confessor, quoniam Christi erat imago, qui confessor patri, erat futurus, dicens: Confiteor tibi, pater domine cæli, & terræ. Quia sicut Iudas meretrici coniunctus est, & dedit illi virgam, & annulum: sic & Christus Ecclesiæ meretrici ex Gentibus se coniunxit, & dedit illi pro mercede conuersionis virgam * crucis, & annulum spiritus sancti per baptismum, quasi signaculum fidei præcedentis, quem etiam alibi lasciuo filio reuertenti dari præcepit pater benignus. Et ideo forsitan Thamor vxor eius interpretatur immatata, vel exacerbatio: quia & in ipsa habet intellectum conuenientem & in ecclesia. In ipsa quidem, quia quæ esset casta, in meretricis se immutauit, & facta est exacerbatio Iudæ in ira, sicut Gen. liber testatur. In ecclesia autem, quia fuerat ecclesia meretrix, & exacerbatio Dei: postmodum autem immutata per fidem Christi facta est casta. Iudas autem genuit Phares, & Zaram, in mysterio Iudaici populi, & Gentilis. Zara enim primus ex vtero egressus apparuit: obstetrix autē ligauit illi coccum ad manum, signans populum Iudaicum rubricam sanguine circuncisionis. Retraeto autem Zara, procellit Phares, interclusa est enim caro, in qua Zara erat inclusus: hæc autem in qua Phares erat inclusus, ad aperta est, ideo & processit primum. Sic Iudaicus populus primus apparuit in luce fidei, quasi de vulua tenebrosa mundi procedens: & ideo signatus est cocco circuncisionis, putantibus omnibus, quia ipse populus Dei erat futurus primus. Sed quid? posita ante faciem eius lex quasi sepes, ut impediret iustitiam eius. Nam lex impedit, fidem non adiuuat, sicut scriptum est: Priusquam veniret mandatum, peccatum quidem mortuum erat, ego autem viuebam: postquam venit mandatum, peccatum reuixit, ego autem mortuus sum. Sic ergo impeditur esse populus Iudaicus per legem, ut non ad iustitiam lucem veniret: sed subito temporibus Christi rupta est sepes legis, quæ erat inter Iudæos & Gentiles, sicut ait Apostolus, medium parietem macerie solues, sic factum est, ut Ethnicus populus, qui primum Iudaico populo apparente, quasi in vulua tenebrosa mundi tenebatur inclusus: postquæ rupta est lex per Christi mandata, excluso Iudaico populo, iste primus processit ad fidem: & postea sequitur Iudaicus populus, sicut ait Apostolus: Ecce mysterium vobis dico. Ex parte cæcitas in Israel contingit, donec plenitudo Gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fiet. Siue autem Zaram quis dicat in figuram populi fuisse Gentilis, qui primum per prophetas demonstratus apparuit, & ab eisdem prophetis dominici sanguinis cocco signatus est. Dum enim per Christi sanguinem regenerandus prophetizabatur, cocco dominici sanguinis signabatur. Phares autem in figura Iudaici populi, qui, sepe legis excluso populo Gentili primus processit, illo postea sequuturo materia * legis sublata, non congruè dicitur: propter quod & nominatus est ille Zaram, quod

est oriens, vel nobilis: iste autem Phares, quod est præcisio, quoniam populus Christianus semper oriens erat futurus, semper illustris: Iudaicus autem interiectu legis præcisus ab eo. Et videtur quidem Iudas ex incesto nurus suæ Thamar coniugio filios suos suscepisse: reuera autem neque ex nuru, neque ex meretrice. Meretrix enim nō fuit, quia propter amorem feminis Israel finxit se meretricem, quum non esset. Nurus autem non fuit, quia nullus filiorum Iudæ habuit eam: * nam primus filius Iudæ, quum Iudas suo ipsius experimēto exterritus, nolisset ei accipere coniugem ex filiabus Cananæorum, sed dedisset ei Thamar ex filiabus Aram. Mater autem eius quum esset Cananæa hortaretur eam * accipere ex genere suo ille consilio matris vsus non contigit eam, propter quod percussit eum dominus malignantem. Alter autem filius Iudas auditus quod fratri suo semen fuerat suscitatura, * non sibi, semen suum effudit in terram, propter quod & ipse percussus est. Sic factum est, ut Thamar virgo maneret. Hæc autem ita de filiis suis gesta, quum nesciens Iudas diu lamentaretur, & plangeret, pœnitens quia nephandum opprobrium cum natu sua, ut putauit, fecisset in Israel, & diu precaretur Deum, nec luctus sui terminum faceret: addidit ei angelus, & hæc omnia exposuit ei, sicut fuerant gesta, & consolatus est eum. Iudas autem tantæ fuit religionis, ut & postquam cognouit eam non fuisse vxorem filiorum suorum, non acquieuerit ei appropinquare: quoniam etsi quantum ad Deum, ipsa non erat nurus, tamen quantum ad scientiam hominum nurus videbatur. Providebat enim bonum, non tantum coram Deo, sed coram hominibus. Phares autem genuit Esron. Quoniam quidem causa, & ratione, prouidentiaque Dei posita sunt hæc nomina, credimus, maximè quum essent hi principes generis electorum: qua autem causa, & ratione posita sunt, verè ipsi scierunt, qui posuerunt, & Deus cuius prouidentia ponebantur. Nos verò quod intelligere possimus in nominibus ipsis, hic loquimur, maximè quum nullam scripturam canonicam de istis personis habeamus. Esron enim (sicut Hebræorum sermonum nominum interpretes dicunt) interpretatur iaculum videns. Iacula autem sunt inimici, omnes passiones carnales, quas intrinsecus diabolus iaculatur in animam, & omnes tentationes aduersitatis, quæ prouenerint fidelibus extrinsecus iaculante diabolo. Omnes deinde homines iniqui, quos vel contra veritatem, id est, Dei voluntatem, vel contra seruos eius excitat inimicus, iacula eius sunt, de quibus omnibus dicit Apostolus: Ante omnia accipientes scutum fidei, in quo possitis omnia iacula maligni ignea extinguere. Qui ergo videns est iaculum, vigilans est contra versutias inimici, & de longe prospicit iacula eius, & cauet, aut scuto fidei suscepto retorquet ad dominos. Vult ergo Dominus seruos suos videntes esse iacula superuenientia. Qui autem non videt ea super se venientia, quomodo ea declinet? Potest & aliter homo iustus iaculum videns intelligi, ut sit ipse iaculum videns Christi, quum & ipse Christus dicatur iaculum patris, Esau dicente. Qui posuit me sicut sagittam electam in pharetra sua. Iste ergo vit fidelis, iaculum Christi, & missus à Christo: & iaculum est, non irrationabile, sed rationabile: & videns, ut sciat

ipse, quæ debet configere, & quæ pertransire. *Es-
ron autem genuit Aram.* Aram interpretatur visio
eorum, vel irritatio eorum, vel elatus, aut lux eo-
rum. Sicut nominum istorum significatio dat in-
telligere: æstimo, quod in tempore istius Aram, fi-
lij Israel in Ægypto valde erant multiplicati, &
elati, resurgentes. Et multiplicatio eorum zelabi-
lis facta erat in oculis Ægyptiorum, & irritatio
erat facta ipsorum secundum quod in Exodo scri-
ptum est: Ecce genus filiorum Israel multiplicatum
est super nos, venite ergo circūveniamus eos, Et
in tempore eius forsitan gemetes eos sub depres-
sione Ægyptiorum dominus vidit, sicut scriptum
est: Videns vidi afflictionem populi mei, qui est in
Ægypto, & gemitum eius audiui. Idcirco secun-
dum providentiam Dei tale nomen ei impositum
est, vel quia irritauerunt Ægyptios valde crescen-
tes, atque elati: vel quia vidit eos dominus in-
gemiscentes & laborantes. Et ex consideratio-
ne temporis ipsius credibilis res est. Nam tri-
bus modis circūvenierunt filios Israel. Primum
in opere luti, deinde per obstetrices, tertia vice vt
expositos facerent infantes suos, in quo tempore
natus est Moyses. Denique ipse Aram Aminadab
filiam accepit uxorem forem Naafon. Inter cir-
cūventionem ergo vnam, & inter circūventio-
nem alteram * non nisi vt aliquot transacti sint
anni. Et ita fit, vt rectè multiplicatio filiorum Is-
rael in tempore Aram zelabilis facta fuisse intel-
ligatur, & afflictio ei superuenisse, & Dei visitatio
eum perspexisse. Convenienter autem Aram qui
erat irritatio Ægyptiorum, vel visitatio ipsorum,
vel lux eorum, genuit filium Aminadab, qui inter-
pretatur, vel gens desiderata, vel populi mei vol-
untarij. Nec enim facta fuisset super eos visitatio
Dei, nisi gens desiderata fuisset, & populus vol-
untarius. Neque fuisset irritatio Ægyptiorum,
nisi desiderabiles, & voluntarij Deo fuissent: &
vsque nunc qui desiderabiles sunt, & voluntarij
Deo, illi sunt zelabiles, & irritant ad invidiam
sui tenebrarum viros. Idipsum est autem volun-
tarium esse populum, & gentem esse desiderabi-
lem. Qui enim voluntarius est Deo, & dicit, vol-
untariè sacrificabo tibi, ipse est & desiderabilis
apud Deum: & qui desiderabilis est Deo, sine du-
bio voluntarius est: quia non omnino subiectio-
nem hominum diligit Deus, aut famulatum: sed
voluntariam subiectionem, & voluntarium fa-
mulatum. Natura enim omnes sub Deo sunt, quo-
niam & à Deo creati sunt. Voluntate autem non
omnes sunt Dei, quia secundum opera diabolo
se substernunt. *Aminadab autem*, quia erat volun-
tarius populus, vel gens desiderata, genuit *Naafon*,
qui interpretatur refectio, id est, requies. Verè
enim quicumque est voluntarius Deo, & præbet
se desiderabilem apud Deum, generat sibi & refec-
tionem & requiem. Congruè autem Naafon, in
cuius tempore filij Israel de Ægypto exierunt, qui
& princeps factus est super tribum Iudæ, & re-
fectio, & requies est nominatus, quoniam in tem-
pore illius de servitute Ægyptiorum violentorum, &
de laboriosis operibus luteis liberati requieverunt,
& refectioem consequuti sunt in deserto, & cor-
poris, & animæ: corporis quidem, quia ad liber-
tatem venerunt corporalem: animæ autem, quia
post immundas culturas Ægyptiorum, ad noti-
tiam perduci sunt Dei viventis. Sed & columbi-
nus, & serpentinus interpretatur Naafon: forsitan

quia prudens erat in bono, sicut serpens: simplex
autem in malo, sicut columba. Hic ergo Naafon,
vt diximus, exiit de terra Ægypti, qui fuit prin-
ceps tribus Iudæ: sicut res ipsa ostendit. Nec enim
poterat iste fieri princeps, si pater eius vixisset,
nisi forte aliquis dicat sic Aminadab senem exti-
tisse, vt non posset gerere principatum: quod non
æstimo verum. Quod ergo dicitur in Exodo, quo-
niam quinta generatione filij Israel de Ægypto
exierunt, secundum generationes inveniuntur tri-
bus Levi. Iacob autem genuit Levi, Levi autem
genuit Gad, Gad autem genuit Amram, Amram
autem genuit Moysen, & Aron. Quatuor itaque
generationibus defunctis in Ægypto vsque Am-
ram: exiit generatio quinta, id est Moyses, & Aa-
ron. Secundum generationes autem tribus Iudæ, se-
ptima generatio de Ægypto videtur exisse, sex ge-
nerationibus defunctis in Ægypto: id est Iacob,
Iuda, Phares, Esrom, Ará, & Aminadab, septimus
autem egressus est Naafon. Puto autem hoc quod
tribus Iudæ magis multiplicabatur præ omni-
bus tribubus. Tribus autem Levi non sic multi-
plicabatur, quia Leuitæ circa templi obsequium
vbi pauci suffecerunt necessarii tantum erant, si-
cut & numerorum liber testatur. Tamen si ratio-
nis est, quod Enoch, qui translatus est in septima
generatione sit natus: si ratio est quod Noë in
generatione decima ab Adam, qui mysterium
fuit Christi. Si ratio est, quod scilicet in deci-
ma generatione natus est Abraham à Noë: si ra-
tionis est, quod de Abraham vsque ad legem, id
est, vsque ad Moysen septem generationes habentur.
Sine dubio & hoc ratio est, quoniam se-
cundum quidem tribum Levi in quinta genera-
tione aggressi sunt de Ægypto, secundum autem
tribum Iudæ in septima. In tribu ergo Levi, quia
generatio quinta exiit, defunctis in Ægypto
quatuor: hoc puto mysterium, quoniam omnis
homo ex quatuor elementis creatur secundum
corpus, id est, ex terra, ex aëre, ex igne, ex aqua:
post hac autem per baptismum regeneratur, fit
filius Dei. In quo ergo quatuor elementorum ge-
nerationes moriuntur in mundo, ille verò per ba-
ptismum in quinta generatione spiritus exit de
mundo: hoc est, qui mortificavit membra sua su-
per terram (sicut ait Apostolus) quæ ex quatuor
elementorum generationibus consistunt, vt non
iam in carne sit, sed in spiritu, ille exiit ad perfe-
ctum de mundo. Et nemo egredietur verè de mun-
do, nisi qui mortificatis illis quatuor generatio-
nibus coeperit esse in quinta: vt etià ad eum di-
cat Apostolus, Tu autem in carne non es, sed in
spiritu. Hic ergo in tribu Iudæ alia quidem vide-
tur esse species: rationis tamen per eadem ratio
est. Sextus enim numerus mysterium habet ope-
ris & laboris, propter quod & Deus omnia visi-
bilia in sex diebus operatus est, & requieuit in
septima. Septimus autem numerus mysterium
indulgentiæ, & ocij, & requie, sicut in multis
diximus locis. Qui ergo transit omnia visibilia, &
relinquit post se quæcunque infra sex dies creata
sunt, hoc est, vniuersum mundum hunc corrupti-
bilem, & implet quod mandat Ioannes in episto-
la sua canonica, dicens: Filioli mei, nolite dilige-
re mundum, neque ea quæ in mundo sunt: ille in
septima die est, hoc est, in Christo & requie est:
Christus enim est requies nostra, sicut dicit de
Iudæis minimè intraturis in eam Propheta Da-
uid:

uid: Iurati in ira mea, si introibunt in requiem
meam. Ille occidatur ab vniuerso opere mundi, qui
& sabbatizat à malis sabbatum sanctum, ille &
meretur indulgentiam: & si aliquid gessit huma-
num, ille exiit de mundo. Quia autem in mun-
do est, nunquam in septima requie est, nec occi-
dit à malis vnquam, nec sabbatizat. Et qui in se-
ptima requie est, ille non est de mundo: qui au-
tem in mundo est, indulgentia dignus non est.
Vide quàm prudenter secundum rationes quas
diximus. Leuitæ quidem in quinta generatione
exiit de Ægypto: regales autem in septima,
quoniam regales modicum aut multum plerum-
que delinquant ipsa potestate cogente, & difficile
est eos esse sine delicto perfectos: propterea si mo-
derate deliquerint, indulgentia digni sunt. Le-
uitæ autem & viri religiosi, sacerdotales, perfe-
cti, & spirituales, & sine macula esse debent. Ideo
queritur in illis, vt quatuor generationibus
illis omnino mortificatis in corpore, in quinta
generatione mundi consistant: nihil, si possibile
est, carnis habentes in se, nisi quod vitam susten-
ter, sicut dicit Apostolus: Habentes autem ali-
menta, & quibus tegamur, his contenti simus.
Naafon autem genuit Salmon. Salmon autem inter-
pretatur, accipe vas. Iste Salmon accepit ux-
orem nomine Raab. Hæc autem Raab ipsa dicitur
fuisse meretrix de Hiericho, quæ suscepit ex-
ploratores, & legatos filiorum Israel: & cum qua-
terentur à rege Hiericho, vt occiderentur, abscon-
dit eos in superiori parte domus suæ, & serua-
uit incolentes. Audies autem facta filiorum Israel,
dilexit Israel amplius quam propriam gentem.
Et dupliciter mihi res ista credibilis esse vide-
tur. Primum, cum esset Salmon nobilis inter filios
Israel, & quia de tribu Iudæ erat, & quia filius prin-
cipis, vidit Raab illam fidelem sic conuersam ad
bonum, & à Deo dilectam, & deductam de Hieri-
cho secundum Dei præceptum, & computatam
inter filias Israel, quasi magnam illam aliquam
constitutam meruit accipere Salmon in uxorem.
Deinde credo, & propter rationem spiritualis my-
sterij: quoniam Raab illa meretrix figura fuit ec-
clesiæ, quæ cum fuisset ex Gentibus meretrix, &
cultus idolotum commaculata, suscipiens specu-
latores Iesu Christi, id est, apostolos in domū pe-
doris sui per verba ipsorum, abscondit eos sursum
in memoria capitis sui, vt non inueniret eos prin-
ceps mundi diabolus, nec perderet eos, qui signo
rubri sparsi, & per fenestram demissi, quasi per in-
dicium dominicæ passionis saluata, &educta de
mundo, & castificata facta est sponsa Christi. Sal-
mon ille decimus est ad Abraham. Semper autè de-
cimus numerus, quia numerus est perfectionis,
mysterium habet Christi perfecti: propter quod
& prima litera nominis Iesu ioram habet decem
denotans. Ergo & quia Salmon numero fuit my-
stico Christi, & illa in mysterio fuit ecclesiæ, non
sine ratione credimus ipsam fuisse Raab, &
accepisse eam Salmonem. Forsitan autem ideo
& interpretatur Salmō, accipe vas, quasi per ipsū
nomen inuitabatur à providentia Dei, vt accipe-
ret vas electionis Raab. Nam sicut Paulus, quum
fuisset perfectior, dignus probatus in apostola-
tu, vas electionis factus est Deo. Sic & Raab, quæ
fuisse meretrix, & Gentilis, digna estimabatur à
populo Israel, vt esset coniuncta Salmoni. Vel spi-
ritualiter, coniugio Christi, quia vas electionis

facta est Christo: huic mysterio virtute meretrix
cuius illius conuenit nomen. Prius enim dicebatur
Raab, quod interpretatur latitudo, vel dilata: aut
quia ex omnibus finibus terræ vocata eccle-
siæ, gentium latitudo appellabatur: aut dilata, quia
credens ex toto orbe portatū, in toto fundata est
mundo. Hæc autè Raab postquam nupsit Salmoni, no-
minata est Rachab, quod interpretatur ascensio.
Vere enim sicut corporaliter Rachabilla ascendi,
facta vna ex filiabus Israel, & dignificata coniugio
talis viri sic & spiritualiter ista ascendit: quia
fuisse ecclesiæ cultrix antea idolotum, facta est sociā
angelorum, & sponsa Christi, & filia Dei. Salmon il-
le, qui interpretabatur, accipe vas, qualem filium
genuit ex Rachab: Booz, qui interpretatur in vir-
tute: vel, virtus in ipso, siue præualens, qui secun-
dum imperium Dei accepit uxorem Ruth à Deo
provisam in virtute generat filios, & in seipsis vir-
tutem habentes, & prævalentes. Qui autem acci-
piunt uxores ex prouisione diaboli, id est, non re-
ligionis intuitu, nec fideles in infirmitate gene-
rant filios, nec prævalentes vnquam, nec fortes ni-
si in malo, & ad peccata irreligionis suæ, non ad
gaudium, nec ad consolationem videntur filios
genuisse. Hic itaque Booz accepit uxorem Moa-
bitidem nomine Ruth. Quomodo accepit eam,
exponere existimauit superfluum, quum de his scri-
ptura sit omnibus manifesta; hoc autem dicimus
solum, quoniam & Ruth pro merito fidei suæ nu-
psit Booz, quia propriam gentem contempsit, &
terram, & genus, & elegit Israel, & non desepxit
socrum viduam simul, & peregrinam desiderio
ducta generis eius magis quam sui. Deos patrum
suorum repulit, & Deum viuentem elegit: talibus
verbis dicens ad socrum suam: Noli obuiare mi-
hi, vt relinquam te, quoniam vbicumque ieris, ibo:
& vbicumque manseris, manebo. Populus tuus,
populus meus est: & Deus tuus, Deus meus est: vt
vbicumque mortua fueris, moriar, & ibi sepeliar.
Hoc faciat mihi Deus: & hoc augeat, si non sola
mors separauerit inter se & me. Ergo Booz pro
merito suæ fidei illam accepit uxorem, vt ex con-
iugio tali sanctificato genus naceretur regale.
Nam Booz senior constitutus, non sibi uxorem
accepit, sed Deo: non propter passionem corporis
sui, sed propter iustitiam legis, vt suscitaret semen
proximo suo: non magis amore quam religione
feruentior, ætate senex, iuuenis autem fide: & ideo
forsitan nominatus est in virtute, vel virtus in ipso
præualens. Quoniam qui secundum ætatem ad
ineundum coniugium est in virtute, non est no-
minabilis, & laudandus, quia est in virtute: sed qui
extra ætatem coniugalem iam factus, accepit ex
regione virtutem ad coniugium ineundum, sicut
iste Booz, ille laudabilis, & nominabilis est, quia
existit in virtute, & illius talis viri virtus in ipso
est. Iuuenis enim virtus non est in ipso, sed in iu-
uentute corporis eius, ideo & postmodum exha-
usta marcescit. Qui autem in anima sua fidei habet
virtutem, sicut & habebat Booz: illius virtus in
ipso est, & ideo infensibilis est. Consequenter &
Ruth inspiratio Dei fuisse in ea, nõ dixisset quæ dixit, nec fecisset
quæ fecit. Quid primum laudatur in ea? Dilectio
generis Israel, aut simplicitas, aut obedientia, aut
fides. Dilectio quidem generis Israel, quæ sic desi-
derabat filios suscipere ex semine Israel, & vna sic
ri ex populo Dei. Si enim communicationem viri
desi

* non vis vt
aliquot trans-
acti sint anni,
&c.

¶ sal. 55.

Cicilius
p. 100
p. 101
p. 102

1. Iam
p. 103
p. 104

restatur Regnorum, quasi in ipso nomine filij sui, confessionem offerens Deo iudici iusto, vocavit eum Dominus iudex. Nam vere iusti iudicis est bene agentem remunerare, & negligentem corripere, sicut fecit Deus Afa. Nam postquam Aethiopum, & Lybium virtutem innumerabilem Deus deposuisset ante faciem eius, postea adversante sibi Rege Israel Bafa, Syrorum auxilium petiit adversus eum, propter quod, & misit ad eum Ananiam Prophetam dicentem hæc: In quo confidis te Regem, & non confidis in Domino Deum tuum: propterea labefacta est virtus Syriæ de manu tua. Nonne Aethiopes, & Lybies erant in virtute magna, & in curru, & equites, & multitudinem copiosam? & quomodo consideres in Dominum, tradidit illos in manus tuas: quonia oculi Domini respiciunt in omnem terram, ad conferuandum illum qui est perfectio corde ad eum, & euauitisti de isto. Propter quam diffidenciam puto quod, & in senectute doluit pedes: quia Dominus iustus iudex per omnia fuit in eo. Nam nec modicam iustitiam seruorum suorum sine remuneratione relinquit, nec modicam culpam sine correctione dissimulat. Sed & in filium eius Iosaphat, qui hoc nomine vocabatur, iustus exiit iudex: quoniam & ipse consummatus fuit, sicut pater eius Afa, & adhuc amplius. Propter hoc & Dominus iustus iudex, amplius adhuc exaltauit, & glorificauit Iosaphat, quam patrem eius Afa, ita vt omnes reges in circuitu munera ei offererent, quemadmodum Salomoni. Sed tamen quom fecisset amicitias cum Achab, & dedisset ei auxilium ascendenti ad bellum, circumdederunt eum curus, & quom iam periclitaretur occidi, exclamauit ad Dominum, & eripuit eum. Quom autem interfecto Achab reuerteretur in Hierosalem, misit Deus ad eum Iehu Prophetam filium Ananiz dicentem: Si peccatorem illum adiuuisti, & illis qui oderunt Deum, amicus es, & in hoc super te ira a facie Domini descendisset, nisi sermones boni inuenti fuissent tecum: quoniam abstulisti lucos de terra Iuda, & parasti cor tuum ad requirendum Dominum. Vides quia nec dare oportuit auxilium inimicis Dei, nec ab eis accipere? Quoniam autem nec accipere oportet ab inimicis Dei, docet nos supradicta historia de Afa. Quoniam vero nec dare, instruit nos hæc scriptura de Iosaphat. Qui enim petit auxilium ab inimicis Dei, de auxilio Dei desperat * vtiliores sibi existimans inimicos Dei, quam Deum. Qui autem dat auxilium inimicis Dei, aduersatur Deo. Deo enim volente contere inimicum suum, ipse eum defendere tentat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram autem interpretatur, Dominus altitudo. Hoc iora similiter sicut pater suus Iosaphat, prosperatus est in nimis, & exaltatus in regno: quasi confidens in Domino, vocauit filium suum natum: Dominus altitudo, tanquam si dicat Dominus est altitudo mea, qui me non merito meo, sed misericordia sua fecit in altitudine. Fortitan, & prouidentia Dei, quia impius erat futurus, & superbus, sic eum nominari disposuit. Nam iste Ioram in magnitudine diuitiarum elatus est, & valde impie gessit in Deum, sicut liber Regnorum, & Paralipomenon testantur. Habens uxorem nomine Godoliam, filiam Iezabelis & Achab eius consilio vtas, valde exiit iniquus in Deum, & elatus, ipsam altitudinem sibi quasi Deum vel dominum fecit, confidens in altitudi-

ne. Omnis enim homo malum ipsum, cui seruit, dominum sibi facit. Nam ita eleuatus est, vt & fratres suos omnes occideret, quos ei quasi adiutores, & consiliarios reliquerat pater. Propter que omnia percussit eum dominus passione grauissima, & diutina, ita vt ante biduum mortis sue in testina sua putrefacta iactaret. Ioram autem genuit Ochoziam. Ochozias autem genuit Ioan. Ioan autem genuit Amasiam. Amasias autem genuit Oziam. Sed iuste vsque ad tres generationes ex eo sanctus spiritus per Matthæum præcepit de numero regum tollere, de immundo, & maledicti semine natos, in generationibus Christi spernes connumerare. Ioram autem ex semine Achab, & Iezabel, accipiens sibi uxorem Godoliam nomine, genuit ex ea Ochoziam. Ochozias autem genuit Ioan: Ioas autem Amasiam, in quo completur generatio quarta seminis iniqui, & maledicti Achab: enim rex Israel accipiens sibi uxorem Iezabel filiam Sidonij regis, contra Dei præceptum impiam nimis, multas impietates commisit in dominum, illa se instigante. Propter quod spiritus sanctus per prophetam testatus est, dicens: Vt disperderet omnem masculum de domo Achab. Quam prophetiam impleuit Iehu filius Namzi vnctus a puero, qui missus erat ab Elizeo, & accepit promissionem, vt vsque ad quartam generationem sedeant filij eius in sede regni super Israel. Quanta ergo benedictio facta est super Iehu, qui vindictam fecerat super domum Achab: tanta maledictio super domum Ioram, propter filiam iniqui Achab, & Iezabel, vt vsque ad quartam generationem præcidantur filij eius de numero regum, & sic peccatum eius delectetur in filios eius, sicut fuerat scriptum: Peccata patrum reddam in filios vsque in tertiam, & quartam generationem. Videte ergo per istam scripturam, quam periculosum est inire coniugia ex genere impiorum, sicut Ioram: & quam gloriosum est vindictam in impios facere, sicut fecit Iehu. Quantum ergo ad historiam regnorum pertinet, Amasias genuit Oziam. Vnde Ozias interpretatur filius nobilis. Qua autem causa vocauerit eum pater filiam nobilem, non potuit æstimare, nisi forte si quis æstimer eum speciosum fuisse natum, aut forte primitiuum fuisse: quoniam tunc primitiuum apud illos clari & honorabiles habebantur: & secundum Deum, quantum ad alios, qui ex maledicto semine descenderant reges. Etiam secundum Deum, nobilis fuit, quia fecit Ozias quod placitum erat Deo, & in omnibus ad Deo adiutus est, propter quod quom fuisse ad Deo prosperatus, elatum est cor eius, & dignum se æstimauit etiam sacerdotali officio fungi. Nam, quom vsurpasset sibi thuribulum inferre in templum, & resisteret ei filij Aaron, & Leuitæ, quasi illicita appetenti, cominatus est eis quasi rex potestate subnixus. Consectim autem Deus percussit eum lepra, & visa est lepra bis in fronte eius, & exiliuit foras, & sedit domi vsque ad mortem suam leprosus. Videte quam illicitum est vsurpare opus, quod ad Deo non est commissum. Quom facit peccatum laicus vsurpans sibi opus clericale, tale facit peccatum & lector, si vsurpauerit opus diaconi: & diaconus, si vsurpauerit sibi presbyteri opus: & presbyter, si episcopalem appetierit potestatem. Vide quomodo secundum quod prolongabatur generatio orta de illa maledicta familia

familia, sic paulatim per generationes minuebatur in eis iniquitas. Ecce enim Ochozias peior fuit omnibus post Ioram patrem suum. Interpretatur autem Ochozias possessio inuisibilis. Patrem autem eius quom fuisse impius, non possumus suspicari secundum Deum posuisse filio suo vocabulum possessio inuisibilis, nisi forte secundum diabolum à quo seductus variis fluctuabatur erroribus. Huius autem filius Ioas iam melior fuit, sed non ad plenum. Nam quando vixit Ioas da sacerdos, qui vnxit eum in regem, valde puerum dilexit, & eripuit eum de manu Athaliaz, quæ occiderat omnes nepotes suos, & ipse fecit quod placitum erat Deo: Postquam autem mortuus est Ioas, quem forte erubescerent quasi sanctum sacerdotem, & quasi auctoritatem vitæ suæ & regni, mutatus est, & fecit malum ante Deum. Denique quom induisset spiritus sanctus Zachariæ filij ipsius Ioas, & dixisset ei: Hec dicit dominus quate præteristi mandatum domini? Non erit vobis in prosperum, quoniam dereliquisti dominum, & ille derelinquet vos. Insurrexerunt in eum: & dilapidauerunt eum ex præcepto regis: propter quod & conuenienter nomen eius interpretatur temporis prolongatio, quia prolongatio temporis mutauit eum in peius. Item Amasias paulo melior exiit, quam Ioas. Nam Amasias filius eius in primis placuit Deo, sicut Ioas, sed postea malignatus est sicut Ioas, secundum hoc fuit melior quam Ioas pater suus, quia Ioas corripientem se prophetam lapidibus interfecit, & hoc ob filium Ioas sacerdotis regifactoris sui. Amasias autem quom misisset ad eum Deus Balaam prophetam, dicentem: Quare quæsiisti Deos, qui non liberauerunt populum suum de manu tua: non interfecit, sed cominatus respondit ei: Nunquid consiliarium regis dedi te? Cæue tibi ne flagelleris. Itæ Ozias filius Amasiaz melior fuit omnibus illis præcedentibus ante se: & si non fuit irreprehensibilis, quia opus sacerdotij affectauit. Vide nunc secundum hoc & Dei iudicium iustum. Sicut enim Ozias prolongato numero generationum minus malus exiit cæteris & generatione maledicta progenitis, non tamen perfectus fuit, quia adhuc aliquid habuit generationis illius: sic & Deus non eum præcidit de numero regum, quia fecit quod placitum est Deo. Percussit autem eum lepra propter iactantiam eius, vt domi sederet: vt videretur non de numero generationis Christi præcisus, sed fruitionis regni ex parte fraudatus. Ozias autem genuit Ioathan. Ioathã interpretatur perfectus, vel Dominus immaculatus. Et vere perfectus fuit hic Ioathan, & quantum ad reges se præcedentes Dominus immaculatus: quia fecit quod placitum erat Deo, & nulla reprehensio eius legitur in scriptura Regnorum. Ioathan autem genuit Achas. Achas autem interpretatur firmamentum Domini, aut virtus. Ioathan autem quom esset rectus & fidelis Deo, firmamentum suum, & virtutem credens Dominum esse, à quo & fuerat prosperatus in regno, quali confidens firmamentum suum, & virtutem credens Dominum esse, vocauit filium suum Achas & firmamentum Domini, vel virtutem. Ille autem non fuit firmamentum Domini, neque virtus. Neque enim firmavit eum Deus in bono, sed diabolus in malo, qui fuit Dominus eius. Nã valde impie gessit in Deum, sicut testatur scriptura Regnorum, &

Paralipomenon. Quod autem appellatus est Achaz firmamentum Domini, vel virtus, religionem quidem patris eius ostendit, ipsius autem * duritiam, quia sicut à conuersione patris factus est longe, sic & à proprietate nominis sui seipsum præcidit, nisi forte quod apud Esaiam prophetam positum est hoc modo: Et factum est in diebus Achaz filij Ioathan regis Iuda, ascendit Rasim rex Syriæ, & Phacee filius Romeliaz rex Israel ad Hierosalem, expugnare eam, & non potuerunt debellare eam. Et annunciatum est in domo à dicentibus: Consectim Syria cum Efraim, & expanit anima eius, & anima plebis eius, sicut in sylua * arbor, quom vento commouetur. Et dixit dominus ad Esaiã: Exi in obuiã Achaz tu, & qui relictus est Iasub filius tuus, ad piscinã superioris viæ villæ Fullonis, & dicens ei: Vide vt quiescas, & noli timere, neque anima tua læqueat à duobus titionibus fumigantibus istis. Quom enim ira furoris mei facta fuerit, iterum sanabo: quoniam filius Aram, & filius Romeliaz, qui cogitauerunt cogitationem pessimam, dicentes: Ascendamus in Iudæam, & colloquẽtes eis, conuertamus eos ad nos, & regẽ statuemus eis filium Thabeel. Hæc dicit Adonai dominus Sabaoth: Nõ manebit cogitatio ista, neque sic fiet. Fortitan sic confortatus Achaz, quom genuisset filium, vocauit nomen eius Ezechias. Ezechias autem interpretatur, confortauit dominus. Vere cõpleta est in Ezechia cõfortatio domini, cui animus exiit sanctus super omnes reges qui fuerunt ante eum. Nã inter cætera bona, quæ merito præstitit ei Deus, quom misisset ad eum Sennacherib rex Assyriorum, Rablacem principem malitiæ suæ, & libellum plenum improperis & blasphemis contra Deum, sicut exponit Esaias propheta: Ezechias accepit libellum illum & ingressus in templum apparuit ante dominum, & orauit, & cõsectim missus est ad eum Esaias propheta annuncians ei protectionem Dei, & confortans eum, & exiit ad preces Ezechiaz angelus à facie domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia virorum. Qualia autem fuerint verba Rablacis, vel qualis oratio Ezechie, vel qualis cõfortatio Esaiæ, lege in Esaiã, & profer causam excitationis in populo. Ezechias autem genuit Manassen. Manasses autem interpretatur ab insurgente, vel ex obliuione: quom interpretationem commendat & liber Genesis, vbi quom natus fuisset in Egypto filius Ioseph, vocauit nomen eius Manasses, dicens: Obliuisci me fecit dominus laborum meorum, & locorum omnium domus patris mei. Si ab insurgente inrelligatur, sic possumus dicere: quia forte ab insurgente Sennacherib super eum liberauit eum dominus: ideo quasi gratias agens Deo postea in nomine filij sui, vocauit eum Manassen. Si autem intelligatur ex obliuione, rationem alio modo possibile est existimare: quoniam non faciebat filium, propter quod quom genuisset filium, vocauit nomen eius ex obliuione, quasi ex desperato filium sibi natum. Hoc secundum propositum bonum æstimamus patris, alioqui secundum actum pessimum Manasses est æstimandum: quoniam quidem pater eius in illo prædicto proposito vocauit eum Manassen. Prouidentia autem Dei: sic eum dispensauit vocari, quia obliuiscitur fuerat omnem conuersionem patris sui sanctam, & omnia beneficia Dei pro merito eius collata in ipsum, & stimulat ab insur-

Deus memora dicit quid in ista sine remuneratione velint.

* vtiliores

* differenciam

Esa. 7.

* arbor

Esa. 37.

Genes. 41.

Hoc ex ali-
qua historia
apocrypha est
psephum.

gēte diabolo, qui solet insurgere super genus hu-
manum ad evertendum, gēturus omnia quæ
Deum ad iracundiam prouocarent. Deniq; quum
ægrotasset Ezechias in tempore quodam, & ve-
nisset ad eum Eſaias propheta visitandum, voca-
uit Ezechias filium suum Manassen, & cepit ei
mandare, quod debeat Deum timere, quomodo
regere regnum, & alia multa. Et dixit ad eum Eſa-
ias: Verè quia non descendunt verba tua in cor
eius, sed & me ipsam oportet per manum eius in-
terfici. Quòd audiens Ezechias, volebat filium
suum interficere, dicens: Quia melius est me si-
ne filio mori, quàm talem filium relinquere, qui
& Deum exasperet, & sanctos eius persequatur.
Tenuit autem eum vix Eſaias propheta, dicens:
Irritum faciat Deus consilium tuum hoc, videns
Ezechias religionem, quia plus amabat Deum,
quàm filium suum. Tamen quum multa gessisset
impiè hic Manasses, adduxit super eum Deus
principes virtutis regis Assur, & comprehende-
runt Manassen in vinculis, & ligauerunt eum in
compedibus, & perduxerunt eum in Babyloniam,
& erat ligatus & catenatus in domo carceris, &
dabatur ei panis hordeaceus ad mensuram mo-
dicus, & aqua cum aceto modica ad mensuram,
vt videret tantum, & erat confectus in dolori-
bus valde. Et ideo cum vehementer affligeretur,
quæsiuit faciem domini Dei sui, & orauit Deum,
qui omnibus adſtat, & exaudiuit dominus vocè
eius, & miseratus est ei. Et facta est circa eum flam-
ma ignis, & liquefacta sunt omnia vincula eius.
Liberauitque dominus Manassen ex omni tribu-
latione eius, & reuersus est in Hierusalem in re-
gnum suum, & cognouit dominum Manasses, di-
cens: Ipse est solus Deus. Et seruauit soli Domino
Deo in toto corde suo, & in tota anima sua om-
nibus diebus vitæ suæ, & reputatus est iustus: &
ideo fortè vocatus est ab insurgente, vel ex obli-
uione, quia liberauit eum dominus ab insurgen-
te, & ex oblivione Dei factus est memor Dei. *Ma-
nasses autem genuit Amos.* qui interpretatur forti-
tudo. Et si quidem ante penitentiam genuit Amos,
quum malignaretur in idolis, non possumus esti-
mare quasi religionis causa vocauerit eum forti-
tudinem, sed causa audaciæ corporalis: sicut solè
& barbaræ Gentes nomina filii imponere ad de-
uastationem respicientia bestiarum ferarum, vel
rapacium volucrum, gloriosum putantes filios
tales habere, ad bellum idoneos, & infantes
in sanguinem. Si autem post penitentiam genuit
eum, credibile est, quod causa religionis vocauerit
eum fortitudinem. Adhuc interpretatur Amos
& aliter, onerantis, vel populum abruptantis.
Quod si ante penitentiam genuit filium, non
anima duerto qua causa si nominaverit eum, si
autem post penitentiam idonea ratio est. Memor
enim gestorum suorum malorum humilitatis
causa, ad sui ipsius argutionem vocauit eum, oner-
antis, vel populum abruptantis: ac si dicat, fi-
lius peccatoris: quoniam rex qui peccat, & seip-
sum onerat, & abruptit à Deo, etiam popu-
lum suo exemplo onerat peccatis, & obrumpit à
Deo, sicut fecit Manasses, onerans & abruptans
populum à Deo exemplo suæ impietatis. Nam
ipse Amos non fuit fortitudo secundum Deum,
sed fortitudo secundum diabolum. Fuit enim val-
de iniquus, vt extant opera sua maligna, quibus
imitatus fuerat Manassen, vt etiam Deum posse

Amos & sic
deinceps.

se fallere æstimaret, dicens: Pater meus multa ex
iuuētute sua iniqua fecit, & in senectute sua pec-
nituit: & ego nunc ambulabo secundum quod de-
siderat anima mea, & postmodum conuertar ad
dominum. Sicque factus est fortitudo maligna,
& oneravit seipsum perniciosioribus oneribus,
& suæ malignitatis exemplo abruptit populum
suum magis à Deo, quam pater eius. Ideoque for-
sitam sic est nominatus secundum prouidentiam
Dei, & exterminauit eum dominus Deus veloci-
ter. Attendite ergo laici, ne quis ex vobis cogi-
tationem Amos in corde suo ponat: quoniam qui
talia cogitans peccat, non ex infirmitate carnis
deuictus delinquit, sed ex proposito malo, qui
amicus est mali ipsius. *Amos autem genuit Iosiam,*
quod interpretatur, vbi est hostia domino, aut sal-
lus domini. Forsitan Amos secundum cor suum
auerſum à domino vocauit filium suum, vbi ho-
stia domino, aut salus domini est, hoc est, quia
quod nusquam est, neque prodest. Prouidentia
autem Dei secundum quod futurus fuerat Iosias,
dispensauit ei nomen imponi, vbi est hostia do-
mino, aut salus domini: quoniam verè in isto fuit
hostia domini. Tale enim sacrificium obtulit do-
mino Deo, quale nec ante eum aliquis regis, nec
post eum. Et ipse fuit hostia Deo, secundum quod
mandat Apostolus: Vt exhibeatis corpora vestra
hostiam viuam, sanctam, Deo placentem. Et ipse
fuit populi sui in tempore suo à domino salus. De
cuius laudabilibus factis nihil tale dicere possi-
mus qualia testatur scriptura Regnorum, & Pa-
ralipomenon. Vide qualis fuerit, vt etiam ante
multas generationes nascituri eius nomen pro-
phetaretur, quia Iosias est nomen eius. Tertius
enim Iosias est, cuius nomen prophetarum est
priusquam nasceretur, Ij tres sunt, Sathan, Iosias,
Ioannes. *Iosias autem genuit Iechoniam.* Sed non
sic positum est in libro Regnorum, sed post mor-
tem Iosias rex factus est Iothas filius eius, quem
ueniens Pharaon propter peccata eius adduxit in
Egyptum, & in loco eius posuit Eliachim regem
fratrem ipsius alterum filium Iosias, qui inter-
pretatur Dei adiudicatus: & vocauit eum alio no-
mine Iochim, quod interpretatur domini pre-
paratio. Cùm autem & ipse Iochim malignatus
fuisſet in Deum, quasi verè * impius in condem-
nationem ad iudicatus à Deo, & postea prepara-
tus ad euerſionem Iudææ, secundum iracundiam
Dei veniens rex Assyriorum adduxit eum in Ba-
byloniam, & factus est in loco eius rex Iechonias
filius eius, quod interpretatur preparans * domi-
no. Cùm autem & ipse malignatus fuisset in Deum
preparans seipsum Deo ad iram, adductus est
& ipse à rege Assyriorum in Babyloniam cum om-
nibus suis: & factus est rex in loco eius à rege As-
syriorum frater eius Sedechias, sub quo totus trans-
migratus est Iuda: ergo talis est ordo. Iosias ge-
nuit Eliachim, postea vocatum Iochim. *Iochim
autem genuit Iechoniam, Iechonias autem genuit Sala-
thiel post transmigrationem.* Secundum ergo Regno-
rum scripturam, Iochim est quattuordecimus à
Salomone, & ipse est filius Iosias. Iechonias au-
tem primus vsque ad Christum, qui verè non fuit
filius Iosias, sed nepos: filius autem Iochim se-
cundum euangelium quidem, in quo Iechonias
filius dicitur esse Iosias: si inter præcedentes ge-
nerationes computetur Iechonias, quasi quatuor-
tuordecimus reliquæ generationes vsque ad Chri-
stum

stum à Salathiel computatæ, inueniuntur tredecim
esse: si autem inter reliquas quasi primus ponat-
ur, ipse præcedentes generationes à David com-
putatæ vsque ad Iosiam, inueniuntur tredecim
esse. Quid ergo? Iochim sublatus est de numero
regum, & iuste, quia non populus Dei constitue-
rat eum in regnum, sicut erat consuetudo in re-
gibus constituendis: sed Pharaon per potentatum,
ideo quantum ad Deum non fuit rex Iochim. Si
enim iustum fuerit, vt propter solam commixtio-
nem gentis Achab & Iezabel tollerentur de nu-
mero regum supradicti tres reges, quamuis à po-
pulo legibus fuerant constituti in regno: quare
nō erat iustum, vt similiter tolleretur & Iochim,
quem Pharaon in regno * hostili fecerat regem, &
non populus Dei præuio iure? Et sic Iechonias
iste, qui est filius quidem Iochim, nepos autem
Iosias sublato patre suo Iochim, de numero re-
gum, ipse positus est pro eo quasi filius Iosias. Et
bis nominatur in euangelio, semel quidem ante
transmigrationem, videlicet pro numero quattuor-
decimo. Iterum nominatur post transmigrationem
quasi pro numero primo, hoc modo: Iosias
autem genuit Iechoniam, videlicet quattuor-
decimo. Iechonias autem post transmigrationem
genuit Salathiel, videlicet quasi primus.
Et inuenitur Iechonias hic duorum numerum
tenere, patris sui, & suum. Hic enim Iechonias
quum esset vnus, duas habuit conditiones. Fuit
enim & rex ante transmigrationem, quasi regis-
tans à populo Dei: factus est & priuatus post
transmigrationem, quasi ductus captiuus. Ideo
ante transmigrationem quidem computatur inter
reges quasi rex, post transmigrationem autem
computatur inter priuatos quasi priuatus.
Quomodo autem vis vt posuisset Euangelista?
Si dixisset. Iosias genuit Iochim in quattode-
cima generatione, Iochim autem genuit Iechoniam
autem genuit Salathiel, extra quod à Pharaone re-
gificatus cōputabatur Iochim inter Reges Iuda,
iuste * adhuc inueniebantur ante transmigrationem
quidem quattuordecim Reges, post trans-
migrationem vnus Rex, & tredecim priuari. Et si
Iechoniam posuisset inter Reges priores, inue-
nientur quidem quindecim generationes regales
ante transmigrationem, tredecim autem priuata
post transmigrationem. Et siac illo, siue hoc modo
irrationabile aliquid dicere videbatur Euangeli-
sta, & mysterium quod proposuerat non osten-
deret. Vides quia sapienter voluit Euangelista
Iechoniam dupliciter esse. Primum quidem inter
Reges quasi quattuordecimum, & ipsum deinde
post transmigrationem inter priuatas generationes
primum, quasi priuatum & ipsum. Nam, quum
constet computato etiam Iochim à David vsque
ad Christum viginti & octo esse generationes: quid
impedit, vt Iochim sublato, rationabiliter filius
eius Iechonias dupliciter nominetur, vt myste-
rium quod Euangelista proposuit, explicet, & de
numero generationum non mentiat? Nec obest
quod filius Iosias dicitur esse, quum sit nepos: quon-
iam & nepotes rectè filij appellantur, Iechonias
autem genuit Salathiel, quod interpretatur peti-
tio Dei. De Salathiel, qui dem nihil legimus, vel
boni, vel mali: tamen putamus eum Sanctum
fuisse, & in captiuitate assidue Deum petiisse pro
ipsa calamitate, quæ contigerat Israel, & inde pe-

tionem Dei eum appellatum fuisse. *Salathiel au-
tem genuit Zorobabel.* Interpretatur autem Zoro-
babel fluuius postposita, vel ex commixtione, vel hic
doctor Babylonica. Legi, si verum, nescio: quia
sacerdotale, & regale genus mixtum est in Zoro-
babel, sicut inferius exponemus. Et fortè ergo
propter hoc dicitur esse ex commixtione. Per istum
autem Zorobabel dimissi sunt omnes filij Israel,
& reuersi sunt in propriam terram cum magno
gaudio, sicut Eſdras Propheta exponit: Quum
enim esset Zorobabel in ministerio Darij Regis,
controuersia facta est inter eum & duos alios Regis
ministros, quid esset fortius in mundo: & vno
dicente: quia nihil est fortius, quàm vinum: altero
autem, quia nihil fortius est, quàm Rex: Zoro-
babel dixit, nihil fortius est, quàm mulier & ve-
ritas. Quibus de hoc sine fine certantibus, ven-
tum est vsque ad sententiam Darij Regis, quo
residente cum principibus suis ad iudicandum,
contenderunt tres, singuli pro sua sententia. Verba
contentionis eorum, qui vult seire, legat Eſdras
Prophetam. Tamen dicit Zorobabel, & iudicio
Darij, & omnium principum pronunciatum est,
omnibus fortior veritas est. Quum autem diceret
ad eum Darius Rex cum iuramento: Pete à me
quod vis, vsque ad dimidium Regni mei. Respon-
dit Zorobabel: Ego non peto Regnum tuum: sed
ipse vt ere in æternum, sed hoc peto, quod cœ-
pit pater vester Cyrus Rex ante vos, & dimittatis
captiuitatem filiorum Israel redire in sua. Darius
concessit, Exiens autem Zorobabel, gratias egit
Deo, dicens: Benedictus es Deus & pater verita-
tis, quod sapientiam hanc in os meum misisti. Et
ideo inuentus est rectè secundum prouidentiam
Dei nominatus Zorobabel, id est, hic doctor Ba-
bylonicæ. Quæ autem maior doctrina, quàm osten-
dere veritatem dominatricè esse omnium rerum?
Et impletum est in eo quod fuerat scriptum. Su-
per inimicos meos prudentem me fecisti manda-
to tuo: quia in æternum mihi est. Super omnes
docentes me intellexi: quia testimonia tua medi-
tatio mea est. Super seniores intellexi, quia man-
data tua exquisiui. Vel fluuius postposita, id est,
quia defluuionem regni ad se decurrentem post-
posuit, & elegit redemptionem populi sui. De
residuis autem generationibus, nec scripturam
aliquam me recorder legisse, nec fabulā aliquam
aliquando audisse. Hoc autem in fine notandum
est, quod quicumque Regum placuerunt Deo,
diutius regnauerunt, & prosperari sunt, & inimi-
cos eorum humiliari: Deus sub manibus eorum.
Quotquot autem malignè gerunt: velociter & à
regno, & à vita cum amara morte præcisi sunt, &
humiliari eos Deus sub inimicis eorum. *Omnes ergo
generationes ab Abraham vsque ad David, generationes
quattuordecim.* Quum potuisset Euangelista bre-
uiter numerum generationum explicare, dicens:
Ab Abraham vsque ad Christum generationes
sunt quadraginta duæ, qua ratione ter generatio-
nes præcidit, & in tres partes diuisit per genera-
tiones quattuordecim? Quia ter completis qua-
tuordecim generationibus, mutatus est in Iudæis
hominum status. Ab Abraham enim vsque ad
David fuerunt sub iudicibus: à David vsque ad
transmigrationem, sub regibus: à transmigratione
vsque ad Christum, sub pontificibus. Hoc ergo
vult demonstrare: quoniam sicut semper com-
pletis quattuordecim generationibus, mutatus est
Bibl. Hom. tom. 4. Ppp 2 ho

Psal. 118.

hominum status: sic completis quatuordecim generationibus à transmigracione vsque ad Christum, necesse est Christo mutari similitudinem hominum statum, quod & factum est. Post Christum enim iam non sub iudicibus multis, nec sub regibus multis, nec sub pontificibus multis fuerunt: sed omnes generationes sub vno Christo, & iudice, & Rege, & Pontifice factæ sunt, quia trium illorum statum solus habuit dignitatem. Vnde quoniam & Iudices, & Reges, & Pontifices tres Christi dignitates præfigurabant, semper principia eorum in figura fuerunt Christi. Primus Iudicum * Iosue, primus Regum David, primus Pontificum Iesus filius Iosedech. Eos in figura Christi fuisse dubitari nemo. Fortè ideo quatuordecim generationes ponuntur, id est, quater decem, hoc est quater Christus. Iota enim litera Christi mysteriū habet. Ideo quatuordecim: quoniam ter quidem figuratus Christus ostensus est: quarto autem verus Christus apparuit. Qua ratione apud Lucam septuaginta septem generationes ponitur Christi renascentis ex baptismo, in proprio exponemus loco. Hic autem dicamus, qua ratione quadraginta duæ generationes ponitur Christi secundum carnem nascentis in mundum. Quadraginta duo enim, sex septimanarum numerus est. Sex autem numerus operis, & laboris numerus est: quoniam in sex diebus factus est mundus, qui positus est in opere, & labore & dolore. Conuenienter ergo Christi nascentis in mundum ad laborem & dolorem quadraginta duæ generationes ponuntur, mysterium continentes operis & laboris.

**S. HIDEIPHONSI EPI-
scopi Toletani in natiuitate Sanctæ
Dei genitricis semperque vir-
ginis Mariæ, Serm.**

Avdite, fratres, & intelligite, considerate qualiter omnipotens Deus per ineffabilem pietate suam condidit mundum: * & proprietate sua maxima, hominem ad imaginem suam plasmauit, & constituit eum colonum paradisi, vt vita perpetua perfueretur, & angelorū consortio quotidie congauderet qui per infirmitatem carnis, quam acceperat promissionem quam accepit, non custodiuit suadente aduersario, qui per superbiam perdidit, quod habebat, & per inuidiam homini nocuit. Vbi enim infirmiore partem inuenit, * Vbi prius suauis. Per ipsum lapsum, quo ipse cecidit, in ipso genus humanum prostrauit. Dixit enim ad mulierem. Si comederitis ex hoc fructu, eritis sicut dii scientes bonum, & malum. Hoc initium peccati superbia fuit, vt homo de terra factus in mente conciperet, vt fieret æqualis Deo. Scire enim voluit, quod nequaquam habere potuit. Tunc enim deiecti sunt de paradiso in hoc mundo, in istam cõtuallem lachrymarum, vbi cum labore, & sudore vitam suam finiunt, & in ipsa ærumna posteros suos reliquerunt: quia scriptum est: Mors dominata est in Adam, & ita dominabitur in omnes eius filios. Dum cõditor mundi omnia per sapientiã suã creasset, & tã fragilem * mundũ, & caducum in omnibus, & pronũ semper ad deteriora cerneret, lapsum de bonis, tueri in malis doluit, per magnam pietatem suam, & quem il-

le pro benignitate ad imaginem suam condiderat, & ipse sponte perierat, qualiter reuocaret in pristinum locum, vbi enim constituerat, procurauit. In longinquo ergo disposuit per sapientiam suam, vt per semetipsum redimeret, quod per se metipsum plasmauit. Voluit per pietatem suam, & omnipotentiã suam visitare mundum, vt ipse, qui hominem fecerat, per visitationem suam redimeret. Præparauit sibi vas, vt per ipsum potuisset apparere hominibus. Scriptum est enim, Sapientia & edificauit sibi domum, vel templum, hoc est, Mariam virginem. Consideremus, in quantum possumus, quia nec lingua sufficit loqui, quod voluit as cupit proferre, quanta fuit benignitas Dei, vt de tam longinquo inquireret sibi templum, vbi habitaret: quia Maria virgo non sic est nata, sicut solent pueri, vel puellæ nasci. Sed de Anna sterili, & patre iam sene, extra cõsuetudinem mulierum, post refrigeretum calorem, & sanguinem iam tepidum in pectore refrigerentem, & omnem amorem libidinis discessum, mundo corde, & corpore ab omni pollutione carnali orta est. Sic enim Dominus voluit vt de tali vasculo mater sua nasceretur. Quod nunc scimus, quia per Spiritum sanctum, illo ordinante, & benigniter precipiente, præparauit sibi matrem, quæ præcessit omnibus matribus. Talis enim fuit, qualis nec ante visa est, nec habebit sequentem. Honorabilis dies, & sacra festiuitas, in qua nata est virgo Maria Dei genitrix. Hoc est gaudium nostrum, hæc est festiuitas nostra: quia, quando voluit fecit, vt nos per suam magnam misericordiam per virginem visitaret. Exultemus, & lætemur omnes in celebrationem hodiernæ festiuitatis beatæ Dei genitricis, & semper virginis Mariæ, quia præclara, & sancta est, in qua inchoauit redemptor omnium visitationem mirabilem, & nos de captiuitate ad pristinum locum reuocare dignatus est. **A**d iuuat nos, quæsumus, ipse omnipotens Deus per gloriosam intercessionem suæ matris, in qua foelix eius est inchoata natiuitas: vt per eius intercessionem cum eo viuamus, qui propter nos dignatus est mortem suscipere, vt nos cum ipso vitam perpetuam mereamur habere. Præstante ipso Domino nostro Iesu Christo, qui viuunt, & regnant in secula seculorum, Amen.

ANONYMI APVD METAPHRASTEM Oratio, quæ tractat de reuerendo ortu, & educatione sanctissimæ dominæ nostræ deiparæ, & ortu Christi Dei nostri, & quæcumque contigerunt ad viuificum eius decessum: Et præterea quomodo in apertum prolata sit pretiosa eius vestis: & quemadmodum hæc magnæ opes suere Christianis recondita.

OPortebat re vera Virginem, sicut ipsa Dei ad homines venturi inuenta est dignum: & Deo conueniens habitaculum, ita nunc illam ad Encomij argumentum nobis propositum, dignam linguam esse consecutam, quæ res eius elegantem narraret, & conuenientem ei laudem afferret. Sed quoniam

quonia quod hoc est maius, eo difficilius explicari potest, pro viribus saltem laetici animo danda est opera, vt texamus eius laudationem. Scit eum ipsa quoque filij cedens legibus, gratum habere id, quod fit pro viribus. Dicendum est ergo, & diligenter narrandum, & vnde orta sic, & quos parentes habuerit, & de qua educatione eius, & hæc vitæ: Quinetiam quæcumque illi contingerunt ex diuina prouidentia, & arcaneis rationibus. Quod si Oratio alia quoque comprehendit, & necessarium persequitur, non est à ratione alienum, quod factum est: omnia enim ad eam referuntur, eiusque sunt gloria, & encomia. Quorum narratio non erit nobis absque fide dignis testibus, nec sumetur, ex personis quibuslibet, sed quæ viri, quibus iure credendum est, & qui simul cum doctrina egregiam quoque vitam attulerunt, diligenter composuerunt. Gregorius, inquam Nyssenus, Athanasius Alexandrinus, Dionysius Areopagita, & multi alij, qui nec sunt vulgares, vt diximus, sed diuinitis, & sunt vita admirabiles: Et, quod maius est, quam ipsam quoque diuinum refert Euangelium. Iam enim diuinus Gregorius in oratione, quæ de ortu Christi ab ipso ait composita, hæc de ea tractat: Audiuisti, dicens, arcana quædam, & occultam historiam de ea hæc narrantem. Erat insignis in accurata vitæ, quæ est ex lege, institutione, & inter optimos apud rimè notus, Pater Virginis. Conseruauerat autem sine liberis, quod non erat eius coniunx apta ad procreandos filios. Erat verò ex lege quidam honor matris, quem non adipiscerantur, quæ carebant filiis. Imitatur ergo ea quoque illa, quæ narrantur de matre Samuelis. Et cum fuisset intra templum sanctorum, sit supplex Deo rogans, ne excideret ab ea, quæ est ex lege, benedictione, eum in legem nihil peccaret; fieret autem mater, & Deo consecraret id, quod pareret. Cum nutu autem diuino confirmata esset ad gratiam, quam petierat, postquam peperit puellam, eam quidem nominauit Mariam; vt vel ipsum nomē significaret, à Deo datam esse gratiam. Cum verò iam creuisset puella, vt non amplius opus haberet sugere mammillam, eam Deo tradidit, & promissum impleuit, & ad templum adduxit. Accedentes autem interim quidam, ad similitudinem Samuelis, inter sanctos educabant puellam. Cum vero creuisset, consilium ceperunt, quidnam sacro illi corpori facientes, in Deum non peccarent. Eam enim legi naturæ subiungere, & eam dare in seruitutem ei, qui illam duceret, videbatur absurdissimum. Existimatum est plane sacrilegium, si diuini donarij homo fieret Dominus; quandoquidem à lege est constitutum, vt maritus esset Dominus coniugis. Vt autem in templis verarentur mulieres cum sacerdotibus, & inter sanctos viderentur, neque lege permittebatur, nec res erat honesta. Eis verò de his consultantibus à Deo datur consilium, vt eam quidem dent viro nomine desponsationis: Is autem talis esset, qui ad virginis aptus esset cultodiam. Inuentus est itaque Ioseph, qualem quærebatur ratio, ex eadem tribu, ex qua erat virgo; & ex consilio sacerdotum sibi despondit Virginem. Coniunctio autem processit vsque ad desponsationem. Tunc Virgini à Gabriele aperitur mysterium. Erant autem verba Mysterij benedictio. Aue gratia plena, inquit, Dominus tecum. Contraria illi primæ voci quæ fa-

cta est mulieri, nunc verba sunt Virgini: Illa dolens in partu condemnata fuit propter peccatum: In hac autem per læticiam expellitur tristitia: In illa partum præcesserunt dolores: Hic verò læticia est obsterit partus. Ne timeas, inquit, Quoniam enim omni mulieri metum affert partus expectatio, metum expellit dulcis partus promissio. In vtero cõcipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Quid autem Mariæ? Audi puram vocem virginis: Angelus partum annunciat, & illa adheret virginitati, non contumpliditans esse præstantius quam apparitionem Angelus: Et nequæ potest Angelo non credere, neque discedit ab eis, quæ statuerat. Est, inquit, mihi prohibita cum viro consuetudo. Quomodo erit mihi hoc, quoniam virum non cognosco? Hæc vox Mariæ, est demonstratio eorum, quæ arcane, & occulte narrantur. Si enim eam Ioseph acceperat in matrimonium, quemadmodum ei visum est alienum, quod partum ei ante significaret, si ipsa omnino expectabat fieri mater lege naturæ? Quandoquidem sanctum donarium, in tantam consecratio portebat: propterea, Et si sis Angelus, inquit, et si de celo venias; etiam si sis super hominem, quod apparet, non potest tamè fieri, vt virum cognoscami. Quomodo ergo ero mater absque viro? Nam Ioseph quidem noui sponsum, virum autem non cognosco. Quid ergo paranymphus Gabriel, qualem thalamum parat puro, & impoluto matrimonio: Spiritus, inquit, sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. O beatam illam carnem, quæ propter insignem puritatem, animæ bona ad se attraxit. In aliis enim omnibus vix anima pura sancti spiritus aduentum accepit: hic autem fit caro spiritus receptaculum. Quinetiam virtus Domini obumbrabit tibi. Quid hæc per arcana significat oratio: Christi Dei virtus, & Dei sapientia, inquit Apostolus. Altissimi ergo Dei virtus, quæ est Christus, per aduentum sancti spiritus formatur in Virginitate. Quomodo enim umbra corporum cõformatur figuræ eorum, quæ præcedit, ita etiam character, & signa, quibus filij Dei cognoscitur diuinitas, apparebunt in eius, qui partur, virtute, vt qui imago, & signaculum, & adumbratio, & splendor primi exemplaris, per admirabiles ostendatur operationes. Et hæc quidem diuinus Gregorius. Alia autem & sacræ Euangelium, & alij viri pij, ac Dei amantes, quos nominauimus, & quorum nominam non meminimus, verè docent. Hæc ergo postquam Virgo audiuit, statim mente illustrata à spiritu qui ei inhabitabat, lubenter accepit promissum; &, Ecce Ancilla Domini, ait Angelo, Fiat mihi secundum verbum tuum: simul & ad Angeli vocem ea vtens, qua par est, cautione, & postquam fide digna visa essent ea, quæ dicta fuerant, noluit amplius esse incredula; sed illo quidem euasit primæ matris deceptionem, hoc autem vitauit Zachariæ incredulitatem, quæ vltimam quam deceret, processit. Atque Angelus quidem ad ea recessit. Consecuta est autem paulo post & Mariæ cum studio ad montana aduentus, & eius in domum Zachariæ ingressus. Magno enim studio contendit gratulari Elizabethæ, vt quæ ab Angelo didicisset nouam eius conceptionem. Accedit ergo, & benigne salutat. Fit autem saluatio dulcis exultatio infantis qui erat in vtero Elizabethæ. Iam enim ex

ventre sciebat seruis Dominum, qui erat in vtero; & cum sensisset eius in mundum aduentum, mirandum in modum letabatur. Hoc enim aperte significabat illa exultatio. Non te autem lateat Elizabetha reuerentia, & submissio cum prædicatione admirabili. Virginis enim aduentum admiratur, quippe qui eius superaret conditionem: Vnde hoc mihi: dicens; Sicut etiam illius filius de Domini aduentu in tempore Baptismi. Iam verò hanc quoque matrem, & dominam suam nominat, sed etiam benedictam dicit in mulieribus, & eum, qui in vtero gestabat, fructum ventris vocat admirabiliter, vt qui cum viri semine nihil habuisset commune. Cuiusmodi verò est illa quoque rursus admirabilis Mariæ prædictio, fore vt celebraretur ab omnibus generationibus? Non enim se beatâ prædicat vana mota arrogantia, neque lingua communi hæc loquitur, sed diuino spiritui seruiens, & id quod fit in æternum diuinans. Magnificat autem Deum Maria, se & credere ostendens propter vocem Elizabethæ: Beata enim, inquit, quæ credidit fore, vt ea perficeretur, quæ ei dicta sunt à Domino; & se ei tam magnæ rei inseruire. Sed hæc quidem sic habent. In domo autem Elizabethæ circa tres menses habitauit Maria. Deinde sic, inquit, reuersa est in domum suam. Sic enim me docet Euangelium. Quid autem sibi voluit Mariæ hæc mansio? Fortasse quidem, vt eius rei admirabilis videret exitum, de qua non mediocriter tenebatur admiratione. Est autem in more positum, vt virgines secedant, cum quæ fert vterum esse paritura. Oportet enim hoc quoque considerare. Ea de causa cū iam instaret tempus, vt pareret Elizabeth, & si re vera esset prægnans, recedit tamen, tanquã virgo, & in domum suam reuertitur. Postquam autem reuersa est, nusquam quidem alibi, sed domi deinceps degebat, donec cognouit iam tempus adesse partus. Cæterum Iosephum tumens virginis vterus (nesciebat enim id esse opus sancti spiritus) in dubias induxit cogitationes. Et ideo eâ clanculû dimittere habebat in animo: Vt qui esset iustus, inquit, & eam nollet traducere: adeo iustus, vt non solum nollet punire; etiam si hoc lex iuberet; sed neque rem vellet proptare, & in publicum proferre. Hoc enim sibi vult illud traducere. Cum hæc autem, inquit, cogitasset, venit Angelus promptè soluens dubitationem. Nihil enim probri, nec contumeliæ eam subire oportebat, quæ ab omni probro, & dedecore erat longè purissima. Qualis autem fuit vox Angeli ad Iosephum? Ioseph fili David, ne timeas accipere Mariam uxorem tuam. Filium David illum vocans, quidnam vult aliud, quàm ei reuocare in memoriam, vndenam sit Christus processurus? Dicendo autem, Ne timeas, ostendit eum timuisse, ne Deum offenderet, si adulteram domi suæ haberet. Ea de causa, Vxorem tuam, purè nominat, tollens suspicionem. Neque enim si ei omnino fuisset allatum vitium, vxor illius diceretur. Quod autem vxorem hic dicat sponfam, tibi persuadere scriptura, quæ ante matrimonium generos vocat sponfos. Quomodo verò præcipit accipere eam, quæ iam erat accepta, & quæ intus manebat? Clarum est, quod in animo suo iam dimissa fuerat, & erat extra fores. Visus est ergo ille eam Angeli voce Iosepho modo tradere, qui etiam eam postea in Cruce tradidit discipulo. Quod enim (ait) in ea est genitum,

ex spiritu sancto est. Ex redundanti quadam copia soluit eius angorem. Non solum, inquit, vtergo est intacta à coitu illegitimo, sed etiam natura est præstantior, & hominem superat conceptio. Quam obrem nõ est solum soluendus metus, sed etiam oportet esse plenum lætitia. Tua sunt hæc magnalia, ô Virgo, & te glorificans qui potens est, fecit dispensationem rerum admirabilium, & supernaturalium. Verumenimvero quomodo exitum habuit propheta, quæ nõ defecturum Principem ex Iuda, neque ducem ex femoribus illius, donec venerit, cui est repositum; ipsum autem esse expectationem gentium (de Christo videlicet hoc dicit) explicare aggredimur. Tunc enim ille aduenit, quando deinceps fecerant Iudaici principes, & Romani erant sceptris subiecti. Simul enim & Christus nascitur, & fit illa prima descriptio; cum Romani scilicet dominatum obtinerent in gentem Iudæorum, & eos suo subiunxissent Imperio. Antipater enim pater Herodis, qui postea princeps fuit in Iudæa, vxorem duxit ex Arabia Cyprum nomine; quæ eum patrem effecit quatuor filiorum, quorum erat hic vnus Herodes. Satus est autem, vt quàm apertissime possumus rem declaremus. Quam enim Hircanus frater Aristoboli, post interemptum Aristobolum Pontificem, qui etiam diadema regium sibi imposuerat, vincens à Pompeio ducem Romanorum cum filiis Romam turpiter effert transmissus (quomodo constitutum quoque est, vt Iudæi tributa penderent.) Cùmque postea Hircanus ipse creatus Pontifex ab eodem Pompeio, à Partibus fuisset postremò captus, & Antipater dolo fuisset interemptus, qui erat pater Herodis, qui fuit postea Rex Iudææ, & nemo esset qui res Iudæorum obtineret; hic Herodes Antipatri filius, cum dedisset plurimas Romanis pecunias, & fœdus cum eis iniuisset, obtinet Imperium. Quænam autem huius rei data sit ei occasio, dicemus quam fieri potest breuissimè. Cùm Augustus Cæsar in Ægyptum cū maximis copiis iret, ad bellum, inquam, Cleopatram (Erât enim in eius potestate res Ægypti, vt quæ genus traheret ex Ptolemæis: sicut etiam videtur Iosepho) accedit ad eum hic Herodes, & exercitus, & impensas ei suppeditandos, non mediocriter fungens apud eum munere. Cùm autem & Cleopatra, & Ægyptus essent in manibus Augusti, qui iam duodecim annos imperauerat, ipse Romam reuertens, memor, vt est consentaneum, officij quo in eum vsus fuerat Herodes, senatusconsulto Iudææ eum Regem eligit, ei quoque imposto diademate. Qui cum venisset Hierosolyma, quoniam sciebat Iudæos non esse bene in eum affectos, sed quod esset alienigena, & alioqui asper, & difficilis, eius agrè ferre imperium, eorum quidem nonnullos occidit, plurimos autem malefecit, ciuitatè quoque & Dei templum stolidè, & improbè redegit in seruitutem. Ille ergo malè vtens potestate, quidam insigniter celestatum adjicit, & quod erat sui vitij apertum indicium. Tribuum enim, & familiarum quæ erant in Iudæa, publicas scripturas à tempore Elstæ, rem faciès inuidia plenam, & insania, igni tradit. Scopus autem erat improbissimus, nempe ne notum esset Iudæis, ex quanam ij sunt tribu, & quinam ex eis sunt indigenæ, & quinam ex iis, quos ipse solebat appellare *γυναικες* id est, aduernas. Præter alia autem, cum sacerdotalem vestem in quadam vase

vase repositus, viris indignis, pecuniis (proh dolor) emptum mandabat Pontificatum. Et hæc quidem iste. Cùm autem Cæsar Augustus quadagesimum secundum sui Imperij ageret annum, exiit ab eo edictum, vt fiat descriptio vniuersi orbis terræ. Abiit itaque vnusquisque in suam ciuitatem, vt ibi describeretur. Oportebat enim in descensu eius, qui regnat in cælis, terræ quoque principes cõferre munera. Quoniam autè edictum, scilicet descriptionis, vnus quæque in suâ cõpellebat patriâ, Ioseph quoque ei parens, ex Galilæa, ex ciuitate, inquam, Nazareth, venit in Iudæam, in Bethleem ciuitatè, quæ est ciuitas David. Causa verò erat eo, quod esset (inquit) de domo, & familia David, hoc est cognatione. Venit autem ad descriptionem cum hac ex mulieribus maximè admirabili Maria, quæ erat grauida. Etenim Galilæa quidem est quædam regio Palæstinæ. Nazareth autem est ciuitas Galilææ. Rursus autem Iudæa est quædam, quæ sic dicitur, regio: Bethleem verò ciuitas Iudææ. Atque Christum quidem omnes Prophetæ, non ex Nazareth venturum dicebant, sed ex Bethleem, & fore vt illic pareretur. Ecce enim tibi è vestigio proposita est propheta: Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam es minima in principibus Iuda. Et quæ sequuntur deinceps tibi declarat Euangelium. Quoniam ergo manifestum erat omnibus, Christum venturum ex Bethleem; idcirco Iosephum, & Mariam, qui etsi ciues essent Bethleemitarum, ea terra dimissa (quod multis sæpe accidit, vt dimissis iis, quæ ipsos tulerunt, malini in aliena habitare ciuitate) ipsi quoque habitabant in Nazareth; compellebat, vt dictum est, eos vel inuitos in Bethleem edictum Deo admirabiliter, & præter opinionem hæc dispensante, & versante. Cùm illic ergo fuissent propter descriptionem, Impleti sunt, inquit, dies, vt virgo pareret; & parit filium suum primogenitum; & fascis involuit eum, qui nullis potest terminis circumscribi; & propterea quod non esset eis locus in diuersorio. (O tuam ineffabilem, Christe, propter me paupertatem!) in præsepi reclinat eum, qui omne alimèntum suppeditat, eum, qui nequaquam capi potest, ea, quæ ipsum arcana ratione cõperat. Cùm enim multi ex multis locis ad descriptionem confluerent (vt est consentaneum) & loca scilicet præoccuparent, & ex eo eos, qui postremi veniebant, in magnas abducerent angustias, illum sic cum aliis loco egenum præsepe suscipit; illum, inquam, qui paupertatem elegit ab initio, & eam honorauit in seipso. Sed pastores quoque, inquit, erant in hac regione agentes in nocte custodias. Ad quos Dei quoque aduenit Angelus, & eos Domini gloria circumfulsit. Cùm autem exterriti fuissent (spectaculo: Timuerunt enim, inquit, timore magno; Angelus timorè, vt qui non decenter reos inuasisset, expellit: Nolite timere, di: ens; Ecce enim annuncio vobis gaudium magnum, quod erit vniuerso populo, non Iudæis solis, sed omnibus. Adijce adhuc apertiorè gaudij significationem: Quoniam, inquit, natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus, in ciuitate David. Vt autem à Deo profecta, & vera vox iudicaretur, eius statim sequitur confirmatio. Repente enim cum Angelo laus quoque auditur à multitudine Angelici exercitus dicentis: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ volûntatis. Quæ-

nam verò erant ea, quæ tu admirabilis conferuabas Maria, & in tuo corde conferebas? Num omnino & id, quod tibi dixerat Angelus, & quæcunque rursus dixerunt pastores: Hæc ipsa in tuo corde componens, & cum illo ipso confersens, videbas omnia ad vnum conuenire, quod Deus verax sit is, qui est ex te natus, & te fecit miraculum, quod cælo & terra non capitur. Qui etiam suscipit circumcisionem, confirmans suam cum Iudæis cognationem, ne illis occasionem præberet eum negandi, Circumciditur autem octauo die, seu die Dominico, quod fuit etiam resurrectio; Et Iesus nominatur. Significat verò hoc salutem populi. Quod etiam Virgini prædicit Angelus ante conceptionem, Et vocabis, inquit, nomen eius Iesum. Idemque Ioseph postea, atque subiungit. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Deinde etiam rursus expectat tempus purificationis. Postquam enim impleti sunt, inquit, dies purificationis eius secundum legem Moysi (implementum autem dierum erat dies quadagesimus) tulerunt infantem Iesum in Hierosalem, vt sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adpariens vuluam sanctum Domino vocabitur; & vt darent hostiam, secundum quod dictum est in lege Domini; par turturum, aut duos pullos columbarum. Sed satius fortasse fuerit id soluere, quod videtur repugnare inter Euangelistas. Matthæus namque dicit Iesum, postquam natus esset, profectum in Ægyptum: hic autem, diuinus scilicet Lucas, ipsum post quadraginta dies venisse Hierosolymam. Sed nihil dicunt, quod inter se discrepet, neque quod rei obset consequentiæ. Cùm enim, postquam natus esset, secundus annus præterisset, Christus abducitur in Ægyptum. Lucas ergo ea, quæ interim facta sunt, & quæ prætermisit Matthæus, circumcisionem scilicet tractat, & purificationem. Et ecce, dicens, homo erat in Hierosalem, cui nomen Symeon, & homo erat iustus, & spiritus Domini erat in ipso. Quinetiam venit, inquit, in spiritu in templum, & ei vnus præbuit ad eum suscipiendum. Quodnam est autem salutare, quod senex suis vidit oculis? Ipse qui desiderabatur Iesus. Hoc enim nomen quoque significat. Paratum verò fuerat eius mysterium omnino ad salutem, non solis Iudæis, sed, mundo etiam vniuerso. Hoc enim sibi vult illud; Omnium populorum; sicut etiam illud; Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam populi tui Israel. Vide verò quàm accuratè loquitur Euangelista. Erant autem, inquit, Ioseph & mater eius admirantes propter ea, quæ de ipso dicebantur. Matrem quidem dicens, vt quæ verè esset, & ab ipsa vocans habitudine; illum autem nudo nomine, vt qui videretur quidem pater, non esset autem re vera. Ea quoque ratione ambobus quidem benedixit Symeon: relicto autem Ioseph, alloquitur Mariam solam, vt quæ fuisset ministra diuini consilij: Ecce enim, inquit, hic positus est in ruinam, & resurrectionem multorum, & in signum, cui contradicetur. Quomodo autem à te, studiose auditor, accipitur illud, Et tuam ipsius animam pertransibit gladius? Quidnam ergo existimare oportet hunc esse gladium? Num dubitationem, offensionem, tentationem, quæ in tempore crucis tuam, ô Virgo, pertuaserunt animam? Te ergo ipsam quoque, etiam si desuper Domini

pulchrè res didicisti, attinget aliquid. Conuenientius est autem, quod dolorem ipsum gladij nomine significauerit, qui quidem tempore passionis eam inuaserit. Nam id, quod dicitur, ut reuerentur ex multis cordibus cogitationes, ad discipulos magis quam ad eam pertinere videtur; nempe quod post tentationes, & dubitationes, quæ cor eorum concusserunt, non multum temporis intercessit, & velox quadam illuxit à Deo curatio, eorum animos replens tranquillitate, & ad fidem suam confirmans magnitudine resurrectionis. Sed id, quod cæpit, persequatur oratio, & rursus accipiat ea, quæ prætermissit. Cum enim, inquit, natus esset Iesus in Bethleem Iudæ in diebus Herodis Regis. Vides? Et tempus nobis Euangelista, & locum, & auctoritatem similiter significat. Auctoritatem quidem, ut eum ab altero Herode discernat, ac distinguat, qui Ioannem interfecerat. Ille enim erat Tetrarcha, hic autem Rex. Locum vero, & tempus, nos transmittens ad prophetias. Quarum alteram quidem prædixit Michæas; Et tu Bethleem, dicens, terra Iudæ, nequaquam es minima in principibus Iudæ. Alteram vero Iacob Patriarcha; Non deficiet enim, inquit, princeps ex Iudæ; & dux de femoribus eius. Quomodo autem magis venit in mentem, ut tantum iter conficerent, & venirent ad adorandum infantem, qui erat adhuc in fasciis, idque esset eius mater pauper, & nullius nominis, & quæ nihil habebat præter solum tugurium? Numquid planum est Deum eorum animos ad hoc mouisse? Vide enim eorum quoque claram fuisse vitium, non solum eo quod venerint, sed etiã quod audacter, & libere loquantur. Ne enim existimarentur fuisse suppositi, & via ducem ostendunt; Vidimus enim, dicentes, eius stellam; Et via magnitudinem; In oriente scilicet. Deinde etiam addunt insignem fiduciam, cum dicunt: Et venimus ad eum adorandum. Neque iræ populi, neque Regis tyrannidis vlam ducant rationem. Quæ enim audisset Herodes, contra barbarus est, inquit. De imperio enim eum metus cæperat. Et ideo ad se quoque congregat pontifices, & scribas populi, & eos diligenter interrogat, ubinam Christus nasceretur. Considera autem admirabilem rerum dispensationem, & quem admodum veritas etiam saorum inimicorum vitur auxilio. Cum enim interrogarentur Iudæi, ubinam Christus nasceretur, ij, In Bethleem Iudæ, ut res se habebat dixerunt, & statim testem adduxerunt prophetam, qui & Bethleem magnificat, & ex ea ducem exiturum, & populum Israeliticum ab eo esse pascendum prædicit. Sic ij, qui erant re vera inimici, necesse habebant vel inuiti aperire prophetiam, & si non omnem. Quod enim deinceps sequitur, reticuerunt; quod est: Egressus eius ab initio à diebus æternitatis. Cur sic fecerunt? quod Regi loquerentur ad gratiam. Ille autem quid facit? Clanculum vocat Magos; diligenter perscrutatur stultus tempus stelle, quæ apparuit eis, iam aggrediens de medio tollere id, quod natum fuerat. Quod quidem non solum erat amentia, sed etiam infantia. Cuiusmodi enim erant ea, quæ clam cum Magis vocatis loquitur? Ite, & diligenter inquire de puero; postquam autem inueneris, renunciate mihi, ut ego quoque veniens eum adorem. Euidens, & aperta infantia. Si enim vera quidem sunt verba, & non insidiosa, cur eum eis latenter con-

grederis? Sin autem vis aliquid sinistrum celare, & dolosum, quomodo ne hoc quidem potuisti perspicere, quod sic à Magis deprehenderis, malignè & sceleratè getere, quod quætas lateret. Hinc cum stella eis rursus apparuisset, eis dux efficitur, sicut ab initio. Absconsa enim erat, postquam apparuerat ad Orientem; ut cum illi ducem perdidissent, necessario Iudæos interrogarent & sic res euaderet manifesta omnibus. Postquam verò vel ipsos inimicos habuere magistros, eis rursus apparer. Vide autem à quam multis sit eius rei fides. Nam nunc quidem stella, nunc populus Iudæorum; deinde etiam Regis insidie, & præterea prophetia, docent id, quod quærebatur. Deinde cum eos rursus stella accepisset ex Hierosolymis, postquam cum Rege collocuti essent, deducit in Bethleem, non simpliciter vadens, sed eos trahens, & ducens meritis, ut vel ex eo notum esset omnibus, eam non esse stellam vnam è multis, neque omnino similis cum aliis ordinis. Ideo enim vadens ex Hierusalem non prius consistit, donec ad ipsum venerit præsepe. Postquam autem stetit supra puerum, statim consistit. Et propterea quod nunc quidem absconderetur, nunc autem appareret, & deinde cum apparuisset, rursus staret, ostendebat se esse maioris virtutis, quam quæ in stellam caderet: & eis faciebat accessionem fidei. Certè longe maxima afficiuntur læticia quod & inuenissent id, quod quærebatur, & iter non frustra confecissent, & quod foetus esset diuinus, & quod fuissent nunciij veritatis. Quæ quidem omnia sunt illius admirabilis puella encomia propter Deum, qui ex ipsa natus est; & eorum magnitudine illam ut præcipuum eximunt à mulieribus. Postquam autem fuerunt intra domum, viderunt, inquit, infantem cum Maria matre eius. Quid autem magnum viderunt, quod eum adorant, cum omnia essent eiusmodi, ut nihil posset esse vilius? speluncamne, præsepe, fascias; an matrem, quæ tanta erat simplicitate? Quid ergo eos tanta affecit admiratione, ut non solum adorarent, sed etiam dona offerrent, eaque huiusmodi, quæ ipsum esse Deum, & Regem, significarent? Hoc enim sibi uolunt, nempe Regem quidem aurum, thus uero Deum; Mirra autem præ significabat mortem, quam pro me erat subiturus. Quidnam ergo eos mouit? Illud, quod etiam effecit, ut domo excitarentur, & tantum iter conficerent; stella omnino, & quæ eorum animis inerat à Deo illuminatione. Sed quid consentaneum erat animo uersare matrem, hæc cernentem? Cuiusnam filij esset mater, ad quem uiri tam in signes sic accesserat, stella ducem vientes, qui eum adorabant in fasciis, & dona offerebant, tanquam ei se conciliare studentes, & sibi aliquid magnum, quod hinc erat secretum, procurantes. Vel quantum eam gaudere par erat ac quantum illustrari, quantæ que spei fructum iam percipere non ex his solum, sed ex illis etiam, quæ præcesserant, admirabilia, colligente? Hæc puer ille dat ei præmia, sic opponit humilibus ea, quæ sunt illustria; ne solum uisus speluncam, & rugurium, & præsepe, & viles fascias, parua, ut consequens, videbatur, opinaretur, & distrahatur cogitationibus; sed ut & hæc magna considerans, rursus in altum extolleretur, & propter hunc nouum partum se posse beatam ducere. Quod enim ab initio consuevit Dominus facere, ut quæ sunt

vilia,

vilia, & humilia extollat præter opinionem, sicut è contra, ut ea, quæ sunt superba, deprimat: hoc quidem certe videtur etiam facere in seipso. Sed cur Magis est imperatum, ne rursus redirent ad Herodem? Et quorsum illa abiecit, & minus decora in Ægyptum fuga Christi; perinde ac si non posset aliter esse saluus? Futurum est enim, inquit, ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Num ut per hæc parua, & humana, & cerneretur ipse carnem sumpsisse, & dispensationis illius crederetur magnitudo? Maxime propterea nec primo statuit in omnibus facere miracula. Quæ enim ab initio facta sunt, propter matrem omnino facta sunt, propter Ioseph, propter pastores, propter Magos, Quæ de causa Magis quoque datum est responsum, ne reuerterentur ad Herodem, ut & doctores eito mitterentur in Persarum regionem, & Tyranni furor interrumperetur, sciretur se ea aggredi, quæ effici non possent. Quod si non euasit melior, non in eum, qui hæc prouidit, & qui hæc eo fecit consilio; sed in summam illius insaniam culpa est conferenda. Præterea ut tu quoque, qui ex Christo uiuere uestigia, non paruas ad philosophiam ex eo inuenias occasiones; nempe ut & statim ab initio expectes tentationes, & sis paratus aduersus insidias. Iubetur autem assumere puerum, & matrem eius, & fugere in Ægyptum. Non sicut prius. Nam tunc quidem dicit uxorem tuam: nunc uero hanc uocat matrem, cum esset egressus paruas, & emota suspicio. Fuge autè causa est metus insidiarum. Vide ergo rursus cum magis, & suspiciendis coniungi humilia, & cum iucundis ea, quæ sunt molesta. Post illam per stellam deductionem; post illorum tanquam Regi, vel potius tanquam Deo exhibitam adorationem, & donorum oblationem; in eo fuit metus mortis, & fuga occulta. Et de quo prius renunciatum fuerat fore, ut saluum faceret populum, ne se quidè videtur posse saluum facere. Quæ quidem quomodo rursus animum Virginis affecerunt? Et quid consentaneum est eam interea cogitasse? Sic etiam in omnibus sanctis consequenter inuenies, cum iis, quæ sunt ex animi sententia, misceri quoque molesta. Verumenimvero sic quidem Christus venit in Ægyptum. Herodes autem cum à scopoberrasset, in infantem, qui nullam fecerat iniuriam, tota ira erumpit, eo modo eos vlciscens qui illum ilulserant, vel potius propter suam in Christum insaniam, quam concepit ob metum Regni committere aduersus omnem irruit naturam, & interficit omnes infantes, qui erant in Bethleem, in hac vniuersa eade infantium, existimans se & vnum illum omnino affecturum, & ut ille solutus esset à metu, omnes lugere procurans immisericorditer; quod vel in rebus inanimatis abstinuisse facere alius, & teneras plantas aspiciens, misericordia ductus eas noluisse excindere. Sed videte vos qui imperium amatis, & estis à vana superati gloria, in quantum ea insaniam adigat amatores, & quoniam eos ferri persuadet, & quænam eos cogit facere. Hanc autem infantium eadem Hieremias quoque multis ante annis prænuunciat, & prædicit tragediam, & introducit Rachelem flentem suos filios, & consolationem minimè admittentem. Quocirca non ignorante scilicet Deo hæc fiebant, sed & sciente, & valète quidem atterere, permittente autem arcanis quibusdam rationibus. Sed He-

rodes quidem percipiens eorum, quæ fecit, fructus conuenientes, diuinitus immissa plaga, toto corpore faceiatur, & verè malus malè perit, eius Regno in quatuor partes diuiso; Archelao quidem imperiū obtinente in Iudæa; Herode autem, & Philippo, & Lyfania, illo quidem Galilææ, hoc verò in Ituræ, & Trachonitidis, postquam autem tetrarchatum sortito Abilina. Postquam autem excessit Herodes ex humanis, Angelus rursus in somnis Iosepho apparer in Ægypto, & iubet infantem accipere, & profici in terram Israel. Quam multæ, o Christi mater, fuerunt tibi casuum inæqualitates? quàm multæ rerum mutationes? Ecce enim rursus quidem fuisisti soluta ab exilio, & ad propriam reuerteris regionem; & eum, qui tibi malè facere aggressus fuerat, ipsa potius cum vidisti malè periisse. Cum domum autem venisses, rursus inuicis malorū successione; & vides filium Tyranni, qui fuit tui filij (proh dolor) insidiator, pro eo regnantem. Sed rogauerit quispiam ex studiosis, quomodo Archelaus Iudææ imperabat Pontio Pilato tunc Præfidente. Num quod nuper dececessisset Herodes, & nodum in multa Regnum esset diuisum, illius filius interea habebat imperium? Non est autem Euangelista superuacanea patris quoque adiectio. Pro Herode enim, inquit, patre eius; ut scilicet eum à fratre distingueret, ut qui ipse quoque Herodes vocaretur similiter. Venit ergo Ioseph Nazareth, ut qui in somnis responsum accepisset (ita enim diuinus ait Mattheus) simul & periculum fugiens, & volens habitare in patria. Ut autem posset magis confidere, responsum accepit ab Angelo. Atqui non dicit Lucas illum venisse ex responso, sed cum omnem implessent purificationem, statuisse rursus reuerti Nazareth. Quomodo ergo est à nobis soluenda controuersia? Quod tempus, quod fuit ante descensum in Ægyptum narrans Lucas (neque enim ante purificationem eos illuc duxisset, ut nihil omnino fieret contra legem) hæc dicit. Erat enim omnino purificandus, deinde venturus Nazareth, & tunc descensus in Ægyptum. Deinde cum sic ex Ægypto rediissent, iubetur rursus in Nazareth venire. Antea enim, nullo accepto responso, ut illuc venirent; sed cum lubenter habitarent, ut diximus, in patria, sua sponte hoc faciebant. Cum enim ascensus non fuisset propter aliam causam, quam propter descriptionem, & nusquam stare possent, eo impleto, propter quod vnerant, descenderunt in Nazareth. Angelus certè, qui postea eos reddebat quieti, domi reitituit. Nec hoc ab eis; sed cum prophetia hoc ipsum multis ante annis significasset. Ut enim, inquit, impleteretur, quod dictum fuerat à Prophetis, Nazarenus vocabitur. Puer autem, ut ait Lucas, crescebat, & inualecebat, spiritu repletus sapientia; & gratia Dei erat in ipso. Hæc accipienda sunt, ut dicta sint, quod attinet ad humanitatem. Cum autem esset natus annos duodecim, ascendit quidem simul cum parentibus Hierusalem, festum Pasche celebraturus. Cum verò illud sinem accepisset, ipsi quidem reuerfi sunt. Iesus autem manet eos latens. Et illi quidem quærebant. Hic verò tres dies latuit. Deinde eis fit manifestus, in templo quidem sedens, simul autem audiens doctores, & cum illis disserens, & in responsis auditores afficiens admiratione. In hoc enim implebatur quod de illo scriptum est; Quod puer confortabatur spiritu & proficiebat sapientia

tia

tia & gratia apud Deū, & homines, eò quòd multis talis esse declararetur. Latet autem parentes, ne ab eis prohiberetur differere cum iurisperitis, vt qui scirent eum non didicisse literas, & cauerent ne laboretur in sermone: aut fortasse cauens, ne videretur parentes habere còtempui, eò quòd non parentibus pareret iubentibus ea, quæ sunt hominibus consequentia. Vide autem quemadmodum ea facit, quæ puero conueniunt. Non enim docet legis peritos, etiam si esset suppeditator sapientia, sed audit, & interrogat, vt inique cum magna sapientia. Sed cur non primò, nec secundò, sed tertio innenitur, qui queritur à parentibus? Hinc fortasse sepulturam, & quæ post tres dies futura erat, resurrectionem præsignificans. Tunc enim, cum sepulchro contactus esset, apparet. Sed quomodo rursus mater admirabilis à maternis visceribus, & cum magna affectione vocat filium, & tanquam reprehendens adducit eam, quæ cum dolore fēbat, inquisitionem? Ecce, dicens, pater tuus, & ego, dolentes quærebamus te. Et ideo eum illa dixisset de patre, tanquam de eo, qui videbatur, Christus veluti corrigēs id, quod dictum fuerat, dicit de eo, qui est verus pater, qui veritatem reuocans in memoriam, & prouidens, vt non humili ferpat, sed in altum extollatur. Nescitis, dicens, quòd me oportet esse in iis, quæ sunt patris mei? Sic se ostendit, Deum esse naturæ, siquidem filius eiusdem est naturæ cum patre. Quoniam autem illud templum patris erat, in iis, quæ sunt patris illis verabatur. Quòd verbum nondum manifestum illis erat. Ille autem descendit cum eis in Nazareth, & mansit eis subiectus, ex se docens honorare parentes, & quod ipse iusserat, hoc primus implens, honorare autem omnino post Deum, illisque esse præferendum Dei cultum. Ideo enim eis relictis, manet in templo, remanserat, ostēdens Dei amorem naturalis, & paterno validiorē esse debere. Sed mihi rursus vide mulierū sapientissimam Mariam, matrem eius, qui est verè sapientia, & arcana cognitio. Còseruabat enim, inquit, omnia verba hæc in corde suo; sicut etiā prius in aduentu pastorum, & hæc illi visā, & audita narrabant. Et tunc Lucas similiter hæc omnia dicit Mariam conferuare. Non enim ei, tanquam alicui infanti attendebat, sed quæ dicebantur, plurimi faciebat, & nihil erat ex iis, quæ ab ipso dicebantur, & fēbant, quod non ea magno studio dignum duceret, & corde diligenter celaret, diuinarum quarundam rerum, & arcanarum ea esse semina, easque illis præmonstrari rectè iudicans. Post hæc baptisma; post quod miracula quòque: Sed (vt diuinus dicit Ioannes) id quod primum fecit (in nuptiis, inquam, aquæ in vinum mutationem) fecit matre præsentē. Illa quidem certè prima admonet vinum deesse, filio præbens occasionem, & materiam faciendi miraculum. Is autem quauis ægre ferre videatur, & ideo reculare, facit tamen ea, quæ à matre suggerantur, honorans omnino vt matrem, & veluti ei reddens mercedem, quòd ipsum in alio gestauerit. Vide autem hic quodque Dei matris insignē moderationem, & prudentiam. Nec enim iubet audacter, tanquam mater filio, vt faciat miraculum, sed eum solummodo admonet, idque cum quadā magna reuerentia, & submissione, & quantum sufficeret ad suam declarandam voluntatem. Quid enim est, quòd dicit filio? Vinum non habent, Nam etiā ea illum esse suum cognoscebat si-

lium, non ignorabat tamen eum esse suum quòque effectorem. Et ideo simul quidem volens ostendere cuiusnam esset mater, & simul etiam referre gratiam iis, qui inuitauerant, prudenter ei suggerit miraculi effectorem. Deinde etiam ministris, Quòd cumque dixerit, inquit, vobis facite; hoc dicens de filio, iam enim veniebat ad notitiam virtutis filij, vt quæ vidisset mirabilia, quæ etiam paulatim in corde conferebat, vt rectè cognouimus ex iis, quæ præcesserunt. Quoniam autem non alio spectat argumentum propositum, quàm solum ad ostēdendam Virginis magnalia, erit hoc quoque vnum ex iis, quæ illis sunt bona, & præclara, si ostēderimus eam fuisse perpetuò versatam cum filio, & ei semper assistisse, & nec in tempore quidem rerum aduersarum, nec in passione fuisse ab eo separatam, quòd & discipuli, & amici, & omnes noti, alij quidem ipso omnino relicto, se in pedes coniecerunt; alij verò, cum paululum expectassent, negauerunt. Itaque quoniam hæc ita se habent, aliis relictis, nos ea dicamus. Cum enim tempus iam adesset passionis, & ille se ipsum traderet, & staret in medio eorum, qui in eum eadem spirabāt, & iam abduceretur ad Pilatum, & ante Caipham sisteretur, & ad Herodem mitteretur examinandus, & tandem in eum ferretur sententia, & Crucē condemnaretur, mater, sicut in aliis superabat mulierem, ita etiam hic quoque videretur plusquam mulier, quæ ab illo minime recedit, sed propius sequebatur nihil timens, quòd esset formidabile; non quòd tantum maternis visceribus, quàm quòd potius diuino induceretur iudicio, ad eò vt alias quoque duas mulieres, duas, inquam, Marias, vt docet Euangelium, ad hoc adhortata sit, & vt secum versarentur, persuaferit: vt quæ essent forti, & generoso animo, & vellent adhærere huic sponso, qui non videtur, & tamen cum non cernatur, appropinquat. Erant enim, inquit, mulieres quoque, quæ consequebantur à Galilæa, & ministrabant ei. Ea ratione videntur ne abfuisse quidem à tempore mysteriorum: sed cum duodecim quidem minime accubuisse, fuisse tamen eius domus consequenter participes. Nam discipulos quidem, cum mysteria, & humilitatis summæ traderet doctrinam, vnā habuit accumbentes; matrem autem iussit curam gerere mulieram, quæ ministrabant, tanquam per eam ipsas benignè accipiens, & adimplens officium humanitatis, & simul cum eis vespens, & sic pro ministerio eis referens gratiam. Sic autem vnā quoque ingressa est in atrium Annæ, & Caiphæ, cernens vnumquodque eorum, quæ gerebantur, & apud eum quidem manens, dum iudicaretur, vnā autem proficiens, dum abduceretur ad mortem, eorumque, qui ibant egressus, & ingressus considerans, & omnium ora attendens, vt sciret quænam in eum ferretur sententia, quinaam verò erāt ij, qui ei assentiebantur, aut qui reprehendebant; vnā autem proficiens, dum abduceretur ad mortem. Nulli enim obsecrum est eam hæc vidisse omnia, quando quidem in cruce quoque vnā aderat, quando ab ipso crucifixo filio fuit commendata discipulo. Et ideo licet considerare, cuiusmodi illa esset, quæ hæc difficilia cernebat, & molesta, illusiones, flagella, alapas, purpuræ amictum, coronæ impositionem, contumeliosam traductionem. Oportet quoque

considerate, quemnam habet animum, siue ex filio eam simpliciter iudicet; naturalem ferentem vim passionis, siue quòd eum cognosceret homine superiorem, admirans summā eius tolerātiā, aut potius vrunque, ad eò vt & naturali flexeretur affectione, & miraculo afficeretur. Postquam autem scelerati venerunt in locum Caluarie, & fixa quidem fuit crux, in ea verò pendeat eius filius, quomodo erat animo affecta, eum videns sic patientem? Quomodo videbat eum nudatum vestibus, qui celum tegit nubibus? Quomodo habentem puras carnes clavis confixas? Quomodo non in eius potius carnes tela immittebantur? vt etiam hinc finem acciperet, quòd dixerat admirabilis Symeon: Tuam quoque ipsius animam pertansit gladius. Quomodo sanguinis guttis effluentibus non acerbiores lachrymarum aquæ ductus fluebant ex illius oculis? Quomodo illum tulit videre in cruce distensum, ipsam, & eos qui aderant, aspicientem aspectu benignissimo? Quid verò irrationis, quid impia transeuntium scommata, ingratorum sublationes, probra eorum, qui circustabant? Quæ quidem omnia eam transferbant profundius, quàm vili clavi. Et innumerabilibus quidē plagis lauciabatur, stimulis autem confodiebatur innumerabilibus. Hoc verò erat ei omnium molestissimum, quòd ad illum quidem accedere, & eum alloqui sitiebat, te pellebatur autem à multitudine canum eam circumdantium. Sic enim diuinus ille pater eos prius nominavit. Postquam autem quæcunque volebant, impleta fuerunt à Dei patricidis, & non expectabant amplius forē, vt ab eis euaaderet; cum proximi quidem amici effugissent, aut potius (vt dicam cum Propheta) à longe starent, ipse autem esset clavis còfixus, custodia ab eis omnino negligebatur; Tunc verisimile est Deiparam, sibi data facultate, ad eum accessisse, & intermeratos quidē eius pedes, & impressas eis plagas lubenter esse deolculatam, & sanguine miscentem lachrymas, oculos & genus attriuisse; cum maximo autem animi motu eum aspicientem dixisset: Quid hæc sunt, o Domine, & Deus? suntne hæc remunerationes tuæ inexplicabilis in homines clementia? Estne hæc retributio tuæ benignitatis? sine, quos tu affecti beneficio, tales tibi gratias retulere? Te purpura induunt irrationes, quos tanquam filios pater ornasti stola gloriæ, & tanquam aquila nidum tegens, alis expansis, suscepisti, & in dorso tuo portasti. Contumeliaz coronam tibi imposuerunt, quos bonæ voluntatis armis ipse coronasti, & vt aduersus inimicos caput tollerent, confirmasti. Clavis tibi dolores afferuit, qui à laboribus Egyptiacæ seruitutis, & ab innumerabilibus afflictionibus sunt liberati. Arundinetum caput festiunt, quibus mare virga percussum cessit fugientibus. Sed loquere aliquid modicum ad tuam matrem recreandam: non fero enim dolores, quæ te peperit sine dolore. Vbi te video postea? Quod erit mihi solatiū? Quis me curam geret, ac defendet? Cum eam vidisset tam acerbè affectam, & stātem propè dilectū discipulum, illud (sicut erat consentaneum) est omnino elocutus, quòd diuinus narrat Euangelium. Eam enim primū aspiciens; Mulier, inquit, ecce filius tuus; ostendens discipulum: Sic vel cruci affixus curam gerebat matris, & eam commendauit dilecto discipulo, nos docens, non negligere parentes

vsque ad extremum spiritum; quāquam prius videbatur etiam repellere, vt quæ non in tempore ei esset molesta. Quid enim mihi, & tibi (in nuptiis inquit) mulier? Et postea. Quæ est mater mea? Hic autem apertam ostēdit dilectionem, & discipulo quidem eam commendat, sic còsolans; illum autem magis honorans commendationem, & quòd valde eum diligeret, hoc vtens testimonio. (Quid enim aliud faciens, aut dicens, illum tali honore est dignatus?) simul quoque quòd permanisset, ei referens gratias. Deinde eum etiam aspexisset discipulum. Ecce, inquit, mater tua. Hoc autem erat coniungentis ad dilectionem, & simul etiam ostendens amborum auctoritatem. Ab eo ergo tempore, inquit, discipulus eā accipit in propria intelligens quorsum tenderet oratio, & domini voluntati sincèrè inserviens. Postquam autem finem accepertit omnia, sitio, inquit Saluator. Qui verò erant veloces ad malum, & ingratorum ingratiissimi, ei acetum felle commixtum, qui aqua (proh dolor) in siccis aestu in terra arida sunt potari; & qui melle saturati fuerunt, fel porrigunt: Quorum vna vna fellis, & ira draconum domus. Sed quomodo rursus illam hæc videntem oportebat cruciari animo? Quando autem mortuum quoque vidit, quomodo tulit, quomodo non etiam ipsam vnā abruptim animam? Quomodo sustinuit videns inimicos, qui ne post mortem quidem adhuc erant reconciliati filio; sed eadem adhuc in eum spirabant, & gladio eius latus confodiebant? Sed hæc quidem diuinus narrat Euangelium. Dicuntur autem hæc quoque à linguis, quæ plurimi faciunt veritatem, quòd cum hæc noua, & admirabilia percepta essent oculis Deiparæ, & post mortem filij, perinde ac si viueret, ex eius latere aqua, & sanguis scaturiret, illa eum quidem haurit reuerenter, & diligenter. Deinde ea sic se totam dedit parandæ sepulturæ, & quemadmodum diuinum illud corpus de ligno deponeretur, & aptum monumentum consequeretur. Cum autem non posset hæc per se efficere, eius mentem mouet omnino eius filius, vt scrutaretur in loco Caluarie. Quòd cum factum esset, concedit vt eius scopus facillè succederet. Inuenitur enim quoddam monumentum recentissimum, & pulcherrimum, & elegans locus, in quo erat situs, illo quidem nequam dignus: Quid enim omnino ex rebus terrenis? Sed nō indignus eius, quæ querebat, desiderio. Atque erat quidem sepulchrum planè, vt dixi, nouum & omnino intactum, vt in quo nullam adhuc esset sepultura; ne si alia posita fuisset corpora, dubitaretur quòd nam surrexisset; & locus in optimo aere positus, & in horti speciem ornatus. Postquam autem sciscitata intellexit, non solum esse amicū horti Domini, sed etiam discipulum, verum occultum (hoc enim docet Euangelium) vt qui Dei timeret, patricidas, venit ad eum Virgo, & verbis ei suadet accommodatis, vt in suo monumento, tanquam in aliquo armario, magnam vim opum reponat, & sic domum custodientem apud se vitam habeat. Finem enim, inquit, accepertit res aduersariorum, & maximè probrosam hi mortem Magistro attulerunt, nulla quantumvis magna iniuria, & ignominia, in eum prius prætermissa. Cæterum nunc quoque in ligno iacet mortuus, & nudus, mihi, & creatæ naturæ horrendum spectaculum, vt quem potius irrideant, quàm eius misereantur. Da ergo mihi

mihi gratiam, & communi, in qua, huic magistro. Audacter pete illius corpus, ut deponatur, & man-
 detur sepulcræ; si non etiam post mortem sit illis
 Iesus inuisus. Sic nobis omnibus magnam afferes
 consolationem, qui in omnem redacti sumus ege-
 statem, & quorum nemo mouetur misericordia:
 Amici enim mei, & propinqui mei ex aduerso ap-
 propinquauerunt, & steterunt. Et proximi mei à
 longè steterunt. Ex me non possum quicquam fa-
 cere, ut vides, cum sim sola, & hospita, & cum vno
 solo ex discipulis attenda sum crucifixo. Sic mihi
 fustes dolorem, sic reprimes lachrymas. Cum Iose-
 phum Deipara talibus verbis inflexisset, & inci-
 ditasset, emittit ad Pilatū. Ille autem expulsa om-
 ni timiditate, & ab illo, qui mortuis vitam inspi-
 rat, mortuo audacia inspiratus, Audacter (inquit
 Marcus) ingreditur ad Pilatum, & iis vultus, quibus
 opus erat, verbis, petiit, accipit diuinum illud
 corpus, & cui nihil potest exquiri, ostēdens ani-
 mum Iudæ tanquam ex diametro contrariū. Nam
 ille quidem cum haberet, tradidit ei, qui erat in-
 terfecturi; hic autem ab iis, qui interfecerāt, petiit,
 & accepit. Verum enim uero rursus persequatur
 oratio, quomodo mater se haberet. Dicunt enim
 ij, qui de his rebus tractant, eam ab initio vsque
 ad finem se fortiter, & constanter gessisse, hoc est
 quidem, & non indecorè vtentem motu animi,
 factis tamen ostēdentem se esse matrem, sed om-
 nino matrem illius, qui amico mortuo & ostendit
 amorem, & motum animi certis signibus cōtinuit.
 Mortuum itaque vidēs filium, ea motu animi vta
 est, ut oportuit. Quinetiam in eo à Cruce depo-
 sitendo maternis manibus inseruit, & clauos, qui
 extrahantur, suo sinu accepit, & membra illius
 amplexa est, partim quidem vlnis stringens, partim
 autem suis quoque lachrymis plagas emun-
 dans, deinde etiam tota toti corpori circumfusa.
 Ecce tibi ab omni seculo profrauitum mysterium
 ad finem vsque venit, o Domine; placida voce di-
 cit. Et Iosepho in manu tradens sindonem; Tibi
 autem, inquit, deinceps erit curæ, vt in hac eum
 honestè componas, myrrhaque pulchrè condias,
 & ei iusta facias. Cum sic ergo nouo monumento
 diuinum corpus tradidissent, Ioseph, & qui cum
 eo erat, Nicodemus, & alij, qui cum eis aderant,
 ipsi quidem statim recedunt à sepulchro; mater
 autem sola remansit sepulchro adherens, minimè
 dormientibus oculis perseuerans. Nam et si Ma-
 riam Magdalenam Matthæus ex aduerso cum al-
 tera significauit assedisse, solum tamen ad viden-
 dum venisse innuit, neque ausas esse accedere eò
 tempore, quo mandabatur sepulcræ. Certè nan-
 que eis succurrit, vt recederent propter metum
 Iudæorum, & aduentum custodiz. Inquit enim
 ipse Matthæus: Vespere autem sabbati, quæ luce-
 scit in prima sabbati venit Maria Magdalene, &
 altera Maria videre sepulchrum. Non dixisset au-
 tem venisse, quæ remansissent, nisi ex quoque si-
 militer vt ceteri recessissent à monumento. Atque
 alij quidem alteram, quæ dicitur, Mariam, quam
 ipse dixit, qui præcessit, & Marcus clarè aperit, di-
 cens; Maria autem Magdalene, & Maria Ioseph
 aspiciēbant, vbi poneretur; alij verò Mariam, quæ
 appellata est Iacobi, existimauerunt esse Deiparam,
 non rectè, neque accuratè veritatem coniectantes.
 Vbi que enim in Euangelij ipsa post arcanum il-
 lum ortum apertè & propriè nominatur Mater, &
 hanc omnino maximè notam habet appellatio-

nem. Accipit (inquit) infantem, & matrem eius.
 Et rursus, Erat mater Iesu illic. Et alibi, Dicit ma-
 ter eius ministris. Et, Descendit in Capharnaum
 ipse, & mater eius. Et, Mater tua, & fratres tui ste-
 terunt foris. Quinetiam, steterat ad Crucem Iesu
 mater eius, & soror matris eius. Habes, si vis, et
 Lucam in Actibus suffragātem iis, quæ sunt pro-
 posita. Hi omnes erant perseuerantes in oratione
 cū mulieribus, & Maria matre Iesu. Et in summa
 difficillimè inueniri potest eā esse aliter nomina-
 tā, aut ex patre, aut ex aliqua alia cognationis ha-
 bitudine; vt dixim⁹. Quocirca pulla ex his illa est.
 Nam aliz quidem tota nocte ad sepulchrum in-
 gressæ sunt, & egressæ, & ea, quæ fiebant, Apo-
 stolis nunciauerunt. Quamobrem nec eis contigit
 videre plura miracula resurrectionis. Illa autem,
 quæ indiuisa assidebat sepulchro, omnia vidit
 apertè, & non statim, sed postea protulit in lu-
 cem, & renunciauit. Nam quomodo simul terra-
 motum, & Angelum in momento temporis descen-
 sum, & lapidis reuolutionem, & custodum pro-
 fundum soporem, & expergefactionem, & quo-
 rundam in vrbē reuersionem, potuissent abeuntes
 mulieres, & rursus reuertentes integrè perspicere?
 Sed clarum est hæc fuisse materni, & ardentis
 amoris, quæ perpetuè assidens, & acriter spiritu
 vigilans omnia perfectè vidit, vt se habebat, quod
 ne tantillum quidem, vt diximus, à sepulchro re-
 cesserit, donec ipsam viuificam vidit resurrectio-
 nem. Nam lapis quidem reuolutus, & Angelus
 ei insidens, ab aliis quoque visus est mulieribus.
 Quando autem, & quemadmodum hæc facta
 sunt, illæ quidem omnino nesciebant, ipsa verò
 sola, vt quæ assideret, omnia accurate perspexit.
 Videntur ergo ei primæ esse dati boni nunciij re-
 surrectionis, & quoad eius fieri potuit, ab ea con-
 spectus fuisse splendor filij. Sed sic quidem Dei
 mater, & ipsa clarius aspicit filij resurrectionem,
 & eius prædicatores de ea magis cōfirmat, quam
 ex, quæ vnguenta attulerunt; etiam si, dum lo-
 querentur de Domini resurrectione, nullam eius
 mentionem fecerint, cauentes fortasse materum
 afferre testimonium, ne videretur suspectum, &
 propter coniunctionem fides ei minus haberetur.
 Sed Deipara, cum filij resurrectionem & visū, &
 internis oculis sic accepisset, postea habitauit cum
 dilecto discipulo, expectans tempus Christi as-
 sumptionis. Postquam autem sine accipere oport-
 tebat quæcunque ad carnis susceptæ pertinebant
 Oeconomiz, & ita in cælum extollit quod assump-
 tum fuerat, amicis apparēs Saluatori. (Non enim
 sæpe post resurrectionem spectabilem se illis præ-
 bebant) & multa alia cum eis disserit, & boni spi-
 ritus aduentum annunciat. Deinde etiam cum
 eduxisset parum extra ciuitatem, & illos, vt eum
 decebat, impertisset benedictione, videntibus
 ipsis in cælum extollitur. Sed ne ea res ipsis affer-
 ret molestiam, & dolorem eis procrearet magnifici
 priuatio, eius quoque curam gessit bonus pastor,
 Ad eos mittit Angelos, qui & illius ascensum ex-
 plicarent, & eos ineffabili, & admirabili imple-
 rent consolatione. Cū autem adorassent, rursus
 domum læti sunt reuersi, simul quidem agentes
 in superiore cœnaculo, sicut constitutum fuerat,
 paraclæti expectantes aduentum. Erant autem in
 oratione vnanimiter perseuerantes. Sicut etiā Lu-
 cas Euangelista narrat. Cū enim nominatim Chri-
 sti enumerasset discipulos, deinde subiungit: Et hi
 omnes

omnes perseuerabant vnanimiter in oratione, &
 preceatione cum mulieribus, & Maria matre Iesu,
 & cum fratribus eius. Semper enim ipsa quoque
 cum eis conuersabatur, à rebus pulcherrimis, &
 honestissimis nunquā omnino desistēs. Postquam
 autem in tempore Pentecostes Apostoli impleti
 diuina gratia paraclæti, ad Euangelij doctrinam
 alius alio mittebantur, & iam prædicatio fidei
 annuntiabatur, Virginem, vt patre dilecto disci-
 pulo, & virgini commendatam, quæ erat in Sion
 eius domus, eam habebat illic degentem: Cui
 tanquam matri Dei honor ab omnibus exhibe-
 batur. Cum verò, & mortis eam participem fieri
 necesse foret (cur enim hoc passura nō esset, quan-
 vis Dei filius ex ea genitus re vera esset homo)
 cum inquam, ætate prouecta ad multam senectū-
 tem peruenerat, & peregrinationis tempus præ-
 sentis esset, per Angelum se migraturam esse à filio
 edocta est, sicut & antea, quo tempore in eius
 ventrem ingressurus erat, nunciatum illi fuerat.
 Cū igitur excessus sui mysterium didicisset, eam
 rem lætitiæ tantæ quanti verbis explicari non
 potest; materiam iudicans. (Quid enim illi sua-
 uis euenire poterat, quàm cum filio suo esse, &
 vna regnare) statim iussit plurima lumina domum
 afferri. Idque factum est. Tota verò domus mun-
 data est. Lectus item, & thalamus ornabatur: &
 conuocabantur quotquot erant cognati, & vicini,
 vt cum ea lætitiæ fierent participes. Deinde
 parata erant omnia ad excessum. Significat itaque
 iis, qui conuenerant, id quod ei filius per Ange-
 lum nunciauerat. Ostendit autem brauium, quod
 sibi ab eo datū fuerat. Id verò erat ramus palmæ,
 vt linguz affluens, & vera loqui de eo dixerat; si-
 gnum victoriæ mortis, & vitæ imago immortalis.
 Sicut etiam Hebræorum pueri id eius faciebant
 filio inspirati diuinitas. Illi enim appropinquanti
 ad passionem ij ramos palmarum offerebant, eum
 futurum victorem mortis ante significātes. Cum
 autem iam ad esset super excessum, illa quidem
 verò vitæ mater in Sion iacebat in grabato; aderat
 verò is, qui eam domo exceperat, Ioānes. Aderant
 etiam quicunque erant electi in Hierusalem, ami-
 cæque, & cognatæ simul atabant. Virgo ergo ad
 Ioānem aspiciens virginem, cum pauca eam eo
 esset locuta, deinde, Duas, inquit, tunicas quas
 toto vitæ tempore habui regamentum meū cor-
 poris, eas tibi iubeo hisce dabis mulieribus.
 Hæc illa quidem dixit: Qui aderant verò videntēs
 signa decessus, ex oculis multas fundebat lachry-
 mas. Quis enim tali priuari muliere tulisset sine
 dolore? Deinde è cælo quidem descendit eius fi-
 lius, illius diuinam assumpturam animam. Per nā-
 bem autem suos congregat discipulos, vt vene-
 randum eius corpus mandarent sepulcræ. Post-
 quam verò vidit eos Deipara, cognouit autem
 causam, propter quam omnes statim accessit fue-
 rant, & vnusquisque auditis petitiones, eos qui-
 dem, vt par erat, impertit benedictionibus. Cum
 verò omnibus dixisset verba, quæ in decessu dici
 solent; Vos, inquit, valete filij; meum autem hinc
 decessum ne luctu, sed lætitiâ potius prosequimini,
 quandoquid vobis est persuasum, nos transire
 ad gaudium: & videre, vt corpus meum in mēdo-
 tis sepulcræ in hac figura, in qua ego me com-
 posuero. Hæc est enim, inquit, mea voluntas. Ac-
 cessit autem Petrus, deinde alibi, & cum lucer-
 nas ipsi accendissent, illa in spiritu exultans, di-

ductis labris; Benedico tibi, inquit, datori omnis
 benedictionis, causæ luminis, qui meum ventrem
 inhabitasti. Benedico tuz charitati, qua nos dile-
 xisti, Domine, & magnifico verba tua, quæ nobis
 data sunt in veritate; & credo mihi affatura quæ
 dixisti. Cum sic dixisset, se reclinat in lecto, &
 manibus in altum subleuatis, cum nulli reprehen-
 sioni affine suum corpus in honestam & decoram
 figuram cōposuisset, & os venerandum aperuisset;
 etenim videbatur iam Dominum ad ipsam venien-
 tem cum multitudine Angelorum; tota impletur
 gaudio, & voluptate. Et cum rursus dixisset: Fiat
 mihi, Domine, secundum verbum tuum, emittit
 tanquam in somno spiritum, & eum in amicis
 deponit filij manibus. Ne autem videatur esse
 inane quod dictum est de congregatione Aposto-
 lorum, quæ facta est in dormitione Virginis, satis
 fuerit ea summam addere, quæ à Dionysio Areo-
 pagita dicuntur in tertio libro. Et caput quidem,
 Quæ sit vis orationis, & de beato Hierotheo, de
 pietate, & de Theologica inscriptum est conscri-
 ptione. Dicuntur autem ea cuidam Timotheo
 Ephesi Episcopo. Ea verò sunt in hoc capite sic ad-
 verbum posita. Quandoquidem apud ipsos quo-
 que nostros à Deo afflatus sacrorum principes,
 quando nos quoque, vt ipse nosti, & multi ex
 nostris sacris fratribus ad videndum corpus, quod
 vitæ principium dedit, & Deum suscepit, conue-
 nimus (aderat autem Dei quoque frater Iacobus
 & Petrus, qui erat Theologorum superrema, & an-
 tiquissima summitas) visumque est, vt post illud
 spectaculum, omnes sacrorū Principes hymnum
 canerent, & laudaret; prout poterat vnusquisque;
 infinitam bonitatem diuinari virum; post Theo-
 logos, ille, vt scis, vicit omnes alios mystas sacro-
 rum, vt qui planè excederet, & à se omnino abdu-
 ceretur, & in ea, quam hymnis celebrabat, affi-
 ceretur societate, & communicatione, & ab om-
 nibus, à quibus audiebatur, & videbatur, & cog-
 noscebatur, & non cognoscebatur, indicaretur
 esse à Deo afflatus, & diuinus scriptor hymnorū.
 Et quid tibi amplius dixerim de his, quæ illic de
 Deo diuinè dicta sunt? Etenim nisi sum mei quo-
 que oblitus, scio multos à te audisse quasdam
 partes illorum Deo afflantium hymnorum. Sed
 hæc quidem facer Dionysius. Nobis autem per-
 gat oratio ad ea, quæ deinceps sequuntur. Cum
 autem in orbem sanctum Virginis corpus circū-
 dedissent Apostolorum chorus, & quicquid erat
 electum ex viris, & mulieribus, & hymnis ho-
 norabant qui illud deducebant, & omnia mem-
 bra reuerenter simul & amanter amplectebatur,
 non solum suum ostendentes desiderium, sed vel
 ex tacta credentes percipere vtilitatem. Fidem
 autem consecuta quoque est operum demonstratio.
 Cæcis oculi illuminabantur, surdis aures aper-
 iebantur, claudis bases pedum confirmabantur,
 & quodlibet morborum, & ægritudinum genus
 facile dissoluebatur. Cur non dico, quæ sunt per-
 fectiora? Aër quidem, & cælum ascensu spiritus
 sanctificabatur: Terra autem similiter depositio-
 ne sacri corporis. Ceterum nec aquæ quidem na-
 tura erat experta benedictionis; sed ipsa quoque
 lauacro purissimi corporis fuit particeps sancti-
 ficationis. Neque enim illud habebat opus pur-
 gationibus (Quis enim hoc diceret, nisi amor
 mentis?) sed suo contactu potius sanctificabat
 id, quod attingebatur. Deinde quid? Mundis sin-

tamus Deiparam. Vnum autem aliud concede nobis rogantibus; Rogamus verò vt dormiamus in eo loco, in quo hic diuinus reconditus est thesaurus. Cum hoc autem statim concessisset mulier, stragulae quidem vestes portatae sunt in eum locum. Illi verò non se somno dederunt, sed cum nocturno accepissent silentium, tota noctem perfererant in oratione, & cum lacrymis agebant gratias deiparae, quod talibus auditionibus, & spectaculis digni essent habiti. Cum autem eos, qui exorabant, vidissent somno oppressos, metuantur ex omni parte ambitum arcæ, in qua erat diuinum repositum indumentum, ipsamque ligni speciem, & habitudinem, ex quo erat arca, accuratè admodum, & diligenter considerant. Deinde mane egressi, & honestam salutarunt mulierem, & cum rogassent, vt audacter iuberet, si quid sibi opus esset Hierosolymis; se enim rursus ad ipsam venturos per eandem viam; iniecit iter versus Hierusalem; cum illa dixisset, se nullo alio egere, nisi eorum precibus, & vt eos rursus lætos videret, & alacres. Cui fuissent itaque Hierosolymis Galbuis, & Candidus, & partim quidem Deo preces fudissent, partim autem pauperibus, & egentibus liberaliori dextera elemosynam erogassent, secretè vocant quosdam fabros lignarios, quibus iubent, vt eis construant arcam, & forma, & figura, & magnitudine illi, quam viderant, similem; mandantes præterea, vt formaretur etiam ex ligno veteri, quo nihil in ea cerneretur, quod non esset omni ex parte simile prædictæ. Excogitant deinde aliquid aliud idoneum ad celandum id, quod erat futurum, Comparant sibi auratum operculum, vt eo arca tegeretur. Postquam autem & precatio, & oratio eis satis benè habere visa fuit, eo accepto, quod fuerat fabricatum, redeunt in vicum sani, & alacres; aromantibusque, & suffribus aptis ad sacrificium, venerandam donant mulierem. Et illa quidem rursus viros, tanquam sibi familiares iucundè accipit. Illi autem rursus ab ea petunt, quod priùs, vt scilicet in sacro habitaculo totam noctem transigerent. Illa verò rursus quoque permittit nihil omnino suspicari. Qui ingressi summo otio vtentur precibus ad inculpatam, & ab omni reprehensione alienam Dei matrem; eas tanquam sacram hostiam lacrymis pinguefacientes: Non ignoramus nos serui tui, dicentes, o diuinissima, & in primis illustri Domina, quænam olim Ozia euenerint, qui ausus est tangere arcam, quæ erat secundum legem. Quomodo ergo nos, qui sumus multis obnoxij peccatis, te non iubente, ausi fuerimus diuinam hæc arcam omnino tangere, intra quam est talis thesaurus repositus, & non solum tangere profanis manibus, sed etiam eam alio transferre? Annue ergo voluntati nostrarum animarum, o boni filij bona mater. Ad tuam enim ciuitatem est translatio, quæ est omnium aliarum Regina, & te semper magno studio statuit honorare. Ad eam nos hoc diuinum donum exportare statimus, ad eius tutelam, & gloriam, quæ nunquam exstinguitur. Hæc tora nocte dicentes in oratione, & solum lacrymis madefacientes, repente implentur fiducia, fiducia, inquam, contemptata cum reuerentia. Deinde ad diuinam accedunt arcam simul læto & tremente animo, & cum omnes, qui illic erant, efficeret somnus nullo sensu præditos (Oportet manus furum, in quod nulla potest omnino cadere reprehensio) hanc accipiunt, eis quo-

que omnino hac in re faciente gratia. Et eam quidem sic tollunt; apponunt autem quam Hierosolymis ad eius similitudinem fabricati fuerat, cum ei etiam imposuissent operculum. Quod quidem erat aureum, vt diximus. Cum primum autem illuxisset, sanctam mulierem quidem iubent valere, & rogant vt non cesset pro eis orare, & eorum facere commemorationem. Deinde ei quoque digito ostendunt operculum, quasi veram illam regeret, & primam arcam, quod mulieri quoque visum est ab illis allatum esse honoris gratia. Et cum præterea iis, qui fuerant inuenti, pauperibus suppeditassent quæ erant necessaria, valde læti protinus iter ingressi sunt, domum reuersuri. Postquam autem venissent Byzantium, non honestum esse statuerunt, iis, qui illo tempore erant, Imperatoribus mysterium priùs communicare, quam Patriarchæ. Eos enim subibat timor, ne quod ipsi sum esse bonum statuerant, eo ab illis priuarentur. Cum ergo multa consultaissent, eis hæc vultus est optima sententia, latenter eos ad hoc quoque mouente Deipara, Erat eis prædium apud muros ciuitatis, propinquum marini sinus cornui (Hæc loco nomen erat Blachernæ) in eo extruunt quidem domum oratoriam. Cum autem eis magnè esset curæ, vt lateret, Petri Apostolorum principis, & Marci domum nominant. Cum in eo certè sacrum illum thesaurum posuissent omne statim studium adhibuerunt, vt in templo esset perpetua hymnodia, perpetuus odor aromatum, & assiduum splendor luminum. Et sic quidem longo tempore hoc diuinum mysterium fuit semper re vera mysterium. Quoniam autè ei, quæ per ipsum honorabatur, & cuius erat ille amictus, visum est, tantum bonum ad solos duos testes non debere contrahi, & tanquam profundo aliquo contegi silentio, & communes diuitias esse eorum tantum proprias, & communi epulo eos se solos explere, mouit ipsos ad id, quod tacuerant, proferendum in lucem, & accedentes annunciant iis, qui tunc erant, Imperatoribus, & aperiant quale sit miraculum, & declarant quemadmodum sit allatum. Eos autem, cum audiissent, magnum inuasi gaudium; & protinus sit publicum, quod fuerat occultum. Et beati quidem inter omnes reputantur Galbuis, & Candidus propter tale ministeriū, & publicis honorantur honoribus. Diuina autem ædes in eo loco Regiis impensis Deiparae ædificatur; & capsa ex argento, & auro constructa sacrum illum thesaurum excipit; & plurimis aliis muneribus, & donis domus honoratur. Leo verò, & Verina, ij enim tunc imperabant, quorum tempore hoc quoque magnum & reuelatur mysterium, & ad Regiam urbem exportatur, cum pulchre, & pie imperantibus, & Galbuis, & Cædidis, qui hoc ministerium pulcherrimè obierunt, transferuntur postea ad senectuti non obnoxiam vitæ conditionem. Cum ergo hæc sacra arca nobis contineat non quosdam tabulas manu Mosaica politas, sed vestem planè diuinam, & summè venerandam, quæ non solum intemperatum & ab omni labe alieni corpus tenet, sed in qua (vt audacter dicam) cū esset infans, Deus verbum fuit inuolutus, & auctus; adeo vt ea sæpe cõspersa sit guttis lacris venerabilis, quo nutritus fuit is, qui est omnium alimentum, & vitæ; ad eam quidem verè laudandâ nulla sufficit oratio; Sola autem gratiarum actioe res est profequenda; & ipsi Deiparae sunt agenda gratia, & eius

eius filio communi Saluatori, & Regi, qui omnia ad nostram vtilitatem & salutem dispesat. Ei gloria, & potentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

S. BERNARDI ABBATIS
Clareuallensis, in natiuitate Mariae,
de aqua ductu, Sermo.

Secunda virginis amplectitur cælum præsentiam, terra memoriam venerat. Sic nimirum totius boni illic exhibitio, hic tenuis quædam libatio primitiarum: ibi res, & hic nomen. Domine, inquit, nomen tuum in æternum, & memoriale tuum in generatione & generationem. Generatio & generatio, non angelorum profecto, sed hominum est. Vis scire quia nomen & memoriale eius in nobis est, præsentia in excelso? Sic orabis, inquit: Pater noster qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum. Fidelis oratio, cuius ipsa primordia & diuinæ adoptionis & terrenæ peregrinationis admonent, vt hoc scientes quod quando non sumus in cælo, peregrinamur à Domino, gemamus intra nosmetipsos adoptionem filiorum expectantes, præsentiam vtiq; patris. Signanter proinde & de Christo propheta loquitur dicens: Spiritus ante faciem nostram Christus Dominus, in vmbra eius viuemus inter gentes. Nam inter cælestes quidem beatitudines non in vmbra viuunt, sed potius in splendore. In splendoribus sanctorum, inquit, ex vtero ante luciferum genui te. Verum id quidem pater. Ad mater sane eundem ipsum in splendore non genuit, sed in vmbra, non nisi ea tamen qua obumbrat altissimus. Merito proinde canit ecclesia, non illa quidem ecclesia sanctorum quæ in excelso & in splendore est: sed quæ interim peregrinatur in terris. Sub vmbra eius, ait, quem desideraueram, sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Lucem quippe meridianam vbi pascit sponsus, sibi petierat indicari, sed repressa est, & pro plenitudine luminis vmbra, pro satietate interim gutturi meo: ac si dicat, gustui meo. Vsq; quo non pareis mihi, nec dimittis me, vt gloriâ saluam meam? Quousque manet illa sententia: Gustate, & videte quoniam suavis est Dominus; Et quidem suavis gustui, & dulcis gutturi, vt merito etiam super hoc sponsa prærupit in vocem gratiarum actionis & laudis. Sed, quando dicitur: Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimis Iusti replentur (ait propheta) sed in conspectu Dei; quæ non in vmbra. Et de seipso: Satiabor ait, cum apparuerit gloria tua: Sed & Dominus ad Apostolos ait: Vos estis qui per mansistis mecum in tentationibus meis; & ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam. Sed vbi in regno meo, inquit. Beatus planè qui manducabit papam in regno Dei. Sanctificetur itaque nomen tuum per quod vtiq; interim in nobis eos Dominus per se ipsum in cordibus habitans, quoniam nomen tuum iam inuocatum est super nos:

Adueniat regnum tuum. Veniat vtiq; quod profectum est, & euacuetur quod est ex parte. Habetis (ait Apostolus) fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam. Vita æterna fons indeficiens, qui vniuersam irrigat superficem paradisi. Nec modo irrigat, sed inebriat, fons hortorum, puteus aquarum viuientium quæ fluunt impetu de Libano: & fluminis imperus lætificat ciuitatem Dei. Quis vero fons vitæ, nisi Christus dominus? Cùm Christus (inquit) apparuerit vitæ vestrae: tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Sane ipsa sese plenitudo exinanivit, vt fieret nobis iustitia & sanctificatio & remissio, necdum apparens vita, aut gloria, aut beatitudo. Deriuatus est fons vsque ad nos, in plateis deriuatae sunt aquae, licet non bibat alienus ex eis. Descendit per aqueductum vena illa cælestis, non tamen fontis exhibens copiam, sed stillicidia gratiæ arenibus cordibus nostris infundens, alius quidem plus, alijs vero minus. Plenus equidem aqua ductus est, vt accipiant cæteri de plenitudine, sed non plenitudinem ipsam. Aduertitis iam, ni fallor, quem velim dicere aqua ductum qui plenitudinem fontis ipsius de corde patris excipiens, nobis edidit illum, sed si non prout est, prout capere poteramus. Nostis enim cui dictum sit: Aue gratia plena. An vero inueniri potuisse miramur vnde talis ac tantus fieret aqua ductus, cuius nimirum summitas instat profecto scalæ illius quam vidit patriarcha Iacob, cælos tangeret, imo & transcenderet cælos, vt viuissimum illum aquarum quæ super cælos sunt, posset attingere fontem? Mirabatur & Salomon, & velut desperanti similis aiebat: Mulierem fortem quis inueniet? Nimirum propterea tanto tempore humano generi fluente gratiæ defuerunt, quod necdum intercederet is de quo loquimur tam desiderabilis aqua ductus. Nec mirare diuitius expectatum, si recordaris quotannis Noe vir iustus in arcæ fabrica laborarit, in qua pauca, id est, octo animæ saluæ factæ sunt, id quod modicum tempus. Sed quomodo noster hic aqua ductus fontem illum attingit tam sublimem? Quomodo parua nisi vehementia desiderij, nisi seruetur deuotionis, nisi puritate orationis? Sicut scriptum est: Oratio iusti penetrat cælos. Et quis vultus, si non Maria iusta, de qua solus Iustus orans est nobis? Quomodo ergo illa inaccessam attingit maiestatem, nisi pulsando, petendo, querendo? Deniq; & quod quærebatur, inuenit: cui dictum est: Inuenisti gratiam apud Deum. Quid? Plena est gratia, & gratiam adhuc inuenit? Digna proforis inuenite quod quærit, cui propria non sufficit plenitudo, nec suo potest esse contenta bono: sed quemadmodum scriptum est: Qui bibit me, adhuc sitiet: petit superfluentiam, ad salutem vniuersitatis. Spiritus sanctus, ait, superueniet in te, & preciosum illud balsamum, tanta tibi copia tantæque plenitudine infuluet, vt copiosissima effluat cunctique. Ita est, iam sentimus, iam exhilarantur facies nostræ in oleo, iam clamamus: Oleum effusum nomen tuum, memoriale tuum in generatione & generationem. Verum id quidem non in vanum, & si oleum effunditur, sed non petit. Propterea si quidem & adolecentula, parvula scilicet anime, sponsum diligunt, idque non parum: & vniuersum descendens de capite non modo barba, sed & ipsa vestimenti ora suscepit. Intuere o homo omnium Dei, agnosce consilium sapientiæ, consilium pie-

tatis. Cælesti rore aream rigaturus, totum vellus prius infudit. Redempturus humanum genus, precium uniuersum contulit in Mariam. Vt quid hoc? Forte vt excusaretur Eua per filiam, & querela viri aduersus foeminam deinceps sopiretur. Ne dixeris vltra, o Adam, Mulier quam dedisti mihi dediti mihi de ligno verito, dic potius, Mulier qua de diti mihi, me cibavit fructu benedicto. Pissimum sane consiliu, sed laet forsan aliud, nec totum hoc est. Verum id quidem, sed parum est (ni fallor) desideris vestris: Dulcedo lactis est, elicietur forte, si fortius premimus, & pinguedo butyri. Altius ergo intuemini, quando deuotionis affectu a nobis eam voluerit honorari, qui totius boni plenitudinem posuit in Maria: vt proinde si quid spei in nobis est, sit quod gratia, si quid salutis, ab ea numeremus redundare, quæ ascendit deliciis affluens. Hortus plane deliciarum, quem non modo affluenter veniens, sed & perfluenter superueniens auster ille diuinus, vt vndeque fluant & effluant aromata eius, charismata scilicet gratiaru. Tolle corpus hoc solare, quod illumina mundum vbi dies: Tolle Mariam hanc maris stellam, maris vtique magni & spatiosi: quid nisi caligo inuoluens, & umbra mortis, ac densissima tenebræ relinqueris? Totis ergo medullis cordium, totis præcordiis affectibus, & votis omnibus Mariam hanc veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam, hæc inquam voluntas eius est, sed pro nobis. In omnibus siquidem & per omnia prouidens miseris, trepidationem nostram solatur, fidem excitat, spem roborat, diffidentiam abigit, erigit pusillanimitatem. Ad patrem verebaris accedere solo auditu territus ad solia fugiebas. Iesum tibi dedit mediator. Quid non apud talem patrem filius talis obtineat? Exaudierit vtique pro reuerentia sua: pater enim diligit filium. An vero tepidas & ad ipsum? Frater tuus est, & caro tua; tentatus per omnia absque peccato, vt misericors fieret. Hæc tibi fratrem Maria dedit. Sed forsitan & in ipso maiestatem vereare dignam, quod licet factus sit homo, manserit tantum Deus. Admodum habere vis & ad ipsum? ad Mariam recurre. Pura siquidem humanitas in Maria, non modo pura ab omni contaminatione, sed & pura singularitate nature. Nec dubius dixerim, exaudierit & ipsa pro reuerentia sua. Exaudiet vtique matrem filius, & exaudiet filium pater filii, hæc peccatoru scala, hæc mea maxima fiducia est, hæc tota ratio spei meæ. Quid enim? Potestne filius aut repellere, aut sustinere repulsum? Non audire, aut non audiri filius potest? Neutrū plane inuenisti (ait angelus) gratiam apud Deum. Felicitet. Semper hæc inueniet gratiam, & sola est gratia qua egemus. Prudens virgo non sapientiam, sicut Salomon, non diuitias, non honores, non potentiam, sed gratiam requerebat. Nimirum sola est gratia qua saluamur. Quid nos alia occupamus fratres? Quæramus gratiam, & per Mariam quaerimus: quia quod quaerimus inuenit, & frustrari non potest. Quæramus gratiam, sed gratiam apud Deum nam apud homines gratia fallax. Querat aliq meritum, nos inuenit gratiam. Ite deeamus. Quid enim? Non gratia est quod hic sumus? Profecto misericordie Domini est, quod non sumus consumpti nos. Qui inos? Nos pernicii, nos adulteri, nos homicidæ, nos raptores, purgamenta, vtique mundi huius. Con-

sulite conscientias vestras fratres, & videte quia vbi abundauit delictum, superabundat & gratia. Maria non præterit meritum, sed gratiam quaerit. Denique vsque adeo fudit gratia, & non altum sapit, vt salutationem angelicam vereatur. Maria, inquit, cogitabat qualis esset ista saluatio. Nimirum sese salutatione angelica reputabat indignam. Et forsitan talia meditabatur. Vnde hoc mihi, vt veniat angelus Domini mei ad me? Ne timeas Maria, ne mireris angelu venientem, & maior angelo venit. Ne mireris angelu Domini, & Dominus angeli tecu. Postremo quidni videas angelu, cu iam angelice viuas? Quidni visitet angelus vitæ sociu? Quidni saluet ciue sanctorum, & domesticam Dei? Angelica plane vita virginitas: & qui non nubent neque nubentur, erunt sicut angeli Dei. Videte quod & hoc nihilominus modo aqueductus noster ascendit ad fontem, nec sola iam oratione cælos penetrat, sed etiam incorruptione que proximum Deo facit, sicut sapiens ait; Erat enim virgo sancta corpore & spiritu, cui specialiter esset dicere: Cœlestio nostra in cælis est. Sancta in qua corpore & spiritu, ne quid forsitan super hoc dubites aqueductus. Sublimis equid valde, sed nihilo minus integerimus manet. Hortus cœclusus, fons signatus, templu domini, sacrarium spiritus sancti. Nec enim est ista virgo, cui non modo oleum est, sed olei plenitudo in vase recondita. Ascensiones in corde suo disposuit, conuersatione patitur (sicut iam diximus) & oratione ascendens. Denique abiit in montana eum festinatione, & salutauit Elizabeth, & in ministerio eius erit quasi mensibus tribus, vt iam tunc posset dicere matri mater quod tantu post filio dixit filius: Sine modo, sic enim decet nos imple omnem iustitiam. Planè montana conscendens, cuius iustitia sicut montes Dei. Tertius enim hic algenus virginis fuit, vt fideiculus triplex difficile rumpetur. Feruebat siquidem in querenda gratia charitas, splendebat in carne virginitas, humilitas in obsequio eminebat. Etenim si omnis qui se humiliat, exaltabitur: quid hac humilitate sublimius? Venisse eam mirabatur Elizabeth, & dicebat: Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Sed iam magis miretur quod inlat vtique filij & ipsa non ministrari veniat, sed ministrare. Merito proinde cantor ille dicens in ipsius admiratione præsentens, aiebat: Quæ est ista, quæ at cælit? Ascendit planè supra omne humanum genus, ascendit vsque ad angelos, sed & ipsos quoque transcendit, & cælestem omnem supergreditur creaturam. Nimiru supra angelos haurit potestatem, quam refundat hominibus a quâ iam vitam. Quomodo, inquit, fiet istud, quod nati virum non cognosco? Verè sancta corpore & spiritu, & integritatem carnis habens, & propositum integritatis. Respondens autem angelus dixit: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ne me interrogaueris inquit: supra me est, & non potero ad illud. Spiritus sanctus, non angelus, superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, non ego. Ne reteris vel inter angelos virgo sancta, sublimius aliquid tuo sibi ministerio propinquum terra sitiens præstolarur. Paululum cum pertraxeris eos, inuenies quem dicit ligni anima tua. Paululum inquam, non quia non incompa-

ter superemineat, sed quod inter eum & ipsos medium nihil inuenias. Trans ergo virtutes & dominationes, Cherubim quoque & Seraphim, vt ad eum peruenias de quo vociferantur adinuicem, Sicut, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth. Quod enim ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. Fons sapientie verbum patris in excelsis. hoc verbu meditante te caro fiet: vt qui dicit, Ego in patre, & pater in me: dicat nihilominus, quia ego a Deo processit & veni. In principio, inquit, erat verbum. Iam scater fons: sed interita tantum in semetipso. Demique & verbu erat apud Deum: lucem profecto habitans inaccessibilem, & dicebat Dominus ab initio: Ego cogito cogitatione pacis, & non afflictionis. Sed penes te est cogitatio tua, & quid cogites, nos nescimus. Quis enim cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius erit? Descendit itaque cogitatio pacis in opus pacis. Verbum caro factum est, & habitauit iam in nobis. Habitat planè per fidem in cordibus nostris, habitat in memoria nostra, habitat in cogitatione: quia vsque ad ipsam descendit imaginationem. Quid enim prius cogitare homo de Deo, nisi forsitan idolum corde fabricaretur? Incomprehensibilis erat & inaccessibleis, inuisibilis & inexcogitabilis omnino. Nunc verò comprehendit voluit, videri voluit, cogitati voluit. Quoniam modo inquit: Nimirum iacens in præsepio, in virginali gremio cubans, in monte prædicans, in oratione pernoctans, & in cruce pendens, in morte pallens, liber inter mortuos, & in inferno impetrans: seu etiam tertia die resurgens, & apostolis loca clauorum victorie signa demonstrans, nobilissime coram eis cæli secreta conscendens. Quid horum non verè, non pie, non sanctè cogitatur? Quicquid horum cogito, Deu cogito, & per omnia est Deus meus. Hæc ego meditari dixi sapientiam, & prudenciam iudicium erudite memoriam suauitatis: quoniam in huiusmodi nucleis vitæ faceret otalis copiose produxit, quam in superinis hauriens, vberius nobis Maria refundit. In superinis planè, & vltra angelos: quæ verbum ex ipso patris corde suscepit, vt scriptum est: Dies diei erudat verbum. Vtique dies pater: siquidem dies ex die salutæ Dei. An non etiam virgo dicit: Et præclara. Rutilans planè dies, quæ procedit sicut aurora confurgens, pulchra vt luna, electa vt sol. Inruet igitur quem ad modum vsque ad angelos plenitudine gratia, supra angelos superueniente spiritu sancto peruenit. Est in angelis charitas, est puritas, est humilitas. Quid horum non enituit in Maria? Sed ostensum est superius, vt quidem a iobis ostendi potuit supereminentiam prosequatur: Cui enim angelotum aliquando dictum est: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: ideoque & quod nascetur ex te sanctu, vocabitur filius Dei: Denique veritas de terra orta est, non de angelica creatura, nec angelos; sed femem Abraham apprehendit. Magnum est angelo, vt minister sit Domini, sed Maria, sublimius, quiddam meruit, vt sit mater. Fecunditas itaque virginis, supereminens gloria est: tantoque excellencior angelis facta munere singulari, quanto differentius præ ministris nomen matris accepit. Hæc inuenit gratiam plenam iam gratia, vt charitate feruida, virginitate intacta, humilitate decora, sicut in nobilissimum sine vni cogitatione gratia, sine mullebr-

dolore puerpera. Parum est, quod ex ea natum est, sanctum vocatur, & est filius Dei. De reliquo fratres curandum nobis summo perest, vt verbum quod de ore patris ad nos egressum est virginie mediante, vacuum reuertatur: sed per eadem nihilominus virginem gratiam pro gratia referamus. Eructemus memoriam, donec præsentiam suspiramus, & suæ reddantur origini fluente gratia, vt vberius fluant. Alioquin nisi ad fontem redeant, exsiccantur, & infideles in modico, quod maximum est accipere non meremur. Modicum planè memoria ad præsentiam, modicum ad id quod cupimus, magnum ad id quod metemur longè infra desiderium, sed nihilo minus supra meritum. Sapienter proinde sponsa, & pro hoc modico non modicè gratulatur. Cum enim dixisset; Indica mihi vbi paschas, vbi cubes in meridie: recipiens exigua pro immensis, & pro pastu meridiano libans sacrificium vespertinum, minime tamen (vt solet fieri) murmurat aut tristatur, sed gratias agit, & in omnibus sese exhibet deuotionem. Nouit enim quod si fidelis fuerit in vmbra memoria, lucem præsentia sine diabolo obtinebit. Itaque qui reminiscimini Domini, ne taceatis, & ne detis silentium ei. Nimirum qui præsentem habent Dominum, exhortatione non indigent: & quod ait Propheta alius: Lauda Hierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion: congratulationis est potius, quam commotionis. Qui in fide ambulat, egent admonitione ne taceant, & ne dederint silentium ei. Loquitur enim, & loquitur pacem in plebem suam, & super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor. Cæcorum enim sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris: & audientem sese audieris, & loquenti sibi loquetur. Alioquin silentium ei dediti, si taceas. Sed vnde si taceas? A laude? Ne taceatis, inquit, & ne detis silentium ei, donec stabilizat, & donec ponat Hierusalem laudem in terra. Laus Hierusalem iucunda, & decora laudatio. Nisi forte angelos ciues Hierusalem mutis opinamur laudibus delectari, & decipere de vanitate in id ipsum: Fiat voluntas tua pater, sicut in celo & in terra, vt laus Hierusalem stabilizetur in terra. Quid enim modo est? Non quaerit angelus ab angelo gloriam in Hierusalem, & homo ab homine laudari cupit in terra? Execranda peruenias, sed eorum sit qui ignorantia Dei habent, qui obliuiscuntur Domini Dei sui. Vos qui reminiscimini Domini, ne taceatis a laude eius, donec stabilizetur & perficiatur in terra. Est enim silentium irreprehensibile, imò & laudabile magis. Est & sermo non bonus. Alioquin non diceret Propheta bonum esse homini prætolari cum silentio salutare Dei. Bonum silentium a iactantia, bonum a blasphemia, bonum a murmure & detractio. Alius enim ob laboris magnitudinem, & pondus dei exasperatus, animo murmurat, diuidit eos qui pro anima sua persequuntur, tanquam redditorum vtique rationem. Clamor est, sed supra omne silentium: clamor iste animi obdurati sicut facit (quam audit non patitur) vocem verbi. Aliis pusillanimitate spiritus in expectatione deficit, pusillanimitate quoque hoc verbum blasphemie est, quod nec in hoc seculo remittitur, nec in futuro. Tertius in magnis ambulat, & in mirabilibus super se dicitur: Maus nostra excelsa, puras straliquid esse, cum nihil sit. Quid loqueretur tibi qui lo-

quitur pacem? Dicit enim quia diues sum, & nullus ego. Porro veritatis sententia est: Vae vobis diuitibus, quia habetis hinc consolationem vestram.

Mat. 5. Contra vero: Beati, inquit, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Sileat ergo in nobis lingua maledica, lingua blasphemata, lingua magniloqua: quoniam bonum est in hoc triplici silentio salutare Domini prestolari, vt dicas: Loquere Domine, quia audit seruus tuus. Eiusmodi quippe voces non ad eum sunt, sed aduersus eum, sicut legislator murmurantibus ait: Non enim contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum. Ita tamen ab his taceas, ne omnino taceas, ne dederis silentium ei. Loquere illi contra iactantiam in confessione, vt obtineas veniam de praeterito. Loquere in gratiarum actione contra murmuracionem, vt ampliore inuenias gratiam in praesenti. Loquere in oratione contra diffidentiam, vt consequaris, & gloriam in futuro. Confitere inquam praeterita, & pro praesentibus gratias age, ac deinceps ora studiosius pro futuris, vt ne ipse quidem sileat a remissione, ab immissione, a promissione. Ne taceas inquam, ne dederis silentium ei, loquere vt & ipse loquatur, & dicere possis:

Cant. 1. Dilectus meus mihi, & ego illi. Lucunda vox, & eloquiū dulces. Nimirum non vox murmuris hęc, sed vox turturis est. Et ne dixeris: Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? non iam aliena reputabitur, de qua sponsus ait: Vox turturis audita est in terra nostra. Audierat enim dicentem: Capite nobis vulpes paruulas: & forte ex eo in vocem exultationis erupit, vt diceret: Dilectus meus mihi, & ego illi. Planē vox turturis, quae tam viuens, quam mortuo singulari vtique castimonia suo compari perseverat, vt eam neque mors, neque vita à Christi separet charitate. Intuere etenim vtrumnam aliquod hunc dilectum auertere potuerit à dilecta quod minus ei, & peccanti, & auersa perseveraret. Glomeratae nubes radios solis offendere contendebant, vt iniquitates nostrae separarent inter nos & Deum, sed incaluit sol, & vniuersa dissoluit. Alioquin quando rediisses ad eum, nisi ille perseverasset, nisi clamasset: Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, vt intueamur te? Esto ergo illi & tu nihilominus perseverans, vt nullus ab eo flagellis, aut laboribus auertaris. Luctare cum angelo, ne succumbas: quia regnum caelorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. An non lucta, Dilectus meus mihi, & ego illi? Notam fecit dilectionem suam, experiatur & tuam. In multis enim tentat te Dominus Deus tuus. Declinat saepius, auerit faciem, sed non in ira. Probationis istud est, non reprobationis. Sustinuit te dilectus, sustine tu dilectum, sustine, viriliter age. Non illum vicere peccata tua, te quoque ipse flagella non superent, & obtinebis benedictionem. Sed quando? Cum aurora fuerit, cum aspirauerit iam dies, cum stabilierit Hierusalem laudem in terra. Ecce, inquit, vix luctabatur cum Iacob vsque mane. Audiam fac mihi mane misericordiam tuam: quia speravi in te Domine. Non tacebo, nec dabo tibi silentium vsque mane, vti nam nec ieiunium. Nimirum dignaris & pasci, sed inter lilia. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. Nimirum & supra, si meministi, in eodem cantico reuidentem expressum est, quod florum apparatus turturis conuertitur auditum. Sed attende quod

locum non cibum indicare videtur, nec quibus pascitur exprimit, sed inter quae. Fortē enim non cibo, sed consortio pascitur litorum, nec liliis vescitur, sed versatur. Nimirum odore potius, quam sapore lilia placent, & visui magis sunt apta, quam esui. Ita ergo pascitur inter lilia donec aspiret dies, & venustati florum fructuum succedat vberitas. Interim quippe florum non fructuum tempus est, dum in spe magis, quam in re sumus: & per fidem non per speciem ambulantes, expectatione magis, quam experientia gratulamur. Considera denique floris teneritudinem, & memento verbi quod ait Apostolus: Quia habemus thesaurum istum in vas fictilibus. Quanta enim videntur imminere pericula floribus, quam facile spinarum aculeis liliū perforatur? Merito proinde canit dilectus: Sicut liliū inter spinas, sic anima mea inter filias. An nō erat inter spinas, qui dicebat: Cūm his qui oderunt pacem, eram pacificus? Ceterum etsi iustus germinat sicut liliū, sed non ad liliū sponsus pascitur, nec in singularitate complacet sibi. Audi denique inter lilia commorantem: Vbi, inquit, duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Amat semper mecum Iesus, diuerticula semper & reclinatoria reprobata filius hominis, Dei & hominum mediator. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. Curemus habere lilia fratres, extirpare spinas & tribulos, & inserere lilia festinemas: si quando forte, & ad nos pascendus dignetur dilectus descendere. Apud Mariam vtiq; pascebatur, id quae copiosus pro multitudine litorum. An non lilia virginitatis decus, humilitatis insigne, supereminetia charitatis? Erūt tamē & nobis lilia, quamuis inferiora valde, sed ne inter hęc quidem dedignabitur pasci sponsus: si quidem eas quas praediximus actiones grauium, deuotionis hilaritas illustrauerit, orationem intentionis puritas candidauerit, confessionem indulgentia dealbauerit, sicut scriptum est: Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabitur; & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Ceterum quicquid illud est quod offerre paras. Marię commendare memento, vt eodem alio ad largitore gratiæ gratia redeat quo influxit. Neque enim impotens erat Deus & sine hoc aquae ductu infundere gratiam prout vellet, sed tibi vehiculum voluit prouidere. Fortē enim manus tuae aut sanguine plene, aut infecta muneribus, quod non eas ab omni munere excussisti; Ideoque modicum istud quod offerre desideras, gratissimis illis & omni acceptione dignissimis Mariæ manibus offerendum tradere cura, si non vis sustinere repulsam. Nimirum candidissima quaedam lilia sunt, nec causabitur ille litorum amator inter lilia non inuentum, quicquid illud sit quod inter Mariæ manus inuenierit.

INCERTI AVTHORIS,
prout habetur in Homiliario Aلعلمي,
in eodem festo, Sermo.

CREATORIS matrem omnis creatura magnificet, eius gloriose maiestati se inclinet caelum & terra, & omnis plenitudo eorum. Exalcent matrem in ecclesia filij, dicantque ei qui redempti sunt à Domino: Mentem & oculos pariter cum

cum manibus ad te regina mundi attollimus, & coram tuę celsitudinis gloria genu flectimus, cervicem inclinamus, ac plenas suspiriis ad te preces in caelum transmittimus. Tu de altitudine caeli beatos oculos tuos, quibus incomprehensibilem illam gloriam lucis aeternae cum desiderio semper intueris, ad tuos supplices in hanc mundi sentinam de alto proiectos, inclinare non despicias. Ecce coram tremendo iudice peccatores assistimus, cuius manus terribilis gladium irae suae vibrat super nos. Et quis auerterit eam? Nemo Domina tam idoneus, vt gladio Domini manum pro nobis obijciat, vt tu Dei amantissima, per quam primum in terris suscepimus misericordiam de manu Domini Dei nostri. Aperi itaque tu mater clementiae benignissimi cordis tui ianuam suspiriosis precatibus florum Adam, qui ex omnibus finibus terrae ad tuę protectionis umbraculum confugimus à facie formidinis Domini. Ad te Domina stillant oculi nostri, teque cum deuotionis clamore valido obsecramus, vt filij tui iram, quam grauitur peccando succendimus, erga nos mitiges, eiusque gratiam à qua ingrati excidimus, nobis tua prece concilies. Eius liuore sanati sumus, eius iterum medelam deposcimus, quia putruerunt & corruptae sunt cicatrices nostrae, & non est in nobis sanitas. Attende Domina, & vide dolores vulnerum animae nostrae, quia tibi reuelauimus causam nostram cum fiducia. Te enim inestimabilis benignitatis foeminam, & reuera matrem misericordiae esse cognouimus, ex eo quod tu, quae mundum hunc immundum & lubricum impolluto calle transtisti, & adhuc inter peccatores degens, tanta ante Deum sanctitate claustristi, vt sola solio aeterni regis approximare merueris: tamen peccatorem quantumlibet foetidum non horres, non despicis, si ad te suspirauerit, tuumque interuentum poenitentis corde flagitauerit. Tu illum à desperationis barathro pia manu retrahis, spei medicamen aspiras, ac toti mundo despectum materno affectu amplecteris, foetes, nec desicis, quousque horrendo iudici miserum reconcilies. Famulum huius tuae benignitatis testimonium est per te restauratus gratiae Theophilus. Nec mirum, o Domina, si tam copioso misericordiae oleo, tui cordis perfusum est sanctuarium, cum illud inestimabile opus misericordiae, quod praedestinavit Deus ante secula in redemptionem nostram, primum in te à mundi artifice fabricatum sit. Quando enim complacuit gratiae supernae, vt habitaret in nobis, à quibus diu elongata fuerat: tu sola digna inuenta es, vt in tua virginali aula rex regum, & Dominus dominantium à regalibus sedibus veniens, primam sibi mansionem inter filios hominum eligeret. Verē beneplacitum erat Deo habitare in te, quando ex ipsa illibatae carnis tuae substantia, quasi de lignis Libani, ineffabili architectura domum sibi aedificauit Dei sapientia. Suffulsit eam septem columnis argenteis, reclinatorium aureum in ea collocauit. Hi sunt septem spiritus Dei, & haec est vnica illa, in qua sola quae sitam in omnibus requiem inuenit, atque in eius sinum omnes thesauros suos abique mensura transfudit. Benē in te spiritui sancto complacuit, o Maria, cum ad tam diuina mysteria vterum tuum consecrare dignatus est. Ipse est enim ignis consumens, qui sanctissimam animam tuam in seipso inflammauit, ac splendo-

re diuinæ maiestatis impleuit; tuumque vterum ineffabili modo imprægnauit, fecitque vt Deum & hominem clausa conciperes, clausa pareres, & post partum virgo permaneres. Iam ergo vterum tuum Domina velut sacratissimum Dei viui templum totus mundus veneratur, quia in eo salus mundi initiata est. Ibi decorem indutus est Dei filius, ac praeelectae sponse suae Ecclesiae formosus in stola candida exultanter occurrit, desideratum diu oculum porrexit, ac praedeterminatas à seculo nuptias virgo cum virgine in virgine praebauit. Ibi primum ruptus est paries inimicitiarum, quae inter caelum & terram protoplastorum inobedientia construxerat. Ibi confederata sunt terrenis caelestia, & obuierunt sibi in osculo pacis misericordia, & veritas, quando in vnam eandemque personam concurrerunt diuinitas & humanitas, factumque est nouum illud super terram, vt esset Deus homo, & homo Deus. Ibi magnus Eliseus in mensuram fuscitandi pueruli sese contraxit. Ibi antiquus dierum patriarcha praeelecto filio suo tunicam induit polymitam. Ibi Rebecca futurorum praescia, magnificādi filij manibus pelliculas haecudum circumdedit, & colla nuda protexit. Ibi enim cooperante gratia spiritus sancti, filius à Deo patre hereditandus in omnibus gentibus, diuinæ maiestatis potentiam similitudine carnis peccati cooperuit, quia absconditus est vultus eius, vnde nec reputauimus eum. Ibi alti consilij prouidentia inescatus est hamus, qui ad extrahendum serpentem antiquum in hoc mare magnum de caelo traiectus est. Inde egressa est armilla aurea, vnde perforaretur maxilla Leuiathan, vt euomeret mortuos non suos, quos ab origine mundi securē deglutierat. Hortus deliciarum nobis est tuus sacratissimus vterus, o Maria, quia ex eo multiplices gaudij flores colligimus, quoties mēte recolimus, quam magna multitudo dulcedinis vniuerso orbi inde proflexerit. Hortus conclusus tu es sancta Dei genitrix, ad quem deslorandum manus peccatoris nunquam introiuit. Tu sanctorum areola aromatum à caelesti confusa pigmentario, virtutum omnium speciosis floribus delectabiliter vernans: inter quorum pulcherrimos trium in te miramur excellentiam. Hi sunt, quorum odore suauissimo totam domum Dei reple, o Maria, viola humilitatis, liliū castitatis, rosa charitatis. Merito de tali areola flos ille speciosus forma praefloribus paradisi egressus est, super quem requieuit spiritus Domini. Et cui te assimilabimus, o mater pulchritudinis? Verē paradus Dei tu es, quia lignū vitae mundo protulisti, de quo qui manducauerit, viuet in aeternum. Fons vitae, qui ex ore altissimi prodiit, de medio ventris tui exiliuit, atque inde in quatuor capita sese dispertiens, ad irrigandam faciem aereis mundi emanauit, lactificans ciuitatem Dei. Omnis enim qui biberit ex eo, non sitiet in aeternum. Ecce plusquam paradus hic. De illius enim aqua si quis biberit, sitiet iterum. O quanta mundo contulisti, quae tam salubris aquae, aqueductus esse meruisti! O lampas luculentissima, quantos lactificasti, quando splendore gloriae Dei illustrata, desideratum illud lumen, quo inuenta est drachma decima, sedentibus in tenebris & umbrae mortis protulisti? Te nimirum ille diuini epithalamij praecentor à longē intuitus est, cum in admirationis vocem ita prorupit, dicens: Quae est

Psal. 92.
Psal. 84.
4. Reg. 4.
Gen. 37.
Gen. 27.
Psal. 81.
Esa. 53.
Iob. 40.
Ibidem.
Cant. 4.
Esa. 11.
Ioan. 6.
Ioan. 4.
Cant. 6.

est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata? Sicut aurora valde rutilans in mundum progressa est, & Maria, quando veri solis splendorem, tantæ sanctitatis ubar præcurristi, ut verè dicam salutis, diè propiciationis, diem quæ fecit Dominus, à tua claustrata initiari dignum fuerit. Felix aurora, felicitatis diei nuncia extitisti. Tuem auroram talis dies, & talem diem talis aurora decuit. Et rectè quidem auroræ implesti officium. Ipse enim sol iustitiæ de te processurus, ortum suum quadam matutina irradiatione præueniens, in te lucis suæ radios copiosè transfudit, quibus potestates tenebrarum, quas Eua induxerat, in fugam conuertisti, atque ita desideratum cunctis gentibus solem mundo inuexisti. Tu pulchra ut luna diceris, eique non immeritò compararis. Illa enim astrorum omnium sola soli simillima, & candore venusta argenteo, cæteris in cælo præmicat syderibus. Tu veri solis imago expressissima, inter milia astrorum Deo assistentium, virginali puritate in cælis gloriosa præfulges. Illa transfuso in se solari lumine noctem illuminat: tu virtutum à Deo tibi inditarum, magnificis exemplis ad imitationem tui nos prouocas, sicque nostram noctem illuminas. Qui enim vias tuas infectatus fuerit, non ambulabit in tenebris, sed lumen vitæ inueniet. Tu ergo pulchra es ut luna, immò & pulchrior luna: quia rota pulchra es, & macula non est in te, neque vicissitudinis obumbratio. Tu electa ut sol, ille, inquam, sol solis conditor. Ille enim electus ex millibus virorum, tu electa ex millibus feminarum.

Can. 4. Ille electus ex omnibus, quæ per illum sunt: tu terribilis ut castrorum acies ordinata. Quid enim; An non horruerunt principes tenebrarum, quando viderunt præter morem instructam omni armatura fortuna contra se procedere feminam? Fœminam fortem, & ad bella doctissimam, cuius ensis super femur suum præter timores nocturnos: & in circuitu eiæ acies valida spiritualium virtutum, suo se inuicem ordine tuentium: siquidem ordinatione perseverat dies. Sed & innumerabilem beatorum spirituum militiam, ad ministerium tanti principis delegatam nullatenus ambigimus, ut potè qui custodirent lectulum Salomonis gratissimum, ac prouiderent, ne præparatum æterno regi hospitium, alienus hospes inuaderet. Nimirum timor & tremor venerunt super eos, ita ut dicerent. Ecce plusquam Eua hîc Castra Dei sunt hæc. Fugiamus Isaacem. Tu ergo bellatrix egregia, primò eum, qui primus Euam supplantauit, expugnare viriliter aggressa es. Tu enim spiritum elationis ea virtute humilitatis * comploisti, quam in te respexit Dominus, ut ipsius merito supra omnes choros angelorum te sublimari dignam æstimauerit. Nunquam enim supra omnes angelos glorificata ascendisses, nisi prius infra omnes homines humiliata descendisses. Tu & ardorem vitæ concupiscentiæ virtute castitatis in tua virginea carne eatenus extinxisti, ut is, in cuius conspectu & astra munda sunt, tantæ mundiciæ carnem tuam iudicauerit, ut etiam diuinæ puritati eam agglutinare non despexerit. His ergo primariis ducibus tenebrarum à te fortiter expugnatis, omnis ante faciem tuam malitia spiritualium nequitarum in fugam conuersa est. Gloriosa dicta sunt de te genitrix Dei, sed adhuc

locus est tuæ laudationi, adhuc in tuis laudibus omnis lingua balbutit. Non enim sunt loquela, neque sermones in omni natione, quæ sub cælo est, quibus amplitudo gloriæ tuæ ad plenum valeat explicari. O magna, o pia, o multum amabilis Maria. Tu nec nominari quidem potes quin accendas, nec cogitari quin recrees affectus diligentium te. Tu nunquam sine dulcedine diuinitatis tibi infra piæ memoriæ portas ingrederis. Et nunc sequimur te, o Domina, ex totis præcordiis vociferantes ad te: Adiuua imbecillitatem nostram, aufer opprobrium nostrum. Vides hanc tuam pelliceam, quæ nos circumdedit: Tunica Eua parentis nostræ hæc est, quam olim ad nos transfudit, ac superæstuit carnem filiorum suorum, sicut diploide confusione sua. De manu quippe illius duplicis mali seminum terra nostra suscepit, & concepit & peperit nobis spinas & tribulos iniquitatis in anima, calamitates in corpore, & per hanc mortem utrobique. O infelix hæreditas, o dira humanæ carnis infirmitas, vsquequod patemur te? Multum dorfa nostra incuruasti, quia gratia tua es valde, & diute portauimus: multum nos minuisti ab angelis, quos & iumentis insipientibus comparasti. Nimis inualuisti, quæ non nisi morte filij Dei sanari potuisti. Nimis supra nos te extulisti, quando & vsque ad eum qui super omnia est, incaute ascendisti. Et quis nos liberabit à corruptela miserrimæ huius pelliculæ? Gratia saluatoris nostri filij tui, o Maria: qui ut infirma nostra tolleret, spòtè infirmatus est: & ut mors mortis nostræ ipse fieret, innocens pro peccatoribus mortuus est. Et quis tam idoneus, ut pro nobis loquatur ad cor Domini nostri Iesu Christi, sicut tu felix Maria, quæ in secretissimis amplexibus amantissimi filij tui suauiter cubas in meridie sempiterno, eiusque familiarissimo colloquio cum plena cordis lætitia perfrueris? Loquere Domina, quia audit filius tuus. Inuoca bonum nomè eius super nos, ut curemur à lepra carnis & spiritus. Exurge virus hoc mortiferum, quod de pomi sui reliquiis Eua nobis propinavit. Vinam poculum tuum ebria illa aut totum ebibisset, aut totum effudisset. Te exortante omne iugum nostrum computrescat à facie olei misericordiæ Dei. Renouetur ut aquilæ iuuenus nostra, ut noui noua voce, nouum canticum nonis ciuibus aggregati, illic ubi noua sunt omnia, iubilum sempiternum celebrantes, in cymbalis iubilationis concinamus. Tollatur crassa hæc nebula ab oculis nostris, ut reuelata facie gloriæ Domini speculantes, in immensum illud pelagus diuini luminis absorbeamur à Domini spiritu, ac Deo nostro in vinculis charitatis astricti, vnus cum ipso spiritu efficiamus. Præster hoc nobis, o Maria, filius tuus Dominus noster Iesus Christus, cui laus & gloria & gratiarum actio in sempiterna secula, Amen.

BEDÆ VENERABILIS

presbyteri in eodem festo, Homil.

Liber generationis Iesu Christi. Secundum hanc enim Christus filius hominis est, quod etiam se ipse sæpissimè appellat, commendans nobis, quid misericorditer dignatus sit esse pro nobis. Nam illa superna & æterna generatio, secundum quam

quàm filius Dei vnigenitus est ante omnem creaturam, quia omnia per ipsum facta sunt, ita est ineffabilis, ut de illa dictum à propheta Esaia intelligatur: Generationem eius quis enarrabit? Quamquam & de temporali eius natiuitate dictum sit, quæ verbum caro factum est, & virgo spiritus sancto grauida filium peperit, & virgo permansit. *Filij David, filij Abraham.* Ordo præpòsterus, sed necessariè commutatus. Si enim primum posuisset Abraham, & postea Dauid rursus ei repetendus foret Abraham, ut generationis series reteretur. Ideo autem cæteris prætermisissis, horum filium nuncupauit, quia ad hos tatum facta est de Christo repropmissio. Ad Abraham: In semine, inquit, tuo benedicent omnes gentes terræ. Ad Dauid verò ait: De fructu venteris tui ponam super sedem tuam. *Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob.* Exequitur ergo humanam generationem Christi Mathæus, ab ipso promissionis Christi exordio, hoc est, ab Abraham genitores commemorans, quos perdicit ad Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Christus. Mysticè autem quomodo de gentilitatis caligine, quasi de Ægyptiaca seruitute, per quadraginta duos viros demonstrat, ac si eiusdem numeri mansiones ad virginem Mariam, plenam sancti spiritus gurgite fluentem, ac si intelligibilem Iordanem duce Domino Iesu Christo, vel ut Ioseph filio Nun ventum sit, ipsumque Christum de Maria natum esse testatur: qui velut hamus in retis capite, sic in fine genealogiæ positus, & in mare huius mundi à patre missus, tortuosum serpentem aduncatum occisus occidit, atque humani generis mortem mortuus mortificauit. Et idèd velut fune duplicato, iteratò, videlicet vniuscuiusque nomine, in retis similitudinem genealogiæ ordo contextitur, donec ab huius principio, hoc est, ab Abraham vsque ad hamum, id est, ad Christum adueniat, de quo ad sanctum Iob dicitur: Nunquid aduncabis Leuitan hamo tuo, aut armilla perforabis maxillam eius? In hamo ergo incarnationis Christi iste capus est, qui dum in illo appetit escam corporis, transfixus est aculeo diuinitatis. *Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar.* Norandum quòd in genealogia saluatoris nullam sanctarum assumit mulierum, sed eas quas scriptura reprehendit: ut Renouetur ut aquilæ iuuenus nostra, ut noui noua voce, nouum canticum nonis ciuibus aggregati, illic ubi noua sunt omnia, iubilum sempiternum celebrantes, in cymbalis iubilationis concinamus. Tollatur crassa hæc nebula ab oculis nostris, ut reuelata facie gloriæ Domini speculantes, in immensum illud pelagus diuini luminis absorbeamur à Domini spiritu, ac Deo nostro in vinculis charitatis astricti, vnus cum ipso spiritu efficiamus. Præster hoc nobis, o Maria, filius tuus Dominus noster Iesus Christus, cui laus & gloria & gratiarum actio in sempiterna secula, Amen.

Rahab quoque latitudo, vel fames, seu imperus interpretatur. Et quid in hoc, nisi sanctæ Ecclesiæ nobilitas prædicatur? Cui Esaia dicitur: Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas. Habet ergo famem ista, non famè panis, hæque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei, & faciendi voluntatem eius. De quo quidem imperus ingreditur, quia velocitas prædicationis flantè spiritu sancto in totam mundi latitudinem dirigitur. Denique Ruth, quæ vel videns, vel festinans, seu desitiens interpretatur, merito Ecclesiæ significat, quæ in puritate cordis Deum contempletur, & secundum Psalmistam, festinat manus eius dare Deo. Hæc definit id est, firmiter in fide & dilectione Dei persistere decernit. Bersabee verò, quæ interpretatur puteus septimus, abundantiam gratiæ spiritus sancti in Ecclesiâ fieri designat. Dono denique spirituali, hoc est, septenario facta est Ecclesiâ puteus fatietatis, quia factus est in ea fons aquæ salientis in vitam æternam. *Naazon autem genuit Salmon.* Ipse est Naalon princeps tribus Iuda, sicut legitur in numeris. *Iesse autem genuit Dauid regem.* Regem dicit Dauid, non quòd ipse solus in ista genealogia regum fuerit positus, cum ab ipso vsque ad transmigrationem Babylonis qui scribuntur, plures regnauerint, sed quia Dauid primus de tribu Iuda rex fuit, per quem ordo decurrit genealogiæ. *Dauid autem rex genuit Salomonem ex ea que fuit Vria.* Quaritur, cum tres reliquæ extraneæ mulieres nominibus propriis sint positæ, cui solimmodo non nominetur Bethsabee, sed hoc solam dicatur, quòd vxor fuit Vriæ. Ideo hoc putatur factum, quia tres aliæ supradictæ licet ætimate fuerint, in partibus tamè filiorum, per quos cõstitit genealogia non solù non culpari, sed etiã laudari meruerunt. Hæc regi adulterio & homicidio perpetrato, Dauid regi genuit filium, intantum culpabili coniugio, ut merito in saluatoris genealogia non videatur nominata. Nomen verò viti eius, id est, Vriæ, quasi iusti hominis ponitur, ut ex hoc etiam sceleris immanitas memoretur, dum vxoris causa occisus, in memoriam reuocatur. Mysticè autem Dauid Christum significat qui interpretatur manu fortis, & desiderabilis. Et quid fortius leone, quicquid de tribu Iuda, radix Dauidi? Quomodo verò sit desiderabilis, scripturâ ostendit, dicens: Ecce veniet desideratus cunctis gentibus. Et Petrus ait: In quem desiderant angeli prospicere. Vria verò, qui interpretatur lux mea Dei, significat diabolum, qui transfiguratur se in angelum lucis, audens Deo dicere: Lux mea Dei, & ero similis altissimo. *Ioram autem genuit Iosabab.* In quarto regum volumine, de Ioram Ochoziam fuisse legitur generatum, quo mortuo, Iosabab filia regis Ioram, soror Ochoziz, tulit Iosabab fratris sui, & eum interfectioni quæ exercebatur ab Athalia, subtraxit. Cui successit in regnum filius eius Amasias, post quem regnavit Azarias filius eius. Cernis quòd secundum fidem historiz tres reges in medio fuerunt, quos hic euangelista prætermisit. Ioram quippe non genuit Oziam, sed Ochoziam, & reliquos quos enumerauimus. Verum quia euangelizæ propositum erat, tres testarade: ad in diuerso temporu statu ponere, & Ioram generi se miscuerat in ipsissima Iezabel, idcirco vsque ad tertiam generationem eius memoria tollitur, ne in sanctæ natiuitatis ordine ponere

Esa. 54.

Amos 8.

Psal. 67.

Pro Bethsabee. legis Bersabee.

Numer. 1.

Apoc. 5.

Agga. 2.

1. Cor. 1.

Esa. 14.

4. Reg. 11.

neretur. Dictum quoque ita erat per prophetam, nō nisi quarta generatione, in throno regni Israel quemquam de domo Achab esse scilicet. Pur-gata igitur labē familiæ gentilis, tribulque præ-teritis, iam regalis in quarta generationum con-sequentiū origo numeratur. Et post transmigra-tionem Babylonis Iechonias genuit Salathiel. Si volue-rimus Iechoniam in fine primæ tessaradecadis ponere, in sequenti non erunt quatuordecim, sed tredecim. Sciamus ergo Iechoniam priorē ipsam esse, quem & Ioachim, secundum autem, id est, Ioachim filium, nō patrem. Quorum prior per x & u, sequens per x & v, scribitur: Quorum nomen scri-ptorum vitio & longitudine temporū apud Græcos Latinōsq; confusum est. Hęc beatus Hiero-nymus historiam sequens ita exposuit. Nam & ipse Iechonias interpretatur preparatio Dei. Sic ergo iam non quadraginta duo, quę faciunt ter quatuordecim, sed propter vnam bis numeratam quadraginta generationes fiunt, si ipsum Chri-stum an numeremus, qui huic regendę vitę nostrę temporali atq; terrenę tanquam numero qua-dragenatio regaliter præsidet.

IN EADEM SOLEMNI-tate, idemque Euang. Homilia Albinus Anglici Leuitæ Bedę discipuli.

Exch. 1. **B**eatus Matthæus euangelista, dilectissimi, non immeritō inter cetera celestium secretorū animalia, facie hominis describitur: quia longē ab antiquis patribus exordium euangelij sumens, lucidius ceteris genealogiam dominicę humani-tatis prænotauit. Sed sciendum est, quia horum omnium nomina allegorici, & moralis sensus pleniter in se contineant intellectus. Abraham pater multarum gentium, Isaac gaudium, Iacob supplantator, Iudas confessio interpretatur. Phares diuisio, Zara oriens, Esrom sagittam videns, Thamar palma dicitur, Aram electus, Aminadab populus spontaneus, Naalon augur fortis, Salmon sensibilis accipitur. Booz in ipso fortitudo, Ra-hab lata, Obeth seruans, Ruth festinans subau-ditur. Iesse incendium, Dauid manu fortis, vel de-fiderabilis, Salomō pacificus, Vrius lux mea Deus, Bethsabæe filia iuramenti subintelligitur. Roboam latitudo populi, Abia pater dominus, Afa tollens, Iosaphat dominus iudicauit exprimitur. Ioram excelsus, Ozias robustus domini, Ioathan perfe-ctus, Achaz apprehendens dicitur. Ezechias for-titudo Domini, Manasses obliuiosus, Amon fide-lis, Iosias salus Domini interpretatur. Iechonias preparatio Domini, Salathiel petitio mea Deus, Zorobabel iste magister, Abiud pater meus iste subauditur. Eliachim Dei resurrectio, Azor adiu-tus, Sadoch iustus, Achim frater meus subintel-ligitur. Eliud Deus meus, Eleazar Deus adiutor, Mathan donum, Iacob supplantator exprimitur. Ioseph appositus siue auctus, Maria illuminatrix, siue stella maris, Iesus saluator, Christus vnctus interpretatur. Igitur per hos patriarchas Christus Dominus Deus noster veniens in mundum, ho-rum omnium in seipso allegoricę gessit officium, & in eorum interpretatione nomen nostram salutem designauit. In Abraham, pater est cetero-rum creditum, in quo, iuxta Apostolum, clama-mus Abba pater. In Isaac gaudium est omnium

fidelium, de quo angelus dixit; Ecce annuntio vobis gaudium magnum, quod erit omni popu-lo. In Iacob supplantator est: quia ipse subner-uauit, & contriuit diabolom vastatorem humani generis, & vasa eius diripuit. In Iuda confessio, quia ipse dixit; Confiteor tibi pater Domine cæli, & terrę. In Phares diuisio quia segregat omnes ab hædis, id est, bonos à malis, electos à reprobis. In Zara oriens, sicut scriptum est; Visitauit nos oriens ex alto. In Thamar palma victorię, sicut ipse di-xit; Confidite, ego vici mundum. In Aram electus, de quo pater loquitur; Ecce puer meus, quem ele-gi, electus meus; dedi super eum spiritum meum. In Aminadab populus spontaneus, qui sponte po-suit animam suam, vt nos efficeret populum sibi spontaneum, Deoque acceptabile. In Naalon au-gur, id est, propheta fortis, cui dicit; Cum venerit filius hominis in maiestate sua, tunc sedebit vt iudicet orbem terrę in æquitate. In Salmon sen-sibilis, id est, intellectualis, de quo scriptum est; Ipse autem vt vidit cogitationes eorum: & ite-rum: Dominus nouit cogitationes hominum: & scrutans corda, & renes Deus. In Booz fortitudo in ipso est, quia à nemine fortitudinem accepit, de quo dictum est; Dominus fortis, & potens, Do-minus potens in prelio. Et ipse in Euangelio; Omnia traham ad meipsum, In Rahab latitudo potentie eius exprimitur, quem totus non capit orbis, & cuius regni non erit finis. In Obeth ser-uans, quia non venit ministrari, sed ministrare, formam serui accipiens. In Ruth festinans ad fa-lutem nostram, qui festinater vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, di-cens in Euangelio; Pœnitentiam agite: appropin-quabit enim regnum cælorum. In Iesse incen-dium agnoscitur, vt ait; Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt ardeat; & sicut Ioan-nes dixit; Ipse vobis baptizabit in spiritu sancto, & igne. In Dauid desiderabilis, quia speciosus erat forma præ filiis hominum. In eodem manu fortis quando flagellum, de funiculis in manu tenens, immensam vendentium, & ementium multitu-dinem eiecit de templo: vel quando diabolom vi-cit, & calumniatorum nostrum contriuit. In Salomone pacificus, sicut ipse dixit; Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, & Apostolus: Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum. In Bethsabæe filia iuramenti, de quo dictum est: Iurasti dominus, & non pœnitebit eum: tu es sacerdos in æternum. In Roboam latitudo populi est, cum di-cit; Multi ab oriente, & occidentem venient, & re-cumbent, cum Abraham & Isaac & Iacob in re-gno cælorum. In Abia pater dominus, qui ait; Nolite vobis patre vocare in terra: vnus est enim pater vester, qui in cælis est. In Afa tollens, de quo Ioan-nes; Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mun-di. In Iosaphat iudex, quia ipse est iudex viuorum & mortuorum, sicut ipse ait; Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio. In Io-ram excelsus, quia ipse ascendit super omnes cælos, vt adimpleret omnia: & sicut Psalmista di-cit; Excelsus super omnes gentes Dominus, & super cælos gloria eius. In Ozia robustus Domini, quia ipse captiuitatem humani generis in ma-nu robusta liberauit, & in alta cælorum deduxit. In Ioathan perfectus, sicut in Euangelio ait; Nos enim decet implere omnem iustitiam. In Achaz apprehendens, qui cælum palmo ponderauit, &

pagillo concludit. In Ezechia fortitudo Domini, quia iuxta Apostolum Christus est Dei virtus, & Dei septentia. In Manasse obliuiosus iniquitatis, sicut scriptum est; In qua die conuersus peccator fuerit ab iniquitate sua, omnium iniquitatum eius non recordabor. In Amon fidelis, iuxta Paulum; vt misericors fieret & fidelis pontifex ad Deum: & iuxta Ioannem. Qui est testis fidelis. In Iosia salus domini: quia omnis quicumque inuo-cauerit nomen Domini, saluus erit. In Iechonia preparatio Domini, qui ait: Si abiero & præpa-ruero vobis locū. In Salathiel petitio mea Deus ait; Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi. In Zorobabel magister pec-catorum & publicanorum, vt eos ab errore vię suę reuocaret, & sicut ipse ait: Nec vocemini magistri: quia magister vester vnus est Christus. In Abiud pater meus, quia ipse est pater & caput omnium credentium. In Eliachim Domini resur-rectio, vt ait; Ego sum resurrectio & vita: qui cre-dit in me, non morietur in æternum: sed ego resuscitabo eum in nouissimo die. In Azor adiu-tus, vt ait; Qui me misit, mecum est, & nō reliquit me solum. Et iterum; Opera quę ego facio, & a meipso non facio: sed pater qui mecum est, ipse facit ope-ra. In Sadoch iustus, sicut scriptum est; Vt sit ipse iustus, iustificans eos qui ex fide Abraham sunt. In Achim frater meus, vt ait; Si quis fecerit volunta-tem patris mei, ipse meus frater, & soror, & mater est. In Eliud Deus meus: quia ipse est Deus ex sub-stantia patris ante secula genitus, qui in patibulo crucis dixit; Eli, Eli, hoc est, Deus meus, Deus meus. In Eleazar Deus adiutor: quia ipse adiutor in opportunitatibus, in tribulatione, & protector omnium sperantium in se. In Mathan donum: quia ipse ascendens in altum, captiuam duxit captiui-tatem, dedit dona hominibus: & quia per ipsum pater Deus omnia dona perdonauit. In Iacob, vt supra diximus, supplantator est hostis antiqui, qui fidelibus dedit potestatem calcandi super serpen-tes, & scorpiones, & super omnem virtutem ini-mici. In Ioseph auctus, cui dedit pater gentes in hereditatem suam, & in possessionem suam ter-minos terrę. Vt augmentum vitę æternę est, si-cut ipse dixit; Ego veni vt vitam habeant, & abun-dantius habeant. In sancta & perpetua virgine Ma-ria stella maris ipse est, id est, lux mundi, sicut ipse ait; Ego sum lux mundi, & Ioannes, Erat, inquit, lux vera, quę illuminat omnē hominem venien-tem in hunc mundum. In proprio nomine Iesu saluatoris vel saluator est, angelo exponente, qui ait; Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Idem verō Christus, id est, vnctus appella-tus est, quem vnxit Deus in humanitate oleo læti-tiæ, id est, vnctione sancti spiritus in sacerdote, & regem sempernotum: quatenus Christianos, ex suo nomine vocatos, per id, quod saluator est, à peccatis saluaret: per id quod sacerdos est, Deo patri reconciliaret; per id quod rex est, in regnum sempiternum collocaret. Moraliter hęc quoque in-terpretationes, nomen ad nostram adificationem multimodis pertinere noscuntur. Sicut Chri-stus vbique nostrę salutis, gerebat causam, ita & patriarcharum nomina nostrum profectum desi-gnant: In Abraham, vt patres simus multarū vir-tutum, & hereditatis iure multiplicationem bo-norum possideamus. In Isaac, vt gaudium habeamus in Domino, & non in hoc mundo, iuxta hoc

quod ipse dixit. Gaudete quod nomina vestra scri-pta sunt in cælo, & iuxta Apostolum: Gaudete in Domino semper. In Iacob, vt supplantator simus virtutum nostrorum, & carnale desiderium viuaci pede à diaboli potestate calcemus. In Iuda, vt secundum Psalmistam prauentiam faciem Do-mini in confessione, & cōfiteamur nomini sancto eius. In Phares, vt diuidamus nos ab impiis, & ab-strahamus ab omni fratre ambulante inquiete, & non communicemus operibus eius malis. In Za-ra, vt lucifer verus oriatur in cordibus nostris, & sol iustitię splendeat in nobis vbique, & vt luceat lux nostra coram hominibus, vt videat opera nostra bona, & glorificent patrem nostrum, qui in cælis est. In Eiom, vt sagittę simus salutis Domini, vt de nobis dici possit; Sagittę potentis acutę. In Thamar, vt cum palma victorię pompas diabo-li & cōcupiscentias mundi superemus propter eum, qui dilexit nos. In Aram, vt simus genus ele-ctum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, & annunciemus virtutes eius, qui de tenebris nos vocauit in admirabile lumen suū. In Aminadab, vt spontaneus Domini populus si-mus, in adificationem corporis Christi. In Naalon, vt auguriis gentium derelictis, diuinis promissis fidem adhibeamus. In Salmon, vt sensibiles, id est, intellectuales veritatis Dei & factores inueniamur: quia non auditors legis, sed factores iustificabuntur. In Booz, vt iuxta Apostolum, confortemur in Domino, & in potentia virtutis eius, succincti lumbos nostros in veritate, & indui lorica iustitię, sumentes scutum fidei, & galeam salutis, & gladium spiritus, quod est verbum L. ei. In Rahab, vt latum mandatum Domini nimis, di-ligenter obseruantes, Dominum Deum ex toto corde, tota anima, tota virtute diligamus, & pro-ximū sicut nosmetipsos amplectamur. In Obeth, vt seruiamus Domino per spiritum timoris, & dile-ctione sancta, quatenus rationabile sit obse-rium nostrū, & acceptabile fiat sacrificium nos-trum. In Ruth, vt festinantes ingredi in illam re-quiem, id est, in cælestem Hierusalem, dum tem-pus habemus, operemur bonum ad omnes: quia non habemus hic manentem ciuitatem, sed futu-rum inquirimus. In Iesse, vt incensum orationum nostrarum in ara cordis nostri, in spiritu contri-bulato, & humiliato Domino offeramus, cū Psalmista dicentes; Dirigatur, Domine, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. In Dauid, vt ma-nu fortes contra Goliath spiritualem pugnantes, & exhibentes corpora nostra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, desiderabile templum efficiamur spiritu sancto. In Salomone, vt quan-tum ex nobis est, cū omnibus hominibus pacem habeamus, illud dominicum intendentes; Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. In Bethsabæe, vt iuramentum omnimodis custodiamus, ne periurio incidamus in laqueum diaboli. In Vrius, vt lux nostra Deus sit, videlicet vt eum sequentes, nō ambulemus in tenebris mortis, sed habeamus lumen vitę. In Roboam, vt longē, lætęque per or-beum terrarum populus dispersus, vnitatem spiri-tus in vinculo pacis, & charitatis habeamus, vnū Dominum, vnam fidem, vnum baptismū profitea-mur, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. In Abia, vt charitate fraternā inuicem diligentes, vnum patrem habeamus, Dominum in cælis, qui nos voluntarię genuit verbo veritatis.

Iacob. 1. tis, vt finis initium aliquid creaturæ eius, & benedictionem hæreditate possideamus, & gloriemur in spe gloriæ filiorum Dei. In Asa, vt tollamus membra nostra de luto, & sterquilino vitiorum, ne seruiant immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, sed iustitiam in sanctificationem: quia non vocauit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. In Iosaphat, vt rectè iudicemus omni personæ, sicut scriptum est; Rectè iudicate filij hominum: & quodcumque volumus, vt faciant nobis homines, faciamus & illis similiter, scientes quia mensura, quæ mæsi fuerimus, remetietur nobis. In Ioram, vt excelsi vel sublimes effecti, quæ sursum sunt queramus, vbi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapiamus, non quæ super terram: quoniam omne datû optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum. In Ozia, vt robusti in Domino effecti, in omnibus persecutionibus nostris, & tribulationibus, quas sustinemus, exolum accipiamus laboris, & patientiæ prophetas, qui locuti sunt in nomine domini Iesu. In Iothã, vt perfecti simus, sicut & pater noster cælestis perfectus est, in omnibus nos ipsos exemplum præbentes, & docentes omnem hominem in omni sapientia, vt exhibeamus omnem hominem perfectum. In Achaz, vt apprehedamus disciplinam, nequando irascatur Dominus, & pereamus de via iusta, quæ Christus est, qui dixit: Ego sum via, veritas & vita. In Ezechia, vt fortes Domini resistamus aduersario nostro diabolo, qui tanquam leo rugiens circumit, quatenus quem deuoret: non in nostra virtute confidentes, sed Domini fortitudinem cum Psalmista collaudantes, Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. In Manasse, vt obliuio si finis iniuriarû nostrarum, & eis, qui cõtra nos agunt, propter nomẽ Domini ignoscamus, ne illud maledictû incurramus. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. In Ammõ, vt fideles in fide radicati, & fundati, in omnibus sumamus scutû fidei, in quo possumus omnia tela nequissimi ignea extingueret. In Iosia, vt salutẽ Domini, & animarum semper deposcamus, ne obsecemur in infidelitate, ne claudicemus in viis mandatorum eius, ne surdi ad audiendum verbum Dei efficiamur, ne moriamur in peccatis: sed vt semper saluemur ab eo, qui saluos facit sperantes in se. In Iechonia, vt præparati simus in aduentu Domini secundo, vigilantes & orantes ne intremus in tentationem, sed cum illis intrare ad nuptias mereamur, de quibus ipse dicit: Beati sunt serui illi, quos cum venerit Dominus, inuenerit vigilantes. In Sathiel, quatenus petitio nostra ad Deum semper dirigatur, vt gaudium nostrum sit plenum: nõ huius seculi mœore permixtum, sed infinita beatitudine sempiternum: & hoc in nomine saluatoris, vt impetrare possumus quod petimus. In Zorobabel, vt magistri simus veritatis, prohibentes magisteria, & confusiones hæreticorum, & quæ verbis docemus, exemplis commendemus, ne de nobis dicat Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum. In Abiud, vt sit nobis Deus in patrem, & nos illi in filios, habentes spiritum adoptionis, in quo clamamus, Abba pater. Si autem filij, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem

Christi. In Eliachim, vt resurgamus à tumulis vitiorum ad celsitudinem virtutum, de terrenis ad cælestia, de morte ad vitam, de Gaza ad Galilæam, id est, de inferno ad æternam transmigrationem: vbi sancti ibunt de virtute in virtute, donec videbitur Deus deorum in Sion. In Azor, vt adiuti diuina gratia, cuncta nobis aduersantia patienter supportemus, & Dominum adiutorem nostrum cum Psalmista collaudemus, dicentes; Dominus adiutor, & protector meus, & in ipso sperauit cor meum, & adiutus sum. In Sadoch, vt iusti appareamus ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & iustificationibus Domini sine querela, vt cum iustis mereamur audire vocem dicentis; Venerite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est à constitutione mundi. In Iochim, vt fratres Iesu Christi mereamur appellari, non per cognationem carnis, sed per vñctionem spiritus sancti, quem effudit in nos abunde: vt facientes voluntatem ipsius, sobrii, & iusti, & pie viuẽdo in hoc seculo, ad patrem suum, & patrem nostrum, ad Deum suum, & Deum nostrum ascendere possimus in futuro. In Eliud, vt nullum habeamus Deum, nisi Dominum Iesum Christum, cui omne genu flectitur, & omnis lingua confitetur: & vt ipsi soli sacrificium laudis immolemus, & vota nostra reddamus, ipsamque solum adoremus, quem oportet adorari in spiritu, & veritate. In Eleazar, vt nullum queramus adiutorem, nisi Dominum Iesum Christum, qui potens est omnia facere superabundanter, quam petimus aut intellegimus: & vt quodcumque facimus in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini faciamus, dicentes cum Propheta; Adiutoriû nostrum in nomine Domini, qui fecit celû, & terram. In Mathan, vt donum supernæ gratiæ, spiritû scilicet sapientiæ, & intellectus, spiritû consilij, & fortitudinis, spiritum scientiæ, & pietatis, spiritumque timoris Domini retinentes, discretionem habeamus inter bonum, & malum, quæ est mater omnium virtutum: In Iacob, vt supplantemus à nobis zizaniam vitiorum, & plantemus in nobis aromata virtutû: vt sicut cinnamomum, & balsamû aromatizans, & quasi myrtha electa odorem demus, & plantati in domo Domini, floreamus in æternum ante Dominum. In Iosaph, vt de die in diem virtutem, sanctificationem, & sanctificationem apponentes, merito, & numero augeamur, & in eo cresemus in salutem: & vt per scalam in cælum erectam quoridie de gradu in gradum ascendamus, donec spiritaliter formetur Christus in nobis. In sancta, & perpetua virgine Maria, quæ stella maris, vel illuminatrix interpretatur, vt illuminatoris mundi, id est, doctores sanctæ ecclesiæ simus, & in cordibus credentium lumen fidei, & amorem Christi per doctrinam veritatis & exempla sanctitatis oriri faciamus, & Deo habitaculû præparemus. In Iesu Domino nostro, vt saluatores animarum nostrarû esse valeamus, manifeste declaratur. Quisquis enim in fide, spe, & charitate, vigiliis, ieiuniis, & orationibus, castitate, sobrietate, elemosinarum largitione, dilectioneque Dei, & proximi vsque in finem perseuerauerit, & conuerterit fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum. In Christo autem, vt ita Christiani simus, quatenus, sicut ille ambulauit, & nos ambulemus: & sicut ille pro nobis animam suam posuit,

fuit, ita & nos pro fratribus nostris animas ponamus: & sicut ipse horum nominum interpretationes in se naturaliter getebat, ita & nos in omni actiua, & contemplatiua vita, vt dictum est spiritaliter recolamus: Ad hoc enim Christus passus est, nobis exemplum relinquens, vt sequamur vestigia eius, & abnegemus nosmetipsos, & tollamus crucem nostram, & sequamur eum perducen-tem nos ad gloriam sempiternam, quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quam præparauit Deus diligentibus se. Ipsi honor, laus, & imperium per infinita secula seculorum, Amen.

CHRISTIANI DRVTH- mari eiusdem Euang. expositio.

Hinc titulum non fecit euangelista, sed interpretæ, qui ipsum interpretatus est. Nam Mathæus libri sui titulum *liber generationis* imposuit: iuxta consuetudinem Iudæorum ad quos scribebat, qui soliti sunt libris suis ex principijs nomina imponere: vt in Genesis, hoc est generationis: quia ibi scriptû est. Istæ sunt generationes cæli & terræ. Similiter Exodus, id est exitus, & Numerorum & reliqui. Similiter beatus Mathæus quoniam de generatione domini primitus scripsit: *Liber generationis* nomen imposuit. *Incipit*, hoc est inchoat. Cõpositum verbum ex, in, præpositione, & capio verbo, mutata a, in i. Euangelium Græcum nomen est, & dicitur Latine bonum nuncium. Eu bonum angelum, nũcium. Vnde & angelus dicitur. Tamẽ sciendum est, quia apud Græcos per duo gamma scribitur. Est angelus similiter per duo gamma, sicut & Priscianus dicit. Sed quia apud nos absonum videbatur: apud Latinos prima per, n: secunda syllaba per, g. Et non est iungendum, n, cum, a: sed cum, e, est iungendum: quia eu bonum dicitur. In omnium principijs librorum tria querenda sunt, tempus: locus: persona. Similiter de isto euangelio, hæc tria tenenda sunt. Locus Iudæa extitit, vbi conscriptum est Hebraica lingua ad Hebræos, qua in Christum credidere. Tempus Caji imperatoris qui singularẽ monarchiam vniuersi orbis Romæ tenebat. Persona Mathæus, leuita genere, & sacerdos extitit dignitate, cuius nomen interpretatum in nostra lingua donatus dicitur. Digno vaticinio sic vocatus quia in præsentia Dei ordinatus fuit: & donatus, ad narranda gesta Christi ante multa secula ostensus à prophetis in specie hominis. Quia gesta, quæ dominus noster in carne iuxta humanam carnem gessit, narraturus erat, ob hoc in effigie hominis visus est. Marcus quoque in specie leonis apparuit: quia euangelium suû ab actu leonis inchoauit cui proprium est in deserto rugire. Dixit enim. Vox clamantis in deserto. Lucas nihilominus ore iuuenti similitudo apparuit: quia ab eo coepit, qui vitulos frequentius offerre solitus fuit: videlicet à Zacharia sacerdote. Ioãnes verò more aquilæ volans, illum qui supra astra sedet, verbo petijt, inquitens. In principio erat verbum, & ver. &c. Requirit adũ vero quare eũ multa euangelia ordinata fuisse legamus: & in nomine duodecim apostolorum, & etiam aliorum doctorũ: sicut Lucas respert: nullum illorum placuit Deo legi, vel suscipi in ecclesia sua nisi hæc quatuor: neque plus, ne-

que minus. Nam hæc quatuor euangelia propter quatuor climata mudi à Deo ordinata sunt: & ante multa secula ostensa à prophetis. Appellata autem sunt animalia: quoniam propter animam hominis euangelium prædicatur. Idcirco vero plena oculis ante & retro, intus & foris à prophetis prædicta sunt: quia & præsentia domini gesta & futura de iudicio venturo narrauerit: Crura dicitur recta habere, quia nihil prauum in euangeliis inuenitur. Erat rota in rota: quia subnixum est de veteri testamento: & quicquid euangelium adnũtiat, in veteri prædictum fuit: & ambo in simile concordant. Quod dicit, vbi erat spiritus impetus illic gradiebantur: ostendit nihil aliud euangelistas narraffe: nisi quæ spiritus in cordibus eorum profusse. Figure istorum animalium etiam Domino conueniunt, qui homo factus est nascendo, vitulus moriendo, leo factus est resurgendo, aquila extitit ascendendo. Quia sic ordinata à Deo, & ostensa sunt ista quatuor Euangelia longo ante tempore: ideo respuit Ecclesia Catholica aliorum pseudodoctorum deliramenta, & suscepit hæc quatuor: in similitudine quatuor fluminum, quæ profluunt de vno fonte ex paradiso, similiter hæc ex ore Domini Iesu Christi. Per Geon, qui dicitur terrenus, significatur Mathæus, qui terrena acta de Christo narravit. Per Tygrin, qui velocitatis interpretatur Marcus, qui cursum acta Domini exposuit. Per Euphraten, qui fertilitas interpretatur Lucas, qui vberius & latius Domini gesta decurrit. Per Phison, qui insufflatio potest dici Ioannes, qui excellẽtius afflatus Spiritu sancto de Domini dignitate attigit. Sicut ista quatuor flumina irrigant omnem mundum, sic quatuor Euangelia irrigant omnem Ecclesiam. Multa Sacramenta inueniuntur in Scriptura sacra, quæ hunc numerum sacratum reddunt. Quatuor sunt elementa, per quæ mundus subsistit, cælum, terra, ignis, & aqua. Per aquam, Marcus, qui dixit: Vox clamantis in deserto. Per terram, Mathæus, qui dixit: *Liber generationis*. Per ignem, Lucas, qui ait: Nõne cor nostrum ardens erat in nobis? Per cælum, Ioannes, qui transit omnes creaturas dicens: In principio erat verbum. Homo ex quatuor elementis constat superius comprehensis. Adam ex quatuor litteris compositum, nomen habet, quæ principia sunt in quatuor climatibus mundi. In Græca lingua a, anotole, id est, alpha Oriens: d, delta dysis, id est, Occidens: item a, arcton, id est, Septemtrio: m, mesimbria, id est, Meridies. Archa Noe quadrata legitur ex lignis facta. Archa testamenti quatuor circulis aureis portabatur: & per vctes quatuor ex auro cooperitos, quatuor Euangelia significantur. Archa Ecclesiæ, vctes Doctores. Sicut illi circũdati erant anulis: ita sacerdotes de veteri, & de nouo Testamento docti, & de quatuor Euangeliis defendunt Ecclesiam ab hæresibus. Vas linteum, quod vidit Petrus significat Ecclesiam. Quatuor lineæ per quas dimittebatur quatuor Euangelia significant: munda, & immunda animalia habebat: quia Ecclesia de omnibus gentibus colligitur. Etiam apud Paganos iste quaternarius numerus sacratus fuit: quia in omni parte solidus stat, seu propter quatuor virtutes, prudentiam, temperantiam, fortitudinem atque iustitiam. Quare placuit Domino duos Apostolos Euangelistas fore, & duos Discipulos Discipulo-

rum? vt ostenderet seipsum esse, qui elegit filios Iacob in populum peculiari sibi de duabus vxoribus, & de duabus concubinis aggregatum & natum. Sicut in ordine habentur, sic editæ sunt. Primum Matthæi Euangelium: quoniam tempore Caij factum est. Secundum Marci, quod Claudij tempore in Roma Græco sermone scriptum fuit. Tertium Lucæ, in Achaia Græco eloquio. Quartum Ioannis, in Asia in ciuitate Epheso Græco eloquio. nihilominus tempore Neruæ Imperatoris. Quia Romani, qui omni mundo dominabantur, lingua Græca loquebantur, & de Romanis habebant per omnes Gentes qui tenebant terras: propterea illi tres Græcè scripserunt. Ipsa quoque sonior omnibus linguis habetur. Potest ipse ordo Euangeliorum ideo sic haberi, vt vnus Apostolus sit in capite, alter in fine. Et illi duo qui inter ipsos habentur, auctoritatem ab ipsis duobus habeant. Vidi tamen librum Euangelij Græcè scriptum, qui dicebatur Sancti Hilarij fuisse, in quo primi erant Matthæus & Ioannes, & post alij duo. Interrogauit enim Euphemium Græcum cur hoc ita esset, dixit mihi. In similitudinem boni agricolæ, qui, quos fortiores habet boues, primo iungit. Habet autem vnum quodque Euangelium tres titulos. Vnum qui ostendit qui canon sit, qui vsque ad decem ascendit non amplius: secundum in quo Euangelistæ concordatio continetur, de quibus habet Matthæus 355. Marcus 234. Lucæ 342. Ioannes 131. Tertium vniuersiufque proprium, in quo ostendit in quo ordine scientiæ habeantur in ipso Euangelio. De quibus sunt Matthæi 81. Marci 47. Luc 79. Ioan. 14. Tria genera Philosophiæ apud omnes sapientes fuerunt, quæ & ipsa inueniuntur in scriptura diuina, videlicet Physica, Ethica, Logica: hoc est naturalis, moralis, rationalis. In Physica, id est, in naturali scientia, ordo inquirendi per naturam rerum, & per conditionem: quia & ipsam Physicam diuiserunt sapientes in quatuor virtutes, hoc est Arithmetica, Geometriam, & Musicam, atque Astronomiam. Dicuntur autem numeralis, mensuralis, cantilenaris, fideralis: quia istæ artes naturales nobis, & sine istis mundus non potest consistere, nec nos aliquid boni scire. Ethicam autem, id est, moralem, similiter diuisere in quatuor virtutes: hoc est, prudentiam, iustitiam, fortitudinem atque temperantiam: & præceperunt sapientes, vt vnusquisque homo secundum istas virtutes aptaret mores suos, videlicet studeret quantum posset esse prudens de diuinis, & humanis rebus, & in ipsa prudentia esset iustitia, & post fortitudo animi, vt siue euenirent ei aduersa, siue prospera, super vno modo esset tranquillus, vt neque aduersa eum deicerent, neque prospera in superbiam eleuarent. Post omnia ista, & in omnibus istis teneret temperantiam, & in prudentia, & in iustitia, & in fortitudine, vt in neutris modum excederet. Logica quoque, hoc est rationalis, diuiserunt in tres diuisiones, id est, in Grammaticam, & Rhetoricam, & Dialecticam: vt post naturales, & morales causas quæreret per rationem, & mortales, & superas causas quantum discendo, & disputando plus posset scire. Et omnes istæ diuisiones inueniuntur etiam in diuinis scripturis. Inuenitur etiam Physica, id est, naturali generis, vt vnusquisque in lege naturæ habuit facere proximo, quod sibi vellet: & non faceret

alteri quod pati nollet. Moralis quoque, in prouerbis inuenitur, vt Dominum time, & mada tua obserua: hoc est enim homo. Logica in canticis canticorum: quia omnia quæ ibi dicuntur super sponsam, & super ipsam, super Dominum & super Ecclesiam eius, rationaliter & per Logicam interpretantur. Et est locus in scripturis, vbi singulæ istæ sapientiæ inueniuntur separatim: & locus vbi duæ solummodo, & locus vbi tres. Vt puta de vno exemplo sufficiat quærere, simili modo in aliis, quæ superius diximus. De duabus in Adam dormiente, secundum historiam & Physicam sic fuit: & secundum Logicam Christum intelligere debemus dormientem in cruce, hoc est morientem: quia & mortui dormientes vocantur, vt Paulus ait: Nolumus autem vos ignorare de dormientibus. Et sicut dormiente Adam formata est vxor: sic Christo moriente, formata est Ecclesia. De tribus vt in Noe. Secundum Physicam, qui fecit voluntatem Domini, eripuit eum Dominus à perditione impiorum. Iuxta Ethicam, quicumque studuerit mores suos ita componere, liberabitur à perditione futura, quæ comprehensura est impios. Secundum Logicam, id est, rationalem, in Noe Christum, in archa Ecclesiam. In tribus filiis Noe, omne hominum genus, qui Trinitati crederent, & de eius numero esse studuerint. Vbi cunq; ergo fuerint istæ intelligentiæ, prout Dominus dederit, deducemus ad notitiam. Liber, duobus modis dicitur: quia & liber dicitur à libertate, hoc est absolutus à seruitio, siue de alia re liber, quod Græcè eleutheros dicitur: & liber interior pars corticis dicitur de aliqua arbore, vnde apud antiquos ante inuentionem pergameni libri fiebat: & ab illa consuetudine descendit, vt libri eo nomine vocentur fuerint si sunt de alia re, pergameno, vel papyro. Vnde & Virgil. de illo dicit: Liber hæret in vltimo. Est autem & synonymum hoc nomen: quia & volumen à voluendo, & codex quasi caudex dicitur. Generationis, deriuatum est hoc nomen à Græco quod est γένος. Inde genus, & inde generatio dicitur: quia qui generantur, de terra sunt. (Iesu) Iesus Hebræum nomen est: & dicitur Latine saluator, vel saluatorus. Et hoc nomen Moyses Iosue primus imposuit, quando de bello victor regressus est. Sed tamen per omnes litteras scribitur, istud autem cum tribus litteris, id est, iota, & e, longo, & sigma: vt significet quia trinitas litteris non potest, nec comprehendi, nec explicari: sed ineffabilis est, vel cum iota & sigma, & apice desuper, vt ostendat quæ supra diximus. Si nominarius casus fuerit sic scribitur. Si autem alius, in fine, debet scribi. Et Græci non coniungunt ipsum iota cum e, sed separatim profertur, vt sit vocalis nomen iota: dicitur enim Iesus Christus Græcum nomen est, & interpretatur Latine vnctus, & Hebræicè dicitur Messias. Non autem habebat istud nomen ante Latinis, sed habere poterat. Vocati sunt autem in Iudæorum Gente hoc nomine sacerdotes & Reges: quia ipsi vngebantur de chrismate quando ordinabantur, vnde & propter ipsos dicitur in Psalmis: Nolite tangere Christos meos. Et sicut in Romanorum regno omnes vocati sunt Cæsares, & Augusti ab Iulio, & Octauiano, qui primi sic vocati sunt: ita illic omnes Reges Christi vocantur, vnde & Dauid de Saule dicebat: Non mittam manum meam in Christum

Christum Domini. Quando verò de Domino per chi, & ro, & sigma, & apice desuper, vt hic illa significet quæ de Iesu nomine diximus, hoc est ineffabile esse. Similiter Deus & Dominus quando de homine per litteras, quando de Deo comprehendere fieri debet: quia nullum nomen proprie potest Deo dici, quod eius maiestati valeat ostendere. Non est autem vnctus Christus Dominus noster oleo vel chrismate corporali: sed spirituali sicut scriptum est, vnxit te Deus tuus oleo latitiæ: quia nec regnum terrenum aliter habere voluit, nisi sicut modo habet cum patre in potestate: ideo noluit vngi oleo temporalis. *Filius Dauid.* Quatuor modis dicitur filij, id est natura, vt Isaac filius fuit Abraham, secundo imitatione, vt Iudæi dicitur filij diaboli imitando eum: vt ad eos dominus dixit. Vos ex patre diabolo estis. Et item. Cuius opera facis, eius filius & vocaberis. Tertio adoptione, vt Hester dicta est filia Mardochæi, quarto doctrina vt Paulus dicit. Per Euangelium ego vos genui. *Dauid.* Dauid dicitur fortis manu quia præualuit Goliath. *Abraham* dicitur pater multarum subauditur gentium futurus per fidem. Quare autem istorum dicitur filius? Quia ad hos facta est repromissio de Christo. Ad Abraham quidem dictam est. In semine tuo benedicentur omnes gentes. Ad Dauid autem. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Quare primum posuit Dauid, & postea Abraham? Quia de illa gente, nullus excellentior fuit quam Dauid. Et quia narraturus erat & repetiturus in generationis ordine Abraham: idcirco primum posuit Dauid, & postea Abraham, vt diceret. *Abraham genuit Isaac.* Filius autem istorum dicitur quia non solum dicitur filij qui generantur à patre, sed & hi qui de eadem progenie sunt, sicut filij Israel dicuntur omnes Iudæi: & filij Israhel omnes Sarraceni. *Filius Abraham.* De Abraham & Isaac & Iacob, non est necesse quicquam dicere, quia notum vobis est qui fuerint, & quam iuste vixerunt, & quia Dominum in suis actibus præfigurauerunt. *Abraham genuit Isaac.* Abraham Dominum patrem significauit, Isaac Dominum Iesum Christum. Et sicut Abraham obtulit filium suum: sic Dominus pro nobis obrulit filium suum immolandum. Et sicut Isaac non est immolatus, sed aries pro eo: sic nec diuinitas passa, sed humanitas: corpus videlicet, quod inter peccatores conuersabatur, quasi aries inter spinas. Isaac rursus interpretatur, quia mater eius rursus, quando promissus ei fuit nascendus. *Iacob autem genuit Iudam & fratres eius.* Et Iacob supplicator interpretatur, & ipse figuram Domini gessit, habens duodecim filios, sicut Dominus postea habuit duodecim discipulos, quasi duodecim filios. *Iudas autem genuit Phares & Zara de Thamar.* Iudas interpretatur confessor seu confitens, quia mater eius dixit quædò eum peperit. Nunc confitebor Domino. Et idcirco dicitur confitens, seu confessor, & ipse & fratres Domini præfigurauerunt. *Iudas genuit Phares & Zara de Thamar.* Requiritur autem est quare peccatrices mulieres commemorantur in genealogia Domini, & non iustæ, vt Sara, & Rebecca & alie quæ ibi multæ fuere, vt mater Dauid, & Iosaphat. Sed propterea ille peccatrices mulieres ponuntur, vt ostendatur illum, cuius genealogia est, propter peccatores venisse: sicut ipse dixit. Non veni vocare iustos, sed peccatores, & vt nul-

lus peccator desperaret conuerti ad Dominum. Verumtamen nec illæ feminæ nimis vituperandæ, si quis earum causam velit diligenter animaduertere. Siquidem ipsa Thamar secundum litteram inspecta, optimam fidem marito mortuo custodiuit, quæ tanto tempore fratrem expectauit, & non est nupta alteri. Et cum vidit quod non ei daretur, non quæsiuit de alio genere filium, sed de ipso vnde maritum habuerat. Et hoc etiam non ante de Iuda, nisi cum vxor ipsius mortua fuit. Omnes enim tunc desiderabant filios habere, quia mundus vacuus erat, & volebat vnusquisque dici populos de se & regna: quia nec dum erant præcepta virginitas, nec viduitas: nec ipsa amplius quæsiuit, nisi vt conciperet: propterea non est tam vilis vt à multis æstimatur. Thamar interpretatur palma vel amaritudo. Palma propter sanctos qui de eius progenie orti sunt: de quibus scriptum est. Iustus vt palma florebit. Amaritudo ipsi conuenit propter vitium quomodo cito perdidit. Peperit quoque filios mysticum præfigurantes populum, videlicet Iudaicum & Gentilem. Zara enim interpretatur oriens: quia de ipsa plures sancti fuerunt. Phares autem interpretatur diuisio, à quod Pharisæi dicti sunt. *Phares autem genuit Esrom.* Esrom interpretatur sagittam vidit: hoc est Christum in carne præiudicatum venturum, à qua sagitta vulneratus est diabolus. *Esrom autem genuit Aram.* Aram dicitur excelsus; significans in suo nomine Dominum Iesum Christum: de quo dicit Propheta: quia excelsus reputatus est ipse: Et Psalmista. Excelsus super omnes gentes Dominus, & super caelos gloria eius. Quis sicut dominus Deus noster qui in altis habitat, &c. *Aram autem genuit Aminadab.* Aminadab spiritus meus spontaneus dicitur, & in hoc nomine Dominus Iesus significatur: qui spontanea voluntate spiritus sui natus est in mundo. *Aminadab autem genuit Naafon.* Naafon serpentinus interpretatur, & Dominus figuratus est, sicut ipse dixit. Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto: ita exaltat: oportet filium hominis. *Naafon autem genuit Salmon.* Salmon autem dicitur pax: & ipse in nomine suo Dominum præiudicatum: qui est pax nostra, & qui pacificauit ea, quæ in cælo, & in terra erant: interficiens inimicitias in semetipso. *Salmon autem genuit Boos de Raab.* Raab ascendens dicitur, in qua Ecclesia præfiguratur de gentibus, quæ ascensura erat de lauacro baptismi: munda & immaculata à pristinis erroribus facta. *Quæ* nec nimium vituperanda sed laudanda: cum per exploratorum susceptionem præiudicatum sibi salutem, & studuit vniri populo Dei, sicut & Ecclesia postea ex gentibus. Salmon iste est princeps Iudæ cui præceptum est numerari in eremo populum cum aliis. Boos sonat in quo virtus, siue in fortitudine: Et his nominibus, quis alius rectius quam Dominus noster Iesus exprimitur: qui est Dei patris virtus? Ipse quoque in fortitudine fecit: quia resurrexit à mortuis vt leo, & confregit claustra inferni. *Boos autem genuit Obed ex Ruth.* Et hic Ruth commemoratur alienigena: quia & ipsa licet alienigena fuerit: tamen bonam fidem habuit: reliquit enim deos suos: & quæsiuit Deum Hebræorum, & seruiuit, & propter amorem viri sui dereliquit parentes suos, & adhæsit parentibus viri sui. Et nequaquam ad peiores, aut vagabunda: sed ad meliores & legitime se coniunxit non lumbis, sed iugulo. *Bibl. Hom. tom. 4. Rrr 3 xuriando,*

xuriando. Vnde & mulier virtutis appellata fuit. Interpretatur quoque festinans vt nomine suo signet ecclesiam. Et Boos Christum præterit, qui accepturus erat sponsam ex gentibus. *Obed autem genuit Iesse.* Obed seruicus dicitur: in quo ille significatur qui dixit. Filius hominis non venit ministrari: sed ministrare. Iesse binomius fuit: qui Isai vocatus est. Iesse aperiens, sonat illum nihilominus annuncians in nomine suo: de quo scriptum est; aperuit eis sensum, vt intelligerent scripturas. Isai etiam sacrificario dicitur, siue inensum, patenter illum ostendens esse venturum qui seipsum sacrificium faceret, pro multis in odorem suauitatis. *Dauid autem rex genuit Salomonem, ex ea que fuit Vria.* Et hic peccatrix mulier memoratur: Vt ostendat illum pro peccatoribus de hominibus natum, & Vrias de alienigenis erat, non erat de Iudæis. *Qui* quamuis bonus esset, diaboli expressit tyrum cuius coniugio erat prius copulata Ecclesia, quam Christus concupuit, cum vidit illam lauantem, hoc est semetipsam à sordibus seculi per lauacri vnam purificantem. De istis qui modo in medio interponuntur, non est necesse aliud dicere, quia nota est historia in libro Regum, qui fuerint vel quid fecerint: nisi tantummodo interpretationes nominum ponere. Dauid interpretatur fortis manu, qui iecit manu lapidè de funda: vnde occidit Goliath, & significat in hoc facto Dominum Christum qui vicit diabolum per suã patientiam, & hic passus est persecutiones Saulis, sicut Christus Iudæorum, & sicut Dauid derelictus fuit à suo consiliario, & proditus similiter Christus à Iuda discipulo suo, & sicut Dauid deiectus est à regno à filio suo: ita dñs eiectus est à populo Iudæorum: quia filius eius dicitur est per adoptionem: extra ciuitatem Hierusalem eiectus & occisus: siue etiam quia idem dominus Christus ex eius stirpe processit, Salomon interpretatur pacificus: & ipse dominum præfigurauit pace sua, quam in regno habuit quia Dominus & pax nostra & pacificus noster est: quia de ipso dictum est, orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis donec extollatur luna & quia ædificauit domum domino Salomon: sic & dominus ædificauit cælestem Hierusalem de lapidibus viuus. *Roboam autem genuit Abia.* Roboam interpretatur latitudo populi: sed per antiphrasin, hoc est per contrarietatem. Est enim quidã modus, qui antiphrasis dicitur apud grammaticos, quando aliter est res, quam sonat in nomine, vt bellum dicitur eo quod sit minime bellum. Similiter & hic dicitur latitudo per contrarium: eo quod ab illo defecerunt decem tribus: & eo angustatum est in illo regnum Iuda: Abia interpretatur pater dominus: & non debet coniungi b, cum i, sed ab, per se, & ia, per se, quod est nomen domini, Et recte hoc nomine vocatus est, quia cognouit patrem dominum esse creationis & salutis suæ. *Abia autem genuit Asa.* Asa dolens: siue sustollens interpretatur. *Asa autem genuit Iosaphat.* Iosaphat domini iudicium: & hic domino adhæsit. *Iosaphat autem genuit Ioram.* Iste enim Iosaphat qui coniunctus fuit Achab malo regi, & abiit cū illo in bellum, & debuit ibi mori: quia contra voluntatem domini adiutor erat illius, pro qua re & à propheta increpatus est: eo quod præberet ei auxilium, Sed & naues fecit quæ irent in Afion Gaber cum nauibus illius & domini nutu cōstræ sunt

Quod intelligens Iosaphat: voluit ulterius naues suas coniungere cum nauibus illius: *Ioram autem genuit Oziam.* Non filius eius sed nepos eius fuit: sed dicuntur filij qui de longinqua progenie exierunt alicuius. Nam Ioram genuit Ochozia. Ochozias Ioas, Ioas Amasias, Amasias Osiã. Sed quia Ioram accepit filiam Iezabel: qui occidit Naboth, & persecuta fuerat Heliam & prophetas, & sacerdotes domini & cultum eius: propterea quia de prole eius nati sunt, tolluntur de genealogia domini vsque in tertiam generationem. Etiam & propositum erat Euangelistæ tres ordines ponere; vnum ante legem de patriarcharum tempore: alium sub prophetarum æuo. Tertium sub sacerdotum dominio, hoc est per tres veces quatuordecim: hoc sunt tres tessares, & decades, id est, quatuor, & decem, & septem, propter septenarium numerum sabbati, quia septem & septem quatuordecim faciunt. Et sicut filij Israel per quadraginta duas mansiones venerunt ad terram promissionis duce. Mose: ita & nos duce domino qui per istas venit ad nos, perueniemus ad vitam æternam. Matthæus qui generationem domini terrenam narrauit, ostendit qualiter ille de cælo descenderit, per generationem terrenam. Lucas vero specialem ordinem tenens, ostendit qualiter illi omnes qui studuerint eius membris incorporari, ac cæsiuri essent in cælum. Et ideo per quinquaginta generationes, quæ significant requiem iubilæi: seu per septuaginta duas generationes, in quo numero gentes leguntur in initio esse diuisæ vt ostenderetur de omnibus gentibus credituros in Christo & ascensos in cælum: siue si per septuaginta septem generationes velis computare, quæ sunt de Christo ad Adam, quem numerum dominus in peccatorum remissionem posuit, quando dixit non dico tibi Petre dimittere septies, sed vsque septuagies septies, vt ostenderet se omnia peccata nostra in baptismo remissurum. Et sicut nulla generatio prætermissa est non numerata ab Adam vsque ad ipsum, sic nullum peccatum esse, quod non remittatur in baptismo. Et sub hoc exemplo præcipitur vt in nos peccantibus septuagies septies remittamus. Matthæus autem laborem certaminis quod dominus sanctique sui habituri essent ostendit per quadraginta duas, quæ prætenderunt labores in Eremo. Ioram autem excelsus. Hoc etiam per antiphrasin: quia deiectus fuit propter Achab & Iezabel. Ozias fortitudo domini, & iuste sic vocatus est quia confusus est in domino, & fecit quæ placebant ei: excepto quia per se voluit hostias offerre: quod sacramentum erat. Et ob hoc percussus lepra: & habitauit liber à se in domo seorsum extra ciuitatem & populum: habuit autem duo nomina. *Ozias autem genuit Ioatham.* Ioatham perfectus dicitur: & pulchra etymologia & conueniens illi est: quomodo ipse perfectus fuit coram domino, & ædificauit portam templi. *Achas autem genuit Ezechiam.* Achas sonat apprehendens: subauditur nequitias omnes: quia derelinquit dominum & vidit altare in Damasco & veneratus est illud: & iussit simile fieri in Ierusalem. Ecce pater malus genuit filium bonum. Ezechias fortitudo domini dicitur: quia ipse in domino visus est: & in diebus eius dominus centum octuaginta quinque milia de Assyriis occidit, & cum decem viris fugit Sennacherib de terra eius: & occisus est à filiis suis

suis cum adoraret Nefrac Deum suum, & diceret, quare me dimisit fugere sic de Iudæa qui etiam filios meos immolarem tibi, si iussisset? Et cum audiuissent filij eius hæc, occiderunt eum timentes ne occiderent eos pro tali voto, & fugerunt in montem Ararat, *Ezechias autem genuit Manasse.* Manasse dicitur obliuiosus: quia ipse per multa scelera oblitus est domini, in tantum vt illum suum transferret per ignem dæmonibus, & ecce iterum malum filium bonus pater genuit: sed postea tamen suscepit dominus preces eius propter patrem, & liberavit eum de Babylone vbi fuerat ductus captiuus propter peccata sua. *Manasse autem genuit Amon.* Amon sonat infidelis. Siquidem Amon per duo, m, sonat filius populi mei: per vnum, m, infidelis dicitur: & iste propterea infidelis dicitur quia recessit à via domini. *Amon genuit Iosiam.* Iosias dicitur: vbi est incensum domini, & hoc digne dicitur est, quia ipse digne seruauit domino: & destruxit idola & cultores idolorum, & phasè domini mirabiliter celebravit. *Iosias autem genuit Iechoniam.* Iechonias præparatio domini sonat, Iechonias autem primus pater intelligitur: & Iechonias post transmigrationem filius eius fuit: & dicitur alio nomine Ioachim; primus per c, & h, & m: secundus per k, & n: & primus Ioachim præparatio domini: secundus præparatio Dei dicitur. Nam si voluerimus vnum Iechoniam computare non erunt nisi tredecim generationes. Sed sic est verum, quia primus Iechonias is est quem rex Egypti regem constituit. Sed venit super eum Nabuchodonosor & exegit ab eo iusurandum & tributum. Et quia mentitus est ei, occidit eum, & proiciit iussit corpus eius in plateã, Sed filius istius cui Nabuchodonosor occurrat, antequam veniret Hierusalem cum matre & vxore: & dedit ei Nabuchodonosor beneficia in terra sua: & tradidit fratri eius Sedechia. Sed quia mentitus est ei sacramentum quod ei iurauerat: venit iterum Hierusalem: & comprehendit eum, & occidit filios suos in oculis eius, & eruit oculos eius, & misit eum in caueã more ferarum: quia dixerant prophete eius, vt leo esset: & duxit eum in Babylonem & misit eum in carcerem, & dimisit eum ibi vsque quo ipse Nabuchodonosor mortuus est: & ibi etiam habuit ne potem suum cum illo Euilmerodas quem in regno inuenerat quado de bestiis reuerfus fuit. De quo etiam scriptum est, quod à subleauit Euilmerodas caput Ioachim de carcere, & locutus est cum eo benigna, & dedit ei villas, & constituit cibos mensæ eius, quia socij erant in carcere. Quod dicit frater eius: ille est vnus, quem Nachor rex Egypti iunxit, & duxit in Egyptum. Et alius Eliachim qui regnabat in Iudæa quado primum Nabuchodonosor ad Hierusalem venit: quando per tres veces deprædatus est ipsam terram: & tres reges inde abstrulit: illum, quem modo dixi Eliachim: quem Nechao constituerat post interfectum fratrem: & alium, quem cum matre eduxit: & tertium Sedechiam. Transmigratione autem fuit in Babylone: quia migrare cogebatur à Nabuchodonosor de sua terra in Babylonem. *Salathiel autem genuit Zorobabel.* Salathiel petitio dicitur domini: & recte petitio domini dicitur: vt ostendat omnes antiquos patres, petisse dominum venire ad redemptionem generis humani. *Zorobabel autem genuit Abiud.* Zorobabel ipse qui custodiebat Assuerum regem dormientem cum

aliis duobus: dixeruntque ad inuicem, dicamus ad inuicem singuli sententias: & apparebit quis meliorem sententiam dicat. Vnus dixit, rex est fortior sub cælo. Alius dixit, vinum est fortius sub cælo: tertius Zorobabel dixit: veritas est fortior & mulieres. Et exurgens rex approbavit cum suis hominibus, quia Zorobabel melius dixisset, & tunc dedit ei principatum super omnes Iudæos, qui erant in regno eius, & licentiam reuertendi cum omnibus Iudæis in Hierusalem. Et Zoiste, ro, magister, babel, Babylonis, hoc est iste magister de Babylone: & significat ipse dominum Christum: quia Babylone confusio dicitur, quia significat istum mundum: vnde dominus Christus auctor est ipse & magister: vnde & educit populum suum in terram repromissionis: hoc est in vitam æternam. De his qui in medio sunt, qui in ciuitate fuerunt, non habemus scriptum quid fecerint: nisi tantummodo interpretationes dicamus. *Abiud autem genuit Eliachim.* Abiud patris robor: & per ipsum dominus Christus ostenditur: qui est Dei virtus per quã facta sunt omnia. Et ab, per se debet, quia ab, pater dicitur. Eliachim resurrectio interpretatur: quia videlicet ipsum significabat, per quem resurrecturus erit omnis mundus. *Eliachim autem genuit Azor.* Azor interpretatur adiutor, illum præfigurans, de quo scriptum est, adiutor in opportunitatibus in tribulatione. *Azor autem genuit Sadoc.* Sadoc dicitur iustus: illum profecto prætendens, qui est iustus absque comparatione: de quo pater iustus dominus iustitias dilexit. *Sadoc autem genuit Achim.* Achim sonat frater meus. Et ipse illi præterit in nomine qui dicit. Nunciabo nomen tuum fratribus meis. Ille videlicet qui Deus erat per maiestatem, frater factus est populo Christiano per humilitatem, & resurrectionem. *Achim autem genuit Eliud.* Eliud dicitur Deus adiutor, & el, per se & iud, postea. Et ipse etiam ex nomine futurum annunciat saluatorem, qui vocandus esset Emmanuel, hoc est nobiscum Deus. *Eliud autem genuit Eleazar.* Eleazar adiutorium domini sonat: illum de quo Psalmista ait. Adiutoriū nostrū in nomine domini, qui fecit cælum & terram. *Eleazar autem genuit Mathan.* Mathan dulcedo, siue saturans: recte dulcedinem sonat, præfigurans illum, de quo euangelista postea dixit. Mirabantur omnes super his que dicebantur de illo. Saturans autem, & hoc ad ipsum pertinet, de quo scriptum est; Saturauit dominus quinque milia hominum. *Mathan autem genuit Iacob.* Iacob supplantator dicitur, & hic suo nomine dominum prænuñciat: qui supplantauit vicia, & erexit virtutes: de istis vero qui in fine generationis ponuntur videndum est: quare Matthæus dicat. *Iacob genuit Ioseph.* Et Lucas dicat: quia Ely genuit Ioseph. Sed hoc sciendum quia lex præcipiebat, vt quando frater moriebatur, & non relicta erat filium. Acciperet frater alius ipsius vxorem cū sua vxore, & generaret filios in vxore fratris sui, & illi qui nascerentur filij fratris mortui dicerentur. Tali ergo causa est varietas in euangelistis: & Matthæus ordinem naturalem sequens, dicit eum filium esse Iacob, Lucas autem secundum legem veterem dicit eum filium Ely fuisse. Ely dicitur ascendens. Iacob interpretatur supplantator, Ioseph augmentum: Et ipse etiam illum intonat venturum qui auxilium populum suum dicens. Et alias oues habeo: quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient:

audient: & fiet vnum ouile & vnus pastor. *Virgo Maria.* Cum audis virum, require, inuenies in scriptura, quod & sponſi vocatur viri: & sponſe vxores: & etiam confuetudo historiographorum est historiam sic scribere, sicut eo tempore putatur quando res agitur. Vnde de Herode dicitur, quia contristatus fuerit ad petitionem capitis Ioannis: non quod vere contristatus: sed quia sic putatum est ab his, qui viderunt eum. In tertio ordine generationis Christus quatuordecimus est: quia ista generatio sic facta fuit ad capiendum diabolum, sicut hamus ad capiendos pisces, sicut in fine occultatur hamus per escam sic diuinitas Christi absconſa fuit de carne: quia misit hamum Deus pater, qui filium incarnari præcepit. Momordit diabolus & transfixus est à diuinitate eius: hoc est fecit carnem crucifigi: & comprehensus est & religatus ab ipsa diuinitate, quæ latebat sub carne. Virga in qua hamus insertus est Abraham exitit: qui origo huius generationis fuit. Diximus iam quare per tres ordines diuisit istam generationem videlicet propter tria tempora, ante legem; sub lege: & prophetas & sub sacerdotibus: siue propter trinitatem: Quatuordecim autem propter septenarium numerum, qui est sacratus apud Iudæos pro sabbato, quia septem & septem quatuordecim faciunt. *De qua natus est Iesus, qui vocatur Christus.* Sicut scitis, Matthæus dominus post ascensum in cælis tempore Caij Caliculæ euangelium scripsit: propterea sic vtroque nomine dicit illum vocari: id est, à credentibus in eum. Quid pertinuit narrari generationem Ioseph: cum Christus eius filius non fuerit: videlicet pro quatuor causis. Prima: vt per generationem Ioseph Mariæ nosceretur origo, quia de vna generatione fuisse noscitur, quia præceptum erat, vt vnusquisque homo de sua tribu vxorem sumeret, quod Ioseph qui iustus erat hoc custodiebat. Sicut apparuit in gentis professione, quia cum præceptum esset, vt vnusquisque reuerteretur in terram & in patriam suam: & ibi profiteretur nomen suum, & artem, & solueret censum: ascendit Ioseph & Maria de Galilæa in Bethleem, ad profutendum nomen in patria sua. Nec enim confuetudo est scripturæ historiarum de feminis texere. Licet enim Adam multas filias habuerit: & ne vel alij: de nullis tamen scriptura sic refert, sicut de Abel & Cain, Sem, Cham, & Iapheth, & regnotum libro. Fuit vir vnus de Ramatham Sophim: similiter: in aliis historiis. Secunda causa, ne lapidaretur à Iudæis, si esset sine viro, & habuisset filium. Omnium enim incredibiles Iudæi lapidassent eam, si Ioseph ab illa se separasset. Maluit enim de ortu suo dubitare quosdam: quam matrem suam falsis suspicionibus infamari: vel etiam per tormenta cruciari: quæ erat & tenera nutrita, & inferior sexus. Tertia causa, vt in Agyptum iens, vel reuertens, si qui vir erat procuraret quæ necessaria feminæ erant, locum vel victum: & vt infantem tanto itinere ferret ac referret. Quarta causa, vt partus eius diabolus lateret: qui si eum de virgine natus scisset: nunquam eum crucifigere supisset Iudæis. Vnde & hoc requiritur per tentationes, si esset filius Dei. Sciebat namque per scripturas quia nasceretur sed in hoc deceptus est, quia de muliere putauit eum fuisse natum.

INCERTI CIVIS DAM sub nomine Eusebij Episcopi Emisseni in eodem festo, Homil.

Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham. Quare beatus Matthæus Euangelista à Christi generatione initium sumat, hanc maximam & principalem causam esse putamus, vt saluatorem nostrum de progenie Dauid & de tribu Iuda secundum carnem descendisse ostendat. Incipiens itaque ab Abraham, & per Iudæ lineam veniens ad Dauid, totam sibi succedentium genealogiam ex ordine texit, vsque dum veniat ad Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. Nam & Abraham & Dauid Christus Dominus noster promissus fuerat: & quod de tribu Iuda originem duceret, prophetatum fuerat. Dixerat enim Dominus Abraham, In semine tuo hereditabo omnes gentes. Hoc autem Apostolus exponens, ait: Non dixit in feminibus quasi in multis, sed quasi in vno, Et femini tuo, quod est Christus. Iudæ quoque filio suo Iacob patriarcha benedicens, ait: Iuda te laudabunt fratres tui: manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum, & adorabunt te filij patris tui. Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti, requiescens accubisti vt leo & quasi læna, quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de femoribus eius, donec veniat qui mittendus est: & ipse erit expectatio gentium. In hoc quoque euangelio (sicut in sequentibus) legitur, quum Herodes principes sacerdotum & populi interrogaret vbi Christus nasceretur, responsum illi est ab illis: In Bethleem Iuda: sic enim scriptum est per prophetam: Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam es minima in principibus Iudæ: te enim exiit dux, qui regat populum meum Israel. Vides igitur, quia saluator noster Abraham dicitur promissus, & secundum prophetam facta de tribu Iuda nasciturus expectabatur. Videamus igitur, quid regi Dauid de eodem dictum fuerat. Dicat hoc ipse Dauid: Iuravi (inquit) Dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur eum. De fratre ventris tui ponam super sedem tuam. Item quæ Semel iuravi in sancto meo si Dauid mentiar, semen eius in æternum manebit. Ecce enim non solum promittitur, verum etiam & iuratur, quod de stirpe Dauid secundum carnem Christus oritur. Vnde non immerito factum est vt pluribus in locis filius Dauid Christus vocetur. Hoc enim & pueri clamabant. Hofianna filio Dauid; benedictus qui venit in nomine Domini. Hoc & mulier Chananaea dicebat; Miserere mei, Domine, fili Dauid. Vnde ipse quoque Iudæos interrogans, ait: Quid vobis videtur de Christo? Cuius filius est? Dicunt ei, Dauid. Quis igitur Christus esse aliquem credere posset, nisi prius de stirpe Dauid certissime natum esse constaret? Mentis igitur euangelista de Christo loquuntur, statim in principio suæ locutionis eum de femine Abraham, de tribu Iuda, & de progenie Dauid natum esse ostendit. Ostensa autem causa, cur tale exordium euangelista scripserit, Iudæis & hæreticis caterisque respondeamus, quibus hanc eandem causam nihil ad rem pertinere videtur, nisi filium Ioseph Christum credamus esse. Non enim hoc loco Mariæ, sed Ioseph generatio texitur. Quid enim

THEOPHYLACTI EPI scopi Bulg. superioris Euang. expositio.

ad Christum pertinet, quod Ioseph probatur esse filius Dauid, quum non de Ioseph, sed de Maria natus sit Christus? Sicut enim secundum diuinitatem saluator noster nullam habuit matrem, ita & secundum humanitatem nullum habuit patrem. Audiatur igitur isti hoc, quod in lege præcipitur, vt videlicet omnes viri ducant vxores de tribu & cognatione sua, & cunctæ femine maritos de eadem tribu accipiant, vt hereditas permaneat in familiis, nec sibi commisceantur tribus, sed ita maneant, vt à Domino separatæ sunt. Probatum est igitur legis testimonio, virginem Mariam atque Ioseph de eadem tribu & cognatione fuisse. Neque enim aliter secundum legem coniungi potuissent, nisi de eadem tribu ambo fuissent. Si enim aliquis mihi obiiciat, multos de alia quoque & non tantum de propria tribu duxisse vxores: respondeo, non solum hoc, sed multa alia plerumque contra legem Iudæos fecisse. Ioseph verò contra legem agere non poterat, vt potest qui iustus erat, & Deum in omnibus offendere timebat. Hæc autem lex & si fortasse non ad plenum ab aliis custodiebatur, ab illis tamen mulieribus custodiri necessarium erat, quæ quando fratres non habebant, parentibus suis in hereditate succedebant. Sic enim præcipit Moyses, immo Dominus per Moysen, vt si aliquis sine filiis defunctus fuerit, ad filios eius transeat istius hereditas. Quæ si de alia tribu maritos acceperit, hereditatem quoque in aliam tribum transire oporteret. Tales igitur viri necesse est aut de sua tribu accipere, aut omnino viros non accipere: ne si de alia accipiant, possessiones & hereditates commisceantur, quod quidem nullatenus fieri licet. Vnde manifestum est beatissimam virginem Mariam, quæ nobilissima hæres parentibus suis in hereditatem successerat, siquidem nec fratres habuit nec habuisse legitur, neminem de alia tribu coniugem accipere potuisse. Sed fortasse dicis eam non habuisse hereditatem. Lege ergo in Leuitico & inuenies quod nemo hereditatem suam ex toto vendere poterat nisi vsum eius vendere potuisset. Veniente namque Iubileo, omnis hereditas ad proprium dominum reuertebatur. Quomodo ergo sine hereditate esse poterat, quæ ex tam nobilissimis parentibus orta fuerat? His igitur rationibus manifestissime comprobatur, & Ioseph & beatam virginem Mariam de eadem tribu fuisse. Sed ideo per Ioseph euangelista generationem texere voluit, quoniam vsus est sanctarum scripturarum vbi que per viros, & nusquam per mulieres generationis seriem ordinare. Omnes ergo generationes ab Abraham vsque ad Dauid, generationes quatuordecim. Et à Dauid vsque ad transfmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim, & ad transfmigrationem Babylonis vsque ad Christum, generationes quatuordecim. Hoc autem verum est, si vna eademque persona bis numeretur, sitque alterius ætatis initiū, quæ alterius finis fuerat. Aliter autem non procedit. Christi autem generatio sic erat. Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens de spiritu sancto.

Liber. Quam ob causam non dixit, visio, vel sermo, sicut Propheta, qui suos libros sic inscripserunt? Visio, quam vidit Esaias; & sermo, qui factus est ad Esaiam. Queris vt discas quare? Propheta loquebatur ad duos corde, & inobedientes, & ideo dicebant: Diuina est visio, & sermo est ex Deo, vt timeret populus, & non contemneret dicta. Matthæus autem sermonem habebat ad credulos, gratos, & obediētes, & propterea nihil tale prædixit, quale Propheta. Possem autem & aliud dicere, quod Propheta mente videbant ea, quæ videbant, Spiritus sancto apparitionem faciente, & propterea visiones vocabant. Matthæus autem non mentaliter, & per apparitionem Christum vidit, sed corporaliter cum eo fuit, & sensibilibus audiit eum, vidit eum in carne: & ideo non dicit; Visio, quam vidit, hoc est, apparitio, sed, liber generationis Iesu. Nomen Iesu non est Græcum, sed Hebraicum, & interpretatur Saluator. Iesua enim salus apud Hebræos dicitur: Christi. Christi dicebantur Reges, & sacerdotes. Inungebantur enim oleo sancto à cornu, quod superponebatur capiti, & distillabat. Dicitur igitur Dominus Christus, & vt Rex: quia contra peccatum regnavit, & vt sacerdos: Obtulit enim semetipsum sacrificium pro nobis. Inunctus autem est, & ipse oleo illo vero, & præcipuo, nepe Spiritu sancto. Quis enim alius habuit spiritum, vt Dominus? In sanctis gratia Spiritus sancti efficax fuit, in Christo autem non operabatur gratia spiritus, sed Christus cum spiritu confusibiliter operabatur miracula filij Dauid. Quia dixerat Iesu, ideo, ne putes, quod de alio Iesu dicat, adiecit, Filij Dauid. Erat enim & alius Iesus celebris, qui post Moysen ducatum populi Israel suscepit, & militauit, sed is filius Naue dicebatur, non Dauid. Fuitque ante Dauid multis seculis, nec fuit ex tribu Iuda, de qua descendit Dauid: sed ex alia. Filij Abrahæ. Quare apposuit Dauid, filij Abrahæ? Quia apud Iudæos celebrior erat Dauid, & posterior fuit Abrahamo, regnoque clarior. Nam inter Reges ipse primus Deo placuit, & promissionem accepit à Deo, quod ex femine suo surrecturus esset Christus, ea propter omnes Christum filium Dauid dicebant. Et seruabat Dauid verum typum Christi. Sicut enim ipse post Saul reprobatus à Deo & odibilem, regnavit: ita & Christus, postquam priuatus est Adam regno, & principatu, quod habebat in omnia tam animantia, & dæmonia, incarnatus venit, & regnavit. Abraham genuit Isaac: Ab Abraham incipit genealogiam, eo quod ipse pater Hebræorum fuerit, & quod ipse primus acceperit promissiones: quoniam in femine eius benedicendæ essent omnes Gentes. Decenter autem hoc Christi generationem recenseret. Christus enim est semen Abraham, in quo benedicti sumus omnes, qui ex Gentibus, quique prius eramus maledicti. Abraham autem interpretatur pater Gentium; Isaac vero risus & gaudium. Non meminit autem Euangelista filiorum Abraham ex concubinis, vtputa Ismaelis, & aliorum, eo quod Iudæi non ab illis descenderent: sed ab Isaac. Isaac autem genuit Iacob, Iacob autem genuit

Erophetæ taliter, non corporaliter videbant ea, de quibus nati sunt.

Gen. 24.

Gen. 24.

Gen. 24.

Gen. 24.

Gen. 24.

Gen. 24.

Gen. 24.

Gen. 24.

Gen. 24.

Gen. 24.

Gen. 24.

Gen. 24.

Gen. 24.

Genes. 2. 29.
30. 36.

genit Iudam, & fratres eius. Vides quod propter hoc memor fuerit Iuda, & fratrum eius, quod ab ipsis duodecim tribus descenderint. Iudas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar. Thamar enim Iudas desponderat vni filiorum suorum Her: illo autem sine liberis mortuo, sociavit eam Onan, qui & ipse filius eius: extincto autem & hoc propter malitiam suam, Iudas nulli eam copulavit. At ipsa desiderans ex semine Abraham prolem, depositis vestibus viduitatis, vestem sumpsit scortii, & quasi scortum esset, rem habuit cum socio suo, conceptique ex eo duos pueros gemellos. Porro quum pareret, primus manum prae misit ex utero, quasi primum proditurus, & obstetrix coccineo funiculo protinus extentam pueri manum signavit, quo dignosci posset, vt primogenitus: sed puer manum statim corripuit intra vterum, & alius prior natus est. Deinde ille, qui manum praemisit, vocatus est Phares, quod est dissectio: dissecur enim naturalem ordinem. Qui autem corripuit manum, Zara dictus. Significat autem haec historia sacramentum quoddam. Nam, sicut Zara ostendit quidem primum manum, & retractit: ita in sanctis, qui erant ante legem, & sub circumfusione, apparuit vita Christiana. Omnes enim illi non ex observationibus, & mandatis legis iustificati fuerunt, sed quia Euangelicam vitam vixerunt. Et observa quomodo Abraham patrem, & domum propter Deum reliquit, & naturam obnegauerit. Considera Iob, Melchisedech. Vbi autem lex venit, contracta est talis vita. Quemadmodum autem illic, nato Phares, posterior iterum exiit Zara: ita, lege data, iterum apparuit, quae coccineo fasciculo, nempe sanguine Christi signata fuit. Propterea & Euangelista memor fuit duorum, quasi declarans natiuitatem illorum sacramentis plenam. Et aliter dicere potes: Memor est Thamar, tamen non laudanda videatur, eo quod dormiuert cum socio: vt ostendat, quod Christus, quum susceperit omnia propter nos: & hoc suscepit, vt tales habeat progenitores: immo vt per hoc ipsum, quod ex eis natus est, eos sanctificaret: non enim venit vocare iustos, sed peccatores. Ex Rachab. Rachab putant quidam Raab scortum, quae exploratores Iesu Naue suscepit, seruauitque suos, & seruata est etiam ipsa. Mentionem autem facit eius, vt declararet, quod sicut ipsa scortum fuit, ita & Gentium congregatio. Fornicabantur enim in studiis suis, sed, suscepti exploratoribus Iesu, Apostolis inquam, omnes, qui illorum crediderunt sermonibus, saluati sunt. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Ruth haec alienigena fuit, coniuncta autem Booz: ita & Ecclesia ex Gentibus alienigena existens, & a testamentis extranea, oblita autem populi sui, & cultus simulachrorum, & diaboli, cui iuncta erat, nupsit filio Dei. Ex ea, quae fuit Virgo. Hic quoque eius, quae fuit Virgo, mentionem facit: vt doceat, quod nemo debeat erubescere propter progenitores, sed dare magis operam virtute sua illos clariores efficere, & quod omnes accepti sint Deo, etiam si de scorto nati, modo virtute sint praediti. In migratione in Babylonem. Migrationem in Babylonem, vocat captiuitatem, quam tulere abducti simul in Babylonem. Et alias quoque belligerati sunt Babylonij, sed mediocriter eos affligerunt tunc autem ipsos a patria sua migrare fecerunt. Ioseph virum Mariae. Quare genealogiam Iosephi

narrat? quae enim communio Iosephi, & partus sine femine nati? neque enim vere erat pater Christi Ioseph, vt a Ioseph Christi genealogia censetur. Audi igitur, quod vere neque communionem habet Ioseph cum natiuitate Christi, sed oportebat eam propter genealogiam matris Dei censeri. Verum, quia lex erat, mulierum genealogiam non ponere, propterea non virginis genealogiam ponit: sed, posita genealogia Iosephi, & huius genealogiam posuit. Erat enim lex, non ducendam vxorem ex aliena tribu, neque ex aliena familia, hoc est, cognatione, sed ex sua cognatione, & familia: atque adeo quia talis erat lex, manifestum quod & Iosephi genealogia posita, genealogiam colligat matris Dei. Nam ex eadem plane tribu, & familia erat mater Dei. Nam, si non fuisset, quomodo fuisset ei desponsata? Atque ita obseruauit Euangelista legem praecipientem non ponendam mulierum genealogiam, & nihilominus genealogiam matris Dei posuit. Virum autem Mariae nominauit eum, iuxta communem consuetudinem. Etenim mos est sponsum adhuc proicum agentem, virum dicere sponsae, etiam si non dum habitae sint nuptiae.

EVTHYMI ZIGABONI

superioris Euang. expositio.

Liber generationis, &c. Per generationem intelligit hic Ioannes Chrysolomus, natiuitatem. Dicitio siquidem *generis* quum sit generalis, etiam hoc significat. Quidam autem dicunt, quod ex quo Christus supernaturaliter natus ex virgine, naturalem renouauit natiuitatem; reliquum est, vt etiam Euangelista naturalem natiuitatis vocabulum renouauerit, generationem ipsam vocans. Iesus autem nomen Hebraicum est, significat autem saluatorem. Ipse enim, ait, saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Ne autem fallaris in nomine varia significante, cu Iesus audis: siquidem & alius fuit Iesus: idcirco non simpliciter ipsum dixit Iesum, sed Iesum Christum, hunc ab illo distinguens. Verum dubitare quispiam poterit, eo quod hic liber non solum contineat Christi natiuitatem, sed & omnem eius conuersationem, ac viuendi rationem. Hanc dubitationem dissoluimus, dicentes omnis eius conuersationis, modique viuendi caput, & praecipuum, ac radicem nostrae salutis, fuisse natiuitatem. Id enim stupore, & admiratione replet, est quae supra omnem spem, ac expectationem, vt Deus fiat homo: quo facto, omnia, quae post hoc facta sunt, ex consequenti, suoque ordine consequuntur. Reliquum est ergo, vt ab hac magis praecipua parte, totum librum, generationis librum vocauerit. Ita nepe Moses quoque primum suum librum vocauit Geneseos, hoc est, creationis caeli, & terrae: quum non solum de caelo, & terra, verum etiam de omnibus loquatur creaturis.

† *Vel. Quum Christus & supernaturaliter natus sit, puta sine semine, & ex virgine, & naturaliter, puta ex muliere, & vberibus lactatus: sicut dixit, generationis, insinuans id, quod erat supernaturale. Infra autem dicit, Iesu Christi natiuitas sic fuit, manifestans id, quod fuit naturale. Quidam vero dixerunt, generationem Iesu, ipsum in mundum descensionem, quomodo videlicet factus sit, vel natus.*

Filius David, filij Abraham. Filium quidem Dauid vocauit

vocauit Christum, filium vero Abraham ipsum Dauid, auditorum mentes erigens ad promissionum memoriam. Olim enim promiserat Deus Abraham, ac Dauid, de femine ipsorum nasciturum esse Christum. Quum autem auditores essent Iudaei, vt praediximus, nouerant illas promissiones, Primum autem Dauid posuit, quod in ore omnium ferretur, vt pote propheta magnus, & tanquam rex gloriosissimus: qui quae non tanto ante tempore obisset. Abraham autem, quanquam insignis fuerit, nempe patriarcha, attamen, quum ante multa secula de viuis excessisset, tanta memoria non colebatur. Et si etiam utriusque promiserit, de illo tamen quasi vetustiori filebatur: hoc autem tanquam recentius, in omnium ore circumferrebat: propter quod etiam dicebant, Nonne de femine Dauid, & de Bethleem castello, vbi erat Dauid, venturus est Christus? Itaque nullus eum filium Abraham, sed omnes Dauid filium vocabant. Sic ergo ab eo quod notius erat, incipiens, ad id quod erat vetustius, ascendit. Verum Matthaeus quidem, quum ad eos, qui de circumfusione erant, scriberet, non aliter quam vsque ad Abraham genealogiam reduxit, sed, ab hoc sumpto principio, vsque ad ipsum Christum descendit, ostendens solum, quod de femine Abraham & Dauid natus esset, secundum promissa ad illos facta. Nihil enim aeque delectabat eos, qui ex Iudaeis crederant, atque audire, quod de femine Abraham ac Dauid natus esset Christus, vt pote qui inde semper ipsum expectarent. Lucas vero quasi per medium Theophilum simul omnibus loquens fidelibus, perfectam trahit generationem: inferne magis ab ipso inchoans Christo, & ad ipsum vsque Adam ascendens, vt demonstraret, quot generationibus separatus sit nouus Adam a veteri: & super quot generationes regnauerit peccatum. Differentia igitur rerum demonstratarum, differentiam fecit demonstrationum. Siquidem Matthaeus Abraham necessario faciens mentionem, ab hoc merito descendit ad Christum, cuius genealogia describitur. Lucas vero, qui ad huiusmodi necessitate mentionis Abraham facienda non inducebatur, necessario a Christo inchoans, quid apud Hebraeos cosuetum esset, diligenter inquisiuit, & iuxta id quod inquisiuerat, genealogiam contexuit. *Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob, Iacob autem genuit Iudam & fratres eius.* Moris erat per mares texere genealogias: Vir enim semen infundit, & ita principium est, & radix prolis, caputque; mulieris, vt inquit Apostolus, mulier autem semen fouens, enutriens, ac coagulans, in adiutoriu viri data est. Iuda vero praefilius alius Iacob posuit, licet primogenitus non esset, eo quod ex tribu eius Christus descenderet. Quum autem in generationum serie vnus semper ab vnoquoque successor ponatur: studiose obseruandum est, quando plures ponuntur successores; non enim frustra plurimum sit additio, sed statim causa agnoscitur. Fratrum siquidem Iudae, hic fecit mentionem: quia vnus erat Israeliticus populus, ad duodecim radices relatus, qui sunt duodecim filij Iacob: & videntur etiam hi quasi progenitores Christi nuncupati, tanquam qui tribuum Israelitici generis principia sunt, a quo generatus est Christus. *Iudas autem genuit Phares, & Zara de Thamar.* Iudas quartus fuit filiorum Iacob. Accepit autem primo genito filio suo vxorem: quo absque liberis decessit, iunxit eam secundo: hoc autem simili-

ter mortuo, promisit se tertium filium illi coniundurum: timens autem, ne & hic statim moreretur, nuptias distulit; mulier vero cupiens vehementer ex genere Abraham, vt pote celebri, ac proclaro, semen suscipere; vbi focerum Iudam promissum differre vidit hoc pacto illum decepit. Habitu enim scorti induta ante portas ciuitatis coetata sedit: quam videns Iudas, nec agnoscens, ingressus est ad eam, quasi ad scortum, quae cognita, geminam concepit prolem. Accedentibus autem partus doloribus, quum Phares, & Zara pariendi essent: vbi vidisset obstetrix Zara primum efferentem manum, volens primogenitum signo notare, coccino manum, quam extulerat, ligauit; alligatam autem retraxit infans: qua retracta, Phares processit, deinde Zara. Et haec quidem rei gestae historia est. Solum autem Phares accepturus erat Euangelista in genealogiam, vt pote per quem ad Dauid genus procedebat. Nunc vero cum ipso etiam Zara posuit, quasi tyrum populi Christiani: siquidem Phares Israelitici typus erat. Sicut enim Zara, primum quidem manum efferens, retraxit eam: deinde Phares egresso, tunc & ipse integre exiuit. Ita quoque vitae euangelicae pars quidem temporibus Abraham apparuit: qua retracta, processit legalis: & post hanc perfectae apparuit euangelica: Vides igitur non frustra fuisse Zaram assumptum. Reliquum est ostendere quod ipsius quoque Thamar non abs re meminere, sicut & trium postea aliarum. Sed quia Thamar quidem illicite nupta erat, vt pote socio nupta: Raab autem meretrix erat, & Ruth alienigena, vxor vero Viri adultera, quemadmodum ipsarum docent historiae: adduxit eas in medium, vt manifestum faceret, Christum non erubuisse ab huiusmodi descendere progenitoribus: quorum vnus quidem ex illicite nupta natus erat: alius autem ex fornicaria: & rursum hic ab alienigena descenderat, ille vero ab adultera. Neque enim virtuti dedito, nocet progenitorum iniquitas. Quisque enim a propriis operibus, non ab alienis probus iudicatur, aut improbus. Nam ob id etiam venit Christus: non vt nostra fugeret opprobria, sed vt ea susciperet, suisque virtutibus perimeret. Vt medicus namque aduenit Christus, non vt iudex. Haec igitur prima est causa. Altera vero, quia, eo quod Iudaei virtutis, quae circa animam versatur, nulla habita cura, de progenitoribus plurimum gloriabantur, generositatem illorum sursum, ac deorsum circumferentes, reprimuntorem ipsum, ostendens etiam illos ex illegitimis natos nuptiis. Statim enim patriarcha eorum, cuiusdemque nominis Iudas, ex ea, quae sibi scelesto modo copulata est, progenitorem ipsorum Phares & Zara genuit, Dauid quoque ille adeo celebris, ex adultera Solomonem generauit. Restat itaque vanam esse de progenitoribus iactantiam. Opinor autem ob hanc etiam potissimum causam, fratrum quoque Iudae meminisse. Quatuor enim ipsorum ab ancillis Iacob nati sunt, & tamen nulli eorum generis obfuit differentia: omnes namque similes & patriarcha fuerunt, & capita tribuum. Tertia vero causa est, quod mulieres illae fuerunt figura ecclesiae, quae ex gentibus congregata est. Quemadmodum enim illas diuersis subiectas peccatis viri praedicti duxerunt: ita quoque Christus humanam naturam varijs oppressam peccatis, sibi ipsi vniuit. Et sicut genus talium

Gen. 12.
Sancti ante legem Euangelicam vitam vixerunt.Gen. 38.
Iosue. 2.
Ruth. 1.
2. Reg. 11.

Gen. 3.

lium mulierum nequaquam indignum reputa-
uita nec ecclesie fecum desponationem. Simul
quoque per talia docemur, non de progenitorum
peccatis, sed de proprijs erubescere, neque de ma-
ioribus gloriam, sed propriam curam habere virtu-
tis. Neque viros egregios talibus * copulatos nu-
ptijs propter huiusmodi matrimonium vilipendere.
Neque eos repellere, qui ad diuersis iniquitatibus
ad fidem accedunt. *Ioram autem genuit Oziam;
Ozias autem genuit Iotham: Iotham autem genuit Achaz;
Achaz autem genuit Ezechiam &c.* Quartus certe Re-
gum liber, ac secundus Paralipomenon tres Ioa-
his filios ponunt Iocham, Iocim qui & Eliacim
vocabatur, ac Sedeciam, qui & Matthanas dice-
batur: ab vno autem horum, puta Iocham descen-
densisse Iechoniam dicunt. Liber autem Esdra
Iechoniam filium Iosie fuisse dicit, sicut & pra-
sens Euangelista. Quid ergo dicemus? Quod quem
illi Iocham dixerunt, hic Iechoniam appellat: bi-
nominis enim erat, sicut & fratres sui. Etenim,
quæcunque illi circa Iocham dixerunt, hæc omnia
Esdræ liber inuariabiliter de Iechonia dixit:
& quod matrem habuit Hamital filiam Hiere-
miae: & quod vigintri trium annorum erat, quum
regnare cœpisset: & tribus tantum mensibus re-
gnauit. Eiectus est enim ad Pharaone rege Aegypti,
& captiuus migravit in Aegyptum. Reliquum est
igitur, vt alius fuerit Iechonias filius Iocim, cu-
ius fratres nullus liber posuit. Verisimile est au-
tem postquam Aegyptij ad Nabuchodonosor rege
Babylonis fugati sunt, transfatum esse & Iechonia-
m in Babylonem, & in ea genuisse Salathiel. *Iosias
inquit, genuit Iechoniam, & fratres eius in trans-
migratione Babylonica.* Et quidem hoc ante Iudæo-
rum in Babyloniâ transfigrationem Iosias genu-
erunt. Reliquum est ergo, vt in transfigratione, ca-
piatur pro eo quod est, circa tempus transfigrationis.
Meminit quoque fratrum eius: eo quod omnes
ipsi similiter regnauerunt, & pariter ad Nabu-
chodonosor captiui in Babylonem transfati sunt.

* Sensus sa-
men fert, vt le-
gam' multos:
Et mox pro
matrimonium,
legendū, or-
tiss.

†
2. par. 36.
4. Reg. 13.

* Forte Ioa-
cham I. gendū
est.

†
Quomodo autem circa mediam hanc partem tres pre-
terijt reges, nēpe Ochosium filium Ioram, & Ochosie filium
Ioas, & ipsius Ioas filium Amasiam? Amasias enim
genuit Azariam, quem s. v. d. Paralipomenon Oziam
nominauit: binominis enim erat. Quomodo ergo Mat-
thæus ait Ioram genuit Oziam? Nam quod Ioram ge-
nerit Oziam tanquam abnepotem aut posterum suum,
non tanquam filium manifestum est. Quia igitur causa tres
reges, vt dictum est, prætermisisti, nullus habentis di-
xit. Valde enim perplexa est ratio ista: qui nostris nati
sunt temporibus. Reuerentia autem, quam erga maio-
res nostros habuerunt, in causa fuit, vt ab hac abstinere
questione.

Aliqui sa-
men id refe-
runt in desin-
bitis semen
Achab.

Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, ex qua ge-
nitus est Iesus, qui vocatur Christus. Ad Ioseph deueni-
ens, non in hoc verbo seriem terminauit, sed ad-
didit, virum Mariæ, docens nos, quod ob hanc
ipsam generationis ordinem Mariæ contexit:
Quia enim moris non erat mulierum genealogias
ponere, studuit, vt & morem seruaret, & alio
modo Christum demonstraret ex genere Abra-
ham, & David descendere. Ideo sponsi matris Dei
genealogiam contexit: & per hunc, quod inten-
debat, demonstrauit. Ex quo enim Ioseph de ge-
nere illorum esse demonstratus est, manifestum
quoque est, Dei matrem inde descendere. Nam
aliunde sponfam ducere non licebat, nisi quæ ex
eadem esset tribu, eademque familia, & ita con-

sanguinea. Ipsum autem Ioseph, virum quoque
eius dicit, hoc est, sponsum. Nam & postmodum
in sequentibus, eam vocat uxorem, hoc est, spon-
sam. Ita enim consuetum erat vocari etiam, ante-
quam coniungerentur.

G VERRICI ABBATIS

Igniacensis, in natiuitate B. Mariæ,

Sermo 1.

EGo quasi vitis fructificauit suauitatem odoris, &c. *Eccl. 24.*
Natalem beatissimæ virginis matris celebra-
mus, de qua vita omnium accepit natalem. Nata
est hodie virgo de qua salus omnium voluit na-
sci, vt natis ad mortem, daret ad vitam posse re-
nasci. Nara est hodie mater noua, quæ primæ ma-
tris maledictionem dissoluit, vt per istam benedi-
ctionem, hæreditatem possideant, qui per illam
sub præiudicio maledicti æterni fuerat nati. Pro-
fus noua mater, quæ nouitatem artulit, filiis in-
ueteratis, virtutumque sanauit, tam ingenitæ, quam
superadditæ vetustatis. Prorsus noua mater, quæ
tam nouo miraculo parit vt pariat, & virgo sit,
ipsamque pariat, qui omnia materiamque ipsam
inter omnia creauit. Mirabilis quidem nouitas
fecundæ virginis, sed longè mirabilior nouitas
editæ prolis. Nulli enim incredibile iam erit vir-
ginem permanisse quæ peperit, qui Deum agno-
uerit esse qui natus fuit. Nullatenus siquid cum
iniuria maternæ nascetur integritatis, qui etiam
corrupta redintegrate consuevit, nec veritas af-
fumpti corporis potentia præiudicauit creatu-
ris, quo minus seruaret sibi, quod pluribus dedit
creaturis. Multas nempe creaturas inuenies nasci
sine corruptione gignētium, & quadam voce sua
creatori super inuolabili partu suo perhibere tes-
timonium. Sed loquatur mater ipsa quæ sui con-
scia est mysterij, & nos edoceat, quomodo vel
quid ipsa genuerit. Loquatur autem non nouæ
asserutionis argumēto, sed antiquo propheticæ ora-
culo: quia vt ait Petrus Apostolus, etiā miraculis
firmior testis est propheticus sermo. Quid enim
minus patet calumnia, aut suspitionem admittit
falsitatis, quam testimonium diuinitus de non-
dum natis prolato? Longè igitur antequam na-
scretur Maria, vocem ipsius assumebat spiritus,
qui in ea futurus erat: & tam diuinitatem filij,
quàm integritatem matris, opus videlicet suum
contra blasphemias impiorum defendebat, & in
persona ipsius (si modo communem intellectum
sequimur) quod nunc audistis dicebat: *Ego quasi
vitis fructificauit suauitatem odoris.* Quod enim per-
sonæ sapientiz, id est, ipsius filij tribuit hæc ver-
ba contextus lectio, sicut ipsi scriptis qui regulas
nostis scripturarum: nihil huic præiudicat intel-
lectui, quod minus sicut alia multa, possunt aprati
personæ quoque virginis matris. Sed neque illud
ignoratis quod satis superque suppetant alia tes-
timonia, familiarius, ac manifestius huic nego-
cio seruientia, sed non erat fraudanda expectatio
vestra, de his quæ lectio proposuit hodierna. Re-
spondeat ergo Maria blasphemis tā pro se quàm
pro filio, cunctasque hæreses solo interimat ver-
bo, & dicat: *Ego quasi vitis fructificauit suauitatem
odoris.* Ac si aperte dicat: Partus quidē meus non
habet exemplum in sexu mulierum, sed habet si-
militudinem in naturis rerum. Quæris quomodo

do virginitas genuit saluatorem? Sicut flos vitis
odorem. Si corruptum inueneris florem, pro eo
quod dedit odorem, violatorum crede pudorem,
quia edidit saluatorem. Quid potest calumniari
in proprietate similitudinis? Quid enim aliud est
virginitas, quàm flos inuolati corporis? Quid
aliud est filius virginis, quàm suauitas odoris?
Tu tamen caue ne bono moriaris odore. Bonus
enim alius odor vitæ in viram, his, qui scilicet sal-
ui sunt: alius odor mortis in mortem, his scilicet
qui pereunt: nimirum tanquam odor vineæ flo-
rentis animalibus venenatis. Sanè suauitate hu-
ius odoris refocillabatur spiritus patriarchæ fem-
is, qui filium tangens, & fragrantiam Christi
sentiens; de memoria abundantia suauitatis il-
lius eructabat, dicens: Ecce odor filij mei, sicut
odor agri pleni, cui benedixit dominus, Suauita-
tem huius odoris odoratus est Deus pater & de-
lectatus, repropitiatus est humano generi, cum
filius offerret semetipsum oblationem & hostiam
Deo in odorem suauitatis. Hoc suauis odore tra-
himur, cum per cōuersionem currimus ad ipsum:
hoc trahuntur adolefcenulæ, cum per deuotio-
nem currunt post ipsum. Quamquā alius sit odor
ille qui de fama prædicationis percipitur: alius
odor iste qui de vestimentis vel vnguentis, vel de
iplo fortassis corpore eius quodammodo crassior
aspergitur. Qui utique non est aliud quàm virtus
quæ de illo exit, quæ pigros excitat, & feruorem
amoris innouat, vt ad currendam viam manda-
torum exultare faciat. Quia ergo tam odorife-
rum fructum edidit, gloriatur Maria & dicat: *Ego
quasi vitis fructificauit suauitatem odoris.* Pulchrè qua-
si vitis, iam non botrus cypri dilectus suus illi, de
quo non solum torcular passionis rubens mu-
stum expressit preciosi sanguinis, quo calix præ-
clarus inebriat, sed quotidie deuotio sancta sibi
vinum exprimit, quod lætificat cor hominis, &
inebriat voluptate gaudij & amoris. Verum non
prius inebriat gustus saporis, quàm trahat suauita-
tis odoris: nec lætificat gaudiū visionis, nisi prius
alliciat pietas opinionis: quia nisi crediderimus
non intelligemus, nec gustabimus quoniam sua-
uis est Dominus. Fides siquidem est quæ odora-
tur, experientia quæ gustat & fruitur. Ideo fortas-
sis Maria Iesum suū describens per virtutes ipsius
& efficientias, primò suauitatem odoris eum ha-
minat: quia videlicet hoc initio Iesus in nobis ha-
bet subsistere, si redolentia sanctæ opinionis suæ,
ad se nos trahat. Quis sit autem fructus vnde iste
odor prodit, & quo nos trahat, aperit cum sub-
dit: *Et flores mei fructus honoris & honestatis.* Pro-
fus iste est Iesus suauitas odoris inuitans, honestas
sanctificans, honor gloriificans. Suauitas odo-
ris, quæ velut ad viam adducimur: honestas per
quam deducimur: honor ad quem perducimur.
Pulchrè autem honestas dicitur, quasi honoris
status. Neque enim honor ille summæ dignitatis
& gloriæ, statum tunc in nobis habere possit, nisi
nunc honestas vitæ & morum sedem ei præpara-
ret. Nullus tunc sicut nunc passim cernitur hono-
ratus sine honestate, sicut nec vllus honestus sine
honore. Est ergo Iesus primò suauitatis odoris,
his quos vocat, deinde honestas, his quos iustifi-
cat, demum honor illis quos magnificat. Nam
quos prædestinauit, hos & vocauit: & quos voca-
uit, hos & iustificauit: Quos autem iustificauit, il-
los & magnificauit. Talis est igitur dilectus meus,

ait Maria, & iste est filius meus o filia Hierusa-
lem. Iste est benedictus fructus ventris mei, hunc
fructificauerunt flores mei. Non ait flos, sed flo-
res, quia cum virgo sancta est, flos virginitatis in
ea multiformis est. In Maria tamen gratia singu-
lari præ omnibus multipliciter floruit, quæ tota
pulchra intus & foris tota venabatur quadam flo-
rulentia & venustate pudoris. Nam & in te quo-
que si castimonia perfecta sit, non solum reflore-
bit caro tua, sed & super te totum effloret lan-
ctificatio quædam diuina. Non erit aspectus petu-
lans, aut vagus, sed pudicitia floridus: non ser-
mo lasciuus aut ineptus, sed verecundia gratus,
aut sapientia conditus. Non prurient aures libi-
dine audiendi noua vel turpia, nec palatum desit-
detio sumendi dulcia. Non erit inaccessus inordi-
natus sed modestus: non ipse habitus non dicam
meretricius, sed neque superstitiosus, immo reli-
giosus, totiusque hominis tui status, sanctimonie
gratia florulentus, vt rectè sponso dicere possis,
cum eum ad secretum tuum inuitaueris, lectus
noster floridus. Quinimmo ipse totus erit qui-
dam flos pulcherrimus, qualibet sponfa languo-
rem amoris sui fulciri ac recreari desiderat, cum
ait: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia
amore languet. Huiusmodi iustus etiam cum se-
nerit in terra radix eius, & in puluere emortuus
fuerit truncus illius ad odorem aquæ viuæ in re-
surrectione, id est in refectione iustorum ger-
minabit sicut lilium, & florebit in æternum ante
Dominum, florem de flore, natum virginem, vir-
ginis filium sponsum, & coronam virginum, flo-
rem inquam quo coronanda est, non solum inte-
gritas virginum, sed & castitas continentium: ipsi
gloria per omnia secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EADEM
lectione, Sermo 2.

EGo mater pulchræ dilectionis & timoris & agni-
tionis & sanctæ spei. Meminisse potestis cum
præterito anno loqueremur de principio lectio-
nis hodiernæ, non inconuenienter, vt arbitror
beatæ Dei genitricis nos istud assignasse, saluo ta-
men intellectu illo, quo tota lectio filio eiusdem
proprie competit, id est Dei sapientia. Multò au-
tem manifestius in eo quod modo de eadem le-
ctione proposuimus, eiusdem virginis se demon-
strat vox & persona: si tamen aduertamus in eo
quod ait. *Ego mater pulchræ dilectionis, &c.* Quam
pulchrè & commodè filium his virtutum nomi-
nibus describit. Notus erat matri filius: nec mi-
nus vtique quàm illi qui dicebat: Et si cognoui-
mus Christum secundum carnem, sed nunc iam
non nouimus. Primò nouit eum secundum for-
mam carnis in qua eum ipsa genuit, sed longè hoc
ad cognitione illius formæ in qua pater eum ge-
nuit. In illa visus est aliquid, & non erat ei spe-
cies neque decor, in ista splendor est gloriæ &
sancior lucis æternæ: apud quem non est trans-
mutatio, nec vicissitudo in obumbratio. Visio istius
illius formæ incredulis auxit peccatum, visio istius
iustus seruatur in præmium. Igitur inter formam
carnis & formam verbi, quasi medius de ista ad
illam gradus est quædam alia forma Christi, spi-
ritualis quidem, sed quæ in carne palam exhibuit
forma scilicet vitæ quam in corpore gessit: ad in-
Bibl. Hom. tom. 4. S s s formatio

Ca. 2.

Eccl. 24.

2. Cor. 5.

Iacob. 1.

formationem eorum qui erant credituri. Si enim secundum exemplar vitæ & morum quod in eo monstratum est, formatus fuerit in nobis Christus, tunc demum idonei erimus videre non formam solum quæ formata est propter nos, sed etiam illam quæ formavit nos. Est itaque in Christo alia forma corporalis, alia moralis, alia intellectualis. In corporali frater est, in morali magister est, in intellectuali Deus noster est. Corporalem suscepit ut impleteret sacramentum, moralem exhibuit ut præberet exemplum, intellectualem seu diuinam reuelabit ad præmium. Quamquam etiam corporalem tunc cernere, inquam angeli concupiscunt prospicere, non minima sit portio gloriæ. Beatus autem qui nunc amator factus est formæ huius, quæ in exemplum est proposita, nam qui scrutator est illius quæ in præmium est reposita opprimeret à gloria. Huius formæ mirator & amator factus erat, qui dicebat.

Psal. 44. Speciosus forma præ filiis hominum. Vis scire quia non formam corporis sed cordis, non pulchritudinem membrorum sed morum prædicabat, Audi sequentia. Specie tua inquit, & pulchritudine tua, intende, prospere procede & regna. Adhuc foras dubium est, nisi addat. Propter veritatem, inquit, & mansuetudinem & iustitiam. Prorsus hæc est species tua & pulchritudo tua, qua regnum adquisiisti pulcherrime regum, veritas vitæ sermonum mansuetudo morum, iustitia iudiciorum. Hac pulchritudine facili illexisti & subiecisti tibi etiam corda inimicorum, quippe totus concupiscentia & desiderium. Mirabilis triumphus gratiæ omnino nouum ac pulcherrimum genus victoriæ, hostem non perdere ad mortem fortitudinem, sed conuertere ad amorem pulchritudine. Ecce mundus totus post eum abiit concupiscentis specie decoris eius, non quia faciem eius viderit, sed quia tam multa amabilia de mansuetudine, veritate & iustitia eius audiuit. Ex *Syon* species decoris eius, quia de *Syon* exiuit lex, & verbum Domini de Hierusalem, vnde scilicet euangelium ad nos missum est in quo quædam pulchrior Christi facies ostensa est, forma scilicet vitæ & doctrinæ, quam & tradidit verbo, & in se expressit exemplo. In hac forma nosse Christum interim pietas est Christianorum, cum nosse in forma carnis scandalum fuerit Iudæorum: nam nosse in forma diuinitatis felicitas est, & gaudium angelorum. Ideo & Paulus sciens quia caro non prodest quicquam sine spiritu, videlicet qui viuificat, nosse iam Christum secundum carnem repudiat: nimirum ut spiritui viuificanti studiosus totus intendat. Hoc ipsum & Maria sapere videtur: quæ dilectum votorum suorum insinuare cupiens affectibus omnium, describit eum non secundum carnem, sed secundum spiritum quasi diceret & ipsa. Et si cognoui Christum secundum carnem, sed nunc iam non noui. Cupit namque & ipsa formate vnigenitum suum in omnibus filiis adoptionis, qui & si geniti sunt verbo veritatis, nihilominus tamē parturit eos quotidie desiderio & cura pietatis, donec occurrant in virum perfectum in mensuram plenitudinis ætatis filij sui, quem semel parturiuit & peperit, immo ut *Esaias* ait. Antequam parturiret peperit, quia peperit sine dolore, nec experta est difficultatem & molestiam parturitionis, cum pareret gaudij fructum æterni. Hunc igitur commendans nobis

sic ait. *Ego mater pulchre dilectionis & timoris & agnitionis & sanctæ spei.* Ergone est iste filius tuus & virgo virginum? Ergone talis est dilectus tuus & pulcherrima mulierum? Planè talis est dilectus meus, & ipse est filius meus & filia Hierusalem. Dilectus meus est pulchra dilectio in seipso; dilectus meus est pulchra dilectio, timor & spes & agnitio in illo qui natus est ex ipso. Ipse enim est non solum quem diligimus, timemus, agnoscimus, & in quem speramus, sed hæc etiam omnia in nobis operatur, atque his virtutibus veluti quibusdam membris & partibus in nobis perficitur atque formatur. Tunc enim perfecte pro modulo huius vitæ Christus in te formatus est, tunc veritas ipsius vitæ expressa est, si veritatem quæ ipse est agnouisti, & agnitam glorificasti, timore videlicet & spe, & ne spes confundat, charitas diffusa sit in corde. Si huic sensui iudicis incongruum, quod alius sit istarum ordo virtutum vel profectuum, & alius ordo positionis nominum, non enim ait: *Ego mater agnitionis & timoris & spei & dilectionis*, sed ait: *Ego mater pulchre dilectionis, & timoris, & agnitionis & spei sanctæ, fortalis & in hoc ordine ipso quem ponit inueniri poterit aliquid congruentiæ & rationis.* Sicut enim de agnitione timor nascitur, quem ne in desperatione concidat, spes adiuncta consolatur, ipsique spei ne confundat, dilectio suffragatur, ita versa vice dilectio castum parit timorem, timorque cū dilectione illuminat agnitionem: secundum illud sapientis: *Qui timetis Dominum diligite illum, & illuminabuntur corda vestra.* Quando autem veritatem illuminato corde Deus agnoscitur, tanto fiducialius in eum speratur. Vnde est illud: *Sperent in te omnes qui nouerunt nomen tuum domine.* Spes verò sancta est, sicut *Ioannes* de spe videndi Deum loquens ait: *Omnis qui habet hæc spem in illum sanctificat seipsum: sicut & ille sanctus est.* Pulchre autem & proprie dicta est pulchra dilectio cū charitas Deus sit, ac per hoc summa pulchritudo, sitque virtus ista fere tota pulchritudo Ecclesiæ, quam ipse sponsus eius in cantico amoris inuenitur tantum ac totiens in ea mirari & extollere. Prorsus dilectio pulchra: quæ de corde puro est, & conscientia bona, & fide non ficta. Vbi enim cor purum est, nulla est ruga, vbi conscientia bona, nulla est macula, vbi fides non ficta, nõ est aliquid eiusmodi quod oculis sponsi displiceat, quo minus sibi ecclesiam nunc gratiosam, tunc gloriosam exhibeat. Distinguenta etiam erat hoc nomine dilectio sanctorum ab amore hominum, siue turpi, qui nec nominandus est inter fideles, siue naturali quo amantur parentes, siue seculari quo se inuicem amant propter seculi necessitates vel cupiditates. Procul ergo, procul, immò nusquam prorsus sub oculis Dei amor turpitudinis, seorsum autem interim cedat amor necessitudinis, solusque regnet amor internæ & æternæ pulchritudinis, quo solum Deum vel propter Deum amant verè pulchri. Tu beate Iesu pulchritudo sanctorum, speciosus forma non modo præ filiis hominum, sed & præ virtutibus cælorum: Specie tua & pulchritudine tua, intende, prospere procede & regna, tamque latè regnet pulchra dilectio tua, ut turpem de finibus rerum proturbet & eliminet, seculari a nobis conuertat & inclinet, naturalem sub se regat & ordinet, ut illa pulchra & vera dilectione te diligat

gat mundum, qua dilexisti mundum saluator mundi, qui viuus & regnas Deus per omnia secula seculorum, Amen.

PETRI DAMIANI DE eodem festo, Sermo 1.

DE gaudiis properamus ad gaudia, & feruentè styrum gloriosa materia facit feruentiorem. De Virgine venimus ad Virginem, & de Maria ad Mariam recurrimus. Bonum est nos hic esse, melius immorari, optimum permanere. Felices Angelici spiritus, qui beatæ Virginis habent præsentiam. Nos interim memoriam abundantiae suauitatis suæ eructamus. Illi præsentiam, nos memoriam. Si sic dulcis est memoria, quid est præsentia? Et illi quidem abundantiori rore diuinitatis infusi, Genitum, & Genitricem visione mirabili conuentur, Regis & Reginae gloria cumulati. Nos verò, quos carceraria mortalitatis ærumina contorquet, memoria paciscimur, scripturis releuamur, & quod illi vident, nos legimus. Vtinam veniat, qui nos in lucem reponat, dies, vbi non legere liceat, sed videre. Interim consolemur nos suauitate memoriæ, donec dulcedine præsentia faciemur. Hodie nata est illa, per quam omnes renascimur, cuius speciem concupit Omnipotens, & in qua Deus posuit thronum suum. Ipsa est thronus ille mirabilis, de quo in Regnorum historia legitur in hæc verba: *Fecit Rex Salomon thronum de ebore grandem, & vestiuit eum auro fuluo nimis. Per sex gradus ascendebat ad eum. Rotundus erat in posterioribus. Duodecim leuculi stabant super gradus, respicientes ad thronum. Porro deæ manus tenebant hinc, & inde sedile. Duo leones stabant iuxta brachiola. Non est factum simile opus in vniuersis Regnis.* Sed iam verba proposita producamus in lucem, & aquam eliciamus de petra, ipsa loquente in nobis, de qua loqui vobis proponimus. *Fecit, inquit scriptura, Salomon Rex thronum de ebore grandem. Tribus nominibus in scripturis Salomonem vocatum legimus, & vbi que regio nomine titulatam, videlicet Salomonem, Ecclesiastem, Ididam. Filius Regis, immò & Rex, nec solum Filius Dei, sed etiam Deus, Salomon, id est, pacificus, est nobis in hoc exilio; Ecclesiastes, id est, concionator, erit in iudicio; Idida, id est, ygloriosus, erit in Regno: in exilio amabilis, in iudicio terribilis, in Regno admirabilis; in exilio pius, in iudicio iustus, in Regno gloriosus. Vide autem si non vbiq; Rex. In exilio rector morum, in iudicio difensor meritorum, in Regno præmiorum distributor, simulq; condæra, quia nõ Ecclesiastes, nõ Idida, sed Salomon tam gloriosum opus facere prænotatur. Auerte oculos tuos ab illius terreni Regis deliciis, qui licet fuerit sapiens, singularis, subtilis gloria, rebus affluens, pace securus, nõ tamen tale opus, facere potuerit, quale factum non sit in vniuersis regnis. Nunquid sacre scriptor historia omnia opera mundi, & gloriæ eorum intuitu diligenti prospexerat, ut hoc statim tota deliberatione, non vni, sed omnibus antefereat? Inania sunt hæc, si non recurramus ad intimos cælestis disciplinae recessus, si non deuicemus a via literariæ, qualitatibus. Salomon noster non solum sapiens, sed & sapientia Patris, non solum pacifi-*

cus, sed & pax nostra, qui fecit vtraque vnū, fecit thronum, vterū videlicet intemeratæ Virginis, in quo sedit illa Maiestas, quæ nutu cœcutit orbem. Hanc sessionem Flij & probauit, & cognouit Pater, ipso dicente: *Tu cognouisti sessionem meam, & Thronus tuus Deus in seculo seculi: & Thronus iste sicut Sol in cõspectu tuo. Sedes, inquit scriptura, super thronum, qui iudicas æquitate. Quid enim iustius, quàm vilem, & transfugam feruum, & conserui sui sedulum deceptorem, perpētuis ignibus assignate, & illum, quem sefellerat, suo resignare principio? At ille alter filius Virginis: Et vox de throno exiit dicens: *Laudem dicite Deo nostro omnes sancti eius: Ex hoc throno laus Angelorum prorumpit, & hominum, quia dum hic restituitur, & ille refarcitur, vtrique gratiarum debent deuotionem. Nosti quidnam dicat, qui sedet in throno? Ecce, inquit, noua facio omnia. Felix thronus, in quo sedet dominator Dominus, in quo, & per quem non solum omnes, sed omnia renouantur. Parco verbis, quia quosdam vestrum sentio præuolare, & currentis styli præuenire pauperiem; Merito ergo tale opus non eloquenti, non glorioso, sed pacifico scribitur assignatum, quia venit Iesus instaurare & quæ in cælis, & quæ in terris, pacemque & concordiam inter homines, & Angelos, mediante Virgine, reformare. De ebore, inquit, Quid est, quod aurum, & argentum, & lapides pretiosi & omnis denique pretiosioris materis præmittitur gloria? Sola eboris substantia capax est tantæ compositionis, & fabricatur in ea quod omnibus operibus præferatur. Ebur enim & mirabili candore relucet, & multa præminet fortitudine, frigidiorisque naturæ sortitur auspiciū. Et quid candidius illa virginitate, quæ singularis aspectus sui gratia supercælestem curiam allicit ad videndum? Quid fortius illa fortitudine, per quam Domini fortitudo vasa diripuit fortioris? Quid frigidius illa substantia, quàm obumbravit virtus Altissimi, & ab æstu peccati defendit supernientis Spiritus plenitudo? Ex hoc ebore (nisi fallor) sunt illæ domus eburneæ, de quibus dicit *Psalmista*, Myrrha, & gutta, & cassia a vestimentis tuis, a domibus eburneis. Sequitur, *Grandem.* Quid grandis virgine Maria, quæ magnitudinem summæ diuinitatis infra sui ventris conclusit arcanum? Attendè *Seraphim*, & in illius superioris naturæ superuola dignitatem, & videbis quicquid maius est, immò Virgine; solūque opificem opus istud supergredi. Et vestiuit eum auro fuluo nimis. Aurum omnibus metallis pretiosius, intellige diuinitatem Dei, omnium præminentem in vniuerso, omnium gubernatorem. Hæc vestita est, immò superuestrata Mater Altissimi, totamque Virginem tota illa inuisibilis natura largiori gratia superfundit. Quid est autem quod dicit, *Fuluo nimis? Hæc aliquid requiritur, quod reliquit nobis Spiritus ille multiplex, & vtinam fessim explicare quod sentio. Quatuor modis inest Deus omnibus creaturis. Primo modo essentialiter tam bonis, quàm malis, nihilque intercedit Deitatis essentiam, per quam esse omnia acceperunt. Inde est, quod nusquam, & in omni loco esse legitur, cum omnibus præsentialiter assistat, & nullo comprehendatur. Hæc etiam & mali Dei præsentiam, sed non gaudet, cum inanimata quælibet hoc possint præsentia***

Mirras. & qua virginis preconia in immensum auget. Deus id est quod illa.

gloriar. Secundo modo inest bonis operatione: agit enim in eis virtus operatiua, vt operentur opera Dei; necotiose creati sunt inter creaturas sicut & mali, qui elegerunt alescere, vt sempiternis ignibus alimenta ministrant. Inest & plerisque bonis illuminatione, quos de futurorum cognitione nobilitat, & participes suorum efficit secretorum: Quarto modo inest vni creaturæ, videlicet Mariæ virgini identitate, quia idem est quod illa. Hic taceat, & contremiscat omnis creatura, & vix audeat aspicere tantæ dignitatis, & dignationis immentitatem. Dominus tecum, inquit, Archangelus. Habitat in angelis Deus, sed non cum angelis, quia cū illis eisdem nõ est essentia. Habitat Deus in virgine, habitat cum illa, cum qua vnus naturæ habet identitatem. Hoc est ergo aurū fuluim nimis, quo thronus est vestitus, quia tali modo Deus virginem induit, & in virgine indutus est, vt meliori non posset. Sequitur. Per sex gradus ascendebat ad eum. Elige meditari quæ sancta sunt, quia peruersæ cogitationes separant à Deo, & primum gradum ascendisti. Insuperce linguam tuam bene loqui, & subilisti ad secundum. Iuste quod iustum est operare, & tertium ascendere meruisti. Doce iniquos vias domini, & consolare omnes lugentes, & ad quarti sublimitatem raptatus es. Relinque mundū, & ea, quæ in mundo sunt, & ad quinti cacumen euolasti. Teneat te perseverantia in motu, perseverantia non relinquant, & sextum gradum viriliter attingisti. Ex hoc subilire licet in cælum, & ad illam gloriam aspirare, in qua Regina gloriosior angelicam reuerberat dignitatem. Sequitur. Rotundus erat in posterioribus. Posteriora virginis Assumptionem eius intellige, in qua finem vitæ mortalis accepit, quæ vitam reddidit orbi. Et nota cum quanto sacramento transiit virginis scriptura comparet rotunditati. In rotundo nec principium, nec finem poteris inuenire. Ita & gloria, quæ eam de hoc mundo transiit excepit, principium ignorat, nescit finem; de qua nihil aliud possumus dicere, nisi quia gloriosa dicta sunt de te, gloria Dei. Sequitur. Duodecim leuiculi stabant super gradus. Duodecim leuiculi duodecim Apostoli sunt, qui præfixis gradibus validius insistentes, Regnam cæli non sine maximo stupore demirantur, & dicunt: Quæ est ista, quæ ascendit sicut aurora confurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt cælorum acies ordinata? Porro duæ manus, quæ tenebant hinc & inde sedile, actiuam, & contemplatiuam vitam significant, quæ Matrem virginem propensiori diligentia ambierunt, adeo vt nec actio contemplationem minueret, & cõtemplatio non deleteret actionem. Recordare, quia non erat ei locus in diuersorio, quomodo filium suum propriis vberibus lactauerit, & omnes denique vagientis paruuli sustinuerit actiones, & tunc intelliges, quia plurimum ministravit. Considera quia ipsa est, quæ in contemplatiuæ dignitatis superuicta dulcedinem, in ipsius Dei substantiam lucidiores infixit obtutus. Leua, inquit, eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Duo Leones stabant iuxta brachiola. Duo Leones sunt Gabriel Archangelus, & Ioannes Euangelista, quorum alter dextera Virginis, alter sinistra cultos deputatus est. Gabriel enim mentem, Ioannes carnem per uigilantissimam sollicitudine seruauerunt. Qui bene Leones dicu-

tur propter rugitū altisonæ vocis; duo enim verba nūciauerunt orbi terræ, qualia nec dicta sunt, nec dicuntur, & in quorum comparatione omnia muta debeant apparere. Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum: ait Archangelus. Audis ne in hoc verbo incarnationem Dei, redemptionem hominum, renouationem mundi? In principio erat Verbum dixit Euangelista. Animaduertis hic Verbi diuinitatem, Ecclesiæ fidem, hæreticorum silentium, locū quietis, secretū solitudinis, luminis arcanū, habitaculū pacis? Ob hæc fortassis causam vocauit Iacobū, & Ioānē Boanerges, id est filios tonitruī, Nō est factū simile opus in vniuersis regnis. Nihil vtrius, nihil sublimius, nihil dulcius miseræ mortalitati, & mortali miseræ. Nā et si multa magna facta sunt in creaturis mundi, nihil tamē tam excellens, tam magnificum fecerunt opera digitorum Dei. Virgo Dei genitrix, cuius pulchritudinem Sol & Luna mirantur. Subueni, Domina, clamantibus ad te iugiter. Reuertere, reuertere, Sunamitis. reuertere, reuertere, vt intueamur te. Tu benedicta, & super benedicta, reuertere primo per naturam. Nunquid quia ita Deificata, ideo nostræ humanitatis obliuiscis? Nequaquam, Domina. Scis in quo discrimine nos reliqueris, vbi iaceant, quantum delinquant serui tui; non enim conuenit tantæ misericordie, tantam miseriam obliuisci: quia et si subtrahit gloria, reuocat naturam, non enim ita memoraris iustitiæ Dei solius, vt misericordiam non habeas; neque ita est impassibilis, vt sis incõpassibilis. Naturam nostram pietatis diffusius infundamur. Reuertere secundum per potentiam. Fecit in te magna qui potens est, & data est tibi omnis potestas in cælo, & in terra. Quid tibi negabitur, cui negatum non est, Theophilum de ipsius perditionis faucibus reuocare? Infelicem animulam, totum illud, quod in te factum est, proprio caractere denegantem de luto fecis, & miseræ subleuasti. Nil tibi impossibile, cui possibile est desperatos in spem beatitudinis reuelare. Quomodo enim illa potestas tuæ potentie poterit obuiare, quæ de carne tua carnis suscepit originem? Accedis enim ante illud aureum humanæ reconciliationis altare, non solum rogans, sed imperans, Domina, non ancilla. Moueat te natura, potentia moueat: quia quanto potentior, tãtõ misericordior esse debet; potestati enim cedit ad gloriam, iniurias vlcisci nolle, cum possit. Reuertere tertio per amorem. Scio, Domina: quia benignissima es, & amas nos amore inuincibili, quos in te, & per te, Filius tuus, & Deus tuus, summa dilectione dilexit. Quis scit, quoties refrigeras iram iudicis, cum iustitiæ virtus a presentia Deitatis egreditur? Reuertere quarto per singularitatem: in manibus tuis sunt thesauri misericordiarum Domini, & sola electa es; cui gratia tanta conceditur. Absit vt cesset manus tua, cum occasione quæras saluandi miseris, & misericordiam effundendi, neque enim tua gloria minuitur, sed augetur, cum penitentes ad veniam, iustificati ad gloriam assumuntur. Reuertere ergo Sunamitis, id est, despecta, cuius animam petransiuit gladius, quæ fabri vxor appellata fuit. Ad quid? Vt intueamur te. Summa gloria est, post Deum te videre, adhiere tibi, & in tuæ protectionis munimine demorari. Audi nos; nam & Filius nihil negans honorat te.

Qui est Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN EODEM festo, Sermo 2.

Natiuitas beatissimæ, & intemeratæ genitricis Dei, fratres charissimi, meritò præcipuum, & singulare præbet hominibus gaudium, quæ totius exitit humanæ salutis exordium. Sicut enim omnipotens Deus ineffabili prouidentia suæ intuitu antequam homo fieret, hominem periturum diabolica machinatione præuidit, sic etiam redemptionis humanæ consiliū ante secula in immensæ pietatis suæ visceribus habuit. Et non solum qualiter redimeret, modum, & ordinem in profundissima sapientia suæ ratione constituit, verum etiam quando redimeret, certum temporis articulum præsinuit. Sicut ergo impossibile erat, vt humani generis redemptio fieret, nisi Dei filius de Virgine nasceretur, ita etiam necessarium fuerat, vt Virgo, ex qua verbum caro fieret, nasceretur. Oportebat quippe prius ædificari domum, in quam descendens cælestis Rex habere dignaretur hospitium, illam videlicet, de qua per Salomonem dicitur: Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Septem itaque Virginalis hæc domus sustulit columnis exitit: quia venerabilis mater Domini septem Spiritus sancti donis, id est, sapientiæ & intellectus, cõsilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, atque timoris Dei dotata fuit. Quam vtique æterna sapientia, quæ attingit à sine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, talem construxit, quæ dignificaret illum suscipere, & de intemeratæ carnis suæ visceribus procreare. Necessè erat prius erigi thalamum, qui venientem ad nuptias sanctæ Ecclesiæ susciperet sponsum. Cui Dauid exultans in spiritu epithalamium canit, dicens: Tanquam sponsus hodie profusus gaudiis totus vbique terrarum orbis exultat, meritò vniuersa sancta Ecclesia, nascente sponsi sui genitrice (vt ita præ gaudio diximus) fescennini carminis laudes alternat. Exultemus, inquam, in hac die præcipua, & totis visceribus in Domino delectemur, in qua dum Redemptoris nostri recolimus Matrem, reliquarum festiuitatū celebramus originem. Quæ enim cunctis solennitatibus est antiquior tempore, nequam esse debet inferior dignitate. Nam si Salomon cum Israelitico populo in dedicatione templi ex lapidibus facti tam copiosum, & magnificum sacrificium sollemniter celebravit, quale, quantumque gaudium beatæ Mariæ natiuitas populo Christiano debet asserre, in cuius vterum, velut reuera sacratissimum templum, Deus ipse descendens, & humanam naturam ex ea suscipere, & cum hominibus dignatus est visibiliter habitare: Licet enim & in illud Salomonis templum Deus descendisse credendum sit, in hoc tamen rationabili sanctuario, hoc est in beatissimæ Virginis vtero, multò mirabilius, multoque felicius dignatus est manere pro nobis, in quo Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. De illo quippe, antiquo videlicet templo, scriptum est: Factum est, cum exissent sacerdotes de sanctuario, impleuit nebula domum Domini, & non poterant sa-

cerdotes stare prope propter nebulam. Impleuerat enim gloria Domini domum Domini. Quæ omnia (sicut egregius Prædicator dixit) in figura contingebant illis. Gloria quippe Domini intelligitur Christus, cuius fide repletus est mundus. De qua gloria, cum pro obdurato Iudæo deprecaretur Dominum Moyses, vt parceret populo peccatori, respondit Dominus: Propitius ero illi. Veruntamen viuo ego, & viuut nomen meum, quia implebitur gloria mea omnis terra. Et Psalmista; Implebitur, inquit, gloria eius omnis terra. Quòd autem nebula impleuit domum Dei, & non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam, hæc sententia superbos Iudæorum pontifices, ac doctores insinuat, qui dum incarnationis Christi sacramenta inuestigare despiciunt, debitum fidei suæ ministerium per erroris nebulam perdunt. Ita enim eorum mentes infidelitatis caligo repleuit, vt propriis exigentibus meritis, non agnoscant debitum credulitatis. Ad illud ergo templum Dominus in nebula descendit, vt cæcam Iudaicæ infidelitatis caliginem designaret; in hoc (sicut scriptum est) in Sole posuit tabernaculum suum, vt sedentes in tenebris, & umbra mortis illuminaret. Illi denique templo Deus omnipotens gloriam quidem sui aduentus contulit, sed nihil ex eo in sua natura suscepit, in beatissimæ autè Virginis vterum non solum dignatus est descendere, sed ex eo etiam perfectam sibi substantiam nostræ mortalitatis vnire. Quanto igitur nostri templi maior est dignitas, tantò gloriofior debet esse solennitas. Sed quo pacto eius solennitatem dignè celebrare valet infirmitas hominum, quæ gaudiū parere meruit Angelorum? Qualiter eam laudare poterit mortale hominis transitorium verbum, quæ illud de se protulit Verbum, quod manet in æternum? Quæ lingua in eius laude inuenitur idonea, quæ illum genuit, cui omnia benedicunt, & cum tremore obediunt elementa? Nam dum cuiuslibet martyris fortia facta extollere cupimus, dum virtutis eius insignia ad Redemptoris gloriam prædicamus, etiam si ad cogitandum tardior sensus impediatur, vel ad loquendum balbutiens lingua non suppetat, verborum tamē copiam ipsius rei materia subministrat. Cum verò Genitricis Dei laudes scribere volumus, quia noua, & inaudita sunt quæ tractanda suscipimus, nulla inuenimus verba, quibus ad hæc dignè exprimenda sufficere valeamus. Tollit enim facultatem sermonis materia singularis. Quæ enim lingua explicare sufficiat, vel quæ ratio humana non obstupescat, cum cogitare cõperit, quia Creator oritur ex creatura, Factor fit ex factura? Quòd in Virginea puellæ matrice concipitur, qui vastissima totius mundi amplitudine non tenetur? Quòd iacet intra materna viscera paruulus, qui cum cõterno Patre rerum omnium iura gubernat immensus? O beata vbera, quæ dum tenue lac puerilibus labris infundunt, Angelorum cibum, & hominum pascunt. Exiguam exprimit liquor, & mundi reficiunt Creatorem. Qui suæ virtutis impetio marium procellas mitigat, qui fluminibus indeficientem aquarum impetum subministrat, qui aridam terram innumeris vbique fontibus irrigat, raras de virgine peccatore guttas lactis expectat. Manat liquor ex vberibus Virginis, & in carnem vertitur Saluatoris. Hic, dilectissimi fratres, hic (rogo) perpendite, quàm debitores sumus

* Nota veri-
tatem corpo-
ris Christi in
Eucharistia.

hoic beatissimæ Dei genitrici, quantâque illi post
Dominû de nostra salute gratias agere debemus.
Illud siquidem corpus * Christi, quod beatissima
Virgo genuit, quod in gremio fuit, quod faciis
cinxit, quod materna cura nutriuit, illud, inquam,
absque vlla dubietate, non aliud, nunc de sacro al-
tari percipimus, & eius sanguinem in sacramentû
nostræ redemptionis haurimus. Hoc catholica fides
habet, hoc sancta Ecclesia docet. Nullus ergo
humanus sermo in laude eius inuenitur idoneus,
de qua Mediator Dei, & hominum cognoscitur
incarnatus. Impar est illi omne humanæ lingue
præconium, quæ de intemeratæ carnis suæ viscè-
ribus cibum nobis protulit animarum, illum vi-
delicet, qui de semetipso perhibet dicēs: Ego sum
panis viuus, qui de cælo descendi; si quis ex hoc
pane manducauerit, viuet in æternum. Per cibum
nanque à Paradisi sumus amœnitate deiecti, per
cibum quoque ad Paradisi gaudia reparati. Cibû
comedit Eua, per quem nos æterni ieiunij fame
multauit, cibum Maria ædidi, qui nobis cœlestis
conuiuij aditum patefecit. Hic etiam (obsecro) di-
lectissimi fratres, hic lineam nostræ redemptionis
attendite, & quàm circa nos diuinæ pietatis vi-
scera fuerint intenta, cordis aure pensate. Fecit
Deus hominē (vt ita dixerim) mortaliter immor-
talem, videlicet vt si custodire vellet præceptum
obedienciæ, in æternum viueret, si verò contem-
neret, mortis mox imperio subiaceret. Quid plu-
ra? Peccatit homo, diabolo suadente, & tota hu-
mani generis arbor venenata est in radice. Ceci-
dit infelix pater per gulam, & eius progenies rea
facta est per naturam, dicente Apostolo: Eramus
natura filij iræ, sicut & cæteri. Factus est itaque
Adam fermentum, & vniuersam corrupti multi-
tudinem filiorum, quia dum ille pestifero serpen-
tis vitiatur afflatu, tota in illo humani generis
massa corrumpitur. Vnde mediante iam nouæ
gratiæ splendore, per egregium nobis Prædicato-
rem dicitur: Expurgate vetus fermentum, vt sitis
noua conspersio. Sed pius, & misericors Deus no-
luit omnimodo petire creaturam suam, quam for-
mauerat ad imaginem, & similitudinem suam. Ex
omni itaque multitudine nationum vnû sibi ele-
git, Israëliticum [videlicet populum, cui & legem
dedit, & sacrificia sibi diuersorum animalium of-
ferre præcepit. Sed lex illa, vt homo per eam per-
fectè saluaretur, nequaquam erat idonea. Sicut
enim per Paulum dicitur, Nihil ad perfectum ad-
duxit lex. Quia enim rudis adhuc ille populus, su-
perbus, & rigidus erat, ad portandum perfectæ le-
gis iugum ceruicem cordis humiliare non pote-
rat. De quo nimirum populo ad Moysen Domi-
nus dicit: Cerno quoddam populum iste duræ ceruicis
sit. Danda ergo illi fuerat huiusmodi lex, quæ nec
omnino à diuinis obsequiis liberam ire permit-
teret, nec tamen præcipiendo summa, & graui-
a, deterreret. Sacrificia autē, quæ tunc offerrebantur,
ad emundationem carnis aliquidatenus prodesse
poterant, ad conferendum verò animabus salu-
tem, sufficere non valebant, dicente Apostolo: Si
enim sanguis taurorum, aut vitulorum, aut cinis
vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emun-
dationem carnis, quantò magis sanguis Christi,
qui per Spiritum sanctum se obtulit immaculatû
Deo, emundabit conscientias nostras ad seruien-
dum Deo viuenti? Cùm enim ad emundationem
carnis sacrificia illa prodesse denunciat, purgatio-

nem animabus conferre nequaquam potuisse de-
signat. Neq; enim irrationalis creatura ad sancti-
ficandam rationalem esse poterat valida. Sed nec
ipsi sacerdotes sanctificare populû poterant, quia
& ipsi pro suis reatibus offerre hostias indigebat.
Neque delictis obnoxij delictorum valebant vin-
cula soluere, vel peccatores peccatorem iustifica-
re. Necesse ergo erat, vt talis sacerdos inueniretur,
qui dum in alijs peccatorum sordes ablueret, ipse
in se abluendum aliquid non sentiret, & dum
alieni reatus contagia tergeret, in semetipso
aliquam lepræ maculam non haberet. Sed hu-
iusmodi homo in humano genere inueniri non
poterat, quia vnusquisque cum Propheta hunc
versiculum veraciter decantabat: Ecce enim in
iniquitatibus conceptus sum, & in delictis pe-
perit me mater mea: & sicut per Apostolum
dicitur: Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.
Obsecro, dilectissimi fratres mei, hanc vestræ, im-
mò nostræ salutis historiam diligenter attendite,
& humanæ restaurationis ordinem etiam in ves-
tris cordibus ordinate. Corda vigilent, oculi non
dormitent. Cùm igitur huiusmodi homo in hu-
mano genere inueniri non posset, ne in peccato
suo periret homo, Creator hominum de beatissi-
ma Virgine carnem sumens, sine peccato factus
est homo, sine peccato cõceptus in Virginis vero,
sine peccato est conuersatus in mundo. Eia,
fratres, intendite. Intendi e, inquam, & ineffabile
redemptionis nostræ mysterium vigilanter audite.
Ecce iam Sacerdos, fratres, nulla ipse habens
peccata, & idcirco dignus, & potens, vt sacrificiû
offerens aliena mundalet peccata. Ille videlicet,
cui per Prophetam dicitur: Tu es Sacerdos in æ-
ternum secundum ordinem Melchisedech. Sed,
sicut per Paulum dicitur, necesse est sacerdotem
aliquid habere quod offerat. Verumtamen (sicut
superius dictum est) impossibile erat, vt brutorum
carnes animalium sanctificarent animas homi-
num, & irrationalis hostia ratione vtentium suf-
ficeret abolere peccata. Vnde ex persona Filij ad
Patrem per Psalmillam dicitur: Sacrificium, &
oblationem noluit: Holocausta etiam pro de-
licto non postulasti; tunc dixit: Ecce venio. Opor-
tebat ergo, vt rationalis hostia ferret, quæ creaturam
rationabilem expiaret. Sed peccator aliquis
homo, sicut indignus erat vt sacrificium offerret,
sic etiam nihilominus vt ipse sacrificium fieret.
Quid ergo Sacerdos noster faceret? Quò de ver-
teret? Quod redemptionis nostræ consilium in-
ueniret? Vnde Mediator Dei, & hominum placationis
hostiam sumeret, qua pacem inter Deum,
& hominem reformaret? Omnis quippe terrena
creatura, si rationalis erat, peccati virus de primi
parentis radice contraxerat; si irrationalis, ra-
tionalem iustificare non poterat. Quid ergo fa-
ceret Mediator pacis, & pax ipsa? Ipse est enim
pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium
parietem maceræ soluens, inuicem in carne
sua, legem mandatorû decretis euacuans, vt duos
conderet in semetipso in vnum nouum homi-
nem, faciens pacem, vt reconciliaret ambos in vno
corpore Deo per Crucem, interficiens inimicitias
in semetipso, & veniens euangelizauit pacem his
qui longè, & pacè his qui prope. Quj, in quâ, face-
ret: Cõsiderate, fratres mei, diligenter cõsiderate
ineffabile viscera pietatis, perdidit immelium, &
inestimabile pòdus diuinæ charitatis. Quia enim
in

in rebus inueniri nõ poterat pretium nostræ re-
demptionis, Redemptor noster semetipsum ob-
tulit Patri pro nobis hostiam in odorem suauitatis.
Sic ipse factus est Sacerdos, & sacrificium,
ipse Redemptor, & pretium. Vnde rectè per Paulum
dicitur: Talis enim decebat vt nobis esset
Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segrega-
tus à peccatoribus, & excelsoior cælis factus, qui
non habet. quotidie necessitatem, quem admo-
dum sacerdotes, prius pro suis delictis hostias of-
ferre, deinde pro populo. Hoc enim fecit semel se
offerendo Dominus noster Iesus Christus. Audi-
stis itaque nunc, dilectissimi; breuiter reparatio-
nis nostræ mirabile sacramentum, audite etiam
salutis nostræ opportunitatem valde consilium. Tra-
didit semetipsum pro nobis Christus ad mortem,
mortificemus & nos pro eius amore omnem in
nobis terrenæ concupiscentiæ voluptatem. Quod
enim subire Crucis patibulum voluit, viam nobis,
qua redire valeamus ad patriam, strauit, vt qui
voluptatibus delectati discessimus, steribus ama-
ricitiam redemus; & qui per illicita defluendo ce-
cidimus, etiam à licitis nosmetipsos astringendo
surgamus; & quod deiecerat elatio superbiæ, eri-
gat dilectio humilis vitæ. Vnde & Pastor Ecclesiæ
clamat dicens: Christus passus est pro nobis, v-
bis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia
eius. Et Paulus; Imitatores, inquit, Dei estote, &
ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit
nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationē,
& hostiam Deo in odorem suauitatis. Deguste-
mus ergo nunc, dilectissimi, cum Christo tempo-
rale momentaneæ mortis amaritudinem, vt
ad æternam postmodum resurrectionis eius me-
reamur peruenire dulcedinem. Quod enim fecit
pro nobis, hoc etiam fieri quærit à nobis, testante
Propheta, qui dicit: Quid retribuam Domino pro
omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutaris
accipiam, & nomen Domini inuocabo. Pro no-
stra etenim redemptione non aurum dedit, non
argentum appendit, non pecuniam numerauit,
sed semetipsum tradidit, pretiosum sui corporis
sanguinem fudit, propriam pro nobis animam
posuit. Vnde & Petrus ait: Nõ corruptibilibus ar-
gento, & auro redempti estis de vana vestra con-
uersatione paternæ traditionis, sed pretioso san-
guine quasi agni immaculati, & incontaminati
Christi. Expediit ergo, vt Redemptori suo semet-
ipsum offerat quicunque ad eius cõsortium per-
uenire festinat. Illius vestigia imitetur in via, qui
cum eo gaudere anhelat in patria. Illum sibi du-
cem faciat in itinere, qui ei particeps esse deside-
rat in perueniente. Si enim compatimur, & con-
glorificabimur. Si commorimur, & conuiuemus.
Et iterum idem dicit Apostolus: Si complantati
facti sumus similitudini mortis eius, simul & resur-
rectionis erimus. Nemo se, fratres mei, inaniter
seducat; nemo se vanæ spei securitate decipiat.
Non enim possumus hic gaudere de seculo, & il-
lic regnare cum Christo. Ecce intemerata, & glo-
riosa Virgo Maria, cuius hodie splendidissima
natiuitate vniuersa per orbem sancta illustratur
Ecclesia, in lege præfigurata, in Patriarcharum, &
Prophetarum oraculis prænunciata, ab Angelo
singulari honorificentis priuilegio salutaris, thro-
nus Dei, solium diuinitatis, palatium Regis æter-
nigazophylacium thesauri, quo sumus de cruen-
ti prædonis seruitio comparati, nobis proponitur

in exemplum. Hæc tam singularis, tam incompa-
rabilis Virgo, si non sequeretur humilitatē Chri-
sti, nõquam pertingeret ad celsitudinem Christi;
si iniuncta * mandata, contemneret, ad promissa
præmia nullatenus perueniret. Nam dum, prædi-
cante eo, quædam mulier, extolleret vocē de tur-
ba, dicens: Beatus venter, qui te portauit, & vbera
quæ luxisti: respondit: Quinimmo beati qui au-
diunt verbum Dei, & custodiunt illud. Alibi etiam
cùm quidam sibi propinquos secundum carnem
adesset nunciaret, dicens: Ecce Mater tua, & fratres
tui foris stant quærentes te: respondit: Quæ est
Mater mea, & qui sunt fratres mei? & extendens
manus in Discipulos suos dixit: Ecce Mater mea,
& fratres mei. Quicunque enim fecerit volunta-
tem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater,
soror, & mater est. Notate, fratres, notate dignita-
tem vestram, si adimplentes legem Dei, frangitis
voluntatem vestram. Ecce beata, & venerabilis
Virgo Maria secundum carnem quidem Mater
Christi fuit, frater non fuit, soror non fuit. Nam
quicunque aliquid horum secundum carnalis iura
propinquitatis extiterit, aliud sibi esse omnino
non valebit, vt nimirum si mater fuerit, frater, vel
soror esse non possit; si verò frater extiterit, mater
non sit. Nos autem hæc simul omnia Christo per
Spiritum sumus, si voluntatem Christi, quæ illi
semper cum Patre communis est, adimplere fata-
gimus. Sed quod natum est ex carne, caro est, & q-
natum est ex Spiritu, Spiritus est, quia Deus Spi-
ritus est. Ex illa ergo parte, qua redemptor noster
Deus est, propinqui sibi tam multipliciter sumus,
quantum illi beata Virgo, ex qua nasci dignatus
est, secundum carnem esse non potuit. Proprium
& singulare fuit illi beatissimæ Virgini Christum
in vtero concipere, commune vero, & vniuersale
est omnibus electis in cordis eum deuotione
portare. Felix illa, & nimium beata scemina, quæ
illum nouem mensibus gestauit in ventre. Felices
etiam nos, si illum assidue portare studeamus
in mente. Mirabile quidem fuit Christum
concipi in vtero carnis; sed non est inferius, si
deferatur in ergastulo pectoris. Vnde & per Ioan-
nem testatur, dicens: Ergo sto ad ostium, & pul-
so, si quis aperuerit mihi, intrabo ad illum, &
cœnabo cum illo, & ipse mecum. Notandum ve-
rò, quia prius se cœnaturû narrat, deinde cœnam
daturum grata vice pronuntiat, quia cuius nunc
bonis operibus pascitur, cū eo simul postmodum
in æterni conuiuij dapibus epulatur. Hic etiam,
dilectissimi, considerandum est, quanta sit digni-
tas nostra, quâque nobis sit proportio cum Ma-
ria. Concepit Maria Christum in matrice carnis,
deserimus & nos in visceribus mentis. Reficiebat
Maria Christum, cùm teneris labris lac exprime-
ret vberum; reficimus & nos variis bonorum de-
litijs operum. Libet autem nunc, dilectissimi, pro
ædificatione nostra in regula diuinæ iustitiæ pa-
rumper radios mentis infigere, & qualiter omni-
potens Deus electos suos deprimi temporaliter
sinat, quos extollere in æternum decreuerit, inda-
gare. Vt enim nunc de cæteris fileam, hæc eadem
beatissima Virgo, cuius hodiernam natiuitatem
debitis veneramus obsequijs, ante constitutionē
mûdi in cõsilio æternæ sapientiæ electa & prælecta,
licet de regali fuerit stirpe progenita, nulla tamen
humanæ dignitatis altitudine floruit, nullis rerû
temporalium diuitiis abudauit. Præsepium quip-
pe

Mandata ob-
seruanda, sine
quorum obser-
uatione beata
quidè Vir-
go, alioqui ve-
rissima Dei
Mater, salu-
tis cõpõs sus-
cet.

Christus ho-
nis hominum
operibus pas-
citur.

pe parturientis indicat, quia diuerforium, in quo pareret, non habebat. Solent autem homines nascuntibus pueris futuri successus læta promittere, & ex eorum auspiciis prospera matribus nuntiare. Beata vero Maria, cum Filium ad templum nuntia-ferret, & hunc Symeon in vlnis acciperet, audiuit: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius: ac si aperte diceret: Dum filius tuus senserit passionem Crucis in corpore, te etiam transiget gladius compassionis in mēte. Studeamus & nos, dilectissimi, seculi huius blandimenta despiciere, rerum terrenarum affluentiam deuitare, carnis incentiua reprimere. Crucem Christi assidue in mēte portare, quatenus dum nunc gladio Mariæ transigimur, cum ipsa postmodum de æternæ felicitatis dulcedine satiemur. Quod ipse prestare dignetur, qui ex Patre ante secula genitus, ex ipsa nasci dignatus est in fine seculorum, Amen.

EIVSDEM IN EODEM

festo, Sermo 3.

AVdístis, fratres charíssimi, Dominicæ incarnationis ineffabile sacramentum. Audístis in genealogia beatíssimæ Genitricis Dei, reparationis humanæ mysterium. Audístis, qui Creator Angelorum dignatus est propagari de stirpe mortaliū. Audístis, quia prouos habere est dignatus in terris, qui fons, & origo omnium rerum iura gubernat in cælis. Ait enim beatus Euangelista: *Liber generationis Iesu Christi filij David, filij Abraham.*

Desiderantur nomulla.

Hinc, fratres, hinc (rogo) perpēdite, quibus laudibus digna sit beata, & gloriosa Virgo Maria, quæ illum nobis de castissimis suis visceribus genuit, qui nos de tam profundo gutture audíssimi draconis eripuit. Ad eius namque digne effe-renda præconiã nõ Rhetoricorum diserta facundia, non Dialecticorum subtilia argumenta, non acutissima philosophorum apta repertiuntur ingenia. Et quid mirum, si hæc ineffabilis Virgo in suis laudibus modum humanæ vocis exuperat, cum & ipsam humani generis naturam excellentem meritum dignitate transcendat? Non denique excellentissimus ille Patriarcharum chorus, nõ prouidus Prophetarum numerus, non iudex Apostolorum senatus, non Martyrum victor exercitus, non aliquis antiquorum, non quicumque sequentium patrum, huic beatíssimæ Virgini poterit comparari. Quid enim sanctitatis, quid iustitiæ, quid religionis, quid perfectionis; singulari huic Virgini deesse potuit, quæ totius diuinæ gratiæ charismate plena fuit? Sic namque ab Angelo, dum salutaretur, audiuit: Aue gratia plena, Dominus tecum. Quid (rogo) vitij in eius mente, vel corpore vendicare sibi potuit locum, quæ ad instar cæli, plenitudini totius diuinitatis meruit esse sacrarium? In Christo enim (sicut per Paulum dicitur) habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Nec mirum, si cunctorum merita transcendat mortalium, quæ & ipsam superexcedit celsitudinem Angelorum. Per hanc enim beatíssimam Virginem non solum amissa olim vita hominibus redditur, sed etiam beatitudo Angelicæ sublimitatis augetur, quia dum homo ad superna reducitur, illorum nu-

merus, qui diminutus fuerat, reparatur. Hoc nempe Angelorū multitudo illa signauerat, quæ pastoribus audíentibus in Redemptoris nostri natiuitate clamabat: Gloria in excelsis, &c. Cum enim prius dicitur, Gloriam esse Deo in excelsis, deinde additur, Et in terra, patenter ostenditur, quia ineffabilis intemerata Virginis partus, non solum terris, sed & ipsis nihilominus generabat gaudium cælis. Hoc etiam illa beatorum puero-rum indoles assererat, qui, veniente ad passionem Domino, concordati voce cantabant: Osanna in excelsis, benedicti qui veni in nomine Domini. O mirabiliter fecunda virginitas, quæ nouo, & inaudito miraculo & Mater dici possit, & Virgo! Qui toto mundo non capitur: puella innuptæ membris infunditur. Sentiebat quidem pondera ventris, quæ pudorem non amiserat castitatis. Mirabatur partus insignia, quæ nulla nouerat viri contagia. Erat spes in partu, cum non fuisset voluntas in coitu. Immensum concepit, æternum genuit, genitum ante secula parturinit, qui sibi & munus fecunditatis attulit cœpepsus, & deus virginitatis non abstulit natus: qui antequam naceretur, talem creauit eam, ut ipse dignè nasci posset ex ea: De qua Propheta David multo ante prædixerat. Mater Siõ dicit homo, & homo natus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Creatus est ex ea, quæ creauit, portatus est manibus, quas formauit, suxit vbera, quæ repleuit. Puellæ confouebatur in gremio, quem vastissima cæli non recipit latitudo. Puerilibus fasciis cingebatur, qui immensitate orbis terræ pugillo complectitur. Matris parebat arbitrio, qui omnium rerum iura suo gubernat imperio. Vagabatur in cubilibus, quæ Angelorum gaudium est in cælis. Vilibus tegebatur crepundis, qui electos suos stola induit immortalitatis. Imperabat illi puella, cui cuncta obtemperant, & obediunt elementa. Sic namque in Euangelio scriptum est: Quia venit cum parentibus Nazareth, & erat subditus illis. Merito itaque beata Maria dicitur Parens Parentis, fons fontis vni, origo principij, quia ille ex ea prodiit per materiam carnis, qui caput est, & initium omnium rerum per essentiam Deitatis. Hæc est porta illa, de qua Ezechiel testatur dicens: Conuertite me ad viam portæ sanctuarij exterioris: quæ respiciebat ad Orientem, & hæc erat clausa; & dixit Dominus ad me: Porta hæc, quam vides, clausa erit, & non aperietur, vir nõ transibit per eam, & semper erit clausa. Verè semper clausa, quia semper incorrupta. Incorrupta ante partum; incorrupta post partum; concipies virum, nesciens virum, sicut per Hieremiam dicitur: Faciet Dominus nouum super terram, & ecce mulier circumdabit virum. Gaudeamus itaque dilectissimi, & exultemus in natiuitate Virginis Dei Genitricis; quæ nouum mundo nunciavit gaudium, & totius extitit humanæ salutis exordium. Exultemus inquam, & sicut gaudere solemus in natiuitate Christi, ita etiam gaudeamus in natiuitate Matris Christi. Hodie nata est Regina mundi, fenestra cælij, ianua Paradisi, tabernaculum Dei, stella maris, scala cælestis, per quam supernus Rex humilatus ad ima descendit, & homo, qui prostratus iacebat, ad superna exaltatus ascendit. Hodie apparuit stella mundo, per quam Sol iustitiæ illuxit mundo, illa videlicet, de qua per Prophetam dicitur: Orietur stella ex Iacob, & exurgat homo de

de Israel. Hodie nata est splendidissima illa Virgo, ex qua processit speciosus forma præ filiis hominum, tanquam sponsus de thalamo suo. Hodie prodiit ex vtero matris, quæ templum fieri meruit diuinitatis. Hodie impleta est propheta illa, quæ eximius Prophetarum ille Elaias, quasi præco factus ad aduentum Regine mundi, magna voce clamabat dicens: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Et bene hæc incomparabilis Virgo virga dicitur, quæ per intensiorem desiderij ad superna emicuit, non per siccitatem boni operis distortæ nodositatis vitium incurrit. De qua virga Redemptor noster, quasi flos ascendit, qui Martyribus, & Confessoribus suis totius orbis campos, velut ros, & liliis decorauit. Singularis namque flos sanctæ Ecclesiæ ipse est, sicut de semetipso in Canticis canticorum loquitur, dicens: Ego flos campi, & liliū conualium. Hoc liliū non in mortibus, sed in conualibus nascitur, quia superbis Deus resistens, in humilium cordibus inuenitur. Liliū vocatur Christus, liliū dicitur & Mater Christi, sicut in eodem Canticò subinfertur: Sicut liliū inter spinas, sicamica mea inter filias. Sicut liliū inter spinas, sic beatissima Virgo Maria enituit inter filias; quæ de spinosa propagine Iudæorum nata, candescebat munditia virginæ castitatis in corpore, flammescebat autem ardore geminæ charitatis in mente; fragrabat passim odore boni operis; tendebat ad sublimia intentione continua cordis.

Deest aliquid.

Aue, inquit Angelus, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. O dulce, o admirabile nunciū. O nouum, & inauditum Angelicæ salutationis obsequium. Plenam appellat gratia, quia ipse in eam descendebat, per quem omni mundo collata est gratia, Dominus, inquit, tecum, quia ille in te est, qui talem fecit te, ut & ipse fieret ex te. Benedicta tu in mulieribus. Per mulierem infusa est maledictio terræ, per mulierem redditur benedictio terræ. Per cuius manibus potus mortis amaræ porrigitur, per eam quoque dulcis vitæ poculum exhibetur. Largissimum benedictionis nouæ fluentum, totum detersit maledictionis nouæ contagium. Sed quid ad hæc Maria? Nunquid, delato sibi cælitus nuncio, in immoderate se lætitiæ risum soluit? Nunquid in superbiæ fastum ceruicem mentis erexit? Nunquid non, antequam responderet, ipsum Angelicæ salutationis pondus librata mentis lance pensauit? Ait enim Euangelista: Quæ cum audisset, turbata est in sermone eius, & cogitabat, qualis esset illa saluatio. Vbi sunt illæ, quæ dicunt: Ego sum virgo, ego sum virgo: ventosæ, contentiosæ, suspiciosæ, delicias, veste compositæ, moribus dissipatæ: Ego sum virgo. Nescio enim virum, ignoro coniugium. O virgo, quam felix esses, si quod habes in carne, seruares in mente, custodires in actione. Quid enim prodest folius carnis integritatem seruare, & malignorum spirituum stupris, mentis interiora corrumpere? Quid iuuat virginem esse, & exigentibus actionum meritis, quæquam ad virginale præmiū peruenire? Virgo carne, non animo, virginitatis premio non potuit. Aliud enim est abstinentiam fortiter illecebri contrarie, aliud eandem blandè irrepentibus,

& si non corpore, mente tamen eneruiter cedere. Non ego cuiquam sufficit ad capefenda præmia solus pudor virgineus, nisi & aliis fuerit ditata virtutibus. Ioanni quippe in Apocalypsi per Angelum dicitur: Ij sunt, qui cum mulieribus coinquinati non sunt; sequuntur Agnum, quocunque ierit. Agnus enim noster, ille videlicet, qui tollit peccata mundi, charitatem habuit, quia pro salute hominum proprium sanguinem fudit. Gratia humilitatis emicuit, quia humiliauit semetipsum vsque ad mortem, mortem autem Crucis. Patientiam seruauit, quia cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, nõ comminabatur. Mundanæ dignitatis altitudinem spreuit, quia (sicut per Ioannem dicitur) cum vellent illum Regem constituere, montis latibulum petiit. Inimicos dilexit, pro quibus & in Cruce positus exorauit, dicens: Pater ignosce illis, &c. Ille itaque Agnum, quocunque ierit, sequitur, qui non sola virginitate eius vestigia, sed per omnes quoque virtutum semitas, in quantum præualet, imitatur. Ille Agnum sequitur in peruectionis requie, qui illum imitari studuerit in itineris aduerfitate. Sed plerumque conuersatione coniugatorum vita confunditur virginum, cum illi ultra habitum assumunt opera, & isti iuxta ordinem proprium non excitant corda. Vnde & per prophetam dicitur: Erubescet Sidon, ait mare. Quasi enim per vocem maris ad verecundiam Sidon adducitur, quando per comparisonem vitæ secularium, atque in hoc mundo fluctuantium, eius qui munitus, & quasi stabilis cernitur, vita reprobat. Sæpe enim nonnulli ad Dominum post carnis peccata redeunt, tantò se ardentius in bonis operibus exhibent, quãtò damnabiliores de malis videntur. Et sæpe quidam in carnis integritate perdurantes, dum minus se respiciunt habere quod desleant, plenè sibi sufficere vitæ suæ innocentiam putant, atque ad feruorem spiritus nullis se ardoris stimulis inflammant. Et fit plerumque Deo gratior amore ardēs vita post culpam, quam securitate torpens virginis innocentia. Vnde & voce iudicis dicitur. Remittitur ei peccata multa, quia dilexit multum. Et iterum: Gaudium est Angelis Dei super vno peccatore penitentiam agente, quam super nonaginta nouem iustis, qui non indigent penitentia. Illa ergo virginitas perfecta est, quæ reliquis virtutibus cingitur, quæ vera mentis humilitate conditur, quæ non solum illibatam se seruat in carne, sed etiam pudicam custodit in ore. Vnde & beata virgo Maria, audito Angelicæ legationis mysterio, solitum modesti silentij rigorem tenuit, & licet ipsa intra se discutere non posset, qualis esset illa saluatio, verbis tamen inquirere superfluum deputauit. Sed mox tacendo audire meruit, quod inquirere non præsumpsit. Ait enim Angelus ei: Ne timeas, Maria, inuenisti enim gratiam apud Dominum. Ecce concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Quod Propheta multò ante veterum prædixit, hoc præfens adesse eisdem verbis Angelus nunciavit. Dicit enim (vt præmissum est) Elaias: Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Illic Iesus, qui Saluator dicitur, hic Emanuel, qui nobiscum Deus interpretatur. Qua lætitia, quo tripudio, fratres mei, Mariæ mens impleta esse poterat; quando hæc Prophetica, & Angelica verba intra se inuicem

*Sanguine Christi
si vt causa
primaria, non
tam sine no-
bis saluamur.
Ideo necesse
est, vt illi omi-
temur in ope-
ribus humili-
tatis, patientiæ,
charitatis.*

rem conferebat? Maria enim (inquit Euangelista) conseruabat omnia uerba haec conferens in corde suo. In quanta se excellentia super humanum genus sublimati conspexerat, quae se Creatoris sui Matrem fieri audiebat? Sed quae tanto apud Deum fastigio crescere meruit, quanta se apud se ipsam humilitatis deiectione subtrahit? Ait enim: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum uerbum tuum. Dei Mater ab Angelo dicebatur, & ipsa se ancillam Domini fatebatur. Et uere Mater, simul & ancilla. Ancilla siquidem per communem conditionis humane naturam, Mater uero per ineffabilem diuini muneris gratiam. Mater in eo quod genuit, ancilla in eo quod genita fuit. Nondum Euangelium scriptum erat, & iam Euangelica praecpta seruabat. Praecpit enim Dominus: Quando maior es, humilia te in omnibus. Quid enim maius Matre Domini? Quid humilior ancilla Domini? Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum uerbum tuum.

Aliquid desideratur.

Ecce (inquit Propheta) Dominus ascendit super nubem leuem. Sol quippe cum nube regitur, ab humanis uisibus occultatur. Sic nimirum, sic Saluator noster, sumpta ex Virgine se carne uestuit, in qua diuinitas latens humano intuitu uideri non potuit. Quae nubes idecirco leuis dicitur, quia beatissima Virgo nullo uiti femine grauida, sola sancti Spiritus gratia fecundatur. Quae & dignitatem genitricis obtinuit, & uirginalem pudicitiam non amisit. Quae sine contaminatione concepit, & sine dolore Filium procreauit. Non secutus est dolor partum, quia non praecessit libido conceptum. Dicitur namque fuerat Eua: In dolore paries filios. Quae sententia in alius matris uiguit, in Maria uero modum sui iuris amisit. In mulieribus fixa persistit, in Virgine praualere

non potuit. Quae enim Virgo permanfit concipiendo, dolore sentire non potuit patiando. Ille quippe, qui ex ea ineffabiliter produit, claustrum uirginis pudicitiae non corrumpit. Virginem denique uenies introiuit, Virginem nihilominus exiens dereliquit. Haec enim est horus conclusus, fons signatus, quae & fructum fecunditatis addidit, & uirginitatis meritum non imminuit. O mirabilis, o singulariter nobilis caro beatissimae uirginis, in qua uulueribus natura mutatur, humana conditio non tenetur. Per coitum quidem est genita, sed non per efficaciam coitus exiit. Adita communi nascentium iure, addidit singularis gratiae nouitate. In humano denique genere ille nobilis dicitur, qui claris maiorum titulis insignitur. Beata uero Maria, licet de generosa sit patrum stirpe progenita, ab illo tamen trahit excellentissimae nobilitatis genus, qui de illa est nouo nascendo genere procreatus; & per clarissimam sobolem omnem humani stemmatis excendit nobilitatem. Clara proaorunt titulis, sed incomparabiliter clarior generositate prolis. Filia siquidem Regum, sed Mater Regis Regum. Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei. Sed quicquid de te à mortali homine dicitur, existimandis tuae meritis non aequatur. Quam enim excellens gratia super Angelos eleuat, ad eius dignè efferenda praeconia humana fragilitas non aspirat. Rogamus te, clementissima ipsius pietatis, & misericordiae Mater, ut qui tuae laudis insignia frequenter gaudemus in terris, tuae intercessionis auxilia habere mereamur in caelis, quatenus sicut per te Dei Filius dignatus est ad nostra descendere, ita & nos per te ad eius ualeamus consortium peruenire, qui cum Patre, & Spiritu sancto uiuit, & gloriatur per infinita secula seculorum; Amen.

num, reque, & nomine longè magnificentissimum, merito thesaurum appellauerim, in quo, & per quem, & in quem uniuersa nostrae salutis summa reposita, fuit correcta, & in statum pristinum restituta. Si non fuisset crux, Christus non fuisset actus in crucem. Si non fuisset crux, non fuisset uita ligno affixa, & si non fuisset affixa, non ex latere salientes riuus incorruptionis mansissent sanguine, & aqua, quae mundum expurgat; non fuisset ruptum peccati chirographum; non assecuti fuisset libertatem; non ligni uita fructum percepissemus; non aperuit fuisset paradysus; non uersatilis rhophaea cessisset è uia Eadem; non latro habitasset paradysum. Et quid haec dico? Si non esset crux, non fuisset Christus in terra. Si non fuisset Christus in terra, non fuisset uirgo; & si non fuisset uirgo, non fuisset Christi secunda generatio; non fuisset Deus in homine; non partus; non praesepe; non fasciae; non octauo die circumcisio; non parentibus subiectio; non aetatis processus; non corporis incrementum; non apparitio; non baputismi participatio; non effectio miraculorum; non ludas proditor; non Pilatus iudicans; non Iudaeorum audacia clamans crucifigi innocentem. Si non esset crux, mors non fuisset conculcata; non fuissent spoliatii inferi; non morte affectus fuisset serpens acerbus. Propterea crux res est magna, & pretiosa. Magna quidem, quod multa bona per ipsam rectè gesta fuerint, & eò plura, quod Christi miracula, & perpeffiones, aduersus omnem rationem obtinent uictoriam. Pretiosa autem, quod Dei passio, & trophaeum est crux. Passio quidem, propter uoluntariam in ea mortem eius, qui est impatibilis. Trophaeum autem, propterea quod per ipsam saucius fuerit diabolus; cum illa uerò fuerit quoque uicta mors; contrita autem fuerint etiam claustra inferorum; & postremo fuerit crux commune totius mundi salutare. Crux, spes Christianorum; seruatix desperatorum; potus eorum, qui tempestate iactantur; medica infirmorum; expultrix uictorum; datrix sanitatis; eorum, qui morte affecti fuere, uita; pietatis proscriptio; blasphemiae obstructio. Crux, arma contra inimicos; sceptrum regni; diadema pulchritudinis; figura non scripta; uirga potentis; fidei propugnaculum; baculus senectutis; dux eorum; lux eorum, qui sunt in tenebris; eruditrix insipientium; magistra infantium; peccati deletio; poenitentiae indicatio; uita conciliatrix; mortis solutio; interitus alienatio; ignis extinctio; apud Deum fiducia; clauis regni caelorum. Crux, custos in nocte; in die tutrix; in tenebris deductrix, reconciliatrix, refugium supplicibus; solatium amicis; patrona, tutatrix, adiutrix, in tentationibus opultrix; in periculis seruatix, in necessitatibus auxiliatrix, in mari gubernatrix, in ærumnis refrigeratio. Crux noctu seruat dormientes, simul uigilat cum uigilantibus; una quiescit cum iis, qui laborarunt. Crux, robur imbecillorum; requies laborantium; alimentum esurientium; uires ieiunantium; alipes Athletarum; regumentum nudorum; comes hospitum; castigatrix diuitum; pauperum procuratrix, proteatrix uiduarum; tutrix orphanorum. Crux, honor Magistratum; potentia Regum; belli ducum uictoria; sacerdotum gloria; monachorum adiutrix; uirginum cohabitatrix; signaculum castitatis; uinculum coniugij. Crux, custos ciuitatum; tutela domorum, quae amici-

tiam coniungit; inimicos uiscit; resistit hostibus; Gentes persequitur, quae est stimulus Barbarorum; pacis distributrix; charitatis administratrix; mundi reconciliatio; sinium descriptio; caeli altitudo; terrae profunditas; creaturae naturae coagmentatio; terrae, quae apparet, longitudo; latitudo orbis terrae; & ut paucis dicam: Crux, caput, & summa Christi perpeffionum, miraculorum, quae in nos facta fuere, coronis. Haec & Christi gloria uocatur, & Christi appellatur altitudo. Haec & desiderabilis calix intelligitur, & pro nobis susceptarum perpeffionum coelufio. Quod autem sit crux Christi gloria, audi eum dicentem. Nunc clarificatus est filius hominis, & Deus clarificatus est in eo. Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso, & continuo clarificabit ipsum. Et rursus: Clarifica nomen tuum. Venit ergo uox de caelis dicens: Et clarificauit, & iterum clarificabo: illum inuenu clarificationem, quae tunc facta est propter crucem, elementorum, inquam, mutationem, & commiserationem, ac cõsensionem. Oportebat enim simul cum creatore per consensum res quoque creatas affici. Quod autem Christi quoque altitudo sit crux, audi quid ipse dicat: Quando ego exaltatus fuero, tunc omnes ad me traham. Quomodo etiam alibi dicit: Et sicut Moses exaltauit serpente in deserto, ita oportet exaltari filium hominis? Quamobrem? Ut omnis, qui credit, inquit, in ipsum, non pereat, sed habeat uitam æternam, Vides crucem esse Christi gloriam, & fortitudinem. Vis scire, quod ubi est altitudo, illic adest etiam gloria? Audi Dauid dicentem: Exaltare super caelos Deus, & super omnem terram gloria tua. Et Esaiam rursus, tanquam à facie Christi: Nunc exurgam, dicit Dominus; nunc exaltabor; nunc glorificabor. Quoniam ergo gloria est altitudo; Crux autem hodie in altum extollitur; Christus profecto glorificatur. Si enim Crux est gloria Domini, Christus ergo est altitudo crucis. Crux ergo hodie in altum extollitur, ut Christus glorificetur. Non in altum extollitur Christus, ut crux glorificetur. Glorificatur Christus, ut nos secum simul extollat. Crux ergo in altum extollitur, & piorum spiritum, ac mentem simul extollit. Glorificatur Christus, & simul glorificat eos, qui ipsum glorificant. Crux in altum extollitur, & damnorum detrahit supercilium. Glorificatur Christus, & eorum, qui propter peccata ceciderunt, delet ignominiam. Crux in altum extollitur, & cadunt simulachra. Glorificatur Christus, & ferit diabolus. Crux in altum extollitur, non solum quod Christus fuit in altum elatus; sed quod manifestus euasit tempore Imperatorum, qui crediderunt in Christum. Hoc autem non ita fecit, ut qui antea simulatione, & probabilitate quadam ad se multos attraxerunt, sed diuina, & sincera uirtute, ac uerè fidei solida, & stabili firmitate. Postquam enim post mortem in cruce susceptam, uita, & mortis Dominus post tres dies reuixit, inuidie stimulis puncti Iudaei, & timore affecti, ne quid ex rebus illis saerosanctis, quae fuerunt in illa ueneranda, & beata passione seruatum, Iudaeos quidem uiscendi esset instrumentum, custodiendi autem eos, qui crederent in Christum, ea defoderunt in intimis terrae sinibus, illic deponentes in primis pretiosum thesaurum, Crucem, inquam, & omnia, quae ad crucem pertinet, nempe clauos, & lanceam,

IN FESTO EXALTATIONIS

SANCTAE CRVCIS.

Euang. Ioan. 12. Nunc iudicium est mundi, &c.

Require supra Tom. 2. Sabbatho post Dominicam Passionis.

S. ANDREAE EPISCOPI
Cretensis Hierosolymitam, de pretiosa
& uenerabili Crucis venerabili exaltatione.

CRUCIS festum celebramus, & illustratur totus ecclesiae cœtus. Crucis festum celebramus, & gaudij fulgoribus resplendet facies orbis terrae. Crucis festum celebramus, per quae expulsa sunt tenebrae, & lux est inducta. Crucis festum celebramus, & simul cum crucifixo extollimus, in firmis terra relicta cum peccato, ut superna possi-

deamus. Crux extollitur, & simul extollit humilicentem humanitatem. Crux extollitur, & terrefit demonum elatio. Crux extollitur, & facta aduersa potentia decidens cedit, & contrahitur. Crux extollitur, & ciuitates festum diem agunt, & populi libat lætiam. Crucis enim meminit, est apertum gaudij argumentum, & contractio tristitiae. Vel crucis autem cœni figuram, quatum est: Fit enim magnanimitatis conciliatrix, & a timore liberatio ei, qui eam aspicit. Tals est magna illa crucis possessio, & qui eam possidet, possidet thesaurum. Aut fortasse hinc me dixerit thesaurum, aut in armarum, & in diu gemmarum longe pretiosissimum. Ego autem dico, quod est omnium bonorum optimum, & pulcherrimum,

lanceam, & quem in Cruce Pilatus scripsit, & affixit, titulum. Deinde cum Deus tradidisset Christianis scepra Imperatoria, & totum Romanorum Imperium ei tunc placuit per piam mulierem, mulierem regiam, & quæ regios habebat spiritus, tunc filio imperante Christianis, sine labore, & diuino, vt ita dicam, instinctu sapientem reddere; quæ partim quidem grauitate principali, partim autem nonnunquam communibus blanditijs, regaliter autem omnia faceret, quæ inflexibile Iudzorum poterant cor flectere. Et cito quærenti Imperatrici communis apparuit thesaurus, Deo celeriter donum porrigente mulieri, hanc dico Domini crucem, quæ in vniuerso mundo hodie extollitur, quia etiam omnia, quibus beata illa, & toti mundo salutaris fuit passio dispensata extolluntur. Propterea ergo hodie diem festum celebramus; propterea frequentes conuenimus, quod sanctum illud, quod olim latebat, hodie euasit manifestum; quod thesaurus, qui fuerat absconditus, ex terræ metallis refalsit, sicut aurum; quod id, quod erat in terra infossum, reuelatum est maxime in signe opus Imperij Christianorum; quod cessauit procella dæmonij, cum crux euasisset manifesta; quod qui aduersus inimicos à Christo fabricatus fuerat gladius, & terra euasit manifestus; quod suum ornamentum hodie accepit ecclesia; quod quam illa perdiderat drachmam regale inuenit imperium. Hæc est Crux Domini; signum dominicum; arma salutaris; regia potentia, victoriae trophæum; inter superna, & inferna intermedium; eorum, qui firmiter credunt, vexillum; coronis apostolica; specula prophetica; Martyrum corona; eorum, qui Christum adorant, arra. Ex quo enim Crux, Christus adoratur. Ex quo Crux filius Dei est agnitus. Ex quo Crux, cum patre filium adoramus. Ex quo Crux, abolitæ sunt res Iudzorum, extinctæ res gentilium, liberati sumus à sanguine, qui fundebatur in altaribus, cultum gustauimus incruentum. Ex quo Crux, liberati sumus à nidore dæmoniorum; participamus spiritalium bonum odorem vnguenti effusi. Ex quo Crux, euauerunt fabulosæ deorum genealogiæ. Ex quo Crux, principio superius principium, quod processit ex principio, quod est expers principij, didicimus. Ex quo Crux, didicimus fidem in patrem, & filium, & spiritum sanctum; & inanium fabularum gentium excussimus perniciem. Ex quo Crux, typicorum signorum umbras expulimus, & luci veritatis, quæ est in gratia, sumus reconciliati. Ex quo Crux, mors fuit habita contemptui; obstupesciti sunt dæmones; contracta sunt simulastra, conculcata fuerunt animalium sacrificia, euersa sunt idola; vbique ecclesiæ, altaria, psalmodiæ, stationes nocturnæ, theologiæ, baptisimata, fidelium consensus, scripturarum agnitio; terræ contemptio, cæli acquisitio, Dei participatio. Quid opus est multa dicere? Ex quo Crux, versantur homines simul cum Angelis, & ipsum cælum patet iis, qui sunt in terra, & Deus ab hominibus capitur, & cum eis congregatur, ac coniungitur. Sed & Crux, Christi, & nostra valde pretiosa gloriatio. O lignum in signe, in quo Christus est extensus, Planta immortalitatis, ex qua Christus botrus nobis potum produxit viuificum. O Crux, per quam peccati ruptum fuit chirographum, & scriptus fuit contractus libertatis. O Crux, thesauri bonorum innumerabilium, paradisi coci-

liatrix, regni largitrix, peccatorum solatrix, recte factorum datrix. Te Christus in te crucifixus effecit lignum immortalitatis. Te Christus in te affixus effecit scalas viæ, quæ ducit ad cælum. Te Christus in te suspensus benedictionis fecit conciliatricem. Te Christus in te extensus fecit relaxare vincula eorum, qui erant in cathenis, in te Christus sua sponte in altum eleuatus, mundum quoque vna secum extulit, in te Christus pro nobis in altum sublatus, in altum sublatus æneum serpentem publice notauit. Non amplius mordens in via serpens obseruat calcaneum. Non amplius serpens æneus, si prospiciatur, facit cessare morsus mordentium serpentium. Non est amplius maledictus omnis, qui pedit in ligno. Quomodo, & quam ratione? Cum benedictus filius Dei Iesus maledictionem mutarit in benedictionem. Non est amplius Crux execranda, cum maledictum Cruci fuerit affixum? & Christus maledictum abstulerit, & eius loco nobis induxit benedictionem. Hæc Crux Domini omnia nobis bona introduxit. Hæc Crux Domini fuit multis appellata nominibus. Vocatur Crux virga rectitudinis, regni, virtutis, hereditatis: Thronus tuus Deus in seculum seculi, Virga rectitudinis, virga regni tui. Virgam virtutis emittit tibi Dominus ex Sion. Baculus: Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Lignum vitæ: Lignum vitæ est omnibus suscipientibus eam, vt quæ in Domino sit firma, ac stabilis. Lignum plantatum, dicitur alibi cubi Dauid, secus decursus aquarum. Quos decursus? Quarumnam aquarum? Scripturarum à Deo inspiratarum. Scabellum: Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum eius quoniam est sanctum. Locus: Ingressi sumus in tabernacula eius, adorabimus in loco, vbi steterunt pedes tui Domine. Si dederò somnū oculis meis, & palpebris meis dormitationem, Et requie temporibus meis, donec inuenero locum Domino, tabernaculum Deo Iacob. Hanc Crucem tacite significans Iacob Patriarcha, vicissim aliquando manus imponens nepotibus, symbolicè præsignificauit. Hanc idem præfiguratus in fastigio virgæ Ioseph adorauit. Crucis figuram obtinuit virga eiuſdem Patriarchæ Iacob, quando transit Iordanem. Dixit enim: In virga mea transi Iordanem. Et paulo ante Crucis signum Abrahæ ostendit id, quod erat figuratum in medio cornuum Arietis, quado eam hostiam, quæ erat in figura posita ad indicandum Crucifixum, per quem mystice peregit. Crucis figuram Isaac quoque impleuit, qui accepit lignis sacrificij, patrem, qui properabat eum sacrificare, alacriter sequebatur. Crucis potestate habuit virga Moſis mutata in serpentem, & transformas virgæ Ægyptiorum, quæ has quidem scilicet denouit, illis autè fluuij fluentū effecit eruentū, ne biberent, & aliquando quidè ranas ex aquis proferere, aliquando autem locustas, & bruchos, & palpabiles tenebras, & quæcumque Ægyptiorum ostendunt calamitates. Crucis figuram obtinuit ipsa virga Moſis quando mare rubrum disseccauit aquæ. Crucis figuram obtinuit columna ignis, & nubis, quibus errantem Israel, qui fugiebat ex Ægypto, deduxit Deus. Crucis figuram conseruabat ipse quoque Moſes, in morte manus in altū extollens, quando, oppugnantem Iesu Amalec alienigenam, ille quidem sustentabatur ab

Aarone,

Aarone, & Hur: confirmatus autem, & corroboratus Israel euasit superior. Crucis figuram obtinuit virga, quæ petram percussit in soliditudine, & effecit, vt ipsa pareret fluuium. Quid verò virga, quæ produxit nubes, Crucem non aperte describit? Quid verò Esaias, qui ferra lignea in duas partes diuidit, non typum Crucis significabat? Mitto dicere Aggæum fuisse in crucem actum; & Sisaram fuisse palo affixum; quæ Crucem aperte præsignificant. Quinetiam Eliæ pellem ouillam dixerim ego Crucis virtutem, indicare, quando, Iordanis fluuio diuiso in duas partes, ingressus est, tanquam super terram aridam. Elisei autem vbinam ponam miraculum, quando, aquæ inposito ligno, securis ex profundo fluuij ferrum sustulit, id, quod est grave, tollens eo, quod est leue. Re vera res magna est Crux, de qua & multis in locis fert scriptura testimonium, & eorum, quæ in ea præfigurantur, quæque per ipsam quotidie peraguntur, miraculorum prius descibit indicia. Est itaque Crux adoranda, quoniam per ipsam Dominum cognouimus. Crux est adoranda, quoniam in ipsa Dominum benedicimus. Crux est adoranda, quoniam cum per ipsam amarum ligni inobedienciæ gustum euomuissemus, dulcedinem salutis gustauimus. Benedictum est lignum, per quod benedictæ sunt gentes. Benedictum est lignum, in quo Deus extensus fuit corporaliter. Quid est autem admirabilius, quàm Deum videre in Crucem actum, idque cum Latronibus? Benedictum est lignum, per quod Latro paradysum habitauit; & ligni gustus amarum gustum expulit. Quid est admirabilius, quàm quod clausit deceptus Adam, eum aperuit Latro cum agnouisset? & à quo ille fuit exterminatus, hic vocatus inscriptus fuit eius? O conuenientem mutationem. Egressus est fur, & in eius locum introductus est Latro; ille quidem propter transgressionem, hic autem propter agnitionem? ille quidem seductus ab eo, qui supplantauit, hic autem simul crucifixus cum eo, qui creauit. Benedictum est lignum, ex quo qui comedit Latro, dignus fuit habitus delicti; ex quo Adam, qui non gustauit mortem prius cum vita commutauit, vt qui nimia temeritate attigisset lignum cognitionis. Verum cum huius fuisset particeps, sensit postea dulcedinem; & accepit reuocationem. Benedictum est lignum, per quod Reges excitant trophæa, & Duces exercitus simul inferunt spolia: & Barbarorum bello capitur multitudo. Benedictum est lignum, per quod vires arcum contritæ confringuntur, & clypei ab igne consumuntur. Benedictum est lignum, per quod brachium superbum inflectitur; & colla inimicorum submituntur; & terga vertit Barbarus; & fugit Scita nemine persequente. Hodie ergo mihi vocem extollite: & cum scriptura Crucis thesauro acclamemus scripturæ eloquia. Thesaurum autem Crucis dico Christum filium Dei, ad quem magis decet nostra dirigi eloquia, dicendo: Omnes gentes, quas fecisti, venient, & adorabunt ante te, Domine, & glorificabunt nomen tuum; quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia; tu es Deus solus. Moueamus hodie, & dilecti, labra tanquam lyram; assumamus psalterium, & citharam; Psallamus Deo, psallamus sapienter; canamus quæ sunt gloriose exaltationis. Ostendamus in quot locis scripturæ essent exaltatio, vt videamus, quomodo hinc pos-

sumus discere Crucis exaltationem, quæ est & magna, & super mundana, & eius inuentionem non temere celebrari in Dei ecclesijs, quæ sunt in vniuersa terra. In altum ergo è terra Crux manifesta extollitur. Quæ paulò antè propter inuidiam celabatur, in altum Crux extollitur. In altum Crux extollitur, non vt gloriam accipiat, (Quam nam enim maiorem conserui possit gloriam, cū in ea Christus fuerit affixus?) sed vt Deus in ipsa glorificetur, & per ipsam prædicetur. Crux ergo in altum extollitur, vt cornu nostrum simul in ipsa ille erigat, & extollat. Crux in altum extollitur, vt superbum deprimat & humilem efficiat. Crux in altum extollitur, vt liger fortem; & per nos vasa eius diripiatur. Crux in altum extollitur, vt ostendat inanem Iudzorum inuidiam; ne lateat sepultus in terra vitæ thesaurus; vt nos margaritam accipiamus, quam qui in Crucem egerunt, vel inuiti manifestam reddiderunt. Quoniam enim fieri non poterat, vt perpetuò lateret vitæ thesaurus, multifariam autem; multisque modis miseri examinati, & à sua ipsorum conuicti malitia, non poterant perpetuò latere oculū, quem nihil lateat; quid facit Deus, qui in ipsa, & per ipsam, totius mundi salutem fecit in terræ medio? Imperatrici quidem; vt paulò antè diximus, ardens immisit desiderium, illis autem immittit timorem, totam eorum vitam conturbans. Qui postquam viderunt fieri non posse, quin perquiretur, ostendentes se sua sponte facere, quod faciebant inuiti, in primis venerandum Domini signū manifestum reddiderunt. Illa autem, tanquam ex aliquo alio processit firmamento, nempe terræ penetralibus, instar Solis emittens radios Dominicos. Processit itaque è terre adytis signum Domini, per quod inferorū concussa latibula, absoluerunt animas, quæ illic detinebantur. Processit, tanquam ex thalamo sponfus, ex terrenis, inquam cubilibus Crux Domini, per quam Christo desponsa, quæ est ex gentibus ecclesia, deposuit multiplicem gentium impietatem. Processit, intelligibilis illa fidelix margarita, coronæ Christi, tanquam lampas, infixa, vt vniuersam faciat coruscare. Processit ornamentum ecclesiæ Crux Christi, vniuersam omnem terrenam creatam naturam decoras. Processit veluti è custodia innocens, vt reos reuocaret. Ex vinculis is, qui nec vincit, nec teneri potest, vt vincos redderet facile solubiles. Ex tenebrosis locis lucerna lucis, vt, ablata nocte ignorantie, luceret lux agnitionis. Merito ergo ecclesia gaudens Crux Domini suam ornata tunicam, & apertens sponsi pulchritudinem, de huius diei facie gloriatur, eamque iactat, & magnificat. Merito hic quoque populus frequens hodie conuenit, vt & videat Crucem in apertum prolata, & Christum in ea elatum in altum adoret suspiciens. In apertū enim prolata fuit, vt extolleretur. In altū autem tollitur, vt in apertū proferatur. Quænam ea? Quæ paulò ante quidem in loca abscondebatur, nunc autem vbique adoratur. Hūc diem festū hodie celebramus. Hac de causa frequentes conuenimus. Hoc est caput, & summa festi præsentis. Hęc est mysterij declaratio. Sed iam tempus est ipsius Crucis in altum elationem scripturæ confirmare testimonijs. Hoc enim sumus paulò ante polliciti. Nā præcurrentis oratio prætermisit ea, quæ media erant. Cum enim oportet illud occultum, & viuificum lignum, in apertum prolatum; &

sublime sublatum, tanquam civitatem aliquam super montem positam, aut lucernam super candelabrum, toti mundo ostendi, ea de causa cum primi primitus Christiani prima regni scepra suscepissent, cum triumpho totius simul ecclesie veluti ex excelsa quadam specula, iusserunt eam in altum extolli, & ostendi toti cœtui. Et hoc est, quod nunc faciunt, qui clauum suscipere pontificium. In excelsum ecclesie locum conscendentes, & hanc gloriosissimam, & vel maximè adorandam Crucem in altum extollentes, & sæpe sublimè extendentes, ostendunt populis, propemodum clamantes. Ecce inuentus est, qui fuerat abscondus salutis thesaurus. Ecce signaculum, in quo signati sumus. Ecce Crux, per quam cogniti fuimus crucifixo. Ecce cornu, in quo inimicos nostros ventilabimus; in quo illæsi transimus laqueos inimici; quo freti infantium tela putamus plagas dæmonum. Ecce hodie videmus oculis vitæ aduerso pendentem. Audiamus ergo Prophetam dicentem: Extollite vocem in virtute, extollite, ne timeate. Extollite Dominum Deum nostrum; & adorate scabellum pedum eius, quoniam est sanctum. Rursus cum Dauide modulemur. Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua. Exaltare qui iudicas terram. Exaltet manus tua; ne obliuiscaris pauperum tuorum in finem: sed in beneplacito tuo exaltet cornu nostrum. Ingre diamur in ipsam scripturæ paradysum. Colligamus veluti flores temporis conuenientissimos. Accipiamus viæ duces Prophetas, qui præsignificat Crucis exaltationem. Sit autem primus Moses Dei seruus, & legislator, qui in altum æneum illum extulit serpentem; non ut glorificaretur; sed ut publicè notaretur; & ut cum æris rubigine vitij virus opponendo conferens, veluti in iudicio ostenderet mali conuenientiam. In altum ergo sublatum fuit serpens ille æneus; non ut qui esset præfiguratio; aut figura Crucis; sed ut exemplar figuræ, aut figura sumpta tropicè. Extulit ipse quoque, Moses aliquando manus in figuram Christi Crucifixi, & Crucis, quæ nunc in altum extollitur. Stet Sol in Gabaon, & Luna in valle Ailon, precatus est aliquando Iesus consumens Amalec; non ut solum diem Crucis significaret, in quo tenebræ fuerunt diffusæ per totam terram; neque solum ut Dei virtutis altitudinem, & aduersus inimicos elatum brachium illo die probaret; sed etiam ut Crucis præsignificaret exaltationem; & in ipsam Solis gloriæ ascensum præfiguraret. Ad ducit etiam Abraham in figuram mystici miraculi sacrificium; sed ex alto data voce statim persuasus arietem, qui aspectus fuit in planta Sabec, in excelsio motis fastigii symbolicè sacrificauit, præfigurans Crucis in altum elationem. In altum manus extulit Azarias cum suis, orans in igne fornacis Babylonie & flammam ignis in altum elatam extinxit, manuum extensione Cruceem in altum elatam significans. Extulit Ionas aliquando vocem, manibus quoque in altum sublatis; & ex alto statim atraxit virtutem illelus è bellua euomit. Extulit aliquando præclara Iudith Acinacem aduersus caput Holofernis dormientis, Crucis præfigurans exaltationem; & effecit salutem Israël. Extulit aliquando Daniel vocem in lacu leonum ad altissimum, præfigurans Crucis exaltationem, quando prandium ei attulit Propheta

Habacuc raptus momento temporis. Quid autem videretur Hieremie cum loqueretur ex persona eorum, qui Dominum occiderunt, dicentium. Venite iniiciamus lignum in panem ipsius, & de leamus è terra vitam eius? Quid autem Elaiæ sibi volunt ea, quæ dicit similiter, aliquando quidem: Tanquam ouis ductus est ad occisionem; & tanquam agnus coram ipso dæmonibus obmuroit; & In humilitate eius sublatum est iudicium; quoniam tollitur è terra vita eius. Aliquando autem: Et ipse tulit peccata multorum? Vbi, nisi in ligno Crucis, in quam cum panem immisissent, non prius dimiserunt, quam in altum sustulissent ad testimonium videntium, & figuram propositæ exaltationis? Hoc autem quidnam esse dixerimus, nisi exaltationem Crucis, & ostensionem? Quomodo etiam ouis occisionem in Cruce sublate, quæ mundi peccata elisit. Quod ipse quoque Crucis apertè ostendit exaltationem. Et satis quidem fuerit hætenus adduxisse scripturæ testimonia, quæ significant Crucis exaltationem; ne oratio multis afferat satietatem. Nos autem Christum in ea adorantes, consideremus eius virtutis magnitudinè, & quæ per ipsam in nos salutaria perfecta sunt miracula. Sicut dicit diuinitissimus David: Deus autem Rex noster ante secula operatus est salutem in medio terræ. Quod autem in medio terræ positus fuerit Caluarie locus, nemo dubitet. Oportebat enim tanquam in plani circuli descriptione, per mediam vniuersam terram infigi lignum salutare; vt veluti quidam alius Sol lucens in cælo, tanquam ex quodam Crucis firmamento, luminosos suos radios emitteret in Cruce occidens, iis, qui in terræ tumulis detinentur. Hæc Crux & lignum est aspectabile, & signum vocatur in scriptura multis in locis. Quid enim est, quod dicit David: Fac mecum signum in bonum; & Signetur super nos lumen vultus tui, Domine; Et, dedisti significationem timentibus te, vt fugiant à facie arcus? Et quod ipse quoque Dominus clamat in Euangelis: Et tunc videbunt signum filij Dei; Et ante hoc: Signum quærit hæc generatio, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophete? Quod ipsum quoque per Crucem ostenditur, Simeon autem Dei susceptor, quod dicit virgini benedicens, quando infantili specie Dominum suscepit, quid sibi vult? Hic positus est, in ruinam, & resurrectionem multorum in Israel, & in signum, cui contradicetur? An non per signum Crucem vult apertè significare? Quinetiam Crux vocatur potentia. Quid enim dicit David? Notam fecisti in populis potentiam tuam. Sed & brachium quoque: Redemisti in brachio tuo populum tuum. Quod autem Christi virtus sit Crux, audi Paulum dicentem: Verbum Crucis pereuntibus quidem est stultitia; nobis autem, qui salui sumus, virtus Dei est. Porro autem ipsum quoque Christum audi dicentem Mosi: Indurans indurabo cor Pharaonis, vt in ipso ostendam omnem meam virtutem. Virtutem hic significans, eam, quæ per virgam Mosi in figuram Crucis demonstrata fuit, multæ magnæque virtutis ostensionem; per quam ei ostendit miracula, quæ superant opinionem. Sic nos de Cruce intelligere, & sentire didicimus. Sic fidelem Dei populum Crucem honorare, & colere perpetuè adhortamur. Per eam in sagenam inductæ sunt gentes; & fides vbique fuit dif-

femina

feminata. Hæc enim cum Discipuli, veluti aratro, humanam naturam coluissent; & vberem Ecclesie segetem ostendissent, eorum, qui in Christum crederent, magnam messem reportarunt. Hæc confirmati, & huic præcedentes Martyres verberarunt eos, qui seriebant. Per ipsam Christum fuit agnitus; & fidelium ecclesia scripturam perpetuè explicans eundem inducit Christum Dei filium, & ipsum per se Deum, & ipsum per se Dominum, magna voce clamantem: Si quis vult post me venire, tollat Crucem suam, & sequatur me. Per ipsam florent res Christianorum, & in omnem partem extenduntur. Per ipsam regnum roboratur; Res publica stabilitur; cadunt inimici; supercilium Barbarorum deprimitur; Ismahel interfectus; dæmones fulmine feriuntur. Quoniam in ipsa & per ipsam nos saluos esse credimus; & in ipsa omnis, sicut scriptum est, caro videbit salutem Dei nostri, & videbunt Iudæi, in quæ confixerunt. Nos autem, qui in eius lumine ambulamus, cum ipso glorificabimur, & cum Deo regnabimus, circa Trinitatem cum Angelis choræ ducentes; Quæ adoratur in patre, & filio, & spiritu sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

PETRI DAMIANI SERMO DE EXALTATIONE SANCTÆ CRUCIS.

DE Virga lesse devenimus ad virgam Crucis, & principium redemptionis sine concludimus. Ex illa Iesus Christus Virga virgine mirabiliter est generatus; in ista Martyr martiry caput, & martyrii forma turpiter est appensus. Illa virga directionis, virga regni tui; aut illud familia; Spiritus sancti organum, quia nihil Virgine redius, subtilius nihil. Audi & de alia: Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sio. Protecto Crux fuit virga virtutis, in qua Dominus virtutum viriliter pugnavit, & victi. Assumpti mihi duas virgas (ait Propheta) vnâ vocavi decorem, & alteram funiculum. Virga pulchritudinis, verus Virginis, (Pulchra, inquit, vt Luna) virga funiculi, lignum patibuli, determinans vtraque regnum Dei, & diaboli, imponens frenum malitiæ eius, iamque eius pernegationem validissima potestate coercens. In hac confossum est latus innoxium, & ad horam crucifixus est innocens manibus, & munda corde. Terribilis ille latio, cuius manus plene sunt sanguine, in hac item confossum est, & confectus. Sed Christus aliter, aliter ipse; Christus ad momentum, ille in æternum. Debellauit aëreas potestates (ait Apostolus) & affixit eas Cruci suæ. Ex altera parte crucifixus est Redemptor noster, ex alia sumus ille præuicator. Rex Hai (vt narrat historia) suspensus est in gemino patibulo: ita rex mortis in duplici patibulo suspenditur, quia dum Christum interficit, in ipsa Cruce crucifigitur, quam inuenit. Magnum sacramentum Crucis, hæc est aliquid hoc sacramentum sacratius. Re ipse Crucem stantem, & vide quam recta cacuminatione de terris erigatur ad cœlum, & veritatem rei ipsa imagine protestetur. Nonne tibi videtur figura eius cœlum, & terram sublimi conuentione coniungere? Hæc est firmissimum, ac indissolubile glutin, quo conglutinantur rationa-

les creaturæ, vt ex vtriusque fiat illa ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Vide etiam quomodo quadrifaria ratione quatuor mundi climata comprehendat, & omnem ad se pettrabat creaturam. Astat Iesus in medio, quadrifaria sui corporis parte distentus, & expansis manibus, omnibus ad se ex omni parte venientibus amplissimam misericordiam sinum ostendit. Nam apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Prorsus copiosa, non stricta, quia largiter vnda sanguinis de corpore Christi per quinque partes emanauit. Sufficeret ad redemptionem orbis vel vna pretiosissimi sanguinis gutta; sed data est copia, vt virtus diligentis in beneficii redundatione clarescat. Sed ne forte occurreret tibi, vt vbique terrarum currens, Redemptorem tuum inuenire non posses, à quaque mundi parte procedas, siue ab Oriente, siue ab Occidente, seu à Meridie, vel à Septentrione, paratus est ipse suscipere venientem & blanda conseruare dulcedine. Sed attende quid tibi exprimitur de corde Altissimi. Venis ad hominem crucifixum? Crucifixus venias, aut crucifigendus. Qui enim Christi sunt, crucifixerunt carnem suam cum vitis, & concupiscentiis. Sic dignum Christo, necessarium tibi. Sed iam ascende mecum ad Verbi huius celsiora fastigia, & vide quidnam sit quod egreditur. Scriptum est in Regnorum historia, quia beata illa mater ait ad Eliam: En colligo duo ligna. Duo ligna, duo Crucis brachia sunt. In his duobus humanam, & Angelicam naturam intellige. Et illud quidem lignum, quod recta sublimitate tendit ad cœlos, superiorem accipe naturam, quæ stetit in rectitudine; & officiosissima deuotione voluntati. Dominantis adhæsit. Illud verò, quod transversum est, humanam designat, quæ transuersa, immo (vt verius dicamus) euerfa, status sui perdidit æquitatem. In tuere cum quanto sacramento iungantur. In vtroque ligno sit scissio, & ex occasione vulneris in superior iunctura componitur. Supercoelestes spiritus non mediocre vulnus acceperunt; cum Deus in Angelis suis reperit prauitatem; nec contemnenda plaga, cum eam refarciri oporteat, quia non restituro sociali numero, numero sita cadens facta videtur in vanum. Inferior verò natura à planta pedis vsque ad verticem, ita venenifera fermentatione infecta est, vt nesciat vnde veniat, aut quò vadat. Vtrorumque spirituum igitur vtriusque vulneribus non mediocriter hiantibus, impressio facta est iuncturalis, quæ Christo coniungente ita est resarcita, vt nihil vulnus ferunt videatur inesse. Christus enim in vtriusque, & pro vtriusque confusus, vtriusque cauilla corporis sui validius necit, & corpus proprium iuncturis opponit, ne valeant resiliere. Crux igitur iungit cœlum, & terram, Christus in Cruce trahit omnia; leo rugiens ibi ligatur; Angelus confederatur, & homo; totumque per eam resarcitur, quicquid fecit manus Altissimi. Excede ergo paulisper sensus carnis, & irruentia corporum phantasmata voluptatum, & intueere diuinæ naturæ bonitatem, suauitatem, dignationem. Meditare positionem crucifixi corporis. Vide si aliquid est in eo, quod non peroret pro te apud Patrem. Diuinum illud caput multiplici spinarum densitate densatum, vsque ad cerebrum tenuitudinem confixum est, dum configitur spina; Spinis peccatorum suorum, ait Dominus per Prophetam, circumdedit me populus iste. Ad quid

hoc? Ne doleret caput tuum, ne tua vulneretur intentio. Caligauerat in mortem oculi sui, & illa luminaria, quæ illuminant orbem, ad horam extincta sunt. Nonne illis obtenebrantibus, tenebræ factæ sunt per vniuersam terram, & illa duo magna luminaria cum illis luminaribus submota sunt? Hoc autem totum factum est, vt auerteretur oculi tui, ne viderent vanitatem, & si viderent, non adhærerent. Aures illæ, quæ in cælis audiunt, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth: audiunt in terris: dæmonium habet, & crucifige, crucifige eum: Vt quid istud? Ne aures tuæ obsurdescerent ad elationem pauperis, ne reciperent auditum vanum; ne detractionis virus aperitis, propitiisque auribus susciperent. Speciosa illa facies speciosi forma præ filiis hominū, sputis illita est, afflicta colaphis, addicta delusionibus, sic nanque scriptum est: Cœperunt conspuere in eum, & percussere faciem eius, & illudere ei, dicentes: Prophetiza quæ est, qui te percussit? Quare hoc? Vt facies tua illuminaretur, illuminata confirmaretur, & diceretur de te: Vultus eius non fuit amplius in diuersa mutari. Os illud, quod docet Angelos, homines instruit, quod dixit, & factum est, parumper obmutuit, vt veritatem, & iudicium loqueretur os tuum, & confiteretur Dominum Deum suum. Manus illæ, quæ fundauerunt cælos, extensæ sunt in cruce, clauisque trāsuerberatæ durissimis, vt manus tuæ extenderentur ad inopem, & dicere posses: Anima mea in manibus meis semper. Quod tenemus in manibus, nõ facile obliuiscimur: sic & qui animam suam bonæ operationi imprimit, non tradit eam obliuioni. Pectus illud, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi, lancea militari perfoctum est, vt pectus tuum ad prauis cogitationibus mundaretur, mundatum sanctificaretur, cõseruaretur sanctificatum. Pedes illi, quorum scabellum adorare debemus: quia sanctum est, data transfixione confisi sunt, ne pedes tui festinarent ad malum: sed currerent viam mandatorum Domini. Quid plura? Foderunt eius manus, & pedes, & dinumerauerunt omnia ossa sua: pro te carnem, & animam suam posuit, vt corpus, & spiritum tuum sibi vendicaret. Toto se totum re comparauit. Quid vltra debuit facere, & non fecit? Absoluit vincitum, illuminauit cæcum: quia Dominus soluit compeditos, Dominus illuminauit cæcos. Reduxit erroneum, reconciliauit iræum, qui te portauit in humeris suis, qui pro te Patri proprio sanguine satisfecit. Attende ergo consilium Dei tui, non solum cum Patre regnantis, sed & dulcissimi amici tui in cruce pendentis, nec enim falli potest: quia sapientia est, nec fallere te vult, pro quo ignominiosam sustinet poenam. Si quis, inquit, vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Audi consilium, non præceptum. Si enim præceptum esset, quicumque esset non manciparent, cruciatibus possent expectare perpetuos: sed eum dicit: Si quis vult, in nostra possit voluntate, vtrum ex æquo cū eo currere festinemus. Grandis est profectus labor, sed præmium incomparabile. Post me, inquit, Post eum eundem est: quia ipsa est veritas, de decipiamur, per eum: quia ipse est via, non aberramus, ad eum, quia ipse est vita, ne moriamur, Ego sum, ait, via, veritas, & vita. Sequitur, Abneget semetipsum, Primus ille patris præ-

fixis obedientiæ legibus coarctatus, in campum malæ libertatis exiit. Acceperat in præcepto, vt voluntatem creatoris præponeret suæ, sed vultus, immo abusus propria voluntate, cum habere se voluit, perdidit semetipsum. Depulsus ergo ab illa felici hæreditate, exilium sortitus est pro patria, mortem pro vita, pro gloria ignominiam. Si vis ergo ad tuam hæreditatem reuerti, tuam abnega voluntatem. In hac abnegatione duo solummodo sunt, aduersus quæ pugnare, & expugnare oporteat; elatio in mente, voluptas in corpore. Fuge Regem, & Regis exercitum, superbiam, & superbiz prolem, & illum secutus, immo consecutus es, qui dixit: Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Pretiosa vestis, epulæ lautiores, & voluptas secretior longè sint a te, & carnes tuas timore Domini confixisti. Abnegatio igitur voluntatis, hæreditatis est recuperatio. Sequitur: Tollat crucem suam. Si non cecidisset Adam, & in illa sui status dignitate mansisset, esset tamen aliis euocandus, & in ordinem promouendus angelicum; ob duplicem enim causam factus erat, & ad relaxandam numerum imminutum, & ad illum implendum, qui deerat, si angelus non cecidisset. Quia igitur per abrenūciationem propriæ voluntatis nobis hæreditas redditur, consequenter per crucis portationem grata illa beatorum spirituum societas reparatur. Duo verò notabilia sunt, quæ in hac crucis portatione nos habere oporteat, vt læsi non lædamus, & beneficiamus lædentibus. Magnum quidem, & vltra hominem est, asperitatem verborum, & verberum non solum pati, sed & non reddere. Illud verò maius est, & diuinum quiddam sapit, benefacere his, qui oderunt te. Magister noster, & Dominus, Christus filius Dei, & lædentes patienter pertulit, & benefecit lædentibus, dicens: Pater, ignosce illis: quia nesciunt quid faciunt. Considera beneficium: dum sel orti, clausi manibus, lancea lateri apponerentur ab inimicis, os, & manus, & latus agebant pro inimicis. Vide ergo, si angelicæ dignitati iuste hæc assignemus. Hæc enim duo illorum proprietati sunt propria. Quotidie illos ad nostri custodiam deputatos multipliciter offendimus, & offensam negligentia cumularimus. Ipsi autem licet a nobis frequenter iniurias patiantur, sustinent tamen, & compatiuntur peccantibus, nec minor illorum circa nos custodia, immo maior sollicitudo, cum boni custodis sit, infirmis magis, quam sanis operam exhibere. Subiungitur, Et sequatur me. Cum in sui abnegatione reuocetur hæreditas, & in tollendo crucem dignitas angelorum, in imitatione Christi summa nobis felicitas referatur. Hic est virtutum consummatio, finis, cuius, principium præmiorum. Sed in hac imitatione duo sunt adimplenda, videlicet vt magistrorum subdatis imitari, & perseruerantibus non amittas. Ita plane poteris sequi Christum, qui non venit facere voluntatem suam, sed eius, qui misit illum, & qui pro eadem voluntate non timuit, potestatem suam. Quo fructu, qua utilitate, quo præmio? Vt vbi ego sum, inquit, illic sit & minister meus. Quanta dignitas esse cum Deo, beatis interesse spiritibus, & in illum caelestem conuentum perferri numerari. Vide ergo, nõ rursus tibi in seipsum crucifigas Filium Dei, & hostem tui habes, nisi & Beatorum crucem, in qua crucifigatur ille, qui resurgens ex mortuis iam non

moritur. Intuere ne mortiferam crucem efficias, in qua facias filium Dei amaris doloribus interire. Superbia superius, inferius luxuria, a dextris prosperatio iniquitatis, a sinistris aduersitatis desperatio, spinas, clauos, & lanceam filio Virginis repræsentant. Cum enim eleuans te, & ambulans collo extento, caput altissimi spinarum multiplicitate contorques, & hic a superioribus superari molestè fers, immo superiores potius superare contendis, illi similis es, qui se similem altissimo cogitauit. Scriptum est enim: Deus superbis resistit, illis videlicet, qui cū eo ex æquo stare contendunt. Cum ponis oculos tuos, vt non respicias cælum, & voluptuosos carnis tuæ motibus moueris, & traheris, durioribus clauis tuis pedes omnipotentis transferberans, ab inferiori inferis suppliciam, dum momentanea voluptate voluntatem Domi-

nantis excludis. Cum prosperaris in iniquitate, & sediori cursu rerum peccata peccatis accumulatas, clauum ponis in illius dextera, quem de suis bonis persequi non desistis. Cum verò abundantiori tristitia absorberis, & tuam impietatem pictati Dei præponderas, sinistram eius transfigis, & conceptum furorem furore tuæ desperationis amplificas. Denique cum præsumis defendere, quod fecisti, lancearem ictum lateri Saluatoris intorques, nihilque grauius ingeris crucifixo, quam tueri quod odit: de hoc enim peccato scriptum est: Non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem. Vides iam quanta differentia inter vtramque crucem perambulor. Relinque ergo crucem, quam tibi fabricasti, & gloriare in cruce Domini Dei tui, qui est benedictus in secula, Amen.

IN FESTO S. CYPRIANI EPISCOPI ET MART.

Euangelium vide I. in comm. plur. Mart.

S. GREGORII NAZIAN-
zeni Episcopi in eodem festo, Oratio.

Iacobo Billio interprete.

CYPRIANVS fere nobis effluxit (ò graue damnum!) idque vos passi estis, qui cum omnium maxime suspicitis annuisci honoribus festisque celebratis. Cyprianus, inquam, cuius, vel etiã si alioqui obliuionis vitio laboraremus, meminisse tamē necesse fuerat: si quidem optimi potissimum viri memoria cõlenda sunt, & que quos memoria complecti non modò piū est, sed etiam vtile ac fructuosum. Verum hoc debitum cum fecnore dissoluamus: si tamen pares huic saltem rei facultates habemus, ac non omnium rerum egestate ac penuria consistamus. Quod si etiã admodū pauperes inueniamur, nõ dubito, quin ille pro ximia sua animi magnitudine atq; æquanimitate tū nostræ moræ tū inopiæ facile sit veniam daturus: modo hoc nomine gratias Deo agamus quod memoria illius ex animis nostris haudquaquam effugerit: Quamobrè ad eam rē, vt æquum est, accingamus, atque hinc principium ducamus. Quam comode atque opportunè egregisque Dei mēsuris, qui omnia cum libra & mensura constituit ac moderatur, ad vos redimus: a silentio & quiete ad sermonem: a Martyrū studiosa ad Martyres, à corporea relaxatione ad spirituales epulas! Desiderabamus vos, filij, patrique, vt mihi persuadeo, desiderij affectu a vobis expetebamus (videte paterni animi candorem: nam & quid mihi acciderit narro, & vestro erga me affectui testimonium præbeo) atque hætenus inter nos distanti atque diuisi, vt desiderij nostrum vtrin-

que perspectum redderem, atque ipsa locorum distantia & intervallo, quemadmodum pictores tabulas explorare possemus, rursus conuenimus. Quā magnus est memoria igniculus, vel breuis familiaritas vitæque consuetudo, iis duntaxat, qui motibus sunt ad amandum propensis, Deique erga genus humanum amorem imitantur! Quidni autem, cum Christi, qui ad formam vsque Philp. 2. seruilis nostræ salutis causa seipsum exinaniuit & à caelestibus altis auersosque ad sese collegit, discipulos nos profiteremur, mutuo amoris complexu inter nos hæreremus, fideique vnitatem in vinculo pacis, quæ legis & Prophetarum Ephes. 4. mysterium seu caput est, seruaremus? Iam igitur hoc vnum beneficium, & primū habemus, quod quàm celeritè ad mutuos amplexus ipsi accurrimus. Neque enim procrastinationem fert zelus, totiusque vitæ instar est vnus dieculæ spatium desiderio laborantibus. Alterum est, idque maximum, quod non post festum accessimus, seruilisque quàm vt Martyrum sacris interesse queamus, Martyr. 2. cõque oblectamento animique iucunditate frui, cõque hinc nobis comparatur. Nam cæteris quidem in rebus me quouis homine segnitorem ac languidiorem esse non inficior, omnemque cupiditatem tum abiectis, cum ad Christi ordines me contuli, neque ex omnibus rebus, quæ aliis iucundæ atque expetendæ videri solent, vlla teneri atque inflammari, non opibus, quæ humi distrahuntur, ac sursum deorsumque voluntur non ventris voluptatibus, non satietate flagitij & contumeliæ parente, non veste molli & disfluente, non gemmarum splendore & gratia, non auditu præstigijs illudente, non olfactu animum emolliente, non populi theatroque applausu in furorem agente, quem iis iam pridem, qui eius rei desiderio afficiuntur, haud granatim reliquimus

Gm. 5.

non iis denique, quæ in primo illo gustu, qui nobis pestem exitumque attulit, originem traxerunt: quin potius magna in stultitia ve cordiaque eos versari existimo, qui ab huiusmodi rebus sese vinciri patiuntur, ac vili & sordido circa eas studio nobilitatem animæ labefactant, fluxisque & fugacibus quasi certis & stabilibus totos se tradunt. Huius verò rei inexplibili quadam auiditate tenentur, nec ab ea unquam diuelli possum: mihi que etiam hunc affectum inesse facile patior: Martyrum honoribus oblector, pugilum cruore gesto & exulto, atque aliorum quidem certamina & victorias, coronas autem meas esse iudico. Vtque eò gloriam hanc præcipio, mihi que eorum egregia facinora vendico! Atque omnium quidè Martyrum memoria læta solennitate colenda est, omnibusque & linguæ & aures & mentes promptè aperiendæ, vt de eorum laudibus libenter aliquid dicamus & audiamus, omniàque alia eorum certaminibus inferiora esse censeamus. Nā cum multa nos ad melioris vitæ studium ducant, atque ad virtutem erudiant, Ratio, Lex, Prophetæ, Apostoli, Ipsaque ad eò Christi primi Martyris supplicia, qui crucem cõscendit, in eoque eodem secum duxit, vt peccatum meum affigeret, ac de serpente triumpharet, lignoque sanctitatem afferret, voluptatem vinceret, Adamum salute donaret, proflamamque imaginem erigeret atque instauraret: cum tot inquam, tantaque habeamus, non minus tamen ad vitam recte instituendam nobis vtilitatis afferunt Martyres, holocausta ratione prædita, victimæ perfectæ, oblationes Deo gratæ & acceptæ, veritates præcones, falsæ doctrinæ sugillatores, legis, quæ spiritali sensu intelligitur, expletiores, erroris opprestores, vitij insectatores, peccati diluuium, mundi lustratio. At tu mihi, Cypriane re nominè que charissime, supra ceteros Martyres celebrandus occurris (nec enim verendum est, ne Martyres Martyribus inuideant) atque & virtute tua maiorem in modum afficior, & memoria reor, ac præ gaudio quasi lymphatus feror, quodamque modo in eodem tecum martyrio versor, sociumque me certaminis ascribo, totisque ad te transeo: siue me tibi doctrina tua atque eloquentia conciliet, qua tu tantò reliquos mortales anteibas, quanto nos brutis animatibus præstamus (sit enim nescio quo pacto vt non minus inter eos, qui studij cuiusdam atque instituti coniunctione sociati sunt, quam qui affinitatis & cõsanguinitatis vinculo inter se copulati sunt, amor coalescat) siue id repentinæ & inopinatæ mutationis tuæ, quæ vim omnem oratoricæ facultatis excedit, omni que exemplo præstantior est, assignari debeat. Nam iucundior quoque post nubem, qua prius obducebatur, Sol illucescit, & ver dulcius est post hyemis tristitiam, & suauior aridès tranquillitas, atque in modum stagni fufum equor, littoribusque alludens post ventorum tumultum fluctusque tumescens. Hic Cyprianus, auditor, vt & ij qui vitam illius perspectam habent, submonitione ipsa magis oblectentur, & ij quibus incognitæ atque inauditæ sunt ipsius virtutes, historiam omnium nostrarum pulcherrimam communemque Christianorum laudem atque ornamentum discant. Hic inquam Cyprianus Carthaginensium quendam, nunc autem totius orbis eximium decus, opibus conspicuus, potentia illustis, genere clarus, (si quidem maximum

Martyrū honores, & memoria.

Martyres ad vitam recte instituendā adducunt. Cypri supra ceteros celebrandus.

est nobilitatis argumentum, Senatorem esse, primariamque in eo ordine sedem obtinere) flos iuuentutis, elaboratum nature opus, doctrinæ principatus, tam philosophiæ quam cuiusvis alius generis disciplinæ, idque quacunque eum parte censefere volueris: adeo vt in eo & plurimarum artium cognitio mirabilior esset, quam vnus cuiusque exacta & perfecta scientia, & rursus vnus cuiusque exquifita & modis omnibus absoluta perceptio plus admirationis haberet, quàm variarum artium collecta scientia: & vt apertiori distinctione hæc explicem, alios multiplici rerum cognitione, alios excellentissima & absolutissima singularū artium perceptione, alios vtraque laude, omnes autem omnibus nominibus facile superaret. Ac eruditionem quidem libri ipsi testantur quos ille complures & egregios pro religione conscripsit: posteaquam Dei, qui omnia facit atque in melius commutat, benignitate ac misericordia, doctrinam suam transfudit, brutamque literarum peritiam veritatis verbo subiecit. Quæ vero mihi iam dicendi ratio tenenda sit, planè incertus sum. Partim enim vereor, ne nimis prolixum, penitusque intempestiuum sermonem habeam, si omnes Cypriani laudes mihi commemorandas duxero, partim ne maximo eos qui adsunt, detrimento multem, si quid præterierit. Vt igitur inter temporis breuitatem studiumque auditorum medium quendam cursum teneam, hæc mihi ineunda ratio videtur, vt cetera quidem scientibus relinquam, iis qui ea ignorant, si qui tamen tales sunt, exponenda: vt ex ea te vtrique parem vtilitatem capiant, tum qui illius virtutes docent, tum qui addiscunt, (quemadmodum huius viri vel sola recordatio sanctitate animum imbuit, maximumque pondus ad studium virtutis excitandum habet oratio:) Ego verò ex illius rectè factis vnum aut alterum breuiter commemorem, quæ etiam huius sunt generis, vt ea ne si maximè quidem velim, præterire queam. Dicam porrò que prioris ipsius vitæ ratio fuerit, quæ salutis vitæ, quæ vocatio, quæ in meliorem vitæ statum mutatio. Equidè eos admodū ignari sordidique animi esse existimo, qui rerū minus laudatam commemoratione Martyri contumeliam inferri censeant. Hac enim ratione nec magnus ipse Paulus laudem mereatur, & Matthæus in sceleratissimorum hominum numero habendus fuerit, ac nosset etiam Cyprianus: quippe cum & ille pristinarum suarum persecutionum, immutatique zellentionem faciat, vt videlicet ex vtriusque collatione Dei beneficentiam magis concelebrat: & alter in discipulorum albo Publicani cognomen attulit sibi ipsi, perinde atque aliud quoddam nobilitatis insigne atque ornamentum adiungat: atque hic denique superioris vitæ turpitudinem longa oratione proscindat, vt ipsam quoque scelerum confessionem Deo muneris loco offerat, ac multis eorum, qui ab obscena & flagitiola viuendi ratione ad salubriora consilia animum appellunt, sese velut signum quoddam ad bene sperandum attollat. Quod igitur illius scelus fuerit, quamque magnum & atrox expendit. Dæmonum cultor erat, qui Christi postea discipulus fuit, & persecutor acerbissimus, qui postea magnus veritatis propugnator extitit, atque & re & verbis (nā vtriusque summam vim ac facultatem habebat) viam nostram doctrinamque perturbabat, qui postea

Philipp. Gal. 1. Cor. 1. Tim. 1. Math. 23.

que re peregre iam Christianis operam nauauit. lam quantus huic malo ex arte magica cumulus accedebat, à qua potissimum ad hominū famam peruenerat: quantoque item hæc crimina exagegerat corporis intemperantia & libido, quæ tantam vim habet, vt sapientes etiam alioqui virtutis mentis errore afficiat, deteriusque sentire cogat, equulei petulantis & indomiti more rationem secum abripiens: nec verò quisquam priora Cypriani flagitia intuens, voluptatibus indulgear: verum sequentis potius vitæ exemplo ad pudicitiam temperantiamque reuocetur. Virgo quædam erat patritio genere nata, honestisque moribus prædita (audite virgines ac simul exultate, immo etiam quacunque pudicitiam in matrimonio colitis, ac pudicarium amore flagritis: nam vtrisque hæc forma erat perquam liberali & egregia, vt ipsi hæc verba accini commodè possint, Omnis gloria filiz regis interna, germana Christi sponsa, pulchritudo recondita, viua statua, donarium sacrilegas manus non metuens, sanum inaccessum hortus clausus, fons obfignatus (vt non nihil quoque Solomon ipsi accinat) soli Deo seruata. Huius amore magnus Cyprianus captus est: vnde, & quo modo haud scio, quippe virginis omni ex parte tutæ & morum grauitate prædite. Nam res quoque non attendendas lasciuie oculi atque proceres pertingit, organum nempe omnium promissimum atque inexplibilis auiditatis. Nec tantum captus est, sed eius quoque pudicitiam attemptabat. O prædicandum stultitiam, si quidem futurum sperabat, vt eam per sacrilegium raperet, vel potius singularem illius impudentiam, qui Cyprianum in mentem immitteret, vt hoc facinus aggrediretur! Ille enim est qui aduersus primum hominem iam inde à principio in Paradisum irrepit; & medius inter Angelos stetit solum ad cruciatum deposcens, ac postremo ne Dominum quidem ipsum, à quo profligandus & contrucidandus erat, adoriri dubitauit, eique, qui nulli tentationi obnoxius est, tentationem admouit (quoniam eā Dei partem que aspectu sentiebatur, Adam o simile esse videbat) quasi ipsum quoque deiecturus. Nec enim fore suspicabatur, vt humanitatem aggressus in diuinitatem incurreret. Quid igitur eundem per Cyprianum quoque sanctam animam, corpusque nullo modo contrectandum attentasse mirandum est: Sollicitabat ergo eam Cyprianus, atque ad huiusmodi lenocinium non ancilum quendam ad hos vsus accommodatam, sed demone quendam libidinis ac voluptatis amantem asciscit. Rebelles quippe atque inuidi spiritus ad obeunda huius generis ministeria celeres esse solent, multos nimirum casus exitique sui socios habere cupientes. Huius porro lenocinij præuia victimæ, & libamina erant, affinitasque ea, quæ per sanguinem & sacrificiorum nidorem cum eo contrahitur. Talem enim iis mercedem persolui oportebat, qui talia in talibus rebus beneficia contulissent. At puella simul atque vim mali persentit, atque insidias intellexit: purè etenim diuinæ animæ diaboli technas celerius peruectigant, quamlibet versipellis ille sit, atque in conatibus suis varius ac multiplex quid facit, & quid aduersus malitæ parentis & architectum molitur? Deploratis omnibus alijs

remediis ad Deum confugit, atque aduersus nefarium & execrandum amorem sponsum suum patronum ac defenforem assumit, qui & Saffannam mortis periculo liberavit, & Teclam seruauit, illam à seuis presbyteris falso crimine circunuentam, hanc à tyranno ipsius proco, patreque magis tyrannico: quem tandem sponsum illum intelligo: Christum, qui & spiritus increpat: & pestifera euntes subleuat, & per mare pedibus iter facit, & spirituum legionem in profundum mittit, quique & iustum virum à lacu eripit leonibus in escam obiectum, manuumque extensione victoriam de feris consecutum, & fugitium Prophetam à cetero voratum, in ipsius præcordijs fidem integram seruantem ex imminente vitæ discrimine extrahit, & Assyrios pueros inter flammam incolumes seruat, Angeli quartus ignis flammam refrigerans, ac tribus illis quantum adiungens. Hæc atque his plura commemorans, Virgineque Mariam supplex obsecrans, vt periclitanti virgini auxilium ferret, ieiunij atque humi-citationis pharmaco sese communit: partim vt formæ venustatem tanquam insidiosam obfcuraret, sicque flammæ materiam subtraheret, ac libidinis faciem absumeret: partim vt humilitate sua propitium sibi Deum & exorabilem redderet. Neque enim vlla re perinde, atque corporis animique afflictatione conciliatur Deus, lacrymæque misericordia vicissim rependi solet. Non est apud me dubium, quin reliquam huius historiz partem auide expectetis. Virginis enim nec minus amantis ipsius causa laboratis, animoque sollicito estis, ne vtrique funestum tandem & exitiosum finem hic amor habuerit. Verum bono animo estote. Fidem enim hic amor conciliat, ac dum procus virginis nuptias amicit, à Christo ipse despondetur, atque extincta libidine flamma igne veritatis flamma suscitatur. Quo pacto id acciderit, quæritis: (hic iam in iucundissima parte narrationis versor) virgo superat, dæmon superatur: ad amantem accedit tentator, victum se recessisse indicat, eamque ob causam ab eo contemptum. Quam rem indigne acerbè que ferens contemptorem suum hac ratione vlefciscit. In eum si quidem ipsum, à quo ante colebatur, immigrat (quo videlicet malum malo extruderetur, furorique medicinam furor afferret) atque à virgine quidem non secus ac tormentaria quædam machina à firmo & valido muro repellitur, precibus nimirum & oratione fufus ac fugatus: cum eo autem à quo missus fuerat, colluctatur (ò rem miram & inauditam!) ad eum, à quo teli cuiusdam instar iactus fuerat, rediens, ipsumque velut alterum Saulem præfocans. Quid hic igitur demens ille amator, & pudicus ac prudens arreptitus? Mali depulsionè quarit, & inuenit. Ingeniosus enim & industrius esse solet, quisquis diuexatur. Quænam autem depellendi mali ratio fuit? Ad virginis Deum, quemadmodum Saul ad Davidis citharam, filiumque pulsus confugit: ad huius pastorem se confert, atque vt amore per acceptam plagam, ita malo spiritu per fidem in Christum purgatur, amoreque commutat. Quæ res adeo noua atque insolens Episcopo visa est, vt multo tempore fides illi abrogaretur, ac repelleretur: quod incredibile, ac miraculi simile videretur, Cyprianū aliquando inter Christianos nomen suum profiteri, quamuis etiam alij

Dan. 13.

Math. 17.

Luc. 4.

Math. 14.

Luc. 8.

Dan. 14.

Ioan. 2.

Dan. 3.

Iustina Ma-

riam virgine

obsecrat.

Ieiunij phar-

maceutum.

1. Reg. 16. 18.

omnes homines Christianam fidem amplectentur. Ceterum commutat, mutationemque luculento argumento confirmat. Magicos enim libros publice proponit, de imbecillitate perniciosi thesauri triumpham agit, amentiam prædicat, ingentem ex illis flammam excitat, diurnamque imposturam, quæ ne vni quidem carnis flammæ opem afferre poterat, igne absumit, à dæmonibus secedit, Deo adiungitur, atque (ò in signem diuinæ gratiæ magnitudinem!) per scelerrum amorem ac spiritum, Deum inuenit, ac sacri gregis ouis facta efficitur, & quemadmodum ex quodam intellexi, euertendi quoque templi munere fungitur, cum id videlicet multis precibus contendisset, vt ad expiandum antea vitæ factum humilitatis studia coleret. Pastor deinde creatur, ac Pastorum optimus, & probatissimus. Neque enim Carthaginensi tantum Ecclesiæ, nec Africæ ab eo & propter eum etiam nunc illustri celebrique præficitur, verum etiam Occiduis omnibus regionibus, ac prope etiam ipsi Orienti, necnon Australi & Septentrionali oræ, quocumque illius fama & admiratio peragata est. Sic Cyprianus noster efficitur. Hæc signorū & prodigiorum Deus facit: hæc, inquam, ille, qui Iosephum fratrum scelere atque iniuria, vanaem in Egyptum duxit, & in foemina explorauit, & in frumēti largitione nobilitauit, & per insomnia erudit, sapientiæque instruxit, vt in externa regione auctoritate floretet, atque à Pharaone ornaretur, patetque maximarum illarum copiarum fieret, propter quas Egyptus extrahatur, mare scinditur, panis pluuia instar funditur, Solis cursus inhibetur, promissa terra per fontem distribuitur. Diuina enim sapientia magnarum rerum fundamenta multo ante iacere, ac contraria per contraria procurare nouit: vt maiorem sui admirationem mortalibus excitet. Si iam nihil haberem, quod adjicerem: hæc tamen Cypriani virtutes ad numeros omnes laudationis explendos abunde sufficerent: nunc vero tot tantæque mihi dicenda restant, vt etiam si nihil eorum, quæ superius allata sunt, illi ad laudem suppeteret, his tamen quæ sequuntur, omnes post se relicturus sit. Nam vt media incidam, pecuniarum contemptum, factus compressionem, corporis stentationem, & puritatem cum prioris vitæ cupiditatibus ex diametro pugnantem, in vestitu frugalitatem, in congressibus grauitatem cum humanitate coniunctam, pari interuallo à vilitate atque arrogantia remotam, asperas item humi cubitationes & vigilias, quibus, homo aliqui humisimodi rerum studium sero ingressus, eos qui priores hoc vitæ genus amplexi fuerant, multum facilius superabat, vt etiam doctrinæ vbertatem sileam qua vt omnium mores instruxit, & dogmatum inquitiam sustulit, & clarorum hominum vitam exornauit, & principis ac regiæ Tripitatis diuinitatem, quam nonnulli scindebant, nonnulli etiam contrahebant, ad priscam integritatem reuocauit: præ videlicet vnionis connumeratiosisque finibus sese continens: vt hæc, inquam, omnia vitandæ prolixitatis causa, missa faciam, eius vitæ sine, oratio nostra concludetur. Furebat aduersus nos Decius, omniæque tormentorum genera conquirebat, ac grauissima quæque supplicia partim iam inferebat, partim intendebat, partimque contentione in vtrum-

Gen 37.
Gen 39.
Gen 40-47.
Exod. 7.8.9
10.11.
Exod. 14-16.
Iof. 10.13.

que horum incumbere, vt & Christianos opprimeret, & priores omnes persecutores crudelitate superaret, immo potius vt vel Christianos omnes, vel Cyprianum vnum vinceret, atque in potestate redigeret. Nam quanto illum pietate & gloria reliquis præstare intelligebat: tanto præclariorem quoque & illustriorem victoriam suam fore perspiciebat, si eum superasset. Illo enim modo nihil aliud se perficere posse, quam vt Christianos vinceret: hæc autem ratione, vt philosophiam quoque ipsam, & doctrinam extingueret. Porro linguam prius amputare, atque ita mutos & elingues eos, qui ab ea fulciri solebant, abducere, præstantissimi ducis esse censebat: non recte quidem ille nec piæ hæc cogitans, non tamen omnino temere & inconsulter, quantum quidem ad eius consilium & conatus attingebat, quemadmodum res ipsa declarauit. Nam cum, vt scopulus quidam incurstantes fluctus, sic ille impetus omnes assultusque magno animo strenuèque propulsasset, tandemque ab eo in exilium actus esset, haudquaquam in priuata salute sua vitæ egregius ac quiescebat, aut præclare secū agi putabat, quod vita ipsi erepta non fuisset, nec securitatem corporis potius hanc ignominia, quam animæ periculum interpretabatur, si ocio & siletio indulgeret, eorumque salutem negligeret, qui grauissimo tempore periclitabantur, vt qui neminem haberet, qui ipsos ad certamen erudiret, animisque obfirmaret. Nec enim ad agendum animi robur leue momentū iis affert oratio, qui ad virtutis stadium accingantur. Proinde quamuis corpore abesset, spiritu tamen aderat, in eodemque cum his, qui pugnant, certamine verfabatur: & quibus lingua opitulari non poterat, iisdem per literas succurrebat. Alipten enim, tameris in exilio positus, sese præstat, cohortationis orationes conscribens, pietatisque literarum monumentis consignans, pluresque propemodū solus ipse per epistolas ad subeundū martyrium inducit, quam ceteri omnes, qui tum dimicantibus præstod fuerant. Admonet enim, ne patriam, ne genus, ne facultates & copias, ne principatum & potentiam, aut aliud quidpiam humi iacentium rerum atque caducarum veritatis præmissisque illis, qua virtutis causa periculum aduentibus in celo recondita sunt, anteponamus. Hanc enim negociationem omnium præstantissimam esse, qua perexigui sanguinis precio cæleste regnum emitur, ac breuia & fragilia bona cum sempiterna gloria commutantur. Vnam enim magnis & excelsis viris spiritualem illam ac mente sola perceptibilem Hiernsalem patriam esse, non eas, quas hic angustis finibus circumscriptas esse, atque ab aliis hominibus subinde incoli videmus: vnam item generis splendorem in eo consistere, vt diuinam imaginem tueamur, atque exemplar nostrum imitemur, quantum quidem iis, qui carnis vinculis astricti sunt, ac perexiguis duntaxat primarij boni riuulos accipere queunt, assequi datur: vnum porro principatum in hoc positum esse, vt pestiferum spiritum imperio teneamus, ne in iis certaminibus, quæ pietatis causa suscipiuntur, animos nostros frangi atque expugnari sinamus, vbi vitium cum virtute configit, & fluxus ac fragilis mūdus cum firmo & stabili, & tuculentus certaminis præses cum generosis athletis, & Belial aduersus Christum aciem instruit. Ob-

Obsecrasque causas & gladios contemnere, & frigidum ignem; ac feras quamlibet immanes & acerbis, mies existimare, & famem pro summis deliciis ducere, amicorum autem & propinquorum lacrymas & luctus ac gemitus vt diaboli illecebram, vt æque ad Deum ferentis obieci præterire suadeat. Hæc enim generosorum fortiumque animarum esse, grauisque consilij atque prudentis. Atque harum rerum propinquum exemplum ille ipse erat, qui hæc dicebat ac scribebat, vt pote qui omnia pro stercorebus duxit, vt Christum elucraretur. Hoc animo præditus Cyprianus, atque huiusmodi sermonibus Christianos ad certamen armans, permultos ad mortem pro Christi nomine oppetendam impellebat. Quodnam autem huius rei præmium tulit? quàm copiosum atque profusum. Post eos etenim omnes, quos præmiserat, capitis obtuncatione martyrij palmam adipiscitur, multisque tormentis hanc coronidem imponit. Sic Christo offertur, sic ad Christum migrat ille impietate affluens, pietate affluentior, Cyprianus, inquam, ille tum per seculo magnus, tum laureatus pugil, non minus ob vitæ mutationem quam ob virtutem admirandus. Neque enim tam honorificum est virtutis formam effigiimque conseruasse, quam mutata vitæ ratione animum ad pietatis studium concussisse. Illud enim consuetudinis est, hoc consilij & prudentiæ illuc freques ac vulgare, hoc rari omnino exempli. Iam quale illud quoque ipsius miraculum est! (Libet enim in Martyris gratiam parumper adhuc in oratione immorari.) Hæc fuit ipsius vitæ ratio: hic certaminis modus. Cum autem extremam vitæ diem egisset (si tamen hoc verbo vii fas est, ac non potius res ea vel discessus ad Deum, vel desiderij cumulus, vel vinculorum solutio, vel oneris excussio appellanda est) hic quoque dignum vitæ sanctissimæ acta miraculum designatur. Nam quamquam Cypriani nomen apud omnes non modo Christianos, verum eos quoque qui doctrinæ nostræ aduersantur (omnes enim æque veneratione sui virtus afficit) clarissimum ac celeberrimum esset: corpus tamen obscurum erat: atque hic thesaurus apud milierem quandam acri atque ardenti pietate præditam occultabatur, idque per diuturno tempore: siue hoc ed sedit, quod Deus piam mulierculam honoraret: siue etiam vt desiderij nostri periculum faceret, atque experiretur, nūm hæc tactura discruciamur; acerbissimèque ferremus nos sacrosanctis reliquiis defraudari? Ea verò postquam ille Martyrum Deus commune omnium bonum, alicui priuatum concedere, ac singulari erga illum gratia publicis communis detrimentum afferre minimè sustinuit, per reuelationem corpus in apertum profert, atque tunc rursus honorem pro bacuidam muliere confert: vt mulieres ex eo quoque, sanctificentur; quod quemadmodum Christum ante peremerunt, resurrectione quoque ipsius subiciuntur discipulis attulerunt, ita hunc etiam Cyprianum, hoc est publicum orbis bonum partim indicauerunt, partim tradiderunt. Hæc laudem illius postrema est. Sic in medium proedit, qui in obscuro delitesceret: nec sui furta tolerare sinitur. Quandoquidem præstantiori atque excellentiori animo erat, quam vt eos honores ambiret, qui corporibus

haberi consueuerunt. Hæc sunt, quæ dicenda habuimus, atque haud scio, an plura dicere necesse sit. Neque enim, etiam si orationem in longum produxerimus, quicquam tamè afferre queamus, quod illius virtutibus, & existimationi, quam de eo vnusquisque concepit, vlla ex parte respondeat. Atque hæc etiam ed differuimus, vt debito illi honoris officio vt cunquē defungeremur. Vestra iam partes sunt, ea quæ restant, à vobismet ipsis adiungere, vt nonnullum ipsi quoque Martyri munus offeratis, damonum profligationem, morborum depulsionem, futurarum rerum præscientiam: quæ quidem omnia vel cineres ipsi Cypriani, modò fides adsit, efficiunt: quemadmodum norunt, qui huius rei periculum fecerunt, ac miraculum ad nos vsque transmiserunt, eiusdemque memoriam posteris quoque tradidit. Quin potius ita vos comparate, vt his maiora offeratis, qualiaque eos offerre decet, qui cum vris honoribus afficere instituerint, corporis nimirum extenuationem, animi subiectionem, vitij fugam, virtutis incrementum: virgines carnis contemptum, vxores virtutis potius quam corporis concinnitatem & elegantiam, iuuenes in comprimendis animi perturbationibus fortitudinem, senes consilium & prudentiam, principes egregiam legum constitutionem, præfecti militaris clementiam, eloquentiæ cultores apam & rationi congruentem orationem, atque, vt de nostra disciplina aliquid dicam, sacerdotum mysticam initiationem ac disciplinam, popularis obedientiam, moerentes consolationem, læti atque hilares, timorem, diuites largitionem, pauperes gratiarum actionem, omnes denique, numeris equalis, dam instar, belli apparatus aduersus pernerum illum & amarulentum persecutorem afferant: vs nec, aperto Marte nos vulneret, nec obscuris sagittis impetat. Nec vt caligo bellū inferat, nec angelus lucis fallat, surtimque ad semperiterni exitij bathrū precipites agat. Graue & perniciosum est, per oculos capi, per linguam lauari, per aures in se feri, per ebullientem iram inflammar, per gustum deiici, per tactum emolli, atque astra salutis in mortis arma conuertere: cum contra nobis faciendū sit, vt fidei clypeo communiti aduersus diaboli astutias in proximū stemus, victoriamque cum Christo assecuti, simulque cum Martyribus colloctati magnam illam vocem audiamus. Venite benedicti Patris mei, regnū vobis præmissum hereditate percipite, in quo lætantium omnium choro atque semperiternam agentium habitatio est, in quo sonus festum celebratiū, & vox exultationis, & diuinitatis, ac plenior illuminatio, qua nunc in ænigmatibus duntaxat & vbris fruimur. Hoc honorū genere magis oblectatur Cyprianus, quam cunctis aliis in vnam congestis. Hæc & cum apud homines versaretur, vita moribusque præstabit, & absens per nostram vocem omnibus præcipit, quam obscuro ne contentatis ac pro nihilo dueatis, si tamen aut illius in dogmum acerbis vitibus tolerantia, ac certaminis pro veritatis defensione susceptorum, aut etiam mai, qui hac legatione fungor, apud vos vlla est ratio. Habes, vt diuine & sacrosanctæ, meorum sermonum primitias: Habes tum doctrinæ præcipuum, certaminis, non oliuam Olympicam, obopoma, dephica nugas, aut Isthmicam pinū, aut Nemaerum æquum, quibus quisquis adolescens

Cimerum
Cyp. virtut.

Math. 26.
Ipsal. 56.

Ipsal. 17.
1. Cor. 13.

Cyprianum,
alloquitur.

tes olim ornabantur, verum orationem, qua nihil est quod Verbi cultoribus magis conveniat: quæ si certaminum tuorum doctrinæque meritum affecuta est, Verbo id acceptum fero. At tu nos è cælo benignus aspicias, sermonesque nostros & vitam gubernes, sacræque hunc gregem pascas, aut pascant adiuves, cum in cæteris rebus, quoad eius fieri poterit, eum ad optima quæque dirigens, tum graues lupos, syllabarum verborumque captatores amolliens, sanctæque Trinitatis, cui nunc adistis, pleniorum clariorumque splendorem nobis concilians, quam adoramus, quam celebramus, cui munere nostro fungimur, in Filio Patrem, in Spiritu sancto Filium adorantes, qui vitam etiam post consecutum huius vitæ curriculum puri, & ab omni offendiculo liberi adstemus, eaq; perfecti perfectè fruamur, in ipso Christo domino nostro, cui omnis gloria, honor, & imperium in secula seculorum, Amen.

S. AVGVSTINI EPISCOPI *Hiipponensis in eodem festo, Homil.*

Ser. 12. libro
vrij. Homil.

Sermonem à nobis debitum auribus, & cordibus vestris exigit tam grata, & religiosa solennitas, qua passionem beati martyris celebramus. Tristis proculdubio tunc Ecclesia fuit, non damno cadentis, sed desiderio recedentis semper cupiens videre præsentem tam bonum rectorem, atque doctorem. Sed quos afflixerat sollicitudo certaminis, consolata est corona victoris. Et nunc non solum sine vlla tristitia, verum etiam cum ingenti læticia diuicta, quæ tunc gesta sunt, legendæ recolimus; diuictæ isto gaudent nobis concessum est non timere. Neque enim formidamus terribiliter venientem, sed expectamus hilariter redeuntem. Placet itaque vniuersam illam fidelissimam, & fortissimam, & gloriosissimam martyris passionem cum exultatione recordari præteritæ; quam tunc fratres cum sollicitudine sustinere futuram. Primo igitur quod pro fide confessionis Christi in exilium Curubini missus est, non sancto Cypriano aliquid nocitum, sed multum illi præstitum ciuitati, quod enim ipse mitteretur, vbi ille non esset propter cuius testimonium mittebatur. Christus ergo qui ait, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi, in omni loco membrum suum excipiebat, quocumque furor inimici pellebat. O stulta infidelitas persequentis si quis exilium, quo Christianus inbeatur ire, prius si potes inueni, vnde Christus cogatur exire. De patria sua in alienam te arbitraris excludere hominem Dei, in Christo nusquam exilem in carne, vbique peregrinum. Sed iam considerate, & commemorare delectat post illud, quod Cyprianus non fenserat, sed inimicus putabat exitum quid ex ordine passionis ipsius consecutum sit. Cam enim Cyprianus sanctus martyr electus à Deo de ciuitate Curubitana, in qua exilio præcepto. A spasi Paterni proconsulis missus fuerat, regressus esset, in horis suis manebat, Et inde quod die sperabat venire ad se, sicut ostensum erat illi. Quid iam fremeret persequentis impetus aduersus cor semper paratum, accedente etiam domini revelatione firmatum. Quando enim desereret patientem, quoniam non est passus

præoccupari nescientem? Iam ergo quod ad eum passioni exhibendum duo missi sunt, qui eum etiam secum in curriculum leuauerunt, in mediisq; posuerunt, & hoc diuinæ admonitionis fuit, ut gaudent recoleret ad eius se corpus pertinere, qui inter iniquos deputatus est. Christus namque inter duos latrones ligno suspensus, ad exemplum patientiæ præbeatur. Cyprianus autem inter duos apparitores, ad passionem curru portatus Christi vestigia sequebatur. Quid illud, quod qui in alium diem dilatus apud custodes esset, atque illuc se multitudo fratrum ac sororum congregans, pro foribus pernoctaret, custoditri puellas præcepit. Quanta intentione considerandum? Quanta laude prædicandum? Quanto præconio commendandum est? Vicina corporis morte non moriebatur in animo pastoris vigilantia pastoralis, & cura tuendi dominici gregis vsque ad extremum vitæ huius diem mente sobria tenebatur. Nec excutiebat ab animo diligentiam fidelissimi dispensatoris manus tam proxima cruenti carnificis. Ita se martyrem cogitabat futurum, ut esse non obliuisceretur episcopum, magis curans quam rationem pastorem principi de commissis sibi omnibus redderet, quam qui infideli proconsuli de fide propria responderet. Amabat quippe eum, qui Petro dixerat, Amas me? Pasce oues meas. Et pascebat oues eius, pro quibus sanguinem fundere illum imitans præparabat. Custoditri puellas præcepit sciens non solum se habere simplicem dominum, sed etiam versipellem aduersarium. Ita que aduersus leonem aperte fremere in confessione virile pectus armabat, aduersus lupam insidiantem gregi sexum femineum munitabat. Ira vere sibi consulit, qui Deum iudicem cogitat, apud quem causam gestæ huius vitæ atque ab illo sibi muneris iniuncti quisque dicturus est, vbi omnis homo recipit sicut testatur Apostolus, quæ per corpus gessit siue in bonam siue in malum ita sibi consulit, qui ex fide vitæ & fatigis ne ab extremo præoccupetur die, extremum computat omnem diem, & sic Deo placitos mores perducit vsque ad extremum diem. Ita sibi beatus Cyprianus Episcopus misericordissimus & martyr fidelissimus consolebatur, non sicut eum lingua subdola diaboli per os possessæ se impij iudicis monere videbatur dicens, Consule tibi quomodo enim eius immobilem mentem videret quando ei dixit, Iusserunt te principes ceremoniari. Responditque ille, non facio, adiecit & ait, Consule tibi. Ipsa est lingua subdola diaboli, & si non huius, qui nesciebat quid loqueretur, illius tamē qui per eum loquebatur. Loquebatur enim proconsul non tam secundum principes hominibus, quorum iussa sibi imitari iactabat, quam secundum principem potestatis æris, de quo Apostolus dicit, Qui operatur in filiis dissidentium quærit per huius quoque linguam operari Cyprianus nouerat, quod ipse non nuperat. Nouerat, inquam, Cyprianus, quoniam à proconsule audiret, consule tibi, quod caro, & sanguis diceret stolidè hoc diabolus dicere subdole atque intuebatur in vno opere duos istum oculis, illum fidei, nolere eum iste mori, nolere ille coronari, proinde circa istam placidus, circa illum cauet. Hinc aperte respondebat, illum occulte vincebat. Fac, inquit, quod tibi præcepit, in te tam iusta nulla est consultatio. Dixit quippe ille

ille consule tibi. Ad hoc responsum est, In re tam iusta nulla est consultatio. Consulit enim qui consilium vel imperit vel quærit, sed proconsul non à Cypriano consilium accipere volebat, sed eum potius ut se acciperet monebat: at ille, in re, inquit, tam iusta nulla est consultatio. Non ad huc consulo quia non adhuc dubito, abstulit enim mihi dubitationem ipsa iustitia. Iustus autem ut securus moriatur in carne, certus viuat in fide. Præcesserant Cyprianum multi martyres, quos flagrantissimis exhortationibus suis ad vincendum diabolus accendebat, & erat utique iustum, ut quos veridicus loquendo præmiserat, patiendo intrepidus sequeretur, ergo in re tam iusta nulla est consultatio. Quid ad hæc dicamus? Quid ad hæc exultemus tanta conceptione gaudiorum, in quid erumpat cor nostrum & os nostrum, nisi in ipsam venerabilis martyris vltimam vocem? Quomodo enim Galerius Maximus decretum ex libello recitasset, Tacitum Cyprianum gladio animaduerti placet, Respondit ille Deo gratias. Habentes igitur de re tanta memoriam præsentis loci, festiuitatem solennissimi diei, propositionem saluberrimi exempli, omnibus medullis nostris dicamus & nos, Deo gratias.

S. MAXIMI EPISCOPI *Taurinensis in eodem festo, Homilia 1.*

Sancti Cypriani festiuitatem, sicut omnibus notum est, hodie celebramus, & natali, sicut dicunt, imminente vindemia, natale eius martyrij procuramus. Conueniunt igitur vota nostra, & mundi. Mundus vindemiarum vberitate lætatur, nos sanctorum passione gaudemus. Quæ quidem passio vindemiis comparanda est. Sicut enim vuarum expressione vinum funditur, ita & sanctorum martyrio vini vice sanguis effunditur, nisi quod vna temporales fructus præstat, passio sempiterna. Recte ergo martyrium vindemiis comparatur, habet enim & ebrietatem suam, habet & calicem suum, de quo dicit Propheta David: Et calix tuus inebrians quàm præclarus est! Et ipse Dominus in passionis suæ exitu constitutus ait: Pater, si possibile est, transeat calix iste à me. Et iterum Propheta: Calicem salutaris accipiam, & nomē Domini inuocabo. Recte, inquam, calix martyrio comparatur, quia sicut calix, cum bibitur, omnis humor noxius vini calore decoquitur, ita & martyrij poculum cum hauritur, omnes peccatorum feces passionis gloria temperantur. Vinum ergo quoddam salutare martyrij est, quod cordi lætitiæ præstat, calorem fidei, animæ puritatem. Vinum plane est spiritale Dei illa vna, quæ pro salute omnium pendit in ligno. Sicut enim botrus redditurus vinum prius in vinea quadam naturæ arte suspenditur, ita & Christus editurus vinum spirituale martyrij in cruce quadam providentia diuinitatis aptatur. Ipse est plane botrus, quem duo exploratores illi, hoc est, Iesu Naue & Caleph filius Iephone in phalanga ad filios Israel propriis humeris detulerunt. Quod quidem factum iam tunc præfigurabat aduentum Domini saluatoris. Nam botrus in phalanga suspensus, in cruce Christi appensus ostenditur. Duo autem in phalanga portantes

uam, duo populi demonstrantur, Christianus utique & Iudæus. Et, sicut mos est portantium, vnus præcedens, alter subsequens, ita prior Iudæorum designatur populus, Christianorum secundus. Et sicut antecedens, quod portat, non videt, & retrosum idem semper habens quadam dorsum auersione contemnit, qui autem sequitur, semper id oculis perspicit, semper custodit obtutibus, semper corporis vicinitate portitur, ita ergo Iudæus, & Christianus idem populus. Iudæus enim prior est, Christum in lege portat, & nescit, & retrosum eum ponens quadam dorsum auersione contemnit. Vnde ait Propheta. Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurua. Christianus vero sequens populus Christum semper oculis aspicit, semper custodit obtutibus, & quadam graduum suorum vicinitate completitur, & quanto eum ille populus prauo itinere post se relinquit, tanto eum iste directo cursu festinat attingere.

Psal. 68.

EIVSDEM VNDE *supra, Homil. 2.*

In martyrio beatissimi Cypriani, fratres charissimi, vniuersa nobiscum Christi exultat Ecclesia, quam in omne gaudium & cælestis eruditione sermonis instruxit, & munere triumphalis sanguinis decorauit. Fuit enim in eo, sicut comperitur habemus, & contra errores diaboli spiritualis sapientiæ plenitudo, & aduersum persecutiones mundi Christiani pectoris infatigata constantia. Quis non huiusmodi virum, quantis valet præconiis, prosequatur, cuius eloquentia inspirata diuinitus & Ecclesias docuit, & sæculum confutauit? Vere hic mirabilis, atque omnium vbique studii celebrandus, quem sanctitas sacerdotem, peritia doctorem, fides martyrem consecrauit. Preciosa, inquit David, in conspectu domini mors sanctorum eius. Videte, charissimi, in quantum venerabilis Cyprianus, etiam prophetiam supergressus est laudem, cuius in conspectu domini non solum mors, sed & vita extitit preciosa. Moriendo namque proprium Christo sanguinem dedit, viuenti nihilominus cohortatione fortissima, innumeris cælo martyres acquisiuit. Quid hoc clarius sacerdote, qui inter hominum turbas gloria cælestis conuersationis emicuit, atque inter angelicos cæcus, & sua factus est, & aliorum morte conspicuus? Iustissime hic cum patriarcha David cantauit Domino Deo suo dicens: Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deo viuo. Exultauit itaque cor eius in Deo viuo, cum morientis ac morituri sæculi vanitate despecta, totum se diuinis mancipauit obsequiis. Exultauit & caro eius in Deo, quæ de hoc mundo non miseri corruptione languoris, sed piis pro religione suppliciiis consecrata migravit. Hic est ille euangelicus paterfamilias, proferens de thesauro suo noua, & vetera, qui veteris, nouique testamenti vnum, atque idipsum mysterium prædicans Ecclesias Christi locupletissima disputatione ditauit. In corruptibilis, atque indefessus illius est hodie thesaurus, qui pecuniam domini sui humilioris fenerans, quotidie in corde fidelium cælestium diuitiarum sanctam cõquirat vsuram. Quid igitur, fratres, tanto speciosius viro, cuius hæc est regula,

Psal. 83.

Math. 13.

Math. 15.

regula, & mensura sermonis, vt inter varias hominum causas, motusque diuersos, nunc affectione patris, nunc autoritate doctoris consoletur humiles, superbos comprimat, negligentes arguat, inceptet infideles. Tantq; deniq; decore sacerdotium, vitamque suam vir fidelissimus adornauit, vt doctrinam suam subsequenter confirmaret operibus, dominicam illam sententiam tenens, qui docuerit, & fecerit, hic magnus vocabitur in regno celorum. Quam magnus hic, quamque precipuus in regno celorum est, quem in omnem gloriam sermo propheticus, vita mirabilis, & mors Deo deuota sublimat? Nec immerito, fratres, tanto cum honore nominis eius memoria, per amplissima mundi spatia celebratur, quia per vniuersum orbem ad firmamentum fidei nostrae, & passio eius & doctrina profecit.

S. FVLGENTII EPISC.

Ruspensis in eodem festo, Sermo.

Clarum tanti martyris natalis diem, beati scilicet Cypriani, quo terrenis ac moribundis membris exutus, ad aeterna praemia vitae transmigravit, & sacerdotij eius doctrinam & martyrij nobis victoriam commendauit, fecitque ex temporali quondam tristitia liberioerem. Dum enim inter periculum crucientis mortis & gloriam deuoti certaminis episcopos confitendo patitur, ecclesia orando compatitur. Quis nesciat, ac potius prudenti consideratione cognoscit, huc ipsum qui nunc annua circumscriptione festus nobis reuoluitur dies, Christianis ac religiosis mentibus illo tunc tempore fuisse sollicitum, dum aduersus diabolum ab antistite suscepto culmine, pia plebis expectatio trepidaret, atque ita fides resisteret persequenti, ne caro succumberet blandienti, ita pastor preccederet, nec ouile desereret, desertuque (quod absit) lupus inuaderet: dolebat ecclesia subtrahentem interim suo consortio tam clarissimum sacerdotem: sed tamen gaudebat prostrato aduersario Christi martyrem extitisse victorem. Erat in memoria doctrina laudabilis, versabatur ante oculos virtus mirabilis, quando tantus Deo seruabat quod doceret, & quid ceteri facere deberent, non iam verbis, sed operibus demonstrabat, fidem sermonum exemplis, rerum valida soliditate confirmans, credens & confidens pro omnium salute Christum mortuum, ac se pro eius nomine non subtrahere occidendum. Cuius enim sanguine tunc indignus redemptus fuerat, dignum suum sanguinem pro illo fundebat, & cuius sanguinem in hac vita fideliter biberat, ab ipso sibi aeternam vitam reddi posse crediderat. Dedit enim benedictionem qui legem dederat, vt ambularet de virtute in virtutem. De virtute fidei sincerissimae, in virtutem conscientiae constantissimae, de virtute charitatis flagrantissimae, in virtutem passionis gloriosissimae. Credidit enim, loquutus est, dilexit & sequutus est. Audietur enim à Domino dictum, Qui me diligit, sequitur me. Et iterum: Qui credit in me, non morietur in aeternum. Et pater fidelis sequutus est vestigia saluatoris. Interitus contempit principum iussa & iudicium edictum. Paratus excepit percussoris ictum, & animum soli Deo subditum, etiam ipsa mors seruauit inuictum. Denique ni-

hil eum reuocauit pastoris gregisque custodia, exilij locus, apparitor violentus, persequutionis tempus, iudicis metus, imminens gladius, proximus mortis occasus. Nam & in exilio constitutus, atque ab ecclesia sibi commissa corpore tantum non mente separatus, pauperum alimenta, & in occulto absconditus disciplina censuram, & à principe detentus virginum pudicitiam, & ad tribunal exhibitus clericorum tutelam, & minis actus robustam conscientiam, & subdole consumptus spiritualem cautelam, & inique iudicium Christianam patientiam custodiuit. Plebem frequentibus literis admonens, inopes largioribus elemosynis fouit, martyres hortamentis pariter & exemplis ad subeundum praesidium praemonuit, & donec ponat animam non deserit curam. Denique custoditur & custodiuit, proprii doloris securus contemptor, alieni pudoris sollicitus conferuator, plus metuens luxuriae quam tristitiae, magisque cauens diaboli oblectamenta, quam pertimescens multa tormenta. Pro fide aduersus leonem vigilat rugierem, pro castitate aduersus sibilantem dimicat. Vincit in suo corpore nequitiam saeuientis, in puellarum carne molliciem blandientis; calcans minas persequutoris, vitat fallaciam deceptoris, nec in quoquam furenti cedit, nec quicquam furari violento concessit. Proinde considerantes eius luctum, perseverantiam, victoriam pariter & coronam, & quid euaserit & quo peruenit, dulci mentis speculo refoventes annua deuotione cantemus; Benedicamus Dominus qui non dedit nos in venatione dentibus eorum, laqueus contritus est, & nos liberati sumus.

PETRI CHRYSOLOGI

Episcopi Rauenens. in S. Cyprianum Martyrem, Sermo.

Quoniam hodie Deo in natali sancti Cypriani Martyris conuenimus, in quo miro certamine de diabolo triumphauit: & quia nobis virtutum suarum gloriosum reliquit exemplum; ideo exultare nos conuenit & letari. Natalem ergo sanctorum cum auditis, charissimis, nolite putare illum dici, quo nascuntur in terram de carne, sed de terra in caelum, de labore ad requiem, de tentationibus ad quietem, de cruciatibus ad delicias, non fluxas, sed fortes, & stabiles, & aeternas, de mundanis risibus ad coronam, & gloriam. Tales natales digne martyrum celebrantur. Cum ergo huiusmodi festiuitas agitur, nolite aestimare, charissime, quod in solis prandis, & profusioribus epulis natales martyrum celebrantur: sed imitandum tibi proponitur, quod in memoria martyris celebras. Aspice ergo, charissime, alacritate populi circumstantis. In hac enim die aliquando turba astitit impiorum, cum sanctus Cyprianus iussu tyranni feriretur, turba erat malorum, expectantium chori, nunc multitudo fidelium ad collatandum deuota confluit: tunc turba saeuientium, nunc exultantium; tunc desperatorum, nunc sperantium. Idcirco ergo natales martyrum annua laetitia celebrantur, vt, quod semel actum est, per omne aetnum in memoria maneat deuotorum. Gestas res est, charissime, ne te diceres ignorare, celebrantur annua, ne dicas, oblitus.

oblitus sum. Ad haec ergo imitanda vos animate, charissimi, hanc magnanimi gratia concupiscite: hoc petite dari vobis, quod ille meruit adipisci. Omnes enim caelestia cupientes, terrenorum bonorum laqueis irretiri non possunt, quia conuersionem suam in caelestibus statuerunt. Sicut ait sanctus Apostolus; Nostra autem conuersatio in

caelis. Dirigatur ergo cordis nostri desiderium ad habitationem caelestem, vbi, quum dispersus fuerit pauperibus thesaurus vester, illic erit & cotestrum. Thesaurus autem bonorum omnium Christus est, qui vos cum Patre, & Filio, & Spiritu sancto donis caelestibus, & nunc, & in aeternum cumulare, & replere dignetur.

IN VIGILIA S. MATTHAEI APOST. ET EVANG.

L V C. 5.

a Non tam corporeo conspectu quam miserantis intuitu. b Leui, additus vel assumptus, quia diuina eum electio assumpsit, & in numero Apostolorum addidit. c Pertinaciter lucris inhiantem.

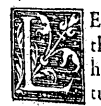

N illo tempore: a Vidit Iesus publicanum nomine b Leui c sedentem ad d telonium, & ait illi: e Sequere f me. Et relictis omnibus g fecutus est eum. Et fecit ei conuiuium Leui in domo sua. Et erat h turba multa publicanorum & aliorum, qui cum illis erant dilucumbentes. Et i murmurabant Pharisei & Scribae eorum, dicentes ad discipulos eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis? Et respondens Iesus dixit ad illos: Non

illico vos declino, quia putatis vos non egere. m Qui gratiam non querunt. n Hos inuocant, qui peccando locum dant gratiae. l egent qui m sani sunt medico, sed qui n male habent. Non enim veni vocare o iustos, sed p peccatores ad penitentiam.

GLOSSA ORDINARIA

in superius Euangel.

Evangel. Beda. Idem Leui qui & Matthaeus. Sed Lucas & Marcus propter honorem Euangelistae, nomen vulgatum tacent. Matthaeus autem in sermone principio, accusator sui factus, se Matthaeum, seu Publicanum nominat, ne quis a salute desperet pro immanitate peccatorum, cum ipse de Publicano in Apostolus, de teloneato in Euangelistam sit mutatus. Ambrosius. Reliquit propria, qui rapiebat aliena. Nec solum lucra reliquit vestigialium, sed & periculum contemnit, quod poterat venire a principibus seculi: quia rationes vestigialium in compositas reliquerit. Et quia in nullo profusus, huius vitae respectum, vel cogitationum sibi seruauit, dominicorum talentorum fidelis dispensator esse meruit. Beda. Per Matthaei electionem, fides Gentium, quae prius mundanis inhiabant, sed nunc corpus Christi sedula deuotione resciumt, exprimitur. Per superbiam Phariseorum, insinuat Iudaeorum inuidia, quae de

Gentium salute torquetur. Quare cum Publicanis, etc. Ambrosius. Omnis questio ex lege, quae tenax iustitiae, non habet misericordiam. Omnes ergo declinauerunt, sed eius austeritatem missus filius Dei, gratia Evangelica temperauit. Prouoocat ergo ad penitentiam peccatores, cuius cibus & potus, & ambulatio, & omnia quae gessit saluti seruiunt. Ambrosius, Beda. Qui domicilio Christum recipit interno, maximis exuberantium pascat dilectionibus voluptatum. Itaque Dominus ingreditur, & in eius qui credit recumbit affectu. Sed rursus accenditur inuidia perfidorum & futurae poenae species praefiguratur. Epulantibus enim fidelibus, & in regno celorum recumbentibus, perfidia ieiuna torquebitur. Ostenditur etiam quantum interit inter amulos legis & gratiae: quia qui legem sequuntur, mentis famem patienter aeternam. Qui vero in interioribus verbum receperint, alimenti caelestis, & fontis veritate recreati, esurire & sitire non possunt, & ideo quia animo ieiunant, murmurant dicentes: Quare cum Publicanis, &c. Filij diaboli venenum serpentis diffundunt. Serpens primam vocem emisit, dicens Eux, quod vtiq; Deus dixit: Nolite manducare.

care ex ligno. Hanc imitantur isti. *Medico, &c.* Christus medicus, qui miro medicandi genere, vulneratus est propter iniquitates nostras. Hoc medicamine serpentis venenum excluditur. *Qui hoc medicamento vitur, non remanet ieiunus. Vocare iustos, &c.* Beda. Iustos vocat eos, qui Dei iustitiam ignorant, & suam volentes constituere, iustitiam Dei nolunt esse subiecti: & de lege præsumentes, gratiam Evangelij non querunt. Peccatores qui sua mala attendentes, nec per legem se posse iustificari putantes, Christi se gratiæ pernitendo submitunt.

CATENA AVREA in idem Euang.

ET post hæc exiit, & vidit publicanum nomine Leui, &c. Aug. Post paralyticum sanatum de conversione publicani subiungit, dicens: *Et post hæc exiit & vi. pu. no. Le.* Ipse est Matthæus qui & Leui. Beda, Sed Lucas & Marcus propter honorem Evangelistæ nomen tacent vulgatum. Matthæus autem in sermone principio accusator sui factus, Matthæum se & publicanum nominat, ne quis à salute desperet pro immanitate peccatorum cum ipse de publicano in Apostolum sit mutatus. Cyril. Publicanus enim fuerat Leui, vir avarus, effrenis erga superflua, alieni amator. Hoc est enim publicanorum officium, sed ab ipsis officinis malitiæ detrahitur, Christo eum vocante. Vnde dicitur, *Et ait il. Sequere me.* Amb. Sequi iubet non corporis gressu, sed mentis affectu. Itaque ille verbo vocatus, p̄optia dereliquit qui rapiebat aliena. Vnde sequitur, *Et relict. om. sur. sec. &c.* Chryso. Vbi & vocatus vitutem, & vocati obedientiam considerat. Neque enim obstitit, neque vacillavit, sed protinus paruit: nec in propriam domum ire voluit ut suis hoc intimaret, sicut nec piscatores. Basil. Nec solum scenota telonei postposuit, sed etiam contemptit pericula quæ sibi ac suis acciderere poterant, dum calculos telonei dimitteret imperfectos. Theo. Et sic ab accipiente censum à transeuntibus, Christus sensum accepit: non quidem eius accipiens pecuniam, sed totaliter eum transferens ad suum consortium. Chr. Vocatum autem Leui Dominus honoravit, dum cum eo confestim epulatus est: hoc enim ei maiore præstabat fiduciam. Vnde sequitur: *Et se. ei. com. ma. Le. in do. sua.* Nec solum cum eo discumbit, imo cum pluribus. Vnde sequitur: *Et erat tur. mul. pu. & ali. qui cum il. erant di.* Conuenerant enim publicani ad eum sicut ad collegam & hominem eiusdem officij, sed & ipse glorians de præsentia Christi convocauit omnes. Christus etiam quodlibet genus remedij exhibebat & non solum disputando & præstando sanitatis remedia, vel etiam redarguendo æmulos, sed etiam comedendo nonnullos errantium corrigebat: inde nos instruens, quod quodlibet opus & tempus potest nobis utilitatem afferre. Sed nec publicanorum participationem vitauit propter vitilitatem sequentem, more medici: qui nisi tangeret saniem, non liberaret à morbo. Ambr. Cum peccatoribus enim manducando etiam cum genibus non prohibet nos inire conuiuium. Chry. Sed tamen Dominus inculpatus est inde à pharisæis inuidensibus & volentibus à Christo discipulos separare. Vnde

sequitur, *Et mur. pha &c.* Ambr. Serpentina vox est: hanc primam vocem serpens emisit, dicens *Euæ: Quid dixit Deus, nolite manducare, &c.* ergo patris sui venena diffundunt. August. de com. Euan. Videtur autem Lucas hoc aliquando differens autem aliis Euangelistis commemorasse: non enim dicit tantum Domino obiectum esse, quod cum publicanis & pharisæis manducaret & biberet, sed discipulis quod de ipso ac de ipsis acciperetur. Propterea enim Matthæus & Marcus de Christo discipulis obiectum narrant, quia quod discipuli cum publicanis & peccatoribus manducabant magistro magis obiciebatur, quem secundo imitabantur: vna ergo sententia est tanto melius insinuata, quanto quibusdam verbis manente veritate varia. Chr. Ipse autem Dominus in contrarium eorum sermonem conuertit, ostendens non esse culpam cum peccatoribus cõuerfati, sed etiã consonum misericordie propriæ. Vnde sequitur: *Et resp. Ie. dixit ad il. Non egent me, qui sani sunt, sed qui malè habent.* In quo commonet eos communis infirmitatis, & de numero languentium eos esse ostendit: se verò medicum esse latentem subiungit: *Non enim ve. no. iust. sed peccatores.* Greg. Nif. Quasi dicat: Ad eò peccatores non abominor, quia corum tantum gratia veni, non vt maneant peccatores, sed vt conuertantur & boni fiant. Aug. de con. Euang. Vnde addidit: *In penitentiam:* quod ad explanandam sententiam valet, ne quisquam peccatores ob hoc ipsum quod peccatores sunt diligi arbitretur à Christo, cum & illa similitudo de ægrotis benè intimet quid velit Deus vocando peccatores tanquam medicus ægrotos, vt ab iniquitate tanquã ab egritudine salui fiant. Amb. Sed quomodo dum iustitias dilexit, neque vidit David iustum derelictum, si iustus derelinquitur, peccator asciscitur? non intelligas quod eos iustos dixit qui ex lege præsumant, & Evangelij gratiam non requirant. Nemo autem iustificatur ex lege, sed redimitur ex gratia, non vocat ergo eos qui se iustos dicunt: usurpatores enim iustitiæ non vocantur ad gratiam, nam si gratia est ex penitentia, vtique qui fastidit penitentiam, abdicat gratiam. Bed. Peccatores autem vocat eos qui sua mala attendentes, nec per legem iustificati se posse putantes, Christi gratiæ se pernitendo deiciunt. Chr. Ironice autem dicit illos iustos, sicut quando dicitur: Ecce Adam factus est quasi vnus nostrum. Quod autem nullus erat iustus super terram ostendit Paulus, dicens: Omnes peccauerunt & egent gratia Dei. Greg. Nif. Vel dicit non egere sanos & iustos medicos, scilicet angelos: sed malè habentes & peccatores, id est nos, qui morbum peccati incurrimus qui in celis non est. Beda, Per Matthæi autem electionem fides gentium exprimitur, qui prius mundanis inhiabant, sed nunc Christi corpus sedula deuotione conficiunt. Theo. Vel publicanus est qui principi mundi seruit & debitum carni reddit, cui gulosus reddit escas, adulter voluptatem, & alius aliud. Cum autem viderit eum Dominus sedulentem in teloneo, id est non mouentem se ad maiorem nequitiam, tunc à malo erigetur & sequetur Iesum, & suscipiet in domo anime Dominum, Ambr. Qui autem domicilio Christum recipit interno, maximis delectationibus exuperantium pascitur voluptatum. Itaque libenter Dominus ingreditur, & in eius recumbit affectu, sed

sed rursus accenditur inuidia perfidorum, & future pœnæ species præfiguratur: epulantibus enim fidelibus in regno celorum perfidia ieiunia torquebitur. Bed. Vel per hoc designatur Iudæorum inuidia, quæ de gentium salute torquetur. Amb. Simul etiam ostenditur quantum sit inter a mulos legis & gratiæ, & quod illi qui legem sequuntur, mentis famem patientur æternam, qui verò verbum in interioribus animæ receperunt, alimentum celestis & fontis vbertate recreati, esurire & sitire non possunt. Et ideo qui animo ieiunabant, murmurabant.

S. AMBROSII MEDIO- lanensis episcopi superioris Euang. expositio.

ET post hæc exiit, & vidit publicanum nomine Leui sedentem ad telonium, &c. Mystica est hæc vocatio publicani, quæ sequi iubet non corporis gressu, sed mentis affectu. Itaque ille prius auara de mercedibus, dura de laboribus periculisque nauatarum emolumenta conuerrens, verbo vocatus, propria derelinquit qui rapiebat aliena; ac vile illud mendace destituit, toto post Dominum vestigio mentis incedit. Conuiuij quoque magni exhibet apparatus. Qui enim domicilio Christum recipit interno, maximis delectationibus exuberantium pascitur voluptatum. Itaque Dominus libenter ingreditur, & in eius qui creditur, recumbit affectu. Sed rursus accenditur inuidia perfidorum & future pœnæ species figuratur. Epulantibus enim fidelibus, & in illo celorum recumbentibus regno perfidia ieiunia torquebitur. Simul ostenditur quantum intersit inter æmalos legis & gratiæ, quod illi qui legem sequuntur, ieiunæ mentis famem patientur æternam: qui verò verbum in interioribus animæ receperunt, alimentum celestis & fontis vbertate recreati, esurire & sitire non possunt. *Et murmurabant Pharisæi, &c.* Iudæi quia animo ieiunabant, murmurabant, dicentes, *Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?* Serpentina vox ista est. Denique hanc primam vocem serpens emisit, dicens *Euæ, Quid vique dixit Deus, Nolite manducare ex omni ligno: Ergo patris sui venena diffundunt, qui dicunt, Quid vique cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?* *Et respondens Iesus, dixit ad illos, Non egent qui sani sunt, medico, &c.* Dominus cum peccatoribus manducando, etiam cum genibus non prohibet nos inire conuiuium, dicens, *Non egent qui sani sunt, medico, sed qui malè habent.* Nouum medicamentum popus magister adiecit. Hoc de terra non pullulat, imprudens enim est omnis creatura huius confessionis. Venite omnes qui incurristis peccatorum varias passiones, vultini peregrino medicamento, quo venenū serpentis excluditur: quod non solum passionem abstrulit cicatricem, sed etiam causam diu vulneris amputauit. Hoc medicamentum non famem iudicet, sed cibam animæ subministrat. Venit enim saluus hominis manducans & bibens. Et ideo mens nostra non est ieiunia. Ieiunant hi, quibus abest Christus, qui que bonorum meritum copiosè egent. *Ac verò qui vixit supportis, qui sua domo recipit Christum, conuiuium magnum exhibet: hoc est bo-*

norum operum spiritale conuiuium, quo diues eget, pauper epulatur.

BEDA VENERABILIS presbyteri in huius diei Euang. expositio.

ET post hæc exiit, & vidit publicanum nomine Leui sedentem ad telonium, &c. Idem Leui qui Matthæus est: sed Lucas Marcuseque propter verecundiam, & honorem Euangelistæ noluerunt nomen ponere vulgatum. Ipse autem Matthæus iuxta illud quod scriptum est, Iustus accusator sui est, in primordio sermonis Matthæum se & publicanum nominat. Vt ostendat legentibus nullum debere conuersum de salute diffidere, cum ipse de publicano in Apostolum, de telonario in Euangelistam sit repente mutatus. *Et relictis omnibus, surgens secutus est eum.* Intellegens Matthæus quid sit veteriter dominum sequi, relictis omnibus sequitur. Sequi enim, imitari est. Ideoque vt pauperem Christum non tam gressu, quam affectu consecrari potuisset, reliquit propria qui rapere solebat aliena. Perfecitque nobis abrenunciacionis sæculi formam tribuens, non solum lucra reliquit vestigialium, sed & periculum contempsit quod euenire poterat à principibus sæculi: quia vestigialium rationes imperfectas atq; incompositas reliquerit. Tanta enim cupiditate sequendi Dominum ductus est, vt in nullo profus huius vitæ respectum, vel cogitationem sibi meretur referre. Propter quod iusta mercede dum humana sedulus negotia deserit, Dominico rum fidelis dispensator meruit esse talentorum. *Et fecit ei conuiuium magnum Leui in domo sua.* Qui domicilio Christum recipit interno, maximis delectationibus exuperantium pascitur voluptatum. Itaque Dominus libenter ingreditur, & in eius qui crediderit recumbit affectu, & hoc est bonorum operum spirituale conuiuium, quo diues populus eget, pauper epulatur. *Et erat turba multa publicanorum, &c.* Viderant publicanum à peccatis ad meliora conuersum, locum inuenisse penitentiam, & ob id etiam ipsi non desperant salutem. *Et murmurabant Pharisæi & Scribæ eorum dicentes ad. Discipulos eius, &c.* Conuiuantibus cum Domino publicanis, Pharisæi murmurantes de ieiunio gloriantur. Vbi primò legis & gratiæ quanta sit distantia declaratur. Quia qui legem sequuntur: ieiunæ mentis famem patientur æternam. Qui verò verbum in interioribus animæ receperunt, alimentum celestis, & fontis vbertate recreati, esurire & sitire non possunt. Deinde retributionis future species præfiguratur, quando epulantibus cum Christo electis perfidia superborum ieiunia torquebitur. Quibus dicitur: Meretrices & publicani præcedunt vos in regno Dei, quod si per Matthæi electionem fides gentium, quæ prius mundanis lucris inhiabant, sed nunc corpus Christi sedula deuotione rescindunt, exprimitur, profecto supercilium Pharisæorum, Iudæorum inuidiam, qua de gentium salute torquetur, insinuat. *Et respondens Iesus, dixit ad illos, Non egent qui sani sunt medico, &c.* Suggillat Scribas & Pharisæos, qui iustos se putantes, peccatorum consortia declinabant. Se ipsum namque medicum dicit, qui vitam medicam in genere vulneratus est propter iniquitates nostras, & litore eius sanati sanus. *Sanos*

autem & iustos appellat eos, qui ignorantes Dei iustitiam, & suam volentes constituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti, qui ex lege præsumentes, Euangelij gratiam non querunt. Porro male habentes & peccatores vocat eos, qui suæ fragilitatis conscientia deuidi, nec per legem iustificari posse videntes, Christi se gratiæ pœnitendo submitunt. Vbi simul ostenditur quod non in pristinis vitis permanentes, vt Pharisei & scribæ murmurabant, sed pœnitentiam agentes publicani venerint ad Iesum; & ipse quoque Iesus conuiuia peccatorum, vt occasionem haberet docendi, &

spiritalis inuitatoribus suis præberet cibos, adire dignatus sit. Denique cum frequenter pergere ad conuiuium describeretur, nihil refertur aliud, nisi quid tibi fecerit, quid docuerit, vt & humilitas Domini eundo ad peccatores, & potentia doctrinæ eius in pœnitentium conuersione monstratur.

Huius Euangelij copiosorem habebis explanationem in die S. Matth. cum plurimum authorum allegatione. Sumperuacaneum enim erat, hic illos adducere, propter Euangelij præsentis & sequentis diei concordiam, & consensum: ergo te remitto.

IN FESTO S. MATTHÆI

APOST. ET EVANG.

MATTH. 9.

^a Non tam corporeo quam miserentis intuitu. ^b Pertinaciter lucris inhiantem.

In illo tempore: ^a vidit Iesus hominem ^b sedentem in telonio. ^c Amodo. ^d Non lucra. ^e Eius Matthæi. ^f Qui publica vectigalia exigunt, & conducunt, & qui lucra sæculi per negocia faciunt, ^g Vt ibi spiritus aliter pascerentur.

Matthæum nomine: & ait illi, ^c Sequere me. ^d Et surgens sequutus est eum. Et factum est discumbente eo in ^e domo, ecce multi ^f publicani & peccatores venientes ^g discumbebant cum Iesu & discipulis eius. Et videntes ^h Pharisei dicebant discipulis eius: Quare cum ⁱ Publicanis & peccatoribus manducat magister vester? At Iesus audiens, ait: ^k Non est ^l opus ^m valentibus medicus, sed ⁿ male habentibus. ^o Euntes autem ^p discite, ^q quid est, ^r misericordiam volo, & non sacrificium. ^s Non enim veni vocare ^t iustos, sed ^u peccatores.

GLOSSA ORDINARIA
in superius Euang.

Vidit hominem. Hic probabilius videtur, quod prætermittenda memoret, cum 12. elegit ante sermonem. In telonio. Telonos Græce, Latine vectigal. Matthæus Hebraice, donatus, qui tantum munus gratiæ accepit. Leui, additus vel assumptus, quia diuina electio eum assumpsit, & numero apostolorum addidit. *Matthæum.* Cæteri euangelistæ propter verecundiam non appellant eum vulgato nomine, sed Leui. Binomius enim fuit. Ipse autem publicanum se nominat, ne quis à salute desperet. Vocationem suam prætermittam hic videtur recordari, quia Lucas dicit 12. apostolos in monte fuisse electos vbi sermo supradictus fuit. *Surgens.* Be. Lucas plenius dicit, relictis omnibus sequutus

est eum tam corpore quam mente. Non leuitate ductus, sed veritate operum, & diuina potentia intentus operante tractus. Perfecta obedientia, & perfecta abrenunciatio, & lucra reliquit, nec periculum à principibus timuit, quia rationes vectigalium imperfectas reliquit, cupidus sequedi Christum. *Indo.* Non dicit cuius sed Lucas exprimit: quia fecit ei conuiuium magnum Leui in domo sua. Quod congruit. Qui enim Christum intus recipit, pascitur multis delectationibus. Itaque dominus ingreditur & in eius recumbit affectu. Ecce magna humilitas domini eundo ad peccatores. Etiam potentia doctrinæ conuersione pœnitentium ostenditur. *Ecce mul. pu.* Bonum prælagium eius exemplo multi conuertuntur. Iam post se multos trahit, apostolus & doctor gentium fuit. Hier. *Pu. & pec.* Tertullianus dicit hos fuisse ethnicos, dicente scriptura: Non erit vectigal pendens ex Israel. *Quasi dicat,* Matthæus non fuisse

^{Leu. 1.} Iudæus, & ille qui cum Phariseo templum ascendit, quod non faceret Gentilis. Et Lucas ait: Omnis populus audiens, & Publicani iustificauerunt Deum baptismo Ioannis baptizati. Dominus autem qui venit ad oues domus Israel, qui dixit: Non est bonum fumere panem si. & mit. ^{Infir. 15.} ca. non conuiuatur cum ethnicis, cum id maxime caueret, ne legem soluere videretur; qui & discipulis præcepit. In viam gentium ne abieritis. ^{Infir. 10.} Peccatores venientes. ^{Mat. 23.} discunt. Pœnitentes, exemplo Matthæi veniam sperantes: vnde Marcus dicit hic, quia multi sequebantur eum. *Quare cum Publicanis.* Omnis questio ex lege, quæ est iusticiæ tenax, misericordiam non habet. Omnes enim declinauerunt. Sed eius austeritatem missus filius euangelij gratia temperauit. Prouocat ergo ad pœnitentiam peccatores, cuius cibus & potus & ambulatio, & omnia quæ gessit, saluti feruiunt. *At Iesus audiens ait.* Et susceptos pœnitentes amplius in fide confortat, & superbos ad humilitatis & pietatis gratiam prouocat. *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus.* Medicus est Christus. Valentes, qui ignorantes Dei iustitiam suam volunt astruere. Male habentes, qui conscientia victi non ex lege, sed ex gratia querunt iustificari. Per Matthæi & Publicanorum vocationem fides gentium expeditur; qui prius lucris mundi inhiant, & nunc spiritaliter cum domino rescindunt. Per superbiam Phariseorum inuidia Iudæorum de salute gentium. Hi enim de ieiunio gloriantur, dum Publicani cum domino conuiuatur, quia qui legem sequuntur, famem cordis patiuntur: sed qui Dei verbum recipiunt, esurie non possunt. *Euntes.* Tumentibus de falsa iustitia consilium correctionis dat, vt scilicet per opera misericordiæ misericordiam querant, & non contemptis pauperum curis per sacrificia Deum placare confidant. ^{Mat. 23.} Vnde & summi misericordiæ exemplum dat. ^{Mat. 23.} *enim.* Vnde tres parabole adduntur apud Lucam de Oue, & Drachma, & duobus filiis. *Non enim veni vocare ius.* Nonne Nathanael & Petrum & Andream & alios iustos vocauit? *Lucas aperit dicit:* Non enim veni vocare iustos, sed pec. in pœnitentiam. Vocat ergo iustos ire, vt magis proficiat: peccatores, vt corrigantur. *Vel non vocat iustos, dum iusticiæ Dei non sunt subiecti:* sed qui peccata confitentur. Non enim veni. Lucas expressus dicit, in pœnitentiam: quia quos operibus iustitiæ deditos inuenit, vt Nathanael, & Petrum & Andream, non ad pœnitentiam præteritorum inuitat, sed ad perfectum vitam perfectioris vocat: illis vero ad pœnitentiam qui peccatis grauioribus inuoluti erant. Vel non eos vocat qui iustos se reputant, quia & his conuertuntur, iam non iusti sibi videntur.

CATENA AVREA
in idem Euang.

Item transiit inde Iesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine, &c. Chry. in ho. Cui Christus fecisset in telonio non permansit in eodem loco, ne Iudæorum zelum accenderet ampliorum: hoc & nos faciamus, non obstinate obstantes eis qui in se dicitur. *vnde dicitur: Et cum transiit inde Iesus, scilicet à loco vbi miraculum fecerat. Vidit ho. sed in telo. Mat. nomine.* Hiero. Cæteri

euangelistæ propter verecundiam & honore Matthæi, noluerunt eum nomine appellare vulgato, sed dixerunt Leui. Duplici enim vocabulo fuit: ipse autem Matthæus secundum illud Salomonis: Iustus accusator est sui: Matthæum se & publicanum nominat, vt ostendat legentibus, nullum debere salutem desperare, si ad meliora conuersus sit, cum ipse de publicano in apostolum sit repente mutatus. Glo. Dicit autem: *Sedentem in telonio,* id est in domo vbi vectigalia congregantur. Erat enim telonarius dicitur, à telon Græce, quod est vectigal. Chry. in ho. Per hoc etiam monstrat, vnde cauit virtutem, quoniam non desistentem à periculoso officio ex medijs ipsam euellit malis, sicut & Paulum adhuc insanientem. Et ideo sequitur: *Et ait illi. Sequere me.* Sicut vidisti vocantis virtutem, ita disce vocari obedientiam: neque enim restitit, neque domum abire rogauit & suis hoc communicare. Remi. Humana etiam pericula, quæ ei à principibus accidere poterant, paripendit; dum officij sui rationes imperfectas reliquit: vnde sequitur: *Et surgens secutus est eum, & quia tetrenâ lucra deseruit, ideo iure factus est dominicorum talentorum dispensator.* Hiero. Arguit autem in hoc loco Porphyrius & Iulianus Augustus vel imperitiam horumque mentientis, vel stulticiam eorum, qui statim secuti sunt saluatorem, quasi irrationabiliter quemlibet vocantem hominem sint secuti, cum tantæ virtutes tantaque signa præcesserint, quæ apostolos antequam crederent vidisse non dubium est. Certe fulgor ipse & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiam in facie resalgebat humana, videntes ad se trahere poterat in primo aspectu. Si enim ex magne lapide hæc esse vis dicitur, vt ferrum trahat, quanto magis dominus omnium creaturarum ad se trahere poterat quos volebat? Chry. in ho. Sed cur non cum Petro & Ioanne & aliis eum vocauit: quoniam durius adhuc dispositus erat, sed post multa miracula & multam Christi famam, quando apertorem eum ad obedientiam sciuit, qui intima cordis nouit. Aug. de con. euang. Vel probabilis videtur quod hæc prætermittenda recordando Matthæus commemorat, quia ante sermonem habitum in monte credendum est vocatum esse Matthæum, in eo quippe monte tunc Lucas commemorat omnes duodecim electos, quos & apostolos nominat. Glo. Matthæus enim vocationem suam refert inter miracula: magnum enim miraculum fuit quod publicanus factus est apostolus: Chry. in ho. Quid est autem quod de alijs apostolis nobis non dicitur, qualiter & quomodo sunt vocati nisi de Petro & Andrea & Iacobo, Ioanne & Matthæo? Hi enim maxime erant in incontinentibus & humilibus studiis. Neque enim telonei officio est aliquid deterius, neque piscario nec alius. Glof. Congruam autem celestis beneficii, vicem impendens Matthæus, Christo magnum conuiuium in domo suo parauit, vt illi commodaret sua temporalia, à quo expectabat perpetua bona, vnde sequitur: *Et factus est discumbens in domo.* Aug. de con. euang. Hic Matthæus non expressus in cuius domo discumbebat Iesus, vnde posset videri non hoc ex ordine subiunxisse; sed quod alio tempore factum est recordatus interposuisse, nisi Marcus & Lucas qui hoc omnino similiter narrant, manifestarent in domo Leui, hoc est Matthæi discubuisse Iesum. Chryso. in ho. Bibl. Hom. tom. 4. V v v 3 Hono

Honoratus autem Mattheus ob ingressum Christi in domo eius, omnes publicanos qui erant eiusdem artis conuocauit, vnde sequitur. *Ecce multi publicani, &c.* Glo. Publicani enim vocantur, qui publicis negotiis implicantur quæ sine peccato aut vix aut nunquam possunt tractari, & pulchrum fuit præfagiū, quia qui apostolus & doctor Gentium erat futurus, in prima sua conuersione peccantium gregem post se trahit ad salutem: & vt iam perficeret exemplo, quod perficere debebat & verbo. Hier. Tertulianus hoc dicit fuisse ethnicos, dicente scriptura: Non erit vestigium pendens ex Israel: quasi Mattheus non fuerit Iudæus, dominus autem non conuertiatur cum ethnicis, cum id maxime cauere, ne legem soluere videretur, qui & discipulis præcepit: In viam Gentium ne abieritis. Viderant autem publicanum à peccatis ad meliora conuersum, locum inuenisse penitentiam, & ob id etiam ipsi non desperant salutem. Chriſt. in ho. Vnde accesserunt ad redemptorem nostrum: & non solum ad colloquendum, sed etiam ad conuersionem recepti sunt: non solum deputans aut curans aut arguens inimicos, sed etiam conuersionem emendabat multoties eos qui male dispositi erant, per hoc docens nos, quoniam omne tempus & omne opus potest nobis tribuere utilitatem, hoc autem videntes pharisæi indignati sunt, de quibus subditur. *Et vi. pha. di. disci. eius: Quare cum publicanis, &c.* Notandum quod cum discipuli visi sunt peccare, Christum alloquuntur, dicentes: Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere in sabbato. Hic apud discipulos Christo detrahunt, quæ omnia malignantium erant & volentium separare à doctore corda discipulorum. Raba. Duplici autem errore tenebatur: quia & se iustos arbitrabatur, qui superbia fastu à iustitia longè discesserant: & eos criminabantur iniustos, qui respicendo à peccatis iustitiæ appropinquabant. Aug. de con. euang. Lucas autem aliquanto differentius hoc videtur commemorasse, secundum quem pharisæi dicunt discipulis, Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis? Christo & discipulis eius hoc obiectum in sinuans, Sed cum discipulis dicebatur, magis magistro obijcitur, quem sectado imitabatur. Vna est ergo sententia, & tanto melius in sinuata, quanto quibusdam verbis manente veritate mutata. Hier. Neque verò in pristinis permanentes veniunt ad Iesum, vt pharisæi & scribæ murmurant, sed penitentiam agentes: quod & præsens sermo domini significat, vnde sequitur: At Iesus audiens ait: *Non, &c.* Raba. Scipsum medicum dicit, qui miro medicandi genere propter iniquitates nostras vulneratus est, vt vulnus peccatorum nostrorum tanaret. Sanos quidem eos appellat, qui suam volentes statuere iustitiam, verè Dei iustitiæ subiecti non sunt. Male haec nates eos vocat qui suæ fragilitatis conscientia deuicti, nec per legem videntes se iustificari, penitendo se submitunt gratiæ Dei. Chriſt. in ho. Postquam à communibus opinionibus eos allocutus est, alloquitur eos ex scripturis, cum dicit: *Emite quem discite quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium.* Hiero. De propheta, scilicet Osæ sumens testimonium iugillat scribas & pharisæos, qui se iustos æstimantes peccatorum & publicanorum consortia declinabant. Chriſt. in ho. Ac si dicat: Cur accipitis me, quando peccatores corrigo?

ergo & Deum patrè ex hoc incusate. Sicut enim ille vult peccatorum emendationem, ita & ego, & sic offendit non solum non esse prohibitum quod incusabant, sed & secundum legem maius esse sacrificio, non enim dixit: Misericordiam volo, & sacrificium: sed hoc iniunxit, illud autem eiecit. Glo. Non tamen deficit Deus sacrificium, sed sacrificium sine misericordia, faciebatur autem pharisæi sæpe sacrificia in templo, vt iusti apparent coram populo: sed non exercebant misericordiz opera, in quibus probatur vera iustitia. Raba. Admonet itaque eos vt per opera misericordiz sibi metipsis supernæ misericordiz præmia requirant, & non contemptis pauperum necessitatibus per oblationem sacrificiorum se Deo placere confidant, vnde dicit: *Emite, scilicet, à temeritate stultæ vituperationis, ad diligentiore scripturæ sanctæ meditationem, quæ misericordiam maxime commendat: vnde & sum de misericordia exemplum eis proponit, dicens: Non enim veni vocare iustos, sed pec.* Aug. de con. euang. Lucas addidit in penitentiam, quod ad explanandam sententiam valet, ne quisquam peccatores, ob hoc ipsum quod peccatores sunt, diligi arbitretur à Christo: cum & illa similitudo de ægrotis bene intimer quid velit Deus, vocando peccatores, tanquam medicus ægros, vtique vt ab iniquitate tanquam ab ægrotine salui fiant, quod fit per penitentiam. Hila. Omnibus autem Christus venerat, quomodo ergo non se iustus venisse dicit? Erant ergo quibus necesse non erat vt veniret, sed nemo iustus ex lege est: ostendit ergo inanem iustitiæ iactantiam: quia sacrificiis infirmis ad salutem, misericordia erat vniversis in lege positus necessaria. Chriſt. in ho. vnde ironice videtur ad eos loquens, sicut cum dicitur: Ecce iam Adam factus est quasi vnus ex nobis. Quoniam enim nullus iustus erat in terra, Paulus significat, dicens: Omnes peccauerunt & egent gloria Dei. In hoc autem illos mitigauit, qui vocati erant, quasi dicat. Tantum renuo. abominari peccatores, qui propter eos solos adueni. Raba. Vel quia qui iusti erant sicut Nathanael & Ioannes Baptista, non erant ad penitentiam inuitati. Vel non veni vocare iustos falsos, qui de iustitia sua gloriantur vt pharisæos: sed illos, qui se peccatores recognoscunt. Per Matthei autem & publicanorum uocationem, fides Gentium exprimitur, quæ prius mundi lucris inhiant, & nunc spiritualiter cum domino reficiuntur: per superbiam pharisæorum, inuidia Iudæorum de salute Gentium, vel Mattheus significat hominem terrenis lucris inhiantem: quem videt Iesus, dum oculo misericordiz respicit. Mattheus enim interpretatur donatus, Leuita, assumptus: penitentis autem à massa perditorum assumitur, & gratia Dei ecclesie donatur. Et ait illi Iesus, Sequere me, vel per prædicationem, vel per scripturæ admonitionem, vel per internam inspirationem.

S. HILARII EPISCOPI Pictaorum superioris Euang. expositio.

ET cum transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in teloneo Mattheum nomine, & ait illi: Sequere me, & reliqua. Mattheum publicanum sedentem

tem in teloneo sequi se iubet, & cœdendens in domum conuiuium instruit, & cum eo publicanorum & peccatorum turba discumbit: pharisæis discipulis obiurgantibus, cur magistro cum publicanis cibus esset. Quibus respondit: Sanis medico opus non esse, sed curatione ægrotos indigere: euntēque iubet dicere quid sit, misericordiam malle quàm sacrificium. Publicanorum nomen ex vita est, qui relictis legis operibus, gerere se vlti communi & publico maluerunt. Ergo è domo, id est, ex peccatis corporis, Mattheum Dominus etocauit, in cuius mentem ingressus recumbit. Hic enim idem Euāgelij istius scriptor est, & de peccati sui domo exiens, Dominum ipse suscepit, interiore eius habitatione illuminatus, intra quem Euāgelicis cibus peccatoribus & publicanis conuiuium diuitem copia præparatur. Accumulatio deinde agit Iudæos, Dominum publicanis & peccatoribus communicare, quibus ille operio infidelitatis velamine verba legis exprōplit. Si quidem ægrotis opem ferre, & medicinam egentibus præstare: eis autem qui se sanos existimarent, necessariam curationem nullam esse. Sed vt intelligerent, neminem suorum sanum esse, admonuit vt scirent quid esset: *Misericordiam volo, non sacrificium*: legem scilicet sacrificiorum obseruatione deuinctam opem ferre non posse, sed salutem vniversis in misericordiz indulgentia referuari. *Non enim veni iustos vocare, sed peccatores in penitentiam.* Omnibus venerat, quomodo ergo non se iustus venisse dicit? Erant ergo quibus necesse non erat vt veniret? Sed nemo iustus ex lege est. Ostendit ergo inanis iustitiæ esse iactantiam: quia sacrificiis infirmis ad salutem misericordia erat vniversis in lege positus necessaria. Nam si iusticia fuisset ex lege, venia per gratiam necessaria non fuisset.

S. HIERONYMI PRESBYTERI in idem Euang.

ET cum transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in teloneo, &c. Cæteri euangelistæ propter verecundiam & honorem Matthei, noluerunt eum nomine appellare vulgato, sed dixerunt Leui: Duplici quippe vocabulo fuit. Ipse autem Mattheus secundum illud quod dicitur à Salomone: Iustus accusator est sui in principio sermonis. Et in alio loco: Dic tu peccata tua vt iustificeris: Mattheum se & publicanum nominat: vt ostendat legentibus nullum debere salutem desperare, si ad meliora conuersus sit: cum ipse de publicano in apostolum sit repente mutatus. Arguit in hoc loco Porphyrius & Iulianus Augustus, vel impetium historici mentientis, vel stulticiam eorum qui statim secuti sint saluatorem: quasi irrationabiliter quemlibet vocantem hominem sint secuti: cum tantæ virtutes, tantæque signa præcesserint, quæ Apostolos antequam crederent vidisse, non dubium est. Certe fulgor ipse, & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat: ex primo ad se videntes trahere poterat aspectu. Si enim in magnete lapide & succinis hæc esse vis dicitur: vt anulos, & stipulam, & festucas sibi copulent: quanto magis dominus omnium creaturarum ad se trahere poterat, quos volebat? *Et factum est discumbentem eo*

in domo: ecce multi publicani & peccatores venientes discum. &c. Videbant publicanum à peccatis ad meliora conuersum, locum inuenisse penitentiam: & ob id etiam ipsi non desperant salutem: neque vero in pristinis vitiis permanentes, veniunt ad Iesum, vt Pharisæi & scribæ murmurant: sed penitentiam agentes, vt sequens domini sermo significat, dicens. *Misericordiam volo, & non sacrificium, non veni vocare iustos, sed peccatores.* Ibat autem Dominus ad conuiuium peccatorum, vt occasionem haberet docendi: & spirituales inuitatoribus suis præberet cibos. Denique cum frequenter pergere ad conuiuium describitur: nihil refertur aliud, nisi ibi fecerit, quid docerit: vt & humilitas domini eundo ad peccatores: & potentia doctrinæ eius in conuersione penitentium demonstraretur. Quod autem sequitur: *Misericordiam volo, & non sacrificium*: Er: Non veni vocare iustos sed peccatores: de propheta profereus testimonium, iugillat scribas & pharisæos: qui iustos se æstimantes, peccatorum & publicanorum consortia declinabant.

S. IO. CHRYSOSTOMI Episcopi Constantinop. in superioris Euang. Homil.

ET cum transisset inde Iesus, vidit hominem, &c. Ex homil. 31. Quam ingens signum mirabili curatione paralytici fecisset, nullam ibi moram contraxit, ne scribæ maiori, videntes ipsum, arderent inuidia: sed recessit vt turbationem eorum mitigaret, quod nobis quoque faciendum est. Non enim debemus cominus in aduersarios insurgere, sed vlcibus eorum mederi cedentes, vt dolor eorum mitigetur. Sed cuius rei gratia non cum Petro, simul ad Ioanem, & alios discipulis ipsum vocauit? Certè quemadmodum tunc ad illos accessit, vocauitque, quando obtemperaturos sciebat: sic Mattheum quoque nunc vocauit, quando miraculorum fama per Dominum minime reluctatorem videbat. Qua de causa etiam Paulum post resurrectionem piscatus est. Nam, qui corda scrutatur, & occulta mentium perspiciit, is etiam quando vnusquisque ad obediendum paratus erat, non ignorauit: propterea non continuè incipiens, quando durior fuit, sed post mille miracula, & insignem, atque prouulgatam famam, aptiorem iam ad obtemperandum vocauit. Sed non est ab re, grandem Euangelistæ philosophiam admirari, qui antea vitam suam non celauit, & nomen suum adscriptit, quod alij, mutata appellatione, occultauerunt. Sed cur dixit in teloneo sedisse? Virtutem vocantis voluit ostendere, qui non imposito adhuc sine prauæ publicanorum conuersationis, è medio malorum pelago ipsum abstraxit, sicut beatum Paulum quoque furentem, ac omni rabie ardentem, & ignem Ecclesie inferentem, reduxit, quam vocantis virtutem, ad Galatas scribens expressit, quum dicat: Audistis, fratres, aliquando conuersationem meam in Iudaismo: quia supra modum persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam ipsam. Piscatores quoque à medijs operibus suis vocauit. Sed piscatura quoddam artificium est, quod quauis rudiorum hominum sit, nihilominus non vituperatur: publicanorum autem studia, & exercitatio impudentiæ, ac crudelitatis.

liratis plena sunt, quæstus nota illiberalis, turpis quædam mercatura, imò rapina lege seculari concessa, quæ omnia non erubuit Dominus, si sibi amicum fecit publicanum: nec mirum, quando nec meretricem erubuit, quam nõ à fornicatione solum eripuit, verumetiam pedes osculari permisit. Venit enim non vt corpora solum curaret, verumetiam multis magis, vt ægrotis animis incolumitatem præstaret: quod planum in paralytico fecit, cuius cum peccata dimiserit, tunc ad Matthæum accessit, ne turbaretur, si publicanum viderent in Discipulorum consortia collocatum. Nam qui potest delictorum dissoluere vincula, cur mirum est, si peccatorum, Apostolum fecit? Vidisti virtutem vocantis, discere non vocati obedientiam. Non enim repugnauit, nec ambigendo secum dixit: putasne publicanum, peccatoremque me rectè absque fraude vocauerit? Non est enim huiuscemodi humilitas laudabilis, sed confestim ira obtremperauit; vt nec domū quidem ad communicandum rem cum suis profectus sit, verum sicut piscatores, prius retibus vna cum nauigio, atque patre relictis, sic iste, publico officio, & quæstu relicto, sequebatur; sic præparatum animum, atque præmeditatum ostendens, sic ab omni seculari negotio seipsum eripiens, mirabili hac obedientia testimonium vocanti perhibuit, quod oportune ipsam vocauerit. Sed cur iam, inquit, non de omnibus scripsit, quomodo vocati sunt, sed de Petro, Iacobo, Ioanne, atque Philippo solum, de cæteris verò nihil? Quia isti maxime in humili artificio, atque turpi quæstu versabantur. Quid enim publicano peius, aut piscatura humilior? Philippum etiam non fuisse insignem, à patria eius planum fieri potest, idcirco de his maxime scribitur. Quæ de causa cum laudabilia narrat, suspectos habebis? præsertim cum multa signa, & miracula breuiter transcurrant, crucis verò pabulum, quod opprobrii plenum esse videbatur, exactissime persecuti sunt, discipulorumque studia, artificia, quæstus, contemptum, & ipsius magistri progenitores, qui turpitudine aliqua detinebatur, magna voce in medium proferunt. Patet ergo quanta sibi esset cura veritatis, quum nihil ad gratiam, nihil ad ostentationem ambitiosè concisipserint. Verum Matthæus, honorem quoque non minimum consequutus est. Mensa enim Domini continud dignatus, poterat facile maiore quoque sperare, qui videbat iam se libere cum Domino conuersari, quauis Iesus non cum illo solum ad mensam accubuerit, sed aliis quoque cum multis, quod sibi cuiusdam à nobilitatibus dabatur, qui peccatores depellendos esse censebant: sed nec ipsum celarunt Euangelistæ, quod ab improbis, atque inuidijs ad infamiam dicebatur. Concurrunt autem quasi ad consortem artificij multi publicani, quos Matthæus lætitia non parua propter accessum Christi inuitauit, Domino ita disponente, qui omne genus curationis, animorū exhibuit, nec disputando solum, aut ægrotos curando, atque inimicos redarguendo: verumetiam comedendo, atque bibendo, multos à vitijs ad virtutem reduxit, vt nos doctiores his, omnibus efficeret. Nõ enim tempus, nec opus, ex quo non possimus vtilitatem subducere. Et quædam, quæ tunc apposta erant, iniuste, atque rapaciter fuerunt acquisita, non repulit ea tamè Dominus, sed assumpsit ex illis. Magnū enim lucrū oriebatur, quini-

mo eodem tecto, eademque mensa cū peccatoribus vitur. Hæc certè bonū medicum decet, qui nisi laborantium putredinem ferat, non potest eos doloribus liberare, sed dominus malam multorum de se existimationem ad quam deuenerunt quoniã cum publicanis in domo publicani comederet, non timuit. Illi autem exprobrabant dicentes; Ecce homo edax, & vini potator, publicanorum amicus, & peccatorum. Audiant hæc, qui magnam sibi per ieiunium gloriam adipisci student, discantque dominum edacem, vini que potatorem appellatum non erubuisse. Omnia enim hæc despiciebat, vt ad finem optatum perueniret sicut & factus est. Nam & conuertit omnino, & multo meliorem publicanum effecit. Et, vt discas quantum aliis quoque profuit, quando in domo Matthæi cum publicanis accubuit: audi quid Zachæus dicit, alius quidem publicanus, qui cum Christi verba percepisset dicentis; Hodie in domo tua oportet me manere: summa iucunditate persusus meditatem substantiæ pauperibus tribuit, & si cuiquam aliquid calumniosè abstulit, reddidit quadruplum. Ad quæ Iesus; Hodie salus huius domui facta est. Rectè enim diximus, omni ex te meliores homines posse fieri. Sed quomodo, inquit, Paulus præcipit, si quis, quum frater nominetur, sit fornicator, vel rapax, cum eo non comedere; Primum quidem nõ patet, si magistri etiam hæc à Paulò præcepta sunt, sed nõ fratribus solum; deinde nondū erãt omnino facti fratres, quos vitandos dixit. Ad hæc ad consortiū statum iam ascitos, tunc vitare iubet, quum in malis perseuerant. Publicani autem illi ab illicitis conuersi, iam meliora proferebantur, verum nihil horum Pharisæos meliores fecit sed discipulos aggreduuntur, dicentes; Cur cum publicanis, & peccatoribus magister comedit vester? Ita quando discipuli deliquisse in aliquo videbantur, Christum alloquuntur; Ecce, inquit, discipuli tui faciunt, quod non licet in sabbato facere. Hic verò ad omnes discipulos Christo detrahūt, quæ omnia malitiosè agebant, volentes à magistro discipulorum multitudinem subducere. Quid autem immensa sapientia domini ad hæc; Non indigent, inquit, valentes medico, sed qui malè habent. Perpendis quomodo ad propositum maledicta eorum cõuertit. Illi culpe dabant quoniam cum huiuscemodi hominibus conuersabatur: ipse verò contra non indignum esse aiebat conuersari cum iis, qui medici misericordia indigebant. Quare non præcõnã culpa: eorum hæc esse ostendebat, sed principale propositum suum, & laude maxima dignum. Sed ne videatur turpitudinem vocantis annexere, cum dicat malè agentes, medico indigere: illud adiecit increpans ipsos, ac dicens; Euntes discite, quid est misericordiam volo, & non sacrificium. Quod dicebat; vt paruum eos scripturarū habere ostenderet peritiã; quæ propter acriori quoque oratione vsus est; non commotus ipse, nequaquam, sed vt illos commoueret: & quantum potuisset dicere, Non vidistis me paralytici membra firmasse, peccatorum nexu dissoluisse: nihil tamen horum, sed communibus, & probabilibus primò vitur. Denique scripturas in medium adducit; cum enim dixerit, non eis, qui rectè valent medico opus esse; sed eis, qui malè valent, & hinc occultè seipsum esse medicum declarauerit: tunc adiecit; Euntes discite quid est misericordiam volo, & non sacrificium, hoc & Paulus

Paulus facit. Nam à communibus primò & probabilibus re cõfirmata, vbi dicit; Quis pascit gregem, ac ex lacte eius non comedit? tunc scripturarum testimonium adduxit; In lege nãque Moyrorum testimonium adduxit; Non frenabis bouem triturantem: sic dominus euangelium annuntiatoris concessit ex euangelio viuere; at verò ad discipulos aliter dicit: in signorum memoriam reducit, dicens; Obliti estis panum, & hominum quinque milia, & corbium, quos tulistis? Non sic autem ad istos nunc ait, sed communis imbecillitatis meminisse facit, vt ex ipsorum numero eos etiam esse ostendat: quippe qui nec scripturarum peritiã habebat, & omnem virtutem negligentes, plurimum in sacrificijs confidebant, id enim occultius significas, breuiter tetigit, quod passim ab omnibus dicitur prophetis, cum dicat: Discite quid est misericordiam volo, & non sacrificium: quibus verbis probat illos esse, qui iniquiter agant, non se: quasi dicat, cuius rei gratia inculcatis me, qui peccatores ad virtutem reduco? aut cur patrem propter id ipsum non inculcatis? Quædam modum igitur alibi simili argumento vtens, dicebat; Pater meus vsque modo operatur, & ego operor: sic in hoc loco, Euntes, inquit, discite quid est misericordiam volo, & non sacrificium: vt enim ille hoc vult, inquit, sic & ego. Vides illa quidem superflua, hanc verò necessariam. Neque enim misericordiam volo, inquit, & sacrificium, sed misericordiam volo, & non sacrificium. Alterum enim comprobauit, alterum reprobauit, ostenditque non modo non esse prohibitum, quod illi vituperabant, sed longè multò, quam sacrificia cautum. Quum igitur & à communibus, ac probabilibus sententijs, & à scripturis ipsos comprehensisset, adiecit; Non veni vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam. Quæ ironicè dicere videtur, sicut illud; Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis. Et iterum; Si iustum non dicam tibi. Nam neminem in tertis iustum fuisse aperuit Paulus, vbi dicit; Omnes enim peccauerunt, & egent gratia Dei. Verum quod hic dicitur, vocatorum conciliationem respicere videtur: ad eum enim procul abest, ne peccatores adueniret, vt eorum causa solum aduenisse testetur: & ne his verbis resupinos, ac desides faceret, quia peccatores appellauit, ad penitentiam conuerti adduxit. Non enim, vt in peccato permaneremus, aduenit, sed vt commutati meliora eligeremus.

PETRI CHRYSOLOGO

Episcopi Rauen. in superius Euang. de Matthæo, & Christo cum publicanis manducante, Serm. 1.

Quod sit virtutibus cognata paupertas, terrena, & cælestis comprobatur disciplina. Athleta ad luctum nudus accedit; conflagit cum fluctibus nauta nudus; miles in acie non nisi expeditus in rebus est; antè contemnit. Est ergo virtutibus cognata paupertas: & si paupertas virtutum patrens, virtutum socia sic habetur, sapere conuenit, quare Christus ad virtutis officium pauperes sic elegit. Petrus, & Andreas, Iacobus, & Ioannes, germanitas combinata, imò cõgeminata paupertas,

in Apostolorum principes eliguntur; pauperes cæstu, loco humiles, viles arte, obfcuri vita, labore communes, addicti vigilijs, fluctibus rancipati, negati honoribus, iniurijs dati, præsidij retis, solo piscium captu victum, vestitumque cõquirentes. Sed in istis quantum vilis mundanus videbatur aspectus, preciosas tantum animas Dei intuitus, tunc videbat, Erant censu pauperes, sed innocentia locupletes; loco humiles, sed sanctitate sublimis; viles arte, sed simplicitate preciosi; obfcuri vita, sed vitæ merito perlucens; labore communes, sed proposito singulares; addicti vigilijs, sed ad cælestes victorias iam vocati; fluctibus micipati, sed fluctibus nõ demersi; negati honoribus, sed ditari magis honoribus, non negati; iniurijs dati, sed iniurijs non relictis; captores piscium, sed piscatores hominum iam decreti. Venite, inquit, & faciam vos fieri piscatores hominum; vt vitalis escæ iactu, vt hamo cælestis verbi, de mortis gurgite animas ad lucem tollerent sempiternam. Captores piscium sunt hominum piscatores; de labore transeunt ad laborem, quia labor nescit lassescere meditando. Omnia, quæ de vsu veniunt, non fatigat. Virtus exercitio perseuerat. Hinc est, quod Apostolos suos Christus humanis laboribus exerceri voluit, vt eos indefesso redderet in diuinis; voluit eis Deus manere fortitudinem, de exercitio præstare virtutem: & quia fructus prouenit ex labore, voluit eos labores non perdere, sed mutare: ipse autè illis vsum laboris indulgit, qui postea eis tolerantiam dedit virtutis. Hinc est, quod & regna, gentes, carceres, vincula, tormenta, mortes, sæuientes homines terris omnibus sic vicerunt. Diximus quòd in Apostolis amica virtutum, Deo chara sit electa paupertas. Matthæum de telonio diuitem, de vsuris locupletem, lucris sæculi onustum, quòd in Apostolatum Christus elegerit, quid dicemus? Hodie Matthæus de seipso sic cepit. Et, cum transiret inde Iesus, vidit hominem, & c. Matthæus publicanus generat nobis nõ parua suis quæstionibus quæstionem, & magnum nobis negotium sua negotiatione proponit. Sed dicit aliquis; Quam quæstionem? Quod negotium? Deus suscipit pauperes, sed diuites non repellit. Habentes suscipit, & ad se attrahit non habentes. Abraham diues, diues Iob, David diues. Et quid Abraham beatus? Quid Iob? Quid David sanctus? Nam & Abraham post terrenos mæores pijs animas, & reuolantes ad cælum in gremium suæ consolationis includit. Et Iob in ipsis diuitiarum machinis diabolum & ipse vicit, & nobis vincendi eum reliquit exemplum. Abraham sic possedit diuitias, vt eas sæpè & oblatas contemneret, & calcaret; & sic diligeret possidere diuitias, non à diuitijs possideri: habere eas ad largitatis materiam, non ad cupiditatis incendium. Sed ad hæc responderetur: fuerunt sanctis innocentes diuitijs, vt pote à Deo datæ, non turpiter acquisitæ; concessæ ad vsum vitæ, non ad mortis vlturam. Matthæum verò publicanum diuitijs sic cupiditatis afflavit; qui tendit ad philosophiam, totum, quod in rebus est, antè contemnit. Est ergo virtutibus cognata paupertas: & si paupertas virtutum patrens, virtutum socia sic habetur, sapere conuenit, quare Christus ad virtutis officium pauperes sic elegit. Petrus, & Andreas, Iacobus, & Ioannes, germanitas combinata, imò cõgeminata paupertas,

* forte, implere
cabat liquens
vel aliquid
eiusmodi.

quærat altius, facit altissimam quæstionem, & non tantum quæstionem, sed & scandalum: sicut illo tempore circumstantium patefecit intentio. Quomodo enim infirmitas non laboraret humana, quâdo videbat apud Christum pecuniâ sic valere, vt daret fraudulento fidem, venali gratiam, cupiditatis magistro officium largitatis, doctori scenoris magisterium sanctitatis, publicano seculi cælestis secretum? Vrebat videntes, quod vsura, quæ vastat terram, tollebat ad cælum; & hanc, quam detestantur homines, deitas aduocabat. Sic autem fensisse tunc videntes, aperit Matthæus ipse, qui dicturus vera de se, nō potuit hæc tacere. *Pharisæi autem videntes, dicebant discipulis eius; Quare cum publicanis, & peccatoribus manducat magister vester?* Et hoc dicebat Pharisæi, vt esset magnum malum, quod & malis poterit displicere; & si erat nefas, publicanos Christo participes vel in cibo esse; diuinis sociare, quid erat, publicanus? Fratres, in quæstione hac ingenium laboraret interpretis, si non ipse Dominus, cui sit ipsa quæstio, totum, quod est quæstionis, auferret. Repetamus ergo ordinem lectionis: Christus quare ad Matthæum venerit, audiamus; *Cum transiret inde, vidit Iesus.* Non dixit, cum staret ibi; transiuit, & pertransiuit inde Iesus, ne Matthæus remaneret ibi: transiuit inde Iesus, ne Matthæus ibi taliter permaneret. *Vidit hominem.* Non dixit, vidit Matthæum; quia in Matthæo hominem liberarat, hoc est, homines, quos pecunia possidebat, seruire Deo nequeunt pecuniæ seruitutes. Non potestis, inquit, Deo seruire, & mammonæ. *Veni, sequere me.* Non dixit, affer ad me, quia Matthæum, non Matthæi sacculos requireret. *Veni, sequere me.* Hoc est, deponere pondera, distumpere vincula, solue laqueos. *Me sequere.* Quare te, perde vsuram, vt te valeas inuenire. Sed iam Pharisæis quid respondere, audiamus; *Non est opus, inquit, sanis medicis, sed male habentibus.* Ecce quare ad Matthæum venerat Christus, vt avaritiæ curaret vulnera, vt sanis sanaret vsuram. *Enimvero, inquit, discite, quid est, misericordiam volo, & non sacrificium?* Misericordiam voluit, vt Matthæus, quod tulerat per misericordiam, in misericordias prorogaret; & inde rediret penam, vnde comparauerat culpam. *Non veni vocare iustos, sed peccatores.* Sic dicens, non repulit iustos; sed iniustos, qui seruistis mentiebantur, exclusit. Christus ergo, quod ad peccatores venit, peccata delere voluit, non peccatoribus voluit commanere. *Quod est dare vitam mortuo, hoc largitatem tribuere est avaro.* Itaque Christus, quod ad Matthæum vocat, non est illa pecuniæ ratio, sed est ratio tota virtutis. Denique Matthæus mox factus est terræ pauper, vt diues haberetur in cælo.

EIVSDEM DE EISDEM

Sermo 2.

Hodierna Evangelica lectio Matthæum publicanum sic in Apostolum commutauit, vt, qui erat fraudator pecuniæ, fieret gratiæ distributor; & de impietatis schola ad pietatis magisterium perueniret, fieretque doctor misericordiæ, qui avaritiæ fuerat institutor. *Dum transiret Iesus, benedixit transibit ludæam, vt veniret ad gentes; præteribat synagogam, vt ecclesia permaneret; præteribat carnem patriam, vt dei-*

tatis suæ remearet ad sedem. In Christo, fratres, transitoria est carnis iniuria, in quo diuinitatis honor est sempiternus. *Dum transiret inde, vidit hominem.* Vidit plus diuinis oculis, quam humanis. *Vidit hominem.* Vt peccata hominis non videret. Vidit opus suum, vt despiceret opera peccatorum. Vidit illum Deus, vt ille videret Deum. Vidit illum Christus, vt ille pecuniæ lachras amplius non videret. Vidit illum Christus sedentem, quia pressus cupiditatis pōdere, surgere non valebat. Fratres, deterius sedebat in telonio publicanus iste, quàm paralyticus, de quo ante diximus, iacebat in lecto. *Quia ille carnis partiebat paralyticus; iste mentis in illo fuerat compago turbata membrorum; in isto totus ordo fuerat sensuum dissipatus: ille iacebat captus carnis, sedebat corpore, & animo iste captiuus: ille doloribus succumbebat inuitus; iste vitis voluntarius seruebat; iste sibi innocens avaritiæ videbatur in crimine: ille se cognoscebat inter vulnera peccatorum; iste luorum cumulat peccata; ille dolorum gemitibus peccata delebat. Merito igitur paralyticus dicitur; cōfide, fili, dimittitur tibi peccata tua, quia cōpensat delicta doloribus: publicano autē dicitur; *Veni, sequere me.* Hoc est, vt sequendo me, repares, quod, cōsequendo pecuniâ, perdidisti. Sed dicit aliquis; *Quare publicanus, quia maior videtur in crimine, maior habetur in munere?* Nā mox apostolatus certa præditus dignitate, non solum ipse accepit, sed aliis indulgentiam tribuit peccatorum; totum orbem splendore Evangelicæ prædicationis irradiat, & paralyticus sola dignus venia lux habetur. Vis nosse, quare plus consecutus sit publicanus? *Quia iuxta Apostolum, vbi abundauit peccatum, superabundauit & gratia.* Simul vt publicanus gentilis populi typum teneat, paralyticus Iudaici populi sit figura, qui hodiæque male valetudinis tenetur in lecto, vt nisi portatus fuerit fide gentium, oblati Christi miseratione sanctorum, Christiani populi crudelitate saluatus, ad domum fidei, ad domum patriæ nō possit peruenire. *Videntes autē Pharisæi dicebant discipulis eius; Quare cum publicanis, &c.* Arguitur Deus, quare inclinaret se homini, quare coniacet peccatori, quare esurit penitentiam, quare sitit reditum peccatorum, quare acceptat misericordiam fercula, quare sumit poculum pietatis. Fratres, venit ad prandium Christus, venit ad conuiuium vita, vt faceret secum conuiuere mortuos, iacuit resurrectio, vt de sepulchris surgent, qui iacebant, decubuit indulgentia, vt peccatores leuaret ad veniam, venit ad humanitatem diuinitas, vt ad diuinitatem veniret humanitas, venit index ad reorum prandium, vt humanitas præueniret reatus sententiam, venit ad languentes medicus, vt reficeret conuolens defessos, inclinauit pastor bonus humeros suos, vt ouem perditam saluaret reportaret ad caulas. Sed hoc Pharisæus desestatur, & arguit, qui prandium dominicum putat nō virtutis esse, sed ventris, non spiritus, sed carnis, non diuinæ bonitatis, sed voluptatis humanæ, terreni luxus, non gratiæ cælestis. Sic, sic se videt, qui Deum non videt. *Quis arguit medicum iacentibus coniacentem, nisi humanæ salutis inimicus? quis pastorem subnixum lasso pecori reprehendit, nisi qui lucrosi gregis amorem nescit, quis iudicem de pietate iudicat, nisi ille, qui fuerit desperatus; quis communionem Dei, nisi facile legus**

spem indulgentiam quis, nisi crudelis horrescit? *Quare magister vester cum publicanis, & peccatoribus manducat?* Et quis est peccator, nisi qui se peccatorum negat? Magis ipse peccator est, & vt verius dicam, ipse iam peccator est, qui se iam non intelligit peccatorem. Et quis iniustus, nisi qui se iudicat iustum? Legisti, Pharisæe, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. *Quandiu sumus in mortali corpore, & fragilitas dominatur in nobis, & si actu peccata vincimus, vincere peccata cogitationum non possumus, & iniustitias fugere; & si corporea possumus euitare, & si conscientiam malam deuincere valemus, culpas negligentia, ignorantia peccata quemadmodum possumus abolere? Pharisæe, confitere peccatum, vt Christi venire possis ad mensam; vt sit tibi panis Christus, & panis ipse frangatur in tuorum veniam peccatorum; vt fiat tibi poculum Christus, qui in tuorum delictorum remissionem funditur. Pharisæe, præde cum peccatoribus, vt possis prandere cum Christo: agnosce te peccatorem, vt tecum prandeat Christus: intra cum peccatoribus conuiuium domini tui, vt possis non esse peccator: intra domum misericordiarum cum Christi venia, ne cum tua iustitia extra domum misericordiarum puniaris exclusus: agnosce Christum, audi Christum, audi dominum tuum, audi cælestem medicum, calumnias tuas peremptorie confutantes. *Non est opus sanis medicis, sed male habentibus.* Si vis curam, agnosce languorem. *Non veni vocare iustos, sed peccatores.* Si cupis misericordiam, confitere peccatum. *Euntes, inquit, discite, quid est, misericordiam volo, & non sacrificium.* Christus misericordiam vult, & non sacrificium: aut quod sacrificium queret, qui, vt te quereret, sacrificium factus est ipse? *Non veni vocare iustos, sed peccatores.* Non repulit iustos, sed, quia sine Christo innocens non habetur in terris. *Non veni vocare iustos, sed peccatores.* Sic dicens non repulit iustos, sed, quia omnes reperit peccatores, audi Psalmistam, Dominus de cælo prospexit super filios hominum: vt videat si est intelligens, aut requirit Deum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est, qui faciat bonum, non est vlque ad vnum. Fratres, simus, simus peccatores confessione nostra, vt Christi venia non simus peccatores.*

BEDAE VENERABILIS

presbyteri de eadem lectione, Homilia.

Legimus Apostolo dicente, quia omnes peccatores & egent gloria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius. *Qui & iterum inestimabilem eiusdem gratiæ magnitudinem commendans, ait: Vbi autem abundauit peccatum, superabundauit & gratia: quia nimirum quanto grauiorem dominus in electis suis peccatorum languorem curauit, tanto ampliore cunctis gratiæ medentis potentiam monstraui. Vnde & ex lectione euangelicæ audiuius, quia sedentem in telonio Matthæum, ac temporalibus curis intentum, repente miseratus dominus vocauit, & de publicano iustum, de telonario discipulum fecit, quem etiam proficientibus eiusdem gratiæ incrementis, de communi discipulorum numero ad apostolatus gradum promouit, nec solum prædicandi, verum etiam scribendi euangelium illi ministerium commisit:*

vt qui curam terrestrium omiserat negotiorum, cælestium talentorum dispensator esse inciperet. Quod ob id vitæ prouidentia superna fieri idiospouit, vt nullum enormitas peccatorum suorum, nullum numerositas scelerum, a speranda venia reuocaret, cum hunc tantis mundi nexibus absolutum: tam cælestem factum conspiceret, vt communicato cū angelicis spiritibus vocabulo, euangelista nominaretur & esset. *Vidit, inquit, Iesus hominem sedentem in telonio Matthæum nomine, & ait illi, Sequere me.* Vidit autem non tam corpore intuitus, quam interne miserationis aspectibus, quibus & Petrum negantem vt reatum suum cognoscere ac desistere posset, respicere dignatus est quibus populum suum Ægyptia seruitute depresso, vt eriperet aspexit, dicens ad Moysen: *Videns vidi afflictionem populi mei, qui est in Ægypto, & gemitum eius audiui, & descendi liberare eum.* Vidit ergo hominem & miseratus est eum, qui humanis tantum studiis deditus, necdum angelico nomine dignus extiterat. Vidit sedentem in telonio, pertinaci videlicet animo temporalibus lucris inhiantem, *Matthæum, inquit, nomine.* Matthæus Hebraice, Latine dicitur donatus, quod profecto nomen illi apte cōgruit, qui tantum gratiæ supernæ munus accepit. Nec prætereundum est, quod idē Matthæus erat binomius: nā & Leui vocabatur, quod etiā nomē eidē gratiæ qua donatus est testimoniū perhibet. Interpretatur enim additus siue assumptus, significans quia assumptus est per electionem a domino, & additus ad numerū gradus Apostolici. Hoc autem illum nomine Matheus & Lucas in hac lectione magis appellare noluerunt, ne consortem operis Evangelicæ, de præfata conuersatione palam notabilem redderent. At verò vbi ad describendum duodecim Apostolorum catalogum peruenerunt, tacito Leui vocabulo, Matthæum illum aperte nuncupauerunt. Porrò ipse Matthæus, iuxta hoc quod scriptum est: *Iustus prior accusator est sui, venit amicus eius, & inuestigauit eum, vulgato se nomine vocat, cum de telonio vocatum narrat.* Sed & in decalogo Apostolorum cum additioem se publicanum cognominat. Thomas, inquit, & Matthæus publicanus, quatenus maiorem per hoc publicanis, & peccatoribus adipiscende salutis confidentiam præbeat. *Quam docenda formulam Paulus quoque secutus, ait: Quia Christus Iesus venit in hunc modum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Sed ideo misericordiam consecutus sum, vt in me primo ostenderet Christus Iesus omnem patientiam, ad exemplum eorum, qui credituri sunt illi in vitam æternam.* Vidit ergo Iesus publicanum, & quia miserandum atque eligendo vidit, ait illi: *Sequere me.* Sequere autem dixit imitare. Sequere dixit non tam incessu pedum, quàm executione morum. *Qui enim dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare: quod est non ambire terrena, non caduca lucra sectari, fugere honores, contemptum mundi omnem pro cælesti gloria libenter amplecti, cunctis prodesse, amare, iniurias nulli inferre, at sibi illatas patienter sufferre, sed & inferentibus à Domino veniam postulare, nonnunquam suam, sed conditoris semper gloriam querere, quotquot valet secum ad amorem supernorum erigere. Hęc & huiusmodi gerere, Christi est vestigia sequi. Et surgens, inquit, secutus est eum.*

Non

* forte, immiseri cordiam.

Serm. 30.

Luc. 12.

Exod. 3.

Marci 2. Luca 5.

Marci 3. Luca 6.

Prou. 18.

Matth. 10.

1. Tim. 1.

1. Ioan. 2.

BEDÆ VENERABILIS.

792

Non est mirandum, quod publicanus ad primam iubentis Domini vocem, terrena quæ curabat iurata reliquerit, opibûsque neglectis illius comitatu, quem nil diuitiarum habere cernebat, adhererit. Ipse enim Dominus qui eum foris verbo vocauit, intus inuisibili instinctu, vt sequeretur edocuit, infundens menti illius lumen gratiæ spiritualis, qua intelligeret: quia is, qui à temporalibus vocabatur in terris, incorruptibiles in cælis dare thesauros valeret. Surgens, inquit, secutus est eum. Surrexit, vt sequeretur: dimisit caduca quæ gerebat, vt conferretur æterna, ad quæ illum veritas inuitabat, quale est illud: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus: *Et factum est discumbente eo in domo, ecce publicani & peccatores venientes, discubebant cum Iesu & Discipulis eius.* Vnius publicani conuersio, multis exemplum penitentia ac indulgentiæ publicanis, & peccatoribus tribuit. Non enim dubitandum: quia publicani ac peccatores esse desisterant, qui cum Iesu & discipulis eius discubebant: nec si in peccatis perseverare decerneret, ei qui sine peccato est conuerti auderet. Publicani quippe vocantur, qui vel publicis sceleribus fœdantur, vel publicis implicantur negotiis, quæ sine peccato, aut vix, aut nullatenus valent administrari. Et pulchro satis præfatio, qui Apostolus & doctor Gentium erat futurus, in prima sua conuersione peccantium post se gregem trahit ad salutem: officiumque Euangelizandi, quod proficiente merito virtutum erat expleturus, à primis iam fidei suæ rudimentis incipit. Neque enim solum qui fratrem verbo erudit: sed etiam qui exemplo ad meliora conuertit, ministerium gerit doctoris. Denique idem publicani non tunc solummodo cum Domino discubebant, verum & deinceps abiectis secularibus negotiis, ad imitationem Matthæi illum sequi gaudebant, teste Euangelista Marco, qui dicit: Multi publicani & peccatores discubebant cum Iesu & discipulis eius. Erant enim multi, qui & sequebantur eum. Notandum autem quod Lucas hæc referens dicit: quia Dominus in domo eiusdem Matthæi cum publicanis discubuerit, & quia ipse conuiuium illi magnum parauerit. Qui quidem Matthæus quædam ad generale iudicium respicit, congruam beneficiis cælestibus vicem repondit, vt à quo perennia bona sperabat, illi sua temporalia commodaret: eumque corporalibus epulis reficeret, quo ipse donante gustum spiritualis acceperat suauitatis. Porro si altiore intellectu, quæ gesta sunt, indagare cupimus, non tantum in domo sua terrestri conuiuium Domino corporale exhibuit, sed multo gratius illi conuiuium in domo peccatoris sui per fidem ac dilectionem parauit, ipso attestante, qui ait: Ecce ego fero ad ostium, & pulso. Si quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Stat quippe ad ostium Dominus, & pulsat cum memoriam suæ voluntatis, vel per os docentis hominis, vel per suam intus inspirationem nostro cordi infundit. Audita autem voce eius, ianuam vt recipiatur aperimus, quædo illius siue secretis, siue apertis admonitionibus libenter assensum præbemus, & his perniciendis, quæ facienda cognouimus operam damus. Intrat vero, vt & ille nobiscum, & nos cum illo cœnemus: quia in cordibus electorum per amoris sui gratiam inhabitat, vt & ea semper luce suæ præsentia re-

ficiat, quatenus ad superna desideria magis magisque proficiat, & studiis eorum cælestibus quasi gratissimis dapibus ipse pascatur. Sequitur: *Et videntes pharisæi, dicebant Discipulis eius: Quare cum peccatori us & publicanis manducat Magister vestrorum?* Duplici errore tenebantur pharisæi, cum magistro veritatis de susceptione peccatorum detrahebant: quia & se iustos arbitrabantur, qui superbiæ fastu à iustitia longe discesserant: & eos criminabantur iniustos, qui respiciendo peccatis non parum iam iustitiæ propinquabant. Inuidia namque fraternæ salutis obcecata recolebant, quia publicanus erat Matthæus, publicani & peccatores erant multi alij, qui cum Domino discubebant: sed meminisse nolebant, quia idem Matthæus, sicut Lucas scribit, relictis omnibus quæ gerebat, secutus est eum. Sed & alij publicani ac peccatores eo animo cum illo discubebant, quod illi deinceps adherere disponebant. Errabant ergo pharisæi, qui nec aliena, nec sua saltem corda nouerant. Sed qui nouit occulta cordis, qui venit quætere, & saluum facere quod perierat, & eos quos iam penitentes susceperat, amplius in fide confortat: & eos quos adhuc superbus tolerat & impios, ad humilitatis gratiam ac pietatis prouocat. Nam sequitur: *Non est opus valentibus medico, sed male habentibus.* In eo etenim quod male habentibus medicum se aduenisse testatur, augeat spem obtinendæ sanitatis, & vitæ eis, qui de peccatorum suorum languore turbati, saluatoris ac viuificantis magisterium iam sequi cœperant. In eo autem quod valentibus non opus esse medico dicit, illorum temeritatem redarguit, qui de sua iustitia præsumentes, gratiæ cælestis auxilium quætere detrahebant. Quis namque iustus esse poterit, vt diuina opitulatione non egeat, cum ille, qui in natis mulierum maior nemo est, de se Ioannes aperitissime dicat: Non potest homo à se accipere quicquam, nisi ei datum fuerit de celo. Dum vero subiungit: *Euentes autem discite, quid est misericordiam volo, & non sacrificium.* Iisdem pharisæis de falsa iustitia tumentibus, etiam consilium correctionis ostendit. Admonet namque eos, vt per opera misericordiæ sibi metipsis supernæ misericordiæ præsidia conquirant, & non contemptis pauperum necessitatibus, per oblationem se sacrificiorum dominum placare confidant. Proposuit autem eis testimonium de propheta, & hoc illos eantes discere iussit, eantes videlicet à temeritate stultæ vituperationis, ad diligentiorem scripturæ sanctæ meditationem: vt qui eum peccatores suscipientem cetera scripturarum decreta facere calumniabantur, ipsi se potius intelligerent quæ essent Dei præcepta nescisse, vel agnita non fuisse. Qui enim quotidie in templo oblationibus instans, nulla delinquentibus compassione miserabantur, patet profecto quia contra sermonem propheticum sacrificium potius quam misericordiam quærebant. At vero dominus qui, sicut scriptum est, pertransiuit beneficiendo & sanando omnes oppressos à diabolo, & quotiens templum intrauit, magis verbi languentes curare, etudire nescios, contumaces re: larguere, vel etiã foras deturbare, quam victimas studuit offerre, liquet vti que quia uoluntatis diuinæ, quam propheta monebat, iusta perfecit, misericordiæ scilicet opus exequendo, & non sacrificium celebrando. Quæ etiam reprehensio-

henforibus suis quare cum publicanis, & peccatoribus manducaret, rationem reddere non desepxit, vt vel sic eos à superuacua marmuratione cohberet, atque ad sequenda suæ pietatis dona prouocaret. Non enim, inquit, *veni vocare iustos, sed peccatores.* Idcirco igitur peccatorum conuiuia frequentabat, vt insidiatores suos docendo cælestes inuitaret ad epulas. Sed mouet forte aliquem, quomodo dominus dixerit non se uenisse ad iustos, sed magis ad peccatores uocandos, cum cunctis legentibus cõstet, quod etiam illos, quos secundum Mosaicæ legis instituta iustos inuenit, ad euangelicæ perfectionis culmen plurimos uocauit. Si enim solos peccatores, & non etiam iustos uocaret, nequaquam Nathanael discipulatus illius consors existeret, quem ad se primo uenientem tanta laude dignum putauit, vt diceret: Ecce uere Israelita, in quo dolus non est. Si non iustos uocaret, Petrus & Andream in Apostolatus arce non haberet, qui quanto amore iustitiæ flagrauerint, docuerunt cum ad testimonium præcursoris continuo dominum uidere & audire gauisi sunt. Quomodo ergo non uenit uocare iustos, sed peccatores, nisi quia, sicut Lucas hæc referens aperitius dicit, Non ueni uocare iustos, sed peccatores in penitentiam. Omnes namque electos ad regnum cælestis dominus uocat, sed illos solum ad penitentiam uocat, quos peccatis grauioribus inuolutos inuenit. Quos uero iustitiæ operibus ditatos reperit, non eos ad penitentiam præteritæ conuersionis, sed ad profectum magis uitæ perfectionis inuitat. Vocat peccatores, vt per penitentiam corrigantur: uocat iustos, vt magis magisque iustificentur. Quamuis & ita recte possit intelligi quod ait, *Non ueni uocare iustos, sed peccatores*, quia non illos uocauerit qui suam iustitiam uolentes cõstituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti, sed eos potius qui fragilitatis suæ conscij nõ erubescunt profiteri, quia in multis offendimus omnes. Si quos autem & de illis qui fallaciter sunt iusti, correctos uocat ad ueniam, etiam in illis implebitur eius sermo, quia non uenerit uocare iustos sed peccatores, id est, non elatos, sed humiles: non de sua iustitia inflatos, sed ei qui iustificat impium deuota mente substratos. Nam & tales ubi conuertuntur, nequaquam se iustos, sed peccatores necesse est sincero corde testentur. Liber autem meminisse, fratres charissimi, ad quantam Dominus arcem iustitiæ Matthæum, quem de publicanis actibus elegit, vt ipse remissionis peccatoribus ampliaret, aduexerit. Qualis nãq; sit factus ipse Apostolorum numerus, cui insertus est, docet: docet & ipsa gens Aethiopia, quam de finibus terræ ultimis ad sanctæ ecclesiæ societatem prædicando conuertit, ablutamque fonte baptismatis, de fusca formosam reddidit, quæ uitorum nigredinem exiit, ac virtutum decorauit ornata: docet ipsum Euangelium, in quo scribendo noni testamenti consecrauit exordium, cui speciali priuilegio donatum est, vt dominicæ incarnationis mysteria, quæ cuncti à seculo prophetæ futura præcinebant, ipse primus omnium iam facta descripsit, & credentibus legenda transmiserit. Quod uidelicet Euangelium ad ædificandam fidem ecclesiæ primitiue, quæ ex Hebræorum maxime populo collecta est, Hebræo sermone composuit. Dilatata autem per orbem ecclesiæ, & Græcis ac barbaris in eiusdem fidei uita-

tem confluentibus, curauerunt præfules fidelium, vt idem etiam Græcum, Latinumque transferretur eloquium: quomodo etiam Marci, Lucæ, & Ioannis euangelia, quæ deinceps Græca lingua ediderunt, mox in Latinum transfudere sermonem, quatenus hæc omnes per orbem nationes legere & intelligere possent. Testatur & Ezechiel propheta, quantum idem Matthæus inter præcipua sanctæ ecclesiæ membra effulserit, dum sub figura quatuor animalium admirabiles omnium Euangelistarum uirtutes, quas cælesti uisione didicerat, plenissimo sermone describit. Sed & Ioannes apostolus, qui erat vnus ex eis, & ipse uisione doctus spiritali, inter prima ecclesiæ sacramenta eorumdem Euangelistarum facit mentionem. Tantæ quippe erat dignitatis illi, qui redemptoris nostri facta, & dicta scribendo memoriæ traderunt, vt non solum propheticum, sed & Apostolico essent testimonio commendandi. Tantæ erant dignitatis, vt utriusque testamenti scriptura eis merito testimonium daret, eorumque gloriam cæli ciues non ante exortum tantummodo eorum, uerum etiam post inchoatum vel expletum sanctissimi munus operis, hominibus ad memoriam referret, & quanti apud Deum haberentur, ostenderent. Multa ergo de illis Ezechiel, multa eximius ipsorum commemorauit Ioannes: sed nos in præsentia, quia sermo claudendus est, vnum Ioannis testimonium commemorare sufficiat: Et cum darent, inquit, quatuor animalia gloriam & honorem, & benedictionem sedenti super thronum, uiuenti in secula seculorum, præcedebant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant uiuentem in secula seculorum, & mittebant coronas suas ante thronum. Oportet namque, vt quotiens regis æterni magnificentiam in sanctis Euangeliorum libris prædicari cognouerimus, prociadamus humiles ante illius misericordiam, & deuotis precibus imploremus, & quicquid boni operis habere possumus non nostris hoc meritis, sed eius gratiæ semper tribuamus, qui sedens in throno patris vnâ cum spiritu sancto, uiuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

CHRISTIANI DRVTH-
mari eiusdem Euang. expositio.

ET cū transiret inde Iesus, uidelicet de Capharnaui uidit hominem sedentem in Teloneo. In Teloneo dicitur, ad Teloneum, ad curam uetigalium. Telos enim Græce, Latine uetigal dicitur: Et uetigal census qui portari potest: à uehendo dictus. Sedebat: quia ipse magister erat, & habebat iuniores qui circumibant mercatum, & accipiebant uetigal, & reportabant illi: seu etiam intus sedebat: quia mercatum super aquam erat: & accipiebat quod de manibus soluebat: quia & illud Teloneum dicitur. *Matthæum nomine.* Alij euangelistæ Leui cum nominant: quod non erat uulgatum. Fuit enim binomius, & propter uerèdium & honorem & de uulgato nomine, & de ministerio, quod agebat, silent. Sed & ipse secundum dictum Salomonis, iustus in primordio accusator est sui: non solum Matthæum se nominat: sed & ministerium constituit, vt & iustificari mereatur secundum illud. Dic tu iniquitates tuas, vt iustificeris.

ceris : & exempla omnibus conuerti volentibus det: quando ipse de publicano mutatus sit in euangelistam : *Et ait illi ; Sequere me.* Non solum gressibus corporis: sed etiam imitatione actionis. Quod intelligens beatus Matthaeus secundum euangelium Lucae: relictis omnibus, secutus est eum, nec expectant recipere cesum, vel rationem reddere domino suo: sed ex toto reliquit quod agebat: & qui solebat rapere aliena, reliquit propria. Agnoscens reatum suum: quia ipse de tribu Leui (vnde & Leui dictus est) ad templum domino seruire debuerat: & pro phylargyia vili ministerio adhaeserat. Perfectam ergo formam dominum sequendi beatus Matthaeus innouit: qui nec damnus nec periculum suum, quod ei euenire ex damno terreno poterat, quod imperfectam rationem vectigalium relinquebat, curauit. Nec mirum si tanta cupiditate dominum secutus est ad vnus iussionis vocem: cum & audierit, & viderit eum multa miracula fecisse: cum intus fuerit diuina inspiratio, quae inuisibiliter eum accendit ad sequendum: etiam & maiestas & fulgor, quae in facie vocantis domini relucebat. *Et factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores discumbebant cum Iesu.* Publicani hi, qui publicam rem cum aliis vsque tunc exegerant: seu conductores publicarum; vt Matthaeus. Peccatores hi, qui seculi huius luca per negocia sectabantur vt negociatores: vel diuersa ministeria exercetes. Sunt denique negocia quae non exercentur absq; peccato: videlicet cum quis in vno loco comparat aurum, vel argentum, vel aliud simile, & nihil in eo impedit operis, neque pro eo iter conficit, & cum venerit proximus eius ad emendum, duplicat precium. Quantum supererogatione suam accipit, totum defraudat a proximo suo. Accumbebant ergo cum domino, qui quidem fuerant publicani & peccatores, sed iam mutato officio, & menae mutati erant. Ibat enim dominus ad conuiuia peccatorum, vt occasionem haberet docendi: & posset spiritales cibos ingerere inter corporeos inuitatoribus suis: etiam & humilitas eius nobis commendatur, & locus poenitentiae. Denique vbicumque legitur inuitatus, statim refertur, quod ibi docuerit, vel quod aliquid virtutis fecerit: non autem quod aliquis eum aut coegerit, aut coirauerit bibere, aut ipse aliquem: cum Lucas referat conuiuium magnum factum fuisse ei a Mattheo. *Et videntes pharisaei dicebant discipulis eius.* Quia magistro dicere propter venerationem signorum & sapientiam non audebant, discipulos increpabant. *Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester? Quia enim videbant & audiebant esse locum poenitentiae, & exemplum habebant in magistro suo Mattheo: propterea ad magistrum confluabant.* *Ait Iesus audiens ait: Non est opus valentibus medico: sed male habentibus.* Dat dominus comparisonem, quod sicut medici ministerium ad sanum hominem nullum opus habent: similiter medicus animarum nullum profectum potest impendere, qui se egrotum non confiteretur, id est, peccatorem in anima. Medicum seipsum dicit, qui vulneratus est propter peccata nostra: & cuius liuore sanati sumus. Sanos dicit scribas, & pharisaeos: non quod veraciter sani essent in anima: sed quia ipsi se sanos esse dicebant. Infirmi erant publicani, qui se peccatores fore fatebantur. Nequius malum apud

Deum non est, quam peccatorem esse, & iustum se putare: qui si non est peccator, ex eo quod se iustificat, iniustus fit. Vbi enim non est confessio, nec remissio. Cum enim David iustus esset in factis, coepit esse elatus in corde. Quod malum deus intantum abominatus est: vt fueret labi in adulterium, & homicidium, manifesta proba: quantum dum horresceret manifesta, castigatus fieret de occulto in anima. *Euntes autem discite, quid est, Misericordiam volo & non sacrificium.* Euntes vel ad vos in vos inuicem, vel ad vestros libros: qui non creditis mea doctrina. Discite quia adhuc non intelligitis, quod vos putatis intelligere. Deus omnipotens hoc dicit per prophetam, quia amabilis est ei, misericordiam faciat aliquis proximo suo, quam sibi offerat holocausta: & qui sacrificium offerebat, alterius carnem immolabat: Qui autem misericordiam alicui impendit; seipsum in eius contritione macerat. Sacrificia enim antiquitus concessa, non pro alia re sunt instituta: nisi ne demonibus fierent, sicut dicit, holocaustomata vestra nolui. *Non enim veni vocare iustos, sed peccatores.* Quando Deus in hunc mundum venit, nullus iustus erat: sed omnes detinebamur sub conditione peccato. Ergo hic iustos, non vere iustos: sed putates se iustos. Non enim peruenit nec per Christum nec per apostolos ad remissionem peccatorum, qui se iustum putauit, & noluit accipere baptismum: sed qui superius anni dicti sunt ipsi hic dicuntur iusti. Vtrique falso modo.

INCERTI CUIVS DAM

sub nomine Eusebii Episcopi Emissemi, in eodem festo, Homil.

Sic enim de se beatus Matthaeus quasi de alio loquitur. Quod & Moyses & quosdam alios fecisse legitur, humilitatem docentes, & vanam gloriam amputantes. Vocatur autem alio nomine Leui, quod penes idem significat. Matthaeus enim donatus, Leui autem appositus interpretatur. Appositus namque Apostolorum ordinis, pro magno munere sanctae Ecclesiae donatus est. Et bene quidem de telonio vocatur, vt qui publica vectigalia colligebat, nos quoque tributa soluere doceat. Quod enim aliud nos in hoc euangelio docet, nisi quid & qualia & quomodo tributa nostra Domino reddamus: In cunctis enim quae iubente Domino agimus, nihil aliud facimus, nisi quod tributa persoluimus. *Et factum est, discumbente eo in domo, ecce, &c.* Ait enim Lucas, Quia fecit illi magnum conuiuium Leui in domo sua. Vnde factum fuisse puto, vt publicani & peccatores & caeteri eiusdem ordinis homines illuc ad conuiuium conuenirent. Veruntamen neque illud conuiuium, neque illum conuentum publicanorum, sine aliqua significatione fuisse intelligendum est. Illud enim conuiuium, quod tunc Leui Domino praeparauit, hoc euangelium significabat, quod postea scripsit, cuius delicias nunc in Christo animae nostrae reficiuntur. Ad hoc autem quia iudei venire noluerunt, publicani & peccatores introire compulsi sunt. Vnde alibi Dominus ait: Quia nemo illorum qui vocati sunt, gustabit cenam meam. *Et videntes Pharisaei, dicebant discipulis eius. Quare cum publicanis, &c.* Similiter enim & hieles aduersus beatum Petrum postea scandalizati sunt,

eo quod Cornelio inuenerit: & dicitur: *Quibus & ipse facio hemem reddere: sicut & Dominus iustus reddere non est addignatus.* Ait enim: *Non est opus valentibus medico, sed male habentibus.* Dat dominus comparisonem, quod sicut medici ministerium ad sanum hominem nullum opus habent: similiter medicus animarum nullum profectum potest impendere, qui se egrotum non confiteretur, id est, peccatorem in anima. Medicum seipsum dicit, qui vulneratus est propter peccata nostra: & cuius liuore sanati sumus. Sanos dicit scribas, & pharisaeos: non quod veraciter sani essent in anima: sed quia ipsi se sanos esse dicebant. Infirmi erant publicani, qui se peccatores fore fatebantur. Nequius malum apud Deum non est, quam peccatorem esse, & iustum se putare: qui si non est peccator, ex eo quod se iustificat, iniustus fit. Vbi enim non est confessio, nec remissio. Cum enim David iustus esset in factis, coepit esse elatus in corde. Quod malum deus intantum abominatus est: vt fueret labi in adulterium, & homicidium, manifesta proba: quantum dum horresceret manifesta, castigatus fieret de occulto in anima. *Euntes autem discite, quid est, Misericordiam volo & non sacrificium.* Euntes vel ad vos in vos inuicem, vel ad vestros libros: qui non creditis mea doctrina. Discite quia adhuc non intelligitis, quod vos putatis intelligere. Deus omnipotens hoc dicit per prophetam, quia amabilis est ei, misericordiam faciat aliquis proximo suo, quam sibi offerat holocausta: & qui sacrificium offerebat, alterius carnem immolabat: Qui autem misericordiam alicui impendit; seipsum in eius contritione macerat. Sacrificia enim antiquitus concessa, non pro alia re sunt instituta: nisi ne demonibus fierent, sicut dicit, holocaustomata vestra nolui. *Non enim veni vocare iustos, sed peccatores.* Quando Deus in hunc mundum venit, nullus iustus erat: sed omnes detinebamur sub conditione peccato. Ergo hic iustos, non vere iustos: sed putates se iustos. Non enim peruenit nec per Christum nec per apostolos ad remissionem peccatorum, qui se iustum putauit, & noluit accipere baptismum: sed qui superius anni dicti sunt ipsi hic dicuntur iusti. Vtrique falso modo.

THEOPHYLACTI EPISCOPI BULGAR. SUPERIORIS EUANG. EXPOSITIO.

Vnde dicitur: *Non post Petram, & Ioannem hac vocauit, sed quia illo vultu obtemperatum.* Sic & Paulum vocauit postea suo tempore. Admirabile autem Euangelium, quomodo vitam suam inquit, quanti periculantur alij, cum appellantes Leui. Dei autem opus fuit, solo verbo eum conuerti. Publicani & peccatores venerunt, &c. Gaudent, Matthaeus, quod ad se diuertisset Iesus publicanos alios vocauit. Christus autem simul uocabatur cum eis, vt eis prodesset; tamen si propter hoc male audiret. Pharisaei enim volentes discipulos ab eo auellere, accubabant publicanorum conuiuium. *Non enim veni vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam.* Non veni, inquit, nunc tanquam iudex, sed medicus: vnde & factorem fero.

Arguit autem illos vt imperitos, dicens, *Ita & dilite, hoc est, quia haec dicit non dicitur, vel filium nunc ius & dicitur, quod Deus maioris facit misericordiam in peccatores, quam in iustos.* Quod autem dicit, *non veni vocare iustos*, per ironiam dicit, hoc est, quod qui iustificatis voluerit ipsos: quia nullus hominum erat iustus, sed peccatores, non vt iustitiam peccatores, sed poenitentiam. *Non enim veni vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam.* Non veni, inquit, nunc tanquam iudex, sed medicus: vnde & factorem fero.

EUTHYMI ZIGABONI SUPERIORIS EUANG. EXPOSITIO.

Et dicitur: *Non post Petram, & Ioannem hac vocauit, sed quia illo vultu obtemperatum.* Sic & Paulum vocauit postea suo tempore. Admirabile autem Euangelium, quomodo vitam suam inquit, quanti periculantur alij, cum appellantes Leui. Dei autem opus fuit, solo verbo eum conuerti. Publicani & peccatores venerunt, &c. Gaudent, Matthaeus, quod ad se diuertisset Iesus publicanos alios vocauit. Christus autem simul uocabatur cum eis, vt eis prodesset; tamen si propter hoc male audiret. Pharisaei enim volentes discipulos ab eo auellere, accubabant publicanorum conuiuium. *Non enim veni vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam.* Non veni, inquit, nunc tanquam iudex, sed medicus: vnde & factorem fero.

Cautè lege, vt deturum im probare negociationes

Marc. 2 Luc. 5.

ralior efficitur: & sicut ait Lucas, fecit ei conuiuium magnum in domo sua; id est, officiosum epulum. Publicanos vero appellat etiam peccatores; propter obrectationem, qua male audiebant: ipsi enim calumniam sustinebant, tanquam iniusti, & auari, ac raptores, omnique compassione carentes, & impudentes. Aut fortassis & alij quidam erant, nobiliora quidem vice instituta habentes, eisdem tamen obnoxij affectibus: nam simile suo cogaudet simili. Et hos ergo Matthæus conuiuium accepit, ut pote qui sibi in gaudio communicabant, & eius artis, eorundemque erant morum. Christus autem tolerabat, ut etiam pariter cum eo tales accumberent, propter venturam simul accumbentibus vilitatem: & particeps cum eis erat ferculorum iniuste paratorum, ob grande lucrum, quod inde erat prouenturum: nec curabat multorum indignationem, sciens quodd, nisi medicus putredinem toleret, ab ea non liberabit agrotantes. Atqui plane nouerat prauam inde suspicionem de se exorituram, quodd ad epulum venisset, & quodd ad publicani epulum, quoddque simul cum multis publicanis accumberet. Vide enim postmodum ludæos improperantes ei, ac dicentes; Ecce homo vorax, & potor vini, amicus Publicanorum, & peccatorum: sed tamen hæc omnia despicit, ut, quod conatur, efficiat. Ut autem scias, quodd simul accumbendo, rem maximam operetur, audi quidd dicat Zachæus Publicanus. Postquam enim Christum audiuit dicentem; Hodie in domo tua oportet me manere: animo gestiens, & præ gaudio in sublime eleuatus ait; Ecce dimidium substantiæ meæ, Domine, do pauperibus; & si quidd aliquem defraudauit, reddo quadruplum. Dixit autem ad eum Iesus; Hodie salus huic domui facta est. Quomodo ergo dicit Paulus; Si quis dicitur frater est fornicator, aut auarus, cum huiusmodi nec cibum sumatis? Paulus in hoc non præceptor, sed simpliciter fratres adhortatur. Præterea de fratre hoc dicit ille; hi autem Publicani nondum facti erant fratres. Ad hæc, dum permanerint in peccatis hoc faciendum est: isti vero potius ex hoc conuertendi erant. Et videntes Pharisæi dixerit discipulis eius, &c. Marcus, & Lucas dixerunt etiam Scribas simul cum Pharisæis hoc dixisse. Vide autem, quodd, quando discipuli peccare videntur, præceptor aduersus illos dicunt; Ecce discipuli tui faciunt, quodd non licet facere sabbathis. Quando vero præceptor, ut nunc, apud discipulos illum calumniantur: dolose agentes, ut chorum discipulorum à præceptore separent. Quid ergo ait profunda sapientia? Quo audito Iesus dixit; Non opus est, &c. A communi exemplo os illis oppressit: & accusationem hanc potius ad virtutis opus conuertit: ostendens non solum irreprehensibile esse, sed magis laude dignum. Deinde à scriptura quoque prophetica persuadet, dicens. *Ennes autem discite quidd sibi velit, &c.* Improperat quoque illis scripturam ignorantiam, reuocans ad modestiam fastum ipsorum, & id, quodd agit, supra sacrificia extollés, Est autem tantumdem, ac si dicat. Non est contra scripturam sacram, quodd facio. Deus enim per prophetã dicens, *Misericordiam volo non sacrificium: ostendit meliorem esse misericordiam quam sacrificium.* Ideo & ego misericordiam præstans iis, qui peccatis sunt morbidis, infero me illis, & cum eis conuersans, omnem curãdi modum adhibeo.

Neque enim veni ut vocem iustus, &c. Non veni ut cuiuslibet conuerser: nam ipsi sibi ad salutem sufficit: sed fateor propter solos peccatores me venisse, qui penitentia indigent: quomodo ergo hoc abominabor, propter quos veni? Dicit autem Chryostomus hoc ironice Christum dixisse, *Non veni ut vocem iustus, quales vos estis, iustificãtes vos ipsos.*

**PETRI DAMIANI EPI-
scopi Ostiensis & Cardinalis in eodem festo, Sermo.**

Solentia hodiernæ letitia, dilectissimi, omnem desperationis aculeum de nostris mentibus amputat, ad præsumendũ de diuina misericordia titubantia corda cõfirmat, atque ut aedemus cũ fiducia throãu gratiæ, sicut & Apostolus hortatur, inuitat. **Quis enim audiens publicanum ad Dominõ non modõ in clientelam discipulatus electum; sed in senatus insuper Apostolici confendisse fastigium, non protinũs animetur ad consequendam suorum veniam peccatorum?** De telonio quippe cumulanda pecunia, in cathedram transferitur ecclesiæ, & qui prius exigendi vexitigalis fungebatur officio, constitutus est fidei diuitiarumque cælestium ministrare thesauris: quique tunc turpis lucrũ quæstu fatagebat implere marsupium, nunc per mundi latitudinem spargit cælestis eloquij sacramentum. Inter omnes planè sanctos, qui cælesti gloriæ de triumphato mundõ victoriæ titulos intulerunt, beatus Matthæus mihi videtur insignis atque conspicuus, & quendam inter eos dignitatis obtinere primatum atque ut clariũs dicam, nemo post Christum est, cui magis debeat sancta vniuersalis Ecclesia. Nam quodd mundus viuunt, hæc est causa, quia lux nobis Euangelica coruscavit. Constat autem, quia primus omnium Matthæus Hebræico stylo Euangelium scripsit, sicque his, qui erant ex circuncisione, fidelibus neoterice fidei quoddam quasi speculum procurauit. Quia igitur ad sanctum Euangelium describendum primus iste prorupit, scribendi cæteris Euangelistis viam præcellit aperuit, & tanquam dux vexillum sequentibus prætulit, suoque eos exemplo ut scriberent incitauit. Illi ergo debemus Euangelium, quem Euangelicæ narrationis constat intulisse principium, & quem aliorum nouimus primum, non ambigimus inter eos cuiusdam priuilegij tenere primatum. Vnusquisque nimirum trium Euangelistarum beati Matthæi librum, antequam suum inciperet, nouit, & sicut sibi diuinitus inspiratum est, nõ superfluum cooperationem sui laboris adiunxit. Eorum quippe fuerat præparare fideliter animos ad scribendum: Dei autem erat in id, quodd vellet, dirigere styllum. Porro sicut Moyses & prophetis non absurdè præponitur, & omnibus qui aliquid scripserunt in veteri testamento: ita beatus euangelista Matthæus omnes iure præcellit, qui scripsisse reperuntur in nouo. Sicut enim ille nascentis mundi texit originem: sic iste tanquam spiritalis cuiusdam mundi, oriẽtem describit Ecclesiæ nouitatem. Vnde spiritus sancto calamum temperante prouisum est, ut uterque non diuersum, sed vnum idẽmque suis libris præmitteret initium, dicens: *Liber generationis.* Sed illa generatio filios protulit iræ, ista filios parit gratiæ. Illa

Illa generatio formata est paradisi terræ, fertiliũ quidem arborum & herbarum: decore ver-nantem: sed illa cælestem meruit paradisiũ, in-comparabiliũ deliciarum copiis affluentem. Ex illo tanquẽ paradiso primus homo per lignum: post-teritatem sui generis expulsi: secundus homo per Crucem, cælestibus nos pascuis introduxit. Ille dum narrat Deum dixisse, *Fiat lux*, ostendit condicam lucem: iste Christum de virgine natũ perhibens, exortum lucis in sinuãt conditorem. Moyses itaque veterem Adam atque terrenum, veterem mundũ, vetus dixerit testamentum: Matthæus autem pro veteribus noua, pro terrenis sine carnalibus, spiritalia, pro temporalibus in-troducit æternã. Pro Adam siquidem Christum, pro lege veteri Euangelium, pro mundo vel terrã herbis arboribusque florente, sanctam describit Ecclesiã, diuersa spiritalium fructuum victua-lia germinantem. Primus enim homo, sicut Apo-stolus ait, de terra terrenus, secundus de cælo cæ-lestis. Factus est primus Adam in animam viuentem, nouissimus Adam in spiritum viuificantem. Non enim prius quodd spirituale est, sed quodd animal: deinde quodd spirituale. Moyses ergo de-scribit, quomodd visibilia quæque sunt origina-liter condita: Matthæus autem docet non modõ terrena, sed & cælestia per mediatoris Dei & ho-minum gratiam nouiter instaurata, sicut idẽm dicit Apostolus; ut notum faceret nobis sacra-mentum voluntatis suæ secundum beneplacitum eius quodd proposuit in eo in dispensatione pleni-tudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terris sunt in ipso. Hanc mundi renouationem Dauid præuidebat, cum aliquando coram Domino constitutus oraret. Nam cum illi per Nathan prophetam elementaria diuina promitteret, ex eius semine nasciturũ, qui sibi sacrosanctum construeret templum, & Christum manifestè denuncians, adiecit: *Ego ero illi in patre, & ipse erit mihi in filiũ: moxquẽ Ecclesiã, quæ corpus est Christi, qualiter esset futura deptomeret, dicens: Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum vsque in æternum antefaci-ent meam, & thronus tuus erit firmus vsque: ille gratias agens, inter cætera orationis suæ ver-ba sic ait: Sed & parũ visum est in conspectu tuo Domine Deus meus, quia dilexisti me, nisi loquereris etiã de domo serui tui in lóginqum; moxque subiunxit: Ista est enim lex Adam, Do-mine Deus. Ac si perspicue dicat: Sicut in terreni mundi huius exordio Adam constituti post-teritatis securitate parentem, atque ex hac radice totius humani generis decreuisti pullulare propa-ginem: ita nunc mundum renouare disponens, me quasi nouum Adam facis, dum Christum ex meo semine nasciturũ, qui est auctor & caput Ecclesiæ, polliceris. Ista est, inquit, lex Adam: quia sicut ille erat in filiis suis hũc in mundum visibilem possessurus, ita & ego populi spiritalis in Chri-sto pater efficior, cum illo qui in cælis est, perpetuõ regnaturus. Sicut enim de costa illius forma-ta est viuientium mater Eva, ita de latere Christi, qui ex me nasciturus est, victura perenniter egre-dietur Ecclesia. De hoc nouo & spiritali mundo scriptũ est: Domini sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem. Orbis enim super terræ cardines ponitur, cum sancta Ecclesia tanquam super bases doctrinis Euangelicis solidatur. De qua*

& alibi dicitur: *Fundamenta eius in montibus sanctis.* Qui enim illic cardines, hic appellati sunt montes. Euangelistarũ planè numero congruit & mundi situs, & temporũ cursus: quia & quatuor mundi partes, & totidem sunt temporũ diuersitates. Non igitur mirum si spiritalis mundus in-sibilis huic confectatur, dum nonnullas iniucem habere similitudines vterque dignoscitur. Et no-tandum similitudines architectus, videlicet omni-potens Deus, dum huius spiritalis mundi, hoc est, sanctæ vniuersalis ecclesiæ fabricã super qua-tuor Euangelistas, quasi super columnas totidem cõstruit, duas potiores & egregias altrĩsecũs or-dinat; quibus scilicet omne surgentis machinæ pondus incumbat; duas autem minores in medio statuit, sicquẽ cælestis fabricæ pulchritudinem al-terna varietate distinguit, ut pluralitas ad funda-mentum, diuersitas pertineat ad ornamẽtũ: & di-uum opus sic robore permaneat inconcũsum, ut sit etiam varietate conspicuum. Hæc denique quatuor sunt columnæ, de quibus ad Moysen di-citur, cum in typo ecclesiæ tabernaculum figere-tur: *Facies columnas quatuor, & bases earum ves-titas argento.* In argento enim quidd aliud, quam claritas diuini sermonis accipitur? sicut scriptum est: *Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne-examinatum, probatum terræ. Bases ergo argen-to vestite, quatuor columnas tabernaculi sustinet: quia prædicatores ecclesiæ diuino eloquio deco-rati, ut in cunctis se exemplum præbeant, quatuor euangelistarum dicta & ore & operibus portant.* Matthæus itaque primum obtinet locum, Ioan-nes vltimum. Qui nimirum in Apostolico sunt culmine constituti, & in iis quæ scripserunt, non auditu duntaxat, sed visu potius, atque contactu sunt præsentialiter informati: sunt vnus eorum di-cit: *Quod audiuius, quodd vidimus, quodd oculis nostris perspeximus, quodd manus nostræ tractauerunt de verbo vite.* Marcus autem & Lucas; qui Euangelicæ catalogi medietullum sortiuntur, non quidem sunt Apostoli, veruntamen precipuorum apostolorum, alter Petri, alter Pauli relationibus sunt edocti. Omnes nihilominus sancti Euangeli-stæ vnus sunt auctoritatis, vnus sunt fidei, nec in aliquo dispares in texenda sincerissimã linea veritatis; ac per omnem suæ descriptionis articu-lum inexpugnabile simul erigunt præpugnacu-lum, aduersus omnia quarumlibet hæreson iacu-la præmunium. Hæc est enim quadriga illa, in qua rex gloriæ exultãs ut gigas, & fortis in prælio principi mudi huius, qui genus humanum captiuum tenebat, occurrit, & lorica carnis armatus, il-lum superueniens vicit, eiusque vasa distribuit. Hanc portio quadrigam, verũquẽ; Cherubim Eze-chiel propheta se conspexisse commemorat, cum ait: *Similitudo autẽ vultus eorũ, facies hominis, & facies leonis à dextris ipsorũ quatuor; facies autẽ bonis à sinistris ipsorũ quatuor, & facies aquilẽ desuper ipsorum quatuor.* Quos profecto nõ nulli catholicorum patrum hoc ordine discrete, ut quia ab humana generatione cepit, iure per homi-nem Matthæus; quia vero à clamore in deserto, re-cte per leonem Marcus; quia à sacerdotio exortus est bene per vitulum, Lucas; quia à diuinitate ver-bi cepit, dignè per aquilam Ioannes videatur de-signari. Qui nimirum dicens: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbũ: dum in ipsam diuinitatis substantiam*

Numeris enĩ cõsistatur.

S. Ecclesia ca-lumna qua-tuor.

Exod. 27.

1. Joan. 1.

1. Joan. 1.

1. Joan. 1.

Luc. 11.

Exech. 1.

Gregorius in hunc Ezechia-lis locum.

intendit quasi more aquilae oculos in solem fixit. Sed ij, qui sanctos Evangelistas per animalium figuras sub hac varietate distinguunt, magis considerare videntur Evangelij cuiusque principium, quam continuum sequentis historiae textum. Nam qui seriim cunctas Evangelicae narrationis curiosius atque minutius indagaverit sententias, B. Mattheo non hominis, sed figuram decreverunt adscribendam esse leonis. Leo enim, ut ait scriptura, potentissimus bestiarum ad nullius pauebit occursum: & quia Rex animalium dicitur, non incongrue beato Mattheo, qui Regiam Christi cernitur tenuisse personam, leonis species deputatur. Unde & in Apocalypsi Dominus cum ipsa tribu regia leo commemoratus est, ubi dictum est: Vici leo de tribu Iuda. Mattheus igitur in declaranda regia stirpe Domini familiaris vacat, & sicut ab hac narrationis exordium sumpsit, sic in eadem intentione totam styli sui seriem ad finem vsque perducit. Generationis quippe lineam tenens, ad David pervenit: deinde per Salomonem transiens ceteros Reges in enumeranda generis successione percurrit. Et paulo post refert, quod ab Oriente Magi veniunt, & Iudaeorum Regem natum solerter requirunt: simul etiam quod Rex Herodes turbatus est, dum audit quod Rex praeter se in Iudaeorum populo natus est: Deinde subiungit parabolam, ubi Dominus ait: Simile est regnum caelorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Sed instante salutaris passionis articulo, narrat eum dixisse: Quia cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, congregabuntur ante eum omnes Gentes: & quia tunc dicit Rex his, qui a dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum. Postremo destructo per mortem suam mortis imperio, & beatę resurrectionis coronate triumpho, narrat eum dixisse Discipulis: Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra. His & huiusmodi clarescentibus in Evangelica descriptione sententis, liquet beatum Mattheum in prosequenda regia stirpe Domini tenacius, quam ceteris, fuisse versatum. Vnusquisque siquidem sanctorum Evangelistarum, proprium ac specialem ordinem servat, & in eius qua coepit intentionis custodia perseverat. Nam Ioannes propensius occupatur ad declarandam in Christo divinitatis essentiam. Mattheus autem, ut dictum est, ostendit regiam dignitatem. Marcus vero, tanquam affecla siue breuiator eius esse videtur, dum per eius vestigia subsequens graditur, & sic ille siue eisdem verbis, siue eodem sensu in omnibus penę concordat, ut tanquam a praecedentis se tramite non recedat. Lucas etiam proprium modum & ordinem tenet, dum sacerdotalem Domini stirpem describit atque personam, & sic per totam styli sui seriem in hac intentione perdurat, ut diversarum circa templum & sacerdotes vsque ad finem Evangelij non omittat. Nam ipsum quoque suae narrationis exordium, quid aliud coarctuat, quam diuersorum nomina sacerdotum? Fuit, inquit, in diebus Herodis Re-

gis Iudaeae, sacerdos quidam nomine Zacharias de vice Abia, & uxor illius de filiabus Aaron. Eundem postmodum Zachariam in templo ante altare constituit. Mariam quoque Virginem domui sacerdotis inducit. Quadragesimo autem natiuitatis die puerum cum muneribus ad templum portat, Duodennem quoque in templo audientem, & interrogantem, cum doctoribus inthronizat. Deinde parentes Domini narrat per omnes annos ascendisse Hierusalem ad templum in die solennitatis Paschae. Demum Evangelium suum hoc sine conclusit, ut diceret: Ipsi adorantes regressi sunt Hierusalem, & erant quorundam in templo, laudantes Deum & benedicentes Dominum. Mediator quippe Dei, & hominum, secundum humanam naturam vnus idemque Rex esse voluit & sacerdos, ut per vires non regalis apicis regeret, & per sacerdotis officium expiaret. Haec siquidem duae personae in figura Christi specialiter sunt a patribus commendatae, cui principaliter ac singulari prerogatiua dedit Deus sedem David patris eius, ut regni eius non esset finis, & ut sacerdos esset secundum ordinem Melchisedech. Vtriusque ergo ministerij dignitatem Mattheus & Lucas ita inter se inuicem diuidunt, ut alter Christi regnum, alter describat sacerdotium. Spiritus enim sanctus per organa sua sic propriae potestatis iura dispensat, ut dum per duos vnus eloquitur, idem sententium quaedam in verbis diuersitas exprimitur. Unde cum Mattheus, qui regalem Domini personam susceperat describendam, in genealogiae contextu Reges enumeret, Lucas ad usum David, non regium schema persecutus, sed per eos, qui Reges non fuerant, ascendit ad Nathan filium David, qui nec ipse Rex fuit. Unde diuinitatis actum est, ut non habeat socium subsequentem, qui styli sui teneat seriem: quoniam sacerdos in sancta sanctorum solus intrabat: atque idcirco hic sine comite est, quia se circa Domini sacerdotium specialiter occupat. Mattheus autem, ut praedictum est, breuiatorem Marcum atque pedissequum habuit: quia Christi regiam dignitatem, Reges enumerando, descripsit. Regis quippe sublimitatis est, ut non sine comitum gradatur obsequio. Hunc ducem & nos sequamur, dilectissimi fratres mei, non Evangelium breuiando, sed Evangelica praecipua seruando. Hunc ad vitam sequamur itineri praenium. Huius salutaris imitemur exemplum, qui mox, ut vocantis se Saluatoris audiuit imperium, non cunctatus est, non sua disponendi quae sunt inducias, non amicorum petenda consilia: sed ilico diuitias spreuit, necessarios abdicauit, carnalium affectuum nexus abrupt: sicque solutus, post Christi vestigia laetus, & impiger properauit, & tanquam post naufragium delatus in portum, diuinum illud ce-leuma cantauit: Dirupisti Domine vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis. Vel illud, quod sponsa modulatur in Canticis Canticorum: Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligis anima: tenui, nec dimittam eum, Amen.

IN

IN FESTO DEDICATIONIS S. MICHAELIS ARCHANG.

MATTH. 18.

In illo tempore: accesserunt discipuli ad Iesum dicentes: Quis putas maior est in ^a regno caelorum? Et ^b aduocans Iesus paruulum, statuit eum in medio eorum, & dixit: Amen dico vobis, nisi ^c conuersi fueritis, & efficiamini sicut

^d paruuli, non intrabitis in regnum caelorum. ^e Quicumque ergo ^f humiliauerit se sicut ^g paruulus iste, hic est maior in regno caelorum. Et qui susceperit vnum ^h paruulum talem in ⁱ nomine meo me suscepit. Qui autem scandalizauerit vnum de ^k pusillis his, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola a sin-

ria in collo eius, & demergatur in profundum maris. ^l Vae mundo ab ^m scandali-

lis: ⁿ Neceffe est enim, ut ^o veniant scandala: Veruntamen vae homini, per quem

scandalum venit. Si autem ^p manus tua, vel ^q pes tuus ^r scandalizat te, ^s abscide eum, & ^t projice abs te. Bonum tibi est ad vitam ingredi ^v debilem vel clau-

dum, quam ^x duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem aeternum.

Et, si ^y oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te. Bonum tibi est cum vno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis. ^z Dico enim vobis, quia angeli eorum in caelis semper vident faciem patris mei, qui in caelis est.

GLOSSA ORDINARIA

in superius Euang.

In illa ho. etc. Quispu. Ex qualitate precij qua in tributi redditione domino fuerat comparatus arbitrati sunt Petrum omnibus Apostolis prelatum. In regno ca. Vel regnum Dei, doctrina est Evangelij, cui obedire simpliciter & sine vlla retractatione debemus, sicut puer non contradicit doctoribus. Et aduocans. Secundum Marcum puerum Iesum complectitur, significans humiles dignos suo complexu & dilectione. Paruulum, etc. Paruulum aetate, ut similitudinem demonstraret. Vel se statuit, in medio, qui non venit ministrari, sed ministrare. Vel Paruulum, id est, Spiritum sanctum posuit in cordibus eorum, ut humilitate superbiam vitaret. Quicumque ergo hu. etc. Inuitat discipulos suos,

& omnes alios dominus, ut quod puer habet per naturam, id est, innocentiam, & humilitatem, hoc habeant discipuli & omnes alij per virtutem. Sicut paruulus iste. Innocens erit sicut iste paruulus, quia non perseuerat in ira, Iesus non meminit, vitam mulierem non cupit. Qui autem scandali. Et si hoc generaliter dicitur contra omnes, tamen hic spiritualiter contra Apostolos qui hic de dignitate videntur contendere & in hoc poterat alios perdere. Mola asinaria secundum ritum dicitur pronunciae, ubi ista poena est maiorum criminum. Expedit ei: quia multo vilius est innoxium grauissima poena vitam finire, quam laedere fratrem mereri mortem perpetuam. Vel per molam asinariam secularis vitae circumitus, & labor exprimitur: per profundum maris, extrema damnatio. Quicumque ergo speciem sanctitatis habens verbo, vel exemplo ceteros destruit, melius esset ei, ut eum sub exteriori habitu ad mortem tetra-

acta constringerent, quam facta officia caeteris in
culpa mirabilem ostenderent, quia si solus cade-
ret tolerabilior eum poena crediderit. *Aliter.* As-
nus ad molam, gentis caecis ad lapidem, quem
adorat. Hic cum persecutionem Christiano intul-
erit, *pena* dicitur, ut *culpa* sacrilegij mola
iudicandi seculi fluctibus mergatur. Nota quod
inquantum potes sine peccato, vitare scandalum
proximi, debes. *Quia si de vitare est, pro scan-*
dalo veritas relinqui non debet. Quicumque spe-
ciem sanctitatis habens, verbo vel exemplo elationis
vel alterius vitij, causa ruinae infirmo fue-
rit, cui maxime nos oportet consolere, expedit, &c.
Expedit. Quia multo melius est pro culpa breuem
suscipere poenam, quam vitare servari cruciatibus.
Non enim iudicabit Deus bis in id ipsum.
Ue homini. Quia non iudicatur secundum vilis-
tem quae inde provenit, sed secundum exitum
quem intendit. Si autem manus tua. Docuit supra
ne scandalizemus credentes, nunc quantum ca-
vere debemus eos qui scandalizare nos possunt:
quia parum distat in vitio fallere vel falli, scanda-
lizare vel scandalizari, si ex negligentia: si ex in-
vincibili ignorantia distat, quia tunc falli pecca-
tum non imputatur. Inmendacis amici sunt a
nobis alienandi, ne per invidiam eorum, &
ipsi polluti pereamus. Omnis affectus, omnis pro-
pinqvitas amittitur, ne per occasionem pietatis
pateas scandalis. *Bonum tibi est, &c.* Melius est
vitam solitariam ducere, quam ob vitam praesentis
necessaria vitam aeternam perdere. *Videte ne con-*
vertamini. Sic praecipio vobis severitatem dimitte-
di omnes amicitias, ut admisceam clementiam,
ut quaeratis eorum salutem. Sed si persistant in
malis; melius est solam salvare, quam damari
cum pluribus. Quamvis pro scandalis, omnis ru-
pendus est affectus: quaerite tamen salutem infir-
morum, quantum potestis. *Quia angeli eo.* Cur non
sunt contenti in diebus, quia pro eis quotidie mittuntur
angeli. Hierony. Magna dignitas animarum,
viamque habeat ab ortu natiuitatis in custo-
diam sui angelum delegatum. *Semper vident, &c.*
Visione Dei manifesta persuuuntur, ideo non est
spemendum ab homine, quod apud Deum tanta
cura est: ergo vos nolite spernere, quantum in
vobis est. Et si enim missi veniant, sic exterius im-
plexi ministerium ut nunquam intus desint per
contemplationem. Mittuntur ad hominum salu-
tem, & tamen semper vident faciem patris: quia
quolibet missi veniant, intra ipsum currunt, qui
vbi que est.

CATENA AVREA

in idem Euang.

In illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes:
Quis putas maior est, &c. Hiero. Quia discipuli
viderant pro Petro & Domino idem tributum
reddidit; ex aequalitate precij, arbitrati sunt om-
nibus apostolis Petrum esse praesatum. Chryso-
st. Vnde passi sunt aliquod humanum, quod euang-
gelista designat, dicens: *In illa hora accessi disci. ad Ie-*
sum, dicentes: Quis putas maior est in regno caelorum?
Verecundari siquidem passionem coherere, quam
passi sunt, non dicunt manifeste: Petrum cur pra-
honorasti nobis? sed inderminatim interrogant:
Quis maior est? Quando autem tres praehonora-

tos viderunt, scilicet Petrum, Iacobum & Ioan-
nem in transfiguratione, tunc tale passum signum
quando vero in vnum Iesum contulit honorem,
tunc doluerunt. Tu autem considera primum
quidem, quod nihil eorum, quae sunt in terris,
quaerunt deinde quod postea hanc passionem
deposuerunt. Nos autem neque ad defectus eor-
um contingere possumus; neque enim quatuor
quis maior est in regno caelorum, sed quis maior
est in regno terra. Orig. In his autem imitatores
discipulorum esse debemus; si quando aliquid in
nobis dubium quaeritur & non invenitur, ut cum
omni consensu accedamus ad Iesum, qui potens
est illuminare corda hominum ad intelligendam
solutionem omnium quaestionum. In interrogamus
etiam aliquem doctorum, qui praepositi habent
tur in ecclesiis. Sciebant autem discipuli hoc in-
terrogantes, quia non est aequalitas sanctorum in
regno caelorum: sed quomodo maior, & qualiter vi-
vens minimus, hoc discere cupiebant. Vel scie-
bant quis esset minimus & quis magnus, ex eo
quod supra dominus dixerat: sed ex multis ma-
gnis quis esset maior, hoc eis non erat manifestum.
Hier. Vidēs autem Iesus cogitationes eorum, vol-
uit desiderio gloriae humilitatis contentione
sanare, vnde sequitur: *Et aduocans, &c.* Chry. (Mhi
videtur valde paruulum in medio stare, ut omni-
bus passionibus exutum. Hier. Vt in eo & etatem
quaereret, & similitudinem innocentiae demon-
straret: vel certe paruulum statuit in medio eor-
um seipsum, qui non venerat ministrare, sed mi-
nistrare, ut eis humilitatis tribueret exemplum.
Alij paruulum interpretantur spiritum sanctum,
quem posuerit in cordibus discipulorum, ut in-
perbiam in humilitatem mutaret, sequitur: *Et di-*
xit, Amen dico vobis, &c. Non praecipit Apostolis:
ut etatem habeant paruulorum, sed innocentiam:
& quod illi per annos possident, hi possideant
per industriam: ut malitia, non sapientia paruuli
sint. Ac si dicat: Sicut iste paruulus cuius vobis
exemplum tribuo, non perseuerat in iracundia,
Iesus non meminit, videns pulchram mulierem
non delectatur, non aliud cogitat & aliud loqui-
tur: sic & vos nisi talem habueritis innocentiam,
& animi puritatem, in regnum caelorum non po-
teritis intrare. Hila. Pueros etiam credentes om-
nes per audientiae fidem nuncupavit. Hi enim pa-
trem sequuntur, matrem amant: velle malum ne-
sciunt, curam operum negligunt, non insolecunt,
non oderunt, non mentiuntur, dicitis credunt, &
quod audiunt, verum habent, litera ergo sic legi-
tur. Glo. Nisi conuersi fueritis ab hac elatione &
indignatione in qua modo estis, & efficiamini
omnes ita innocetes & humiles per virtutem si-
cut paruuli sunt per etatem, non intrabitis in re-
gnum caelorum; & quandoquidem aliter non
intratur. Quicumque ergo humiliauerit se sicut
paruulus iste, hic maior est in regno caelorum. Quā-
to enim quis erit humilior, tanto maior efficiatur
in regno caelorum. Remig. id est, in cognitione gra-
tiae, vel ecclesiastica dignitate, vel certe in aeterna
beatitudine. Hiero. Vel aliter. *Quicumque humiliave-*
rit se sicut paruulus iste, id est, qui se in exemplum mei
humiliauerit, hic intrabit in regnum caelorum.
Sequitur: *Et qui susteperit vnum, &c.* Chry. Ac si di-
Non solum si tales efficiamini mercedem acci-
pietis, sed & si alios tales propter me honorabi-
tis; & honoris qui est ad illos retributionem, vo-
bis

bis determino regnum. Magis autem quod mul-
to maius est ponit, dicens: *Me suscipit.* Hieronym.
Qui enim talis fuerit, ut Christi imitetur humilitatem
& innocentiam, in eo Christus suscipitur,
& prudenter (ne cum deo sum fuerit Apostolus,
se putent honoratos) adiecit, non suo illos meri-
to, sed magistri honore suscipiendos. Chryso-
st. Deinde facile susceptibilem hunc sermonem faci-
cit, poenam inducens; vnde sequitur: *Qui autem*
scandalizat, &c. Ac si diceret, Sicut qui hos hono-
rant propter me mercedē habebit, & qui hos de-
honorat, vltimum sustinebit vindictā. Si autem
conuictum scandalum vocat; ne miseris, multi
enim pusillanimes ex eo quod despiciuntur, scanda-
lizati sunt. Hieronym. Nota quod qui scanda-
lizatur, paruulus est: maiores enim scandala non
recipiunt. Et quamquam generalis possit esse sen-
tentia aduersus omnes, qui aliquem scandalizant,
tamen iuxta consequentiam sermonis etiam con-
tra Apostolos dictum intelligi potest, qui inter-
rogando quis maior esset in regno caelorum, vi-
debantur inter se de dignitate contendere: etsi
in hoc vitio permansissent, poterant eos quos ad
fidem vacabant per suum scandalum perdere,
cum Apostolos viderent inter se de honore pu-
gnare. Origen. Quomodo autem qui conuersus
est & factus quasi puer; & minimus est potens
scandalizari? hoc si possumus explanare. Omnis,
qui filio Dei credit, & conuersatur secundum
euangelicos actus, conuersus ambulat: quasi puer:
qui autem non conuertitur ut fiat sicut puer, huc
impossibile est intrare in regnum caelorum. In
omni autem credentium multitudine, sunt qui-
dam nuper conuersi ut fiant sicut paruuli, non-
dum autem sunt facti, hi pusilli habentur in Chri-
sto, & sunt scandali receptores. Hieronym. Quod
autem dicitur: *Expedit ei ut suspendatur, &c.* Secun-
dam ritum provinciae loquitur, quo maiorum
crimini ista apud veteres Iudaeos poena fuerat,
ut in profundum ligato faxo demergeretur. Ex-
pedit autem ei, quia multo melius est pro culpa
breuem recipere poenam, quam aeternis seruari
cruciatibus. Chryso. Consequens autem erat prio-
ribus dicere, Me nō suscipit: quod erat omni poe-
na amarius. Sed quia crassi erant, & praedicta poe-
na eos non mouebat, comparatione exempli co-
gniti manifestat preparatam poenam: propter hoc
enim dicit, quod expedit ei hoc sustinere: quo-
niam eos alia grauior poena expectat. Hilar. My-
sticē autē mola opus labor est caecitatis. Nam
clausis iumentorum oculis aguntur in gyrum: &
sub asini quidem nomine, frequenter gentes co-
gnominatas reperimus, qui ecci laboris ignoratia
continentur, Iudaeis autem scientiae iter in lege
praestitum est: qui si Christi Apostolos scandali-
zauerint, rectius alligata collo mola asinaria de-
merent in mare fuissent, id est, gentium labore de-
pressi, ignorantia seculi demonstrarentur: quia il-
lus tolerabilis fuerat necesse Christum, quam
Prophetarum Dominum non recepisse. Grego. 7.
Mor. Vel aliter. *Quid per mare, nisi seculum: quid*
per molam asinariam, nisi actio terrena significatur
quae cum colla mentis per stulta desideria
stringit, hanc in laboris circuitum mittit. Sunt
utique nonnulli, qui dum terrenas actiones dese-
rent, & ad contemplationis studia humilitate post-
posita ultra intelligentiae vires surgunt, non so-
lum se in errorem deiiciunt, sed infernos quoque;

de gremio veritatis diuidunt. Qui ergo vnum de
minimis meis scandalizat, melius ei fuerat, ligata
collo mola asinaria in mare proijci, quia nani-
tum peruersae menti expedientius esse potuisset,
ut occupata mudo terrena negotia negaret, quam
per contemplationis studia ad multorum perni-
ciam vacaret. August. de quest. euang. Vel aliter:
Qui scandalizat, meret vnum ex pusillis istis, id est, ex hu-
milibus, quales vult esse discipulos suos, non ob-
temperando, vel etiam contradicendo: sicut de
Alexandro Apost. dicit, Expedit illi, ut mola asinaria
suspendatur collo eius, & praecipitur in profundum
maris, id est, congruit ei ut cupiditas eorum, tam-
poralium, cui stulti & caeci alligantur, eum de-
uinctum pondere suo deducat ad interitum. & e-
 mundo a scandalis. Neesse est enim, ut veniant scanda-
la, &c. Glo. Dixerat Dominus quod expedit ei qui
scandalizat, ut suspendatur mola asinaria in col-
lo eius. Cuius rationem assignat, subdit: *Et a mun-*
do a scandalis, id est, propter scandala. Origen. Hoc
non de elementis mundi intelligamus, sed hic ho-
mines qui sunt in mundo, dicuntur mundus. Non
sunt autem discipuli Christi de hoc mundo, vnde
non potest eis esse a scandalis. Nam etsi multa
sunt scandala, non tangunt enim qui non est de
hoc mundo. Si autem adhuc est de hoc mundo,
propterea quod diligit mundum & quae sunt in
eo: tanta scandala comprehendat, etiam quatuor
fuerat obligatus in mundo. Sequitur: *Neesse est*
enim, ut veniant scandala. Chryso. Cum autem di-
cit, *Neesse est, non destruit libertatem arbitrii, ne-*
que necessitati aliquorum rerum supponit: sed
quod omnino futurum est, praedicit, scandala qui-
dem sunt prohibitiones: recte vix non autem
praedictio Christi scandala inducit, neque enim
quia praedixit, propter hoc fit: sed omnino futu-
rum erat, propter hoc praedixit. Sed dicit aliquis,
Si omnes corrigantur, & nullus sit qui scandala
asserat, nonne mendacij argueretur hic sermo? Ne-
quaquam, quia enim prauidit inmendatos fu-
turos homines, propter hoc dixit: Neesse est, ut
veniant scandala, id est, omnino venient: si au-
tem corrigendi essent, non dixisset. Glo. Vel ne-
cesse est, ut veniant scandala, quia sunt necessaria,
id est, vtilia: ut qui per hoc probati sunt, manifesti
fiant. Chryso. Scandala enim erigunt homines,
& acutiores eos faciunt: & cum qui cadit, veloci-
ter erigunt: in quantum scilicet ingerunt, solici-
tudinem. Hilar. Vel humilitas passionis scanda-
lum mudo est, quod sub deformitate crucis aeternae
gloriae Dominum voluit accipere. Et quid in
mundo tam periculosum, quam non recepisse
Christum? Ided vero necesse ait venire scandala,
quia ad sacramentum reddendae nobis aeternita-
tis omnis in eo passionis humilitas esset com-
plenda. Orig. Vel venientia scandala, sunt angeli
Satanae: nec tamen pures secundum matrem vel
substantiam esse huiusmodi scandala; sed liber-
tas arbitrii in quibusdam genuit scandalum: no-
lens suscipere pro virtute laborem. Non potest
autem esse verum bonum, nisi habeat impugna-
tionem mali. Sic ergo necesse est venire scandala,
sicut necesse est sustinere malitiam caelestium:
qua magis irritantur, quanto magis verbum
Christi in hominibus inualescens, expellit ab
eis malignas virtutes. Quae autem organa
per quae scandala operentur, quibus est magis
vix. Nam multo peius erit ei, qui scandalizat,
quam

stantia generis, vel diuitiarum, vel aliarum rerum quæ exultantur bonæ, non autem sunt, cadit in puerum: unde videmus quod infans vsque ad tertium, vel ad quartum annum, licet fuerint generosi, similes se præbent pueris degeneribus, nec amplius diligant diuites pueros quam pauperes. Si quis ergo vir habitudinem, quam habent pueri ex ætate, in se ratione suscepit, expellens ea, quæ mouent infensatos, factus est sicut puer: non se extollens in honoribus, neque effrensus se in diuitiis, neque eleuans se claritudine generis, iste talis suscipiendus, & honorandus in nomine Iesu, quoniam præcipue in talibus est Iesus. Ideo dicit, *Si quis susceperit vnum talem in nomine meo, me suscipit. Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis credentibus in me, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Hoc exponere laboriosum est, secundum consequentiam prædictorum. Dicit enim aliquis: quomodo qui conuersus est, & factus est sicut puer, & humiliavit seipsum quemadmodum puer, quem statuit Iesus in medio discipulorum minimus est, & potens scandalizari, cum sit scriptum: Pax malitiam diligentibus legem tuam & non est illis scandalum? Vide autem si rationabiliter hoc possumus explanare. Omnis qui Iesu quasi filio Dei credit, & conuersatur secundum euangelicos actus ad viuendum recte conuersus, ambulat quemadmodum puer. Qui autem non conuertitur, vt fiat quemadmodum puer, hunc quidem impossibile est intrare in regnum celorum. Multi enim conuertuntur vt fiant quemadmodum puer, sed non omnes, qui conuertuntur, vt fiant quemadmodum puer, iam perueniunt vsque eo, vt fiant similes pueris: sed vnusquisque tanto minus habet de similitudine puerorum, quanto longius est de habitudine puerili erga passiones carnales. In omni enim credentium multitudine sunt quidam quasi per conuersum, vt fiant quemadmodum pueri. Hi propter hoc ipsum quod sic conuersi sunt, vt fiant quasi pueri, nondum autem sunt facti, sed videntur nuper esse conuersi, pusilli habentur in Christo, & paruuli sunt, scandali receptores, quibus occasione scandali no debemus præbere. Alioquin qui scandalizauerit vnum de pusillis, quos Christus ostendit credentibus in se, expedit ei quasi vile ad medellam peccati, vt suspendatur mola asinaria ad collum eius, & demergatur in profundum maris. Sic enim reddens dignam vindictam in mari, vbi & draco habetur, quem formauit Deus ad illudendum ei, & sic quod expedit passus, qui punitus est, postea erit extra dolores, qui sunt in profundo maris, quos per tulit tractus ab asinaria mola. Sunt autem & molarum differentia, vt sunt quædam earum (vt sic appellem) humanæ, alæ autem asinariæ. Et humana quidem est illa, de qua scriptum est, *Duc erunt molentes ad vnam molam, vna assumetur, & altera relinquetur.* Asinaria autem, quæ imponitur scandalizanti vnum de pusillis in Christum credentibus, vt demergatur in profundum maris. Asinaria autem mola non irrationabiliter dici potest corpus grauissimum hominis mali, quod semper deorsum trahit, quod suscipit in resurrectione vnusquisque peccator, vt demergatur in abyssum, quæ dicitur profundum maris. Introducimus autem extra eam, quam diximus, alteram expositionem, siue dogmatis causa, siue exercitationis. Quæ-

rimus enim quem puerum vocans Iesus constituit in medio discipulorum: & vide si possumus puerum hunc intelligere spiritum sanctum, qui seipsum humiliavit. Hunc Iesus accepit, & posuit in medio sensus discipulorum. Vult ergo Iesus omnes nos, vt auertamur ab omnibus, & conuertamur secundum exemplum spiritus sancti, vt efficiamur sicut pueri: id est Apostoli, qui & ipsi conuersi facti sunt similes spiritui sancto, qui positus erat in medio sensus eorum. Quos pueros Christo Deus pater dedit, secundum quod scriptum est in Esaia dicente, *Ecce ego, & pueri, quos dedit mihi Deus, Et non est intrare in regnum celorum nisi qui à rebus secularibus auersus fuerit, & similis fuerit factus pueris illis, qui spiritum sanctum in se habuerunt. Quem spiritum sanctum vocans Iesus à sua perfectione descendens ad homines quasi puerum, statuit in medio discipulorum suorum, vt vnusquisque humiliet se, nõ simpliciter sicut puer, sed quemadmodum scriptum est, sicut puer iste: ita tamen vt propter Deum quis humiliet se, sicut & spiritus sanctus propter salutem hominum se humiliavit. Quoniam autem & Iesus, & spiritus sanctus à patre missi sunt in hunc mundum propter salutem hominum, manifestum est apud Esaia prophetam ex persona saluatoris ipsius dicentem; Et nunc dominus me misit, & spiritum suum. Quoniam autem in Greco spiritus sanctus neutri generis est, & non masculini quemadmodum apud nos, & tres casus habet similes, nominatiuum, accusatiuum, & vocatiuum, propterea transientes in Latinum sermonem nominatiuum pro accusatiuo casu transferunt, & dixerunt; Et nunc dominus misit me, & spiritus eius: cum sit verius sic esse in Greco; Et nunc dominus misit me, & spiritum sanctum. Tamen si quis violenter contra rationem veritatis defendere vult quod ita sit dictum; Et nunc dominus misit me, & spiritus eius, sine dubio ita intelligimus filium Dei missum à spiritu sancto, quemadmodum & ductum à spiritu sancto in desertum secundum humanam naturam, quam Christus suscipiens per omnia imitatus est, vt etiam à spiritu sancto agatur, quemadmodum omnes homines Dei. Maior ergo est in regno celorum qui se humiliauerit præ omnibus humiliantibus se, secundum imitationem illius pueri: & multi sunt qui nolunt se humiliare sicut puer ille, sed qui præ omnibus factus fuerit propinquior puero illi, ille erit omnibus maior. Debemus ergo suscipere puerum talem in nomine Iesu, quoniam in eo habitat Iesus. Et quemadmodum Iesum suscipit, qui susceperit vnum puerum talem in nomine eius, sic Christum refutat, & pellit, qui non vult suscipere puerum talem in nomine Iesu, licet sit minimus, ita vt possit scandalizari propter ea quod non plenius humilitatem imitatus est puerilem. Et conferamus euangelistarum dicta de capitulo isto, si forte manifestior fiat sensus, propter spiritum sanctum, quem diximus puerum illum intelligi posse. Et Marcus quidem dicit; Et accipiens puerum statuit in medio discipulorum, & complexus eum dixit eis, Si quis vnum puerum talem receperit in nomine meo, Lucas autem ita, Et accepit puerum & posuit eum non solum in medio eorum, sicut ait Matheus, & Marcus, sed apud se; dixit discipulis suis non ita, si quis accepit vnum puerum talem*

talem, vel vnum de talibus pueris: sed ita, si quis accepit puerum hunc in nomine meo. Secundum Matheum ergo & Marcum, potest quis dubitare, verum puerum spiritum sanctum dicat, quia sic dixerunt, Si quis accepit vnum puerum talem. Secundum Lucam autem, quis ambigit posse intelligi puerum illum spiritum sanctum, cum dicat, Si quis accepit puerum hunc in nomine meo. Secundum Lucam ergo, debemus puerum illum, id est spiritum sanctum, quem accipiens Iesus posuit, apud se suscipere in nomine Iesu. Viuit enim puer ille quasi immortalis, & debemus eum ab ipso Iesu constitutum apud Iesum suscipere in nomine Iesu: quoniam cum sit Iesus nunquam recedens à puero illo, sit apud eum, qui receperit puerum in nomine eius. Et quoniam nec pater recepit à filio, si quis receperit filium recepit apud se simul & patrem. Qui autem recepit & puerum in nomine Iesu, & Iesum in nomine patris, in omnibus minoratem se præbet discipulis. Christi seipsum minorans; & quanto magis se minorauerit, ratio maior efficitur ab eo, qui ei minorationis dedit mandatum. *Vt huic mundo à scandalis. Necessè est enim venire scandala. Veruntamen vobis homini illi, per quem scandala veniunt. Digna est res querere in hoc loco, quid dicit esse mundum, cui promittitur vobis, cui omnia scandala afferunt vobis, Intelligere autem aliquid poterimus, si congregemus scripturatum exemplum, in quibus nominatur mundus. Arbitror ergo, quod non celi, & terre spatium secundum scripturas diuinas dicitur mundus, sed terre, nus ille tantummodo locus, vel homines, qui sunt habitatores loci istius. Sic enim intelligitur illud, quod ait. In mundo enim erat verum illud lumen, id est in loco terre nostre quæ habitamus; & mundus per ipsum factus est, id est, orbis terre, & mundus cum non cognouit, id est, homines habitatores terre istius. Incongruum enim est, Et mundus eum non cognouit referre ad elementa celi, & stelle: vt dicitur aliquis, quoniam sol, & luna, & stellæ, vel aqua, vel terra, vel angeli, qui sunt in vniuerso hoc mundo, lumen illud verum non cognouerunt, & non cognoscentes eum conseruauerit ab eo sibi ordinem constitutum. Secundum hunc enim sensum intelligitur etiam illud. Et nunc honorifica me, tu pater, eo honore, quem habui, antequam mundus esset apud te. Manifestaui nomen tuum hominibus quos mihi dedisti de mundo. Et post pauca, Ego (inquit) pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro eis, quos dedisti mihi. Item post pauca, Et hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Et iam non sum in mundo, & isti in mundo sunt. Itè post pauca, Et ego ad te venio, & hæc loquor in mundo, vt habeant gaudium meum plenum. In se ergo mundus dicitur, vel locus iste terrenus, vel homines, qui sunt in eo. Etenim mundo dedit filio homines pater, pro quibus rogat filius patrem solis, & non pro omnium hominum mundo. Nam vbi magis necessarium est, vt seruemur à patre, quam in mundo, de quo dicit Ioannes, & mundus totus positus est in maligno: Item in sequentibus, Vt mundus credat, quia tu me misisti. Ergo locus iste, & homines, qui sunt in eo dicuntur mundus, quibus vobis à scandalis. Omnibus enim hominibus, quos tamen scandala vincere possunt, vobis est à scandalis. Quod non procedit vt de elementis mundi intelligamus. Si autem vobis est mundo à scandalis, non autem sunt*

discipuli Iesu de hoc mundo, sicut nec magister eorum de mundo est, nemini discipulorum Christi potest esse à scandalis vobis, quoniam pax multa diligentibus nomen Dei, & non est illis scandalum. Si autem, aliquis videtur quidem esse Discipulus Christi, adhuc autem est de mundo, propterea quod diligit mundum, & quæ sunt in eo, id est, aut vitam istam carnalem, aut possessiones, terræ istius, aut pecunias, aut speciem qualemcunque, vt non conueniat ei, quod dictum est Discipulis Iesu, quoniam non sunt de mundo, sine dubio possidebit, quasi de mundo constitutus, vobis, quod mundo accidere solet. Si ergo volumus declinare hoc vobis, suscipiamus in nobis affectum Apostoli Pauli dicentis: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini neri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Nemo autem amator corporalium specierum, vel iumentorum, vel aliquarum concupiscibilium rerum, vel vitæ istius carnalis, potest vere dicere: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Sancti enim, qui sunt in hac habitatione, ingemiscunt corpore humilitatis grauibus, & omnia faciunt, vt digni efficiantur in illo resurrectionis mysterio inueniri, quando transfurmabit Deus corpus humilitatis non omnium, sed tantum discipulorum fidelium Christi, vt has conformes corporis gloriæ Christi. Sicut ergo nihil eorum, ex quibus vobis contingere solet, contingit discipulo Christi: nam & si mille sint scandala, non tangunt eum, qui non fuerit de hoc mundo; sic qui receptor fuerit factus scandali, aut propter inconstantiam fidei suæ, aut quia non ex toto corde consentit salutaribus Christi mandatis, vt iam non videatur discipulus Christi, tantum scandala comprehendunt eum quantis fuerit obligatus in mundo. Necessè est enim venire scandala. Aliud enim sunt ipsa scandala, aliud autem homines, per quos veniunt scandala. Ergo venientia scandala sunt angeli satanæ, & maligni choros demoniorum, qui querunt organa digna, per quos operentur: & plerumque quidem inueniunt, qui omnino extranei sunt à cultura Dei: interdum autem & eos, qui videntur fideles: quibus malus vobis, per quos contingit, quàm mundo, cui contingit. Nam multo peius erit, qui scandalizat, quam qui scandalizatur: si quidem verum est esse differentiam tormentorum, secundum illud quod ait: *Remissus erit Tyro, & Sidoni, quam ciuitatibus, in quibus fecit virtutes, & correctæ non sunt.* Si enim vobis mundo à scandalis, qui quidem qui scandalizatur iuste est vobis: quia miscens se mundo, voluntarie receptor scandali factus est. Ei autem grauius erit vobis, per quem scandalum venit, quoniam præbuit se spiritibus immundis scandalizantibus ministrum ad scandalizandum homines infirmos, & mundiales. Si autem hæc diligenter intelligeremus, quæ dicuntur: *Vobis, per quem veniunt scandala, & qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, expedit ei, vt aligetur mola asinaria collo eius, & demergatur in profundum maris:* quoniam sic vindicat Deus eos, qui scandalizati fuerint ab eis, qui scandalizauerunt, & quæ intelligeremus, timeremus: nunquã peccatorem in fratres, nec percuteremus conscientias eorum infirmas, pro quibus Christus mortuus est, propter quos quasi in Christum peccantes subibimus peccata, cum requisitæ fuerint animæ, quæ propter nos

pererunt ex nobis. Deinde videamus quomodo intelligere debeamus quod ait: *Necesse est ut veniat scandala.* Similiter enim exponit etiam Lucas dicens: *Impossibile est ut non veniant scandala.* Et sicut necesse est mortale mori, & impossibile est, ut non moriatur: & sicut necesse est manducare hominem in corpore constitutum, & impossibile est, ut sine esca, qui corporalis est, vivat: sic necesse est venire scandala, & impossibile est, ut non veniant. Et vide, si potes accipere ad exemplum malitiam, quæ est in cælestibus, necessarie copulata esse virtutibus. Impossibile est enim inveniri hominem omnino sine peccato, & absque peccato suscipere posse virtutes: quia nec potest esse verum bonum, nisi habeat impugnationem mali. Sicut ergo necesse est sustinere malitiam cælestium; & impossibile est eam non sustinere: sic necesse est venire scandala, & impossibile est, ut non veniant. Maxime si intellexeris malitiam malignarum virtutum principalem esse malitiæ istius, quæ in hominibus est, & semper querentem organa quædam, per quæ operetur adversus homines mundi. Forsitan autem & irritantur malignæ virtutes, quanto magis verbum Christi in hominibus invalescens expellit ab eis malignas virtutes, quæ prius consueverant habitare in animis eorum: & demones, qui delectabantur in sanguine sacrificiorum, irascuntur, dum eorum cultura minuitur, nec offerunt eis sacrificia consuetudo scandala venire necesse est. Et scandala quidem ipsa venire necesse est, non tamen per illum nescio quem venire necesse est: propter quod ei, per quem venerint, erit vasa, quoniam dedit locum malignæ operationi in se volenti scandalizare. Ne putes in natura aliqua, vel in substantia esse scandala, quæ homines querunt, per quos operentur. Sicut enim Deus mortem non fecit, sic nec scandala creavit, sed libertas proprii arbitrii in quibusdam genuit scandalum nolens pro virtute suscipere laborem. *Quod si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, excide eum, &c.* Docet nos per parabolam sermo: quoniam nec proximis nostris, nec adhaerentibus nobis debemus parcere scandalizantibus. Superius eum dixisset: Antiquis dictum est, non adhaerabis: ego autem dico, si quis viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Post hæc verba statim subiunxit: Si dexter oculus tuus, vel manus scandalizaverit te, ostēdens quoniam de illis membris scandalizantibus loquebatur, quæ sunt intra nos. Propterea voluntates animæ exposuimus ibi esse scandalizantia membra. Hic autē eum dixisset: *Vah mundo à scandalis, necesse est enim venire scandala, sed vah per quem veniunt,* videlicet hominem, statim subiungit: *Si manus tua, vel pes tuus, vel oculus tuus scandalizaverit te:* ostendens quoniam non de membris scandalizantibus, quæ sunt intra nos, loquitur, sed de hominibus, qui sunt extra nos, pertinentes ad nos, ita ut manus, aut pedes, aut oculi existimētur gratia charitatis coniuncti. Et vere quædam scandala ex nobis ipsis nascuntur, sicut ait Iacobus in epistola sua: Deus neminem tentat, sed unusquisque tentatur in concupiscentiis suis. Quædam extrinsecus veniunt, vel ab extraneis, vel à proximis, de quibus præfens loquitur sermo. Et bonum quidē erat, ut laudabilis esset & oculus, & manus, ut ne possit iuste dicere oculus manus, necessaria mihi non es. Si autem

aliquis ex toto Ecclesiæ corpore videatur manus propter aliquem actum, conuersus autem factus fuerit scandalizans, oculus dicat huiusmodi manui, necessaria mihi non es, & dicens, præcidat eam, & pellat à se: Sic bonum est, ut sit & caput beatū, & pedes tali capite digni, ut ne possit caput iuste dicere pedibus, necessarij mihi non estis. Si autem aliquis fuerit in Ecclesia pes, scandalum faciens corpori vniuerso, dicat caput huiusmodi pedi, necessarius mihi non es, & præcidēs repellat eum à se. Melius est enim, ut residuum corpus intret in vitā sine mēbro scandalizante, quā totum corpus Ecclesiæ morbo scādali per omnes currente mittatur in gehēnā. Sic bonū quidē erat, ut & ille, qui factus est oculus, dignus esset capite Christo, & toto ecclesiastico corpore. Si autē cōuersus oculus ille factus fuerit scandalum corpori vniuerso, eiciatur oculus scandalizans, & extra omne corpus expellatur, ut sine illo oculo residuum corpus saluetur, quam cum illo oculo debilitato totam ecclesiam mittat in gehennam intenebratam. videlicet per oculum malum. Christum autem ecclesiæ caput esse, non ego, sed Apostolus intellexit. Sacerdotes autem rationabiliter possunt dice ecclesiæ oculus, quoniam & speculatorum habentur. Diaconi autem; ceterique ministri manus, quoniam per eos opera spiritalia vniuersa geruntur. Populum autem esse pedes ecclesiæ: quibus omnibus parcere non oportet, si scandalum ecclesiæ fuerint facti. Possumus autem hoc textu vti etiam de domesticis nostris, & quasi membris ita nobis dilectione coniunctis: siue de parētib; siue amicis quædam familiaritate dilectis, quibus parcere non oportet animæ nostræ nocentibus. Præcidamus ergo à nobis quasi manum, vel pedem, vel oculum, patrem, aut matrem volentes nos agere contraria pietatis, aut filium, vel fratrem, qui quantum ad se faciunt nos recedere ab ecclesia Dei, & à Christi dilectione. Sed & si vxor gremij nostri, vel amici vnamque, facti fuerint, scandalam nobis præcidamus eos ab anima nostra, quasi non amicos, sed aduersarios nostræ salutis. Qui enim non oderit patrem, & matrem, & cetera quando tempus fuerit eos odire quasi aduersarios, & insidiatores, ut Christum lucretur, hic non est dignus filio Dei, & istis est dicere, quoniam claudus saluatur, qui perdidit pedem, id est, fratrem, & solus hæreditans regnum Dei saluatur. Et sicut sine manu quis saluatur perdens patrem, vel matrem, ut illis pereuntibus, solus saluetur: sic & sine oculo quis saluatur, præcidens oculum suum à se, id est coniugem fornicantem, ut ne cum tali oculo duos oculos habens intret in ignem. Potest autem & sic intelligi, ut actus animæ peccans, manus intelligatur: & incessus animæ peccans, pes: & visus, animæ peccans, oculus, quos oportet præcidere, si scandalum facunt. Frequenter enim ipsa opera membrorum pro membris in scriptura ponuntur: quale est illud, Et tuli manus meas ad mandata tua. Non ipsas manus, sed opera manuum tollimus ad mandata Dei, quando facimus opera digna Deo. Et, Ad te leuavi oculos meos. Non oculos istos, sed mentem, quæ per oculos videt. Item, Conuertere pedes meos in testimonia tua. Non pedes, sed motus animæ conuertuntur ad testimonia Dei, quando cœperimus velle conuerfari secundum Deum. Quos omnes, id est, vel visum, vel actum, vel incessum, oportet abscinde-

re, si fuerint mali: ut potius sine illis intremus in vitam non facientes, quod volumus, quam ut intremus in ignem, facientes proprias voluntates. Et primum quidem beata res est ab omni scandalo abstinerere, ut nulla virtus animæ comprehendatur in malo, sed omnibus utamur bonis. Sic enim cum duobus pedibus, & duabus manibus, & duobus oculis animæ, corporisq; intrabimus in vitam æternam, Si autem futuram est male utentes quædam virtute animæ peccare propter illam, melius est præcidere, id est repellere vsum virtutis illius scandalizantis, quam ut cum reliquis virtutibus peccemus in toto. *Videte ne contemnatis vnum de pusillis istis.* Dico enim vobis, quoniam angeli eorum in cælis semper vident faciem patris mei, qui in cælis est. Primum videamus, qui sunt pusilli, quos non oportet contemere. Arbitror autem quoniam sicut in corporibus differentia est, ut quidam eorum sint pusilli, alij autem magni, alij vero mediocres: sic in animabus sunt quædam pusillæ, aliæ autem magnæ secundum spiritalem mensuram, secundum quam videt solus Deus, & iudicat. Sed in corporibus non culpa hominis, sed propter rationes aliquas feminis est alius brevis, alius magnus, alius vero mediocris. In animabus autem ex nobis est esse aliquem vel paruum, vel magnum aut secundum opera, aut secundum fidem, aut secundum aliquos motus: & arbitrii nostri est, si proficere volumus in statu animæ, & fieri magni: aut non proficere, & paruuli remanere. Sic audio & Christo suscipienti naturā humanam, & secundum naturalia incrementa crescenti, quod scribitur, Iesus autem crescebat sapientia & ætate, & gratia coram Deo & hominibus. Vnde consequenter Apostolus ait, Donec occurramus omnes in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Occurrere enim in virum, & hoc perfectum, secundum interiorem hominem intelligendus est ille, qui transcendit, quæ paruuli sunt, & euacuans ea peruenerit in virum perfectum. Hoc modo intelligenda est esse mensura spiritalis ætatis in singulis animabus, per quam proficit anima vnaquæque & ex eo, quod magnificat Deum, magnificatur à Deo. Secundum hanc magnitudinem spiritalis ætatis, & spiritalium incrementorum, & Moyses dicitur fuisse magnus, & Ioannes, & ipse dominus Iesus, de quo Gabriel testatur, Et erit magnus. Pusilli autem sunt, qui nuper in Christo sunt nati, aut tales permanent sine profectu, quasi nuper nati, quibus rationabile lac necessarium est, qui adhuc carnales sunt sicut ait Apostolus, & paruuli sunt in Christo: nec capere possunt escam vitalem: Pusilli enim quamuis sint hæredes, tamen quia pusilli, sunt quasi nihil differentes à seruis, quamdiu pusilli sunt, seruitutis habent spiritum in timore. Qui autem per dilectionem Dei perfectam, miserit foras timorem, iam non habet seruitutis spiritum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum in dilectione Dei. Item requires pusillum istorum angelum, qui præfunt eis, quando incipiunt curam eorum habere: vtrum ex quo per magnum regenerationis geniti sunt in Christo, quasi tunc nascentes infantes, & ultra non subiecti euidam aduersariæ potestati: an ex tempore natiuitatis eorum carnalis, secundum præfentiam Dei, & præordinationem ipsius, quos præfuit, & prædestinavit, ut sint conformes glorie

Christi. Vides quoniam qui caute vtrunque discussit, illius est affirmare vtrum eorum sit verum, & ad testimonium proferre scripturam vni ex duobus consentientem. In vtraque enim parte multus quidem sermo fieri potest, tamen ex multo paruam aliquid proferamus. Qui enim voluit, mox ut quis fuerit natus eorum, qui præcogniti sunt à Deo, accipere angelum præpositum sibi, venturum Apostoli voce dicentis, Qui me segregauit ab utero matris meæ, ut reuelaret filium suum in me, quasi ex eo necessarium habeat angelum se regentem, quoniam segregatus est secundum præficientiam Dei. Item in Epistola Iudæ scriptum est ita, In Deo patre dilectis, & Iesu Christo conseruatis, & vocatis. A quo conseruatis, nisi ab angelis, quibus traditi fuerant, ut conseruentur, & eruantur ab omni malo; qui præcogniti, & præordinati habebantur? Item profert & illud, quod in Psalmis est dictum, De ventre matris meæ tu es meus protector: ut sit protector præcognitorum Deus per angelos, ad hoc ipsum ministerium deputatos. Sic & illud accipit, Suscepisti me de utero matris meæ. Item, Ad te proiectus sum ex utero, & alia mille huiusmodi habentia sensum, Qui autem vult ex eo hominibus dari angelum adiutorem, ex quo per lauacrum regenerationis facti sunt tunc nati infantes in Christo: dicit non esse credibile, intentalis, & incredulus; & errantibus, & seruientibus desiderijs variis, & immundis in malitia & in inuidia degentibus, odibilibus, & odientibus inuicem; fornicariis; & adulteris, interdum autem & masculorum concubitoribus, latronibus, & ebriosis, atque rapacibus præfesse angelum sanctum, ut macleatur in huiusmodi actibus hominis, cui datus est custos. Sed est homo quidem in tempore infidelitatis suæ; & peccatorum suorum ex infidelitate nascentium, sub angelis Satanæ, & spiritibus malignis, & immundis dæmonis. Cum autem susceperit fidem, tunc Christus qui est redemptor, qui precio sui sanguinis eum demittit à malignis dominis, credentem in Deum tradit eum angelo sancto, & propter munditiam semper videnti faciem patris. Secundum ea quæ sumus interpretati de pusillis discipulis conueniens est dicere: quoniam non habuit necessarium Christus mandare de magnis & perfectioribus fidelibus non contemnendis; sed de pusillis, propterea non simpliciter dictum est, Ne contemnatis vnum de istis omnibus: discipulis quos videtis: sed ita, vnum de pusillis istis, quos cognoscebat esse pusillos qui videre poterat modicitatem, & magnitudinem inuisibilium amaram. Talia & superius diximus, Si quis scandalizauerit vnum de pusillis istis: credentibus in me. Alias autem forsitan dicit pusillum hic dici perfectum, secundum illud quod alibi ait, Qui autem minor fuerit in omnibus vobis, hic erit maior: Qui enim humiliauerit se, inuicator existēs illius qui semetipsum humiliavit pro salute humana in medio omnium credentium, siue ille apostolus fuerit, siue episcopus, ipse est pusillus quem Christus ostendit. Talem se pusillum etiam Paulus ostendit dicens, Mihi minimo omnium sanctorum data est gratia hæc. Sed huiusmodi expositioni illud quod dicitur, Si quis scandalizauerit vnum de pusillis istis, & cetera, non videtur conuenire: vult illud quod dicitur sic, Non est voluntas patris mei qui in cælis est, ut poreat vnum de pusillis istis

quoniam talis pusillus qui vere perfectus est non scandalizatur, nec perit. Pax enim multa diligentibus legem Dei, & non est illis scandalum. Et quoniam non perit pusillus huiusmodi, dicere potest, Quis nos separabit a charitate Dei quæ est in Christo Iesu? & cætera. Sed qui hanc expositionem existimat veram, dicit quoniam & iusti hominis anima vertibilis est, & scandalizatur aliquando & si non facile, sicut testatur Ezechiel, dicens etiam iustum à mandatis Dei posse recedere, ita ut non imputeret ei iustitia prior. Propterea dicit, Si quis scandalizauerit vnum de pusillis istis: & quia non est voluntas patris mei ut pereat vnus de pusillis istis. Qualis autem expositio sit verior, & tu sicut poteris iudicabis. Post hanc parabolam sequitur de ouibus centum, & vna ex eis errante pariter & inuenta. Hanc sicut potuimus tractauimus, exponentes euangelium quod est secundum Lucam, quoniam & ille memor fuit parabolæ huius. Ne ergo repetere videamur, hic prætermittentes transmittimus ad expositionem euangelij secundum Lucam, omnem volentem cognoscere quid senserimus in ista parabola.

S. HILARII EPISCOPI Pictaunorum superioris Euangelij expositio.

In illa die accesserunt discipuli ad Iesum dicentes: *Quis putas maior est in regno caelorum? & reliqua.* Non nisi reuerfos in naturam puerorum introire regnum caelorum Dominus docet; id est, per simplicitatem puerilem vitia corporum nostrorum animæque reuocanda. Pueros autem, credentes omnes per audientiam si dem nuncupauit. Hi enim patrem sequuntur, matrem amant, proximo velle malum nesciunt, curam opum negligunt: non insolescunt, non oderunt, non mentiuntur, dictis credunt, & quod audiunt verum habent. Et hæc omnium affectionum assumpta nobis & consuetudo & voluntas, caelorum iter peruium præstat. Reuerrendum igitur est ad simplicitatem infantium: quia in ea collocati, speciem humilitatis dominicæ circumferemus. Si qui autem in Christi nomine tales receperint, Christi recepti præmium consequentur. *Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis:* id est, qui offendiculum temptationis intulerit: *expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Tot tantæque res non ociose comparatæ sunt: & mola, & asinaria; & cum ea in mari mergendus, & hoc ei expeditis. Communi omnium sensu; quod expedit, vile est. Quid ergo vtilitatis est, mola asinaria collo suspensa demergi? Mors enim tam grauis proficiat ad poenam: & nescio quomodo erit vile, id expetere, quod vltimū sit malorum. Quid ergo sentiri oporteat, quæredum est. Molæ opus, labor est cæcitatibus: nam clausis iumentorum oculis aguntur in gyrum. Et sub asini quidem nomine, frequenter gentes cognominatas reperimus. Igitur gentes quod agunt, nesciunt: & in vitæ suæ opere detentæ, cæci laboris ignorantia continentur. Iudæis autem scientiam iter in lege præstratum est. Qui si Christi Apostolos scandalizauerint, rectius illigata collo mola asinaria demergatur in mari fuissent; id est, gentium labore de-

pressi, in ignorantia seculi demorentur: quia illis tolerabilius fuerit nescisse Christum, quam istis prophetatum non recepisse. *Va huic mundo ab scandalis.* Necessè est enim venire scandala, verumtamen *va homini illi per quem scandalum venit.* Humilitas passionis scandalum mundo est. In hoc enim maxime ignorantia detinetur humana: quod sub deformitate crucis, æternæ gloriæ Dominum noluit accipere. Et quid mundo tam periculosum, quam non recepisse Christum? Veruntamen sub hominis nuncupatione, autorem scandali huius Iudaicum populum designat, per quem omne hoc mundo periculum comparat: vt Christum in passione abnegent, quem lex & propheta prædicauerunt. Ideo verò necesse esse ait venire scandala, quia ad sacramentum reddendæ nobis æternitatis, omnis in eo passionis humilitas esset explenda. Superius autem in abscondendis manu vel pede, propinquitatum contineri nomina exposuimus: atque ideo cognationem generis Israelitæ relinquendam, veluti quadam membrorum recisione significat, quia per eum mundo scandala comparentur. *Videte ne contemnitis vnum de pusillis istis, qui credunt in me.* Apuillimum vinculum mutui amoris imposuit, ad eos præcipiunt qui verè in Domino credidissent. Pusillorum enim angeli quotidie Deum vident: quia filius hominis venit saluare quæ perita sunt. Ergo & filius hominis saluat, & Deum angeli vident: & angeli pusillorum præsent fidelium orationibus. Præesse angelos absoluta autoritas est. Saluatorum igitur per Christum orationes angeli quotidie Deo offerunt. Ergo periculosus ille contemnitur, cuius desideria ad postulationes ad æternum & inuisibilem Deum, ambitioso angelorum famulatu ac ministerio peruehuntur.

S. AMBROSII MEDIO- lanensis Episcopi in idem Euange- lium, de eo quod scriptum est: *Quis maior est in regno caelorum, Homilia.*

Si diligenter audistis euangelicam lectionem, intelligere potestis, quæ ministris, ac sacerdotibus Dei reuerentia debeatur: vel qua ipsos clericos inuicem humilitatis sedulitate oporteat præuenire. Aitenim Dominus percunctantibus discipulis, quis eorum in regno caelorum maior esset futurus, *statuendo coram omnibus puerulo, quicumque humiliauerit se, sicut puer iste, hic maior erit in regno caelorum.* Vnde intelligimus, quod humilitate peruenitur ad regnum: simplicitate penetratur ad caelum. Quisquis ergo cupit diuinitatis tenere fastigia, humilitatis ima se fertur. Quicumque vult fraternitatem obtinere: præueniat obsequendo: sicut ait Apostolus; *Honore inuicem preuenientes.* Vincat eam officii: vt possit vincere sanctitatem. Si enim te non læsit frater: obsequium meretur, vt diligas. Quia si forsitan læsit, magis obsequium meretur, vt vincas. Hæc enim nostra Christianitatis summa est: vt amantibus vicissitudinem, lædentibus patientiam rependamus. Qui enim fuerit patientior ad iniuriam, potentior constituetur in regno. Non enim ad imperium caelorum peruenitur superbia, diuinitatis

fectura: sed humilitate, pauperie, lenitate: Arta autem, & angusta via est, quæ ducit ad regnum. Quisquis ergo honoribus inflatus fuerit, & auri thesauris dilataris: tanquam onustum, & impeditum animal per: angustum regni iter transire non poterit: simul etiam vt se existimat peruenisse, sarcinam eius exigua porta non capiens reperculsam limine retrorsum redire cogit: lam enim angusta est diuini porta celestis: quam est camelo acus foramen exiguum: Vnde ait Dominus; *facilius est camelum per foramen acus transire: quam diuitem in regnum caelorum.* Sicut enim camelum animal tortuosum, atque deformem exigua acus caeuerna præterire non patitur: ita & diuites avarum, atque mendacem artem cæli ianuam minime intrare permittit. Nam ideo nudi in seculo nascimur: nudi etiam accedimus ad lauacrum: vt nudi quoque, & expediti ad cæli ianuam properemus: Quia autem incongruum, & absurdum est: vt, quem nudum mater genuit, nudum suscepit ecclesia, diues intrare velit in caelum. Propterea adolescenti illi diuiti in Euangelio à saluatore dicitur, qui sibi iustus videbatur, & sanctus, & omnia legis mandata complexisse; si vis perfectus esse, vende omnia tua, & da pauperibus. Vsq; adeo enim nuda virtus apta caelo est: vt quamuis iustus, quamuis sanctus aurum, vel diuitias possidens, non possit esse perfectus. Talem enim voluit adolescentem illum dominus ad paradysum redire, qualis Adam fuerit de paradysi sublimitate deiectus. Nudus enim Adam incola paradisi fuit. Denique post peccatum nuditatem suam videns, folio pudenda contexit. Prius enim quam peccaret, honestatis erat colore vestitus: atque ideo nuditatem inhonestam, non natura instituit: sed delicti reatus inuenit. Nam & sancti Angeli in splendidissimo habitu constituti, non quod tunicis operiantur, & palliis, sed cum sit in illis Natiuitatis suæ nuda substantia, vestiti videntur esse, quod sancti sunt: sic igitur & Adam custodiens honestatis angelicæ dignitate, erat quidem nudus mundanis vestibus, sed immortalitatis erat splendore vestitus: Nihil prauum respiciebant eius oculi: non cor eius turpe aliquid cogitabat; erat apud honestas mentes studitis ipsa vestita. Sicut enim apud nequam homines turpis cogitatio concupiscens vestibus non arceatur: Ita apud sanctos viros honesta simplicitas ad concupiscendum nuditate non trahitur: sed sicut vitiosis ad corruptelam nuda sunt omnia; ita religiosus ad castimoniam operata sunt vniuersa. Quod autem ait Evangelica lectio; *qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius: & mergatur in profundum maris:* pusillos hic non atare pueros, sed malitia paruulos dicit. Sicut Apostolus ait; *Malitia paruuli estote: vt sensibus perfecti sitis.* Qui sunt isti, nisi clerici idonei, & monachi religiosi vel laici? Quisquis igitur his irreuerens, aut contumeliosus exiterit, hac velut poena plectetur: vt informi saxo religato illi ad collum, præcipitetur in mare, sed videamus, eum scandalizantibus Christianis ista poena data sit: aut quid sibi velit ipsa sententia: puer enim illa aliquod mysterium continere. Quasi verò non sufficeret in mate homini demergendo, saxum qualecunque. Nō magnum, aut enorme, sed molæ asinariæ lapis ei religeretur ad collum: vt cum perituro homine,

percat res vsui necessaria, sed puto, homo magis esse, quod in scripturis asini figura populus gentilitium nuncupatur: qui clausis oculis, circa ignorantiam molam erroris sui gyro pertrahitur: & in illa cursus directione vestigiis sæpe redeuntibus inuitus vsui laborat alieno. Nonne enim tibi videtur molam asinariam voluere gentilis populus, quam diu imperitiam suæ labore versatur? Naturæ quidem vinculis alligatus, vt verbum Dei molat, Deum cæli quærat: sed operæ mentis cæcitate suffusus, vt vultus animi erigere ad Deum, cordis oculos leuare non possit ad caelum. Sed, quoniam mola asinaria saxum esse constat: videamus & si paganorum talis est mola. Talis planè est. Saxi enim mola est Paganorum Iupiter; Herculesq; lapideus circa quos cæcis oculis frequenti errore circumuehant. Cæcos inquam dixerim eorum oculos, qui putant se videre, quod non vident. Aspicientes enim saxum Deum se videre confingunt. Attamen, qui molam voluit: consummandi aliquem finem operis habet: exundi spè gerit laboris. Cui verò mola asinaria ad collum suspenditur, portat lapidem, qui portare iugum Domini recusauit. Asinus ergo ad molam, cæcus ad lapidem, gentilis ad saxum, qui adorat eum, quem non videt, nec agnoscit. Deus enim non in manufactis habitat: nec in metallo, aut saxo cognoscitur. Hic ergo gentilis populus cum persecutionem Christiano intulerit: hac poena plectetur: vt cum sua sacrilega mola iudicadi seculi fluctibus demergatur.

S. HIERONYMI PRES- byteri in idem Euang.

In illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: *Quis putas maior est in regno caelorum? Quod sæpe monui, etiam nunc obseruandum est.* Causæ quærendæ sunt singulorum Domini dictorum atque factorum. Post inuentum staterem, post tributa reddita: quid sibi vult Apostolorum repetita interrogatio? In illa hora accesserunt discipuli ad Iesum dicentes: *Quis putas maior est in regno caelorum? Quia viderant pro Petro & domino idem tributum redditum: ex æqualitate precij, arbitrati sunt Petrum omnibus Apostolis esse prælatum: qui in redditione tributi Domino fuerat comparatus: ideo interrogant: quis maior sit in regno caelorum? Videntq; Iesus cogitationes eorum, & causas erroris intelligens: vult desiderio gloriæ, humilitatis contentione sanare. Et aduocans Iesum paruulum, statuit, &c. Vel simpliciter quemlibet paruulum: vt ætate quæteret, & similitudinem innocentiam demonstraret. Vel certe paruulum statuit in medio eorum seipsum: qui non ministrari, sed ministrare venerat: vt eis humilitatis tribueret exemplum. Alij paruulum interpretantur spiritum sanctum: quem posuerit in cordibus discipulorum, vt superbiam in humilitate mutaret. Amen dico vobis: nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, &c. Non præcipitur Apostolis: vt ætatem habeant paruulorum, sed vt innocentiam: & quod illi per annos possident, hi possideant per indultiam: vt malicia, non sapientia paruuli sint. Quicumque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste: hic est maior in regno caelorum. Sicut iste paruulus, cuius vobis exemplum tribuo: nō per-*

seuerat in iracundia: non læsus meminit: non videns pulchram mulierem delectatur: non aliud cogitat, & aliud loquitur: sic & vos nisi talem haberitis innocenciam & animi puritatem, non poteritis regna cælorum intrare. Siue aliter: Quicumque humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno cælorum. Qui imitatus fuerit me & se in exemplum mei humiliauerit: vt tantum se deiecit, quantum ego deieci, formam serui accipiens: hic intrabit in regnum cælorum. *Et qui suscepit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit.* Qui talis fuerit vt Christi imitetur humilitatem & innocentiam, in eo Christus suscipitur. Et prudenter, ne cum delatum fuerit apostolis, se putent honoratos, adiecit: non illos sui merito, sed magistri honore suscipiendos. *Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis, &c.* Nota quod qui scandalizatur, paruulus est: maiores enim scandala non recipiunt. *Expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius: & demergatur in profundum maris.* Quamquam hæc generalis possit esse sententia aduersus omnes qui aliquem scandalizant: tamen iuxta consequentiam sermonis, etiam contra apostolos dictum intelligi potest: qui interrogando quis maior esset in regno cælorum: videbantur inter se de dignitate contendere: & si in hoc vitio permansissent poterant eos quos ad fidem vocabant, per suum scandalum perdere: dum apostolos videret inter se de honore pugnare. Quod autem dixit: *Expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius:* Secundum ritum prouincie loquitur: quo maiorum criminum ista apud veteres Iudeos pœna fuerit, vt in profundum ligato saxo demergerentur. *Expedit autem ei: quia multo melius est pro culpa breuem recipere pœnam, quam æternis seruari cruciatibus.* Non enim vindicabit dominus bis in idipsum. *Vt mundo à scandalis. Necessesse est enim vt veniant scandala.* Veruntamen vñ homini per quem scandalum venit. Non quod necesse sit venire scandala: alioquin sine culpa essent qui scandalum faciunt, sed cum necesse sit in isto mundo fieri scandala, vnusquisque suo vitio scandalis patet. Simulque per generalem sententiam percutitur Iudas, qui proditiōis animum præparauerat. *Si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te: abscide eum, & projice abs te.* Bonum est tibi ad vitam ingredi, &c. Necessesse est quidem venire scandala: Vñ tamen ei est homini: qui quod necesse est vt fiat in mundo, vitio suo facit vt per se fiat. Igitur omnis truncatur affectus, & vniuersa propinquitas amputatur: ne per occasionem pietatis vnusquisque credentium scandalis pateat. Si, inquit, ita est quis tibi coniunctus, vt manus, pes, oculus: & est vitiosus atque sollicitus, & acutus ad perspicendum: scandalum autem tibi facit, & propter dissonantiam morum te pertrahit in gehennam: melius est vt & propinquitate eius, & emolumentis carnalibus careas: ne dum vis lucrificare cognatos & necessarios, causam habeas ruinarum. Itaque non frater, non vxor, non filij, non amici, non omnis affectus qui nos excludere potest à regno cælorum, amori domini præponatur. Nouit vnusquisque credentium, quid sibi noceat: vel in quo sollicitetur animus ac sæpe tæteretur. Melius est vitam solitariam ducere, quam ob vitæ præsentis necessitate, æternam vitam perdere. *Videte ne contemnat vnum ex his pusillis. Dico enim vobis: quia angeli, &c.* *Supra dixerat per manum, & pedem, & oculum*

omnes propinquitates & necessitudines quæ scandalum facere poterant amputandas: austeritatem itaque sententiæ, subiecto præcepto temperat, dicens: Videte ne contemnat vnum ex pusillis istis. Sic, inquit, præcipio seueritatem, vt commisseri clementiam doceam. Quantum in vobis est, nolite contemnere: sed per vestram salutem etiam illorū quærite sanitatem. Similiter perseveret in peccatis videritis & vitiis seruientes: melius est solos saluos fieri quam perire cum pluribus. Quia angeli eorū in cælis vident semper faciem patris. Magna dignitas animarum: vt vnaqueque habeat ab ortu natiuitatis in custodia sui angelum delegatum. Vnde legimus in Apocalypsi Ioānis: Angelo Ephesi, Thyatiræ, & angelo Philadelphie, & angelo quatuor reliquarum ecclesiarum scribe hæc. Apostolus quoque præcipit velari capita in ecclesiis fœminarum propter angelos.

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI Episcopi Constant. in superius Euangelium, Homilia 1.

In illa hora adierunt discipuli Iesum, dicentes: *Quis maior est in regno cælorum?* Humanum quidem passum discipuli sunt, quod Euangelista quoque significauit, dicens: *In illa hora,* quando scilicet ceteris omnibus Petrum prætulit. Nam, quum ex Iacobo, & Ioāne alter primogenitus esset, nihil tamen tale pro ipsis fecisse videtur: veriti autem turbationem profiteri suam, non aperte Petri præponi sibi, sed confuse, *Quis ergo maior est,* interrogarunt. Quando tres illos præferri conspexerunt, nihil tale passi sunt: quum verò ad vnum delatus esset honor, tunc mirum doluerunt: quoniam non ex hac re solum, sed ex alijs quoque multis inflammationi fuerunt. Tum quia dixit illi: *Dabo tibi clauis regni cælorum: tum quia;* Beatus es, Simon Bar-Iona: tum etiam hæc; *Da eis pro me, & te: tum denique,* quia liberius eum multò Christo colloqui conspiciebant. Quod si non interrogasse, sed secum id cogitasse Marcus scribit, non sunt opposita profecto hæc, sed valde inter se consonant: nec semel, sed bis, ac tertio hæc eos cogitasse crediderim, & tunc demum interrogasse. Tu vero non solummodo crimen consideras, sed illud quoque tecum verte primum, quod nulla eis de rebus huius seculi quæstio est: deinde quod postea, hac quoque turbatione superata, alteri alteris in primatu cedebat. Nos verò neque ad hos quidem defectus eorum deuenire possumus, nec quis futurus sit maior in regno cælorum, sed quis in terris maior sit, quis ditior, quis potentior quærimus. Quid autem Christus? Reuelat arcana eorum, nec simpliciter ad verba, sed ad passionem responderet. *Et aduocans Iesum paruulum, statuit eum in medio eorū, &c.* Curiose, inquit, scrutamini vos, quis vestrum maior sit, & de primatus honore contenditis: ego autem, si quis humiliorem se cæteris non effecerit, ipso ingressu cælesti omnino indignum assero. Rectè autem ante oculos mōstratione paruuli totam rem posuit, ipso actu eos conuertens, ac persuadens, vt absque simulatione aliqua humilitatē à plebè claret. Paruuli autem nõ inuidere, nec inanem expectare gloriam, nec primatus desiderare dignitatem non

uerunt. Non ergo fortitudine tantum, ac prudentia, sed humilitatis quoque virtute, & simplicitate nobis opus est: quæ si nõ adest, salus nostra certè claudicat. Paruuli enim nec, si contumeliantur, aut verberantur, afficiuntur odio: nec si laudantur, & honorantur, vlla commouentur arrogantia, Vides quomodo rursus ad hæc nos vtouocat, vt ostendat posse nos voluntatem istam nancisci, & perniciosam Manichæorum tabiem acuto concidit gladio. Si enim natura per se mala est, cuius gratia philosophandi exempla inde trahit: Paruulum autem ætate, & quidem mea sententia, valde paruulum qui ab omnibus esset passiois liber, in medio statuit. Illa enim ætas omni arrogantia, omni gloriæ inanis furore, omni liuoris infania, omni contentiōis cupiditate, cæterisque huiusmodi immunis est. Quumque præcipuis munitur virtutibus, simplicitatis scilicet, ac humilitatis, de nulla istarum superbit, ita duplici philosophia ornatur. Nam & hæc bona possidet, & nihil sibi præter hæc arrogat, his de causis in medio paruulum statuit: nec sermonis finem hic fecit, sed vltèrius admonitionem producit, dicens: *Et quicumque suscepit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscepit.* Non enim solum, inquit, magna erit merces vestra, si tales efficiemini, verumetiam, si alios propter me honorabitis, propter vestrum erga illos honorem regnum vobis retribuetur, quodque omnium extremum est, me ipsum suscipietis. Ita vehementer humilitate, & moribus, qui procul ab omni simulatione absint, afficior. Paruulos quidem hic simplices homines, atque humiles, quos multi spernunt, appellauit: hunc autem sermonem non præmissis solum in animum penetrare facit, verumetiam terrore pœnarum corroboret, dicens: *Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis, &c.* Nam quemadmodum, qui hos paruulos propter me honorat, cælum possidebunt, inquit, imò verò cælo quoque ipso maius aliquid, atque præstantius: sic & qui despiciunt; atque vituperant, hoc enim scandalizare hic significat, maximo plectuntur supplicio. Nec mirearis, si scandalii vocabolo, contumeliam, & vituperationem intellexit, quum multi propter pusillanimitatem non parum, si contemptum vituperatiue sint, scandalizantur. Detrimētum autem quod huius criminis causa homines inuadet acerba supplicia, & ab iis, quæ nobis notissima sunt, præ oculis posuit. Nam, quum rudiores commouere summopere velit, sensibilibus vitur exemplis. Quare in hoc etiam loco atrocitatem punitionis exprimens, qua contemptores paruulorum possit commouere, sensibilem pœnam molæ, ac submersionis in medium attulit. Et tanuis secundum rerum consequentiam, qui non suscepit vnum horum paruulorum, non suscipiet me, dici conueniebat, quæ res omne punitionis genus excidit: tamen, quia nec rudes, atque insensatos, nec inuidios multum id mouere potest, molam potius, & submersionem posuit: nec dixit molam collo eius suspensum iri, sed expedit humilimodum, si hoc patietur: vt ostēdat grauius quoddam, atque acerbius malum istum expectare. Quod si hoc intolerabile iure videtur, quanto magis illud? Ita vtrunque terribilem in tērationem effecit, consolationem quidem exempli notissimi ante oculos adducens, excessum verò multo maiorem hac illos cogitare compellens. Vides quomodo

radicitus arrogantie tumorem euulsit: quomodo edocuit nulla in re primatus dignitatem expectendam? quomodo primos primatus honorem desiderantium induxit, vt vbique, ac semper in vltimo se velint ordine collocare? Nihil certè arrogantia, atque superbia peius, quæ mentis quoque vires natura hominibus concessas ita deiciat, vt amentes ex prudentia, ac animo stolidos efficere videatur. Nam, quemadmodum, si quis cum statura tricubitali sit, instar montium, imò etiam altiore se putet, ac ideo se ipsum quasi montes excessurus erigat, nullum aliud argumentum infantiæ eius quæremus. Sic, quum inflatum videris hominem, qui meliorem se cæteris arbitretur, contemnitque opinetur, si ceteris hominibus conferatur, nullum iam aliud signum vercordiæ hominis exquiras. Tandem quippe ridiculosior iis est, qui natura infantiunt, quàm ipse sponte hunc sibi morbum iniicit: nec hac re solum miser, verumetiam: quia in miseræ fundum se destruxit, vt nihil sentiat. Quado enim is peccata sua, vt oportet, cognoscat? Quando nimium se delinquere sentiat? Certè quasi vile mancipium, & miserum, captiuum diabolus eum abduxit, agitât; verberibus, & mille contumeliis, quocumque velit. Nam in tãtam amentiam plerumque impelluntur, vt persuadeat aduersus liberos, ac vxores præ tumore insolescere, atque etiam aduersus suos maiores. Nonnullos autem maiorum excellentia inflari nimium facit. Ita contrariis causis febriant. Nam alij quoniam parentes, auos, proauos humiles ipsi habuerunt, alij quoniam claros, & nobiles, efferuntur: quomodo igitur quispiam vtriusque poterit tumorem deprimeret? Si ad alteros scilicet dixerit: tu, qui magna de nobilitate maiorum te iactas, vltra proauos, atque arauos tuos si progredieris, inuenies multos è genere tuo agalones forsan, aut caupones fuisse: ad alteros è contrario, progrediaris tu aliquid ultra parentes, & inuenies multos te clariore fuisse: hoc enim cursu genus ferè humanum etiam à scripturis comprobari potest. Salomon Rex erat, & Regis illustrissimi filius, cuius pater abiectus, atque ignobilis: maternus etiam auus aded vilius, vt nec gregario militi filiã collocare posset: hæc ipsa si altius repetes, inuenies rursus horum vilium genus illustre, ac regium. Hoc de Saul, hoc de multis alijs dici potest. Non igitur multum hinc extollamur. Dic enim, quæso quid genus est? Nihil aliud certè quàm verbi sonitus ab omni re destitutus, quod in extremo illo die probè scietis. Verum quoniam nondum dies illa adest, rationibus quantum in nobis situm est, nullam in genere fieri præstatiã vobis persuadebimus. Considera igitur, quando bellum irumpit, quando fames premit, quando cætera huiusmodi mala incumbunt, quomodo vniuersus nobilitatis huius status euanescit: nescit inter diuites, & pauperem villo modo morbus discernere gloriosum, & ingloriosum, nobilem & ignobilem non cognoscit. Mors quoque, aliæque humanarum rerum mutationes pariter omnes aggrediuntur, imò verò, quod mirabile fortassis videbitur, multò magis diuites inuadere solent. Quo enim minus ad ferendas mutationes exercitati sunt, eò magis quò inciderint, pereunt. Timor etiã ditiores maximè terret. Nam & Principes summopere formidant, & liberos populos non minus, quàm Principes metuunt. Multas

quippe diuitum ædes modo impetuosa ira populi, modo Principis furor euerit, quorum pauper fluctuum immunitas omnino est. Hac igitur nobilitate omiſſa, ſi nobilitatem tuam oſtentare placeat, libertatem mihi animi oſtende, libertatem dico eam, quam ille vir beatus habebat, quem eſſet paupertimus, à quo iterum, atque iterum Herodes audiuit; Non licet tibi fratris tui Philippi uxorem habere, quam is quoque habuit, qui ante iſtum, huic ſimilis fuit, qui dicebat Achab: *3. Reg. 18.* Non ego, ſed tu & domus patris tui Iſraelem peruerſis. Mentis igitur nobilitate poſſidere propera, quã Prophetã, quã Apoſtoli omnes poſſidebant. **Quales eorum animi, qui diuitiis ſeruiunt, eſſe non poſſunt: ſed, quemadmodum, qui ſub mille pãdagogis degunt, quiq; à lictoribus detinentur: ſic non audent extollere oculos, nec liberẽ quicquam dicere de virtute. Acris enim cupiditas gloriã, ac aliarum rerum auditas, tnatũ terrorem eis inferunt, vt ſeruiles, abiectos, adulatorẽſque conſtituant. Nihil proſus libertatem animi ſic tollit, quemadmodum ſecularium rerum cupiditas, & eorum, quã venditur eſſe præclara. Non enim ſibi viuunt, ſed alteri, & mille crudelibus dominis huiusmodi homines premuntur: quos recensere placeat, aliquem ex iis, qui apud Reges plurimum poſſunt, nobis proponamus, cui magna rerum affluat copia, ingens potentia, patriã ſplendor, maiorum nobilitas, ad quem vniuerſa penẽ reſpiciat ciuitas. Conſideremus igitur, an iſte ſeruus omnium abiectiſſimus ſit: quod vt facilius demonſtremus, non ſimpliciter ſeruum, ſed ſeruum ſerui ei conferamus. Is igitur ſerui ſeruus, & ſi non liberum, vnicũ tamen habet dominum, ad cuius nutum omnia referit: quem ſi bene agendo propitium ſibi faciat, ſine aliqua cura quietẽ viuunt. Ille verò, quem admittit, non vnum, aut alterum, ſed multos, & importunos ſibi dominos conſequitur. Dominatur enim ei primò Rex ipſe. Non eſt autem æquale obiectum habere dominum, & Regi ſeruire, cuius aures multorum verbiſ expoſitã ſunt, & modo hi ſibi, modo illi perſuadent. Quare, quantum nullas ſibi mali conſcius ſit, qui Regi ſeruit, omnes tamen timet, tam pares quã ſibi ſubiectos, & tam amicos quã inimicos: ſed hic etiam, inquires, domini terrore agitur, at non eſt æquale vnum, & multos timere, imò verò ſi quis voluerit diligentius inueſtigare, multos ille, neminem hic formidat. Cur, & quo pacto? Quoniam iſti nemo eſt, qui inuideat, quiq; velit, iſto expulſo, ad eandem ſe intrudere ſeruitutem. Quare ſit, vt nullus inueniatur, qui ſibi velit inſidias tendere: multi verò ſunt, qui nulli alij rei ſtudet, quã illũ, qui proximus regi eſt, à ſtatu eiicere: quare omnibus adulari cogitur, maiorĩ, & quali, amicis. Nã, vbi gloriã cupiditas eſt, ibi, quia liuor vires ſuas exercet, nulla ſyncera poteſt amicitia inueniri: ſed quemadmodum qui eodem artificio quæſtum habet, ſic omnes, qui vnã rem in ſeculo appetunt, ſyncero, aut puro nequeunt amore cõiungi, ynde ſit, vt bellum incus ſine induciis ſemper geratur. Vidisti acerborum multitudinẽ minorum? vis grauioreſ alioſ afferamus? omnes, qui eo minores ſunt, maiores fieri diligentiffimẽ ſtudent. Qui verò excellunt, quoniam timent, ne iſte anteueniat, aperte ipſi a duerſantur. Proh fidẽ hominum! Quid dicã: vide me pollicitum fuiſſe dominorum horum multitudinẽ recensere. Ora-**

tio verò conſequenter progreſſa magis, quã polliciti fumus; attulit, cùm hoſtium ingentem aceruum, non minorum recensuerit: imò verò & dominos, & hoſtes eoiſdem eſſe probauerit, quippe qui ceu domini diligenter colũtur, & ceu hoſtes nimium terrent, ceuque inimici occulte inſidiantur. Nefcio enim quid peius excogitari poſſit, quã vt eoiſdem quiſpiam & dominos, & inimicos habeat. Nam ſerui, etſi iuſſa capellere coguntur, diligenti tamen cura dominorum protegentur. Illi verò & iuſſa vt ſerui faceſſunt, & vt hoſtes impugnantur: & tantò peius quã qui aperto prælio certant, alter in alterum inſurgit, quantò occultius pungunt, quantòque perſonas amicorum induiti quali hoſtes aggrediuntur, & aliorum calamitatibus foelicitem ſibi componunt. Noſtra verò non ſunt huiusmodi: ſed ſi quis aduerſa opprimitur fortuna, multa ſecum patitur, & dolent, in ſecundis rursus multi congratulantur, ſicut A poſtulus ait, Siue vnum membrum patiat, omnia compatiuntur; ſiue vnum glorificatur, omnia membra congaudent. Et modo quidem dicebat; Quã autem mea ſpes, vel lætitia eſt, an non vel voſ? Modo autem ex multa tribulatione, & compreſſione cordis ſcripſi voſ, &c. Quis inſirmatur, & ego nõ inſirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? cuius igitur rei gratia exterioreſ fluctus ſuſtinemus, nec volumus ad tráquilliſſimum nauigare portum? Quare nominib; omiſſis, reſ, oro, amplectamur. Gloria enim, & potentia, diuitiã, ac nobilitas, ceterãque huiusmodi nomina ſunt apud exteros nuda, apud nos reſ firmã atque perpetuã. Econtra verò, mors, ignominia, ceterãque, quibus dolor, ac mœror efficitur, nuda ſunt apud nos nomina, reſ autem apud illoſ veriſſimã. Quod vt oculis ipſiſ cernas, gloriã in medium primò adducamus, quã magna, expetendãque illiſ videtur. Nõ dico igitur, quia breuiſſimũ eſt temporis: non dico, quia citò extinguitur, ſed quãdo maximẽ floret, tunc mihi (rogo) ipſam oſtende. Non auferas à ſcorto picturam, & fucos, ſed ornatum inducas, & tunc magis deformitatem ipſius reprehẽdam. Veſtitum igitur expone, lictorũ multitudinem, præconiſ vocem, populi ſubiectionem, ſilentium omnium, & quod admirantes aſpiciunt. An igitur, inquires, hæc præclara non ſunt? Age, perſerutemur ne ſint ſuperflua, & potiùs inuelli quadam ac falſa opinione quã veritate rerum comprobentur. Quid enim melius aut corporiſ, aut animĩ inde accidit, an maior ſtatura huic erit aut ſanior, aut velocior, aut acutioreſ, perſpicacioreſque ſenſus acquirat? Minimẽ. Conſideremus ergo ne fortẽ anima quicquam lucrata ſit. Num igitur modeſtior, aut prædentior, aut maſuetior eo cultu hominum erit? Nequaquam, imò verò contrã: non enim quemadmodum corpori nihil eueniebat, ſic & animã accidit. Sed, quod grauiffimum eſt, non ſolum nihil tum proſicit anima, ſed magnum inſuper vitiorum cumulum attrahit: hinc enim ad arrogantiam, hinc ad inanem gloriã dementiam, iram, milleque alias paſſiones impellit. Sed gaudet, inquires, iactat, atque gloriatur. Incurabilem morbum, & malorum apicem ei attribuit. Nam, quia lætatur hiſ rebus, non volet, nec poterit facile liberari, cùm hac voluptate viam remedij omnino abſcederit. Id igitur peſtiferum penitus eſt, quod non dolet, ſed

ſed lætatur magnitudine ac multitudine malorũ. Non enim ſemper lætari bonum eſt. Nam & furẽ furto lætatur, & adulter matrimonij ſordibus, auarus rapina. Non ergo, ſi lætatur, ſolum conſidera, verum etiam, ſi rectẽ lætatur. Animaduertendum enim eſt, ne talis lætitia eius ſit, qualis adulteri, & furis. Cur enim, dic obſecro, lætatur? Quoniam à multis honoratur, circumſpicitur, & extolli, atq; inſtari poteſt? Et quid hac elatione leuius excogitari poteſt? Nam, ſi id malum non eſt, cur inanis gloriã cupidus vituperanteſ, mille opprobriis laceramus? Cur arroganteſ, & aliorum hominum cõtemptores odimus? Quod ſi rectẽ ab hominibus ſit, quamuiſ mille iſti habeant lictoreſ, accuſandi tamen iniuria non ſunt. Hęc de modeſtioribus mihi principibus dicta ſunt. Multi enim eorum maiora quã latropeſ, quã homicidã, quã adulteri, & ſepulchrorũ violatores plerunque committunt, cùm principatu non rectẽ vtantur. Nam & furantur aliena impudentiſ, occidũt crudeliſ, multò iniquiſ petulãtia efferuntur, nec parietem vnum, ſed innumeras domos effodiunt faciliſ, omnia principatus licentia peragenteſ. Ita diuſiſſima eſt eorum ſeruitas, quã paſſionibus dediti neminem vereantur. Vere igitur liber, & ſolus princepeſ, ac rex regum ille eſt, qui paſſionum immunis eſt. Quã omnia intelligentes, veram libertatem amplectamur, & pernicioſam virtutem fugiamus, nec principatus magnitudinem, nec diuitiarum pondus, nec aliud huiusmodi præter virtutem beatificandum putemus: ſic enim & hic iucundẽ viuemus, & futura bona conſequemur, gratia, & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 2.

V. A. mundo ab ſcandalis. Neceſſe enim eſt venire ſcandala, &c. Sed, ſi neceſſe eſt, vt ſcandala veniant, quiſpiam opponet, cur mundum quaſi miſerum deſter, cùm manũ ei porrigere, atque opitulari potiùs oporteret? Hęc quippe prudentiſ medici, domini que prouidentiſſimi, illud cuiuſvis opus eſſe non iniuria poteſt: quid igitur ad eam impudentiſſimam linguam reſpondebimus? Quod licet nihil diligentiffimẽ illius curã par ex cogitari queat? Cum enim Deus ſit, homo quoque propter te factus eſt, & ſerui aſſumpta forma extrema omnia paſſus, nihil quod ad ſe pertinet, prætermiſit: ceterum, quoniam nihil hinc vililitati ignauiffimi homineſ conſecuti ſunt, idcirco eos deſter. Quia etiam poſt tot, tantaque ſibi allata remedia in morbis eorum perſeuerarunt, veluti ſi quis febricitantem, cui licet peritus medicuſ aſſuerit, tamen quia præcepta eiſ contempſit, complorãſ diceret; Vã illi homini à graui zgotatione, quam per ignauiam plurimum, atque plurimum auxit. Verũm ibi nihil ploratus conducere poteſt. Hoc genus quoddam curatioſ eſt futura mala prædicere, & deſtere non penitenteſ, præſertim cùm multi nullam ex cõſilio, nullam ex ſtetu vililitatem habuerunt. Ideo, vã dolentiſ vocem adhibuit, vt dolore ſuo ipſo incitaret, ac diligentioreſ, vigilantiorẽſque faceret. Ad hæc beneuolentiam quoque ſuam erga illoſ, & clementiã magnitudinem oſtendit, quia vel

contradicenteſ deſter. Ita non modò nullam moleſtiam ex duritia aduerſariorum capiebat, verum etiam & ſtendo, & prædicando, ad ſanam eorũ mentem reuocare conabatur. Sed quomodo, inquires, id fieri poteſt? Nam, ſi neceſſe eſt, vt ſcandala veniant, quo pacto ea evitare poterimus? Quia videlicet neceſſe quidem eſt, vt ſcandala veniant, perire autem nõ omnino neceſſe eſt, ceu ſi medicuſ quidem dixerit; ſi nulla medicina vteris, neceſſe eſt, vt in hũc rursus incidat morbuſ: non omnino perire neceſſe eum erit, qui vigilanter attendit. Accedit quod diſcipuloſ etiã hac ratione nõ nihil exuſcit. Nam, ne quaſi dormitanteſ, quoniam ad profundam pacem, & tráquillam vitam mittantur, negligẽtioreſ ſint, multa vndique aduerſus eòſ tam deſoriſ quã intus inſurrectura bella oſtendit: quod Pauluſ quoque ſignificauit, *1. Cor. 7.* dicens; Fortiſ pugnaſ ſunt, intra timoreſ, & pericula in falſiſ fratribuſ. & ad Mileſioſ diſſerens dixit; exurgent quidam ex voſ loquenteſ peruerſa. Ipſe quoque dicebat; Inimici hominiſ domeſtici eiſ. Quum autem neceſſitate ſic dicit, non quia voluntatiſ libertatem, poteſtatẽque liberi arbitrii tollat, nec quia neceſſitati rerum humanam ſubijcitur vitam hoc dicit, ſed quod omnino vterum eſt, prænuntiat, quod Lucas aliis verbis expreſſit, non eſſe ſuſceptibile dicẽs, quod non veniant ſcandala. Quã porro ſunt ſcandala? Rectẽ, ac probẽ vitã cõſuſio, atque peruerſio. Sic etiam, qui verſantur in ſcena, eoſ, qui corpora peruertunt, ſcandala vocant. Non ergo prædictio ipſiſ ſcandala inducere putanda eſt. Non enim, quia futura ſcandala prædixit, idcirco veniũt; ſed, quoniam omnino vterura erant, idcirco prædixit. Non enim fierent, ſi nõllẽt ea excogitare nequam homineſ, atque peſtiferi: quod ſi ventura non fuiſſent, nec ipſe futura prædixiſſet. Ventura verò erant quia multi erant grauioreſ zgotanteſ, qui noluerunt non agere malignẽ, & ipſe, quod futurum erat, prædixit. Sed, ſi illi curati fuiſſent, quiſpiam dicit, ac nemo eſſet qui ſcandala faceret, nõne hic ſermo falſitatiſ crimine teneretur? Certe ſi curari, ſanarique omneſ voluiſſent, non dixiſſet, neceſſe eſt ſcandala venire. Sed, quia ſua ſponte incurabiles futuros perſpiciebat, ideo ventura omnino prædixit. Sed quam ob rem ipſe non eicit ſcandala, inquires? Et cuius rei gratia tollenda erant, an propter eoſ, qui detrimentoſ afficiuntur? Sed non, quia qui inde detrimentum patiuntur, pereunt, ſed deſidia, & ignauia ſua: quod virtutiſ cultoreſ verum eſſe oſtendunt, qui non modò nullam à ſcandalis iniuriã patiuntur, ſed præcipuoſ etiam quã ſtuſ nanciſcuntur. Qualeſ certẽ Iob ille erat, qualeſ Ioseph, qualeſ iuſti denique omneſ: Quod ſi multi pereunt, propter negligentiam eorum id accidit. Niſi enim ita reſ ſe haberet, ſi propter ſcandala ipſa homineſ perirent, vniuerſi ſane homineſ id paterentur: quoniam verò multi euadunt, qui non effugi, ſi ipſi culpam attribuat. Nam ſcandala quidem vt iam retigimus, excitant etiam, atque acuunt, & perſpicatioreſ faciunt non ſolum eum, qui ſibi diſtulerit, verum etiam eum, qui ſibi diſtulerit: nam poſteaquam inde ſe eripuerit, cautior, atque tutior redditur. Quare, ſi diligentioreſ ſumus, non paruũ fructum ea ex re capiemus, quate vigilanteſ ſemper compellimur. Quod ſi in ipſo congreſſu hoſtium, quum tot, tantãque incumbant tenta-

Mich. 7.
Circa nouato
res, qui homi-
nẽ libero arbi-
trio ſpõlitã, vi
de ſotã huius
rationiſ ſerũ.

Videſ Dei præ-
ſcientiam, aut
prædictionem
non eſſe cau-
ſam peccati.

Gr. 3

tionem, quasi somno dissoluti iacemus: quid de nobis sperandum esset, si magna in tranquillitate rerum viveremus? Quod, si vis, à primo statim homine id considera. Nam, si, quum breui tempore, nec die fortasse integra in paradiso deliciarum vixerit, ad tantum prauitatis devenit, ut æqualitatem Dei falsa cogitatione sperauerit, & seductorem huius beneficij autorem opinatus, vitium præceptum seruare non potuit: quid ille non fecisset, si longissimo in tranquillitate illa tempore vixisset? His ita dictis, alia rursus interrogantes opponunt: & cur, inquit, Deus talem ipsum effecit? Non fecit quippe Deus talem: non enim pœnis afflixisset, si talem ipsum fecisset. Nam, si nullius nos rei, quum ipsi causa sumus, seruos nostros, & vernas criminamur, multò minus creator omnium criminaretur. Vnde igitur hoc factum est? inquit, ab eo sanè ipso, & negligentia eius. Quid porro est, inquit, ab eo ipso? Diligenter abs te ipso require. Nam, si malignitates à seipsis non sunt, noli tuos seruos castigare, nec uxorem, si peccat, increpare, nec liberos verberare, nec amicos incusare, nec offendentibus inimicis insensus sis. Nam si omnes, nisi spontè delinquant, non punitione, sed miseratione digni sunt. Non possum, inquit, ita philosophari: certe, si non illorum culpa quicquam factum conspexeris, sed quadam alia necessitate incumbente, minimè non poteris philosophari. Nam, quando seruus ægritudine oppressus, iussa non fecerit, non modò non criminaris, verum etiam valde commisereris. Quare tu ipse testimonium perhibes, non nihil ab ipso, non nihil aliunde, ac non ab ipso fieri. Similiter ergo etiam hic, si scitis primum hominem prauum fuisse, quia talis fuerat factus, non solum non accusares, verum etiam veniam facile dases. Nam, si morbo serui, conditioni ignoscis, cur creaturæ Dei non ignoscis, si talem factum à principio arbitraris? Verum inde quòque ora istorum obtinere facile possumus: nam vndique veritatis affluunt adminicula, si eos interrogabimus, quò ob rem nunquam seruos criminantur, si facie formosi non sint, si non proceres statura, si non quasi volucres in eundo, ceteraque huiusmodi: quia videlicet natura hæc, non voluntate conceduntur: immunitus est ergo ipse eius culpa, quam sibi natura inuexit: nec vllus vnquam hinc orationi contradicatur. Quum igitur accusas, tunc offendis profectò non à natura, sed à voluntate mali quippiam processisse. Nam, si, quæ minimè culpam, ea naturæ delicta esse, aut saltem non voluntatis testamur, patet ea solum culpam, quæ voluntate committuntur. Noli ergo peruersas in medium rationationes inferre, non sophistica, & orationis contextum telis arctareum viliozem. Verum illud mihi rursus respondeas, nonne omnes homines à Deo creati sunt? Quis dubitat, inquit, quomodo igitur virtutis, ac vitio statitis rationes omnes æquales non sunt? Nam, si naturæ sunt hæc, & non voluntatis, quomodo virtutem alij eligunt, alij vitiositatem sequuntur, quò certe si natura omnes vitiosi essent creati, nemò virtutem colere posset? Sin verò econtrà natura boni omnes prodiremus, nullus vnquam malus inueniretur. Nam, si, vna, eademque natura omnium est, hæc ratione vitium vniuersos esse oportet, siue bonos quis dicat, siue malos: si putarit naturam alios bonos, alios malos, id (vix diximus) patet omnem rationem est. Nam, quum, quæ natura fue-

rint, immobilia sint, nunquam profectò hæc mouentur: quod hoc pacto considera: mortales omnes sumus, atque passibiles, quare nemo impassibilis erit, etiam si quis contendendo discipatur. Nunc verò à malis ad probis moribus ad improbos, & econtrà à malis ad bonos conuerti, & illos negligentia delinquere, hos diligentia proficere, quotidie videmus, quod maximè non naturæ hæc esse, facile demonstrat. Quippe quum naturalia nec vllò modo mutantur, nec studio, ac diligentia hominum acquirantur: & quemadmodum nulla indiges ad videndum, audiendum que opera, sic nullo tibi labore ad colendam virtutem opus esset, si natura nobis insita esset. Cuius autem rei gratia malos natura nos ab initio creasset, præsertim quum posset bonos creare? Nullius profectò. Vnde igitur mala, inquit, ortum habuerunt? tu tibi ipsi responde. Meum enim opus est, non à natura hoc, neque à Deo inditum nobis fuisse. Casti ergo, inquit? Minimè, minimè inquam. An igitur nullum eorum principium est, sed ab æterno semper fuerunt? Meliora dic verba homo, & immamissimum hunc furorem execrare, quo vnum Deo, & peccato cultum attribuis, & cultum præcipuum, imò verò supremum, ac iudicio. Præterea, si mala ingenita sunt, tantas vires possidebant, ut nec euelli, nec omnino non esse possint. Nam quod ingenitum & absque principio est, nulli corruptioni subijcitur. Ad hæc, si nequitia sic insita esset, quomodo tam multi homines virtutem colere potuerunt, aut quomodo mortales, & caduci æternam, & immortalem vitiositatem superauerunt? sed Deus, inquit, vires eorum enervat: quomodo enervabit, aut omnino quomodo destruet coæternam vitam, nec minus pollentia, sed equalium virium, & eiusdem (ut ita dixerim) ætatis? O acutum diaboli malitiam, quantum, quamque perniciosum malum excogitauit, qua impietate, ac blasphemia inuoluit homines! simulatione nanque pietatis, ne à Deo peccatum esse videatur, pestiferum dogma introductum est, quò ingenitum esse peccatum asserunt. Vnde igitur orta sunt, inquit? Ex eo profectò, quod est velle, & nolle. Ipsam autem velle, & nolle videntem esse sanè à nobis ipsi. Verum hæc crebra interrogatio tua ita profertur, quemadmodum si à me quaereris, vnde homines videant, quum que ipse responderem, ex eo quòd est oculos claudere, ac non claudere: rursus tu interrogationibus me fatigado diceres, hoc ipsum autem claudere oculos, & non claudere, vnde est, si ego à nobis ipsi dicerem, & voluntate nostra, huius rei responsum, voluntatis causas quaereris. Nihil enim aliud malum est, quam Deo non obedire. Sed hoc ipsum, inquit, vnde homines inueniunt? Dic quælo, putane difficile adinuentum fuisse? Non dico, inquit, quia difficile hoc sit: sed vnde inducitur est, ut obtemperare nollet? Ex desidia sanè, atque ignorantia. Nam, quum Dominus ad vtrumlibet sit, pronior ad hoc propter desidiam fuit. Quòd si aduocantipiti mente vagaris, & obstupescis, qui hæc audias, ego abs te non arduum quiddam, ac multiplex, sed simplex, & perspicuum queram. Fuitne vnquam malus, quum antea probus esses? ut puta fuisse aliqua passione superior ante deinde ab eadem ipsa superatus? Sopitrusne vnquam vino fuisse, & rursus bibendi voluntatem depulsi? Aut nonnunquam ita commotus, nonnunquam in te con-

uersus, nihil, aut parum passus ab ira es? Desperasti pauperem aliquando, & aliquando fouisti. Fuisi fornicatus aliquando, quum impræsentiarum modestissime viuas? Responde igitur quælo, vndenam hæc omnia sunt? quod si non facis, ego pro te libenter faciam, quia videlicet studio, ac diligentia voluisti à malo nonnunquam abstinere, nonnunquam verò desidia dissolutus cecidisti. Hæc ad te: nam is, qui bene agendi desperatione quasi furore quodam adacti, ita semper in peccatorum sordibus inuoluuntur, ut nec audire philoſophiam de virtute velint, nullum de viuendi philoſophia verbum committant: cum iis verò, qui modò rationem secuti rectè agunt, modò cupiditate superati delinquant, iucunde differant. Rapuisti aliquando alienum, deinde pernitentia flexus, non modò restituiti, verum etiam de tuis egeno contulisti? Vnde igitur hæc tanta mutatio nonne à voluntate, atque consilio tuo? Nemo profectò dubitabit. Quare, obsecro, studere, inquam, virtuti, & friuolas quaestiones has relinquas. Mala enim, quum nullam rem habeant, nomina solum sunt. Non ergo quaeras vnde sint, nec ancipiti mente pœdes, sed, quum audieris ex negligentia nostri proficisci, quasi venientia fugito, & si quis dixerit non esse à nobis ipsa, quum eum videris serup iratum, infestum vxori, criminantem liberos, improbantem iniustos, dic ad eum: Quomodo igitur dicebas hæc non esse à nobis? Nā si à nobis non sunt, cur illos criminaris: ac rursus ad ipsam dicas, abs tene ipso ad oburgandum, & contumeliandum procedas, an non? Nam, si nullo pacto abs te ipso, nec tibi alius, nec tu aliis irascaris: sin verò abs te ipso, iam vides abs te, ac negligentia tua, originem vitia traxisse. Quid porro non opinaris nonnullis esse probos? Si nemo enim probus est, vnde tibi hoc nomen inuentum est? vnde hortatio ad virtutem? vnde bonorum laudes? Sin verò probi aliqui sunt, proculdubio iure improbus increpatur, & increpantes ipsi hac iure, quoniam iniuria increpati, boni non erunt. Quid enim peius excogitari possit, quam innocentem criminibus falsò accusare? Quòd si prauos idcirco boni reprehendant, quia possent esse non prauj, hoc certe non paruum probitatis eorum argumentum dixerim. Vnde vel mente captis patere arbitror, neminem vnquam necessitudo malum fuisse. Si verò post hæc omnia, vnde sint mala, quaereres, non dubitabo sæpius dicere, à desidia, ac ignauiam tua: quia cum prauis conuerteris, quia virtutem spernas, hinc certe & mala sunt, & hoc ipsum, ut vnde sint mala quaeras, hinc omnino est. Nemo enim rectè viuendum, nemo eorum, qui modestiam, atque humilitatem colunt, friuola ista quaerit, sed audaces, atque proterui, qui desidiam suam defendere conantur, has arcanorum confimiles telis rationes frustra confingunt, quas non verbis solum, sed multò magis opere nos destruas. Nam, si ex necessitate mala fierent, non dixisset profectò Christus: *Va homini illi, per quem scandala veniunt*. Illos enim solos quasi miseros deslet, qui sponte sua malis adhærent. Noli autem admirari, si, *Per quem*, scriptum est. Consequitur quippe scriptura, *Per quem*, nonnunquam pro, à quo dicere: sicut quando dicitur, Possedi hominem per Deum: non enim secundam quandam causam, sed primam omnino posuit. Et rursus, Nonne per Deum manifestatio eorum est:

& fidelis est Deus, per quem vocati estis in communicationem filij sui? Cæterum, ut discas, non necessarium nos malos esse, quæ sequuntur considera: nam, posteaquam malos, quasi miseros defleuit; *Si manus, vel pes, aut, tuus te scandalizauerit, absconde, &c.* Non enim hæc de membris tibi dicta sunt, sed de amicis, ac necessariis, quos quasi membra nobis coniunctos ducimus: quod & si superius ab eo tactum sit, tamen etiam nunc dicitur. Nihil enim ita perniciosum, ac pestiferum est, ut consuetudo prauorum hominum, & conuersatio: quippe cum amicis, atque necessariis, & ad nocendum, & ad iuuandum plus nonnunquam efficit, quam necessitas potuisset, ac ideo magna quadam cum vehementia iussit nocentes à nobis propinquos depellere: eos verò amputandos, atque proiciendos esse, consequentia ipsa rerum significat, qui scādali authores sunt. Vides quemadmodum futurum è scandali detrimentum exterminat: tum quia prædixit omnino ventura, ut nullus otio possit macerescere, sed expectatione scandali commotus, iugiter vigilet: tum quia ostenderit extrema, & maxima esse mala. Non enim solummodo simpliciter, *væ, dixit, mundo à scandalis*, verum etiam vt maximam ab illis sequi perniciem monstraret, authorem scandali multò magis, quasi miserum deplorauit dicens; *Veruntamen vae illi homini*. Quibus verbis magnum ostendit supplicium sibi futurum, nec id ei satis fuit, sed similitudinem adiectione terrore in maius extulit, & viam monstrauit, per quam hæc scandala fugere possimus. Quæ autem hæc via est? Praui homines, inquit, etiam si valde tecum amore, aut necessitudine coniuncti sint: abscondendi sunt ab amicitia tua. Nam, nisi etià hoc feceris, nec illos lucraberis, & tu ipse simul peribis: sin verò procul abs te illos abieceris, tu saltem salutem consequeris: quare si cuius coniunctio saluti tuæ obest, rejice ipsum abs te. Nam, si nostra plerumque membra rescindimus, cum incurabili morbo & ipsa tabescunt, & reliquis officium: multò magis in amicis, atque cognatis id faciendum. Sin autem à natura nobis mala insita essent, hæc sanè admonitio, atque consilium frustra omnino daretur, cum omni cura, & diligentia nihil posset prodelle: sin verò vanum hoc consilium non est, sicut certe non est, patet à voluntate hominum improbitatis opera proficisci: *Videte, ne contemnatis vnum de paruulis istis: dico enim vobis, &c.* Paruulos hic non ætate, sed multorum estimatione appellauit: pauperes dico, ignotos, cæterò que huiusmodi, quos multi contemnere solent, qui nec re vera paruuli, cum creatori omnium amici sint, sunt, sed multorum estimatione tales esse putantur: hinc iterum detrimentum scandali quasi materia quãdam semouet, atque disternat. Nã, quemadmodum si quis proteruos homines fugiat, sic si probis adheret, verberes fructus inueniet: ac duplici quadam tutela; & firmiore securitate vtetur: altera, quia scandalizantium coniunctionem aspernatur: altera, quia probos, ac sanctos viros colit, atque honorat, quos multò magis venerabiliore facit, dicens; *Quia eorum angeli patris mei faciem semper aspiciunt*. Hinc manifestum est, quia omnes sancti angelos habeant. Apostolus etiam ait de muliere, quoniam velamen debebat habere in capite propter angelos. Et Moyses, statuit fines, inquit, gentium secundum numerum angelorum Dei: hic

Neque vitium neque virtus insunt nobis à natura.

1. Cor. II. Multis potius placet Apostoli intellexisse de angelis metaphorice dicitur.

verò

verò non de angelis simpliciter dicitur, sed de angelis excellentibus, atque supremis. Nihil enim aliud designatur, cum faciem, dicat, patris mei aspiciunt, quam summa fiducia eorum, & honor precipuus.

SOPHRONII HIEROSOLYMARUM Episcopi, Sanctorum Archangelorum, & Angelorum, ceterarumq; celestium Virtutum, encomion.

Theodoro Peltano interprete.

Ex libro in scripto xvij. Declamatio- nes patrum.

Seraphim innocantur.

Innocantur Cherubim.

Innocantur Throni.

Innocantur Dominationes.

O Diuini, materiq; expertes Dei exercitus: O mente, rationeque prædita intelligentiæ: At præstat gradatim, & ex ordine vos prædicare, magnificare, & inuocare. O Seraphim, quæ sex aliis exornata, inque prima celestium exercituum acie collocata, vestro ardore ceteros omnes incenditis. Vos estis, quæ propter inconculsam stabilitatem, corporeque concretionis vacuitatem: tum ob æternitatem vobis communicatam, cognoscendique, & inflammandi virtutem, ex præstat quoddam diuinæ similitudinis simulachrum præ vobis fertis: Vos secundaria lumina, emanatione planè beata, è prima luce prædeppia, rectè appellamini, vt quæ immensum, infinitumque trini, vnicique principatus illius, numeris omnibus absoluti, splendorem, quantum fas est, citra vllum medium excipiatis, exceptumque cæteris mentibus, & intelligentiis communem faciatis. Cum vos ergo ob incendiandi, expiandi que vim, qua polletis, quæque omnem malitiam, omnemque fœditatem absumere, & expiare confueueritis, incensorum, & calfactorum nominibus designemini, internos, obsecro, animæ meæ recessus, à vitiorum sordibus expiate, spinosâque materia, quæ eidem cohæret, incensa, absumptaque, diuinum sermonem pectori meo inferite: ac cordis mei tenebris penitus eliminatis, discussisq; intimos mentis meæ sensus illuminate. O vos Cherubim oculis plena, & quadriformia, quæ internis viribus formæ vestræ cognatis, appositâque proportionè respõdentibus, vi ratiocinantè nimirum, & irascuntè; fortitudine rursum, & cælesti celsitudine, amplè, magnificèque exulta, omnique sapientia plena estis (quare etiam cognitionis fontes, & scaturigines appellamini) diuini verbi cognitione me expolite, iraque contra veterem serpentem incendite, & è terra in sublime poterit euehite. O Throni ardore accensis, & inaccessi, qui Dei Opt. Maximi sedes, vehiculum, & requies estis, omnique humilis, abiectioneque seruitute superiores; vt pote summum illum omnium Regem inter vos complexi, me ab omni fraude, & execrando opere liberate. Deique gloria, & maiestare dignum efficit. O venerandæ Dominationes, hoc nominis ea de causa sortitæ, quoddam diuinam auctoritatem vestro munere exprimitis, cælestiumq; bonorum communicacionem verè, proprièque citra vllum profus impedimentum excipiatis; donate mihi, vt animi perturbationibus, quæ mentem corumpunt, impetare, & omni quæ in sedibus, quæ animum grauitè lædunt, vsque ad vltimum vitæ spiritum dominari queam. O Potestates, quæ appellationem fun-

ctioni vestræ consentaneâ consecutæ, nulla proferantur seruitute valetis premi, nullo turbine concutiuntur, quæque ab illo solo principatu, à quo omnis potestas fluit, potestatem, & firmitatem nactæ estis; impertiamini mihi potestatem contra aspectabiles, & inaspectabiles hostes, qui contra animam meam insurgunt, mentemque meam in captiuitatem redigere contendunt, & gressus meos, ne secundum Deum dirigantur, euertere nituntur. O immortæ masculæque Virtutes, quæ propter animi robur, & fortitudinem, inuidiamque viri præstantiam, diuinam potentiam, & vim admirabilis, me debilem ac infirmum diuino robore, & fortitudine circûmeingite, & quo spirituales illos angues, & scorpiones viriliter propulsem, poteramque, idoneum reddite. O Hec, mouerique nescij Principatus qui à diuino principatu, omnibus principij experte, omnisque principatus auctore, & nomen, & dignitatem principatus citra controuersiam accepistis, quique tertio Angelorum choro prælati estis; fidi adeste; & quod è infestissimis hostibus triumphem, iisdemque ad finem vsque imperterrite, & sine vulnere resistam, sedulam operam nauate. O ter sanctissime, summèque amandæ, & venerandæ factæ militiæ princeps, & administer Michael, Angelorum coryphæ, omni cultu, omnique laude, & celebratissime dignissime; Qui Iudaici populi ductor quondam exististi, ipsique planam ad meliora salutemque vicinioriam viam, summa fide ostendisti. Quæque ingenti illa, horrendaque, ac longè, lateque per omnia sonitum spargente tuba, olim perforaturus es: Cuius quidem terribilis clangore, qui à seculo mortui fuerant, ex abditis terra recessibus resurgunt; & terra veluti fundâ rotata, è fundamentis mouebitur; & elementa dissoluentur; & Sol atro colore perfundet, & in cilicini facci modum obscurabitur; & luna tota in sanguinem conuertetur; & stellæ perinde ac grossus è sicu, dum valida vi venti agitur, è celo in terram decident; & vniversus aer, quasi tetris nubibus obductus, in noctem vertetur; & cæli instar libri inuolutum è medio facesser; & mons omnis, & vallis, & insula, & ciuitas è sedibus suis emouebuntur; & magnates, & Potætes, & Duces, & terræ Iudices, & reliqui populi humiliabuntur; & quoddam grauissimum dolorum, & gemituum, stridorumque dentium, ac omne genus suppliciorum, tempus iam adesse cernent, præ timore, & horrore exanimabuntur. Quando ergo omnes, qui in vitiis adhuc degunt in momento, & quasi in ictu oculi emorientur, statimque immutabuntur: Quando mare, & flumina, & infernus ingenti impendentium malorum formidine metuque concussa, quos detinebant, mortuos emittent: Quando iusti quidem, ac raris nubibus subuecti, obuiam Christo Domino rapientur, in omnem æternitatem vitam cum eo acturi; peccatores autem ad supplicia, quæ in illos constituta sunt, amandabuntur: Quando tandem omnia illa admirabilia, quæ expectantur per sonitum, quem daturus es, cõsummabuntur; tunc, è sancte Archistrapa, errantium ductor, prolapsorum excitator, animorum propugnator, corporum conseruator, dæmonum exterminator, vnuerseque creaturæ illustrator; tunc, obsecro te, tunc fidus causæ meæ patronus adesse, & grauè re. O sanctissime Michael, qui populum litæ-

ticum Dei mandato per mare traiectum, in terra promissionis constituisti, & Iesum Naue contra aduersarios armasti, & Moysi tabernaculum à sanguinario hoste liberaisti, & multorum aliorum Sanctorum animas illuminaisti, meos quoque internos sensus illustra, internumque animæ meæ oculum illumina; & cor meum, vitæ huius fluctibus agitatam, confirma; & mentem meam, ad terrena inclinam, sursum ad cælestem prudentiam subleua; & remissas manus meas, contra bello assuetos hostes confirma; & emortuos pedes meos, ne semitam, quæ ad cælos ducit, deserant, corrobora; & ceruicem meam, peccatis onustam subrige; & cicatrices meas, quæ graueolentiam exhalant, planeque computrescunt, sana; & ardentium libidinû, perturbatorumque incendium sedit; & ceteros tandem miseriarum, & laborum meorum molestias cura. Iterum re, & nomine Michael te oro, & quanto possum sensu obsecro, vt è vitæ huius curriculo exiituro, lætus, pacatûsque appareas, meque sub honorato alarum tuarum velamine abscondas, atque ex angustis, obsecro, inferorum locis ereptum, in loca tabernaculi admirabilis constituas, deducens vsque ad domum Dei in voce exultationis, & confessionis & soni festum celebrantium. Tu quoque diuinissime, Angelorumque præstantissime Gabriel, qui mundi es exoptatissimus, gaudiique, & lætitiæ dator optimus; Qui diuinorum arcanorum interpret es scientissimus, bonorumque omnium administer, & procurator primarius; Qui factorum tandem ministrorum Dux, & princeps es augustissimus; agedum mentem, & cor meum instrue, & ad vniversa Dei iudicia, & iustificationes dirige. Qui Danieli in Chobar visionè illam planè diuinam patefecisti, sterilitatis meæ labem dissolue. Qui insecundum antè Elizabethis vterum à vinculo, quo tenebatur, Dei iussione soluisti, eandemque fructuosam effecisti, meâ quoque infelicem, afflictamque animam, grata quadam venustate, intertendique lætitia, & luce perfunde: Qui beatissimam, inculpatissimamque, sacratissimam, purissimamque domine nostræ Genitricis Dei Mariæ animam, læta, salutarique annunciatione ingenti gaudio imbuiti; Eaque tristitiam, eiusdemque luctum, certæ salutis spõsione in lætitiâ transformasti. Paucis, qui totius mundi mœrorem in gaudium conuertisti, vestigèque luctuosâ discissa, omnes lætitiæ stola induisti; etiam, atque etiam, è Gabriel, veræ lætitiæ conciliator, & dator, rogo, obsecroque, vt me, graui ægitudine pressum, elementer visites, diuinæque virtute, atque animi fecunditate impleas, nec non à tormentis Belial, aspectabiliumque, & inaspectabilium hostium periculis exemptum, per tuam auctoritatem, & apud Deum intercessionem, iustorum, & sanctorum cætu adiungas, & tandem in locis illis, quæ omnibus deliciis affluunt, turè colloques. O vos reliqui omnes Angeli, & Archangeli, cætu cælestis, corona impenerabilis, phalax præstantissima, multitudine immensa, exercitus innumerus, celsitudo inaccessa, magnitudo incomprehensa, chorus incomparabilis, notitia omni indagacione superior, læticia inexplicabilis, pompa summè admirabilis, quantitas cogitationem omnem excedens, subtilitas mensuram ignorans, agilitas, cui alia nulla est similis, ordo infinite multiplex, celestas infanda, substantia, quæ circûscribi nequit,

gloria mentis cogitatione comprehendi nescia, vis omni virtute, & robore maior. Vos omnium Regis estis administri, vos vni, & spiritus & aque, & principes, & equi, & exercitus, & Diaconi, & Apostoli, & Prædicatores, & Prophetæ, & Euangelistæ, & rerum diuinarum interpretes, & custodes, & præfides, & conseruatores, & abactores, & conductores, & viæ duces, & inquisitores, & libripedes, & calculatores, & curatores, & illuminatores, & opum datores, & luminaria, & lucernæ, & lampades, & montes, & colles, & nubes, & iudices, & susceutores, & relatores, & defensores, & decertatores, & propugnatores, & diuina specula, & simulachra, & imagines, & nauis, & naues, & gubernatores. Vos ij estis, qui cælum cursu expeditissimo transmittitis; qui motu celerissimo, inicitatissimoque per ærem discurritis; qui cælum, & ætera repletis; qui nulli non homini custodes, & comites adestis; qui creatoris voluntatem indeflexè perficitis; qui vocem sermonum eius citra intermissionem auditis; qui semper crescitis, & proficitis, perperuamque incrementa sumitis; (solus enim Deus est, in quem nulla cadit mutatio) qui cælestia corpora vocamini; qui mentes, Deiq; tabernacula appellamini, qui carbones, & turbines, & flammæ nominamini; qui mystæ, mysteriorumque interpretes, & omnium Regis amici, & musici, necnon factorum ministri, & Diaconi dicimini. Cum igitur tali, tantæque gloria sitis exornati, totque prærogatiuis cumulati, meritè vestram benignitatem rogo, & obsecro, è boni, omnisque maculæ exortis Angeli, & Archangeli; vestræ, è impolluti spiritus, magnificentie supplico, conseruate vitam meam inoffensam, spem infractam, mores inculpatos, dilectionem erga Deum, & proximum integram, & ab omni offensione liberam. Manu me, quæso, ducite, & deducite, & ad omnem salutarem, Deoque acceptam semitam dirigite. Iterum, è diuini spiritus, vos rogatos plurimumque obtestatos cupio, quando in vltimo vitæ meæ hiatu, ex luteo hoc vase excedere compellar, vosque omnes actiones meas trutina expesuri estis, cunctaque, quæ vel palam, vel clam designaui, calculaturi, vt tunc vel omnes, vel ij certe, quos Deus ex vestro ordine tum mittet, quod infelicem, miseramque animam meam excipiat, placidos, clementesque vos mihi exhibeatis, bilancemque, quam prauis meis operibus perdidit grauari, dexterè subleuetis, eandemque tanquam solius clementis Dei ministri, quavis ratione, & arte exonerare studeatis. Porro autem bonorum, honorumque operum loco, de quibus spem concipere licebat, immensam Domini misericordiam, in medium proponite, beneficium, clementemque Deum, è laudatissimæ, præstantissimæque mentis, orantes, vt per vestram intercessionem, omnes afflictiones, & morbos, & calamitates, quæ vnquam in vita pertuli, in criminum meorum compensationem, condempnacionisque, & cruciarum nõ vulgarium; quos iuste promeritus feram, relaxationè & cõdonationem admittere, eorundemque vice, & loco habere, & calculare dignetur; quod, inimico per diuinam gratiâ perfectè semel superato, debellatõque, ob seruata miseram animam meam, ingens gaudium ortiatur in cælo; Conditor te benignissimo vos conuocante, & dicente: Congratulamini mihi amici, quia inueni-

Loquitur de beatitudine accidentalit.

Illustris Angelorum innocantur.

Angeli merita hominum trutinant.

Hoc de bilancem habetur in visione Petri Eleemonis.

Ex bonis operibus salutis spem concipere licet.

Vita præsentis afflictiones cedunt in meritum vite, & cõdonationem pæna.

Luc. 13.

ouem, quæ olim in montibus abstraherat. Denique, cum consummationis dies aduenerit, & mundi finis iam præ foribus uerit, & cœli contremiscenta, & firmamentum nutabit, & terræ fundamenta quantentur, & abyssi abyssi præ timore obrigescerit, & inferi formidine horrebunt, & immensū maris diuisiones in ignem uertentur, & elementa omnia à facie ignis, ut cera, dissoluentur, & qui in terræ recessibus obrui iacebunt, exulcibantur, & mundi huius figura pertransibit, & tremendus Iudex in limine ipso assidet, vōsque aduentum illius anteuertentes, terminos, finisque terræ percurretis, quò vniuersos mortales, qui à seculo mortem obierant, in vnum cogatis, illōsque incorrupto Iudici simul omnes sistatis, quò singuli de omni opere, omnique cogitatione, & animi conceptione rationem reddant; tunc, obsecro vos, neque vnquam vsque ad vitæ finem obsecrare desinam, qui omnia iustratis, publicæque Dei ministeria non absque auctoritate obitis, & hoc ipso regiam quandam dignitatem præ vobis geritis, quòd & sceptrum, & virgas, & hastas deferitis (per hæc enim cœcendi, & puniendi vim, qua polletis, euidenter ostenditis) tunc, inquam, tunc, obsecro, propitij adeste, misericordique, & infelici tãquam ter optimi Regis illius Principes parcite, & me à tristi illa, iracundaque sententia, quæ in ignem æternum amandat, per vestram apud Deum intercessionem liberate. *Angeli sancti intercessione liberati a damnatione.* *Contra verò lætæ, & iocundæ illius vocationis, vitæque, quæ omni morte caret, nullaque re indiget, me vnà cum meis synergis, & cognatis, quorum nomina, & vocationem nouit is, qui nihil nescit, participem efficite, & gaudij tandem, quòd nunquam finem facit, hæredem declarate. O Domine, Seruator, Deus, & verbum, qui dominatū in excelsis obtines; qui principio cares, vniuersaque contines; qui ingenti robore polles, omnibus vitam, omnibus timorem adfers; qui cœlū, & terram, omniāque, quæ illorum ambitu continentur, solo nutu condidisti; qui primū quidem Angelos mente cœcepisti, tuusque cœceptus opus fuit; quòd enim mente conceperas, id solo verbo explēsti, & absoluidisti. Mox pari arte & facilitate hominem de terræ puluere, secundum tuam imaginem & similitudinem formasti, efformatūque, & modicum qui ab Angelis diminutum, & libero arbitrio ornatum, omnium creaturarum regem, & Dominum constituisti; nempe quò bonis illis, quæ illi in Paradiso preparaueras, fruere, quibus etiam tãtisper fructus est dum à serpente, & vxore captus, atque seductus, diuina tua mandata præuaricatus est, degustando nimirum lechiferæ arboris pomam: Quare è regia dignitate è vestigio excidit, Paradisoque exclusus, in pœnam factis suis dignam incurrit; Pata in fletum, & serulem habitum, in sudorem, iaborem, & molestiam, in tristitiam, & dolorem, & quòd suppliciorum omnium verè est acerbissimum, in iustā tandem mortem, dissolutionemque in terram, ex qua primò susceptus, productusque fuerat. Tu autem Domine verè clemens, & misericors, peculiū, quòd præ cæteris omnibus tibi charum, Diaboli tyrannus oppresserat, nequaquam aspernatus es; verū tremendum illud mysterium, quòd ante omnia secula desideras, expleturus, te ipsum, qui Pater es sapientia, & mens, & Verbum, & character, & terminus, & imago, & sigillum, & filius, &*

forma expressa, exinaniuisti. Nam & in casta virgine per Spiritum sanctum inhabitasti, & ortum ex ea, qui omnē rationem excedit, suscipisti. Nec enim virgine claustra omnino soluitisti: sed carnis expertus, modo, quem tu nōsti, in eam ingressus, carne indutus ex ea denuo egressus es, vtriusque claustrum, ut antè erat, relicto. Mox crucem subisti, felle, & aceto inter se permixtus, potatus, lanceaque ad latus tuum adacta, confossus. Mortem tandem sponte perpassus, mortem ipsam peremisti, mundūque vniuersum immortalitate donasti, & prolapsam, deformatamque imaginem, in integrum instaurasti, & veterem maledictionem, quæ per lignum irrogata fuerat deleuisti. Tu ergo vniuersorum rex & conditor, qui vnum tantarum, tamque admirabilium rerum architectus es, cœcitateque, quæ vsque extant, in communem mortaliū vtilitatem condidisti, ac pœnæ obnoxiis non sine paternæ affectione punire conuulisti, quando pro tribunali sedens, omnes ad iudicium es adducturus, statione dextera cum iis omnibus, quorum memoriam in mente habeo, me dignam. O omnium inspector, occultorumque cogitator, criminibus, quæ vltro vnquam tempore perpetrari, obliuioni traditis, immortalis thalami cœlium, hoc est, cœlestem gloriam mihi pande. O immortalis sponse, benedictionis vocem fac nos audire. O benefice, iustorum numero me accipere, quòd gaudij, inculpatæ matris tue, Angelorumque sanctorum, & apostolorum, & Prophetarum, & martyrum, & iustorum omnium, qui à seculo fuerunt, precibus intercedentibus, conuocor, non effice: qui cum patre tuo, & spiritu sancto, benedictus nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

IN EODEM FESTO,

*Homilia Beati Maximi**Episcopi.*

SI diligenter, fratres, audistis Evangelicam lectionem, intelligere potestis, quæ cœlestis ac sacerdotibus reuerentia debeat, vel quæ ipsius clericis inuicem humilitatis sedulitate se quærat præuenire. Ait enim Dominus per eos, quibus discipulis, quis eorum in regno cœlestium esset futurus, statuto coram omnibus pariter. *Quicumque humiliauerit se sicut puer iste, hic manebit in regno cœlorum.* Vnde intelligimus, quòd humilitate peruenitur ad regnum, simpliciter penetratur ad cœlum. Quisquis ergo cupit diuinitas tenere fastigia, humilitatis ima se detrahet. Quicumque vult fratrem præuenire regnandum, ipse illum præueniat obsequendo, sicut ait Apostolus: Honorare inuicem præuenientes. Vincat enim obsequens, ut possit vincere sanctitate. Si enim non vult frater, obsequium meretur, ut diligat. Quòd si forsitan læsit, magis obsequium meretur, ut vincat. Hæc enim nostræ Christianitatis fundamentum est, ut amanibus vicissitudinem, lædentibus gratiam rependamus. Qui ergo fuerit peruenit ad iniuriam, potentior constituetur in regno. Non enim ad imperium cœlorum peruenitur, nisi per humilitatis, præfectura, sed humilitate, & simplicitate. Arcta enim & angusta via est, quæ ducit ad regnum. Quisquis ergo honoribus in cœlestibus, & auri thesauris dilatatus, tanquam impeditum animal, per angustū regni iter maritum

non poterit. Simul etiam, ut se existimat peruenisse, sarcinam eius exigua porta non capiens, repperit limine retrorsum redire cogetur. Tam enim angusta est diuiti porta cœlestis, quàm est camelo acus foramen exiguum. Vnde ait Dominus: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Sicut enim camelum animal tortuosum atque deformem, exigua cauerna præterire non patitur: ita diuitem avarum atque mēdacementem arcta cœli ianua minime intrare permittit. Nam idè nudi in seculo nascimur, nudi etiā accedimus ad lauacrum, ut nudi quoque, & expediti ad cœli ianuam properemus. Quàm autem incōgruū & absurdum est, ut quem nudum mater genuit, nudum suscipit Ecclesia, diues intrare velit in cœlum? Propterea adolescēti illi diuiti, qui sibi iustus videbatur & sanctus, & omnia mandata legis complekse, in Euāgelio à saluatore dicitur: Si vis perfectus esse, vende omnia tua, & da pauperibus. Vsque adè enim nuda virtus apta cœlo est, ut quauis iustus, quauis sanctus, aurum vel diuitias possidens, non possit esse perfectus. Tale enim voluit adolescentem illum Dominus ad paradysum redire, qualis Adam fuerat nondum de paradiso sublimitate deiectus. Nudus enim Adam incola paradisi fuit: denique post peccatū nuditatem suam peruidens, folijs pudenda contexit. Prius enim quàm peccaret, honestatis erat colore vestitus: atque idè nuditatem inhonestam non natura induit, sed delicti reatus inuenit. Nam & sancti angeli in splendidissimo habitu constituti, nunquid tunicis operiuntur & palliis? Sed cum sit in illis natiuitatis suæ nuda substantia, vestiti videntur esse, quòd sancti sunt. Sic igitur & Adam custodiēs honestatis angelicæ dignitatem, erat quidem nudus mūdanicis vestibus, sed immortalitatis erat splendore vestitus. Nil prauum respiciebant eius oculi, non cor eius turpe aliquid cogitabat. Erat apud honestas mentes nuditas ipsa vestita. Sicut enim apud nequam homines turpis cogitatio à concupiscentia vestibus nō arcetur: ita apud sanctos viros honesta simplicitas ad concupiscentiam nuditate non trahitur. Sed sicut vitiosus ad corruptelam nuda sunt omnia, ita religiosus ad castimoniam opera sunt vniuersa. Quid autē ait: *Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, &c.* Pusillus hic non arate pueros, sed malitia paruulos dicit, sicut Apostolus ait: Malitia paruuli estote, ut sensibus perfecti sitis. Qui sunt isti, nisi clerici idonei, monachi religiosi vel laici? Quisquis igitur his irreuerens, aut contumeliosus extiterit, hæc belluina pœna plectetur, ut informi saxo religio illi ad collum, præcipietur in mare. Sed videamus cur scādal: zantibus Christianos ista pena decreta sit, aut quid sibi velit ista sententia. Puto enim illam aliquid mysterium cōtinere. Quasi verò nō sufficeret in mare homini demergendo saxum qualecunque non magnum, aut enorme, sed molæ asinarie lapis ei religetur ad collum, ut cum perituro homine pereat res vsui necessaria. Sed puto hoc magis esse, quod in scripturis asini populus gentium nuncupatur, qui clausis oculis circa ignorantie molam erroris sui gyro pertrahitur, & sine vlla cursus directione, vestigiis in se se præ redeuntibus, inuitus vsui alieno. Nōne enim tibi videtur, molam asinariam voluere Gentilis populus, quandiu in imperitiæ

suæ labore versatur, naturæ quidem vineulis alligatus, ut verbum Dei molat, Dominum cœli quat: sed operatæ mentis cæcitate suffusus, vultum animi erigere ad Deum, oculos corde leuare non possit ad cœlum? Sed quoniam molam asinariam, saxum esse constat, videamus, si & paganorum talis est mola. Talis est planè. Saxea enim mola est Paganorū Iupiter, Herculesque; lapideus, circa quos cæcis oculis frequenti errore circumeunt. Cæcos, inquam, dixerim eorum oculos, qui putant se videre quod non vident. Aspicientes enim saxum, Deum se videre confidunt. Attamen qui molam voluit, consummandi aliquando finem operis habet, exuendi spem gerit laboris. Cui verò mola asinarie ad colla suspenditur, portat lapidem, qui portare debuerat iugū Domini. Asinus ergo ad molam, cæcus ad lapidem, gentilis ad saxum, qui adorat eum quem non videt, nec agnoscit. Deus enim nō in manufactis habetur, nec in metallo, aut saxo cognoscitur. Hic ergo Gentilis populus, cum persecutionem Christiano intulerit, hæc pœna plectetur, ut cum sacrilega mola sua, iudicandi seculi fluctibus demergatur.

S. BERNARDI ABBATIS Clarauallensis, in festiuitate S. Michaelis, Serm. 1.

Angelorum hodie memoria celebratur, & exigitur debitum pro tanta solennitate sermone. Sed quid de angelicis spiritibus viles loquantur vermiculi? Credimus sanè & indubitata fide tenemus diuina eos præsentia & visione beatos sine fine lætari in bonis domini, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Quid ergo de his homo loquatur? *1. Cor. 2.* hominibus, quæ nec ipse quidem cogitauit, nec illi saltem audire sufficient: Profecū sit ex abundantia cordis eos loquitur, sicut nihilominus lingua necesse est ex inopia cogitationis. Attamē si multum est ad nos loqui de ea claritate & gloria qua in semetipsis, imò in Deo suo angeli sancti nostris omnino supereminet cordibus: de ea loquamur quam nobis exhibet gratia & charitate. In superis enim spiritibus non solum admirabilis dignitas, sed dignatio amabilis inuenitur. Dignum est proinde, fratres, ut gloriam non capientes, tanto magis amplectamur misericordiam, qua nimirum constat nihilominus abundare domesticos Dei, cœli ciues, principes paradisi, Testatur denique Apostolus ipse qui raptus vsque ad tertium cœlū, *Hebr.* beatæ illi curiæ meruit interesse, atque eius nosse secreta: quoniam omnes administratorij sunt spiritus, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Neque id cuiquam incredibile videatur, quòd quidem ipse quoque creator & rex angelorum venit non ministrari, sed ministrare, & animam suam dare pro multis. *Math. 26.* Ut quid ergo ministerium illud angelorum quispian dedignetur, in quo præcedit eos qui in excelsis tota cum auiditate & felicitate ministrant? Si & hinc dubitas, vtique qui vidit, testimonium perhibuit: Milia in quibus, milium ministrabant ei, & decies centena milia assistebant ei. *Dan. 7.* Alius quoque propheta ad patrem de filio loquens, ait: Minuisti eum paulo minus ab angelis. Sic planè sic decet vt vincat & humilitate qui sublimitate vincebat, *2. ad. 8.* *Bibl. Hom. tom. 4. Zzz 2 sitque*

fitque tanto minor angelis, quanto inferiori sese ministerio mancipavit: qui tanto excellentior est, quanto differentius prae eis nomen hereditavit. Sed quare fortasse in quo minoratus videatur ab angelis cum ministrare venit, quandoquidem (ut supra meminimus) in ministerium mittuntur & illi? In eo utique, quod non modo ministravit, sed ministratus est, eratque vnus & idem qui ministrabat, & qui ministrabatur. Merito proinde sponsa in Canticis canticorum, Ecce (inquit) venit is saliens in montibus, transiliens colles. Ministrans enim salit inter angelos, sed & ipsos transiit ministratus. Ministrant enim angeli, sed de alieno, offeretes Deo bona opera non sua, sed nostra, ac nobis eius gratiam referentes. Vnde & scriptura dicens, Quoniam ascendit fumus aromatum in conspectu domini de manu angeli: scilicet praemisit data ei fuisse inensa multa. Nostros enim sudores non suos, nostras non suas lachrymas offerit Deo: nobis quoque eius munera referunt, & non sua. Non sic minister ille sublimior cunctis, sed humilior vniuersis, qui semetipsum obtulit sacrificium laudis, qui patri offerens animam suam, nobis ministrat vsque hodie carne sua. Huius utique rati ministri gratia nihil mirum si dignanter nobis imo & libenter angeli sancti ministrerent. Ipsi enim amat nos, quia nos Christus amavit. Dicitur certe vulgari quoda proverbio: Qui me amat, amat & canem meum. Nos vero o beati angeli catelli fumus Domini illius quem tanto affectu diligitis, catelli, inquam cupientes saturari de micis quae cadunt de mensa dominorum nostrorum, qui estis vos. Et haec dixerim fratres, ut amplio rem de caetero erga beatos angelos fiduciam habeatis, ac proinde familiaris in omni necessitate vestra eorum iniuocetis auxilia: sed & dignius in eorum praesentia conuersari, & magis ac magis eorum vobis conciliare gratiam, captare benevolentiam, exortare clementiam studeatis. Cuius rei gratia necessarium duco alias quoque charitati vestrae exponere causas, quae ipsos beatos angelos pro nostra infirmitate reddant sollicitos: absque sua sane anxietate, sed non absque vilitate nostra, nec ad detrimentum felicitatis suae, sed ad nostrae salutis augmentum. Constat sine dubio, rationis participes, & capaces beatitudinis humanae animas angelicam (si dicere id audeamus) cognatas esse naturae: nec decet vos, o beati spiritus, contra legis praecipuum dedignari quam visitare debetis speciem vestram, licet in multam (ut ipsi cernitis) deiecta sit vilitatem. Sed neque arbitramur vos, superni ciues, ciuitatis vestrae excidium delectari, & ruina murorum quos semirutos ipsi videris. Cuius instaurationem si desideratis (ut dignum est) frequenter quaeso ante thronum gloriae verbum precis iterate dicentes: **Beneigne fac Domine in bona voluntate tua Sion, ut aedificentur muri Hierusalem.** Si diligitis deorum domus Dei (imò quia diligitis) experiantur zelum vestrum viui & rationales lapides, qui soli in instaurationem eius vobis possunt coadiuicari. Hic est, dilectissimi, funicularum triplex, quo de excessu caelorum habitaculo ad consolandos, ad visitandos, ad adiuuandos nos attrahitur supereminens charitas angelorum propter Deum, propter nos, propter seipsos. Propter Deum utique, cuius tanta erga nos misericordiae viscera

Cantic.

Apo. 8.

Angeli solliciti de nobis.

Psalm.

1 Cor.

1 Cor.

ipsi quoque (ut dignum est) imitantur. Propter nos, in quibus nimirum propriam similitudinem miserantur. Propter seipsos, quorum ordines instauros ex nobis toto desiderio praestolantur. In ore enim paruulorum qui lacte modo vescuntur, & nondum solido cibo perficienda est laus illa maiestatis diuinae, cuius habentes primitias angelici spiritus beata nimirum delectatione fruuntur: sed tanto audius nos expectant, quanto consummationis eius expectatione & expectitione sollicitantur. Quae cum tamen ita sint, pensate quanta etiam nobis sollicitudine opus est, dilectissimi, ut dignos nos exhibeamus eorum frequentia, & eo modo conuerseremur in conspectu angelorum, ne forte sanctos offendamus obtutus. Vae enim nobis, si quando pronocati peccatis & negligentis nostris indignos nos iudicauerint praesentia & visitatione sua, ut iam necesse habeamus & nos plangere, & dicere cum propheta: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterunt. Et qui iuxta me erant, de longe steterunt, & vim faciebant qui querebant animam meam. Elongatis nimirum eis quorum praesentia protegere nos, & propulsare poterat inimicum. Quod si tam necessariam habemus familiaritatem dignationis angelicam, cauenda nobis eorum offensa, & in his maxime excercendum quibus eos nouimus oblectari. Sunt enim plurima quae eis placent, & quae in nobis inuenire delectat: ut est sobrietas, castitas, paupertas voluntaria, crebri in caelum gemitus, & orationes cum lachrymis, & cordis intentione. Atramen super omnia haec vnitatem & pacem à nobis exigunt angeli pacis. Quidni maxime delectentur in his quae formam quandam ciuitatis suae representant in nobis, ut mirentur Hierusalem nouam in terra? Dico autem ut quomodo ciuitatis illius participatio est in idipsum: sic & nos idipsum sentiamus, idipsum dicamus omnes, & non sint in nobis schismata: sed magis omnes simul vnum corpus simus in Christo, singuli autem alter alterius membra. E contra vero nihil quae offendit & ad indignationem prouocat eos, quomodo dissensiones & scandala si forte inueniantur in nobis. Audiamus siquidem quid loquatur ad Corinthios Paulus: Cum enim sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis. In epistola quoque Iudee Apostoli legitur sic: Hi sunt qui sequebantur semetipsos, animales, spiritum non habentes. Videre est animam hominis, quemadmodum vniuersa corporis membra viuificet coherentia sibi. Separata ergo quiduis à iunctura ceterorum, & videat de cetero illud viuificet. Sic est omnis qui dicit anathema Iesu: quod nemo dicit loquens in spiritu Dei: quia anathema separat est. Sic & iniqua omnia qui ab vnitatem diuiditur, ne dubites quin ab eo recesserit spiritus vitae. Digne igitur contentiosos & qui separant semetipsos, apostoli carnales vocant & animales, spiritum non habentes. Dicunt ergo sancti illi & beati spiritus, ubi scandala inuenerint & dissensiones: **Quid nobis & generationi huic spiritum non habenti?** Nam si adesset spiritus, per eum utique charitas diffunderetur, & vnitatem non scinderetur. Et dicunt: Non permiscuimus cum hominibus istis in eternum, quia caro sunt. **Quae enim conuentio luci ad tenebras? Nos de regno vnitatis & pacis sumus, & homines**

Psalm.

Psalm.

1 Pet.

1 Cor.

1 Cor.

1 Cor.

nes istos in eandem vnitatem & pacem sperabamus esse venturos. Nunc autem qua ratione nobis cohaerent, qui dissident à seipsis? Videris quae congruat huic solennitati euangelica lectio, quae sic detret nos à scandalo paruulorum, quandoquidem iam vehementer angelis displicent scandala: **Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, durum est quod sequitur.** Sed iam praeter hora, ad missas nos eundem est. Peto ne sit vobis molesta dilatio, quae poterit non inutilis fore, si capitulum praesens sermone altero diligentius prosequamur.

Math. 18.

EIVSDEM IN EADEM solennitate, Sermo 2.

Avdistis, fratres, euangelicam lectionem aduersus eos qui pusillos scandalizant, satis terribiliter intonantem. Nemini blanditur veritas, nemi nem palpat, nullum seducit, aperte denuncians, quoniam Vt homini illi per quem scandalum venit. Bonum erat ei si natus non fuisset homo ille. Natus sane denud, natus ad vitam, natus de spiritu, & nimirum carne postmodum consummatur. Expedi ei, si quis est qui scandala suscitatur in hac domo, in hac sancta Deo placita, & angelis eius, admodum grata ac familiari congregatione, ut suspensatur in collo eius mosa a sinaria, & pro suauit iugo & lepi onere saluatoris graui mole terrenae cupiditatis humeris eius imposita demergatur in profundum maris huius, magni & spaciosi manibus, quod est sine dubio seculum nequam. Minus enim damnabile erat ei in seculo magis petire quam in monasterio. Petere siquidem necesse est hominem qui charitatem non habet, etiam si tradiderit corpus suum ita ut ardeat. Et hoc dixerim fratres, non quasi minus bene de vobis sentiam, aut regnare videatur in vobis nequissimum istud vitium: sed ut in ea charitate & vniuersitate & pace in qua statis in domino, solliciti sitis perseuerare, & abundare magis. Quae est enim spes nostra, & gaudium nostrum, & corona gloriae? Nonne vnitatem & vniuersitatem vestra, in qua gaudeo vos inueniri fratrem carissimos, & ante omnia mutuum in vobis metipsis charitatem habentes, quod est vinculum perfectionis: Propter quod o besecro vos sic stare in domino charissimi. In hoc enim cognoscunt omnes etiam angeli sancti, quod Christi estis discipuli, si dilectionem habueistis adiuticem. Denique si tenetis memoria quam vobis praecedenti sermone tradidimus triplicem angelicam erga nos charitatem: & sollicitudinis causam, potest hinc quoque fieri dilectionis vilitas magnifice commendari. Facile siquidem considerate est homini qui non diligit proximum, nullam esse hinc quas vniuersae diximus, suppetere causam. Nunquid enim Christi gratia diligemur ab angelis, si de mutuae dilectionis inopia cognouerint nequaquam eius nos esse discipulos? Nunquid diligemur ab eis propter nos ipsos, id est, spiritualis naturae similitudine, si inueniuntur non diligere humanam naturam nostram, conformem imò: vero si ex eis quae inter nos sunt contentationibus, carnales nos magis quam spirituales esse constitierit? Denique nunquid diligemur nos propter seipsos: & futuram de nobis ciuitatis suae restauracionem, si (quod ab

fit) vnum, quo solo vni & coadiuicari eis possumus, defuerit gloriis charitatis? Quomodo sperabunt reaedificandos de nobis perpetuos ciuitatis illius muros, si cognouerint, si viderint nos non lapides esse viuos qui possint inuicem cohaerere: sed magis puluerem quem proiciat ventus à facie terrae, quem vniis verbi flatus in turbinem exciter, & suspensionis cuiuslibet leuissima aura dispergat? Et haec quidem dixisse sufficiat pro eo quod ait Dominus: Si quis scandalizauerit vnum de pusillis istis. Credo enim quod maiori sollicitudine deinceps ab hac tam nequissima peste cauebitur. Iam vero quomodo moueat quod sequitur in euangelio? Si oculus tuus scandalizauerit te, erue eum, & caetera. Nunquid enim corporalem hunc oculum monemur eruere, aut vnam ex manibus istis, similiter & vnum abscindere pedem? Absit à nobis huiusmodi carnalis omnino & nimis ridiculosa cogitatio. Sed postquam ab exterioribus scandalis deterruit nos sermo diuinus aperere satis, sicut audistis, consilium dat quid de eo nobis agendum sit scandalo quod interioribus patimur contrariam inuenientes lege in membris nostris. Ipse enim nouit figmentum nostrum, quod eiusmodi scandalum non tam facile à nobis valeat euitari. Porro tripliciter feri scandalum istud, quotidiano nobis nosse licet experimento. Interdum enim est in nobis spiritualis intentionis oculus simplex, & qui gratia magis quam nos ter diebus sit sed scandalizat nos oculus noster, & qui vere à nobis est, dum voluntas nostra aliam minus castam importunde ingerit intentionem. Sed habemus iam super hoc salubre consilium saluatoris. Erue eum, inquit, & proice abs te. Hoc autem fiet, si non consentias, si abicias, si resistas. Simili modo de manu ac pede est intelligendum. Cum enim bonis operibus intentos, ad alia opera trahere voluntas propria conatur, manus nostra est quae scandalizat nos: sed abscindi debet, & proici à nobis, ut non ei consentiamus. Sic etiā proficere in sancta conuersatione, & ascendere per gradus scale quae Iacob apparuit, ac iuxta quod ait Psalmista: De virtute in virtutem ire desiderantes, si prius scandalum patimur à pede quodam pusillanimitatis & negligentis nostrae, qui nimirum descendere magis ac remissius ire conatur: sed abscindi eum necesse est, ut pes gratiae, qui stat in directo, curere possit sine offensione, sine scandalo, sine impedimento. Quod autem dicitur, bonum nobis esse ad vitam intrare cum vno oculo, aut manu, aut pede, quam duos habentes ire in gehennam ignis: eos notat qui voluntatem suam, siue bonam, siue malam, & quae sequuntur, & ingrediuntur duobus vis, nunc bonam, nunc malam, & amant, secundum quod variantur desideria sua. Quibus merito vitium fuerat gratia in omnibus inhaerere, & ubi obuiat propria voluntas abstergere & à seipsis abscidere eam. Est autem cum multo tempore in abiectione propriae voluntatis nostrae exercitati aliquatenus eam dominamur, ut dicat iam non sperbare, sed magis sine omni scandalo vel contradictione Deo subiecta sit anima nostra, nec iam abscidere necesse sit oculi nostrum, neque qui simplici adherens oculo factus est & ipse simplex, aut certe iam non alter est oculus, sed vnus cum eo. Apostolo teste: **Quonia**

Math. 18.

Math. 5.

Ibidem.

Psalm.

1 Cor.

1 Cor.

pede eodem modo est intelligendum. Cuius enim voluntas ex affectione & cum desiderio gratiæ cohæret, vt nec concupiscat mala agere, nec bona minora, nec minus bene quam gratia suggerit: hic planè perfectus est vir. Sed pax ista potius est felicitatis: abscissio verò scandalorum, & tentationum victoria, fortitudinis: illa, inquam, gloriæ, hæc virtutis.

DE DEDICATIONE

Basilica S. Michaelis, & miraculis ostensis Relatio. Habetur autem in peruetustis manuscriptis Codicibus in homiliario Alcuini.

Memoriæ Beati Michaelis Archangeli toto Morbe venerandam, ipsius & opere condita, & consecrata nomine demonstrat Ecclesia, quæ non metallorum fulgore, sed priuilegio est commendata signorum: vili facta schemata, sed cælesti prædita virtute, vt potè quam fragilitatis humanæ memor archangelus, è cælo veniens, ad promerendam ibi mortalibus supernorum ciuium societatem, propria manu condere dignatus est. Vertice siquidem montis excelsi posita, de corpore eiusdem saxi speluncæ instar præcauata ostenditur. Est autem locus in Apuliam finibus, vbi inter sinum Adriaticum & montem Garganum ciuitas Sipontina sita est. Qui à mœnibus ciuitatis ad duodecim millia passuum erectus, in cacumine supremo beati archageli, sed præfatus sum, gestat Ecclesiam. Hanc mortalibus hoc modo cognitam libellus in eadem Ecclesia positus indicat. Erat in ea ciuitate vir prædiuus quidam Garganus nomine, qui ex euentu suo monti vocabulum indidit. Huius dum pecora, quorum infinita multitudine pollebat, passim per deuexi montis latera pascerentur, contigit taurum armeni gregis consortia spernentem, singularem incedere solitum, & ad extremum redeunte pecore domum non esse regressum. Quem Dominus collecta seruorum multitudine per deua quæque requirens, inuenit tandem in vertice eiusdem montis foribus cuiusdam assistere speluncæ. Itaque ira permotus, cur soliuagus incederet, arrepto arcu appetit illum sagitta toxicata: Quæ veluti venti flamine retorta, eum à quo iacta est, mox reuersa percussit. Turbati ciues & stupefacti qualiter res fuerit effecta (non enim accedere propius audebant) consulunt episcopum, quid facto opus sit. Qui in dicto ieiunio triduo, à Deo inquit esse querendum. Quo peracto, sanctus Dominus archangelus episcopum per visionem alloquitur, dicens: iam benefecisti, quod homines latebatur, à Deo querendo mysterium, causam videlicet hominis suo telo percussit, sciatis autem hoc mea gestum voluntate. Ego enim sum Michael archangelus, qui in conspectu Domini semper assisto, locumque hunc in terris incolere, tutumque seruare instituens, hoc volui indicio probare, omnium quæ ibi geruntur, ipsius quoque loci me esse inspectorem atque custodem. Hac reuelatione comperta, consuetudinem fecerunt ciues hic Dominum precibus, sanctumque deprecari Michaelem. Duas quidem ibi ianuas cernentes, quarum vna australis, quæ & maior erat, aliquor-

gradibus in occasum vergentibus adiri poterat: sed nec vltra cryptam intrare ausi, pro foribus quotidie orationi vacabant. Inter hæc Neapolitani pagani adhuc ritibus oberrantes, Sipontinos & Beneuentanos, qui centum quinqueaginta millibus à Siponto distant, bello laceffere tentant. Qui antistitis sui monitis edocti, tridui petunt inducias, vt triduo ieiunio liceret eis, quasi fidele patrocinium, sancti Michaelis implorare præsidium. Quo tempore pagani ludis scenicis fallorum inuitant auxilia deorum. Ecce autem nocte ipsa, quæ belli præcessit diem, adest in visione sanctus Michael antistiti, preces dixit exauditas, victoriam spondit affuturam, & quarta diei hora bello præmonet hostibus occurrèdum. Leti ergo mane, & de angelica certi victoria, Domini cordati Spiritu, obuiant Christiani pagani. Atque in primo belli apparatu Garganus mons immenso tremore concutitur, fulgura crebra volant, & caligo tenebrosa totum montis cacumen obduxit, impleta propheta, quæ Dominum laudans ait: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. Fugiant itaque pagani, partim ferro hostium, partim igniferis impulsu sagittis, ad Neapolim vsque sequentibus, atque extrema quæque cadentibus aduersariis, mœnia tandem suæ vrbs moribundi subintrant. Qui autem euasere periculum, comperto quod angelus Dei in adiutorium venerit Christianis: nam & sexcentos ferme suorum fulmine videbant interemptos: regi regum Christo continuo colla submittentes, armis induuntur fidei. Cùmque domum reuersi victores, vota Domino gratiarum ad templum referrent archangeli, videt manè iuxta ianuam septentrionalam (quæ prædixi instar posterulæ pusillæ) quasi hominis vestigia marmorati ætius impressa: agnoscit beatum Michael hanc præsentiam suæ signum voluisse monstrare. Vbi postea culmen appositum, & altare impositum, ipsa ecclesia ob signa vestigiolorum * Podonia est vocata. Multa dubitatio fuit inter Sipontinos quid de loco agerent, vtrum intrare & dedicare ibi debeant ecclesiam. Vnde collatione facta, ad meridiem loci illius Beati Petri Apostolorum principis nomine condunt Ecclesiam & dedicant: In qua etiam beatæ semper virginis Mariæ, sanctique Ioannis Baptistæ altaria statuunt. Tandem antistes salubri reposito consilio, Romanum Episcopum, quid de his agendum sit, per nuncium sciscitatur, qui tunc fortè in monte Soracti, quinquagesimo ferè milliario à Romana vrbe distante, fuerat, quem incolæ sancti Syluestri cognomine vocant, eodè quod ipse ibi quondam exul, pro fidei persecutione delituerat cum suis. Taliusque mandata remittit, Si hominis est, illam dedicare basilicam, hoc maxime die, quo victoria data est, fieri oportet. Sin autem aliud sancto promissori loci placuerit, eodem præcipue die illius in hoc voluntas est inquirenda. Hoc ergo tempore imminente, agamus ambo triduanum cum ciuibus nostris ieiunium, sanctam Trinitatem rogantes, vt munera, quæ per summum suæ sedis ministrum conferre dignatus est, ad certum vsque finem perducatur. Factum est, vt suggererat antistes. Noctè verò constituti ieiunij suprema, angelus Domini Michael Episcopo Sipontino per visionem apparrens: Non est inquit, vobis opus hanc, quam ego ædificauit, dedicare Ecclesiam. Ipse enim qui condi-

didi, etiam dedicaui. Vos tantum intrate, & me assistente patrono, precibus locum frequentate. Et te quidem ibi cras missas celebrante, populus iuxta morem cõmunicet. Meum autem erit ostendere, quomodo per memetipsum locum sacrauerim illum. Illi adueniunt manè cum oblationibus, & magna instantia precum intrat regiam australem: & ecce longa porticus in aquilonem portecta, atque illam attingens posterulam, extra quam vestigia marmorati diximus impressa. Sed priusquam huc peruenias, apparet ad orientem basilica, qua per gradus ascenditur. Hæc cum ipsa porticu quingentos ferè homines capere videbatur, altare venerandum, rubroque contextum pallio, prope medium parietis ad meridiem ostendens. Erat autem ipsa domus angulosa, non in more operis humani parietibus erectis, sed instar speluncæ præruptis & sæpius eminentibus asperata scopulis, culmine quoque diuersæ altitudinis, quod hic vertice tangi, alibi manu vix possit attingi. Credo docente Archangelo, Deum non ornatum lapidum, sed cordis querere & diligere puritatem. Vertex verò montis extrinsecus partim cornes sylua tegitur, partim virenti planicie dilatatur. Missarum itaque celebratione completa, magno atomiti audio, quique redierunt in sua. Episcopus autem delegato ministrorum, cantorum, sacerdotumque officio, & mansione constructa, omnem ibidem quotidie Psalmorum, Hymnorum, missarumque cursum congruo præcepto ordine celebrari. Nullus autem huc nocturno est tempore ausus ingredi, sed aurora transacta matutinos ibidem cantant hymnos. Ex ipso autem saxo, quo sacra tegitur ædes, ad aquilonem altaris, dulcis & nimium lucida guttatim aqua dilabitur, quam incolæ stillam vocant. Ob hoc & vitreum vas, eiusdem receptui præparatum, argentea pendet catena suspensum, motisque est populo communicato singulos ad hoc vasculum ascendere per gradus, domumque cælestis degustare liquoris. Nam & gustu suauis est, & tactu salubris. Denique nonnulli post longas febrium flammæ hac hausta stilla, celeri confestim refrigerio potiuntur salutis. Innumeris quoque & aliis modis ibi & crebro sanantur ægroti, & multa quæ angelicæ tantum congruunt potestati, gerit illic miracula comprobantur: maxime tamen eiusdem diei natali, cum & de prouinciis circumquaque positus plus solito conflua turba recurrit, & angelicæ virtutis maior quodammodo credatur adesse frequentia, vt quod spiritualiter dixit Apostolus, etiam corporaliter agi videatur: Quia angeli sunt administratorij spiritus, in ministrum missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis, in Christo Iesu Domino nostro, qui vnit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

CHRISTIANI DRUTH- mari eiusdem Euang. expositio.

In illa hora accesserunt discipuli dicentes ad Iesum: Quis putas maior est in regno cælorum? Quod dicit Euangelista, in illa hora, videlicet cum viderunt reddidit tributum à Petro, simul cum Domino: & quia viderant eum ante separatam à ceteris in monte, & audierant ei dictum retro, tibi dabo

claves regni cælorum: & nunc viderat eum Domino comparatum in datione tributi, orta est inter eos contentio, quis eorum videretur esse maior, intantum vt Deum interrogarent. Et Dominus sicut pius magister curauit animositate eorum humilitate placare. Quasi dicerent, quem æstimas meliorem in regno cælorum faciendum. Et aduocæs parvulum, statuit enim in medio eorum. Parvulum quendam de turba, infantem ætate. Qui nesciret concupiscere neque locum neque aurum, neque inuidere, neque mentiri. Et dixit eis: Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis regnum cælorum. Nisi per meam doctrinam & ex voluntate vestra factis tales, qualis iste est per ætatem, vt non concupiscatis rem alterius, non odiatis aliquem, non queratis honorem in isto seculo, nec mentiamini, neque decipiat proximos vestros, in vitam æternam non intrabitis. Dicit Origenes, quia quando infans est quis, tunc est verus Adam, & talis qualis Deus Adam esse voluit, vsque quo inter homines initiatur non curat nisi de victu, & de frigore, non curat de delictis, neque de preciosis vestimentis, nescit quid est aurum, æqualiter diligit petras, & gemmas, amabilis est ei ouum quam aurum, nescit aliquem fallere, omnia bono animo facit, nihil in occulto. Hæc est simplicitas columbarum, quam nos imitari per innocentiam debemus. Postquam vero cæperit crescere infans, videns illos, quos diligit, amplecti aurum, delicias, & reliqua mala: & tunc efficitur nobis similis. Potest & de ipso Domino accipi, quod de se dixerit, qui talis erat per innocentiam. Sed tamen multo retro habebat eis seipsum datum ad imitandum: & propterea eum sequebantur, vt imitarentur eum. Quicumque ergo humiliauerit se sicut parvulus iste, hic maior est in regno cælorum. Vt quod iste per naturam, ille sit per doctrinam: hic maior est in regno cælorum. Et qui suscepit vnum parvulum talem. Subauditur qualem modò esse præcepti, in nomine meo, me suscepit. Pro certo quicumque talis efficitur pro Dei præcepto, Deus habitat in eo. Videant autem qui suscipiuntur vt tales sint, quales Dominus præcepit. Nam qui eos susceperint, licet illi indigni sint, si in nomine Domini eos susceperint, talem mercedem à Deo accipient, qualem acciperent, si ipsi sancti essent: si tamen ipsi publice mali non sint: quia in vestimentis omnium Christi veniunt ad eos: & pro Christo eis impenditur, quicquid datur. Sic enim dicit ipse. Me suscipit, qui in nomine meo illum suscipit. Secundum morem prouinciæ loquitur: in qua hi qui maiora crimina committunt, tali modo puniebantur: videlicet religato saxo ingenti ad collum eius, demergebatur in aquam. Mola asinaria, id est, quam asinus apportabat. Quod dicit expedit, id est, conuenit. Siue melius est ei, vt temporaliter peccat, quam augere peccata sua deputeretur peccatis æternis. Ex hoc loco colligere possumus, quod omnes, qui pro homicidiis, & furtis puniuntur, si cognouerint peccatum suum, & eisdem digne super se cognouerint venire: & confiteantur peccata sua, & deprecantur Deum, vt pro istis pœnis fiat eis remissio peccatorum: saluabuntur in alia vita. Dicant sicut dixit latro. Nos quidem dignè ita punimur: quia peccauimus in Deo, & in Christianos. Vt mundo ab scandalis. Vt erat mundo: quia pacem habebant in malo, & nulla contradic-

ejus erat in adorandis idolis. Nostre est enim ut renant scandala. Quia nolunt pagani cognoscere Deum, qui eos creavit, venient eis aduersitates, & tunc requirunt Deum, qui eos adiuvat in aduersitatibus: quia hi, quos colunt mortui, non possunt adiutare eos. Sic fecit Constantinus, cum habere debuit bellum cum Maxentio: requisit quem Deum potuisset habere adiutorem: quia sui opera manuum erant. Verum tamen va homini per quem scandalum venit. Quisquid mali est in hoc mundo per diabolum est, & suos ipsos, qui voluptatem eius faciunt, & diabolus flagellat: quia omnis Dei castigatio & in hoc seculo, & in futuro per diabolum fit: quia Deus intentator malorum est, sed iussionibus malae per Angelos malos fiunt. Exemplum possumus capere de Nabuchodonosor: cui cum preceptum esset & populo eius ut castigaret populum Domini: quia crudeliter super eos egerat, ipse & populus eius: postea traditi sunt simili poena. Propterea debent se custodire omnes homines, ne sint aliquibus scandalizati. Si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te, absconde eum & proice abs te. Per manum vel pedem amici intelliguntur: quorum ope, atque consilio quotidie indigemus. Si tales nobis in via Dei obistere voluerint, relinquendi sunt, ut amor Dei firmus in corde custodiat; ne si cum perditis in hac vita partem habere voluerimus, in futuro pariter cum ipsis pereamus. Et si oculus tuus scandalizat te. In oculo quoque amici carnales intelliguntur: qui si scandalum in via Dei nobis sunt, & ipsi relinquendi sunt. Ille enim scandalizat fratrem, qui si causa ruinae est in dicto, vel in facto. Scandalum quippe. Graecum nomen est: & potest Latine dici offensio sine ruina. Videte ne contemnat vnum ex his pusillia. Nunc superius omnes affectus carnales abstulit, per quos oberrare possumus a via Dei: quia melius est in praesenti seculo tribulationem sustinere quam aeternam vitam perdere. Nunc quoque precipit, ut omni conatu vnusquisque caueat scandalum inferre eis, qui propter Deum pauperes, & humiles esse in hoc seculo delegerunt. Dixerunt vobis quod Angeli eorum in caelis semper vident faciem patris mei. Ex hoc loco, & ex aliis inuenimus quod vnusquisque homo duos Angelos habet sibi deputatos: a die ortus vsque ad diem mortis sui bonum, & malum. Legimus enim in Apocalypsi angelo Ephesi, & reliquis scribere haec vel illa. Et apostolus precipit vltari capita mulieribus in ecclesiis propter Angelos. Idcirco si deinde mulieris, ne iniuriam aliquid malum inferat, quia & Deum aduersum se irascit, & Angelos bonos, suum, & illius contrahit. Nunc superius omnes affectus carnales abstulit, per quos oberrare possumus a via Dei: quia melius est in praesenti seculo tribulationem sustinere quam aeternam vitam perdere.

HAYMONIS EPISCOPI

in superius Euang. Ioh. 1.

Quoties legimus discipulos Domini de ordine prioratus inter se contondisse, vel interrogasse, non inuicem & iniuriam deputare debemus, sed humane fragilitati non hostilitati, quippe qui rudes erant ac nouelli. Quia enim mandierant enim suam resurrectionem predicantem, & non in spiritu sancti gratia illuminati, & lecta regno vobis ostendit. In autem dicitur quia, vna si eos agnoscit, & vobis non dicitur etiam quod datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus: putabant quod Ioseph resurgens a mortuis, & corpore resurgens teneret, & ipsi honoribus sublimarentur. Vnde passionis illius tempore facta est contentio inter eos, quis eorum maior esset in regno caelorum. Hac suspitione sedata fuerat mater filiorum Zebedaei, quando accessit ad Dominum, dicens: Domine, dic ut sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram, & alius ad sinistram tuam in regno tuo. Hinc Cleophas & alius discipulus, cum Dominus post resurrectionem in specie peregrini eis apparuisset, dicebant: Nos autem sperabamus, quod ipse esset redempturus Israel. Et quidam discipulorum interrogantes eum, dicebant: Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel? Occasio autem interrogandi Dominum, quis illorum maior esset in regno caelorum, fortassis ex superioribus acciderat. Nam ut supra euangelista retulit, accesserunt ad Petrum qui didrachma accipiebat, & dixerunt ei: Magister vester non soluit didrachma? Ait, Etiam. Et cum intrasset domum, praenunt eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terrae a quibus accipiunt tributum vel sensum? a filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: ergo liberi filij filij. Ne autem scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit, tolle, & aperto eius ore inuenies staterem, illum sumens, da eis pro me & te. Quia ergo alij discipuli viderant Petrum in redditione census domino coequari, computantes eum illis omnibus esse prelatum, in illa hora accesserunt ad Iesum, dicentes: Quis putas maior est in regno caelorum? Sed magister humilitatis, qui ait in euangelio: Discite a me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris: ut ostenderet regnum caelorum non per superbiam, sed per humilitatem esse querendum, illumque fore maiorem in eo, qui propter Deum se humiliat. Aduersus paruum in statu eum in medio eorum, &c. Quod dubijs modis potest intelligi. Possumus enim paruum hic Dominum Iesum Christum accipere, qui cum sit magnus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non sit finis, ut nos excelsos faceret, paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Est et sensus: Nisi meo exemplo vos humiliueritis, non veni ministrari, sed ministrare, & factus sum in medio vestrum sicut qui ministrat, sed non qui vel quasi recumbens, regem caelorum, quod humilibus est paratum, intrare non potestis. Si autem simpliciter quemlibet paruum intelligamus, facile patet, quia non solum ad humilitatem, sed etiam ad simplicitatem seruandam hoc exemplo nos horrat. Ac si diceret: Si dicitur paruulus iste, cuius vobis exemplum proposui, videns pulchram mulierem non concupiscit, non alienas diuitias appetit, Iesus non relaxat non aliud cogitat, aliud loquitur, & iratus non peccatas tener discipulas: ita & vos nisi talem habueritis innocentiam in mente, qualem iste habet in corpore, regnum caelorum, quod humilibus est simpliciter est paratum, intrare non potestis. Hinc timidus incedit: quia ardua via est & angusta, quae ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam. Cum ergo ait: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum caelorum, tale est, ac si dixisset: Item si vos delectat

lectat locus sublimis, prius exerceat humiliatio vitae innocens: non quod Apostolos corpore vellet esse paruulus, sed ut innocentiam paruulorum in mente possideret. Huiusmodi paruulos Dominus suos volebat esse discipulos, quibus dicebat: Sinite paruulos venire ad me, talium est enim regnum caelorum. Et Paulus Apostolus talium innocentiam paruulorum suos volebat habere discipulos, quibus per epistolam praecipiebat: Nolite pueri effici sensibus sed malitia paruuli estote: sensibus autem perfecti sitis. Talem se fouerat rex ille propheticus, qui in regali solio sublimis, sed mente humilis, dicebat: Custodiens paruulos Dominus: humiliatus sum, & liberauit me. Et iterum: Ludam, & vilior fia plus quam factus sum, & ero humilis in oculis meis. Paruulus enim est, qui sibi displicet, ut Deo placeat: tanquam ante Deum erit pulchrior, quanto apud semetipsum erit humilior. Vnde & subditur: Quicumque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in regno caelorum. Habebamus ergo virtutem humilitatis, si volumus habere in regno caelorum locum celsitudinis: quoniam sicut saluator ait in euangelio: Omnis qui se humiliat, exaltabitur: & qui se exaltat, humiliabitur. Vnde & nos alibi scriptura admonet, dicens: Quanto magnus es humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Et iterum: Humiliamini sub potestate manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis. Et ne putares illum esse contemnendum, qui propter Deum hic se humiliat, congruam sententiam adiunxit, dicens: Et qui suscepit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit. Hoc est, quod dominus in futurum se promittit dicturum: Quamdiu fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis. Et signanter ait: Qui suscepit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit. Quibus enim non sit eligendum, cui iuxta scripturam vocem benedicere debeamus: illis tamen qui propter Deum paruuli & humiles esse eligunt, in quorum vita moribus Christum esse cognoscimus, specialem beneuolentiam impendere debemus: Vnde cum pius pater filium instrueret, ait: Panem tuum & vinum tuum super sepulcrum iusti constitue, & ne communiaueris ex eo cum peccatoribus. Et iterum: Desudet elemosyna in manu tua, donec inuenias iustum, cui tradas eam. Hinc & Apostolus ait: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes: maxime autem ad domesticos fidei. Qui enim bona temporalia illis impedit, in quantum vita & moribus Christum habitare cognoscit profecto illi tribuit, pro cuius amore impendit. Vnde bene dicitur, In nomine meo, Multi enim bona temporalia non in nomine Christi, sed vt laudem hominum captare possint, tribuunt. De quibus scriptum est: Quae sicut gloriam hominum magis quam Dei. Et dominus alibi: Omnia enim opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus. Et iterum: Amicus dico vobis, receperunt mercedem suam. Et ne ad suscipiendos hospites vel peregrinos pigri remaneremus, seipsum in his suscipi promissis, cum ait: Qui suscepit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit. Vnde & ipse abbi dicit: Qui suscepit prophetam in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet: & qui suscepit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et iterum: Qui vos suscipit, me suscipit: & qui vos spernit, me spernit. Sicut autem suscipit

scipientibus merces promittitur, ita duris & auaritis poena indicitur, cum subinfertur: Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis qui in me credunt, &c. Vbi considerandum est, quam graue peccatum sit scandalizare fratrem, quando etiam scandalizantibus talis vindicta comminatur. Quod autem ait: Expedi ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & in profundum maris demergatur iuxta morem prouinciae loquitur, vbi apud veteres Iudaeos capitalia crimina hoc supplicio puniebatur. Nemo ergo arbitretur leue peccatum esse scandalum fratris, cum scandalizantibus talis poena praedicitur: quoniam sicut alibi in euangelio ait: Qui dixerit fratri suo, Fatue, reus erit gehennae ignis. Quod se cauere omnino Apostolus ostendit, cum ait: Melius enim mihi est non manducare carnem, neque bibere vinum, neque aliquid in quo fratrem scandalizem. A quo peccato etiam discipulos suos compescit, dicens: Quare tu scandalizas fratrem tuum, aut quare spernis illum? Igitur in quantum possumus, iuxta Apostoli admonitionem scandalum fratris vitare debemus. Si autem pro veritate scandalum oriatur, magis veritas eligenda est, quam scandalum vitandum. Vel certe per molam asinariam, quae pondus habet, sed nullum iter explicat, volubilis amor seculi exprimitur. Cum ergo ait: Expedi ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris: carnales quoque & mundi amatores a regimine ecclesiastico prohiberent: quoniam melius est quod mundi amator in seculo viuens carnaliter, se solum perdat, quam in regimine ecclesiastico constitutus, se & alios peruersum viuendo ad interitum trahat: quia cuius vita despiciatur, restat ut eius praedictio contemnatur: quoniam dum infirmi discipuli patroni sequuntur exemplum & ipsi pereunt, & illorum perditio in eius caput redundat, qui author est criminis. Sive certe per molam asinariam doctores intelliguntur, quia sicut mola granum tritici frangitur, vt medulla eius ad sustentationem vel refectionem humanae naturae ostendatur: ita quoque & doctores occultas sententias scripturae sacrae aperientes, interiorum sensum earum manifestant, vt vitam siue refectionem animarum sanctarum. Et mundo paru ad ab scandalis. Mundus cui ve dicitur, non ille est quem venit filius hominis querere & saluare, sed ille qui in maligno positus est, id est, mundi amatores: de quo Dominus alibi ait: Pater iuste mundus te non cognouit. Qui enim mente & desiderio seculum incolunt, recte mundus appellatur, de quibus Ioannes ait: Mundus transibit, & concupiscentia eius. Mundi enim amatores dum propter cupiditates seculi alios non meruunt scandalizare, tamen ipsi scandalum sustinent, aliquando quidem corpore, semper autem mente. Et ideo vt illis, quia ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Quibus per Iacobum dicitur: Qui voluerit amicum esse huius seculi, inimicus Dei constituitur, ad quos pertinet, quod adhuc subiungitur: Necessesse est enim, vt remiant scandala, &c. Quod autem ait, Necessesse est, tale est, ac si diceret: Non potest esse, vt scandala non veniant. Quod tamen enim & haereticus esse, sicut ait Apostolus, vt probati manifesti fiant. Et alia scriptura: Vasa ficti probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Pacis autem tempore, non facile decerni potest, quis bonus, malusue sit. Sed cum scan

scipientibus merces promittitur, ita duris & auaritis poena indicitur, cum subinfertur: Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis qui in me credunt, &c. Vbi considerandum est, quam graue peccatum sit scandalizare fratrem, quando etiam scandalizantibus talis vindicta comminatur. Quod autem ait: Expedi ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & in profundum maris demergatur iuxta morem prouinciae loquitur, vbi apud veteres Iudaeos capitalia crimina hoc supplicio puniebatur. Nemo ergo arbitretur leue peccatum esse scandalum fratris, cum scandalizantibus talis poena praedicitur: quoniam sicut alibi in euangelio ait: Qui dixerit fratri suo, Fatue, reus erit gehennae ignis. Quod se cauere omnino Apostolus ostendit, cum ait: Melius enim mihi est non manducare carnem, neque bibere vinum, neque aliquid in quo fratrem scandalizem. A quo peccato etiam discipulos suos compescit, dicens: Quare tu scandalizas fratrem tuum, aut quare spernis illum? Igitur in quantum possumus, iuxta Apostoli admonitionem scandalum fratris vitare debemus. Si autem pro veritate scandalum oriatur, magis veritas eligenda est, quam scandalum vitandum. Vel certe per molam asinariam, quae pondus habet, sed nullum iter explicat, volubilis amor seculi exprimitur. Cum ergo ait: Expedi ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris: carnales quoque & mundi amatores a regimine ecclesiastico prohiberent: quoniam melius est quod mundi amator in seculo viuens carnaliter, se solum perdat, quam in regimine ecclesiastico constitutus, se & alios peruersum viuendo ad interitum trahat: quia cuius vita despiciatur, restat ut eius praedictio contemnatur: quoniam dum infirmi discipuli patroni sequuntur exemplum & ipsi pereunt, & illorum perditio in eius caput redundat, qui author est criminis. Sive certe per molam asinariam doctores intelliguntur, quia sicut mola granum tritici frangitur, vt medulla eius ad sustentationem vel refectionem humanae naturae ostendatur: ita quoque & doctores occultas sententias scripturae sacrae aperientes, interiorum sensum earum manifestant, vt vitam siue refectionem animarum sanctarum. Et mundo paru ad ab scandalis. Mundus cui ve dicitur, non ille est quem venit filius hominis querere & saluare, sed ille qui in maligno positus est, id est, mundi amatores: de quo Dominus alibi ait: Pater iuste mundus te non cognouit. Qui enim mente & desiderio seculum incolunt, recte mundus appellatur, de quibus Ioannes ait: Mundus transibit, & concupiscentia eius. Mundi enim amatores dum propter cupiditates seculi alios non meruunt scandalizare, tamen ipsi scandalum sustinent, aliquando quidem corpore, semper autem mente. Et ideo vt illis, quia ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Quibus per Iacobum dicitur: Qui voluerit amicum esse huius seculi, inimicus Dei constituitur, ad quos pertinet, quod adhuc subiungitur: Necessesse est enim, vt remiant scandala, &c. Quod autem ait, Necessesse est, tale est, ac si diceret: Non potest esse, vt scandala non veniant. Quod tamen enim & haereticus esse, sicut ait Apostolus, vt probati manifesti fiant. Et alia scriptura: Vasa ficti probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Pacis autem tempore, non facile decerni potest, quis bonus, malusue sit. Sed cum scan

Ex Homiliorum Albumi non tam exemplari Euerstensi.

1. Cor. II. Eccl. 27.

Math. 5.

Rom. 14.

Ibid.

1. Ioh. 5.

1. Ioh. 17.

1. Ioh. 2.

1. Ioh. 21.

Iac. 4.

1. Cor. II.

Eccl. 27.

1. Ioh. 5.

1. Ioh. 17.

1. Ioh. 2.

1. Ioh. 21.

Iac. 4.

1. Cor. II.

Eccl. 27.

1. Ioh. 5.

1. Ioh. 17.

1. Ioh. 2.

1. Ioh. 21.

scandalizatorum flauerit ventus, faciles & tenues proiciet, quasi paleas ante faciem venti, grana verò congregabit in horrea Christi. Væ ergo homini illi, qui talem se exhibet, vt malum quod venturum est, per eius ministerium impleatur, de quibus Dominus ait: Mittet filius hominis angelos suos, & colligent ea in caminum ignis ardentis. Quod facilius intelligimus, si vnum ad medium deducamus, Iudam scilicet Domini proditorem, de quo ipse tēpore passionis suæ ait: Filius hominis vadit, sicut scriptum est de illo. Væ autem homini illi, per quem tradetur. Neesse enim erat, vt filius Dei pro nobis passionem sustineret: sed væ Iudæ, qui nostrum bonum, suum fecit malum. Et ne aliquis sub occasione proximorum vel amicorum à via Dei sibi recedendum putaret, amicum magister veritatis errorem tollit, cum subiungit: *Si autē manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, &c.* Iuxta litteram quantum abhorreat hoc, facile patet. Sed cum à littera excludimur, spiritus uolens est requirendus. Per hoc, quod manus, pes, oculus, nostris utilitatibus necessaria sunt propinquorum, & charissimorum affectus his membris in hoc loco designatur: ac si diceret dominus: Si quis tibi fuerit pretiosus vt oculus, propinquus vt pes, necessarius vt manus, & à via Dei te recedere persuaserit, huius amorem abscinde, & abs te proice. Melius est te solum intrare ad vitam, quam cum multa turba propinquorum mitti in ignem æternum. Quid proficit homini, si torum lucratur mūdum, animæ autem suæ detrimentum patiatur? Verbi gratia: Blanditur vxor, minatur pater, persuadet mater, lachrymatur frater & soror: tu autem in via Dei sta firmus, ne illos inutiliter amando à Dei amore recedas: sed iuxta illud, quod alibi ait, Sine mortuos sepelire mortuos suos: tu autem sequere me. Neque hoc dicimus, quod parentibus & amicis ingrati & inobedientes esse debeamus: sed quando nos à via Dei remouere voluerint, tunc eorum amorem abscindamus à nobis. Cæterum cum eos Deum amare cognouerimus, dupliciter nobis amandi & honorandi sunt: Primum, quia iusti sunt: deinde, quia propinqui, Domino dicente in lege: Honora patrem tuum & matrem, vt bene sit tibi, & longo viuas tempore. Hinc & Apostolus ait: Si quis suorum curam nō habet, & maxime fidelium, fidem negauit, & est iniusti delictor. Quam autem sollicitudinē & curam Dominus de his habeat, qui totā spem in eo ponant, manifestat eum subiungit: *Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis.* Qui enim pusilli & humiles in præsentī vita propter Deum vult, nequam quā cōtemnendi sunt: Pusilli namque sunt, vt diximus, qui coram oculis suis humiles sunt & despecti, de quibus saluator ait in euangelio: Noli timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. Quisquis ergo tales scandalizare non metuit, offendit Deum qui habitat in illis, sicut ipse per prophetam dicit: *Qui tangit vos, quasi qui tangit pupillam oculi mei.* Et iterum: Nolite tangere christos meos, & in prophetis meis nolite malignari. De quibus valde dulce est, quod adhuc fabinfertur, quare nō sint contemnendi. *Dico autem vobis, quia angeli eorum in celis semper vident faciem patris mei, qui in celis est.* In hoc loco discimus, quia vnusquisque fidelium angelum ob

sui custodiā deputatum habet qui eum & à tentationibus defendit, & in virtutibus iuuat. Sicut Apostolus in Epistola ad Hebræos ait: Sunt administratores Spiritus in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. Et Psalmist. de iusto quolibet: Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te omnibus viis tuis: & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Hinc de Petro in Actibus Apostolorum legitur quia cum ab angelo de carcere eductus, ianuam pulsare cœpisset, fideles qui conuenerat dicebant: Non est Petrus sed angelus eius. Angeli ergo paruulorum, semper vident faciem patris, quia sic propter nos foras exeunt, vt ab eius visitatione nūquam recedant, sicut ipse angelus Raphael ad Tobiam ait: Ego sum vnus de septem spiritibus, qui assistimus ante Deum. Et Daniel: Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei. Angeli enim qui custodes sunt vitæ nostræ, orationes & opera nostra Deo nuntiare creduntur, sicut angelus ait Tobia: Cum orares, ego obtuli orationes tuas ante Deū. Et Daniel: Ex die qua posuisti cor tuum ad intelligendum, vt te affligeres in conspectu Dei, exaudita sunt verba tua, & ego veni propter sermones tuos.

INCERTI CUIVS DAM sub nomine Eusebij Emisseni, in eodem festo Homilia.

Accesserunt utique Discipuli ad Iesum, non A loquendo, sed cogitando. Audiebat enim Dominus eorum cogitationes non minus, quam loquutiones, quoniam simili modo in eius auribus vtraque sonabat. Vnde & cogitationibus sæpe respondet. Hoc autem idē præmissi: quia alij Euangelistæ Discipulos ad Iesum non accessisse, sed cogitasse & inter se in via tractasse dicunt, quis eorum maior esse videretur. Hanc autem discipulandi siue litigandi occasionem eo præcipue Apostoli sumpsisse videntur; quod Romanis ministris tributum exigentibus, Beato Petro Apostolo Dominus præcipiens, ait: Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit tolle, & aperto ore eius, inuenies staterem: illum sumens da eis pro me, & pro te. Quia enim dixerat: Da eis pro me & te, cæteris eū prætulisse arbitrati sunt. Vnde & dicebant: *Quis putas maior est in regno celorum? Et aduocans Iesus paruulum, statuit in medio eorum, & dixit: Nisi conuersi fueritis, &c.* Merito paruulum Dominus vocat, vt eius exemplo instruantur, qui maiores videri volunt. Videtis, inquit, hunc paruulum? Nisi ab hac stulta dignitate, quæ vestros animos perturbat, ad huius patientiæ & humilitatē conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli sine inuidia, sine odio, sine superbia, sine ambitione, non solum maiores in regno celorum non eritis, verum etiam illuc non intrabitis. Idē enim diabolus inde eiectus est: quia maior ibi esse voluit. Deponit enim Dominus potētes de sede, & exaltat humiles. Quicumque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno celorum. Quicumque, inquit, ex vobis plus humiliauerit, plus exaltabitur; & maior fiet. Et si ad huius paruuli similitudinē omnes vos humilia

humiliaueritis, omnes inter maiores ibi eritis. Non igitur ambitio, sed humilitas maiores facit: ille maior, qui humilior. *Et qui suscepit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit.* Talem videlicet non ætate, sed conuersatione, vt quod isti attolli ætas, hoc illi afferat sanctitas & humilitas. Sit igitur humilis & patientis, sit absque odio & inuidia, sit sine dolo & simulatione, sit sine superbia & ambitione: sine his paruuli sunt, sine his & Apostoli fuerunt. Qualescunque enim prius fuerint, magistri tamen monita non surdis auribus suscipientes, tales postea facti sunt, quales eos fieri monuit. De his igitur paruulis Dominus dicit: *Qui suscepit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit.* Quid est in nomine meo, nisi propter nomen meum? quia Christianus est, quia discipulus meus est, quia meo nomine insignitus est. Qui autem hunc in Christi nomine suscipit, nō solum suscipit istum, verum etiam Christum habitantem in isto. *Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, &c.* Multis enim modis scandalizantur homines, multisque modis dicuntur scandala: quocunque * in modo aliquem offendas, & ad iram, & indignationem commoueas, scandalum est. Tale autem * scandalum non est ad mortem. In fide verò scandalizare aliquem, qualiter Iudæi & heretici sæpe Ecclesiam scandalizant, ad mortem est. De hoc autem Dominus ait: *Beatus qui non fuerit scandalizatus in me.* Melius est igitur homini, vt moriatur, & non qualicumque morte, sed illa, quæ magis tremenda videtur, videlicet, vt cum magno lapide in profundum maris demergatur, quam simplicem aliquem, & pusillum in Christum credentem scandalizet, & à fide Catholica deuiare faciat. Melius est enim occidi, quam occidere: qui enim occiditur, non idē beatitudine priuatur. Legimus enim quosdam sanctorum martyrum lapidibus collo ligatis in profundum maris fuisse demersos: non idē tamen eos credimus esse beatitudine priuatos, quæ priuantur illi, qui aliquem scandalizant. Melius est igitur homini, vt in corpore occidatur, quam vt in fide aliquem scandalizet. *Væ mundo à scandalis.* Væ illis qui scandala concitant, & qui scandalizantibus credunt: vt hæreticis & schismaticis, & his qui illorum sequuntur errores. *Neesse enim est, vt veniant scandala.* Vnde Apostolus ait: *Oportet hæreses esse, vt hi qui probati sunt, manifesti fiant.* Quod igitur hæreticis & schismaticis fuit væ, hoc viris Catholicis necessarium, & vile fuit. Per hoc enim Ecclesiæ fides magis claret: & illi multo amplius nouissent, si semper occulti latuissent. Neesse igitur fuit bonis, vt uiderent scandala. *Veruntamen væ homini illi, per quem scandalum venit.* Quamuis enim multa bona ex hoc malo subsequuta sunt, væ tamen illi, per quem scandalum venit. Non idē mala faciebat malus, vt bona venirent: quæ si fecisset, non tamen profecisset. Sicut & illi, de quibus Dominus ait: *Faciamus mala, vt veniant bona: quorum damnatio iusta est.* *Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, &c.* Quid enim per manum & pedem intelligimus, nisi amicos & propinquos nostros, quos velut propria membra diligimus, qui etiā quasi manus & pedes nobis necessarii sunt: isti autem si nos in fide scandalizant, & eorum iniqua conuersatione animas

nostras perire sentimus, abscindamus eos à nobis, & à nostro confortio separemus. Nihil enim est quod contra animam diligere debeamus, non patrem, non matrem, non fratrem, neque uxorem vel filios. Melius est enim nobis, vt sine his ad vitam intremus, quam vt simul cum eis ad penas, & mortem ducamur æternam. Idipsum autem & per oculum significatur. Sic enim dicere soleamus de his, qui nobis aliquem valde amicum, & necessarium auferunt: *Oculum mihi eruit, & pedem mihi abscidit, manum mihi abstulit: non tamen ipsa res, sed quadam rei similitudine. Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis.* De illis pusillis dicitur, qui à superba alitudine se humiliantes, patientia & humilitate pusilli, & paruuli sponte sua sunt. Tales autem contemnendi non sunt. De quibus adhuc subditur: *Dico autem vobis, quia angeli eorum in celis semper vident faciem patris mei, qui in celis est.* De Angelis eorum Apostolus ait: quia sunt administratores spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. Venit enim filius hominis saluare quod perierat. Valde igitur timendum est, ne qui eos scandalizet & in errorem inducat, pro quibus Dei filius in mundum veniens, & carnem suscipiens semetipsum humiliavit, factus obediens vsque ad mortem.

THEOPHYLACTI EPI- scopi Bulgar. superioris Euang. expositio.

In illa hora accesserunt discipuli Iesu dicentes, &c. Quia viderant à Christo Petrum honoratum (honoratus enim erat hic dando staterem pro Christo, & pro se) & propterea humanum quiddam passum, inuidiaque incessit, oblique accedunt interrogantes dominum, quis maxime esset? *Et accesserunt ad se puellum statum in medio illorum, & dixit, &c.* Quam vidisset Iesus discipulos inanis gloriæ vitio teneri, compressit eos, ostendens illis per puerum factus expertem humilitatis viam. Oportet enim nos humilitate mentis pueros esse, non sensu pueriles, & innocentia, non insipientia. Dicens autem, Nisi conuersi fueritis, indicat, quod ab humilitate in superbiam venerimus; opus igitur iterum illuc conuerti, hoc est in humilitatem, à qua egressi estis. *Et qui receperit vnum paruulum talem in nomine meo me recipit.* Non solum, inquit, oportet vos humiles esse, sed etiam alios humiles propter me in honore habueritis, mercedem accipietis. Me enim accipitis, quando pueros, hoc est, humiles suscipitis. Deinde & à contrario inquit, *Qui offenderit, hoc est, iniuria affecterit vnum ex his pusillis, hoc est, ex his, qui se humiliant, & paruos putat, tamen magni sint: expedit ei vt mola asinaria suspendatur in collo eius.* Sensibile enim poenam in medium affert, volens ostendere multis suppliciiis obnoxios, qui in Christo humiles iniuria afficiunt, & offendunt. Tu autem intellige, quod etiam quis re ipsa paruus, hoc est, infirmum offenderit, & non omnibus modis patienter eum sustineat, punietur. Nam, qui magnus est, haud facile scandalizatur, sed paruus. *Væ mundo ab offendentibus.* Luget vt misericos mundum præ offendentibus damna accepturum. Et dicit, *Quid oportet lachrymari, vbi opus succurrere, & manum porrigere?* Dicimus igitur, quod & ipsum lugere, quodam iugam

iuuandi species est. Sepe enim quibus admonitio nostra non profuit, illis profumus, dum eos lugemus, quod sensum mali sui accipiat. Et, si necesse, inquit, ut eueniant scandala, quomodo effugiemus ea? Necesse quidem est, ut eueniant: sed non necesse ut nos perdant. Postsumus enim & offendiculis oblectari. Per offendicula intellige eos, qui bono obstant: per mundum autem, mundanos homines, & huiusmodi, qui facile impediuntur. Quod si manus tua vel pes tuus tibi obstaculo fuerit, &c. Per manum, pedem, & oculos, intellige amicos, quos membrorum loco habemus. Etenim, si hi tales fuerint, qui nobis noceant, hoc est, si familiares amici fuerint, oportet contemnere eos ut membra putrida, & excicare, ne & aliis noceat. Atque ita ex his manifestum est, licet necesse sit euenire scandala, non tamen necesse esse, ut vobis noceant: etiam si amici sint, nihil inde nobis damni. Videte ne contemnatu vnum ex his pusillis. Praecipit ne contemnantur ij qui parui putantur, hoc est pauperes spiritu, magni autem apud Deum. Adeo enim, inquit, diliguntur a Deo, ut & angelos habeant praesides, ne damnum illis fiat a demonibus. Omnes enim homines, & maxime fideles, suos angelos habent. Pusillorum autem, & humilium in Christo angelus, vsque adeo familiares sunt Deo, ut faciem eius per omnia videant coram ipso stantes. Apparet autem ex hoc, quod licet omnes angelos habeamus, peccatorum tamen angeli quasi propter nos confusi, minus fidentes sunt, neque ipsi possunt tam liberè videre faciem Dei, & peccati forsitan pro nobis. Humilium autem angelus, hi semper vident Dei faciem, & forte pro nobis orant.

No esse necessarium perdit scandala.

Non affirmat hoc, cum non sit admodum probabile, angelis enim non videntur nisi nostra peccata.

E V T H Y M I I Z I G A B O N I

superioris. Euang. expositio.

In illa hora accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, &c. Humilium quiddam discipuli tunc patiebantur. Intuiti siquidem praepositum fuisse Petrum: nam & Iacobus primogenitus erat, & alij: sed nihil tale pro eis dixit, doluerunt: & tamen affectum suum confiteri erubuerunt, sed indistincte praepceptorem interrogant, quisnam maximus esset eorum. Nec id solum affectum hunc excitauerat, sed & alia multa. Nam & prius quoque beatificauit eum, multaque illi promissit: alibi etiam, visitationis libertate, subtristes effecti sunt. Marcus vero ait, quod primum inter se disputauerant, quis maximus esset: & huic consonat etiam Lucas: & id quidem priusquam ad Petrum accessissent, qui didrachma accipiebant, sed tunc videntur rursus Petrum praehonorari. Magis irritati sunt, & ita demum interrogauerunt. Videntur autem de eo interrogare, quod iam nouerant, non tamè est ita. Si quidem ex iis, quae videbant, sciebant quod in terra Petrus sibi praeponebatur: volebant autem scire, utrum etiam in caelo praehonorandus esset. Sed tunc quidem de his dolebant: verum postmodum, quum effecti essent perfecti, primos honores inuicem concedebant. Et accessit puer, statuit eum Iesus in medio illorum. Marcus autem ait: Et amplexatus illum dixit eis. Lucas vero, quod statuit eum iuxta se. Omnia autem facta sunt. Primum siquidem statuit eum in medio illorum: deinde iuxta se postmodum amplexatus

Marc. 9. Jm. 9.

est illum. Vult autem per exemplum de puero sedare hunc illorum affectum. Et dixit, Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, &c. Vos quidem de primatu in regno caelorum interrogatis: ego autem dico vobis, quod, nisi conuersi fueritis a prauitate ad sinceritatem, & efficiamini innocentes ut pueri, in illud omnino non ingrediemini. Puer siquidem est simplex; non curiosus, neque vanae gloriae cupidus, sine saltu, liber est & ab inuidia, emulatione, sui amore, contentione, &c. ut semel dicam, solutus est ab omni voluntario affectu, non per exercitium, sed per simplicitatem. Si quis ergo discesserit a voluntariis affectionibus, efficietur sicut pueri, habens per exercitium, quod habent pueri per simplicitatem. Quisquis ergo sese demiserit sicut puer iste, &c. Quisquis voluntarie se ipsum vehementer deiecit, sicut puer iste non voluntarie vehemèter deiecit: oportet enim, ut dictum est, imitari puerum, qui multas habens virtutes, ob nullam illarum extollitur. Et quicumque susceperit vnum talem puerum, &c. Et quicumque hospitio exceperit vnum talem puerum, qualem dixit, videlicet vnum aliquem factum sicut talis puer, dico sane humilem, vilem, & abiectum. Quod autem dicit: In nomine meo, hoc est, propter me, & quia talis est meus. Vide ergo, quantum talem amet: hunc, inquit, suscipiens, me suscipit. Marcus vero addidit: Quisquis autem me suscipit, non me suscipit, sed eum, qui misit me. Est autem sensus omnium dictorum talis. Quicumque susceperit eum, qui factus est veluti puer, per illum quidem me suscipit, per me autem patrem meum qui misit me. Pater siquidem appropriat sibi eum, qui mihi defertur, honorem: ego vero delatum illi, qui factus est veluti puer. Quid igitur tali susceptione beatus, per quem suscipit quis beatam trinitatem? Nam si filium, & patrem, utique & spiritum sanctum; inseparabilis siquidem est beata trinitas. Nondum autem tempus tunc erat docendi de spiritu sancto. Quod vero addit: Non me suscipit, per vsum loquendi dictum est. Frequenter enim dicere solemus: Quod mihi facis, non mihi facis, sed Deo. Ideo etiam Lucas, reliquis positus, illud reliquit tanquam loquendi proprietatem. Quicumque autem offendiculum fuerit vni de pusillis istis, &c. Offendiculum vocat hic conuulsiuam. Dicit enim: Sicut, qui hos honorantes, suscipiunt illos propter me, excelsa digni sunt beatitudine: ita sane & qui ipsos contumelia afficientes, despiciunt illos, extremum luent supplicium. Vni autem de pusillis istis, videlicet, qui pusilli apparent, & viles. Dicit autem de illis, qui facti sunt veluti pueri. Dicens vero, quod expedit ei, ut miseram sustineat vltionem, ostendit quod misericorditer passurus est in futuro saeculo. Vn mundo ab offendiculis. Praedicit damnum, quod ab offendiculis proueniet, ut expectantes eas, semper vigilent non soli Apostoli, sed & omnes. Mundum siquidem eos dicit, qui in mundo sunt. Offendicula vero impedimenta rectae conuersationis. Deplorat autem mundum propter offendicula, ut qui ab illis multa passurus sit. Necessè est enim, ut veniant offendicula. Propter hoc dicunt quidam. Si necesse est ut veniant offendicula, necesse est ut fiant peccata. Si autem necesse est, ut fiant peccata, iniuste poenas luunt peccatores: Nam, quod est necessitate fit, culpa caret. Quibus dicimus, quod necesse est, ut veniant offendicula, propter necessitatem demonum: non est autem necesse, ut virtuti deici offendiculum patiantur: id enim in sua voluntate situm est, quum liberum habeant arbitrium. Ut ergo veniant offendicula, non in nobis situm est: ut autem offendiculum patiamur, omnino in nobis situm est. Sciens ergo Christus, quod omnino futura sunt offendicula, praedicit de illis, ut, sicut dictum est, caueamus: non tamen ideo ventura sunt, quod praedixerit: sed propterea praedixit, quia ventura erant. Veruntamen vni homini illi, per quem offendiculum venit. Offendiculum quidem a demone seminatur: ab homine vero alitur, & augetur, ac recipitur, qui prauam, & corruptam habet voluntatem, quem etiam nunc deplorat, tanquam demonis ministrum. Deinde etiam docet, quomodo offendicula deuitemus. Si autem manus tua vel pes tuus est tibi offendiculum, &c. Non de membris corporis hoc dicit, sed de cognatis, & amicis, ac ministris, quos horum membrorum loco habemus: quemadmodum & alibi dixit. Sed ibi de affectu erat sermo, hic autem de qualicumque noeuimento. Vide autem nunc quod dicitur, hoc est, mutilum vocat, eum, qui manibus caret. Et, si oculus tuus offendiculum est tibi, &c. Vere ergo nihil est adeo noxiu, sicut prauorum consortium. Quod si etiam in membris nostris amputamus frequenter quaedam ex illis, quando & ipsa irremediabilia manserint, & caetera corrumpt: multo magis in cognatis, & amicis, ac ministris facere hoc oportet, vbi nobis obstaculo fuerint aut impedimento ad rectam conuersationem. Praestat enim sine illis saluum fieri, quam cum illis perire. Postquam ergo prauos fugere admonuit, bonos honorare iubet. Ait enim: Videte, ne contemnatu vnum ex pusillis istis. Qui hominibus quidem pusilli videntur propter abiectionem, & simplicitatem, vere tamen magni sunt propter virtutem. Ne vnum quidem horum despiciere oportet: manifestum est ergo, quod neque duos omnino, neque plures. Deinde etiam aliunde venerandos illos facit. Dico enim vobis, quod angeli eorum semper vident faciem patris mei qui in caelis est. Inde manifestum est iustos habere angelos custodes. Dicit enim David: Castra metabitur angelus Domini in circuitu timèntium eum, & eripiet eos. Quos autem seruat angeli, qui tantam apud Deum habent libertatem, ut semper videant Deum, qui in caelis est; vere hos despiciere non oportet: & si non propter illorum virtutem, at saltem propter custodes eorum. Faciem vero patris, hoc est, patrem meum: Vident autem illum non perfecte, sicut est in essentia, sed prout eis permittitur. Deum enim (ait) nemo vidit, vnquam, nisi materialis solum creatura, sed etiam immaterialis.

contemplatur originem; & hoc quidem conuenienter. In primis namque locis illa duo prima posuimus, quae sibi primatum vendicant in terum creaturis. Tertium autem locum sortiuntur Angeli, sicut in caelo, ita in scripto, sentitque anima, quod continet pagina, & auctoritas ratione munitur. Beata illa regio supernarum virtutum, in qua felices spiritus circumuolant. Dominum Sabaoth; & sublimi pennarum applausu in plateis supernae Hierusalem Sanctus, Sanctus, Sanctus, clara voce decantant. Vidi (inquit Propheta) Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum, & plena erat omnis terra maiestate eius, & ea, quae sub ipso erant, replebant templum. Seraphin stabant super illum, sex alae vni; & sex alae alteri. Singula ista verba suo pondere librata sunt, & diligentissimum quaerunt expositionem, cuius non immunes insipientia, & ineloquentia fecit. Aliquid nihilominus exculpere tentabimus, si non ita solenniter, veraciter tamen. Visio haec corporalis non est, vel fantastica inuoluta praestigis, sed spiritalis & pura, purioris intelligentiae desiderans sanctitatem. Hanc non vident nisi videntes, & qui mundi caliginem supergressi, plenitorem diuinitatis lucidissima mente suscipiunt. Et, ut breuiter eam diffiniamus, Spiritus Dei nostro spiritu dulciter applicatus hanc efficit visionem, cum nos de praesentia cumulat futurorum. Hoc igitur modo ille totius prophetae eloquentiae gloria vidit Dominum, & sedentem. Filius Dei triginta & tribus annis seruus fuit, non Dominus, minister non magister, vilis non gloriosus, & licet dixerit Discipulis: Vos vocatis me Magister, & Domine, & bene dicitis, Sum etenim: & Ego sum lux mundi: pauci tamen verborum altitudinem notaerunt, Phariseis inuidentibus, Iudaeis non credentibus, & illum arguentibus praesumptionis. Sed postquam resurrexit a mortuis, & in triumphali sede receptus est, imperatoria decreta propalata sunt orbi, sicutque Crucifixus in totam mundi latitudinem suae dominationis insigne. Iam maiestatis nominibus circumfunditur ille pauper, & vnicus; & seruiliu nominu utilitate dimota, Rex regum, & Dominus dominantium multa luce praefulgurat. Vidit ergo eum filius Amos, non humilem, sed sublimem, non iudicatum, sed iudicem, non opprobrium hominum, sed gloriam Angelorum. Sedentem, inquit. Triplicem legimus Creatoris sessionem, vnam post mundi creationem, quando requieuit ab omni opere, quod pararat; aliam post Ascensionem, quando assumptus est in caelum, & sedet a dextris Dei; tertiam post resurrectionem, cum sederit in sede maiestatis suae, & nos cum eo sedebimus. Solet quietem labor praecedere, statio sessionem. Sed quando laborauit illa Maiestas, quae nec afficitur passione, nec labore restringitur? Audi quomodo plurimus ei labor incubuit, cum illum pessimum praesumptorem de caelis ad inferna detrussit, & hominem peccato penè simili comprehensum, de paradiso voluptatis in aeternum nosum immisit exilium. Quantum putas tumultum in caelestibus effebuisse palatiis, cum mortifer ille visitator irreparabile dissidium in illa caelesti curia fabricauit, conuentum proscidit Angelicum, & agmina stellantia secum traxit in mortem? Descriuit tunc Omnipotentis indignatio, totaque diuinitatis dextera percussus est inimicus.

PETRI DAMIANI in eodem festo, Sermo.

Circa rerum cardinem versamur, & magnificentiam operum Domini stylo prosequimur impolito; nec est praesumptio, sed deuotio, quia non temerarij scrutatores, sed pij pulsatores accedimus. Honorauerunt siquidem styliu maiestas Virginis, & dignitas Crucis, & virunque praesumptimus vsque saluati. Nunc ad Angelos sermone conuertimur, & illius purioris naturae

Bibl. Hom. tom. 4. A a a a & in

& in perditionis deuolutus est abyssum. Huic tam graui damno, tam graui ter vindicatio, succellit & aliud. Peccauit nanque ille, qui huic refaciendæ ruina fuerat subrogatus, propter quem omnia subcaelestia fuerant constituta. Peccante autem illo, multum splendorei fidereis detractum est luminatibus, totamque elementorum materiam infectio deploranda cõfudit. Nondum auctus erat furor Domini, sed adhuc manus eius extensa, & dexteram eius singulari vulnere fatigatam prouocauit in se fragilis, & lutofa substantia, sentitque reliquias fulminei furoris miser hominuculus, & personale delictum proscriptis vniuersos. Deurbatus igitur tumultibus frequentibus rationabiliū creaturarum, Dominus maiestatis, & super suis hostibus vindicatus, cadentes Angelos cum desperatione damnauit, & hominem castigauit in spe, prauidentis quanta bona de illius peccato esset facturus. Et ob hoc forsitan angelicū peccatum in scripturis non inuenitur expressum, ne scripturæ mandaretur, quod emendari non poterat. Requeiuit ergo Deus, rationabili sine tantis malis imposito. Sed rursus tactus dolore cordis intrinsecus, & peccantium hominum enormitate grauatus, deleuit quem creauerat hominem, & diluuium inhabitare fecit; nec hoc contentus, super Sodomam, & Gomorrhā ignem pluit, & sulphur, Ægyptios submersit in fluctibus, Israëlitarum cadauera prostrauit in eremo, vbique turbulentiorei Domini representans imaginem. Ad extremum venit ipse nube nostræ carnis obiectus, & dolorum particeps, & laborum, didicit obedientiam ex his, quæ passus est. Consummata autem carnis susceptione, eleuatus est in cælum, & sedet à dextris Dei; nec tamen sedet ad plenum, quia assistit adhuc vului Dei pro nobis. Erit autem ei tertia sessio gloriofa, cum bonis, & malos diuerso sine, diuersisque claufuris incluserit. Sedebit in sede maiestatis suæ, cum nos traxerit ad se, & erit Deus omnia in omnibus. Prima sessio est gratiæ, qua gratis omnia fecit. Secunda misericordie, qua nos misericorditer redemit. Tertia gloriæ, cum nos glorificabit. Attende autem sedentis gloriam, & excellentiam sessionis, vbi nulla creatura confedere præsumit. Seraphin, inquit, stabant, non sedebant. Vidi Dominum, & vniuersam militiam cæli assistentem ei (ait Propheta) assistentem dicit, non sedentem. Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei, Daniele testante. Omnes angeli stabant in circuitu throni, ait Evangelista. Et alibi: Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus populis; & linguis, stantes ante thronum. Sed & Virgo singularis stabat à dextris in vestitu deaurato. Moyses, vt videat transeuntem Dominum, stat in petra; & Elias stans in conspectu Domini, & omnis creatura imperatoris maiestati assistit. Solus ille transfuga spiritus, dissensionis principium, princeps malitiæ, malorum summa, voluit confedere. Sedebo, inquit, in monte testamenti. Omnes stant, omnes ministrant, & tu, pacis inimice, dedere præsumis? Ipse Filius idem, quod Pater, sedere nescit, donec dicat ei Pater: Sede à dextris meis. Talem vidit eum Esaias; & Dominatorem vniuersæ terræ, & in aureo throno suæ diuinitatis sedentem, in illa secunda sessione, qua carnem nostram calis inuexit. Sequitur, Super solium

excelsum. Excelsum solium, Angelicam naturam intellige primam, Omnipotentis creationem, & primaria dignitate præditam potestatem. Super hanc sedet, & superuehitur Filius Virginis, susceptum hominem ordinibus præcedit Angelorum, quia etsi melior est natura, fortior est gratia, si magna dignitas, maior Dei voluntas, quam omni nexu nature summus ille Philosophorum astruit altiore. Eleuata est ergo magnificentia Dei non solum super cælos, sed & super Angelos, quia tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. Et plena erat maiestate eius omnis terra. Ipse Dominus Deus noster, in vniuersa terra iudicia eius, ait Psalmista. Et quomodo nunc post hanc eius eleuationem asserit Propheta omnem terram maiestate eius esse repletam? Sed cum dicit, Plenam maiestate, intelligit dicere maiestatis cognitione, quæ ante eius incarnationem aut nulli meruerunt, aut pauci. Sed nunc ab ortu Solis vsque ad occasum nomen Dei magnum prædicatur in gentibus, suntque omnes docibiles Dei, quos eius vnctio docet de omnibus. Nam & si in Israel magna nomen eius, non tantum iam vni angulo, sed toti mundo noticia se diuinitatis infudit. Sequitur, Et ea, quæ sub ipso erant, replebat templum. Templum accipe ciuitatem Dei viuientis, sponsam eius, quæ non habet maculam, neque rugam. Sub ipso sunt incarnatio, passio, mors, & omnis illa horarum dispensationis molestia, quia resurgens ex mortuiam non moritur. Hæc sunt, quæ replent Ecclesiam, quorum recordatio nobis annuas parit solennitates. Replebimur in bonis domus tue, sanctum est templum tuum; quod tunc profectò mirabile est, in æquitate, cum Ecclesia personas non accipit, respuit munera, veritatem eligit, diligit rationem. Sequitur, Seraphin stabant super illud, sex alæ vni, & sex alæ alteri. Duo Seraphin, Angelum, & hominem accipe. Qui incendentes, vel ardentes dicuntur, cum ille ardeat præsentia, hic memoria. Primum de alis Angelorum videamus, & quali volitatione feratur. Et quia nota est sententia illa, quomodo caput, & pedes velent, & tantum media videantur, id est, quod fuit ante mundum, & quod post eum erit, his, quæ in præsentia sunt, aliquantulum apparatus, Ezechielem adducamus in medium, qui animalium alas hoc modo distinguit dicit: Duabus alis volabat, & duæ pennæ singulorum iungebantur, & duæ tegebant eorum corpora. Prima eorum ala est, dignitas suæ productionis. Transi parumper in arcum huius intelligentiæ, & dignitatem huius considera creaturæ. Ipsa est principium vniuersi, ait scriptura. Quatum privilegium, quod illa cogitatio Altissimi in hoc primum opus prorupit. Decebat profectò, vt singulari gloria presulgetet, quod de manibus Dominantis primitiua creatione processit. Tu signaculum similitudinis, plenius sapientia, & perfectus decore, in deliciis Paradisi Dei fuisti: dicit Propheta. Non solum similitudo, sed & signaculum similitudinis, vt tanto differentius signaculum similitudinem præcedit. Vbi autem plenitudo sapientiæ, decore perfectio, paradisi delicia nominantur, tota simul iungitur beatitudo. Subdit autem scriptura; quod super excelsum, & quod totius eloquentiæ superat facultatem: Quem pretiosorem fecit Deus. Hic

dicitur

dictum est quicquid dici potuit. Secunda ala, gratia est confirmationis. Hæc ala feliciori volatu lassitudinem nescit, per omnia similis præcedenti nec inferior. Cadenibus quippe præsumptuosus, & istis in humiliate duratibus, incircumscriptus ille Spiritus remanentes summa profectus est regnate, dâns eis in munere, ne possent amplius aliqua labefactione corrumpi. Confirmati igitur, & de sui status stabilitate securi, lucidioris gratiæ subiere fastigium. Seruiant ergo illi, cui seruire, regnare est, & felici securitate, & securâ felicitate. His duabus alis volant Angeli, volatione vitæ indefessa, & creati digniter, & fortiter confirmati. Tertia ala est, singularis amor sui Creatoris & hæc quidem felicissima, subtilibusque pennulis intertexta. Amant enim, & ardent, & desiderant in eum prospicere, cuius amore feliciter incenduntur. Quamto enim propiores, tanto frequentiores, & in lumen maiestatis absorpti indicibili modo & semper ardent, & semper fatiantur. Quarta est, assidua visio diuinitatis. Sed & hæc pennis floridioribus intertexta. Quanta dignitatis est, assidue videre Deum? Et illi quidem spiritus, etiam cum mittuntur, non fraudantur gloria visionis, quia vbique occurrit diuinitatis essentia, quæ intus est omnia continendo, gubernando exterius. De his duabus scriptum est: Duæ pennæ singulorum iungebantur, cum singularis amor ex assidua visione nascatur, & assidua visionem singularis amor efficiat. Quinta est, gaudium nostræ redemptionis, & ipsa multiplici picturata varietate. Quis verborum copia comprehendat, quantum gaudium Deus homo virtutibus Angelicis ingenerauit, cum & eorum collegam, qui ab eis exierat, sed non erat ex eis, vexillo Crucis irruentem confregit, & hominem perditum ad regna reuocauit cælestia? Nec mirum, quia videbant materiam repurgatam, de qua superna illa ciuitas reedificatur, cuius participatio eius in idiplum. Sexta est, restitutio supernæ ciuitatis. Sed & hæc picturis perhioribus colorata. Quis enim erit, cum illo terribili iudicio peracto, Dominus virtutum homines Angelis sociabit, refaciens damnum, redintegrans numerum, & vnum quæque ordinem ex meritis hominibus ad summam reuehet numeralem? Tunc sicut lætantium omnium habitatio erit in ciuitate Dei; quia varietate partium ordinata, nil erit amplius quod repugnet, vel quod à statutis locis valeat elocari. De his duabus dicitur: Duæ tegebant corpora eorum: quia gaudium nostræ redemptionis, & restitutio supernæ ciuitatis beatorum spirituum corpora contegunt, & refaciunt, ne tam ruinosa diuinitus in illa superiori gloria cognoscatur: Et attendendū, quanta benignitas gratiæ genitrix humanam in istis administratoris spiritibus accuulet, quia pugnant pro nobis, vt illud: Factus est prælium magnum in cælo: videntur pro nobis, sicut ibidem subiungitur: Nunc facta est victoria: gaudet pro nobis: Quia est gaudium Angelis Dei super vno peccatore penitentiam agente: sicut pro nobis, sicut scriptum est: Angeli pacis amare stebunt. Hæc sunt felices pennæ, quibus ille numerosus ordo superuolat, stans irritabiliter, alacriter volans, & in æternitatem. Sed iam redeundum est ad nos, & stylus ad nostram retorquendus humanitatem, quos ab Angelico cõsortio corporeæ voluptates, & iniquæ voluntates diuidunt, & ab-

iungunt. Et licet in hæc degenerauimus vanitatem, portamus tamen imaginem Creatoris, quæ etsi obscurari potest, neque tamè deleri. Vniuersa vanitas operans homo viuens (ait iustus) sed & in imagine pertransibit homo. Aligmentus ergo sex a las homini, etsi non tales, qualesque tamen. Prima hominis ala reuertentis ad Deum, amaritudo cordis est. In multis offendimus omnes, & nõ est numerus offensionum nostrarum. Sed cum accedente, & accedente gratia Dei cor nostrum, recogitamus omnes annos nostros in amaritudine animæ nostræ, obscuratam reclaramus imaginem, & in nostrum principium reformamur. Sed quia corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, sequitur secunda penna, confessio videlicet oris. Ante omnia confessio (dicit scriptura) nihilque Deo gratius est, quam confiteri, & accusare quod fecisti. Plena est omnis scriptura sacra tantæ virtutis testimonio, cui tā veteris testamenti, quam noui tota seruit auctoritas. Istæ siquidem duæ virtutes sunt, quæ multiplicè cumulum scelerum nostrorum ante Dei oculos abscondunt. De his dicitur: Duæ tegebant eorum corpora. Beati enim, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecla sunt peccata. Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum. Imputauit, dixit, non fecit. Qui enim peccatum non fecerit non est, nisi vnus, & hic Filius Dei. Omne autè, quod ipse nobis non imputare decreuerit, sic est quasi non fuerit. Tertia ala est spes. Hæc est, quæ fragiles animos erigit ad superna, quæ tædium expectationis leuigat, quæ præsumit de misericordia Iudicis, & in diuinæ pietatis obseruatur palatio. Quarta est timor. Ille est, qui subcutit carne vestem nostram, ossa penetrans, & ipsi se infundens medullis. Offer paululum oculis cordis imaginem Domini, & illius Domini, qui fecit cælum, & terram, qui potestatem habet corpus, & animam mittere in gehennam, cuius patientiam prouocasti, thesaurizans tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicii Dei. Cum hæc intuitu diligentiori prospexeris, timor, & tremor venient super te, & formido mortis interiorem hominem validius intemeret. Quia igitur spes multum præsumit, & timor diffidit nimis, vtrumque iungere non moreris, vt in commune faciant, quod diuina nõ possunt. Disce sic sperare, vt timeas; sic timere, vt speres. De his scriptum est: Duæ pennæ singulorum iungebantur. Quinta est humilitas. Prope est Dominus his, qui obtruncat cor, ait scriptura. Humilitas est mater virtutum, superbia victorum regina. Hæc sola virtus virtutum nutrit, quam sola in Virgine Matre respexit Altissimus, cuius, quædiu conuersatus est in teris Filius Dei, & excrucior extitit, & magister. Discite à me, inquit, quia mitis sum, & humilis corde. Sexta est charitas. Hæc est principium, & finis, bonorum clausula, singularis filia summi Regis. Superfluum est eam verbis prolixioribus commẽdare, cui alludit tam secularium, quam diuinarum literarum tota facultas. De his dicitur: Duabus alis volabant. His geminis alis illi pennati euolant ad superna, de quibus dicitur: Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Quod si istis volauerimus, nec defectimus, quandoque etiam pennis Angelorum volabimus, & videbimus illam in decore suo, qui est Deus benedictus in secula seculorum. Amen.

IN FESTO S. HIERONYMI CONFESSORIS ET DOCTORIS ECCLESIAE.

Euang. Matth. 4. Vos estis sal terrae, &c.

Vide explicationem in communi Confessorum Doctorum infra eodem Tomo.

IN FESTO S. FRANCISCI CONFESSORIS.

Euang. Matth. 11. Confiteor tibi domine pater, &c.

Quare eodem Tomo in communi Martyrum.

IN FESTO S. LUCAE EVANGELISTAE.

Euang. vide in festo S. Marci Evangelistae.

ANONYMI, QUI EXTAT in Homiliario Alcuini in hoc festo, sermo.

CVM in diuinis atque sacris voluminibus studiosè lectitando perquirerem, ex qua ortus profapia, à quibus instructus, quosq; imitatus sit viros, quibusue in partibus beatissimus Lucas Euangelista scripserit atque docuerit, quòue pauerit, eiusque factum deportatum fuerit. eadauer loco, singulis singula reperi: & post pauca de pluribus carpens, prout sensu capere potui ingeniolii mei, partim stylo proprio explicare conatus sum, partim autem sicut à quibusdam reperi scripta doctoribus exaratis, vestrae intentis charitatis auribus noster subsequens sermo declarabit. Igitur gloriosissimus Apostolus & Euangelista Iesu Christi Lucas, natione Syrus Antiochenis, arte medicus, Apostolorum Discipulus, almificos eorum actus prout vidit, lucido diseritòque sermone profecutus, in breui libello ad charissimum scripsit Theophylum. Deinde Paulum secutus egegrum doctorem Gentium vsque ad triumphum passionis eius, quem cū Apostolo Petro Romae excepit, indiuidiuus comes peregrinationis eius existens, vbique cum eo permansit. Cuius præcipue peregrinationis, & sacrae doctrinae gesta, eorundem

S. Lucae pariter & professio.

annectens Apostolorum libello, ad laudem nominis & memoriam ipsorum, & vniuersalis Ecclesiae stabilimentum texiit. Dúmque eundem gloriosissimum Paulum idem venerabilis Lucas sequeretur in plurimis terrarumque tribulationibus, dignè ad illo huiusmodi testimonij elegantiæ meruit laudari. Sic enim Colloquens scribens, ait de eo: Salutat vos Lucas medicus charissimus meus in Domino. Et Timotheo illustri viro scribens, ait: Lucas solus mecum est. Et in alio loco epistolae suae ait de illo inter reliqua salutationis Ecclesiae Dei, quae est Corinthi: Misimus etiam fratrem nostrum, cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias. Non solum autem, sed & ordinatus est ab Ecclesis, comes peregrinationis nostrae. Verè enim (vt ita dicam) omnium ore laudabilis est hic Domini Euangelista, qui meruit à tanto Apostolo & doctore Gentium prædicari. Laudamus ergo eum cum ipso, & nos pariter charissimi, & consona voce, corde & ore extollamus, & verum à Deo missum medicum animarum prædicemus eum. Cuius omnia doctrinæ verba nihil aliud resonare videntur, nisi animæ languenti medicinam. Propterea non immerito iste tale sortitus est nomen: Lucas siquidem Aeolicè, in nostra autè lingua interpretatur confurgens siue eleuans: Rectè itaque confurgens siue eleuans dicitur, qui terrenis despectis, se ad caelestia confurgendo eleuauit, & toto mentis conamine

namine libet: expeditusque est Dominum secutus. Vnde & eius prædicare Euangelium adhuc in tergalitulo corporis retentus, & suis sequacibus scribere est dignus habitus, multoque etiam verbo: sic prædicationis ad Iesu Christi domini perduxit fidem. O Lucae sanctissime Euangelista, dominica cuius fragor Aeolicis quidem primam intonans: auribus, gratè penetrat alia caelorum adhaerit tonitru: ac demum, vt psalmographus ait vates, non solum occidues vsque protenditur partes, vox omni suauitate mellis sua, sed in omnibus terrarum finibus personauit. O insignis præconij & almitatis. Euangelice lucifer, ab Orientalibus partibus emittens nobis lumen fidei, & caelestis itineris patenter scandere volentibus callem demonstrans. O anima salubris iudicamentum, beatissime Lucae, qui velut nardi pistice preciosum vnguentum redolens, & interiora speculis nostri arcana permouens, ad semper mansura gaudia, ubi nullus languor, nullus dolor, nullusque gemitus inuenitur, voce incessabili nos inuitare omnimodò non desistis: Rectè enim hinc verusculus poetæ casusdam epigrammatis potest aptari. Viuere post obitum vatom vis nosse viator: Quod legis, ecce loquor, vox tua nempè mea est. Hic profus cum descripta essent Euangelia, per Mattheum quidem in Iudaea, per Marcum verò in Italia, instigante Spiritu sancto, magis auditu, quàm visu, in Achaia Bithyniaq; partibus historice factum composuit Euangelium Attico sermone, sicut ab his traditum habuit, qui ab initio viderunt, eique magistri fuerunt sermonis Dei. Ineipienque à sacerdotum Regumque temporibus, in hunc videlicet modum: Fuit in diebus Herodis Regis Iudaeae sacerdos quidam nomine Zacharias, eam historiam plena digestionem prosequitur: Huius quoque strenuissimi Euangelistae Lucae librum, cum quatuor Euangeliorum libris intelligendum, arbitrati sunt doctores per vituli speciem figurati. Vitulus denique sacerdotalis est victimam, quae in redemptoris nostri immolatione completa est, qui pro salute totius mundi in patibulo crucis suspensus, semetipsum patri hostiam vitam exhibuit. De quo Euangelista pulchre Sedulius presbyter in psichalis descriptione carminis, heroico percutiens carmine ait: Iura sacerdotis Lucas tenet ore viuenti. Et Paulinus Nolanus sedis praeful de isto Domini venerabili viro, bene Iudeas versibus canit:
- Hic medicus Lucas, prius arte, deinde loquela.
- Bis medicus Lucas, vt quondam corporis aegros.
- Artus consolidat, & nunc in mentibus aegros.
- Composuit geminos vitæ medicamina libros.
Nan quid plura referam de tam veridico eximioque Euangelista, qui meruit à tantis ac talibus laudari doctoribus, hoc est, Hieronymo, Ambrosio, aliisque plurimis, qui mari Ecclesiarum, & eloquentiae fontes? Quidue dignè resonem ignoto, cum mihi si ferrea esset vox, & omnium membrorum meorum artus verterentur in linguas, plenter in eius laude minimè explere valetem, quae meretur. Sed amore tanti viri doctus, & non praesumptionis temeritate gerens homo imperitus, sed in quorundam fratrum vicijs precibus charitatis, haec vestrae dilectioni impulsus sum exarare. Nunc autem quae omnium profusumur. Hoc enim vno nostri oris tanto roboretur,

eiusdem Iaculenti Doctoris Ambrosij exempla nostro huic compendioso opusculo annectemus. Sic enim dicit: Sanctus Lucas velut quendam historicum tenens ordinem, plura nobis gestorum Domini miracula reuelauit: ita tamen, vt omnis sapientiae virtutes, Euangelij sui completeretur historia. Quid enim praecellenti ad sapientiam naturalem, quam quod Spiritum sanctum creatorem etiam dominicæ incarnationis extitisse reseruaui? Vnde & David naturalem sapientiam docens: Emitte, inquit, spiritum tuum, & creabuntur. Docet moralia in eodè libro, cum me in illis beatitudinibus docet mores, quem admodum non referre & repercare verberantem, quem admodum benefacere amatum dare cum despretatione recuperationis, & cum remuneratione mercedis. Merces enim facilius sequitur non expectantem. Docet etiam rationalia, cum lego: Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est. Quid adhuc de naturalibus dicam, quod docuit virtutes caelorum moueri, Dominum solum esse vngentum Dei filium, in cuius passione tenebre per diem factae sunt, terra tremuit, sol refugiens radios suae claritatis abstraxit? Ergo omnè, quem mundana sibi prudentia falsò vendicat principatum, sapientia verè possidet spiritualis: praesertim cum audacius, vt aliquid usurpemus, ipsa fides nostra, ipsum mysterium Trinitatis sine hac triplici sapientia esse non possit, nisi credamus, & illum naturalem patrem, qui nobis genuit redemptorem & illum ethicum, qui patri vsque ad mortem secundum hominem obediens, nos redemit: & illum rationabilem spiritum, qui rationem colendae diuinitatis, & vitæ regendae humanis pectoribus infudit. Nulla ergo operationum distantia, nulla discretio est, vbi vel in patre, vel in filio, vel in spiritu sancto, nulli secunda plenitudo virtutis est. Nunc ad narrationis ordinem redeamus: Omnis ait Dominus, qui petit, accipit: & qui querit, inuenit, & pulsanti aperietur. Aperi ergo nobis pulsantibus Domine, qui tenes clauem scientiae, vt aliquid adhuc congruè in laudem tanti Euangelistae tui beati Lucae, ad aedificationem audientium dicere valeamus: Igitur, vt idem Domini Apostolus in proemio Euangelij sui testatur, plures fuerunt qui Euangelicam conati sunt ordinate narrationem rerum, quae in nobis completæ sunt, sicut tradiderunt nobis, vt superius diximus, qui ab initio viderunt sermonem filij Dei, & ministrauerunt ei, & perseverantia vsque ad praesens tempus monumenta declarant, quae diuersis authoribus edita, diuersarum heresum fuerunt principia, vt est illud quod appellatur Euangelium iuxta Aegyptios, secundum Thomaam & Matthiam, & Bartholomaeum, duodecim quoque Apostolos, ac Basilidem atque Apellem, & ceteros, quos enumerare longum est, dum hoc tantum in praesentia necesse est dicere, extitisse quosdam qui sine spiritu & gratia Dei conati sunt ordinate magis narratione, quam historica texere veritatem. Quibus iure illud propheticum congruit: Vt qui prophetae de corde suo, qui ambulat post spiritum suum, qui dicunt: Hæc dicit Dominus, & Dominus non misit eos, De quibus & saluator in Euangelio dicit: Omnes qui ante me venerunt, fures & latrones fuerunt. Qui venerunt, dicit Dominus, non qui missi sunt. In venientibus praesumptio temeritatis, in missis obsequium ser-

Ambrosius in praesentatione in commentaria in Lucam.
Psal. 10.
Luc. 16.
Math. 7.
Vide Ambrosium in proemio Lucae.
Ezech. 13.
Ioan. 10.

uitutis est. Ecclesia autem, quæ supra petram Domini est voce fundata, quam adduxit Rex in acubitus suum, & ad quam per foramen descensionis occulte manum suam misit, similis hinculo

Cant. cernitur, quatuor flumina paradisi instar, eructans de vno fonte quatuor Evangelia, quatuor & annulos, & angulos habet, per quos quasi arca testamenti Domini lignis impuitribilibus vehitur.

Zach. 6. Hæc est & illa in Zacharia quadrata, quæ per orbem euecta, iugo fidei colla cunctarum Gentium subiicit. Quatuor præterea flumina pulchrè dicuntur de vno paradisi procedere fonte, per quæ quatuor Evangelistarum numerus demonstratur, & quatuor perfectæ virtutes, id est, prudentia, temperantia, fortitudo, atque iustitia designantur. Nam sicut à quatuor saluberrimis luculentisque fluminibus domini irrigatur paradisi, ita & cor nostrum irrigatur à quatuor Evangelistarum instrumentis. Ex quo perlucido Iesu christi domini fonte, sanctus iste velut Euphrates procedens, de quo nobis sermo est, Apostolus Lucas, euangelici disputator libri, cor nostrum sapius rigare, & madefacere non cessat. Et ut Euphrates fertilis, seu fertilitas, & ybertas nūcupatur, ita & iste magne fertilitatis & ybertatis, seu euangelij dogmate sanctæ ecclesiæ, toto terrarum orbe diffusæ, augens verbo doctrinæ suæ, fidei incrementum radio suæ claritatis veluti iubar ab æthere veniens, ac multorum hominum pectora illustrans, quotidie illuminare non desinit, cum eius verba veluti bonum nuntium in ecclesia leguntur: Euangelium quippe Atticè, Romanè bonum nuntium dicitur, seu bona annuntiatio: nuntiat enim incarnationem, sanctamque natiuitatem Christi, passionem quoque ac resurrectionem, nec non & in celos ascensionem, venturumque cum esse ad iudicium cum gloria, & regno. Hæc sunt quippe septem sigilla, quibus Ioannes dicit librum esse signatum, quem nullus potest aperire neque in celo, neque super terram, neque sub terra, & signacula eius soluere, nisi solummodo leo de tribu Iuda, id est Christus. Vel ideo Evangelium bonum dicitur nuntium, quia annuntiat regnum post laborem, vitam post mortem. Recte ergo hoc ipsum Evangelium iste Euangelista Lucas, ad eundem, ut præfati sumus, scripsit Theophilum, ad quem & librum Actuum Apostolorum, id est ad Dei dilectum. Ergo & nosse te cōuenit, qui quis es, o homo, quia si Deum diligis, ad te scriptum est Evangelium. Et si ad te scriptum est, suscipe pretiosissimam margaritam, munus Euangelistæ, & pignus amici in penetrabilibus animi diligenter obserua. O quale munus, vel quale pignus! Si consideres, si attendas, si mente pertractes, si bene & peruisigil obseruaeris, ad sepe mansura gaudia te felicem perducet, ubi sociatus Angelorum choris incessabiliter exultabis. Hic etiam B. Lucas examumissim Græco fuit eloquio eruditus, cui extra ea, quæ Euangelicæ disputationis ordo deposcit, ea maxime necessitas laboris fuit, & primum Græcis fidelibus incarnationem domini nostri Iesu Christi fidelij narratione ostenderet, ne vel Iudæis genealogiis intenti, solo legis desiderio teneretur, vel hæreticis fabulis, & studiis sollicitioribus seducti excedendo laborerent. Deinde velut cælestis agricola femina doctrinæ euangelij sui innumerabilium mentibus hominum serens, ac vomere suæ insignis linguæ nunciando sulcans, ad creatoris sui

fidem conuerteret. Duplicatis etenim talentis domini sui, & centesimum secum adferens fructum, ad gemina cæli palatia preterniter regnatura, ardenti animi desiderio satagens properauit. Næ martyrium siue corpori assiduis lamentationibus, crebrisque vigiliis membra suamacerans indixit. Hic etiam ab ipso pueritiæ suæ tempore castus omnimodo perseuerans, neque uxorem, neque filios perhibetur habuisse. Ideoque non immerito inter Angelorum agmina, & gloriosum Apostolorum chorum, inter laudabilem prophetarum numerum atque candelitia lilia virginum, & immarcescibiles martyrum rosas, & flores coruscant, omniumque beatorum perfruitur confortiis sanctorum. Tradunt præterea nonnulli hunc Euangelistam vnum esse ex illis duobus discipulis, quibus in castellum Emaus euntibus Dominus se sanauit, atque in peregrino habitu se ostendens, illis sensum aperuit, & in fractione panis ut eum cognosceret mirabiliter patrauit. Hic dū octagesimum, & quartum ætatis suæ annum ageret, obiit in Bithyniæ partibus XV. Caiend. Nouembri; & à viris catholicis corpus eius humatum est, Cuius sancti cadauer pluribus euolutis iā annorum circulis, Constantio Augusto regnante, ad Constantinopolitanam urbem cum gloria est translatum, & decenter locatum. Vbi quanta, & qualia prodigiorum miracula ad nominis sui laudem per merita huius gloriosissimi euangelistæ Lucas Dominus Iesus Christus frequenter efficit, quia ad nouiæ nostræ minime peruenerit, omitto retexere. Hoc autem diuina prominentia constat actum, ut scilicet per plura deportata loca huius Lucas Euangelistæ venerabilibus reliquiis, plura virtutum signa fecerit, pluresque per memoriam doctrinæ, & virtutis eius, ad fidem, ad dilectionem domini nostri Iesu Christi, quem prædicauit, confluere: Qui cum Deo patre, sancto spiritu uiuens, regnat per immensa sæcula sæculorum, Amen.

PETRI DAMIANI IN eodem festo, Sermo.

Quia per Euangelium, dilectissimi, de tenebris ad lucem reductus est mundus, merito Euangelistarum gloriam celebrat populus Christianus. Sed inter ceteros beatus Lucas, cui presens famulaturus est sermo, dū gemina styli specie & Euangelicam, & Apostolicam contexit historiam, tantquam diuersis agrum Ecclesiæ frugibus ditat, unde videlicet populus fructibus viuat. Hæc planè sunt fruges, quas Ioseph fratribus contulit; hæc pecunia, quam in ore sacci præcepit imponi. Hæc pecunia nunc in Ecclesiæ mensa proponitur, ut vsum postmodum à negociatoribus requiratur. Sed & Ben-jamin hoc etiam præ cæteris addidit, ut in sacco eius etiam scyphus cum pecunia reponatur. Quem enim Ioseph per mysterium indicat, nisi Redemptorem nostrum, quem suo iam tunc ille mysterio præfigurabat: Ait enim scriptura: Quia vertit nomen illius Pharaon, & vocauit eum lingua Aegyptiaca Saluatorem mundi. Quid per fratres, nisi sancti designantur Apostoli? Quid per Ben-jamin, nisi Paulus, qui de tribu Ben-jamin originem duxit? Omnes ergo fratres fruges prædicationis accipiunt, quas serere per mundum debeant; & pecuniam, quam ad vltimam

crum in mensa proponant. Soli verò Ben-jamin etiam scyphus adjicitur, ut per Paulum, quem ille signabat, non tabernaculo cyathus Gentibus, sed amplum, & patulum verbi poculum propinetur. Hinc est enim quod ait: Os nostrum patet ad vos, & Corinthij, cor nostrum dilatatum est, non angusti in nobis. Ac si dicat: Quia me vobis verbi potum per vberem scyphum largè videtur afferre, & vos situbundi cordis ad hauriendum ora laxate, ut decurreres vnda non inaniter fluat, sed capacia vasa, in quæ transfundatur, inueniat. De quo videlicet potum per Esaiam Dominus dicit, Glorificabit me bestia agri, dracones, & strutiones quia dedi in deserto aquas, flumina in inuio, ut dare potum populo meo, electo meo. Quid enim bestia designat agri, nisi gentilitatè utique rationis expertem? Quid per dracones, nisi malitiosum? Quid verò per strutiones, qui pènat sunt, sed volare nequeunt, nisi hypocritarum figurantur? Hæc ergo bestia Deum glorificant, dum Christus gentili populo, qui desertum erat, & iniuis, exuberantis euangelij verba propinat. Scyphus itaque Euangelicæ prædicationis, in Ben-jamin datus est Paulo, ut ipse desertum gentilitatis specialiter excolat, & ariditatis eius largo sanctæ prædicationis imbre perfundat. De quo scilicet imbre scriptum est: Qui operit cælum nubibus, & patet tertia pluuiam. Vnde & ipse Paulus, qui se Apostolum, & magistrum gentium esse testatur, ait ad Galatas, Cùm vidissent quod creditum est mihi Euangelium præputij, sicut & Petro circumcissionis. Qui enim operatus est Petro in Apostolatam circumcissionis, operatus est & mihi inter Gentes. Vbi notandum, quanta beati Pauli dignitas, quanta sit gloria. Nimirum qui beatum Petrum, & ceteros Apostolos adhuc passibilis, ac mortalis edocuit, ipse Paulum iam glorificatus, & super Angelos exaltatus instruxit. Magister Apostolorum extitit Christus, cum hominum subiaceret iniuriis; Paulum docere non dedignatus est, cum iam virtutum cælestium vallaretur obsequiis. Cum aliis degebat Apostolis, dum nostræ mortalitatis adhuc infirma perferret; Paulum sibi familiarè fecit, cum, calcato, ac potenter euerfo mortis imperio, paternæ maiestatis solio præsideret. Hinc est quod ait: Notum vobis facio, fratres, Euangelium quod euangelizatum est à me, quia non est secundum hominem neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici sed per reuelationem Iesu Christi. Ideoque licet sancti Apostoli per corporales obtutus cuncta Saluatoris nostri gesta perspexerint, in nullo tamen beati Pauli præcesse notitiam, dum idem hunc de cælo Magister instruxit, qui ante cum illis in terra corporaliter habitauit. Vnde est, quod ad Corinthios per interrogationem dicit: Non sum Apostolus? Nonne Iesum Dominum nostrum vidi? Nonne opus meum estis in Domino? Deo itaque reuelante, ad tantam peruenit scientiæ plenitudinem, atque ita perductus est in omnem Euangelicæ regulæ veritatem, ut cum omnes superessent, Apostolorum magisterio non egeret. Hinc est, quod ad Galatas dicit: Cùm autem placuit ei, qui me segregauit ex utero matris meæ, & vocauit per gratiam suam, ut tenelaret Filium suum in me, ut euangelizarem illum Gentibus, continuè non acquieui carni, & sanguini, neque veni Hierosolymam ad antecessores meos Apostolos. Quando autem ierit, aperuit

cùm subiungit: Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum. Videre non discere. Sed dicat aliquis: Hic sermo non Lucam Euangelistam, sicut promiserat loquitur; sed in Pauli Apostoli disputatione versatur. Verum planè nec possumus diffiteri. Sed cum beatus Lucas eiusdem Apostoli indiuiduus comes extiterit, atque ab eo didicerit omne quod scripsit, ubi dignitatem preceptoris exprimitur, alumni quoque preconium non tacemus. Er doctoris laus redundat in discipulum, dum Euangelicæ veritatis historiam, quæ ille diuinitus didicit, hic ex eius ore percipiens, fideliter apicibus exaratur. Quantæ ergo dignitatis, quantæque sit excellentiæ beatus Lucas, in hoc liquidò deprehenditur, quia cum Marcus à beato Petro edoctus, & Matthæus, atque Ioannes, qui Euangelium descriperunt, Redemptoris nostri gesta in terra didicerint, iste solus (pro ita loquar) hoc Euangelium scribere meruit, quod de cælo descendit, dum scilicet, hoc Spiritus sanctus Paulo cælestis reuelauit, & postmodum per eundem Paulum, quasi per organum suum, beato Lucæ, Christus innotuit. Hinc est quod ipse Paulus ait: An experimentum queritis eius, qui in me loquitur Christus? De cælo ergo Christus in Paulum gestorum suorum sacramenta profudit, eademque per Paulum in Lucam, velut aurea fistula mediante, transfudit; ut huic beato viro non immerito congruere videatur quod per Esaiam dicitur: Primus ad Sion dicitur, Ecce adsum, & Hierosolymam Euangelistam dabo, Ideoque non casu, sed Spiritus sancti magisterio factum est, ut beatus Matthæus, quia conuersante in terra Domino Euangelium didicit, quadraginta generationes enumerando descendat. Per quadragenarium quoque numerum labor exprimitur, quo videlicet Christus in corpore suo, quod est Ecclesiæ, per diuersa vitæ huius tempora fatigatur. Hinc est, quod Moyses, & Elias per quadraginta dies continuauere ieiunium. Sed & ipse Dominus sub eodem numero abstinuit à perceptione ciborum. Per Moysen itaque lex, per Eliam prophetia, per Christum verò noui testamenti patenter intelligitur gratia. Per afflictionem ergo legis, prophetiæ, simul & gratiæ, labor innotuit vniuersalis Ecclesiæ per vniuersa mortalitatis huius vitæ secula fatigata. Hinc est, quod filij Israel ærumnis, atque laboribus diutinæ peregrinationis attriti, post quadraginta annos terram suam promissionis ingressi, quia videlicet omnes electi post emensum huius peregrinationis excursus, mox hæreditatio iure terram viuentium possidebant. Per numerum ergo quem Matthæus ordinat, susceptio laboriosæ mortalitatis nostræ; per illum vero, quem Lucas posuit, indubitanter exprimitur mysterium nostræ redemptionis. Per illum similiter numerum edocemur, quia Christus iuxta Prophetiam peccata nostra ipse portauit; per istum verò consequenter addiscimus, quia secundum Apostolum omnia nobis delicta donauit. Ipse quippe est Agnus, qui oblatu est, quia ipse voluit; ipse est, qui & abstulit peccata mundi. Septuagenarius quippe septimus numerus, quem Lucas posuit, remissionem significat peccatorum, sicut ipse Dominus innotuit, cum Petro querenti, quoties essent dimittenda fratri peccata, respondit: Dico tibi, non tantum septies, sed vsque septuagies septies. Nec mirum si per hunc numerum, qui ab vdenario,

& denarius nascitur, humanæ prauitatis abolitio designatur. Vnde denarius quippe numerus si septies multiplicetur, profectus septuaginta septem summa completur. Sed denarius, qui profectus est numerus, decalogum signat. Per vnderarium vero, qui hunc transgreditur, quid nisi legalis transgressio figuratur? Cum ergo in tota illa summa legis, simul & transgressionis, vterque numerus comprehendatur, quid mirum, si per eam scelerum remissio designetur? Septenarius planè numerus, qui supra dominum in columba descendit, nostre prauitatis vnderarium aboleuit. De quo scilicet charismatum numero per Esaiam dicitur: Requiescet super eum spiritus sapientie, & intellectus, spiritus consilij, & fortitudinis, spiritus scientie, & pietatis, & implebit eum spiritus timoris Domini. Vnde beatus Lucas, vt expiarit nos à nostris sceleribus per aduentum nostri Saluatoris offendat, non ab Evangelicæ narrationis exordio, sed à baptismo duntaxat, Christi cognationis ordinem inchoat. Quod etiam in libro Genesios euidenter ostenditur, vbi Lamech vxoribus suis dixisse narratur: Septuplum vltio dabitur de Cain, de Lamech vero septuagies septies. Vltio quippe de Lamech septuagies septies danda dicitur, quia septuaginta septem homines de semoribus eius perhibentur egressi, ac post modum diluuiò vorante referuntur absorpti. Sed quia Lamech Percutiens, siue percussus exprimitur, quid per hunc nisi primus parens humani generis figuratur, qui nimirum peccati telum, quo primus ipse percussus interit, vniuerso quoque generi successuræ posteritatis infixit? De hoc ergo Lamech septuagies septies vltio data est, quia peccatum, quod primus homo contraxit, per septuaginta septem generationes in humano genere viguit. Vique ad Christum siquidem peccati originale permansit, quod ipse per baptismi sui (vnde Lucas incipit) sacramenta deleuit: Vbi videlicet de illo dicitur: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Redemptionis ergo nostræ materiam vterque sanctus Euangelista sic inuicem diuidunt, & narrationis partem sibi quisque congruam sumunt, vt Matthæus per generationum lineam descendendo, Christum ad nos peccatores de cælis aduenisse perhibeat, Lucas autem à sacramento Baptismatis ad patrem vsque ascendens, traxisse nos secum ad cælestem gloriam peccatorum sordibus ablutos ostendat. Ille siquidem astruit Christum ad terram misericorditer descendentem, iste fatetur enim nos ad cælestia subleuantem. Ostendit ille pastorem nonaginta nouem oues in deserti pascuis relinquente; docet iste quam perdidit ouem scapulis impostam ad ouile proprium reuocantem. Ille perhibet descendisse medicum ad ægrotos; fatetur iste ad incolamitatis æternæ gaudia secum nos reduxisse sanatos. Ostendit ille solum vnigenitum à Patre ad nos missum; docet iste quoniam ad cælestem patriam multitudinem transtulit electorum. Porro viri vsque Euangelistæ intentionem vnà beatus Paulus comprehendit, dicens: Misit Deus filium suum in similitudine carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum in carne. Nam cum dicit: Misit Deus filium suum in similitudine carnis peccati; ostendit susceptionem mortalitatis nostræ, quam Matthæus aperte declarat, cum ab Abraham descendendo, quadraginta generatio-

nes enumerat. Cum vero subiungit: Et de peccato damnauit peccatum in carne: abolitio perhibet peccatorum, quam Lucas indubitanter exprimit, cum septuaginta septem cognationum lineam texit. Quam videlicet vtranque sententiam idè Paulus non alibi versiculo complexus est, dicens: Iesus Christus traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Descendit enim Christus vt nos à peccatis eriperet, surrexit autem, vt candore iusticie nitidos exhiberet. Que nimirum vtriusque beati Euangelistæ diuersitas etiam in hoc euidenter ostenditur, quia Matthæus per Salomonem, in cuius matre David per adulterium corruit, dominicæ generationis lineam descendendo producit; Lucas autem per Nathan ascendit, per cuius videlicet æquiocum Drophetam hoc ipsum eiusdem David peccatum dominus expiauit, & sic quasi lapsum miseratus erexit. Ille itaque docet, Dei filium ad nos humiliter inclinatum; iste pronunciat nobiscum simul cum triumphali gloria cælicis exaltatum. Descendit enim Christus ad iacentes, vt eos secum prouehat in astra victores. Vnde non sine diuino factum præfatio creditur, quod beatus hic Euangelista tali vocabulo nuncupatur. Lucas enim Hebraicè, Ipse confurgens, siue eleuans, veritatem Latinum. Hoc igitur in proprio nomine prætulit, quod ipse postmodum de Saluatore descripsit. Redemptor enim noster & ipse de morte surrexit, & nos ad cælestia viuentes de mortuis eleuauit. Vnde & per Apostolum dicitur: Qui nos conresuscitauit, & confedere fecit secum in cælestibus. Ipse itaque principaliter confurgens, siue eleuans dicitur, quoniam ad hoc de morte surrexit, vt nos in morte prostratos erigeret; ad hoc ascendit in cælum, vt secum nos ad cælestia subleuaret. Quod igitur beatus Lucas de Christo scribendo perhibuit, hoc quasi propheticè proprio nomine designauit. Et hoc magnum certè mysterium, quod beatus Lucas à baptismo Saluatoris incipit, & vsque ad Deum Patrem generationum lineam ascendendo producit. Per lauacrum quippe sancti baptismatis à peccatis abluimur, & sic Deo Patri per Mediatorem Dei & hominum reconciliamur. In baptismo itaque est nostræ ascensionis initium, & sic ad Deum à viuentibus pertenuit per boni operis incrementum. Nec prætereundum, quia cum Redemptor noster verus vti que sit Rex, & sacerdos, sicut beatus Matthæus regiam eius tenuit defendendo progeniem, sic diuerso Lucas sacerdotalem indicat per omnem extotum sui voluminis dignitatem: In sacerdotali quippe plerunque versatur officio, & dum diuersa Domini operis gesta percurrit, ab his tamen, quæ ad sacerdotum pertinent, non recedit. Modò enim sacerdoti delegatum narrat officium, modò progeniem, modò vicem, modò sacrificium, modo nominat templum, & cum plurima intra sacræ historię seriem comprehendat, in intentione tamen, qua experat, prosequendi sacerdotij perseuerat. Nam in ipso suæ narrationis initio sic exorsus est, dicens: Fuit in diebus Herodis Regis Iudææ sacerdos quidam, nomine Zacharias, de vice Abia, & vxor illius de filiabus Aaron. Deinde ipsum sacerdotem ad adolendum ante altare sacrificium statuit. Postmodum quoque ad eiusdem sacerdotis domum Mariam Virginem dirigit. Tria quoque cætera in Ecclesiastica

tanda describit (quod nullum Euangelistarum præter fecisse reperitur) vnū scilicet Zacharię, secundum Marię, tertium Symeonis. Quadragesimo vero die, postquam natus est, Dominum cum muneribus in templo narrat oblatum. Deinde duodennè in eodem templo inter doctores constituit residetum. Parentes quoque Domini narrat per singulos annos in solennitate Paschali orationis gratia Hierusalem ascendere solitos. Postremò Euangelium suum hoc sine concludit, vt dicat: Ipsi adorantes regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno, & erant semper in templo laudantes, & benedictes Deum. Vnde fit, vt beatus Lucas vituli speciem teneat, sicut & Ezechiel Propheeta, & Ioannes Euangelista se vidisse pronunciant. Vitulus siquidem in templo solebat offerri. Et bene vitulus, quia sacræ linguæ vomere cordis nostri arua profulcat, sicut & Euangelici seminis iactu vitali fruge fecundat. Vel certè idcirco beatus Lucas vituli præterdit imaginem, quia dum Evangelicam, atque Apostolicam describit historiam, hostes Christi, atque aduersarios veræ fidei, tanquam duobus cornibus ventilat, eosque, ne a ream catholicæ Ecclesiæ depopuletur, expugnat. His autem cornibus præmunitor, quibus & Iudæos feriat non credentes, & hereticos hinc inde concludat à regula veræ fidei declinantes. Scripsit itaque beatus Lucas Apostolorum labores, & actus, quibus & ipse collaborator interfuit. Scripsit & Euangelium, quod quasi signatum magni thesauri pondus de cælo percepit. Cui videlicet illud Esaię vaticinium congruenter aptatur, quo dicitur: Et erit vobis visio omnium, sicut verba libri signati, quem cum dederit scienti literas, dicent: Lege istum: & respondet: Non possum, signatum est enim. Quis est enim liber ille signatus, nisi sanctum Euangelium mysticis figurarum sententiis obuolutum, & ab humanæ mentis intelligentia procul arcana quadam profunditate remotum? Hic profectò liber ille est, de quo Ioannes ait: Vidi in dextera sedentis supra thronum librum scriptum intus, & foris, signatum sigillis septem. Quæ sunt autem sigilla, quibus liber Euangelicus ob signatus dicitur, nisi septem illa sacramenta, quibus vti que totus ordo Dominicę dispensationis impletur, videlicet incarnatio Domini, natiuitas, passio, resurrectio, ad cælos ascensio, deinde iudicium, postremò regnum? His itaque sigillis liber Euangelicus ita signatus est, vt nisi eum Christus aperuisset, cuiuslibet omnino patere non posset. Vnde subiungitur: Ecce vicit leo de tribu Iudæ, radix David, aperire librum, & soluere septem signacula eius. In actibus vero Apostolorum dum quasi nudā narrat historiam, quodammodo nascens Ecclesię teneram lactat infantiam. Sed, si diligenter attendimus, quia

medicus est ille, qui scribit, nil aliud in illa reperimus historia, nisi duntaxat animarum languentium medicinam. Humanæ quippe conuulsioni quasi quandam rectitudinis lineam tendit, & per eam nos quasi semitam dirigit, vt sicut primitiuam Ecclesię vixisse perperamus, in quantum facultas suppetit & ipsi viuere studeamus, quatenus eadem puritas, quæ de origine fontis emanat, etiam per decliuam nihilominus postrema decurrat, & qualis oriendo progreditur, talis in fine seruetur. Vnus est enim ipse de quatuor fluminibus Paradisi, qui videlicet vberibus doctrinæ suæ fluentis vniuersam mundi latitudinē irrigauit. De quibus videlicet aquis per Esaiam dicitur: Scissæ sunt in deserto aquæ, & torrentes in solitudine, & quæ erat arida in stagnum, & fitiens in fontes aquarum. Recurramus itaque, dilectissimi, ad inuocantiam primitiuæ Ecclesię, vt discamus & possessa relinquere, & in regie puritatis simplicitate gaudere. Non ad ima nos terrene substantiæ pondus deprimat, quos ad superne Hierusalem gloriam Rex cælestis inuitat. Non nos ab hoc itinere carnalis illecebræ retrahat lenocinium, quibus vti que per præcedentis nostri Redemptoris introitum patet aula cælorum. Nam dum generationis eius ordo ab humilitate baptismatis ad Patrem vsque producitur, liquet proculdubio, quia patriæ cælestis ingressum se sequentibus pollicetur, & quod prior introiit, sibi ministrantibus viam strauit. Volo, inquit, Pater, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus: vt nimirum ad caput se membra colligat, & (sicut eodem spondente promittitur) vbi fuerit corpus, & aquilæ congregentur. Adeamus ergo cum fiducia thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Nam (sicut idem dicit Apostolus) talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cælis, sanctorum minister, & veri tabernaculi, quod fixit Deus, & non homo. Illic itaque se iam noster spiritus dirigit, illic disruptis terrene concupiscentiæ vinculis æstuanter euolare contendat, & vbi caput eminere considerat, se quoque secuturum esse confidat. De quo videlicet dicitur: Nō in manufacta sancta Iesus introiit exemplaria verorum, sed in ipsum cælum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis. Illic ergo habemus Pontificem, qui iustificet peccatores. Illic habemus Regem, qui coronet post victoriam triumphantes; qui nimirum ad hoc dignatus est de summis ad ima nostra descendere, vt nos secum ab infimis ad propria subleuaret; Iesus Christus Dominus noster, qui cum Deo Patre, & Spiritu sancto viuuit, & regnat in secula seculorum, Amen.

IN VIGILIA SS. APOSTO- LORVM SYMONIS ET IVDÆ.

Euang. Ioan. 15. Ego sum vitis vera, &c.

Quare in communi Martyrum tempore Paschali infra eodem Tomo.

IN FESTO SS. APOSTOLO- RVM SYMONIS ET IVDÆ.

IOAN. 15.

N illo tempore: dixit Iesus discipulis suis, Hæc mando vobis, vt dili-
gatis inuicē. Si ^a mundus vos odit, scitote quia ^b me priorem vobis

odio habuit. Si de ^d mundo fuissetis, mundus quod suumerat

diligeret. Quia verò de mundo non ^f estis, sed ego elegi vos ^g de ^h mundo, propterea odit vos mundus. Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis:

Non est seruus maior domino suo. Si me ^k persequuti sunt, & vos persequen-

tur: ^l Si sermonem meum ^m seruauerunt, & ⁿ vestrū seruabunt. Sed hæc ^o om-

nia faciunt ^p vobis propter nomen meum, quia ^q nesciunt eum qui me misit:

Si non venissem & loquutus eis fuisset, ^s peccatum non ^t haberent. Nunc

autem ^v excusationem non habent de peccato. Qui me odit, & patrem meum

odit. Si opera non fecissem ^x in illis, quæ nemo alius facit, ^y peccatum non ha-

berent: Nunc autem & ^z viderunt, & ^a oderunt & me & patrem meum. Sed vt

impleatur sermo, qui in ^b lege eorum ^c scriptus est: quia odio habuerunt

me gratis.

GLOSSA ORDINARIA
in superius Euang.

Ec man. Hic ostendit quis sit fructus quem dixerat: pro quo & dabit pater quod petimus, qui & hoc dedit, vt diligamus. *Vt di.* Aug. Merito sæpe dilectionem commendat, quasi sola præcipienda

sit sine qua non possunt cætera, quæ sine cæteris non potest haberi. Pro hac autem patienter debemus sustinere etiam omnia aduersa mundi. Vnde subdit: *Si mundus.* Nomine mundi aliquando boni, aliquando mali designantur: quia vna massa est quæ tota in Adam periit, de qua sunt alia vasa in honorem, alia in contumeliam. *Mundus quod sum.* Si malus punit scelus mali ex parte odit mundus quod suum est: Dum punit ex parte amat, quia

CATENA AVREAE

in idem Euang.

quia malus fauet malis. *Sermonis mei.* Hoc scilicet, *Non est.* Et illius superioris. Scitote, quia me priorem vobis, odio habuit. Et subdit causam: *Non est ser. &c.* Quia exemplo sui (quo aliud melius non est) monuit adferenda odia mundi, subdit quare debeant eum in hoc imitari: quia ipse Dominus, illi serui. *Si non venissem.* Hic expressius Iudæos ostendit, ad quos venit, de quibus sub nomine mundi superiora dixerat. Et quia ad eos venit, hic inexcusabiles de omnibus malè ostendit. *Excusa.* Illi quibus non venit, nec loquutus est, habent excusationem non de omni peccato: sed de hoc, quòd in Christum non crediderunt. Hi vero quibus in apostolis venit & loquutus est non excusantur. Priores verò qui sine lege peccauerant, sine lege peribunt. *De peccato.* Quod non credunt me, sed oderunt, & persequuntur in me ipso & in meis: sed hoc peccatum in me etiam redundat in patrem quia qui me odit, & patrem meum odit. Et quod est grauissimum, non solum veni & loquutus sum, sed opera feci, quæ videntes oderunt & me & patrem. Nec est causa quare, sed vt impleatur ser. qui in le. eo. scrip. est. Quod est: Sed gratis oderant sicut scriptum est: *Qui me.* Quæstio non dissimulanda hic nascitur, quomodo, id est, poterant odisse quem nesciunt. Si enim Deum nò (quod est ipse, sed nescio quid aliud suspicantur esse) credunt & hoc oderunt, vtique non ipsum oderunt, sed quod sua suspitione mendaci, vel falsa credulitate concipiunt. Si verò quod est hoc de illo sentiunt, quomodo eum nescire dicuntur? & quod est de hominibus vel in hominibus hoc fieri potest, Non enim viros possumus diligere vel odisse, sed non ignotos, quia & si non visi, fama vel literis nota est eorum probitas vel improbitas, quòd si diligimus bona & odimus mala, & ita non erramus in iudicio rerum, veniale est. Si non vera sentimus de occultis hominum, quæ est humana tentatio: si suspicemur aliter esse quam sint, quæ suspitiones si sint humane, iudicium de talibus, id est, diffinita certaq; sententia prohibetur. Ex suspitionibus autem euenit, vt bonus bonum si puter malū nesciens oderit, qui etiam nesciens malum diligit. Sic & malus cui displicet bonitas, bonum odit: & si puter malum nesciens diligit. *Quæ nemo alius facit, pec.* Aug. Quod pauit tot. milia de panibus, q. super aquas iniit, & Petrum ire fecit, & alia huiusmodi. Sed & Moyses in diuiso mari, in manna, & Iosue in diuiso Iordane, in fixo sole: & alij patres fecerunt quæ nec Christus nec alius fecit. Non ergo de talibus hic dicit. Superat etiam Christus miracula omnium, quòd natus de virgine, quòd de morte surrexit: sed hæc non sunt facta in eis, nec coram eis. Dicit ergo de famitibus, quot & quantas nullus fecerat in eis, & quia ipse per seipsum fecit, nemo sine eo. *Oderunt & m.* Iudæi dicunt se diligere Deum, & tamen nescientes oderunt: quia qui volunt esse mali, nolunt esse veritatem quæ damnantur. Et sicut oderunt suam poenam: oderunt veritatem, quæ interrogat poenam nescientes eum esse veritatem. Et si oderunt veritatem, oderunt eum, de quo natura est veritas, & ita patrem nescientes de eo natam veritatem oderunt. *Quia odio.* Gratis odit, qui nullum ex odio, commodum querit, vel incommodum fugit. Sic impij oderunt Christum. Sic iusti diligunt gratis, non propter aliud, sed propter ipsum.

Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem. Aug. Dixit Dominus, Posui vos vt cæcis & fructum afferatis. Charitas autè fructus noster est, de quo itaque fructu mandans nobis dicit, *Hæc mando vobis vt diligatis inuicem.* Vnde & apostolus, Fructus (inquit) spiritus charitas: ac deinde cætera tanquã ex isto capite exorta & religata contextait. Merito itaque sic dilectionem sæpe commendat, tanquã sola præcipienda sit, sine qua non possunt prædesse cætera bona, & quæ non potest haberi sine cæteris bonis, quibus homo efficitur bonus. Chr. Vel aliter continua: Dixi quoniã animam meam pro vobis pono: & quia primum vos elegi. Hæc autem omnia non exprobrans dixi, sed ad dilectionem vos inducens vt diligatis inuicem, deinde quia persecutione pati, & à multis exprobrari difficile erat, ostendit cõsequenter quòd nò dolere, sed lætari oportet, vnde sequitur: Si mūdus vos odit, sci. quia me pri. vo. od. hab. quasi dicat, Scio hoc esse durum: sed propter me patiemini. Aug. Cur enim se membra supra verticem extollunt: reculas esse in corpore: si non vis mundi odium sustinere cum capite? Pro dilectione autem patienter debemus etiam mundi odium sustinere: necesse est enim vt nos oderit, quos cernit nolle quod diligit: vnde sequitur, *Si de mundo fuissetis, &c.* Chry. Quia enim sequitur Christum pati nondum erat eis sufficiens mitigationis causa, illa causa dimissa hanc adiecit, ostendens quòd hoc est virtutis argumentum à mundo odio haberi, vnde dolere oporteret, si à mundo diligeremini, hoc enim est malitiæ vestræ ostensium. Aug. Vniuersa autem hoc dicit ecclesiæ, quæ plurimum mundi nomine appellat: sicut est illud: Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. Totus ergo mundus ecclesiæ est: & totus mundus odit ecclesiã. Mundus igitur odit mundum, inimicus reconciliatur, inquinatus mundatum. Quæri ergo potest si etiam mali faciunt persecutionem malis, sicut impij reges & iudices, cum essent persecutores piorum, vtique & homicidas & adulteros puniebant, quomodo intelligendum est quod dominus ait: *Si de mundo essetis nati, quod sumus est, diligeret?* Nisi quia mundus est in eis à quibus talia scelera puniuntur: & mundus est in eis à quibus diliguntur. Mundus ergo odit quod suum est, ex ea parte hominum quæ sceleratis nocet: & diligit quod suum est, ex ea parte qua ipsi fauet. Si etiam queratur, quomodo se diligit mundus, qui odit modum redemptionis? Diligit vtique falsa dilectione, non vera, quoniã quod ei nocet, hoc diligit: odit naturam, diligit vitium, vnde & nos prohibemur diligere in illo quod ipse diligit, & iubemur diligere quod ipse odit in seipso. Vitium quippe in illo diligere prohibemur: iubemurque naturam. Vt autem de hoc mundo damnato non essent, electi sunt inde: non meritis suis, quorum nulla bona præcesserant opera, non natura, quæ tota fuerat in ipsa radice vitiosa: sed gratia. Vnde sequitur, *Quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo: propterea odit vos mundus:* Gre. super Ezechielem in ho. 9. Nam peruersorum derogatio, vite nostræ appetitio est: quia iam ostenditur nos aliquid iustitiæ habere, si illis

fi illis displicere incipimus qui non placent Deo. Nemo enim potest in vna eademque re omnipotenti domino atque eius hostibus gratus existeri. Nam se Deo amicum denegat, qui eius placet inimico: & inimicis veritatis aduersabitur, qui eadem veritati in mente subiugabitur. Aug. Exhortans autem dominus suos seruos ad mundi odia perferenda patienter, nullum eis maius & melius quam de seipso proponit exemplum. Vnde sequitur, *Mementote sermonis mei quem ego dixi vobis. Non est seruus maior domino suo. Si me persecuti sunt, &c. Idem obseruauerunt vt calumniaretur: iuxta illud: Obseruabit peccator iustum. The. Vel alit. Si dominum (inquit) persecuti sunt, vos etiam seruos multo magis. Si non persecuti fuisset, sed sermone custodisset, vestrum etiam custodiret. Chry. Quasi dicat, Non vos turbari oportet si communicabitis meis passionibus, quia vos non estis potiores. Aug. Hic autem vbi dicitur: *Non est seruus maior domino*, illud significat seruum pertinentem ad timorem castum qui permanet in seculo seculi. Chry. Deinde & aliam mitigationem ponit: quoniam & pater cum eis contumeliam patitur cui iniuriantur. Vnde sequitur, *Sed haec omnia facient vobis, &c. Aug. Quae omnia nisi quae dixit odio habebunt & persequentur sermonemque contemnent. Quid est autem aliud dicere, Propter nomen meum, quam me in vobis odio habebunt, me in vobis persequentur, & sermonem vestrum quia meus est, ideo non seruabunt. Tanto igitur miseres qui propter hoc nomen ista faciunt, quanto beatiore qui propter hoc nomen ista patiuntur. Faciunt autem & ista mali malis, sed vtrique miseri, & qui faciunt, & qui patiuntur. Quomodo autem hoc erit verum, *Haec omnia facient vobis, propter nomen meum*, cum illi non propter nomen Christi faciunt, hoc est propter iustitiam, sed propter iniquitatem suam? Haec quaestio ita soluitur. Si totum referatur ad iustos tanquam dictum sit: Haec omnia patiemini ab eis propter nomen meum. Si autem, *Propter nomen meum*, sic accipitur, id est, quod in vobis oderunt & propter iustitiam, quam in vobis oderunt. Similiter recte dici possunt & boni, cum persecutionem faciunt malis, & propter iustitiam facere quam diligendo persequuntur malos, & propter iniquitatem quam oderunt in ipsis malis. Quod autem addidit, *quia nesciunt eum qui misit me*, secundum eam scientiam dictum est, qua dicitur, scire te, sensus est consummatus. *Si non venissem & locutus non fuisset eis, &c. Chry. Ponit iterum dominus aliam discipulorum mitigationem, ostendens quoniam iniuste & in ipsam & in discipulos talia operabuntur. Vnde dicit, *Si non veni, & locutus eis, &c. Aug. Iudaeis locutus est Christus non aliis gentibus: in eis ergo voluit intelligi mundum, qui odit Christum & discipulos eius. Immo verò non in eis solum, sed nos quoque ad eundem mundum pertinere monstrauit. Nunquid ergo sine peccato erant Iudaei, quibus Christus locutus est, antequam Christus in carne venisset? Sed magnum quoddam peccatum: non omne peccatum sub generali nomine vult intelligi. Hoc est enim peccatum, quo tenentur cuncta peccata, quod vnusquisque si non habeat, dimittuntur ei cuncta peccata. Hoc autem est, quia non crediderunt in Christum: qui propterea venit vt credatur in eum. Hoc ergo peccatum si non venisset, non vtrique haberent. Aduentus enim****

eius quantum credentibus salutaris, tantum non credentibus exitialis factus est. Sequitur, *Nunc autem excusationem non habent, &c. Si autem hi ad quos non venit Christus, nec locutus est eis, excusationem non habent de peccato suo: cur hic dictum est propterea istos non habere: quia venit & locutus est eis. Si autem habent, vtrum ad hoc habent vt à poenis alienentur: aut vt mitius puniantur? Ad haec inquisita respondeo eos habere excusationem, non de omni peccato suo, sed de hoc peccato suo, quod in Christum non crediderunt. Sed non in eo sunt numero, ad quos per discipulos venit: non sunt enim in poena leuiori ponendi qui omnino legem Christi accipere noluerunt: & eam quantum ad ipsos attinet omnino nullam esse voluerunt. Hanc etiam excusationem possunt habere, qui prius quam Euangelium Christi audirent, vitæ huius sine praesenti sunt, sed nunc ideo possunt effugere damnationem. Quicumque enim homines nisi in eo Salvatore saluentur, qui venit querere quod perierat: ad perditionem sine dubio pertinebunt: quamvis dici possit alios leuiore, alios grauiore poenis passuros. Ille enim perire Deo dicitur, qui ab illa beatitudine quam dat sanctis suis per supplicium separatur. Tanta est autem diuersitas suppliciorum: quanta est diuersitas peccatorum: quæ quomodo se habeat, altius iudicat sapientia diuina quam coniectura scrutatur, aut effatur humana. Chry. Quia verò hinc inde causabatur, quoniam propter patrem eum persequerentur, destruens eorum excusationem dicit, *Qui me odit, &c. Ale. Sicut enim qui diligit filium, diligit & patrem: quia vna est dilectio patris & filij sicut vna natura, ita & qui odit filium, odit patrem. Aug. Sed cum superius dixerit: Nesciunt eum qui me misit, quomodo possunt odisse quem nesciunt? Si enim Deum non quod est ipse: sed nescio quid aliud eum suspicatur aut credunt, non vtrique ipsum oderunt, & de hominibus quidem fieri potest vt eos saepe quos nunquam vidimus oderimus vel diligamus, fama de aliquo sermocinante, vel bene vel male. Sed quomodo de quo natura nobis intimatur dicendus est ignotus? Non enim eius facie corporaliter nobis intimatur, sed tunc nobis ad cognitionem patet, quando eius mores & vita non latent, alioquin nec seipsum nosse quisquam potest qui videre faciem suam non potest. Sed plerumque in eis nostra credulitas fallitur, quia nonnunquam & historia: & multo magis fama mentitur. Petri-ner autem ad nos: vt quia non possumus hominum indagare conscientiam, de ipsis rebus habeamus veram certamque sententiam. Quando ergo non erratur in rebus vt recta sit improbatio vitiorum virtutumque approbatio; si erratur in hominibus, venialis est humana tenentio. Proinde sicut fieri potest vt homo bonus hominem bonum oderit, nesciens non ipsum, sed quod putat esse ipsum vel potius diligit, nesciens cum bonum diligit, quod est ille: ita fieri potest vt homo iniustus hominem oderit iustum, & tamen dum eum credit iniustum, diligit non ipse sed quod putat esse ipsum; quem admodum autem iustitiam quam non fecisse. Sunt ergo nonnulli in ecclesia qui non solum bona non faciunt: sed etiam persequuntur; & quæ ipsi facere negligunt etiam in alijs detestantur. Horum peccatum non ex infirmitate aut ignorantia, sed ex solo studio perpetratur.**

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI EPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI IN SUPERIUS EUANGELIUM, HOMILIA.

lunt enim sua facta dānari: & hoc habet veritas. Tantum igitur oderunt veritatem, quantum oderunt suas poenas quas talibus irrogat. Nesciunt autem illam esse veritatem, quæ tales quales ipsi sunt damnat, ac per hoc quia veritatem qua iudicante damnantur, de patre Deo natam nesciunt, etiam ipsum & sciunt & oderunt. Chry. Sic igitur non habent (inquit) excusationem, per hoc quod eam quæ a sermonibus doctrinam tribuebant, sed & eam quæ ab operibus adieci fecerunt Mōysi legem? qui ab eo quod hoc facit: persuaderi vniuersos iussit, cum ad pietatem ducatur, & miracula tribuit, vnde subdit: *Si opera non fecissem, &c. Aug. Hoc scilicet peccatum quod in eum loquentem & operantem non crediderunt. Sed quid est, quod addidit, quæ nemo alius fecit. Nulla quippe in operibus Christi videtur esse maiora quam suscitatio mortuorum: id quod scimus etiam antiquos fecisse prophetas, fecit tamen aliqua Christus quæ nemo alius fecit. Sed responderetur nobis & alios fecisse quæ nec ipse nec alius fecit. Sed quod tam multa vitia & malas vultudines vexationisque mortalium tanta potestate sanaret, nullus omnino legitur antiquorum: vt enim taceatur quod in bendo sicut occurrerant, saluos singulos fecit. Marcus dicit quod quocumque introbat in vicos vel in villas aut in ciuitates, in plateis ponebat infirmos, & deprecabatur vt vel sibi vultum eius tangerent & quotquot tangebant eum salui fiebant. Hæc nemo alius fecit in eis. Sic enim intelligendum est, quod ait, *In eis*, non inter eos, vel coram eis, sed protus in eis, quia sanauit eos, nemo tamen alius fecit, quicquid, tanta opera in eis fecit, quoniam quisquis alius homo aliquid eorum fecit ipse faciente fecit, hæc autem ipse non illis facientibus fecit: sed hæc & si pater spiritus sanctus fecit, nemo alius fecit, quia totius trinitatis vna substantia est, his ergo beneficiis amorem non odium retribuere debuerunt, & hoc eis exprobrans adiungit, dicens, *Nunc autem videtis, &c. Chry. Hoc autem dicit ne discipuli dicant; Cur igitur intra tot nos induxisti mala? Nonne prælia & odium prauiditisti? sed & prophetiam inducit: cum subdit: *Sed vt adimpleatur sermo, &c. Aug. 12. de tri. Legis nomine aliquando simul omnia veteris testamēti sanctorum scripturarum significantur eloquia, & ita dominus hic dicit, *In le. eo. scriptus est: cum legatur in psalmis. Aug. su. Io. Eorum autem legem dicit non ab ipsis inuentam, sed ipsis datam. Grati autem odit qui nullum ex odio commodum querit vel incommodum fugit: sic oderunt Deum impij, sic diligunt iusti, vt alia præter illum bona non expectent, quoniam ipse erit in omnibus omnia. Greg. 25. mo. Aliud est autem bona non facere, aliud bonorum odisse doctorem: sicut aliud est ex præcipitatione, aliud ex deliberatione peccare. Ex infirmitate enim plerumque solet accidere amare bonum: sed implere non posse. Ex studio autem peccare est bonum nec facere nec amare. Sicut ergo nonnunquam grauius est peccatum diligere quam perpetrare, ita nequius est odisse iustitiam quam non fecisse. Sunt ergo nonnulli in ecclesia qui non solum bona non faciunt: sed etiam persequuntur; & quæ ipsi facere negligunt etiam in alijs detestantur. Horum peccatum non ex infirmitate aut ignorantia, sed ex solo studio perpetratur.****

Avdistis de regno, gauisi estis, vt impleatur ^{Ex Hom. 76} *præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos.* Intrare Dei dilectionem, tanquam catena quadam nostræ dilectioni connexam: idcirco nunc duo, nunc vnum mandatum dicit: nemo enim primum sine altero assequi potest. Nunc inquit, in hoc & leges, & prophetæ pendunt: nunc; quæ vultis vobis homines faciant, eadem & vos eis facite. Hæc est enim lex, & propheta, dilectio, vt hoc in loco testatur. Nam, si perseverantia à dilectione, dilectio à mandatorum obseruatione provenit, mandatum autem est, vt diligamus inuicem, perseverantia à mutua oritur dilectione. Neque simpliciter dilectionem dicit, sed & modum docet diligendi. *Sicut ego dilexi vos*, inquit, iterum ostendit non odio aliquo discedere, sed dilectione. Quare magis admirari me debetis, pro vobis animam meam pono, vt superius inquit, optimum pastorem describens: hoc autem in loco eos admonet, & dilectionis suæ magnitudinem, & qualis ipse sit ostendit. Sed qua gratia semper dilectionem extollit? quoniam hoc est discipulorum argumentum, hoc virtutem corroborat. Propterea Paulus tantopere dilectionem laudauit, vt ipse, verus Christi discipulus, qui eius vim sit expertus. *Vos autem dixi amicos, quia omnia, quæ audiui à patre meo, nota feci vobis.* Cur ergo inquit; Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò? Nihil aliud ex his verbis innuit, quam nihil alienum à patre locutum, cum maximi amoris indicium sit, quod arcana patris cum eis & communicauerit, & dixerit. Cum autem, *omnia*, dicit, intelligendum de iis est, quæ eos audire conueniat; inde aliud neque paruum amoris argumentum adducit. *Non vos me elegistis*, inquit, *sed ego elegi vos*, hoc est, in amore præcurri: neque hoc contentus. *Et postea*, inquit, *vos id est plantauit, vt me diligeretis: adhuc in vitis translatione perstat, vt caris, & fructum afferatis, & fructus vestri maneat. Quod si fructus manebit, longè magis & vos manebitis. Neque vos tantum amauit, inquit, sed & multa contuli beneficia, palmites vestros vbique terrarum propagans. Ecce quot modis suam proponit dilectionem, cum & secreta patris eis aperuerit, cum in amore præuenierit, cum pro ipsis tot mala patitur, ex quo se perpetuum cum ipsis, qui allaturi sunt fructum, permanferum ostendit. Necessè nanque vt diuino freti auxilio, fructum faciant. *Vt quodcumque petieritis patrem in nomine meo, det vobis.* Atqui eius, qui petitur, est facere: quod si pater petitur, quomodo filius facit? Vt non minorem patre intelligas. *Hæc locutus sum vobis, vt diligatis inuicem*, hoc est non exprobrandi gratia dico, me animam meam ponere, quod amare prior cepserim, sed vt in amore meum vos traham: inde eum persecutionem pati multo molestum; & intolerabile videretur, & par esset etiam generosum animum deijci, ideo multis propositis, & eorum placato animo, ad hoc venit, & hæc eorum gratia, vt alia ex abundantia dicta significet. Vt enim superius dixit, non solum non dolendum, sed laudandum, quod iret ad patrem non deferendi, sed*

vehementis amoris gratia: ita & in hoc loco lætandum ostendit. Et considera quo pacto eos præparat, non enim ait: Scio rem molestam: sed, cum propter me hoc patiamini, propter me etiam perferatis. Non enim sufficiens consolationis causa hæc fuisset: quare ea omnia, alias duas adducit, & quia prioris virtutis hoc est argumentum, & contrarium esset dolendum, non quod odio nunc habeamini, sed diligemini: hoc autem significat, inquit, *Si de mundo essetis, mundus quod suum esset, diligeret.* Quare si diligimini, malum de vobis præbetis argumentum. Inde cum his verbis rem non effecisset, iterum profecquitur: *Non est servus maior domino suo: si me persecuti sunt, & vos persequentur.* Ostendit per hoc maxime futuros imitatores. Quousque enim Christus fuit in carne, contra ipsum certabatur: post eius in cælum ascensionem, aduersus discipulos pugnatum est. Et cum pauci tanti populi bellum suscepturi perturbarentur, eorum animos erigit, quod maxime eis lætandum sit, si ab illis odio habentur: ita enim passionis meæ participes eritis. Non ergo perturbari debetis, non enim me meliores estis: nam, vt prædixi, *Non est servus maior domino suo*, inde tertio eos consolatur, quod pater vnà cum ipsis iniuriam accipit. *Quia nesciunt eum, qui misit me.* Hoc est, illum offendunt. Ad hæc omnem eis veniam affert, & aliam affert consolationem: *Si non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent, & causam affert, quod inuitè & in se, & eos facient.* Sed quid in hæc nos mala adduxisti? Nonne persecutionem, & odium præuidebas? Cui his verbis occurrit, *Qui me odit, & patrem meum odit.* Ex quo nõ parum etiam prædicat supplicium. Cum enim frequenter propter patrem Christum persequi dicerent, omnem nunc ipsis tollit excusationem, quam ne haberent, primùm, inquit, doctrinam proposui, inde eam operibus confirmavi secundum Moysi legem, qui omnes præmonuit, vt ei parent, qui talia faceret, & diceret, qui & Dei cultum erudiret, & maximis clareret miraculis. Neque simpliciter signa dixit, sed quæ nemo alius fecit: & ipsi horum testes sunt, cum dicant; *Nulquam sic apparuit in Israël: neque auditum est à seculo, quod quis aperuit oculos cæci nati, & Lazari resurrectione, & alia multa huiusmodi, & modus ipse miraculorum nouus, & admirabilis.* Sed qua gratia & te, & nos persequentur? *Quia de mundo non estis.* Si de mundo essetis, mundus quod suum erat, diligeret. Præcommemorat eis verba, quæ ad fratres suos dixerat, sed illic quidem moralis, vt eos purgaret: hic contra totum apperuit. Et vnde constat propterea odio nos habendos fore: Ex his, quæ in me facta sunt: quod factum, aut dictum attulerunt, ne me acciperent. Inde cum res stupèda nobis esset, adducit & causam, hoc contentus, prophetam adducit, ostèdèns eum iam pridem his verbis prædixisse. *Quia oderunt me gratis, quod & Paulus faciebat.* Multis enim admirantibus, quomodo Iudæi non crederint, prophetarum nititur testimonio, quod malitia & stulticia eorũ incredulitatis causa fuit. Quid ergo? Si sermone tuum non seruauerunt, neque nostrum feruabunt: si te persecuti sunt, & nos persequentur. Si signa, qualia nemo viderit, si verba qualia nemo audierunt, & nihil tamen profecerunt, si patrem, & te odio habent, cur nos eis relinquas? Quomodo apud eos vllam iam ha-

bebimus autoritatem? Quis gentilium nobis aures adhibebit?

S. AVGVSTINI EPI-
scopi Hipponen. in superius Euang.
Homilia 1.

IN lectione euangelica, quæ hanc antecedit, dixerat. Dominus: non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, vt eatis & fructum afferatis, & fructus vester maneat, vt quocumque petieritis patrem in nomine meo, det vobis: de quibus verbis iam nos quod Dominus dedit, disse-ruisse meministis. Hic autem dicit, sequenti scilicet lectione, quam modo cum recitauerit, audistis. *Hæc mando vobis, vt diligatis inimicem.* Ac per hoc intelligere debemus hunc esse fructum nostrum de quo ait: Ego vos elegi vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat. Et quod adiunxit, vt quocumque petieritis patrem in nomine meo, det vobis, tunc vtique dabit nobis, si diligamus inimicem, cum & hoc ipsum ipse dederit nobis, qui nos elegit non habentes fructum, quia nõ eum nos elegeramus; & posuit nos vt fructum afferamus, hoc est, inimicem diligamus: quem fructum sine illo afferre non possumus, sicut palmites facere sine vite nihil possunt. Caritas ergo est fructus noster, quem definit Apostolus, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Hæc diligimus inimicem, hæc diligimus Deum, neque enim vera dilectione diligemus inuicem, nisi diligentes Deum. Diligit enim vnusquisque proximum suum tanquam seipsum, si diligit Deum: nam si non diligit Deum, non diligit seipsum. In his enim duobus præceptis charitatis, tota lex pendet, & propheta: hic est fructus noster. De fructu itaque nobis mandans, *Hæc mando, inquit, vobis, vt diligatis inimicem:* vnde & Apostolus Paulus, cum contra opera carnis commendare fructum spiritus velleret, à capite hoc posuit: Fructus, inquit, spiritus, caritas est: ac deinde cætera tanquam ex isto capite exorta, & religata contexit, quæ sunt, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia, castitas. Quis autem bene gaudet, qui bonum non diligit, vnde gaudet? Quis pacem veram nisi cum illo potest habere, quem veraciter diligit? Quis est longanimitis in bono opere perseveranter manendo, nisi ferueat diligendo? Quis est benignus, nisi diligit cui opitulatur? Quis bonus, nisi diligitur? Quis salubriter fidelis, nisi ea fide quæ per dilectionem operatur? Quis vtiliter mansuetus, cui non dilectio moderetur? Quis ab eo continet vnde turpatur, nisi diligit vnde honestatur? Merito itaque magister bonus dilectionem sic sepe commendat, tanquam sola præcipienda sit, sine qua non possunt prædesse cætera bona, & quæ non potest haberi sine cæteris bonis, quibus homo efficitur bonus. Pro hac autem dilectione patienter debemus etiam mundi odia sustinere: necesse est enim vt nos oderit, quos cernit nolle quod diligit: sed plurimum nos de seipso Dominus consolatur, qui cum dixisset, *Hæc mando vobis vt diligatis inimicem:* adiecit atque ait, *Si mundus vos odit, scitote quoniam me priorem vobis odio habuit.* Cur ergo se membrum supra verticem extollit? Reculas esse in corpore, si non vis odium mundi sustinere cum capite. *Si de mundo, inquit, essetis, mundus quod suum*

suum erat diligeret. Vniuersæ vtique hoc dicit Ecclesie, quam plerumque etiam ipsam mundi nomine appellat, sicut est illud, Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi. Itemque illud: Non venit filius hominis vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum: & in epistola sua Ioannes ait, *Advocatum habemus ad patrem Iesum Christum iustum, & ipse propitiator est peccatorum nostrorum, non tantum nostrorum, sed etiam totius mundi: totus ergo mundus Ecclesia est, & totus mundus odit Ecclesiam.* Mundus igitur odit mundum, inimicus reconciliatum, damnatum saluatum, inquinatum mundatum: sed iste mundus, quem Deus in Christo, reconciliat sibi, & qui per Christum saluatur, & cui per Christum peccatum omne donatur, de mundo electus est initio, damnato, contaminato. Ex eadem quippe massa, quæ tota in Adâ periiit, sicut vasa misericordiarum, in quibus est mundus pertinens ad reconciliationem; quam mundus odit, ex eadem massa, pertinens ad vasa iræ, quæ perfecta sunt ad perditionem: denique cum dixisset, sicut de mundo effectus, mundus, quod suum erat, diligeret: continuo subiicit; *Quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.* Ergo & ipsi inde erant, vnde vt non essent, electi sunt inde, non meritis suis quorum nulla bona præcesserant opera, non natura, quæ tota fuerat per liberum arbitrium in ipsa radice vitiosa, sed gratuita, hoc est vera gratia: qui enim de mundo mundum elegerit: quod eligeret, non inuenit: quia reliquæ per electionem gratiæ salutæ factæ sunt: si autem gratia, inquit, iam non ex operibus, alioquin modo se diligit mundus perditionis, qui odit mundum redemptionis, diligit se vtique falsa dilectione, non vera. Proinde falso se diligit, & verè odit: Qui enim diligit iniquitatem, odit animam suam: sed diligere se dicitur, quoniam iniquitatem qua iniquus est diligit: & rursus odisse se dicitur quoniam quod ei nocet hoc diligit. Odit ergo in se naturam, diligit vitium: odit quod factus est per Dei bonitatem, diligit, quod in eo factum est per liberam voluntatem. Vnde nos quoque illum diligere & prohibemur, si recte intelligimus, & iubemur: prohibemur scilicet vbi nobis dicitur, Nolite diligere mundum: iubemur autem vbi nobis dicitur, Diligite inimicos vestros. Ipsi sunt enim mundus qui nos odit. Ergo & prohibemur diligere in illo quod ipse diligit in seipso, & iubemur diligere in illo quod ipse odit in seipso, Dei scilicet officium, & diuersas bonitatis suæ consolationes. Vitium quippe in illo diligere prohibemur, iubemurque diligere naturam, cum ipse in se diligit vitium, oderitque naturam, vt nos eum & diligamus, & oderimus recte, cum se ipse diligit oderitque peruersè.

EIVSDEM IN IDEM
Homilia 2.

EXhortas dominus seruos suos ad mundi odia expectanda patienter, nullum eis maius, & melius quam de seipso proponit exemplum, quoniam, sicut dicit Apostolus Petrus Christus pro nobis passus est, relinquens vobis exemplum, vt sequamur vestigia eius. Quod vtique si facimus,

ipso adiuvante facimus, qui dixit, sine me nihil potestis facere: denique iam dixerat, *Si odit vos mundus, scitote quia me priorem vobis odio habuit:* & nunc in eo quod audistis cum legeretur euangelium, *Memento te, inquit, sermonis mei, quem ego dixi vobis: non est servus maior domino suo si me persecuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum seruauerunt, & vestrum seruabunt.* Dicendo autem, *non est servus maior domino suo:* nonne euidenter ostendit quemadmodum intelligere debeamus quod superius dixerat, iam non dico vos seruos: ecce enim eos seruos dicit, nunquid est aliud, Non est servus maior domino suo, si me persecuti sunt, & vos persequentur? Manifestum est igitur illum seruum, qui non manet in domo in æternum, illum pertinentem ad timorem, quem foras charitas mittit, esse intelligendum, vbi dictum est, iam non dico vos seruos: hic autem vbi dicitur, *Non est servus maior domino suo: si me persecuti sunt, & vos persequentur:* illum significari seruum pertinentem ad timorem castum qui permanet in seculo seculi: hic enim seruus est auditurus, Enge, serue bone, intra in gaudium domini tui. *Sed hæc, inquit, omnia facient vobis propter nomen meum, quia nesciunt eum qui misit me.* Quæ omnia facient nisi quæ dixit, odio habebunt, scilicet, & persequentur, sermonemque continent: quoniam si sermonem non seruarent eorum, nec tamen odissent eos, neque persequentur, vel etiam si odissent, nec tamen persequentur, non omnia facerent: hæc autem omnia facient vobis, inquit, propter nomen meum: quid est aliud dicere, quam me in vobis odio habebunt, me in vobis persequentur, & sermonem vestrum, quia meus est, ideò nõ seruabunt: hæc enim omnia facient vobis propter nomen meum: non vestrum, sed meum, tanto igitur miseriores, qui propter hoc nomen ista faciunt, quanto beatiorem, qui propter hoc nomen ista patiuntur, sicut ipse alio loco dicit, Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: hoc est enim propter me vel propter nomen meum, quia sicut Apostolus docet, factus est nobis sapientia à Deo iustitia, & sanctificatio, & redemptio, vt quædam odium scriptum est, *Qui gloriatur in domino gloriatur:* faciunt quippe ista mali malis, sed non propter iustitiam, & ideo miseri vtique, & qui faciunt, & qui patiuntur: faciunt & mali bonis, vbi et si nõ faciunt isti propter iustitiam, tamen illi propter iustitiam patiuntur. Sed dicit aliquis, Si mali quando persequuntur bonos propter nomen Christi, propter iustitiam boni patiuntur, profecto propter iustitiam hæc eis mali faciunt: quod si ita est, ergo & quado boni malos propter iustitiam persequentur, propter iustitiam etiam mali patiuntur: si enim possunt mali persecutionem facere bonis propter nomen Christi, cur non possint mali persecutionem pati à bonis propter nomen Christi? Et quid est propter nomen Christi, nisi propter iustitiam? nam si non propter quod boni faciunt, propter hoc mali patiuntur, quia faciunt boni propter iustitiam, patiuntur mali propter iniustitiam: nec mali ergo propter hoc possunt facere propter quod boni patiuntur, quia faciunt mali propter iniustitiam, quomodo ergo erit verum. *Hæc omnia facient vobis propter nomen meum,* cum illi non propter nomen Christi faciunt, id est non propter iustitiam, sed propter iniquitatem suam? Hæc quæ ista sol-

Supra Tractatu 85.

1. Ioan. 8.
1. Ioan. 4.

Psal. 12.
Math. 25.

Math. 5.

1. Cor. 1.

Hierem. 6.

* alii, sed propter iniustitiam.

* alii faciunt & boni malis, vbi est faciunt isti propter iustitiam non tamen illi propter iniustitiam patiuntur.

uitur, si eo modo intelligamus dictum, *Hæc omnia facient vobis propter nomen meum*: ut totum referatur ad iustos, tanquam dictum sit, hæc omnia patiemini ab eis propter nomen meum: ut hoc sit *facient vobis*, quod est patiemini ab eis: si autem, *propter nomen meum*, sic accipitur tanquam diceret: propter nomen meum, quod in vobis oderunt, ita potest accipi, & propter iustitiam, quam in vobis oderunt: ac per hoc boni cum persecutionem faciunt malis, possit recte dici & propter iustitiam facere, quam diligendo persequuntur malos; & propter iniquitatem, quam oderunt in ipsis malis: ita ergo & ipsi mali possunt dici pati, & propter iniquitatem, quæ in illis puniunt, & propter iustitiam, quæ in eorum poena exercetur. Item queri potest, si etiam mali faciunt persecutionem malis, sicut impij reges, & iudices, cum essent persecutores piorum, utique & homicidas, & adulteros, & quosque maleficos, quos contra leges publicas fecisse cognoscerent, puniebant: quomodo intelligendum est, quod ait dominus, *Si de mundo essetis, mundus quod suum erat diligeret*? Neque enim quos punit, diligit mundus, à quo videmus supra dicta scelerum genera plerumque puniri, nisi quia mundus est in eis, à quibus talia scelera vel puniuntur, vel patiuntur: & mundus est in eis, à quibus talia scelera diliguntur: mundus itaque ille, qui intelligitur in malis atque impijs, & odit quod suum est, ex ea parte hominum qua sceleratis nocet, & diligit quod suum est ex ea parte hominum, qua eisdem ipsis sceleratis fauet: Ergo hæc omnia facient vobis propter nomen meum, vel ita dictum est, propter quod vos patimini, vel ita propter quod & ipsi faciunt, quia & hoc in vobis dum persequuntur, oderunt: & addidit, *Quia nesciunt eum qui misit me*. Hoc secundum eam scientiam dictum intelligendum est: de qua & alibi scriptum est, Scire autem te, sensus est consummatus: Hac quippe scientia qua sciunt patrem, à quo missus est Christus, nullo modo persequuntur quos colligit Christus, quia & cum ipsi cum eis colliguntur à Christo.

EIVSDEM IN IDEM

Homil. 3.

Tract. 79. in Ioan.

Superius dixerat dominus ad discipulos suos, *Si me persecuti sunt: & vos persequuntur si sermonem meum servauerint, & vestrum servabunt, sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia nesciunt eum qui misit me*. De quibus autem hoc dixerit si queramus, inuenimus eum ad hæc verba venisse, ab eo quod dixerat, *Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit*: nunc vero quod addidit, *Si non venisset, & locutus eis fuisset, peccatum non haberent*. Iudæi ostendit expressius, de his ergo & illa dicebat, nam hoc indicat verborum ipsa contextio: de his ergo dicit, *Si non venisset, & locutus eis fuisset, peccatum non haberent*: de quibus dicebat, *Si me persecuti sunt, & vos persequuntur: si sermonem meum servauerint, & vestrum servabunt*. Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia nesciunt eum qui misit me: his enim verbis & ista subiungit: *si non venisset, & locutus eis fuisset, peccatum non haberent*. Iudæi ergo persecuti sunt Christum, quod quidam dicitur indicat Euangelium, Iudæi locutus est Christus, non alijs gentibus: In his ergo voluit intelligi mundum, qui odit Christi

stum & discipulos eius, imò vero non eos solos, sed hos quoque ad eundem mundum pertinet monstravit. Quid est ergo, *si non venisset, & locutus eis fuisset, peccatum non haberent*? Nunquid sine peccato erant Iudæi, antequam Christus ad eos in carne venisset? Quis hoc vel stultissimus dixerit? sed magnum quoddam peccatum, non omne peccatum, quasi sub generali nomine vult intelligi: hoc est enim peccatum quo tenentur cuncta peccata, quod vniuersumque si non habeat, dimittuntur ei cuncta peccata: hoc est autem, quia non crederunt in Christum, qui propterea venit, ut credatur in eum: hoc peccatum, si non venisset, non vtiq; haberent. Aduentus quippe eius quantum credentibus salutaris, tantum non credentibus exitialis factus est, tanquam & ipse caput, & Princeps Apostolorum, quod de se ipsi dixerunt, extiterit: Quibusdam quidem odor vitæ in vitam, quibusdam vero odor mortis in mortem: sed quod adiunxit atque ait: *Nunc autem excusationem non habent de peccato suo*: potest mouere querentes, vtrum hi, ad quos non venit Christus, nec locutus est eis, habeant excusationem de peccato suo: si enim non habent, cur hic dictum est, propterea istos non habere, quia venit & locutus est eis? Si autem habent, vtrum ad hoc habeant, vt à penis alienentur, an vt mitius puniantur? Ad hæc inquisita pro meo captu, Domino donante respondeo, habere illos excusationem, non de omni peccato suo, sed de hoc peccato, quo in Christum non crederunt, ad quos non venit, & quibus non est locutus. Sed non in eo sunt numero hi, ad quos in Discipulis venit, & quibus per Discipulos est locutus, quod & nunc facit: nam per Ecclesiam suam venit ad Gentes, & per Ecclesiam sua loquitur Gentibus: ad hoc enim pertinet, quod ait: *Qui vos recipit, me recipit: & qui vos spernit, me spernit*. An vultis, inquit Apostolus Paulus, experimentum accipere eius, qui in me loquitur Christus? Restat inquire, vtrum hi, qui prius, quam Christus veniret in Ecclesiam ad Gentes, & priusquam Euangelium eius audirent, vitæ huius sine præuentis sunt, seu præueniuntur, possunt habere hanc excusationem? possunt planè, sed non ideo possunt effugere damnationem. Quicumque enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Quæ quidem Apostoli verba, quoniam id quod ait, peribunt, terribilius sonat, quam quod ait, iudicabuntur: non solum nihil adiuvare hanc excusationem videntur ostendere, verum etiam plus gravare: qui enim se, quia non audierunt, excusabunt, sine lege peribunt. Sed vtrum hi, qui cum audierunt, contempserunt, vel etiam resisterunt, nec tantum contradicendo, sed & eos, à quibus audierunt, odiis persequendo, in eis deputandi sunt, de quibus aliquid leuius videtur sonuisse, quod dictum est, per legem iudicabuntur, merito queritur: sed si aliud est perire sine lege, aliud iudicari per legem, & illud est grauius, hoc autem leuius: proculdubio non sunt isti in hac poena leuiore ponendi, qui neque in lege peccauerunt, sed omnino legem Christi accipere noluerunt, & eam quantum ad ipsos attinet, omnino nullam esse voluerunt. Illi autem peccant in lege, qui sunt in lege, id est, qui eam suscipiunt, eamque sanctam, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum faciunt, sed infirmitate non implent, quod ab ea

rectissime præcipi dubitare non possunt, hi sunt qui aliquo modo forsitan possunt ab eorum, qui sine lege sunt, perditione discerri: si tamen quod Apostolus ait, per legem iudicabuntur: sic accipiendum est tanquam dixerit, non peribunt: quod mirum si ita est. Neque enim de infidelibus & infidelibus erudis, vt hoc diceret, sed de Gentibus & Iudæis, qui certe vtrique, nisi in eo saluatore saluentur, qui venit querere quod perierat, ad perditionem sine dubio pertinebunt: quantum dicitur, alios grauius, alios leuius perituros, id est, alios grauiore, alios leuiore poenas in sua perditione passuros. Ille enim perire Deo dicitur, quisquis ab illa beatitudine, quam dat sanctis suis per supplicium separatur. Tanta est autem suppliciorum, quanta diuersitas peccatorum, quæ quomodo sese habeat, alius indicat sapientia diuina, quam eiecitura scrutatur, aut effatur humana. Isti certe, ad quos venit, & quibus locutus est Christus, non habent de magno infidelitatis peccato illam excusationem, qua possint dicere, non vidimus, non audiuimus, siue non acceptaretur ista excusatio ab illo, cuius inscrutabilia sunt iudicia, siue acceptaretur, & si non vt ab omni damnatione liberarentur, certe vt aliquanto lenius damnarentur. *Qui me odit*, inquit, & patrem meum odit. Hic nobis fortasse dicatur: *Quis potest odisse quem nescit? & vtiq; antequam diceret: Si non venisset, & locutus eis fuisset, peccatum non haberent, dixerat Discipulis suis: Hæc facient vobis, quia nesciunt eum, qui misit me*. Quomodo ergo nescierunt, & oderunt: si enim non quod est ipse, sed nescio quid aliud de illo opinantur, non vtiq; ipsum, sed illud inueniuntur odisse, quod fingunt, aut errando potius suspicantur, & tamen nisi possent homines odisse, quod nesciunt, non veritas vtrunque dixisset, quod eius patrem, & nesciunt, & oderant. Sed quomodo si fieri possit, si adiuvante Domino per nos demonstrari potest: quia hæc disputatio est iam claudenda, nunc non potest.

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 4.

Audistis Dominum dicentem: *Qui me odit, & patrem meum odit*, qui superius dixerat: *Hæc facient vobis: quia nesciunt eum qui misit me*: non itaq; dissimulanda nascitur questio, quomodo possint odisse, quem nesciunt. Si enim Deum non quod ipse est, sed nescio quid aliud eum suspicantur, aut credunt, hoc oderunt, vtiq; non ipsum oderunt, sed quod sua mendaci suspicione, vel vana credulitate concipiunt: si autem quod est, hoc de illo sentiunt, quomodo eum nescire dicuntur? Et de hominibus quidem fieri potest, vt eos scire, quos nunquam vidimus, diligamus, ac per hoc nec illud e contrario impossibile est, vt eos, quos nunquam vidimus, oderimus. Fama quippe de aliquo fermocinante seu bene, seu male, fit non immerito, vt amemus, vel oderimus ignotum. Sed si fama sit verax, quomodo est de quo vera didicimus, dicendus ignotus? An quia eius faciem non vidimus? Quam cum & ipse non videat, nulli tamen potest notior esse, quam sibi: non igitur in eius facie corporali nobis intipitur cuiusque notitia: sed tunc nobis ad cognitionem patet, quado

eius mores & vita non latent, alioquin nec seipsum nosse quisquam potest, qui videre faciem suam non potest. Sed vtiq; tanto certius, quam notus est alijs ipse se nouit, quanto certius interiore conspectu potest videre quod sapit, videre quod cupit, videre quod viuunt: quæ cum aperiuntur & nobis, tunc verè fit cognitus nobis. Hæc itaque quoniam plerumque ad nos de absentibus, vel etiam mortuis, siue fama, siue literis perferuntur, hinc fit, vt sæpe, quos nunquam facie corporis vidimus, non tamen quos omnino nescimus, vel oderimus homines, vel amemus. Sed plerumque in eis nostra credulitas fallit, quia nonnquam & historia, & multo magis fama mentitur. Pertinet autem ad nos ne perniciosa opinione fallamur, vt quia non possumus hominum indagare conscientiam, de ipsis rebus habeamus veram, certamque sententiam, hoc est, vt si ille, vel ille homo vtrum sit impudicus pudicusve nescimus, oderimus tamen impudicitiam, & pudicitiam diligamus: & si illum vel illum iniustum esse, iustumve nescimus, amemus tamen iustitiam, & iniustitiam detestemur, non quas nobis ipsi errando confingimus, sed quas fideliter hanc appetendam, illamque vitandam in Dei veritate cõspicimus: vt cum de ipsis rebus, quod veritate appetendum est, appetimus, quod dequirandum est, deuitamus, ignoscatur nobis quod de occultis hominum aliquando, imò assidue non vera sentimus. Hoc enim ad humanam tentationem pertinere arbitror, sine qua duci ista non potest vita, ita vt Apostolus diceret: Tentatio vos non apprehendat nisi humana: quid enim tam humanum, quam non posse inspicere cor humanum, & ideo non eius latebras perferuntur, sed plerumque aliud, quam id, quod ibi agitur, suspicari? Quamquam & in his rerum tenebris humanarum, hoc est, cogitationum alienarum, etiam suspiciones intelligere non possumus: quia homines sumus, iudicia tamen, id est, definitas, firmasque sententias continere debemus, nec ante tempus quicquam iudicare, donec veniat Dominus, & illuminet abscondita tenebrarum, & manifestet cogitationes cordis, & tunc laus erit vnicuique à Deo. Quando ergo non erratur in rebus, vt recta sit improbatio vitiorum, virtutumque probatio, profecto, si erratur in hominibus, venialis est humana tentatio. Per has autem humanorum cordium tenebras, res multum miranda, & multum dolenda contingit, vt eum nonnunquam, quem iniustum putamus, tamen iustus est, & iustitiam in eo nescientes, quem diligimus, deuitemus, auersemur, à nostro prohibeamus accessu, communem cum illo vitam, victumque habere nolumus, eumque etiam si disciplinæ imponendæ necessitas cogat, siue ne alijs noceat, siue vt fiat ipse correctior, asperitate salubri persequamur, & hominem bonum tanquam malum affligamus, quem nescientes amamus. Hoc fit si quis, verbi gratia, cum sit pudicus, à nobis creditur impudicus: sine dubio enim si pudicum diligo, hoc est ipse quod diligo: ergo etiam ipsum diligo & nescio: etiam impudicum odi, non ergo ipsum odi, quia non est quod odi, & tamen dilectio meo, cum quo simul in charitate pudicitia habitat anima mea, facio ignarus iniuriam, non errans in discretionem virtutum atque vitiorum, sed in cordium tenebris humanorum. Proinde sicut fieri potest, vt homo bonus hominem bonum oderit nesciens, vel potest

rius diligit nesciens, ipsum enim diligit, cum bonum diligit, quia id quod est ille, hoc ille diligit, oderit autem nesciens non ipsum, sed quod putat esse ipsum: ita fieri potest, vt etiam homo iniustus, oderit hominem iustum, & dum aestimat se sui similem iniustum diligere, nesciens diligit iustum, & tamen dum eum credit iniustum, diligit non ipsum, sed quod putat esse ipsum: quemadmodum autem hominem, sic & Deum. Denique, si interrogarentur Iudei, vtrum diligerent Deum, quid se aliud quam diligere responderent, nec ex animo mentientes, sed errando potius opinantes. Quomodo enim diligerent patrem veritatis, qui haberent odio veritatem? Nolunt enim sua facta damnari, & hoc habet veritas, vt talia facta damnentur: tantum igitur oderunt veritatem, quantum oderunt suas pœnas, quas talibus irrogat veritas: nesciunt autem illam esse veritatem, quæ tales, quales ipsi sunt, damnat. Oderunt ergo, quam nesciunt, & cum illam oderunt, profecto & eum, de quo nata est, nisi odisse non possunt: ac per hoc quia veritatem qua iudicantè damnatur, de patre Deo natam nesciunt, vtique etiam ipsum & nesciunt, & oderunt. O miseros homines, qui cum esse volunt mali, nolunt esse veritatem qua damnantur mali: nolunt enim eam esse quod est, cum ipsi debeant nullo modo esse quod sunt, vt ipsa manente mutentur, ne ipsa iudicante damnentur.

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 5.

Dixerat dominus, *Qui me odit, & patrem meum odit.* Vtique enim qui odit veritatem, necesse est oderit & à quo veritas nata est, vnde iam quantum datum est locuti sumus: deinde addidit, vnde nobis nunc loquendum est. *Si opera non fecissem in eis que nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Peccatum illud, scilicet magnum, de quo superius ait, *Si non venissem & locutus eis fuisset, peccatum non haberent:* hoc est, peccatum, quod in eum loquentem & operantem non crediderunt, neque enim nullum habebant peccatum, antequam loqueretur ei, & operaretur in eis. Sed hoc peccatum quo in eum non crediderunt, ideo sic commemoratur, quia ipso peccato tenetur & cætera: hoc enim si non haberent, & in eum crederent, dimitterentur & cætera. Sed quid est hoc quod cum dixisset, *Si opera non fecissem in eis:* mox addidit, *Quæ nemo alius fecit?* Nulla quippe in operibus Christi videtur esse maiora quam suscitatio mortuorum, quod scimus etiam antiquos Hellæ Prophetas. Fecit hoc etiam Helias, fecit Hælisæus, & cum in hac carne viueret, & cum in suo momento sepulchrum iaceret, nam quidam portantes mortuum, cum irruentibus hostibus eod refugissent, eumque ibi posuissent, continuo resurrexit. Fecit tamen aliqua Christus, quæ nemo alius fecit, quod quinq; milia hominum de quinque, & quatuor milia de septem panibus pavit, quod super aquas ambulavit, & Petro vt hoc faceret præstitit, quod aqua mutavit in vinum, quod aperuit oculos cæci nati & alia multa quæ commemorare longum est. Sed responderet nobis & alios fecisse quæ ipse non fecit, & quæ nemo alius fecit: quis enim nisi Moyses Aegyptios plagis tot, tantisque percussit,

diuiso mari populum duxit, manna de caelo esurientibus impetrauit, aquam de petra sitientibus fudit? Quis nisi Iesus Naue populo transitorio Iordanis fluentia diuisit, & currente sole emissit ad Deum oratione frænauit & fixit? Quis præter Sampson propter suam sciam maxilla mortui alii exundante satiatus est? Quis præter Heliam curru igneo in alta subiectus est? Quis præter Hælisæum, quod paulo ante commemoravi, sepulchro suo cadauere, cadauer alterius reddidit vita? Quis præter Danielem inter ora inclulorum secum leonum esurientium vixit innocuus? Quis præter tres viros, Ananiam, Azariam, Misaclem, in flammis ardentibus & non vrentibus deambulantibus illæsus? Prætereo cætera, quoniam hæc satis esse arbitror, quibus demonstrerent & alios sanctos quædam opera miranda fecisse, quæ nemo alius fecit. Sed quid tam multa vitia & malas valetudines vexationeque mortalium tanta potestate sanaret, nullus omnino legitur antiquorum: vt enim taceamus quos iubendo sicut occurrerant, saluos singulos fecit: Marcus Evangelista quodam loco ait, Vespere autem factu cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes, & dæmonia habentes, & erat omnis ciuitas ad ianuam congregata, & curauit multos, qui vexabantur variis languoribus, & dæmonia multa eiciebat? Id autem cum commemorasset Marcus, etiam testimonium propheticum addidit, dicens, Vt adimpleretur quod dictum est per Esaiam prophetam dicentem; Ipse infirmitates nostras accepit, & ægritudines portauit: item alio loco dicit Marcus, Et quocunq; loco introibat in vicis, vel in villas, aut in ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, vt vel simbram vestimenti eius tangerent, & quotquot tangebant eum, salui fiebant: hæc nemo alius fecit in eis. Sic enim intelligendum est quod ait, in eis, non inter eos, vel coram eis, sed prorsus in eis quia sanauit eos. Hæc quippe intelligi voluit, quæ non solum facerent admirationem, verum etiam manifestam conferrent salutem, pro quibus beneficiis vtique amorem, non odium retribuere debuerunt. Omnia quidem cæterorum miracula superat, quod est natus ex virgine, matrisque integritatem solus potuit nec conceptus violare, nec natus: sed hoc nec coram eis factum est, nec in eis: ad cognoscendam quippe huius miraculi veritatem, non communi cum eis aspectu, sed discreto ab eis discipulatu Apostoli petuerunt. Iam vero illud quod die tertia, in carne, in qua occisus fuerat, de sepulchro se reddidit viuum, & nunquam deinde moriturus cum illa ascendit in caelum, superat etiam cuncta, quæ fecit: sed neque hoc factum est in Iudæis, neque coram eis: & nondum hoc fecerat, quando dicebat, *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, nimirum ergo sunt illa, quæ in eorum valetudinibus tanta miracula salutis ostendit, quanta in illis antea nemo donauit; hæc enim viderunt, & hoc eis exprobrans adiungit, & ait, Nunc autem & viderunt & oderunt & me & patrem meum, sed vt impleretur sermo qui in lege eorum scriptus est. Quia odio habuerunt me gratis.* Eorum legem dicit, non ab ipsis inuentam, sed ipsis datam: sicut dicimus, Panem nostrum quotidianum: quem tamen à Deo petimus, addendo, da nobis. Gratis autem odit, qui nullum ex odio commodum querit, vel incommodum

modum fugit: sic oderunt dominum impij, sic diligunt iusti, hoc est gratis, vt alia præter illum non expetant bona, quoniam ipse erit in omnibus omnia. Quisquis vero alius attenderit Christum dicentem. *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, sed hæc & si pater, aut spiritus sanctus fecit, quia totius trinitatis vna substantia est, inuenient ipsum fecisse, si quando quispiam Dei homo tale aliquid fecit. Potest quippe in seipso cuncta per seipsum, nemo autem potest aliquid sine ipso. Christus nanque cum patre & spiritu sancto non sunt tres dii, sed vnus Deus: de quo scriptum est, Benedictus dominus Deus Israël, qui fecit mirabilia solus: Nemo ergo alius fecit, quæcunque opera in eis fecit, quoniam quisquis alius homo aliquid eorum fecit, ipso faciente fecit: hæc autem ipse, non illis facientibus fecit.*

S. CYRILLI EPISCOPI

Alex. superioris Euang. expositio.

Hæc mando vobis, vt diligatis inimicem. Quis vnaquæ ambiget supremæ dilectionis esse omni studio, atque opera ad cognitionem veritatis, & obsequium Dei errantes homines conuocare? Hoc Paulus faciebat: pro Christo, inquit, legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos: oblectamus pro Christo; reconciliamini Deo. Petrus quoque ad Iudæos dicit, Et nunc, fratres, scio, quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri: penitentiam igitur agite, & baptizentur singuli vestrum in nomine domini nostri Iesu Christi. Vides, quomodo doctrinam nolentibus afferunt. Sed videamus, quid significet, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat. Fructum igitur arbitror esse manentem, nõ legalis, sed Euangelicæ disciplinæ iusticiam: Antiquata enim illa: nihil perfecit: pro ea vero noua iam floret, & verum, ac permanentem fructum producit. Quare non iniuria Paulus legalis iusticiæ tacturam dicit fecisse, vt Christum lucri faceret, id est, vt in Christo fide adhereret, iusticiam, & Euangelicum fructum produceret, qui animam hominis cumulata pietate perficiens, perpetuus est: Per nullam enim aliam disciplinam Euangelicæ prædicatio antiquabitur, sicut Mosaisca per Euangelium antiquata est: sed saluatoris sermo durabit in seculum, vt ipse dicit, caelum, & terra transibit, verba autem mea non transient. *Si mundus vos odit, &c.* Mirabili quodam, atque diuino in conformandis, firmandisque animis vtriusque officio. Nam, quemadmodum periti medici futuris nonnunquam remediorum præparatione morbis se opponunt, sic ipse discipulorum, ac omnino fidelium animos non à præsentibus solum liberat, verum etiam à futuris malis doctrina, & mandatis suis præseruat. Nam, quoniam non ciuitatis, aut regionis vnus, sed totius orbis terrarum doctores futuri erant, ad Euangelicam vitam homines traducentes, quos ubiq; omnes quasi Euangelij legem, ac regulam imitaturi erant, necessaria nullam curam sibi faciendam esse monet, ne à mundo, id est ab hominibus voluptati, impietati que deditis odio habeantur, Sed num dicit quispiam ad acquirenda odia hæc oratio non horrida? Nequaquam: non enim simpliciter, sed pro

salutari doctrina contemnendum esse odium dicit. Quod autem bene consulentibus, atque docentibus improborum odium imminet, atque ideo corroborandi apostoli fuerant facile perspicientes, si naturam huius rei considerabis. Solent enim, qui mundanis fordibus inhærent, vt licentius voluptates suas persequantur, ad probitatem reducentes acerbius inuadere. Nam & Iudæi, legibus literæ toto animo affixi, reuocantes ad spiritum hostes ducunt, & gentes à cultu creaturarum abduci propter consuetudinem iniquo animo ferunt. Quæ cum ita se habeant, futurum erat, vt tam à Iudæis quam à Gentibus odio discipuli haberentur. Quare monendi fuerunt, ne molestum id putantes, aut morem vniciue gerere studentes, prædicandi libertatem amitterent. Monendi enim sunt homines propter charitatem, hortandique, vt ad veritatem conuertantur, etiam si hac de causa odio nos persecuturi sint. Vnde Paulus de seipso dicebat. Si placere hominibus vellem, Christi seruus non essem: & ad Corinthios, Si enim ego vos contristo, & quis est qui me lætificet, nisi qui contristatur ex me? Pater ergo nõ prodesset, sed adulari auditoribus eum, qui non ad vtilitatem, sed ad voluptatem loquitur. Qui vero saluatoris doctrinam sequitur, saluatori solummodo gratus esse studebit, & odio haberi à viciosis hominibus, spirituales diuitias, nec paruas arbitrabitur. Cum ergo inquit mundi odium vobis opponitur, cum salutaria verba multitudi non feret, non turbabimini si mundi honores penitus contemnetis, si hoc mihi ipsi (qui & dominus & magister sum) accidisse memoria tenebitis, Quod autem Christus odio fuerit mundo, verbis non eger. Sed ipse quoque ait; non potest mundus odisse vos; me autem odit; quia ego testimonium perhibeo de ipso, quod opera eius mala sunt, exemplum igitur etiam in hoc seipsum præbuit. Alibi quoque ait; Beati estis, cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersus vos, mentientes propter me: gaudere in illa die, & exultate; quoniam merces vestra copiosa est in caelis. Sic enim etiã prophetas multo ante vos persecuti sunt. *Si de mundo essetis, &c.* Facile, imo vero iocundum esse ostendit, quod natura sui molestissimū est. Quid enim acerbius, & plerumque damnosius, quam odio haberi? suae tamen id efficitur propter Deum. Et quando gratia pietatis accidit, argumēto est non inhiare rebus cadueis eum, qui odio habetur. Vt enim corporum, ita morum cognatio quædam est: quorum similitudo longe sanguinis vincit cognationes: omne namque animal, simile sibi diligit, vt scribitur, & simili sibi homini homo adheret, sic sanctus cum sancto, & peruersus cum peruerso iocunde conuersantur. Idcirco longe à sancto profanum distinguitur, & mores probi conuersatione improba peruertuntur: alterutri enim suis inhærentes studiis, mores alterius accusant. Quas ob res necesse est, vt studiosus (qui viuendi probitate turpitudinem improborum, collatione morum denudat) minime à viciosis diligatur. Vnde non dolendum, sed gaudendum potius nobis esse, Christus afferit: nõ, etsi detrimentum in rebus caducis multorum odium afferat, maximo tamen apud Deum est emolumentum; imo vero velut qui odio habetur à mundo, extra mundum est: sic qui à mundo diligitur, malis mundi

subiicitur. Efficitur autem à Christo his verbis vt libere & absque odii formidine discipuli prædicatione vtantur, cum nihil dilectioni Dei prædicandum esse doceantur. Non quæro placere hominibus; Paulus ait: si hominibus placerem, Christi seruus non essem. Non enim possunt, qui prauitatem eligunt, Deo placere. Quare, qui Deo seruire vult, ab eo mundum offendi necesse est; maxime cum à fordidis mundi alios reuocare conetur, quod sic amarum est voluptuosis, quem admodum morbo affectis corporibus, quæ utilissima remedia sunt, acerbissima videtur. *Memento sermonis, quem ego dixi vobis, &c.* Cum etiam odio haberi propter Deum, & euangelicam prædicationem; bonum autem iocundum esse ostendit; modo, quod ex odio sequitur, exemplo sui breuiter mitigat, Paratos enim esse iubet ad ferendas persecutiones: quibus increduli eos vexaturi erant. Prædicat autem hæc, & exemplo sui animos roborat; ne maiora desiderantes confundantur: sed quasi necessario domini vestigia sequentes, nihil plus appetant. Futuras autem eminentes persecutiones ideo ostendit, quia non esse maiorem seruum Domino suo confirmat. Vidistis igitur, inquit, atque audistis, quomodo me persecuti sunt: quomodo fatiosa, infrenique oratione dæmoniacum, temulentum, samaritanum, ceteraque huiusmodi me vocabant, & vocant. Sed nunquam ego vices reddidi, nec salubri sermone illos alloqui desui. Quare nec vobis aliter in persecutionibus faciendum est: nec maior quædam conditio querenda. Ita eos superiores omni odio, & omni persecutione reddit. Hæc Hieremias exercitatus vices. Vites enim meæ, inquit, defecerunt me, in maledicentibus mihi. Et Paulus similiter, maledicti benedicimus, inquit, persecutionem patimur, & sustinemus; blasphemamur, & obsecramur. Et certe magni animi, atque probi est, clementer omnia ferre. Nam, qui nullam patriuntur iniuriã, pusillanimes sunt, & huius mundi gloriæ cupidissimi: humile enim contumelia non mordet, & contemptorem mundanæ gloriæ vituperatio non offendit. Quare nõ iniuria, super omnem inanem gloriam mentes apostolorum euehere studet; vt vestigia sua sequentes, dilectionem fratrum non deserant, & semper errantes reducere studeant. *Si me, inquit, persecuti sunt: & vos persecuentur;* iuncta hæc superioribus sunt: iocundas enim potius persecutiones illis facit, recordantibus non aliter dominum suum persecutionibus exagitatam fuisse. Si ergo creator omnium, qui omnia nutu possum, non refrenati persequentium impetum, inquit, sed permisit, vt libere vnusquisque voluntatem suam sequeretur: nonne, quando vos persequentur: ad imitationem meam ferendum est? ita certe. Nam similia pati debetis; si regnat mecum desideratis. Cum vero tertium quoddam addat, si sermone meum seruauerunt & vestrum seruauerunt, æquo animo esse monet, quando sermo docentis contemnitur. Putaret enim quispiam amissum esse prædicationis laborem, si auditoribus non persuasit. Quod ita non est. Nam, qui probe consuluit, & consulere non desinit; fecit quod potuit, & præmio non carebit. Credere autem, aut non credere non in ipso, sed in audientium voluntate positum est. Non ergo in seminando verbo Dei desperare debemus, sed quæ nobis possibilia non sunt diuinæ

maiestati relinquenda sunt. Quod probe figuratulentorum didicimus. Alius enim quinque, alius duo acceperunt, alius vnum. *Qui mercatur, commutationisque dare opera reuocans, in terram domini sui pecuniam obruit.* Et idcirco audiuit, nequam serue, ac piger, oportuit te nummularis talentum meum commendare, & ego veniens cum vsura exegissem. Et certe, quem admodum qui agrum colunt, terram aratro sciunt, semina deponunt, nihil, quod suum est, non faciunt, Dei autem gratiæ relinquunt, vt inde fructus veniat: sic prædicationibus verbum Dei diligenter seminandum est. Vtrum autem fructus sequatur, nec ne, quamuis optandum sit; diuinæ tamen gratiæ relinquendum; præsertim cum agri sterilitas detrimentum agricolis afferat; prædicantes autem laboris, & propositi mercedem amissuri non sint. Quare, quamuis etiam, inquit, sermo vester contemnat, memores tamen, quia meus etiam contemnitur, nolite maiorem vos gloriam querere. Talibus apostolos munuit saluator; quos doctores orbis constituit. Quæ omnia beatus quoque Paulus ad Apostolatam à Christo missus, apprimè seruauit; vos, inquit, prudentes estis in Christo; nos autem fatui propter Christum: nos infirmi; vos autem fortes: nos ignobiles; vos nobiles: vsque in hanc horã esurimus, & sitimus, & nudi sumus. Vides quomodo gloriam mundi calcauerat propter Christum. Robur etiam animi ostendens dicit; quis nos separabit à charitate Christi, tribulatio, an angustia, an fames, an auditas, an periculum, an gladius? Et alibi eadem inquit dicere nec mihi molestum, & vobis tutum. Et ad Galatas, filioli, quos iterũ parturio, quousque Christus in vobis formetur. Vides, cum non admissus primum penitus sermo fuerat, quomodo eadem reuoluerit nequaquam eum pigebat, sed omnem laborem, & dolorem ferebat, quousque Christus in eis formaretur. *Sed hæc omnia facient vobis, &c.* Non aliam ad persequendos apostolos quam nomen Christi futuram impiis causam asserit, hoc enim crimen, & hæc culpa credentibus ab incredulis datur. Sed retributionis spe non incerta, magno cuncta toleranda sunt animo, quæ propter Christi nomen nobis inferuntur: hoc enim solum, vel auditu terribilia, iocunda credentibus reddit. Vnde, cum à Iudeis apostoli celsi fuissent, exhibant (vt scribitur) gaudentes, quia pro nomine Iesu Christi digni habitus sunt contumeliam pati. Idcirco nobis quoque similitere consulebant; nullus vestrum, dicentes, quasi homicida, quasi fur, quasi malignus vexetur; si vero vt Christianus, non confundatur, sed Deum hoc in nomine glorificet. Suaue igitur nimium est periculum, quod pro Christo suscipitur; quando e dilectione Dei procedit. Considerandum autem diligenter est, quomodo etiam hic in vnam se naturam cum patre constringens, ignorari patrem à persecutoribus ait. Qui enim filium vituperat, filium ignorat; & qui filium ignorat, in profecto patrem quoque ignorat, propter identitatem substantiæ. Et contra, qui non ignorat, quid pater re ipsa sit, is filium ignorare non potest, ignorari ergo à persecutoribus patrem, argumentum est, quia in filium delinquant. Verum, quoniam non dicit, patrem meum, sed, *enim, qui misit me:* duplicem persecutorum iniquitatem esse subostendit. Non enim solummodo eum ignorant, ex quo est, nec

huius tantum impietatis damnabuntur; sed ipsam quoque sapientiam, & bonam Dei voluntatem inculant. Nam, cum Deus proprium filium ad suscitandos lapso, ad restituendos corruptos, ad vitam mundo dandam miserit, omnibus illis viribus, huius dispensationis ministris opponere se non dubitarunt. Ita mittendi verbo totum incarnationis mysterium significauit. Qui autem eum, qui misit, ignorauit; simul & Deum ignorauit, & mittendi, id est, incarnationis contemnit mysterium. *Si non venissem, &c.* Dupliciter intelligendum hoc est; nam, si ad gentes, & Iudeos pertinere arbitrabimur, nisi omnibus, dicemus, euangelica esset audita prædicationis, viam infirmitatis, atque salutis vnicuique ostendens: satis firma ratio forsã ad deprecandum impiis hominibus ignorantia esset. Verum, quoniam ad vniuersos doctrinæ huius fama peruenit, quæ ratio satisfactionis relinquatur, aut quibus rebus à peccato iudice veniam peremus, turpiter post veritatis cognitionem viuentes? Sin vero Iudeos solummodo respicere sermo videbitur, qui quamuis sepius Christum audissent, nihilo tamen meliores effecti sunt; hoc modo intelligemus. Spernet, ait, vestram doctrinã, & omni modo vos cruciabit, inquit in vos odio inflammati. Quippe qui nihil aliud criminis vobis dabat: nisi quod me nimium diligatis. In defensionem vero suæ crudelitatis Molem, & Moysi legem vlcisci clamabunt. Quod si ego non venissem, & meliora, perfectioraque, quam Mosaica sint, docuissem, si multis tam signis, quam verbis non ostendissem, tempus iam esse, vt figuræ transeant, & veritas rutilet; si hoc auctoritate Moysi nõ firmassem, cui si credidissent, mihi quoque credidissent, de quo ille scripsit; si prophetarũ testimonio doctrinã, & aduentum meum non approbassem, haberent sane causam tã in me quam contra vos insurgere. Sin vero nihil relictum est, sed omnia dicta, factaque sunt, quibus moneri debeant; nulla sibi tã manifesti peccati relinquatur excusatio: hunc loco heic accommodari oportere sensum contenderim. Cum vero absque veniam suos persequi, & vexari ab illis dicat; mœrorem audiendi minuit, qui facilius iniurias nonnunquam perferunt, quando certiores sunt non impune iniuriantes euasuros: ideo dicitur; mihi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus. Beatus quoque Paulus à pontifice quodam cæsus, hanc habuit consolationem. Quid enim dixit: cædet te Deus, mure dealbate. Humane igitur imbecillitatis hæc etiam cura est; vt credas non vitatorum supplicia iniuriantes. Sed humana pusillanimitate prestantior Dominus, qui, cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur non comminabatur, & cæsus non minatus quidem fuit cædenti, sed clementer admodum, atque mansuete, si male, inquit, locutus sum, testimoniam perhibe de malo: si autem bene, cur me cædis? vera igitur propheta oratio est. Quis in nubibus æquabitur Domino? aut quis Dominum similis erit in filiis Dei? *Qui me oderit, &c.* Impietatis crimen odio habentibus eum inicit. Non enim possunt in patrem non delinquere; qui filium odisse compelluntur: & quem admodum, qui solis radios floccipiunt, solem ipsum omnino vituperant, & qui odore floris aspernantur, florem ipsum contemnunt: eodem modo, qui vniuersum despiciunt, genitorem suum non suscipiunt: non enim possibile

est, non est, inquam, possibile; si germen vituperas, illud abs te laudari, ex quo germen est: idcirco Christus Iudeis dicebat; non posse arborem bonam prauos fructus facere, nec contra. Aut igitur arborem, & fructum eius malum putate, aut contra. Quod enim de altero dicitur, de vtroque dicendum est; nam quæ identitate naturæ vniuntur; eadem laude, aut vituperatione afficiuntur. Propterea, inquit, qui me oderit, odit & patrem meum. Ita certiores nõs facit, identitatem naturæ esse cum patre: vehementerque terret, attendentes audientes, cum ostendat delinquentes in eum, nec eum adorantes, in ipsam patris personam delinquere, qui nullo modo patitur, filium suum secum non adorari. Hæc etiam re confirmatio fieri discipulis, quis non videt? Sed ad hæc illud quoque etiam sublime subapparet, quod modo dicam. Tanta mentis infania nonnulli tenebantur, vt putarent, si saluatori resisterent, legis conditorum Deum non paruo afficere gaudio, Nam Mosaicam litteram defendentes, diligi à patre opinabantur. Hunc igitur illorum tumorem deprimi, orbem terrarum per apostolos docens, contemptum filij in ipsam deitatis naturam ascendere. Non autem, qui Christum tantummodo contemnit, Deum contemnit, verum etiam, qui prædicantes euangelium negligit. Impius ergo ille quoque inuenitur, & delictum eius in ipsum Deum ascendit, qui discipulis Christi, veritatem prædicantibus aduersatur. Nõ enim seipso, sed Deum verum, & Dominum, nostrum Iesum Christum magna cura, & studio prædicant. *Si ergo non fecissent in eis, &c.* Nullam satisfactionis rationem, nullam veniam relinquunt Iudeis, per hæc etiam demonstrat. Nihil enim prætermisissimum, quod possent ad fidem adduci: nam, & verbis, monuit, & miraculis (quæ nullas vnquam sanctorum tanta fecit) cum potestate ad fidem traheret: illi autem tantum à diligendo eum aberant, vt etiam odio persequerentur. Quomodo igitur acerba supplicia eis non imminerent? Melius sane illis esset, si neque doctrinam eius audissent, nec tam miranda signa vidissent, fortassis enim hæc de causa verisimilem quandam excusationem inuenissent. Nunc autem cum dicitur, qui nec prophetarum prædicatione, nec Christi doctrina, vel miraculis persuasi sunt; quod quoque peius est: tam filium, quam patrem odisse inuenitur. Nam, cum doctrinam patris per filium eius prophetarum non receperint, & miraculis, quæ non ab alio, quam à Deo fieri poterant, aperte detrahantur, non aduersus naturam Dei fecisse compinguntur, ingratitude ergo magno crimine puniuntur; saluatoris prædicatione spernentes, & præclara facinora, quæ à patre per filium gerebantur, non admirantes. Adimpletus igitur sermo legis eorum est: Scribitur enim, *quia oderunt me gratis, &c.* in Psalmis; iniusto me, inquit, odio oderunt. Quam enim causam odij habuerunt, nunquam dicere quisquam poterit. Quid enim odio dignum fecit ab interitu eripuit, à diaboli tyrannide liberauit, peccati vires extinxit, à seruitute humanum genus ad adoptionem filiorum Dei adduxit, spiritus sancti participes homines fecit, calum nobis in domicilium largitus est. Quomodo ergo non dico odio non habendus, sed iugi ab hominibus oratione laudandus non est? Sed nihil horum mouere Iudeos potest, gratis enim oderunt, quem

Gal. 1.

Hier. 10.

1. Cor. 4.

Math. 7.

1. Cor. 1.

1. Tim. 2.

Phil. 1.

Gal. 1.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

Math. 7.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

1. Tim. 2.

quem admirari, & amare summopere debent. Quam ingratitudinem eorum quamvis Dominus praeviderit, ac per Prophetas futuram praedixerit, clementiam tamen sua vsus, omni pacto illis consuluit. Discunt igitur etiam hinc discipuli clementer tractare iniuriantes exemplo Christi, in quo primo omne bonum est, deinde ad nos ex eo deriuatur.

BEDAE VENERABILIS

presbyteri superioris Euang. expositio.

Ex comment. in Ioan.

Hac mando vobis, vt diligatis inimicem. Ac per hoc intelligere debemus, hunc esse fructum nostrum de quo ait; Ego vos elegi vt eatis, & fructu afferatis, & fructus vester maneat, & quod adiunxit; Vt quodcumque petieritis patrem in nomine meo, det vobis; tunc vtiq; dabit nobis, si diligamus inimicem: cum & hoc ipsum ipse dederit nobis, qui nos elegit non habentes fructum, quia non eum nos elegeramus. De fructu itaque nobis mandans, Hac mando, inquit, vobis vt diligatis inimicem. Vnde & Apostolus Paulus cum contra opera carnis commendare fructum spiritus veller, a capite hoc posuit. Fructus, inquit, spiritus est caritas, ac deinde caetera tanquam ex isto capite exorta, & religata contextuit. Merito itaque magister bonus dilectionem sic sepe commendat, tanquam sola praecipienda sit; sine qua non possunt prodesset caetera bona, & que non potest haberi sine caeteris bonis, quibus homo efficitur bonus. Pro hac autem dilectione patienter debemus etiam odia mundi sustinere. Necessse est enim vt nos oderit, quos cernit nolle quod diligit. Sed plurimum nos de seipso dominus consolatur, qui eum dixisset; Hac mando vobis, vt diligatis inimicem, adiecit atque ait; Si mundus vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio habuit. Cur ergo se membrum supra verticem extollit? Recusans esse in corpore, si non vis odium mundi sustinere cum capite. Si de mundo, inquit, essetis, mundus quod suum erat diligeret. Vniuersae itaque hoc dicit Ecclesie, quam plerumque etiam ipsam mundi nomine appellat, sicut illud est; Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, itemque illud; Non venit filius hominis vt iudicet mundum, sed vt saluet mundum per ipsum; & in Epistola sua Ioannes ait; Ad uocatum habemus ad patrem, Iesum Christum iustum: & ipse est propitiatus peccatorum nostrorum; non tantum nostrorum, sed & totius mundi. Totus ergo mundus ecclesia est; & totus mundus odit ecclesiam. Mundus igitur odit mundum, inimicus reconciliandi, damnatus saluatum, deum in mundum. Sed iste mundus, quem Dominus in Christo reconciliat sibi, & qui per Christum saluatur, & cui per Christum peccatum omnino donatur, de mundo electus est inimicus, damnatus, contaminatus. Ex eadem quippe massa, quae tota in Adam perierit, sunt vasa misericordiae, in quibus est mundus pertinens ad reconciliationem; quem mundus odit ex eadem massa pertinens ad vasa irae, quae perfecta sunt in perditionem. Denique cum dixisset; Si de mundo essetis, mundus quod suum esset diligeret, & continuo subiicit; Quia vero de mundo non estis, sed ego elegi, & v. Ergo & ipsi inderant, vnde vt non essent; electi sunt inde, non

Galat. 5.

1. Cor. 5. Ioan. 3. 1. Ioan. 1.

Rom. 9.

meritis suis, quorum nulla bona praecesserant opera: non natura, quae tota fuerat per liberum arbitrium in ipsa radice vitata: sed gratuita, hoc est, vera gratia. Qui enim de mundo mundum elegit, fecit quod eligeret, non inuenit: quia reliquiae per electionem gratiae saluae factae sunt. Si autem gratia, inquit, iam non ex operibus, alioqui gratia iam non est gratia. Si autem quaeratur quomodo se diligit mundus perditionis, qui odit mundum redemptio: diligit se vtiq; falsa dilectione, non vera: proinde falso se diligit, & vere odit. Qui enim diligit iniquitatem, odit animam suam. Sed diligit se dicitur, quoniam iniquitatem qua iniquus est diligit. Et rursum odisse se dicitur, quoniam quod ei nocet, hoc diligit. Odit ergo in se naturam, diligit vitium. Odit quod factus est per Dei bonitatem, diligit, quod in eo factum est per liberam voluntatem. Vnde nos quoque illum diligit & prohibemur, si recte intelligamus, & iubemur. Prohibemur scilicet vbi nobis dicitur: Nolite diligere mundum. Iubemur autem vbi nobis dicitur: Diligite inimicos vestros. Ipsi sunt enim mundus, qui nos odit. Ergo prohibemur diligere in illo, quod ipse diligit in seipso: & iubemur diligere in illo, quod ipse odit in seipso. Vitium quippe in illo diligitur prohibemur, iubemurque diligitur naturam, cum ipse in se diligit vitium, oderitque naturam: vt nos eum & diligamus, & oderimus recte: cum se ipse diligit oderitque peruersae. Memores, inquit, sermonis mei, quem ego dixi vobis, &c. Manifestum est igitur illum seruum, qui non manet in domo in aeternum, illum pertinentem ad timorem, quem foras caritas mittit, esse intelligendum vbi dictum est: iam non dico vos seruos. Hic autem vbi dicitur: Non est seruus maior Domino suo: si me persecuti sunt, & vos persequantur: illum significari seruum pertinentem ad timorem castum, qui permanet in seculum seculi: Hic enim seruus est auditorus: Euge, serue bone, intra in gaudium Domini tui. Sed haec omnia, inquit, faciunt vobis propter nomen meum: quia ne cuius eum qui me misit. Quae, omnia faciunt, nisi quae dixit, odio habebunt scilicet, & persequantur sermonem, quem contemnunt: quoniam si sermonem seruauerint eorum, nec tamen odissent eos, neque persequerentur, vel etiam si odissent, nec tamen persequerentur, non omnia facerent: Haec autem omnia faciunt vobis, inquit, propter nomen meum. Quid est aliud dicere, quam, me in vobis odio habebunt: me in vobis persequantur: & sermonem vestrum, quia meus est, ideo non seruabunt? Haec enim omnia faciunt vobis propter nomen meum: non vestrum, sed, meum. Tanto igitur miseres, qui propter hoc nomen ista faciunt, quanto beatores, qui propter hoc nomen ista patiuntur: sicut ipse alio loco dicit, Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Hoc est enim propter me, vel propter nomen meum. Si eo modo intelligamus dictum: Haec omnia faciunt vobis propter nomen meum, totum referatur ad iustos, tanquam dictum: Haec omnia patiemini ab eis. Si autem, propter nomen meum, sic accipitur, tanquam diceret, propter nomen meum, quod in vobis oderunt: ita potest accipi, & propter iustitiam, quam in vobis oderunt. Ac per hoc & boni cum persecutionem faciunt malis, possunt recte dici & propter iustitiam facere, quam diligendo persequuntur malos: & propter iniquitatem, quam oderunt in ipsis malis.

1. Cor. 13.

Rom. 2.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

Ita ergo & ipsi mali possunt dici pati, & propter iniquitatem; quae in illis punitur: & propter iustitiam, quae in eorum poena exercetur. Item quaeritur, si etiam mali faciunt persecutionem malis, sicut impij Reges, & iudices, cum essent persecutores piorum, & vtiq; homicidas, & adulteros, & quoscunque maleficos, quos contra Reges publicas fecisse cognoscerent, puniebant: quomodo intelligendum est, quod ait Dominus: Si de mundo essetis, mundus quod suum est diligeret? Neque enim quos punit, diligit mundus, a quo videmus supra dicta scelerum genera plerumque puniri: nisi quia mundus est in eis, a quibus talia scelera puniuntur: mundus & in eis, a quibus talia scelera diligitur. Mundus itaque ille, qui intelligitur in malis, atque impijs, & odit, quod suum est, ex ea parte hominum, qua sceleratis nocet: & diligit quod suum est, ex ea parte hominum qua eisdem ipsis consceleratis fauet. Ergo mundus, qui me misit. Hoc secundum eam scientiam dictum intelligendum est, de qua & alibi scriptum est: Scire autem te, sensus est consummatus. Hac quippe scientia qui sciunt patrem, a quo missus est Christus, nullo modo persequuntur eos, quos colligit Christus: quia & ipsi cum eis colliguntur a Christo. Si non venissem, & locutus eis fuisset, peccatum non haberent. Iudaeos ostendit expressius. De his ergo & illa dicebat. Iudaei ergo persecuti sunt Christum, quod euidentissime indicat Euangelium. Iudaeis locutus est Christus, non alijs Gentibus. In eis ergo voluit intelligi mundum, qui odit Christum, & Discipulos eius. Immo vero non in his solis, sed hos quoque ad eundem mundum pertinere monstrauit. Quid ergo? Si non venissem, peccatum non haberent? Nunquid sine peccato erant Iudaei, ante quam Christus ad eos in carne venisset? Quis hoc vel stultissimus dixerit? Sed magnum quoddam peccatum, non omne peccatum, quasi sub generali nomine vult intelligi. Hoc est enim peccatum, quo tenentur cuncta peccata: quod vnusquisque si non habeat, dimittuntur ei cuncta peccata. Hoc est autem, quia non crediderunt in Christum, qui propterea venit, vt credatur in eum. Hoc peccatum, si non venisset, non vtiq; haberent. Aduentus quippe eius quantum credentibus salutaris, tantum non credentibus exitibilis factus est. Sed adiunxit atque ait: Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Potest mouere quaerentes, vt habent, ad quos non venit Christus, nec locutus est eis, habeant excusationem de peccato suo. Si enim non habent, cur dictum est, propterea istos non habere: quia venit, & locutus est eis? Si autem habent, vtrum ad hoc habeant, vt a poenis alienentur, aut vt minus puniantur? Ad haec iniquitatis pro meo capti, Domino dante, respondeo, habere illos excusationem, non de omni peccato suo, sed de hoc peccato: quia in Christum non crediderunt, ad quos non venit, & quibus non est locutus: sed non in eo sunt numero, ad quos in discipulis venit, & quibus per discipulos est locutus, quod & tunc facit. Nam per Ecclesiam suam venit ad gentes, & per ecclesiam suam loquitur gentibus. Ad hoc enim pertinet quod ait; Qui vos recipit, me recipit: & qui vos spernit, me spernit.

1. Cor. 13.

Rom. 2.

3. Reg. 17.

4. Reg. 4.

Luc. 9.

Marc. 8.

Math. 14.

Ioan. 2.

Exo. 7. 8.

9. & deim.

Exo. 14.

Exo. 16.

1. Ioan. 3.

1. Ioan. 3.

1. Ioan. 3.

1. Ioan. 3.

1. Ioan. 3.

An vultis, inquit Apostolus Paulus, experimentum accipere eius qui in me loquitur? Restat inquire, vtrum ii, qui prius quam Christus in ecclesia veniret ad gentes, & prius quam euangelium eius audirent, vitae huius sine praesenti suae, seu praesentium, possint habere hanc excusationem. Possunt plane: sed non ideo possunt effugere damnationem. Quicunque enim sine lege peccauerit, sine lege peribant: & quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Isti certe, ad quos venit & quibus locutus est Christus, non habent de magno infidelitatis peccato illam excusationem, qua possent dicere; Non vidimus, non audiuimus: siue non acceptaretur ista excusatio ab illo, cuius inscrutabilia sunt iudicia, siue acceptaretur: & si non ab omni damnatione liberarentur, certe aliquanto leuius damnarentur. Audistis dominum dicentem; Qui me odit, & patrem meum odit. qui superius dixerat; Haec facient vobis, quia nesciunt eum, qui misit me. Si interrogarentur Iudaei, vtrum diligerent Deum, quid se aliud quam diligit responderent, nec ex animo mentientes sed errando potius opinantes? Quomodo enim diligerent patrem veritatis, qui haberent odio veritatem? Nolunt enim sua facta damnari: & hoc habet veritas, vt talia facta damnentur. Tantum igitur oderunt veritatem, quantum oderunt suas poenas, quas talibus irrogat veritas. Nesciunt autem illam esse veritatem, quae tales quales ipsi sunt damnat. Oderunt ergo, quae nesciunt: & cum illam oderunt, profecto & eum, de quo nata est, nisi odisse non possunt. Ac per hoc quia veritatem, qua iudicante, damnantur, de patre Deo natam nesciunt, vtiq; etiam ipsum nesciunt & oderunt. Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent. Peccatura illud, scilicet magnum, de quo & superius ait; Si non venissem, & locutus eis fuisset, peccatum non haberent. Hoc est peccatum, quod in eum loquentem, & operantem non crediderunt. Hoc peccatum, quo in eum non crediderunt, ideo sic commemoratur, quia ipso peccato tenentur & caetera. hoc enim si non haberent, & in eum crederent, dimitterentur & caetera. Sed quid est hoc, cum dixisset; Si opera non fecissem in eis, mox addidit, quae nemo alius fecit? Nulla quippe in operibus Christi videntur esse maiora, quae fuscitatio mortuorum: quod scimus etiam antiquos fecisse prophetas. Fecit enim Helias, fecit Heliseus & cum in hac carne viueret, & cum in suo monumento sepultus iaceret. Fecit tamen aliqua Christus, quae nemo alius fecit, quod quinq; millia hominum de quinq; & quatuor millia de septem panibus pauit: quod super aquas ambulauit, & Petro vt hoc faceret praestitit: quod aqua mutauit in vinum: quod aperuit oculos caeci nati, & alia multa, quae comemorare longum est. Sed respondeatur a nobis & alios fecisse quae ipse non fecit, & quae nemo alius fecit. Quis enim nisi Moyses Aegyptios plagis tot tantisque percussit? diuiso mari populū duxit: manna de celo esuriētibus impetrauit: aqua de petra sitiētibus fudit? Quis nisi Iesus Naue populo transitorio Iordanis fluenta diuisit? & currentē solē emissa ad dominū oratione frānauit, & fixit? Quis praeter Salon propter suam strim maxilla mortui asini exundante satiatus est? Quis praeter Heliam curru igneo in alta subuectus est? Quis praeter viros, Anania, Azaria, Misaellem in flammis ardentibus, & non vrentibus deambulauit

1. Cor. 13.

Rom. 2.

3. Reg. 17.

4. Reg. 4.

Luc. 9.

Marc. 8.

Math. 14.

Ioan. 2.

Exo. 7. 8.

9. & deim.

Exo. 14.

Exo. 16.

1. Ioan. 3.

1. Ioan. 3.

1. Ioan. 3.

1. Ioan. 3.

1. Ioan. 3.

INCERTI CIVIS DAM

*sub nomine Eusebij Episc. Emisseni in
superius Euang. Homil.*

Marc. 1.

bulavit illæsus: Præterea cætera: quoniam hæc factis esse arbitror, quibus demonstratur & alios sanctos quædam opera miranda fecisse, quæ nemo alius fecit. Sed qui tam multa vitia, & malas valetudines, vexationesque mortalium tanta potestate sanavit, nullus omnino legitur antiquorum. Ut enim taceatur, quos iubendo sicut occurrerant, saluos singulos fecit: Marcus euangelista quodam loco ait, Vespere autem facto, cum sol occidisset, afferebant ei omnes male habentes, & dæmonia habentes: & erat omnis civitas congregata ad ianam: & curavit multos qui vexabantur variis languoribus: & dæmonia multa eiciebat. Id autem cum commemorasset Mathæus, etiam testimonium propheticum addidit dicens; Ut adimpleatur quod dictum est per Esaiam prophetam dicentem; Ipse infirmitates nostras accipit, & ægrotationes portavit. Item alio loco dicit Marcus: Et quocunque introibat, in vicos, vel in villas, aut in civitatem, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, ut vel simbrâ vestimenti eius tangerent: & quotquot tangebant eum, salvi fiebant. Hæc nemo alius fecit in eis, Sic enim est intelligendum: quod ait, in eis, non inter eos, vel coram eis, sed prorsus in eis, quia sanavit eos. Hæc quippe intelligi voluit, quæ nõ solum faceret admirationem, verum etiam manifestam conferret salutem, pro quibus beneficiis utique amorem non odium retribuere debuerunt. Omnia quidem cæterorum miracula superat, quod est natus ex virgine, matrisque integritatem solus prorsus nec conceptus violare, nec natus. Sed hoc nec coram eis factum est, nec in eis. Ad cognoscendam quippe huius miraculi veritatem, nõ communi cum eis aspectu, sed discreto ab eis discipulatu apostoli peruenient. Iam vero illud, quod die tertio in carne, in qua occisus fuerat, de sepulchro se reddidit vivum, & nunquam deinde moriturus cum illa ascendit in cælum, superat etiam cuncta quæ fecit. Sed neque hoc factum est in Iudæis, neque coram eis: & nondum hoc fecerat quando dicebat; Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit. Nimirum ergo illa sunt, quæ in eorum valetudinibus tanta miracula salutis ostendit, quanta illis antea nemo donavit. hæc enim viderunt: & hoc eis exprobrans adiunxit, & dicit, Nunc autem & viderunt, & oderunt & me & patrem meum: sed ut impleatur sermo qui in lege eorum, &c. Eorū legem dicit, non ab ipsis inuentam, sed ipsis datam: sicut dicimus panem nostrum quotidianum, quem tamen à Deo petimus, addendo, da nobis. Gratis autem odit, qui nullum ex odio commodum querit vel incommodum fugit. Sic oderunt Deum impij, sic diligunt iusti, hoc est gratis, ut alia præter illum non expectent bona quoniam ipse erit in omnibus omnia. Quisquis vero alius attenderit Christum dicentem; Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, inuenit ipsum fecisse, si quispiam Dei homo tale aliquid fecit. Potest quippe ipse cuncta per seipsum, nemo autem potest aliquid sine ipso. Christus namque cum patre & spiritu sancto, non tres dij, sed vnus Deus: de quo scriptum est, Benedictus dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus. Nemo ergo alius fecit quæcumque in eis opera fecit: quoniam quisquis alius homo aliquid operum fecit, ipso faciente fecit: hæc autem ipse non illis facientibus fecit,

Math. 8.
Esa. 53.

Marc. 6.

Math. 6.

Colo. 3.

Esa. 71.

Hæc quando vobis, &c. Magna est virtus charitatis, quæ toties discipulis à Domino commendatur. Qui hoc vnum mandatum custodit, legem & prophetas adimplevit. De hoc enim per prophetam dicitur: Quia verbum abbreviatum faciet Dominus super terram. Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Nolite (inquit) mirari, si mundi amatores vos persecuntur & perdere nituntur: sed potius scitote, & memores estote, quia me priorem vobis, quia me omnium hominum maiorem & Dominum, non solum odio habuerint, verum etiam occiderint. Si de mundo fuissetis, mundus quod sum erat diligeret. Quomodo enim de mundo non sunt, qui de hominibus nati sunt, & de terra facti sunt? Fuerunt, inquam, de mundo, sed iam nunc non erant de mundo: quia nullum amorem habebant in gloria & voluptate mundi. Vnde subditur: Quia vobis de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Nõ enim dixit, Quia de mundo non fuissetis, sed potius quia de mudo non estis: quoniam & si tunc de mundi huius amatores non erant, de mundo tamen assumpti & electi erant: Et idcirco mundus, id est, mundi amatores eos non diligebant, quia sibi operibusque suis contrarios esse videbant. Vnde & de saluatore nostro dicebat: Venite & interficiamini iustum: quoniam contrarius est operibus nostris. Memoretote sermonis mei, quem ego dixi vobis: Nõ est seruus maior Domino suo. Hoc autem ad quid dixerit, audiatur. Sime (inquit) persequuti sunt, & vos persequentur: Si sermonem meum seruauerint, & vestrum seruabunt. Nec in vobis fieri dubitatis, quod in me fieri videris. Sed hæc omnia facient vobis, non propter vos, sed propter nomen meum, quod prædicabitur à vobis. Et hoc idem, quia nescierunt eum, qui misit me. Si enim scirent patrem, scirent & filium cuius est pater. Sed quare nesciunt? quia scire nolunt. Scire autem, credere est. Venit ad eos, locutus est eis, scripturas aperuit, veritatem reuelauit, signa multa & inaudita miracula fecit, & tamen credere noluerunt. Nulla igitur eis est excusatio. Hoc est, quod ait: Si non venissem, & locutus esis fuissetem, &c. Quid est hoc, si non venissem, peccatum non haberent: Ergo non habebant Iudæi peccatum, priusquam veniret ille, qui venit peccata tollere? Habebant quidem peccata: hoc tamen peccatum non habuissent, si Christus non venisset. Non enim de quolibet peccato hoc debet intelligi, sed de peccato infidelitatis, quod in Christum credere noluerunt, quod cum oderunt & occiderunt. Vnde & subditur: Qui me odit, & patrem meum odit. Non parum igitur & leue videatur eis qui me oderunt, quia simul mecum & patrem oderunt. Ergo enim & pater vnum sumus. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Hoc enim Iudæis solum sufficere debuit, quod Dei filium se esse dicebat, & tanta miracula faciebat. Quæ utique facere non possent, si mentiretur. Nunc autem & viderunt, & oderunt & me, & patrem meum. Sed dicit aliquis: Quid igitur ad eos, si idem hoc Iudæi fecerunt, ut sermo legis adimpleretur? Multum quidem: eorum enim iniquitas

quitas fuit causa, ut hoc de eis propheta prædiceret. Quod si ille non prædixisset, tamen nihilominus euemisset. Quamuis igitur quod ille prædixit, non euemire non potuit: non tamen propheticus sermo, sed eorum iniquitas huius tanti mali causa fuit. Considerate verò, fratres mei, quanta de ratione sanctos Apostolos honorare debeamus, quos ipse Dominus iam non seruos, sed amicos vocat. De quibus ipse ait: Quia non sunt de hoc mundo, sed de mundo electi, mundum vicerunt cum principe mundi. Quibus ipsa testimonium perhibet, dicens: Vos estis sal terra, vos estis lux mundi. Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis. Isti sunt illi duo, decem, quorum affluentia omnis terra sanatur. Venit (inquit) Moyses populus in Elim, ubi erant duodecim fontes aquarum. O quantum fons iste est, qui hæc scripsit beatus Iohannes Euangelista. Isti sunt duodecim horas diei, & duodecim portæ cælestis Hierusalem: de quibus dicitur: Ab oriente portæ tres, ab occidente portæ tres, à meridie portæ tres, ab aquilone portæ tres. De quibus Propheta ait: Diligite Dominum portas Sion super omnia tabernacula Iacob. Et reuera magis diligite solas Ecclesiæ portas, quæ omnia ædificia synagogarum. Isti sunt lapides vivi, qui voluntur super terram. Qui positi in rationali summi pontificis, etiam sine voce docent, & prædicant. Prædicant enim non clamando, sed significando. Hos semper in pectore habere debemus, quibus corda nostra & instruantur, & muniantur. Ad hos totus populus respiciat, & quid significem diligenter inquirat. Isti sunt fundamentum, turre, & columnæ Ecclesiæ. Isti montes, qui exultauerunt ut arietes. Isti cædri Libani, isti cerui qui venenum non timebunt, & serpentem interficient. Isti galli in nocte cantantes, & leones saeuientes, qui succubis renibus & fortissimi bestiarum, ad nullius timebunt occusum. Sed quid dicam? Isti sunt cæli, qui enarrant gloriam Dei.

THEOPHYLACTI EPI-
scopi Bulgariens. superioris Euang.
expositio.

Hæc mando vobis, &c. ut ne opinentur Apostoli, quod Dominus approbrans proferat eis, quod animam suam pro illis ponat, & quod electi sint, ideo dixit, Hæc mando vobis, non ut exprobretem, neque ut de bono quodam opere arroganter loquar, sed ut animas vestras firmiores faciam in charitate mutua: idcirco enunero meæ erga vos charitatis opera. Hæc enim mudo vobis, ut diligatis inuicem. Quia autem res ardua, & valde molesta est, persecutionem pati, & odio haberi, consolatur eos, dicens; Et vos odio habent, nihil nouum est: nam & me primum odio habuerunt, atque ita quia hoc commune mecum habetis, ut odio habeamini, sit vobis magno consolationis loco. Subdit autem & alium consolandi modum consolationem maxime. Propterea dicit, oportebat vos merore affici, si mundus vos nõ haberet odio. Mundus, hoc est, mali homines. Ex eo enim quod non haberemini odio, ostenderetur, quod & ipsi illorum malitia, & iniquitati communicaretis: nunc autem, quia odio vos habent mali, gaudeat. Nam propter virtutem vestram vos ode-

runt. Alioquin, si non essetis virtute præditi, mundus, quod suum est, amaret. Quia autem ego vos elegi de mundo iniquitatis, propterea odio vos habet mundus, ut eos, qui operibus suis non communicant. Memoretote sermonis mei, quem ego, &c. Hoc, quod superius dixit, id nunc dilatans, maiorem illis consolationem affert, dicit enim; Memores sitis sermonis mei, quod non sit seruus maior domino suo. Igitur neque vos me maiores. Videte igitur, quo pacto me vbi sunt. Si persequuti fuerint dominum, & vos seruos multo magis, si nõ nõ persequuti fuissetis, sed meum seruum maior seruassetis, & vestrum seruaturi essent: id quod non fiet. Neque enim meum, neque vestrum seruabunt, sed omnia hæc vobis facient propter me: atque ita si diligetis me, sustineatis utique propter me, quæ diligitis, ut dicitis. Sed & aliter consolatur, quia iniuria afficiunt & eum qui me iussit: itaque si nihil aliud, certe hoc sit vobis in consolatione, quod ipsi & vestri, & mei, & Dei sint inimici. Si non venissem, &c. Num autem iuste, inquit, hæc faciunt, & odio habent, & me, & patrem meum, & vos? Num propterea, quæ dixi, vel feci, hanc mentem insuper sperant? Non, inquit: Peccatum enim hoc condonabile est. Nunquid enim non venissem, & docui? Si non venissem, si non fuisset loquutus, potuissent dicere, non audiuimus: nunc autem prætextu eorum malitia, dein quia nihil aliud prætextebant in omnibus, quam quod propter patrem vlciscantur: (sic enim dicunt, homo hio non est à Deo, & similia) idcirco subdit, Qui me odit, & patrem meum odio habet. Atque ita nihil tale relictu est eis in excusationem. Non solum autem doctrinam exhibui, sed & opera adieci, quæ nulla alius, ut est miraculum de cæco, miraculum de Lazaro, & alia similiter. Quam igitur habebunt excusationem? doctrinam sermonum præbui, adieci & opera, sicut & Moses præcepit illi, obediendum mandans, qui & signa faceret, & pietatem doceret, nunc autem viderunt talia opera, & nihilominus me, atque patrem odio habuerunt, deinde subdit & prophetam testem, Oderunt me gratis. Nam propter solam malitiam & nullam aliam causam natum est hoc odium. Legem autem non solum libros Moysi, sed & prophetarum (ut supra dixi) nominauit. Igitur David spiritu prædicit qualis futura esset illorum malitia, & ut ipsi malitiam à propheta impleuerunt, & prophetiam veram esse comprobauerunt.

EVTYMIH ZIGABONI
superioris Euang. expositio.

Hæc annuntio vobis, ut diligatis vos inuicem. Hæc loquor vobis, pura, quod morior pro vobis, & quod ego ad amicitiam vestram accurri, non improprians, sed incitans vos ad mutuan inter vos dilectionem. Quia vero turbabantur tanquam iam ab omnibus Iudæis odio habiti, deinceps consolatur etiam eorum tristitiam. Si mundus vos odit, scitote, quod me priusquam vos odio habuerit. Mundum dicit malos Iudæos. Sit, inquit, vobis in consolatione, quod ego, priusquam vos, fuerim odio habitus: & gaudete magis, quia mecum in odio malorum communicatis. Deinde aliam quoque ponit consolationem: quod si è numero malorum essent, mali utique eos diligenter. Si de mudo essetis, Bibl. Hom. tom. 4. Cccc

Sup. 13. Math. 10.

mundus, quod suum esset diligere, Quod suum esset, hoc est, sibi simile: gaudet nanque simili simile. Quia vero de mundo non estis, &c. Itaque odio haberi vos a malis, demonstratio est virtutis, quemadmodum etiam a talibus amari, signum est malitiae, Quia vero abiectionem eorum mentem erexit: rursus ipsos ab iis, que contra se fiebant consolatur. Memoretis sermones, quem ego dixi vobis. Et quis sit ille sermo adverte. Non est sermo maior domino suo: Nam hunc sermonem in precedentibus dixit eis: nec id semel, sed variis in locis. Ait ergo; Non estis vos me meliores. Si me persequuti sunt, & vos persequantur. Consequens enim est, ut, si mei estis discipuli, bono sitis animo ad similia cum preceptore sufferenda; & per vestigia me sequendum. Si sermonem meum seruauerunt, & vestrum seruabunt. Neque grauius feratis, quod vos persequantur, aut quod vestros contempnat sermones: que enim in me ostenderunt, hec etiam in vos ostendent: & sufficit, inquit, seruo, ut sit sicut dominus eius. Sed hec omnia facient vobis propter nomen meum. Hec omnia: puta persequentes, & sermonem vestrum non seruantes. Si ergo diligitis me, gaudebitis omnino, quia hec propter me patimini, quia & ego propter vos: & vos quidem pro Domino, ego vero pro seruis. Deinde ponit & aliam consolationem. Quia non nouerunt eum, qui misit me. Quia contempnunt eum, qui me amandauit, hoc est, patrem quoque contumelia afficiunt: Gaudete itaque nobiscum affectu contumelia. Post hoc ludizos omni priuat venia, quod de industria per-

peram operati sint, taliaque perpetraverint. Si non venissem, & loquutus fuisset eis, &c. Si non docuissem eos, peccatum non haberent persequeudo, ac contumelia afficiendo & me, & vos; qui mei estis, ut pote non dicentem quis essem, nec id a scripturis ostendentem. Qui me odit, is & patrem meum odit. Explicat, & auget peccatum illorum dicens, quod filij iniuria, patris est iniuria. Postquam autem dixit de doctrina sua, dicit etiam de signis suis. Si opera non fecissem inter eos, quia nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et vere ipsi testes erant dicentes, Nunquam apparuit sic in Israel, Malitiaque similia. Nunc autem, & viderunt. Huiusmodi opera. Et oderunt, & me & patrem meum. Superius nanque dixit, Qui me odit, is & patrem meum odit. Et rursus alibi; Qui non honorat filium, non honorat patrem, qui misit illum. Sed ut compleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est, oderunt me gratis. Etiam hic dicto, ut non est casualis, sed futuri significatiua, quod futurum sit, ut hic sermo compleatur. Legem vero dicit librum psalmodum in quo scriptum est, Et sermonibus odij circueuderunt me, & oppugnaverunt me gratis, siue frustra absque ratione, propter suam malitiam. Ne autem dicant Apostoli; Si te persequuti sunt, & sermonem tuum non seruauerunt: si quom talia edocti sunt, taliaque viderunt, nihil illis profuit: si te, & patrem tuum oderunt: similia quoque aduersum nos demonstrabunt: quam igitur ob causam ad tales nos mittis: inducit consolationem dicens, quod spiritus sanctus cooperabitur illis.

IN VIGILIA OMNIUM SANCTORVM.

Euang. Luc. 6. Descendens Iesus de monte, &c.

Require infra Tomo eodem in communi plurimorum Martyrum.

IN FESTO OMNIUM SANCTORVM.

MATTH. 5.

Nillo tempore: Videns Iesus turbas ^a ascendit in montem: Et ^b cum ^c sedisset, ^d accesserunt ad eum discipuli eius, Et ^e aperiens ^f os suum, ^g docebat eos, dicens: Beati ^h & pauperes ⁱ spiritu: quoniam ipsorum est ^k regnum

^a Quasi multitudinem vitans ut solis discipulis loqueretur. ^b Dignitas magister j notatur. Sessio est incarnatio in qua docet. ^c Vt ea: i per filium interius. ^d Hec circumloquutio longiorem promittit sermonem. ^e Significat se multa & magna didicim. Theaurum sapientie aperit, ut bona diuidat suis. Oris apertio mysteriorum que in prophetis est reueratio. ^f Non tantum verbo, sed intus in corde scribendo ut Deus nunc verus homo qui prius aperuit ota prophetarum. ^g Humiles Deum timentes. Vnde bene incipit quia initium sapientie, timor domini. ^h Superbia est initium peccati qua petitur regnum terre, hic regnum caelorum. ⁱ Voluntate. ^j In spe, que beatorum facit.

pauperibus conuenienter in presenti promittuntur diuitie caelestes. I sine asperitate mentis & sine liuore. m Viuentium pro stabilitate & soliditate. n Pro peccatis suis, & aliorum spreto mundo, mundo desiderio caelorum. o Spiritu paraclitico de aeterna laetitia. Propter consolationem, beati. p Esurientes iustitiae spiritui fortitudinis sulcitur. q Ne in via lassescant, quoniam ipsi consolabuntur. Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati qui misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum caelorum. Beati estis, cum maledixerint vobis homines, & a persequuti vos fuerint: & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me. Gaudete, & exultate: quoniam merces vestra copiosa est in caelis.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euang.

Videns autem Ie. Huic rei consentit Lucas dicens: Factum est autem in illis diebus exiit in montem orare: & erat pernoctans in oratione Dei: & cum dies factus esset vocauit discipulos & elegit xij. ex ipsis quos & apostolos nominauit. Sed Lucas dicit post descensum de monte in loco campestri eundem sermonem turbis praedicasse stado, quae Matth. dicit habitum in monte discipulis sedendo. Potuit autem esse ut in monte xij. eligeret, quod Matthaeus tacet, Lucas dicit & electis sermonem illum tunc haberet quem Matthaeus dicit, Lucas praeterit. Et postquam descendit: & alterum sermonem similem turbis faceret quem Matthaeus tacet, Lucas dicit. Vel potuit dominus primo esse cum solis discipulis in eminentia montis, quando ex eis, xij. elegit, deinde cum eis descendisse in aliquam aequalitatem, quae tamen esset in monte, & multas turbas capere posset, & ibi stesisse donec turbae congregarentur; & post cum sedisset, propius discipulos venisse: & ita illis & caeteris vnum sermonem habuisse: quem dicit Matthaeus & Lucas diuerso narrandi ordine, sed eadem rerum veritate Turba quae sequebatur non ascendit. Vnde alius sermo eis sit in campestri. Non enim omnes omnia possunt: quod verius putatur, quamuis idem vtriusque similiter possit videri factus. Ascendit. Doces suos ascendere nec in turba remanere, altiorem docturus iustitiam quam illam quae est scribarum & Pharisaeorum. Ascendit ipse mons in montem, ut altiora virtutum culmina doceret, & ecclesiam supra quam sedet, praedicans praecipuum domini sublimius erigendam ostenderet, quam eadem doctrina vsque ad finem seculi plenius erudiret. Apostolos praecipuum abducit, ut a monte prius suscipiant montes pacem populo. Se. Sessio humanitatis per quam cognoscitur. Vnde: Et mundus eum non cognouit ante incarnationem. Ac. Ut vicinias audiant, qui adimplendum animo properant. Et ap. Apertio oris, profunditatem significat sacramenti. Quasi abyssum, quasi the-

saurum aperuit, quasi fluium paradisi. In hoc monte nouum testamentum in cordibus filiorum scribit, incipiens a beatitudine: qui in monte Sinai vetus Testamentum in lapidibus seruis dedit incipiens a terrore. Be. paup. Sententiarum numerus diligenter est attendendus. Incipit enim beatitudo ab humilitate. Be. paup. sp. & in. vij. est sapientia, id est contemplatio veritatis pacificans totum hominem, suscipiens Dei similitudinem. Be. paci. Octaua ad caput redit: quia consummationem ostendit, In prima igitur & viij. regnum caelorum nominatur. Septe ergo sunt, quae perficiunt. Octaua clarificat, & quod perfectum est demonstrat. His vij. gradibus congruit septiformis operatio spiritus sancti quem Isaias describit. Sed ille a summo, I. a. ii. hic ab imo: quia ibi docetur filius Dei descensus ad ima, hic homo de imis ad similitudinem Dei ascensus: In his primus, est timor, qui hic congruit hominibus humilibus, de quibus dicitur: Beati pau. id est, non inflati: non alta sapientes, sed timentes. Secunda est pietas quae conuenit miribus. Qui enim pie quarit honorat sancta, non reprehendit, non resistit, quod est mitem fieri. Tertia, scientia, quae conuenit iugentibus qui didicerunt quibus malis nunc victi sunt, quae quasi bona petierunt. Quarta fortitudo, quae conuenit esurientibus & sitientibus: quia desiderantes gaudium laborant de veris bonis, ad terrenis cupientes auerti. Quinta, consilium, quod conuenit misericordibus: quia vni remedium est de tantis malis erui, dimittere aliis & comodare sicut nobis volumus fieri. Sexta, intellectus, quae conuenit mundis corde, qui purgato oculo possunt videre quod oculus non videt. Septima, patientia, quae conuenit pacificis in quibus nullus motus est rebellis, sed omnia obtemperat spiritui. Vnum praecipuum diuersè nominatur pro competentia singularum, Pauperibus regnum caelorum quod est perfectae sapientiae, quasi diceretur. Initium sapientiae timor domini, Miribus, haereditas quasi testamentum patris cum pietate quarentibus. Iugentibus consolatio: quasi scientibus quibus meriti sunt. Esurientibus & sitientibus, saturitas: quasi certantibus & laborantibus refectio. Misericordibus, misericordia quam aliis impendunt. Mundis corde, quasi

purgato oculo visio Dei. Pacificis, Dei similitudo quasi formatis ad imaginem Dei. Hæ singule beatitudines vt impleantur postulant suffragium vj. donorum: quæ dona vt habeantur in oratione dominica vij. precibus, oramus. Ecce qualiter sapientia Dei cuncta præuidit. Virtus beatitudinis percipitur ex dono spiritus sancti: donum, præce orationis quam Christus composuit impetratur. Septem quippe sunt dona, sed vnus spiritus. Septem petitiones sed vna oratio. Vnam petiit ad domino, hanc requiram. Septem virtutum beatitudines, vna charitas. Hierony. *Beati pauperes spiritu.* Quia non necessitas sed fides, & deuotio paupertatis beatorum facit, vt contemptis omnibus Deo viuant. Hæc habet duas partes, rerum abdicacionem, & spiritus cõtionem, vt etiam bonus se inutilem, & cæteris reputet inferiorem. Beatitudo iam in spe perueniendi. Pauperes spiritui hi sunt, qui omnia habent, & nihil possident. Pauper spiritu, est humilis corde pauperem habens spiritum: nutrix cuius est humilitas, & initium sapientiæ timor domini, sic paupertas est principium beatitudinis. *Beati mites.* Mites sunt, qui malis moribus dominantur: perfecta virtus est morum possessio. Mitis est, quem metis asperitas seu amaritudo non afficit sed simplicitas fidei ad omnem iniuriam sustinendam instruit patienter. Mitis est, quem non rancor vel ira afficit, sed omnia æquanimiter sustinet. Huius virtutis quasi magis magistram se facit dominus: quod non faceret nisi via summæ perfectionis ista virtus esset. *vnfr. 11.* vnde dominus: Discite à me, quia mitis, &c. hæc possidet terram viuicentium & delectabitur in multitudine pacis. Mansuetus non irritat vel irritatur, non nocet vel nocere cogitat. Qui cedit improbis, & vincunt in bono malū, hi possidebunt terram viuicentium. Immites de terrenis rixantur. Cõgrua ascensio. Prius est contempus sæculi, cui dantur æterna: inde mores temperat mansuetudo & lenitas: & non est mitis qui prius pauper nõ fuerat. Impossibile est enim secundum gradum ascendere, nisi primum apprehenderit: quia inter diuitias, curas, odia, animus non est mitis. Sed huius incendij materia vix ad purum debetur: & ideo hæc lenitas se pe corumpitur vel extrahitur. vnde subditur: *Beati qui lugent*, pro suis vel aliorum peccatis, qui est ab irriguo inferiori: sed qui fit ab irriguo superiori est ex desiderio cælestis patriæ. Ille lauat præfentes sordes, hic accendit acrius æternorum amatores. Qui autem peccata deposuit, mores mansuetudine corripit: fleuit etiam, iã potest esurire & sitire iustitiam quod prius non poterat. Hæc virtus sine spiritu fortitudinis non impletur: quia per eum esuriendo ad satietatē quandoq; veniemus. *Be. qui l.* Resstat post prædicta ruinarum colluuiem lactu purgare. Luctus pro peccatis vel pro desiderio cælesti consolationem meretur, & non alius. Hi scientiæ spiritu illustrantur, vt fiant quibus malis inuoluantur. *Bea. qui e.* Amatores veri boni, quibus non satis est quod iusti sunt, sed semper stant opus iustitiæ. Iustitia est sua cuique tribuere. Sibi, & proximis, & Deo. Hæc iustitia non plenè impletur, donec Deus sit omnia in omnibus: ideo hic possumus esurire, non saturari. Iustitiæ lumen est misericordia: misericordiæ virtus iustitia. hæc misericordia eget spiritu cõsiliij, sine quo nemo circumspectè miseretur. Initium est sui misereri, finis est pro alio

mori. Ordo enim est miserendi, vt vnusquisque incipiat à se. finem Christus insinuat, pro peccatoribus mortuus ex misericordia. *Beati mi.* Miseri cordia nascitur de præcedentibus, quia si præcesserit vera humilitas & animus mansuetus, & suos & aliorum casus fleat, & iustitiæ esuriat, post nanas faciet suas & pro viribus iuuabit: & si iuuandi facultas deest, compassio non deerit. De hac dicitur: Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est, id est ad hoc misereamini ad quod & Deus vt bonitas redundet in omnibus. Misericordia sine iustitia, remissa & tepiditas. Iustitia sine misericordia, sæueritas & austeritas dicitur: *Beati mun. cor.* Mundicia cordis sexto loco ponitur, vt homo sexta die conditus per hanc restituatur, & depulsis vitiiis præceptum domini illuminet oculos, vt Deus possit videri. Præmissis ergo quinque gradibus, purgandus est mentis oculus, ne in vno mandatorum offensus animus fiat omnium reus. Ideo homo se à mundo exuat, æterna diligit, amplectatur Deū quoad usque possit videre eū quantum videt quantum seculo moritur. In futuro sicut est, oculo mentis videbitur. Ideo spiritus intelligentiæ huic gradui aptatur, quia intellectus mentis oculus est, & expletio mandatorum Dei aperit intellectū. *Beati paci.* Rab. Pacifici sunt, qui omnes motus animi componunt, & rationi subiiciunt, quia his nihil repugnat qui similes patri suo sunt qui est summa quies. De hac pace eiectus est qui peruersis dominatur. hac pace intus firmata, quæcunque interius concitauerit qui eiectus est foras auget gloriam, & cum deficit, innotescere facit quanta firmitas interius sit. vnde sequitur: *Beati qui persequutionem.* &c. Hæc pax non nisi bona voluntate nutritur. vnde: Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hanc mundus dare non potest, sed Iesus qui ait: Pacem meam do vobis. Hæc pax superat omnem sensum, sed fide capitur: vnde & ea illustratur, & ei reconciliari ab omni qui ab ea dissentit nos abdicimus. Cum autem Deus erit omnia in omnibus, tunc beatitudo adoptionis dabitur. In præsentem vero homo pacatus: & si bellum gerat cū vitiiis in nullo pacem abrumpt, quam Deus dedit, vnde: Pax multa diligentibus legem tuam, &c. Qui autem ab ea diuiditur, iræ est filius. Per hanc filij efficiuntur, quo nihil amplius promittitur. In hac est sapientiæ donorum maxima secundum incrementum virtutum: sunt & incrementa præmiorum, quia & alia claritas solis, &c. Pax est vnigenitus Dei filius. De quo dicitur: qui est pax nostra. Qui pacem diligit, filius est pacis. *Beati pacifici.* Pax à nobis incipit: quia dum lex carnis repugnat legi mentis non modo alteri, sed nec nobis possumus esse pacifici. Sed postquã intus spiritus imperat, vt totus homo spiritui seruiat, tunc pax ad alios deriuatur, vt pacem cum omnibus habeamus. Vera quidē pax est vbi nihil repugnat. Pax Dei omnem sensum superat: quæ & si capi non potest vt est, tamen pro capacitate nostra capi potest, non quanta est, sed quantum ad recõciliationem adoptionis sufficit. Infinitas æternæ pacis, & si non potest intelligi, & quomodo filijs iræ pax conueniat, & quomodo Deus pax seuerè iudicat, & quanta & qualis sit pax totius trinitatis, vbi vna virtus, vna operatio: tamen quod est, & quod tanta & talis est, quanta prædicatur fide capimus. Ad gradum pacis qui

purga

purgatus est, intendit & dirigitur. *Beati qui persequutionem.* In prædictis septem est perfectio. In octaua perfectionis ostensio, & probatio. Qui prædicta habent, pati possunt persequutionem: & tunc tenet prædicta quæ accepit qui pro eis paratus est mori. Qui vsque ad sapientiam per prædicta descendunt perfecti & roborati, non cedunt persequutioni: quia nec mors nec vita potest separare à Christo. Quorum mentes præmissarum beatitudinum illustrant exercitia, earum mundicia cor ad Deum gubernat, vt reformetur imago pro peccato deleta. Octaua sententia, quæ ad caput redit perfectumque hominem declarat, & significat circuncisionem octaua die: & resurrectionem domini post sabbatum, qui est octauus & primus dies, & octauas quas in nouo Testamento celebramus, & numerum pentecostes. Nam in septenario numero, septies multiplicato, quo sūt xlix. quasi octauus additur vnus vt quinquaginta compleatur: & tanquam redeatur ad caput: quo die missus est spiritus sanctus: quo in regnū cælorum ducimur, & hereditatem accipimus: consolamur, & pacimur, & misericordiæ consequimur, & mundamur, & pacificamur: & ita persequutiones exterius illatas & molestias pro veritate & iustitia sustinemus. Octaua veræ circuncisionis beatitudo martyrio terminatur: quæ probatum reddit, & suppletur præcedentibus donis. Octaua promissio non est alia quam prima, verbis iterata. Myticum est in numero quod iteratur in promissione infra vij. prius sonat: & postea connumeratur extra: vt gloria resurrectionis his octo gradibus consecratur. Octaua est dies resurrectionis, quæ & prima in qua & lux creata. Generaliter omnium dicitur regnum cælorum, & si specialitas numeretur meritorum: quia licet illius iure possit dici qui nouissimus erit, tamen vniuersorum dignitas omnibus communis erit, dum per charitatem quod in aliis est, etiam vltimus possidebit. Beatus dicitur, qui nihil mali vult: & omnia habet quæ vult. Et ideo omnis ibi beatus, quia non vult amplius, cum nihil iniuste vult. *Beati estis cum maledixerint.* Hucusque generaliter sententias posuit quasi ad absentes, cum & ad presentes pertinere, nunc ad eos verba cõuertit (quamuis & hoc aliis conueniat) prædicans quanta pro nomine eius essent passuri: quia dignitatem gradus eorum eis intimare volebat, dicens: Vos estis sal terræ: vos estis lux mundi: vt ex tristitia humilitatem, ex lætis acciperent consolationem. Sicut Moyses decem præcepta proponēs, postea per partes explicat: sic Christus quasi virtutum genera octo beatitudines proponit, ex quibus pendent omnia quæ in monte dixit dominus. Sed quia obscure plura paucis verbis concluderet exponit latius vnde de octaua beatitudine latius profertur partes persequutionum, specialiter apostolos & eorum sequaces pro iusticiæ passutos exprimens. *Maledixerint.* Antiqua translatio habet: *Cum oderint vos homines, & dixerint omne malum, & expulerint.* Idem tamen sensus in nostra, cum maledicta ex odio cordis fiant. Qui gloriam cæli optat, non timet opprobrium in terra: quantum quisque de laude hominum lætatur, tantum de opprobrio tristatur. Quem laus extollit, vituperatio deprimit: vbi quis querit laudari tantum apud Deum, non timet cõsūm in conspectu hominum. *Mentem.* Hoc addit, ne gloriaretur de quo verè mala

dicuntur. Etiam addit: *Propter me:* quia aliquando fallā dicitur, quod accidit temeritate hominum: non tamē propter Christum hoc pariuntur, quem non sequuntur. *Quoniam merces copiosa est in cælis.* Hæc sententia videtur ad hoc respicere, quod dictum est ibi: docebat eos dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est, &c. Necnon & ad hoc: Vos estis sal terræ. Et: Vos estis lux mundi. *In cælis.* Non in volubilibus, cum non in rebus volubilibus merces æterna esse debeat, sed in spiritualibus firmamētis vbi habitat sempiterna iusticia. Iam ergo sentiunt hanc mercedem qui spiritualibus bonis gaudēt. Sed perficietur cū mortale hoc induet immortalitatem.

CATENA AVREA

in idem Euang.

Videns autem Iesus turbas ascendit in montem, &c. Chryso. super Mat. Omnis artifex secundum professionem suam opportunitatem operis videns gaudet. Carpentarius enim, si viderit arborem bonam, cõcupiscit eam præcidere ad opus artificij sui. Et sacerdos cū viderit ecclesiam plenam, gaudet animus eius, & delectatur vt doceat: Sic & Dominus videns magnam cõgregationem populi, excitatus est ad docendum; vnde dicit: *Videns autem turbas Iesus ascendit in montem.* Aug. de concor. Vel hic potest videri multas turbas vitare voluisse, & ob hoc ascendisse hominem, vt solis discipulis loqueretur. Chryso. in hom. Per hoc autem quod non in ciuitate & foro, sed in monte & solitudine sedit, erudiuit nos, nihil ad ostentationē facere, & à tumultibus abscedere, & maxime cum de necessariis disputare oporteat. Remi. Hoc enim sciendum est, quod tria refugia legitur Dominus habuisse, nauim, montem, & desertum, ad quorum alterum quotiescunque à turbis opprimebatur, conscendebat. Hier. Nonnulli autem simpliciorum fratrum putant Dominum eā, quæ sequuntur, in oliueti monte docuisse, quod nequaquam ita est. Ex præcedentibus enim & sequentibus in Galilæa monstratur locus, quem putamus esse Thabor, vel quemlibet aliū montem excelsum. Chry. super Mat. Ascendit autē in montem. Primò quidem vt impleter prophetiæ Esaiæ, dicentis. Super montem ascende tu, deinde vt ostendat quoniam in altitudine spiritualium virtutum consistere debet, qui docet Dei iustitiam pariter & qui audit: nemo enim potest in vallē stare & de monte loqui. Si in terra stas, de terra loquere. Si autem de cælo loqueris, in cælo consistere. Vel ascendit in montem, vt ostendat quod omnis qui vult discere mysteria veritatis, in monte ecclesiæ debet ascendere, de quo Propheta: Mons Dei, mons pinguis. Hilar. Vel ascendit in monte, quia in paternæ maiestatis celsitudine positus cælestia vitæ præcepta constituit. August. de ser. Domini in monte. Vel ascendit in montem, vt significet quia minora erant præcepta iustitiæ, quæ à Deo data sunt per prophetas populo Iudæorum, quem timore adhuc alligati oportebat. Per filium autem suum maiora populo, quem charitate iam conuenerat liberari. Sequitur: *Et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius.* Hiero. Ideo autem non stans, sed sedens loquitur: quia non poterat eum intelligere in sua maiestate fulgentem. August. de ser. Domini in monte. Vel

quod sedes docebat, pertinet ad dignitatem magistrati. Accesserunt autem ad eum discipuli eius, ut audirent verbum illius hi essent etiam corpore viciniotes, qui præceptis implendis animo appropinquabant. Raba. Mystice autem sessio Domini incarnatio eius est: quia nisi Dominus incarnatus esset, humanum genus ad eum accedere non potuisset. August. de con. euang. Mouet autem quod Matthæus in monte dicit hunc habitum esse sermonem a Domino sedente: Lucas autem in loco campestris a Domino stante. Hæc igitur diuersitas facit videri alium fuisse illum, alium istum. Quid enim prohibet Christum quædam alibi repetere, quæ ante iam dixerat: aut iterum facere, quæ ante iam fecerat? Quamquam etiam possit illud occurrere in aliqua excellentiori parte montis, primò cum solis discipulis Dominum fuisse, quando ex eis duodecim elegit: deinde cum eis descendisse non de monte, sed de ipsa montis celsitudine in campetrem locum, id est in aliquam æqualitatem quæ in latere montis erat, & multos capere poterat, atque ibi stetit, donec ad eum turbæ congregarentur, ac postea cum sedisset accessisse propinquis discipulis eius atque ita illis cæterisque turbis præsentibus vnum habuisse sermonem, quem Matthæus Lucasque narrat diuerso narrandi modo, sed eadem veritate rerum. Gregor. 4. moral. Sublimia autem præcepta Domino in monte dicturo præmittitur. *Et aperiens os suum docebat eos, &c.* qui dudum aperuerat ora prophetarum. Remi. Vbi unque autem legitur Dominus aperuisse os, inspiciendum est quia magna sunt quæ sequuntur. Aug. de ser. Domini in monte. Vel dicit: *Aperiens os suum*, ut ipsa mora commenderet aliquanto longiorem futurum esse sermonem. Chryso. in hom. Vel hoc dicit, ut dicas quoniam nunc quidem docebat os aperiens in loquendo, nunc autem vocem, quæ est ab operibus emittens. August. in serm. Domini in monte. Si quis autem pie sobrièque considerauerit, inueniet in hoc sermone quatum ad mores opportunos, pertinet perfectum vitæ Christianæ modum, vnde sic ipse sermo concluditur: Omnis qui audit verba mea hæc, & facit ea, similibo eum viro sapienti. August. 9. de ciuit. Dei. Nulla autem est causa philosophandi nisi finis boni, quod autem beatus facit, ipse est finis boni. Et ideo a beatitudine incipit, dicens: *Beati pauperes spiritu.* August. in serm. Domini in monte. Præsumptio quidem spiritus audaciam & superbiam significat. Vulgò etiam magnam spiritum superbi habere dicuntur, & rectè. Nam spiritus ventus vocatur. Quis verò nesciat, superbos inflatos dici quasi vento distentos? Quapropter rectè hic intelligitur: Pauperes spiritu humiles, timentes Deum, id est, non habentes inflatum spiritum. Chryso. in homil. Vel spiritum hic elationem & animû dicit. Quia enim sunt multi homines nolentes, rerum necessitate coacti, non esse laus: vnde illos beatificat qui se ex electione humiliant. Ideo autem hæc incidit radicis euellens superbiam, quia hæc fuit radix & fons malitiæ vniuersæ: contra quam ponit humilitatem, velut quoddam stabile fundamentum: quæ subiecta cum stabilitate alia superedificatur. Hæc autem destructa, pereunt quæcunque congregaueris bona. Chryso. super Matth. Ideo autem dixit manifestè: *Beati humiles spiritu*, ut sic humiles ostendat, ut semper adiutorium Dei

sint mendicantes; vnde in Græco dicitur: *Beati mendici vel egeni.* Sunt enim multi naturaliter humiles & non ex fide, qui non pullant adiutorium Dei, sed solum qui secundum fidem sunt humiles. Chryso. in hom. Vel quia pauperes spiritu hic dicit formidantes & trementes Dei iussiones, Quomodo dominus per Esaiam cõmenda. Quid autem amplius quàm simpliciter humiles? Humilium enim hic quidem mediocriter est, hic autem superabundanter. August. Superbi ergo apparent regna terrarum, sed humilium est regnum cælorum. Chryso. super Matth. Nam sicut cætera vitia deponunt ad inferos, maximè tamen superbia: sic & omnes virtutes inducunt in regnum cælorum, maximè tamen humilitas: quia proprium est, ut qui se humiliat, exaltetur. Hiero. *Vel beati pauperes spiritu*, qui scilicet propter spiritum sanctum voluntariè sunt pauperes. Ambr. de offi. Inde autem incipit beatitudo iudicio diuino, vbi ærumna æstimatur humana. Gloss. Pauperibus autem in præsentem cõuenienter promittuntur diuitiæ cæli. *Beati mites*, quoniam ipsi possidebunt terram. Ambr. super Lucam: Cum simpliciter temperent fuero in opus, fuere ut mores meos temperem. Quid enim mihi prodest carere secularibus, nisi fuero mitis? Congruè igitur sequitur: *Beati mites.* August. Mites sunt qui cedunt improbitatibus, & non resistunt in mala, sed vincunt in bono malo. Ambr. super Lucam. Mitiga ergo affectum tuum ut non irascaris, aut cerè iratus ne peccaueris. Præclarum est enim motum temperare consilio, nec minoris virtutis dicitur prohibere iracundiam quàm omnino non irasci, cum plerumque istud leuius, hoc fortius æstimetur. Rixentur igitur immites, & dimicent pro terrenis, & temporalibus rebus. Sed beati mites, quoniam ipsi hæreditabunt terram, de qua euelli non possunt. Illam, inquam, terram de qua in Plal. dicitur: *Portio mea in terra viuientium.* Significat enim quandam stabilitatem hæreditatis perpetuæ, vbi anima per bonum affectum tanquam loco suo requiescit sicut corpus in terra. Et inde cibo suo alitur, sicut corpus ex terra: ipsa est requies & vita sanctorum. Chryso. super Matth. Vel terra hic, sicut quidam dicunt, quandiu est in hoc statu, terra mortuorum est, quia vanitati subiecta est: cum autem liberata fuerit de corruptione, fit terra viuorum, ut mortales hæreditent immortalam. Alterum exponentem legi, quasi cælum in quo habitaturi sunt sancti, dicatur terra viuorum: quod quantum ad inferiorum regionem cæli est, quantum autem ad superiorum cælum dicitur terra. Alij dicunt quia corpus nostrum terra est, & quàm subiacet morti, terra est mortuorum. Cum autem fuerit conforme factum gloriæ corporis Christi, erit terra viuorum. Hiero. Vel hæreditatem terræ mitibus Dominus pollicetur, id est, ejus corporis quod ipse assumpsit habitaculum, quia per mansuetudinem mentis nostræ habitat Christus in nobis, nos quoque clarificati corporis eius gloria vestiemur. Chryso. in hom. Vel alter: Christus hic spiritalibus sensibilia immiscuit: quoniam enim est in aur qui mitis est omnia sua perdere contrarium promittit, dicens: quod cum stabilitate sua possidet, qui non est proteus: qui autem aliter est, multoties vniuersam & hæreditatem paternam perdit. Quia verò propheta dixerat: *Mansueti, hæreditabunt terram,*

à consuētis verbis contextit sermonem. Glo. Mites etiam qui seipso possederunt hæreditatem patris in futuro possidebunt. Plus autem esse possidere terram quam habere regnum cælorum: multa enim habemus quæ statim amittimus. *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Ambr. super Lucam: Cum hoc feceris, ut scilicet sis pauper & mitis, memento quia peccator es, lugeo peccata tua, vnde sequitur: *Beati qui lugent.* Et bene tertia benedictio est peccata deflentis, quia trinitas est, quæ peccata condonat. Hilar. Lugentes enim hic dicuntur non orbitantes, aut contumelias, aut damna moerentes, sed peccata vetera flentes. Chr. super Matth. Et qui sua quidem peccata lugent, beati sunt, sed mediocriter: beatiore autem sunt qui aliena lugent peccata, tales conuenit esse omnes doctores. Hieron. Luctus enim hic non mortuorum ponitur communi lege naturæ, sed peccatis & vitiis mortuorum. Sic fleuit Samuel Saulum, & Paulus eos qui post immunditiam penitentiam non egerunt. Chryso. super Matth. Cum autem consolatio lugentium sit cessatio luctus, qui sua peccata lugent, consolabuntur indulgentiam consecuti. Chryso. in hom. Et licet talibus sufficiat venia frui, non terminat retributionem in peccatorum remissione, sed & multarum facit participes consolationum, & hic in futuro. Semper enim maiores laboribus Deus dat retributiones. Chryso. super Matth. Qui verò aliena peccata lugent, consolabuntur: qui cum in seculo illo prouidentiam cognouerint Dei & intellexerint quod qui perierunt non fuerunt Dei, de cuius manu nemo rapere potest, de eis luctu derelicto in sua beatitudine lætabantur. Vel aliter. August. in sermone Domini in monte: Luctus est tristitia de amissione carorum. Conuersi autem ad Deum ea, quæ in hoc mundo chara habebant, amittunt, non enim gaudent his rebus quibus ante gaudebant, & donec fiat in illis amor æternorum, nonnulla mœstitia sauciantur. Consolabuntur ergo spiritu sancto, qui maximè propterea paraclerus nominatur, id est, consolator, ut temporalè amittentes æterna lætitia persuantur. Et ideo dicit: *Quoniam ipsi consolabuntur.* Gloss. Vel per luctum duo genera compunctionis intelliguntur, scilicet pro miseriis huius mundi, & pro desiderio cælestium. Vnde filia Caleph petiuit iriguum superius, & inferius: huiusmodi autem luctus non habet nisi pauper, & mitis, qui cum mundum non diligit, quod miser esse recognoscit, & ideo cælum concupiscit: conuenienter ergo lugentibus promittitur consolatio, ut, qui tristatus est in præsentem, gaudeat in futuro. Maior est autem retributio lugentis, quàm pauperis & mitis. Plus enim est gaudere in regno, quàm habere & possidere: multa enim cum dolore possidemus. Chryso. in hom. Notandum autem, quod hæc beatitudinem cum intentione quadam proposuit, ideo non dixit: *Qui tristantur*, sed qui lugent: in quo etiam perfectionis sapientiæ magisterium dedit. Si enim qui filios, vel alios defunctos lugent, secundum illud tempus nõ desiderant pecuniam, nec gloriam, nec conuitiis exacuuntur, neque aliqua alia passione capiuntur, multo magis hæc feruare debent, qui lugent sua peccata. *Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Ambr. super Lucam: Postquam delicta defleui, esurire incipio, & sitire iustitiam: æger enim

cum in graui morbo est, non esurit. Vnde sequitur: *Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam.* Hieronymus. Non nobis sufficit velle iustitiam, nisi iustitiæ partiamur famem, ut sub hoc exemplo nunquam nos satis iustos, sed semper esurire iustitiæ opera intelligamus. Chryso. super Matthæum. Quoniam omne bonum, quod non ex amore ipsius boni faciunt homines, ingratum est ante Deum. Esurit autem iustitiam, qui secundum iustitiam Dei desiderat couersari: sitit autem iustitiam, qui scientiam eius acquirere cupit. Chryso. in hom. Iustitiam autem dicit, vel vniuersalem, vel particularem auaritiæ contrariam. Quia enim de misericordia dicitur erat, præmòstrat qualiter misereri oporteat: quia non ex rapina, neque ex auaritia. Vnde etiam quod est auaritiæ proprium, scilicet esurire & sitire, iustitiæ attribuit. Hilar. Sitiens autem & esuriens iustitiam beatitudinem tribuit, significans extensam in Dei doctrinam Sanctorum auditatem, perfecta in cælo satiate repleti. Et hoc quod dicitur: *Quoniam ipsi saturabuntur.* Chryso. super Matthæum: Scilicet largitate renuerantem Dei: quoniam maiora erunt præmia Dei, quàm Sanctorum desideria. August. Vel illo cibo saturabuntur in præsentem, de quo Dominus dicit: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei, quod est iustitia: & illa aqua de qua quisquis biberit, fiet eis fons aquæ salientis in vitam æternam.* Chryso. in hom. Vel in hoc terrenum præmium determinat: quia enim æstimatur auaritiæ abundantes facere, ipse contrarium dicit, quod iustitia hoc operatur. Qui enim iustitiam cupit, omnia cum stabilitate habet. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Gloss. Iustitia & misericordia ita coniunctæ sunt, ut altera ab altera debeat temperari: iustitia enim sine misericordia crudelitas est: misericordia sine iustitia dissolutio. Vnde de misericordia post iustitiam subdit, dicens: *Beati misericordes.* Remig. Misericors dicitur quasi miserum habes cor, quia alterius miseriam quasi suam reputat, & de malo alterius quasi de suo dolet. Hieronymus. Misericordia hic non solum in elemosynis intelligitur, sed in omni peccato fratris, si alter alterius onera portemus. Augustinus. Beatos autem dicit esse, qui subueniunt miseris, quoniam eis ita rependitur, ut de miseria liberentur, vnde sequitur: *Quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Hilar. Tantum enim Deus benevolentia nostræ in omnes delictatur affectu, ut suam misericordiam sit solis misericordibus præstaturus. Chryso. in hom. Videtur autem esse æqualis retributio, sed est multo maior: non enim est æqualis humana misericordia & diuina. Glossa. Merito ergo misericordibus misericordia impenditur, ut plus accipiant, quàm meruissent, & sicut plus recipit qui ultra saturitatem habet, quàm ille, qui habet tantum ad saturitatem, sic maior est gloria misericordiarum, quàm præcedentium. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Ambr. super Lucam. Qui misericordiam deserit, misericordiam amittit, nisi mundo corde miseretur. Nam si iactantia quærit, nullus est fructus, vnde sequitur: *Beati mundo corde.* Glossa. Conuenienter autem sexto loco ponitur cordis munditia, quia sexto die homo cõditus est ad imaginem Dei, quæ quidem obtebrata erat in homine pecculpat, sed in mundis corde reformatur per gratiam. Merito autem post prædicta sequitur, quia

nisi illa præcedant, mundum cor in homine non creatur. Chrysoftomus in ho. Mundus autem hic ait, vel eos qui vniuersalem virtutem possident, & nullius sibi malitiæ conscij sunt: vel eos qui temperantia consistunt, quæ maximè necessaria est ad veniendum Deum, secundum illud Pauli: Pacem sequamini cùm omnibus, & sanctimoniam: sine qua nemo videbit Deum. Quia enim multi miserentur quidè, sed impudica agunt: monstrans quod non sufficit primum, scilicet misereri, hoc de munditia appositum. Hieronymus. Mundus autem Deus à mundo corde conspicitur. Templum Dei non potest esse pollutum. Et hoc est quod dicitur: *Quoniam ipsi Deum videbunt.* Chrysoftomus super Matthæum. Qui enim omnem iustitiam facit & cogitat, mæte sua Deum videt, quoniam iustitia figura est Dei: Deus enim iustitia est. Sciendum ergo quoddam aliquis eripuerit se à malis, & fecerit bona secundum hoc Deum videt, aut parum, aut amplius, aut interdum, aut semper secundum possibilitatem humanam. In seculo autem illo mundi corde Deum videbunt facie ad faciem, non in speculo, non in enigmate sicut hic. Augustinus in sermone Domini in monte: Stulti autem sunt, qui Deum videre istis exterioribus oculis querunt, cum corde videatur, sicut alibi scriptum est: In simplicitate cordis querite illum, hoc enim simplex & mundum cor. Augustinus ult. de Ciuitate Dei: Si autem tantum poterunt in corpore spirituali oculi etiam ipsi spirituales quantum possunt isti, quales nunc habemus: proculdubio per eos Deus videri non poterit. Augustinus in primo de Trinitate: Hæc autem visio merces est fidei, cui mercedi per fidem corda mundantur, sicut scriptum est: Mundans fide corda eorum, hoc autem probatur cor. Maximè sententia: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum vide.* Augustinus super Genesim ad literam. Nemo autem videns Deum, viuunt vita ista, qua moraliter viuunt in istis sensibus corporis. Sed nisi ab hac vita quisq; funditus moriatur, siue omnino exiens de corpore, siue ita alienatus à carnalibus sensibus, ut meritò nesciat, sicut ait Apostolus, vtrum in corpore an extra corpus sit, non in illam subuehitur visionem. Gloss. Maiorem autem remunerationem isti habent, quam primi: sicut qui in curia Regis non solum prædant, sed etiam faciem Regis videt. *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Ambrosius super Lucam: Cum interiora tua vacua feceris ab omni labe peccati, ne dissensionem contentionesque ex affectu tuo prodeant: à te pacem incipe, ut sic pacem aliis feras, vnde requiritur: *Beati pacifici.* Augustinus 19. de Ciuitate Dei: Est autem pax tranquillitas ordinis. Ordo autem est parium dispariumque sua loca tribuens dispositio. Sic autem nemo est qui gaudere noluerit, ita nemo est qui pacem habere noluerit: quandoquidem & ipsi qui bella volūt, nihil aliud quam ad gloriosam pacem cupiunt bellando peruenire. Hieronymus. Pacifici autè dicuntur beati, qui primum in corde suo, deinde & inter fratres dissidentes faciunt pacem. Quid enim prodest alios per te pacari, cum in tua anima sint bella vitiorum? August. in ser. Domini in monte: Pacifici autem in semetipsis sunt, qui omnes animi sui motus componentes, & subijcientes rationi, carnalèsque concupiscentias habentes edomitas, sicut regnum Dei, in quo ita ordinata sunt omnia, ut

quod est in homine præcipuum, & excellens, imperet cæteris reluctantiis, quæ sunt nobis, beatisque communia: atque ad ipsum quod excellit in homine, id est, mens & ratio subiaciat in inferiori, quod est ipsa veritas filius Dei. Neque enim imperare inferioribus potest: nisi superioribus subiaciat. Et hæc est pax quæ datur in terra hominibus bonæ voluntatis. August. in lib. retract. Non tamen cuiquam prouenire potest in hac vita, ut lex repugnans legi mentis omnino non sit in membris. Sed hoc nunc pacifici agunt domando concupiscentias carnis, ut ad pacem plenissimam quandoq; veniant. Chrysost. super Matth. Pacifici autem, ad alios sunt non solum qui inimicos in pace reconciliant, sed etiam illi qui immemores malorum diligunt pacem. Pax enim illa beata est quæ in corde posita est, non tantum in verbis. Qui autem pacem diligunt, filij sunt pacis. Hilar. Pacificorum autem beatitudo adoptionis est merces. Et ideo dicitur: *Quoniam filij Dei vocabuntur.* Parens enim omnium Deus vnus est, neque aliter transire in nuncupationem familiaris eius licebit, nisi fraternæ inuicem charitatis pace viuamus. Chrysost. in hom. Vel quia pacifici dicuntur, qui nec litigant, nec odiunt adinuicem, sed & congregant litigantes, rectè filij Dei vocantur, quia vnigeniti hoc est opus, congregare dispersa, & pacificare contra se præstantia. Aug. Vel quia in pace perfectio est vbi nihil repugnat, pacifici filij Dei dicuntur, quoniam nihil resistit Deo. Et vtique filij similitudinem patris debent habere. Glo. Maximam ergo dignitatem habent pacifici, sicut qui filius regis dicitur, in domo regia summus est. Septimo autem loco beatitudo hic ponitur, quia in sabbato vere requies dabitur vera pax lex & ritibus transactis. *Beati qui perfectionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum calorum.* Chrysost. in homil. Polita pacificorum beatitudine, ne aliquis existimaret, quod semper pacem sibi querere sit bonum, subdit: *Beati qui perfectionem patiuntur propter iustitiam:* hoc est propter virtutem, propter defensionem aliorum, propter pietatem. Iustitiam enim consequitur pro omni virtute animæ ponere. Aug. in serm. Domini in monte. Pace enim intrinsecus constituta, ac firmata: quasunque persecutiones ille, qui foras missus est, forinsecus concitauerit, aut gerit: auget gloriam quæ secundum Deum est. Hieronymus. Signanter autem addidit *propter iustitiam.* Multi enim propter peccata persecutionem patiuntur, & non sunt iusti. Similique considera quoddam octaua vere circuncisionis beatitudo martyrio terminetur. Chrysost. super Matth. Non autem dixit: *Beati qui à Gentilibus persecutionem patiuntur:* ne putes illam solum beatum, qui persecutionem patitur propter idola colenda: ideo & ab hæreticis persecutionem patiens propter veritatem non relinquendam, beatus est, quia propter iustitiam patitur. Sed & si quis ex potentibus, qui Christiani videntur, forsitan propter sua peccata correctus à te, fuerit te persecutus: beatus es cum Ioanne Baptista. Si enim verum est quoddam prophetæ martyres sunt, qui à suis occisi sunt, sine dubio qui propter causam Dei aliquid patitur, & si à suis patitur, mercedem martyrij habet. Et ideo non posuit scriptura personas persecuentium, sed solam causam persecutionis: ut non aspicias quis te persequitur, sed propter quid.

quid. Hilar. Si ergo ad postremum eos in beatitudine numerat, quibus omnia pro Christo patitur, qui iustitia est, pronus affectus est. His igitur & regnum seruetur quia in contemptu seculari sunt pauperes spiritus: vnde dicit: *Quoniam ipsorum est regnum calorum.* Augustinus. Vel octaua beatitudo tanquam ad caput redit: quia cõsummatum perfectumque ostendit & probat. Itaque in prima & octaua nominatum est regnum calorum. Septem enim sunt quæ perficiuntur, nam octaua clarificat, & perfectum demonstrat, & per hos gradus perficiuntur & cæteri, tanquam accipiatur rursus exordium. Ambros. super Lucam. Vel aliter: Primum regnum calorum sanctis propositum est in absolute corpore, secundum post resurrectionem esse cum Christo. Post resurrectionem enim terram tuam incipies possidere absolutus à morte, & in ipsa possessione consolationem reperies. Consolationem sequitur delectatio: delectationem diuina miseratio. Cui autem miseretur dominus & vocat, & sic vocatus videtur vocantem. Qui autem Deum viderit, in ius diuinæ generationis assumitur, & tunc demum quasi Dei filius cælestis regni diuitiis delectatur. Ille igitur incipit, hic replet. Chry. in ho. Ne autem mireris, si secundum vnquamque beatitudinem regnum non audis, quia cum dicit: *Consolabuntur misericordiam consequentur, & cætera huiusmodi.* Per hæc vniuersa nihil aliud quam regnum calorum occultè insinuat, ut nihil sensibile expectes. Neque enim beatus est, qui in his coronatur, quæ cum præsentis vite discedunt. August. Diligenter autem attendendus est numerus harum sententiarum. His enim septem gradibus congruit operatio spiritus sancti septiformis, quæ Elias describit: sed ille à summo, hic ab imo: quia ibi docetur filius Dei ad imam descensus, hic homo de imis ad similitudinem Dei ascensus. In his primus est timor, qui congruit hominibus humilibus, de quibus dicitur: *Beati pauperes spiritus, id est, non alta sapientes, sed timentes.* Secunda est pietas, quæ conuenit mitibus: qui enim piè querit, honorat, non reprehendit, non resistit, quod est mitem fieri. Tertia est scientia, quæ conuenit lugentibus, quæ didicerunt quibus malis nunc vinciti sunt, quæ quasi bona petierunt. Quarta est fortitudo, quæ congruit elurientibus & sitientibus, quia desiderantes gaudium de veteris bonis laborant, à terrenis cupientes auerti. Quinta consilium cõuenit misericordibus: quia vnicum remedium est, de tãtis malis erui, dimittere aliis & dare. Sexta est intellectus & conuenit mundis corde, qui purgato oculo possunt videre quod oculus non vidit. Septima est sapientia quæ conuenit pacificis, in quibus nullus motus est rebellis, sed obtemperant spiritui. Vnum autem præmium quod est regnum calorum, variè nominatum est. In primo sicut oportebat, positum est regnum calorum quod est perfectæ sapientie initium, ac si diceretur: Initium sapientie timor domini. Mitibus hæreditas, tanquam testamentum patris cum pietate quærentibus. Lugentibus consolatio, tanquam scientibus quid amiserunt, & in quibus meriti sunt. Elurientibus saturitas, tanquam refectio laborantibus ad salutem. Misericordibus misericordia tanquam optimo consilio vtentibus, ut hoc eis exhibeatur, quod exhibent. Mandis corde, facultas videndi Deum

tanquam parum oculum ad intelligenda æterna gerentibus. Pacificis Dei similitudinem. Et ista quidem in hac vita possunt compleri, sicut completa esse in Apostolis credimus. Nam quod post hanc vitam promittitur nullis verbis exponi potest. *Beati estis cum maledixerint vobis homines, &c. Raba.* Superiores sententias generalitèr dirigebat, iam incipit loqui præsentibus compellàs, prædicens eis persecutiones quas pro nomine eius passuri erant, dicens: *Beati estis cum maledixerint vobis homines, &c. Aug. Quæri autè potest quid intenderit quod ait: Cùm vobis maledicerent, & dicerent omne malum, cum maledicere hoc sit malum dicere. Sed aliter est maledictum iactatum cum contumelia coram illo qui maledicitur, aliter cum absentis fama læditur. Persequi autem est vim inferre, vel in fidiis apperere. Chry. super Matt. Si autem verum est quoniam qui calicem aquæ porrexerit, merces eius non perit: consequenter qui vel vnus leuissimi verbi iniuriam fuerit passus, vacuus non erit à mercede. Ut autem blasphematus sit beatus, duo conuenire debent: ut & mædacièr blasphemetur, & propter Deum: alioquin si vnum defuerit, non est beatitudinis merces. Et ideo dicit: *Mentientes propter me.* Aug. Quod propter illos additum puto, qui volunt de persecutionibus & de fama suæ turpitudinis gloriari: & ideo dicere ad se pertinere Christum, quod multa de illis dicuntur mala, cum & verè dicantur quando & de errore illorum dicuntur: & si aliquando falsa iactantur, non tamen propter Christum ista patiuntur. Greg. super Ezechielem. Quid autem poterit obesse si homines vobis derogent, & sola vos conscientia defendat? Sed tamen linguas detrahentium sicut nostro studio non debemus excitare, ne ipsi pereant: ita quod suam malitiam excitatas debemus æquanimitèr tolerare, ut vobis meritum crescat. Vnde & hic dicitur: *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* Glo. Gaudete mente quidem, & exultate corpore: quia merces vestra non tantum magna est sicut aliorum, sed copiosa est in cælis. Aug. Non hic cælos puto dici superiores partes huius visibilis mundi. Non enim merces vestra in rebus visibilibus collocanda est, sed in cælis dictum puto, in spiritualibus firmamentis, vbi habitat sempiterna iustitia. Sentiunt ergo iam istam mercedem qui gaudent spiritualibus: sed ex omni parte perficitur, cum mortale hoc induerit immortalitatem. Hic. Gaudere igitur & exultare debemus ut merces nobis in cælestibus præparetur, ut qui vanam sectatur gloriam implere nõ potest. Chry. super Matt. Quia quantum aliquis lætatur de laude hominum, tantum de vituperatione tristatur, qui verò gloriam concupiscit in cælo, opprobria non timeas in terris. Greg. super Ezechielem. Aliquando tamen detractores debemus compescere: ne dum de nobis mala dicentur, eorum qui audire nos ad bona poterant corda innocentium corrumpant.*

S. HILARII EPISCOPI PICTAURORUM IN SUPERIORIBUS EUANGELII EXPOSITIO.

Congregatis igitur pluribus turbis, montem conscendit & docet: in paternæ scilicet matris

iestatis positus celsitudine cœlestis vitæ præcepta constituit. Non enim æternitatis iustitiam, nisi in æternitate positus tradidisset. Denique ita scriptum est; *Aperuit os suum, & docebat eos.* Locutum eum fuisse promptius erat dicere. Sed quia in gloria paternæ maiestatis institerat, & æternitatem docebat; idcirco ad motum spiritus eloquentis obedisse ostenditur humani oris officium. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Exemplo dominus docuerat humanæ ambitionis gloriam relinquendam, dicens, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruius, Et cum se per prophetas populum humilem, & ad verba sua tremementem præmonuit esse lecturum, in spiritus humilitate perfectæ beatitudinis posuit exordium. Igitur humilia spirantes, id est, se homines recordantes, in cœlestis regni passione constituti, consilij sibi ex sordentibus ac tenuissimis principijs coalitos in hanc formam perfecti corporis procreari, & in hunc sentiendi, contuendi, iudicandi, agendi sensum, Deo profectum ministrante procedere: nihil quicquam suum esse, nihil proprium, sed cunctis domo parentis vnus eadem & veniendi in vitam tribui primordia, & vtendi eadem substantiam ministrasti, ac nos optimi illius, qui nobis sit ista largitus, exemplo, perfundæ in nos bonitatis esse æmulos oportere, vt boni omnibus simus, communia omnia omnibus existimemus. Nulla nos nec secularis fastus insolentia, nec opum cupiditas, nec inanis gloriæ ambitio corrumpat: sed subiecti Deo simus, & de comunione viuendi in omnes communis vitæ charitate teneamur. Magnum etiam in eo quod nati sumus, diuinæ bonitatis futurum profectum existimantes, cuius præmium atque honos præsentis vitæ operibus fit merendus: atque ita per hanc spiritus humilitatem, qua à Deo nobis meminimus & indulta omnia, & deinceps potiora speranda, cœlorum regnum erit nostrum. *Beati mites, quoniam ipsi hereditabunt terram.* Mitis, terræ hereditatem pollicetur: id est, eius corporis, quod ipse Dominus assumpsit habitaculum. Et quia per mansuetudinem mentis nostræ habitauerit Christus in nobis, nos quoque gloria clarificati eius corporis vestiemur. *Beati lugentes, quoniam ipsi consolabuntur.* Lugentibus æternæ consolationis solatia repromittuntur: non orbitates aut cõtumelias aut damna mœrentibus, sed peccata vetera flentibus, & criminum quibus obsorescimus, conscientia ærumnosis hæc sedula in cœlo consolatio præparatur. *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Sittentibus & esuriens iustitiam, beatitudinem tribuit: significans extensam in Dei doctrinam sanctorum audiditatem bonis perfectæ in cœlo satietatis expleri. *Beati misericordes, quia ipsi misericordiam præstabit Deus.* Misericordibus misericordie munera præparat. In tantum enim Deus benevolentie nostræ in omnes delectatur affectu, vt misericordiam suam sit solis misericordibus præstaturus. *Beati mundo corde, quoniam Deum ipsi videbunt.* Mundis corde conspectum Dei spondet. Nihil enim pollutum & sordidum ad occursum diuinæ claritatis insinit, & ad conspectum Dei acies obsoletæ mentis hebetatur: eos scilicet & visui & occursum Dei esse patentes, quibus per animi nitorem ac vitæ puritatem potestas eius sit contuendi. Non enim nisi spiritu perfecti, & iam mortalitate im-

mutati, quod solis mundis corde dispositum est, hoc quod in Deo est immortale cernemus. *Beati pacifici quoniam filij Dei vocabuntur.* Pacificorum beatitudo adoptionis est merces, vt filij Dei maneat, parens enim omnium vnus Deus est. Neque aliter transire in nuncupationem familiæ eius licebit, nisi oblivione earum rerum assumppta, quibus possimus offendi, fraternæ inuicem charitatis pace viuamus. *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, & reliqua.* Perfecta ad postremum beatitudine eos munietur, quibus omnia pro Christo pati promptus affectus est: quia ipse iusticia est. His igitur & regnum referatur, & merces in cœlo copiosa promittitur, quin cõtemptu seculi pauperes spiritu, & damnis rerum præsentium iacturisque probrosi, & aduersa maledicta hominum cœlestis iusticiæ confessores, ac deinceps gloriosi promissorum Dei martyres, omnem vitæ vsum testimonio veritatis eius impenderint.

CHROMATI EPISCOPI

pi Aquilegiensis in superius Euang.

Sermo 1.

Videns autem Iesus turbam, ascendit in montem, & sedente eo, accesserunt ad eum discipuli eius, &c. De terrenis, & humilibus, ad alta, & excelsa discipulos suos dominus ducturus, montem conscendit, & quidem Oliueti, vt per ipsius vocabuli significationem diuinæ misericordie suæ munus ostenderet. Ascendit igitur dominus in montem vt discipulis suis, terrena iam relinquens, & superna petentibus, velut in alto iam positus, precepta traderet cœlestium mandatorum, & promissa solæ benedictionis diuino munere largiretur, secundum quod Dauid ante testatus fuerat, dicendo; Etenim benedictiones dabit, qui legem dedit. Et vt apertius & gratiam Apostolorum, & autoritatem tantæ huius benedictionis ostenderet, ad didit dicens; Ambulabunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion, filius scilicet Dei, qui in Sion Apostolis benedictiones donauit. Idem enim in hoc monte benedictione Apostolis dedit, qui iam dudum in monte Sina Moysi legem tradiderat, probans se esse virtutis legis autorem, secundum quod per Hieremiam ipse dominus manifestat dicendo; & dabo illis testamentum nouum, non tale, quale iam dudum dedi patribus eorum, cum educerem eos de terra Egypti, sed hoc est testamentum, quod dabo illis: scribam leges meas in cordibus eorum, & in sensu eorum scribam eas. Et iam dudum quidem, cum lex daretur, iuxta montem populus prohibebatur accedere; nunc, domino docente in monte, nemo prohibetur, imò potius omnes inuitantur, vt audiant; quia in lege seueritas est, in Euangelio gratia. Illic terror incredulis incurrit, hic credentibus benedictionum munus infunditur. Si vis ergo & tu benedictiones à domino accipere, relinque terrenam conuersationem, pete vitam supernam, ascende in altitudinem fidei tantam montem, vt benedici iure à domino merearis. Sed quæ iam ipsa verba benedictionum sint, videamus. *Beati, inquit, pauperes spiritu, &c.* Plures quidem nouimus pauperes, sed non quia tantum pauperes, idcirco beatos, quia vnusquæ-

que nostrum non necessitas paupertatis facit esse beatum, sed fides deuotæ paupertatis. Nam multos scimus egere quidem legali facultate, nihilominus tamen à peccatis non desinere, atque à fide Deo esse alienos, quos vtique manifestum est, beatos dici non posse, & ideo debemus requirere, qui isti beati sint, de quibus ait dominus; *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Hos vtique pauperes significat esse beatos; qui, contemptis mundi diuitijs, spretaque seculi facultate, vt Deo fierent diuites, mundo esse pauperes voluerunt. Hi tales pauperes quidem seculo videntur, sed Deo diuites sunt, regentes seculo, sed Christo locupletes. Cuius beatæ paupertatis exemplum, nobis primum se, Apostoli præbuerunt, qui contempta omni facultate, statim seculi diuitijs inuenimus, qui primi credentes, vniuersis rebus suis, possessionibusque distractis, sub hac deuota paupertate domini diuitias quæ fieri solent, vnde & Apostolus in tali paupertate diuitias inesse cœlestes ostendit, dicens; Tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Inde denique Petrus, cum ascendens ad templum à claudo eleemosynam peteretur, ait; Argetum, & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do; in nomine domini Iesu Christi surge, & ambula. O vere beata paupertas, quæ, cum nihil de mundi facultate habeat, tantum de cœlo largitur! Non dat quidem argentum, vel aurum, sed, quod plus est diuitijs omnibus, reddit corporis sanitatem, imaginem Cæsaris in nummo quæ dare non habuit, sed Christi imaginem in homine reformauit. De huiusmodi pauperibus in præsentem loco dominus loquitur, de quibus & Dauid multis locis testatur dicendo; Edent pauperes, & saturabuntur; & viuunt cor eorum in seculo seculi: Etenim; Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum: Ille pauper clamauit, & dominus exaudivit eum. Talium ergo pauperum dominus docet esse regnum cœlorum, qui se causa religionis, ac fidei, seculo pauperauerunt, vt locupletem sanctum spiritum possiderent, vel certe beatos pauperes dicit, qui nulla superbia diaboli insistant, nulla ambitione seculi exrolluntur, sed humilitatem spiritus cum fidei deuotione custodiunt. Vnde dicitur à Dauid in Psalmo; Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non spernit. Tales ergo pauperes spiritu beati sunt apud Deum. Deinde ait, *Beati qui lugent, &c.* Sicut de pauperibus superius, ita & hic de lugentibus loquitur: non eos beatos appellans, qui aut dilectæ alicuius coniugis orbitatem, aut amissionem charorum pignorum, filiorumque grauer lugent, sed eos potius beatos esse significat, qui aut propria commissa peccata iugi lachrymarum fletu expiare conantur, aut qui pio legis affectu iniquitatem seculi, ac peccantium delicta lugere non desunt. His ergo sancte lugentibus, non immerito à domino consolatio exultationis æternæ promittitur. Eum denique Dauid sanctus expectans, etiã stratum suum iugi lachrymarum fletu rigauit, dicendo; Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Et iterum; Fuerunt mihi, lachrymæ meæ panes die, ac nocte, dum dicitur mihi quotidie; ubi est Deus

tus? Et iterum; Quia cinerem sicut panem manducabam, & potum meum cum fletu temperabam. Et iterum; Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis in lachrymis in mensura. Vis autem scire pium luctum sanctorum, audi dictum de Samuele Propheta, quia vsque ad diem mortis eius luxerit regem Saulem. Hieremias quoque, cum populi peccata defleret; ita vt flumen aquarum transierit oculi mei super contritionem plebis meæ. Et iterum; Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum? & plorabo hanc plebem die, ac nocte. Daniel etiam graui luctu pro populi peccatis afficitur, secundum quod ipse testatur, dicens; Et iterum, inquit, lugens tribus hebdomadis dierum panem non manducans, & vinum non bibens. Sanctus quoque Apostolus quosdam Corinthiorum luctu simili deflet dicendo; Et veniam ad vos, vt ingeamus multos ex iis, qui ante peccauerunt, & non egerunt penitentiam in immunditia, quam gesserunt, & fornicatione, & immunditia. Huiusmodi ergo luctum dominus perpetui gaudij consolatione compenlat, secundum quod Esaias retulit, dicens; Dare iis, qui lugent Sion, gloriam pro cinere, vnde & Dauid ait; Conuertisti planctum meum in gaudium mihi, & in cineribus meis, & præcinxisti me lætitiâ. Deinde ait; *Beati mites, &c.* Diuites sunt gratiæ promissionum diuinarum, quia diuini gradus meritum, ait ergo, *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Mites sunt homines mansueti, humiles, & modesti, in fide simplices, & ad omnem iniuriam patientes, qui præceptis euangelicis instituti, dominicæ mansuetudinis imitantur exemplum, qui ait in Euangelio; Disce à me, quia mitis sum, & humilis corde. Denique Moyses iam dudum idcirco maximam gratiam apud Deum habuit, quia mitis erat, hoc enim de eo scriptum est; Et erat Moyses mansuetus præ omnibus, qui erant super terram. Vnde Dauid in Psalmo ait; Memento, domine, Dauid, & omnis mansuetudinis eius. Huius ergo modi mites beatos ostendit, quibus non in præsentem vitam, sed in futura possessionem terræ illius felicitis repromittit, de qua dictum legimus in Psalmo; Mansueti autem possidebunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. Et iterum; Qui expectant dominum, ipsi hereditate possidebunt terram. De qua & per Salomonem spiritus sanctus testatur, dicens; Quoniam recti habitabunt in terra, & sancti habitabunt in ea. Hos ergo mites dominus beatos ostendit, qui lenitate mansuetudinis dominicæ sequentes, beatæ illius terræ hereditate perpetua possessione fruuntur. Maxime tamen de terra nostri corporis loquitur, in qua sancti transfigurati in gloriam, secundum Apostolum, æterna felicitate regnabunt. Deinde ait, *Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, &c.* Non facili desiderio, nec leui cupiditatis ardore expectandam à nobis esse iustitiam docuit: Si quidem hos beatos esse significat, qui ad eam consequendam esuriendi, ac sitiendi modo, interni desiderij cupiditatis inardescunt; quia, si eam vnusquisque nostrum esuriens, ac sitiens desiderio concupiscat, nõ potest aliud semper quam iustitiam cogitare, iustitiam quærit, quia esuriens, ac sitiens necesse est id, quod sitit, atque esurit, concupiscat. Meo igitur his taliter esurien-

Hier. 9.

2. Cor. 12.

Esa. 61.

Psalm. 29.

Math. 11.

Psalm. 137.

Psalm. 36.

Pro. 2.

esurientibus, ac sitientibus, qui panis caelestis, ac fons aquae vitae est, satietatem refectionis illius perpetua reprobantur dicendo: *Beati, qui esurunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur*. Nam utique iustitiam fides, quae Dei, & Christi est, & quae & Apostolus retulit; iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi, in omnes, & super omnes, qui credunt. Vel certe ipsum dominum, ac salutatio- nem nostrum, qui nobis sedendum Apostolum, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio factus est; cuius desiderio, velut cibi, ac potus, modo beati semper exultant, secundum quod ipse dominus per Solomonem testatur dicens ex persona sa- pientiae; *Qui me manducant, esurient, & qui me bibent, adhuc sitient*. Hanc ergo iustitiam etiam nos semper esurite, ac sitite debemus, ut saturati cibo refectionis perpetua mereamur. Bene au- tem cum additamento dictum est in loco presen- ti; *Beati, qui esurunt iustitiam, quoniam ipsi saturabun- tur*, qui non iustitiam, sed qui iustitiam esurunt, non scilicet, qui aurum, & argentum desiderant, qui diuitias, vel honores seculi concupiscunt, & qui nunquam cessent opibus, vel carnis deside- riis satiantur. Sed iustitiam non beati, sed ineluctes sunt, quia eis homo spes promissae gloriae, sed dam- nationis poena debetur. Deinde ait; *Beati misericor- des, quoniam ipsi miserentur Deo*. Plurimis quidem testimonium tam in veteri Testamento, quae etiam in nouo, ad laudandam misericordiam ad Dominum prouocantur, sed ad compendium fidei arbitramur satis, superque sufficere, ut quod in praesenti loco ipse dominus propria voce de prompte dicendo; *Beati misericordes, quoniam ipsi miserentur Deo*. Do- minus misericordiarum misericordes dicit esse bea- tos, offendens unumquemque misericordiam Dei promerari non posse, nisi & ipse misericors fuerit, unde & alio loco ait; *Estote ergo misericordes, sicut & pater vester, qui est in caelis, misericors est*. Deinde ait; *Beati mundo corde, &c.* Hoc mundo corde esse significat, qui depositio corde peccati, ab omni se carnis inquinamento purauerint, & per opera fidei, atque iustitiae Deo placuerint, secun- dum quod David in Psalmo testatur, dicens; *Quis ascendet in monte domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam. Merito & David sciens Deum non nisi mundo corde posse videri, ita in psalmo precatur, dicens; Cor mu- dum crea in me, Deus, & spiritum rectum inno- uam in visceribus meis. Huiusmodi ergo mundo corde dominus beatos esse ostendit, qui pura men- te, & integra conscientia sub fide domini viuente- rum, Deum gloriae in futuro caelesti regno conspi- cere merebuntur, non iam per speculum, & in enigmate, sed facie ad faciem, ut Apostolus retu- lit. Modo enim licet oculis fidei Deum contem- plumur, claritatem tamen eius praesentem carnis videre non possumus, tunc autem videbimus eum; accepta immortalitate in caelestem gloriam transformati, cum immortalem Deum immor- talibus oculis conspiciere coeperimus. Et tunc ve- re implebitur in nobis illud, quod scriptum est; *Sicut audiuimus, ita & vidimus in ciuitate domi- ni virtutum*. Non immerito idem David cum futuri temporis gloriam ostenderet, in qua sancti cum Deo habitabunt, ita retulit; *Attamen iusti confitebuntur tibi, & habitabunt recti cum facie tua*. Deinde ait; *Beati pacifici, &c.* Pacifici sunt, qui*

ad dissensionis, & discordiae scandalo separati, dile- ctionem charitatis fraternae, & pacem ecclesiae sub- catholicae fidei unitate custodiunt. Quam pacem tuendam discipulis suis dominus in Evangelio peculiariter commendat, dicendo; *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*. Quam pacem dominus ecclesiae suae darum, David ante testatur est, dicens; *Audiam, quid loquatur in me dominus Deus, quoniam loquitur pacem in plebem, & super sanctos suos, & in eos, qui con- uertuntur ad ipsum*. De qua pace cultodienda, & Apostolus commoneat, dicens; *Iti omnibus seruandae vnitatem spiritus eum vinculo pacis*. Et reser- rum; *Pax Dei, quae superat omnem intellectum, custodiat corda vestra, & corpora a malis*. Nihil enim tam necessarium seruatis Deum salutare ecclesiae, quam charitatem seruare, quam pacem di- ligere, sine qua Deum videri non posse, ad He- braeos Apostolus docet, dicens; *Ante omnia diligite pacem, sine qua nullus nostrum Deum videri poterit*. Unde omni studio, ac deuotione pacem ecclesiae seruare nos conuenit, & eos, qui ad pacem dissentiant, ad ecclesiae charitatem, quantum in nobis est, pacis, ac fidei studio renouare, exem- plo Prophetarum, qui ait; *Cum iis, qui oderant paci- cem, eram pacificus, cum loquebar illis, impugnabant me gratis*. Merito & in Evangelio in ex- citatione Angelorum natiuitatem domini nuntiati- um, haec vox sancta repetitur; *Gloria in altis- simis Deo, & pax in terra hominibus bonae volun- tatis*. De qua pace & David retulit; *Pax, inquit, multa est diligentibus te, & non est illis scandala- lum*. Et Esaias similiter; *Erponam in multa pace filios tuos, & in aequitate edificabitis*. Si enim ad hoc filius Dei carnem suscipere, & patri digna- tus est, ut pacificaret nos Deo per sanguinem crucis suae vitaret, secundum quod Apostolus retu- lit, per omnia vitae pacifici esse debemus, ut ve- re ipsum Deum pacis in nobis habere mereamur, hoc enim scriptum est; *Factus est in pace locum eius, & habitatio eius in Sion*; & sic vere non so- lum filij Dei erimus, sed & haeredes Dei, coheredes autem Christi. Deinde ait; *Beati qui persecutio- nem patiuntur propter iustitiam, &c.* Non immerito esurientiam, ac sitiendam iustitiam Dominus superius memorauit, cuius desiderio in tantum si- re nos docet, ut propter eam, & persecutionem mundi, & penas corporis, & ipsam mortem con- temnere debeamus. In qua significatione marty- res maxime declarantur, qui propter iustitiam, si lem, & nomen Christi persecutiones in seculo sustinent, quibus spes magna promittitur, id est, possessio regni caelorum. Cuius beatitudinis Apo- stoli principes existerunt, & omnes iusti, qui pro- pter iustitiam legis diuersis persecutionibus affli- ctis, merito fidei suae ad regna caelestia peruenerunt. Deinde ait; *Beati eritis, cum vos persecuti fuerint bo- mines, &c.* Omnia, quae tempore persecutionis pro- pter nomen Christi aduersus istos persecutorum excogitare potest nefanda perfidia, vel diuersa opprobria ingerere, vel corpori penas inferre, non solum patienter ferre debemus, sed etiam cum gaudio exultationis accipere, propter futuram gloriam. Hoc enim ait; *Gaudete in illa die, quae exulta- te, dico vobis, quia merces vestra est in caelis*. Quae gloria est perfectio huiusmodi tolerantiae, cuius mercedem dominus reposita esse dicit in ca- derantes, ad omnem tolerantiam passionis deuota fide parati esse debemus, ut confortes gloriae Prophetarum, atque Apostolorum effici mereamur, per Christum dominum nostrum, qui est be- nedictus in secula.

EIVSDEM CHROMATI in idem Evangelium Sermo 2.

At nobis conuentus hic populi, & mercatus frequentia occasionem proponendi sermo- nis Evangelij. Solent enim secularia esse spiritalibus exempla, & terrena imaginem praebere ce- lestibus. Nam & dominus, ac saluator noster frequenter admonet nos per terrena de caelestibus cum dicit; *Simile est regnum caelorum reti misso in mare*. Vel certe, simile est regnum caelorum mercatori, qui quereat bonam margaritam. Si ergo mercatus hanc ipse continet rationem, ut vnusquique pro utilitate sua, aut vedat, quae sibi superflua sunt, aut emat, quae desunt, non in condite & ego proponam mercem, quam commisit Deus, praedicationem utique caelestis; siquidem me minimum quoque, & sic indignum, tamen de seruis illis, quibus Dominus talenta distribuit ad negociandum, lucrumque faciendum. Nec sane deerunt mercatores, ubi per gratiam Dei tales, ac tanti sunt auditores. Magis autem necesse est lucrum caeleste captari, ubi terreste commodum non negligitur. Cupio, fratres charissimi, proponere vobis illas beatitudinum margaritas ex sancto precioso Evangelio; aperte cordis vestri thesauros, atque emite, percipite auid, feliciter possidete. Dominus, ac Deus noster vnigenitus summi patris, qui de Deo homo, de Domino magister dignatus est fieri, cum turbis multae ex diuersis confluerent regionibus, assumptis discipulis suis, id est, Apostolis suis, ascendit in montem, & aperto ore suo, docebat eos dicens; *Beati pauperes spiritu, &c.* Gradus quosdam firmissimos ex lapidibus preciosis sternit quosdam Dominus saluator, per quos sanctae animae, & fideles reperere possint, & ascendere ad summum illud bonum, id est, regnum caelorum. Breuiter igitur, fratres charissimi, qualitates graduum cupio demonstrare, vestra modo mens tota, & anima sit intenta; quia non sunt parua, quae Dei sunt. *Beati pauperes spiritu, &c.* Mirum principium, fratres, doctrinae caelestis: non a terrore incipit, sed a beatitudine, non terrorem faciens, sed potius desiderium. Vice enim agonothez, vel munerarij, certatoribus in hoc stadio spiritali praemium grande proponit, ut, dum aspiciunt praemium, nec labores timeant, nec pericula perhorrescant. *Beati ergo pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum*. Non simpliciter, neque confuse beatos pauperes dixit, sed addidit, *pauperes spiritu*. Nec enim omnis paupertas felix est: quia sit laepe ex necessitate, sit nonnunquam per pessimos mores, sit etiam ex indignatione diuina. Beata ergo paupertas est spiritalis, eorum scilicet hominum, qui spiritu, & voluntate pauperes se faciunt propter Deum, renunciando seculi bonis, substantiam suam vitro erogando, quos merito beatos appellat: quia pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum: per voluntariam enim pau- pertatem caelestis regni diuitias adsequuntur. De-

inde ait; *Beati mites, &c.* Mire post primum gra- dum secundus ostenditur. *Beati, inquit, mites, quia ipsi possidebunt terram*. Sed, sicut impossibile est, extra ordinem secundo consistere gradu, nisi as- cenderit primum, sic homo mitis esse non poterit, nisi prius pauper spiritu fuerit factus. Quomodo enim inter diuitias positus animus, inter curas, & sollicitudines seculares, ex quibus negotia, lites, prouocatio nequiae, exacerbationes sine intermis- sione nascuntur: quomodo enim inter haec animus poterit esse mitis, & lenis, nisi prius a se omnes causas iracundiae, & occasionis que rituram abru- nuntiano praeciderit? Non sit mare tranquillum, nisi cessauerint venti, non extinguitur ignis, nisi materia incendiij, spinarum fomentum detraheris: Sic nec animus erit mitis, & quietus, nisi ea, quae exulscitant, & inflammant fuerint abdicata. Bene ergo gradus iungitur gradui: quia pauperes spi- ritu, ipsi incipiunt iam esse mites. Accidit & tertius; *Beati qui lugent, &c.* Mitis nobis ille luctus intelligendus est salutaris: vique non iste, qui ex rerum nascitur detrimentis, non qui ex amissione charorum, nec qui ex iactura secularium dignita- tum, quae utique omnia iam pauper factus spiritu non dolebit. Hic est luctus salutaris, qui agitur pro peccatis, pro recordatione diuini iudicij. Nam quia prius inter innumeras seculi occupationes, & asperitates animus constitutus, de se ipso cogi- tate non poterat, iam securus, & mitis effectus, incipit seipsum propius intueri, examinare actus suos diurnos, atque nocturnos, & sic praeterito- rum criminum vulnera incipit apparere, & tunc luctus ac lachrymae aduertunt salutaris, & adeo sa- lubres, ut mox caelestis consolatio subsequatur: verus enim qui dixit; *Beati qui lugent, quia ipsi consolabuntur*. Accedamus, fratres, ad quartum; *Beati, inquit, qui esuriunt, &c.* Vere enim post penitenti- am, post luctus, & lachrymas peccatorum, quae alia nascitur esuries, & quae sitis, nisi iustitia: Sicut enim, qui caliginem noctis emensus est, iam gessit proximam lucem, & qui choleram amaram digessit, escam concupiscit, & potum. Sic & mens hominis Christiani, postquam per luctus, & lachrymas sua peccata digesserit, iam solam Dei iustitiam esurit, atque sitit. Et merito eius, quam desiderat, satietate gaudebit. Occurrit gradus quintus. *Beati misericordes, &c.* Nemo alteri praestare poterit, nisi prius ipse sibi praestiterit. Postquam sibi ergo misericordiam impetrauit, satietatemque iustitiae, incipit iam dolere de miseris, incipit iam pro aliis peccatoribus exorare, factus misericors in ipsos etiam inimicos: maiorem sibi cumulum misericordiae per huiusmodi pietatem in aduentum Domini praeparabit, ideo dicitur; *Beati misericordes, quia ipsi misericordiam consequentur*. Adest ecce gradus sextus: *Beati, inquit, mundo corde, &c.* Plane iam mundo sunt corde, plane iam Deum videre poterunt, qui pauperes spiritu, qui mites, qui lamentati peccata, qui iustitia resecti, qui misericordes, in aduersariis quoque tam syn- cerum oculum cordis, & lucidum gerunt, ut sine aliqua malitie lippitudine inaccessibilem Dei claritatem sine impedimento conspiciant. Munditia enim cordis, & conscientiae puritas; nullam nubem ad intuendum Dominum patitur. Sequitur, fratres, *Beati pacifici, &c.* Magna dignitas paci- dentium, cum filiorum Dei appellatione censentur. Bona quidem & haec pacificatio, quae sit inter

Declaratio dicitur: est autem reuera difficile, sed non impossibile.

etiam

fratres, propter substantiam seculi litigantes, aut propter vanam gloriam, aut similes. Sed parua hæc merces, quæ dixerat Dominus in exemplum nostri: Quis me constituit iudicem, aut diuitem super vos? Iam enim præmiserat, ablata tua ne repetas. Et alio loco: Quomodo potestis credere, gloriam abinuicem accipientes? Potior ergo, & sublimior pacificatio intelligenda est à nobis, illam dicam, qua homines Gentiles, qui inimici sunt Dei, per instantiam doctrinæ adducuntur ad pacem, qui peccatores emendantur, & Deo per patientiam reconciliantur. Quia rebelles hæretici corriguntur, qua Ecclesiæ discordantes ad unitatem, pacemque formantur. Vere enim, qui tales sunt, pacifici, non solum beati sunt, sed digni merito filij Dei vocabuntur: ipsum enim Dei filium Christum imitantes, qui pax nostra, & reconciliatio ab Apostolo prædicatus est, societate nominis eius. *Beati, qui persecutionem patiuntur, &c.* Non est dubium, fratres, quia bono facto comes est semper inuidia: nam, salua persecutorum crudelitate, ubi cœperis rigidam tenere iustitiam, insolentiam repercutere, incredulos ad pacem Domini contocare, ubi cœperis denique à mundanis hominibus, & erroneis discrepare, statim persecutiones oriuntur, necesse est surgat odia, & mulatio laceret: quia sic denique ad illum summum gradum, ad ipsum caput, atque fastigium suos Christus auditores adducit, non tantum ut sustineant patiendi, sed etiam ut moriendo congaudeant. *Beati, inquit, estis, cum vos persequuntur, &c.* Perfecta virtus est, fratres, post totius iustitiæ ministracionem, propter veritatem opprobria sustinere, affligi cruciatibus, morte denique affici, nec terri, proposito nobis exemplo Prophetarum, qui diuersis modis propter iustitiæ lacerati, passionum Christi conformes, & præmij esse meruerunt. Hoc gradu celsior non est, in quo Christum Paulus aspiciens, dicebat; Vnum autem, quæ quidem retro sunt, obliuiscens, ad ea, quæ in primo sunt, me extendens, seclor ad brauium supernæ vocacionis Dei in Christo Iesu. Et adhuc apertius ad Timotheum; Certamen, inquit, bonum certavi, cursum consummaui. Quasi qui omnes gradus ascenderat, fidem seruauit. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. Vere enim, vniuerso cursu completo, hoc supererat, vt per tribulationes, & passiones gaudens Paulus ad gradum sublimiorum martyrij perueniret. Digne ergo dominicus sermo persuadeat; *Gaudete, inquit, & exultate, quia merces vestra copiosa est in cælis.* Crescere per incrementum persecutionum euidenter ostendit. Ostensi sunt, Fratres, octo gradus Euangelij, extracti ex lapidibus, vt dixerant, preciosis. Ostensa est illa scala Iacob, cuius cacumen de terra pertingebat ad cælum, per quam qui ascendit, portam inuenit cæli, ac per eam ingressus, sine fine in conspectu domini lætus adstabit, laudaturus dominum cum sanctis Angelis in æternum. Hic nos ter mercatus, hæc nundina spiritalis: Demus, benedicti, quæ habemus, offeramus spiritus pauperatatem, vt accipiamus secundum promissionem regni cælestis vberitatem. Offeramus mansuetudinem, vt terram possideamus, & paradysum. Descendamus peccata nostra, & aliena, vt consolationem de domini bonitate mereamur. Esuriamus, & sitiamus iustitiam, vt copiosius vti que saginemur. Demus misericordiam, vt veram mi-

sericordiam consequamur. Vivamus pacifici, vt filij Dei vocemur. Mundum cor, & castum corpus offeramus, vt lucido sensu Deum videre possimus. Persecutiones propter iustitiam minime timeamus, vt cælestis regni efficiamur hæredes. Opprobria, cruciatus, mortem denique, si eueniat, propter Dei veritatem gaudentes amplectamur, & læti, vt merces nobis cum prophetis, & Apostolis copiosa præstetur in cælo. Vt autem verbis finis cum præfatione concordet, si est gaudium mercatoribus propter lucra præsentia, & caduca, magis gaudeamus omnes pariter, & lætemur, quia tales domini hodie inuenimus margaritas, quibus nulla possint bona seculi comparari. Quas vt acquirere, obtinere, possidere mereamur, auxilium nobis, & gratia cum virtute ab ipso domino postulanda est, cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

S. HIERONYMI PRESBYTERI IN IDEM EUANG. EXPOSITIO.

Videns autem, &c. Dominus ad montana conscendit, vt turbas ad altiora secum trahat. Sed turbæ ascendere non valent. Et sequuntur discipuli, quibus & ipsis, non stans sed sedens & contractus loquitur. Non enim intelligere poterant in sua maiestate fulgentem. Secidum litera, nonnulli simplicium fratrum putant eum beatitudines & cetera, quæ sequuntur in Oliueti monte docuisse: quod nequaquam ita est. Ex precedentibus enim & sequentibus in Galilæa monstrat fuisse locum, quem putamus esse, vel Thabor, vel quemlibet alium excelsum montem. Denique postquæ finiuit sermones suos, statim sequitur: Cui autem introisset Capharnaum. *Beati pauperes, &c.* Hoc est, quod alibi legimus: Et humiles spiritu saluabit. Ne quis autem putaret paupertatē, quæ non nunquam necessitate portatur, à domino prædicari: adiunxit spiritu, vt humilitatem intelligeret, non penuriam. *Beati pauperes spiritu, qui propter spiritum sanctum volutate sunt pauperes.* Vnde super huiuscemodi pauperibus & saluator per Esaiam loquitur: Dominus vnxit me propter quod euangelizare pauperibus misit me. *Beati mites, &c.* Non terram Iudæ, nec terram istius mundi: non terram maledictam, spinas & tribulos afferentem, quam crudelissimus quisq; & bellator magis possidet: sed terram quam psalmista desiderat, dicens, Credo videre bona domini in terra viuientium. Huiuscemodi possessor, & post victoriam triumphator, etiam in quadragesimo quarto psalmo describitur: Et intende prospere, procede, & regna: propter veritatem & mansuetudinem & iustitiā. Nemo enim terram istam per mansuetudinem, sed per superbiam possidet. *Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur:* luctus hic non mortuorum ponitur communi lege naturæ, sed peccatis, & virtutis mortuorū. Sic fleuit & Samuel Saulem: quia pœnituerat Deum quod vnxisset eum regem super Israel. Sic & Paulus apostolus flere ac lugere se dicit eos, qui post fornicationem & immunditiam non egerunt pœnitentiam. *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, &c.* Non nobis sufficit velle iustitiam, nisi iustitiæ patiamur famem: vt sub hoc exemplo nunquam nos satis iustos, sed semper esurire iustitiæ opera intelligamus. *Beati misericordes,*

des, &c. Misericordia non solum in elemosynis intelligitur, sed in omni peccato fratris: si alter alterius onera portemus. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Quos non arguit conscientia vlla peccati. Mundus mundo corde conspicitur: templum Dei non potest esse pollutum. *Beati pacifici, &c.* Qui primum in corde suo, deinde & inter fratres dissidentes pacem faciunt. Quid enim prodest alios per te pacari, cum in tuo animo sint bella vitiorum? *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, &c.* Signanter dicit, propter iustitiam. Multi enim persecutionem propter sua peccata patiuntur & non sunt iusti: simulque considera, quod & Iana veræ circuncisionis beatitudo martyrio terminatur. *Beati estis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes, propter me.* Illud maledictum contemnendum est, quod beatitudinem creat, quod falso maledicentis ore profertur. Vnde & specialiter definitur quæ sit beata maledictio: omne dicent maledictum aduersum vos, mentientes, propter me. Vbi ergo Christus in causa est, ibi & optata maledictio est, *gaudete & exultate, &c.* Nescio quis hoc nostrum possit implere, vt laceretur opprobrii fama nostra, & nos exultemus in domino. Hoc qui vanam sectatur gloriam implete non potest. Gaudere igitur & exultare debemus, vt merces nobis in cælestibus preparatur. Eleganter in quodam volumine scriptum legimus: Ne queras gloriam, & non dolebis cum inglorius fueris.

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI EPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI IN SUPERIUS EUANGELIUM, HOMILIA.

Videns turbas Iesus ascendit in montem. Et, quum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius, &c. Consideremus, fratres, contempum honoris, & gloriæ. Neque enim circumdeditur sequentes, sed, quando quidem petebat ratio curadi, ipse omnia circumdedit, visitans turbas, atque regiones. Quæ verò plurima ad eum multitudo collecta est, vno in loco se sedet, & non in vrbis, forij, medio, sed in monte, atque deserto, nos videlicet erudiens, nihil ad ostentationem nostri facere, sed à cunctis potius tumultibus liberari, & præcipue cum philosophandum est, ac de rebus seriis differendum. Quum ascendisset, atque sedisset, cōtinuū ad eum accessere discipuli. Vidisti certè virtutis augmentum, & quemadmodum sint facti repente meliores. Nam signorum quidem spectatores erāt plurimi, isti verò etiam audire magnum aliquid, ac sublime cupiebant. Quod certè illum & ad magisterium prouocauit, & ab his fecit inchoare sermonibus. Non enim corpora sola curabat, sed etiā animas medicabatur, à quarū cura rursus ad corporum remedia trāsibat, ipsas quippe vtilitatum vires sæpe variabat, & doctrinæ verborum suorum, salutarium operum dona miscebat. Simul etiam impudentissima hæreticorū ora clauderat, vtriusque curam gerendo substantiæ, seque integri animæ esse creatorem docedo. Propter quod plurima vtrique naturæ sua prouidentia conferebat, nunc illam, nunc istam medendo. Quod hoc etiā facit loco. *Aperiens, inquit, os suum docebat eos.* Et cuius rei gratia videtur adiunctum, *aperiens os suum*

vt proculdubio disceres, quia non cum loqueretur modò, verumetiam quum taceret, docebat. Nunc quidem os aperiens, nunc verò ipsis vocem operibus emittens. Quum verò audis, *docebat*, ne opineris solis eum loquutum esse discipulis, sed propter illos & cæteris. Quia enim erat adhuc multitudo illa vulgaris, totaq; terrena, cōstituent ante se discipulorum chorum, ad ipsos verbum facit, vt ex sermone, quo eos docet, etiam his plurimum à talibus distantem faciat philosophiæ disciplinam. Quod igitur & Lucas significando dicebat, quia sermonem ad eos verterit, idipsum etiam Matthæus manifestas ait: Quoniam accesserint ad eum discipuli, & docuerit. Vnde igitur incipit? Quæ fundamenta nouæ nobis collocat disciplinæ? Audiamus itaque quæ dicuntur. Dicitum est nanque presentibus, scriptum verò his omnibus, qui postea essent futuri. Propterea docens quidem ad discipulos respicit, verum nequam in eis sua dicta determinat, sed infinite, & incircumscripse cunctas beatitudines in commune proponit. Non enim dicit, beati estis vos, si pauperes. Et certè etiam si ad illos hoc directè, signatèque dixisset, futura nihilominus fuisset omnibus doctrina communis; Nam & quum dicit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi: non ad eos tantummodo loquitur, sed per eos ad vniuersum profusus orbem. Et quædo eos beatificat persecutionem ferentes, exagitatos vndique, & intolerabilia illa patientes, non eis solum, sed & cunctis eadem implentibus textit coronam. Veruntamē vt istud magis, magisque luceat, & discas ea, quæ dicuntur à Christo, tibi quoque, & cunctis generaliter hominibus, si attendere velint, esse communia: audi quodnam his mirabilibus verbis ponat exordium. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Qui sunt pauperes spiritu? Humiles scilicet mente, atque contriti spiritu. Spiritum hic enim posuit pro anima, & voluntate. Quia enim sunt humiles plurimi non sua sponte ducti, sed necessitate rerū coacti, relinquens huiusmodi: neque enim hoc inter laudanda numerandum est, eos, qui se humiliant, & cōprimunt voluntate, primos beatos appellat. Et quam ob causam non humiles voluit appellare, sed pauperes? Quia hoc loco vtiq; præstantius est, siquidem illos hic humiles memorat, qui Dei præcepta metunt, atque etiam contemiscunt. Quod per Esaiam prophetam Deus amanter excipiens dicebat; Super quæ requiescam, nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones meos? Multi quippe sunt humilitatis modi: Et hic quidem est humilis mediocriter, alter verò cumulat. Hanc igitur humilitatē etiā propheta collaudat, non vteiq; cōpresens designando mentem, sed omnino contritam. *Sacrificium, inquit, Deo spiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum, Deus non spernit.* Sed etiam tres pueri pro magno sacrificio hanc offerunt Deo, dicentes; Sed in anima contrita, & spiritu humiliato suscipiamur. Hunc ergo nunc etiam Christus beatum vocauit. Quia enim profecto mala maxima, & quæ toti ferè orbi intulere perniciem, de superbia mentis exorta sunt: quandoquidem ille, qui talis certè ante non fuerat, per hoc diabolus effectus est: quod etiā Paulus significando dicebat; Ne in superbiam elatus in iudicium incidat, & in laqueum diaboli. Et

primus ille homo his à diabolo spebus inflatus, postquam se arroganter extulerat, cecidit in mortem: dominum enim se credens futurum, etiam, quod habebat, amisit. Hoc enim ei & dominus exprobrans, ac stultitiae eius insultans, ait: Ecce Adā factus est sicut vnus ex nobis. Ceterique postea hinc ad impietatis praecipitia deuierunt, aequalitatem Dei cogitationum sibi phantasmate mentiendo. Quia, inquam, hanc esse constat causam malorum, & radicem, fontemque peccati, contrarium aegritudini remedium docendo conficiens, quasi fundamentum quoddam forte, atque munus, hanc primum sententiam collocauit. Si quidem vnusquisque, humilitate supposita, tutissimè cuncta alia superponit aedificans: hac verò subducta, etiam si ad ipsum vsque calū conuersationis sublimitate peruenias, simul omnia subtrahuntur, atque in finem pessimū relabuntur. Nam siue oratione, siue ieiuniū, siue misericordiā, siue pudicitia, siue aliud quid bonorū absque humilitate congreges, statim cuncta desuunt, cunctaque depereunt. Quod etiam pharisaeo legimus accidisse, qui, cum ad ipsum virtutis cacumen ascenderet, amittens simul vniuersa descendit, quia scilicet non habuit vniuersi bonorum. Sicut enim superbia omnium fons malorum est, ita humilitas cunctarum origo virtutum. Iure igitur hinc incipit, vt arrogantiam radicis de auditorum pectoribus euellat, & hoc ad discipulos ait, qui humiles semper extiterant, quippe qui ne occasionem quidem habuerant insolentiae, quum essent vtique piscatores, ac pauperes, nec minus de imperitia, quam de ignobilitate despecti. Et si ergo non hoc propter discipulos diceret: dicebat tamē propter ceteros, qui vel tunc aderat vel postea erāt futuri, ac disciplinā ipsam per apostolos recepturi, ne illos per superbiam forte contēnerent, imò etiam propter ipsos profecto discipulos. Et si enim tunc forsitan minimè, sed postea tamen hac indigeant maximè cautione, post tot certè illa mirabilia, post signa, post honorem ab vniuerso sibi penè orbe delatum, post illam postremo fiduciam, quam se apud Deum habere gaudebant. Non enim diuitia, non potentia, non ipsum omnino regnum ita quenquam poterant efferre, vt ea, quae a postolis suspettebant. Quinimo etiā, antequam facultatē acciperet signa faciendi, abundè extolli quibat, quum videret magistrum theatro illo vndique admirante circumdari, per quod certè pati poterant aliquid humanum. Idcirco in primis mētes eorum humiliat, & comprimit doctrinam suam non sub specie mādatorum, atque exhortationis inducit, sed sub praemiis beatitudinem, vt scilicet sermonem ipsum faciat gratiorem, & stadium doctrinae suae cunctis recludat. Non enim dixit, ille & ille, sed, quicumque ista fecerint, omnes beati: siue ignobilis atque pauper, siue plebeus, siue peregrinus; nihil te fieri beatum vetat, si istius virtutis aemulator extiteris. Hinc igitur, vnde maximè oportebat, exorsus progredditur ad mandatum aliud, quod videtur contra totius mundi pugnare sententiam. Quum enim omnes putent gaudentibus inuidendum, eos verò, qui in mœtore, pauperie, luctuque versantur miseros existiment, hos ipsos pro illis appellat beatos, dicens; *Beati qui lugent.* Et certè isti infelices ab hominibus iudicantur, sed idcirco ante doctrinam signa praemisit, vt facillimè crede-

rent talia decreta ferenti. Verum hic quoque non simpliciter lugentes posuit, sed propter peccatolugentes. Quippe quum illud aliud etiam vehemēter veteret, de secularium scilicet rerum dispendiis, quod significabat & Paulus dicendo; Quoniam seculi quidem tristitia mortem operatur: quae autem secundum Deum est tristitia, penitentiam in salutem stabilem operatur. Istos igitur hic beatos vocat, qui vtilem voluerunt habere tristitiam. Et non simpliciter posuit tristes, sed omnino cum cumulo, non vtenque mœrentes, sed lugentes. Si quidem praecipuum istud totius philosophiae magisterium est. Si enim illi, qui vel filios mortuos lugent, vel coniuges, vel alium quempiam proximorum, toto illo doloris sui tempore, non pecuniarum tenentur amore, non corporum, non gloriam concupiscunt, non cōsumuntur inuidia, non iniuriis permouentur, non aliis vitiis obdidentur, vt pote solis luctibus mancipati, multò magis, qui propria peccata lugent, sicut ea lugere dignum est, celsiorem philosophiam mētis ostendunt. Deinde praemium illis aptissimum ponens, *Quoniam ipsi, inquit, consolabuntur.* Vbi verò, dic mihi, vbi consolabuntur? Et hic profectò, & quod est amplius in futuro. Quia enim praecipuum ipsum valde videbatur onerosum, ac vehementer molestum, hoc se promissit daturum, quod aliud quam maximè lenē possit efficere: itaque, si velis consolari, luge. Neque putes exempli gratia allatum esse, quod dixi. Quando enim consolatur Deus, etiam si millia mœtorum irruant, cunctis superior existis. Si quidem ipsis doloribus praemia Deus ampliora constituit: quod certè hoc ipso quoque designat loco, beatitudinem lugentibus deputando, non secundum dignitatem operum, sed iuxta suorum munerum largitatem. Pende verò, quòd non est hoc operis humani, sed indulgentiae Dei. Nonne lugentes isti ob peccata lugent? At verò iis sufficit, si Deum satisfactione placauerint, vt ab eo veniam consequantur. Sed, quia ipse magno homines amore miseratur, neque in summotione poenarum, neque in remissione culpae retributionem suam terminat: sed eos, qui ob peccata lugent, & beatificat, & multa consolatione donat: non autem de propriis tantum, verum etiam de alienis iubet lugere delictis. Quales etiam sanctorum animae fuerunt, vt Moysi, vt Samuelis, vt Pauli: isti quippe omnes aliena peccata lugebant. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Dic, quæso, quam terram? terram quidam intelligibilem dicunt, verum istud omnino falsum est, nec in scripturis vsquam reperimus intelligibilem terram. Quidnā hoc ergo est, quod dicitur? Sensibile hinc praemium statuit, sicut & prius; Honora, inquit, patrem tuum & matrem, sic enim eris longæuus super terram: & rursus dominus ipse latroni; Hodie mecum eris in Paradiso. Neque enim de futuris solummodo futura veniant, praesentia requirerent. Propterea igitur in processu Euangelij dicit; Esto cōsentiens aduersario tuo citò. Deinde istiusmodi philosophiae ponens praemium, ait; Ne tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro. Vides ne vnde teruerit, a praesentibus scilicet, & quae frequenter eueniunt? Et rursus; Quicumque dixerit fratri suo racha, obnoxius erit concilio. Paulus quo

quoque creberrimè & praemia sensibilia proponit, & de praesentibus adhortatur, vt cum de viginatibus bono dilexerit, nihil enim ibi super caelestis honore commemorat, sed de praesenti utilitate rem commendat dicens; Propter instantem necessitatem. Et rursus; Ego autem vobis parco, & iterum; Volo autem vos sine sollicitudine esse. Sic igitur Christus spiritualibus sensibilia miscebat. Quia ergo mitis quisque, propria putatur amittere, contrarium pollicetur, dicens: quòd ipse sit, qui tutissimè cuncta possideat, non auidax scilicet, ac proteruus. Aliter verò quia in veteri testamento saepe propheta cecinerat; Manfuerit autem haereditabunt tertiam a familiaribus iam illi populo, notique verbis sermone textuit, vt nō in omnibus iniustitiae loqueretur. Hæc vero dicit, non tantum ad praesens vsque tempus sua promissa perducens, sed cum futuris etiam ista promittens. Nam quum & spiritualia pollicetur, hæc certè nobis quæ sunt in praesenti vita, non et ipit. Et rursus, cum praesentia repromittit, non tamen magnitudo promissionum solummodo vsque ad ista pertingit. Querite, inquit, primum regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis. Et rursus; Quicumque dimiserit domum, aut fratres, centuplum accipiet in seculo isto, & in futuro habebit vitam æternam. *Beati qui esurunt, & sitiunt iustitiam.* Quam verò iustitiam? Vtique rationalem istam, quæ ex aduerso auaritia collocatur. Qui enim commendatur erat misericordiam, ostendens quomodo misereri oporteat, id est, non ex auaritia, nec rapina, opportune beatificat iustitiam acquirentes. Et considera quanta idiplum exaggeratione cumulauerit. Nō enim dixit; Beati qui iustitiam seruant: sed, *beati qui esuriant, & sitiunt iustitiam,* vt non vique mediocriter, sed cum omni illam cupiditate teneamus. Quia enim hoc est auaritia proprium, neque sic cibum desideramus, ac potum, vt possidere latius, induique preciosius, concupiscentiam istam, quæ habendi amore flagrat, iubet in meliora conuertere: deinde rursus sensibile praemium statuens, ait; *Quoniam ipsi saturabuntur.* Quia enim plurimos diuites facere putatur auaritia, dicit hoc esse contrarium, magisque id praestare iustitiam. Noli igitur iustitiam exercere formidare pauperiem, neque famem timere, cum certè illi magis omnibus donis excidant, qui aliena diripiunt: vt ex aduerso ille, qui iustitiam diligit, tutissimè omnia bona possidet. Si enim qui aliena non inuadunt, tanta rerum vberitate potiuntur: quantò magis, qui propria fideliter largiuntur? *Beati misericordes.* Hic non pecuniarum solummodo erogatores designare mihi misericordes videtur, sed idiplum cum aliorum quoque mandatorum obseruatione facientes. Varij sunt enim miserationis modi, latum quoque hoc omnino mandatum est. Quod igitur huius virtutis est praemium? *Quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Et videtur aequalis quidem esse retributio, sed est tamen longè ipsa virtute praestantior. Isti enim quasi homines profectò miseretur, cum ab omnium Deo misericordiam consequantur. Par autem non est humana misratio, atque diuina: sed quantum benevolentia, malitiaque districtem est, tantum ab illa ista decernitur. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Ecce rursus praemium spirituale. Mundos verò hic appellabat, aut vniuersalem virtutem tenentes, & nullius sibi

mali conscios, aut continentia conspicuos. Nihil enim nobis est ita opus ad videndum Deum, vt istius puritate virtutis, propter quod Paulus ait; Pacem sectamini, & sanctorum; siue qua nemo videbit Deum. Videre autem dixit, quemadmodum hominibus videre possibile est. Quia enim sunt plurimi, qui se à rapina quidem, auaritiaque contineant, fornicentur tamen, atque luxuriantur ostendens, quia primum illud minimè sufficit, etiam istud adiecit. Sicut & Paulus ad Corinthios scribens, Macedonibus testimonium reddidit, quia non solum misericordia essent diuites, verum aliis quoque virtutibus abundarent. Cum enim illorum in pauperes liberalitatem differeret, intulit, quoniam seipsos dederunt primum Deo, deinde nobis. *Beati pacifici.* Hic non modò dissensu illos prohibet, atque aduersum se mutuo dimicare: sed aliud quiddam maius inquirere, scilicet, vt etiam alios dissensum in sacra studeant reuocare concordiam, ac rursus praemium spirituale subiungit. Quòd verò istud est? *Quoniam ipsi filij Dei vocabuntur.* Siquidem vniuersi hoc praecipuum opus fuit, distantia copulata, conciliare pugnantia. Deinde, ne opineris bonam esse ubique pacem, addidit; *Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam,* id est, pro virtute, atque pietate, pro defensione ceterorum. Sicut quippe iustitiam omnem prorsus animi appellare virtutem. *Beati estis, quum exprobrauerint vobis homines, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes.* Siue enim seductores, siue maleficos, siue pestiferos, siue aliud vos tale quippiam vocent, eritis, inquit, beati. Quidnam possit his praecipuis iniustitatis inueniri, per quae illa nobis desideranda dicit, quæ alij putant esse fugienda? Egeret dico, atque lugere, persecutionem pati, audite maledicta. Ea nihilominus non modò dixit, verum etiam facile persuasit, nec duobus aut decem, nō viginti aut centum hominibus, aut mille, sed vniuerso iam penè mundo. Cūque dicerentur illa, quæ videtur onerosa, & graua, contraque multorum cōsuetudinem venientia, nihilominus admirabatur venerans omnia illa audientium multitudo, tanta quippe erat virtus docentis. Attamen, ne putares, quia quolibet modo audire maledicta praestaret beatos, duos tantum separauit modos, cū scilicet vel propter ipsum audiuntur, vel falsa iactantur. Si verò ista nō fuerint, non modò non est beatus hæc audiens, verum etiam miserimus. Deinde respice rursus in praemium. *Quoniam merces vestra multa est in caelis.* Tu verò, etiam si non per singulas beatitudines regnum audias repromitti, nequaquam tamen mœtore turberis. Et si enim retributiones ipsas indifferenter appellat eas, tamē profectò cunctas ad vnum caelorum regnum adducit. Quando autem dicit; & lugentes consolabuntur, & misericordes misericordiam consequentur, & mundi corde Deum videbunt, & pacifici filij Dei vocabuntur: nihil omnino aliud nisi caeleste regnum per hæc cuncta designat. Qui enim horum dicuntur potius, illud sine dubio consequentur. Ne igitur tantummodo pauperum spiritualium hoc esse praemium suspiceris, sed & esurientium iustitiam, & mirum, & prorsus omnium, quos idem beatitudinem textus includit. Propterea enim in cunctis virtutibus, & promissionibus beatitudinem posuit, vt ne quid sensibile sperandum putares. Neque enim

esset beatum talibus coronari, quæ in præsentia vita continuè soluantur ac desinant, & fugacius quàm umbra præteruolant. Quam verò dixisset, quoniam merces vestra multa est in calis, aliam quoque consolationem intulit, dicens: Sic enim persequenti sunt & prophetas qui fuerunt ante vos. Quia enim regnum cælorum adhuc erat in spe, atque expectatione, solam consolationem illis de eorum societate præstat, qui ante illos afflictiones varias pertulerunt. Ne, inquit, putetis, quòd mala aliqua docentes, & noxia, fanciatis, ista patiamini, vel ab eis, quasi prauorum sitis magistri dogmatum persequendi. Non enim de prauitate doctorum, sed de malignitate auditorum pericula ista, infideliæ que contingunt. Non ergo vobis obtrechabitur; qui talia patiemini, sed illis profectò qui inferent passionem, in testimonium verò vobis est tempus paratum. Neque in prophetis iniquitatem aliquam, Deoque aduersam culpando doctrinam, alios quidem eiciebant, alios verò lapidabant, alios malis innumeris obruebant, neque hoc vos ergo perturbet. De eadem quippe sententia nunc quoque perficiunt. Vidisti quem admodum eorum sensus exerxit, iuxta Moysen illos, atque Heliam omnino constitutus? Sicut etiam Paulus ad Thessalonicenses scribens ait; Vos enim imitatores facti estis, fratres, ecclesiarum Dei, quæ sunt in Iudæa in Christo, quia eadem passi estis & vos à cõtribulibus vestris, sicut & illi à Iudæis, qui occiderunt Dominum Iesum, & Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placet, & omnibus hominibus aduersantur, quod hic quoque Christus impleuit, & in aliis quidem beatitudinibus; Beati, inquit, pauperes, beati misericordes: hic verò non infinitè posuit, sed ad ipsos prorsus dirigendo sermonem dicens; Beati estis, quem exprobrauerint vobis, & dixerint omne malum aduersum vos. Videlicet ostendens ipsorum hoc esse præcipuum, & prolicium super omnes prorsus magistros. Simul etiam suam hic prodidit dignitatem, & honorem, quæ æqualiter cum patre communicat. Sicut enim illi, inquit, propter patrem, sic etiam vos propter me ista patiemini. Quando enim dicit persecuti sunt Prophetas, qui fuerunt ante vos, istos quoque iam Prophetas factos esse declarat. Deinde ostendens, quia hoc eos maxime iuuet, ac faciat clariores, non dixit, maledicent vobis quidem, vosque etiam persequentur: sed ego tamen fieri istud verabo. Neque enim discipulos suos non audiendo maledicta, sed audiendo, ac fortiter sustinendo, & persecutores suos ipsis operibus arguendo, vult esse munus. Hoc autem multò est illo utique præstantius: Nam longè potius est percuti, nec tamen malum aliquod pati, quàm omnino non percuti. Hic igitur dicit; Quia merces vestra multa est in calis. Lucas verò etiam cum additamento maiori consolationis cupulo hoc eum dixisse commemorat. Non solum enim illos, qui propter Deum maledictis expositi sunt, beatos dicit à Christo vocari, sed etiam eos, quibus à cunctis benedicitur, infelices. Væ inquit, vobis, quum benedixerint vobis omnes homines. Et certe etiam Apostolus benedicebant homines, sed profectò non omnes. Et idcirco non ait: Væ, quum benedixerint vobis homines, sed quum benedixerint omnes. Hoc enim impossibile est, cum virtute viuētibus cunctorum ore benedici. Et rursum ait; Quum eiecerint

nomen vestrum tanquam malum, gaudete & exultate. Non enim pro periculis solùm, quæ passi sunt, verum etiam pro maledictis retributionem maximam pollicetur. Propterea non dixit, quum vos exagitaerint, atque interfecerint, sed, quum exprobrauerint vobis. Nescio quo enim modo omnibus penè rebus amarius solent mordere maledicta. In periculis quippe multa sunt quæ laborem ipsam faciunt leuiorem: vt multorum exhortatione succendi, vt habere plurimos applaudentes, dignisque passionem ipsam præconis coronantes. In maledictionibus verò etiam consolatio ipsa subducitur. Neque enim creduntur cunctis periculis scruis mordere certantem, nec omnino magna esse quippiam virtus putatur, fortiter sustinere maledictum, quum certè multi etiam ad laqueum conuolarint, famæ opprobria non ferentes. Et quid hoc miraris in cæteris, cum proditorem illum impudentissimum pariter, & crudelissimum, atque contra omnia flagitia nequitie fronte duratum, hoc præcipue ad laqueum ire compulerit? Iob quoque ipse certè omni lapide, atque adamantem tolerantior cum quidem patrimonium amitteret, malaque innumera sustineret; quumque subito numerosa sobole esset orbatus, cum quasi fontem quandam vermium toto videret corpore bullientem, supraque hæc vix sibi molestius imminet, per facile cuncta superauit: vbi verò exprobrare sibi amicos, atque insultare vidit, & malignam illam de se existimationem fouere, & dicere, quòd talia propter peccata pateretur, ac malitiae suæ soluere vltionem: tunc demum utique turbatus est ille vir maximus, ille fortissimus. Dauid quoque omittens cuncta, quæ pertulit, pro maledictio patienter audito vicem à Domino reposcebat; Dimitte, inquit, vt maledicat, quoniam Dominus mandauit ei: vt videat afflictionem meam, & reddat mihi pro maledictione hac in die illa. Et Paulus non solum pericula sustinentes, nec tantum modo propriis spoliatos bonis laudat, & prædicat, verum etiam maledicta tolerantis. Memoramini, inquit, dierum priorum in quibus illuminari magnum certamen sustinulistis passionum, & in altero quidem opprobriis, & tribulationibus spectaculum facti. Propterea & mercedem huius patientiæ plurimam proposuit Christus: ac, ne quis diceret; hic ergo non reddis maledicentibus vicem, neque illorum ora conuis; quam mercedem promississet futuram, commemorauit propheta, ostendens quoniam nec propter illos in præsentia Deus exegerit vltionem. Si vero tunc quoque, quum adhuc præsentium irribulationum tempus esset, tamen de futurorū illis promissione solatus esset, quanto nunc magis, quando & hæc ipsa spes solidior effecta est, & philosophia profectò sublimior? Considera vero etiam, post quot mandata id ipsum locarit, non enim hoc absque certa ratione fecit; sed, quia voluit ostendere, quòd nisi quis illis, quas superius posuit, armatus fuerit, ornatusque virtutibus, ad hac nequaquam possit prodire certamina. Propterea de priore semper etiam mandato sequentis viam struēs, auream quandam nobis catenam texuit. Quum enim quis humilis fuerit, erit consequenter & mitis; qui autem mitis, etiam peccata lugebit; qui vero ob peccata lugeat, estur, sitit, que iustitiam; qui iustus est, iste etiam misericors; qui

qui & misericors fuerit, & iustus, idem etiam cõpunctis, & mundo corde; qui vexo talis est, erit etiam profectò pacificus. Potro qui ista perfecterit, erit absque dubio ad pericula præparatus, nec ad maledicta prorsus vlla terretur, nec non mala quoque mille patietur.

AVTHORIS IMPER- fecti in Matth. eiusdem Euang. expositio.

Videns autem Iesus turbas multas, ascendit in montem. Omnis artifex secundum professionem suam opportunitatè operis videns, gaudet. Carpenterius, si viderit arborem bonam, concupiscit eam præscindere ad opus artificij sui; agricola, si viderit terram pinguem, desiderat eam arare. Et quid dico de rationalibus hominibus? ipse irrationalis equus de stabulo exiliens si viderit campos patentes, rapit frænum, & excitatur ad cursum: sic & dominus videns magnam congregationem populi, excitatus est ad docendum. Sic & omnis sacerdos, quum viderit ecclesiam plenam, gaudet animus eius, & delectatur vt doceat: si autem viderit ecclesiam vacuum, confunditur, & nihil dicere potest. Ascendit in montem. Nunquid non poterat ibi docere, vbi iam populus erat? Sed propter duas rationes ascendit in montem. Primum, vt impleter prophetiam Esaiæ dicentis: Super montem excelsum ascende tu, qui bene annuncias Sion. Deinde vt mysterium pietatis ostenderet. Ascensio enim eius est altitudo virtutum. Ascendit ergo in montem, vt ostendat nobis quoniam in altitudine spiritualium virtutum consistere debet, qui docet iustitiam Dei, pariter & qui audit. Qui docet, verborum suorum sit ipse exemplum, vt magis opere doceat quàm sermone. Sicut ait Apostolus ad Timotheum. Exemplo esto omnium fidelium. Qui autem ambulat per conuallia vitæ terrenæ, obsecras semitas calcet, & loquitur alios sermones: non alterum instruit, sed seipsum castigat. Nemo enim potest in valle stare, & de monte loqui: sed aut vbi stas, inde loquere: aut vnde loqueris, ibi sta. Si in terra est animus tuus, vt quid de cælo loqueris? Si ergo in terra tu stas, de terra loqueris: si autem de cælo loqueris, in cælo consistite, vt dicas cum Apostolo: Nostra autem conuersatio in cælis est. Ille autem populus qui audit iustitiam Dei, ideo debet in altitudine bonorum operum consistere: quia discipulus imitator debet esse magistri. Si autem in peccatis viuas, & audias iustitiæ verba docentem, iudicium tibi, non salutem acquiris. Audis enim, vt ne ignorantia excusationem habeas ante Deum. Ecce homo, si quancunque artem ex toto corde voluerit dicere, puta pingere, aut ædificare, quum frequenter magistrum suum audierit, aut viderit, tollit se in secreto, & accipit fermentum, & ipse tentat, si potest iam facere, quod frequenter audiuit vel vidit. Sic & tu si facere iustitiam non vis, vt quid prædicatorem iustitiæ audis? vt quid doctorem illum appellas, cuius non vis esse discipulus? Intellige ergo, dico tibi rem naturalem, secundum loci istius scripturam. Si tu es super montem, & prædicator in valle, tu sursum constitutus audis vocem illius, quia vox melius sursum ascendit: si autem tu steteris

in valle, & doctor tuus super montem loquitur, non multum tibi proficit loquela ipsius. Ergo in primo loco populus se debet considerare qualis sit, in secundo loco qualem habet sacerdotem; quia doctor malus bono populo non multum nocet: bonus autem doctor malo populo non multum prodest. Nunc autem populus seipsum non videt, quem primum videre debet: sed semper sedens iudicat de moribus sacerdotum. Ideo ergo præsens scriptura nõ docet, vt tam doctor quam populus super montem sanctitatis ascendat, qui vult audire pietatis doctrinam. Aut certe ita. Mons ecclesia appellatur, de quo dicit propheta: Mons Dei, mons vber. Ascendit ergo Christus in montem, vt illic discipulis suis mysteria traderet veritatis, ostendens, quoniam omnis qui vult discere mysteria veritatis, in montem ecclesiæ debet ascendere: sed quia non in omnem montem, sed in montem vberem. Sunt enim & hæreticorum montes, non autem vberes, sed coagulati, in quibus non veritatis mysteria tradunt, sed mendacia expugnantia veritatem. Ideo & eos qui in tales montes ascendunt reprehendit spiritus sanctus per prophetam, dicens: Vt quid suspicatis montes coagulatos? coagulati enim dicuntur hæresum ecclesiæ, quia coagulatum est sicut lac eorum. Beati pauperes spiritu. Quoniam ipsas beatitudines exponat ex parte euangelista Lucas, tamen istæ beatitudines perfectiores illis intelligendæ sunt: quoniam illæ in loco campestri dictæ sunt, istæ autè perfectis super montem. Illæ mediocribus, istæ autè perfectis & rectoribus populorū sicut fuerit apostoli, ad quos dicta sunt hæc, cuius differentia rationè largius exposuimus ibi. Ideo illic simpliciter pauperes dixit: hic autè, pauperes spiri. Pauper spiritu, est humilis corde: id est, pauperem spiritum habens, qui non magna sapit de se. Sicut ex diuerso, diues spiritu, intelligitur magna de se sapiens & superbus, qui non implet mandatum Christi, dicentis: Nisi conuersi facti fueritis sicut puer iste, non intrabitis in regnum cælorum. Qui enim iam conuersus factus est sicut puer, ille est & pauper spiritu. Et qui pauper est spiritu, ille conuersus factus est sicut puer. Et secundum testimonium quidem Christi, & apostoli plenitudo legis dilectio est, tamen nutrix dilectionis humilitas est, & odij mater superbia. Ergo totius homini initium humilitas, & totius mali superbia. Denique & perditionis initium à superbia cepit per diabolum, initiumque salutis ab humilitate per Christum: propterea conuenienter & omnium beatitudinum humilitatem fecit initium. Et quare non manifestè dixit, Beati humiles spiritu? Ergo hanc potui tantummodo rationis inuenire colorem, vt non solum humiles ostendat, sed indigentes humiles, qui sic sunt humiles, vt semper adiutorium Dei sint mendicantes. Vnde in Græco nõ dicit, Beati pauperes: sed, Beati egeni, vel Beati mendicis. Nam pauper est qui angustiam quidem habet, nõ autem tantam, vt mendicare cogatur. Secundum quã differentia & propheta dicit: Beatus qui intelligit super mendicum, & pauperem. Ergo ideo dicit, Beati mendici spiritu, vt in vltima necessitate humiles ostendat. Si ergo dixisset, Beati humiles spiritu, nihil amplius significasset quàm humiles: nunc autem & humiles, & secundum fidem, & intelligentes vnde sit adiutorium hominis. Sunt enim multi naturaliter humiles spiritu, & non ex

hæc. Hi tales non pulsant adnotosum Dei. Qui autem secundum fidem humiles sunt, & intelligentes, dum nimis timent de se, adnotosum Dei pulsare non cessant. *Quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Quid enim aliorum virtutes alia studerunt, non est regnum cælorum? Etiam. Nam sicut cetera vitia deponunt ad inferos, maxime tamen superbia, quia radix omnium malorum superbia est: sic & omnes virtutes inducunt in regnum cælorum, maxime tamen humilitas: quia radix omnium malorum superbia est, sine dubio, & radix omnium bonorum humilitas est: & quia proprium est, ut qui se exaltat, humilietur: sic & qui se humiliat, exaltetur. *Beati, qui lugent.* Et qui sua quidem peccata lugent, beati sunt, sed mediocres beati: beatiores autem sunt, qui aliena lugent peccata: quoniam qui aliena lugent peccata, certum est quia non habent sua, quæ lugeant. Tales conueniunt esse doctores omnes, & qui sunt super nos. Nam qui sint omnes doctores populi Christiani patres, quomodo possunt esse sine luctu, quum videant quotidie Christianorum animas vsque ad inferum cadentes? Nam de angelis, qui exituri sunt in fine seculi, ut signent seruos Dei, qui lugent de alienis peccatis, sic scriptum est per Ezechielem: *Ite per Hierusalem, & signate omnes, qui lugent super iniquitates, quæ sicut in medio Hierusalem.* Hierusalem enim verè est ecclesia Christi, cuius fundamentum est in montibus sanctis. *Quoniam ipsi consolabuntur.* Si consolatio lugentium est cessatio luctus poenæ, quoniam qui sua lugent peccata, concessit indulgentiam, consolabuntur in seculo illo: qui aliena lugent peccata, quomodo in seculo illo consolabuntur? Nunquid de his dolere de peccatis? Etiam. Quoniam quando sunt in mundo, nescientes prouidentiam Dei, nec intelligentes ad plenum qui diabolo compellente delinquant, & qui non ex proposito malo diligunt mala, omnes peccantes lugent, omnes à diabolo circumueniunt, & cogitantes: quum verò in seculo illo prouidentiam Dei cognouerint & intellexerint manifeste, quoniam qui Dei fuerunt, perire non poterunt: qui autem perierunt, non fuerunt Dei: quia de manu Dei nemo rapere potest: deposito de eis luctu, consolabuntur: & sine mixtura alicuius doloris, in sua sola beatitudine lætabuntur. Nam quandiu charitas est sanctorum ad peccatores, & luctus est. Ibi autem nec charitas erit sanctorum ad peccatores, nec luctus, etiam si propinqui fuerint: sicut docet parabola, in qua diues dicit ad Abraham: *Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia grauiter crucior in hac flamma.* Nunquid miserus est ibi Abraham super filium suum ardentem? Nam qui fuerat epulador, in qua parte corporis sui plus peccauerat, id est, in gula, in ea amplius torquetur. *Beati mansueti.* Mansuetus enim neque irritat malum, neque irricitat ad malo, neque aduersus eum præuallet causa peccati, neque aduersus alterum ex illo nascitur causa peccandi, sed magis contentus est iniuriam pati quam facere. Nam nisi contentus fuerit homo, ut nocetur: nunquam potest esse sine peccato: quia sicut & zizaniam nunquam sunt minus in agro, sic non sunt minus irritatores in mundo. Ille est ergo verè mansuetus, qui quum nocitus fuerit, nec cogitat malum facere, nec facit.

Quoniam ipsi hereditabunt terram. Sine dubio terram viuorum, de qua scriptum est: *Credo videre bona domini in terra viuentium.* Terra autem hæc sicut quidam dicunt, quandiu est in hoc statu, terra est mortuorum, quia vanitati subiecta est, quum autem liberata fuerit de corruptionis seruitute, in libertatem glorie filiorum Dei, terra fit viuorum, ut immortales hereditent immortalitatem. Alterum exponentem legi, quasi cælum, in quo habitaturi sunt sancti, dicitur terra viuorum: quæ quantum ad nostram regionem superiorum cælum est, quantum autem ad illud superius cælum, terra dicitur. Alij dicunt, quia corpus nostrum terra est, & quoad quidem subiacet mortuorum est mortuorum: quum autem fuerit transformatum, & conforme factam corpori glorie Christi, erit terra viuorum, & hereditabunt eam æternam æterni: & spirituales, & sanctam spirituales & sancti. *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam.* Esurite, & sitite iustitiam, est desiderare iustitiam Dei: Ve siue faciant homines iustitiam Dei, siue audiant, non quasi inuiti audiant, vel faciant iustitiam Dei, sed ex desiderio cordis: quoniam omne bonum, quod non ex amore ipsius boni facit homines, ingratum est ante Deum: Vnde dominus per Ioannem, non omnes simpliciter vocat ad potum, sed tantummodo sitientes, dicens: *Qui sitit veniat ad me, & bibat.* Astimo quod non sine ratione esurire dixit iustitiam, & sitire. Nunc ergo esurit iustitiam, qui secundum iustitiam Dei desiderat conuersari, quod est recti cordis. *Sitit autem iustitiam, qui scientiam eius acquiritur cupit, quam potest cõsequi ex studio scripturarum, quod est docilis viri.* *Quoniam ipsi satiabuntur.* Videlicet largitate remunerationis Dei. *Quoniam maiora erunt præmia Dei, quam desideria anara sanctorum.* *Beati misericordes, quoniam ipsi miseribuntur Deus.* Non tamen ille misericors est, qui miseretur pauperi, aut pugili, aut viduæ, hæc enim misericordia & apud illos inuenitur frequenter, qui non cognoscunt Deum. Ille autem verus misericors est, qui inimico proprio miseretur, & benefacit ei, secundum quod scriptum est: *Diligite inimicos vestros, & benefacite his, qui vos oderunt.* Nam & Deus non solum super gratos pluiam dat, aut solem suum iubet oriri, sed etiam super ingratos. Vnde & ita dicit: *Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est, &c.* Et verè beatus est ille talis, quoniam misericordia eius, si quidem non habet peccatum, quod difficile est in hominibus, proficit illi ad additamentum iustitiæ: si autem habet, ad remissionem peccati, quoniam potest fiducialiter dicere: *Dimitte mihi debita mea, sicut & ego dimitto debitoribus meis.* *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Dupliciter est videre Deum, & in hoc seculo, & in illo. In hoc quidem seculo, secundum quod scriptum est: *Qui videt me, videt & patrem meum.* Mundo enim corde sunt, qui non solum non faciunt malum nec cogitant: sed adhuc etiam qui omne bonum & faciunt semper & cogitant. *Quia est interdum facere bonum, & non cogitare, ut qui non propter Deum faciunt bonum, & tale bonum non remunerat Deus: quia non remuneratur à Deo bonum quod fit, sed id quod bene fit.* *Qui autem propter Deum facit bonum, sine dubio & cogitat bonum: Qui ergo omnè iustitiam facit, & cogitat mentè suam, Deum videt, quoniam iustitia*

iustitia figura Dei est. Deus enim iustitia est. Secundum ergo quod erupuerit se quis à malis, & fecerit bona, secundum illud & Deum videt, aut turbulenti, aut mundè, aut modicè, aut amplius, aut ex parte, aut perfecte, aut interdum, aut semper, aut secundum possibilitatem humanam. Hoc ipso modo & qui malè agit, & cogitat, diabolum videt: quia omne malum diaboli est figura. In seculo autem illo, hoc modo mundi corde Deum videbunt facie ad faciem, iam non per speculum in ænigmate sicut hic. *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Pax est vnigenitus Deus, de quo dicit *Apostolus: Ipse enim est pax nostra.* Qui ergo pacem diligunt, filij sunt pacis. Pacifici non solum dicuntur, qui inimicos in pace reconciliant: sed etiam illi qui immemores sunt malorum, ipsi diligunt pacem. Multi enim sunt, qui aliorum quidem inimicos libenter in pace reconciliant, & ipsi inimicos suis nunquam ex corde reconciliantur. Isti tales illufiores sunt pacis, non amatores. Pax enim illa beata est, quæ in corde posita est, non in verbis. Vis cognoscere, quis est verè pacificus? audi prophetam dicentem, *Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.* Id est, lingua tua malum sermonem non dicat. Sicut enim ignis de modica scintilla magnum conflat incendium: ita & sermo malus de leui occasione magnam succendit inimicitiam. Illius labia dolum loquuntur, qui pacem portat in labijs, & malitiam seruat in corde. Si Christianus es, aut quod loqueris hoc cogita, aut quod cogitas, hoc loquere. Diuerse à malo, & fac bonum. Non dixit, noli accedere ad malum, sed recede à malo. Ille autem iubetur recedere, qui accessit. Sciens ergo misericos Deus incontinentiam nostram, quoniam si dixisset, noli accedere ad malum, aut pauci, aut nullus hoc poterat adimplere: nam penè omnes homines parati sunt ad malum, ideo sic dicit: *Bonum quidè fuerat, si nec accederes ad malum, si autem quasi homo naturæ carnalibus motibus excitatus accessisti ad malum, saltem vel propter considerationem diuini timoris recede à malo.* *Quoniam accedere ad malum, forsitan secundum carnem humanæ infirmitatis est: permanere autem in malo, & exequi malum, malignitatis est, & nõ infirmitatis.* Inquire pacem & sequere eam. Non dixit: *Si te pax sequatur fuscipe eam: sed, Si te fugerit, sequere eam.* Vtputa si (quod humanum est) cum aliquo feceris litem, si quidè ille te prius inuitat ad pacem, pax te sequitur, cum gaudio fuscipe eam. Quod si ille quasi malus permanet in malo, pax absconditur ab oculis tuis: tu quasi filius pacis pulsa ianuam pacis, & hoc est inquirere pacem. Ne dicas, ille mihi prior iniuriam fecit, & prius me debet rogare. Gloriosior es tu, si nocitus pacem petieris, quam si vindictam desiderares. *Quære ergo pacem, ut inuenias præmium pacis.* *Beati enim pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.* Non dixit: *Beati, qui à gentibus persecutionem patiuntur, ne putes illum solum beatum, qui persecutionem patitur propter idola non colenda.* Ideo & qui ab hæreticis persecutionem patitur propter veritatem non relinquendam, beatus est: quia propter iustitiã patitur. Gentiles enim Christum denegant, hæretici autem veritatem Christi. Qui autem veritatem Christi denegat, ipsum denegat Christum. Christus enim veritas est. Et ideo

hæretici, qui non propter Christum persecutionem faciunt, sed propter veritatem Christi, in prima facie Christiani videntur, reuera autem Gentiles sunt. Non solum hæreticus, sed & si aliquis ex potentibus, qui videntur esse Christiani, forsitan propter peccata sua correptus, factus fuerit tibi inimicus, & persecutus te fuerit, beatus es cum Ioanne. Nam & Ioannes Baptista neque propter Gentilitatem, neque propter hæresim interfectus est, sed quia corripiebat Herodem propter adulterium eius. Sed omnes Prophetæ neque à Gentilibus Regibus, sed à suis occisi sunt, non propter Gentilitatem, sed quia corripiebant eorum peccata. Si autem qui à suis ipsis propter causam Dei aliquid patitur, nõ debet mercedem, nec Prophetæ habuerunt. Si tamen verum est, quod Prophetæ martyres sunt, sine dubio, & qui propter causam Dei aliquid patitur, etsi à suis patitur mercedè habet. Ideo non posuit scriptura personas persequentium, sed solâ causam persecutionis, ut tu nõ aspicias, quis te persequitur, sed ut qui te persequitur. Quid ergo, si quis te persecutus fuerit, non propter causam Dei, sed propter priuatam rem? utputa, ut auferat aliquam rem tuam: ille quidem, qui te sine causa est persecutus, reus est: tu autem beatus non es: quia non propter iustitiam persecutionem passus es, sed propter priuatam causam. Planè si volueris illud implere, quod dictum est. *Qui percuisset ad maxillam vnã, præbe illi & alteram, & qui vult auferre quæ tua sunt, noli vetare, tunc verè beatus es: quoniam etsi ab initio non propter causam Dei persecutionem patiebaris, postea tamen aut damnum, aut iniuriam passus es propter Deum.* Si autem restiteris etiam cum peccato, & nõ potueris pati, beatitudinis perdidisti mercedem. *Beati eritis, quum vos exprobrauerint homines.* Postquam loquutus est de persecutionibus sustinendis, tanquã si respondeat quis ad Deum. Domine, quid si persecutionem quidè passi non fuerimus propter te, vel propter iustitiam tuam, in opprobrium autem venerimus, & in blasphemiam hominum iniquorum? *Beati, inquit, eritis non solum, quum persecutionem passi fueritis, sed etiam quum vos exprobrauerint homines.* Ecce multi homines propter causam quidem Dei sunt, nobis inimici, sed non aperte nos persequuntur, forsitan quia nec possunt, tamen circumuenientes omnia, blasphemant nos, & dicunt de nobis, quæ sunt probrosa. *Beati eritis, quum vos exprobrauerint homines, & dixerint omne verbum malum aduersus vos, mentientes propter me.* Sicut enim verum est, quoniam qui calicem aquæ nobis porrexerit, merces eius non perit: sic qui vel vnus leuissimè verbi nobis iniuriam fecerit, anima nostra vacua non erit à mercede. Vt ergo blasphematus sit beatus, duo hæc conuenire debent. Vt mendaciter blasphemetur: & propter Deum blasphemetur: alioqui si vnum doserit, iam non est beatitudinis merces. Vtputa si quis dixerit de te, quod est turpe mendacium, sed non propter causam Dei, sed propter priuatam aliquam inimicitiam dolens, ille quidem peccauit, tu autem mercedem iustitiæ nõ habes, nisi forte quum possis reblasphemare, non reblasphemasti propter iustitiam Dei, aut quum possis te reuindicare, non reuindicasti: & tunc beatus es, & causa priuata facta est tibi causa Dei. Quod si propter causam quidem Dei blasphematus es, tamè quod dictum est

Marc. 6.

Rom. 8.

Matth. Luc. 6.

est de te malum, verum est: iterum non es beatus, quia verum dictum est de te illa & illa blasphemiam pertinet tibi, non ad mercedem iustitiae, sed ad vindictam peccati. Ideo vtrunque posuit, & mentientes, & propter me. Gaudete & exultate. Quare? Quia merces vestra multa est in caelo. Ponderate confusionem terrenam cum gloria caelesti, & videte si non multo lenius est, quod patimini super terram, quam quod expectatis in caelo. Sed forte dicitis: Quis potest blasphematus medaciter, non dicam gaudere, sed vel magnanimiter ferre? Quisquis vana gloria non delectatur. Qui enim concupiscit quae in caelo sunt, opprobria non timet in terris: nec cogitat quid loquantur homines propter ipsum, sed quid indicet Deus de ipso, Qui enim laetatur de laude hominum, & quantum laetatur, tantum contristatur: ille & de vituperatione hominum contristatur, & tantum contristatur, quantum laetatur. Qui autem de laude hominum non extollitur, nec de vituperatione humiliatur. Vniuscuiusque ubi gloriam quaerit, illic timet confusionem. Qui gloriam quaerit in terris, confusionem timet in terris. Qui autem gloriam non quaerit, nisi tantummodo apud Deum, ille non timet confusionem, nisi tantummodo Dei. Si miles periculum belli sustinet, dum sperat victoriae praedam: quanto magis vos opprobria mundi non debetis timere, qui regni caelestis praemium expectatis?

S. AVGVSTINI EPISCOPI Hipponen. in idem Euang. Homilia.

Ex lib. 1. de serm. Domini in monte.
** et quoniam.*
Matth. 7.
Sermonem, quem locutus est Dominus noster Iesus Christus in monte, sicut in Evangelio secundum Matthaeum legimus, si quis pie, sobriè, & considerate voluerit, puto quod inueniet in eo, quod ad mores optimos pertinet, perfectum vitae Christianae modum. Quod polliceri non temere audeamus, sed ex ipsis eiusdem Domini verbis conicientes. Nam sic ipse sermo concluditur, ut appareat in eo praeccepta esse omnia, quae ad informandam vitam pertinent. Sic enim dicit: Omnis ergo, qui audit verba mea haec, & facit ea, assimilabo eum viro sapienti: & reliqua usque ad eum locum, Et facta est ruina eius magna. Cum ergo non dixit, qui audit verba mea tantum: sed addidit, dicens: Qui audit verba mea haec, & facit ea, ut arbitror, significauit, haec verba quae in monte locutus est, tam perfecte instruere vitam eorum, qui voluerint secundum ea viuere, ut merito comparentur aedificanti super petram. Super petram autem dixit, ut appareat istum sermonem omnibus praecceptis, quibus Christiana vita informatur, esse perfectum. Nam de hoc capitulo diligentius suo loco tractabitur. Huius igitur sermonis initium sic assumitur: Cum vidisset autem Iesus turbas multas, ascendit in montem, & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os suum docebat eos dicens. Si quaeritur quid significet mos, bene intellegendum significare maiora praeccepta iustitiae, quia maiora erant, quae Iudaeis data sunt. Vnus tamen Deus per sanctos Prophetas & famulos suos, secundum ordinatissimam distributionem temporum, dedit maiora praeccepta populo, quem adhuc timore alligari oportebat: & per filium suum maiora populo, quem charitate iam liberari con-

uenerat. Cum autem maiora minoribus. Maiora maioribus dantur, ab eo dantur, qui solus non congruentem suis temporibus generi humano exhibere medicinam. Nec mirum est, quod dantur praeccepta maiora propter regnum caelorum, & maiora data sunt propter regnum terrenum, ab eodem vno Deo, qui fecit caelum, & terram. De hac ergo iusticia, quae maior est, per Prophetam dicitur, Iusticia tua sicut montes Dei: & hoc bene significat, quod ab vno magistro, solo docendis tantis rebus idoneo, docetur in monte. Sedens autem docet, quod pertinet ad dignitatem magistris. Et accedunt ad eum discipuli eius, ut audiendis illius verbis, hi essent etiam corpore viciniore, qui praecceptis implendis etiam animo propinquabant. Et aperiens os suum docebat eos dicens. Ista circumlocutio qua scribitur, Et aperiens os suum, fortassis ipsa mora commendat aliquanto longiorem futurum esse sermonem, nisi forte non vacet, quod nunc dictum est eum aperuisse os suum, quod ipse in lege veteri aperire soleret ora Prophetarum. Quid ergo dicit? Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Legimus scriptum de appetitione rerum temporalium, Omnia vanitas, & praesumptio spiritus. Praesumptio autem spiritus, audaciam, & superbiam significat. Vulgo etiam magnos spiritus superbi habere dicuntur, & recte, quando quidem spiritus etiam ventus vocatur. Vnde scriptum est, Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, Quis vero nesciat superbos inflatos dici tanquam vento distentos? Vnde est etiam illud Apostoli, Scientia inflat, charitas vero aedificat. Quapropter recte hic intelliguntur pauperes spiritu, humiles, & timentes Deum, id est, non habentes inflantem spiritum. Nec aliunde omnino incipere oportuit beatitudinem. Si quidem peruentura est ad summam sapientiam. Initium autem sapientiae timor domini. Quoniam & contrario, initium omnis peccati superbia scribitur. Superbi autem appetunt, & diligunt regna terrarum. Beati autem pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Beati mites, quoniam ipsi hereditate possidebunt terram. Illam credo terram, de qua in Psalmo dicitur, Spes mea es tu, portio mea in terra viuientium. Significat enim quandam soliditatem, & stabilitatem hereditatis perpetuae, ubi anima per bonum affectum, tanquam loco suo requiescit, sicut corpus in terra: & inde cibo suo alitur, sicut corpus ex terra: ipsa est requies, & vita sanctorum. Mites autem sunt, qui cedunt improbitatibus, & non resistunt malo, sed vincunt in bono malo. Rixentur ergo immites, & dimicent pro terrenis & temporalibus rebus. Beati autem mites, quoniam ipsi hereditate possidebunt terram, de qua pelli non possunt. Beati lugentes quoniam ipsi consolabuntur. Lugens est tristitia de amissione charitum: conuersi autem ad Deum, ea quae in hoc mundo chara amplectebantur, amittunt. Non enim gaudent his rebus, quibus ante gaudebant: & donec fiat in illis amor aeternorum, nonnulla medicinalia lauciantur. Consolabantur ergo spiritu sancto, qui maxime propterea paracletus nominatur: id est, consolator, ut temporalia amittentes, aeterna laetitia perfruantur. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Iam istos amatores dicit veri, & in concussis boni. Illo ergo cibo saturabuntur, de quo ipse dominus dicit, Meus cibus est,

est, ut faciam voluntatem patris mei: quod est iusticia: & illa aqua de qua quisquis biberit, ut idem dicit, fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam. Beati misericordes, quoniam ipsorum miserabitur Deus. Beatos esse dicit, qui subueniunt miseris, quod eis ita rependitur, ut de miseria liberentur. Beati mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Quae ergo stulti sunt, qui Deum istis exterioribus oculis quaerunt, cum corde videatur, sicut filii scriptum est, Et in simplicitate cordis quaerite illum. Hoc est enim modum cor, quod est simplex cor: & quemadmodum lumen hoc videri non potest nisi oculis mundis, ita nec Deus videtur nisi modum sit illud quo videri potest. Beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur. In pace perfectio est ubi nihil repugnat, & ideo filii Dei pacifici, quoniam nihil in his resistit Deo, & vti que filii similitudinem patris habere debent. Pacifici autem in semetipsis sunt, qui omnes animi sui motus componentes & subicientes rationi: id est, menti, & spiritui, carnalique concupiscentias habentes edomitas, sunt regnum Dei. In quo ita sunt ordinata omnia, ut id, quod est in homine praecipuum, & excellens, hoc imperet ceteris non reluctans, quae sunt nobis, bestialique communia. Atque id ipsum quod excellit in homine: id est, mens, & ratio: vbi subiciatur potiori, quod est ipsa veritas vnigenitus filius Dei. Neque enim imperare inferioribus potest, nisi superiori seipse subiciat. Et haec est pax, quae datur in terra hominibus bonae voluntatis: haec vita consummata, perfectique sapientis. De huiusmodi regno pacatissimo, & ordinatissimo missus est foras princeps huius seculi, qui peruersis, inordinatisque dominatur. Hac pace intrinsecus constituta, atque firmata, quaecumque persecutiones ille, qui foras missus est, forinsecus concitauerit, auget gloriam, quae secundum Deum est, non aliquid in illo aedificio labefactas, sed deficientibus machinis suis, innotescere faciens quanta firmitas intus extracta sit. Ideo sequitur, Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Sunt autem omnes istae octo sententiae. Iam enim caetera compellens loquitur ad illos, qui aderant dicens, Beati eritis cum vobis maledicent, & persequentur vos. Superiores autem sententias generaliter digesserat. Non enim dixit, beati pauperes spiritu, quoniam vestrum est regnum caelorum: sed, quoniam ipsorum est, inquit, regnum caelorum. Neque beati mites, quoniam vos possidebitis terram: sed, quoniam ipsi possidebunt terram. Et ita caetera vsque ad octauam sententiam, vbi ait, Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Inde iam incipit loqui praesentes compellans, cum & illa, quae supra dicta sunt, ad eos etiam pertineret, qui praesentes audiebant: & haec postea quae videtur praesentibus specialiter dici, pertineant etiam ad illos, qui absentes, vel post futuri erant. Quapropter iste sententiarum numerus diligenter considerandus est. Incipit enim beatitudo ab humilitate. Beati pauperes spiritu: id est, non inflati, dum se diuinae auctoritati subdit anima, timens post hanc vitam ne pergat ad poenas, etiam si forte in hac vita beata sibi esse videatur. Inde venit ad diuinarum scripturarum cognitionem, vbi oportet eum se mitem praebere pietate, ne id, quod impetitis videtur absurdum, vituperate audeat, & per-

uicacibus concertationibus efficiatur indocilis. Inde iam incipit scire quibus nodis seculi huius per carnalem consuetudinem, ac peccata teneatur. Itaque hoc tertio gradu, in quo scientia est, legitur amissio summi boni, quia in haeretur extremis. In quarto autem gradu labor est, ubi vehementer incumbitur, ut sese animus auellat ab eis, quibus pestifera dulcedine innexus est. Hic ergo eluritur & stritur iustitia, & multum necessaria est fortitudo, quia non relinquitur sine dolore quod cum delectatione retinetur. Quinto autem gradu perseuerantibus in labore datur euadendi consilium, quia nisi quisque adiuuetur a superiore, nullo modo sibi est idoneus, ut sese tantis misericordiam implicamentis expediat. Est autem iustum consilium, ut qui se a potentiori adiuuari vult, adiuuet & infirmiorum, in quo est ipse potentior. Itaque beati misericordes, quia ipsorum miserabitur Deus. Sexto gradu est cordis mundicia de bona conscientia bonorum operum valens ad contemplan- dum summum illud bonum quod solo puro & sereno intellectu cerni potest. Postremo est septima ipsa sapientia: id est, contemplatio veritatis, pacificans totum hominem & suscipiens similitudinem Dei, quae ita concluditur, Beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur. Octaua tanquam ad caput redit, quia consummatum, perfectumque ostendit, & probat, Itaque in prima, & in octaua nominatum est regnum caelorum, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Et, beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum: Cum iam dicitur, Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum an gladius? Septem sunt ergo quae perficiuntur, nam octaua clarificat, & quod perfectum est demonstrat, ut per hos gradus perficiatur & caeteri, tanquam a capite rursus exordiens. Videatur ergo mihi etiam septiformis operatio spiritus sancti, de qua Esaias loquitur, hi gradibus, sententisq; congruere: sed interest ordinis, Nam ibi enumeratio ab excellentioribus cepit, hic vero ab inferioribus. Ibi namque incipit a sapientia Dei, & definit ad timorem Dei, sed initium sapientiae timor domini est. Quapropter si gradatim tanquam ascendentes numeremus, primus ibi est timor Dei, secunda pietas, tertia scientia, quarta fortitudo, quinta consilium, sexta intellectus, septima sapientia. Timor Dei congruit humilibus, de quibus hic dicitur, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum: id est, non inflati, non superbi, de quibus Apostolus dicit, Noli altum sapere, sed time: id est, noli extolli. Pietas congruit mitibus. Qui enim pie quaerit, honorat sanctam scripturam, & non reprehendit quod nondum intelligit, & propterea non resistit, quod est mitem esse. Vnde hic dicitur, Beati mites, quoniam ipsi hereditate possidebunt terram. Scientia congruit lugentibus, qui iam cognouerunt in scripturis quibus malis vincti teneantur, quae tanquam bona & vtilia ignorantes appetierunt, de quibus hic dicitur, Beati qui lugent nunc. Fortitudo congruit esurientibus & sitientibus. Laborant enim desiderantes gaudium de veris bonis, & amorem a terrenis & corporalibus auertere cupientes. De quibus hic dicitur, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Consilium congruit misericordibus: hoc enim vnum remedium est de tantis malis euadendi vt

di, vt dimittamus sicut nobis dimitti volumus: & adiunemus, in quo possumus alios, sicut & nos in quo non possumus cupimus adiuari. De quibus hic dicitur, *Beati misericordes, quoniam ipsorum misericordia.* *serchitur Deus:* & reliqua. Intellectus congruit mundis corde, tanquam purgato oculo, quo cerni possit quod corporeis oculis non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. De quibus hic dicitur, *Beati mundi cordes:* & reliqua. Sapientia congruit pacificis, in quibus iam ordinata sunt omnia, nullusque motus aduersus rationem rebellis est, sed cuncta obtemperant spiritui hominis: & ipse obtemperat Deo, de quibus hic dicitur, *Beati pacifici:* vnum autem primum quod est regnum celorum, pro his gradibus varie nominatum est. In primo sicut oportebat positum est regnum celorum, quod est perfectum, summumque sapientie anime rationalis. Sic itaque dictum est, *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum:* tanquam dicitur, *Iniunctas sapientie timor domini.* Mitiibus hereditas data est, tanquam testamentum patris cum pietate querentibus. *Beati mites, quoniam ipsi hereditate possidebunt terram.* Ingentibus consoiatio, tanquam scientiibus quid amiserint, & quibus meriti sunt. *Beati qui lugent nunc, quoniam ipsi consolabuntur.* Esurientibus & sitientibus sacritas, tanquam refectio laborantibus, fortiterque certantibus ad salutem. *Beati qui esurunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Misericordibus misericordia, tanquam vero & optimo consilio ventibus, vt hoc eis exhibeatur a potente: quod in alioribus ipsis exhibetur. *Beati misericordes, quoniam ipsorum misericordia.* Mundi corde facultas est videndi Deum, tanquam purum oculum ad intelligenda eterna gerentibus. *Beati mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Pacificis Dei similitudo est, tanquam perfecte sapientibus formatique ad imaginem Dei per regenerationem renouati hominis. *Beati pacifici, quoniam ipsi filij Dei vocabuntur.* Et ista quidem in hac vita possunt compleri, sicut completa esse in Apostolis, credimus. Nam illa omnimoda & in angelicam formam mutatio, que post hanc vitam promittitur, nullis verbis exponi potest. *Beati ergo qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum celorum.* Hec octaua sententia, que ad caput redit perfectumque hominem declarat, significatur fortasse & circuncisione octaua die in veteri testamento: & domini resurrectione post sabbatum qui est vtique octauus, idemque primus dies: & celebratione octauarum feriarum quas in regeneratione noui hominis celebramus: & numero ipso pentecostes. Na septenario numero septies multiplicato, quo fuit quadraginta nonem, quasi octauus additur vt quinquaginta compleatur. Et tanquam redeatur ad caput, quo die missus est spiritus sanctus, eo in regnum celorum ducimur, & hereditatem accipimus, & consolamur, & pascimur, & misericordiam consequimur, & mundamur, & pacificamur. Atque ita perfecti, omnes extrinsecus illatas molestias pro veritate & iustitia sustinemus. *Beati eritis, inquit, cum vobis maledicent & persequantur vos, & dicent omne malum aduersum vos, mentientes propter me.* Gaudete & exultate, quoniam merces vestra multa est in celis. Animaduertat quisquis delicias huius seculi & facultates rerum temporalium querit in nomine Christiano intrinsecus

esse beatitudinem nostram, sicut de anima ecclesiastica ore prophetico dicitur, Omnis gloria eius filie regis ab intus: nam extrinsecus maledicta, & persecutiones, & detractiones promittuntur: de quibus tamen magna merces est in celis, que sentitur in corde patientium, eorum, qui iam possunt dicere: *Gloriamur in tribulationibus, patientes, quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Non enim ista perpetuo fructuosum est, sed ista pro Christi nomine non solum a quo animo, sed etiam cum exultatione tolerare. Nam multi heretici, nomine Christiano animas decipientes, multa talia patiuntur. Sed ideo excluduntur ab ista mercede, quia non dictum est tantum, beati, qui persecutionem patiuntur: sed additum est, *propter iustitiam.* Vbi autem sana fides non est, non potest esse iustitia. Quia iustus ex fide viuit. Neque schismatici aliquid sibi ex ista mercede promittant, quia similiter vbi charitas non est, non potest esse iustitia. Dilectio enim proximi malum non operatur. Quam si habent, non dilaniant corpus Christi, quod est Ecclesia. Queri autem potest quid inter sit, quod ait: *Cum vobis maledicent, & omne malum dicent aduersum vos:* cum maledicere, hoc sit, malum dicere. Sed aliter maledictum dicitur cum contumelia coram illo cui maledicunt, sicut dominio nostro dictum est, Nonne verum dicimus, quia Samaritanus es & demonium habes? Aliter cum absentis fama dicitur, sicut de illo item scribitur. Alij dicebant, quia propheta est, alij autem dicebant, non: sed seducit populum. Persequi autem est vim inferre, vel insidias appetere, quod fecit qui eum tradidit, & qui eum crucifixerunt. Quid est sane quod etiam hoc non est nunc positum, vt diceretur, *Et dicent omne malum aduersum vos:* sed additum est, *mentientes:* additum est etiam, *propter me?* Propter eos additum puto, qui volunt de persecutionibus, & de fame suae turpitudine gloriari: & ideo dicere ad se pertinere Christum, quia multa de illis dicuntur malacum & vera dicantur, quando & de illorum errore dicuntur: et si aliquando etiam nonnulla falsa iactantur quod remeritate hominum plerumque accidit, non tamen propter Christum ista patiuntur. Non enim Christum sequitur, qui non secundum veram fidem, & catholicam disciplinam Christianus vocatur. *Gaudete, inquit, & exultate, quoniam merces vestra multa est in celis.* Non hic celos dici puto superiores partes huius visibilis mundi. Non enim merces nostra, que inconcussa, & eterna esse debet, in rebus volubilibus, & temporalibus collocanda est: sed in celis dictum puto, in spiritualibus firmitatis, vbi habitat sempiterna iustitia: in quorum comparatione terra dicitur anima iniqua, cui peccanti dictum est, *Terra es, & in terram ibis.* De his celis dicit Apostolus, *Quoniam conuersatio nostra in celis est.* Sentiant ergo iam istam mercedem qui gaudent spiritualibus bonis, sed tunc ex omni parte persequantur, cum etiam hoc mortale induerit immortale. *Isti enim persecuti sunt, inquit, & prophetas qui ante vos fuerunt.* Nunc persecutionem generaliter posuit, & in maledictis, & in dilaceratione fame, & bene exemplo adhortatus est, quia vera dicentes solent

persecutionem pati: nec tamen ideo Prophetarum antiqui timore persecutionis a veritatis predicatione defecerunt.

EIVSDEM IN EODEM festo, Homil.

Hodie dilectissimi, omnium sanctorum sub vna solemnitate leticia celebramus festiuitatem, quorum societate celum exultat, quorum patrociniis terra letatur, quorum triumphis ecclesia sancta coronatur, quorum confessio quanto in passione fortior, tanto est clarior, in honore: quia dum creuit pugna, creuit & pugnantium gloria, & martyrij triumphus multiplici passionum genere adornatur, per que grauiora tormenta gratiora fuere & premia, dumque catholica mater ecclesia per totum orbem longe, lateque diffusa, in ipso capite suo Christo Iesu edocta contumelias crucis, & mortem didicit non timere, magis, magisque roborata est non resistendo, sed perferendo. Vniuersos autem, quos agmine inclyto career poenalis inclusit, pari, & simili calore virtutis ad gerendum certamen gloria triumphalis inspirauit. O vere beata mater ecclesia, quam sic honor diuinae magnationis illuminat, quam vincetium gloriosus martyrum sanguis exornat, quam iniolare confessionis candida induit virginitas: Floribus eius nec rosa, nec lilia defunt. Certet nunc, charissimi, singuli ad tresque honores, amplissimas accipere dignitatum coronas, vel de virginitate candidas, vel de passione purpureas. In caelestibus castris pax, & acies habet flores suos, quibus milites Christi coronantur. Dei enim ineffabilis, & inmensa bonitas etiam hoc prouidit, vt laborum quidem tempus & agonis non excederet, nec longum faceret aut eternum, sed breue, & vt ita dicam, momentaneum, vt in hac breui, & exigua vita agones essent & labores, in illa vero, que eterna est corona & premia meritorum, vt labores quidem cito finirentur, meritorum vero premia sine fine durarent, vt post huius mundi tenebras visuri essent candidissimam lucem, & accepturi maiorem passionum cunctarum acerbicentiam beatitudinem, testante hoc Apostolo vbi ait, Non sunt condignae passionis huius temporis ad superuenturam gloriam, que reuelabit in nobis. Quam lato sinu de prelio reuertentes ciuitas caelestis excipit, de hoste prostrato trophaea ferentibus occurrat, cum triumphantibus viris & feminis veniunt, que cum seculo sexum quoque vicerunt, & geminata gloria militum virgines cum pueris teneros annos virtutibus transcuntes, sed & cetera fidelium turbamula perpetua regiam intrabit, qui syncretitate fidei inconcussa preceptorum caelestium disciplinis vnita pace obserauerunt. Ergo agite nunc, fratres, aggrediamur iter vite, reuertamur ad ciuitatem caelestem, in qua scripti sumus, & ciuitas decreti. Non sumus hospites, sed ciues sanctorum, & domestici Dei, etiam illius heredes, coheredes autem Christi. Huius nobis vna ianuam aperiet fortitudo, & fiducia latum praebebit ingressum. Consideremus ergo inelyram vrbis illius felicitatem, in quantum considerate possibile est. Vt enim vere est, comprehendere nullus sermo sufficit. Dicitur de ea in quodam

Ideo sic, quod aufugiet ibi dolor & tristitia, & gemitus. Quid hac vita beatus, vbi non est paupertatis metus, non aegritudinis imbecillitas: Nemo laeditur, irascitur nemo, nemo inuidet. Cupiditas nulla exardescit, nullum cibi desiderium, nulla honoris pulsatio, aut potestatis ambitio. Nullus ibi diaboli metus, insidiae demonum nulla, terror gehennae procul. Mors ibi neque corporis neque anime erit, sed immortalitatis munere vita iocunda. Nulla erit tunc vsquam discordia, sed cuncta consona, cuncta conuenientia, quia omnium sanctorum vna concordia, pax cuncta, & letitia continet, tranquilla sunt omnia & quies. Iugis splendor non iste qui nunc est, sed tato clarior quanto felicitior, quia ciuitas illa, vt legitur, non egebit lumine solis, sed dominus omnipotens illuminabit eam, & lucerna eius est agnus. Vbi sancti fulgebunt vt stellae in perpetuas eternitates, & sicut splendor firmamenti, qui ad iustitiam erudiunt multos. Quapropter nox ibi nulla, nulla tenebra, concursus nubium nullus, nec frigus, ardorisque asperitas vlla, sed talis quaedam erit rerum temperies, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, nisi illorum, qui ea perfrui digni inueniuntur, quorum nomina scripta sunt in libro vite, qui & lauerunt stolas suas in sanguine agni, & sunt ante thronum Dei, seruiuntque ei die, ac nocte. Non est senectus ibi, nec senectutis miseria, dum omnes occurrunt in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi. Verum super haec omnia est consociari angelorum, & archangelorum coetibus, thronis etiam, & dominationibus, principibus, & potestatibus omniumque caelestium, supernarumque virtutum contuberniis perfrui, & intueri agmina sanctorum splendidissimae syderibus micantia, patriarcharum fide fulgentia, prophetarum spe letantia, Apostolorum in duodecim tribubus Israel orbem iudicantia, martyrum purpureis viciorum coronis lucentia, virginum quoque choros candida festa gestantes inspicere. De rege autem, qui horum medius residet, dicere vox nulla sufficit. Effugit enim omnem sermone, atque omnem sensum humanae mentis excedit decus illud, illa pulchritudo, illa virtus, illa gloria, illa magnificentia, illa maiestas. Vltra enim omnem sanctorum est gloriam ipsius inestimabilem aspicere conspectum, & splendore maiestatis eius irradiari. Si enim quotidie oporteret nos tormenta perferre, si ipsam gehennam paruo tempore tolerare, vt Christum videre digni possemus in gloria venientem, & sanctorum eius numero sociari, nonne erat dignum pati omne, quod triste est, vt tanti bonitatisque gloriae participes haberemus? Quae erit illa, fratres, charissimi, iustorum gloria, quam gradibus sanctorum letitia, cum vnaqueque facies fulgebunt vt sol, cum ordinibus distinctis populum suum dominus in regno patris sui ceperit recensere, & meritis, atque operibus singulorum premia promissa restituere, pro terrenis caelestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna praestare, adducere sanctos in visioem paternae gloriae, & facere in caelestibus coaedere, vt sit Deus omnia in omnibus, aeternitatemque amatoribus suis, & immortalitatem largiri, atque eos, quos sanguinis sui viuificatione reparauit, denuo ad paradysum reducere, regna caelorum fide, & veritate suae pollicitationis aperire? Haec haerent firmiter

1. ad Cor. 2.
1. Retra. cap. 19.

Eccl. 1. 7.
Psal. 110.
Prim. 9.

1. Retra. 19.

Esai. 35.

Apo. 22.

Dan. 12.

1. Cor. 12.

Apo. 22.

Ephes. 4.

Meritis, & operibus sanctorum Deus reddet premia.

1. Cor. 15.

mitter sensibus nostris, hæc intelligantur plena fide, hæc toto corde diligantur, hæc indefinitum operum magnanimitate acquirantur. Reposita est in potestate facientis, quia regnum cælorum vim patitur, Res ista, o homo, id est, regnum cæleste aliud non querit precium, quam te ipsum. Tatum valet, quantum es tu. Te da, & habebis illud. Quid turbaris de precio? Christus semetipsum tradidit, ut acquireret te in regnum Deo patri, ita & tu te ipsum da ut sis regnum eius, ac non regnet peccata in mortali tuo corpore, sed spiritus in acquisitionem vite. Ad hanc igitur operum salutarium, dilectissimi, palmam libenter, ac prompte certemus, omnes in agone iustitie Deo, & Christo spectante curramus. Et qui seculo, & mundo maiores esse cepimus, a cursu nostro nulla seculi cupiditate retardemur. Si expeditos, si celeres in hoc operis agone, si currentes dies ultimus inuenerit, nusquam dominus meritis nostris ad premium deerit remunerator. Qui coronam in persecutione purpurea pro passione donauit, ipse in pace viuentibus pro iustitie meritis dabit cadam. Nam nec Abraham, nec Isaac, nec Iacob occisi sunt, & tamen fidei, & iustitie meritis honorati inter patriarchas primi esse meruerunt. Ad quorum congregatur conuiuium, quisquis fidelis, & iustus, & laudabilis inuenitur. Memores esse debemus voluntatem non nostram, sed Dei facere debere: quia qui fecerit eius voluntatem, ipse manebit in eternum, quo modo & ille manebit in eternum. Quapropter, charissimi, mente integra, fide firma, virtute robusta, charitate perfecta parati ad omnem voluntatem Dei sumus, conseruantes fortiter Domini mandata. In simplicitate seruate innocentiam, in charitate concordiam, modestiam in humilitate, diligentiam in administratione, vigilantiam in adiuuandis laborantibus, misericordiam in fouendis pauperibus, in deserta veritate constantiam, in disciplina seueritate censuram, ne aliquid ad exemplum bonorum factorum in nobis desit. Hæc sunt vestigia, quæ nobis sancti quique reuertentes in patriam reliquerunt, ut illorum semitis inhaerentes sequeremur ad gaudia. Patriam quoque nostram paradisum cum illis computemus, parentes patriarchas iam habere cepimus. Cur non properamus, & currimus ut patriam nostram videre, & parentes salutare possimus? Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum frequens nos, & copiosa turba desiderat, iam de sua incolumitate secunda, adhuc de nostra salute sollicita. Ad eorum complexum, & conspectum venire, quanta illis, & nobis in comune lætitia est? Quam illis illuc cælestium voluptas conseruorum societatem expectantium? Quam summa, & perpetua felicitas? Illic Apostolorum gloriosus chorus, illic Prophetarum exultantium numerus insignis, ibi martyrum populus innumerabilis ob certaminum victoriâ coronatur, illic clarissima virginum turba lætatur, illic etiam confessorum fortitudo laudatur. Sed & illorum remuneratio censetur, qui præcepta dominica seruantes, ad cælestes thesauros terræ patrimonium transulerunt. Ad hos electos Dei audia cupiditate properemus, ut cum his cito esse, & cito nos ad Christum peruenire contingat, ad eum, quem huius itineris ducem habeamus, salutis authorem, lucis principem, lætitiæ largitorem; Qui viuit, & regnat

cum Deo patre omnipotente, & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN IDEM Euang. Homilia.

Solennitate sanctæ virginis, quæ testimonium dedit de Christo, & testimonium meruit à Christo, palmam occisæ, occulte coronatæ, admonemur charitati vestræ de illa exhortatione loqui, quam modo Dominus ex Euangelio proferebat, dicens multas causas beatæ vitæ, quam nemo est, qui non velit. Nemo quippe inueniri potest, qui beatus esse non velit. Sed o si homines quo modo desiderant mercedem, sic opus mercedis non recusarent! Quis non alacriter currat, quum ei dicitur, beatus eris? Libenter audiat, & quum dicitur, si hoc feceris. Non recusetur certamen, si dicitur, gigit præmium, & accendatur animus ad alacritatem operis commendatione mercedis. Quod volumus, quod desideramus, quod petimus, post erit. Quod autem iubemur ut faciamus, propter illud, quod post erit, modo sit. Ecce incipe diuina dicta recolare, & ipsa Euangelica præcepta, vel munera: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Postea erit tuum regnum cælorum, modo esto pauper spiritu. Vis ut postea regnum cælorum tuum sit? Vide modo triplicem curiam sis. Esto pauper spiritu, Quæris in de fortasse quid sit esse pauper spiritu. Omnis inflatus non est pauper spiritu. Ergo humilis pauper est spiritu. Altum est regnum cælorum, sed qui se humiliat, exaltabitur. Attende quod sequitur, *Beati, inquit, mites: quoniam ipsi hereditate possidebunt terram.* Iam vis possidere terram: vide ne possidearis à terra. Possidebis mites, possideberis immitis, nec cum audis præmium propositum ut possideas terram, extendas auaritiæ sinum, qua vis possidere modo terram, excluso etiam utcumque vicino tuo: non te ista fallat opinio. Tunc vere possidebis terram, quando inhaeris ei, qui fecit cælum & terram: hoc est enim esse mitem, non resistere Deo tuo: ut in eo quod benefacis, ipse tibi placeat, non tu tibi: in eo quod male, iuste pateris: ipse tibi non displiceat, sed tu tibi. Neque enim parum est quia placebis ei displicens tibi, displicebis autem ei placēs tibi. Attende tertium. *Beati lugentes quoniam ipsi consolabuntur.* In luctu opus est, in consolatione merces est. Nam qui lugent carnaliter, quas consolationes habent? Molestias metuendas: tibi consolatur lugens, ubi timet rursus ne lugeat: verbi gratia: Contristat filius elatus, lætificat natus: illum extulit, hunc suscepit in illo tristitia, in isto timor: in nullo ergo consolatio. Ergo illa erit vera consolatio, qua dabitur, quod non amittatur, ut illi se postea gaudeat consolari, qui modo se lugent peregrinati. Accedat ad quantum & opus, & munus, *Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Saturari vis. Vnde? Si caro saturitatem concupiscit, digesta saturitate, famem iterum patietis. Et qui biberit, inquit, ex aqua hac, sitiet iterum: medicamentum, quod ad vulnus ponitur, si sanauerit iam non dolet. Quod autem ponitur contra famem, hoc est, esca; ita ponitur ut ad modicum releuet. Transacta enim saturitate, redit famem. Accedit

Accedit quidem quotidie remedium saturitatis, sed non ad sanatum vulnus insinuatatis. Esuriamus ergo, sitiamusque iustitiam, ut ipsa iustitia saturemus, quam nunc esurimus, & sitimus: inde enim saturabimur quod esurimus, & sitimus, interior homo noster esuriat, & sitiât, habet enim cibum suum, habet potum suum. Ego sum, inquit, panis, qui de cælo descendit. Habes panem esurientis, desiderata & potum sitientis, quoniam apud te est fons vitæ. Attende quod sequitur. *Beati misericordes: quoniam ipsorum miserabitur Deus.* Fac & fiet. Fac cum altero ut fiat tecum, quia abundas & eges: abundas temporalibus, eges æternis: mendicum hominem audis, mendicus ipse Dei es: petatur à te, & petis. Quod egeris cum petitore tuo, hoc ager Deum cum suo. Et plenus & inanis es. Imple inanem de plenitudine tua, ut de Dei plenitudine impleatur inanitas tua. Attende quod sequitur, *Beati mundi corde: hoc est, qui mundi corde sunt, quoniam ipsi Deum videbunt.* Hic est finis quo perficimur non quo consumamur. Finitur cibus, finitur vestis. Cibus, quia consumitur edendo. Vestis, quia perficitur texendo: & illud finitur, & illud. Sed finis iste pertinet ad consumptionem, ille ad perfectionem. Quicquid agimus, quicquid bene agimus, quicquid nitimur, quicquid laudabiliter astuamus, quicquid inculpabiliter desideramus, ad Dei visionem quum venierit, plus non requirerimus. Quid enim querat cui adest Deus, aut quid sufficiat ei cui non sufficit Deus? Videre Deum volumus, videre Deum querimus, videre Deum inardescimus. Quis non? Sed vide quid dictum est, *Beati mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Hoc para vnde videas: ut enim secundum carnem loquar, quid desideras ortum solis cum oculis lippis? Sani sunt oculi, & erit illa lux gaudium. Non sint oculi sani, erit illa lux tormentum. Non enim corde non mundo videre permittitur, quod non videtur nisi corde mundo: repelleris, auferteris, non videbis. Beati enim mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Quoties beatos iam numerauit, quas beatitudinis causas, quæ opera, quæ munera, quæ merita, quæ præmia? Nusquam dictum est, *ipsi Deum videbunt.* *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* *Beati mites, ipsi hereditate possidebunt terram.* *Beati lugentes, ipsi consolabuntur.* *Beati esurientes & sitiens iustitiam, ipsi saturabuntur.* *Beati misericordes, ipsi misericordiam consequentur.* Nusquam dictum est, *ipsi Deum videbunt.* Vntum est ad mundos corde, ibi visio Dei promissa est. Nō sine causa, nisi quia ibi sunt oculi, vnde videtur Deus. De his oculis Paulus Apostolus loquens ait, Illuminatos oculos cordis vestri. Modo ergo isti oculi pro sua infirmitate illuminantur fide; postea pro sua firmitate illuminantur specie. **Quandiu enim sumus in corpore peregrinamur à Domino.** Per fidem enim ambulamus non per speciem. **Quandiu autem in hac fide sumus quid de nobis dicitur? Videmus nunc per speciem in ænigmatibus: tunc autem facie ad faciem.** Non hic corporea facies cogitetur: nam si accensus desiderio videndi Deum, faciem tuam præparaueris corporalem ad videndum Deum, talem faciem desiderabis & Dei. Si autem iam saltem de Deo spiritaliter sapias, ut Deum non cogites esse corporeum, vnde diutius heri egimus, si tamen aliquod peregrinamus, si in corde nostro tanquam in

templo Dei formæ humanæ fregimus simulacrum, si iam nobis bene venit in mentem, & viscera nostra interiora possedit, ubi detestatur Apostolus eos, qui dicentes se esse sapientes multi facti sunt, & immutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis. Si iam tale malum detestamini, si auersamini, si creatori mundatis templum suum. Si vultis ut veniat, & mansionem apud vos faciat, sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis querite illum. Videte cui dicatis. Si tamen dicitis, si vere dicitis, Tibi dixit cor meum, quam faciem tuam. Dicat & cor tuum, & adde, Vultum tuum, Domine, requirā. Bene enim requiris, quia corde requiris. Dicitur Dei vultus, dicitur Dei brachium, dicitur Dei manus, dicitur Dei pedes, dicitur Dei sedes, dicitur scabellum pedum eius, sed noli membra humana cogitare, si vis esse replem veritatis, frange idolum falsitatis. Manus Dei potentia Dei, Facies Dei notitia Dei, Pedes Dei præsentia Dei. Sedes Dei, si vis, tu es. An forte negare audebis Deum esse Christum? Non inquis, Concedis & hoc, Christum Dei virtutem, & sapientiam Dei? Concedo, inquis. Audi, Anima iusti sedes est sapientia. Vbi enim sedem habet Deus, nisi ubi habitat? Vbi autem habitat, nisi in templo suo? Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. Vide ergo quomodo excipias Deum. Spiritus est Deus, in spiritu, & veritate oportet adorare Deum. Iam in cor tuum si placet, intret arca testamenti, & ruat Dagon. Audi ergo nunc & discere Deum desiderare, discere vnde Deum videre possis præparare. Beati enim mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Quid præparas oculos corporis? Si sic videbitur in loco erit, quod videbitur, non est in loco qui vbiq; torus est. Munda vnde videatur, audi & intellige si ipso iuuante, potero explicare. Adiuuet nos ad intelligendum omnia supra dicta opera, & munera quemadmodum congrua congruentibus apposita sunt. Vbi enim dictum est de præmio, quod non congruet operi & consonaret? Quia humiles quasi à regno videtur alieni: *Beati, inquit, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Quia mites homines facile excluduntur de terra sua. *Beati, inquit, mites, quoniam ipsi hereditate possidebunt terram.* Iam cetera aperta sunt, clara sua sponte cognoscuntur, disputatore non egent, commemoratore opus habent. *Beati qui lugent.* Quis lugens non consolationem desiderat? *Ipsi, inquit, consolabuntur.* *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam.* Quis esuriens & sitiens non satietatem requirit? & *ipsi, inquit, saturabuntur.* *Beati misericordes.* Qui misericors nisi qui optat ex ipso opere reddi sibi à Deo vicem, ut circa se fiat, quod circa pauperem facit? *Beati, inquit, misericordes, quoniam ipsorum miserabitur Deus.* Quomodo per ipsa singula singulis propria apposita sunt, & nihil adhibitum est in præmio quod non congrueret præcepto. Præceptum est enim, ut sis pauper spiritu: præmium est, ut habeas regnum cælorum. Præceptum est, ut sis mites: præmium est, ut possideas terram. Præceptum est, ut sis lugens: præmium est, ut consoleris. Præceptum est, ut esurias: præmium est, ut sitias iustitiam. Præceptum est, ut sis misericors: præmium est, ut misericordiam consequaris. Sic præceptum est, ut mundes cor: præmium, ut videas Deum: non ergo ita sapias in his præceptis, & præmiis, ut quum audis: *Beati mundi*

mundi orde, quoniam ipsi Deum videbunt, putes pauperes spiritu non visuros, aut non visuros, mites, non visuros lugentes, non visuros esurientes & sitientes iustitiam, non visuros misericordes. Non arbitreris eos tatum quasi visuros, qui mudo sunt corde, illis à visione separatis. Omnia enim hæc idem ipsi sunt. Ipsi videbunt, sed non ideo videbunt, quia pauperes spiritu sunt, quia mites sunt, quia lugentes, quia esurientes, & sitientes iustitiam, quia misericordes, sed quia mundi sunt corde. Quemadmodum si corporalia opera membris corporalibus coaptaret ac diceret, verbi gratia quilibet: Beati qui pedes habent, quia ipsi ambulabunt: beati qui manus habent, quia ipsi operabuntur: beati qui vocem habent, quonia ipsi clamabunt: beati qui os & lingua habent, quoniam ipsi loquentur: beati qui oculos habent, ipsi enim videbunt. Sic tanquam spiritalia membra componens docuit quid ad quid pertineat. Apta est humilitas ad habendum regnum cælorum, apta est manufactio ad possidendam terram, aptus luctus ad consolationem, apta fames, & sitis iustitiæ ad saturitatem, apta misericordia ad impetrandam misericordiam, aptum mundum cor ad videndum Deum. Si ergo desideramus videre Deum, oculus iste vnde mundabitur? Quis enim non currat, quis non quaerat vnde mundet quo videre possit quem toto affectu desiderat? Expressit hoc diuina testatio: Fide, inquit, mundans corda eorum. Mundat cor fides Dei, mundum cor videt Deum. Sed quia ipsa fides aliquando ab hominibus, qui seipso fallunt, talis determinatur, quasi sufficiat tantummodo credere. Promittunt enim sibi quidam etiam conspectum Dei, regnumque cælorum credentes, & male viuentes. Contra hos succensus & spiritali charitate quodammodo stomachans Iacobus Apostolus in epistola sua dicit: Tu credis quoniam vnus est Deus. Plaudis tibi de fide, attendis enim multos impios æstimare multos esse deos, & tu tibi gaudes credēdo quodd vnus est Deus. Bene facis, & dæmones credunt & contremiscunt: Nunquid & ij Deum videbunt? Videbunt qui mundo sunt corde. Quis autem mundos corde dicat spiritus immundos? & tamen credunt & contremiscunt. Discernenda est fides nostra à fide dæmonum. Fides enim nostra mundat cor, fides autem illorum reos facit. Male quippe operantur, & ideo Domino dicunt: Quid nobis & tibi est? Quum audis hoc dæmones dicere, putas eos nō agnoscere? Scimus, inquit, qui sis: Tu es filius Dei. Dicit hoc Petrus, & laudatur, dicit hoc dæmon & dampnat. Vnde hoc nisi quia vox pat, & cor impar? Discernamus ergo fidem nostram, nec credere sufficiat. Non est talis fides quæ mundat cor. Fide, inquit, mundans corda eorum. Sed qua fide, quali fide nisi quam definit Apostolus Paulus vbi ait: Fides quæ per dilectionem operatur? Ista fides discernit à fide dæmonum, discernit ab hominum flagitiosis ac perditis moribus. Fides, inquit, Quæ fides? Quæ per dilectionem operatur, sperat quod Deus pollicetur. Nihil ista definitione propensius, nihil perfectius. Ergo tria sunt illa. Necessè est, vt in quo est fides, quæ per dilectionem operatur, speret quod Deus pollicetur. Comes est ergo fidei spes: necessaria quippe spes est, quandiu non videmus quod credimus: ne forte non videndo, & desperando deficiamus. Contristat nos, quia non

videmus: sed consolatur nos, quia visuros nos speramus. Adest ergo spes, & sit comes fidei. Deinde & charitas, qua desideramus, qua pertingere conamur, qua inardescimus, qua esurimus & sitimus. Adhibetur ergo hæc: & erit fides, spes, charitas. Quo modo enim non erit ibi charitas, quum nihil sit aliud charitas, quàm dilectio? Ipsa autem fides definita est, quæ per dilectionem operatur. Tolle fidem, perit quod credis. Tolle charitatem, perit quod agis. Fidei enim pertinet vt credas: charitati vt agas. Si enim credis & non amas, non te moues ad bonum opus. Et si moues, vt seruus moues non vt filius, timendo poenam, non amando iustitiam. Illa ergo fides, inquam, mundat cor, quæ per dilectionem operatur. Et modo ipsa fides quid agit tantis testimoniis scripturarum, tam multiplici lectione, tam varia copiosaque exhortatione quid agit, nisi videamus per speculū in ænigmatē, postea facie ad faciem? Sed non iterum tu redeas ad istam faciem tuam. Faciem cordis cogita: cogit cor tuum cogitare diuina, compelle, vtge. Quicquid simile corporis cogitanti occurrerit, abice. Nondum potes dicere, hoc est, saltem dic nō est hoc. Quando enim dices, hoc est Deus: Nec cum videbis, quia ineffabile est quod videbis. Raptum se dicit Apostolus in tertium cælum, & audisse ineffabilia verba. Si sunt ineffabilia verba, quid est, cuius sunt verba? Cogitanti ergo tibi de Deo, occurrit aliqua fortasse in humana specie mira, & amplissima magnitudo, constituisti eam conspectu cogitationis tuæ, tanquam magnum aliquid amplissimum, grande, ingētissima mole diffusum, finisti alibi. Si finisti, Deus non est. Si non finisti, facies vbi est? Cogitas molem, & vt membra distinguas definitis molem. Aliter enim membra distinguere non potes, nisi molī dederis finem. Quid cum stulta & carnalis cogitatio? Grandem molem fecisti, & tanto grandiore quanto te putasti Deum amplius honorare. Addit alius vnum cubitum, & facit maiorem. Sed legi, inquit, Quid legisti qui nihil intellexisti? Et tamen dic quid legisti? Non repellamus paruulum corde ludentem. Dic quid legisti, Cælum mihi thronus est, terra autem scabellum pedum meorum. Aio, Legi & ego, sed tu forte potiorē te putas: quia legisti & credidisti. Credo & ego quod dixisti. Simul credamus. Quid dico? simul quæramus. Ecce tene quod legisti, & credidisti. Cælum mihi thronus est, id est, sedes: thronus enim Græce, Latine sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Non legisti, & aliud qui palmo mēsus est cælum? Puto te legisse, cognoscis, & te credere cōstiteris. Ibi enim vtrunque legimus: vtrunque credimus modo iam cogita & doce me, adhibeo te doctorem, me paruulum facio. Doce obsecro te. Quis est qui sedet in palmo suo? Ecce figuras, Liniamenta membrorum Dei à corpore humano dixisti. Sed forte surrepit tibi, vt secundum corpus putares nos factos ad imaginem Dei. Interim accipio confiderandum, discutiedum, requirendum, disputando excutiendum. Si placet, audi me, quia in eo quod tibi placuit, audiui te. Sedit Deus in cælo, & palmo meruit cælum. Idem cælum sit latum, quum sedet, & angustum, quum meruit, an ipse Deus tantus est in sedendo, quantus in palmo? Si hoc ita est, non ad similitudinem suam nos fecit. Nos enim palmum angustiorē valde habemus, quam

partem corporis qua sedemus. Ille autem si tam latus est in palmo suo, quàm latus in sessione sua, disparia membra nobis fecit: non est ista similitudo. Erubescat ergo tale idolum in corde Christiano: proinde cælum accipe pro omnibus Sanctis: quia & terra dicitur pro omnibus, qui sunt in terra, Omnis terra adoret te. Si bene dicimus secundum eos, qui habitant in terra; Omnis terra adoret te: bene dicimus etiam secundum eos, qui habitant in cælo: Omne cælum portet te. Nam & sancti ipsi qui in terra habitant, carne terram calcant, corde in cælo habitant. Non enim frustra admonentur sursum habere cor, & quum admoniti fuerint ita esse respondens, aut frustra dicitur: Si confurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite, vbi Christus est, in dextera Dei sedens. Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. In quantum ergo ibi conuersantur, & ipsi Deum portant, & cælum sunt: quia Dei sedes sunt. Et quum annuntiant verba Dei: Cæli enarrant gloriam Dei. Redi ergo mecum ad faciem cordis ipsam præpara, intus est cui loquitur Deus: autem, oculi, cætera membra visibilia, interioris cuiusdam, vel habitaculum, vel organū sunt. Interior est homo vbi habitat Christus interim per fidem ibi habitaturus præsentia diuinitatis suæ quam cognouerimus, quæ sit latitudo, longitudo, altitudo, profundum, cognouerimus etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, vt impleamur in omnem plenitudinem Dei. Nunc ergo si tibi intellectus, hic non displicet, aduoca te comprehendere latitudinem, longitudinem, altitudinem, profundum. Non discurras imaginatione cogitationis per spacia mundana, & molis huius tam magnæ incomprehensibilem granditatem, in te attende, quod dico: Latitudo est in bonis operibus, longitudo in longanimitate, & perseverantia bonorum operum, altitudo in supernorum expectatione præriorum. Propter quæ altitudinem tibi dicitur, vt sursum cor habeas. Bene operare, & in bonis operibus perseverare propter beneficia Dei. Terrena pro nihilo æstimes, ne, quum tibi aliquo sapiētis illius flagello terra ista fuerit perturbata, dicas te sine causa Deum coluisse, sine causa bona opera fecisse, sine causa in bonis operibus perseverasse. Faciendo enim bona opera, quasi habuisti latitudinem. Perseuerando in eis, quasi habuisti longitudinem. Sed terrena conquirendo, non habuisti altitudinem. Attende profundum: Gratia Dei est in occulto voluntatis eius. Quis enim cognouit sensum Domini? Aut quis consiliarius eius fuit? Et iudicia tua sicut multa abyssus. Hanc conuersationem bene operandi, in ea perseverandi, superna expectandi, gratiam Dei occulte dandi, sapientiam non stultitia, nec reprehendendi quare alius sic, alius autem sic: nō enim est iniquitas apud Deum. Hanc ergo conuersationem, si placet, coapta etiam cruci Domini tui. Non enim frustra talem mortem elegit, in cuius potestate erat, vel mori, vel non mori. Si in potestate erat mori, & non mori, quare non in potestate sic, vel sic mori? Non frustra ergo crucem elegit, vbi te huic mundo crucifigeret. Nam latitudo est in cruce transfuersum lignum, vbi figuratur manus propter bonorum operum significationem. Longitudo est in ea parte ligni, quæ ab ipso transfuerso ad terram tendit. Ibi enim corpus crucifigitur, & quodam modo stat: & ipsa statia perseverantiam

significat. Altitudo autem in illo ligno est, quod ab eodem transfuerso sursum versus ad caput eminet, & ea significatur supernorum expectatio. Vbi profundum, nisi in ea parte, quæ terra defixa est? Occulta est enim gratia: & in abdito later. Non videtur, sed inde eminet quod videtur. Post hæc si comprehenderit hæc omnia, non solum intelligendo verum etiam agendo, intellectus enim bonus omnibus, qui faciunt eam, tunc iam extendere te si potes, ad agnoscendā agnitionem charitatis Christi supereminentem scientiæ. Quum peruenieris, impleberis in omnem plenitudinem Dei. Tunc erit illud facie ad faciem. Impleberis autem in omni plenitudinem Dei, non vt tu sis plenus Deus, sed vt sis plenus Deo. Quare ibi, si potes, faciem corporalem. Iam tollantur nuge à mentis aspectu. Abiciat paruulus ludicra, discat tractare maiora. Et nos in multis paruuli sumus, & cum plus, quàm sumus, effemus, à maioribus tolerati sumus. Pacem sectamini cum omnibus, & sanctificationem, sine qua nemō poterit videre Deum. Hac enim & cor mundatur, quia ibi est fides, quæ per dilectionem operatur. Hinc beati mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

S. LEONIS PAPA E de gradibus ascensionis in beatitudinem, Sermo 13.

PRædicante, dilectissimi, domino nostro Iesu Christo Euangelium regni, & diuersos per totam Galilæam curante languores in omnem se Syriam virtutum eius fama diffuderat: & multæ ex vniuersa Iudæa turbæ ad cælestem medicum confluabant. Quia enim tarda est humanæ ignorantie fides: ad credenda quæ non videt, & speranda quæ nescit, oportebat diuina eruditione firmandos, corporeis beneficiis, & visibilibus miraculis incitari: vt cuius tam benignam experiebantur potentiam, non ambigerent tam salutarem esse doctrinam. Vt ergo exteriores medelas dominus ad remedia interiora transferret, & post sanitates corporum, curationes operaretur animarum, segregarus à circumstantibus turbis, secessum vicini montis ascendit, aduocatis Apostolis, quos sublimioribus institutis ab edito mysticæ sedis imbueret, ex ipsa loci, atque operis qualitate significans se esse, qui Moysen quodam suo dignatus fuisset alloquio: illic quidem terribiliorē iustitia, hic autem sacrorum clementia, vt impleteret quod fuerat propheta Hieremie promissum; Ecce dies veniunt, dicit dominus, & consummabo super domum Israel & super domum Iuda testamentum nouū. Post dies illos dicit dominus, dabo leges meas in sensu ipsorum, & in corde ipsorum scribā eas. Qui ergo locutus fuerat Moysi, locus est & Apostolis, & in cordibus discipulorum velox scribentis verbi manus, noui testamenti decreta condebat, nulla, vt quondam, circumfusa nubium crassitudine, neque per terribiles sonos, atque fulgores populo ab accessu motis absterro: sed patente ad aures circumstantiū tranquillitate colloquij, vt per gratie lenitatem remoueretur legis asperitas, & spiritus adoptionis auferret formidinem seruitutis. Qualis igitur doctrina sit Christi, sacre ipsius sententiæ protestantur: vt qui ad æternam beatitudinem perueni-

nire desiderant, gradus felicissimæ ascensionis agnoscant, *Beati*, inquit, *pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* De quibus pauperibus veritas loqueretur, forte esset ambiguum, si dicens; *Beati pauperes*, nihil adderet de intelligenda pauperum qualitate, & sufficere videretur ad promerendum regnum cælorum ea sola inopia, quam multi sub graui, & dura necessitate patiuntur. Sed cum dicit: *Beati pauperes spiritu.* Ostendit eis regnum cælorum tribuendum, quos humilitas commendat animorum, magis quam indigentia facultatum. Dubitari autem non potest, quod humilitatis istius bonum; facilius pauperes quam diuites assequatur: dum & illis in tenuitate amica est mansuetudo, & istis in diuitiis familiaris elatio. Verumtamen & in plerisque diuitibus, inuenitur hic animus, qui abundantia sua non ad tumorem superbiæ, sed ad opera benignitatis vtratur, idque pro lucris maximis numeret; quod ad releuandam miseriam alieni laboris impenderit. Omni generi, atque ordini hominum datur in hac virtute consortium: quia possunt proposito esse pares, & impares censu: Nec interest, quantum sint in facultate terrena dissimiles, qui in spiritualibus bonis inueniuntur æquales. Beata igitur illa paupertas quæ terrena temporalium amore non capitur, nec mundi opibus augeri appetit: sed cælestibus bonis ditescere concupiscit. Huius nobis magnanimitate paupertatis exemplum primum post dominum Apostoli præbuerunt, omnia sua sine differentia relinquentes, ad vocem cælestis magistris, à captura piscium in piscatores hominum alacri conuersione mutati sunt, & multos sui similes fidei suæ imitatione fecerunt, quando illis primitiuis Ecclesiæ vnum cor omnium, & anima vna erat credentium: qui vniuersis suis rebus, possessionibusque distractis, per deuotissimam paupertatem bonis ditabatur æternis, & ex Apostolica prædicatione gaudebant, nihil habere de mundo, & omnia possidere cum Christo. Hinc B. Petrus Apostolus, cum ascendens in templum, à claudo elemosynam posceretur, Argentum, inquit, & aurum non est mecum, quod autem habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula. Quid hac humilitate sublimius? quid hac paupertate locupletius? Non habet præsidia pecuniæ, sed habet dona nature: quem debilem edidit mater ex vtero, sanum fecit Petrus ex verbo: & qui imaginem Cæsaris in nummo non dedit, imaginem Christi in homine reformauit. Huius autem thesauri opibus, non solum ille adiutus est, qui gressus est redditus: sed etiam quinque milia virorum, qui tunc ad exhortationem Apostoli ob eiusdem curationis miraculum crediderunt. Et ille pauper, qui non habebat, quod petenti daret, tantam dedit diuinæ gratiæ largitatem, vt quemadmodum vnum hominem redintegrarat in pedibus: sic tot milia credentium sanaret in cordibus, faceretque eos in Christo alacres, quos in Iudaica perfidia inuenerat claudicantes. Post prædicationem huius felicissimæ paupertatis, addidit dominus, dicens; *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Luctus hic, dilectissimi, cui consolatio æterna promittitur non est cum mundi huius affectione communis, nec beatam quenquam faciunt ista lamenta, quæ totius humani generis deploratione funduntur. Alia ratio est sanctorum gemituum, alia bea-

tarum causa lachrymarum, Religiosa tristitia, aut alienum peccatum luget, aut proprium. Nec de hoc dolet, quod diuina iustitia agit, sed de eo moeret, quod humana iniquitate committitur: vbi magis plangendus est faciens maligna, quam patiens: quia iniustum malitia sua demergit ad poenam, iustum autem tolerantia ducit ad gloriam. Deinde ait dominus, *Beati mites, quoniam ipsi hereditate possidebunt terram.* Mites, atque mansueti, humilibus, ac modestis, & ad omnium iniuriarum tolerantiam præparatis, possidenda terra promittitur. Nec parua est æstimanda hæc, aut vili hæreditas, tanquam à cælesti habitatione distracta sit, cum regnum cælorum alij non intelligantur intrare. Terra ergo promissa mitibus, & in possessionem danda mansuetis; caro sanctorum est: quæ ob humilitatis meritum felici resurrectione mutabitur, & immortalitatis gloria vestietur: in nullo iam spiritu futura contraria, & cum voluntate animi; perfectæ & vnitatis habitura consensum. Tunc enim exterior homo, interioris hominis erit quieta, & intemerata possessio: tunc mens videndo Deo intenta, nullis corporeis infirmitatibus impediatur obstaculis, nec iâ dici necesse erit. Corruptus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitationem: Quoniam habitatori suo non reluctabitur terra, nec immoderatum aliquid contra impetium sui rectoris audebit. Possidebunt enim illam mites pace perpetua, & nihil vnquam de eorum iure minuetur: cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, vt periculum vertatur in primum, & quod fuit oneri, sit honori. Post hæc addit dominus, & dicit; *Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Nihil hæc esuritiæ corporeum, nihil expetit sitis ista terrenum: sed in iustitiam bono desiderat saturari, & in omnium occultorum introducta secretum, ipso domino optat impleri. Felix mens, quæ hunc concupiscit cibum, & ad talem æstuat potum: quem vique non ex peteret, si nihil de eius suauitate gustasset. Audies autem dicentem sibi propheticum spiritum; Gustate, & videte, quoniam dulcis est dominus, accepit quandam super prænz succedens portionem, & in amorem castissimæ voluptatis exarsit: vt spreto omnibus temporalibus, ad edendam, bibendamque iustitiam, toto accenderetur affectu, & illius primi mandati apprehenderet veritatem dicentis; Diliges dominum Deum tutum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua: quoniam nihil est aliud diligere Deum, quam amare iustitiam. Denique sicut illic dilectioni Dei, proximi cura subiungitur: ita & huic desiderio iustitiæ, virtus misericordie copulatur, & dicitur; *Beati misericordes, quoniam ipsorum misericordietur Deus.* Agnosce, Christiane, tuæ sapientiæ dignitatem, & qualium disciplinarum artibus ad quæ præmia voceris, intellige. Misericordem te misericordia, iustum vult te esse iustitia: vt in creatura sua creator appareat, & in speculo cordis humani per lineas imitationis expressa Dei imago respiciat. Secura esto operantium fides, adertur tibi desideria tua, & iis, quæ amas, sine fine poteris. Et quoniam tibi per elemosynam omnia munda sunt, ad eam quoque beatitudinem, quæ consequenter est promissa, peruenies, dicente domino; *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Magna

gna felicitas, dilectissimi, cui tantum præmium præparatur. Quid ergo est habere cor mundum, nisi eis, quæ supra dictæ sunt, studere virtutibus: Videre autem Deum, quantæ sit beatitudinis, quæ mens concipere, quæ lingua valeat explicare? Et tamen hoc consequetur, cum transformabitur humana natura, vt non iam per speculum in ænigmate, sed facie ad faciem, ipsam, quam nullus hominum videre potuit, sicuti est, videat deitatem: Et quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, per ineffabile gaudium æternæ contemplationis obtineat. Merito hæc beatitudo cordis, promittitur puritati. Splendorem enim veri luminis succendens acies videre non poterit: & quod erit iucunditas mentibus nitidis, hoc erit pœna maculosis. Declinetur igitur terrenarum caligines vanitatem, & ab omni squalore iniquitatis, oculi tergantur interioriores: vt serenus intuitus tantum Dei visione paciscatur. Ad hoc enim promerendum illud intelligimus pertinere, quod sequitur; *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Beatitudo ista, dilectissimi, non cuiuslibet consensionis, aut qualiscunque concordie est, sed illius, de qua dicit Apostolus; Pacem habete ad Deum. Et de qua dicit propheta David; Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Hanc pacem etiam artificissima amicitiarum vincula, & indiscretæ similitudines animorum non veraciter sibi vindicant: si non cum Dei voluntate concordant. Extra dignitatem pacis sunt improbarum parilitates cupiditatum, scelerum, & pacta vitiorum. Amor mundi cum Dei amore non congruit: nec ad societatem filiorum Dei peruenit, qui se à generatione carnali nõ diuidit. Qui autem semper cum Deo mente sunt solliciti seruate vnitatem spiritus in vinculo pacis, nunquam ab æterna lege dissentiant, fidei oratione dicentes; Fiar voluntas tua, sicut in cælo, & in terra. Hi sunt pacifici, hi bene vnanimis, sanctæque concordæ, vocandi æterno nomine filij Dei, cohæredes autem Christi: quia hoc merebitur dilectio Dei, & proximi, vt nullas iam aduersitates sentiat, nulla scandala pertimescat: sed finito omnium tentationum certamine, in tranquillissima Dei pace requiescat. Per dominum nostrum Iesum Christum, qui cum patre, & spiritu sancto viuuit, & regnat in secula seculorum, Amen.

S. BERNARDI ABBATIS Claræ uallens in festiuitate omnium sanctorum, Sermo 1.

Festiuitatem hodiernam sanctorum omnium cum omni deuotione dignum est celebrari. Nimirum si magna videtur, & est, beati Petri solennitas, seu beati Stephani, aut cuiuslibet cætorum, quanta ista est, quæ non vnus tantum est, sed vniuersorum? Verum non ignoratis fratres secularibus id mortis esse, vt diebus festis festiua sibi conuiuia parent: & quanto fuerit solennitas clarior, tanto splendidius epulentur. Quid ergo? Nonne & his qui conuertuntur ad cor, cordis deliciae sunt quærendæ, & spiritualibus spiritualia comparanda? Propterea iam paratum est conuiuium nostrum, fratres, iam cocta sunt omnia, & epulandi tempus aduenit. Dignum est enim

vt prius anima satietur, quod à hæc portio sine dubitatione & sine comparatione sit potior, præsertim cum sanctorum solennitates manifestum sit ad animas magis quam ad corpora pertinere: & quæ animarum sunt, animæ plus accipient, quippe naturali quadam eis cognatione coniunctæ. Quibus propterea quoque sancti, isti compatiuntur amplius, propterea magis desiderant animarum bona, & plus earum refectionibus delectantur, quoniam & ipsi similes nobis fuere passibiles: & ipsi peregrinationis huius, & exilij miserabilis deplorauerunt molestias; & ipsi graue huius corporis onus, & tumultus seculi, & tentationes experti sunt inimici. Nihil itaque dubium quin gratior eis sit, & multo acceptabilior illa festiuitas qua intenditur epulis animarum, quam sit ea quæ celebratur à secularibus curam carnis perficientibus in desiderijs voluptatum. Veruntamen vnde nobis animarum panis in terra deserta, in loco horroris, & vastæ solitudinis? Vnde nobis sub sole spiritualis cibus, vbi nihil est nisi labor & dolor, & afflictio spiritus? Sed scio quis dixerit: Petite, & accipietis. Et illud; Si vos cum sitis mali, noctis bona data dare filiis vestris, quantum magis pater vester cælestis de cælo dabit spiritum bonum petentibus se? Nec ignoro quam obnixè tota hæc nocte & die petieritis mendicantes dari vobis panem de cælo viuam, non eam qui corpus corroborat, sed qui confirmat cor hominis. Nam conuiuus quidem non ausim dicere, sed mendici sumus, præbenda Dei viuentes. Mendici, inquam, iacetes ante ianuam regis prædiuitis, vlcibus pleni, & cupientes saturari, imò & sustentari de micis quæ cadunt de mensa minorum nostrorum, quorum celebramus hodie solennitatem. Nempe deliciis affluunt, & mersuram accipiunt bonam & confertam, & superfluentem. Confidimus autem quoniam erit qui det nobis. Chaos enim magnum & distantia est multa nimis inter liberalitatem & benignitatem Dei, & avari diuitis crudelitatem. Propterea dedit hodie pater noster panem. Patrem enim misericordiarum, patrem esse necesse est etiam miserorum. Dedit (inquam) nobis panem de cælo, & cibaria in abundantia: quorum vtram ego fidelis coquus, vtram anima mea coquina utilis videatur. Siquidem ad præparanda ferula vestra, tota hac nocte coculuit cor meum intra me, & in meditatione mea exarsit ignis: ille sine dubio quem dominus Iesus misit in terram, & voluit vehemèter accendi. Nam spirituales cibum, & coquinam, & ignem habere necesse est spiritualium. Superest iam vt distribuam quæ parauit: vos autem considerate potius dantem dominum quam ministrum distribuentem. Ego enim, quantum in me est, nihil aliud sum quam conferuus vester, qui vobiscum pariter & mihi & vobis (sicut ipse dominus nouit) mendico panem de cælo, & alimoniam vitæ. Propterea non ego vobis, sed pater vester ipse est qui dat vobis panem de cælo viuum: ipse vos pascit & operibus, & sermonibus, etiam & carne filij sui; qui est vester cibus. Nam & de operibus lego: Meus cibus est vt faciam voluntatem patris mei, & de verbis: Quoniam non in solo pane viuunt homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Ergo nunc quidem cibari habemus factis eius & verbis, post hæc etiam illibatum dominici corporis sacramentum

mentum in altaris mensa sacrosancta (ipso propitio) receperunt. Legimus in Euangelio hodie, quoniam videns turbas lesus, ascendit in montem. Prædicantem enim dominum, de civitatibus & castellis populi sequebantur: quorum saluabat animas, sanabat corpora: & adhærebant ei, affaen patiter & aspectu illius delectati: cuius nimirum vox suavis, & facies decora, sicut scriptum est: Speciosus forma præ filiis hominum diffusa est gratia in labiis tuis: Talis est quem nos sequimur, cui adhæremus, totus desiderabilis; in quem non solum populi, sed & ipsi quoque angeli sancti desiderant prospicere. Quid vobis suavis apponemus? Nimirum hæc sunt delicia angelorum. Gustate proinde, & videte quoniam suavis est dominus. Et huic suavitati, huic sapienti, huic sapientiæ quæ trahitur de occultis, omne quod desideratur, non valet comparari. Quid enim? Miraris in sole splendorem, in flore pulchritudinem, in pane saporem, in terra fecunditatem? Sed à Deo hæc vniuersa donata sunt: nec dubium quin multo amplius referuauerit sibi, quam deditur creaturis. Iam ne hoc quidem ociosum putemus, quod ascendit in montem; nimirum quod tanto ante prædictum est, tanquam à longe clamante propheta: Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion, exalta in fortitudine vocem tuam qui euangelizas Hierusalem. In qua ascensione si vos melius non habetis, ego illud intelligendum puta, quod in initio Actuum apostolorum beatum Lucas meminit, dicens: Primum quidem sermo nesci feci de omnibus & Theophile, quæ cepit Iesus facere & docere. Vtique non iuxta Phariseorum morem, qui alligabant onera grauiam & importabilia, & imponebant ea in humeros hominum, digito autem suo nolebant ea mouere. An non bonus animæ panis est iste, & plurimum confirmans cor hominis? Fiducialiter sequor te Domine quocumque ieris, & securè in eodem viam mandatorum tuorum, sciens quod per eam præcesseris ipse. Securè, inquam, viam mandatorum tuorum curro; quandoquidem noui quod à summo cælo egressio tua ad currentandam hanc viam: & occursum tuum vsque ad summum eius fuerit per hanc viam. Non possum modo fratres in hunc modum singula masticare: vos estote animalia munda & ruminantia, vt fiat sicut scriptum est: Theaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. Cogit enim succingere, forsitam & præscindere verbum, tam breuitas horæ, quam materiæ magnitudo. Videns turbas Iesus ascendit in montem. Videns miserationis intuitu, quoniam erant sicut oves errantes, non habentes pastorem. Quid est quod priusquam docere inciperet, ascendit in montem, nisi quod in hoc ipso docuit necesse habere prædicatores verbi Dei, desideris animi, & conuersione sancta ad sublimia tēdere, & virtutum conscendere montem? Et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius. Cum sedisset, inquit. Alioquin quis ad excelsum illum gigantem posset accedere? Benignissime prorsus inclinavit se, & exinaniuit vsque ad sessionem, vt dicat patri: Tu cognouisti sessionem meam, & resurrectionem meam. Sedit enim, vt ad eum quem ne ipsi quidem angeli stantem attingere poterant, etiam publicani & peccatores accedant; accedat Maria Magdalene, accedat & latro de cruce. Et cum se-

disset, accesserunt ad eum discipuli eius. Accesserunt non tam incessu pedum, quam affectu cordis, & imitatione virtutum. Bene autem non turbæ, non quilibet de populo, sed discipuli accessisse dicuntur: quatenus sicut testamentum vetus datum legitur in monte Sina, solo Moyse ascendente, & populo expectante deorsum: sic & modo suscipere montes pacem populo, & colles iustitiam: & velut in tenebris quibusdam & in occulto diceretur Apostolis, quod postea dicerent in lumine: & audirent in aure, quod prædicarent postmodum super recta. Vnde & sequitur: Et aperiens os suum, docebat eos. Aperuit nunc os suum, qui prophetarum prius aperuerat ora. Hinc est quod legitur in Psalmo, propheta dicente: Domine, labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. Nunc autem qui multifarie multisque modis olim locutus fuerat in prophetis, demum suo ipsius ore locutus est, tanquam si diceret: Ego qui loquebar, ecce adsum. Beati qui audierunt loquentem in carne sapientiam: beati, qui verbi Dei verba quæ ab ipso ore processerunt, audierunt. Veruntamen quod audierunt illi, adhuc referunt nobis: quia & nos audire possumus, quauis non ab ipso. *Aperiens os suum docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu.* Verè apertum est os eius, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt reconditi. Et verè eius hæc doctrina, qui in Apocalypsi loquitur: Ecce noua facio omnia, qui per prophetam ante prædixerat: *Aperiam os meum, & eructabo abscondita constitutionis mundi.* Quid enim tam absconditum, quam paupertatem esse beatam? Attamen veritas loquitur, quæ nec falli nec fallere potest: & ipsa est quæ dicit, quoniam beati pauperes spiritu. Sic vos infensati filij Adam diuitias queritis, diuitias desideratis vsque adhuc: cum iam beatitudo pauperum diuinitus commendata, prædicata mundo, credita sit ab hominibus? Querat eas paganus, qui sine Deo viuit. Querat Iudeus, qui terrenas promissiones accepit. Sed qua fronte magis, aut qua mente Christianus diuitias querit, postquam Christus beatos esse pauperes prædicauit? Quousque filij alieni, quousque vanitatem loqueretur os vestrum, vt beatum dicatis populum cui hæc sunt, hæc visibilia, hæc præsentia: cum filius Dei os suum aperiens, locutus sit veritatem beatos esse pauperes, & vt diuitibus? Sed diligenter attende quod non simpliciter pauperes nominat, propter plebeios pauperes necessitate miserabili, non laudabili voluntate. Spero equidem profuram eis apud diuinæ bonitatis misericordiam, hanc ipsam afflictionis suæ miseriam: scio tamen Dominum hoc in loco non de huiusmodi fuisse locutum, sed de his qui possunt dicere cum propheta: *Voluntariè sacrificabo tibi.* Attamen nec voluntaria quidem paupertas omnis laudem habet apud Deum. nam & philosophi omnia sua reliquisse leguntur, vt expediti mundialibus curis, studio vanitatis possent vacare liberius; & nolebant censu abundare terreno, vt abundarent magis in sensu suo. Hos discernit quod dictum est, spiritu, id est spirituali voluntate. *Beati verò pauperes spiritu, spirituali scilicet intentione, desiderio spirituali, propter solum beneplacitum Dei, & animarum salutem: quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Sed quis est qui sic loquitur, qui sic beati-

beatificat pauperes, & sic dicat? Putas poterit verum esse? Erit sine dubio: siquidem verax & potens est qui promittit. Si murmurat inimicus, respondetur ei: An non licet mihi facere quod volo? Nonne oculus tuus nequam est, quia ego bonus? Si tu iure humiliatus es pro eo quod aduersum me exaltare te voluisti, nonne qui se humiliant propter me, meritis sunt exaltandi? Et vere, fratres, si miserimus ille è cælo deiectus est quoniam affectauit celsitudinem, altitudinem concupiuit, sublimitatem præsumpsit, nonne consequens est beatus esse qui sponte in paupertatis humilitatem sese deponunt: & iuxta domini promissionem; *ipsorum est regnum cælorum*, quod perdidit iste? Et attende quam sapienter ordinauerit sapientia, contra peccatum primum, remedium primum opponens. Ac si apertius dicat: Vis obtinere cælum quod perdidit superbiens angelus, qui confusus est in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum? Paupertatis vilitatem amplectere, & tuum erit. Sequitur: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Bene, optimè. Sic enim oportebat commendata paupertate etiam mansuetudinem prædicari: quoniam relinquendis omnia, prima solet esse tentatio de molestiis corporis, & afflictione carnis insolita. Quid verò paupertas proderit, si (quod absit) pauper in murmurationem deueniat, factus exasperans, & impatientis disciplinæ? Optimè quoque post regni promissionem minus aliud regnum velut in arram datur, vt secundum scripturam, promissionem habeatis vitæ eius quæ nunc est, patitur & futura, & de exhibitione præsentium firma sit expectatio futurorum. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Hanc ergo terram corpus nostrum intelligo. Quod si possidere vult anima, si regnare desiderat super membra sua, necesse est vt sit ipsa mitis, & superiori suo subiecta, quoniam tale inueniet inferius suum, qualem se exhibuerit superiori. Armatur enim creatura ad vicendam sui iniuriam creatoris. Et ideo nouerit anima quæ rebellem sibi inuenit carnem suam, se quoque minus quam oporteat, superioribus potestatibus esse subiectam. Mansuetat ipsa, & humilietur sub potenti manu Dei altissimi, subiecta sit Deo, & his pariter quibus vice eius habet obedire prælati: & continuo corpus suum inueniet obediens & subiectum. Veritas enim eiq; loquitur: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Et vide si non aduersus secundi peccati vulnus, secunda processerit medicina. Prima siquidem post angelicæ præuocationis ruinam Eua peccauit, inquietudine spiritus agitata, & interdicti dominici iugum suauè & leue onus abiiciens: quoniam expectare noluit vt de manu domini vnde iam cætera acceperat, perfectionem quoque beatitudinis mereretur, sed præripere illam serpentis consilio attentauit. Propter hoc paradysum perdidit, terram deliciarum: propter hoc in ipso corpore contrariam legè inuenit. Sed iam fortassis ad hanc Domini vocè desiderio mansuetudinis æstuas, & conquereris super asperitate cordis tui, & belluinis quibusdam motibus, atque indomita feritate. Attende ergo quod sequitur: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Equum indomitum flagella domant, animam immitem contritio spiritus, & assiduitas lachrymarum. Ergo in omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, mortis horrorem, iu-

dicij tremendum discrimen, ardentis gehennæ metum ab oculis cordis tui elongari nullatenus patiaris. Cogita peregrinationis tuæ miseriam, recogita annos tuos in amaritudine animæ tuæ: cogita vitæ humanæ pericula, cogita fragilitatem propriam: & in huiusmodi cogitatione si perseueraueris: dico tibi, parum senties quicquid foris videtur esse molestum, dum toto corde circa interiorum molestiam occuparis. Sed nec patietur Dominus sine consolatione te esse, quoniam pater misericordiarum est, & Deus totius consolationis, & complebitur omnino quod veritas pollicetur: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Concordat autem huic sententiæ etiã illud quod in Salomone legisti: Melius est ire ad domum lucis, quam ad culpum conuiuij. Propterea beata es Eua, si post culpam consolationem quaeres lachrymarum, & conuersa ad pœnitentiam veniam citius obtineres. Nunc autem miserissimam quasi sit consolationem de simili casu viri tui, & veneno pessimo, nequissimo videlicet vitio, totam infecisti posteritatem tuam: vt vsque hodie perditionem alterius, alter tuam reputer consolationem. Misera prorsus Eua consolatio, & eorum qui miseriam hanc imitantur: sed beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Verum quid aliud est hæc consolatio, quam procedens de spe veniæ gratia deuotionis, & suauissima delectatio boni, & gustus sapientiæ licet exiguus, quibus interim benignus Dominus afflictam refrigerat animam? Sed gustus ille nihil aliud est quam irritamentum desiderij, & incentiuum amoris: sicut scriptum est: *Qui edunt me, adhuc esuriunt: & qui bibunt me, adhuc frident.* Propterea illic subinfertor: *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Qui esurit, esuriat amplius: & qui desiderat, abundantius adhuc desideret: quoniam quantumcunque desiderare potuerit, tantum est accepturus. Imò verò non secundum imperfectionem modum ve desiderij, quoniam, quis donec perfectè habeat, perfectè desiderare non potest: sed nec & perfectè habere, donec perfectè desideret: sed mensuram accepturus est bonam, & confortam, & coagitatam & supereffluentem. *Beati qui esuriunt, &c.* Infirmiori palato cordis, & animæ languenti adhuc dura & insipida res videtur esse iustitia: sed qui gustauerunt, ecce ipsi sciunt quàm beati sunt qui esuriunt illam, quoniam ipsi saturabuntur. O verè felix & gloriosa satietas, o sanctum conuiuium, o desiderabiles epulæ: vbi nimirum anxietas nulla, nullū poterit esse fastidium, quoniam satietas summa, & summum inerit desiderium. *Beati qui esuriunt, &c.* Iam verò hoc verbum aduersus Adam procedere credo, qui portionem quidem aliquam videtur tenuisse iustitiæ, in eo quod mulieri quidem compassus est: sed si esurisset iustitiam, curasset sine dubio reddere quod debebat, non modò vxori, sed multo magis creatori. Debebat enim vxori compassionem vtrique & disciplinam tanquam inferiori (Caput enim mulieris vir) Debebat autem Deo obedientiam atque subiectionem. Sed quid putamus fratres, quàm plurimū vsque hodie factum illud grauius diudicant, & tamen insipienter imitantur? Indignantur aduersus Adam quod obediuit voci vxoris suæ plus quam Dei, & ipsi quotidie Eua suam carnem videlicet, audiunt plus quam Deū. Fratres si modo præsentem videremus Adam in

Eccl. 7.

Eccl. 24.

Ephes. 5.

eo ar

eo articulo positum, ascendentibus cogitationibus in coreius, coarctati inter precem vxoris, & præceptum creatoris, nonne clamarem aduersus illum dicentes: Cave tibi miser, vide ne feceris, seducta est mulier, non acquiescas ei? Ut quid ergo quoties apprehendit nos tetrico similis, non persuademus similiter nobis ipsis? *Beati enim qui esurunt, &c.* Sed quid potest esse omnis iustitia nostra coram Deo? Nonne iuxta prophetam velur pannus menstruatae reputabitur: & si districtè iudicetur, iniusta inuenietur omnis iustitia nostra, & minus habens? Quid ergo de peccatis erit, quando ne ipsa quidem pro se poterit respondere iustitia? Propterea obnixè cum Propheta clamantes: Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: tota humilitate ad misericordiam recurramus, quæ sola potest saluare animas nostras: & sollicitè penfemus quod sequitur: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Et attende quemadmodum Zachæus breuiter vno verbo vtrunque complectitur dicens:

Eph. 6.4.

Psal. 142.

Luc. 19.

Matt. 19.

Gen. 3.

Dimidium bonorum meorum do pauperibus: & si quempiam defraudauit, reddo quadruplum. Vides quantum esuruit iste iustitiam, cui non sufficit æqua mensura reddere, nisi reddat quadruplum. Misericordia quoque magna est, quod dimidium bonorum suorum dat pauperibus. Veruntamen non fitebo ego quod sentio. Laudem Domini loquetur os meum: domini planè, non vestram. Neque enim vobis, sed nomini eius do gloriam. Zachæus certè cuius laus est in Evangelio, dimidium bonorum suorum dedit pauperibus: sed ego multos Zachæos hinc video, qui nihil sibi ex omnibus reliquerit. Quis mihi scribet hoc Evangelium de Zachæis istis, imò de Petris istis? quis fiducialiter loquatur Domino: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: Sed scriptum est iam in Evangelio æterno, in libro vitæ scriptum est & signatum: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Iam verò fratres Adæ crudelitatem hæc sententia tangit, qui videbatur vxoris amore peccasse. Ecce enim scimus o Adam quia os de ossibus tuis, & caro de carne tua est, & eius amore peccasti. Videamus nunc quantum diligas eam. Venit Dominus igneum tenens gladium in vltione præuaricationis, opponere te discrimini propter illam, & dic: Domine, mulier infirmior est, mulier seducta est: mea est iniquitas, meum peccatum: in me solum vindicta procedat. Sed non loquitur sic: Mulier (inquit) quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & cætera. O peruersitas, pœnam pro ea suscipere refugis, & culpam admittere non recusasti? Quomodo, proh dolor, omnia confundis, perniciosè misericors, vbi fuerus esse debueras: & perniciosè crudelis, vbi misericordiam impedere oportebat? Nam delinquere propter illam nullo modo, satisfacere verò pro ea libenti animo debuisti. Sic enim oportet fieri fratres, vt nunquam propter alium homo peccet, quod est iustitiæ: & libenter aliena peccata portet, quod est misericordiæ. *Beati qui esurunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Sequitur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Beati planè & omnino beati qui videbunt in quem desiderant angeli prospicere, quem videre vita æterna est. Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea: faciem tuam domine re-

quiram. Quid enim est in cælo, & te quid volui super terram? Defecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum, Quando adimplebis me læticia cum vultu tuo? Væ mihi ab immunditia cordis mei, qua impediēt necdum mereor ad beatam illam visionem admitti. Quanta sollicitudine fratres, quanto studio danda est opera vt mūdari possit oculus quod videndus est Deus? Et ego quidem triplici forde inquinari me sentio, concupiscentia carnis, & concupiscentia gloriæ temporalis, & præteritorum conscientia delictorum. Sunt enim in anima motus quidam vltiorumque desideriorum, quos nec ratione nec viribus extingueri possum quandiu sum in hoc seculo nequam, & in corpore mortis teneor alligatus. Attamē contra fordes istas orationis oppono remediū: & propterea sicut oculi seruatorum in manibus dominorum suorum, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum donec misereatur nostri, qui solus mundus est, & potest facere mundum de immundo conceptum semine. Sic & contra peccati cōscientiam remediū cōfessionis est institutum, & omnia in confessione lauantur. Ecce hæc sunt quæ mūdant oculum corde, oratio, & confessio. Porro beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt quidem in fine facie ad faciem: videbunt etiam nunc, sed per speculum in ænigmatē, & nunc cognoscet ex parte, perfectè postea cognitur. Omnis enim in cuius conscientia clausum adhuc peccatum viuit, aut peccat in spe, & ita sentit de Deo itaquam si minus ei peccata displiceant: aut peccat in desperatione, immisericordem sentiens Deum. Quorum vtrique meritò dicitur: *Exiit malitiamque quod ero tui similis: quoniam neuter Deum videt, sed mentitur iniquitas sibi, formans sibi idolum pro eo quod non est ipse.* *Beati verò mundo corde, quoniam ipsi soli Deum vident, soli de eo sentiunt in bonitate: sicut verè bonus est, ita vt nemo bonus sit nisi ipse.* *Beati mundo corde, &c.* Miseri proinde Adam & Eva, qui conuersi in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis, dum cōfessionis mundationē fugiant, immundo remanent corde, & à facie Domini eiciuntur. Sequitur: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Meritò filij nomine vocabuntur, qui filij opus impleuerint. Ipse enim est per quē recōciliati pacē habemus ad Deum. Ipse qui pacificauit in sanguine suo quæ in cælis sunt, & quæ super terram, mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Et attende quemadmodum in tribus quidem prioribus sibiipsum recōciliatur anima, in duobus quæ sequuntur, proximo, in sexto Deo. In septimo etiam alios reconciliat, tanquam receptus in gratiam Domini, & felici familiaritate donatus. Nam paupertate, mansuetudine, fletu, renouatur in anima similitudo quædam & imago æternitatis omnia tempora complectentis, dum paupertate futura meretur, mansuetudine sibi presentia vendicat, luctu pœnitentiæ præterita quoque recuperat, sicut scriptum est: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Porro iustitia & misericordia perfectè proximo coheremus, dum quicquid nolumus nobis fieri, aliis non faciamus per iustitiā: & quæcumque volumus, vt faciāt nobis homines, & nos faciamus illis per misericordiam. Iam reconciliati nobis, reconciliati etiam proximo, fiducialiter per munditiam

Cor. 11.

Eph. 5.

Psal. 114.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

Eph. 5.

cordis reconciliamur Deo. Beati verò qui de sua reconciliatione non ingrati, & pro fratribus suis piè solliciti, eos quoque quantum prævalent, & sibi & Deo reconciliare laborant. Quibus enim laudibus dignum, quanto amplectendum putas affectu fratrem illum qui sine querela conuersans inter fratres, tota sollicitudine cauet ne quid in eo sit quod ab aliis portari oporteat: & quicquid in aliis est onerosum, patientissimè portat: singularum scandala sua reputat: qui & cum Apostolo loquitur: *Quis scandalizatur, & ego nõ infirmor? Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Non est enim Deus dissensionis, sed pacis: ideòque filios pacis, Dei quoque filios dignum est appellari. Iam quæ sequitur octaua beatitudo, martyrum est prærogativa: cuius nobis tolerantia nec tempus videtur esse, nec virtus. Honoratur nunc iustitia magis quantum in facie est: aut nulli, aut pauci pro ea sustinet persecutionem. Felices tamen si qui sunt, quoniam ipsorum est regnum cælorum, vt eos nemo persequatur. Quod si multiplex fuerit tribulatio, tunc quoque multipliciùs exultandum, non intuentibus quæ videntur incommoda, sed præmia quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt, quæ autem non videntur, æterna. *Beati, inquit, eritis cum vos oderint homines, & cum separauerint vos, & eiecerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes, propter me. Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces vestra copiosa est in cælis, copiosior longè quàm sit labor in terris.* Veruntamen quid sibi vult quod eadem promissio facta est pauperibus & martyribus, nisi quia verè martyrij genus paupertas voluntaria est? Beatus vir, ait Propheta, qui post aurum non abiit, nec sperauit in thesauris pecuniæ. Quis est hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua. Quid mirabilis, aut quod martyrium grauius est, quàm inter epulas esurire, inter vestes multas & preciosas algere, paupertate premi inter diuitias, quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster iste appetitus? An non meritò coronabitur qui sic certauerit, mundum abiiciens promittentem, irridens inimicum tentantem, & (quod gloriosius est) de semetipso triumphans, & crucifigens concupiscentiam prutientem? Denique propterea pauperibus pariter & martyribus regnum cælorum promittitur, quia paupertate quidem emittitur: sed in passione pro Christo absque omni dilatione percipitur.

EIVSDEM IN EADEM solennitate, Sermo 2.

Quia sanctorum omnium festiuam hodie dilectissimi omnique dignissimam deuotione memoriam celebramus, opere precium puto de communi eorum felicitate, in qua beata iam requie perfruuntur, & futura quam præstolantur consummatione, adiuuante spiritu sancto sermonem facere charitati vestræ, ita sanè, vt non opinionis propriæ cōiecturas, sed diuinorum librorum sequar auctoritatē, ne prophetare videar de corde meo, sed innitar quoad potero testimonijs scripturarū. Erit enim præstante Domino triplex sermo: vtilitas, quatenus agnita vexat

te aliqua felici retributione sanctorum, abundantiori deinceps sollicitudine ipsorum inhærere vestigijs, ac feruentiori desiderio ad eorum suspirare confortia, propensiori quoque deuotione eorum comendare patrocinijs studeamus. Fidelis quippe sermo, & omni acceptione dignus vt quos solenni veneratione prosequimur, etiam simili conuersatione sequamur: quos beatissimos prædicamus, ad eorum beatitudinem tota auiditate curramus: quorum delectamur præconijs, subleuemur eorum patrocinijs. Nec sanè parum fructuosa inuenitur memoria festiuæ sanctorum, languorem, teporem, erroremque depellens, cum eorum intercessione iuuetur infirmitas nostra, consideratione beatitudinis exciterur negligentia nostra, ignorantia quoque nostra ipsorum erudiatur exemplis. Propterea cum perfecte eruditus vos ad imitanda sanctorum vestigia, hodierna sancti euangelij lectione, & ipsius Domini sermone non dubitem, erecta nimirum ante oculos vestros scala per quam vnigerus quem hodie veneramus sanctorum chorus ascendit, nec ignorem implorandis eorum suffragijs totum paulo minus noctis & diei huius religiosæ deuotione tempus expensum, iam de eorum felicitate loqui vel exiguum aliquid attentabo, quod donauerit ipse qui eos & magnificat iam & glorificat, quos vocauit prius atque iustificauit. Legimus in propheta: *Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi: quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu.* Et in alio psalmo: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. Multa quoque similia in diuinarū reperisse mihi videor scripturarum verba hominū qui liberatos se esse non sine multa admiratione lætantur, verba perfectæ securitatis, & felicitatis immensæ, vocem gratiarum actionis & lætitiæ, quam pro meo facere his qui luteas adhuc domos inhabitant, & in sudore vultus sui comedunt panem suum, omnino non arbitror conuenire. Quis enim eorum gloriabitur castum se habere cor? Quis audeat gloriari contritum esse laqueum, liberatos pedes à lapsu, reclamante nimirum apostolo & dicente: *Qui stat, videat ne cadat: Vnde & de semetipso: In felix, inquit, ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et alio in loco: Fratres, inquit, ego me non arbitror comprehēdisse. Vnum autem, quæ retrò sunt oblitus, & in ea quæ ante me sunt extētus, sequor ad palmam, &c.* Itē que, *Ego, ait, sic curro nõ quasi in incertum, sic pugno non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum, & seruituti subiecio: ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Hæc tamen planè tuba militiæ est, hæc verba ducis strenui fortiter dimicantis. Nam superiora quidem, potius triumphantis sunt, aut certè necdum quidem triumphantis, sed cum victoria iam redeuntis de prælio, & futuram magni triumphi diem læta ac securā conscientia præstolantis. Quid enim loquitur reuersus de prælio fortis miles, seruus fidelis? Conuertere iam, inquit, anima mea in requiem tuam. Dum enim in corpore mortis domino militares, nulla requies erat, tum pro labore certaminis, tum pro periculo exitus adhuc incerti. Hinc excitabat tumultus tentationum, inde succumbēdi metus grauius sollicitabat. Habebat tamen fratres & tunc gloriam miles Christi, licet & requiem**

Psal. 114.

Psal. 123.

1. Cor. 10.

Rom. 7.

Phil. 3.

1. Cor. 9.

Psal. 114.

quiem non haberet. Ait siquidem strenuus ille & fortis miles, cuius & paulo ante fecimus mentionem: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ. Quod conscientie testimonium non sic intelligendum puto, tanquam ipsa sibi conscientia attestetur. Non enim qui seipsum commendat ille probatus est, sed quem Deus commendat.

Est ergo testimonium conscientie in quo gloriatur Apostolus, non quod perhibet conscientia, sed quod loquitur spiritus veritatis in ipsa, testimonium perhibens spiritui nostro quod filij Dei sumus. Est enim testimonium conscientie non perhibentis, sed percipientis. Cum enim veritas applaudit, cum iustitia attestatur, Dei sine dubio commendantis vox est, & spiritus sancti testimonium perhibentis: ac si decertanti viriliter militi rex suus, pro cuius amore & honore decertat, propè assistens lætus applaudit, laudet fortia facta, proximam clamitet esse victoriam, parata iam præmia, & coronam polliceatur æternam. In quo testimonio gloriatur quidè probatus & strenuus miles, minime tamen quiescit, sed tanto acrius virilisque decertat. Ita que dum adhuc militant gaudent vique electi Dei, sed tantum de primitiis spiritus, qui & infirmitatem eorum adiuuat virtute sua, & pusillanimitatem sua consolatur attestazione. Vnde & is de quo loquebamur Apostolus: Non est, inquit, regnum Dei esca & potus, sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto. Iam verò consummato militiæ tempore gaudium habent sancti etiam in spiritu suo, donec adueniat dies illa qua introire mereantur in gaudium domini sui, gaudium habituri & in ipso corpore suo. Sic habemus in psalmo: Signatum est super nos lumen vultus tui domine, dedisti lætitiæ in corde meo. Vnde: Plane ex his que sequuntur. A fructu frumenti, vini, & olei sui. Audiuit enim eiusmodi anima vocem dicentis: Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius. Vnde & Ioannes scribere iubetur in Apocalypsi, quoniam beati mortui qui in domino moriuntur. Quare beati? A modo enim iam dicit spiritus, vt quiescant à laboribus suis. Vnde & in ipso de quo paulo ante loquebamur psalmo, eus que supra posuimus verbis adiunctum est: In pace in idipsum dormiam & requiescam. Et de operibus habemus in Apocalypsi: Opera enim illorum sequantur illos. Ad quid verò sequuntur, nisi vt laudent eos in portis? Ad quid sequuntur, nisi vt multiplicentur à fructu eorum, & accipientes de fructu manuum suarum, faginentur vituli quos ex prophético testimonio cum redificabuntur muri Hierusalem, super altare Domini nouimus imponendos? Interim quippe sub altari eos esse, & non supra, ipse nos doceat, cuius testimonium credible factum est nimis, qui (vt scribit in Apocalypsi) sub altari ipso eorum etiam voces audiuit. Adhuc ergo signatum est super eos lumen vultus dominici, & licet non plenam, habent tamen lætitiæ multam in corde suo, donec veniat dies illa qua implebit eos lætitia cum vultu suo. Interim inquam conuertantur animæ illæ in requiem suam, donec veniat dies qua introire mereantur in requiem domini. Adhuc laudat eas in portis opera sua, donec veniat cum erit vniqueque laus à Deo. Videtis fratres quanta est vnitas scripturarum, quam vno sensu & eisdem penè verbis de beatitudine loquantur animarum? Iam verò nec

mo ex vobis paruam aliquam requiem aut lætitiæ suspiceretur eorum qui ab omni penitus molestia liberi cogitant annos suos in dulcedine animæ suæ: lætantur pro diebus quibus humilitati sunt, annis quibus viderunt mala: cum incunda admiratione & mira iucunditate considerant pericula que euaserunt, labores quos pertrulerunt, certamina que vicerunt, & pro his omnibus certa & indubitata fide expectant beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei & saluatoris sui, qui resuscitabit corpora eorum configurata proprii corporis claritati. Quanta est felicitas eorum, quam immensa lætitia, qui nimirum triplici gaudio de recordatione transactæ virtutis, de exhibitione præsentis quietis, de certa expectatione futuræ consummationis exultat: Nam de futura illa consummatione habemus vocem eorum in fine eius psalmi de quo superius loquebamur. Dicit enim: Singulæ animæ quibus iam datū est ad hanc rem peruenire: In pace in idipsum dormiam & requiescam; Quoniam tu domine singulariter in spe constituisti me. Singulariter inquam in spe, non iam inter spem & mestum, vbi prius non sine sollicitudine & anxietate plurima fluctuabam. Sic & de præsentis sanctorum requie habemus in alio psalmo scriptum: Conuertere anima mea in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi. Bene inquam fecit, quamuis necdum optime. Denique audi quàm bene: Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu: id est, à peccato omni, & à peccati pœna, à timore quoque & à periculo recidendi penitus liberauit. Hoc est suauissimum animæ stratum, quod nullis iam lauet aut riger lachrymis, quando absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eius. Hoc cubile in quo iam non compungitur, nec conuertitur in ærumna sua dum configitur spina. Exiit enim de terra illa que spinas ei & tribulos germinabat. Hoc planè stratum animæ, quod minime iam veriat in infirmitate eius, quoniam vniuersa que infirmitatis erant, pariter transierunt. Hæc est, inquam, animæ suauissima & saluberrima requies, conscientia munda, quieta, securata. Sit ergo beatæ animæ culcitra, conscientie suæ puritas, sit capitale tranquillitas, sit operiorum eius securitas: vt in hoc interim strato dormiat delectabiliter, feliciter quiescat. Iam vero de recordatione transactæ virtutis habes in Psalmo 121: manifeste verba eorum, que superius quoque commemorauimus. Considerant enim & multa cum admiratione cogitant à quibus laqueis quæuis periculis diuino meruerint auxilio liberari, & exultantes in Domino dicit: Nisi quia dominus erat in nobis, dicat nunc Israel, nisi quia dominus erat in nobis: cum exurgerent homines in nos, forte viuos deglutissent nos. Torrentem pertranxit anima nostra, forsitan pertranxisset anima nostra aquam intolerabilem. Et addunt: Benedictus Dominus qui non dedit nos in captiorem dentibus eorum. Sed & verba que iam tempore suæ resolutionis instante loquebatur Apostolus, de eo in quo nunc scilicet requiescit statu præsumpta, videntur & nunc ei multo melius conuenire: nunc enim iam secure loquitur: Bonam certam certam certam consummaui, fidem seruauimus: de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illum diem iustus iudex. Hæc sunt dico vobis fratres, hæc modò sunt

vniuersa sanctorum negocia, hic cibus, hic somnus eorum: & propterea voluit spiritus sanctus scribi verba ea que protulimus, ceteraque similia, vt ex his aliquatenus innotesceret nobis status eorum. Longè aliter tamen afficiuntur in huiusmodi meditationibus, & multo amplius delectantur quam nostra aut cogitatio capere, aut explicare queat oratio. Audi enim quomodo laborat Propheta incalcans & multiplicans verba, nec tamen sic dignè magnificare valens quod intendit. Quam magna, inquit, multitudine dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus tui? Quid tamen addidit? Perfecisti, inquit, eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum. Est ergo multitudine dulcedinis que abscondita est, magna quidem, & magna valde, necdum tamen perfecta: quoniam in manifesto perficietur, non in abscondito, quando non sub altari requiescat sancti, sed super thronos tanquam iudices residebunt. Ad requiem enim exiit à corporibus animæ sanctæ protinus admittitur, ad plenam autem gloriam regni non ita. M: expectant iusti (ait Propheta cum adhuc detineretur in custodia corporis huius) donec retribuas mihi. Et vox diuina ad animas sanctas corporum suorum resurrectionem flagitantes: Sustinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum vestrorum. Sed iam sermo claudendus est: vocant enim nos missarum adhuc celebranda solennia. Quod ergo restat adhuc de eadem materia, sermoni alteri reseruemus.

EIVSDEM IN EADEM celebritate, Sermo 3.

Aduertitis, nisi fallor, ex his que præcedente sermone sunt dicta, tres esse sanctorum status animarum. Primum videlicet in corpore corruptibili, secundum sine corpore, tertium in beatitudine consummata. Primum denique in tabernaculis, secundum in atriis, tertium in domo Dei. Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum! multo magis tamen atria concupiscibilia, secundum quod addit: Concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Sed quoniam in ipsis quoque atriis nonnullus (vt audis) defectus est, beati omnino qui habitant in domo tua Domine. Lætatus sum planè in his que dicta sunt mihi fratres, quoniam in domum Domini ibimus. Quod si queritis vnde id tam fiducialiter præsumam, inde sine dubio, quod iam multi ex nobis in atriis stent expectantes donec recipiant corpora sua, donec impleatur numerus fratrum. In illam enim beatissimam domum nec sine nobis intrabunt, nec sine corporibus suis: id est nec sancti sine plebe, nec spiritus sine carne. Neque enim præstari decet integram beatitudinem, donec sit homo integer cui detur, nec perfectione donari Ecclesiam imperfectam. Propterea cum resurrectionem expectarent corporum, sicut priore sermone iam diximus, acceperunt diuinum responsum dicens: Sustinete modicum tempus donec copleatur numerus fratrum vestrorum. Acceperunt iam singulas stolas, sed non vestierunt duplicibus donec vestiamur & nos: quomodo de patriarchis & de Prophetis ait Apostolus: Deo melius aliquid providente pro nobis, vt non sine nobis consum-

mentur. Stola enim prima ipsa est quam diximus felicitas & requies animarum, secunda verò immortalitas & gloria corporum. Vnde & dicit: Vindica Domine sanguinè sanctorum tuorum qui effusus est: nõ tanquã vindictæ cupidus, nec de propria vltionis zelosus: sed ex desiderio resurrectionis, & glorificationis corporum suorum, quam nimirum vsque in diè iudicij differendam esse non dubitant. Sed vnde hoc tibi ò misera caro, ò fœda, ò fœtida, vnde tibi hoc? Animæ sanctæ quas propria demit proprio sanguine, te expectant: & ipsarum sine te compleri lætitiæ, perfici gloriæ, consummari beatitudinem non potest. Aded siquidè viget in eis desiderium hoc naturale, vt necdum tota eorum affectio liberè pergat in Deum, sed contrahatur quodammodo, & rugam faciat dum inclinatur desiderio tui. Vnde & beatus Ioannes qui multa nobis de eo statu in quo feliciter beatæ animæ requiescent, per spiritum reserauit: Sine macula, inquit, sunt ante thronum Dei. Sine macula inquam, sed necdum sine ruga: donec veniat dies, cum sibi gloriosam Christus exhibebit Ecclesiam non habentem maculam neque rugam. In his namque qui adhuc militat, nec sine macula quidem ecclesia est: quoniam nemo mundus à sorte, nec infans cuius est vnus dies vita super terram; quam vtiq; vitam beatus Iob militiam esse testatur. In his verò qui sub altari domini requiescent, iam quidem sine macula est ecclesia, sicut habes in psalmo: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis quiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur, inquit, sine macula. Hic ergo quiescet in monte domini, qui ingreditur sine macula: qui verò fuerit sine ruga, exaltabitur supra montem. Sed si vis scire quando erunt sine ruga animæ sanctæ, quando extendentur cœli sicut pellis, que dilatatur penitus, vt nec minima quidem ruga inueniatur in ea: tunc sine dubio, quando iam sequentur agnum quocumque ierit. Verè enim extendi & dilatari necesse est animas quibus vbiq; sequendus est agnus. Quod enim vadit? Attingit profectò à fine vique ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Vis adhuc nosse quod eat agnus, & quod necesse habeant beatæ animæ sequi eum? In omnibus requiem que suæ. Hæc est plane requies domini, non intercisæ, non circa aliquid certum restricta: quoniam in omnibus gaudet, in omnibus delectatur, in omnibus requiem querit & inuenit. Nam & bona ei placeat in seipsis, & delectatur nihilominus bona ordinatione malorum. Diligit misericordiam & iudicium: nec modò in bonorum gloria sibi cõplacet, sed in ipsis quoque (vt pote iustis) supplicis impiorum. Quid ergo? Putasne poterit humana anima in hoc gaudium domini sui, & in hanc eius requiem intrare, vt & ipsa quoque in omnibus delectetur: nec aliqua iam priuata affectione contrahatur in rugam, sed transeat in affectum quandam generalem atque ditinum? Põterit sine dubio si fidelis inueniatur super pauca que accepit militiæ suæ tempore, id est super actus, super sensus, super appetitus suos quos suscipit regendos, vt in his probetur quàm fidelis sit Domino suo. Sciat igitur seruus Christi vas suum possidere in sanctificatione, glorificet & portet Deum in corpore suo: nec dubium quin fidelem in modico seruum supra multa constituat dominum.

nus liberalis & diues. Supra multa planè, quando constituet eum dominum domus suæ, & principem omnium possessionis suæ. Neque id vobis incredibile videatur fratres, tanquam à meipso id loquat, quoniam veritas ipsa manifestè id pollicetur, cuius de promissione omnino dubitare non licet. Beatus, ait, seruus ille, quem cū venerit dominus eius, inuenerit sic facientem. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua cōstituet eum. Tunc enim fidelis seruus constituitur super omnia bona Domini sui, cum in gaudium eius meretur intrare, & cum eo deinceps lætari in vniuersis, in cunctis gaudere, in omnibus delectari.

1. Cor. 6. Etenim qui adheret Deo (Apostolo teste) vnus cum eo spiritus efficitur, & voluntas eius omnino diuina adherens voluntati fit vna cum ea, vt nihil iam quod contra eam sit, inueniatur in omnibus creaturis, sed vniuersa fiant vel magis maneat pro eius arbitrio. Hæc est ergo beata spes quam expectant animæ sanctæ: & licet in gratiarum actione versentur pro ea felicitate in qua requiescunt, adhuc tamen orant & clamant ad Deū pro ea consummatione quam præstolantur. Vnde quemadmodum sine macula quidem vetustatis, sed non sine ruga contractionis eas diximus esse: sic ad gratiarum actionem iam peruenisse videntur, sed necdum ad vocem laudis, quoniam perfectum perfectos laudare decet, vt laudetur cum hæreditate sua, quando iam & ipsi laudabunt eū, & erit vnicuique laus à Deo. Vnde & propheta signatæ futuri temporis verbo vsus videtur: Beati, inquit, qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Nam & beatus Ioannes in Apocalypsi non vocem laudis, sed potius vocem precis audiuit. Sic enim habes: Sub altari Dei audiui voces occisorum. Quas voces? Vindica Domine sanguinem sanctorum tuorum qui effusus est. Vox precis, non laudis est ista. Sed quousque à longe circumdamus altare istud, & veretur accedere? Desiderat, nisi fallor, charitas vestra audire sacramentum altaris huius, & sacrū secretumque nosse mysterium. Sed quis ego sum qui sanctorum cubiculum facile audeam temerarius perferutator irumpere? Quasi verò non legerim scrutatorem maiestatis opprimendum à gloria. Veruntamen paulèmus hic, si placet, hodie, si forte pulsantibus nobis aperire dignentur mysteriū altaris illius inhabitatrices animæ sanctæ, non nostro merito sanè, sed propter eum qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo: agnoscentes & nos inter eius & domesticos Dei, nec tanquam hospites & aduenas à secreta illa habitatione censeant propulandos.

EIVSDEM IN EODEM festo, Sermo 4.

Apoc. 6. Cvm de altari illo cœlesti sub quo beatus Ioannes sanctorum voces audiuit, sermo incidisset, distulimus (sicut meminisse arbitror charitatem vestram) vt oratione præmissa securior nobis ad tam sacrum secretumque cubiculū pareret accessus: Tempus est vt iam dicamus quod de eo nobis sentire datum est, sine præiudicio sanè si cui forte aliter fuerit reuelatum. Illud ergo primum mouere potest, quid sibi velit quid beatus

Ioannes sub altari Dei audisse se perhibet sanctorum voces animatum, cū saluator in euangelio de Lazari anima loquens, non sub altari Dei, sed in sinu Abrahæ dicat eam ab angelis deportatam. Nam & sanctus Iob, vt apparet, nequam ad altare Dei ausus est aspirare, cū diceret: Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abscondas me donec petranseat furor tuus, & constituas mihi tempus in quo recorderis mei? Sed iam venerat tempus, fratres, illud quod beatus Iob postulabat, iam recordādi tempus, iam venerat tempus miserendi, quando sanctorum voces sub altari Dei beatus Ioannes audiuit. Donec enim veniret desideratus ille qui sanguine suo deleteret chirographum damnationis nostræ, & flammæ accingens gladium aperiret credentibus regna cœlorum, nullus omnino cuiquam sanctorum ad ea patebat accessus, sed prouiderat eis Dominus in inferno ipso locum quietis & refrigerij, chaos magnum firmans inter sanctas illas animas, & animas impiorū. Quis enim vtræque in tenebris essent, non vtræque erant in pœnis, sed cruciabantur impij, iusti verò quiescebant. Quod autem in tenebris essent, beati Iob testimonio didicimus: qui se quoque in locum tenebrosū & opertum mortis caligine perhibebat iturum. Hunc ergo locum obscurum quidem, sed quietum, sinum Abrahæ Dominus vocat: pro eo, vt arbitror, quod in fide & expectatione quiesceret saluatoris. Abrahæ enim fides tam manifeste probata est & approbata, vt primus ipse future incarnationis Christi meruisse accipere promissionem. In hunc ergo locum saluator descendens contriuit portas æreas, & vedes ferreo confregit, eductosque vinctos de domo carceris, sedentes quidem, hoc est quiescentes, sed in tenebris & vmbra mortis, iam tunc quidem sub altari Dei collocavit, abscondens eos in tabernaculo suo in die malorum, & protegens eos in abscondito tabernaculi sui, donec veniat tempus in quo procedant completo iam numero fratrum, & percipiant regnum quod eis paratum est ab origine mundi. Iam verò scubi forte præsens quoque sanctorum requies Abrahæ sinus vocatur, certum est de euangelio hanc inoleuisse consuetudinem: licet neminem oporteat dubitare longè alium hunc sinum esse quàm illum, quippe cum ille in tenebris, hic in luce multa: in inferno ille fuerit, iste in cœlo. Non incongruè tamen etiam nunc dictum videtur patriarcharum filios paternum in sinum recipi, cum ad eorum confortiū ab hoc seculo transire meruerint. Porro altare ipsum de quo nobis habédus est sermo, ego pro meo sapere nihil aliud arbitror esse quàm corpus ipsum domini saluatoris. Credo autè quod & ego super hoc sensum eius habeam, præsertim cū audiam eū in euangelio promittentē: Vbi cunq; fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquile. Interim ergo sub Christi humanitate feliciter sancti quiescunt, in quam nimirum desiderant etiam angeli ipsi prospicere, donec veniat tempus quando iam nō sub altari collocentur, sed exaltentur super altare. Sed quid dixi? Nunquid humanitatis Christi gloriam, non dicam hominum, sed vel angelorum assequi poterit quis, nedum superare? Quoniam igitur modo super altare dixerim exaltādos eos qui nunc sub altari quiescunt? Visione vtrique & contemplatione, non prælatione. Ostendet enim nobis

bis filius (vt pollicitus est) semetipsum, non in forma serui, sed in forma Dei. Ostendet etiam nobis patrem & spiritum sanctum: sine qua nimirum visione nihil sufficeret nobis: quoniam hæc est vita æterna, vt cognoscamus patrem verum Deum, & quem misit Iesum Christum, & in eis (quod non est dubium) etiam spiritum vtriusque. Transies quippe ministrabit nobis, nouas vtrique & vsque ad tempus illud nobis penitus inexpectas delicias manifestæ suæ contemplationis. Vnde & beatus Ioannes in Epistola sua: Nunc, inquit, filij Dei sumus, sed nōdum apparuit quid erimus. Et addit: Scimus autem quoniam cū apparuerit similes ei erimus: quia videbimus eum sicuti est. Audi denique sponfam in Cantico Canticorum fiducialiter loquentem, & spe quidem iam super altare locatam: Læua eius (haud dubium quin sponsi) sub capite meo, & dextera illius amplexabit me. Transcendit enim beata anima Christi incarnationem & humanitatem, quæ nimirum læua eius iare vocatur: vt diuinitatem eius, & maiestatem eius (quam non in congruè dexteram nominat) sublimius contempletur. Tripliciter enim fratres, in æterna illa & perfecta beati vultu fruemur Deo, vidētes eum in omnibus creaturis, habentes eum in nobis ipsis, & quod his omnibus ineffabiliter iucundius sit atque beatus, ipsam quoque cognoscentes in semetipsa Trinitate & gloriam illam sine vllō ænigmate mundo cordis oculo contēplantes. In hoc enim erit vita æterna & perfecta, vt cognoscamus patrem & filium cum sancto spiritu, & videamus Deum sicuti est, id est, non modò sicut inest, nobis videlicet aut cæteris creaturis, sed sicut est in semetipso. Vnde duo illa velut circumcæta esse vidētur quæ prædiximus, & quasi cortex tritici: hæc verò cognitio summæ beatitudinis, tritici medalla, adeps frumenti, quo nimirum ciuitas sancta Hierusalem fauatur. Verum quàm magna est beatitudo illa tam abscondita ab oculis nostris? Nec enim oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quanta claritas, quanta suauitas, quanta iucunditas maneat nos in illa cognitione. Pax Dei est illa, quæ exuperat omnem intellectum, quanto magis omnem sermonem nostrum? Quod ergo nulli datum est experiri, nullus conetur effari. Mensuram, ait Dominus, plenam & confertam, & coagitatam, & superfluam: dabit in sinus vestros. Plenam vniuersitate creaturarum, confertam in interiore homine nostro, coagitatam in exteriori, & superfluentem in Deo ipso. Ibi cumulus felicitatis, ibi supereminens gloria, ibi superfluens beatitudo. Nam quomodo videndus sit in creaturis, quomodo in nobis habendus, possumus, vel ex parte conicere, ex ipsis nimirum quas accepimus iam primitiis spiritus. Cognitio autem illa omnino adhuc nobis incognita est, mirabilis facta est, confortata est, vt non possimus ad eam. At verò quemadmodum in creaturis videndus sit, possumus aliquatenus intelligere, nimirum cum & modo videatur in ipsis: vnde & Philosophi (Apostolo teste) per ea quæ facta sunt, Dei inuisibilia conspexere. Verum quantumcunque proficiat quis intelligendo, conspiciere, quàm potentissimè, quàm prudentissimè, quàm benignissimè maiestas æterna omnia fecerit, & facta regat, nunc creet omnia, nunc regat, ordinat vniuersa: propterea modicum ab eo quod est comprehendit.

Veniet autè quando iam (vt in præcedenti sermone diximus) sequemur agnum quocunque ierit: & in omnibus consequemur creaturis, vt in omnibus gaudeamus, quod est gaudium Domini Dei nostri. Gaudeamus sanè in omnibus, sed non aliunde quàm de ipso: sicut & ipse non aliis fruatur, sed semetipso. Iam verò quemadmodum in nobis habendus sit, & hoc vel ex parte possumus cogitare. Constat enim animarum triplicem esse naturam: vnde & sapientes mundi huius animam humanam, rationalem, irascibilem, concupiscibilem esse tradiderunt. Quam vtrique triplicem vim animæ ipsa quoque natura, & quotidiana experientia nos docent. Porro quemadmodum circa rationale nostrum, & scientia & ignorantia constat tanquam habitus & priuatio: sic & circa concupiscibile, desiderium & contemptus: & circa id quod dicitur irascibile, & lætitia pariter & ira versatur. Implebit ergo Deus rationale nostrum luce sapientiæ: ita vt penitus nobis nihil desit in vlla sapientia. Implebit concupiscibile nostrum fonte iustitiæ, vt omnino desideremus eam, & ea penitus repleamur: sicut scriptum est: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Nulla enim alia res implere potest desiderium animæ, nulla alia præter iustitiam beatificare animam potest. Cū ergo repleuerit Deus concupiscibile nostrum iustitiam, quicquid respere debet anima, respiciet: quicquid debet concupiscere, concupiscet: & ex omnibus id magis appetet, quod magis fuerit appetendum. Merito denique concupiscibili nostro iustitiam attribuimus, ex quo nimirum aut iusti, aut iniusti reputamur. Iam verò quod dicitur in nobis irascibile, cū repleuerit illud Deus, perfecta erit in nobis tranquillitas, & in summam iucunditatem atque lætitiā replebitur pace diuina. Et vide si nō etiam in his tribus perfecta, quantum sanè ad animam spectat, beatitudo consistat: quando scientia iam non militat propter iustitiam, iam non contristat propter lætitiā, vt cesset proverbium illud: Qui apponit scientiā, apponit & dolorem: quoniam iustitia nec indiscreta erit propter scientiam, nec onerosa propter lætitiā: quando lætitia nec inepta erit propter scientiam, nec impura propter iustitiam. Sed in his omnibus nihil adhuc exterior homo noster accipit. Ipsi ergo, vt inhabitet gloria etiam in terra nostra, & iuxta alium Prophetam repleatur maiestate Domini omnis terra, quatuor sunt querenda, quem nimirum constat ex elementis quatuor esse compactum. Nec mireris quod pluribus indigere videatur qui inferior est, cū & in Psalmo legeris dicente Propheta: Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea? Habeat ergo terra nostra immortalitatem, ne iam timeat denno se in puluerem redigendam. Resurgens enim corpus nostrum iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Sed quid proderit si forte contingat in æternum vivere in miseris & ærumnis passibilitatis huius qua nimirum incessanter corruptibile hoc corpus affligitur: & si non semel, vtrique semper moriatur? Habeat certè etiam aliquādo omnimodam impassibilitatem, ab humoribus enim inordinatis causis aiunt procedere passionum. Sed iam desiderat corpus nostrum etiam læuitatem, secundum eam nimirum quam habet ex aère portionem. Tanta itaque futura credēda est corporum

lenitas & agilitas beatorum, vt possint, si velint, absque omni mora seu difficultate ipsam quoque cogitationem nostram sequi ad omnia velocitatem. Quid ultra deest ad perfectam corporis beatitudinem? Sola vtiq; pulchritudo. Hanc perfectissimam habiturum non immerito possumus attribueri ei patri quam habemus ab igne. Saluatorem enim expectamus (vt ait Apostolus) qui reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae, exhibens quod pollicitus est, quoniam fulgebunt iusti sicut Sol in regno patris eorum. Sic ergo replebit animas nostras Deus, cum perfecta in eis scientia fuerit, perfecta iustitia, perfecta laetitia. Sic replebitur maiestate omnis terra, cum fuerit corpus incorruptibile, impassibile, agile, configuratum denique corpori claritatis suae. Et vide ne forte isti sint septem panes quibus quatuor hominum milia saluator legitur satiasset, & quibus eiusdem numeri sportas plenas Apostoli referuandas sustulerunt. Nunc enim reficimur panibus istis, cum iueunda meditatione beatam spem ruminamus, donec veniat cum iam non de spe, sed de re ipsa & exhibitione gaudentes, quasi plenas sportas recipere pro panibus singulis mereamur.

EIVSDEM IN EODEM

festo, Sermo 5.

Festiva nobis est dies haec, & inter praecipuas solennitates hodierna solennitas numeratur. Quid ergo dicimus, cuius Apostoli, cuius Martyris, cuius Sancti? Non vnus alicuius singulariter, sed pariter vniuersorum. Omnes siquidem nouimus festiuitatem omnium sanctorum dici & esse quam hodie celebramus. Omnium inquam, siue caelestium siue terrestrium. Sunt enim sancti de caelo, & sunt sancti de terra: itemque eorum qui de terra sunt, quidam adhuc in terra, aliqui iam in caelo. Celebratur ergo festiuitas omnium horum communiter, sed forsitan non vniiformiter. Neque hoc mirum, cum non sit ne ipsa quidem sanctitas omnium vniiformis, sed inter sanctos & sanctos distet, idque non parum. Nec modò dico: quia alius alio sanctior (haec enim quantitatis potius, quam qualitatis distantia est) sed quòd non modò magis & minus, verum etiam aliter atque aliter sanctos dici, & verè dici inueniamus. Et fortè inter angelos atque homines assignari possit ista diuersitas sanctitatis pariter & celebritatis. Neque enim tanquam triumphantes honorari posse videntur, qui nunquam pugnasse noscuntur. Aliter tamen honorandi sunt nimis etiam ipsi tanquam amici tui Deus, cuius nimirum voluntati semper adhaeserunt, tanta vtiq; felicitate, quanta facilitate. Nisi fortè in eo pugnasse creduntur, quòd peccantibus aliis viriliter perfliterunt, non abeuntes in concilio impiorum, sed singuli quique dicentes: Mihi autem adhaerere Deo bonum est. Celebranda ergo in eis gratia praeueniens in benedictione dulcedinis, honoranda benignitas Dei non ad poenitentiam adducens, sed abducens ab omnibus quibus poenitentia deberetur: non eripiens a tentatione, sed a tentatione consuans. Aliud sanè in his sanctitatis genus, & proprio modo videbitur honorandum, qui venerunt ex

magna tribulatione, & dealbauerunt stolas suas in sanguine agni: qui post multos agones iam nunc triumphant in caelis coronati, quoniam legitime certauerunt. Estne adhuc sanctorum tertium genus? Est, sed occultum. Sunt enim sancti qui adhuc militant, adhuc pugnant, currunt, necdum comprehederunt. Temerariè forsitan huiusmodi videar dicere sanctos, sed tamen noui vni ex his non veritum dicere Deo: Custodi animam meam, quoniam sanctus sum. Sic & Apostolus diuinitus conficius secretorum, euidentius ait: Scimus quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Haec nimirum diuersitas appellationis in nomine sanctitatis: vt alij quidem iam secundum consummationem sancti vocentur, alij iuxta solam adhuc praedestinationem. Latet ergo huiusmodi sanctitas penes Deum, clausa est, & clausè quodammodo celebratur. Siquidem nescit homo vtrum amore an odio dignus sit, sed in futurum omnia referuntur incerta. Sit ergo istorum celebritas sanctorum in corde Dei: quoniam nouit Dominus qui sunt eius, & ipse scit quos elegerit a principio. Sit etiam apud administratores illos spiritus, qui mittuntur in ministerium propter eos qui hereditatem capiunt salutis. Nos in vita sua laudare hominè prohibemur. Quomodo namque secuta laudatio, vbi nec ipsa vita secuta? Non coronabitur nisi qui legitime certauerit (ait tuba illa caelestis) & legè certaminis ab ore ipsius legislatoris ausculta: Qui perseverauerit vsque in finem, hic saluus erit. Nescis quis sit perseveraturus, nescis quis sit legitime certaturus, nescis quis coronam sit accepturus. Illorum lauda virtutem, quorum iam certa victoria est: illos deus extolle praeconiis, quorum securè potes adgaudere coronis. Cantauimus sanctis hac nocte, dicentes: Timete Dominum omnes sancti eius, sed non istis. Non, inquam, eos qui perseverauerunt vsq; in finem, timere hortabamur, quia scriptum est: Iam non erit timor in finibus nostris. Illis potius dicebamus sanctis, quibus custodia multiplex necessaria est pro multitudine peccatorum. Si quidem non est eis collocatio aduersus carnem & sanguinem tantum: sed aduersus principatus quoque & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in caelestibus. Egent planè custodia, qui tam multipliciter non modo committunt, sed eminus appetunt: & vbi tot pugnae foris, non debent intus deesse timores: vt merito his dicatur: Timete Dominum omnes sancti eius. Tota interim beatitudo nostra est, timere Deum, dicente scriptura: Beatus homo qui semper est pauidus. Et item psalmista ait: Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulat in viis eius. Certè tam longè aliter beati in quibus perfecta charitas foras misit timorem, nec iam timent ambulantes in viis eius, sed laudant potius habitantes in domo, sicut idem ait: Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Nostra ergo felicitas, nostra interim festiuitas in timore Dei: nam illorum magis in exultatione & laude versatur. Inde est quòd securè laudantur homines qui non sua iam viuunt vita, sed Dei: nam omnium vtiq; vita tentatio est. Est autem gemina quaedam securitas laudis huius, nisi quòd fortè videbitur, si diligenter attendimus,

mus, intra alteram altera comprehendere. Siquidem non est quòd laudare vereamur verissime certissimeque laudabiles: non est quòd glorificare cumqueque absorptos in gloria, vt nostra omnino nequeant laudatione moueri. Non enim est quòd vanitas intret, vbi veritas iam totum occupauit. Sed quænam, iniquis, gloria sanctis? Neque enim singuli sese glorificat, quia scriptum est: Non te laudet os tuum. Nò vicissim alter alterum laudat, quia in laudem conditoris intenti & extenti, in quo nimirum tota eis reposita est beatitudo, magis nunquam vacare laudibus possunt, dicente propheta, sicut supra quoque meminimus: Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Verantamen non acquiesco expectes glorie credere sanctos, maxime propter illud quòd Apostolus ait: Quod in praesenti est momentaneum & leue tribulationis nostrae, super modum in sublimitatem aeternam gloriae pondus operabitur in nobis. Et propheta: Vultus nos in laudari, sed ad videndum in bonitate electorum tuorum ad laudandum in laetitia gentis tuae: vt lauderis cum haereditate tua. Non enim ait, vt lauderis ab hereditate tua: sed, cum hereditate tua, vt communis intelligatur futura laudatio. Quòd si ipsa laudat hereditas Dominus, hereditatem quis laudet, ab Apostolo audiamus: Tunc, inquit, vincitur, laus erit. A quo? A Deo. Magnus laudator, & vehementer ambiens laudatio. Felix computatio laudis, vbi & laudare beatorum est, & laudari. Ad quid ergo sanctis laus nostra, ad quid gloria nostra, ad quid nostra haec ipsa solennitas? Quòd eis torrens honores, quos iuxta veracem filij promissionem honorificat pater caelestis? Quòd eis praeconia nostra? Pleni sunt. Propterea ita est dilectissimi, bonorum nostrorum sancti non egent, nec quicquam eis nostra deuotione praestatur. Planè quòd eorum memoriam veneramus, nostra interest, non ipsorum. Vultis scire quantum interest nostra? Ego in me (fateor) ex hac recordatione sentio desiderium vehemens inflammari, & desiderium triplex. Vulgò dicitur: Quòd non videt oculus, cor non dolet. Oculis meus, memoria mea: & cogitatio de sanctis, quòdammodo eos videt est. Sic nempe portio nostra in terra viventium, nec modica sanè portio, si tamen vt decet memoriam affectio comiserit: sic inquam conuersatio nostra in caelis est. Verantamen non sic nostra, sicut illorum. Ipsorum enim substantia ibi est, nostra autem desideria: ipsi praesentiam, nos per memoriam ipsi sumus. Quando & nos ad demur ad patres nostros, quando essentialiter praesentabimur eis? Hoc enim primum desiderium, quòd in nobis sanctorum memoria vel excitat, vel incitat magis, vt eorum tibi optabili societate fruamur, & mereamur concitè & còturbales esse spiritum beatorum, misceri ceteri patriarcharum, cuneis prophetarum, senatu Apostolorum, martyrum exercitibus numerosis, confessorum collegiis, virginum choris in omnium deorum, collegiis & collatari communiōe sanctorum. Singulorum quippe recordationes quasi scintillae singulae, in quibus quasi ardentissimae faeces de quibus accendunt animos, vt eorum, & conspectum stiant & complexum, ad quod, vt plerumque etiam inter eos esse se repunt: modò ad omnes simul, modò ad hos vel ad illos tota qui dicitur, & vehementia corda vibrat. Alioquin quid illud negligenti-

ae, quid pigritiae, imò quid vecordiae est, vt non crebris suspiciis & feruentissima affectione abrumperet hinc, & in illa tam felicia agmina ioculari animos studeamus? Vt nobis à duritia cordis, & stri, vt à peccato gentium, quas apostolus memorat sine affectione fuisse. Praestolarur nos ecclesia illa primitiuorum, & negligens desiderant nos sanctos, & paripendimus: expectant nos iusti, & dissimulamus. Excitemur aliquando fratres, resurgamus cum Christo, quaeramus quæ sursum sunt, quæ sursum sunt sapientiam. Desideremus desiderantes nos, propteremus ad praestantes nos, expectantes nos votis praecoccupemus animorum. Ecce enim nihil in hac nostra conuersatione securitatis, nihil perfectionis, nihil quietis, & tamen hic quoque quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in vnum! Quicquid enim sine interitus sine exercitibus molestum occurrit, ipso quoque tam germanorum consortio fratum cum quibus est nobis cor vnum & anima vna in Deum, tolerabilius inuenitur. Quam dulcior erit, quam delectabilior, quam beatorum vnio, vbi nulla suspicio esse poterit, nulla dissensionis occasio, vbi omnes perfecta charitas in dissolubili foedere colligabit: vt sicut pater & filius vnum sunt, sic & nos vnum simus in ipsis? Non tantummodo societas, sed etiam felicitas nobis est opranda sanctorum: vt quotum desideramus praesentiam, gloriam quoque serenissimis studiis ambiamus. Neque enim perniciofa haec ambitio, aut illius affectio gloriae vllatenus periculosa est. Nam quòd dicimus, Non nobis Domine non nobis, sed nòmini tuo da gloriam: huius temporis vox est, quòd & ipsi angeli clamant: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonae voluntatis. Noli me tangere, ait, nondum enim ascendi ad patrem meum. Verbum gloriae est. Nempe filius sapiens, gloria patris. Noli ergo, ait gloria, noli me tangere. Noli interim quaerere gloriam, fuge potius, & vide omnino ne me terigenis donec perueniamus ad patrem, vbi sit gloriatio omnis iam secuta. Ibi, ibi in Domino laudabitur anima mea, audiant mansueti, & latentur. Nunquid non videret audisse dicentem, Noli me tangere, nondum ascendi ad patrem meum, quæ in cantico clamat: Fuge dilectam, fuge? Hoc est enim quòd supra meminimus. Non nobis Domine non nobis, sed nòmini tuo da gloriam. Vnde & in hymno hodie nos canimus: Des pacem famulis, nos quoque gloriam. Per cuncta tibi secula: iuxta angelicam scilicet distributionem. Quia enim tentatio est vita hominis super terram, meritò in terra homini non gloria, sed pax est quaerenda: pax cum Deo, pax cum proximo, pax cum seipso. O cunctos hominum, quare me posuisti contrarium tibi? & factus sum mihi metipsum grauis? Vicina nimirum iuxta & inrestina seditio, bellum non ciuile, sed domesticum, spiritus aduersus carnem, & caro aduersus spiritum concupiscens. Vnde hoc, nisi quia posuisti me contrarium tibi? Tu enim vera libertas, tu vita, tu gloria, tu sufficientia, tu beatitudo: ego pauper & miser & miserabilis, confusus & humiliatus, vnde quaeque, mortuus propter peccatum, venundatus sub peccato. Denique tu perfecta & sancta voluptas, & requies spirituum beatorum posuisti me ab initio contra Eden (quod voluptatem sonat) in labore vtiq; & ærumna. Attamen dicis: Conuertimini ad me in toto corde vestro. Liget

quia sumus aucti, quos ut reuertamur hortaris. Liqueat quia contrarij, quos reuocatur conuertamur. Sed quomodo? In ieiunio, inquit, & fletu & planctu. Mira res. Itane in ieiunio tu uersaris, & fletu degis, & in planctu habitas? Procul a te omnia ista: procul ipse ab his uehementer. Nimirum regnum tuum in Hierusalem, quam satias adipe frumenti: nec ibi luctus & clamor, sed nec ullus dolor: magis autem gratiarum actio, & vox laudis. Iusti, inquit, epulentur in conspectu Dei, & delectentur in læticia & exultatione. Quomodo ergo in ieiunio & fletu & planctu conuertemur ad ipsum? An uero iustus eum in læticia & exultatione: qui uero nondum iustus est, non nisi in ieiunio & fletu & planctu reperiet? Ita planè, sed iustus qui iam conspectum meruerit, non qui adhuc uiuat ex fide. Nimirum quod ait Dominus; Cum ipso sum in tribulatione, ad eum pertinet qui per fidem ambulat: non autem qui ad faciem iam peruenerit. Equidem utriusque est caput unum; sed non uno modo membris omnibus exhibetur. Quibusdam enim ostenditur caput hirsutum spinis, inclinatum in cruce, ut humilietur pariter, pariter & compugnatur. Quibusdam gloriosum apparet, ut ab ipso glorificetur, ut in ipso glorientur facta ei similia, quem uident sicuti est. Hoc ergo secundum desiderium, quod ex sanctorum commemorazione flagrat in nobis, ut sicut illis sic nobis etiam Christus appareat uita nostra, & nos quoque cum ipso appareamus in gloria. Interim nempe non sicut est, sed sicut pro nobis factum est, caput nostrum nobis representatur, non coronatum gloria, sed peccatorum nostrorum circumdatum spinis, dicente scriptura: Egredimini filie Sion, & uidete regem Salomonem in diadema quo coronauit eum mater sua. O regem, ô diadema. Mater siquidem synagoga, non matrem sanè se exhibens, sed noueram, regem nostrum corona spinea coronauit. Pudeat sectari gloriam membra, quibus caput suum tam inglorium exhibetur, non habens speciem aut decorem, uel aliquid eiusmodi. Nimirum Salomon est, quod interpretatum est pacificus, sanè quod in presenti est: non utique beatificus, aut glorificus: ut in omnibus angelicum illud elogium commendetur, quo terris pacem, cælis gloriam tradiderunt. Pudeat sub spinato capite membrum fieri delicatum, quod omnis ei interim purpura non tam honoris sit, quam irrisiois. Videre est tamen hodie multis in locis non sine multa ambitione & comestatione presentem diem honorari. Honorari, an de honestari dicam? Ipsi uident qui hæc agunt. Ipsorum est enim huiusmodi celebritas, non sanctorum, quod sibi liber faciunt, non quod sanctis. Exit cum uenerit Christus, nec mors eius ultra annunciabitur, ut sciamus quoniam ipsi quoque mortui sumus, & cum eo abscondita est uita nostra, apparebit caput gloriosum, & cum eo membra glorificata fulgebunt: cum uidelicet reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum glorie capitis, quod est ipse. Hanc ergo gloriam tota & tuta ambitione concupiscamus, ne forte audiamus & nos: Quia gloriam quæ abinuicem est queritis, & gloriam quæ a solo Deo est, non uultis. Sanè ut eam nobis sperare liceat, & ad tantam beatitudinem aspirare, summopere nobis desideranda sunt suffragia quoque sanctorum: ut quod possibilitas nostra non obtinet, eorum nobis intercessio-

ne donetur. Misere mini mei, misere mini mei, salte vos amici mei. Nostis ipsi periculum nostrum, nostis figmentum nostrum, nostis ignorantiam nostram, & dolos aduersariorum: nostis eorum impetum, & nostram fragilitatem. Vobis enim loquor qui in eadem tentatione fuistis, qui eosdem superastis confictis, eosdem laqueos euastis, qui didicistis ex his quæ passi estis, compassionem. Confido equidem & de angelis quod nec ipsi suam uisitare speciem dedignentur, maxime quia scriptum est: Visitabis speciem tuam, & non peccabis. Ceterum etsi de eis mihi arbitror præsumendum ob spiritualis substantiæ & rationalis formæ similitudinem, ampliori tamen fiducia ad eos mihi reor utendum, quos habere me nouerim & in ipsi humilitate consortes, ut oporteat eos familiaris & specialius misereri offi de ossibus suis, & carni de carne sua. Denique transcentes ex hoc mundo ad patrem, sancta nobis pignora reliquerunt. Apud nos siquidem corpora eorum in pace sepulta sunt, quorum nomina uiuent in seculum, id est, quorum nunquam gloria sepelietur. Absit absit uobis animæ sanctæ Egyptia illa crudelitas pincernæ Pharaonis, qui in gradum pristinum restitutus, statim oblitus est Ioseph sancti qui in carcere tenebatur. Non enim erant unius capitis membra, nec aliqua pars fidei cum infidele, aut uilla societas Israelitæ ad Egyptium, non plus quam luci ad tenebras. Interpretatur enim Egyptus tenebræ, Israel uero uidens Deum: atque ideo ubique Israel erat, lux erat: Non sic noster Iesus crucifixi secum latronis potuit obliuisci: factum est utique quod promissum est: ipsa die qua comparsus est, & conregnauit. Nos quoque si non sumus ipsius capitis membra cuius & sancti, unde eis tam sollemnibus hodie uotis & tanto gratulamur affectu? Ceterum qui dixit: Si glorificatur unum membrum, cõgaudent omnia membra: hoc quoque nihilominus ait; Quod si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra. Hæc igitur nostra & eorum coherentia est, ut nos congratulemur eis, ipsi compatiantur nobis: nos deuota meditatione regnemus in eis: ipsi in nobis, & pro nobis militet pia interuentione. Nec est quod de eorum pia erga nos sollicitudine dubitemus, quod quidem non consummandi sine nobis, sicut supra meminimus; expectant nos vsque dum retribuat nobis: ut uidelicet in nouissimo die magno festiuitatis omnia simul in uirum perfectum cum suo tam excelso capite membra concurrant & laudetur cum hereditate sua Iesus Christus Dominus noster, qui est super omnia benedictus & laudabilis & gloriosus in secula, Amen.

RABANI PRESBYTERI in hoc festo, Sermo.

Legitur in Ecclesiasticis historiis, quod sanctus Bonifacius, qui quartus à Beato Gregorio Romano urbis episcopatum tenebat, suis precibus à Phoca Cæsare imperatrici donari Ecclesiæ Christi templum Romæ, quod ab antiquis Pantheon antea uocabatur, quia hoc quasi simulachrum omnium uidebatur esse deorum. In quo eliminata omni spurcicia, fecit Ecclesiam in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ atque omnium martyrum Christi: ut, exclusa multitudo

daemonum, multitudo ibi sanctorum in memoria haberetur, & plebs uniuersa in capite calendarum Nouembrium, sicut in die natalis Domini, ad Ecclesiam in honore omnium sanctorum consecratam conueniret. Ibi que Missarum sollemnitate à præfule sedis Apostolicæ celebrata omnibusque ritè peractis, unusquisque in sua cum gaudio remearet. Ex hac ergo consuetudine sanctæ Romanæ Ecclesiæ, crescente religione Christiana, decretum est, ut in Ecclesiis Dei, quæ per orbem terrarum longè latè que construuntur, honor, & memoria omnium sanctorum in die, quæ prædiximus haberetur, ut, quicquid humana fragilitas perignorantiam, uel negligentiam, seu per occupationem rei secularis in sollemnitatibus sanctorum minus plenè peregerit, in hac obseruatione solueretur: quatenus eorum patrocinii protecti, ad superna polorum gaudia peruenire ualeamus. Nunc ergo, fratres charissimi, in omnium primordiis sanctorum nos nominare, laudare, & glorificare concedet eum, qui cunctos condidit sanctos, per quem omnia facta sunt, per quem cuncta subsistunt elementa, cuius maiestas nec incipit, nec desinit in seculum. Unde merito omnè principium, ac finis creaturæ nominatur, ut de eo per quem prudentem dictum est; Omnis sapientia à Domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante æuum. Altitudinem cæli, & latitudinem terræ, & profundum abyssus quis dimensus est? Arenam maris, & pluuia guttas, & dies seculi quis dinumerauit? Ipse solus inuestigat, & dimensuratur omnia potest, qui cæli ambitum sua circumit sapientia, & profundum abyssus sua penetrat uirtute. Unde egregius illius uerificator Dei sapientiam omnia posse, atque nosse considerabat, dicens; Qui stellas numeras, quatum tu nomina solus, signa, potestates, cursus, loca, tempora nosti. Cuius principatum, atque uirtutem Apostolus Spiritu sancto præuenit, supra modum esse humanum inuestigare commemorat, dicens: O altitudo diuinitum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uia eius! Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur eis? Quomam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi honor, & gloria in secula seculorum, Amen. Qui superna cælorum regna spiritibus angelicis ad laudem, & gloriam, atque honorem sui nominis, ac maiestatis in perpetuum miro ordine collocauit: de quibus loqui plura pertimescimus, quia soli Deo scire est, quomodo, uel quemadmodum eorum nobis inuisibilis, & absque uilla cognitione, seu diminutione in sua sola puritate consistat natura. Sed tamen nouem esse ordines angelorum ad Dei iudicia, ac ministeria complenda, testante sacro eloquio, cognouimus: quorum principatus atque potestates subtiliter ac mirabiliter Dei omnipotentis nutu distinguuntur. Alij ex illis ad nos in mundum missi, futura prædicando perueniunt: alij ad hoc sunt constituti, ut per eos signa & miracula frequentius fiat: alij subiectis angelorum spiritibus præsent, eisq; ad explenda diuina ministeria disponendo principantur. Alij mira potentia cæteris præeminent, pro eo quod eis ad obediendum alia angelorum agmina subiecta sint. Alij tanta diuinitatis gratia replentur, ut in eis Dominus sedeat, & per eos sua

iudicia decernat. Alij uero tantò perfectiore scientia pleni sunt, quod claritatem Dei vicinior contemplantur. Alia uero ita Deo coniuncta sunt angelorum agmina, ut inter hæc & Deum nulli alij spiritus interfirunt: qui tantò magis ardenti amore, quanto subtilius claritatem diuinitatis eius aspiciunt. Talibus, ut diximus, à primordio incipientis uitæ beatorum spirituum distinctionibus, superna cælorum regna à Deo conditore in perpetuum mirabiliter collocata subsistunt. His omnibus, fratres, tam decoris, ac Deo dilectis angelorum agminibus; huius diei sollemnitate credimus consecratam. Sed ecce, dum cælestium ciuium secreta rimamur, supra modum nostræ fragilitatis digressi sumus. Taceamus interrim de secretis cælestibus, & ante conditoris oculos tergamus peccatorum maculas, ut ad eos, de quibus loquimur, peruenire ualeamus. Adhuc tamen aliquid de hac eadem tam pulchra, atque præclara sollemnitate loqui incipiamus: quæ non solum angelorum (ut prædiximus) spiritibus, uerum etiam sanctis omnibus, qui in terra sunt ab exordio mundi creati, honorabiliter dedicata consistit. E quibus primi fuerunt patriarchæ, uiri religiosi in uita sua, patres Prophetarum, & Apostolorum: quorum memoria non derelinquetur, & nomè eorum manet in æternum, quia Deo digni inuenti sunt, fide prælati, hospitalitate præcipui, astuti in sensu, sapientes in opere, rebus secularibus locupletes, reparatores orbis, ac recreatores, iustitia insignes, longanimes in spe, obediētes in præceptis, creduli in promissionibus, susceptores angelorum effecti, facie ad faciem Deum uidentes, in consilio prudentes, in præliis uictoriosi, statum mundi regentes, sceptrum regni obtinentes. Quorum imperij posteritas non cessauit, quoad usque Christus ex eorum germine per uerum intactæ uirginis Mariæ (qui spes est omnium gentium) natus in mundo coruscans apparuit, & primatum totius orbis atque monarchiam capiendò retinuit. Hos sequitur electio Prophetarum, cum quibus locutus est Dominus, & ostendit illis secreta sua, ut ea, quæ uentura sunt, quasi præsentia illuminati spiritu sancto, agnoscere, atque annuntiare possent, principes populorum uentura prædicando facti, alij in uero, alij in ueritate, alij in iuuentute, atque alij in senectute Deo cogniti & sanctificati inuenti sunt. Fide pleni, deuotione summi, industria solertes, acuti sensu, excellentes ingenio, scientia præditi, in executione disciplinæ sanctæ instructi, in sancta meditatione assidui, merique mortis intrepidi. Verberauerunt tyrannos, sacrilegos interfecerunt, clauerunt resenantes imbribus cælum, iterum parcendo aperuerunt. Peccata populi plangentes, eorum se uitioni opposcentes, multis quoque miraculorum signis effulserunt. Hominum nanque infirmitates curabant, mortuorum corpora resuscitabant: Christi uero per uirginem natinitatem, passionem, ac resurrectionem suæ ascensionem, spiritus sancti aduentum, futurum in consummatione mundi iudicium edoceri, clara uocè prædixere. Hos omnes proculdubio uenerandæ huius diei festiuitate, nullo modo priuatos credimus, sed consortes esse eius intuendo speramus. Nos ergo, fratres charissimi, antiquorum memoriam præcedentium patrum, quos ante legem, & sub lege scriptura sacra demonstrante co-

gnouimus, ad hoc tantum proferimus, ut facilius intelligere valeatis, quanta, vel qualis sit huius sacratissima presentis diei festiuitas. Nunc ergo reuertamur ad eos, quos vanda baptismatis, & effusio sanguinis Christi ab errore paterni delicti, ab aequaliore vetustate gentilitatis, in nouo testamento per gratiam spiritus sancti ablundo purgavit: quorum oculi beati, qui Christum in carne videre meruerunt. Huic tam preclare visioni **Luca 10.** Ioannes Baptista, sociatur, qui eodem angelo, quo **Ioan. 1.** Christus, denuncians conceptus, in exordio predicationis, atque baptismatis primatum tenebat: qui Christum peccata mundi tollentem videndo agnouit, & digito demonstrauit: quo inter natos mulierum non surrexit, Christo attestante, maior, qui merito precursor Domini, precocis iudicis, propheta altissimi nuncupatur: qui nondum editus, Christum mundo venturum prophetauit, & ad redemptionem animarum ad inferos descendentem, gloriosa precucurrit passione. Huic athlete Dei electo concordat daodenus Apostolorum numerus: quos primos miraculorum virtutibus ad componendum nonx fidei fundamentum, erigendumque adhuc tenere statum Ecclesie, prouidentia diuina ex omnibus quos capiebat mundus elegit, ut in omnem terram sonus eorum predicationis exiret, & in fines orbis terrarum procederent verba. Qui verum viti, id est, Christo tanquam palmites adhererunt, quorum fructus in sempiternum permanens, non marcescet, quibus ipse Dominus locutus est, diuicens: Vos estis lux mundi, & non potest ciuitas abscondi, supra montem posita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super eadem labrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in caelis est. Et iterum: iam non dicam vos seruos, quia seruos nescit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia, quecumque au diui a patre meo, nota feci vobis. Et quocumque ligare voluissent super terram, ligata esse in caelis, & que soluerent super terram, soluta esse promissit. Et iterum cum venerit ad indicandum seculum, eos super sedes duodecim sedulos, & secum iudicatos orbem terre predicatur. Talibus, ut credimus, patronis hec dies subiecta declaratur. His subiectus est triumphale martyrum nomen, qui per diuersa tormentorum genera, Christi passionem non lassescens mentibus precordiorum, mentibus imitabantur, alij ferro precepti, alij flammis exusti, alij flagris verberati, alij vestibus perforati, alij patibulo cruciati, alij pelagi periculo submersi, alij viui decoriati, alij vinculis mancipati, alij linguis priuati, alij lapidibus obruti, alij frigore afflicti, alij fame cruciati, alij vero truncatis manibus, siue ceteris cassis membris, spectaculum angelis, & hominibus facti, contumelias in populis nudi propter nomen Dei portantes. Hi sunt triumphatores, & amici Dei, qui contemnes sceleratorum iussa principum, modo coronantur, & accipiunt palmam laborum: quia fundati erant supra petram firmam, id est, Christum. De talibus, & eiusmodi Apostolus mente compunctus, & ingemiscens, ait, Sancti iudicia, & verbera expecti, insuper & vincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occasione gladii mortui sunt. Circumie-

run in melioris, in pellicibus caprinis, egentes, angustari, afflicti, quibus dignus non erat mundus, & cetera, que sequuntur. Et beatus Papa Gregorius in expositione cuiusdam Evangelij, ita insinuat, electi Dei carnem domant, spiritum vero bobant, demonibus imperant, virtutibus conciscunt, presentia despiciunt, & eternam patriam vocibus, moribusque predicant: eam etiam mortendo diligunt, atque ad illam per tormenta pertingunt occidi possunt, & secti nequeunt. Et si eorum hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est. In paucis vexati, in multis bene disponuntur: quoniam Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se. Tanquam aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos. Nunc ergo martyrum Christi certamina, & victorias audiuius: *Et in initium hunc diem tanto credimus sanctificationem, quanto in semetipsis, ut sanctificarentur, laborare per tormenta non cessauerunt. Christi vero sacerdotibus, atque doctoribus siue confessoribus huius festiuitatem diei non ignotam esse credimus: qui corda fidelium spiritualiter quasi imbribus irriguere celestibus, ut felicitate proferte immaculabilem bonorum operum possent fructum, qui tanta sibi heredita non solum reddere, verum etiam suae fraude amplificare procurauerunt: quia bonum, quod per gratiam spiritus sancti intelligendo didicerunt, non sibi met tantum modo, sed & alijs subiectorum mentibus profuturum tradiderunt, atque secundum Apostoli preceptum, arguendo, obsecrando, increpando, curaque faciendo, inserere nitentur. Quorum mens lucidissima, manus vero plene fuerit munditia, ed quod in mensa altaris sacrosancta Christi corporis, & sanguinis mysteria celebrantes, & in sui cordis penetrabilibus hostiam viam, sanctam, Deo placentem, id est, semetipsos sine macula, absque admixtione prauis operis, offerre non desisterunt. Et licet persecutorum non sensissent gladium, tamen per vite meritum Deo digni, martyrum non priuantur: quia martyrium non sola sanguinis effusione, sed abstinentia peccatorum, & exercitatione preceptorum Dei perficitur. Beata quoque Dei genitrix & semper virgo Maria, templum Dei, sacrum spiritu sancti, virgo ante partum, virgo post partum, presentis solennitatis diei cum suis virginibus expers nullo modo credenda est: quae Dei populum faciendo monebat spernere perituri lux seculi, & lenocinia mortalis naturae declinare, carnis pudicitiam cum virginitatis honore intra cordis hospitia obseruare, eamque omnium virtutum reginam, fructum salutis perpetuam, sociam esse angelorum, suis affirmabat exemplis: ita ut innumerabilis multitudo virgineque sexus, eius sequatur vestigia, & relictis nuptiarum copulationibus, spretaque liberorum pro-pagine, sponso, qui in caelis est perenni, mentis actu, & gestu sese applicare maluerint orationibus instans, ieiuniis adhaerentes, vigilias sacras adamantes, eleemosynas sectantes, pauperes recreantes, nudos vestientes, infirmos visitantes, in tribulatione gaudentes, in verbis calumnie, vel contumelie patientes, in augmento suae profectiois humiles, in damno rerum temporalium Deo gratias agentes: Hec omnia, & his similia pro desiderio regni celestis, & propter spem*

eternae remunerationis, ardentissimo amore indefinenter, atque libenter insunt: & sic in charitate Dei, ac proximorum amore perseverantes, Deo soli gaudent vitam finire. Anachoretarum singulari proposito ab huius diei solennitate non separatim esse confidimus, qui per singula loca eremi, speluncis, & exiguis cellarum tuguriis muniti, modico contenti pabulo demorabantur, bestis locari: multi autem subministrati, ciborum spernentes delicias, luxus seculi calcantes, laudem temporalem non amantes, visus hominum fugientes, angelorum assueti loquels pluribus virtutum effulserunt signis. Caeis visum innouabant, claudis gressum firmabant, surdis auditum tribuebant, superabant demonia, mancis manus relictuebant, mortuos suscitabant. Ergo, fratres charissimi, tantorum patrocinia intercessorum, de quibus locuti sumus, tota mentis intentione quaeramus, ut per temporalia festa, qua gerimus, eorum meritis intercedentibus, ad aeterna peruenire solennia valeamus. Transcunt cuncta, quae temporaliter festiue celebrantur. Curate qui his solennitatibus interestis, nec ab aeterna solennitate separemini. Quid enim prodest interesse festis hominum, si deesse contingat festis angelorum? Nolite ergo pensare in vobis temporalia, quae possidetis, sed considerate quid estis. Ecce mundus, qui diligitur, fugit. Sancti isti, quorum hodie mentionem facimus, florentem mundum toto mentis despectu calcauerunt. Tunc enim erat vita longa, salus continua, opulenta in rebus, seccunditas in propagine, tranquillitas in diuturna pace: & tamen cum in seipso floreret, iam in eorum cordibus mundus aruerat. Ecce iam in seipso mundus aruit, & adhuc in cordibus nostris florescit. Vbi que est luctus, ubique desolatio: vndique percutimur, vndique amaritudinibus replemur: & tamen caeca mente carnalis concupiscentiae, ipsas eius amaritudines amamus. Fugientem sequimur, labenti inhaeremus: & quia labentem retinere non possumus, cum ipso labimur, quem cadentem tenemus. Aliquando nos mundus retraxit ad Deo: nunc tantis plagis plenus est, vt ipse iam nos inuitet ad Dominum. Pensate ergo, quia nulla sunt, quae temporaliter currunt. Finis enim temporalium ostendit, quia nihil sit, quod transire potest. Casus rerum indicat, quia res transiens, & tunc propie nihil fuit, cum stare videretur. Haec igitur vobiscum agite, haec in mente sedula cogitatione versate. Esti adhuc hic tenemur infirmitate corporis, tamen ad eos, de quibus loquimur, toto corde tendamus, vt cum ipsis postmodum in aeterna secula gaudere mereamur, auxiliante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Deo patre, & spiritu sancto viuit, & regnat Deus per infinita secula seculorum, Amen.

CHRISTIANI DRUTH-
mari eiusdem Euang. expositio.

Videns autem Iesus turbas, ascendit in montem. Tria refugia sibi dominus elegit, quandocumque turbae multae ad audienda verba ipsius conuenerunt. Montem istum Thabor, & lacum Genesat, & templum Domini. Sex quoque turbae sequuntur eum, diuersa voluntate: primo discipuli

propter amorem ad praedicationem eius audientem: Alij propter sanitatem, Alij propter admirationem: videre eum cupientes miracula facere; Alij propter indigentiam cupientes saturari ab illo, vel aliquid eleemosynae in denariis, aut in alia re accipere, Pharisei vero vel ministri eorum ob reprehensionem. Ascendit in montem. Insuperi montis secretiora loquens discipulis: in inferioribus autem, turbis: vbi etiam quinque milia feminum satiauit. Et cum sedisset. Videlicet segregatus a turbis, sedere Dei, est spiritualiter incarnatum eum esse, quia quasi contractum eum esse incarnatum, hoc est, non esse talem, qualis est in sua diuinitate: Discipuli eius accesserunt ad eum. Sicut alacres, sicut domestici, sicut electi de turbis, digni audire mysterium regni caelorum: quod turbis audire nequibant. Et aperiens os suum. Qui prius ora aperuerat prophetarum. Docerat eos. Qui docerat aliquando per legillatores & prophetas: nunc per semetipsum, dicens, Beati pauperes spiritu. Non dicit absolute pauperes, sed addit, spiritu, quia multi inuiti sunt pauperes: sed de his dicit qui cum possint esse diuites, propter Deum paupertatem sectantur, siue non habent voluntatem habendi: sicut Apostoli, ad quos haec loquebatur, siue pauperes spiritu, humiles; de quibus scriptum est: & humiles spiritu saluabit. Et de his per Esaiam: spiritus domini super me: ad annuntiandum pauperibus misit me: Quoniam ipso est regnum caelorum. Vita scilicet aeterna. Beati mites, id est, mansueti: Hanc virtutem dominus a se discere iussit; dicens; Discite a me quia mitis sum, & humilis corde. Mansuetus manu assuetus dicitur, hoc est qui non despicit alios: sed omnes vt proximos amant & recipiunt: qui non sunt superbi, nec dedignantur ceteros. Ipsi possident terram. Non istam, quae spinas, & tribulis profert: quam crudelissimi, & superbi magis possident: sed illam, de qua dictum est, Credo videre bona domini, in terra viuendum, Cuius possessorem describit psalmista, quasi pro triumphato diabolo dicit. Intende prospere, pro-cede, & regna, propter veritatem, & mansuetudinem, & iustitiam, &c. Per tria ista illa terra domini possidetur: videlicet veritatem, mansuetudinem, & iustitiam. Beati qui lugent. Est luctus malus pro terreno damno lugere: quia tristitia huius seculi mortem operatur. Et beatus Gregorius dicit. Absit vt aliquis fidelium de interitu mundi luceat: nec de mundo, nec de mundana re Christianus lugere debet. Est autem luctus bonus, quem debent habere christiani. Lugere eorum est, in quibus memores sunt Dei praecipia praeterisse, vel non egisse, quae Dei sunt: vt proximos suos debent lugere, qui a Deo exorbitant. Sicut Samuel lugebat Saul praeterisse mandata Dei: Perfectorum quoque lugere est pro dilatione vitae aeternae, & pro desiderio visionis Dei: Qui ergo aut pro recordatione peccaminum suorum aut proximorum: seu pro futuro iudicio, vel pro peregrinatione ad caelesti patria lugent, isti consolabuntur consolatione aeterna: quae terminum non habebit. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Qui semper faciunt iustitiam: hoc est, iusta operantur; & semper plus cupiunt facere: & quasi facienda famero patiantur: isti saturabuntur de aeternis bonis, quae oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit: quae preparauit Deus diligentibus se. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam conferunt.

quentur. Misericordia, non solum est in re terrena: sed etiam in spiritali: vt adiuuemus proximos, vbicunque possumus. Qui autem perituro non subuenit, si potest, occidit: & æqualis ille, qui facit, & qui facienti consentit, vt faciat. Misericordia autem à misero corde vocatur, si aliquid non possumus, vel in corde condoleamus: hoc de terrenis damnis, & erga nos commissis. Ceterum qui peccat in Deum: non est nostrum remittere: donec Deum credamus dimissum habere. Exemplū nobis est resuscitatio Lazari, quem discipuli non antea soluerūt, quam dominus habuisset resuscitatum: nec pastor ecclesiæ peccatorem potest absoluerē à peccatis, donec resuscitatus, hoc est immutatus fiat in anima. Quam diu aut in voluntate aut in opere talis est qualis fuit: frustra illi veniam promittit peccatorum. De talibus dominus dicit: personam in iudicio cognoscere, nō est bonum. Et iterum: non declines cor ad dexteram, neque ad sinistram. Item: si peccauerit vir in virum, placari ei potest Deus: si autem in Deū peccauerit vir: quis orabit pro eo? *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Illi sunt mundo corde, quos non remordet conscientia criminalis peccati: vel qui non cogitant aliud, nisi quod bonum est. Mundus enim Deus à mundis corde videbitur in hoc seculo oculis cordis, & sub quadā imagine in futura vita facie ad faciem. *Beati pacifici: quoniam filij Dei vocabuntur.* Pacifici compolium verbum est, ex pace & facio. Illi sunt pacifici, qui primum faciunt pacem in se viciorum: vt non pugnent vicia contra virtutes: sed habeant pacatum Deum: deinde student pacificare proximos suos in bono, non in malo. Non enim est bona pax, quam mali habent: nec eam iustus debet consentire, vel consors illius esse: quoniam proximum diligere vicium debemus odire. *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum celorum.* Qui bona faciunt, & mala pro eisdem bonis recipiunt: vt sanctus Lampertus, & sanctus Leodegarius, vel alij innumerati. Sed & qui pro Christo persecutionem patiuntur: vt fecerūt omnes martyres. *Beati estis cum maledixerint vobis homines: & persecuti vos fuerint: & dixerint omne malum aduersum vos mentientes: propter me.* Exponit istam octauā beatitudinem: quomodo sustineatur persecutio propter iustitiam. Si male dicant nobis iniuste, & mentiantur: si persequantur iniuste: si dixerint omne malum mentientes: nam si verum dixerint, non erimus beati. Et si propter peccata nostra persecutionem patiamur, non contumeliam erimus beati: sed si patienter sustineamus, & recognoscamus quia iuste: & non tantum quantum meriti sumus: perueniemus quandoque ad beatitudinem si futura non aduimlemus. *Gaudete & exultate, ecce enim merces vestra copiosa est in celis.* Si bona facientes aduersis tundamur, certi esse possumus si patienter sustineamus, quia in futuro mercedem recipiemus. Si vero aliquid boni facimus, & prospera nobis ardent: timere debemus ne pro bonis, quæ fecimus, hic mercedem recipiamus. Si autem & mala facimus & prospera habemus de inferno certi esse possumus. Si etiam & male habemus: & tamen de ipsis malis murmuramus: certi sumus, quia de his malis ad peiora perueniemus. Omnes istas beatitudines Christus compleuit: quia nihil docuit, nisi quæ ante ipse compleuit. Pauper fuit & rebus & cor-

de: qui ait. Filius hominis non habet, vbi caput suum reclinet. Mitis fuit, qui dixit, discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Luxit aliorum peccata: qui videns ciuitatem, fleuit super illam. Esuriuit, & sitiuit iustitiam qui dixit, meus cibus est, vt faciam voluntatem patris mei. Misericors fuit: qui dixit, misericordiam volo, & non sacrificium. Mundo corde fuit: qui dixit. Sancti estote, quia ego sanctus sum. Pacificus fuit: qui dixit, pacem meam relinquo vobis. Persecutionē passus est: qui dixit, si me persecuti sunt, & vos persequentur. Sic enim persecuti sunt prophetae qui fuerunt ante vos. Samuel de principatu eiecerūt, Esaiam secuerūt, Heliam de terra eiecerunt, Hieremiam lapidauerunt: & non fuit bonus à seculo qui persecutionem non sustinuit in seculo. Ideo gaudete in persecutionibus, si vultis esse socij in beatitudinibus.

HAYMONIS EPISCOPI

*Halberstatensis in eodem festo,
Homilia.*

Videns Iesus turbas ascendit in montem, &c. Praedicante Domino Euangelium regni per vniuersam Iudæam, & sanante vniuersos langiores, & infirmitates eorum, conueniebant ad eum vndique non solum ex Iudæa: sed ex externis nationibus. *Videns ergo Dominus turbas,* circa se confluentium ascendit in montem, docturus Dominus Discipulos ascendit in montem, vt monstraret mandata sublimia esse, quæ suis Apostolis erat mandaturus: *Et quum sedisset.* Sessio Dei humilitatem incarnationis eius designat. Qui enim sedet contracta videtur habere mēbra. Dominus enim quando ab initio fletit, id est, quando in deitate patris inuisibilis mansit nequaquam turbæ multæ ad eum accesserunt, quia tãtummodo: oros erat in Iudæa Deus. Pōst quam sedit, id est, pōst quam humiliauit semetipsum, factus patri suo obediens vsque ad mortem, accesserunt ad eum Discipuli eius, scilicet in eum credentes, cupientes doctrine eius participes existere. Vel sessio dignitatem magister signat: quia sedere magistris est: accesserunt ad eum Discipuli eius, tanquam mites & familiares, & conscj secretorum illius. Dignum enim erat, vt qui verbum Dei deuotius, & familiaris erant impleturi, propius & vicinius ei apparent. *Et aperient os suum.* Non sine causa tali circumloquutione Euāgelij vtitur. Poterat enim absolute dicere, docebat eos, sed non frustra addit. Aperient os suum. Quoniam scunquē in sacro eloquio apertio oris præmittitur, sequens sermo proluxior fore designatur, sicut in Iob dicitur: Tunc aperuit Iob os suum, quia multa scilicet in sequentibus loquitur. Et in multis alijs locis tale quid inuenitur. Vnde & Psalmista dicit: Aperiam in parabolis os meum, quum multa esset loquutus de miraculis Dei in populo Iudæorum. Siue apertio oris designat Domini sermonem apertum esse futurum: quia apertum est ad intelligendum. *Beati pauperes spiritu.* Nisi Euāgelista addidisset, spiritu, dubium esset de quibus pauperibus dixisset. Nunc autem addens spiritu, omnem ambiguitatem abstulit. Pauperes spiritu sunt humiles, mansueti, qui erecta seruice contra Dominum nō gradiuntur, Multi enim pauperes sunt, quos ipsa paupere-

tas beatos non facit: quia non sponte, sed coacti eandem paupertatem sustinent, nec etiam in paupertate diuicias diuitum carent. Et multi sunt diuites, quos ipsa paupertas reficit: quia à paupertatis nomine non excluduntur. Quales pauper erat Abraham, qui dicebat: Loquar ad Dominum meum quum sim puluis & cinis. Talis etiam fuit Dauid, qui licet amplissimæ potestatis fuit: tamen in Psal. 69. cantabat: Ego verò egenus & pauper sum. *Quoniam ipsorum est regnum celorum.* Hanc mercedem consequentur pauperes Christi. Non dicit: Quoniam ipsorum erit regnū celorū, quia licet adhuc mole carnis grauentur, tamen iam per fidem, & spem regni celorum sunt possessores. *Beati mites.* Mites sunt mansueti nō reddentes malum pro malo, sed vincentes in bono malo. In bono etenim malum vincunt: quia illatas proximi iniurias non reprehendunt, sed æquanimiter tolerant. *Quoniam ipsi possidebunt terram.* Non hanc terram quam oculis corporeis videmus quæ spinas & tribulos gignit, sed terram viuientium dicit, ad quam suspirans Psal. 118. dicebat: Credo videre bona Domini in terra viuientium. Et, Portio mea in terra viuientium. Beatitudo enim cælestis terra dicitur, non quod ibi terra sit: sed propter soliditatem. Terra etenim præ cunctis elementis solidius elementum est, ita etiam cælestis beatitudo omnibus possidentibus solida, & perpetua permanebit. Vel mites, id est, mansueti, qui aduersa æquanimiter tolerant, possidebunt terram, hoc est, peracto die iudicij recipient corpora sua incorrupta, vt sicut Domino corpore, & anima seruiunt: ita etiam post hanc vitam & anima & corpore beatificentur. *Beati qui lugent.* Multi sunt qui bona temporalium rerum, & amissiones parentum desent, quos talis luctus beatos non efficit, quin potius tristitia huius seculi mortem operatur. Sed ipsi sunt beati lugentes, qui propria peccata desent, vel etiam proximorum, sicut iugebat Samuel Saulem eò quod Deus abiecerit eum: Sicut & Paulus Cor. eò quod post fornicationem penitentiam non egissent. *Quoniam ipsi consolabuntur.* Consolatione scilicet illa quæ dabitur sanctis, cum viderint Dominum facie ad faciem. Vnde & Spiritus sanctus per quem mentes electorum consolabuntur paracletus, id est, consolator dicitur. Quicumque ergo semetipsum desendunt, vel qui fratribus digna compassione desendunt, & in presenti, & in futuro æterna consolatione donabuntur. *Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam.* Congrua differentia addidit iustitiam. Multi sunt qui temporales cibos esuriunt, & temporales potus sitiunt, quos beatitudo ista non consecrat, sed beati sunt illi qui esuriunt iustitiam, sitiant in hoc loco duobus modis possunt intelligere. Iustitia quidem prima intelligentia Dominum Iesum Christum signat, de quo Paulus Apostolus dicit: Qui factus est nobis iustitia & sanctificatio. Vel etiam iustitiam possumus iusta omnipotentis Dei mandata intelligere. Quæ ideo iusta dicuntur, quia iustos obseruant, & res suas faciunt. Beati sunt enim illi qui esuriunt & sitiunt iustitiam, qui quantumlibet iusti sunt, non satis se esse iustos æstimant, sed quotidiano profectu iusti esse laborant, vt eant de virtute ad virtutem, donec videant Deum deorum in Syon: *quoniam ipsi saturabuntur.* Non illa saturitate quam fames subsequitur, sed potius quam Psalm. suspi-

rans aiebat: Ego in iustitia apparebo conspectui tuo, satior cum apparuerit gloria tua, contemplatione scilicet sanctæ Trinitatis, *beati misericordes,* misericors dicitur à misero corde. Cum enim aliquis miserescit alterius imbecillitati, vel etiam compatitur, misericors dicitur. Misericors etenim omnis homo primum in semetipso debet esse, ne quid scilicet admittat propter quod postmodum crucietur, iuxta quod per virum sapientem dicitur: Fili miserere animæ tuæ placens Deo. Cum ergo in semetipso didicerit misericordiam habere, tunc ipsum fontem misericordiæ in alijs extendat, vt quibuscumque poterit per passionem subueniat *quoniam ipsi misericordiam consequentur,* dignum nanque est, vt ipsi à Deo misericordie largitate donentur, qui alijs miserescent, *beati mundo corde,* mundum cor est & simplex, & nulla malitia duplicitate scdatum: *quoniam ipsi Deum videbunt.* Dominus enim spiritus est. Deum ergo nisi cor mundum homo habuerit, videre non potest: quia purus est spiritus, & spiritualibus oculis, id est, munditia videri potest. Videbunt enim eum omnes sancti in substantiæ suæ humanitatis oculis corporeis, diuinitatem vero eius, nequaquam, nisi oculis cordis intuebuntur. Nam humanitas nequaquam potest videre diuinitatem. *Beati pacifici.* Pacifici dicuntur qui pacem faciunt ad primum in semetipsis, deinde in cæteris. Et pacifici dicuntur, qui in semetipsis pacem faciunt, ne regnet peccatum in eorum mortali corpore, deinde verò inter dissidentes curant facere pacem, qui possunt dicere cum Psalm. Cum his qui oderunt pacem eram pacificus. *Beati sunt ergo huiusmodi pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Qui enim filium Dei specialiter in pacis obseruatione imitantur, recte filij illius vocantur. *Quoniam sicut filius Dei patienter cuncta sustinuit, ita & illi pro modo suæ fragilitatis inter proximos laborant, vt pacem possint facere inter virtutes, & vitia inter fratrem & proximum. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.* Signanter addidit Dominus, propter iustitiam. Multi enim sunt qui persecutionem patiuntur, sed non propter iustitiam eam sustinent, sed propter sua peccata, sicut passi sunt falsi Prophetæ ab Helia, quos non solum persecutus est, sed etiam super vnum lapidem putei eos interfecit. Sicut latrones & adulteri, qui non solum pro sceleribus in presenti patiuntur, sed etiam futuris suppliciis cruciantur. Et beati non sunt: quia non propter iustitiam patiuntur, sed illi solummodo beati sunt qui propter iustitiam, id est, propter Deum, & præcepta illius ea patiuntur, sicut Apostoli & Martyres. Multa passi sunt pro nomine Christi. *Quoniam ipsorum est regnum celorum.* Dignū est itaque, vt, qui pro Deo temporalia bona abneqant, regni celorum hæredes efficiantur. *Beati estis quum maledixerint vobis homines.* Superiores octo beatitudines generaliter ad vniuersorum ordinem pertinent. Ista autem nona, quæ à Domino additur, specialiter sanctis Apostolis & Martyribus conuenit. *Beati, inquit, estis quum maledixerint vobis homines.* Super quod notandum: quia aliud est maledicere, & aliud est malum dicere: maledicere, est presentibus iniurias inferre: malum dicere, est absentibus derogare. Quia ergo persecutores Martyrum, & presentibus illis malum inferrent, & absentibus detraherent, ideo vtrunque dixit: *Quum maledixe-*

rint vobis. & dixerint omne malum aduersum vos mentientes. Et persequuti vos fuerint. Persequi, est vim inferre. Mentientes. Ostendit quare sancti martyres beati essent, scilicet ideo, quia persecutores mendaciter de eis maledicerent. Illi enim de quibus veraciter mala dicuntur, non sunt beati. Quare diceret beatos & persecutionem passuros subiunxit: *Propter me*, quasi dicat; Hęc omnia, non vestri odij causa, sed vobis ingerunt causa nominis mei. *Gaudete & exultate*, quando societati sanctorum adiuncti fueritis. *Quoniam merces vestra*. Id est, merces vestri laboris; *Copiosa est in cęlis*. Quia quo plura certamina pro nominis mei amore pertruleritis, eō copiosioribus a me coronis post finitos istius seculi labores donabimini.

INCERTI CUIUSDAM sub nomine Eusebii Episc. Emisseni in superius Euang. Homil.

Videns Iesus turbas ascendit in montem. Multa turba sequebatur Iesum, & non solum sequebatur, verum etiam opprimebat & tangere conabatur, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Fugant se contraria, & qui inimici sunt, se vicissim impugnant. Ideo que languores & infirmitates in eis manere non poterant, qui ad Christum accedebant, & eum tangebant. Ipse est enim salus & vita, de quo quia virtus exibat, & sanabat omnes, ideo post eum accurrebant omnes. *Videns autem turbas ascendit in montem*. Quod enim in montem Christus ascendit, magnum aliquid se loquuturum esse significat. Ideo enim Propheta ait: *Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion*. Ibi enim discipulos docet, quos maioris intelligentię esse sciebat. Sed quid est quod ait, *aperiens os suum docebat eos*. Nunquid enim clauso ore loqui Dominus consueverat? Ipse enim qui olim ore prophetarum locutus fuerat, nunc proprio ore discipulis loquebatur. Magna igitur veneratione euangeliorum verba suscipi debent, quę nō per alium sed per seipsum & proprio ore Dei filius locutus est. Sed quid dicebat. *Beati pauperes spiritu*. Non dicit simpliciter, *Beati pauperes*, quoniam nec omnes pauperes beati, nec omnes diuites miseri sunt. Multos enim pauperes latrones, homicidas, adulteros, periuros, & proditores videmus, qui & in hac vita miseri sunt, & post hanc vitam infelices erunt. Diuites autem plures fuisse legitur, qui in sancta conuersatione domino placuerunt. Talis fuit Abraham, talis Iacob, & David, talis postea Zachęus publicanus. Beati igitur, pauperes spiritu, sed non omni spiritu. Est enim spiritus bonus, & est spiritus malus. Beati igitur sunt qui spiritu malo pauperes sunt. Illi quoque beati sunt, qui spiritu bono diuites sunt. Est enim spiritus superbię, spiritus fornicationis, spiritus discordię, & multi alij spiritus sunt, quibus cum pauperes sunt, beatos esse non dubium est. Beati sunt quoque qui spiritu sapientię & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientię & pietatis, & spiritu timoris domini diuites esse meruerunt. Sed quare beati? *Quoniam ipsorum est regnum cęlorum*. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram*. Qui enim sunt mites, nisi patientes, & humiles? Perit omnis virtus sine patientia. Vnde & Dominus ait: *In patientia ve-*

stra possidebitis animas vestras. Qui igitur impatiens est, nec animam suā, nec terram suam possidere potest. Quomodo animam suam possidet, qui animi sui furorē, & iram cohibere non valet? Quomodo autem terram suam possidet, qui neque oculos ab illicito visu, neque aures ab illicito auditu, neque nares ab illicito odoratu, neque os ab illicito gustu, neque manus ab illicito tactu cōpescere valet? Possimus tamen per hęc terram, terrā viuentium intelligere. Ac per hoc nō minus possiderent mites quam possiderēt pauperes spiritu: quoniam cum illi cęlum, isti verō terram possideant, idem tamen per cęlum & per terram significatur. Quando verō fidelibus suis Christus dominus noster talia promittit, nōne tibi in morte, & in regia sublimitate sedere videretur? Sequitur: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*. Quid enim si pro amissione rerum temporalium lugent? Quid si pro morte pignorum lugent? Quosdam enim flere videmus, quoniam illatas sibi iniurias vindicare non possunt. Quas quidem quādo vindicant, nequaquam tunc beati sed miseri sunt. Sic igitur dicitur: *Beati qui lugent peccata quę fecerunt*. *Beati qui sua & aliorum peccata plorant*. Sic enim Samuel flebat Saulem cunctis diebus vite suę. Nam & David quia pœnituit & fleuit, beatus est. At enim, fuerunt mihi lachrymę meę panes die ac nocte. Ipse quoque saluator noster pro morte Lazari lachrymans est. Videns enim perituram Ierusalem, fleuit de miseriis eius. Fleuit beatus Petrus & beatitudinem non amisit. Beati igitur qui sic lugent, quoniam ipsi æterna lætitia consolabuntur. *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam*. Illi autem iustitiam esuriunt & sitiunt, qui sic in obseruanda iustitia delectantur, ac si magnis epulis reficiantur. Vnde Psalmista ait: *Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam omni tempore*. Hoc audiant reges & principes, hoc audiant potentes & iudices. Hoc & nos audiamus, nos in quā episcopi & sacerdotes. Huius capituli semper memores simus, sine quo cętera capitula tractare nequimus. Sed nota quia non solum illi qui faciunt iustitiam, sed etiam qui eam esuriunt & sitiunt, id est qui eam facere concupiscunt, & si non possint facere quod desiderant, tamen beati sunt, quia quantum in ipsis est, faciunt quod desiderāt. Et isti quidem saturabuntur, quando illorum desideria complentur. Sicut enim cibo saturatur corpus, ita satiatur suo desiderio anima. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*. Statim post iustitiam misericordiam potuit. Vnde Psalmista ait: *Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine*. Bona est iustitia, bona est & misericordia. Habet illa suum locum, habet & ista suum. Neque verō perit iustitia, si in quibusdam causis misericordia temperatur. Est autem misericordia quę ad affectio animi quā affligimur alienis malis. Cui inuidia contraria est, per quam homo affligitur alienis bonis. Siue igitur in nos delinquentibus parcimus, siue miseris & indigentibus subuenimus, siue errantes ad viam veritatis reducimus, misericordia est. Qui autem misericordiam non habuerit, misericordiam non inueniet. Eadē enim mensura quā mensi fueritis, remetietur vobis. Sequitur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Ex corde enim, vt ait Dominus, exeunt cogitationes malę, furta, homicidia, adulteria, falsa testimonia, & similia. Hęc sunt quę coin-

THEOPHYLACTI EPI- copi Bulgariens. superioris Euang. expositio.

quinant hominem. Tale autem cor mundum non est. Si enim mundum esset, totum hominem suo stercore non coinquinaret. Illud igitur cor est mundum, ex quo talia non procedunt. Ideo & David rogat Dominum, dicens: *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis*. Si enim cor fuerit mundum a prauis cogitationibus, totus homo erit mundus ab iniquitatibus. Ibi enim oriuntur peccata, ibi radices fiunt: quę ibi succisę fuerint, non est vbi crescant. Vnde scriptum est: *Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram*. Vnde & sacerdotes comman nutrire interduntur. Qualiter autem munda corde dum videant, vel quibus oculis Deū videant, dubitari quidem potest, facile autem solui non potest. Apostolus tamen dicit: *Videmus nūc per speculum & in enigmate, tunc autem facie ad faciem*. Nunc cognosco ex parte, tunc cognoscam sicut & cognitus sum. Et Ioannes Apostolus: *Scimus, inquit, quia cum apparuerit, similes ei erimus: quia videbimus eum sicuti est*. Magnus erit ille oculus, qui claritate sui visus eum qui continet omnia comprehendere poterit. *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur*. Pacifici sunt enim qui discordes pacificant, qui mundum Deo reconciliant, qui inter cęteros pacem & concordiam seminant. Apostolus enim dicit: *Pacem sequimini cum omnibus, sine qua nemo videbit Deum*. Item quę: *Si fieri potest quod ex vobis est, cum omnibus pacem hominibus habetes*. Et Psalmista: *Cum iis qui oderunt pacem eram pacificus*. Et bene quidē filij Dei vocabuntur pacifici: quia ipse est pax nostra qui fecit vtraque vnum. Ipse est rex pacificus, qui in seipso angulari lapide duos parietes cōiungens, pacem fecit his qui longē erant, & his quippe: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cęlorum*. Propter iustitiā dicit, non propter mundi honores, non propter diuitias, non propter superbiam & iniquitatem. Multos enim vidimus qui propter hęc & similia persequuntur alios, & persequuntur ab aliis. Propter iustitiam enim Apostoli & Martyres persecutionem ab impiis passi sunt. Si enim a prædicatione iustitię cessare voluissent, persecutionē passi non essent. Vique hodie quoque in sancta ecclesia persecutionem patiuntur quicunque iustitiam prædicare & tenere nituntur. Non igitur omnes qui persecutionem patiuntur, beati sunt: siquidem iniqui qui se inuicem persequuntur: sed illi soli propter persecutionem sunt beati, qui eam propter iustitiam patiuntur. Videat autem vnusquisque hęc audiens si in aliqua istarum beatitudine continetur. Quod si in aliqua se inuenierit, sit securus, beatus erit. Hoc enim veritas dicit. Veritas autem mentiri non potest. *Beati estis cum maledixerint vobis homines, &c.* Beati, inquit, estis, cum vos homines maledixerint, ne timueritis eorum maledictiones, sed potius gaudete & exultate: quoniam eorum maledictiones, eorū persecutiones, eorum maledicta & maledicta gaudium vobis præparat in cęlis, & exultationem, magnam quę mercedem & retributionem. Sic enim persecuti sunt prophetas qui fuerunt ante vos. Non est hoc novum, non est inusitatum, sic Esaiam, sic Hieremiam, sic & alios prophetas persecuti sunt. Illorum igitur exemplum vos doceat, si illorum beatitudo vos delectat.

ET quum vidisset turbas, ascendit in montem. Docet eos, nihil ad ostentationem facere. Ascendit in montem, quia docturus erat: docuit nos a media sededere turba, quando docedum. *Et quum sedisset ipse, accesserunt ad eum discipuli eius*. Alię turbę propter miracula, discipuli autē propter doctrinam accedunt; vnde postquam curauit corpora & fecit miracula, curat & animam: vt discamus, quod & animatum, & corporum sit opifex. *Et apertō ore suo*. Quare additum est, apertō ore suos videret quod superfluat. Minime: docuit enim etiam non apertendo os suum. Quomodo per vitam & miraculo, nunc autem apertens os, docet. *Docebat eos, dicens*. Non tantum discipulos, sed & turbam. Incipit autem a beatitudinibus, sicut & David a beatitudine incepit. *Beati pauperes spiritu, quoniam illorum est regnum cęlorum*. Primum modestiam & humilitatem animi, seu fundamentum facit. Nam quoniam propter superbiam Adam cecidit, per humilitatem erigit nos Christus, quandoquidem Deus fieri sperabat Adam. Contriti autem anima, sunt pauperes spiritu. *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolationem accipient*. Qui propter peccata lugent non propter temporalia. Lugentes autem dicit, semper & non semel, & non pro nostris peccatis tantum, sed & pro peccatis proximorum. Consolationem verō accipient & hic. Qui enim luget propter peccata, gaudet spiritualiter, & illic quoque multo magis. *Beati mites, quoniam ipsi hereditatem accipient terram*. Aliqui spirituales terram dicunt, cęlum videlicet, verum tu & hanc terram intellige: quoniam enim putantur mites, despecti, & inopes, dicit quod hi magis omnia habeant. Mites autem sunt, non qui prorsus non irascuntur, tales enim insipientes sunt & insensati, sed qui irę vim habent, continent autem, & quando oportet irascuntur. *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam illi saturabuntur*. Quandoquidem de misericordia dicitur est, ostendit primum seruandam iustitiam, & elemosinam non ex rapina dandam. Postō iustitia omni cum alacritate exercenda est, quod significat, cum dicit: *Esurientes & sitientes*. Quoniam autem auari quidam abundanties esse videntur, & saturati, dicit, quod iusti magis etiam hic satientur, quia propria leure possident. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*. Non in solis diuitis est misericordia, sed & in sermone, & si nihil habet, etiam in lachrymis. Misericordiam autem consequentur & hic ab hominibus. Qui enim heri misericors fuit, etiam si hodie inops sit, ab omnibus misericordiam consequitur, & alibi multo maiorem a Deo. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Multi sunt non sapientes, sed & misericordes, veruntamen cogitantur; & alia mundi sunt. At Christus iubet cum aliis virtutibus etiam mundos, hoc est castos esse: non solum corpore, sed & corde. Nam absque sanctificatione, hoc est castitate, nullus videbit Deum; sicut speculum, si fuerit mundum, accipit imagines: ita & anima pura faciem Dei, & scripturarum sententiam suscipit. *Beati pacifici, quoniam ipsi filij Dei vocabuntur*. Nō solum illi qui cum aliis

pacem habent, sed & qui seditiosos alios conciliant. Pacifici autem sunt, & qui per doctrinam inimicos Dei convertunt. Filij autem Dei sunt tales. Etenim vni genitus conciliavit nos Deo. *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum celorum.* Non soli martyres, sed & multi persecutionem patiuntur, quia iuvant iniuria afflictos, & in summa omnem virtutem fouent. Iustitia enim est omnis virtus. Fratres autem & homicidæ, tamen etiam ipsi persecutionem patiuntur, non tamen sunt beati. *Beati estis, quando exprobrauerint vos, & persecuti fuerint.* Ad ipsos Apostolos se convertit, ostendens, quod maxime opprobrium sit doctoribus opprobria audire. *Et dixerunt omne malum verbum contra vos, mentientur, propter me.* Non simpliciter qui exprobrantur, beatus est, sed quando & propter Christum, & falso: si autem duo hæc non aduerint miser ille est, vt pote multis existens offendiculo. *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra multa est in celis.* Quum de alijs loqueretur, non dixit mercedem multam: hic autem ostendit quod sustinere opprobrium magnum sit, & grauissimum. Multi enim suspenderunt se ipsos. Et Iob quamuis sustinebat multas tentationes alias, tunc tamen maxime turbabatur, cū exprobrarent ei amici, quasi propter peccata sua pateretur.

EVTHYMII ZIGABONI
superioris Euang. expositio.

Quam vidisset autem turbas ascendit in montem. In montem proximum ascendit: simul quidem tumultus, qui in imo erant, declinans: simul etiam absque vlla distractione docere cupiens. Transiit enim a cura corporum ad curam animarum. Nam ita semper ab illa transit ad istam, & rursus ab hac ad illam, vt vtiat præstet utilitatem.

In monte altitudines exposuit Dominus, docens ex hoc oportere cupientem attingere beatitudinem, a depressis huius rebus abstrahi, & ad sublimia eleuari.

Quumque sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius. Simul quidem turbæ ascenderunt, discipuli autem accesserunt, tanquam familiariter erga eum affecti, & quippiam ab eo discere cupientes. *Et aperit ore suo docebat eos.* Quam ob causam dicit, quod os suum aperuerit? Quia etiam non aperto ore docebat eos operibus. Ad discipulos quidem dirigit sermonem, ne turbis molestus esse videatur: communitur tamen illum proponit, ad vniuersos ac singulos homines. *Beati & pauperes spiritu, &c.* Non dixit, pauperes possessionibus, sed, *pauperes spiritu,* hoc est, humiles animo ac voluntate: animum namque *nititur,* id est, spiritum nominauit. Neque enim, qui infortunio quoque humiliatur, hic beatus est: quia nihil, quod inuoluntate est, beatificat. Omnis enim virtus, per id, quod voluntarium est, in primis. Pauperem autem hic vocauit animo humilem, vt *1. Cor. 13. id est,* pauper dicatur, *non tamen in re, quod est, timide, siue teritum esse.* Siquidem humilis, aut modestus animo, Deum semper timet, tanquam qui nihil inquam iuxta illius beneplacitum pergerit. Considera vero, quale fundamentum doctrinæ suæ subternat. Quia enim superbia diabolum deiecit: ac protoplastum, parantem,

quod, postquam de ligno comidisset, Deus fieret, continuo prostravit: radixque, & fons omnium facta est malorum: contrarium ipsi præparat pharmacum, animi videlicet modestiam: & hæc radicem, ac fundamentum substruit virtutum: quo deiecto, reliqua omnia, etiam si ad cælum usque pertingant, detrahuntur, ac decidunt: quemadmodum in Pharisæo ostensum est. Aptum quoque præmium hæc repperitur: est extrema videlicet abiectioe summus honor: & quo nullus maior reperiri potest. Per modum autem beatitudinum præcepta hæc induxit, inuidiosum detrans sermonem. Oportebat enim, vt in principio mansuete eum eis loqueretur: & ita paulatim ad præcipiendum deueniret.

Quam ob causam dixit pauperes, & non humiles? Quia pauperem esse, plus est, quam humilem esse. Sunt enim varij humilitatis modi: hic quidem mediocriter animo modestus est, ille vero cum excellentia: quam humilitatem etiam David commendat, dicens: *Cor contritum, & humiliatum, Deus, non despicies.*

Beati, qui lugent, &c. Quia omnes purabat eos esse beatos, qui in gaudio essent: miseris vero, qui in afflictione, huiusmodi optionem radicitus euellit, contrariam substituens. Lugentes autem dicit, non qui simpliciter lugent, sed qui pro peccatis lugent. Miserum enim, ac prohibitum est lugere ob ea, quæ quis patitur. Tristitia enim mundj, ait Paulus, mortem operatur: ea vero, quæ secundum Deum est, poenitentiam in salutem stabilem. Quo modo ergo alio loco dicit Paulus, *Gaudete in domino semper? Quia & ille gaudium dicit, quod & lectu oritur.* Habet namque ludus repensam sibi gaudium. Quemadmodum enim, postquam vehemens pluuia impetuose descendit, serenitas stabilior esse solet: ita quoque, deductis lachrymis, tranquillitas, & gaudium animi succedit. Vult autem hic sermo, nõ modo de proprijs nos lugere delictis, verum etiam de alienis: & talis erat Moyses animus, Davidis, Danielis, Pauli, cæterorumque huiusmodi. Consolationem vero accipient, siue, *letabuntur.* Vbi? Et in præsentem, & in futuro. In præsentem quidem ea spe, quod peccata sua lectu redimant; in futuro vero non sola horum remissione, verum etiam beatitudine.

Nam qui filios, aut uxores mortuos lugent, non possessiones, aut propria amant corpora, nec eo turbis tempore, vltimo modo, concupiscunt, non inuicem exasperantur, nec alia obsidentur affectione: quanto magis, qui suos lugent ægritudines, eo modo quo eas lugere dignum esse?

Beati & mites, &c. Quoniam olim ab hominibus magno studio affectabatur terra possessio, hæc etiam pro virtutis præmio ponit. Quidam sane terram intellectualem, cælum esse dicunt. Chrysostomus vero ait, quod & sensibilem pro præmio poluerit, propter crassiores, qui sensibilia potius quam intelligibilia querunt. Toto namque euangelio ad virtutem solet adhortari: quandoque per futura, interdum quoque & per præsentia. Quamquam neque, vbi intelligibilia ponit, præmia priuat sensibilibus, neque & digesto, quæ sensibilia pollicetur, intelligibilia auferit. Quarit enim, inquit, primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiciuntur vobis. Et rursus: Nemo est, qui reliquerit domum, aut patrem, & cætera, qui non fruatur multo plus in hoc tempore, & in futuro seculo, vita æterna.

Mites dicuntur, non qui penitus non irascuntur, sed

inmodi enim irascuntur, sed, qui iram quidem sentiunt, sese tamen continent: quando autem irascuntur, irascuntur, sicut dicit David, *Irascimini, & nolite peccare.*

Beati, qui esuriant & sitiant iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur. Quia de eleemosyna dicitur: est: auferit primum auaritiæ, vt pura fiat misericordia. Esurientes enim auaritiæ, contraria est. Dixit autem, Esurientes, & sitientes, hoc est, plurimum concupiscentes: vt vehemens auaritiæ amor in iustitiam translatam, illam perimat. Saturabuntur autem, omni videlicet bono.

Quia auari abundantes esse videntur, & saturati: ideo autem istos potius saturandos esse.

Beati & misericordes, &c. Adeo certe, sed non tantam dumtaxat, quantum ipsi præstiterunt. Quantum enim interest inter malum, & bonum, aut potius quantum inter hominem, & Deum; tantum humana misericordia distat à diuina.

Non possessionibus tantum præstatur misericordia, sed & sermonibus. Quod si nihil habueris, etiam lachrymis præstatur: varius est enim eleemosynæ modus, latiusque præceptum. Misericordiam vero consequentur hic ab hominibus, & in futurum à Deo.

Beati & mundi corde, &c. Puros corde intelligit, qui nullius peccati sibi conscij sunt: aut qui cor seruati à voluptatibus impollutum, quam sanctimoniam vocat Paulus, dicens: Pacem sectamini ad omnes, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. Videbit autem Deum dixit, * tanquam humana natura potentem. Hanc vero beatitudinem post eleemosynam posuit: nam multi iustitiam, ac eleemosynam assequuti, circa voluptates deistici sunt. Ostendit itaque solas illas non sufficere virtutes.

Mundi corde sunt, qui continentur degunt: sine continentia autem nemo videbit Deum. Quemadmodum enim speculum, si purum sit, figuram recipit: ita & anima pura Dei suscipit visionem.

Beati & pacifici, &c. Qui non solum ipsi seditiones non mouent, sed & alios mouentes ad pacem reducant, filij Dei vocabuntur: vt pote filium eius vni genitum imitantes: cuius opus fuit, dissidentia in vnum reducere, ac inimicos reconciliare. Erit profecto etiam beatus pacificus, hoc est in pace seruans voluntatem propriæ carnis cum voluntate animæ suæ: & quod prauam est, meliori subiciens.

Non solum pacem cum omnibus habentes, verum etiam seditiosos mutuo inter se pacificantes. Dicuntur autem pacifici, & qui per doctrinam inimicos ad Deum conuertunt: qui filij Dei appellantur. Nam & vni genitus Deo nos reconciliauit.

Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum celorum. Hoc dixit ne putes vbi que pulchram esse pacem, iustitiam autem hic vniuersaliter omnem virtutem nominauit. Quod si huius quoque egregij facinoris præmium posuit regnum celorum: ne his indigneris, quasi præmium alienum fumentibus. Quamquam enim variæ videntur acceptæ retributiones, propter nominum varietatem: omnes tamen regnum celorum designant: Siquidem omnes, qui his digni habentur retributionibus, regno quoque cælorum fruuntur: ideo etiam omnes beati dicti sunt.

Non solum martyres persecutionem sustinent, sed plurimi quoque alij, quia illis sunt auxilio, qui afficiuntur iniuria, & vniuersaliter propter quancumque virtutem. In-

stitia siquidem omnis virtus est. Fures vero & etiam homicidæ persecutionem patiuntur, non tamen beati dicuntur.

Regnum celorum, alij quidem dicunt, vitam quam in celis degunt. Alij vero, æqualem angelis statum in celis: Tertijs autem, speciem diuinæ visionis, quæ cuique repperitur iuxta qualitatem, ac quantitatem suæ iustitiæ. Quartis vero regnum celorum dicunt remunerationem, quæ secundum habitam gratiam datur ijs, qui ex se ad Deum bonum accedunt.

Beati estis, quum vos probis affecerint, &c. Ad Apostolos, qui aderant, sermonem dirigit, ostendens doctoribus propriū esse, probis affici. Ne autem suspiceris, quod simpliciter verbis malis impetiri sit beatum: idcirco addidit, quæ plane distinctionem faciunt: videlicet, vt quæ dicuntur, mendacia sint, & propter Christum ea dicantur. Quod si hæc non ita se habent: miser potius est, qui fragile audit, vt pote plurimos suis malis operibus offendens. Quid ergo his admonitionibus mirabilius esse potest? Vtinā vero, quæ ab omnibus enitatur, præmiorū magnitudine fiat omnibus desiderabilia. Nam, qui grauiam, ac molesta, & hominum consuetudini ad id vsque temporis cõtraria prescripsit, persuasit tamē & persuadet vniuerso ferē obedi. *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra multa est in celis.* Gaudete, & exultate spiritu quicūque proba, ac persecutiones sustinetis, & modo, quo dictum est, male auditis, dicens autem merces vestra multa est in celis: aliam quoque consolationem induxit.

Nam opprobria sustinere, magnum est, & graue admodum. Vnde & Iob, postquam alias tentationes patienter tolerauerat, tunc maxime, turbatus est, quando ab amicis opprobria afficiebatur, tanquam propter peccata sua pateretur.

GVERRICI ABBATIS
Igniacensis in Euang. huius festiuitatis, Serm. 1.

Beati pauperes spiritu. Agnosco notum illud, ac nobile prognosticum, quod in testimonium sui, nec dum natus in carne Dei filius protulit: iam vero natus, sed nondum notus, sibi competere docuit, Spiritus, inquit, Domini super me, euangelizare pauperibus misit me. Ecce pauperes euangelizantur, ecce pauperibus regni euangelium nuntiat. Beati, inquit, pauperes spiritu; quoniam ipsorum est regnum celorum. Latum protulit, ac nouè plenum gratiæ noui testamenti principium, & quantumlibet infidelem aut pigrum prouocans ad audiendum, sed amplius ad faciendum, cum scilicet beatitudo miseris, exalibus, & egenis promittitur regnum celorum. Gratum inquam & auspitarum nouæ legis initium, quando in ipso statim initio toto beatitudinum benedictionis dat legislator, quibus delectati eant de virtute in virtutem: per istos videlicet octo gradus ascensionis, quos in corde nostro disponit structura euangelij, secundum exemplar & imaginem cælestium, quod Ezechiel quocumque ostensum est in monte visionum Dei. Est enim manifeste quidam ascensus cordium, & profectus meritorum iste per ordinem digestus octonarius virtutum, gradatim de imis ad summa perducingens virtum euangelicæ perfectionis, donec ad videndum Deum deorum

in Syon ingrediatur templum, de quo propheta dicit: Et in octo gradibus ascensus eius. Prima siquidem virtus inchoantium est renuntiatio seculi, qua pauperes efficiuntur spiritu: secunda mansuetudo, qua nos obedientiae subdimus, & assuescimus: deinde luctus quo peccata plorantur, vel virtutes implorantur. Ibi nimirum gustamus, vnde amplius esuriamus, & sitiamus iustitiam, tam in nobis quam in aliis, zeloque contra peccantes incipimus moueri. Sed ne zelus immoderatio in vitium feratur, sequitur misericordia qua temperatur. His ergo studiis, vel exercitiis cum quis iustus & misericors esse didicerit, idoneus erit fortassis contemplationi vacare & inundando cordi, quo Deus videatur operam dare. Exercitatus autem & probatus tam in actione, quam in contemplatione: tum demum dignus erit, qui nomen & officium filij Dei gerens, pater & minister factus aliorum, tanquam mediator, & sequefer pacificus inter ipsos, & Deum: pacificet ipsos adiuuicem, vel etiam ad eos qui foris sunt, sicut scriptum est, in laude sanctorum patrum pacificantes in domibus suis. In hoc officio, qui fidelis & constans fuerit, saepe virtutem & meritum sancti martyrij comparabit, persecutionem patiens propter iustitiam aliquando & ab his pro quibus pugnavit, ut sit ei dicere filij maris mee pugnauerunt contra me, & cum his qui oderunt pacem eram pacificus, cum loquebar illis impugnabat me gratis. Quanta autem gloria, quamque copiosa mercedis in celo sit culmē huius perfectionis, inde utcumque licet estimare, quod ipsa etiam abrenūciantiū seculo primordia tantae dominus praedicat felicitatis, ut dicat: *Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnū caelorum.* Planē beati qui proleciis vilibus, sed grauibz fardinulis huius mundi nolunt diuites fieri, nisi de solo creatore mundi, propter ipsum tanquam nihil habentes, & per ipsum omnia possidentes. An non possident omnia qui possident continentem, & disponentem omnia, quorum Deus portio est & hereditas, qui ut nihil desit timentibus eum: cetera prout expedire nouit dispensat ad vtendum, seipsum seruat ad fruendum? Cum heres Dei, cohæres autem Christi, adultus & emancipatus introduceretur in plenariam possessionē expectat hereditatis: tunc profectō ius absolutum, ac liberum imperium habebit in creaturis: qui modo quanto tempore parvulus est nihil differt a seruo, cum sit Dominus omnium, sed sub tutoribus, & apparitoribus est vsque ad tempus praesinitum a patre. Tunc mundus agnoscat iustum, ac legitimum heredem Dominum suum, propter quem creatus est: agnoscat inquam, quia iam non conformē sibi, sed reformatum in nouitate sensus sui ad imaginem Dei ad quam factus est. Sed & nunc quoque; fidei homini totus mundus diuitiarum est, non solum, quia ad agnoscendum vel diligendum auctorem mundi, mundanis omnibus vititur tanquam ad hoc sibi datis: & in via testimoniorum Dei quae videt se facturum, sicut & scripturam perhibere factō, delectatur sicut in omnibus diuitiis: sed etiam, quia ita sufficiens, & gratus esse didicit, ut quasi totius mundi diuitias computet illud prope nihil quod habet, siue hoc ipsum quod nihil habet. Ideo iure beatificat ecclesiam sanctorum Salomō, quae pauper pro Christo tam diues est in Christo. Multe, inquit, filie congregauerunt

diuitias, tu supergressa es vniuersas: alij siquidem rapiunt non sua, & semper in egestate sunt: sancti diuidunt propria, & ditiores fiunt. Diuites enim egerunt & esurierunt, inquirentes autem Dominum non minuuntur omni bono. Auarus quō plura possidet, pluribus eget. Quāquam nil minus habeat, quā quod habere se putat: cum habeat non habeat, seruus pecuniae, mēscipium auaritiæ cultorque erumenz, idololatra detestatus, cui nummus est Deus. Pulchrē autem iam nunc quoque vindicat in peccatore iustitia diuina, res ipsas quas amant conuertens eis in tormenta, & vitia faciens esse supplicia. Pecunia enim quae iustum amplius iustificat, & verius dicit dispensata vel semel data: auarum cruciat seruata, prodigum polluit prostrigata. Prostrigat pauperes Christi, quorum fides sic eludit sapientiam mundi, ut solus, quis sit optimus diuitiarum usus inuenierit: quod videlicet diuitiæ pauperem faciunt & miserum, si diliguntur: tunc demum faciunt diuitem & beatum, si pro Christo continentur. Confiteor tibi pater domine caeli & terrae, quia abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis: id est humilibus qui utique non sunt alij quā pauperes spiritu, quorum hic beatitudo praedicatur. Hæc enim licet scientes tamen commone reos velim fratres quod vera ac beata paupertas spiritus, plus est in humilitate cordis, quā in angustia rei familiaris: plus consistit in abdicatione superbiæ, quā in contemptu substantiarum. Substantia nonnulla vitiliter habetur, superbia nunquam nisi damnablem retinetur. Diabolus nihil in mundo possidet, aut possidere desiderat, quem sola vel maxime superbia damnat. Parua igitur prodest renūciare seculi possessionibus, nisi repuncietur & moribus; immo stultum, ac ridiculosum est nudari diuitiis, pauperem fieri cibus, nec ditari virtutibus: relinquere omnia, nec sequi Christum, sed magis forsitan in castris Christi, iurare partes Antichristi. Planē Antichristi partes adiuvat, qui quis superbiæ militat, nomēque sanctū, quod verbis vel habitu profiteretur, moribus impugnat. Vexillum Christi humilitas, Antichristi superbia, vel porius capitis eius diaboli, qui super omnes filios superbiæ regnat, & ab initio per superbiā peccat. Glorietur igitur, fratres, quia pauperes simus pro Christo: sed operam demus, ut humiles simus, cum Christo. Pauper superbo sicut nihil detestabilius, ita nihil miserabilius, cum eum & paupertas nunc affligat, & superbia in perpetuum abdicat. Pauper autem humilis, & si vritur & purgatur in camino paupertatis, exultat refrigerio conscientiae diuitis: consolatur se promissione sanctæ spei, sciens & sentiens, quoniam ipsius est regnum Dei, quod iam intra se ipsum velur in semine vel radice gerit primitias, scilicet spiritus, & pignus aeternæ hereditatis. An non vestrum est, fratres, vnde toties sicut vobis conserui estis, structus suauissimos, & beata gaudia decerpitis quorum gustus amarescere vobis iam omnem fecit dulcedinem mundi. Gustatis enim, ni fallor, & vidistis quoniam bona est negotiatio vestra, qui pro te gratis contemnenda ac proicienda, summa comparastis bona. Denique non est regnum Dei esca & potus, sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto. Si hæc ergo sentimus in nobis, cur non considerenter pronuncie-

mus intra nos esse regnum Dei? Quod autem intra nos est, illud verē nostrum est, quia nobis inuitis eripi non potest. Rectē itaque Dominus beatitudinem praedicans pauperum, non ait ipsorum erit, sed est regnum caelorum: non solum propter ius firmissimum, sed etiam propter pignus certissimum vsūque felicissimum: non solum, quia paratum est eis ab origine mundi, sed etiam, quia iam in quandam ipsius possessionem ceperunt introduci, iam habentes thesaurum caelestem in vasis fictilibus, iam portantes Deum in corporibus suis & cordibus. Quam beata gens cuius est dominus Deus eius, quā vicini sunt Dei regno qui regem ipsum cui seruire regnare est, iam possident, & gestant in corde suo. Funes, inquit, ceciderunt mihi in praeclearis, etenim hereditas mea praecleara est mihi. Litigent alij de diuidenda hereditate huius mundi, Dominus pars hereditatis meae & calicis mei. Pugnent inter se quae eorum sunt miserius, nihil omnium quae ambiunt inuideo, ego enim & anima mea delectabor in Domino. O praecleara hereditas pauperū, o beata possessio, nihil habentis, quomodo nō solū omnē sufficientiā nobis subministras, sed etiam ad omnem gloriam abundas, ad omnem lætitiā redundas, tanquam in sinu reposita superfluens mensura. Prostrigat tecum sunt diuitiæ & gloria, opes, superbiæ, & iustitia. Superbiat o pauperes, superbiat o humiles anima vestra, gloriosus in humilitate sua, ornemque altitudinem huius mundi, longē sub pedibus suis iacentem despiciat: indignūque iudicet gloriae suae, ad concupiscentiam vilis praedae, suam ulterius maiestatem inclinare. Quid, iam iam tollenda es in caelum, & nūc te demergere in cœnum? Parata tibi sunt aeterna: & praeceligeres transitoria, somnoque similia? Te praetolatur curia sanctorum, & praepones societatem daemoniorum? Quam miser homo qui cum in honore esset non intellexit, ac perinde comparatus est iumentis insipientibus, & similibus factus est illis. An non manifeste hoc illis contingit, quos cum beata paupertas fecisset honorabiles caelo, mirabiles mundo, & ut nihil praeteritum sit, etiam formidabiles inferno: postea arbitrates miseriam cæcato sensu paupertatem, humilitatem ignamiam, voluerunt diuites fieri, & inciderunt in tentationes & in laqueos diaboli: cunque essent Domini vniuersorum vendiderunt se ipsos sine precio, propter ea quae nihil sunt. Vae his qui perdidit sustinentiam, & diuerterunt in vias prauas. Et quid facient cum inspicere ceperit Dominus? Ipsi viderint quid facturi sint. Vos enim quibus amica est paupertas, & grata spiritus humilitas, securos fecit de possidendo regno caelorum incommutabilis veritas, vestrum illud asserens, vobis illud repositum fideliter custodiens, si tamen & vos ipsi spem in sinu nostro repositam firmiter custodistis vsque in finem, cooperante Domino nostro Iesu Christo; cui est honor & gloria, per omnia secula seculorum, Amen.

PETRI DAMIANI in eodem festo, Sermo.

Hodie dies serenior arrisit nobis, & Sol solito lucidior terris illuxit. Non enim vnus, sed

vniuersi sancti sanctificant eam, & splendoribus irradiant luminosis. Spectabilis illa caelorum solennitas, quae non annuis, sed continuis gaudiis inclarescit; vbi lumen videtur in lumine, & ipseius Trinitatis substantia beatis oculis, oculo ad oculum aperitur. Ibi cognoscitur Gignens, Genitrixque, & Procedens ratio sempiterna, quae hic credi potest, comprehendere non potest. Illic Regina virginum virginibus innumeris comitata, mansiones perambulat Angelorum, & vtriusque naturis gloriam eius admirantibus dicit: Quid me admiramini? Diuinum est mysterium hoc, quod certum, diuinum profectō, non humanum, nec humanis vnquam rationibus comprehenditur. Ibi numerosus Angelorum exercitus sacris diuisionibus insplendet, & volitatorio delectatus obsequio, non velat, sed reuelat Domini maiestatem. Illic Patriarcharum electio primitiua, reuerenda societas Prophetarum, gloriosus Apostolorum chorus, purpurea Martyrum multitudo, congregatio florida Confessorum, candida Virginum turba, Monachorum numerus infinitus. Sedit in medio Dominus virtutum, & de refusione gloriae suae inebriat intuentes. Inebriantur nanque, ait Propheta, ab vbertate domus tuae. Ibi pax secura, requies voluptuosae, perpetua, sapientia mentis, agilitas corporis, cordis illuminatio. Beati qui habitant in domo tua, Domine. Sicut latantium omnium habitatio est in te, ciuitas Dei: & in plateis tuis vox exultationis dulcoribus modulis intonat. Quare, tristis es, anima mea? & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi. Confitebor illi, ibi; nam hic stadium, illic praemium; hic pugna, ibi corona. Vanum est ante lucem surgere. Indurandus est animus, & a blandimentis voluptatum procul abstrahendus, & vtriusque substantiae materia repurganda, si ad proprios ortus volumus sermo suspendendus amarior; elatio fugienda, sustinendi labores, cum vitis congregandis, eliminandae diuitiae seculares. Hoc est, quod ille pauper, & vnicus, in hodierna sancti Evangelij lectione pauperibus, quos de mundi paupertate vocauerat, ait: Beati pauperes spiritu. Hæc sunt octo, immo septem beatitudines, quia octaua eadem quae & prima. Felicissimi gradus, quibus itur ad Dominum, quos omnes in persona sua prius ascendit, Qui ascendit in montem, & aperuit os suum, ut doceret Discipulos suos. Denique quis pauperior illo, qui non habuit vbi caput suum reclinare? Quis illo mitior, qui mitis est, & humilis corde? Quis vidēs ciuitatem fleuit super illam, fleuit Lazarum, iustitiam docuit, iustitiam fecit, in cuius ore non est inuentus dolus? Quis illo misericordior, qui mulierem adulteram liberauit? Peccatricem sanauit septem demonibus cumulatam? Quis mundior illo, qui peccatum non fecit? Pacificare venit & quae in caelis, & quae in terris; pacem reliquit Discipulis suis; persecutionem pro iustitia passus est, flagellatus in carne, suspensus in Cruce, morte turpatus. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Canta ergo caritum graduum, & gradatim ascende, nec praepropero saltu aliquē praetermittas, quia qui offenderit in vno, factus est omnium reus. Sis ergo pauper spiritu, nec putes hunc primū gradum leuiter attingendum, Bibl. Hom. tom. 4. Ggg 3 cum

Feinitas omnium Sanctorum celebris.

Nota hinc fecum contra eos qui dicunt animas sanctorum non esse in caelo.

Vides quod vniuersi nobis agendum est, & non otiose legendum, si volumus ad caeleste regnū peruenire?

cum multa sollicitudinis sit, mundum, & mundana relinquere, & à consuetudinario cursu cor, corpus, & studium reuocare. Qui enim pauper est spiritu, uilitate gaudet, humilitatem amplectitur, desideria terrena conculcat. Sed quia illa paupertas execrabilis est, quæ regio spiritu intumescens discordias seminat, inseruit litibus, detractoris sermonibus iucundatur, euolandum est ad secundi gradus sublimitatem, ut sis mitis. Mitis est, qui nulli reddidit malum pro malo. Læsus ueniam petit, & benefacit lædentibus. Nec plenam iacet uictoriam, quisquis huc fortassis ascendit, cum sit omni lachrymarum fonte plangendus, quod tandiu luto, & lateri sub Pharaonis seruisimus potestatis; & ideo Beati, qui lugent. Luctus autem sanctorum non est de diminutione rerum, de corporum infirmitate, de ferocitate sublimioris potestatis; lugent enim peccata uel propria, uel aliena, tuinam mundi, detrimentum fidei, contemptum iustitiæ, abundantiam iniquitatis, dilationem Regni. Nec hic consummationis terminus imponendus, cum perfecta iustitia sit diligere proximum, sicut se ipsum, & eius excessus libera discretionem, & discreta redarguere libertate. Qui enim pro persona, quam gerit, non resistit peccantibus, de suo se nouerit silentio esse damnandum. Esurit ergo, & sitit iustitiam, qui uita destruit, construit uirtutes, sobrius sibi, iustus proximo, pius Deo. Cuius animam uirtus zelus Dei; qui cantat cum iusto: Tabescere me fecit zelus tuus, quia oblitus sum uerba tua inimici mei. Sed quia secundum uocem Oratoris, plerumque summum ius malitia est, & inconsiderata iustitia præcipitiã parturit, ideo sequitur: Beati misericordes. Misericordia est speciosior humanæ naturæ ornamentum, cuius expertus male degenerat, & hominem diffidetur. Est autem uera misericordia, cum super exaltatur misericordia, iudicio cum uel largitate substantiæ, uel bona uoluntate, uel doctrina uerbi, uel exemplo facti, proximi corpus, & animam resouemus. Cum autem iam à claritate in claritate sic cœperimus ambulare, à claritate cordis nostri ad clarificandum cor proximi, mundandi sumus ab omni inquinamento carnis, & spiritus, ab omni huius mundi asperione purè, presens que tergendis, sicut subiungitur: Beati mundo corde. Quis gloriabitur, castum se habere cor? Præuam est cor hominis, & inscrutabile. Quis cognoscerit illud? Difficile est illud mundare, cum in suis abditis delitescens, irruentium recipiat agmina cogitationum, plurimum etiam renitentibus nobis, sed nequaquam obniti ualentibus. Ille igitur mundum cor habet, qui utriusque hominis motibus mitigatis, passionem non modò reprimat, sed ignorat, naturalis cursu bonorum operum communitus, crucifixus mundo, & cui crucifixus est mundus. Pauci autem, quibus se infuderit tantæ gratiæ plenitudo. Quicquid autem illi sunt, iã sunt prope palmam supernæ uocationis, si pace, qua refecti sunt, pacificare studeant dissidentes, & dicere cum Propheta: Cui his, qui oderunt pacem eram pacificus. Idcirco subinfertur: Beati pacifici: non solum pacati, sed pacifici, facientes pacem, cõcordiæ semina seminantes. Sed quia sapius uel adulatione portum, uel amore temporalium, iustitiam aut dimittimus, aut nõ defendimus dimissam, ad metam cursus porrigenda est dextera, ut pro iustitia

non solum nostra, sed & alterius, perfectionem patiamur, & resistamus usque ad sanguinem, uel usque ad mortem. Et hoc est, quod sublequitur: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Post hæc autem quid? Hic ad hærem dominum, & vnus cum eo spiritus efficitur. Hic dirumpitur nubes, & transit oratio. Hic reuelata facie gloriam Domini speculamur. Hic dulcedo spiritus, cordis suauitas, iubilatio mentis. Beatus populus, qui scit iubilationem. Videamus, si forte aliqua sermonis consequentia beatitudines istas septem donis sancti Spiritus possimus assignare. Paupertate spiritus generat timor Dei, qui pungit animam, & sanguinem elicit, & cogit nos querere medicinam. A timore tuo, Domine, concepimus, & parturiuimus, spiritum salutis fecimus super terram, hoc est spiritum paupertatis: dicit Esaias Propheta, immò per Esaiam dominus. Hic facit nos mundana uel relinquere, uel non concupiscere, clauus clauum expellens, & pertingens usque ad diuisionem animæ, & spiritus. Pietas autem mites facit, dum nos dulciori spiritu super fusos, ad mansuetudinis thalamum introducit. Qui enim efferati sunt superbia, sublimes in oculis suis, ardentes inuidia, inuicem mordentes, & inuicem consumpti, quomodo mitigatoria possunt indui pietate? Porro scientia lucum parit. Scimus enim quia singularis scientia est, recogitare annos nostros in amaritudine animæ nostræ, & multiplicibus lachrymarum riuius propria deslere delicta. De fortitudine uero nascitur fames, & sitis iustitiæ, cum uirum sit nõ paucarum, pro libertate iustitiæ mori, ne dum loqui, & ubi Deus in causa est, nec allici blanditiis, nec terrore moueri. Consilium autem misericordiam parit, cum summa totius consilij sit consulere omnibus, & infirmitates tam animarum, quam corporum benigna manu misericordię subleuare. Munditia cordis ad intellectus puritatem descendit, qui cordis receptacula purgat, & latebrosos eius affectus acutissima circumspectionis falce succidit. Porro pacificus ab ipsius Sapientiæ nascitur summitate, conformis illi Sapientiæ, quæ pretio sanguinis sui & terram pacificauit, & cælum. Fortassis etiam, si diligentius perferutemur, septem petitionibus, quæ in oratione Dominica continentur, eas iterum concatenare poterimus. Illi etenim de timore Domini paupertatem spiritus amplectuntur, qui uolunt ut sanctificerentur in eis nomen Domini, & dicunt cum Psalmista: Custodi animam meam, quoniam sanctus sum. Qui uero sunt mites, nisi quos pietas imbuit, qui cum patientia & mansuetudine frequenter postulant, ut adueniat regnum Dei, cupientes dissolui, & esse cum Christo: Quorum uiniueritati Sanctus eruatur dicens: Expecta Dominum, & custodi uiam eius, & exaltabit te, ut hæreditate capias terram: terra enim uiuentium promittitur possidenda. Qui autem lugent, nisi quos instruit scientia salutaris, qui piarum uindis lachrymarum uoluntatem Dei uolunt fieri sicut in cælo, ita in terra, sicut in Angelis, ita in hominibus? Porro fames, & sitis iustitiæ de mentis fortitudine generatur, quæ quotidianum panem ab ipsius Dei manibus quærit panem illum uidelicet, qui cor hominis confirmat. Qui etiam misericordes sunt, nisi qui pro facultate consulunt omnibus, & audaci cõscientiã pactum faciunt cum Deo dicentes: Dimitte nobis debita nostra,

nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? Mundum autem cor non nisi lucidissimus percipit intellectus, qui non inducitur in tentationem, rogans à patre luminum, non ut non tentetur, sed ut non inducatur, excutiens latrocinantium turmas negociorum. Pacificatio uero à sapientia ipsa descendit, ubi liberatur à malo, & ab omnium iniquitatum mundam influxu. Hæc sunt septem beatitudines, septem dona, septem petitiones, septem candelabra, septem lucernæ, septem infusoria, septem spicæ, & si qua sunt alia, quæ in arce septenarij numeri scripturarum consecrauit auctoritas. Adolescens uero ego ausus sum totam lectionis huius seriem explanare, illorum rogatus, immò compulsus precibus, & precepto; quibus nec uelle, nec posse fuerat obuiare. Sed ut præsentis solemnitati aliquantulum insistamus;

fauorabili, & mellita dulcedine redundans tanta festiuitas est, in qua laudem dicunt Deo omnes sancti eius, & totus orbis clara uoce resultat. Isti sunt aduocati, quos apud Iudicem habemus: Pro quo isti intercesserint, sententiam nõ tinent capitalem. Consequiamus ergo ad probata suffragia, nec nos deterrat enormitas peccatorum, quia maior est illorum pietas, quam impietas nostra: Consiliarij sunt Regis nostri, & ipsi usque sepe resistunt, nec nos deserunt in tempore malo. Sciunt enim, ubi nos reliquerint, quantis hostium insidiis pateamus. Suspiremus igitur ad illorum memoriam, ut protegant nos sub umbra alarum suarum, donec transeat iniquitas, & perducant nos ad sponsum Ecclesiæ, qui est Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

Ecce quomodo sancti sunt aduocati nostri apud Iudicem nostrum Domini Iesum Christum & intercedunt pro nobis.

IN COMMEMORATIONE OMNIUM FIDELIUM DEFUNCTORUM.

IOAN. 5.

In illo tempore: dixit Iesus discipulis suis, & turbis Iudeorum, Amen dico uobis, quia ^a uenit ^b hora & ^c nunc est, quando ^d mortui ^e credendo, ^f Obediendo. Nunc & semper. Per uocem filij Dei, quia, sicut enim pater, ^g tu ^h audient uocem filij Dei, & qui ⁱ audierint uiuent. Sicut enim

pater habet ^h & vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitam in semetipso. Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Nolite ⁱ mirari hoc, quia uenit ^j hora in qua ^k omnes qui in ^l monumentis sunt, audient ^m uocem filij Dei: & ⁿ procedent, qui ^o bona fecerunt, ^p in resurrectionem uitæ, qui uero ^q mala egerunt, in resurrectionem ^r iudicij.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euang.

Quia uenit. Dixi quia filius suscitatur & uiuificatur, quod uerum est: quia uenit hora, &c. Et ostensio patris sui, hic enim de suscitacione animæ à peccatis agitur. Vocem filij. Hoc solum iustis conuenit, qui sic audiunt de incarnatione eius, ut credant: quia filius Dei est. Sicut enim pater. Augustinus. Vita quæ est ipse pater & filius, pertinet ad animam, non ad corpus. Corpus enim non sentit uitam sapientiæ, sed anima rationalis, quæ illuminatur à lumine: quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Augustinus. Super animam rationalem, quæ est imago Dei,

nihil est nisi Deus cuius est imago: huius ipse Deus est uita, & ipsa est uita corporis. In semetipso. Non aliunde, sed ipse est uita, sic & filius in semetipso est uita. Sed differunt: quia pater est uita non nascendo, filius est uita ex patre nascendo. Vnde ait. Dedit. Non quod aliquando filius fuerit sine uita, sed nascitur ex eo uita. Dedit ergo, id est, uita genuit uitam. Et potestatem. Postquam dixit de resurrectione animæ, subdit de resurrectione carnis. Et potestatem quam habet filius cum patre in occulto, dedit pater ei: quia filius hominis est, in qua forma iudicans bonis & malis uidebitur. Visio enim formæ Dei solis mundis corde promittitur, unde: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Augustinus. Christus in eo quod est filius Dei, est uita quæ uiuificat.

animas, in eo quod filius hominis, Iudex. Dedit ergo ei pater vitam generando, ut uiuificet. Dedit ei potestatem iudicij in carne mittendo. Per uerbum enim filium Dei, fit animatum resurrectione. Per uerbum factum in carne filium hominis, fit corporum resurrectione. Quia uenit hora. Sicut supra est autor de resurrectione mentis in vitam æternam, ita etiam hic est autor de resurrectione carnis, aliter nemo crederet.

CATENA AVREA in idem Euang.

Amen amen dico uobis: quia uenit hora, & nunc est, &c. Augustinus. Posset aliquis dicere: Ex patre aliquis uiuificatur cui credit: quid tu, non uiuificas? uide quia & filius quos uult uiuificat, unde dicat: Amen amen dico uobis, quia, &c. Chrysofomus: Cum autem dicat: Venit hora, ne forte longum suspiceris tempus, addidit: Et nunc est. Sicut enim in resurrectione futura uocem audientes præcipientem suscitabimus, ita & tunc fuit. Hoc enim dixit pro his quos à mortuis suscitaturus fuit, scilicet filia Archisynagogi, filio uiduæ, & Lazaro. Augustinus. Vel alii. Ne forte quia dixit: Transit de morte ad vitam, intelligamus hoc in futura resurrectione, ostendere uolens quomodo transit qui credit, subiungit: Amen amen dico uobis, quia uenit hora, quæ hora? Et nunc est, quando mortui audient uocem filij Dei, & qui audiunt uiuent. Non, inquit, quia uiuant audiunt: sed audiendo reuiuiscunt. Quid est enim audient, nisi obediunt? Qui enim credunt, & secundum ueram fidem agunt, uiuant & mortui non sunt. Qui autem uel non credunt, uel credunt malè uiuèntes, & charitatem non habentes, mortui potius deputandi sunt: & tamen adhuc agitur hora ista, & vsque ad finem seculi ipsa hora una agitur, ut Ioannes dicit: Nouissima hora est. Augustinus de uerbo Domini: Quando mortui, id est, infideles, audient uocem filij Dei, id est, Euangelium. Et qui audierint, id est, qui obediuerint, uiuent, id est, iustificabuntur, & infideles iam non erunt. Augustinus super Ioannem: Sed quæret aliquis: Habet filius vitam unde uiuât credente? Audi ipsam dicentem: Sicut enim habet pater, &c. Viuere quippe suum in illo est, non alunde, non alienum est: non quasi particeps sit vitæ, quæ non est quod ipse, sed habet vitam in semetipso, ut ipsa sibi sit ipse. Quid tu? anima mortua eras. Audi patrem per filium: Surge ut in eo recipias uitam, quæ non habes in te. Qui habet vitam in semetipso: & sic agitur prima resurrectio. Hęc enim uita quod pater & filius est, ad animam pertinet. Non enim uitam illam sapientię sentit corpus, sed mens rationalis. Hilarius in libro de Synodis. Conclusi quidem hæretici scripturarum autoritatibus, hoc solum tribuere solent filio, ut patri tantum uirtute similis sit, tollunt autem ei similitudinem naturæ: non intelligentes non nisi ex naturæ similitudine, similitudinem esse uirtutis: neque enim aliquando inferior natura superioris à se potiorisque naturæ uirtutē consequitur. Non autem potest negari quia filius Dei idem possit, cum dixerit: Quæcumque pater facit, eadem & filius facit similiter: sed similitudini uirtutis naturæ similitudo succedit, cum dicit: Sicut habet

pater uitam in semetipso, ita & filio dedit habere uitam in semetipso. In uita naturæ & essentiæ significatio est, quæ sicut habetur, ita data esse docetur ad habendum. Quod enim in utroque uita est, id in utroque significatio: & uita quæ gignitur, est uita, id est, essentia, quæ de essentia nascitur, dum non dissimilis nascitur, scilicet quia uita ex uita est, tenet in se originis suæ indissimilem naturam. Augustinus 15. de Trinitate. Intelligitur autem pater non sine uita existentem iam filio uitam dedisse, sed ita eum sine tempore genuisse, ut uita quam pater filio gignendo dedit, coætæna sit uitæ eius qui dedit. Hilarius 7. de Trinitate. Quod enim ex uiuo uiuum natum est, habet naturam perfectionem sine nouitate naturæ: non enim nouum est quod ex uiuo generatur in uiuum, quia nec ex nihilo ad natiuitatem uita quæ sita est: & uita quæ natiuitatem sumit ex uita, necesse est par naturæ uenire, & perfectæ natiuitatis sacramentum, ut in uiuente uiuat, & in se habeat uitam uiuentem. Et quidem naturæ humanæ infinitas ex disparibus comparatur: & ex inanimatis continetur ad uitam, nec statim in ea quod gignitur uiuit, neque totum uiuit ex uita, cum in ea multa sint, multa quæ sine naturæ sensu cum excreuerint desiccantur. In Deo uero totum quod est, uiuit. Deus enim uita est, & ex uita non potest quicquam esse nisi uiuum. Augustinus. Ergo quod dicitur: Dedit filio, tale est ac si diceretur: Genuit filium: generando enim dedit. Quomodo dedit, ut esset sic dedit ut uita esset in semetipso, ut non aliunde uita indigeret, sed ipse esset plenitudo uitæ: unde credentes alij uiuerent dum uiuerent. Quid interest? quia ille dedit, iste accepit. Chrysofomus. Vides indissimilitudinem in uo solo differentiam ostendentem in essendo, hanc quidem patrem, illum uero filium. Hilarius de Synodis. Discernitur enim persona accipientis & dantis. Non enim potest intelligi ipse atque unus à se accepisse qui dederit, quia alius est ipse uiuens, alius proficiens se uiuere per auctorem. Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis, &c. Theo. Non solum pater dedit filio quod uiuificat, sed etiam quod iudicium facio, unde dicitur: Et potestatem dedit ei, &c. Chrysofomus. Cuius autem gratia circa hæc continet ueritatem iudicium dico & resurrectionem & uitam: quoniam hæc maxime omnium sunt, quæ introducere possunt, & inflexibilem facere auditorem. Qui enim persuasus est, quoniam resurget, & filio dabit noxas eorum quæ deliquit, & si nihil aliud uiderit, signum hoc suscipiens curret benignum sibi iudicem faciens. Sequitur: Quia filius hominis est, &c. Paulus quidem Samaritanus non ita ait, sed sic: Dedit ei potestatem iudicium facere, quia filius hominis est: sed nullam conuenientiam habet hoc dictum ita. Non enim propterea suscepit iudicium, quia homo est: quia quis prohibet omnes homines esse iudices: sed quia ineffabilis Dei filius est, propterea: sed quia ineffabilis Dei filius est, propterea & iudex est. Ita igitur legendum: Quia filius hominis est: nolite mirari hoc. Quia enim uidebatur audientibus ob stare his quæ dicebantur, quoniam nihil plus æstimabant esse Christum, quam purum hominem, quæ uero dicebantur, erant maiora, quam secundum hominem, & etiam quam secundum angelum, & erat solius Dei: ideo hæc opinionem soluens dicit: Ne miremini, quia filius hominis est: & subdit causam quare non sit

mirandum, dicens: Quia uenit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient uocem filij Dei. Et cuius gratia non dicit: Ne miremini quia filius hominis est: etenim & ipse filius Dei si resurrectionem posuit, quia scilicet opus, dicens quod Dei proprium erat, dat audientibus ex eo syllogizare de reliquo, quoniam Deus erat, & Dei filius. Etenim qui augmenta complicant, cum partes ponentes nobiliter demonstrauerint quod quæritur, multoties non inducunt ipsi conclusionem, sed clariorem facientes uictoriam, dimitunt illi qui contradicit, ut pro eis sententiam ferat. Igitur eius quidem quæ secundum Lazarum resurrectionis supra reminiscens de iudicio tacuit, non enim propter iudicium suscitauit Lazarum. Vniuersalem uero resurrectionem inducens iudicium posuit, unde sequitur: Et procedent qui bona fecerunt, &c. Quia enim supra dixerat: Qui audit sermonem meum, & credit ei qui misit me, in iudicium non uenit, ut non æstimet quis quod credere sufficit ad salutem. Adiecit hic & de uita dum dicit: Et qui bona egerunt, & qui mala egerunt. Augustinus. Vel aliter: In quantum uerbum in principio apud Deum dedit ei uitam habere in semetipso, sed quia uerbum caro factum est ex Virgine Maria, homo factus filius hominis est. Et quia filius hominis est, accepit potestatem iudicium facere, quod scilicet erit in fine seculi. Et ibi erit resurrectio corporum mortuorum. Animas ergo suscitauit Deus per Christum filium Dei, corpora suscitauit per eundem filium hominis, unde additur: Quia filius hominis est. Nam secundum quod Dei filius est, semper habuit. Augustinus de uerbo Domini: Ad iudicium enim forma hominis uentura est, forma illa iudicabit, quæ iudicata est: sedebit iudex qui stabat sub iudice. Damnabit uero reos, qui factus est falsus reus. Rectum enim erat, ut iudicandi uiderent iudicem: iudicandi autem erant boni & mali, restabat ut in iudicio forma setui & bonis & malis ostenderetur, forma Dei solis bonis seruaretur. Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebant. Augustinus super Ioannem: Omnes autem qui instituerunt alicuius etiam falsæ religionis sectam, negare resurrectionem mentionem non potuerunt, sed multi carnis resurrectionem negauerunt: & nisi tu Domine Iesu dixeris eam, quod opponemus contradictoribus? Ad ipsam igitur ostendam subdit: Nolite mirari hoc, scilicet quod dedit potestatem filio hominis iudicium faciendi, quia uenit hora. Augustinus de uerbo Domini. Hic non addit. Et nunc est: quia ista hora in fine seculi erit. Nolite inquam mirari, quia dicit: Oportet homines ab homine iudicari: sed quos homines? non solum quos inuenit uiuos, unde sequitur: Quia uenit hora in qua omnes qui in monumentis sunt. Augustinus super Ioannem: Quid euidenter? corpora sunt in monumentis, non animæ. Superius etiam cum diceret: Venit hora: & adderet: Et nunc est, subiicit, quando mortui audient uocem filij Dei. Non dicit: Omnes mortui: mortuos enim iniquos uoluit intelligi: sed non omnes iniqui obediunt Euangelio. At uero in fine omnes, qui sunt in monumentis audient uocem eius, & procedent: noluit dicere: Et uiuent, quod supra dixit, ubi uitam æternam intelligi uoluit & beatam, quam non omnes habebunt qui de monumentis procedent. Accepisti certe potestatem iudicandi, quia filius

hominis es. Resurgent corpora de ipso iudicio: dic aliquid, & hoc audite: Qui bona fecerunt, in resurrectione uiuent, uiuere scilicet cum angelis Dei: qui malè egerunt, in resurrectionem iudicij. Hic iudicium pro pœna posuit.

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI Episcopi Constant. in superius Euangelium, Homilia.

Amen amen dico uobis, quia uenit hora, & nunc est, &c. Verba re comprobant. Nam, cum dixisset: Sicut pater suscitauit mortuos, & uiuificauit: sic & filius, quos uult, uiuificat. Ne uideretur superbe, & arroganter loqui, etiam operum ueritatem enarrat, cum inquit: Venit hora: quam ne longo post tempore futuram arbitraris, subdit: Et nunc est, quando mortui audient uocem filij Dei, & uiuent. Intueris incredibilem eius potestatem? Sicut in resurrectione, ita & nunc erit, inquit, tunc enim, audita impetantis uoce, resurgemus. In præcepto Dei, inquit, mortui resurgent. Et unde constat non perperam dictum? quoniam nunc adesse dicit. Nam, si futura tantum annuntiaret, non immerito esset dubitandum: sed, se in terris eam ipsam conuersante, hæc uentura dicit. Neque enim nisi potestatem habuisset: id pollicetur, & ne ridiculus omnibus esset. Inde firmissima ratione comprobatur: Sicut pater habet uitam in semetipso, sic dedit & filio uitam habere in semetipso. Ecce quomodo in nullo prorsus differunt, præterquam quod alter pater est, alter filius. Verba hæc tantum uidentur facere differentiam, cætera æqualia & indifferenta, unde perspicuum est, tam potenter omnia filium, quam patrem facere. Sic enim, habet uitam ut pater, propterea statim additur, ut ex hoc illud intelligamus. Quid nã? Et potestatem dedit ei iudicium facere. Et qua gratia resurrectionem, & iudicium frequenter meminit? Sicut pater, inquit, suscitauit mortuos, & uiuificauit: sic & filius, quos uult, uiuificat. Et iterum: Neque pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio: & sicut pater habet uitam in semetipso, sic dedit & filio habere uitam in semetipso. Et iterum: Qui audiunt uocem filij Dei, uiuent. Et in hoc loco: potestatem dedit ei iudicium facere. Quænam, inquam, tam frequens iudicij, uitæ, resurrectionis commemoratio: quoniam hæc omnium maxima sunt, & quæ possunt difficilem etiam auditorem ad credendum adducere. Qui enim credit resurrectionem, & scelerum pœnas, etiam sine alijs signis hoc solo assentitur, & beneuolus sibi iudicem reddere curabit. Quia filius hominis est, nolite hoc admirari. Paulus Samaritanus non sic legit: sed, potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est: quod minime sequitur. Non enim propterea accepit iudicium, quia homo est, nam nihil prohibuisset omnes homines iudices esse: sed quoniam ineffabilis illius substantiæ filius est, ideo iudex. Quæ uero hæc legendum: Quia filius hominis est, nolite hoc admirari. Nam, cum uideretur id repugnare, & nihil aliud quam purum hominem esse arbitrarentur, uerba autem supra hominem, ac etiam angelos, & filius Dei: hæc tollens obiectionem, addit: Nolite mirari hoc, quia filius hominis est: Quia uenit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, &c. Et quænam gratia non dicit, Nolite mirari, quia filius hominis est:

Alij patres se
re uia legunt,
nec quidquam
ambigunt.

nis est: etenim Dei quoque est, ut superius, *Audient* *vocem filij Dei*; sed resurrectionis tantum meminit? Ne admirari nullam hic Dei mentionem habita-
 m, *Qui enim, quod proprium Dei est, narrat, satis admonet auditores, ut reliquum intelligant: quod scilicet, & Deus, & Dei filius est. Nam, si verbis frequenter repetisset, quod miraculis ostendebatur, visus esset causa tanquam imbecilliori diffidere. Etenim qui syllogismos faciunt, positis partibus sine conclusione, sepe numero aperte demonstrant, quod queritur, & cum attentiores auditores reddant, & magis laudentur, ipsum repugnantem in suam adducunt sententiam. Itaque, presentis melius iudicium ferre possunt, cum ad-
 versarij se victos profitentur. Et Lazari resurre-
 ctionem memorans, iudicium tacuit, non enim propterea suscitatus est. Huic autem vniuersali resurre-
 ctioni addidit; *Qui bona fecerunt, procedunt in resurrectionem vitæ, &c.* Hac iudicij appellatone Ioannes auditorem compellit, atque etiam dicen-
 do, quod qui non credit in filium, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum. Sic & ipse Ni-
 godemum, dicens ei; qui credit in filium, non iudicatur; qui autem non credit iam iudicatus est: ita & in hoc loco & iudicij, & malorum supplicij meminit. Nam, cum dixisset, *Qui verbum meum audit, & credit ei, qui misit me, non iudicatur, ne quis hoc solum satis esse ad salutem arbitraretur, & opera addidit; Qui bona fecerunt, procedunt in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurre-
 ctionem iudicij.**

S. AVGVST. EPISCOPI

Hipponen. in superius Euang.

Homilia.

Ex Tract. 19.
in Ioan.Ioan. 11.
Luc. 7.
Matth. 5.

I. Theof. 4.

Amen amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est. Nos expectabamus in fine resurrectionem mortuorum, nam ita credimus. Imò, nò expectabamus: sed planè expectare debemus: neque enim falsum credimus in fine mortuos resurrecturos. Cum ergo vellet Dominus noster Iesus insinuare nobis quandam resurrectionem mortuorum, ante resurrectionem mortuorum, non sicut Lazari, vel filij illius viduæ, vel filie archifynagogi, qui surrexerunt mortui: nam & ipsorum mortuorum, quædam resurrectio facta est ante resurrectionem mortuorum: sed sicut hic dicit, *Habet, inquit, vitam æternam & in iudicium non venit, sed transit à morte ad vitam.* Ad quam vitam? ad æternam: non autem sicut corpus Lazari: transiit enim & ille à morte sepulchri ad vitam hominù, sed non ad æternam, iterum moriturus: resurrecturi autem in fine seculi mortui, in vitam æternam transibunt. Cum ergo vellet Dominus noster Iesus Christus magister cælestis, verbum patris, & veritas demonstrare nobis quandam resurrectionem mortuorum in æternam vitam, ante resurrectionem mortuorum in æternam vitam. *Venit hora, inquit, tu præcubito imbutus fide resurrectionis carnis expectabas horam illam finis seculi, diem iudicij, quam ne in isto loco expectares, addidit, & nunc est.* Quod ergo dicit, *Venit hora, non dicit de illa hora nouissima, ubi in iussu, & voce archangeli, & in tuba Dei Dominus ipse descendet de cælo, & mortui in Christo resurgent primi, deinde nos viuentes, qui*

reliqui sumus, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aëra, & ita semper cum Domino erimus. Et venit illa hora, sed non est nunc. Hora vero ista quæ sit, aduenit. *Venit hora & nunc est.* Quid in ea fiet? *Quia nisi resurrectio mortuorum: & qualis resurrectio? Ut resurgant, in æternam viuant? Hoc erit & in nouissima hora.* Quid igitur, quomodo intelligemus duas istas resurrectiones? Nunquid forte, qui nunc resurgunt, tunc non resurgent, ut aliorum fiat tunc resurrectio, aliorum nunc? Non est ita, nam ista resurrectione si recte credimus, resurreximus: & nos ipsi, qui iam resurreximus, alteram in fine resurrectionem expectamus. Sed & nunc in æternam vitam resurreximus, si in fide ipsa perseveranter manemus: & tunc in æternam vitam resurgemus, quando angelis coæquabimur. Ipse ergo distinguit: ipse aperit, quod loqui ausus sum, quomodo fiat resurrectio ante resurrectionem, non aliarum, & aliorum, sed eorumdem: nec talis qualis Lazari, sed in vitam æternam. Aperiet planè. Audite diluciscentem magistrum, & illabentem cordibus nostris solem nostrum, non quem desiderat oculi carnis, sed cui estuant aperiri oculi cordis. Ipsum ergo audiamus, Amen amen dico vobis, quia venit hora & nunc est, quando mortui. Videte exprimi resurrectionem. *Quando mortui audient vocem filij Dei, & qui au-
 dient, uiuent.* Quare addidit, *qui au-
 dient uiuent?* Possent enim audire, nisi uiuerent? Sufficeret ergo, *Venit hora & nunc est, quando mortui audient vocem filij Dei.* Iam nos si intelligeremus viuentes eos, quando nisi uiuerent, audire non possent: non inquit, quia viuunt audiunt, sed audiendo reuiuiscunt. *Audient, & qui au-
 dient uiuent.* Quid est ergo *audient, nisi obaudient?* Quantum enim pertinet ad auris auditum, non omnes qui audiunt, uiuent: multi enim audiunt, & non credunt. Audiendo, & non credendo non obaudiunt, nò obaudiendo non uiuent. Itaque hic, qui audiunt, nihil est aliud quàm qui obediunt. *Qui ergo obedi-
 rint uiuent, certi sunt, securi sunt, uiuent.* Prædicatur Christus verbum Dei, filius Dei, per quem facta sunt omnia, certe dispensationis gratia, assumpta carne natus ex virgine, infans in carne: iuuenis in carne: patiens in carne, moriens in carne, resurgens in carne, ascendens in carne, promittens resurrectionem carni, promittens resurrectionem menti: menti ante carnem, carni post mentem. Qui audit & obaudit uiuet: qui autem audit, & non obaudit, id est, qui audit, & contemnit, audit, & non credit, non uiuet. Quare non uiuet? quia non audit. Quid est non audit? non obaudit. Ergo qui audierint, uiuent. A uenit nunc quid dixerimus differendum, ut nunc si fieri poterit aperiat. Subicit continuo de hac ipsa resurrectione. *Sicut enim pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio vitam habere in semetipso.* Quid est, *habet vitam pater in semetipso?* Non alibi habet vitam sed in semetipso: uiuere quippe suum in illo est, & non aliunde. Et non alienum est, non quasi mutuatur vitam, nec quasi particeps sit vitæ, eius vitæ quæ non est quod ipse: sed habet vitam in semetipso, ut ipsa vita sibi sit ipse. Si potero adhuc modicum quid inde dicere exemplis propositis ad intelligentiam uestram informandam, Domino adiuuante potero, & pietate intentionis uestræ, *Viuit Deus, uiuit & animæ*

vita Dei immutabilis est, vita animæ mutabilis est: Deus nec proficit, nec deficit, sed est ipse semper in se, est ita ut est, nò aliter nunc, aliter postea, aliter antea: anima uero vita, ualde aliter, atque aliter. *Viuebat ista, uiuit sapiens, uiuebat iniqua, uiuit iusta.* Nunc meminit, nunc obliuiscitur: nunc dicit, nunc dicere non potest. Nunc perdit quod didicerat, nunc recipit quod amiserat. Mutabilis vita animæ, & cū uiuit anima in iniquitate mors eius est. Cum autem sit iusta, sit particeps alterius vitæ, quæ non est quod ipsa: erigendo se quippe ad Deum, & inhaerendo Deo, ex illo iustificatur. Dicitur enim: *Credenti in eum, qui iustificat impium, deputatur fides eius ad iustitiam.* Deficiendo ab illo sit iniqua, proficiendo ad illum, sit iusta. Nonne uidetur tibi quasi aliquid frigidum, igni admotum feruescere, remorum ab igne torrescere? Nonne uidetur tibi quiddam tenebrosum, ad motum luci clarescere, remotum ad lucem nigrescere? Tale quiddam est anima, non tale aliquid Deus. Potest & homo dicere habere se lucem nunc in oculis suis: Dicant ergo quasi quædam uoce propria oculi tui si possunt, *Habemus lucem in nobis ipsis.* Contra dicitur, non proprie dicitis, habere uos lucem in uobis ipsis: habetis lucem, sed in cælo. Habetis lucem, si forte nox est, sed in luna, in lucernis, non in uobis ipsis: nam clausi amittitis, quod aperti percipitis. Non in uobis ipsis habetis lucem, sole occidente, tenete lucem, si potestis. Nox est, & lumine nocturno perstruimini: subducta lucerna, tenete lucem. Cum uero subducta lucerna in tenebris remaneatis, non habetis in uobis ipsis habetis. Hoc est ergo habere lucem in semetipso, non indigere luce ex altero. Ecce ubi, si quis intelligat, ostendit filium æqualem patri, ubi ait: *Sicut pater vitam in semetipso, sic dedit & filio vitam habere in semetipso.* Ut hoc solum intersit inter patrem, & filium, quia pater habet vitam in semetipso, quam nemo ei dedit. Filius autem habet vitam in semetipso, quam pater dedit. Sed etiam hic oritur aliquid uulibilem discutiendam. Non deficiamus, intenuimus: pascua mentis sunt non fastidium, ut uiuamus. Ecce, inquis fateris ipse, quod vitam filio pater dedit, ut habeat eam quidem in semetipso, sicut habet pater vitam in semetipso. Non indiget ille, non indigeat & iste: ut sit ille vita, sit & iste, & utraq; coniunctum una vita, nò duæ: quia unus Deus, non duo dii, & hoc ipsum sit esse vitæ. Quomodo ergo dedit filio vitæ pater? Nò sic quasi ante fuerit filius sine vitæ, atque uiueret, à patre accepit vitam, nam si hoc esset, nò haberet vitam in semetipso. Ecce de anima loquebar. Est anima est non sit sapiens, est non sit iusta, anima est: est non sit pia, anima est. Aliud illi ergo est esse animam: aliud uero, esse sapientem, esse iustam, esse piam. Est ergo aliquid, quod nondum est sapiens, nondum iusta, nondum pia, non tamen nihil est, non tamen nulla vita est: nam ex operibus quibuldam suis ostendit se uiuam, est non se ostendit, sapientem, piam, iustam. Nisi enim uiueret, corpus nò moueret pedibus gressum, manibus opus, oculis inquitum, auribus auditum, non aperiret os ad uocem, linguam ad distinctionem uocum nò moueret. His itaque operibus uiuere se ostendit, & esse aliquid, quod sit corpore melius. Sed nunquid his operibus sapientem, piam, iustam se ostendit? Nonne ambulat, operatur, uident, au-

diunt, loquuntur & stulti, & impij, & iniusti? Cum uero se erigit ad aliquid, quod ipsa nò est, & quod supra ipsam est, & à quo ipsa est: percipit sapientiam, iustitiam, pietatem, si sine quibus cum esset, mortua erat, nec vitam haberet, quia ipsa uiueret, sed qua corpus uiuificaret. Aliud est enim in anima, unde corpus uiuificatur, aliud uero ipsa uiuificatur. Melius quippe est quàm corpus, sed melius quàm ipsa est Deus. Est ergo ipsa, etiam si sit insipiens, iniusta, & impia, uita corporis. Quia uero uita eius est Deus, quomodo cū ipsa est in corpore, præstat illi vigorem, decorem, mobilitatem, officia membrorum: sic cum uita eius Deus in ipsa est, præstat illi sapientiam, pietatem, iustitiam, charitatem. Aliud est ergo quod præstatur corpori de anima: aliud, quod præstatur anime de Deo. *Ui-
 uificat, & uiuificatur: mortua uiuificat, sed ipsa non uiuificatur.* Veniente itaque uerbo, & infuso auditibus factisque illis non solum audientibus, sed etiam obedientibus, resurgit anima à morte sua ad uitam suam, hoc est, ab iniquitate, ab insipientia, ab impietate ad Deum suum, qui est illi sapientia, iustitia, charitas. Resurgat ad illum, & illuminetur ab illo. *Accedite, inquit, ad Deum.* Et quid nobis erit? Et illuminamini. Si ergo accedendo illuminamini, & recedendo tenebramini, non erat in uobis lumen uestrum, sed in Deo uestro. *Accedite ut resurgatis: si recesseritis moriemini.* Si ergo accedendo uiuistis, recedendo morimini, non erat in uobis uita uestra: ipsa est enim uita uestra, quæ est lux uestra. *Quoniam apud te est fons uitæ, & in lumine tuo uidebimus lumen.* Non ergo sicut anima aliquid aliud est, antequam illuminetur, & sit melius, cum illuminatur participatione melioris: ita & uerbum Dei, filius Dei, aliquid aliud erat, antequam acciperet vitam, ut participando habeat vitam, sed vitam, habet in semetipso, ac per hoc ipse est ipsa uita. Quid ergo ait, *dedit filio vitam habere in semetipso?* Breuiter dixerim, genuit filium. Neque erat sine uita, & accepit vitam, sed nascendo uita est. Pater uita est non nascendo: filius uita est nascendo. Pater de nullo patre, filius de Deo patre. Pater quod est, à nullo est: quod autem pater est, propter filium est. Filius uero, & quod filius est, propter patrem est: & quod est, à patre est. Et hoc ergo dixit, *uitam dedit filio, ut haberet eam in semetipso,* itaque diceret, pater, qui est uita in semetipso, genuit filium, qui esset uita in semetipso. Pro eo enim, quod est genuit, uoluit intelligi dedit, tanquam si cuiquam diceremus dedit tibi Deus esse. Cui dedit? Si aliquid iam existenti dedit esse, non ei dedit esse, quia erat antequam ei daretur, qui posset accipere. Cum ergo audis, dedit tibi esse, non eras, qui acciperes, & existendo accepisti ut esses, *Dedit fructus domui huic ut esset, sed quid ei dedit?* Ut domus esset. Cui dedit? Huic domui. Quid ei dedit? ut domus esset? Etenim si domus erat, cui daretur ut domus esset, quæ iam domus erat? Quid est ergo, dedit ei ut domus esset? Fecit ut domus esset. Quid ergo filio dedit? Dedit ei ut filius esset. Genuit ut uita esset, hoc est, dedit habere, ei uita in semetipso ut esset uita, nò egês uita, nò participando intelligatur habere uita. Si enim participando haberet uita non in semetipso, posset, & amittendo esse sine uita: hoc in filio, nò accipias, nò cogites, nò credas. Manet ergo pater uita, manet & filius

Psal. 33.

Psal. 35.

Vide quantum
Caluino repu-
gnat, qui fa-
cit filium à se,
non à patre
Deum.

filii vita. Pater vita in semetipso, non à filio: filius vita in semetipso, sed à patre. A patre genitus, ut esset vita in semetipso: pater vero non genitus, vita in semetipso, nec minorem filium genuit, qui crescendo fieret æqualis. Non enim ad sui perfectionem adiutus est tempore, per quæ perfectum creata sunt tempora. Ante omnia tempora patri coæternus est: non enim vnquam pater sine filio. Aternus autem pater est, ergo coæternus & filius. Quid tu, anima? Mortua eras, amiseras vitam, audi patrem per filium, surge, recipe vitam, ut in eo recipias vitam quam non habes in te, qui habet vitam in semetipso. Viuificat ergo te pater, & filius, & agitur prima resurrectio, quando resurges ad participandam vitam, quod tu non es, & participando efficiens viuens. Resurge à morte tua ad vitam tuam, qui est Deus tuus, & transi à morte in vitam æternam. Habet enim vitam æternam pater in semetipso, & nisi filium talem generaret, qui haberet vitam in semetipso, non sicut pater suscitaret mortuos, & viuificat, sic & filius, quos vellet, viuificaret. Quid ergo de illa resurrectione corporis? Nam & isti qui audiunt, & viuunt, unde nisi audiendo viuunt? Amicus enim sponsi stat, & audit eum, & gaudium gaudet propter vocem sponsi, non propter vocem suam, hoc est, participando, non existendo audiunt, & viuunt, & omnes, qui audiunt, viuunt, quia omnes, qui obediunt, viuunt. Dic aliquid, domine, etiam de resurrectione carnis: fuerunt enim qui eam negarent, & dicerent quia ista sola est resurrectio, quæ sit per fidem: cuius resurrectionis modo dominus fecit commemorationem, & inflammat nos, quia quidam mortui audient vocem filij Dei, & viuunt. Non eorum qui audierint, alij morientur, alij viuunt: sed omnes, qui audierint, viuunt, quia omnes, qui obediunt, viuunt. Ecce videmus resurrectionem mentis, non ergo amittamus fidem de resurrectione carnis. Et nisi tu, domine Iesu, dixeris eam, quem opponemus contradicentibus? Omnes enim sectæ, quæ se aliqua religione hominibus inferere præsumperunt, non negauerunt istam mentium resurrectionem, ne diceretur eis: si non resurgit anima, quare mihi loqueris? Quid in me facere vis? Si non facis ex deteriore meliorem, quare mihi loqueris? Si non facis ex iniquo iustum, quare mihi loqueris? Si autem facis ex iniquo iustum, & ex impio pium, & ex stulto sapientem, & fateris resurgere animam meam, si tibi obtemperauero, si tibi credidero. Volentes ergo sibi credi omnes, qui instituerunt alicuius etiam falsæ religionis sectæ, negare istam mentium resurrectionem non potuerunt, omnes de illa consenserunt. Sed multi carnis resurrectionem negauerunt, dixerunt in fide iam factam esse resurrectionem. Talibus resistit Apostolus dicens: Ex quibus est Hymenezus, & Philetus, qui circa veritatem aberrauerunt, dicentes resurrectionem iam factam esse, & fidem quorundam subuerterunt. Iam factam esse resurrectionem dicebant, sed eo modo ut aliæ non speraretur, & reprehendebant homines, qui sperabant resurrectionem carnis, velut iam resurrectio, quæ promissa erat, credendo impleteretur in mente. Reprehendit eos Apostolus, Cur eos reprehendit? Nonne hoc docebat quomodo dominus loquebatur: Venit hora & nunc est, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint, viuunt? Sed de vita mentium loquor

adhuc: tibi ait Iesus; Non dum loquor de vita corporum, sed loquor de vita vitæ corporum, id est, de vita animarum, in quibus est vita corporum: nam scio esse corpora in monumentis iacentia, scio & corpora vestra in monumentis futura. Non dum de illa resurrectione loquor. De ista loquor, de ista resurgite, ne ad pœnam in illa resurgatis. Sed ut noueritis, pater de illa loquor, quid addit? Sicut enim habet vitam in semetipso: sic dedit & filio habere vitam in semetipso. Hæc vita quod pater est, quod filius est, ad quid pertinet, ad animam, an ad corpus? Non enim vitam illam sapientie sentit corpus, sed mens rationalis. Nam nec omnis anima potest sentire sapientiam: habet enim & pecus animam, sed pecoris anima non potest sentire sapientiam. Ergo anima humana potest sentire istam vitam, quam habet pater in semetipso, & dedit filio vitam habere in semetipso, quia illud est verum lumen quod illuminat non omnem animam, sed omnem hominem venientem in hunc mundum. Cum enim ipsi menti loquor, audiat, id est, obediat & viuat. Noli itaque domine, tacere de resurrectione carnis, ne non eam credant homines, & remaneamus nos argumentatores non prædicatores. Ergo sicut habet pater vitam in semetipso: sic dedit & filio habere vitam in semetipso. Intelligant qui audiunt, credant ut intelligant, obediunt ut viuant. Audiant adhuc aliud, ne hic finitum esse resurrectionem putent. Et dedit ei potestatem, & iudicium facere. Quis dedit pater. Cui dedit? filio. Cui enim dedit habere vitam in semetipso, & potestatem dedit ei & iudicium facere. Quia filius hominis est. Ite enim Christus, & filius Dei, & filius hominis est. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc erat in principio apud Deum. Ecce quomodo dedit ei vitam habere in semetipso. Sed quia verbum caro factum est & habitauit in nobis, ex virgine Maria homo factus, filius hominis est. Proinde quia filius hominis est quid accepit? Potestatem, & iudicium facere. Quod iudicium? In fine seculi, & ibi erit resurrectio mortuorum, sed corporum. Animas ergo suscitauit Deus per Christum filium Dei: corpora suscitauit Deus per eundem Christum filium hominis. Dedit ei potestatem. Hanc potestatem non haberet, nisi acciperet, & esset homo sine potestate: sed ipse est filius hominis, qui & filius Dei. Hæredo enim ad vnitatem personæ, filius hominis filio Dei, facta est vna persona, eademque filius Dei, quæ & filius hominis. Quid autem propter quid habeat dignoscendum est. Filius hominis habet animam, habet corpus: filius tamen Dei quod est verbum Dei, habet hominem, tanquam anima corpus. Sicut anima habet corpus, non facit duas personas, sed vnum hominem: sic verbum habens hominem, non facit duas personas, sed vnum Christum. Quid est homo? Anima rationalis, habens corpus: quid est Christus? Verbum Dei habens hominem. Video de quibus rebus loquar, & quid loquar, & quibus loquar. Nunc audite resurrectionem corporum non me, sed Domini locuturum, propter eos qui resurrexerunt surgendo à morte, in hærendo vitæ. Cui vitæ? Quæ non nouit mortem, quare non nouit mortem? quia nescit mutabilitatem. Quare nescit mutabilitatem? quia vita est in semetipso. Et potestatem dedit ei, & iudicium facere, quia filius hominis est. Quod iudicium, & quale iudicium? Nolite mirari hoc.

hoc. quia dixi, dedi ei potestatem & iudicium facere. Quia venit hora. Non addidit, & nunc est. Ergo horam quandam vult insinuare in fine seculi. Hora autem nunc est, ut resurgant mortui, hora erit in fine seculi, ut resurgant mortui. Sed resurgunt nunc in mente, tunc in carne. Resurgunt nunc in mente, per verbum Dei filium Dei: resurgunt tunc in carne, per verbum Dei carnem factum filium hominis. Neque enim ad iudicium viuorum, & mortuorum pater ipse venturus est, nec tamen recedit à filio pater, quomodo ergo non ipse venturus est? quia non ipse videbitur in iudicio. Videbunt in quem pupugerunt. Forma illa erit index, quæ stetit sub iudice: illa iudicabit, quæ iudicata est: iudicata est enim inique, iudicabit iuste. Veniet ergo forma serui, & apparebit: etenim forma Dei quomodo apparebit iustus, & iniustus? Nam, si iudicium non fieret nisi inter solos iustos, appareret tanquam iustus forma Dei. Quia vero iudicium futurum est iustorum, & iniquorum, nec licet vt iniqui videant Deum. Beati enim munda corde, quia ipsi Deum videbunt: talis apparebit index, qualis videri possit & ab eis, quos coronaturus est, & ab eis, quos damnaturus est. Forma ergo serui videbitur, occulta erit forma Dei. Occultas erit in seruo filius Dei, & apparebit filius hominis, quia potestatem dedit ei & iudicium facere, quia filius hominis est. Et quia ipse solus apparebit in forma serui: pater autem non apparebit, quia non est indurus forma serui: ideo superius ait; Pater non iudicat quenquam: sed omne iudicium dedit filio. Bene ergo dilatatum est, ut ipse esset expositus, qui propositus: superius enim occultum erat: nunc autem, vt arbitror, manifestum est, quia dedit ei potestatem, & iudicium facere, quia pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, quia iudicium per illam formam futurum est, quam non habet pater. Et quale iudicium? Nolite mirari hoc, quia venit hora, non ea, quæ nunc est, ut resurgant animæ: sed quæ futura est, ut resurgant corpora. Expressus hoc dicit, vt calumniam hæreticus negator resurrectionis corporis non inueniat, quantum iam intellectus elucescat. Cum superius dictum est, venit hora: addidit, & nunc est. Modo autem, venit hora: non addidit, & nunc est. Tamen omnes ansas, omnes clauiculas calumniarum, omnes modos laqueorum aperta veritate dirumpat. Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt. Quid euidentius, quid expressius? Corpora sunt in monumentis: animæ non sunt in monumentis, nec iustorum, nec iniquorum. Iusti anima in sinu Abraham fuit, iniqui anima apud inferos torquebatur in monumento, nec illa, nec illa. Superius quando ait; Venit hora, & nunc est, obsecro intédite. Nolitis, fratres, quia ad panem ventris cum labore peruenitur, quanto magis ad patrem mentis? Cum labore statis, & auditis, sed nos cum maiore stamus, & loquimur. Si laboramus propter vos, collaborare non debetis propter eosdem vos? Superius ergo cum diceret, venit hora, & adderet, & nunc est, quid subiecit? Quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint viuunt. Non dixit, omnes mortui audient, & qui audierint viuunt: mortuos enim iniquos volebat intelligi: & nunquid omnes iniqui obediunt Evangelio? Aperte dicit Apostolus, sed non omnes obediunt Evangelio. Tamen qui audiunt, viuunt: quia omnes, qui obediunt Evangelio, transeunt ad vitam æternam

per fidem: non tamen omnes obediunt, & hoc nunc est. At vero in fine, omnes qui sunt in monumentis, hoc est, iusti & iniusti, audient vocem eius, & procedent. Quomodo noluit dicere, & viuunt? Omnes enim procedent, sed non omnes viuunt. Ideo quippe quod supra dixit; Et qui audierint, viuunt, in ipsa obediunt vitam æternam intelligi voluit, & beatam quam non omnes habebunt, qui de monumentis procedent. Iam ergo & commemoratione monumentorum, & expressione processionis de monumentis aperte intelligimus corporum resurrectionem: audient omnes vocem eius, & procedent. Et vbi iudicium, si omnes audient, & omnes procedent? Quasi totum confusum est, nihil video discretum. Certe accepisti potestatem iudicandi, quia filius hominis es. Ecce adertis in iudicio, resurgunt corpora: de ipso iudicio dico aliquid, hoc est, de discretione malorum, & bonorum. Et hoc audi, Qui bene fecerunt, in resurrectione vitæ: qui male egerunt, in resurrectione iudicij. Superius cum de resurrectione mentium, & animarum loqueretur, nunquid fecit discretionem? Sed omnes qui audient, viuunt, quia obediendo viuunt: at vero resurgendo, & procedendo de monumentis, non omnes ad vitam æternam ibunt, sed qui bene fecerunt: qui autem male, ad iudicium. Hic enim iudicium pro pœna posuit, & erit diremptio, & non qualis modo est: nam & modo separamur non locis, sed moribus, affectionibus, desideriis, fide, spe, charitate: simul enim cum iniuis viuimus, sed non vna vita est omnium. In occulto dirimimur, in occulto separamur, quomodo grana in area, non quomodo grana in hotreo. Et separatur grana in area, & miscetur. Separatur, cum à palea expoliantur: miscetur, quia non dū vertantur. Tunc aperta erit separatio, sicut mortui, sic & vitæ: sicut sapienter ita & corporum. Eunt qui bene fecerunt, viuere cum angelis Dei: qui male egerunt, torqueri cum diabolo, & angelis eius, & transfer forma serui. Ad hoc certe se præsentauerat vt faceret iudicium: post iudicium perget hinc, ducet secum corpus, cui caput est, & offerret regnum Deo, tunc plane videbitur forma illa Dei, quæ non potuit videri ab iniquis, quorum visio forma serui exhibenda erat. Dicit & alibi sic: Ibi sunt isti in combustionem eternam de quibusdam sinistris; iusti autem in vitam æternam: de qua alio loco dicit, Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te vnum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Tunc ibi apparebit, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo: tunc se ostēdit, quomodo se dilectoribus suis ostensurum promissit. Qui enim diligit me, ait, mandata mea custodit: & qui diligit me, diligitur à patre meo, & ego diligam eum, & ostendam meipsum illi. Quibus loquebatur, præsens eis erat: sed formam serui videbant, formam autem Dei non videbant. Per iumentum ad stabulum ducebantur curandi, sed facti videbant: quia ostendat, inquit, meipsum illis. Quomodo ostēditur æqualis patri, cum dicit Philippo; Qui me videt, videt & patrem meum?

EIVSDEM IN IDEM

Homilia.

Pes nostra, fratres, non de isto tempore, neque de hoc mundo, neque in ea felicitate, quæ ex
Bibl. Hom. tom. 4. H h h h cæcan

cæcantur & homines, qui obliuiscuntur Deum. Hoc nosse primitus & Christiano corde tenere debemus, non ad præsentis temporis bona nos factos esse Christianos, sed ad nescio quid aliud quod Deus iam promittit, & homo nondum capit. De hoc enim bono dictum est, Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Ergo quia hoc bonum tam magnum, tam præclarum, tam ineffabile, nõ inuenit hominem percipitorem, tenebit Deum promissorem. Nunc enim quod ei promissum est, homo cæcus corde non percipit, nec ei potest ostendi in præsentibus, quid ipse cui promittitur sit futurus: quia & infans natus si possit verba loquentis intelligere, cum ipse loqui non possit, nec ambulare, nec aliquid agere, sed sicut eum videmus infirmum iacentem, indiguum opis alienæ, tantummodo intelligere possit eum qui sibi loqueretur & diceret ei, Ecce sicut me vides ambulante, operante, loquente, post paucos annos talis eris: attendens se & illum, quamuis quod promitteretur videret, tamen suam considerans infirmitatem, non crederet, & videret tamen quod promittebatur. Nobis autem tãquam infantibus in hac carne atque infirmitate iacentibus, & magnum est quod promittitur & non videtur, & erigitur fides, qua creditur, quod non videmus vt mereamur videre quod credimus. Quicunque irridet hanc fidem, vt ideo putet non sibi esse credendum, quia non videt, quando venerit quod non credebatur erubescit, confusus separatur, separatus damnatur. Qui autem crediderit segregatur ad dexteram, & stabit cum magna fiducia, & læticia inter illos, quibus dicitur, Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Concluserit autem dominus cum hæc verba diceret sic, Ibut in combustionem æternam, iusti autem in vitam æternam. Hæc est vita æterna, quæ nobis promittitur. Quia amant homines viuere in hac terra, promissa est illis vita, & quia multum timent mori, promissa est illis æterna. Quid amas, viuere? Hoc habebis. Quid times, mori? Non pareris. Hoc sufficere visum est humanæ infirmitati, vt diceretur, habebis vitam æternam. Capit hoc mens humana, vtunque ex hoc quod agit quod futurum est capit. Sed quantum capit ex hoc paruo quod agit, quia viuunt & mori non vult, amat vitam æternam, vult semper viuere, nõquam mori. Sed & illi qui torquebuntur in pœnis, velle habent mori, & non possunt. Non ergo magnum est diu viuere, aut semper viuere, sed magnum est beate viuere. Amemus vitam æternam, & ex eo nouerimus quantum pro vita æterna laborare debemus, cum videmus homines amatores præsentis vitæ temporalis, atque finiendæ sic pro illa laborare, vt quando venerit metus mortis, quicquid possunt faciant, non vt auferant, sed vt differant mortem. Quantum laborat homo, quando mors imminet fugiendo, latendo, quicquid habet dando & se redimendo, laborando, cruciatus molestiasque sustinendo, medicos adhibendo, & quicquid aliud homo potest. Videte quàm consumptis laboribus & facultatibus suis, vt aliquantum viuatur potest facere, vt semper viuatur, non potest. Si ergo labore tanto, tanto conatu, tantis impendis, tanta instantiã, tanta vigilantiã, tanta cura agit vt aliquantum

plus viuatur, quomodo agendum est vt semper viuatur? Et si prudentes dicuntur, qui omnibus modis agunt, vt differant mortem, & viuant paucos dies ne perdant paucos dies, quàm stulti sunt, qui viuunt vt perdant diem æternum? Hoc solũ ergo nobis promitti potest, vt dulcescat nobis vtique munus Dei ex hoc quod habemus modo, quia de munere ipsius habemus vt viuamus, vt salui simus. Ponamus ergo nobis ante oculos talem vitam, cum promittitur æterna, vt remoueamus ab illa quicquid hic molestum patimur. Facilius enim inuenimus, quid ibi nõ sit, quam quid ibi sit. Ecce hic viuimus, viuemus & ibi: Salui sumus, quando non ægrotamus, neque aliquid dolet in corpore, salui erimus & ibi. Et quando nobis est bene in hac vita, nullas pœnas patimur, nullas patiemur & ibi. Pone ergo hic hominẽ viuente saluum, nullas pœnas patientem, si ei donare quisquam vt semper sic esset, & hoc bonum non desineret, quantum gauderet, extolleretur, quomodo se nõ caperet lætitia sine pœna, sine cruciatu, sine fine vitæ? Si hoc solum nobis promitteret Deus, quod dixi modo, quibus potui verbis descripsi & commendaui, quanti erat emendum si venale esset, quantum dádum erat vt emeretur? Sufficeret quicquid haberes, etiam si totum mundum possideres? Et tamẽ venale est: Eme si vis. Nec multum exaltas de re magna propter precij magnitudinem. Tantum valet, quantum habes. Ad aliquid ergo magnum & preciosum comparandum comparas aurum, & argẽtum, vel pecuniam, vel fructus aliquos pecorum, aut frugum, qui in tua possessione nascerentur, vt emereres nescio quid hoc magnum, & præclarum, quod viueres in hac terra felix. Et hoc eme si vis. Noli querere quid habes, sed qualis sis. Res ista tanti valet, quantum es tu. Te da, & habebis illã. Quid ætius? quid turbaris? Nunquid quæsiturus es te, aut emprurus es te? Ecce tu qui es, qualis es, da te illi rei, & habebis illam. Sed malus sum, inquit, & forte me non accipit. Dando te illi, bonus eris. Vt huic fidei commissionique te des, hoc est bonum esse. Cum autem bonus fueris, precium ipsius rei eris, & habebis, non hoc dixi, solum salutem, incolumitatem, vitam, & sine fine vitam, non hoc solum habebis: adhuc talia tollo. Non ibi erit lassari, & dormire, non ibi esurire, & sitire, non ibi erit crescere, & senescere, quia nec nasci erit, vbi numeri integri manent. Numerus, qui est ipse est, nec opus est, vt augeretur, quia non ibi fit vt minuarur. Ecce quanta tui, & nondum dixi quid ibi erit, Ecce iam vita est, iam incolumitas est, iã nulla pœna, nulla famis, nulla sitis, nullus defectus, nihil horum, & tamen nondum dixi, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit: si enim dixi, falsum est quod scriptum est, Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Vnde enim ascendere in cor meum, vt dicerem, quod in cor hominis non ascendit? Creditur, & non videtur, non solum non videtur, sed nec dicitur, Quomodo ergo creditur, si non dicitur? Quis credit quod non audit? Si autem audit aut credit dicitur: si dicitur, cogitatur, si cogitatur & dicitur, & in auribus hominum intrat. Et quia nõ diceretur, nisi cogitaretur, & in cor hominis ascendit. Iam ecce ista quæstio tanta rei continet nos, vt non possimus verbis explicare quæstionem. Quis explicat rem? Attendamus itaque Evangelium,

lium, modo dominus loquebatur, & faciamus quod ipse dixit. Qui credit in me, inquit, transiit a morte in vitam, & in iudicium non veniet. Amen dico vobis: quia venit hora & nunc est, quando mortui audient vocem filij Dei, & cõ audierint viuunt. Sicut enim pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitam in semetipso. Generando dedit: quia genuit, dedit. Filius enim de patre est, pater non est de filio, sed pater filij pater est, filius patris est filius. Veruntamen filius de patre genitus, non pater de filio, & semper filius; Semper ergo genitus. Quis hoc capiat, semper genitum? Omnis enim homo cum audit genitum, occurrit illi, Ergo erat mater, quando non erat iste qui genitus est. Quid ergo dicimus? Non sic erat tempus ante filium, quia omnia per ipsum facta sunt. Si omnia per ipsum facta sunt, & tempora per ipsum facta sunt: Quomodo possent esse tempora ante filium, per quem facta sunt tempora? Tolle ergo omnia tempora, semper cum patre filius. Si semper cõ patre filius, & tamẽ filius semper genitus. Si semper genitus, semper cõ genitore erat qui genitus est. Nũquam hoc vidi, inquit tu, aliquem generatẽ, & semper cõ illo quẽ generauit, sed præcessit ille qui generauit, & secutus est tempore ille qui generatus est. Bene dicis, nõquam hoc vidi, quia hoc ad illud pertinet quod oculus nõ vidit. Queris quomodo dicatur: non potest dici, quia nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Creditur & colatur. Cum creditur colitur: cum colitur creditur, cum creditur capitur. Adhuc enim in ista carne quando peregrinamur a domino, ad angelos sanctos qui hoc vident infantes sumus, lætandi fides, paciscendi specie: sic enim dicit Apostolus, Quando sumus in corpore, peregrinamur a Domino. Per fidẽ enim ambulamus, non per speciem. Vẽrũ sumus ad speciem, quæ nobis sic promittitur per Ioannem in epistola eius, Dilectissimi, filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Filij Dei sumus iã per gratiã, per fidem, per sacramentum, per sanguinem Christi, per redemptionẽ saluatoris, filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quia cum apparuerit ei similes erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Ecce ad quod nutritur capiendum, ecce ad quod nutritur percipiendũ, comedendum, vt tamen quod comeditur non minuatur, & qui comedit vegetetur. Non modo cibus vegetat comedendo, sed minuitur cibus, qui comeditur. Quando autem cõperimus comedere iustitiam, comedere sapientiam, comedere illum immortalem cibum, & nos vegetamur, & cibus non minuitur. Si enim nouit oculus pacisci luce, nec tamen minuit lucem: non enim minorerit lux, quia videtur a pluribus, plurius oculos paciscit, & tamen tanta est quanta erat, & illi paciscuntur & illa non minuitur. Si Deus dedit hoc luci, quam facit ad oculos carnis, quod est ipse lux ad oculos cordis? Si ergo laudaretur tibi aliquis cibus magnus, quem præsurus esses, parares ventrem: Laudatur tibi Deus, para mẽtem: ecce quid tibi dicit dominus tuus, Veniet hora, inquit, & nunc est. Veniet hora, & ipsa hora nũc est. Quando, quid? Quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint, viuunt. Qui ergo non audierint non viuunt. Quid est, qui audierint? Qui obdierint, Quid est, qui audierint? Qui crediderint, & obtemperauerint, ipsi vident. Ergo antequam crederent, & obdierint mortui iacebant, & ambulabant, & mortui erant.

Quid valebat qui ambulabant mortui? Et tamen si quis inter illos moreretur corpore, currerent, sepulchrum pararent, inuoluerent, portarent, sepelirent mortui mortuum: de quibus dictum est, Sine mortuos sepelire mortuos suos. Tales mortui sic suscitantur verbo Dei vt viuunt in fide. Qui mortui erant in infidelitate, verbo excitantur: de ipsa hora dicit dominus, Veniet hora, & nunc est. Verbo enim suo suscitabat mortuos infideles: de quibus dicit Apostolus, Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Christus. Hæc resurrectio mentium est, hæc resurrectio interioris hominis est, hæc resurrectio animæ est. Sed non ista sola est, restat & corporis. Qui resurgit in anima, bono suo resurgit in corpore, Non enim omnes resurgunt in anima, omnes resurrecturi sunt in corpore. In anima, inquam, non omnes resurgunt, sed qui credunt & obediunt, quia qui audierint, viuunt: sicut autem ait Apostolus, Non omnium est fides. Si ergo non omnium est fides, non omnes resurgunt in anima. Cum venerit hora resurrectionis corporis omnes resurgent, Boni sint, mali sint, omnes resurgent, Sed qui prius resurgit in anima, bono suo resurgit in corpore: Qui non resurgit in anima, malo suo resurgit in corpore. Qui resurgit in anima, resurgit in corpore ad vitam. Qui non resurgit in anima, resurgit in corpore ad pœnam. Quia ergo dominus commendauit nobis resurrectionem istam animarum, ad quam omnes debemus festinare, in qua laborare vt viuamus, & viuendo vsque ad finem perseueremus, restabat vt commendaret nobis etiam resurrectionem corporum quæ futura est in fine seculi. Sed audite quomodo & ipsam commendauit, cum dixisset, Amen dico vobis, quia veniet hora & nunc est, quando mortui, id est, infideles, audient vocem filij Dei, id est, Euangelium: & qui audierint, id est, qui obdierint, viuunt, id est, iustificabuntur, & infideles iam non erunt: cum ergo dixisset, quoniam vidit docendos nos esse & de resurrectione carnis, non sic relinquendos, secutus est & ait, Sicut enim habet pater vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitam in semetipso: hoc ad suscitandas mentes, hoc ad viuificandas mentes: deinde adiecit, Et potestatem dedit ei facere iudicium, quoniam filius hominis est. Ite filius Dei, filius hominis est. Etenim si filius Dei filius Dei maneret, & filius hominis non fieret, filios hominum non liberaret. Ipse qui fecerat hominem, factus est, quod fecit, ne periret quod fecit. Sic autem factus est homo, vt maneret filius Dei. Factus est homo suscipiendo, quod non erat, non perdendo quod erat. Manens Deus, factus est homo. Accipit te, non consumptus est in te. Talis ergo ad nos venit filius Dei filius hominis, faciens & factus, creator & creatus: creator matris, creatus ex matre. Talis ad nos venit. Secundum id quod filius Dei est, ait, Veniet hora, & nunc est, quando mortui audient vocem filij Dei. Non dixit filij hominis. Veritatem enim commendabat, in qua equalis est patri. Et qui audierint viuunt. Sicut enim pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitam in semetipso, Non participado, sed in semetipso. Nos enim non habemus vitam in nobis ipsis, sed in Deo nostro. Ille autẽ pater vitam in semetipso habet, & talem genuit filium qui haberet vitam in semetipso. Non fieret vitæ participes, si ipse vita nõ esset cuius nos vitæ participes essemus. Plane vt

haberet vitam in semetipso, & esset ipse vita. Ut autem fieret filius hominis, à nobis accepit. Filius Dei in semetipso, filius hominis ut esset à nobis accepit. De suo filius Dei, de nostro filius hominis. Quod minus est, à nobis suscepit: quod plus est, nobis dedit. Nam & mortuus est ex illo quo filius hominis, non secundum illud, quod filius Dei. Mortuus est tamen filius Dei, sed secundum carnem mortuus; non secundum verbum, quod caro factum est, & habitavit in nobis. Ergo quod est mortuus, de nostro mortuus est. Quod vivimus, de ipsius vivimus. Nec ille potuit mori de suo, nec nos vivere de nostro. Hoc ergo tanquam Deus, tanquam unigenitus, tanquam generanti æqualis, commendavit nobis dominus Iesus, quod si audierimus vivemus. Sed & *Potestatem*, inquit, *dedit ei iudicium facere, quoniam filius hominis est.* Ergo ad iudicium illa forma ventura est. Forma hominis ventura est ad iudicium, id est ait. *Potestatem dedit ei iudicium facere, quoniam filius hominis est.* Iudex hic erit filius hominis, forma illa hic iudicabit, que iudicata est. Audite & intelligite: iam hoc propheta dixerat. Videbunt in quem pupugerunt. Ipsam formam videbunt quam lancea percusserunt. Sed ab iudex, qui stetit sub iudice. Darnabit veros reos, qui factus est falsus reus. Ipse veniet forma illa veniet. Hoc & in Evangelio habes; Cum ante oculos discipulorum suorum iret in cælum, stabant illi & attendebant, & sonuit vox angelica, Viri Galilæi, quid statis, &c. Hic Iesus sic veniet quomodo vidistis eum in cælum. *Quid est, qui veniet? In ipsa forma veniet. Potestatem enim dedit ei iudicium facere, quoniam filius hominis est.* Videte autem qua ratione hoc oportebat, & hoc rectum erat ut iudicandi videret iudicem. Iudicandi autem erant & boni, & mali. Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Restabat ut in iudicio forma ferui & bonis, & malis ostenderetur, forma Dei solis bonis servaretur. Quid enim accepturi sunt boni? Ecce iam dico quod paulo ante non dixi, & tamen dicendo nō dico. Dixi enim, quia erimus illic salvi, erimus incolumes, erimus viventes, erimus sine pœnis, erimus sine fame & siti, erimus sine defectu, erimus sine orbitate oculorum nostrorum. Totum hoc dixi, & quid habebimus plus? Nondum dixi, Videbimus Deum. Hoc autem tatum erit & tanta res erit, ut in eius comparatione nihil sit totū. Dixi quod viventes erimus, quod salvi & incolumes, quod famem, sitim que nō patiemur, quod in lassitudine non cadimus, quod somnus nō nos premit. Totum hoc quid est ad illam felicitatem qua Deum videbimus? Quia ergo Deus ipse ut est modo ostendi non potest, quem tamen videbimus, ideo quod oculus non vidit, nec auris audivit, hoc videbunt boni, hoc videbunt pij, hoc videbunt misericordes, hoc videbunt fideles, hęc videbunt bonam formam in resurrectione corporis, qui habuerunt bonam obedientiam in resurrectione cordis. Ergo & malus Deum visurus est, de quo dicit Esaias; Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. Ergo & pij & impij videbunt formam Dei, & cum fuerit dicta sententia, tollatur impius ne videat claritatem Dei, restat ut citra pios, & bonos impleatur quod dominus ipse promisit, cum hic in carne esset, & videretur non solum à bonis, sed etiam à malis. Loquebatur inter bonos, & malos, & conspicuus omnibus, Deus

occultus, homo manifestus, Deus regens homines, homo apparens inter homines loquebatur. ergo inter illos & dicebat, Qui diligit me, mada mea custodit, & qui diligit me diligeret à patre meo, & ego diligam eum. Et quasi diceretur illi, & quid ei dabis? Et ostendam me ipsum illi. Quando hoc dixit? Quando ab hominibus videbatur. Quando hoc dixit? Quando & ab eis videbatur, à quibus non diligebatur. Quomodo ergo se ostenturus erat dilectoribus suis, nisi quia talem, qualem non videbant dilectores sui? Ergo que forma Dei servabatur, forma hominis ostendebatur. Per formam hominis hominibus loquens, conspicuus & visibilis & bonis & malis omnibus ostendebat se, dilectoribus suis servabat se. Quando se demonstraturus est dilectoribus suis? Post resurrectionem corporis quando tolleretur impius ne videat claritatem Dei. Formam enim cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est. Ipse est vita æterna. Nam totum, quicquid dicebamus, nihil est ad illam vitam, quam vivimus quidem, qui salvi sumus, quam videbimus Deum magnum. Ipse est vita æterna: ipse hoc dicit, Hęc est autem vita æterna, ut cognoscant te unum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Hęc est vita æterna, ut cognoscant, vident, capiant, norint, quod crediderant, percipiāt, quod nondum capere poterant. Iam videat mens, quod oculis non viderat, nec auris audiverat, nec in cor hominis ascenderat: hoc illis dicitur in fine, Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab initio mundi. Ibunt ergo illi mali in combustionem æternam. Iusti autem quo? In vitam æternam. Quid est vita æterna? Hęc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Loquens ergo de futura resurrectione corporis, & non suos dimittens, ait, *Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Nolite mirari hoc, quia venit hora.* Ibi non addidit, *Et nunc est,* quia ista hora postea erit: quia ista hora in fine seculi erit, quia ista hora novissima erit, in novissima tuba erit. *Nolite mirari,* quia hoc dixi, *Dedit ei potestatem iudicium facere, quia filius hominis est. Nolite mirari:* ideo dixi, *Quia hominē ab hominibus oportet iudicari.* Quibus hominibus iudicatis, quos inuenerit vivos non solum: Sed quid? *Veniet hora quando hi, qui sunt in monumentis.* Quo modo expressit carne mortuos, qui sunt in monumentis, quorum iacet sepulta cadavera, quorum fauilla sunt restæ, quorum ossa dispersa sunt, quorum caro iam non est, & tamen Deo integra est? *Veniet hora quando omnes qui sunt in monumentis audient vocem eius, & prodient omnes.* Boni sint, mali sint, audient vocem, & exient. Rumpuntur omnia vincula inferorum, omne quod periit, imò perisse putatur, restituetur. Si enim Deus fecit hominem, qui non erat, non reparare potest quod erat? Puto quia eū dicitur, Deus mortuos suscitaturus est, non res incredibilis dicitur, quia de Deo non homine dicitur. Magna res est, quæ fiet, & incredibilis res est, quæ fiet sed non incredibilis, quia vide qui facit. Ille dicitur quod suscitabit te, qui creavit te. Non eras & es, & factus non eris? Abiit, ne credas. Mirabilis aliquid fecit Deus quando fecit quod non erat, & non creditur reparaturus quod erat, ab eis ipsis quos fecit quod non erant? Hoc est quod rependimus Deo, qui non eramus, & facti

si sumus? Hoc illi rependimus, ut eum resuscitare quod fecit non posse credamus? Hęc est merces quam illi reddit creatura sua? Ideo te feci dicit tibi Deus, o homo, antequam es, ut non mihi credas futurum te esse, qui eras, qui potuisti esse, quod non eras? Sed ecce, inquit, in sepulchro quod video fauilla est, cinis est, ossa sunt, & hoc item accipit vitam, cutem, pulpas, carnem, & resurget? Quid fauilla ista, quæ video in sepulchro? Vel in sepulchro vides fauillam, vides ossa, in utero matris tuæ nihil erat. Hoc vides, vel fauilla erit, vel ossa sunt, tu antequam es, nec fauilla erat, nec ossa erant, & tamen factus es, cum omnino non esses, & nō credis quia ossa ista quomodo sunt, qualiacunque sunt, sunt tamen, recipient formam, quam habebant, cum tu accepisti quod non habebas. Crede, quia si crederis hoc, tunc suscitabitur anima tua. Et sic suscitabitur anima tua, tunc veniet hora, & nunc est. Tunc bono tuo resurget caro tua, quando veniet hora, ut omnes, qui sunt in monumentis audiant vocem eius, & procedant. Non enim quia audis & prodis, iam gaudere debes: audi quod sequitur, *Qui bona egerunt, in resurrectionem vitæ, qui autem mala egerunt, in resurrectionem iudicij.* Convertere ad dominum, &c.

EIVSDEM DE EODEM

Homilia.

Admonet nos Beatus Apostolus, ut de dormientibus, hoc est, mortuis charissimis nostris non contristemur, sicut & ceteri, qui spem non habent, spem scilicet resurrectionis & incorruptionis æternæ. Nā ideo & dormientes eos appellat scripturæ veracissima consuetudo, ut cum dormientes audimus, euigilatos minime despetemus. Vnde etiā cantatur in Psalmo: Nunquid qui dormit, non adiciet ut resurgat? Est ergo de mortuis eis qui diliguntur, quædam tristitia quodam modo naturalis. Mortem quippe horret, non opinio, sed natura. Nec mors homini accideret, nisi ex pœna, quæ præcesserat culpa. Quapropter si animalia, quæ ita creata sunt, ut suo quoque tempore moriantur, mortem fugiant, diligunt vitam, quanto magis homo, qui sic fuerat creatus, ut si vivere sine peccato voluisset sine termino viveret? Hinc itaq; necesse est, ut tristes simus, quando nos moriendo deserunt, quos amamus: quia & si novimus eos, non in æternū relinquere nos manuros, sed aliquantum præcedere fecuturos: tamen mors ipsa, quam natura refugit, cum occupat dilectum, contristat in nobis ipsius dilectionis affectum. Ideo admonuit Apostolus non, ut non contristemur, sed non sicut ceteri, qui spem non habent. Contristamur ergo nos in nostrorum mortibus necessitate amittendi, sed cum spe recipiendi. Inde angimur, hinc consolamur. Inde infirmas afficit, hinc fides reficit. Inde doler humana conditio, hinc sanat diuina promissio. Proinde pompa funeris, agmina exequiarum, sumptuosa diligentia sepulture, monumentorum opulenta constructio, viuorum sunt qualiacunque solaria, non adiutoria mortuorum. Orationibus vero sanctæ Ecclesiæ & sacrificio salutari, & eleemosynis quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari, ut cum eis mi-

sericordius agatur à Domino, quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim à patribus traditum vniuersa obsequat Ecclesia, ut pro eis, qui in eos, & sanguinis Christi communione defuncti sunt, cum ad ipsum sacrificium loco suo commemorantur. Atque pro illis quoque id offerri commemoratur. Cum vero eorum commendandorum causa operamisericordiarum desideratur, quis eis dubitare suffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur? Non omnino ambigendum est ista prodesse defunctis, sed salubris, qui ita vixerint ante mortem, ut possint eis hæc vitia esse post mortem. Nam, qui sine fide, quæ per dilectionem operatur, eiusque sacramentis de corporibus exierunt, frustra illis à suis hæsumodi pietatis impenduntur officia, cuius dū hic essent, pignore caruerunt, vel non suscipientes, vel in vacuum suscipientes Dei gratiam, & sibi nisi misericordiam thesaurifantes, sed iram. Non ergo mortuis noua merita comparantur; cum pro eis boni aliquid impenduntur sui, sed eorum præcedentibus consequentia ista redduntur. Non enim dictum est, nisi cum viverent, ut eos hæc aliquid adiuuarent, cum hic vivere destitissent. Et ideo istam finem quisque vitam, nisi quod meruit in ipsa, non poterit habere post ipsam. Permittantur itaque pia corda charorum de suorum mortibus contristari dolore sanabili, & consolabiles lachrymas fundant conditione mortali, quas cito reprimat fidei gaudium, quæ credunt fideles, quando moriuntur, paululum à nobis abire, & ad meliora transire. Consolentur eos etiam fraterni obsequia, siue quæ funeribus exhibentur, siue quæ dolentibus adhibentur, ne sit iusta querela dicentium, Sustinui qui simul contristaretur, & non fuit, & consolantes, & non inueni. Sed pro viribus cura sepeliendi, & sepulchra construendi: quia & hæc in Scripturis sanctis inter bona opera deputata sunt. Nec solum in corporibus patriarcharum, aliorumque Sanctorum, & humanis cadaveribus quorumque iactentium, verumetiam in ipsius Domini corpore predicati, atque collaudati sunt, non ista fecerunt. Impleant hæc homines erga suos officia postremi muneris, & sui humani lenimerta meritoris. Verum illa, quæ adiuuent spiritus defunctorum, oblationes, orationes, erogationes, multo pro eis obseruantius, instantius, abundantius impendantur, qui suos carne non spiritu mortuos, non solum carnaliter, sed etiam spiritaliter amant.

EIVSDEM DE EODEM

Homilia.

Quando celebramus dies fratrum defunctorum, in mente habere debemus, & quid sperandum, & quid timendum sit. Secundum hoc enim sperandum est: quia preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius: secundum hoc autem timendum est, quia mors peccatorum pessima. Ideoque propter spem in memoria æterna erit iustus, propter timorem ab auditu malo non timebit. Erit enim auditus, quo nullus sit peior, quando dicitur sinistris, Ite in ignem æternum. Ab hoc auditu malo iustus non timebit. Erit enim ad dexteram iniet illos, quibus dicitur: Venite benedicti patris mei, percipite regnum. In hac Bibl. Hom. rom. 4. H h h h 3 autem

Joan. 1.
A. sm dij. 48.
sap. 3.
Joan. 5.

Zacha. 12.
Joan. 19.

Act. 1.

Math. 5.

1. Cor. 2.

res. qui in iustis pugnant.

Gal. 5.

Psalm. 68.

Gen. 49.

Joan. 19.

* al. verū illi vniuersi abluunt spiritus, etc. qui oblationes, etc. impendant.

Ser. 35. de vita Apost.

Psalm. 115.

Math. 25.

autem vita, quæ media ante summa bona, & ante summa mala ducitur, in medio bonorum, malorumque mediorum, id est, in natura parte summorum: quia & bona quæcunque hic fuerint homini, in comparatione bonorum æternorum nulla sunt, & mala quæcunque hic vita experitur homo, in comparatione ignis æterni, nec comparanda sunt. In hac ergo medietate vitæ illud, quod audiuitis, nunc ex Evangelio tenere debemus. Qui credit, inquit, in me, licet moriatur, vivit: & vitam pronunciat, & mortem non negat. Qui credit in me, licet moriatur, vivit. Quid est moriatur, vivit? Licet moriatur corpore, vivit spiritu. Deinde adiungit: Et qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Certe licet moriatur, quo modo si non morietur? Sed licet moriatur ad tempus, non morietur in æternum. Sic ista solvitur quaestio, vt non sint inter se contraria verba veritatis, & possint instruere affectum pietatis. Ergo licet corpore morituri simus, vivimus, si credimus. Est autem fides nostra maxime discretæ ab omni fide Gentilium in resurrectione mortuorum. Hanc enim illi omnino non recipiunt: quia ubi recipiant, non habent. A Domino enim præparatur voluntas hominis, vt sit fidei receptaculum. Dicit Iudæis Dominus: Sermo meus non capit in vobis. Ergo in his capit in quibus invenit quod capiat. In his enim invenit quod capiat sermo qui capit, quos Deus pollicendo non decipit, ille enim qui querit orem perditam, & quam querit novit, & ubi querat, & quo modo eius membra dispersa colligat, & in vnam salutem reducat, & ita constituat, vt eam vterius non perdat. Consolemur ergo nos inuicem, & in his sermonibus nostris. Potesit non dolore cor humanum defuncto charissimo, melius tamen dolere, & sanare cor humanum, quam non dolendo sit inhumanum. Maria Domino coheredebat, & mortuum fratrem dolebat. Sed quid miraris: quia Maria dolebat, tunc cum ipse Dominus flebat? Mouere autem quæuis potest, quo modo flebat mortuum, si cõtinuo iubet victurum? Non mortuum flebat quem fuscitavit, sed mortem quam sibi homo peccando comparavit. Si enim peccatum non præcessisset, sine dubio mors secuta non fuisset. Secuta est ergo mors etiam corporis, quam præcessit mors animæ. Mors animæ præcessit deferente Deo, & mors corporis secuta est, deferente anima. Deseruit volens, & coacta est deserere nolens. Tanquam illi diceretur, Recessisti ab eo, quem diligere debuisti, recede ab eo, quem dilexisti. Quis enim vult mori? Prorsus nemo, & ita nemo, vt Beato Petro diceretur: Alter te cinget, & ducet quo tu non vis. Si ergo nulla esset mortis amaritudo, nõ esset magna martyrum fortitudo. Ideo & Apostolus de dormientibus, inquit, Nolo vos ignorare, fratres, vt non contristemini, sicut & Gentes, quæ spem non habent. Non tantum ait, vt non contristemini, sed vt non sic contristemini quemadmodum Gentes, quæ spem non habent. Necessè est enim vt contristemini. Sed ubi contristaris? Vbi corpus quod vivit ex anima sit exanimatum. Discedete anima, qui ambulat iacet, qui loquebatur, tacet, oculi lucè non capiunt, aures nulla voce patescunt, omnia membrorum officia conquieverunt, non est qui moueat gressus ad ambulandum, manus ad operandum, sensus ad percipiendum. Nonne ista est do-

mus, quam nescio quis inuisibilis habitator ordinabat? Discessit, qui non videtur, remansit quod eum dolore videatur. Ista est causa tristitia. Si hec est causa tristitia, est & huius tristitiæ consolatio. Quæ consolatio? Quia ipse Dominus in iustis, & in voce archangeli in nouissima thbâ descendet de celo, & mortui in Christo resurgunt primi, deinde nos viuentes, qui reliqui sumus, simul cum illis rapiemur in nubibus obuiam Christo in aëra, & ita semper cum Domino erimus. Peccat contristatio, vbi tanta est consolatio, detergatur luctus ex animis, fides repellat dolorem. In tanta spes non decet esse triste templum Dei. Ibi habitat bonus consolator, ibi qui non fallit promissor. Scio vt mortuum diu plangamus: quoniam mors amara est, per illam transiit & Dominus. Sufficiant hæc pauca charitati vestræ, consoletur vos abundantius, qui non migrat de corde vestro, sed ita dignetur habitare, vt nos dignetur etiam in sine mutare.

EIVSDEM DE EODEM die de igne purgatorij, Homil.

In lectione apostolica, fratres charissimi, audiuitis Apostolum dicentem, Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. Si quis autem superedificat supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fenum, stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus, quale sit, ignis comprobabit. Si cuius opus manserit quod superædificauit mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum parietur, ipse autem saluus erit, sic tamè quasi per ignem. Multi sunt, qui lectionem istam male intelligentes, falsa securitate decipiuntur, dum credunt, quod si supra fundamentum Christi capitalia crimina ædificent, peccata ipsa per ignem transitorium possint purgari, & ipsi postea ad vitam perpetuam peruenire. Intellectus iste, fratres charissimi, corrigendus est, quia ipsi se seducunt, qui taliter sibi blandiuntur. Illo enim transitorio igne, de quo dixit Apostolus. Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem: non capitalia, sed minuta peccata purgantur. Et quamuis, quod peius est, non solum maiora, sed etiam minuta, si nimium plura sint, mergunt. De ipsis maioribus, siue minoribus peccatis, & si non omnia, vel aliqua commemoranda sunt, ne aliquis se inaniter exulare conetur, & dicat nescire se, quæ sint minuta peccata, vel quæ crimina capitalia. Et quæuis Apostolus capitalia plura commemorauerit, nos tamen, ne desperationem facere videamur, breuiter dicimus, quæ sunt illa, Sacrilegium, homicidium, adulterium, falsum testimonium, furtum, rapina, superbia, inuidia, auaritia: & si longo tempore teneatur, iracundia, & ebrietas, si assidua sit, in eorum numero computatur. Quicumque enim aliqua de istis peccatis in se dominari cognouerit, nisi digne se emendauerit: & si habuerit spacium, longo tempore penitentiam egerit, & largas elemosynas erogauerit, & a peccatis ipsis abstinerit, illo transitorio igne de quo ait Apostolus, purgari non poterit, sed æterna illum flamma sine vilo remedio cruciabit. Quæ autem sint minuta peccata

licet omnibus nota sint, tamen quia longum est, vt omnia replicentur, opus est vt ex eis vel aliqua nominemus. Quoties aliquis in cibo, aut in potu plus accipit quàm necesse sit, ad minuta peccata nouerit pertinere. Quoties plus loquitur quàm oportet, aut plus tacet quàm expedit. Quoties pauperem importune petentem exasperat. Quoties cum corpore sit sanus, alijs ieiuuantibus, prandre re voluerit, aut somno deditus tardius ad ecclesiam surgit. Quoties excepto desiderio filiorum, vxorem suã cognouerit. Quoties in carcere clausos, & in vinculis positos tardius requisierit. Quoties infirmos tardius visitauerit. Si discordes ad concordiam reuocare neglexerit. Si plus aut proximam, aut vxorem, aut filium, aut seruum exasperauerit quam oportet. Si amplius fuerit blãditus quàm expedit. Si quicumque maiori personæ aut ex voluntate, aut ex necessitate adulari voluerit. Si pauperibus esurientibus cibum nõ dederit, aut nimium deliciosa, aut sumptuosa sibi conuiuia preparauerit. Si se in Ecclesia, aut extra Ecclesiam fabulis ociosis, de quibus in die iudicij ratio reddenda est, occupauerit. Si dum incaute iuramus, & cum hoc per aliquam necessitatem implere non poterimus, vti que periuramus, Et cum omni facilitate vel temeritate maledicimus, cum scriptum sit, Neque maledici regnum Dei possidebunt. Et cum aliquid suspicamur temere, quod tamen plerumque non ita vt credimus, comprobatur, sine vlla dubitatione delinquimus. Hæc enim, & his similia ad minuta peccata pertinere non dubium est, quæ, sicut iam dixi, enumerari vix possunt, & a quibus nõ solum populus Christianus, sed etiam nullus sanctorum immunis esse potuit aliquando, aut poterit. Quibus peccatis licet occidi animam non credamus, ita tamen ea velut quibusdam pistulis, & quasi horrenda scabie replentes deformi faciant, vt eam ad amplexus illius sponsi cælestis aut vix, aut cum grandi confusione venite permittant. De quo scriptum est, Aptauit sibi Ecclesiam nõ habentem maculam, aut rugam. Et ideo continuis orationibus, & frequentibus ieiuniis, & largioribus elemosynis, & præcipue per indulgentiam eorum, qui in nos peccant assidue redimantur, ne forte simul collecta cumulum detrimenti patietur. Aut enim dum in hoc mundo viuimus, ipsi nos per penitentiam fatigamus, aut certe volente, aut permittente Deo, multis tribulationibus pro istis peccatis affligimur, & si Deo gratias agimus, liberamur. Quod ita fit, si quotiens maritus, aut vxor, aut filius moritur, vel si substantia a nobis plus quàm oportet amatur, auferitur. Licet plus Christum quàm ipsam substantiam diligamus, & si necessitas fuerit, malimus ipsam substantiam perdere quàm Christum negare: tamen, quia, sicut iam dixi, si plus eam, quàm oportet diligimus, amittere eam autè dum viuimus, aut dum morimur, sine grandi dolore non possumus, & tamen si Deo, qui illam a nobis auferit velut pius pater permittit, tanquam boni filij gratias agamus, & minus nos pati quam metemur cum vera humilitate proferamus. Ita peccata ipsa in hoc seculo purgantur, vt in futuro ille ignis purgatorius aut non inueniat, aut certe pa-

rum inueniat quod exurat. Si autem nec in tribulatione Deo gratias agimus, nec bonis operibus peccata redimimus, ipsi tamdiu in illo purgatorio igne moras habebimus, quamdiu supradicta peccata minuta tanquam ligna, fenum, stipula consumantur. Sed dicit aliquis, Non potest ad me quamdiu moras habeam, si tamen ad vitam æternã pertexero. Nemo hoc dicat, fratres charissimi, quia ille purgatorius ignis durior erit quam quid potest in hoc seculo pœnarũ videri, aut cogitari, aut sentiri. Et cũ de die iudicij scriptum sit, quod erit dies vnus tanquam mille anni, & mille anni tanquam dies vnus, vnde scit vnusquisque virtutibus, an mensibus, an forte etiam & annis per illum igne sit transiturus? Et qui modo nec vnum digitum suum in ignem vult mittere, timeat necesse est vel tunc paruo tempore eam animã, & toto corpore cruciari. Et ideo totis viribus vnusquisque laboret, vt capitalia crimina possit euadere, & minuta peccata ita operibus bonis redimere, vt de ipsis nihil videatur remanere quod ille ignis possit absumere. Illi autem, qui capitalia crimina committunt, si quamdiu viuunt, ea redimere penitentia medicamentis noluerint, ad illum ignem, de quo dicit Apostolus, Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem: sicut iam dictum est, venire non poterunt, sed magis illam duram, & irreuocabilem sententiam audituri sunt. Discedite a me maledicti in ignem æternum. Et ideo, qui ab ista perpetua pœna, & ab illo purgatorio igne desiderant liberari, crimina capitalia non admittant, aut, si iam commiserunt, fructuosam agant penitentiam, & illa parua, vel quotidiana peccata bonis operibus redimere non desistant. Quibus tamen operibus minuta peccata redimantur, plenius vobis insinuare desidero. Quoties infirmos visitamus, in carcere clausos & in vinculis requiritimus, discordes ad concordiam reuocamus, in dicto Ecclesie ieiunio ieiunamus, pedes hospitibus abluimus, ad vigilias frequenter conuenimus, elemosynã ante otium prætereuntibus pauperibus damus, inimicis nostris, quoties petierint, veniam indulgemus. Istis enim operibus, & his similibus minuta peccata redimuntur quotidie. Pro capitalibus vero criminibus hoc non solum sufficit, sed addenda sunt lachrymæ, rugitus & gemitus, continuata longo tempore ac protracta ieiunia, & largiores elemosynæ erogandæ, vltro nos ipsos a communione Ecclesie remouentes, in luctu, & in tristitia multo tempore permanentes, & penitentia etiam publice agentes: quia iustum est, vt, qui cum multorum ædificatione se redimat. Ad extremum non est impossibile, vel incongruum quod suggero, vel sic lugeamus extinctam nostram animam quo modo alienam carnem mortuam plangimus. Si aut vxor, aut filius, aut maritus mortui fuerint, in terram se collidunt homines, capillos trahendo, pectora tundendo, in luctu, & penitentia, vel in lachrymis non paruo tempore perseuerant. Rogamus, fratres, exhibeamus nos animæ nostræ, quod illi exhibent alienæ carni. Et hoc videte, fratres, quàm malum sit, vt lugeamus, quod nõ possumus suscitare. Carnem, quam non possumus suscitare, plangimus, & animam nostram mortuam non plangimus, quam possumus per penitentiam ad statum pristinum reuocare. Sed quod nobis

S. CYRILLI EPISCOPI
Alexand. superioris Euang.
expositio.

Math. 9.

peius est, corpus mortuū plangimus, quod amamus, animam vero mortuam, quam non amamus, non dolemus, non plangimus. Et ideo mirata vice incipimus plus Dominū amare quā seruum, id est, plus factorem corporis quā corpus: plus dominam quā ancillam, id est, plus animam ad imaginem Dei factam, quā carnem de limo terræ formatam, ut cum die ultimo caro nostra putrescere, & à vermibus deuorari cœperit in sepulchro, anima in Abraham gremio angelorum manibus eleuetur, & in die iudicii recepto post resurrectionem corpore audire mereatur, Euge, serue bone, & fidelis, intra in gaudiū domini tui. Et ut hæc, quæ supra diximus, cordibus vestris tenacius valeant inhaerere, & ipsa Apostolica lectio plenius possit intelligi, breuiter ea charitati vestræ volo reperere. Omnes sancti, qui Deo fideliter seruiunt, lectioni, vel orationi vacare, & in bonis operibus perseverare contendunt, nec capitalia crimina, nec minuta peccata, id est, ligna, fœnum, & stipulam supra fundamentum Christi, sed bona opera, id est, aurum, argentum, lapides preciosos superadificantes, per ignem illum, de quo dicit Apostolus, Quia in igne reuelabitur, absque vllā violatione transibunt. Illi vero, qui quamuis capitalia crimina non admittant, & ad perpetranda minuta peccata sunt faciles, & ad redimenda sunt negligentes, ad vitam æternam, pro eo quod in Christum crediderunt, & capitalia peccata non admiserunt, veturi sunt: sed prius aut in hoc seculo per Dei iustitiam, vel misericordiam, sicut iam dictum est, amarissimis tribulationibus sunt coquendi, aut illi ipsi per multas eleemosynas, & præcipue dum inimicis suis clementer indulgent, per Dei misericordiam liberandi, aut certe illo igne, de quo dicit Apostolus, longo tempore cruciandi, ut ad vitam æternam sine macula, & ruga perueniant. Illi vero, qui aut homicidium, aut sacrilegium, aut adulterium, vel reliqua his similia commiserunt, sicut iam dictum est, si eis digna poenitentia non subuenerit, non per purgatorium ignem transire merebuntur ad vitam, sed æterno incendio præcipitabuntur ad mortem. Et ideo quies in lectione Apostolica audieritis, Si quis supra fundamentum Christi superadificat aurum, argentum, lapides preciosos, de sanctis hoc, & perfectis Christianis accipite, qui velut aurum purgati merebuntur ad æternam præmia peruenire: Illi vero, qui superadificat ligna, fœnum, & stipulam, de bonis Christianis, sed negligentibus minuta peccata purgare, ut sæpe dictum est, intelligite, quæ peccata si nec diuina iustitia multis tribulationibus purgauerit, nec vnusquisq; eleemosynarum largitate redemerit, non sine grandi dolore in illis implebitur illud, quod dicit Apostolus, Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit sic tamen quasi per ignem. Nemo tamen, sicut iam supra dictum est, seipsum circumueniat, ut hoc etiam pro capitalibus criminibus, si incurata remanserint, posse fieri credat. Et ideo, sicut iam sæpe dixi, quantum possumus, cum Dei adiutorio laboremus, ut & maiora peccata possimus euadere, & minuta, sine quibus esse non possumus, iugiter amore inimicorum, & eleemosynarum largitate redimere, præstante Domino Iesu Christo, qui cum patre, & spiritu sancto uiuit, & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

Amen dico vobis, &c. A morte ad vitam trāsitoros in superioribus fideles dixit: modo seipsum huius rei esse authorem affirmat, occulte significans mirabilem quandam fuisse rem: quod omnibus mēbris antiquo dissolutis morbo æger, verbo eius sanatus sit, sed maiora se verbo solūmodo facturi: non egrotationes corporū, sed ipsam mortem depellendo, & ab interitu in vitam humanum genus reducendo, hoc ipsum illis verbis significatur: pater diligit filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse faciat: & maiora his ei demonstrabit opera, ut vos miremini. Maior enim admiratio illa in suscitacione mortuorum fieri videtur. Occulte autem non parum eis terrorem incurit, suscitaturum se mortuos ostendens, & in iudicium deducturum: ut audientes se reddituros illi omnium harum rerum rationem, tardiores hac formidine ad persequendum facti, quietiore animo doctrinam eius audiant. Credimus igitur omnes fideles tempus aliquando fore, in quo suscitantis vocem omnes mortui audient. Sed nunc etiam tale adest tempus, aut quia (ut communiter dicitur) saluatoris vocem Lazarus audiuit; aut quia fideles mortui erant, antequam saluatoris doctrinam recipere, hæc verisimiliora nobis magis videntur, quā exquisita. Quare eisdem iterum propositis verbis, & conuenientiore sensum seruetur. Venit, inquit, hora, & nunc est, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint, uiuent. Cum igitur vocem filij Dei audituros mortuos dicat, tempus illud significat, quo ad reddendā huius vite rationem, voce, voluntate, & potestate sua omnes resurgent, sic (veluti iam diximus) hac formidine, ut ad rectam viam conuertantur, impellit. Cum autem subiicitur, & qui audierint, uiuent: tempus in eum credendi iam adesse ostendit, & huius obedientiæ mercedem æternam vitam fore promittit, ita illud quasi clamans testatur. Venietis omnino in iudicium, resurrectionis tempore: ubi si condemnari amarum ducitis, si æternas mihi dare penas formidatis, nolite idoneum istud credendi tempus omittite: sed præsentē iam doctrinam meam complectamini, si ad æternam vultis vitam peruenire. Sicut enim pater habet vitam, &c. Vide rursus, vide, inquam, horum dispensationem verbis: & huius orationis habitum miratus, impetitorum cogitationes effugies, & extremam petitionem vitabis. Homo enim vnigenitus Dei filius factus, & in terris visus ut scribitur, ac multis, variisque modis ad salutē Iudæos inducens, duas res magnas, ac Deo dignas sibi accomodat. Nam & suscitaturum se mortuos, & pro tribunali suo ad iudicium deducturum, non ob scire dicebat. Turbabantur ergo hæc illi audientes, ac variis ad persecutionem cogitationibus mouebantur: quia & suum esse patrem Deum dicebat, & equalem se illi faciebat. Quare potestatem pleniorque deitatis, humanitatis orationem coniungens, cum summus de seipso loquatur, irā coram mitigat. Sicut enim pater, inquit, habet vitam in semetipso: sic dedit & filio vitam habere in semetipso. Nolite, inquit, mirari, si, cum me hominem esse

videatis, suscitaturum tamen mortuos me pollicear, & in iudicium deducturum miniter. Dedit enim mihi viuificandi virtutem pater; dedit iudicandi potestatem, sed, ut lubrici Iudæorum mentem his retinere studuit, sic aliorum quoque curam non paruum habuit. Quapropter causam; quare hæc sibi data à patre dixerit, illico subiecit dicens; quia filius hominis est, ut intelligamus omnia ei data fuisse ut homini: qui cum creatura sit, nihil habet à seipso, vnigenitus vero filius, non vita particeps, sed vita naturaliter ut pater est, quod latius, illud exponentes; quod factum in ipso vita erat, ostendimus. Nolite mirari hoc, &c. His verbis: resurrectionis omnium tempus significatur, quādo (ut diuinus Paulus scribit) ipse dominus in iustione, in voce archangeli, in tuba Dei ad iudicandum in iustitia orbem, de cælo descendet, redditurus vniciuique secundum merita eius, Repetitur autem hoc paulo quoque antea dictum: ut tarda Hebræorum mens, in abra facturam possit intelligere, quā vnus ægroti curatio sit, propterea nolite inquit mirari hoc, quod vnus longo morbo dissolutus, verbo corroboratus, grabaturo etiam tulit, & abiit: cum mortem omnino destruxerit, & orbem terrarum iudicaturus. Non debemus tamen putare: splendorem illius miraculi à Christo ipso diminui. Non enim prohibet, ne hoc mirentur: sed paruum hoc esse ostendit, cæteris comparatum. Credere itaque illos horrabatur: non à morbo solum, sed etiam à morte posse ipsum liberare: ideo maiora hæc narrat, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei. Nam, qui à nihilo cuncta produxit: quomodo non poterit, quæ semel producta sunt, ab interitu ad vitam rursus reuocare: eisdem certe vtrumque, ac immensæ potestatis est, processuros autem vtilissime de monumentis subiecit, peccatores quidem in supplicia sempiterna, iustos vero contra in vitam æternam. Sic harum rerum omnium iudicem, moderatorēque se futurum demonstrat, & partim à vicio terrore deterret, partim ad virtutem magnitudine præmiorum inuitat.

BEDAE VENERABILIS
presbyteri superioris Euang.
expositio.

Amen dico vobis, quia venit hora, &c. Hoc proprium est piorum, qui sic audiunt de incarnatione eius, ut credant quia filius Dei est, id est, sic eum propter se factum accipiunt, minorem patre in forma serui, ut credant quia æqualis est patri in forma Dei, & ideo sequitur, & hoc ipsum commendans dicit; Sicut enim pater habet vitam in semetipso. Quod ergo ait; dedit filio vitam habere in semetipso, breuiter dicat, genuit filium vitam in se habentem. Neque enim erat sine vita, & accepit vitam, sed nascendo vita est. Pater vita est & non nascendo, filius vita nascendo. Pater de nullo patre, filius de Deo patre. Pater propter filium est, filius vero & quod filius est, propter patrem est, & quod est, à patre est. Hoc ergo dixit, vitam dedit filio, ut habeat eam in semetipso, tanquam diceret, Pater, qui est vita in semetipso, genuit filium, qui est & vita in semetipso. Pro eo enim quod genuit, voluit intelligi, dedit: tanquam si cuiquam

diceremus, dedit tibi Deus esse. Sequitur enim, & dicit; Et dedit ei potestatem iudicium facere, quia filius hominis est. Puto nihil esse manifestius. Nam quia filius Dei est æqualis patri, non accipit hanc potestatem iudicium facendi, sed habet illam cum patre in oculo. Accipit autem illam, ut boni, & mali eum videant iudicantem, quia filius hominis est. Visio quippe filij hominis exhibebitur & malis. Nam visio formæ Dei, nō nisi mundis corde (quia ipsi Deum videbunt) id est solis piis exhibebitur: quorum dilectioni hoc ipsum promittit, quia ostendit seipsum illis, & ideo vide quid sequitur; Nolite mirari hoc, inquit. Quid nos prohibet mirari nisi illud quod reuera miramur? Omnis qui intelligit, ut video, non diceret patrem dedisse ei potestatem iudicium facere, quoniam filius hominis est, cum magis hoc expectaretur ut diceretur, quoniam filius Dei est: quia filium Dei secundum id, quod in forma Dei æqualis est patri, videre iniqui non possunt: oportet autem ut iudicem viuorum, & mortuorum, eum coram iudicabuntur, & iusti videant, & iniqui; Nolite, inquit, hoc mirari, quoniam venit hora, &c. Ad hoc ergo oportebat ut ideo acciperet illam potestatem, quia filius hominis est, ut resurgentes omnes viderent eum in forma, in qua videtur ab omnibus potest, sed alij ad damnationē, alij ad vitam æternam. Quæ est autem vita æterna, nisi illa visio, quæ non conceditur impiis? Ut cognoscat se, inquit, vnum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum, nisi quemadmodum vnum verum Deum, qui ostendit seipsum illis, non quomodo se ostendit etiam puniendis. In forma filij hominis secundum illam visionem bonus est; quā visionem Deus apparet exhibet mundis corde: quoniam quam bonus Deus Israel rectis corde. Quando autem iudicem videbunt mali, non eis videbitur bonus, quia non ad eum gaudebunt corde, sed tunc se plangent omnes tribus terræ, in numero vitique malorum hominum & infidelium. Propter hoc etiam illi, qui eum dixerat magistrum bonum, querens ab eo consilium conseruandæ vitæ æternæ, respondit; Quid interrogas de bono? Nemo bonus nisi vnus Deus, cum & hominem alio loco dicat bonum ipse dominus; Bonus homo, inquit, de bono thesauro cordis sui profert bona, & malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala: Sed quia ille vitam æternam quærebat, vita autem æterna est in illa contemplacione, qua non ad poenam videtur Deus, sed ad gaudium sempiternum: duas hic resurrectiones ipse dominus Christus in his verbis nobis demonstrat; Primam, quæ in fide est, resurgendo à peccatis, de qua ait; Amen amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, in qua mortui audient vocem filij Dei. Alteram, ubi ait; Amen amen dico vobis, quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei. Illa prior est resurrectio animarum, ista sequens resurrectio erit corporum. Qui vero in hac prima resurgit, in secunda resurgit ad gloriam. Qui vero in hac prima non resurgit, in secunda tamen resurgit, sed ad poenam. Vtrumque facit Deus per Christum. Qui hic resurgit per eum, ibi resurgit ad eum: qui hic per eum non resurgit, nec ibi ad eum resurgit. Hora autem nunc est, ut resurgant mortui: sed resurgant nunc in mente, tunc in carne. Resurgant nunc in mente per

te per verbum Dei filium, resurgant tunc in carne per verbum Dei carne factum filium hominis. Neque enim ad iudicium viuorum, & mortuorum pater ipse venturus est: nec tamen recedit à filio pater. Quomodo ergo non ipse venturus est? quia non ipse videbitur in iudicio. Videbunt, in quem compunxerunt. Forma illa erit iudex, quæ stetit sub iudice. Illa iudicabit, quæ iudicata est. Iudicata est enim inique, iudicabit iuste. Talis apparebit iudex, qualis videri possit & ab eis, quos coronaturus est, & ab eis, quos damnaturus est. Distinctio est inter illud verbum, quod superius dixit, quod mortui audient vocem filij Dei: & inter illud, quod hic ait; *Venit hora qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei.* Ibi enim adiicit, & qui audierint, vivent: hic vero simpliciter ait; *audient vocem filij Dei.* Ideo illa resurrectio est ad vitam: ista vero quæ facta est, de qua dicit; *Audient vocem filij Dei,* audient inquam vt resurgant ad iudicium, non addidit hic, ad vitam: quia non omnes ad gloriam resurgent, sed multi ad poenam, ideo addidit de futura resurrectione; *Procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui mala egerunt, in resurrectionem iudicij:* id est damnationis, quia hic iudicium pro poena posuit. Tunc erit vltima palea, & separabit bonos à malis, triticum à paleis. Tunc ibunt impij in ignem æternum, iusti autem in vitam æternam.

THEOPHILACTI EPI- scopi Bulg. superioris Euang. expositio.

Amen dico vobis, quod venit hora, &c. Dixit superius, quod qui non honorat filium, non honorat patrem, sublimia quædam de se loquutus: quæ vt ne videantur per arrogantiam, & inanem gloriam dicta: adiungit & demonstrationem per opera, dicens, quod venit hora, deinde vt ne longum suspicentur tempus, inquit; *Et nunc est, quando mortui audient vocem filij Dei,* hoc est, meam, qui vobiscum conuersor. Dicit autem hæc de ijs, quos suscitaturus erat: vt de filio viduæ, filia archiynagogi. Deinde & rationem affert dictorum demonstratiuam: dicit enim, *Sicut pater vitam habet in semetipso, ita dedit & filio vitam habere in semetipso.* vt viuificet audientes vocem eius. Non solum autem potestatem dedit ei viuificandi, sed & faciendi iudicium, & puniendi. Sæpe autem in medium affert sermones de iudicio, vt auditores excitet. Cui enim persuasum est, quod suscitandus sit reus delictorum poenas, omnino currit ad ipsum, placatque vt suum futurum iudicem. Ne admiremini autem, quod filius hominis est: nam, quamuis filius hominis sit, est tamen & Deus. Et ita iudicium merito habet sicut filius Dei. Si autem & homo appareat, ne admiremini. Sciendum autem, quod Samosatenus docens Dominum purum esse hominem, sic legit hunc locum, *Et potestatem dedit ei iudicium faciendi, quia filius hominis est.* Hoc autem loco punctum faciens, ab alio principio legit. *Ne admiremini hoc.* Valde autem stultum est sic legere. Non enim dedit pater filio iudicium, quod filius hominis sit, sed quia Deus. Vnde ille non recipiens vt Christus dicitur Deus, sed filius hominis, sic cogitabat iudicem illum esse, non vt Deum, sed vt filium hominis. Nos autem sic intelligimus, vt dictum est. Postquam autem dixit de particulari resurrectione, Lazari videlicet, & alio-

rum, qui iterum mortui sunt: nunc dicit de vniuersali, *Quia venit hora, in qua ij, qui in monumentis sunt, audient vocem Dei.* Nam de vniuersali resurrectione hic loquitur. Quoniam dixerat superius, Qui credit, in iudicium non venit: ne putemus quod fides sola ad salutem sufficiat, dicit, quod resurgentijs, qui mala fecerunt, in resurrectionem vitam. Non igitur sola fides absque operibus iustificat, sed oportet etiam opera adesse: tunc enim proprie fides est. Vide autem geminam doctrinam fieri per metum, & lætitiâ. Nam, quum dicit, condemnari impia facientes, deterrere. Quum autem dicit resurgere ad vitam eos, qui bona fecerunt, per lætitiâ exhortatur.

EVTHYMII ZIGABONI superioris Euang. expositio.

Amen dico vobis, quod venit tempus, &c. Promittit nunc quod non longo post tempore viuificaturus sit mortuos, sermonemque opere comprobaturus. Ad Samaritanam quoque dicitur similiter; *Venit tempus, siue hora, parati modo addidit, Et nunc est, significans futuræ rei propinquitatem.* Mortui autem audituri sunt vocem eius: quomodo? Simulac ipse voluerit, conuersa cuiusque anima ad proprium corpus, mortui qui audierint, vita rursus in mundo viuent. Hic ergo, vbi dixit excelsa, seipsum Dei filium vocando, rursus sermonem obscurat atrox humilia. *Sicut enim pater habet vitam in semetipso, sic dedit, &c.* Verbum dedit, humile est, & dispensatorium. *Habet, autem vitam in semetipso,* hoc est, ad modum fontis scaturire facit vitæ. *Et potestatem dedit ei iudicium faciendi.* Iudicium eorum, quæ ab vnoquoque in vita peracta sunt. Frequenter autem repetit iudicium, magis eos exterrere, vt paulatim iudicem hunc esse credentes, ad eum accurrant, mansuetum sibi iudicem inde parantes. *Quia filius hominis est, nolite mirari hoc.* Quia homo est, qui iudicium sumpsit hominum, & prædicta de seipso docuit, quæ magna, & non tantum supra hominem sunt, sed supra angelos quoque, & ad solū Deum pertinent, nolite mirari: prædictum est enim, quod etiam filius Dei sit: Non ergo offendi oportet: nam quæ odiosa apparent propter humanæ naturæ humilitatem ea appareant tolerabilia propter diuinæ naturæ celsitudinem. Deinde aliam quoque de seipso proponit tremendam, & arcanam potestatem, *Quia venit tempus, in quo omnes qui in monumentis sunt, &c.* Tempus dicit consummationis seculi, & vniuersalis iudicij: eos autem, qui sunt in monumentis dicit mortuos, quos simul omnes repente, ac virtute arcana coarbitabit, animabit, ac excitabit voce sua siue iussu, quo tunc per archangelum clamabit. In iussu, inquit, in voce archangeli, & in tuba Dei. Atqui non omnes sunt in monumentis, sed ab ijs, qui sunt in monumentis, etiam eos significauit, qui non sunt in monumentis, ab ijs videlicet, qui naturaliter sepulti sunt, eos etiam qui naturaliter sepulti non sunt. Ex monumentis autem prodibunt hi quidem in resurrectionem vitam æternæ, illi vero in resurrectionem condemnationis: isti ad fructum sempiternum, illi ad supplicium perpetuum. Alibi autem dixit; *Et abibunt hi in supplicium æternum, iusti vero in vitam æternam.*

IN FESTO S. MARTINI EPISCOPI ET CONFESSORIS.

Euang. Nemo accendit, &c.

Quare in communi Confessorum.

S. BERNARDI ABBATIS Claraualensis, in festo S. Martini Sermo.

R VTO, sermonem à nobis expetit tam vester iste conuentus, quam aduentus harum honorabilium personarum quas de longinquo gratulamur adesse. Sanè audirem eos ipse libentius: sed quoniam eligunt, imò & exigunt magis vt loquar, mihi si non licet audire eos, eis necesse est obaudire. Et quidem viuus est nobis sermo tam multa mansuetudo eorum, quæ videlicet meritis sanctiores, dignitate superiores, sapientia locupletiores, non modo ad visitandos, sed etiam ad audiendos nos dignati sunt declinare. Efficax eruditio, & omni digna acceptio doctrina. Siquidem non verbo & lingua, sed opere & veritate nos admocet imitatores suos esse, sicut ipsi sunt Christi, & discere quod ab ipso vtique didicerunt, tam esse, & humiles corde. Sic Maria Elizabeth petiit, coniugatam virgo, ancillam domina, præcursoris matrem iudicis mater, Dei genitrix seruuli genitricem. Sic postmodum Iesus etiam ipse Ioannem adiit, & adiit baptizandus, vt ipse quem decebat implere omnem iustitiam. Vos quoque reuerendi patres deteriorum nobis non facitis partem vestram. Ad audiendum quippe quam ad loquendum velocius, etiam inter ipsos qui vestro magis egerant documento. Nam nos quidem quia omnem nõ possumus implere iustitiam, vel nonnullam vobis exhibere curamus, iustum esse non ignorantes, inferiorem superioribus obedire. Sed vnde loquimur? Qui de terra est, de terra loquitur: ait vox illa clamantis. De terra ergo loquamur, quia de terra subsistimus, & in terra. Audite qui quæ terrigenæ & filij hominum, vobis dicimus, & de vobis. In terra orimur, in terra morimur, reuerentes in eam vnde sumus assumpti. Hic nobis angustus introitus, mora breuis, iustus fert sententiam quam excepit. Terra, inquit, es, & in terram ibis. Grauis equidem sententia, sed non sine gratia misericordie temperamento. Dura admodum sed si merita penes, indulgentiæ plena. Siquidem non minus iuste peccanti dicitur, Terra es, sed ex hoc sub terra ibis. Iustus foret etiam tunc iustus Dominus, & laudabilis nimis. Dignus pla-

ne qui laudaretur, sed non ego idoneus qui laudarem. Alioquin tunc quoque nihilo minus verè dicerem, si tamen dicere possem: Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum. At non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te: sed nos qui viuimus, benedicimus Domino. Pepercisti ergo creaturæ tuæ, pepercisti gloriæ nominis tui, vt descendenter de Hierusalem, minime tamen vsque in Hierico patereris abduci. Semiuus adhuc relictus in via semilaudare possum: vbi totus vixero, ibi totus erumpam in laudem, & dicent omnia ossa mea: Domine, quis similis tibi? Propter hoc nempè cum iratus fuisses, misericordie meministi, non damnas hominem in loco perditionis, sed in loco afflictionis humilians. Quid causaris homo, quid sententiam quereris duriorum? Terra additus es, factus è terra, vt ipsa tibi sit patria, quæ materia fuit. Sed audire, inquit, velim, Quia spiritus es, & ad spiritum ibis. Siquidem etiam spiritus sum, quod ad animam pertinet, nec portionem hanc me dubitauerim ponere. Audiui sane ab Apostolo, quia Dominus spiritus est: & ab ipso Domino, quia spiritus est Deus. Nec modo spiritus, sed spirituum pater. Vt quid ergo tenet me mater carnis, quia caro ex parte? spirituum pater non recipit, cum ex parte sim spiritus? Scio, scio, agit hoc non tam substantia ipsa, quam culpa. Sicut enim peccatores spiritus inter cælum & terram ventosum hoc medium tenent vnde & potestates huius aeris nominantur: sic peccata nostra inter nos & Deum separant, inter creatorem patremque spirituum, & spiritualium vtique creaturam. Traxit animam corpus in regionem suam, & ecce præualens opprimit peregrinam. Factum est nempè talentum plumbi, non aliunde tamen nisi quia sedet iniquitas super illud. Corpus enim aggrauat animam, sed vtique quod corruptitur: corruptitur autem, imò etiam Apostolo teste mortuum est propter peccatum. Itaque licet quodammodo cælum sit homo, celestibus sine dubio spiritibus similis, substantia simul & forma, substantia quidem, quoniam spiritualis, forma verò, quia rationalis est, minime tamen leuare eum duo ista sufficiunt vt mereatur audire. Quia cælum es, & in cælum ibis. Frustra gloriatur de libertate arbitrij, quæ in mente est: capitius ducitur in legem peccati, quæ in carne est. Nam etsi forsitan videretur duplex fanaticus posse alteri æquè duplici præualere, vt videlicet quem si bi terra gemino quodam iure tanquam patriariter & materia vendicat: ob geminam nihilominus quæ prædicta est, substantia scilicet & for-

224
 ne similitudinem, cælum quoque recipiat ut ce-
 lestem: sed iam triplicatus inferior ille & deorsum
 trahens peccato equidem accedente funiculus,
 nisi illinc quoque occurreret gratia, non romper-
 tur. Sanè ubi illa affuerit, haud dubium quin sol-
 uatur: facile gratis iste quo trahimur, imò quem
 trahimus, funiculus iniquitatis. Hæc enim inter
 nos & Deum non separans interuenit, sed repa-
 rans & coniungens. Itaque ibo mihi ad montem
 gratiæ, & colles miserationum, quarum thesau-
 ros omnes repositos audio penes Christum. Ibo
 ad eum qui est plenus gratiæ & veritatis, si forte
 accipiam aliquid de plenitudine illa, imò si forte
 accipiar in plenitudine illa: ut cū ceteris aliquan-
 do membris occurram in mensuram ætatis pleni-
 tudinis Christi. Nemo quippe ascendit in cælum
 nisi qui descendit de cælo. Fidelissimus plane &
 benignissimus mediator, qui quidem non disce-
 ruit, sed fecit utraque vnum, medium parietem
 maceræ soluens, donans nobis omnia delicta, de-
 lictis quod aduersum nos erat chirographum decre-
 titi: quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de
 medio, affigens illud cruci: & expoliens principa-
 tus & potestates, traduxit confidenter palam trium-
 phans illos, pacificansque per sanguinem suum
 quæ sunt in cælo, & quæ super terram. Propter
 hæc nempe salutē quā in medio terræ erat ope-
 raturus, nõ confestim sub terra posuit hominem,
 sicut peccatõ meruerat, sed in terra. Siquidẽ re-
 spiratũ est nobis & nullatenus desperandũ donec
 in terra adhuc interim cõstituti & suspicere cælum
 possumus, & suscipere data optima & dona
 perfecta desursum à patre luminum, à patre spiri-
 tuum, à patre misericordiarum. Nam & propter
 eam rectum fecit hominem etiam corpore ipso, &
 os homini sublime dedit, cum prona utique spe-
 cent animantia cætera terram: ut attollens ad
 sidera vultus, illud suspirat, ubi tam beatam &
 perennem cõspicit mansionem. Nõnne enim piẽ
 & fideliter intuentibus nobis vehementissimum
 quoddam incensium amoris, & pronocatio fla-
 grantissimi desiderij est visio ipsa tam lucidissima
 regionis? Non sunt stellæ cæli similes glebis ter-
 ræ. Inter splendorem Solis, & caliginem foli hu-
 ius, non parua distantia est. Forte tamen hic quo-
 que nonnulla, sed in suo genere pulchra videntur
 & hæc ipsa vndique mixta nõ pulchris, ut aurum
 in luto, gemma in sterquilinio, liliũ inter spi-
 nas. Tota pulchra es patria mea, & macula non
 est in terra pulchra es, absque eo quod intrinse-
 cus lateret. Quid illud? Nempe illi beati angelici
 spiritus, & animæ sanctorum, quæ iam ingredi me-
 ruerunt in locum tabernaculi admirabilis vsque
 ad domũ Dei. Sicut enim sunt corpora terrestria,
 sic sunt & corpora cælestia, sed longè verò alia
 cælestium gloria, quàm terrestrium: sic sunt cele-
 stes spiritus & terrestres, nec minor sanè distan-
 tia inter eos. Angeli, archangeli, virtutes, princi-
 patus, potestates, dominationes, throni, Cheru-
 bim & Seraphim. Bene nomina noui, forte hoc
 totum est. Quid enim amplius capiam terrigena
 de cælestibus, carnalis homo de spiritalibus &
 diuinis? Veruntamen & si ignoro quid lateat in
 his tantis appellationibus, illud equidem certissi-
 mè noui, quòd magnum & mirabile aliquid sub
 hæc tanta verborum maiestate clausum sit & lig-
 natum. Non sine causa cælum hoc dicitur: pla-
 ne proximum, nescio quid celatur in eo. Celatur

inquam, sed tamen non negatur fidei vsquequa-
 que. Videre enim nobis datur in terra ipsam ex-
 teriorem cæli pulchritudinem, non adire: inter-
 nam quoque gloriam secretorum eius & si non
 comprehendere conceditur, vel audire. Videmus
 patriam, sed à longè salutamus: odoramus illas
 delicias, non gustamus. Enimvero non sine cau-
 sa vnigenitus qui est in sinu patris, ipse nobis in
 regione hac vmbra mortis quam inhabitamus,
 cælestium gloriæ spiritu sanè per fidem enu-
 rat, corporum verò per speciem manifestat. Audi,
 inquit, filia & vide. Et factum est. Quorsum ista
 Inclina, ait, aurem tuam, & obliuiscere populum
 tuum, & domum patris tui. Vult nos ponere con-
 tumaciam, discere obedientiam, apprehendere
 disciplinam. Vult nos etiam obliuisci posteriora
 despiciere inferiora, terrenos mores & vitia ge-
 nuina deferere, cælestia sapere, superna quæ-
 re, anterioribus inhiare. Vult & illum tatum de-
 corem domus suæ ingenuam concupiscere crea-
 turam: quò scilicet in eandem imaginẽ transfor-
 metur de claritate in claritatem, tanquam à Do-
 mini spiritu, ac proinde concupiscat etiã rex deco-
 rem illius, utique spiritualem. Sed in quo visus il-
 le, inquit, vel auditus inclinare me aurem & ob-
 audire monet? nam quòd desiderium pariat, ma-
 nifestum est. Sanè ergo considera vniversam hanc
 cælestium gloriæ corporum incessanter legibus
 obtemperare diuinis, nec vnquam sibi positas in
 tam continuis motibus metas excedere temporis,
 aut locorum terminos transgredi cõstitutos. Sed
 & ipsos spiritus tam sublimes audi omnes admi-
 nistratios esse, & in ministerium mitti dignan-
 tissimum, ut ne indignum dicam: minime tamen
 puto reperies in scripturis aliquando quenquam
 illorum vel contradixisse mittenti, vel erga ipsos
 tam inferiores se, propter quos in ministeriũ mit-
 tebantur, saltem tenuerit fuisse commotũ. Exem-
 pla sunt obedientiæ, si diligenter attendas, eò sanè
 acceptabiliora, quo in materia digniori. Sed noui
 quid ad ista submurmurat sensus hominis, & cogi-
 tatio prona semper ad malum. Quid tu mihi in-
 quit, elementorum proponis obedientiam super-
 norũ? Quasi verò aut sensus vllus in eis, aut vlla vi
 geat deliberatio rationis, & non potius agi ipsa,
 quàm agere videantur. Quid verò vel ipsorum
 angelorum obedientiam sic commendas? Sensiũt
 quidem angeli, sed delectabilia sola, obedientes
 equidẽ creatori, sed tam felici quàm facili volun-
 tate. Quidni obediant? Semper enim vident fa-
 ciem patris, quem videre, perfecta beatitudo,
 æterna gloria, summa voluptas est. Produc nobis
 Domine patriarchas & prophetas, vel obedi-
 entes præceptis tuis, obedientes ex voluntate,
 obedientes contra propriam voluntatem. Factum
 est. Exhibetur nobis (ut ceteros breuitatis causa
 præteream) exhibetur inquam nobis Abraham
 ad præceptum Domini exiẽs de terra sua, eticiens
 ancillam & filium eius, etiam charissimum filium
 Isaac immolare paratus. Quid hinc humana astutia
 poterit cauillari? Fortè respondeat, quoniam sus-
 cipiebatur hospitio, participabat conuiuio, ani-
 mabatur alloquio, instruebat consilio, donabat fi-
 liis, illustrabat victoriis, diuitiis cumulabat. Quid
 dicas cum venerit Christus factus obediens patri
 vsque ad mortem, mortem autem crucis? Mal-
 tum, inquit, per omnem modum. Quando enim

vnigenitum Dei patris, Dei virtutem, & Dei sa-
 pientiam Christum, quando præsumerem amu-
 lant? Oblatus est quia ipse voluit, quando & quan-
 tum voluit passus est, ut ipse verus quidẽ homo,
 sed verus nihilo minus Deus. Imò verò ne ipsam
 Apostolicam obedientiam afferas velim: quos
 nimirum iuxta Prophetiam promissionem oculis
 suis vidisse constat præceptorem suum, & au-
 dibus suis vocem audisse monentis. Vnde & vnus
 eorum expressus scribens ait: Quod audiuius, &
 quod vidimus oculis nostris, quòd perspeximus, &
 manus nostræ palpauerunt de verbo vitæ. Quidni
 relinquerent omnia, quidni ad omnia sequerentur
 tantæ præsentiam maiestatis? Quid ego non
 facerem si mihi omniscopia præstaretur: sed non
 fecit taliter omni nationi, non præcunctis vnique,
 non sequenti. Siquidem ut multi Reges optauerunt
 videre & non viderunt, sic nihilo minus vene-
 rantiam dies quãdo desideremus videre diem
 vnum filij hominis, nec tamen mereamur. Op-
 portunè ergo iam Martinus ad medium veniat,
 ut de medio fiat occasio peccatorum. Hodie enim
 ille per omnia similis nobis planè & sensibilis, &
 passibilis, sed & longè post illa patriarchalium &
 prophetiarum tem; ora visionum, & homo pu-
 rus, nihil de natura diuinitatis habens: credens
 autem in eum quem non vidit, plenus fructu obedi-
 entia, & virtutum locuples, solùm deseruit, pos-
 lum subit, terræ commendans quod habebat de
 terra, spiritum diuigeni ad patrem spirituum, cui
 fideliter in adoptionis spiritu deseruiuit. Non fuit
 cæleste corpus, sed nec spiritus quidem cælestis,
 rationale animal, etiã & mortale, terrigena, filius
 hominis. In terra natus est, in terra educatus, in
 terra exercitatus & probatus, in terra etiam con-
 summat. Nec verò patriarcha erat, aut vnus ex
 Prophetis, de quibus sanè in Euangelio veritas
 ait: Quia lex, & Prophetæ vsque ad Ioannem.
 Multò magis non erat ipse Christus, sed erat tam-
 en Christus in ipso, haud aliter utique, quàm
 per fidem. Enimvero iuxta hunc modum etiam
 modò propè est verbum in corde tuo, & in ore
 tuo, tatum si recto quæ fieris corde. Nempe Apo-
 stolo interpretante verbum fidei istud est, de quo
 Moyses ait. Vnde & alibi idem Apostolus: Iesus
 Christus, inquit, heri, & hodie, & in æternum.
 Hæsternum quidem ab initio seculi vsque ad as-
 censionem dominicam, hodiernum verò diem
 exinde vsque ad seculi consummationem, porro
 æternum intellige post communem omnium re-
 surrectionem. Nulli horum deest Christus, nulli
 deest Iesus, nulli deest vnctio, nulli salus. Patriar-
 chis & Prophetis in visione exhibitus est, Aposto-
 lis in humanitate, Martino in fide, angelis iam in
 specie. Quam sanè speciem, & electis omnibus
 ostensurum sese promiserat, non quidem hodie,
 sed in æternum. Denique iam transierat heri, iam
 illud nostrum illuxerat hodiernum, cum Apostoli
 loquerentur: Et si cognouimus Christum seculum
 carnem, sed iam nunc nõ nouimus. Videtur
 tamen etiam in hoc mane de carnis agni non-
 nihil esse seruatum: sed quod residuum est, utique
 iam datur igni: quòd videlicet vsq; hodie eadem
 caro nobis, sed spiritualiter utique non carnaliter
 exhibetur. Neque enim est quod causerur no-
 stro huic negatum tempore siue eam, quæ ad pa-
 tres veteris Testamenti facta est apparitionem,
 siue eam, quæ Apostolis exhibita est, præsentiam

carnis eius. Siquidem fideliter considerantibus
 neutram deesse liquebit. Adest enim nobis etiam
 nunc carnis ipsius vera substantia, haud dubium
 sanè quin in sacramento. Adfuit reuelationes, sed
 in spiritu & virtute: ut tempore gratiæ, quod nunc
 est, nihil in vlla gratia deesse probetur. Denique
 nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor ho-
 minis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus
 se, nobis tamen reuelauit per spiritum suum.
 Nec mireris quòd carnales eis manifestationes
 exhibuit, qui carnales eius præstolabantur ad-
 uentum. Nobis enim tantò efficacior gratia, &
 reuelatio dignior necessaria est, quanto nimirum
 excellentior constat esse quæ expectamus. Itaque
 (ut supra diximus) Martinus iste Christus non
 fuit, sed tamen Christum habuit: non quomodo
 angeli in præsentia maiestatis, non quomodo
 Apostoli in visione humanitatis, non quomodo
 olim locutus est in visione sanctis suis, sed quò-
 modo eum etiam nunc habet Ecclesia in fide, &
 sacramentis. Non erat ille lux, sed lucerna plane
 ardens & lucens, de Ioanne dictum est. Sed si il-
 lum protulerò, puto dicetis: Maximus hominum
 est, plusquam Propheta fuit, etiam angelus est Dei
 patris, sicut ipse testatur: Ecce mitto angelum
 meum, &c. Et Martinus lucerna erat ardens, &
 lucens: eum saltè non pigeat imitari. Sed imi-
 tari in eo, quod est imitabile, non autem quod
 mirabile exhibetur. Ad mensam diuinitatis sedes ho-
 die, diligenter considera, quæ tibi apponuntur.
 Discerne inter cibos, & vasa ciborum. Illos enim
 iuberis tollere, sed non illa. Diues est iste Marti-
 nus, diues in meritis, diues in miraculis, diues in
 virtutibus, diues in signis. Diligenter ergo con-
 sidera quæ apponuntur tibi, quænam videlicet
 ad admirationem, quæ verò ad imitationem. Aut
 certè quia sequitur in scriptura illa, quoniam ta-
 lia oportet te præparare: diligenter cõsidera quid
 apponitur, & in quo. Suscitauit Martinus tres
 mortuos, quor nimirum salutarem legerat sus-
 citasse. Reddidit visum cæcis, surdis auditum,
 mutis loquelam, claudis gressum, aridis sospita-
 tem: Euasit diuina virtute pericula, proprii cor-
 poris obice flammam repulit, immanem sacrilegæ
 machinæ molem columna parili de cælo descen-
 dente prostrauit, leprosum mandauit osculo, cura-
 uit oleo paralyticum, demones vicit, angelos
 vidit, futura præuidit. Verùm hæc quidem cæ-
 teraque eiusmodi altissima, quæ fecit magna,
 quidni mirifica quædam vasa dixerim diuitis huius,
 aut grauia, gemis micatia, pariterq; materja, &
 opere preciosa? Noli in his sapore quærere, sed
 mirare splendorem. Luceat in huiusmodi lucerna
 nostra, ut in lumine eius videamus lumen, quod
 quidem purum prout in se est, necdum præuales
 intueri. Non enim est iste lux, sed ut testimonium
 perhibeat de lumine: & appareat tibi interim
 gloriosus Deus in sancto suo; dum non potes ad
 gloriam eius, sicut est in seipso. Cæterum ne pu-
 taueris ornatas quidem Martini lampades, sed
 vacuas inueniri, non est fatua virgo: habet in vasis
 oleum, habet vinum in phialis: habet intra pa-
 ropides istas ciborum copiam, delicias utique
 spirituales: ut non modò videant & mirentur, sed
 edant pauperes, & saturentur: atq; in illis quidem
 Dominum laudent: porro in his viuunt corda cot-
 rum. Alioquin quomodo mortui laudabunt te
 Domine! Ut ergo sit iucunda decoraque laudatio
 Bibl. Hom. tom. 4. Iiii in

in admiratione, etiam uiuant ex imitatione: & vt auidius sumant delicias, ipsas quoque diuitias curiosius contempnentur. Sic nimirum inter splendorem, & feruorem huius vicariis quibusdam affectibus discurrendum, vt nobis alter ex altero commendetur, & ex mutua collatione vterque complacitior fiat. Si quidem humilis fuit & spiritu pauper iste Martinus, sicut euidentissimè probat effectus ipse diuinæ gratiæ, quam profecto tam multam, nisi multum humili non dedisset. Vt tamen pauca virtutum eius indicia promam, pauperem illum spiritu nouit Hilarius, cum imponeret ei Diaconatus officium, tentans, nec præualens, quod indignum sese vociferaretur: exortitum eum esse præcepit, in quo quidem locus iniuriæ videretur, sciens nimirum quoddam humiliorum ordinationem minimè repudiaret. Pauper fuit, veste sordidus, crine incultus, facie despiciabilis, quæ quidem licet in electione eius à quibusdam maleuolis obiecta fuissent, & in ipso tamen episcopatu, sicut scriptum est, penitus non mutauit. Denique quia verè pauper fuit spiritu Martinus, pauper & modicus meruit nominari. Audi verò mansuetudinem eius, suo illo Sulpitio sic scribente: Tantà aduersus omnes iniurias patientiam assumpserat, vt cum esset summus sacerdos, impune etiam ab infimis clericis læderetur, nec propter ire eos, aut loco vquam amouerit, aut à sua quantum in ipso fuit charitate repulerit: quod quidem in Brixio manifestè probatum, omnes vos arbitror meminisse. Eum nepe ex omnibus sibi successorem elegit, & de tanta post futura aduersitate præmonuit: postmodò in fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum: ad cuius os aures sue fuerant cum responderet homini qui de eo sciscitabatur: Si illum delirum queris, prospice eminus: Ecce cælum solito sicut amens respicit. Crebro siquidem homo Dei, vt pote terram despiciens, cælum suspiciebat. Nempe sciebat, ad hoc sese (vt supra meminimus) rectam in corpore accepisse staturam, sciebat illic esse thesaurum suum, sciebat illic sedere in patris dextera Christum suum, sciebat nunquam sese donec illum perueniret, quod desiderabat, affecturum. Vnde & hoc ipsum, quoddam delirium vocabatur in terra, merito non attendit cuius nimirum conuersatio esset in cælis, cuius oculi in capite suo. Sanè illuc etià lachrymæ eius à maxilla ascendere confluere, quibus sic abundabat, vt soleret pro illorum quoque qui obrectatores sui videbantur, flere peccatis. Sanè quantum iustitiam esurierit, tum in ceteris eius actibus, tum specialiter in idololatricæ persecutione probatū est, in templorum destructione, in statuarum deiectione, in iussione lucorum. Vbi se quoque aliquando non est veritus dare discrimini, vt occasio tanti criminis de medio tolleretur. Nam misericordem eum in paupere se expertum saluator ipse apud angelos gloriabatur, datam sibi medietatem vestis ostentans. Vtinam nobis etiam miseris apud summum iudicem (in cuius admirabile tabernaculum introiuit) misericordiam illam exhibere dignetur, quæ & illos olim morti destinatos, & tormentis variis deputatos eripuit, pro quibus ante terreni iudicis ianua nocte media scribitur iacuisse. Quomodo enim non audiet eum nunc, qui tunc quoque fecit audiri? Porro mundiciam cordis eius illud, vel maxime indicat, quod non est consilius inimico

loquens in porta: Nihil in me funeste reperies, Abraham me sinus recipit. Nam in opere pacificum felicitate planè consummans labores suos, licet diem suorum finem non ignoraret, clericos tamen adiit dissidentes, inter quos reformata pace, in pace ipse quietus. Ceterum persecutiones quas sustinuit propter iustitiam, longum est numerare, quomodo apud Iulianum Augustum in Ciuitate Vvangionum intrepidus, imò & illato terrore constantior, custodiæ mancipatus est, vt inermis postero die Barbaris opponeretur: quomodo circa alpes sub securi quam in vertice eius latro vibrabat, securissimus fuit: quomodo illum Mediolani Auxentius Arrianus grauitè infectus, multisque appetitum iniuriis, tandem de ciuitate exturbauit: quomodo & alibi prius aduersus sacerdotum perfidias acerrimè pugnans, supplicis fuit affectus, publicè virgis cesus, inde quoque exire compellus est: quomodo item in cuiusdam fani euersione cum Gentilis eum stricto gladio peteret, nudam ceruicem præbuit petenti, donec ille extollens ad istum dexteram, cecidit resupinus: quomodo alter eum cultro ferire voluit, sed ferrum de manibus eius elapsum, repente disparuit. Pro quibus omnibus dubiū non est multipliciter coronari eum, qui quidem est non semel effectus consummatæ passionis, sed totiens martyr fuit affectu deuotissimæ voluntatis. Comedite iā amici & bibite, & inebriemini charissimi. Sic enim viuunt, & in talibus vita spiritus vestri. Nisi forte beatos predicat sermo diuinus, qui mortuos suscitant, cæcos illuminant, morbos sanant, leprosos mundat, paralyticos curant, dæmonibus imperant, futura prænunciant, miraculis coruscant: & non magis pauperes spiritu, mites, lugentes, esurientes, & sitientes iustitiam, misericordes, mundicordes, pacificos, persecutionem propter iustitiam sustinentes. Ignoscite mihi fratres, exemplum obedientiæ paulo minus præteritū, quod quidem vel solum iuxta præpositum ordinem in Martino quoque nobis conueni exhiberi. Sanè moram facimus, sed vt arbitror, bonū est nos hic esse: tardius enim hodie venimus ad Martinū. Domine, inquit, si adhuc populo tuo sum necessarius, nō recuso laborem: fiat voluntas tua. O verè sanctissimam animam, o inestimabilem claritatem, o obedientiā singularem. Bonum certamen certasti, cursum consummasti, fidem seruasti; de reliquo superest tibi corona iustitiæ, quam reddet tibi Dominus hodiè iustus iudex: & adhuc dicis: Non recuso laborem, fiat voluntas tua. Obluisti planè Isaac, vnicum illum quem diligis, quod in te est, iugulasti: immolasti singulare gaudium tuum pia deuotione, paratus redire iterum in pericula, innouare certamina, denuò subire laborem, sustinere tribulationem, prolongare tentationem, deinde differri adhuc ab illa tanta felicitate, & diu desiderata societate spirituum beatorum, atque in huius mortalitatis æumnas ab ipso introitu gloriæ reuocari: postmodò (quoddam maximum est) à Christo tuo peregrinari diutius, si modo ipse voluisset. Nec sane dubium quin ampliorem gratiam mereretur qui paratum se exhibet etiam ante mandatum, quàm qui obedire satagit post mandatum. Magna quidem obedientia vestra angeli sancti, sed quod dicere audeam pace vestra nescio an inueniatur in vobis quisquam paratus in tale

aliquando ministerium mitti, in quo necesse habeat non videre faciem patris. Magna est Petre quoddam Dominum secutus, omnia reliquisti, sed audiui te in monte dicentem vbi transfiguratus est coram vobis: Domine, bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula. Non est hoc, si adhuc populo tuo sum necessarius: non recuso laborem. Paratum cor tuum Martine, paratum cor tuum siue manere in corpore, siue dissolui, & esse cum Christo. Et magna quidem in horrenda morte securitas, magna in visione Christi desideranda & tam feruenter ac singulariter desideranda perfectio reperitur: sed id quidem longè amplius per omnem modum, quod qui mori non metuis, imò qui tanto desiderio præsentiam Domini concupiscis, viuere quoque non renuis, & expectatione molestissima fatigari. In quo enim alio non obedire poterat, qui in hoc tanto articulo tam deuote clamabat, Fiat voluntas tua? Hæc ergo pars nostra sit fratres in conuiuio hodierno, hanc nobis obedientiam in mensa pauperis imò iam diuitis huius appositam diligenter consideremus, scientes quoniam ipsa est quæ à nobis exigitur, ipsa quam oportet nos præparare, vt singuli quique dicamus: Quia paratus sum, & non sum turbatus, vt custodiam mandata tua. Nec modo semel aut in parte, sed paratum cor meum Deus, paratum cor meum, paratum ad vtrumque, & in nullo tuam præscribens dispositionem. Forte hoc cupio & specialiter & vehementer, sed ne quidem illud recuso: sicut fuerit voluntas in cælo, sic fiat. Desidero requiem, sed non recuso laborem, fiat voluntas tua.

PETRI DAMIANI in hoc festo, Sermo.

Nobilis ille confessor, Sacerdotum gloria, Nemma Pontificum, Clericorum forma, lumen Monachorum, solennem diem vniuersitati nostræ præfixit. Hic est Martinus miraculorum potestate sublimis, qui terrarum orbem lumine sue cognitionis impleuit. Ægyptus religionis mater, & eremitarum fecundissima nutrix, Martinus tantis filijs posuit in exemplum. Creuit in immensum fama nominis eius, & aula est in ipsam Apostolicam irrumperet dignitatem, quorum manus traxerunt de Verbo vitæ, qui filium hominis inter filios hominū felici vocis officio diuulgauerunt. In omnem terram peruagata est memoria tanti Pontificis, & vbi cunque resonat fides Christi, sonat vita Martini. Glorificatur Imperator in milite, laudatur miles in Imperatore. Testatur hoc Turonensis ecclesia thesaurum corporis eius continens, quæ possessiones, quas extendit à mari vsque ad mare, quam sæcundauerunt Reges, & ornauerunt Principes, cui Romani Pontifices summæ libertatis fastigia prouiderunt. Accedit etiam ad gloriam Confessoris, quia in ipsius honore nonnulla sedium episcopaliū fundamenta locata sunt, quod (nisi fallor) de alio non legitur Confessore. Scintillat longe, lateque fulgor claritatis illius, & de remotis mundi partibus ad præsentiam sancti corporis festinat. Clementia diuinitatis & Regibus, & regno nostro prouidit misericorditer, vbi tantum lumen ad remedium peccatorum in seculum collocavit. Actus eius, & vt

tam Seuerus insignis orator ita suo nobilitavit eloquio, vt & historiam relatione plena veritate proponeret & rethoricis legibus multipliciter insigniret. Et nunc arida, vel ieiuna lingua nostra quid audeat de laudibus eius immurmurare, cuius laudis plena est terra? Ne tamen in tantis gaudijs cuiusque sermonis videamur immunes, recurrendum est ad Euangelicam lectionem, in qua sub breuitate verborum Sapientia Dei Patris totius humanæ perfectionis summam includit, ait enim: Videte, vigilate, & orate. Ille, qui videt omnia, hortatur nos vt corporalibus, oculis postpositis, mentis lumine videamus, oculis illis, de quibus per Salomonem dicitur: Oculi sapientis in capite eius. Præcipit ergo, vt soli solitudinē nostri cordis ingrediamur, & reuoluamus veterum sarcinas peccatorum, quibus polluti sumus, & obuoluti. Primum ergo videamus apud nos peccatorum abundantiam. Propter nomen tuum, Domine, propitiaberis peccato meo, multum est enim: ait vnicus ille consecratus Regis æterni. Peccauimus super numerum arenæ maris, & multiplicata sunt peccata nostra. Tu innumeraabilia numerare contendis, & in summa ponere, quod summam exuperat. Ecce grandis acervus, impetuofus torrens, nec potest discipi tanta miseria, quoniam iniquitates nostræ supergressæ sunt caput nostrum. Ambulauius collo extento, oculi nostri pleni sunt vanitate, aures detractione. Odoramus non odorem vnguentorum, in quo sponsa se currere gloriatur, sed odorem mortis in mortem, quorum os maledictione, & amaritudine plenum esse describitur. Manus nostræ plene sunt sanguine, pedes veloces ad sanguinem effundendum, contritio, & infelicitas in vis nostris, & via pacis abiecta, non est timor Dei ante oculos nostros. Quid igitur faciendum, in quo sperandum, quòve confugiendum? Standum est in hoc acervo, non nouarum, sed veterum frugum, & videnda visio timefcenda, vt statuamus nos ante oculos nostros, ne iudex quandoque arguat nos, & statuat nos ante faciem nostram. In hac visione Dei videtur à nobis ventus turbis, quia secundum virum iustum, hic inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum. Ne pures autem hanc visionem inter parua connumerandam, cum hæc perducat ad visionem Cherubim, & animalium pennarum, & ad ipsius Dominantis introducat aspectum. Visa igitur abundantia peccatorum nostrorum, videamus secundo negligentiam nostram. Traximus peccata nostra sicut restem longam, & sanguis sanguinem tenuit, & dissimulauimus, vulnus, & luor, & plaga tumens, & non aspeximus. Zelus Dei recessit à nobis, & nos contempnimus. Sic peccatorum multitudini negligentiam cumulant, obstruimus nobis iter confessionis, leuimus iustitiæ equitatum, non solum negligentes, sed & de negligentia gloriantes, iuxta illud viri sapientissimi: Qui cum male fecerit, lætantur, & exultant in rebus pessimis. Vis scire, quia de peccatorum abundantia, negligentia pessima filia generatur? Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit. E contrario autem, qui Deum timet, nihil negligit, quia, Qui modica spernit, paulatim decedit. Peccatorum multitudo negligentiam, negligentiam contemptum, contemptus mortem interminat sempiternam. Vide & tertio patientiam & longam

ganimitatem Dei nostri. Hæc fecisti, & tacuit. Omnia vider, & omnia audit, nihilque remotum ab oculis eius, de quo dicitur: Oculi Domini in omni loco contemplantur bonos, & malos. Oculos hominum timuisti, oculos autem Altissimi non expauiisti? Ecce ipse cognouit omnia nouissima, & antiqua, neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque a desertis montibus locus est fugiendi, quoniam Deus Index est. Vidit opera tua, reuersus, & excursus flagitiorum tuorum, & continuit iram suam. Cælum non fulminauit, aqua non submersit, non absorbit tellus, & cum omnis terra plena sit gloria Domini, in gloria eius tuam miseriam euoluisti, nec reueritus es præsentem Dominum, & coram tanta meruitas tuas immunditias exercere. Ipse autem quid? Ego, inquit, quasi non videns. Nunquid alicui ministrorum suorum, qui vindices sunt iræ eius, in hoc ipsum constituti, reuelauit ignominiam tuam? Ecce videt, & tacet, videt, nec manifestat, videt, nec indicat, videt, nec vindicat, videt, & videre dissimulat, vocat & non audis, promittit, & contemnis, minatur, nec meritis, & thesaurizas iram tibi in die iræ. Cum ergo sit Index iustus, & fortis, multum est patientis, nec irascitur per singulos dies. Ecce contulit iram, reprimat furorem, auertit oculos, peccantibus parcit, & illi omnia hæc in suum iudicium congregant, omnium rei. Nunquid qui iram tacuit, & sinit, semper ita tacebit? An non legisti, quia ad iudicium venier, patientiam abiciens, humilitatem nesciens, ignorans misericordiam? Attendisti patienter tacentem, attende & impatienter loquentem; Sicut parturiens, inquit, loquar. Vidisti dissimulantem, vide etiam quædamque minima numerantem. Vestigia, inquit, pedum meorum dinumerasti. Quis locus erit tui, cum venerit Index, qui stetit sub iudice, præsentibus tuis, conclamantibus Angelis, elementibus ardentibus? Ad cuius fugiemus auxilium, cum venis ex transuerso furentibus, mundialis machina diuelleret, & ignis incandescens, cælum, & terram finalibus immiscebit incendiis? Veniet ipse cum potestate magna, & maiestate, non cum dulcedine, & humilitate: quia illic iustitia plena est dextera eius, quæ hæc misericordiam seminavit, & sparsit. Tunc ille misericors oculus non pariter, & non miserebitur, sed percutiet, & occidet indutus iram, furore repletus, plenus crudelitate. Peccatores autem quid? Videntes turbabuntur timore horribili, sed incorrigibili, audientes illud horrendum tonitruum: Te, maledicti, in ignem æternum. Quamti putas, doloris erit excludi à facie Dei, videre, & perdere Deum, cum Rex gloriæ ciuitatem sublimem intrabit, miseris peccatoribus omni spe misericordiam in perpetuum sinitilla? Quisquis ergo es, qui contemnis diuitias bonitatis, & patientiam Dei, relegere textum epistolæ ad Romanos, & illa tibi plenius dicit, quia non euasisti iudicium Dei. Aspice & quartum misericordiam eius. Licet peccaueris, licet neglexeris, & prouocaueris patientiam Dei, paratus est tamen misereri, cum volueris, & reuerti ad reuertentem, obliuisci, & tegere peccata tua, & protere in profundum maris. Nec erit mora inter confidentem, & remittentem, inter gementem, & gemitis exaudientem, quia benignus, & misericors est. Sunt homines mundi faciles ad iram, difficiles ad misericordiam. Deus autem & ad ira-

scendum difficilis, & facilis ad miserandum. Reuolant illi ad opprobria, quæ remiserunt; iste cum remiserit, sic est, quasi non fuerit. Ad limina potentium frequentius excubamus, non habentes liberos accessus ad colloquendum, & si quid deliquimus, supplicibus oculis, facie tribulata, verbis humilibus emendamus. Illi autem plerumque superbo oculo, & humero indignati, pedibus suis prouolutos vel respicere nolunt. Noscit Dominus Iesus, qui libentius loquitur mecum, quam ego secum, quem inuenio, quoties quæro, qui occurrit cum panibus fugienti, qui occurrit lætum offendit mihi, qui meam poenitentiam, sicut innocentiam amplexatur, ubique letus, ubique bonus, ubique pius, ubique dulcis cum magna multitudine dulcedinis suæ. Non facit supercilium, oculos non obliquat, non detorquee faciem, nec verba resonat ampullosa, sed occurrit reuertenti, & accurrit in amplexus, flexis super collum meum, & iubet proferri stolam pennis, dari annulum intelligentiæ, & calcari pedes in præparatione Euangelij, in choro, & symphonia ad superna gaudia reuocari, & occidi vitulum sanguinum in remissione peccatorum meorum. Vides ergo, quam longa patientia sit in Deo, quam velox misericordia? Longanimis, ait Sanctus, & multum misericors. Libenter igitur ad te confugio, Domine Iesu, qui diutius pateris, & velociter misereris, quia tu es Deus, & non homo (sicut Propheta dicit) qui seruet iram, abscondat malitiam, vindictam inquirat. Ad hæc & istud considerandum in misericordia miserantis, quæ seculi homines semel, aut bis, aut ut multum septies, vel decies dimittunt; hic autem milles in die, si fieri posset, quæ committimus dimittit, & hoc quantum viuimus, quando peregrinamur ab ipso. Visus igitur his, quæ enumerauimus, attolle oculos etiam ad videndum Domini largitatem, siue familiaritatem. Si cui maxime potenti fecimus, quod ei displiceret, nunquid amplius nobiscum loqui, nedum aliquid largiri, vel familiaris esse dignatur? Graues sumus ei etiam ad videndum, & pro magno beneficio computat, si saltem à nostra læsione desistat, & licet, multiplicibus, & deuotis obsequiis defendamus offensam, semper tamen iniuriæ memoria præteruolat oculos illius, nec obliterari valet vel beneficio, vel obsequio, vel ipsa etiam veritate. Nunquid ita Deus meus, misericordia mea? Absit. Consequitur enim honorare poenitentem, magis quam innocentem, reuertentes plusquam remanentes, quia deuotior est seruidus poenitens, quam tepidus innocens, cum ille materiam feruoris habeat, hic tepiditatis. Fortassis præsumptionis arguar, qui contra præceptum Apostoli verborum nouitates induco, sed habeo ad manum testimonia, nec parua, nec pauca, quæ & ipsa credibilia facta sunt nimis, & quæ possint satisfacere murmuranti. Petrus Apostolus, non quilibet Apostolus, sed princeps Apostolorum, cui traditus est principatus cæli, & terræ, nunquid non de choro poenitentium est, & de forte grauius iniustorum? Nonne ipse est, qui Deum negauit, reliquit magistrum, amicum deseruit, sefellit promissum? qui cepit detestari, & iurare, quia non nouit hominem, negationi periculum addens, crimini crimen adiciens? Cecidit, sed non est collisus, quia Dominus supposuit manum suam. Vide quid dicat scriptura. Respexit, inquit, Do-

minus

minus Petrum. Respectum Christi sequitur fletus Petri, & lachrymarum amaritudo dulcedine antiquæ dignitatis instaurat. Felices, sanctæ Apostole, lachrymæ tuæ, quæ culpam abluunt, gradum restituunt, debita dimittunt, ampliora committunt. Respexit pietas, & impietas cessit, & accessit præca familiaritas. Denique, Simon Ioannis, diligis me plus his? Pasce oues meas: & his similia, quid sunt, nisi magna documenta familiaritatis? Illud etiam singulare sancti Spiritus organum, quem inuenit Dominus secundum cor suum, cui reuelata sunt incerta, & occulta sapientiæ Dei, nonne eum homicidio, & adulterio insignitus est nota, & nomine proditoris? Sed vide, quam celeri poenitentia saltu resiliuit ad arcem innocentia, & grandia vulnera sic reuinxit, ut non solum vulneris, sed nec etiam cicatricis vestigia remaneret. Redargutus enim à Propheta, & retorsione parabólica sagillatus, dixit: Peccauit, & ille ex thesauro diuinæ misericordia statim subintulit: Transiuit Dominus peccatum à te, & non morieris. Translatum est peccatum, & ablatum, quod diuidebat inter Dauid, & Deum, & sublato eo, Dauid idem qui prius. Sed & ille vas electionis, qui volauit super pennas ventorum, qui plus omnibus laborauit, cui credita sunt eloquia Dei, nonne primus in primitiuam Ecclesiam cæteris ardentius fertur esseruisse? Actus Apostolici sunt in testimonium quanta mala fecerit sanctis Dei in Hierusalem. Hic autem, qui tanta mala fecit, tanta postea passus est pro nomine Christi, & lucet in firmamento cæli, nec est aliqua gemma pretiosior in corona Regis æterni. Accedat & illa mulier, quæ septem demoniis, id est vnueris vitiis, cumulata fuit, cui multum amanti multum dimittitur, quæ prima videt Dominum à mortuis resurgentem, Apostolorum Apostola, dilecta propriæ Saluatoris. Veniat nunc omnis innocentium chorus, & tota virginea puritas adunetur, quis erit, qui ad istorum gloriam aspirare, nedum transcendere audeat? Propterea confitebor tibi, Domine Iesu, & laudem tribuam nomini tuo, quia apud te propitiatio est, & propter legem tuam sustinui te, Domine, quæ est ista lex, quæ propitiatio? Quia offensus, te clementem promittis, poenitentem admittis, punire prætermittis. Magna est igitur virtus, poenitentia vera, cum Ambrosius dicat: Facilius inueni eos, qui innocentiam seruauerunt, quam qui congruam egerunt poenitentiam. Vide & sextò custodiam eius, quia nisi ipse custodierit, nos frustra vigilamus. Decursus igitur sex visionibus istis, transeamus ad secundam Saluatoris vocem dicentis: Vigilate. Vigilandum omnino & somnus ab oculis auferendus, quia latrones multi obfident iter nostrum toxicatis missilibus formidadi, nullum prorsus intentatum transire sustinentes. Tres enim hostes præcipuos habemus, & præcipituum suadetes, carnem, diabolum, & mundum, ex quibus duo, & si aliquando intermittunt, nunquam tamen dimittunt, tertius autem, diabolus videlicet, ita inexorable odium aduersum nos exercet, ut nunquam ab eo inducias vel in istu oculi potuerimus extorquere. At ut verba illius Oratoris ponamus, qui ubique redolet Ciceronem: Cum hoc quotidianus, & anceps congressus, ex hoc innumere vulnus, nec ex facili cicatricem promittens, sub hoc casus frequens, & respiratio difficilis, de hoc rara, & nunquam secuta victoria; huic

voluntas semper iniqua, & fallendi principatus. Quis aduersus hunc poterit vigilare, nisi custos ille de nocte venerit in auxilium nostrum? Per nos nanque non sufficimus, immo deficiamus, si confidamus in nobis. Attende autem de hoste isto inuisibili, quantum ingrediatur ad singulare certamen, qualia gerit arma, quam fortia, quo turbine torqueat hastam. Recole librum Iob, & historiæ Regum, & armatum, & arma considera, quia qui Goliath in libro Regum, id est diabolus in regno Christianorum. Habet enim hastam delectationis, obduratorum clypeum, desperationis loriam, gladium occisionis, armigerum superbiam, qui antecedit eum, & exprobrat agminibus Dei uiuentis, & dicit inimicus: Persequar, & comprehendam, diuidam spolia, implebitur anima mea. Tu autem quid? Assume Apostolicam armaturam scutum fidei, loriam iustitiæ, gladium spiritus, circumspeditionis hastam, & præcedat te humilitas, & dicit: Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non conuertar, donec deficiant. O Domine Iesu, nunquid æqua pugna est hominis, & demonis, duplicis, & simplicis, fortis & imbecillis? Inuoca me in die tribulationis (ait Dominus) & eruam te, & honorificabis me. Inuoca te, Saluator, apprehende arma, & scutum, ut videam contra fortem armatum, fortiorem armatum, & ceteras Assyriam in terra tua. Facta ergo cogitatione, inimicos tuos comminet ut puluerem ante faciem vti, & ut lutum platearum delebit eos. Sic autem contra istum vigilandum est, ut semper de rediuitio certamine timeas, & de victoria non desperes. Caro autem sub necessitatis specie furiosum tumultus sui velat imaginem, & nunquam ferulorum varietate repleta, nunc pretiosa vina commutans, incipit lasciuire, laxatque frenis tota fertur in præceptis. Statim recrudescunt affectus, cogitationes rebellant, visæ proponuntur imagines, & pinguis in cordibus nostris, quod multis diebus deleri non possit. Ingurgitati enim, non confortati, impleti, nec nutriti, & torpore, & corde distendimus, completurque illud satyricum: Inguinis, & capitis nullum discrimen habetur. Parco sermonibus, quia turpis sententia non nisi verbis turpibus explicari potest, & vnique nostrum notum est, vel quod tacemus, vel quod volumus preterire. Tenuis autem mela, cibus asperior, simplicior potus, corpus firmant, confirmant animam, & vtriusque hominis statum reddunt alacriorem. Mundus vero quid facit? Offert nobis quicquid pulchrum est visu, & concupiscentiam carnis, & oculorum, & ambitionem seculi, ut illaqueet miseris, illaqueatos strangulet, strangulatos sempiternis inuoluat incendiis. Tentat nos multiforibus inuolans, superius per superbiam, per luxuriam inferius, à dextris per prosperitatem, per aduersitatem à sinistris, antè per mundi concupiscentiam, postè per præteritorem vitiorum recordationem, in obiculari motu per inuolutionem sensuum. Vigilate igitur, necesse est aduersus huiusmodi latrunculos, manumque sicariam, & cum Esaia dicendum: Super speculam Domini ego sum, stans totis noctibus. Nec solum stare conuenit, sed armatum stare armaturam illam, quam Apostolus dicit: Induite vos armaturam Dei. Alter nostrorum temporum Tullius, de quo superius mentionem feci, verane ubique nota

Ecce quomodo laudat tenuitatem mela, asperitatem cibis, & potus simplicitate.

sermonum, armaturam in hunc modum lucidissimis capitulis inauravit: Si fabulosi spiritus, & incantatores motus carnis circa te oblitreuerint confide, & dic: Discedite à me, maligni, & scrutator mandata Dei mei. Si recalere carnem senseris & velle reualare ad ineptias suas, esto constans, & dic: Confige timore tuo carnes meas, Domine. Si paupertate odisse cæperis, & desiderio diuitiarum incæperis fuisse carni, expurgare, & dic: Væ vobis, diuites, qui habetis hic consolationem vestram. Si te demulceat adulator, & ad plebiculæ laudes animus hilarescat, confortare, & dic: Oleum peccatoris non impinguet caput meum. Si tibi suggeratur, in futuram tempus bonum differre propositum, conurge, & dic: Dies Domini, sicut fur, ita in nocte veniet. Si gula defæuens lautiores tibi commendauerit apparatus, recalcitra, & dic: Non est regnum Dei escæ, & potus. His velut quibusdam increpationibus diffugiunt inimici, delabitur memoria voluptatû, carnis gurgulitas conticefcit, sanctæ conuersationis iniria conualescunt, mundus contemnitur, superatur hostis

antiquus. Sic igitur videns, & vigilans fac fumentum triplicem, qui difficile rumpitur, & transi ad orationem, ingrediens interiora veli cum summo Pontifice Domino nostro Iesu Christo, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui assistit vultui Dei pro te. Admissus autem non sic audacter, & frontose ingeras te oculis Maiestatis, sed humillima trepidatione concussus, saltem quomodo ad tanta miracula admitti poteris, admirare. Sic ergo oratio verècunda, vt erubescamus peccata nostra, & tantæ reuerentiæ deferamus; pura, vt nihil ab ipso præter ipsum quæramus; deuota, vt in pinguedine spiritus eam protendam; ampla vt extendamus eam vsque ad inimicos; sit continua, ne intermissione fiat remissior; sit pacata, ne turbulentis cogitationum fluctibus submergatur. Fateor excessi modum, & magis solito vestras aures onerare non timidi, dum stylus in longinquitatem extenditur. Sed scio, quia patierer audistis me de illius patientia disputantem, qui est Deus benedictus in secula, Amen.

IN FESTO PRÆSENTATIONIS B. MARIAE VIRG.

Euang. Ut in Natiuitate eiusdem.

IN FESTO S. CÆCILIAE VIRGINIS ET MARTYRIS.

Euang. Matth. 25. Simile est regnum cælorum decem virg. &c.

Quære in communi Virg. Tomo eodem.

IN FESTO S. CLEMENTIS PAPAË ET MARTYRIS.

Euang. Matth. 24. Vigilate quia nescitis, &c.

Infra eodem Tomo in communi Confessor. Pontificum.

S. BERNARDI ABBATIS Clarauallensis, de sancto Clemente Papa & martyre, de tribus aquis, Sermo.

Psal. 115.

RECTIOSA in conspectu Domini mors sanctorum eius. Audiatur peccator & irascatur, dentibus suis fremat & tabescat. Deprehensus est in

astutia sua, cecidit in foveam quam fecit, in laqueum incidit quem tetendit. Inuidia liquidem diaboli mors intrauit in orbem terrarum, sed ecce preciosa facta est mors sanctorum. Audi igitur hostis vitæ, mortis auctor arrede. Quid valet iam fraus tua & versutia tua quid nocet? Imò verò, vt plus doleas, etiam omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Neque enim aliter quam ipsa (quæ tui est operis) de

de te hodie beatus martyr cuius solèntia celebramus, morte corporis triumphauit, fecit siquidem de necessitate virtutem, poenam peccati in meritum gloriæ commutauit: fidelem se probauit in modico, vt dignus inueniretur supra multa constitit. Modicum nanque erat, & omnino modicum, quicquid prius acceperat anima illa beata, quantum ad eam gloriam quam præsentem promeruit passione. Omnis enim delectatio huius mundi, vniuersa eius gloria, quæquid denique in eo concupiscitur, profus modicum est in illius felicitatis, in illius gloriæ, in illius beatitudinis comparatione: si tamen vel modicum dici debet, & non potius nihilum, vapor ad modicum patens. Acceperat beatus Clemens nobile genus, amplas possessiones, hæreditatem multam, scientiam quoque; quamplurimam, ita vt optimus quidem illius temporis Philosophus haberetur. Acceperat hæc vniuersa à Domino: Dei enim dona sunt etiam hæc. Fidelem ergo se probauit ei qui dederat, cum pro eius amore vniuersa contempsit, omnia detrimentum faciens, & arbitratus vt stercorea, vt lucrifaceret Christum. Sed forte murmurat etiam nunc inimicus, Pellem inquit, pro pelle, & omnia quæ habet homo dabit pro anima sua. Quid ergo? Putas quod in ipsa corporis sui vita quam accepit à Domino infidelis inueniatur, vt vel ipsam præferat illi? Ecce habes potestatem irruere in eum per satellites tuos vt coarctetur è duobus, aut à Domino necesse habens, aut à corpore separari. Varia & immania exquire genera tormentorum, sed noueris te martyri nostro fabricare coronas. Sicut enim ipsa vitæ huius ornamenta & adiumenta contempsit, sic contemnit & ipsam: corpus omne tibi exponit in mortem, & in faciem maledicunt tibi, atque idola tua sacro ore blasphemant, dominum Deum suum etiam inter tormenta tua libere prædicat, in igne consistetur. Coronabitur ergo, quia legitime certauit, quia fideliter vicit, quia nec blandimètis vitæ huius, nec mortis horrore à charitate Christi potuit separari. Dic quæso nobis anima sancta quæ sic corpus tuum supplicis exponebas, obsecro diligebas illud, an non? Vtique diligebam, inquit, nemo enim vnquam odio habuit carnem suam. Diligebam ergo eam, sed parùm diligebam tanquam ancillam, & multò magis diligebam Dominum Deum. Vtque probatio esset dilectionis, operis exhibitio: libenter ipsam quoque pro eius gloria mortem corporis amplectebam. Quid nos ad hæc dicimus fratres? Congratulamur martyri, sed iam gloria eius non sine nostra confusione est. Ecce enim beatus Clemens homo erat similibus nobis assibilis, eadem circumdatus infirmitate, & carni suæ eodem vinculo naturalis affectionis inherens. Si ergo ille sic glorificauit Christum in corpore suo, & calicem salutis accepit: quid nos retribuimus Domino pro omnibus quæ retribuit nobis? Eadem certe insigniuim imagine, eodem sanguine nos redemit, & vocauit in eandem hæreditatem incorruptibilem & incommutatam æternam conseruatam in cælis. Vt quid ergo non possumus & nos cum beato Clemente Christi bibere calicem? Sed forte respondent aliqui! Possemus si opportunitas non deesset, sed persecutionis tempus cessauit. At ego fateor, non satis credidimus ita dicentibus. Quid enim? Quotidie ceditis punctioni acus vnus, & mucroni

vos arbitramini posse resistere? In minimis probate conflictibus quàm viriliter in maiori certamine stare possitis. Ecce enim vobis non dicitur: Sacrificate idolis, & viuere: aut si hoc non vultis, oportet vos diuersis supplicis interire. Nouit dominus figmentum nostrum, nec dat nobis tã forte certamen. Beato Clementi certamen forte dedit, vt vinceret, & disceret quoniam omnium potentior est sapientia. Vestrum autem certamen quale est, fratres mei? Quotidie vobis suggeritur in cordibus vestris, Frange ordinem tuum; murmura, detrahe, age remissius, infirmitatem simula, respòde ei qui forte durius locutus est, vt satisfacias desiderio tuo: nec dicitur cuiquam, Nisi hæc feceris, morieris: sed vt multum, cum difficultate & labore resisteris animo tuo. Et quis sustineret tanta? Hæc enim intus audire, hæc respondere consueuimus exhortantibus nos, aut foris homini, aut intus spiritui sancto. Si ergo in huiusmodi certamine periclitamur, si vix resistimus, si interdum etiam succumbimus, quid in illo tangamus certamine faceremus? Si iuicis fragilibus cedit infirmitas nostra, quomodo telis resisteret? Videtis quomodo ad nihilum redacti sumus: & sicut solent mulieres aut paruuli, pugnantem laudamus alios, pugnare ipsi nõ possumus. Quid tamen agimus? Omnes certe ad nuptias agni vocati sumus, & in conspectu eius vacuos apparere non licet. Diligenter ergo consideremus quæ apponuntur nobis, quoniam talia oportet nos preparare. Considerauit beatus Clemens vinum sibi appositum esse à Domino, & ipse quoque quoniam diues fuit ad nuptias illas vinum nihilo minus propter sanguinis effusione portauit. Sed nos pauperes sumus, & vinum Domine non habemus. At ille, implete, inquit, hydrias aqua. Ergone & ipsa suscipietur aqua si attulerimus eam? Vtique suscipietur. Nam & ipsam cum vino nobis appositam inueniet, qui secundum monita sapientis diligenter considerauerit quæ sibi apponuntur, ab eo nimirum qui venit non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Testimonium enim perhibuit qui vidit, quod aperto latere Domini dormientis in cruce exierit sanguis & aqua. Et nos ergo fratres, vt vel fideles nos probemus Deo nostro, si martyrii sanguinis non habemus (martyrium enim testimonium est) quæramus vel testimonium aquæ, & ne ipsum quidem despiciat Deus. Testimonium enim qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis. Beati quibus trinũ suppetit testimonium, quoniam funiculus triplex difficile rumpitur. Nos si sanguinis testimonium non habemus, habeamus spiritum & aquam: quoniam sine spiritu nec sanguis nec aqua sufficit: imò vero si spiritus ipse sine aqua aut sanguine inuenitur, sufficit testimonium eius: quoniam spiritus veritatis est, nec sanguis nec aqua quequã proderunt à seipsis, sed spiritus est qui testificatur in illis. Sane tamen aut vix aut nõquam sine aqua aut sanguine spiritum arbitror inueniri. Propterea charissimi quæramus vel aquam, qui sanguinem non habemus. Et quoniam hydriarum supra fecimus mentionem, quæramus mensuras binas vel ternas quas hydriæ capiebant. Nam & Christus triplicem nobis apponit aquam, & perfectus omnis qui fuerit in nobis sicut ipse, qui videlicet tres metretas habere poterit. Propter hoc enim sub distinctione dicitur, binas vel ternas, vt duas ad minus constet necessarias esse, tertiam non ab omnibus

S. BERNARDI ABBATIS.

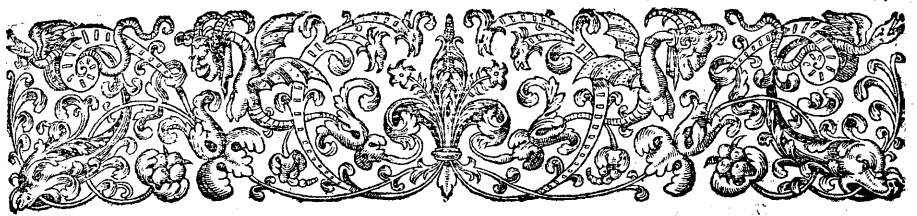
omnibus exigendam. Accipe igitur triplicem aquam quã tibi saluator apponit. Plorat super Lazarum & super ciuitatem Hierusalem, & hæc est aqua prima. Sudauit imminente iam passionis hora, & hæc est aqua secunda, non ab oculis tantum, sed à toto corpore manans. Hæc autem rubea est, sanguineque coloris, sicut scriptum est: Et factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Iam vero tertia est aqua quam & prædiximus de latere eius vna cum sanguine emanasse. Et tu ergo primam quidem habes si rigas lachrymis tuis conscientiam tuam stratum, & dolore compunctionis præteritorum diluis maculas peccatorum. Secundam aquam habes, si in sudore vultus tui vesceris pane tuo, & labore penitentiam corpus tuum castigas, ac restringis concupi-

scientiam flammam. Est autem sanguinei coloris siue propter laborem, seu etiam propter ipsum quem extinguit concupiscentiam ignem. Iam vero si proficere potes vsque ad deuotionis gratiam, potaberis aqua sapientiam salutaris, & spiritus Christi qui super mel dulcis est, fiet in te fons aquæ salientis in vitam æternam. Et memento hæc esse aquam quæ procedit de latere dormientis, & sine omni molestia fluit. Oportet enim iam mortuum esse mundo, qui in hac voluerit gratia delectari. Ergo vt breuiter repetam, prima quidem à præteritis delictis abluit conscientiam; secunda vt futura caueas extinguit concupiscentiam; tertia si ad eam peruenire merueris, potat animam sitientem.

IN FESTO S. CATHARINÆ
VIRGINIS ET MARTYRIS.

Euang. Matth. 25. Simile est regnum cælorum decem, &c.
Require infra eodem Tomo, in communi virg.

FINIS PROPRII SANCTORVM.

EVANGELIORVM

QUÆ IN PLVRIMIS SANCTORVM
FESTIS COMMVNITER
DICI SOLENT, VT IN ROMANO
Missali digesta habentur, expositiones.

Varij item Sanctorum Patrum sermones qui pluribus possunt sanctis ritè accommodari.

IN VIGILIA VNIVS

APOSTOLI.

IOAN. 15.

In illo tempore: dixit Iesus discipulis suis, Hoc est præceptum

meum vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis. Iam nõ dicam vos seruos quia seruus nescit quid faciat dominus eius.

Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque ego audiui à patre meo, nota feci vobis. Non vos me elegistis, sed ego elegeri vos, & posui vos, vt eatis, & fructum afferatis & fructus vester maneat, vt quodcunque petieritis patrem in nomine meo, det vobis.

GLOSSA ORDINARIA
in superioribus Euang.

Hoc est præceptum. Et supra de dilectione proximi, sed repetitio est confirmatio, ibi tamen dicit mandatum do, quasi non ante fuerit, hic autem hoc est, quasi non aliud sit. Ibi nouum, ne in vetustate remaneamus hic meum, ne contemnatur. Maiorem hæc. Diffinit plenitudinem mutue dilectionis,

quam habere præcipit. Iam non di. Commendata dilectione addit quod dignationis est, vt bonos seruos (qui sciunt faciendū quæ præcipit) dicat amicos, & eis tollit nomen serui, qui est ex timore foras mittendo, qui nescit quid faciat dominus. Quia cum aliquid facit, sic extollitur quasi ipse faciat, non dominus. Sunt tamen serui timore permanentes in æternum, qui intrant in gaudium domini, hi sciunt quod faciat eos dominus non solum homines, sed & iustos & quidquid boni est. Nota se. Non quod iam quis omnia sciat, Bibl. Hom. tom. 4. Kkkk cum

1. Ioan. 4. Math. 25.

cum post etiam dicat, Multa ha. v. d. q. n. p. m. Sed dicit se fecisse nota quæ scit se facturum in resurrectione, ubi plene erunt beati in anima & corpore: & hæc est gloria nõ ex vobis, sed ex me: & hoc est: Non vos me elegistis.

C A T E N A A V R E A

in idem Euang.

Theo. Quia prædixerat, quod si mandata mea custodieritis tunc in me permanebitis, hic ostendit quæ mandata observare oporteat dicens. Hoc est præceptum meum vt diligatis invicem. Greg. in ho. Cum autem cuncta sacra eloquia dominicis sint plena præceptis, quid est quod de dilectione quasi de speciali mandato hic dicit, nisi quia omne mandatum de sola dilectione est, & omnia præcepta vnum sunt, quia quicquid præcipitur in sola charitate solidatur, vt enim multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generantur. Nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis si non manet in radice charitatis. August. Vbi ergo charitas est, quid est quod possit deesse? Vbi autem nõ est: quid est quod possit proficere? Discedunt autem ista dilectio ab ea qua se invicem diligunt homines sicut homines: vnde adiunctum est. Sicut dilexi vos. Vt quid enim nos dilexit Christus nisi vt possimus regnare cum Christo. Ad hoc ergo & nos invicem diligamus, vt dilectionem nostram discernamus à ceteris, qui non ad hoc se invicem diligunt vt Deus diligatur, quia nec vere diligunt. Qui autem se propter habendum Deum diligunt: ipsi se diligunt. Greg. Vna autem & summa est probatio charitatis, si & ipse diligatur qui aduerfatur: nõ & ipsa veritas & crucis patibulum sustinet, & tamen ipsi suis persecutoribus affectum dilectionis impendit dicens. Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt. cuius dilectionis summam exprimit cum subiungit. Maior haec dilectio. ne ha. quam vt ani. suam po. quis pro amicis suis. Mori pro inimicis Dominus venerat, & tamen positurum se animam pro amicis dicebat, vt nobis ostenderet quia cum diligendo lucrum facere de inimicis possumus: etiam ipsi amici sunt qui persequuntur. Aug. Quia ergo superius dixerat. Hoc est præceptum meum vt diligatis invicem, sicut dilexi vos: fit ex hoc consequens quod idem Ioannes in epistola sua dicit, vt quemadmodum Christus pro nobis animam suam posuit, sic & nos debemus animas pro fratribus ponere. Hoc martyres ardenti dilectione fecerunt, ideo ad mensam Christi non sic eos commemoramus quemadmodum alios, vt etiam pro eis oremus, sed magis vt eorum vestigijs hæreamus. Talia enim suis fratribus exhibuerunt, qualia de Domini mensa pariter acceperunt. Greg. Qui vero tranquillitatis tempore non dat pro Deo tunicam suam, qualiter in persecutione datorus est animam suam? Virtus ergo charitatis vt iniuncta sit in perturbatione nutriatur per misericordiam in tranquillitate. Aug. 8. de tri. Ex vna autem eademque charitate Deum proximumque diligimus, sed Deum propter Deum: nos autem & proximum propter Deum. Cum ergo duo sint præcepta charitatis in quibus tota lex pendet, & prophetæ, dilectio Dei, & proximi, non immerito plerumque scriptura pro vtroque vnum ponit, quia qui diligit Deum, consequens est vt fa-

ciat quæ præcepit Deus, cõsequens ergo est vt proximum diligat, quia & hoc præcepit Deus, vnde & hic sequitur. Vos amici mei estis. si feceritis quæ præcipio vo. Greg. 27. mora. Amicus quippe quasi animæ custos dicitur, vnde non immerito qui voluntatē Dei custodire in præceptis illius dicitur, eius amicus vocatur. Aug. Magna dignatio cum servus bonus esse non possit, si præcepta Domini sui non fecerit, hic amicos suos voluit intelligi, vnde boni serui possunt probari. Potest igitur esse & servus & amicus, qui servus est bonus. Quomodo autem intellectu sumus & seruum & amicum esse, seruum bonum declarat eum subdit. Iam non dicam vos ser. quia ser. nescit quid fa. do. eius. Itaque tunc serui non erimus, quando boni serui fuerimus. Niquid seruo bono & probato Dominus eius non etiam sua secreta committit? Sed sicur sunt duo timores, sic sunt duæ seruitutes. Est timor, quem perfecta charitas mittit foras, in quo etiam est seruitus simul foras cum ipso timore mittenda. Est et alius timor castus permanens in seculi seculi. Ad primam ergo seruitutē seruos pertinentes intraebatur Dominus dicens. Iam non dicam vos ser. quia ser. ne. quid fa. do. eius. Non ille vtrique seruus ad timorem pertinens castus, cui dicitur. Euge serue bone: intra in gaudium Domini tui, sed ille seruus pertinens ad timorem foras à charitate mittendum, de quo alibi dicitur? Seruus non manet in domo in æternum, filius autem manet in æternum. Quoniam itaque dedit nobis potestatem filios Dei fieri, vt miro modo serui non serui esse possimus, hoc Dominum facere scimus, hoc seruus ille nescit qui nescit quid faciat Dominus eius: & cum aliquid boni facit, sic extollitur quasi hoc ipse faciat & non Dominus eius, & in se & non in Domino gloriatur. Sequitur. Vos autem di. ami. quia omnia, quæcumque audisti à pa. meo, nota feci vo. Theo. Quasi dicat, Seruus non nouit consilia sui Domini, vos autem cum amicis reputem, secreta mea vobis communicavi. Aug. Quo autem pacto intellecturi sumus, omnia enim nota fecisse discipulis, quæcumque audiuit à patre, cum propterea multa non dicat eis, quia sic eos modo portare non posse. Sed omnia se nota fecisse discipulis dicit, quæ se nouit nota esse facturum, in illa plenitudine de qua dicit apostolus. Tunc cognoscã sicuti & cognitum sum, sicut enim immortalitatem carnis & salutem animarum futurarum expectamus, ita omnem notitiam quæcumque vni-genitus audiuit à patre futuram expectare debemus. Greg. Vel omnia quæ audiuit à patre, quæ nota fieri voluit seruis suis, sunt gaudia internæ charitatis: & festa supernæ patriæ, quæ nostris quotidie mentibus per aspirationem sui amoris imprimunt, dum enim audita superna celestia amamus amata iam nouimus: quia amor ipsa notitia est. Omnia ergo nota eis fecerat: quia à terrenis desiderijs immutati, amoris summi falcibus ardebant. Chry. Vel omnia dicit quæcumque eos audire oportebat. Per hoc autem quod dicit se audisse, ostendit quod nihil alienum loquitur: sed quæ patris. Greg. Sed quisquis ad hanc peruenit dignitatem vt amicus Dei vocetur, dona quæ percipit super se, non suis meritis tribuat: vnde subditur. Non vos me elegistis: sed ego elegi vos. Aug. Hec est ineffabilis gratia: quid enim eramus quando Christum nondum elegeramus, nisi iniuri & perdiri. Neque enim credideramus in eum vt eligeret nos, nam si

credentes elegit, eligentes elegit, hic certe vana illorum ratio, qui ideo nos Domini electos ante mundi constitutionem quia præsciuit nos Deus futuros bonos non seipsum nos futurum bonos, quoniam si propterea nos elegerit, quia bonos futuros esse præscierat, simul etiam præscisset quod eum nos fuisset prius electuri: non enim aliter possumus esse boni, nisi forte dicendus est bonus qui non elegit bonum. Quid ergo elegit in non bonis; Non est vt dicas. Ideo electus sum: quia iam credebam. Si enim credebam in eum, iam elegeras eum. Nec est vt dicas. Antequam crederem iam bona operabar: ideo electus sum. Quid enim est boni operis ante fidem? Quid ergo dicturi sumus, nisi quia mali eramus: & electi sumus, vt boni per gratiam nos eligentis essemus. Aug. de predestinatione sancto-rum. Electi sunt itaque ante mundi constitutionem ea predestinatione, in qua Deus sua futura facta præsciuit, electi autem de mundo ea vocatione qua Deus id quod prædestinavit impleuit, quos enim prædestinavit: hos & vocavit. Aug. super Ioannem. Et videte quemadmodum non eligat bonos, sed quos elegit faciat bonos: nam sequitur; Et posui vos vt eatis & fructum afferatis. Ille est fructus de quo iam dixerat. Nunc me nihil potestis facere, ipse est via in qua nos posuit vt eamus. Grego. in ho. Posui ergo vos, scilicet ad gratiam plantari. Vt eatis, quia velle iam mente, ire est. Et fructum afferatis, operando. Qualem vero fructum afferre debeant. Et fructus vester maneat. Omne enim quod secundum presens seculum laboramus: vix vique ad mortem sufficit, mors namque interueniens fructum nostri laboris abscondit: quod vero pro æterna vita agitur, etiam post mortem seruat: & tunc apparere incipit, cum laborum carnalium fructus ceperit non videri. Tales ergo fructus operemur, qui mancant, qui cum mors cuncta interimat, ipsi exordium à morte sumant. Aug. Dilectio ergo est fructus noster, quæ nunc est in desyderio, nondum in saturitate. Et ipso desyderio quodcumque petierimus in nomine vni-geniti filij, dat nobis pater. vnde sequitur; Et quodcumque petieritis patrem in nomine meo, det vobis. Hoc petimus in nomine saluatoris quod pertinet ad rationem salutis.

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI Episcopi Constant. in superius Euangelium, Homilia 1.

Hoc est præceptum meum, vt diligatis invicem, sicut dilexi vos. Omnia bona tunc mercedem habent, cum debitum finem consequuntur. Quod si interim quis deciderit, naufragium incurrit: quemadmodum paus innumeros vehens, nisi ad portum appellat, sed in medio pelago submergatur, non modò nihil ei longa proficit nauigatio, sed tantò maiorem facit iacturam, quanto maiores labores subicit: ita quæ in medio certamine contriunt animæ, grauiori casu concutiuntur. Ideo Paulus gloriam, & honorem, & pacem eos sequi ait, qui per bonorum tolerantiam currunt, quod nunc Christus Apostolos admonet. Cum enim ipso accepto gauisi, inde propter passionem & verborum molestiam tristitiam cõcepturi essent, post debitam doctrinam & consolationem: Hæc

inquit, locutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur: hoc est, ne discedatis à me, ne à cursu desistatis. Gauisi estis in me & quidem vehementer: sed incidit tristitia, hanc eximam, vt ad finem vsque lætitia perduceret: ostendens in præsentibus non maiorem, sed lætiam capiendam. Vos ego perturbatos vidi, non contempsisti, non dixi, cur non perseveratis in fortitudine? sed vos consolatus sum, & hanc dilectionem meam volo perpetuò seruetis. Audistis de regno, gauisi estis, vt impleatur lætitia vestra, hæc locutus sum vobis, hoc est, præceptum meum, vt diligatis invicem, sicut dilexi vos. Intuerē Dei dilectionem, tanquam catena quadam nostrę dilectioni cõnexam: idcirco nunc duo, nunc vnum mandatum dicit: nemo enim primum sine altero assequi potest. Nunc inquit, in hoc & leges, & prophetæ pendunt: nunc, que vultis vobis homines faciant, eadem & vos eis facite. Hæc est enim lex, & prophetæ, dilectio, vt hoc in loco testatur. Nam si perseverantia in dilectione, dilectio à mandatorum obseruatione provenit: mandatum autem est, vt diligamus invicem, perseverantia à mutua oritur dilectione. Neque simpliciter dilectionem dicit, sed & modum docet diligendi. Sicut ergo dilexi vos, inquit; iterum ostendit non idò aliquo discedere, sed dilectione. Quare magis admirari me debetis pro vobis animam meam pono, vt superius inquit, optimum pastorem describens: hoc autem in loco eos admonet, & dilectionis suæ magnitudinem, & qualis ipse sit ostendit. Sed qua gratia semper dilectionem extollit: quoniam hoc est discipulorum argumētum, hoc virtutem corroborat. Propterea Paulus tantopere dilectionem laudauit, vt pote verus Christi discipulus, qui eius vim sit expertus. Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis, &c. Cur ergo inquit, Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò? Nihil aliud ex his verbis innuit, quam nihil alienum à patre locutum, cum maximi amoris indicium sit, quòd arcar a patris cum eis & cõmunicauerit, & dixerit. Cum autem omnia dicit, intelligendum de his est, quæ eos audire conueniat, inde aliud neque paruum amoris argumentum adducit. Non vos me elegistis, inquit, sed ego elegi vos, hoc est, in amore præcurri: neque hoc contentus. Et posui, inquit, vos: id est plantari, vt me diligeretis: adhuc in vitis translatione perstat, vt eatis & fructum afferatis, & fructus vester maneat. Quòd si fructus manebit, longè magis & vos manebitis. Neque vos tantum amauit, inquit, sed & multa contuli beneficia, palmites vestros vbique terrarum propagans. Ecce quot modis suam proponit dilectionem, cum & secreta patris eis aperuerit, cum in amore præuenit, cum pro ipsis tot mala patiat, ex quo se perpetuò cum ipsis, qui allaturi sunt fructum, permanfurum ostendit. Necessè namque vt diuino freti auxilio, fructum faciant. Vt quodcumque petieritis patrem in nomine meo, det vobis. Atqui eius qui petitur est facere: quòd si pater petitur, quomodo filius facit? Ve non minorem patre intelligas.

EIVSDEM IN IDEM Homilia 2.

Dominus Christus in euangelio suo loquitur, dicens. Vos amici mei estis, si feceritis...

Matth. 22. l. 7.

Supr. 10.

Inf. 16.

Habetur post Hom. in Ioan. sed stylus ipse aliquem Latini scriptorē refert.

his, que mando vobis. Dominus Christus clementer suos alloquitur: beneuolē, atque amanter suo nomini dicatos hortatur. Vos, inquit, amici mei estis, si feceritis, que mando vobis. Non es, inquit, seruus, sed amicus: si quæ tibi mando, perfeceris. Non es famulus, sed amori nostro coniunctus; si quod impero, iustitiam impleueris. Transies enim in amicum ex seruo, in familiarem ex famulo, migrabis in amabilem de externo. Non enim peccatum seruitutis tibi notam inuit; sed indulgentia, amicitia nostræ coniunxit. Nec peccata facient te iam iamque obnoxium, quæ donando tibi, mecum te destinauit in regnum. Serua igitur amicitia fidem: coniunctam nobis obtine charitatem. Vnum sumus, uterque par sit iubentis, & facientis assensus: vt par sit in cælestibus dominatus: vt enim hominem nascendo ipse suscepi, & coniunctus homini Deus apparuit; ita tu homo, per gratiam me suscepto, & mihi redemptori coniunctus, eris sociatus in cælo, vt nunc es mihi copulatus in mundo. Amicitia tibi nomen indulgentia mea, non tua merita contulerunt, te amabilem mihi benignitas nostra, non tua præstiterunt officia. Nihil meruisti, & amicus es, quod mereri incipies, si fueris, vt iubeo, obsecuro. Quinimo amicus esse non poteris; nisi quod iubeo, studiose, ac beneuolē perpetraris, vt enim ego te redimerem, ad terras descendendi, ita vt tu mecum permanes, ad me migras ad cælum. Nam inter homines amicitia cum amantibus copulatur; & inter socios, dum seruarur fides, per seuerans societas inuenitur. Denique tolle amorē, & amicitia nomen sustuleris, tolle fidem, & societas inter homines nõ erit. Vt enim amore, amicitia; ita fides, societas consistit. Nec cõtempnor amicum, nec societas perfidum poterit retinere. Sic amicitia cælestis fastigium sancti omnes Apostoli adepti sunt. Sic in amore domini patriarchæ venerunt; sic inquam, Abraham, dum diuinis iussis obtemperat, dum cælestia præcepta cõseruat, & Hebræorum primò, & Christianorum postremò pater esse commeruit; vt arenæ maris, & syderibus cæli æquaretur duplex semen ei promissum, & vtrunque pro meritis haberet effectum: dum obtineret cælestē semen per Christum, & terrenum semen desideret per contemptum: vt fuisset æternum, quodd præcepta seruarer; & temporale fieret, quod contemptui subiactiuisset: vt Abraham cælestē semen inchoaretur, vt dixi per Christum: quia terrenum celsaturum fuerat per Hebræum. Igitur nascitur Christus Abraham semen ex Abraham, qui ipsum fecerat Abraham, nascitur, inquam, ex patre, qui prior genuerat patrem: vt esset filius patre anterior, esset Christus genitore prior. Nec enim nasci corporaliter potuisset, nisi genitori originem tribuisset: vt esset genitoris genitor, & suæ originis fabricator. Vnde Dominus dicebat Iudæis; Amen dico vobis, ante Abraham ego sum. Quare tu, quicquid es, qui de femine Abraham, Christiane, descendis: quisquis eius te filium gloriaris: si filius es, serua quod pater: si amicus, imple quod præcipit Christus: vt possis lætari de amicitia domini, si tuis actibus eum feceris gloriari. Si quis te de potentibus mundi, aut hæredem veller cõscribere, aut amicum sibi coniungere, aut in filium voluisset forsitan adoptare: nõne admiratus, & stupens totum illi dicares, obsequium? Nõne eum omni cultu suscipere reli-

Joan. 8.

gionis parares, officia impartires, ne in aliquo ille offensus, aut voluntatem reflecteret, aut dispositionem mutaret, aut in meliorem te forsitan quod decrenerat, transulisset? Nunc verò hæredem te Deus, amicum Christus cõstituit, & per eundem, genitoris factus es filius. Si hæres es, testatoris delegata conserua: si amicus, amicitia fœdera inuolata ostenta: si filius es, lineamenta patris demonstra. Vt enim hæres testamento, amicus officio, amore filius comprobatur: ita Christianus esse, quod dicitur, potuerit, si quod profiteretur, impleuerit. Qui sibi placet de amicitia Christi, propositæ respõdeat conditioni. Vos, inquit, amici mei estis, si feceritis, que mando vobis. Mandatorum obseruatio, amicitia est confirmatio. Non potest quis & amicus esse, & mandata contempnere, quia qui contempnit mandatum, amicus esse non poterit. Primùm igitur, bene tibi Dei cultor hoc contigit. Vnde tibi munus tantum venit: ut ad Christi amicitias posses accedere, vt ad familiaritatem posses domini peruenire? Si ex merito nullum in nobis meritum, nisi quod contulit Christus. Si ex precibus; nullus precum effectus, nisi qui domini Deo patri commēdat. Igitur, si neque ex merito, neque ex precibus, neque vlla prærogatiua istud nobis potuerit prouenire, restat, vt benignitas Dei hoc nobis per Christum contulerit: qui pro nobis corpus induit, crucem pertulit, inferos penetrauit, & resurgens victor in cælum ascendit, & nos in amicitias suæ benignitatis elegit, dicens; Vos amici mei estis, si feceritis, que mando vobis. Benignitas Christi proponit præmium, vt exigat officium: confert dignitatem, vt de nobis exigat seruitutem: beneficium prouocat, vt officia nostra seruiat. Nec est gratuitum, quod seruitur: quia præmium est, quo seruitus ista pensatur: vt iam negotiatio sit ista, non seruitus: mercatio sit, non famulatus. Per vsuram enim redditur, quicquid in isto tempore per nostra obsequia fœneratur: vt contemptus in homine confundatur, qui ad cultum Christi eius amicitias noluit prouocari. Erubescit igitur, quisquis es: erubescit, qui in amicitias Christi vocaris, nec obsequeris: qui familiaris diceris, nec eius mandatis intendis. Nam qui præmiis in obsequium cogeris, qui donis ad officia inuitaris, quid faceres, si gratuitum subires seruitium, qui tam liberale Christi cõtemnis imperium; vt iam qui amicitias noluit pensare obsequium, contemptus sui gratuitum incurat supplicium? Non enim tibi seruus, o homo, præmiis inuitatus obsequitur, aut donis, & muneribus illectus quispiam famulatur: quem conditio subiicit, famulatus addicit, seruitus ipsa compellit: cum discreta ista, separataque cõsistant: dum alius est dominus, alius seruus, alius imperans, alius qui dignitate suscipitur, alius qui cõditiõne subiicit demonstratur. Denique tunc & homo ipse beatus est, si imperanti animo seruiat corpus, si virtutibus subiecta sint vitia, si contraria prosperis cedant, si bonis aduersa succumbant. Vnde tibi, homo, ex te ipso nascetur iudicium, dum imperas seruo, & non pates domino, dum famulus dominaris, & dominanti ipse non seruis: & tu tamē sine præmio imperas, ille tibi præmiis, quod desiderat, suadet, Denique volo, inquit Christus: & amicum afficere te volo te familiarē allegare: volo tibi amabilem me exhibere: si tamen tu, quæ mando, perficaris; si quæ iubeo, compleas; si quæ tibi

tibi persuades, studiose, instanterque adimpleas. Caterum amari non potes, si contempnis, contempni non potes, si serues, seruus non eris, si parueris: amicus firmaberis, si quæ mando, perfeceris. Da quod exigo: & accipe quod promitto. Imple, quod iubeo: & posside, quod dispono. Et enim quod obseruanti promittitur, si contempnenti præmium, dispensatur: Aut quomodo poterit in obsequium quispiam prouocari, si contumax indignè cõperit numerari? Tunc enim amicus dignus est nuncupari; si mandata implere contempnit Christi.

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 3

Vos amici mei estis, si feceritis, que mando vobis. Cuius in hominem collatus considero dicitur nos affectus, & cõlestis potentia magnificos fructus, ad postremum illi impartitis attendo: tunc & supernam benignitatem admiro, & familiaritatem Christiano concessam dum cogito, stupeo: dum ita de hoc seruo: dum recole, perhorresco: vt quantum videretur hominibus preciosius, tantum sit indulgentia Christi magnificus. Nam; si quoties hominis qualitas retractatur, toties redemptoris sublimitas, cogitur: inuenies ex redemptore præcellentem, quem ex proprio nostri degenere. At cum cælestia forte iura seruauerit, & quid redemptori debeat, cognouerit inuenies ita merito dignum vt redemptionis præcipuum: vt tunc inuenies in homine Deum, cum Dei opus in hominis moribus fulgere vitæ splendore perspexeris. Dominus loquitur dicens, Vos amici mei eritis, si feceritis, que mando vobis. Pendet amicitia Christi promissio, certo conditionis obsequio. Proponitur enim familiaritatis sublimitas, officiorum fœnore comparanda: cum domino certa negotiatio copulatur. Promittit enim, & exigit, & sublimat; & subiicit, benignus est, & cõpellit. Christiano enim diuina amicitia promittuntur, vt ab eo obsequia debita repetantur. Famularum dignitas queritur, officio sublimitas cõparatur; ad amicitiarum verò cælestium potentiam, seruitutis obsequio peruenitur. Inuitaris amicitiarum præmio, Christiane, nec inobedientiæ excusari poteris, cuius officia tanto precio expunguntur, cuius officia liberalitate tanta pensantur: vt qui obsequi sponte debueras, præmio ad obedientiam inuitaris: nec te ad bonis debere vacare obsequiis, cui promittit benignitas Christi præmium. Considera enim quanta sit apud Deum liberalitas, & benignitas: quanta vbi obsequia sine præmio patri non possunt, vbi seruitus dignitate expungitur, & amicitia Christi officio comparatur: cui seruire, promoueri est, & obsequi, sublimari. O veneranda pietas Christi, qui præmia tibi, vt obsequaris, promittit, dignitatem, vt famuleris, ostendit: amicitias inuitat, vt seruitutem extorqueat. Suos esse, quod ipse, desiderat: si modò, vt patri ipse, sic Christianus obtemperet genitori. Nam si deriuationem nominis à Christo, Christiane, sumpsisti: nec aliter tibi competit amicitiarum coniunctio, aut hæreditatis participatio: nisi par fuerit officiorum communio. Qui dicit se, inquit, in Christo manere: debet, quomodo ille ambulauit, & ipse ambulare. Nam, si Christus patre obsequendo promeruit, & obsequio fastigium tantæ maie-

Ull. q. 1. in Terentia 1. familiar.

Joan. 14.

statu accepit: cur non imitaris Dominum: cur non eius iubentis seruas imperium? Nam si Dominus Deo patri seruiuit, cur seruus Domino obsequia seruitutis non reddi? Non potest amicus existere, qui amicitia iura non seruat. Non potest ad familiaritatem Christi accedere, qui eius mandata noluerit obseruare. Adeptio amicitiarum, est obseruatio mandatorum. Amicitia, amoris est: est vinculum: * vnde nominis ducit exordium. Frustrà tibi amici nomen imponis: si amici iustitiam non feceris. Frustrà nomen vsurpas, si nomini per contemptum repugnas. Aut enim factis, quod vocaris, ostendit: aut obseruantibus nominis vocabulum cede. Præuaricationis crimen incurris, si aliud feceris, quam vocaris. Quinimo amicitias respicis Christi, qui in te & fœdera pietatis contulit, & amicitia iura donauit. Noli ingratus existere: noli dona collata contemptu sacrilegè repudiare. Ad inuitadum te Christus publice suum patrem exorat. Pater, ait, volo, vt vbi ego fuero, & isti sint mecum: & videant claritatem, quæ mihi dedisti, priusquam mundus fieret. Si te quispiam diues in amicitias asciscere vellet, si in familiaritatem suam potes aliquis voluisset te charitatis vinculo copulare: quanto seruitutis obsequio, quanto famulatu infisteres, ne in aliquo fortè offensus amicitiarum iura mutaret? Deus te in familiaritatem vocat, & eius mandata non seruas: Christus te amicum nuncupat: & eum contempnere non formidas? Nec vereris, ne ex familiaritate hostis, ex amico inimicus existas: vt qui in æternam cum Christo posses gaudere, cum diabolo incipias gehennæ ignibus cõflagrare. O stupenda benignitas Domini! o veneranda pietas Christi! quæ ante tibi in amicitias obuenit, quam te sibi amicum constituit. Antè se tibi Dominus familiaritatem exhibuit, quàm te in familiaritatem vocauit. Propter nos corpus induit, crucem pertulit, mortem excepit. Nos peccauimus, & Christus sanguinem fudit. Immortalis pro mortalibus mortuus est: innocens pro reis occisus est: iustus pro peccatoribus interemptus est. Vnde cognoscitur quantum præstabit seruitutis, qui tantum peccatoribus præstitit. Tantum in te Christi amorem, quò amore, Christiane, pensabis? Tantos in te beneuolentiæ fructus, quò officio comparabis? Quicquid in eius obsequium erogaueris, parum est. Quicquid in eius seruitutem impenderis, minus est. Nec, si animam dederis, aut sanguinem fuderis, compensabis. Nõ enim sanguis noster proderit Christo, vt Christi profuit nobis: aut nostra passio beneficium collatura est Domino, vt Domini passionem nobis contulisse gaudemus. Sed idcirco passionem nostram libenter acceptat: quia sibi fieri deputat, quicquid propter se à nobis geri aspõdat: quia nec ipsam virtutem nostram sustinemus, quod patimur: pro eius potentia aggredimur, & eius victoria coronamur. Denique ipse in suis pugnat: ipse dimicat, & victoriam Christianis assignat. Nec poterit quisquam sibi vendicare, quod Dei est: licet Deus, quod suum est, homini dignetur adscribere. Quare cælestis amicitia dignitas, mandatorum obseruantia teneatur: ne nos exterminet contemptus, quod pollicetur beneuolentia Dominus. Custoditio enim præceptorum, perceptio est promissorum. Vt enim contemptor amicus esse non poterit, ita amicitia gloria per-

Hi loquendi modi sunt durissimi: quare vel homilia hæc Ariano alicui, & forte auctori operis imperfecti in Mat. tribuendi, vel ad Christi humanam naturam referendi. * Etymologia hæc est apud Latinos, non autè Græcos.

Sane intelligendum propter Lutheranos, qui libertatem arbitrii negant.

fruetur, qui Christi mandata seruauerit, sicut ipse dicit: Vos amici mei estis, si feceritis, quae mando uobis.

S. AVGVST. EPISCOPI

Hypponen. in superius Euang.

Homil. 1.

Hoc est, inquit, praeceptum meum, ut diligatis inuicem sicut dilexi uos. Siue dicatur praeceptum, siue mandatum, ex vno verbo Graeco utrunque interpretatur, quod est *philo*. Iam uero istam sententiam & ante dixerat de qua me uobis ut potui disputasse, meminisse debetis. Ibi enim sic ait, Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos, ut & uos diligatis inuicem. Huius itaque mandati repetitio, commendatio est, nisi quod ibi, mandatum, inquit, nouum do uobis: hic autem, hoc est, inquit, mandatum meum. Ibi tanquam non fuerit ante tale mandatum: hic tanquam non sit aliud eius mandatum: sed ibi dictum est nouum, ne in ueterate nostra perueremus: hic dictum est, meum, ne contemnendum putemus. Quod autem hic ita dixit, hoc est mandatum meum: uelut non sit aliud, quod putamus, fratres mei? Nunquid nam solum eius de ista dilectione mandatum est, qua diligimus inuicem? Nonne est & aliud maius, ut diligamus Deum? Aut uero de sola nobis dilectione mandauit, ut alia non inquiramus? Tria certe commendat Apostolus dicens, Manent autem fides, spes, charitas, tria haec: maior autem horum est charitas. Et si in charitate, hoc est, in dilectione concluduntur duo illa praecepta, maior tamen dicta esse non sola. De fide igitur nobis quam multa mandata sunt, quam multa de spe, quis potest cuncta colligere, quis enumerando sufficere? Sed inquamur quod ait idem Apostolus, Plenitudo legis charitas. Vbi ergo charitas est, quid est quod possit deesse? Vbi autem non est, quid est quod possit prodesse? Damon credit, nec diligit: nemo diligit, qui non credit. Frustra quidem sed tamen potest sperare ueniam qui non diligit: nemo autem potest desperare qui diligit. Itaque ubi dilectio est, ibi necessaria fides, & spes: & ubi dilectio proximi, ibi necessario etiam dilectio Dei: qui enim non diligit Deum, quomodo diligit proximum tanquam se ipsum, quando quidem non diligit & seipsum? Est quippe impius & iniquus: qui autem diligit iniquitatem, non plane diligit, sed odit animam suam. Hoc ergo praeceptum domini teneamus, ut nos inuicem diligamus: & quicquid aliud praecepit, faciemus: quoniam quicquid est aliud, hic habemus. Discernitur quippe ista dilectio ab illa dilectione qua se inuicem diligunt homines sicut homines: nam ut discerneret, adiunctum est, sicut dilexi uos. Ut quid enim diligit nos Christus, nisi ut regnare possimus cum Christo? Ad hoc ergo & nos inuicem diligamus ut dilectionem nostram discernamus a ceteris, qui non ad hoc se inuicem diligunt, quia nec diligit: qui autem se propter habendum Deum diligunt, ipsi se diligunt: ergo ut se diligant, Deum diligunt, non est haec dilectio in omnibus hominibus:

EIVSDEM IN IDEM

Homil. 2.

Plenitudinem dilectionis qua nos inuicem diligere debemus, fratres charissimi, definitur dominus dicens: Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Quia ergo superius dixerat: Hoc est mandatum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos: quibus uerbis addidit quod nunc audistis: maiorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Fit ex hoc consequens, quod idem iste Euangelista in epistola sua dicit: Ut quemadmodum Christus pro nobis animam suam posuit, sic & nos debemus pro fratris animas ponere, diligentes utique inuicem sicut ipse dilexit nos, qui pro nobis animam suam posuit. Nimirum hoc est quod legitur in Proverbiis Salomonis: Si fideris cenare ad mensam potentis considerans: intellige quae apponuntur tibi, & sic mitte manum tuam, sciens quia te talia oportet preparare: nam quae mensa est potetis, nisi unde sumitur corpus, & sanguis eius, qui animam suam posuit pro nobis? Et quid est ad eam sedere, nisi humiliter accedere? Et quid est considerare & intelligere quae apponuntur tibi, nisi digne tantam gratiam cogitare? Et quid est sic mittere manum, ut scias quia talia te oportet preparare, nisi quod iam dixi, quia sicut pro nobis Christus animam suam posuit, sic & nos debemus animas pro fratribus ponere: Sic enim ait etiam Apostolus Petrus: Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, ut sequamur uestigia eius: Hoc est talia preparare, hoc beati martyres ardenti dilectione fecerunt, quorum si non inaniter memorias celebramus, atque in conuiuio, quo & ipsi saturati sunt, ad mensam domini accedimus, oportet ut quemadmodum ipsi, & nos talia preparemus. Ideo quippe ad ipsam mensam non sic eos commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus, sed magis ut orent ipsi pro nobis; ut eorum uestiigiis adherereamus, quia impleuerunt ipsi charitatem, qua dominus dixit non posse esse maiorem. Talia enim suis fratribus exhibuerunt, qualia de domini mensa pariter acciperunt: neque hoc ita dictum est, quasi propterea domino Christo pares esse possimus, si pro illo usque ad sanguinem martyrium duxerimus. Ille potestatem habuit ponendi animam suam, & iterum sumendi eam: nos autem nec quantum uolumus, uiuimus, & morimur etiam si nolumus. Ille moriens mox in se occidit mortem, nos eius morte liberamur a morte. Illius caro non uisit corruptionem, nostra post corruptionem, in fine seculi per illum induetur incorruptione. Ille nobis non indignuit, ut nos saluos faceret, nos sine illo nihil possumus facere. Ille se nobis palmitibus praebruit uitam, nos habere praeter illum non possumus uitam. Postremo etiam fratres pro fratribus moriamur, tamen in fratrum peccatorum remissionem nullius sanguis martyris funditur, quod fecit ille pro nobis: neque in hoc quid imitaremur, sed quid gratulamur contulit nobis. Quatenus ergo martyres pro fratribus sanguinem suum fuderunt, haec tenus talia exhibuerunt, qualia de mensa dominica perceperunt. Imitari quis potuit morientem: nemo autem potuit redimentem.

tem. In ceteris autem quae dixi, quantum nec omnia dicere potui, martyr Christi longe impar est Christo. Quod si quisquam se, non dico potentem Christi, sed innoctentia comparabit, non dicam & aliena se putando sanare, sed suum saltem nullum habere peccatum, etiam sic audior est quam ratio salutis exposcit: multum est ad illum, non capit tantum. Quod & bene quidem ista Proverbiorum sententia commonetur, quae continuo subiugit, atque dicit, quod si audior es, noli concupiscere cibos eius, satius est enim ut nihil inde sumas, quam tibi plusquam oportet assumas. Haec enim inquit, uita habent fallacem, hoc est, hypocritarum: dicendo enim se sine peccato esse, iustus non potest exhibere, sed frigate; ideo dictum est, haec enim habent uitam fallacem. Vnus est solus, qui & carnis hominis habere, & peccatum potuit non habere. Merito quod sequitur nobis praecepit, ac tali uerbo atque prouerbio humana infirmitas conuenitur, eique dicitur: Noli extendere te cum sis pauper, contra dittem. Dites enim qui nec haec dicitur nec proprio unquam debito obnoxius, & ipsi iustus est, & alios iustificat Christus: Noli contra eum te extendere, in tantum pauper, ut remissionis peccatorum appareas quotidianis in oratione mendicans. Tuo autem consilio, inquit abstinete, unde nisi a praesumptione fallaci? Ille quippe quia non tantum est homo, sed etiam Deus, ideo masculam reus: si enim direxeris oculum tuum ad illum, nusquam parebit. Oculum tuum, oculum uidelicet humanum, quo cernis humana, si direxeris ad illum, nusquam parebit, quia uideri non potest, quem admodum uidere te potest, parat enim sibi pennas sicut aquilae, & vadit in domum praesentis sui, unde ad nos utique uenit, nec tales qualis uenit inuenit. Diligamus ergo inuicem, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis. Maiorem quippe hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Eaque sic imitemur pia obedientia, ut ei nos comparare nulla praesumamus audacia.

EIVSDEM IN IDEM

Homil. 3.

Quoniam dominus Iesus commendasset charitatem, quam exhibuit nobis moriendo pro nobis: atque dixisset, Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Vos inquit, amici mei estis, si feceritis quae ego praecipio uobis. Magna dignatio, cum seruus bonus esse non possit, nisi praecipia domini sui fecerit. Hinc amicos suos uoluit intelligi, unde serui boni possunt probati. Sed, ut dixi, ista dignatio est, ut dominus quos nouit seruos suos, dignetur dicere amicos suos: nam ut sciatis ad seruorum officium pertinere praecipia domini sui facere, alio loco seruos utique obiurgat dicens: Quid autem uocatis me domine, domine, & non facitis quae dico? Cum ergo dicitis, inquit, domine, iussa faciendo quid dicatis ostendite. Nonne seruo obedienti ipse dicitur est, Euge serue bone, & fidelis, quia in paucis fuisse fidelis, supra multa te constituiam, intra in gaudium Domini tui? Potest igitur esse & seruus & amicus, qui seruus est bonus: sed quod sequitur attendamus, tam non dicam uos seruos,

quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Quomodo ergo intellectum sumus, & seruum & amicum esse seruum bonum, cum dicat, tam non dicam uos seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius? Ita nomen constituit amici, ut auferat serui, non ut in uo uirtutum maneat, sed ut alterum altero decedente succedat. Quid est hoc? Itane cum praecipia Domini fecerint serui non erimus? Itane tunc serui non erimus, quando boni serui fuerimus? Et quis contradicere potest ueritati, quae ait, tam non dicam uos seruos? Et cur hoc dixerit, docet: Quia seruus, inquit, nescit quid faciat dominus eius. Nunquid nam seruo bono, & probato dominus eius non etiam secreta sua committit? Quid est ergo quod ait, Seruus nescit quid faciat dominus eius? Verum, esto, nescit quid facit: nunquid nescit etiam quid praecipiat? Nam & si hoc nescit, quomodo seruit? Aut quomodo seruus est, qui non seruit? Et tamen Dominus loquitur: Vos amici mei estis, si feceritis quae ego praecipio uobis, iam non dicam uos seruos. O rem mirabilem, eam seruire non possimus, nisi praecipia Domini fecerimus, quomodo praecipia faciendo serui non erimus? Si seruus non ero, praecipia faciendo, & nisi praecipia fecero, seruire non potero, ergo seruando seruus non ero. Intelligamus, fratres, intelligamus, & hoc in nobis Dominus faciat ut intelligamus, faciat etiam ut intellecta faciamus. Hoc autem si fecerimus, profecto scimus quod facit Dominus, quia nos ipsos tales non facit nisi Dominus, & per hoc ad eius amicitiam pertinemus. Sicut enim duo sunt timores, qui faciunt duo genera timentium, sic duae sunt seruitutes, quae faciunt duo genera seruentium. Est timor, quem perfecta charitas foras mittit, & est alius timor castus permanens in seculum seculi. Illum timorem qui non est in charitate, attendebat Apostolus, cum dicebat, Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore. Illum autem timorem castum attendebat cum dicebat, Noli altum sapere, sed time. In illo timore, quem foras charitas mittit, est etiam seruitus simul foras cum ipso timore mittenda: utrumque enim iunxit Apostolus, hoc est seruitutem, & timorem, dicendo: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore. Ad hanc seruitutem seruum pertinentem intruerebat & Dominus dicens, Iam non dicam uos seruos quia seruus nescit quid faciat Dominus eius: non utique ille seruus pertinet ad timorem castum, cui dicitur: Euge, serue bone, intra in gaudium Domini tui: sed ille seruus pertinet ad timorem, foras a charitate mittendus: de quo alibi dicit, Seruus non manet in domo in aeternum, filius autem manet in aeternum: quoniam itaque dedit nobis potestatem filios Dei fieri, ut non serui sed filij simus, ut miro quodam & ineffabili, sed tamen uero modo serui, non serui esse possimus, serui scilicet timore casto, ad quem pertinet seruus intrans in gaudium Domini sui: non serui autem timore foras mittendo, ad quem pertinet seruus non manens in domo in aeternum. Ut autem tales serui non serui simus, Dominus facere scimus. Hoc autem seruus ille nescit qui nescit quid faciat Dominus eius: & cum aliquid boni facit, sic extollitur quasi hoc ipse faciat, non dominus eius, & in se, non in domino gloriatur, cum se ipse deceperit, quia sic gloriatur quasi non accepit: nos autem charissimi, ut amici domini esse possimus, quid noster

Supra Tracta 1065. Item. Inact. 37. n. Ioan.

Rom. 13. 3. sen. dist. 36. cap. 1.

Iaco. 2.

Psal. 10.

1. Cor. 13.

1. Ioan. 4.

Psal. 19. Rom. 8. Rom. 11.

Matth. 23.

Ioan. 8.

1. Cor. 4.

dominus faciat sciamus, non solum enim homines, verumetiam iustus ipse facit nos, & non ipsi nos. Et ut hoc sciamus, quis nisi ipse facit? Non enim spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quia a Deo donata sunt nobis. Ab ipso quicquid boni est donatur, Ergo quia & hoc bonum est, ab ipso utique donatur, ut sciatur a quo bonum omne donetur, ut omnino de omnibus bonis, qui gloriantur, in Domino gloriarentur. Quod vero sequitur: *Vos autem dixi amicos, quia omnia quaecumque audiui a patre meo, nota feci vobis.* Ita est profundum, ut nullo modo sit isto sermone contentandum, sed in aliam differendum.

IN IDEM

Homilia 4.

Merito quaeritur quomodo accipiendum sit. Quod ait Dominus: *Vos autem dixi amicos, quia omnia quaecumque audiui a patre meo, nota feci vobis.* Quis autem audeat affirmare, vel credere vllum hominum scire omnia quaecumque a patre audiuit vnigenitus filius, quando nec hoc quidem quisquam capit, quomodo a patre audiatur vllum verbum, cum ipse sit patris vnice verbum? Quid est quod aliquando post in hoc ipso tamen sermone, quem post cenam ante passionem ad discipulos habuit: *Multi, inquit, habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo: Quo igitur pacto intellecturi sumus omnia cum nota fecisset discipulis, quaecumque audiuit a patre, cum propterea quaedam multa non dicat, quia scit eos modo portare non posse? Sed nimirum quod facturus est, fecisse se dicit, qui ea quae futura sunt fecit: sicut enim dicit per Prophetam, *Foderunt manus meas, & pedes meos: nec ait, fossuri sunt: velut praeterita dicens, & ea tamen futura praedicens: ita & hoc loco ait, omnia se nota fecisse discipulis, quae se nouit nota esse facturum, in illa plenitudine scientiae: de qua dicit Apostolus; Cum autem venerit quod perfectum est, quod ex parte est euacuabitur. Ibi quippe dicit, nunc scio ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognovimus sum, & nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem: nam & ipse Apostolus saluos nos dicit esse factos per laeuacrum regenerationis, qui tamen alio loco; *Spe, inquit, salui facti sumus.* Spes autem, quae videtur, non est spes: quod enim videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus: vnde etiam eius coapostolus Petrus. In quem modo, inquit, non videntes creditis, quem cum videritis, exultabitis gaudio inenarrabili, & honorato, percipientes mercedem fidei, salutem animarum vestrarum: si ergo nunc tempus est fidei, salus autem animarum merces est fidei, quis dubitet in fide quae per dilectionem operatur, peragendum diem vltimum, atque in fine diei recipiendum esse mercedem, non solum redemptionem corporis nostri, de qua dicit Apostolus Paulus, verumetiam salutem animarum nostrarum, de qua dicit Apostolus Petrus? Vtriusque enim rei felicitas isto tempore atque in hac mortalitate in spe potius habetur, quam in re teneretur. Verum hoc interest, quod exterior noster homo, id est, corpus adhuc corrumpitur: interior autem, id est, anima iam renouatur de die in diem. Itaque sicut immortalitatem carnis, &**

salutem animarum futuram expectamus, quamuis iam pignore accepto salui facti esse dicamur: ita omnium notitiam quaecumque vnigenitus audiuit a patre, futuram sperare debemus, quamuis hoc iam se fecisse dixerit Christus: *Non vos me elegistis, inquit, sed ego vos elegi.* Haec est illa ineffabilis gratia: quid enim eramus quando Christum nondum elegeramus, & ideo non diligebamus? Nam qui eum non elegit, quomodo diligit? *Nam quid iam in nobis erat, quod in Psalmo canitur: Elegi abiectus esse in domo domini, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum? Non vique enim iam credideramus in eum, ut eligeret nos: nam si iam credentes elegit, electos elegit: dicit ergo diceret, non vos me elegistis, nisi, quia misericordia eius praeparauit nos.* Hic certe vacat vana illorum ratiocinatio: qui praesentiam Dei defendunt contra gratiam Dei, & ideo, dicunt nos electos ante mundi constitutionem, quia praesens vult nos Deus futuros bonos, non seipsum nos futurum bonos: non hoc dicit qui dicit: *Non vos me elegistis:* quoniam si propterea nos elegisset, quia bonos futuros esse nos praescriberet, simul etiam praescriberet quid eum nos fuisset prior electuri. Non enim aliter esse possemus boni, nisi forte dicendus est bonus, qui non, eligi bonum. Quid ergo elegit in non bonis? Non enim electi sunt, quia boni fuerant, qui boni non essent nisi electi essent: alioquin gratia iam non est gratia, si praecessisse contendimus merita: haec quippe electio gratia est de qua dicit Apostolus: *Sic ergo & in hoc tempore reliquit per electionem gratiae Dei salus facta vnde subiungit. Si autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia. Audi, ingrate, ingrate, audi: non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Non est ut dicas, ideo electus sum quia iam credebam: si enim credebam in eum, iam elegeras eum: sed audi, non vos me elegistis: non est ut dicas, antequam crederem, iam bona operabar, ideo electus sum: quid enim est boni operis ante fidem, cum dicat Apostolus, *Omne quod non est ex fide, peccatum est:* Quid ergo dictum sumus audiendo, *non vos me elegistis, nisi quia mali eramus, & electi sumus, ut boni per gratiam nos eligentis essemus?* Non est enim gratia, si praecesserant merita: Est autem gratia, haec igitur non inuenit, sed effecit merita, & videte, charissimi, quae admodum non eligat bonos, sed quos elegit, faciat bonos. *Ego, inquit, elegi vos: Et posui vos, ut esatis, & fructum afferatis, & fructus vestri maneant.* Nonne iste est fructus, de quo iam dixerat, sine me nihil potestis facere? Elegit ergo & posuit ut eamus, & fructum afferamus: nullum itaque fructum vnde nos eligeret habeamus. *Ut eatis, inquit, & fructum afferatis.* Imus, ut afferamus, & ipse est via qua imus, in qua nos posuit ut eamus. Proinde in omnibus misericordia eius praeparauit nos. *Et fructus, inquit, vestri maneant: Ut quodcumque petieritis patrem in nomine meo, det vobis.* Maneat ergo dilectio, ipsa est enim fructus noster: quae dilectio nunc est in desiderio nondum in saturitate, & ipso desiderio quodcumque petierimus in nomine vnigeniti filii dat nobis pater: quod autem accipere saluandis non expedit nobis, non existimemus nos petere in nomine saluatoris, sed hoc petimus in nomine saluatoris, quod perperit ad rationem salutis.

CYRIL

S. CYRILLI EPISCOPI

Alexand. superioris Euang.

expositio.

Hoc est praecipuum meum, &c. Apertius modo ante oculos ponitur superioris loci sensum, quem diximus, iubens talem iater se dilectionem habere, qualem ipse se, atque opere consummauit, quae mensuram non habet cum suprema, cumularaque sit. Maiorem enim hac, inquit, nemo habere potest: nulla enim maior est: per haec omnia discipulis praecipit: adeo non esse fugienda pro salute hominum certamina, & dolores, ut ipsa quoque mors carnis abiicienda non sit, ad hanc enim usque charitas peruenit. Ita his verbis tum ad eximiam fortitudinem, tum ad mirabilem charitatem hortatur: talesque facere studet, ut nec mortis quidem periculo Christum deserere velint. Talem se Paulus nobis ostendit, dicens. *Mihi enim & vivere Christus est, & mori lucrum.* Et rursus; charitas enim Christi vrgit nos, aestimantes hoc, quoniam, si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Et ad haec quis nos separabit a charitate Christi? tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Audis quod nihil affirmat se posse a dilectione Christi seungere: quod si oues, & agnos Christi pascere nihil aliud est, quam ipsum diligere, patet, quia omnis persecutio, omneque periculum pro praedicatione veritatis subeundum est. Et, ut summam, atque breuiter dicam, absque formidine iubere Christus discipulis Euangelium orbi praedicare: quod etiam Esaias quondam voce similiter iussit; super excelsum, dicens, montem ascendere, qui Euangelizas Sion; exalta in fortitudine vocem tuam, qui Euangelizas Hierusalem, quod posse facere, iugi oratione petiisse ipsos videmus; dicebant enim orantes; & nunc, Domine, respice in minas eorum, & da seruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum. Multi enim certe sunt, qui Euangelium Christi praedicantibus impie aduersantur: qui etsi quasi fluctus insurgant, nihil tamen minus veris Christi discipulis incumbendum est, quousque charitatis opus perficiant. Charitatis, inquam, talis, qualem erga nos saluator ostendit, qui summo cum gaudio cruci affigi non erubuit, ut peccatoribus salutem afferret. Nam, si noluisset pro nobis pati, mortui adhuc essemus, caeci, ac tulli, omni bono indigentes, diaboli, peccati, voluptatisque serui, siue aliqua spe in profundo impietatis iacentes, nunc autem cum animam suam ex dilectione saluator pro nobis posuerit, & misericordiae suae magnitudinem aperuit, & nos beatos effecit, nullo penitus bono indigentes. Ita hic sensus diuinis discipulorum capitibus conuenit. Si vero haec verba ad omnes transeunt, ut omnibus sic dici credamus; hoc est praecipuum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi vos: ingens certe cunctis adhibenda cura, & studium est. Nam, si praecipuum Christi consummationem dilectio fratrum operatur, quomodo non erit huic virtuti summopere incumbendum, quae ceterarum omnium origo, & caput est: Haec enim fratrum dilectio alterum immediate loco post Dei dilectionem obtinet. Nempe in illo vniversa erga Deum pietas breuiter concluditur, diliges proximum tuum sicut teipsum. *Vos amici mei estis, &c.*

Amicitiam suam futuris opponit periculis: ut eius magnitudine, atque gloria nihil penitus pericula videantur. Dulces enim admodum labores sunt, cum merces copiosa proponitur. Quid autem maius, quid clarius, quam Christi amicum & esse, & appellari? Excedit haec certe dignitas naturae humanae terminos. Omnia enim seruiunt creatori, ut ait Psalmista: nec quicquam est, quod iugo seruitutis eius non subiiciatur. Quod cum ita sit, ad supernaturalem gloriam seruantes mandata sua Dominus redigit, non seruos sed amicos appellans, & ut amicos in omnibus tractans: magna & splendida ista praemia sunt. Sed illud non ab re dixerim. Si enim amicitia filij, qui serui natura sunt ad liberam amicorum dignitatem perducit; quomodo ipse ut creatura seruus erit, ut quidam ex imperitiis dicunt? An aliis poterit libertatem largiri, eius ipse natura expertus? Minime. Sed sanctis quidem Apostolis, ceterisque fidelibus, qui ad amicitiam eius ascendunt, extrinsecus honoris gratia, libertatis accedit dignitas: ipse vero natura liber est, quod enim aduentitium est, ab infirmitate, & naturali distinguitur: libertas vero nostra cum aduetitia sit, per gratiam habita, alia est certe ab eius libertate. Sed immorari in hoc loco paululum iuuat. Dicimus igitur legali iustitia multo antiquiorem illam esse, quae per fidem Christi habetur, & ad haec addimus, quia credentibus, & obsequiis Christo, diuinorum reuelatur mysteriorum cognitio, & consilium patris a filio, qui probe illud nouit, exponitur, incredulis autem minime. Haec autoritate scripturae nobis confirmanda sunt. Scribitur ergo in Genesi, credidisse Abraham illum Deo, & copulatam ei fuisse fidem ad iustitiam, amicumque Dei hac de causa vocatum. Quomodo autem amicus Dei, credens appellatus est? Dicitur ei fuit, ex eas de terra, cognationeque tua, & veni in terram, quam ego monstrabo tibi. Cumque filium suum in figuram immolare Christi iubebatur, tunc intentionem Dei abditam docebatur. Vnde Christus ad Iudaeos de ipso dicebat; Abraham pater vester exultauit, ut videret diem meum, & vidit, & gausus est. Obedientia ergo, & immolatione amicitiae Dei consecutus est: & consilium eius in nouissimis temporibus futurum cognouit. Sed considera quoque, quomodo similia sunt in iis, qui ad amicitiam Christi ascendunt. Audiuerunt & ipsi, ex eatis de terra vestra. Quod quam liber fecerint, Paulum audi; Non enim habemus hic ciuitatem stabilem, sed futuram inquirimus, cuius artifex, & conditor est Deus. Peregrini enim, & aduenae sunt in terris: qui ciuitatis Dei ciues esse capiunt, quae saluator monstrauit dicens; vadam, & praeparabo vobis locum. Cum autem venero, accipiam vos mecum; ut vbi ego sum, ibi & vos sitis. Sed a cognatione quoque sua exire, eis dictum est: vbi hoc scribitur: Christum audi; Qui diligit patrem, aut matrem super me; non est me dignus. Nec ambiget vnquam aliquis, praepositum omni cognationi carnali Christum a discipulis fuisse: & nunc quoque praepositum ab omnibus, qui diligunt eum, & beatus quidem Abraham proprium filium in odorem suauitatis Deo adducere iubebatur: fideles autem, non alios, sed seipsos, exhibeat enim inquit Paulus corpora vestra hostiam uiuentem; sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. Sed Christi quoque mysterium etiam isti

isti cognouerunt. Non enim ignorant futura, sed certiores sunt, quia laborum præmia, & mercedem pro pietate Christi suscipient; isti ergo sunt & amici Dei non aliter quam Abraam. Antiquior autem nimirum euangelica disciplina quæ legalis est. Per fidem enim, & amicitiam Dei consistit: quæ præcis temporibus in Abraam figurata, à figura modo ad veritatem peruenit, in discipulis primum consummata, qui acquisitionis populi origo fuerunt. Quem quidem populum, gætem sanctam, regale sacerdotium scriptura solet appellare. Quapropter ad Iudæorum marem, id est, ad synagogam psalmistæ verbis dicitur; pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Nam, & si filij Iudæorum, discipuli fuerint, & legi Moisaicæ dediti, patres tamen facti sunt, ac Abraz locum obtinuerunt, spiritualium Iudæorum origo constituiti, principesque totius orbis ordinati, euangelium Christi prædicantes, & ipsum Christum mystice immolantes, vt in figura Christi Abraam filium suum. Hæc dicimus, nõ quia minorem gloria Abraham illum velimus ostendere; sed vt, quæ nobis in illis temporibus per Christum dispensata sunt, in illo figuris & obumbrata fuisse ostendamus, vt quæ amicitiam Dei libertati, quæ per fidem esse hæere probemus. Hæc nos diuinus Paulus docuit, qui Iudæis persuadebat antiquiorem esse fidem iusticia legalis. Nam, cum de circumcisione verba faceret, ideo Abraz datam fuisse asserit, vt signum eius fidei esset, quam in præputio Abraam habuit, quod si præputium ante legem fuit, si fides cum præputio fuit, circumcisio post legem, gloriam fidei non habuit. Si Abraam denique in præputio credidit, quomodo disciplina legali iusticia fidei non erit antiquior, quæ per amicitiam Dei iustificat homines, atque liberat, sicuti Abraam fuit iustificatus; sic enim pater multarum gætium, non secundum carnem, sed ex re promissione esse comperitur. Hæc apte crediderit dicta; quia dominus dixit, non dico vos seruos sed amicos: quia quæcumque audiu à patre meo, nunciavi vobis. Non vos me elegistis, &c. Nec dabo admodum sermo discipulos oneratæ imbecillitate humani animi demergantur; nec læto nimium effundi permittit; morbus enim etiam hic est, & non est tenendus; sed mediocritatem ex vtriusque commixtam tenes ad cognitionem optimæ disciplinæ inducit. Cum igitur consolatus dolentes fuerit, & charitatis vicissitudine necessariam eis ostenderit, hortatur iterum, atque iterum, vt omni cura reducere ad pietatem homines studeant; ac huius rei exemplum seipsum proponit dicens, Non vos me elegistis, sed ego elegi vos: Ac si diceret; cum imitari me debeatis, o discipuli, quæ ipse in vobis feci, ea in alijs faciendâ vobis sunt: ego elegi vos, non vos me, ego me notum vobis ignorantibus feci, humanitate, clementiaque commotus, ego vos adeo roboravi, vt procedere, progredi que ad tantam eum Deo fiducia possitis, vt, quodcumque petieritis in nomine meo, vobis concedatur. Quare non debetis vos, qui mei discipuli estis, sedentes expectare, vt vltro ad fidem homines veniant, sed errantibus manus porrigenâ; & audire nolentibus salutatis sermo à vobis est prædicandus, etiam si vos acerbissime persequantur. Sic enim tãdem ipsi quoque vos imitati, ac ad meliora progressi, immarcescibilem edent fructum, & quodcumque petierint in nomine meo, consequentur. Talem

igitur (vt breuiter repetamus) dilectionem habere persuadet; & ita diligentes ad reducendos in fidem ceteros esse, qualem ipse in nobis ostendit. Quod autem à Christo discipuli electi fuerint, omnibus apertissimum est. Hunc huius loci sensum esse, à sequentibus etiam perdiscemus.

S. GREGORII PAPÆ in superioribus Euang. Homil.

Cum cuncta sacra eloquia dominicis plena quasi de singulari mandato Dominus dicit; *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem*, nisi quia omne mandatum de sola dilectione est, & omnia vnum præceptum sunt? Quia quicquid præcipitur, in sola charitate solidatur. Vt enim multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generantur. Nec habet aliquid vilitatis ramus boni operis: si non manet in radice charitatis. Præcepta ergo dominica, & multa sunt & vnum. Multa per diuersitatem operis, vnum in radice dilectionis. Qualiter autem ista dilectio tenenda sit, ipse insinuat, qui in perlisque scripturæ suæ sententiis & amicos iubet diligere in se, & inimicos diligere propter se. Ille enim veraciter charitatem habet, qui & amicum diligit in Deo, & inimicum diligit propter Deum. Nam sunt nonnulli, qui diligunt proximos, sed per affectum cognationis, & carnis: quibus tamen in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt. Sed aliud est quod sponte impenditur naturæ, aliud quod præceptis dominicis ex charitate debetur obedientiæ. Hi nimirum & proximum diligunt, & tamen illa sublimia dilectionis præmia non assequuntur: quia amorem suum non spiritaliter, sed carnaliter impendunt. Proinde cum Dominus diceret: *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem*. Proterius addidit; *Sicut dilexi vos*. Ac si aperte dicat; Ad hoc amate, ad quod amari vos. Quia in te, fratres charissimi, solenter intuentum est, quod antiquus hostis dum mentes nostras ad rerum temporalium dilectionem trahit, infirmiorē contra nos proximum excitat, qui ea ipsa, quæ diligimus, auferre molitur. Nec curat antiquus hostis hæc faciens, vt terrena tollat, sed vt charitatem in nobis feriat. Nam in odium repente exarscimus, & dum foris inuicti esse cupimus, intus grauitur ferimur. Dum parua foris defendimus, intus amittimus maxima: quia dum diligimus temporalem, veram amittimus dilectionem. Omnis quippe, qui nostra tollit, inimicus est. Sed si odio cœperimus habere inimicum, in te est, quod perdimus. Cum ergo aliqui exteriorius à proximo patimur, contra oculum raptorem interius vigilemus: qui nunquam melius vincitur, nisi cum raptor exterior amatur. Vna quippe, & summa est probatio charitatis, si & ipse diligitur, qui aduersatur. Hinc est, quod ipsa veritas & crucis patibulum sustinet, & tamen ipsi suis persecutoribus affectum dilectionis impendit, dicens; Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Quid ergo mirum, si inimicos diligant discipuli dum viuunt, quando & tunc inimicos diligit magister, cum occiditur? Cuius dilectionis summam exprimit, cum subiunxit: *Matorem hæc dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat propter amicos suos*. Mori etiam pro inimicis Dominus venerat, & tamen positurum se animam pro amicis dicebat: vt profectò nobis ostenderet, quia dum diligendo lucrum de inimicis facere possumus, etiam ipsi amici sunt, qui persequuntur. Sed ecce nos vsque ad mortem nemo persequitur. Vnde ergo probare possumus, an diligimus amicos? Sed est quod in pace sanctæ Ecclesiæ fieri debeat, vnde clarescat, si persecutionis tempore mori pro dilectione valeamus. Certè idem Ioannes dicit; Qui habuerit substantiam mundi huius, & viderit proximum suum necessitatem habere, & clausit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Hinc etiam Ioannes Baptista ait; Qui habet duas tunicas, det non habenti. Qui ergo tranquillitatis tempore nõ dat pro Deo tunicam suam, quando in persecutionis tempore daturus est animam suam? Virtus ergo charitatis vt inuicta sit in perturbatione, nutriatur per misericordiam in tranquillitate, quatenus omnipotenti Deo primum discat sua impendere, postmodum se. Sequitur: *Vos amici mei estis*. O quanta est misericordia conditoris nostri, serui digni nõ fuimus, & amici vocamur. Quanta est dignitas hominum, esse amicos Dei? Sed audistis gloriam dignitatis, audite & laborem certaminis. *Si feceritis quæ ego præcipio vobis*. Amici mei estis, si ea, quæ præcipio vobis, facitis. Ac si aperte dicat; Gaudetis de culmine, pensate quibus laboribus peruenitur ad culmen. Certè dum filij Zebedæi, interueniente matre, quærerent, vt vnus à dextris Dei, & alius à sinistris sedere debuissent, audierunt: Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Iam locum celsitudinis quærabant, ad viam illos veritatis reuocat, per quam ad celsitudinem venirent. Ac si dicatur; iam vos delectat locus celsitudinis, sed prius via exerceat laboris. Per calicem pertingit ad maiestatem. Si mens vestra appetit quod demulcet, prius bibite quod dolet. Sic sic per amarum salutum confectionis peruenitur ad gaudium pacis. *Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit quid faciat Dominus eius*. Vos autem dixi amicos meos, quia omnia quæcumque audiu à patre meo, nota feci vobis. Quæ sunt omnia, quæ audiu à patre suo, quæ nota fieri voluit seruis suis, vt eos efficeret amicos suos, nisi gaudia internæ charitatis, nisi illa festa supernæ patriæ, quæ nostris quotidie mentibus per aspirationem sui amoris imprimitur. Dum enim audita supercælestia amamus, amata iam nouimus, quia amor ipse notitia est. Omnia ergo eis nota fecerat, quia à terrenis desideriis immutati, amoris summi facibus ardebant. Istos verò amicos Dei aspexerat propheta, cum dicebat: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus. Amicus enim quasi animi custos vocatur. Quia igitur Psalmista prospexit electos Dei à mundi huius amore separatos, custodire in mandatis cælestibus voluntatem Dei, miratus est amicos Dei, dicens; Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus. Et tãquam si ab eo protinus causas honoris tanti nobis insinuari quæreremus, illic adiunxit: Nimis confortatus est principatus eorum. Ecce electi Dei carnem domant, spiritum roborant, dæmonibus imperant, virtutibus coturbant, præsentia despiciunt, æternam patriam cum voce & moribus prædicant, eam etiam moriendo diligunt, atque ad illam per tormenta perungunt. Occidi possunt, & flecti nequeunt. Ni-

mis ergo confortatus est principatus eorum. In ista ipsa passione, qua ceciderunt in morte carnis, videte quantum fuerit cultus mentis. Vnde hoc, nisi quia confortatus est principatus eorum? Sed sic magni forsitan pauci sunt, subiunxit: Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur. Totum mundum, fratres, aspiciate, martyribus plenus est. Iam penè tot qui videamus non sumus, quot veritatis testes habemus. Deo ergo numerabiles, nobis super arenam multiplicati sunt, quia quæti sint, à nobis comprehendi non possunt. Sed quisquis ad hanc peruenit dignitatem, vt amicus vocetur Dei, sese in se conficiat: dona autem quæ percepit super se, nihil suis meritis tribuat, ne ad inimicitias erumpat. Vnde & subdit; *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, vt eatis & fructum afferatis*. Posui ad gratiam, plantauit, vt eatis volendo, fructum afferatis operando. Eatis enim volendo dixi, quia velle aliquid facere, iam mente ire est. Qualem verò fructum afferere debeant, subditur: *Et fructus vester maneat*. Omne quod secundum præsens seculum laboramus, vix vsque ad mortem sufficit. Mors namque interueniens, fructum nostri laboris abscondit. Quod verò pro vita æterna agitur, etiam post mortem seruat, & tunc apparere incipit, cum laborum carnalium fructus cœperit non videri. Ibi ergo illa retributio inchoat, vbi ista terminatur. Quisquis igitur iam æterna cognouit, apud eius animum temporales fructus vilescant. Tales ergo fructus operemur, qui maneant. Tales fructus operemur, qui cum mors cuncta interimat, ipsi exordium à morte sumant. Nam quod à morte incipiat fructus Dei, testatur propheta, qui ait; *Cum dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Domini*. Omnis, qui dormit in morte, perdit hæreditatem. Sed cum dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Domini: quia electi Dei, postquam peruenierint ad mortem, tunc inueniunt hæreditatem: Sequitur; *Vt quodcumque petieritis patrem meum in nomine meo, det vobis*. Ecce hic dicit; *Quodcumque petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis*. Rursum alibi per eundem euangelistam dicit; *Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, vsque modò non petistis quicquam in nomine meo*. Si omne, quod petimus in nomine filij, dat nobis pater, quid est quod Paulus ter Dominum rogauit, & exaudiri non meruit, sed dictum est illi; Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur? Nunquid ille tam egregius prædicator in filij nomine non petiit? Quare autem non accepit quod petiit? Quomodo ergo verum est; quia quicquid petierimus patrem in nomine filij, dat nobis pater, si auferri à se angelum sathanæ petiit Apostolus in nomine filij, & tamen quod petiit non accepit? Sed quia nomen filij Iesus est, Iesus autè saluator, vel etiam salutaris dicitur, ille in nomine saluatoris petiit, qui illud petiit, quod ad veram salutem pertinet. Nam si id quod non expedit, petitur, non in nomine Iesu petitur pater. Vnde & eisdem Apostolis adhuc infirmantibus Dominus dicit; *Vsque modò non petistis quicquam in nomine meo*: Ac si aperte dicat; Non petistis in nomine saluatoris, qui nescitis quærere æternam salutem. Hinc est, quod & Paulus non exauditur; quia liberaretur à tentatione, ei non prodesset ad salutem. Ecce vidimus, fratres charissimi, quam multum solentem

Sancti laboris præmia, & mercedem pro pietate Christi suscipient. Ergo nostræ bonæ operæ merentur vitam æternam.

Psal. 44.

Rom. 4.

Gen. 17.

Psal. 6.

Joan. 16.

1. Cor. 12.

Luc. 11.

nitatem martyris conuenistis: genua flectitis, pedes tūdītis, voces orationis, ac confessionis emittitis, faciem lachrymis rigatis. Sed penlate quęlo petitiones vestras: videte, si in nomine Iesu petitis, id est, si gaudia salutis æternę postulat. In domo enim Iesu Iesum non queritis, si in æternitatis templo importunę pro temporalibus exoratis. Ecce alius in oratione querit vxorem, alius petit villam, alius postulat vestem, alius dati sibi deprecatur alimentum. Et quidem cūm hæc defunt, ab omnipotente Deo petenda sunt. Sed meminisse continēde debemus, quod ex mandato eiusdem redemptoris nostri accepimus: Primūm querite regnum Dei, & iustitiam eius: & hæc omnia adiciuntur vobis. Et hæc itaque ab Iesu petere, non est errare, si tamen non nimie petantur. Sed adhuc, quod est grauius, alius postulat mortem inimici, eūmque quem gladio non potest persequi, persequitur oratione. Et viuūt adhuc, qui maledicuntur, & tamen is, qui maledicit, iam de morte illius reus tenetur. Iubet autem Deus, vt diligatur inimicus, & tamen rogatur Deus, vt occidat inimicum. Quisquis itaq; sic orat, in ipsis suis precibus contra conditorem pugnat. Vnde & sub Iudæ specie dicitur: Fiat oratio eius in peccatum. Oratio quippe in peccatum, est illa petere, quæ prohibet ipse qui petitur. Hinc veritas dicit: Cūm statis ad orandum, remittite si quid habetis in cordibus vestris. Quam virtutem remissionis apertius ostendimus, si vnum testimonium veteris Testamenti proferamus. Certē cūm Iudæa conditoris sui iustitiam culpis exigentibus offendisset, Prophetam suum ab oratione Dominus prohibet, dicens: Non assumes laudem, & orationem pro eis. Si Moyses, & Samuel steterint coram me, non est anima mea ad populum istum. Quid est quod intermissis, relictiſque tot patribus, soli Moyses, & Samuel in medium deducuntur, quorum mira obtinendi virtus ostenditur, dum nec ipsi intercedere posse dicuntur: Ac si appetē Dominus dicat: Nec illos audio, quos propter magnum petitionis suę meritum minimē contemno. Quid ergo est, quod Moyses, & Samuel cæteris patribus in postulatione præferuntur, nisi quod duo hi tantummodō in cuncta Testamenti veteris serie, etiam pro inimicis suis leguntur exorasse? Vnus à populo lapidibus impetitur, & tamen pro lapidatoribus suis Dominum deprecatur. Alter ex principatu deicitur, & tamen petitur, vt exoraret, fatetur dicens: Absit à me hoc peccatum in Dominum, quod minus cessum orare pro vobis. Dicit ergo: Si Moyses, & Samuel steterint coram me, non est anima mea ad populum istū. Ac si appetē dicat: Nec illos modō pro amicis audio, quos magnę virtutis merito, orare etiam pro inimicis scio. Virtus ergo verę orationis, est celsitudo charitatis: & tunc quisque quod rectē petit, adipiscitur, cūm eius animus in petitione nec inimici odio fulcatur. Sed plerunq; reluctan-tem animam vincimus, si etiam pro inimicis oramus. Effundit os pro aduersariis precem, sed vtinam cor teneat amorem. Nam sapē & orationem pro inimicis nostris impendimus, sed hæc ex præceptione potius fundimus, quā ex charitate. Nam & vitam inimicorum petimus, & tamen ne exaudiamur, timemus. Sed quia internus iudex mentem potius, quā verba considerat, pro inimico nil postulat, qui pro eo ex charitate nō orat.

Sed ecce nobis inimicus grauius deliquit, damna intulit, iuuantes læsit, amantes persecutus est. Retinenda hæc essent, si remittenda nobis delicta non essent. Aduocatus etenim noster precem nobis in causa nostra composuit, & ipse eiusdem causę iudex est, quia duocatus. Preci autē, quam composuit, conditionem inseruit, dicens: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quia ergo ipse iudex venit, qui aduocatus extitit, ipse precem exaudit qui fecit. Aut ergo non facientes dicimus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, & nosmetipsos hoc dicendo amplius ligamus: aut fortasse hanc conditionem in oratione intermittimus, & aduocatus noster precem quam composuit non recognoscit, atque apud se proinus dicit: Scio quid monui, non est ipsa oratio, quam feci. Quid ergo nobis agendum est, fratres, nisi vt verę charitatis affectum impendamus fratribus? Nulla in corde malitia remaneat. Consideret omnipotens Deus erga proximum charitatem nostram, vt nostris iniquitatibus impendat pietatem suam. Mementote quod monemur: Dimitte, & dimittetur vobis. Ecce & debetur nobis, & debemus. Dimittatur ergo quod debetur nobis, vt dimittatur quod debetur à nobis. Sed ad hæc mens renititur, & vult implete quod audit, & tamen reluctatur. Ad martyris tumbam constitimus, qui ad cęlestē regnum ex qua morte peruenerit scimus. Nos si pro Christo corpus non ponimus, saltem animam vincamus. Placatur Deus ista sacrificio: approbat iudicio pietatis suę, victoriam pacis nostrę. Certamen enim cordis nostri aspiciat, & qui post vincentes remunerat, nunc decertantes iuuat Iesus Christus Dominus noster, qui viuūt, & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

BEDÆ VENERABILIS presbyteri superioris Euang. expositio.

Hoc est, inquit, præceptum meum, vt diligatis inimicos, sicut dilexi vos. Siue dicatur præceptum, siue mādatur, ex vno verbo Gręco vtrunq; interpretatur, quod est *ἐπιτολὴ*. Iam vero istam sententiam & ante dixerat: Mādatur nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos: vt & vos inuicem diligatis. Huius itaque mādatur repetitio, commendatio est: nisi quo ibi mādatur nouum, inquit, do vobis: hic autem, hoc est, inquit, mādatur meum. Ibi tanquam non fuerit antea tale mādatur, hic tanquam non sit alius eius mādatur. Sed ibi dictum est nouum, ne in vetustate nostra perseueremus, hic dictum est, *meum*, ne contemnedum putemus. Quod autem hic ita dixit, hoc est mādatur meum, velut non sit aliud, quid putamus, fratres mei? Nunquid non solum eius de ista dilectione mādatur est, qua diligimus inuicem? Nonne est aliud maius, vt diligamus Deum? Aut vero de sola nobis Deus dilectione mādatur, vt alia non inquiramus? Tria certe commendat Apostolus dicens: Manent autem, fides, spes, charitas, tria hæc: maior autem his est charitas. Et si in charitate, hoc est, in dilectione, concluditur duo illa præcepta, maior tamen dicta est esse, non sola. De hęc igitur nobis quam multa mādatur sunt, quā multa

ta de spe? quis potest euncta colligere? quis enumerando sufficere? Sed intueamur quod ait idem apostolus: Plenitudo legis charitas. Vbi ergo charitas est, quid est, quod possit deesse? Vbi autē non est, quid est, quod possit prodesse? Dæmon credit, nec diligit. Nemo diligit, qui non credit. Frustra quidem, sed tamen potest sperare veniam, qui non diligit. Nemo autem potest desperare, qui diligit. Itaque vbi dilectio est, ibi necessario fides, & spes: & vbi dilectio proximi, ibi necessario etiam dilectio Dei. Qui enim non diligit Deum, quomodo diligit proximum tanquam seipsum? Est quippe impius, & iniquus. Qui autem diligit iniquitatem, non plane diligit, sed odit animam suam. Hoc ergo præceptum Domini teneamus, vt nos inuicem diligamus, & quicquid aliud præcipit, faciemus: quoniam quicquid est aliud, hic habemus. Discernitur quippe ista dilectio ab ea dilectione, qua se inuicem diligunt homines sicut homines. Nam, vt discerneretur, adiunctum est, sicut dilexi vos. Vt quid enim nos dilexit Christus, nisi vt possimus regnare cū Christo? Ad hoc ergo & nos inuicem diligamus, vt dilectionem nostram discernamus à cæteris, qui non ad hoc se inuicem diligunt, quia nec diligit. Plenitudinem dilectionis, qua nos inuicem diligere debemus, fratres charissimi, definiuit Dominus dicens: Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Quia ergo superius dixerat: Hoc est mādatur meum, etc. Quibus verbis addidit, habet, etc. fit ex hoc consequens, quod diem iste euangelista Ioannes in epistola sua dicit, vt, quemadmodum Christus pro nobis animam suam posuit, sic & nos debeamus animas pro fratribus ponere, diligentes vtiue inuicem, sicut ipse dilexit nos, qui pro nobis animam suam posuit. Neq; hoc ira dictum sit, quasi propterea Domino Christo pares esse possimus, si pro illo vsque ad sanguinem martyriū duxerimus. Ille potestatem habuit ponendi animam suam, & iterum sumēdi eam. Nos autem nec quantum volumus viuimus, & morimur etiam si nolumus. Ipse se nobis præbuit palmitibus vitæ: nos habere præter illū non possumus vitam. Postremo & si, fratres, pro fratribus moriamur, tamen in peccatorum fraternorū remissionem nullius sanguis martyris funditur, quod fecit ille pro nobis: neq; in hoc quid imitemur, sed quid gratularemur, cōtulit nobis. Vos, inquit, amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis. Magna dignatio, cum seruus bonus esse non possit, nisi præcepta Domini sui fecerit: hinc amicos suos voluit intelligi, vnde boni serui possunt probari. Sed, vt dixi, ista dignatio est, vt Dominus, quos nouit seruos suos, dignetur dicere amicos suos, Nam vt sciatis ad seruorum officium pertinere præcepta sui Domini facere, alio loco seruos vtiue obiurgat dicens: Quid autem vocatis me, Domine, Domine, & non facitis, quæ dico? Cum ergo dicitis, inquit, Domine, iussa faciendo, quid dicatis, ostendite. Nonne seruo obediētī ipse dictus est, Euge serue bone, quoniam in paucis fidelis fuit, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Potest igitur esse & seruus, & amicus, quia seruus bonus, sed quod sequitur, attendamus. Iam non dico vos seruos, quia seruus nescit quid faciat Dominus eius. Ita nomen constituit amici, vt auferat serui: non vt in vno vtrunq; maneat, sed vt altero

rum altero discedente succedat. Quid est hoc? nec cum præcepta Domini fecerimus, serui non erimus? Itane tūc serui non erimus quando boni serui fuerimus? Et quis potest contradicere veritati, quæ ait: Iam non dico vos seruos? & cur hoc dixerit docet, quia seruus, inquit, nescit quid faciat Dominus eius. Nūquid nā seruo bono, & probato Dominus eius non etiā sua secreta committit? Quid est ergo, quod ait: Seruus nescit quid faciat Dominus eius? Verū esto nescit, quid faciat: aut quid nescit etiā, quid præcipiat? Nam & si hoc nescit, quomodo seruit? aut quomodo seruus est, qui non seruit? Et tamē ipse Deus loquitur, Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis. Iam non dico vos seruos. O rem admirabilem! Cum seruire non possimus, nisi præcepta domini fecerimus, quomodo præcepta faciendo serui non erimus? Si seruus non ero præcepta faciendo, & nisi præcepta fecero, seruire non potero: ergo seruiendo seruus non ero. Sicut enim duo sunt timores, qui faciunt duo genera timentium: sic dux sunt seruitutes, quæ faciunt duo genera seruatorum. Est timor, quem perfecti charitas foras mittit, & est alius timor castus, permanens in seculo seculi. Illum timorem qui non est in charitate, attendebat apostolus cum dicebat, Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore. Illum autem timorem castum attendebat cum dicebat; Noli altum sapere, sed time. In illo timore, quem foras charitas mittit, est etiam seruitus simul foras cum ipso timore mittenda. Vtrunq; enim iūxit apostolus, hoc est seruitutem, & timorem, dicendo; Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore. Ad hanc seruitutem ad seruum pertinentem intuebatur & dominus dicens; Iam non dico vos seruos quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Non ille vtiue seruus ad timorem pertinens castum, cui dicitur; Euge, serue bone, intra in gaudium domini tui: sed ille seruus pertinens ad timorem foras à charitate mittendum: de quo alibi dicit; Seruus non manet in domo in æternum: filius autem manet in æternum. Quoniam itaque dedit nobis potestatem, filios Dei fieri, vt nō serui, sed filij simus: miro quodam, & ineffabili, sed tamen vero modo, serui, non serui esse possumus. Serui scilicet timore casto, ad quem pertinet seruus intrans in domini sui gaudium: non serui autem, timorem foras mittendo, ad quem pertinet seruus non manens in domo in æternum. Vt autem tales serui non serui simus, dominum facere scimus. Hoc seruus ille nescit, qui nescit quid faciat dominus eius: & cum aliquid boni facit, sic extollitur, quasi hoc ipse faciat, non dominus eius: & gloriatur in se, non in domino gloriatur, cum se ipse deceperit, quia sic gloriatur quasi non acceperit. Nos autem, charissimi, vt amici domini esse possimus, quid noster dominus faciat sciamus. Non solum enim homines, verum etiam iustos ipse facit nos, & non ipsi nos. Et vt hoc sciamus, quis nisi ipse facit? Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audiui à patre meo, nota feci vobis. Quis enim audeat affirmare, vel credere vllum hominum scire omnia, quæcumque à patre audiuit vnigenitus filius, quando nec hoc idem quisquam capit, quomodo audiatur à patre vllum verbum, cum ipse fit patris vnicum verbum? Quid, quod aliquanto post, in hoc ipso tamen sermone; Multa, inquit, habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo?

Quo igitur pacto intellecturi sumus omnia eum nota fecisse discipulis quæcunque audiuit à patre, cum propterea quædam multa non dicat, quia scit eos modo portare non posse? Sed nimirum quod facturus est, fecisse se dicit: quia ea quæ futura sunt, fecit. Sicut enim ait per propheta, foderunt manus meas, & pedes meos; ita & hoc loco ait, omnia se nota fecisse discipulis, quæ se nouit nota esse facturum in illa plenitudine scientiæ, de qua dicit Apostolus; Cum autem venerit quoddam perfectum est, quod ex parte est euacuabitur. Ibi quippe dicit; Nunc scio ex parte: tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum: & nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.

Tit. 3. Nam & ipse Apostolus saluos nos dicit factos per lauacrum regenerationis: qui tamē alio loco; Spe, inquit, salui facti sumus. Spes autem, quæ videtur, non est spes. Quod enim videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus. Vnde etiam eius coapostolus Petrus; In quem modo, inquit, non videntes creditis; quem cum videritis, exultabitis gaudio inenarrabili, & honorato, percipientes mercedem fidei salutem animarum vestrarum. Itaque sicut immortalitatem carnis, & salutem animarum futuram expectamus; quanuis iam pignore accepto salui facti esse dicamur: ita omnium notitiā quæcunque vnigenitus audiuit à patre, futuram sperare debemus: quanuis iam se hoc fecisse dixerit Christus. *Non vos me elegistis*, inquit, *sed ego elegi vos.* Hæc est illa ineffabilis gloria. Quid enim eramus quando Christus nondum elegeramus, & ideo non diligebamus? Nam qui non eum eligit, quomodo diligit? Nūquid iam in nobis erat quod in Psalmo canitur? *Elegi abiectus esse in domo Dei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum?* Non vti que. Quid ergo eramus, nisi iniuri, & perdit? Neque enim iam credideramus in eum, vt eligeret nos. Nam si iam credentes elegit, electus elegit. Cur ergo diceret; *Non vos me elegistis*, nisi quia misericordia eius præuenit nos? **Psal. 83.** Non est vt dicas; Ante quam crederem, iam bona operabar, ideo electus sum. Quid enim est boni operis ante fidem, cum dicat Apostolus, Omne quod non est ex fide, peccatum est? Quid ergo dicitur sumus audiendo; *Non vos me elegistis*, nisi quia mali eramus, & electi sumus, vt boni per gratiam nos eligentis effemus? Non est enim gratia, si præcesserunt merita. Est autem gratia. Hæc igitur non inuenit, sed efficit merita. Et videte, charissimi, quemadmodum non eligat bonos, sed quos elegit, faciat bonos; *Ego, inquit, elegi vos, & posui vos vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Nonne iste est fructus de quo iam dixerat; Sine me nihil potestis facere? Elegit ergo nos, & posuit vt eamus, & fructum afferamus. Nullum itaque fructum vnde nos eligeret habebamus. *Vt eatis*, inquit, *& fructum afferatis.* Imus vt afferamus, & ipse est via, qua imus: in qua nos posuit vt eamus. Proinde in omnibus misericordia eius præuenit nos. *Et fructus*, inquit, *vester maneat: Vt quodcumque petieritis patrem in nomine meo, det vobis.* Maneat ergo dilectio: ipse est ergo fructus noster: quæ dilectio nunc est in desiderio, nondum in factitate: & ipso desiderio quodcunque petierimus in nomine vnigeniti filij, dabit nobis pater. Quod autem accipere saluandis non expedit nobis, non existimemus nos petere in nomine saluatoris: sed

hoc petimus in nomine saluatoris, quod pertinet ad orationem salutis.

E V S E B I I E P I S C O P I Emissemi in Superius Euang. Homil.

Hoc est præceptum meum, &c. Decem sunt mandata legis: Quorum primum illud est de quo dicitur: Non habebis Deum alienum absque me. Secundum autem: Non habebis simulacrum in domo tua. Tertium verò: Non accipies nomen Dei tui in vanum. Quartum autem: Cole diem sabbathi. At vero quintum: Honora patrem tuum & matrem. Alia verò quæ sequuntur hæc sunt: Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non falsum testimonium dices: Non concupisces rem proximi tui. In his autem omnia legis & prophetarum præcepta continentur. Quare autem decem sunt mandata legis: quare decem cortinæ tabernaculi: quare decem virgines in euangelio: quare quoque decem talenta: quare decem plagis flagellatur Ægyptus: quare decem diebus sancti tribulationem patiuntur, eadem ratio, eademque significatio est. Cum igitur decem sunt præcepta legis, quid est quod in hoc loco dominus ait: *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos.* Nisi quia omnia in decem, & decem in hoc vno, præcepta concluduntur. Vnde & apostolus ait, quia plenitudo legis est dilectio: dilectio vti que qua dominum & proximum diligimus. In his enim duobus præceptis vniuersa lex pendet & prophetæ. Sed hæc quoque ideo vnum sunt: quia quicunque diligit Deum, diligit & proximum. Secundum illud: Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere? Et hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligit & fratrem suum. Similiter autem qui proximum diligit, & Deum diligit: si tamen vera dilectione eum diligit. Non est enim vera dilectio quæ temporales utilitates attendit, & non ad æternæ beatitudinis gloriam tendit. Si enim pro talibus utilitatibus diligas fratrem tuum, sic diligis eum sicut equum tuum & asinum tuum. In his enim simul cum ipsis utilitatibus deficit amor. At verò charitas nunquam deficit. Vnde scriptum est, Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruunt eam. Quia fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus, æmulatio: de qua æmulatione apostolus ait: *Æmulor enim vos Dei æmulatione.* Vera igitur dilectione proximum diligit, qui non carnis affectione, nec terrene commodo eum diligit, sed propter Deum & præcepta Dei. Talem enim dilectionem se habere ipse dominus ostendebat, cum diceret: *Quæ est mater mea, & fratres mei?* Et qui fecerit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse mea mater, & soror & frater est. Diligo, inquit, matrem meam, & fratres meos: non quia mater mea est, & fratres mei, sed quia faciunt voluntatem patris mei. Apparet igitur quod quicunque diligit proximum, diligit Deum: siquidem proximum diligit propter Deum. Similiter autem & qui Deum diligit, proximum diligit: quoniam qui Deum diligit, præceptum eius custodit. Et hoc est præceptum eius, vt nos inuicem diligamus, sicut ipse dilexit nos. Quomodo

modo ipse dilexit nos? plena & perfecta dilectione. *Maiorem enim hac dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis:* Hanc autem dilectionem erga nos habuit Iesus. Hanc igitur & nos habeamus. *Vos amici mei estis. si feceritis quæ ego præcipio vobis.* Non sunt igitur eius amici, qui eius præcepta non custodiunt. *Iam non dicam vos seruos.* Quare: quia seruus nescit quid faciat Dominus eius. Quid igitur: *Vos autem dixi amicos.* Et hoc quare? *Quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis.* Meritò eis mittat nomina quibus mittit officia. Non qui serui deserunt esse, sed quod magis familiares esse cœperint. Iam non solum ad laborem mittuntur vt serui, sed ad secreta consilia vocantur vt amici. Quid tamen vult quod Dominus sibi ait: *Iam non dicam vos seruos.* Cum vniciuique suorum fidelium in fine dictus sit: *Euge bone serue? Quam mihi inter bonum & malum seruum differentiam facere videtur.* Seruus enim non ideo quia seruus est, sed quia amicus est & fidelis, ad Domini sui secreta & consilia vocatur. Serui nanque nomen opprobrij est, amici verò, & honoris & dignitatis. Possumus autem intelligere quod Dominus & saluator noster fideles suos non increpando vel imperando, sed blandiendo & congaudendo seruos dicat, si quado seruos eos dicit. Multa de bono & malo seruo loquitur Moyses. Multa de seruo Hebræo qui post multum laborem Dominum reliquit. Multa de illo bono seruo, qui, quoniam Dominum relinquere noluit, aures ad audiendum habet perforatas. Bonus ille seruus Abraham, qui duxit uxorem Domini sui Isaac. Bonus ille seruus Dauid qui ait, *Ego sum seruus tuus, & filius ancillæ tuæ.* De malo autem seruo quod dicitur: *Serue male & piger, quia non dedisti pecuniam meam ad misericordiam.* Itemque: *Serue nequam omne debitum dimisti tibi, quoniam rogasti me.* Tales autem serui non sunt amici: & ideo tales serui non dicuntur, qui Dei sunt serui. Sequitur: *Quicumque audiui à patre meo, nota feci vobis.* Omnia enim quæ audiui à patre nota feci eis: illo tamen tempore notificanda eis, quando & necessaria eis. Vnde & in sequentibus ait: *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò.* Cum autem venerit ille spiritus veritatis, & docbit vos omnē veritatem. Sic multa determinanda sunt, quæ vniversaliter dici videtur. Quale est illud: *Cum exaltatus fuero à terris, omnia traham ad meipsum.* Itemque: *Prædicare Euangelium omni creaturæ.* Et Apostolus de charitate: *Omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.* Et multa alia his similia. Nā & id quod modò diximus: *Docbit vos omnem veritatem similiter determinandum est.* Alioquin verum non esset quod ait Apostolus: *Nunc cognosco ex parte, tunc cognoscam, sicut & cognitus sum.* Nemo enim in hac vita cognoscit omnem veritatem. Dicit ergo Iesus discipulis suis: *Quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis.* Hic igitur subauditur necessaria vobis & reuelanda vobis. Non enim sum modò omnia dicenda vobis: quia non est vestrum nosse tempora & momenta: quæ pater posuit in sua potestate. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos & posui vos vt eatis, &c.* Quid est quod in Canticis Canticorum Ecclesia dicit: *Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus; si ipsi eum non elegerunt? Quid est etiam quod Psalmista ait: Et cum electo*

electus eris? Elegit igitur Dominus discipulos suos, elegerunt & discipuli Dominum. Sed ipse prius elegit eos, & ipsi postea elegerunt eum. Quod vti que non fecissent, nisi prius eos elegeret. Et ipse quidem elegit eos, vt eius discipuli essent: ipsi verò elegerunt eum, vt eorum Dominus esset. *Ego, inquit, elegi vos.* Ad quid? *Vt eatis in vniuersum mundum, & prædicetis Euangelium omni creaturæ. Et fructum afferatis.* Iste fructus omnium fidelium multitudo intelligitur: De quo bene subditur. *Et fructus vester maneat.* Hoc est enim quod alibi ait: *Qui credit in me, non morietur in æternum.* Et quodcunque petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, Sic tamen, si talia petieritis quæ sint necessaria & vtilia vobis, quæ Dei dispositioni non sint contraria, vestræque salutis inimica. Quod Dominus promisit futurum, nos videmus esse completum. Scimus enim Apostolos in nomine Iesu Christi cæcos illuminasse, paralyticos curasse, leprosos mundasse, mortuos suscitasse, & alia omnia suscepisse pro quibus patrem deprecari sunt in nomine filij. Apostolus tamen dicit: *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Sathanæ, vt me colat. Propter quod & Dominus rogauit vt discederet à me, & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Ac si diceret, aduersum te rogas & contraria postulas, virtutis lorica expoliaris. Et mox Apostolus cognita ratione, letus valde quod exauditus non fuerat, ait: *Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitem in me, virtus Christi.* Bene igitur exauditus est, qui modò letatur quod exauditus non sit.*

THEOPHYLACTI EPI- scopi Bulgariens. Superioris Euang. expositio.

Hoc est præceptum meum, &c. Quia supra dicēs; *Li mandata mea seruaueritis, tunc manebitis in me, non ostendit quæ mandata debeant seruare, nunc ostendit & suam charitatem, dicit enim; Vt diligatis vos inuicem, sicut dilexi vos.* Non fortuito, neque simpliciter vult nos diligere inuicem, sed sicut ipse dilexit. Obserua autem, quomodo supra quidem in plurali dixit, mandata, hic vero dicat; *hoc autem mandatum meum est,* in singulari numero. Hoc ideo factum opinor; quia dilectio omnia mandata complectitur & caput est. Dicitur autem & mandata, & mandatum. Porro interim ostendit nobis viam, qua seruemus mandatum, nempe perseuerationem vnus mandati, charitatis. Quando autem dixit, *sicut ego dilexi vos, diligatis & vos inuicem,* ostendit modum, & summitatem charitatis. Maior enim hac charitatem nemo habet, vt ponat animam suam pro amicis. Atque ita & vos pro vobis inuicem animam ponatis, quia & ego pro vobis morior. Igitur, ne putetis ex odio erga vos fieri discessum hunc: sit enim ex summa charitate. *Vos mei amici estis, si feceritis, &c.* Sursum, deorsumque versat charitatis doctrinam, ostenditque nobis multis verbis, quod istud mandatum maioris sit momenti, & plus curandum quam alia. Commendat autem & charitatis suæ signum maximum. Nam intantum, inquit, diligo vos, vt & occulta vobis reuelauerim. Seruus enim nescit mysteria Domini.

ni, vos autem; quum nunc sitis amici mei, mysteriis digni facti estis. *Omnia enim quaecumque audiui à patre meo nota feci vobis.* Quomodo igitur inquit alio loco, multum habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo? *Omnia nota fecit eis, quæ illi poterant audire, & quorum erant capaces.* Quædo autem dicit; *Quaecumque audiui à patre meo, ne suspiceris, quod doctrina filius opus habeat, sed ostendit, quod nihil alienum à patre loquatur, sed ea, quæ patris sunt, & quæcumque dixerit, illius sunt.* Dicens autem, indicium charitatis meæ erga vos est, ut nota sint vobis mea mysteria: subdit & aliud charitatis indicium. *Ego, inquit, elegi vos, hoc est, non vos meam accessistis amicitiam, sed ego vestram, hoc est, ita plantavi vos, ut me diligeretis.* Quomodo igitur relinquerem vos in posterum? *Sed & posui vos, hoc est, plantavi vos, ut caris, hoc est, ut crescat, & expandamini, & extendamini, fructumque afferatis.* Hoc autem loco manifeste agricolam se esse introducit. Et superius quidem quando dicebat, *Mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis, ostendit se ipsum purgantem: nunc autem manifestus per hoc, quod dicit; Ego elegi vos, & posui vos.* Nam agricola hoc facere dicitur, & ponit sub terram palmites. *Vides æqualitatem patris, & filij. Et pater agricola, & filius nunc ostenditur agricola.* Confusionem induere, Ariane, cum iis, qui tecum ad impietatem prosiliunt. Vide autem & aliud; *Ut quicquid petieritis patrem in nomine meo, dem vobis, hoc est, ego dabo vobis.* Tameñ oportebat iuxta consequentiam ita dicere, *Quæcumque petieritis patrem, dabit vobis: sed dixit; Ego dem vobis, eo quod omnino sit eiusdem potentia, quia & pater, qui dat, per dexteram suam dat: dextram autem eius est filius.* Considera autem hoc loco, quod, quando plantati fructum afferimus, tunc quæcumque petierimus, dabit nobis. Si autem non afferimus fructum, non recipimus, quia fructum non afferens, neque animæ petit vtilia, sed omnino mundana, & inutilia: ideoque non accipit. *Queritis enim, inquit, & non accipitis, eo quod male petatis.*

EVTHYMI ZIGABONI superioris Euang. expositio.

Hoc est præceptum meum, ut diligatis vos inuicem, sicut dilexi vos. Ut diligatis vos inuicem adeo vehementer, ut etiam pro vobis inuicem moriar. Frequenter autem talia dicit, ut cordibus eorum charitatem indelebiliter insculpat. Vide autem admirandum vinculum: siquidem ostensum est, quod mansio in Christo procedit ex eius dilectione, & obseruatione mandatorum illius: præceptum vero eius est, ut diligamus nos inuicem.

Itaque diligere nos inuicem, est in Christo manere: & seruare Dei præcepta, est diligere Deum, sicutque inter se connexæ dilectio, quæ est erga Deum; & quæ est erga nos inuicem. Dicens autem; *Sicut dilexi vos, ostendit quod voluntarie propter illorum dilectionem moriatur. Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut quis animam suam ponat pro amicis suis.* Maiorem hac, quæ adeo magna est, ut etiam animam pro amicis relinquat, sicut ego nunc facio. Itaque non ex imbecillitate, sed ex vestri dilectione morior, ac dispensatorie à vobis separor: nolite ergo contristari. Et quia amicos eos ostendit, nunc etiam dicit quomodo sint amici sui. *Vos amici mei estis, si feceritis, &c.* O incomparabilem humanitatem! Nunquam quomodo seruum benignum facit sibi amicum: Christus autem etiam hoc facit: magis autem & fratrem eum efficit. Nuntiate, inquit, fratribus meis, ut abeant in Galilæam: atque patri hunc in filium alfiscit: simulque regni celorum hæredem constituit.

† *Etiam hoc loco præsens esse estis, pro futuro eritis accipitur veluti post pauca dicit autor: sicut paulo ante dixit deos adu glorificatus est capi pro glorificabitur, & postea adferatis, pro attuleritis, & frequenter alibi.*

Iam non dicam vos seruos. Et quando illos dixit seruos? Quando docens occultabat suæ diuinitatis potentiam. In præcedentibus etiam dixit; Vos vocatis me Dominum, & magistrum, & bene dicitis: sum etenim. *Quia seruus nescit quid faciat Dominus eius.* Quid faciat occultum. *Vos autem dixi amicos, quia omnia, &c.* Renunciavi vobis omnia tanquam amicis, quæcumque videlicet ferre potuissetis: quæcumque æquum erat ut audiretis: amico namque, & non seruo credit quisquam arcana. Atqui superius quum diceret; Vos amici mei estis, si feceritis, quæcumque ego præcipio vobis, ostendit quod nondum erant, sed futuri tunc, quum ea facerent: quomodo ergo hic ait; *Vos autem dixi amicos, quia omnia, quæ audiui à patre nota feci vobis.* Verbum estis siue eritis, pro permanebitis accipit, ac si dicat, *Quum iam sitis, etiam in futurum permanebitis si feceritis, &c.* Deinde & aliud ponit signum, quod eos haberet amicos suos. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Negatiue sermo pronuntiandus est, non interrogatiue; Vos non elegistis me, sed ego elegi vos in amicos, ego ad amicitiam vestram accuri. *Et posui vos.* Et plantavi vos in dilectione mea in fide, quæ in me est. *Pro vos caris, ut extendamini crescentes ut fructum adferatis, veluti superius significatum est.* Aut fructum spiritualia charismata, aut multitudinem eorum, qui studio illorum saluandi sunt. *Et fructus vester maneat.* Maneat incorruptus perpetuus. *Ut, quicquid petieritis patrem nomine meo det vobis nomine meo, hoc est tanquam mei, tanquam Christiani. Vel inuocato nomine meo.* Hinc ostenditur potentia æqualitas patris, & filij.

IN

IN COMMUNI SANCTORUM DVODECIM APOST.

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI Episcopi Constant. Encomium sanctorum duodecim Apostolorum.

MERITO hodie quoque aduētū sancti spiritus impleta est hæc sagena piscatorum, nobis rationis compotibus piscibus in eam nostra sponte insipientibus. Sermo enim verbi, qui erudit illiteratos, & eos, qui erant tardæ, & impeditæ linguæ, linguis acuit igneis, traduxit eorum artem ad id, quod est diuinius, dicens: Venite post me, & faciam vos piscatores hominum. Dixit: Venite post me, & mutati statim sunt in id, quod est melius. Duodecim electi sunt Athletæ, & nullus eorum mansit non coronatus. Vna enim gratia erat omnibus sociæ certaminis, & cum eis concurrebat, & vniscuiusque victoriam reddebat magis probatam. Solus miser Iudas seipsum à tali chorea separauit, cum osculo lupis ouem ostendisset, & triginta argenteis vendidisset Dominum, cuius sanguis emit mundum. Sed ô beatum & præclarum vestrum, ô Apostoli, cœterum, quod omnia facti estis omnibus Dei gratia, non arundine, sed sermone greges hominum petere capientes. Vos enim estis immobiles columna rectæ fidei, sceptræ Ecclesiæ, & huius maximè Pastoris vigilantes defensores, morbi humanitatis gratuiti medici, & nostræ ad Deum penitentia susceptoris misericordes. Cum enim essetis veluti quædam animatæ incudes, dum verberaremini, eos, qui verberabant, fabricati estis ad agnitionem. Hinc Petrus * Romam accipit in disciplinam. Paulus illic mundo annūciat Euangelium. Andreas corripit Græciæ sapientes. Simon Barbarus Deum docet. Thomas baptisinate dealbat Æthiopes. Iacobi cathedram honorat Iudæa. Marci thronum, quæ est ad Nilum, complectitur Alexandria. Lucas, & Mattheus scribunt Euangelia. Ioannes, qui vel post finem adhuc tractat Theologiā, tanquam viuus curat Ephesum. Bartholomæus erudit Lyconas ad temperantiam. Philippus faciens miracula, seruat Hieropolin. Nō cessant omnes omnibus vbi que benefacere. Puluerem immortalem reliquerunt in sepulchris; nunc quidem pij cultores; paulo post autem sedentes mundi Iudices. Cum huic appropinquasset claudus, reuersus est sanis, & integris pedibus. Cum in illum incidisset paralyticus, iussus est ferre grabatum. Alius vocabat mortuos; illi vero ei statim obtemperarunt. Alterius autem vmbra sola fugabat morbos. Alterius inuocationem exhorrebat dæmones, & eorum sudaria distillabant medicinā. Erant enim discipuli illius, cuius simbria furto surrepta cōtactus eius, quæ sanguinis laborabat profluuium, exsic-

cavit rubrum mare sanguinis. Sed ego reuertor ad principes Apostolorum, & memini vocis illius propheticæ: Ecce quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum. Inchoet ergo Petrus orationem, quoniam is quoque fuit conductus prior in vinea Domini. Petrus gregis boni pastoris ouis primogenita. Petrus, qui ex lacu transit in cælum; Qui relictis nautis, dignus fuit habitus, ut loqueretur cum Angelis; Qui relictæ nauæ oneraria, gubernandā assumpsit Ecclesiā; Qui electus est clauiger cælorum, & in terra accepit potestatem ligandi, & soluendi; Qui est velox ad vocationem, & in fide minimè dubitans, & magistri seruidus defensor in omnibus; Qui dixit: Tu es Christus filius Dei viui; Qui vnā cum Domino mori proposuit, & vsque ad atrium Capharæ vnā vadit cum redemptore; Qui etiam negans fuisti dignus venia, & penitentia ductus admirabilis. Neque enim tam fuisti reprehendus propter negationem, quàm beatus censendus propter penitentiam. Nobis enim fuit errans quoque vtilis, quod cum cito fleuisset, obruit delictum, & parū labefactulum, inuentus est in æternum fundamentum fidelium. Si enim consideraueris, ô dilecte, id quod tunc erat tempus, non inueneris in Petrum magnam cadere reprehensionem. Quando enim sol fugiebat, cælū abscondebatur, terra mouebatur, petra frangebatur, ut quæ ferre non possent contumeliā eius, qui creauerat, tunc primus cespitauit, tunc princeps negauit, & ratione vacuum diei nuncium, inuenit statim probationem eius, quæ prædicta fuerat, negationis. Priusquam gallus cantet, ter me negabis. Sed cum primus negasset, primus occurrit ad sepulchrum; primus vitæ datorem vidit resurrexisse à mortuis, cum è Maria didicisset, & quod ei non erat ausus dicere Angelus, qui sedebat supra lapidem. Sed post eum in medium veniat Paulus sapientissimus orator orbis terræ, qui factus est ex lupo agnus, ex spinis botrus, ex zizaniis frumentum, ex inimico amicus, ex Hebræis manens firmus, ac stabilis; Qui apud illos Saulus cædem spirans, & minas, apud nos autem Paulus seruus Iesu Christi, vocatus Apostolus; ex blasphemio Theologus, ex persecutore Euangelista, ex prædicatione gubernator, ex proditore miles; Qui cum Petro Romam sortitus est ad sepulchrum, & cum eo hanc quoque Sychem nō despiciebat: Qui in Benjamin fuit frater Ioseph, & in Thecla, & filius pater, & magister; Qui ante Damascum cæcus, & in vnaquaque ciuitate oculus prædicationis; Qui è cælo est vocatus, & raptus fuit in cælum; Qui aspexit paradysum, antequam hic abiret, & victoriam coronam accepit adhuc luctans, & rursus, ut dicit, ei debetur. Quid enim dicit? Quam reddet mihi Dominus in illo die. Paulus qui ex vltimis

primus; Qui ex abortionibus vir perfectus; Qui etiam persequens est suavis, & dum patitur persecutionem dulcis; Qui est Romanus, & Pharisæus, & omnia omnibus factus propter fidem. Christus enim, qui dixit Petro, Oportet te pati, de Paulo etiam dixit, Quam multa oporteat eum pati pro nomine eius; ut ille quidem crucifixus, hic autem truncatus capite, cum vnam fidem prædicauerint, vnum cursum consummauerint, in vno sepulchro habitauerint, fiat veri testes resurrectionis eius, qui passus est, & mortuus, & resurrexit eo modo, quo nouit, & venit in sinum patris, quom quidem nunquam reliquit. Quos ipse Dominus alloquitur propheticè: Circundate hanc nouam Sion, & comprehendite eam; hoc est; seruate, confirmate, & munite precibus, ut quando in tempore irascar, & mouebo in vniuersam terram, aspiciens vestrum, quod non desinet sepulchrum, & quæ vestra sponte simul propter me fertis stigmata, vincam iram clementia, & propter hanc, vestram percipiam intercessionem. Sacerdotium enim, & regnum quando video lachrymans, statim tanquam misericors inflector ad misericordiam; & memini illius meæ vocis: Protegam hanc ciuitatē, propter David seruum meum, & Aaron sanctum meum. Qui quidē cum sicut vos fide essent concordēs, & voluntaria humilitate texissent auctoritates, & vestitu ostendissent animi abiectio-nem, multas mihi obtulerunt myriadas discipulorum, me ferentes, & a me mundo petentes placionē. Dixi enim: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis. Domino sit gloria in secula seculorum, Amen.

S. AVGVST. EPISCOPI

Hipponensis in eodem festo,

Homilia.

Sermo 43. de Sanctis.

Psal. 28.

Matt. 10.

Psal. 58.

S omnium Sanctorum martyrum grata nobis debet esse solentior, fratres charissimi, quanto gratior eorum, qui præsentem secuti sunt principem martyrum? Si agnorum, quanto magis arietum? Illorum enim filij non generatione carnis, sed imitatione virtutis facti sunt omnes, qui posterius vsq; ad mortem confessi sunt Christum. Hos obtulerunt populi Gentium, de quibus Psalmus ante cantauit, dicens: Afferte Domino filios arietum. His primum Dominus cum ad confessionem sui nominis hortaretur, non solum se promissit victoriæ coronatorem, sed & certaminis adiutorem: etiam in ipsis & posteros admonebat, quoniam quod dicebat, scriptum posteros relinquerat. Illis ergo ait, exhortans eos: Cum autem adducant vos ad Principes, & potestates, nolite cogitare quid respondeatis, vel quid loquamini. Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Meditari vultuit, & confiteri præcepit. Maluit enim auferre præsumptionem humanam, & gratiam dare diuinam, ut in semetipsis timidi, & mundo essent audaces. Vnde & in alio Psalmo vox martyrum dicit, quasi ex parte humanæ fragilitatis verendo: Eripe me de inimicis meis, Deus meus, & ab insurgentibus in me libera me. Et paulo post de auxilio diuino confidens dicit: Fortitudinem meam ad te custodiam. Supra ceteras enim turbas fidelium necnon antiquorum iustorum, & Prophetarum

eminentes Apostolos suos volēs Dominus ostendere dixit ad eos: Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis, & aures, quæ audiunt, quæ vos auditis. Multi enim Prophetæ, & iusti voluerunt videre, quæ vos videris, & non viderunt, & audire, quæ vos auditis, & non audierunt. Item alibi iam ait, non dicam vos seruos: quia seruus nescit, quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos: quia omnia, quæcunque audiuī a patre meo, nota feci vobis. Item ait idem alio loco: Quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. Item alibi sciscitanti Petro quid sibi, & sociis suis profuisset reliquisse omnia, & sequi redemptorem, respondit, dicens: Amen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Isti sunt lux mundi: quia per ipsos lumen fidei, & veræ scientiæ primum Dominus huic mundo tradidit, & ab errorum, ac peccatorum tenebris Gentes, & populos eruit. Isti sunt sal terræ: quia per eos terrigenæ condimentum saporis vitæ æternæ perceperunt, vtræstringerent carnis lasciuiam, & a putredine peccatorum & viciorum vermibus seruarent illi. Isti sunt lapides preciosi, quos in fundamento celestis ædificij posuit Ioannes in Apocalypsi sua describit, quia prædicatio eorum Ecclesiæ fundamenta locauit. Vnde & Paulus ait, Vos estis ciues sanctorum & domestici Dei, super ædificati super fundamentum apostolorum & prophetarum. Isti sunt duodecim portæ Hierusalem nouæ, quæ de cælo descendit, quia per ipsos ianuam fidei primum intrauimus, & inter ciues sanctorum annumerati sumus. Hoc ergo considerantes, fratres charissimi, quæ tanti duces populi nos docuerunt, studeamus factis implere, quæ illi iusserunt. Discamus eorum exemplo mundi diuitias contemnerē, præsentis seculi voluptatem non amare, regnum cælestē desiderare, Christo nihil præponere, sed eius mandatis in omnibus obedire, paupertatem præsentium rerum diligere, virtutum diuitias habere, sapientiæ thesaurum appetere, spirituales delicias querere, nulli inuidere, sed omnes homines diligere, amicos in Deo & inimicos propter Deum, quia hæc est vera, & sola dilectio: nam amor carnalis & viciosus in præcipitium trahit, & comparabitur odio: vnde scriptum est, Qui vult amicus esse huius seculi, inimicus Dei constituitur. Isti ergo Principes nostri in amore Dei perfectissimi, & in proximorum dilectione repleti, hinc potuerunt mundi impetum vincere, & cruentum seculum domare: quia nihil amauerunt in omni re, nisi Dei voluntatem. Ita & nos, fratres, diligamus in omnibus rebus Dei facere voluntatem, & creatorem nostrum amemus in semetipso, creaturam vero in conditore suo, & sic habebimus ordinatissimā charitatem: quia Deus charitas est, & qui diligit hanc dilectionem, diligit Deum. Et si ita dilexerimus, diligit nos ipse Deus, diligunt nos & sancti Apostoli iudices nostri, & exorant pro nobis, ut in vniuersali iudicio Christi cū ipsis in perpetuum coronemur. Quod præstare dignetur ipse iudex, & Dominus noster, qui cum patre, & sancto Spiritu viuūt, & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

S. FVL

I. IN COMMUNI VNIVS MARTYRIS.
S. FVLGENTII EPISC.
Ruspensis de eodem, Sermo.

Deleat tantorum tractare margaritas Sanctorum, deleat gemmas inueter dulcium piscatorum. Nec modus in colore, nec numerus in virtute, splendor varius, & diuersus ornatus. Hos lapides si cæcus aspexit, illuminatus effulgit. Si gestatur furdus, verbo Domini claros percepit auditus. Si aspexit hos lapides claudus in porta speciosa, cursum recepit, & templū fortiter intrauit. Testis est Petrus ad Thabitam, qualis sit splendor harum margaritarū, quando tantus exultauit numerus viduarum. Ergo & nos singulis singulos contemlemur. Quis eligens Petrum, respuat Paulum? Quis querens Andream, contemnat Iacobum & Ioannē? Nulla est diuersitas nominum: quia vna est corona gemmarū, vnus natalis Apostolorum, vna est læticia populorū. Remotum est omne naufragium, timor excluditur Piratarum: quia barca subueniūt dulcium piscatorum. Tuta sunt littora per Apostolica retia. Petrus in capite scaphæ cælestis triumphat in litore, si Andream contempleris, vnus est vterus, vnus vsus, vnus innocens captus. Per pisces piscatorum paupertas tollebat, per animas in captura conclusas gratia demonstratur, & regni cælorum diuitiæ publicantur. In scapha Petri quis numerat pisces? Quis in Euangelio Pauli numerat Gentes? diuersa nomina, & vna captura. Ecce Iacobus & Ioannes neglecto patre, contempta matre, dimisso reti, sequuti sunt piissimum redemptorem. Fiat itaque in solēnitate Sanctorum tam grande conuiuium. Ecce Matthæus preparat prandium, & Christus præfor ingreditur cum multitudine peccatorum. Præfor innocens, & rei conuiuiæ, vnde conuiuij sui societate peccatores facere in suo sacramento gaudete. Iudæi dicebant: Quomodo cum publicanis, & peccatoribus māducar? Nemo peccator fecerit, nemo reus auellitur. Omnes hospites Christi sunt, commune conuiuium est omnibus. Preparat prandium gaudiorum solemnitas Apostolorum, iustus pascitur de gratia, peccator

reficitur de indulgentia. Et si murmurant Iudæi, sed dicantur rei facti securi. Parasti in conspectu meo mensam; aduersus eos qui tribulant me. Simon ille Chananæus, qui mutauit nomen Gentis, & inferuit florem suum coronæ virtutis, aptatus manibus saluatoris, folget de ista corona igneo vigore decoratus; Iudas Zelotes zelus Domino, non commercium querens Christum vendendo, pro illo zelabatur, non de illo pacificabatur. Inuenimus etenim ibi denigrato colore separatum lapillum, Iudam Domini traditorem speciem cum commeroio defendētem. O nomen & nomen ille dicebatur, zelus zelauit Domino omnipotenti, & Iudas proditor pacta, crudelia deducebat. Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam? ille zelatus est affectu Domini, isse excluditur dominici nota conuiuij; sed deleat magis primum cernere Petrum piscatorem, quia horrescit nouissimū aspicerē traditorem. Exclusus est de corona, complenda est ipsa corona, qui elegit ascendit, qui tradidit male pependit, quis suppleat numerum in ista corona gemmarum, proponitur fortis diuinæ iudicium. Christus Matthiam dirigit de cælo, qui duodecim ordinauit in campestri palatio. Aperiantur Sancta Sanctorum, profertur vna aurea, vt vere de cælesti auro decorata. O fors bona quæ elegit Discipulum, vt integra permanisset corona gemmarum qua Iudas solus pependit in laqueo. Ecce duodecima vestris oculis fulget picta corona, de cuius aspectu, vt visa flata scintillis fulget cōgregatio vestra. Vbi est ille vas electionis? Claudat coronam pietatis, & lapidem Euangelij toto mundo tonantis. Bonus vltimus quem elegit, primus, & nouissimus, Saulus durus factus est, Paulus mansuetus, quibus oculis aurificis iste est lapis aptatus. Testantur fundamenta carceris nocte confirmata, reorum vincula soluta, optioni donata gratia, & Apostoli probata corona. Pedes eius erāt in neruo & gressus eius in cælo. Dicebat per carceris tenebras canticum nouum, vt vltimo neruo chordarum tredecim citharæ lektorum cāntet vobis lætitiā sempiternam Apostolica corona Sanctorum.

I. IN COMM. VNIVS
MARTYRIS.

L V C. 14.

Nillo tempore: dixit Iesus turbis. ^a Si quis venit ad me & non odit patrem suum & matrem & vxorem & filios & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et qui ^b non b aiulat ^b crucem suam & venit post me, non potest meus esse

LIII 4

disci

c Per assumptam patientiam. d Humilitatis. e Quiescent à tumultibus mundi.

discipulus. Quis enim ex vobis ^c volens ^d turrim ædificare, nōne prius ^e sedens
f Omne quod agimus, prænente per studium considerationis debemus. g Terrenum ædificium, congregando expensas constituitur, cœlesse autem expensas dissipando.

^f cœputat sumptus, qui ^g necessarij sunt, si habeat ad perficiendū: ne postquam
h Fidei. i Non habens consummationem operum quæ conueniunt fidei. k Maligni spiritus qui granulatur de nostro defectu. l Ideo debet sollicitus esse in ædificando, ne deficiens, derisionem ab inimico patiatur.

posuerit ^h fundamentum, & non ⁱ potuerit perficere ^k omnes qui vident ^l in-

cipiant illudere ei, dicentes: quia hic homo cœpit ædificare & non potuit con-

summare? Aut quis rex ^m iturus committere bellum aduersus alium regem,
n Id est, si intelligit se æquo non posse occurrere. o Patienter expectante.

non sedens prius cogitat, si possit cum decem milibus occurrere ei qui cum
n viginti milibus venit ad se? Alioquin adhuc illo ^o longe agente, legationem
 mittens rogat ea quæ pacis sunt. Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciat
 omnibus quæ possidet non potest meus esse discipulus,

GLOSSA ORDINARIA
 in superius Euang.

Siquis ve. Simul & odisse & diligere pos-
 sumus: Vt & cognatione cōiunctos, ex
 diuino præcepto diligamus: & quos
 aduersarios in via Dei patimur, odiē-
 do & fugiendo nesciamus. Et vt hoc odium non
 de affectione, sed de charitate videatur pro cedere,
 addit: *Adhuc.* Tunc bene animam odimus, cū
 eius carnalibus desiderijs non acquiescimus, sed
 reluctamur & frangimus. Hoc odium qualiter
 exhiberi debeat, subditur: *Et qui baiui.* Crux duo-
 bus modis baiulatur: Cum vel per abstinentiam
 caro afficitur: Vel per compassionem proximi af-
 fligitur animus. *Et qui non.* Ita debetis odisse, cru-
 cem baiulare, venire post me: quia ita consum-
 mabitur ædificium, per quod venitur ad regnum.
Et ve. post. Aliquis enim carnem lacerat pro inani
 gloria, vel proximo carnaliter compatitur, vt cul-
 pæ faueat: hinc crucem ferre videtur, sed Deum nō
 sequitur: *Quis enim.* Postquam dominus sequenti-
 bus se in Ierusalem dedit sublimia præcepta de
 contemptu mūdi, & de abiectione corporis, sup-
 ponit præceptum de perseverantia, ad quam ne-
 cessaria est cum humilitate patientia. Et hoc per
 simile ædificantis. *Turrim ædifi.* Quia sublimia præ-
 cepta dedit, ædificandæ sublimitatis comparatio-
 nem subiungit. *Computat.* Ille computat sumptus,
 qui discernit esse erogandam temporalem pecu-
 niam, & cor auertendum à cupiditatibus mundi,
 & animam præparandam contra aduersa mundi.
i. Cor. 4. *Omnis qui vi.* Sicut ait Apostolus. Facti sumus spe-
 ctaculum mūdo, angelis & hominibus. Et in om-
 ni quod agimus, considerare occultos aduersa-
 rios debemus, qui nostris operibus insidiantur:
 & nisi contra eos vigilemus, patimur irrisores
 quos habemus ad malum suafiores. *Aut quis.* Post
 similitudinem de turre ædificanda, supponit si-
 militudinem maioris rei, de rege pugnaturo. In
 quo ostenditur, per impletionem præcedentium
 mandatorum, nullum ad gloriam posse pertinge-
 re, nisi sæuere iudicis sententia temperetur per
 misericordiam, in conspectu enim Dei omnis
 homo imperfectus, Ergo sicut in superiori præ-
 meditatio erat necessaria, ad cauendum inimici
 derisionem, sic est & ad impetrandam iudicis mi-
 sericordiam. *Si possit.* Quasi cum decem milibus

occurrit Deo, qui offert opera decem mandato-
 rum quæ exterius gessit: Sed Deum quasi cum du-
 plicato numero contrauenit, cum vix illum præ-
 paratum in solo opere, discutit simul de opere &
 cogitatione. Et ideo dum adhuc longè est per di-
 lationem iudicij, nos fragilitatis nostræ insuffi-
 cientiam attendentes, ad impetrandam sequenti-
 iudicis pacem debemus præmittere legationem la-
 chrymarum bonorum operum, priorū affectuum.
Sic ergo, &c. Insert à præmissis similitudinibus.
 Quandoquidem non bene potest ædificare, qui
 non computat sumptus nec secure potest occur-
 rere qui nō præmittit legationem, ergo nec meus
 potest esse discipulus, qui non renunciat omni-
 bus: Hac igitur conclusione ostenditur, quod ædi-
 ficare turrim, facere pacem cum fortiore, nihil
 aliud est quam esse discipulum Christi. Præparare
 verò sumptus vel mittere legationem ad facien-
 dam pacem, nihil aliud est quam renunciare om-
 nibus quæ possidemus. Hoc tamen distat inter
 renunciare omnibus & relinquere omnia: quia
 renunciare conuenit omnibus qui ita licite vnu-
 ter omnibus mundanis, quæ possident, vt tamen
 mente tendant ad æterna. Relinquere est tan-
 tummodo perfectorum, qui omnia temporalia
 postponunt, & solis æternis inhiant.

C A T E N A A V R E A
 in idem Euang.

Theophylactus: Quia enim multi comitan-
 tium ipsum non ex toto affectu, sed repi-
 dè sequebantur, ostendit qualem deceat esse suum
 discipulum. Grego. in hom. Sed percontari libet
 quomodo parentes & carnaliter propinquos præ-
 cipimur odisse qui iubemur & inimicos dilige-
 re? Sed si vim præcepti perpendimus vtique
 agere per discretionem valeamus: vt eos qui no-
 bis carnis cognatione cōiuncti sunt, & quos pro-
 ximos nouimus diligamus, & quos aduersarios
 in via Dei patimur, odiendo & fugiendo nescia-
 mus. Quasi enim per odium diligitur qui carnali-
 ter sapiens dum praua nobis ingerit, non auditur.
 Ambr. Etenim si propter te Dominus suæ renun-
 ciat matri, dicens: *Quæ est mater mea,* & qui fra-
 tres mei: cur tu Domino tuo cupias antefecti. Sed
 neque ignorare naturam neque scire Dominus
 iubet, sed ita indulgere naturæ, vt veneris au-
 thorem,

thorem, nec à Deo parētum amore desitas. Greg.
 in ho. Vt autem Dominus demonstraret hoc erga
 proximos odium non de affectione procedere sed
 de charitate, addidit dicens: adhuc autem & ani-
 mam suam. Constat ergo quia amando debet
 odisse proximum qui sic eum odit sicut seipsum:
 tunc enim bene animam nostram odimus, cum
 eius carnalibus desiderijs non acquiescimus: cū
 eius appetitum frangimus, eius voluntatibus re-
 luctamur. Quæ ergo contempta ad melius duci-
 tur quasi per odium amatur. Cyril. Non est autem
 fugienda vita qua in corpore viuunt, sed seruan-
 da sicut & Paulus seruauit, vt Christum adhuc vi-
 uens in corpore prædicaret. Sed vbi oportebat vi-
 ram contemnere vt cursum cōsummaret, nec ani-
 mam preciosam sibi esse fatetur. Greg. in ho. Hoc
 autem animæ odiū qualiter exhiberi debeat, ma-
 nifestat subdens: *Qui non baiulat crucem suam, &c.*
 Chry. Non autem hoc dicit vt trabem super hu-
 meros apponamus, sed vt semper mortē præ ocu-
 lis nostris habeamus: sicut & Paulus moriebatur
 quotidie, & mortem contemnebat. Basil. Crucem
 etiam tollens mortem Domini annuntiabat, di-
 cens: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo:
 quod etiā nos in ipso baptisate antcipamus, vbi
 vetus homo noster crucifixus est, vt destruat
 corpus peccati. Greg. in ho. Vel quia crux à crucia-
 tu dicitur, duobus modis crucem Domini baiula-
 mus: cum aut per abstinentiam carnem affligimus;
 aut per compassionem proximi, necessitatem il-
 lius nostrā putamus. Sed quia nonnulli carnis ab-
 stinentiam non pro Deo sed pro inani gloria ex-
 hibent, & compassionem non spiritualiter sed car-
 naliter impendūt, recte additur: & venit post me.
 Baiulare enim crucem & post dominū ire, est vel
 carnis abstinentiam, vel compassionem proximo-
 rum pro studio æternæ intentionis exhiberi. *Quis
 enim ex vobis volens; turrim ædificare, nōne prius se-
 dens computat sumptus, &c.* Greg. in ho. Quia subli-
 mia præcepta data sunt, protinus comparatio ædi-
 ficandæ sublimitatis adiungitur cū dicitur: *Quis
 enim ex vobis, &c.* Omne enim quod agimus præ-
 venire per studium considerationis debemus. Si
 igitur humilitatis turrim constituere cupimus,
 prius nos præparare ad aduersa huius seculi de-
 bemus: Basil. Vel turris est alta speculatio ad cu-
 stodiam ciuitatis, ad perceptionem hostilium oc-
 cursum apta: ad huius instar nobis datus intelle-
 ctus cōseruatiuus bonorum, præmeditatiuus con-
 trariorum: ad huius ædificationem præcipit Do-
 minus sedentes ponere calculum, si suppetat fa-
 cultas ad finem. Greg. Nisi intendendum est enim vt
 cuiuslibet ardui oppositi terminus attingatur va-
 rijus argumentis mandatorum Dei consummandū
 opus diuinum, nam neque lapis vnus est tota tur-
 ris fabrica, neque vnicuius mandatum ducit ad ani-
 mæ perfectionem. Sed fundamentum oportet sub-
 sistere, & secundum apostolum in super apparatus
 est auri, & argenti & pretiosorum lapidum appo-
 nendus: vnde subditur: *Ne postea quam posuerit fun-
 damentum, &c.* Theoph. Nos enim debemus ponere
 fundamentum, id est, sequi Christi initium, &
 finem non imponere, sicut illi de quibus Ioannes
 dicit quod multi ex discipulis eius abierunt re-
 tortorum. Vel fundamentum intellige doctrina-
 lem sermōnem, puta de abstinentia: Opus est igitur
 prædicto fundamento operatiuus ædificium,
 vt perficiatur nobis turris fortitudinis à facie ini-

mici. Alioquin deridetur homo à videntibus cum
 tam hominibus quàm dæmonibus. Greg. in hom.
 In bonis enim operationibus intenti nisi contra
 malignos spiritus sollicitè vigilemus, ipsos irriso-
 res patimur, quos ad malum persuasores habemus.
 Sed ex minori ad maius similitudo subditur,
 vt ex rebus minimis maiora pensentur. Nam se-
 quitur, *Aut quis rex iurus com. bel. aduer. alium re-
 gem, nōne prius sedens, &c.* Cyril. Incumbit enim
 nobis prælium contra spiritualia nequitiæ in cæ-
 lestibus. Vrget autem nos & aliorum hostium
 multitudo carnale flagitium, lex seuiens in mem-
 bris nostris, & variz passionis, hoc est dira ho-
 stium multitudo. August. de quæst. euang. Vel de-
 cem millia præliaturi cum rege qui habet viginti
 millia significant simplicitatem Christiani homi-
 nis dimicaturi cum duplicitate diaboli. Theoph.
 Est autem rex peccatum regnans in nostro mor-
 tali corpore, sed & noster intellectus creatus est
 rex: ergo si repugnare velit peccato, toto animo
 cogitet secum. Nam dæmones sunt peccati satel-
 lites, qui videntur viginti millium numero præ-
 cellere decem millia nostrū: quia cum incor-
 porati sint, nobis comparati, corporis multo ma-
 iorem fortitudinem habere censentur. August. de
 quæst. euang. Sicut autem de turri non perfecta
 per opprobrium deteruit dicentium, quia hic
 homo cœpit ædificare, & non potuit consumma-
 re: sic in rege cum quo dimicandum est ipsam pa-
 cem accusauit cū subdit. *Alioquin adhuc illo longe
 agente legationem mittens, rogat ea quæ pacis sunt.* Si-
 gnificans etiam minas imminentiū tentatio-
 nū à diabolo nō sustinere eos qui: tentant om-
 nibus quæ possident, & pacem cum eo facere cō-
 sentiendo illi ad committendum peccata. Greg.
 Vel aliter: In illo tremendo examine cum rege
 nostro ex equo ad iudicium non venimus, decem
 millia quippe ad viginti millia, simpliciter ad du-
 plum sunt. Cū duplo ergo exercitu contra sim-
 plum venit, quia nos vix in solo opere præpara-
 ti simul de opere & cogitatione discipit. Dum
 ergo adhuc longè est, quia adhuc præsens per iu-
 dicium non videtur, mittamus ad eum legatio-
 nem lachrymarum nostras, misericordiz opera,
 hostias placationis: hæc est nostra legatio quæ re-
 gem venientem placat. August. ad Lactium, Quo-
 modo autem pertineant istæ similitudines, ipsa
 conclusione satis aperuit, dicens: *Sic ergo omnis ex
 vobis qui non renunciat omnibus quæ possidet, non po-
 test meus esse discipulus.* Itaque sumptus ad turrim
 ædificandam, & valentia decem millium aduer-
 sus regem qui viginti millia habet, nihil aliud est
 quàm vt renunciet vnusquisque omnibus quæ
 sunt eius. Prælocutio autem superior, cum extre-
 ma locutione concordat: in eo enim quod adhuc
 renunciat omnibus quæ sunt eius, etiam illud
 continetur; vt oderit patrem suum ac matrem,
 & uxorem & filios, & fratres, & sorores: adhuc &
 animam suam. Omnia enim hæc propria alieuius
 sunt quæ plerunque implicat & impediunt ad
 obtinendā non ista propria temporaliter transi-
 tura, sed in æternum mansura communia: Basil.
 Est autem intentio Domini per exempla prædi-
 cta: non vtique præbere potestatem eius discipu-
 lum fieri vel non fieri sicut licet, vel non inchoa-
 re fundamentum, vel tractare pacem: sed osten-
 dere impossibilitatem diuini beneficii nisi obser-
 uandi inter alia abstinentiam, in rebus que per-
 citatur,

elitatur facta venalis ab astutijs dæmonis. Bed. Distat autem inter renunciare omnibus & relinquere omnia, paucorum enim perfectorum est relinquere omnia, hoc est curas mundi postponere: cunctorum autem fidelium est renūciare omnibus, hoc est sic tenere quæ mundi sunt, vt tamen per ea non teneantur in mundo.

S. AMBROSII EPISC. Mediolan. superioris Euang. expositio.

Man. 12. SI quis venit ad me, & non odit, &c. Etenim, si speret te dominus suæ renūciatæ matri, dicens, quæ est mater mea, aut qui fratres mei: cur tu domino tuos cupis anteferre? Sed neque ignorare naturam, neque seruire naturæ, dominus iubet, sed ita indulgere naturæ, vt veneretis auctorem, nec ab eo parentum amore decifcas.

TITI BOSTRENSIS EPISCOPI eiusdem Euang. expositio.

SI quis venit ad me. Cum hominū amator Christus dominus hoc loco dicit: Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, &c. Neque naturam vult nos ignorare, neque naturæ rursus vult nos seruire, sed natura ad meliora, saluūque viciniora, vult nos vti; Etenim vt liberi parentes venerentur, eorundemque mandatis obsequantur; parentes vero liberos alant & instituant, hoc expressum domini decretum est. Pari modo, vt vxores maritos suos timeant, mariti verò vxores suas diligant, id diuinus apostolus disertè præcipit. Neque enim fidei domesticis, fidei domesticis odio persequi licet. Domini autem oratio aliud nihil à nobis exigit, quàm vt eos auersemur, qui fidem nostram in Deū impedire, aut ab iis rebus auertere nos student, quæ ad animæ salutem sunt necessariæ, ut ne eò vnquā nos abduci sinamus, vt propter quæcūque amorem carnalē, eam dilectionem negligamus, aut contemnamus, quam debemus Christo. Quis ex vobis volens edificare turrim, &c. Quod per turris ædificationē nobis hic adūbratur, eiusmodi est: Qui præclarā illam, inculpatamque viuēdi rationē capessere in animo habent, illi propitidinem, quantū sat est, mente concipiant; nec non in medium adferant, oportet: debentque beatum illum vultū institutum ea ratione complecti; vt dictum illud sapientis, subinde secum pertractent: Fili accedens ad seruitutem Dei, prepara animum tuum ad tentationem, deprime cor tuum & sustine. Quod si qui fuerit, quibus ea animi promptitudo nō adest, quomodo, quæso, illi ad scopum sibi propositum alquando peruenire poterūt? Aut quis rex iturus, committere prælium aduersus alium regem. Per hæc indicatur, certamen nobis esse cum aduersis potentatibus: Non est nobis colloctatio, scribit Apostolus, aduersus carnem & sanguinem; sed aduersus principes & potestates. Tum rursus cum prudentia sensuque carnis, hoc est, cum lege illa, quæ in membris nostris grassatur, plurimæque animi perturbaciones intestinaque prælia, quotidie istic excitat. Cum his ergo assidua nobis est lucta. Hæc esset illæ, sæuæque hostium copiæ sunt, quæ nobis aduersantur. Quomodo autem

hos superabimus? si certo credemus, in Deo nos facturos virtutem; ipsumque eos omnes, qui nos vexant, in nihilum redacturum. Hac ratione S. Propheta David seipsum solabatur: Dominus, inquit, mihi adiutor, & ego despiciam inimicos meos; & alio rursus loco: Dominus illuminatio mea, quem timebo? Ipse enim nostra est fortitudo. Ipsum proinde adiutorem nacti, nullam cum inimicis nostris dæmonibus pacem ineamus (nam cum dæmone, vel carne pacem habere aliud nihil est, quam dæmoni, vel carnis sensui obsecundare) Quin potius præpotentis Dei nostri auxilio, toto animo, indefesseque implorato, viriliter illi obistamus.

S. GREGORII PAPAE in superioribus Euang. Homil.

SI quis venit ad me. Si consideremus, fratres charissimi, quæ & quanta sunt, quæ nobis promittuntur in cælis, vilescunt animo omnia, quæ habentur in terris. Terrena namque substantia, supernæ felicitati comparata, pondus est, non subsidium. Temporalis vita æternæ vitæ comparata, mors est potius dicenda quàm vita. Ipse enim quotidianus defectus corruptionis, quid aliud est quam quædam prohibitas mortis? Quæ autem lingua dicere, vel quis intellectus capere sufficit illa supernæ ciuitatis quanta sint gaudia, angelorum choris interire, cum beatissimis spiritibus gloriæ conditoris assistere, præsentem Dei vultum cernere, iunctum scriptum lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuæ munere legari? Sed ad hæc audita inardescit animus, iamque illic cupit assistere, vbi se sperat sine fine gaudere. Sed ad magna præmia perueniri non potest, nisi per magnos labores. Vnde & Paulus egregius prædicator dicit: Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Delectat ergo mentem magnitudo præmiorum, sed non deterreat certamen laborum. Vnde ad se venientibus veritas dicit: Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & vxorem, &c. Sed percontari libet, quomodo parentes & carnaliter propinquos præcipimus odisse, qui iubentur & inimicos diligere? Et certe de vxore veritas dicit: Quod Deus coniunxit, homo non sepatet. Et Paulus ait: Viri, diligite vxores vestras, sicut Christus ecclesiam. Ecce discipulus vxorem diligendam prædicat; cum magister dicat: Qui vxorē non odit, non potest meus esse discipulus. Nunquid aliud iudex nuntiat, aliud præco clamat? An similes & odisse possumus, & diligere? Sed si vna præcepti perpendimus, vtrumque agere per dilectionem valeamus: vt eos qui nobis carnis cognatione coniuncti sunt, & quos proximos nominamus, diligamus, & quos aduersarios in via Dei patimur, odiendo & fugiendo nesciamus. Quasi enim per odium diligitur, qui carnaliter sapiens dum praua nobis ingerit, non auditur. Vt autem Dominus demonstraret hoc erga proximos odium non de affectione procedere, sed de charitate, addidit protinus, dicens: Adhuc autem & animam suam. Odisse itaque præcipimus proximos, odisse & animam nostram. Constat ergo, quia amando debet odisse proximū, qui sic eū odit, sicut semetipsum. Tunc enim bene nostram animam odimus, cum eius carnalibus desideriis non acquiescimus, cum

eius appetitum frangimus, eius voluptatibus relinamur. Quæ ergo contempta ad melius ducitur, quasi per odium amatur. Sic sic nimirum exhibere proximis nostris odij discretionem debemus, vt in eis & diligamus quod sunt, & habeamus odio, quod in Dei nobis itinere obistat. Certe dum Paulus Hierosolymam pergeret, propheta Agabus zonam illius apprehendit, fuisseque pedibus, alligauit, dicens: Virum, cuius hæc zona est, sic alligabunt Iudei in Hierusalem. Sed is qui animam suam perfecte oderat, quid dicebat? Ego non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Domini Iesu: nec facio animam meam pretiosiorē quàm me. Ecce quomodo amando animam suam oderat, immodi odiens amabat, quam cupiebat pro Iesu nomine morti tradere, vt hanc ad vitam de peccati morte suscitaret. Ab hac ergo discretionē odij nostri, trahamus formam ad odium proximi. Ametur quilibet in hoc mundo aduersarius, sed in via Dei contrarius non ametur etiam propinquus. Quisquis enim iam æterna concupiscit, in ea quam aggreditur causa Dei, extra patrem, extra matrem, extra vxorem, extra filios, extra cognatos, extra semetipsum fieri debet, vt eo veriùs cognoscat Deum, quo in eius causa neminem recognoscat. Multum namque est, quod carnales affectus intèrionem mentis diuerberant, eiuſque actum obfcurant. Quos tamen nequaquam noxios patimur, si eos premendo teneamus. Amandi ergo sunt proximi, impendenda charitas omnibus, & propinquis & extraneis, nec tamen pro eadem charitate à Dei amore flexendum. Scimus autem, quia cum de terra Philistinorum arca Domini ad terram Israelitarum rediret, plautro superimposita est, & vacca plautro subiuncta sunt, quæ scæta fuisse memorantur, quatum vitulos clauerunt domi. Et scriptum est: Ibat autem in directum vacca per viam, quæ ducit Bethsamis. Vno itinere gradiebantur, pergentes & mugientes, & non declinabant neque ad dexteram, neque ad sinistram. Quid igitur vacca, nisi fideles quosque in ecclesia designant? Qui dum facti eloqui præcepta considerant, quasi superimpositam sibi Domini arcam portant. De quibus hoc etiam est notandum, quod fuisse scæta memorantur: quia sunt plerique, qui in via Dei intrinsecus positi, foris carnalibus affectibus ligantur. Sed non declinat à recto itinere, quia arcam Dei portant in mente. Ecce enim vacca Bethsamis pergit. Bethsamis quippe domus solis dicitur, & propheta ait: Vobis autem qui timetis Dominum oriatur sol iustitiæ. Si igitur ad æterni solis habitationem tendimus, dignum profectò est, vt de Dei itinere pro carnalibus affectibus nō declinemus. Totam enim virtutem petendum est, quod vacca Dei plautro superpositæ pergunt & gemunt, dant ab intimis mugitus, & tamen de itinere non descedunt gressus. Sic nimirum prædicatores Dei, sic fideles quique esse intra sanctam ecclesiam debent, vt compariantur proximis per charitatem, & tamen de via Dei non exorbitent per compassionem. Hoc ipsum verò odium animæ qualiter exhiberi debeat, veritas subdendo manifestat, dicens: Et qui non baiulat crucem suam, &c. Crux quippe à cruciatu dicitur. Et duobus modis crucem Dominibaiulamus, quum aut per abstinentiam carnem afficimus, aut per compassionem proximi, necessitatem illius, nostram putamus. Qui enim dolo-

rem exhibet in aliena necessitate, crucem portat in mente. Sciendum vero est, quod sunt nonnulli, qui carnis abstinentiam non pro Deo, sed pro inani gloria exhibent. Et sunt plerique, qui compassionem proximo non spiritualiter, sed carnaliter impendunt, vt ei non ad virtutem, sed quasi miscrando ad culpas faueant. Hi itaque crucem quidem videntur ferre, sed Dominum non sequuntur. Vnde recte hæc eadem veritas dicit: Qui non baiulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus. Baiulatur etenim crucem, & post Dominum ire, est, vel carnis abstinentiam, vel compassionem proximo studio æternæ intèrionis exhibere. Nam quisquis hæc pro temporali intentione exhibet, crucem quidē baiulat, sed ire post Dominum recusat. Quia verò sublimia præcepta data sunt, protinus comparatio ædificandæ sublimitatis adiungitur: cum dicitur: Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non prius sedens computat sumptus qui necessarij sunt si habeat ad perficiendum? &c. Omne quod agimus, præuenire per studium considerationis debemus. Ecce enim iuxta veritatis vocem, qui turrim ædificat, prius ædificij sumptus parat. Si igitur humilitatis turrim ædificare cupimus prius nos præparare ad aduersa huius seculi debemus. Hoc enim inter terrenum & cælestē ædificium distat, quod terrenum ædificium expensas colligendo construitur, cælestē verò ædificium expensas dispergendo. Ad illud sumptus facimus, si non habita colligamus: ad istud sumptus facimus, si & habita relinquamus. Istos sumptus diues ille habere non potuit, qui multas possessiones possidens, magistrum requisivit, dicens: Magister bone, quid faciendo vitam æternam possidebo? Qui cum præceptum relinquendi omnia audisset, tristis abiessit, & inde est angustatus in mente; vnde foris fuit latior in possessione. Quia enim in hac vita amabat sumptus celsitudinis, tendendo ad æternam patriam habere noluit sumptus humilitatis. Considerandum verò est, quod dicitur: Omnes qui viderint, incipiant illudere ei: quia, iuxta Pauli vocem, spectaculum facti sumus mūdo, angelis, & hominibus: Et in omne quod agimus, cōsiderare oculos nostris aduersarios debemus, qui semper nostris operibus insistant, semper ex nostro defectu gratulantur. Quos intuens Propheta, ait: Deus meus in te confido, non erubescam, neque irideant me inimici mei. In bonis enim operibus intenti, nisi contra malignos spiritus sollicitè vigilemus, ipsos irriiores patimur, quos ad malum persuasores habemus. Sed quia de construendo ædificio comparatio data est, nūc ex minore ad maius similitudo subditur, vt ex rebus minimis maiora pensentur. Nam sequitur: Aut quis Rex iturus committere bellum aduersus alium Regem, &c. Rex contra Regem ex æquo venit ad prælium, & tamen si se perpendit non posse sufficere, legationem mittit, & ea quæ pacis sunt postulat. Quibus ergo lachrymis nos sperare veniam debemus, qui illo tremendo examine cum Rege nostro ex æquo ad iudicium non venimus, quos nimirum conditionis infirmitas, & causa inferiores exhibet? Sed fortasse iam mali operis culpas abscidimus, iam praua quæque exterius declinamus. Nunquid ad reddendam rationem cogitationis nostræ sufficimus? Nam cum viginti millibus venire dicitur is, contra quem minimè sufficit iste, qui cum decem millibus venit. Decem millia

millia quippe ad viginti millia, simplam ad duplum sunt. Nos autem si multum proficimus, vix exteriora nostra opera in reſtitutione ſeruamus. Nam etſi iam luxuria carnis abſciſſa eſt, tamen adhuc à corde funditus abſciſſa nō eſt. Ille autem qui iudicaturus venit, exteriora ſimul & interiora iudicat, facta pariter & cogitationes penſat. Cum duplo ergo exercitu contra ſimplum venit, qui nos vix in ſolo opere præparatos, ſimul de opere, & cogitatione diſcutit. Quid igitur agendum eſt, fratres, niſi vt dum nos cum ſimplo exercitu contra duplum illius ſufficere nō poſſe conſpicimus, dum adhuc longè eſt, legationem mittamus, rogemus ea quæ pacis ſunt? Longè enim eſſe dicitur, qui adhuc præſens per iudicium non videtur. Mitramus ad hūc legationem lachrymas noſtras, mittamus miſericordiæ opera: maſtemus in ara eius hoſtias placationis, cognoſcamus nos eum eo in iudicio non poſſe contendere. Penſemus virtutem eius fortitudinis, rogemus ea quæ pacis ſunt. Hæc eſt noſtra legatio, quæ Regem venientem placat. Penſate fratres quàm benignum ſit, quòd is qui ſuo aduentu valet opprimere, tardat venire. Mittamus ad hunc, vt diximus, legationem noſtram, ſlendo, tribuendo, ſaras hoſtias offerendo. Singulariter nanque ad abſolutionem noſtram, oblata cum lachrymis, & benignitate mentis ſacri altaris hoſtia ſuffragatur: quia is qui in ſe reſurgens à mortuis, iam non moritur, adhuc per hanc in ſuo myſterio pro nobis iterum patitur. Nam quoties ei hoſtiam ſuæ paſſionis offerimus, toties nobis ad abſolutionem noſtram, paſſionem illius reparamus. Multos, vt arbitror, veſtrū, fratres chariſſimi, contigit noſſe hoc, quòd volo ad memoriam veſtram narrando reuocare. Non longè à noſtris fertur temporibus factum, quòd quidam ab hoſtibus captus, longè traductus eſt. Cūmque diu teneretur in vinculis, eum vxor ſua cum ex eadem captiuitate non reciperet, extingui putauit. Pro quo iam velut mortuo hoſtias hebdomadibus ſingulis curabat offerre. Cuius tōties vincula ſoluebantur in captiuitate, quoties ab eius cōiuge hoſtiæ fuiſſent oblata: pro animæ eius abſolutione. Nam longa poſt tempora reuerſus, admirans valdè ſuæ indicauit vxori, quòd diebus certis hebdomadis ſingulis eius vincula ſoluebantur. Quos videlicet dies eius vxor atque horas diſcutiens, tunc cum recognouit abſolutum, cūm pro eo ſacrificium meminerat oblatum. Hinc ergo, fratres chariſſimi, hinc certa conſideratione colligite, oblata à nobis hoſtia ſacra quantum in nobis ſoluere valeat ligaturam cordis, ſi oblata ab altero, potuit in altero ſoluere vincula corporis. Multi veſtrum, fratres chariſſimi, Caſſium Narnienſis vrbs Episcopum nouerunt: cui moſ erat quotidiana Deo hoſtias offerre, ita vt penè nullis dies vitæ eius abſcederet, quò non omnipotenti Deo hoſtiam placationis immolarer. Cui cum ſacrificio valdè etiam concordabat vitæ: nam cuncta quæ habebat in eleemoſynis tribuens, cūm ad horam offerendi ſacrificij veniſſet, velut totus in lachrymis deſluens, ſemetipſum cum magna cordis contritione maſtabat. Cuius & vitæ & exitum quodam venerabilis vitæ diacono, qui ab eo fuerat nutritus, referente cognoui. Aiebat enim, quòd quadam nocte eius preſbytero per viſum Dominus aſſuit, dicens: Vade, & dic Episcopo: Age quod agis, operare

Exemplum
memorable.

quod operaris: non ceſſet pes tuus, non ceſſet manus tua: in natali Apoſtolorum venies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Surrexit preſbyter: ſed quia à vicino Apoſtolorum natalibus dies imminēbat, tam propinqui exitus diem Episcopo nunciare pertimuit. Alia nocte Dominus rediit, cuius quæ inobediētiā vehementer increpauit, atque eadem iuſſionis ſuæ verba retexit. Tunc preſbyter ſurrexit vt pergeret, ſed rursus infirmitas cordis, impedimentum facta eſt indicandæ reuelationis. Ad admonitionem quoque iteratæ iuſſionis obduruit pergere, & quæ viderat, neglexit maſtate. Sed quia magnam manuſuetudinem contempſit gratiæ maior ſolet ſequi ira vindictæ, viſione tertia Dominus apparet, iam verbis addidit verbera, & tam diſtricta eadē maſtatus eſt, vt in eo duritiā cordis emolliret vulnera corporis. Surrexit ergo eruditus ex verberibus, perrexit ad Episcopum, eumque iam ex more iuxta Beati Iuuenalis martyris ſepulchrum ad offerendum ſacrificium conſiſtentem reperit, ſecretum à circumſtantibus petiit, ſequē eius pedibus ſtrauit. Cūmque eum vberim ſentem Episcopum vix ad ſe leuare potuiſſet, lachrymarum cauſas cognoſcere ſtudit. Ille verò relaturus ordinem viſionis, prius veſtimento ex humeris deuoluto, detexit plagas corporis (vt ita dicam) teſtes veritatis & culpæ: monſtrauit quanta animaduerſione diſtrictionis membra illius accepta verbera liuore inſiſto fulcauerat. Quæ mox vt Episcopus vidit, exhorruit, & quis ſibi talia facere præſumpſiſſet, cum magnæ obſtupefactionis vocibus inquiſiuit. At ille reſpondit, hæc ſe pro ipſo fuiſſe perpeſſum. Excreuit cum terrore admiratio. Sed nullas iam preſbyter inquisitioni eius moras addiciens, ſecretum reuelationis aperuit, eique iuſſionis dominicæ, per ea quæ audierat verba narrauit, dicens: Age quod agis, operare quod operaris: non ceſſet manus tua, non ceſſet pes tuus: in natali Apoſtolorum venies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Quibus auditis Episcopus in oratione ſe cum magna cordis cōtritione proſtrauit, & qui oblaturus ſacrificium ad horam tertiam venerat, hoc pro extenſæ orationis magnitudine, ad horam nonam viſque protelauit: atque ex ipſo iam die magis magiſque aucta ſunt ei lucra pietatis, factuſque eſt tam fortis in opere, quàm certus ex munere: quippe qui eum cui ipſe debitor fuerat, ex ea promiſſione iam cœperat habere debitorem. Huic autem conſuetudo fuerat, ſingulis annis natalitio Apoſtolorum die Romam venire, iamque ex hac reuelatione ſuſpectus, venire iuxta morem noluit. Eodem ergo tempore ſolicitus fuit: ſecundo quoque anno vel tertio in mortis ſuæ expectatione ſuſpenſus, quarto quintoque & ſexto ſimiliter. Qui deſperare iam de veritate reuelationis poterat, ſi verbis fidem verbera non feciſſent. Cūm ecce anno ſeptimo viſque ad expectati natalis ſacras vigilias incolumis peruenit: ſed lenis hunc in vigilis calor attingit, atque ipſo die natalitio filiis ſuis ſe expectantibus, Miſarum ſolēnia implere ſe poſſe reuoluit. Illi verò quia de eius erant pariter egreſſione ſuſpecti, ſimul ad eum omnes venerunt, ſeſe vnanimitè adſtringentes, vt die eodem nequaquam acquieſcerent Miſarum ſolēnia celebrare, niſi pro eis ad Dominum idem antiſtes ſuos interceſſor accederet. Tunc ille compulſus, in Episcopi oratorio Miſſas

Miſſas fecit, & manu ſua corpus Dominicum, pacemque omnibus tribuit. Qui cuncto miniſterio oblato ſacrificij peracto, ad ſeculūm rediit, ibique iacens, dum ſacerdotes ſuos ac miniſtros circumſteſſiſſe ſe cerneret, quaſi vale vltimum dicens: de ſeruando eos vinculo charitatis admonebat, & quanta debuiffent cōcordia inter ſe vniri, prædicabat: cūm ſubito inter ipſa factæ exhortationis verba, voce terribili clamauit, dicens: Hora eſt: moxque aſſiſtentibus ipſe ſuis manibus linteam dedit, quod ex more orientiū ſibi contra fractum tenderetur. Quo tenſo, emiſit ſpiritum. Sicque ſancta illa anima ad gaudia æterna perueniens, à carnis corruptione ſoluta eſt. Quem fratres chariſſimi, quem vir iſte in morte imitatus eſt, niſi cum qui in vita ſua fuerat contemptus: dicens enim: Hora eſt, de corpore exiit: quia & Ieſus paratū omnibus, cūm dixiſſet: Conſummatum eſt: inclinato capite tradidit ſpiritū. Quod ergo Dominus fecit ex poteſtate, hoc egit famulus ex vocatione. Ecce quotidiana hoſtiæ, illa cum eleemoſynis & lachrymis miſſa legatio, quantam cum Rege veniente gratiæ pacem fecit. Relinquit ergo omnia qui poteſt: qui autem omnia relinqueret non poteſt, cūm adhuc Rex longè eſt, legationem mittat, lachrymarum, eleemoſynarum, hoſtiarum munera offerat. Vult enim placari precibus, qui ſcit quia portari nō poſſit iratus. Quòd adhuc formam facit veniſſe, legationem pacis ſuſtinet. Veniſſet iam nanque ſi vellet, & cunctos aduerſarios ſuos trucidari. Sed & quam terribilis veniat indicat, & tamen ad veniendum tardat, quia non vult inuenire quos puniat: ſed reatum nobis contemptus noſtri denunciat, dicens: Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus: & tamen ſperantæ ſalutis remedium cōfert, quia qui per iram non poteſt ferri, per poſtulatæ pacis vult legationem placari. Lauate ergo, fratres chariſſimi, lachrymis maculas peccatorū, eleemoſynis tergite, ſacris hoſtiis expiate. Nolite poſſidere per deſiderium, quæ adhuc per vſum minimè reliquiſtis. Sperm in ſolo redemptore figite, ad æternam patriam mente tranſite. Si enim nihil in hoc mundo amando poſſidetiſ, & iam poſſidendo cuncta reliquiſtiſ. Ipſe nobis gaudia deſiderata concedat, qui nobis æternæ pacis remedia contulit, Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui viuut & regnat cum Patre, &c.

BEDAE VENERABILIS

presbyteri in ſuperius Euang.
expoſitio.

IBant autem turba multa cum eo. & conuerſus dixit ad illos. Si quis venit ad me, &c. Percōtari libet quomodo parentes, & carnaliter propinquos præcipimus odiſſe, qui iubemur & inimicos diligere. Et certe de vxore veritas dicit; Quod Deus coniuñxit, homo non ſeparet. Et Paulus ait; Viri, diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus eccleſiam. Ecce diſcipulus vxorem diligendam præcipit, cum magiſter dicat; Qui vxorem non odit, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Nunquid aliud index nunciat, aliud præco elamat: an ſimul & odiſſe poſſumus, & diligere? Sed, ſi vim præcepti perpendimus, vtrumque agere per diſcretionē valemus, vt eos,

qui nobis carnis cognatione coniuncti ſunt, & quòd proximis nouimus, diligamus, & quòd aduerſarios in via Dei patimur, odiendo & fugiendo neſciamus. Vt autem dominus demonſtraret, hoc erga proximis odium non de inaffectione procedere, ſed de charitate, addidit protinus dicens; *Adhuc autem & animam ſuam.* Tunc etenim bene animam noſtram odimus, cum eius carnalibus deſideriis non acquieſcimus, cum eius appetitum frangimus, eius voluptatibus reſtauramur. Quæ ergo contempta ad melius ducitur, quaſi per odium amatur. Sic ſic nimitum exhibere proximis noſtris odij diſcretionem debemus, vt in eis & diligamus, quòd ſunt, & habeamus odio, quòd in Dei nobis itinere obſtat. Hoc ipſum vero animæ odium qualiter exhiberi debeat, ſub ſendo veritas maſtreat dicens; *Et qui non baiulat crucem ſuam, &c.* Crux quippe à cruciatu dicitur. Et duobus modis crucem domini baiulam, cum aut per abſtinentiam carnem affligimus, aut per compaſſionem proximi neceſſitatem illius noſtram putamus. Qui enim dolorem exhibet in aliena neceſſitate, & crucem portat in mente. Sciendum vero eſt, quòd ſunt nonnulli, qui carnis abſtinentiam nō pro Deo, ſed pro inani gloria exhibent, & ſunt plerique, qui compaſſionem proximo non ſpiritualiter, ſed carnaliter impendunt, vt ei non ad virtutem, ſed quaſi miſerando ad culpas faueant. Hi itaque crucem quidem videtur ferre, ſed dominum non ſequuntur. Vnde & recte hæc eadem veritas dicit; *Qui non baiulat crucem ſuam, & venit poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Baiulare etenim crucem & poſt dominum ire, eſt vel carnis abſtinentiam vel compaſſionem proximo pro ſtadio æternæ intentionis exhibere. Nam quiſquis hæc pro temporalis intentione exhibet, crucem quidem baiulat, ſed ire poſt dominum recuſat. Quia vero ſublimia præcepta data ſunt, protinus comparatio ædificandæ ſublimitatis adiungitur cum dicitur; *Quis enim ex vobis volens turrem ædificare, &c.* Omne, quòd agimus, præuenire per ſtadium conſiderationis debemus. Ecce enim iuxta veritatis vocem qui turrem ædificat, prius ædificij ſumptus parat. Si igitur humilitatis turrem conſtruere cupimus, prius nos præparare ad aduerſa huius ſæculi debemus. Hoc enim inter terrenum, & cæleſte ædificium diſtat, quòd terrenum ædificium expenſas colligendo conſtruitur, cæleſte autem ædificium expenſas diſpergendo. Ad illud ſumptus facimus, ſi non habita colligamus: ad iſtud ſumptus facimus, ſi & habita relinquamus. Conſiderandum vero quòd dicitur; *Ne poſteaquam poſuerit fundamentum, &c.* Quia iuxta Pauli vocem, ſpectaculum facti ſumus mundo, angelis, & hominibus. Et in omne, quòd agimus conſiderare oculos aduerſarios noſtros debemus, qui ſemper noſtris operibus intendunt, ſemper ex noſtro defectu gratulantur. Quos propheta intuentis ait; Deus meus, in te conſido, non erubescam, neque irideant me inimici mei. In bonis enim operibus intenti niſi contra malignos ſpiritus ſollicite vigilemus, ipſos irriſores patimur, quos ad malum perſuaſores habemus. Sed quia de conſtruendo ædificio comparatio data eſt, nunc ex minori ad maius ſimilitudo ſubditur, vt ex rebus minimis maiora penſentur. Nam ſequitur; *Aut qui rex iurum committere bellum, &c.* Rex contra regem ex

nostro corpore, si illud admittimus. Rex etiam & animus noster conditus est. Ne igitur quum resistendum esset peccato, pusillanimitate illud impugnet. Grauis enim, & terribilis est eius exercitus, & maior, & numerosior videtur quam nos sumus. Quippe demones sunt milites, qui censentur viginti millia contra nostra decem millia. Nam incorporei sunt, & pugnant contra nos, qui in corpore sumus: unde & maiorem virtutem habere videntur. Quamuis autem videantur fortiores, nos tamen resistere poterimus. In Deo enim, inquit, faciam virtutem, &c. Dominus illuminatio mea, & salus mea; quem timebo? Si constiterint aduersum me castra, non timebit cor meum. Dedit autem nobis Deus, qui propter nos incarnatus est, virtutem omnem calcandi hostem. Idcirco, & quoniam in carne existentes, non carnalia arma habemus, etiam si decem millia videamur habere, eod quod in corpore sumus, & illi viginti millia, eod quod incorporeae naturae sunt: at tamen dicere debemus, Domine Deus meus, virtus mea: nullamque vnquam cum peccato habere pacem (id, quod est seruire affectionibus) sed magis resistamus eis, & ostendamus nullas esse inducias odiorum erga illa: neque habere velimus concupiscibilia mundi, sed renunciemus omnibus. Non potest enim discipulus Christi esse, qui non renunciat omnibus, & pacem habet cum iis, quae in hoc mundo animas damnosae afficiunt.

EVTHYMI ZIGABONI

superioris Euang. expositio.

Si quis venit ad me, & non odit, &c. Sciens ipsos siquidem se sequi velle, quum tamen vinculis amicitiae ad huiusmodi personas retineretur, manifeste protestatur, quod quisquis ad se per fidem venit, nec praedictas odit personas, quum ad dilectionem erga Deum sibi fuerint impedimento, & ad iter ad Christum: vel quod infideles sint, vel quod mundana sapiant, non potest ipse esse discipulus. Siquidem qui illis obedit, Christo inobediens est: illi namque carnaliter eum viuere volunt, ipse vero spiritualiter eum conuersari docet. Honorandi siquidem sunt pater, & mater, verum Deus prior illis in honore habendus est. Per propinquiores autem personas omnem dilectam personam significauit: Addidit & quod maius est: *Adhuc autem & animam suam*, hoc est, suam quoque ipsius voluntatem, vbi diuinam fuerit co-

traria voluntati. Oportet enim vere Christi discipulum in spiritualibus certaminibus, à carnis & animae siue voluntatis amore penitus auelli. *Et quisquis non baiulat crucem suam, &c.* Quisquis non baiulat in memoria mortem suam, per crucem enim mortem significauit, quia tunc mortis instrumentum erat crux. Quisquis non baiulat sui mortificationem, eam videlicet, quae est carnis suae aduersus voluptates. Quia vero auersio vitae à voluptatibus, quodammodo conuersio quaedam est ad laboriosam conuersationem, consolatur, & docet per exemplum, quod oportet eum, qui vult eius esse discipulus, preparare seipsum ad tolerantiam omnium temptationis. Scriptum est enim: Si accesseris, vt seruias domino prepara animam tuam ad temptationem. *Quis enim est ex vobis qui velit turrim aedificare, &c.* Sicut is, qui turrim sensibilem cupit aedificare, debet primum sumptus pecuniarum numerare: ita quoque volens turrim intellectualem aedificare, puta virtutum compositionem, debet metiri primum sufficientiam, quam habet ad tentationes, vt preparatus ferat facilis, quum inciderint. Deinde & alio exemplo ad tolerantiam excitat. *Aut quis rex proficiscens, vt committat praelium, &c.* Pari quoque modo quemadmodum rex ad praelium proficiscens, debet primum consilium, ita & hic primum consulere debet, an possit cum paucis euangelij praecipis resistere satanae, qui cum multis demonibus, & machinis, ac affectionibus venit contra se. *Alioqui adhuc illo longe agente, legatione missa rogata, quae pacis sunt.* Rursum *etiam* significat precatur, aut petit. Haec autem addidit, non adhortans, vt qui non possint occurrere, pacem ineam cum satana: quoniam enim modo id fieri potest, quum ille homines enecat, ac perdat animas? Sed exempli consequentia vsus est, sicut etiam fecit superius: simul etiam ad confusionem eorum, qui postquam facti sunt discipuli, emolliuntur. Nam & hic est modus loquendi ad generositatem excitans quo dicere solemus; Melius est hoc, vel illud facinus non inchoare, quam non perficere, posteaquam inchoaueris: praesertim quum hic sit sermo de eo qui vere discipulus est, aut esse cupit. Qui enim non renunciat, veluti docuit Christus, non est vere discipulus: qui autem non est vere discipulus, sed nomen ferens discipuli, opera vero habens, quae non respodeant illius operibus, pacem facit cum satana, perpetrando, quae illi grata sunt. Ita ergo *omnis ex vobis, qui non renuntiauerit, &c.* Ita sicut superius protestatus est dicens: Si quis non facit haec & illa, non potest meus esse discipulus.

IN

II. IN COMM. VNIVS MARTYRIS PONTIFICIS.

MATH. 16.

^a Quasi dicat. Ego verè patiar, & si quis vult me imitari, renunciet voluptatibus suis.

In illo tempore: dixit Iesus discipulis suis, ^a Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & ^b sequatur me. ^c Hic. ^d In futuro. Quasi dicatur agricolae, si frumentum seruas, perdis: si seminas, renouas.

^e Non propter vanam gloriam vel aliud quodlibet. ^f Cum deest persecutio, custodiatur cor, quia pacis tempore licet viuere, licet & ambire.

autem perdiderit animam suam ^e propter me, inueniet eam. ^f Quid enim prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animae verò suae detrimentum patiatur? ^g Aut quam dabit homo ^h commutationem pro ⁱ anima sua? Filius enim hominis ^k venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet ^l vnicique secundum opera eius. ^m Amen dico vobis: sunt quidam de hic stantibus, qui non ⁿ gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in ^o regno suo.

GLOSSA ORDINARIA in superioris Euang.

Si quis vult. Praedicta Apostolis passione & resurrectione horratur ad sequendum tam eos quam turbam. Abneget semetipsum, quod per vetustatem est, vt capiat quod vltra se est. Remotis vitiis, virtus sequatur: tollat crucem suam, & sequatur me. Quod erat per veritatem, abnegauerat ille, qui dicebat:

^{Edm. 1.} Viuo autem ego, iam non ego. Quod verò vltra se erat coeperat: viuere verò in me Christus. Tollat crucem suam. Crux tollitur vel cum per abstinentiam corpus, vel cum per compassionem proximi animus affligitur. Crucem abstinentiae habuit ^{LC. 9.} Paulus, dum dicebat: Castigo corpus meum, & in ser. &c. Compassionis quoque cum ait: Quis infirmatur, & ego non infirmor? ^{4. Cor. 11.} Quid enim prodest Ecclesia habet tempus persecutionis: habet & tempus pacis. Haec tempora designat in praecipis. Nam tempore persecutionis ponenda est anima, & tempore pacis frangenda sunt terrena desideria. Nam quid prodest homini, &c. *Aut quam.* Nec lucra, nec timor, nec aliquid aliud retrahat à salute: quia *quae commutanda. da. homo.* Calicè salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Vel nihil terrenum pro anima perditum poterit homo dare. *Filius enim.* Nec durum videatur hoc pati, quia non sunt condignae passionis huius temporis ad

futuram gloriam, quae re. in nobis. *Sunt quidam.* Rom. 8. quia rudes erant Apostoli, etiam in praesenti vita promittitur eis aliqua consolatio, vt certius credant de futuro. *In regno suo,* in regno beatitudinis aeternae vel ostendendo suam potestatem in praesenti Ecclesia.

CATENA AVREA in idem Euang.

Tunc Iesus dixit discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, &c. Chrysost. Postquam Petrus dixerat, propitius esto tibi, nequam erit tibi hoc: & audiuit, vade retro me Satana: non fuit Dominus hac solum increpatione contentus, sed ex superabundantia voluit ostendere inconuenientiam dictorum à Petro & fructum suae passionis; unde subditur: *Tunc Iesus dixit discipulis suis, si quis vult post me venire.* Quasi dicat, tu dicis mihi, propitius esto tibi. Ego autem dico tibi, quoniam non solum me prohibere à passione nocuum tibi est, sed neque saluari poteris nisi patiaris, & moriaris, & vitae abrenuncies semper, & vide quod non coactiuum facit sermonem: non enim dixit, si volueritis, oportet vos hoc pati, sed, *si quis vult,* hoc autem dicens magis attrahebat, qui enim libertati auditorem dimittit, magis attrahit, qui verò violentiam infert, multoties impedit, non autem solis discipulis suis, sed & communi. *Bibl. Hom. tom. 4. M m m m 3 mune*

in hunc hęc dogma orbis terrarum proponit, dicens: Si quis vult, id est, si mulier, si vir, si rex, si liber, si seruus. Chrysoſt. Tria autem sunt quę dicuntur, *Abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Gregor. in hom. Quia niſi quis à ſemetipſo deſiciat, ad eum qui ſuper ipſum eſt, non appropinquat. Sed ſi noſ ipſos relinquimus, quod ibimus extra nos; vel quis eſt qui vadit, ſi ſe deſeruit? ſed aliud ſumus per peccatum lapſi, aliud per naturam conditi: tunc ergo noſmetipſos relinquimus & abnegamus, cum vitam quod per veritatem ſuimus, & ad hoc nitimur ad quod per nouitatem vocamur. Grego. ſuper Ezech. Semetipſum etiam abnegat, qui cũque mutatur ad meliora, & incipit eſſe quod nō erat, & deſinit eſſe quod erat. Gregor. 23. Moral. Semetipſum etiam abnegat, qui calcato typo ſuperbitur, ante Dei oculos ſe eſſe à ſe alienum demonſtrat. Origen. Quamvis autem videatur aliquis à peccato abſtinere: tamen niſi in crucem Chriſti crediderit, non poteſt dici Chriſto cōfixus, ſive cruci, vnde ſequitur, *Et tollat crucem ſuam.* Chryſoſt. Vel aliter: Qui negat alium, vel fratrem, vel famulum, vel quemcunque: & ſi flagellatum viderit, & quodcunque patientem non aſſiſtit, non adiuvat: ita vult corpori noſtro nos non ignoſcere, vt ſi flagellauerint vel quodcunque; aliud fecerint, corpori non parcamus, hoc enim eſt parcere, ſicut patres tūc ignoſcunt filiis, cum magiſtris eos tradentes iuſſerint vt non parcant. Ne autem aſtutes quod vſque ad verba tantum & contumelias oportet abnegare ſeipſum, oſtēdit vſque; ad quantum abnegare ſeipſum oportet, quia vſque ad mortem etiam turpiſſimam, ſcilicet crucis: quod ſignificat in hoc quod dicit, *Et tollat crucem ſuam, & ſequatur.* Hilar. Sequendus enim eſt Dominus cruce aſſumpta paſſionis ſuę, & ſi non ſorte, tamen voluntate comitandus eſt. Chryſoſt. Quia etiam latrones multa graua patiuntur, vt non aſtutes quod paſſio malorū ſufficiat, adiungit cauſam patienti, cum dicit, *Et ſequatur me:* vt propter eum omnia ſuſtineas, & alias eius virtutes addiſcas: hoc eſt enim ſequi Chriſtum vt oportet, diligentem eſſe circa virtutes, & pati omnia propter ipſum. Gregor. Duobus etiam modis crux extollitur: cum aut per abſtinentiam aſſigitur corpus, aut per compaſſionem proximi aſſigitur animus. Sed quia ipſis virtutibus quędam vitia mixta ſunt, dicendum nobis eſt quod abſtinentiam carnis nonnunquam vana gloria obſidet, quia dum tenuitas in corpore, dum pallor in vultu reſpicitur, virtus patefacta laudatur. Compaſſionem verò animi plerumque latenter obſidet pietas falſa, vt hanc nonnunquam vſque ad condeſcendendum vitis pertrahat: vnde ad hęc excluſenda ſubdit, *Et ſequatur me.* Hieronym. Vel aliter: Tollit crucem ſuam, qui mundo crucifigitur: cui autem mundus crucifixus eſt, ſequitur Dominum crucifixum. Chryſo. Deinde quia graue videbatur quod dictum eſt, per ea quę conſequentur id mitigat, præmia ponens ſupereminentia laboribus, & malitię poenās; vnde ſequitur, *Qui enim volue. &c.* Orig. Quod dupliciter poteſt intelligi. Primum ſic: Si quis amator vitę præſentis parcat animę ſuę timens mori, & putans animam ſuam per hanc mortem perire, iſte volēs hoc modo ſaluare animã ſuam, perdet eam, alienam illam faciens à vita æterna. Si quis contemnit vitam præſentem vſque ad mortem pro ve-

ritate certauerit, perdet quidem animam ſuam quantum ad vitam præſentem: ſed quoniam propter Chriſtum perdet eam, magis eam ſaluam faciet in vitam æternam. Alio modo ſic: Si quis intelligit quę eſt vera ſalus, & acquirere vult eam ad ſalutem animę ſuę: iſte abnegans ſemetipſum perdit quantum ad voluptates carnales, animam ſuam propter Chriſtum: & perdens animã ſuam hoc modo, ſaluat eam per opera pietatis, dicendo enim, *Qui voluerit,* præcedentem & ſequentem vnum ſenſum eſſe oſtendit. Si ergo quod ſuperius dixit, *Abneget ſemetipſum,* de morte corporali dixit, conſequenter hoc de ſola morte intelligere debemus dictum eſſe: ſi autē abnegare ſeipſum, eſt carnalem conuerſationem reiicere: & perdere animam, eſt deponere voluptates carnales. *Quid enim prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animã verò, &c.* Chryſoſt. Quia dixerat, qui vult ſaluare, perdet: & qui perdet ſaluabit, vtrobique ſalutem & perditionem ponens: ne aliquis æſtimet æqualem eſſe hinc inde perditionem & ſalutem, ſubiungit: *Quid enim prodeſt, &c.* Quasi dicat, ne dicas quod qui pericula, quę propter Chriſtum imminet, effugit, ſaluat animam ſuam, id eſt, vitam temporalem. Sed pone etiam cum anima, id eſt, vita temporali totum orbem terrarum, quid ex his homini erit amplius anima in perpetuum pereunte? Si enim famuloſ tuos videas in læticia, te autem in malis vltimis conſtitutum, quid lucraueris ex eorum dominio? Hoc etiam in anima tua reputa, cum carne laſciuente ipſa futuram perditionem exspectat. Orig. Puto etiam quod mundum lucratur, qui non abnegat ſemetipſum, nec perdit animam ſuam quantum ad voluptates carnales, & facit animę ſuę detrimētum. Ideo duobus nobis propoſitis, maius eſt eligendum vt mundum perdamus, & lucretur animas noſtras. Chryſo. Sed ſi regnaueris ſuper vniuerſum orbem terrarum, non poteris animam tuam emere; vnde ſequitur: *Aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua?* Ac ſi dicas: Diuitias ſi perdidideris, poteris dare diuitias alia ad eas redimendas: animam autem perdens, non poteris animam aliquam dare, ſed neque aliquid aliud. Quid autem mirabile eſt, ſi in anima hoc contingit? Etenim in corpore hoc videtur contingere. Eſt enim decem millia diademata corpori inſanabiliter ægroto circumpoſueris, non curatur. Orig. Et prima quidem facie commutatio animę eſt in ſubſtantia, vt det ſubſtantiam ſuam homo pauperibus, & ſaluat animam ſuam. Sed puto quod non habet aliquid homo, quod dans quaſi commutationem animę ſuę liberet eam de morte, Deus autem pro animabus hominum dedit commutationem præcioſum ſanguinem filij ſui. Gregor. Vel aliter poteſt continuari, quia ſancta Eccleſia aliquid habet tēpus perfectionis, & aliud pacis redemptor noſter ipſa eius tempora diſtinguit in præceptis: nam perfectionis tempore ponenda eſt anima: pacis autem tempore, ea quę amplius dominari poſſunt frangenda ſunt deſideria terrena; vnde dicitur: *Quid enim prodeſt homini?* Hieronym. Prouocatis autem diſcipulis vt abnegarent ſe, & tollerent crucem ſuam, grandis ſit terror audientium. Idcirco triſtibus læta ſuccedunt, & dicit, *Filius enim hominis, &c.* Times mortem? audi gloriam triumphantis. Vereris crucem? auſculta angelorum miniſteria. Origen. Quasi dicat;

cat; Nunc quidem filius hominis venit, ſed nō in gloria, non enim decebat eum in gloria conſtitutum peccata noſtra portare: ſed tunc venit in gloria, cum ante præparauerit diſcipulos ſuos, factus ſicut illi, vt illos faceret, ſicut & ipſe, conformes glorię ſuę. Chryſoſtomus. Non autem dixit in tali gloria in quali eſt pater, ne alternitatem glorię ſuſpiceris, ſed ait: *Gloria patris,* vt eadem gloria oſtendatur. Si autem gloria vna eſt, manifeſtum quod & ſubſtantia vna eſt. Quid ergo times Petre, mortem audiens? tunc me videbis in gloria. Si ego autem in gloria, & vos: ſed tamen dicens gloriam, terribilia immiſcuit in medium iudicium introducens: vnde ſequitur, *Et tunc reddet vnicuique ſecundum opera eius.* Hiero. Non eſt enim diſtinctio Iudæi & Gentilis, viri & mulieris, pauperum & diuitum, vbi non perſonę ſed opera conſiderantur. Chryſo. Hoc autem dixit non ſolum peccatoribus pœnas commemorans, ſed iuſtis brauia & coronas. Hiero. Poterat autem apoſtolorū tacita cogitatio iſtiusmodi ſcandalum ſuſtinere. Occiſionem & mortem nunc dicens eſſe futuram, quod autē promittis te aſſuturum in gloria, in tempora longa differat. Preuidens ergo oculutorū cogitor quid poſſent obſistere, præſentē timorē præſentī cōpenſat premio, dicens. *Amen di. vo. ſunt, &c.* Chr. Volēs ergo moſtrare quid eſt illa gloria in qua poſtea vctura eſt, eis in præſenti vita reuelauit ſicut poſſibile erat eos diſcere, vt neque in domini morte iam doleant. Remi. Quod ergo hęc dicitur, impletum eſt in tribus diſcipulis, quibus dominus tranſfiguratus in monte gaudio æternę reprobationis oſtendit, qui viderunt eum in regno ſuo venientem, id eſt, in ea claritate fulgentem, in qua peractio iudicio videbitur ab omnibus ſanctis. Chryſ. Propter hoc autem non prædicit nomina eorum qui aſcenſuri erant in montem, quia reliqui valde concupiſcerent ſequi, exemplum illius glorię viſuri: & grauius tollent velut deſpecti. Grego. Vel regnum Dei præſens eccleſia vocatur, & quia nonnulli ex diſcipulis eius vſque adeo in corpore victuri erant, vt eccleſiam Dei conſtructam conſpicerent: & cōtra huius mundi gloriam erectam: conſolatoria promiſſione nunc dicitur: *Sunt quidam de hic ſtātibz.* Origen. Moraliter autem verbum Dei his qui nouiter inducuntur ad fidem, formam habet ſerui, perfectis autem venit in gloria patris. Raba. Angeli autem illius ſunt prophetarum ſermones, quos non eſt poſſibile ante ſpiritualiter intelligere, niſi cum ſpiritualiter intellectum fuerit verbum Chriſti, vt videantur ſimul apparere in maiestate. Tunc autem dabit vnicuique de gloria ſua ſecundum actum eius: quia quanto quis melior fuerit in actibus ſuis, tanto ſpiritualius intelligit Chriſtū vt prophetas ipſius. Stantes autem vbi ſtat Ieſus, ſunt qui fundatas habent apud Ieſum animę baſes. Ex quibus qui melius ſtant, dicuntur non guſtare mortē, donec videant verbum Dei, quod venit in regno ſuo, videns eminetiam Dei, quam videre non poſſunt, qui diuerſis inuoluiti ſunt peccatis, quod eſt mortem guſtare: quia peccans anima moritur: Sicut enim vita eſt & panis viuus qui de cælo deſcendit, ſic & inimica eius mors panis eſt mortuus. Ex iſtis autem panibus quidam modicum manducant, tantum guſtantes; quidam autem abundantius, qui enim rarē & modicum peccant, tantummo-

do guſtant mortem: qui autem perfectius ſuſceperint ſpiritualē virtutem, non guſtant eam, ſed vino pane ſemper veſcuntur, quod autem dicit, *donec videant,* non deſinit tempus, vt poſtquam tranſierit illud, donec fiat quod ante non fuerat factum: ſed rem, quę neceſſaria eſt, exponit, qui enim ſemel videt eum in gloria eius, iam nequaquam guſtat mortem. Raba. Sanctos autem mortem guſtare teſtatur, à quibus mors corporis quali libando guſtatur, vita verò animę poſſidendo tenetur.

ORIGENIS PRESBYTERI DE EODEM EUANG. HOMILIA.

Quoniam ſuperius diximus magni boni eſſe ire poſt Chriſtū, ideo conferamus omnium Evangelistarum de hoc loco cōuenientia verba. Et Marcus quidem dicit hoc modo, Et conuocans populum cum diſcipulis ſuis, dixit eis, Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Lucas autem ita; Dicebat autem omnes, Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Ergo per hos omnes manifeſte cognoſcimus, quoniam non eſt qualicumque virtutis ire poſt Chriſtum, & ſequi eum; Et nemo poteſt ire poſt Chriſtum, niſi denegauerit ſe. Denegat autem ſeipſum, qui priorem vitam ſuam malam bona conuerſione relinquit, vt pūta aliquando luxurioſus denegat ſe luxurioſum, conuerſus ad caſtitaem: & qui erat iniuſtus, denegat ſe iniuſtum, cum coeperit ſeruare iuſtitiam. Sic & qui inſpiciens fuerat aliquando, denegat ſe inſipientē, ſapientiam Dei ſuſcipiens. Et timidus aliquando conſirmatus in virtute Dei, timidum denegat ſe. Sic & in omni malitia eſt dicendum, qui ſe ab ea conuerterit, ſecundum quod præcepit Ieſus, denegat quod fuerat. Conſequenter autem eſt requirendum, ne forte quis, ſicut denegat ſeipſum, ſic & conſiteatur ſeipſum: denegans ſe quidem iniuſtum, conſitens autem ſe iuſtum. Sed ſi iuſtitia Chriſtus eſt, qui iuſtitiam ſuſcepit non ſe conſiteatur, ſed Chriſtum. Sic & qui ſapientiam inueniunt, per hoc ipſum quod ſapienter agit, conſiteatur Chriſtum. Nam & is, qui corde credit ad iuſtitiam, ore autem conſiteatur ad ſalutem, & operibus Chriſto teſtimonium præbet, & verbis quaſi qui per omnia hęc conſeſſus eſt Chriſtum coram hominibus, & conſiteatur illum coram patre omnium Chriſtus. Sic & e contrario qui non denegat ſemetipſum, ſed quidem conſiteatur, denegat autem Chriſtum, & quaſi qui denegauerit Chriſtum, denegabitur & ipſe à Chriſto. Propterea omnis cogitatio noſtra, & intellectus & omnis fermo, & omnis actus, noſtram quidem denegationem ſpirat, Chriſti autem teſtimonium, atque cōfeſſionem. Credo enim hominis perfecti omnes actus, teſtimonium Chriſti eſſe, & abſtinentiam omnium peccatorum, denegationem hominis eſſe ducentem eum poſt Chriſtum. Iſte enim talis Chriſto cōfixus eſt, & tollens crucem ſuam ſequitur eum, qui propter nos crucem ſuam portauit, ſecundum quod ſcriptum eſt in Ioanne, Receperunt ergo Ieſum, & adduxerunt, & impoſuerunt ſuper eum crucem, & portans crucem ſuam egreſſus eſt in locum, qui dicitur Caluarie. Adhuc autem in eo quod dicit, *Abneget ſemetipſum,* vide-

Ex Hom. 2. in Matth.

tur mihi vtile exemplū Pauli denegantis seipsum, & dicentis, Vivo autem iam non ego, vivit autem in me Christus. Quod enim dicit, Vivo iam non ego, vox est denegantis seipsum, & quasi qui deposuit suam vitam. Suscepit autem Christum in se, vt ipse vivat in eo quasi iustitia, quasi sapientia, quasi sanctificatio, quasi pax nostra, quasi virtus Dei, in eo operans omnia hæc. Adhuc autem vide & hoc, quod cum multi essent modi mortis, in ligno suspensus crucifixus est filius Dei, vt omnes, qui moriuntur peccato, non alio modo moriantur ei nisi secundum crucem, vt dicere possint, Christo confixus sum. Item, Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mudo. Quamvis ergo videatur se abstinere aliquis à peccato, & sit mortuus quantum ad peccatum, tamen nisi in crucem Christi crediderit, & in fide eius, qui crucifixus est, abstinuerit se à peccato, non potest deire. Ego autem Christo confixus sum. Forsitan autem & vnusquisque eorum, qui cum Christo crucifiguntur, exiit se principatus, & potestates, & traducit eas, & triumphat eas in ligno, magis autem Christus in eo hæc omnia facit. *Qui enim voluerit saluam facere animam suam, perdet illam. Qui autem perdidit animam suam propter me, inueniet eam. Quid autem proficit homo si totum mundum lucretur, & anime sue detrimentum faciat? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Dupliciter possumus intelligere hoc verbum. Primum hoc modo. Si quis amator vitæ præsentis, & putans hanc vitam præsentem esse optimam, parciat anime sue, timens mori, & putans animam suam per hanc mortem perire. Iste volens hoc modo saluare animam suam perdet illam, alienam faciens eam à vita æterna. Si quis autem contemnens vitam præsentem propter Christi verbum, & confidens de vita æterna vsque ad mortem pro veritate certauerit, perdet quidem animam suam quantum ad vitam præsentem, tradens eam pro pietate in mortem, quæ abusive dicitur mors, iste quoniam propter Christum perdidit animam suam, magis eam faciet saluam in vita æterna. Alio autem modo sic intelligimus textum. Si quis intelligit, quæ est vera salus, & acquiritere vult eam salutem animæ suæ iste abrenunciatis hanc vitam, & denegans seipsum, & tollens crucem suam, & sequens Christum, perdit quantum ad voluntates carnales animam suam propter Christum, & propter omnem doctrinam eius, & perdes animam suam hoc modo, saluat eam per opera pietatis. Denique quasi ad superiora reddens rationem, sic adiecit: *Qui enim voluerit saluam facere animam suam, perdet illam: dicendo: Qui enim voluerit, præcedentem & sequentem vnum sensum esse ostendit. Si ergo quod superius dixit, Abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me, de morte sola dixit: & hoc quod dicit, Qui voluerit saluam facere animam suam, perdet illam: consequenter de sola morte dictum intelligere debemus. Si autem abnegare, & tollere crucem, non solum est mori pro Christo, sed carnalem conuersationem rejicere, sine dubio & perdere animam, non solum mori est, sed etiam deponere voluntates carnales. Simul autem cõsidera, quod in principio quidem non dicit, qui saluauerit animam suam, perdet illam, sed, qui voluerit animam suam saluare, perdet eam. In sequentibus autem non dicit, qui autem voluerit animam suam perdere propter**

me, hic saluam faciet eam: sed ita. *Qui perdidit animam suam propter me, hic saluam faciet eam.* Volentes ergo saluare animam nostram, perdamus eam huic mundo, quasi crucifixi cum Christo, & habentes gloriationem in cruce Domini nostri Iesu Christi per quæ nobis crucifixus est mundus, & nos mudo, vt cõsequamur salutem animarum nostrarum in conuersatione vitæ melioris. Ita que secundum ea, quæ duximus, videtur mihi simile esse hoc ei, quod dixit, *Abneget semetipsum, & tollat crucem suam.* Qui enim denegat se, & tollit crucem suam, ipse est, qui perdit animam suam propter Christum, & perdens, melius eam saluat. Et qui perdit animam suam, quantum ad voluntates carnales, ipse est qui denegat se, & tollens crucem, sequitur Christum. *Quid autem proficit homo, si totum mundum lucretur, anime autem sue detrimentum faciat?* Puto quod mundum lucretur, qui non abnegat semetipsum, nec tollit crucem suam, & sequitur Christum, secundum ea quæ diximus, nec perdit animam suam, quantum ad voluntates carnales, vt saluet eam in conuersationibus spiritualibus, cui mundus non crucifigitur in cruce Domini nostri Iesu Christi. Cui autem non crucifigitur mudo, ipse facit anime sue detrimentum. Ideo duobus nobis propositis, vt si voluerimus mundum lucrari, perdamus animas nostras, aut si animas nostras voluerimus lucrari, perdamus hunc mundum, magis est eligendum vt mundum perdamus, & lucremur animas nostras, ex eo quod propter Christum perdimus eas. *Aut quam dabit commutationem homo pro anima sua?* In prima quidem facie commutationis anime est substantia, vt det substantiam suam homo pauperibus, & saluet animam suam. Puto autem quod non habet aliquis homo, quod dans quasi commutationem anime suæ, quæ tenetur à morte, liberet eam de manu eius. Ergo homo quidem non potest dare aliquam commutationem pro anima sua. Deus autem pro animabus omnium dedit commutationem pretiosum sanguinem filij sui: nec enim empti sumus corruptibili argento, vel auro, sed precioso sanguine agni immaculati. *Nam filius hominis venturus est in maiestate patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera eius.* Nunc videmus filium hominis venisse, sed non in gloria sua. Vidimus enim eum, & non habebat speciem neque decorem: sed species eius inhonorata, & contemptibilis præ filiis hominum: homo cum esset in plaga, & dedecore, & sciens ferre infirmitatem, quoniam auersa est facies eius, & pro nihilo æstimata. Et vere oportebat eum talem venire, vt peccata nostra portaret, & pro nobis doleret. Nec enim decebat eum in gloria constitutum peccata nostra portare, neque dolere pro nobis. Sed & veniet in gloria sua, cum ante præparauerit discipulos suos per aduentum suum non habentem speciem, neque decorem, factus sicut illi, vt illos faceret sicut seipsum conformes imagini gloriæ suæ. Quoniam prius factus est ipse conformis corpori humilitatis nostræ, quando semetipsum exinanivit formam serui suscipiens vt restituat eam in forma Dei, quando ista prouenient, quando Apostolicum illud implebitur quod dicit: Omnes enim nos oportet stare ante tribunal Christi, vt recipiat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum. Si autem vnicuique que secundum actum est redditurus, nec pro solis bonis actibus reddet sine malis, nec pro solis malis sine bonis, sed secundum omnem actum bonum, & secundum omnem actum malum recipiet vnusquisque. Arbitror autem in istis quidem credens Apostolo, Ezechieli autem in illis, quoniam eius delentur peccata, qui perfecte conuerterit, & qui plenius ceciderint, eis præcedens iustitia non imputatur. Nobis autem, qui inter perfectos, & inter apostatas medij sumus, reddetur ante tribunal Christi secundum quod gessimus, siue bonum, siue malum; quia nec sic plenius conuersi sumus ad Deum, vt nobis omnino mali actus non imputentur, nec sic auersi sumus, vt obliuiscatur Deus, si quæ fecimus opera bona. Si autem moraliter potueris intelligere differantias verbi, quod & in stultitia prædicationis annunciat credentibus, & in sapientia inter perfectos, videbis quomodo verbum Dei eis quidem, qui nouiter inducuntur ad fidem, formam habet serui, vt dicant: Vidimus eum, & non habebat speciem, neque decorem: perfectis autem venit in gloria patris sui, vt dicant: Et vidimus gloriam eius, gloriam tanquam vnici à patre plenus gratiæ, & veritatis. Perfectis enim apparet gloria verbi, & quod vnici est à patre, & quod plenum est gratia simul, & veritate: quod non potest capere, qui indigens est stultitiæ prædicatione. Nam filius hominis venturus est in maiestate patris sui non solus, sed cum angelis suis. Et si intelligere potes omnes cooperarios verbi, quod in sapientia demonstratur, quod est Christus, conuenientes ei: videbis, quomodo venit filius hominis in maiestate patris sui cum angelis suis. Angeli enim illius sunt Prophetarum sermones. Et vide, si potes dicere, quod Prophetarum sermones, qui prius sunt passi ante istius verbi aduentum contemptibiles erant non habentes speciem neque decorem secundum similitudinem huius verbi non habentis speciem, neque decorem. Sicut autem venit filius hominis in gloria patris sui, sic Prophetarum sermones angeli facti veniunt cum eo in maiestate secundum similitudinem verbi venientis in maiestate: quia nec possibile est ante spiritaliter secundum veritatem intelligere Prophetarum sermones, nisi cum spiritaliter intellectum fuerit verbum Christi, vt videantur simul apparere in maiestate. Quando autem huiusmodi verbum venerit cum angelis suis ad sensum credentis: dabit vnicuique de gloria sua, & de claritudine angelorum suorum secundum actum vnus cuiusque: quoniam quanto melior fuerit in actibus suis, tanto spiritalius intelligit Christum, vel Prophetas ipsius: Amen dico vobis, quoniam sunt quidam hic stantes qui non gustabunt mortem donec videant filium hominis venientem in regno suo.

S. HILARII EPISCOPI PRÆTORUM SUPERIORIS EWANG. EXPOSITIO.

Tunc Iesus dixit discipulis suis: si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & reliqua; O beatū dānū, & iactura felix, discere nos Dominus de trimento anime & corporis voluit, & esse sui similes hortatur: quia ipse in figura Dei constitutus vsque ad mortem humilis & obediens factus, principatum potestatis totius, quæ in Deo est,

accepti: sequendus igitur est cruce assumpta & passionis suæ si non forte, attamen voluntate comitatus est. Quid enim prodest occupasse mundum, & toti terrenæ potestatis, dominatur opibus seculi incubare, si perdenda anima, & suscipiendum vitæ detrimentum est? Quæ autem commutatio pro anima, cum fuerit amissa quaeritur? Cum angeli enim Christus aderit, reddens singulis vt mererentur. Quid offeremus ad vitam præparatos credo terrenarum opum futuris commertis thesauros, ambiciosos dignitatum famæque titulos, aut veteres delegata nobilitatis imagines? Neganda sunt hæc omnia, vt melioribus abundemus: & cõtemptu vniversarum Christi sequendus est, & æternitas spiritualium, terrenorum est damno commutanda. *Amen, amen dico vobis, quoniam sunt quidam de adstantibus istis, qui mortem non gustabunt, donec videant filium hominis venientem in regno suo, &c.* Docet Dominus & rebis & verbis: & fide Ipei nostræ, æqualiter sermo atque opus instruunt. Graue enim onus infirmitati humane imposerat, vt cum sensum vitæ homines ex viuendi affectu habere cõpissent, fructum eius qui prærens corporibus blâdiebatur amitterent negarentque se sibi, id est, quod esse cõpissent, esse se nolent: cum sensus huius exordium ex affectu voluntatis habuissent. Deinde opinionem spei ambiguo incertæ que sequebatur: cum in his quæ præsentia haberent, illecebræ gaudij blandientis existerent. Opus ergo erat veri ac manifesti exempli autoritate, vt cõtra vim sensumque iudicij optabile fieret præsentium damnum, luctro deinceps non ambiguo futurorum. Igitur postquam & tollendam crucem, & perendam animam, & damno mundi commutandam vitæ æternitatem monuerat: conuersus ad discipulos, ait quosdam ex his futuros, qui gustaturi mortem non essent, donec filij hominis in regni sui gloria contuerentur. Ex conditione autem gustatus tenuem quandam fidelibus libationem mortis ostendit,

S. HIERONYMI PRESBYTERI IN IDEM EWANG. EXPOSITIO.

Tunc Iesus dixit discipulis suis: si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, &c. Qui deponit veterem hominem: cum operibus suis, denegat semetipsum dicens: Vivo autem, non ego, vivit vero in me Christus: tollit crucem suam & mudo crucifigitur. Cui autem mandus crucifixus est, sequitur Dominum crucifixum; Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Pro Israel datur commutatio. *Egyptus, & Æthiopia, & Sirene: pro anima humana, illa sola est retributio, quæ Pialmista canit: Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi, calicem salutaris accipiam, & nomen domini inuocabo. Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum Angelis suis, &c.* Petrus ad prædicationem dominicæ mortis scandalizatus, sententia domini fuerit increpatus, & pronocati sunt discipuli, vt abnegarent se, & tollerent crucem suam, & morientium animo sequerentur magistrum. Grandis terror audientium, & qui possit Principe apostolorum perterritus, etiam aliis mortem injicere: iccirco tristibus læta succedunt, & dicit, *si*

lius hominis venturus est in gloria patris sui, cum angelis suis. Timēs mortem, audi gloriam triumphantis. Vereris crucem, ausculta angelorum ministeria. Et tunc, inquit, reddet unicuique secundum opera eius. Non est distinctio Iudæi & ethnici, viri & mulieris, pauperum & diuitum, ubi non personæ, sed opera considerantur. *Amendico vobis: sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem: donec videant filium hominis venientem in regno suo.* Terrorem apostolorum spe medicari voluerat promissorum, dicens, filius hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis. Insuper auctoritate iudicis addita, reddet unicuique secundum opera sua. Poterat apostolorum tacita cogitatio, istiusmodi scādalum sustinere. Occasione & mortem nunc dicit esse venturam: Quod autem promittis te affuturum in gloria patris cū angelorū ministeris, & iudicis potestate, hoc in dies erit, & in tempora longa differet. Prævidens ergo occulorum cognitor, quid possent obijcere, præsentem timorem, præsentem compēsat præmio. Quid enim dicit: sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo, vt qualis est postea venturus, ob incredulitatem vestram, præsentem tempore demonstratur.

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI Episcopi Constant. in superius Evangelium, Homilia 1.

Hom. 56. in Matth.

Tunc Iesus dixit discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Tunc illud, ad quodnam est tempus referendum: ad illud videlicet, quando Petrus dixit, propicius esto tibi: & audiuit: Vade post me, fatana. Nam, cum magis, atque magis horum verborum Petri absurditatem, & passionis vilitatem voluerit ostendere, non fuit contentus increpasse solummodo. Sed tui, inquit, mihi dicitis, propicius tibi esto, nec erit tibi hoc: ego verò tibi respondeo: quia si istam passionem prohibueris, aut molestè feras, quia patiar, nō solum damnaberis, verum etiam nulla tibi prorsus spes salutis restabit, nisi & ipse ad passionem semper paratissimus sis. Nam, sic indignam eam passionem putarent, non contentus iis, quæ dicta sunt, alia etiam attulit consequēter, quibus vilitas enodatur, ac apud Ioannem quidem dicit: Nisi granū frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: sin vero mortuum fuerit, multum fructū afferit: apud istum verò, Matthæum dico, hoc ipsum magis probare studens, non se solummodo pati oportere ostendit, verum etiam & discipulos in id tandem deuenturos prænantiat. Tanta enim istius rei vilitas est: vt non bene vobiscum agatur, si hanc mortem effugiatis. Beatissimi autem sitis, si parati semper ad patiendum fueritis: sed hæc quidem postea, interim verò ex vna tantummodo parte hoc probat. Tu autem perpende, quomodo nullo pacto cogit oratio. Non enim dixit oportere ipsos pati, vellent, nollentque: sed quid: Si quis, ait, post me venire vult, non impello, non vrgeo, sed liberam singulorum voluntatem efficiens, dicos, si quis vult. Non enim ad afflictiones, & onera, nec ad supplicia, & pœnas vt cogere mihi opus sit, sed ad ineffabilia bona conuoco, quorum ea

natura est, vt facile per seipsa vos inuitare possint. His diebus vehementer eos attraxit. Nam, sicut qui vim affert, plerunque auerit: sic qui liberos audientes constituit, multò magis attrahit: potentior enim omnino est oratio miris, quam violenta: ideo dicebat, Si quis vult. Magna enim sunt, ait, quæ retribuo, ac talia, vt vltur, ac sponte homines ad ea concurfuros dubitare non debeas. Non enim, si quis aurum, atque argentum proponeret, vim inferret: quanto igitur magis in celestibus bonis inferenda non est? & certe si rerum ipsa natura non persuadet, & nisi spōte curras, nec accipere quidem dignus es: nec, si acceperis, quale, quantuncunque sit, quod acceperis, cognoscas: ideo non cogit Christus, sed hortatur, indulgens nobis. Nam quia muturādo, turbati, & commoti propter dictum illud videbantur. Non est opus, inquit, turbari, si non putatis vobis commodum esse, quod dixi: nec ad similia vos descendere atco, sed eos duntaxat voco, qui me sequi volunt. Nec istud sequi, quod modo facitis, post me venientes, intelligere me arbitramini, multis laboribus vobis opus erit, multa pericula vobis subeunda, si me illo modo sequi constitueritis. Non enim, o Petre, quoniam me filium Dei confessus es, hac re solum coronæ tibi expectandæ sunt, & quasi hoc tibi ad salutem suffecerit, totaque res consummata sit, in otio, & voluptate viuendum. Nam, et si facile ipse queam, quia filius sum Dei, omnium te periculorum expertem facere: tui tamen gratia nolo, vt & ipse nō nihil afferas, & maiore probitate cōfirmeris. Quem admodum enim, qui ludicrum instituit agone, si cui athletarum amicitia vinculo iungitur, nunquam eum, nisi descenderit in certamine, coronabit, qui proprium illius videlicet laborem desiderat. & quò magis eum diligit, eò magis victorè videre cupit: sic etiam Christus, quos maxime diligit, eos non solum auxilio duntaxat, verum etiam & ad seipsos vult comprobati. Minime autem onerosam orationem reddit, quia non sibi solis hæc imminere, sed communiter vniuerso terrarum orbi proponit, dicens: Si quis vult, siue vir, siue mulier, siue princeps, siue subditus, hanc viam ingrediat. Et sermo quidem vnus quid significare videtur, tria verò continet, abnegationem sui ipsius, & vt crucem accipias, & tertio vt Christum sequaris: quorum duo coniuncta sunt, vnus per seipsum separatum ponitur. Consideremus igitur prius quidnam sit abnegare seipsum, si ergo intelligis, quid sit, alium abnegare, tunc rectè percipies, quid sit, abnegare teipsum. Quid igitur abnegare teipsum? Quid igitur abnegare alium? Qui alii iam abnegauit, fratrem puta, aut seruū, aut quemuis alium, si cædi cum virgis videat, si accenti vinculis, quicquid aliud mali pati eū conspexerit, non occurris, nō auxiliatur, nō flectitur, nec prorsus vilo modo mouetur, ceu ille, qui penitus ab illo alienatus est. Sic igitur nullo pacto nos corpori nostro parere vult, vt neque, si cæditur, neque, si pellitur, neque, si vritur, nec, si quid aliud huiusmodi patitur, ei parcamus. Quid dixi, nō parcamus: eum id profecto sit verè parcere? Nam etiam tūc patres maxime filii parcunt, cūro magistris atque doctoribus tradentes, maxime rogant ne parcant. Sic igitur Christus, non dixit tantum non parces, sed significantius, ac expressius, denega teipsum, peti-cula subi, certaminibus te offer, & quasi alius hæc

Nisi quis seipsum

Nempe

patiatur, sic afficiare. Nec dixit, neget: sed, abneget: ac vt hac adiunctiuntula plurimum addat, quum abnegare multò plus quam negare profectò sit. *Et tollat crucem suam:* Nam, ne quis putet ad verba vsque tantummodo, ac cōtumelias, & opprobria abnegationem hanc sui fieri oportere, id subiunxit, vt videas abnegandos nos esse vsque ad mortem, & mortem turpissimam: quam designans non dixit, abneget seipsum vsque ad mortem, sed, tollat crucem suam: non semel, nec bis, sed continuè per totam vitam hanc tecum mortem circumferas, & continuè ad necem paratissimus sis: Multi quidem pecunias contempserunt, multi delicias vitæ, ac gloriam conculcauerunt, mortem autem despiciere non potuerunt, sed pericula, & dolores formidarunt: ego verò ad effusionem vsque sanguinis volo certatores meos luctari, & ad necem vsque pugnam continuare. Quare, si mortem obire oporteat, & eam turpissimam & æstimatione hominum pessimam, ferenda omnia sunt æquo, & potius lato animo. *Et sequatur me,* inquit. Nam quomodo posset quis sic talia pati, vt Christum non sequeretur, si nihil videlicet propter ipsum pateretur? Quippe latrones, sepulchrorum violatores, demonum inuocatores, multa plerunque talia patiuntur. Ne igitur credas ipsius passionis naturam per se sufficere, causam eius subiecit. *Quam ipsam?* Vt quæ dicta sunt, vniuersa faciens, atque patiens, ipsum sequaris: vt scilicet propter ipsum omnia sustineas, vtque omnem virtutis numerum habeas. Is enim Christum sequitur, qui non in periculis modò fortitudinem adhibet, sed modestiam, sed humilitatem, & omne sublimioris philosophiæ genus complectitur. Id enim est Dominum rectè sequi, vt & propter ipsum cuncta sufferas, & alias virtutes non negligas. Multi diabolum sequentes, multa patiuntur, & vitam propter ipsum perdunt, quam nos propter Christum, imò verò propter nos ipsos perdamus. Hic hoc faciunt, & tam hinc quam in futura vita sibi obstant: nos vtraque vitam periamur, faciamus obsecro. Summa enim ignavia est, non tantam saltem solertiam magnitudinem animæ nos adhibere, qui fulgentibus coronis fruemur, quantam perditii homines ostentant: præsertim quum nobis Christus adsit, atque optuletur, illis verò nemo patrocinium præbeat. Verum hoc præceptum iam tunc dixit, quando mittebat eos, dicens: In viam gentium ne abieritis. Mitto enim vos, inquit, sicuti oues in medio luporum, & ad principes, & reges ducemini. Nunc autem id ipsum multò intensius, atque acrius expressit. Mortis enim tunc solummodo, nunc autem crucis mentionem fecit, & crucis iugis, atque perpetuæ. Tollat nanque, ait, crucem suam: id est, portet semper feratque secum. Illud portò solitum est vbiq; conseruare, vt non à primis exordiis, sed paulatim progrediendo, ne audientes conturbentur, sublimiora præcepta edicat. Verum, quoniam nimium videbatur quod dixit, vide quomodo ex consequentibus illud mitigat. Non enim solummodo præstantissima præmia, quæ labores excedant, sed vitiorum etiam supplicia ponit, in quibus multò magis immoratur. Quoniam non ita præmiorum retributione, quem admodum pœnis, & cruciatu multi respiscere solent. Quare considera quomodo & initium hic sumpsit, & exitum huc tandem concludit: *Quicum-*

que enim voluerit animam suam, ait, saluam facere, &c. Tale quid igitur est, quod dicit; Non, quia nolim vobis parcere, sed quia valde parcere volo, hæc impero. Nam & qui liberis parcat, is eos perdit: qui autem castigat, & non parcat, is salutem eis præbet, quod & sapiens quidam dixit: Si erudieris, inquit, filium tuum virga, non morietur, sed animam eius eripies de morte, & rursus: Qui refrigerat filium suum, colligabit vulnera eius, hoc & in re militari fieri solet. Nam, si quando militibus dux parcat: & ideo in vrbe semper eos detineat, tam milites quàm alios simul corrūpit, ac perdit. Quod, ne quibus accidat, inquit, necesse est: vt ad mortem semper expediti sitis: bellam enim graue indicitur: quare noli domi sedere, sed expeditus ad pugnam egrediaris: & si cecideris in acie, tunc vicisti. Nam, si qui in his secularibus pugnis morte contempta magno aggrediat hostes animo, is probatissimus inter alios, & inuidus plerunque permanet, & terrorem hostibus facilius incutit: quibus de causis, quamuis post mortem, imperator, cuius edicto arma capta sunt, suscitare nemine potest, multi tamen viri fortes inueniuntur: quanto magis in spiritali, & nostra pugna, vbi certa resurrectionis spes nobis proponitur, is inueniet animam suam, qui mortem exposuerit. Primò quidem, quia citò non capietur: deinde, etiam si ceciderit, ad meliorem vitam perducit eam. Verum, quoniam dixit: *Qui vult animam suam saluare, perdet eam, & quicumque perdet, saluabit, & salutem & perditionem in vtroque collocabit, ne quis & hanc perditionem illi æqualem putet, & saluti similem: sed certior sit tantò salutem à salutis discrimine differre, quanto perditio à salute simpliciter distat: à contrariis hoc comprobatur.* Quid enim expedit homini, ait, si vniuersum lucrabitur mundum, & animam suam detrimendum patietur? Vide salutem hanc animæ suæ perditionem esse, imò perditionem omni peiorem, quia nullo remedio sanari, nullo præmio amplius redimi potest: non ergo dicas, ait, animam suam eum seruasse, qui hæc pericula euasit. Nam, si orbem quoque terrarum lucratus fuerit, quid plus habebit? Dic, oro, quid lucraberis, si, dum seruos tuos magnificis dapibus delitiosè viuere videas, tui extremò inedia malo debilitatus iaceas? An fortè, quia Dominus es, lucrari te quicquam dices? Nequaquam. Id ergo ipsum ad animam tuam transferas, cum delitiaris corpore, & magna rerum affluentia ditaris, esuriente anima, & extremam expectante perditionem. Quid autem dabit homo in permutationem pro anima sua? Immoratur iterum, atque iterum in eodem. Num, ait, aliam habes animam, quam possis pro anima tua dare? Nam pecuniam qui amisit, aliam pro amissa potest afferre, similiter qui ædes, qui seruos, qui cætera huiusmodi amisit: animam verò si perdas, aliam pro ea dare nunquam poteris: sed si rex orbis, atque Dominus esses, si omnia, quæ in orbe sunt, & ipsum orbem offerres, non poteris animam erueri vnam. Non est autem mirum, si hoc in anima ita sit, quum & in corpore similia perspicere liceat. Nam, si natura debile corpus habes, non poteris si mille alia corpora, mille vrbes, mille regna, infinitam pecuniam impendere, à debilitate illud vindicare. Pariter itaque de anima, imò multò magis quàm de corpore cogita, & cæteris omnibus neglectis, omnem curam, omnem studium, omnem operam tuam

Proverb. 23.

1. 2. 3.

1. 10.

chiel, & eximius ille Moses, & nihil hinc virtuti eorum fuit impedimento. Horum igitur zelo commoti, semper gratias Deo agentes, semper hymnis eum laudamus, & omne virtutis genus amplectamur, & cremi philosophiam in vides adducamus, vt caelestium bonorum participes in aeternum gaudeamus, gratia, & misericordia Domini nostri Iesu Christi, Amen.

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 2.

Ex Hom. 17. in Math.

Amen dico vobis, sunt quidam de hic adstantibus qui nunquam gustabunt mortem. Quoniam multa de periculis, multa de morte, multa de passione sua, & de caede discipulorum loquutus est, & aspera complura, atque ardua eis iniunxit: quae omnia quum presentem vitam sequerentur, imminere iam, atque incumbere videbantur: bona vero, quae pollicebatur, longiore spe erant expectanda, vt puta quia seruatent animam suam, si perderent eam: quia in gloria patris sui venturus sit, & praemia redditurus: vt visum etiam certiores faceret, quantum capere possint, gloriam suam, qua cum venturus est, in presenti vita ipsis ostendere, & iam visuros pollicetur, ne aut sua, aut Domini morte doleant, & maxime Petrus. Et vide quid agit, quum de regno, & gehenna differuerit: quando enim dixit: Qui inuenit animam suam perdet eam, & quicumque perdet eam gratia mei inueniet ipsam: & quia vniciuique secundum opera sua reddet, regnum, & gehennam designauit. Quum igitur de vtriusque differuerit, regnum quidem vt oculis cernatur, concedit, gehennam autem minimè. Quare sic? quoniam rudioribus, ac ineptioribus id necessarium erat, probis vero, & iam perspicacibus satis fuit à melioribus confirmari: praeterea hoc multo magis ipsum decebat: non tamen omnino illam partem praetermissit, sed est, quando atrocitatem gehennae quasi ante oculos oratione proponit: veluti quando Lazari effugiem descripsit, & eius meminit, qui denarios centum repetiit, & illius, qui sordida veste vestitus erat.

S. GREGORII PAPAE

in superius Euang. Homil.

Ex Hom. 17. in Euangelia.

Si quis vult, &c. Quia dominus ac redemptor noster nouus homo venit in mundum, noua praecipua edidit mundo. Vitae etenim nostrae veteri in vitiis enutritae, contrarietatem opposuit nouitatis suae. Quid enim vetus, quid carnalis homo nouerat, nisi sua retinere, aliena rapere si posset, concupiscere si non posset? Sed caelestis medicus singulis quibusque vitiis obuiantia adhibet medicamenta. Nam sicut arte medicinae calida frigidis, frigida calidis curantur: ita Dominus noster contraria opposuit medicamenta peccatis: vt lubricis continentiam, tenacibus largitatem, iracundis mansuetudinem, elatis praeciperet humilitatem. Certè cum se frequentibus noua mandata proponeret, dixit: Nisi quis renuncianerit omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulus. Ac si aperte dicat: Qui per vitam veterem aliena concupiscitis, per nouae conuersationis studium

Luc. 14.

& vestra largimini. Quid vero in hac lectione dicat audiamus: Qui vult post me venire, abneget semetipsum. Ibi dicitur, vt abnegemus nostra: hic dicitur, vt abnegemus nos. Et fortasse laboriosum non est homini relinquere sua, sed valde laboriosum est relinquere semetipsum. Minus quippe est abnegare quod habet: valde etenim multum est, abnegare quod est. Ad se autem nobis venientibus Dominus praecipit, vt renunciemus nostris: quia quique ad fidei agonem venimus, luctamen contra malignos spiritus sumimus. Nihil autem maligni spiritus in hoc mundo proprium possident. Nudi ergo cum nudo luctari debemus. Nam si vestitus quisque cum nudo luctatur, citius ad terram deicitur, quia habet vnde teneatur. Quid enim sunt terrena omnia, nisi quaedam corporis indumenta? Qui ergo contra diabolum ad certamen properat, vestimenta abiciat, ne succumbat. Nihil in hoc mundo amando possideat, nullas rerum labentium delectationes requirat, ne vnde ad votum tegitur, ad casum inde teneatur. Nec tamen sufficit nostra relinquere, nisi relinquamus & nos. Quid est quod dicimus, relinquamus & nos? Si enim nosmetipsos relinquimus, quod ibimus extra nos? Vel quis est qui vadit, si se deserit? Sed aliud sumus per peccatum lapsi, aliud per naturam conditi: aliud quod fecimus, aliud quod facti sumus. Relinquamus nosmetipsos, quales peccando nos fecimus: & maneamus nosmetipsi, quales per gratiam facti sumus. Ecce enim qui superbus fuit, si conuersus ad Christum humilis factus est, semetipsum reliquit. Si luxuriosus fuitque ad continentiam vitam mutauit, abnegauit vti que quod fuit. Si auarus quisque ambire iam desinit, & largiri didicit propria, qui prius rapiebat aliena, proculdubio semetipsum reliquit. Ipse quidem est per naturam, sed non est ipse per malitiam. Hinc enim scriptum est: Verte impios, & non erunt. Conuersi namque impij non erunt, non quia omnino non erunt in essentia, sed scilicet non erunt in impietatis culpa. Tunc ergo nosmetipsos relinquimus, tunc ipsos nos abnegamus, cum vitam quod per veritatem fuimus, & ad hoc nitimur, quod per nouitatem voeamur. Pensemus quomodo se Paulus abnegauerat, qui dicebat: Vivo autem iam non ego. Extinctus namque fuerat sensus ille persecutor, & viuere ceperat pius praedicator. Si enim ipse esset qui prius, pius profectò non esset. Sed qui se viuere denegat, dicat: Vivo autem iam non ego. Vnde & post sancta verba, quae per doctrinam veritatis clamat, protinus subdit: Viuit vero in me Christus. Ac si aperte dicat: Ego quidem à meipso extinctus sum, quia carnaliter non viuo: sed tamen essentialiter mortuus non sum, quia in Christo spiritualiter viuo. Dicat ergo veritas, dicat: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum: quia nisi quis à semetipso deficiat, ad eum qui super ipsum est, non appropinquat: Nec valet apprehendere quod ultra ipsum est, si nescierit mutare quod est. Sic olerum plantae transponuntur, vt proficiant, itaque (vt ita dixerim) eradicanantur, vt crescant. Sic rerum semina in terrae admixtione deficiunt, vt in reparatione sui generis vberius asurgant. Vnde enim videntur perdidisse quod erant, inde accipiunt hoc apparere, quod non erant. Sed iam qui se à vitiis abnegat, exquirendae ei virtutes sunt, in quibus crescat. Nam cum dictum

est: Qui vult post me venire, abneget semetipsum, protinus addit: Tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. Daobus etenim modis crux tollitur, cum aut per abstinentiam afficitur corpus, aut per compassionem proximi affligitur animus. Pensemus qualiter vtroque modo Paulus crucem suam tulerat, qui dicebat: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte à aliis praedicans, ipse reprobus efficiar. Ecce in afflictione corporis audiuius crucem carnis, audiuius nunc in compassione proximi crucem mentis, ait enim: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vrer? Perfectus quippe praedicator, vt exemplum daret abstinentiae, crucem portabat in corpore: Et quia in se trahebatur damna infirmitatis alienae, crucem portabat in corde. Sed quia ipsis virtutibus quaedam vitia iuxta sunt, dicendum nobis est, quod vitium abstinentiae carnis, & quod obideat compassionem mentis. E vicino namque abstinentiam carnis nonnunquam vana gloria obidet: quia dum tenuitas in corpore, dum pallor in vultu respicitur, virtus patefacta laudatur. Et tanto se ceterius foras fundit, quanto ad humanos oculos per offensum pallorem exit. Et plerunque fit, vt hoc quod agatur. Quod bene Simon ille significat, qui inuentus in itinere, crucem dominicam in angaria portat. Aliena quippe onera in angaria portantur, quando per vanitatis studium aliquid geritur. Qui ergo per Simonem designatur, nisi abstinentes & arrogantes, qui per abstinentiam quidem carnem efficiunt, sed fructum abstinentiae interius non requirunt? Crucem ergo dominicam in angaria Simon portat: quia cum ad opus bonum ex bona voluntate non ducitur, rem iusti sine fructu peccator operatur. Vnde idem Simon crucem portat, sed non moritur: quia abstinentes & arrogantes per abstinentiam quidem corpus efficiunt, sed per desiderium vanae gloriae mundo viuunt. Compassionem vero animi plerunque laenter obidet pietas falsa, vt hanc nonnunquam vsque ad condescendum vitiis pertrahat, dum ad culpas quibusque non debeat compassionem exercere, sed zelum. Compassio quippe homini, & reitudo vitii debetur, vt in vno eodemque homine, & diligamus bonum quod factus est, & persequamur mala quae fecit: ne dum culpas incaute remittimus, non iam per charitatem compati, sed per negligentiam condescendisse videamur. Sequitur: Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam, &c. Sic dicitur: Qui voluerit animam suam saluam facere perdet eam: & qui perdidit animam suam propter me, saluam si facerit: ac si agricolae dicatur: Frumentum si seruis, perdis: si feminas, renouas. Quis enim nesciat, quod frumentum cum in semine mittitur, perit ab oculis, in terra deficiit? Sed vnde patrescit in puluere, inde vitidescit in renouatione. Quia vero sancta Ecclesia aliud tempus habet persecutionis, atque aliud pacis, Redemptor noster ipsa eius tempora distinguit in praecipit. Nam persecutionis tempore ponenda est anima, pacis autem tempore ea, quae amplius dominari possunt, frangenda sunt desideria terrena. Vnde & nunc dicitur: Quid enim proficit homo, si lucretur totum mundum, se autem perdat, & detrimetum sui faciat? Cum persecutio ab aduersariis deest, valde vigi-

lantius cor custodiendum est. Nam pacis tempore, quia licet viuere, liber etiam ambire. Quae profectò auaritia bene confescitur, si ipse status ambientis sollicitè consideretur. Nam cur instet ad colligendum, quando stare non potest ipse qui colligit? Cursum ergo suum quisque consideret, & cognoscat sibi posse sufficere parua quae habet. Sed fortasse metur, ne in huius vitae itinere sumptus defint. Longa nostra desideria increpat via breuis. Incallum multa portantur, cum iuxta est quod pergitur. Plerunque autem & auaritiam vincimus, sed adhuc obstat, quod vias rectitudinis minori tenemus custodia perfectionis. Nam saepe labentia cuncta despiciamus, sed tamen adhuc humanae verewardia vsu praepedimur, vt rectitudinem quam seruamus in mente, nondum exprimere valeamus in voce. Et tanto Dei faciem ad iustitiae defensionem negligimus, quanto humanas facies contra iustitiam veremur. Sed huic quoque vulneri congruum subiungitur medicamentum, cum Dominus dicit: Qui me erubuerit, &c. Sed ecce nunc apud se homines dicunt: Nos iam Dominum & sermones eius non erubescimus: quia aperta eum voce profitemur. Quibus ego respondeo: Quod in hac plebe Christiana sunt nonnulli, qui Christum ideò consentunt: quia cunctos Christianos esse aspiciunt. Nam si nomen Christi in tanta hominè gloria non esset, tot professores Christi sancta Ecclesia non haberet. Non ergo ad probationem fidei vox sufficit professionis, quam defendit à verecundia professio generalitatis. Est tamen vbi se quisque interroget, vt in confessione. Christi se veraciter probet. Si non iam nomen eius erubescit, si plena virtute mentis humanum pudorem erubescit. Certè enim persecutionis tempore erubescere peccant fideles, substantiis nudati, de dignitatibus deiici, verberibus affligi. Pacis autem tempore, quia haec nostris persecutionibus defunt, est aliud vbi ostendamur nobis. Veremur saepe à proximis despici, dedignamur iniurias verbi tolerare. Si contingat iurgium fortasse cum proximo, erubescimus priores satisfacere. Cor quippe carnale dum vitae huius gloriam quaerit, humilitatem respuit. Et plerunque ipse homo qui irascitur, discordanti sibi reconciliari appetit, sed ire ad satisfaciendum prior erubescit. Pensemus facta veritatis, vt videamus quo iaceant nostrae prauitatis actiones. Si enim membra summi capitis sumus, imitari eum cui conuicimur, debemus. Quid nanque ad nostrae eruditionis exemplum Paulus egregius praedicator dicit: Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos: obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Ecce inter nos & Deum discordiam peccado fecimus, & tamen ad nos Deus suos legatos prior misit, vt nos ipsi qui peccauimus, ad pacem Dei rogati veniamus. Erubescat ergo humana superbia, confundatur quisque si non satisfaciat prior proximo, quando post culpam nostram, vt ei reconciliari debeamus, & ipse qui offensus est, legatis interuenientibus obsecrat Deus. Sequitur: Dico autem vobis: Verè sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei. Regnum Dei, fratres charissimi, non semper in sacro eloquio venturum regnum dicitur, sed nonnunquam praesens Ecclesia vocatur. Vnde scriptum est: Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. In illo quippe regno scan-

Auaritia re-medio.

2. Cor. 9.

2. Cor. 9.

Tametsi reliquum coelextus ad Euangeliu non spectet, no tamè videbatur Hom. Gregorij rescanda. dat. 13.

dala non erunt, vbi profectò reprobi non admittuntur. Quo videlicet exemplo colligitur, quòd hoc loco regnum Dei præfens Ecclesia vocatur. Et quia nonnulli ex discipulis vsque ad eum in corpore victuri erant, vt Ecclesiam Dei constructam confpicerent, & contra huius mundi gloriam testam, consolatoria promissione nunc dicitur: *Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regni Deum.* Sed cum tanta Dominus subeundæ mortis præcepta ederet, quid necessarium fuit, vt ad hanc subitò promissionem veniret? Quod si subtiliter perpendamus, quanta dispensatione pietatis agatur, agnoscimus. Discipulis enim rudibus etiam de præfenti vita aliquid promittendum fuit, vt possent robustius in futura solidari. Sic Israelitico populo ex Aegypti terra liberando, repromissionis terra promittitur, & cum vocandus esset ad dona cælestia, terrenis promissionibus suaderetur. Cur hoc? Vt iam esset aliquid, quod è vicino perciperet, illud iam fidelius crederet, quod de longinquo audire potuisset. Carnalis etenim populus si parua non acciperet, magna non crederet. Omnipotens ergo Deus largiendo terrena, suadet cælestia, vt percipiens quod videret, sperare disceret quod minime videbat; & tanto solidior de inuisibilibus fieret, quanto eum ad spei certitudinem visibilia promissa fulcirent. Vnde rectè quoque per Palmistam dicitur; Dedit eis regiones Gentium, & labores populorum possederunt, vt custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant. Sic ergo hoc loco rudibus discipulis veritas loquens, videndum regnum cælorum promittit in terra, vt hoc ab eis fidelius in cælo præsumatur. Ex ipso itaque regno, quod iam videmus in mundo esse sublimatum, speremus regnum quod in cælo credimus percipiendum. Nam sunt nonnulli, qui Christianitatis nomine censentur, sed Christianitatis nõ habent fidem: sola esse visibilia æstimant, inuisibilia non appetunt: quia nec esse suspicantur. Ad sanctorum martyrum corpora consistimus, fratres mei. Nunquid isti carnem suam in mortem darent, nisi eis certissime constitisset esse vitam pro qua mori debuissent: Et ecce qui ita crederunt, miraculis coruscant. Ad extincta nanque eorum corpora viuentes ægri veniunt, & sanantur: periuri veniunt, & demonio vexantur: demoniaci veniunt, & liberantur. Quomodo ergo viuunt illic vbi viuunt, si in tot miraculis viuunt hic, vbi mortui sunt? Rem, fratres, dico breuem verbo, sed non paruum merito, quam religiosus quibusdam senioribus enarrantibus agnouit. Gothorum tempore matrona quædam fuit valde religiosa, quæ ad horum martyrum Ecclesiam crebro veniebat. Quam autem die dum ex more ad orandum venisset, egrediens duos stantes sub peregrino habitu monachos inuenit: peregrinos credidit, dari eis aliquid elemosynæ præcepit. Sed priusquam eius erogaret eis, ad largiendum elemosynam propinquasset, astiterunt illi vicinius, & dixerunt: Tu nos modò visitas, nos te in die iudicij requiramus, & quicquid possumus, præstabis tibi. Quo dicto, ab eius oculis ablati sunt. Territa illa ad orandum rediit, sese que in lachrymis prolixius effudit, & facta est post hoc tanto instantior in prece, quanto certior de promissione. Si autem iuxta Pauli vocem, est fides speranda substantia rerum, argumentum non apparatus: ne-

quaquam iam dicimus, vt venturam vitam credatis: quia ecce ipsi qui in illa viuunt, humanis obtutibus visibiliter præsentantur. Quod enim videri potest, melius dicitur fieri, quam credi. Venturam ergo vitam nos Dominus magis voluit scire, quam credere, qui eos quos inuisibiliter ostendit, apud se viuere nobis etiam visibiliter ostendit. Hos ergo, fratres charissimi, in causa vestri examinis, quam cum districto iudice habetis, patronos facite, hos in die tanti terroris illius defensores adhibete. Certè si apud quendam magnam iudicem causa quelibet vestra esset die castino ventilanda, torus hodiernus dies in cogitatione mageretur: patronus vestra fraternitas quaereret magnificè precibus ageret, vt apud tantum iudicem, sibi defensor veniret. Ecce districtus iudex venturus est, tanti illius angelorum archangelorumque concilij terror adhibetur. In illo conuentu causa nostra discutitur, & tamen nos patronos modo non quaerimus, quos tunc defensores haberemus. Assunt defensores nostri, sancti martyres, rogari volunt, atque (vt ita dixerim) quaerunt, vt quaerantur. Hos ergo auditores orationis vestræ quaerite, hos protectores vestri reatus inuenite: quia ne punire peccatores debeat, rogari vult & ipse qui iudicat. Vnde & tam longo tēpore cōminatur iram, & tamen misericorditer expectat. Sic autem nos misericordia eius reuocet, vt nullo modo negligēs reddat sic peccata nostra perturbent, vt mens in desperationem non proruat: quia et si præfumentes meruimus, & mentes speramus, æternum regnum citius adepturi sumus per eum qui viuunt & regnat, &c.

BEDÆ VENERABILIS presbyteri superioris Euang. expositio.

SI quis vult post me sequi, denegat seipsum, &c. Postquam discipulis mysterium sue passionis & resurrectionis ostendit, hortatur eos vna cum turba sequendum suæ passionis exemplum. Et omnibus quidem propter se tribulationem perpessus, salutem in futuro promittit animarum, nõ tam omnibus, verum perfectioribus quanta ipse passurus, quòd vè à mortuis esset resurrecturus, apertuit. Vbi formam dicendi ministris verbi præfixit, vt capacitatem considerantes auditorum, pro suo quæque modo instruere meminerint, neque infirmis auditoribus altiora quàm capiunt arcana committant. Si quis vult (inquit) post me sequi, denegat seipsum. Tunc autè nos ipsos abnegamus, cum vitam quod per vetustatē fuimus, & ad hoc nitimur, quo per nouitatem vocamur. Pensamus quo modo se Paulus abnegauerat, qui dicebat: *Viuo autem iam non ego.* Extinctus quippe fuerat sequus ille persecutor, & viuere cœperat prædicator. Si enim ipse esset, pius profectò non esset. Sed qui se viuere denegat, dicat vnde est quòd sancta verba per doctrinā veritatis clamat. Protinus subdit. *Viuo vè in me Christus.* Ac si aperte dicat. Ego quidem à memetipso extinctus sum, quia carnaliter non viuo: sed tamen essentialiter mortuus nos sum, quia in Christo spiritualiter viuo. Dicat ergo veritas, dicat. *Si quis vult post me sequi, denegat seipsum.* Quia nisi quis à semetipso desiciat, ad eum qui super ipsum est non appropinquat.

quat. Nec valet apprehendere quod vltra ipsum est, si nescierit macerare quod est. Sed iam qui se à vitis abnegat, exquirendæ ei virtutes sunt in quibus crescat. Nam cum dictum est; *Si quis vult post me sequi, denegat seipsum.* protinus adiungitur. *Et tollat crucem suam, & sequatur me.* Duobus etenim modis crux tollitur, cum aut per abstinentiam affligitur corpus, aut per compassionem proximi affligitur animus. Pensamus qualiter vtroque modo Paulus crucem suam tulerit, qui dicebat: *Castigo corpus meum & in seruitutem redigo, ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiar.* Ecce in afflictione corporis audiuius crucem carnis: nunc in compassione proximi audiamus crucem mentis. Ait. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Perfectus quippe prædicatur, vt exemplum daret abstinentiæ, crucem portabat in corpore. Et quia in se traherat damna infirmitatis alienæ, crucem portabat in corde. Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam, &c.* Sic dicitur felici. *Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam.* Qui autem perdidit animam suam propter me, & euāgelium, saluam eam faciet. Ac si agricolæ dicatur. *Fruentum si seruas, perdis, si seminas, reuouas.* Quis enim nesciat, quòd frumentum cum in semine mittitur, perit ab oculis, in terra desicit? Sed vnde patres in puluere, inde virefcit in renouatione. Quia vè sancta ecclesia aliud tempus habet persecutionis, atque aliud pacis: redemptor noster ipsa eius tempora designauit in præceptis. Nā persecutionis tempore ponenda est anima. Pacis autem tempore, ea quæ amplius dominari possunt, frangenda sunt desideria terrena. Vnde & nunc dicitur. *Quid enim proderit homini si lucretur mundum totum, &c.* Cum perfectio ab aduersariis desit, valde vigilanti cor custodiendum est. Nam pacis tempore quia licet viuere, liber etiam ambire. Plerumque autem & auaritiæ vincimus, sed adhuc obstat quod vias rectitudinis minori tenemus custodia, perfectioni. Nam sepe labentia cuncta despiciamus, sed tamen adhuc humanæ verecundie vsu præpedimur, vt rectitudinem quam seruamus in mente, nondum exprimere valeamus in voce. Et tantum Dei faciem ad iustitiæ defensionem negligimus, quantum humanas facies contra iustitiam veremur. Sed huic quoque vulneri congruum subiungitur medicamentum, cum Dominus dicat. *Qui enim me confessus fuerit, &c.* Sed ecce nunc apud se homines dicunt. Nos iam Dominum & sermones eius non erubescimus: quia aperta eum voce confitemur. Quibus ego respondeo, quod in hac plebe Christiana sunt nonnulli qui Christum ideo consentunt, quia cunctos Christianos esse despiciunt. Non ergo ad probationem fidei vox sufficit professionis: quam defendit à verecundia professio generalitatis. Et tamen vbi se quisque interroget, vt in confessione Christi se veraciter probet: si nõ iam nomen eius erubescit: si plene virtuti mentis humanam pudorem subdidit: Certe enim persecutionis tempore erubescere poterant fideles, substantiis denudari, de dignitatibus deijci, verberibus affligi. Pacis autem tempore quia hæc à nostris persecutionibus desunt, est aliud vbi ostendamus nobis. Veremur sæpe à proximis despici, dedignamur iniurias verbi tolerare. Si contingat iurgium fortasse cum proximo, erubescimus priores satisfacere. Cor quippe carnale

dum huius vitæ gloriam quaerit, humilitatem respuit. Et dicebat illis. *Amen dico vobis, &c.* Regnum Dei hoc loco, præfens ecclesia vocatur. Et quia nonnulli ex discipulis vsque ad eum in corpore victuri erant, vt ecclesiam Dei constructam confpicerent, & contra mundi huius gloriam erectam, consolatoria promissione nunc dicitur. Sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem donec videant regnum Dei veniens in virtute. Sed cum tanta Dominus sub eundæ mortis præcepta ederet, quid necessarium fuit vt ad hanc subitò promissionem veniret? Quod si subtiliter attendamus, quanta dispensatione pietatis agatur, agnoscemus. Discipulis enim rudibus etiam de præfenti vita aliquid promittendum fuit, vt possent robustius in futura solidari. Sic Israelitico populo ex Aegypti terra liberando repromissionis terra promittitur, vt dum vocandus esset ad dona cælestia, terrenis promissionibus suaderetur. Vnde rectè quoque per Palmistam dicitur: Dedit eis regiones gentium, & labores populorum possederunt, vt custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant. Sic ergo hoc loco rudibus discipulis veritas loquens, videndum regnum Dei promittit in terra, vt hoc ab eis fidelius in cælo præsumatur. Quod si regnum Dei in hac sententia futuram in cælis beatitudinem velimus accipere, & hoc quidam de stantibus non post multos dies in monte viderunt. Quod pia vtiq; prouisione factum est vt cōtemplatione semper manentis gaudij, tamen si raptim atque ad breue momentum delibata, fortius in stantia seculi transiens aduersa tolerarent. Decentissimo sane verbo sanctos mortem gustare testatur, à quibus nimirum mors corporis quasi libando gustatur, vita vè animæ veraciter possidendo tenetur.

CHRISTIANI DRVTH- mari eiusdem Euang. expositio.

SI quis vult post me venire. Si quis vult me imitari: sicut discipuli facere debent magistrum. Postquam prædixit de suis contumeliis, & morte, armat suos: vt preparent se ad eam perferenda. *Abneget semetipsum.* Desinat esse, quod hactenus fuit per malam conuersationem super Pharisæorum traditionem, & incipiat esse nouus per meam admonitionem. Denegat in suis actibus vetus homo esse, qui corrumpitur secundum desideria sua: & incipiat nouus Adam fore, qui renouatur de die in diem in agnitione Dei. *Et tollat crucem suam, & sequatur me.* Crux à cruciatu dicitur: & per crucem mortificationis vitiorum intelligitur. Et sicut is qui crucifigitur, huic mudo moritur: sic is, qui Christum sequi vult, debet mortificare passiones membrorum suorum. Duobus autem modis crux tollitur: cum aut per abstinentiam corpus affligitur: aut per compassionem proximi animus affligitur. Quod Paulus aliis verbis idipsum clamat, inquiens: *Mortificate mēbra vestra: quæ sunt super terrā, irā, fornicationē, auaritiā, & reliqua.* In seipso nobis exemplū monstrauit, qui ait. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* Ecce audiuius de cruce corporis sui: requiramus de compassione proximi. Ait namque. *Quis infirmatur, & ego non infirmor?*

Psal. 104.

Christiani inuocacione nominum.

Exemplum de inuocacione Sanctorum.

Hab. 11.

quis scandalizatur, & ego nō vrori: Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam. Qui sic voluerit animam suam saluam facere, vt nolit eam dare pro Christo perdet quando melius habere debet. Qui autem perdidit animam suam propter me, saluam faciet eam. Qui tradere non timuerit propter me animam suam in hoc seculo saluam faciet eam in futuro. Quasi agricolæ dicatur. Si vis saluam facere frumentum, perde illud in terra: quia si seruaueris in horreo, peribit: Si in terram ieceris, recipies duplo. Hoc illis tunc dictum est: qui inter persecutiones versati sunt paganorum: Nos similes esse martyribus, si volumus, debemus mala proximorum, & perfectiones malorum Christianorum æquanimiter ferre: quia non erimus confortes martyrum, si non erimus passio- num vel in aliquo participes. Qui autem perdidit animam suam propter me, vel (sicut in alio euangelio habetur) propter euangelium meum, inueniet eam: vel sensu, quæ superius diximus: vel per animam nostram voluptates huius seculi. Quicumque pro Dei amore delicias, & voluptates huius seculi abnegauerit sibi, in æterno seculo recipiet, quales nec oculus vidit, nec in cor hominis ascendit: quæ præparauit dominus diligentibus se. Quid enim prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ vero suæ detrimentum faciat? Quid profuit illis imperatoribus, qui istam mundum habuerunt per viginti annos, vt Octavianus per quinquaginta tres annos, cum iam per octingētos iaceat in inferno? Nunquid non fuerat ei melius esse socium Lazari pauperis, quam modo esse socium diaboli? Tranferunt omnes honores illius tanquam vmbræ, & tanquam somnium. Frequenter cum aureis curribus, & aureis scutis suscepti sunt à consuli- bus: & postea nudi, & rei excepti à nigerrimis demonibus, & in æterno igne religati. Quod peius est multi Christiani ibunt cum ipsis, qui viam veritatis scire debent. Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Nullam commutationem deberet homo dare pro anima sua: sed quod peius est multi sunt, qui præponunt corpus animæ: & temporalia æternis: & nō cogitant de anima, nec de vita perpetua: sed honoribus terrenis, & de caducis: & venundant se vt faciant malum, sicut de Achab dicitur. Qui venūdatus est, vt faceret malum. Quibus frequenter euenit vt Balaam. Qui cum prohibitus esset à Deo, ne irret ad maledicendum populum, ductus cupiditate muneris & iterum atque iterum interrogauit Deum, cum non esset vt homo, qui mentiri posset. Sed quia sic importune petit, & accipit, quod Deus noluit, & illi nō profuit. Sic multi cum intrans in ecclesiam lingua alterius verba cantant, & animo de honoribus cogitant: sic per multos dies. Deus autem respicit ad cor, & videt quæ cor precatur: verba quæ lingua dicit, aliter verba sunt: Nisi veracundia illi esset, quod corde tegit, lingua caneret. Cum videt igitur Deus sepius ea magis nos oprare in corde, & opere, iratus concredit, quod contra voluntatem ipsius, & contra salutem nostram est, atque tali modo dat quis commutationem pro anima sua: cum eligit terrena, & negligit æterna. Filius enim hominis venturus est in gloria patris cum angelis suis. Quia prædixerat de se & de sequacibus suis oppido aspera, nūc temperat & pro qua causa talia sustinere debeant ostendit: scilicet quia vterus sit, id est ipse filius hominis in gloria pa-

Hinc patet au-
thorē hunc vi-
uisse octingē-
tis annis pau-
lo plus, aut mi-
nus à Christi
ortu.

tris ad iudicandum viuos, & mortuos: quia pater omne iudicium dedit filio. Et tunc reddet vnicuique secundum opera sua. Et tunc vos si fortiter & patienter sustineritis, æternam remunerationem: & hi qui vos tribulat æterna recipient tormenta. Amen dico vobis, sunt quidam de his stantibus qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo. Poterat apostolorum esse tacita cogitatio vt dicerent, in fine mundi ista erūt, quæ nobis promittit: & tali modo deficerent à spe. Nunc proxima promittit, videlicet, quod aliqui non sint ex his mortē gustaturi: quam paruo tempore quasi prælibando gustabunt. Donec videant filium hominis venientem in regno suo: hoc est in regia claritate, qualis post iudicium videndus est ab omnibus electis. Nā in iudicio videbitur in forma serui, sicut dictum est quando ascendit: sic veniet quem admodum vidistis eum euntem: vt videant eum & boni & mali, quem contempserunt, sicut scriptum est: videbit eum omnis oculus: & qui eum pupugerunt. Videbunt autem eum inuultu terribilem. in isti mitem vna, eademque forma. Vel regnum eius præsens ecclesia intelligitur, quam multi viderunt fundari in carne, ante quam mortem gustassent, sicut Ioannes, qui ad septem ecclesiis scribit, vt esset eis consolatio forme. Vel ex parte, in eum mundum creditur. Rudes enim erant discipuli adhuc: & necessarium erat in præsentia aliqua promittere, vnde in præsentia roborarentur, & in futuro robustius consolarentur. Vel de transfiguratione eius potest intelligi in qua eum illi tres viderunt quasi in regno suo, hoc est in regis dignitate, qua ad iudicium videbitur.

E V S E B I I E P I S C O P I
Emisseni in superius Euang.
Homil.

Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, etc. Paulo antè dixerat discipulis suis Dominus Iesus, quia oportet eū ire in Hierosolimam, & multa peti à senioribus, & scribis, & principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere. Et assumens eum Petrus, dixit: Absit à te domine, non erit tibi hoc. Et conuersus, dixit Petro: Vade post me satana. Scandalum es mihi, quia non nisi lapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Inde verò volens ostendere, qualiter post eum ire, & qualiter illum sequi debeamus, subdidit dicens: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. In eo enim, quod Dominus futura prædixit, & se sponte quod ipse ait: Et nunc dico vobis priusquam fiat, vt eū factum fuerit credatis. Quod verò beato Petro ait: Vade post me satana, scandalum es mihi: tale est, ac si diceret: Vade post me, sequere & imitare me: vt sicut ego moriar pro te, ita & tu moriaris propter me. Noli mihi esse contrarius, noli meæ voluntati resistere, noli diuinis consiliis obuiare. Sic enim oportet fieri, quia sic est ante tempora prædestinatum, & à prophetis prænunciatum. Hoc est enim, quod alibi ait: O stulti & tardi cordes etc. dendum in omnibus, quæ loquuti sunt prophetae. Nonne sic oportuit pati Christum, & resurgere à mortuis, & ita intrare in gloriam suam? Sapiebat igitur Petrus quæ hominum sunt, quia hominum consilium dabat: sed non sapiebat quæ Dei sunt,

Matth. 16.

Luc. 14.

Luc. 14.

Gal. 2.

sunt, quia hæc secreta diuini consilij, quibus homo redimeretur, ignorabat. Tunc Iesus dixit discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. Debet enim vnusquisque homo negare semetipsum, non quod homo sit, non quod fidelis & Christianus sit: Sed si idololatra fuit, si infidelis, si adulter, & fornicator, si cupidus & auarus, talem se esse neger, talem se non esse ostendat. Ostendat autem non voce tantum, sed operatione. Dicitur cum Apostolo: Viuo autem iam non ego, viuunt in me Christus. Viuebat enim Apostolus, sed non ipse: viuebat non Saulus, sed Paulus. Nega- uerat igitur seipsum, multum differens à seipso. Sequitur: Et tollat crucem suam, & sequatur me. Crucem enim suam tollit, qui carnē suam cum vitiiis & concupiscentiis cruciat & affligit. Sed quia non sufficit crucem tollere, idem mox subdit, dicens: Et sequatur me. Qui enim dominum non sequitur, ei quidem, neque crucem tollere, neque carnem affligere prodest. Et Dominus deiis, qui omnia opera sua faciunt vt videantur ab hominibus, quamuis multum ieiunet, & carnem crucient & affligant, dicit tamen, quia receperunt mercedem suam. Non prodest igitur Iudæo, non prodest hæretico & hypochrite crucem portare. Quare? Quia non sequuntur Christum. Christum enim sequitur, qui eum imitatur. Vis sequi Christum? Esto humilis, patiens & misericors. Esto sine odio & simulatione. Sis Deo obediens & proximum diligens. Hac enim via Christus incedit: per hanc igitur ambula, si vis eū sequi. Nisi enim per hanc ambulaueris viam, non sequeris eum, etsi sequi videaris. Multi enim diabolum sequuntur, qui Christum sequi videntur. Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam. Quis igitur saluabit animam suam, si ille eam perdit, qui eam saluare contendit? Quæ est ista anima, quam perdere debemus? Ista enim anima, vita præsens est. Qui igitur alterius vitæ oblitus, hanc solam præsentem vitam diligit, & hanc quidem perdit, & aliam non habebit. Qui autem perdidit animam suam propter me, inueniet eam. Beati itaque Martyres, qui hanc vitam perdiderunt, & animas suas vsque ad mortem non dilexerunt. Isti enim inuenient vitam, non qualemcunque sed æternam vitam. Quid enim prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiat? Quid enim prodest Romanorum principibus mundum ad tempus possedisse, & pro animarum salute nihil egisse, eum illorum cadauera in puluerem conuertantur, & animæ in inferno torquantur? Si enim diceretur tibi, Sis toto hoc mense diues & potens, facias quicquid velis, vtere carnis voluptatibus, sicut placet, ea tamen conditione, vt tibi oculi postea eruantur, omne solatium tollatur, & toto tempore vitæ tuæ in fame & siti, in omni cruciatu, & omni miseria viuas, nunquid tale illud bonum hoc tempore susciperes? Et quidem tota hæc vita præsens, nec mensis est, nec vnus diei vel horæ spatium, ad illius æternæ felicitatis vel miseriæ comparationem: Cui miseriam neque finis est, neque similis pœna inuenitur. Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Nulla enim commutatio est, nullum precium est, quo saluari possit anima, nisi fide & penitentiâ. Si enim quis sine his de hac vita exierit, iam nullo precio vterius redimi potest. Vnde Psalmista ait: Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine

diuitiarum suarum gloriantur: frater nō redimet: redimet homo? Nō dabit Deo placationem suam, & precium redemptionis animæ suæ: ideo quæ laborabit in æternum: & viuet in æternum vsque in finem. Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera eius. Venit enim prius humilis, vt indicaretur filius hominis. Veniet autem iterum sublimis & excelsus in gloria, & honore, & maiestate paterna, vt iudicet mundum, & reddat vnicuique secundum opera sua. Deus enim manifestè veniet Deus noster, & non silebit. Et quasi aliquis diceret: Vtinam illam gloriam aliquando videamus, subdidit, dicens: Amen dico vobis, sunt quidam de his stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo. Si enim de illo regno & de illa gloria hoc intelligamus, in qua modo cum angelis suis se iudicaturum venire promisit, stare non potest. Nemo enim ibi erat, vbi Dominus dicebat, qui mortem iam non gustauit, ipse tamen ad iudicium nondum venit. Qualiter hæc intelligi debeant, sequentiâ manifestant: Et post dies sex assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum & Ioannem fratrem eius, & duxit illos in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos. Isti igitur sunt, de quibus modò dixerat, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo, id est, apparentem in virtute & gloria regni sui. Transfiguratus enim Dominus, talis tunc in monte tribus istis suis discipulis apparuit, qualis post hanc vitam in regno suo cunctis suis fidelibus apparebit.

Gal. 4.

Matth. 17.

THEOPHYLACTI EPI-
scopi Bulgariens. superioris Euang.
expositio.

Tunc Iesus dixit discipulis, Si quis vult post me venire, etc. Tunc, quando? quomodo Petrum increpasset. Volens enim ostendere errare Petrum prohibentem se pati, dicit, Tu quidem me prohibes, ego autem dico tibi, non solum non damnosum esse me pati, sed neque tu saluari poteris, nisi & ipse moriaris, & quisquis alius, siue vir, siue mulier, siue pauper, siue diues. Dicit autem, Vult, vt ostendat liberum arbitrium, & non coactam virtutem. Post Christum autem sequitur non solum is, qui illum confitetur filium Dei, sed & qui per omnia graua transit, & illa sustinet. Abneget autem semetipsum dicit, perfectam abnegationem per præpositionem ab, significans: exempli gratia, ne habeat communionem quandam cum corpore, sed contemnat seipsum: sicut conuenimus dicere, quod quis quempiam negarit, hoc est, non habuit eum pro amico vel noto. Sic igitur omnes docet nullam cum corpore habere communionem, id est, amicitiam, ita vt & crucem tollat, hoc est, mortem eligant, & cum studio inquirat etiam mortem ignominiosissimam, qualis crux apud veteres fuit. Sed & sequatur me, inquit. Multi enim sequuntur latrones & fures, at illi non sunt discipuli mei. Sequatur igitur, hoc est, omnem aliam virtutem præ se ferat. Abnegat autem seipsum & qui heri quidem intemperatus erat, hodie autem castus, & sobrius. Talis erat Paulus, qui abnegauit semetipsum, quom diceret; Viuo autem non iam ego, viuunt autem in me Christus. Tollit au-

Christus ostendit liberā arbitriū, dicens: si quis vult.

Galat. 2.

quis scandalizatur, & ego nō vror: *Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam. Qui sic voluerit animam suam saluam facere, vt nolit eam dare pro Christo perdet quando melius habere debet. Qui autem perdiderit animam suam propter me, saluam faciet eam.* Qui tradere non timuerit propter me animam suam in hoc seculo saluam faciet eam in futuro. Quasi agricolæ dicatur. Si vis saluam facere frumentum, perde illud in terra: quia si seruaueris in horreo, peribit: Si in terram ieceris, recipies duplo. Hoc illis tunc dictum est: qui inter persecutiones versati sunt paganorum: Nos similes esse martyribus, si volumus, debemus mala proximorum, & persecutiones malorum Christianorum æquanimitè ferre: quia non erimus confortes martyrum, si non erimus passio-nem vel in aliquo participes. *Qui autem perdidit animam suam propter me, vel (sicut in alio euangelio habetur) propter euangelium meum, inueniet eam: vel sensu, què superius diximus: vel per animam nostram voluptates huius seculi. Quicunque pro Dei amore delicias, & voluptates huius seculi abnegauerit sibi, in æterno seculo recipiet, quales nec oculus vidit, nec in cor hominis ascendit: quæ præparauit dominus diligentibus se. Quid enim prodest homini, si mundum uniuersum lucretur, animæ vero suæ detrimentum faciat? Quid profuit illis imperatoribus, qui istam mundum habuerunt per viginti annos, vt Octavianus per quinquaginta tres annos, cum iam per octingentos iaceat in inferno? Nunquid non fuerat ei melius esse socium Lazari pauperis, quam modo esse socium diaboli? Transferunt omnes honores illius tanquam vmbrae, & tanquam somnium. Frequenter cum aureis curribus, & aureis scutis suscepti sunt à consuli-bus: & postea nudi, & rei excepti à nigerrimis demonibus, & in æterno igne religati. Quod peius est multi Christiani ibunt cum ipsis, qui viam veritatis scire debent. *Aut quam dabit homo commutationem pro anima suæ?* Nullam commutationem deberet homo dare pro anima sua: sed quod peius est multi sunt, qui præponunt corpus animæ: & temporalia æternis: & nō cogitant de anima, nec de vita perpetua: sed honoribus terrenis, & de caducis: & venundant se vt faciant malum, sicut de Achab dicitur. Qui venūdatus est, vt faceret malum. Quibus frequenter euenit vt Balaam. Qui cum prohibitus esset à Deo, ne irer ad maledicendum populum, ductus cupiditate muneris & iterum atque iterum interrogauit Deum, cum non esset vt homo, qui mentiri posset. Sed quia sic importune petiit, & accepit, quod Deus noluit, & illi nō profuit. Sic multi cum intrant in ecclesiam lingua alterius verba cantant, & animo de honoribus cogitant: sic per multos dies. Deus autem respicit ad cor, & videt quæ cor precatur: verba quæ lingua dicit, alterius verba sunt: Nisi verecundia illi esset, quod corde regit, lingua caneret. Cum videt igitur Deus sepius ea magis nos optare in corde, & opere, iratus concedit, quod contra voluntatem ipsius, & contra salutem nostram est, atque tali modo dat quis commutationem pro anima sua: cum eligit terrena, & negligit æterna. *Filius enim hominis venturus est in gloria patris cum angelis suis.* Quia prædixerat de se & de sequacibus suis oppido aspera, nūc temperat & pro qua causa talia sustinere debeant ostēdit: scilicet quia vterum sit, id est ipse filius hominis in gloria pa-*

Hinc patet au-
thore hunc vi-
uisse octingē-
tis annis pau-
lo plus, aut mi-
nus à Christi
ortu.

tris ad iudicandum viuos, & mortuos: quia pater omne iudicium dedit filio. *Et tunc reddet unicuique secundum opera sua.* Et tunc vos si fortiter & patienter sustinueritis, æternam remunerationem: & hi qui vos tribulāt æterna recipient tormenta. *Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo.* Poterat apostolorum esse tacita cogitatio vt dicerent, in fine mundi ista erūt, quæ nobis promittit: & tali modo deficerent à spe. Nunc proxima promittit, videlicet, quodd aliqui non sint ex his mortē gustaturi: quam paruo tempore quasi prælibando gustabunt. *Donec videant filium hominis venientem in regno suo:* hoc est in regia claritate, qualis post iudicium videndus est ab omnibus electis. Nā in iudicio videbitur in forma teui, sicut dictum est quando ascendit: sic veniet quem admodum vidistis eum euntem: vt videant eum & boni & mali, quem contempserunt, sicut scriptum est: videbit eum omnis oculus: & qui eum pupugerunt. Videbunt autem eum iniusti terribilem. Iusti mitem vnā eademque forma. Vel regnum eius præsens ecclesia intelligitur, sicut multi viderunt fundatā in carne, ante quam mortem gustasset, sicut Ioannes, qui ad septem ecclesiis scribit, vt esset eis consolatio videre iam ex parte, in eum mundum crediturū. Rudes enim erant discipuli adhuc: & necessarium erat in præ-senti aliqua promittere, vnde in presenti roborarentur, & in futuro robustius consolarentur. Vel de transfiguratione eius potest intelligi in qua eum illi tres viderunt quasi in regno suo, hoc est in regis dignitate, qua ad iudicium videbitur.

E V S E B I I E P I S C O P I
Emisseni in superius Euang.
Homil.

Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, &c. SPAULO autē dixerat discipulis suis Dominus Iesus, quia oportet eū ire Hierosolymam, & multa pati à senioribus, & scribis, & principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere. Et al-fumens eum Petrus, dixit: Absit te domine, non erit tibi hoc. Et conuersus, dixit Pe- tro: Vade post me fatana. Scandalum es mihi, quia non scapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Inde verò volens ostendere, qualiter post eum ire, & qualiter illum sequi debeamus, subdidit dicens: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum.* In eo enim, quod Dominus futura præ dixit, & se spontè pati ostendit, eorum fidem confirmat: secundum quod ipse ait: Et nunc dico vobis priusquam fiat, vt cū factum fuerit credatis. Quod verò beato Petro ait: Vade post me fatana, scandalum es mihi: tale est, ac si diceret: Vade post me, sequere & imitare me: vt sicut ego moriar pro te, ita & tu moriaris propter me. Noli mihi esse contrarius, noli meæ voluntati resistere, noli diuinis consiliis obuiare. Sic enim oportet fieri, quia sic est ante tempora prædeterminatum, & à prophetis prænunciatum. Hoc est enim, quod alibi ait: O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ loquuti sunt prophetae. Nonne sic oportuit pati Christum, & resurgere à mortuis, & ita intrare in gloriam suam? Sapiebat igitur Petrus quæ hominum sunt, quia hominum consilium dabat: sed non sapiebat quæ Dei sunt,

sunt, quia hæc secreta diuini consilij, quibus homo redimeretur, ignorabat. *Tunc Iesus dixit discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum.* Debet enim vnusquisque homo negare semetipsum, non quod homo sit, non quod fidelis & Christianus sit: Sed si idololatra fuit, si infidelis, si adulter, & fornicator, si cupidus & auarus, ralem se esse neget, talem se non esse ostendat. Ostendat autem non voce tantum, sed operatione. Dicit cum Apostolo: Viuo autem iam non ego, viuunt verò in me Christus. Viuebat enim Apostolus, sed non ipse: viuebat non Saulus, sed Paulus. Negauerat igitur seipsum, multum differens à seipso. Sequitur: *Et tollat crucem suam, & sequatur me.* Crucem enim suam tollit, qui carnē suam cum vitiiis & concupiscentiis cruciat & affligit. Sed quia non sufficit crucem tollere, idēd mox subdit, dicens: *Et sequatur me.* Qui enim dominum non sequitur, ei quidem, neque crucem tollere, neque carnem affligere prodest. Et Dominus de iis, qui omnia opera sua faciunt vt videantur ab hominibus, quamuis multum ieiunent, & carnem crucient & affligant, dicit tamen, quia receperunt mercedem suam. Non prodest igitur Iudæo, non prodest hæretico & hypochrite crucem portare. Quare: Quia non sequuntur Christum. Christum enim sequitur, qui eum imitatur. Vis sequi Christum? Esto humilis, patiens & misericors. Esto sine odio & simulatione. Sis Deo obediens & proximum diligens. Hac enim via Christus incedit: per hanc igitur ambula, si vis eū sequi. Nisi enim per hanc ambulaueris viam, non sequeris eum, etsi sequi videaris. Multi enim diabolum sequuntur, qui Christum sequi videntur. *Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam.* Quis igitur saluabit animam suam, si ille eam perdit, qui eam saluare contendit? Quæ est ista anima, quam perdere debemus? Ista enim anima, vita præsens est. Qui igitur alterius vitæ oblitus, hanc solam præsentem vitam diligit, & hanc quidem perdit, & aliam non habebit. *Qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.* Beati itaque Martyres, qui hanc vitam perdiderunt, & animas suas vsque ad mortem non dilexerunt. Isti enim inuenient vitam, non qualemcumque sed æternam vitam. *Quid enim prodest homini, si mundum uniuersum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* Quid enim prodest Romanorum principibus mundum ad tempus possedisse, & pro animarum salute nihil egisse, cum illorum cadauera in puluerem conuertantur, & animæ in inferno torqueantur? Si enim diceretur tibi, Si toto hoc mense diues & potens, facias quicquid velis, vt carnis voluptatibus, sicut placet, ea tamen conditione, vt tibi oculi postea eruantur, omne solatium tollatur, & toto tempore vitæ tuæ in fame & siti, in omni cruciatu, & omni miseria viuas, nunquid tale illud bonum hoc tempore susciperes? Et quidem tota hæc vita præsens, nec mensis est, nec vnus diei vel horæ spatium, ad illius æternæ felicitatis vel miseræ comparationem: Cui miseræ neque finis est, neque similis pœna inuenitur. *Aut quam dabit homo commutationem pro anima suæ?* Nulla enim commutatio est, nullum precium est, quo saluari possit anima, nisi fide & penitētia. Si enim quis sine his de hac vita exierit, iam nullo precio vltèrius redimi potest. Vnde Psalmista ait: *Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine*

diuitiarum suarum gloriantur: frater nō redimet: redimet homo? Nō dabit Deo placationem suam, & precium redemptionis animæ suæ: ideo què laborabit in æternum: & viuet in æternum vsque in finem. *Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera eius.* Venit enim prius humilis, vt iudicaretur filius hominis. Veniet autem iterum sublimis & excelsus in gloria, & honore, & maiestate paterna, vt iudicet mundum, & reddat unicuique secundum opera sua. Deus enim manifestè veniet Deus noster, & non se libet. Et quasi aliquis diceret: Vtinam illam gloriam aliquando videamus, subdidit, dicens: *Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo.* Si enim de illo regno & de illa gloria hoc intelligamus, in qua modo cum angelis suis se iudicaturum venire promisit, stare non potest. Nemo enim ibi erat, vbi Dominus dicebat, qui mortem iam non gustauit, ipse tamen ad iudicium nondum venit. Qualiter hæc intelligi debeant, sequentia manifestant: Et post dies sex assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum & Ioannem fratrem eius, & duxit illos in montem excelsum fratrum, & transfiguratus est ante eos. Isti igitur sunt, de quibus modo dixerat, qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo, id est, apparentem in virtute & gloria regni sui. Transfiguratus enim Dominus, talis tunc in morte tribus istis suis discipulis apparuit, qualis post hanc vitā in regno suo cunctis suis fidelibus apparebit.

THE OPHYLACTI EPI-
scopi Bulgariens. superioris Euang.
expositio.

Tunc Iesus dixit discipulis, Si quis vult post me venire, &c. Tunc, quando quædam Petrum increpasset. Volens enim ostendere errare Petrum prohibentem se pati, dicit, Tu quidem me prohibes, ego autem dico tibi, non solum non damnosum esse me pati, sed neque tu saluari poteris, nisi & ipse moriaris, & quicquid alius, siue vir, siue mulier, siue pauper, siue diues. Dicit autem, *Vult*, vt ostendat liberum arbitrium, & non coactam virtutem. Post Christum autem se quitur non solum is, qui illum confitetur filium Dei, sed & qui per omnia graua transit, & illa sustinet. *Abneget autem semetipsum* dixit, per se factam abnegationem per præpositionem ab, significans: exempli gratia, ne habeat communionem quandam cum corpore, sed contemnat seipsum: sicut consueuimus dicere, quod quis quempiam negarit, hoc est, non habuit eum pro amico vel noto. Sic igitur omnes docet nullam cum corpore habere communionem, id est, amicitiam, ita vt & crucem tollāt, hoc est, mortem eligant, & cum studio inquirāt etiam mortem ignominiosissimam, qualis crux apud veteres fuit. Sed *et sequatur me*, inquit. Multi enim sequuntur latrones & fures, at illi non sunt discipuli mei. Sequatur igitur, hoc est, omnem aliam virtutem præ se ferat. Abneget autem seipsum & qui heri quidem intemperatus erat, hodie autem castus, & sobrius. Talis erat Paulus, qui abnegauit semetipsum, quem diceret: Viuo autem non iam ego, viuunt autem in me Christus. Tollit au-

Gal. 4.

Math. 17.

Christus ostēdit liberū arbitriū, dicens: si quis vult.

Galat. 2.

tem crucē, qui mortificauit, & crucifixit seipsum mundo. *Qui enim voluerit animam suam seruare perdet eam, &c.* Ad martyrium adhortatur nos, inuenit enim animam ad præsens, hoc est, seruat, negans, qui & postea perdit. Perdit autem animam, sed propter Christum, qui de eo testificatur: qui & inueniet eam in incorruptione, & vita æterna.

Rom. 2. Quid enim prodest homini si totum mundum lucratus fuerit, animam vero suam iacturam fecerit? Sit igitur, & fingamus, quod totum mundum lucreris, sed que uilitas, si corpus bene habeat, & anima male afficiatur? quemadmodum, si mater familias lacera veste: & ancillæ fulgido ornatu incedant. Neque in futuro seculo poterit quis dare commutationem pro anima sua: hic quidem potest dare lachrymas, & elemosynam, & ieiunare, illic autem non.

Iudex enim tunc nos excipiet, dona respuēs: nam iuxta opera sua iustificabit unumquemque. Est autem & metuendus. Veniet enim in gloria sua, & cum angelis, & non contemptibilis. *Amen dico uobis, sunt quidam hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec uiderint, filium hominis uenientem in regno suo.* Dixerat venturum filium hominis in gloria sua, ne igitur incredulus sis, dicit quia sunt hic quidam, qui, iuxta quod capere possunt, uidebunt in transfiguratione gloriam secundi aduentus. Interim autem ostendit in qua gloria erunt, qui propter ipsum passuri. Sicut enim tunc caro eius fulgurauit, ita pro sua portione fulgebunt sancti, significat autem obcurius hoc loco Petrum, & Iacobum, & Ioannem, quos in montem assumpsit, & ostendit illis regnum Dei, hoc est futurum statum, in quo venturus esset ipse, & iusti fulsuri. Dicit igitur, quod quidam, qui hic sunt, non morientur, donec uiderint me transfigurari. Vide autem quod stantes in bono, & firmi, sunt illi, qui uident Iesum clarius transformari, & proficiunt semper in fide, & mandatis.

EVTHYMI ZIGABONI

superioris Euang. expositio.

*Marc. 8. Luc. 9. S*aiunt etiam ad turbas, & simpliciter ad omnes hæc illum dixisse. Dixit autem hæc, confirmans non solum nõ esse indecens, ut ipse moriatur, sed neque posse quempiam suum esse discipulum, nisi & ille moriatur pro honesto. *Si quis, inquit, uult post me venire, siue sequi me tanquam discipulus, & imitator, abneget semetipsum, dico sane suipsius uoluntatem, uoluptatū, ac uitæ amorem, aut suum proprium corpus, non parcens illi laboranti, & afflicto, sed exponat illud periculis: & tollat crucem suam, siue ferat in memoria suā mortem.* Per cru-

cem enim mortem significauit: quia tunc mortis instrumentum erat crux: semper suipsius eadem expectet, semper ad mortem paratus sit, & quotidie uoluntate moriatur. Vide autem quomodo dixerit. *Si quis uult, siue uir, siue mulier, siue præfatus, siue cui alius præfideret: Si uelit: neminem enim inuitum cogit, Ne, putes autem, quod mala pati solum sufficiat: nam & latrones, & deprædatores, ac magi, alique prauis homines innumera mala patiuntur, addidit: Et sequatur me: docens non solum oportere talia pati, sed etiam se sequi, hoc est, per vestigia conuersationis ipsius incedere.*

† Nis enim Græcis tam femininum est quam masculinum: ut etiam, Quis interdum apud Latinos.

Quisquis enim uoluerit animam suam saluare, &c. Marcus autem dixit, Propter me, & euangelium, hoc est, propter me, & meā doctrinam. *Quid enim prodest homini, si totum mundum, &c.* Impossibile quidem est, quempiam totum mundum lucriferi: si tamen possibile foret, nulla esset uilitas. Siquidem omnia, quæ mundi sunt, mortalia sunt, anima uero immortalis: & horum saue delectatio temporalis, illius uero supplicium sempiternum. Deinde auget & terrorem. Inde enim plerique meliores reddere solet auditores. *Aut quid dabit homo commutationis pro anima sua?* Si enim neque uisus totus correspondens est animæ rationali, quid dabit quispiam commutationis, ut hanc ab æterno supplicio eripiat? Certe nihil. Omnibus itaque relictis, huius curam habere solius oportet, cuius iactura est maxime mortalis, & ob quā perditam nulla potest dari commutatio. Ut autem discant, quod legibus non, sine uisione erit sua segnitie, neque sedulus præmio carebit sua sedulitate: utque illi amplius terreatur, hi uero maiorem accipiant consolationem, dicit: *Filius enim hominis uenturus est in gloria, &c.* Simul demonstrat, quod eandem habeat cum patre gloriam. *In gloria, inquit, patris sui.* Quod si eandem habet gloriam, eiusdem uique substantiæ est, & potentiæ, ac diuinitatis: quorum enim gloria est eadem, horū & cætera quoque sunt eadē. *Amen dico uobis. Sunt quidam de his stantibus, &c.* Postquā de seipso dixit, quod futurū est, ut ueniat in gloria cū satellitio, ac comitatu, & præmissione angelorum, cognito, quod discipuli de hoc sermone diffiderent, confirmat illum: præmittens quod non multo post quidam de uisuri essent in gloria: hanc enim regnum nunc uocauit. Significabat autem suæ transformationis splendorem, quem post breue tempus demonstraturus erat Petro, Iacobo, & Ioanni: Nam de his dixit: *Sunt quidam hic stantes.* Regnum autem suum siue gloriam suam, splendorem illum nominauit, cum quo postmodum descensus est, quando reddet unicuique iuxta id quod operatus est. *Uenientem uero dixit, hoc est, apparentem.*

IN

III. IN COMM. VNIVS MARTYRIS.

MATTH. 10.

a Sicut timor mortis non debet retrahere, sic nec carnalis affectus.

Nillo tempore: dixit Iesus discipulis suis, *a* Nolite arbitrari, quia *b* Non ad hoc inter homines ueni, ut carnales affectus confirmem, sed spirituali gladio dissonem.

b uenerim pacem mittere in terram. Non ueni pacem mittere, sed

c gladiū. Veni enim separare hominē aduersus patrem suum, & filiam

d Non possunt inter eos esse iura pacis, inter quos est bellum fidei. *e* Qui non credunt.

aduersus matrē suam, & nurū aduersus socrum suam: & *d* inimici hominis *e* domestici eius. *f* Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus.

g Qui præponit carnalem affectum spirituali. *h* Vel carnem domando, uel proximo compatiendo, & hoc inuitu æternorum.

Et *h* qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. *Et* qui non *h* accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. *i* Qui inuenit animam suam

perdet illam: & qui *k* perdidit animam suam propter me, *l* inueniet eam. *Qui*

m Qui in uobis sum. *Quia* non aliud recipit in Apollis quam quod est in Christo. *n* Qui est in me.

o Pro eo quod nominatur propheta. *o* prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. *Et* qui

p Ne ei Pseudopropheta timeant recipere. *q* Pro eo quod nominatur iustus.

recipit *p* iustum in *q* nomine iusti mercedem iusti accipiet. *Et* quicumque potest

r Ne quis se ab hospitalitate, per pauperatē excuset, hoc leui præcepto diluit. *s* Ne dicas, deesse unde cal. feret. *t* Pro eo quod nominatur discipulus.

u Quum ex bono affectu meruit potius quam ex auctore. *tum* dederit uni ex *r* minimis istis calicem aquæ *s* frigidæ tantum in *t* nomine discipuli: amen dico uobis non perdet *t* mercedem suam.

GLOSSA ORDINARIA in superioris Euang.

Racem mittere, &c. Amissum est bellum bonum ut rumpere pax mala. *Veni enim, &c.* Hic Lucas ait: Erunt quinque in una domo diuisi,

ut in duo, & duo in tres diuisentur. Quomodo, ergo quinque? Cùm sex personarum nomina subiicit, patris, filij, matris, filiz, socrus & nurus.

Sed mater filij ipsa est socrus uxoris eius: ideoque illa ipsa, & in filiam suam & in mirum dicitur esse diuisa. Possimus & patrem intelligere diabolum, cuius eramus aliquando filij, non natura, sed

imitatione, ut Iudeis dictum est: Vos ex patre diabolo estis. Sed postquam uocem audiuimus mentis: Obliuiscere populum tuum & domum

patris tui, uenit gladius Domini separare ab inimicem, & offendere nobis aliud patrem, cui dicemus: Pater noster, qui es in cælis, Mater synagoga, filia primitiua Ecclesiæ, socrus eadem synagoga, Nurus primitiua Ecclesiæ de gentibus. Spon-

sus Ecclesiæ filius est, dicente Apostolo: Quorum patres ex quibus Christus secundum carnem. Socrus igitur, id est mater sponsi, & in nurum & in filium diuisa, est synagoga carnalis, quia ecclesiam persequi nõ cessat, sed & ipsa in matrem & in socrum diuisa, est uolens recipere circumcisionem, cæterasque carnales obseruantias. Separare, id est

prinos carnis affectus extinguere, quibus ita inimicem diligunt, ut Deo minus seruiant. Vel penitus auertantur, non quod nõ sunt pater & mater, sed post Deum, & hic est ordo charitatis. *Qui amat patrem, &c.* Post Deum amandi sunt, sed si utrunque non potest seruari, odium in suos, pietas est erga Deum obseruanda. *Et qui non accipit, &c.*

Crux duobus modis portatur, uel cùm per abstinentiam corpus afficitur, uel cùm per compassionem proximi, affligitur animus. Peccata proximorum, fraxiorum sunt sanctorum. Crux semper est portanda, ut amor Christi ostendatur. *Et sequitur me, &c.* Aliquis enim malerat carnem pro inani gloria, uel proximo carnaliter compatiatur, ut culpæ faueat: Hic crucem ferre uidetur, sed dominum non sequitur. *Qui inuenit animam suam, &c.*

Manth. 16. Marc. 8. Luc. 9. & 17.

Qui inuenit animam suam, &c.

Qui inuenit animam suam, &c.

Qui inuenit animam suam, &c.

Qui inuenit animam suam, &c.

Qui inuenit animam suam, &c.

Qui inuenit animam suam, &c.

Qui inuenit animam suam, &c.

Qui inuenit animam suam, &c.

Qui inuenit animam suam, &c.

Qui inuenit animam suam, &c.

Qui inuenit animam suam, &c.

Nomine animæ vita præfens designatur. *Qui recipit vos mercepit.* Cum ad prædicationem mittit, æs zonæ tollit, pericula non timenda dicit, affectum subiicit religioni: Vnde ergo sumptus? Austeritatem mandatorum spe temperat promissorum. *Qui recipit* (inquit) *vos, &c.* Ad susceptionem magistrorum prouocat discipulos. Dicit ergo aliquis: ergo & Pseudoprophetas, & Iudam proditorem suscipiemus? Hoc dominus procurans, dicit non personas esse suscipiendas, sed nomina: & mercede non carere suscipientem, licet indignus sit qui suscipitur. Non ait mercedem de propheta vel iusto, sed prophetæ & iusti mercedem: quia dum eos sustentat, qui aliter non possent quod eorum est facere. Et ipse est qui in hoc nomine facit, non pro eis solum, sed eorundem mercedem habebit, id est ralem qualè & ipsi. Quia Christus in Apostolis, Deus autem in Christo: ergo qui Apostolos recipit Deum. Hoc dicit, ne Apostolos susceptio vilis habeatur his de quibus supra dixit, debere stipendia accipere. *Et quicumque, &c.* Qui periculum non suscipientium, testimonio excelsi pulueris denuntiavit, meritum recipientium vltro speratum commendat. Nota Deum magis ad pium affectum respicere, quam ad quantitatem rei exhibere. *Vni ex minimis, &c.* Minimi sunt, qui nihil penitus habet in hoc mundo, & iudices erunt cum Christo.

CATENA AVREA in idem Euang.

Nolite arbitrari, quia pacem venerim mittere in terram, &c. Hiero. Supra dixerat: Quod dico vobis in tenebris, dicit in lumine: nunc infert quid post prædicationem sequatur, dicens: *Nolite arbitrari quia, &c.* Glof. Vel aliter cõtina: Sicut timor mortis non debet attrahere, sic nec carnalis affectus, Chr. Qualiter ergo eis iniunxit, vt in vnam quanque domum ingrediètes pacem indicerent. Qualiter etiam & angelus dixerunt, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus, quoniã hic maximè est pax, cum id quod ægrotat, inciditur: cum id quod litem infert, separatur: ita enim possibile erit cælum terræ copulari. Nam & medicus ita reliquum conseruat corpus, cum id quod insanabiliter se habet, absciderit. Ita quidem & in turri Babel gestum est: malam enim pacem, bona dissonantia soluit. Ita & Paulus eos qui aduersus eum consonabãt, diuisit. Non enim vbique concordia bonum est, nam & latrones consonant. Hoc autem prælium non est sui propositi, sed illorum cõsistij. Hieronymus. Ad fidem enim Christi totus orbis contra se diuisus est. Vnaquæque domus & infideles habuit, & credentes: & propterea bellum missum est bonum, vt rumpetur pax mala. Chr. Hoc autem dixit, quasi discipulos consolans, ac si diceret: Ne turbemini, quasi præter spem his contingentibus: propter hoc enim veni vt prælium mittam. Et non dixit prælium, sed quod difficilis est, gladiũ. Voluit enim asperitate verborum, eorum excitare auditum: vt non in difficultate rerum deficiant, ne aliquis dicat, quod blandia suasit, sed difficilia occultauit. Melius est enim in rebus mansuetudinè videre quam in verbis: & propter hoc in his non stetit, sed exponens prælij speciem, ostendit hoc esse civili bel-

lo difficilius, dicens: *Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam.* In quo ostendit quod non solum in familiaribus erit hoc prælium, sed in amanuissimis & valde necessariis, quod maxime Christi virtutem ostendit: quia discipuli hæc audientes, & ipsi susceperunt, & aliis suaserunt. Quamuis autem non ipse Christus hanc separationem fecerit, sed illorum malitia, tamen dicit se facere secundum scripturæ consuetudinem. Scriptum est enim: Dedit eis Deus oculos vt non videant. Hoc autem maxime ostendit, vetus testamentum nouo esse cognatum. Etenim in Iudæis vnusquisque proximum interfecit, quando vitulum fecerunt, & quando Beelphégor immolauerunt. vnde vt monstraret eundem esse cui hæc & illa placuerunt, prophetæ meminuit, dicens: *Et inimici hominis domestici eius.* Et in Iudæis tale aliquid contigit, erant enim prophetæ, & pseudo-prophetæ: & plebs scindebatur, & domus diuidebantur: & hi quidem his credebant, alij autem illis. Hieronymus. Hic autem locus propè istidem verbis in Michæa propheta describitur. Et notandum vbicunq; de veteri testamento testimonium ponitur, vt vnum sensus tantum an verbis consentiant. Hic. Mysticè autem gladius telorum omnium acutissimum est, in quo est ius potestatis & iudicij, seueritas & animaduersio peccatorum. Dei igitur verbum nuncupatum meminimus in gladio, qui gladius missus est in terram, id est prædicatione eius hominum cordibus infusa. Hic igitur quinque habitantes in vna domo diuidit, tres in duo, & duo in tres, & tria ad hominem referimus, id est corpus & animam & voluntatem: nam vt corpori anima data est, ita & potestas homini vtendi vtroque vt vellet, induita est. Atque ob id lex est proposita voluntati, sed hoc tantum in illis deprehenditur, qui primi à Deo figurati sunt. Sed ex peccato atque infidelitate primi parentis, sequèntibus generationibus cepit esse corporis nostri pater peccatum, mater animæ infidelitas, voluntas autem sua vnicaque adiacet: ergo iam vnus domus quinque sunt. Cum ergo inuouamur baptismi lauacro, per virtutem verbi ab originis nostræ peccatis separamur, rectissime quadam abscissione gladij Dei, à patris & matris affectionibus distidemus, si quæ gratis in domo vna dissensio, & domestica nouo homini erunt inimica: quia illa manere in spiritus nouitate gaudebit, ea verò quæ à profapia antiquitate deducta sunt, consistere in his, quibus oblectantur concupiscunt. Aug. de con. euang. Vel aliter: Veni separare ho. aduersus patrem suum: quia renuntiat quis diabolo, qui fuit filius eius. Et filiam aduersus matrem suam, plebs Dei aduersus mundanum ciuitatem, hoc est perniciosam fatietatem generis humani, quam nunc Babylonia, nunc Ægypto, nunc Sodoma, nunc aliis atque aliis nominibus scriptura signat. Nurum aduersus socrum suam, Ecclesiam aduersus Synagogam, quæ secundum carnem Christum peperit, sponsum Ecclesiaz. Diuiduntur autem in gladio spiritus, quod est verbum Dei. *Et inimici hominis domestici eius,* cum quibus ante consuetudine implicatus erat. Raba. Nulla apud eos iura custodiri possunt, inter quos fidei bellum est. Glo. Vel aliter: Hoc dicit, quasi dicat. Non ad hoc inter homines veni, vt carnaliter affectus cõfirmem: sed spirituali gladio disse-

cem. vnde rectè dicitur. *Et inimici hominis domestici eius.* Grego. 3. Mora. Callidus nanque aduersarius cum à bonorum cordibus repellit se conspicit, eos qui ab illis valde diliguntur, exquirir. Et per eorum verba blandiens loquitur, qui plus cæteris amantur: vt dum vis amoris cor perforat, facile perfusionis eius gladius ad intimæ rectitudinis munimen irumpat. *Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus, &c.* Hiero. Quia antè præmiserat, nõ veni pacem mittere, sed gladium, & diuidere hominè aduersus patrem & matrem & socrum, ne quis pietatem religioni anteferet, subiicit, dicens: *Qui amat pa. aut ma. &c.* Et in Cantico legimus canticorum. Ordinauit in me charitatem, hic enim ordo in omni affectu necessarius est. Ama post Deum, patrem, aut matrem, aut filios. Si autem necessitas venerit, vt amor parentum aut filiorum, Dei amorì comparetur, & non possit vtrunque saluari: odium in suos, pietas in Deum est. Ama post Deum, patrem, aut matrem, aut filios. Si autem necessitas venerit, vt amor parentum aut filiorum, Dei amorì comparetur, & non possit vtrunque saluari: odium in suos, pietas in Deum est. Non ergo prohibuit amari patrem aut matrem, sed signanter addidit: *Plusquam me.* Hic. Ille enim qui domesticas hominum charitates dilectioni eius prætulerint, futurorum bonorum indignetur hæreditate. Chry. Si autem Paulus iubet per omnia parentibus obedite, non miretis: in illis enim solum dicit obediendum, quæ non nocent pietati: etenim sanctum est, omnem eis alium reddere honorem. Cum autem amplius debito exegerint, non oportet assentire. Sunt autem hæc veteri testamento consonantia, etenim illic eos qui idola colebant, non odio habere solum, sed & lapidare dominus iubet: & in Deuterio dicitur: *Qui dixerit patri suo & matri suæ, nescio vos, & fratibus suis ignoro illos, hi custodierunt eloquium tuum.* Glo. Videtur autem id in pluribus accidere, vt parentes plus diligant filios, quam filij diligat eos: & ideo gradatim postquam suum amorem amorì parentum esse præponendum docuit, docet consequenter præferendum esse filiorum amorì, dicens: *Et qui amat si. &c.* Raba. Per quod significat illum diuino consortio esse indignum, qui consanguinitatis carnalem amorem præponit spirituali amorì Dei. Chry. Deinde vt non moleste ferant illi, scilicet quibus amor Dei præfertur, ad altiore adducit sermonem: anima enim nihil est familiaris alicui, sed tamen & hanc non simpliciter eam haberi odio iussit, sed vt eam quis tradat in occisiones & sanguines: ostendens quod non solum ad mortem oportet esse paratum, sed ad mortem violentam & reprobatissimam, scilicet mortem crucis, vnde sequitur. *Et qui non acci. cru. &c.* Nihil autem adhuc eis de propria dixerat passione, sed interim in his eos erudit, vt sermonem de passione eius magis suscipiant. Hil. Vel qui Christi sunt, crucifixerunt corpus suum cum vitij & concupiscentiis: & indignus est Christus qui non crucem suam, in qua compatimur, commorimur, conspelimur, conseruamus, accipiens dominum sit secutus, in hoc sacramento fidei spiritus nouitate victurus. Greg. in ho. Crux quippe à cruciatu dicitur, & duobus modis crucem domini baiulamus: cum aut per abstinentiam carnem asfligimus, aut per compassionem proximi necessitatem illius nostram putamus. Sciendum verò est quod sunt nonnulli, qui carnis abstinentiam nõ pro Deo, sed pro inani gloria exhibent: & sunt nonnulli, qui compassionem proximo non spiritualiter sed carnaliter

impendant vt ei non ad virtutem, sed quasi miserando ad culpas faueant. Hi itaque crucem videntur ferre, sed dominum nõ sequuntur. Et ideo ait: *Et sequitur me.* Chry. Quia vero præcepta hæc quæ iniunguntur onerosa videbantur, ponit & vtilitatem eorum maximam existentem, dicens: *Qui inu. ani. &c.* Quasi dicat. Non solum hæc quæ præmiserat nõ nocent, sed maxime proderunt, contraria verò nocent: & hoc vbique facit: ab his enim quæ homines concupiscunt inducit, sicut si dicatur: Propter quid non vis contenerè animam tuam? quia diligis eam? Quobria propter hoc contene: & tunc ei maxime proderis. Remi. Anima autem in hoc loco nõ subiecta est. intelligenda, sed hæc vita præfens, & est sensus; *Qui inu. ani. suam,* scilicet hanc præsentem vitam, id est qui hanc lucem & eius dilectionem & voluptates ad hoc desiderat, vt semper inuenire possit istam quam semper seruat cupit, perdat, & animam suam æternæ damnationi præparat. Rab. Vel aliter: Qui salutem animæ suæ querit æternam, perdere, hoc est in mortem dare non dubitat: vtrique autem sensui congruit aptè quod sequitur, *Et quæ perdi. ani. suam, &c.* Remi. Id est, quæ temporalem lucem & eius dilectiones & voluptates tempore persecutionis, propter confessionem nominis mei cõtēperit, animæ suæ inueniet æternam salutem. Hil. Sic ergo proficit lucrum anime in mortem, & damnum in salutem: detrimento enim brevis vitæ, fœnus immortalitatis acquiritur. *Qui recipit vos, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui me misit, &c.* Hiero. Dominus ad prædicationem discipulos mittens, docet pericula non timenda, affectum subiicit religioni, aurum supra tulerat, æs de zona excusserat: dura euangelistarum conditio. Vnde ergo sumptus? vnde victus? vnde necessaria & cætera. Et ideo austeritatem præceptoris spe temperat promissorum, inquires: *Qui rec. vos. me reci. vt in suscipiendis apostolis vnusquisque credentiũ Christũ se suscepisse arbitretur.* Chr. Sufficietia siquidem erant præmissa ad persuadendum eis quæ erant apostolos suscipiendi. Quis enim eos, qui ita erant fortes, & omnes contemnebant vt alij saluarentur, nõ susciperet cum omni desiderio? & superius quidem pœnam comminatus est his, qui non recipere, hic autem retributionem promittit recipientibus. Et primò quidem repromittit honorem suscipièntibus apostolos, vt Christum suscipiant & etiam patrem, vnde subdit: *Et qui me recipit, recipit eum qui me misit.* Quid autem huic honori fiet æquale, vt quis patrem & filium recipiat? Hil. In quibus verbis docet etiam in se mediatoris officium, qui cum sit receptus à nobis atque ipse profectus ex Deo sit, Deus, per illum transfusus in nobis sit, & per hunc ordinem gratiarum non aliud apostolos recepit se quã Deum: quia & in illis Christus, & in Christo Deus habitat. Chry. Promittit autem post hæc & aliam retributionem, dicens: *Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet, &c.* Non autem simpliciter dixit: Qui suscipit prophetam, aut qui suscipit iustum, sed addidit: In nomine prophetæ, & in nomine iusti, hoc est, si non propter vitæ huius eminentiam, neque propter aliud temporalium susceperit, sed quia vel propheta est, vel iustus. Hiero. Vel aliter: Quia ad susceptionem magistrorum discipulos prouocauerat, poterat credentium occulta esse respon-

sio, ergo & pseudopphetas & Iudam proditorum debemus suscipere: unde Dominus dicit non personas suscipiendas esse, sed nomina: & mercedem non petire suscipientes, licet indignus fuerit qui susceptus sit. Chry. Dicit autem, *Mercedem prophetæ, & mercedem iusti accipiet*, id est, qualem decens est accipere eum qui suscipit prophetam vel iustum, vel qualem propheta aut iustus est accepturus. Chr. in hō. Nō enim ait mercedē de propheta vel iusto, sed mercedem prophetæ vel iusti. Iste enim fortasse iustus est: & quāto in hoc mūdo nihil possidet, tantō loquendi pro iustitia fiduciam maiorem habet, hunc cum ille sustentat, qui in hoc mūdo aliquid possidet, illius iustitiæ libertatem sibi participem facit: & cum eo pariter iustitiæ præmia recipiet, quem sustentando adiuvit. Ille prophetæ spiritu plenus est, sed tamen corporeo eget alimento. Et si corpus non reficitur, certum est quod vox ipsa subtrahatur. Qui igitur Prophetæ alimenta tribuit, vires illi ad loquendum dedit. Cum Propheta ergo mercedem Prophetæ accipiet, qui hoc ante Dei oculos exhibuit quod audiuit. Hieronymus. Mystice autem qui Prophetam recipit, vt Prophetam, & intelligit eum de futuris loquentem, hic Prophetæ mercedem accipiet. Igitur Iudæi carnaliter intelligentes Prophetas, mercedem non accipient Prophetarum. Rem. Nonnulli verō Prophetam intelligunt Dominum Iesum Christum, de quo Moyses dicit: Prophetam vobis suscitauit Deus, quem similiter per iustum intelligunt: quia incomparabiliter iustus est. Qui ergo in nomine iusti & Prophetæ, scilicet Christi Prophetam, vel iustum suscipit, ab eo recipiet remunerationem, pro cuius amore recipit. Hieronymus. Poterat autem aliquis causari & dicere: Paupertate prohibeor, vt hospitalis esse non possim, & hanc excusationem leuissimo exemplo diluit, vt calicem aquæ frigidæ toto animo portigamus, dicens: *Et quicumque potum dederit mihi, &c.* Frigidæ, inquit, non calidæ, ne & in calida paupertatis, & penurix lignorum occasio quereretur. Rem. Dicit autem minimis, id est, non Prophetæ, non iusto, sed alicui ex minimis. Glossa. Vbi nota Deum magis ad pium affectum dantis respicere, quā ad quantitatem rei exhibitæ. Vel minimi sunt, qui nihil penitus habent in hoc mundo: & iudices erūt cum Christo. Hilarius. Vel præuidens plures futuros tantum Apostolatus nomine gloriosos, omni verō vitæ suæ opere improbabilis: obsequium quod ipsis sub religionis opinione delatum est, mercede non fraudat. Nam licet & ipsi minimi essent, id est, peccatorum omnium vltimi, non inania tamen in eos etiam leuia, sub frigidæ aquæ nomine designata officia esse decernit. Non enim peccatis hominis, sed discipuli nomini honor præstitus est.

S. HILARII EPISCOPI Pictauiorum superioris Euang. expositio.

Nolite arbitrari, quoniam veni pacem, &c. Quæ ista diuisio est? Inter prima enim legis præcepta accipimus; Honora patrem tuum & matrem tuam. Et ipse Dominus ait, Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. Quid sibi vult nullus potius gladius in terram, & separatus

à patre filius, & filia à matre, & nurus aduersus socrum, & hominis domestici eius inimici? Igitur extunde publica autoritas impietati profectur. Vtique odia, ubiq; bella, & gladius Domini, inter patrem & filium & inter filiam matremque de se autens. Et in Luca quidem talis de hoc sermo est: Erunt enim ex hoc quinque in vna domo diuisi, tres in duos, & duo super tres diuidetur. Nunquid non in maiorem numerum potest agnationis domestica familia diffundi? Aut præscriptio temporis continebatur. Vt ex hoc essent quinque tantum in domo vna iudicem diuisi? Ergo qui sit gladius in terra, quæ proprietatis nominum, & in numero quinque quæ ratio, & quomodo tres in duos, & duo super tres diuidendi, & quantum homini domestici eius inimici, contruentum est. Singularum quidem rerum & vniuersæ questionis primam naturam est explicanda: nec minus intelligentiam nostram sensus & superioris & consequens adiuuabit. Gladius telorum omnium telum acutissimum est, in quo sit ius potestatis & iudicij seueritas & animaduersio peccatorum, & huius quidem teli nomine noui Euangelij prædicationem appellatam frequens in Prophetis autoritas est. Dei igitur verbum nuncupatum meminimus in gladio, qui gladius missus in terram est, id est, prædicationem eius hominum cordibus infusam. Hoc igitur quinque habitantes in domo diuidit, tres in duos, & duos super tres. Sed tria tantum in homine reperimus, id est, corpus, & animam & voluntatem. Nam vt corpori anima data est, ita & potestas vtriq; vtendi se vt vellet indulta est, atque ob id fex est præposita voluntati. Sed hoc in illis deprehenditur, qui primi à Deo figurati sunt, in quibus ceptæ originis ortus effectus est, Non traductus aliunde sed ex peccato atque infidelitate primi parentis sequentibus generationibus ceptis esse corporis nostri pater peccatum, mater animæ infidelitas. Ab his enim ortum per transgressionem primi parentis accepimus. Nam voluntas vniuersi cuius adiacet. Ergo iam vnus domus quinque sunt. Pater corporis peccatum, mater animæ infidelitas: & incidens voluntatis arbitrium, quod totum hominem quodam coniugij sibi iure adstringit. Huic infidelitas, socrus est, nos ex ea natos atque à fide, metūque Dei peregrinantes accipiens: vt inter infidelitatem, voluptatēque possessos, & ignoratione Dei & in omnium vitiorum oblectatione detineat. Cum ergo innouamur baptismi lauacro per virtutem ab originis nostræ peccatis atque autoribus separamur. Recisiq; quadam exsecutione gladij Dei, à patris & matris affectionibus dissidemus: & veterem cum peccatis atque infidelitate sua hominem ouentes, & per spiritum animam & corpore innouati, necesse est, vt ingeniū & vetusti operis consuetudinem oderimus. Et quia corpus ipsum per fidem mortificatum in naturam animæ quæ ex afflatu Dei venit, quamuis id ipsum adhuc in materia sua extet, euadat, quia communio ipsis inuicem concilietur ex verbo, ideo iam vnū atque idem cum anima velle ceptis effici, scilicet vt illa est spiritalis, quibus libertas voluntatis à socru sua, id est, ab infidelitate diuisa, ius suum omne concedit: vt quod erat libertas voluntatis, deinceps animæ sit potestas. Fitque grauis in domo vna dissensio, & domestica noua homini erunt inimica: quia ille per verbum

bū Dei diuisus ab illis, manere & interior & exterior, id est & corpus & anima, in spiritu nouitate gaudebit. Ea verō quæ ingenta & à quadam profapie antiquitate deducta, consistere in his quibus oblectata sunt concupiscentiæ: & origo carnis, & origo animæ, & libertas potestatis in duo diuidetur, animam scilicet & corpus hominis noui, quæ vnū atque idem velle ceperunt: diuisi que tres duobus subiacebunt, in dominatum eorum de spiritu nouitate potioribus. Et ideo illi qui domesticas nominum charitates dilectioni eius prætulerunt, futurorum bonorum indigni erunt hereditate. Pergit deinde eodem præceptorum & intelligentiæ decursu. Nam postea quā relinquenda omnia quæ in seculo charissima sunt impetauerat, adiecit: *Qui non accipit crucem suam & sequitur me, non est me dignus.* Quia qui Christi sunt, crucifixerunt corpus cum vitis & concupiscentia. Et indignus est Christo, qui non crucem suam in qua compatimur, commotimur, cōsepelimum, contresurgimur, accipiens Dominum sit sequutus, in hoc sacramento fidei spiritus nouitate victurus. *Qui inuenit animam suam, perdet illam, &c.* Verbi scilicet potestate & veterum dimissione vitiorum proficiet lacrum animæ in mortem, & damnatum in salutem; ergo suscipienda mors est in nouitate vitæ, & cruci Domini confingenda sunt vitia: & aduersus persequentes contemptu præsentium gloriose confessionis retinenda libertas est, & damnosam animæ lucrum refugendum. Scientibus cuiquam ius in animam non relinquere & detrimto breuis vitæ scenus immortalitatis acquirit. *Qui recipit vos, me recipit, &c.* Vniuersi doctrinæ affectum & præceptorum sedulitatem impendit. Et qui periculum non recipientium Apostolos excussi pulueris testimonio denunciasset, recipientium meritum vltra gratiæ sperati officij cōmendat: docetq; in se etiā mediatoris officium, qui cum sit receptus à nobis, atque ille profectus ex Deo sit, Deus per illū trāsusus in nos sit. Atq; ita qui Apostolos recipit, Christū recipit, qui verō Christum receperit, patrem Deū recipit: quia non aliud in Apostolis recipit quā quod in Christo est, neque in Christo aliud est, quā quod in Deo est. Pèrque hunc ordinem gratiarum non aliud est, Apostolos recepisse quā Deum: quia & in illis Christus & in Christo Deus habitat. *Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, &c.* Qui Prophetam recipit, habitantem recipit in Propheta, sitq; Prophetæ mercede dignus, Prophetam Prophetæ nomine recipiens. Par quoque recepisse iustum merces deputatur, sitq; iustus ex honore iustitiæ. Ac sic consummatur iustitia ex fide, & mercedem acquirit officium, plures consequendæ æternitatis occasiones Deo largiente, quando in recipiendo iusto & Propheta, ipse reuerētis affectus, & iusti honorem accipiat & Prophetæ. *Et quicumque potum dederit mihi, &c.* Non inane esse bonæ conscientix opus docuit, neq; spem fidei alienæ infidelitatis crimine laborare. Prouidens enim plures futuros tantum Apostolatus nomine gloriosos, omni verō vitæ suæ opere improbabilis, eosdemque diu fallere, diuque mentitiam obsequium quod ipsis sub religionis opinione delatum sit, mercede operis sui, speique non fraudat. Nam licet ipsi minimi essent, id est, peccatorum omnium vltimi (minimum autem est, quo minus nihil aliud est) non inania tamen

in eos etiam leuia, quæ sub frigidæ aquæ nomine designat, officia esse decernit. Non enim peccatis hominis, sed discipuli nomini honor præstitus est. Atque ita probitatem obsequentis, fallentis se proba non lædunt: cum mercedem suam dantis fide, non affumentis mendacio consequatur.

S. HIERONYMI PRESBYTERI eiusdem Euang. expositio.

Nolite arbitrari, &c. Suprà dixerat, quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis prædicate super tecta: Nunc infert quid post prædicationem sequatur. Ad fidem Christi totus orbis contra se diuisus est: vnaquæque domus & infidens: & credentes habuit, & propterea bellum missum est bonum, vt rumpe-retur pax mala. Tale quid est in Genesi aduersus rebelles homines qui moti fuerant de oriente & turrem extruere festinabant (per quam cæli alta penetrarent) fecisse scribitur Deus, vt diuideret linguas eorum. Vnde & in Psalmo Dauid precatur: Dissipa Domine gentes quæ bella volunt. *Veni enim separare hominem aduersus patrem, &c.* Hic locus propè eisdem verbis in Michea Propheta scribitur. Et notandum vbiunque de veteri testamēto testimonium ponitur, vtrum sensus tantum, an sermo consentiat. *Qui amat patrem aut matrem plus, &c.* Qui autē præmiserat, Non veni pacem mittere, sed gladium & diuidere homines aduersum patrem & matrem, nurum & socrum, ne quis pietatem religionis anteferet, subiecit dicens. *Qui amat patrem aut matrem plus quam me.* Et in Cantico legimus Cantico: Ordinate in me charitatem. Hic ordo in omni affectu necessarius est. Ama post Deum, patrem, ama matrem, ama filios. Si autem necessitas venerit, vt amor parentum ac filiorum Dei amori comparetur, & non possit vtrumq; seruari, odium in suos, pietas in Deum sit. Non ergo prohibuit amare patrem aut matrem: sed signanter addidit: *Qui amat patrem aut matrem plus quā me.* Et qui non accipit crucem suam, &c. In alio Euangelio scribitur: *Qui non accipit crucem suam quotidie.* Ne semel patemus ardorem fidei posse sufficere, semper crux portanda est, vt semper nos Christum amare doceamus. *Qui recipit vos, &c.* Ordo pulcherrimus, Ad prædicationem mittit: docet pericula non timenda, affectum subiecit religioni. Aurum supra tulerat, as de zona excusserat. Dura Euangelistarum conditio. Vnde ergo sumptus, vnde victus necessaria? Austeritatem mandatorum spe temperat promissorum. *Qui recipit, inquit, vos, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui me misit: vt in suscipiendis Apostolis vnusquisque credentem Christum se suscepisse arbitretur. Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, &c.* Qui Prophetam recipit vt Prophetam, & intelligit eum de futuris loquentem, hic mercedem Prophetæ accipiet. Igitur Iudæi carnaliter Prophetas intelligentes, mercedem Prophetarum non accipient: Aliter. In omni professione Zizanium mixtum est tritico. Præmiserat: *Qui recipit vos, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui me misit.* Ad susceptionem magistrorum discipulos prouocauerat. Poterat occulta esse credentium responsio: ergo & pseu-

dopphetas & Indam proditores debemus recipere, & illis alimoniam ministrare. Hoc Dominus ante procurans dicit, non personas suscipiendas esse, sed nomina & mercedem non perdere suscipientes, licet indignus fuerit qui susceperit sit, *Et quicumque potum, &c.* Legimus in Propheta David; Ad excusandas excusationes in peccatis: quod multi peccatorum suorum quasi iustas prætendant occasiones, ut quod voluntate delinquant, videantur necessitate peccare. Dominus scrutator cordis & renum, futuras cogitationes in singulis contuetur. Dixerat: qui recipit vos, me recipit. Sed hoc præceptum multi pseudoprophete & falsi prædicatores poterant impedire; medicatus est huic quoque scandalo dicens. Qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Rursus poterat alius causari & dicere. Paupertate prohibere: tenuitas me retinet, ut hospitalis esse non possim. Et hanc excusationem leuissimo præcepto diluit, ut calicem aquæ frigidæ toto animo porriganus. Frigidæ, inquit, aquæ non calidæ: ne & in calida paupertatis ex penuria lignorum occasio quereretur. Tale quid & Apostolus (ut ante iam diximus) ad Galatas præcepit, Communicet autem is qui catechizatur verbo ei qui se catechizat in omnibus bonis. Et discipulos ad magistrorum refrigeria cohortatur. Quia poterat quislibet obtendere paupertatem & præceptum eludere, priusquam ille proponat imminente soluit questionem, dicens: Nolite errare, Deus non irridetur. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. Et est sensus, frustra causaris inopiam cum aliud habeat conscientia tua: me potes fallere cohortantem, sed scito quod quantumcunque seminaueris, tantum & messurus sis.

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI
Episcopi Constant. in præcedens
Euang. Homilia.

*Es hom. 36. in
Matth. operis
perfecti.*
Nolite arbitrari quia veni mittere pacem in terrâ, &c. Iterum difficiliora magisque ardua, & quidæ affatim atque copiosè proponit, quodque ipsi obiecturi erant, id præueniendè prædicat. Nam ne superioribus auditis in talem sermonem erumpent, idcirco ergo aduenisti, ut tam nos qui te sequuti sumus, quam eos qui sermonem nostrum non repudiabunt interimas, ac orbem terrarum bellis & cædibus replas: præuenit ipse, atque ait: *Non veni pacem in terram mittere.* Quomodo igitur præcipit, quum ad suscipiendam domos ingrederentur, pacem omnibus dicere? aut quomodo angeli clamabant, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis? Quomodo etiam omnes prophete pacem tempore ipsius futuram prænuuntiant? Quia videlicet præcipua, singularisque pax tunc præstat, quando quod rabe vel sanie corruptum est, abscinditur atque projicitur: quædo factiosa & improba pars repellitur, aut omnino destruitur: sic certe cælis terra coniungi potest. Nam & medicus hoc modo reliquum corpus conseruat facile, si quod reduci ad sanitatem non potest, incidit atque abiecit: & militiæ dux ad soluendam militum conspirationem alterum in alterum concitat. Sic in turre factum videmus, quando perniciofa illa pax per di-

screpantiam dissoluta, trāquillam atque laudabilem pacem reddidit. Sic etiam Paulus eos, qui aduersus se conspirabant, diuidebat atque dissipabat. In bello verò Nabuthæ, nonne improbatum concordia perniciosissima fuit? Nec enim semper concordia laudanda, quum etiam latrones magna inter se cōcordia conspirare solent. Non igitur ex proposito Christi, sed ex mente animoque hominum vitioso bellum erumpit. Nam ipse certe vellet, ut omnes vno consensu veritatem amplecterentur: verum quoniam resistunt atque reluctantur, bellum prorumpit. Quid igitur ait: *Non veni mittere pacem?* Nolite, ait, existimare harum rerum causam vos fuitos. Ego sum, qui quoniam homines ad vitia, infidelitatemque proclives sunt, hæc præparo. Non ergo si præter expectationem vestram quicumque acciderit, turbatione aliqua moueamini, quum ideo venierim, ut bellum committam. Hæc voluntas mea est, nulla vos inuadat turbatio, quasi bello, atque insidiis orbe terrarum ferocissimè exagitato. Nam si hoc modo peiorem partem considerimus, tunc pars melior cælo copulabitur. His etiā verbis aduersus malam mulorum existimationem ipsos facit firmiores. Non autem dixit bellum, sed quod atrocius est, gladium: quod si acerbis hæc, & minus compositè dicta tibi videantur, nequaquam miretis. Nam ne suspicari quis possit verborū lenociniis allectos à Christo fuisse Apostolos, & etiam ut asperitatem verborum ad iniustas contumelias auditum præparet, non iucundè rem asperam, sed asperimè atque durissimè protulit. Nec ista sibi suffecerunt, sed latius naturam istius belli, & singulas partes amplificans, omni bello intestino, atque ciuili multo magis pestiferum ostendit, dicens: *Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filium aduersus matrem suam, &c.* Non enim ciues solum, aut inimici, sed affines atque cognati alter in alterum insurgent, & natura ipsa dissepata, nunc semet ipsam impugnant. Separare namque hominem veni, ut filius patrem, filia matrem, & nurus sorcum inuadat: ita non solum inter domesticos bellum oriri prædicabat, verum etiam inter ipsos, qui necessarijs naturæ vinculis proxime colligati sunt: quæ res virtutem ipsius magnopere declarat. Magnum enim omnino, ac super hominè est, quod qui primi hæc audierint, libenter suscipere, & alijs persuadere potuerunt. Et quamquam non ipse, sed hominum improbitas horum omnium causa futura esset, se tamen factorum omnia dicit. Talis quippe scripturarum est consuetudo, ut enim etiam alibi dicitur: Dedit ipsis Deus oculos ne videat: sic etiam in hoc loco, ut quemadmodum diximus, hæc omnia præmeditati atque his verbis stabiliti, cum opprobrijs & contumelijs peterent, minus turbati possent. Si autem grauiora hæc cuiuspiam videantur, piscam historiam animo verset. Hoc enim ipsum & superioribus temporibus contigit, quod maximo argumento est, cognata esse vetera nouis, & eundem esse, qui hæc dicat, & illa imperauit. Iudæis enim tunc pepercit, quum singuli proximos suos interemissent, sic etiam quando vitulum consecrarunt, & quando Beelphégor dedicarunt. Vbi ergo sunt, qui dicere audent, pestifer est ille Deus, hic propitius atque mitis? Ecce namque cognatis videamus sanguinibus orbem redundasse, & tamen magnam

magnam in hoc opere misericordiam ac mansuetudinem Dei fuisse asserimus: Quapropter ut ostendat seipsum esse, cui etiam illa grata fuerit, prophete mentionem fecit: quæ quannois ad hoc proposito dicta non sit, hoc ipsum tamen signanter expressit. Sed quæ nam hæc est propheta: *Inimici hominis domestici eius.* Nam quum pariter temporibus Iudæorum accideret, ut populus propter prophetas, & pseudoprophetas scinderetur, & omnes diuisos alij, alij illos sequeretur, monebat populum Propheta, dicens: Noli credere amicis, nec sperare in principibus. A coniuge quoque tua te custodias, nec quicumque tibi committas. Inimici enim hominis sunt, qui in domo eius sunt. His verbis Propheta omnibus rebus superiorem facere conatur eum, qui dicta eius esset suscepturus. Nec enim mori, sed male mori malum est: ideo dicebat: Ignem veni mittere in terrâ, quibus verbis vult significare magnitudinem, ac ardorem charitatis quam flagitat. Nam quoniam ipse nos mirum in modum diligat, ideo singulari à nobis quoque charitate diligere desiderat. His quippe monitionibus Apostolos simul & manebat, & sublimiores faciebat. Nam si à posterioribus vxores vna, & liberi, & parentes propter me contentarentur: quales oportet vos esse, à quibus illi quasi magistris fidem suscipiente? Nec enim hæc, quæ prædixi dura & ardua vobiscū finem habebunt, sed in posteriores quoque transfunderent. Sic enim summam vobis atruli beatitudinem, sic singularem obedientiam affectuam à vobis postulo. *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus: &c.* Vidisti præcipuam docentis auctoritatem? Intellexisti quomodo patris Dei filium se esse ostendit, quum iubet omnibus rebus charitatē suam anteposere? Sed quid de amicis, atque cognatis disputo, quum etiam si animam tuam meæ charitati anteposueris, procul à discipulorum meorum numero, ait, te separaueris? Quid igitur, obiciet quispiam, an hæc veteribus contraria non sunt? Nequaquam, imò verò valde consona, omninoque coniuncta. Sic enim etiam non odio solum, verum etiam lapidibus cultores idolorum persequendos iussit: & in Denteronomio veritatis cultores admirandos, ait: *Qui dicit patri, aut matri, non vidi te, & fratres suos non cognouit, & filios ignorauit, is custodiuit eloquia mea.* Si autem Paulus multa disputat de parentibus, summam eis obedientiam volens præberi, non admireris. In omnibus enim obtemperandum parentibus est, præterquam in his quæ pietatis veritatem spectant. Ita quum sanctum sit omnem honorem parentibus afferre, cum plus quam oporteat quarunt, veritati relictantes resiliendum est. Sic Lucas quoque scribit: Si quis venit ad me, & nō habet odio patrem suum, & matrem, & vxorem & liberos, & fratres, & adhuc animam suam, non potest meus esse discipulus. Non simpliciter iussit te coniungas tibi homines insequi: id enim iniquum omnino, atque pestiferum est. Sed quando plus me petit aliquis diligere, odio ipsum habeas, ait: Hoc enim tam diligenti, quam ei qui diligitur, perniciosissimum est: hæc doctrina & credentes filios maioris animi fecit, & patres, ne ab amore Christi liberos deturbent admonuit, videntes tantas esse ipsius vires, ut facile posset à parentibus filios eripere: quare ea tentare non debent, quæ ad finem

deducere non possunt. Deinde ne molestè, aut grauius ferant fideles, animaduerte quod sermonem deducit: quum enim dixerit: *Qui non odit patrem & matrem, consensim intulit, & animam suam.* Quid enim parentes, fratres, sorores, vxores, pro me solum abiciendos putas? Nihil est homini anima sua coniunctius, & tamen nisi hæc etiā odieris, non ea quæ diligenti, sed ea quæ odio habenti tibi retribuatur. Nec simpliciter dissiue animam iubet, sed ad bellum, ad pugnas, ad eadem, ad sanguinem prodas. *Nam qui non portat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus.* Ita non ad mortem simpliciter paratos esse iubet, sed ad mortem etiam violentam: nec ad violentam solum, verum etiam ad maximè omnium exprobrabilem. Nec tamen aliquid adhuc de sua passione differat, ut illis interea castigati, æquiori animo de passione ipsius verba facturum audiant. An non est dignum vehementer admirari atque stupere, quomodo anima à corpore illorum non euolauit, qui hæc audiebant, qui dura & tristia omnia iam sentire poterant, iucunda verò atque scelicia spe sola consequebantur? Quomodo igitur non euolauit? Maxima erat ac ineffabilis virtus dicentis, & audientium ergo charitas etiam non parua: hæc de causa quum grauiora multo & duriora, quàm magni illi viui, Moyses atque Hieremias perpessi fuerant, audirent, ferebant æquo animo, imò persuasi nihil penitus obiecerunt. *Qui inuenit animam suam, ait, perdet eam: &c.* Perspicis quantum iacturam faciant, qui animam suam plus quàm oportet, diligant? perspicis quam vilitatem consequantur qui oderint? Nam quum amarissima quedam illis, atque ardua præciperet, quum aduersus parentes, aduersus liberos, aduersus naturalem cognationem, contra vniuersum orbem terrarum, contra etiam ipsam animam pugnam indiceret, atque aciem esse instruendam, magnitudinem quoque vilitatis ostendit. Non enim magna hæc atque aspera, quæ multis detestanda videntur solummodo non obstant, sed summam quoque afferunt vilitatem: horum autem contraria sunt, quæ maxime obstant: sic ab his quæ ipsi desiderant, quod sepe facit, sibi persuadent. Cur enim, ait, tuâ despiciere animam non vis? an quia ipsam amas? Ideo ergo quia ipsam diligis, despice, ut summope re ipsi prolis. Animaduerte autem quomodo ineffabili prudentia hæc disposita sunt. Nam postquam de parentibus & liberis dixit, tunc ad animam opportunissime transit: ut ab hoc vltimo illa priora minor animo videantur, ac etiam ut discant sic se parentibus maxime proficuos fore, quemadmodum anime sue prode esse possunt. Quæ omnia satis poterant homines ad cultum Apostolorum inducere. Quis enim tam generosus animos, tam fortes viros, qui ceu leones cursu orbem circumibant, qui cuncta spreuerant sua, ut alios saluos facerent, libenti ac prompto animo non susciperent? Sed aliam quoque mercedem proponit, ut videant nō minorem sibi de suscipientibus hospicio curam esse, quàm de hospitio susceptis. Et primū quidem maximum honorem præbet, quum dicit: *Qui recipit vos me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui misit.* Cui quidem rei quid vnquam æquale poterit inueniri? aut quid conferri omnino huic poterit? patrem enim ac filium vna susceptos esse videt, promitti tamen etiam alteram

retributionem non paruum. *Qui recipit, ait, prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet, &c.* In superioribus quidem non parua supplicia non suscipientibus minatus est, hinc verò bonorum reque ac felicitate ipsos condonat. Et dicas majori se habere curæ suscipientes, non dixit solum qui prophetam, aut iustum suscipit: sed adiecit, in nomine prophetæ, & in nomine iusti: quod significat ne alia quidem de causa seculari, neque propter has caducas, mortalesque res, sed solum quia propheta sit, vel iustus sit, suscipit: sic enim prophetæ vel iusti mercedem capiet, illum videlicet, quam decens est ut is capiat, qui prophetam aut iustum recipit, vel certe qualem ipse propheta aut iustus consequetur, quod & Paulus dicebat: *Vestra abundantia illorum inopiam suppleat, ut & illorum abundantiam vestra inopie sunt supplementum.* Deinde ne quis inopia se possit excusare, ait: *Quicumque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigide, &c.* Etiam si frigide aquæ calicem dabis, quam rem nullo impendio facillime facies, erit tibi merces omnino reposita. Hæc enim vniuersa gratia eorum qui recipiunt. Animaduertis quot quibusque causis persuadet, & domos totius orbis Apostolis aperit, quum plane his omnibus significet vniuersos sibi homines debitores futuros? Primum quia dixit, dignus est operarius cibo suo. Deinde quia nudos nihil habentes emisit. Tertio, quia in bella & pugnas pro suscipientibus eos emisit. Quarto, quia mirabilibus, atque inauditis signis eos illustravit. Quinto, quia quod omnium bonorum causa pacem ipsorum ore ad domos recipientium adducit. Sexto, quia grauiora non suscipientibus minatus supplicia, quæ Sodoma merentur. Septimo, quia ipsum etiam cum patre accipientes hospitari asseruit. Octauo, quia prophetæ mercedem ac iusti futuram recipienti pollicetur. Nondum, quod aquæ frigide calicem prabentes, non paruas sint retributiones habituri. Quorum vnumquodque per se ipsum satis magnas vires ad attrahendum possidet. Quis enim militiæ duces, quamuis vulneribus sanguinolentum videat, non magno gaudio tamen domi recipiat, quum ab acie redeuntem magnis trophæis, & singulari victoria videat? Sed quoniam talis modo est, inquires, & recipiens ipsum? Propterea discipuli, prophetæ ac iusti denique nomen adiecit, ut dicas non ex dignitate recepti, sed ex voluntate recipientes mercedem omnem esse constitutam. Nam quod in hoc loco de prophetis, discipulis, ac iustis dicit, id alibi de recipientibus abiectos, ac minimos homines protulit. In quantum enim, inquit, vni minimorum fecistis, mihi fecistis, & contra rursus, si nulli horum, nec mihi. Nam & si nihil habeat magni qui ad te refugit, homo tamen est, qui eundem quem tu terrarum orbem habitat, eiusdem radii solis illustratur: immortalem sicut tu habet animam, eundem adorat conditorem, ad eandem mysteriorum communicationem crebro accessit, ad eundem vocatus est cælos: & quod negligendum non est, iuste ideo petit, quia paupertate oppressus, necessariis eget viuendi alimentis. Nunc verò qui te a somno hyemis tempore tibi sonitu atque fistularum excitat, quando ea res plerumque tibi molesta sit, multis tamen onerati muneribus abeunt, histriones præstigiatoresque, & qui fuligine obligati ne noscantur, turpia in omnes iaciunt scomma-

ta, & qui sagaciori versutia prodigia facere videntur, omnes harum rerum ex te non paruum mercedem accipiunt. Si autem mendicis ac pauperibus, ipsius etiam panis indigens te adierit, quibus tu non vteris maledictis, quæ crimina, quas contumelias, quæ conuitia, quas desidia non obicitis? cum nec tecum ipse reputas quanta etiam tu desidia vitam trahas, & cum Deus multa tibi bona in dies præbet. Nec volo mihi respondeas, nihil te quotidie facere. Sed illud mihi ostende, si eorum rerum aliquid tractas, ac facis quæ necessaria sunt. Sin vero pecuniarum questus quasi diligentissimus capuo, & iugem quam de accumulandis opibus habes, curam mihi proponis: non verebor ipse tibi respondere, non esse opera hæc: quippe cum illa mea sententia, & quidem certe magna que opera sint, misericordia erga pauperes, oratio iugis, cetera que huiusmodi, vixantur pro te, qui maioris alicuius iniuria vexantur. Quæ omnia nullum apud nos habent locum, sed in maxima desidia, otioque viuimus semper, nec tamen vobis inquam à Deo dictum est. Otiosus est atque deses. Nolo ergo tibi solem accendere, nihil quod sit necessarium operaris, lunam ergo tibi extinguo, in sterilitatem gremium veram tetrauro, retinebo stagna, fontes recondam, flumina exiccabo, aërem in nihilum redigam, pluuies retrudam: sed omnia nobis affarim atque copiose proponit. Quid quod multis non solum otio contrahis, verum etiam non parua peccatorum illuue meris, eorum omnium quæ diximus, vsum præstet? Quare cum inopem videris nulla dedignatione moueatis, si inuenis, atque saluus abs te alimentum petat, ne siquid sicut seruus sit fugitiuus: sed ea quæ diximus tecum versa, imo vero illi ad hæc dicenda libertatem concede, & clamabit ad te iustus magna se tutari dedignatione: quoniam quum sanus felixque iudicio tuo sis, nihil eorum agas, quæ à Deo nobis mandata sunt: sed quasi seruus à communi omnino Domino arrepta fuga in alienis, id est, in omni vitio versaris, temulentia, furto, rapina, cæterisque vitis inquinatus aliorum domos subuertis. Deinde audes otium cæteris obicere, qui tot delicta tibi non obicit, non insidias, non periuria, non mendacia, non latrocinia, non alia mille tua huiusmodi facinora & flagitia recordaris. Hæc autem dico, non quia velim legem pro otiosis condere, sed quia valde desidero bonis vos esse operibus occupatos. Omnium enim vitiorum quasi magistra quædam atque origo est otiositas. Itaque oro vos atque obsecro, ne misericordiam contemnat, ne duri & illiberales sitis. Nam & Paulus cum malum conuestus fuerat dicens: Si quis operari non vult, non comedat, non facit hic finem, sed ad hæc addidit, Bonum facientes non deficiatis: quæ certe contraria esse videntur. Nam si iussisti ne comedamus: quomodo aliis dare otiosis mones? Itaque, inquit, iussisti: remouere enim volens vos ab illis, & non conuersari cum illis, ac rursus monui ne inimicos eos putetis, sed continue ac diligenter admoneratis, non discrepantia, sed consona nimium atque conuenientia ad vniuersi legis seriem deducens. Nam si ad misericordiam amobos procliuas faciam, citò & ille ab otio, & tu à metra illiberali reduces. Sed multa, inquires mendacia, multas fabulas pauperes fingunt. Ego verò hæc etiam de causa maiori misericordia moueor, cum

eum in eam necessitatem incidisse homines viderem, ut impudentissimè mendaciis viuere cogantur: quorum nos non modo non misceretur, sed verbis etiam asperis eos laceramus, non acceptibus dicentes semel iam atque bis? An ergo cibo rursus non indigent, quia semel atque bis acceperant? Cur non tuo quoque ventri eandem legem imponis? Cur ad eum non dicis repletus hesternæ die, atque nudius tertius fuisse quid amplius quæris? Sed ventrem quidem tuum etiam vltra mensuram replendo disumpis, à paupere autem modica petenti, faciem auertis cuius vel hæc de causa misereri debes, quoniam quotidie te adire non parua premitur necessitate. Nam si nulla esset alia ratio, quæ ad misericordiam fleteret, propterea tamen misericordiam erga pauperem esse deberes, quoniam necessitate coactus ad te venit. Tu verò non modò, benigno animo non es, quoniam illum impudentem vides, qui pauperem superatus est, nec solum te illius non miseret, verum etiam pauperem multis præsentibus exprobras. Quumque Deus in beat occulte, atque in abdito præbere: audes te publicè pauperem afficere opprobriis, qui à te misericordia esset subleuandus. Date misericorditer non vis? Quid igitur criminariis: quid tribulas calamitosam atque miseram animam? Refugit ille ad manus tuas ceu in tranquillum portum. Cur tu omnem fluctuum vim in illum concitas, & maioris hinc sibi reddis procellas? Cur miseriam ipsum condemas? Credis, quia si talia se putasset abs te percipere, venisset ad te? Quod si talia se auditurum abs te putauit, & tamen venit: multò magis tamen eius miserandum est, quam tuam illiberalitatem pertimescendum, qui quum ita inuictam necessitatem imminere illi videas, mitior factus non es, nec opinari satis ipsi esse ad excusationem impudentiam ingentes famis vires: sed impudentiam ei obicit, qui maioribus in rebus impudentissimus sepe fuisse. Quippe pauperum impudentiam venia iure conceditur. Nos autem plerumque tanta impudentia feruimus, ut non modò veniam non mereamur, verum etiam acerbis suppliciiis simus puniendi. Hæc, quæso, ita in memoria teneamus, ut humiliores facti non irrideamus miseros, nec vulneremus eos qui remedium à nobis querunt. Nam si præbere non vis, cur cædis? Non est tibi animus largiendi, qui contumelias? Sed non vult aliter abire, inquires. Sic ergo fac, quemadmodum vir quidam sapiens iussit: pacifice ac mansuete pauperi respondeo, qui certe inuitus ita impudens est: non enim est omnino, non est (inquam) homo, qui non inuitus impudentiam crimine velis confundi. Nam si etiam mille quispiam afferat rationes, quibus oppositum probare contendat: nunquam tamè mihi persuadere poterit, eum qui videtur facile habeat, male se ab aliis turpiter mendicare, quam honestissimè suis velci. Nemo ergo vos falsis orationibus decipiat. Sic autem Paulus scripsit: Si quis operari non velit, non manducet: pauperibus, non diuitibus, scripsit. Nam potentibus quidem contrariū dicit, bonum facientes non deficiatis. Etenim quemadmodum nos sepe faciemus, qui quado viderimus duos amicos, alterum in alterum acerbe insurgere, seorsum alterum deducentes, vtrūque ad monendo culpamus: sic non Moyses solum, verum etiam ipse Deus fecit. Nam

Moyses quidem ad Deum dicebat. Nisi dimittis ipsos peccatum, me quoque vna cum ipsis destruas. Ipsos autem iussit seuerissimè puniri cognatosque à cognatis interiri. Quæ quamuis opposita videantur, ad vnum tamen finem concurrant. Deus autem ad Moysen quidem Iudæis audientibus dicebat: Dimitte me, & conteram populum hunc. Nam etsi tunc non aderant Iudæi, quando hæc Deus Moysi dicebat, postea tamen hæc audituri erant: seorsum autem, atque priuatim contraria his Moysi committit: vnde Moyses coactus exclamabat, dicens: Nunquid ego ipsos in vtero concepi, quia dicis mihi: Leua eos, sicut leuat nutritrix lactentem in sinu suo? Similia in magnis familiis quoque fiunt. Nam crebro pater familias pædagogum seorsum increpat, dicens: Nimum es acerbus in adolescentulum, atque durus. Adolescentem autem, quasi iure causum criminatur. Sic à contrariis eandem utilitatem educandi honestè sitit colligit. Pariter igitur Paulus quoque sanis excitat: Si quis nolit operari, non comedat: his autem qui possunt liberalitate viui, non sic, sed aliter scribit: Bonum facientes non deficiatis, ut eos ad benignè dandum impellat. Eodem quoque modo in a pistola ad Romanos his qui à gentibus erant, consuluit, ne ceruices in Iudæos extollant, & oleastri similitudinem adduxit in medium, ita ut alia his, alia illis dicere videatur. Non ergo in tenacitatem incidamus, sed pareamus Paulo dicenti: Bonum facientes non deficiatis. Audiamus etiam Dominum, qui iubet omni petenti dare: & alibi ait: Estote misericordes, sicut & pater vester. Ita quum pleraque alia dixit, de nullo id præter quam de misericordia dixit. Sitis misericordes sicut pater vester. Nihil enim certe nos vsque ad similitudinem Dei sic effert atque extollit quemadmodum libera, benefica & copiosa collatio. Sed nihil est impudentius paupere, ait: Cur quæso? Quoniam huc atque illic percurras, aduersus omnes inuehitur, atque obreſcat. Vis ergo, ut facile tibi ostendam multò, impudentiores, molestioresque nos illis esse? Veniat tibi (oro) in mentem, quoties ieiunij tempore mensa vesperi apposita, si minister vocatus tardiusculè accesserit, omnia euertisti contumeliando, calcitrando, atrociter miserum ministrum verbis ac pugnis multasti: quæ omnia parua mora incitatus fecisti, quum tamen certior esses paulò post variis posse ventrem tuum cibariis explere. Deinde non vocas te ipsum, qui nulla de causa vel certe minima in bestiarum ferocitatem excidisti, impudentem atque importunum: pauperem verò, qui magno pondere premitur, qui non moram edendi, sed inopiam perhorrescit, importunum atque impudentem, cæterisque conuiciis audes petere. Et quomodo, dic mihi, non maximè impudentiæ hoc est: sed hæc nec cogitare quidem volumus, ac ideo molestos esse illos arbitramur. Nam si nostra quoque diligentius examinarem, & cum factis eorum iniustis conferremus, non putarem illos esse importunos: noli igitur iudex esse iniustus. Nam etsi ab omni delicto liber esses, nec tamen etiam sic lex diuina tibi commisit temeraria curiositate aliorum crimina rimari. Nam si Phanisæus hæc de causa seipsum perdidit, quam nos excusationem inueniemus? si rectè viuentes non patitur aliorum crimina indagare, quantum

Exod. 32.

Num. 11.

2. Thess. 3.

Rom. 12.

Luc. 6.

Luc. 18.

minus peccatores patietur? Nolite igitur duras atque inexorabiles pauperibus aures præbere. Nolite ferarum immanitatem superare. Non enim sum nescius ad tantam crudelitatem nonnullos devenisse, ut ex defidia fame pereuntes neglexerint, & ad hæc verba impudenter eruperint, nullus impresentiarum hic famulus mihi adest, procul ab ædibus meis absom, nullus hic mihi argentarius cognitus est. O immanitatem ab humanitate omni alienã, maius facile perfecti, & quod minus est non absoluis: ne paululum itineris defatigeris labore, inedia mendicis peribit. O contumeliã nouum genus, ô superbiam inauditam? Nam si per decem milia passuum eundem esset, non nihil rationis hæc excusatio habere forsitan videretur. Nec cogitas tantò maiorem mercedem tibi esse repositam, quantò magis laboras. Nam quando de tuo solummodo prebes, pro eo solum quod dedisti: quando verò ipse quoque ad dandum profectus es, huius etiam laboris retributio tibi debetur. Sic & patriarcham ideo magis admiramus, quoniam quum trecentos & decem & octo vernas haberet, non alium misit, sed cursu ad boues contendit, ac vitulum atulit. Nunc verò ita inflati nonnulli sunt, ut non vereantur per famulos misericordie vii virtute. Sed nonne si per me faciam, ut tu iubes (inquires) inanis gloriã crimine captus videbor? imò verò nunc hoc crimine laborare mihi videris, quum te frustra pudeat ad pauperem venire, ac eum alloqui. Sed hæc nunc non disputo, tantummodo per te tua præbeas, idque vel per te, vel per alium facere tui arbitrij sit: illud obsecro, atque obtestor, ne contumeliis, atque criminibus inopem turpiter cædas: remedio indiget, qui te adiit, non vulneribus: misericordie ope, non acuto gladio. Nam si quis lapide percussus, ceteris omnibus neglectis ad genua tua sanguinolentus refugerit, aliòne tu iterum lapide caput eius percuteres, & vulnus vulneri adderes? Nequaquam certe id faceres, sed priori etiam vulneri mederi conareris. Cur igitur in paupere oppositum facis? an ignoras quantum prodesse iucunda, & quantum obesse amara potest oratio? Melius est, inquit, sermo pius, quam datio. Non putas aduersum te ipsum esse abuti, grauiorè que istu consolium iacere, cum dolore pauper commotus, gemens atque lachrymans, silentio abs te discesserit, nempe à Deo ad te missus fuerat? Quare cogita nunc, quò illæ contumeliæ atque iniuriæ perueniunt: quum Deus quidem ad te pauperem miserit, quia dandi potètem fecit, præbere illi iussit: tu autem non modò non dederis, sed conuiciis turpiter expuleris: huius delicti magnitudinem si facile percipere non potes, considera id in his temporalibus rebus, & tunc vltro intelliges, quam atrox facinus commisisti. Nam si famulus tuus ad alium famulum similiter tuum argentum repetiturus, quod illi dederis, iussu tuo profectus sit, nec inde solum inanis, verum etiam omni conuicio, atque contumelia pulsus redierit: dic, quo supplicio famulum tuum punires, quum te ipsum ab eã contempum atque sperum cense- res? pariter ergo de Deo etiam cogita. Ipse enim est qui ad nos pauperes mittit, nec nostra, sed Dei damus: si quicquam dederimus, quòd si non dederimus, verum etiam iniuria læcessitos repulerimus, ipse tecum animo volue, quibus suppli- ciji, quo fulmine rem dignam egerimus. Hæc om-

nia, quæso, cogitantes, & linguam domitam, quasi freno teneatis, & omnem illiberalitatem eiicitatis, manûque vestras ad misericordiam munera porrigatis. Nec pecuniis solû & rebus nostris, verum etiam suauitate sermonis consolemur pauperes, hoc enim modo tam æterna, quæ contumeliosis hominibus impendentur, supplicia fugiemus, quam beatissima illa regna, quæ misericordibus & benignis conferentur, adipiscemur, gratia & misericordia Domini nostri Iesu Christi, Amen.

AVTHORIS IMPER- fecti in Matth. in idem Euang. Homilia.

Nolite arbitrari quod venerim pacem mittere in terram. Et dicitur in ter-
ram, &c. Cũ dixisset Dominus: Qui me con-
fessus fuerit corã hominibus, &c. Quasi cogitatis.
Fides Apostolis, & dicetibus apud se, vlt; nunc sub
tyrannis & Gentiu denominatione deguimus, &
nunc sperauimus pacem nobis esse venturam, &
quomodo hic nobis persecutiones, & iudicia futu-
ra promittit? Respondit ita: Nolite arbitrari,
quod venerim pacem mittere in terram. Et est pax bo-
na, & est pax mala. Pax bona est inter bonos fide-
les & iustos, ut in quibus est vnus fidei munus,
vna sit vitæ concordia. Nam fides per verbum
quidem Dei nascitur, per pacem autem feruatur,
& per charitatem nutritur, dicente Apostolo:
Fides est, quæ per charitatem operatur. Fides au-
tem, quæ non habet charitatem nullum potest
boni operis fructum perficere. Si ergo aliqua dif-
fensione fideles fuerint separati, hoc est mala dif-
cordia, sicut ait Dominus: Omnis domus in se
diuisa non stabit: sic & separata fraternitas, à se-
mer ipsa consumitur, sicut ait Apostolus: Si autem
inuicem morderis & criminamini, videte, ne ab
inuicem consummami. Pax autem mala est in-
ter infideles, & iniquos, ut quibus vna malicia,
vnus ad male faciendum consensus. Nam infide-
litas & iniquitas ex suggestione quadam diaboli
nascitur, per pacem autem feruatur. Si ergo ali-
qua occasione infideles & iniqui ab inuicem fue-
rint separati, hoc facit discordia: quia sicut in pace
bonorum, fides & iustitia stant, infidelitas autem
& iniustitia iacent: quum verò discordia venerit,
fides & iustitia cadunt: infidelitas autem & ini-
ustitia resurgunt: sic in pace iniquorum & ini-
ustitia, & infidelitas stant, fides autem & iustitia ia-
cent. Quum verò concordia venerit, infidelitas
& iniustitia cadunt, fides autem & iustitia resurgunt.
Ideo ergo Dominus bonam misit separationem
in terram, ut rumperet malam coniunctionem:
Omnes enim tam boni, quam mali, id est, qui di-
ligentes malum erant in malo, & qui per igno-
rantiam boni stabant in malo: Omnes in simul,
quasi sub vna domo infidelitatis tenebantur in-
clusi, ideo misit Dominus separationis gladium
inter illos, id est, verbum veritatis, de quo ait
Apostolus: Viuum est verbum Dei, & efficax, &
acumen habens super omnem gladium acutissi-
mum, penetrans vsque ad interiora animæ & spi-
ritus, artuumque & medullarum, scrutans corda,
& cogitationes. Iste est ergo gladius bis acutus, ex
vna quidem parte bonos ab errore præcedens, ex
altera autem parte malos ab excusatione, ut nec

bonos ignorantia perdat, nec malos excuset, ut & boni cognita veritate, quum secuti fuerint veritatem, eum iudicio & iustitia saluentur, & mali quum veritate cognita fecerint à veritate, cum iudicio, & iustitia puniantur. Hoc ergo gladio Dominus separauit bonum à malo, ut & bonum separatum à malo surgat, & malum separatum à bono cadat. Nam bonum quãdiu fuerit mixtum, cum malo iacet, & mortuum est: quia non potest bonum esse coniunctum cum malo: quum autem à malo fuerit separatum, tunc surgit & viuunt: quia incipit esse bonum separatum à malo. Sic & malum quãdiu fuerit mixtum cum bono, stat & viuunt, quia sub se opprimit bonum, quum verò fuerit separatum à bono, tunc cadit & moritur: quia manifestatum iam non potest sub se opprimere bonum. Sic & fideles, quãdiu cum infidelibus fuerint iuncti, iacent, & mortui sunt: quia non possunt esse fideles cum infidelibus mixti. Quum autem fuerint ab infidelibus separati, tunc resurgunt & viuunt: quia tunc incipiunt esse fideles cum fidelibus mixti. Item infideles quãdiu fuerint cum fidelibus mixti, stant, & viuunt: quia sub sua infidelitate tenent fideles: Si verò à fidelibus fuerint separati, cadunt, & mortui sunt: quia manifeste infideles iam non possunt perdere fideles. Omnis enim res mala tandiu stare videtur, & viuere quãdiu bonæ rei potest nocere, quum verò manifesta fuerit, iam non potest nocere, iacet, & mortua est. Omnis autè res mortua, & si est mala, tamen similis est rei, quæ non est. Quid ergo infideles à fidelibus separati, alios quidem timore frangunt, alios autem promissione corrumpunt? Hæc res non dicit perdere bonos, sed magis glorificate permanentes in bono, quum ille qui aut more frangitur, aut promissione corrumpitur, nunquam fuerit verè bonus. Tunc enim verè infideles dicuntur perdere fideles, quando fideles per ignorantiam veritatis cum infidelibus sunt. Seductionibus, aut perfectionibus fides non corrumpitur, sed purgatur. O mira virtus gladij separantis, qui nõ solum coniunctioni extraneorum resistere non potest, quos amicitia voluntaria iungit, sed nec ipsa dilectio violenta naturæ carnalis. Et ideo nõ solum illos separati, qui dilectione coniuncti sunt, & natura disuncti: sed etiam illos, quos carnalis necessitas dulcibus vinculis alligauit. Ideo dicit: *Veni enim separare filium aduersus patrem, &c.* Notanda res est, quoniam quos separat Christus, fideles sunt: à quibus separat infideles. Vnde ostendit, ex eo quod dicit: *Qui diligit patrem plusquam me, non est me dignus.* Qui enim plus diligit patrem quam Deum, permanet iuxta patrem. Qui autem diligit Deum plusquam patrem, recedit à patre, fide, non corpore. Ideo autem diximus: quia quos separat Christus, fideles sunt, ut sciamus: quia semper fideles ab infidelibus recedunt, non infideles à fidelibus: quia semper diabolus desiderat infideles suos cum fidelibus esse, ut infideles cum fidelibus mixti, corrumpant fideles: & Christus semper fideles festinat ab infidelibus separare, ut ne fideles conuenientes cum infidelibus, corrumpantur ab eis. Et vbicumque separatio inter bonos, & malos facta legitur in scripturis, semper boni secesserunt à malis, & non mali à bonis. Quum essent Iudæi in captiuitate, Deus per Prophetam non ad Assyrios dicit: Exite, exite de medio populi mei, sed ad populum suum:

Exite, exite de medio eorum, & immundum ne tetigeris: quia malum coinquinat bonum, bonum autem non coinquinat malum. Vt puta, iunge lutum farinæ, non farina fordidat lutum, sed lutum farinam. Item iunge acetum vinum, nõ vinum corrumpit acetum, sed acetum vinum. Nec enim corrumpi potest ab alio, quod naturaliter à seipso corruptum est. Ideo quum dixerint infideles. A nobis vos recessistis, non nos à vobis, crede, verum enim est: Semper bonum ante malum fugit, malam autem ante bonum non fugit. Item quum dicit: Ecce ille sacerdos hæreticus desiderat ore fucum fidelibus, & dare benedictionem fidelibus: crede, verum est enim. Scit enim dato suo coinquirare, non sanctificare accipientem. Si enim sciret sanctificare qui dat, vtique rogandus fuerat nõ rogaret. Nunc autem quia coinquinat datum eius, non expectat, ut queratur, sed ipse querit quæ perdat. Ecce ille laicus infidelis, benedictionem desiderat accipere à fideli: non vt ipse sanctificetur accipiens, sed vt tu & quod dedisti & perdas: & quia dedisti sanctum canibus, percas. Non dixit separare filium à patre sed aduersus patrem: quia non corporalem separationem iubet, sed spiritualem. Qui enim corporaliter separatur, à patre separatur, non contra patrem: qui autem spiritualiter separatur, corpore quidem cum patre est, fide autem aduersus patrem. Nam qui longè est à patre non potest stare contra patrem: qui autem ante patrem est, ille potest esse contra patrem, respondendo, blandiendo, disputando. Non enim credibile est vt corporaliter iubeat relinquere patrem, qui dixit: Honoram patrem tuum & matrem tuam. Si ergo habes patrem infidelem, obsequere ei, & tu inuenies mercedem pietatis, & ipse infidelitatis suæ habebit damnationem suam. Et ideo non dicit: Qui diligit patrem, non est me dignus, sed ait: *Qui diligit patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus.* Sicut enim post Deum diligere parentes, pietas est: sic plus quam Deum diligere, impietas est. Si ergo habes patrem infidelem, obsequere ei. Si autem voluerit te in eandem foueam infidelitatis immergere, in qua ipse est: tunc plus dilige Deum, quam patrem: quia pater non est anima, sed carnis. Solus autem Deus omnium animarum sanctarum pater est. Reddite ergo vnique quod suum est. Carnalibus patribus præbe carnalium obsequium, spiritualibus autem patribus animæ sanctitatem. Et verè nihil est quod amplius diligere debeamus quam Deum. Amici enim recedunt, parentes deficiunt, solus autem Christus nec recedit aliquando, nec deficit, donec voluerimus & nos esse cum ipso. Quum de hoc mundo exierimus, vnaquæque anima ad locum suum recedit: & nemo recordatur amplius carnalem affectum, quum de carne recesserit. Non pater filium, non filius patrem. Omne enim quod de terra suscepimus, in terra dimittetur, & neminem nobiscum habebimus, nisi opera nostra: si bona sunt, ad gloriam: si mala sunt, ad pœnam. *Qui non tulit crucem suam, & secutus fuerit me, non est me dignus.* Crucem suam tollit, qui paratus est ad omne periculum propter Deum, si necessarium fuerit vsque ad mortem, magis quam relinquere Christum. Ille talis, & si de misericordia Dei euadit, tamen quãtum ad propositum suum quotidie cruciatur. Ideo & si nihil tale fuerit passus, mercedem

tamen accipiet. Voluntas enim remuneratur, non opus: quia voluntas ex nostro arbitrio procedit, opus autem per gratiam Dei consummatur. *Qui inuenit animam suam perdet eam.* Melius est propter Deum mori, & in perpetuum viuere, quam propter vos viuere, & in perpetuum mori. Si ille pro nobis mortuus est, qui mori non poterat, nisi uoluisset: quanto magis nos pro eo mori debemus, qui & si nolimus, mortales sumus? Si Dominus pro seruis mortuus est, & hoc sine premio, iustus est, ut seruis moriatur pro Domino & hoc cum premio. *Qui vos recipit, me recipit.* Quoniam Apostoli & ceteri Christiani in persecutoribus Iudeorum & gentilium constituti, necesse habebant interdum declinare, & pericula fugere de ciuitate in ciuitatem, secundum Christi mandatum: ideo honorem suum dedit eis, magis autem seipsum posuit in eis, ut ad susceptionem eorum omnem Christianum populum prouocaret, sibi impudens acceptum, quod illis fuerat datum, ut recipientibus eos dicat in die iudicij: Venite benedicti patris mei, accipite regnum, quod uobis paratum est ante constitutionem mundi: Esuriui enim, & destitisti mihi manducare, &c. Quod vni enim ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Si enim qui minimis de ecclesia facit, Christo facit: quanto magis qui Apostolos recipit, ceterasque passiones Christi circūferens in corpore suo, ipsum recipit Christum? *Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet, & c.* Prophetæ doctores intelliguntur, sicut supra docuimus. Iusti autem omnes Christiani. Prophetæ ergo nomine uoluit ostendere omnes prædicatores Christi. Iusti autem nomine, omnem hominem Christianum, quia non solum doctorum est, persecutionum causa vagari de ciuitate in ciuitatem, sed omnium Christianorum perfectorum in Christo credentium, In nomine prophetæ, id est, quasi prophetæ Christi, In nomine iusti, id est, iustum Christi seruum. Ut ergo habeat bonum opus mercedem, duo hæc occurrere debent, ut & Christianum recipiant, & quasi Christianum, siue sacerdotem, siue laicum. Si autem aliquis aut non Christianum recipit, aut Christianum quidem recipit, non autem quasi Christianum, mercedem Christiani non recipit. *Quid uero est: Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet? & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet:* hoc est, qualem mercedem habet qui peregrinatur, talem mercedem habet & ille qui suscipit propter Deum peregrinantem. Et sunt ambo æquales, & ille qui propter Deum laborat, & iste qui propter Deum laborantem refrigerat, ut puta suscipisti sacerdotem, sacerdotis habes mercedem. Suscepisti laicum iustum, iusti laici habes mercedem. Qui recipit Christianum ille qui Christianus non est, non habet mercedem Christiani illius: quia & Christianum si suscipit, tamen non eum nomine Christiani, aut propter honorem Christi, sed quasi quemcumque hominem. Qui enim Christum non cognoscit, quomodo Christianum suscipisse intelligatur propter Christum? Et qui non credit ueritati, quomodo confessorum ueritatis intelligatur suscipisse propter ueritatem? Non ergo recipit eum in nomine Christi, quasi Christianum, sed quemadmodum ceteri Gentiles humanitatis causa recipiunt peregrinos, non propter Christum. Quod autem diximus, siue Christianum receperit, siue

sacerdotem, siue laicum, non habet mercedem, quia non quasi sacerdotem suscepit, nec quasi Christianum: ita est intelligendum, ut suscipiens sacerdotem mercedem sacerdotis non habeat, & suscipiens Christianum mercedem Christiani non habeat. Alioqui haberet mercedem propter hoc solum, quia bonum opus fecit, quamuis non fecerit propter Christum. Quoniam qui prophetam suscipit, non quasi prophetam, prophetæ quidem mercedem non habet, aliquam autem habet. Huius rei testis est Daniel, dicens: Et tunc Domine rex consilium meum audi, & peccata tua elemosynis redime. Si ergo ille rex idolorum cultor poterat elemosynis peccata redimere, cui non profuit elemosynæ? Sed audi mysterium, quod Petrus apud Clementem exposuit. Si fidelis fecerit opus bonum, & hic ei prodest liberans eum a malis, & in illo seculo ad percipiendum regnum caelestis, magis autem ibi quam hic. Si autem infidelis fecerit opus bonum, hic ei prodest opus ipsius, & hic ei reddidit Deus bona pro opere suo. In illo autem seculo nihil ei prodest opus ipsius. Nec enim collocatur inter ceteros fideles propter opus suum, & iuste, quia naturali bono motus fecit bonum, non propter Deum. Ideo in corpus suum recipit mercedem operis sui, non in anima sua. Item si Christianus dederit ei qui non est Christi, non magnum habet mercedem, quia nec Christiani dedit, nec quasi Christiano, dicitur Tobias: Effunde uinum tuum super sepulchra iustorum, & non dederis peccatori. Item sapientia: Recipe, inquit, iustum, & non dederis impio. Tamen quia scriptum est: Operemini bonum ad omnes, magis autem ad domesticos fidei: qui dat infideli, modicum quidem tamen habet mercedem: qui autem fidei dat, duplicem habet mercedem. Primum quidem quia creatura Dei est, secundum quia seruus Dei est. Qui autem infideli dat, unam habet mercedem, quia creatura quidem est Dei, uoluntate autem aduersus Deum. Quod si Christianus non Christianum, sed infidelē in nomine Christi suscipit, nihilominus habet statutam mercedem, quia quantum ad se non Christianum suscipit, sed quasi Christianum. Et quicunque vni ex minimis istis calicem aque frigida dederit, tantum in nomine discipuli. Amen dico uobis, non perdet mercedem suam. Non peribit merces eius. Quoniam supra dixerat, Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet, & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Hic exaggerans mercedem suscipientium, supra modum amplius dicit. Hoc est quod dico, quia qui etiam vni ex minimis istis qui necque prophetæ sunt, necque iusti, sed tantum credentes in me, aquam frigidam porrexerit: hoc est, non dicam qui eos magnifice susceperit, sed qui vel aquam frigidam porrexerit eis, merces eius non peribit. Minimi autem sunt in ecclesia, qui modicæ iustitiæ sunt, aut modicæ fidei. Et uide quam proprie de minimis dicat. Non dicit: Qui unum ex minimis receperit, sicut quam loqueretur de prophetis & iustis, quia minimi in populo Christiano non opus habent susceptione. Nec enim peregrinantur causa persecutionis, nec ceteri sunt persecutionis aliquam subire molestiam, sed statim scandalizantur. Vnde & alibi dicit propter eos: Væ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Proprium autem prophetarum & iustorum uirorum est causa persecutionis peregrina-

ri de ciuitate in ciuitatem: illos ideo suscipi mandatur, his autē aliquid dari, ne forte propter ipsam lenem indigentiam scandalizentur. Vnde non dicit: Qui unum ex magnis istis scandalizauerit: sed vnum de pusillis istis, quia magnus non scandalizatur, sed pusillus. Vere iustus in se. Qui enim & pro aqua frigida daret mercedem. Tantum in nomine discipuli supra caute addidit, dicens: Sciens quoniam si quis non propter nomen Christi dederit, non habet mercedem. Frigidam aquam dicit, ut ne calefaciendi impendat laborem. Non quia aliquid est quod dat, ideo habet mercedem, sed ob id quia magnus est propter quem dat. Quid enim, si aliquis uoluit dare, & non potuit? Nunquid iustum est, ut secundum modicum angustetur larga uoluntas? Melius est ergo ut opus ostendatur secundum uoluntatem, quam larga uoluntas angustetur secundum opus. Quomodo ergo omnes pauperes uolentes benefacere confortat, nolentes autem benefacere inexcusabiles reddit. Qui enim aquæ frigida mercedē constituit, puto quod & sine opere nudæ uoluntati reddet mercedem.

S. AMBROSII EPISC. Mediolan. superioris Euang. expositio.

Ignem ueni mittere in terram. & quid uolo, nisi ut accendatur? Non utique illum ignem consumptorem bonorum, sed bonæ uoluntatis auctorem; qui aurea domus, & domus uas meliorat, scenu uero consumit & stipulam, ac secularia omnia mundi uole prate concreta, peritura q; opus carnis exurit: igitis ille diuinus, qui flammigerabat in ossibus prophetarum, sicut sanctus Hieremias dicit; Quia factus est sicut ignis ardens: flammigerans in ossibus meis. Est enim ignis Domini, de quo dictum est; ignis ante eum ardebit. Est & ignis Domini, sicut ipse dixit; Ego sum ignis ardens, & non consumens. Ignis enim Domini, lumen æternum est. Quo igne illæ accenduntur lucernæ, de quibus supra dixit, *Sint autem lucernæ uestri præcincti, & lucernæ ardentes.* Et ideo quia uox est dies huius uitæ, lucerna est necessaria. Hunc ignem in se etiam Amas & Cleophas à Domino missum esse testantur, dicentes; Nonne cor nostrum ardens erat in uia, cum aperiret nobis scripturas? Euidenter itaque docuerunt qualis istius ignis sit operatio, qui secreta cordis illuminat. Et ideo fortasse Dominus in igne uenturus est, ut resurrectionis tempore uitia uniuersa consummat, sui que cõspecta desideria compleat singulorum, meritorumque & mysteriorum lumen accendat. *Putatis quod pacem ueni dare in terram? Non dico uobis, sed separationem.* Cum in omnibus ferè Euangelij locis spiritualis intellectus operetur, tamen in præsentī maxime: & ne quem duritia nudæ expositionis offendat, spiritali altitudine sensus ferries temperanda est, præsertim cum sacrosancta religio moralibus disciplinis & mitibus pietatis exemplis etiam fidei exules ad reuerentiā tamen sui clementer inuitet, ut præuia fidei disciplina, mansuetudine sui superstitionum dura dissoluat, & obnoxias erroribus mentes cogat etiam fide credere, quas potuit pietate mulcere. Etenim cum fidei alta peccatoribus non capiuntur infirmis,

per ea quæ præcepta sunt, ea quæ ueneranda sunt æstimantur; ut iusta de iusto, sancta de sancto, bonorum suorum bonum testentur auctorem. Ergo Dominum illum qui simul diuinitatis reuerentiam, & pietatis gratiam sua lege complexus est, dicens; Diliges Dominum Deum tuum, & diliges proximum tuum: ita nunc mutatum esse opinabimur, ut abolere necessitudinum nomina, collidere pietatis affectus, charissimorum pignorum dissidia mandata credamus? Et quomodo ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum? Quomodo ipse dicit; Pacem meam do uobis, pacem meam relinquo uobis, si parentes à filiis, filios à parentibus dissidio necessitudinis separaturus aduenit? Quomodo maledictus qui non honorat patrem, religiosus qui deserit? Sed si aduertamus quia prima causa religionis, secunda pietatis est, enodandam etiam hæc æstimabimus quæstionem. Oportet enim ut diuinis humana posthabeas. Nam si officium parentibus exhibendum est; quanto magis auctori parentam, cui gratiam etiam pro parentibus tuis debes? Aut si illi omnino non recognoscunt parentem, quemadmodum tu recognoscas? Non igitur dicit renuntiandum esse pignorum, sed Deum omnibus præferendum. Denique habes in alio libro: Qui diligit patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. Non diligere parentes, sed Deo præferre prohiberis, etenim naturæ pignora Domini beneficia sunt. Nec quisquam debet plus amare beneficiū quod accepit, quam Deum à quo beneficium seruatur acceptum. Ergo etiam secundum literam pietē intelligentibus expositio religiosa non deest; subest tamen quo altius referendum putemus hunc sensum, quia addidit; *Erunt enim ex hoc quinque in domo una diuisi tres in duos, & duo in tres diuidentur; pater in filium, &c.* Qui sunt enim quinque, cum sex personarum facta uideatur subiectio, patris & filij, matris & filiz, socrus & nurus? Quæquam eadem mater quæ socrus accipi possit. Quæ enim mater est filij, socrus eius uxoris est: ut iuxta literam quoque numeri non absurda sit ratio, liquidò quo clareat fides uinculis nexam non esse naturæ, quia licet officio pietatis obnoxij, fide tamen liberi sunt. Non incongruum quoque uideatur si mystica interpretatione enodemus hunc sensum. Domus una, homo unus est. Vnusquisque enim domus aut Dei est, aut diaboli. Itaque domus spiritalis, homo est spiritalis, sicut habemus in epistola Petri: Et vos tanquam lapides uiui ædificamini domus spiritalis, in sacerdotium sanctum. In hac ergo domo duo in tres, tres in duos diuiduntur. Duos legimus frequenter, animam & corpus. Quod si duobus in terra conuenerit, efficiuntur utraque unum. Et alibi; Castigo corpus meum, & seruituti redigo. Aliud est quod seruit, aliud cui subicitur. Si duos agnouimus, etiam tres agnoscamus: quod proliue ex illis duobus est intelligere. Tres enim animæ in corpore affectiones sunt; una rationalis, alia concupiscibilis, tertia irritabilis, hoc est, λογιστικόν, ὀρετικόν, ἁρρητικόν. Non ergo duo in duos, sed duo in tres, & tres in duos diuiduntur. Etenim per aduentum Christi homo qui erat irrationabilis, rationalis factus est. Antè eramus similes bestiarum, quæ rationem nesciunt, eramus carnales, eramus terreni, iuxta Domini sententiam; *Terga es, & in terram ibis.* Venit Dei filius, misit spiritum

Math. 10.

Math. 25.

Ut habeat elemosyna suam mercedem: duo concurrere debet.

Ubi uoluntatem mercedem habet. Math. 10.

Math. 10.

Math. 10.

Math. 10.

Math. 10.

Math. 10.

Math. 10.

Math. 10.

Math. 10.

Math. 10.

Math. 10.

Math. 10.

Math. 10.

Math. 10.

Math. 10.

Math. 10.

Math. 10.

Math. 10.

Math. 10.

Deut. 6.

Luc. 10.

Ephes. 2.

Ioan. 14.

Deut. 27.

Math. 19.

Math. 10.

1. Pet. 2.

Math. 18.

1. Cor. 9.

Ephes. 9.

Genes. 9.

ritum suum in corda nostra, facti sumus filij spirituales. Possimus etiam dicere quia in hac domo sunt alij quinque, id est, odor, tactus, gustus, visus, auditus. Ergo si secundum ea que audimus aut legitimus; separato sensu visus atque auditus, excludamus superfluas corporis voluptates, que gustu, tactuque & odore pariuntur, duos in tres diuidemus; eo quod mentis habitus victoriam non capiatur illecebris, sed amulatione virtutis a lenociniis se voluptatis abducatur, ne fiat omnium vna consensus, quae precipit in errorem, sed diuidendo se separat desideria cordis; & officia virtutis. Aut si quinque sensus accipimus corporales, vitia iam corporis & peccata se separant. Et fortasse quinque sunt quos fratres suos ille in Euangelio diues luxuriosus appellat, qui cruciari describitur apud inferos, quibus mandari rogatur ne uouerint in hoc seculo delicias abdicandas, ut possint requiem habere post seculum studio virtutis. Possunt etiam desideria caro atque anima ab odore, tactu gustuque luxuriae separata, in vna domo se aduersus incurstantia vitia diuidentes, sed subicientes se legi Dei, & remouentes se a lege peccatorum licet dissenso per prauiuationem primi hominis in naturam se uerterit, ut nequaquam sibi paribus ad virtutum efficaciam studiis conueniant; tamen per crucem Domini saluatoris, tam inimicitias, quam etiam mandatorum lege vacuatis, in societatis concordiam cohaerent: posteaquam Christus de caelo pax nostra descendens, fecit vtraque vnum, & medium parietem maceris soluens, inimicitias in carne sua, legem mandatorum in decretis euacuans, ut duos conderet in vno nouo homine, faciens pacem, & reconciliaret vtrosque in vno corpore Deo. Quis est vtique, nisi vnus interior, alter exterior? Alterum ad animae spectat vigorem, alterum refertur ad corporis sensum. Quamquam inseparabilis affectus conspiratione concordet, cum caro subiecta meliori, salutaribus obedit imperiis; non quod in naturam animae subtilitate materiae transfusa demigret, sed quia delictis abdicatis ab omni defecata labe victorum, caelestis conuersationis tramitem obedientiae affectione gradiatur, iam non vt antea legi mentis repugnans, sed per legem mentis & spiritum vitae liberata a lege peccati, vt animae caro fiat appendix, non iam lena viciorum, sed amula quaedam, & quasi pedissequa virtutis. Et rursus quando anima corporis non conuiuet illecebris, nec carnalium voluptatum delectatione vincitur, sed mens pura, mundique huius exuta famulata, sensus corporis in suas illicet & attrahit voluptates, ut audiendi legendique vsu incrementa virtutis epuletur atque interioris fucci spiritualibus nescitur famem facitietur alimentis. Etenim ratio citius mentis est, praeclaraque alimonia suauitatis quae membra non oneret, neque se in naturae pudenda, sed in ornamenta conuerterat, cum libidinum voluptatum commutatur in Dei templi diuersorumque; victorum sacrarium incipit esse virtutum. Quod vtique tunc fit, cum caro in naturam regressa, vigoris sui agnoscat altricem, atque ausu deposito conuiciat, moderantis animae coniugatur arbitrio, qualis fuit cum inhabitanda paradisi secreta suscepit, antequam veneno pestiferi serpentis infecta, sacilegam famem sciret, diuinorumque memoriam praeceptorum animae sensibus in-

harentem, edacitatis studio praeteriret. Hinc peccata manasse prodicitur, tanquam corpore animaeque genitoribus, dum corporis natura tentatur, anima male sana compatitur. Quae si appetentiam corporis restinasset, in ipso ortu extincta esset origo peccati, quam velut virili iustitiam, corporis motu, male facta anima etiam sui vigore corrupto alienis grauis oneribus parturitur. Etenim ille valentior & fortior sexus quodam valido impetu velut virilis fertur affectus, hae molliorem quam vehementiorem studet tenere rationem. Ex his itaque diuersarum cupiditatum motus adoleuit. Sed vbi in se anima redit, deformis partus pudore conuicta, degeneres abimae haezredes abdicans motus, exosa peccatum. Caro quoque grauium laborum defecnerata forte, & vsura iniurię miserabilis fatigata, vbi se cupiditibus suis, quas sibi ipsa generauit, tanquam sentibus mundi doluit esse conuicta, veterem hominem festinat exuere, vt se sibi auferat, ne impronidam parentem successio peritura destituit. Rursus cupiditatum irrationabilis motus, quasi cuiusdam formae decore fucato, voluptatis lenociniis illectans, eam sibi tanquam in vsum locitatis adsciat, ita velut quaedam corporis atque animae nurus voluptas, mortui prae cupiditatis innubet. Ergo quamdiu mansit in vna domo conspirantibus vitis in diuidua inseparabilique consensu, nulla videbatur esse diuisio. Vbi vero Christus ignem quo delicta cordis exurcat, vel gladium qui significat exercitiam potestatis, quod spiritus medullarumque secreta penetrantur misit in terras, tunc caro atque anima regenerationis innouata mysteriis, ab illa quod erat, incipit esse quod non erat: ac se a veteris vitij, quamuis sibi ante dilecti societate fecerit, & quasi prodigae copulam posteritatis eliminat, vt diuidantur parentes in filios, dum intemperans motus temperantia corporis abdicatur, & anima declinat consortium culpae, nec extraneis illi & foris sumptae locus remanet voluptati. Ibi quoque in parentes diuiduntur, dum renouati hominis censuram senilem vitia uerita declinant, pietatisque normam voluptas adolefcentior tanquam serie domus refugit disciplinam. Non incongruum quoque est, si parentis quod & isti ideo se diuidant vt meliores fieri parentibus, maxime cum in posterioribus dixerit, Si quis venit ad me, & non odit patrem aut matrem, & filios, & fratres, & sorores, etiam animam suam, non potest meus esse discipulus. Et ideo secundum simplicem intelligendi formam, gentilibus parentibus qui Christum sequitur filius anteferunt. Religio enim praestat pietatis officis. Illud quoque secundum altiore interpretationem, quia de carne peccati nascitur, & velut in vtero carnis operatur, de quo ait Apostolus, Si autem quod nolo hoc ago, iam non ego illud operor, sed quod habitat in me peccatum. Cum enim pro vita mundi huius effusus Domini sanguis abolerent vitia, in gratiam ex offensione conuertitur. Superabundauit enim peccatum, vt superabundaret gratia: sitque vt ex peccato orta poenitentia ad conuersionem me propositi, & ad cupiditatem gratiae spiritualis impellar. Itaque quod erat in hi ad mortem, hoc erit in salutem. Ergo peccatum est quod in salutem, ab ea vnde generatum est carne fecerunt; & dum vniuersique cupit

pit redimere delictum, fit ex serie culpae studium disciplinae: concupiscentia quoque rerum malarum, & quidam motus feruidior cupiditatis, Dei verbo in appetitum transfunditur diuinae charitatis & amoris, atque in eadem natura fit varia disciplina, multoque meliorem quam antea voluptatem sibi mysteriorum caelestium ille corporis atque animae appetitus acquirit. Alitur enim animus cognitione rerum; & comperta futurorum repromissione sublimior animae opera vetusta fastidit. Animalis enim homo non percipit quae sunt spiritus Dei: stultitia enim illi est. Spiritus autem diiudicat omnia, ipse autem a nemine diiudicatur.

PETRI CHRYSOLOGI

Rauenens. Episcopi in superius Euang.

Sermo: qui seruit pro explicatione Euangelij precedentis.

Sicut febrientibus amarus est semper salutaris scibus, ita & saepe dominicus sermo contrarius imperiis: vtique tamen aliter, aut ex corporis, aut ex mentis infirmitate contingit. Hodie dominus exasperasse nonnullorum videtur auditum, dicendo; Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt accendatur? Et infra, Putatis, quia pacem veni mittere in terram: Non dico vobis, sed separationem. Et vbi est illud: Ecce agnus Dei. Vbi illud, Sicut ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente se mutus, sic non aperuit os suum? Sed & illud: Dicitur filiae Sion, ecce rex tuus venit tibi mansuetus: Et quid est quod agnus iste tam dure in predicatione percurit? Quid sic arietat in verbo, qui in passione tanta patientia tacet, in morte tota humilitate succumbit? Et re vera fratres mundum suum Christus per omnia mitis & mansuetus intravit, dum nascitur nostro dulcis in gremio: dum paruulus in gremio se fundit, & resoluat humano: dum parentis in collo stringitur, & stringit toto charitatis amplexu: & vt enutriat toto dum nutritur affectu, per omnes sensum currit & adolefcit atates: pauper agit semper, solitarius semper incedit, quia pauper communis est semper: pater tantum verbis spargit ignem, quod tanta & talia inflammat & dilatat incendia, dicendo, Ignem veni mittere in terram? Quid est? Ager quomodo longa incuria syluescit, & toto luxuriae agrestis sordescit horrore, peritissimi cultoris vtique semper aperitur, & purgatur incendio: ac studio benigno cultoris ignis apponitur, vt exultis sentibus reueletur prima facies capi, praeterit agricolae libertas, fiat facilis via vomeri, sit germinis ferax sterilis diu terra: & longa, ac moesta otia laetitia leuissima iam repenset in fructu. Ergo vbi Iudaicus cespes continuo aratro legis & iugi cultu effectus ad inopiam, non respondit germini, non labori, sed pro tritico lolium reddidit, protulit pro vitibus spinas; Christus ad fata gentium diuini cultus conuertit induriam: ac diu oppressa dominis nationum cupiens noualia purgare, ignem mittit primum maximus magister in terram, & quicquid naturalis squalificerat luxur, quicquid atefecerat brumalis rigor, artificiali depurgat &

consumit incendio: quatenus sola longo exhausta ieiunio ipso suo cinere saginata pinguesceret, & post diuturnam duritiam tenera redderentur & mollia: ac sic euangelico apta cultro femini redderentur commoda: & felici sulco iam redderentur tricesimum, sexagesimum, ac centesimum fructum, sed hic ipse cultus non est nouus agricolae veteri & caelesti: nam legem pangere, gratiam serere, ignis semper opere consequitur. Daturus legem ignem praemisit in rubo: sed diuinum rubus portauit, non concepit incendium: iam tunc aculeis malitiae plenum, & ingratum culturae legis populum praeparans: & nunc in arua gentium cum destinaret Apostolos, sic eos igneo imbre perfudit, & ignis confedit super eos, vt possent humecta siccare, sicca infundere, decoquere cruda, frigida calefacere, accendere extincta, comburere noxia: & in opere diuerso vno, atque eodem igne ad caelestem copiam tota pereolere deserta terrarum, dicente Propheta: In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terrae verba eorum. Sed ad illud iam quod sequitur transeamus. Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur? Vrget aqua ignem: cogitanda est talis, tam diuisa coniunctio. Vrget vnda flammam: multiplicat flammam vndam. Quae est talis, tam concors ista discordia? Geritur hic, sicut diximus, agricolae diuini species: plena nanque omnia calore germinat, vos enutrit, quorum tanto ardet, calet, exaeruat, anhelat affectu. Baptismo habeo baptizari. Christus suo baptizatur in sanguine, vt quicquid ex nostra carne susceptum diluatur, renouetur, & totam suae diuinae maiestatis redigatur in formam. Baptizatur Christus suae baptismate passionis, qui totius peccatum mundi lauit, quod non nisi ab eo qui mundum fecerat, poterat aboleri. Putatis, ait, quia pacem veni mittere in terram? Non, dico vobis, sed separationem. Quare? Quia coniunctio caelestis est in ista separatione terrena. Nemo potest conuenire terrae, & iungi caelo. Grata ergo & chara sit ista terrena separatio, quae nos sic a terrenis separat, vt inferat nos diuinis. Erunt, inquit, ex hoc quinque in domo vna diuisi tres in duos, & duo in tres: diuidetur pater in filium, & filius in patrem: mater in filiam, & filia in matrem: socrus in nuriam suam, & nuris in socrum suam. Cum quinque dixerit ex vna domo diuidendo numero, nomina sex diuiduntur, pater, filius, mater, filia, socrus, nuris: sed quia est ipsa socrus quae mater est, certum est quinque tantum personas in his nominibus inueniri. Diuiduntur autem tres in duos, dum in sponsa sponsa coniuncta, socrus quae tertia est, diuisa remanebit in domo. Ergo ista in qua Ecclesia coniungitur Christo Synagoga, quae mater est, & socrus, permanet, suo iam marito per diuisa. Duo ergo in tres ita diuiduntur, dum de isto Christi: & ecclesiae consortio altera haeres scinditur, & diuiditur synagoga: vt Christus & ecclesia diuisi ab haereticis vno maneat & inuigantur in spiritu. Diuiditur & pater in filium, & filius in patrem: dum Iudaicus populus qui per carnalem Christi generationem paternum sortitus est nomen, a Christi filio per inuidiam separatur: pater liuidus in odium, vertit affectum, cui filij gloria iugis est poena: est continuus cruciatus, dicente Apostolo: Quorum patres, ex quibus est Christus secundum carnem: qui est

est super omnia Deus benedictus in secula. Diuiditur & mater in filia: est nanque synagoga mater, ex qua per Petrum & ceteros Apostolos nascitur Ecclesia filia: quæ ubi diuini regis Christi meruit habere consortium, matrem & æmulam pertulit, & nouerunt. Et quæ filia mater talis, qualis nurui foecus? Hæc nanque synagoga mater ubi Ecclesiam nurum vidit ex gentibus aduenisse, occidit scelestam filium, nurum consortium ne videret: occidit Christum, si vel sic diabolum nurum furibunda valeret extinguere, sed ex morte totum resurrexit in ecclesiæ coniugium Christus: vt probaret charitatem non separari morte, sed crescere.

BEDAE VENERABILIS presbyteri in superioribus Euang. expositio.

Eu. lib. 4. com. p. 1. in Luc. 6. p. 1. 55.

Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi accendatur? Ignem quippe dicit spiritus sancti feruorem, qui secreta cordis illuminans continuis motibus ad superna prouocat, vitia concupiscentiæ carnalis quasi spinas tribulatiōque comburit, aurea dominicæ domus vasa probando meliorat, & ligna, scænam, stipulamque consumit, qui mox in terram missus illas centum viginti, quas in arce Sion reperit lucernas, intima sui luminis aspersione fecit. De quibus supra cum diceret, sint lumbi vestri præcincti, addidit, Et lucernæ ardentes. Quæris ergo (inquit) vtrum omnes moneam lumbis accinctis & lucernis ardentibus Domini aduentum præstolari: sed qui ob hoc solum de sinu patris exiit, & veni in mundum vt homines à terrenis cupiditatibus in cælestia desideria succendam, quid putas volo aliud quam vt huius incendij iubar cunctas mundi plagas illustret, huius flamma deuotionis vsque ad finem sæculi fidelium semper augeat in corde, neque vilo infidelium vel fluctuum extinguat in cursu vel flatum? Putatis quia pacem veni dare in terram? non dico vobis, sed separationem. Quomodo post baptismi suæ passionis, post ignis spiritualis aduentum, terra sit arsurus declarat. Si quidem ad fidem Christi totus orbis contra se diuisus est, vnaquæque domus & infideles habuit & credentes, & propterea bellum missum est bonum, vt rumpetur pax mala. Quod & Esaias sub typo Aegypti propheticè precinuit dicens: Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Aegyptum, & mouebuntur simulacra Aegypti à facie eius, & cor Aegypti tabescet in medio eius, & conuertere faciam Aegyptios aduersus Aegyptios: his videlicet contra fidem, illis pro fide dimicantibus. Erunt enim ex hoc quinque in domo vna diuisi tres in duo, & duo in tres diuidentur. In duo & in tres, contra duo & contra tres significat. Et notandum quomodo quinque diuisos dicat, cum videatur sex personarum subiecisse vocabula, patris scilicet & filij, matris & filia, socrus & nurus. Intelligendumque eadem foecus, quam matris nomine designatam, quia quæ mater est filij, ipsa & foecus est vxoris eius, ideoque illa ipsa & in filia suam & in nurum dicitur esse diuisa. Quas si qui diuisiones etiam allegorice quærat interpretari, tres in duo & duo in tres diuiduntur, quia boni malis, & mali bonis sentiunt atque agunt aduersa. Tria nanque ad eos

qui fidem summæ Trinitatis seruât, pertinere nemo est qui dubitet. Duo quoque illis congruere qui à fidei vnitatem dissentiant, & multis scripturarum locis, & ibi maximè probatur, quod & immunda in arca animalia sub hoc numero retinentur, & sola in Genesi secundi diei opera visa à Deo quia bona sit non dicitur. Pater in filium, & filius in patrem suum. Pater hic diabolus est, cuius aliquando filij non illo create sed nobis imitantibus eramus, dicente Domino: Vos ex patre diabolo estis. Sed postquam vocem monentis audimus; Obliviscere populum tuum, & domum patris tui venit ignis ille, id est gratia spiritualis separauit nos ab inimico, ostendit alterum patrem, non dicere; Pater noster qui es in cælis: Mater in filiam, & filia in matrem. Mater Synagoga, filia est Ecclesia primitiua, quæ & ea de qua genus duxit Synagoga fidei persecutionem sustinuit, & ipsa eidem Synagoga fidei veritate contradixit. Socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam. Socrus Synagoga, nurus est Ecclesia de gentibus, quia sponsus Ecclesie Christus filius est Synagoga, dicente Apostolo: Quorum patres & ex quibus Christus secundum carnem. Socrus igitur, id est mater sponsi, & in nurum sicut prædiximus suam, & in filiam diuisa est, quia Synagoga carnalis siue de circuncisione, seu de præputio credentes persequi non cessat. Sed & ipsæ in focrum matremque sunt diuisæ, nolentes circuncisionem recipere carnalem, vt actus Apostolorum docent.

INCERTI CVIVSDAM sub nomine Eusebij Episc. Emis- seni, Hom. in præcedens Euang.

Nolite ergo arbitrari, quia venerim mittere pacem in terram, &c. Quid est ergo quod Plalmista ait: Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, cum ipse Dominus dicat: Non veni mittere pacem? Venit enim mittere pacem, venit & distribuere pacem. Venit mittere pacem inter bonos, & gladii inter bonos & malos. Pacem enim habebant illi de quibus dicitur: Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna. In talibus igitur orta est abundantia pacis. Sed quid est quod Apostolus ait: Si fieri potest quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habere debemus, inter quos gladium saluator noster mittere venit. Debemus quidem pacem habere cum aliis, vt eos diligamus, eos ad salutem animæ inuitemus, & nihil mali eis traedemus. Sit tamen gladius inter nos & illos, vt eos non imitemur, eorum fidem & facta non sequamur, eorumque consiliis iniquis nõ consentiamus. Venit igitur Dominus mittere pacem, sed non illam, qua mali inter se malo concordant. Vnde & subditur: Veni enim separare hominem aduersum patrem suum, &c. Omnes enim isti malo concordabant: omnes isti pacem, & concordiam in malo habebant. Hanc pacem non venit mittere Iesus. Isti sunt hanc concordiam non approbat Iesus. Isti sunt inter quos non pacem, sed gladium mittit: gladium vtiq; separationis, vt aliis in infidelitate persistentibus, alij ad fidem conuertantur. Vnde

fit vt qui prius erant domestici hominis, eiusdem postea inimici fiant, & quasi cum hostem persequantur. Et ne forte aliquis diceret: Rem valde difficilem, ô Domine, & quodammodo intolerabilem iubes, vt videlicet à fratribus & filiis, & parentibus tantopere separemur, subdidit dicens: Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus, &c. Et amplius, ac si diceret super hæc: Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. Legimus filios Leui ex præcepto Moyli per medium castrorum transisse, & fratres, & filios, parentes, & propinquos, & magnam hominum multitudinem interemisisse, qui à Domino viuo, & vero recesserant, & vitulum autem adorauerant. Quibus protinus ait Moyses: Consecratis manus vestras hodie Domino, vnusquisq; in filio & fratre suo, vt detur vobis benedictio. Abraham quoque non peperit filio suo vnigenito propter Dominum, vnde & à Domino audire meruit: Nunc cognoui quod timeas Dominum, eò quod non peperisti filio tuo vnigenito propter me. Similiter autem & Iepte filiam vnicaam interfecit, ne votum frangeret, & Dominum offenderet. Tales igitur sint nobis exemplum, vt Dominum plus omnibus diligamus, & neque filios, neque fratres, neq; aliquid aliud eius amoris præponamus. Audiamus ipsum dicentem: Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te. Et siue pater sit, siue frater, siue vxor, siue filius sit, quis nos ab amore eius separare velit, hunc à nobis repellamus, & quasi hostem habeamus. Sequitur: Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. Qui enim accipit crucem suam, & sequitur Christum, non solum plusquam patrem & matrem, & filium, & filiam Christum diligit, verum etiam plusquam seipsum: seipsum autem dico vitam suam. Qui enim vitam suam pro Christo ponere non timeret, plus vtiq; diligit Christum, quam vitam suam. Crucem autem accipere dicit, non lignum crucis portando, sed & eius passionem imitando, siue & per abstinentiam carnem domando, & cruciando. In cruce enim omnia tormentorum genera designantur: vnde & cruciari dicitur, qui quolibet modo affligitur. Crucem autem ferebat Apostolus, qui ait: Mihi autem abstulit gloriam, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mundus mihi crucifixus est, & ego mundo. Qui inuenit animam suam perdet illam. Et qui perdidit animam suam propter me, inueniet eam. Animam enim in hoc loco pro vita posuit: quoniam omnis vita nostra in anima est. Alij igitur in hoc seculo vitam suam inueniunt, quoniam amore huius vitæ, non fuerunt aliam vitam. Et isti simul quidem perdunt vtranque vitam: quia amore alterius vitæ pro nihilo ducunt istam vitam. Et isti igitur vitam perdididerunt hæc vitam, in vitam æternam custodierunt, & possidebunt æternam vitam. Quid enim vitam æternam, nisi in æternum? Qui recipit vos, me recipit. Dixit enim superius, quia tolerabilis erit terra Sodomorum & Gomorreorum in die iudicij, quam illi ciuitati, quæ non receperit eos. Nunc autem quantam gratiam à Domino consequantur, qui eos recipiunt ostendit. Quia, inquit, vos mēbra mea estis, & ego in vobis sum, qui recipit vos, me recipit. Similiter autem quia ego, & pater vnum sumus. Et ego sum in patre, & pater est in me: qui me recipit, recipit eum qui misit me. Vnde manifestum est: quia & patrem &

filium totamq; Trinitatem recipit, qui Dei filium veneratur & recipit. Qui verò Dei ministro iniuriam facit, Deo omnipotenti, Trinitati inseparabili iniuriam facit. Mittitur autem filius à patre: quia vna est eademque voluntas totius sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, qua Dei filius in mundum missus, & incarnatus est. Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet. Ille enim recipit Prophetam in nomine Prophetæ, qui non affecta carnis eum recipit, sed quia Christi fidem prophetat & nuntiat: ideoq; accipiet mercedem Prophetæ: quia eam lem mercedem habebit iste de receptione, quam Propheta de propheta. Qui igitur Dei sacerdotes pro Christi nomine veneratur & recipit, mercede sacerdotum non priuabitur. Et qui recipit iustum in nomine iusti, id est, quia iustus est, mercede iusti accipiet. Meritò enim iustitiæ mercedem accipiet, qui in tantum iustitiam diligit, vt omnibus hominibus ex affectu feruiat, in quibus iustitia esse cognoscit. Et quicquid potum dederit vni ex minimis istis calicem aque frigide tantum in nomine discipuli, &c. Non tantum, inquit, de maiori obsequio, sed de minimo quoque mercedem suscipiet, quicumque in nomine discipuli vobis seruiert. Multi enim seruiunt Episcopis & sacerdotibus, neq; Episcopi & sacerdotes sunt: sed quia temporalem aliquam retributionem ab eis expectant. Isti autem in nomine discipuli non seruiunt. Si igitur hic mercede caruerint, ibi propter hoc mercedem non habebunt.

THEOPHYLACTI EPI- scopi Bulgariens. superioris Euang. expositio.

Ne putetis quod venerim, vt mittam pacem super terram, non veni vt mitterem pacem sed gladium. Non ubiq; bona est concordia, sed bonum quandoque est, & diffusum. Gladius igitur est sermo fidei, qui nos auellit à consuetudine familiarium, & cognatorum ad pietatem impediendum. Non enim simpliciter dicit, vt ab his sequestremur & disteiamur: sed dum non conuocatur, & impediunt à salute. Qui amat patrem vel matrem vltra me, non est me dignus, &c. Vides quod tunc oportet nos odio habere parentes & filios, quando volunt nos à Christo magis auellere. Et quid dico patrem & matrem & filios, quod maius est, audi: Qui, inquit, non accipit crucem suam, ac sequitur me, non est me dignus. Quisquis, inquit, non renunciauerit presenti vitæ, & tradiderit se in mortem contemptibilem (hoc enim prisce feruere vocabant) non est me dignus. Quoniam multi vt fures & latrones crucifiguntur, apposuit: Et sequitur post me, hoc est iuxta leges meas viuit. Qui inuenit animam suam, perditurus est eam, &c. Inuenite videtur animam suam, qui vitam, quæ in carne est custodit: sed perdit eam, quia mittit in æternum supplicium. Qui autem perdit animam suam & moritur, non vt latro, vel seipsum strangulās, sed propter Christum ille seruat eam. Qui recipit vos, me recipit, &c. Excitat nos, vt suscipiamus eos, qui à Christo mittuntur. Nam qui discipulos suscipit, ipsum veneratur, & propter illum etiam patrem. Oportet autem suscipere iustos, & Prophetas in nomine iusti & Prophetæ, hoc est quia iusti sunt & Prophetæ, non propter præfecturam & subsidium à

regibus. Quod si quis forte & Prophetæ figuram gerat, opere autem non idem præstet, tunc ut Prophetâ ipsum suscipiet, & Deus quasi iustum suscepisset tibi retribuet, hoc enim signat, mercedem iusti accipiet. Vel etiâ aliter intelligas, quod iustus existimetur etiam ille, qui suscipit & accipiat mercedem quam iusti capiunt. *Et quicumque potauerit unum ex pusillis istis poculo frigida aquæ tantum nomine discipuli, &c.* Ne paupertatem quis prætexat dicit quod & si poculum aquæ frigida des, eò quod ille meus discipulus sit, & huius accipiet mercedem. Poculum autem aquæ frigida dat, & qui docet quempiam flagrantem igne Dei, vel concupiscentiarum. Et qui facit eum nominari discipulum Christi, nec id perdet mercedem.

EVTHYMI ZIGABONI superioris Euang. expositio.

† **N**E putetis quod venerim pacem missurus in terram: non veni pacem missurus, sed & gladium. † Atque nato eo dicebant angeli: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax. Et prophetæ pacem eius annunciarunt, Ipse quoque discipulis iussit, ut quamlibet domû ingredientem, pacem ei optarent. Quomodo ergo nunc dicit: Non veni missurus pacem, sed gladium? Quia gladius hic, pacem illam facturus est de qua dixerunt angeli, & ante illos prophetæ. Gladium autem vocat dilectionem erga se, vtpote fideles ab infidelibus diuidentem: cuius inexpugnabili virtute ipsi quoque genere amicissimi, cuius à mutua coniunctione sunt diuisi, facileque abstracti. Alibi præterea vehementem eius actiuitatem demonstrans, dixit: Ignem veni missurus in terram: Siquidem primum abscindere oportebat quod erat immedicabile: deinde pacificare cætera, & erga seipsum & erga Deum. Propter hoc ergo durius ita loquutus est, vt his cognitio, postea nõ turbentur. Adhuc autem sermonem qui de hoc factus est explanat, breui verbo auditum eorum exercens, ne ob rerum difficultatem reclamet.

† **Q**uid per gladium significatur, nisi lectio verbi, diuidens petus à meliori, & separans fidelem ab infideli: excitans filium & filiam ac nurum, aduersus patrem & matrem ac socrum, & noua ac recentia, aduersus antiqua & inueterata.

Supr. eodem. Veni enim vt dissidere faciam hominem aduersus patrem suum, &c. Rursus per hos charissimos, cognitionem omnem significauit. Propriissime autem dixit: Vt hominem siue filium dissidere faciam aduersus patrem suum, filium autem aduersus matrem suam. Siquidem chariores sunt: filius quidem patri, filia vero matri, propter naturæ similitudinem. Ad hæc nurum apte dixit aduersus socrum suam diuidendam esse: magnum enim cum obseruantia pudorem, reuerentiam, ac obsequium exhibebant nurus socribus. In nuru autem significauit & generum aduersus socrum suum separandum. Superius itaque simplicem fecerat enumerationem dicens: Proder frater fratrem in mortem, & pater filium: hic vero alio modo enumeravit naturaliori, magisque proprio. Quod si dissidere facit hominem aduersus eum, qui ipso superior est, multo magis aduersus coniugem, quæ ipsi subiecta est: illud enim naturale, hoc autem accitium est. Proinde hoc quasi manifestum reliquit intelligendum.

In sequentibus vero etiam expresse de coniugibus commemorabit, dicens: Omnis qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centupla accipiet, & vitæ æternæ sortietur hæreditatem. *Et inimici hominis domestici eius.* † Hoc propheticum est verbum, dictum olim aduersus Iudæos, quando contra se inuicem dissentiones habebant. Christus autem opportune aprauit his quæ dicta sunt, significans quod omnes domestici eius qui crediturus est, inimici eius efficiuntur.

† *Michæ. 7. Filius contumeliâ faciet patri, & filia consurget aduersus matrem suam, nurus aduersus socrum suam, & inimici hominis omnes domestici eius.*

Qui amat patrem, aut matrem supra me, non est meus dignus, &c. Hic quoque de solis ascendentibus & descendentibus in vnoquoque distulit, tanquam magis propriis & familiaribus. Qui amat, inquit, illos supra me: nam quando illi pij sunt, honestum est illos amare. Semper autem malum est amare illos supra Deum. *Et qui non accepit crucem suam & sequitur me, non est me dignus.* Crucem vocat mortem ad ea quæ mundi sunt: quia mortis instrumentum erat crux. Oportet enim eum qui Christi sequutus est, mortuum esse ad mundanas voluptates, sicut ille. Sequitur autem illum, quisquis per velligia conuersationis eius incedit. *Qui inuenit animam suam perdet eam.* Qui inuenit, hoc est lucratus fuerit tempore martyrij, & non perdidit per mortem, hic perdet eam in futuro seculo, hoc est, in supplicium injiciet, nempe perditam fide. *Et qui perdidit animam suam propter me, inueniet eam.* Cui ablata fuerit mea causa ab infidelibus, hic potius inueniet illam, siue lucrabitur, id est, seruetur. Hæc autem dicebat abducens illos ab ignauo vitæ amore, & ad martyrium prouocans. Rursus alibi vario modo Christus mentem impellit: sapientique id in multis facere solet. *Qui recipit vos, merecipit, &c.* Hæc dixit aperiens discipulis domos fidelium. Quis enim læta fronte illos non excipiet hospitio, per ipsos suscepturus filium, & per filium patrem? *Qui recipit prophetam nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet, &c.* Etiam hæc propter eandem dixit causam. Generaliter autem primo simpliciter de propheta sentit, ac simpliciter de iusto intelligit: & deinde de discipulis infert. Dicit enim: Qui prophetam aut iustum hospitio excipit, non ad demonstrationem, aut alio quopiam simulato modo, sed ob nomen prophetæ vel iusti, id est, propter hoc ipsum, quod nominantur & sunt, ille propheta, & hic iustus: mercedem prophetæ & iusti accipiet. Id autem duplicem habet interpretationem. Vel quod æqualibus cum his honoribus dignus habebitur: Nam magana res est hospitalitas: & præcipue si Dei sint cultores qui excipiuntur. Aut quod dicendo, Mercedem prophetæ & iusti, ostenderit discipulos, & prophetas & iustos futuros. Ne quis vero paupertatis uelamentum obtendat, vide quousque sermonem demittat. *Et quicumque ad bibendum dederit uni ex his pusillis poculum aquæ frigida tantum, &c.* Pusillos dixit discipulos, docens eos modestiam seruare. *Qui communitur dicunt aquam frigidam, quam simpliciter aquam significare potest.* Vnde & Marcus *uorigio uat*, id est, poculum aquæ absolute dixit.

III. IN

III. IN COMM. VNIVS MARTYRIS NON PONTIF.

Euang. Matth. 10. Nihil opertum quod non reueletur, &c.

Euangelij huius explicationem inuenies supra eodem Tomo in festo sancti Arhanasij. Authorum vero expositiones, quæ tum temporis, propter exemplarium defectum, haberi nõ potuerunt, hoc loco suppleuimus. Item uide infra eodem Tomo in communi plurimorum Martyrum, Euangelio ultimo: Luca cap. 12. Attendite à fermento, &c.

S. HILARII EPISCOPI Pictaunorum superioris Euang. expositio.

Nihil est occultum quod nõ reueletur. Diem scilicet iudicij ostendit, quæ abstrusam voluntatis nostræ conscientiam proder, & ea quæ nunc occulta existimantur, luce cognitionis publicæ detegit. Igitur non minas, non consilia, non potestates insectarium monet esse metuendas: quia dies iudicij nulla hæc fuisse, atque inania reuelabit. *Et quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine, &c.* Non legimus Dominum solitum fuisse noctibus sermocinari, & doctrinam in tenebris tradidisse, sed quia omnis sermo eius carnalibus tenebræ sunt, & verbum eius infidelibus nox est. Itaque id quod à se dictum est cum libertate fidei & confessionis uult esse loquendum. Idcirco quæ in tenebris dicta sunt, prædicari iussit in lumine, vt quæ secreto aurium commissa sunt, super testas, id est, excelso loquentium præconio audiantur. Constantem enim Dei ingerenda cognitio est, & profundum doctrinæ Euangelicæ secretum lumine prædicationis Apostolicæ reuelandum non timentes eos, quibus cum sit licentia in corpora, tamen in animam ius nullum est, sed timentes potius Deum, cui perdenda in gehenna, & animæ, & corporis sit potestas. *Nõne duo passeret assere uenit, &c.* Non est (vt puto) criminis agere aucupium, neque uenditio passerum habet culpam, & quod ait: *Vnus ex illis non cadet super terram sine uoluntate patris uesfri,* contra Apostolicum dictum facere uideretur, quod ait: Non est pecudum Deo cura. Et auctoritati eius multum derogabitur, si sensisse aliter, quam in Euangelis traditum est, reperitur. Nec sanè Apostolis multum dignitatis tribuetur si passeribus antestabunt. Locus hic ex sensu superioris proficiscitur. Iniquitates enim eorum exaggerat, qui tradituri sunt, qui insectantur, qui in fngam coacturi, quibus propter nomen Domini esse odio nos oportet, qui omne ius suum in solis corporibus exercent, potestatem in animâ non habentes. Hi igitur passeret duo assere uenit. Et quidem quæ sub peccato vendita sunt, redimit ex

lege Christus. Ergo quod venditur corpus atque anima est, & cui venditur peccatum est: quia Christus & de peccato redemit, & animæ ac corporis est redemptor. Qui igitur duo passeret assere uendunt, se ipsos peccato minimo uendunt natos ad uolandum, & ad cælum pennis spiritualibus efferendos. Sed capti pretijs præsentium uoluptatum, & ad luxum seculi uanales totos se talibus auctionibus nundinantur. Sed quærendum est, quomodo vnus ex illis sine uoluntate Dei non cadet. Dei uoluntas est, vt vnus ex illis magis euolet, sed lex ex constitutione Dei profecta decernit vnus ex eis potius decidere. Quemadmodum autem si euolarent vnus essent, id est, corpus in naturam animæ transiret, & grauitas illa terrenæ materie in profectum, & substantiam animæ aboleretur, fieretque corpus potius spirituale: ita peccatorum pretio uenditis, in naturam corporum animæ subtilitas ingrauescit, & terrenam contrahit ex uiciorum forde materiam, sitque vnus ex illis quod tradatur in terram. Plurimis autem eos antestare passeribus cum dicit: ostendit multitudini infidelium, electionem fidelium præesse: quia his casus in terram sit, illis uolatus in cælum. In numerum autem aliquid colligi, diligentiæ ac sollicitudinis cura est. Neque enim dignum negocium est peritura numerare. Vt igitur nihil ex nobis periturum esse cognosceremus: quia multo passeribus meliores sumus, ipso capillorum nostrorum supputatorum numero, indicatur, saluis nobis ex solido futuris: cum quod innumerable in nobis sit, conseruandi, & affectu, & potestate numeretur. Nullus igitur corporum nostrorum casus esse pertimescendus, neque ullus interimentæ carnis admittendus est dolor: quæ pro natura suæ atque originis conditione resoluta, in substantiam spirituales animæ refundatur. Et quia doctrinis talibus confirmatos oportet liberam confitendi Dei habere constantiam, etiam conditionem, qua tenentur adiecit, negaturum se eum patri in cælis, qui se hominibus in terra negasset: eum porro qui confessus coram hominibus se fuisset, à se in cælis constitendum. Qualesque nos nominis sui testes hominibus fuisset, tali nos apud Deum patrem testimonio eius uisuros.

Bibl. Hom. tom. 4. Pppp 2 S. IO

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI
Episcopi Constant. in idem
Euang. Hemilia.

Est Hom. 35.
in Math. ope-
ris perfecti.

Nihil est opertum, quod non reuelabitur: nec occultum, quod non cognoscitur. Hoc autem huiusmodi est: sufficere vobis debet illa consolatio, quod me quoque magistrum similibus iniuriis, ac contumeliis lacerarunt. Si verò adhuc dolore vexamini, quoniã malè audiri propter me sitis: illud dolorem vestram sedet, quod non multo postea ab omni suspitione liberabimini. Cuius enim rei gratia grauius contumelias fertis? An grauis iniuria est quia magos & seductores vos vocat? Certè non multò post saluatores vos benefactores: què totius orbis terrarum prædicabunt. Tempus enim quòd obumbrata omnia declarat, ac detegit, & illorum aduersus vos emèta verba redarguet, & virtutis vestræ splendorem accendet. Nam quando re ipsa benefactores esse se cognoscemini, quando videbunt omnes verè cultores virtutis vos esse, tunc aduersariorum vestrorum sermonem contemnent, veritatis rerum adherentes. Sic illi maledices, maledici, falsique aliorum accusatores videbuntur, vos autem vel sole ipso clariores eritis, atque illustriores: longa enim spatia temporis omnem turbatum clangorem, in prædicandis meritis vestris superabunt, restesque claritatis vestræ vniuersos simul habebitis homines. Nequaquam verò præsentis labore animus vester deiciatur, aut inimicorum calumnia, aut vestræ virtutis latebra. Deinde quoniam ab omni terrore & solitudine ipsos eripuit, atque acriores omni calumnia effectit, opportunè nunc de libertate prædicationis differit. Quid enim ait? *Quod in tenebris vobis dico, dicite in lumine, &c.* Quanquã enim non fuerint tenebræ, quando hæc illis committebat, nec in aure clam sibi loquebatur, superlacione quadam tamen sermonis vitur. Solis enim ipsis, & in angulo Palæstine dicebat, idcirco quasi ad futurum ubique ingentem Euangelij sonitum hæc conferendo ita dixit, non enim vni aut duobus, aut omnino paucis ciuitatibus, sed toti orbi terrarum maria, terras, loca omnia transeuntes ostendit. Nec pauperibus solum, ac rudibus, sed regibus opulentis, potentibus populis, acutissimis philosophis, facundissimis oratoribus aperto ac nudo capite liberè, ac fidenter hæc dicendos prænuunciat. Propterea dixit, in domibus & in lumine, ne aliquid subterfendum aut celandum putent. Sed nõne satis erat, forsitan quispiã obijciat, in domibus atque in lumine dicere: sed adiecit, quod in tenebris vobis dico, & quod in aure auditis. Nõ erat certè satis maiores ipsorum animos reddere volenti, nam veluti quando dicebat, *Qui credit in me, opera quæ ego facio, ille quoque faciet, & maiora his faciet:* sic etiam in hoc loco, vt ostendat totum, aut certè multò maiorem partem per illos quam per se facturum, id posuit. Principia enim, ait, horum exorsus per me: quæ verò post principia sequuntur, per vos conficere statui. Hæc autem non imperando solummodo dicit, verumetiam multò antè futura prædicendo. His enim dictis, & omnium illos victores fore, & occultè contumeliarum molestiam sedauit. Nam veluti hoc euangelium in lucem ex tenebris profiliuit, sic malitiosa Iudæorũ, ac per-

Loan. 14.

niciosa de Apostolis existimatio eisdem cecidit. Verum quum exulisset animos eorum, atque sublimius reduxisset, pericula rursus pronũciat. Quid enim dicitur? *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere &c.* Crebrò id facit, sepe enim ad oppositum cunctatione detorquet. Nam quid perimescitis, inquit, mori, mori emne aut eius terrore pulsati tardiores eritis ad prædicandum? At hac de causa potius vobis prædicandum est, quoniam mortem perhorrescitis. Nihil enim aliud à vera morte vos eripiet, quã salutaris euangelij prædicatio. Nam etsi interempturi vos sunt, meliorem tamen partem vestram nullo modo attingent, idcirco diserit non dixit animam non interficientibus, sed non potentibus animam interficere, vt intelligamus non posse ipsos eriam si voluerint. Quare si vltima supplicia timeris, illa perhorrescite quæ multò grauiora sunt. Vides quòd non promittit ipsis huius vitæ perpetuitatem, mori autem promittit, vt maiora sublimioraque conferat, quam si nunquam mori traderentur. Et certè multò melius est mortem omnino despiciere, quam eam effugere. Quocirca non in periculum mortis cum nati essent homines ipsos introducit, sed terrore moriendi morte superiores facit. Ita breui oratione duobus, vel tribus verbis absoluta, salutarem de immortalitate opinionem in animis eorum fixit, atque locauit. Postea ne putarentur quasi se derelictos ab eo, ad eadem & violentum peracturos interitum, de providentia Dei disputat, dicens: *Nomne duo passeris aste venduntur, & vnus ex ipsis non cadit in laqueum sine patre vestro qui est in celis, &c.* Quid enim vilis passerebus ait, sed tamen nunquam ignorante Deo, capiuntur. Non enim cooperante Deo incidere in laqueum passeris ait, quod diuinæ maiestati indignum est, sed non esse clam Deo, etiam vilissimum auti causam ostendi. Quòd si nihil penitus Deus ignorat, at vos paterna charitate prosequitur, & ita amat, vt pillos capitis quoque vestri non negligat, quid timendum vobis est? Hoc autem dicebat, nõ quia Deus aliquo humano more numerat, sed quia perfectã cognitionem rerum omnium, & summam de omnibus Dei prouidentiam ostendere voluit. Si ergo cuncta nouit quæ sunt, si vult, potestque simul seruare vos, nolite quum tribulationes vobis acciderint, derelictos vos esse à Deo existimare. Non enim ab incommodis corporis liberate vos vult, sed ad eam perfectionem adducere studet, vt incommoda corporis contemnat. Id enim est quòd maximè à corporis liberat incommodis. Nullus ergo timor animos vestros perturbet, cum multis passeribus vos sitis præstantiores. Vides quomodo timorem eorum depressit. Sciebat enim arcana mentis, ideo attulit: *Nolite ipsos timere.* Nam si vos vincant, inferiorem partem vestri, corpus videlicet, solummodo vincant: quod etiam si ab istis trucidatum non fuerit, natura tamen duce obrueretur: nam nihil istis à se vobis facient, sed quod duce natura sit, id isti ferocitate compulsi. Quòd si hos timeris, quantò magis ille timendus est, qui tam animam quam corpus in gehennam perdere potest? Non expressit tamen aperte se illum esse, sed per ea quæ iam dicta sunt, neminem fugiet, quod de seipso dicit, quum iam ipsum iudicem fore significauerit. Nos verò contrarium omnino facimus: nam eum qui potest animam perde-

perdere, id est, æternis suppliciis punire, nequam timemus: eos autem qui corpus interimunt, perhorrescimus: at qui quum anima punitur, corpus quoque simul cruciatur. Hi verò quos nimum metuimus, non solum animam, sed ne corpus quidem punire possunt. Nam quæ pœna hæc est, quæ quanto maior fuerit, tanto illustriorem reddit patientem? Percipis qualiter hæc certamina faciliora facit: valde nanque adhuc terribilis mors videbatur, nondum contempta ac spreta erat. Nec qui eam neglecturi erant, spiritus sancti gratia potiebatur. Terrore igitur mortis, quo moriebantur, repulso: timore iterum timorem eiicit, & spe præmium corroborat. Magna igitur cõminatur eis potestate, atque licentia. Ita vtrinque timore peiorum, & certa spe meliorum, ad libertatem veritatis prædicationem impellit, dicens: *Quicumque igitur confitebitur in me coram hominibus, confitebor eum & ego coram patre meo, qui est in celis, &c.* Ita non spe meliorum solum, sed ab oppositis etiam hortatur, & in acerbiora tandem definit. Tu autem diligenter scriptum confidera. Non enim dixit, qui confitebitur me, sed in me: vt tibi ostenderet non propria virtute, sed gratia superiore adiutum confiteri eum qui confitetur. Quæ etiam de causa non similiter dixit de negante, qui in me negauerit, sed qui me negauerit. Nam qui negat, superioris patrocinio gratiæ priuatus negat. Sed cuius rei gratia, inquit, si priuatus quis gratia, derelictusque negat, quasi criminose egisset, accusatur? quia videlicet, qui derelinquitur, culpa sua derelinquitur. Sed quamobrem, quispiã obijciat, non sufficit animus solus, atque voluntas, verumetiam oris confessio flagitatur? Liberã certè petit confessionem, ad maioremque charitatem nos adducit, & sublimes atque inuictos esse desiderat. Quapropter omnibus hæc præcipit non enim ad personam solummodo spectant discipulorum, sed discipulorum quoque discipulis robur adiiciunt. Nam qui hæc rectè intellexerit, ac crediderit, is non liberè solũ prædicabit, verumetiam cuncta pericula magno & ego animo perferet. Id certè firma creditum fide multos fecit cõstare ad apostolos. Nã vt in malis maiora supplicia sequuntur: sic in bonis maior erit retributio. Etenim quoniam qui confitetur in Christo, tempore primus est, & quia tarditate supplicij non nihil se lucrari peccator putat: idcirco parem, imò verò multò maiorem tam mali quam boni retributionem habent: videlicet prior tũ, ait, tempore me hinc confessus es, sed maiora tibi referam, & tanto maiora, vt omnem ad hæc quæ tu fecisti, comparationem effugiant, ibi enim te confitebor. Vides ibi nobis tam bona quam mala reseruata fore? Cur ergo festinas? cur properas? cur in hac vita retributiones quæris, qui ad spem regeneratus es? His de causis si quid boni hinc feceris, cuius retributionem non receperis, forti tranquilloque animo sis: maiora enim præmia in futura vita tibi reseruata sunt. Quòd si quicquam peperam gesseris, neque pœnã vnquam propter id dederis, noli credere iã te effugisse: futura enim te ibi, æternaque pœna expectat, nisi penitentia meliorem te feceris. Si verò parũ mihi credis, salutem à presentibus futura conijcias. Nam si in certaminis laborisque tempore sic sunt illustres, qui confitentur: quales in coronæ retributionisque tempore futuros credis? Si hostes hinc superant te

atque deprimunt, quite magis diligit, quam parentis dilexit: admirabitur te ibi & laudabit, vbi tam bonorum præmia quam malorum supplicia reseruantur. Quare qui Christum negant, & tunc vexabuntur, & tunc in æternum punientur. Nunc quidem quoniam conscientia stimulis exagitantur, nec vitam negatione cõsecuti sunt, qui paulò post morituri sunt: tunc autem etiam ipsi non dubitant vltimos se cruciatus perpetuosque subituros. Qui verò Christum confitentur, magnos & in hac vita, & in illa quæstus, & magna læra inueniunt. Cũque bene moriti sunt, & hic viui clariores sunt, & ibi boni ineffabilibus perfertur. Non enim ad puniendum solum, verumetiam multò magis ad bona largiendũ paratus est Deus. Sed curnam, inquit, alterum semel, alterũ bis posuit? Nouit pœnarum timore magis, quam bonorum spe homines castigari: idcirco quum dixisset, *Time magis eum, qui potest & animam & corpus in gehennam perdere*; iterum intulit, *Negabo & ego ipsum.* Hac ratione Paulus quoque assidue pœnarum meminit. Verum omni ex parte audiens communiuit, cælos enim nobis aperuit, terribile iudicium monstrauit futurum, vbi angelici præconis tuba athletarum coronæ prædicantur, quibus magna inuentia nobis præbentur ad seruandã facili pietatem ac fidem. Nam ne timiditate apostolorum euangelium retardari queat, ad armatas quoque expeditasque legiones paratos esse iubet, vt discamus infideles homines non solum suæ perfidie, verumetiam insidiarum, quas aduersus fideles cogitant acriores pœnas daturus. Cũ simus igitur certiores ad meliorem vitam nos morte traiectionis, antequã tempus moriendi adueniret, mortem contemnamus. Sed dolendum est, quispiã dicit, quoniam corpus post mortem omnino corumpitur. Ego verò ideo gaudendũ nobis magis censeo, quoniã corruptione corporis mors ipsa corrumpitur, mortalitas destruitur, non substantia corporis: nam vt quando æs funditur, vt inde statua confletur, nullam æris perditionem tunc esse dicimus, quum ad meliorem vsum tradatur: similiter de corpore quoque tuo futurum est. Nullis ergo lachrymis, nullo in ære, quoniam moriturus es, te lacera. Tunc enim stendum esset, quando in huiuscemodi cõditione ac pœna perpetuo corpus tuum permanfurum scires. Sed melius esset, inquit, si nulla putredine corpora tabescerent, si integritatem suam semper conseruarent. Ego verò non video, quam hoc aut defunctis aut viuis vilitatem afferre possit. Quousque hæc stercida corpora diligetur? Quousque terra affixã mentem habebitis? Quousque huius vmbre ardenti amore laborabitis? Non enim intelligo quid emolumentum si corpora integra permanerent, cõsequeremur, imò verò econtra magna pernicies nos inde inuaderet. Nam si corpora nullo fetore inquinata cõseruarentur, primum perniciosissimum superbiæ malum magis vigeret. Nam si etiam cum putredine tabescant, cum veribus post mortem scaturiant, multi tamen deorum honoribus colli voluerunt: quam plures huiuscemodi homines futuros credis, nisi fœdissimo corporis fetore ab hac infamia deterrentur? Deinde non facillè aliqui sibi persuaderent terrena esse corpora nostra. Nam si cum in terram modo resoluuntur, nonnulli tamen an terrena sint ambigunt: quid non suspicentur, nisi hoc ita fieret? Tertium, magis ab omnibus cor-

pora diligenter, & carnales magis, rudioreſque multi hominum efficerentur. Nam ſi aliqui etiam ſœtentibus ſepulchris ſtulto ſuorum amore coniunguntur: quid facerent ſi corpus integrum detinere poſſent? Quartum, non valde homines futura vitæ ſtatum deſiderant. Quintum, qui perpetuum fore mundum opinantur, quaſi certior conſervatione corporis eſſet ſua opinio, eſſe conditorum mundi aliquem pernegarent. Sextum, quanta ſit virtus animi nõ facile cognoſceretur, nec quantum ipſi corpori aſſert, cum ei cõiuncta ſit. Septimum, multi amore ſuorum cœtibus hominũ ſpreſtis, vt continuè ſuos viderent ſepulchra mortuorum habitare non erubeſcerent. Etenim ſi chariſſimorum effigies periculis deſuperantes, quoniam deſluens corpus ſecũ detinere non poſſunt, tabulis aſſixi vitam peragunt: quid non audent excogitare, ſyncerum ac integrum corpus ſuſcipiẽtes? Facile mihi videtur ad condenda corpori templum multos cõſpiraturos fuiſſe, & cultu dæmonũ atiolos, qui talibus rebus dediti ſunt, aſſicere, vt mortui ſui quaſi viui loquerentur, quando etiam nũc hi quos necromantia Græce appellamus, multa huiuſcemodi ſolent excogitare. Quanta vero idololatriæ cultus ſequitã fureret, quis ignorat, quum in puluerem ac cinerem corporibus redactis nonnulli contendere audeant, idololatriæ cultum reſtituere? Ne igitur omnia hæc mala, cœterã que huiuſcemodi locum habeant, ac vt diſcamus non eſſe mentem in terrenis rebus retinendam, noſtra ante oculos noſtros corpora omnem ſectorem exhalantia tabeſcunt: ſic qui nimium corporis formam admiratur, muliebri ardore perſaſcitur, ſi ratione deformitatem noſtri corporis intelligere nollet, ipſis oculis cernere poſſet, cum multæ partes atque æquales eius quam ardet, ditiores etiam plerumque ac delicatioris morte præuentæ, poſt vnum vel alterum ſœtida ſanie fluentes, vermium materia factæ ſunt. Quæ ex re percipere debes, quali forma occupatus es, & quæ te peruertit cupiditas. Quod ſi corruptione corpora omnem effugerent, vnde id aliquis recte perdiſceret? Nonne quemadmodum ad ſepulchra dæmones concurrere videntur, ſic morbo cupidinis laborantes, ſepulchris continue aſſixi, dæmonum ſuas animas efficerent habitacula, atque hoc ſæuiſſimo inſanie furore animam emitterent? Nunc verò ad hæc omnia id etiam animum cupientis conſolatur, quoniam cum nullibi veram deſideratã imaginem rei videre licet, in obliuionem facile labitur: ego vero arbitror nec ſepulchra quidem fuiſſe, ſi corpora illæſa remanerent: vrbes quippe non ſtatuis, ſed mortuorum corporibus plenas videres, quum ſinguli ſuos apud ſe retinerent. Quæ ex re, magna quædam, & deſtandã fieret conſuſio. Pauciſſimi animæ curam haberent, quum plures nihil de immortalitate animi audire paterentur. Multa præterea ſœdiora: quæ ſilentio tranſeunda iudico. Ea ergo de cauſa conſeſſim tabeſcant, vt tu pulchritudinem animi nudam perſpicere queas: nam ſi talem formam, & talem vitam anima corpori præbet, quæ ipſa in ſe pulchritudine, ac vita viuunt? ſi corpus ita deforme, ac fœtulentum ipſa continet & conſeruat, quãdã magis ſeipſam conſeruat? Nulla enim alia corporis noſtri pulchritudo eſt, niſi ſtaturæ compoſitio, & ſlos qui ab anima corpori conceditur. Anima ergo diligere tuam, quæ corpus tuum in pulchritudine ac in flore conſeruat.

Sed neſcio cur dixi, in morte quanta ſit vis anime facile videri, quum in ipſa vita facilis hoc perſpiciatur. Lætitia enim animus perſuſus, roſco genas conſperſit colore: dolore autem vexatus, omnem oris pulchritudinem ſtatim deformauit: vnde qui aſſidua lætitia gaudent, in bonam corpora ſua reducant habitudinem: qui verò ſemper dolent, imbecilliora telis ataneorum atque ſubtiliora redderunt. Ita perterritus animus, furibundum vultum efficit: tranquillitate autem ſtabilitus, iucundam conſtituit faciem. Si laborauit inuidia, tabidum pallorem per corpus effudit: honeſto amore, ac moderato captus, formoſitatem corpori mirabilem largitus eſt. Quia ratione multæ deformes non paruam gratiam ab anima ad corpus traxerunt: nonnullæ præcipuam corporis formam animi vitioſitate corruperunt. Veniat in mentem tibi, quomodo candida facies interiore rubro pertincta, quum pudoris affectus animam inuaſit, varietate coloris ſuauiſſimam reddit faciem: ſicut etiam econtrã, impudens animus coruinum viſum efficit, atque immanem. Nihil enim eſt formoſo animo formoſius, nihil iucundius: nam corpora quidem abſque dolore amari non poſſunt: animi autem pura ſyncerãque voluptate amantur. Cur igitur regem omittis animum, & ad præconia corporis refugis? Cur Philoſopho ſpreto interpretem nimia cupiditate ardes? oculos perſpexiſti formoſos, quare quo animo reguntur, quem ſi turpem inuenieris, oculos quoque deſpicias. Nam ſi mulierem deformem ſpecioſo velamine adperram conſpiceres, nullo affectu moueris: ſic econtra pati non poſſes, vt ſpecioſa & pulchra velamine tegetetur. Idipſum igitur in anima etiam facias, cui quaſi velamẽ corporis pondus circumpoſitum eſt: quod quidem vim ſenſitiuum omnino deponere non poſteſt: animus autem citò à deformitate ad pulchritudinem tranſibit, dum velit. Nam quum deformem, aſperum atque durum habuerit oculus, facile poſteſt eum in formoſum, mitem, ſerenum iucundumque reformare. Animi ergo noſtri pulchritudinem quaeramus, oro, huius decore gloriemur, vt Deus qui hunc decorem concupiſcit, æternam beatitudinem nobis largiatur, gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti.

HAYMONIS EPISCOPI

Halberſtatensis in ſuperius Euang.

Homil.

Nihil opertum eſt quod non reuelatur, &c. Quomodo autem multa abſcondita ſunt in præſenti tẽpore, quæ minime ſciuntur? Sed dominus de die iudicij potius voluit intelligi, quando apparebit Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, tunc enim conſcientiæ mutuo patebunt. Ac ſi aliis verbis dominus diceret: Nolite modo timere perſequutores, quia veniet tempus & veſtra patientia remunerabitur, & illorum ſeuitia cõdemnabitur. *Quod dico vobis in tenebris, id eſt, in ſecreto, dicite in lumine*, hoc eſt in claritate, & aperte omnibus auditoribus prædicare. *Et quod in aure auditis prædicare ſuper tecta.* More Palæſtinarum loquitur hic Dominus, quorum tecta plano ſcematẽ ſunt deſuper facta, ita vt quis ſine periculo in eis poſſit incedere

cedere. Super quibus ſcribitur & phariſæi ſtates populo ſubiecto verbum prædicationis impendebat. *Et nolite timere eos qui occidunt corpus animam autem non poſſunt occidere.* Si corpus occidi poſteſt, & anima non poſteſt. Clarum eſt igitur animam incorpoream eſſe, quantum pertinet ad itam craſſiorem corporis ſubſtantiam. *Sed potius eum timete, qui poſteſt corpus & animã perdere in gehennam. Nonne duo paſſeres aſſerenti, & vnus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro?* Aſſis genus ponderis eſt minimum & exiguum. Paſſeres pro quibuſlibet auidibus paruis poſuit. Duo paſſeres eo tempore aſſe vendebantur, vt in templo Domini immolarentur. Et eſt ſenſus. Si illa parua animalia quæ cito decidunt & commoriuntur, corpore deficiunt & anima, ſine Dei prouidentia mori & labi non poſſunt, quanto magis vos qui ad imaginem Dei facti eſtis & rationabiles, & immortalis futuri eſtis, ſiue ad gloriam, ſiue etiam ad penam? Non diſcordat ab hac ſententia quod Lucas ait: *Non quid quinque paſſeres dipondio veniunt, & vnus ex illis non cadet ſub terram ſine patre veſtro?* Congruum enim erat, vt duo paſſeres aſſe venderentur, & quinque paſſeres dipondio. Sed querendum eſt, cur Paulus Apoſtolus dicat: *Non quid de bobus cura eſt Deo?* Et hic dicit Dominus: *Vnus ex illis non cadet ſuper terram, ſine pa-*

tre veſtro. Ad quod dicendum eſt: quia aliud eſt cura, atque aliud eſt prouidentia: *Veſtri autem capilli capitis omnes numerati ſunt.* Magna cura, & prouidentia Dei circa homines eſt: quia quod apud nos vile, & contemptibile eſt, apud ipſam numerabile eſt. Iſta ergo numeratio non eſt in actu computantis, ſed in præſentia Dei omnipotentis. Quod enim dicit: *Veſtri autem capilli capitis numerati ſunt.* Tale eſt, ac ſi diceret: *Non ſolum maiora membra veſtri corporis ſine meo iudicio à perſequutoribus perire non poſſunt: ſed capilli capitis veſtri ſine mea prouidentia non poſſunt minui. Nolite ergo timere, multis paſſeribus meliores eſtis vos.* Id eſt, carioris & valentioris præcij. *Omnis ergo qui conſitebitur me coram hominibus.* Conſeſſo duplici ſenſu in ſcripturã accipitur. Signat enim laudem & conſeſſionem peccatorum. Peccatorum conſeſſionem ſignat, vt illud Danielis: *Cumque orarem & conſiterer peccata populi mei. Signat etiam laudem, ſicut in Pſal. Conſitebor tibi Domine, id eſt, laudabo te.* Omnis ergo qui conſitebitur &c. Conſiteri Dominũ eſt ſidem rectam congruis operibus ornare. Conſeſſorem ſuum Dominus coram patre ſuo conſitebitur, hoc ad viſionem patris ſui perducet, cum quo regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

V. IN COMMUNI VNIVS MARTYRIS.

Euang. Ioan. 12. Niſi granum frumenti, &c.

Quære ſupra Tomo 2. Sabbatho poſt Dominicam in Paſſione.

IN COMMUNI VNIVS MARTYRIS TEMPORE PASCHALI.

IOAN. 15.

^a Secundum quod homo caput Eccleſiæ, vnus natura cum palmitibus. ^b Quia eſt alia in amaritudinem conuerſa. ^c Cum quo idem eſt & filius. ^d Non tantum extra operando, etiam intus incrementum dando.

BGo^a ſum vitis^b vera, & c^c pater meus^d agricola eſt. Omnem pal-

mitem in me non ferentem fructum^e tollet eum, & omnem qui

^f Propter hoc mundatus eſt. ^g Amplius. Mundando corda, ſpiritum charitatis inſundendo. ^h Mundi atque iterum plus mundandi, vt fructum plus feratis.

^f fert fructum, & purgabit eum, vt ^h fructum plus afferat. Iam vos

ⁱ Meipſum ſcilicet. ^k Cum ego ſum vitis vera. ^l A quo totum accipitis. Vt totum ſacramentum aſſerens.

mundi eſtis propter ⁱ ſermonem quem loquutus ſum vobis. ^k Manete in ^l me,

& ego in ^m vobis. ⁿ Sicut palmes non poſteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi

Pppp 4. man

manferit in vite: sic nec vos, ^o nisi in me manferitis. ^p Ego sum vitis, vos palmitis. ^q Qui manet in me, & ego in eo hic fert fructum multum: quia sine me ^r nihil potestis facere. ^s Si quis in me non manferit, mittetur foras sicut palmes, & arefcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. ^t Si manferitis in me, & verba mea in vobis manferint, quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euang.

Ego sum vi. Et me præcedentem ad passionem deberis sequi: quia ego sum vitis, id est, caput vestrum eiusdem naturæ vobiscum, ut in me possit fructificare humana natura. Et pater. Ego etiam agricola cum patre, quia sum mundator palmitum, quod est agricolæ, non vitis officium: qui est palmites operarios facit, licet non de suo, nec per ipsos, sed per me ipsum. Propter. Non ait propter aquam baptismi: quia & ipsa sine verbo est solum aqua, per verbum fit sacramentum. Ego sum. Qui se à se ferre fructum existimat, non est in vite. Vnde cum repetitione & superiorum explanatione supponit. Ego sum vi. vos palmitis. hi quasi viti adherentes. Qui ma. Et ideo quicumque (non solum vos) manet in me credendo, obediendo, perseverando: Et in e. illuminando, subueniendo, perseverantiam dando. Hic fert. Et si secundum hominem Christus est vitis, tamen hanc gratiam palmitibus non daret, nisi etiam Deus esset. Si quis. Sarmenta præcisæ cæteris lignis sunt viliora, quia nullis vñibus deputantur, sed igni, vel in vite sunt vel in igne. Et verba. Verba Dei tunc dicuntur manere in nobis, quando facimus quæ præcipit, & diligimus quæ promittit. Qui autem hoc non facit, tangit, non cohæret, & ideo non sunt ei in beneficium, sed in testimonium damnationis. Petetis. Si quid petit fidelis & non sit, non petit hoc quod habet mansio in eo, nec quod habent verba eius quæ sunt in eo: sed quod habet cupiditas & infirmitas carnis.

CATENA AVREA in idem Euang.

Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est. Hyla. 9. de tri. Ad consummationem corporeæ passionis sacramentum per dilectionem efficiendi mandati paterni festinat exurgens: corporeæ tamen assumptionis statim mysteriū pandens, per quam ei tanquam in vite modo palmitis inessemus, adiecit. Ego sum vitis vera. August. Quod secundum hoc dicit quod est caput ecclesiæ, nosque membra eius: homo Christus Iesus. Vnius quippe naturæ sunt vitis & palmitis: sed cum dicit ego sum vitis vera, nunquid vt adderet verba, ad eam vitam rerulit, vnde ista similitudo trāsata est? Sic autem dicitur vitis per similitudinem, non per proprietatem: sicut agnus ouis, &c. huiusmodi, vt magis ipsa sint vera ex quibus, dicuntur ista similitudi-

nes. Sed dicendo, Ego sum vitis vera: ab illa se discernit cui dicitur, Quomodo cōuersa est in amaritudinem vitis alienæ? Nam quo pacto est vitis vera, quæ expectata est vt faceret vnam, fecit autem spinas? Hyla. 9. de tri. Sed à corpore huius humilitatis assumptione formam paternæ maiestatis alienans agricolam patrem curiosum huius vitis ostendit, dicens. Et pater meus agricola est. Aug. Colimus enim Deum, & colit nos Deus. Sed sic Deum colimus, vt non meliorē eum faciamus: colimus enim eum adorando, non arando. Quod autem ille nos colit, meliores nos reddit. Cultura ipsius est in nos, quod non cessat verbo suo extirpare mala semina de cordibus nostris, aperire cor nostrum tanquam aratro sermonis, plantare semina præceptorum, expectare fructum pietatis. Chry. Et quia Christus sibi sufficit, discipuli vero multo indigent agricolæ auxilio, propterea de vite nihil dicit sed de palmitibus, cum subdit, Omnem pal. in me non feret. fru. tollet eum. Fructus autem hic vitam occulte insinuat: ostendens quod sine operibus non potest aliquid esse in eo. Hyla. 9. de tri. Inutiles autem & inuacæ palmitis defecans deputabit arduos. Chryso. Et quia etiam qui valde virtuosus sunt indigent agricolæ opere, adiungit: Et omnem qui fert fructum purgabit eum vt fructum plus afferat. Hoc dixit propter tribulationes eorum quæ tunc inducebantur, ostendens quod tentationes fortiores eos faciebant: sicut & purgare, hoc est circumcidere palmitem eum magis germinare facit. Aug. Quis autem est in hac vita sic mundus, vt non sit magis magisque mundandus? Vbi si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus. Mundat itaque mundos, id est fructuosos: vt tantū sint fructuosiores quanto sunt mundiores. Secundum hoc ergo vitis est Christus: quod ait, Pater maior me est: secundum illud autem quod ait, Ego & pater vnum sumus, & ipse agricola est. Nec talis quales sunt qui extrinsecus operando exhibent ministerium: sed talis vt det etiam intrinsecus incrementum. vnde continuē etiam seipsum mundatorem palmitum ostendit, dicens: *Iam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis*: Ecce ipse mundator est palmitum, quod est agricolæ non vitis officium. Sed quare non ait, Mundi estis propter baptismum quo abluti estis, nisi quia & in aqua verbum mundat? Detrahe verbū, & quid est aqua nisi aqua? Accedit verbum ad elementum & fit sacramentum, vnde ista tanta virtus aquæ vt corpus tangat & cor abluat: nisi faciente verbo, non plus dicitur, sed quia creditur? Nam in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus immanens. Hoc verbum fidei tantum valet in ecclesia Dei, vt per ipsum credentem, offerentem, benedicientem,

tem, tingentem mundet infantem quomuis credere non valentem. Chry. Vel dicit, *Mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis*, id est interim lumen doctrinæ iam suscepistis: & à Iudæo errore eruti estis. *Manete in me, & ego in vobis*. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, &c. Chry. Quia iam mundos eos dixerat propter sermonem quē locutus fuerat eis, docet quod oportet de reliquo incipere ea quæ ab eis sunt, & ideo dicit: *manete in me, &c.* Aug. Non eo modo illi in ipso sicut ille in illis, vtrunque enim prodest, non ipsi sed illis. Ita sunt quippe in vite palmitis, vt viti non conferant, sed inde accipiant vnde viuunt. Ita verò vitis est in palmitibus vt vitale alimentum subministret eis, nō sumat ab eis: ac per hoc vt manentem in se haberet Christum, & manerent in Christo, discipulis prodest vtrūque, non Christo: vnde subdit, *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, &c.* Magna gratiæ commendatio, corda instruit humilium, ora obstruit superborum. Nōne huic resistunt veritati, ad bona opera faciendā Deum sibi necessarium non putantes, non assertores, sed præcipitatores liberi arbitrii? Qui enim à semetipso se fructum æstimat ferre, in vite nō est. Qui in vite non est, in Christo nō est: qui in Christo nō est, Christianus non est. Alc. Omnis enim fructus boni operis ab illa radice procedit, qui nos sua gratia liberavit: & suo auxilio prouehit, vt fructum plus afferre valeamus: vnde cum repetitione & superiorum explanatione subdit: *Ego sum vitis & vos palmitis, qui ma. in me, credendo, obediendo, perseverando. Et ego in eo, illuminando, subueniendo, perseverantiam donando.* Hic & non alius fert fructum multum. Aug. Sed ne quiquam putaret saltem paruum aliquem fructum posse à semetipso palmitem ferre, subdit: *Quia sine me nihil pot. fa. non ait parum potestis facere, quia nisi palmes in vite manserint, & vixerit de radice, quantumlibet fructum à semetipso non potest ferre.* Quamuis autem Christus vitis non esset, nisi homo esset, tamen istam gratiam palmitibus non præberet, nisi etiam Deus esset. Chry. Vide ergo filium non minus patre conferentem ad discipulorum procuracionem. Nam pater quidem purgat, ipse vero in se tenet quod facit palmitis fructificare. Sed tamen & purgare filij monstratum est esse: & manere in radice est patris, qui radicem genuit. Igitur magnum quidem damnum est nihil posse facere: verum non vsque ad hoc sistit, sed ulterius producit sermonem, dicens, *Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes*, id est agricolæ non potietur manu. *Et arefcet.* Hoc est, si quid habebat à radice amittere, denudatus eius auxilio & vita. *Et colligent eum.* Alci. Messores angeli & in ignem æternum scilicet mittent: & ardet. August. Ligna enim vitis tanto sunt contemptibilia si in vite non manserint, quanto gloriosiora si manserint, vnum ex duobus palmiti congruit: aut vitis, aut ignis: si in vite non est, in igne erit. Chryso. Deinde ostendens quid est manere in eo, subdit. *Si manseritis in me & ver. mea in vo. man. quodcumque voluc. pe. & fiet vobis.* Eam enim quæ per opera ostensionē quaerit. August. Tunc enim sunt dicenda verba eius in nobis manere, quando facimus quæ præcepit: & diligimus quæ promittit. Quando autem verba eius manent in memoria, nec inueniuntur in vita, non computatur palmes in vite, quia vi-

tam non attrahit ex radice. Quid autem velle possunt manendo in saluatore, nisi quod nō alienum est à salute? Aliud quippe volumus, quia sumus in Christo, & aliud volumus, quia sumus adhuc in hoc seculo. De mansionē autem huius seculi nobis aliquando subrept, vt hoc petamus quod nobis non expedire nescimus. Sed ab sit vt faciat nobis si maneamus in Christo, qui non facit quando petimus, nisi quod expedit nobis. Ad verba autem eius pertinet oratio. Pater noster, ab huius orationis verbis & sensibus non recedamus in petitionibus nostris, & quicquid petimus, fiet nobis.

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI Episcopi Constant. in superius Euangelium, Homilia.

Ego sum vitis, vos palmitis. Quid vult hæc parabola significare? Quod qui non vacat doctrinæ, viuere non potest, & quod futura signa Christi virtute proueniūt. Pater meus agricola est. Quid? Auxilio indiget filius? Ab sit. Neque sic intelligitur. Vide quā diligenter hanc parabolam exequitur: non enim radici, sed palmitibus agricolæ curam conferre dicit. Radicis autem non alia causa hic meminit, quā vt disceret sine ipsius potentia nihil fieri posse: & quod ita ipsi fide vnien di sunt, vt palmes viti. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eam pater.* Hic signat vitam, ostendens sine operibus neminem in ipso esse posse. *Et omnem qui fert fructum, purgabit: id est, incitabit ad virtutis curam.* Atqui radix circumfossione, & cultu primū indiget: sed nihil de ea nunc dicit, sed de palmitibus, si bi ipsi se sufficere ostendens. Discipuli autem multa præceptorum cura indigent, etiam si studiosi sint: ideo inquit, *Omnē, qui fructum feret, purgabit eum*: qui fructum non facit, non potest esse in vite: qui fructum fert, eum reddet fecundiorē. Hoc vgentis mæroris gratia eos alloquutus est. Dicit aliquis, purgare palmitem, incidere est, vt fecundiorē faciat: vnde ostendit tentationibus effici fortiores, inde ne de quibus dicat interrogat, & iterum sollicitatur, inquit; *Iam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis.* Vides qualem se palmitum curatorem profiteatur? Ego vos purgavi, inquit. Atqui superior hoc patris officium ostendit: sed nulla est inter patrem, & filium differentia, iam vestra opus est diligentia. Inde ne se eorum ministerij indigentia, sed vtilitate hoc facere demonstraret, addit; *Sicut palmes non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic vos, nisi in me manseritis.* Vt enim, metu laxato eorum animo, non discederent, eos cohibet, & sibi conglutinat, & bonam spem haberi iubet, radix enim manet. Incidi autem & auferri palmitum est. Ita vtrunque aggressus, & à bonis & molestis rebus priores à nobis partes exigit. *Qui manet in me & ego in eo.* Ecce filium non minoris esse quam patrem potestatis, ad discipulos excitandos. Pater purgat, filius in eo manet. Manere enim in radice, facit vt palmitis fructum faciant. Quod si non purgatus in vite palmes manserit, fert quidem fructum, sed non debitum: qui vero non manet in vite, nihil parit. Verum purgare filij esse ostenditur: manere in radice, patris, qui ipsam radicem generat. Vides quomodo omnia

Est Hom. 75. in lo.

communia sunt, & purgare, & à radice virtutem habere? Magnum quidem detrimentum etiam nihil posse facere, verum alterius pena procedit. *Mittetur* (inquit) *foras*. neque amplius ab agricola curabitur: *Et arefiet*. hoc est, si quid habuit à radice, si quam gratiam amittere, & inde omni auxilio & vita spoliabitur, & tandem in ignem mittetur, sed nō talis, qui manet in vite. Inde ostendit, quid sit in ea manere, inquit; *Si verba mea in vobis manserint*. Vides quidem superius merito dicebam ipsa opera Christum exigere. Quam enim dixisset, si quid perieritis, faciam, addidit; Si diligitis me, me, in data mea servate. *Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis, petetis, & fiet vobis*. Hæc autē dicebat, ostendēs reprobos concrematum iri, ipsos autem fructū laturos. Timorem ergo ab eis in illos transfert, & innictos ipsos fore signat.

S. AVGVST. EPISCOPI

Hipponensis in superius Euang.

Homilia.

Iste locus evangelicus, fratres, ubi se dicit Dominus vitem, & discipulos suos palmites, secundū hoc dicit quod est caput ecclesie, nōq; membra eius, mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus. Vnius quippe naturæ sunt vitis, & palmites. Propter quod cum esset Deus, cuius naturæ non sumus, factus est homo, vt in illo esset vitis humana natura cuius & nos homines palmites esse possemus quid ergo est? *Ego sum vitis vera*. Nūquid vt adderet vera, hoc ad eam vitem retulit vnde ista similitudo translata est? Sic enim dicitur vitis per similitudinem, non per proprietatem, quemadmodum dicitur ouis, agnus, leo, petra, lapis angularis, & cetera huiusmodi, quæ magis ipsa sunt vera, quæ quæ ducuntur istæ similitudines, non proprietates, sed cum dicit, ego sum vitis vera, ab illa se vitæ discernit cui dicitur: Quomodo cōuerfa es in amaritudinem vitis aliena? Nam quo pacto est vitis vera, quæ expectata est, vt faceret vnam, facit autē spinas? *Ego sum*, inquit, vitis vera: *Et pater meus agricola est omnem palmitem in me non ferentem fructum tollit eum, & omnem qui fert fructum purgabit eum, vt fructum plus afferat*. Nunquid vnum sunt agricola & vitis? secundum hoc ergo vitis Christus secundum quod ait, pater maior me est: secundū autem id quod ait: *Ego & pater vnus sumus*: & ipse agricola est, nec talis quales sunt, qui extrinsecus operando exhibent ministerium, sed talis vt det etiam intrinsecus incrementum: nam neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus: sed vitæque Deus est Christus quia Deus erat verbum, vnde ipse & pater vnus sunt, & si verbum caro factum est quod non erat: manet quod erat: denique cū de patre tanquā de agricola dixisset, quod infructuosos palmites tollat, fructuosos autē purget vt plus afferant fructū, continuo etiam seipsum mundatorem palmitū ostendens: *Iam vos*, inquit, *mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis*. Ecce & ipse mundator est palmitū, quod est agricola, non vitis officium qui etiam palmites operarios suos fecit: nam & si nō dant incrementū, impendunt tamen aliquod adimentū, sed non de suo, quia sine me, inquit, nihil potestis facere, audi etiam ipsos cō-

tētes: quid autem est Apollo? quid autem Paulus? Minuitri, per quos credidistis, & vniciq; sicut dominus dedit: ergo plantauit, Apollo rigauit: & hoc ergo, sicut vniciq; Dominus dedit non itaq; de suo: iam vero quod sequitur, sed Deus incrementū dedit non per illos sed per seipsum facit. Excedit hoc humanā humilitatem, excedit angelicā sublimitatē, nec omnino pertinet, nisi ad agricolā trinitatem. *Iam vos mundi estis*: mundi scilicet, atque mundandi: quæ enim nisi mundi essent, fructum ferre potuissent: & tamen omne qui fert fructum purgat agricola, vt fructū plus afferat: fert fructum quia mundus est, atq; vt plus afferat, purgatur adhuc. Quis enim est in hac vita sic mundus vt nō sit magis magisque mundandus? Vbi si diuerimus quia peccatū non habemus, nō sifpos seducimus, & veritas in nobis non est: si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est, & iustus, qui dimittet nobis peccata, & mūdet nos ab omni iniquitate. Mundet itaque mundos, hoc est fructuosos, vt rati sint fructuosiores, quanto fuerint mundiores. *Iam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis*. Quare non ait, mundi estis propter baptismū, quod loci estis: sed, ait, propter verbum quod locutus sum vobis: nisi quia & in aqua verbum mundat: detrahe verbum, & quid est aqua nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum, etiam ipsum tanquam visibile verbum: nam & hoc vitæ dixerat, quando pedes discipulū lauit: qui lotus est, nō indiget nisi vt pedes lauet, sed est mūdus totus. Vnde ista tanta virtus aquæ vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo? Non quia dicitur sed quia creditur: nā & in ipso verbo, aliud est sonus transiens, aliud virtus manens. Hoc est verbum fidei, quod prædicamus, ait Apostolus, quia si confessus fueris in ore tuo, quia Deus illū suscitauit ad mortuus saluus eris, corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: vnde in Actibus Apostolorū legimus: Fide mundans corda eorum: & in epistola sua beatus Petrus, Sic & vos, inquit, baptisma saluos facit, nō carnis depositio sordium, sed conscientie bonæ interrogatio, hoc est, verbum fidei, quod prædicamus quo sine dubio vt mundate possit, cōsecratur & baptismus. Christus quippe nobiscum est, cum patre agricola, dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea. Lege apostolum, & vide quid adiungat: *Vt eam sanctificaret*, inquit, *mundans eam lauacro aque in verbo*. Mundatio igitur nequaquam fluxu, & labili tribueretur elemento, nisi ad deretur, in verbo. Hoc verbum fidei ratum valet in ecclesia Dei, vt per ipsam credentem, offerret, benedicerent, tingentem etiam tātillam mundet in infantē, quam vnus nondum valentem corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem. Totum hoc fit per verbum, de quo Dominus ait: *Iam vos mundi estis propter verbum quod locutus sum vobis*.

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 2.

Vitē se dixit esse Iesus, & discipulos suos palmites, & agricolam patrem: vnde iam pridem sicut potuimus disputatum est, in hac autem lectione cū adhuc de seipso, qui est vitis, & de suis palmitibus, hoc est, discipulis loqueretur, manet, inquit,

inquit, *in me, & ego in vobis*. Non eo modo illi in ipso, sicut ipse in illis. Vtrumque autem prodest non ipsi, sed illis: ita quippe in vite sunt palmites, vt viti non conferant, sed inde accipiant vnde vniuersa vero vitis est in palmitibus, vt vitale alimentum subministret eis, non sumat ab eis. Ac per hoc & manentem in se habere Christum, & manere in Christo, discipulis prodest vtrumque, non Christo: nam præcisio palmitis, potest de vna radice alius pullulare: qui autem præcisus est, sine radice nō potest viuere: denique adiungit, & dicit, *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis*. Magna gratiæ cōmendatio, fratres mei, corda instruit humilium, ora obstruit superbiorum. Ecce si qui audent respondeant, qui ignorantem Deum iustitiam, & suam volentes constituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Ecce cui respondeant sibi placentes & ad bona opera faciendā Deum sibi necessariū non putantes: Nōne huic resistunt veritati, homines mente corrupti, & reprobi circa fidem, qui respondent & loquuntur iniquitatem dicentes: A Deo habemus quod homines sumus, à nobis ipsi autem, quod iusti sumus: Quid dicitis, quod vos ipsos decipitis, non assertores, sed præcipitatores liberi arbitrii, ex alto elationis per inania præsumptionis in profunda submersi? Nempè vox vestra est, quod homo ex semetipso facit iustitiam, hoc est altum elationis vestræ, sed veritas cōtradicit & dicit, *Palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite*. Ite nunc per abrupta, & non habentes vbi figamini, ventosa loquacitate iactamini. Hæc sunt inania præsumptionis vestræ: sed quid vos sequatur videte, & si est in vobis vllus sensus horrete, qui enim à semetipso se fructum existimat ferre, in vite non est: qui in vite non est, in Christo non est: qui in Christo non est, Christianus nō est. Hæc sunt profunda submersionis vestræ etiam atque etiam considerate quid adhuc veritas adiungat & dicat: *Ego sum*, inquit, *vitis, vos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere*. Ne quisquam putaret saltem paruum aliquem fructum posse à semetipso palmitem ferre, cum hæc dixisset, *hic fert fructum multum*: non ait, quia sine me parum potestis facere: sed, *nihil potestis facere*. Siue ergo parum, siue multū, sine illo fieri non potest, sine quo nihil fieri potest, quia & si parum atulerit palmes, eum purgat agricola vt plus afferat, tamē nisi in vite māsenerit, & vixerit de radice, quantūlibet fructum à semetipso nō potest ferre: quanuis autē Christus vitis nō esset, nisi homo esset, tamen ista gratiā palmitibus non præberet, nisi etiam Deus esset. Verum quia ita sine ista gratia non potest viuere, vt & mors in potestate sit liberi arbitrii: *Si quis in me, inquit, non manserit, mittetur foras sicut palmes & arefiet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet*. Ligna itaque vitis tanto sunt contemptibilia, si in vite non manserint, quanto gloriosiora si manserint, denique sicut de his etiam per Ezechielem prophetam dominus dicit, præcisā nullis agricolarum visibus presunt, nullis fabrilibus operibus deputatur. Vnum de duobus palmiti cōgruit, aut vitis, aut ignis: si in vite non est, in igne erit: vt ergo in igne non sit, in vite sit. *Si manseritis in me, inquit, & verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis*. Manendo quippe in Christo, quid velle possunt nisi quod conuenit

Christo? Quid velle possunt manendo in saluatore, nisi quod non est alienum à salute? Aliud quippe volumus, quia sumus in Christo, & aliud volumus quia sumus adhuc in hoc seculo. De mansionem nanque huius seculi nobis aliquando subrepat, vt hoc petamus quod nobis non expedire nescimus. Sed absit vt fiat nobis, si manemus in Christo, qui non facit quando petimus, nisi quod expedit nobis. Manentes ergo in eo cum verba eius in nobis manent, quodcumque voluerimus, petimus, & fiet nobis: quia si petimus, & non fiet, non hoc petimus quod habet mansio in eo, nec quod habent verba eius, quæ manent in nobis, sed quod habet infirmitas & cupiditas carnis, quæ non est in eo, & in qua non manent verba eius: nā vtique ad verba eius pertinet oratio illa quam docuit, vbi dicimus: Pater noster qui es in cælis. Ab huius orationis verbis & sensibus non recedamus petitionibus nostris, & quicquid petierimus fiet nobis. Tunc enim dicenda sunt verba eius in nobis manere, quando facimus, quæ præcepit, & diligimus, quæ promisit: quando autem verba eius manent in memoria, nec inueniuntur in vita, non computatur palmes in vite, quia vitam non attrahit ex radice. Ad hanc differentiā valet quod scriptum est, Et memoria retinentibus mandata eius, vt faciant ea: multi enim memoria retinent, & contempnunt, vel etiam derident & oppugnant ea. In his verba Christi non manent, quia tangunt, & quodammodo non coherent: & ideo illis non erunt in beneficium sed in testimonium, & quia sic insunt eis vt non maneat in eis, ad hoc tenentur ab eis, vt iudicentur ex eis.

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 2.

De sancto Euangelio præsentis temporis consonantem similitudinem audistis, de his qui operantur in vinea. Est enim modo tempus vindemiæ temporalis. Est autem & spiritalis vindemia, vbi Deus gaudet ad fructum vineæ suæ. Colimus enim Deum, & colit nos Deus. Sed nos sic Deū colimus, vt nō eum meliorem faciamus. Colimus enim eum adorādo, non arādo, ille autē colit nos tanquam agricola agrū. Quod ergo nos ille colit, meliores nos reddit, quia & agricola agrum colendo facit meliorem, & ipsum fructum in nobis quærit vt eum colamus. Cultura ipsius est in nos quod non cessat verbo suo extirpare semina mala de cordibus nostris, aperire cor nostrum tanquam aratro sermonis, plantare semina præceptorum, expectare fructum pietatis. Cum enim istam culturam sic acceperimus in cor nostrum vt eum bene colamus, non existimus ingrati agricolæ nostro, sed fructum reddimus quo gaudet. Et fructus noster non illum ditiores facit, sed nos beatiores. Ecce audite quia sicut dixi, Colit nos Deus. Nam quia colimus nos Deum, non opus est vt probetur nobis. Omnis enim homo hoc habet in ore, quia homines colunt Deum, Quia vero Deus colit homines, quasi ex parte auditor quando audit: quia non est in vsu hominum vt dicatur quia Deus colit homines, sed quia Deum colunt homines. Debemus ergo probare vobis, quia & Deus colit homines, ne forte putemur verbum indisciplinaum dixisse, & aliquis

Math. 6.

Psal. 102.

Serm. 59. de ver. domini.

in corde suo disputet contra nos, & nesciens quid dixerimus reprehendat nos. Hoc ergo constitutum est demonstrare vobis, quia & Deus colit nos sed iam dixi, sicut agrum, vt meliores nos faciat. Dominus dicit in Evangelio, *Ego sum vitis, vos estis farrimenta, pater meus agricola.* Quid facit agricola? Interrogate vos, qui agricola estis, quid facit agricola. Puto quia agrum colit. Si ergo pater Deus agricola est, habet agrum, & colit agrum suum, & expectat inde fructum. Denique plantavit vineam sicut ipse dominus Iesus Christus dicit, Et locavit eam agricolis, qui redderet ei fructum temporibus propriis. Et misit ad eos seruos suos, vt peterent mercedem vinee. Illi autem contumeliosos eos affecerunt, aliquos occiderunt, & fructum reddere contempserunt. Misit alios, talia perpeffi sunt. Et dixit ille paterfamilias, cultor agri sui, & plantator & locator vinee suae, Mittam vnicum filium meum, forte vel ipsum reuerberatur. Et misit, inquit, etiam filium suum, Dixerunt illi apud semetipsos, Hic est haeres, venite occidamus eum, & nostra erit haereditas. Et occiderunt eum, & proiecerunt eum extra vineam. Cum venerit dominus vinee, quid faciet illis malis colonis? Responsum est, Malos male perdet, & vineam locabit aliis agricolis qui reddent ei fructum in tempore suo. Plantata est vinea, lege data in cordibus Iudaeorum. Missi sunt Prophetae, quarentes fructum & bonam vitam eorum. Prophetae ab eis contumelios affecti, & occisi sunt. Missus est Christus vnicus filius patrisfamilias, & ipsum occiderunt haereditatem, & ideo perdiderunt haereditatem. In contrariu eis veritum malum consiliu, Vt possiderent occiderunt, & quia occiderunt perdiderunt. Et modo audistis similitudinem ex Evangelio sancto. Quia simile est regnum caelorum patrifamilias, qui exiit conducere operarios in vineam suam. Exiit mane, & quos inuenit, conduxit in vineam suam, & placuit cum eis mercedem denarium. Exiit & hora tertia, inuenit alios & adduxit ad opus vinee. Et sexta hoc fecit, & nona hoc fecit. Exiit etiam & hora vndecima propè ad finem diei, inuenit quosdam vacuos, & stantes, & ait illis. Quid hic facitis? Quare non operamini in vinea? Responderunt: Quia nemo nos conduxit. Venite, inquit, & vos, & quod iustum fuerit, dabo vobis. Mercedem denarium placuit. Isti qui vna hora erant operari, quando sibi audent sperare denarium? Sed tamen se aliquid accepturos gratulabantur. Adducti sunt, & ipsi ad vnam horam. Finito die, iussit omnibus reddi mercedem, à nouissimis vsque ad primos. Inde cepit reddere ab eis, qui hora vndecima venerant, & iussit eis dare denarium. Illi qui prima hora venerant videntes illos accepisse denarium, quem cum ipsi placuerat, sperauerunt se plus aliquid accepturos. Ventum est ad ipsos, & acceptum denarium. Murmurauerunt aduersus patremfamilias, dicentes: Ecce nos, qui sustinimus ardorem diei, & aestum diei, aequasti, & pares fecisti illis, qui vna hora operati sunt in vinea. Et ait paterfamilias, iustissimum responsum reddens vni eorum. Socialis, non tibi feci iniuriam, hoc est, te non fraudavi, quod placui, reddidi tibi. Fraudem tibi non feci, quicquid pactus sum reddidi tibi. Huic non volo reddere, sed donare. Non licet mihi facere quod volo de meo? an oculus tuus nequam est: quia ego bonus sum? Si alicui tollorem alienum,

Math. 21.

Math. 20.

recte apprehenderet quasi fraudator, & negaret alieni. Cum vero debitum reddo, & cui volo etiam dono, nec cui debebam potest me reprehendere, & cui donavi, debet amplius gaudere. Non erat quod responderetur, & aequati sunt omnes. Non erant sunt nouissimi primi, & primi nouissimi: quia tantumdem acceperunt, & primi, & nouissimi. Quid est ergo, quod à nouissimis cepit reddere? Nonne omnes sicut legimus simul accepturi sunt? Legimus enim in alio loco Evangelij, quod dicitur ut eis quos ponet ad dexteram: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab initio mundi. Si ergo omnes simul accepturi sunt, quomodo hic intelligimus priores accepisse illos, qui vndecima sunt operati, & posteriores illos qui prima? Si potero sic dicere, vt perueniat ad intellectum vestrum, Deo gratiam, illi enim debetis gratias agere, qui vobis per nos erogat. Non enim de nostro erogamus. Si interroges de duobus, verbi gratia, quis prior accepit, qui post vnam horam accepit an qui post duodecimam, omnis homo responderet: quia prior accepit, qui post vnam horam accepit, quam qui post duodecimam. Si ergo quauis vna hora acceperint omnes, tamen quia alij acceperunt post vnam horam, alij acceperunt post duodecim horas, illi dicitur sunt priores accepisse, qui post modicum temporis acceperunt: primi iusti sicut Abel, sicut Noe, quasi prima hora vocati felicitatem resurrectionis nobiscum accepturi sunt. Alij iusti post illos Abraham, Isaac, Iacob, & quicumque erant seculi ipsorum, quasi tertia hora vocati, felicitatem resurrectionis accepturi sunt nobiscum. Alij iusti, Moyses, & Aaron, & quicumque cum illis tantum hora sexta vocati: felicitatem resurrectionis nobiscum accepturi sunt. Post ipsos Prophetae sancti tanquam nona hora vocati, eandem felicitatem nobiscum accepturi. In fine seculi omnes Christiani tanquam vndecima hora vocati felicitatem illius resurrectionis cum illis accepturi sunt. Omnes simul accepturi sunt, sed videte illos primos post quantum tempus accipiunt. Si ergo illi primi post multum tempus, non post modicum tempus, quamuis simul accipiamus, priores videmur accepisse: quia merces nostra non tardauit. Erimus ergo in illa mercede omnes aequales, tanquam primi nouissimi, & nouissimi primi: quia denarius ille vita aeterna est, & in vita aeterna omnes aequales erunt. Quamuis enim meritorum diuersitate fulgebunt, alius maius, alius minus, quod tamen ad vitam aeternam pertinet, aequalis erit omnibus. Non enim alteri erit longior, alteri breuior, quod pariter sempiternum est, quod non habebit finem, nec mihi, nec tibi. Alio modo ibi erit castitas coniugalitatis, alio modo ibi erit integritas virginialis. Alio modo ibi erit fructus boni operis, alio modo corona passionis. Illud alio modo, aliud alio modo: tamen quantum pertinet ad viuere in aeternum, nec ille plus viuunt illo, nec ille plus illo. Pariter enim sine fine viuunt cum in suis quisque claritatibus viuunt, & ille denarius vita aeterna est. Non murmuret ergo, qui post multum tempus accepit, contra eum, qui post modicum tempus accepit. Illi redditur, illi donatur, vtrisque tamen vna res donatur. Est & in ista vita simile aliquid, & excepta illa solutione similitudinis huius qua intelliguntur prima hora vocati Abel, & ipsius seculi iusti, tertia Abra-

Math.

Vide prima hora res...

ham, & ipsius seculi iusti, sexta Moyses, & Aaron, & ipsius seculi iusti, nona Prophetæ, & ipsius seculi iusti, vndecima tanquam in fine seculi Christiani omnes: excepta solutione ista similitudinis, & in hac vita nostra potest aduersi huc similitudo. Tanquam enim prima hora vocantur, qui recentes ab utero matris incipiunt esse Christiani quasi tertia pueri, quasi sexta iuuenes, quasi nona vergentes in senium, quasi vndecima omnino decrepiti. Vnum tamen vitæ aeternæ denarium omnes accepturi. Sed attendite & vos, fratres mei, ne ideo quisque differat venire ad vineam, quia securus est, quoniam quando cūque venerit, ipsum denarium accepturus est. Securus est quidem quod ipse denarius illi promittitur, sed differre non iubetur. Nunquid enim & illi, qui sunt ad vineam conducti, quando ad illos exibat paterfamilias, vt conduceret, quos inuenit hora tertia, & conduxit, verbi gratia, dixerunt illi, expecta, non illuc imus nisi hora sexta, aut quos inuenit hora sexta dixerunt, non imus nisi hora nona, aut quos nona inuenit dixerunt, non imus nisi vndecima? Omnibus enim daturus est tantundem, quare nos amplius fatigamus? Quid ille daturus sit, & quid facturus sit, penes ipsum consilium est. Tu quando vocaris, veni. Merces enim cunctis aequalis promittitur, sed de ipsa hora operandi magna questio est. Si enim illi, verbi gratia, qui vocati sunt hora sexta, in hac ætate corporis constituti, vbi iuueniles anni feruent, sicut ipsa hora sexta seruet: si dicerent illi iuuenes vocati expecta, audiuimus enim in Evangelio, quia omnes vnam mercedem accepturi sunt, cum senes fuerimus, hora vndecima veniemus, tantundem accepturi, quare laboraturi? responderetur eis, & diceretur, Laborare non vis, qui vtrum viuas vsque ad senectam, nescis? Sexta hora vocaris, veni, Paterfamilias tibi quidem etiam vndecima venienti denarium promissit: sed vtrum viuas vsque ad septimam nemo tibi promissit. Non dico vsque ad vndecimam sed vsque ad septimam. Quare ergo differs vocantem te, certus de mercede, incertus de die? Vide ne forte quod tibi ille daturus est promittendo, tu tibi auferas differendo. Si hoc recte dicitur de infantibus tanquam ad horam primam pertinentibus, si recte dicitur de pueris, tanquam ad horam tertiam pertinentibus, si recte de iuuenibus, tanquam in horæ sextæ flagrantia constitutis, quanto magis recte dicitur decrepitis, Ecce iam hora vndecima est, & adhuc stas, venire piger es? An forte non exiit ad te vocandum paterfamilias? Si non exiit, quid est quod loquimur? Nepe non serui de familia ipsius sumus, conduceret operarios missi sumus. Quid ergo stas? Finisti iam annorum numerum, festina ad denarium. Hoc est enim exire patremfamilias, innotescere: quoniam qui in domo est, in abdito est, non videtur ab eis, qui foris sunt. Cum autem exiit de domo, videtur ab eis qui foris sunt. Christus quando non intelligitur, & non agnoscitur, in secreto est. Quando autem agnoscitur, exiit conduceret: ex oculo enim processit ad notitiã, notus est Christus, vbique prædicatur Christus, gloriam Christi omnia, quæcunque sunt sub caelo, clamant. Fuit irrisibilis quodam modo, & reprehensibilis inter Iudæos, visus est humilis, contemptus est. Occultabat enim maiestatem, promptam habebat infirmitatem. Contemptus est in

illo, quod promptum erat, nec cognitum quod occultum erat. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Nunquid adhuc contemnendus est sedens in caelo, si contemptus est, cum penderet in ligno? Agitauerunt caput, qui eum crucifixerunt, & ante crucem eius stantes, & tanquam ad fructum suæ sæuitiæ peruenientes, insultantes dicebant, Si filius Dei es, descende de cruce. Alios saluos fecit, seipsum saluū facere non potest. Descendat de cruce, & credimus in eum. Non descendebat, quia hætebat. Multo enim facilius poterat de cruce descendere, qui potuit de sepulchro resurgere. Ad nostram informationem demonstrabat patientiam, differere potentiam, & non est agnitus. Non enim tunc exierat conduceret operarios, non exierat, non innotuerat. Tercio die resurrexit, demonstrauit se discipulis, ascendit in caelum, & misit spiritum sanctum quinquagesimo die. Post ascensionem missus spiritus sanctus, impleuit omnes qui fuerunt in vno conuclau, centum viginti homines impleti illi spiritui sancto, ceperunt loqui linguis omnium gentium, & expressa est vocatio, exiit ille conduceret. Cœpit enim veritatis potentia omnibus innotescere. Nam tunc etiam vnus accepto spiritu sancto, etiam vnus loquebatur omnium gentium linguis. Modo autem in ecclesia ipsa vnitas tanquam vnus loquitur, loquitur omnium gentium linguis. Ad quam linguam religio Christiana non peruenit? Ad quos fines non peruenit? Iam non est qui se abscondat à calore eius. Adhuc sit mora ab eo qui stat in vndecima. Manifestum est ergo, fratres mei, omnino manifestum est tenete, certi estote, quoniam Deus noster Iesus Christus, quando quisque se conuerterit ad fidem ipsius à via sua vel superflua vel nequissima omnia illi præterita dimittuntur & omnino, iamque donatis debitis, fiunt cum illo tabulæ nouæ. Prorsus omnia dimittuntur. Nemo sit sollicitus, quod aliquid sit non dimittatur. Sed iterum nemo peruerse sit securus. Ista enim duo occidunt animas, aut desperatio aut peruersa spes. De his duobus malis pauca audite. Nam sicut liberat bona spes, & certa spes, ita decipit peruersa spes. Prius attendite quemadmodum decipiat desperatio. Sunt homines qui cum cogitare ceperint mala, quæ fecerunt, non sibi putant ignosci posse, (& dum non putant posse sibi ignosci,) dant animam iam perire desperationis, pereunt, dicentes in cogitationibus suis. Iam nulla nobis spes, neque enim tanta illa, quæ commissimus donari nobis, aut ignosci possunt. Quare ergo non satisfacimus cupiditatibus nostris? Impleamus saltem præsentis temporis voluptatem, quia nullam in futuro habebimus mercedem. Faciamus quicquid libet, & si non licet, vt habeamus suauitatem vel temporalem, quia veritate non meremur æternam. Talia dicentes desperando pereunt. Siue antequam omnino credant, siue iam Christiani, & in aliqua peccata, & scelera male viuendo prolapsi. Procedit ad eos dominus vinee, & tanquam desperantes, & vacantes, tergum dantes, pulsat & clamat in propheta Ezechiel, In quacunque die conuersus fuerit homo à via sua pessima, omnes iniquitates eius obliuiscar. Hac voce audira, & credita à desperatione recreantur, & ab illa altissima, & profunda voragine, qua submersi fuerant emergunt. Sed his rimendum est, ne in aliam vo-

1. Cor. 2.

Math. 17.

Mar. 15.

Math. 20.

Act. 11.

Psalm. 138.

Act. 15.

Psalm. 138.

Exech. 18.

raginem incurrant, & peruerse sperando moriantur qui desperando mori non potuerunt. Mutant enim cogitationes longe quidem diuersas, sed tamen perniciosas, & rursus incipiunt dicere in cordibus suis, Si quacunq; die conuersus fuero à via mea pessima, Deus misericors, sicut veraciter per prophetas promisit, omnes iniquitates meas obliuiscitur, quare hodie conuertor, & non cras? Quare hodie, & non cras? Eat hodiernus dies sicut hesternus, sit in nequissima voluptate, sit in flagitiorum gurgite, volutetur in mortifera delectatione. Cras conuertat, & finis est. Respondetur tibi, Cuius rei finis? Dicis iniquitatum mearum, Bene gaude, quia crastinum iniquitatum tuarum erit finis. Quid si ante crastinum tuus erit finis? Ergo bene quidem gaudes, quia propter iniquitates tuas conuerso tibi indulgentiam Deus promisit, sed crastinum diem tibi nemo promisit. Aut si forte promisit Mathematici longe aliud est. Quam o Deus, multos mathematici fefellerunt, quia sibi plerunque lucra promiserunt, & damna inuenerunt. Ergo etiam propter istos male sperantes, procedit paterfamilias. Quemadmodum processit ad illos, qui male desperauerunt, & perierunt desperando, & reuocauit eos in spem; Sic procedit etiam ad istos, qui male sperauerunt, & dicit eis per alium librum, Ne tardes conuerti ad dominum. Quomodo illis dixerat, In quacunq; die iniquus conuersus fuerit à via sua mala, omnes iniquitates eius obliuiscat, & tulit eis desperationem, qua iam dederant animas suas perditioni, omni modo indulgentiam desperantes: sic procedit etiam ad istos, qui sperando, & differendo volunt perire, & loquitur ad eos, & increpat eos. Ne tardes conuerti ad dominum, neq; differas de die in diem. Subito enim venit ira eius, & in tempore vindictæ disperdet te. Ergo noli differre, noli quod patet, contra te claudere. Ecce indulgentiæ dator aperit tibi ostium. Quid moraris? Gaudere deberes, si aperiret aliquando pulsanti. Non pulsasti & aperiret operibus quodam loco scriptura dicit, Ne dixeris vade, & reuertere, cras ego dabo, cum possis continuo bene facere, Non enim scis quid contingat sequenti die. Audisti præceptum non differendi, vt in alium sis misericors, & differendo in te es crudelis? Non debes differre panem daturus, & differs indulgentiam accepturus? Si miserando alterum non differs, miserere & anime tuæ placens Deo. Exhibe & animæ tuæ eleemosynam. Non dicimus vt tu ei des, sed ne repellas manum dantis. Sed aliquando homines inde sibi plurimum nocent, cum alios offendere timent. Multum valent boni amici ad bonum, & mali amici ad malum. Ideo dominus pro salute nostra potentium amicitias contemnens, noluit prius eligere senatores, sed piscatores. Magna artificis misericordia. Sciebat enim quia si eligeret senatore, diceret senator, Dignitas mea electa est. Si eligeret diuites, diceret diues, Oportet me electa est. Si prius eligeret imperatore, diceret imperator, Potestas mea electa est. Si prius eligeret oratore, diceret orator, Eloquētia mea electa est. Si eligeret philosophum, diceret philosophus, Sapiētia mea electa est. Interim, inquit, differantur superbi isti, multum tūmēt. Diffat autem inter magnitudinē, & umorem. Vtrunque grande est, sed nō vtrunque

sanam est. Differantur ergo, inquit, isti superbia aliqua soliditate sanandi sunt. Da mihi, inquit, prius istum piscatorem. Veni tu, pauper, sequere me, nihil habes, nihil nostri, sequere me. Idiota pauper, sequere me. Non est, quod in te expauescat, sed multum est, quod in te impleatur. Tam largo fonti vas inane ad mouendum est. Dimisit est diuinus orator. Ecce quid fecit Dominus, de quo dicit Apostolus: Infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia mundi elegit Deus, & ea quæ non sunt tanquam quæ sunt, vt ea quæ sunt euacuentur. Denique leguntur modo verba piscatorum, & colla subduntur oratorum. Tollantur ergo de medio inanes vici, tollatur de medio fumus, qui crescendo euanescit, profusus pro salute ista contemnantur. Si quisque in ciuitate aliquo periculoso morbo corporis ægrotat, & esset in ciuitate peritissimus medicus amicis ægrotantis, potentibus inimicus, qui dicerent amico suo: noli cum adhibere, nihil nouit: dicerent autem, non iudicante animo, sed euidens, nonne ille pro salute sua remoueret amicorum potentium fabulas, & vt paucis diebus plus viuere cum illorum qualibet offensione, pellendo sui corporis morbo, medicum illum, quem peritissimum commendauerat, adhiberet? Ægrotat humanum genus, non morbis corporis, sed peccatis, lacet toto orbe terrarum ab Oriente vsque ad Occidentem grandis ægrotus. Ad sanandum grandem ægrotum descendit Omnipotens medicus. Humiliauit se vsque ad mortalem carnem, tanquam vsque ad lectum ægrotantis. Dat salutis præcepta, contemnitur, qui audiunt, liberantur. Contemnitur, cum dicunt amici potentes, nihil nouit. Si nihil nosset, potentia eius Gentes non impleteret. Si nihil esset, non esset antequam apud nos esset. Prophetas ante se non mitteret. Nonne modo implentur quæ ante prædicta sunt? Nonne probat medicus iste artis suæ potentiam, promissa complendo? Nonne per totum mundum perniciosi euertuntur errores, & tritura mundi damnantur cupiditates? Nemo dicat: Antea melior erat mundus quam modo: Ex quo cepit iste medicus artem suam exercere, multa hic videmus horrenda. Noli mirari. Antequam aliquis curaretur, munda à sanguine statio medici videbatur: imò iam tum hoc videns, excurrere vanas delicias, veni ad medicum, sanitatis tempus est, non voluptatis. Curedur ergo, fratres. Si nec medicum agnoscerimus, non in eum tanquam phreneticum fatuamus, non ab eo tãquam lethargici auertamur. Multi enim sciuendo, multi dormiendo perierunt. Phrenetici sunt, qui non dormiendo insaniant. Lethargici sunt, qui multum dormiendo premuntur. Profusus tales sunt homines. Contra istum medicum alij sciuere in eum volunt: & quoniam ipse iam in celo sedet, membra eius in terra persequuntur. Curat & tales. Multi ex eis conuersi ex inimicis facti sunt amici, ex persecutoribus facti sunt prædicatores. Tales etiam ipsos Iudæos, in seipsum cum hic esset sciuentes, tanquam phreneticos sanauit, pro quibus in ligno pendens orauit. Dixit enim: Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. Multi tamen eorum, sedato furoris, tanquam phrenetici oppressa, cognouerunt Deum, cognouerunt Christum. Post ascensionem missio Spiritu sancto, conuersi sunt ad eum, quem crucifixe

cifixerunt, & in sacramento credentes sanguinem eius biberunt, quem sciuendo fuderunt. Habemus exempla. Persequatur membra eius iam sedentis in celo Saulus, persequatur grauius in phrenesi mente perditam, morbo nimio. At ille, vna voce de celo clamans ei: Saule, Saule, quid me persequeris? percussit phreneticum, erexit sanum, occidit persecutorem, viuificauit prædicatorem. Etiam lethargici multi sanantur. Ipsis enim similes sunt, qui non sciuunt in Christum, nec maliciosi sunt aduersus Christianos, sed tantum differendo languescunt verbis somnolentes, inuicem oculos extendere pigrescunt, & qui eos excitare volunt molesti sunt. Recede à me, inquit, languidus lethargicus, obsecro te, recede à me. Quare Dormire volo. Sed ille, Morieris inde. Ille amore formi, mori volo, respondet. Et charitas desuper, Nolo. Plerunq; istum charitatis affectum exhibet etiam filius seni patri morituro post paucos dies, iam vtrique ætate finita, si lethargicum videt, & lethargico morbo premi suum patrem à medico agnoscit dicente sibi: Excita patrem tuum, noli eum permittere dormire, si vis vt viuat: adest puer seni, pulsat, vellicat, pungit, pietate molestus est, nec moti cito permittit cito moriturum, & si viderit vt aliquando plures dies viuat, cum decesserit successurus. Quanto maiore charitate nos amicis nostris molesti esse debemus, cum quibus non paucos in hoc mundo dies, sed apud Deum in æternum viuamus? Ament ergo nos, & faciant quod audiunt per nos, & colant quem colimus & nos, vt recipiant quem speramus & nos.

S. CYRILLI EPISCOPI

Alexand. superioris Euang.

expositio.

Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est. Omnem, etc. Vt quantum oporteat inhzere sibi, & ab eo pendere, & quantum nobis hoc prodest, ostenderet, vitem seipsum exempli ratione, & palmites affixos in eo credentes appellauit; qui participatione spiritus, per quem saluatore coniungimur, naturæ eius communicamus. Conglutinatio enim, sicut palmitum ad vitem, accedentium ad Christum, vt à nobis est, voluntaria est; vt autem à vite ad nos colligandos esse intelligitur, habitualis est. Proba enim voluntate nos per fidem accedimus: efficiunt autem (vt ita dicam) de genere eius, dignitatem adoptionis filiorum Dei ab eo consecuti. Qui enim domino (vt ait Paulus) adhæret, vnus spiritus est cum eo. Quem admodum igitur voce prophetica basis, & fundamentum appellatur, in ipso enim edificatur vni lapides, spiritalisque facti ad habitaculum Dei in spiritu, & sacerdotium sanctum; nec ædificari nisi per Christum possumus, sic vitis appellatur, vt mater, & nutrix palmitum. Regenerati enim ex Christo, & per ipsum in spiritu sumus ad ferendum fructum vitæ, non illius præcæ, sed huius nouæ, quæ est per fidem, & charitatem erga ipsum. Cõseruamur autem in hoc statu, & ad hoc (vt ita dixerim) inserti quodammodo ipsi sumus, id est, firmiter retinentes tradita nobis ab ipso mandata, & dentisque huius nobilitatis bonum seruare. Quod sit, si spiritum sanctum, per quem in nobis Deus habitat, non offendamus. Ioannes

enim ostendit aperte, quomodo in Christo sumus; in hoc, inquit, cognoscimus, quoniam in eo sumus & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis. Et rursus; qui dicit se in eo manere, debet, vt ille ambulauit, ipse quoque ambulare: & alibi clarius; qui mandata eius seruat, in ipso manet, & ipse in eo. Nam, si mandatorum seruatio charitatem erga eum efficit, & per charitatem ei coniungimur; quomodo verum non est, mandata seruantes in eo manere? Sed, quemadmodum raddix qualicet suâ palmitibus immittit, sic vnigenitus Dei filius, patris, & suæ naturæ affinitatem (vt ita dicam) spiritu dato sanctis largitur, per fidem, & sanctitatem ei coniunctis, ad pietatem, & ad omne virtutis genus ipsos nutriens. Agricolam autem patrem appellat, ne à solo filio fieri hoc videatur, quod totius trinitatis mirabile opus est. Non modo enim salus nostra, verum etiam omnia, quæ à Deo fiunt, vna voluntate, ac potestate supremæ naturæ sunt. Ac ideo gratias agentes Deo, quoniam nostri miseris est, saluatorem appellamus non patri, aut filio, aut spiritui sancto, sed deitati simpliciter hæc attribuentes. Pater igitur nos ad pietatem, & ipsidem per filium, in spiritu nutrit, & agricolæ opera facit, aspiciens, & fouens, & omni ad virtutem redigens cura per filium similiter in spiritu. Sic enim iudicio meo rectius hoc intelligemus. Nam, si alij patri, alij filio seorsum accommodabimus, quoniam vitis filius nuncupatur, pater vero agricola, à solo filio contineri, & nutriti videbimur, à patre autem nuda solummodo visitatione coli; vitis enim palmites suos nutrit, agricola vero visitat. Solummodo vitem, & colit. Quare nec illud à patre, nec hoc à filio, nec vtrunque à spiritu separandum: omnia enim à patre per filium in spiritu sunt. Idcirco enim patrem cultorem vitis appellauit; ne quis vnigenito soli, salutem nostram attribuat, & ad hæc, vt discamus visitatione nos diuina indigere. Commodissime igitur cum vitem, & palmites nominauerit, cultoris quoque fecit mentionem, cura, prouidentia, gubernationeque Dei adduci ad virtutem, continerique nos demonstrans. Si vero credimus filium in patre, & patrem in filio naturaliter esse, & ex ipsis esse omnia in spiritu, vt ab vna deitate, nec pater ab alendis nobis separabitur, nec filius à cultura erit alienus; & iure id quidem: vbi enim summa naturæ identitas est, ibi quanuis multis, variisque modis fieri nonnulla videantur, vna tamē est operatio nullo modo distincta, vna vero natura in patre filio, & spiritu sancto est. Quomodo igitur, quicquid diuinitus fit, vnus deitatis opus non erit? Quare dominus etiam noster Iesus Christus cooperari se cum patre ostendere volens, ad impios Iudæos dicebat; Multa, & bona opera ostēdit vobis ex patre meo, cuius eorum gratia me lapidatis? Et rursus; pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Nemo enim (vt puto) seorsum patrem à filio operari quicquam putabit. Nam, quoniam sapientia, & virtus patris est, per quem pater omnia facit; ideo dicit nihil à se facere, sed patrem, qui in eo manet, ipsum agere opera. Vitis igitur locum Christus tenet, nos vero palmitum, qui ab eo pendentes, virtutem, & gratiam spiritus in alimoniam nostram, & ad fructum trahimus spiritalem. Sed nequeo proponit opus mihi ita sequi, vt negligam, quæ quidam ex hoc euangelij loco aduersus veritatem

contexit. Recte namque, inquit, vnigenitus deridendo ostendit omnes, qui se patri cōsubstantiali-lem opinantur. Ecce enim, ecce vitem seipsum nuncupavit, patrē vero agricolam. Quemadmodum ergo vitis, atque agricola vnus naturæ non sunt (illa enim lignum, hic homo; quæ diuersa genere penitus sunt) sic filius cōsubstantialis patri non est, sed naturaliter, & longe ab eo separatus: siquidem alter quasi agricola, alter quasi vitis est. Nec rationabiliter quidā ad humanitatem Christi id conferunt. Non enim caro eius, sed deitas vitis ab eo nuncupata est. Pater enim, quia corpora nostrā non dependēt à carne Christi vt palmites à vitē, nec sanctorum fructus corporeus est, sed potius spiritalis, deitas ergo filij, vitis est, vnde per fidem pendemus. Hæc ille astute simul, atque impie, aliāque huiusmodi euomuit. Nos autem patrum, & ecclesiarum fidem sequētes (quantum in nobis situm fuit) loci huius sensum rimati sumus, nunc, ne, si silentio trāscamus, magnum deliramentū huius hominis detrimentum simplicioribus afferat: age spiritus armis freti, primum illud dicamus, longe ab omni ratione remotum esse, ad naturæ, substantiæ quæ significationem illud traducere, quod per similitudinem dictum est. Ego enim arbor, si volumus recte, quæ dicuntur, intelligere, intentionem semper nobis esse considerandam, & ad quod Christus propositum verba faciebat. Considerate igitur diligenter, oro, qui lecturi estis, non intendebat Christus modo alium se à patre natura ostendere: neque hac de causa vitem se, illum vero agricolam nominavit. Cur enim, si hoc sibi propositum fuit, nihil aliud attulit? Aut cur similitudine omnino vsus est; cum multo breuius, atque clarius solis nominibus patris, & filij facere illud potuisset? Non igitur, quod isti à seipsis excogitarunt, sed istud ostendere voluit; quemadmodum ramis arborum à radice qualitas, nutrimentum quæ præbetur; sic spiritalium virtutem fructuum ab eo nobis concedi. Omne namque bonum non nobis, sed diuinitus datū habemus: Deo autem nihil datur; ipse enim origo omnium est, ideo radix, & quasi vitis est Christus; nos autem palmites. Si vero pater agricola est; non tamen propterea alienæ naturæ intelligitur, neque hoc significare voluit: sed radicem, & originem, supremam naturam omnium bonorum ostendens, charitatis visitationem, qua nos vt agricola visitat, ei attribuit. Verum, quoniā nulla nos ratione humanitati Christi posse ista attribueri arbitrat, quoniam fide, atque dilectione, nō carne illi coniungimur; age pauca de hoc dicamus, ac peruersè ab eo sacrarum litterarum sensum exponi ostendamus. Non tamen negamus recta nos fide, charitate quæ sincera Christo spiritaliter coniungi: sed nullam nobis coniunctionis rationem secundum carnem cum illo esse, id profecto pernegamus, idque à diuinis scripturis omnino alienum dicimus. Quis enim dubitavit Christum etiam sic vitem esse, nos vero palmites, qui vitam inde nobis acquirimus? Audi Paulū dicentē, quia omnes vnū corpus sumus in Christo: quia, etsi multi sumus, vnū tamē in eo sumus: omnes enim vno pane participamus. An fortassis putat ignotā nobis mysticæ benedictionis virtutē esse? quæ cum in nobis fiat; nonne corporaliter quoque facit communionem, catione carnis Christi, Christū in nobis habitare?

Hæc interpretatiōnem descripta ex Dionysio Episcopo Alex. qui ex calore fidei, cū contra Sabellianū scriberet, ita locum hūc exposuit. Sed postea, vt testis est Athanasius, suā interpretationē corripuit.

Optima regulā ad sacras litteras intelligēdas in locis præsertim cōtrouersis.

Jacob. 1.

1. Cor. 10.

Ecce agnoscitur Christū carnem esse in Eucharistia.

cut enim mēbra fidelium membra Christi sunt: Ne scitis, inquit, quia membra vestra membra sunt Christi? membra igitur Christi meretricis faciam membra? absit. Saluator etiam, qui manducat carnem meam, ait, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Vnde considerandum est, non habitudine solum, quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis esse, verum etiam & participatione naturali. Nam, quemadmodum, si quis impermixta ita miscuerit, vt vnū quid ex vtriusque factum videatur; sic communicatione corporis, & sanguinis Christi ipse in nobis est, & nos in ipso. Nō poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incorruptibilitatē, & vitæ traduci, nisi naturalis vitæ corpus ei coniungeretur. Non credis mihi hæc dicenti? Christo (te obsecro) fidem præbe; Amen amen, inquit, dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, habet vitam æternam: & ego suscitabo eum in nouissimo die. Audis aperte clamantem non habituros nos vitam; nisi sanguinem eius biberimus, & carnem manducauerimus, in vobis autem ipse dicit, id est, in corpore vestro. Vita autem iure ipsa vite caro intelligi potest, hæc enim nos in nouissimo die suscitatur: & quomodo dicere non grauabor. Caro vitæ facta vnigeniti caro ad virtutem vitæ traducta est, non potest igitur morte superari. Propterea in nobis facta, interitum à nobis expellit. Non enim abest ab ea vnigenitus Dei filius. Vnde, quia vnus est cum carne sua, ego, inquit, suscitabo eum. Cur igitur secundum carnem palmites nos dici pernegat, an non conuenienter dici potest, vitæ, humanitatē eius esse, & nos palmites propter identitatem naturæ? eiusdem enim naturæ vitis, & palmites sunt; ita & spiritaliter, & corporaliter nos palmites, & Christus vitis est. Aduersarius autem Christi deitatis solummodo ratione vitem dici Christum contendit; quoniam agricola pater dicitur, substantiæ diuersitatem aduersus ecclesiæ dogmata posse ostendere. Sed miror, si alium à natura patris filium putat, quomodo patris, & filij nominibus vitæ. Quomodo enim erit vere filius si à substantia eius natus non est? Qui negat filium, patrem quoque negat, & qui confiteri filium, patrem quoque confiteri, Ioannes ait. Et certe ita est. Aliter tamen enim ablato, aut posito, alterum tollitur, aut ponitur: nec erit pater, nisi sit filius, nec intelligatur filius, nisi pater intelligatur. Qui vero diuersum substantia vnigenitum à patre opinatur, is filium esse negat: patrem igitur etiam esse negat, & vbi ecclesiæ fides est? vbi trinitatis gloria in nudis nominibus non vides omnia deduci, quæ à scripturis de suprema natura dicta sunt? Sed forsitan huius impietatis magnitudinem verius, diuersum quidem natura filium dicit, sed tamen natum ex patre intelligit. Nam, si vt aliquam creaturam per habitudinem, quæ est in dilectione secundum voluntatem, eo pacto, quo vniversa ex Deo esse dicuntur, quod sit in eadem impietate affixus, non sentit. Si autem vere natum ex patre dicit nec tamen ei cōsubstantialium, in ipsum quoque patrem impius erit, cum quod creaturarum natura pati non potest, solus ipse percipit: quodque peius est, ad creaturas ipse pater deducetur.

1. Ion. 14.

1. Ion. 5.

1. Ion. 10.

1. Ion. 10.

1. Ion. 10.

1. Ion. 10.

1. Ion. 10.

1. Ion. 10.

1. Ion. 10.

enim vnigenitum non secundum carnem, sed solummodo secundum deitatem dicit. Dicit igitur vtrum verum Deum filium putet, an aalterum & solo nomine, si tantummodo nomine, nec secundum naturam, audiat quid saluator clamet; ego sum veritas. Veritas autem nullo modo inania suscipit nominatur: audiat etiam quid Ioannes iste alibi clamet; Et simus in Deo vero, Iesu Christo: hic est verus Deus, & vita æterna. Si ergo verus Deus vnigenitus est, & ab eo pater distat natura, vt homo à ligno, erit pater creatura: nec erit filius solummodo Deus, sed nos etiā; quoniā palmites cū vite vnus naturæ sunt, veri dicitur secundum naturam erimus, quæ omnia extremæ impietatis sunt. Præterea, quoniam filius, ego, & pater, inquit, vnus sumus, aut nos ad naturam patris cōscendimus, aut pater ad nostram detrudetur, vnus enim sumus cum filio, quoniam & palmites cum vite vnus naturæ sunt. Vide, quæso, quam absurda, & impia peruersa hæc expositio peperit. Quare ea omnino neglecta, sprætaque vitæ dici filium, & patrem agricolam modo, quod diximus, non dubitemus. *Omnis palmitum in me non ferentem, &c.* Voluntas est nostra cum Christo conglutinatio, & charitate, ac fide perficitur: & fides quidem in animo nostro consistit, veram Dei cognitionem efficiens, charitas vero mandatum eius seruare facit. Qui enim me diligit, inquit, mandata mea seruabit. Qui ergo per fidem Christo solummodo coniunguntur, volenti illi confessione inhaerentes, nec charitatis volumine se colligantes, palmites quidem sunt, sed non fructuosi, nā fides abique operibus, mortua quædam res est. Huiusmodi autem palmes agricolæ fax severissime amputat, & igni tradit: hoc enim modo de infructuosis arboribus solet fieri. Exciduntur enim, ne terram frustra occupent, vt de ficu per parabolam dicitur. Voluit ergo, vt ipse arbor, hæc similitudine, quantum sit detrimentum eius: animæ ostendere, quæ ab eo decisa est; inutilis enim cum sit, cum que nullum edat fructum probitatis, & æternæ punitionis tradita, igne cruciabitur. Hoc ipsum per prophetam Ezechielem clarius exposuit dicens, filij hominis, quid fiet ligno vitis ex omnibus lignis memorum, quæ sunt inter ligna fluuatum? nunquid tolleret de ea lignum, vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, vt dependeat in eo quodcumque vas? Ecce, quod in annos amputatur de ea, igni datū est in escam: nunquid vile erit ad opus? Ita quod semel decisum est, ad nullam penitus rem conferre potest, nisi forte ad ignem. Nihil ergo nobis conducet à sculptibilibus ad Christum translatis, si mandata contempnimus. Trademur enim omnino igni, si qualitatem viuificam, atque humorē vitis, id est, spiritum sanctum probis operibus non retinebimus. Nam quod Christus de illo dicit, qui talentum obruit, id in eis quoque inspicitur, qui decisi sunt, vt enim ab illo talentum auferetur, sic à palmitum humor vitis quo alebatur, auferetur autem ab illis humor, id est, spiritus Domini, autem igni tradantur. Nam, si honoribus huius seculi præditi, quando aduersus regem aliquid commiserunt, non prius puniuntur, quam magistratu se abdicauerint; quomodo non erit necesse, vt antequam igni anima infructuosa tradatur, penitus à gratia spiritus decidatur? Sed hæc quidem infructuosi palmes iure subituri sunt; fructuosi autem cura, & cultu agricolæ maiorē producent fructū.

Qui enim bene vitare maluit, qui quam maxime possunt virtuti studet, iis, per spiritus gratiā quasi per falcem, modo voluptates, modo alias turbationes animi, quibus mens à statu suo deicitur, Deus incidēs est, ac amputans. Hęc est illa nō manu, sed spiritu intellecta circūcisio. Nō enim, vt ait Paulus, qui in manifesto Iudæus est, & circūcisio cordis in spiritu, non in littera. Et rursus; in quo credentes circūcisio non manu estis. Hęc spiritalis purgatio absque dolore nō fit; dolere namque sanctos, cum à Deo castigantur, Esaias quoque subaperit dicens; cum abierit dominus sordem filiorum Sion, & sanguinem Hierusalem lauerit de medio eius in spiritu iudicij, & spiritu ardoris. Et ipse Paulus; si in disciplina perseveratis tanquam filij, vobis offert se Deus: quis est enim filius, quem nō corripit pater? Nec multitudo ipsa sanctorum hæc castigacionem tenuit: imo potius optat, dicens; Castiga nos, domine, in iudicio tamen non in furore: namque decisio infructuosorum palmitum in furore fit, in iudicio autem, id est, in consideratione, atque mētura fructuosorum palmitum depurgantur. Vnde aiunt, in tribulatione parua, domine, disciplina tua nobis. Parua enim purgatoria est tribulatio, quæ per superiorem disciplinam, beatos homines efficit, quod bene David ille intellexit; Beatus, inquit, homo, quem tu corripueris, domine, & de lege tua docueris eum, vt mitiges ei à diebus malis. Dies enim certe nefasti, ac praui decisis palmitibus illi sunt, in quibus in ignem mittuntur æternum, quando correpti, & castigati mitem se reddit Deus; non enim absolute tales damnantur; quoniam non omnino infructuosi palmes fuerunt. Ad confessionem igitur fidei seruens virtutis accedat operatio, nec verbis solum, sed multo magis etiam re Christo adhareamus, si volumus decisiois evitare periculum. Hæc dicta sunt; quoniam spiritaliter Christus hæc intellexisse videretur, quauis & aliter hæc interpretari pie possimus: palmes quidem, quā à communicatione Christi paterna falce decidit, sterilem Iudæorū significat populū, cuius radicibus securim inhaerere Baptista dicebat, palmes autem, qui purgantur, tam ex Iudæis, quam ex gentilibus fideles sunt: quibus vna purgatio spiritus est, cuius tamen modi differant, à Iudæis enim Moisaicæ legis ruditas tollitur; à gentilibus autē impunitas morum, & colendæ creaturæ voluntas. Hęc sunt, vt euangelicæ doctrinæ fructum possint ferre mirabilem. Hęc Paulus ita esse confirmat: modo ad Iudæos, qui rursus ab euangelio ad vmbra delapsi fuerant scribens; abalienati estis à Christo, quicunque in lege iustificamini, à gratia excidistis. Et rursus; dico enim vobis, quia si circūcidamini, non proderit vobis Christus. Si vero à Christo abalienantur, qui lege student iustificari; pater depositionem legis, accessum esse ad Christum: modo ad gentes; si, cum inimici essetis, inquit, Deo, per mortem filij eius reconciliati sumus; multo magis iam reconciliati saluabimur in vita eius: & alibi ad eos, qui ad pristinum vomitum redibant; Nunc autem, inquit, cum cognouissetis Deum, imò vero cogniti sitis à Deo; quomodo rursus ad infirma mundi elementa reuertimini? Quando ergo, qui elementis, & creaturæ seruiunt, à Christo resiliunt; qui facere id non patiuntur, Christo certe coniunguntur. Purgatio igitur gentium est erroris idolorum purgatio.

Rom. 2.

Coloss. 2.

Esa. 4.

Heb. 12.

Hier. 30.

Hier. 16.

Esa. 23.

Math. 3.

Galat. 5.

Rom. 5.

Galat. 4.

tur: quia paruum parua decet. Quod si quod offers, paruum non fuerit, id est, humile: per hoc ipsum ad ipsum humilem irrare non poteris, qui de se dicit: Ego sum ostium. Et alibi: Venite ad me omnes, & dicitis: quia mitis sum, & humilis corde. Possumus & alio modo accipere præcisionem vitis nostræ: vt dicamus omnia ab eo præcisa, quibus caruit in hac vita, cum ea tamen habere potuisset: & accipiamus hanc præcisionem à verbo Apostoli dicens: Qui cum in forma Dei esset, exinanivit semetipsum, formam serui accipiens. Ipsa enim exinanitio quædam præcisio est. Sicut enim minuitur vitis quando præciditur: ita vera vitis Christus incarnatione minoratur ab angelis, imò & infra omnes homines humiliatus fuit. Quomodo amputata fuit in eo gloria cultro ignominie, potentia cultro abiectionis, voluptas cultro doloris, diuitia cultro paupertatis? Vide nunc quam præcisio fuerit: ille cui famulatur omnis gloria cælorum, imò ipse qui solus vera gloria est, quasi abiicit gloriam. Seruuli circumdatus indumento sustinet ignominias, confusionibus operitur, vt te à confusionibus redimeret, & ad gloriã pristinam reuocaret. Ille cuius potenti nutui omnia inferna, terrestria & supercælestia sunt subiecta, sic fit abiectus, vt reputaretur omnium virorum nouissimus. Subiicitur fami, siti, caloribus, frigidibus, doloribus, infirmitatibus, & post hæc tanta mortis supplicium non euadit. Ille qui lucem inhabitat inaccessibilem, in quem desiderant angeli prospicere, cuius solius odor sanctorum sic mentes inebriat, vt & mundi præsentis & futuri foras oblitus totis viribus currat post ipsum, tanto dolori subiicitur, vt in ipso veraciter noscatur impletum quod ante dixerat per prophetas: O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videre fit est dolor similis sicut dolor meus. Ille in quo omnes thesauri sapientie & scientie Dei sunt absconditi, rex regum, diues in omnes, solus nullius egenus, sic fit pauper, vt ipso teste, & vulpibus terræ & volucris cæli pauperior inueniatur, cum dicit: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidus, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Pauper in natiuitate, pauperior in vita, pauperissimus in cruce. Natus enim pastum habet lac virgineum, tegmen pannos viles. In vita verò sit, regumentum habuit, sæpius in victualibus defecit. In morte & nudum inuenies, & sicientrem: nisi forte ad situs ipsius remedium velis adhibere acetum myrrha & felle mixtum. Postremo autem cultro timoris amputati sunt ab ipso omnes amici & proximi, vt non esset qui consolaretur eum omnibus charis eius, torcular enim calcavit solus, & de gentibus non erat vir cum eo: & cum sustineret cor eius improperium & miseriam, expectauit qui simul contumelaretur, & non fuit: & qui consolaretur, & non inuenit. Vide nunc quantum præcisio fuerit vitis nostræ. Quæ vitis vquam tantum præcisio fuit: sed quæ est consolatio huius præcisionis? Multus fractus. Multam enim & incomparabilem præcisionem sustinuit. Videatur tamen signanter dictum esse: Et de gentibus non est vir mecum, tanquam intelligendum sit solas mulieres cum illo remansisse. Viris enim fortioris naturæ fugientibus præ timore, non fugit muliebris infirmitas, quæ etiam baiulantem sibi erucem, & in cruce morientem non dereliquit.

runt, sicut in persona Christi conquerens loquitur beatus Iob: Derelicta sunt tantummodo labia mea circa dentes meos. Per labia quippe, quæ ceteris sunt mēbris molliora, muliebris flexus molli & infirmus, qui solus Christo discipulis fugientibus ad hest, figuratur. Elegit enim dominus infirma mundi, vt confunderet fortia. Si verò fragam mentalem intelligimus, nec vir relictus est cum eo, nec mulier, præter illam quæ sola benedicta est in mulieribus, quæ sola per illud misse habebat stetit in fide, & saluata fuit Ecclesia in ipsa sola: propter quod apertissimè tota ecclesia in laudem & gloriam eiusdem virginis diem sabbati per totius anni circulum celebrare cōsuevit. Vere & singulariter benedictus palmes qui à sua vite nullo potuit timore præcidi. Abscessit sunt viri qui dicunt: Nos autem sperabamus, quod ipse redempturus esset Israel. Abscessit sunt mulieres, quæ quamvis piæ præueniunt mortuo humanitatis seruitium exhibere, tamen illum reserecturum nequaquam credebant. Et fortasse propterea (quod tamē non asserendo dico, ne nouas videar assertiones introducere) illa mater quæ plus habuit pietatis, cum aliis ad vngendum non venit corpus Christi sepultū, quia frustra putabat eum vngi, quem reserecturum sciebat. Verè fortis hæc mulier, & præ cunctis post filium honoranda. Verè & virago dici potest, quæ à viro Christo per animi fortitudinem separata non est, sed cum quem morientem & mortuum vidit, credidit immortalitatis gloria sublimarum.

Circumfoditur vitis. Fossio hæc insidiantium fraus intelligitur. Quasi enim foueam fodit, qui dolo machinatur aliquid decipere. Vnde conquirens dicit: Foderunt ante faciem meam foueam. Non enim poterat illi aliquis dolus abscondi, qui oculus est ante & retro, & qui præterita & futura tanquam præsentia intrinquet. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Ostendamus autem per exemplum aliquam fraudem istarum fossionum. Adducunt, inquit, euangelistæ, domino Iesu mulierem adulteram, dicentes quod Moyse in lege præcepit huiusmodi lapidare. Tu autem quid dicis? Vide foueam qua beatam vitam nostram circumfoderunt illi pessimi agricolæ, non vt facerent eam germinare, sed magis extirpare. Veruntamen in cōtrarium cessit eorum intentio, & circumfossio, fertilis magis facta est, & humorem misericordie distillans. Foueas verò videamus. Dixerunt apud se: Si secundam legem dixerit mulierem lapidandam, foueam incidet crudelitatis, qui de se dicit: Mitis sum, & humilis corde. Et iterum: Misericordiam volo, & non facrificium. Si verò dixerit absolueudam, foueam præuaricationis non euadet: & iure condemnabitur vt legis transgressor. Sic captant in animam infirmos, & obliuiscunt peccatores iustitiam, & Nescientes quod frustra iacitur rete ante oculos peccatorum, & quod qui fodit foueam, incidet in eam. Sed leuiter transiit hæc fouea nostra ibi, ipsosque fossiores deiecit in illam. Ait enim: Qui siue peccato est vestrum, prius mittat in eam lapidem, quasi dicat: Legi meæ non contradico, pietatem meam nõ defero. Ita quidem medico, pietatem meam nõ defero. Ita quidem lapidari, sed non lapidabitur, quia qui lapidem iuste possit in eã mittere, non habet. Nondem vis adhuc alias foueas videre? Licet, inquit, censam Cæsari dari, an non? Dixerant enim apud se

se: si dixerit, licet: tenebitur reus tanquam libertatis nostræ destructor. Solutio enim census, seruitij signum est. Si dixerit, non licet, reus erit læsæ maiestatis. O stultos. Solet stultus alios secundum se æstimare: & quod ipse ignorat, sapientes quoque credit similiter ignorare. Sed quid ait sapientia? Libertati Dei non derogo, maiestatem Dei non offendo, foueas vestras non incido. Reddite quæ sunt Cæsari Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Non enim offenditur Deus iustus, qui vult cuique reddi quod suum est. Si reddatis Cæsari quod Cæsaris est, non offenditur Cæsar. Si Deo reddideritis quæ creauit, iuste quod iustum est facitis. Reddite ergo Cæsari denarium, Cæsaris habentem imaginem. Reddite Deo animã quam ad imaginem & similitudinem suam creauit: & ecce iusti fueritis. Longum esset nimis, omnes foueas quas verè vitis nostræ maligni isti foderunt, edisserere: quia omnia illius & verba & facta callumniari nitentur. Sed cum viderent circumfossiones nil nocere viti, magis aut seipos dum fodiant, in ipsas incidisse, ipsam vitam circumfodere & perfodere laborabant, vt sic saltem ad modum aliarum arborum æternam incurreret ariditatem. Foderunt ergo & perfoderunt non solum manus, sed & pedes, latus quoque & sanctissimi cordis intima furoris lancea perforauerunt, quod iam dudum amoris lancea fuerat vulneratum. Vulnerasti, inquit, in Canticis amoris sponsus, cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum. Vulnerat cor tuum domine Iesu sponsa tua, amica tua, soror tua. Quid necessarium fuit illud ab inimicis vltra vulnerari? Quid agitis inimici? Si vulneratum est, imò quia vulneratum est, cor dulcis Iesu, quid secundum vulnus apponitis? An ignoratis quod vno vulnerare tactum cor emoritur, & sic insensibile? Mortuum cor domini Iesu, quia vulneratum possedit vulnus amoris, possedit mors amoris domini cor sponsi Iesu. Quomodo mors altera introiit? Fortis est vt mors, imò verè fortior quam mors, dilectio. Non enim potest prima mors expelli, id est, dilectio malarum mortuorum mortificatrix à domo cordis, quam sibi inuolabili iure, suo vulnerare acquisiuit. Si duo z quæ fortes concurrunt, quorum vnus sit in domo, alter verò de foris, quis dubitet eum qui deintus est, obtinere victoriam? Et vide quanta sit vis amoris domum cordis obtinens, & per vulnus dulcissimi occidentis non solum in domino Iesu, sed & in seruis ipsius. Veniamus ad martyres. Terreant licet martyres, ridet seruiuntur, & gaudent occiduntur, & ecce triumphant. Quare? Quia morte charitatis intus in corde iam dudum mortui peccatis, mortui mundo, tanquam insensibiles facti, nec minas, nec tormenta, nec mortem sentire poterunt. Quid mirum? Mortui erant. Mortui enim estis, ait apostolus. Qualem mortem quidam stultus sapienter optabat, dicens: Moriatur anima mea morte iustorum, & sicut nouissima mea horum similia. Bona mors, mortem contemnens: bona mors vitam conferens sempiternam. Sic ergo iam dudum vulneratum & mortuum fuit cor Iesu mortificati propter nos, tota die æstimati sicut ouis occisionis. Accessit autem & mors corporalis, & vicit ad tempus, vt vinceretur in æternum. Vidta est mors, quia surrexit à mortuis, quia mors vltra ei non dominabitur. Sed quia semel venimus ad cor dulcissimu

Iesu, & bonum est nos hic esse, ne sinamus, nos facile auelli ab eo, de quo scriptum est: Recedentes à re, in terra scribentur. Quid autem accedentes: Tu ipse doce nos. Tu dixisti accedentibus ad te: Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cælo. Concordemus hæc, quia si sic hi qui in cælis scripti sunt: quid ergo illi qui in terra scribentur? Lugebunt vtrique. Sed quis nolit gaudere? Accedamus ergo ad te, & exultabimus & lætabor in te memores cordis tui. O quam bonum & quam iucundum habitare in corde hoc bonum thesaurus, bona margarita, cor tuum bone Iesu, quam fosso agro tui corporis inueniemus. Quis hanc margaritam abiciat? Quin potius dabo omnia, omnes cogitationes & affectus mentis commutabo, & comparabo illam meum, & sine fallacia illud me enutriet. Ad hoc templum, ad hæc sancta sanctorum, ad hanc arcam testamēti adorabo, & laudabo nomen domini, dicens cū David: Inueni cor meum, inquit, vt orem Deum meum. Et ego inueni cor regis, fratris & amici benigni Iesu. Et nunquid non adoro? Orabo vtrique. Cor enim illius mecum est. Audacter dicam: Si, imo quia caput meum Christus est. Quomodo quod capitis mei est, non meum est? Sicut ergo corporalis capitis mei oculi, mei oculi verè sunt, ita & spirituale cor, cor meum est. Bene ergo mihi. Ego verò cum Iesu cor meum habeo. Et quid mirum cum multitudinis credentium fuerit cor vnum. Hoc igitur corde tuo & meo dulcissime Iesu inuenio orabo te Deum meum. Admitte tantum in sacrarium exauditionis tuæ preces meas. Imò me totum trahere in cor tuum. Licet enim tortuositas peccatorum meorum impediatur, tamen quia cor illud incomprehensibile charitate dilatatum est & ampliatum, & tu qui solus potes facere mundum de immundo conceptum femine, vt deposita gibbi farcina per foramen acus possim transire: O omnium pulchritudine speciosissime Iesu, amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me: vt purificatus per te ad te purissimum possim accedere, & in corde tuo omnibus diebus vitæ meæ merear habitare: & vt videre simul semper & facere tuam valeam voluntatem. Ad hoc enim perforatum est latus tuum, vt nobis pateat introitus. Ad hoc vulneratum est cor tuum vt in illo & in te ab exterioribus perturbationibus absoluti habitare possimus. Nihilominus & propterea vulneratum est, vt per vulnus visibile vulnus amoris inuisibile videamus. Quomodo hic ardor melius ostendi potest, nisi quod nõ solum corpus, verum etiam ipsum cor lancea vulnerari permisit? Carnale ergo vulnus, vulnus spirituale ostēdit. Et hoc fortasse inuuit ipsa auctoritas præhibita, in qua bis positum est vulnerasti. Vtriusque enim vulneris ipsa soror & sponsa causa est, ac si spōsus apertè diceret: Quia zelo amoris tui vulnerasti me: lancea quoque militis vulneratus sum. Quis enim cor suum palo vulnerari permitteret, nisi prius amoris illius vulnus percepisset? Dicit ergo: Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum. Sed quare soror & sponsa? an non poterat sufficere sponsi amantis affectum ostendere solius sororis vel solius sponsæ positio? Vel quare sponsa & non vxor, cum quotidie vel ecclesia siue quelibet fidelis anima sponso suo Christo bonorum operum

Ioan. 10.
Math. 11.
Philipp. 2.
Esaia 53.
1. Tim. 6.
1. Petr. 1.
Cant. 1.
Thren. 1.
Colof. 2.
Math. 8.
Luc. 9.
Ier. 19.
Marc. 27.
Luc. 23.

Hier. 17.
Luc. 10.
Cant. 1.
Psal. 132.
Math. 13.
Psal. 54.
2. Reg. 7.
1. Cor. 11.
Eph. 1.4.5.
AB. 4.
Math. 19.
Luc. 18.
Psal. 50.
Ioan. 19.
Cant. 4.

rum sobolem debeat generare? Paucis dico, solent sponsæ nondum alligatæ coniugali vinculo amari ardentius quàm postea. Tempore enim procedente amor ipse componitur. Sponsus ergo noster, vt magnitudinem in finem sui amoris qui tempore non decrefcit, amicam suam sponsam appellat, eo quòd illius amor semper nouus sit. Sed quia sponsæ etiam carnaliter diliguntur: vt in amore sponsi nostri nil carnale sapias, ipsam sponsam suam sororem appellat, quia sorores iam nequaquam carnaliter adamanur. Dicit ergo: **Vulnerasti cor meum**, &c. Tanquam dicat: quia summe te diligo vt sponsam, castè vt sororem, vulnerasti est cor meum propter te. **Quis illud cor tam vulneratum non diligit? Quis tam amantem non redamat? Quis tam castum non amplectatur? Diligit profecto vulneratū, què nimio illius amore vulnerata proclamat: Vulnerata charitate ego sum. Nunquid non redamat sponsam amantem, quæ dicit: Nunciare dilecto, quia amore languet? Fratreno se amantem amore complectitur, qui dicit: Quis mihi det te fratrem meum lugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & complectar & osculer, & iam me nemo derideat? Quid autem est foris? Estimo quòd extra corpus. Quadiu sumus in hoc corpore, peregrinamur à domino. Quis hanc peregrinationem patienter ferat? plena est dolore præteritorū, labore præsentium, timore futurorum: in qua et si sponsus se aliquando gratia consolationis exhibeat, stat tamen longe quasi post parietem, corpore hoc peccati separante inter nos & ipsam: nec facile præbet se tangendum & osculandum, nisi illi animæ quæ in tantam altitudinem meritorum processit, vt dicat ei: Surge amica mea, columba mea, formosa mea, quæ sola licet raro aliquo modo arbitrans se comprehendisse proclamat: Inueni quem diligit anima mea: inueni illum, nec dimittam. Sed ad hunc gradum non facile quis ascendit. Nos igitur adhuc intus, id est, in corpore manentes, quantum possumus, amemus, redamemus, amplectamur vulneratum nostrum, cuius impigricolæ foderunt manus & pedes, latus & cor, stemusque, vt cor nostrum durum adhuc & impenitens amoris sui vinculo constringere & iaculo vulnerare dignetur.**

De vinculis vitis.

Ligatur vitis. Quis vincula nostræ vitis non videat? Videamus tamen hoc vinculum. Primum obedientia fuit. Obediuit enim patri vsque ad mortem, mortem autem crucis. Obediuit matri & Ioseph secundum illud: Venit Nazareth cum eis, & erat subditus illis. Obediuit enim in terrenis, iudicibus soluens didrachmum. Secundum vinculum, vterus virginis, de qua canimus: Quia quem cæli capere nõ poterant, tuo sancto gremio contulisti. Tertium in præsepio fuit, secundum illud: Vagit infans inter arcta conditus præsepia, Membra pannis inuoluta, virgo mater alligat, Pedes, manus atque crura ita cta cingit fascia. Quartum vinculum fuit funis quo ligabatur cum caperetur. Ita enim habes: Tunc (videlicet cum traditus esset) iniecerunt manus in Iesum, & vinxerunt eum. O rex regum, & domine dominatium, quid tibi & vinculis? Ligantur vites, ne si iaceant in terra, aut minuantur, aut corrumpantur fructus earum. Incorruptibilis autem fructus fuit eius & est. Quare ergo ligatur? Bene quidã rex cum percussus humana sagitta periretur vt se ligari per-

mitteret, donec excideretur, quia leuissimo motu mortem posset incurere: Non decet, inquit, vinciri regem. Libera sit regis & semper salua potestas. O Deus decorum, quantum ergo derogatum fuit libertati & potestati tuæ? Tot aded ligatus vinculis, qui solus ligandi & soluendi potestatem habes? Sed propter misericordiam tuam ligatus es, vt nos à miseris nostris faceres absolutos. O quæ immitia fuerunt illorum immitissimorum vincula, quibus agnum mitissimum vinciebant? Vide oculus mentis te domine Iesu tam duris nexibus adstrictum, tanquam latronem trahi ad iudicium principis sacerdotum, & inde ad Pilatum: video & perhorresco, & admiror, & admirando defecrem, nisi quòd liquidè cognosco te prius in corde charitatis nexibus fuisse constrictum, qui ad deteriora vincula sufferenda te leuiter attrahere poterunt. Gratia sit vinculis tuis bone Iesu, quæ nostra tam potenter diruperunt. Quintum fuit vinculum quo ligatus fuit ad columnam cum flagellaretur. Quamquam & ipsa flagella quæ corpus eius circuibant, non incongruè possumus vincula appellare. Sed quamuis immitia, quamuis dura; quamuis iniusta, diligo flagellorum istorum vincula, quibus sacratissimum corpus tuum datum est contingere, quæ tuo purissimo sanguine non mediocriter sunt imbuta à bone Iesu. Si enim sanguis tuus in flagellatione fuit tam copiose effusus, vt columna guttis illius resperfa adhuc (sicut asseritur) rubra seruet vestigia: quantum sanguinis credam ipsis flagellis corpus tuum mitissimum se indentibus inhaesisse? Tam dure flagellatus est Dominus, vt sanguis eius sursum in aëra resularet. Vide autè quàm bene huic ligationi conueniat quòd vitis ad palum ligatur. Quid enim per palum aluid, quàm ipsa columna cui Dominus Iesus fuit alligatus, accipitur? Sicut enim vitis palo, ita Christus columnæ alligatur. Sextum vinculum fuit corona illa spinea cum magna amaritudine illud caput amabilem completens, & multorum aculeorum in illo signa retinens, sanguineas vitæ guttas eliciens: & vt puto, in faciem venerabilem transmittens vix adhuc de sputis Iudaicis exsiccatam. Crudele fuit vinculum hoc præter pœnas quas pertulit in ligno, honoris plurimum habens & decoris. O Rex gloriæ Domine Iesu Christe, corona omnium te confitentium, te sequentium, pugnantium pro te, viuientium pro te, manentium in te. Quis te tam amaro vinculo confusionis addixit? Ecce operit confusio caput tuum, & faciem tuam amabilem. Ingeritur tibi à generatione praua, & amaricante honor derisorius in corona, sed spinarum aculeis conuendunt in te dolor & consilio. Nescio in vitro magis puniatis. Corona derisionem, spine ingerunt punitionem. Egre dimini filie Sion, & videte Regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater eius in die desolationis eius, & in die lætitiæ cordis eius. Quæcunque autem anima confiteretur se filiam Sion, id est, Ecclesiam, egredietur à curis secularibus, à cogitationibus vanis, & videat per contemperationem mentis Regem Salomonem, id est, Christum Iesum, qui est pax nostra, destruens inimicitias, amicitiasque reformans inter Deum & hominem. Vide hunc reformans inter Deum & hominem. Vide hunc à seclis anima in diademate quo coronauit eum mater eius, synagoga videlicet, plebs Iudæorum. O mater amara! Quid peccauit hic bonus filius tuus,

tuus, vt vinculis etiã vincitur? Hic est qui soluit compeditos, qui erigit elisos, suscipiens aduenas, pupillos, viduãsq; consolans, & meruit vinculari? Hancine dotem, hæccine munuscula nuptiis illius impendis? Dies enim desponsationis illius, dies ista est, dies indignationis, & blasphemiar, dies tribulationis & miseriar, dies percussiois & doloris, dies vinculorum & mortis, dies desponsationis illius est. Hac arra õ fidelis anima sponsus tuus speciosus subarravit te, & ipse tãquam sponsus hodie coronatus processit. Coronatus, inquam, non auro, non gemmis, sed spinis: nec de fuit purpura vestis irrisoria. Chlamydem enim cocineam circumdederunt ei, & quamvis ipse vestem corporis sui, sanguinis sui preciosissimi effusione multo nobilior purpurauit. Purpura enim non plquam bis tingitur, ipse verò purpuram corporis sui non solum bis, sed etiam tercio sanguineo torrente pertinxit. Ecce sponsus tuus õ sponsa, rubricatur in sudore, in flagellatione, in crucifixione. Eleua mentis oculos, & vide si tunica sponsi tui hæc sit, an non. Ecce fera pessima condemnauit filium tuum, fratrem tuum, sponsum tuum. Quis hic gemitus lachrymarumque continet? Quis hic non doleat? Quia si est pium gaudere pio Iesu, ita est pium flere pium Iesum. Septimum vinculum fuit, quo ligatus fuit in cruce, nempe ferreum. Fuit hoc vinculum multo durius cæteris, quod non solũ manu pedumque sanctissimorum compagem diuisit, verumetiam illam purissimam animam à mundissimo corporis hospitio separauit. Nunc etiam õ filia Sion, egredimini, & videte pacificum nostrum, pugnantem pro libertate nostra, in bello occumbere. Videte vitæ nostræ auctorem pro nobis vitæ ianuam introire, vt nos ad vitæ viam reuocet. Videte vincula durissima, clausos ferreos, pedes & manus, quæ salutem nostram operabantur in medio terræ, crudeliter penetrare. Vide lignũ crucis missum in panem nostrum, panem candidissimum, panem delicatum, panem angelorum, qui de cælo descendit, vt se nobis daret in cibum, & animas nostras continuo subiectas labori, semetipso non alieno cibo reficeret, & se nobis incorporando, non se in nostram carnem, sed nos in suum spiritum reformaret. Videte quomodo iustus ligatur, quomodo cum iniquis deputatus est liberrimus, & optimus sponsus noster. Moritur vita nostra non pro suis necessitatibus, sed pro nostris. Date lachrymarum flumina in tantis vinculis morientis: quia & ipse prior lachrymatus est. Vacate & videte, quàm amara, quàm turpi morte condemnatur. Sustinet enim adhuc, & diligenter considerat si quis sit qui simul contristetur: si quem inueniat qui sanguinis riuos abstergat, & de cruce depositum munda sindone non panni, sed cordis inuoluat, & flens cum beatis mulieribus stentibus ad tumulum profequatur. Quæcunque anima fecerit hæc assidue, spero etiam quòd lætissimæ resurrectionis quandoq; mereatur gaudium recreari. Si enim compatimur, & conregnabimus: quod bene sponsa in Cantico amoris ostendit præmittens: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur, & subiungit: Botrus Cypri dilectus meus mihi. Quid est fasciculus myrrhæ? Myrrha amara, amaritudinem passionis significat. Fasciculus verò coadunationem multarum passionum ostendit. Fit ergo sponsus sponsæ

suæ fasciculus myrrhæ, quando ipsum multiplicibus affectum iniuriis ad mentem reducit, quarum quædam iam enumeratæ, aliæ verò enumerandæ sunt. Quæ sunt autem vbera sponsæ, inter quæ illum commoraturum affirmat? Duo vbera sponsæ, prosperitas & aduersitas sunt. His tãquam vberibus nutritur, dum aduersitate fouetur, nec in prosperis eleuetur. Ponit autem dilectum suum inter hæc vbera, dum illius & in aduersis, & in prosperis recordatur. Ex quo euenit, vt ille qui modò fuerat fasciculus myrrhæ, id est, qui mentem sponsæ passionum suarum amaritudinibus amaticauerat, subito sit botrus Cypri continens in se vinum iucunditatis & lætitiæ, quod fit dum sponsum quem tot viderat oppressum iniuriis, & morte turpissima condemnatum, per resurrectionis triumphũ gloria videt, & honorè coronatum, & cum humanitate quam assumpserat, ad patris dextram confidere, confidens se certissimè per diuersas tribulationes ad idẽ Domini sui gaudium intraturam. Examus igitur & nos seculum monita Pauli Apostoli cum sponso nostro bono Iesu extra castra, id est, extra concupiscentias præsentis seculi, improperium crucis & vinculorum asperitatem cum illo portantes: quia non decet membrum delicatum esse sub capite crucifixo: nec ad capitis corpus se indicat pertinere membrum, quod capiti compassum non fuit. Vinciamur ergo vinculis passionis boni Iesu, vt etiam vinculis charitatis cum illo vinciri possimus. Ipse enim vinculis charitatis deuinctus, ad suscipienda vincula passionis de cælo tractus est in terram: & nos è contrario qui de terris trahi desideramus ad cælũ, prius passionis eius vinculum nostro capiti colligamus, vt per hoc ad charitatis vincula pertinẽtes, vnum efficiamur cum ipso, secundum quod orauit patrem dicens: Rogo pater, vt quos dedisti mihi, confirmati in charitate sint vnum in nobis, sicut tu & ego vnum sumus. Quid hac vnitate gloriosus? Quid ultra, vel optare poteris, vel habere? Vnum cum sponso tuo eris. O felix, felicior, imò omnium felicissima vnitas. Hac vnitate se Apostolus Christo vnitum sentiebat, cum dixit: Quis separabit me à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames, an persecutio, an periculum, an nuditas, an gladius? Certus sum quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque altitudo, neque profundum, neque alia creatura poterit nos separare à charitate, quæ est Christi Iesu. Optemus totis desiderijs, huius charitatis vinculis sponso & Domino nostro colligari: ita vt eius sequentes vestigia, illuc peruenire possimus, vbi est ipse qui dixit: Volo pater, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus.

Vitis ex parte his, quæ viti ad culturam exterius adhibentur, nunc ad ipsam vitem iam animam conuertamus, vt per quasdam similitudines illius, nostram vitem magis propè, & propius contemplerur. Totum corpus ipsius vitis aliis arboribus, & arbutis deformius inuenitur, & quasi penitus inutile videtur & abiectum, nec ipso aspectu amabile, aut visui accommodatum. Quid hic dicemus? Corpus vitis nostræ, Domini Iesu corpus significare deberet, nisi quòd plurimum discordare videtur huius deformitas à forma illius de quo scriptum est: Speciosus forma præ filiis hominum. Sunt autem nonnulli, qui hæc

Hab. 13.

Ioan. 17.

Rom. 8.

De cultura vitis.

Psal. 44.

hæc verba non ad exteriorem, sed interiorem hominem retorqueant, id est, ad animam sive ad diuinitatem, in quibus nimirum non solum filios hominum, sed etiam filios Dei, id est, ipsos angelicos spiritus præcellerat. Tanto enim melior angelis effectus est, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. Ne ergo nos huic sententiæ contradicere videamur, ad manum auctoritates habemus, licet plurimos esse sciamus, qui nondum omnino spirituales effecti, aliud sentiant, fingentes sibi quandam spirituales pulchritudinem in corpore Domini: & si quando audiant Dominum ipsam despicabilem forma fuisse, non patienter sustinent: & si lingua taceant, rancore & motu animi contradicunt, non attendentes quod scriptum est: Spiritus est qui viuificat: caro autem non prodest quicquam. Esaiam quoque non audimus, vel inuiti audiunt dicentem in eum: Ecce vidimus eum, & non erat illi species neque decor: aspectus eius non erat in eo, & desiderauimus eum despectum, & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius & despectus. Vnde nec reputauimus eum: & nos reputauimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Ecce qualis describitur à Propheta. Quid apertius? Et verè talis erat in oculis infidelium, & carnalium, qui tantum carnem nouerunt intueri. Quod & nos manifestis rationibus possumus approbare. Primum quidem per affectum compassionis, deinde per defectum passionis. Et quia verè susceperat affectiones nostras, videamus quomodo affici solent homines circa eos qui amant, vt per notum ad ignotum veniamus. Quis nesciat hominem circa amicum suum periclitantem sæpe tanto affectu, & dolore moueri, vt corporis sui detrimentum incurrat? Si hoc præstat homo homini, quantum Deum hominem Iesum putamus homini præstitisse? Si tu pro vno homine per compassionem periculum corporale incurris, quid putas Dominum Iesum pro omnibus hominibus tolerasse? Omnes enim sui erant, & omnes moraliter infirmi erant. Certe nouimus Paulum Apostolum de se dixisse: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Et verè eoulque infirmabatur, vt sicut ipse de se fateatur, præsentia eius esset despicibilis, & sicut ait: Mûdus mihi crucifixus est, & ego mûdo. Mûdus quippe ei crucifixus erat, qui omnia que mûdi erant, tanquam mortua reputabat. Ipse verò mûdo etiam crucifixus erat, qui ipsum propter crebras compassionem simul, & passionum infirmitates corpore extenuatum, & exterminatum abhorrebat, nihil in eo inueniens quod pertineret ad ipsum. Si ergo Paulus cum infirmantibus infirmabatur, quid benignus Iesus, cum esset conseruus & frater, cum conseruis & fratribus? Quid dominus & pater pro creatura & filiis? Ardebat Paulus quasi esset radio solis accensus: quantum ipsum solem putas exaruisse? Si vsque ad tantam infirmitatem per affectum compassionis accessit, qui scintillam charitatis habuit: quid sentiendum putas de ipsa charitate, de cuius plenitudine, omnes acceperunt? Nec aliquo modo dubitandum, quin infirmitatem & exterminatorem corporis incomparabilem sustinuerit, qui etiam venerat crucem sustinere, & præ cæteris tanto magis fuit conseruus, quanto maior in eo fuit compassionis affectus: qui non solum facta,

sed etiam cogitationes inspexit, Suffragantibus rationibus sententia ipsius domini sic dicentis: Hierusalem Hierusalem, quotiens volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluit? Videamus quid tibi hoc velit, quod dominus fe gallinæ magis quam alteri animali voluit comparare: quia vt à sanctis patribus tenetur, ideo factum est, vt exprimitur incomparabilis affectus charitatis. Nullum enim animal circa pullos suos tanta compassione mouetur, sicut gallina. Fit enim toto corpore hispida, voce rauca, toto seruens animo, & omnibus mēbris infirma, & vsque ad supremum defectum perueniens. Si ergo intantum pollicis suis gallina animal irrationale comparatur, quanto putas optimum Iesum humano generi fuisse compassum? ad quantum putas eum debilitatem & infirmitatem peruenisse? Quanta ipsum putas macie conseruatum fuisse, qui pro omnibus cognoscitur doluisse? Vnde Esaias: Vere languores nostros ipse tulit, & peccata nostra ipse portauit. Sed ad passionem iam defectum veniamus. Passionem autem non illum diem vnum appellamus quo mortuus fuit, sed totam vitam illius. Tota enim vita Christi crux fuit & martyrium. Breuiter ergo dicamus, sed meditando longius immoremur, quantæ fuerit parcitatis in abstinentia, quam prolixus fuerit in vigiliis, quam frequens in orationibus. In labore, in sudore vultus sui quam assiduus cum circumiret vicos & castella euangelizans & curans vndique, & quam crebro famem pertulit & sitim ille panis viuus, ille fons aquæ salientis in vitam æternam. Videamus illud ieiunium quadraginta dierum & quadraginta noctium, post quos esuriit: & iam à deserto ad homines redeuntis occurramus, & vultum illum amabilem tantis ieiuniis consideremus afflictum. Et optime posuit euangelista, post ieiunium esuriit: vt scias Iesum non in vilitate dignitatis, sed humanitatis suæ natura ieiunasse. Quid enim magnum si in diuinitatis fortitudine quadraginta diebus ieiunasset, in qua nunquam esurit? Sed iam ad illum vltimæ diei ægonem veniamus, & causas deformati corporis nequibimus ignorare. Incipiat ergo consideratio nostra in eodem loco, vbi ipse teste cum iniceret pauere & tridere, tristis fuit anima eius vsque ad mortem: sudor sanguineus orantis & agonizantis membra copiose perfudit, ita vt iam non solum distillaret, sed guttæ guttatim decurrerent in terram. Procedamus nunc, & illius noctis incommoda percurramus: quomodo tentus, vincus, tractus, trusus, cæsus, conspurus, colaphis alapisque percussus, spinis coronatus, arundine cæsum caput, flagellis acerrimis laceratus, propria cruce oneratus, primo portans eam, quæ ipsum postea statim fuit portatura. Talem inspicere Iesum. Quis hic locus delicarum? Qualis hic decor speciei? Quis in corpore sic tractato formæ pulchritudinem querat? Sed veniamus ad finem. Nudatur Iesus. Quare: vt tu corporis purissimi deformationem valeas intueri. Nudatur ergo bonus Iesus. Heu mihi. Qui vestit eum cælos diuersis syderibus, ante crucem exponit, nudus etiam vt erat, liuidus cruci affigitur. Heu, candor lucis æternæ nigrescit in carne pro carne saluanda: Et facies quam Cherubim & Seraphim aspicere desiderant, erat ex lachrymis turbida. Nudatur dominus, qui ante secula regnans deco-

decorem induit & fortitudinem, cui canimus: Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento. Spectaculum fit & opprobrium mundo & hominibus, fit tanquam prodigium multis, & commotio capitis in populis caput nostrum, gaudium nostrum honor noster bonus Iesus. Sed quid moror? Exaltato in cruce perforantur manus & pedes. Viri optimi, benigni Iesu elicitur sanguis, si quis supererat. Stat mediator noster in conspectu patris sui in consuetudine, vt auerterat iram eius, ne disperdat nos. Verè non cadit mente: stat constanter etiam perseverantia bonæ voluntatis. O qualem te intueor dulcis Iesu! O dulcissime atque amantissime bone Iesu: quis te tam amare & tam odiose morti addidit? Vulnerum antiquorum nostrorum vnice saluator: quis te vsque ad hæc non solum dirissima, sed etiam turpissima vulnera patienda detrahit? O vitis dulcissima, bone Iesu, huncine fructum reddidit tibi vinea tua, quæ de Ægypto transtulisti? Expectaueras patienter vsque ad hunc diem nuptiarum tuarum, vt faceret vvas, fecit autem spinas. Spinis enim coronauit te: & spinis peccatorum suorum circumdedit te. Ecce in quantum amaritudinem conuersa est vitis non iam tua, sed aliena. Negauit enim te dicens & clamans; Non habemus regem, nisi Cæsarem. Eiecit ergo te extra vineam ciuitatis & consortij tui, sacrilegi agricolæ occiderunt non subito, sed longo crucis tormento conseruatum, & multis vulneribus flagellorum & clauorum pariter cruciatum. O quāros habes domine Iesu percussores? Percutit te pater tuus, qui proprio filio suo, id est, tibi non peperit, sed pro nobis omnibus tradit te. Percutit te metipsum: Tradis enim in mortem animam tuam, quæ nemo potest tollere te sine te. Percutit te discipulus impius traditione & osculo falso. Percutit te Iudæus colaphis & alapis. Percutunt te gentiles flagellis & clavis. Ecce quantum percussus & humiliatus es. O quanti percussores, & quanti traditores tui. Tradidit te pater tuus cælestis: quia sicut dictum est, pro nobis omnibus tradidit te. Sic enim quidam seruorum tuorum gratulando dicit de te: Qui dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis. O verè admirabile commercium, tradidit se rex pro seruo, Deus pro homine, creator pro creatura, innocens pro nocente. Tradidisti ergo te in manus traditoris illius falsi discipuli: tradidit ille te Iudæis, & tradiderunt te illi pessimi traditores gentilibus ad illudendum & conseruandum & flagellandum, & crucifigendum. Dixisti & prædixisti tu hæc, & ecce facta sunt. Omnibus enim consummatis, ecce crucifixus es. Nec sufficit te vulneratum esse, quin & super dolorem vulnerum tuorum addit, dātes tibi sitienti vinum myrrhatum bibere cum felle mixtum. Doleo super te Domine mi rex, magister & pater, imò & frater Domine mi Iesu Christe, amabilis valde super amorem mulierum. Cuius sagitta nūquam abiit retrosum. Sagittæ enim tuæ, id est doctrinæ tuæ acutæ, quia viuus est sermo tuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus. Nec declinat clypeus tuus in bello. Scuto enim bonæ voluntatis tuæ coronasti nos. Hæc orationum tuarum non est auerfa, quia etiā pro transgressoribus orasti vt non perirent. Quanto magis pro amatis? Tu leone fortior. Etenim tu

leo de tribu Iuda superasti illum leonem qui circuit rugiens & querens quem deuoret. Tu aquila velocior. Exultasti enim vt gigas ad currentiam viam, ad implendum mysterium incarnationis tuæ, donec sicut aquila prouocans pullos suos expandisti alas brachiorum tuorum in cruce, & super nos volitans assumptisti nos, & portasti in humeris tuis in fortitudine tua ad habitaculum sanctam tuam in domum familiaritatis & charitatis tuæ, vbi de oue & drachma perditæ & inuenta fecisti conuiuium vicinis & amicis tuis beatissimis spiritibus, ipsos hilariter ad tuam congratulationem inuitans, faciens in cælis gaudium de peccatore penitente: & cum talis sis æ tantus, morte turpissima condemnaris, spiritumque in manus patris commendando capite inclinato expiras. Venite, quæso, & condolete ei omnes qui gaudente desideratis in domino. Attendite manu fortem nostrum, quomodo contritus est: desiderabilem nostrum, quomodo miserabiliter deformatus est: pacificum nostrum, quomodo in bello pretempus. Vbi est rabor roseus? Vbi candor iuuenilis? vbi in corpore tam contrito decorem inuenies? Ecce defecerunt dies nostræ diei Domini Iesu, qui solus est dies sine tenebris, & ossa eius sicut cremum aruerunt. Percussus est sicut foenum, & aruit cor eius, eleuatus est & allisus valde: sed in decore extrinseco decorem simul vere & decus intrinsece retinebat. Noli ergo deficere pro ipso in tribulationibus tuis, quia hunc speciosum forma præ filiis hominum viderunt omnes in cruce qui tantum exteriora intuebantur, & viderunt eum non habentem speciem neque decorem: sed facies eius abiecta est quasi deformatis. De hac tamen deformitate redemptoris nostri manauit precium decoris nostri, sed decoris interni. Omnis enim gloria filię regis abiuit. Senferat hæc, quæ in cærico Salomonis proclamatur: Nigra sum, sed formosa filiæ Hierusalem, sicut pellic Salomonis. Nisi corpus Domini Iesu deforme fuisset, cuius nigredinem supra pro parte executi sumus: formositatem intrinsecam (quia in ipso omnis plenitudo diuinitatis) quis enarrabit? Deformemur igitur & nos in corpore extrinsecum cum deformato Iesu: vt reformemur interius in anima cum formoso Iesu. Conformemur corpori vitis nostræ in corpore nostro, vt reformet corpus humilitatis nostræ figuratum corpori claritatis sue. Imitatores sumus Pauli apostoli, sicut ipse Christi, qui de se dicit: Christo confixus sum cruci. Et alibi: Ego stigmata Domini Iesu Christi in corpore meo porto. Bene portabat charactere passionis Iesu Christi in corpore suo, cui mundus mortuus erat, & ipse mûdo. Falsus effectus est, quia decolorauit eum sol passionis & charitatis Christi. Scientiam tamen quod ea quæ diximus de deformitate corporis speciosi, non de naturali, sed de accidentali deformitate Domini diximus, non accusantes in ipso defectum naturæ, sed passionis charitatem commendantes.

Folia vitis pene omnium arborum folijs præstantiora sunt. Quid autem in folijs, nisi verè vitis nostræ benigni Iesu verba commendantur? Præeminet in folijs vitis, præeminet in verbis dominus Iesus. Senferunt hoc Iudæorum ministri, qui missi vt adducerent Iesum reueri & culpatri dixerunt: Nunquam sic locutus est homo. Non accusauerunt defectum trunci, pulchritudinem fo-

liorum videntes: imo per folia aliquid aliud quam quod videbatur, in corpore debili latere senserunt. Senserat etiam Petrus, qui multis à Domino Iesu recedentibus, & interrogatis ab ipso duodecim apostolis, Nunquid & vos vultis abire? respondit, Domine, quo ibimus? Verba vitæ æternæ habes: & nos ad quem ibimus? absit, ac si diceret: Folia pulcherrima habes, quæ nos ab omni æstu protegent. Da nobis ergo alium pulchriorem, id est meliorem te, & ibimus ad illū abs te. Quem quia dare non potes, qui omnia potes, ad quem ibimus relinquentes te? Senserat horum foliorum, id est verborum benigni Iesu virtutem, quæ loquente ipso ad turbas, in foliorum pulchritudine singulari lætata, non cogitabat, nec tacite quidem, sed extollens vocem, dixit: Beatus veniet qui te portauit, & vbera quæ suscipisti. Vere beata, imo beatissima terra, quæ talem tulerat vitem, virgo Maria mater Iesu: vere & tu beata quæ foliorum pulchritudine considerata, inter tot calumniantium insidias sola veritati testimonium audeat præbuisse. Sed credo quod iam nunc magnam habes, & maiorem habitura sis huius confessionis mercedem, ipsa veritate (cui testimonium perhibuisti) iam te consistente coram patre suo, & nunc nihilominus confessuro, cum dicit calumniatoribus suis, Non noui vos: Discedite à me maledicti in ignem æternum. Notis vero dicit: Venite benedicti patris mei. Viderunt virorem foliorum veræ vitis Petrus & Ioannes & Matthæus, qui ad vnam vocantis vocem illi retia, iste telonium, reliquerunt. Quis virtutem verborum benigni Iesu enumerare sufficiat? Quæ virtus est verborum, quæ verbis illius comparetur? Nulla profecto. Vis autem audire verba breuiter quæ tanquam folia refrigerium nobis ab æstu præsent vitorum? Ad commendationem humilitatis dicit: Qui voluerit inter vos maior esse, sit vester minister. Et: Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam in redemptionem pro multis. Et item: Qui se humiliat, exaltabitur. Ad commendationem mansuetudinis contra iram, Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Et item: Beati mites, quoniam ipsi hæreditabunt terram: Ad commendationem charitatis cõtra inuidiam: Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos, & calumniantibus vos, ut sitis filij patris vestri, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Ad commendationem alacritatis, ad exercitia spiritualia contra acediam, ait discipulis: Vigilate & orate ne intretis in tentionem. Et alibi: Quoniam semper orare oportet, & nunquam deficere. Vbi intelligitur orationem non tatum esse vocis, sed deuotionis. Nõ enim semper clamare possumus motu labiorum, semper autem possumus bono desiderio feruere, quod ostendit dominus loquens ad Moysen tacetem. Quid clamas ad me? Desiderium viri sancti, clamorem appellat: quia lingua profecto tacebat. Vnde David in Psalmo: Desiderium pauperum exaudiuit Dominus: Præparationem cordis eorum audiuit auris tua. Ad commendationem largitatis contra auaritiam, Date elemosynam, & omnia munda sunt vobis. Et illud: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. De diuitiis iniquitatis, id est inæqualitatis, hoc est quæ nobis abundant, cum aliis deficient, facimus

nobis amicos, cum illas pauperibus erogamus, vt si modo in illos misericordes existamus, per illos post hanc vitam misericordiam consequamur. Beati enim misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur, Ad commendationem verò abstinentiæ contra gulam: Attendite, inquit, ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate: & superueniat in vos repentina dies. Et parabolam contexit de diuite epulante quotidie splendide, qui mortuus petebat guttam aquæ quæ cum esset in tormentis, à Lazaro quiescente post mortem, nec poterat obtinere, recipiens perpetua mala pro voluptate temporali trāfacta. Ad commendationem castitatis contra luxuriam: Audistis, inquit, quia dictum est antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico vobis: Quia quicumque viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Huius verbi folio tegatur oculi nostri, ne si forte minus caute referentur, eueniat quod Hieremias dicit: Ascendit mors per fenestras nostras. Fenestras quippe animæ nostræ sunt foramina sensuum nostrorum, scilicet oculorum, aurium, narium, & oris, per quos quasi per fenestras quasdam mors ascendit, quæ tunc ad aliqua criminalia appetenda referantur. His & aliis verbis plurimis tanquam quorundam foliorum vmbra per vitem nostram benignū Iesum ab aliu vitorum refrigeramur, & in virtutum temperie refouemur.

Sed quia gratior solet esse vmbra foliorum vitis, cum ipsa leuata super quandam struem lignorum huc & illuc distenditur: videamus si vera vitis nostra aliquando eleuata fuerit & distenta: & si quæ tunc ad nostram protectionem dulcium verborum folia emiserit, contemplemur. Quod eleuata fuerit vitis nostra, ipsa testatur de se dicens: Ego si exaltatus fuero à terra omnia traham ad meipsum. Item, Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis. Eleuatus ergo fuit, quia exaltatus. Manifestum est autem quod hæc exaltatio de cruce dicta est. Et vide quom apte lignorum strues super quam vites solent eleuari, crucem signet. Cancellantur enim, hoc est ex transuerso componuntur, & sic super hæc vitis eleuata distenditur quidem conuenientius. Cancellantur ligna crucis, eleuatur, in illam distenditur brachius & toto corpore vitis nostra. Intantum enim in cruce distentus fuit, vt dinumerari potuissent omnia mēbra eius. Ita enim dixit per prophetā: Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. Quorum fossus fuit, supra dictum est: quantum autem distensus, nunc subiungitur: Dinumerauerunt omnia ossa mea, ac si diceret: Tantum distensus sum dextrorsum & sinistrorsum, & à summo deorsum, vt corpore nudo in modum tympanicæ pellis distenso, facile possent omnia ossa mea dinumerari. Respice in faciem Christi tui ò anima Christiana, & eleua oculos tuos ad tormenta illius non sine lachrymis, & cor contritum non sine singultu: & vide quantum tribulationem & dolorem inuenit, dum quæreret te vt inueniret te. Laxa igitur oculos tuos, vt respicias in faciem Christi tui. Auscultata auribus arrectis, sed in dolore tanto, quod profecerat verbum: & semel auditum pro preciosissimo reconde thesauro in cubiculo cordis tui. Ecce positus est hic in immiti lectulo mortis suæ, crucem dico. Extrema sponsi tui inaudata conserua, si vis

hæreditatem incoquinatam & immarcescibilem obtinere. Nec multa sunt, quæ moriens locutus est, facile seruabuntur à voluntaria Christi sponsa.

Quæ de numero foliorum sequebantur studiosè prolixitatis evitanda causa ommissa sunt.

Deinde ad florum iucunditatem animum inclinemus, imò verè eleuantes videamus quomodo floruerit vitis nostra. Floruit enim, & tanto vberius iucundiūque ceteris, quanto ipsa melior omnibus, cuius magnificentia eleuata est super cælos, sub cuius pedibus omnia sunt subiecta, quamuis nostra charitate deuinctus, ad tempus paulo minus ab angelis fuerit diminutus. Nam propterea exinanivit semetipsum formam serui accipiens, & plantatus est in terra nostra, & corporis nostri deformitatem accepit. Fronditque & floruit, & fructus plurimos attulit: vt per hoc quod nostræ humanitati vnitus est, suæ diuinitati nos vniret. Sed quia sine flore non peruenit ad fructum, floruit ille benignus Iesus. Qui sunt flores eius, nisi virtutes? Floruit enim mirabiliter & valde singulariter & excellenter vitis hæc, non vno florum genere sicut aliz vitis & arbores: sed omnium florum speciem in se continebat. Aliorum enim sanctorum alius alio castior, alius alio patientior, alius alio in charitate feruentior: ista verò vitis omnibus angelis & hominibus in humilitate, patientia, castitate, charitate, & cæteris virtutibus omnibus præeminebat. Habuit ergo vitis ista vera non vnus, sed omnium florum speciem. Violam humilitatis, lilium castitatis, rosam patientiæ & charitatis, & florē abstinentiæ quem crocum appellamus. Quam iucundus putas erit fructus vitis nostræ tanta iucunditate florentis? Sed iam singula etiam de his floribus vitis nostræ ipso annuente aliqua differamus, hoc tamen præmissio, quod flores in iucunditate visus, & in suauitate odoratus maxime considerantur, comedi verò non solent, nisi quod apes de quibusdam floribus cibum dulcissimum sugendo colligunt. Diximus autem quod nullus flos, id est nulla virtus per quemcunque florem significata deest viti nostræ. Quæ enim virtus deesset domino virtutum?

Item de floribus vitis in specie & numero eorundem apud Bernardum videre poterit studiosus lector.

Iam odorem florum vitis nostræ accedamus, rogantes ipsum dulcissimum Iesum, vt sui odoris dulcissimi fragrantia corda nostra dignetur aspirare, vt de ipso dulcia & sentire & dicere valeamus. Quid autē dicere de hoc odore poterimus? Mirabilis & supra quàm potest credi aut cogitari, inæstimabilis est iste odor vitis nostræ. Floruerunt & alij sancti palmites, in quibus ipse profecto floruit: sed certissime viti illi soli capri nostro optimo Iesu clamabant, nempè illa spiritualis sponsa: Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Oleum effusum nomē tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te. Trahe me post te: curremus in odorem vnguentorum tuorum. Non est mirum si odor est inæstimabilis nimis, qui de hac vite nostra florente procedit: si nomina eius diligentius attendamus, quæ sunt Iesus, Christus, Nazarenus. Iesus autem, vt scitis, salutaris vel saluator interpretatur, de quo Psalmus: Conuertere nos Deus salutaris noster. Et iterum, saluasti nos de assigentibus nos, Quis autem in

afflictione positus saluari nolit? Si vis saluari & attrahi odore huius nominis salutaris, quod effusum est sicut oleum: incipe delectari in dulcissimo Iesu, & confidenter require in vero salutaris salutem, non imitando illos qui lætatur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis, in quibus salutem suam constare putant: sed potius eam, cuius spiritus exultat in Deo salutaris suo, quæ nominis huius salutaris odorem tanto suauius attraxerat, perfectiūque senserat, quanto illi fide, spe, & charitate vicinior fuerat: quæ ipsam de suis visceribus genuerat, nempè verum & perfectum Deum & hominem, salutarem Iesum. Non ignorabat enim qualiter sine omni carnali concupiscentia conceptus, qualiter sine omni dolore ex ipsa natus, quomodo à pastoribus prædicatus, quomodo à Magis adoratus, quomodo virgineo lacte suo nutritus, quomodo à Simeone & Anna commendatus. Nouerat, inquam; hæc omnia, & multo plura virgo illa fidelissima & perfectissima fide salutarem veri salutaris sequebatur odorem. Nec poterat non sperare in eam, quem fide perfectissima cognoscebat & posse & scire & velle saluare omnes desiderantes salutem. Quantum enim quis credit, tantum sperat: quantum sperat, tantum amat. Quanto ergo hæc optima mater perfectior fuit in fide, tæto in spe fortior, & in charitate feruentior, omnem cogitatum suum iactans in eum. Oleum enim effusum est nomen tuum. Quare? Quia oleo nutriuntur infirmi, pascuntur famelici, lumina reparantur. Quis enim tam infirmus, qui hoc oleo salutaris, nomine scilicet salutaris Iesu curatus non fuerit, dummodo velit curari? Ita enim ait ipse saluator cuidam languenti, qui iacebat ad piscinam probaticam: Vis saluari fieri? Et ille, Domine, hominem nõ habeo: vt cum mora fuerit aqua, mittat me in piscinam. Stulte, ecce oleum salutaris salutaris Iesu, cuius nomen est sicut olei effusum. Quid tibi cum aqua? Si vis recipere salutem, ecce fons olei misericordie in quo te nullus prohibet baptizari, cuius nomen est effusum oleum, id est omnibus gentibus manifestum, quo oleo vncti infirmi sanantur. Quomodo cum audis & intelligis supereminentem misericordiam optimi Iesu, qui propter te redimendum de sinu patris descendit ad terras, te misericordissima passione redemit: non oboritur tibi certa spes, quod te redemptum tanto precio nolit perdere, quem de cælo venit redimere: iam ergo sic cogitanti, sic speranti oleum nominis Iesu tibi effusum est. Vage te vt saneris, id est, spera in misericordia saluatoris, qui saluat omnes sperantes in se. Nihilominus autem & oleum hoc pascit te, si famelicus es. Si esuris, verbum est. In hoc verbo Dei optimi Iesu inuenis quod te facit, si dicitis & factis eius aurem cordis tui velis inclinare. Sanat enim animam esurientem, quicquid dixit vel fecit dulcis Iesus. Quod si esuris & sitis iustitiam, sanabit te verbum oris eius, qui dixit: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur. Addet quoque ignem ad oleum, quod huic nomini Iesu optime conuenit: quia huius nominis virtute fides cõfirmatur, charitas exardescit. Pauci enim fidem habuerunt ante huius olei effusionem, id est ante prædicationem nominis tui ò bone Iesu: pauci igitur charitatis arserunt. Sed ecce illa effusione quanti fide illuminati: quanti charitate conflagrati: Dedit

odorem, id est bonam famam oleum nominis tui effusum, oleum Iesu, & paruit te esse etiam Christum, id est unctum. Sic enim ait psalmus de te: *Vixit te Deus, Deus tuus oleo leuitice præconfortibus tuis. Ergo & oleum vnguentum est: quia vnguentum de oleo & aromatibus conficitur. Quid ergo mirum, si hæc vitis admirabilem dedit odorem, quæ & vncta est & florens?* Nazarenus enim florens interpretatur. Vitis ergo nostra Christus, id est Nazarenus, id est salutaris, vncta & florens, qui non attraheret omnes qui salutem, & gloriam, diuitias, vel delicias concupiscunt? Venient omnes ad vitam hæc. Dabit enim Iesus salutem, quia salutaris est: dabit Christus regnum, in quo gloria cum diuitiis habetur, quia vnctus est, quod proprie ad reges pertinet. Dabit Nazarenus delicias, quia florens est. Quid enim iucundius flore? Multi autem, imò omnes, id est omnium virtutum flores in nostro Nazareno sunt, quatum delectabili odore totum mundum traxit post se. Nam qui veniunt ad ipsam propter humilitatem, violæ eius sequuntur odorem: qui propter castitatem, lilij: qui propter charitatem passionis, rosæ: qui propter abstinentiam, croci sequuntur odorem. His ergo virtutibus optimi Iesu Christi ubique prædicatores tanquam quodam precioso vnguento effuso attraxerunt odorem eius, & adolescentulæ odore eius mirifico delectatæ cucurrerunt post vnctum Iesum. Et adhuc nimirum currunt clamantes in toto corde suo, Trahe nos post te, vt curramus in odorem vnguentorum tuorum: scientes quòd neque volentis neque curētis, sed solius Dei miserentis est. Superat autem omnes odores omnium virtutum vncti Iesu, odor crucifixi, vbi perfectio præcipue efflorebat, & de floribus vulnerum suorum inestimabilem odorem effudit. Fracto enim alabastrum mundissimi corporis virginalis dulcis Iesu, effusum est vnguentum sacratissimi sanguinis. Ipsa quoque anima in qua sine dubio redolebat vnguentum spiritus septiformis, emissa, dilatatus & dispersus est odor vitis nostræ florentis non per terras solum, sed & per inferos, & suscitati sunt mortui, qui tam ad vitam corporis quidem, quam ad vitam animæ quotidie suscitantur: quia domus Christi, id est, ecclesia impleta est ex odore vnguenti nostræ vitis præcipue in passione florentis. Conscissus est saccus corporis domini Iesu, ceciderunt grana sanguinearum guttarum, quæ adhuc à fidelibus mente colligi possunt, & ab accedentibus ad crucem fideliter ac deuote colliguntur. Preciosissimus vero thesaurus & incomparabilis, guttæ sunt sanguinis Iesu Christi. Accede huc o fidelis anima, & collige tibi reliquias epularum sponsi tui: micæ gratissimas, folia rosarum. Ecce in quanta multitudine distillant de manibus simul & pedibus, necnon & de latere dulcissimi crucifixi Christi Iesu. Non est morbus animæ, cui his floribus mederi non possis. Collige tantum folia florum florentis Iesu, stillas sanguinis rubicundi: & tanquam pilulas sine quibus esse nolo, in cubiculo cordis tui recode. Erit tibi illarum sapor & odor in medicinam salubrem, morbos si qui fuerint, repellentem, venturosque cauentem. Vide tantum ne vquam sine illis esse velis, quæ vere nomen habent, quolibet fideli dicente, sine quibus esse nolo. Hauri ergo toto cordis tui affectu odorem vitis veræ Iesu Christi Nazareni, & delectare in illo

sicut pater cælestis in illo delectatus fuit: vt vere dicere potuerit, Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit dominus. Vere pleni, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi sunt. Est autem adhuc causa quare tanto crucifixus odore fragrauerit. Modicus vel nullus est odor corporis cuiuslibet animalis viuens: sed cum igni caro apposita fuerit, quam suauis, quam delectabilis inde procedat odoris fragrantis, nullus ignorat. Attendamus ergo quis & quantus ignis corpori nostræ vitis appositus fuerit: fragrabat interius incendio charitatis immensa, exterius passionis ardore verissimum & gratissimum & saluberrimum holocaustum in ara crucis crucifixus Iesus. Quod holocaustum simile illi? Nullum vero: quia nullum sic totum incensum dicitur: & si illud dicebatur vere holocaustum, quod totum ardebat, cum tamē ibi arderet sola caro, quanto verius nostra victima dicitur holocaustum, quod intus & foris incomparabiliter ardebat. Ardebat & totus Laurentius, Vincentius, alique quam plurimi, sed nihil ad hunc. Quis enim ardori fornicis crucis aliquid audeat supplicium comparare? De quo superius nos multa meminimus posuisse exempla. De holocausto igitur nostro crucifixo Iesu incomparabiliter ardente inestimabilis nimis odor processit. Odoratūque est dominus Deus pater odorē suauitatis: & benedixit nobis, avertitque iram indignationis suæ longe à nobis pace integra reformatæ, & sanguine rubicundi Iesu tam nostro quam ipsius particeps pacis æternæ oblide existente. Odorauerunt & alij plures ab oriente & occidente, ab aquilone & meridiano accurrentes, & ad hoc dulcissimi odoris corpus florum congregati: vt de eo se faciant, illo tamē integro permanente impleuerunt ipsius dulcissimi Iesu verbum dicentis: Vbi fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. Sed iam non cruda caro ista comeditur, optime percocta cum sit duplici igne charitatis & passionis. Vnde tam delectabili odore inebriati non solum vini natura fortiores, sed & virgunculæ teneritiam currunt toto cordis affectu omnibus viribus animi ad delicias crucis, hausturæ delicias cordis sui quantum in præsentī vita licet, vnguentorum defluentium largiter ab holocausto nostro tam validis ignibus ardente. Non parum enim delicatū ardentis corporis adauxit odorem spiritualium vnguentorum odor, id est, gratuitorum collatio, quæ post passionem à Domino Iesu Apostolis sunt collata. Ante passionem enim spiritus nondum erat datus, quia Iesus nondum erat glorificatus: humiliato autem & exaltato pio Iesu defluxit vnguentum spiritus sancti à capite, id est, à Christo, id est, vnctio, in barbam, id est, in eos qui vniuersim egerunt & confortati sunt, vt sperarent in domino: & non solum in barbam Aaron, id est, non solum Christi Apostolis datum vnguentum hoc, quod liquefactum fuit igne passionis Christi, vt daret odorem bonæ opinionis per omnem terram: sed quod descendit in oram vestimenti, id est, in infima membra Ecclesiæ quæ est tanquam Christi vestimentum. Vnde scriptum est, Nouit dominus, quia his omnibus tanquam vestimento indigetis. Quod ita impletum est & adhuc impletur, vt etiam in nationes spiritus sancti gratia diffundatur, & sentiant Christi odorem spiritualis vnguenti

vnguenti de fumino capite omnium defluentem, quo mundæ sunt adolescentulæ: vt attrahant & diligant vnctum nostrum, & currant in odorem vnguentorum illius. Nec mirum si vehementer delectentur duplici odore vitis nostræ: vno qui ex vnguentis, altero qui ex floribus procedit. Odorantur & odoratum sequuntur Iesum, imitantes bestiam quandam quæ odore cocti panis & recentis ita delectatur, vt vbiunque illum senserit, illum sequatur etiam vsque ad interitum. Ecce ipso teste panis viuus, qui de cælo descendens, decoctus duplici igne charitatis & passionis odorem suum longe lateque dispergit. Quis hunc non sequatur? Sequitur irrationalis bestia odorem panis cocti & consumendi: non sequetur homo rationalis odorem panis bis cocti angelorum? Imò stultior est quàm bestia, qui illius odoriferi panis odorem non intelligit & honorem. Sed præterire non possumus, quòd transiituri mare, panem bis coctum necessarium habent. Quicumque ergo se in hoc mari magno huius seculi esse cognouerit, quod quia spaciosum est, cito transiri non potest, & propter reptilia quorum non est numerus, periculosum est, quia & ventis & tempestatibus seuit, si securus vult esse, habeat hunc panem coctum fortissimum Iesum in naue crucis suæ, quem comedat, quem odoret, quo reficiatur, quo confoletur, quo vt breuiter dicam, ab omnibus periculis eruarur. Si enim, vt ait psalmus, illic naues pertransibunt, id est, homines in crucibus suis Iesum sequuntur, quæ nauis potius pertransibit, quàm nauis crucifixi Iesu? Secundum vero Pauli sententiam dicentis, Quia Christo confixus sum cruci, crucifigamur & nos cum Christo, crucem eius, imò ipsum in cruce inefficienti cordis affectu amplexemur, in viuifico odore delectemur ardentis Iesu, qui de se dicit: Ego quasi vitis fructificauit suauitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honestatis: cuius spiritus est super mel dulcis. Eius inquam odore delectemur, vnguentis charismatum eius foueamur, pane cælesti, id est corpore suo purissimo confortemur: vt corpus eius edentes, sanguinemque pro salute nostra effusum in nostram salutem bibentes gustare possimus, & videre liceat per speciem in ænigmatate, quia suauissimus est Dominus, vt etiam ipsius promissio perficiatur in nobis, quantum in præsentī vita fas est, qui dicit: Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient.

Postremo videamus quia flores & visum delectant & odoratum, licet comedi non soleant, suguntur tamen ab apibus, & de liquore è floribus expresso, dulcissima sibi mella conficiunt. Apes ex modo, vt puto, sunt illi qui penitus contemplationis eleuari sciunt & possunt, suæque ipsorum possunt aluaria, hoc est, corporis curam relinquere, & ad hortum deliciarum transuolare, in quo omnium florum diuitias & diuites delicias inueniunt. Hortus enim iste paradus est. Ita habes enim in cantico amoris: Emissiones tuæ, o virgo Maria fecundissima, paradus. Proceffit enim hic paradus ab vtero virginali, omni flore, omni que fructu refertus, sed fructibus interim dilatatus. Flores istius paradisi videamus, legamus vel potius sugamus. Conuenit enim, vt talis modi apes simus, quæ sciunt sugere mel de petra. Idem enim est hortus & petra, id est, Chri-

stus. Si ergo flores querendi sunt, vbi potius quærentur, vbi promptius inuenientur, quam in dulcissimo Christo? Manifesti sunt flores virtutum & vulnerum eius. Stat ecce expansis manibus, nudo corpore, manibus simul & pedibus perforatis, capite inclinato. Confortare nunc & eleuare anima mea misera & infirma, & alis fidei & spei ad hunc hortum charitatis emitere, & totum mentis intuitu per varia dispersum in vnctum collige, ac aptum sedulitatem imitans, ad conficiendum tibi mel deuotionis, ad paradus charitatis ascende, accedens ad cor altum: quia ecce quem quæris, exaltatus est, & humiliatus est. Non enim eleuatus est in crucem, vt se difficilem præberet accedere ad eum volentibus: sed magis vt omnibus posset paratior inueniri. Accedens ergo cum fiducia ad hunc paradus, in extensione brachiorum cognosce, suscipe affectum paratum ad tuos, & te ad suos inuitans amplexus, & quodammodo miserabiliter misericorditerque clamantis: Reuertere, reuertere: vt intueamur te. Reuertere à mala voluntate, à malis factis, ab obstinatione, à desperatione. Reuertere, inquam, ad me: quæ à me auersa fuisti, vt intueamur te intuitu gratiæ, quo mulierem peccatricem, Petrum, latronem respexi. Lege me librum vitæ scriptum intus & foris: & lectum intellige. Collige tibi flores meos sanguineos: vt paradus illius possis ianuam introire, ante cuius foris Cherubim collocatus est cum gladio flammeo ac versatili. Valet enim scientia quam ex me plenarie discere potes, ad amouendum impedimentum Cherubim. Flores ergo sanguinis mei, gladij versatilis flammæ horrendas ac tibi formidabiles extrahant. Intra ergo o anima paradus omnibus paradus meliorem, nunc solo cogitationis quo potes affectu: vt postmodum anima & corpore & terrestrem & cælestem paradus valeas introire. Nec breuiter amplexandus est hic paradus, sed volandum est per singulos istius paradus flores, & singulorum florum folia sunt sugenda: nunc ad dexteram, nunc ad sinistram riuulos & guttas sanguinis spargentem propius & interius accedendum. Vnde libet querenda deuotio, & gratia lachrymosæ compunctionis: vtrinque considerandum quam immites fixuræ clauorum, quam amara venarum ossiumque perfractio in manibus illius qui cælum fabricauit, & terram, qui operatus est salutem in medio terræ, & inter horum considerationem frequenter repetendum: Redde mihi lætitiā salutari tui: ad imitationem apis, quæ inter volandū semper quendam sonum habet, nec conticescit donec intra florem intrauerit: vbi mellis optati dulcedinem colligit & exugit. O quam felix eris, si postquam intra florentis paradisi nostri flores sanguineos, vulnera dico, fueris intromissus: ab huius mundi strepitu & tædationum incurtusibus per dimidiam saltem horam omnino valeas liberari, & soli ei ad quem introisti vacans, gustare & intelligere possis quàm bonus, quàm dulcis est Dominus. Sic iustitiam sunt & pedes nō minus sanguinis habentes, non minus, quàm manus perfracti, & ipsi, & perfracti, sanguineis manantes guttis. Tandem accedendum est ad cor humillimum altissimi Iesu per ianuam lateris lanceati. Ibi proculdubio thesaurus ineffabilis desiderabilis charitatis latet, ibi noua deuotio inuenitur, inde la-

chrymarum gratia extrahitur, discitur mansuetudo, patientia in aduersis, compassio in afflictis. Præcipue cor contritum & humiliatum ibi inuenitur. Ipse Iesus complexus tuos desiderat, talis ut complectatur expectat: caput floridum multis spinarum aculeis confixum ad te inclinat, ut ad pacis osculum te inuitet, tanquam dicat tibi: Ecce quomodo cõfiguratus sum, quomodo confossus, quomodo mactatus: ut te possim ponere super humeros meos, quæ aberraueras ouis mea, & ad pascua reducere paradisi. Redde vicem, & super vulnera mea misericordia commouere, & pone me talem qualem nũc vides, ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum, ut in omnibus cogitationibus cordis tui, in omnibus operibus brachij tui mihi taliter, ut vides signato, possis similis inueniri. Conforma ueram te imagini diuinitatis meæ cũ te crearem, conformatus sum imagini humanitatis tuæ, ut te reformarem. Tu ergo qui non retinuisi formam diuinitatis meæ tibi impressam in tua formatione, retine saltem formam humanitatis tuæ mihi impressam in tua recreatione, id est, si non retinens qualem te creauit, retine saltem qualem te recreauit. Si non capis quãtas virtutum diuitias tibi dederim te creando: cape saltem quantas in humanitate tuã miseras propter te acceperim recreando, & ad potiores, quã ad quas te formaueram deliciã reformando. Nam propterea homo visibilis factus sum, ut à te visus amaret, qui in deitate mea inuisibilis non amaret. Date ergo præmium incarnationi & passioni meæ, pro quo incarnatus simul & passus dedi me. O dulcissime atque amantissime Iesu, pater luminum, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum, misericorditer respice humiliter tibi confitentem, & vere sentientes: quia sine te nihil possumus facere: & qui dedisti te pro nobis in precium, da licet tanto precio minus sumus digni, ut tuæ gratiæ tam integrè reddamus, ut conformati imagini passionis tuæ, ad eam quoque quam peccando amisimus tuæ diuinitatis imaginem reformemur. Nec prætereundum est, quod apes de liquore florum collecto suum conficiunt, id est, ceram in se mel continentem. Quid est hoc? Per ceram, tenacem memoriam accipe, quæ apta est ad recipiendum formam sigilli, & ad nutriendum ignem, si tamen in ea sit lignum, quæ cera mel in se continet dulcissimum, manducatiuum, deteriuum. Nos vero si vere spirituales apes sumus, de floribus nostri paradisi Nazareni, id est, horti florentis floridissimi Christi nobis memoriam componamus tenacem, quæ non qualibet tentatione dissoluatur, sed apta sit illa memoria recipere impressionem sigilli, id est, crucifixi Iesu, ut illum semper in memoria habeamus, qui dicit: Pone me sicut signaculum. Signaculum enim regium crux est, quam si in cordis nostri memoria portauerimus, tanti regionem Regis, quæ finem non habet, secure poterimus transire. Habet hoc sigillum imaginem crucifixi Iesu in ipso sigillo crucis multis folluris effossam & expressam, sicut in sigillis imago Regum exprimitur fodiendo. Habet & superscriptionem titulũ à Pilato conscriptum, Iesus Nazarenus Rex Iudæorum. Huius superscriptionis significationem spirituales cõsequetur, si quis hoc sigillum crucis gestare curauerit tenaci memoriæ impressum: habebit Iesum, id

est, salutem, quod primum est in superscriptione. Salus autem quæ ab omnibus sanæ mentis appetitur, in tribus consistit, in hac quæ in tribus dictionibus exprimitur. In hac dictione Nazarenus (quod interpretatur florens) voluptatem sine delectationem intellige: quia florum pulchritudo delectat. Vnde in libro Sapientiæ luxuriosorum voluptas exprimitur his dicitis: Nullam pratum sit quod non pertransit voluptas nostra. Cotonemus nos rosis antequam marcescant. In hac dictione Rex, diuitiæ exprimitur. Reges enim diuites esse solent super omnes quos regunt. In hac dictione Iudæorum, gloria accipitur: quia vno modo Iudæus gloriosus interpretatur. Porro ergo voluntarius sigilli Regis nostri crucis crucifixi Iesu, fructam superscriptionis confuetur, ut sit salus, scilicet ut voluptatem consequatur sempiternam, torrente voluptatis summi Regis potatus: æternas quoque diuitias thesaurizeret in optimo Iesu, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi: in ipso quoque gloriatur sine termino, qui excelsus est super omnes Gentes, & cuius gloria super cælos illuminat quoque domum cordis nostri, & fouet in eo ignem charitatis diuinæ. Cera tenacis memoriæ per lignum intelligitur, ita tamen, si sit in eo lignum, id est, exercitium spiritualis laboris, quod per lignum intelligitur, sumptum de ligno, quod multis laboribus conteritur solet, ut ad vitilitatem aliquam perducatur. Si ergo in memoria nostra passionis Christi laborem habemus, potest accendi & ardere charitas eius in nobis, qui illuminat tenebras ignorantie nostræ, & accendit figus tarditatis nostræ, ut & nos parati simus pati pro illo, & cum illo, qui prior pro nobis passus est. In tali cera memoriæ nostræ debet esse mel, id est, delectatio de recordatione crucis, quæ est mel dulcissimum. Quid tã amarum, quod in recordatione viuificæ passionis non possit dulcescere? Certe legimus Hebræos cum existissent de Aegypto, venisse ad aquam amarissimam, quam nullus gustare poterat: cui cum Moyses lignum iniecit, dulcorata est, sic ut eam delectabiliter biberent. Quid aptius pro aquam amaram, quam cuiuslibet aduersitatis amaritudo signatur? cui cum lignum crucis iniicitur, id est, cum passio dulcis Iesu consideratur, necesse est omnem passionem hominis lenem videri respectu passionis dominicæ quam pro hominibus voluit sustinere Deus & homo, mediator Dei & hominum Dominus Iesus. Est & mel mundificatiuum: quia vere nihil est quod ita ab omnium vitiõrũ impulsu, & contagione cogitatione nostram purificet, & in puritate conferuet, sicut iugis memoria crucis, & passionis Domini Iesu. Est & mel descensiuum: quia contra aliorum liquorum consuetudinem naturalem, quod in melle est purissimum, ad ima descendit, seculentum vero ascendit. Quid per talem descensum, nisi virtus humilitatis designatur? Quæ profecto virtus in passionis dominicæ memoria acquiritur & conseruatur: quia non potest quis non humiliari, cum recordatur pro se humiliatum Dominũ maiestatis. Indignum quippe esset, hominem lutum & cinerem per sui euationem illum ascendere, vbi angelus perfectissimus in omni scientia & decore: quia humilitate caruit, non potuit remanere. Colligamus ergo nobis in floribus vitis nostræ Domini Iesu talem

memoriam, talem delectationem, ut stigmata crucifixi nostri in memoria iugiter retinentes, ita in ipso qui solus est dulcis, delectemur, ut omnes per ipsum præsentis vitæ amaritudines superemus, mundemur ab omni delicto, & in bonis operibus iugiter per humilitatis custodiam conseruemur.

Superest, ut dulci Iesu adiunante dicamus quid sit quod per odorem florum vitis omnia venenata præcipue effugentur. Cuius rei ratio citius inuenitur, si quid serpentes significant, agnoscat. Quod autem de serpentibus dicitur, de aliis quoque venenosis reptilibus accipiat. Quid autem melius per serpentes, quàm diabolicas suggestiones accipiamus? Ad similitudinem enim serpentum reptat occulte per mentes hominum, sed subito, nisi agnoscantur, morsus mortales incautis affigunt, quod præfiguratum accipimus in filiis Israel in deserto à serpentibus miserabiliter interemptis. Huius interemptionis causam ponit Apostolus dicens: Neque tentemus Deum, sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt. Quid est autem tentare Deum? Non credere Domino. Incredulitatis nanque vitio vrgebantur, eoque à serpentibus occisi sunt. Quid est autem desertum in quo occisi sunt, nisi hic mundus, in quo vagamur, per baptismum tanquam rubrum transeuntes mare, liberati per nostrum legislatorem dominum Iesum à seruitute Ægyptiaca, qua ante baptismi gratiam premebamur? Si autem diligentius consideremus, cuncta penè vitia ex incredulitatis vitio inueniuntur oriri. Quis enim vanam mundi gloriam quæreret, si perfecte crederet aliam esse futuram in cælis immarcescibilem, quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderit quæ humilibus conseruatur? Putatne huic gloriæ mudanæ tam incertæ quàm transitorie animam inclinaret? Nequaquam. Sed quod tales adserunt se Deo credere, prouenit ex quadam consuetudine, quia totum penè mūdum tali vident & audiunt fide teneri. Quod si infidelium numerus excreset, & nomen Christi non possent sine pœna vel sine timore confiteri: citius audires eos quod corde gerunt, lingua proflare, & verbis etiam abiurare eum, quem factis denegare non timent. Simile est de auaris, qui cœlestes non curant diuitias: & de inuidis, qui charitatis laudem & præmium non attendunt: & de iracundis, qui in patientia animas suas non possident: & de acediosis, qui pro æterno commodo labores subire refugiunt temporales: & luxuriosis, qui cœlestibus voluptatibus mentis oculum non intendunt: & de gulosis, qui panem illum delicatissimum, angelorum suis epulis terrenis postponunt: quia si ea quæ futura promittuntur, vere crederent, nequaquam terrenis tam ardentur inhiarent. Propter ergo incredulitatem suam dantur non solum vulnerari per tentationes, sed etiam occidendi per veneni sui infusionem serpentibus ignitis, id est, dæmonibus illius maximi & tortuosi serpentis primi petuerforis ministris, qui illos secum pertrahunt, & incendijs æternis addicunt, quos in hac vita incendio suarum prauarum suggestionum corumpunt. Sed remedium attendamus, per quod vitium incredulitatis correctum est. Dixit dominus ad Moysen: Fac serpentem æneum, & pone in ligno ere-

cto: quem qui intui fuerint, à serpentium moribus sanabuntur, cuius serpentis mysterium ipse dominus Iesus curauit exponere dicens, Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: ut omnis qui credit in illo, non pereat. Vidēsne quorsum feramur: prorsus ad exaltatum in cruce benignum Iesum: qui optime serpenti æneo & exaltato comparatur. Serpens enim dicitur mortifer, quia per suggestionem serpentis mors intravit in orbem. Æneus verò, quia charitatis simul & passionis ignibus conflatus, passionis sanguine rubricatus, ad modum æris in resurrectione induratus est, quia ultra non moritur. Exaltatio autem serpentis, exaltationem crucifixi Iesu figurat. Hic est serpens quem increduli à malignis spiritibus vulnerati, ad credulitatem conuersi, si volunt saluari, respicere commonentur. Est enim serpens iste de virga Moysi transformatus. Per virgam; quæ est insigne regium, Deum intellige: per serpentem vero, cuius suggestiones primi patres mortui sunt, hominem mortalem accipe. Mutata est virga in serpentem, quando verbum caro factum est, assumens quod non erat, id est humanitatem, manes quod erat, id est, Deus. Sicut ergo factus serpens magorum Ægyptiorum serpentes deuorauit: sic Deus factus homo inimicorum suggestionibus peccata, fraudes euacuauit, maxime tamen cum esset exaltatus in cruce, cum sanguinis sui flores ostenderet, & florum scilicet virtutum suarum odorem per totum mundum effunderet, & corda quibuscuque vitii vulnerata sanaret. Respicimus igitur & nos in faciem serpentis ænei, eleuati Christi, si volumus à prauorum dæmonum suggestionibus serpentinis liberari. Respicere autem, fide in ipsum tendere est: quod nõ infirma, sed forti & perfecta fide completur. Sunt autem qui quidem ore confitentur quoniam christiani sunt, factis autem negant, quos non puto fide tendere in crucifixũ piũ Iesum. Ut autem hoc per similitudinem aliquo modo ostendamus: similis est fides vino quod tantum colorem habet vini, sed à sapore veri vini & viribus est alienum: cuiusmodi vnum non credo fideliter Deo acceptum, sed quale in Cantico canticorum laudatur, vbi ipse sponsus ad sponsam ait, Guttur tuum sicut vinum optimum. Et illa statim responderet, Dignum dilecto meo ad potandũ, & dentibus eius ad ruminandum. Et post pauca, Dabo, inquit, tibi vinũ conditum & mixtum malorum granatorum meorum. Ecce quale vinum erit placens dilecto: & quod in amorem nostri illum accendat. Est nãque vinum optimum, quod est fides perfecta, cordis sententia & oris confessione pariter concordante. Et quod subditur, Dabo tibi vinum conditum: fides bonis virtutum operibus condita & exercitata intelligitur. Tali fide tenditur & intenditur in piũ Deum non fide ficta, operibusque carente, sine quibus fides mortua est. Demus ergo dilecto nostro pio Deo vinum optimum fidei perfectæ, & vinum diuersis aromatis virtutum saporosum, & sic intueamur in faciem eius pro nobis ad similitudinem serpentis ænei in cruce suspensi. Et quotiens alicuius serpentis tentationis morsu nos cognouerimus vulneratos, ad crucem curramus, & ad thronum crucis quandoque ignominia, nunc summæ gloriæ accedamus, & fide & spe & charitate in liberatorem piissimum intendamus.

tes, per mortem nostri serpentis, qui mortem antiqui serpentis occidit, à serpentem moribus petemus ac poterimus liberari.

De fructu & gemmine vitis.

Quia docente & ducente (ut spero) nos pio Iesu duce optimo & doctore prolixiore multo quam sperauimus, sermonem habuimus de floribus vitis nostræ: nunc eodem nos adiuuante, qui usque in finem diligit & dirigit suos, in cuius manu sumus & nos & sermones nostri: ad fructum eiusdem vitis animum acclinemus, florum dispendium fructuum compendio redempturi. Confortata est enim scientia fructus vitis nostræ huius, & non potest ad eam nostri ingenio tarditas eleuari. Ut ergo omnes abscondimus ambages: fructus perquiramus. Præcipue redemptio est plantata in terra benedicta, in virgine virginum Maria. Illa vitis vera dicens Iesus apparuit in natiuitate, præcisâ in circuncisione, circumfossa in infidiis, perfossa clauis, ligata vinculis multiplicibus: frondit in virtutibus, fructificauit in passione: & redemit hominem, quem alio modo redimi non conueniebat. Sed dicitis: Quomodo dicitur in passione fructificasse; qui paulo ante dictus est in natiuitate floruisse? Nūquid idem sunt flores & fructus? An ita subito sine interuallo temporis fructus suum florem secutus est? Non enim id videmus fieri in rerum naturis. Præcedunt enim flores, & intercedit multi temporis interuallum, ut fructus ad maturitatem perducatur: quod nos verum quidem esse faremur. Verum ea quæ habemus præ manibus, non tantum humana, sed & diuina sunt, vnde non sequuntur rerum naturas in omnibus, sed naturæ magis suam sequuntur auctorem. Quod videlicet aptius intelliges, si diligentius volueris intueri in omni arborum genere, in ortu fructus florem decidere & perire: in hominibus quoque & ferè cunctis animantibus fructus foliorum florem virginitatis abscondit. Non sicerat in natiuitate vitis nostræ. Beatissima enim mater illius fructum quidem protulit benedictum nõ amisso virginitatis flore: immo magis per partum mirabilem & mundissimum est decorata, vbi lex, vbi iura naturæ abscissa sunt. Non est igitur magnum si sine temporis interuallo flores vitis nostræ non peruenientes, fructus saluberrimus consecutus est. Protulit enim mater pulcherrima flore virginali non perduto, protulit & ipse fructum redemptionis nostræ floribus virtutum non marcescentibus. Nec tamen caret ratione maturitas fructus accelerata. Patet enim quia secundum augmentum & diminutionem caloris, maturitas fructus vel accelerat vel tardat. Vide ergo magnitudinem caloris, imò feruoris in patiente pio Iesu, & non miraberis fructus sui accelerationem. At debet incomparabiliter charitatis intrinsecus, & passionis extrinsecus igne: ut fructum nostræ redemptionis sine mora produceret. Productus est ergo botrus ille optabilis cunctis patriarchis, & prophetis aliisque iustis, scilicet redemptio nostra: quem fructum ecclesia non solum ex his qui sunt sub tempore gratiæ, sed à mundi principio iuste congregata, dulcem sibi fore gratulatur, dicens de sponso in cantico amoris, Sub vmbra illius quem desiderabam, sedi: & fructus eius dulcis gutturi meo. Quid mirum si redemptio iustorum à diabolica tyrânide, à tenebris & vmbra mortis, à carcere infernali, quo inclusi tenebantur, reductio in paradysum,

angelorum custodiæ deputatur? Quid mirum precientiam Christi fuisse delectabile atque votiuam tanto tempore expectati ac desiderati? In afflictis enim rebus constitutis tanto solet esse gratior liberatoris aduentus, quâto fuerit diuturnior afflictio. Quanto enim tempore primus Abel iustus, primus martyr, qui sua passione primus liberatorem præfigurauit, expectauerat? Quamdiu ipse Adam & Eva parentes nostri adhuc etiam in inferno paradisi gaudia ad memoriam inuicem reuocantes, istam redemptionem sicuter cum aliis sanctis & iustis qui se liberandos sperabâ: Quanto putas eos exultasse tripudio, cū ille crucifixus adueniret, angelis præcedentibus & clamantibus, Tollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ? Quanta putas eos alacritate contremuisse, & consonis iubilis in comunem lætitiâ profuisse ac dixisse: Aduenisti desiderabilis, quem expectabamus in tenebris: ut educeres victos de claustris. Te nostra vocabat suspiria, te larga requirebât lamenta. Tu factus es spes desiderantibus, magna consolatio in tormentis. O quam dulcis fructus reductionis his qui in tâta & tam amara seruitute fuerant constituti. Hic est fructus de quo sponsum loquitur in Cantico amoris: Dixi ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Quid est in palmam? In crucem, cuius vna pars de arbore palmæ dicitur facta fuisse. De quatuor enim generibus arborum facta fuisse refertur. De cypro, de cedro, de oliua, de palmis. Cyprossus in profundo, cedrus in longo, oliua in alto, palma in lato, vnde dicit Apostolus: Ut possimus comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum. Profundum verò in cruce vocatur illud lignum quod infixum erat terræ in qua stabat lignum erectum, & cui dorsum crucifixi Domini applicandum fuerat, quod est crucis longitudo. Lignum vero ex transuerso illo appositum, cui manus erant affixæ, latitudo crucis nominatur. Illud autem quod à Pilato fuit appositum, in quo titulus triumphalis fuit scriptus, altitudo nuncupatur. Habent autem horum lignorum singula suas mysticas significationes secundum naturas suas. Cyprossus enim timorem siue humilitatem significat, vbi est radix crucis, per quam non solum situs humilis, sed natura eius exprimitur: quia ut dicitur, fugat odore serpentes, id est diabolos, quorum proprius character superbia ab humilitatis virtute fugatur. Cedrus arbor longitudine præstans aliis arboribus, longitudinem crucis, id est perseverantiam significat siue patientiam. Naturali enim sua virtute approbatur quia est valde durabilis, & corrumpi ex natura non potest. Oliua vero arbor oleum effundens, per quam misericordie opera significantur, charitatem significat: quæ arbor bene latitudinem habet crucis: quia lata est charitas, quæ etiam ad inimicos extendi præcipitur. Palma porro arbor victoriam significans, altitudinem crucis optime significat, ipse de superis habentem crucis optime significat, quæ de superis habentem, non ad infima deprimendam. Hæc arbor habet in se titulum triumphalem scriptum, in quo inuenitur fructus crucis. Prima enim dictio est Iesus, per quem intelligitur saluatio, quæ idem est quod redemptio. Ecce fructus crucis. Propterea enim Christus crucifixus est, ut redimeret hominem. Quod autem ait, Ascendam in pal-

mam, à parte crucis totam crucem significauit: & bene per palmam, in qua titulus signum redemptionis quæ fructus crucis est, inuenitur. Sed dicit aliquis, dicitur eras de fructu vitis, & dicitis de fructu palmæ? Quæ concordia est vitis & palmæ? Ad quod ego: Palma crucem, vitis vero significat crucifixum. Dic igitur, nõ quid dixeris est fructus crucis & crucifixi? Nõ puto. Ergo & idem est fructus & palmæ, & vitis. Ascendit vitis in palmam, apprehendit fructus palmæ, non quos palma habuit ex se, sed ex vite in palmam extenta. Quare ergo dicit ipsa vitis, Apprehendam fructus eius, & non potius dicit meos: cum palma fructum habuerit à vite, non vitis à palma? Christus non habuit hunc fructum sine palma, imò & per palmam, id est per crucem: quia si Christus crucifixus non esset, non fuisset secuta redemptio. Apprehendit ergo Christus fructum crucis, illum profecto, quem ipse per crucem fuerat operatus. Sed habet hic botrus grana multa, scilicet impletionem scripturæ, victoriam de diabolo, resurrectionis gloriam, ascensionis mirabilem eleuationem, donorum spiritus sancti missionem. De impletionem scripturæ ipse Dominus testimonium perhibet dicens Petro, Calicem quem dedit mihi pater, non vis ut bibam illum! Quomodo ergo implebuntur scripturæ? quia sic oportet fieri. Et in alio loco, Nõne oportuit adimpleri omnia quæ scripta sunt in lege & prophetis & psalmis de me? Victoriam de diabolo & si alio modo potuit, tamen alio modo impleri non debuit. Malum enim desipit, nisi id quod præstantissimum fuit, ordinasse. Necessarium fuit eum per hominem vinci, & per lignum, qui hominem vicerat per lignum: ut vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret: & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Quare autem per hominem qui erat Deus, & non per simplicem hominem, satis manifestum est: quia omnes homines peccato erant obnoxij, & non poterat quisquam aliorum soluere vincula, qui seipsum soluere nõ valebat. Christus enim solus, qui originali peccato nihil debebat, eò quòd singulari priuilegio nascendi sine omni carnali concupiscentia conceptus erat, qui solus est inter mortuos liber, solus à morte poterat mortuos liberare, sicut ait Apostolus: Non habebat necesse pro se offerre sacrificium, quem admodum alij sacerdotibus tã pro sua, quàm pro populi ignorantia. Si autem queritur quare Deus potius per se quàm per aliquam aliam creaturam hominem voluerit liberare, possumus hoc quidem charitati eius imputare, quàm ut nobis commendaret, non solum incarnatus, sed & mortuus est pro nobis. Tradidit nihilominus per hoc formam charitatis, ut parati simus, cum necessitas exegerit, pro fratribus nostris animas nostras ponere, cum regem nostrum pro nobis animam posuisse videmus. Est & adhuc alia rationabilis causa quare per Dominum redempti sumus, scilicet quia nequaquam decuit nos per alium reformari, quàm per eum per quem formati eramus. Plus enim excitat nos ad charitatem reformatio, sicut sæpius supra dictum est, quàm formatio. Si ergo per alium quàm per ipsum per quem sumus formati, reformati essemus: plus reformati nostro quàm formati deberemus, & sic plus diligereamus creaturam quàm creatorem: quod esset inconueniens. Ut er-

go incitaret nos ad diligendum ipsum ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus nostris, impendit nobis quiddid debuit creando & recreando nos optimus Deus, cuius beneficiis non communicat alienus. Fructum igitur redemptionis nostræ toto desiderio complectamur, & sæpius imò sine intermissione ad memoriam reuocantes, latentem in ipso dulcedinem lingua intellectus nostri degustemus, & in vase memoriæ nostræ recondamus sanguinem huius vna meracissimum, sanguinem inquam rubicundi Iesu: quia factus est nobis redemptio, quia per ipsum saluati & liberati sumus. His floribus, hoc fructu quo redempta est à tyrannide dæmoniaca, iugiter reficienda est fidelis anima, ne in hoc tædio deserto deficiat, in quo sine requie sine intermissione laborat suspirans ad illam terram lacte & melle manantem, & cum sponsa proclamans: Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore languet. Non ignorat ista quis & qualis fuerit fructus vitis ligni vitæ Iesu Christi. Nonnumquam enim lectum conscientiæ suæ floribus virtutum & passionis sponsi sui respicerat, quæ eidem in eodem Cantico amoris proclamat: Lectulus noster floridus, non de alienis, sed de tuis floribus dulcis Iesu. Veni ergo & agnosce tuos flores: requiesce in lectulo tuis floribus adornato. His ergo floribus petit à sociis sponsi, ab annunciatoribus verbi Dei se sponsa fulciri: sciens profecto quid virtutis habeant, qualem effectum operentur in ipsa tales flores per ministrum verbi ad memoriam reuocati, quantum ipsam in tentationibus & periculis præsentis vitæ confortent, quantum ad supernæ patriæ desiderium accendant: nec dubito quin eadem sponsa in horum sanctorum scripturarum sui sponsi quandoque fuerit introducta, vbi proculdubio lignum vitæ vitem veram inuenit, cuius alacriter fructum apprehendit, voluens in mente sua & reuoluens & intuens diligenter ac perspicaciter qualem ex ardore dilecti sui, imò ex ipso dilecto fuerit fructum consecuta, sensuque infallibiliter quantum amoris ei debeat, quantum ad omnia pericula sustinenda merito debeat confortari garrulo spiritu suauissimo quem ex amore tam dilecta suscipit. Optat ergo sibi sæpius ad memoriam reuocari hos flores, & hunc fructum: quia & illis fulciri, ne cadat: & his stipari, ne aliquo modo moueatur, exorat: sciens nimirum quid virum habeant & illorum odor & huius sapor. Quod autem addit, Quia amore languet, quid est, nisi quòd sponsa desiderio supernæ patriæ accensa, dilationem diuturnam non patitur? Vnde in eodem, Filia Hierusalem nũciate dilecto quia amore languet. Quis est amor iste tam validus, & languorem inducens? Nũquid non est amor de quo scriptum est: Fortis est ut mors dilectio? Qualis est ista fortitudo, quæ infirmitatem inducit? Respondent illi qui in libro experientiæ huius quæstionis solutionem perlegerunt. Experientia dixi. Et quare non sapientiæ, quæ à sapore dicta est? Qui ergo in libro sapientiæ legerit, id est, qui saporem internum experti sunt, dicant & doceant nos quis sit iste amor, qui cū sit fortis ut mors: facit amantes languere vsque ad mortem: quia in morte huius corporis & non ante sanantur. Possent quidem medio tempore dum in vita hæc mortali siue in hac morte vitali degunt, huius dilecti ac desiderabilis

rabilis floribus & fructibus consolari, at non fatiari, donec veniat dies quem cum propheta desiderant dicentes, Satiabor cum apparuerit gloria tua. Et in alio loco, Adimplebis me iucunditate cum vultu tuo: delectationes in dextera tua vsque in finem. De qua dextera alias legitur: Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Et vide quam bene ista auctoritas cum superioribus concordat: vt læua quidem dilecti appelleretur recordatio illius charitatis (qua nulla maior est) qua posuit animam suam pro amicis suis: dextera vero, beata Dei visio, quam promisit amicis suis, & gaudium de presentia diuinæ maiestatis. Merito sane illa Dei & deifica visio, illa diuinæ presentie inestimabilis dilectio, in dextera deputatur, de qua delectabiliter canitur: Delectationes in dextera tua vsque in finem. Merito nihil minus in læua memorialis illa & semper memoranda dilectio collocatur: vt donec transeat iniquitas super eam, sponsa requiescat & recumbat. Merito ergo læua sponsi sub capite sponsæ, super quam videlicet caput suum inclinata sustentet, id est, mentis suæ intentione incuruetur, ne inclinetur ad carnalia & secularia desideria, quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Idem ergo per flores & fructum nostræ vitis, & per læuam ipsius sponsi figuratur: læguoris autem sanatio per dexteram eius. Per hos ergo flores & fructum vitis nostræ perunt se fulciri, nec aliena dilectione gloriantur se sustentari, qui spem & fiduciam suam non in rebus caducis posuerunt: sed illa tantum anima, quæ modo pro amore & desiderio dilecti corporalibus & mundanis curis languet, imò & moritur, cui & dicitur: Quæ est ista quæ ascendit de deserto delictis affluens, innixa super dilectum suum? De deserto quippe florus mundi ascendit, quæ cor suum cum corde dilecti in ea charitate connexit, quærens ea quæ sursum sunt, non quæ super terram. Vnde delictis virtutis affluit, tanquam vnguento delibuta diuersorum aromatum, quæ de dilecti paradiso collegit, sequens eum qui pro ea passus suum ipsi reliquit exemplum. Vnde & bene dicitur, Innixa super dilectum suum, non super hominem: quia maledictus homo qui cõfidit in homine, & ponit carnè brachium suum: nec super aliquas res terrenas, quæ omnia reputauit quasi sterora, vt Christum lucrifaceret. Talis ergo anima, quæ nunc floribus & fructu vitis veræ sponsi sui fulcitur, quæ modo præ amore illius languet vsque ad mortem, dicens cum Iob, Desperavi, nequaquam iam vltra viuam: talis inquam anima, dulcissima sponsi dextera ineffabiliter amplexari, & fructu æternæ iucunditatis satiari merebitur, languore non solum sanato, sed & aucto. Sanabitur enim languor intolerabilis desiderij in perfruitione iucundissima dilecti desiderari, non tamen aufertur, imò augebitur idem desiderium: sed tunc nõ erit languor, sed depulsio fastidij, cum desiderans plenissime satiabitur desiderato, & satiatus discet in fatietate desiderare mutua & interminabili & inexplicabili generatione, desiderio generante fatietatem, & fatietate desiderium pariete. Sed iam reuertamur ad vnam. Est tertium granum in botro redemptionis nostræ dominica resurrectio: quæ quantum habuit habeatque dulcedinis, quis explicet? Ponat aliquis tamè si quis potest, in cor-

de suo magnitudinem ineffabilem illius beatissimæ & tristissimæ passionis: videat quanto desperationis mœrore illa dilectorum passi Iesu corda percussa fuerunt, videat illarum fidelium mulierum lamentationes quod dulcissimum Iesum de passionis locum euntem cum sibi crucein baiularet, & cum dulcissimam animam exspiraret, non deseruerunt. Videat præcipue illam tunc spectantem mulierculam, nunc vero mundi dominam, matrem domini, cuius animam acutus doloris gladius pertransiuit. Videat totius mundi machinam fabricatoris suo compatientem terra caligine inuolutam. Videat inquam hæc, & tantæurbationi serenitatem tertie diei, & insperatam lætitan lætissimæ resurrectionis annectat, recogitetque propensius cum quanta exultatione susceperint dominum à mortuis resurgentem, quem cum ingenti tristitia viderant morientem. Vide cum quanta iucunditate recompensauerit in resurrectione discipulis suis tristitiam illam quam in sanctissima extremæ comestionis suæ cena conceperant, quando eis dixit, Non bibam amodo de hac generatione vitis, donec bibam illam vobiscum noua. Ecce iam nunc resurgit in gloria vitis veracem: comeditque & bibit cum eisdem discipulis cum gaudio maximo proculdubio, seque dubitantibus aliquibus videndum pariter & tangendum exhibuit. Nec putet quisquam quod resurrexerit ad gaudiu solis discipulis, imò & resurrexit nobis, & toti mundo, beatificans omnes, qui quamuis non videant, credunt tamen ipsum passum fuisse propter delicta nostra, & resurrexisse propter iustificacionem nostram, quibus docemur, quoniam si socij fuerimus passionis, erimus & resurrectionis: vt non dubitemus mortalia corpora nostra resurrectionis gloria sublimanda, cum caput nostrum morte turpissima condemnatione resurrexisse credamus. Nam sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Primitiæ enim dormientium Christus: deinde hi qui sunt Christi, qui in aduentu eius crediderunt: qui & ad exemplum Christi resurgentes ad gloriã, vltra non morituri resurgent. Est & ascensio granum in botro redemptionis per passionem factæ, dulce quidem granum, plurimum in se continens dulcedinis, faciens gaudium cælis & terris. Quis enim dubitet gaudium magnum factum discipulis, cum eum vt hominem viderent celestia penetrantem? Stabant animis simul & cordibus in cælum erectis, animi sui gaudium non capientes: sed in voce iubilacionis eunt domino gratulantes. Exultauit proculdubio & cælum, omnes videlicet angelorũ chori purpurato suo domino nostræ carnis trabea occurrentes, & summa cum laude summum suscipientes victorem. Quod si in vniu iusti siue martyris anime aduentu omnis angelorum exultat chorus, quantum putas in singulari sui imperatoris aduentu omnium ordinum spiritus exultasse? Humano igitur intellectu ad huius laudis & gaudij magnitudinẽ succumbente, gaudeamus & nos dulcedinem huius grabente, recolendam admirando, diligenter fugamus, exultantes in spiritu sancto pro eo quod carnis nostræ portio in dulcissimo domino in summo nostræ portio in dulcissimo sic collocata, in trinitatis throno excellentissime sit collocata, intrinsecas animos nostros quantum possumus post ipsum & in ipsum, ipsi in humilitatis spiritu suspicantes, quatinus nos post se trahere dignetur, vt in

vt in odore vnguentorum ipsius currentes, in illa cellaria, in illam supremam apothecam aromatum, in illa interiora sancta sanctorum mercaturam introduci, quod ipse Christus caput nostrum præcessit. Quintum botri nostri granum missio spiritus sancti est. Quis vinum iucundissimum huius grani valeat explicare? Vinum inquam, & si magis placet, mustum. Mox enim accepto ab Apostolis, & aliis qui cum eis erant, expectantibus, Spiritu sancto inebriati sunt: ruerunt verbum bonum, loquebantur variis linguis magna Dei. Antè timore absconditi, nunc ecurrerunt foras: non iam timuerunt aquam populi frementis, charitatis igne succensi. Tunc pro certo experientes verum esse quod scriptum est: Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, & flumina non obruerunt illam. Irruerunt enim in eos flumina potestatum, fluxerunt aquæ populosæ multitudinis: flauerunt venti ac procellæ comminationum verborum, & ignis charitatis non est extinctus, imò etiam auctus est. Ibant enim Apostoli gaudentes à conspectu consilij, quoniam digni habitati sunt pro nomine Christi contumeliam pati. Est autem auctus ignis charitatis, pluribus per eorum prædicationem accensis, & eadem qua ipsi ardebant iucunditate succensis. Sed quid aiebant Iudæi omnium bonorum increduli? Musto, inquit, pleni sunt. Mentientes & ignorantes verum dixerunt. Multo quippe illo nobilissimo charitatis Dei, imò charitate Dei repleti erant, inflammante ad amorem, & confortante ipsos contra timorem. Vnde sicut mustum non patitur se contineri à vase, nisi foramen habeat vnde prorumpat: sic ab istorum corde per ora eorum se mustum Spiritus sancti manifestauit loquentia magna Dei, cum mirabili eloquentia. Non enim impedit, sed expedit linguam haustus musti huius, vt illud poeticum verum inueniatur:

Facundi calices, quem non fecere disertum?

Facundus verò calix Domini, & præclarus inebriauerat eos: quia sicut ait Apostolus, charitas Dei diffusa erat in cordibus eorum. Sed videntur verbis nostris verba Petri contraria, qui haustu noui musti auidax factus, iam non solum non timuit verba mulieris cuiusquam, vt antè: sed nec verba principum. Hic ergo obiciens se in medium dixit discipulos ebrios non esse, ebrii tamen ebrii essent, sed spiritu ebrii, nõ ebrii vino. Sed audiamus verba ipsius optime distincta. Non enim, inquit, sicut vos æstimatis, hi ebrii sunt. Nõ enim musto terreno ebrii sunt, vt vos putatis, sed cælesti spiritu. Hauriamus igitur, & nos charissimi de vino iucundissimo grani huius. Quod si vel in quo hauriamus, scilicet vas intellectus non habemus, curramus cum plena fiducia ad singularem nostrum ac prouidum conditorem, cuius figmentum sumus, oremusque vt vas fornet in anima nostra huius dulcissimi musti capax: vt nostro consolatore spiritu gratiæ septiformis accepto, multiformes tentatoris aduersarij nostri laquos euadamus, & pedes affectuum nostrorũ in compedes sapientie iniiciamus, vt cum ipsa sapientia colligati vinculis charitatis indesinent, & in defesse curramus post illã, donec ad saporis ipsius plenitudinem attingamus, vbi iam non per speculum & in ænigmatibus: sed facie ad faciem Regem nostrum in decore videamus, & sicut sumus cog-

gniti cognoscamus. Hic enim aduertendum puto, quod vitis nostræ fructus comeditur & bibitur. Masticatur enim vua, bibitur vero vinum, quod in vua continetur, & in vtroque vsu iucunditas est: sed in vino & iucunditas, & vtilitas prolixior est, quod ad botri huius de quo locuti sumus fruitionem mihi pertinere videtur. In presentem enim vitam hunc botrum masticamus, cum suauitatem, iucunditatem, & vtilitatem nostræ redemptionis dentibus intellectus nostri discutimus: cum resurrectionis potentiam, ascensionis gloriam, & aduentus Spiritus sancti vtilitatem in cordis nostri consideratione versamus rãquam vvas in ore, sicque de his nonnunquam aliqua lætitia cordi nostro: erit autem plena postquæ cessauerit tempus, id est, mutabilis temporum, quando hæc iam non comedimus, sed bibemus, inestimabilem de his perpetuam lætitiã consecuti. In comedendo enim aliquis labor est, quod vero bibitur, sine labore recipitur: vnde per comestionem delectatio quæcunque, vel qualiscunque, vel quantacunque sine corpore non percipitur: sed semper aggrauat animam. Per potum vero sine labore acceptum, illius loci & temporis gaudia significatur, vbi & quando iam non erit iustus, neque clamor, sed nec vllus dolor, quoniam hæc omnia transferunt. Et ipse ab æterno stabilis, qui pro nobis ne velut vmbra transiremus, transiẽs factus fuit, ministrabit nobis. Ibi enim tunc iam non cum labore, & timore, & impedimento corporis mortis huius comedemus, sed cum magna iucunditate bibemus vinum redemptionis nostræ, & secundum naturam nobile vinum, quod quanto plus biberimus, licet saturemur, tanto tamè plus sitiemus admirantes, & laudantes sine termino, & sine intermissione bonitatem admirabilem redemptoris nostri, quam in fructum redemptionis nostræ circa nos voluit exhibere. Et vide si non ista differentia cibi, & potus nobis in verbis spõsi in cantico amoris commendatur, cum ait: Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Præmonet enim comedere, quod vtique ad presentem vitam pertinet, in qua, sicut diximus, contemplatio labori actionis admixta est. In futura vero vita, quæ omni actione caret, gaudio tanquam poculo perfruemur. Bibemus enim, & inebriabimur ab vbertate domus Dei, & torrente voluptatis eius potabimur, iam nos tunc esse Regis & sponsi nostri charissimos liquidò cognoscetes, cū aqua omnis laboris & actionis terrenæ in vinum diuinæ contemplationis commutabitur, implebunturque omnes hydriæ vsque ad summum. Omnes enim implebuntur in bonis domus Domini: cum ille desiderabiles nuptiæ sponsi, id est, Christi, & sponsæ, id est, vniuersalis Ecclesiæ, celebrabuntur. Bibeturque in summa lætitia cordis omnium clamantium Domino, & dicentium: Tu bonum vinum seruasti vsque adhuc. Nos autem dicimus hanc lætitiã per cibum significari, cum scriptum sit: Vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Licet expositio præcedentis auctoritatis etiam in hac possit locum obtinere. Si vero asserat aliquis indignum fore, vt tanta vitis tantum laborata, & laborans vnum tantum botrum produxerit, potest si vult ea, quæ nos grana appellamus, botros appellare, & singulis aliquam granorum multitudinem adiungere. Veruntamen non irrationabiliter in presentibus botros vi-

tros vitis innumeros inueniemus, si omnes Ecclesias, omnia monasteria, omnes congregationes quæ in vniuersa Ecclesia sunt, volumus intreri. Hos enim botros quis produxit, nisi vitis nostra? Nam & Christus & Ecclesia vitis vna sunt: sicut vnū corpus singule congregationes, singuli botri, grana vero singularitate expriment personarum, & non inconuenienter, vt nisi videtur. Nam per exteriorem folliculum grani siue vix corpus exprimitur, per nucleos graui, per liquorem anima figuratur, vel sanguis qui est sedes animæ. In morte hominis anima a corpore tanquam vinum de acino exprimitur: & si dignum fuerit, in regale deferatur cellarium paradisi cælestis, vt gaudium fiat Regi cælesti, & conuiuiis suis beatis qui ad nuptias agni vocati sunt, & perueniunt. Bibit enim & ipse sponsum vinum proprium de vite sua & vinea sua, Ecclesia scilicet, cuius & ipse caput est. Bibet & ipse sanguinem vuarum meracissimum, scilicet animas Sanctorum expressas, & separatas ab acinis in torculari crucis, in labore & siti, in frigore & nuditate, in vigiliis multis, & aliis exercitiis spiritualibus. Bibet has, id est, sibi delectabiliter incorporabit facies, vt vnus spiritus secum effecti, cum ipso & in ipso a cunctis de cætero laboribus requiescant. Timeant & caueant sibi illa putrida grana, fratres fallos peruersos Christianos dico, qui in se vinum non continent, sed venenum, qui in torculari crucis premi nolunt, & in labore hominum non sunt. Caueant inquam, dum tempus est, ne porcis, id est, diabolis deuorandi projiciantur: quia in cellaria regia nõ nisi per torcular crucis iter est. Restabat nobis dicere de secundis floribus vitis nostræ, & de fructibus illorum secundum quod scriptum est: Et resoruit caro mea, quod de resurrectione dici nullus est qui ambigat; cuius fructus erit gloria resurrectionis secundæ. Sed nos magis legentem volentes scientem relinquere, quam fastidientem: hinc huic sermone terminum imponimus, parati emédare, demere, & mutare sicuti diximus, & contra factas Scripturas aliquid diximus, in omnibus gratias humiliter agentes ei, qui gratuita gratia sua nos edocuit, qui aperit os mutorum, & linguas infantium difertas facit, nomini cuius nouum principium opusculi huius finemque consecramus optimo & dulcissimo Iesu, Amen.

BEDÆ VENERABILIS

presbyteri in superius Euang.
expofitio.

Ex comment.
in Ioan.

Ego sum vitis vera, &c. Iste locus euangelicus, fratres, vbi se dicit dominus vitem, & discipulos suos palmites, secundum hoc dicit, quod est caput ecclesiæ, nosque membra eius, mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus. Vnius quippe naturæ sunt vitis, & palmites. Propter quod cum esset Deus, cuius naturæ non sumus factus est homo, vt in illo esset vitis humana natura, cuius & nos homines palmites esse possumus. Quid est ergo, Ego sum vitis vera? nunquid vt adderet veræ, hoc ad eam vitem retulit, vnde ista similitudo translata est? Sic enim dicitur vitis per similitudinem, non per proprietatem, quemadmodum dicitur ouis, agnus, leo, petra, lapis angularis, & cætera huiusmodi, quæ magis ipsa sunt

vera, ex quibus dicuntur istæ similitudines, non proprietates. Sed cum dicit, Ego sum vitis vera, ab illa se vtiq; discernit, cui dicitur; Quomodo cõuerfa es in amaritudinem vitis alienæ? Nam quo pacto est vitis vera, quæ expectata est vt faceret vnam, fecit autem spinas? Ego sum, inquit, vitis vera, & pater meus agricola est, &c. Nanquid vnum sunt agricola, & vitis? Secundum hoc ergo vitis Christus, secundum quod ait, pater meus est. Secundum id autem quod ait, Ego, & pater vnus sumus, & ipse agricola est. Nec talis, quales sunt, qui extrinsecus operando exhibent ministerium, sed talis, vt det etiam intrinsecus incrementum. Nam neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Et vtiq; Deus est Christus, quia Deus erat verbum: vnde ipse & pater vnus sunt: & si verbum caro factum est quod non erat, manet quod erat. Denique cum de patre tanquam de agricola dixisset quod infructuosos palmites tollat, fructuosos autem purget, vt plus afferant fructum: continet etiam seipsum mundatorem palmitum offendens, Iam vos, inquit, mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. Ecce & ipse mundator est palmitum quod est agricola: non vitis officium: qui etiam palmites operarios suos fecit. Nam est non dant incrementum, impendunt tamen aliquod adiumentum: sed non de suo: quia sine me, inquit, nihil potestis facere. Mundi estis scilicet, atque mundandi. Neque enim nisi mundi essent, fructum ferre potuissent: & tamen omnem palmitem, qui fert fructum, purgat agricola, vt fructum plus afferat. Fert fructum, quia mundus est: atque vt plus afferat, purgatur adhuc. Quis est enim mundus in hac vita sic mundus, vt non sit magis, magisque mundandus, vbi si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est? Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est, & iustus, qui dimittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate. Mundet vtiq; mundos, hoc est, fructuosos, vt tanto sint fructuosiores, quanto fuerint mundiores. Iam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis. Quare non ait, Mundi estis propter baptismum, quo abluti estis, sed ait, Propter verbum, quod locutus sum vobis: nisi quia & in aqua verbum mundat. Detrahe verbum, & quid est aqua nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum etiam ipsum tanquam visibile verbum. Nam de hoc vtiq; dixerat, quando pedes discipulis lauit; Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mūdus totus. Vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo: non quia dicitur, sed quia creditur. Nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens. Hoc est verbum fidei, quod predicamus, ait Apostolus: quia si confessus fueris in ore tuo, quia dominus est Iesus, & crederis in corde tuo, quia Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Vnde & in Actibus Apostolorum legitur; Fide mundans corda eorum: & in epistola sua beatus Petrus; Sic & vos, inquit, baptisma saluos facit, non carnis depositio sordium, sed conscientia bonæ interrogationis. Hoc est verbum fidei, quod predicamus: quo sine dubio, vt mundare possit, consecratur & baptisimus. Christus quippe nobiscum cum

EVSEBII EPISCOPI

Emiffeni in superius Euang.
Homil.

cum patre agricola, dilexit ecclesiã, & semetipsum tradidit pro ea. Lege Apostolum, & vide quid adiungat; Vt eam sanctificaret, inquit, mūdans eam lauacro aquæ in verbo. Mundatio igitur nequaquam fluxo, & labili tribueretur elemēto, nisi adderetur, in verbo. Manete, inquit, in me, & ego in vobis. Nõ quomodo illi in ipso, sic ipse in illis: vtrūque enim prodest, non ipsi, sed illis. Ita tunc quippe in vite palmites, vt viti non conferant, sed inde accipiant vnde viuunt. Ita vero vitis est in palmitibus, vt vitale alimentum sumministret eis, non sumat ab eis. Ac per hoc & manent in se habere Christum, & manere in Christo, discipulis prodest vtrūque, non Christo, nam præcisio palmitis, potest de viuâ radice alius pullulare: qui autem præcisus est, sine radice nõ potest viuere. Denique adiungit & dicit; Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, &c. Magna gratiæ commendatio, fratres mei. Corda illustrat humilium, ora obstruit superborum. Siue ergo parum sine multum, sine illo fieri non potest, sine quo nihil fieri potest: quia etsi parum attulerit palmes, cum purgat agricola, vt plus afferat: tamē nisi in vite manserit, & vixerit de radice, quantumlibet fructum à semetipso non potest ferre. Si quis in me, inquit, non manserit, mittetur foras sicut palmes, &c. Lingua itaque vitis tanto sunt contemptibilia, si in vite non manserint quanto gloriosiora, si manserint. Denique sicut de his etiã per Ezechielem prophetam dominus dicit, præcisâ nullis agriculturalum vibus profunt, nullis fabrilibus operibus deputantur. Vnum è duobus palmiti congruit, aut viti, aut ignis: si in vite non est, in igne erit. Vt ergo in igne non sit, in vite sit, Si manseritis in me, inquit, & verba mea, &c. Manēdo quippe in Christo, quid velle possunt, nisi quod conuenit Christo: Quid velle possunt manēdo in saluatore, nisi quod non alienum est à salute: Aliud velle volumus quia sumus in Christo, & aliud volumus, quia sumus adhuc in hoc seculo. De mansionem nanque huius seculi nobis aliquando subrepat vt hoc petamus, quod nobis non expedire nescimus: sed absit, vt fiat nobis, si manemus in Christo, qui non facit quãdo petimus, nisi quod expedit nobis. Manentes ergo in eo, cum verba eius in nobis manent, quodcumque voluerimus petimus, & fiet nobis: quia si petimus, & nõ fiet, non hoc petimus quod habet mansio in eo, nec quod habent verba eius, quæ manēt in nobis, sed quod habet cupiditas, & infirmitas carnis, quæ non est in eo, & in qua non manent verba eius, nam vtiq; ad verba eius pertinet oratio illa, quam docuit, vbi dicimus; Pater noster, qui es in cælis, ab huius orationis verbis & sensibus nõ precedamus in petitionibus nostris: & quicquid petimus, fiet nobis. Tunc enim dicenda sunt verba eius in nobis manere, quando facimus, quæ præcepit, & diligimus quæ promissit. Quando autem verba eius manent in memoria, nec inueniuntur in vita, non computatur palmes in vite, quia vitam non attrahit ex radice, In his verba Christi non manent, qui tangunt quoddammodo, nõ cohærent: & ideo illis non erunt in beneficium, sed in testimonium: & quia sic insunt in eis, vt non mancant in eis, ad hoc tenentur ab eis, vt iudicentur ex eis.

Ego sum vitis vera, &c. Ecce vitis vocatur Christus, & vitis vera. Sed quare vitis, & quare vera? Vitis enim vocatur, quia vinum fert. Omnia enim hæc euangeliorum verba vinum sunt, & non qualecumque sed optimum vinum, non de alia, nisi de hac vite vindemiatum & expressum. Inde est enim, quod in suæ prædicationis initio, aquas Dominus conuertit in vinum: quatenus noua vitis nouum vinum funderet, quo illas nuptias & architrachinum inebriaret. Dicitur enim & vitis vera, fortasse ad illius vitis distinctionem, quæ pro vniuersis labruscas, & pro vino dedit acetum. Huius vinum dulce semperque suauis: huius verba semper vera & nullius falsitatis admitione corrupta. Dicit ergo: Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est. Sed quid facit iste agricola? Vis audire quid? Omnem palmitem in vine non ferentem fructum, tollit eum, &c. Quot sunt Christiani, tot sunt & palmites huius vitis. Alij quidem boni, alij autem mali. Et boni quidem fructiferi, mali autem infructuosi. Tolluntur infructuosi & incenduntur, fructiferi vero purgantur, & gladio spiritus amputantur, vt fructum plus afferant. Gladius spiritus, est verbum Dei, & iste sermo sancti euangelij, de quo subditur: Iam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. Audis igitur, quod sermo Dei gladius est & ferramentum, quo ab omni nociua superfluitate isti & mundati & purgati sunt. Primi enim palmites huius vitis, fuerunt apostoli, quibus modò Dominus ait: Manete in me, & ego in vobis. Et quare manent, reddidit causam. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, &c. Dominus exponit, qualiter eius verba intelligere debeamus. Siccatur enim palmes, si à vite separetur, quoniam humorem totam quevitam habet in vite. Iam & Christianus, si à Christo separetur, moritur: quia separetur à vita. Qui manet in me, & ego in eo, hic affert fructum multum. Ille, inquit, affert fructum multum, qui manet in me, & quasi membrum adhæret mihi, & in quo ego maneo: qui sapientia sum & veritas & vita. Ideo enim Apostoli tantum fructum de suæ prædicationis semine attrulerunt, quia ab eius fide & dilectione nullatenus separati potuerunt. Insuper & Dominus ipse in eis erat, qui eorum semini incrementum dabat. Nam, vt Apostolus ait: Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat Deus, vnde & subditur: Quia sine me nihil potestis facere, &c. Qui enim in Christi fide non manet, de Ecclesia & sanctorum collegio foras eicitur, arefcit & moritur, à malignis spiritibus rapitur, in ignem æternum & inextinguibilem mittitur, & ibi sine fine cruciatur & ardet. Si manseritis in me, &c. Beati igitur, qui manent in Christo, & in quibus manent verba Christi. Illi autem manent in Christo, qui neque amorem neque timore, qui neque minis neque blanditiis, qui ab eius dilectione, ab eius fide & amplexibus, nulla ratione separari valent. Taliter quidē Apostolus in Christo manebat, qui de seipso scribēs, ait: Certus sum autem, quia neque mors, neque vita, neque tribulatio, vel angustia, neque altitudo, neque profundum, neque creatura aliqua poterit me separare

THEOPHYLACTI EPI-
scopi Bulgariensis superioris Euang.
expositio.

à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu. Manent autem in eis verba Christi, qui eius præcepta mente tenent, corde credunt, & nunquam eorum obliuiscuntur. Præceptum namque Domini est: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius eum time, qui potest animam & corpus perdere in gehennam. Præceptum Domini est: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Præceptum Domini est: Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Hæc igitur & similia sunt illa verba, de quibus modò Dominus ait: Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis. Magna promissio est, magnum & incomparabile donum. Qui manent in Christo, & in quibus manent verba Christi, petant quod volunt, & fiet eis. Si enim voluerint malè, & malè petierint, iam nec ipsi manent in Christo, nec in ipsis manent verba Christi. Recordentur igitur verborum Christi, immò non recordentur, sed firmiter teneant, semperque in memoria habeant, & sic petant, sicut verba Christi petere docent. Quarant igitur primùm regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur eis. Petant in fide nihil hæsitantes, & ea petant, quæ ad salutem pertinent, & quæ Dei dispositioni, & verbis euangelicis non sint contraria. Sed hæc specialiter dicuntur Apostolis, quorum sanctas petitiones semper & ubique dominus exaudivit. Rogavit enim Apostolus dominum, & ter rogavit, sedque benè à Domino exauditum intellexit, postquam se contra seipsum petisse cognouit. Exauditur enim homo, si fiat, quod vult, factum est autem quod Apostolus voluit: quia postquam suam petitionem contra seipsum esse cognouit, iam exaudiri noluit. Vnde & ait: Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabiter in me virtus Christi. Nam neque hic simpliciter dicitur, Quodcumque petetis, sed, Quodcumque volueritis, petetis & fiet vobis. In hoc clarificatus est pater meus, ut fructum plurimum afferatis, &c. In hoc, inquit, & propter hoc, me reuelante & docente, pater meus manifestatus & clarificatus est vobis, ut vos quoque ubique prædicando & clarificando, fructum plurimum afferatis, & multas gentes ad eum conuertatis, efficiamini mei discipuli, me imitando non solum vita & doctrina, verum etiam in miraculorum operatione. Verè enim illi discipuli sunt, qui magistrum per omnia imitantur. Vnde & Dominus alibi ait: Qui credunt in me, opera quæ ego facio, & ipsi facient: & horum quidem non solum minora, verum etiam quæ maiora sunt, facient. Sic enim se habet ordo & intelligentia. Sequitur: Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos: manete in dilectione mea, &c. Multum enim debet diligere, qui multum diligitur. Si præcepta mea seraueritis, manebitis in dilectione mea, &c. In illis est gaudium Christi qui tale gaudium habent, quale habet Christus, siue de quorum conuersione sancta gaudet Christus. Plenum igitur gaudium habent, si quidem in tali gaudio morer & tristitia esse non potest.

Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est, &c. Quoniam sepius de passione locutus, illorum animos concussit, & intellexit eos formidare tanquam breui capiendos, & præ multo timore neque dictis attendentes, fingit se illos in locum occultum abducturos, in quo non sint capiendi. Et exurgit sane à loco, in quo erat, vt, perturbationibus animarum eorum sedatis, traderet eis dogmata magis mystica. Abducit autem eos, vt post hæc doceamus, in hortum, quem Iudas sciebat. Atque vt apparet, secessus erat negocium, res autem ipsa expositio voluntaria in talem locum secedentis quem Iudas sciebat. Quid igitur mysticum illis tradit: Ego sum, inquit, vitis, hoc est radix, vos autem palmites, at pater meus agricola est. Circa quod autem occupatus est pater; nunquid circa radices? non, inquit, sed circa palmites. Omnes enim palmitem, inquit, non afferentem fructum, tollit enim, hoc est, omnem hominem qui per fidem factus est pars radicis, & vnitus Domino, & incorporatus ei, oportet & fructum afferre, hoc est, vitam habere virtutibus præditam. Quod si quidem solam, ac nudam confessionem fidei quis habeat, & non per obseruationem mandatorum fructum ferat, mortuus palmes sit. Fides enim absque operibus mortua est. Omnis igitur fidelis in Christo quidem esse videtur, quatenus credit. Omnis enim palmitem, inquit, qui est in me, si non attulerit fructum, tollit eum pater, hoc est, ponit extra communionem cum filio: eum autem qui fructificat, purgat. Hic autem discimus, quod & si valde virtute quis præditus sit, indiget tamen vt à Deo curetur. Nam quod in fructuosum, neque in vite poterit esse: quod autem fructum fert, fertilius facit pater. Considera autem, quod propter afflictiones discipulorum hæc dicantur esse quasi punctiones, vt vocant, rusticæ: nam ostendit eis dominus, quod per afflictiones fertiliores erant, sicut & per punctionem palmites. Tentationes enim eos fortiores declarabant. Dein ne dicant, de quibus hæc dicitur: Vos, inquit, estis mundi propter sermonem, quem locutus sum vobis. Vnde superius dicebat purgare patrem, nunc iterum se inducit curam agentem. Vna enim operatio patris, & filij. Ego, inquit, vos purgabo per meam doctrinam, debetis itaque, quod vestrum est, indicare: ideo & subdit: Manete in me, &c. Ego quidem, inquit, vos purgavi per sermonem meum, & doctrinam, & nihil, quod ego facere debui, pretermisum est. Oportet autem nunc vt incipiantur & ea, quæ à vobis sunt. Manete enim, inquit, in me. Nam, ne præ timore separentur ab eo, remissas ipsorum animas constringit, & sibi iungit, & meliorem nunc eis spem dat. Quæcumque petueritis, si manseritis in me, accipietis: ab exemplo vitis clare nobis qualitatem, & vitam eorum commendans, quæ dantur à se his qui sibi placent. Nā sicut ille manens in vite, fructum facit, eod quod ab illa viuendi operationem accipit: ita & vos, si manseritis in me per obseruationem mandatorum, maiorem fructum afferetis. Qui autem non manet, aridus fit, hoc est, abijcit quod à fide habuit. Si quod spirituale beneficium accipiebat, priuatur eo, & nudatur auxilio, & vita, quæ ab eo datur. Et quid

quid tandem; In ignem mittitur, & ardet, hoc autem loco & consolationem eis non paruam dat, ostendens quod ij, qui insidiantur sibi, vt Iudas, comburantur, ipsi autem qui manserint in eo, fructum afferent. Nam absque succo, & viuificatione, quæ inde procedit, non poterunt quicquam facere. Si manseritis in me, &c. hoc loco interpretatur nobis Dominus, quid sit, quod dixit, Si manseritis in me, hoc est si mandata mea custodieritis: hæc enim significat, verba mea manserint in vobis. Vult enim vt sibi per opera adhæreatur. Nam, quicumque Deo placere cupiens viuunt, voluntate sua manent in eo, quomodo vnitur illi per dilectionem, & seruauionem mandatorum, adhæretque spiritu: sicut contra, qui à mandatorum obseruatione absistit, sponte à Domino alienatur.

EVTHYMI ZIGABONI
superioris Euang. expositio.

Ego sum vitis vera. Id est eximia, incorruptibilis, spiritualis: siquidem hæc frequenter significat nomen à diuinitate. Aliter quoque dicitur Vitis vera: quia pro fructu profert veritatem. Seipsum itaque vitem nominat, vt pote præbentem dulcedinem, ac humani cordis lætitiā, ipsam videlicet prædicationem, quam etiam scriptura vinum appellat, & tanquam radicem discipulorum: palmites verò discipulos, quasi ex ipso germinantes, sermone doctores, & per eum nutritos ad fructificationem maturorum botrorum, siue virtutum, vt & ipsi similiter præbeant vinum doctrinæ. Et pater meus agricola est. Curator, non tamen radices, sed palmitum. Vere hæc vitis eximia est, in qua de solis palmitibus curam habere oportet: patri autem curam eorum attribuit tanquam Deo, ostendens, quod iis, qui fructificant, auxilio esse, eosque punit, qui fructum non ferunt. Omnem in me palmitem non ferentem fructum tollit. Omnem palmitem, qui ex me germinauit, mihi que per fidem vnitus est, nec fructum afferit, excidit tanquam inutilem, ac dignum igne. Omnis itaque Christianus, qui infertuosus est, à Christo excisus est, quanquam per fidem illi coniunctus esse videatur, & æterno igni reseruatus est. Et omnem, qui fert fructum, purgat, vt fructum adferat copiosorem. Purgat eum per tetationes, permittens vt in eum inducantur, illæ namque, quod damnum adferat, expoliant, ac omne ro-

bur, maioremque virtutū fertilitatem accersunt. Ne autem aliquos ex ipsis infertuosos esse suspicentur, atque de seipsis iterum turbentur, huiusmodi præsentit tumulum, dicens; Iam vos mundi estis propter sermonem, quem loquutus sum vobis. Urgati meo, quo vos docui, sermone. Vides quod, licet vitis sit, est tamen etiam agricola: est enim hæc agricultura communitas patris, ac filij, veluti sane & alia. Ne autem præ nimia formidine exciderent à fide, ac habitu, quo erga se affecti erant, laxatam iam animam alstringit, sibi que conglutinam, habitumque indissolubilem, & ego manebis in vobis, potentia vobiscum permanens, vósque amplectens, aut continens vos sicut vitis palmites, ac fructiferos reddens. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, &c. Neque vos fructificare potestis, si à mei coniunctione distrahimini. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum. Explanat parabolam. Et considera quomodo dixerit. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum. Nam frequenter manet quis coniunctus in Christo per fidem, non manet autem Christus in eo, auersans illum tanquam indigne se gerentem: hic fert quidem fructum, at modicum: vnum, aut alterum opus bonum obiter perficiens. Videmus autem & in vineis huiusmodi palmites, qui, dum illis non gaudent vineæ, miserabiles quosdam ferunt racemulos. Quia sine me nihil potestis facere. Tanquam germina, qua virtute à radice procedente, non fruuntur, Quum autem superius dixerit, Non potestis ferre fructum, nisi in me manseritis, nunc etiam periculum dicit eius, qui in se non manserit. Nisi quis in me manserit, excidit foras sicut palmes. Tanquam sarmentum inutile. Et exarescet. Et perdet, quem habebat ex radice gratiæ humorem. Et colligent eos. Et congregabant angeli huiusmodi sarmenta in die iudicij. Et in ignem conijcient. Gehennæ. Et ardebunt. Inflammabuntur, non tamen comburentur. Nō manentes autem in se, dicit non eos solū, qui ab illo sunt amputati, aut abscissi, sed & illos, qui nō sumiter eū eo copulantur. Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, &c. Nihil enim indignū petet, qui in Dei præceptis versatur. Considera verò hoc esse Christum in discipulis manere, verba eius in illis manere siue seruari, aut opere perfici.

Vides seri post se vt quis sit Dea coniunctus per fidem & distinctus ratione charitatis.

IN COMMUNI VNIVS MARTYRIS.

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI Episcopi Constant. in superiori festo Sermo. Est vero pars maxima sermonis eiusdem Chrysostomi de Pentecoste.

RERAGRARVNT à Domino missi Apostoli orbem terrarum, & infirmum cum inuenientes, ad sanitatem reducerunt: & in ruina positum, ad stabilitatem reuocauerunt: non scuta mouentes, non arcus tendentes, non sagittas mittentes, non pecunias largientes, non eloquentia confidentes. Et erant nudj quidem seculo, sed induti Christo: pauperes, sed diuites: pecunia indigentes, sed regnum celorum possidentes: non humana solatia habentes, habentes autem Dominum suum. Ego, inquit, vobiscum sum omnibus diebus, vsq; ad consummationem seculi. Peragrarunt vniuersum orbem terrarum, oues simul cum lupis. Quis vidit? Quis audiuit? Dicit: Mittam vos vt oues in medio luporum. Quis vnquam pastor oues mittit in medio luporum? sed magis si viderit lupos, congregat oues. At verò Christus contraria fecit. Oues ad lupos direxit, & vulneratae à bestiis non sunt, sed magis lupi ad ouium mansuetudinem sunt conuersi. Et vt ne dicerent illi, Oues sumus, & mittis nos in escam luporum, timorem illorum vno sermone abstulit. Non dixit; Ite: nec enim eorum virtute mittebat eos: sed, Ecce, inquit, ego mitto vos. Infirmi quidem vos, sed qui mittit, potens est. Quis es tu? Ego sum, qui caelum extendi, qui terram fundavi, qui mare infrenavi, qui mortem dissolui, qui chirographum quod contra vos erat, cruci affixi, qui veterem legem immutavi, qui vos ad pristinam patriam reuocavi, qui fortia dissoluo, & dissoluta conforto. Quid mari fortius? Sed parua arena intolerabilem illius impetum retundit & continet. Ecce (inquit) ego mitto vos, qui mortis & vitæ habeo potestatem, qui de caelo descendit. Ecce ego mitto vos, quasi oues in medio luporum. Tanquam murus quidam bestiae fiebant ouibus, vt nec fuga conferuarent salutem circumvallati vndique. O virtus mittentis in medio luporum oues. In circuitu lupi, & mutati sunt lupi, & facti sunt oues. Nec enim natura, sed voluntate lupi erant. Ecce ego mitto vos. Quid ergo nobis præcipis? Estote prudentes sicut serpentes, & simplices vt columbae. Serpens & si millies vulneretur, caput autem suum saluet, torus est sanus. Sic & tu, si pecuniam aduersarius tollere vult, libens cede. Et si omnes facultates auferre conatur, dimitte. Et si ipsam temporalem vitam tuam extorquere cu-

pit, ne resistas. Tantummodo fidei tuae simplicitatem custodi. Illa illæsa manente, vniuersa ingruentia mala facillima erunt. Nudus exiisti de ventre matris tuae, nudus & ibis. Sed forsitan in exilium mitteris. Tu dicito: Domini est terra & plenitudo eius. Sed forsitan mors occupabit. Non est timenda, quia transitus est. Tantummodo fidem serua, thesaurum indeficientem, diuitias sempiternas. Horum quæ dico, beati martyres testes sunt, qui fidem non perdidit, & post excessum de corpore fortiores sunt viuis. Propterea, inquit, homo factus sum, propterea carnem indui, vt orbem vniuersum saluarem. Multum enim Deo chara est Ecclesia, non mutis circumdata, sed fide circumsepta. Propter Ecclesiam nanque extensum est caelum, diffusum est mare, distentus est aer, terra fundata est, para distus plantatus, & mirabilia multa facta sunt. Pelagus scindebatur, & iterum consuebatur. Petra findebatur, & iterum iungebatur. Manna pluebat de caelo, & tanquam pruinosa apponebatur mensa. Propter Ecclesiam prophetae, propter Ecclesiam apostoli. Et quid plura dicam? Propter Ecclesiam vnigenitus filius Dei, homo factus est, sicut dicit Paulus: Qui proprio filio suo non peperit, vt Ecclesia mederetur, sanguinem filij sudit propter Ecclesiam. Hic sanguis irrigat Ecclesiam: & ideo plantaria eius marcescere non possunt, nec amittunt folia arbuta eius. Non subiacet necessitati temporis, nec est conditio in obnoxia, vt per altam comam foliorum tegatur, hyeme autem amittat. Non tenetur temporum qualitate, sed spiritus eam sancti gubernat gratia. Et ideo non senescit, nec contrahitur, & multis impugnantibus non opprimitur. Quanti enim ab initio impugnaverunt Ecclesiam, cum fidei semina iacerentur, & arma contra eam commota sunt? Sed quanto magis impugnabatur, tanto clarior reddebatur. Sed nunc quidem propter Dei gratiam, & reges, & duces & milites, ac vniuersus orbis fide repletus est. Nam in principio, & (vt ita dicam) in cunabulis Ecclesiae, reges fuere impij, duces insani, populus seditioni deditus. Edicta iudicium vbique dabantur, aræ incendebantur demonibus, fumus & odor pessimus ipsam maculabat aërem: Terra coinquinabatur sanguine, demones debachabantur, diabolus dominabatur: Pater abdicabat filium, filius inhonorabat patrem. Natura quidem scindebatur, sed pietas non diuidebatur. Vbi sunt nunc, qui audebant Ecclesiam contraire? Quando nouella erat, in nullo potuit lædij: & nunc quando vsque ad caelum peruenit, æstimas eam posse superari? Et nunc quidem cum vndecim essent Apostoli, nullus eos superare potuit, sed pauci homines totum ceperunt mundum: & nunc quando terra & mare & orbis terrarum,

rarum, & inhabitabiles regiones, & ciuitates, & omnes fines terræ pietate repleti sunt, putas eam te posse lædere? Sed non poteris. Christus enim propter eam passus est, portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Facilius caelum exterminari potest, & terra perire, quam aliquid mali parti Ecclesia. Quis est, qui hæc dicit? Ipse Christus loquitur: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Benè: Verbum enim Dei ipso caelo validius est, quia caelum opus verbi est. Dixit quippe Deus: Fiat caelum, & verbum in opus apparuit. Currebant natura & nemo impediebat, quia natura Dominus imperabat, qui facere & immutare potest. Ego eam ædificauit, qui caelum statuit. Sed propter caelum nõ fudi sanguinem, propter caelum crucifixus nõ sum, nec propter caelum caeleste corpus accepi. Et quid dicam cæli? Angelorum corpus non assumpti, vt discas quoniam caelo & angelis & omni creatura honorabilior Ecclesia est. Ideo caelum & terra transibunt, verba autem mea nõ præteribunt. Assit gentilis, assit Iudæus: Si hæc inania sunt verba, redarguant. Si autem veritas est quæ dicta sunt, adorēt virtutem Dei. Dicit Christus: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Facilius est cælum præterire, & terram deuorari, quam verba mea excidere. Quæ autem sint verba, adducamus in medium, videamus ne fortè intercederint. Non dubitans dico, sed hæreticos obcludo. Quæ ergo sunt verba? Cælum & terra transibunt, verba autem mea nõ præteribunt. Qui sermones? Quæ verba? Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Super hanc petram, non dixit, super Petrum. Non enim super hominem, sed super fidem ædificauit Ecclesiam suam. Quid autem erat fides? Tu es Christus filius Dei viui. Petram vocauit Ecclesiam suscipientem flatus, & non titubatem. Etenim Ecclesia tot suscipit tentationes, non tamen vincitur. Quid est super petram? Hoc est, super confessionem Petri, super sermones pietatis. Sed forsitan interrogabis, vtrum hæc edificatio suscipiat lapides aut ligna, aut ferrum? Non inquit: Nec enim est sensibilis edificatio. Quòd si talis esset, dissolueretur tempore. Confessionem autem pietatis, neque demones, neque vlla creatura vincere potest. Testantur martyres, quorum latera radebantur, sed fides non frangebatur. O noua rerum materies. Partes effoditur, & thesaurus non auertitur. Caro scinditur, & fides non rumpitur. Talis quippe est martyrum vigor. Etenim super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Attendite diligentius verbo: Portas inferi, pericula vocat quæ mortem pariant. Quid ergo? In inferno intrauit quisque, quando periclitatur? Etiam. Sicut enim portæ introitus ciuitatum sunt, sic pericula introitus mortis sunt. Et cur, inquit, non prohibet tentationes? Vt ostendat virtutem eius. Si nemo eam impugnare posset, dicere poterant: Quonia si impugnaretur, vtique vinceretur. Propterea permitto eam impugnari, vt non imbecillitas impugnantium, sed fides victoriæ impulerit. Et portæ inferi, non dixit, non approbiabunt ei, sed non præualebunt aduersus eam. Quid ergo? Impugnabitur quidem, non tamen vinci poterit. Tempestates suscipit Ecclesia, sed nõ demer-

gitur. Iacula in eam mittuntur, sed non perforantur. Machinamenta præparantur, sed turbis non eliditur. Et quid dico Ecclesiam? Vnum sermonem locutus est piscator, & sicut turris immobilis perseverat. Tu es (inquit) Christus filius Dei viui. Quanti tyranni verbum hoc delere conati sunt, sed non potuerunt? Supra petram enim fundatum erat. Considera tyrannos, reges, diadematæ, gladios acutos, bestiarum dentes mortem minantes, caminos, sartagine, ferreas manus & vncos, & omnia machinamenta parata. Et pharetram quidem suam euacuauit diabolus, sed nihil læsit Ecclesiam, portæ enim inferi non præualebunt aduersus eam. Testatur res ipsa, testatur eorum quæ sunt astipulatio: Quanti impugnarunt & nemo præualuit? Et impugnatore quidem taciturnitati & obliuioni sunt dati, Ecclesia autem quotidie virtutibus augmētatur. Vbi nunc Claudius? vbi Augustus? vbi Nero? vbi Tiberius? Nomina sunt nuda, eorum autem nemo, nec vlla eorum mentio. Et quia Ecclesiam impugnarunt, ideo & memoriam perdidit: Ecclesia autem clarior respundet. Vbi cum ieris, ad Indos, ad Mauros, ad Britannos, ad Hispanos, vsque ad vltimos terrarum fines, inuenies, in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum & vniuersa religione plena. Ante hoc enim vniuersa erant impietate repleta. Nunc autem non solum ciuitates religione florent & fide Christi, sed etiā eremus in nomine domini gloriatur. Antea nanque & regina in conuiuio virorum saltabant, sicut filiam Herodiadis fecisse legimus: nunc vero vix famula dignatur hoc facere. Antiquis gentis Perfarum filij parentibus sociabantur conubio, & soror fratri iungebatur impudè: nunc verò virginatatem appetunt. Ante hoc autem erat quædam gens, quæ humanis vescēbatur carnibus: nunc ieiuniis reficiunt animam suam. Massagetae & Berbuces miseros putant, qui ægrotatione moriantur, & parentes, cognatos, propinquos, cum ad senectutem venerint iugulatos deuorant, rethius esse dicentes, vt à se potius quam à vermibus consumantur. Nunc vero post passionem Christi & resurrectionem eius, abstinentia & castitate deuote militant Christo, & prope omnes gentes paratæ sunt pro nomine Domini fundere sanguinem suum. Ante hoc impij & persecutores erant reges, nunc verò ad caelum proferunt pietatem, & ingredientibus limina ecclesiae, deponunt coronam, & crucem Christi in suis depingunt frontibus. Foris arma, hic mysteria, foris scuta, hic sacramentorum celebratio. Theodosius pater, & filius Theodosij, religione ac pietate insignes. Ideoque pro his omnibus gratias agamus Domino per Christum Iesum Dominum nostrum, cui est gloria & potestas cum spiritu sancto, per immortalia secula seculorum, Amen.

S. AVGVST. EPISCOPI
Hipponensis in eodem festo,
Homilia.

TRiumpalis beati Martyris N. dies hodie nobis anniuersaria celebritate recurrit, cuius glorificationis sicut congaudet ecclesia, sic eius proponit sequenda vestigia. Si enim compatimur, & cõglorificabimur. In cuius glorioso agone duo
Bibl. Hom. tom. 4. S s s s 3 nobis

nobis præcipue consideranda sunt, indurata videlicet tortoris sæuicia, & martyris inuicta patientia. Sæuicia tortoris, vt eam detestemur, Patientia martyris, vt eam imitemur. Audi Psalmistam aduersus maliciam increpantem, Noli zemulari in malignanantibus, quoniam tanquam scenum velociter arefcent. Quod autem aduersus malignantes patientia exhibenda sit, audi Apostolum suadentem, Patientia vobis necessaria est, vt repositis promissiones. Coronata iusticia est beati martyris patientia, mancipata est æternis cruciatibus tortoris incorrepta malicia. Hoc attendens in agone suo gloriosus Christi athleta, non exhorruit carcerem. Ad imitationem capitis sui tolerauit probra, sustinuit irrisiones, flagella non timuit, & quot ante mortem pro Christo pertulit supplicia, tot ei de se obtulit sacrificia. Quod enim propinante apostolo biberat alte retinebat, quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Et quia momentaneum hoc, & leue nostræ tribulationis æternam gloriæ pondus operatur in cælis, huius promissionis amore à terrenis suspensus, & prægustata supernæ suauitatis dulcedine ineffabiliter affectus; dicebat cum Psalmista, Quid mihi est in cælo, & te quid volui super terram? Defecit caro mea, & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Cõtemplabatur enim quatum in ænigmate infirmitas humana oculum mentis in æternitate figere potest, quanta sint supernæ ciuitatis gaudia, & ea enarrare nõ sufficiens, admirando clamabat, Quid mihi est in cælo? Quasi diceret, Excedit vires meas, excedit facultatem eloquentiæ meæ, transcendit capacitatem intelligentiæ meæ illud decus, illa gloria, illa celsitudo, quæ nobis à conturbatione hominum remotis in abscondito faciei sue, Iesus Christus dominus noster reformauit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Huius perfectæ libertatis contemplatione nullum vitabat periculum, nullum horrebat supplicium: & si milles posset mori, non putabat se hanc digne posse aliquam ratione promereri. Patienter enim permittunt ægroti se à medicis secari, vri, & variis amaritudinum confectionibus anxianti, vt temporali tandem restituantur sanitati: Quantomagis vir beatus longanimiter tolerauit omnem acerbiter tormetorum temporalium, vt coronaretur in misericordia, & miserationibus, & in bonis satiaretur desiderium suum? In torculari itaque conculcari voluit, vt tanquam vva matura in vinum deficeret, & vinum malorum granatorum dilecto suo propinaret, quo mentes religiosæ ebriatæ sciunt viriliter conculcare, & ad æterna inretortis oculis anhelare. Qui ergo in tyrocinio suo mundanas contempnit diuitias, qui corporales etiam restrenauit illecebras, qui in prouectu militiæ suæ multas est perpeffus iniurias, in perfectione sacrificij nil sibi reseruans, seipsum obtulit holocaustum, bibens illum calicem preciosum, quem sedens ad magnam mensam sacræ lectionis sibi prius ab inuitatore suo videat oppositum. Cuius mors quantumcunque videatur in conspectu reproborum despiciabilis, in oculis tamen eius est preciosa, qui in sanctis suis est mirabilis. Ipse enim primo vocauit militem suum, ipse iustificauit, ipse magnificauit, ipse dedit ei pugnare, ipse dedit & vincere. Longe est dissimilis hæc militia mundanæ militiæ,

in qua victores existimantur, qui, quod male desiderant, assequuntur, qui lætantur, cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. In Christiano ergo agone manifesta est pœna, occulta victoria, secundum quod ex persona martyrum clamant Psalmista, Deus, tu repulisti nos, & non exibis in exercitibus nostris. Da nobis auxilium de tribulatione, quia vana salus homini. In Deo faciemus virtutem, tanquam si dicerent, Victoria nostra gloria nostra intus est, non foris est. Foris despecti, intus dilecti. Hinc est, quod ecclesia in pressuris posita infirmiora membra sua confortat, dicens, In mundo pressuram habebitis, sed nolite timere, pusillus grex, quia ego vici mundum. Sed quo modo vicit mundum? Factus est obediens patri vsque ad mortem. Quid autem de morte? Propter quod & Deus illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen. Quo modo vicit Christus, vincere appetat Christianus, vt vbi est Christus, esse mereatur & Christianus; audi Christianæ militiæ persecutor ipsum Christum pro militibus suis sic orantem. Volo, pater, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus.

PETRI CHRYSOLOGI

Episcopi Rauennens. in eodem festo, Serm. 1.

MERITO Sæctus iste N. martyr, quia iuxta mandatum Dei sui hic perdidit animam suam, eam inuenit in vitam sempiternam. Beatus qui ita eursum consummauit, fidem seruauit, vt verè primus à credentibus suo reperiretur in loco. Nec eum quisquam confessoris vocabulo minore credat esse, quam martyrem, quem Dei nutu quotidianum, & multiplicem reuersum conspiciat agonem. Audi Paulum dicentem, Quotidie morior. Semel morti parum est eum, qui potest regi suo gloriosam sepe de hostibus referre victoriam. Non tam mors quam fides & deuotio martyrem facit: & sicut virtutis est in acie, in conspectu, pro re amore succumbere, ita perfectæ virtutis est diu agere & consummare certamina. Non ideo persecutus est martyrem: quia non intulit mortem, sed probauit martyrem: quia nõ elicuit fidem, iniicit tela quæ potuit, & omnia armorum suorum genera callidis exegit inimicus: nec tamen fortissimi ductoris mouere mentem potuit, aut temerare constantiam. Summum est fratres pro domino presentem vitam si necesse sit contemnere, sed gloriosum est etiam cum vita mundum suo temere & conculcare cum principe. Festinabat Christus ad martyrem, martyr suum festinabat ad regem. Beate diximus festinabat, iuxta illud propheta, Exurge in occursum mihi, & vide. Sed vt propugnatoris suum sibi ecclesia sancta retineret, Christo vehementer occurrit, vt vincenti iustitiæ referret coronam, & sibi belli tempore præliatoris sui presentiam condonaret. Fundebat sepe confusus sanguinem suum, suisque vulneribus fide mentis suæ testabatur auctorem. Cælum suscipiens, catenam despiciebat & terram. Vicit tamen, tenuit, & à suo desiderio retardari martyrem tenera adhuc Ecclesiæ impetrauit infantia. Infantiam dico fratres, quæ totum semper obrinet, quæ plus lachrymis, quam virium ratione contendit. Neque enim tantum vultus & sudor fortium, quantum pos-

sunt lachrymæ paruulorum: quia ibi corpora, hic corda franguntur: ibi mentis iudicia vix mouentur, hic tota pietas inclinata descendit. Et quid plura fratres? Egit, egit ecclesia sancta mater, vt nusquam à suo separaretur anfricite. Ecce viuuit, ecce vt bonus pastor suo medius assistit in grege: nec vnquam separatur spiritu, qui corpore præcessit ad tempus, præcessit dico habitu: cæterum ipsa inter nos corporis sui habitatione quiescit. Extinctus est diabolus, persecutor occubuit: ecce regnat & viuuit, qui pro rege suo desiderauit occidi, qui viuuit & regnat cum patre in vnitare spiritus sancti Deus, per omnia sæculorum sæcula.

EIVSDEM DE EODEM

Sermo 2.

Quoniam hodie Deo in natali sancti N. Martyris cõuenimus, in quo sniro certamine de diabolo triumphauit, & quia nobis virtutum suarum gloriosum reliquit exemplum: ideo exultare nos conuenit & lætari. Natalem ergo Sanctorum cum auditis charissimi, nolite putare illum dici, quo nascuntur in terram de carne, sed de terra in cælum, de labore ad requiem, de tentationibus ad quietem, de cruciatibus ad delicias, non fluxas, sed fortes, & stabiles, & æternas: de mundanis ritibus ad coronam & gloriam. Tales natales dignè martyrum celebrantur. Cum ergo huiusmodi festiuitas agitur, noli æstimare, charissime, quod in folis prandis, & profusioribus epulis natales martyrum celebrentur: sed imitandum tibi proponitur quod in memoria martyris celebras. Aspice ergo charissime alacritatem populi circumstantis. In hac enim die aliquando turba assistit impiorum, cum Sanctus N. iussu tyranni feriretur: turbæ erant malorum, expectantium chori, nunc multitudo fidelium ad collatandum deuota confluit: tunc turba sæuientium, nunc exultantium: tunc desperatorum, nunc sperantium. Idcirco ergo natales martyrum annua læticia celebrantur, vt quod semel actum est, per omne æuum in memoria maneat deuotorum. Gestæ res est charissime, ne te dices ignorare, celebrantur annua ne dicas, oblitus sum. Ad hæc ergo imitanda vos animate charissimi, hæc magnanimitatis gratiam concupiscite: hoc petite dari vobis, quod ille meruit adipisci. Omnes enim cælestia cupientes terrenorum bonorum laqueis irretiri non possunt: quia conuersationem suam in cælestibus statuerunt. Sicut ait Sanctus Apostolus: Nostra autem conuersatio in cælis. Dirigatur ergo cordis nostri desiderium ad habitationem cælestem, vbi quum dispersus fuerit pauperibus thesaurus vester, illic erit & cor vestrum. Thesaurus bonorum omnium Christus est, qui vos cum Patre, & Filio, & Spiritu sancto donis cælestibus, & nunc, & in æternum eumulare & replere dignetur.

IN NATALI VNIVS

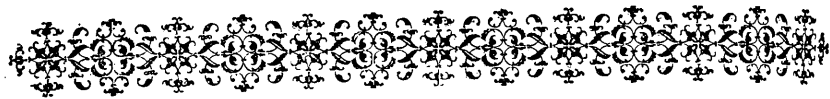
martyris Sermo, ex Homiliario Alcuini.

Quia beati martyris natalis hodiè illuxit dies, quem vobiscum fratres charissimi, nos vo-

luit Dominus celebrare, aliquid donante illo de martyrum gloria & patientia differamus. Gloria quidem mundana ab his contempta est, & ideo patientia probata est. Nam gloria eorum abscondita latebat in cælis, quia patientia eorum exercebatur in terris. Qui nõ exhorret eorum patientiam, peruenit ad gloriam. Misericordia putatur parida & aspera in carne, quia reuera molestum est. Nisi esset omnibus molestum, non esset martyribus gloriosum. Multis ergo lascius & auarus martyres sancti insanire visi sunt, quando pro Christi nomine tanta patiebantur. Et enim vt eum negarent, vrgebantur. Alij ergo virgis & flagellis diutissime sunt verberati, alij fustibus & plumbatis cæsi, alij membratim laniati, alij gladio occisi, alij excoriati, pice plumboque liquore perfusi, alij ardore prunarum excruciat, & alij flammis exusti, alij quidem in mare meris, alij bestis deputati, alij carcerum sunt horrore & fame necati. Quot enim genera pœnarum & mortium hostis exagitare poterat, tot martyribus sine vlla miseratione infligebat. Sed ipsi licet in aperto horrida parerentur, in occulto tamen ineffabiliter coronabantur. Multi quidem gloriam terrenam quæserunt, multi viri fortes pro patria sanguinem fundendum esse duxerunt, nec fundere dubitauerunt, quod gloriam post mortem etiam apud posteros haberent: Sed quæ illorum gloria martyribus comparatur? Quis potuit inuenire Imperator, quod potuit inuenire piscator? Imperatorum, cõsulum & virorum fortium, qui orbem armis domuerunt & subiugauerunt, sepulchra sunt Romæ. Ad cuius sepulchrum intrare dignatus est Imperator? Et tamen diademate deposito, ad sepulchrum suum orantem suscepit eum piscator. Ecce si terrena gloria fuerat concupiscenda martyribus, nec ipsi fraudati sunt, qui honorem tantum inter angelos quæserunt. Videmus eorum glorias in terris, & stupemus: quid pateremur, si in cælis videremus? Quamuis nos stupor admirationis apprehenderet, si videremus martyres inter angelos gloriantes, quorum natalicia videmus populos celebrantes: Sed nos volumus gaudere cum sanctis, & tribulationem mundi nolimus sustinere cum illis. Qui enim sanctos martyres in quantum potuerit, imitari noluerit, ad eorum beatitudinem non poterit peruenire. Sic & Apostolus prædicat, dicens: Si fuerimus socij passionum, erimus & consolationum. Et dominus in euangelio: Si mundus, inquit, vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Recusat esse in corpore, qui odium mundi non vult sustinere cum capite. Sed dicit aliquis: Et quis est, qui possit beatorum martyrum vestigia sequi? Hic ego respondeo, quia non solum martyres, sed etiam ipsum dominum cum ipsius adiutorio, si volumus, possumus imitari. Audi non me, sed ipsum dominum generi humano clamantem, & dicentem: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Audi & beatum Petrum apostolum admonentem: Christus, inquit, pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius. Similiter Paulus apostolus clamat: Imitatores Dei estote, sicut filij charissimi. Quid ad hæc respondebimus fratres, vel quam excusationem habere poterimus? Si tibi aliquis dicat, vt virtutes quas fecit Deus, debeas imitari, iusta potest esse excusatio tua: quia virtutes & mirabilia facere, non omnibus datum

est: iuste & castè vivere, & charitatem cum omnibus custodire, cum Dei adiutorio promptum est. Nam & ipse dominus noster Iesus Christus non dixit: Discite à me mortuos suscitare, super aquas siccis pedibus ambulare. Sed quid ait? Quia mitis sum & humilis corde. Et iterum: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, ut sitis filij patris vestri qui in cælis est, qui solè suum oriri facit super bonos & malos. Et licet sint alia multa, in quibus Deū debeamus & beatos martyres imitari, ista tamen duo præcipua sunt, id est, ut mites simus & humiles corde & inimicos nostros toto corde & totis viribus diligamus. De diligendis inimicis, fratres charissimi, nullus vniquam in veritate se poterit excusare. Potest mihi aliquis dicere: Non possum ieiunare, non possum vigilare, non possum res meas omnes pauperibus dare & ecclesiis. Numquid potest dicere, Nō possum diligere? Sed dicit aliquis: Tanta mala inimicus meus mihi fecit, ut eum nulla ratione possim

diligere. Attendis quid fecerit tibi homo, & non attendis quid tu feceris Deo? Si conscientiam tuam diligenter discitis & inquiris, sine ulla compensatione maiora tu peccata commisisti in Deum, quam in te commiserit homo. Et qua fronte vis, ut tibi Deus dignetur dimittere multum, qui non vis dimittere parū? Vos autem fratres, quia quotidie dicitis Deo in oratione, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: dimitte, & dimittetur vobis. Ipsa enim veritas clamat terribiliter, & dicit: Si vos non dimitteritis hominibus peccata eorum nec pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra. Imitemur ergo sanctos martyres in fide, in humilitate, in mansuetudine, in patientia, in longanimitate, in dilectione, & sic poterimus ipsos martyres apud Dominum habere intercessores: ita ut peccata nostra deleantur, & præmia nobis æterna conferantur, præstante Domino nostro, qui vivit & regnat in secula seculorum, Amen.

IN COMMUNI PLVRIMORVM MARTYRVVM TEMPORIS PASCHALI.

Euang. Ioan. 15. Ego sum vitis, & vos palmites, &c.

Euangelij huius contextus explicatus est in communi vniuersi martyris tempore paschali, usque ad hunc locum: In hoc clarificatus est pater meus, &c. eo te remitto.

a Per prædicationem & passionem sicut ego: ¶ Vt ait apostolus: Ipsius opus sumus creati in Christo.

In hoc clarificatus est pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos.

b Ecce Vnde plurimus fructus ex dilectione: sed vnde dilectior quia prius nos dilexit. c Et ideo perseverate. d Quomodo in ea manebimus. Diligite me, & vos dignos diligi efficiet.

Manete in dilectione mea. Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego præcepta patris mei seruauit, & maneo in dilectione. Hæc loquutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euang.

In hoc cl. Qui manet in me fructum multum fert, quod est ex gratia Dei. & ita est gloria eius, non hominis: & hoc est. In hoc. *Vt fr. plu.* Sicut non æqualitatem ostendit nostræ naturæ & suæ, sed gratiam qua mediator nostræ naturæ & suæ, sed in filio. *Effici.* Quomodo? Si me dilexeritis. Ex qua dilectione? ex præceptorum obseruatione? Si me dilexeritis sicut dilexit me pater, non quantum, Non enim notatur æqualitas, sed similitudo

dans eis æternam æternitatem. *Si præcepta mea.* Non dicit, quod pro seruatis præceptis sint dilectores. Nemo enim seruat qui non diligit: sed quod nemo diligit, nisi qui seruat. Ostendit ergo non vnde generatur, sed vnde monstratur dilectores. Vel in dilectione mea, qua diligo vos, id est, manente gratia mea, & inde scietur vos manere in ea, si præcepta seruaueritis. Nisi ergo prius seruent præcepta omnia, non possunt seruare præcepta, nisi eos diligit, &c. *Vt gaudium.* Gaudium Dei de nobis qui præcipit & prædestinauit semper est plenum: in nobis incipit ex fide, crescit imo & perficitur in resurrectione.

CATE

IN COMMUNI PLVRIMORVM MART. TEMP. PASCH. CATENA AVREA in idem Euang.

In hoc clarificatus est pater meus ut fructum plurimum afferatis, &c. Chry. Ostendit supra dominus quoniam qui eis insidiabantur ardebant, non manentes in Christo, deinde ostendens quoniam ipsi in expugnabiles erunt, ita, scilicet ut multum fructificent ait: *In hoc clari. est. pater meus, &c.* Quasi dicat, Si ad gloriam patris pertinet quod vos fructificetis, non contemnet gloriam suam, qui autem fructum facit, ille est discipulus Christi: vnde subdit. *Et eff. mei. discipuli.* Theo. Fructus autem apostolorum sunt gentes quæ per eorum doctrinam astrictæ sunt fidei, nec non ad Dei redactæ sunt gloriam. Aug. Siue enim clarificatus siue glorificatus dicatur, ex vno verbo græco vtrumque translatus est. Doxa ergo græce dicitur, latine gloria est, quod ideo commemorandum putauit, ne hoc nostræ gloriæ tribuamus tanquam ex nobis ipsis habeamus: eius est enim hæc gratia, & ideo in hoc non nostra, sed eius est gloria. A quo enim faciemus fructum nisi ab illo cuius misericordia præuenit nos: vnde subditur: *Sicut dil. me pater, &c.* Ecce vnde sunt nobis opera bona: nam vnde nobis essent nisi quia fides per dilectionem operatur: vnde autem diligeremus, nisi prius diligeremur? Quod autem ait: *Sicut dil. me pa. & ego dil. vos.* Non æqualitatem naturæ ostendit nostræ & suæ, sicut est patris & ipsius, sed gratiam qua mediator est Dei & hominum, homo Christus Iesus. Mediator quippe monstratur: cum dicit: Pater di. me, & ego di. vos. Nam pater utique diligit & nos, sed in ipso. Chry. Si igitur pater amat nos, confidite, filij patris est gloria, fructificare. Deinde ut non pigros eos faciat, subdit: *Manete in dilect. mea.* Qualiter autem hoc erit, ostendit subdens: *Si præcepta mea seruaueritis, &c.* Aug. Quis ambigat quod dilectio præcedat obseruantiam præceptorum: vnde enim præcepta seruet, non habet qui non diligit: quod ergo hic ait, ostendit non vnde dilectio generetur, sed vnde monstratur, ut nemo se fallat dicendo quod eum diligit si eius præcepta non seruat, quoniam quod dicit manete in dile. mea: non apparet quam dixerit dilectionem, vtrum qua eum diligamus, an qua ipse nos diligit, sed ex verbo superiore dignoscitur. Dixerat quippe: *Ego dilexi vos, & continuo subiicit: Manete in dilect. mea.* Illa ergo qua diligit eos, quid est ergo: Manete in dile. mea, nisi manete in gratia mea? Et quid est: *Si præcepta mea seruaueritis, mane in dile. mea?* nisi ex hoc scietis quod in dilectione mea qua vos diligo manetis, si mea præcepta seruatis? Non ergo ut nos diligit, prius præcepta eius seruamus: sed nisi nos diligit, præcepta eius seruare non possumus: hæc est gratia quæ humilibus patet, superbus latet. Sed quid illud est quod adiungit: *Sicut & ego præcepta pa. mei. seruauit, & ma. in eius dil.* vti que eam hic dilectione patris intelligi voluit, qua eum diligit pater. Sed nunquid & hæc gratia intelligenda est, qua pater diligit filium: sicut gratia est qua nos diligit filius, cum sumus nos filij gratia, non natura: vni genitus autem natura, non gratia, An hoc etiam in ipso filio ad hominem referendum est? Ita sane, nam dicendo: *Sicut dilexit me pa. & ego dil. vos,* gratiam mediatoris ostendit, mediator autem Dei & hominū non in quantum Deus, sed in quantum homo est

Christus. Igitur hoc recte possumus dicere, quod cum ad naturam Dei non pertineat humana natura, ad personam tamē filij Dei per gratiam pertinet, quia nulla est maior, nulla propterea æqualis. Neque enim illam susceptionem vlla hominis merita præcesserunt, sed ab illa susceptione merita eius cuncta ceperunt. Alcu. Quæ autem præcepta dixerit, exponit Apostolus, dicens, Christus factus est obediens patri usque ad mortē, mortē autem crucis. Chry. Deinde quia futura passio & tristitia verba interruptura erant eorum lætitiā, subiungit: *Hæc locutus sum vobis ut gaudium, &c.* Quasi dicat, Et si incidat tristitia, hanc auferam, ut ad finem veniat gaudium, Aug. Quod est autem gaudium Christi in nobis, nisi quod dignatur gaudere de nobis? Et quod est gaudium nostrum quod dicit implendum, nisi eius habere consortium? Gaudium autem iam ipse perfectum de nobis habebat, quando nos præsciendo & prædestinando gaudebat, sed illud gaudium in nobis non erat, quia nec nos in quibus esse posset, eramus, cepit autem esse in nobis quando vocauit nos. Et hoc gaudium nostrum meritō dicimus quod nos beati futuri sumus, quod inchoatur in fide renascentium, implebitur autem in præmio resurgentium.

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI EPISCOPI CONSTANTIN. IN SUPERIUS EUANG. HOMIL. 1.

In hoc clarificatus est pater meus, ut plurimum fructum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Hinc sermone suo auctoritatem facit: nam, si ad patris gloriam fructus faciendus est, non eam contemnes: & efficiamini mei discipuli. Vides, quomodo qui fructum afferit, ille discipulus est? Sed quid signat? In hoc clarificatus est pater? hoc est, lætatur cum in me manetis, & fructum fertis. *Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos.* Hic iam magis secundum hominem loquitur: tanquam enim ad homines dictum vim propriam habet. Nam qui mori voluit, qui serues, inimicos, hostes, tanto honore dignatus est, & in cælum adduxit: quomodo dilectionis mensuram ostendit? Si ergo vos diligo, confidite, si patris gloria est fructum facere, nihil mali suspicamini. Inde ne negligentes faceret, vide quomodo eos rursus excitat: *Manete in dilectione mea:* hoc in vestra est potestate. Quomodo autem hoc erit? *Si præcepta mea seruaueritis, sicut & ego præcepta patris mei seruauit.* Rursum humano more loquitur: neque enim legislatorem legi subditum esse oportet. Et quod semper dico, hoc in loco propter auditorum suspicionem locutus est, & in tuto eos esse, & inimicos eorum perditum iri asserit: præterea, quod quæcumque habent, à filio habent: quodque, si puram vitam exhibuerint, nemo eos poterit superare. Considera autem quanta eos auctoritate alloquatur. Non enim dixit, manete in dilectione patris: sed mea. Inde ne dicerent: Quando nos omnibus inimicos reddidisti, tunc nos dimittis, tunc discedis: hoc negat, sed ita eis, modò velint, conglutinari dicit, ut palmes viti, rursusque in fiducia hac pigriores redderentur, non duraturum bonum dicit, si id negligenter: Et ne, si ad seipsum omnia referret, promptiores ad casum redderet, inquit:

In hoc clarificatus est pater. Semper enim & suam, & patris in eo dilectionem offendit. Non ergo Iudæorum res gloria patris erat, sed quæ ipsi erant accepturi. Inde ne dicerent; Patrias traditiones relinquimus, & tunc omnium nudi deserimur. In me inquit, respicite, diligit me pater, & tamē hęc mihi subeunda proponuntur. Non igitur ego vos quia non diligam, in præsentia relinquo: nam, si ego morior, nec tamen propterea non amari à patre coniecturam facio, neque vos perturbari oportet. Si in dilectione mea manebitis, nihil vobis horum nocere poterit. Magnum namque, & insuperabile quiddam dilectio est, quę nõ nudis verbis, sed re ostendenda est. Ipse inimicos reconciliauit, nos in amore perstemus: ipse incepit, nos saltem prosequamur: ipse non sui commodi gratia (nullius enim eget) nos saltem ad nostram utilitatem diligamus: ipse inimicos, nos saltem amicos amore prosequamur: & è contrario facimus. Quotidie enim blasphematur propter nos Deus, propter rapinas, propter cupiditates: & fortasse quispiam vestrum dicit; Quotidie de cupiditate disputas: vitinam & singulis noctibus liceat, vitinam in foro prosequi, & ad mensam: vitinam mulieres, amici, filij, serui, agricolę, vicini, & ipsum paupimentum, & parietes semper hac voce clamare possent, vt vel salt hoc pacto acquiesceremus. Vniuersum enim orbem hic morbus, & omnium animos comprehendit, Magna pecuniarum vis. A Christo redempti sumus, & auro seruimus: alterius asserimus dominatum, cuius præcepto dicto citius paremus, & eius gratia, genus, amicitiam, leges, omnia denique ignoramus. Nemo cælum contemplantur, nemo de futuro cogitat, sed veniet tempus, quom hi sermones nihil proficiunt. In inferno, inquit, quis consuebitur tibi? Desiderabile aurum, & delicias præbet, & honorabiles facit, non tamen eodem modo cælum. Diuitem enim multi & vitant, & odio habent: qui autem virtutem complectitur, eum & honorant, & reuerentur. Sed ridiculus est pauper, etiam si virtute præditus sit, non apud homines, sed carentes ratione. Neque enim, si asini in nos irrudent, & inclangant graculi, sapientes autem laudent, horum dimisso consensu, stultorum clamores nos moneant. Sunt enim graculis haud absimiles, & asinis peiores, qui præsentia admirantur. Nam, si terrenus rex te lædet, nihil multitudine sermonibus mouebis, & si omnes irideant. Cùm autem omnium dominus te laudat, de cantharidum, & culicum laudibus cogitas? Quousque in cœno versabimur? Quousque stultos, & gulę deditos spectatores habebimus? Qui lufores, ebrios, ventri viuentes, probare possunt; virtutem autem, & vitium ne in somnis quidem imaginentur. Si quis te accuset, quodd ducendarum cloacarum ignarus sis, nihil molestè ferres, sed rideres, qui tibi ignoratam artem proponeret: at, si vis virtuti operam dare, eius ignarus tibi laudatores proponis? Ideo nunquam eam assequimur. Non enim peritis, sed ignaris res nostras committimus: illi autem non secundum artis rationem, sed secundum ignorantiam suam probant. Quare vos horror, contemniamus multitudinem, imò nec laudes desideremus, neque pecunias, neque opes, neque malum paupertatem existimemus: quippe quę & continentię, & fortitudinis & omnis sapientię magistra est.

Nam & Lazarus in paupertate coronatus est, & Iacob solo pane contentus erat, & Ioseph vltima passus est egestatem, non tamen seruus, sed dominus fuit, & propterea eum magis admiramur, & non tantis eum laudibus prosequimur, quod frumentum distribuit, vt eum carcerem habitauit: non cùm corona, quàm eum catena circumdabatur: non cùm in solio sedebat, quàm eum in insidiis periclitabatur. His omnibus, & horum certaminum præmiis consideratis, nolimus diuitias, honores, delicias, potestates, sed paupertatem, catenas, vincula propter virtutem susceperamur. Finis nanque illorum tumultu plenus est, & perturbationis, & hac vita finiuntur: horum autem fructus cælum est, & cælorum bona, quę nulla auris audiuit, quę vitinam omnes consequamur, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cū quo patri gloria, simul & spiritui sancto, in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN IDEM

Homil. 2.

Hęc locutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis sit, &c. Omnia bona tūc mercedem habent, cūm debitum finem consequuntur. Quod si interim quis deciderit, naufragium incurrit: quem admodum nauis innumeros vehens, nisi ad portum appellat, sed in medio pelago submergatur, non modò nihil ei longa proficit navigatio, sed tantò maiorem facit iacturam, quanto maiores labores subit: ita quę in medio certamine corruunt animę, grauiori casu concutuntur. Ideo Paulus gloriam, & honorem, & pacem eos sequi ait, qui per bonorum tolerantiam currunt, quod nunc Christus Apostolos admonet. Cū enim, eò quod ipsos approbasset, gauisi, inde propter passionem & verborum molestiam tristitiam concepturi essent, post debitam doctrinam, & consolationem, Hęc, inquit, locutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur: hoc est, ne discèdatis à me, ne uē à cursu desistatis. Gauisi estis in me, & quidem vehementer: sed incidit tristitia, hanc eximam, vt ad finem vsque læticia perduret, ostendens in præsentibus non mererem, sed læticiam capiendam. Vos ego perturbatos vidi, non contempsi, non dixi, cur non perseueratis in fortitudine? sed vos consolatus sum, & hanc dilectionem meam volo perpetuò seruetis. Audistis de regno, gauisi estis, vt impleatur læticia vestra, hęc locutus sum vobis, hoc est, præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos.

S. AVGVST. EPISCOPI

Hipponen. in superius Euang.

Homilia 1.

Magis magisque saluator gratiam, qua saluamur, inquit, glorificatus est pater meus, vt fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli, siue glorificatus siue clarificatus dicatur, ex vno Græco verbo vtrunque trāslatum est, quod est *doxas*. Doxa enim, quę Græcè dicitur, Latine gloria est. Quod ideo commemorandum existimaui, quia dicit

dicit Apostolus, Si Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non ad Deum. Hęc est ad Deum gloria qua glorificatur non homo, sed Deus, si non ex operibus, sed ex fide iustificatur, vt ex Deo illi sit quod etiam bene operatur, quoniam palmes, sicut iam superius dixi, nõ potest ferre fructum à semetipso: si enim in hoc glorificatus est Deus pater vt fructum plurimum afferamus, & efficiamur Christi discipuli, non hoc glorię nostrę tribuamus tanquàm hoc ex nobis ipsis habeamus: eius est enim hęc gratia, & ideo in hoc non nostra, sed eius est gloria: vnde & alibi cum dixisset; Sic luceat lumē vestrum coram hominibus, vt videat opera vestra bona, ne à semet ipsis putarent esse bona opera sua: mox addidit, Et glorificent patrem vestrum, qui in cælis est. In hoc enim glorificatur pater, vt fructum plurimum afferamus, & efficiamur Christi discipuli. A quo efficiamur, nisi ab illo, cuius misericordia præuenit nos: Ipsi enim signemur sumus creati in Christo Iesu in operibus bonis. Sicut dilexit me pater, inquit, & ego dilexi vos; manete in dilectione mea. Ecce vnde sunt nobis opera bona: nam vnde nobis essent, nisi quia fides per dilectionem operatur? Vnde autè diligeremus, nisi prius diligeremur? A peritissimè hoc in Epistola sua idem iste Euangelista dixit. Nos diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos: quod autem ait, Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos: non æqualitatem naturę ostendit nostrę, & suę, sicut est patris, & ipsius, sed gratiam, qua mediator Dei, & hominum est homo Christus Iesus: mediator quippe monstratur cum dicit; Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos: nam pater vtique diligit & nos, sed in ipso, quia in hoc glorificatur pater, vt fructum afferamus in vite, hoc est in filio, & efficiamur eius discipuli. Manete, inquit, in dilectione mea: quomodo manebimus? Audi quid sequitur: Si præcepta mea, inquit, seruaueritis, manebitis in dilectione mea. Dilectio facit præcepta seruare, an præcepta seruata faciunt dilectionem? Sed quis ambigat, quod dilectio præcedit? Vnde enim præcepta seruet nõ habet, qui nõ diligit, quod ergo ait, Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea: ostendit non vnde dilectio generetur, sed vnde constretur, tanquam diceret, Nolite vos putare manere in dilectione mea, si nõ seruaueritis præcepta mea: si enim seruaueritis, manebitis, hoc est, hinc apparebit quod in dilectione mea manebitis, si præcepta mea seruaueritis. Nemo se fallat dicendo quodd eū diligit, si eius præcepta non seruat: nam intantum eum diligimus: inquantum eius præcepta seruamus, in quantum autè minus seruamus, minus diligimus: quãuis quod ait, Manete in dilectione mea, non apparet quam dixerit dilectionem, vtrum qua eum diligimus, an qua ipse diligit nos: sed ex verbo superiore dignoscitur: dixerat quippe, & ego dilexi vos: cui verbo continuo subiunxit, manete in dilectione mea, illa ergo qua dilexit eos. Quid est ergo, manete in dilectione mea, nisi manete in gratia mea? Et quid est, si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea: nisi, ex hoc sciatis, quod in dilectione mea, qua vos diligo manebitis, si, præcepta mea seruaueritis? Non ergo vt nos diligit, prius eius præcepta seruamus: sed nisi nos diligit, præcepta eius seruare non possumus. Hęc est gratia, quę humilibus patet, superbo latet: sed quid illud est quod adiungit, Sicut & ego patris mei præcepta seruauit, &

maneo in eius dilectione? Vtique etiam hic hanc dilectionem patris intelligi voluit, qua eum diligit pater: ita quippe dixerat, Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos: atque his verbis illa subiunxit, manete in dilectione mea, illa proculdubio, qua dilexi vos. Ergo quod ait etiam de patre, maneo in eius dilectione, illa scilicet accipienda est, qua dilexit eum pater. Sed nõquid & hic gratia intelligenda est, qua pater diligit filium, sicut etiam gratia est, qua nos diligit filius, cum simus nos filij gratia, non natura: vnigenitus autè natura, non gratia? An hoc etiam in ipso filio ad hominem referendum est? Ita sane: nam dicendo, sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos, gratiam mediatoris ostendit: Mediator autem Dei, & hominum, non inquantum Deus, sed in quantum homo est Christus Iesus. Et profecto secundum id quod homo est, de illo legitur: Et Iesus proficiebat sapietia, & ætate, & gratia apud Deū, & homines. Secundum hoc igitur recte possumus dicere, quodd cum ad naturam Dei nõ pertinet natura humana, ad personam tamen vnigeniti filij Dei per gratiam pertinet humana natura, & tantam gratiam, vt nulla sit maior, nulla prorsus æqualis: neque enim illam susceptionem hominis vlla merita præcesserunt, sed ab illa susceptione merita eius cuncta cœperunt, Manet ergo filius in dilectione, qua eum dilexit pater, & ideo seruat præcepta eius: quid est enim & ille homo, nisi quodd Deus susceptor est eius? Deus enim erat verbum, vnigenitus gigneti cœternus, sed vt mediator daretur nobis, per ineffabilem gratiam verbum caro factum est, & habitauit in nobis.

EIVSDEM IN IDEM

Homilia 2.

Adistis, charissimi, dominum dicentem discipulis suis: Hęc locutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur. Quod est gaudium Christi in nobis, nisi quodd dignatur gaudere de nobis? Et quod est gaudium nostrum quod dicit implendum, nisi eius habere consortium? Propter quod Petro dixerat, Si non lauero te, non habebis partem mecum. Gaudium ergo eius in nobis, gratia est quam præstitit nobis, & ipse est gaudium nostrum. Sed de hac ille etiam ex æternitate gaudebat, quando nos elegit ante constitutionem mundi. Nec recte possumus dicere, quodd gaudium eius plenum nõ erat, non enim Deus imperfecte aliquando gaudebat, sed illud eius gaudium in nobis non erat, quia nec nos in quibus esse posset iā eramus, nec quando esse cœpimus, cum illo esse cœpimus. In ipso autem semper erat, qui nos suos futuros certissima suę præscientiæ veritate gaudebat. Proinde gaudium iam ipse perfectum de nobis habebat quãdo nos præsciendo & prædestinando gaudebat: neque enim vllus in illo eius gaudium metus esse poterat, ne forte non fieret quod se facturum esse præsciebat: sed neque cum id facere cœpit quodd se facturum esse præsciuit, gaudium eius quo beatus est, creuit: alioqui beator factus est, quia nos fecit. Absit hoc, fratres, Dei beatitudo, quia nec minor fuerat sine nobis, nec fit maior ex nobis. Gaudium igitur eius de salute nostra, quod in illo semper fuit, cum præsciuit, & prædestinauit nos, cœpit esse in nobis, quando vocauit nos, & hoc gaudium me-

superiore dignoscitur. Dixerat quippe: *Et ego dilexi vos.* Cui verbo continuo subiunxit: *Manete in dilectione mea.* Illa ergo, qua dilexit eos. Quid est ergo: *Manete in dilectione mea,* nisi, manete in gratia mea? Et quid est: *Si precepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea,* nisi, hoc scietis, quod in dilectione mea, qua vos diligo, manebitis, si mea precepta seruabitis? Non ergo vt nos diligit, prius eius precepta seruamus: sed nisi nos diligit, precepta eius seruare non possumus. Hæc est gratia, quæ humilibus pater, superbo later. Sed quid illud est, quod adiungitur: *Sicut & ego precepta patris mei seruauit,* &c. Vtique etiam hic hanc dilectionem patris intelligi voluit, qua eum diligit pater. Ita quippe dixerat: *Sicut dilexit me pater,* & ego dilexi vos. Atque his verbis illa subiunxit: *Manete in dilectione mea:* illa proculdubio, qua dilexi vos. Ergo quod ait etiam de patre: *Maneo in eius dilectione,* illa scilicet accipienda est, qua dilexit eum pater. Sed nunquid & hic gratia intelligenda est, qua pater diligit filium, sicut gratia est, qua nos diligit filius, cum simus nos filij gratia, non natura: vnigenitus autem natura, non gratia? An hoc etiam in ipso filio ad hominem referendum est? Ita sanè, nam dicendo: *Sicut dilexit me pater,* & ego dilexi vos: gratiam mediatoris ostendit. Mediator autem Dei, & hominum, non in quantum Deus, sed in quantum homo est Christus Iesus. Et profecto secundum id quod homo est, de illo legitur: Et Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines. Secundum hoc igitur recte possumus dicere, quod cum ad naturam Dei non pertineat humana natura, ad personam tamen vnigeniti filij Dei per gratiam pertinet humana natura, & tantam gratiam, vt nulla sit maior, nulla profus æqualis. Neque enim illam susceptionem hominis vlla merita præceperunt: sed ab illa susceptione merita eius cuncta cœperunt. Manet ergo filius in dilectione, qua eum dilexit pater, & ideo seruauit precepta eius. Quid est enim & ille homo, nisi quod Deus susceptor est eius? Deus enim erat verbum, vnigenitus gignenti cœternus. Sed vt mediator daretur nobis, per ineffabilem gratiam verbum caro factum est, & habitauit in nobis. *Hæc locutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis sit,* & gaudium vestrum impleatur. Quod est gaudium Christi in nobis, nisi quo dignatur gaudere de nobis? Et quod est gaudium nostrum, quod dicit implendum, nisi eius habere consortium? propter quod beato Petro dixerat: Si non lauro te, non habebis partem mecum. Gaudium ergo eius in nobis, gratia est, quam præstitit nobis, ipsa est vt gaudium nostrum: sed de hac ille etiã ex æternitate gaudebat, quando nos elegit ante mundi constitutionem. Nec recte possumus dicere, quod gaudium eius plenum non erat. Non enim Deus imperfecte aliquando gaudebat: sed illud eius gaudium in nobis non erat, quia nec nos, in quibus esse posset, iam eramus: nec quando esse cœpimus, cum illo esse cœpimus. In ipso autem semper erat, qui nos suos futuros certissima suæ præscientiæ veritate gaudebat. Gaudium igitur eius de salute nostra, quod in illo semper fuit cum præsciuit, & prædestinavit nos, cœpit esse in nobis, quando vocauit nos. Et hoc gaudium merito nostrum dicimus, quo & nos beati futuri sumus. Sed hoc gaudium nostrum creuit, & proficit, & ad suam perfectio-

nem perseverando pertendit. Ergo inchoatur in fide renascendum, implebitur in præmio resurrectionis. Ecce vnde dictum existimo: *Hæc locutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis sit,* &c. In vobis sit meum, impleatur vestrum. Semper enim erat meum plenum, & antequam vocaremini, cum vocandi à me præciteremini. Sed sit & in vobis, cum hoc efficiemini, quod præsciui de vobis. Impleatur autem vestrum: quia beati eritis, quod nondum estis, sicut creati estis, qui non fuistis.

Ensebj Emiffeni expositionem vide in Euangelio immediato præcedenti.

THEOPHYLACTI EPI- scopi Bulg. superioris Euang. expositio.

In hoc autem glorificatur pater meus, si vos fructum multum attuleritis. Gloria enim Dei, & patris, approbatio discipulorum filij eius: Nam, fulgentie luce Apostolorum coram hominibus, glorificabatur pater cælestis. Fructus enim apostolorum sunt gentes, quæ per doctrinam illum ad fidem sunt adductæ, factæque ad gloriam Dei. Sicut glorificatur pater, dum vos fructum afferitis, vique suam gloriam non negligit: sed operabitur vobiscum, vt plus fructum afferatis, quo magis glorificetur. In hoc enim, inquit, glorificatus est pater meus, vt fructum multum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Vides quomodo ille est fructum afferens, qui vere est discipulus: & pater in isto glorificatur, hoc est, gaudet, & gloriam suam hoc existimat. *Sicut dilexit me pater ita,* &c. Exhortatur eos, vt bene confidant: dicit enim, dilexi vos. Sic autem dilexi vos, sicut me pater diligit. Hoc autem humanius dixit; *Manete igitur in dilectione mea.* Illius enim vos estis domini. Non enim, quia audistis, quod dilexerim vos, cœternis: sed dabitur operam, vt maneatis in dilectione mea. Deinde docet eos, quomodo poterint manere: si mandata sua seruauerint. Nam (vt sæpe dictum est) ille est, qui diligit Deum, qui mandata eius seruatur. Per omnia autem hæc ostendit, quod tunc securi erit, quum vitam puram egerint. *Sicut ego mandata patris mei seruauit,* & maneo in dilectione eius: & hoc temperans se audientium instirmitati dicit. Non enim, qui omnium est legislator, mandatis obnoxius, & sine paternis mandatis viuere non potest suam vitam: hoc enim cogitare fuerit absurdissimum. Dicit autem hoc, multum eos consolari volens. Quia enim dicebat eis; Diligo vos, & habituri erant postea cum afflictionibus certamen, vt ne offendantur, quasi dilectio nihil illis prodesset. Ne turbemini, inquit: quia, etsi me diligit quidem pater, permittit tamen, vt patiar pro mundo. Sicut igitur non minuitur dilectio patris, propterea quod ego patiar: ita neque vos minus diligemini ab eo, etiam si in varias incideritis afflictiones. *Hæc locutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis maneat,* &c. Hæc (inquit) locutus sum vobis, vt non immineam gaudium vestrum. Nam gaudebat quidem, quum essent simul cum eo, quum miracula faceret, & glorificaretur: & ipsi quoque dæmonia eiecissent gaudebant, sicut & ipse inquit; Non gaudentes gaudebat, sicut & ipse inquit; Non gaudentes, quod dæmonia eiecissent. Quoniam autem & affectio incidebat, & mœror gaudium ipsum

tam mutilabat, inquit, Hæc solatoria verba locutus sum vobis, vt semper, & vsque ad finem gaudium vestrum integrum maneat, plenumque sit, ac perfectum. Non enim mœrore digna sunt præsentia, sed gaudio, licet crux, licet confusio, licet ignominia accedat.

EVTHYMII ZIGABONI superioris Euang. expositio.

In hoc glorificatus est pater meus, vt fructum plurimum, &c. Glorificatus est, hoc est, glorificabitur, vt adferatis, id est, si attuleritis. Multa siquidem sunt apud scripturam huiusmodi idiomatica. Et efficiamini mei discipuli. Perfecti efficiamini. Obseruandum igitur, quod is, qui fructum adfert copiosum, hic perfectus efficitur Christi discipulus. Glorificati autem dixit patrem & gaudere in copiosa fructificatione, & perfecto discipulatu ipsius: adhortans eos ad hanc rem tanquam ad id, quod domino gratum est. *Sicut dilexit me pater,* & ego dilexi vos. Eo modo, quo me dilexit pater, tanquam videlicet facientem voluntatem meam. Particu-

la, sicut, quemadmodum, & similes cū de patre, filio ac spiritu sancto dicuntur, æqualitatem significanc, cum vero de Deo & hominibus, similitudinem designant, verum similitudo non vbiq̃ per omnia quadrat. *Manete in dilectione mea.* Rursum astringit illos ad se. *Si precepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea,* &c. Et quomodo mœroris, velut homo carens auxilio? quia vult hoc pater, & ego pro hominum salute: quia hanc quoque rem duco gloriam. Sicut ergo dilectus à patre, tamen pro vobis morior: sic & vos ita à me dilecti, moriemini tamen pro me. Nam huiusmodi mors iuxta beneplacitum est, non ex odio aut imbecillitate. *Hæc loquutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis maneat.* Hæc consolatoria verba loquutus sum vobis, qui ob meam discruciamini mortem: vt gaudium, quod erat propter me, quo de me gaudebatis, donec adueniret hæc tristitia, non corrumpatur sed in vobis maneat, quum certiores facti sitis, quod non relinquam vos orphanos, sed iterum veniam ad vos. *Et gaudium vestrum compleatur.* Et vt gaudium vestrum, quod de me est, compleatur, sicut ab exordio eius expectabatis, sperantes semper mecum conuersari.

IN COMM. MARTYRV TEMPORE PASCHALI.

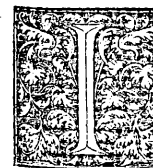
Euang. Ioan. 16. In illo tempore: dixit Iesus discipulis suis, Amen amen dico vobis, quia plorabitis, &c.

Vide Domin. 111. post Pascha vsque ad finem.

I. EVANG. IN COMMUNI PLVRIMORVM MARTYRV EXTRA TEMPVS PASCHALE.

L V C. 21.

In illo tempore: dixit Iesus discipulis suis, cū ^a audieritis ^b prælia & ^c seditiones, nolite terreri. Oportet enim primum hæc fieri, sed & ^d Constat hæc omnia contigisse tempore Iudaicæ seditionis ante vltimam provincie euersionem. nondum statim finis. Tunc dicebat illis: Surget ^d gens cōtra gentem, & regnum aduersus regnum, & terræ motus magni erunt per loca, & pestilentia, & fames, terrorisque de cælo, & signa magna erunt. Sed ante hæc omnia ^e injicient vobis manus suas, & persequentur, tradentes in synagogas & custodias, trahentes ad reges, & præsides propter nomen meum. Contin-

Bibl. Hom. tom. 4. Tttt 2 get

F Nolite terreri, vos ad certamen acceditis, sed ego praelior, vos verba editis, sed ego sum qui loquor.

get autem vobis in testimonium, ^f Ponite ergo in cordibus vestris, non prae-
meditari, quemadmodum respondeatis. Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui
non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri. Trademini autem
à parentibus & fratribus & cognatis & amicis, & morte afficient ex vobis. Et
eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Et capillus de capite
vestro non peribit. In patientia vestra possidebitis animas vestras.

GLOSSA ORDINARIA CATENA AVREA
in superius Euang. in idem Euang.

R AELIA & sedi. Hæc à passione do-
mini in Iudæa abundauerunt, quibus
ne terrii apostoli Hierusalem & Iudæam
deserant ammonentur, quia non
statim finis, sed post quadragesimum secundum an-
num. Tunc dicebat illis: Horum, alia è cælo, alia è ter-
ra, alia ab elementis: alia ab hominibus. *Surgit gens:*
Ecce perturbatio hominum, terræ motus: Ecce res-
pectus iræ desuper, pestilentia: Inæqualitas cor-
porum, fames: Ecce sterilitas terræ, terrores de cælis.
Ecce inæqualitas aeris. Qui ergo in omnibus deliquit
aderunt, in omnibus feriantur. Mylicæ. Regnum
aduersus regnum, & pestilentia eorum quorum sermo,
vt cancer serpit: & fames audiendi verbū Dei:
commotio terræ, à vera fide separatio in hæreticis
intelligi debet, qui contra se inuicem dimicantes,
ecclesiæ victoriam faciunt. *Et signa erunt.* Hæc
etiam eo tempore impleta, apud Iosephum inueni-
tur, qui narrat stellâ gladio similem per annum
supra Hierosolymam pendisse, & currus equi-
tatis armatos, 40. diebus in aere debellasse, & vi-
rulam inter manus immolantium agnam peperisse.
Quo autem merito hæc contigerint, subinfertur:
*Sed ante hæc omnia, &c. Continget autem vobis in
testimonium.* Eorum qui vel persequantur, vel vi-
uendo non mutantur. Mors enim iustorum bonis
est in adiutorium, malis in testimonium damna-
tionis, vt inde peruersi sine excusatione pereant,
vnde electi exemplum capiunt, vt viuant. Quia
verò tot terroribus auditis turbati poterant, con-
solationem supponit: *Ponite ergo in cordibus ves-
tris, &c. A parentibus & fratribus, &c.* Maius tor-
mentum, cum aliquis ab illis paritur, de quibus
præferebat, quia cum damno corporis mala cru-
ciat amissæ charitatis. Et quia dura sunt quæ præ-
dicuntur de afflictione mortis, subditur consolatio
de gaudio resurrectionis. *Et capillus de capite.*
Quasi dicat. Cur timetis ne pereat, quod incisum
dolet, quandoquidem nec illud potest perire in
vobis, quod incisum non dolet? Caro enim incisa
dolet, capillus non dolet. *Et capillus.* Non solum
ossa vestra, id est, fortia gesta, vel dicta remunera-
buntur, sed etiam capilli, id est, cogitationes,
quæ de corde quasi de cerebro exeunt, apud iustū
iudicem iusta mercede donabuntur. Vnde propheta:
Reliquiæ cogitationum diem festum agent tibi.
In patientia vestra. Patientia radix & custos est
omnium virtutum: In hac ergo animas, quæ cor-
pus possident, possidemus, cum ipsas animas ad
patiendum ratione regimus. Vera autem patien-
tia est, aliena mala æquanimitè perpeti: contra
eum qui mala irrogat, nullo dolore moueri.

Iosephus de
bello Iud.
lib. 7. c. 17.

Psal. 75.

Cum autem audieritis praelia & seditiones, nolite
terreri, &c. Greg. in ho. Perituri mundi præ-
currentia mala denuntiat dominus, vt eo minus
perturbent venientia quo fuerint præcisa. Minus
enim iacula feriunt quæ præuidentur: vnde di-
cit: *Cum autem audieritis praelia, &c.* Bella ad hostes
pertinent, seditiones ad ciues. Vt ergo nos indi-
cet exterius interitū que turbati, aliud nos faceret
ab hostibus, aliud à fratribus perpeti. Amb. Ver-
borum autem cælestiū nulli magis, quam nos tes-
tes sumus, quos mundi finis inuenit, quanta præ-
lia, & quas opiniones accepimus prælorū: Greg.
in ho. Sed his malis præuidentibus, quia non sta-
tim finis sequatur, adiungitur: *Oportet hæc primū
feri, &c.* Vltima enim tribulatio multis tribula-
tionibus præuenitur, quia multa debent mala præ-
currere, vt malum valeant sine fine nuntiare: vnde
sequitur, *Tunc dicebat illis. Surgit gens contra gen-
tem, &c.* Quia necesse est vt alia ex cælo, alia ex ter-
ra, alia ab elementis, alia ab hominibus patiamur:
hic ergo signatur perturbatio hominum. Sequi-
tur: *Et terræ motus magni erunt per loca.* Ecce res-
pectus iræ desuper. Chry. Terræ motus enim quan-
doque iræ signum est: nam & quando crucifixus
est Dominus, mota est terra: quandoque vero pro-
uisionis in iudicium, sicut orantibus apostolis com-
motus est locus in quo erant congregati. Sequi-
tur: *Et pestilentia.* Greg. in ho. Ecce inæqualitas cor-
porum. *Et fames.* Ecce sterilitas terræ. *Terroris que de
cælo, & signa magna erunt.* Ecce inæqualitas aeris,
quod ad eas tempestates referendum est, quæ ne-
quaquam ordinem temporum seruant: quæ enim
ordinate veniunt, signum non sunt. Omnia enim
quæ ad vsum vitæ accipimus, ad vsum conuertimur
culpæ. Sed cuncta quæ ad vsum prauitatis
infleximus, ad vsum nobis virtutū vltionis. Ambro-
sio. Occasum ergo seculi præcedit quædam egri-
tudo mundi, scilicet fames, pestilentia, & perse-
cutio. Theo. Quidam autem hæc non solum in
consummatione futura, sed & tempore captiouis
Hierusalem fuisse impleta voluerunt. Authore nā-
que pacis percepto, meritò in eis seditiones & bel-
la locum habuerant. Ex bellis autem pestis & fa-
mes consequitur, hæc quidem acere cadaueribus
infecto, illa in cultis manentibus agris. Sed & Iosephus
intolerabiles ærūnas euenisse recitat pro-
pter famem, & tempore Claudij Cesaris fames
inualuit, vt in actibus legitur, & plurima terribilia
contrigerunt captiōnem Hierusalem indicantia,
vt Iosephus narrat. Chrysostomus, Dicit autem
quod non statim finis ciuitatis eueniet, vt scilicet
Hierosolyma capiatur, sed post praelia multa. Be-
da, Admonentur etiam apostoli ne terreantur his
præ

præcurrentibus, ne Hierosolymam Iudæamque
deserant. Potest autem regnum contra regnum, &
pestilentia eorum quorum sermo serpit vt can-
cer, & fames audiendi verbū Dei & commotio vni-
uersæ terræ, & à vera fide separatio etiam in heret-
icis intelligi, qui contra se inuicem dimicantes,
ecclesiæ victoriam faciunt. Ambrosius, Sunt autem
& alia bella quæ vir sustinet Christianus, di-
uersarum quoque praelia cupiditatum studiorum-
que conflictus, Multo etiam grauiores sunt do-
mestici hostes quam extranei. *Sed ante hæc omnia in-
ijcient vobis manus suas, &c.* Greg. in ho. Quia cuncta
quæ prædicta sunt, non de iniustitia ferentis sunt,
sed de merito mundi patientis, facta prauorum
hominum prænuntiatur, cum dicitur: *Sed ante hæc
omnia inijcient vobis manus suas, &c.* Ac si dicat, Prius corda homi-
num post elementa turbabuntur, vt cum rerum
ordo confunditur, ex qua tribulatione veniat de-
monstretur. Nam quamuis finis mudi ex ipso suo
ordine pendeat, peruersiores tamen quosque in-
ueniens, quia digne ruinis illorum opprimantur,
innotescit. Cyril. Vel hoc dicit, quia priusquam à
Romanis Hierosolymam caperetur, passi persecutio-
nes à Iudæis discipuli inciderunt: & præsen-
tati principibus. Missus est Paulus Romam ad Cæ-
sarem, aliterque Festo & Agrippæ. Sequitur. *Con-
tinget autem vobis in testimonium.* Greg. in ho. Vel in
testimoniū videlicet eorū, quia vos persequendo
mortes inferunt, aut viuendo non imitantur: vt
inde peruersi sine excusatione pereant, vnde ele-
cti exemplum capiunt vt viuant, sed auditis tot
terroribus turbati poterant auditorum corda, vnde
ad eorum consolationem subdit: *Ponite ergo in
cordibus vestris nō prae meditari quemadmodum respon-
deatis.* Theo. Quia enim idiotæ erant & imperiti:
hoc eis Dominus dicit, ne conturbarentur reddi-
turi sapientibus rationem, & causam subdit: *Ego
enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resi-
stere & contradicere omnes aduersarij vestri.* Quasi di-
cat. Statim à me sortiemini facundiam & sapien-
tiam, vt nec omnes aduersarij vestri si in vno con-
ueniant, resistere valeant vobis, nec in sapientia, id
est, ita theorematum, nec in eloquentia & fer-
monis lepore. Sæpe enim multi sapientiam qui-
dè habent in mente, sed cum sint prouocabiles ad
turbationem, totum confundunt cum tempus fue-
rit proponendi: non autem tales fuerunt apostoli,
sed vtrique gratiosi fuerunt. Greg. Acti Dominus
suis dicat: nolite terreri, vos ad certamen accedi-
tis, ego praelior: vos verba editis, sed ego sum qui
loquor. Amb. Alibi autem Christus in discipulis,
alibi pater, alibi spiritus loquitur patris: non dif-
cordant ista, sed congruunt: quod vnus loquitur,
tres loquuntur, quia vox est vna trinitatis. Theo.
His autem dictis, & propulso imperitiæ timore,
subdit & aliud quiddam necessariū quod eorum
amicos poterat commouere ne subito irruens eos
turbaret. Sequitur enim: *Trademini autem à parenti-
bus & fratribus & cognatis, & morte afficient ex vo-
bis.* Greg. in ho. Plus in nobis ea tormenta seuiunt
quæ ab illis patimur, de quorum mentibus præ-
ferebamur: quia cum damno corporis, mala nos
cruciant amissæ charitatis. Greg. Nise. Consideremus
autem statum qui tunc temporis erat omni-
bus suspectus, adiuicem diuidebantur cognationes,
inuicè disgregatæ per cultus, & filius gen-
tilis proditor fiebat patrum fidelium, & in filium

qui crediderat pater in infidelitate obstinatus ac-
cusator fiebat. Omnis ætas erat exposita perse-
quentibus fidem, nec mulieribus succurrebat natu-
ralis sexus fragilitas. Theo. His autem dictis &
de odio subiungit, quod ab omnibus patientur.
Sequitur enim: *Et eritis odio omnibus hominibus, &c.*
Greg. in ho. Sed quia dura sunt, quæ prædicantur
de afflictione mortis, protinus consolatio subdi-
tur de gaudio resurrectionis, cum dicitur: *Et ca-
pillus de capite vestro non peribit.* Quasi dicat,
martyribus suis. Cur timetis ne pereat quod incisum
dolet, quando & illud in vobis perire non potest,
quod incisum non dolet? Beda, Vel aliter; Capillus
de capite discipulorum Domini non peribit, quia
non solum fortia facta vel dicta sanctorum, sed &
tenuissima cogitatio digna mercede donabitur.
Greg. 5. mor. Qui autem patientiam in aduersis tenet,
inde contra aduersa omnia fortis efficitur: vnde se-
quitur: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.*
Quid enim est animas possidere, nisi perfecte in omnibus vi-
uere, cunctisque metis moribus quasi ex arce vir-
tutis dominari? Greg. in ho. Per patientiam igitur
animas nostras possidemus, quia dum nobis
metipsis dominari discimus, hoc ipsum incipi-
mus possidere quod finis. Idcirco autem possessio
animæ in virtute patientiæ ponitur, quia radix
omnium cultusque virtutum patientiæ est. Patien-
tia verò est aliena mala æquanimitè perpeti, con-
tra eum quoque qui mala irrigat nullo dolore
morderi.

S. AMBROSII EPISC.
Mediolan. superioris Euang.
expositio.

Cum autem audieritis praelia, &c. Interrogatus
Dominus, quando templi futura destructio,
& quod signum esset aduentus eius, de signis
docet, & de tempore non putat intimandum. Sed
Matthæus interrogationem tertiam addidit, vt
& templi tempora destruendi, & signum aduen-
tus, & consummatio sæculi à discipulis quaerere-
tur. Lucas satis putauit de consummatione sæculi
cognitum, si de aduentu Domini diceretur: ver-
borum autem cælestium nulli magis quam nos
testes sumus, quos mundi finis inuenit. Quanta
enim praelia, & quas opiniones accepimus præ-
lorum? Huni in Alanos, Alani in Gothos, Gothi
in Taisalos, & Sarmatas insurrexerunt. Nos quo-
que in Illyrico exules patriæ, Gothorum exilia fecerunt,
& nondum est finis. Quæ omnium fames,
lues pariter bouum, atque hominum, cæterisque
pecoris, vt etiam nos, qui bellum nō pertulimus,
debellatis tamen pares fecerit pestilentia. Ergo,
quia in occasu sæculi sumus, præcedunt quædam
ægritudines mundi. Aegritudo mundi est fames,
ægritudo mundi est pestilentia, ægritudo mundi
est persecutio. Sunt autem & alia bella, quæ vir
sustinet Christianus: Diuersarum quoque praelia
cupiditatum, studiorumque conflictus, multo que
grauiores domestici hostes quam extranei. Nunc
auaritia stimulat, nunc accendit libido, nunc me-
tus terret, nunc iracundia exagitat, nunc ambitio
monet, nunc terret tentant spiritalia nequitia,
quæ sunt in celestibus. Itaque quasi quibusdam
virgetur praeliis, & quibusdam terremotibus qua-
Bibl. Hom. tom. 4. T t t t 3 titur

titur mobilis animi nutantis affectus. Sed fortior dicit: Si constant aduersum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat in me prelium, in hoc ego sperabo. Stat in acie ferens hosti obuium peccatus: etiam si quis Goliath exurgat immitis, atque precessus, timentibus tamen ceteris, exurgit humilis quasi David Regis abiectis arma terrenis, sumens fidei tela leuiora, & triplici spatio iaculum puræ confessionis intorquens, persecutoris vulnerat impudentiam, contemptor minarum, negligens potestatum: etiam idoneus: in quo Christus loquitur. Alibi Christus, alibi pater, alibi spiritus loquitur patris. Non discordant ista, sed congruunt. Quod vnus loquitur, tres loquuntur: quia vox vna est trinitatis. Huic victori, qui suo Goliath gladio peremerit, dum mortem pro Christo excipit, fugatis allophyllis, occurrunt iuuenulæ, illæ scilicet sicut aquilæ dicentes: Percussit Saul in milibus, David in decem milibus. *1. Reg. 18.*

*Reges sicut sup-
plices marty-
ribus patro-
nis.*

Denique mortuis Regibus in perpetuum, Martyres regno cælestis gratiæ honore succedunt. Et illi sunt supplices, hi patroni. Est & alius Goliath gladius, aliud diaboli telum, sermo scilicet hereticorum: quem vir psallere sciens arripit, vt aduersarium vincat, audiens hic bella, non patiens, nec alicuius vento doctrinæ mobilis, inquietus, nesciens famen verbi, & scripturæ cælestis veritate satiatus, qui vanis hereticorum vocibus personantem lacessere non reformidet. Tunc qui est infirmus, expectet, ne præiudicium ceteris faciat congressu impari. Veniat David, cui Christus os aperiat, ad eloquenda mysteria: Veniat ille Nazareus, cuius capillus non cadat, vel nihil habens superfluum, quod cadere possit, vel nihil de superioribus virtutibus amissurus, integre sobrietate, fortis in pace, qui sensus omnes vsque in finem, & verba custodiat: Prædicetur Euangelium, vt sæculum destruat. Sicut enim præcessit in orbem terræ Euangelij prædicatio, cuius & Gohi, & Armenij crediderunt: & ideo mundi finem videmus: ita & a viro spiritali Euangelium prædicatur, quando omnes sapientiæ processus, & omnes formas virtutis exequitur: psallentem mentes, & spiritu nouissimam destruit mortem. Tunc enim finis, cum tradiderit in eo Christus regnum Deo, & patri, fueritque iste subiectus ei, qui sibi subiecit omnia, vt sit Deus omnia in omnibus. Et prædicabitur Euangelium per omnes ciuitates Iudææ. Notus est enim in Iudæa Deus. Tunc enim ciuitates ædificentur Iudææ, quando virtutum fundamenta ponuntur.

S. EPHRAEM ECCLESIE Edifficæ Diaconi, de laudibus sanctorum Mart. Sermo.

Ambrosio Camaldulensi interprete.

Inspiciens, imperitus, rudis pictor, & horridus, impulcherrimam spectatoribus proponere imaginem cupit, eamque lucentem, ac splendendam cunctis ostendere, id est, sanctorum Martyrum pugnam. Sed cum dignis ea imagine coloribus careat, nec addit manus, quæ in ea effigie lineamenta perfecta insignire valeat, quo pacto presumeret iners, atque rudis excedentem virum suarum modum, imaginem vel ornare coloribus, vel spectantibus ad intuentum proponere? Quoniam

igitur suam ignorat inertiam, neque suæ humilitatis oblitus est huiusmodi opifex, in oratione prosternitur deprecans Dominum omnium Regem Christum, vt qui Martyribus suis inter certamina donauit vires, atque inter pressuras tolerantiam contulit, vt varias astuti inimici artes, & calidum ingenium vincerent, coronamque immortalem & immarcescibilem raperet, ipse Deus bonus, pius, sanctus, rudi artificio, & imperito, sapientiam, intelligentiam, ac virtutem præstet, quibus imaginem pulcherrimam, atque dignissimam possit erigere, sanctorumque Martyrum gloriosa certamina, spectanda omnibus posthac generationibus, atque admiranda proponere, vt posteri ad discant præclarâ patientiam, eximiamque constantiam sanctorum bellatorum. Fuerunt enim profecto nobilissimi, & constantissimi propoliti, nimiumque laudabiles. Nam cum persecutionis seuissimæ feror Christiani gregis strages plurimas daret, omnesque timidi, ac fide imbecilles certare renuerent, Christumque Dei filium confiteri pœnarum metu deeretarent, fortissimi isti milites Christi instaurant aciem, & cœlesti bello summis viribus fuderunt hostem, & victoria potiti sunt. Accincti enim lumbos suos fide integra, atque perfecta, interitum Christum Dominum ingentique constantia confitebantur. Qui verò formidine, ac pauore superati, terga hosti dederunt, cœlesti regno seipsos abdicarunt. Miseri profecto, atque miserabiles, quos tepor, atque socordia tanta gloria fecit indignos. Stabant igitur certaminis tempore fortissimi bellatores Dei, tormeta omnia summa animi alacritate tolerant pro nomine vnigeniti filij Dei, ac Saluatoris nostri Christi. Quam verò strenui, quantaque laude fortitudinis præditi fueri, qui subiecta oculis horrenda supplicia contra se parata, non modo nihil timuerunt, verum maiori quoque constantia pugnantes, cuncta tolerando superarunt? Cerebant ardentem rogam, ignitas sartagine, ollaque feruentes, quæ feruore nimio guttas picis, & adipis longius iaculabantur. Aspicebant item ferratas, & aculeatas rotas inter ignium globos nimia celeritate versari. Intuebantur fenebras vngues, laminasque candentes, fustes, vectes, aculeos, terebra, compedes, atque cathenas, omnemque prorsus artem, quam inimicus veritatis aduersus confessores Domini Saluatoris inuenit. Omnia enim pœnarum genera in conspectum martyribus hostis callidas dedit, vt in formidine verteret sanctos, & aspectu ipso, ac terrore pœnarum, lingua non amplius confiteri Dominum Iesum metu impedita præsumeret. Quid autem fidelissimi, promptissimi que bellatores Christi inter huiusmodi ante oculos exposita horrenda, inaudita que supplicia? Promptiores effecti maiore fiducia, atque constantia indubitanter, & intrepidè ante tribunal iudicium, ac præfectorum Christum Dominum confitebantur. Non stridens flamma, non ignitæ sartagine, non ollæ feruentes, non rotarum horrendæ vertigines, non ardentes laminæ, non vnguium dentes, non cætera id genus tormenta, non compedes, non cætheranarum pondus immensum, non tyrannorum minæ, non principum fremitus, non ars tota diaboli, ministrorumque eius exterruit fortissimam, milites Christi, non impulit abnegare pietatem, non à charitate Dei, & Saluatoris abduxit: sed præcincti

præcincti fide, conculcarunt machinas omnes inimici, neque illos omnino formido tentauit. Vidisti feruorum fidelium robur? Vidisti gloriam pugilum Christi, atque constantiam? Vidisti alacritatem ingentem cœleste regnum tota fide querentium, Christumque Regem suum omni affectu ambientium? Vidisti fidem perfectam veraciter perfectorum? Vidisti charitatem flagrantem in beatissimis pectoribus martyrum, pro qua terrena cuncta spreuerunt, vt Deum suum tenerent, quem dilexerunt? Vidisti affectum Christi, quomodo à terra sublimat exaltari cupientes? Vidisti exultantem paradysum amplecti, ac fouere sui quosdam audios milites Christi in æterna luce, ac pace gaudentes? Accede, mi frater charissime, pertracta, considera martyrum gloriosos triumphos. Aspice oculis cordis cœlestium pugilum eximiam fidem, inuolabilemque pietatis affectum. Non valuit vis immensa pœnarum iustorum animos flectere, tam intrepidæ charitatis ardorem, nec mors ipsa quiuit extinguere. Cæsi magno cum gaudio flagrorum ictus, vt summas delicias, suscipiebant, serenæque, ac ridenti facie gratias Deo referebant: quia meruerant pro ipsius nomine pari. Quibus ego vos laudibus prædicem, o perfecti milites Christi? Aut quomodo appellè vos, inelyti, atque beatissimi viri? Quis vestræ fidei laudes explicare sufficit? Obstupuit nempe Orationum facundia, Philosophorumque sapientia, dum cernerent mirabilia in Christi famulis fieri. Iudicibus, ac Tyrannis verba defecerunt, sanctorum Martyrum constantiam, & alacritatem, imensamque athletarum Christi tolerantiam aspicientibus. Nam dum lictorum manus eorum membra torquerent, viscera que nudarent, non moerentes aspexere, non tristes, nec solum inter cruciatus gemitum non ædentes, verum lætiore facie gaudia interna testantes. Quippe illis ea erant tormenta pro requie, & carnis obsequio potius, quam scire videbantur. Nos autem, fratres, quam obsecro, apud Deum in die iudicii excusationem habituri sumus, qui sine persecutionis atrocitate, & cruciatibus variis, charitatem Dei, vitamque nostram ita negligimus, ac tanto corporis somno demersi sumus? Martyres ecce vexati, afflicti, tentati, exquiriturque tormentis cruciati, Deum ex toto corde, totaque mente dilexerunt. Nullis tentationibus, nullis, grauissimis licet, acerrimis que supplicij flecti potuit tanta constantia, Nullis persecutionum terroribus diuinæ charitatis ardor in sacris pectoribus quiuit obrundi. Nos verò in requie, atque deliciis benignissimum Deum, ac Dominum nostrum diligere volumus. Quid igitur acturi, quid dicturi sumus in die illa terribili, cum beatissimi martyres prope solium gloriæ magna cum gloria, & confidenter astantes, ostendent cicatrices vulnerum, atque nec pœnarum in suis corporibus laeres, fulgoris que solis sua claritate vincentes? Nos quidnam ibi, fratres, ostentari sumus? Quas virtutes preferemus? Num charitatem Dei? Num inuolabilem fidem? Num terrenorum omnium nuditatem? An forte tranquillitatem? An quietem? Num elemosynas? Num miserationis affectum? An manufacturam? An orationes mundas? An compunctionem salutare? An vigilias? An lachrymas? Beatus sanè, felixque est, quem illic ista comitantur. Nam erit profecto

tunc martyrum socius, neque à cœlesti, & pleno luminis thalamo abiicietur, sed eandem habebit confidentiam coram Christo Domino, & Angelis eius, his operibus fretus, gloriamque nihilo martyribus inferiorem. Precamur, beatissimi martyres, qui pro Domino Saluatore, proque illius charitate sponte, & impigre tormenta subistis, atque ideò familiaris Domino coniuncti estis, vt pro nobis miseris, & peccatoribus, & negligentæ squalore sordentibus, Dominum intrepellare dignemini, vt superueniat in nos gratia Christi, quæ corda nostra radio sanctæ charitatis illustret, vt ipsum toto corde diligere possimus. Vos nempe verè beati, atque gloriosi estis, quos Angeli, & homines pari consensu beatos prædicant. Nam pressuræ tempore, cum pœnarum dolor auergeretur, vos ante metis oculos paradysum habebatis, vobiscum ista reputantes: Multiplicentur hic supplicia corporis, vt illic in paradiso voluptatis propagetur, & requies. Cumque in altum è attollerent fluctuum montes, & moles vndarum per supplicia passionum, beatitudo vobis à Deo repromissa iugiter versabatur ante oculos, perfectè credentibus non posse mentiri Deum, qui ista promiserat. Quoniam igitur futura illa, & sempiterna bona iugiter intuebamini, certi vos eis sine fine fructuros, ideò beatissimi, flecti, molli que non potuit vestra constantia. Læta, & exaltans futurorum expectatio, fortes vos, ac robustissimos fecit. Itaque horis singulis noua vobis admoueri acriora supplicia cupiebatis, neque fatiari pœnis poteratis. Vidit vos truculentus abiter securus, silentes, intrepidus in agone persistere, nullamque pœnarum acerbicatem, nullis verberum ictus, nullas carnicum manus omnino formidare, fractasque suæ nequitie vires obstupuit, ac doluit. Vbi verò cruciatus omnes, o fortissimi athletæ Dei, immensa virtute vicistis, arbitrabatur insanus Iudex perferri metum robur vestræ constantie in formidinem posse conuerrere, negaturusque Christum putauit, quem toto animi affectu concupiscis, qui quæ in cor tibus vestris, vt in purissimi, gratissimæ que domicilio inhabitabat. Ignorabat amicus, fore, vt ipsius gladius, qui immensos sanguinis riuos, stractus in sanctorum iugulum, funderat, sibi in primis pararet necem, vt ipsi pij cruoris vndis suffocaretur infelix. Atibat autem militibus suis victus, atque confusus: Timeo, ac trepido vehementer hunc sanguinem, qui de castrorum pro Iesu Nazareni nomine ceruicibus manat. Se inuicem hortantur ad mortem pro ipsius confessione subeundam. Terret me tanti ipsorum cruoris effusio, neque ad momentum, ante tantum discipulorum Christi consensum, tamque concordiam fidei consistere possum. Pœnit me iam facti mei, malle me aduersus eos non cõcitalle principum animos. Ecce enim illorum sanguis me vndique exagitat. En sanguinis odor meas exoluit vires, ac nequeo penitus illum intedere aciem, vbi discipulorum Iesu ossa inhumata iacent. Hæc sunt, o for. mosi milites Christi, insignia vestræ victoriæ. Ista, o athletæ probatissimi perfectique diuini prælij bellatores, vestræ fidei, ac fortitudinis præmia. Ista vestræ victoriæ, hæc gloriati vestra. Mors vestra perennem vobis peperit vitam. Conspexere sapientes stragem vestram, ac in stuporem conuersa est illorum sa-

Vide quomodo etiam veteres patres inuocabant sanctos, & vt apud Dominum pro se intercederent supplicabant.

Note valere illa opera ad coronam que etiam suis æternæ beatitudinis respectu.

omnesque virtutes in illis sunt.

omnesque virtutes in illis sunt.

piencia, attonitque ad alterutrum dicebant: Vere magnus est Christianorum Deus, in quē illius discipuli ita crederent, ut ab eius fide nullis suppliciis amoueri possint. Sæpe autem & tortores ipsi, beatorum tanta perimoti constantia, Christum venerabiliter adorauerunt, factique sunt in timore Dei, ac fide perfecti, tolerantia maxime martyrum, & exhortationibus, quibus se mutuo in ipso ardore certaminis ad passiones tolerandas animabant, prouocati. Vidistis, fratres, diuini consensus eminentiam? Vidistis, dilectissimi, charitatem Dei, membra sua inter labores, passionēque roborantem? Nam sancti illi se inuicem in ipso certaminis feruore ad perseverandos pro fide Christi cruciatu hortabantur, pusillanimesque consolabantur, ut ipsi quoque illorum serui vnā cum dominis in sancto certamine martyrij corona donarentur. Nos contra mali, atque peruersi, inuicem inuidemus, inuicem comedimus, inuicem mordemus ob immanitatem nequitie nostræ. Agē igitur sanctorum martyrum esto discipulus. Si te illis in disciplinam tradas, erunt tibi præceptores optimi, discas quæ ab illis nulla ratione passionibus cedere, discas ab eis perfectam fidem, charitatem Dei, ingentēque miserationis affectum, ac futurorum desiderium. Hi enim ardentem rogam virtute Dei, & fide perfecta vicerunt. Vince igitur & tu semper ardentis noxiæ concupiscentiæ flammam. Varios illi cruciatu tolerandos superarunt, spe, quæ est in Christo, subnixi. Tu quoque turpes omnes passiones, pudicitia, & cogitatione pietatis admota, superare contende. Vicerunt illi tyrannos per modestiam, & longanimitatem. Vince tu quoque iracundiæ tyrannidem eisdem armis instructus. Illi aperte martyres fuerunt. Tu in occulto martyr esto perfectus. Illi palam consummauerunt certamen, ut in die retributionis tu cum ipsis coroneris, atque in cælesti regno illorum gloriæ focus inueniaris, atque vnā sempiterno gaudio fruaris. Nunc igitur, beatissimi viri, o gloriosissimi martyres Dei, me miserum vestris iuuat precibus, ut in illa hora misericordiam consequar, quando manifesta erunt occulta hominum. Ut pincerna iuualis, ac rudis vobis effectus sum, o sanctissimi martyres. De vino vestri certaminis inclyti, filiis, ac fratribus fidei vestræ poculum tradidi. De præclara mensa vestra victoriam omnigenis instructa epulis, patres, ac fratres, propinquosque vestros quotidie mensam vestram aduenies, toto animi affectu recreare contendi. Nam ecce psallunt, Deūque cum exultatione glorificant, qui virtutis vestræ sacratissima capita cælestibus coronis honorauit, summoque cum gaudio circumstant certaminis vestri reliquias, benedicti cupientes, ac secum ferre sancta animæ, corporisque remedia. Omnes ergo benedicite, ut boni discipuli benignissimi Domini, & Saluatoris nostri. Ego item imbecillis, accepto vestris meritis, ac precibus robore, cecini tota deuotione animi ante sanctas reliquias vestras hymnum vestra laudis, & gloriæ. * Pro me igitur misero ante thronum maiestatis assistite, ut vestris precibus saluari merear, ac vobiscum æterna beatitudine perfrui, gratia & misericordia Domini nostri Iesu Christi, cui est cum Patre, & Spiritu sancto honor, & gloria in secula seculorum, Amen.

Ecce quomodo sancti pro nobis orant.

Adverte verba hæc. Pro me misero ante thronum maiestatis assistite, ut vestris precibus saluari merear, ac vobiscum æterna beatitudine perfrui.

S. AVGVST. EPISCOPI

Hiiponen. in eodem festo, Homil.

Admonet nos eloquia diuina, quæ lecta sunt timere non timere, & non timendo timere. Aduertis, quomodo sanctum Euangelium legeretur dominum Deum nostrum antequam pro nobis moreretur firmos nos esse voluisse, sed admonendo ne timeremus, & admonendo, ut timeremus, ait enim, Nolite timere eos, qui corpus occidunt: animam autem non possunt occidere. Ecce vbi monuit ne timeremus, videre vbi monuit ut timeremus. Sed eum, inquit, timere, qui potestatem habet corpus, & animam occidere in gehennam, ergo timeamus ut non timeamus. Timor videtur ad ignauiam pertinere. Timor infirmorum videtur esse non fortium. Sed videte, quid ait scriptura, Timor domini spes fortitudinis. Timeamus ne timeamus: hoc est, prudenter timeamus, ne inaniter timeamus, martyres sancti, propter quorum solennitatem hoc ex Euangelio recitatum est timendo non timuerunt, quia Deum timendo homines contempserunt, quid enim ab hominibus homini metuendum est? Et quid est vnde alteram terreat homo hominem? Terret, & dicit: occido te, & non timet ne, quomodo minatur, prius moriatur. Occido, inquit, quis dicit? Cui dicit? Duos audio, vnum terrentē, alterum metuentem: quorum duorum vnus est potens, alter infirmus, sed ambo mortales. Quid se ergo extendit in honore inflator potestas, in carne & qualis infirmitas? Securus minetur mortem qui non timet mortem, si vero vnde terret, timet, attendat se & ei, cui minatur cōparet se, inueniat in eo cui minatur parem conditionē & à domino simul cum illo petat miserationem. Homo est enim & homini minatur creatura creaturæ: sed vna inflata sub creatore, altera fugiens ab creatore. Dicit ergo fortissimus martyr Itans homo ante hominem, non timeo, quia timeo, tu quod minaris si ille nolit non facis. Quod autem ille minatur, ut faciat à nullo impeditur, deinde tu quod minaris & si permittis quid facis? Vsq; ad carnem sanis, anima tuta est. Non occides: quod non vides, visibilis visibilem terret. Habemus ambo inuisibilem creatorem quem simul timere debeamus, quomodo percussit terram: potes ferire habitaculum, nunquid habitatores? Fugit percusso vinculo colligatus, & erit in occulto coronatus. Quid ergo minaris qui animæ nihil facere potes? Per meritum eius cui facere nihil potes, resurget cui facere aliquid potes: per meritum enim animæ resurget & caro & habitatori reddetur iam non ruitura, sed mansura: ecce verba martyris dico, ecce propter ipsam carnem meam timeo comminantem, caro mea subiacet potestati, sed etiam capilli capitis mei numerati sunt creatori. Quid timeo, ne carnem perdam, qui nec capillum perdo? Quomodo non attendit carnem meam, cui sic nota sunt vilia mea? Ipsam corpus, quod percuti, & occidi potest, ad tempus cinis erit, mortale erit. Sed cui hoc? Cui reddetur corpus ad vitam æternam etiam occisum, peremptum, dissipatum, cui reddetur

detur? Ei, qui non timuit ponere animam suam, quomodo non timet, ne occidatur caro sua. Etenim, fratres, anima immortalis perhibetur, & est immortalis secundum quandam modum suum, quia est quedam vita, quæ potest presentia sua carnem viuificare. Per animam quippe caro viuunt, hæc vita mori non potest, & ideo anima immortalis est. Quare ergo dixi, secundum modum modum: Quoniam est quedam immortalitas vera, immortalitas quæ est omnimoda incommutabilitas, de qua dicit Apostolus loquens de Deo: Qui solus habet immortalitatem & lucem habitat inaccessibilem, quam nemo hominum vidit, sed nec videre potest, cui est honor, & gloria in secula seculorum: amen. Si ergo Deus solus habet immortalitatem, certe anima mortalitas est. Ecce quare dixi immortalis esse animam secundum modum suum. Nam potest & mori: intelligat charitas vestra, & nulla questio remanebit. Audeo dicere, anima potest mori, potest occidi, certe immortalis est. Ecce audeo dicere, & immortalis est, & occidi potest: & ideo dixi, quoniam est quedam immortalitas, hoc est omnimoda incommutabilitas, quam solus Deus habet: de quo dictum est, Qui solus habet immortalitatem. Nā, si anima non potest occidi, quomodo dixit ipse dominus, quomodo terret nos, eum timere qui potestatem habet & corpus & animam occidere in gehennam? Adhuc confirmari non solui questionem. Probauit quia potest anima occidi. Contradictio Euangelio non potest, nisi ab anima impia. Ecce mihi occurrit & hic & venit in mentem quod dicam. Contradictio non potest vitæ nisi ab anima mortua. Euangelium vita est, impietas, & infidelitas mors anime est. Ecce potest mori, & immortalis est. Quomodo ergo immortalis est? Quia semper aliqua vita est, quæ in illa nunquam extinguitur. Quomodo moritur? Non ut non sit vita sed amittendo vitam. Etenim anima & vita est alicui rei, & habet etiā ipsa vitam suam. Ordinem attende creaturarum. Vita corporis anima est. Vita anime Deus est. Sicut adest vita corpori, id est anima ne moriatur corpus: sic debet adesse vita anime hoc est Deus ne moriatur anima. Corpus quomodo moritur? Anima deferente. Anima, inquam, deferente moritur corpus, & iacet cadauer paulo ante appetibile, modo aspernabile. Infunt membra, oculi, aures: sed hæc fenestræ sunt domus, habitator abscessit. Qui plangit mortuum ad fenestras habitaculi, frustra clamat. Non est intus, qui audiat. Quanta dicit plangens affectus, quanta enumerat, quanta commemorat, & quanta, ut ita dixerim, doloris infansia quasi cum sentiente loquitur, quomodo loquatur cū absente. Enumerat mores, enumerat indicia benevolentie circa se. Tu es, qui mihi illud dedisti. Illud & illud præstitisti, tu es, qui sic, & sic me dilexisti. Si attendas, si intelligas, si infansiam doloris premas, qui te dilexit abscessit: frustra te domus patitur pulsatorum, in qua non potes inuenire māsorem. Redeamus ad causam, quam paulo ante dicebam. Mortuum est corpus. Quare? Quia discessit vita eius, hoc est anima. Viuit corpus, & impius est. Infidelis est, ad credendum datus, ad corrigendos mores ferreus. Viuente corpore, mortua est anima, per quam corpus viuunt. Tanta enim res est anima, ut idonea sit vitam præstare corpori etiam mortua. Tanta, inquam, res est anima tam excellens creatura, ut idonea sit etiam mortua carnem viuifi-

ficare. Nam ipsa anima impij, anima infidelis, anima peruersi, duri, mortua est: & tamen per ipsam mortuam viuunt corpus. Ideo ibi est. Mouet ad operandum manus, ad ambulandum pedes, ad videndum intendit obtutum, ad audiendum auribus inclinatur, sapores diiudicat, dolores refugit, appetit voluptates. Omnia hæc corporis viuientis indicia, sed ex anime præsentia. Interrogo, Corpus an viuat. Respondet mihi: Vides ambulantem, vides operantem, audis loquentem, cernis appetentem, & fugientem, & non intelligis corpus viuere? Per hæc opera anime intrus constituitur intelligit corpus viuere. Et interrogo ipsam animam, an viuat. Habet & ipsa opera sua, per quæ ostendat vitam suam. Pedes ambulat, intelligit corpus viuere, sed anime præsentia. Quæro vtrum viuat anima. Pedes isti ambulat. Ecce de vno motu. De vita interrogo corpus & animam. Ambulant pedes, intelligit corpus viuere. Sed quid ambulat? Ad adulterium, inquit, Ergo mortua est anima. Sic enim veracissima scriptura dixit, Mortua est vidua quæ in deliciis viuunt. Quomodo potest anima, quæ in deliciis mortua dicitur, in adultério viuere? Mortua est. Sed nec sic quidem agens mortua est. Loquentem audio. Viuit corpus. Non enim lingua in ore moueretur, & percuteret quibusque locis articulares sonos, nisi intus habitator esset, & quasi ad hoc organum musicus qui lingua illa vteretur. Prorsus intelligo. Hoc modo corpus loquitur: corpus viuunt. Sed interrogo vtrum & anima viuat. Ecce loquitur corpus, viuunt. Quid loquitur? Quomodo dicebam de pedibus, ambulat. Ecce viuunt corpus. Quod ambulat? Et quærebam ut intelligerem vtrum & anima viuere. Sic etiam quomodo audio loquentem, intelligo quia corpus viuunt. Quæro quid loquatur, vtrum & anima viuat? Mendacium loquitur. Si mendacium loquitur, ergo mortua est. Vnde hoc probamus. Ipsam veritatem interrogemus, quæ ait, Os quod mentitur occidit animam. Quæro, quare mortua est anima? Quod paulo ante dicebam, quæro quare mortuum est corpus. Quia discessit vita eius anima. Quare mortua est anima? Quia deseruit eam vita eius, Deus. Breuiter ergo his cognitis scitote certumque tenere corpus mortuum esse sine anima: Animam mortuum esse sine Deo. Omnis homo sine Deo, mortuum habet animam. Plangis mortuum, magis plange impium, plange infidelem, Scriptum est, Luctus mortui septem dies, facti autem, & impij omnes dies vitæ illorum. An vero non in te sunt viscera Christianæ miserationis, ut plangas corpus, à quo discessit anima. Et non plangas animam, à qua recessit Deus? Hoc tenens martyr, respondeat comminatori. Quid me cogis? Ut negem Christum. Ergo vult negem veritatem. Si nolueris, quid facis? Percutis corpus meum, ut recedat inde anima mea. Sed ipsa anima mea habet ad se corpus. Non est imprudens, non est insipiens. Tu vis ferire corpus meum, vis ut quomodo non ferias corpus meum, & recedat inde anima mea, ego feriam animam meam & recedat inde Deus meus? Non ergo timeas martyr gladium percussoris, linguam tuam time, ne tu percussus & occidas non carnem sed animam. Animam time ne moriatur in gehenna ignis. Inde ergo dominus, Qui habet potestatem & corpus & animam occidere in gehennam ignis. Quomodo, quando mitteretur in ge-

1. Tim. 5.

Sapient. 1.

Ecc. 23.

Math. 10.

in gehennam impius ardebit? Ibi corpus, Ibi anima. Mors corporis sempiterna poena. Mors animae, Dei absentia. Vis nosse quae sit mors animae? Intelligere prophetam dicentem, Tollatur impius ut non videat claritatem domini. Timeat ergo anima mortem suam, & non timeat mortem corporis sui. Quia si timeat mortem suam, & vixerit in Deo suo, non eum offendendo & a se repellendo, merebitur in fine recipere corpus suum, non ad poenam aeternam sicut impij, sed ad vitam aeternam sicut iusti. Illam mortem timentes, & illam vitam martyres diligentes promissa Dei expectantes minas persecutorum contemnescentes, & ipsi apud Deum coronati meruerunt, & nobis celebranda ista solennia reliquerunt.

EIVSDEM IN EODEM
Homilia.

Psalms, qui cantatur domino, videtur sanctis martyribus convenire. Sed si membra Christi sumus, sicut esse debemus, ad omnes nos pertinere intelligamus. Qui seminant in lachrymis in gaudio metent, Eunt ibant, & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Quod euntes, & vnde venientes? Quae seminantes in lachrymis? Quae sunt semina, qui manipuli? Euntes in mortem, venientes a morte. Euntes nascendo, venientes resurgendo. Seminantes opera bona, metentes mercedem aeternam. Semina ergo sunt nostra quicquid boni fecerimus, Manipuli nostri quod in fine recipiemus. Si ergo bona semina bona sunt opera, quare seminantur cum lachrymis, cum hilarem datorem diligit Deus? Hic primum videte, charissimi, quo modo maxime ad beatos martyres verba ista pertineant. Nulli enim tantum impenderunt, quam illi, qui seipos impenderunt, sicut dicit Apostolus Paulus, Et ipse impendat pro animabus vestris. Impenderunt enim seipos, confitendo Christum, & implendo in eius adiutorio, quod dictum est, Ad mensam magnam sedisti, scito quoniam talia te oportet praeparare. Quae est magna mensa, nisi vnde accipimus corpus Christi, & sanguinem? Quid est scito, quoniam talia oportet te praeparare, nisi quod beatus Ioannes exponit. Sicut Christus pro nobis animam suam posuit, sic & nos debemus pro fratribus animas ponere? Ecce quantum impenderunt. Sed nunquid sancti martyres perierunt, quando securitatem a domino etiam de capillo acceperunt? Perit manus, vbi non perit pilus? Perit caput, vbi non perit capillus? Vbi non perit palpebra, perit oculus? Hac ergo accepta magna securitate, impenderunt seipos. Operibus ergo bonis seminemus, cum tempus est, dicente Apostolo, Qui parce seminatur, parce & metet. Infatigabiles, inquit, cum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei: & iterum, Bonum, inquit, facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus. Qui defecerit in semine, non gaudebit in messe, Quare ergo in lachrymis, cum omnia opera bona habere debeant hilaritatem? Et quidem de martyribus dici potest, quia cum lachrymis seminaverunt. Fortiter enim certaverunt, & in magnis tribulationibus fuerunt. Nam, ut eorum lachrymas Christus consolaretur

traustulit eos in se, & transfiguravit eos & dixit, Tristis est anima mea usque ad mortem. Veruntamen, fratres mei, videtur mihi, quod caput nostrum in infirmioribus suis membris compassum est, ne de se forte membra desperantia infirma, sicut est humana fragilitas, morte propinquante perturbarentur, & dicerent non se ad dominum pertinere, nam si pertinerent gauderent: prius ergo Christus sub persona martyrum dixit, Tristis est anima mea usque ad mortem, Pater, si fieri potest, transcat a me calix iste, Quis hoc dicit? Quae potestas? quae infirmitas? Audite quae dicit, Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Nemo tollet eam a me, sed ego pono eam, & iterum sumo eam, Haec potestas tristis erat, quando faciebat quod non faceret, nisi voluisset, Potestate enim fecit non conditione, quia ipse voluit, non quia ludas potuit. Transfiguravit ergo in se infirma membra corporis sui: & forte de illis dictum est, Qui seminant in lachrymis, in gaudio metent: id est, de infirmioribus. Non enim in lachrymis seminabat ille ipsius Christi magnus praeco, qui dicebat, Ego enim iam immolor, & tempus meae resolutionis instat. Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem servaui. De caetero mihi superest corona iustitiae, corona de manipulis. Superest, inquit, mihi corona iustitiae, quam reddet mihi dominus in illum diem iustus iudex: quasi diceret, Reddet mihi messum, cui meisum impendo sementem. Haec verba quantum intelligimus, fratres, exultantis sunt, non plorantis. Nunquid quando ista dicebat, in lachrymis erat? Ad infirmos ergo referamus haec verba: ut nec ipsi desperent, qui in lachrymis seminaverunt: quia etsi seminaverunt in lachrymis, transierit dolor, & gemitus, transiit tristitia cum fine, & venit laetitia sine fine. Veruntamen audistis, fratres charissimi, quo modo mihi videtur ad omnes pertinere quod dictum est, Qui seminant in lachrymis, in gaudio metent. Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, tollentes manipulos suos. Audite si adiuvante domino, explicare potuerit quemadmodum ad omnes pertinet, Euntes ibant, & flebant. Ex quo nascimur imus. Quis enim stat? Quis non ex quo viam intravit, cogitur ambulare? Infans natus est, crescendo ambulat. Mors finis est. In die iam veniendum est, sed cum exultatione. Quis enim non hic plorat in via ista mala, quando ipse infans inde incipit? Vtique infans quando nascitur, de angustis utri in huius mundi latitudinem funditur, de tenebris procedit ad lucem, & tamen de tenebris veniens ad lucem plorare potest, ridere non potest. Est enim vita ista, ut quando gaudetur, hic, time ne fallat, quando hic ploratur, roga ut evadat, & transiet tribulatio: & venit tribulatio: & ridendos homines & plorant homines, & quod ridendos homines plorandum est. Sed plorat alius damnatum suum, plorat alius pressuram suam, quia in carcere est constitutus. Plorat alius, quod accepit mortuum aliquem amicorum suorum: ille hinc, ille hinc. Iustus vnde? Primo de his omnibus, Iustus enim plorat veraciter plorantes sterilitate. Plorat plorantes, plorat ridentes, quia & qui plorant de rebus vanis: malo suo rident. Ille ubique plorat, plus ergo ipse plorat. Sed venient cum exultatione por-

ne portantes manipulos suos. Vides ergo hominem iustum, cum facit opus bonum, hilarem esse? Ita plane hilarescit, Hilarem enim datorem diligit Deus. Quando enim plorat? Quando bona opera sua orando commendat. Orationes sanctorum voluit commendare Psalms, orationes peregrinantium, orationes in hac via laborantium, orationes amantium, orationes gementium, orationes aeternae patriae suspirantium, donec ea visa fatientur, qui nunc in merore sunt constituti. Ecce enim, fratres mei, quando sumus in corpore, peregrinamur ad Deo. Non desiderat patriam peregrinatio sine lachryma. Si desideras quod non habes, funde lachrymas: nam vnde dicitur es Deo, Posuisti lachrymas meas in conspectu tuo? Vnde dicitur es Deo, Factae sunt mihi lachrymae meae panes die, ac nocte: Vnde: Dum dicitur mihi quotidie vbi est Deus tuus? Quis iustus non habuit istas lachrymas? Qui non habuit, peregrinum se esse non doluit. Qua fronte ad patriam venit, qui non absens suspiravit? Nonne nobis quotidie dicitur, Vbi est Deus tuus? Discite fratres mei, discite de paucis esse. Bene vivite, ambulate viam Dei & videte quia auditis, vbi est Deus tuus? Felices eritis, cum hoc audieritis, nisi felices si dixeritis: Quando enim defendimus fidem Christianam, & respondetur nobis, Ecce praedicatur vbiq; nome Christi, quare abundat mala, quid aliud dicitur nisi vbi est Deus tuus? Qui audit gemit, quia qui dicit perit. Sunt lachrymae piorum, sunt lachrymae sanctorum quas indicant orationes eorum. Bene operatur, & hilaris est, & plorat ut bene operetur, plorat quia bene operatus est. Plorando exigit bonum opus, plorando commendat bonum opus, quod fecit. Crebra ergo sunt lachrymae iustorum, sed in ista via. Nunquid in patria? Quare non in patria? Quia venientes venient in exultatione, portantes manipulos suos. Felicitas venit, nunquid lachryma redit? Porro autem illi qui hic inaniter plorant, inaniter rident, cupiditatibus suis dissipati quando fraudantur, gemunt, quando fraudati, exultant. Plorant ipsi in via ista, plorant & ipsi, sed non in exultatione portantes manipulos suos. Quid colligunt qui nihil seminaverunt? imò colligunt, sed quod seminaverunt, quia spinas seminaverunt, ignem colligunt, & eunt non de fletu ad risum sicut sancti. Euntes ibant & flebant mittentes semina sua, venientes autem venient in exultatione. Illi à fletu ad fletum, à fletu cum risu ad fletum sine risu. Quid enim illis fiet? Quod eunt, quando resurrexerint? Quid nisi quod Dominus dixit, Ligat illis manus, & pedes, & projicite illos in tenebras exteriores? Age quid postea? Tenebrae erunt, & dolor non erit? Forte palpabunt, sed non dolebunt? Non videbunt, non cruciabuntur? Absit. Non solum tenebrae erunt, non eis sola tollitur species qua gaudebant, sed datur etiam quod in aeternum gemant. Ne contemneres enim tenebras, o quisquis es flagitiosus, qui soles propter tua mala facta, & propter lascivia aduleria, non solum tenebras non horrere, sed querere, qui soles plus gaudere, quando lucerna extinguitur, non tales tenebras habebis, vbi gaudeas, vbi laeteris, vbi te voluptatibus carnis oblectes, non sic erunt ipsae tenebrae. Quo modo erunt? Ibi erit fletus, & stridor dentium. Torquet sine defectu, tortus sine defectu. Nec qui torquet fatigatur, nec qui torquetur moritur. Erunt ergo aeternae lachrymae illis qui sic vixerunt, aeterna

gaudia sanctorum, quando venientes venient in exultatione portantes manipulos suos: dicit enim tempore messis Domino suo, Domine, adiuvante te, fecimus, quod iussisti: redde quod promissisti nobis in aeternum.

EIVSDEM IN EODEM
festo, Homil.

Non martyrium sola effusio sanguinis consummat, nec sola dat palmam exultatio illa flammam. Peruenitur non solum occasu, sed etiam contemptu carnis ad coronam. Absque iniuria sanctorum in persecutionibus defunctorum dicere liceat carnem afflixisse, libidine superasse, avaritiae restitisse, de mundo triumphasse, pars magna martyrij est. Si vero, fratres dilectissimi, ad confortium martyrium, vel sacerdotum volumus pervenire, de imitatione martyrum cogitemus. Debent enim in nobis aliquid recognoscere de suis virtutibus, ut pro nobis dignentur Domino supplicare. Si enim tormenta quae sancti martyres perulerunt sufferre non possumus, vel contra malas concupiscentias ipsis intercedentibus repugnemus. Et quia non desunt quotidiana peccata, non desunt etiam quotidiana remedia. Nemo se credat aliquam felicitatem, aut aliquod verum gaudium in hoc seculo possidere. Beatitudo hic parari potest, possideri non potest. Duo sibi tempora ordinis suo succedunt, tempus flendi, & tempus ridendi. Nemo se circumveniat, fratres, non est in hoc mundo tempus ridendi. Scio, fratres, quod omnis homo gaudere desiderat, sed non toti ibi querunt gaudium, vbi oportet inquiri. Verum gaudium in hoc mundo nec fuit, nec est, nec esse poterit: sic enim ipse Dominus in Euangelio suos discipulos admonuit dicens, In mundo pressuram habebitis: & iterum, Mundus gaudebit, vos autem tristes eritis, sed tristitia vestra convertetur in gaudium. Ac sic in hac vita cum labore, & dolore, quod bonum est, auxiliante Domino faciamus, ut in futuro seculo bonorum fructus colligere cum gaudio, & exultatione possimus: secundum illud, Qui seminant in lachrymis, in gaudio metent. In hunc itaque, fratres charissimi, mundum per peccatum primi hominis de beata paradisi sede proiecti, & quasi in exilium missi sumus, ac sic in hoc seculo patriam non habemus: sic & Apostolus dicit, Dum sumus in corpore, peregrinamur ad Dominum, Non ergo requiramus gaudium in hoc mundo, quia, sicut supra dictum est, verum gaudium comparari hic potest, possideri non potest. Non quaeras in via, quod tibi servatur in patria. Et quia contra diabolum Christo duce quotidie tibi pugnare necesse est, praemium non quaeras in praesentibus, quod tibi servatur in regno. Non quaeras in pugna, quod tibi servatur in futuro, cum fuerit perfecta victoria: magis illud attende quod Apostolus dicit, Omnes, qui volunt pie vivere in Christo, persecutionem patientur: & iterum, Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Ita ergo agere debemus, ut ad principalem patriam redire feliciter mereamur: vbi nos patres nostri patriarchae, prophetae, & Apostoli suscipere vel videre desiderant, vbi etiam concives nostri angeli, & civitas illa caelestis Hierusalem, & rex civitatis ipsius Christus expandis nos brachiis charitatis

Psalm. 125.
Ser. 46. de Sancti.
Martyres pro nobis Deo supplicant.
Ioan. 16.
Psalm. 125.
Gen. 3.
2. Cor. 5.
2. Tim. 3.
Act. 14.

ratis expectant, vt ad ipsos prostrato diabolo, pleni bonis operibus feliciter redeamus. Scitis enim, fratres, quia omnes negociatores, & quicumque alia agentes interim in via sunt solliciti, vt in patria possint esse securi: & tunc habent veram latitiam, quando cum magno lucro peruenire merentur ad patriam: Ita & nos, dilectissimi fratres, tunc animum nostrum præparemus ad gaudium, quando peruenire merebimur ad Christum. Interim modo gaudeamus in spe, verum gaudium postea habituri in re. Quod peius est, multi sunt, qui peruerso ordine de voluptate, & deliciis, & luxuria seculi huius gaudere se credunt, sed quod in gaudio videntur ferere, necesse illis erit cum lacu, & lachrymis recipere, quia non mentitur ille, qui in Euangelio dixit, Vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis. Sic fecit & ille infelix diues, qui purpura induebatur, & bysso. Gaudium quidem habuit in mundo, sed flammam inuenire meruit in inferno. Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, tristitiam habuit in via, sed verum gaudium recepit in patria. Nos vero, fratres charissimi, quantum possumus, Dei misericordiam deprecemur, vt nobis ita amorem vitæ æternæ inspirare dignetur, vt plus patriam velimus amare quam viam, & amplius de futuro quam de præsentis seculo cogitemus: & sic semper in exilio mundi huius agere studeamus, vt ad futurum iudicium cum libera, & secura conscientia ornati bonis operibus peruenire possimus, præstante Domino nostro Iesu Christo cui est honor, & gloria cum patre, & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE EODEM
festo, Homil.

Quotiescunque, fratres charissimi, sanctorum martyrum solennia celebramus, ita ipsis intercedentibus expectemus à Domino consequi temporalia beneficia, vt ipsos martyres imitando accipere mereamur æterna. Ab ipsis enim sanctorum martyrum in veritate festiuitatum gaudia celebrantur, qui ipsorum martyrum exempla sequuntur. Solennitates enim martyrum exhortationes sunt martyriorum, vt imitari non pigeat, quod celebrare delectat. Sed nos volumus gaudere cum sanctis, & tribulationem mundi nolimus sustinere cum ipsis. Qui enim sanctos martyres inquam potuerit, imitari noluerit, ad eorum beatitudinem non poterit peruenire: sic & Paulus apostolus prædicat, dicens, Si fuerimus socii passionum, erimus & consolationum: & dominus in Euangelio, Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Recusat esse in corpore, qui odium non vult sustinere cum capite. Sed dicit aliquis, Et quis est, qui possit beatorum martyrum vestigia sequi? Huic ego respondeo, quia non solum martyres, sed etiam ipsum Dominum cum ipsis adiutorio, si volumus, possumus imitari: audi non me, sed ipsum Dominum generi humano clamantem, Dicitis à me, quia mitis sum & humilis corde: Audi & Petrum apostolum admonentem, Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum vt sequamur vestigia eius: Similiter Paulus apostolus clamat, Imitatores Dei estote sicut filii cha-

rissimi. Quid ad hæc respondebimus, fratres, vel quam excusationem habere poterimus? * Non tibi aliquis dicat, vt virtutes, quas fecit Deus, debeamus imitari. Iusta potest esse excusatio tua, quia virtutes, & mirabilia facere non omnibus datum est: iuste, & castè viuere, & charitatem cum omnibus custodire, cum Dei adiutorio * prom- ptum est: nam ipse Dominus non dixit, Discite à me mortuos suscitare, super aquas siccis pedibus ambulare, non hoc dixit: sed quid ait? Quia mitis sum, & humilis corde: & iterum, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, sicut & pater vester cælestis, qui solem suum orti facit super bonos, & malos: & iterum, Estote perfecti sicut & pater vester cælestis perfectus est. Et licet sint alia multa, in quibus debemus Deum, & beatos martyres imitari, ista tamen duo præcipua sunt, id est, vt mites simus, & humiles corde, & inimicos nostros totis viribus diligamus. De diligendis inimicis, fratres charissimi, nullus vniquam in veritate se poterit excusare. Potest mihi aliquis dicere, Non possum icinurare, non possum vigilare, nunquid potest dicere, non possum amare? Potest dicere, non possum res meas totas pauperibus dare, & in monasterio Deo feruire: Nunquid potest dicere, non possum diligere? Si dixeris quia non possis à vino, vel à carnibus abstinere, credimus tibi: si autem dixeris, quod non possis in te peccantibus indulgere, omnino non credimus. Et quia nulla nobis remanet excusatio, di non de cellario, sed de corde proferamus istam elemosynam, iubemur implere, vt per viam vitæ ad æternam mereamur patriam peruenire. Non solum amicos, sed etiam inimicos diligamus: his enim duobus præceptis, id est, diliges Deum, & diliges proximum, quasi duobus spiritualibus pedibus si per viam veræ charitatis voluerimus currere, ad æternam patriam possumus feliciter peruenire. Istis pedibus curtebat apostolus Paulus, quando dicebat, Ego autem sic curro, non quasi in incertum. Qui ergo dilexerit inimicos suos, illud in eo impletum erit, quod dominus dixit, Diligite inimicos vestros, vt sitis filij patris vestri, qui in cælis est. Elige modo, quod tibi placuerit. Si inimicos dilexeris, nõ solum amicos, sed etiam filias Dei esse mereberis. Si vero inimicos amare nolueris, propiciam Deum habere non poteris: quia scriptum est, Qui odit fratrem suum, homicida est: Et iterum, Qui odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò vadat, quoniam tenebræ obæcauerunt oculos eius. Et iterum alibi scriptum est, Itinera impiorum qui iniuriam retinent malefacti in mortem. Nunquid hæc verba mea sunt, fratres mei? Descripturis sanctis, & canonicis proferuntur. Vt ergo nec homicidæ simus, nec in tenebris remaneamus, studeamus nõ solum amicos, sed etiam inimicos diligere, vt pium & misericordem Dominum possumus secundum cautionis suæ vinculum libera conscientia conuenire: ipse enim dixit, Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis pater vester cælestis peccata vestra: si non dimiseritis, nec pater vester dimittet vobis debita vestra. Diligenter attendite, fratres, & scitote aliud esse in Deum peccare, aliud in hominem. Quando enim in nos peccant homines, si penitentibus veniam non indulgeamus, peccatum incurrimus: quando

quando autem aliqui in Deum peccauerint, si sine discretionem grãdi indulgere voluerimus, participes nos eorum peccati efficiamur: Dicit ergo dominus, Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & pater vester cælestis peccata vestra. Rogo vos, fratres, quid delicatius, quid benignius dici potest? In potestate nostra posuit, qualiter in die iudicij iudicemur. Nõ dixit, vade in Orientem, & quære iusticiam, nauiga vsque ad Occidentem, vt accipias indulgentiam, Dimitte inimico tuo, & dimittet tibi: indulge, & intulgetur tibi: da, & dabitur tibi, nihil à te extra te querit. Ad te ipsum, & ad conscientiam tuam te Deus dirigit. In te enim posuit quod requirit. Non enim medicamenta vulneribus tuis longe opus habes inquirere, peccatorum tuorum indulgentiam si vis intus in cellario cordis tui poteris inuenire. Sed dicis tanta mala me inimicus meus compulsi sustinere, vt eum nulla possim ratione diligere. Attendis quid tibi fecerit homo, & nõ attendis quid tu feceris Deo? Si conscientiam tuam diligenter discutis, & inquiris, sine vlla compensatione maiora tu peccata commisit in Deum, quam in te commiserit homo. Et qua fronte vis vt tibi Deus dignetur dimittere multum, qui non vis dimittere paruum? Si hæc quæ supra diximus spiritualia medicamenta sicut Deo propiciante consecutis libenter accipitis, & in ætatio sanctæ conscientie vestre reconditum diligentissime custoditis, auxiliante domino, venena diaboli non timebitis & per odium, vel iracundiam aut nõquam nobis animarum vulnera ingerentur: aut si forte surreperit, per charitatem cito ad pristinum salutem reuocantur.

EIVSDEM IN EODEM
festo, Homil.

Omniun quidem bonorum fidelium Christianorum, maxime tamè gloriosorum martyrum vox est, Si Deus pro nobis, quis contra nos? Fremebat mundus aduersus eos, populi meditantur inania, principes conueniebant in vni, excogitabãt nouos cruciatus, & pœnas incredibiles inueniebant ingeniosa crudelitas: Obreabantur opprobriis falsis, arguebantur criminibus, custodiis intolerabilibus includebantur, vngulis ardebantur, ferro perimebantur, bestiis subigebantur, ignibus cremabantur, & dicebant, Si Deus pro nobis, quis contra nos? Totus mundus contra vos, & dicitis, quis contra nos? Respondent tibi, Et quis est totus mundus, quando pro eo morimur, per quem factus est mundus? Dicant dicant, audiamus audiamus, Si Deus pro nobis, quis contra nos? Scitote possunt, maledicere possunt, calumniari possunt, falsis opprobriis agitare possunt, & vt breuiter dicam, postremo possunt non solum corpus perimere, sed etiam dilaniare, & quid facient? Ecce enim Deus auxiliator mihi est, & dominus susceptor est animæ meæ. Mundus interfector corporis mei, dominus susceptor est animæ meæ. Et quid mihi obest, si sit mundus interfector corporis mei, cum dominus adiutor est animæ meæ? Quando autem dominus est susceptor animæ meæ, erit restitutor & corporis mei. Quid mihi deerit si membra mea dilaceret inimicus, quãdo capillos meos Deus dinumerat?

Exhortans martyres suos Christus, ne ab inimicis persecutoribus formidarent, Capilli, inquit, vestri numerati sunt. Quid ergo timebo damna membrorum, quando securitatem accipio de numero capillorum? Ergo dicamus ex fide, dicamus in spe, dicamus flagrantissima charitate, Si Deus pro nobis, quis contra nos? Ecce contra te est rex, si Deus pro nobis, quis contra nos? Ecce contra te est populus, si Deus pro nobis, quis contra nos? Vnde probas, o beate, & gloriose martyr, vnde de mihi probas quod dicis, Si Deus pro nobis, quis contra nos? Manifestus est enim, quia si Deus pro nobis, quis contra nos, sed proba quia Deus pro nobis. Non ergo proba, quia filio proprio nõ pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum. Hoc quod sequitur cum Apostolus legeret audistis: cum enim dixisset, Si Deus pro nobis, quis contra nos: tanquam ei diceretur, proba quia Deus pro nobis: continuo attulit grande documentum, continuo introduxit martyrem martirum, testem testium, illum scilicet, cui pater non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum: hinc probauit Apostolus vere se dixisse, Si Deus pro nobis, quis contra nos, quando filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quomodo non etiam & cum illo omnia nobis donauit? Quando cum illo nobis omnia donauit, & ipsum nobis donauit. Terret te fremitus mundi, qui donatus est artifex mundi? Christum nobis donatum esse gaudeamus, & nullos Christi inimicos in hoc seculo timeamus. Quis enim nobis donatus sit videte, In principio erat verbum & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Ipse est Christus, ipse vnigenitus filius Dei, ipse est gignenti coæternus. Omnia per ipsum facta sunt. Quo modo nobis donata non sunt, quæ per ipsum facta sunt, quando nobis donatus est ipse per quem facta sunt omnia? Et vt sciatis, quia ipse verbum caro factum est, & habitauit in nobis, desiderata expetendo datam tibi vitam Christi, & donec perueniat tene pignus mortem Christi. Promittens enim nobis victurum se esse nobiscum, non potuit nobis maius pignus dare quam mori pro nobis. Mala, inquit, vestra pertuli, bona mea non reddam? Promisit cautionem, fecit pignus. Dedit Euangelium, & tur dubitas credere? Promisit, cum hic inter homines ambularet, cautionem fecit, cum Euangelium scriberet: Ad pignus ipsius quotidie dicitis, Amen. Pignus quod accepisti, quotidie erogatur tibi. Noli de spe desperare, qui viuus ex pignore, præstante domino nostro Iesu Christo, qui viuus, & regnat in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN EODEM
festo, Homil.

Certamine vnictorum martyrum fulciri, atque eorum victoria, quorum natalis victoris gloriæ celebratur, quo robusta fides fit ad agonem, & passionis congressus, roborari debemus, certò sciens, quòd in omnibus Christus patitur, & quòd ad regnum cælorum statim cum exultatione corporis transferuntur, & cum gentes horreant in ægritudine mortem, hi in ipsa morte consequantur perpetuam hæreditatem: Per passionem vero translationem magis credunt esse

quam fiseem. Hæc est arcana sapientia, quæ in electis tuis, domine, non persuasione colligitur, sed de tuis martyribus, & de fonte divino virtutes oriuntur, quibus vivere Christus est, & mori locum. triumphantes in Christo sua morte peccata lucrantes, quanquam qui in illo patitur, omnino non moritur. Confessionis enim mors non est, sed hæreditas vitæ. Martyrium est igitur indulgentia criminum, virtutum caput, occasio iustitiæ, dominicæ passionis imitatio, o. felicitissimi martyres, renubecantes seculo maluerunt meliorem nonnullam quam prima. Quorum denique consummatio iustum initium facit, Diuino tuo nutu omnipotens Deus, gloriosissimi martyres Christi testes esse metuerunt. Victoriæ quoque meditati, confessi sunt Christum in flagellis, in carceribus, in ergastulis, in solitudine. Iustorum enim comes, semper debet esse confessio. O inlytæ beatorum animæ, & gloriosa victoriæ martyrum, inter quos deuotissimæ femine simul seculum, sexumque vicerunt, præstantes cum diabolo, fortiores viris torquentibus extiterunt, quæ carnifici gratias agentes erant scienti. Ab omnibus enim fidem expectat Deus omnipotens magis quam mortem, sed diabolus qui conatibus odit, coronas præstat inuitus. Facit martyres, quos occidit, & cum Dei seruos vincere contendit, contemnitur ipse, dum scinit. Liberalitas ergo tua, Deus, hæc tuis nobis martyria proposuit, vt aduersarius, quo Adam eiusus est, à filiis Adæ constanter elidi monstraretur. Voluit enim hominem non tantum de diaboli potestate eruere per fidem, sed inculcatorem eius interficere per virtutem, vt qui gaudeamus Christi sanguine mortui, facilius liberati duceres martyria in Christo, postea triumphemus coronati, per ipsum dominum nostrum Iesum Christum, qui viuunt, & regnat in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM IN EODEM festo, Homil.

Quoniam dies sanctorum Martyrum est, vnde potius aliquid delectet nos dicere, nisi de gloria ipsorum? Adiuuet nos Dominus Martyrum, adiuuimus paulo ante beatum Apostolum prædicantem: Quis nos separabit à charitate Christi? Ista vox est martyrum: Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Sicut scriptum est: Propter te mortificamur tota die, deputati sumus, vt oues occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos. Hæc est vox martyrum, omnia tolerare, & de se nihil præsumere, illum diligere, qui glorificatur in suis. Vt qui gloriatur, in Domino gloriatur: nouerant & illud, quod nos cantauimus paulo ante: Lætaminus in Domino, & exultate iusti in Deo. Si iusti in Domino lætantur, iniusti vero non mouerunt lætari nisi in seculo. Sed ipse sunt primæ acies debellandæ, primo vincendæ sunt delectationes, & postea dolores. Quomodo potest superare mundum seruientem, qui non potest superare blandientem? Blanditur hic mundus, pollicendo honores, diuitias, voluptates. Minatur hic mundus, intendendo dolores, egestates, humilitates. Qui non contemnit quod pollicetur, quomodo superare potest quod minatur? Habent

delectationem suam diuitiæ, Quis nesciat? Sed plus habet delectari iustitia, delectari diuitiis cum iustitia. Vbi autem talis articulus tentationis incidit, vt duo hæc venient in tentatione, diuitiæ, & iustitia, & non possis habere vtrunque æquale, sed, si dimiseris manum ad iustitiam, pereant diuitiæ, si dimiseris manum ad diuitias necesse est, vt amittas iustitiam, modo elige, modo pugna, modo videamus si non sine causa cantasti: Lætaminus in Domino & exultate iusti: modo videamus, si non sine causa audisti. Quis nos separabit à charitate Christi? Equidem prætermissit omnia, quibus blanditur mundus, & te voluit commemorare, cui blanditur mundus. Quare? Quia certamina martyrum prænunciabat, illa vtique certamina, vbi vicerunt persecutionem, famem, sitim, egestatem, ignominiam, ad extremum timorem mortis hostem nouissimum. Sed videte, fratres, totum ars Christi facit: Admonet Apostolus, vt præferamus charitatem Dei mundo. Quantas angustias patiuntur, qui volunt rapere res alienas: An persecutio, ait, & ipsa non frangit? Avaritia tenet, avarus rapit, ac timet penam, æstuat in rapinam. Multi enim famem patiuntur dum acquirunt, & faciunt lucra, quibus præcipimus ieiunare, & excusant se stomacho. Vacet illis tota die solidos numerare, & ieiunio dormiunt. An nuditatis, ait: Quid dicam de nuditate? Quotidie negotiatores de naufragio, nudi euadunt, & iterum nauigant ad periculum. Vnde quotidie periclitantur homines, nisi propter diuitias acquirendas? Nec gladius prohibet. Capitale crimen est fallitas, & tamen comitatur hæreditas. Si ergo hoc meretur temporalis cupiditas, quare non mereatur Christi hæreditas? Auarus dicit in corde suo, qui forte non audet lingua sua: Quis nos separabit à cupiditate auri? Tribulatio, an angustia, an persecutio? Posuit & avari dicerent auro: Propter te occidimur tota die. Optime ergo dicunt sancti martyres in Psalmo: Iudica me, Deus, & discerne causam meam de gente non sancta. Discerne, inquit, tribulationem meam, tribulantur & avari. Discerne angustias meas, patiuntur angustias & avari. Discerne persecutiones meas, patiuntur & avari. Discerne famem meam, pro auro acquirendo eluuntur & avari. Discerne nuditatem meam, pro auro dispoliantur & avari. Discerne mortem meam, pro auro moriuntur & avari. Quid est, discerne causam meam? Propter te mortificamur tota die. Ille propter aurum, nos propter te. Similes penæ, sed discreta causa. Vbi ergo discreta est causa, certa est victoria. Si ergo causam intuemur, solentitates martyrum amamus. Amamus in eis non passiones, sed causas passionum. Nam, si amemus passiones, multos inuenturi sumus, qui peiora patiuntur in causis malis. Sed, si amamus certam, crucem Christi attendite. Ibi erat Christus, vbi & latrones: Similis pena, sed dissimilis causa. Vnus latro credidit, alius blasphemauit. Dominus tanquam de tribunali inter ambos iudicauit. Illum, qui blasphemauit, in tartarum damnauit. Illum in paradiso secum constituit. Quare hoc? Quia et si æqualis pœna, sed impar erat causa. Eligite ergo martyrum causas, si vultis peruenire ad martyrum palmas. Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

EIVSDEM

EIVSDEM IN SVPERIVS Euang. Homilia.

Dominus noster Iesus Christus testibus, id est, martyribus suis pro humana fragilitate sollicitis, ne forte cum confitendo atque moriendo perirent, magnam securitatem dedit, dicens, Capillus de capite vestro non peribit. Times ergo, ne pereas, cuius capillus non peribit: Si sic custodiantur superflua tua, in quanta securitate est anima tua? Non perit capillus qui cum tondetur, non sentis, & perit anima; per quam sentis? Sanè multa dura eos passuros esse prædixit, vt prædicando faceret paratioris, dicerentque illi, Paratum cor meum. Quid est, paratum cor meum, nisi parata voluntas mea? Paratum ergo habent martyres voluntatem in martyrio, sed præparatur voluntas à domino. Illis autem in malis duris, atque asperis futuris commemorans adiecit, In vestra patientia possidebitis animas vestras. In vestra patientia, inquit, Non enim esset patientia tua, si non ibi esset & voluntas tua. In vestra patientia, sed vnde vestras? Nostrum est quod à nobis haberet, nostrum est & quod nobis donatur. Quomodo enim aliquid donas, nisi vt eius sit cui donas? Aperta est enim illa confessio. Nonne Deo subiciebat anima mea, ab ipso enim est patientia mea? Dicit nobis ipse, in vestra patientia, Dicamus illi & nos, Patientia mea ab ipso est. Tuum fecit donando, noli ingratus esse, tibi assignando. Nonne in oratione dominica dicimus, Panem nostrum quotidianum. Iam dixisti, nostrum, & dicis, da nobis. Ecce nostrum, ecce da nobis. Illo dante, sit nostrum: si illo dante, sit nostrum, nobis superbientibus fit alienum. Dicis nostrum, & dicis, da nobis. Quid ergo tibi assignas, quod non tibi ipse dedit? Quid enim habes quod non accepisti? Dicis nostrum & da nobis, Agnosce largitorem, cõtere te accipere, vt libenter ille dignetur dare. Quid si non egeres qui mendicis & superbus es? An non mendicis qui panem petis? Panis noster æternus Christus in patris æqualitate, Panis noster quotidianus, Christus in carne, æternus sine tempore, quotidianus in tempore. Tamen ipse est panis, qui de celo descendit. Fortes sunt martyres, firmi sunt martyres, sed panis confirmat cor hominis. Nunc ergo audiamus Paulum. Apostolum dicentem, cum passioni suæ appropinquaret, de corona sibi parata præsumentem, Bonum, inquit, certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruauit, De cetero superest mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex. Non solum autem mihi, sed & omnibus, qui diligunt manifestationem eius. Reddet, inquit, mihi dominus coronam iustus iudex. Debet ergo, Quid reddet? Reddet ergo iustus iudex. Non enim opere inspecto potest negare mercedem, qui opus inspicit. Bonum certamen certavi, opus est. Cursum consummaui, opus est. Fidem seruari, opus est. Superest mihi corona iustitiæ, merces est, sed in mercede tu nihil agis, in opere non solus agis. Corona tibi est ab ipso, opus autem abs te, sed non nisi ipso adiuuante. Cum autem Paulus Apostolus, prius Saulus, crudelissimus esset, & immanissimus persecutor, nihil omnino boni merebatur, immo merebatur plurimum malum. Merebatur enim damnari, non eligi. Et

ecce subito cum mala faceret, & mala mereretur, vna celesti voce prosternitur. Persecutor deicitur, prædicator erigitur. Audi eum hoc ipsum confidentem, Qui prius sui blasphemus, & persecutor, & iniuriosus, sed misericordiam consecutus sum. Nunquid ibi dixit, Reddet mihi iustus iudex? Misericordiam, inquit, consecutus sum, mala merebar, bona accipi. Non secundum peccata nostra fecit nobis. Misericordiam consecutus sum. Debita mihi non sunt reddita. Si enim debita redderentur, supplicium redderetur. Non inquit, accipi, quod debebatur: Misericordiam consecutus sum, non secundum peccata nostra fecit nobis. Quantum distat Oriens ab occasu, longe fecit à nobis iniquitates nostras. Quantum distat Oriens ab Occidente, auertere ab Occidente, cõuertens ad Orientem. Occidit ibi peccata, oritur inde iustitia. In Occidente vetus, in Oriente nouus. In Occidente Saulus, in Oriente Paulus. Vnde hoc Saulo, vnde hoc crudeli, vnde hoc persecutori, vnde hoc non pastor? Ipse enim est lupus rapax, de tribu Benjamin. Ipse dicit, Dictum autem erat in prophetia, Benjamin lupus rapax, mane rapit prædam, & ad vesperam diuidit escas. Prius consumpsit, posterioris pascat. Rapiebat profusus, rapiebat. Legite rapiebat, legite librum actuum Apostolorum. Literas à pontificibus accipiebat, vt quoscunque inueniret sectantes viam Christi, victos adduceret puniendos. Ibat, sciebat, cedes, & sanguinem anhelabat. Ecce rapit, sed adhuc manet est: Vanitas sub sole est. Fit ei vespera, quando cæcitate percutitur. Ecce vnus homo Saulus, & Paulus, persecutor in Occidente, prædicator in Oriente. Oculi eius ad huius mundi vanitatem clauduntur, alij interiores illuminantur. Vas paulo ante perditionis, diuisiones escarum eius quotidie recitantur. Vide quem admodum diuidit escas. Nonit quid cui congruat. Diuidit, non passim, non confuse erogat. Diuidit, hoc est, distribuit, distinguit, non passim confuse que dispensat, loquitur sapientiam inter perfectos, Quibusdam vero non valentibus capere solidum cibum, diuidens dicit, Lac vobis potum dedi. Ecce hoc facit qui paulo ante faciebat: Quid? Nolo recordari: Immo recorder hominis nequitiam, vt approbè Dei misericordiam. Aquo patiebatur Christus, patitur pro Christo. Fit vero Paulus ex Saulo. Qui spargebat colligit, qui oppugnabat defendit. Vnde hoc Saulo? Quid dicamus? Ipsum audiamus. Quæritis, inquit, vnde hoc mihi? Misericordiam consecutus sum. Non est, inquit, mihi hoc à me, misericordiam consecutus sum. Quid retribuam domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Retribuit enim, sed non mala pro malis. Retribuit planè, sed non mala pro malis. Retribuit bona pro malis: Quid ergo retribuam? Calicem salutaris accipiam. Certe retribuobas. Aliter adhuc accipis, Ad hoc accipi. Sed modo planè propinquante passione, retribuam bona pro bonis, non bona pro malis. Prius ergo dominus debebat mala pro malis, noluit autem retribuere mala pro malis, & retribuit bona pro malis. Retribuendo bona pro malis, inuenit quomodo retribuere bona pro bonis. Ecce enim in Paulo prius Saulo nihil boni inuenit. Cum in illo nihil boni inuenisset, mala dimisit, bona retribuit. Cum ergo, inquis, bona retribuit, præuenit sedando bona, quibus retribuere bona. Ecce retribuit mercedem his bonis, operibus bonis. Bonum

1. Tim. 4. certamen certanti, cursum consummanti, fidem seruanti, retribuit bona. Sed quibus bonis? Quæ ipse dedit. An non ipse dedit, vt bonum certamen certates? Si non ipse dedit, quid est, quod alio loco dicitis, Plus illis omnibus laboraui? Nō autem ego, sed gratia Dei mecum. Ecce iterum dicitis, Cursum consummaui. Nō & ipse dedit, vt cursum consummares? Si non ipse dedit vt cursum consummares: quid est, quod alio loco dicitis, Non volentis, neque currentis, sed miserētis est Dei? Fidem seruauit. Seruasti? Agnosco, & probo. Fateor seruasti. Sed nisi dominus custodierit ciuitatem, in vanum vigilat, qui custodit eam. Ab illo ergo, ipso adiuuante, ipsoque donāte, & bonū agnōnem certasti, & cursum consummaui, & fidem seruasti. Da veniam, Apostole, propria tua non noui nisi mala. Da veniam, Apostole, Dicitis, quia tu docuisti, Audio confitentem, non inuenio ingratum. Prorsus tua te tibi parata non nouimus nisi mala. Cū ergo Deus coronat merita tua, nihil coronat nisi dona sua. Hanc fidem, & veram pietatem, ne quis extollatur de libero arbitrio in bonis operibus, quisquis sic accipiat, vt nouerit dantem, aut quisquis datori non sit ingratus: medico non superbiat, vel infans adhuc vel non a se sanus. Hanc, inquam, fidem suam, atque pietatem nullæ argumentationes euellant de cordibus vestris. Seruate quod accepistis. Quid enim habetis, quod non accepistis? Hoc est Deo confiteri, dicere quod ait Apostolus, Nos autem nō spiritum huius mundi accepimus: Spiritus huius mundi facit superbos, spiritus huius mundi facit inflatos, spiritus huius mundi facit vt putet se quicquid aliquid esse, cum nihil sit. Sed quid ait Apostolus contra spiritum huius mundi inflatum, superbum, tumidum, elatum, nō solidum? Quid ait: Nos non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est. Vnde probas? vt sciamus, quæ a Deo donata sunt nobis. Audiamus ergo dominum dicentem, Sine me nihil potestis facere. Et illud, Nemo habet quicquā, nisi ei datum fuerit desuper. Et nemo venit ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Et illud, Ego sum vitis, vos palmites. Sicut palmes non potest facere fructum a semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis. Et illud quod Iacobus Apostolus protestatur, dicens, Omne datum bonum, & omne donum perfectū desursum est, descendens a patre luminum. Et quod Apostolus Paulus ad reprimendam præsumptionem illorum, qui de libero arbitrio gloriantur, clamat, & dicit. Quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Et illud, Gratia salui facti sumus per fidem, & hoc non ex vobis. Dei enim donum est, vt ne quis extollatur. Et illud, Vobis donatum est pro Christo, non solum vt in eum credatis, sed etiam vt pro ipso patiamini. Et illud, Deus, qui cœpit in vobis opus bonum perficiet. Hæc ergo & his similia diligenter ac fideliter cogitantes, non acquiescamus eis qui liberum arbitrium in superbiam extollentes, præcipitare magis quàm eleuare conantur, Sed humiliter consideremus illud quod Apostolus dicit, Deus qui operatur in vobis & velle, & perficere, Gratias agamus domino, ac saluatori nostro, qui nos nullis præcedentibus meritis vulneratos curauit, & inimicos reconciliauit, & de captiuitate redemit, de tenebris ad lucem reduxit, de morte ad vitam reuocauit: & humiliter confitentes

fragilitatem nostram illius misericordiam deprecemur, vt quia nos secundum Psalmitam, misericordia sua præuenit, dignetur in nobis non solum curare, sed etiam augere munera, vel beneficia sua, quæ ipse dignatus est dare: Qui cum patre, & spiritu sancto viuūt & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

S. MAXIMI EPISCOPI

Taurinensis, in eodem festo, Homilia.

Sufficere nobis deberent ad profectum salutis nostræ martyrum exempla sanctorum, qui propter adipiscendam cælestem coronam, omnibus se mandatis dominicis subdiderunt, & ita cunctis deuinxerunt se legibus saluatoris, vt propter antè actam vitam mererentur ad hanc martyrij gloriam peruenire. Non enim illo in tempore tantum persecerunt præceptum Domini, quo confessionis supplicij pertulerunt, sed necesse est illos prius secundum Euangelium vixisse Christi, vt Christi passionibus potiretur. Necesse est enim, vt in vita bona fuerint, quorum finis est optimus subsequutus. Et martyres eos non solum fuisse, cum passi sunt, sed etiam martyres Christi fuisse, cum viuerent. Martyr enim Latine testis dicitur, ac quotiescunq; bonis actibus mādaturum Christi facimus, toties Christo testimonium perhibemus. Vnde & crux Domini non illa tantum dicitur, quæ passionis tempore ligni affixione constructa, sed & illa, quæ totius vitæ curricula cunctarum disciplinarum virtutibus coaptatur. De qua mihi videtur saluator dicere: Qui vult post me venire, tollat crucem suam, & sequatur me. Nunquid enim omnes martyres, qui sequuti sunt Dominum, crucifixi sunt? Nunquid omnes virgines, qui iuxta Apocalypsim sequuntur agnum Dei crucifixi sunt, vt sequantur? Nunquid Paulus Apostolus crucifixus fuerat, quam dicit, mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo? Hoc autem dicit, vt intelligas erucem non ligni esse patibulum, sed vitæ, virtutisque propositum. Tota igitur vita Christiani hominis, si secundum Euangelium viuat, crux est, atque martyrium. Sed hoc est, quod in nobis difficile reperitur, vt omnes actus nostri secundum Euangelium dirigantur, atque ideo quotiescunq; voluptatibus volutamur, crucem saluatoris amittimus. Christus enim est castitas, pax, veritas, mansuetudo. Quomodo ergo potest castitati testimonium perhibere corruptus? Aut quomodo potest pacem prædicare, cuius animus semper in lite est? Quo pacto etiam veritatem aut mansuetudinem qualiter seruabit inconstans? Quomodo, inquam, possumus ad martyrij gloriam peruenire, quum dicat Dominus, nolite possidere aurum? Nos etiā auri talenta recondimus. Nolite, inquit, possidere aurum. Hoc aurum habentibus dicit. Vnde si habentibus aurum possidere prohibet, non habentium cupiditatem quæ pœna condemnatur? Et si qui propria retinent amittere iubentur, illi, qui aliena diripiunt, quàm grauius feriuntur? Sunt enim plerique, fratres, qui cum humili loco geniti fuerint, & nullas a patribus diuitias con-

S. FVLGENTII EPISCOPI

Ruspensis de eodem, Sermo.

Sep-15. vt putent se sine causa natos, nisi aurum quoquo pacto possederint. Existimantes enim (sicut ait Propheta) vitam hominum compositam ad lucrum, non dubitant vnde videlicet ex malo accurrere, atque ita huiusmodi homines dum lucrum auri quærunt, damnum salutis inueniunt. Requiritur, fratres, quousquisque est, qui hoc non sit imbutus? Pauci admodum sapientes ab hac pestilentia se defendunt. Si negociatorem cogites, propter auaritiam primus in culpa est. Si militiam tantum respicias, cupiditas est illi tota causa militiæ. Si officia singula perscruteris, inuenies homines non honestate adduci ad obsequium, sed præda veluti ad negotium prouocari. Omnes igitur penè lucris, ac negotiis student, & cum primo surgunt diluculo, non cogitant nisi vt aliquid vndeunque percipiant. Quod si aut honestas conuicerit, aut retulerit iudicantis auctoritas, cur res alienas diripiunt, damnum se fecisse querunt. Sine causa, inquit, militamus, sine causa laboramus, hodie domum referre nihil potui, iniquitas iudicis male me facere non permisit. Cunctos igitur pene homines agit auaritia, nullum de his quietum esse permittit. Hi enim, qui nihil habent, cupiditate torquentur: illi, qui diuitias possident, sollicitudine cruciantur. Nec ipsi enim bene est, qui recondito auro incubant, imò ipsi est grauius. Semper enim sunt anxij, mœsti, solliciti, ne hoc seruis auferat, ne fur effodiat, atque ideo retrudentes illud tenebris, ita abscondunt, vt omnium subterfugiat notionem, nihil ex eo proferentes aliquando ad vsum, ne apertio latebrarum sit causa prodendi. Seruant autem illud, & non vtuntur. Seruant, inquam. Custodes ergo dixerim istos esse non Dominos, & alienum attendere diligenter, non proprium conuenienter expendere. Quid ergo, fratres, putatis habere aurum, esse diuitias? Ego dixerim maiores esse diuitias, aurum non habere, preciosior enim mens eius, quæ aurum despicit, quàm quæ aurum requirit. Maiores plane sunt diuitiæ, non habere aurum, sed aurum non habentibus eminere. Qui enim propriis abundat bonis, sacculi thesauros non requirit. Bona enim sunt propria, honestas, sobrietas, misericordia, castitas, quæ bona omnia auro magis sunt preciosa, vt sciatis: quia his ita viliora sunt metalla auri, talenta emi possunt, argenti vasa comparari possunt, honestas sola emi non potest. Honestas enim non emitur, sed acquiritur: quia non constat precio, sed virtute. Tu igitur, qui aurum possides, si placet, bona inuicem conferamus. Tu, cum peregre proficiscens, thesauri tui necessario domi remanent, quibus longè a te positus semper trepidus, semper incertus es, quomodo domum redieris, non habebas, quod habebas. Ita dum semper amissionem eorum metuis, apud conscientiam tuam nudus, & pauper es. Ego autem quocunque iero, meæ diuitiæ me sequuntur, nec separari a me possunt bona, quoniam non terreno specu, sed thesauro pectoris retinentur. Tu, quum recedis è seculo relinquendo, tuas diuitias perdidisti, ego autem, cum mihi de hoc mundo migrare contingit, diuitias meas mecum ad paradysum veho. Tuas diuitias post mortem, exemplo illius purpurati diuitis, ignis, & tenebræ subsequuntur, meas diuitias exemplo Lazari sinus Abrahæ, & beatitudo suscipiet.

Delectat videre campos segetum aureis maturatis calamis arifarum delectabundis, liberi attendere campos Ecclesiæ martyrum, micantes plantas de vno, cruore per agni sanguinem innocetem. Segetes etenim sunt passionis martyrum, iuxta cursum aquarum, tigui fontibus lachrymarum. Nam sic modo beatus David martyrum purpurata germina, & ante messoria gaudiorum, tanquam maniceps fecantia messoria cithara decantabat: Qui seminant, inquit, in lachrymis, in gaudio metent. Vbi seminant in lachrymis, nisi iuxta arborem crucis, vbi est fons proximus saluatoris? Inde de latere eius sanguinis guttæ stillarunt, & pluuia cruoris & aqua seminata est tolerantia confessorum. De ipso ligno virentis crucis iuxta fontem sanguinis plātata virginitas floruit castitatis: inde plantata martyrum tolerantia cœpit feminis sui germina colligere purpurata. Nam vnde martyres tolerant, nisi per dominicam crucem? Vnde martyres, in quorum cordibus lex Dei est, maledictiones non timent hominum, nisi quia Christus Dominus pertulit patierit improperia Iudæorum? Vnde martyres carcerum, custodias delectabat intrare, nisi quia Dominus ductus est ad prætorium Principis Caiphæ, & non ætarnum crudelis prætorij carcerem non dignatus est sustinere? Sed dicebat: Traditus sum, & non egrediebar. Vnde martyres de cathenis, & vinculis ferreis non curabant, nisi quia Christus Dominus teneri, & alligari passus est a Iudæis: quia cathenas mortis dirupit a mortuis iam sepultus, qui dixit eis, qui in vinculis sunt exire, & qui in tenebris sunt, vt videant lucem, & qui dixit, Lazaro post quadrimum iā sepulto, prodi foras? Traditus non egrediebar foras: quia liber erat intus & foris. Inde martyres alapas non horuerunt, quia Christus maxillas suas præbuit ad alapas impiorum. Inde non nocuit martyres insula aceti, vel sinapis acerrima violentia: quia acetum & fel Christi degustauerunt labia, non talis digna potatione in pincernis impiis, quibus rupetram & fluxerunt aquæ, & potauit eos sicut in Abyllo multa. Vnde martyres nudati sustinuerunt, flagellati non fleuerunt, nisi quia Dominus nudatus est, & flagellatus, atque præcinctus sub Pilato iudice, de quo ipse iudicium venit iudicare. Vnde eculeis appositi cum vngulis fulcarentur, apporati dulcissimis decantationibus laborem faciebant cum pudore tortoribus, nisi quia crucem Christus Dominus ascendit, inimicos non accusauit, pro sua iniuria nō defleuit, sed inimicis veniam postulauit, pio cantico psallens in ligno: Pater ignosce illis: quia nesciunt quid faciunt. Ista ergo seminato sanguinis Christi fecit semina martyrum pullulare in campo matris Ecclesiæ, vt dicit David: Qui seminant in lachrymis, in gaudio metent. Euntes ibant, & flebant, & non stabant, sed flentes ibant, & ad æternam patriam tendebant. Ciuitas prolongabat, & illi flebant, vbi desiderabant. Sic perrexerunt quomodo reuertuntur, Non flentes, sed gaudentes: non adhuc seminantes, sed manipulos suos læta ceruice portantes venient non opertis capitibus pallio velaminis propter cauma, sed lux super capita eorum

& lætitia pretiosa. Venientes autem venient in exultatione portantes manipulos suos, quos iuxta crucem Domini feminauerant, & de eius resurrectione feliciter messuerunt: & ei in nubibus occurrerunt offerentes ei germina sua accepturi sempiterna. O germina, quæ non vrit flamma, quia iuxta flumen vitæ vitreum in Hierusalem, & perpetuo virefcunt flore immortalitatis æternæ. Nesciant marcescere, quia non timuerunt pro iustitia flammis arderi, quia agnus deductus eos ad vitæ fontes aquarum, & delebit omnem lachrymam ab oculis eorum, & florebit sicut lilium in medio angelorum.

S. GREGORII PAPÆ in superius Euang. Homil.

Est Hom. 55.
in Euang.

Quia longius ab vrbe digressi sumus, ne ad evertendum nos tardior hora præpediat, necesse est vt expositione sancti euangelij breuior sermo transcurat. Dominus ac redemptor noster perituri mundi præcurrentia mala denunciatur, vt eo minus perturbent venientia, quo fuerint præscita. Minus enim iacula feriunt, quæ præuidetur. En nos tolerabilius mala mundi suscipimus, si contra hæc per præscientiæ clypeum munimur. Ecce etenim dicit: *Cum audieritis prælia, &c.* Pensanda sunt verba redemptoris nostri, per quæ nos aliud interius, aliud exterius passuros esse denunciat, Bella quippe ad hostes pertinent, seditiones ad ciues. Vt ergo nos indicet interius exteriusque turbati, aliud nos fatetur ab hostibus, aliud à fratribus perpeti. Sed his malis præuenientibus, quia non statim finis sequitur, adiungit: *Surget gens contra gentem, &c.* Vel (sicut in quibusdam codicibus inuenitur) terrorisque de cælo, & tempestates. Atque post subditur: *Et signa magna erunt.* Vltima tribulatio multis tribulationibus præuenitur, & per crebra mala quæ præueniant, indicantur mala perpetua quæ subsequuntur. Et ideo post bella & seditiones non statim finis: quia multa debent mala præcurrere, vt malum valeant sine fine nunciare. Sed cum tot signa perturbationis dicta sint, oportet vt eorum considerationem breuiter per singula perstringamus: quia necesse est vt alia è cælo, alia è terra, alia ab elementis, alia ab hominibus patiamur. Ait enim: *Surget gens contra gentem; ecce perturbatio hominum. Erunt terræ motus magni per loca: ecce respectus iræ desuper. Erunt pestilentia: ecce inæqualitas corporum. Erit fames: ecce sterilitas terræ. Terrorisque de cælo & tempestates: ecce inæqualitas aeris. Quia ergo omnia consummanda sunt, ante cõsummationem omnia perturbantur, & qui in cunctis delinquimus, in cunctis ferimur, vt impleatur quod dicitur: Pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Omnia nanque quæ ad vsum vitæ accepimus, ad vsum conuertimus culpæ. Sed cuncta quæ ad vsum prauitatis infleximus, ad vsum nobis vertuntur vltionis. Tranquillitatem quippe humanæ pacis, ad vsum vertimus vanæ securitatis. Peregrinationem terræ pro habitatione dileximus patriæ: salutem corporum redegeimus in vsum vitiorum. Vbertatis abundantiam, non ad necessitatem carnis, sed ad peruersitatem intorsimus voluptatis. Ipsa serena blandimenta aeris, ad amorem nobis seruire coegit-*

mus terræ delectationis. Iure igitur restat, vt simul nos omnia feriant, quæ simul omnia vitis nostris male subacta seruiebant; vt quot prius in mundo incolentes habuimus gaudia, tot de ipso postmodum cogamus sentire tormenta. Notandum verò quod dicitur, Terrorisque de cælo & tempestates. Cum tempestates hyemales venire ex ordine temporum soleant, cur hoc loco tempestates venire in perditionis signo prædicantur, nisi quod eas tempestates dominus venire denuntiat, quæ nequaquam ordinem temporum seruant? Quæ enim ordinatè veniunt, signa non sunt. Sed tempestates in signum sunt, quæ ipsa quoque temporum statuta confundunt. Quod nos quoque nuper experti sumus, qui æstiuum tempus omne cõuersum in pluuiis hyemalibus vidimus. Quia autem cuncta hæc non de iniustitia ferentis sunt, sed de merito mundi patientis, facta pravorum hominum præmittuntur, cum dicitur: *Spes ante hæc omnia inieciat vobis vanitas suas, &c.* Ac si aperte dicat: Prius corda hominum, & post elementa turbantur; vt cum rerum ordo confunditur, ex qua iam retributione veniat demonstratur. Nam quamuis finis mundi, ex ipso suo ordine pendeat, peruersiores tamen quosque inuenimus, quia dignè ruinis illius opprimantur, innotescit. Et subditur: *Ducentes aut reges & principes propter nomen meum, &c.* In testimonium videlicet quorum, nisi eorum qui aut persequendo mortes inferunt, aut bonis in adiutorium est, malis in testimonium: vt inde peruersi sine excusatione pereant, vnde electi exemplum capiunt vt viuant. Sed auditis tot terroribus turbati poterat infirmorum corda: quæ ideo consolatio adiungitur, cum protinus subinfertur: *Ponite ergo in cordibus vestris, non præmeditari quemadmodum respondeatis, &c.* Ac si aperte membris suis infirmantibus dicat: Nolite terretis, nolite pertimescere: vos ad certamen acceditis, sed ego prælior. Vos verba auditis, sed ego sum qui loquor. Sequitur: *Trademini autem à parentibus, &c.* Minorem dolorem mala ingerunt, quæ ab extraneis inferuntur. Plus verò in vobis ea tormenta sciantur, quæ ab illis patimur de quorum mentibus præsumebamus: quia cum damno corporis, mala nos cruciat amissæ charitatis. Hinc est enim, quod de iuda traditore suo per Psalmistam dominus dicit: *Et quidem si inimicus meus maledixisset mihi, supportasssem viique. Et si is qui oderat me, super me magna locurus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo. Tu verò homo vnanimis, dux meus, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum consensu. Et rursùm: Homo pacis meæ, in quo speraui, qui edebat panes meos, ampliatu aduersum me supplantationem. Ac si de traditore suo apertis vocibus dicat: Transgressionem eius tanto grauius pertuli, quanto hanc ab eo qui meus esse videbatur, sensi. Omnes ergo electi, quia summi capitis membra sunt, caput quoque suum in passionibus sequuntur, & ipsos quoque aduersarios in sua morte sentiunt, de quorum vita præsumebant: vt tanto eius crescat merces operis, quanto eis virtutis lucrum proficit ex alienæ damno charitatis. Sed quia dura sunt, quæ prædicantur de afflictione mortis, protinus consolatio subditur de gaudio resurrectionis, cum dicitur: *Capillus de capite vestro non peribit.* Scimus fra-*

tres, quia caro incisa dolet, capillus incisus non dolet. Ait ergo martyribus suis: Capillus de capite vestro non peribit: videlicet aperte dicens: Cur timeris ne pereat quod incisus dolet, quando & illud in vobis perire non potest, quod incisum non dolet? Sequitur: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Idcirco possessio animæ in virtute patientiæ ponitur, quia radix omnium castrosque virtutum, patientia est. Per patientiam verò possidemus animas nostras: quia dum nobis ipsi dominari discimus, hoc ipsum incipimus possidere quod sumus. Patientia verò est, aliena mala æquanimitè perpeti, contra eum quoque, qui mala irrogat, nullo dolore morderi. Nā qui sic proximi mala portat, vt tamè tacitus doleat, & tempus dignæ retributionis querat, patientiam non exhibet, sed ostendit. Scriptum quippe est: *Charitas patiens est, benigna est.* Patiens nanque est, vt aliena mala toleret. Benigna verò est, vt ipsos etiam quos portat, amet. Hinc nanque per semetipsam veritas dicit: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Virtus itaque est eorum hominibus, aduersarios tolerare: sed coram Deo, diligere: quia hoc solum Deus sacrificium accipit, quod ante oculos eius in altari boni operis flama charitatis incendit. Sciendum verò, quod plerunque ideo patientes videmur, quia retribuere mala non possumus. Sed qui idcirco malam non retribuit, quia nequaquam valet, proculdubio (vt diximus) patiens nō est: quia patientia non in ostensione inquiritur, sed in corde. Per impatientiæ autem vitium, ipsa virtutum nutritrix doctrina dissipatur. Scriptum nanque est: *Doctrina viri per patientiam nascitur.* Tanto ergo quod minus ostendit doctus, quanto conuincitur minus patiens. Neque enim potest veraciter bona docendo impendere, si viuendo nesciat æquanimitè aliena mala tolerare. Quanto enim culmine virtus patientiæ polleat, rursùm Salomon indicat, dicens: *Melior est patiens viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnator vrbium.* Minor est ergo victoria vrbes expugnare, quia extrâ sunt, quæ vincuntur. Maius autem est, quod per patientiam vincitur, quia ipse à se animus superatur: & semetipsum sibi metiphi subiecit, quando eum patientia in humilitatis tolerantia sternit. Sciendum verò est, quod plerunque euenire patientibus solet, vt eo quidem tempore, quo aduersa patientur, vel contumelias audiunt, nullo dolore pulsantur, & sic patientiam exhibeant, vt custodie etiam cordis innocentiæ curent. Sed cum post paululum hæc ipsa quæ pertulerint, ad memoriam reuocant, igne vehementissimi doloris instigantur, argumenta vltionis inquirunt, & mansuetudinem quam tolerantibus habuerunt, in retractatione sua semetipsos dijudicantes perdunt. Callidus nanque aduersarius bellum contra duos mouet, vnum videlicet inflammans, vt contumelias prior inferat: alterum verò prouocans, vt contumelias læsus reddat. Sed quia iam eius victor extitit, quem ad proferendas contumelias commouit, contra eum acrius dolet, quem ad reddendas iniurias commouere non potuit. Vnde fit, vt tota se virtute contra eum erigat, quem contumelias fortiter pertulisse considerat. Quem quia commouere in ipsa iniuriarum iaculatione non potuit, ab aperto certamine intem recedens, in secreta cogitatione deceptionis

tempus inquit: & qui in publico bello perdidit, ad exhibendas occulte iniurias exardescit. Quietis nanque iam tempore ad victoris animum redit, & vel damna rerum: vel iniuriarum iacula ad memoriam reducit: cuncta quoque quæ sibi illata sunt, vehementer exaggerans, fuisse intolerabilia ostendit, & quiescentis animum tanto furore conturbat, vt plerunque vir patiens illa se æquanimitè tolerasse etiam post victoriam captius erubescat, seque non reddidisse contumelias doleat, & deteriora rependere, si occasio præbeatur, querat. Quibus ergo isti sunt similes, nisi his qui per fortitudinem in campo victores sunt, sed per negligentiam postmodum intra vrbes claustra capiuntur? Quibus isti sunt similes, nisi his quos irruens grauis languor à vita non subtrahit, sed leniter veniens recidua febris occidit? Ille ergo veraciter patientiam seruat, qui & ad tempus aliena mala sine dolore tolerat, & hæc eadem retractans, pertulisse se talia exultat: ne boni patientiæ quietis tempore pereat, quod in perturbationibus custoditur. Sed quia natalem martyris hodierna die colimus, fratres mei, nequaquam nos à virtute eius patientiæ existimare extraneos debemus. Si enim adiuuante nos Domino virtutem patientiæ seruari contendimus, & in pace ecclesiæ viuimus, & tamen martyrij palmam tenemus. Duo quippe sunt martyrij genera, vnum in mente, aliud in mente simul & actione. Itaque esse martyres possumus, etiam si nullo ferro percutientium trucidemur. Mori quippe à persequente, martyrium in aperto opere est: ferre vero contumelias, odientem diligere, martyrium est in occulta cogitatione. Nam quia duo sint martyrij genera, vnum in occulto opere, aliud in publico, restatur veritas, quæ Zebedæi filios requirit, dicens: *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Cui cum protinus responderet, Possimus: illic Dominus respondit, dicens: Calicem quidem meum bibetis. Quid enim per calicem, nisi dolorem passionis accipimus? De quo aliò dicit: Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste. Et Zebedæi filij, id est, Iacobus & Ioannes, non vterque per martyrium occubuit, & tamen quod vterque calicem biberet, audiuit. Ioannes namque nequaquam per martyrium vitam finiuit: sed tamen martyr extitit, quia passionem quam non suscepit in corpore seruauit in mente. Et nos ergo hoc exemplo sine ferro martyres esse possumus, si patientiam veraciter in animo custodimus. Non abs re arbitror, fratres charissimi, si vnum vobis exemplum seruandæ patientiæ ad edificationem loquar. Fuit quidam diebus nostris Stephanus nomine, pater monasterij iuxta Reatinæ vrbes monia constituti, vir valde sanctus, patientiæ virtute singularis. Et supersunt multi, qui illum nouerunt, eiusque vel vitam vel obitum narrant. Erat autem huius lingua rustica, sed docta vita. Hic pro amore cælestis patriæ cuncta despexerat, possidere aliquid in hoc mudo fugiebat. Tumultus deuitabat hominum, crebris ac prolixioribus orationibus intentus erat. Virtus tamen patientiæ in eo vehementer excreuerat, ita vt eum sibi amicum crederet qui sibi molestiæ aliquid irrogasset. Reddebat contumelias gratias. Si quod in ipsa sua inopia ei damnum fuisset illatū, hoc maximum lucrum putabat. Omnes suos aduersarios nihil aliud, quam adiutores æstimabat. Hunc cum dies mortis eius egredi de corpore videret,*

geret, conuenerunt multi, ut tam sanctę animę de hoc mundo recedenti, suas animas commendarent. Cũque circa lectũ illius hi qui conuenerant, omnes assisterent, alij corporeis oculis ingredientiẽs angelos viderunt, sed dicere aliquid nullo modo potuerunt. Alij omnino nihil viderunt, sed omnes qui aderant, ita vehementissimus timor perculit, ut nullus egrediente illa sancta anima, illic stare potuisset. Et hi ergo qui viderant, & hi qui omnino nihil viderant, vno omnes timore percussũ & territi fugerunt, nullũque illic assilire illo moriente potuit. Pensate ergo fratres, omnipotens Deus qualiter terreat, quando districtus iudex venturus est, si sic assistentes tertuit, quando gratis remunerans venit. Aut qualiter timeri potest cũ videri poterit, si sic mētes presentium strauit, & quando videri non potuit? Ecce fratres charissimi, seruata illa & in ecclesiastica pace patientia, ad quantum hunc retributionis culmen euehit. Quid huic suus conditor intus dedit, de quo nobis tãtam gloriam in die exitus eius & foris innouit? Quibus hunc credamus, nisi sanctis martyribus sociatum, quem attestantibus corporeis quoque oculis, a beatis spiritibus constat esse susceptum? Nullo iste gladio percussus occubuit, & tamen coronam patientiæ quam in mente tenuit, in egressione percepit. Probamus quotidie verum esse, quod ante nos dictum est, quia sancta ecclesia, electorum floribus plena, habet in pace illa, in bello rosas. Scien dum prætereã est, quod tribus modis virtus patientiæ exerceri solet. Alia namque sunt quæ a Deo, alia quæ ab antiquo aduersario, alia quæ a proximo iustinemus. A proximo namque persecutionis, damna & contumelias; ab antiquo aduersario, tentamenta: a Deo autem flagella toleramus. Sed in omnibus his tribus modis vigilanti oculo semetipsam debet mēs circumspicere, ne contra mala proximi pertrahatur ad retributionem mali, ne contra tentamenta aduersarii seducatur ad delectationem vel consensum delicti, ne contra flagella opificis, ad excessum proruat murmuratiõis. Perfecit enim aduersarius vincitur, quando mens nostra & inter tentamenta eius ad delectationem atque consensum non trahitur, & inter contumelias proximi custoditur ab odio, & inter flagella Dei compefcitur a murmuratiõne. Nec hæc agentes, retribuui nobis præsentia bona requiramus. Nam pro labore patientiæ, bona speranda sunt sequenti vite: ut tunc præmiũ nostri laboris incipiat, quando omnis iam labor funditus cessat. Vnde & per Psalmistam dicitur: Non in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem. Quasi enim perisse patientia pauperum cernitur, cũ nil pro illa in hac vira humilibus recompenfatur. Sed patientia pauperum in finem non peribit: quia tunc eius gloria percipitur, cum simul omnia laboriosa terminantur. Seruate ergo fratres in mente patientiam, eamque cũ res exigit, exercete in operatione. Nullum vestrum ad odium proximi contumeliosa verba commoueat, nulla periturarum rerum damna perturbent. Si enim fixa mente mansura damna pertimescitis, damna rerum trãscuntium grauiã non putatis. Si æternæ retributionis gloriam concupiscitis, de temporali iniuria non doleris. Tolerate ergo aduersarios vestros, sed ut fratres diligite quos toleratis. Æterna præmia pro damnis temporalibus querite. Nec quisquam

vestrum suis se viribus hanc implere posse confidat, sed obtinete precibus, ut ipse hanc qui impetrat, præstet. Et scimus quia petetes libenter exaudiat, quando hoc petitur largiri quod iubet. Cum continuo pulsatur in prece, concite opitatur in teratione Iesus Christus dominus noster qui cum patre & spiritu sancto viuunt & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

BEDÆ VENERABILIS presbyteri in superius Euang. expositio.

Cum autem audieritis prælia & seditiones, etc. Prælia, ad hostes pertinent. Seditiones, ad ciuiles ues. Quæ utraque a tempore dominicæ passionis in populo Iudæorum, qui sibi pro Salvatore seditionum latrone elegit, satis, superque constat abundasse. Sed his præcurrentibus, apostoli ne terreantur, ne Hierosolyma, Iudæamque deserant, ammonentur. Quia videlicet non statim finis, qui in quadragesimum potius differendus sit annum, id est, desolatio patriæ supremæque urbis, ac templi sequatur excidium. Tunc dicitur illis. Surget gens contra gentem, etc. Constat hæc ante finem desolationis templi, hoc est, tempore iudaicæ seditionis ad litteram contigisse. Potest autem regnum contra regnum, & pestilentia eorum quorum sermo serpit ut cancer, & fames audidit Verbum Dei, & commotio vniuersæ terræ, & vera fide separatio, etiam in hæreticis intelligi, qui contra se inuicem dimicantes, ecclesiæ victoriam faciunt. Terroris quoque de celo, & signa magnarum. Et hæc tempore eodem completa, quibus Iosephi historiam legerit inuenit. Nam & stella gladio similis, ut perhibet, per annum totum supra Hierosolyma pendens, inausulto trepidos ciues portento terreat. Et curus itidem, equitæque armati, per aëra discurrere, ac morem bellatium imitari per dies quadraginta sunt vii. Sed & vitula sacrificiis admoita, inter immolationis manus enixa est agnam. Quo autem hæc merito contingit, protinus subinfertur cum dicitur. Sed ante hæc omnia, iniicient vobis manus, etc. Hæc quippe iudaicæ genti vel sola, vel maxima causa exitus fuerat, quia post domini saluatoris occisionem, & confessores impia crudelitate vexauit. Continget autem vobis in testimonium. Testimonium videlicet, quorum, nisi eorum, qui aut persequendo mortes inferunt, aut videndo non imitantur? Mors quippe iustorum bonis in adiutorium est, malis in testimonium, ut inde peruersi sine excusatione pereant, vnde electi exemplum capiunt, ut viuant. Sed, auditis tot terroribus, turbati poterant infirmorum corda, atque ideo consolatio adiungitur, cum protinus subinfertur. Ponite ergo in cordibus vestris non præmeditari, etc. Ac si aperte membris suis infirmantibus dicat; Nolite terri, nolite pertimescere. Vos ad certamen acceditis, sed ego præhor. Vos verba editis, sed ego sum, qui loquor. Tradimini autem a parentibus, etc. Minorem dolorem manū ingerunt, quæ ab extraneis inferuntur: plus vero in nobis ea tormenta sæuiunt, quæ ab illis patimur, de quorum mētib; præsumebamus, quia cum damno corporis mala nos eruciant amissa charitatis. Sed, quia dura sunt, quæ prædicantur de

de afflictione mortis, protinus consolatio subditur de gaudio resurrectionis, cum dicitur; Et capillus de capite vestro non peribit. Scimus, quia caro incisa dolet, capillus non dolet incisus. Ait ergo martyribus suis; Capillus de capite vestro non peribit. Videlicet aperte dicens; Cur timeatis, ne pereat quod incisum dolet, quando & illud in vobis perire non potest, quod incisum non dolet? Aliter. Capillus de capite discipulorum domini non peribit, quia non solum fortia quæque gesta, vel dicta sanctorum, de quibus dicitur; Dominus custodit omnia ossa eorum, sed & volatilis (ut ita dicam) ac tenuissima cogitationum fidelium superficies, quæ de occulta cordis radice quasi de cerebro cæsariis exit, apud iustum iudicem conseruata digna mercede donabitur. Vnde recte propheta ut bonorum etiam cogitatum merita domino quæ sunt accepta demonstrat. Et reliquis (inquit) cogitationum diem festum ager tibi. Vnde etiam Nazarenus in lege tempore consecrationis comam nutrire iubetur, & nouacula super caput Samuel non ascendisse perhibetur. At contra mulier capitiua ut viro Israelitæ nubere queat, mundatus a lepra ut ecclesiæ communicare mereatur, omnes sui corporis pilos præcipiantur eradere. Quia videlicet omnis sapientium cogitatio, quæ bona, placens, & perfecta est, saluatur in perpetuum, & apud dominum est merces eius. Scultorum verò, prauorumque, quasi Dei aspectibus indigna radix, operum cogitatio poenitendo debet excidi. Et in patientiæ vestra possidebitis animas vestras. Idcirco possessio animæ in virtute patientiæ ponitur, quia radix omnium, cultisque virtutum, patientia est. Per patientiam vero possidemus animas nostras, quia, dum nobis ipsis dominari discimus, hoc ipsum incipimus possidere quod sumus, sic enim conditi mirabiliter sumus, ut ratio animam, & anima possit sear corpus. Ius verò animæ a corporis possessione repellitur, si non prius anima a ratione possidetur. Custodem igitur conditionis nostræ patientiam dominus esse monstrauit, qui in ipsa non possidere nometipfos docuit. Patientia autem vera est, aliena mala æquanimitè perpeti, contra eum quoque, qui mala irrogat, nullo dolore moueri. Nam qui sic proximi mala portat, ut tamen tacitus doleat, & tempus dignæ retributionis querat, patientiam non exhibet, sed ostendit.

INCERTI CUIVS DAM sub nomine Eusebij Episcopi Emiffeni in superius Euang. Homil.

Venerat Dominus in Hierusalem, & cùm egredederet de templo, accesserunt discipuli eius, ut ostenderent ei quædificationes templi. Ipse autem respondens, dixit illis: Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruetur. Hæc autem sub Tito & Vespasiano completa sunt, quando non solum templum, verum etiam tota ciuitas funditus destructa est. Tunc enim multis millibus Iudæorum interfectis, cæteri in captiuitatem ducti sunt. Sedente autem eo super montem Oliueti, accesserunt ad eum discipuli secretò, dicentes: Dic nobis quando hæc erunt, & quod signum aduentus tui & consummationis seculi? Ipsa interrogatio eorum docet,

quid Christi discipuli intellexerint. Audientes enim templi destructionem, seculi consummationem subito & post modicum fore putabant. Quod verò toties in montem Oliueti Dominus ascendebat, nos pacem & misericordiam diligenter docebat. Ite enim Græcè, Latine misericordia dicitur. Et respondens Iesus, dixit eis: Videte ne quis vos seducat: Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum, & multos seducent. Hoc enim Symonem magum fecisse legimus, hoc & Antichristum facturum esse legimus. Ipse enim, ut Apostolus ait, se exaltabit supra omnem quod dicitur Deus, aut quod colitur: ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. Cùm autem audieritis prælia & seditiones, etc. A Christi namque natiuitate, ex quo angeli cecinerunt, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: quanto tempore princeps pacis Dominus noster in hoc mundo conuersatus est, magna vbiq; gentium pax & concordia fuit. Quo recedente, paulatim prælia fieri, seditiones moueri, & bellorum rumores vndique audiri cœperunt. Sed non erant hæc signa finis, seculique consummationis. Multo enim maiora illa erunt, magisque terribilia, quæ mundi finem præcedent, de quibus subditur: Conserget gens in gentem, & regnum in regnum, etc. Omnia enim hæc iam præcesserunt, sed ad comparisonem illorum quæ futura sunt, tam parua fuerunt, ut illa cum venerint, pro signo habeantur, & iam mundum stare, & diutius durare non posse, manifestè denūcient. Ut enim in sequentibus dicitur, erit tunc tribulatio talis, qualis non fuit, neque fiet. Quia enim tunc nascetur perditionis filius, bella, lites & contentiones & omnia mala vbiq; fieri oportebit. Veluti enim pax præcessit Christi, ita discordia præcedet Antichristum. Tradent enim vos in concilia, & in synagogis suis flagellabunt vos, etc. Hæc autem prophetia quia iam completa est, expositione non indiget. Ipsa enim eius adimpletio, expositio fuit. Ponite ergo in cordibus vestris, non præmeditari quemadmodum respondeatis. Quid enim responderent, si tantum per seipsos responderent, piscatores & idiotæ? quid responderent rustici & illiterati? Ipsi enim sunt, de quibus Apostolus ait: Quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confunderent sapientiam: & infirma mundi elegit Deus, ut confunderent fortia. Non multum igitur erat præmeditandum eis, quia illius erat, qui loquebatur in eis. Vnde etiam & subditur: Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere, etc. Sed quare non os sine sapientia? Quare non sapientiam sine ore? Sed simul utrunque, os & sapientiam se daturum esse promittit. Nocet enim multoties os sine sapientia. Inutilis est aliquando sapientia sine ore. Vnde scriptum est: Sapientia occulta & thesaurus absconditus, quæ utilitas in vtrisque? Hæretici autem os sine sapientia habuerunt, ideoque sibi & aliis plurimum nocuerunt. Non sit igitur os sine sapientia, neque sapientia sine ore. Qui intelligit, loquatur: qui non intelligit, melius est ut taceat, quam ut nocua & fidei non conuenientia loquatur. Propter hoc enim ad tabernaculum construendum, aurum simul & argentum, & æs Dominus offerri præcepit. In auro namque sapientia, in argento eloquij puritas, in ære verò loquendi facundia intelligitur. Sine his autem Dei tabernaculum ædificari non potest.

Terror futuri iudicij.

Ecclesia rosa & lilium.

Quid agendum in iniurijs.

In tentationibus.

In flagellis.

Psalm. 9.

1. Thes. 2.

Luc. 11.

Luc. 2.

Math. 24.

Ibidem.

Math. 10.

Luc. 11.

1. Cor. 1.

Ecd. 26.

Ecd. 25.

Et

Prva. 21. Et de auro quidem scriptum est, quia desiderabilis thesaurus requiescit in ore sapientis. De argento verò, Eloquia Domini eloquia casta, argenti igne examinatum. De ære autem: Si linguis hominum loquat & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Os enim & sapientiam acceperat ille, qui dicebat: Sapientiam loquimur inter perfectos. Os autem sine sapientia habuit Arrius, qui tot homines sua loquacitate in errorem induxit. Quia igitur os & sapientiam habuerunt sancti, idcirco eis resistere, eisque contradicere non poterunt omnes aduersarii Christi. Legimus enim pharisæos & sapientes à rusticis & illiteratis, insuper & ab ipsius mulieribus sæpè loquendo fuisse superatos. Scio autem quia mouebitur aliquis, quia multa in hoc volumine vel addita, vel mutata reperiuntur, quæ in illo, de quo excerpta sunt, non inueniuntur. Sed aliter hic & aliter ibi loquendum fuit: quia aliter pro populo, aliterque scholasticis loqui oportet. *Tradet autem fratrem fratrem in mortem, & pater filium, &c.*

Luc. 21. Considerate modò, quanta crudelitate tyranni cæteri que homines iniqui in eos sæuiant, quibus ipsi quoque parentes & propinqui non parcunt. Quòd autem dicit, quia capillus de capite vestro non peribit: in loco expositum est in quo dicitur: Quia capilli capitis vestri omnes numerati sunt. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Magna virtus est patientia, sine qua perditur, & per anima possidetur.

THEOPHYLACTI EPISCOPI
Bulgaricenf. superioris Euang. expositio.

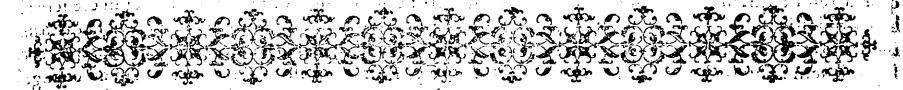
Ceterum, cum audieritis bella, & seditiones, &c. Nunc de consummatione seculi loquitur, & præmunit discipulos, ne se falsis prophetis ante suum aduentum venturis subdant. Erunt autè bella, & seditiones: nã, quã sublata fuerit omnis charitas, merito locum habent bella, & seditiones: post bella vero fames, & pestilentia: & pestilientia quidem, corrupto ab occisis aere, fames autem ex agris non cultis. Quidam pestilentiam, & famem non tantum in consummatione seculi, sed etiam in captiuitatis temporibus fore intellexerunt. Etiam Iosephus miras tunc calamitates fuisse dicit propter famem, & meminit etiam Lucas in Actis. Facta est fames sub Claudio Cæsare. Porro & terribilissima multa fuerunt tempore captiuitatis Hierusalem, vt Iosephus testatur. Omnino tamen hæc cæteris loquor) possunt tam de captiuitate Hierusalem, quàm consummatione seculi intelligi. Sed ante hæc omnia iniiciet vobis manus suas, & persequentur, &c. Ante hæc omnia, hoc est, ea, quæ fiunt ante consummationem, vel etiam captiuitatem. Nam (vt dixit) coniungit sermonibus de consummatione, sermones de captiuitate. Iniiciet enim, inquit, in vos meos discipulos, manus. Et ante captam Hierusalem persequutionem passi sunt apostoli à Hierosolymitanis, Deo hoc ita dispensante, vt, quum milites mundum conculcerent, & grauius affligerent Iudæos, apostoli interim totum mundum prædicatione imple-

rent. Ducti sunt igitur apostoli ad reges, & præfides, sicut Paulus ad Festum, ad Agrippam, ad Cæsarem, & factum est eis hoc in gloriâ testimonij. Quia autem priuati, & imperiti erant, ne turbarentur reddidit rationem apud viros sapientes: nihil, inquit, de hac re vobis curæ sit. Accipietis enim tunc à me eloquentiam & sapientiam, ita vt, etiam si omnes aduersarii vestri ad vnum vsque vobis obstiterint, non poterunt vobis resistere, neque per sapientiam, hoc est, sensum vim, neque per eloquentiam, & linguæ certitudinem. Sæpè enim quis habet sapientiam in rationibus, & mensibus. Qui enim facile in aduersis turbatur, confundit omnia, quum dicendum est ad populum. Apostoli autè, dico, in vtroque gratiam consequuti sunt. Vnde obstupuerunt sacerdotes de Petro & Ioanne ob immensam sapientiam, dum comprehenderent eos qua prius carebant. Paulo vero dicit Festus, insans, Paule, multè te literæ ad insaniam redigunt. Et quum excussisset timorem, quem ex imperitia habebant, subdit & aliud necessarium, & validum ad concutiendas animas. Tradimini ab amicis, & cognatis. Prædicit igitur & de hoc vt ne, cum hoc subito contingat, turbentur. Grauius enim hoc animam cruciat, sicut & Dauid dicit, quod si inimicus maledixisset mihi, sustinuissem vtique: tu autem homo vnanimis, &c. Et iterum qui comedit panes meos mecum, supplantauit super me calcaneum. Quum dixisset, quod odio habendi, & quod occidendi essent quidam ex his, subdit maximam consolationem: Capillus de capite vestro non peribit. Saluabimini enim, inquit, & neque minimum quiddam in vobis corrumpetur, etiam si videatur multis corrumpitanti tum ferre oportet. Per patientiam etenim possidebitis animam vestram. Nam inimicus inuadit, ceu hostis, in captiuitatem ducturus animas vestras, & tentat per afflictiones rapere: sed vos date pro pecunia patientiam, & possidebitis animam vestram hac compensatione, & nihil vobis damni erit. Atrende autem quod dicit. Occisuri sunt ex vobis. Intelliges enim rarius quiddam, quia nõ integros vos occident: sed cum ex duobus sitis, anima, & corpore, non vtrunque morte afficiet, sed vnum ex vobis occident: animas autem vestras possidebitis per patientiam: id quod & alibi dicit. Ne timeatis ab iis, qui occidunt corpus, animam autem vestram occidere non poterunt.

EVTHYMII ZIGABONI
superioris Euang. expositio.

Continget autem vobis in testimonium. In protestationem, in redargutionem eorum, qui non crediderunt, ne dicere possint in die iudicij, quod prædicationem non audierint. Aut, continet vobis, quæ ab illis inferentur in martyrij gloriam. (Nam Græci dicunt, Continget vobis in riam.) *Id est in martyriũ, aut in testimonium.)* Ego enim dabo vobis os, & sapientiam. Os appellat verba: sapientiam verò intelligentiam verborum. Et capillus de capite vestro non pereat. Et vere multi fidelium in ignem iniecti, ne capillos quidem perdiderunt. Manifestum ergo est, quòd, si cuius pars aliqua corporis amputata sit, hoc diuina permissio sustinuit: si quidem interdum propriam ostendebat potentiam, quandoque autem carni permit-

permitteret, vt iuxta naturam pateretur. Quam ergo dixerit; Et capillus de capite vestro non pereat, significauit; quòd omnipotens esset, quodque illis auxiliaretur, ac alacritatem immitteret. *Per patientiam vestram possidete animas vestras. Possidete, siue seruate, quòd si animas, omnino & corpora. Scriptum est apud Matthæum. Qui autem persequerit me, & uerauerit vsque in finem, hic saluus erit.*

II. EVANG. IN COMMUNI
PLVRIMORVM MARTYRVVM
EXTRA TEMPVS PASCHALE.

L V C. 6.

In illo tempore: Descendens Iesus de monte, stetit in loco campestri, & turba discipulorum eius: & multitudo copiosa plebis ab omni Iudæa & Hierusalem & maritima, & Tyri & Sydonis qui venerant vt audiret eum, & sanarentur à languoribus suis. Et qui vexabantur à spiritibus immundis curabantur. Et omnis turba quærebat eum tangere quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos dicebat: Beati a pauperes, quia vestrum est regnum Dei. Beati qui nunc b esuritis, quia saturabimini. Beati qui nunc c fletis, quia ridebitis. Beati eritis, cū vos oderint d homines, & cū e separauerint vos, & f exprobrauerint, & b eiecerint nomen vestrum, tanquam malum h propter filium hominis. Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim k merces vestra multa est in cælo.

GLOSSA ORDINARIA
in superioris Euang.

DESCENDENS Iesus, &c. Eleuatus apostolos dominus in montana subit, turbas docturus ad campestria redit: quia non nisi in humili turbæ Christum videre sufficiunt, & raro inuenitur quod vel turba dominum ad altiora sequatur, vel quilibet debilis in monte curetur: sed extincta febre libidinum & succensa luce scientiæ, pederentim quisque subit culmen virtutum. *Maritima.* Non à proximo mari Galilææ, quia hoc non miraculi loco ponunt, sed à mari magno cognominatur. In quo etiam Tyrus & Sydon comprehendi poterant. Sed quia sunt ciuitates Gentium, consultè nominatum ponuntur, vt quanta sit virtus Christi intuetur, quæ etiam exteris ciuitatibus excitat. *Vt audiverit.* Si dicamus duos esse sermones, ascendit in montem, & habuit ibi discipulos: & post descendit & fecit istum ad turbam. Si dicimus vnum fuisse, ita intelligendum est, quod ascendit in montem, & post aliquantum descendit, & ibi fecit sermonem, vbi erat planities; *Eum tangere.* Tangit Christum qui fideliter credit in eum; Tangitur Christo qui firmatur in illo. Qui sic tangit & tangitur, spiritus ipsius virtute sanatur. Qui ipse eleuatis oculis in discipulos, &c. Et si generaliter omnibus loquitur, specialiter in discipulos oculos leuat vt qui intenta cordis aure verbum Dei percipiunt, latius saporis intimi lumen accipiant, quibus os in monte sedens aperit, vt magna proferret in eos stans in campo oculos dirigit, vt audita patenter intelligant. *Beati pauperes.* Qui nondum consummate virtutis arcem conscendere possunt: generalis interim perfectionis sunt beatitudine perficiendi, vt paulatim ad meliora progressi, dum domino in planicie stante libenter, aufuscant, ad hunc quandoque in monte sedentem sublimiter ascendunt. Nam quorum cordibus adhuc edomandis insidit, hos quasi stans affatur. Quos longo studio exercitatos & iam dociles inuenit, quos quasi quietus residens mystica intimat. Hic apud Matthæum plenariè per octo beatitudines dicitur in sermone perfectionis ad apostolos in summo montis, hoc apud Lucam temperantius per quatuor cardinales virtutes comprehenditur.

in leuiore sermone ad turbas in imo. Dicit ergo: *Beati pau.* Ecce temperantia, quæ etiam facit cordis mundiciam. *Beati qui nunc esuritis.* qui compatiuntur alijs & miserentur, & tribuunt sua: non querentes aliena. Ecce iusticia: quæ etiam facit misericordiam. *Beati qui nunc stetit.* Ecce prudentia, quæ attendit quam misera hæc terrena: quam beata cælestia: quæ etiam pacem facit. *Beati eritis cum vos ode.* Ecce fortitudo quæ facit etiam mansuetudinem: Fortis est qui vincit iram, & alios motus animi. Connexæ virtutes: vt qui vnam habeat plures habere videatur, sed eius quæ fuerit vberior, & vberius præmium. Hospitalitas & humilitas & sanctitas Abrahæ commendantur: sed quia fide præstitit, fide præ cæteris meruit principatum. *Qui nunc.* Qui esurit esurienti compatiuntur: compatiendo largitur, largiendo fit iustus, æqualem se inferioribus præstat, dolens excludit: veritatem requirit. *Qui nunc.* Qui propter diuitias hæreditatis Christi, propter panem eius quæ æternæ propter spem cælestium gaudiorum: stetus: esuriam: paupertatemque desiderat beatus est: multo beator, qui has virtutes inter aduersa seruare non trepidat. *Gaudete & exultate.* Inter osea cordium, inter probra linguarum, inter manus persequendum, lætiori corde versamini: intuitu supernæ mercedis.

CATENA AVREA

in idem Euang.

Descendens Iesus, &c. Cyril. Celebrata ordinatione apostolorum, pluribus congregatis & de regione Iudæorum, necnon à maritima Tyri & Sidonis, qui erant idololatra: constituit eos totius orbis doctores, utpote qui euocarent Iudæos à legis seruitute, vitiores autem demonum ab errore gentili ad veritatis cognitionem. vnde dicitur: *Et ascen. &c.* Bed. Non à proximo mari Galilææ maritimam dicit: quia hoc non miraculi loco poneretur, sed à mari magno cognominatur, in quo etiam Tyrus & Sidon comprehendere poterant, de quibus sequitur: *Et Tyri & Sidonis.* Quæ quia ciuitates gentium sunt, consultè nominatum ponuntur, vt quanta sit fama virtutis saluatoris intimeretur, quæ externas quoque ad sanitatem doctrinamque capefendâ ciuitates accesserant: vnde sequitur, *Qui venerant vt audirent eum.* Theo. Hoc est, ad animarum medelam: vt sanarentur à languoribus suis, hoc est ad medelam eorum corporum. Cyril. Postquam autem sacerdos publicauit apostolos, plurima & ardua fecit miracula: vt qui conuenerant Iudæi & gentiles scirent eos decoratos esse à Christo dignitate apostolatus, & quod ipse non erat sicut vnus aliorum hominum, magis autem Deus, vt verbum incarnatum. vnde sequitur: *Et om. tur. que. &c.* Neque enim alienam virtutem accipiebat Christus: sed cū naturaliter esset Deus, propriam virtutem super infirmos emittens, sanabat omnes. Ambr. Aduerte autem omnia diligenter, quomodo & cum apostolis ascendat ac descendat ad turbas, quomodo eum turba sequitur ad excelsa: denique vbi infirmos inuenit infirmos: in excelsis enim infirmi esse non possunt. Bed. Raro hoc quoque vsipiam vel turbas dominum ad altiora sequi, vel quempiam debilem in-

uenies in monte curari: sed extincta febre libidinum, accessaque scientiæ luce prædetentum quendam ad culmen subire virtutum. Turba autem quæ dominum tangere potuit, spiritus illius virtute sanatur, vt supra leprosus domino tangente mundatur. Tactus ergo Saluatoris, opus est salutis: quem tangere, est fideliter in eum credere: à quo ranti, est eius munere sanari. *Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos, dicebat: Beati pauperes, &c.* Cyr. Post apostolorum ordinationem ad euangelicæ vitæ nouitatem saluator suos discipulos reificauit. Ambr. Diuinitatis autem promptius oracula incipit esse sublimior, etsi in humili stabat, tamen oculos eleuauit. vñ le dicitur: *Et ipse eleuatis oculis.* Quid est leuare oculos nisi interius lumen aperire? Bed. Et quamuis generaliter omnibus loquatur, specialius tamen oculos in discipulos leuat. Sequitur enim: *In discipulos suos:* vt his qui verbum intenta cordis aare percipiunt, lætius saporis intimi lumē aperiat. Ambr. Quatuor autem tantum beatitudines Lucas posuit, octo vero Matthæus: sed in istis octo, illæ sunt quatuor: & in istis quatuor, illæ octo. Hic enim quatuor velut virtutes amplexus est cardinales, ille in istis octo mysticum ordinem referauit. Sicut enim spei nostræ octaua perfectio est, ita octaua summa virtutum est. Primam autem beatitudinem paupertatis vtique euāgelista posuit: ordine enim prima est, & patens quædam virtutum, quia qui cōtempnit secularia, ipse merebitur sempiterna. Nec potest quisquam meritum regni cælestis adipisci, qui mundi cupiditatem post se emergendi non habet facultatē. vnde sequitur: *Dicebat, Beati pauperes.* Cyril. In euangelio quidē quod est secundū Matthæum beatos fieri dixit pauperes spiritu: vt intelligamus esse pauperem spiritu, habentem intellectum modestum & quodammodo remissum. vnde dicit Saluator: *Discite à me,* quia mitis sum & humilis corde. Hic autem beatos asserit pauperes non addito, spiritu: pauperes appellans diuitias contemnentē: decebat enim vt cum pronuntiatum essent salutiferi euangelij dogma, mentem non gererent cupidam, sed promptum affectum haberent erga maiora. Cyril. Non autem omnis quem pauperes premittit beatus est, sed qui Christi præceptum mundanis prætulit opibus: plures enim pauperes sunt in substantia, auarissimi tamen secundum affectum: quos non saluat paupertas, sed affectus damnat. Nihil enim inuoluntarium beatificabile est, eo quod omnis virtus libero designatur arbitrio. Beatus ergo pauper quasi Christi discipulus, qui pro nobis paupertatem sustinuit. Nam ipse dominus quodlibet opus impleuit quod ad beatitudinem dicit, se præbens exemplar discipulis. Euse. Sed cū cæleste regnum in multis gradibus bonorum cōsideretur. Primus gradus scandentium est eorum, qui diuino intuitu colunt paupertatem: tales autē fecit eos qui primò facti sunt eius discipuli. Ob hoc in eorum persona dicit: *Quia vestrum est regnum Dei:* quasi demonstratiuè hoc proferens ad præsentēs, ad quos etiam oculos eleuauit. Cyril. Postquam igitur mādauit paupertatem colere: ea quæ consequuntur inopiam coronat honoribus. Contingit autem paupertatem acquireret victum, idcirco non sinit discipulos pusillanimes super hoc fieri, dicens: *Beati qui nunc esuritis.* Cyril. Id est beati qui castigatis corpore ve-

strum, & seruituti subiectis, quia in fame & siti verbo operam datis, quia cælestium tant gaudiorum habebitis vbertate perfirmit. Greg. Nil. Alias autem, sicut secundum sensibilem eam diuersificatur participantium appetitus ad comestibilem species: sic et in cibo animæ, ab his quidem opabile, ab his autem appetitur quod naturaliter est bonum: Vnde hic secundum Matthæum beatificantur, qui iustitiam loco cibi & potus repant, non inquam particularem sed vniuersalem virtutem: in quam qui esurit, beatificandum dicit. Bed. Apertissime nos instruens nunquam nos satis iustos æstimare debere: sed quotidianum iustitiæ semper amare profectum, ad cuius perfectam saturitatem nō in hoc seculo sed in futuro postuum peruenire, psalmista ostendit, dicens: Satiabor cum manifestabitur gloria tua. vnde sequitur, *Quia saturabimini.* Greg. Nil. Auidis enim iustitiæ desideratorum copiam sponder. Nihil enim eorum quæ secundum voluptatem in vita querantur, latiat inquirentes. Solum autem virtutis studium subsequitur præmium quod in deficientibus gaudium inserit animæ. Cyril. Cōsequitur autem inopiam nō solum defectus rerum ad delectationes facientium, sed etiam depressus vultus propter mœsticiam. vnde sequitur, *Beati qui nunc stetit.* Beatificat stetes non eos qui simpliciter ab oculis lachrymas emittunt, commune enim est hoc tam fidelibus quàm infidelibus, si quid tristitiam accidat. Magis autem illos beatos asserit, qui lenem vitam & implicitam carnalibus voluptatibus deditam vitam refutantes delicias, & penè lachrymantes propter odium mundanorum. Chr. Magnam quid verò secundum Deum tristitia est: & impetrat ei penitentiam in salutem. vnde Paulus, cum non haberet suos defectus flere, pro alienis lugebat: talis luctus est alacritatis materia. vnde sequitur: *Quia ridebitis.* Etenim si nihil profumus his pro quibus stemus, tamē proficimus nobismetipsis. Nam qui sic aliena desiet, multo magis non præteribit inflexibiliter sua delicta. Magis autem nec facili laborat in scelus: non dissoluatur in hac breui vita, ne suspiremus in infinita. Non queramus delicias, à quibus manat luctus & dolor nimius, sed tristitemur tristitia, quæ germinat veniam. Est etiam dominum sapius reperire lugentem: ridentem nequaquam. Basil. Permittit autem stentibus risum, non quidem emissum per mandibulas sonum, sed meram & impermixtam cuilibet tristitiæ alacritatem. Bed. Qui ergo propter diuitias hæreditarias Christi, propter panem vitæ æternæ, propter spem cælestium gaudiorum: stetus, esuriam, paupertatemque pati desiderat, beatus est. Multo autem beator qui has virtutes inter aduersa seruare non trepidat. vnde sequitur: *Beati eritis cum vos oderint homines.* Licet enim homines odiant corde nephādo, dilectum cor Christo lædere nequeunt. Sequitur: *Et cur. sup. vos.* Separant, & à synagoga expellant, Christus inuenit & cōfirmat. Sequitur, *Et exprobrauerint.* Exprobrat nomen crucifixi, ipse commortuos sibi correfuscit, & confedere facit in cælestibus. Sequitur: *Et eie. no. vestrum tanquam malum,* vbi nomen christianorum significat quod à gentilibus Iudæisque sæpissimè quantum ad ipsos memorat abrahā, & ab hominibus est abiectum, nulla existente causa odij, nisi propter filij hominis, qui scilicet credentes nomen Christi, suum cognomen facere

voluerūt. Docet ergo eos ab hominibus insectandos: sed vltra homines esse habeandos. vnde sequitur: *Gaud. in il. die & exul. ec. &c.* Chr. Multum & paucum mensuratur dignitate proferentis. Quæramus igitur quis multam promissit mercedem: si quidem propheta vel apostolus vel homo paucum esse multum existimauit, nunc autem dominus qui possidet perennes thesauros, opes, quæ quemlibet intellectum transcendunt, multam pollicitus est mercedem. Basil. Rursus magnum, aliquando absolutè habet intentionem: sicut magnum est cælum, & magna est terra: aliquādo verò ad aliquid habet relationem, vt magnus equus & bos in comparatione similiū: sic arbitror multam fore mercedem repositam patiensibus opprobria propter Christum, non tanquam comparatam ad ea quæ tenes nos sunt, sed in se multam existentem, & tanquam à Deo donatam. Dama. Illa etiam quæ mensurati vel numerari possunt, terminatē ingeruntur: quod autem ex quadam excellentia omnem transcendit mensuram & numerum, indeterminate dicitur magnum & multum, puta quando dicimus multam esse Dei misericordiam. Ambro. In hoc ergo quod dicit, *Beati pauperes,* habes temperantiam quæ te à peccato abstinere, seculum calcare, illecebrosa non querit. *Beati qui esuritis:* habes iusticiā, qui enim esurit, esurienti compatiuntur, compatiendo largitur, largiendo fit iustus, quia iustitia eius manet in æternum. *Beati qui nunc stetit:* habes prudentiam cuius est flere quotidiana, & ea quæ æterna sunt querere. *Beati eritis cum vos oderint homines:* habes fortitudinem, sed eam quæ non odium meretur ex crimine, sed persecutionem patitur ex fide. Sic enim ad passionis peruenitur coronam, si gratiam hominum negligas, diuinam sequaris, ergo temperantia cordis habet manditiam, iustitia misericordiam, pacem prudentia, mansuetudinem fortitudo. Connexæ sibi sunt & concatenatæ virtutes: vt qui vnam habeat, plures habere videatur: & sanctis vna competit virtus, sed eius quæ fuerit vberior, vberius est præmium. Quāta hospitalitas in Abraham? quanta humilitas: sed quia fide præstitit, fidei præ cæteris meruit principatū. Ergo vnicuique plura præmia, quia plurima inuentiua virtutum: sed quo in aliquo merito copiosius, hoc etiam in præmio redundantius.

S. AMBROSII EPISC.

Mediolan. superioris Euang.
expositio.

Descendens (inquit) Iesus, &c. Aduerte omnia diligenter, quomodo & cum apostolis ascendat, & descendat ad turbas. Quomodo enim turba nisi in humili Christum videret? Non sequitur ad excelsa: non ascendit ad sublimia. Denique vbi descendit, inuenit infirmos. In excelsis enim infirmi esse non possunt. Sic enim Matthæus docet, in inferioribus debiles sanatos esse. Prius enim vniuersis quæ sanatus est, vt paulatim virtutibus præcedentibus ascendere posset ad montem. Et i leo vni quemque in inferioribus sanat, hoc est, à libidine vtuocat, iniuriam cecitatis auerit, ad vulnera nostra descendit, vt vsu quodam, & copia suæ naturæ participes nos faciat esse regni cælestis. Et sanabat hos quidem, sed in inferioribus

relinquebat. Et cum sedisset accesserunt ad eum discipuli eius. Euangelizaturus enim & benedictionum de thesauro diuinitatis prompturus oracula incipit esse sublimior. Hic autem & si in humili stabat, tamen oculos eleuauit. Sic etiam cum Lazarum suscitaret, infremuit spiritu, sic etiam caput leuauit cum mulieri adulteræ peccata donaret. Quid est enim leuare oculos: nisi interius lumen aperire? **Deniq;** sanctus Matthæus. *Aperuit, inquit, os suum.* Thesauros scilicet sapientiæ & scientiæ Dei: reclusis aditis templi sui ora referauit. Ergo & tu aperis os tuum, sed prius vt aperiat implora. Si enim Paulus in adaperitione oris sui implorat auxilium: multo magis implorare te conuenit. **Ostendit enim tibi** clauem scientiæ: qua os aperite tuum; debeas, dicente propheta: *Aperis os tuum verbo Dei, Verbum Dei clauis tui oris est: clauis scientiæ oris tui clauis est, qua laxatis silentij catenis, imperitiæ claustra referantur. Beati pauperes: quia vestrum est regnum Dei, &c.* Quatuor tantum beatitudines sanctus Lucas dominicas posuit. **Octo vero sanctus Matthæus:** Sed in istis octo illæ quatuor sunt: & in quatuor istis illæ octo. Hic enim quatuor velut virtutes amplexus est cardinales: illæ in istis octo mysticum numerum referauit. Pro octaua enim multi scribuntur psalmi, & mandatū accipis, octo illis partē date fortasse benedictionibus. Sicut enim spei nostræ octaua perfectio est: ita octaua summa virtutum est. Sed prius quæ sunt ampliora videamus. **Beati, inquit, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum.** Primam benedictionem hanc vterque euangelista posuit: Ordine enim prima est, patens quædam generatioque virtutum: quia, qui contempserit sæcularia, ipse merebitur sempiterna, nec potest quisquam meritū regni celestis adipisci, qui mundi cupiditate possessus, emergendi non habet facultatem. Secunda benedictio. **Beati inquit mites.** Tertia; **Beati qui lugent.** Quarta; **Beati qui esuriūt & sitiunt iustitiam.** Quinta; **Beati misericordes.** Sexta; **Beati mundo corde.** Septima; **Beati pacifici.** Et bene septima; quoniam eo die ab omnibus mundi operibus requieuit Deus. Dies enim quietis, & pacis est. Octaua; **Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.** Veni, domine Iesu, doce nos ordinem beatitudinum tuarum. Neque enim sine ordine dixisti primo beatos pauperes spiritu, secundo beatos mites, tertio beatos qui lugent. Etiam si cognosco aliquid, tamen ex parte cognosco. Si enim Paulus ex parte cognouit; quantum ego possum cognoscere, qui Paulo quantum vita, tantum etiam verbo inferior sum. Vita enim verbum exigit, & acquirit: Sermo autem sine vita non est sermo Dei. Quanto me sapientior Paulus? Ille gloriatur in periculis, ego gloriator in successibus. Ille gloriatur, quia reuelationibus non extollitur, ego, si quæ reuelationes mihi contingerent, gloriari. Sed tamen potest Deus de lapidibus homines suscitare, & verbum proferre de clausis, vocē elicere de mutis. Quia si afixerit oculos aperuit, vt videret angelum; potens est & nobis quoque aperire oculos, vt possimus Dei videre mysteriū. **Beati, inquit, pauperes: nō omnes beati pauperes.** Paupertas enim media est; possunt & boni esse, & mali pauperes. Nisi forte ille intelligendus pauper beatus, quem propheta describit dicens; Quia melior iustus pauper, quam diues mendax. **Beatus pauper, qui clamauit, & dominus exaudiuit eum.**

Pauper à crimine, pauper à vitis, pauper in quo mundi princeps nihil inuenit. Pauper illius emulus pauperis, qui, cū diues esset, propter nos pauper factus est. Vnde plene Matthæus aperuit dicens; **Beati pauperes spiritu.** Pauper enim spiritu non inflatur, non extollitur mente carnis suæ. Prima ergo ista benedictio est, cū deposuero omne peccatum, & exuero omnem maliciam, & simplicitate cōtentus fuero, in ops malorum, superest vt mores meos temperem. Quid enim mihi prodest carere secularibus: nisi fuero mitis, atque mansuetus: Nam, qui sequitur viam rectam, sequitur vitæque illum, qui ait; *Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde.* Depone igitur, quæ improba sunt, egeto vitis secundum bonam paupertatem; mitiga affectum tuum, vt non irascaris, aut certe iratus ne peccaueris, iuxta quod scriptum est; *Irascimini, & nolite peccare.* Præclarum est enim motum temperare consilio; nec minoris virtutis docetur cohibere iracundiam, indignationem compescere, quam omnino non irasci, cum plerumque illud lentius, hoc fortius estimetur. Cum hoc feceris, memento quia peccator es, & Ingego peccata tua, lugero delicta. Et bene tertia benedictio est peccata desistentis, quia trinitas est, quæ peccata condonat. Ablue igitur te lachrymis tuis, lava fleatibus, si tuisse te fleueris, alius te non flebit. Nam, si Saul defleisset peccata sua, Samuel enim non fleuisset. Habet vnusquisque, quos fleat, mortuos suos, Mortui sumus, quando peccamus: quando implemur ossibus mortuorum. Mortuus est sermo malus, qui exit ex ore: exit enim de sepulchro malo. Sepulchrum autem patens est guttur eorum. Ideo dicit apostolus; *Imitatores mei estote: vult nos delictorum meminisse nostrorum.* Paulus nō habebat, quod lugeret, ex quo in Christum credidit: & tamen priora defleuit dicens; *Quia non sum dignus vocari apostolus, quia persecutus sum ecclesiā Dei.* Ille igitur peccator ante fidē, nos vero adhuc peccamus post fidem. **Qui peccator, est desolat se, & arguat se, vt fiat iustus:** Iustus enim accusator est sui. Ordine igitur persequamur: quia scriptum est; *Ordinate in me charitatem.* Deposui peccatum: temperavi mores: delicta defleui: esurire incipio, & esurire iustitiam. **Ager enim cum in graui morbo est, non esurit, quia ægritudinis dolor excludit famem.** Sed quæ est ista fames iustitiæ? **Qui sunt isti panes, quos esurit iustus?** Ne forte panes illi, de quibus dictum est; *Iuuenis fui, & senui:* & non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem. **Qui esurit, vtique virum quærit augmentum.** Quod autem maius virtutis incrementum, quam norma iustitiæ? Post has, **Beati, inquit, misericordes.** Iustitiam enim sequitur misericordia. Vnde dictū est; *Disperdit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in æternum.* Sed etiam qua misericordiam deserit, mercedem amittit, nisi mundo corde miseretur. Nam, si iactantiam quærat, nullus est fructus. Emunda igitur interiora mentis tuæ, & si diligenter peccatis tui secreta mundaueris, compatere iis, qui impugnantur: & intellige quanti hominum, quanti fratrum tuorum auxilium tuum quærant. Sed, nisi tu prius interiora tua vacua feceris ab omni labe peccati, ne dissensionis, contentionesque ex affectu tuo prodent, non potes aliis ferre medicinam. A te igitur pacem incipe, vt, cum fueris ipse pacificus, pacem aliis feras. Quomodo enim potes aliorum corda

mundare, nisi tuum mundaueris ante? Profuisti igitur aliis: nulli auxilium pluribus, festina, contende ad finem. Multi cum essent exitus vitæ, vnus Domino competebat. Nam, quod natum erat secundum carnem, oportebat secundum carnem mori. Elegit passionem, vt moreretur pro nobis: & tu dic de omnibus, quæ retribuit tibi Dominus, Calicem salutaris accipiam, & nomen domini inuocabo, hoc est, passionem. Vnde etiam illis, qui ad dexteram, vel sinistram sedere cupiebant, ait, **Potestis calicem bibere, quem ego bibiturus sum?** Vsq; ad finem te ducit: vsque ad martyrium profequitur: & constituit beatitudinum palmam. Vide igitur ordinem. Oportet te pauperem fieri spiritu. Humilitas enim spiritu diuitiæ virtutum sunt. Nisi pauper fueris, mitis esse non poteris. **Qui mitis est, potest lugere presentia.** Qui inferiora luget, potest desiderare meliora. Qui superiora quærit, inferiora deuitt, vt & ipse à superioribus adiunetur. **Qui miseretur, cor suum mundat.** Quid est enim mundare animum, nisi sordem mentis abluere? Eleemofyna enim à morte liberat. Patientia vero perfectio est charitatis. **Qui autem patitur persecutionem in vltimo certamine constitutus, probatur aduersus: vt, cum legitime certauerit, contoneatur.** Hos quidem gradus volūt esse virtutum: per quos ab vltimis ad superiora possimus ascendere: denique sicut incrementa virtutū, ita etiam sunt incrementa præmiorum. Plus est enim Dei esse filium, quam possidere terram, & consolationem mereri. Sed quia & primum præmium regnum celorum est, & vltimum præmium regnum celorum est, nunquid æquale præmium incipientibus, atque perfectis est? Ne forte mystice docemur: quia est primum regnum celorum illud apostolicum; Dissolui, & esse cum Christo: Habes primum regnum, quando sancti rapiuntur in nubibus obuiā Christo in æra. Multi enim dormientium surgent, isti in vitam æternam, illi in opprobrium. Primum ergo regnum celorum sanctis propositum est in absolutione corporis. Secundum regnum celorum est, post resurrectionem esse cum Christo. Cum fueris in regno celorum, tunc processus est mansionum: & si vnum regnum diuersa tamen merita sunt in regno celorum. Post resurrectionem terram tuam incipies possidere absolutus à morte. Ille enim, cui dicitur; *Terra es, & in terram ibis,* non possidet terram suam. Non enim potest esse possessor, qui non capit fructum. Absolutus igitur per dominicæ crucem, si tamen intra iugum domini fueris inuentus, consolationem in ipsa possessione reperies, consolationem sequitur delectatio, delectationem diuina miseratio. Quem autem misereatur Dominus, & vocat: qui vocatur, videt vocantem: qui Deum viderit, in ius diuinæ generationis assumitur: tunc demum quasi Dei filius celestis regni diuitiis delectatur. Ille igitur incipit, hic repletur. Nam & intra hoc seculum multi in imperio Romano sunt, sed maiorem imperij gratiam, qui propiores imperatori sunt, consequuntur. Nunc dicamus, quem admodum in quatuor benedictionibus sanctus Lucas benedictiones sit octo amplexus. Et quidem scimus virtutes esse quatuor cardinales, temperantiam, iustitiam, prudentiam, fortitudinem. **Qui pauper est spiritu, avarus non est. Qui stert, non superbit, sed mitis est, & pacatus. Qui luget, humiliatur. Qui iustus est, non**

negat, quod scit: omnibus ad vsum com munitur datum. Qui miseretur, largitur de suo. Qui summi donat, non quærit alienum, nec dolum proximo suo instruit. Connexæ igitur sibi sunt concatenatæque virtutes, vt, qui vnā habeat plures habere videretur: & sanctis vna competit virtus: sed, eius quæ fuerit vberior, vberius est præmium. Quanta hospitalitas in Abraham quanta humilitas: quanta sanctitas vt fratris filii ab hoste seruaret: & quanta abstinentia, vt nihil de præda quæretet! Sed, quia fide præstitit, fidei præ ceteris meruit principatum. Ergo vnicique plura præmia, quia plura incentiuua virtutum. Sed quod in aliquo merito copiosius, hoc etiam in premio redundantius. **Beati igitur pauperes spiritu.** Habes temperantiam, quæ à peccato abstinet, seculum calcat, illecebrosa non quærit. **Beati qui esuriunt, & sitiunt.** Qui enim esurit, esurienti compatiatur, compatendo largitur, largiēdo fit iustus: quia iustitia eius manet in æternum. Vnde & in Mattheo sitim, & famem intelligimus spiritalem, qua cibi iustitiæ desideratur, aut potus: quia virtus quali materia quædam virtutum est: vt iustus æqualem se inferioribus præstet, dolum excludat, veritatem requirat. **Beati qui nunc stertis: quia ridebitis.** Habes prudentiam, cuius est flere occidua, & ea, quæ æterna sunt, quætere, lugere secularia, quæ seipsa compugnent, Deum pacis inquirere, qui stulta mundi elegit, vt confundat sapientes, & qui ea, quæ non sunt, destruat, vt, quæ sunt, possit adipisci. **Beati eritis, cum vos oderint homines.** Habes fortitudinem, sed eam, quæ non odium mereatur ex crimine, sed persecutionem patiatur ex fide. Sic enim ad passionis peruenitur coronam, si gratiam hominum negligas, diuinam sequaris. Denique, vt scias consummationem esse fortitudinis passionem, secundum hæc, inquit, *faciebant prophetis patres eorum:* quia prophetas Iudæi vsque ad mortē corporis persecuti sunt. Est etiam fortitudinis, iram vincere, indignationemque cohibere: ac per hoc fortitudo animi, corpusque confirmat. Nec perturbati sunt timore aliquo vel dolore: quibus velut prauis interpretibus plerumque percellimur. Ergo temperantiam cordis habet, amicum mundiciam; iustitia misericordiam; pacem prudentiam; mansuetudinem fortitudo.

BEDAE VENERABILIS
presbyteri superioris Euang.
expositio.

Descendens Iesus de monte stetit in loco, &c. **Electurus** Apollolos Dominus in montana subit, turbas vero docturus ad campestria redit, quia non nisi in humili Christum turbæ videre sufficiunt. Nam hæc est norma quæ secutus Apollolos ait: Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Quasi paruulis in Christo, lac vobis potum dedi non escam. Nondum enim poteratis, sed ne nūc quidem potestis. Apollolos autem ipsi secundum Matthæum quæ si perfectiores, & in morte & aperto saluatoris ore docti esse narratur. Vbi si quis diligentius vtrūque velit Euangelistam perscrutari, potest intelligi, cum in monte duodecim Discipulos elegit è pluribus, quos & Apollolos nominauit, quod Matthæus prætermisit, tūc illum habuisse sermonem, **Bibl. Hom. tom. 4. Xxxx 2 quem**

Ibidem.

Proh. 19.

Vberioris virtutis vberius præmium.

1. Cor. 1.

Ex lib. 2. corinth. in Luc.

quem Mathæus interposuit, & Lucas tacuit, hoc est in monte. Ac dein de cum descendisset, in loco campestri habuisse alterum similem, de quo Mathæus tacet, Lucas non tacet, & utrunque sermonem eodem modo esse conclusum. *Ab omni Iudæa & Hierusalem & mariima, &c.* Maritimam multitudinem non à proximo mari Galilææ (neque enim hoc miraculi loco poneret) sed à mari magno reor esse cognominatam, in qua etiam Tyrus & Sidon comprehendi poterant. Verùm quia Gentium ciuitates sunt, Iudæis quidem forte datæ, sed non ab eis possessæ, eo quod hostes exterminare nequirent, consultè nominatim ponuntur, ut quæta sit fama virtutis Saluatoris intimetur, quæ exteras etiam ad sanitatem doctrinamque capeffendam ciuitates accersat. Vbi notandum quia Dominus, & si venientibus ad se Gentilibus miseris sit, vnde & puerum Ceterionis & Chanææ filiam approbata petentium fide curauit, non tamen eorum ciuitates intrasse reperitur, ne videlicet occasione querelæ Iudæis calumniaribus suggereret, sed perfectam potius salutem gètium passionis & resurrectionis vsè tēpori referuaret. Quo imminente tempore gentilibus eum videre querentibus ait: Nisi grauum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multi fructum adfert. *Et omnis turba querebat eum tangere, &c.* Et supra leprosus Domino tangente mundatur, & hic omnis turba quæ eum tangere potuit spiritus illius virtute sanatur. Tactus ergo Saluatoris, opus est salutis. Quem tangere, est fideliter in eum credere. A quo tangi, est eius munere firmari. Sed vnusquisque in suo sensu abundat. Turbæ quæ de longè ad audiendum confluunt, descendentes in campum Domini curantur tactu. Discipuli qui in minoribus iam sunt instituti, in montis cacumine ad maiora prouehuntur. Ex quibus etiam eliguntur, qui eum transfiguratum secreto in monte speculentur. Vnus præ omnibus quasi sublimioris sapientiæ fonte inebriandus, magistri recumbit in pectore. Natòque vsquam vel turbas Dominum ad altiora sequi, vel quempiam debilem inuenies in monte curari, sed extincta febre libidinum, accensaque scientia luce, pedetentim quemque ad culmen subire virtutum. Nam & in veteri Testamento Moses solus cum Ioseph montem Dei ascendens, ad regendum vulgus in campo donec redirent, Aaron ordinauit & Hur. Aaron quippe qui interpretatur mons fortitudinis, singularem dominicæ incarnationis excellentiam, Hur vero qui ignis dicitur, donum Sancti Spiritus insinuat. Quia plures in Ecclesia paruuli, & si comitari magistros ad penetranda summæ diuinitatis arcana nequeunt, dominicæ tamen incarnationis sacramentis redimi, & Spiritus sancti possunt ardore signari. *Et ipse eleuatis oculis in Discipulos suos, dicebat, &c.* Et si generaliter omnib⁹ loquitur, specialius tamè oculos saluatoris in Discipulos leuat, ut his, qui verbum intentæ cordis aure percipiunt, latius saporis intimi lumen aperiat. Cui simile est, quod Mathæus ait: Et cum discedisset, accesserunt ad eum Discipuli eius, & aperiens os suum, docebat eos dicēs: Beati pauperes spiritu. Nam quibus os in monte sedens aperit, ut magna sublimiter audiant, in eos oculos stans in campo dirigit, ut audita patèter intelligant. Beati itaque pauperes. Non utiq; omnes, sed illi tantummodo, qui omne

presentis sæculi tamen si altum videatur pro nihilo culmen ducunt. Qui merito regni cælestis perhibentur munere digni: quia delectationis humane probantur cupiditate nudati. Qualem se Rex Dauid pauperiem sustinuisse declarans ait: Ego vero egenus, & pauper sum. Et alibi non modo terrestria, sed & ipsa pro Domino supercælestia parui pendens, dicēsusque: Quid enim mihi restat in cælo, & à te quid volui super terram? mox ubi spei suæ fixisset anchoram, subdendo manifestat: Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. Alioquin nonnulli miserima conditione paupertatis, & hic sæculi gaudis ob inopiam rerum, & ibi regno Dei ob meritum nequitiam carent. *Beati qui nunc esuritis, &c.* Quid esurire beati, quid sitire debeant, Mathæus exponit, videlicet iustitiam, aperitissime nos instituens nunquam nos fatis iustus estimare debere, sed quotidianum iustitiæ semper amare, immo ardere profectum. Cuius perfectam futuritatem non in hoc sæculo, sed in futuro posse prouenire supernorū dei demio Psalmista flagrans ostendit, qui ait: Ego autem cum iniustitia apparebo in cōspectu tuo, satiabor, dum manifestabitur gloria tua. Potest & simpliciter accipi: *Beati qui nunc esuritis*, qui castigatis corpus vestrum, & leuituti subiicitis, qui in fame, & siti verbo operam datis: quia cælestium tunc gaudiorum habetis vbertate perfrui. *Beati qui nunc stetit, quia ridebitis.* Nō temporalium damna commoedorum, sed vitutum detrimenta spiritualium, qui stent, æterna beatitudine consolabuntur. Vbi non nostra solum, sed & proximi iubemur commissa deslere. Quem si vt nos diligimus, consequenter illius & profectu nos gratulari, & defectu necesse est tribulari, nec solum tribulari, verum ad lachrymas vsque succendi. Sic enim Samuel, & Dauid, peccatum Saulis, & interitum lugēt. Sic peccatorem Dominus ipse fleuit super ciuitatem, & meritis compassus sororibus, Lazarum, quem diuina erat maiestate resuscitaturus, humana prius miseratione deslebat. Mystice significas eos, qui peccati morte sopiuntur, vt reuiuiscere queant à proximis esse plangendos. Quod autem nunc stetes rufuros esse promittit, nō pueriliter accipiendum, sed scripturæ more risum nomine mentis exultatio, & affectus quidam lætior intelligendus esse designatus. Sicut Sarra, risum, inquit, mihi fecit Deus. Et in Iob dictum est: Os autem veracium replebitur risu. Per que, vt dixi nomina, gaudium animæ figuratur interius. *Beati eritis cum vos oderint homines, &c.* Qui propter diuitias hereditatis Christi in sanctis, propter panem vitæ æternæ, propterque spem cælestium gaudiorum, stetes esurire, paupertatemque pati desiderat, beatus est. Multo autem beator, qui has inter aduersa virtutes seruare non trepidat. Quia odiant licet homines corde nefando, dilectum cor Christo lædere nequeunt. Separant, & synagoga depellant, Christus inuenit, & confirmat. Exprobrent nomen crucifixi, ipse commortuos sibi conuersificat, & confedere facit in cælestibus. *Et elegerint nomen vestrum, &c.* Nomen vestrum, quod dicit, nomen Christianorum significat, quod à Gentilibus Iudæisque sæpissime quantum ad ipsos memoriæ abrafum, & ab hominibus est electum, nulla iam existente causa odij, nisi propter filium hominis: quia videlicet nomen Christi credentes suum

1068.21.

suum voluerint facere cognomen. Atque ideo nominis summi persecutores, hominum non immerito nomine notantur. *Beati*, inquit, *eritis, cum vos oderint homines*, docens eos ab hominibus insectandos, sed vltra homines esse beandos. *Gaudete in illa die, & exultate, &c.* Non hoc à quolibet patiente, sed ab eo, qui supernæ tantum mercedis intuitu patitur, præceptum potest impleri, vt felicitet inter odia cordium, inter probra linguarum, inter ipsas persequentium manus, æquali, immo lætiori adhuc corde versetur. Non ad hoc nostri similes valent, sed eorum, qui ibant gaudentes à conspectu cōsiliij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Qui ergo multa in terris pro Christo sustinet aduersa, multa in cælis à Christo recipiet dona. Ceterum quanta ab Helia verborum iacula falsi sustinuerunt Prophetæ, quos deridēs aiebat: Clamate voce maiore, Deus enim est Baal, & forstan loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut certe dormit, vt exciteretur. Quantam dedere stragem, qui odingenti simul, & quingenti sunt interempti? Verum quia Baal, & non Christus in causa erat, nec irriti gaudebant, nec occisi palmam, sed pœnam meruerunt perennem.

HAYMONIS EPISCOPI
Halberstatensis in superius Euang.
Hornilia.

Non solum per mysterium incarnationis de cælo in terram descendens Dominus Iesus Christus, humanæ infirmitati condescendere dignatus est, sed etiam in suis sanctis sermonibus ad humanam ignorantiam instruendam, ita doctrinam suam temperauit, vt non solum perfecti, sed etiam minus perfecti cibum vitæ inuenire possent. Denique vt supra Euāgelista retulit, cum ascendisset in montem, secuti sunt eum Discipuli eius: vbi cum perfectiora mandata quasi capere valentibus dedisset, nolens propter eos simplices turbas relinquere, iterum descendens de monte, stetit in loco campestri. In quo suo facto, ostendit in prædicatione iuxta capacitatem auditorum, temperandum esse sermonem doctorum. Mons enim in hoc loco perfectiorem significat doctrinam: loca verò campestria, humiliorem prædicationem atque communem. Qui enim tales sunt, vt cum Apostolis audire possint: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, sublimius instruendi sunt. Qui verò propter mentis infirmitatem ad altiore non possunt ascendere doctrinam, minimis præceptis sunt erudiendi, vt qui idonei nequaquam existant ad faciendā bonā, saltem nō sint proclines ad perpetranda mala. Quod alibi Dominus suo exemplo ostendit, quum cuidam querenti, Magister, quid faciendū vitam æternam possidebo? quasi in cōuallibus moranti respondit: Mandata nosti? Non occides, non mœchaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces rem proximi tui, honora patrem & matrem. Sed illo respondente: Hæc omnia custodiui à iuuentute mea: ostendit ei montem perfectioris doctrinæ, dicens: Adhuc vnum tibi deest: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me. Sed quia huanc mon-

tem difficilè, qui sæculi diuitiis onerati sunt, ascendere possunt, subiunctam est ilicò: Ille autem abiit tristis: quia multas habebat possessiones. Huius quoque exemplum Paulus Apostolus seculentus, cum Discipulis mōtem ascendente, quibus dicebat: Sapientiam loquimur inter perfectos. *1. Cor. 2.* Quasi cum quibusdam in conuallibus morabatur, quando dicebat: Ego fratres non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus: tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. Non enim omnes omnia capiunt, neque omnes æqualiter instruuntur. Aliter quippe admonendi sunt superbi, aliter humiles: aliter casti, aliter adulteri: aliter ebriosi, aliter sobrii: aliter viri, aliter fœminæ: aliter coniugati, aliter virgines: aliter pij, aliter impij: aliter contemptores mundi, aliter amatores: aliter pacifici, aliter discordes: aliter fudantes, aliter aliena rapientes: vt & isti audiant de promissione æternæ vitæ quod ament, & illi de supplicio æterno quod timeant. Sæpè etenim quod vni morbo prodest, alteri nocet: & venenum cum sit mors hominis, vita est serpentis: & lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat. Iuxta hoc ergo exemplū doctores suam prædicationem debent temperare, vt & perfecti inueniant quod semper discant, & infirmi talia audiant, in quibus non refugiant. Quod suo nobis exemplo beatus Patriarcha Iacob ostendit: qui cum oves auunculi sui Labæ pasceret, & varia quæque pro mercede recepturus esset, tulit virgās populæas & amygdalinas, quas ex parte decorticauit, & ex parte cum corticibus reliquit: posuitque eas in canaliis tempore quo ducebantur ad aquandum oves, vt in earum aspectu cōciperent varios fœtus. Iacob enim pastor ouium, pastores significat animarum, quorum primo dictum est: Si diligis me, pascere oves meas. Aqua autem scripturam sacram designat, iuxta illud Salomonis: Aqua profunda, verba ex ore viri, & torrens redundans, fons sapientiæ. Virgæ autem variz, sententiæ sunt scripturarum. Ducuntur ad aquadum oves, cum ad audiendum verbum Dei conueniunt fideles. Cùmque ex eloquijs diuinis diuersæ sententiæ ad medium proferuntur, quasi virgæ in canaliis ponuntur. Quæ ex parte decorticandæ sunt, & ex parte cum corticibus relinquendæ: quia (vt diximus) perfectiores allegorico sensu instruendi, simplices verò & minus intelligentes, iuxta veritatem historiz snt pasendi. Vnde & Dominus cum Discipulos in monte docuit, & turbas in conuallibus curare voluit, ostendit vt illi qui ex doctrina verborum credere non poterant, saltem ex virtutibus miraculorum cederent. Quod (vt diximus) suo Dominus exemplo declarauit, quando descendens de monte, stetit in loco campestri, & turba Discipulorum eius, &c. Maritima enim hic magni maris loca intelligere debemus, maximè cum de Tyro & Sydone, quæ in corde maris Siloe sunt, adfuisse memoratur. In quo loco cognoscimus: quia virtutes eius non solum ad Iudæorum Regnum, sed etiam ad vicinas, & exteras regiones peruenerant, quando omnes concurrebant, non solum, vt audirent verbum Dei, sed vt sanarentur à languoribus suis. Vnde subditur: *Et omnis turba querebat eum tangere quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.* Multi enim eum tangere cupiebant, à quo omnis virtus procedit, & qui est Dei virtus & Dei sapientia, in quo habitat omnis

1069.21.

1069.18.

plenitudo diuinitatis, corporaliter. Et ideo quia de illo omnis virtus exibat, omnes volebant eum tangere. Nam & supra tangendo leprosum curauerat, & nunc omnis turba quærebat eum tangere, vt intelligamus quia tactus eius sanitas est. **Luc. 8.** Quod experta est illa mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, & cum tetigisset fimbriam vestimenti eius: statim sanata est ab infirmitate sua. Ad cuius tactum virtus de illo exibat in tantum, vt quasi nescius Dominus quæreret, Quis me tetigit? Et discipuli eius ad eum. Rabbi, turbæ te comprimunt, & affligunt, & tu dicis, quis me tetigit? Et ille, Tetigit me aliquis, nam ego non virtutem de me exiisse. Spiritualiter vero Christum tangit, qui eum verum Deum credit, & recta fide consistitur. At verò pagani, Iudæi & hæretici Christum minimè tangunt, quia eum verum Deum credere contemunt, & fide recta hunc confiteri nolunt. Vnde & Mariæ quæ Dominum surrexisse non credebatur sed eum mortuum inter mortuos quærebat, volebat illum tangere dictum dicit: Noli me tangere, nondum enim ascendendi ad patrem meum. Ac si diceretur: Quia manu fidei me tangere noluisse, manu corporis me tangere noli. Curatio vero demonum, non solùm per eius præsentiam fiebat, sed etiam per inuocationem ipsius nominis, in sui absentia, sicut discipuli quoque Domino gaudentes dicunt: Domine, in tuo nomine etiam demonia nobis subiiciuntur. Sequitur, *Et ipse eleuatis oculis in discipulos dicebat; Beati pauperes quia vestrum est regnum Dei.* Et si generaliter dominus loquebatur, specialiter in discipulos oculos leuauit, quos maioris gratia digniores fecit. Eleuatio quippe oculorum Iesu Christi, amplioris misericordiæ munera significat. Et in discipulos oculos leuauit, quos specialibus virtutibus ditauit, iuxta quod alibi legitur. **Matth. 12.** Quia cum dixisset ei quidam, ecce mater tua & fratres tui foris stant quærentes loqui tecum, ipse eleuatis oculis in discipulos suos dicebat: Ecce mater mea & fratres mei. Quid autem eleuatis oculis, dicat, audiamus. *Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei.* Et quæ virtus talem inter reliquas beatitudines tenere debet principatû, nisi spontanea paupertas? Ex ipsa enim cætera virtutes exordium quoddam & originem sumunt. Sicut denique ex vna radice arboris multi rami & folia prodeunt, sic ex spontanea paupertate multæ virtutes generantur. Qui enim spontaneam amat paupertatem, erit misericors per largitatem, & non tenax per auariciam. Erit consequenter & mitis quia diuitias non quærit per iactantiam, quia paupertatem diligit cum humilitate. Erit enim pacificus, quia non erit occasio rixandi, vbi non est voluntas acquirendi. Habebit etiam & cordis mundiciam, quia sicut illi qui diuitias diligunt, turbulenti sunt animo, ita qui spontaneam paupertatem amant, solliciti sunt, quæ Dei sunt quomodo placeant Deo. Sed illud diligenter considerandum, quia illa paupertas laudabilis est, quæ aut habere non cupit, aut si fortè habet, propter Deum distribuenda relinquit. Vnde Matthæus euangelista, vt hanc paupertatem ad beatitudinem pertinere ostenderet, cum additamento ait. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Alij enim sunt pauperes spiritu, & rebus, alij nec rebus nec spiritu, alij rebus & non spiritu: alij spiritu & non rebus. Rebus sunt pau-

peres & non spiritu, qui nihil habentes, multa habere concupiscunt. Spiritu sunt pauperes & non rebus, sicut illi qui secundum Apostolum, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes sunt, quales fuerunt Abraham, Iacob, & David, qui regali folio sublimatus erat, pauperem se ostendit spiritu, dicens: Ego autem mendicus sum & pauper. Et iterum. Egenus sum, & in laboribus à iuuentute mea. Nec rebus nec spiritu sunt pauperes, diuites superbi, qui facultatibus locupletati, nihilominus mente sunt turgidi. De quibus dicitur in Psalmis: Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo obtinuerunt diuitias. Rebus & spiritu sunt pauperes perfecti monachi, qui propter Deum omnia relinquentes, nec corporis proprij potestatem in suo arbitrio relinquunt, & ideo quanto hic propter Deum pauperiores, tanto in futuro vita sunt ditiores, iuxta promissionem Domini dicentis. Omnis qui reliquerit domum, agros, patrem & matrem, fratres & sorores, uxorem & filios propter me, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. *Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini.* Quid esurite vel sitire debeant, quid beatitudinem peruenire desiderent, alius Euangelista manifestius declarat, dicens: *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Iustitiam quippe esurire & sitire, est præcepta Dei libenter audire, & libentius opere implere. Tales enim futurabuntur, quando ad videndum Deum cuius hic mandata cum magna mentis esurie susceperunt perducuntur, dicentes cum Psalmista: Ego autem in iustitia apparebo in conspectu tuo, satiabor dum manifestabitur gloria tua. Vnde Salomon ait. Diligite iustitiam qui iudicatis terram. *Beati qui nunc sitis, quia ridebitis.* Beati dicuntur sitentes, non illi qui flent propter temporalium damna como dorum, propter amissionem charorum, sed qui flent propter remissionem peccatorum, vel pro expectatione regni cælorum, qui veraciter cum Psalmista dicere possunt: Deus vitam meam annunciaui tibi, posuisti lachrymas meas in conspectu tuo. Et iterum. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus? Tales enim ridebunt, quando implebitur illud quod Dominus ait: Nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Risum autem hic non pueriliter accipere debemus: sed mentis exultationem & gaudium. Vnde & Sara ex repromissione prolis lætatura ait. Risum mihi fecit Deus. De quo per beatum Iob dicitur. Et vos veracium implebitur risu. De quo etiam risu in laudibus Ecclesiæ dicitur: Accinxit fortitudine lumbos suos, & ridebit in die nouissimo. Quia verò per humilitatis meritum peruenitur ad martyrij præmiû, rectè post has beatitudines subinfertur. *Beati eritis cum vos oderint homines, & c. c. separauerint vos, & c.* Vbi ostenditur quia persecutio pravorum non est timenda, sed potius cum affuerit toleranda, quia sicut dixit Iacobus apostolus: Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Verum subtilius discutiendum est, quia non nos ad nostram persecutionem prauos homines commouere debemus, sed potius cum iustitia & rectitudine quantum

tum possumus, cum fuerint commoti, mitigare. Quod si quiescere noluerint, magis persecutionem tolerandam, quam iustitiam relinquendam. Quod alius euangelista manifestius declarat dicens: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Sustinent enim multas tribulationes homicidæ, adulteri, fures, alienarum rerum inuadentes. Nec tamen talis persecutio ad beatitudinem perducit, quæ propter iustitiam sustinetur. Vnde nos admonet beatus Petrus dicens: Nemo vestrum patiarur quasi homicidæ, aut fur, aut adulter, aut rapax. Sicut autem ut Christianus, non erubescat, sed glorificet Deum in isto nomine. Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Sed & si quid patimini propter iustitiam, beati. Vnde rectè Saluator concludit dicens: *Gaudete in illa die & exultate, ecce enim merces vestra multa est in cælo.* Non enim doleandum est in persecutionibus, sed potius gaudendum, vt quanto hic quisque propter iustitiam durius affligitur, tâto dulcius in cælo remunerabitur. Vnde Iacobus admonet dicens: omne gaudium existimate fratres, cum in tentationes varias incideritis, scientes quod probatio fidei vestræ multo preciosior est auro, quod per ignem probatur. Et alibi scriptum: vasa figuli probat fornax, & homines iustos tetratio tribulationis. Hinc & saluator cum discipulos suos ad perfectionem tolerandam hortaretur sui exemplum posuit dicens: Si me persecuti sunt, & vos persequentur, si sermonem meum seruauerunt & vestrum seruauerunt. Et iterum: Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret, quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Quapropter studeamus iuxta domini præceptum, vel exemplum, seculi huius cunctas aduersitates æquanimitè ferre, scientes, quia si electi sumus ab eo, non ad gaudia mundi, sed sicut ipse missus est à patre, quem pro humani generis redemptione incarnari constituit, ad passionem mittitur in mundum. Inter scandala igitur persecutorum, terrena desideria quæ separant à Deo fugientes, vt cælestia mereamur consequi præmia.

THEOPHYLACTI EPISCOPI *Bulg. superioris Euang. expositio.*

Descendens Iesus de monte, &c. Assumpsit ergo duodecim, descenditque cum illis de monte, vt eos, qui ex vrbibus venerant sanet, & geminis beneficiis prosequatur, in anima scilicet ac corpore. Audi enim quid dicat: *Venerunt vt audirent eum*, quod ad animæ curam pertinebat:

& sanarentur à morbis suis, hoc de corporibus dicit. *Etenim virtus ab illo egrediebatur, & sanabat omnes.* Nam prophetæ, & alij sancti non habebant virtutem à se egredientem. Non enim fuerunt fontes virtutum. At dominus habuit virtutem à se egredientem, quandoquidem ipse fons virtutum. Et ita prophetæ, ac sancti virtutem suam superne acceperunt. *Et attolles oculos, &c.* Postquam ordinavit discipulos, per beatitudines & doctrinas in ordinem magis spirituales inducit ac componit. Nam ad illos se vertens, sermonem facit. Et primò beatos dicit pauperes, siue humiles intelligere volueris, siue à pecuniæ cupiditate alienos. Et omnes beatitudines simpliciter frugalitatem nos docent ac humilitatem, & contemptum, ac opprobria ferenda.

EVTHYMII ZIGABONI *superioris Euang. expositio.*

Quoniam descendisset Iesus, stetit in loco campestri, &c. Virtus ab illo egrediebatur diuina, sanans illos, qui vel tetigissent ipsum. *Et ipse eleuatis oculis suis in discipulos suos, &c.* Aliæ sunt hæ beatitudines ab his, quæ supra scriptæ sunt in euangelio iuxta Matthæum. Illas siquidem dixit, vbi in motem cõfendisset, ac resedisset: has vero, quum descendisset, stetit: quæ in loco campestri. Et ibi quidè pauperes spiritu, siue animo humiles beatos dixit: hic autem simpliciter pauperes, eos videlicet, qui diuitiarum amore non tenentur, eos, qui voluntariè pauperes sunt. *Beati, qui nunc esuritis, quia saturabimini.* Similiter quoque esurientes, ac sitiètes iustitiam beatificauit, siue iustitiam vehementer appetentes: hic autem simpliciter esurientes, eos videlicet, qui voluntaria esuriunt paupertate, gratèque sustinent animo, qui æternis saturabuntur delictis. *Beati, qui nunc sitis, quia ridebitis.* Qui flent non vtunque, sed vel pro suis peccatis, vel pro aliorum afflictionibus, & vt vno absoluant verbo, qui secundum Deum flent. Hi autem in futuro ridebunt seculo, hoc est, spiritualiter gaudebunt, gaudij enim signum est risus. *Beati eritis, qui vos oderint homines, &c.* Quum prædicta vobis fecerunt, non propter aliquod malum, quod in vobis sit, sed propter me, & quia vos mei estis. *Gaudete in illo die, &c.* Gaudete spiritualiter.

Si copiosorem huius Euangelij expositionem desideras, require quartum Euang. in Comuni plurimorum Mart. quod supra, in festo Omnium sanctorum explicatum est.

III. EVANG. IN COMMUNI

PLVRIMORVM MARTYRVVM EXTRA TEMPVS PASCHALE.

MATH. 24.

In illo tempore: Sedente Iesu super montem ^a Oliueti, accesserunt ad eum ^b discipuli eius secretò, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt, & quod signum aduentus tui, & consummationis seculi? Et

respondens Iesus, dixit eis: Videte, ne quis vos seducat. ^d Multi enim ^e venient

in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus: & multos ^f seducunt. ^g & Audituri enim estis ^h prælia & ⁱ opiniones præliorũ: videte ne ^k turbemini. Oportet enim

^l hæc fieri: sed nondum est finis, ^m Consurget enim gens contra gentem, & re-

gnum in regnum, & erunt ⁿ pestilentia & fames, & terræ motus per loca. Hæc

autem omnia initia sunt ^o dolorum. Tunc ^p tradent ^q vos in tribulationem,

& occident vos, & ^r eritis ^s odio omnibus gentibus propter ^t nomen meum. Et

tunc ^v scandalizabuntur multi, & ^w inuicem ^x tradent, & ^y odio habebunt inui-

cem. Et multi pseudopropheta ^z surgent, & seducunt multos: & quoniam

^a abundabit ^b iniquitas, ^c refrigescet charitas multorum. Qui autem ^d perfe-

uerauerit vsque in finem, ^e hic saluus erit.

GLOSSA ORDINARIA

in superius Euang.

Dic no. Quia dixit omnia destruenda, tempus & signa destructionis quæ erunt. Tria quæerunt, quo tempore destruenda Hierusalem sit: quo venturus Christus: quo consummatio seculi ventura sit: Videte. Cum hæc fient, ne putemus instare diem domini, cuius signum perspicue ponitur in sequentibus. Præmunit, ne turbetur, vel deficiant per deceptionem, vt per Simonem magum, vel per tribulationem & persecutionem vt per Neronem. Nota hæc venientia ante excidium Hierusalem: similia sunt eadẽ fere his quæ fient in consummatione seculi: & loquitur ita de vno quasi de alio. Multi. Imminente Hierusalem excidio multi fue-

runt principes qui se diceret esse Christos, & tempus libertatis prope esse. Multi in ecclesia temporibus apostolorum, qui præter alia falsa dicerent instare diem domini. *Audituri.* Hæc in Iudæa à passione domini abundauerunt: quibus ne territi apostoli, Hierusalem & Iudæam deserant admonentur: quia nõ statim finis, sed post quadraginta duos annos. *Consurget enim gens, &c.* Mylli. Regnum surget in regnum & pestilentia eorum, quorum sermo vt cancer serpit. Et fames, verbi Dei commotio terræ, & à fide separatio. Vltima enim tribulatio multis præuenitur, & per crebra mala indicantur mala perpetua. Et ideo post bella & seditiones non statim finis, quia multa mala debent præcurrere, vt nuncient mala sine fine. Eorum autem alia è cælo, alia è terra, alia ab elementis, alia ab hominibus. *Surget gens.* Ecce perturbatio hominum. *Terræ motus:* Ecce respectus iræ desuper. *Pestilentia:* Ecce

Ecce inæqualitas corporum. *Fames:* Ecce sterilitas terræ. *Terrores de cælo & tempestates,* secundum Lucam; Ecce inæqualitas aeris. Omnia ergo consummanda conturbantur, vt qui in omnibus deliquimus in omnibus feriamur, vnde: Pugnabit pro eo orbis terræ contra insensatos. *Hæc au.* Hæc autem omnia sunt initia, non consummatio: quasi præconia Antichristi, vel excidij vrbs. Hæc partim ad euersionem Iudæorum partim ad diem iudicij pertinent: quia ita apostoli interrogauerat de vtroque. *Tunc tra.* Quo merito hæc Iudæis eueniãt, subdit, quia post occisionem Christi, nominis & fidei eius præcones persecuti sunt. *Et mul. p. sen.* Quidam hoc ad euersionem Iudæorum referunt. Sed tunc inter eos, quia nullus erat fidelis, ad quæ fieret exhortatio: melius hoc accipitur de hæreticis, quorum primus Simon magus fuit. Extremus maior omnibus, Antichristus est, Diligenter intuentum est, quod signorum ad excidium vrbs, in quod ad diem domini referatur. Respondit enim dominus, quæ ex illo tempore erant secutura, siue de excidio Hierusalem, siue de aduentu suo.

CATENA AVREA

in idem Euang.

Sedente autem eo super montem Oliueti, accesserunt ad eum discipuli secretò, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt, &c. Remi. Perseuerans dominus in itinere, peruenit ad montem Oliueti, & quibusdam discipulis in via ostendentibus & laudantibus ædificationem templi, ipse palam prædixerat omnia esse destruenda, idcirco cum peruenisset ad montem Oliueti, accesserunt ad eum interrogantes. vnde dicitur, *Sedente autem eo super montem Oliueti.* Chry. Propter hoc autem secretò accesserunt, quia de magnis erant interrogaturi. Et enim cupiebant discere diem aduentus eius, quia vehementer desiderabat gloriam eius videre. Hiero. Et interrogant tria. Primo, quo tempore Hierusalem destruenda sit, dicentes: *Dic nobis quando hæc erunt?* Secundo, quo tempore Christus venturus sit. vnde dicunt: *Et quod signum aduentus tui?* Tertio, quo tempore consummatio seculi sit futura. vnde dicunt, *Et consummationis seculi.* Chry. Lucas autem ait vnam esse interrogationem quæ est de Hierosolyma, quasi æstimantibus discipulis tunc futurum esse Christi aduentum & finem mundi, quando Hierosolyma destrueretur. Marcus autem ait non omnes eos de consummatione Hierosolymæ, sed Petrum, Iacobum, Ioannem, & Andream, quasi liberius & securius Christo loquentes. Orig. Puto autem montem Oliueti mysterium esse ecclesiæ, quæ ex gentibus est. Remi. Mons autem Oliueti nõ habet infructuosas arbores, sed Oliueta quibus lumen nutritur ad fugandas tenebras, & quibus sassis requies, infirmis salus præstatur. Sedens autem dominus supra montem Oliueti contra templum, de ruina ipsius & excidio Iudæicæ gentis disputat, vt etiam ipso situ corporis monstret, quia quierus manens in ecclesia impiorũ superbiã condemnat. Orig. Agricola enim residens in monte Oliueti, verbum Dei est in ecclesiã cõfirmatum, Christus scilicet qui semper oleastri ramos inserit in bonam oliuam patrum. Qui autem habent fiduciam ante Christũ, discere volunt signum aduentus Christi & consummationis seculi. Est autem

duplex aduentus verbi in anima. Primus quidem, stulta prædicatio de Christo: quan do prædicamus Christum natum & crucifixum. Secundus autem aduentus est viris perfectis, de quibus dicitur, Sapientiam loquimur inter perfectos, & huic secundo aduentui adiungitur consummatio seculi in viro perfecto, cui mundus crucifixus est. Hila. Et quia tria à discipulis quæstia sunt, distinctis & temporibus & intelligentiæ significationibus separantur. Respondetur ergo primo de ciuitatis occasu, & ante confirmatur veritate doctrinæ, ne quis fallax ignorantibus possit obrepere. vnde sequitur: *Et respondens Iesus, dixit eis: Videte ne quis vos seducat.* Multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus. Chry. Neque enim de Hierosolymæ destructione, neque de secundo aduentu respondit statim: sed de malis, quibus statim obuandum erat. Hiero. Vnus autem eorum de quibus loquitur, fuit Simon magus, quem in Actibus apostolorum legimus, qui se magnam dicebat esse virtutem, hic quoque inter cætera in suis voluminibus scripta dimittens, Ego sum sermo Dei, ego omnipotens, ego omnia Dei. Sed & Ioãnes apostolus in epistola sua loquitur: Audistis quia Antichristus venturus est: nunc autem Antichristi multi sunt. Ego reor omnes hæreticos Antichristos esse, & sub nomine Christi ea docere quæ contraria sunt Christo, nec mirum si aliquos ab his videamus seduci, cum dominus dixerit: *Et multos seducunt.* Orig. Multi autem sunt qui seducuntur, quia larga est porta quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Hoc autem solum sufficit ad cognoscendum seductionem Antichristorum, qui dicunt, Ego sum Christus, quod nunquam legitur Christus dixisse. Sufficiebant enim ad credendum quod ipse est Christus opera Dei, & sermo quem docebat, & virtus ipsius. Omnis etiam sermo qui proficitur expositionem scripturarum, secundum fidem earum & non habet veritatem, Antichristus est. Veritas enim Christus est, & simulata veritas Antichristus. Sed & omnes virtutes inuenimus esse Christum, & omnes simulatas virtutes Antichristum: quoniam omnes species boni quascunque habet Christus in se in veritate ad edificationem hominum, omnes eas habet diabolus in specie ad seductiones sanctorum. Opus ergo est nobis Deo auxiliatore, ne quis nos seducat vel sermo vel virtus. Malum enim, inuenire aliquem secundum mores vitæ errantem: multo autem peius arborum esse, non secundum verissimam regulam scripturarum sentire. *Audituri enim estis prælia, & opiniones præliorum, &c.* Aug. ad Hefychium, Interrogantibus discipulis ea Dominus respondit, quæ iam ex illo tempore fuerant secutura: siue de excidio Hierusalem, vnde orta est ipsius interrogationis occasio: siue de aduentu suo per ecclesiam, in qua vsque ad finem venire non cessat: in suis enim veniens agnoscitur, dum eius quotidie membra nascuntur: siue de ipso fine, in quo apparbit viuos iudicaturus & mortuos. Cum itaque signa dicat quæ ad ista tria pertinent, quod eorum trium signorum ad aliquid horum referendum sit, diligenter considerandum est: ne fortè quod pertinet ad vnum, referendum putemus ad alterum. Chry. Hic autem loquitur de præliis, quæ Hierosolymis erant futura, cum dicit, *Audituri enim estis prælia & opiniones præliorum.* Orig. Qui audit ipsas voces, quæ sunt in præliis audit prælia, qui autem de

ita respondit. *Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo dicentes, Ego sum Christus, & multos seducunt.* Vere enim qui implet illud mandatum, quod ait, *Estote prudentes nummularij, & illud quod ait, Omnia probate, quod bonum est, tenete, ab omni specie mala abstinere vos: multos videbit seduci a multis intellectibus, & verbis profitentibus esse se Christum Dei verbum: Et vitam soli qui extra ecclesiam sunt, seducerentur: facile erat cauere seductionem.* Nunc autem ipsi, qui profitentur se ecclesiasticos esse, de necessariis quibusque capitulis falluntur, & seducuntur: sicut ipsa dissensio eorum testimonium est, quoniam & qui intus sunt seducuntur. Sed consequenter quemadmodum solet esse in errantibus per vias has corporales differentia erroris: & quidam quidem etiam contra ipsam publicam viam, quæ quæritur, vadunt errantes: alij autem modicum aliquid de semita recta declinant, ut sint reuocabiles: & multa sunt errantium differentia: hoc modo videmus etiam eos qui à veritate aberrant. Et Marciones quidem, & Basilides, & Valentini, & Appelliani, & Ophitæ, multum à proposita errant via, qui omnino contraria sapiunt veritati. Quidam autem de publicis quidem, & manifestis capitulis non dissentiant: ut puta de vno Deo, qui legem, & euangelium dedit, aut de Christo Iesu primogenito vniuersæ creaturæ, qui in fine seculi secundum prædicationes Prophetarum venit in mundum, & suscepit in se veram humanæ carnis naturam, ut etiam natiuitatem subiret ex virgine, & mortem crucis suscepit, & surrexit à mortuis, & desicauit quam susceperat humanam naturam. Adhuc autem & de spiritu sancto, quod ipse ille fuit in Patriarchis & Prophetis, qui postea in Apostolis datus est, & de resurrectione mortuorum sicut euangelium docet certissime credunt, & omnia quæcunque feruntur in ecclesiis. De alijs autem non paucis, tamen modicis, noua proponunt dogmata, & ipsi vtique sunt ex illis, qui seducuntur à falsis intellectibus, & verbis venientibus in nomine Christi, qui est verbum, & veritas. Et malum quidem est, inuenire aliquem secundum mores vitæ errantem; multo autem peius arbitror esse in dogmatibus aberrare, & non secundum verissimam regulam scripturarum sentire. Quoniam sicut in peccatis mortalibus, puniendi sumus amplius propter dogmata falsa peccantes. Si enim sufficeret conuersatio morum bonorum hominibus ad salutem: quomodo apud gentes philosophi, aut apud hæreticos multi continentur viuentes nequaquam saluantur, quasi obscurante, & sordidante conuersationem eorum dogmatibus falsitate? Arbitror autem quod generale munditiam, quæ est non solum in actibus, sed etiam in scientia, volens ostendere sermo in Psalmo vigesimo tertio dicit, *Quis ascendit in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus, & pro corde.* In Proverbijs autem, *Quis gloriabitur castum se habere cor, aut quis considerat mundum se esse à peccatis? Mundum ergo cordis, & castum corde, non alium arbitror nisi esse eum, qui ab omni dogmate falso mundum, & castum possidet cor. Sic & innocens manibus, & mundum à peccatis eum existimo esse, qui in actibus vitæ suæ irreprehensibilis est. Sciendum est autem, quod quantum ad veritatem impossi-*

bile est esse aliquem innocentem manibus, & mundum à peccatis, ut non sit purus corde, & castus à dogmatibus falsis: sicut e contrario impossibile est mundum quidem & castum esse corde à dogmatibus falsis, ut non sit innocens manibus, & mundus à peccatis. Hæc enim alterutrum se sequuntur, & non separantur ab inuicem, sermo mundus in anima, & vita irreprehensibilis. Abundantius autem de capitulo isto tractauimus, docentes nos ipsos secundum ea, quæ visa sunt nobis in loco, ut custodiamus nos ab omni errore falsorum dogmatum, siue de manifestis & principalibus capitulis, siue de his, quæ videntur minora, ut audiamus qui dixit: *Non declinabis ad dexteram, aut sinistram, ab eo qui dixit: Ego sum via. Nec seducamur, sed vigilemus, ne quis nos fallat eorum, qui veniunt in nomine Christi, dicentes: Ego sum Christus, ego sum veritas, & sapientia, & lumen verum.* Puto autem quod non solum est sermo Christus, est & sermo Antichristus: Veritas Christus, & simulata veritas Antichristus, sapientia Christus, & simulata sapientia Antichristus, fallens amatores sapientie Dei, & veritatis, quæ omnia pertinent ad fidei rationem. Sed etiam in his virtutibus, quibus conuocamur secundum Deum, inuenimus omnes veras virtutes esse Christum, & omnes simulatas virtutes Antichristum: Quoniam omnes species boni quascunque habet Christus in se in veritate edificatione hominum: omnes eas habet in se diabolus in specie ad seductionem sanctorum. Si enim Christus iustitia est: sunt autem frequenter vitæ vitii, quæ videntur esse iustæ, nonissima autem earum respiciunt in profundum inferni. Quando ergo videtur iustitia, cum non sit iustitia vera, ea talis iustitia Antichristus est, aduersus iustitiam Christum. Arbitror & castitatem esse Antichristum, quæ est apud hæreticos in errorem mittens homines, ne intelligant Ecclesiasticam castitatem Christum. Sic & misericordia est Antichristus contra misericordiam Christum, qui faciunt eleemosynas, sed non propter iustitiam Dei. Est & patientia Antichristus in eis, qui videtur quidem pati pro Christianitate, & vtique ad effusionem sanguinis concertantes, videlicet ne videantur denegare Christianitatem: iniquitatem autem in excessum in ipsa etiam effusione sanguinis sui loquuntur, & ponunt in celo os suum. Est & virtus Antichristus seducens ignorantes, quoniam multi dicturi sunt Christo in illa die, Domine, in nomine tuo dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus. Ad quos respondebit: *Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem, nunquam vos noui.* Si enim nunquam eos Christus cognouit, virtutes autem se fecisse gloriantur in nomine Christi, non erant virtutes illæ à Christo, qui non nouerat illos, sed ab eo, qui transfiguratus non nouerat illos, sed ab eo, qui transfiguratus non solum in angelum lucis, sed etiam in ipsum Christum. Opus est ergo nobis Deo auxiliatore, & ipso Christo viuente in nobis, ut aperitis oculis nostris, videamus ne quis nos seducat, vel sermo, vel virtus, vel ab intus, vel à foris, promittens se esse Christum cum sit inimicus eius cæterarumque virtutum ipsius. Considera etiam illud, quod multi veniunt in nullo alio, nisi in nomine meo. Solum enim nomē Christi Antichristus suscipit, nec opera facit, nec verba veritatis docet, nec sapientiam eius ostendit in se. Et quemadmodum

secum

secundum quosdam Barabas dicebatur & Iesus, sed latro erat, nihil habens Iesu præter nomen: sic multos existimo Christos, sed nomen tantum. Nota autem quod nusquam inuenitur Dominus in scripturis hoc ipso sermone vtens, & dicens: *Ego sum Christus, ut ne simile aliquid dicat multis venturis in nomine eius atque dicentibus, ego sum Christus.* Sufficiebant enim ei ad credendum fidem, quod ipse est Christus, & opera Dei, quæ solus poterat facere Christus, & sermo quem docebat, & virtus, super mille voces clamantes: *Ego sum Christus.* Sic autem nunquam manifeste dixit: *Ego sum, sed per opera dixit, & per doctrinam pietatis, ut ipse dicat ad Petrum, quasi qui nunquam ab eo audisset, didicisset autem à patre, quod ipse erat Christus filius Dei viui: Beatus es Simon Bariona, quia non caro, & sanguis reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cælis.* Si enim ipse in corpore constitutus manifeste dixisset ad eum: *Ego sum Christus: caro eum reuelasse videbatur, non tantum pater.* Propterea sufficit ad seductionem Antichristorum hoc solum, quod dicunt: *Ego sum Christus, quod nunquam Christus legitur dixisse: & multi sunt, qui seducuntur.* Lata est enim porta & spatiosa via, quæ ducit ad perditionem, & multi intrant per eam. Pauci autem, qui inueniunt eam viam, quæ ducit ad vitam.

EIVSDEM DE EODEM

festo, Homil. 2.

11 Rom. 28.
a Math.

Dvo proponit. Vnum quidem ita, *Audietis prælia: alterum autem, Audietis præliorum.* Et primum quidem videamus secundum simplicem traditionem, secundum quod multi intelligunt, quid distat auditiones præliorum à præliis. Pone mihi prælia esse, vbi ciuitates super ciuitates insurgant, aut gentes gentibus, aut alter alterius rem tollat, vel fortior interficiat fortem. Quid ergo post prælia auditiones significant præliorum? Maxime quia non est dictum, videbitis prælia, & audietis de præliis: sed vtinque posuit, *audietis*, id est, & prælia audietis, & præliorum auditiones audietis. Et ponamus audire quidem prælia esse, quando filij pacis à præliis custodiunt oculos suos mundos, ut non videant maligna: & quoniam non possunt aspicere super labores & dolores, audiant de præliis qualis ciuitas pugnet aduersus qualem ciuitatem, aut qualis gens à quali expugnetur gente: quid autem erit extra hoc alterum audire prælia, & audire auditiones præliorum? Vide ergo si potes (quantum ad simplicitatem verbi dico) talem differentiam dare: non est id ipsum longe prælium positum audire, quia prælium est: & iuxta prælium esse, & ipsas præliantium voces audire. Habet ergo vtinque suam significationem. Et forte qui quidem audit ipsas voces, quæ sunt à præliis, audit prælia: qui autem de præliis longe gestis audit, auditiones audit præliorum, nec enim ipsa prælia audit. Cum sint autem sermones ambigui, potest quis & ex diuerso dicere, quod qui longe quidem est, amplius audit de illis: qui autem est iuxta prælia, audit ipsorum præliorum auditiones. In vtroque ergo videtur esse aliquis differentia intellectus. Ascende nunc ad moralem intellectum, & spiritalem, si quo modo possis aliquem sensum de

eminentia sciētiae Christi, & de subtilitate euangelistarum inuenire dignum, ut non deponas euangelisticæ sapientie dignitatem. Vide ergo si recordantes ea, quæ superius tradita sunt de eo, quod ait: *Multi venient in nomine meo dicentes, ego sum Christus, & multos seducunt:* postquam secundum eorum consequentiam etiam ista interpretari. Omnis igitur, qui perfectus est, & videt in animam suam gloriosum aduentum verbi, quod corrumpt, & consummat mundum, & crucifigit eum viro iusto, ut moriantur ei omnes res mundiales, & qui exercitatus habet sensus ad capiendum, necesse est, ut querens & discretus in multa incurrat dogmatum prælia: audiet etiam multos profidentes veritatem, & diuersas de ea traditiones: ut sicut bonus miles verbi, inuulnerabilis animo maneat ab omnibus profitentibus veritatem; non autem videntibus eam, neque manifestantibus, sed contraria veritatis quasi veritatem pronunciantibus, & dignus efficiatur suscipere in animam suam gloriosum Christi aduentum, secundum quod est Deus verbum, quod fuit in principio apud Deum, quod solet venire ad eos, qui postquam cognouerint Christum secundum carnem, & susceperint verbum quod factum est caro, tantum ascendunt præ multis, ut possint capere non qualemcunque gloriam, sed gloriam quasi vnici à patre. Et forsitan in diuersis gloriis verbum Dei apparet secundum virtutem vniuscuiusque animæ videntes secundum quod se capaces animæ vnaquæque præbuerit. Et ergo, qui perfectus est, & ad consummationem seculi peruenit quantum ad se, tale apparet verbum, ut qui videt ipsum dicat: *Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnici à patre, plenum gratia & veritate.* Ergo si quis dignus habendus est, ut tale suscipiat verbum & videat: necesse habet ante huiusmodi visionem verbi audire in anima sua prælia: per alios autem, qui quasi veritatem afferunt quicquid illis fuerit visum, præliorum auditiones. Et bene Saluator proficiensibus ad perfectum Discipulis postquam locutus est de præliis, superaddidit: *Videte:* & non dixit, *audite:* hortans eos sollicitos esse, ut oculis animæ possint videre, postquam audierint prælia, & auditiones præliorum singulorum quæ audiuntur, naturam, & videtes eam non terreantur: quoniam talia intelligibilia prælia solent in diuersis quasi rationibus occurrere hominibus iustis, & conturbare, & commouere animas eorum ad dubitandum, ne forte vera sint, quæ verisimilia esse videntur, cum sint falsa, aut certe, vel ad credendum eis perfecte quasi veris. Quotquot ergo proficiunt ad perfectionem, quæ est in Christo, & ad conuersationem cælestis Ecclesiæ, cum audierint prælia hæreticorum, quæ aduersus veram fidem, & aduersus seipos inuicem præliantur: & audierint auditiones præliorum Philosophiarum, & vanæ seductionis secundam traditionem hominum, & secundum elementa huius mundi, & non secundum Christum, exercitantes seipos in his, quæ dicuntur: querunt & cogitant in datam Christi dicentis, *videte:* & videt quidem quæ dicuntur: videntes autem cum verisimilitudine mendacia non seducuntur, sed sperant sine vulnere talium præliorum, gloriosum aduentum videre Christi, qui est verbum: maxime si audientes secundum Christi mandatum prælia, & auditiones præliorum nullam perturbationem animæ patientur.

Bibl. Hom. tom. 4.

Y y y

tuti

tur: sed sub pace Dei protecti; quæ custodit corda & sensus dignorum, non fuerint territi. Si quis autem audiens prælia, & audiciones præliorum, secundum quod exposuimus, non fuerit sollicitus ad videndum ea, quæ dicuntur in diuersis verisimilitudinibus: & quia non fuit sollicitus ad videndum, territus fuerit: non solum decipietur à multis venientibus in nomine Christi, & dicentibus ego sum Christus: verum etiam interficietur ab huiusmodi gladiis, insanabilia suscipiens vulnera. De quibus gladiis dictum est, Vulnerant gladij, quorum vulnera sapientium linguæ solent sanare. Hi autem qui perturbantur, & quia non sibi proficiunt, in huiusmodi prælium cadunt: illi sunt, qui in valle Sion vulnerantur, & moriuntur, de quibus dicit scriptura, Vulnerati tui non vulnerati gladio, nec mortui tui mortui in bello. De quibus nunc tantum significare oportet nos: sed non cuiuscunque hominis est se preparare ad audiendum prælia, & audiciones præliorum, ut audiens videat, & non terreatur: sed viri perfecti in Christo, in carne quidem viuents, non tamen secundum carnem militantis: cuius militiæ arma non sunt carnalia, sed fortia Deo, & valentia destruere munitiones, & cogitationes extollentium se aduersus scientiam Dei. Nam secundum Salomonem multas ciuitates munitas hæresum susceptione verborum ascendit vir sapiens, & ascendens destruxit munitionem in qua impij confidebant, Paulus destruxit, qui paratus fuerat ad destructionem ciuitatum munitarum aduersantium veritati. Qui talis est, postquam audierit prælia, & audiciones præliorum, videns, & quasi sapiens ascendens super ciuitates munitas, & destruens munitiones in quibus impij confidebant, laudans Deum, & gratias agens Deo, & à quo didicit talia prælia præliari, & seruare mandatum quod ait: Sanctificate bellum, clamat & dicit: Benedictus Dominus Deus, qui docet manus meas in bellum, & digitos meos in prælium: misericordia mea & refugium meum. Et propter huiusmodi prælia dicitur de Dapud ab vxore Nabal: Prælia Domini Deus meus pugnabit. Puto autem & mysteria esse talium præliorum prælia, quæ in scripturis leguntur: mysteria etiam esse destructionis præliantium aduersus veritatis congregationem: maxime quæ leguntur in libro Iesu Naue, de destructionibus ciuitatum, & mysteria sunt omnium congregationum aduersariorum virtutum. Audientes ergo prælia, & audiciones talium præliorum, attendamus quod ait: *Videte ne terreamini.* Et debemus scire quod oportet hæc prope expectanti aduentum verbi, vt audiat prælia, & audiciones præliorum: sed non statim vt audierit, mox erit finis. Propter quod finem oportet expectare omnem hominem, qui vult fieri saluus: quoniam qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Secundum Lucam autem, si audierimus prælia, & seditiones ne conturbemur. Prælia quidem, quæ fiunt à scientia falsi nominis, & à sapientia principum huius mundi. Seditiones autem non consentientium sibi inuicem in conuentu Ecclesiæ. Diuersas enim sententijs de varijs negocijs manifeste audimus: maxime qui volumus proficisci ad perfectionem, quæ est in Christo. Non solum extra Ecclesiam prælia, verum etiam in Ecclesia intus seditiones. A quibus omnibus alieni fuerunt Apostolorum discipuli, quorum omnium sicut in Actibus Apo-

stolorum est scriptum, erat cor vnum, & anima vna. Confirmati enim erant in eodem sensu, & in eadem scientia. Tamen nos & si audierimus eiusmodi prælia, & seditiones huiusmodi non terreamur. Oportet enim primum, antequam videamus perfectionem sapientiæ, quæ est in Christo, hæc fieri: sed non statim erit finis, quem querimus. Oportet enim nos stabiliri, & confirmari in pace, vt sine terrore simus, nec à seditionibus conturbemur, vt post hæc valeamus capere finem, qui non est in audicione præliorum, neque in ipsi seditionibus: pacificus enim finis longe est ab omnibus istis. *Exurgit enim gens aduersus gentem, & regnum aduersus regnum, & erunt fames, & pestilentiæ, & terremotus per loca. Hæc enim omnia initia sunt dolorum.* Marcus eadem, addit autem & turbas. Lucas similiter ipsa, addit autem: *Terrorisque de celo & signa magna erunt, & hyemes, Primum simplicia loci, & corporalia exponamus.* Sicut enim ægrotant corpora ante mortem eorum, qui vim non extrinsecus patiuntur, & quemadmodum in omnibus per infirmitatem fit via ad separandum animam à corpore suo: sic talis, & tanta creatura mundi, eum corrumpi ceperit, quasi initium habens, & finem: quoniam quæ videntur temporalia sunt, & quæ cælum, & terra transibunt, necesse est ante corruptionem vt langueat: vt terra quidem frequentius terremotibus conuulsatur: aer autem vim quandam morbiferam concipiens, pestilens fiat. Adhuc autem & vitalis visum repente deficiens suffocet fructus, & omnes naturas arborum deficiens generatrix earum vitus. His igitur accidentibus, consequens est, vt mobilis natura quasi totius mundi pars aliqua constituta comparatur vniversarum rerum mutationi, vtpote consuetæ escarum nutrimenta non resistentes, veniat ad defectum & corrumpatur. Non enim peribunt: quoniam sicut vestimentum veterascit. *Quicquid autem veterascit & fenescit, prope interitum est.* Consequens est vt & propter inopiam ciborum in auaritiam & bella homines excitentur aduersus eos, qui non tantam patiuntur inopiam, & vt ex comparatione aliorum, quæ in rebus necessarijs sunt abundantius, fiant insurrectiones aliorum aduersus alios, & gens pugnet aduersus gentem, & regnum aduersus regnum. Possibile est autem, quum aliarum indigentia rerum etiam hominibus bonum sensum habentium indigentiam fieri, vt per hæc tranquilla, & pacifica vita non inueniatur in multis, sed insurrectiones & lites, & perturbaciones fiant, interdum quidem propter auaritiam, interdum autem propter concupiscentiam principatus, aliquando autem & propter gloriæ vanæ cupiditatem insanam, interdum autem & cupiditate vanæ gloriæ principum, qui non sunt contenti proprio regno: sed volunt suum quidem extendere principatum, & multas sibi subdere nationes. Adhuc autem profundior dabit aliquis causam eorum, quæ ante consummationem mundi sunt euentura: maxime autem de prælijs. *Quoniam sicut aduentus Christi in plurimis gentibus diuina virtute fecit pacem, secundum quod dicit Propheta de illo, Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis, donec extollatur luna: & sic pax multiplicata est mundi propter incrementa Ecclesiæ: futura, vt ea pax salutis multorum fiat occasio, dum non coguntur exire ad bella, & pugnare pro*

pro patrijs sicut pridem fiebat: sic consequens est, vt gentes propter abundantiam iniquitatis refrigerent charitas multorum, & ideo dereliquerit eos Deus, & Christus eius, iterum fieri prælia: vdelicet dum non prohibentur operationes feminatrices bellorum à sanctitate, sed magis adhuc nutriuntur propter malitiam hominum supercrecentem: vt omnium accidentium malorum causa esse dicantur, qui accesserunt quidem ad verbum, sed postea declinauerunt omnes, & simul inutilis facti sunt in mundialibus malis. Nā quādiu fuerit lux terræ, ad quos dominus dixit, Vos estis sal terræ: & omnia constant salibus temperata. Postquam autem infatuati fuerint ipsi sales (vt secundum scripturam dicamus) & ea quæ saliebantur ab eis sicut insulsa infatuantur, corrumpuntur & ferent & resoluentur. Adhuc autem & quādiu fuerit lux mundi: omnia diriguntur à clato lumine dispensata. Cum autem hoc ipsum lumen diminutum fuerit in animis hominum, dam propria & naturali esca non nutritur, tunc occupantibus omnia tenebris cum in tristitia facta fuerint omnia & calamitibus, fiet quasi conuentus super omnia aduersariorum virtutum, dum non verentur à sanctis & à Christo in eis, qui solebat eos veteres: sed quasi in tenebris sine aliqua prohibitione operantur in cordibus hominum, vt excitent gentem aduersus gentem, & regnum aduersus regnum. Si autem (quemadmodum & placet quibusdam) & fames, & pestilentia ab huiusmodi operationibus sunt, & ab angelis Satanæ: similiter & fames, & pestilentia tunc inualecent ab aduersarijs virtutibus, quādo non fuerint sales terræ & lux mundi: Christi discipuli, qui sunt principes potestatis Dei, destruent in hominibus prælia, quæ faciunt aduersariæ potestates, & omnia, quæ ex earum malitia seminantur. Et aliquando quidem in Israel fames, & pestilentia fiebant propter peccata, & siccitates, quas orationes sanctorum solvebant: Samuelis, Hieremiæ, cæterorumque similium. Bene autem positum est, *Erunt fames, & pestilentia, & terremotus per loca.* Nec enim semel vult Deus perdere humanum genus: sed indicans per partes paulatim in eodum sunt fames, & pestilentia, & terremotus per loca, dat poenitentia locum iis, qui ex modicis castigationibus emendantur, & conuertuntur ad Deum. Et quemadmodum incipientibus infirmitatibus possibile est asserre medicinalia adiuuentia, sic incipientibus fame, & pestilentia, & terremotibus per loca, possibile est quibusdam hominibus ad conuersationem, & fidem, & sapientiam sanctorum purgatoria dare. Si autem incipientibus huiusmodi malis non fuerit facta pia correctio: proficiet ad peius fames, & pestilentia, & terremotus, cum locum habuerit abominatio desolationis, non contenta parte alia mundi: veniet enim vt etiam in loco sancto consistat. Tamen insurrectiones gentium super gentes, & regnorum aduersus regna, & fames, & pestilentia, & terremotus per loca exurgentes, initia esse dicuntur peiorum calamitatum, quas dominus appellauit dolores. Si ergo tales erunt primitiæ dolorum, qualia putas erunt incrementa dolorum? Qualis autem & finis erit generalium dolorum in vniverso mundo, vt non iam per partes sed vniversam exterminent mundum? Tamen arbitror, quæ sunt secutura aduersus impios fore tantummodo, vt in

doloribus acutissimis, & diutinis erucientur, donec deponant quæ conceperunt, & formauerunt femina peccatorum ab operationibus contrariis. Et Pharo quidem non bene facere cupiens, præcepit omne masculinum quodcunque fuerit natum Hebræis, vt proiciatur in flumē: Deus autem bonus quasi vere bonus occidit femina malorum, quæ receperunt, vt per malos labores, & dolores ea deponant, quoniam conceperant dolorem, & pepererunt iniquitatem. Et quid aliud decet Deum nisi vt occidat omnem iniquitatem, quam generant peccatores, quibus huiusmodi mortis dies melior est quam dies natiuitatis ipsius, secundum quod scriptum est, Melior dies mortis super diem natiuitatis: Sic & abortum meliorem eo quod nascitur, bene quis dicit, & dixi bonum super eum abortum. Nam abortus huiusmodi in vanitate venit, & in tenebris ambulat, & in tenebris nomen eius conuegitur. Et hæc tractauimus abundantius consequentia aspicientes, secundum quod ait, *Hæc omnia, initia sunt dolorum.* Quoniam autem & moralem intellectum existimo esse etiam in istis locis, secundum ea, quæ dixi, consequenter & hic sunt dicenda: quoniam si quis gloriosam, & regalem formam verbi visurus est, & aduentum ipsius gloriosum, necesse est ei vt excitetur non solum audire prælia, & audiciones intelligibilium præliorum, vt vidēs discat nequaquam terri, sed etiam vt videat gentem mendacijs alicuius, & motum verborum trahentium ad aliquam sectam insurgentem aduersus aliam aliquid mendacijs gentem: quoniam huiusmodi gentibus nunquam est pacificus finis. Quod frequenter videmus inter hæreticos fieri, & inter ecclesias malignantium surgere vnus hæretis gentem super gentem alterius hæresis. Sic & regnum alicuius verbi insurgit aduersus alterius verbi erratici regnum, quoniam Satanæ, & omne mendacium aduersus seipsum diuiditur semper: propterea non potest stare. Ergo qui proficiscitur ad videndam gloriam Christi, & regnum, hoc est verbi perfectionem, & regnum quod regnat, & dominatur: ponens omnes aduersarios sermones sub pedibus suis, & in conculcationem pedum suorum: necesse est ei vt querens veritatem, frequenter inopiam sensum patiat: quibus proprie anima nutritur ad requisitionem eorum, quæ sunt querenda. Et sicut aliquando qui proficiscuntur ad terram promissionis, afflicti sunt: famem passi sunt carnalium ciborum, tantum vt caeste accipiant manna: sic oportet inopia sensum tentari eum frequenter, & nihil pati ex ea, qui perfectione verbi est nutriendus. Et quotidie hoc ipsum videmus in nobis, quando querimus aliquem veritatis sensum in scripturis: priusquam inueniamus, quod querimus, aliquam inopiam sensum patimur, donec soluitur in nobis eiusmodi inopia sensu à Deo: qui dat dignis escam in tempore opportuno ad manducandum, & vestimentum ad induendum. Oportet etiam eum, qui videt gloriosum aduentum, id est aduentum sapientiæ in animam suam, necesse est eum videre pestilentias morbidorum sermonum, & nihil pati ab eis. Pestiferi autem sermones sunt omnes qui ab hominibus pestiferi proferuntur, iniquitatem in excelsum loquentibus, & ponentibus in celo os suum in superbia & magna promissione: vtpote Marcionis sermones aduersus creatorem mundi, & impie blasphemia: quedam pestilentia sunt animarum.

corruptos hominum mētes, & facientes animas in errorum suspitionibus ægrotare. Valentiani etiam de masculinis, & femininis seculis fabulæ, & de natiuitate creatoris mundi, quam ex falsa sapientia confixerunt, & quæcumque alia garrulant, quid aliud sunt nisi pestilentie: Basiliidis quoque sermones detrahentes quidem eis, qui vsque ad mortem certant pro veritate, vt confiteantur coram hominibus lesum: indifferenter autem agere docentes ad denegandum, & ad sacrificandum dijs alienis. Nō minus pestificant & corrumpunt audientes se, qui in iisdem sermonibus docent non esse alias peccatorum pœnas, nisi transfigurationes animarum post mortem. Nam, vt dimitram manifeste falsum esse quod dicitur, adhuc autem tollunt ab hominibus salutarem timorem, & qui vel propter timorem futurarum pœnarum seruati se fuerant à multitudine peccatorum, nutriunt audaciam impietatis eorum. Multæ igitur fames, & pestilentie erunt omnibus videre volentibus gloriosum Christi aduentum in anima sua, sed nihil eis nocent. Videbunt enim tantummodo eas, sed nihil patientur ab eis. Patientur autem & motus eorum, quæ querentur in plurimis locis scripturarum, verisimilitudinem contrarietatis vel mendaciorum habentibus: sed postmodum patientur nihil, nec motus auditio-nium falsarum auellet eos ab expectatione gloriosi, & diuini, & perfecti aduentus Iesu Christi verbi. Et qui dicitur est, à timore tuo, domine, in vtero concepimus: & parturimus, & peperimus spiritum salutis, quem fecisti super terram: aut secundum quod dictum est, Filij mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis: necesse est eum in primis in omnibus istis doloribus fieri famis, & pestilentiarum & motuum: quod sustinens pariet quod concepit & formauit in se Christum verbum, vt dicat in natiuitate eius, Ecce Euangelium vobis gaudium magnum, & gloriam in excelsis Deo, & pacem super terram. *Tunc tradent vos in tribulationes, & occident vos: & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum, &c.* Et sine expositione quidem, textus à seipso est manifestus, quoniam frequenter traditi sunt discipuli Christi in tribulationes, & propter verbum sunt interfecti, & propter Christum odio habiti gentibus. Si autem discutere quis velit, quod ait, *omnibus gentibus*: non satis inueniet certum, quod omnibus etiam in vltimis partibus terræ commorantibus gentibus odio habetur populus Christi: nisi forte & hic aliquis dicat propter exaggerationem multarum positam omnibus, pro multis. Proponens autem tibi quod dicit, *Tunc tradent vos*, inuenies quæstionem. Nec enim postquam insurrexerant gens contra gentem, & regnum aduersus regnum, & post fames & pestilentias per loca, tunc traditi sunt in tribulationes, & occisi sunt, & odio habiti ab omnibus gentibus propter nomen Christi: nam & prius quam hæc fieret, traditi sunt Christiani in tribulationes, & dantes testimonium veritati sunt interfecti, & odio habiti sunt gentibus cum quibus habitauerunt. Aduersus hanc autem quæstionem qui secundum verba vult intelligere, respondebit quod tunc maximè tradentur Christiani in tribulationes, quemadmodum nunquam tunc odio habēdi sunt maxime ab omnibus gentibus cohabitantibus sibi sicut nunquam, & omnia patientur pro nomine Christi: cum sur-

rexerit gens contra gentem, & regnum aduersus regnum: & sient fames, & pestilentie, & terræ motus per loca. Amant enim qui in calamitatibus sunt, causas earum discutientes, inuenire aliquid quod loquantur. Cum hæc ergo contigerint mundo, consequens est quasi derelinquentibus hominibus deorum culturam, vt propter multitudinem Christianorum dicant fieri bella, & fames, & pestilentias. Frequenter enim famis causa Christianos culpauerunt gentiles, & quicumque sapiebant quæ gentium sunt. Sed & pestilentiarum causas ad Christi ecclesiam retulerunt. Scimus autem & apud nos terræ motum factum in locis quibusdam, & factas fuisse quasdam ruinas: ita vt qui erant impij extra fidem, causam terræ motus dicerent Christianos: propter quod & persecutiones passæ sunt ecclesiæ, & incensæ sunt: Non solum autem illi, sed & qui videbantur prudentes, talia in publico dicerent, quod propter Christianos sicut grauisissimè terremotus. Quod autem dicitur, *Et eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum*. Sic saluare quis poterit, quia nunquam quidem in vnum confenserunt omnes gētes aduersus Christianos. Cum autem contigerint quæ Christus prædixit, tunc quasi succedendi sunt omnes à quibusdam gentibus incipientibus Christianos culpare, vt tunc fiant persecutiones iam non ex parte sicut ante, sed generaliter vbiq; aduersus populum Dei. Tunc contingerit illud vt multi scandalizentur, qui videntur in fide consistere, & se alterutrum tradent: & erit odium inter ipsos etiam qui videntur fideles. Tunc plerumque prophetæ multi insurgent, multitudinem infeneratorum fallentes: tunc & refrigerante charitate, non solum apud infideles, sed etiam in ipsis fidelibus, & feruor charitatis ex multis iniquitatibus refrigeret, ita vt pauci remaneant certantes pro veritate vsque ad finem, qui & saluandi sunt soli. Et in hoc statu constitutis rebus, Euangelium, quod prius non fuerat prædicatum in toto mundo: multi enim non solum barbararum, sed etiam nostrarum gentium, vsque nunc non audierunt Christianitatis verbum: tunc autem prædicabitur, vt omnis gens Euangelicam audiat prædicationem: & nemo derelinquatur qui non audiat, & tunc erit seculi finis. Si autem hæc ita se habent, iam nō ignorabimus de eo quod dicit, *Tunc tradent vos*: nec falsum suspicabimur quod ait, *Et eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum*, dicentes veritatem huius verbi, nondum esse impletam, quandiu non est factum, quod ait, *Tunc scandalizabuntur multi, & inuicem tradent*. Nondum enim multi proditores de ecclesiæ facti sunt, & nondum multi falsi prophetæ existerunt multos fallentes: sic & nondum odio habiti sunt ab omnibus gentibus, etiam in vltimis partibus terræ habitantibus, propter nomen Christi: sic & nondum est prædicatum Euangelium regi in toto orbe. Non enim fertur prædicatum esse Euangelium apud omnes Æthiopas, maximè apud eos qui sunt ultra flumen: sed nec apud Seres, nec apud orientem audierunt Christianitatis sermonem. Quid autem dicamus de Britannis, aut Germanis, qui sunt circa oceanum, vel apud Barbaros, Dacos, & Sarmatas, & Scythas, quorum plurimi nondum audierunt Euangelij verbum, audituri sunt autem in ipsa seculi consummatione. Aspice enim quod ait, *Et prædicabitur hoc euange-*

lum regi in toto orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc erit finis. Si autem vult quis temere dicere prædicatum esse iam Euangelium regi in toto orbe in testimonium omnibus gentibus, cōsequenter dicere poterit & quod ait, Tunc erit finis, iam finem venisse: Quod dicere, temeritatis est magnæ, & hominis non intelligentis quæ Paulus ad Thessalonicenses Epistola secunda scribit, dicens, Ne quis vos seducat vilo modo quasi inisset dies domini: quoniam nisi venerit primum discessio, & reuelatus fuerit homo peccati, filius inieritus, & cætera, non erit domini dies. Hæc secundum simplicem exposuimus traditionem. Si autem debemus secundum quod moraliter supra tradidimus, & hic intelligere morale tractatum talia exponemus, quoniam qui visurus est secundum verbi Dei aduentum illum gloriosum in animam suam, necesse est vt secundum mensuram profectus sui ad verbi perfectionem infidias & contrariis operationibus patiatur, quasi magnus athleta & traditus in tribulationes derelinquatur. Multæ enim tribulationes iustorum: & quanto quis iustior voluerit fieri, tanto magis quasi angustam & tribulatam cum affectu ambulans viam in tribulationes incurrit, & tribulatus occiditur mundo: & quanto ad manifestiorem proficitur visionem verbi, tanto amplius tribulatur. Quanto perfectius inuenitur Christus in eo, tanto ab omnibus odientibus Christum magis odietur: tamen non tantum à gentibus omnibus secundum carnem quantum à gentibus spiritualium nequitiarum. Ipsa enim implantata manifestatio proprietatis Christi in eo, propter quas & dicitur Christianus, facit eum ab omnibus habentibus spiritum mundi odiri ad perfectionem adhuc Christi amplius & amplius contendentem. Sed & in dissensionibus & quæstionibus pauci erunt intenti, veritatem plenus attingentes. Plures autem scandalizabuntur, & cadent ab ea, proditores & accusatores effecti in alterutrum propter dissensionem dogmatū veritatis, quam nos omnes apprehendere possunt: quæ causa fiet, vt odiat se inuicem. Et cum huiusmodi quæstiones in plures venerint, multi quidem erunt non sanè trahentes de futuris sermonem, & quomodo non oportet interpretantes prophetas, quos pseudo-prophetas quis dicere non peccabit, seducentes multos. Valde autem pauci erunt veritatem inuestigantes. Falsæ autem doctrinæ à proposito veritatis fontem quidem dolent, eos autem qui prurientes sunt aure, multiplicabunt, ad delectamentum eorum loquentes iniquitatem legi contrariam, & tantum nocebant verba docentium multorum contraria, vt etiam seruientem dilectionem, quæ prius fuerat in simplicitate fidei, refrigerare faciant existimatione comparationis diuinorum mysteriorum & veritatis. Sed qui poterit videns omnia hæc manere in primo apostolica traditionis, & ecclesiasticæ inductionis proposito, ipse saluabitur, & sic prædicatum euangelium in animas omnium erit in testimonium omnibus gentibus, id est, omnibus cogitationibus incredulis omnium animarum.

S. HILARII EPISCOPI Pictauiorum superioris Euang. expositio.

ET cum secessisset in montem, aduenientes eum secreto discipuli, interrogant, quando hæc fierent, quod ve signum aduentus sui, & consummationis sæculi nosceret. Respondet igitur primum de ciuitatis occasu: & confirmantur veritate doctrinæ, ne quis fallax ignorantis posset obrepere. Venturi enim erant etiam eorum tempore, qui se Christo essent nuncupaturi. Vt igitur fides pestifero mendacio detrahi posset, admonitio præcessit. Venit enim Samaritanus Simon Zaboblicis instructus & operibus & dictis: pluresque factorum miraculis deprauauit. Et quia hoc in Apostolorum tempora conueniret, ait: *Non est finis*. Sed ne tunc quidem cum gentes aduersus se mutuo & regna concurrent, & fames ac terræ motus erunt: quia in his non vniuersitatis huius dissolutio est, sed dolorum initia, malis omnibus exinde capturis. Confirmat igitur eos ad tolerantiam passionum: fugæ, verberationis, interitus, & publici in eos odij, propter nomen eius. Atque his quidem vexationibus multi turbabuntur, & tantis insurgentibus malis scandalizabuntur, & vsque in mutuum odium excitabuntur. Et falsi prophetæ erunt (vt Nicolaus vnus ex septem diaconibus fuit) multosque ementia veritate peruerrent: & abundantæ nequitie caritas frigeat. Sed vsque in finem perseuerantibus salus referuata est: ac tum per omnes orbis partes viris apostolicis dispersis, Euangelij veritas prædicabitur. Et cum vniuersis fuerit cognitio sacramenti cælestis inuenta, tum Hierusalem occasus & finis incumbet: vt prædicationis fidem & infidelium pœna & metus ciuitatis eritæ consequatur. Hæc igitur in eam vt fuerant prædicta perfecta sunt: & lapidatis, fugatis, peremptis apostolis, fame, bello, captiuitate, consumpta est. Ac tum fuit digna non esse, cum electis prædicatoribus Christi, indignam Dei prædicatione se præbuit.

S. HIERONYMI PRES- byteri eiusdem Euang. expositio.

Sedit in monte Oliueti. Vbi verum lumen scientiæ nascebatur: & accedūt ad eum discipuli secreto, qui mysteria, & futurorum reuelationem noscupiebāt, & interrogāt tria: quo tempore Hierusalem destrueda sit: quo venturus Christus: quo consummatio seculi futura sit. *Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus, & multos seducent.* Quorum vnus est Simon Samaritanus: quem in actibus apostolorum legimus: qui se magnam aciebat esse dei virtutem: hæc quoque & cætera in suis voluminibus scripta dimittens: Ego sum sermo Dei, ego sum speciosus, ego paracletus, ego omnipotēs, & ego omnia Dei. Sed & Ioannes apostolus in epistola sua loquitur: audistis quia antichristus venturus est: nunc autem antichristi multi sunt. Ego reor omnes hæresarchas, antichristos esse: & sub nomine Christi ea docere, quæ contraria sunt Christo. Nec miram si aliquos ab his videamus seduci, cum dominus dixerit: *Et multos seducent: audituri enim estis prelia & opinionem*

si ante exitum intelligi potuisset. *Multi venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus.* Venient in nomine sponsi: ut sponsa castitas tentata probeatur. Nam sicut omnis mulier, quandiu non admo- netur à malis hominibus, non bene cognoscitur, vtrum sit casta: si vero admonita, conscientiam, vel fidem viro seruauerit, tunc merito casta laudatur: sic ecclesie fides non bene cognoscitur, nisi Anti- christi venerint ad eam, siue de illis pseudochristis, qui præcesserunt, antequam tentaretur ecclesia, hoc conuenit dicere. Quoniam, sicut quum do- mus incendio comprehenditur, omnes latrones confurgunt, quærentes vnusquisque quod rapiat: sic quando casus specialiter tunc Iudæorum, aut generaliter, aut modicum Christianorum fieri cœperit, omnes demones spirituales latrones insur- rexerunt, super suos ministros quærentes vnusquis- que, quem perdant. Non audistis prophetam dice- rem, quomodo in nocte omnes bestie circue- runt militantes, hoc modo? Posuit tenebras, & facta est nox, in ipsa pertrāsibunt omnes bestie syl- uæ, &c. Sic & demones spirituales bestie, quan- diu lux iustitiæ est super terram, in cubilibus suis latet, id est, in cordibus impiorum, & non se ostendunt: quum autem tenebras impietatis aspexerint dominari, tunc demones procedunt, aut ministri eorum de latribus suis, quærentes, quem valeant deuorare. Ideo videte, ne quis vos seducat. Homo circa mortem phantasia videt, sic & mundus in exitu suo multos patietur errores. Hoc puto, quod ad omnes Christianos dicebat, siue tunc, siue modo, præcipue tamen ad sacerdotes, videte ne quis vos seducat: Vos estis luminaria, verbum vitæ cõ- tinentes, quasi candelabra luceant, facile vobis extinctis ecclesia à latronibus prædam patietur in tenebris. Quomodo autem stet edificatio domus, si columæ ceciderint? Et ne putes, quia corpora- liter iubet eos aspiciere, quum dicit videte, sed spiri- tualiter mente considerate. Mente autem potest considerare, qui per bonam cõuersationem men- tem habet illuminatam. Qui ergo bene conuer- satur, lucidam habet mentem, & intelligit qui sunt doctores: qui autem peccat, sensus eius quum sit tenebrosus, nõ intelligit qui sunt serui Dei, & qui ministri diaboli. Sicut enim qui corporaliter oculos habet acutos, de longè prospicit venientem, an amicus eius est, an aduersarius: qui autem oculos habet infirmos, quamuis intenderit, non cognos- cit an amicus sit, an inimicus: Sic qui mentem à peccatis possidet mundam, de longè considerat, homo Dei est ille, qui venit, aut homo diaboli: in nomine Christi venit aut in spiritu Christi? Aut putamus quoddam semper veteri fuerant noui Chris- ti? Absit. Quod ergo dicebat: Multi venient in nomine meo ad tempus Apostolorum pertinet. Tunc enim scis diabolus, quia adhuc nouus erat Chris- tus in mundo, quia veritas Euangelij eius adhuc erat ignota, quia Apostoli eius multis incerti mul- tos introducebant Christos in mundum, vt homi- nes volentes venire ad Christum, per similitudi- nem nominis eius errantes, transeant ad diabolum, & volentes ab eo exire impingant in eum. Quem- admodum si rex in bello victus, atque fugatus ab alio rege, induceret indumentum regis illius vic- toris, & in parte sua erigat simile signum signo regis illius, vt ille populus victoris schema sui re- gis aspiciet, & signum partis ipsius, dum putat se ad proprium currere regem, ingurra- t in manus

aduersarij sui: sic & diabolus subornat ministros suos sub nomine Christi, vt volentes homines ire ad Christum, similitudine nominis tenebricati ad diabolum vadat. Postquam verò notitia Chris- ti in toto mundo præualuit, & veritas Euangelij eius facta est manifesta, mandata diuicupulorum eius implicare iam non poterat, sed submittere Christos. Neque aliquid agit etiam si submittat, quoniam omnibus manifestus est Christus, & Euangelium eius, & Apostoli eius, sed alio modo submittit Christos, vt verba diuersorum hæretico- rum introducãta, vnũquodque eorum dicat, quia ego sum Christus vnigenitum verbum Dei. *Audietis prælia, & opiniones præliorum.* Tunc quidem corporaliter ea dicebat prælia audienda, quæ contra Iudæam præparabat imperator Romanus. Nam sicut solet fieri in præparatione belli, dum eliguntur principes, dum deputatur & congregatur exercitus, auditio occurrit maxime ad eos, aduersus quos præparatur. Sed postquam ingressus est exercitus Iudæam, sicut exposit Iosephus, non statim ad Hierusalem applicauit, sed ad ciuitates singulas regionis illius, & diuersa prius gesta sunt bella, & plurimæ ciuitates captæ, & sic nouissimè Hierusalem obfedit exercitus. Ideo mandabat apostolis. *Videte ne turbemini*, sed opus prædicationis vestræ implere. Illius Hierusalem corporalis typum gerit Hierusalem spiritualis ecclesia. Nam nisi templum illud destructum fuisset, obseruantia legis non facile fuerat compescenda. Ideo autem destructum est, vt etiam si velint Iudæi postmodum legem seruari, non possint, aut de pascha, aut de sacrificijs, aut de cæteris festi- uitatibus. Ceciderunt ergo corporalia, & figura- lia, vt surgerent spiritualia, & vera mysteria. Postea autem spiritualiter hæresum annunciabat forte certamina, quæ impiorum principes Anti- christus contra Christianos fuerat operaturus in fide. Nam excitans diabolus errorem scandala, non statim oppressit ecclesiam, sed prius per varia loca schismata excitauit: vtpura audiebatur quomodo in illa ciuitate Phoinus hoc prædiceret. Item in illa alia ciuitate Acoluthus presbyter hoc sapere cœpit. Sic audiebantur à Christianis schi- smata, & opiniones schismatum, donec omnium hæresum dux vna eligeretur peruersio omnibus. Sed in illis non opus erat Christianis turbari, quia oportebat fieri illa. Quod autem oportebat, docet Apostolus, dicens: Oportet inter vos hære- ses esse, vt probati manifesti fiant. Et sicut in illis tunc auditionibus præliorum non fuit finis gen- tis Iudææ, sed postea & Hierusalem debellata est: & Iudæi quidem in gladio perierunt, quidam à bestijs, quidam in seruitute venditi sunt: quidam per singulas gentes dispersi sunt: sic in illis audi- tionibus schismatum, tempore patrum nostrorum non est factus finis, sed postmodum ecclesia de- bellata est, multis ad præuocationem aut sedu- ctis, aut coactis, modo iam restat vt fiat finis. Bene ergo ait. *Vos nolite turbari.* Siue enim tunc in audi- tione corporalium præliorum, siue modo in audi- tione spiritualium præliorum, nostri in turba- biles manent, quia ea quæ sunt in mundo, non possunt nocere eis, qui sunt extra mundum: & quæ sunt carnaliter, non possunt nocere eis, qui sunt extra carnem: nec mendacia lædunt eum, in- quo habitat spiritus sanctus: sed mundus mun- dialibus nocet, & mendaces seducunt mendacia. *Quem*

quemadmodum si quis in campo quodam ta- bernaculo circūdatus sit, si aliqua surrexerit tem- pestas ventorum, sonum quidem tempestas au- dit, vexationes sylvatum videt, ipse autem flatum non sentit: sic qui intra iustitiam sedet inclusus, quando mundus concutitur, rumores turbatio- num audit, secularium miseriae aspicit, ipsum au- tem concussio mundi non mouet. *Insurgit enim gens super gentem, & regnum super regnum.* In tempo- re illo omnes gentes, & omnia regna, quæ vide- bantur esse sub imperio Romanorum, super gen- tē Iudææ sunt congregata. Et omnia penè regna super regnū ipsorum. Nec enim poterat aliquis par- cere eis, quibus deus irascebatur. Spiritualiter autē ita insurgit hæresis super hæresim, & episcopa- tus super episcopatum. Sicut enim tunc insurgens gens super gentem, & regnum super regnum, si- gnum erat destructionis Hierusalem: sic postea insurgens hæresis super hæresim, & episcopatus super episcopatum, signum fuit expugnationis ecclesie. Et verè quod dicit: *Insurgit gens super gen- tem, & regnum super regnum*, plus conuenit, vt spiri- tualiter intelligamus nunc de hæresibus, quam corporaliter tunc de gentibus. Tunc enim non gens super gentem insurrexerunt, nec regnum aduersus regnum, quum penè omnes illæ gen- tes, & regna super vnũ excitatae sunt gentem Iudæam. Tunc enim gens super gentem, & regnum aduersus regnum insurgere rectè dicitur, quando inimicem sibi gentes non sunt subiectæ, sed aduer- santur. Nunc autē hæresis super hæresim insur- rexit, & episcopatus super episcopatum. Nam omnis hæresis impia aduersus eas hæreses vide- tur insurgere, quæ non sapiunt similitur: vtpura hæresis Phoini, non solum Christi ecclesie aduer- saur, sed omnibus hæresibus aliter sapientibus, atque ita de illis. Ideo dicit: *Insurgit gens super gen- tem, & regnum super regnum.* Magis autem omnis hæresis super ecclesiam veritatis. Quoniam sicut tunc omnes gentes, quamuis non essent eiusdem generis, aut eiusdem moris, tamen non sibi aduer- sabantur, sed vnã debellabant Iudæam: sic diuer- se hæreses, quamuis non sint eiusdem prauita- tis, tamen non sibi aduersantur, sed vnã debel- lant ecclesiam veritatis. Et quid? putas idco dia- bolum multas hæreses induxisse, vt inimicem se- mendacia eius expugnet? Absit. Sed multiformes causas erroris induxit, vt multis modis Christi circūueniatur ecclesia, vt pars pereat per illam sa- pientiam, pars per istam. Sicut qui multas etiam venationes præterdit, cogitans quia necesse est aut in hæc, aut in illa retia venatio cadat. *Et erunt fames, & pestilentia, & terræ motus per loca.* Quales pestilentie, & quales fames, & terræ motus præ- cesserunt Iudæam, antequam Hierusalem capere- tur, cognoscere potest, qui Iosephum legit. Spiri- tualiter autem ita priusquã expoliaretur Eccle- sia, sine dubio præcesserunt in populo Christiano fames spiritualis verbi, pestilentie diuersorum carnalium vitiolorum, terræ motus spirituales tur- bationum populi Christiani. Nec enim nata fuisset tam multa schismata in populo Christiano, nisi fuisset in eis fames verbi. Pestilentie, id est, morbi carnalium passionum, nisi fuisset in eis commotiones turbationum, sicut significat do- minus in illa parabola, quam de seminandis zi- zaniis ab homine malo proponit, dicens: Quum dormirent autem homines, id est, quum negli-

gerent in peccatis, venit inimicus homo, & semi- nauit zizania. Qui autem fatiati sunt panes veri- tatis, qui fami sunt à pestilentia passionum car- naliū, qui stabiles sunt in fide, & iustitia, apud eos schismata non inueniuntur dogmatum. Omnia autem hæc initia sunt parturitionis, id est, pseudochristi venientes, & auditiones præliorum & insurgens gens super gentem, & fames, & pes- tilentia, & terræ motus. Sicut hæc omnia cor- poraliter intellecta, initia fuerunt malorum Iu- dæis, incrementum autem desolationis fuit Hierusa- lem: sic spiritualiter hæc intellecta, initia fuerunt Christianis, incrementum autem oppressio fuit ecclesie. Sicut ergo certamina hæresum initia fuerunt parturitionis, quomodo nõ intelligimus, quia ex quo hæreses natæ sunt, & discessio facta est multorum, ex eo consummatio cœpit? *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, & eritis odio omnibus Gentibus propter nomen meum.* Ultimo quod hic iam deficit expositio corporalis, vt de tempore illo dicamus, quo Hierusalem capta est à Romanis, Ex eo quod dicit: *Tunc tradent in tribulationem*, quoniam Apostoli, & cæteri Christia- ni tunc cœperunt pati persecutionem, quando illa omnia cœperunt præparari contra Hierusa- lem, & non potius ab initio, ex quo Christus ascendit, sicut Actus Apostolorum testantur. Planè igitur spiritualiter intelligere conuenit, quia quan- do hæc omnia cœperunt fieri contra ecclesiam Christi, id est, quando cœperunt esse dogmata falsa, quasi pseudochristi: quando cœperunt audi- tiones fieri, quando cœpit insurgere hæresis su- per hæresim, & episcopatus super episcopatum: quando facta est fames verbi in populo Christia- no, quando comprehenderunt eos pestilentie vitiolorum multorum, quando facti sunt eis ter- ræ motus turbationum de rebus diuinis, tunc traditi sunt patres nostri in multas tribulationes perse- cutionum in toto mundo, & occisi sunt: & quidã odio habiti sunt omnibus Gentibus, id est, omni- bus hæresibus. Nam si hoc, sicut dixit, non conue- nit de tempore Apostolorum, quando erant adhuc multe Gentes, non cognoscentes Deum, sed de isto tempore dicitur, quando hæreses factæ sunt, con- sequenter hæc Gentes, quibus odio facti sunt pa- tres nostri, hæreses sunt intelligendæ: quia quan- do ecclesia cœpit periclitari, nescio si erat in cir- cuitu aliqua gens, quæ non cognosceret Deum, cui odio esset. Quia autem ratione Gentes hæreses ap- pellentur, attende. Sic enim aliquando destructa turre, filij Noë dispersi sunt, & in tot partes diui- si, & super singulas quasque Gentes præpositi sunt principes secundum propositum ipsorum, ange- li maligni: sola autem gens Iudæa in portione facta est Dei, sicut in Deuteronomij cãrico scriptum est: Quũ diuideret, inquit, excelsus Gentes, quan- do dispersit filios Adam, statuit fines Gentium secundum numerum angelorum Dei, & facta est portio domini populus ipsius Iacob. Nunquam enim diceret, quia gens Iudæorum facta est por- tio domini, nisi omnes Gentes extra portionem factæ fuissent. Postquam ergo venit filius Dei in mundum, quod nulla secunda nec sperare pote- runt, nec promereri, ne tali misericordia gens ali- qua fraudaretur, vocatæ sunt omnes gentes ad fi- dem, mixti boni, & mali. Boni, vt saluentur: ma- li, vt inexcusabiles fiant. Quando ergo ecclesia ex mixtis voluntatibus erat repleta, sicut retia, qua- *dicun*

Gen. 11.

Deut. 31. Math. 13.

sicut factum legimus in tempore sancti Gregorij, & tempore David: quando dicitur angelus percussisse populum, qui diabolus intelligitur. Fit vero ipsa pestis frequenter & in Palæstina, & in Italia. Vnde & bene sanctus Gregorius dicit. Pestilentias sine cessatione patimur. Fames multæ tunc fuerunt, sed vna fuit per totum orbem decimo anno Claudij imperatoris: de qua in actibus apostolorum legitur. Terræ motus innumeri illic, & fiebant & fiunt. Aliquando autem & fiunt Dei iussu pro aliquo signo, sicut quando apostoli orauerunt, & terræ motus factus est: vt ostēderet dominus, quia terneret incredulos, & defenderet pios. Aliquando fiunt ex euentu, quod ventus inueniens aditum ingrediens sub terra: & quia violentus est, quærit aditum exundi: & tali modo submoget terrā. *Hæc autē omnia initia sunt dolorum.* Hæc omnia in Palæstina fuisse legimus, ante subuersam prouinciam. Hæc initia dolorum fuerunt: quia acerbiora post venire tormenta. *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos.* Et de Apostolis: & de Apostolorū successoribus intelligendum; quoniam quando prouincia Palæstina deleta est, per pauci vivebant de apostolis. Nullus autem ex illis exierat in Iudæam, Christiani tamen erant in Iudæa: etiam infra ciuitatem multi fuerunt, nō tamen legimus, quod ibi mortui fuerint: quia Romani non prohibuerunt vllum exire: nisi illi ipsi, qui intra ciuitatem erant. *Et eritis odio omnibus propter nomen meum.* Gaudēdum odiū, quod pro Deo suscipitur. Ex qua autem re ipsæ tribulationes venient, ostenditur: cum post occisionem domini, etiam discipulorum prædicitur futura. *Et tunc scandalizabuntur multi.* Siue sument scandalum contra proximos, qui Christiani fiant: siue irascantur Iudæi, cum viderint omnes gentes in Christum credere: quia Iudæis scandalum est, Deum incarnatum audire. Et inuicem tradent: & odio habebunt inuicem pagani Christianos. *Et multi pseudopropheta surgent.* Pseudo Græcum est; & Latine dicitur falsus, vt Theodas, & Iudas Galilæus, qui eduxerunt populum post se, dicentes se esse prophetas: sed & ipsi perierūt, & quotquot eis confenserunt. *Et quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* Ad Antichristi tempora iste vericulus pertinet, quando refrigescet dilectio Christianorum & multi dimittent Christianitatem, & conuertentur ad ipsius voluntatem. *Qui autem perseverauerit usque in finem, Subauditur in fide & dilectione Dei. Hic saluus erit.* Hic pronome est in isto loco. Ille enim saluus in alia vita erit, qui in fide permanferit.

THEOPHYLACTI EPISCOPI
Bulg. superioris Euang. expositio.

SEdente autem eo in monte oliuarum, accesserunt ad eum discipuli secreto, dicentes, *Dic nobis, quando hæc erunt, &c.* Secreto accedunt, vt de magnis rebus interrogaturi. De duobus enim rogant, & quando hæc erūt nempe destructio tēpli expugnatioque Hierusalem: & quod signum ipsius aduentus. *Multi enim venient in nomine meo dicentes, &c.* Multi, inquit, venient prædicantes se esse Christos. Nam Dositheus Samaritanus dicebat se prophetam à Moyse prædicatum; & Simon magnum virtutem Dei se nominabat. *Et tunc erunt bella, & timores*

bellorum, &c. Bella dicit Romanorum in Hierosolymis. Non solum autem bella dicit futura, sed & fames & pestes: quoniam ira Dei in Iudæos seniet. Bella enim dixerit hominum incurfiones, famem autem & pestem nunquam aliunde provenire quàm à Deo. Deinde ne putet quod priusquam prædicauerit, consummetur mundus, dicit, *Ne turbemini.* Nōdum enim consummatio, neque cū subuersione Hierusalem erit generalis consummatio. Gentem vero contra gentem, & regnū contra regnū exurrectura dicit propter imminentiā Iudæis mala: quæ initia sunt dolorum. Sicut enim parturienti dolet, & sic parit, ita & præsens seculum post confusiones, & bella parit. *Tunc tradent vos in afflictionem, & occident vos, &c.* Prædicit euentura mala, animas discipulis per hoc, quod prædicit. Nā inexpectata terrere, & turbare consueverunt. Præmitigat igitur timorem, prædicendo futura grauiā odia, inimicitias, offensiones, pseudoprophetas, qui præcursores sunt Antichristi, seductōes multos, ita vt in omni iniquitate obstinentur. Quia autem multiplicabitur iniquitas per imposturas Antichristi, exasperabuntur, & effecerit homines, ita vt neque cum familiarissimis vllum seruent charitatis vinculum, sed tantum se tradant. Qui autem perseverauerit, & foriter tulerit, neque cesserit eis, quæ inferuntur tunc, saluus erit, & comprobabitur strenuus miles.

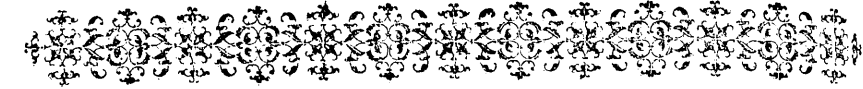
EVTHYMII ZIGABONI
superioris Euang. expositio.

SEdente autem eo in monte oliuarum accesserunt ad eum discipuli secretim dicentes. Marcus autem nomina quoque dixit eorum, qui interrogauerunt: Petrus, inquit, & Iacobus, Iohānes, & Andreas. Omnes siquidem accesserunt vt dicerent: hi autem quatuor interrogauerūt: vt pote maiorem habentes fiduciam. Interrogant autem non tantum de templi vastatione dicere cupientes, quantum de tempore secundi aduentus eius: ideo etiam secretim accesserunt, ne Iudæis hoc manifestum fieret. Sed Mattheus duo hæc eos interrogasse dicit, puta: *Quando hæc erunt?* quæ videlicet de templi euestione dixit: Et, *Quod signum aduentus tui, & consummationis seculi?* Marcus vero vnica fuisse dicit interrogationē, de templo solum. Air enim, Dic nobis quando hæc erunt, & quod signum quando hæc omnia consummanda sunt? Similiter autem scripsit & Lucas. Quid ergo dicēdum est? Quod vna quidem fuit interrogatio, sicut discipulorum erat, vt de his duobus certiores fierent: puta de euestione templi, & de secundo Christi aduentu: existimantes autem, quod simul hæc duo coningerent, fecerunt vnam de viroque interrogationem. Verum Mattheus intentionem eorū manifestans, illam in duas diuisit. Et respondens Iesus dixit eis. *Videte, &c.* Nihil ad has interrogationes respondit, sed primum illa dicit eis, quæ primum eos scire oportebat: quæ videlicet futurum erat, vt ante illa occurrerent. Lucas autē dicit. *Videte ne seducamini.* Multi enim venient in nomine meo dicentes, Ego sum: & Tempus instat. Ne igitur sequamini illos. Venient, inquit, nomine meo venes ad deceptionem eorum, qui illis credituri sunt: &

Exponit etiam quod dicitur in libro 2. ad Cor. 11. 14. Quibus deus mundum librat.

dicentes, quisque videlicet eorum, Ego sum, nomen Christus. Et, Tempus instat, puta mei secundi aduentus. Ne ergo sequamini eos, siue aliquem illorum. Marcus autem dixit: Et multos seducant. Erunt autem huiusmodi seductores, Simon, & Menander Samaritani, & alij. *Futurum est autem vt accendantur bella, &c.* Bella dicit, quæ mota sunt contra Hierosolymam: motus autem bellorum, qui contra alias Iudæorū ciuitates, quos factos fuisse scribit Iosephus, antequam caperetur Hierusalem. Si quidem erexit se natio Iudæorum, nec tributum exoluebat. Romani vero non ferentes iniuriam, expeditionem in illos parauerunt. *Videte ne turbemini, &c.* Ne terreamini, inquit, quasi prædicator sub seditione, & turbatione dirimenda sit. Si quidem ventura sunt hæc omnia, quæ de his bellis dixi, sic tamen vt nihil illi noceant. Aut ne terreamini, quasi iam instet finis sine perditio templi, & ciuitatis. Oportet enim hæc omnia fieri, sed nondum est finis sine perditio eorum. Nam postmodum capta sunt Hierosolyma. Dicit autē Chrysostomus, quod discipuli, quum in præcedentibus de extrema Iudæorum vitione audissent, tāquam ad alienam calamitatem, quæ nihil eos tangeret, negligent se ad eam habebant, & sola ea tunc somnabant bona, quæ absque tumultu in secundo Christi aduentu ventura erant: propter quæ etiam interrogationem prodiderant. Christus vero rursus illis laboriosa pronunciat, & constituens eos certantium præfectos: & duplicem ob causam vigilare iubet, cū ne à seductōibus fallantur, tum ne à bellorum ramore turbentur. Duplex siquidem ait instare bellum, & à seductōibus, & à Romanis, multamque ac variam commotionem, & interius, & exterius. *Exiget enim gens in gentem, &c.* Gentes sociæ Romanorum in gentes Iudæis sociatas: & regna auxiliaria Romanis, in regna auxiliaria Iudæis: & propterea fortia erunt horum bella. *Et erūt pestilentie, &c.* Hoc est singularis Iudæorum locis. Apud Lucam ponitur; Terrorisque, & signa de celo magna erūt, vt cognoscant Iudæi ea, quæ fiunt, diuine esse iræ: & intelligant quod propter Saluatoris interemptionem hæc patiantur. *Omnis autem hæc initium erunt dolorum.* Principium malorum, & primordia calamitatum, quæ Iudæis imminet. *Tunc tradent vos in afflictionem. Tunc. Quando?* Ante defensionem: nam in illud tempus sermone tradidit, quod & Lucas significauit dicens; *Ante hæc omnia injicient manus suas in vos,*

& persequentur, tradentes in synagogas, & carceres, tractos ad reges, ac præfides propter nomen meum. Plurimas enim calamitates post Saluatoris assumptionem Iudæi induxerunt: Apostolis interdum quidem synagogæ principibus tradentes, vt punirentur; interdum vero ad reges tradentes, veluti ad Herodem, & Agrippam, ac similes. Præterea aut præfides, ac ciuitatum præfectos, & consulis, aut principis munere fungētes, quem admodum liber apothecarum actionum tenuerunt. *Et occident vos.* Hoc solis eis dicit, qui per Iudæoram improbatam, ac versutiam occidendi erant: puta Stephanus, Iacobus frater Iohannis, & si quis alius. *Et eritis odio habiti ab omnibus propter nomen meum.* A parentibus, a cognatis, ab amicis, a contribulibus, a familiaribus, ab hospitibus, a principibus, a subditis, & vt semel dicā, ab omnibus, quæ alieni sunt à prædicatione. Vbi autem tristitia prædixit, consolationem deinceps subiunxit, dicens, Propter me: Nam id significat; *Propter nomen meum.* Et vere magna discipulis erat consolatio pati propter ipsum. *Et tunc ostendiculum patientur multi.* Erunt inuicem suspecti propter fidei diuersitatem, siue, non credentes apud eos, qui credent. *Et alius alium inuicem tradent, &c.* Marcus autem manifestius dixit, quod tradent fratres fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filij in parentes, & morte eos afficient. Verisimile est itaque omnia facta esse, & si liber Actorum particulariter de omnibus non disserat. Lucas vero etiam dicit; Trademini autem a parentibus, & cognatis, amicis, ac fratribus, & morte afficient quosdam ex vobis. Prædixit enim & hoc Christus discipulis, quod omnium est miserimum, videlicet quod etiam à familiarissimis impugnandi erant: vt præscientes parati essent ad tolerantiam: & ita periculum facilius sustinerēt. *Et multi pseudopropheta surgēt, &c.* Superius de iis dixit, qui se Christos esse fingunt, nunc autem de his dicit, qui se prophetate simulabāt. Tunc enim multi tales fuerunt, quum adhuc initia essent prædicationis. *Et quoniam abundauit iniquitas, &c.* Et hoc miserimum est, quod neque ab amicorum dilectione consolationem habitari fiat. Quidam autem ἀπάτης nominari dixerunt hospitalitatem: alij vero compassionem. Vide quot pericula eis prædixerit, ad omnia exacuens, & ad magnanimitatem roborans, ac confortationibus adamantinos reddens.

III. EVANG. IN COMMV. NI PLVRIMORVM MARTYRV. EXTRA TEMPVS PASCHALE.

Euang. Matth. 5. Videns Iesus turbas, &c.

Explicatum est supra in festo omnium Sanctorum.

S. BERNARDI ABBATIS Clarauallensis, in superius Euang. Sermo.

EIVSDEM IN IDEM Euang. Beati qui lugent, &c. Serm.

Ex Serm. de gauer signe ad claricos c. 19. Matth. 5.

VDIAT ergo anima quecumque eiusmodi est, vocem diuinam, & audiat cum stupore & admiratione dicentem: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum. Quis spiritu pauperior eo qui in toto spiritu suo non inuenit requiem, non inuenit ubi caput reclinet? Hoc quoque consilium pietatis, ut qui sibi displicet, placeat Deo: & qui propria domum odit, domum vtrique plenam spurcitiam & infelicitatis, inuitetur ad domum glorie, domum non manu factam aeternam in calis. Nec mirum si ad huius dignationis magnitudinem expauescit, si difficile credit huic auditui, si vehementi stupore admiratur, & ait: Ergone beatum hominem miseria facit? Ceterum quisquis eiusmodi es, non diffidas, non miseria sed misericordia facit beatum, sed huius propria sedes miseria est, ut humiliatio in humilitatem transeat, necessitas in virtutem. Plurimum voluntariam (inquit) segregabis Deus hereditati tue, & infirmata est, tu vero perfecisti eam. Vtilis prorsus infirmitas, quae medici manu requirit: & salubriter a se deficit, quam perficit Deus.

EIVSDEM IN IDEM Euang. Beati mites, &c. Sermo.

Ex cap. 11. eiusdem Sermo. Matth. 5.

SED quia non est via ad regnum Dei sine primis regni, nec sperare potest caeleste regnum cui nec super propria membra adhuc regnare donatur, sequitur vox dicens: Beati mites, quoniam ipsi hereditabunt terram. Ac si euidentius dicat: Mitiga efferos voluntatis motus, & crudelem bestiam mansuefacere cura: ligatus es, soluere studeas quod rumpere omnino non possis. Eua tua vita est. Vim facere, aut eatenus eam offendere nullo modo praualebis. Nec mora, respirans homo inter haec verba, atque id quoque facilius reputans, licet verecundus, accedit & delinire satagit viperam inflammata. Arguit vitae carnalis illecebras, & consolationes secularis nugacitatis accusat tanquam exiguas & indignas, sed & breuissimas quoque & perniciosissimas omnibus amatoribus suis.

VTinam autem qui eiusmodi est, declinet impietatem, & terribile illud profundum caueat, de quo scriptum est: Impius cum venerit in profundum malorum, contemnit. Fortissima siquidem portione curatur: & periclitabitur facile, nisi multa solitudine studeat medici obtemperare consilii, obseruare praeccepta. Vehemens est tentatio, & proxima desperationi, nisi totum colligat, & ad miserandum animam suam, quam adeo miseram & miserabilem videt, conuertat affectum, & audiat vocem dicentem: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Lugeat abundanter: quia lugendi tempus aduenit: & ad forbendas iuges lachrymas ista sufficiunt. Lugeat, sed non sine pietatis affectu, & obtentu consolationis. Consideret nullam sibi inueniri requiem in seipso, sed omnia plena miseriae & desolationis. Consideret non esse bonum in carne sua, sed in seculo nequam nihil nisi vanitatem & afflictionem spiritus contineri. Consideret, inquam, nec intus, nec subter nec circa se sibi occurrere consolationem: vel tandem aliquando discat quaerendam sursum, & desursum esse speradam. Lugeat interim plangens dolorem suum: exitus aquarum deducat oculus eius, & palpebra non quiescat. Nimirum purgatur lachrymis oculus ante caligans, & acuitur visus ut intendere possit in serenissimi luminis claritatem. Ex hoc sane suspiciat per foramen, prospiciat per cancellos, praedulcem radium prosequatur obtutu, & magorum sedulus imitator, lumen laminae quaerat. Inueniet enim locum tabernaculi admirabilis, ubi panem angelorum manducet homo: inueniet paradysum voluptatis plantatum a domino: inueniet hortum floridum & amoenissimum: inueniet refrigerij sedem, & dicit: O si audiat vocem meam misera illa voluntas, ut ingrediens videat bona, & visitet locum istum! Hic nimirum inueniet requiem ampliozem, & me quoque cominus inquietabit, quominus inquietabitur ipsa. Neque enim mentitur qui dixit: Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. In huius fide promissionis exacerbata blandius alloquatur, & simulata quadam hilaritate & spiritu mansuetudinis eam conueniens dicat: Cesset penitus indignatio tua: non ego sum qui te offendere possim: tuum est corpus, tuus & ego

Non est quod timeas, non est quod verearis. Nec

EIVSDEM IN ILLAM precedentis Euang. partem, Serm.

Nec mirum si forte amarius adhuc reddiderit illa responsum, ut dicat quia multae cogitationes ad infaniam nos adduxerunt, sustineat interim aequanimiter ac dissimulet omnino quod agitur, donec inter loquendum inducens alia pro aliis, opportune aliquando inferat dicens: Inueni hodie hortum pulcherrimum, & amoenissimum locum: bonum esset illic nos esse: nam & tibi nocet in hoc lecto aegritudinis, in hoc doloris strato versari, in hoc cubili tuo graui corde compungi. Aderit dominus quaerenti se, animae speratae in se, aderet votis supplicibus, & verbis eius efficaciam ministrabit. Excitabitur desiderium voluntatis, ut non modo videre locum, sed & introire paulatim, & mansionem inibi facere concupiscat. Nec vero locum reputes corporalem paradysum hunc voluptatis internae. Non pedibus in hunc hortum, sed affectibus introitur. Nec terrenarum tibi commendatur arborum copia, sed virtutum vtriusque spiritualium iucunda decoraque plantatio. Hortus conclusus, ubi fons signatus in quatuor capita deriuatur, & ex vna sapientiae vena virtus quadruperta procedit. Splendidissima quoque inibi lilia vernant: & cum flores apparerent, etiam vox turturis auditur. Illic nardus sponsoe fragrantissimum praestat odorem, & caetera quoque aromata fluunt, Austro spirante, Aquilone fugato. Ibi media est arbor vitae, malus illa de cantico cunctis preciosior lignis siluarum, cuius & umbra sponsum refrigerat, & fructus dulcis gutturi eius. Ibi continentiae nitor, & syncerae veritatis intuitus oculos cordis irradiat: auditui quoque dat gaudium & laetitiam dulcissima vox consolatoris interni. Ibi quibusdam spei naribus in fluit iucundissimus odor agri pleni cui dominus benedixit. Ibi audissime praebantur incomparabiles deliciae charitatis, & succis spinis ac vepribus quibus antea pungebatur, vntione misericordiae perfusus animus in conscientia bona feliciter requiescit. Quae quidem non inter vitae aeternae praemia, sed inter temporalis militiae stipendia deputantur: nec ad futuram pertinent, sed ad eam magis quae nunc est ecclesiae promissionem, hoc enim centuplum est quod in hoc seculo seculi contemptoribus exhibetur. Nec tibi illud nostrum speraueris eloquio commendandum: solus spiritus est qui reuelat: sine causa paginam consulis, experientiam magis require. Sapientia est cuius precium nescit homo: de oculis trahitur, nec in terra suauiter viuendum inuenitur ista suauitas, non videbis. Gustate, inquit, & videte quoniam suavis est dominus. Manna absconditum est, nomen nouum est, quod nemo scit nisi qui accipit. Non illud eruditio, sed vntio docet: nec scientia, sed conscientia comprehendit. Sanctum est, margaritae sunt, nec faciet ipse quod prohibet, qui coepit facere & docere. Neque enim canes aut porcos iam reputat, quos prioribus abrenunciantes facinoribus atque flagitiis etiam consolatur per apostolum, dicens: Haec quidem fuis, sed abluti estis, sed sanctificati estis: tantum caueat ne reuertatur canis ad vomitum, nec sus lota ad volubrum lutum.

IN huius ergo ostio paradisi diuini sarrurij vox laudatur, & sacratissimum secretissimumque consilium quod absconditum est a sapientibus & prudentibus, paruulis reuelatur. Cuius sane vocis auditum non sola iam ratio capit, sed granter eum communicat & voluntari: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Altissimum plane consilium, & inestimabile sacramentum. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, qui de caelo nobis a regalibus sedibus venit. Facta est valida fames in terra, & omnes iam non egere cepimus, sed ad extremam iam venimus egestatem. Denique & comparati sumus iumentis incipientibus, & similes facti sumus illis: etiam porcorum siliquas insatiabiliter esurimus. Qui pecuniam diligit, non satiatur: qui gloriam quaerit, non satiatur. Denique qui mundum amat, nunquam satiatur. Noui ego homines fatiati hoc mundo, & ad eius omnem memoriam nauseantes: Noui fatiati pecunia, & fatiati honoribus, fatiati voluptatibus & curiositatibus huius mundi, nec mediocriter, sed vsque ad fastidium fatiati. Et facile est cuique nostrum hanc satietatem per Dei gratiam obtinere: neque enim parit hanc copia, sed contempus. Sic fatui filij Adam porcorum vorando siliquas, non esurientes animas, sed esuriam ipsam pascentis animalium. Sola nimirum hoc edulio inedia vestra nutritur, sola famis alitur cibo innaturali. Et dico plenius exempli gratia, vnum fumens e multis quae humana vanitas concupiscit. Non prius satiabantur corda hominum auro, quam auro corpora farietur. Nec indignetur auarus, & de ambitiosis & luxuriosis, etiam & de facinorosis eadem sententia est. Si quis mihi forte non credit, experientiae credat vel propriae, vel multorum. Quis in vobis est frater, qui satiari cupiat, & desiderium suum optet impleri? Incipiat esurire iustitiam, & non poterit non satiari. Panes illos desideret qui in domo patris abundant, & inueniet sese continuo siliquas fastidire porcorum. Gustum iustitiae vel exiguum studeat experiri, ut eo ipso desideret amplius, & amplius mereatur, sicut scriptum est: Qui edit me, adhuc esuriet: qui bibit me, adhuc sitiet. Hoc enim cognatum magis spiritui, & naturalius desiderium vehementius occupat cor humanum, caeteraque viriliter desideria pellit. Sic nimirum sortem armatum fortior superat, sic clauus clauo solet extundi. Beati ergo qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Nondum quidem ipsa quae non satiabitur homo & viuet, sed caeteris vniuersis quae prius insatiabiliter fuerunt concupita: ut ex hoc sibi voluntas ad seruiendum prioribus concupiscentis corpus vendicare desistens, rationi prorsus exponat, magis autem urgeat ipsa seruire iustitiae in sanctificationem, non minore zelo quam prius exhibuisset seruire iniquitati ad iniquitatem.

Ex cap. 22. Serm. supra dicto.

Math. 5.

Ecc. 24.

EIVSDEM IN CON-
textum, Beati misericordes, &c.

Sermo.

Ex eodē Ser-
mo. cap. 24.
Math. 5.

Am verò supplicanti pro ea, congrue responde-
tur: Beati misericordes, quoniam misericordiam conse-
quentur. Misere ergo animæ tuæ, qui Deum tibi
vis misereri. Lana per singulas noctes lectum
tuum, lachrymis tuis stratum tuum rigare memo-
mento. Si compateris tibi ipsi, si laboras in gemi-
tu poenitentiae, (primus hic gradus misericordiae
est) misericordiam vti que consequeris. Quod si
forte magnus & multus peccator es, ac magnam
quantitatem misericordiam, ac multitudinem misera-
tionum, tu quoque misericordiam tuam magnifi-
care & multiplicare laboras, recôciliatus esto ti-
bi ipsi: nam & tibi gravis factus eras, quod posi-
tus esses còtrarius Deo. Et hac sanè in domo pro-
pria reformata pace eandem necesse est prius er-
ga proximos dilatari, vt nouissime osculetur te &
ipse osculo oris sui, & quemadmodum scriptum
est, recôciliatus, pacem habead ad Deum. Dimitte
his qui in te peccauerunt, & dimittetur tibi
quod ipse peccasti, dum secura conscientia ora-
ueris patrè, & dixeris: Dimitte nobis debita nos-
tra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.
Si forte quempiam defraudaueris, redde vel sim-
plum, quod superest da pauperibus, & misericor-
diam præstans misericordiam còsequeris. Si fue-
rint peccata tua sicut coccinum, quasi nix deal-
babitur. Et si fuerint rubra quasi vermiculus,
velut lana alba erunt. Vt non confundaris super
cunctis adinventionibus tuis quibus præuarica-
tus es, in quibus nunc erubescis, fac elemosynâ,
si non potes de terrena substantia, de voluntate
bona: & omnia munda erunt: non modò illumi-
nata ratio, & correctâ voluntas, sed ipsa quoque
memoria munda erit: vt ex hoc iam voceris ad
dominum, & audias vocem dicentis: Beati mun-
do corde.

EX CAP. 25. IN ILLVD

Beati mundo corde, &c. Ser. eiusdem.

Math. 5.

1. Ioan. 3.

1 Ioan. 17.

Sap. 9.

Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Ma-
gna promissio fratres mei & totis desiderijs
affectanda. Hæc enim visio, confirmatio est: sicut
Ioannes apostolus ait: Nunc filij Dei sumus, sed
nondum apparuit quid erimus. Scimus quia cum
apparuerit, similes ei erimus: quia videbimus eum
sicuti est. Hæc visio vita æterna est, sicut ipsa in
euangelio veritas ait: Hæc est vita æterna, vt co-
gnoscant te solum verum Deum, & quem misisti
Iesum Christum. Odibilis macula, quæ beatam
nobis adimit visionem, & execrabilis negligentia
qua dissimulamus interim illius oculi munda-
tionè. Vt enim corporeus nobis visus aut humo-
re interiori, aut exteriori iniectioe pulueris im-
peditur: sic & intuitus spiritualis interdum quidem
proprie carnis illecebra, interdum curiositate se-
culari & ambitione turbatur. Quod quidè nò mi-
nus nos experientia propria quam diuina pagina
docet, vbi legitur scriptum: Corpus quod corrû-
puitur, aggrauat animam, & deprimit terrena in-
habitatio sensum multa cogitantem. In vtroque
tamen solû quod hebetat & confundit obtutum,

peccatum est: nec aliud inter oculum & lucem, in-
ter Deum & hominem separare videtur. Quando
enim in hoc corpore sumus, peregrinamur à Do-
mino. Non vti que corporis est culpa, huius scilicet
quod gerimus corpus mortis: magis autem
quod corpus peccati sit caro, in qua bonum non
est, sed potius lex peccati. Interdum tamen corpo-
reus oculus non adhuc festuca manente, sed iam
sublata vel exufflata aliquandiu caligare videtur:
quod quidè & ipsum in interiori oculo qui in spi-
ritu ambulat, sæpius experitur. Neque enim vbi
ferrum extraxeris, continuo vulnus reddiditum est
sanitatis, sed tunc primum necesse est adhibere so-
mentâ, & operam dare curationi. Nemo ergo sen-
tinam eiciens, mudatum sese protinus arbitretur,
quinimo nouerit se multis purificationibus
egere. Nec modò lauandû aqua, sed & purgandû
& examinandû igni, vt dicat: Transiuimus per
ignem & aquam, & eduxit eos in refrigeriû. Beati
ergo mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.
Nunc quidem per speculû in ænigmatè, in futuro
autem facie ad faciem, vbi nimirum facies nostræ
fuerit consummata mundities, vt sibi eam exhi-
beat gloriosam non habentem maculam neque
rugam.

EIVSDEM SVPER IL-
lud, Beati pacifici, &c. Sermo.

Vbi opportune illico subinfertur, Beati pacifici,
quoniam filij Dei vocabuntur. Est enim homo
pacatus, qui bona pro bonis reddens, quantum
in se est, nemini vult nocere. Est alius patiens, qui
non reddens mala pro malis, etiam potens est sus-
tinere nocentem. Est & pacificus, qui bona pro
malis reddens, in promptu habet & prodesse no-
centi. Primus quidem paruulus est, & facile scan-
dalizatur: nec facile qui huiusmodi est, in hoc se-
culo nequam & pleno scandalis poterit obtine-
re salutem. Secundus (vt scriptum est) in patientia
sua possidet animam suam. Nam tertius qui-
dem non modo suam possidet, sed & multorum
animas lucrificat, Primus quantum in ipso est pa-
cem habet. Secundus pacem tenet. Tertius pacem
facit. Merito proinde beatificatur nomine filij,
quod opus filij impleuerit, vt post suam non in-
gratus reconciliationem, etiam alios reconciliet
patri suo. Siquidem qui bene ministrauerit, bonum
gradum sibi acquirit, nec in domo patris
gradus melior credendus est esse quàm filij. Si enim
filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes
autem Christi: vt quemadmodum dicit: Vbi ipse
est, ibi sit & minister suus. Fatigauimus vos pro-
lixitate sermonis, & detinimus ultra quam
oporteret. Ex hoc iam finem loquacitati nostræ,
quem non imperat verecundia, videtur impera-
re vel hora. Memerote tamen apostoli, quem ali-
quando verbum prædicationis vsque in me-
diam noctè legitis protraxisse. Vinam
adhuc (vt ipsius verbis utar) susti-
neatis modicum quid in-
pientiz meæ. Emulor
enim vos Dei æ-
mulatione.
* * *

EIVSDEM IN IDEM

Sermo.

Ep. sermo de
gratia domini
Spiritus sancti
inter paruos
sermones.

Preer. 3.
Iob 1.

Ecl. 27.

Preer. 25.

Philip. 2.

Act. 10.

Luc. 2.

Ecl. 12.

Iob 31.

Luc. 9.

Mat. 5.

Mat. 5.

Esa. 61.

Num. 12.

Iob 5.

Psal. 33.

Iaco. 4.

Preer. 16.

Ecl. 3.

Mat. 20.

Luc. 17.

Mat. 11.

Prima gratia est timor Domini. Qui hanc ha-
bet gratiam, omnem odit iniquitatem, hanc
illud psalmista: Iniquitatem odio habui, & abo-
minatus sum. Et alio loco: Omnem viam iniqui-
tatis odio habui. Scriptum nanque est: Timor
domini odit malum. Et item: Time Deû, & recede
à malo. Et de Iob dicitur: Vir timens Deum, & re-
cedens à malo. Sine hac gratia prima gratiarum,
quæ totius religionis exordium est, nullum bonum
pullulare vel manare potest. Sicut enim se-
curitas vel desidia causa est & mater omnium deli-
ctorum, sic timor domini radix est & custos om-
nium bonorum: vnde scriptum est: Si non in ti-
more domini teneris te instanter, citò subuer-
tetur domus tua. Omne namque virtutum & di-
ficium illico vesgit in præcipitium, si huius gra-
tie amiserit prædium. Vnde Salomon ait: In ti-
more domini esto quotidie, quia habebis spem
in nouissimo, & prætolatio tua non auferetur.
Hinc & Apostolus: Cum metu & tremore vestra
salutem operamini. Et quid plura? Connexa sunt
timor & religio, nec manere potest alteram abs-
que altero. Vnde Cornelius vir religiosus ac ti-
mens Deum, & Simeon iustus & timoratus. Vn-
de Salomon: Deum, inquit, time, & mandata eius
obserua. Hunc verò sic habere debemus, quo-
modo asserit se habuisse Iob beatissimus. Semper
quasi tumentes super se fluctus Deum timuit. Per
hunc timorem Dei vniuersa deserimus, mundo
abrenunciamus, nò quæ ipsos, sed quæ dominus ait,
abnegamus nobis. Si quis vult post me venire,
abneget semetipsum. Iste ergo diuinus timor qui
eum quem perfecte imbut, paupertati subiicit,
& à malo diuidit, ita est primus in ordine gratia-
rum, sicut paupertas in serie beatitudinû: de qua
dominus in cæterarum fundamento virtutum
eam ponens ait: Beati pauperes spiritu, quoniam ipso-
rum est regnum cælorum. Secundum charissima est
spiritus pietatis, illi secundæ quæ in euangelio
ponitur beatitudini simile, de qua Dominus sic
ait: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. De
talibus Dominus in Esaia ait: Spiritus domini
super me, ad annuncian-dum mansuetis misit me.
Moyses quoque mitissimus erat super omnes ho-
mines qui morabantur in terra. De talibus Iob
dicit: Dominus ponit humiles in sublime: & mo-
rentes erigit sospitate. Vnde & illud de Domino
dicitur: Humiles spiritu saluabit. E contra de su-
perbis dicitur: Dominus superbis resistit. Ante
rerinam exaltatur cor. Superbia de supernis ad
ima præcipitat, humilitas de imis ad superna ele-
uat, Angelus enim in cælo superbiens, ad tartara
corruit: homo in terra fe humilians, ad cælos as-
cendit. Tanto verò quisque debet esse humilior,
quanto est sublimior. Vnde scriptum est: Quanto
magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo
inuenies gratiam. Hinc ipse dominus ad discipu-
los ait: Qui voluerit inter vos primus esse, erit
vester seruus. Item cum feceritis omnia quæ præ-
cepta sunt vobis, dicite: Serui inutilis sumus. Itè
ipse dicit: Discite à me quia mitis sum & humilis
corde. Sine hac humilitatis virtute, reliquæ virtu-
tes nequeunt prodesse. Vnde beatus Gregorius
ait: Qui virtutes sine humilitate congregat, est

quasi qui in ventum puluerem portat. Sicut enim
pulsus venti validi Raui dispergitur, sic omne bo-
num sine humilitate inanis vento gloria rapitur.
Multo etiâ melius est peccatorem esse humilem,
quàm iustum arrogantem. Quod à domino euide-
nter ostenditur, vbi publicanus & phariseus
in exemplum adducuntur, sicut quidam sapiens
ait: Melior est in malis factis humilis confesse,
quàm in bonis factis superba gloriatio. Tertium
donum est spiritus scientia, de quo Salomon ait:
Qui addit scientiam, addit & dolorem. Vera nan-
que scientia est scire nos mortales & caducos &
fragiles esse, & in hoc exilio, & in hoc ergastulo,
in hac peregrinatione, in hac valle lachrymarum
dolendam & lugendam esse. Vnde dicitur in ter-
tia beatitudine, huic tertio dono congruenti:
Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Item: Vx
vobis qui nunc rideatis: quia plorabitis. Hinc Sa-
lomon ait: Risus dolori miscebitur, & extrema
gaudij luctus occupat. Quarta gratia est spiritus
fortitudinis, quatuor in euangelio beatitudini si-
milis, de qua dicitur: Beati qui esurunt & situnt ius-
titiâ, quoniam ipsi saturabuntur. Qui enim iustitiâ
esurit & sitit, contra quolibet aduersa fortis insu-
perabilis & impetretur existit. Vnde Salomon
ait: Iustus vt leo confidit, & absque terrore erit.
Item: Non contristabitur iustus quicquid ei acci-
derit. Hoc spiritu erant præditi omnes de quibus
loquitur apostolus: Sancti ludibria & verbera
expert, insuper & vincula & carceres, lapidati
sunt, secti sunt, reatati sunt, in occasione gladij
mortai sunt. Circuebant in melotis, in pelibus
caprinis, egentes, angustati, afflicti, quibus di-
gnus non erat mundus, in solitudinibus errantes,
in montibus & in speluacis & in cauernis terræ.
Hec & apostolus ipse, qui ait: Quis nos separabit
à charitate Christi? tribulatio, &c. Iste spiritus
omnem alienam malitiam sustinet, & aduersus
hostiles insidias instruit & munit. Vnde sponfus
in sponse præconio ait: Pulchra es amica mea,
suavis & decora sicut Hierusalem, terribilis vt ca-
strorum acies ordinata. Quintum donum est con-
siliij spiritus, qui aliis facit compati & misereri, illi
competens, de qua dicitur, quintæ beatitudini:
Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam conse-
quentur. Hinc & Salomon ait: Qui pronus est ad
misericordiam, benedicetur. Hanc principaliter
tripariam exercemus, vel quando sex eius quæ
in euangelio leguntur opera implemus, vel quâ-
do delinquentes corrigere & ad bonum reducere
studemus, vel quando iniurias nobis illatas facile
indulgemus. Iste secundus clementiæ modus,
sive consilij spiritus, Deum fecit semetipsum exi-
nanire, formam serui accipere, scilicet vt sic pos-
set eum errantem corrigere, & ad proprium ouile
reducere. Vnde apostolus ait: Semetipsum de-
dit pro peccatis nostris, vt nos eriperet de præ-
sentis seculo nequam. Huic consulerent modo sic
oportet insistere, vt iniungitur ab apostolo mo-
nente: Insta opportunè, importune. Est & alius
còsulendi modus, scilicet discretiois virtus, qua
veras à palliatis atque simulatis virtutibus discre-
nimus, qua etiam ipsum Satanam hypocritis au-
ctorem dignoscimus. Ipse enim Satanus (vt ait
apostolus) transfiguratus se in angelum lucis: & iux-
ta beati Cypriani dictum, ministros iniustitiæ
subornat, noctem afferetes pro die, interitum pro
salute. Ista quidem cæterarum virtutum magistra
Bibl. Hom. tom. 4. Zzzz 3 ac

Luc. 18.

Ecl. 1.

Mat. 5.

Luc. 6.

Prover. 14.

Mat. 5.

Prover. 28.

Prover. 12.

Hebr. 11.

Roman. 8.

Cant. 6.

Mat. 5.

Prover. 22.

Galat. 1.

2. Ti. 4.

2. Cor. 11.

ac domina, omnes alias proinde temperat, ac supernè gubernat, & ne vltra vel citra euagetur licenter, imperialiter ac discrete conseruat. Vnde Bæthius: Virtutes medium tenent. Si vel vltra vel infra quàm oportuerit fiat, à virtute disceditur. Sexta gratia est spiritus intelligentiæ, illi sextæ beatitudini congruus: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Nisi enim mentis intuitus diligenter purificatus fuerit, mystica ac diuina liquidè intelligere nequit. Nam scriptum est: Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu. Vnde Salomon: Abominatio domini, cogitationes malæ. Peruersæ cogitationes separant à Deo. Qui ergo vult sincerum ac lucidum intellectum habere, prauarum cogitationum phantasias ac nebulas studeat effugare, & omni diligentia & cautela cor seruare. Vnde Salomon: Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. Septimum donum est spiritus sapientiæ quidam in-

ternus sapor, ac suauissimus gustus. Vnde psalmi- sta: Gustate & videte quoniam suauis est dominus. Et item: Vacate & videte. Et iterum, Accedite ad eum, & illuminamini. Hoc diuina sapientiæ interno gustu superna prælibarum, videlicet: complantes quàm amicum sit angelicis cæ- ribus interesse, vbi nil poterit quod displiceat esse, nil quod placeat abesse. Ista septima gratia illi veræ beatitudini congruit, de qua ait Dominus: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocantur.* Qui enim mentem pacificam & serenam habent, de super- nis dulcius sapiunt, & subtilius vidēt. Nam quis- quis patienter, eo probatur esse sapientior. Vnde Salomon: Doctrina veri, per patientiam dignoscitur. De talibus alibi dicitur: Pax multa diligenti- bus legem tuam, & non est illis scâdalum. Hæ se- ptæ gratiæ sunt septæ mulieres virû vnum apprehendentes, septem spiritus super florè requiscentes, septè in candelabro lucerne fulgentes, septem in lapide oculi, septem spiritus ante thronum Dei.

V. EVANG. IN COMMUNI
PLVRIMORVM MARTYRV
EXTRA TEMPVS PASCHALE.

M A T T H. 11.

In illo tempore: respondens Iesus, dixit: ^a Cōfiteor tibi, ^b pater ^c do- mine cæli, & terræ, quia abscondisti ^d hæc ^e à sapientibus, & pruden- tibus, & ^f reuelasti ea ^g paruulis. Ita pater, quoniam sic ^h fuit placitum ante te. Omnia ⁱ mihi tradita sunt à ^k patre meo. Et nemo nouit ^l filium, nisi pater: neque ^m patrem quis nouit, nisi ⁿ filius, & cui filius ^o voluerit reuelare. ^p Venite ad ^q me omnes, qui ^r laboratis & onerati estis, & ego ^s reficiam vos. Tollite iugum meum super ^t vos, & discite à me, quia ^u mitis sum, & ^v humilis ^w corde, ^x & inuenietis ^y requiem animabus vestris. ^z Iugum enim meum ^a suauè est, & ^b onus meum leue.

GLOSSA ORDINARIA
in superius Euang.

RESPONDENS Ie. Respondens tacite obiectioni, quasi quæreretur, quæ ratio quoddam iudaicus populus Dei cultor, Dei filium in carne venientem tam obstinatus reiecit, quem gentilitas tam prona recepit? Domine q. Qui facis cælos, & relinquis in

terrenitate quos vis, vel ad literam. Paruulis. Sapientibus & prudentibus, non apponit insipientes & hebetes, sed paruulos, vt prober se tumorem damnare, non acumen. Ita pater. Blandientis affectu loquitur vt inceptum in apostolis beneficium compleatur. Hic exemplum humilitatis accipimus, ne temere discutere præsumamus superna consilia de vocatione horum, & repulsionem illorum, cum enim vtrumque attulisset, non moratione reddidit, sed sic Deo placitum dixit, ostendens

dens quia iniustum esse non potest, quod iusto placet. In omnibus ergo, quæ exterius disponuntur, apertè causa rationis est, occultæ iustitia voluntatis. Quoniam sic, &c. ne quis iterum quærat, cur humiles eligat, sapientes reprobet. Omnia mi. &c. Tradentem patrem & accipientem filium mysticè intellige. Alioquin si iuxta fragilitatem nostram accipis, cum ceperit habere, qui accepit, incipiet nõ habere qui dedit: per omnia, coomni- potentem nota, per tradita, filium, cui per naturam omnia per vnus substantiæ iure sunt propria, non data per gratiam. Tradita autem omnia, non cælum & terræ, & cætera, quæ fecit: sed hi, qui per filium accessum habent ad patrem, & ante rebelles, dominum postea sentire ceperunt. Tradita ante nõ alia sunt, quam quæ in filio soli nota sunt patri. Nota vero filio soli esse quæ patri sunt, atque ita in hoc mutæ cognitionis secreto intelligitur, non aliud in filio quam quod in patre agnoscibile sit extitisse. Et ne. no. si. &c. seipsum reuelare. Et nemo nouit patrem nisi filius, & cui patrem voluit reuelare. Ad vtrūque enim illud subditum refertur. Verbo enim suo pater se declarat. Et verbum seipsum declarat, quia mentis nostræ lumen est. Nisi filius, & cui filius voluerit. Mutua cognitio, quæ est equalitate nature. Illa autem tantilla quæ in nobis est, dignatione reuelantis est. Tollite iugum, &c. Iugum Christi, euangelium est, quod iudæos, & gentes in vna fide coniungit. Tollite super vos. Id est, in honore habete: non subitis, vt cõtemnatis. Qui laboratis, difficultate legis, & onerati peccatis, scilicet reficiam si iugum tollitis, id est, præcepta mea. Et quid iugo eius suauis, quid onere leuius? probabilem fieri, abstinere à malo, bonum velle, amare omnes, æterna veri, presentibus non capi, nolle alij facere, quod pati non vis. Di. à me: docete moribus. Humiles, vt neminem contemnant. Mites vt nullum ledât. Corde, vt idem extra in opere sit & in corde, ne lateat serpens in specie columbæ. Iugum enim meum. Quomodo euangelium lege leuius est, cum ibi opera, hic & concupiscentia damnatur? Sed in lege multa inbentur, quæ apostolus impleri non posse dicit: hic voluntas queritur quæ in arbitrio nostro est, & quæ sola sufficere potest & præmium habere. Item quomodo iugum Christi suauè, cum supra dicitur: Arta via est, quæ ducit ad vitam? Sed angusta, quia non nisi angusto initio incipitur: processu verò temporis ineffabili dilectionis dulcedine dilatur. Om. me. quia illud momentaneum nostræ tribulationis æternam pondus gloriæ operatur in cælis.

CATENA AVREA
in idem Euang.

RESPONDENS Iesus, dixit: Confiteor tibi pater Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, &c. Chryostomus. Quia sciebat Dominus multos de superiori quæstione dubituros, scilicet quod iudæi Christum non receperunt, quem gentilitas tam prona suscepit, respondet hic cogitationibus eorum. Et ideo dicit: Respondens Iesus dicit: Confitebor tibi pater, &c. Glossa. Id est, qui facis cælos, & relinquis in terrenitate quos vis. Vel ad literam. Augustinus de verbo Domini. Si Christus dixit confiteor, à quo longè est omne peccatum, con-

fessio non solius peccatoris, sed aliquando etiam laudatoris. Confitemur ergo siue laudâtes Deum, siue accusantes nosmetipsos. Dixit ergo, confiteor tibi, id est, laudo te, non accuso me. Hieronymus. Audiant ergo qui Saluatorem non natum, sed creatum calumniantur, quod patrem suum vocet cæli & terræ Dominum. Si enim & ipse creatura est, & creatura conditorem suum patrem appellare potest: stultum fuit non & sui, & cæli & terræ Dominum, vel patrem similiter appellare. Gratias autem agit quod Apostolis aduentus sui aperit sacramenta, quæ ignorauerunt Scribæ & Pharisæi: qui sibi sapientes videntur, & in conspectu suo prudentes. Et ideo sequitur: Quia abscondisti, &c. Augustinus de verbo Domini. Nomine sapientum & prudētum superbos intelligi posse, ipse exposuit, cum ait: Reuelasti ea paruulis. Quid enim est paruulis nisi humilibus? Gregorius 27. Moralium. Quodd enim non subiuuatis: Reuelasti ea stultis, sed paruulis: tumorem se damnasse inuinit, non acumen. Chryostomus. Vel dicens sapientes, non veram sapientiam dicit, sed eã quam videbantur Scribæ & Pharisæi ab eloquentia habere. Propter hoc neque dixit: Reuelasti ea stultis, sed, paruulis, id est, informibus, aut rusticis: in quo erudit nos per omnia ab elatione erui, humilitatem autem zelare. Hilarius. Cælestium ergo verborum arcana atque virtutes sapientibus absconduntur, & paruulis reuelantur: paruulis malitia, non sensu: sapientibus verò stultitiæ suæ præsumptione, non prudentiæ causa. Chryostomus. Reuelatum autem esse his, dignum est lætitia: occultari autem his non lætitia, sed lachrymis dignum est. Non ergo propter hoc lætatur, sed quoniam quæ sapientes non cognouerunt, cognouerunt hi. Hilarius. Facti autem huius æquitatem, Dominus paternæ voluntatis iudicio confirmat: vt qui indignantur paruuli in Deo fieri, stulti deinceps in sapientia sua fiant. Et ideo subditur: Ita pater, quoniam sic placitum fuit ante te. Gregorius 25. Mora. Quibus verbis exempla humilitatis accipimus, ne temere discutere superna consilia de aliorum vocatione, aliorum verò repulsionem præsumamus: ostendens quoddam iniustum esse non potest quod placuit iusto. Hieronymus. In his etiam verbis blandientis affectu loquitur ad patrem, vt ceptum in Apostolis compleatur beneficium. Chryostomus. Hæc autem quæ Dominus Discipulis dixit studiosiores eos fecerunt: quia enim consequens erat eos de se magna sapere, qui demones abigebant, ideo hinc eos reprimat: reuelatio enim erat quod eis factum est, non illorum studium. Ideo quæ scribæ sapientes & prudētis æstimantes se esse; exciderunt propter proprium tumorem. Vnde si propter hoc ab eis abscondita sunt Dei mysteria, timete dicit et vos, & manete paruuli: hoc enim fecit vos reuelatione potiri. Sicut autem cum Paulus dicat: Tradidit illos Deus in reprobum sensum: non hoc dicit inducens Deum hoc agentem, sed illos qui causam tribuerunt, ita & hic; Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus. Et propter quod abscondita sunt ab illis? audi Paulum dicentem: quoniam quærentes propriam iustitiam statuere, Dei iustitiæ non subiecti. Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Et nemo nouit filium nisi pater, neque patrem quis nouit nisi filius, & cui voluerit filium reuelare. Chryostomus. Quia dixerat: Confiteor tibi pater, quoniam abscondisti hæc à sapientibus,

ut non æstimes, quoniam ita gratias agit patri, sicut si ipse sit hac virtute priuatus, consequenter adiungit: *Omnia mihi tradita sunt à patre meo.* Cum autem audieris, quoniam tradita sunt, nihil humanum suspiceris, ut enim non duos Deos ingenitos esse existimes, hanc ponit dictionem: Simil enim cum genitus est, omnium dominator fuit. Hieronymus. Alioquin si iuxta nostram fragilitatem sentire volumus, cum ceperit habere quod accepit, incipiet non habere quod dedit. Vel tradita sibi omnia, non cælum & terra & elementa intelligenda sunt, & cetera quæ ipse fecit, & condidit: sed hi, qui per filiū accessum habent ad patrem. Hilar. vel hoc dicit, ne quod in illo minus quam quod in Deo est æstimaretur. Augu. contra Maxim. Nam si minus habet in potestate aliquid quæ pater, non sunt eius omnia quæ habet pater: gignendo enim dedit pater potentiam filio; sicut omnia quæ habet in substantia sua gignendo, dedit ei quem genuit de substantia sua. Hilar. Deinde in mutua cognitione patris & filij, dat intelligere non aliud in filio, quam quod in patre extitisse. Sequitur enim: *Et nemo nouit filium, nisi pater, neque patrem quis nouit, nisi filius.* Chryso-stomus. Et eo enim quod solus patrem nouit, laenter ostendit eiusdem se esse substantiæ, ac si diceret: Quid mirum est si omnium sum dominator, cum aliquid aliud maius habeam, scilicet scire patrem, & eiusdem esse substantiæ? Hilar. Eandem enim vtriusque in mutua cognitione docet esse substantiam, cum qui filium cognosceret, patrem quoque cogniturus esset in filio: quia omnia ei à patre sunt tradita. Chryso-stomus. Cum autem dicat: *Neque patrem aliquis cognoscat nisi filius:* non hoc ait, quoniam eum omnes omnino igaerent, sed quoniam cognitione, qua ipse eum nouit, nullus eum scit, quod de filio dicendum est. Neque etiam de ignoto quodam Deo dixit, sicut Marcion ait. Augustinus 1. de Trinitate. Denique propter substantiæ inseparabilitatem sufficienter aliquando nominatur, vel solus pater, vel solus filius. Nec inde separatur vtriusque spiritus, qui propriè spiritus dicitur veritatis. Hieronymus. Erubescat ergo Eunomius hæreticus tantam sibi notitiam patris & filij, quantam alterutrum inter se habent vendicans, quod si inde contendit, & suam consolatur insaniam, quia sequitur: Et cui voluerit filius reuelare. Aliud est naturæ æqualitate nosse quod noueris, aliud reuelantis dignatione. Augustinus 7. de Ciuitate Dei. Reuelatur autem pater per filium, id est, per verbum suum. Si enim hoc verbum quod nos proferimus temporale & transitorium, & seipsum ostendit, & illud de quo loquimur: quanto magis verbum Dei, per quod facta sunt omnia? quod ista ostendit patrem, sicut est pater: quia & ipsum ita est, & hoc est quod pater. Augustinus de quæstione Euang. Cum autem diceret: *Nemo nouit filium nisi pater,* non dixit, & cui voluerit pater filium reuelare, sed cum diceret: *Nemo nouit patrem nisi filius,* addidit: *Et cui voluerit filius reuelare,* quod non ita intelligendum est, quasi filius à nullo possit agnosci, nisi à patre solo: pater autem non solum à filio, sed etiam ab eis quibus reuelauerit filius. Sic enim potius dictum est, ut intelligamus patrem & ipsum filium per filium reuelari: quia ipse est menti nostræ lumen, ut quod postea intulit: *Et cui voluerit filius reuelare,* non tantum patrem, sed etiam filium ac-

cipiamus: ad totum enim quod dixit illatum est, verbo enim suo se pater declarat. Verbum autem non solum id quod per verbum declarat, sed etiam seipsum declarat. Chryso-stomus. Si ergo patrem reuelat. Sed hoc quidem, ut manifestum dimisit, illud autem posuit: quia scilicet poterat esse dubium, per hoc etiam instruit, quod ad eum concordat patri, quod non est possibile aliter venire ad patrem nisi per filium: hoc enim maxime scandalizabat quod videbatur Deo cõtrarius. Et ideo per omnia hoc destrueret studuit. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis,* & c. Chryso-stomus. Per ea quæ dicta sunt in desiderio sui Discipulis constituerat, ostendens ineffabilem suam virtutem, nunc autem eos ad se vocat, dicens: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis.* Augu. de verbo Domi. Quare enim omnes laboramus nisi quia sumus homines mortales, lutea vasa portantes, quæ faciunt inuicem angustias. Sed si angustentur vasa carnis, dilatantur spatia charitatis, ad quid ergo dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis, nisi ut non laboretis?* Hilar. Legis etiam difficultatibus laborantes, & peccatis seculi oneratos ad se vocat. Hieronymus. Graui enim esse onera peccati & Zacharias Propheta testatur, iniquitatem dicens sedere super talentum plumbi. Et Psalmista compleuit: Iniquitates meæ aggregatae sunt super me. Gregorius 30. Moral. Asperum etiam iugum & durum seruitutis pondus est subesse temporalibus, ambire terrena, teneret labentia, velle stare in non stantibus: appetere quidem transeuntia, sed cum transeuntibus nolle transire. Dum enim cõtra votum cuncta fugiunt, quæ prius mentem ex desiderio adeptionis affligerant, post ex pauore amissionis premunt. Chryso-stomus. Non enim dicit: *Venite ille & ille,* sed omnes qui in sollicitudinibus, qui in tristitiis, qui in peccatis estis: non ut expetam noxas, sed ut soluaui peccata. Venite, non quoniam indigeo vestra gloria, sed quia volo vestram salutem, vnde dicit: *Et ego respiciam vos,* non dixit, saluabo solum, sed quod multo amplius erat, respiciam vos, id est, in omni quiete cõstitutam. Raba. Non solum exonerabo, sed interna refectione saturabo. Rem. Venite dicit non pedibus, sed moribus: non corpore, sed fide. Iste nanque est spiritualis accessus, quo quis Deo appropinquat. Et ideo sequitur: *Tollite iugum meum super vos.* Rab. Iugum Christi est Euangelium Christi, quod Iudæos & Gentes in vnitatem coniungit & sociat. Hoc autem super nos iubemur sumere, id est, in honore habere, ne forte subterponentes, id est, illud prauè contententes ludentis pedibus vitiatorum conculcemus; vnde subditur: *discite à me.* Augustinus de verbo Domini. Non mundum fabricare, non in ipso mundo miracula facere, sed quia mitis sum, & humilis corde. Magnus esse vis: à minimo incipe. Cogitas magnam fabricam constituere celsitudinis? de fundamento prius cogita humilitatis, & quando quisque vult superimponere maius ædificium, tantò altius fodiat fundamentum: quo autem peruenturum est cacumen nostri ædificij? vsque ad conspectum Dei. Raba. Discendum ergo nobis est à Salvatore nostro, ut simus mites moribus, & humiles mentibus: neminem lædamus, neminem contemnamus: & virtutes quas foris ostendimus in opere, intus teneamus in corde. Chryso-stomus. Et ideo incipiens diuinas leges ab humili

humilitate incipit, & maximum præmium ponit, dicens: *Et inuenietis requiem animabus vestris.* Hoc maximum est præmium, non enim alteri efficeris utilis solum, sed teipsum requiescere facis: & ante futuram hanc tibi dat retributionem, in futuro autem perpetua gaudebis requie. Chryso-stomus. Et ne formidaret, quia dixerat, onus & iugum, subdit: *Iugum enim meum,* & c. Hilar. Iugi autem suauis, & leuis oneris blandimenta proponit, ut credentibus eius boni scientiam præsteret, quod ipse solus nouit in patre. Gregorius 4. Moralium. Quid graue mentis nostræ ceruicibus imponit, qui vitare omne desiderium quod perturbationem, præcipit: qui declinare laboriosa mundi huius itinera monet? Hilar. Et quid ipso suauis, quid onere leuius? probatior fieri, scelere abstinere, bonum velle, malum nolle, amare omnes, odisse nullum, æterna consequi, præsentibus non capi, nolle inferre alteri quod sibi perpeti sit molestum. Raba. Sed quomodo iugum Christi suauis, cum supra dicatur: *Acta est via,* quæ ducit ad vitam? Sed quod angusto initio incipitur, processu temporis ineffabili dilectionis dulcedine dilatatur. Augustinus de verbo Domini. Item qui iugum Domini intrepida ceruice subierit tam difficilia pericula patiuntur, ut non à laboribus ad quietem, sed à quiete ad laborem vocari videantur. Sed profectò adest Spiritus sanctus, qui in exterioris hominis corruptione interiorè renouaret de die in diem, & gustata requie spirituali in affluètia deliciarum Dei, in spe futuræ beatitudinis omnia præsentia deliniret aspera, & omnia grauia releuaret. Secari & vti se homines patiuntur, ut dolores non æterni, sed aliquantò disturniores vlceris, acriorum dolorum precio redimantur. Quibus tempestati-bus, vel penis importuni sunt mercatores, ut diuitias perituras acquirant? Sed qui has non amant, eadem quidem patiuntur, qui verò amant eadem quidem, sed non grauia patiuntur. Omnia enim sæua & immania, prorsus facilia, & propè nulla efficit amor: quanto ergo facilius ad veram beatitudinem charitas facit, quod ad miseriam quantum potuit cupiditas fecit? Hieronymus. Quomodo etiam leuius est lege, Euangelium: cum in lege homicidium & adulterium, in Euangelio ira concupiscentiæque puniatur? In lege enim multa præcepta sunt, quæ Apostolus non posse compleri, plenissime docet. In lege opera requiruntur, in Euangelio voluntas queritur, quæ etsi effectum non habuerit, tamen præmium non amittit. Euangelium ea præcipit, quæ possumus, ne scilicet concupiscamus, hoc in nostro arbitrio est: lex cum voluntatem non puniat, punit effectum, ne adulterium facias. Finge in persecutione aliquam virginem prostitutam: hæc apud Euangelium, quia voluntate non peccat, virgo suscipitur: in lege, quasi corrupta repudiatur.

S. HILARII EPISCOPI PICTAURORUM SUPERIORIS EUANG. EXPOSITIO.

Respondens Iesus dixit: *Confiteor tibi Domine pater cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & reuelasti ea paruulis, & c.* Dignè superioribus dictis confessio talis adiungitur. Nam tametsi optabilis fuerit salus Israël, tamen non extra gau-

dium Domino erat prædicata olim fides gècium. Cælestium enim verborum arcana arque virtutes sapientibus absconduntur, & paruulis reuelantur. Paruulis malicia, non sensu: sapientibus verò stultitia suæ præsumptione, non prudentiæ causis. Factique huius æquitatem Dominus paternæ voluntatis iudicio confirmat: ut qui dederunt paruuli in Deum fieri, stulti deinceps in sapientia sua fiant. Ac ne quid in illo minus quam quod in Deo est æstimaretur, omnia sibi à patre ait tradita esse, solique se patri cognitum, patremque soli sibi notum, vel cui ipse reuelare voluisset: reuelaturus ei, à quo ut reuelare velit oratur. Qua reuelatione eandem vtriusque in mutua cognitione esse substantiam docet, cum qui filium cognosceret, patrem quoque cogniturus esset in filio: quia omnia ei à patre sunt tradita. Tradita autem non alia sunt, quam quæ in filio soli nata sunt patri: nota verò filio soli esse, quæ patris sunt: atque ita in hoc mutua cognitionis secreta intelligitur, non aliud in filio quam quod in patre ignorable sit extitisse. Legis deinde difficultatibus laborantes, & peccatis seculi oneratos ad se aduocat: dempturum que se laborem onusque promittit, si modo eius iugum tollant, mandatorum scilicet suorum præcepta suscipiant, eumque sacramento crucis adeant: quia corde humilis & mitis sit, & in his animabus suis requiem inueniant: iugi suauis & leuis oneris blandimèta proponens, ut credentibus eius boni scientiam præsteret, quod solus ipse nouit in patre. Et quid iugo ipsius suauis quid onere leuius? Probabilem fieri, scelere abstinere, bonum velle, malum nolle, amare omnes, odisse nullum, æterna consequi, præsentibus non capi, nolle inferre alteri quod ipsi sibi perpeti sit molestum.

S. HIERONYMI PRESBYTERI EIUSDEM EUANG. EXPOSITIO.

Respondens Iesus dixit: *Confiteor tibi pater, & c.* Confessio non semper penitentiam, sed & gratiarum actionem significat: ut in psalmis sapissime legitur. Audiant qui saluatorem non natum, sed creatum calumniantur: quod patrem suum vocet cæli & terræ dominum. Si enim & ipse creatura est: & creatura conditorum suum patrem appellare potest: stultum fuit non & sui & cæli ac terræ dominum vel patrem similiter appellare. *Quia abscondisti hæc à,* & c. Gratias agit & exultat in patre quod Apostolis sui aduentus aperuerit sacramenta, quæ ignorauerint scribæ & pharisæi, qui sibi sapientes videntur, & in conspectu suo prudentes. Iustificata est sapientia à filiis suis. Ita pater: quoniam sic fuit placitum ante te. Blandientis affectu loquitur ad patrem: ut conceptum in Apostolis beneficium compleatur. Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Et tradentem patrem & accipientem filium mystice intellige. Alioquin si iuxta fragilitatè nostram sentire volumus: cum ceperit habere qui accipit, incipiet non habere qui dedit. Tradita autem sibi omnia, non cælum & terra & elementa intelligenda sunt: & cetera quæ ipse fecit & condidit: sed hi qui per filium accessum habent ad patrem, & ante rebelles Deum postea sentire ceperunt. *Et nemo nouit filium nisi pater: neque, & c.* Erubescat Eunomius

Zach. 5. 1. Hab. 17.

Aster. 15.

Homil. 39. in Matth.

Rom. 6.

tantam sibi noticiam patris & filij quantam alterutrum inter se habeant iactans. Quod si inde contendit & suam infamiam consolatur: quia sequitur: Et cui voluerit filius reuelare. Aliud est naturæ æqualitate nosse quod noueris: aliud reuelantis dignatione. *Venite ad me omnes, &c.* Graui onera esse peccati, & Zacharias propheta testatur, dicens iniquitatem sedere super talentum plumbi. Et psalmista complorat: Iniquitates meæ aggrauatæ sunt super me. Vel certe eos qui grauius legis iugo premebantur ad euangelij inuitat gratiam. *Iugum enim meum &c.* Quomodo leuius lege euangelium: cum in lege homicidium, in euangelio ira damnetur? Quia ratione euangelij gratia facilius: cum in lege adulterium: in euangelio concupiscentia puniatur? In lege multa præcepta sunt, quæ apostolus non posse compleri, plenissime docet. In lege opera requiruntur, quæ qui fecerit, uiuet in eis. In euangelio uoluntas queritur: quæ etiam, si effectum non habuerit tamen præmium non amittit: Euangelium ea præcipit quæ possumus: ne scilicet concupiscentiam: hoc in arbitrio nostro est. Lex cum uoluntatem non puniat: punit effectum, ne adulterium facias. Finge in persecutione aliquam virginem prostituta. Hæc apud euangelium, quia uoluntate non peccat, uirgo suscipitur: in lege quasi corrupta reprobatur.

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI Episcopi Constantin. in superioribus Euang. Homil.

Respondens Iesus dixit: *Confitebor tibi pater Domine cali, &c.* Perpendis quos, quibusque modis ad fidem ipsos inducit? Primum præcipuis Ioannis laudibus: nam cum eum magnum, atque mirabilem, & plus quam Prophetam ostenderet, ad præbendam illi fidem impellebat, qui apertissime ipsum esse Christum attestabat. Deinde, quia dixit, regnum celorum uim patitur: hoc enim non hortantis magis ad fidem, quam impellentis esse uidetur. Tertio, quonia omnium prophetarum prædicationem adimpletam iam esse, docebat, quo significabat seipsum esse, quæ illi prædixerunt ueterum. Quarto, quonia omnia iam facta esse monstrauit, quæ ab ipso fieri oportebat, quod similitudine puerorum ante oculos posuit. Quinto, exprobrando, ac miserando incredulos, & terrore, ac minis reuocando. Sexto, quonia gratias modò pro credentibus agit. Quod enim hic, confiteor dixit: idem ualeat quod gratias ago. Gratias, inquit, tibi ago, quonia a prudentibus, & sapientibus hæc cælesti. An igitur perditione illorum gaudere ipsum dicemus, & quonia illi hæc non didicere? Minime. Sed hæc est uia salutis optima, ut qui respuunt, quæ dicuntur, & nolunt suscipere, nullo pacto cogantur, ut quonia uocanti non obtemperarunt, nec meliores hic facti sunt, sed spreuerunt, atque contempserunt salutem, quonia eiectioni sunt, respicere cogantur: sic certè diligentiores etiam fient, qui crediderunt, quibus quonia reuelata mysteria sunt, lætari, atque gaudere dignum est. Quonia, quod ab illis occulta sunt, non gaudent, sed lachrymarum fontes emittere dignissimum: quod profecto facit lachrymas, atque commiserans ciuitatem. Nò

ergo, quia sapientes nò cognouerunt, gaudet; sed quia paruuli perceperunt, lætatur. Ita & Paulus dicit: Gratias ago Deo meo, quonia fuitis serui peccati, obedistis autem ex corde, in quam traditi estis formam doctrinæ. Non ergo itaque Paulus propterea gaudet, quia erant serui peccati; sed quia, quum essent huiusmodi, ueritatis cultores facti sunt. Prudentes autem hic scribas, & phariseos appellat, quibus alacrioris reddit discipulos, quum intelligant illa se piscatores esse consecutos, à quibus illi summi ut uidebantur, uiri exciderunt. Cum autem sapientes, dixerit: non illam ueram laudabilem sapientiam intelligit, sed hæc quæ seculari doctrina præstat: idcirco etiam non dixit, stultis reuelasti, sed paruulis: quasi non formati adhuc, sed simplicibus, ita ostendit non indignè illos, sed iure his rebus fuisse priuatos, ac per omnia nos docet statum superbie omnino esse fugiendum, ac simplicitatè admirandam. Quod Paulus amplioribus uerbis scribit, dicens: Si quis in uobis uidetur in hoc seculo sapiens esse, is fiat stultus, ut sapiens efficiatur. Sic enim gratia Dei monstratur. Cur uerò gratias agit patri, cum ipse illud fecerit? Sicut orat, & intercedit pro nobis ad Deum ex magna erga nos charitate, sic etiam & hoc ex charitatis seruire peragat, & simul ostendit non à seipso solum, uerum etiam à patre illos excidisse. Ut enim suum est, gratias agere, atque gaudere, quod paruuli recepti sunt: sic patris est, ne precibus flexus, sed sponte sua commotus id fecisse uideatur. Sic enim, inquit, facta est acceptio coram te: id est, sic tibi patri omnium placuit. Sed cur tandem, inquit, occultata ab illis sunt? audi Paulum dicentem: Quonia querentes propriam iustitiam statueret, iustitiz Dei subiecti non fuerant. Perpende igitur qualiter affici discipuli debebant, cum audirent, quia sapientes non nouerunt, quæ ipsi cognouerunt: & cognouerunt paruuli permanentes, cognouerunt ipsius Dei reuelatione. Lucas autem dicit, ea hora, quando septuaginta redierunt, de dzmonibus nunciantes, tunc gaudentem ista dixisse, quæ tam diligentiores, quam moderatiores ipsos faciebant. Erat enim moderante doctrina certè illis opus, ne magnum quid de se crederent, atque insisterentur, quonia dzmonia eis obtemperaret. Reuelatio enim magnarum sibi rerum non studio, nec merito suo concessa fuit: quapropter scribit, ac pharisei, qui se sua opera sapientes esse arbitrabantur, elati tumore ceciderunt. Quare, si arrogantia illis offuit: formidate uos, inquit, ut paruulorum statum conseruetis, non ignorantes id illud esse, quod uobis hæc reuelari effecit, cuius contrarium illos hæc reuelatione priuauit. Non enim quando dicitur, *occultasti hæc à sapientibus, rem totam Deo attribuitis: sed sicut cū Paulus dicit: Quia tradidit eos in reprobū sensum, & excæcauit intelligentias ipsorum.* Non operatum hæc Deum fuisse asserit, sed illos, qui causam præbuerunt: sic etiam hic dictum est, *reuelasti.* Deinde, quonia *reuelasti paruulis: ne putes hæc reuelandi potestate ipsum esse priuatum, acideo gratias agere.* Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Adiecit hæc ad eos, qui lætabantur, quonia demones sibi parebant. Quid ita gaudetis frustra, inquit: mea omnia sunt, mihi à patre meo tradita. Quum autem audis, *tradita: nihil humano more factum suscipis,*

Luc. 14.

1 Cor. 13.

ris, quæ dictio, ne duos ingenitos arbitrari quis possit, posita est. Filius autem dominus omnium nascitur, quod alibi multis in locis significat. Maius quiddam deinde adducit, ut mentem tuam ad sublimius erigat. *Et nemo nouit filium, nisi pater: neque patrem quis nouit, nisi filius.* Et uidetur quidem id multis, qui hæc altius non examinant, separatim, atque alienum à superioribus esse: quod certè plurimum illis conuenit, atque coheret. Nam quonia dixit: *Tradita sunt mihi omnia;* quid miramini, intalite, si omnium ego sum dominus, qui & aliud quid multò maius possideo, patrem nouerim, quod eiusdem cum eo substantia sim? Id enim occultius significatur, solū se nosse patrem dicit, id ipsum (inquam) significatur, quando dicitur: *Nihil cognouit patrem, nisi filius.* Tu autem diligenter perspicue quando hæc dixit, quando uide licet, quanta esset potentia patris, operibus cognouerunt, quando non; solū ab ipso signa uidentur fieri, sed ipsi quoque in nomine ipsius miracula perpetrarunt: deinde quonia, *reuelasti ea paruulis,* dixit, ostendit etiam ipsum fecisse. *Nemo enim, inquit, cognouit patrem, nisi filius.* Et cui uoluerit filius reuelare. Non inquit, cui uicque in iunctum sit, nec cui uicque in iustum sit, sed cui uicque uelis reuelare. Quod si patrem reuelat, & seipsum uidelicet, quod itaquam manifestum, & tanquam consequens reliquit, quod & alibi facit, ut quando dicit: *Nemo potest uenire ad patrem, nisi per me.* Hinc etiam monstratur unius esse uoluntatis cum patre. Ita enim, inquit, procul absum, ne pugnant Deo patri uidear, aut illi aliquo modo reluctari, ut nemo ad ipsum aliter quam per me possit accedere. Nam, quonia multi turbabantur, antithetum appellantes: propterea tam signis, quam doctrina hanc eorum opinionem destruit, *Quum autem dicit à nemine patrem, nisi à filio cognosci; non dicit ab omnibus Deum ignorari, sed non cognosci ea cognitione ab alio, quæ ipse cognoscit: quod pariter de filio quoque dicendum est.* Non enim de ignoto quodam Deo, cuius nulla unquam habita sit cognitio, hæc dicit, ut quod Marcio asserit: sed exquisitam, perfectamque cognitionem hic intelligit. Nam nos quidem nec filium perfectè cognoscimus, quod Paulus scribit dicens: *Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus.* Quum igitur per ea, quæ dicta sunt, confirmasset ipsos, atque in desiderium sui attraxisset, omnipotentia ipsius aequaliter monstrata, tunc ad se uocat, dicens: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos.* Non hic aut ille, sed omnes, qui curis, qui doloribus, qui peccatis laboratis, uenite ad me, nò ut pœnas luatis, uerum ut dolores, peccataque uestra resoluatur: uenite ad me, non quia glorificati me à uobis opus est mihi, sed quia salutem uestram maxime sitio. Ego, inquit, requiem uobis tribuam: non dixit saluos faciam, sed, quod maius est, in omni quiete constituam. *Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum, &c.* Nolite igitur onus pertimescere, suauitatis enim eximia plenum. Quomodo autem in superioribus dicebat angustam esse ianuam, & arduam tribulationibus uiam? quando uidelicet desidia, quando ignauia dissolutus es. Nam, quando, quæ dicta sunt, pecceris, leue tunc erit onus: quapropter magnitudine retributionis etiam nunc leue appellatur. Quomodo autem, inquit, quæ dicta

sunt, perficiam animo? Si humilitate sincera, si mansuetudine uera, si moderatione integra te communies. Humilitas quippe uirtus est, & sublimioris philosophiæ mater est, atque origo: Propterea etiam, quum nobis diuina traderet instituta, ab humilitate initium fecit. Et hoc in loco ab eo iterum exorsus, magnam pollicetur mercedem. Non enim aliis, inquit, solum accommodus, atque uilis fueris, sed tibi ipsi firmam, stabilemque requiem com præstabis. Inuenieris enim animabus uestris requiem, inquit. Sic antequam futura ueniat, hic quoque retribuit, & uictoria præmium præbet, non solum (ut dictum est) uerum etiam quia seipsum exemplum nobis posuit, ut acceptior doctrina hæc sua, & grator esset. Quid enim dubitas, inquit, ne minor, atque despectior propter humilitatem uidearis? In me igitur respice, meaque omnia hæc præcepta non ab alio, sed à memetipso discas: ita enim & luce clarior patebit tibi quàm maximum bonum humilitas sit. Considera quomodo his omnibus ut humilitatem præcipue colant, ipsis persuadet. Primum in iis, quæ ipse peregit. *Discite,* inquit, *à me, quonia mitis sum.* Deinde magnitudine retributionis: *Inuenietis enim requiem animabus uestris.* Præterea iis, quæ ipse gratis affert: Ego enim, inquit, requiem uobis com præstabo: ad hæc, quia facilem rem, atque suauem esse approbavit. *Suaue nanque iugum est,* inquit, *& onus meum leue.* Sic & Paulus persuadet, dicens: *Quod enim momentaneum, & leue tribulationis nostræ est per superabundantiam æternæ pondus gloriæ operatur.* Sed quomodo, inquit, leue hoc onus est, quum dicitur: *Nisi quis odio habuerit patrem, ac matrem: & nisi quis tollat crucem suam, & sequatur me, non est me dignus: & nisi quis omnibus rebus suis renunciauerit, non potest esse meus discipulus: quum iubeat ipsam quoque animam esse tradendam, quomodo, inquam, leue est? doceat te Paulus, dicens: *Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Et quonia non sunt condigne passiones presentis huius temporis ad reuelandam in nobis gloriam? Doceant te illi, qui à synagogis Iudæorum post mille flagella, ac uerba summo gaudio affecti redibant, quia uidelicet digni sunt inueniri, qui pro Christi nomine vexarentur. Quod si adhuc iugum, ac onus audiendo, formidas nimium, atque perhorrescis, non naturæ rerum huiusmodi timorem, sed ignauia totum attribuas. Nam, si accinctus, & præparatus eris, & nulla desidia effeminatus, cuncta tibi facilia, leuissimaque uidebuntur. Quapropter etiam Christus, ut quanta cura uigilandum esset certiores non redderet, nò siluit onera, nec sua uia tacuit: sed uerunque complexus, & iugum dixit, & suaue appellauit: onus appositum, & leue adiecit: & ne aut tanquam laboriosa contemtu profergereris. Quod si post hæc omnia uehementer ardua, difficilisque tibi uirtus uideretur, ueniat in mentem tibi, quantum difficultas est: quod ipse occultius significat, quum, antequam de iugo suo aliquid dixerit, *Venite ad me omnes, exclamauerit, qui laboratis, & onerati estis.* Hinc enim ostendere uoluit, quantum laborem, quantum grauamen intolerabile, peccatum hominibus asserat: idcirco non, *qui laboratis,* solummodo**

2. Cor. 4.

Luc. 14.

Rom. 8.

modo ait. sed etiam, qui *onerati estis*: quod Psal-
 ista significavit apertius, & naturam ipsius pecca-
 ti descripsit, dicens; Sicut onus graue gravatur
 sunt super me. Zacharias quoque similiter plum-
 bi talentum esse ait. Id etiam rerum experientia
 facile intelligimus. Nullo enim pondere grauius
 premitur anima, nihil tam vehementer mentis
 restringit oculos, nihil magis deiecit, atque pro-
 sternit, quam male actę vitę, ac peccatorum con-
 scientia, & recordatio: nihil contra sublimio-
 rem, atque altiorementem hominis reddit, si-
 cut iustitię, atque virtutis possessio. Quid enim
 intolerabilius esse videtur, quam nihil penitus
 possideret? Quid difficilius, quam si vapules, non
 solum vices non reddere, verum etiam alteram
 vertere maxillam? Quid grauius, quam mor-
 tem violentia obire? Sed tamen hæc omnia, si
 recte perpetiamur, leuia, & facilia, & honestę vo-
 luptatis efficacia constituuntur. Sed nulla turba-
 tione moueamini. Inquirere namque singula dili-
 genter, ac exacte tractare animus est, & si ita vultis,
 quod primum dictum est, quod quæ multis dif-
 ficillimum esse videtur, iam perferatorem. Vtrum
 igitur graue, atque molestum est, vnius habere
 ventris curam, an de mille sollicitum esse? vni-
 co vestimento indui, nec plura desiderare, an plura,
 & preciosa possidentem, die, ac noctu cruciari de
 conseruatione ipsorum, atque custodia metuen-
 tem, & sola memora dolentem, ne forte tinea cor-
 rodantur, ne seruus furto auferat? verum tamen,
 quantumcumque dixerit, nonquam tantum ora-
 tione assequatur, quanta vos periculo rerum co-
 gnoscitis. Quare optarem alicquem eorum, qui ad
 summum philosophię apicem peruenerunt, nobis
 adesse, vt facile aspiceret, quanta res ista volu-
 ptate potiat: propterea nemo eorum vnquam,
 qui paupertatem amplectitur, diuitias optat. Sed
 ne diuites quidem, inquit, paupertatem eligerēt,
 vt à multarum rerum curis perfoluerēt. Er quid
 istud est? Mentis enim ipsorum, ac ægroti animi,
 non iucunditatis ritum hoc signum est. Nec alios
 huius rei testes citare volumus, quã vos ipsos, qui
 quotidie curis pressi, acerbam hanc vitam vobis
 puratis: non autem illi sic, sed gaudentes semper,
 sed exultantes semper, nõ minus paupertate, quam
 reges diademate gloriantur. Maxillam autem ver-
 tere multò facilius vapulanti, quam repercutere,
 si attenditis. Hinc enim bella, & dissidia originem
 trahunt, inde bellorum omnium, atque inimicitia-
 rum causę soluuntur. Et altero quidem modo ma-
 iorem flammam suscitasti, altero autem vtriusque
 incendium extinxisti. Quod vero nullo incendio
 laborare suauius est, quam igne peruri, nullus vn-
 quam, si de corporibus dicitur, dubitabit. Quanto
 autem animus corpori præstat, tãto & incendium
 eius periculosius est, & suauitas certe iucundior.
 Præterea quid leuius, atque facilius, in luctamine
 concertare, aut corona donari: currere in stadium,
 vel brauium iam obtinuisse: fluctibus agitari, aut
 in portu deuchi? quare mori etiam melius, quam
 viuere cæso. A procellis enim, atque periculis per
 mortem liberamur, vita vero & laborum cumulos
 exaggetat, & plurimorũ peccatorum reos facit, &
 in diuisi quotidie implicat, quibus efficitur, vt mori
 melius, quã viuere mihi videatur. Quod si mi-
 hi nõ credis, ab ijs audias, qui vultus martyrum in
 hęc certaminis conspexerunt. Quando flagelli-
 bus cæsi, vncis ferris laniati, in sartagine immissi

latabantur, gaudebant, & ceu in rosario confu-
 ti gestiebant. Quare Paulus quoque hinc abutu-
 rus, & violenta morte obiturus, Gaudeo, inquit,
 & congaudeo vobis omnibus, & ves pariter gau-
 dere, & mihi congaudete. Vides quanto conatu
 vniuersum orbem terrarum ad cognitionem gau-
 dij conuocat? ita in magnam beatitudinem hinc
 abire putabat, ita mortem illam terribilem, atque
 violentam desiderandam existimabat. Verũ quod
 suauē leuēque sit virtutis iugũ, multis aliis etiam
 posset comprobari, sed nos ad vitium iam re-
 uiamus, & molesta onera peccati consideremus,
 ac ex omnibus maxime auariciam in mediũ edu-
 camus, qua turpissima multi peccata dolose cau-
 ponant, recoponanturque. Quid igitur mode-
 stius hæc re vnquam inuenitur? quot dolores, quæ
 magnæ curę, quot rerum offensiones, quanta pe-
 ricula, in iudicij pugna huiusmodi homines quoti-
 die aggrediuntur, atque turbationes, quæ cum aliis
 eos exagitant? Nam, quem admodum sine fluctu-
 bus mare nunquam conspicitur, sic animos eorum
 absque sollicitudine, terrore, turbatione nunquam
 reperies, sed, antequam priora componant, alia in-
 uaserunt, & ad hæc rursus alia, atque alia tubingres-
 sa, ingentem cumulum montium instar creuerunt.
 Sed iracundi animum, atque contumeliosi forte
 velles videre, quo quidem cruciati quid penitus
 quid intestinis viceribus asperus? quid fornace,
 qua truntur quotidie, & flamma, quæ semper in-
 cenditur, ardentius? At vero via eorum, qui cor-
 porum formas admirantur, & palestridine alic-
 rum tabescunt, quid miserius? quid hæc deiectione
 animi formidolosius? quia vitam gementes, atque
 trementes isti mihi viuere videntur. Quid potest
 turbulētus superbia, & ceruicibus? aut quid in-
 more hoc animi furiosus? *Dixit, inquit, a me, quia
 mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem ani-
 mabus vestris.* Omnis enim bonorum fons, atque
 origo innocentia est. Non ergo pertimescas onus,
 nec ab eo ingo resicias, quo te Christus ab omni-
 bus istis vindicat, sed omni alacritate animi iugũ
 hoc subeas, & tunc quam siane sit, facile cognos-
 ces. Nec enim teret ceruicem tuam, sed ornatus
 gratia imponitur, & vt discas ordine ad regiam
 viam procedere, & præcipitia vitę vitare, ac
 facile per angustam viam læta incidere. Quo-
 niam ergo tot, tam rãque bona hoc iugum præ-
 bet, quoniam tanta securitate vallatum est, quo-
 niã tanto gaudio replet, omni cura, studio opera-
 que ipsum trahamus, vt & hic requie animarũ in-
 ueniamus, & futura beatitudine potiamur, gratia
 & misericordia Domini nostri Iesu Christi, Amē.

AVTHORIS IMPER- fecti in Matth. eiusdem Euang. expositio.

Respondens Iesus, dixit: Confiteor tibi, domine pater
 cæli, & terrę, quia abscondisti hæc à sapientibus &
 prudentibus, & reuelasti ea paruulis, &c. Postquã im-
 properauit ciuitatibus, magis autẽ ciuibus, quod
 toties seminat in doctrina, & nunquam ger-
 minauerunt in fide, qui virtutes, & miracula Chri-
 sti non quasi ædificamenta spiritalia, sed quasi
 delectamenta carnalia susceperunt: respondens autẽ
 quasi ad sensum discipulorum secundum Lucam
 exponentium: *Confiteor tibi, Domine pater cæli, &*
terrę.

terra. Considerandum est, quoniam Lucas sic in-
 trodicit hęc sensum: In illa hora exultauit in spi-
 ritu Iesus, & dixit: Confiteor tibi pater. Iste autem
 sic dixit: *Respondens Iesus ait:* Sicut ex diuersis iti-
 neribus venientes ad vnam mansionem contem-
 derit: sic & Euangelistę ex diuersis occasionibus
 loquentes in vnum sensum ingrediuntur. Ille ergo
 sic introducit. Postquã reuertit sunt discipuli gra-
 tias agentes, & dicentes: Domine, in nomine tuo
 etiam dæmonia nobis obediunt. Videns gratias
 discipulorum Christus, quomodo in consumma-
 tione commissi mysterij fuerint fideles, quomodo
 in gratiarum actionibus erant deuoti, quasi con-
 gaudens discipulis suis exultauit, & dixit: Confi-
 teor tibi pater. Iste autem postquam implacabilis
 animos Iudæorum, & duras mētes ostendit, quos
 tot miracula ad fidem flectere non potuerunt, res-
 pondit excitatus discipulorum suorum suauis, il-
 lorum bonas imprecationes suscipiens, ad quo-
 rum nuntium bonam respondit. Alterum, dicitia
 compulsus Iudæorum. Ergo ille gratias agit, quia
 illuminati sunt rustici, & simplices homines, qui
 totum, quicquid fecerint boni, imputant autho-
 ri. Iste autem gratias agit, non solum quia illumi-
 nati sunt paruuli, sed quia exæcati sunt literati, &
 sapientes Iudæorum, & qui omnem gratiam Dei
 imputant sibi. *Confiteor tibi, domine pater cæli, &*
terrę, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus,
& reuelasti ea paruulis. Quantũ ad propositum qui-
 dem Christi in hoc loco loquentis, talis est intel-
 lectus verborum istorum. Postquam impropere-
 rit incredulis ciuitatibus, occasionem accipiens
 ab incredulitate earum, iustam dispositionem Dei
 introducit in medium, & gratias agēs, dicit: Quia
 placuit enim Deo Iudæos quidem repellere, qui
 prius sapientibus dabatur in eloquijs Dei, quom-
 o essent insipientes. Sapientia quidem est, non elo-
 quia Dei scire, sed secundum eloquia Dei viuere.
 Et recipere Gentes, quia paruuli erant in scientia
 Dei & paruuli per ignorantiam non per contri-
 maciam. Tu autem ad quascunque uolueris per-
 sonas potes dilatare tractatum, quoniam & ab
 omnibus sapientibus, qui secundum sensum car-
 nis sunt sapientes, & non secundum spiritum cor-
 dis abscondit Deus semper mysterium veritatis,
 & paruulis illud reuelat, qui paruuli maliciã sunt.
 Qui sunt sapientes? Antiqui philosophi, & orato-
 res, qui naturali sapientia literarum exercitatione
 examinati, de Dei natura quærere contende-
 bant, non Deum inuenire desiderantes, sed altissi-
 ma differere cupientes, videri sunt ingenio, dese-
 cerunt sermone, in vltimo nihil se amplius in-
 uenire potuisse confessi sunt, nisi quia Deus in-
 cognoscibilis est. Et vt quid ergo tantum labo-
 rasti, si ignorans es, postquam requisisti, quem ad-
 modum fueras, antequam quæreres. Sicut enim
 qui in nauigabilem Oceanum navigare se vsur-
 pat, dum non potest eum transire, necesse est,
 vt per eandem viam reuertatur, vnde ingres-
 sus est, sic & illi ab ignorantia ceperunt, & in
 ignorantia finierunt. O homo sapiens, magis au-
 tem insipiens, Deus inuisibilis est, & quis eũ po-
 test videre, nisi ipse se videat? Serua ergo mandata
 Dei, sanctifica cor tuum, ita vt inhabitet Deus
 in te, & videas Deum. Magis autem non tu vi-
 des, sed Deus, qui est in te, ipse videt te. Deus in-
 comprehensibilis est. Quis enim potest compre-
 hendere eum, nisi ipse se comprehendat? Serua er-

go mandata Dei, sanctifica cor tuum, ita, vt Deus
 habitet in te, & quotiẽ magis ac magis inuenies
 Deum. Non ergo tu Deum, sed Deus inuenit te.
 Qui sunt paruuli? Christiani, qui nihil possunt
 amplius æstimare de Christo, nisi quod vident in
 eo, & nihil amplius credere possunt, nisi quod au-
 diunt in libris de ipso. Tals est enim natura in-
 fantium, quem viderint rem aliquam, animus eor-
 um simplex nihil potest amplius considerare de
 ea, quã quod oculi eorum vident, & quod au-
 dierint ab aliquo nihil amplius in sermonibus ex-
 ponētis intelligunt, neque possunt discutere rem
 auditam, sed qui quid audierint credunt. Si bo-
 num, toto corde lætantur: si malum, sine consola-
 tione tristantur. Si videmus Christum in cruce
 pendentem, non possumus intelligere ex nobis,
 quia homo purus est ille, qui pendet. Nam rece-
 sisse maiestatem Dei de corpore nec vidimus, nec
 audiuimus. Sed forte dicitis, Quomodo ergo clari-
 cabat in cruce, Deus Deus meus, quare me de-
 liquisti, si non esset corpus derelictum? Et non
 audisti quomodo ad latronem dicebat: Amen dico
 tibi, hodie mecum eris in paradiso? Homo pu-
 rus qui se derelictum dolebat, sicut tu dicitis, quo-
 modo ad paradysum ducatum præstabat? Clama-
 bat ergo filius ad patrem, vt se ex infirmitate cor-
 poris pati probaret hominibus, non vt corpus à
 diuinitate derelictum ostenderet. Item qui sunt
 sapientes, à quibus mysterium Christi abscondi-
 tum est: sacerdotes, scribę, & Pharisei, qui con-
 gregati in templo dicebant. Quousque animam,
 nostram tollis: Dic nobis palam, si tu es Christus.
 Quibus respondit: Et dixi vobis, & non creditis.
 Opera quę ego facio in nomine patris mei, ipsa
 testificantur de me. Et tulerunt lapides, vt lapida-
 rent eum, dicentes: Propter bonum opus non la-
 pidamus te, sed propter blasphemiam: quia tu,
 quem sis homo, facis teipsum Deum. Qui sunt
 paruuli quibus est reuelatus? Quos dominus in-
 terrogat, dicens: Vos autem quem me esse dicitis?
 Respondentes dixerunt, Tu es Christus filius Dei
 viui. Si ergo quod Iudæi quotidie meditantur le-
 gem Dei inuenire non potuerunt, piscatores &
 rustici inuenerunt, quotidie tractantes res in ma-
 nibus suis. *Ita pater, quoniam sic fuit placitum ante te.*
 Non dicit qua ratione sic ei placuit, sed tantum
 gratias agit patri, quia sic ei placuit. Ita & tu
 nunquam discutas consilia Dei in operibus
 eius, quid fecit, aut qua ratione sic fecit: sed
 quomodocunque sic voluit rem suam ordinare,
 gratias agēs sufficiat tibi ad testimonium ipsa Dei
 natura: quia Deus sine ratione, & sine iustitia ni-
 hil facit. Non enim ad discussionem suam, sed ad
 honorem suum creauit te. Nec iudicem te esse vo-
 luit actuum suorum, sed seruum præceptorũ suo-
 rum. Boni enim domini est omnia prospicere, quæ
 ad utilitatem pertinent serui. Boni autem serui est
 fideliter operari, & nõ discutere domini sui actus.
Omnia mihi tradita sunt à patre meo. A quo illi tradita
 sunt, si vnus est pater, & filius? Aut quare habere
 non poterat, nisi tradita illi fuissent, si per omnia
 patri suo erat æqualis? Nam significatio traditio-
 nis, tam vnitate rationem, quã æqualitatem ex-
 cludit. Nam nec qui accipit vnus est cum dante,
 nec qui traditum accepit, æqualis est ei qui tra-
 dit. Tradita sunt ei secundum quod minoratus est
 paulominus ab angelis. Nam secundum illud,
 quod non rapinam arbitratus est, esse se æqualem
 Bibl. Hom. tom. 4. A A a a a Deo

Deo, cum eo Deus vnus & æqualis est, qui tradidit omnia. *Omnia mihi tradita sunt, cælestia, terrestria, & infernalìa.* Cælestia quidem, vt iam nunquam sint rebellantia, nec dicat aliquis eorum, Ponam sedem meam in nubem, & ero similis altissimo. Terrestria, vt relinquentes idola, & peccata, credant in me, & obaudiant meis mandatis. Infernalìa: vt vocentur ad vitam, vt in nomine meo omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum. Cælestia, vt sint in adiutorio terrestribus. Terrestria autem, vt fiant imitatores cælestium. Infernalìa, vt iam non expugnatione hominum proficiat, sed ad probationem sanctorum. Et vide, non dixit omnes homines mihi traditi sunt, vt tatummodo de hominibus credituris, sed etiam & de rebus omnibus, quæ ad gloriam eius fuerant conuertendæ, quom essent aduersæ, diabolo subuertere. Vtputa omnia ei tradita sunt, cælum, & terra, sol, luna, stellæ, aer, & ignis, aquæ, flumina, infernus, & mors, vt iam nemo hæc omnia Deos esse, aut ingenua esse, suggereret diabolo arbitretur, sed omnes Christi esse opera sancto spiritu docente, cognoscant, & fateantur. Non ergo tradita sunt, vt modò Christi secundum naturam fiant, quæ semper eius fuerant, sed vt modò eius esse credantur, & modò ad eius gloriam conuertantur, sicut & homini semper exiit Deus, sed vsque tunc cognitum non erat. Nunc autem traditi sunt ei absolute, vt cognoscant eum suum factorem Deum, sicut scriptum est: Sicut dedisti mihi potestatem omnis carnis, vt omne quod dedisti mihi, dem eis vitam æternam. Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te vnum, & verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Mihi tradita est vita, & mors, vt nec vita ad peccatum sit hominum, nec mors ad penam: sed vt qui viuunt, lucrum iustitiæ bene viuentes faciant, & qui mortui fuerint, melius viuant, necum regnantes in cælo. Mihi traditæ sunt diuitiæ, & paupertas. Vsque nunc enim paupertas blasphemare cogebat, furtum committere suadebat. Diuitiæ autem inflabant, nocendi virtutem præstabant. Nunc autem mihi traditæ sunt, vt, paupertas, dum magnanimiter sustineretur, ad gloriam Dei proficiat: & diuitiæ dum misericorditer dispensantur, ad gloriam Dei proficiant: mihi traditi sunt serui, & reges, vt non serui in suo seruitio erubescant, sed in me domino gloriantur: & reges non in sua potentia extollantur, sed mihi genua curuent. *Et nemo nouit filium, nisi pater: neque patrem quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare.* Ita intelligendum est, nemo ex se potest cognoscere quæquam illorum, nisi patrem filius reuelauerit, & filium pater. Nam de patris quidem persona Christus ipse dixit, quia nemo scit patrem, nisi filius reuelauerit. De filij autem persona ideo non dixit, nisi pater reuelauerit, quia iam superius dixerat: Confitebor tibi, pater, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, scilicet, hæc eadem, quæ dispensata sunt in aduentu meo de me. Nam & ad Petrum consententem se, dixit: Non caro & sanguis reuelauit tibi, sed pater meus. Et Esaias dixit: Ego dominus sanctus yester, qui offendi Israel regem vestrum. Aut certe ita, secundum plenitudinem patris: Patrem nemo cognoscit, nisi filius. Et secundum plenitudinẽ filij: Filium nemo cognoscit, nisi pater: quia incomprehensibilem naturam comprehendere non potest comprehensibilis creatu-

ra. Quoniam etsi de patre filius reuelat, aut de filio pater, tamen reuelat non quantum sunt, sed quantum ille cui reuelatur potest capere. Aut certe sic datur intelligi ex his quæ præcedunt, quoniam dicit, *Omnia mihi tradita sunt à patre meo.* Et ex his, quæ sequuntur, quoniam dicit: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis.* Puto quod secundum hoc nemo cognoscit filium, secundum quod ei omnia tradita sunt, vt omne genu in nomine eius flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum. Et omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus est in gloria Dei patris. Quæ omnia futura erant, tunc adhuc nemo sciebat. Et secundum hoc nemo cognoscit patrem: eo quod statuit in filio suo omnibus dare salutem. Vnde Apostolus dicebat: Mysterij temporibus æternis taciti, manifestati autem nunc, &c. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis.* Qui sunt qui laborant? Qui legis iustitiam operantur. Et qui sunt qui onerati sunt? Ipsi Iudæi, quibus post idololatriam vituli talia legis mandata imposuit Moyses, in quibus nunquam se explicarent. De quibus & Petrus ait: Quid tentatis Deum, & vultis imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque nos, neque patres nostri potuimus portare? Sed per gratiam domini nostri Iesu Christi credimus nos saluos fieri. Ideo sic dicit: *Qui laboratis, id est, qui contenditis iusti esse, & non potestis, quia præceptum legis, dum expleri non potest, semper conscientiam facit obnoxiam.* Et apud Iudæos quidem erat lex leuis & iusta, id est, decalogus quem ante idololatriam acceperunt, sed sine gratia inueniebatur. Sine gratiæ enim auxilio omnis iustitia hominibus grauis est. Quia lex præceptum est nudum, gratia autem virtus est Dei. Lex in libro describitur, gratia autem in corde plantatur, Ideo lex inflexibile pondus est, gratia autem delectatio cordis est, dicente domino per Salomonem: Transite ad me omnes, qui concupiscitis me: spiritus meus super mel dulcis: Ergo lex non solum ideo grauis est, quia grauius præcipit obseruationis mandata: sed & quia præceptum fieri, & faciendi non præstat auxilium. Nec ideo solum gratia leuis est, quia leuia ponit mandata: sed quod fieri præcepit, & ipsa in nobis faciendi operatur virtutem. Ecce enim lex præcepit: Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum: gratia autem iubet, Diligite inimicos vestros. Nonne grauius est gratiæ mandatum, quam legis? Et tamen facilius est nobis per gratiam, hæc impossibilia adimplere, quam Iudæis per legem illa possibilia: quia in gratia Dei totum possumus, sine gratia autem nihil, dicente Apostolo: Omnia possum in eo, qui me confortat. Adhuc autem dico: Et si impleuerit quis omnem iustitiam legis, viuunt quidem in ea, non tamen iustificatus est. Vnde adolescenti Dominus sic respondit, dicens: Hæc fac, & viues. Non dixit, & iustus eris: quoniam lex abstinentiam mandat malorum, vt puta, non occides, &c. Non iustitiæ opus iniungit, sicut gratia, vt non irascaris sine causa, nec concupiscas. Qui autem abstinet se à malis, innocens quidem est, iustus autem non est, nisi & iustitiæ opus impleuerit. Non quidem morietur, tamen nec gloriam habebit. Propterea dicebat Apostolus: Qui erat filius Abraham, qui conuersus fuerat in lege sine reprehensione. Nos, inquit, Iudæi, & non de gentibus peccatores, scientes quia in lege nemo iustifi-

iustificatur, credimus Iesum Christum, vt ex fide Christi iustificemur. Omnis autem, qui contendit iustitiam facere, & nõ iustificatur, laborat in opere: quia fructu laboris sui non fruitur, qui autem & contendit, & iustificatur, non laborat, sed delectatur in opere suo: quia operis sui fruitur fructu. Deinde quis nescit, quia minor est iustitia legis, quam gratiæ? Vtputa, non occides, non adulterabis: hoc facilius est, quàm non irasci, aut non concupiscere. Ab hoc enim multi se abstinent, etiam qui non timent Deum. Ab ira autem, vel concupiscentia vix etiam spirituales viri, tamen difficilius, & onerosius inuenitur lex: quia opera querit, non voluntatem. Iustitiam autem gratiæ licet maior sit, tamen facilius inuenitur, quia voluntatem, non opera querit. Vtputa si quis non iratus, sed propter disciplinam palmam alicui dederit, & euentu occiderit, sicut fieri solet, quatum ad gratiam innocens est, quia voluntatem, non opus requirit: quantum autem ad legem reus est, quia opera querit. Item si in persecutione prostituta fuerit virgo, in lege quasi non virgo iam repellitur, quia opus aspicit, non voluntatem. In gratia autem quasi virgo suscipitur, quia nõ opera querit, sed voluntatem. Vides quomodo iniusta est lex, & onerosa? Ideo homines de sub pondere Iudaicæ legis hortatur Christus exire, & ad delectabilem gratiam peruenire, dicens: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Id est, repausabo. Et vide quomodo dicit, *qui laboratis.* Quis est, qui laborat? Qui festinat adimplere iustitiam, & non præualeat. Qui autem non vult facere iustitiam, ille non laborat sub pondere legis. Vtputa, si ante te videris aliquem ponderis faciem, siquidem contendisti eum tollere super te, & non potes, laboras: si autem nec tentas, nullum sentis laborem de pondere. Ergo non illos vocabat Christus ad se, qui omnino non concupiscebant facere iustitiam, sed qui festinabant, & qui laborabant, & præualere nõ poterat. Adhuc etiam sermonibus istis, etiam Christianos peccatorum pondere prægrauatos, ad requiem penitentiae vocat: Putas quod peccatores istius mundi non laborant? Verè enim maiores labores & sollicitudines habent, quàm serui Dei, dicente Propheta: Contritio, & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt. Item ex persona peccatorum penitentiam agentium dicit Salomon: Ergo errauimus à via veritatis, & lumen iustitiæ non luxit nobis, & sol non ortus est nobis: lassati sumus in iniquitatis via, & perditionis, ambulauimus solitudines desertas, difficiles autem vias Domini ignorauimus: Quid nobis profuit superbia nostra, aut quid diuitiarum iactatio contulit nobis? Transferunt omnia illa tanquam vmbra. Ergo laborant multum, & conuertuntur in scabro, sed laborem nõ sentiunt. Spiritus enim qui seducit eos, ipse delectat in malo. Sicut enim qui suscipiunt iugum Christi, Christus eos delectat in spiritu, ne fatigentur in bonis operibus: sic & qui iugum suscipiunt diaboli, diabolus eos delectat, & decipit, ne discedant à malo impij vsque ad mortem suam. Ideo dicit Christus: *Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue.* Nam etsi corpore non grauantur peccatores, nec laborant, animæ tamen eorum grauatæ sunt, & laborant. Dicente Propheta de onere peccatorum: Quoniam iniuicatas meæ superposuerunt caput meum, sicut

onus graue grauatæ sunt super me. Et iterum Zacharias iniquitatem super talætum plumbi sedere describit. *Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* O gratissimum pondus, quod magis confortat portantes! Nam pondus terrestrium dominorum atterit paulatim ministrantium vires: pòdus autem Christi magis adiuuat baiulantem, quia non nos portamus gratiam, sed gratia nos. Nec nos ad auxilium gratiæ dati sumus, sed gratia magis ad nostrum. *Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue.* Suscipite iugum meum, & à me discite, id est, ex ipso iugo meo, quia suauis est, & ex ipso onere meo, quia leue est: experimentum accipite, quia mitis sum, & humilis corde. Consequenter & Propheta dicit de Christo: Gustate & videte, quoniam suauis est Dominus. Inexpertis enim grauis est iustitia Christi, expertis autem suauis est. Ergo lex immitis fuit, quia quicquid mandauit, in ira sua mandauit post idolum fabricatum, non vt saluet, sed vt puniat eos secundum duritiam cordis eorum. Christus autem mitis est: quoniam quicquid mandat, propter misericordiam suam mandat, non vt puniat, sed vt saluet. Item lex superba est. Vetat enim omnem hominẽ accedere ad sancta, præter pontificem. Item mulieribus menstruatis, vel virum in fluxu feminis, vetat intrare in tẽplum. Lusum vel leprosum, vel aliquo membro debilem, vetat sacerdotio fungi. Vides quomodo superba est lex? Christus autem humilis, qui nihil aliud querit, nisi fidem integram, & conscientiam mundam. *Et inuocatis, inquit, requiem animabus vestris.* Non dixit, inuenietis requiem, & tacuit: sed addidit, *animabus vestris,* quoniam mandata Christi in hoc seculo animarum requies sunt, non corporum: quoniam etsi laborant, & tristantur in corpore, animæ eorum requiescant, & gaudent in spiritu, & in spe. Ideo alibi dicit: Hæc autem locutus sum vobis, vt in me pacem habeatis, in hoc autem mundo tribulationes.

S. AVGVST. EPISCOPI
Hipponen. in superius Euang.
Homil. 1.

Micum quibusdam videret, strates charissimè, mecum audiunt Dominum dicentem: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos, &c.* Et considerant eos qui iugum ipsum in tepida ceruice subierunt, & illam sarcinam mansuetissimis humeris acceperunt, tantis agitari, & exerceri difficultatibus huius seculi, vt non à laboribus ad quietem, sed à quiete ad laborem vocati videantur, cum & Apostolus dicat: Omnes, qui volunt in Christo pie viuere, persecutionem patientur. Ait ergo aliquis: Quomodo iugum lenè est, & sarcina leuis, quandoquidem illud iugum & sarcinã ferre, nihil est aliud, quàm pie viuere in Christo? Et quomodo dicitur: *Venite ad me qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos,* ac non potius dicitur: *Venite qui vacatis, vt laboretis?* Nam & vacantes inuenit quos conduxit in vineam, vt ferrent æstum diei. Et sub illo iugo leni, & sarcina leui audiamus Apostolum dicere: In omnibus cõmendantes nosmetipsos tanquam Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, &c. *Bibl. Hom. tom. 4. A A a a 2 Et*

Matth. 16.

Joan. 17.

Esai. 14.

Phil. 2.

Psal. 33.

Ser. 9. de ver. Domini. Matth. 11.

2. Tim. 3.

Matth. 20.

1. Cor. 6.

2. Cor. 11. Et alio loco in eadem Epistola: A Iudæis quinquagesimas una minus accepi. Ter virgibus caesus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte, & die in profundo maris fui, Et cetera quæ numerari quidem pericula possunt, sed colerari nisi Spiritu sancto iuvante non possunt. Omnia ergo illa quæ commemoravit aspera, & gravia, frequentius, & abundantius sustinebat, sed profecto aderat ei Spiritus sanctus, qui in exterioris hominis corruptione interiore renouaret de die in diem, & gustata requie spiritali in affluentia deliciarum Dei, in spe beatitudinis futuræ omnia præsentia deliniret aspera, & omnia gravia releuaret. Ecce quam suave iugum Christi portabat, & quam leuem sarcinam, & omnia illa quæ superius enumerata dura, & immania omnis auditor horrefcit, leuem tribulationem diceret, intuens interioribus & fidelibus oculis, quanto precio temporalium emenda sit futura vita, non pati æternos labores impiorum, & sine vlla solitudine perfrui æterna felicitate iustorum. Secari & vri se homines patiuntur, vt dolores non æterni, sed aliquando diuturnioris vlcis acriorum dolorum precio redimantur, in languida & incerta vocationis breuissimæ atque vltimæ vitæ. Immanissimus bellis miles atteritur, pluribus fortasse annis in laboribus inquietus, quam in ocio quietus. Quibus tempestatibus & procellis, quam horribili & tremendæ senciæ cæli, & maris importuni sunt mercatores*, vt diuitias ventosas acquirant, maioribus quam quibus acquisituri sunt periculis, & tēpestatibus plenas. Quos ætus, quæ frigora, quæ pericula, ab equis, à fossis, à præcipitiis, à fluminibus, à feris perferunt venatores, quem laborem esuriendi & sitiendi, quantas vilissimi & fordidissimi cibi & potus angustias, vt bestiam capiant, & interdum nec ipsius bestię carnes, propter quam hæc tanta sustinent, epulis necessarias. Quamquam & si aper, ceruicæ capiatur, magis suave sit venantis animo, quia captus est, quam comedentis palato, quia coctus est. Quantis cruciatibus propè quotidianarum plagarum tenera puerorum ætas subditur? Quantis etiam in scholis vigiliarum, & abstinentiæ molestiis exercentur, non propter discendam sapientiam, sed propter opes, honorisque vanitatis, vt numeros, & literas, & disertas fallacias eloqui discant? Sed in his omnibus qui hæc non amant, eadem gravia patiuntur. Qui vero amant, eadem quidē, sed non gravia pati videntur: Omnia enim leuia, & immania, prorsus facilia, & propè nulla efficiuntur amor. Quāto ergo certius, ac facilius ad veram beatitudinē charitas facit, quod ad miseriam quantū potuit cupiditas fecit. Quā facile toleratur quælibet aduersitas tēporalis, vt æterna pena vitetur, æterna requies cōparetur. Non immerito ille vas electionis cū ingenti lætitia dixit: Non sunt condignæ passionis huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Ecce vnde illud iugum suave est, & sarcina leuis. Et si angusta est paucis eligentibus, facilis tamen omnibus diligentibus. Dicit Psalmista: Propter verba labiorum tuorum, ego custodiui vias duras. Sed quæ dura sunt laborantibus, eisdem ipsis mitefcunt amantibus. Propter quod ita diuinæ pietatis dispensatione actum est, vt interior homo qui renouatur de die in diem, non adhuc sub lege positus, sed iam sub gratia exoneratus sarcinis innumera-

bilibus obseruationum, quod erat reuera graue iugum, sed dura ceruici cōuenienter impositum, facilitate, simplicis fidei, & bonæ spei, & sanctæ charitatis, quicquid molestiarum exteriori homini forinsecus intulisset ille princeps qui missus est foras interiori gaudio leue fieret. Nihil enim tam facile bonæ voluntati est, quàm ipsa sibi, & hæc sufficit Deo. Quantumlibet ergo læuiat iste mundus, verissime angeli nato in carne Domino clamauerunt: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: quia qui natus erat suauis iugum est, & sarcina leuis. Et sicut dicit Apostolus: Fidelis Deus, qui nos non sinxit tentari supra quod possimus ferre, sed facit cum tentatione etiam exitum, vt possumus sustinere.

EIVSDEM IN IDEM
Homilia 2.

A vdiuimus in Euangelio Dominum exhalare Spiritu dixisse Deo patri: *Confiteor tibi Domine pater cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater, quia sic placitum est ante te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Et nemo agnoscit filium nisi pater, neque pater quem agnoscit nisi filius, & cui voluerit filius reuelare.* In clamando laboramus, in audiendo laboramus. Audiamus ergo eum qui sequitur, & dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis.* Quare enim omnes laboramus, nisi quia sumus mortales, fragiles, infirmi, lutea vasa portantes, quæ faciunt inuicem angustias? Sed si angustiantur vasa carnis, dilatentur spacia charitatis. Quid ergo dicit: *Venite omnes qui laboratis,* nisi vt non laboretis? Denique promissio eius in promptu est, quoniam laborantes vocauit: *Quærent forte qua mercede vocati sunt. Ecce ego vos,* inquit, *reficiam. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, non mundum fabricare, non cuncta visibilia, & inuisibilia creare, non in ipso mundo mirabilia facere, & mortuos suscitare, sed: Quoniam mitis sum, & humilis corde.* Magnus esse vis, à minimo incipere. Cogitas magnam fabricam cōstruere celsitudinis, de fundamento prius cogita humilitatis. Et quantam quilibet vult, & disponit superimponere molem s̄ discipij, quantum erit inanis ædificium, tanto altius fodit fundamentum. Et fabrica quidem cum construitur, in superna confurgit: Qui autem fodit fundamentum, ad ima deprimitur. Ergo & fabrica ante celsitudinem humiliatur, & fastigium post humiliationem erigitur. Quod est fastigium construendæ fabricæ quam molimur? Quod peruenitur est cacumen ædificij: Cito dico, vsque ad conspectum Dei. Videtis quæ excelsum est, quantares est cōspicere Deum. Qui desiderat, & quod dico, & quod audit, intelligit: Promittitur nobis conspectus Dei, veri Dei, summi Dei. Hoc enim bonum est, videntem videre. Nam qui colunt falsos deos, facile illos vident, sed eos vident, qui oculos habent, & non vident. Nobis autem promittitur visio Dei viuientis & videntis, vt illum Deum videre concupiscamus, de quo dicit scriptura: Qui plantauit aurem, nōne audiet? Qui s̄ fixit oculum, nōne considerat? Non ergo audit qui fecit tibi vnde audias? Et non videt qui creauit vnde videas? Bene autem proloquitur in ipso Psalmo, & dicit: Intelligite ergo qui insipientes estis

tes estis in populo, & stulti aliquando sapite. Multi enim propterea mala faciunt, dum putant, quod non videantur à Deo, & difficile est quidem, vt eum credant videre non posse, sed putant nolle. Pauci inueniuntur tantæ impietatis, vt impleatur in eis quod scriptum est: Dixit stultus in corde suo, non est Deus. Insania ista paucorum est: Sicut enim magna pietas paucorum est, ita & magna impietas nihilominus paucorum est. Hoc autem quod dico, turba dicit: Ecce modo inde cogitat Deus, vt sciat quid faciam in domo mea, & curat Deus quid velim agere in lecto meo? Quis dicit? Intelligite qui insipientes estis in populo, & stulti aliquando sapite. Tu homo cum sis, qui laboras, ut omnia domus tuæ noueris, & persueant ad te omnia verba, omnia facta seruorum tuorum, putas & Deum sic laborare, vt attendat ad te, qui non laborauit, vt crearet te? Oculum in te non intendit quid fecit tuum? Non eras, & creauit te vt esses. Non te curat cum iam sis, qui vocat ea, quæ non sunt, tanquam sint? Non ergo tibi hoc promittas, velis nolis, videt te, & ab eius oculis non est vbi abscondas te. Si enim cælum ascenderis, ibi est: si descenderis in infernum, adest: Laboras, nolens recedere à factis malis, & volens non videri à Deo. Magnus labor. Facere vis mala quotidie, suspiraris te non videri, audi scripturam dicentem: Qui plantauit aurem, nōne audiet? Qui s̄ fixit oculum, nōne considerat? vbi mala facta tua abscondis ab oculis Dei? Si vis recedere ab ipsis, multum laboras. Andi dicentem: Venite ad me omnes qui laboratis. Non finis laborem fugiendo. Ab illo eligis fugere, non ad illum. Inuenit quod, & fuge. Si autem propterea non potes ab illo fugere, quia vbi que præsens est, de proximo fuge ad Deum: quia præsens est vbi stas, fuge. Ecce fugiendo excessisti cælus, ibi est. Descendisti ad inferos, ibi est: quascunque terrarum solitudines elegeris, ibi est qui dixit: Cælum & terram ego impleo. Ergo si cælum & terram ipse implet, & quod fugere possis ab illo non est, noli laborare. Fuge ad præsentem, ne sentias venientem. Præsume te visum bene viuendo, à quo videris & male viuendo. Male enim viuendo videri potes, videre non potes. Bene autem viuendo & videris & vides. Quanto enim te familiaris videbit qui coronat dignum, qui misericorditer vidit, vt vocaret indignum. Nathanaël ait Domino quem nondum sciebat: Vnde me nosti? Ait ei Dominus: Cùm esses sub arbore ficu, vidi te. Videt te Christus in vmbra tua, non te videbit in luce sua? Quid est enim, cùm esses sub arbore ficu vidi te? Quid tibi hoc vult? Quid significat? Recordare originale peccatum Adæ, in quo omnes morimur. Quando primo peccauit, de folijs ficulneis succinctoria sibi fecit. Significans in illis folijs pruritum libidinis, quo peccando peruenit. Inde nascimur, sic nascimur, in carne peccati nascimur, quam sola sanat similitudo carnis peccati. Ideo misit Deus filium suum in similitudine carnis peccati. Inde venit, sed sic non venit. Non enim eū virgo libidinosa, sed fide concepit. Venit in virginem, qui erat ante virginem. Quam creauit elegit, quam eligeret, creauit. Attulit virgini fecunditatem, non absultit integritatem. Qui ergo sine pruritu foliorum sicus venit ad te, cum esses sub arbore ficu, vidit te. Para, & videre sublimiter, à quo ius es misericordis. Sed quia magni fastigium est, de fundamento cogita. Quo, inquis, fundamento? Dices ab illo, quoniam mitis est, & humilis corde. Hoc in te fode fundamentum humilitatis, & peruenies ad fastigium charitatis.

EIVSDEM IN IDEM
Homil. 3.

Sanctum Euangelium cum legeretur, fratres, Scaudiuimus dominum Iesum exultasse in spiritu, & dixisse, *Confiteor tibi, pater Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.* Hucusque interim verba domini. Si digne, si diligenter, si quod primum est pie consideremus, inuenimus primitus, non semper cum in scripturis legimus confessionem, debere nos intelligere vocem peccatoris. Maxime autem hoc dicendum fuit, & hinc admonenda charitas vestra, quia mox vt hoc verbum sonuit vox lectoris, secutus est etiam sonus tonsionis peccatoris vestri, audito, scilicet, quod dominus ait, *Confiteor tibi pater.* In hoc ipso quod sonuit confiteor, peccator ut tudistis. Tu quid autem peccus quid est, nisi arguere quod later in pectore, & evidenti pulsu oculorum castigare peccati: Quare hoc fecistis, nisi quia audistis, *Confiteor tibi pater? Confiteor,* aduistis, quia confiteor non attendistis. Nunc ergo aduertite, Si *confiteor* Christus dixit, à quo longè est omne peccatum, non solius est confiteri peccatoris, sed etiam aliquando laudatoris. Confitemur ergo sive laudantes Deum, sive accusantes nosmetipsos. Pia est vtraque confessio, siue cum te reprehendis, qui non es sine peccato, siue cum illum laudas, qui non potest habere peccatum. Si autem benè cogitemus, reprehensio tua laus ipsius est. Quare enim iam confiteris in accusatione peccati, in accusatione tui ipsius? Quare confiteris? Quia ex mortuo factus est viuus. Scriptura quippe ait, A mortuo quasi qui non sit, perit confessio. Si perit à mortuo confessio, qui confiteretur, viuus: & si peccatum confitetur, vtrique à morte reuixit. Si peccati confessor reuixit à morte, quis illum suscitauit? Nullus mortuus est sui ipsius suscitator. Ille solus se potuit suscitare, quia mortua carne nō mortuus fuit. Ille suscitabat, qui vivebat in se. In carne autē suscitando mortuus fuerat. Non enim pater filium solus suscitauit, de quo dictum est ab Apostolo, Propter quod Deus eum exaltauit: sed etiam dominus semetipsum, id est, corpus suum suscitauit. Vnde dicit, Soluite templum hoc, & in triduo suscitabo illud. Mortuus est autem peccator, maxime ille, quem moles confusionis premit, quasi sepultus Lazarus. Parū enim erat quia mortuus etiam sepultus. Quisquis igitur male confuetudinis, malæ vitæ, scilicet, terrenarum cupiditatum mole premitur, ita, vt in illo iam factum sit, sicut in quodam Psalmo mirabiliter dicitur, Dixit stultus in corde suo, non est Deus: sit talis, de quali dictum est, A mortuo velut qui non sit, perit confessio. Quis eum suscitauit, nisi qui remoto lapide, clamauit dicens, Lazare prodi foras. Quid est autem foras prodire, nisi quod occultum erat, foras prodire? Qui confitetur, foras prodit: foras autem prodire non potest, nisi qui uiuere non posset, nisi resuscitatus esset. Ergo in confessione sui accusatio, Dei laudatio est. **Di-**

* a. horribili & tremenda senciæ cæli & maris impleti sunt mercatores, &c.

2. Cor. 11.

Rom. 8.

Psalm. 116.

2. Cor. 4.

Psalm. 137.

Psalm. 97.

Rom. 4.

Psalm. 138.

Psalm. 97.

Psalm. 137.

Ioan. 11.

Gen. 3.

Rom. 8.

Psalm. 137.

Serm. 48. de temp.

Supra de verbis domini, sermo 8. & 9.

Pectus iudeorum, mos olim erat.

Eccl. 7.

Philip. 2.

Ioan. 2.

Psalm. 137. & 2. 4. sen. dist. 12. cap. 1. Ioan. 11.

Ecce non sicut panis in peccatorum coram Deo sed necessaria est quous ecclesie absoluitur.

10an. 1.

Ephes. 6.

10an. 13.

Ephes. 4.

Ephes. 6.

Ephes. 5.

1. Cor. 4.

Psal. 17.

cit ergo aliquis, Quid prodest Ecclesia, si iam confessor voce dominica resuscitatus prodit? Quid prodest Ecclesia confitentis, cui dominus ait, Quæ solueritis in terra, soluta erunt & in cælo? Ipsium Lazarum attende, cum vinculis prodiit. Iam vinebat confitendo, sed nondum liber ambulabat vinculis irretritus. Quid ergo facit ecclesia, qui dictum est, Quæ solueritis in terra, soluta erunt: nisi quod dominus ait continuo ad discipulos, Soluite illum, & finite abire? Siue ergo nos accusemus, siue Deum laudemus, semper illi gratias agere studeamus, à quo gratia gratis datur cuiusque datur, Bis ergo Deum laudemus, si piè nos accusemus, Deumque laudamus. Quando Deum laudamus tanquam eum qui sine peccato est predicamus: quando autem nosmetipsos accusamus, ei per quem resurreximus gloriam damus: hoc si fecerimus nullam occasionem inueniet inimicus qua nos circumueniat ante iudicem. Cum enim tuipse fueris accusator, & dominus liberator, quid erit ille, nisi calumniator? Meritò ille hinc sibi tutelam prouidit aduersus inimicos nõ conspicuos, carnem, & sanguinem miseranda potius quam cauenda, sed aduersus illos inimicos, contra quos Apostolus nos hortatur vt armemur, Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, id est, aduersus homines, quos videntis scire in nos. Vasa sunt, alius vitur. Organa sunt, alius tangit. Immisit se, inquit, diabolus in cor Iudæ, vt traderet dominum. Ait aliquis, Quid ergo ego feci? Audi Apostolum, Neque detis locum diabolo. Tu male voluntati locum dedisti, intrauit, possedit, vitur: si locum non dares, non possideret. Ergo nos admonens ait, Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates: possit quisque putare, aduersus reges terræ, aduersus potentes seculi. Quare? Ipse non caro, & sanguis? Semel dictum est, Non aduersus carnem, & sanguinem. Auertere ab omni homine, qui ergo restant inimici? Aduersus principes, & potestates spiritualis nequitie, rectores mundi: quasi plus dedit diabolo, & angelis eius. Plus dedit, quos rectores mundi appellauit. Sed ne male intelligas, exponit quid sit mundus, cuius sunt illi rectores. Rectores mundi tenebrarum harum. Quid est mundus tenebrarum harum, quibus est rector? Dilectoribus suis, & infidelibus plenus est mundus, hos appellat Apostolus tenebras. Harum rectores diabolus, & angeli eius. Hæ tenebræ nõ naturales sunt, non incommutabiles sunt. Mutantur & lux efficiuntur, credunt, & credendo illuminantur. Quod cum in eis factum fuerit, audiunt, Fuisistis enim aliquando tenebræ: nunc autem lux in domino. Nam quando tenebræ, in te, non in domino. Iterum quando lux, non in te, sed in domino. Quid enim habes, quod non accepisti? Quia ergo sunt inuisibiles inimici, inuisibiliter sunt expugnandi. Quippe hostem visibilem vincis feriendo, inuisibilem vincis credendo, visibilis est hostis homo, visibile est & ferire: inuisibilis est hostis diabolus, inuisibile est & credere. Ergo est pugna inuisibilis aduersus inuisibiles inimicos. Ab his enim inimicis quomodo se tutum dicit quidam? Hoc enim cæperat dicere, & necesse habebat de istis inimicis aliquantulum cum mora tractare. Iam ergo cognitis inimicis, videamus tutelam. Laudans inuocabo dominum, & ab inimicis

meis saluus ero. Habes quid agas, Laudans inuoca, sed dominum laudans inuoca. Si enim te laudaueris, ab inimicis tuis saluus non eris. Laudans inuoca dominum, & ab inimicis tuis saluus eris. Quia quod ait ipse dominus, Sacrificiū laudis honorificabit me, & ibi via est vbi ostendam tibi salutare meum. Vbi via? In sacrificio laudis. Noli pedem extra hanc viam mittere, in via esto. Noli te recedere, à laude domini, nec vnguem, nedum pedem. Si enim volueris ab hac vita deuiare, & pro domino te laudare, non eris saluus ab inimicis, quia de ipsis dictum est, Iuxta semitam scandalosa posuerunt mihi. Quicquid ergo putaueris boni habere te abs te, deuisti à laude Dei. Quid iam miraris, si te seducit inimicus, quando tuipsum seductor es? Audi Apostolum, Qui enim putat se esse aliquid, cum nihil sit, ipse se seducit. Dominum ergo attende confitentem, Confiteor tibi pater domine cæli & terræ. Confiteor tibi, laudo te. Laudo te, non accuso me. Quantum autem pertinet ad ipsius hominis susceptionem, tota gratia singularis gratia, perfecta gratia. Quid meruit homo ille, qui Christus est, si collas gratiam, & tantam gratiam, qua vnus oportebat esse Christum, & ipsum esse quem nouimus? Tolle istam gratiam, quid est Christus, nisi homo? Quid nisi quod tu? Suscepit animam, suscepit & corpus, suscepit plenum hominem, coaptatam sibi vnam facit dominum cum seruo personam. Quanta est ista gratia? Christus in cælo, Christus in terra, Christus simul in cælo, & in terra, nec duo Christi, sed idē Christus in cælo & in terra, Christus apud patrem, Christus in vtero virginis, Christus in cruce, Christus apud inferos subueniens quibusdam, Eo autem ipso die Christus in paradiso cum latrone confitente. Et ibi quid latro meruit, nisi quia illam viam tenuit, vbi ostendit salutare suum, à qua tibi pes non exeat? In eo enim quod se accusauit, Deum laudauit, & vitam suam beatam fecit. Præsumpsit quidem de domino, & ait illi, Domine memento mei, dum veneris in regnum tuum. Considerabat enim facinora sua, & pro magno habebat si ei vel in fine parceretur. Dominus autem continuo cum ille diceret, Memento mei, sed quando? Cum veneris in regnum tuum, Amen dico tibi, inquit, hodie mecum eris in paradiso. Misericordia obtulit, quod miseria distulit. Audi ergo dominum confitentem, Confiteor tibi pater domine cæli & terræ. Quid confiteor? In quo te laudo. Hæc enim confessio, vt dixi laudem habet, Quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Quod est hoc, fratres? A contrario sensu intelligite. Abscondisti hæc, inquit, à sapientibus & prudentibus: & non dixit, reuelasti ea stultis & imprudentibus: sed dixit, Abscondisti à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Sapientibus & prudentibus irridendis, arrogantibus, falso grandibus, verè autem tumentibus opposuit, nõ sapientes, non prudentes, sed paruulos. Qui sunt paruuli? Humiles. Ergo abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus. Nominem sapientium & prudentium superbo intelligi posse ipse exposuit, cum ait, Reuelasti ea paruulis. Ergo abscondisti nõ paruulis? Quid est non paruulis? Non humilibus. Hæc via domini aut non erat, aut latebat vt reuelaretur nobis. Vnde dominus exultauit, nisi quia reuelatum est paruulis? Debemus esse paruuli, nam si voluerimus esse

Rom. 1.

Ibidem.

Psal. 17.

10an. 1.

10an. 5.

10an. 11.

Psal. 17.

1. Cor. 1.

Math. 11.

esse magni quasi sapientes, & prudentes, non nobis illud reuelatur. Qui sunt magni? Sapientes & prudentes, dicentes se sapientes, stulti facti sunt. Habes remedium à contrario: si dicendo te sapientem, stultus factus es, dic te stultum & sapiens eris. Sed dic, dic, sed intus dic, quia est vt dicis. Si dicis noli coram hominibus dicere, & coram Deo non dicere. Profusus quod ad teipsum pertinet, quod ad tua tenebrosus es. Quid est enim aliud esse stultum, nisi esse tenebrosum in corde? Denique de illis sic ait, Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Antequam hoc diceret, quid rursus? Et obscuratum est insipiens cor eorum. Dic quia tu tibi lumen non es. Vt multum oculus es, lumē non es. Quid prodest patens ac sanus oculus si lumen desit? Ergo dic à te tibi lumen non esse, & clama quod dictum est. Tu illuminabis lucernam meam, domine, lumine tuo, domine, illuminabis tenebras meas. Meæ enim nihil nisi tenebræ: tu autem lumen fugans tenebras, illuminans me, non à me mihi lumen existens, sed lumen non participans nisi in te. Sic Ioannes amicus sponsi Christi, patrabatur lumen. Non erat ille lumen, sed vt testimonium perhiberet de lumine. Quod autem erat lumen, erat lumen verum. Quid est verum? Quod illuminat omnem hominem. Si verum lumen est quod illuminat omnem hominem: ergo audi & Ioannem recte dicentem, rectè confitentem. Nos autem de plenitudine eius accepimus. Vide si aliud dixit, quàm, tu illuminabis lucernam meam, domine. Denique iam illuminatus testimonium perhibebat. Propter cæcos lucerna diei testimonium perhibebat. Vide quoniam lucerna est. Vos, inquit, misistis ad Ioannem, & voluistis exultare ad horam in lumine eius. Ille erat lucerna ardens, & lucens. Ille lucerna, hoc est, res illuminata, accensa vt luceret, quæ accendi potest & extingui. Sed vt non extinguatur, vèrum superbiæ non patitur. Ergo confiteor tibi pater domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, lumen se putantibus & tenebræ erant. Et pro eo quod tenebræ erant, & lumen se putabant, nec illuminare potuerunt: illi autem qui tenebræ erant, & tenebras se esse confitebantur, paruuli erant, & non magni: humiles erant, & non superbi. Rectè ergo dicebant, Tu illuminabis lucernam meam, domine. Se agnoscebant, dominum laudabant, à via salutaris non recedebant. Laudantes dominum inuocabant, & ab inimicis suis salui erant. Postremo aperit cæleste mysterium, quod si placuerit Deo vt paruulis magis quàm prudentibus istius mundi gratiam suam reuelaret. Quod Apostolus Paulus stylo plenior digressit dicens, Nõne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Nam, quoniam Dei sapientiam non cognouit hic mundus per sapientiam, placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Ait ergo. Ita pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Cælestium enim verborum arcana, atque virtutes, sapientibus absconduntur, & paruulis reuelantur. Paruulis malitia non sensu: sapientibus verò stultitiæ præsumptione, nom prudentiæ causis. Factique huius æquitatem dominus paternæ voluntatis iudicio confirmat, vt qui dedignantur paruuli in Deum fieri, stulti deinceps in sapientia sua fiant. Vides quàm terribilis in consiliis dominus. Disce verè humilitatis exempla, nec temere discitias

supernæ dispensationis consilia. Cum enim intulisset vtrunque, scilicet quod aliis aduentus sui sacramenta reuelauerit, ab aliis verò absconderit, non mox ratione reddidit, sed sic Deo placitum dixit, hoc ostendens manifeste, quia iniustum esse non potest, quod placuit iusto. Ac nec quid in illo minus quàm quod in Deo est æstimaretur, statim subdidit, omnia mihi tradita sunt à patre meo. Pulcherrimus connectitur de fide locus, quando omnia sibi tradita dicit à patre suo. Cum omnia legis, omnipotentem agnoscis non decolorem, non degenerem patris. Cum tradita legis, filium confiteris, cui per naturam omnia vnus substantiæ iure sunt propria, non dono collata per gratiam. Tradita autem sibi dicit omnia, non cælum & terram vel cætera quæ ipse condidit ac fecit elementa, sed hoc, qui per filium accessum habent ad patrem & ante rebelles, Deum postea per fidem sentire ceperunt. Vnde & alio loco dicit, Omne, quod dat mihi pater, ad me veniet: &, Nemo nouit filium nisi pater, neque patrem quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Cum diceret, Nemo nouit filium nisi pater: non dixit, & cui voluerit pater reuelare, quemadmodum cum dixerit, Nemo nouit patrem nisi filius: addidit, Et cui voluerit filius reuelare. Quod non ita intelligendū est, quasi à nullo possit cognosci nisi à solo patre: pater autem non solum à filio, sed etiam ab eis quibus reuelauerit filium. Sic enim potius dictum est, vt intelligamus & patrem, & ipsum filium, per filium reuelari, quia ipse est mentis nostræ lumen, vt quod postea intulit, & cui voluerit filius reuelare, non patrem tantum, sed etiam filium accipias: ad totum enim quod dixit, illatum est. Verbo enim suo se pater declarat. Verbum enim non solum id quod per verbum declaratur, sed etiā seipsum declarat. Vt scias autem quia sicut filius patrem quibus vult reuelat ipsum, audi dicentem ipsum dominum Iesum cū laudaret Petrum quod eum filium Dei esse confessus sit, Beatus es Simon bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cælis. Audiamus ergo eum qui sequitur & dicit, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis. Mirum quibusdam videret, fratres charissimi, cum audiant dominum dicentem, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & distate, quia iugum suum & humilis corde est, & omnis meum leuare, & non considerant eos qui iugum ipsum intrepida ceruice subierunt, & illam sarcinam mansuetissimis humeris acceperunt, tantis agitari, & exerceri difficultatibus huius seculi, vt non à laboribus ad quietem, sed à quiete ad laborem vocati videantur, cum Apostolus dicat, Omnes qui volunt piè viuere in Christo Iesu, persecutionem patietur. Ait ergo aliquis, Quomodo iugum eius suauis est & sarcina leuis, quado quidem illud iugum & sarcina ferre, nihil est aliud quàm piè viuere in Christo? Et quomodo dicitur, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos: & non potius dicitur, Venite qui vacatis vt laboreris? Nam & vacantes inuenit quos conduxit in vineam vt ferrent æstum diei. Et sub illo iugo leui & sarcina leui audiamus Apostolum dicentem, In omnibus commedantes nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis,

1. Cor. 11. & cetera. Et alio loco in eadem Epistola, A Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepi, ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragum feci, nocte & die in profundo maris fui: & cetera pericula quæ enumerari quidem possunt, sed tolerari nisi spiritu sancto iuuante non possunt. Omnia ergo illa, quæ commemorauit aspera & graua, frequentius, & abundantius sustinebat, sed profecto aderat ei spiritus sanctus, qui in exterioris hominis corruptione interiorem renouaret de die in diem, & gustata requie spirituali in affluentia deliciarum Dei, in spe futuræ beatitudinis omnia præsentia deliniret, aspera, & graua omnia releuaret. Ecce quàm suauē iugū Christi portabat, & quàm leuem sarcinam, vt omnia illa, quæ superius enumerata dura, & immania omnia auditor horrescit, leuem tribulationē dicebat, intuens interioribus & fidelibus oculis quanto precio temporalium emenda sit futura vita, non pati labores æternos impiorum, & sine vlla sollicitudine perfrui æterna felicitate iutorum. Securi & vri se homines patiuntur, vt dolores non æterni, sed aliquanto diuturnioris vlceris acriorum dolorum pretio redimantur, in languida & incerta vacationis breuissimæ atque vltima vita. Immanissimis bellis miles atteritur, pluribus fortasse annis in laboribus inquietus, quàm in ocio quietus. Quibus tempestaibus & procellis, quàm horribili, & tremendæ salutis cæli, & maris importuni sunt mercatores, vt diuitias veltosas acquirant, maioribus quàm quibus acquiruntur sunt periculis, & tempestaibus plenas? Quos æstus, quæ frigora, quæ pericula ab equis, a fessis, & præcipitiis, a fluminibus, a feris perferunt venatores? quem laborē efuriendi & sitiendi, quantas vilissimæ & sordidissimæ cibi, & potus angustias vt bestiam capiant? Et interdum nec ipsius bestie carnes, propter quam hæc tanta sustinent, epulis necessariæ: quanquam & si aper, ceruusque capiatur, magis suauē sit venantis animo, quia captus est, quàm comeditis palato quia coctus est. Quantis cruciatibus propè quotidianarum plagarum tenera puerorum ætas subditur? Quantis etiam scholis vigiliarum, & abstinentiæ molestiis exercetur, non propter descendam sapienam, sed propter opes, honoris, &que vanitatis, vt numeros, & literas, & disertas fallacias eloqui discant? Sed in omnibus qui hæc non amant, eadem graua patiuntur: qui verò amat, eadem quidem, sed non graua pati videntur. Omnia enim leua, & immania, prorsus facilia, & propè nulla efficit amor. Quanto ergo certius, ac facilius ad veram beatitudinem charitas facit, quod ad miseriam quantum potuit cupiditas fecit. Quam facile tolerat quælibet aduersitas temporalis, vt æterna pœna vitetur, æterna requies comparetur. Non numerit ille vas electionis cum ingenti lætitia dixit, Non sunt condignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Ecce vnde iugum illud suauē est & sarcina leuis. Et si angusta est paucis eligentibus, facili tamen omnibus diligentibus. Dicit Psalmista. Propter verba laborum tuorum ego custodini vias duras. Sed quæ dura sunt laborantibus, eisdem ipsis mitescunt amantibus: propter quod ita diuinæ pietatis dispensatione actum est, vt interior homo, qui renouatur de die in diem non adhuc sub lege positus, sed iam sub gratia exoneratus sarcinis innu-

merabilium obseruationum, quod erat reuera graue iugum, sed dura ceruici conuenienter impositum, facilitatem simplicis fidei, & bonæ spei, & sanctæ charitatis, quicquid molestiarum exteriori homini forinsecus intulisset, ille princeps qui missus est foras, interiore gaudio leue fieret. Nihil enim tam facile est bonæ voluntati quàm ipsa sibi, & hæc sufficit Deo. Quantumlibet ergo læuiat iste mundus, verissimè angeli nato in carne domino clamauerunt, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Quia qui natus erat, suauē iugum eius est, & sarcina leuis, sicut dicit Apostolus. Fidelis Deus, qui non sinit tentari nos super id, quod possumus ferre, sed facit cum tentatione etiam exitum, vt possumus sustinere. Conuersi ad dominum Deum patrem omnipotentem puro corde, & in quantum potest paruitas nostra, maximas, atque veras gratias agamus, precantes toto animo singularem mansuetudinē eius, vt preces nostras in beneplacito suo exaudire dignetur: inimicum quoque à nostris actibus, & cogitationibus sua virtute expellat, nobis multiplicet fidem, mentem gubernet, spirituales cogitationes cōcedat, & ad beatitudinem suam perducat, per Iesum Christum dominum nostrum filium suum, qui cum eo viuunt & regnant in vnitæte spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum, Amen.

CHRISTIANI DRVTH- mari eiusdem Euang. expositio.

In illo tempore respondens Iesus. In illo tempore quod dicit ad hoc respicit quod dixerat. Tunc cepit Iesus exprobrare, quia in illa exprobratione iuram ciuitatem, perfidia Iudæorum præterditur, quia Christum erant repulsi: in prælatione gentium ciuitatum, gentes credituræ designantur. Et inde est illa confessio quod nunc est glorificaturus patrem. Quod dicit respondens, subauditur ad patrem. *Confiteor tibi domine pater cæli, & terræ.* Confessionum genera duo sunt: vnum, quia peccator confitetur peccata sua: alia confessio, quæ ad laudem & gratiarum actionem pertinet: quam in hoc euangelio frequenter legimus Dominum Christum ad patrem fecisse: de qua nunc sequitur. *Quis absconisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.* Sapientibus Scribis & Phariseis dicit, non quod ipsi vere essent sapientes: sed quia sibi videbantur esse sapientes: & prudentes. *Et reuelasti ea paruulis.* Id est humilibus, Apostolis videlicet meis. Faciunt autem philosophi differentiam inter sapientiam, & prudentiam dicentes, sapientiam esse diuinarum cognitionem, prudentiam autem diuinarum humanarumque agnitionem. Potest etiam sapientiam & prudentiam nomine gens Iudæorum intelligi: quæ sibi sapiens esse visa est, propter legem & prophetarum doctrinam, quam accepit, sed quia male eam interpretata est & intellexit: propter ea incertam & occultam Dei sapientiam in ea intelligere nō potuit. Gentiles vero humiles appellatur & paruuli: quia agnoscentes ignorantiam suam, Domini prædicationē ita timet vt audire susceperet. *Ita pater, quia sic fuit placitum ante te.* Subauditur gratias ago. Ita confessio Græce exomologesis dicitur, cuius nominis duplex significatio est: quia vt pertinet ad confessio-

nem peccatorum, quo delicta nostra confitemur Domino, non quasi ignaro, cui nihil occultum: sed confessio sit erroris confessio, vt sit finis peccati, quod in conspectu eius detestatur. Alia autem confessio est, quæ ad laudem, & gratiarum actionem pertinet in hoc loco. *Confiteor tibi pater cæli, & terræ. Omnia mihi tradita sunt à patre meo.* Secundam eam formam, quæ homo factus est, hæc loquitur, de electis scilicet, qui credituri sunt in eum: Et inde dicit omnia, subauditur electa. Nā secundum diuinitatem tunc tradita sunt, quando de patre genitus est. Si quid quaestiones in hoc verbo videtur habere: melius silere puto quàm cursim nunc exponere, donec latiorē expositionem opportuno tempore inueniat: quia sicut canones præcipiunt, obscure quaestiones in populis reticendæ sunt: *Et nemo nouit filium nisi pater: neque patrem quis nouit, nisi filius.* Ita notitia secundum diuinitatis naturā intelligitur, quia pater, & filius vnus Deus: & quia filius de patre processerit: vel quia æternus pater, æternus filius, æternus & spiritus sanctus: & quia semper inenarrabilis illa sciētia humanis sermonibus est: quod & propheta dicit. Generationē eius quis enarrabit? Quod autē sequitur, *Et cui uoluerit filium reuelare: manifeste credimus, quod neque docentis hominis exterius est virtus, nisi ipsius domini interius incrementū dantis.* Nam in alio loco in hoc eodem euangelio legimus. Nemo uenit ad me, nisi pater meus traxerit eum, Ex quibus verbis vnā operationem patris, & filij, & spiritus sancti intelligimus: & firma fide credimus. Quia nisi tangente spiritu sancto, quo vnus est Deus, qui vnus est: neque credere quis potest, neque intelligere quis diuinitatem potest. Et cum reuelat pater: reuelat filius: reuelat spiritus sanctus. Quia vnus est operatio indiuiduæ trinitatis. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Hoc in loco & gentes ad penitentiam vocat: & omnes qui sub pondere peccatorum graui iugo tenebantur oppressi. Iudæi qui zelum Dei habebant, suam quærebant iustitiam: Deo non erant subiecti: gentes vero ignorantes creatorem, & colentes creaturam pro creatore sub onere dæmonum tenebantur: facti lapides & ligna, quos colebant, secundum Psalmistam qui dicit. Similes illis fiant, qui faciūt ea, & omnes qui confidunt in eis. *Sequitur. Et ego reficiam vos.* Videlicet auferendo peccata à vobis per baptismum quietescere faciam. Grauem autem esse sarcinam peccatorum Psalmista ostendit, qui ait *Quomodo iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: & sicut onus graue granatæ sunt super me.* & sicut onus super vos: Hoc est sponte venite & credite in me, & submitte colla vestra sub iugo meo leui: quia visque modo granata sunt colla vestra, & attrita sunt sub iugo legis. Vnde postea Petrus cauebatur dicens. Vt quid vultis imponere iugum super cerueces nostras: quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus aliquando? Non enim inuitus aliquis credere potest, nisi voluntarius: propterea tollite iugum meum super vos: quia iugum credulitas est, quia quisque Deum elegit credere, & sequi. *Et discite à me quia mitis sum, & humilis corde.* Ipsum est iugum quod super nos tollere debemus, & collum submittere, vt mites simus & humiles corde. Mites & mansueti cum omnibus bonis: quia & ipsa simplicitas est quam in columbæ specie imitari iubemur. Quia quantum ex no-

bis est, pacem debemus habere cum omnibus hominibus. Quæ sunt virtutes, quas dominus discendas esse præmonuit. Nō dixit, discite à me mortuos suscitare, dæmones effugare, super mare sic pedibus ambulare: sed hoc quod possumus imitari, scilicet vt mites simus & humiles corde. In alio etiam loco dicit. In hoc cognoscet omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicem. Ista sunt tria signa per quæ Christi discipuli dignoscuntur. Qui ista tria non habere deprehenditur, non esse Christi discipulus conuincitur, quāuis nomine tenus dicitur Christianus. Non est de his de quibus sequitur. *Et inuenietis requiem animabus vestris.* Non promittit temporalia sed spiritualia: quia quæ videntur, corruptibilia sunt, & cito transeunt: quæ autem post mortem iustis dantur, æterna, & immarcescibilia sunt. *Iugum enim meum suauē est: & onus meum leue.* Quomodo potest esse hoc, quod Dominus dicit, iugū suum esse leuius quam iugum legis fuit? Sed si subtiliter perpendimus, inueniemus leuiora esse præcepta euangelij quam legis. In lege enim multa præcepta sunt, quæ apostoli testantur non posse compleri: quia in lege opera requiruntur: quæ qui fecerit, viuunt in eis. In euangelio voluntas quæritur, quæ si etiam effectum non habuerit, præmium tamen non amittit: & ea nobis præcipiuntur, quæ possumus obseruare: videlicet ne concupiscamus. In veteri lege si opus affuerit, & voluntas defuerit, punitur qui fecerit: in euangelio ex voluntate quilibet iudicatur. Verbi gratia: si mulier oppressa fuerit, & contaminata per vim: quamuis voluntas defuerit, in veteri lege propter opus punitur. In euangelio autem quia voluntas defuit: & violentiam perpessa est, apud Deum virgo iudicatur.

HAYMONIS EPISCOPI Halberstatensis in superius Euang. Homilia.

Respondens Iesus, dixit: *Confiteor tibi pater Domine cæli, & terræ.* In fronte huius lectionis euangelicæ quæ sitio suboritur, cum nec superius, nec inferius describatur quod aliquis eum interrogasset. Legimus enim in aliis locis, quod interrogatus est à discipulis, & respondit. Interrogauerunt eum scribæ & pharisæi, & respondit. Hic datur intelligi, quia nihil tale repetitur, sed tantummodo absolute dicit: Respondit Iesus. Concordia Lucæ euangelistæ faciēda est, qui hoc apertius manifestat, cum dicit. Designauit Dominus & alios septuaginta duos, & misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem, & locum, quo erat ipse venturus, & dedit eis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & supra omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit, & vt sanarentur infirmi, & ceteras virtutes facerēt. Quod idem Lucas in sequentibus testatur cum dicit. Qui enim fecerunt sicut constituit eis Iesus, & faciebant multa miracula, & inter cetera, dæmonia eiiciebant, vnde reuersi cum gaudio ad Dominum dixerūt: Domine etiam dæmonia subijciuntur nobis in nomine tuo, & ait illis Iesus. Videbam Satanam sicut fulgur de cælo cadentem, verum tamen nolite in hoc gaudere quia spiritus vobis subiiciuntur. Gaudete autem quod nomina vestra scripta sunt

in cælis: inde subinfert & dicit. In ipsa hora exultavit Iesus spiritui sancto, & dixit. *Confiteor tibi domine.* hoc est quod dicit Iesus. Sciendum est enim quia in vno homine duo homines sunt, interior, & exterior. Solet enim interior exteriori respondere, & exterior interiori. Sicut legimus de Nabuchodonosor qui dum deambulet in aula regni sui in Babylonia, tumes superbia respondit. Nonne hæc est Babylonia illa quam ego edificavi in robore, & in brachio fortitudinis meæ? Sed Dominus non taliter respondit sicut Nabuchodonosor: sed respondit humanitas diuinitati, imo filius ad patrem. Videbat enim simulachra demoniorum destrui, principem mundi eiici foras & suum numerum crescere, & ideo exultavit & dixit; *Confiteor.* Tribus enim modis confessio dicitur. Est confessio in fide, est confessio in peccatis, est & confessio in laude. In fide sicut confitetur vniuersalis ecclesia cum dicit: Credo in Deum. Est confessio in peccatis de qua Apostolus dicit: Confitemini alterutrum peccata vestra. Est & in laude de qua propheta dicit, Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Sed Dominus, nec in fide, nec in peccatis dicitur confiteri, sed tantummodo in laude. Vel certe dicitur confiteri eo quod sanctis hoc dicit facere. Confiteor tibi Domine. Ad hæc surgentes hæretici dixerunt: quod Dominus Iesus Christus non fuisset verus filius Dei per proprietatem naturæ dicentes: quia si fuisset filius Dei verus, nunquam eum Dominum appellasset: non considerantes illud, quoniam ipse per humanitatem minor est patre, sicut ipse ait: Pater maior me est, in diuinitate namque æqualis est patri velut ipse dicit. Ego & pater vnus sumus. Secundum enim humanitatem, Dominum appellat. Vnde & pater ad Deum per prophetam dicitur: Noli timere seruum meum, Et beata Maria se ancillam illius appellat & dicit: Ecce ancilla Domini. *Pater cæli & terræ.* & recte eum patrem appellat, quia ipse ascendens in cælum dixit. Ascendo ad patrem meum. Quidam per hyperbaton hoc volunt intelligere, id est, per transitionem verborum dicentes. Confiteor tibi pater. Deinde subinfertur & dicunt: Domine cæli & terræ, vt sit sensus, quod si ipse sit pater, & Dominus cæli & terræ. Quamquam ita possit intelligi, tamen secundum præfatum sensum accipiendum, quia ipse æqualis patri per diuinitatem. Pater cæli, id est, angelorum, terræ non hominum. Aliter autem pater cæli, id est sacrarum animarum. Vnde scriptum: Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius, annunciat firmamentum; terræ non hominum, qui adhuc in terrenis sunt implicati, necdum possunt contemplari cælestia per oculum mentis, nec valent dicere cum Apostolo; Nostra autem conuersatio in cælis est. Et rectè pater cæli & terræ appellatur, quia ipse cuncta creauit ex nihilo, visibilia & invisibilia, sicut scriptum est: In principio creauit Deus cælum & terram. Et alibi: Qui manet in æternum creauit omnia simul. Vnde & nos quotidie in oratione dicimus; Pater noster. Et ipse Dominus alibi ait: Vnus est enim pater vester. *Quia abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus.* Vbi perquirere debemus, quid absconderit Dominus à sapientibus & prudentibus, nunquid abscondita est humanitas à scribis & pharisæis, cum Symeon dicit: *Quia viderunt oculi mei salutare tuum, Et in*

alio loco scriptum sit. Et videbit eum omnis oculus? Non vtique humanitatem, sed diuinitatem eis abscondit: quia scribæ & pharisæi diuinitatem in humanitate latitantem non cognoscebant. Quia si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Nam sapientes & prudentes sancti apostoli fuerunt. De quibus Dominus Iudæis ait: *Ecce ego mitto ad vos prophetas & sapientes & scribas: & iterum Apostolis: Estote ergo prudentes sicut serpentes.* Et Petrus apostolus. Estote prudentes, & vigilate in orationibus. Sed nunquid istis diuinitas abscondita fuit? Non. Sed illis de quibus per prophetam Dominus dicit. *Vt qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismet ipsis prudentes.* Et iterum. Sapientes sunt, vt faciunt mala. Et apostolus. *Quia non potuit mundus per sapientiam credere Deum, placuit Deo per stultitiam saluos facere credentes.* Quoniam stultus mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & cætera. *Et reuelasti ea paruulis.* Qui sunt isti paruuli? nimirum sancti apostoli. Habes enim in euangelio: *Quia aduocæs Iesus paruulus statuit eum in medio, & dixit, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, &c.* Et iterum. *Sinite paruulos venire ad me.* Paruulos autem non propter modicitatem corporis, vel propter insipientiam dicit, sed propter innocentiam. Vnde Apostolus discipulis ait: *Nolite pueri fieri sensibus.* Reuelauit Dominus filium suum sanctis apostolis, sicut Thomæ, qui dixit: Dominus meus, & Deus meus. *Et sicut Petro ait; Caro & sanguis non reuelauit tibi.* Regnum enim Dei possidebunt beati oculi iustorum. Quibus dominus se & patrem reuelare dignatus est. *Ita pater, sicut fuit placitum ante te.* Sic enim placitum fuit Deo patri, vt filium suum vniuentium mitteret pro salute generis humani. Sicut etiam vt sapientibus & prudentibus huius seculi absconderet filium suum, & paruulis reuelaret. Vel certe in præsentia Dei patris fuit ante omnia secula, quos eligeret de mundo, mittens filium suum in mundum. *Quia sicut Apostolus dicit; Quos præsciuit, hos & prædestinauit, quos autem prædestinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, illos & iustificauit. Omnia mihi tradita sunt à patre meo;* In Christo semper duas naturas, & duas operationes intelligere debemus, diuinam scilicet, & humanam: secundum diuinam æqualis est patri, & omnia habet cum patre, sicut ipse dicit ad patrem; Pater, omnia mea tua sunt. Secundum vero humanam: quæ minor est patre, omnia ei subiecta sunt à patre. Vnde pater ad eum ait: *Pete à me, & dabo tibi.* Et in hoc loco. *Omnia mihi tradita sunt à patre meo.* Et in Psalmo. *Omnia subiecisti sub pedibus eius.* Vnde & ipse dominus post resurrectionem suam gratulabundus ait discipulis. *Data est mihi omnis potestas, &c.* Habet enim pater: quod non habet filius, habet filius, quod non habet pater, habet spiritus sanctus, quod habet pater & filius. Pater habet æternitatem sine natiuitate. Filius habet æternitatem cum natiuitate: Spiritus vero sanctus à patre filioque procedit. Ergo pater ingenitus. Filius genitus. Spiritus sanctus nec genitus sed à patre & à filio procedit. *Et nemo nouit filium nisi pater, neque patrem quis nouit nisi filius, & cui filius voluerit reuelare.* Valde perquirere debemus, cur dicit nemo nouit filium, &c. Cum apostolus dicat. *Cum autem placuerit ei qui me segregauit, &c.* & Ioannes vidisset eum

eum testatur indutum podere ad mammillam eius. Et non solum in nouo testamento, verum etiam & in veteri inueniuntur sancti, qui se eum vidisse testati sunt. Sicut Abraham qui tres vidit, & vnus adorauit. Nam & Moyses loquebatur cum illo facie ad faciem: Et sicut Iacob qui dixit; *Vidi faciem ad faciem.* Et Isaias, *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum: & Ioannes Apostolus dicit, Quod vidimus, quod audiuimus, & hic dicit. Nemo nouit filium nisi pater.* Si nemo nouit filium nisi pater, ergo sancti frustra credunt illic ascendere vbi Christus est. Sed ista quæstio facillime soluitur, si hoc cõsideremus quod superius diximus in Christo duas naturas esse, diuinam & humanam. Sciendum namque est quia ille coæternus est, & coæqualis patri. Nullus enim nouit nec nosse potest, Ioannes dicente: *Deum nemo vidit vnquam.* Quomodo enim Deum, lumen de lumine, omnipotentem de omnipotente, nemo nouit, neque scire potest, sicut propheta dicit. *Generationem illius quis enarrabit; hoc Apostolus considerans ait; O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, &c.* Ad Moysen enim Dominus dicit; *Non enim videbit me homo & viuere.* Vel etiam quomodo in vetero beate Mariæ virginis nullus nouit. Angelus enim ad beatam Mariam ait; *Spiritus sanctus superueniet in te.* Vnde Ioannes dicit, *Post me venit propheta: Brachium Domini cui reuelabo.* Ergo pater nouit filium, quem coæternum & consubstantialem sibi genuit. Et cui voluerit filius reuelare, in hoc cõceditur consolatio sanctis, cum dicitur; *Et cui voluerit filius reuelare.* quia quamuis modo non videant sancti corporaliter, tamen restat tempus quando videbunt. Vnde Ioannes dicit; *Filii nunc filij Dei sumus.* Cui vult & quantum vult, se & patrem ostendit. *Venite ad me omnes.* Quattuor vocaciones in sacro eloquio reperimus, duas in veteri testamento, duas & in nouo. Prima in veteri testamento. *Venite filij audite me.* Secunda, *venite adoremus.* Prima in nouo testamento, ista quæ in præsentia recitatur cum dicitur. *Venite ad me omnes.* Secunda: *venite benedicti patris mei & reliqua.* Sicut enim Synagoga ad monebat filios suos, vt venirent atque timorem Dei discernenter dicens. *Venite filij audite me & cætera.* Postea vero hortabatur adorare inquit: *Venite adoremus.* Ita etiam sancta Ecclesia hortatur cum ait: *Venite ad me omnes.* Quod enim Synagoga dicebat, *Venite filij audite me, hoc ecclesia dicit. Venite ad me omnes.* Et quod illi dicebant. *Venite adoremus.* Ita & Christus dicitur erat sanctis. *Venite benedicti patris mei.* Tres vocaciones iam impletæ sunt, & adimpletur quotidie. Restat quarta quæ in die iudicij adimplebitur, quam qui audire meruerint sine fine gaudebunt. *Qui laboratis & onerati estis.* Laborat enim plebs gentilium in culturis demoniorum, & in delubris idolorum siue etiam in desideriis carnis, de quibus scriptum est. *Telas aranæ texerunt.* Et Apostolus dicit. *Scitis quoniam cum gentes essetis ad simulachra muta & reliqua.* *Et ego resciam vos.* Quid promissit? Rescitionem non solum in cibo carnali, sed & in spiritali. De qua rescitione in Apocalypsi scriptum est: *Beati qui ad cenam nuptiarum agni vocati sunt.* Quam sancti accipientes dicent. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, &c.* De hac rescitione Dominus mulieri Samaritanæ ait, *Qui biberit aquam quam ego do, fiet in eo*

fontis aquæ salientis in vitam æternam. *Tollite iugum meum super vos.* Nunquam poterit homo sine iugo esse, aut Christi, aut diaboli. Dudum autem Iudaica plebs iugum legis sustinebat. De quo iugo Petrus Apostolus ait. *Quid vultis imponere iugum super nos? &c.* Quia ait dominus postea. *Onera grauiam & importabilia imponunt in humeros hominum.* Plebs autem gentium iugum diaboli portabat, videlicet sarcinam peccatorum in dorso. De hoc nanque superius dictum est. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis.* Notandum autem, quia non onus diaboli suum iugum dixit. Iugum enim Christi eius doctrinam intelligere possumus, quam omnes sancti, qui eam consequi voluerunt portabunt. Sicut ipse dicit. *Qui vult venire post me, &c.* Notandum autem, quia homines qui alios ad se venire faciunt, & eos erudire cupiunt, dicunt eis. *Discite à nobis.* Ita & dominus suam doctrinam non erudire cupit, eum dicit. *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* Non dixit virtutes facere, infirmos sanare, mortuos suscitare, & cætera talia. Iam enim supra dederat illis potestatem ad hoc faciendum. Hic nihil tale reperitur, sed tantum dicit. *Discite à me.* Quid nisi humilitatem? Et norandam est, quia se mitem dixit esse. Iam enim mitis terram promiserat, dicens: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Et ne graue videretur quod dominus precipere facere, ipse superius exemplis monstrabat. Et rectè dicitur, *humilis corde,* quia semetipsum humiliavit, sicut ait Apostolus. *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanuit, & cætera.* Multi videntur humiles exterius, sed interius tumidi sunt, contra exterius tumidi, sed interius humiles sunt. Bona autem conscientia quæ talem fert fructum, quæ semper intus seruat humilitatem. *Et inuenietis requiem animabus vestris.* Et alibi dicit. *Nolite timere eos qui occidunt corpus animam autem non possunt occidere.* Sancti post tribulationem requiem percipiunt. *Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue.* Iugum ipsius suauis est, quare suauis, aut quare leue? Quia quod docuit, ipse primum impleuit. Sicut Lucas dicit: *Quia cepit Iesus facere & docere.* Præcepit nobis humiles esse: ipse prius in semetipso humanitatem exhibuit, nullam rem iussit quam ipse non demonstraret. Solent etiam nonnulli magistri grauiam & importabilia discipulis iniungere, quod ipsi facere non valent. Loquuntur ore, & opere destruant, ideo discipulis grauiam videntur: sed dominus talia non fecit, iugum eius leue est. Sancti nanque quicquid in hoc sæculo patiuntur leue sustinent, quod iugum perfidii Iudæi portare noluerunt, dicentes: *Dirumpamus vincula eorum.* Ergo nec scierunt patris, nec filij, nec spiritus sancti portare voluerunt dicentes. *Scienciam viarum tuarum nolumus.*

THEOPHYLACTI EPISCOPI Bulgaria Superioris Euang. expositio.

Confiteor tibi pater, &c. Quod dicit, hunc sensum habet. *Confiteor,* hoc est, gratias ago tibi, quod Iudæi, qui sibi videntur esse sapientes, & periti in scripturis, non crediderunt; imperiti autem, & paruuli crediderunt, & cognouerunt mysteria.

Iaco. 5.

Psal. 11.

Iaco. 1.4.

Iaco. 2.

Psal. 18.

Gen. 1.

Matth. 6.

Matth. 23.

1. Cor. 1.

Matth. 18.

Iaco. 2.

Iaco. 2.

Psal. 33.

Psal. 94.

Rom. 9.

Psal. 2.

Psal. 8.

Matth. 23.

Matth. 23.

Matth. 16.

Matth. 5.

Phil. 2.

Matth. 10.

Act. 1.

Psal. 2.

stera. Occultauit autem mysteria Deus ab iis, qui videntur esse sapientes: non ut inuidens, vel ut author imperitiæ, sed ideo, quod non erant digni, propter hoc quod videbantur esse sapientes. Nam, qui videtur sibi sapiens, & confidit in sapientia sua, neque Deum inuocat. Vnde Deus postea non vocat eum, neque iuuat, neque reuelat. Et aliter, Deus propter magnam misericordiam suam non reuelat eis plura mysteria, ut ne magis puniantur, utpote aspernantes ea, quæ didicerunt. *Etiam, pater, sic fuit bene placitum ante te.* Manifestat hoc loco benignitatem patris, quod non ab alio prouocatus reuelat paruulis, sed sic placuit ab ipso. Complacitum enim voluntas est, & beneplacitum. *Omnia mihi tradita sunt à patre meo.* Dixit supra, quod absconderit pater. Ne igitur suspicaris, quod ipse quidem nihil sciat, & omnia autem patris sunt, dicit, *Omnia mihi tradita sunt, & vna potestas mea, & illius.* Quum autem audis, *tradita sunt*: ne suspicaris, quod tanquam seruo, & inferiori tradita fuerint, sed tanquam filio. Nam secundum hoc quod natus est à patre, omnia tradita sunt ei. Nisi enim natus esset ab eo, & eiusdem esset substantiæ, non fuissent ei tradita. Non à domino, inquit, sed à patre meo: ut exempli gratia, si nascatur pulcher puer à pulchro patre, & dicat: *Data est mihi pulchritudo à patre meo.* Et nullus cognoscit filium nisi pater, &c. Maius dicit: *Nulli sit mirum, me omnium esse dominum, quum scilicet & aliud maius possim, nempe scire patrem, ac sic ipsum cognoscere, ut & aliis eum possim reuelare.* Considera autem, quod superius dixerit patrem reuelasse mysteria paruulis: hic autem filium patrem reuelauerit. Vides igitur vnam virtutem patris, & filij: siquidem & pater reuelat, ac filius. *Venite omnes ad me, &c.* Omnes vocat, non solum Iudæos, sed Gentiles, Per laborantes intellige Iudæos, ut facientes traditiones legis, & in operatione mandatorum legis fatigatos. Per oneratos autem, Gentiles onere peccatorum oppressos. Hos igitur quiescere facit Christus. Credere enim, & confiteri, & baptizari, quis labor? Quomodo autem non & quies? quandoquidem & hic nihil sollicitum esse oportet de iis, quæ ante baptismum facta sunt, & alibi quies te susceptrura est. *Tollite iugum meum super vos, &c.* Iugum Christi humilitas, & mititas. Qui igitur se humiliauerit omni homini, requiem inuenit, imperturbatus manens: sicut vanæ gloriæ cupidus, & arrogans semper in curis est, nolens quoquam minor haberi, sed cogitans quomodo magis glorificetur, & quomodo vincat inimicos. Iugum igitur Christi (humilitatem dico) leue est. Facilius est enim humili naturæ nostræ humiliari, quam sublimari. Dicuntur item & omnia mandata Christi iugum leue, quoniam propter futuram retributionem leuia, tamen ad breue tempus grauia videantur.

EVTHYMI ZIGABONI

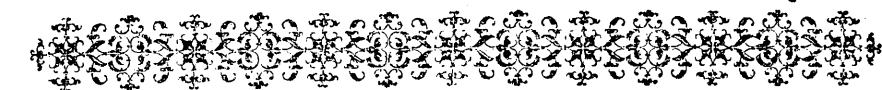
superioris Euang. expositio.

Respondens Iesus, dixit: *Confiteor tibi pater, &c.* *καποπλωτος* vocabulum (quod nos communiter responsum vertimus) varia significat: Mito nunc separationem, ac digestionem secundum medicos, & quæ ad hoc fit, terminationem. Inter-

dum quidem principij locum habet, ut, quum dicitur: *Respondens Iesus dixit; Confiteor tibi, pater, domine cali, & terræ,* de quo nunc est sermo: nulla enim præcessit interrogatio. Quandoque vero ad interrogationem redditur, ut est illud: *Respondens Simon Petrus dixit: Tu es Christus filius Dei ui:* præcessit enim interrogatio. Interdum quoque sermonis continuationem significat, ut, quum Chanaanæ dixisset: *Vti que, domine; nam & Cateelli edant de micis, quæ cadunt à mensa dominorum suorum: consequenter statim subiungitur; Tunc respondens Iesus dixit illi; O mulier, magna est fides tua: Fiat tibi, sicut vis.* Ad hæc quoque significat exhortationem siue deprecationem: ut, quum dicitur, *Respondens autem Petrus dixit ei; Ediffere nobis parabolam hanc.* Quandoque autem abundat, ut quum dicitur: *Respondens autem Petrus dixit illi; Et si omnes offenderant per te, ego tamen nunquam offenderam.* Siquidem Marcus prætermisit, *Respondens, & dixit: Petrus autem ait illi, &c.* Interdum vero significat etiam interrogationem: ut quum dicitur: *Respondit eis Iesus; Num ego vos duodecim elegi? Confiteor autem dicit nunc gratiarum actionem.* Sapientes vero, & prudentes, eos, qui tales populo videbantur, puta Scribas, & Phariseos. Paruulos vero, Apostolos, propter simplicitatem, & innocentiam, ac sinceritatem. *Gratias tibi ago, inquit, quod absconderis fidei mysteria, à sapientibus & prudentibus, illa cognoscere nolentibus: & reuelaris ea paruulis.* Læto animo ipsa suscipientibus. Gratias autem agens patri, demonstraui se filium eius esse, ab illo missum. Egit ergo gratias credentium nomine, significans quem erga homines haberet amorem. Hæc autem gratiarum actionem Deo obtulit etiam pro septuaginta, quos emiserat, quando ad eum reuerſi sunt, sicut dixit Lucas. *Vti que pater quia sic fuit bona voluntas apud te.* Vti que gratias tibi ago, pater, quia ita fuit bona voluntas, siue beneplacitum coram te, hoc est, quia ita bene placuit tibi, ut hæc repelleres ab iis, qui ea repellunt tanquam indignis, reuelares autem ea iis, qui ad illa accedunt tanquam dignis: idque iustum est. Ne tamen patri gratias agens, videatur hominibus minus illo potens, & à natura paterna alienus dixit, *Omnia mihi tradita sunt à patre meo.* Omnia videlicet, quæ patris sunt. Siquidem etiam alibi dicit: *Omnia, quæ pater habet, mea sunt.* Quod si omnia ei tradita sunt, omnium vti que dominus est: si vero omnium dominus est, æqualis certe est patri. Id autem; *Tradita sunt,* prout Deum decet, intelligit: non quod primum ea non habens, postmodum accepit: nihil enim illum præcessit, ne ipse quidem pater, sed simul pater, & simul filius, simulque omnium dominus. Verum consuevit dispensatorie hæc sæpius dicere, patrem honorans. Hanc ergo in similibus habeto solutionem. *Et nemo cognoscit filium nisi pater, &c.* Cognitionem dicit non vulgarem, sed iuxta naturam ipsorum. Quod enim sint pater, & filius, cognoscimus omnes credentes. Quis autem sit pater iuxta naturam, & quis filius, nemo cognoscit. Dicit enim Lucas; *Nemo cognoscit quis sit filius, nisi pater, & quis sit pater, nisi filius.* Hoc ergo dixit Christus, manifestus docens æqualitatem ad patrem. Nam, si soli omnium æqualem habent de se inuicem cognitionem, æquales vti que sunt. *Et cuiusque voluerit filius reuelare.* Etiam hoc æqualitatem indicat. Si enim

enim reuelat pater, ut supra dictum est, reuelat & filius: æquales certe sunt. Reuelabit autem naturam patris iis, qui digni fuerint in futuro seculo. Quod si patris naturam reuelabit, vti que & suam & spiritus sancti. Vna enim, & eadem est trium. Dicendo vero, *Nemo cognoscit,* creaturas significauit: spiritum sanctum autem, utpote increatum, non comprehendit. Et quam ob causam de hoc etiam manifestus non est loquutus? Quia nondum tempus erat, ut de eo doceret, Primū siquidem oportebat filij cognitionem mentibus discipulorum insinuari: deinde etiam illis ea reuelari, quæ sunt spiritus sancti. *Venite ad me omnes qui laboratis, &c.* Qui laboratis in opere peccati, & eius potere onerati estis. Vides quomodo offenderit peccatum, & laborem, & pondus habere? Nam laborem habet priusquam perficiatur: habet pondus, postquam perfectum est. Potest autem & alio modo dici; Qui laboratis ad vana, & horum curis onerati estis. *Et ego refocillabo vos,* siue liberabo tali labore, itaque pondere. *Tollite iugum meum super vos.* Iugum nominauit euangelica præcepta sua, quod in iugi modum superponan-

tur accedentibus ad ea: & ipsos colligat, ad se inuicem, & ad antiquam Christum. *Et discite à me, quod mitis sim, & humilis corde.* Mititatem hinc dicit modestiam: pars siquidem modestiæ est mititas. Ideo; postquam dixit: *Quod mitis sit,* interpretatur quod dixit: & vide quid addat: *Neque enim dixit, humilis corde, sed humilis corde,* hoc est, humilis animo & electione. Humilitas namque ab infortunio procedens, infuuctuosa est, utpote leuis, & inuoluntaria: Præterea humilitatem eis attulit, itaque omnis radicem virtutis. Seipsum item in exemplum constituit, ut facilius sermo susciperetur. *Et inuenietis requiem animabus vestris,* Humilitas enim cordis, quæcunque patitur, verbo solum pati videtur, neque turbatur. *Quidam vero Requiem, eam, quæ æterna est, interpretantur.* *Iugum enim meum suauis est, &c.* Iugum quoque vocat onus: sed iugum quidem propter dictam causam: onus autem, eo quod graue sit in exercitatis. Vide ergo quomodo & iugum dixerit, & suauis vocauerit: onus quoque dixerit, & leue appellauerit: ut neque despicias, quasi facilia: neque fugias, tanquam laboriosa.

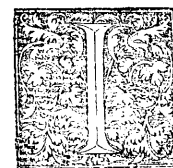

VI. EVANG. IN COMMUNI

PLVRIMORVM MARTYRV M

EXTRA TEMPVS PASCHALE.

L V C. 11.

In illo tempore: dicebat Iesus turbis Iudæorum; *Væ vobis qui* ^a Ambitiosè ornando & seruando, ^b ædificatis monumenta prophetarum: patres autem vestri occiderunt illos. ^c Profectò testificamini, quod consentitis openibus patrum vestrorum, quoniam ipsi eos occiderunt: vos autem ^d ædificatis eorum sepulchra. ^e Propterea & sapientia ^f Dei dixit: ^g *Mittite ad illos* ^h prophetas & apostolos, & ex illis ⁱ occident, & ^j persequentur, ut inquiratur sanguis omnium prophetarum, qui effusus est à constitutione mundi, à ^k generatione ista, à sanguine Abel, vsque ad sanguinem Zachariæ, qui ^l periit inter altare & ædem. Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione.

GLOSSA ORDINARIA

in superioris Euang.

Mo. Non arguuntur quod exornant monumenta prophetarum, sed quia interfectores prophetarum imitantur, ædificando sepulchra, accusant paterna facinora. Sed persequendo Christum & Apostolos imitantur scelera patrum, & senten-

tiam damnationis quam in patres proferebant, in seipſos retorquent. *Profectò.* Propter vulgi fauorem captandum ædificatis, quasi exhortatis scelera eorum: sed ipſo opere ostenditis, quod perfidiae eorum consentitis: quia hoc bonum non bene facitis sed pro vana gloria. *Vos autem.* Propterea quia estis imitatores illorum, ut impleatis quod patribus defuit, scilicet ut me & meos persequamini quem illi persecuti sunt in prophetis. *Prophetarum.* Mentiantur hæretici, qui alium veteris,
Bibl. Hom. tom. 4. B b b b alium

alium noui testamenti dicunt instituerem. *Agemur.* Omnes mali, vna generatio sunt, vna ciuitas, vnum corpus diaboli, sicut omnes boni vna generatio, & vnum corpus sunt dicti. *Vsq; ad san. Za.* Cur vsque ad hunc, cum post hunc multi occisi ante natale Christi, & nato Christo mox pueri ab hac generatione sunt perempti? Sed quia Abel pastor ouium fuit, necatusque in agro. Zacharias sacerdos necatus in atrio templi, duos ordines martyrum signant, laicos, & eos qui altaris officio mancipantur. *Qui pe.* Duo erant altaria in templo. Vnum, incensi interius. Alterum, holocaustorum exterius: inter quod templum Zacharias est occisus. *Vel, inter al. & edem.* hoc est inter consensum populi & sacerdotum: quorum alij per templum alij per altare significantur.

CATENA AVREA

in idem Euang.

Vobis qui edificatis monumenta prophetarum, & patres vestri occiderunt illos. Amb. Bonus est hic locus aduersus superstitionem vanissimam Iudeorum, quia edificando sepulchra prophetarum, patrum suorum facta damnabant: emulando autem paterna scelera in seipsos sententiam retorquebant: non enim edificatio, sed emulatio loco criminis estimatur: vnde subdit, *Profecto testificamini quod consentitis, &c.* Bed. Simulabant quidem se ob fauorem vulgi captandum, patrum suorum horrere perfidiam, memorias prophetarum qui ab eis occisi sunt, magnifice ornando: sed ipso ore testificantur quantum paternae nequitiae consentiant, iniuriis agendo Dominum à prophetis pronuntiarum. vnde subditur, *Propterea & sapientia Dei dixit. Mittam ad illos prophetas & apostolos, & ex illis occident & persequuntur.* Amb. Dei sapientia Christus est. Deniq; in Matthæo habes. Ecce ergo mitto ad vos prophetas & sapientes. Beda, Si autem eadem sapientia Dei prophetas apostolosque misit, cessent haeretici Christo ex virgine principium dare, omittat alium legis, & prophetarum, alium noui testamenti Deum prædicare: quamuis etiam saepe apostolica scriptura prophetas non eos solum qui futuram Christi incarnationem, sed eos, qui futura caelestis regni gaudia prædicunt, appellet. Sed nequaquam hos crediderim apostolis in catalogi ordine præferendos. Atha. Siue autem occidant, mors occisorum altius contra eos clamabit: siue persequantur, memorialia suae iniquitatis emittunt. Fuga enim persecutionem passorum in magnum redundat persequentium criminum: nemo enim pius & mansuetum fugit, sed potius austerum & moribus imbutum iniquis. Et ideo sequitur, *Vt inquiratur sanguis omnium prophetarum qui effusus est à constitutione mundi à generatione ista.* Bed. Queritur quomodo sanguis omnium prophetarum atque iustorum ab vna Iudeorum generatione requiratur: cum multi sanctorum, siue ante incarnationem, siue post ab aliis nationibus sunt interempti? Sed moris est scripturarum duas saepe generationes hominum bonorum malorumque computare. Cyril. Et si ergo dicat demonstratiue à generatione ista, non exprimit solum tunc astantes & audientes, sed quemlibet homicidam: astituit enim simili simile. Chry. Cæterum si dicat Iudeos grauiora passuros: hoc non immerito fit, eo quod & peiora omnibus ausi sunt, & nullo

prætorum castigati fuerunt: sed cum vidissent alios peccasse, & punitos fuisse, non fuerunt meliores effecti, sed familia commiserunt: non autem ita quod pro commissis aliorum alij luant poenam. The. Ostendit autem dominus Iudeos esse hæredes malitiae Cain, ex eo quod subdit, *A sanguine Abel vsq; ad san. Zachar. &c.* Abel siquidem à Cain occisus est: Zachariam autem quem occiderunt inter altare & ædem, quidam dicunt esse antiquum Zachariam filium Ioiadae sacerdotis. Beda. Quare igitur à sanguine Abel, qui primus martyrii passus est, mirum non est, sed quare vsque ad sanguinem Zachariae, querendum est: cum & multi post eum vsque ad natiuitatē Christi, & ipso mox nato innocentes perempti sint: nisi forte quia Abel pastor ouium, Zacharias sacerdos fuit: & hic in campo, ille in atrio templi necatus est, vtriusque gradus martyres & laici, scilicet & altaris officio mancipati sub eorum intumantur vocabulo? Greg. Nif. Quidam autem dicunt quod Zacharias pater Ioannis spiritu prophetiae conijciens myterium virginitatis intactae Dei genitricis, nequaquam sequestrauit illā à loco templi virginibus deputato, volens ostendere quod in potestate conditoris omnium erat nouum ortum ostendere, qui enixè vigorem cælibatus non auferret. Erat autem hic locus medius inter altare & ædem, in qua erat altare æneum situm vbi propter hoc eum occiderunt. Auiunt etiam cum audirent regem mundi venturum, dispensatiæ metu subiectionis aggrediuntur eum, qui attestabatur ortum ipsius, manentes sacerdotem in templo. Græc. Alij autem aliam causam dicunt esse interitus Zachariae, cum enim occiderentur infantes, magnus Ioannes cum coætaneis suis occidendus erat, sed Helizabech eripiens filium de medio cædis petiit eremum: vnde cum satellites Herodis Helizabech & puerum non inuenirent, conuertunt iram in Zachariam, occidentes ipsum ministrantem in templo.

S. AMBROSII EPISC.

Mediolan. superioris Euang.

expositio.

Vobis, qui edificatis, &c. Bonus etiam locus aduersus superstitionem vanissimam Iudeorum, qui, edificando sepulchra prophetarum, patrum suorum facta damnabant; emulando autem paterna scelera, in seipso sententiam retorquebant. Etenim prophetarum edificatione tumulorum scelere eos, qui occiderunt, arguebant, & simulum emulatione factorum se quoque declarabant paternae iniquitatis hæredes. Non igitur edificatio, sed emulatio loco criminis estimatur. Neque enim possunt hæreditaria iniquitatis absolui, quia Dei filium crucifigendo, quod grauius est, paternis cumulum sceleribus addiderunt. Et ideo bene alibi addidit, *Implete mensuram patrum vestrorum.* Quia nihil est vltra Dei iniuriæ, grauius peccare quod possint. Propterea mittit ad illos sapientia apostolos & prophetas. Quæ est sapientia nisi Christus; Denique in Matthæo habes; Ecce ego mitto ad vos Prophetas & sapientes. Arguuntur adhuc sub nomine Iudeorum, & futuro supplicio statuuntur obnoxij, quia, cum doctrinam sibi diuinæ cognitionis vsurpent, & alios impediunt, nec ipsi, quod profitentur, agnoscent.

TITI

TITI BOSTRENSIS

Episcopi eiusdem Euang. expositio.

Orig. Nyssen. de Zacharias, qui inter altare & ædem occisus fuit: sed quod veteres Latini parum recipiunt.

A sanguine Abel vsque ad sanguinem Zachariae, qui perijt inter altare & ædem. Gregorius Nyllenus Zachariam, qui hoc loco inter aram & ædem trucidatus asseritur, Ioannis Baptistæ patrem fuisse autumat. Cædis autē causam idem Gregorius duplicem aliegit. Alteram quod sacratissimam Deiparam Mariam, post immaculatum partum à loco, qui secundum legis præscriptum intra altare & ædem virginibus in templo assignatus erat, non semouerat: Alteram quod illum ipsam, qui diuina dispensatione secundum humanam naturam vere ex illa in lucem prodierat, totius creaturæ Regem esse prædicauerat. Iudæi itaque, cum regium nomen exosum haberent, ac, ne principi cuiuspiam obnoxij fierent, timerent, Zachariam sacerdotem inter altare & ædem peremerunt.

BEDAE VENERABILIS

presbyteri superioris Euang.

expositio.

Excomm. in Lucam.

Vobis qui edificatis monumenta Prophetarum, &c. Non monumenta Prophetarum ornare, sed interfectores Prophetarum imitari, sceleris est. Iudæi ergo Prophetarum monumenta edificando, patrum suorum facta, qui eos occiderunt, arguebant, sed paterna facinora emulando, dum Christum, Apostolosque illius insequuntur, in seipsos sententiam retorquebant, eadem videlicet ipsi, quæ in parentibus damnabant, agentes. *Profecto testificamini, quod consentitis, &c.* Simulabant quidem se ob fauorem vulgi captandum, patrum suorum horrere perfidiam, memorias Prophetarum, qui ab eis occisi sunt, magnifice ornando, sed ipso opere testificantur, quantum paternæ nequitiae consentiant, Dominum, qui ab eisdem Prophetis est pronuntiat, iniuriis agendo. Vbi se pariter, & filios homicidarum, & ad suæ damnationis augmentum sciens peccare declarat. Vnde rectè subiungitur: *Propterea & sapientia Dei dixit, &c.* Sapientiam Dei, seipsum dicit, ipse est enim Dei virtus, & Dei sapientia, sicut Apostolus docet. Denique in Matthæo ita habes: Ideo ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas. Si autem eadem sapientia Dei Prophetas, quæ Apostolos misit, cessent haeretici Christo ex virgine principium dare, omittant alium legis, & Prophetarum, alium noui Testamenti Deum prædicare, quamuis saepe etiam Apostolica scriptura Prophetas non eos solum, qui futuram Christi incarnationem, sed & eos, qui ventura caelestis regni gaudia prædicant, appellat. Prophetas, inquit, duo, aut tres dicant, & cæteri diiudicent. Sed nequaquam hos crediderim Apostolis in catalogi ordine præferendos. *Vt inquiratur sanguis omnium Prophetarum, &c.* Queritur quomodo sanguis omnium Prophetarum, atque iustorum ab vna Iudeorum generatione requiratur, cum & multi Sanctorum siue ante incarnationem, seu post mortem, resurrectionemque Saluatoris, ab aliis sint nationibus interempti, & ipse Dominus Iudæis licet adclamantibus, à Romano tamen

præside, Romanisque sit militibus crucifixus. Sed moris est scripturarum, duas saepe generationes hominum, bonorum scilicet, malorumque computare, hoc est, eorum, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt, & eorum, quibus dicitur: Vos ex patre diabolo estis. Et alibi: Serpentes generatio viperarum. *A sanguine Abel vsque ad sanguinem Zachariae, &c.* Quare à sanguine Abel, qui primus martyrii passus est mirum non est, sed quare vsque ad sanguinem Zachariae, querendum est, cum & multi post eum vsque ad natiuitatem Christi, & ipso mox nato, innocentes in Bethleem pueri sint ab hac generatione perempti, nisi forte quia Abel pastor ouium, Zacharias sacerdos fuit, & hic in campo, ille in atrio templi necatus est, vtriusque gradus martyres, & laici scilicet, & altaris officio mancipati, sub eorum voluit intumantem vocabulo.

THEOPHYLACTI EPI-

scopi Bulgaricenf. superioris Euang.

expositio.

Vobis, qui edificatis monumenta, &c. Declarat quoque Dominus Iudeos nepotes esse, ac hæredes malitiae Cain, eo quod dicit quod omnis sanguis effusus ab Abel vsque ad Zachariam, à natione illa expectetur. Etenim vos Prophetas, qui erant fratres vestri, occidistis, sicut ille Abel. Vnde quidam non absurde numerauerunt Cain inter eos, qui Prophetas occiderunt, à quo vindictæ exquirita sunt septem, supplicio scilicet leuiore: Lamech autem inter eos, qui occiderunt Christum. Et ideo septuagies septem ultiones dederunt, dispersi in captiuitatem, à qua non redibunt. Quis autem fuit Zacharias quem occiderunt inter templum & altare? Alij quidem dicunt fuisse Zachariam filium Ioiadae, quem lapidarunt, vt dicimus ex libro Regum. Alij verò patrem præcurforis, eo quod ille ordinauerat Dei genitricem cum virginibus etiam postquam peperisset Christum, & constituerat eam in loco, quo illa stant. Hic enim locus est inter templum, & altare, quod est extra aream, & propterea occiderunt eum. Nam quia expectabant Christum quandam Regem suum futurum, nolebant autem Regem ferre, ideo occiderunt Sanctum, qui asseruerat virginem peperisse, & Christum natum esse regnaturum super eos, quod aduersabatur, absque enim Rege volebant esse.

EVTHYMII ZIGABONI

superioris Euang. expositio.

Propterea etiam Dei sapientia dixit, &c. Sapientiam dicit suam, aut etiam seipsum vocat sapientiam Dei. Nunc autē more prophetiae vtiens, prædicat, quod futurum est.

In festo S. Stephani prothomartyris, supra Tom. I. inuenies authorum quamplurimum allegationem, qui proderunt pro intellectu Euangelij præcedentis: eò te remitto Lector.

VII. EVANG. IN COMMV.
NI PLVRIMORVM MARTYRV
EXTRA TEMPVS PASCHALE.

L V C. 10.

N illo tempore: dixit Iesus discipulis suis, Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit e cum qui me misit. Reuersi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, di-

centes: domine, etiam daemonia subiiciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis: Videbam sathanam sicut fulgur de caelo cadentem. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subiiciuntur. Gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in caelis.

a Non faciendo misericordiam vni de fratribus minimis, nec mihi fecit. *b* Nolens credere in filium Dei. *c* Quia ego & pater vnum sumus.

d Quod in lege non fuit. *e* Tunc quando corruit praefens eram. *f* Ita praecipitem de supernis ad ima lapsus. *g* Vel sicut fulgur, quia deiectus adhuc transierat se in angelum lucis.

h Qui dente aperte laedunt. *i* Qui cauda clam insidiantur.

k Quae mundo vilescunt. *l* Per humilitatem dei vestrae.

GLOSSA ORDINARIA
in superius Euang.

Ne aliquis putaret illis tantum ciuitatibus vel personis quae dominum in carne non receperunt conuenire haec verba, addit: Qui vos audit, me audit. In audiendo vel spernendo euangelij praedicationem quisque sciat se non viles personas, sed ipsum saluatorem spernere vel audire: quia in discipulo magister auditur: & in filio pater honoratur. Domine etiam. Bene consentitur deferentes honorem homini Christi. Sed qui infirma adhuc fide, gaudent in virtutibus, & de signorum operatione extolluntur, exemplo terreatur, & ad humilitatem reuocantur. Quia si diabolus propter superbiam de caelo est praecipitatus, multo magis isti de terra editi si superbierint humiliabuntur. *Supra serpentes.* Serpentes, sunt mali homines vel diaboli, qui inchoandis virtutibus venena praeuersionis obiciunt. Scorpiones, qui consummandas virtutes ad finem vitiae contendunt. *Et super omnem virtutem.* Omnes immundos spiritus potestis eiecere de obsessis corporibus. Vel ad literam. Sicut vipera non nocuit manui Pauli, & haustum venenum non nocuit Iohanni, vnde & ipse dominus: Et si m. quid. bib. non. e. noc. *Nolite gaudere, quia spiritus vobis.* Malos spiritus eiecere & alias virtutes facere, aliquando non est meritum illius qui illa operatur, sed inuocatio nominis Christi hoc agit ad condemnationem eorum qui inuocant, vel ad vtilitatem eorum qui vident & audiunt: vbi licet homines despiciant signa facientes, Deum tamen honorant, ad cuius inuocatio-

nem miracula fiunt. Prohibet gaudere de humiliatione diaboli, qui propter superbiam cecidit, sed gaudeant de sua sublimatione: vt vnde illi ceciderunt subleuati, isti ascendant humiliati. *Gaudete autem.* Si quis caelestia siue terrestria opera gesserit, per haec quasi literis adnotatus, apud Dei memoriam aeternaliter est affixus.

CATENA AVREA
in idem Euang.

Qui vos audit, &c. Cyril. Per quod docet, quicquid per sanctos apostolos dicit, acceptandum esse: quia qui illos audit, Christum audit. Inevitabilis ergo poena haereticis imminet, quia apostolorum negligunt verba, sequitur enim, *Et qui vos spernit.* Bed. Vt scilicet in audiendo quisque vel spernendo euangelij praedicationem, non viles quasque personas, sed dominum saluatorem, imo ipsum patrem spernere se vel audire disceret, nam sequitur, *Qui autem me spernit.* &c. Quia in discipulo magister auditur, & in filio pater honoratur. Augu. de verb. do. Si autem sermo Dei ad vos quoque peruenit, & in eo loco vos constituit: videte ne spernatis nos, ne ad illum perueniat, quod nobis feceritis. Bed. Potest & ita intelligi: *Qui vos spernit, me spernit.* id est, qui non facit misericordiam vni de fratribus meis minimis, nec mihi facit. Qui autem me spernit nolens credere filium Dei, spernit eum qui me misit, quia ego & pater vnum sumus. Titus. Simul autem in hoc discipulos consolatur, quasi dicat: Non dicatis, cur imus pariter contumelias? accommodate linguam, ego praebeco gratiam, in me vestra redudat

dat contumelia. *Reuersi sunt autem septuaginta duo cum gaudio.* dicentes: Domine, etiam daemonia, &c. Cyril. Supra dictum est quod dominus misit discipulos gratia spiritus sancti insignitos, & facti praedicationis ministri potestatem super immundos spiritus acceperunt: nunc autem reuersi consistuntur honorantis eos potentiam, vnde dicitur: *Reuersi sunt au. 72. &c.* Videbantur quidem gaudere magis quod facti sunt miraculorum auctores quam quod facti erant praedicationis ministri. Erat autem melius eos gaudere in illis quos ceperant sicut vocatis per ipsum dicit Paulus: Gaudium meum & corona mea. Greg. 24. mor. Mite autem dominus vt in discipulorum cordibus elationem premeret, iudicium rainae retulit, quod ipse magister elationis accepit: vt in auctore superbiam discerent, quid de elationis vitio formidarent. vnde sequitur: *Vid. sicut, &c.* Bas. Dicitur sathanas, eo quod aduersatur bono, hoc enim significat nomen hebraicum: sed diabolus dicitur eo quod cooperatur nobis in malo, & accusator sit. Natura eius est incorporea, locus aereus. Beda. Non autem dicit: Modò video, sed prius videbam quando corruit. Quod autem ait: *Sicut fulgur,* vel praecipitem, de supernis ad ima lapsus significat: vel quia deiectus adhuc transfigurat se in angelum lucis. Tit. Sc. autem dicit vidisse raquam iudicem, qui nonit incorporeorum passionem, vel dicit: Sicut fulgur, quia natura fulgidus erat vt fulgur, sed factus est tenebrosus propter affectum, quia quod Deus fecit bonum, hoc ipse in se alterauit in malum. Bas. Supernae enim virtutes non sunt naturaliter sanctae, sed secundum analogiam diuini amoris mensuram sanctificationis fortuantur. Et sicut ferrum positum in igne non definit esse ferrum, vehementer tamen flammam vnione tam effectu quam aspectu in ignem pertransit: sic & alme virtutes ex participatione eius quod est naturaliter sacrum, insitam habet sanctificationem, neque enim cecidisset sathanas si natura fuisset insusceptibilis mali. Cyr. Vel al. *Videbam sathanam sicut fulgur de caelo cadentem.* id est, ab vltima virtute in extremam fragilitatem. Nam ante saluatoris aduentum subegerat sibi orbem, & ab omnibus colebatur, sed cum vnigenitum verbum Dei de caelo descendit, corruit tanquam fulgur, quia conculcatur ab adorantibus Christum, vnde sequitur: *Et ec. de. 70. &c.* Tit. Serpentes quidem aliquando figuraliter in deserto mordebant Iudeos, & necabant eos, eo quod infideles erant, venit autem qui serpentes illos perimeret aeneus serpens crucifixus vt si quis credens in eum prospexerit, liberetur a morsibus & saluetur. Chry. Deinde ne putaremus hoc dici de bestis, subiunxit: & supra omnem virtutem inimici. Bed. Hoc est omne genus immundorum spirituum de obsessis corporibus eiecendi, & quantum ad ipsos subdit: *Et nihil vobis nocebit.* Quauis & ad literam possit accipi. Paulus enim a vipera inuasus nihil mali patitur, & Iohannes hausto veneno non laeditur. Hoc autem inter serpentes qui dente: & scorpiones qui caudam nocent, distare arbitror, quod serpentes aperte feruientes, scorpiones clanculo insidiantes, vel homines, vel daemones significant, vel serpentes qui inchoandis virtutibus venena praeuersionis obiciunt, scorpiones qui consummatas virtutes ad finem vitiae intendunt. Theo. Vel serpentes sunt qui visibiliter nocent, veluti fornicationis &

homicidij daemones: quam vero inuisibiliter nocent scorpiones vocant sicut in vitis spiritualibus. Gre. Nis. Voluptas etiam serpens dicitur in scriptura, cuius natura est, quod si caper eius muri structeram attigerit, totum sequens corpus ad se trahit: sic natura necessarium concessit homini domicilium, sed per hanc necessitatem aggrediens voluptas animum, ad immoderatum quandam ornatum peruerit, ad hoc subsequenter avaritiam trahi, quam impudicitia sequitur, id est, vltimum membrum & cauda bestialitatis. Sed quemadmodum non est per caudam serpentem retrahi, sic non est incipiendum ab vltimis ad euellendum voluptates: nisi quis priorem aditum obtulerit malitia. Atha. Deludunt autem nunc per Christi virtutem pueri voluptatem, qua quondam seducebant grandaeuos: & virgines perseuerant conculcantes serpentem voluptatis fallacias. Sed & quidam ipsum aculeum scorpionis, id est, diaboli conculcantes, scilicet, mortem, non timuerunt interitum, verbi gratia martyres facti: plerique vero postpositis terrenis libero gressu conuersantur in caelis, principem aetris non timentes. Tit. Sed quia laetitia qua eos laetos videbat inanem gloria sapiebat, gaudere enim quod quasi sublimes effecti terribiles hominibus & daemionibus erant, ideo dominus subiungit: *Veruntamen in hoc nolite gaudere.* &c. Beda. De subiectione spirituum cum caro sint gaudere prohibentur: quia spiritus eiecere sicut & virtutes alias facere interdum non est eius meriti, qui operatur: sed inuocatio nominis Christi hoc agit ad condemnationem eorum qui inuocant, vel ad vtilitatem eorum qui vident & audiunt. Cyril. Sed cur domine non finis laetari in honoribus & te colatis cum scriptum sit: In nomine tuo exultabunt tota die? Sed dominus eos ad maius gaudium erigit. vnde subdit: *Gal. au. quia, &c.* Beda. Quasi dicat, Non oportet vos de daemone humiliatione, sed de vestra sublimatione gaudere. Salubriter autem intelligendum est, quod siue caelestia, siue terrestria quis opera gesserit: per hoc quasi literis annotatus apud Dei memoriam sit aeternaliter affixus. Theo. Scripta sunt enim nomina sanctorum in libro vitae non encausto, sed memoria Dei & gratia. Et diabolus quidem desuper cadit, homines vero inferius existentes superius ascribuntur in caelis. Basil. Quidam autem sunt qui scribuntur quidem non in vita, sed secundum Hieremiam in terra: vt secundum hoc intelligatur duplex quaedam descriptio: horum quidem ad vitam, illorum ad perfectionem. Quod autem dicitur, Deleantur de libro viuentium, intelligitur de his qui digni putabantur in libro Dei conscribi. Et secundum hoc fieri dicitur scripturae mutatio quando ad virtute delabimur in peccatum, vel econtra.

TITI BOSTRENSIS
Episcopi eiusdem Euang.
expositio.

Reuersi sunt autem septuaginta duo cum gaudio. Paulo ante septuaginta duos, ablegasse exposuerat, nunc vero eodem cum gaudio rediisse commemorat. Gaudij autem causa erat: quia ad illorum inuocationem diuina miracula consequentur. *Bibl. Hom. tom. 4. B B b b b 3 bantur,*

bantur, dicebant enim; Domine etiam dæmonia subiciuntur nobis in nomine tuo. Hoc autem dicebant: quia impensius gaudebant, quod signorum effectores euaserant, quam quod diuinæ prædicationis ministerium acceperant, Apostolicæque gratiæ communionem digni habiti fuerant. *Videbam Sathanam, veluti fulgur de celo cadentem.* Hæc Christi Domini oratio huc tendit: si dæmonium ante signanus & princeps è cælo decidit, serui illius in posterum efficere quid poterunt? Dicit verò, se illum ruentem vidisse: siquidem alius, quam iudex ille, qui sub aspectum non venit, eum videre omnino nequit. *Tanquam fulgur.* Hoc addit: quia licet diabolus prauo voluntatis proposito, effectus sit obscurus & tenebrosus, secundum naturam tamen quandoque illustris, & clarus exitit. Quod enim Deus condidit, hoc venustum & pulchrum erat: id autem, in quod draco ille infernalis seipsum transformauit, hoc malum & turpe est. Cum res ergo ita habeat, inquit, & ego is sum, qui eam vobis potestatem contuli, nemo vestrum seipsum admiretur, nemo se effert, aut magni faciat. Secundum beatum Cyrillum, potest hic locus aliter quoque exponi, nempe ut sit sensus: Videbam Sathanam sicut fulgur de celo cadentem, hoc est, è sublimi in terram; à gloria, ad ignominiam; à summa fortitudine, ad summam infirmitatem deiectum. Nam ante Christi Dei & Saluatoris nostri aduentum, toto passim terrarum orbem terum poteratur; colebaturque; ab omnibus prope modum Gentibus & nationibus. Vbi que extabant delubra in illius honorem erecta, vbi que aræ, vbi que sacrificia. Posteaquam autem vnigenitum Dei verbum è cælo descendit, tuit ille ut fulgur. Nam qui paulo ante eos omnes cultores habebat, quos malis artibus in errorem pertraxerat, is illorum pedibus nunc subicitur, qui supplices olim, prostrati que illum adorauerant. *Et ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones.* Hæc idem illud, quod modò dicebatur, confirmant. Quod enim de serpentibus & scorpionibus hoc loco scribitur, hoc totum ad diabolum & dæmones, qui vna cum illo à Christi Dei nostri seruis, à quo tantam illi potestatem acceperunt, calcantur, referendum est. *Nolite gaudere quia spiritus vobis subiciuntur.* Quasi dicat: cauete ne aliqua hinc inanis gloriæ in animos vestros irrepant. Nam si quid hoc est, aliorum est; eorum nimium: qui sanitatis beneficium hinc cõsequuntur. *Gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in celo.* Scripta sunt autem, nõ per calamum & atramentum: sed per Dei Opt. Max. memoriam, eiusdemque Dei gratiam & gloriam.

S. AVGVST. EPISCOPI

Hipponen. in superius Euang.

Hornilia.

Sermo 24. de ser. Domini.

Luc. 10. Episcopi ad populos successerunt.

Domine noster Iesus Christus quod Discipulis suis loquebatur illo tempore scribebatur, & nobis audiendum parabatur. Audiuimus ergo verba eius. Quid enim nobis prodesset si videretur, & non audiretur? Nec modo aliquid obest: quia non videtur, & tamen auditur. Dicit ergo, *Quis vos spernit, me spernit.* Si solis Apostolis dixit: *Qui vos spernit, me spernit:* spernite nos. Si autem sermo eius peruenit ad nos, & vocauit nos,

& in eorum loco constituit nos, videte ne spernatis nos, ne ad illum perueniat iniuria, quam nobis feceritis. Si enim nos non timetis, illum timete, qui dixit: *Qui vos spernit, me spernit.* Quid autem nos loquimur vobis, qui sperni nolumus à vobis, nisi vt de vestris bonis moribus gaudeamus: Periculorū nostrorū sint solatia, vestra bona opera. Viuite bene; ne moriamini male. Nec in his verbis, quæ dixi: Viuite bene, ne moriamini male, attendatis eos, qui forte male vixerunt, & in lectulis suis mortui sunt, & acta est pompa funeris eorum, & positi sunt in preciosis sarcophagis, in sepulchris pulcherrime, & operosissime fabricatis. Et quia forte dicit sibi vnusquisque vestrum, sic vellem mortui puteris me rem vanam dicere voluisse, quoniam dixi velle me, vt bene viuatis, ne male moriamini? Contra forte occurrit aliquis, qui & bene vixit, & secundum opinionem hominum male est mortuus. Forte à ruina est mortuus, à naufragio mortuus est, à bestis mortuus est. Et dicit vnusquisque carnalis in corde suo: Quid est bene viuere? Ecce ille sic vixit, & sic est mortuus. Redite ergo ad cor, & si fideles estis inuenietis ibi Christum. Ipse vobis loquitur ibi: Ego enim clamo, ille vero in silentio plus docet. Ego loquor per sonum sermonis: ille iustus loquitur per timorem cogitationis. Ergo ipse asserat in corde vestro verbum nienum, quoniam dicere ausus sum, bene viuite, ne male moriamini. Ecce quomodo fides est in cordibus vestris, & ibi est Christus, & ipse habet docere quod ego cupio personare. Recordamini à in Euangelio diuitem illum, & pauperem illum. Diuitem indutum purpura, & bysso, & quotidianis epulis saginatum, pauperem vero illum iacentem ante ianuam diuitis esurientem, & de mensa eius micæ requirentem vlcibus plenum, à canibus linctam. Recordamini ergo: Vnde recordamini, nisi quia Christus ibi est in cordibus vestris? Dicite mihi quod ipsa iustus interrogaueritis, & respondit vobis. Sequitur enim & dicit: Contigit morti inopem illum, & auferri ab angelis in sinum Abraham. Mortuus est autem & diues, & sepultus est in infernum. Cum autem in tormentis esset, leuauit oculos, & vidit Lazarum requiescentem in sinu Abraham. Tunc clamauit dicens: Pater Abraham, miserere mei, mitte Lazarū, vt intingat digitum suum in aqua, vt stillet in linguam meam: quia crucior in hac flamma. Superius temporis, mendicus inferni. Pauper enim ille perueniebat ad micam, ille vero non perueniebat ad guttam. De duobus ergo istis dicite mihi, quis est bene mortuus, & quis est male mortuus? Nolite oculos interrogare, ad cor redite. Si enim oculos interrogaueritis, falsa vobis respondent. Multum enim splendida sunt, & seculariter fucata, quæ illi diuiti morienti exhiberi potuerunt. Quæ poterunt agmina plangentium esse seruorum, & ancillarum, quæ pompa clientum, qui splendor funeris, quod precium sepulture? Credo eum aromaticis obrutum. Quid ergo dicturi sumus, fratres, bene istum mortuum, an male mortuum? Si oculos interrogatis, optime mortuus est; si magistrum vestrum interiorem requiritis, pessime mortuus est. Si ergo sic moriuntur superbi rerum suarum conseruatores, & nihil inde pauperibus largientes, quomodo moriuntur, qui rapiunt res alienas? Verum ergo dixit, viuite bene ne male moria

moriimini, ne quomodo diues ille moriamini. Non probat malam mortem, nisi tempus post mortem. Contra attendite illum pauperem, sed nolite oculis: nam errabitis. Fides attēdat, cor videat. Constituite illum ante oculos vestros iacentem in terra vlcerosum, venientes canes lingentes vlcera eius. Sed cum talem illum reuocatis ante oculos vestros, continuo exputitis, faciem auertitis, nates obturatis. Cordis oculis videte. Mortuus est, & ablatu est ab angelis in sinu Abraham. Familia diuitis videbatur plangeas, angeli non videbantur gaudentes. Quid ergo respondit diuiti Abraham? Memento, fili, quia percepisti bona in via tua. Nihil bonum putasti, nisi quod in ista vita habuisti. Accepisti bona, sed transierunt ista, & totum perdidisti, & torquendus in inferis remansisti. Opportunum ergo est, fratres, vt hæc vobis dicantur: Attendite pauperes, siue iactes, siue ambulantes. Attendite pauperes, facite bona opera. Qui sceleris facitis, & qui non loletis facite. Crescat numerus bene operantium, quoniam & crescit fidelium numerus. Quid facitis, quantum bonum sit, non dū videtis; quia rusticanus quando seminat segetem non videt, sed terra credit. Tu Deo quare non credis? Veniet messis nostra. Puto quia modo laborantes agimus, laborantes operamur, recepturi sicut scriptum est: Euntes ibant, & stebant iactantes femina sua, venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos.

BEDAE VENERABILIS

presbyteri in superius Euang. expositio.

Euntes ibant.

Qui vos audit me audit, &c. Vt in audiendo quifque, vel spernendo euangelij prædicatore, non viles qualque personas, sed dominum saluatorem, immo ipsum patrem spernere se, vel audire disceret. Nam sequitur: *Qui autem me spernit, spernit eum qui me misit.* Quia proculdubio in discipulo magister auditur, & in filio pater honoratur. Potest & ita intelligi; *Qui vos spernit, me spernit.* Qui non facit misericordiam vni de fratribus meis minimis, nec mihi facit, quia & ipse pro his formam serui, & pauperis habitum suscepit. Qui autem me spernit, nolens credere Deum, & filium Dei conculcans, spernit eum, qui me misit, quia ego, & pater vnus sumus. *Reuersi sunt autem septuaginta duo, &c.* Bene quidem confessi sunt, deferentes honorem nomini Christi, sed quia infirma adhuc fide gaudebant in virtutibus, vnde quid audiunt; *Et ait illis.* *Videbam Sathanam, sicut fulgur de celo cadentem.* Nõ modo video, sed pius videtur quando corruit. Quod autem ait: *Sicut fulgur,* vel præcipitem de superis ad ima lapsum significat, vel quia deiectus, adhuc transfiguratus est in angelum lucis. Quia ergo discipulos de signorum operatione vidit elatos, exemplo eos terret, atque ad humanitatem reuocat eius, qui primus superbido cecidit, vt qui hunc ob superbiam de celo recordarentur eiectum, multo magis se de terra editos, si superbierint, humiliandos agnoscant. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, &c.* Hoc est, omne genus immundorum spirituum de obsessis corporibus eiciendi. Quamuis & a litteram rectissime possit accipi. Siquidem & Pau-

lus à vipera inuafus, nihil aduersi patitur. Et Ioannes, vt historia tradit, hausto veneno, nõ læditur. Hoc sane inter ferpentes, qui dente, & scorpiones, qui cauda nocent, distare arbitror, quod serpentes aperte læuētis, scorpiones clanculo insidiantes, vel homines, vel dæmones significēt. Serpentes, qui inchoandis virtutibus venena prauæ persuasionis obijciunt. Scorpiones, qui cõsummatas virtutes ad finem vitare contendunt. *Verumtamen in hoc nolite gaudere, &c.* De subiectione spirituum, cum caro sint, gaudere prohibentur, quia spiritus eiicere, sicut & virtutes alias facere, interdum non est eius metiri, qui operatur, sed inuocatio nominis Christi hoc agit, ad cõdemnationem eorum, qui inuocant, vel ob vtilitatem eorum, qui vident, & audiunt, cõceditur, vt, licet homines despiciant signa facientes, tamen Deum honorent, ad cuius inuocationem fiant tanta miracula. Nam & in actibus Apostolorum filij Sceuæ videbantur eiicere dæmones, & Iudas Apostolus cum animo proditoris multa signa inter ceteros Apostolos fecisse narratur. *Gaudete autem quod nomina vestra scripta sunt in celis.* Si Sathanas (inquit) per superbiam cælis sedem cum sociis amisit, nõ oportet vos de illorum humiliatione, sed de vestra sublimatione gaudere, quatenus vnde illi ruere subleuati, vos humiles ascendatis. Non autem puertiter sapiendum, quasi Deus ad remedium obliuionis bonos in cælis, malos scribat in tertis: dicente Hieremia; Vniuersi, qui derelinquant te, confundantur, recedentes in terra scribantur. Sed salubriter intelligendum, quod siue cælestia seu terrestria quis opera gesserit, per hæc quasi litteris adnotatus apud Dei memoriam sit æternaliter adfixus.

EVSEBII EMISSENI

Episcopi in superius Euang. Hom.

Qui vos audit, &c. Hoc autem idem Dominus & saluator noster dicere videtur, quod neque ipsum, neque discipulos eius Samaritani suscipere voluerunt. Sic enim superius ait Euangelista: quia factum est, dum complerentur dies assumptionis eius, & ipse faciem suam firmavit, vt iret in Hierusalem. Et misit nuncios ante conspectum suum: & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum, vt parent illi, & non receperunt eum, quia facies eius erat euntes in Hierusalem, factum est, inquit, neque iam dies assumptionis eius complerentur, & tempus eius passionis, resurrectionis & ascensionis sue assumptionis propinquaret, firmavit Dominus vt iret Hierusalem, sicut in eius vultu & facie manifeste apparebat. Facile enim in vultu voluntas discitur. Et misit nuncios ante conspectum suum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum, & non receperunt eum. Quare? Quia facies eius euntes erat in Hierusalem. Non enim, vt alibi dicitur, contuntur Iudæi Samaritanis. Ideoque Samaritani Iesum recipere noluerunt, quia se in Hierusalem ire velle ostendebat: iam quasi inimicum eum deputantes, sicut qui eorum diligeret inimicos. Vtque hodiè nanteque omnes iniqui idem Iesum & eius nuncios, eiusque Euangelium non recipiunt, quia in Hierusalem eos, ad pacem, ad misericordiam & pietatem tendere & festinare cognoscunt. Hierusalem.

nanque visio pacis interpretatur. Cum audissent autem hoc discipuli eius, Iacobus & Ioannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut ignis descendat de celo, & consumat illos? Et conuersus, increpauit illos, dicens: Nescitis, cuius spiritus estis. Filius hominis non venit animas hominum perdere, sed saluas facere. Et abiierunt in aliud castellum: nesciebant enim cuius spiritus essent, qui se tantopere vindicare cupiebant. Si enim se spiritus pietatis, patientiæ & mansuetudinis seruos & discipulos esse nouissent, nequaquam aliqua sui spiritus commotione, tot homines irati occidere voluissent. Hoc enim postea probatum est, cum pro inimicis & persecutoribus orarent, Et ait illis Iesus: *Qui vos audit, me audit, &c.* Quod tale est, ac si diceret: Non vos tantum, sed & me spernerunt Samaritani. Hæc itaque verba discipulis suis eorumque successores, episcopi scilicet & sacerdotibus, locutus est Dominus. Quicumque igitur es, qui episcopus & sacerdos audire contemnis, & eorum verbis & exhortationibus acquiescere despicias, saltem Dominum ipsorum non parui pendas, & eum audire non fastidias. Despicias sacerdotem audire, sed non miramur: quia pauper est, quia imbellis & humilis est, quia vilis & despiciabilis est, quia de pauperibus natus est. Audi vel Dominum in eo loquentem, per eum te admonentem, & ad vitam reducentem. Apostolus enim dicit: An experimentum queritis eius, qui in me loquitur Christus? Sic igitur in episcopos & sacerdotibus Christus loquitur, atque in eis ab aliis honoratur, & ab aliis reprobat. Sustinet modò, nec facile vindicat iniurias suas. Sed audi eum dicentem: Tacui, Nunquid semper tacebo? Dicit Psalmista: Deus quis similis erit tibi? ne taceas, neque compescaris Deus. Quoniam ecce inimici tui conuerterunt, & qui te oderunt, extulerunt caput. Noli itaque spernere discipulos & nuncios Christi, immodò noli Deum ipsam spernere in discipulis suis. Nisi enim in discipulis suis sperneretur, nequaquam dixisset: *Qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui me misit.* Hoc Iudei audiant, & audientes timeant, & timentes poenitent, ut sic placare valeant, quem offendere non timuerunt. Ipsi enim non solum speruerunt, verum etiam crucifixerunt Christum Dominum. *Reuersi sunt septuaginta duo cum gaudio dicentes: Domine, etiam demonia subiiciuntur nobis in nomine tuo.* Hos enim, ut superius dicitur, miserat Dominus binos ante faciem suam in omnem ciuitatem & locum, quò ipse erat venturus. Quid autem isti significent, & quare sic ante eum Dominus miserit, cur etiam binos eos ire iusserit, iam alibi exposuimus. Nunc autem reuersi, Domino omnia scienti, cum gaudio referabant ea, quæ nec ipsi, sed ipse in illis fuerat operatus. Gaudebant enim de nomine Christi, cuius virtutem experti erant: gaudebant & de gratia immensa sibi à Domino attributa: quoniam non solum infirmitates curabant, verum etiam demonibus imperabant, & sibi subditos esse videbant, quibus mundi huius principes, reges, omnesque homines iniquos subditos esse sciebant. Dicebant ergo: Domine non solum languores, & infirmitates, non solum homines iniqui, sed & ipsi demones subiiciuntur nobis in nomine tuo, quibus subiecta sunt omnia, quæ longe sunt à consortio tuo. *Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de celo cadentem, &c.* Cz-

lum enim Ecclesia, vel sanctorum animarum intelliguntur. Videbat igitur Dominus satanam de celo cadentem, videbat diabolum Ecclesiam vel sanctorum habitacula fugientem: & hoc quod discipuli ei narrabant, iam se præuidisse & cognouisse firmabat. Vnde & alibi ait: Nunc iudicium est mundi: nunc princeps huius mundi eiecerit foras. Nisi enim hoc præuidisset, quare in mundum venisset, & quare carnem suscepisset? Ad hæc enim Dominus in mundum venit, ut diabolum fugaret, & de illius impia potestate animas hominum liberaret. Quod igitur nunc fieri incipiebat, antequam fieret, præuidebat, & hoc ipsum fieri disponebat. Videmus itaque & nos vique hodiè satanam sicut fulgur de celo cadentem, & cum magno furore & indignatione sanctam Ecclesiam relinquentem. Quoties enim flagitiosus aliquis ad poenitentiam redit, toties satanas de celo cadit. Multi enim adulteri, peccari, & homicidæ sunt in Ecclesia, quæ regnum celorum vocatur: qui statim ut conuertuntur, à diabolo relinquuntur, & non velocius de celo cadit fulgur, quam de illorum mentibus cadit diabolus. Cadit autem & nunc de celo satanas, quando aliquis hæreticus ab Ecclesia separatur, qui prius in ea per doctrinam magno fulgore splendebatur. Talis enim erat Simon magus, quem beatus Petrus Apostolus pro suis iniquitatibus prius de Ecclesia eiecit, postea euolare nitentem, de aère præcipitauit. Hinc est autem, quod in Apocalypsi Ioannes Apostolus ait: *Quia angelus tuba cecinit, & cecidit de celo stella magna, ardens tanquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & fontes aquarum: & nomen stelle dicitur Absynthium.* Toties enim, ut modò diximus, de celo stella cadit, quoties aliquis ab Ecclesia per hæresim separatur. Sed quanto sapientior & astutior est, tanto maiorem flammam ferre videtur. Et quamuis totus de celo cadat, tamen non ubique cadit. Cadit autem in tertiam partem fluminum. Duo nanque flumina, duo sunt testamenta. Fontes autem tot sunt, quot & doctorum libri. In his autem nemo cadit, quoniam nulla hæresis in eis est. Tertium autem flumen in quo hæretici cadunt, ipsum est, quod ipsi faciunt: faciunt enim, quoniam eorum error & doctrina in prædictis fluminibus non inuenitur. Multa enim flumina, & multa librorum volumina fecerunt hæretici. Et merito hæc stella Absynthium vocatur, quoniam ad illius herbæ similitudinem, quæ hoc nomine censetur, felle omnique amaritudine plena est. De qua qui gustauerit, morte morietur. Fuge igitur has aquas Christiane, noli eas bibere. Nota sunt flumina, noti sunt fontes aquarum, salientium in vitam æternam: de quibus si biberis, non sries vitæ. Sequitur: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimicorum, & nihil vobis nocerit.* Serpentes & scorpiones non solum maligni spiritus, verum & tyranni, omnesque Ecclesiæ persecutores intelligi possunt, quoniam & venenosi sunt, & nunquam recta incedunt via. Virtus autem inimici quid melius intelligi potest, quam Nero & Simon magus, Diocletianus, & Maximianus, & ipse Antichristus perditionis filius? Est præterea virtus inimici, superbia, auaritia, omnisque luxuria, à quibus multi vincuntur, & diabolo subiiciuntur. Vnde & Iob, cum de eo loqueretur,

Matth. 7.

loqueretur, ait: Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo illius in vmbilico ventris eius. Hæc autem Christi discipulis non nocebant, Dominus eos protegente, & vbique defendente. Non nocebant vti que, quia repugnauerunt, eisque non assenserunt. Sequitur: *Veruntamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subiiciuntur: gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in celis.* Multi enim sunt, quibus demonia subiiciuntur: quos non gaudium quidem, sed luctus & meror expectat. Quibusdam enim in iudicio dicentibus, Domine, nonne in tuo nomine prophetauimus, demonia eiecimus, & virtutes multas fecimus, dicitur est Dominus: *Ite operari iniquitatis: amen dico vobis, nescio vos.* Non ergo gaudeant Christi discipuli, quia demonia subiiciuntur eis: gaudeant autem, quia nomina eorum scripta sunt in celis. Illud enim gaudium vanum & temporale est: hoc autem vtile & æternum. Illud ad vanam gloriam respicit, hoc ad gloriam spectat æternam. Et illud quidem simul habere possunt & mali & boni, hoc autem non habebunt nisi boni.

THEOPHYL. EPISCOPI
Bulgar. superioris Euangelij
expositio.

Qui vos audit, &c. Vt ne dicant, qui mittuntur ad prædicationem, quo mittis nos, si ciuitates quædam non sunt nos suscepturæ? dicit; Ne sitis animo tristi: qui spernit vos, me spernit, & patrem meum: & ita iniuria non vestra est, sed in Deum transtulit. Confolatio igitur sit vobis, quòd hæc Dei sit iniuria. Sicut contra, ne gloriemini, vel sapite sublime quod quidem vos audiant. Nò enim vestrum est opus, sed meum & gratia. *Reuersi autem sunt septuaginta cum gaudio, &c.* Prius dixit, quòd miserit septuaginta, nunc autem dicit, quòd reuersi sunt gaudentes, quòd non solum alios morbos fugarint, sed, quod maius malum erat, effugarint etiam demones. Vide autem quomodo non superbiunt. Dicunt enim, quòd in nomine tuo subiiciuntur nobis demonia, tua gratia, non nostra virtute. Dicit autem illis dominus; Ne mirerimini, si demones vobis subiiciantur. Principes enim ipsorum olim de celo decidit, & nullam fortitudinem habet. Nam, licet hoc homines non viderint, ego tamen inuisibilem spectator vidi. Decidit autem sicut fulgur, quia lux erat, & archangelus, & lucifer, ac in tenebras decidit. Si igitur de celo ille decidit, serui eius, demonia dico, quid non patientur? Quidam autem sic intelligunt, de celo, hoc est de gloria. Nam, quia dixerant ei septuaginta, quod demonia sibi subiiciantur, dicit: hoc & ego sciebam. *Videbam enim satanam de celo, id est, de gloria sua, & de honore, quem habebat, cadentem.* Ante Christum enim vt Deus colebatur, nunc autem de celo decidit, hoc est, de gloria sua, ne colatur vt Deus, neque habeatur perinde, ac si in celo habitet. Ecce igitur do vobis potestatem conculcandi virtutem illorum. Serpentes, & scorpium, demonium sunt cateruæ, quæ de sursum trahuntur. Et qui manifeste percutiunt, serpentes; qui vero occultis, scorpium, vt demon libidinis, & inuidiæ est serpens, in manifestaria eum mala cõpellit, at qui propter morbos perfuadet h ominem lacrimis, vnguentis, &

alii effceminantibus vt, scorpium vocatur, non manifestum habens aculeum, sed clam carnem offendens, vt in magnum casum iniiciat. Gratia autem domino, qui dedit potestatem calcandi super illos. Caterum docens eos ne sperbant, dicit; *Veruntamen in hoc non gaudete, quòd demonia vobis subiiciuntur* (alij enim sunt, qui ex hoc beneficia capiunt, nempe, qui sanitatem consequuntur) *sed magis quòd nomina vestra scripta sunt in celis:* non atramento, sed memoria Dei, & gratia. Et diabolus decidit de celo, homines autem, qui infra sunt, scribuntur supra. Verum itaque gaudium, nomina vestra in celis scribi, & esse in memoria Dei.

EVTHYMII ZIGABONI
superioris Euang. expositio.

Qui vos audit, me audit, & qui reuertit vos, &c. Reiectionem hanc vocat incredulitatem, & auersionem. Ne enim merore afficiantur, quum sperantur, dicit; Vestra iniuria per vos in me reuertit, qui misi vos: per me autem, in patrem meum, qui misit me. *Reuersi sunt ergo septuaginta cum gaudio, &c.* Gaudebant, quòd digni haberentur & miracula edere, & demonia sibi subiicere. *Dixit autem illis, Videbam satanam, &c.* Causam significauit subiectionis demoniorum, quia cecidit princeps eorum, qui fortes illos reddebat, ac confortabat, & iam facile deuincitur: Siquidem ante saluatoris incarnationem in sublime ferebatur, & tyrannum agebat, ac potens erat: quum autem Deus in terra per carnem diuerteretur, cecidit, non à celo: olim enim inde ceciderat, nec amplius eo ascendit, sed à dicta celsitudine, tyrannide, ac potètia. Dicit ergo; *Videbam satanam,* postquam videlicet humanitatem assumpsit, cadentem vt fulgur, quod de celo cadit. Quidam autem Cælum intelligunt hoc loco aërem; in quo versari gaudet satanas. Nam & acèr cælum dicitur; Volucres, inquit, cæli. Vnus est autem fulguris exemplo, ostendens vehementiam, ac velocitatem casus illius. *Ecce do vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones.* Serpentes, ac scorpiones intelligibiles, qui animas mordent, ac deponant. Ita autem demones appellauit, non solum propter insidias, veneni iaculationem, ac infectionem, sed & propter debilitatè, ac ignauiam. Verum, quòd de demonibus loquatur, manifestat id, quod subditur, *Et super omnem virtutem inimicorum.* Videlicet intelligibilis draconis. Quò ergo vidisset eos gaudentes de subiectione demoniorum, dat quidem continuam aduersus illa potestatem, quam prius ad tempus acceperant, quum miserentur: sed adhortatur, ne de hac gaudeant, quia non ex certamine eis pronent, sed ex dono, propter eos, qui adiuuandi erant. Potest autem virtus inimici dici, non solum ipsi demones, sed & multis formis eorum tentationes. Quidam vero & feras, quæ homines perdunt, virtutem illius dicit, quòd etiam his aduersus nos vtatur. *Et nihil vobis nocerit.* Nec demon, nec tentatio, nec fera venenata. *Veruntamen in hoc nolite gaudere, &c.* Non enim vestrum est opus, sed mea gratia. In hoc ergo ne gaudeatis, ne tanquam de egregio facinore gaudentes, in elationem eleuemini. *Gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in celis.* Quia propter fidè vestram in ciues conscripti estis in æterna ciuitate, non atramen

Nò quòd his, & alijs in modis valentibus gratis, malocriter vt non liceat, sed ne ad voluptatem sub prætextu valentibus abutatur eis.

Psal. 8.

Luc. 10.

2. Cor. 13.

E. sai. 42. Psal. 82.

Luc. 10.

Leb. 40.

atramento, sed memoria; neque ut homines scribunt, sed sicut Deus scribere nouit. Dicit enim de iustis Dauid; Et in libro tuo omnes scribentur. *Psal. 138.* Siquidem subiicere dæmonia, propter aliorum uilitatem uobis datum est: quod autem nomina uestra scripta sunt in cælis, propter salutem uestram:

ideo furtiuum quidem illud gaudium tumorem causare nouit; hoc uero gratiarum actionem potius: & illud quidem cauendum tanquam superfluum, hoc autem proponendum est tanquam necessarium.

VIII. EVANG. IN COMMUNI PLVRIMORVM MARTYRVM EXTRA TEMPVS PASCHALE.

L V C. II.

In illo tempore: dixit Iesus discipulis suis; Attendite à^a fermento Phariseorum, quod est hypochrisis. Nihil enim opertum est quod non^b reueletur, neque absconditum quod non sciatur.

Quoniam quæ in^c tenebris dixistis, in^d lumine dicentur: &

quod in^e aure loquuti estis in cubiculis, prædicabitur in^f tectis. Dico autem

vobis^g & amicis meis: ne^h terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hoc

non habent amplius quid faciant. Ostendam autem uobis quem timeatis. ^k Timete eum,

qui postquam occiderit, habet potestatem^l mittere in gehennam.

Ita dico uobis, ^m hunc timeate. Nonne quinque passeret uenit dipondio: &

vnus ex illis non est in obliuione coram Deo? ⁿ Sed & capilli capitis uestri omnes numerati sunt. Nolite ergo^p timere: multis passeribus^q pluris estis uos.

Dico autem uobis: Omnis quicumque^r confessus fuerit me coram hominibus,

& filius hominis^s confitebitur eum coram angelis Dei,

GLOSSA ORDINARIA in superius Euang.

NEQUE abscondi. Ideo ne æmulemini simulatores, quia profecto ueniet tempus in die iudicij, in quo & uestra uirtus & illorum hypochrisis omnibus reuelabitur: unde sequitur: *Quoni. quæ in te. dix.* Non solum in futuro omnia patebunt, sed etiam in præfenti tempore in tota ecclesia per orbem terræ publice prædicabitur, quæ in tenebris, id est, in umbrâ pressurarum & carcerum locuti estis, quando actus uestri legentur in excel. *Quo. q. in te.* Amb.

Quod in tenebris, id est in timore dixistis, dicetur in lumine, id est, in fiducia ueritatis accepto spiritu sancto. Et quod in aure, id est, secreto locuti, super tecta, id est, calcato carnis domicilio prædicabitur. *Dico autem uo. Amb.* Cum gemina sit causa perfidie, quæ uel ex inuolita malicia, uel ex accidenti meru nascitur, ne quis Deum quem corde cognoscit metu negare cogatur, dicit mortem corporis non esse timendam. Præclare autem & fidem acueniendo intexit, & ipsi fidei uirtutum fundamenta subiicit. Nam sicut fortitudinis incentiuum est fides, ita fidei fundamentum est fortitudo. *Ostendam aut. uob.* quia duo sunt genera persecutorum, vnum aperte persecutorum, alterum fraudulenter blandien-

dientium. Sicut supra contra hypoerisim, ita hic armat contra carnifices. Totus hic locus ad subeundam pro confessione Domini passionem uel contemptum mortis, uel spe præmij, uel mansuros in denunciatione supplicij instruit. *Nome. quinqu.* Amb. Quinquæ passeret, quinque corporis sensus uel duo secundum Matt. corpus & anima: quibus dedit natura gratiam ad æterna subuolandi, quia etiam caro si cõsentiat legi Dei in naturâ spiritualem transit. Sed dum & in occultis & fœtidis locis scilicet cibum quærunt, delictorum laqueis capti, ad supernorum operum fructus reuolare nequeunt, sed dipondio, id est uili terrenæ cupiditatis precio uenundantur sub peccato, ita ut etiam anima malorum efcis graua, inclinetur in corporis naturam. Sed si Deus etiam infidelibus hominibus uel in oriundo sole & terræ fecunditate prospexerit, & misericordiæ munus impertit, nõ dubij fidelium contemplationem apud illum ualituram. *Vene. di.* Dipondius est pondus ex duobus assibus compositum. Quod autem in numeris est vnum, hoc in ponderibus as: quod duo, hoc dipondius est. *Et vnus ex.* Simpliciter affectum inspirauerat, uirtutum mentis exerat, sola fides nutabat, hanc de uilioribus roborat. Quomodo dicit Apostolus: Nunquid de bobus cura est Deo? Sed aliud est cura, aliud est scientia. *Sed & ca.* Non actu computationis, sed facultate cognitionis, à similitudine pecuniæ quæ numeratur ut seruetur. Vbi magna proidentia Dei, quod nec parua nec ociosa dicta eũ lateant. *Omnis quicumque.* Ne quis tempore persecutionis sufficere sibi putaret fidem cordis, dicit: *Omnis quicumque confessus fuit.* Confiteatur quis Iesum ea charitate quæ per dilectionem operatur, negat qui præceptis nõ obedit. *Filius hominis.* Confiteatur filius apud patrem illum, qui per filium habet accessum ad patrem. Negatur à filio apud patrem, cui non manifestatur in diuinitatis potentia filius & pater. Et ne putetur vna conditio omnium & eorum qui studio & eorum qui infirmitate uel ignorantia negant, subdit: *Et omnis qui dicit uerbum in si. ho. con. coram angelis.* quia dixerat aperta & abscondita esse reuelanda: hanc reuelationem non in uili conciliabulo, sed in conspectu angelorum dicit agendam.

CATENA AVREA in idem Euang.

Multis autem turbis concurrentibus, ita ut se inuicem conculcarent, cepit dicere ad discipulos suos, Attendite à fermento phariseorum, &c. Theo. Pharisei quidem conabantur Iesum capere in sermone, ut populos ab eo abducerent, hoc autem in contrarium uertitur. Magis enim adibant populi per millenarios congregati adeo cupientes hæere Christo, ut se inuicem comprimerent: tam ualidum quid est ueritas, & dolus imbecillis ubique. unde dicitur. *Multis autem tur. circum. ita ut sein. con. ce. di. ad di. su. Attēdite, &c.* Cyril. Quia enim cauillatores erant, ob hoc Christus ab eis sibi cauere admonebat discipulos. Greg. Naz. Est autem quado fermentum laudatur tanquam efficiens panem uitalem. Est autem quando vituperatur, significans uetustam & acidam malitiam. The. Vocat igitur fermentum hypoerisim tanquam alterantem & corruptentem intentiones hominum, quibus se ingererit.

Nihil enim sic alterat mores ut hypoerisim. Bed. Nam sicut modicum fermentum totam farinam malsam corrumpit, sic simulatio animorum totam uirtutum sinceritatem & uarietatem fraudabit. Amb. Pulcherrimum autem locum tenet simplicitatis & æmulandæ fidei saluator intexit, ne Iudaicæ more perfidie alia promamus in affectu, alia uoce simulemus, cum ultimo tempore occulta cogitationum acculantium, aut etiam defendentium secreta nostræ mentis aperitura uideatur: unde subditur, *Nilil aut em. &c.* Orig. Aut ergo de illo tempore hoc dicit, quado indicabit Deus occulta hominum: aut id dicit, quia quantumcunque conetur aliquis occultare bona aliorum infamiis, bonum naturaliter lateat nõ potest. Chry. Quasi dicat, discipulis, quamuis nunc quidam uocent uos seductores & magos, detegat omnia tempus, & arguet eorum calumniam, & uestram declarabit uirtutem. unde quæcumque uobis in paru angulo Palæstinæ locutus sum, hæc audacter & fronte detecta & qualibet sublata formidat toti orbi prædicat. Et ideo subdit: *Quoniam quæ in ten. &c.* Bed. Vel hoc dicit: quia quæ inter tenebras quondam pressurarum carcerumque umbras locuti uel passi sunt apostoli, nunc clarificata per orbem, in ecclesia lectis eorum actibus publice prædicantur. Sane quod dicit, *Prædicabitur in tectis.* iuxta morem prouinciæ Palæstinæ loquitur, ubi solent in tectis residere: non enim tecta nostro more culminibus sublimata, sed plano schemate faciunt equalia: ergo dicit, *Prædicabitur in tectis.* id est, cum audientibus palam dicitur. The. Vel hoc proponitur phariseis. Quasi dicat. O pharisei, quæ in tenebris, id est, quod in opacis cordibus uestris tentare me conamini, in lumine dicitur. Ergo enim sum lux, & in me luce notum fiet, quicquid uestra machinatur caligo, & quod in aure locuti estis, & in cubiculis, id est, quicquid mutis susurris uestris auribus inuistillastis, *prædicabitur in tectis.* id est, ita mihi audibile, ac si in tectis prædicatum fuisset. Hic etiã intelligere potes quod lux, sic uangelij, tecta uero alte apostolorum anime. Quotquot uero cõciliati sunt pharisei, diuulgata sunt postmodum & audita in euangelij luce: stante magno præcone spiritu sancto super apostolorum animas. *Dico autem uobis amicis meis, ne terreamini ab his qui occidunt corpus, &c.* Cyril. Quoniam gemina est causa perfidie, quæ aut ex inuolita malicia aut ex accidenti metu nascitur: ne quis metu teritus Deum quem corde cognoscit negare cogatur, pulchre addit: *Dico au. uo. ami. meis & ne.* Cyril. Non quibuscumque enim simpliciter hic sermo conuenire uideatur: sed his qui Deum ex tota diligunt mente, quibus conuenit dicere: Quis non separabit à charitate Christi? qui autem nõ tales sunt, labiles sunt, & ad proflindam parati: porro Dominus dicit: Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Quomodo autem non est inconuenientissimum Christo non rependere, quod ab eo recepimus? Amb. Mortem etiam docet esse nõ terribilem, quam locupletiore sænore sit immortalitas redemptura. Cyril. Est ergo aduertendum quod laboribus parantur coronæ, & honores, quibus mortales uel que ad tempus suam irã extendunt: sit que illis nostræ persecutionis finis corporalis interitus. unde subdit: *Et post hoc, &c.* Bed. Ergo superuacua uidentur infania, quia mortua martyrum membra feris

feris auiusque discerpenda proiciunt, cum nequaquam omnipotentia Dei qui ea resuscitando viuificet resistere possint. Chry. Considera qualiter dominus discipulos omnibus superiores constituit, ipsam mortem cunctis terribilem hortans continere. Simul autem & documenta immortalitatis animarum ostendit eis, cum subdit: *Ostendam vobis. &c.* Ambr. Mors enim naturae finis non poenae est, & ideo mortem supplicij corporalis esse defectum, poenam vero animae esse perpetuam, Deumque solum esse metuendum: cuius potestati non naturae praescribat, sed eidem naturae subiacere, concludit: *Ita dico hunc timeate.* Theo. Hinc nota quod peccatoribus quidem mors ad supplicium fertur, & hic cruciatus ipsis per interitum, & consequenter in gehennam detrusis. Sed si sermonem discusseris quidam aliud intelliges, non enim dicit, Qui mittit in gehennam, sed qui potestatem habet mittere. Non enim quicumque cum peccato moriuntur, statim detruduntur in poenam, sed fit interdum remissio oblationum & orationum causa, quae pro defunctis datur. Ambr. Inspiraerit ergo dominus simplicitatis affectum, virtutem mentis exererat, fides sola nutabat. Bene eam de rebus vilioribus roborauit, subdens: *Nonne quinque passeris vobis. &c.* *Nonne ex illo non est in obliuio. &c.* quasi dicat, si Deus obliuioem passerum non habet, hominum quomodo habere potest? Bed. Dipondius genus est ponderis leuissimi ex duobus assibus compositi. Glo. Quod autem ex numeris est vnum, hoc in ponderibus assis: quod duo, hoc dipondius. Ambr. Fortasse autem dicit aliquis: quomodo Apostolus dixit, Nonne de bobus cura est Deo, cum bos passere preciosior sit? sed aliud cura est, aliud scientia. Orig. Ad literam. Igitur acumen diuinae prouisionis, qui procedit vsque ad minima, per hoc significatur. Mystice autem quinque passeris, spirituales sensus iuste significant, qui excelsa & supra homines sentiunt Deum intuentes, vocem audiens diuinam, gustantes panem vitae, olfacientes odorem vniuentorum Christi, palpatentes vitium verbum. Qui dipondio venenatis, id est vilipensibus ab eis qui ea quae sunt spiritus utilitatem iudicant, non dantur in obliuioe coram Deo. Dicitur autem Deus aliquorum immemor fieri propter eorum facinora. Theo. Vel hi quinque sensus duobus assibus venduntur, nouo scilicet & vet. test. & ideo non dantur obliuioe a Deo, quorum enim sensus traduntur verbo vitae, ut sint apti ad spirituale pabulum, horum semper memor est dominus. Ambr. Vel alter: Passer bonus est cui volandi natura suppeditat: volandi enim nobis gratiam natura dedit, voluptas abstulit, quae maiorum in uestis grauat animam, atque in naturam corporeae molis inclinat. Quinque igitur corporis sensus si terrenarum sordium cibum quaerant, ad superiorum operum fructus reuolare non possunt. Est ergo malus passer qui volandi usum terrenae vitio labris aboleuerit, quales sunt isti passeris, qui dipondio veniunt luxuriae, scilicet precio singularis. Aduersarius enim tanquam captiua mancipia vilioris precio aestimationis adicit. At dominus tanquam speciosa seruitia quae ad imaginem sui fecit, idoneos sui operis aestimat, & magno precio nos redemit. Cyril. Est igitur sibi curae diligenter nosse sanctorum vitam, vnde subditur: *Sed & capil. &c.* Per quod significat quod omnia quae ad

eos spectant diligentissime nouit, diligentiam enim curae adhibere numeratio manifestat. Ambr. Denique numerus capillorum non in actu computationis, sed facilitate cognitionis accipitur: bene tamen numerati dicuntur, quia ea, quae volumus seruare, numeramus. Cyril. Mystice autem caput quidem hominis est intellectus, capilli vero cogitationes, quae patent Deo. Theo. Vel caput vniuersi cuiusque fidelium intelliges apram Christo conuersationem, crines autem eius mortificatiua corporis opera: quae numerantur a Deo, & digna sunt prouisione diuina. Ambr. Si igitur tanta Dei est maiestas, ut vnus ex passeribus aut nostrorum numerus capillorum praeter sententiam Dei non sit, quam indignum est aestimare quod fidelium corda dominus aut ignoret aut spernat qui viliora cognoscat: vnde conuenienter concludit: *Nolite er. timere. &c.* Be. Non plures estis legendum est, quod ad comparationem numeri pertinet, sed plures estis, hoc est apud Deum maioris dignitatis. Athan. Quare autem ab Arrianis, si quasi dignaretur Deus alia facere, solum filium fecit, caetera vero filio subrogauit, quomodo prouisione vititur vsque ad tam modica, capillum & passerem? Quorum enim prouisione fungitur, horum creator est suo verbo. *Dico autem vobis, omnia quicumque confisus fuerit me coram hominibus. &c.* Bed. Supra dictum est opera quelibet & verba abscondita esse reuelanda. Nunc autem concludit hanc reuelationem non in vili quolibet concessi habulo, sed in conspectu supernae ciuitatis aeternique regis ac iudicis agendam, dicens: *Dico autem vobis, &c.* Ambr. Praclare etiam fidem acuendo intextuit, & fidei ipsi virtutum fundamenta subiecit. Nam ut fortitudinis incertium est fides, ita fidei fundamentum est fortitudo. Chr. Non est ergo dominus contentus intrinseca fide, sed exteriorem confessionem expostulat, vrgens nos ad fiduciam & maiorem affectum. Et quia hoc omnibus vtile est, communiter loquitur, dicens: *Omnia quicumque, &c.* Cyril. Autem Paulus: *Si confitearis ore tuo dominum Iesum, & credas in corde tuo quod Deus est a mortuis suscitatus, saluus eris.* Foram Christi mysterium in his interpretatur, decet enim prius ortu a Deo patre verbum, id est vniuentum ex ipsius substantia fieri dominum omnium, non tanquam ab extrinseco, & fortituum sortitum dominum, sed existentem reuera & naturaliter dominum, sicut & pater. Consequenter oportet fateri, quod Deus hunc a mortuis suscitauit, ipsum, scilicet factum hominem & passum in carne pro nobis, sic enim resurrexit a mortuis. Quisquis ergo sic consistebit Christum coram hominibus, videlicet ut Deum & dominum, Christus eum confitebitur coram angelis Dei, tunc temporis cum descendet cum sanctis angelis in gloria patris sui in saecula consummatione. Euse. Quid autem erit gloriosius quam ipsum vniuentum Dei verbum attestari pro nobis in diuino iudicio, ac ipso respectu remunerationem testimonij promere iudicium in animam eius cui testimonium perhibetur? non enim manens extra cum cui testimonium redder, sed habitans in eo, & implens eum lumine suo testimonium dabit.

**

S. AM

S. AMBROSII EPISCOPI Mediolanensis superioris Euang. expositio.

Atendite ad sermone, &c. Pulcherrimum locum saluator intexit; ne Iudaica perfidia more alia premamus affectu, alia voce sinualemus: cum vltimo tempore occulta cogitationum accusantiu, aut etiam defendentium, secretum nostrae mentis aperitura videantur. Quae enim maiorem simplicitatis illecebra, quam vt vnusquisque cognoscat latebram fraudis esse non posse? Sed, quoniam gemina est causa perfidiae: quia aut ex inolta malicia, aut ex accidenti metu nascitur: ne quis metu terribis potestatis, Deum quem corde cognoscit, negare cogatur. Pulchre addidit, animae tantum formidabile esse supplicium; poenam corporis non esse metuendam. Mors enim naturae finis, non poenae est. Et ideo mortem supplicij corporalis esse defectum: poenam vero animae esse perpetuam eoque Deum solum esse metuendum, cuius potestati non natura praescribat, sed eadem natura subiacet: Mortem vero non esse terribilem, quam locupletiore fenore sit immortalitas redemptura. Inspiraerit dominus simplicitatis affectum; virtutem mentis exererat: fides sola nutabat: bene eam de vilioribus roborauit. Nam, si Deus obliuioem passerum non habet, hominum habere quis putet? Quia si tanta est Dei etiam aeterna maiestas, vt vnus ex passeribus, aut nostrorum numerus capillorum praeter scientiam Dei non sit, quam indignum est aestimare, quod fidelium corda dominus aut ignoret, aut spernat, qui viliora cognoscat? Fortasse dicat aliquis: Quomodo apostolus dixit; *Nunquid de bobus cura est Deo, cum vtique bos passere preciosior sit?* Sed aliud est cura, aliud scientia. Denique numerus capillorum non in actu computationis, sed in facilitate cognitionis accipitur. Non enim sollicitam Deum curae numerantis intendit excubiam, sed cui cognita sunt omnia, quasi numerata sunt omnia. Bene tamen numerati dicuntur: quia illa, quae volumus seruare, numeramus. Possimus tamen hic discutere aliquod intelligentiae spiritualis arcanum, praesertim cum hoc videatur absurdum, vt homines non potius hominibus quam passeribus comparentur. Videntur enim quinque isti passeris quinque esse corporis sensus, tactus, odoratus, gustus, visus, auditus; qui modo passerum si terrenarum sordium rimentur illuicem, atque ex incuitis locis, & fetidis cibum quaerant, delictorum suorum laqueis occupati, ad superiorum operum fructus, quibus epulantur animi, reuolare non possunt. Est enim lenocinitus quidam laqueus voluptatis, qui nostrorum vestigiis animorum quaedam vincula subnectat; vt, si igneam vigorem, puritatemque naturae, terrenae materiae sensus hebetauerit, luxuriae precio secularis addictum, sub quadam vitiorum autione constituat. Sunt etiam quaedam nostrorum nundinae delictorum. Itaque variorum capti illecebris voluptatum, aut venundamur sub peccato, aut redimimur a peccato. Christus nos redimit, aduersarius vendit. Ille auctionatur ad mortem; hic redimitur ad salutem. Vnde bene Mattheus duos passeris posuit, corpus animamque significans, quo-

niam caro quoque, si consentiens Dei legi, & excusis, se lege peccati, in naturam animae sensuum puritate transferit, alis ad caelum spiritualibus eleuatur. Itaque docemur, quia volandi nobis gratiam natura dedit, voluptas abstulit, quae maiorum scis grauat animam, atque in naturam corporeae molis inclinat. Meritoque posuit: quia nemo illorum cadit sine voluntate Dei. Quod enim cadit, vergit in terram, & quod volat, fastigio immortalitatis euahitur. Ne cui autem dubium esset, quod Marthaeus dixit, Lucas euidenter absoluit, quia voluntas Dei cognitio Dei. Non enim quisquam voluntate Dei cadit, sed qui delictorum suorum mole ruerit, Deum latere non poterit. Nam & Iob ex Dei voluntate tentatur. Dedit tibi aduersarium, sed proposuit premium. Nec excusae fragilitatem qui habes imaginem, accepisti munitionem: vnde & hoc proficit ad salutem, vt sine promissione Dei diabolus nocere non posse cognoscat, ne potentiam diaboli magis timeas, quam diuinitatis offensam. Iam illud non dubium est, anime passere comparari cum legeris: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. Et alibi, Quomodo dicitis animae meae, transmigra in motem sicut passer. Ipsum quoque hominem legimus comparari passeri: quia scriptum est, Ego autem quasi passer vnicus in aedificio, scilicet ex duobus passeribus in vnum passerem, hoc est, spiritualis subtilitatem concordans, vtriusque alae compage formatus. Ergo passer bonus est, cui volandi natura suppeditat. Est etiam malus passer, qui volandi vitium terrenae vitio labris aboleuerit: Quales sunt isti passeris, qui dipondio veniunt. Alibi asse veniunt, alibi dipondio. Quanta vilitas delictorum. Mors enim vilius, sed preciosa virtus. Etenim aduersarius tanquam captiua mancipia vilioris precio aestimationis addicit. At vero dominus tanquam speciosa seruitia, quae ad imaginem & similitudinem sui fecit, idoneos sui operis aestimat magno precio nos redemit: sicut sanctus apostolus dixit, Empti enim estis precio magno. Et bene magno, quod non aestimatur aere, sed sanguine: quia pro nobis mortuus est Christus qui precioso nos sanguine liberauit, sicut etiam sanctus Petrus in epistola commemorat sua scribens ad nos, Quia non corruptibilibus argento, & auro, inquit, redempti estis de vana vestra conuersatione paterna traditionis, sed precio sanguine, quasi agni incontaminati, & immaculati Christi Iesu. Et bene precioso, quia immaculati corporis sanguis est, quia sanguis est vnici filij Dei, qui non solum de maledicto legis, sed etiam de impietatis morte perpetua nos redemit. In summa igitur hic sensus est, Si dominus vilibus auius & infidelibus hominibus, vel in oriundo sole, vel in terrena fecunditate prosperit, si misericordiae suae omnibus munus impertit, haud esse dubitandum, contemplationem apud illum fidelium vitaluram esse meritum: Praclare autem & fidem acuendo intextuit, & fidei ipsi virtutum fundamenta subiecit. Nam vt fortitudinis incertium est fides, ita fidei firmamentum est fortitudo.

**

Bibl. Hom. tom. 4.

C. Cccc

PE

us in aternu
perire.
Exod. 38.
Num. 26. 32.

Opera nostra
penalia diu
na visitatio
ne merentur.

Vides, huc do
ctorem recte
sonare de di
uina gratia
qua nobis ad
bona opera fa
cienda est ne
cessaria: non
eam sola sus
cipis, sed & ea
nostra coope
ratione indi
get.

numerati capilli vestri. Quamuis igitur vos in
tentationem cadere permittam, suppeditabo tam
men vbertim sufferendi vires. Saepe autem, si
quem infirmiore videro non permitto illum
in tentatione incidere. Nam qui sum curator, &
omnia bene scio, & numerata habeo etiam minu
tissima: distribuo vnicuique, quod suae mensurae
congruit. Porro, si obseraueris, in scriptura inue
nies numerantem omnia, quae ad mensuram viri
lis aetatis perueniunt, dignaque diuina enume
ratione. Per caput autem vniuscuiusque Christi fi
delium, intelligenda vita Christo grata: per capil
los vero eius, particularia opera, & quibus corpus
mortificatur, quae numerantur apud Deum, &
supputantur. Talia enim nostra opera diuinam
visitationem merentur. Iam quidam intelligunt
per quinque passerulos, quinque sensus, qui duo
bus minutis assibus venduntur, hoc est, nouo, &
veteri testamento, & non sunt in obliuione apud
Deum. Quorum enim sensus recte componuntur,
& sobrij sunt, & rationi subduntur, ita vt non sint
inutiles, sed valde vtilis in spiritualem cibum: hi
non sunt in obliuione apud dominum. *Dico au
tem vobis, omnis quicumque confessus fuerit in me coram
hominibus, &c.* Nunc autem praemium martyrij
adijeit. Postquam enim dixit, *ne timeatis ab ijs, qui
occidunt corpus: & adiecit, quod capilli vestri nu
merati sint: vis etiam mercedem? audi: Quisquis
confitebitur in me, confitebitur coram Deo. In me (dicit)
confitebitur, hoc est, meo adiutorio adiutus, & mea
virtute. Confitebor igitur & ego in illo, hoc est, sub
ipso cooperans. Opus enim habemus & nos Deo
duce, sine quo nihil possumus: & Deus quoque
opus habet nobis. Si enim non inuenerit in no
bis opera digna, neque vos assumet: alioqui per
sonarum acceptor esset. Confiteamur igitur &
nos in illo, hoc est, in eius cooperatione: & ipse
in nobis, hoc est, intra nos cooperans. Si enim
non dederimus ei occasionem, non confitebitur
pro nobis.*

EVTHYMII ZIGABONI
superioris Euang. expositio.

CAUETE vobis ipsis a fermento phariseorum, quod
est hypocrisis. Quia etiam nunc per hypocri

sim interrogabant, apparenter quidem discere
querentes, occulte vero insidiantes, discipulos
suos omnino munit, vt caveant sibi ab hypocri
si illorum, ne imprudenter in eam incidant. De
hoc autem fermento etiam illis praecipit apud
Matthaeum. *Nihil enim opertum est, quod non reue
labitur: nec occultum, &c.* Etiam haec de hypocrisi
dixit eorum, docens quod arguetur in die vni
uersalis iudicij. Et quia tunc omnia cognoscentur,
& opera, & sermones, ac cogitatus, superflua
nunc est, & inutilis hypocrisis. *Quoniam quae in te
nebris dixistis, in lumine audientur, &c.* Factus qui
dem est ad discipulos sermo, verum & hic po
rius de illis dictus est, quod quaecumque apud se
se cogitent, vel etiam inter se mutuo clam com
municarent, omnia tunc a Deo publicabuntur,
qui cuncta cognouit. Lumen enim, & tecta pu
blicationem nominauit. *Quoniam, id est propter
ea, quia nihil occultum erit. Haec etiam apud Mat
thaeum tractauit, quanquam secundum alium
intellectum. Dico autem vobis amicis meis, &c.* O
immitatem humilitatis, ac dilectionis! Amicos
vocat seruos, sciens, quod se ament ex toto
corde, & ex tota anima, & ex tota mente. Quod
autem dicit, *Ne timeamini ab ijs, qui occidunt cor
pus, &c.* Dixit etiam praedicto loco euangelij se
cundum Matthaeum. Variis enim opportunita
tibus, ac temporibus, Apostolos de eisdem fre
quenter admonebat: volens haec animabus eor
um insigi tenacius. *Nome quinq; passeris venumt
paruis assibus duobus, &c.* Similiter & haec dixit eo
dem loco. Attamen ibi duos paruulo asse, siue
assario venire dixit: hic autem quinq; passeris
paruis assibus duobus. Et verisimile est tunc ali
ter venisse, nunc vero aliter. *Dico autem vobis, Om
nis quicumque in me confessus fuerit, &c.* Pari modo
& haec consequenter dixit eodem loco, sed ibi
dixit, *Coram patre meo, qui est in caelis: hic au
tem, Coram angelis Dei, Est autem indifferens. Nam
patri eius, & ipsi sanctoque spiritui, tempore iudi
cij assistent simul & angeli.*

Tractatur materia huius Euangelij, in festo
S. Athanasij, item in 3. & 4. Euang.
de vno martyre supra, quod
erit recurrendum.

I. EVANG.

I. EVANG. IN COMMUNI
CONFESSORVM PONTIFICVM.

MATTH. 25.

Nillo tempore: dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc, Homo
quidam peregre proficiscens vocauit seruos suos, & tradidit illis
bona sua. Et vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij vero
vnum, & vnicique secundum propriam virtutem: & profectus est statim.
Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucra
tus est alia quinque. Similiter qui duo acceperat, lucratus alia duo. Qui au
tem vnum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini
sui. Post multum vero temporis venit dominus seruorum illorum, & posuit
rationem cum eis. Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia
quinque talenta, dicens: Domine quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quin
que superlucratus sum. Ait illi dominus eius: Euge serue bone & fidelis quia
super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium domini
tui. Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: domine duo talenta tra
didisti mihi, ecce alia duo lucratus sum. Ait illi dominus eius: Euge serue bo
ne, & fidelis: quia supra pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in
gaudium domini tui.

GLOSSA ORDINARIA
in superius Euang.

PEREGRE proficif. vocauit. Locus car
nis terra est: ergo Christus carnem no
stram ad peregrina duxit, quando ca
lum ascendit. Et profectus est statim. non
locum mutans, sed liberam eis potestatem ope
randi permittens. Operatus est in eis. A visibilibus se
custodiendo, alios pro posse exhortando, vt de vi
sibilibus ad inuisibilia trãsent. Vel virique sexui
praedicando, & de bonis moribus informando,
geminauit accepta talenta. Posuit au. Cecepit sin
gulorum actus discutere acculante conscientia
vnumquemque vel excusante. Ecce alia quinque,
quotquot ab errore conuertit, tot domino obtu
lit, testimonium sibi dante conscientia, quod per
gratiam sibi datam non tantum sibi profuit, sed
etiam quos potuit lucrificet. Super pauca. Pauca
sunt bona praesentis vitae: quamuis multa videan
tur, quia non sine alicuius molestiae admixtione

sunt. Multa autem bona aeterna, quae sunt sine om
ni corruptionis molestia. Intra in gaudium domini
tui. Admixtus choris angelorum sic intus latere
de muerere, vt iam non sit quod exterius dolere
de corruptione. Qui duo talenta acceperat. Iste viri
bus suis quidquid in lege Dei didicerat, in euan
gelio duplicauit: siue conscientiam & opera pra
sentis vitae, futurae beatitudinis typos intellexit.

CATENA AVREA
in idem Euang.

GLO. In praecedenti parabola demonstrata est
Georum condemnatio, qui oleum sibi suffi
cienter non praeparauerant, siue per oleum nitor
operum, siue gaudium conscientiae, siue elemo
sina quae est per pecuniam, intelligatur. Haec au
tem parabola inducitur contra eos qui non so
lum pecuniis, sed nec verbo, nec alio modo pro
desse proximis volunt, sed omnia occultant. vnde
dicit, sicut enim homo, &c. Greg. Homo autem iste
Bibl. Hom. tom. 4. CCCc 3 qui

qui peregrè proficiscitur, redemptor noster est, qui in ea carne quam assumpserat, abiit in cælum. Carnis enim locus proprius terra est, quæ quasi ad peregrinandum ducitur, cum per redemptorē nostrum in cælo collocatur. Orige. Secundū enim diuinitatis suæ naturam non peregrinatur, sed secundum dispensationem corporis quod suscipit. Qui enim dicit discipulis suis: Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi, vniuersus Dei est, qui non est corporeo habitu circumclusus: hoc autem dicentes non soluimus Iesum, sed vnicuique substantiæ proprietatem eius saluamus. Possimus & talia dicere, quod peregrinatur dominus per fidem ambulantes, & non per speciem: si autem peregrinantes à corpore cum domino fuerimus, tunc & ipse erit nobiscum. Simul etiam considera, quod non videtur reddidit sermonis ita conscripta, sicut homo peregrinans, ita ego aut filius hominis, quoniam ipse est qui in parabola proponitur peregrinans quasi homo, non sicut filius Dei. Hier. Vocatus autem apostolis doctrinam eis euangeliorum tradidit, non quasi pro largitate & paritate alteri plus & alteri minus tribuens, sed pro accipientium viribus. quomodo & Apostolus eos qui solidum cibum capere non poterant, lacte potasse se dicit. vnde sequitur, *Et vni dedit quinque talenta, alij autem, &c.* Chry. In quinque, & duobus, & vno talento, diuersas gratias intelligimus, quæ vnicuique traditæ sunt. Orige. Si quando enim videris eorum qui acceperunt à Christo dispensationem eloquiorum Dei, alios quidem habere amplius, alios autem minus: & vt ita dicam, neque in dimidio intelligentes rerum negotia comparatione meliorum, alios aut adhuc minus habere videbis differentias eorum, qui eloquia domini susceperunt à Christo: quoniam alia fuit virtus eorum quibus data sunt quinque talenta, alia quibus duo, alia quibus vnum, & alter alterius non capiebat mensuram: & qui accepit talentum vnum, accepit quidem datum non contemptibile. Multum est enim & vnum talentum talis domini: tamen tres sunt proprii serui, sicut tria genera eorum qui fructum faciunt: & quinque quidem accepit talenta, qui omnia sensibilia scripturarum potest adducere sed sensus diuini: duo autem, qui est corporalem doctrinam edoctus, duo enim videtur carnalis numerus esse: sed adhuc minus potenti vnum talentum paternitatis dedit. Greg. Vel aliter. Quinque talentis, dona quinque sensuum, id est, exteriorum scientia exprimitur: duobus verbis, intellectus & operatio designatur: vnus autem talenti nomine, intellectus tantum designatur. Sequitur, *Et profectus est statim.* Glo. Non locum mutans, sed liberam eis operandi potestatem permittens, & suo arbitrio relinquens. Sequitur. *Abiit autem qui quin. ta. &c.* Hiero. Accepit enim terrenis sensibus, cælesti sibi notitiam duplicauit, ex creaturis intelligens creatorem, ex corporalibus incorporalia, ex breuibus sempiterna. Grego. Sunt etiam nonnulli, qui & si interna ac mystica penetrare nesciunt, pro intentione tamen supernæ patriæ docent reuera quæ possunt de ipsis exterioribus quos acceperunt dūmque se à carnis perulantia, à terrenarum rerum ambitu atque à visibilibus voluptate custodiunt, ab his etiam alios admonendo compescunt. Orige. Vel qui habent sensus exercitatos

conuersati salobriter, & ad maiorem scientiam seiplos erigentes, & studiosè docetes, lucrati sunt alia quinque, quia nemo facillè additamentum accipit virtutis alterius, nisi eius quam habet, & quanta ipsa scit, tanta alterum docet, & non amplius. Hila. Vei seruus ille qui quinque talenta accipit, populus ex lege credentium est: ex qua profectus meritū ipsius rectè imperata euangelicæ fidei operatione duplicauit. Sequitur, *Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo.* Greg. Sunt enim nonnulli qui dū intelligendo & operando alios predicant, quasi duplicata de negotio lucrum reportant, quia dum vtrique sexui prædicatio impenditur, quasi accepta talia geminantur. Orige. *Vel lucrati sunt alia duo.* id est, corporalem ædificationem & aliam paulò sublimiorem. Hila. Vel ille seruus, cui duo talenta commissa sunt, gentium populus est, fide atque confessione & filij iustificatus & patris, dominum nostrum Iesum Christum Deum atque hominem ex spiritu & carne confectus est. Hæc ergo huic duo talenta commissa. Sed vt populus Iudæorum omne sacramentum quod in quinque talēis, id est, in lege cognouerant, ad plenum fide euangelij duplicauit: ita ex incremento duorum talentorum intellectum atque operationem promouit. Sequitur, *Qui autē vnum accepit, &c.* Greg. Talentum quippe in terra abscondere, est acceptum ingenium in terrenis actibus implicare. Orige. Vel aliter, Si quando videris aliquem, qui virtutem habet docendi & animabus proficiendi, & hanc virtutē occultat: quamuis habeat quandam religionem conuersationis, non dubites dicere talentum esse qui accepit vnum talentum, & abscondit ipsum in terra. Hila. Vel ille seruus qui vnum talentum accepit, & in terra recedidit, & populus est in lege persistens, qui propter inuidiam saluandarum gentium in terra acceptum talentum abscondit: In terra enim talentum abscondere, est nouæ prædicationis gloriam sub obtestatione corporeæ passionis occultare. Sequitur, *Post mult. ve. tempo. &c.* In ratione autem ponenda iudicij examen est. Orige. Et obseruauit hoc loco, quoniam non serui ad dominum vadunt vt iudicentur, sed dominus venit ad eos, cum tempus fuerit impletum, de quo dicit, *Post multum verò temporis.* id est, postquā dimisit aptos ad negotiandum animarum salutem: & idēd forsitam non facillè inuenitur quis ex eis qui apti fuerunt ad huiusmodi opus, vt cito transeat de hac vita, sicut est manifestū ex eo quod & apostoli seruauerunt. Ex quibus dicit ad Petrum, Cum seruieris, extendes manum tuam, de Paulo autem dictum est ad Philemonem, Nunc autem vt Paulus senex. Chry. in ho. Vide & dominum vbique non confestim expetentem rationem vt discas eius longanimitatem. Mihi autem videtur quod reuersionem oculi: insinuans hoc dixit. Hiero. Ideo ergo dicit, *Post multum temporis,* quia grande tempus est inter ascensionem saluatoris, & secundum eius aduentum. Grego. Hæc autem lectio huius euangelij considerare nos admonet, ne qui plus cæteris in hoc mundo accepisse aliquid cernuntur, ab authore mundi grauius iudicentur. Cum enim augentur dona, rationes etiam crescant donorum. Tanto ergo humilior quisque debet esse ex munere, quanto se obligatiorem esse conspiciat in reddenda ratione. Orige. Fiducia autem fecit eum qui quinque talenta acceperat audire,

vt ad

vt ad dominum prius accederet. Sequitur enim, *Et ecce, qui quin. tal. &c.* Grego. Seruus ergo qui geminata talenta retulit, laudatur à domino, atque ad æternam remunerationem perducitur, vnde subditur, *Ait illi dominus, Euge. Raba. Euge.* interiectio est lætantis, per quod gaudium suum dominus insinuat, qui bene laborantem seruū ad gaudium æternum inuitat, de quo Propheta ait, *Lætificabis nos in gaudio cum vultu tuo.* Chryso. in ho. *Serue bone,* qui de bono loquitur quod est ad proximum. *Et fidelis,* quia nihil eorū quæ sunt domini sibi appropriauit. Hier. Dicit autem, *Super pauca fuisi fidelis.* quia omnia quæ in præsentibus habemus, licet magna videantur & plurima, tamen comparatione futurorum parua, & pauca sunt. Greg. Sed tunc fidelis seruus supra multa constituitur, quando deuicta omnis corruptionis molestia, de æternis gaudiis in illa cælesti sede gloriatur. Tunc etiam ad domini sui gaudiū perfectè intromittitur, quando in æterna illa patria assumptus atque angelorum cælibus admixtus, sic interius gaudet de munere, vt non sit quod exterioris doleat iam de corruptione. Hieronymus, Quid autem potest maius dari fideli seruo quàm esse cum domino & videre gaudium domini sui? Chry. in ho. Per hoc enim verbum omnem beatitudinem ostendit. Aug. 1. de tri. Hoc enim erit plenum gaudium nostrum, quo amplius non est frui Deo trinitate, ad cuius imaginē facti sumus. Hier. Vtrique autem seruo & qui de quinque talentis decem fecerat, & qui de duobus quatuor, idem patrisfamilias sermo blanditur. Vtrunque etiam simili recipit gaudio, non considerans lucri magnitudinem, sed studij voluntatem. vnde sequitur, *Accessit autem & qui duo talent. acce.* Orige. Quod autem dixit, vel in eo qui quinque talenta acceperat, vel in isto qui duo accedens, intellige accessum transiitum de hoc mundo ad illum: & vide quoniam eadem dicta sunt ambobus, ne forte & qui minorem habuit virtutem, & totam illam quam habuit, secundum quod oportebat, exercuit, nihil minus habiturus sit apud Deum, quàm ille qui fuerit in maiori virtute. Hoc enim solum queritur vt quicquid habuerit homo ex Deo, toto eo vtatur ad gloriam Dei.

ORIGENIS PRESBYTERI DE EODEM EVANG. HOMIL.

12 Hom. 33.
in Matth.

ET primum quidem videamus quare peregrinanti homini assimilatur Dominus noster, qui vnus est Dominus noster, de quo ait Apostolus: Nobis autem vnus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsam, si tamen ab eo tantummodo dominemur, & neque mammona Dominum habeamus, neque aliquem dominorum eorum, quos multos esse significans ipse Apostolus dicit: Sicut enim sunt dii multi, & Domini multi. Ergo primum quæramus de peregrinatione ipsius, maxime quia peregrinationi eius videtur esse contrariū quod ipse de discipulis suis promittit, dicens: Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Item illud: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Et quod Baptista dicit de eo, vbiq; cum esse demonstrans, ita, In medio autem vestrum stat quem vos

nescitis, ipse est qui post me venit. Propterea dicit aliquis, si in medio etiam nescientium se stat: si vbicunque duo, vel tres congregati fuerint in nomine eius inter eos habentur: si per omnes dies vitæ discipulorum cum eis est vsque ad consummationem seculi, quomodo in ista parabola proponitur peregrinans: Tractantes autem assumere debemus, & illud quod Paulus ait de se: Ego autem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicauit vt præsens congregatis vobis, & meo spiritu cum virtute Domini Iesu, eum qui talis est tradere satanæ in interitum carnis, vt spiritus eius saluus sit in die Domini nostri Iesu Christi. Si enim virtus Iesu congregatur cum his, qui congregantur in nomine eius, non peregrinatur à suis, sed semper præsto est eis. Quod si semper omnibus suis est præsens, quomodo introducant eum parabole eius peregrinatem? Vide si possumus soluere hoc modo quod queritur. Qui enim dicit discipulis suis: Ecce ego vobiscum sum vsq; ad consummationem seculi. Et item: Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, & ego sum in medio eorum, & cætera. Et, Qui in medio etiam nescientium se constitit, vniuersus Dei est Deus verbum, & sapientia, & iustitia, & veritas, qui non est corporeo ambitu circumclusus. Secundum hanc diuinitatis suæ naturam non peregrinatur, sed peregrinatur secundum dispensationem corporis quod suscipit. Secundum quod & turbatus est, & tristis factus est, dicens: Nunc anima mea turbatur. Et iterum: Tristis est anima mea vsque ad mortem. Hæc autem dicentes non soluimus suscepti corporis hominem, cum sit scriptum apud Ioannem: Omnis spiritus qui soluit Iesum non est ex Deo, sed vnicuique substantiæ proprietatem seruamus. Si enim omnis homo fidelis qui coniungitur Domino vnus spiritus est, quanto magis homo ille quem secundum dispensationem carnis Christus suscepit, non est soluendus ab eo, nec alter est dicendus ab eo? Et vide quomodo ait, sicut homo peregrè futurus: quoniam non erat homo, sed sicut homo, & quasi homo peregrinabitur, qui erat vbique secundum diuinitatis naturam. Simul considera, quoniam non videtur redditio sermonis ita conscripta: Sicut homo peregrinans sic & Iesus: aut ita, sic & filius hominis: quoniam ipse est qui in parabola proponitur peregrinans quasi homo. Nec enim est homo, qui est vbicunque duo vel tres in nomine eius fuerint congregati. Neque homo nobiscum est omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Nec congregatis vbique fidelibus homo est præsens, sed virtus diuina, quæ erat in Iesu. Possimus etiā talia dicere de hoc loco. Nihil contrarium est eum ipsum Iesum secundum quandam quidem intellectum esse vbique: secundum alium autem peregrinari. Si enim nos dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino: per fidem enim ambulamus, non per speciem: in omnibus qui sunt in corpore, & peregrinantur à Domino, peregrinatur ab eis & Dominus per fidem ambulantes, non per speciem. Si autem peregrinantes à corpore cum Domino fuerimus, & ipse tunc erit nobiscum, & pro eo quod per fidem ambulauimus, vt & per speciem postea ambulamus. Speciem autem dicimus verbi, & sapientiæ, & veritatis, & iustitiæ, & pacis, & omnium quicquid est vniuersus Deus. Speciem autem verbi,

& speciem sapientie intelliges, cum intellexeris quod ait Apostolus: Filii mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Formatum enim Christum intelligens in aliquo, videbis consequenter secundum formationem huiusmodi etiam speciem Christi. Iste ergo qui quasi homo peregre est profectus, vocavit seruos suos, & tradidit eis probatam pecuniam suam in cloquiis castis. Quoniam eloquia eius, eloquia sunt casta, argentum ignitum probabile, purgatum septies. Et vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij vero vnum. Vnicuique autem, &c. Ergo si quando videris eorum qui acceperunt à Christo dispensationem eloquiorum Dei: alios quidem habere amplius, & diuinius, & abundantius, alios autem minus, & vti dicam, neque in dimidio intelligentes rerum negocia, comparatione eorum qui multo sunt meliores: alios autem adhuc minus habere, videbis differentias eorum qui eloquia Dei susceperunt à Christo: quoniam alia fuit virtus eorum quibus data sunt quinque talenta, alia quibus duo, alia quibus vnum, & alter alterius non capiebat mensuram. Et qui accipit talentum vnum, accepit quidem datum non contemptibile: multum est enim, & vnum talentum talis Domini. Tamen tres sunt proprii serui eius qui peregre profectus est quasi homo, sicut & tria genera sunt eorum qui fructum faciunt. Quorum quidam quidem faciunt centum, quidam autem sexaginta, quidam vero triginta. Sed ibi etiam ille qui triginta fecit saluatur: hic autem sermo arguit eum qui vnum acceperat talentum, & abscondit in terram. Et quare qui quinque acceperat talenta, si possunt intelligi perfectiores, qui diuiniorem & sublimiorem acceperunt sensum scripturæ, qui duo autem acceperunt, super literam quidem, Paulo autem superius ascenderunt, & non ad magnitudinem illam ascendere potuerunt: tertij autem, qui nihil super literam, quam acceperunt in primis. Est ergo & de numeris omnino in his, quæ loquimur dignus sermo tali nostro Domino Salvatore. Dico autem de quinque, & duobus, & vno. Nos autem modici, & talia minus explicare potentes existimamus, ne forte qui omnia quidem sensibilia scripturarum possunt deducere ad sensus diuiniore quos Salomon diuinos appellat, & quos dicit Hieremias sensus cordis, & qui ad Hebræos dicuntur à Paulo sensus exercitati ad discretionem boni quoque, & hi qui extra quinque talenta, alia quinque, sunt lucrati operantes in eis: & per doctrinam exercitantes seipsos, & ad maiorem scientiam erigentes. Conuersari enim salutariter & studiose docentes, operati sunt, & lucrati sunt alia quinque: quia nemo facile additamentum accepit virtutis alterius, nisi eius quam habet: vti puta sapiens in sapientia crescit, fidelis in fide. Aut ita. Alia acquisiuit quinque: quoniam vnusquisque quod ipse scit hoc docet alteri, & quanta ipse scit tanta alterum docet, non amplius. Propterea quicquid habuerit quis in se, hoc alterum docendo acquirit, in altero faciens eum habere quod habet ipse. Propterea quinque habuit, & non amplius acquisisse dicitur, nisi quinque, quæ habuit. Et qui duo, non amplius, nisi duo quæ habuit. Si autem debemus & de duobus talentis dicere: & de illis dicimus, quod qui non permanserunt in litera, sed quærentes ascendere sensu suo super eam, non autem potentes peruenire super

ordinem prædictorum duorum: hi sunt, qui ab eo qui cognoscebat virtutem eorum, acceperunt talenta duo, corporalem doctrinam edocti. Duo enim videtur carnalis numerus esse: & super hæc lucrati sunt duo, id est, corporalem editionem, & aliam paulo eis sublimiorem. Erat autem aliquis seruorum minorem colligens sibi virtutem, propter quam quasi minus potenti vnum talentum paterfamilias dedit, quod accipiens seruus habes aliam partem fodit, & in altitudines imposuit eius cum debuisset sursum, & in mentis id mittere. Quoniam autem proprii serui tres referuntur illius paterfamilias esse, quare si possunt postquam crediderunt, & serui facti sunt eius, quasi potentes negociari, posteaquam acceperunt à paterfamilias pecuniam eius: vt quidam quidem operatus sit & lucratus, alius autem lucratus, alius vero præ timore non satis fidelis, Domini sui infodit, & abscondit pecuniam. Et apparet in ipsa defensione per quam loquitur, quod timuit quidem Dominum habens Dei timorem, sicut alter zelum Dei: non autem secundum scientiam timens, abscondit talentum suum in terra. Tales sunt autem, qui neque moment, neque discutunt quæ dicuntur, neque seipsos ad proficiendum animas tradunt: sed latere volunt quæ acceperunt, & crediti sunt. Si quando ergo videris aliquem, qui virtutem quidem aliquam acquisiuit, & habet dicendi, & animas quantumque proficiendam: & hanc virtutem occultat, vt tantummodo tradat verbum nudum, quod creditus est, & accepit, & depositum ei à Domino suo, & viuus in obscuro multis ignotis etiã magna peccata habentibus, & non se profert in bono quod à Deo accepit: quantum habeat quandam religionem conuersationis non vituperabilem multis, non dubites dicere eam talem esse, qui vnum talentum accepit, & abscondit id in terra. Si autem propter illud, quod scriptum est, eum talem mitti in tenebras exteriores, displicet tibi, quod dicitur: si propterea quod non docuit quis, iudicatur quasi qui data sibi virtute ad proficiendum animarum non est usus: recordare Apostolicum dictum quod ait: Vt enim mihi est, si non euangelizauero. Non enim censet se propter aliam quantumque conuersionem suam vituperabilem: sed propter hoc solum, si non prædicauerit euangelium, vti sibi cõstitur futurum. Manifeste enim apparet, quod ille sperauit audire, serue male, & piger, & cetera, nisi euangelizasset: quamuis alia vitæ eius recta fuissent. Hæc enim & his similia debent in mente habere maxime, qui mittunt manum suam, id est actum ad aratrum docendi doctrinam Christi, vt cognoscentes quibus est Vti: non propter aliud nisi quia non docent repositum, non conuertatur retro, postquam semel miserint manum suam ad aratrum arantes animas hominum, vt post hoc & femina suscipiant verbi. Iste autem, qui sicut homo peregre profectus vocauit seruos suos, & tradidit eis bona sua, post multum temporis venit, postquam dimisit aptos ad negociandum animarum salutem: & ideo forsitan non facile inuenitur quis ex eis, qui apti fuerint ad huiusmodi opus, vt cito transeat de hac vita: sicut est manifestum ex eo quod & Apostoli seruauerunt, ex quibus dominus dicit ad Petrum, Cum serueris extendes manum tuam, & cetera. De Paulo autem dictum est ad Philemonem.

Nunc

Nunc autem, vt Paulus senex, cum esset adolescentulus, quando Stephanus pro Christi testimonio lapidabatur, & ipse vestimenta feruabat interficientium eum. Hoc autem diximus propterea quod dicit, Post multum temporis venit dominus seruorum illorum. Et obserua in hoc loco, quod non ad dominum vadunt, vt iudicentur, & digna actibus suis recipiant: sed dominus venit ad eos cum fuerit impletum, quod dictum est, quoniam venit tempus. Veniens autem ponet rationem cum eis de omnibus quæcunque egerunt, compensans lucra bonorum operum, & dispendia peccatorum, vt ponens rationem & diligenter vniuersa discuties, vno quoque sicut oportet vtatur. Debemus ergo quasi qui peccando damnum fecerimus: bona autem operantes lucratur, sic omni custodia corda nostra seruare: vt, cum venerit dominus noster, & posuerit rationem nobiscum, non inueniamur nec pro ocioso sermone damnum fecisse. Et accedens quinque talenta accepit, obtulit alia quinque, &c. Ita accessit primus quasi qui habuit fiduciam, eo quod operatus fuerat & lucratus. Nam fiducia ipsa fecit eum audere, vt ad dominum primus accederet, & audacter faceret sermonem, dicens, Domine, quinque talenta mihi dedisti, ecce alia quinque talenta lucratus sum super ea. At dominus dixit vocem omnibus nobis optabilem, cum posuerit rationem etiam nobiscum dominus noster, dicens: *Euge serue bone & fidelis*: contrariam ei voci quam dixit tertium, *serue male, & piger*. Quis non optet exhortationem accipiens ex ista scriptura, vt audiat à domino suo, fidelis? Quod simile esse existimo ei quod dictum est de Abraham, quoniam credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, sicut & ei qui audiuit à domino suo, *serue fidelis*. Sine dubio fides eius ad iustitiam reputata est ei, vt reputata est ad iustitiam fides ipsius, qui in modico fuit fidelis. Modica autem sunt omnia vitæ istius, vt omne resurrectionis mysterium ei credatur vt administratio superiorum bonorum. Videamus autem & quo ingreditur seruus iste bonus & fidelis, qui in modico vitæ istius fuit fidelis. *Intra* (inquit) *in gaudium domini tui*. Omnia enim ibi delectabilia, & omnia gaudia, quædã qui hic fient, ibi ridebunt: & qui laudabiliter lugent, consolationem accipient dignam. Quod autem dicit vel in eo qui quinque talenta acceperat, vel in isto qui duo, accedens, intellige mihi accessum, & transitum de hoc mundo ad illum: & vide quod non aliam vocem dominus protulit ad secundum, nisi quam protulit ad priorem, dicens, *Euge serue bone & fidelis, super modica fidelis fuisti, super magna te constituam*. Quæro quoniam eadẽ dicta sunt ambobus, ne forte & qui minorem habuit virtutem, & totam illam, quam secundum quod oportebat exercuit: nihil minus habiturus sit apud Deum, quam ille, qui fuit in maiore virtute: vt impleatur in eis, quod dictum est, *Qui multum, non abundauit: & qui modicum, non minorauit*. Tale aliquid ostenditur & circa mandatum dilectionis ad Deum, vel ad proximum dicens ita, Diliges dominum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Sine dubio enim cum ex toto corde suo quid dilexerit Deum, & ex tota anima sua, & ex tota virtute sua, talem dilectionis habet mercedem qualem ille, qui maius habuit cor: vel qui eminentiorem habet animam, vel qui

maiores accepit virtutem. Hoc enim solum quaeritur, vt quicquid habuerit homo ex eo, toto eo vtatur ad gloriam Dei.

S. HILARII EPISCOPI

Picta uorum superioris Euang. expositio.

Sicut enim homo peregre, &c. Diuisio pecuniæ inæqualis est, sed non ad diuidentem referenda diuersitas est. Ait enim vnusquemque secundum virtutem suam accepisse. Ergo, in quantum quis capax esset, accepit: & extra moderatim arbitrium est, quod erat in iure sumentis. Paterfamilias seipsum esse significat. Peregrinationis tempus penitentia spatium est: vno in calis à dextris Dei affidens, potestatem vniuerso generi humano dei atque operationis euangelicæ permittit. Igitur vnusquisque secundum fidei suæ mensuram, talentum, id est, euangelij prædicationem, à prædicante suscepit. Hæc enim incorrupta substantia est, hoc Christi patrimonium æternis hæredibus seruatum. Sed seruus ille qui quinque talenta accepit, populus ex lege credentium est: ex qua profectus, meritum vnusquemque præbeque perfectus, euangelicæ fidei operatione duplicauit. In ratione autem ponenda iudicij examen est: quo cælestis verbi vsus, & reditus dispensati talenti postulat. Igitur cui erant quinque commissa, Domino reuerso, de quinque decem obtulit: talis scilicet in fide repertus, qualis in lege: qui decem verborum quinque libris Moysi, præceptorum obedientiam per gratiam euangelicæ iustificationis expleuerit. Igitur iubetur in gaudium Domini introire, id est, in honorem gloriæ Christi recipitur. Ille vero seruus, cui duo talenta commissa sunt, gentium populus est, fide atque confessione & filij iustificatus & patris: Dominum nostrum Iesum Christum Deum atque hominem & spiritu & carne confessus. Nam & corde fides, & ore confessio est. Hæc ergo huic sunt duo talenta commissa. Sed vt prior ille omne sacramentum in quinque talentis, id est, in lege cognouerit, idque ipsum fide euangelij duplicauerat: ita iste incrementum duum talentorum, atque operatione promeruit, ratione ac reditu dissimili. Par tamen à Domino munus amborum est, vt gentium fidem exæquatam credentium ex lege scientiæ nosceremus: nam cum laudatione eadem iubetur in gaudium Domini introire. Est autem duplicatio sumptæ pecuniæ, operationem fidei addidisse: & quæ opinione crederant, rebus factisque gessisse.

S. HIERONYMI PRESBYTERI IN IDEM EUANG. HOMILIA.

Sicut enim homo, &c. Homo iste paterfamilias, sicut dicitur quia Christus sit: qui ad patrem post resurrectionem victor ascendens, vocatis apostolis, doctrinam euangelicam tradidit: non pro largitate & paritate alteri plus, & alteri minus tribuens, sed pro accipientium viribus: quomodo & Apostolus eos qui solidum cibum capere non poterant, laete potasse se dicit. Denique & illum qui de quinque talentis, decem fecerat: & qui

1. Cor. 3.

& qui de duobus quatuor, simili recepit gaudium: non considerans lucrum magnitudinem, sed studij voluntatem. In quinque & duobus & vno talento: vel diuersas gratias intelligamus: quæ vniciuque traditæ sunt. Vel in principio, omnes sensus examinatos: In secundum, intelligentiam & opera: In tertio, rationem, qua homines à bestiis separantur. *Abijt autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque.* Accepit terrenis sensibus, cælestium sibi noticiam dupliciter, ex creaturis intelligens creatorem: ex corporalibus incorporatis: ex visibilibus inuisibilibus: ex breuibus æterna. *Similiter qui duo acceperat, lucratus est alia duo.* Et iste pro viribus quicquid in lege didicerat, in euangelio duplicauit: Siue scientiam & opera præsentis vitæ, futuræ beatitudinis typos intellexit. *Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui.* Nequam seruus terrenis operibus & seculi voluptate, Dei præcepta neglexit & polluit: quanquam in alio euangelista scriptum sit, quod in sudario ligauerit id est, doctrinam patrisfamilias molliter & delicate vinendo enerauit. *Post multum vero temporis venit dominus seruorum illorum, & posuit rationem cum eis. Et accedens qui quinque talenta acceperat, &c.* Grande tempus est inter ascensionem saluatoris, & secundum eius aduentum. Si autem apostoli reddituri sunt rationem, & sub metu iudicis surrecturi, quid nos oportet facere? *Ait illi dominus eius: Euge serue bone & fidelis: quia super pauca fuisi fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium domini tui.* Vtique seruo (vt ante iã dixi) & qui de quinque talentis, decem fecerat: & qui de duobus, quatuor: idem patrisfamilias sermo blanditur. Et notandum quod omnia quæ in præsentem habemus, licet magna videantur & plurima: tamen comparatione futurorum, parua & pauca sunt. Intra, inquit, in gaudium domini tui: & suscipe quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Quid autem potest maius dari fidei seruo, quam esse cum domino, & videre gaudium domini sui.

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI Episcopi Constantin. in superioribus Euang. Homil.

Ex Hom. 79. in Matth. Si apud Lucam aliter talentorum narratur parabola, nos aliam hanc, aliam illam esse putamus. Videmus enim ab vno fonte diuersos in illa fructus confluxisse: ibi enim alius quinque, alius decem atrulit: quapropter nec eadem præmia consequuti sunt: hic vero e contrario, quapropter & par eis corona redditur. Nam qui duo acceperat, alia duo lucratus est: & qui quinque similiter. Ibi vero, quia & ex eadem sorte, alter plura, alter pauciora conquisiuit, non iniuria varia retributione fruuntur. Perspicere autem vbi que non confestim, sed, longo tempore interiecto, exigentem. Sic enim etiam, vinea agricolis data peregrinatus est, & tunc, credito dato, recessit, vt longanimitatem eius facile cognoscamus. Quamuis mihi videatur resurrectio quoque huiusmodi verbis significari. Hoc autem in loco nec agricola, nec vinea, sed omnes operarij sunt. Non enim ad principes, neque ad Iudæos solum, sed ad omnes hæc differit. *Diferentes igitur & sua nonnulli & ea, quæ*

domini erant, grate fatentur. Nam alius quidem dicit; *Dominus, quinque talenta mihi tradidisti.* Alius duo ostendens ab ipso operationis occasiones recepit, & gratiam habere, & totum ipsi reputare: quid igitur dominus? *Euge serue bone, & fidelis.* Hæc enim bonum est, quod proximum respicit. *Quia in paucis fuisi fidelis, in multis te constituam, intra in gaudium domini tui.* Vniuersam hoc verbo monstrat beatitudinem. Non autem & ille sic, sed quomodo? *Novi quoniam durus es, homo, metens, &c.* Quid igitur dominus? *Oportet ab te committere argenti mensuram.* Id est, oportuit te dixisse, ad monuisse, consuluisse: sed non obtemperant, ais: nihil hoc quippe ad te pertinet, quid hæc re mitius, argue humanius? homines sane non ita facere solent, sed ipsum, qui pecuniam credidit, exactiois etiam officium facere volunt, ipse vero non ita. *Sed te oportebat, inquit, creditum facere, exactioem autem mihi relinquere, qui cum vsuris creditum ipsum exegisset.* Audiens sanè vsuram, splendorem operam intelligat. Te igitur oportuit, quod facilius est, facere & difficiliora mihi relinquere: verum, quoniam non fecisti; *Accipite vos, ait, ab ipso talentum, &c.* Quidnam hoc significat? *Qui doctriam gratiam ad vtilitatem aliorum accipit, nec vitæ ea, gratiam quoque ipsam omnino perdit: qui autem studiose, ac sedulo vitæ his, maiorem gratiam impetrabit: quemadmodum ille, vel quod accepit, amiserat.* Verum nõ ad hæc vsque damnum otiosi procedit, sed in tolerabilis cruciatus, & sententia terribilis sequitur. *Proiicite narces, inquit, immitem seruum in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium.* Vides quomodo non solum rapaces, & qui aliena inuadunt, nec soli malefactores, verum etiam, qui bona facere negligit, extremo cruciatur supplicio? Audiamus igitur hæc verba, & donec tempus patitur, nostram amplectamur salutem. Accipiamus in lampadibus oleum, amplifacemur talentum. Si enim in pigritia, & otio viuimus, nullus nõ est etiam flentium ibi commiserabitur. Nam & qui sordidas vestes habet: quantum seipsum condemnasset, nihil tamen profecit. Et qui talentum accepisset, et si deponit reddidit, condemnatus est tamen: virgines quoque deprecatae sunt, & clamauerunt, sed nihil inde consequutæ sunt. *Quæ omnia cogitantes, pecunia, studio, autoritate, quibuscunque possumus, proximos adiuuemus.* Talenta enim hic pro eo, quod vnusquisque facere potest, accipimus, sine autoritate protegere, siue pecuniis iuuare, siue doctrina admonere, siue alia quapiam re proximis professe queas. Nemo secum dicat, quum vnum talentum habeam, nihil possum efficere: potes profectò ex ea vna re sola coprobari. Non es pauperior illa vna, nõ es Petro, atque ioãne rusticior: quoniam vnus rudes simul, atque illiterati fuerunt, quoniam magno studio communem vtilitatem complexi fuerant, & eorum principes facti sunt. *Quippe nulla res Deo grator est, quam vt vniuersam vitam ad commune commodum conferas.* Ideo ratione, atque oratione nos Deus decorauit, mentem, & ingenium concessit, manus, pedes, vires corporis dedit, vt his omnibus & nos ipsos, & proximis tutemur. Non enim ad agendas gratias solummodo confert oratio, verum etiam ad docendum, & admonendum perutilis est: quæ in se ea diligenter vtetur, dominum: sin vero in contrariis, diabolum imitabitur. Nam & Petrus quandoqui

do quidem Christum cõfitebatur quasi ea dicens, quæ patris sunt, beatificabatur: quod autem crucem horrebat, atque repellibat, quasi ea, quæ diaboli sunt, sapiens, acriter increpabatur. Si ergo ignoratione crucem recusando reprehensus est, quam nos sponte peccantes veniam impetrabimus? Ea ergo loquamur, quæ Christi verba esse confestim cognoscuntur. Nec enim, quum dixerò, *Thabita surge, & ambula:* neque, quum dixerò, *Thabita surge:* tunc solum Christi verba loquor, verum etiam multo magis, si contumeliis agitur, benedixerò, si oppressus iniuria, pro opprimentibus orabo. Et in superioribus quidem dixisse memini, manum esse linguam nostram, quæ pedes Dei attingat: nõc vero maius quiddam adieci, quia lingua nostra lingua est Christi. Christi linguam imitamur, si diligentia adhibemus, vt illa loquamur, quæ illi præcipit. *Quæ verò sunt illa? Humilitatis certè, benignitatisque plenissima verba.* Sic ille contumeliatibus respondebat dicens: *Ego demonium non habeo: & rursus, Si male loquutus sum, testimonium perhibe de malo.* Si hoc pacto tu quoque respondes, si ad emendationem proximi loqueris, linguæ illi lingua tua simillima est: hæc nõ ego, sed ipse Deus cõfirmat. *Qui educit honorabilem, inquit, ex indigno, is quasi os meum erit.* Quæ igitur tua lingua sit Christi, & os tuum patris fiat, & sancti spiritus templum sis, quis honor, quod decus maius hoc excogitari poterit? Non, si ex auro tibi os conficeretur, non si gemmis construeretur ita presulgeret, vt tunc hoc humilitatis ornatu resplenderet. Quid enim optabilius ore, quod maledicèdi studij penitus ignorat, & benedicèdi solum cognouit: Quod si benedicere maledicèti aspernaris, salte taceas, hoc interim facito: postea ratione, ac via vltiora petes, ad illud quoque peruenies, & huiusmodi os habebis, quale prædiximus: nec putes nimium dictum esse. Misericors enim dominus est, & eius hoc donum bonitati tribuitur, nõ ergo audaciæ attribuas, si te Christi os habere quispiam dixerit. Audaciæ quippe os diabolum imitari, linguam habere nequissimo demonio simillimam: quod quam maximum sit malum, tecum ipse cogita, præsertim quum horum mysteriorum particeps factus sis, & ipsa carne domini communicaueris. Hæc tecum voluens, imitare Christum pro viribus, vt nullo tibi modo resistere, imò verò nec aspicere possit diabolus. Non enim ignorat quemam sint Christi signa, bene cognouit arma, quibus victus, fugaturusque est. *Quæ autem ea sunt? Humilitas profectò animi, & mansuetudo.* Nam, quando in monte aggredientem superauit, atque prostrauit, quando non cognoscebat, quia Christus esset, mansuetudinis humilitatisque verbis eum confudit: pariter ergo tu quoque facies, & si hominem in diabolum versum aggredi te videris, illo pacto vincito. Data est tibi diuinitus potestas, imitari Christum pro viribus, & similem illi fieri: noli expauescere hoc audiens: timendum enim tibi potius est, si similis illi fieri negligas. Loquaris igitur vt ille, & eris talis, quantum ad hoc, qualis ipse fuit, prout humanæ vires patiuntur: huius rei gratia maior est, qui ita loquitur, quam qui futura prædicit: hoc enim totum ex dono est, illud etiam ex labore, atque sudore tuo procedit. Fac vt ex animo tuo os tuum ita confirmetur, vt os Christi esse videatur. Potest Christus hoc facere, si tu volueris: nõ

uit hanc artem, si desidia, & torpore non corrumperis. Sed quomodo formatur, atque depingitur huiusmodi os, inquires? Quippe non est opus coloribus, nec vlla materia indigemus: sola enim virtute, & humilitate, ac mansuetudine huiusmodi os maxime conformatur. Verum, ne quando diaboli os nobis extruamus, non erit ab re considerare, quomodo etiam illud conditur: quomodo igitur conditur? Maledictione profectò, contumeliis, contradictione, periuorio: diaboli enim linguam habet, qui vt diabolus loquitur. *Quæ igitur venia nobis dabitur, imò verò, quæ supplicia non pendemus, quomodo linguam nostram, qua dominicè degustauimus carnè, diaboli spõte linguam efficiamus? Nõ faciamus (oro) sed omni studio, atque cura conemur, vt Dominum lingua nostra discat imitari: quod si faciemus, non dubito, quin ante tribunal Christi magna cum fiducia stabimus. Vbi, nisi quis in hac vita humiliter loqui didicerit, non intelligetur tunc à Christo. Quemadmodum enim si Romanus fortè fuerit iudex non percipiet rationes tuas, nisi Latine loquaris: sic etiam Christus non audit, neque attendit, nisi lingua sua vtaris. Discamus igitur ita loqui vt rex noster, & ea lingua verba proferre, qua ipse vitur. Imitemur diligenter illam linguam in omnibus. In luctum incidisti, caue ne magnitudine doloris os tuum euertatur, habes Christum, quem imiteris: nam & ipse Lazarum fleuit. Timor incubuit tibi non paruus, loquaris rursus sicut Christus. Nam & ipse propter te dispensationis ratione in formidinem incidit: dicas etiam tu, Veruntamen non, vt ego volo, sed vt tu. Lachrymas effundis, moderate id facito, vt Christus. Infidias circumuenies es, & mœror te occupauit, Christum imitare, qui & infidias passus est, & contristatus dixit, Tristis est anima mea vsque ad mortem. Omnium tibi rerum exempla præbuit, vt terminos conferues, & constitutas regulas non transgrediaris, hoc modo poteris os possidere ori dominico simillimum: hoc modo in terris gradiens, cælestem linguam habebis, datas tibi in mœrore normas, datas in ira, datas in luctu, datas in sollicitudine diligenter conferuans. O quot nostrum Christi faciem videre desiderant? ecce non videre solum eam, sed ipsi Christo similes fieri, si voluerimus, licet. Non procrastinemus ergo, non libentius prophetarum ora quam humilium hominum osculatur. Multi enim dicent ei, nonne in nomine tuo prophetauimus? & respondit eis, Nescio vos. Moysi autem os, qui humilis valde, & mitis erat (omnes quippe homines mansuetudine ille animi excessit) sic diligebat, sic osculabatur, vt præsens præsentis, facie ad faciem quasi amicus ad amicum loqueretur. Non præcipis nunc dæmonibus sed præcipies tunc igni gehennæ, si habebis ori dominico simile. *Abyssi igni præcipies ac dicces, tace, ac obmutescet: ac ita cum magna fiducia in cælos ascendes, & æterna beatitudine perfrueris: quod vinam omnibus contingat, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi Amen.**

Abij.

Joan. 8.

Hier. 15.

et uod m

Exod. 11.

Joan. 11.

Mar. 14.

Num. 12. Exod. 13.

AV

in ipso car...

Et hoc dicit...

AVTHORIS IMPERFE-

Et in Matt. eiusdem Euang. expositio.

Ex hom. 53. in Math.

Sicut enim homo peregre proficiscens vocavit seruos suos, &c. Homo peregre profectus Christus est, post victoriam passionis ad patrem iturus. Voluntate misericordiae homo, non necessitate naturae. Commendat autem Christus dilectionem suam, quam habet in sanctis. Ad regna enim caelestia ascensus, & ad patrem suum iturus vnde descenderat, peregre se iturum dixit, propter charitatem sanctorum, quos relinquebat in terris, quum magis peregre esset in mundo, sicut ipse testatur, dicens: Incola enim ego sum in terra apud te. Quando enim venit in mundum Iesus, adhuc peregrinus erat, neminem habens sui nominis confessorum: postquam autem venit, & discipulos acquisiuit, iam paterfamilias erat: & ideo proficiscens de mundo, peregre proficiscitur. Vis autem scire quantum diligit fideles suos? considera quid passus est pro eis. Si enim magis quam gloriam suam illos amavit, quasi homo moriens propter eos: quid mirum, si maiore dilectione tenebatur sanctorum, quos relinquebat in terris, quam dilectione gloriae, quam habebat in caelis? Et tradidit illis bona sua. Non invidens alij plus dedit, alij minus, sed considerans diversitatem fidei eorum. Quis autem invidus est, aut parcus, omnibus parcus, & invidus? Neque quasi acceptor personarum fecit differentiam gratiarum. Vis scire? Considera quomodo penè aequaliter remuneravit eum qui minus obrulit, & eum qui amplius. Si enim acceptor personarum iussit, utique non tantum in danda gratia, quantum in reddenda mercede esset aequalis ambobus. Manifestum est, quod in danda gratia non personas aspexit, sed virtutem vniuscuiusque consideravit, ne supra virtutem opus iniungeret, ipse occasio offensionis existeret, & non esset reus qui peccavit, si supra virtutem pondus imposuisset. Volens ergo dominus socios non habere in regno caelesti, opera nobis diversarum iustitiarum commisit: non quia non habeat potestatem & sine operibus nos glorificare: sed ideo opus praemissit, quia sicut opera sine praemiis vacua sunt, sic praemia sine operibus, sunt ingrata. Statim autem abiit, qui quinque talenta acceperat, & acquisiuit alia quinque. De talento agnitio nis Christi acquisiuit vnam iustitiam bene viuendo. De presbyterio autem ipso acquisiuit iustitiam, sollicitè praesidendo ecclesiae. De verbo acquisiuit iustitiam, verbum veritatis synceriter praedicando. De baptismo lucratus est secundum Christi regulam baptizando, & dignos filios cum iudicio ecclesiae acquirendo. De sacrificio acquisiuit iustitiam, tam mundum, & immaculatum sacrificium populo offerendo, & pro peccatis populi exorando. Similiter & ille, qui duo talenta acceperat, lucratus est alia duo. Id est, duas iustitias, vnam bene viuendo, quam acquisiuit in fide Christi: alteram synceriter ministrando, quam fecit ex ministerio diaconatus. Qui autem vnum accepit, abiens fodit in terram. Primum videamus, ut quid, neque ille qui duo talenta habuit, abscondidit talenta sua proponitur, quum multi diacones inveniuntur inutiles: neque ille, qui accepit quinque, quum multi doctores inveniuntur inutiles: sed ille tanquam qui vnum accepit, id est, populus? Attende, Deus

Catholica sententia, quomodo opera sua necessaria ad salutem.

secundum praesentiam suam licet sciat, qui iusti futuri sint, & qui iniusti, tamen omnes vocat ad fidem, dans eis gratiam credendi in Christum, quod est talentum bonis quidem ad salutem, malis autem ad praediuicium, vt inexcusabiles fiant. Diaconibus autem & doctoribus secundum praediuicium suam, illis videtur Deus iniungere ministerium diaconatus, aut presbyteratus qui sunt iusti: qui autem inveniuntur iniusti, illos homines ordinasse videtur, non Deus. Ab exitu ergo rei cognoscitur, qui à Deo ordinatus est, & qui ab hominibus. Qui enim ministerium suum bene consummaverit, apparet quia ex Deo fuerat ordinatus: qui autem ministerium suum non bene consummaverit, ex hominibus ordinatus est. Quomodo autem quidam Sacerdotes ex hominibus ordinantur, manifestè in libro octavo canonum apostolorum dicitur. Qui autem ex hominibus ordinatus est, quantum ad Deum non est diaconus, aut sacerdos. Ergo in sacerdotibus quidem, & diaconibus non est inuentus vt perdat talenta, qui secundum praesentiam ordinatur à Deo. In popularibus autè euenit, quomodo etiam qui peccator futurus est, à Deo accepit fidei gratiam. Secundum haec ergo quae diximus, si presbyter, aut diaconus peccator inuentus fuerit, quonia quantum ad praesentiam Dei, sicut iam diximus non ex Deo, sed ex hominibus factus videtur presbyter, aut diaconus, quasi laicus inuenitur inter eos, qui vnum talentum fidei acceperunt. Ac per hoc nemo ordinatus à Deo peccat, nisi qui vnum talentum accepit à Deo. Ideo autem gratia fidei omnibus à Deo praestatur, gratia autem clericatus non omnibus, sed dignis: quia in illa, causa salutis est, in ista autem dispensatio mysterij. Nam & paterfamilias annonam quidem omnibus seruis praestat, negocia autem sua non omnibus committit. Abscondit autem talentum suum in terra, qui accipiens notitiam Christi contemnit vitam spiritualem, & in terrenis actibus, & deliciis conuersans obruit illud in carne sua, & sollicitudinibus mundi quasi spinis suffocatur fidei suae bonum & non facit fructum. Hoc est enim talentum in terra abscondere, quod est semen verbi inter spinas suffocare. Sciendum est autem, quod ille, qui fodit gratiam suam in terram, non peccare proponit, sed iustitiam non facere. Qui enim peccat, non abscondere videtur gratiam, sed corrumpere. Si ergo in tenebras exteriores mittuntur, qui accepto verbo fidei, carnaliter viuendo fructum iustitiae non fecerunt. Hoc est in quales tenebras sunt iurati, qui ipsum talentum fidei suae peccando perdididerunt: Ille qui fodit talentum suum, similis est virginibus fatuis, quae habentes lampadas oleum non habebant: tamen enim illae, quam istae parauerunt sibi ad salutem hoc solum quod credebant in Christum, posse sufficere. Nam verè talentum non perdidit, id est, domini sui tamen reus est damnus. Non enim propter hoc solum vniuscuiusque sit Christianus, vt sit Christianus seruans talentum fidei suae, sed vt operetur iustitiam Christo. Sicut enim qui seminandi causa accipiens semen, tempore seminationis non seminauerit, damnum facit domino suo, & si non perdidit semen, est tamen tantum damnum, quantum poterat lucrum facere si opportuno tempore seminasset. Sic qui accepit fidem Christi, & in hoc saeculo seminationis non fuesit operatus iustitiam, & si fidem suam

Vita aeterna acquiritur per fidei opera.

Castigare impium & Despicere humilem.

1 Cor. 15.

1 Cor. 13.

1 Ioh. 3.

Rom. 8.

Non sufficit ad salutem fides.

suam non perdidit, tamen tantum videtur peccasse, quantum potuit iustitiam facere, si non neglexisset. Post multum verò temporis venit dominus seruatorum illorum. Primum videamus quare interit dominus ascendit in caelum post modicum iterum reuersurus, & semper cum sanctis futurus. Vt videlicet absente eo, fideles gloriam sibi & vitam aeternam acquirant per fidem & opera. Praesente enim Christo nec tentari fideles poterant, nec probari si essent veri fideles, quoniam si sic praesens, non creditur, sed videtur: quum autem absens fuerit, non videtur, sed creditur, dum timetur. Christo igitur praesente, & si tentationem aliquam sustinerent propter eum, aut iustitiam facerent, opus eorum non videbatur esse in fide, sed in oculis. Ideo nec poterant sibi mercedem fidei per iustitiam acquirere, nisi ascendisset ab eis. Nam seruus fidelis domino absente, probatur: praesente autem domino quicquid fecerit, non est laus serui, sed domini. Vides ergo quia non propter suam vtilitatem Christus ascendit, sed propter nostram. Tempus autem disset largum, vt longior detur hominibus iustitiae faciendae licentia. Et accedens qui quinque talenta acceperat dixit: domine, quinque talenta tradidisti mihi. Vide bonus seruus non quasi glorians in opere suo, non primum lucri talentorum memoriam facit, sed primum memorat, quae accepit, postea quae inuenit: vt ostendat non studij sui, aut laboris esse quod accepit, sed beneficiorum domini sui, quibus acquisiuit. Tanquam si dicat: domine, ego quantum ad meum studium & laborem, nec modicam quidem iustitiam facere potuissem, nisi gratia tua fuisset mecum. Sicut dicebat ille qui dicit: Sed plus omnibus laboravi, non autem ego, sed gratia Dei mecum. At ei dominus eius: Enge serue bone, & fidelis, quia super pauca fuisi fidelis, supra multa te constituiam, intra in gaudium domini tui. Pauca sunt admodum. Si quis de magna massa tritici modicam dederit drachmam, aut de magno vase vini modicum dederit gustum: sic de magno thesauro regni caelestis modica nobis per spiritum sanctum artha praestatur. Propter quod dicebat Apostolus: Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamur: quum autem venerit, quod perfectum est, destruetur ea, quae ex parte sunt. Non dixit, Intra ad gaudium domini tui: sed, in gaudium domini tui, vt possessor sit gaudij, non tantum spectator. Et iam non quasi minister domini in gaudio eius, sed particeps gaudiorum. Sicut & alibi ipse dicebat: Patet, volo vt vbi ego sum, & isti sint mecum, vt videat gloriam meam, quam mihi dedisti. Quid ergo dignum facimus in hoc saeculo, vt participes domini nostri in regnis caelestibus fieri mereamur? Ideo iuste dicit Apostolus: Existimo enim, quod non sunt condignae passionis huius temporis ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis. Accedens autem & qui duo talenta acceperat ait, domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo. Et si minor in opere, non minor in voluntate. Videns autem dominus, quia seruo illi non voluntas operandi minor fuit, sed virtus fidei: nam & ille voluit similiter amplius operari, sed magnis desiderijs eius non sufficit modica fides. Ideo iustus iudex, & si non similia lucra suscepit ab illo quoadmodum ab isto, tamen sic beneuolentia istum suscepit, quemadmodum & illum: quia Christus non magis operum remunerator est: quam volun-

tatum. Nec putet ergo diaconus, ex eo quod diaconus est, beator erit, quam laicus studiosus. Non enim dignitas apud Deum honorabitur, sed voluntas. Nec diacono se beatiorem debet putare presbyter, ex eo quod presbyter est, quam se si fuerit bonus diaconus: quoniam gradus ministerij ex Deo est, perfecta autem voluntas ex nobis. Propterea non sumus iudicandi, quia non fecimus quod in parte nostra non est: sed ex eo sumus iudicandi, quod in nobis est posse, si volumus.

Liberi arbitrij potestas.

S. MAXIMI EPISCOPI Taurinensis, in eodem Homil.

AD sancti, ac beatissimi filius patris nostri, cuius hodie festa celebramus, laudes addidisse aliquid, decerpisse est: si quidem virtutum eius gratia non sermonibus exponenda est, sed operibus comprobanda. Cum enim dicat scriptura: Gloria patris est filius sapiens, quantè huius suae gloriae, qui tantorum filiorum sapientia, & deuntione laetatur: In Christo enim Iesu per euangelium ipse nos genuit. Quicquid igitur in hac sancta plebe potest esse virtutis, & gratiae, de hoc quasi quodam fonte lucidissimo omnium viuulorum puritas emanauit. Etenim quia castitatis pollebat vigore, quia abstinentiae gloriabatur angustijs, quia blandimentis erat praeditus lenitatis, omnium ciuim in Deum prouocauit affectum, quia pontificis administratione fulgebat, plures è discipulis reliquit sui sacerdotij successores. Bene & cogre in hac die quam nobis beati patris nostri huius ad paradysum transitus exultabilè reddidit, praesentis psalmi versiculum decantauimus: In memoria aeterna erit iustus. Digne enim in memoria vertitur hominum, qui ad gaudium transtulit angelorum. Dicit sermo diuinus: Ne laudes hominem in vita sua. Tanquam si diceret. Lauda post vitam, magnifica post consummationem. Duplici enim ex causa vtilius est hominum magis memoriae laudem dare quam vitam, vt illo potissimum tempore merita sanctitatis extollas, quando nec laudantem adulatio noceat, nec laudatù tentet elatio. Lauda ergo post periculum: praedica securum: lauda non nauigantis felicitatem, sed cum peruenit ad portum: Lauda ducis virtutem, sed cum perductus est ad triumphum. Quis autem viuens tuoto possit, ac sine trepidatione laudari, qui & de praeterito meminit se habere, quod doleat, & de futuro videt sibi superesse, quod timeat? Qui vero in hoc corpusculo positi debeant sibi quicquid vendicare de meritis, quos iterum daemorum infestatio velut latronum obfidet multitudo, quibus per omnes vias supplantatores inuisi animarum laqueos tendunt, innumerabilium mortibus expauescendos? Nauigantibus enim nobis per hoc mare magnum, & spatiosum, in quo sunt reptilia, quorum non est numerus, animalia pusilla, & magna, id est, diuersa genera inimicorum, qui secundum nostrarum virium quantitatem compensato nobiscum agone luctantur. In huius mundi itaque pelago valde nobis pertimescendum est, ne nauem nostram aut procella tempestatis abripiat, aut fluctus abforbeat, aut in aeternam praedam pirata crudelis abducat. Aduersus haec ergo multiforma saeculi mala, castigatis, ac castis actibus resistamus. Beati

Est hom. 2. in Natali S. Eusebij Episcopi Vercellensis.

Pro. 10. & 15.

1 Cor. 4.

Psalm. 101.

Ecclesiast. 2.

1 Ioh. 2.

Psalm. 103.

autem patris merita iam in tuto posita securi magnificemus, qui gubernaculum fidei viriliter tenens, anchoram spei tranquilla iam in statione composuit, & plenam caelestibus diuitiis, & æternis mercibus nauem operato in litore collocavit. Qui contra omnes aduersarios securi timoris Dei, tam diu infatigabiliter tenuit, donec ad victoriam perueniret. Quid enim fuit totus vitæ illius cursus, nisi vnus cum vigili hoste conflictus? Quantis hic cæcis à via veritatis errantibus, & de summa iam in profundum rupendentibus amissum reddidit visum, & illum, quo Christus videretur, reparauit intuitum. Quorum auribus surdis, & infidelitatis obturatione damnatis, ad percipiendam vocem caelestium mandatorum, preciosum in fudit auditum, vt vocanti Deo ad misericordiam responderet per obedientiam? Quantos intrinsecus vulneros angelici oris arte, & orationum ab infirmitate curauit? Quantos per longam incuriam peccati labe resolutos, & quodam lepræ contagione perfulos, castigationibus, exhortationibus expiando, Deo in se operante mundauit? Quorum animas viuentes in corpore iam defunctas, & delictorum mole obrutas, ac sepultas, ad emendationem tanquam ad lucem, vocando Deo, resuscitauit, vt domini sui admirandus imitator iam mortuas Deo ecôrtatio mortificet vitali morte peccato? Tunc in alia parte ea, quæ aperuerat salubritate claudebat, ne eis res aliena concupiscibilis appareret, ne interiori homini maculam exterior culpa transmitteret, ne ad cor tenebræ per vias lucis intrarent, ne in vnoquoque prophetica illa interminatio compleretur. Mors (inquit) intrauit per fenestras vestras. Ministeria enim aurium, & oculorum, fenestras esse probantur amittarum. Quando enim aperimus auditum mala & iniqua loquentibus, ac damnablem obtrectantibus, & quæ Deo sunt contraria, suadentibus, mors intrat per fenestras nostras, horror mortiferæ noctis irrumpit, per quos sol iusticiæ intrare debuerat. Quando istæ peccati fenestras apertæ sunt, ianua salutis, & vitæ, ac portæ paradisi clausæ sunt. Has iste vir beatus fenestras, multis seris diuini timoris obstruxit. De quætorum cordibus, quos inhonesta iniquitas, & impietas possidebat, fugauit luxuriam, deiecit iram, & extinxit inuidiam, & velut de antiqua domo barbaris hostilibus perturbatis, reuocando illuc fidem, castitatem, iusticiam, misericordiam, habitatores pacificos intromisit, per quos in domiciliu mentis caput horum bonorum Christus intraret; & appositis penitentiu medicamentis velut quadriduam ferentem, increpationum fremitu suscitabat, & emendatione suscepta de mediis mortis faucibus erutos, temporaria resurrectione vitæ restituebat? Hæc itaque, atque huiusmodi plura gerens, quæ proferre per nos, atque expedire, vt dignum est, non potest sermo pauperculus, melius vobis ea vester dicit affectus. Summæ enim alacritatis instantia fuit cultor, & cultus animarum, cupiditates refecans, iras comprimens, malitiam extirpans. His etiam magis vir iste temporibus necessarius fuit, quibus tanta iniquitas sumptis quotidie (deficiente iusticia) viribus conualefcit: Et quidem ille in hac perigrinatione solo corpore constitutus, cogitatione & auiditate in illa æterna patria conuersatus est, & quasi bonus ratiocinator velut ad cætrum manum porrigens sem-

per de sinistra transmisit ad dexteram, & in celo reposuit sudores suos. Nam & si hic opera eius videntur, illuc operum merita transferuntur. Illius ergo in quantum possumus vestigiis inhiamus, quibus per illam nitens arctam viam ad eam ampla festinans, qua eum sequeremur, ostendit.

S. FVLGENTII EPISC.

Ruspensis de eodem, Sermo.

Dominicus sermo, quem debemus omnes non solum studiose, verum etiam sapienter audire, cui nos oportet humiliter ac delectabiliter obedire, moderationis suæ tenēs vbiq; temperiem, vt nec ouibus desint pabula, nec pastoribus alimenta: quædam specialiter solis præcipit nobis, quædam verò generaliter & nobis & vobis. Nobis nanque (si est seruis, quos pater ille familias, rerum omnium dominus, ad hoc in sua magna domo constituit, vt populo eius verbum gratiæ ministremus) specialiter iniungitur sanctæ prædicationis officium: generaliter verò & nobis & vobis salutaris indicitur obedientia mandatorum. In quibus denuo mandatis, tanquam diuissimis ferculis, sic caelestium deliciarum copia spiritalis exuberat: vt in verbo Dei abundet, quod perfectus comedit: abundet etiam, quod paruuulus sugat. Ibi est enim simul & lacteus potus, quod tenera fidelium nutriatur infantia: & solidus cibus, quo robusta perfectorum iuuentus, spiritalia sanctæ virtutis accipiat incrementa. Ibi profusus ad salutem consulitur vniuersis, quos dominus saluare dignatur. Ibi est quod omni ætati congruati: quod omni professioni conueniat. Ibi audimus præcepta quæ faciamus: Ibi cognoscimus præmia quæ speremus. Ibi est insilio, quæ nos per literam doceat & instruat ad scientiam: Ibi promissio, quæ per gratiam trahat, & perducat ad gloriam. Seruorū igitur, quos populo suo proposuit dominus, specialiter volens officium demonstrare, ait, quod ex Euangelio modo audimus: quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit dominus supra familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram? Beatus ille seruus, quem cum venerit dominus inuenierit ita facientem. Quis est iste dominus, fratres? Christus sine dubio, qui suis discipulis ait, Vos me vocatis magister & domine, & bene dicitis: sum etenim. Quæ est etiam huius domini familia? Nimirum illa est, quam ipse dominus de manu inimici redemit, & suo domino mancipauit. Hæc familia est sancta Ecclesia Catholica, quæ per orbem terræ copiosa fertilitate diffunditur, & redempta se pretiosio sui domini sanguine gloriarum. Filius enim hominis, sicut ipse ait, non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis. Ipse est enim pastor bonus, qui animam suam posuit pro ouibus suis. Græce ergo boni pastoris ipsa est familia redemptionis: dispensator vero quis sit, quem oportet esse fidelem pariter & prudentem, Paulus nobis ostendit Apostolus, qui de se suisque sociis loquens ait, sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Hic iam queritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Ne quis autem vestrum solus Apostolos dispensatores factos existimet, neglectoque spiritalis mili-

lis militiæ officio, seruus piger infideliter imprudenterque dormitet: ipse Beatus Apostolus, Episcopos quoque dispensatores esse ostendens, ait: Oportet enim Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem. Serui autem patris familias sumus, dispensatores domini sumus, mensuram tritici, quæ vobis erogemus, accepimus. Quæ vero sit ista mensura tritici, si queramus, ipsam quoque nobis beatus Paulus Apostolus ostendit dicens: Vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei. Quam ergo mensuram tritici Christus nuncupat, ipsam mensuram fidei Paulus appellat: vt agnoscamus non aliud esse spirituale tritici, quam Christianæ fidei venerabile sacramentum. Huius tritici mensuram vobis in nomine domini damus: quoties illuminati dono gratiæ spiritalis, secundum regulam veræ fidei disputamus. Et eandem tritici mensuram per dominicos dispensatores accipitis, cū quotidie per Dei famulos verbum veritatis, auditis. De ipsa nunc ergo tritici mensura loquamur: ex ipsa, sicut Deus diuidit, vniuersi pacemur, inde alimenta bonæ vitæ sumamus vt ad æternam vitæ præmia peruenire possimus: in illum credentes, in illum sperantes, illum præ omnibus & in omnibus diligentes, qui se ipsum nobis & alimentum præstat, ne deficiamus in via & præmium seruat, vt gaudeamus in patria. Christus est enim alimentum nostrum: Christus erit præmium nostrum. Christus est cibus & consolatio currentium viatorum: ipse est farietas & exultatio quiescentium beatorum. Ad ipsam itaque tritici mensuram pertinet, quod dominus ait, vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam, facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cælis, quo sur non appropriat, neque tinea corrumpit. Magnum bonum est, fratres mei, valde congruum, valde commodum, & maxime Christianis appetendum: vt vnusquisque deficere non delectetur in peius, sed omnes proficere studeamus in melius. Arbore sumus, fratres, in agro dominico constituti: Deus autem noster est agricola. Ille nos coluit, ille colit, ipse fecunditate donat, ipse fructificandi gratiam subministrat. Pluuia Dei est sermo sanctæ prædicationis, cultura Dei est infusio gratiæ spiritalis. Deus igitur præcepto nos compluit, adiutorio colit. Dum compluit, aufert a nobis ignorantie ficitatem: dum colit, bene viuendi condonatur vbertatem. Dum pluit, terram nostri cordis irrigat: dum vero colit, de ipsa terra spinas & tribulos mundanæ cupiditatis extirpat. Debemus itaque fecunditati caelestibus pluuiis, debemus congrua fructificatione manibus superni respondere cultoris. Et si non possunt omnes arbores æquales fructus asferre, nulla tamen debet in agro dominico sterilis permanere. Multum metuenda est nobis fratres illa sententia comminantis qua dicitur: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in igne mittetur. Quod si sterilitas in ignem mittitur, rapacitas quid meretur? Aut quid recipiet qui alienū tulerit, si semper ardebit, qui de suo non dederit? Et si iudicium sine misericordia erit illi, qui non facit misericordiam, quale iudicium erit illi, qui fecerit & rapinam? Timeamus ergo fratres, timeamus actus nostros. Obediens Christo vendat quæ possidet, & eleemosynam det: vt de terra cor ad cælum leuet, vt

auaritiam calcet, vt ad perfectionis culmen tota mentis intentione sellinet: vt non sit sollicitus quæ sunt mundi, sed quæ sunt Dei, vt mundum sibi crucifixum habeat, seque mudo crucifixum exhibeat, vt sit omnino pauper in sæculo, & diues in Christo. Quis ignoret boni huius magnitudinem? Videmus autem, non omnibus vendendam suarum rerum inesse virtutem. Vnusquisque enim proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius autem sic. Ecce hoc tam magnum bonum pauci implere possunt, multi non possunt. Nunquid quia paucis donatur ista perfectio, propterea debent esse pessimi, quicunque in bono nondum possunt esse perfecti? Nunquid propterea Christianus debet vitio rapacitatis insistere, quia forte nondum potest omnes res suas pauperibus erogare? Aut ideo debet aliena concupiscere, quia propria nec dum potest omnino contemnere? Absit hoc fratres ab omnibus Christianis, auertat hoc Deus à fidelibus suis. Apostolus enim veraciter dicit: quia neque auari neque rapaces regnum Dei possidebunt: Manifestum est autem, quia omnes qui à regno Dei alienabuntur, in æternum ignem cū diabolo eiusque angelis damnabuntur. Proinde dilectissimi, si non omnes possunt implere quod dominus ait, vendite quæ possidetis, illud tamē quod adiecit, date eleemosynam, omnibus est possibile: si ad sit bona voluntas omnibus facile: si non addit dira cupiditas, omnibus salubre: si serueat charitas, cunctis debet esse commune, vt omnibus donetur æterna felicitas. Qui ergo tantam virtutem accipit à domino, vt omnia que in mundo sunt, caelestis regni amore cõtemnat: quæ habet vèdat, & egenis expendat. Qui vero tantam virtutem nondum est, de his quæ habet, in quantum habet, eleemosynam faciat. Tantum operetur bona voluntas, quantum suppetit facultas. Perfectus possideat primū virtutis locum, imperfectus saltem veniat ad secundum. Efficiatur ille gloriose dignus, sit ille laudabiliter largus: sit ille sanctæ paupertatis ardentissimus amator, sit iste sanctorum pauperum piissimus consolator. Habeat iste apud Deum patronos pauperes, quos ille se gaudet virtutis habere consortes. Sit ille talis, qui cum domino iudicaturus sedeat: Sit iste talis qui ad dexteram iudicandus assistat. Sit ille talis, qui æterna tabernacula perpetuo iure possideat: sit iste talis, quem ille recipiat. Admonet enim nos dominus, dicens: facite vobis amicos de mammona iniquitatis, qui vos recipiant in æterna tabernacula. Hoc ergo fratres necessarium est omnibus nobis, vt in bonis operibus nemo sit segnissimus, nemo sit sterilis, nemo presentium delectatione futura contemnat, nemo æterna despiciens, sola temporalia peruersus aspiciat, nemo spiritualibus corporalia præferat, nemo terræ caelestibus anteponat. Thesaurum nostrum, fratres, in cælis ponamus: Vt etiam cor nostrum in cælis habere possimus. Necessè est enim vt quo præcesserit dilectionis thesaurus, illic etiam cogitationis sequatur affectus. Ideo veritas ait: Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit. Vt ergo in cælis thesaurizemus, caelestia diligamus. Vis nosse vbi thesaurizas? Attende quid amas. Vis nosse quid amas; attēde quid cogitas. Ita fiet, vt thesaurum tuum ex tuo amore cognoscas, & amorem tuum iudicio tuæ cogitationis intel-

ligas. Ostendens autem dominus, quomodo in cæ-
 746.12. lis thesaurizare possumus, ait : Sint lumbi vestri
 præcincti, & lucernæ ardentes. Si istum Domini
 sermonem secundum literam velimus accipere,
 nihil in eo commodi spiritualis possumus in-
 uenire. Quid enim proficit ad animæ salutem si ali-
 quis corporaliter aut lumbos præcingat, aut lucernam
 accendat? Alia ergo in præcinctis lumbis
 & lucernis ardentibus quærenda est intelligentia
 spiritualis: quæ scilicet sit diuino præcepto condi-
 gna, quæ nostræ salutis congrua reperitur & com-
 100n.6. moda. Neque enim frustra quodam loco ipse do-
 minus ait: Verba quæ ego loquutus sum vobis,
 spiritus & vita sunt. In lumbis itaque concupiscen-
 tia carnalis ostenditur, in lucernis vero fides &
 charitas Christiana monstratur. Lubens igitur do-
 minus lumbos nostros præcingi, concupiscen-
 tias carnis sine dubio præcipit refrenari: Imperans au-
 tem vt lucernas ardentes habeamus, hoc vtique
 iubet, vt & lumine veræ fidei splendeamus, & san-
 ctæ charitatis operibus ferueamus. Lubens vt sint
 lumbi nostri præcincti, mandat vt mala desideria
 atque opera fugiamus: lubens vt sint lucernæ no-
 stræ ardentes, monet, vt bona diligamus atque fa-
 ciamus. Ista quæ de euangelio proposuimus, cum
 propheticis sermonibus conferamus. Vtrumque
 enim testamentum Deus instituit, vnus dominus
 dedit: & si sunt vtriusque testamenti diuersa pro-
 tēporibus sacramenta, concordat tamen in vtro-
 que salutis humanæ sententia, qua præcipitur, vt
 nō peccemus: & iubetur, vt bonis operibus insti-
 1343. 1344. stamur. Præcipit itaque dominus per beatum
 David dicens: Declina à malo, & fac bonum. Per
 Esaiam quoque omnes his admonet verbis, au-
 ferte malum cogitationum vestrarum ab oculis
 meis, quiescite peruersè agere, discite benefacere.
 Hoc ergo nunc dominus per seipsum præcipit,
 quod nobis per sanctos etiā patriarchas propheta-
 tasque mandauit. Quid est enim, si lumbi vestri
 præcincti, nisi quiescite agere peruersè? Quid
 est, si lumbi ardentes, nisi discite benefacere?
 Præcinguntur enim fidelium lumbi: dum lasciuia
 denegatur effectus, dum calcatur luxuria, dum
 auaritia contemnitur & rapina, dum proximi læ-
 sio deuatur, dum superbia vincitur, dum inuidia
 superatur. Ardent vero lucernæ fidelium: dum
 æque fidei regulam seruant, dum in sinu matris ec-
 clesiæ loganimitèr perseuerant, dum terrena cō-
 temnunt, & cælestia concupiscunt, dum solliciti
 pacem custodiunt, dum se inuicem purè diligunt,
 dum mutuo se honore præueniunt, dum mansue-
 tudine cordis & humilitate proficiunt, dum mi-
 sericordiæ opera libenter atque hilariter faciunt,
 dumque in operibus bonis, non hominibus, sed
 Deo placere contendunt. Omnis ergo Christianus
 præcinctos habeat lumbos, vt fugiat libidinem:
 Ardentem habeat lucernam, vt custodiat castitatem.
 Præcinctos habeat lumbos, vt aliquid
 alienum nec rapiat nec furetur: Ardentem habeat
 lucernam, vt de suo misericorditer operetur. Præ-
 cinctos habeat lumbos vt minorem non oppri-
 mat: Ardentem habeat lucernam, vt oppresso ve-
 lamine iustitiæ dūtataxat defensionis auxilium im-
 pēdat. Præcinctos habeat lumbos, vt habenti non
 auferat cibum: Ardentem habeat lucernam, vt
 esuriēti tribuat alimentum. Præcinctos habeat
 lumbos, vt non spoliēt vestitum: Ardentem ha-
 beat lucernam, vt vestiat nudum. Præcinctos

habeat lumbos, vt domum nullius inuadat: Ar-
 dentem habeat lucernam, vt peregrinos Christi li-
 benter excipiat. Præcinctos habeat lumbos, vt fu-
 giat elationem: Ardentem habeat lucernam vt
 feruet humilitatem. Præcinctos habeat lumbos, vt
 expellat de se inuidiam & liuorem: Ardentem ha-
 beat lucernam vt puram cunctis exhibeat chari-
 tatem. Præcinctos habeat lumbos, vt non exhibeat
 membra sua iniquitatis peccato. Ardentem habeat
 lucernam, vt exhibeat membra sua arma iustitiæ
 Deo. Hęc est, fratres, Catholicę fidei vera sanaque
 doctrina: hæc est mensura tritici, de qua domini
 redemptoris esse pascenda familia. Ex hac vobis,
 quantum Dominus tribuit, damus: ipsūque do-
 minum iugiter exoramus, vt & nos & vos in ti-
 more gratiæ suo pascere dignetur auxilio. Auferat
 à nobis damnationē prauæ cupiditatis, donet om-
 nibus profectū & perseuerantiam charitatis: lum-
 bos nostros ipse præcingat: lucernas nostras ipse
 ardere faciat, ardētēque custodiat: vt nec refrige-
 scat nostra charitas, nec aliqua nobis dominetur
 iniquitas. Sed dominus ac redemptor noster om-
 nibus gratiam tribuat, vniuersis donum sanctę
 illuminationis ac virtutis infundat. Nobis donet
 vt quod ab illo audimus recte intelligamus & si-
 cut oportet faciamus: vobis que faciēdam sermo-
 ne sufficienti, & congruo prædicemus. Vobis quo-
 que donet, vt quod ab illo per seruos eius auditis,
 & corde intelligatis, & opere faciatis. Hoc ergo
 diuina misericordia operetur in omnibus nobis,
 vt nos, quos voluit esse dispensatores, fideles fa-
 ciat & prudentes: Vos quoque faciat obedientes
 & humiles vt mensuram tritici dominici, quam
 vobis damus, communē vobiscum salubriter at-
 que vtiliter habeamus.

S. GREGORII PAPÆ in superius Euang. Homil.

Homo quidam peregre, &c. Lectio Sancti Euan-
 1345. 1346. gelij, fratres charissimi, sollicitè considerate
 nos admonet, ne nos qui plus ceteris in hoc mun-
 do accepisse aliquid credimur, ab autore mundi
 grauius inde iudicemur. Cum enim augentur do-
 na, rationes etiam crescunt donorum. Tanto ergo
 esse humilior, atque ad seruiendum promptior
 quisque debet ex munere, quanto se obligatiorem
 esse conspiciet in reddēda ratione. Ecce homo qui
 peregre proficiscitur, seruos vocat, eis que ad ne-
 gocium talenta partitur: post multum vero tem-
 poris positurus rationem reuertitur: bene opera-
 tes pro apportato lucro remunerat, seruum vero
 à bono opere torpentem damnat. Quis itaque ho-
 mo est qui peregre proficiscitur, nisi redemptor
 noster, qui in ea carne quam assumpserat, abijit
 cælum? Carnis enim locus proprie terra est, quæ
 quasi ad peregrinādum ducitur, dum per redem-
 ptorem nostrum in cælo collocatur. Sed homo
 iste peregre proficiscens, seruis suis bona sua tra-
 didit, quia fidelibus suis spiritualia dona concessit.
 Et vni quidem dedit quinque talenta, alij autem duo: alij
 vero commisit vnum. Quinque etenim sunt sensus
 corporis, videlicet, Vultus, auditus, gustus, odoratus
 & tactus. Quinque igitur talentis donum quin-
 que sensuum, id est, exteriorū scientia exprimitur:
 duobus vero intellectus & operatio designatur:
 vnius autem talenti nomine, intellectus tantum-
 modo

modo designatur. Sed is qui quinque talenta acce-
 1347. 1348. rat, alia quinque lucratus est: quia sunt nonnulli, qui
 & si interna ac mystica penetrare nesciunt, pro in-
 tentione tamen superne patrie, docent recta quos
 possūt de ipsis exterioribus que acceperūt, dūque
 se à carnis petulātia, à terrenarum rerum ambitu
 atque à visibiliū voluptate custodiūt, ab his etiam
 alios admonendo compefcunt. Et sunt nonnulli,
 qui quasi duobus talentis ditati, intellectū atque
 operationem percipiunt, subtilia de internis in-
 telligunt, mira in exterioribus operantur: cum que
 intelligendo & operando alijs prædicant, quasi
 duplicatum de negotio lucrum reportant. Bene
 autem alia duo, vel alia quinque in lucrum venisse
 referuntur, quia dum virique sexui prædicatio
 impenditur, quasi accepta talenta geminantur.
 Sed is qui vnum talentum acceperat, abiens fudit in ter-
 ram, &c. Talentum in terra abscondere, est acce-
 ptum ingenium in terrenis rebus implicare, lu-
 crū spirituale non querere, cor à terrenis cogitatio-
 nibus nunquam leuare. Sunt namque nonnulli,
 qui donum intelligentiæ perceptorunt, sed tamen
 sola que carnis sunt, sapiunt: de quibus per pro-
 phetam dicitur: Sapientes sunt vt faciant mala,
 bene autē facere nescierunt. Sed Dominus qui ta-
 lenta seruis cōtulit, rationem positurus redit: quia
 is qui nunc pie spiritualia dona tribuit, districte in
 iudicio merita exquiret: quid quisque accepit,
 cōsiderat, & quod lucrū de acceptis reportet, pē-
 fat. Seruus qui geminata talenta retulit, à Domi-
 no laudatur, atque ad æternam remunerationem
 intromittitur, cum ei voce dominica dicitur: *Ecce
 serue bene & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, &c.*
 Pauca quippe sunt bona omnia præsentis vitæ,
 quamlibet multa esse videantur. Sed tunc fidelis
 super multa constituitur, quando deuicta omni
 corruptionis molestia, de æternis gaudiis in illa
 cælesti sede gloriatur. Tunc ad Domini sui gau-
 dium perfecte intromittitur, quando in æterna il-
 la patria assumptus, atque angelorum cętibus ad-
 mixtus, sic interiori gaudet de munere, vt non sit
 iam quod exteriori doleat de corruptione. Seruus
 autem qui operari de talēto noluit, ad Dominum
 cum verbis excusationis redit, dicens: *Domine, scio
 quod homo durus es: meis vbi non seminasti, & congre-
 gas vbi non sparsisti: & timens abij & abscondi talen-
 tum tuum in terra, ecce habes quod tuum est.* Notandum
 quod inutilis seruus durum Dominum vocat, cui
 tamen ad lucrum deseruire dissimulat, & timuisse
 se dicit, in lucrum talentum expendere, qui hoc
 solum timere debuerat, ne hoc sine lucro ad Do-
 minum reportaret. Sunt enim plerique intra san-
 ctam ecclesiam, quorum iste seruus imaginem tenet,
 qui melioris vitæ vias aggredi metuunt, & ta-
 men iacere in sui torporis ignauia non pertime-
 scunt. Cumque se peccatores considerant, sanctita-
 tis vias arripere trepidant, & remanere in suis ini-
 quitatibus non formidant. Quorum bene Petrus
 adhuc in infirmitate positus speciem tenet, cum
 viso miraculo piscium, dixit: *Exi à me Domine,
 quia homo peccator sum.* Immo si te peccatorem
 consideras, oportet vt à te Dominum non repel-
 las. Sed qui idcirco melioris habitus vias & recto-
 ris vitæ apprehendere arcem nolunt, quia infir-
 mos, se esse conspiciunt, quasi & peccatores se fa-
 tentur, & Dominum repellunt, cum que quem in
 se sanctificare debuerant, fugiunt, & velut in per-
 turbatione consilium non habent, dum moriun-

tur, & vitam timent. Vnde & huic seruo protinus
 respondetur: *Serue male & piger, sciebas quia meto vbi
 non semino, & congreco vbi non spargo, oportuit ergo te
 dare pecuniam meam nummularijs, & ego veniens, recepis-
 sem vti que quod meū est, cū ijsura.* Ex verbis suis seruus
 piger contringitur, cum Dominus dicit: *Meto
 vbi non semino, & congreco vbi non sparsi.* Ac
 si aperte dicat: Si iuxta tuam sententiam, & illud
 exquirō quod ad erogandum non dedi, quanto
 magis à te exigo, quod ad erogādum dedi? Opor-
 tuerat ergo te dare pecuniam meam nummulari-
 is, & ego veniens vti que recepissem quod meum
 est, cum ijsura. Pecuniam verò nummularijs da-
 re, est eis scientiam prædicationis impendere, qui
 hanc valeant & dictis & operibus exercere. Sed
 sicut nostrum periculum aspicietis, si dominicam
 pecuniam teneamus, ita vestrum, fratres charissi-
 mi, sollicitè pensate: quia cum ijsuris à vobis exi-
 gitur, quod audistis. In ijsura quippe pecunia etiā
 non data recipitur. Cum enim hoc receditur, quod
 acceptum fuerat, etiam illud superimpenditur,
 quod acceptum non est. Pensate ergo, fratres cha-
 rissimi: quia de accepta hac verbi pecunia ijsuras
 soluetis, & curate, vt ex eo quod audistis, etiam
 alia studeatis intelligere, quæ non audistis, qua-
 tenus alia ex alijs colligentes, etiam illa discatis
 ex vobismetipsis agere, quæ necdum ex prædica-
 toris ore didicistis. Pigrum verò seruum quia sen-
 tentia feriat, audiamus: *Tollite ab eo talentum, &
 date ei, qui habet decem talenta.* Opportunū valdè
 videbatur, vt quum à malo seruo vnum talentum
 tollitur ei potius, qui duo, quam qui quinque ta-
 lenta acceperat, daretur. Illi enim dare debuit,
 qui minus, quam qui plus habuit. Sed sicut super-
 rius diximus, per quinque talenta, quinque vide-
 licet sensus, id est, exteriorum scientia designatur:
 per duo autem, intellectus & operatio exprimi-
 tur. Plus ergo habuit qui duo, quam qui quinque
 talenta acceperat: quia qui per quinque talenta
 exteriorum administrationem meruit, ab intelle-
 ctu interiorum adhuc vacuus fuit. Vnum ergo
 talentum, per quod intellectum significari dixi-
 mus, illi dari debuit, qui bene exteriora quæ ac-
 ceperat, ministravit. Quod quotidie in sancta
 Ecclesia agi cernimus: quia plerique dum bene
 ministrant exteriora quæ accipiūt, per adiunctam
 gratiam ad intellectum quoque mysticum perdu-
 cuntur: vt etiam de interna intelligentia polleant,
 qui exteriora fideliter administrant. Generalis
 etiam mox sententia subditur, qua dicitur: *Omnis
 enim habenti dabitur, &c.* Habenti nanque dabitur,
 & abundabit: quia quisquis charitatem habet,
 etiam dona alia percipit. Quisquis charitatem
 non habet, etiam dona quæ percipisse videbatur,
 amittit. Vnde necesse est, fratres mei, vt per omnē
 quod agitis, erga charitatis custodiam vigiletis.
 Charitas autem vera est, & amicum diligere in
 Deo, & inimicum diligere propter Deum. Quam
 quisquis non habet, omne bonum amittit quod
 1349. 1350. Math. 22. habet, talento quod acceperat, priuatur, & iuxta
 dominicam sententiam, in tenebras exteriores
 mittitur. Per pœnam quippe in exteriores cadet,
 qui per culpam suam spontè in interiores tene-
 bras cecidit. Illic coactus patitur tenebras vltio-
 nis, qui hic libenter sustinuit tenebras voluptatis.
 Sciendum verò est, quod nullus piger ab hac ta-
 lenti acceptione securus est. Nullus nanque est,
 qui veraciter dicat: Talentum minime accepi,
 Bibl. Hom. tom. 4. D D d d 3 non

non est vnde ratione ponere cogat. Talenti enim nomine cuiuslibet pauperi etiam hoc ipsum reputabitur, quod vel minimum accepit. Alius namque accepit intelligentiam: prædicationis ministerium debet ex talento. Alius terrenam substantiam accepit; erogationem talenti debet ex rebus. Alius nec intelligentiam interiorum, nec rerum affluentiam accepit, sed tamen didicit artem quam pacificur, ipsa ars ei in talenti acceptione reputabitur. Alius nihil horum affectus est, sed tamen fortasse locum familiaritatis apud diuitem meruit: talentum profectò familiaritatis accepit. Si ergo nihil pro indigentibus loquitur, pro talenti retentione damnatur. Habens igitur intellectum, curet omnino ne taceat. Habens rerum affluentiam, vigilet ne à misericordie largitate torpescat. Habens artem qua regitur, magnopere studeat, ut usum atque utilitatem illius cum proximo partiat. Habens alloquendi locum apud diuitem, damnationem pro retento talento timeat, si cum valet, non apud eum pro pauperibus intercedat. Tantum quippe ab vnoquoque nostrum venturus iudex exigit, quantum dedit. Ut ergo de talenti sui rationibus redeunte Domino quisque securus sit, cum timore penset quotidie quod accepit. Ecce nanque iam iuxta est, ut ille qui peregre profectus est, redeat. Quasi peregre quippe abiit, qui de hac terra, in qua natus est, longè discessit. Sed profectò reuertitur, ut de talenti rationes ponat: quia si à bona actione torpescimus, de ipsis donis quæ contulit, nos districtius iudicat. Consideremus igitur quæ accepimus, atque in eorum erogatione vigilemus. Nulla nos à spiritali opere terrena cura impediatur, ne si in terra talentum absconditur, talenti Dominus ad iracundiam prouocetur. Piger etenim seruus cum iam iudex culpas examinat, talentum de terra leuat: quia sunt plerique, qui tunc se à terrenis desiderijs, vel operibus subtrahunt, quando iam per animaduersionem iudicis ad æternum supplicium trahuntur. Antè ergo de talenti nostri ponenda ratione vigilemus, ut cum iam iudex ad ferendum immineat, lucram nos, quod fecimus, excuset.

CHRISTIANI DRVTH- mari eiusdem Euang. expositio.

Sicut homo, qui peregre proficiscens, &c. Quia Dominus cito erat transiurus de seculo corporaliter, & discipuli de die iudicij interrogauerunt: ipse autem noluerat certum tempus ostendere. Quantum timenda & præcauenda esset ipsa dies multis parabolis propòsitis ostendit. Dixit superius de vigilantibus & prudèti seruo; atque de negligentibus: iterum generaliter de omni ecclesia sua, quæ Deum se adorare profiteretur sub specie decem virginum. Nunc iterum principaliter de Apostolis & doctoribus: & cum illis de omnibus hominibus. Homo iste, dominus noster Iesus Christus: qui pro nobis sua gratuita pietate, homo fieri dignatus est, cum Deus esset. Peregre proficiscens, Peregre, id est longe venit, à nomine quod est peregrinus, id est peregrinatus longius, proficiscens à verbo proficiscor quod est deponens verbum, venit participium ipse dominus Christus peregre profectus est, quando in cælum ascen-

dit, quia licet in cælo diuinitas fuerit, tamen homo ille, quem de sancta Maria assumpsit, in cælo antea non fuit. Vocauit seruos suos, Apostolos, ad quos hæc loquebatur: tradidit illi doctrinam euangelicam. Et vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij vero vnum. Nam omnes apostoli æqualiter docti recesserunt à domino: sed alij plus, alij minus. Minus enim erat sapiens Thomas, qui dixit: Domine, nescimus quò vadis, quàm Petrus; item minus Philippus, cui dictum est, tanto tempore vobiscum sum, & nò cognouit me, Philippe, quàm Ioannes qui dixit, In principio erat verbum. Ideo in quinque talentis diuersas gratias intelligere debemus: vel in quinque talentis, donum quinque sensuum, id est exteriorum scientia, exprimitur: videlicet visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus: quia satis, abundè que honoratur, qui in his quinque sensibus vigere permittitur. In duobus talentis intellectus & operatio designatur. In vno talento intellectus tantummodo designatur. Credimus tamen: quia apostoli electi & quinque & duo talenta habuerunt, & adhuc in ecclesia Christi multi habent similitur. Vnicuique secundum propriam virtutem. Non pro largitate aut paritate, alteri plus & alteri minus tribuens: sed pro accipientium viribus. Quia & in eremo quamuis septuaginta duo seniores eodem spiritu fuerint repleti quo & Moyses: non tamen sic profuse ut Moyses. Et profectus est statim. Quia tandum conuersatus est cum discipulis quousque vidit eos non indigere præsentia corporalis instructionis, & post recessit ab eis corporaliter: quos tamen spiritaliter nunquam deseruit. Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque. Similiter & qui duo acceperat: lucratus est alia duo. De apostolis non dubitandum: quòd talenta quæ à Deo acceperunt, iuxta Dei voluntatem duplicauerunt. Vnde & sequax eorum Paulus, habens & quinque & duo talenta dicebat. Væ mihi est: si non euangelizauero: quia dispensatio mihi credita est. Item de exterioribus talentis. Ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ. Et item. Omnia ostendi vobis: quia sic oportet laborare, & suscipere infirmos. Ille exteriora talenta duplicat, qui de terrenis officijs vitam æternam sibi comparat. De vnoquoque homine ista intelligere possumus, maxime tamen de his, qui locum apostolorum in ecclesia tenent, prædicatoribus videlicet diuini verbi. Potest quoque in duobus talentis: intellectus & charitas intelligi: quia operatio in hominis arbitrio est dimissa. Si enim operatione ibi intellexerimus, poterit furripi ut dicat quis: ideo non posse operari bonum, quia non acceperit talentum operationis. Scimus autem quia Deus hominem in libero arbitrio habet dimissum, utrum velit facere mandata Dei, an non. Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui. Pecuniam in terra abscondere, est acceptum ingenium in terrenis actibus implicare. Lucrum spirituale non querere: cor à terrenis desiderijs nunquam leuare. Vnum talentum Iudas intelligentiæ accepit: quia similiter eruditus fuit à domino ut ceteri: sed in terreno auaritiæ lucro cuncta conuertit, qui oculos magistrum habens quæ potuit, furatus est, quousque & dominum vendidit. Videat se vnusquisque: quia nullus est qui omnes sensus corporis sanos habeat: qui possit

quart,

quæri, non accepisse aut accipere potuisse talentum. Potuit enim quia sanitate vigeat dicere, quæ viueret: & sibi, & aliis professe: Nam nullus se poterit excusare de ignorantia, quia non licet ignorare: quia repleta est terra domini scientia: immo de pigritia condemnabitur: & deiectione talenti. Alius euangelista debet: quod talentum in sudario ligauerit. Ille doctrinam patrisfamilie in sudario ligat, qui donum intelligentiæ in luxurijs, aut commessationibus, aut ebrietatibus, vel alijs huius seculi voluptatibus conuertit. Post multum vero temporis venit dominus seruorum illorum, & posuit rationem cum eis. Generalis examinatio omnium hominum operum in die iudicij erit. Sed & quotidie agitur: dum electi & reprobi de hoc seculo rapiuntur. Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta dicens. Nò verbis dicent, sed opera perfecta monstrabuntur: quia in illa die vnus cuiusque opus manifestum erit. Etiam in hoc seculo hoc fit, cum quis quinque sensus corporis in bono opere implicat, & alios suo exemplo instruit & Deus eam intentionem rectam perspiciat. Largitus ei scientiam etiam ampliore: quam ei qui naturali ingenio pollebat. At illi dominus eius. Euge serue bone, & fidelis. Euge, Græcum nomen est: & dicitur Latine bene: subauditur, gaudere bone serue. Seruus, non bene pro conditione dicitur timoris, sed etiam dilectionis. De illo alio loco dominus dixit. Iam non dicam vos seruos. De isto & hic, serue bone. Et in alio loco. Dicite, serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus. De isto ergo quod ad dilectionem pertinet dicitur seruo, non timoris sed amoris Deo placendi. Fidelis. Quia Dei dona & custodiuit in se: & in alijs ampliauit. Super pauca fuit fidelis. Super pauca, super terrena: quia quamlibet in hoc seculo terrenæ res celestibus comparatæ, pauca & vilia sunt. Intra in gaudium domini tui. Suscipe, quæ oculus non vidit: nec auris audiuit: nec in cor hominis ascendit. Accessit autem & qui duo talenta acceperat. Si hic operatione pro talentis accipimus, dicent multi non accipi à domino talentum ut possim operari, quæ intelligo: & propterea non possum perficere opera Dei. Sed scimus, quia omnes homines liberum habemus arbitrium ut operemur aut opera Dei, aut opera diaboli. Propterea melius est intelligere intellectum atque charitatem. At illi dominus eius. Euge serue bone. Vterque seruus simile gaudium recepit: & qui de quinque decem, & qui de duobus quatuor fecit non considerans lucri magnitudinem, sed studij voluntatem: quia Deus intentionem in vnoquoque homine considerat: ut dixit ipse de vidua, quæ duo minuta in gazophylatium misit: inquit. Dico vobis: quia vidua plus omnibus diuitibus misit. Quid autem maius dari potest fidei seruo, quàm esse cum Deo, & videre gaudium domini sui?

HAYMONIS EPISCOPI Halberstatensis in superius Euang. Homilia.

In similitudinibus, quas ad ignorantiam nostram instruendam Dominus proposuit, sollicitè considerandum est: quia sic quædam ad nostram proponuntur admonitionem, ut specialiter ad ipsum Dei, & hominum pertineant mediatorem.

Quod in huius lectionis serie comprobatur, cum dicitur: Homo quidam peregre proficiscens, vocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. Homo enim iste per similitudinem Dominus Iesus Christus accipiendus est, qui cum sit Deus antè secula, homo factus est in fine seculorum, de quo scriptum est: Homo factus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Iste autem homo peregre profectus est, quando carnem, quam ex hominibus assumpsit, ascendendo in cælum eleuauit. Ex eo enim tempore, quo primo homini dictum est: Terra es, & in terram ibis, locus proprietatis carnis terra est. Sed iste homo peregre profectus est: quia caro quam assumpsit, non corruptionem vidit, sed post resurrectionem in cælos ascendit. Huius hominis serui, homines sunt, quos ad seruiendum sibi, seque laudandum rationabiles condidit. Huic autem homini seruire, summa libertas est: ab eius seruitute recedere, turpissima seruitus est. Huius se seruum gloriabatur Paulus Apostolus cum dicebat: Paulus seruus Christi Iesu. Et iterum: Gratias ago Deo meo, cui seruo à progenitoribus meis. Et Psalmista: Ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ. Et iterum: Seruus tuus sum ego. Bona autem huius hominis, spiritalia dona sunt, id est, virtutes animæ, quæ de eius bonitate sunt naturæ, & illius largitate nobis collatæ: qualis est: charitas, pax, sapientia, humilitas, castitas, sobrietas, & his similia. Ergo peregre profecturus, vocatis seruis tradidit bona sua: quia spiritalibus spiritalia dona concessit. Et quia eadem dona non omnes æqualiter accipiunt, sed secundum dantis distributionem, alius plus, alius minus proficit, rectè dicitur: Et vni dedit quinque talenta, alij duo, alij vero vnum, &c. Sicut talentum apud antiquos varijs modis librabatur, ita dona Spiritus sancti diuersa sunt iuxta accipientium merita, non in se, sed in illis qui ea accipiunt. Nam ab vno Domino diuersa dona seruis dantur, iuxta illud quod ait Apostolus: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum: alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autè omnia operatur vnus, atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. In quinque ergo talentis, quinque sensus corporis designantur, per quos exterior homo regitur, visus videlicet, auditus, gustus, odoratus, & tactus: in duobus autè, intellectus & operatio designatur. Et vnus talenti nomine intellectus solummodo exprimitur. Plus ergo accipit cui duo, quàm cui quinque talenta commissa sunt: quia sunt nonnulli, qui per exteriores sensus bona quæ possunt operantur, & tamen in intellectu spiritali minus proficiunt. Sunt verò & aliqui, qui & extrinsecus magna agunt, & interiora maiora intelligunt. Sunt etiam aliqui, qui vnum tantum talentum accipiunt: quia bona quidem intelligunt, sed operari minimè student, de quibus scriptum est: Sapientes sunt, ut faciunt mala, bene autem facere nescierunt. Quòd autem studiosè multiplicandis bonis operibus insistere debeamus, manifestatur cum subditur: Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, &c. Iam superius per quinque talenta, quinque corporis sensus: & per duo intellectum, & operationem diximus defini-

gnari. Quinque ergo talenta geminare, est per exteriores sensus deuotissime Deo seruire, tri-
bundo esurienti cibum, sitienti potum, nudo ve-
stirum, in carcere positum requirendo, infirmum
uiscendo, mortuum sepeliendo, aliisque pietatis
opera implendo. Quasi enim talenta multipli-
canda geminantur, quando nonnulli tardiores
in sensu, per consuetudinem boni operis in intel-
lectu spirituali proficiunt. Duo quoque talenta
geminant, qui bene viuendo, & bene docendo
Ecclesiam Dei multiplicare non negligunt, illud
attendentes, quod ad Timotheum scribitur: Do-
ctrinam quam accepisti a me, fidelibus commenda
hominibus, qui idonei sint & alios docere. Tali-
ter accepta talenta seruis spiritualibus geminare
suadebat Apostolus, cum dicebat: Habentes do-
nationes secundum gratiam, quæ data est nobis,
differentes: siue prophetiam, secundum rationem
fidei: siue ministerium, in ministrando: siue qui
docet in doctrina: qui exhortatur, in exhortando:
qui tribuit in simplicitate: qui præstet, in sollicitu-
dine: qui miseretur, in hilaritate. *Qui autem unum
acceperat, abiens fodit in terram, &c.* Quasi enim
vnum talentum in terra abscondit, qui ingenium
quod à Deo accepit, in terrenis actibus occupat,
seque totum in mundi amore obligat. Sed veni-
et tempus, quando spirituales de acquisito lu-
cro gaudeant, & mundi amatores pro suis cupi-
ditatibus erubescant, vnde & subditur: *Post mul-
tum verò temporis venit Dominus seruatorum illorum, &c.*
Post multum tempus Dominus redire dicitur:
quia longum spatium est inter Domini ascensio-
nem, & secundum eius aduentum. Tunc enim
ratio cum seruis ponitur, quando districtè à no-
bis exigit dona, quæ misericorditer nobis tri-
bitur: quando astabimus ante tribunal Christi, vt
Apostolus ait, rationem pro his, quæ gessimus,
reddiduri. Felix autem, qui in illa hora discussione
talibus inuictus fuerit, qualis iste memoratur, de quo
subditur: *Et accedens qui quinque talenta acceperat, ob-
tulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talen-
ta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.*
Ex quinque enim talentis alia quinque lucratur,
qui per quinque sensus corporeos quos supra dixi-
mus, bona quæ potest, operatur. Sunt enim non-
nulli in Ecclesia, qui cum tardiores videantur in-
genio, tamen dum per exterius ministerium fide-
liter Deo seruiunt, eius munere ad spirituales in-
tellectum perducuntur, intantum vt etiam ali-
quando in ecclesiasticum magisterium eligantur.
Qualem autem mercedem sic receptorus, mani-
festatur, cum subditur: *Ait illi Dominus eius: Euge ser-
uè bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, &c.* Pau-
ca enim sunt omnia presentis vitæ ad compara-
tionem futurorum bonorum, quâuis magna esse
videantur. Qui ergo super pauca fidelis fuit, super
multa constituitur: quia is qui terrenam substân-
tiam bene dispensauit, pro rebus transitorijs per-
petuam accipit mercedem, audiens ab ipso iu-
dice: Venite benedicti patris mei, percipite reg-
num quod vobis paratum est à constitutione mundi.
*Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Do-
mine duo talenta tradidisti mihi, &c.* Similiter alia duo
lucratur talenta, qui à domino duo acceperat,
quâdo is qui intellectum & operationem habet,
non solum bene viuendo, sed etiam bene docen-
do plurimos ad amorem Dei vocat. Notandum
autem, quod & is qui de quinque talentis decem,

& is qui de duobus quatuor reportauit, equalivo-
ce collaudatur, cum vtrique à domino dicitur:
*Euge seruè bone & fidelis, quod est, bene gaude. Et
qualiter seruus cum domino gaudeat, declarat, cum
subinfertur: Quia super pauca fuisti fidelis, super
multa te constituam.* Cui rectè dicitur: *Intra in gau-
dium Domini tui: quia cum tantis, & pro tantis mer-
cedem accipiet, quos bene viuendo, bene docen-
do lucratus est.* In quibus verbis intelligimus,
quia illi maiorem mercedem sunt à Domino in
æterna vita recepturi, qui bene viuendo (vt dizi-
mus) & bene docendo, ad aliorum eruditionem
vel doctrinam spiritualiter immigant. Quod alibi
Dominus apertius declarat, cum dicens: *Ap-
ostolis: Domine, ad nos dicitis hanc parabolam, an
& ad omnes? Respondit: Quis putas est fidelis ser-
uus & prudens, quem constituit Dominus suus
super familiam suam, vt det illis cibum in tem-
pore? Beatus ille seruus, quem cum venerit Do-
minus eius, inuenerit sic facientem. Amen dico
vobis, quoniam super omnia bona sua constituet
eum. Qui enim super omnia bona constituitur,
duplicem mercedem accipiet, non solum quia
sanctè vixit, sed etiam quia dignè docuit. Vnde
Daniel cum de resurrectione mortuorum loque-
retur, vt ostenderet magistros spirituales super
omnia bona constituendos, ait: *Qui autem docti
fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti
& qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ
in perpetuas æternitates. Quam desiderabilem
vocem, & ineffabile gaudium audire desideramus
beatissimus pater noster, cuius hodie festiuitatem
celebramus, talentum sibi creditum bene docen-
do & bene viuendo studuit erogare, vt gemina-
tum illud Domino reportaret, non tantum mu-
nendo pios, sed etiam comprimendo reprobos.*
Et ideo quia iuxta scripturam vocem, gaudium
patris est filius sapiens, tanta huius exerceant
merita gaudiorum, quanta incrementa proficiunt
spiritualium filiorum. Vnde necesse est, vt vnusquis-
que nostrum, fratres charissimi, huius beatissimi
patris nostri vestigia sequentes, talentum quod à
Deo accepimus, non in terra abscondamus, sed
cum magno desiderio erogare studemus, vt ge-
minatum Domino referamus. Et qui alius artem
legendi, alius cantandi, alius prædicandi, alius
pingendi, alius ea quæ ad ornatum ecclesie per-
tinent, fabricandi talentum accepit, alius hoc quod
didicit, studeat erogare. Nô solum in ecclesiasticis
ministerijs, sed etiam sunt tales in hoc populo, qui
diuersas artes habent quibus victitant, alij vnicui-
tarij, alij lignarij, alij fabri, alij sectores, & vnicui-
que ars qua pacitur, pro talenti commendatione
reputabitur: & si in hoc quod scit, alios intrans
mercedem in futuro recipiet. Qualiter autem
huiusmodi talentum quod accepit, erogare de-
beat, Dominus ostendit cum ait: *Gratis accipi-
stis, gratis date.* Vnde necesse est, fratres dilecti-
ssimi, vnicuique nostrum vt cum summa diligen-
tia vigilantes cogitet, quatenus talentum quod
accepit, duplicatum Domino representet. Si au-
tem suæ talentum vtilitatis prodesse alius nõ vult
timeat increpationem, quam is qui talentum
vnum in terra abscondit, à Domino audiuit: *Male
& piger quare nõ dedisti pecuniam meam mercen-
tarijs, &c.* Et implebitur, quod sequitur: *Tolle
eo talentum, & date illi, qui habet decem talenta, quia
quæcunque sine charitate operatus est, bona in
conspectu**

conspectu Dei non sunt, quanuis bona coram
hominibus videantur. Tanto enim quisque am-
pliore gloriam cum Domino possidebit, quan-
to largius talentum acceptum pro eius amore
erogauerit: quod ipse præstare dignetur, qui cum
patre & spiritu sancto viuunt, &c.

EVSEBII EMISSENI Episcopi in Superius Euang. Hom.

Homo quidam peregre proficiscens vocauit seruos
suos, &c. Homo iste, dominus & saluator nos-
ter intelligitur, qui de hoc mundo ad patrem re-
diens (hoc est enim peregrè proficisci) prius fide-
libus suis bona sua largitus est. *Et vni dedit quinque
talenta, alij verò duo, alij verò vnum, &c.* Quinque
enim talenta, quinque sunt corporis sensus. Duo
verò intellectus & operatio. Vnum autem intel-
lectus tantum. Hæc autem & si naturaliter ab ini-
tio hominibus data sunt, ea tamen fidelibus suis
iterum dominus dedit, & quodammodo in noua-
uit, dum magis interius quam exterius habenda
monstrauit. Habet enim & anima visum & audi-
tum, gustum & odoratum & tactum. Et quidem
multo digniores illis qui in corpore sunt. Sensus
enim corporis cum animalibus communes ha-
bemus. *Abijt autem qui quinque talenta acceperat, &
operatus est in eis, &c.* Hæc autem in sequentibus
exponeamus. *Post multum verò temporis, venit domi-
nus seruatorum illorum, & posuit rationem cum illis.* Post
multum verò temporis venit, quia multum tem-
poris est inter primum & secundum aduentum
Christi. Tunc enim cum seruis suis rationem do-
minus ponet, quia vt apostolus ait, Omnes astan-
dimus ante tribunal Christi, vt reddat vnusquis-
que rationem de his quæ gessit, siue bona, siue mala
fuerint. *Et accedens qui quinque talenta acceperat, &c.*
Visum mihi dedisti, operatus sum in eo, & multos
illuminaui. Quæ vidi, ostendi: quæ intellexi,
docui, non celauit, non abscondi ea quæ tu meis
oculis reuelare dignatus fuisti. Habeo igitur hoc
talentum multiplicatum. Dedisti mihi & audi-
tum, in hoc quoque operatus sum, & multis alijs
aures aperui, tuorumque secretorum verba eos
audire & intelligere docui. Hoc enim talentum
dominus requirebat cum diceret: *Qui habet aures
audiendi audiat. Itemque vobis datū est nosse
mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis,
vt videntes non videant, & audientes non intel-
ligant. Gustum quoque mihi dedisti, quod tuæ dul-
cedinis sapore intelligens dico: Quam dulcia
faucibus meis eloquia tua super mel & fauam ori
meo. Et in hoc quidem operatus sum, alijsque
mecum ad degustandum inuitavi dicens: gustate
& videte quàm suavis est dominus, beatus vir
qui speret in eo. Sed quid dicam de odoratu, quo
fideles tuos instruxi, qua ratione discernere va-
leant inter catholicam doctrinam & sceleratam
hæreticam prauitatem. Hoc enim serui tui illi
sequuntur, dicentes: Trahe nos post te, & cur-
remus in odorem vnguentorum tuorum. Pro hoc
& sancta ecclesia de naso laudatur vbi dicitur:
Nasus tuus sicut turris libani quæ respicit
contra Damascum. At verò & in tactu operatus
sum, & non minus in eo quàm in alijs talen-
tis lucratus sum. Tactus animæ fides est, hoc
enim Deus tenetur & tangitur. Quanto enim*

vnusquisque fidelior est, tanto familiarius &
propius Deū tangit. Alij enim ipsum, alij eius ve-
stimenti simbras tangunt. Hoc autem talentum
duplicamus, quando fidem nostram alijs prædica-
mus. Sed audiamus quid huic Dominus respon-
derit, qui ei quinquè talenta duplicata obtulit. *Euge
seruè bone & fidelis, &c.* Euge namque vox gaudens est. Sed
nota quod pauca dominus reputat, quæ in hoc
mundo meliora habemus. Quæ in re illius regni
diuitias inestimabiles esse ostendit, de quibus apo-
stolus ait: *Quæ oculus non vidit, nec auris au-
diuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præpara-
uit Deus diligentibus se.* Parua igitur sunt hæc
talenta illis diuitijs comparata: siquidem eas qua-
les sunt per hæc neque videre, neque audire, ne-
que ad plenum cogitare possumus. Quis enim il-
lud cogitare potest? Quis illud cogitare valeat,
quod in cor hominis non ascendit. Intra in gau-
dium Domini tui. De hoc enim gaudio psalmista
ait, *Beati qui habitant in domo tua Domine, in se-
culum seculi laudabunt te. Itemque: Vnam petij
à Domino, omnem requiram, vt inhabitem in domo
Domini, omnibus diebus vitæ meæ. Hæc autem
de quinque talentis dicta sunt, nunc vero de duo-
bus audiamus, per quæ intellectum & operatio-
nem significari diximus. Quæ nimirum & si nu-
mero sint pauciora, precio tamen & significatio-
ne non sunt inferiora. Qui enim bene intelligit, &
quæ intelligit operatur, nihil in visu & auditu,
nihil in gustu & odoratu & tactu minus habet. In
his inter duobus illa quinque plenissime conti-
nentur: quæ quidem sibi mutuo coniuncta sunt,
& sine altero alterum non valet. Inutilia enim
sunt & intellectus sine operatione, & operatio
sine intellectu. Vnde bene dicitur: *Intellectus bo-
nus omnibus facientibus eum: laudatio eius man-
et in seculum seculi. Accessit igitur qui duo talenta
acceperat, &c.* Intellectum & operationem mi-
hi dedisti. Tu enim das intelligentiam intelligen-
tibus, tu & bonam voluntatem, & bene operan-
di affectum tribuis. Vnde apostolus, *Neque vo-
lentis, inquit, neque currentis, sed miserentis est
Dei. Nam neque volentis est voluntas, neque cur-
rentis est cursus, sed miserentis est Dei, qui prius
bene agendi voluntatem, deinde bene currendi
tribuit facultatem. Duo igitur talenta mihi dedi-
sti, ecce duo superlucratus sum. Quoniam quid
intelligent, & qualiter intelligentes operari de-
beant, alios docere piger non fui. Hinc itaque do-
minus respondens & congaudens non minor
bona largitur, quam illi alij modo superius largi-
tus fuerat. Beati isti serui qui Domino suo talenta
duplicata reddiderunt: beati in quorum manibus
Domini sui pecunia non est minorata: beati qui
animi splendorem, quem intus habebant, alios
quoque illuminando foras ostendebant. Inde est
enim quod arcam de lignis Sethim fieri iussit, &
intus & extra de auro purissimo deaurari præcep-
it. Arca enim & tota Ecclesia, & vnusquisque fi-
delis intelligi possit, in quibus cælestis sapientia
theauri reconditi sunt. Intus enim & extra
deauratus est, qui sapientia, quæ interius est illu-
minatus, foris quoque alios illuminare nõ cessat.
Qui enim sibi datam sapientiam celant, illi intus &
nô foris deaurati sunt. Cum enim apostolus dicit:
Sapientiam loquimur inter perfectos, tunc & in-
tus & foris se daturum esse significat. Hoc enim si-
gnificabat illa lamina aurea, quam posuisset ex Dei
præce**

præcepto in fronte ferebat. Inde est etiam quod mensam propositionis & candelabrum aureum, non intra velum, sed potius extra, dominus poni iussit, quatenus ab omnibus videntur, & nulli illic accedere volenti celari potuissent. Si enim cibos spirituales & fidei lumen dominus celari voluisset, nequaquam extra velum, sed potius intra mensam & candelabrum poni præcepisset. Nunc autem & iam de illo videamus, qui abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui. Per quem scilicet eos intelligimus, quibus ingenium & intellectum dominus dedit, quem ipsi in terreno & carneo corde suffodientes & abscondentes, neque in sua, neque in aliorum salute eum expendunt. Tales autem multos vidimus, qui si voluissent, multis prodesse potuissent. Et isti quidem digne fati amisso intellectu, quo male vti fuerat, dum se excusare poterant; iudicis iram contra se prouocant dicentes, *Domine, scio quod homo durus es, metas vbi non seminasti, &c.* Si enim intellectum habuissent, & sensum non amississent, nequaquam durum & iniustum vocaret, cuius benevolentiam captabant. Talis igitur excusatio quam sit vana & inutilis, omnique ingenij & rationis expertis ipse dominus ostendit, dicens: *Serue male & piger sciebas, quia meto vbi non semino, &c.* Ac si diceret, Non fuit cōueniens vt meam pecuniam nummulariis committeres, cum me tam forte esse cognoueris, vt non solum mea, verum etiam aliena mihi vēdicare valeam? Qua in re nullam te excusationem habere manifestum est. Hęc autem pecunia verba vitę æternę sunt. Numularij vero quibus ea committitur, si tamen in ea negotiantes, ociosam esse non patiuntur. Hanc autem cum vsura dominus recipit, quia multi fideles cum fructu boni operis eam acquirunt. Nusquam est autem vbi dominus non seminauerit, nusquam est vbi suę gratię sementem non sparserit, quia propter hoc quod in omnem terram exiuit sonus apostolorum, omnibus hominibus rationem & intellectum, memoriam & ingenium largitus est. Constat igitur hęc malum suum aduersus eum esse meritum. De quo dominus subinferens ait: *Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui habet quinque talenta.* Per quod intelligere possumus solos bonos eam beatitudinem possidere, quam simul cum eis & mali possederent, si in bonitate permansissent. Talentum enim, id est, talenti retributionem & meritum soli boni habebunt. Vnde & subditur: *Omni enim habenti dabitur & abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, ab eo auferetur.* Quęque enim hęc talenta duplicata habuerit, et talētorum meritum dabitur, & omnium diuitiarum plenitudine abundabit. Ei autem qui talentum non habuerit duplicatum sed ociosum, & sine fructu illud esse permittit, & iam id quidem videtur habere, auferretur ab eo: quoniam sine ratione & intellectu stultus & insipiens apparebit. *Et tunc inutilis seruus eijcietur in tenebras exteriores: illic erit fletus & stridor dentium.*

THEOPHYL. EPISCOPI
Bulgar superioris Euangelij expositio.

Sicut enim homo quidam peregre proficiscens, &c. **S**quum dixisset supra, quod nesciatur dies, quando venturus sit dominus, apponit & parabolam

hanc, ostendens, quod repente venturus sit. Sicut enim homo peregre proficiscens, ita & dominus imperauit seruis, & hęc atque ista commisit. Peregre autem proficisci dicitur, qui propter nos factus est homo Christus, vel secundum quod ascendit in cęlos, vel secundum quod longanimitas est, & non statim exigit opus, sed expectat. Serui autem illius, quibus concediti sunt ministerij sermones, vt episcopus, sacerdotes, diaconus, & spiritualia dona accipientes: illi quidem plura, hi vero minora, vnusquisque secundum propriam facultatem, hoc est secundum mensuram fidei, & purificationis. In vas enim, quod ego daturus sum Deo, in illud mittet donum suum: si paruum dedero, paruum dabit & ipse donum: si magnum magnum ipse quoque dabit. Statim autem qui quinque talenta acceperat, abiit, & operatus est. Vide sedulitatem illius, quomodo nihil neglexit, sed statim operatus est, duplicans quod acceperat. Qui enim non solum sibi soli prodest, sine prudentiam habeat, siue diuitias, siue potentiam, & auctoritatem apud reges, siue quamcunque aliam vel artem, vel facultatem, sed & aliis vult prodesse, is duplicat, quod sibi datum est. Qui autem talentum fodit in terram, is est, qui suę tantum utilitatis curam habet, & non aliorum, qui & condemnatur. Et si bona mentis, & studiosum hominem videris, qui ingenio suo ad negotiationes, dolos, & terrena opera abutitur: de illo dicas quod defoderit talentum suum sub terra, hoc est, in terrena opera. Post multum autem temporis venit dominus, qui dederat argentum, vel eloquia sua. Argentum enim igne probatum, eloquia Dei: vel simpliciter omne donum, quod clarum & insigne facit hominem, argentum dictum est. Et cōuocat illos, vt rationem ab iis, qui talenta acceperant, audiat. *Et accedens is qui quinque talenta acceperat, &c.* Ambo hi, qui in concretis operantur, laudantur à domino eodem modo. Euge, serue bone, & fidelis, vt erque audit. Per bonum autem hic omnino intelligimus misericordem, & liberalem, qui suam bonitatem proximis impartit. Qui autem super pauca fideles apparent, super multa constituuntur, nam licet hic dona consequamur, ea tamen cum futuris non sunt conferenda. Gaudium autem domini, ineffabilis lætitia, quam habet Deus gaudens in operibus suis, sicut David dicit. Tali igitur gaudio gaudent sancti in operibus suis lætantes: licet & contra peccatores dolent in operibus propriis: & sancti gaudent, quod tam diuitem habeant dominum. Vide autem quod & is, qui quinque, & is qui duo talenta acceperat, eadem bona consequatur. Quando enim quis etiam pauca acceperit, & datum sibi donum, licet paruum sit, bene dispensarit, æqualem honorem adeptus est cum eo, qui magna habuit, & fecit. Vnusquisque enim vt acceperit, ita & excelsus videbitur, si bene egerit. Porro serui grati ita se habent.

EVTHYMII ZIGABONI
superioris Euang. expositio.

Sicut homo, qui peregre proficiscitur, &c. Etiam hęc parabola similis est ei, quę superius de fidelibus ac prudente seruo posita est: verum alio modo figurata est: & de iis differit, qui à Deo gratias accipiunt

perunt docendi (nam has nūc talenta vocat propter honorem illarum) & vel per earum vsam lucrum attulerunt, vel defodiendo nihil lucrifecerunt. Dicit ergo, quod vocauit seruos suos, filius videlicet hominis, vt pote homo, qui peregre profectus erat: & vni quidem dedit quinque talenta, siue multa: Nam varia sunt doctrinę dona, quę Paulus enumerauit: alij autē duo: hoc est, pauca, alij vero vnum solum. Hi autem esse possunt episcopi, & præceptores ecclesiarum. Deinde addit quod locauit eam agricolis, & peregre profectus est: ita dicit & nunc, vt eius discas longanimitatē, quomodo non continuo repetat. Quidam autem dicunt peregrinationem esse saluatoris in cęlum assumptionem. *Similiter & qui duo, lucratus est & ipse altera duo.* † Duplicant ea, quę sibi concedita sunt omnes, qui proficiscuntur ad salutem discipulorum, facientes eos rursus præceptores aliorum.

† † Qui bene operatur, & recte docet, duplicat contra

credita sibi talenta.
Qui vero vnum acceperat, egressus fodit in terram, &c. Terram ipsammet intellige: in seipso enim retinuit, quod ad operationem datum erat, sic vt nec sibi, nec alijs utilis fieret. Post multum vero tempus venit dominus seruorum illorum, & ponit rationem cum eis. Venit iuxta secundum aduentum: ideo etiam dixit, post multum tempus. *Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce altera quinque talenta lucratus sum per ea.* Lucrum sunt, qui per illius diligentiam acquisiti sunt, vt dictum est & fructificati Deo. *Euge, serue bone, & fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.* Multis gratis dignum gratiam: multa bona tibi tradam. *Intra in gaudium domini tui.* Requiem, & beatitudinem, per nomen gaudij significauit. *Euge, serue bone, & fidelis, super pauca fuisti fidelis, &c.* Quanquam diuerse fuerunt gratiæ, æqualis tamen est honor: quia & æquale in illis studium. Siquidem vt erque accepta duplicauit. Vel etiam aliter dici potest, quod æqualiter quidem laudantur, & æqualiter introducantur, sed diuersimode remunerantur iuxta proportionem lucrorum, quę ab eis facta sunt.

Nata in aqua iustitiam meritorum.

II. EVANG. IN COMMVNI
CONFESSORVM PONTIFICVM.

MATTH. 24.

Nillo tempore: dixit Iesus discipulis suis, ^a Vigilate, quia nescitis qua hora dominus ^b vester venturus sit. Illud autem scitote, quoniam si sciret ^c paterfamilias, qua hora ^d fur venturus esset, ^e vigilet vtique, & non sineret perfodi ^f domum suam. Ideo & vos estote ^g parati: quia nescitis qua hora filius hominis ^h venturus est. ⁱ Quis putas est fidelis seruus, & prudens, quem ^j constituit ^k dominus super ^l familiam suam, vt ^m det illis ⁿ cibum in tempore. Beatus ille seruus, quem cū venerit ^o dominus eius, inuenerit sic ^p factientem. Amen dico vobis: quoniam super ^q omnia ^r bona sua constituet eum.

GLOSSA ORDINARIA
in superioris Euang.

Si sciret, &c. Nesciente paterfamilias, fur domum perfodit: quia dum à sui custodia spiritus dormit, improvisa mors carnis habitaculum irrumpt, & ad supplicium trahit. Furi autem resisteret si vi-

gilaret: quia aduentum iudicis occultē venienti præcauens occurreret penitendo. *Quis putas est fidelis seruus.* Tribus similitudinibus fulguris, furis, & submersionis pentapolis, terrorem iudicij introduxit communiter ad omnes, vt vigilarent, & parati essent. Nunc specialiter ad pralatos loquitur qui humiles, prudentes, non appetentes bonum propter lucrum tēporale, sed verbo & exemplo & opere debent pascere oues. *Quis putas*

tas. quasi dicat. Admonendi estis, nam quam rarus est, Domino propter Dominum seruiens, oues Christi non ad lucrum, sed amore Christi pascens. Prudens. In futuro sibi prouidens. *Quem constituit.* Quam rarus qui sit vocatus à Deo tanquam Aaron, & non magis se in gesserit, & qui non magis se pascat quam oues. *Beatus ille.* Aeterna autem beatitudine glorificandus est, qui Domino veniente ad iudicium repertus fuerit fideliter annam verbi ministrans, & in cura gregis vigilans. Rarus inuenitur fidelis vel prudens: sed qui talis inuenitur beatus est. *Super.* Id est, super omnia caelestis regni gaudia, ceteros, id est, bonos auditores faciet discumbere, & transiens ministrabit eis.

CATENA AVREA

in idem Euang.

Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus ueretur sit, &c. Hilarus. Perspicue ostendit Dominus quia supra dixit: De die autem illa nemo nouit, nisi pater solus: quia scilicet non expediebat Apostolis scire, vt pendax expectationis incerti, semper credant eum esse venturum, quem ignorant, quando uerturus sit. Et ideo quasi ex superioribus concludens, dicit: *Vigilate ergo, quia nescitis, &c.* Et non dixit: Quia nescitis, sed, *nescitis*, scilicet, vt ostendat se diem iudicii non ignorare. Chrysostomus in hom. Vult autem eos semper in solitudine esse, propter hoc dicit: Vigilantia. Gregor. Vigilat qui ad aspectum veri luminis oculos apertos tenet. Vigilat, qui seruat operando quod credit. Vigilat, qui à se torporis, & negligentiae tenebras repellit. Origen. Dicit autem qui simplicior est, quoniam de secundo aduentu in quo uenturus fuerat, hunc dicebat sermonem: alius autem, quod intelligibilem & futurum in sensum discipulorum uerbi dicebat aduentum: quia nondum erat in sensu eorum, quem admodum, erat futurus. Augustus de Hefych. Non solum autem illis dixit, uigilate, quibus tunc audientibus loquebatur: sed etiam illis qui fuerunt post illos annos, & ad nos ipsos, & qui erunt post nos usque ad nouissimum eius aduentum: quia ad omnes pertinet quodammodo: tunc enim unicuique ueniet dies ille, cum uenerit eius dies, vt talis hinc exeat, qualis iudicandus est illa die: ac per hoc uigilare debet omnis Christianus, ne imparatum eum inueniat Domini aduentus. Imparatum enim inueniet ille dies, quem imparatum inuenierit suae uitae uiltima dies. Origen. Vani autem sunt omnes, siue qui consummationem mundi scire se profitentur quando erit, siue qui uitae propriae finem scire se gloriantur, quem nemo cognoscere potest, nisi Spiritu sancto illuminatus. Hieronymus. Praemisso autem patris familiaris exemplo cur reticeat consummationis diem, manifestius docet cum subdit: *Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, &c.* Origen. Paterfamilias domus, est sensus hominis: domus autem eius, est anima: fur autem diabolus. Est autem omnis sermo contrarius, qui non per naturalem introitum intrat ad animam negligentis, sed quasi qui foderit domum, primum destruens quaedam naturalis aedificia animae, id est, naturales intellectus, & per ipsam diruptionem ingressus, spoliat animam. Ali-

quoties inuenit quis furem in ipsa perfossione, & comprehendens eum percussorem sermonem immittens, interficit ipsum. Non autem in die fur uenit, quando illuminata est à sole iustitiae anima hominis studiosi, sed in nocte, id est, in tempore adhuc malitiae permanentis in qua cum fuerit aliquis, possibile est, & si non habuerit uirtutem solis, quod tamen illustretur ex aliquo splendore uerbi, quod est lucerna, adhuc quidem manens in malitia, sed tamen habens propositum meliorum & vigilantium, ne perfodiatur hoc eius propositum, vel in tempore tentationum, vel in quarumcunque calamitatum maximè fur solet uenire, uolens perfodere animam domum. Gregorius. Vel nesciente paterfamilias fur domum perfodit: quia dum à sui custodia spiritus dormierit, improuisa mors ueniens carnis nostrae habitaculum irumpit, & eum quem Dominum domus dormientem inuenierit, necat: quia dum uentura damna spiritus minimè prauidet, hunc mors ad supplicium nescientem rapit, furi autem resisteret, si uigilaret: quia aduentum iudicii qui occultè animas rapit, praecauens ei poenitendo occurreret, ne impoentens periret. Horam uero uiltimam idcirco Dominus uoluit esse incognitam, vt semper possit esse suspecta: vt dum illam prauidere minimè possumus, ad illam sine intermissione praeparemur, propter quod sequitur: Ideoque estote parati, quia nescitis, &c. Chrysostomus in homil. Hinc uidetur confundere eos, qui non tantum studium faciunt animae suae, quantum student circa pecunias, qui furem expectant. *Quis putas est fidelis seruus & prudens, &c.* Hilarus. Quoniam Dominus supra in communi nos ad indefessam uigilantiae curam fuerit adhortatus, speciale tamen populi principibus, id est, Episcopus in expectatione, aduentuque suo sollicitudinem mandat. Hunc enim seruum fidelem, atque prudentem praepositum familiae significat, commoda atque uiltitates populi sibi commissi curantem, unde dicit: *Quis putas est fidelis seruus, &c.* Chrysostomus in homil. Quod autem dicit: *Quis putas*, non est ignorantis: inuenitur enim & pater interrogado loquens, vt cum dicit: Adam, ubi es? Remig. Nec enim signat hęc interrogatio impossibilitatem perficiendae uirtutis, sed difficultatem. Glos. Rarus enim est fidelis seruus Domino propter Dominum seruiens, oues Christi non ad lucrum, sed pro amore Christi pascens: prudens qui subditorum capacitatem, uitam & mores discutit, quem constituit Dominus, qui scilicet sit vocatus à Deo, & non se iniecerit. Chrysostomus in hom. Duo autem exierit ab huiusmodi seruo, scilicet prudentiam, & fidem. Fidelem enim eum dicit, quoniam nihil quod Domini sui est, sibi proprium fecit, nihil etiam de rebus sui Domini uanè, & inaniter consumpsit. Prudentem autem eum uocat, quoniam cognouit id ad quod oportet dispensare, quae data sunt. Origen. Vel qui in fide proficit, & si nondum in ea perfectus est, communiter fidelis uocatur: & qui naturalem habet mentis uelocitatem, dicitur prudens. Si quis autem consideret, inueniet fideles multos, & studium fidei exercentes: non autem & prudentes, quoniam quae stulta sunt mundi, elegit Deus. Et iterum uidebit alios ueloces quidem esse & prudentes, modicè autem fidei. Conuenire autem in vnum fidelem atque prudentem rarissimum est. Vt autem in tempore det cibum, necessa-

necessariam habet quis prudentiam: vt autem non adimat cibos indigentium, opus est fide, quoniam & secundum simplicem intellectum opus habemus, vt fideles simus ad dispensandum Ecclesiae redditus, & non deuoremus, quae sunt uidiuatur: vt memores simus pauperum, & ne occasione accipientes ex eo quod scriptum est: Dominus constituit his, qui Euangelium praedicant, de Euangelio uicere: nec amplius queramus quam cibum simplicem, & necessaria uelimenta, & vt nec amplius teneamus nobis quam his, qui necessitatem patiuntur. Prudentes autem, vt prudenti intelligamus indigentium causas, propter quas sunt indigetes, & uinculorumque dignitatem quomodo educatus est, & quantum necessarium habet. Multa enim sapientia opus est ei, qui bene uult dispensare Ecclesiasticos redditus. Sit etiam fidelis seruus & prudens, vt non effundat rationabilem & spiritualem cibum quibus non oportet, uolens ostendere se esse prudentem, scilicet qui magis necessarium habent uerbum, quam mores eorum edificet, & uitam componat, quam quod illuminet scientiae lucem: aut vt ne eis qui possunt acutius audire, pigeat exponere altiora, ne exponentes uilia contemnantur ab his, qui naturaliter sunt ingeniosi, aut per exercitationem secularis sapientiae acuti. Chrysostomus in ho. Adaptatur etiam & ad principes seculares haec parabola: Vnum quoniam enim his, quae habet ad communem uiltitatem ut oportet, non ad nocumentum seruorum, neque ad perditionem sui ipsius, siue habeat sapientiam, siue principatum, siue aliud quodcunque. Rab. Dominus autem, Christus est, familia autem supra quam constituit, est Ecclesia Catholica. Difficile est ergo inuenire in vno, & vt prudens sit & fidelis, non autem impossibile: nec enim beatificaret eum qui non potest esse, cum subdit: *Beatus ille seruus quem cum uenerit Dominus eius, inuenierit sic facientem.* Hilarus. Id est, praepropto Domini sui obedientem, vt doctrinae opportunitate uerbum uitae aeternitatis cibum alendae familiae dispenseret. Remig. Notandum autem, quod sicut magna distantia est meritorum inter bonos praedicatores, & bonos auditores, ita magna distantia est praemiorum. Bonos enim auditores si uigilantes inuenierit, faciet discumbere, vt Lucas dicit: Bonos autem praedicatores super omnia bona sua constituet, unde sequitur: *Amen dico uobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.* Origen. Vt scilicet conregnet cum Christo, cui omnia sua tradidit pater, sicut boni patris filius super omnem patris substantiam constitutus, participat huiusmodi dignitatem, & gloriam fidelibus, & prudentibus dispensatoribus suis, vt sint & ipsi super omnem creaturam. Raba. Non vt soli, sed vt praeter ceteris aeterna praemia habeant, tum pro sua uita, tum pro gregis custodia. Hieronymus. Vel super omnia bona constituetur, id est, in Dei gloria collocabitur: quia nihil est ultra quod melius sit.

ORIGENIS PRESBY-
teri in eodem Euang. Homil.Eph. homil. 31.
in Matth.

Non dantes somnum oculis animae nostrae, neque dormitationem palpebris, vt expectemus, vel nostrum, vel seculi finem, siue vt de

hac uita egredieret, siue vt nobis consumetur hic mundus. Quare autem aliquis quomodo praefens iuxta discipulos Dominus constituitur, ita loquitur quasi non praefens, sed uenturus ad eos dicens: *Vigilate quia nescitis qua hora Dominus ueretur ueniet.* Et dicit quidem qui simplicior est, quoniam de secundo aduentu in quo uenturus fuerat hunc dicebat sermonem. Alius autem intelligibilem & futurum in sensum discipulorum uerbi dicebat aduentum: quia nondum erat in sensu eorum, quem admodum erat futurus: quoniam sicut per hunc locum demonstrat, in uigilantibus operatur diem aduentus sui in animam. eorum qui illuminantur à lumine uero, ueniens aut animas ipsorum. *Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua custodia fur uenit, uigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam.* Quomodo non sineret? Sine dubio per uigilantiam suam. *Ideo & uos estote parati: quia qua custodia non speratis, filius hominis uenturus est.* Sed Matthaeus quidem indefinitè: Marcus autem etiam tempora diei tanquam furis uenientis definiit dicens: *Vigilate ergo, quia nescitis quado Dominus domus ueniet, sero, an media nocte, analigè, an mane.* Paterfamilias autem domus, est sensus hominis: Domus autem eius anima. Fur uerò qui paterfamilias dormiente subito uenit, & perfodit domum: puto quod diabolus est, aut omnis sermo contrarius, secundum quod Euangelista Ioannes nos docet hoc modo dicens: Amen amen dico uobis, qui non intrat per ianuam in cortem ouium, sed quasi non intrat: ille fur est, & latro. Sicut ergo qui per ianuam intrat in cortem ouium pastor est ouium, cui ostentius aperit: qui autem non intrat per ianuam, sed ascendit aliunde, fur est, & latro: sic Dominus domus fiducialiter per ianuam quando uult ingreditur in eam, remunerans uigilantem. Fur autem quasi fur, non per naturalem introitum intrat in domum ad animam negligetis, sed quasi qui iam foderit eam, primum destruens quaedam naturalia aedificia animae eius, & naturales intellectus in eo qui non uigilauit, quos aedificauerat Deus uerbum. Et per ipsam diruptionem ingressus fur, diripit eam, exarmans sensum, quando & sepeliens non uigilantem patremfamilias, spolia eius distribuit. Aliquoties autem inuenit quis furem in ipsa perfossione, & comprehendens eum quasi arma sua habens percussit furem, & percussorem sermonem immutans interficit eum, quado & interficiens homicida non existimatur, absque omni dilatione interficiens eum. Si autem non apud se, sed apud eum, qui occulta omnia manifesta facit: comprehenderit quis eum qui furatus fuerat bona eius, & intellexerit eum, & redarguerit eum, id est, interfecerit eum: nullam ueniam habet mortuo, atque manifestato fure: & ipse enim morietur. Et uide ne forte tale aliquid significet lex Moysi, dicens: Si autem in ipsa perfossione inuenit fuerit fur, & percussus mortuus fuerit: non est ei homicidium. Quod si ortus fuerit sol super eum, reus est: morietur pro eo. Qui enim prius quam faciat malum cognoscit malum, & confingit in seipso: ipse est, qui comprehendit, & interficit in eo dum perfoderet ab eo. Qui autem postquam fecerit malum quannus redarguerit eum, extra se malum comprehendisse, & extra domum suam interfecisse uidetur: nihil ei prodest, reus enim factus est mortis. Nam om-

nem hominem postquam peccauerit reuersum in se, sensus diuinus, qui est in nobis illuminat quasi lux, vt intelligamus quod gessimus malum ad præiudicium nostrum, non ad salutem: tamen in textu hoc Euangelij in quo loquimur, non in die fur venit quando illuminata est à sole iustitiæ anima hominis studiosi, sed in nocte, & in tempore adhuc malitiæ permanentis. In qua cum videret aliquis, possibile est, & si non haberet virtutem solis, tamen vt illustretur ex aliquo splendore modico verbi, quod est lucerna adhuc quidem manens in malis: iam tamen habens propositum meliorum, & vigilantiam, vt ne perfodiatur propositum eius ad meliora respiciens. Nam, sicut legimus apud Pastorem, vasa plena non cito quis gustat: nec enim mutantur facile. Semiplena autem quia facile creduntur mutari, frequenter gustantur. Et vide si potes ad talem trahere intellectum illud quod alibi scribitur, Sint autem lumbi vestri succincti, & lucernæ ardentes, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur. Quoniam qui nondum est in lumine, & in die virtutum, præbet autem se iam doctrinæ illuminanti animam suam, secundum quod possibile est in primis succinctus est, & auertens seipsum ab effusione malitiæ: virtutis, sed lucerna, qua possibile est illuminari etiã qui in malitia est. Hic ergo cuius sic lucerna accensa est, expectas est dominum suum Deum verbum, vt reuertens veniat ad eum, qui interim habuit in seipso lucernam, & illuminauit totã mentem ipsius, videlicet quasi sol. Et vnusquisque secundum suum profectum incendit lucernam aut minus, aut amplius à lumine scientiæ, & oleum per meditationem infundit, & in ipsa vigilans aduersus peccatricia opera, sperans per abstinentiam huiusmodi, & meditationem dominum suscipere in seipsum. Ei tamen qui abundantius proficit, & posteriora quidem obliuiscitur, id est, malitiam, modicum autem eius adhuc habet in se, iam ad virtutem propinquat, conuenienter dicitur, Nox promouit, dies autem appropinquauit. Signandum est autem quoniam dixit, Dies autem instat. Instat enim perfectus, & nullum habentibus in se vestigium noctis: appropinquat autem proficienti ad melius, & quæ diei sunt meditati, & sicut in die honestatem suscipiendi: & prope est iam iste, qui talis est, vt dicat, Non sumus noctis, neque tenebrarum. Quoniam autem semel venimus in hunc locum, debemus & de custodiis diuersis reddere rationem. Alius quidem reprehendit vigilans statim in vespere ipso, & cõtinuat vigilias vsque ad mediam noctem, adhuc autem vsque ad gallicantum, & adhuc vsque ad mane. Qui enim mox vt cœperit malitiam, id est, mox vt cœperit infans plenum proferre sermonem (ex eo enim incipit esse in malitia, quod est in nocte) si statim tradiderit se vt fiat & auditor legis, & factor, si quidem permanferit vsque ad finem in ipso proposito, vigilauit à vespere, & cõtinuauit vsque ad mediam noctem, & non dedit somnum oculis suis, neque vsque ad gallicantum, neque vsque ad mane, inter beatos seruos huiusmodi vir computatur. Qui autem fuerit inuentus post tempus sermonis impleti partem aliquam noctis transfigere in comestationibus, & ebrietatibus, & cubilibus, & impudicitibus: cœperit autem postea vigilare: & iste spem

bonã habebit si permanferit vsque ad mane, incipiens à media nocte vigilare, id est à virilitate! Si autem perfectus in tempore ætatis corporis sui, audiens diuinam doctrinam susceperit inde lucernam, quasi volens viuere secundum Dei præceptum: & iste habens lucernam à gallicantu, & vigilans, & permanens vsque ad mane, non perdit bonæ seruitutis mercedem in tempore modico. Si possibile autem est & statim circa ipsam consummationem noctis (id est postquam penitentium tẽpus vitæ suæ consumpserit malitia) vt credens accendat sibi lucernam, & vigilet vel residuo tempore: & si venerit Dominus domus cum gratia sua, quibusdã quidẽ à vespere comorabitur vsque ad mane, aliis autẽ à media nocte, illuminas eos in reliquum: aliis vero à gallicantu minus conuersans cū eis: Sed neque mane accendentes lucernam, & vigilantes propter expectationem domini derelinquet: sed etiam istos inueniens minime dormientes, neque cubilibus, & impudicitibus attendentes, honorabit eos honore, quo dignos eos esse cognouerit. Et fur ergo custodia quadam, & hora noctis aduentat, & perfodit domum eius, quem non inuenit vigilantem, neque habentem lucernam accensam. Et quibusdã quidem superuenit vespere, aliis autem media nocte, quibusdã autem & gallicantus: sunt autem & quibus mane. Et dominus custodia quadam & hora noctis venit: & forsitan dominus illic venit cui fur veniens nihil facere potuit: videlicet non permisit perfodere domum vigilantis, & lucernam accensam habentis. Ad eum autem, qui domum habet perfossam: non venit dominus, maxime si didicerit aliquis quod dictum est, Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum: contemnens ea, quæ dicta sunt, dederit somnum oculis suis, & palpebris suis dormitationem. Ad manifestandum autem sensum loci istius qui nobis incurrit: tali vtamur exemplo. In tempore tentationum, vel qualiumcunque calamitatum maxime fur solet venire, volens perfodere animam domum: sed veniente fure, qui accidentia sustinet, & propter Dei dilectionem omnia suffert: nihil passus ab eo confessum ad se venientem videt dominum. Qui autem à fure in tempore calamitatis suæ perfodi passus fuerit domum, quasi indignus aduentu ad se domini sui, non erit dignus aspicere eum. Quis enim fidelis seruus & prudens quem constituit dominus eius super domum suam, vt det cibos in tempore? Quod ad Apostolos, ceterosque episcopos, & doctores parabola ista pertinet, manifestum est: maxime ex eo quod apud Lucam Petrus interrogat, dicens, Ad nos parabolam istam dicis, an ad omnes? Sed tamen cum sint multi dispensatores, difficile est inuenire & fidelem, & prudentem. Propter quod ait Apostolus, Ita nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Hic iam quaeritur inter dispensatores vt fidelis quis inueniatur. Peccat autem in Deum quicumque episcopus, qui non quasi cõseruus seruus ministrat, sed quasi dominus. Frequenter autem & quasi amarus, dominus dominans per vim, similis constitutus Ægyptiis qui affligebant vitam filiorum Israël, cum vi. Ergo memores esse debent verborum Christi dicentis, Vos vocatis me magistrum, & dominum, & bene dicitis, Sum etenim. Si ergo ego

lauri pedes vestros, & vos debetis alterutrum laurare pedes. Exemplum enim dedi vobis, vt sicut ego feci, sic faciatis. Et illud, Principes gentium dominantur eorum, & maiores eorum potestate exercent in eis. Inter vos autem non sic erit: sed qui vult inter vos esse primus, erit nouissimus: sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis. Audire autem oportet & Paulum dicentem, Cum possimus oneri esse, vt Christi Apostoli, facti sumus paruuli in medio vestrorum: quem admodum si nutrix foueat natos suos, sic desiderantes cupimus participari vobiscum non solum euangelium, sed etiam animas nostras. Et non oportet percutere confertos, sed corripere iniquos: consolari pusillanimes, sustinere infirmos, & patientes esse ad omnes: quoniam seruum Dei non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes: cum modestia docentem eos, qui resistunt. Quasi recedens autem ipse à mala inductione confertorum Paulus culpauit eos, qui non erant tales, qui superbis quidem erant subiecti, contemnebant autem mandatos: hoc modo dicens, Sustinetis si quis vos in seruitutem redigit, si quis deorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cœdit, quasi nos infirmi fuerimus. Considera autem in istis quomodo eos, qui in seruitutem redigunt, & in faciem cœdunt propter quod amarius principentur, reprehenderit ipse dicens se abstinere ab eis: non quia infirmus erat, quod minus faereret ea, sed vt faciat ipsa quæ docet. Docet autem cum modestia docere eos qui resistunt. Propter quod & desinens quales debeant esse episcopi, sic dicit, Non litigiosi, non percuttores: sed mansueti, ornati, & quæcunque inter fideles & sapientes seruos inueniuntur, & dispensatores quos constituit dominus super familiam suam, sicut dicit Lucas. Ex his autem cognoscere est, quod non solum qui fideles sunt, & sapientes, illos constituit dominus super domum suam, sed etiam malos seruos dicentes in cordibus suis, semper moram facit dominus meus venire: propterea percutiunt confertos, manducant, & bibunt eum ebrii, vel ebriosi, & inebriantur. Si quando ergo arbitrantur se esse in magno fastigio, qui præstant ecclesijs Christi, propterea quod constituit eos dominus super familiam suam; cognoscant quod non hoc eos saluat, quod constituti sunt à domino super familiam eius: sed illud vt dent in tempore cibos, & vt abstineant se à percussionibus, & à comestationibus, & potationibus cum ebriosi. Si autem non se abstinerint ab huiusmodi, & magnum sapuerint, propterea quod constituit eos dominus super familiam suam, sciant, quod veniet dominus eorum in die, qua non putant, & hora, qua nesciunt: & diuidet eos, & partem eorum cum hypocritis & infidelibus ponet: & cum fuerint inter hypocritas, & infideles positi nihil eis proderit quod constituti à domino sunt super familiam eius. Vt autem timeamus illud quod ait, diuidet eum: conuenit recordari ea, quæ à Daniele sunt dicta contra presbyteros malos, Quoniam angelus domini habens gladium scindet te medium. Scindens autem diuidet. Audi sumus vii in hoc loco Danielis exemplo, non ignorantes, quod in Hebræo positum nõ est, sed quoniam in ecclesijs tenetur. Alterius autem temporis est requirere de huiusmodi. Atten-

de autem etiam illud quod ait, Fidelis seruus, & prudens beaenolenter audiens verbum, & acquiescens voluntati Christi ea dicentis, & conscribentis Matthæi. Diligenter ergo est audiendum de fideli seruo atque prudenti, qui in fide proficit. Aut si nondum in ea perfectus est qui communiter & ipse fidelis vocatur, & qui naturale habet mentis velocitatem, & dicitur prudens. Et villicus ergo iniquitatis prudenter facit, non quidẽ faciens secundum prudentiam ex virtutibus, sed quia velox erat ingenio. Et filij seculi huius prudentiores sunt quam filij lucis in generatione sua. Non quia secundum prudentiam vnam ex virtutibus sunt prudentes, aut quia filij lucis secundum aliud aliquid sunt eis maiores in sapientia, aut in acuminæ naturali mētis sunt inferiores. Scit enim & prudentiam vnam esse ex virtutibus sermo diuinus, sicut in Prouerbis docet dicens, Dic sapientiam ferorem tuam esse, notam autem fac tibi prudentiam, vt custodiat te à muliere aliena. Nunc autem communiter audire debemus quod ait, quis est seruus fidelis & prudens: quasi quidã quidem secundam communiter intellectam fidem sint fideles, non autem sint prudentes, neque veloces ingenio: & iterum alij quidem sint veloces, & secundum quod hic significatur prudentes non autem omnino & fideles. Si quis autem considerat multitudinem volentium esse se Christianos, inueniet quidem fideles multos, & studium fidei exercentes, non autem & prudentes vt sint filij huius seculi prudentiores eis in generatione sua: scientes quoniam quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes. Et videbit iterum alios, qui credidisse putantur, veloces quidem esse, & sapientes, modicæ autem fidei: & si non infideles, tamen minus fideles, quoniam stulta mundi quæ Deus elegit contemnit. Conuenire autem in vnum fidelem, atque prudentem, vt secundum vtrumque det confertus suis cibum in tempore, valde rarissimum est. Vt enim in tempore det cibum, necessariam habet quis prudentiam: vt autem non adimat cibos in tempore indigentium, opus est fide. Non autem est importunum monere propter peccata, quæ in hominibus, qui videntur credere Christo, & in dispensatoribus ecclesiarum plerumque fieri solent: quoniam & secundum simplicem intellectum multi opus habemus vt fideles simus pariter & prudentes ad dispensandos ecclesiæ redditus: fideles quidem vt non deuoremus quæ sunt viduarum, & vt memores simus pauperum, & occasionem accipientes ex eo quod scriptum est, Dominus constituit his qui euangelium prædicant de euangelio viuere, amplius quæramus cibo simplici, & necessariis vestimentis: vt ne amplius teneamus nobis quam deus esurientibus fratribus, & sitientibus atque nudis, & eis qui necessitatem patiuntur in secularibus curis. Prudentes autem vt vniqueque secundum dignitatem vnus cuiusque subministremus, recordantes quod dictum est: Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Non enim simpliciter de rebus ecclesiasticis dare oportet, vt vnum hoc obseruemus, vt ne quæ pauperum sunt, deuoremus, aut furtum faciamus de eis: sed vt prudenter intelligamus indigentium causas, propter quas sunt indigentes: & vnus cuiusque dignitatem quomodo aduocatus est, quãtum necessarium habet, vel propter quam causam indiget.

Non ergo similiter est agendum in eis, qui ab infantia duriter sunt educati, & Ariste, & in eis qui large, & deliciosè nutriti sunt, & postea ceciderunt: Nec eadem sunt ministranda viris, & mulieribus: aut multum senibus, & iuuenibus: aut iuuenibus quidem, & debilibus, propter quod non possunt sibi acquiritæ escas, & eis, qui vel ex parte possunt sibi succurrere. Requirendum est autem & si multos habeant natos non negligentes, sed omnia facientes, & non sibi sufficienter occurrentes. Et ne plura dicamus, multa sapientia opus est, qui vult bene dispensare ecclesiasticos redditus: vt etiam in istis fidelis, & prudens dispensator inuentus, beatus efficiatur. Forsitam autem & propter multitudinem christianorum, qui non satis circa requisitionem verbi habentur & tales sunt ad principatum subleuari: magis necessarium habemus audire quis est fidelis seruus, & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, vt det illis cibum in tempore: vt non effundant rationabilem, & spiritalem cibum cõseruis quibus volentes simpliciter: & quibus non oportet, vt volentes se ostendere esse prudentes, & magis necessarium habentibus verbũ, quod mores eorum ædificet, & vitam componat, quam quod producat ad sapientiam, & illuminat scientiæ luce eos, quorum mens potest fuisse huiusmodi lucis splendorem: aut vt ne eis, qui posunt acutius audire, pigeat exponere altiora: vt ne exponentes vilia ab ingeniosioribus contemnantur, qui naturaliter sunt ingeniosi: aut per exercitationem forsitan secularis sapientiæ habentur acuti. Difficile est ergo vt vtrunq; in vno, vt & prudens sit & fidelis: non autem & impossibile: nec enim beatificat eum, qui non potest esse, dicens, *Beatus seruus ille, quem dominus veniens inuenit facientem sic. Amen dico vobis, quod super omnia bona sua constituet eum.* Magna promissio fidelibus, & prudentibus dispensatoribus prædicatur, & cum eis quibus ait, *Esto potestatem habens super quinque ciuitates: aut esto potestatem habens super decem ciuitates.* Nam super omnia bona patrisfamilias fieri: quid aliud manifestat nisi hæredes Dei, & cohæredes Christi, & conregnâtes cum Christo? Cui omnia sua tradidit pater, sicut ipse dicit, *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra: & quemadmodum boni patris filius super omnem patris substantiam constitutus participat huiusmodi dignitatem & gloriam fidelibus, & prudentibus dispensatoribus suis, vt sint & ipsi super omnem creaturam, & potestatem, vt sint cum Christo.* Et vide interpretationem eius, quod dicit, *Amen dico vobis quod super omnia bona sua constituet eum.* Intellige mihi quasi in exemplum accipiens aliquem regem omne regnũ sub se habentem: cum quo sunt gentes multæ, & ciuitates & loca diuersa. Itaque diuidat ipse satrapis, & cæteris principibus, qui aliquid præclare gesserunt, plenitudinem regni sui: & omnes quidem constituet super omne regnum suum: non autem singulos super omnia: sed vnumquemque eorum super aliquam partem regni sui: vt puta hunc quidem super decem ciuitates, alium super quinque. Et sic omnes erunt super omnia bona, ipse autem solus teneat omnia quasi solus omnium rex. Et tale est quod dicit, *Super omnia bona sua constituet eum.* Sicut autem audiimus de beatitudine danda seruis fidelibus, & prudentibus: sic audiamus & de tor-

mentis malorum seruorum. Dicit enim malus seruus in corde suo, præsentem voluptatem præponens bonis futuris, & contemnens dominum suum, dicit, *Moram facit dominus meus venire.* Mentens autem hoc dicit volens manducare & bibere cū ebriosis, & semper somniat: quod post multum temporis venturus est dominus suus: & quasi domino moras faciente percussit contumaces sufferentes, & in seruitutem redigit eos, & in faciem eos cædit. Et percussus manducat, & bibit cum ebriosis, occasione obsequij ecclesiasticis: & non esurientes suscipit, sed epulatur cum ebriosis, & multis huiusmodi quibus ecclesiastica cura commissa est: quibus venit dominus faciens consummationem eorum in die qua nesciunt, & hora, qua non putant, & diuidit eos, qui non timuerunt eum, qui potens est animam, & corpus perdere in gehennam. Diuidit autem eum, quando spiritus quidem eius reuertitur ad Deum, qui dedit eum: anima autem cum corpore suo vadit in gehennam, iustus autem nõ diuiditur: sed anima eius vadit cum spiritu ad regna cælestia. Propter quod scriptum est, *Benedicite, spiritus, & anime iustorum domino.* Eorum autem, qui diuiduntur & deponunt spiritum reuertentem ad eum, qui dederat eum, & non habent post modum in se partem aliquam quæ erat ex Deo: relinquunt eis pars eorum quæ erat ipsorum, id est, anima quæ cum corpore suo punietur à domino veniente, cum infidelibus & hypocritis in tormentis. Vide ergo differentiam seruorum, quos dominus constituit super domum suam: quonia quidam quidem quasi fideles, & prudentes dispensatores, qui dederunt conferuis cibum in tempore, super omnia bona patrisfamilias constituuntur: qui autem contraria eis egerunt, extra quod ceciderunt de gloria tanta, adhuc diuiduntur, & pars eorum cum hypocritis & infidelibus ponetur. Ibi erit fletus eis, qui male in hoc mundo ridentes fuerint dicente scriptura, *Vt qui nunc ridetis, quoniam flebitis, & plangentis.* Consequenter autem propter requiem & resolutionem, qua requieuerunt & resoluti sunt, rationabiliter erit eis dentium stridor. Quod hoc forsitan significat, quod qui puniuntur cogitantes fore finem doloris, & propter hoc volentes viriliter eos sufferre, compulsi tormentis insufferibilibus, dentibus stridunt. Illis videlicet dentibus quibus manducauerunt acerbam malitiam, & propterea patiuntur dentium dignum stridorem.

S. HILARII EPISCOPI

*Prætorum superioris Euang.
expositio.*

Atque vt ignorantiam illam dici omnibus taciti, non sine vitis silentij ratione esse sciremus: vigilare nos propter aduentum furis admonuit, & orationum assiduitate debentes omnibus præceptorum suorum operibus inhaerere. Furem enim esse ostendit zabulum, ad detrahendam ex nobis spolia peruiligem, & corporum nostrorum domibus insidiantem: vt ea incuriosis nobis & somno deditis, consiliorum suorum atque illecebrarum iaculis perfodiat. Paratos igitur esse nos conuenit, quia diei ignorantio intentam sollicitudinem suspensæ expectationis exagitat. *Quis-*

nam est fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus super familiam suam? &c. Quæquam in cõmune nos ad indefensam vigilantiam curam adhorretur, specialem tamen populi principibus, id est, episcopis in expectatione aduentus suo sollicitudinem mādāt. Hunc enim seruum fidelem atque prudentem præpositum familiæ significat, cõmmoda atque utilitates commissi sibi populi curantem. Qui si dicto audiens, & præceptis obediens erit, id est, si doctrinæ opportunitate & veritate infirma confirmet, disrupta consolidet, deprauata conuertat, & verbum vitæ in æternitatis cibum alendæ familiæ dispensat, atque hæc agens, hisque immorans deprehendatur: gloriam à domino tanquam dispensator fidelis & villicus utilis consequetur, & super omnia bona constituetur, id est, in Dei gloria collocabitur, quia nihil sit ultra quod melius sit.

S. HIERONYMI PRES- byteri in idem Euang. Homilia.

Vigilate ergo: quia nescitis qua hora dominus uester venturus sit, &c. Perspicue ostendit, quare supra dixerit: *De die autem illa & hora nemo scit: neque filius hominis, neque angeli, nisi pater solus: quod non expediat scire Apostolis: vt pendulæ expectationis incerto, semper eum credat esse venturum, quem ignorant quando venturus sit.* Et non dixit: quia nescimus qua hora venturus sit dominus, sed nescitis. Præmissioque patrisfamilias exemplo, cur reticeat consummationis diem, manifestus docet dicens. *Ideo & vos estote parati, &c.* Plenius inculcat & replicat: quare de die consummationis & hora, nec angelos cælorum scire prædixerit, sed solum patrem: quod non expediat scire Apostolis: & exemplum patrisfamilias, hoc est, sui & fidelium seruorum, id est, apostolorum ad cohortationem sollicitæ mentis intenderit, vt spe prætorum ministrarent conferuis in tempore suo cibaria doctrinarum.

S. IOANNIS CHRYSO- stomi Episcopi Constant. in superius Euang. Homil.

*Ex Rom. 78.
in Math.*

Deinde ne rursus interrogent, continuo subiunxit: *Vigilate igitur, quia nescitis qua hora dominus uester uenit, non dixit se nescire, sed quia ipsi nesciunt.* Ita tamen eos ad ipsam penè horam deduxit, atque statuit, & curiosiores reddere cupiens, ab interrogando auocauit: *vigilate dicens, nescitis, &c.* vt ostenderet hac se de causa dicere noluisse. *Illud autem scitote, quoniam, si sciret paterfamilias, &c.* Propterea igitur hæc dicit ipsis, vt vigilent, vt iugiter parati sint, quia qua nõ existimant hora, venturus est. Sollicitus igitur facit & curiosos, ne vquam virtutem negligant. Tale quid autem est, quod dicitur: *Si præcicerent homines, quando morituri sunt, diligentiam suam circa illam horam ostenderent.* Ne igitur in illo solummodo tempore, sed continuè diligentes sint, nec generalem, nec singularem horam prædicat, vt semper expectando semper vigilent: hæc enim ratione terminum vitæ non occultat. Deinde liquido, adeo vt nunquam liquidius, dominum seipsum

appellauit. Hæc autem etiam ad erubescentiam desideria mihi dicta videntur, maiorem enim diligentiam habent, furem expectantes, quam vos salutis animæ, vigilant enim tunc, ne aliquid sibi surripiatur. Vos verò, quæuis certè sciatu venturum dominum, non persequeratis tamen neque ita vigilatis, vt possitis non impræparati ex hac vita discedere, quapropter cū pernicie dormientium dies ille venturus est. Nam, quemadmodum non læderetur ille furto, si furem sciret veterum; sic & vos quoniam scitis dominum venturum, paratiores esse debetis. Cæterum quoniam iudicij mentionem fecit, ad doctores etiam vertit orationem, de pena, & meritis differens, & primò bonis collatis, ad peccatores exitum facit, cõmodissime orationem concludens; *Quis ergo, inquit, fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus, &c.* Dic, qua solus, & hoc ignoratis est: Nam, si, quoniam nec filium scire dictum est, ignorare ipsum assumas: quid modò dicis, cū dubitando dicere videatur, quis igitur fidelis seruus? An: & hoc ipsum ignorare confinges? Nequaquam: nullus enim nisi mente captus id diceret: atqui causam de illo dicere possumus, de hoc verò nullam. Quid porrò quando interrogando dicit: *Petere, diligit me: neque illud sciebat? aut quando quaerit, ubi posuisti eum? Ego vero etiam patrem ita loquentem inuenio. Ipse enim est qui dicit: Adam, ubi es? Et, clamor Sodomorum multiplicatus est in me, descendens igitur video, si secundum clamorem venientem opera fiant: si autem non ita, vt cognoscam. Et alibi: Si forte audierint, si forte intellexerint. Et in euangelio: Verebuntur foras se filium meum: quæ omnia verba quamuis ignorationem significant, non ignorans tamen, sed vt eum decet, dispensans ita dicebat. De Adam ergo illo modo quaesuit, vt in * excusationem peccati eum induceret. De Sodomis autem ita loquutus est, vt nos erudiret, nihil antea esse determinandum, quam ad rem ipsam certius perueniremus. Per propheta autem ambigue loqui videtur, ne prædictio inobedientiam necessario, facere videretur. In Euangelio verò ostendere voluit, quia reuereri filium debuissent. Hoc autem in loco, ne rursus curiosius perscruterentur, & adhuc vt, quod rarius est, pius ostendat. Expende autem qualem hæc verba ignorantiam significare possunt, siquidem a te constitutum per familiam tuam ignorare non potes. Præterea beatificat quidem eum; Beatus enim, inquit, seruus ille: quis verò sit, silentio tradidit: quis enim est, aut quomodo constituet dominus super familiam suam, quem inueniet sic facientem? hæc non de pecuniis solummodo, verum etiam de verbis, de virtute, de omni dispensatione singulari homini concessa, dicta sunt. Hæc parabola vel ad gerentes, gubernantesque rem publicam accommodari potest. Docet enim vnumquemque ad communem utilitatem omnia conferre, quæ sua sunt, siue sapientiam, siue principatum, siue quicquid aliud, non ad detrimentum conferuorum, nec ad perditionem suam. Quapropter vtrunque ab eo flagrat, prudentiam scilicet, atque fidem. Delicta enim ab amentia originem habent. Fidelem igitur appellat, quoniam nihil ex rebus domini sibi attribuit, nec incassum quicquam expendit. Prudentem autem, quia dispensare nouerit: oportune siquidem vtraque re nobis opus est, ne scilicet,*

quæ domini sunt, ad proprios vsus rapiamus, & vt opportune omnia dispensem. Nam, si alterum horum absit, eius absentia alterum omnino claudicat. Si enim fidelis ita sit, vt non furerur: disperdat autem non necessario cõsumens impendio, non paruum id crimen est. Si verò è contrario re ad dispense, sibi verò accumulet, ingens rursus hæc culpa. Audiamus etiam, qui pecuniosi sumus. Non enim doctoribus hæc solùm, sed diuitibus etiam dicit, cum vtrisque dominus diuitias suas crediderit, maximas quidem doctoribus, sed locupletibus etiam non paruas. Si ergo docentes maiores diuitias seminet, atque dispergant; vos autem nullam in minoribus liberalitatem ostendatis: cur liberalitatem, & non gratitudinem dixi: non enim vestra, sed aliena tribuitis: quænam vobis futura est excusatio? Sed interim, antequam de punitioe dicatur, approbati præmia serui qualia sint, audiamus. Amen dico vobis, in omnibus suis constituet eum. Quid hoc honore maius: quæ oratio hanc dignitatem, hanc beatitudinem assequi poterit, cum ætærorum conditor, cui omnia seruiunt, hominem in omnibus suis constituturus est? Præterea & prudentem eum appellauit, quia nouit magna pro paruis perdenda non esse: quia moderatè vitam hic peragens, cælos consecutus est.

AVTHORIS IMPERFECTI in Matth. eiusdem Euang. expositio.

Ex Hom. 51. in Matth.

Vigilate ergo, quia nescitis qua hora dominus uenturus sit, &c. Qua enim ratione homini absconditus est dies mortis ipsius? Videlicet, vt semper benefaciat, semper mortem suam sperans. eadè ratione & ab omnibus hominibus absconditus est dies aduentus Christi, videlicet, vt non vna generatio saluetur, sciens aduentum ipsius, sed omnes dum in singulis quibusque generationibus Christi aduentus speratur. Ideo & interrogantibus se discipulis suis: Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel? Respondit. Non est uestrum nosse tempora, vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate. Illud autem scitote, quia si sciret paterfamilias, qua hora sur ueniret, vigilaret uique, & non sineret perfodi domum suam. Paterfamilias est vnusquisque secundum animam in domo patris sui: fur autem diabolus est, domus autem nostra corpora: ianuæ sunt, os, & aures: fenestræ autem, oculi. Sicut ergo per ianuas & fenestras citò ingreditur latro, & spoliat patremfamilias: sic per os & aures, & oculos hominis, facile inuenit diabolus occasionem ad animam, & facit eam captiuam: sicut & in Hieremia tale aliquid scriptum est, Quia mors intrauit per fenestras nostras. Si vis ergo esse securus, pone seram ianuæ tuæ, id est, legem diuini timoris ori tuo, vt dicas cum propheta: Dixi custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam. Item sapientia docet: Obstine aures tuas spinis, ne audias verba maligna. Sed quoniam fragiles sunt nostræ seræ, nisi Deus illas seruauerit, quia nisi dominus custodierit ciuitatem, in vanum uigilat qui custodit eam. Rogemus Deum pariter cum propheta: Pone, domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis. Non declines cor meum in

verba malitiæ: Pote seras super fenestras oculorum tuorum, vt dicas cum castissimo Iob: Posuisti testamentum oculis meis vt non sentirem in uirginem. Item, si cõcupiui agrum proximi mei, ego serem fenestram nostrarum, dominum inuocemus cum propheta, dicentes: Inclina cor meum in testimonia tua, & nõ in auaritiã. Auerte oculos meos, ne videant uanitatẽ. Quid ergo? nescit anima quando per istos introitus vt ingreditur super eam? Verè nescit. Et quidem quando ducitur ad peccatum, scit: quando autem ingreditur, nescit. Ideo uigilare debet, & claudere omnes istos introitus. Os quidem narrationibus sanctis, aures auditionibus piis, oculos consideratione mirandorum operum Dei, mentem cogitationibus occupare cõlestibus. Nõ enim sufficit, vt non loquatur, vel audiat, vel uideat, vel cogitet mala. Qui enim hæc agit claudit introitus suos, & impleuit, & oppilauit malis aduersus bona, vt ne locum habeat introitus boni spiritus: qui autem mala quidem deponit ab eis, bona autem non suscipit, ille dicitur apertos habere introitus. Propterea vacantes eos inueniens inimicus, inuat ad animam. Propter quod opus est vt iusti introitus non solum uacent à malis, sed etiam vt sint clausi, & pleni, & oppilati bonis aduersus mala, vt malus non inueniat locum introeundi. Vnde & sapienter Petrus dicit apud Clementem, quomodo debet quis incessanter quæ Dei sunt cogitare, & loqui, quoniam si mens fuerit in his occupata, malus non inuenit locum ad mentem. Consequenter propheta non dixit tantum: Beatus uir, qui non abiit in consilio impiorum, & in uia peccatorum non sterit, & in cathedra pestilentie non sedit: sed addidit, sed in lege domini uoluntas eius, & in lege eius meditabitur die, ac nocte. Et Paulus quum diceret, Non est uobis uelutatio aduersus carnem, & sanguinem: Non dixit tantum, deponite mala: sed suscipite omnem armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, id est, omnia opera bona facite. Sicut enim uas, quando plenum est de aliquo, non recipit supermissum: si autem vacuum fuerit, recipit eum, quod mittitur. Sic homo quando uis occupatus est malis, non recipit bonum: & si occupatus fuerit bonis, repellit malum: si autem nec isto, nec illo se occupauerit: id est, si neque bonis, neque malis intendit, omnis spiritus intrat in eum. Intrans autem non statim ducit eum ad peccatum, sed primum delectat eum in malis, & sensum desiderii carnalibus alligat, & postea ducit ad peccatum, quando iam & si intelligit malum esse, quod facit, non potest resistere contra malum. Si ergo te negligente domum corporis hoc modo seruare, ingressus fuerit fur diabolus, & furatus fuerit uestimenta iustiarum, quibus te tenatum in baptismo induit Deus: si furatus fuerit aurum intellectus tui, si diuinorum eloquiorum argentum, quod forsitan cum multo fabricasti labore: si linteamina gratiarum, quæ tibi dedit Deus, quum te ad optaret in filium, cæterâsque diuitias spirituales tollēs te dormiente, feceritque te mendicum, & nudum, sicut serpens Adam: Quid facies? Quomodo nudus ante conspectum domini tui accedes? Et ille quidem nudatus abscondit se inter ligna paradisi, tu autem sub qua scissura petrarum te abscondēs à facie domini, quum uenerit constringere terram? Et Adam

Hæreticis inuocantibus de gratia & operibus, contra Lutheranos.

quidem à Deo quæsitus est, & inuentus, tu autem abijcieras, & peribis. Quia ille ignorans serpentis uersutiam, per simplicitatem nudatus est suam: tu autem sciens, tot scripturis admonitus, per negligentiam factus es nudus. Propter quod ille quidem mortalitate uestitus est ad tempus, tu autem in æternum ipse tradendus es morti, maximè si te comprehenderit finis, priusquam tibi per penitentiam altera tæx uestimenta. Nam prima gratis præstatur à Deo: secunda autem uix, & cum nimio reparatur labore, & luctu, quomodo hæc parabola est. Veniamus itaque ad ipsam parabolæ causam. Omnis homo, si sciret quando dies domini uenturus est super eum sicut fur (sed insperatè ueniens sicut fur) præueniret, & non sineret perfodi domum suam. Non dico quia repelleret à se furem, sed faceret iustitiam, vt, ueniente sententia Dei, non perfereretur quasi ignorans, sed uocaretur quasi iam preparatus ad exitum. Quando animæ peccatrices delectantur in corpore, & tanquam in suo proprio domicilio gaudent, ueniens cum sententia Dei angelus mortis perfodit corpus, & animam uolenter diuellit ab eo: animæ autem iustæ, quæ non delectantur in corpore, sed quasi in exilio sunt, in eas ueniente sententia non perfodiuntur, sed uocantur gaudentes. Quis enim fidelis seruus & prudens, quæ constituit dominus eius super familiam suam, vt det illis cibum in tempore? Quum de uigilante & non uigilante super domum suam dominus loqueretur, sciens quoniam plerumque sacerdotes mali populum obdormire faciunt in peccatis: boni autem excitant à negligentia somno, & faciunt uigilare in operibus bonis: quasi assidua tuba doctrinæ suæ excitans ad bona opera animas auditorum, consequenter de bonis, & iustis sacerdotibus introducit sermonem, dicens: Quis est fidelis seruus, & prudens? Si enim paterfamilias super possessionem suam uillicum ponit, vt non cum singulis colonis habeat causam, sed de solo uillico omnium exigat rationem. Si ergo inter colonos aliqua indisciplina fuerit facta, vnusquisque pro suo delicto reus efficitur, uillicus autem pro omnium delictis. Et si bene redditum suum reddiderint, vnusquisque quidem pro sua fide laudatur, uillicus autem pro fide omnium remuneratur: sic & Deus in populo ideo ordinat sacerdotes, vt actum eorum ipsi discutiant rationem. Ideo quæ peccante populo, vnusquisque quidem pro suo peccato punitur, sacerdos autem pro peccatis omnium. Et bene agente populo, vnusquisque quidem pro suo bono remuneratur, sacerdotes autem pro bonis omnium. Quis est seruus fidelis & prudens? Rem quidem laudabilem proponit, rarissimam autem, vt quis fidelis inueniatur, & prudens. Ecce si quæras fideles, id est, Deum timentes, & ipsos quidem non multos inuenies, tamen adhuc facile inuenies. Item si prudentes quæras inuenies multos: fidelis autem & prudens difficile inuenitur. Quomodo qui fideles sunt, id est Deum timentes, difficile sunt & prudentes: & qui prudentes inueniuntur, difficile sunt & Deum timentes. Quanto ergo rarior inuenitur fidelis, & prudens, tanto qui inuentus fuerit, beator est: Prudentem autem dico, non sciẽtem, & doctum, sensatum, & mente acutum, qui potest rerum ponderare naturas, & secundum quod potest rationaliter omnia agere. Plerique autem sunt habentes scientiam multam, sed nec se sapienter

regunt, nec scientiam suam sapienter dispensant. Et omnis quidem prudens potest & scientiam habere ex parte, non autem & omnis sciens sapientiam potest habere: quoniam sapientia vnus cuiusque in actu probatur, scientia autè in sermone. Fidelis quidem quæritur propter Deum. Vt timeat Deum: prudens autem propter homines, vt populum Dei sapienter gubernet. Quoniam ergo Deo non tantum prudentia hominis, quantum conscientia placet: hominibus autem non tantum conscientia quantum sapientia prodest: Si fuerit tantum quis fidelis, laicum quidem facit: sacerdotem autem non facit, nisi fuerit fidelis, & prudens. Ergo fidelis quæritur ut faciat priusquam dicat: prudens autem postquam fecerit dicat, & dicat intelligens cui qualis doctrina conueniat, & quando. Item fidelis quæritur, ut memor sit pauperum, sicut Paulus, prudens autem, ut intelligat cui & quomodo debeat dispensare. Et hoc est quod dicit, dare cibos ib tempore & spirituales, & corporales, spirituales quidem animabus, corporales autem corporibus. Quoniam autè in ecclesia non solum sunt pauperes in corporalibus rebus, sed etiam in spiritualibus multo pauperiores: ut det cibos in tempore, id est in tempore opportuno. Quid est in tempore opportuno? quasi est aliquod tempus, quãdo non est opportunum docere, quum dicat Salomon: Doctrina, & flagella in omni tempore. Sed puto hoc intelligendum tempore opportunum doctrinæ, quomodo dicit & propheta: Tempore acceptabili exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Quando misericordia Dei nõ est acceptabilis? Sed præcipue tunc est acceptabilis, quando necessitatis, & angustie tempus est. Sicut & semper pluuia bona est, maxime tamen grata est tempore siccitatis. Et uisitato amicorum semper suauis est, multo tamè suauior in tempore luctus: sic doctrina, & consolatio sacerdotis semper opportuna est, maxime autem in tempore perfectionis. Sciens ergo Christus sanctos suos sine tentatione nunquam futuros, ideo dicit, in tempore opportuno: quia qui semper ægrotat, semper illi ars medici opportuna uidetur. Nã sicut nauis tunc præcipue gubernatore necessario necessarium habet, quando tempestatem patitur: quãdo autem prosperata est, ipsa se dirigit. Et miles tunc præcipue necessariam habet annonam de rege, quando bellum, & periculum instat: quando autem pax est, uidecumque possunt se milites sustentare. Sic ecclesie præcipue in tempore persecutionis doctrinam sacerdotis necessariam habet, quasi spirituales milites spiritualem annonam: quando autem securitas est, vniqueque naturalis sufficit intellectus. Nam in persecutionibus, quando naturalis ille intellectus deficit in timore carnali, necessarius est sermo doctoris, vt, quod deficit in timore periculi, reparatur per exhortationem doctrinæ. Sicut autem tubicina commisso bello, pugnantem exercitum circuit, & bellicos cantus in tuba decantans, milites animat ad uirtutem: sic & sacerdos persecutione imminente, exponens in populo fortissimorum martyrum gloriosa pericula, & inenarrabiles regni cælestis coronas uincentibus præparatas, Christianum populum ad uirtutem patientiæ uehementer accendit. Aut ita: In tempore opportuno, ut in persecutione magis instanter de ueritate fidei doceamus, quam de iustitia conuersationis: in pace autem magis assidue de iustitia

Galat. 2. 1. Tim. 3.

Ecc. 12. 2. 43.

tia conuersationis, quam de veritate fidei. Quoniam in persecutionibus quidem plus necessaria est doctrina fidei, quam conuersationis. In pace autem plus necessaria est doctrina conuersationis, quam fidei. Quoniam in persecutionibus, non propter conuersationem suam bonam, aut malam veniunt Christiani in periculum, sed propter fidei confessionem: in pace autem non propter fidem suam veram periclitantur Christiani, sed propter conuersationem: quoniam in perfectione fides Christianorum periclitatur, in pace autem iustitia. *Beatus ille seruus, quem, qui venerit dominus eius, inuenit sic facientem.* Quomodo? Sicut superius diximus in fide, in sapientia, in tempore opportuno. In fide, ut credamus sic esse, sicut docemus. Ille autem credendo docet, qui facit quod docet: qui autem non facit bonum, non credit bono. Qui non credit in bono, non docet in fide: qui autem cum fide non predicat, non solum non est beatus ille seruus, sed multum infelix: quia alios quidem docet, se autem negligit. Sic prudenter, quia non semper omnia, neque omnibus omnia sunt dicenda. Frequenter illa quae alios edificat, alios destruit. Sicut in sanctorum esca mutatur secundum aetatem, sic in populo secundum virtutem doctrina temperatur, premonente Apostolo. Et ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus: quasi paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. In tempore, ne importune oblata doctrina non prosit, sed noceat, sicut esca cruciat aut extra tempus accepta. *Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.* Omnium quidem bonorum magna est gratia: inter omnes autem maxima est sacerdotalis dignitas, si quis ea immaculate custodiat. Nam, si super omnia opera sua preciosiores existimat Deus animas hominum, quanto magis credibile est, ut super omnia bona sua constituat eum, qui confert Deo lucrum animarum? Non solum autem omnibus bonis suis meliorem iudicat hominem, sed etiam sui ipsius impassibilitati praeponit salutem humanam. Ideo magnus est qui bene regit hereditatem eius, quam proprio sanguine acquisiuit.

CHRISTIANI DRVTH- mari eiusdem Euang. expositio.

Vigilate ergo. Vigilate est, bona opera exercere. Quae si fecerit, etiam si corpore dormiat: ipsa pro eo vigilabunt & orabunt. Vigilat qui exercet operando, quod credit. Vnde Paulus. *Enigilate iusti, nolite peccare. Quia nescitis qua hora dominus vester venturus sit.* Notandum, quod non dicit nescimus sed, nescitis. Pro hac enim causa noluit apostolus patefacere, ut semper incerti credant eum omnino die affuturum: & tales se preparent ut digni sint ad suscipiendum eum. Idcirco enim dominus vltimam nobis horam voluit esse incognitam: ut semper possit esse suspecta: ut dum illam praevidere non possumus, ad illam sine intermissione preparemur. Habemus enim ex traditione malorum, quod in pascha paulo ante mediam noctem, sicut percussor per domos Aegyptiorum transit percipiendi, sic debeat venire, sicut scriptum est. Dum medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet; omnipotens sermo

tuus, domine, de caelis à regalibus sedibus venit. Sic denique nobis scriptum reliquit, quod octauo calendas Aprilis fuit modus factus, Dominus coeceptus est, & passus, & simili modo erit destructus. Est statuerunt ut in ipsa nocte nullus ante medium noctis dormiret, sed vigilaret in Dei laudibus secundum istam domini admonitionem. Et tunc celebratur octauo calendas Aprilis pascha. Postea institutum est in Nicena synodo: ut expectemus post æquinoctium vernale diem dominicum, & in decem & nouem annis non euenit sic pascha, nisi vna vice: & tali modo occultus erit nobis ipse dies. Quanto ergo nobis incertus, tanto magis parati esse debemus omni tempore. Et enim unicuique nostrum venit dominus, cum dies nostri finis appropinquat. Pulsat, cum per ægritudinis molestiam, mortem vicinam esse denunciat, Cui vigilantes confestim aperimus: si exerceentes semper bona opera, cum amore suscipimus. Aperire enim iudici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat: & videre eum, quem se contempnisset iudicem formidat. Ad excutiendam autem metis nostrae desiderium, etiam exteriora damna per similitudinem adducuntur: ut animus noxter ad vigilandum excitetur. Dicit enim. *Illud autem scitote, quia si fuerit paterfamilias qua hora surruerit, vigilaret utique: & non iniret per fodi domum suam.* Fur enim domum perfodit, cum diabolus habitaculum animae infirmat, ut habitator discedat. Omnes enim infirmitates hominum, & peccatum à diabolo infliguntur: ut fecerunt in Iob & filiis eius Thobia, Paulo: Deo tamen permittente: & angelo bono praesidente, ne diabolus iuxta malignam suam voluntatem peragat. Vnde & dominus ad ipsum de Iob dixit, cum corpus ei dimissit. Verum tamen animam illius seruauit. Duobus enim modis intelligitur hoc ipsum domini dictum: ut neque in animam eius aliquam laesionem faceret, & ad mentem, aut aliud mali: neque habitaculum animae ita dissiparet, ut anima stare non posset. Nam mors quomodo potest fur intelligi, quae substantiam caret? Nihil denique est aliud, nisi absentia vitae: sicut tenebrae non sunt aliud nisi absentia lucis. Paterfamilias homo vocatur: quia principari debet super membra sua, quemadmodum paterfamilias in domo. *Nō sinit per fodi domum suam.* Cum sentiens & cum gaudens ob diem exitus, laetus egreditur: & corpus obdormiscit: ut de Ioāne & Stephano scriptum est, quod obdormierunt in Domino. *Ideo & vos estote parati, quia nescitis qua hora filius hominis venturus est.* Nesciente paterfamilias, fur domum perfodit, dum à bonis operibus ociosus est. Quilibet missus Dei veniens habitaculum nostrae carnis dissipat, & habitatorem egredi compellit: quia cum ventura damna spiritus non praevidet, hunc mors ad supplicium rapit. Furi vero resisteret, si per bona opera vigilaret, ne impetentis periret. *Quisputas est fidelis seruus, & prudens quem constituit dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore.* Modo Dominus ipsos suos discipulos, & per eos magistros ecclesiae admonet: ut & ipsi vigilent & ceteris verbum diuinum annuntient, per quod vigilare & obseruare illam horam sciant. Illi ipsi tamen tunc erunt prudentes, & fideles, si in tempore sciant dare conferuis dapes verbi. Hoc est ut tempore congruo non abscondant, neque profunda & alta ignaris turbis ingerant: sed exemplo Domini perfectionibus se

cretiora, vulgaribus ordeis pabulum ministrant. *Beatus ille seruus, quem cum venerit dominus, inuenit sic facientem.* Beatus dicitur bene auctus. Felix & beatus erit, qui primo seipsum verbo diuino repleuerit ut ipsi primo faciat: postmodum aliis ore, & opere verbi pabulum suggerat: quia sic de eodem domino scriptum est. *Quae cepit Iesus facere, & docere. Ante fecit, postea docuit.* Et ipse supra de doctoribus ait. *Qui autem fecerit, & docuerit, magnus vocabitur in regno caelorum. Amen dico vobis quod super omnia bona sua constituet eum.* Magna distantia est inter bonos factores, & praedicatores. Bonos enim auditores si vigilantes inuenit, faciet discumbere: hoc est quietescere in vita aeterna. Et transiens ministrabit, quae praeparata sunt diligentibus Deum. Bonis autem praedicatoribus si prudenter dispesauerint ut ipsi satientur, & aliis sufficienter ministrauerint: supra omnia bona sua constituet, id est supra omnia caelestis regni gaudia: non ut ipsi soli habeant: sed ut abundantius ceteris cum sanctis, & aeternaliter perfruantur.

HAYMONIS EPISCOPI Halberstatensis in superius Euang. Homilia.

Vigilate quia nescitis qua hora dominus vester venturus sit. Per scripturam ostendit quare superius dixerat: De die autem illa nemo scit, videlicet quia non expedit eam scire fidelibus, ut pendula expectatione semper credant esse venturum, quem ignorant quando venturus sit, ideo, inquit, quia ignoratis quando dominus venturus sit ad iudicium vigilate. Id est in bonis operibus perseverate. *Ut cum venerit dominus vester, paratos vos inueniat.* Ille vigilat qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet, vigilat qui fidem quam tenet in corde, exercet in opere. *Hoc autem scitote, &c.* Paterfamilias iste, noster est animus, Dormiente igitur paterfamilias, fur domum perfodit, quia torpente anima negligentia, mors importuna domum corporis nostri irripit, atque animam ad supplicia trahit. Furi resisteret si vigilaret, quia aduentum iudicis qui occulte animam rapit praecautens, & penitentia occurreret, ne impetentis periret. *Ideo & vos estote parati, &c.* Quis in hoc loco, non significat impossibilitatem sed potentiam difficultatem perficiendae virtutis. Per hunc fidelem seruum omnis ordo doctorum vel praedicatorum Ecclesiae signatur, quibus Dominus, id est, Christus de seipso dicit: Vos vocatus me Magister & domine: & bene dicitis, vos etenim. Super familiam suam constituit, ut eis congruo tempore cibum diuinæ scientiae fideliter ministraret. Hi primum fuerunt Apostoli, deinde successores eorum viri apostolici, quos Christus Ecclesiae suae praefecit. Attendendum est quod dicit: Fidelis & prudens, fidelis scilicet in dispensando fideliter & deuote verbum praedicationis. Prudens verò in discernendo quibus & quando vel qualiter praedicare debeat. De his vnus erat Paulus Apostolus, qui dicebat: Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Alius Euang. dicit: Ut det illis in tempore tritici mensuram: Quia iuxta capacitatem auditorum, cum mensura tribuendus est sermo doctorum. *Beatus ille ser-*

uus, quem cum venerit dominus eius, inuenit sic facientem, &c. Super omnia caelestis regni gaudia, non vaeque ut illi soli dominum teneant, sed ut ipsi ceteris sanctis abundantius aeterna possessio-
ne perfruantur. Qui enim docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates. *Si autem dixerit malus seruus in corde suo.* Sicut per bonos seruos omnis Orthodoxorum numerus accipitur, sic in hoc loco per malum seruum, mali doctores seu sacerdotes intelliguntur. Qui non solum ea quae verbis docent, operibus destruant, sed & conseruos suos in Ecclesia despiciunt, atque opprimunt, & malis exemplis conscientiam illorum percunt, atque in luxuria atque voluptatibus corda sua enutriunt. Huius ergo, id est, contra hunc veniet Dominus die quae ignorat, id est, ex improbitate & cum de salute suae non cogitat. Et diuidet eum à consortio, id est, à consortio electorum separabit, partem illius cum hypocritis ponet, id est, cum illis, qui superius operantes in agro relictii sunt. Et bene tales hypocritas vocat, id est, simulatores, quia sub religioso habitu sanctitatem mentiantur simulantes se esse quod non sunt.

THEOPHYLACTI EPI- scopi Bulgariensis, superioris Euang. expositio.

Vigilate igitur, quia nescitis qua hora dominus vester venturus est, &c. Vigilate iubet, & praeparari, hoc est habere virtutis opera quasi in thesauro quodam reposita, ut quum venerit dominus repetens id, quod vult, possimus dare. Vide autem quomodo non dixerit, nescio qua hora fur venturus sit: sed, nescitis. Furem autem mundi consummationem nominat, & vniuersiusque mortem. Porro insinuat hoc loco nocte aduentum suum futurum. Sicut igitur fur clam venit, ita & meus aduentus, ut negligentibus non sitis, sed sobrijs, & vigilantibus. Nam, si sciremus quando futura esset mors nostra, illo solo die daremus opera, quomodo placeremus Deo: nunc autem quum ignoramus, sobrijs simus semper ad virtutum opera. *Quisnam est fidelis seruus, & prudens, &c.* Dubitat, an futurus sit fidelis quis, & prudens, ut ostendat quod rarus talis sit, & inuentu difficilis. Duo enim exiguntur ab omni dispensatore, fides, & prudentia. Nam, si quidē fidelis sit, & nihil fureretur, prudens autem non sit, sed in vauum disperdat opes: vel si prudens fuerit, & fureretur, nihil proderit. Igitur qui tunc inuentus fuerit fidelis, & prudens, ille & multo plura cosequetur, regnum dico caelorum. Nam omnium, quae sunt Dei, haeredes erunt sancti. Fidelis autem seruus, & prudens omnis etiam est, qui in tempore dedit cibum discipulis: sicut Paulus nunc quidem lacte potans, nunc autem sapienter loquens, fidelisque minister, qui prius blasphemus: & prudens, ut non ignotans cogitationes inimici. Sed & omnis, qui à Deo acceperit vel opes, vel potentiam, vel principatum, debet fideliter, & prudentem rationem reddere.

EVTHYMII ZIGABONI superioris Euang. expositio.

Marc. 13. **V**igilate ergo, quia nescitis qua hora, &c. Marcus autē scripsit; Vigilate, & orate, nescitis enim quando tempus sit: secundi videlicet aduentus eius. Per vigiliam autem siue vigilantiam, intellige non solum somni temperantiam: verum etiam omnimodam attentionem, & custodiam. Dicit enim & Lucas; Attendite vobis ipsi, ne quando grauetur corda vestra crapula, & ebrietate, ac curis huius vitæ, & repentinis superueniat vobis dies ille. Tanquam laqueus enim superueniat in omnes, qui sedent super faciem vniuersæ terræ. Tanquam laqueus sanæ propter non apparentiam, & impræmeditationē. Facies autem terræ est superficies, & apparitio illius. Sedentes vero, sunt viuentes, aut in mudo degentes. Verinde dicit etiam de oratione. Vigilate omni tempore precantes, vt digni habeamini effugere omnia hæc, quæ ventura sunt, à seductoribus videlicet, & quæcunque alia erunt pericula. *Illud autem scitote, quod si scisset pater familias qua vigilia, &c.* Vigilia siue custodia dicitur quarta pars noctis. Parabolice autem nunc dicit, quod, si scisset homo, quo tempore finis vitæ suæ futurus esset, vtique circa illud tempus vigilasset, & nequaquam periisset. Sed propterea & communem omnium finem, & eum, qui cuique proprius est, fecit Deus vt ignorarent, ne ad illud solum tempus vigilarent, omni reliquo male viuentes: sed vt, quæ incertus sit finis, semper illum expectent, semper sint ad certamen parati. *Ideo & vos estote parati: quia qua hora, &c.* *Ideo.* Quare: Quia tempus ignoratis. In vniuersali siquidē fine mundi manifestum est, quod dominus veniet. De proprio autem fine dicunt quidam, quod, vnoquoque Christiano moriente, adest dominus cum sanctis angelis: quando etiam rationem reddit

anima. *Quidam vero aduentum proprium illius, dicunt imperium eius, quo iubet, vt anima separatur. Quia autem in futuro iudicij memoriam incidit, ad præceptores conuertit sermonem, & dicit; Quisnam est fidelis seruus & prudens, quem præfecit dominus suis famulatio suo, &c.* Famulatum dicit ipsos famulos, ac Dei seruos: Cibum autem, rationalem doctrinam. *Beatus seruus ille, quem, quum venerit dominus eius, inueniet sic facientem. Sic, sicut iussit. Amen dico vobis, quod super omnia bona sua constituet eum.* † In magnum honorem constituet eum, vt bonis suis dignum ducat illum. Tu vero huiusmodi ne vteris curiose scruteris. Parabolica namque ita tractanda sunt, quasi significantia solum ea, quæ necessaria sunt. Vide autem, quod duo hæc habere oporteat eum, qui præpositus est: puta fidem, ne retineat ea, quæ sunt seruorum, aut inutiliter cõsumat: & prudentiam, vt decenter ea diuidat, quæ sibi tradita sunt, & cum iudicio tam in qualitate, quàm in quantitate. Conuenit autem hic sermo non iis tantum, qui diuites sunt in sermone, sed & iis, qui pecuniis, ac possessionibus diuites sunt. † Omnes enim constituit Deus dispensatores eorum quæ possident, volens vt omnes fideliter, ac prudenter cuncta diuidant. Præterea illis quoque aptatur hic sermo, qui principatum quemcumque acceperunt: oportet enim & ipsos non iuxta propriam benevolentiam aut inimicitiam administrare (quod fraudis est, & infidelitatis) neque stulte, & imprudenter.

† *Iniustissime sanè tanquam prudentem ac studiosum, id autem non de solis pecuniis, ac possessionibus dictum est, sed & de sermone erga mentem, omnique dispensatione, quam quisque nactus est, dominum constitutens vnumquemque erga eos, qui ipsorum indigent liberalitate. Studemus itaque cum omni gaudio, ac promptitudine ea, quæ acquisimus, spargere in pauperes.*

cidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris ¹ illuminabit te.

¹ Et hic & in futuro, gratia lucis donaberis.

GLOSSA ORDINARIA in superioris Euang.

Nemo qui in figura reginæ, & Niniuitarum Ecclesiam prætulit synagogæ, nunc hortatur nos, vt fidem nostram potius ad Ecclesiam transferamus. Quasi dicat, *Quantus dixerim nullum signum nequam generationi dandum, nisi Ionæ signum, tamen fidelibus meis non occultabo lucis meæ claritatem, sed testam humanæ naturæ flamine meæ diuinitatis implebo, id est, fide mea illuminabo.* Et hanc fidem non ponam, sed vmbra veteris legis, sed in claritate noui Testamenti. Neque sub mensura ipsius legis, & intra terminos Iudææ Gentis cohibebo: sed constituam super Ecclesiam, in qua septiformis gratia spiritus rellucet. In cuius rei signum solet in frontibus credentium signum fidei affigi, vt qui Ecclesiam voluerit ingredi, lumen veritatis palam queat intueri. Hinc condemnantur Iudæi, qui signa exterius querendo, apertam lucis ianuam nolunt ingredi credendo. *Vide ergo ne.* Post institutionem rectæ fidei etiam de bonis operibus, & bona intentione instruit, vt non tantum opera, sed etiam cogitationes, & cordis intentiones munderentur: Quasi dicat, *Ego lucernam fidei in vestris sensibus accendo, & in Ecclesiam pono.* Vos autem quantum ex vobis est, lucernas vestras accendite, id est, intentiones cordis vestri mundate, vt ex intentione munda placeant etiam opera. Hæc contra hypocritam Phariseorum sub dolo signa querentium specialiter dicta, nos iuxta moralem sensum generaliter instruit.

CATENA AVREA in idem Euang.

Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio, &c. Cyril. Dicebant Iudæi Dominum exercere miracula non propter fidem, sed propter applausum videntium. Reprobatur igitur præsentem calumniam, inducens exemplum lucernæ, cum dicit: *Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio, sed supra candelabrum, &c.* Beda: De seipso Dominus hoc loquitur, ostendens et si supra dixerit, nullam generationi nequam nisi signum Ionæ dandum: nequaquam tamen lucis suæ claritate fidelibus occultandam. Ipse quidem lucernam accendit, qui testam humanæ naturæ flamma suæ diuinitatis impleuit, quam profectò lucernam, nec credentibus abscondere, nec modio supponere, hoc est sub mensura legis includere, vel intra vnus Iudææ Gentis terminos voluit cohibere. Sed supra candelabrum posuit, id est, Ecclesiam: quia in nostris frontibus finem suæ incarnationis affixit, vt qui Ecclesiam fideliter ingredi voluerint, lumen veritatis palam queant intueri. Denique præcipit ne opera tantum modo, sed cogitationes & ipsas cordis intentiones mundate, & castigate meminerint. Nam

sequitur: *Lucerna corporis tui.* Ambros. Vel lucerna fides est: iuxta quod scriptum est: *Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine.* Verbum enim Dei fides nostra est. Lucerna autem lucere non potest, nisi aliunde lumen acceperit, vnde & virtus nostræ mentis, & sensus accenditur, vt magna, quæ perierat possit reperiri. Nemo ergo fidei sub lege constituit: lex enim intra mensuram est, vltra mensuram gratia, lex obumbrat, gratia clarificat. Theoph. Vel aliter: *Quia Iudæi videntes miracula accusabant ex eorum mētis malitia, propter hoc dicit Dominus quod accipiens lucernam à Deo, intellectum scilicet; æmulatione obscuratū miracula, & beneficia non cognoscebant: sed ad hoc intellectum à Deo susceperimus, vt supra candelabrum poneremur, vt etiā alij qui ingressuri sunt, lumen videant.* Sapiens quidem iam ingressus est, qui verò addiscit, adhuc ambulat, quasi Phariseus dicat: *Oportet vos vt intellectu ad miraculorum notitiam, & aliis declarare, quoniam quæ videtis sunt opera non Beelzebub, sed filij Dei.* Vnde secundum hunc intellectum subdit: *Lucerna corporis tui est oculus tuus.* Orig. Oculum quippe appellat propriè intellectum nostrum, totam autem animam quantum non corpoream hic tropologicè vocat corpus, illustratur enim ab intellectu anima tota. Theoph. Sicut autem corporis oculus si lucidus fuerit, corpus lucidum erit: si verò tenebrosus, & corpus similiter tenebrosus, sic comparatur intellectus ad animam; vnde subditur: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam, totum corpus tuum tenebrosus erit.* Origen. Intellectus enim à suo principio in solo simplicitatis studio est, nullam continentem duplicitem, & dolum, & diuisionem in se. Chryloto. Si ergo intellectum corruerimus qui potest soluere passionem, totam læsimus animam, patimurque diram caliginem, peruersione excæcati intellectus, vnde subdit: *Vide ergo ne lumen, &c.* Non sensibiles dicit tenebras, sed intrinsecam habentes originem, & quas nobiscum passim deferimus, extincto nobis oculo animæ, de cuius luminis virtute subdit, dicens: *Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, &c.* Origen. Id est, si corpus tuum sensibile factum est luminosum illustrato corpore à lucerna, adeo vt non amplius in te sit membrum tenebrosus, multò magis te non peccante, intantum fiet lucidum totum tuum corpus spiritale, vt comparatur splendores eius illustranti lucernæ, dum lux quæ erat in corpore, quæ consueuerat esse caligo, dirigitur quocumque præcepit intellectus. Greg. Nazian. Vel aliter, Ecclesiæ lucerna & oculus est prælati. Necessè est ergo, vt sicut oculo puro verum habente corpus dirigitur, impuro verò existente deuitat: sic & in prælato qualitercumque se habeat, oportet pariter naufragium pati Ecclesiam, vel saluari. Gregor. 28. Moral. Vel aliter, Appellatione corporis vnaquæque actio intelligitur, quæ intentionem suam quasi inuentum oculorum sequitur; vnde dicitur: *Lucerna itaque corporis est oculus: quia per bonæ intentionis radium, merita illustrantur actionis.* *Si ergo oculus tuus simplex fuerit,*

III. EVANG. IN COMMUNI CONFESSORVM PONTIFICVM.

L V C. II.

Nillo tempore: dixit Iesus discipulis suis, ^a Nemo ^b lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio, sed supra candelabrum, vt qui ingrediuntur lumen videant. ^c Lucerna corporis tui

est ^d oculus tuus. Si ^e oculus tuus fuerit ^f simplex, ^g totum corpus tuum lucidum erit. ^h Si autem nequam fuerit etiam corpus tuum tenebrosus erit. Vide

ergo, ne ⁱ lumen quod in te est, tenebræ sint. Si ergo ^k corpus tuum totum lucidum

^a De seipso hoc dicit.

^b Fidem.

^c Id est totius tuæ operationis.

^d Id est mentis intentio.

^e Intentio.

^f Pura & recta.

^g Et si coram hominibus aliquid imperfectionis habere videatur.

^h Si peruersa intentio præcesserit, prauum opus sequetur: & si aliquando iustum videatur.

ⁱ Ipsa intentio quæ animæ lumen est viciorum tenebris sufficitur.

^k Si bonum bona intentione facis, non habens in tua conscientia aliquam partem malæ cogitationis.

rit, totum corpus tuum lucidum erit. Quia si recte intendimus per simplicitatem cognitionis bonum opus efficitur, etiam si minus bonum esse videatur. Et si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Quia cum peruersa intentione quid vel recte agitur, & si splendere coram hominibus cernitur, tamen apud examen interni iudicis obsecratur, unde & recte subditur: *Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebre sint.* Quia si hoc quod bene nos agere credimus, ex mala intentione fuscamus, quanta ipsa mala sunt, quae mala esse, & cum agimus non ignoramus? Beda. Cum autem subdit: *Si ergo corpus tuum, &c.* Totum corpus nostrum omnia opera nostra dicit. Si igitur bonum bona intentione patraueris, non habes in tua conscientia aliquam partem tenebrose cogitationis: & si contigerit aliquem proximorum tua bona actione noceri, tu tamen pro tuo simplici corde, & hic gratia & in futuro lucis gloria donaberis. Quod significat subdens: *Et sicut lucerna fulgoris illuminabit te.* Hæc contra hypocrisim Pharisæorum sub dolo signa quærentium specialiter dicta sunt.

S. AMBROSII EPISCOPI Mediolanensis superioris Euang. expositio.

Nemo lucernam accendit, &c. Quia in superiobus Ecclesiam synagogæ prætulit, hortatur nos, ut fidem potius nostram ad Ecclesiam transferamus. Lucerna enim fides est iuxta quod scriptum est, lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine. Verbum enim Dei fides nostra est. Verbum Dei lux est, lucerna fides. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Lucerna enim lucere non potest, nisi aliunde lumen acceperit. Hæc est lucerna, quæ accenditur, virtus scilicet nostræ mentis, & sensus, ut drachma illa possit, quæ perierat, reperiri: Nemo ergo fidem sub lege constituat: lex enim intra mensuram est, ultra mensuram gratia, lex obumbrat, gratia clarificat. Et ideo nemo fidem suam intra mensuram legis includat, sed ad Ecclesiam conferat, in qua septiformis relucet gratia, quam princeps ille sacerdotum supernæ fulgore diuinitatis illuminat, ne eam legis umbra restinguat. Denique lucerna illa, quam matutinis, vespertinisque temporibus ritu veteri Iudæorum princeps sacerdotum solebat accendere, velut sub modio sita legis euauit, & ciuitas illa Hierusalem, quæ in terris est, quæ occidit Prophetas, quasi in conuale fletus posita delitescit. Illa autem Hierusalem, quæ in cælo est, in qua militat fides nostra, in illo altissimo omnium locata mote, hoc est, in Christo, ecclesia non potest tenebris, & ruinis huius mundi abscondi: sed fulgens candore solis æterni, luce nos gratiæ spiritalis illuminat.

BEDÆ VENERABILIS Presbyteri, in superius Euang. expositio.

Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio. De seipso Dominus hæc loquitur, ostendens & si supra dixerit nullum genera-

tionem nequam, nisi signum Ionæ dandum, nequaquam tamen lucis suæ claritate fidelibus occultandam. Ipse quippe lucernam accendit, qui testam humanæ naturæ flamma suæ diuinitatis impleuit. Quam profecto lucernam, nec credentibus abscondere, nec modio supponere, hoc est, sub mensura legis includere, vel ultra vnus Iudææ Gentis terminos voluit cohibere. Sed supra candelabrum, inquit, ut qui ingrediuntur, lumen videant. Candelabrum Ecclesiam dicit, cui lucernam superposuit: quia nostris in frontibus fidem suæ incarnationis adfixit, ut qui Ecclesiam fideliter ingredi voluerint, lumen veritatis palam queant intueri. Quia sententia Iudæorum quoque proceres condemnat, qui signa quærentes exterius, apertam lucis ianuam noluerint intrare credendo. Denique præcipit, ne opera tantummodo, sed & cogitationes, & ipsas etiam cordis intentiones mundare, & castigare meminerint. Nam sequitur: *Lucerna corporis tui est oculus tuus.* Corpus quippe dicit opera, quæ palam cunctis apparent, oculum vero ipsam mentis intentionem, qua operatur, & de cuius merito eadem opera lucis, an tenebratum sint opera, discernuntur, sicut ipse consequenter exposuit dicens: *Si oculus tuus fuerit simplex, &c.* Si, inquit, pura rectaque intentione, quæ potes, agere bona studueris, lucis profecto sunt opera, quæ facis, etiam si coram hominibus imperfectionis aliquid habere videantur. Quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis, qui secundum propositum vocati sunt sancti. Si autem peruersa est intentio, quæ præcedit, prauum est omne opus, quod sequitur, quantum esse videatur. *Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebre sint.* Hoc est, ne ipsa cordis intentio, quæ lumen est animæ, vitiorum caligine fulceatur, sedula discretionem perpende. Luxta quod alibi præcipitur: *Omni custodia serua tuum cor, quoniam ex ipso vita procedit.* *Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, &c.* Totum corpus nostrum omnia nostra opera dicit: quia & Apostolus membra nostra nuncupat quædam opera, quæ improbat, & mortificanda præcipit dicens: *Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, & cetera talia.* Si igitur ipse bonum bona intentione patraueris, non habens in tua conscientia aliquam partem tenebrose cogitationis, etiam si contigerit aliquem proximorum tua bona actione noceri, verbi gratia, aut de pecunia, quam a te indigens, & petens acceperat, facere, vel pati aliquid mali, aut de verbo exhortationis, quo errantem corrigere volebas, forte perniciosus errare, tu tamen pro tuo simplici, & lucido corde & hic, & in futuro lucis gratia donaberis. Hæc contra hypocrisim Pharisæorum subdole signa quærentium specialiter dicta, nos iuxta sensum moralem generaliter instituant.

THEOPHYLACTI EPISCOPI Bulg. superioris Euang. expositio.

Nemo accendit lucernam, &c. Quoniam inuidi Iudæi miracula videntes, ea calumniabantur ob mentis malitiam, eius gratia dominus hæc dicit, Quasi lucernam, hoc est, noscendi Dei beneficium, quo videmus veluti si nobis datum esset

set lumen, homines abscondunt metis iudicium, & præ inuidia obtenebrati, miracula, & beneficia non vident, quamuis in hoc acceperimus mentem ut super candelabrum ponamus, ut etiam alij lumen videant. Videtur autem mihi hoc dicere, ô Pharisæe, habes scientiam, hoc est, lucernam, oportet te scientia illa vii, ut per eam agnoscas miracula, & aliis quoque ostendere, & monstrare possint quod opera filij Dei, & non Beelzebub, ut ij, qui ingrediuntur, hoc est, nouitij, & qui instruuntur lumen videant. Nam, qui sapiens etiam ingressus est: qui autem discit, adhuc ingreditur. At, Pharisæi, vos hoc facere non vultis, sed oculum mentis vestræ, qui simplex erat, fecistis obliquum, & obscurum. Etenim, sicut oculus corporis si quid habet, hoc & corpus habere facit, siquidem lumen habet ac lucidus fuerit, erit & corpus in luce: si tenebrosus fuerit, erit & illud in tenebris: simili modo eundem affectum habet anima, quem habet mens. Et si inuenit oculum, quem accepit à Deo, & lucem obtenebrati vel ab

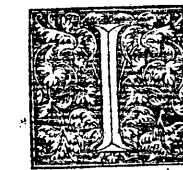
inuidia, vel ab avaritia, vel, ut in summa dicam, carnalitate, obtenebratur & ipsa.

EVTHYMII ZIGABONI superioris Euang. expositio.

Nemo, postquam lucernam accendit, in abscondito ponit illam. Absconditum dicit occultum domicilium. *Vide ergo, lumen, &c.* Obserua, ne mens, animæ tuæ fenestra, affectionibus obtenebratur. *Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, &c.* Ab exemplo eius, quod circa corpus accidit, facit ut de anima intelligamus, cuius illi maior cura est. Sicut enim in corpore, ita & in anima: si hæc tota lucida fuerit, non habens quicquam affectione tenebrosam, neque irrationale, neque irascibile, neque concupiscibile, erit lucida tota, sicut quando lucerna fulgore suo illuminat te, hoc est, splendidissima, ac lucidissima.

III. EVANG. IN COMMUNI CONFESSORVM PONTIFICVM.

M A R C. 13.

N illo tempore: dixit Iesus discipulis suis, Videte, ^a vigilate & orate: Nescitis enim quando ^b tempus sit. Sicut ^c homo qui per-

regre profectus reliquit ^d domum suam, & dedit seruis suis ^e potestatem cuiusque operis, & ^f ianitori præcepit ut vigilet. Vigilare ergo, nescitis enim quando dominus domus veniat, sero, an ^g media nocte, an gallicantu, an mane: ne, cum venerit repente, inueniat vos dormientes. ^h Quod autem vobis dico, ⁱ omnibus dico vigilate.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euang.

Ianitori præcepit, &c. Hierony. ei. scilicet qui prædicat. Cui dicitur: Si non annuntiaueris iniquo iniquitatem suam, sanguinem eius de manu tua requiram. *Vigilate ergo.* Præmissis patrisfamilias exemplo cur consummationis diem reticeat, dicit. *Vigilate ergo.* Qui dormit: non corpora, sed phantasias videt, cum euigilat nihil habet de his quæ videntur. Sic sunt quos mundi amor rapit in vita, deserit post vitam. *Quod autem vobis.* Non solum re-

tores ecclesiæ sed & omnes vigilare præcipimus, iannas cordium custodientes, ne antiqui hostis mala suggestio subintret, ne nos dominus dormientes inueniat, vnde Paulus: *Vigilate iusti, & nolite peccare.*

CATENA AVREA in idem Euang.

Videte, vigilate & orate: nescitis enim quando tempus sit. Hier. Vigilia enim opus est metis ante mortem corporis. Theo. Docet autem vigilare & orare, duo hæc. Multj namque vigilamus, sed non Bibl. Hom. tom. 4. FF fff &c.

Es ducentes in prauitates: ad hoc autem confuenter similitudinem inducit dicens: *Sicut homo qui peregre, &c.* Beda, Homo qui peregre profectus reliquit domum suam Christus est, qui ad patrem post resurrectionem victor ascendens, ecclesiam corporaliter reliquit, quam tamen nunquam diuinæ potentie præsidio destituit. Gre. in ho. Carnis etenim locus proprie terra est: quæ velut ad peregrinandum ducta est, cum per redemptorem nostrum est in cælis collocata. *Dedit autem seruis suis potestatem cuiusque operis.* Quia fidelibus suis concessa sancti spiritus gratia, facultatem tribuit bonis operibus seruiendi. *Ianitori quoque præcepit ut vigilaret.* Quia ordini pastorum commissæ sibi ecclesie curam iubet impendere. Non solum autem rectores ecclesie, sed omnes vigilare præcipimur ianuæ cordium custodientes, ne antiqui hostis mala suggestio subintrat, ne nos dormientes dominus inueniat: vnde ex hac similitudine concludens subdit: *Vigil. er. quia nesci. &c.* Hic. Nam qui dormit, nõ corpora vera sed phantasmata intendit: & vacuus vigilat de his quæ viderat, sic nimirum sunt qui quos mundi amor rapit in vitam, deserunt post vitam quod somniabant pro certo. The. Vide autem quia non dixit, Nescio quando tempus erit, sed, *nescitis.* Propter hoc enim hoc occultauit, quia nobis expediebat: nam sic sunt ignorantes finem non curamus, quid faceremus si finem sciremus? malitias namque nostras differremus vsque ad vltimum. Attendamus etiam distinctiones: sero namque finis existit, cum quis moritur senectute: media nocte, cum quis moritur in medio iuuentutis: gallicantu verò cum ratio completur in nobis. Cum enim incipit puer secundum rationem viuere, tunc gallus in eo vociferatur, excitans à somno sensualitatis: mane autem puerilis est ætas. Oportet enim omnes istos finem præscire: nam & puero cauendum ne im baptizatus pertranseat. Hic. Hoc autem sine concludit sermonem: ut commune omnium præceptum nouissimi per primos audiant. vnde subdit: *Quod autem vobis dico, om. di. vigilate.* Aug. ad Helych. Non solum enim illis dixit quibus tunc audientibus loquebatur, sed etiam illis qui fuerant post illos ante nos & nos ipsos, & qui erunt post nos vsque ad nouissimum eius aduentum. Nunquid autem omnes inuenturus est dies ille in hac vita, aut quisquam dicturus est quod ad defunctos etiam pertineat quod ait. *Vigilate, ne cum ven. rep. inue. vos dormientes.* Cur itaque omnibus dicit quod ad eos solos pertineat qui tunc erunt, nisi quia ad omnes pertinet quomodo dixi? Tunc enim vnicuique venit dies ille cum venerit eius dies, ut talis hinc exeat, qualis est iudicandus illo die, ac per hoc vigilare debet omnis christianus, ne imparatum cum inueniat domini aduentus. Imparatum autem inueniet dies ille, quem imparatum inueniet suæ vitæ huius vltimus dies.

ANONYMI IN MAR-
cum sub nomine S. Hieron. presbyt.
in idem Euang. Homil.

Vigilate & orate, nescitis enim quando tempus sit.
Vigilia opus est mentis ante mortem corporis. Homo peregre proficiscens, corpus est Christi in cælum eleuatum: relinquens domum suam,

quæ est ecclesia. Dans seruis suis potestatem vniuscuiusque operis, id est, octo talenta iuxta Matthæum: vel decem mnas, iuxta Lucam. Et ianitori præcepit ut vigilaret: id est, ei qui prædicat, cui dicitur: Si non annūtaueris iniquo iniquitatem suam sanguinem suum de manu tua requiram. Vigilate ergo, & reliqua. Sero an media nocte, quando sicut occisa Ægyptiorum primogenitæ: ne inueniat vos dormientes. Nam qui dormit, nõ corpora vera, sed phantasmata intendit: & vacuus vigilat de his quæ viderat. Sic nimirum sunt quos mundi amor rapit in vitam: deserit post vitam quod somniabant pro certo. Sequitur: *Quod vobis dico, omnibus dico: Vigilate.* Hoc sine concludit sermonem, ut commune omnium præceptum nouissimi per primos audiant.

VICTORIS ANTI-
ocheni eiusdem Euang. expositio.

Videte, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit. Per hæc enim discretè causam aperit, quare sit illud in indicare recusauerit. Nam si hoc rerum statum, quo communi lege omnes præsentium vitæ diem incertum habent, multi passim comperiuntur, qui vsque ad supremam vitæ horam Baptismum differre non ventur: quid non fecissent, si consummationis tempus exploratè compertum habuissent? Quam obrem tanquam, qui diei illius ignari sitis, *Videte, & vigilate,* ait Dominus. Non dixit autem: Non noui ego, sed, *Vos nescitis.* Voluit per hæc autem nos admonere, ut semper simus parati, & ad iter accincti. *Nescitis enim, quando Dominus domus veniet, sero, an media nocte, an gallicantu, an mane.* Per dominum domus seipsum non obscurè designat Saluator. Quod ad hunc autem locum attinet, excitat ignauos & desides ad studium & vigilantiam; monetque, ut quæritam curam & diligentiam circa pecuniæ custodiam adhibent, qui ne furto subducantur, probabili ratione ducti formidant; tantum illi, & nos omnes circa salutem nostram adhibeamus. *Sicut homo, qui peregre, &c.* Propter carnis economiam, hominem seipsum vocat. Per peregrinationem autem suam ad cælum reditum adumbrat. Per opus verò seruis iniunctum, accuratam præceptorum obseruationem insinuat, quæ quidem obseruatio per ianitorum patet.

S. IOANNIS CHRYSO-
stomi Episcopi Constantin. in superioribus
Euang. Homil.

Videte, & vigilate, & orate: nescitis enim, quando tempus sit. Non dixit, nescimus: sed nescitis. Videtur hucusque vim facere scripturæ, & sensum non exponere. Post resurrectionem interrogant Apostoli dominum saluatorem, Domine, quando restitutus es regnum Israel? O Apostoli, audistis ante resurrectionem, de die illo, & hora nescio, & quod nescio, iterum interrogatis: Sed Apostoli non credunt saluatori, quod nesciat. Sed videte mysterium: Qui ante passionem nescit, post resurrectionem nouit? Denique quid dicit ad Apostolos post resurrectionem interrogatus de temporibus, quando restitutus es regnum Israel? Nescit.

est vestrum, inquit, scire tempora, quæ pater posuit in sua potestate. Non dicit hic, nescio: sed nõ est vestrum scire, non vobis prodest scire diem iudicii. Vigilate ergo: nescitis enim quando dominus veniat. Multa sunt, quæ dicantur, hoc autem de euangelio diximus, ne cui scandalum resideat in animo, quod ignoraret aliquid, in quem crediturus esset.

BEDAE VENERABILIS
presbyteri in superioribus Euang.
expositio.

Videte, vigilate, & orate. Nescitis enim quando tempus sit, &c. Perpicue ostendit dominus, quare dixerit: De die autem illo, vel hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque filius, nisi pater, quia non expediat scire apostolis, ut pendulæ expectationis incerti semper eum credant esse venturum quem ignorant, quando venturus sit. Et non dixit, quia nescimus, quia hora dominus venturus sit, sed, *nescitis.* Præmissoque patrisfamilias exemplo, cur recteatur consummationis diem manifestius docet, dicens, *Vigilate ergo. Nescitis enim, quando dominus, &c.* Homo autem, qui peregre profectus reliquit domum suam, haud dubium quin Christus sit, qui ad patrem post resurrectionem victor ascendens ecclesiam corporaliter reliquit: quam tamen nunquam diuinæ præsidii præsentie destituit, manens in illa omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Carnis etenim locus proprie terra est, quæ velut ad peregrina ducta est cum per redemptorem nostrum est in cælo collocata. Dedit autem seruis suis potestatem cuiusque operis: quia fidelibus suis concessa sancti spiritus gratia, facultatem tribuit bonis operibus seruiendi. Ianitori quoque præcepit, ut vigilaret: quia ordini pastorum ac rectorum spiritualium, commissæ sibi ecclesie curam solerti obseruantia iubet impendere. *Quod autem vobis dico, omnibus dico. Vigilate.* Non Apostoli tantum, & successores eorum rectores nimirum ecclesie, sed & omnes vigilare præcipimur. Vniuersi ianuæ cordium nostrorum, ne hostis antiquus, mala suggerendo, irrumpat, instanter seruate iubemur. Ne nos dormientes dominus veniens inueniat, sedulo singuli præcauere debemus. Vniuscuique enim pro se reddet rationem Deo. Vigilat autem, qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet. Vigilat, qui seruat operando, quod credit. Vigilat, qui à se torporis, & negligentie tenebras repellit. Hinc etenim Paulus dicit, Euigilate iusti, & nolite peccare. Hinc rursus ait, Hora est iam nos de somno surgere.

THEOPHYL. EPISCOPI
Bulgar. superioris Euangelij expositio.

Certe, vigilate, & orate, &c. Verù vtiliter abscondit Deus consummationem vitæ, siue

omnium in communi, siue vniuscuiusque in singulari, ut, dum incertus est finis, semper solliciti simus, ac anxii, expectantes illum, & timentes ne impræparatis superueniat, Confideremus autem verba. Tarde quidem tunc adest finis, quædo quis in bona senectate moritur. Media autem nocte, quum mediam ætate peregerit. In gallicantu autem, quando in nobis ratio completa fuit. Gallus enim ratio est, quæ nos à somno excitat, & stuporem repellit. Quam igitur puer incipit iuxta rationem viuere, & sapere, tunc gallus ei canit. Ante gallicantum autem omnino puerilis ætas est. Omnes igitur finem in memoria habere oportet: etiam si quis puer sit, prouidendum; ne forte non baptizatus moriatur. Omnibus autem hæc præcipit dominus, & iis, qui in mundo viuunt, & iis qui secesserunt. Debemus igitur vigilare, & orare. Vtraque hæc necessaria sunt. Multi enim vigilat, sed noctem male absunt. Vide autem quomodo non dixerit, Nescio enim quando tempus est, sed, *nescitis.* Occultauit enim nostram ob utilitatem. Nam, si nunc, quum est finis mundi incertus, mutuis odiis insanimus, quid non faceremus scientes finem? In extremam sane malitiam insaneremus vitam, deinde vltimo die summa cum iactura penitentiam ageremus.

EVTHYMII ZIGABONI
superioris Euang. expositio.

Sicut homo qui peregre agens reliquit domum suam, &c. De Christo, ac Christianis sumptum est hoc exemplum. Est autem defectiuum: deficit enim, Est. Dicit ergo, quod est sicut homo, qui peregre agit: hominem quidem seipsum innuens, quem admodum in multis dictum est parabolis. Peregrinationem verò, in cælos assumptionem. Domum autem suam, præsentem mundum. Seruos quoque suos, dicit Christianos. Cuiusque autem opus, est custodia mandatorum, & operatio virtutum. Ianitor vero, mens vniuscuiusque, quæ ianuæ animæ præest, hoc est, sensibus, per quos intellectus fur ingredi solet. *Vigilate ergo: nescitis enim quando dominus, &c.* Serum quidem dicitur ætas senum: medium noctis, eorum qui in media sunt ætate constituti: gallicantium vero, eorum qui iam sapere incipiunt: quum prudentia in modum galli gallinacei excitat eos ab insensibilitate. Mane autem, ætas est puerorum. *Quæ autem vobis dico, omnibus dico.* Omnibus Christianis, qui futuri sunt vsque ad mundi consummationem. Hinc moti quidam dicunt, prædictas ætates iis aptari Christianis, qui tunc reperientur, sub illis enim fiet secundus aduentus.

Vigilate. Hoc rursus addit, tanquam id, quod futurum erat, protestatus.

Bibl. Hom. tom. 4. FF fff 2 IN

IN COMMUNI DOCTORVM.

M A T T H. 5.

Nillo tēpore:dixit Iesus discipulis suis, ^a Vos estis ^b sal terræ: **Quod**
^c sal euauerit, in ^d quo salietur? **Ad** ^e nihilum valet vltra, nisi vt
^f mittatur ^g foras, & ^h conculcetur ab ⁱ hominibus. ^k Vos estis ^l lux ^m mundi.

ⁿ Non potest ^o ciuitas ^p abscondi supra ^q montem posita, ^r neque accendant
^s lucernam, & ponunt eam sub ^t modio, sed super ^u candelabrum: vt luceat om-

^v nibus qui in ^w domo sunt. ^x Sic luceat lux vestra ^y coram hominibus, vt videant
^z opera vestra bona, & ^a glorificent ^b patrem ^c vestrum, qui in ^d cælis est. Nolite
^e putare, quoniam veni soluere ^f legem aut prophetas. Non veni soluere, sed

^g adimplere. Amen quippe dico vobis, ^h donec ⁱ transeat ^k cælû & terra, ^l iota
^m vnum, aut apex vnius, non præteribit a lege, ⁿ donec omnia fiant. ^o Qui ergo

^p soluerit vnum de mandatis istis ^q minimis, & docuerit ^r sic homines, ^s mini-

^t mus ^u vocabitur in regno cælorum: qui autem ^v fecerit & docuerit, hic ^w ma-

^x gnus vocabitur in regno cælorum.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euang.

Vos estis sal ter. Hic iam ostēditur apo-
 stolicum officium, scilicet quod sunt
 sal terræ, & lux mundi. Hoc specialiter
 ad apostolos, qui prædictis virtuti-
 bus, paupertate, scilicet & aliis debent ornari, vt
 sint sal optimū condientes alios doctrina, & vir-
 tē suę exemplo. Sal, salus a corruptione: vnde pro-
 pheta, posui te in lucem gentium, vt sis salus mea
 vsque ad exte. terræ. Vbi corruptio culpæ desic-
 catur sal sapientie vermes non demoliuntur. Vos
 estis sal ter. quia terra, id est, humana natura per eos
 conditur verbi sapientia. Sal facit sterilem terram.
 Vnde ira victorum destructas vires sale semina-
 bat, ne quod in eis germinaret. Ita apostoli
 destructo regno peccati, germē vitiōrū cōpescē-
 bant. Sal cibos condit, carnes siccat: prædicatio
 vero a vermibus & a putredine vitiōrum illas fam-

seruat suo creatori humanam naturam. Vt nō est
 cibus sapidus nisi sale conditus: ita sermo non est
 vtilis sine documento apostolicæ doctrinæ. Vnde
 in Leuitico: In omni sacrificio sal offer, id est, in
 omni quod dicis vel facis, apostolicam sapientiam
 habe. Ex aqua & igne sal conficitur, ita isti ex aqua
 spiritus sancti & igne tribulationis. Vel per aquam
 baptismi: & ignem Charitatis in saporem sapien-
 tiæ sunt nati. Quod si sal, id est, si vos per quos alij
 condendi sunt, aduersus vel prosperis cesseritis:
 per quos a vobis error auferetur, cum vos Deus
 tollere aliis elegerit: Ad nihilū valet: quia (vt alius
 euangelista ait) nec terræ vtilis est quam suo inie-
 ctu germinare prohibet nec sterquilinio quod nō
 fecundare sinit: Sic qui retro vadit, nec ipse fru-
 ctum ferre, nec alios valet excolere: sed ab eccle-
 sia eiicitur, & in hæc verba ridetur. Hic homo cepit
 edificare, & non potuit consummare. Si sal
 euauerit, id est, si timore vel cupidine doctor sapo-
 rem sapientie omiserit, per quem sanitas eius
 emēdabitur? Hoc solis apostolis conuenit: Quod
 sequi

sequitur omnibus magistris. Ad nihilum valet vltra, &c. In fine de omnibus cōcludit sic: Nisi abun-
 dauerit iusti, &c. Et conculcetur ab hominibus. Sanctus
 & verus minister Christi & si a malis ridetur, con-
 culcari non potest, quia mente fixus in cælo ma-
 net. Vos estis lux mundi. Prius sal quam lux quia prius
 vita quam doctrina. vita ducit ad scientiam veri-
 tatis. Qui Deum timet, scientia nō caret. Lux mun-
 di. Alia causa est quare non debent deficere: quia
 illuminati à Christo verbo & exemplo: quocun-
 que illati mundanis lucem fidei & scientiæ debēt
 ministrare. Et sicut (quia sunt) sal debēt corruptio-
 nem pellere: sic & tenebras (quia lux sunt) fugate.
 Lux tenebras soluit, & postea illustrat: sic apostoli
 depulsi vitii deducunt ad lumen fidei & cog-
 nitionis. Lux mundi. Hæc est eadem gratia qua mun-
 di corde sūt, quorum corda mūdantur fide & in-
 tellectū. Sic quod sal vocatur pacificis congruit:
 quia sine sapientia non tenetur cōdimentum pa-
 cis: hæc summa & præcipua specialiter apostolis
 deputantur: vt eos cætera assequutos plene co-
 gnoscat. Vnde sequitur. Non potest ciuitas ab-
 scondi su. &c. quia apostoli fundamenta sunt, apte
 ciuitas dicuntur. Supra montem, locus montem ius-
 titiæ innouit, qui excelsus est, quo propalamini ne
 vos abscondatis. Non est enim facultas subterfu-
 giendi vel clam aliquid faciēdi, ideo subditos mi-
 sericorditer intus consilio regite, & extra contra
 aduersarios pro iustitia pugnādo defendite: quod
 pertinet ad spiritum consilij & fortitudinis. Neque
 accendant lucernam. Domesticis exemplis docet, ne
 celent lucem verbi sibi commissam. Non accen-
 dunt, id est, non ideo data est doctrina prædicatio-
 nis, vt celent eam & subijciant seruituti corporis,
 dum aliqua timent. Sed corpus suum ministerio
 Dei subijciāt, vt per vocem & cætera corporis of-
 ficia lux excellentior cæteris appareat. Vnde dic-
 tur: Castigo corpus meum, &c. Vel Christus lu-
 cernam accendit, dum testam humanæ naturæ
 flamma suæ diuinitatis impleuit: quam nec cre-
 dentibus abscondit, nec modio, id est, mensura le-
 gis, vel terminis vnius gentis includit. Sed super
 candelabrum, id est, ecclesiam fidem suæ incarna-
 tionis affixit, vbi omnes possint intueri, qui in do-
 mo, id est, ecclesia sunt vel mundo. Vnde subdit:
 Sic luceat, &c. Candelabrum. Sicut lucerna, Christus.
 Candelabrum, crux est super quam erat leuāsus.
 Candelabrum ecclesia, quæ verbum vite præsen-
 tis baiulat. Sic luceat. Et hæc omnia ita agite, vt non
 finem boni operis in laudibus hominum consti-
 tuatis. Vt videant, &c. Opera requiro, vt videantur,
 & sic doctrina cōfirmetur: & hoc non ad gloriam
 vestram, Nolite putare. Postquam hortatus est eos
 omnia pati pro veritate, & non celate, & gloriam
 Dei facere, incipit docere quod docturi sint. Qua-
 si diceret, quid est quod veras abscondi, pro quo
 iubet omnia pati? an est aliquid contra legem? In-
 quit: Non veni soluere legem: sed adimplere. vel faciendo
 quod dicit, vel supplendo, quod deerat, & imper-
 fectum erat. Nolite putare. Haec enim docuit, vt sale
 condiant animas ad incorruptionis sanitatem, vt
 illuminent ad veritatis intelligentiam: vt acquisi-
 tos ab hostibus defendant, defensos ad amorem
 diuinitatis accendant. Nūc vt cælestis orator (quia
 poterāt estimare quod vetera præcepta vellet abo-
 lere) ante interrogata præcius occurrit, dicens.
 Nolite putare. Soluti qui spiritualiter facere vetat.
 Adimplet Christus dum præmissis ad inchoatio-

nem vite agendæ superaddit plura ad perfectio-
 nem moralium præceptorum, & quæ figuris tege-
 bantur & futura significabant, in se perficit & in
 ecclesia: sine quo figuræ essent vacuæ & sine effe-
 ctu. Quasi dicat, ideo non debetis percontari de
 veteribus præceptis & mirari de nouis, nec pas-
 sionibus terreri. Christus legem impleuit, quia
 exteriores legis figuras solus impleuit veritatem
 interiorē. Iota. Hic ostenditur, quod quæ mini-
 ma putantur in lege, sacramētis spiritualibus ple-
 na sunt, & omnia recapitulantur in euāgelio. Iota,
 minor est cæteris literis. Apex est literæ aliqua
 summa particula, significat minimū præceptum,
 vel minimam præcepti particulam. Apte autem
 ponit iota Græcum, non ioth Hebræum, quia iota
 decem significat, id est, decalogum, cuius apex est
 euāgelij perfectio. Iota apud Græcos decima litera,
 decem significat: per quæ decem præcepta agendę
 vite accipimus: Quorum Christus nullum soluit,
 sed præcepit plenius adimpleri, nec apicem, id est,
 nec minima significantium. Omnia sunt. Spirituali-
 ter impleantur vel imperfecta perficiantur, & si-
 gnificantia, impletione consumantur. Qui ergo sol-
 uerit. Minima sunt crux Christi & passio, quæ qui
 erubescit, minimus est, qui cōfiteretur, magnus. Vel
 Pharisæos notat, qui mandata Dei dimiserunt pro
 suis traditionibus, quæ nihil valent dum vel mini-
 mum quod in lege est, prætereunt. Moraliter au-
 tem soluit qui non implet, sed tenet sicut infirmis
 data sunt. Vel qui non intelligit spiritualiter. Sol-
 uere, est non agere, quod recte intelligit, vel non
 intelligere quod deprauat, aut minuere integrita-
 tē superadditionis Christi. Minimū vocabi, &c. In
 regno cælorum minimus vocabitur, qui erit in eo
 indignus, in quo nullus minimus sed omnes ma-
 gni. Qui autem fecerit. Qui non soluerit, & sic docet,
 non minimus, non tamen magnus: sed si facit,
 quod docet: soli enim factores legis iusti sunt
 apud Deum.

CATENA AVREA in idem Euang.

Vos estis sal terræ. Quod si sal euauerit, in quo sa-
 lietur? Ad nihilum valet vltra, nisi vt mittatur for-
 ras, & conculcetur ab hominibus. Chryl. in ho. Quia
 excelsa præcepta discipulis dederat vt non dice-
 rent, qualiter poterimus ea seruare, eos laudibus
 mitigat, dicens: Vos estis sal terræ. In quo mon-
 strat quod necessario hæc iniungit: non enim pro
 vestra vita aut pro vna gente, sed pro vniuerso
 mundo vos mitto: & si alios mordentes, mala au-
 diatis, gaudete: hoc enim est opus salis, mollia
 mordicare: quare aliorum maledictio nihil vobis
 nocet, sed est testis vestræ virtutis. Hila. Est autem
 hic proprietas querenda doctorum, quam & apo-
 stolorum officium, & ipsius salis natura monstra-
 bit: hoc igitur in omnem vsum humani generis,
 effectum, incorruptionem corporibus quibus fue-
 rat aspersum, impartit, & ad omnem sensum con-
 diti saporis aptissimum est. Apostoli autem sunt
 rerum cælestium prædicatores, & æternitatis ve-
 lut salitores, meritū sal terræ nuncupati: quia per
 virtutem doctrinæ quasi salientes æternitatis cor-
 pora seruant. Remi. Sal etiam per aquam & ardo-
 rem solis & per flatum venti in naturam alteram
 commutatur: sic & apostolici viri per aquam ba-
 ptismi, Hom. tom. 4. Ffff; pssm

prismi & ardorem dilectionis & flatum spiritus sancti in spiritalem regenerationem commutati sunt. Sapientia etiam cælestis per apostolos prædicata exciteat humores carnalium operum, auferit fetorem & putredinem malæ conuersationis & vermem libidinosæ cogitationis, & illum de quo dicit propheta: Vermis eorum non moritur. Remi. Sunt apostoli sal terræ, id est hominum terrenorū, qui amando terram, terra vocantur. Hiero. Vel apostoli sal terræ appellantur, quia per illos vniuersum hominum conditur genus. Chryf. super Matth. Doctor enim cum fuerit omnibus prædictis virtutibus ornatus, tunc est quasi optimum sal, & totus populus de illo conditur, videndo eum & audiendo. Remi. Et sciendum quod nullum sacrificium offeratur Deo in veteri testamento, nisi prius condiretur sale: quia nullus potest laudabile sacrificium Deo offerre absque sapore cælestis sapientiæ. Hila. Verum quia conuersio homo subiacet, ideo apostolos sal terræ nuncupatos monet in traditæ sibi potestatis virtute persistere, cū subdit: *Quod si sal euauerit, in quo salietur?* Hiero, id est, si doctor errauerit, quo alio doctore emendabitur? Aug. Et si vos per quos condidit sunt populi, metu perfectionis tēporalium amiseritis regna cælorum, qui erunt homines per quos vobis error auferatur: Alia litera habet: *Si sal infatuatū fuerit, ostendēs fatuos esse iudicādos, qui teporalium bonorum vel copiam sectantes, vel inopiam metuentes amittunt æterna, quæ nec dari possunt ab hominibus, nec auferri.* Hila. Si autem doctores infatuati nil saliant, & ipsi, sensu accepti saporis amisso, viuificare non possunt corrupta, redduntur inutiles: vnde sequitur: *Ad nihil iam valet vltra, nisi vt mit. foras, & concel. ab hominibus.* Hiero. Exemplū de agricultura scriptum est: Sal enim vt in condimentum ciborum & ad sicandas carnes necessarium est, ita alium vsu non habet. Certè legimus in scripturis vrbes quasdam ita victorum sale seminatæ, vt germen nullum in ipsis oriretur. Glo. Postquam ergo illi qui capita sunt aliorū defecerint, nulli vsui apti sunt: nisi ad hoc vt mittantur foras ab officio docendi. Hila. Vel etiam de ecclesiæ promptuariis proiecti pedibus incedentium conterantur. Aug. Non autem calcatur ab hominibus, qui patitur persecutionem, sed qui persecutionem timendo, infatuatur, Calcar enim non potest nisi inferior: inferior autem non est, qui quantum corpore multa in terra sustineat, corde tamen in cælo fixus est. *Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi, &c.* Chryf. super Mat. Sicut doctores propter bonam conuersationem sunt sal, quo populus conditur, ita propter verbum doctrinæ sunt lux, qua ignorantem illuminantur, prius autem est bene viuere, quam bene docere: & ideo postquam apostolos dixerat sal, consequenter vocat eos lucem, dicens: vos estis lux mundi. Vel quia sal in eo statu tenet rem, ne ad deterius mutetur: lux autem ad melius perducit illustrando, propter quod apostoli dicti sunt prius sal propter Iudæos, & propter populum Christianum à quibus Deus cognoscitur, quos seruant in Dei scientia, lux autem propter gentes, quas ad scientiæ lumen perducunt. August. Oportet autem hic mundum non cælum & terram, sed homines quī sunt in mundo, intelligi, vel qui diligunt mundum, quibus illuminandis apostoli missi sunt. Hilar. Na-

tura enim luminis est vt lucem, quocumque circumferatur, emittat, illatumque ædibus tenebras interimat, luce dominatē. Igitur mūdus extra cognitionem Dei positus obscurus tenebrarum ignorantia tenebris, cui per apostolos scientiæ lumen inuehitur, & cognitio Dei claret, & de partibus eorum corpusculis quocumque inceserint, lux tenebris ministrat. Remi. Sicut autem sol dirigit radios suos, ita & dominus qui est sol iustitiæ, direxit apostolos suos ad effugandas humani generis tenebras. Chryf. in ho. Intellige autem quā magna eis promittit, vt qui in regione propria cogniti non erant, ad fines orbis terrarum eorum veniret fama, nec persecutiones quas prædixerat eos potuerunt occultare, sed propter hoc magis præclari redduntur. Hiero. Ne autem apostoli abscondantur ob metum, sed tota libertate se prodant, docet eos fiduciam prædicandi, cum consequenter dicit: Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. Chryfost. in hom. Per hoc etiam eos docet esse sollicitos de propria vita, quasi in oculis omnium positos, sicut ciuitas quæ est supra montem posita, vel lucerna supra candelabrum lucens. Chryf. super Matth. Hæc ciuitas ecclesia sanctorum est, de qua dicitur: Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei. Ciues eius sunt omnes fideles, de quibus Apostolus: Vos estis ciues sanctorum, Hæc ergo ciuitas posita est supra montem Christum, de quo Daniel: Lapis abscisus sine manibus factus est mons magnus. August. Vel posita est supra montem, id est, supra magnam iustitiam, quam significat mons in quo disputat dominus. Chryf. super Matth. Non potest ergo ciuitas abscondi posita supra montem, etiam si ipsa voluerit. Mons enim qui eam portat, facit eam omnibus manifestam: sic & apostoli & sacerdotes qui fundati sunt in Christo non possunt esse absconditi, etiam si voluerint, quia Christus eos manifestat. Hila. Vel ciuitatem carnem quam assumpserat, nuncupat, quia in eo per naturam suscepti corporis, quædam humani generis congregatio continetur, & nos per consortium carnis lux sumus habitatio ciuitatis. Abscondi ergo non potest, quia in altitudine positus celsitudinis Dei admiratione operum suorum offertur omnibus contemplandus. Chryf. super Mat. Quare autem sanctos suos Christus manifestet, & non sinat eos esse absconditos per alteram comparisonem ostendit, cum subditur: Neque accen. lucer. & po. eam sub mo. sed supra candelabrum. Chryf. in ho. Vel per hoc quod dicit: Non potest ciuitas abscondi, demonstrat suam virtutem. In hoc autem quod subdit: Neque accen. lucer. eos inducit ad liberam prædicationem, ac si diceret: Ego quidem lucernam accendi, vestri autem erit studij eam manere ardentem, non solum propter vos, sed propter alios qui illuminabuntur, & propter gloriam Dei. Chryf. super Mat. Lucerna est verbum diuinum, de quo dictum est: Lucerna pedibus meis verbum tuum. Accendentes lucernam sunt pater & filius & spiritus sanctus. Aug. Quid autem putamus dictum esse: *Et ponunt eam sub modio?* vt occultatio tantum lucernæ accipienda sit, tanquam si diceret: Nemo accendit lucernam & occultat eam, an etiam aliquid modij significat? vt hoc sit ponere lucernam sub modio, superiora facere corporis commoda, per prædicationem veritatis. Sub modio ergo lucernam ponit quisquis lucem

lucem doctrinæ bonæ commodis temporabilibus obscurat & tegit, Et bene modius dicitur res corporalis, siue propter retributionem mensuræ, quia ea quisque recipit quæ gessit in corpore: siue quia temporalia bona quæ corpore peraguntur circa dierum mensuram quam significat modius, inchoantur & transeunt: æterna verò & spiritalia nullo tali fine coercentur. Super candelabrum autem lucernam ponit, qui corpus suum ministerio verbi subiicit, vt superior sit prædicatio veritatis, & inferior seruitus corporis: per ipsam enim corporis seruitutem excelsior lucet doctrina, dum per vocem & cæteros corporis motus bonis operibus insinuat discitentibus. Chryf. super Matth. Vel modij sunt homines mundiales: quoniam sicut modij desuper quidæ vacui sunt, subtus autem pleni: sic omnes mundi amatores in rebus spiritualibus insensati sunt, in terrenis autem sapientes: & ideo quasi modius verbum Dei tenet absconditum, quādo propter aliquam causam terrenam verbum Dei non est ausus palam proloqui, nec fidei veritatem. Candelabrum est ecclesia, quæ baiulat verbum vitæ, & omnis ecclesiasticus vit. Hila. Vel synagogam dominus modio comparauit, quæ susceptos fructus intra se tantum receptæ certum modium diuersè obseruantia continebat. Amb. super Lucam. Et ideo nemo fidem suam intra mensuram legis includat, sed ad ecclesiam conferat, in qua septiformi spiritu relucet gratia. Beda in homi. Vel ipse Christus accendit lucernam, qui testam humanæ naturæ flamma suæ diuinitatis impleuit, quam nec credentibus abscondere, nec modio supponere, hoc est sub mensura legis includere, vel intra vnius gentis terminos noluit cohibere. Candelabrum ecclesiam dicit, cui lucernam superposuit: quia nostris in frontibus fidem suæ incarnationis affixit. Hila. Vel lucerna Christi ponitur in candelabrum, id est, in ligno per passionem suspensa, quæ lumen æternum est in ecclesia habitantibus præbitura. Et ideo dicit: *Vt luceat omnibus qui in domo sunt.* Aug. Si quis enim domum vult accipere ecclesiam, non est absurdum. Vel domus est ipse mundus, propter id quod superius ait: Vos estis lux mundi. Hila. Tali etiam lumine monet fulgere apostolos, vt ex admiratione operis eorū, Deo laus partiat. vnde sequitur: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona.* Chryf. super Matth. Id est sic illuminat docetes, vt non vestra tantum audiant verba, sed vt opera videant: vt quos illuminaueritis per verbum quasi lux, conditares per exemplū quasi sale. Per illos autem doctores qui docent & faciunt, magnificatur Deus: nam disciplina domini ex moribus familiarum demonstratur. Et ideo sequitur: *Et glo. pa. ve. qui in cælis est.* Aug. Si tantummodo diceret: *Vt videant opera vestra bona, finem constituisse videretur in laudibus hominum, quas quærent hypocritæ, sed addidit: *Et glorifi. pa. vestrum qui in cælis est,* vt hoc ipsum quod homo per bona opera placet hominibus, non ibi finem cōstituat, sed referat ad laudem Dei: & propterea placeat hominibus, vt in illo glorificetur Deus. Hila. Non quod ab hominibus oporteat gloriam quærere, sed vt dissimulantibus nobis opus nostrum his inter quos viuimus, in honorem Dei eluceat. *Nolite putare quoniam veni soluere legem aut prophetas, &c.* Glo. Postquam hortatus est audientes vt se præpararent*

ad omnia sustinenda pro iustitia, & non absconderent quod accepturi erant, sed ea beneuolentia discerent, vt cæteros docerent, incipit eos informare quid doceant, tanquam si quærerent: *Quid est hoc quod non vis abscondi, pro quo iubes omnia tolerari? nunquid aliquid dicturus es extra ea quæ in lege sunt scripta?* Ideo inquit: *Nolite enim putare quoniam veni soluere legem, aut prophetas.* Chryf. super Mat. Quod propter duas causas dicit: Primum vt discipulos suos his verbis ad suum pronocaret exemplum: vt sicut ipse omnem legem adimplebat, sic & illi studentem implere. Denique futurum erat vt calumniarentur eum Iudæi, quasi legem soluentem: priusquam ineurat calumniam, calumniæ satisfacit. Remi. Ne autem putaretur sic venisse, vt simpliciter legem prædicaret, sicut propheta fecerat, duo dicit: negat se venisse soluere, & affirmat venisse se implere, & ideo addit: Non enim veni legem soluere, sed adimplere. Aug. In hac autem sententia duplex est sensus. Nam adimplere legem aut est addēdo aliquid quod minus habet, aut faciendum quod habet. Chr. in ho. Impleuit igitur Christus prophetas, complendo omnia quæ per eos de ipso fuerant dicta: legem autem, primò quidē nihil transgrediendo legalium: secundo, iustificando per fidem, quod lex per literā facere non valebat. Aug. contra Faustum. Demum etiam quia sub gratia positus in hac mortali vita difficile erat adimplere quod in lege scriptum est: Non concupisces. Ille per carnis suæ sacrificium sacerdos effectus impetrat nobis indulgentiam, etiam hinc adimplens legem, vt quod per nostram infirmitatem minus possumus, per illius perfectionē curetur, cuius capitis membra effecti sumus. Puto etiam sic esse accipiendum quod dicitur: *Non veni legem soluere, sed adimplere:* his videlicet additamentis, quæ vel ad positionē persistent antiquarum sententiarum, vel ad conuersationem in eis. Aperuit enim dominus etiam iniquum motum ad nocendum fratri in homicidij genere deputari. Maluit etiam nos dominus non iurantes non recedere à vero, quā verum iurantes appropinquare periuurio. Sed cur, o Manichæi, legem non accipitis & prophetas, cum Christus ad eos se non venisset soluere dixit, sed adimplere? Ad hoc respondet Faustus hereticus: *Quis hoc testatur dixisse Iesum? Matthæus.* Quomodo ergo Ioannes non id testatur, qui fuit in monte: Matthæus quoque scripsit, qui postquam Iesus descendit de monte, secutus est eum? Ad hoc Augustinus responderet: Si nemo de Christo vera dixit, nisi qui vidit eum vel audiuit: hodie de eo vera dicit nullus. Cur ergo ex ore Ioannis non potuit vera Matthæus audire de Christo, si ex lib. Ioannis possumus vera loqui de eo nos tanto tempore post nati? Hinc enim non solum Matthæi, sed etiam Lucæ ac Marci euangelium & nō impari auctoritate receptum est. Huc accedit, quia & ipse dominus potuit narrare Matthæo quod egerat, antequam eum vocasset. Apertè autem dicit non vos credere euangelio: nam quæ in euangelio, non nisi quod vultis, creditis, vobis potius quā euangelio creditis. Item Faustus: *Problemus & Matthæus hoc non scripsisse, sed alium (nescio quem) suo nomine?* Quid enim dicit: Cum transisset Iesus, vidit sedentem hominem ad teloniarum Matthæum nomine? Et quis ergo scribens de seipso dicit: *vidit hominem, &*

non vidit me: Ad quod Augustinus: Ita Mattheus de se, tanquam de alio scripsit, sicut & Ioannes fecit, dicens: Conuersus Petrus vidit alium discipulum quem diligebat Iesus. Manifestum est enim hunc morem fuisse scriptorum, cum gesta narrent. Item Faustus: Quid quoddam etiam ex ipso sermone, quod præcepit non putare quia venerit legem soluere, magis intelligi datur quia solueret: neque enim nihil tale eo faciente, Iudei suspicari hoc possent. Ad quod Augustinus: Hoc quidem valde infirmum est, non enim negamus Iudæis non intelligentibus videri potuisse Christum destructorem esse legis & prophetarum. Item Faustus: Quid quoddam etiam lex & prophetæ nec adimplerentur, cum in Deuteronomio dicitur: Hæc præcepta quæ mado tibi obseruabis, nec addas quicquam eis, nec minuas. Ad quod Augustinus: Non intelligit Faustus quid sit legem implere, cum hoc de verborum adiectione putat accipiendum. Plenitudo enim legis charitas est, quam dominus dedit, mittendo fidelibus spiritum sanctum. Impletur ergo lex, vel cum sunt quæ ibi præcepta sunt, vel cum exhibentur quæ prophetata sunt. Item Faustus: Quod nouum testamentum Iesum cõdidisse fatemur, quid aliud à destructione fatemur veteris testamenti? Ad quod Augustinus: In veteri testamento figuræ erant futurorum, quas in rebus per Christum præsentatis auferri oportebat, vt eo ipso lex & prophetæ implerentur, in quibus scriptum est: daturum Deum nouum testamentum. Item Faustus: Hoc igitur dixit Christus, aut aliud significans dixit, aut, quod absit, mentiens dixit, aut omnino nõ dixit: sed Iesum quidem meritum fuisse nullus dicit: ac per hoc aliter dictum est, aut nec omnino dictum est: me quidem iam aduersus capitulum huius necessitudinem Manichæa fides reddit hic tutum, quæ principio mihi non cunctis quæ ex saluatoris nomine leguntur scripta, passim credere persuasit. Esse enim multa zizania quæ in cõragium boni seminis, scripturis penè omnibus noctiuagus quidem seminatur insparit. Ad quod Augustinus: Manichæus docuit impiam peruersitatem, vt ex euangelio quod hæc sim tuam non impedit hoc accipias: quod autem impedit, non accipias. Nos autem docuit Apostolos iam prouisionem, vt quisquis nobis annuntiauerit præter id quod accepimus, anathema sit. Dominus autem exposuit quid sint zizania, non aliqua falsa veris scripturis immixta sicut tu interpretaris, sed homines filios maligni. Itè Faustus: Cũ te Iudæis interpellabat, cur legis & prophetarum præcepta nõ serues, quæ Christus dixit, non te venisse soluere, sed adimplere: cogeres aut vanæ superstitioni succumbere, aut capitulum profiteri falsum, aut te Christi negare discipulum. Ad quod Augustinus: Nullas ex hoc capitulo catholici patiuntur angustias: quasi legis & prophetarum præcepta nõ seruent: quia charitatem Dei & proximi habent, in quibus præceptis pender lex & prophetæ. Et quæcunque ibi rebus gestis vel sacramentorum celebrationibus, vel locutionum modis figuratè prophetata sunt, in Christo & Ecclesia compleri cognoscunt. Vnde nec vanæ superstitioni succumbimus, nec istud euangelij capitulum falsum esse dicimus, nec Christi discipulos nos negamus. Qui ergo dicit: Si Christus legem & prophetas non soluisset, illa sacramenta legis & prophetarum in

Christianorum celebrationibus permanerent. Potest dicere: si Christus legem & prophetas non soluisset, adhuc promitteretur nasciturus, passurus, resurrexurus: cum ideo magis hoc non soluerit, sed adimpleuerit: quia iam non promittitur nasciturus, passurus, resurrexurus, quod illa sacramenta quodammodo personabant. Sed annuntiat, quod natus sit, passus sit, resurrexit: quod hæc sacramenta quæ à Christianis aguntur, iam personant. Patet ergo quãto errore delirant, qui putent signis sacramentisque mutatis etiam res ipsas esse diuersas: quas ritus propheticus pronuntiauit promissas: & euangelicus demonstrat impletas. Item Faustus: Querendum est si hoc Christus dixit, cur dixerit? utrumne compalpandi Iudæorum furoris causa, qui sancta sua ab eo conculcari videntes, nec audiendum quidem eum existimabant: aut vt nos, qui eis credebamus eum gentibus, instrueret legis subire iugum. Si autem hæc non eis fuit causa dicendi, illa debet esse quam dixi, nec hoc ipsum mentitus est. Sunt enim tria genera legum: vnum Hebræorum, quod peccati ac mortis Paulus appellat: aliud gentium, quod naturale vocat, dicens: Gentes autem naturaliter quæ legis sunt, faciunt: tertium est veritatis, de qua dixit lex, spiritus vitæ, &c. Item prophete alij sunt Iudæorum, de quibus notum est: alij gentium, de quibus Paulus dicit: dixit quidam proprius eorum propheta: alij veritatis, de quibus Christus dicit: Mitto ad vos sapientes & prophetas. Et quidem si obseruationes Hebræicas adimplerentur gratia protulisset, dubium non erat, quin de Iudæorum lege & prophetis dixisset. Vbi verò sola recenferat antiquiora præcepta, id est non occides, non mœchaberis, quæ olim promulgata fuerant per Enoch & Seth, & ceteros iustos, cui non videtur hoc eũ dixisse de veritate lege & prophetis. Vbi verò Iudæorum quædam visus est nominasse, penitus eradicauit, præcipiendo contraria, vt est illud: Oculum pro oculo, dentem pro dente. Ad quod Augustinus: Manifestum est quam legem & quos prophetas Christus non venerit soluere, sed implere. Ipsa enim est lex quæ per Moysen data est, non autem sicut Faustus opinatur, quædam dominus adimplet, quæ ab antiquis iustis iam dicta erant ante legem Moysi, sicut Non occides. Quædam verò soluit, quæ propria videbantur legis Hebræorum: nos enim dicimus, & hæc pro tempore bene fuisse instituta, & nunc à Christo non soluta, sed adimpleta, vt patebit per singula. Hoc etiam non intelligebant, qui in ea peruersitate mæserunt, vt gentes cogere iudicizare, hæretici, scilicet qui Nazari dicuntur. Chr. super Matth. Quoniam verò omnia quæ ab initio mundi vsque ad finem erant futura, mysticè erant prophetata in lege, ne videatur aliquid eorũ quæ sunt Deus non antea cognouisse, propterea dicit: Non potest fieri vt transeat cælum & terra, donec omnia quæ in lege prophetata sunt, rebus ipsis fuerint adimpleta, & hoc est quod dicit: Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum & terra, iota vnum aut vnius apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. Rem. Amen Hebræus sermo est, & Latine dicitur verè, fideliter, siue fiat. Duabus autem de causis hoc sermone vtitur dominus, siue propter dutitiam illorum qui tardi erant ad credendum, siue propter credentes, vt profundius attererent ea quæ sequuntur. Hila. Per hoc autem quod ait: Donec

Donec transeat cælum & terra, cælum quidem & terram maxima elementa nõ arbitramur esse absolueda. Remi. Permanebunt enim essentialiter, sed transibunt per renouationem. Aug. Per hoc autem quod ait: Iota vnum aut vnius apex non transibit à lege, nihil potest aliud intelligi nisi vehemens expressio perfectionis, quæ per literas singulas demonstrata est, inter quas literas Iota minor est cæteris, quia vno ductu fit. Apex etiam est ipsius aliqua in summo particula, quibus verbis ostendit in lege ad effectum & minima quæque perducit. Raba. Apertè quoque. Græcum Iota & nõ Iod Hebræum posuit: quia Iota in numero decem significat, & decalogum legis enumerat, cuius quidem apex & perfectio est euangelium. Chr. super Matth. Si autem ingenuus homo vel in vli mendacio inuētus fuerit, erubescit: & vir sapiens verbum quod dixit, non relinquit in vacuum, quomodo verba diuina sine exitu vacua poterat permanere? vnde concludit: Qui ergo solue. vnum de mandatis istis mini. & docue. sic homi. mini. voc. in regno cælorum. Puto autem quod ipse dominus manifestè hoc respondit, quæ sunt minima mandata, monstrans dicendo: Si quis soluerit vnum de mandatis istis minimis, id est quæ modò dicturus sum. Chry. in ho. Non enim pro veteribus legibus hoc dixit, sed pro his quæ ipse erat præceptorus, quæ quidem minima vocat, licet magna sunt. Sicut enim multoties de se humilia locutus est: ita & de suis præceptis humiliter loquitur. Vel aliter. Chr. super Mat. Mada Moysi in actu facilia sunt: Nõ occides, non adulterabis. Ipsa enim criminis magnitudo volūtate faciendi repercutit, & ideo in remuneratione modica sunt, in peccato autè magna. Mandata autem Christi, id est, non irascaris, non concupiscas, in actu difficilia sunt: & ideo in remuneratione magna, in peccato autem minima. Minima igitur dicit ista Christi mandata, non irascaris, non concupiscas, ergo illi qui leuia peccata committunt, minimi sunt in regno Dei, id est, qui renatus fuerit, & grande peccatum non fecerit, à pena quidem securus est, scilicet damnationis æternæ, non tamen est in gloria, scilicet quam consequuntur illi, qui etiam hæc minima implent. Aug. Vel econtra illa, quæ præcepta sunt in lege, dicuntur minima: quæ autem Christi dicturus est, sunt maxima. Mandata autem minima, significantur per vnum iota, & vnum apicem. Qui ergo soluerit & docuerit sic, id est, secundum quod soluit, minimus vocabitur in regno cælorum. Et fortasse ideo non erit, quia ibi nisi magnum esse non possunt. Glos. Soluere autem, est non agere quod rectè quis intelligit, vel non intelligere quæ deprauauit, aut minuire integritatem superadditionis Christi. Chry. in hom. Vel cum audieris minimum in regno cælorum, nihil aliud suspicare, quàm supplicium & gehennam. Regnum enim consuevit dicere non solum regni utilitatem, sed tempus resurrectionis & aduentum Christi terribilem. Gregor. in hom. Vel per regnum cælorum Ecclesia intelligenda est, in qua doctor qui soluit mandatum, minimus vocatur: quia cuius vita despiciatur, restat vt eius prædicatio contemnatur. Hilar. Vel minima dicit Domini passioem & crucem, quæ si quis tanquam erubescenda non confitebitur, erit minimus, id est, nouissimus ac penè nullus. Confitentem verò magnum in cælo vocationis gloriam pollicetur, vnde

sequitur: Qui autem fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum. Hieron. Sugillat in hoc Pharisæos, qui contemptis mandatis Dei itatuebant proprias traditiones, quod non eis proficit doctrina in populo, si vel paruam quod in lege est destruant. Possumus autè & aliter intelligere quod magistri eruditio, etiam si paruo peccato obnoxia sit, deducat eum de gradu maximo: nec proficit docere iustitiam, quam minima culpa destruit beatitudoque perfecta sit, quæ sermone docueris, opere comple. Aug. Vel aliter: Qui soluerit illa minima, scilicet præcepta legis, & sic docuerit, minimus vocabitur. Qui autem fecerit illa minima, & sic docuerit, non iam magnus habendus est, sed tamen non tam minimus, quàm ille qui soluit: vt autem sit magnus, facere debet & docere, quæ Christus docet.

S. HILARII EPISCOPI Pictaorum superioris Euang. expositio.

Vos estis sal terra. Quod si sal insatuatus fuerit, ad nihilum valet id quod salietur. Sal, vt arbitror, terræ nullum est. Quomodo ergo Apostolos sal terræ non cupauit? Sed proprietatis est quærenda dictorum, quàm & Apostolorum officium, & ipsius salis natura monstrabit. Sal est in se vno continens aquæ & ignis elementum, & hoc ex duobus est vnum. Hic igitur in omnem vsum humani generis effectus, incorruptionem corporibus, quibus fuerit aspersus, impertit: & ad omnem sensum cõditi saporis aptissimus est. Apostoli autem sunt rerum cælestium prædicatores, & æternitatis velut fiores: immortalitatem omnibus corporibus, quibus eorum sermo aspersus fuerit, conferentes. Atque superius Ioannes testis est sacramenti aquæ ignisque perfecti, dum ait: Ipse vobis baptizabit spiritu & igni. Merito igitur sal terræ nuncupati sunt, per doctrinæ vir: utem salendi modo æternitati corpora referuantes: sed natura salis semper eadem est, nec immutari vnquam potest. Verum quia conuersio homo subiacet, & solus beatus, qui vsque ad finem in omnibus Dei operibus permanerit, ideo eos sal terræ nuncupatos monet in tradita sibi potestatis virtute persiltere: ne insatuati nihil saliant, & ipsi sensu accepti saporis amisso viuificare corrupta non possint, & proiecti de Ecclesiæ promptuariis, cum his quos salterit, pedibus incendium protestantur. Vos estis lux mundi, &c. Natura luminis est, vt lucem quocunque circumferatur emittat, illatque ædibus tenebras interimat, luce dominante. Igitur mundus extra cognitionem Dei positus obscurabatur ignorantia tenebris: cui per Apostolos scientiæ lumen inuehitur, & cognitio Dei claret, & de paruis eorum corpusculis quæcunque incesserint, lux tenebris ministratur. Non potest ciuitas abscondi super montem edificatam, neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, & relictæ qua. Ciuitatem, carnem quam assumpserat, nuncupat: quia vt ciuitas ex varietate ac multitudine consistit cohabitantium, ita in eo per naturam suscepti corporis, quædam vniuersi generis humani congregatio continetur. Atque ira & ille ex nostra in se congregatione fit ciuitas, & nos per consortium carnis suæ sumus ciuitatis habitatio.

Abscondi

Abcondi ergo iam non potest: quia in altitudine positus celsitudinis Dei, admiratione operum suorum, & contemplandus, & intelligendus omnibus effertur. Sed nec lucerna accenditur, recondenda sub modio. Quis enim fructus est, clausi impensam luminis continere: Verum synagogam dignè Dominus modio comparat, quæ susceptos fructus intra se tantum receptas, certum modum dimensæ obseruantæ continebat. Nunc tamen si fructu omni adueniente se vacuauit, non tamen potens luminis occulendi: atque ideo iam lucerna Christi non recondenda sub modio est, neque operimento occultanda synagoga: sed in ligni passione suspensa, lumen æternum est in Ecclesia habitantibus præbitura. Pari etiam fulgere Apostolos monet lumine, vt admiratione operis eorum Deo laus impertiat, non quod ab hominibus oporteat gloriam querere: quia omnia in honorem Dei sunt agenda, sed vt dissimulantibus licet nobis, opus nostrum his, inter quos viuimus, eluceat. *Nolite putare quoniam ueni dissoluere legem, aut Prophetas: non ueni dissoluere, sed adimplere.* Virtus & potestas uerborum celsitudo, magna in se momenta cõplexa sunt. Lex enim operum posita est, & omnium in fidem eorũ, quæ in Christo erant reuelanda, conclusit: cuius & doctrina & passio grande, & profundum est paternæ uoluntatis arbitrium. Lex autem sub uelamento uerborum spiritualium natiuitatem Domini nostri Iesu Christi, & corporalitatem, & passionem, & resurrectionem loquuta est, atque id ita iam ante tempora secularia in ætatis nostræ tempore esse dispositum, frequens & Prophetica & Apostolica auctoritas est. Igitur post ieiunium dierum quadraginta, satanas tantis suspitionibus anxius, usque ad tentandi erupit audaciam: ingens in Iesu pertimescens cælestis molitionis arcanũ. Iesus enim Domino nostro nomen ex corpore est. Itaque & corporalitas eius, & passio uoluntas Dei, & salus seculi est, & ultra humani sermonis eloquium est, Deum ex Deo, filium ex patris substantia, atque intra patris substantiam cõsistentem, primum in hominem corporatum, dehinc morti hominis conditione subiectum, postremo post triduum in vitam ex morte redeuntem, consociatam spiritus & substantiæ suæ, æternitati materiam ad cælum assumpti corporis retulisse. Ne igitur aliud existimarem in operibus suis, esse, quam cõuineretur in lege: non soluere se legem professus est, sed adimplere, cælum quidem & terram, maxima vt arbitramur, elementa esse soluenda: cæterum ne minimum quidem posse esse de mandatis legis infectum. In ipso enim lex & prophetia omnis impletur sub passione & iam iam spiritu traditurus, magni huius in se certus arcani, potio aceto consummata omnia est professus. Fidem enim gestorum omnia tum Prophetarum dicta sumebant. Itaque ne minima quidem mandatorum Dei, nisi cum piaculo Dei constituit esse soluenda: futuros minimos, id est, nouissimos, ac penè nullos denunciatis, minima soluente. Nulla autem his minora possunt esse, quæ minima sunt. Minimum autem est omnium, Domini passio & crucis mors: quam si quis tanquam erubescendam non confitebitur, erit minimus. Confitentem uero magnæ in cælo uocationis gloriam Dominus esse confitebitur.

CHROMATII EPISCOPI.

pi Aquilegiensis in superius Euang.

Sermo.

Vos estis sal terræ, &c. Dominus Apostolos suos sal terræ cognominat. Et uideamus, quid sub huius uocabuli comparatione de Apostolis sub Dominus uelit intelligi. Quod vt plenius possimus aduertere, primum sollicite requirendum est, quid hoc sal sit, & cuius terræ, & in quam deinde rem, uilitatemque proficiat. Iam etiam salis ipsius naturam, usumque tractare debemus, vt, his cognituris, dominici dicti uirtutis spirituali intelligentia facilius adsequamur. Natura igitur salis per aquam, per calorem solis, per flatum uentis cõstat, & ex eo quod fuit, in aliam speciem generatur. Sic & Apostoli, atque omnes credentes per aquam baptismi, per fidem Christi, qui in comparatione sol sustitit dictus est, & per inspirationem Sancti spiritus Deo renati, ex terrena in cælestem natiuitatem transferunt. Vnde non immerito Sancti Apostoli sal terræ à Domino nuncupantur. Et cuius terræ, promptum est noscere, id est, terræ corporis Christi, quam dudum insipientem, ac sensu uanitatibus infusam, Euangelicæ prædicationis sapientia salierunt. Ipsi enim sal terræ nostræ facti sunt: quia per ipsos, & per uerbum sapientiæ accepimus, & per cælestem natiuitatem, in spiritalem sumus demutati naturã. Sicut igitur sal hoc, id est, sal terræ indistincte omnibus opus est, id est, Regibus, ac potentibus, diuitibus, & pauperibus, seruis, ac dominis, sic cælestis sapientiæ uerbum, quod per Apostolos prædicatum est, necessarium est cunctis ad uitam. Omnes enim, secundum Apostolum, egent gratia Dei: Quia, sicut præsentem hanc uitam non sine salis usu habemus, ita quoque illam uitam æternam sine dono sapientiæ diuinæ adipisci non possumus. Sed, quia de natura, uel gratia salis secundum intelligentiam spirituales iam superius dictum est, nunc quoque de ipsa salis uirtute tractemus. Vos, ergo, inquit, estis sal terræ. Itaque sicuti sales cum operantur in carne qualibet, corruptelam non admittunt, ferretores auferunt, sordes expurgant, vermes non sinit generari, ita & cælestis gratia, ac fides, quæ per Apostolos data est, simili exemplo in nobis operatur: auferit enim carnalis concupiscentiæ corruptelam, peccatorum sordes expurgat, odorem malæ conuersationis excludit, vermes delictorum, nec sinit generari, id est, de corpore libidinofas, & mortiferas uoluptates exurgere, conseruans corpora nostra etiam ab illo immortali verme, qui indefessa pœna peccatores excruciat, de quo scriptum est; Vermis eorum non morietur. Et sicuti sales à foris quidem apponuntur, intrinsecus uero operantur per uirtutem naturæ suæ, ita & cælestis gratia exteriora hominis, atque interiora perpenetrat, & totum hominem integrum à peccato, incorruptumque conseruat. Hos autem Deo dignos esse, qui sale cælestis sapientiæ conduntur, etiam dudum præcedente figura legis ostensam est: Quia omne sacrificium offerendum Deo sale saliebat, quod id ipsum Euangelista commemorauit dicendo: Omne sacrificium sale salietur, ostendens eum hominem dignum uere sacrificium Deo fieri, qui cælestis sapientiæ uirtute esset infusus.

Vnde non immerito cum per Ezechielem Prophetam Dominus Ierusalem, imò potius synagogam increparet, inter cætera ait: Aqua non est lora, neque sale salita, pronuntians quia neque gratiam baptismi salutatis ad abluenda peccata sua acceptura erat, neque fidem cælestis sapientiæ susceptura. Si quis itaque hoc cælesti sale usus fuerit, condietur, qui autem noluerit, infatuabitur, non immerito & Apostolos sermonem nostrum semper gratiæ sale conditum esse debere commonuit. Adhuc huius salis gratiam, ac uirtutem etiam in libris Regnorum inuenimus ostensam, cum in Hierico essent aquæ malignæ, quæ steriles faciebant, petitus est Sanctus Helisæus Propheta, vt isdem aquis remedium salutare præberet: tunc Sanctus Helisæus cælestis mysterij non ignarus, dixit afferri sibi uas fictile, & mitti in eo salem, & uenit, & misit salem ad exitum aquarum, & sic sanata sterilis natura aquarum, in fecunditatem mutata est: quod in sacramentum futuræ ueritatis gestum manifesta ratione cognoscimus. Nam aquis Gètes significari, euidenter Apocalypsis reulit dicendo; Aquæ, quas uidisti, populi, & Gentes, & turbæ, & nationes sunt, quæ aliter sanari, uel remedium salutare accipere non poterant, nisi sal in uas fictile mitteretur, id est, Dei sapientia humanum corpus acciperet. Quæ postquam ad exitum aquarum, id est, ad exitum mortis humanæ salutis nostræ causa peruenit, tunc omnium credentium natura, quæ à fructu feminis sterilis erat, in fidei, ac iustitiæ fecunditatem mutata est. Vnde non immerito Dominus Apostolos suos sal terræ appellat, quos diuina ex se, & cælesti sapientia repleuit. Sic autem eos sal terræ restatus est, sicut & lucem mundi. Nam, cum ipse lucem mundi esse se professus sit, tamè etiam discipulos suos hoc nomine uoluit nuncupare, non auferens sibi, quod suum est, sed largiens: quia lumè uerum, & æternum, quod suum est, sine aliquo detrimento propriæ naturæ largitur. Scimus sane & nonnullos sales de terra generari, sed hæc similitudo congruit Apostolorum personæ, quia quamuis nati de terra humani corporis uideretur, aliud tamè per fidem Christi esse iam cõperant, vt non iam terra, sed sal terræ haberentur, quia de carnalibus facti sunt spirituales, idonei fide, qui possent condire insulla corda credentium. Vos ergo, inquit, estis sal terræ, si autem sal infatuatum fuerit, in quo condietur? ad nihil ualeat, nisi vt projiciatur foras, & conculetur ab hominibus. Infatuari autè eos ostendit, qui, cum semel per fidem, & sapientiam cælestem eruditi, fideles, ac stabiles debeant permanere, relicta fide, & sapientia diuina, aut in hæresim ruunt, aut ad stultitiam Gentilium redeunt, & idcirco ait; Si autem sal infatuatum fuerit, in quo condietur? Quia infatuati fraude diaboli huiusmodi homines, amissa fidei gratia, euanelcunt. Qui cum potuissent etiam alios non credentes, adhuc à fide alienos diuinæ prædicationis uerbo condire, etiam sibi inuites extiterunt. Deniq; Iudas Iscariothes de huiusmodi salibus fuerat, sed, postea quã diuinam sapientiam reprobaui, & de Apostolo apostata factus est, nõ solum aliis prodesse non potuit, sed & sibi miser, & inutilis factus est, & ideo addidit Dominus dicens; Ad nihil ualeat, nisi vt projiciatur foras, & conculetur ab hominibus: quia huiusmodi iam non fideles, ac domestici, sed proiecti ab ecclesia, vt extranei, & fidei hostes habendi sunt. Vnde & Iudas de

domestico fidei, inimicus factus est ueritatis. Proiecti itaque huiusmodi extra ecclesiam, necesse est vt diuersis uitiis carnis, & uariis uoluptatibus seculi conculentur, & hoc est, quod ait; Ad nihil ualeat, nisi vt projiciatur foras, & conculetur ab hominibus. Quid sit autè cõculcari ab hominibus, etiam Salomon in libro suo retulit, cum de muliere meretrice loqueretur; Mulier, inquit, fornicaria, quasi stercus in uia ab hominibus prætereuntibus conculcatur. Quia igitur conditi iam sale apostolico sumus, in tali, ac tanto condimento gratiæ spiritualis permanere debemus, vt ipsi quoque sal terræ nuncupari à Christo Domino nostro mereamur, qui est benedictus in secula, Amen. Deinde ait; Vos estis lux mundi, &c. Sal terræ Dominus discipulos suos appellauit, quia infatuata à diabolo corda humani generis per cælestem sapientiam condierunt. Nunc quoque lumen mundi eos nuncupat, quia à se ipso, qui uerum, & æternum lumen est illuminati, ipsi quoque lumen facti sunt tenebrarum: Nam, quia ipse sol infusus est non immerito etiam discipulos suos lumen mundi cognominat, quia per ipsos, quasi per quosdam micantes radios, uniuerso orbi cognitionis suæ lumen infudit: fugauerunt enim à cordibus hominum tenebras erroris, luce ueritatis ostensa. Per ipsos namque illuminati etiam nos ex tenebris lamè sumus effecti, dicente Apostolo; Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, sicut filij lucis ambulat. Et iterum, Non estis filij noctis, neque tenebrarum, sed estis filij luminis, & filij Dei. Merito & sanctus Ioannes in Epistola sua restatus est dicens; Deus lux est, & qui manet in Deo in lumine est, sicut & ipse est in lumine. Vnde quia de tenebris erroris liberatos nos esse gaudemus, semper quasi filij lucis in lumine ambulare debemus. Et addidit; Non potest, inquit, ciuitas abscondi, supra montem posita. Ciuitatem hic ecclesiam significat. Et iterum; Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Et iterum; Sicut audiuiimus, ita & uidimus in ciuitate Domini uirtutum, in ciuitate Dei, Deus fundauit eam in æternum. Et, vt manifeste se de hac ciuitate loqui spiritus sanctus ostenderet, etiam monitus ipse fecit mentionem dicendo; In ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius. De qua per Esaiam Dominus loquitur dicens; Ecce ego præparabo tibi carbunculum lapidem, & fundamenta tua. Sapphyrum, & propugnacula tua Iaspidem, & portas tuas lapide Crystallo, & circuitum lapides electos, & omnes filios tuos docibiles Dei. Et multa similia, quæ prætermisimus, ne tædium legentibus faceremus: maxime cum hæc, quæ dicta sunt, ad probationem ciuitatis huius satis, abundeque sufficiant; Ciuitatem ergo super montem, ecclesiam positam ostendit, supra fidem Domini, ac saluatoris nostri in cælesti gloria constitutam, quæ actu spirituali omnem humilitatem terrene infirmitatis excedens, in ueruo mundo conspicua facta est, & gloriosa, quæ iam non per annuntiationem legis obumbratur, sed per Euangelicam doctrinam aperta prædicatione conspicitur. Et addidit; Neque enim accendunt lucernam, &c. Videamus itaque & huius dicti dominici rationem. Scimus lucernam ad hoc accendi, non vt modio, aut aliquo operimento tegatur, quod, si fiat, usus eius nulli rei proderit. Sed ideo accenditur in candelabro, vt in edito loco posita, cæcitatem obscuræ noctis abijciat, & lucis suæ usum in domo cõ-

stit utiq;

stitutus impertiat. Quod ideo Dominus commemorat, quo sciremus, & nos idcirco gratia fidei accētos, ac luce spiritus illuminatos, vt & ipsi per opera fidei, atque iustitiæ velut lucerna spiritaliter luceremus, & eos, qui in tenebris erroris sunt positi, ignorantem nocte depulsa, veritatis ipsius lamine lustraremus. Vnde Apostolus ait; Inter quos lucetis sicut luminaria in hoc mundo, verba vitæ continentēs. Quod si non faciamus, videbimur tā necessarij luminis utilitatem ad damnum tam nostrum, quam aliorum, infidelitate nostra velut quodam velamine obtegere, & obumbrare.

Math. 25. Quapropter & illum, qui talentum ad lucrum cælestis negotiationis acceptum, abscondere magis voluit, quam ad mentem accumulatis dare, debitam penam incurrisse scimus, & legimus. Et idcirco lucerna illa spiritalis, quæ ad vsum salutis nostræ accensa est, semper lucere debet in nobis: Habemus enim lucernam cælestis mādatis, & gratiæ spiritalis, de qua David retulit; Mandatū tuum lucerna pedibus meis, & lux semitis meis: De qua & Solomon ait; Quoniam lucerna est præceptum legis. De qua per Sophoniam quoque prophetam Dominus testatur, Et scrutabor Hierusalem cum lucerna. In hac enim lucerna inextinguibile legis, ac gratiæ suæ lumen ostendit, quod non aliquo cæcæ mentis velamine operiendum est, vel obsecrandum, vt ludæi, vel hæretici faciunt, qui perspicuam lucem prædicationis diuinæ prauis interpretationibus obtegere, & occultare nituntur, pro fide perfidiam prædicando, & lumen veritatis erroris tenebris obuelando. Vnde lucerna hæc legis, ac fidei non occultanda nobis est, sed ad salutem multorum semper in ecclesia, velut in candelabro cōstituenta, vt veritatis ipsius luce & nos fruamur, & omnes credentes illuminentur. Ad cuius luminis cōtemplatiuē etiam per Esaiā nos sanctus spiritus adhortatur, dicendo; Venite ambulemus in luce Domini. Dimisit enim populum suum domus Israel. De qua luce & beatus Petrus in epistola sua testatus est dicēs; Qui eripuit vos de tenebris, & vocauit vos in admirabilem lucem. Vnde & Zacharias propheta, vt spiritalis huius luminis, & cælestis candelabri, quod in figura ecclesiæ ostensum est, manifestaret, inter cætera pro merito prophetiæ mysteria, quæ ei monstrata sunt, etiam candelabrū aureum cum lampadibus suis se vidisse testatus est. Nam & in tabernaculo testimonij ad futuræ veritatis exemplum candelabrum cum lucernis indefesso lumine populo lucebat. Cuius rei ratio ludæis quidem occulta est, sicuti & omnia sacramenta legis, sed nobis iam manifesta. Scimus enim in candelabro illo typum veri, & æterni luminis ostensum, id est, spiritus sancti, qui per multiformem gratiam omnē ecclesiæ corpus semper illuminat. Vnde & dominus in Euangelio inter cætera discipulos suos, vt lucernas in manibus ardentē habeant, adhortatur dicendo; Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentēs. Quod vtique Dominum præcepisse non corporali sensu, sed ratione spiritali intelligendum est. Nam, quia in lucerna mandatum Dei, siue lumen legis significatur, idcirco lucernam in manibus portare iubemur, vt illuminati gratia spiritus sancti, operibus iustitiæ, ac fidei luceamus, secundum quod Solomon retulit; Viē iustorum similiter vt lux fulgebunt, præcedit enim, & illuminant, donec decurrat dies. Merito

ergo, cum in præfenti loco Dominus lucernæ mentionem fecisset dicendo; Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed supra candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt, addidit dicēs; Sic luceat lux vestra hominibus, &c. Magnificatur enim Deus in nobis apud incredulos, & infideles, si secundum præcepta diuina viuamus, si bonis operibus luceamus. Vnde & sanctus Apostolus ait; Magnificate, & portate Deum in corpore vestro. Et beatus Petrus similiter commonet, vt, cum de-
1. Cor. 2. Pet. 1.
 tractauerint de vobis, opera iustitiæ magnificent Deum nostrum. Potest autem & aliter intelligi, quia multiplex intelligentia spiritalis est, vt in lucerna ipsius dominum significari noscimus, propter assumpti corporis humilitatem. Hic quidem secundum gloriam diuinitatis sol iustitiæ nuncupatur, sed secundum assumpti corporis sacramentum etiam lucerna ostenditur, quia cum Deus esset gloriæ, & maiestatis æternæ humilis in hoc mundo tanquam lucerna exiit: quia lucerna per noctem lucere consuevit. Idcirco itaque in hoc mundo humilis tanquam lucerna apparuit, vt tenebras erroris de cordibus nostris, & ignorantie noctem depelleret, qui in hoc mundo velut in nocte positi degimus. Huiusmodi ergo lucerna, id est, incarnatio Christi ostensa à lege, ac prophetis, iam non obicura prædicationem legis tanquam modio tegitur, nec infidelitate scribarum ac phariseorum, velut quodam vase perfidie operitur: sed in cruce velut in candelabro constitutus, omnem ecclesiæ domum illuminat. Secundum mysterium itaque incarnationis lucerna est, secundum gloriam vero diuinitatis sol iustitiæ est. Denique in ipso cruce candelabro, tanquam sol respenderit, cum per Apostolorum prædicationem, quasi per quosdam radios, vniuerso orbi clarissimum suę cognitionis lumen inuexit Dominus, & saluator noster, qui est benedictus in secula. Deinde ait; Nolite putare, quia veni soluere legem, &c. Nō ad dissoluendam legem, vel prophetas filius Dei venit, qui author est legis, & Prophetarum, quia ipse Moysen ad tradendam legem populo dedit, & Prophetas ad prædicationem futurorum sancto spiritum mundauit. Non ergo, inquit, veni soluere legem, aut Prophetas, sed adimplere. Impleuit autem legem, & Prophetas hoc modo, dum ea, quæ scripta erant in lege, & Prophetis, ipse consummat. Vnde, cum acertum in cruce oblatum sibi biberet, ait; Adimpletum est, vt euidenter ostenderet, omnia, quæ de se in lege, ac Prophetis scripta erant, etiam vsque ad acetum potum esse completa. Adimplet legem omni modo, dum mysteriū paschæ, vel agni olim in figura monstratum, passionis suę sacramento cōpleuit. Vnde ait apostolus; Nam & pascha nostrum immolatus est Christus. Adimplet legem, dum sacrificia legis, omniāque exempla in se figurata, accipiēdo corpus, veritatis ratione compleuit. Vel certe adimplet legem, dum præcepta legis, quæ dederat Euāgelicę gratiæ suę supplemento confirmat. Quam autem legem venit adimplere, in sequenti demonstrat dicendo; Donec cælum, ac terra transeant, &c. Quam vera igitur, ac diuina sit prædicationem legis, ex hoc ipso cognoscimus, de qua ne iota quidem, vel vnum apicem posse cadere Dominus manifestat. Quamquam in hōiōra, vel apice legis etiam sacramentum crucis possit intelligi, quia iota, & apex quandam in se imaginem crucis ostendit, quæ à lege ac Prophetis prædicata

dicata nulla ratione poterat præterire. Deinde ait; Qui soluerit, inquit, vnum de mandatis istis minimis, &c. Cum mandata minima soluere impium sit, multo magis magna, & maxima. Vnde per Solomonem idipsum spiritus sanctus cōtestatur dicēs; Qui modica spernit, paulatim decidet. Et idcirco nihil est de præceptis diuinis soluendum, nihil mutilandum, sed totum fideliter, ac deuota mente seruandum, atque docendum, ne cælestis regni gloria amittatur: quia, quæ iudicio infidelium, vel hominum seculi minima putantur, & parua, hæc apud Deum non sunt parua, sed necessaria. Qui autem docuerit, & fecerit, hūc magnum futurum Dominum ostēdit in regno cælorum. Quapropter non solum verbis operandum est, sed & factis, nec vt doceas tantum, sed vt, quod docueris, facias. Et audiamus ipsum Dominum, huiusmodi doctores, qui dicunt, & non faciūt, in Euangelio increpantem; Vt, inquit, vobis Scribæ, & Pharisei hypocritæ, quia oneratis homines oneribus, quæ portari non possunt, ipsi autem non tangitis digito vestro sarcinas ipsas. Vnde & Apostolus ait; Non, inquit, auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Si hoc etiam de audientibus dicit, quid de doctoribus intelligendum est? Inde & Solomō ait, Noli esse citatus in lingua tua, ac remissus in operibus tuis. Et ideo oportet eum, qui docet, exemplum ex se præbere puræ fidei, & honestatem conuersationis suæ, vt Apostolus Timotheo scribit; Forma, inquit, esto fidelium. Et iterum; Exemplum te ipsum præbens operum bonorum, in iustitia, in castitate, in sobrietate, per doctrinam sanam. Vnde & ipse filius Dei, qui magister, & dominus legis est, ad exemplum nostrum, cuncta, quæ docuit voluit rebus ipsis implere.

S HIERONYMI PRESBYTERI in idem Euang. Homilia.

Vos estis sal terræ. Sal appellantur apostoli, quia per illos vniuersum hominum conditur genus. Quod si sal euauerit, in quo salietur? Si doctor errauerit, à quo alio doctore emendabitur? Ad nihilum valet ultra, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Exemplum de agricultura sumptum est. Sal etenim sicut in ciborum condimentum & ad siccandas carnes necessarium est: ita alium vsum non habet. Certe legimus in scripturis, vrbes quasdam ita victorum sale seminatas, vt nullum in ipsis germen oriretur. Caueant ergo doctores & episcopi, & videant: Potentes poterit tormenta sustinere: nihilque esse remediū: sed maiorum ruinam ad tartarum ducere. Vos estis lux mundi: non potest cinitas, &c. Docet fiduciam prædicandi, ne apostoli abscondantur ob metum & sint similes lucernæ sub modio: sed tota libertate se prodant: vt quod audierunt in cubiculis, prædicent in tectis. Nolite putare quoniam veni soluere legem aut prophetas: non veni soluere, sed adimplere. Siue quod de se per alios prophetata compleuerit: siue quod ea quæ ante propter infirmitatem audientium rudia & imperfecta fuerant, sua prædicatione compleuerit: iram tollens & vicem talionis excludēs; & occultam in mente concupiscentiam. Donec transeat cælum & terra. Promittuntur nobis cæli noui & terra noua, quæ facturus est do-

minus Deus. Si ergo noua creanda sunt, consequenter vetera transitura. Quod autem sequitur. Iota vnum aut vnum apex non præteribit à lege donec omnia fiant. Ex figura luceræ ostenditur, quod etiam quæ minima putantur in lege, sacramenta spiritalibus plena sunt, & omnia recapitulentur in euangelio, Cuius ergo eruditionis est, cuiusque doctrinæ etiā diuersa sacrificia, & quæ superstitiosa vidētur in victimis quotidie demonstrare, completi: Qui ergo soluerit vnum de mādatis istis, &c. Hoc capitulū cum superiori hæret testimonio, in quo dixerat: Iota vnum aut vnum apex non præteribit à lege donec omnia fiant. Sugillat ergo phariseos, qui contemptis mandatis Dei: statuebant proprias traditiones: quod non eis profuit doctrina in populis: si vel paruum quod in lege præceptum est destruant. Possimus autem & aliter intelligere, quod magistri eruditio, etiam si paruo peccato obnoxius sit, deducat eum de gradu maximo; nec proficit docere iustitiam, quam minima culpa destruit. Et beatitudo perfecta sit: quæ sermone docueris, opere complete.

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI Episcopi Constant. in superioribus Euang. Homil. 1.

Postquam igitur, prout oportuit, ad virtutum studia cohortatus est, rursus eos laudum admixtione permulcet. Quia enim erant præcepta sublimia: multoque quæ in veteri lege maiora: ne trepidarent, neque turbarentur ac dicerent, & quemadmodum hæc implere poterimus attende quid dixerit; Vos estis sal terræ. Per quod ostendit quam necessarie ista præcipiat. Non enim pro vestra, inquit, salute tantummodo, sed pro vniuerso profus orbe hæc vobis doctrina committitur. Non ad duas quippe vrbes, aut decem, aut viginti, neque ad vnam vos mitto gentem, sicut etiam prophetas, sed ad omnē terram profus, ac mare, totumque mundum, & hunc variis criminibus oppressum. Dicendo enim; Vos estis sal terræ. Ostendit omnium hominum infatuatam esse naturam, conculcatamque peccatis, & idcirco illas ab eis maxime virtutes requirit, quæ cunctis necessariæ, acque viles sunt futuræ. Quum enim mansuetus aliquis, ac modestus, quum misericors fuerit & iustus, non in semetipso tantummodo hæc recte facta concludet, verum in aliorum quoque vtilitatem bonos hos faciet emanare fontes. Sed qui mundo corde est, atque pacificus, & qui persecutionem pro veritate persequitur, nihilominus in commune commodum vitæ suæ statuit exemplū. Ne igitur opinemini ad mediocria vos ducendos esse certamina, neque pro exiguis rebus vobis hunc insonare sermonem, vos estis sal terræ. Quid igitur? Ipsius puretatem medicati sunt? Nequaquam: nec enim possibile est, vt ea, quæ corrupta sunt, salis perficatione reparentur. Non hoc fecerunt ergo, sed ante renouata sibi que tradita, atque ab illa iam putredine liberata, perficabāt sale, inque hac nouitate seruabant, quam à domino vtique susceperant. Liberare quippe à putredine peccatorum, Christi profecto virtutis est, vt autem non ad illa iterum reuertantur, apostolorū curæ est, ac laboris. Vides quemadmodum paulatim etiam prophetis eos me-

Et homil. 15. in Math.

Et hoc quoque est diuina gratia, sed & humanus labor multum prædest.

hōres esse patefecerit? Non enim illos filios veteris testamenti, neque mediocres ponit magistros, sed s̄ueros quosdam, atque terribiles. Hoc est enim omnino mirabile, quia non aduantes, neque palpantes, sed è diuerso salis instar vr̄etes, fere omnibus se tam desiderabiles reddiderunt. Nolite ergo, inquit, mirari, si alios omittens vos potissimum doceo, & atque ad pericula tanta succingo. Considerate quippe quātis vrbibus, quantisque populis vos sim missurus magistros. Propterea non vos tantummodo volo esse sapientes, sed vt tales faciatis & ceteros. Huiusmodi autem magistros in quibus certe tantorum periclitatur salus, maxima decet pollere prudentia, tantasque illis virtutum adesse diuitias, vt aliis quoque utilitate & edificationis impertiant. Nisi, inquit, fueritis omnino tales: ne vobis quidem ipsis sufficere profecto poteritis. Nolite igitur de difficultate conuenire, quasi qui doctrinam meam molestant esse dicatis. Infatuatis enim, conculcatisque populis, per vos ad sapiētiam redire possibile est. Si verò id etiam patiamini vos ipsi, vobiscum perdetis & reliquos. Itaque quāto etiā maiorum vobis rerum cura cōmittitur, tanto potiore indigetis & studio, Propter quod intulit, *Si autem sal euauerit, in quo salietur? Ad nihilum valet vltia, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Alij enim, etiam si s̄ape delinquāt, possunt tamen ad veniam peruenire: si verò hoc magister ipse patiatur, omni satisfactione priuabitur, & supplicia extrema perfoluet. Ne enim audientes, quum exprobrauerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, in medium prodire formident, dicit: quoniam nisi ad ista fueritis parati, frustra etiam proditis in publicum. Non enim vos oportet maledictis hominum timere, sed laudes: quas si audire cupiatis tunc verè infatuandi estis, atque calcandi: si verò perseuerabitis vosmetipsos vndique castigantes, & deinde audieritis mala, gaudete. Hoc enim est opus salis, laxa quæque vr̄ere, atque restringere. Itaque iam necessaria subsequitur maledictio, nihil vobis profus incommodans, imò etiam testimonium vestræ perhibens firmitatis. Si verò illa timentes, fortitudinem vobis vtilem deseratis, multò s̄uiora patiemini, & malè scilicet audientes, & contempti à cunctis, atque despecti: hoc nanque est ab omnibus conculcari. Deinde ad aliud eos sublimius ducit exemplum, *Vos estis lux mundi.* Iterum mundi, sed non vnus profectò gentis, nec viginti vrbium, sed totius orbis lumen tunc perhibentur: & lumen intelligibile: ipsòque sole fulgentius, sicut etiam sal hoc loco intelligitur spiritale. Prius autem sal posuit, deinde lumen, vt dicat quantum sit verborum vrentium beneficium, quantumque commodum honestæ, rectæque doctrinæ. Hæc siquidem stringit animos, nec quoquam disfluere permittit, facitque attentius ad lumen virtutis aspicere, ad quam velut apprehensa manu pertrahit audientes. *Non potest ciuitas abscondi super montem posita, neque, &c.* Rursus eos per ista ad bene viuendi diligentiam cohortatur, ostendens vt studeant esse solliciti, quasi ante omnium scilicet oculos constituti, & in medio orbis terrarum certates theatro. Nolite, inquit, aspicere, quia in isto nunc residemus loco, & in exigua sumus parte certaminis. Sic enim eritis manifesti cunctis, quemadmodum ciuitas in mon-

tis vertice collocata, vel sicut lucerna in domo super candelabrum relucens. Vbi nūc sunt Christi virtutis increduli? Audiant ista, & prophetie potentiam post experimenta mirantes, maiestatem domini adorando venerentur. Perpende enim qualia polliceatur eis, qui in sua quoque regione habebantur incogniti, quod videlicet terra omni, marique celebrandi sint, & ad terminos vsque mundi, fama ducente, venturi: imò non fama, sed manifesto beneficiorum, atque admirandæ operationis effectus. Non enim illos fama portans fecit vbique notissimos, sed ipsa vtique documenta virtutum. Sicut enim quidam volucres effecti, ipso etiam Sole perniciosum omnem perlustrare terram, spargentes vbique lumina veritatis. Hic autem videret mihi illos ad constantiam cohortari, dicendo enim; *Non potest ciuitas abscondi super montem posita, suam declarat profectò virtutem.* Sicut impossibile, inquit, est super montem positam abscondere ciuitatem, ita etiam prædicationem latere, atque reticere. Quia enim prædixerat persecutiones, & maledicta, & insidias, periculave: ne putarent quòd hæc eos possint in silentiū coartare, confirmans eos, ait; *Quia non modo non tacebunt, sed etiam vniuersum profus illustrabunt orbem, & ob hoc quoque clari efficiuntur, ac nobiles.* Et hic quidem propria ostendit insigne virtutis, in consequentibus verò ab illis constantiam flagitat, dicens; *Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, &c.* Ego quidem, inquit, lumen accendi: vt verò perseueret ardens, vestri profectò sit studij, non propter me, vòque ipsos modò, verum etiam propter illos qui eadem luce potientur, vobisque ducentibus, viam veritatis inuenient. Non enim poterunt maledictionibus vestrum obumbrare fulgorem, si tamen vos omni cum diligentia vixeritis, atque ita profus quasi qui vniuersum orbem vestri faciatis imitatione conuerti. Dignam igitur tanta gratia exhibete vitam, vt, sicut illa cunctis mox regionibus prædicanda est, ita illi etiam conuersatio vestra conueniat. Deinde aliud quoque lucrū cum hominum salute subiungit. Sanè quòd sit profus idoneum illos præstare sollicitos, atq; ad omne virtutis bonum concitare. Non solum, inquit, corrigitis orbem rectè, sanctèque viuendò, verum etiam glorificari Deum ex vestra conuersatione facitis. Quemadmodum, si contraria gesseritis, & homines perdetis profectò, & Dei nomen blasphemis offendetis. Et quemadmodum, inquit, per vos glorificabitur Deus, si vos homines maledictorum fuerint contumeliis conuerti: sed vtique non omnes. Nam illi quoque ipsi, qui hoc publicè faciunt inuidentes, apud conscientiam tamen suam admirabuntur vos, atque suspicient: sicut è regione vitiosus quosque palam quidem adulatorio sermone demulcent, sed eosdem in secreto mentis accusant. Quid igitur ad ostentationem nos viuere, atque ad gloriæ amorem iubes? Absit, non dico istud omnino: neque enim dixi, vt rectè facta vestra in medium studeatis asferre, nec vt illa monstratis, admonui: sed dixi, luceat lux vestra, hoc est, plurima in vobis sit virtus ac maximè ingens illius accendatur ignis, & infabile omnino lumen effulgeat. Quando autem tam magna virtus fuerit, & clara, latere non poterit, etiam si mille illam contegere velit modis ille, qui possidet. Irreprehensibilem igitur etiam

Non erudit tamen quia dicitur, sed tantum dicit, hominum in die magister quoniam tamen in pariter inuit.

hominibus præstare vitam, vt nullum in vobis verum commodum accusationis inueniant. Sequitur illud, vt, etiam si innumeris accusare cupiant, nullus vnquam infuscare vos possit. Bene autem ait, *lumen.* Nihil est, quod sic hominem faciat insignè, atque conspicuum, etiam si magno ambitu optet latere, vt splendor iste virtutis. Sicut enim ipso Sole circumdatus, ita vtique clarus resulget, nec in terram solummodo rutilatus propria virtutis emittit, sed supra ipsum etiam cælū proprio fulgore radiabit. Hinc itaque illos vberius consolatur. Et si inquit, maledicta in vos audientes doleris, sed habetis plurimos, quos ad amorem, atque admirationem Dei, vestro adducatis exemplo. Ac, ne dicatur & videatur omnium generaliter maledictorum commendare patientiam, admoneo, ne hoc quidem positum sentiat inordinatè, atque confusè, sed prouidè, & omnino distinctè. Si quidem de illis hic loquitur profectò maledictis, quæ falso, & propter Deum obijci solent. Iam verò demonstrat, quia non modò maledicta huiusmodi patiēter ferre, verum etiam prædicari, atque laudari plurimum afferat lucrū ad Dei gloriam recurrentis, perque hoc ipsum melioribus spebus eos attollit. Non enim, inquit, tantum valebit obrectatio malignorum, vt alios quoque tenebris obducat, quò minus vestrum queant lumen aspicere. Nam, quum sal infatuatur, quum lumen extinguuntur, tunc vos tantummodo, meritòque calcabunt: non quum recta facientes subiaceris opprobriis. Tunc enim multi erunt omnino mirantes: non vtique vos tantum sed per vos etiam patrem vestrum. Nec dixit Deū sed patrem: conferendæ illis nobilitatis prærogatiuam, hoc iam nomine largiendo. Itaque, quū similitudinem illis proprij honoris impertiens, paulò ante dixisset, Nolite coerere, quum coepertis audire maledicta: sufficit enim vobis, quòd propter nomen meum illa auditis. Hic iam Deum eorum appellat patrem, vt honoris similitudinè vbique demonstrat. Considera quantum istiusmodi sit commodum, quantum etiam discrimen, si per nos noster dominus blasphemetur. Sine offensione igitur simus & Iudæis, & gentibus, & ecclesiæ Dei, vitam nostram clariorem Sole præstantes. Et, si maledicere quis velit, non ipsum malè audire doleamus, sed si meritò istud audiamus. Si enim vitis sordiamus, etiam si nobis nullus obrectet, erimus omnibus miseriore. Si verò virtutibus splendere curemus, vel, si totus mundus contra nos maledictis voluerit personare, erimus omnium beatissimi, atque ad nos trahemus omnes, qui venire elegerint ad salutem: & qui nò contumelias malignorum, sed vitæ nostræ voluerint cōsiderare virtutem. Omni quidem tuba documenta sunt operum clariora, vitæque munda, ipsa est luce fulgentior. Nec obcurari poterit, etiam si innumeris fuerint obloquentes. Si enim habuerimus illa omnia, quæ paulò ante præmissa sunt, nec solummodo mansueti, ac misericordes, mundòque corde fuerimus, atque pacifici: sed si etiam cum maledicimur, nò referamus iniuriam, quinimò etiam gaudeamus non inferius omnino, quàm per ipsa signa spectatores nostros ad veritatem trahemus, venientque ad nos omnes libenter. Sed etiam si ferus, etiam si dæmon aliquis, aut quicumque tandem. Si verò nònulli virtutis suæ conscij, nihilominus te contumeliis

Matth. 5.

1. Cor. 12.

insequantur, nequaquam inde turberis, nec contumelias, quia publicè in te iaculerent iniurias: sed ipsam illorum interroga conscientiam, & videbis applaudentes tibi, & que mirantes, ac virtutum tuarum laudes numerantes. Cōsidera igitur quemadmodum rex aliquando Babylonis tres illos in fornace pueros prædicaret, & certe hostis erat, atque apertus inimicus: sed, quia viriliter eos stare perpexit, prædicat, & coronat. Propter aliud certè omnino nihil, nisi quia illo vtique contempto, Dei legibus seruicantibus Diabolus enim, quum nihil se viderit effectū se, discedit, metuens iam profectò, ne maiorum nobis fiat occasio coronarum. Quum verò ille discesserit, quamvis sceleratus sit aliquis, ac tota profus mente corruptus, incipiet tamen introspicere virtutem, illa iam, qua offendebatur, nubè submota. Quod & si homines bona tua videre dissimulent, maiorem certè apud Deum admirationem, laudemque reperies. Noli igitur dolere, atque concidere. Nam & apostoli ipsi aliis quidem erant odor mortis, aliis autè odor vitæ. Si enim te nolum tu culpandi occasione ministras, omni profus crimine liberaris, imò magis ac magis beatus efficietis. Responde igitur fulgore vitæ, & maledictos omnino contemne. Non potest enim accidere, omnino nò potest, vt, qui virtutem diligenter exequitur, nunquam plurimos acquirat inimicos: Sed nihil hoc ad eum, qui virtute lætatur, quandoquidem clarus illorum occasione resplendet. Hæc igitur scientes illud curemus vnum diligenter, scilicet nostram dispensare vitam. Sic enim etiam illos, qui nunc in vmbra mortis sedent, ad vitam perducemus futuram. Tanta quippe istius luminis virtus est, vt nò solum hic fulgeat, verum etiam illuc possit ducere, modò sequatur. Quum enim viderint præsentia nos cuncta contemneret, & ad futura esse præmia præparatos, supra omnino nostrum omnem sermonem ipsis erunt operibus credituri. Quis enim tantæ recordiæ est, qui videns hominem paulò antè diuitiis, ac deliciis irretitum: repente verò exutum his omnibus, & quendam volucrum factū, ad famem iam, ac pauperiem & omnem profus laborem, ad pericula etiam, pugnaque, ac sanguinè, atque interfectionem sui, postremò ad omnia, quæ videntur metuenda, succinctum, non manifestum documentum accipiet futurorū? Si verò nosmetipsos presentibus implicemus, sempèrque ceteris relabamur, quemadmodum credere poterunt, nos ad professionem alterius mansionis vrgeri: Quæ verò etiam poterimus satisfactione purgari, cū non tantum apud nos valuerit Dei reuerentia, quantum apud sapientes Gentium humana gloria? Si quidem eorum se aliqui & pecuniis exuere, & audacter ad contemptum mortis parauerunt, vt se hominibus ostentaret, propter quod eorum spes inanes fuerunt: quænam ergo nos ratio liberabit, si, tanto nobis præmiorum honore proposito, tantæ aperta nobis ad philosophandum via, ne illis quidem similia fecerimus, sed nos pariter perdidimus, & ceteros? Non enim ita incommodat Ethnicus iniquitatem faciens, quemadmodum quum illam Christianus operatur: & satis vtique consequenter. Illorum enim gloria corruptibilis, ac fluxa est: nostra verò per Dei gratiā, ex aduersis quoque præcipua esse, & illustri agnoscitur. Idcirco quando etiam nobis maximè ex-

probrare voluerint, suaque in nos maledicta auge-
re, istud adiungunt; O Christiane (quod profecto
non dicerent, nisi magnam de ipso dogmate exi-
stimationem tenerent) non audisti quanta prece-
perit Christus, & qualia? Quando igitur vnum
ex illis mandatis poteris implere, cum, relinquens
omnia, vsuras colligendo circumceas, & scelerati
scelus adiuvas? Et nunc quidem negotiationes
instituenas, emas seruorum ceteras, dinerforum
animalium greges, argentea vasa conficias, nunc
agros merces, ac domos, atque vti nam id solum.
Quum verò vanissimis humilimodi studiis iniqui-
tatem sociam iugas, quum finitumorū terras tuis
copules, inuadas domos, pauperes conteras, au-
geas famem; quomodo potes ipsum saltem eccle-
siam introire vestibulum? Sed nonnunquam forte
pauperum misereris. Noui hoc quidem, sed ibi
quoque etiam multa est ægritudo, aut enim cum
facto id superbiæ facis, aut ad gloriæ vanitatem,
vel lucrum, ne de bonis quidem operibus merce-
dem consequaris. Quo quid infelicis credatur
esse, quum in portus tranquillitate naufragium
pateris etiam? Ne igitur istud eueniat, quum bo-
ni quippiam feceris, noli à me gratiam flagitare,
vt Deum certe habeas debitorem. Accipit enim
ille scelus, à quibus non putatur accipere. Habes
igitur locupletissimum debitorem, cur illum re-
linquens, me exigis hominem pauperem pro-
fus, ac tenuem? Nunquid enim indignatur hic de-
bitor, cum scelus exigitur? Num aut verax in sol-
uendo non est, aut soluere spontè dissimulat? Nō
cernis eius nullo explicabilis sermone thesauros?
Non liberalitatem illam incenarrabilem donato-
ris? Ipsum igitur tene, ipsumque exige, hac enim
exactione iactatur. Nam, si ab alio exigi viderit,
quæ ipse debet, suam reputabit iniuriam. Nec tibi
vltra iam reddet; quinimo te sibi vltionis faciet
debitorem. Vnde me iudicas, inquit, ingratum,
quius verò mihi es idoneus conscius paupertatis?
Quia scilicet, me prætermisso, ad alium importu-
nus accedis; alterum sceleratus es, & alterius ex-
actor effeceris. Nam, etsi homo accipit, quod de-
disti, Deus tamen vt tribueres imperauit. Se igitur
principalem debitorem tuum, seque vult esse
vadem, præbens tibi occasiones innumeratas exi-
gendi. Noli igitur tantas relinquendo diuitias,
tantamque facultatem, & copiam largiendi, à me,
vt accipias, postulare, qui nihil omnino possideo.
Cuius enim rei gratia mihi te ostendis, cum mi-
sericordiam pauperibus impendis? Num ego tibi
vt tribueres imperauit? Nūquid à me, vt retribuere
audisti? vt à me consequerentur mercedem videris
exigere. Ipse dixit; Qui miseretur pauperi,
fœneratur Deo. Deo igitur fœneratur es, ipsum
repose, sed non tibi in præsentem cuncta restituer.
Verum hoc quoque tuo cōmodo facit. Est quippe
talis hic debitor, non qui (vt alij) festinet ipsum
tantummodo scelus exoluere, sed agit omnia vt
& vsura currat, & creditum ipsum maneat in tu-
to. Propterea hic quidem reddit ex parte, maxi-
mum autem tibi in futuro thesaurum referuet.
Hæc igitur scientes, misericordiam operibus libe-
raliter affluamus, plurimumque amorem ostend-
damus in pauperes, eosque non pecuniis solum,
verum etiam operibus adiuuemus. Etsi
viderimus publicè, vt fit, cædi aliquem, aut iniu-
riam sustinere, etiam si pecunia pro eo est danda,
præstemus, etsi rem verbis possumus terminare,

ne pigeat. Est enim pro sermonibus merces, imò
pro ipsis quoque gemitibus condolentis. Et ideo
beatus Iob; Flebam ego, inquit, super omnem in-
firmum, & ingemui, cum viderem homines in ne-
cessitatibus. Si verò certa merces est etiam geni-
tium, atque lachrymarum: quando & verbum, &
studium, aliisque plurima concurrerint, considera
quanta sit retributio conferenda? Nam ipsi quo-
que, cum inimici essemus, Dei vnigenitus nos ei
reconciliavit, irato medium se inferens, & oppo-
nens, qui & plagas pro nobis suscepit, & morti.
Studeamus igitur nos etiam eos, qui affliguntur,
de malis innumeris liberare. Non quemadmo-
dum nunc certe facimus, qui, quum videmus in
se aliquos concurrisse, alternis que iniuriis cædi,
atque discindi, quasi data opera substitimus, con-
fusione aliorum, ac dolore gaudentes, & colligi-
mus diabolicum quoddam theatrum: quo quid
crudelius possit ostendi? Vides mutis se contum-
melias denotantes, atque alterna cæde multan-
tes, sciendentes vestes, ora scedantes, & quietum
adflare te pateris? Num leo est, num alia fera ali-
qua, num coluber? Certè homo est, tibi per cun-
cta communicans: frater est, membrum est: noli
peccare, sed dissolue pugnantem. Non ex eis volu-
ptatem capias, sed eorum cortigas voluntatem.
Impudentum enim, & otiosorum est, in talium
rerum gaudere discrimine: iumentorum hoc, in-
quam, est, atque irrationalium profus asinorum.
Cernis homines mutua cæde turpari, & non hæc
esse tuam turpitudinem ducis, & non medium in-
fidelis, nec diabolicam illam dispergis cateruam, at-
que hominum pericula dissoluis? Et iubet tu, in-
quit, vt me huiusmodi manibus inferam, plagis-
que ipse cõficiar? Primò quidè non patieris istud;
etsi acciderit, incipiet tibi hoc opus pars quedam
esse martyrij, si quidem propter Deum ista perse-
teris. Si verò plagas accipere cunctatus, considera,
quoniam dominus propter te nec crucè quidem
sustinere cunctatus est. Nam illi quidem velut
ebrii tenebras de tyrannide patiuntur furoris, quo
solo illi tunc vtuntur duce: indigent autem sano
aliquo, cuius adiuuentur auxilio, & ille, qui facit
iniuriam, & iste, qui patitur. Hic quidem, vt libe-
retur afflictus; ille autem, vt cesset affligere: acce-
de igitur, & manum porrigere sobrius temulentum.
Est enim furoris ebrietas, & multo illa, quæ con-
tingit ex vini ebrietate, deterior. Non vides sæpe
nautas cum aliquod cernunt incidere naufragiū,
continuo vela tendentes, maxima intentione pro-
perare, vt eiusdem artis homines de periculo tem-
pestatis, eripiant? Si verò artis socij tantum optu-
landi studiū sui similibus ostendunt, quanto ma-
gis fidei participes hæc omnia implere cõueniet?
Nam hic quoque naufragium est, illòque, quod
diximus, perniciosius profectò naufragio. Aut
enim vim patiens blasphemauit, & cunctis, quæ
habebat, bonis repente vacuatus est, aut peierat
tyrannide furoris oppressus, & nihilominus
incidit in gehennam: aut plagam inferens com-
misit homicidium, perque id naufragium vitæ
ipse sustinuit. Perge igitur, malumque compelle,
merfos extrahe, in quos ipsos maris fluctus fida men-
te descende. Quumque theatrum illud dissipatis
diabolicis, singulos admone separarim: restingue
flammam, fluctusque comprime, & compone. Si
verò maior ignis, & fornax fuerit ardentior, ne
tunc quidem timeas, habes enim multos iuuan-
tes,

Exod. 23.

tes, manumque tibi continuo porrigentes. Si mo-
dò initium rei ipse præstiteris, habes supra om-
nia opulenter tibi pacis Deum, flammamque
illam primum ipso cooperante discuties. Plurimi
etiam alij subsequuntur, & illorum quoque rectè
factorum merces ad te profectò perueniet. Quid
aliquando Iudæis præcepit Deus: Iudæis, inquam,
adhuc rudibus, humisque reptantibus. Si videris,
inquit, iumentum inimici tui cecidisse in via: ne
pertranseas, sed accurre, & iumentum, quod ceci-
dit, subleua cum eo. Multò inquam, hoc facilius
est rixates homines separare, atque eos in pacem
ritus adducere. Si verò inimicorū animus, quan-
tò magis animas oportet erigere? Præcipue cum
ista multo sit ruina deterior, per quam scilicet, nō
in foueam, sed in gehennæ collabuntur incendiū,
nequaquam irarum suarum onera sustinentes. Tu
verò videntem fratrem tanto furoris fæce depressum,
& diabolum prope adstantem, ignemque protin-
us accendentem, transcurris immisitè corditer,
atque omnino crudeliter: quod absque periculo
nec in bruto animalis committitur. Samaritanus
quidem ille, quum vulceratum videret igno-
rum, nihilque ad eum penitus pertinentem: &
adfluit, & iumento proprio superposuit, & addu-
xit ad stabulum, medicumque cõduxit. Et argen-
tum aliud quidem continuo dedit, aliud verò
promisit. Tu verò, quum fratrem tuum in latro-
nem videas incidisse, sed in ipsas dæmonum tur-
mas, in obsidionem furoris: non in sollicitudine,
sed in medio ciuitatis, nec pecuniam impesurus,
nec conducturus animal, nec proximum longo
itineris ducturus, sola etiam proferre verba dissi-
mulas, & absque villa omnino misericordia, imò
etiam cum crudelitate præcipua contemnis, ac
præteris: Quomodo speras, inuocās Deum te ha-
biturum esse placatū? Iam verò ad vos ipsos meus
sermo cõuertitur, qui publicè quoque ista com-
mittitis. Ad te, inquam, qui vim affers, & iniquita-
tem facis: dic mihi, plagas tu incutis, & calcibus
cædis, & mordes: si sine syluester effectus es, &
asinus agrestis, & canis rabidus? Non pudet, non
erubescis in feram ex homine conuersus, & pro-
prie nobilitatis oblitus? Etsi enim pauper sis, sed
certè liber: etsi oblitus, sed nihilominus Christia-
nus. Propter hoc ipsum ergo, quod pauper es, mag-
is necessariam habes quietem. Diuitum est enim
litigare, non pauperum: eorum vtique hoc opus
est, quos variè aduersum se materiam incitant iur-
giorum. Tu verò, quum diuitiarum non habeas
voluptatem, mala tamè diuitiarum requiris, con-
gregans tibi metipsum inimicitias, atque certamina.
Angis fratrem, atque suffocas, & publicè spectan-
tibus cunctis, elidis, ac faucias, nec existimas ma-
iore te ipsum confusione cædari, qui ferarum im-
petus furibundus imitaris. Quinimò etiam ipsi
deterior effectus es. Illis quidè sunt cuncta com-
munia. Nam & pariter congregantur, & iter vna
carpunt, & societate sua gaudent: nobis verò om-
nino nihil commune est, sed sursum, ac deorsum
rixa, atque contentio, maledicta, inimicitia, &
vsque ad commissum cædis iniuriæ. Itaque nec
cælum quidem reueremur ipsum, ad quod certè
communiter omnes vocatur: nec terram, quæ
nobis itidem in cõmune donata est: neque ipsam
postremò naturam. Ita prorsus omnia simul scæ-
dera charitatis, iracundiæ furoris, & amor pecuniæ
dissipauit. Non vidisti illum, qui mille erat debi-

tor talentorum, quia eorum remissionem conse-
quutus, conseruum proprium ob centum dena-
rios etiam suffocabat, in mala certè vltima deci-
dissè, atque immortalitatis traditū esse supplicio: Num
reuerens, exemplum non metuis, ne talia ipse pa-
riaris? Etenim nos quoque & plura iam domino
debemus, & maxima, sed tamen magnanimitè
expectat: neque imminet exigendo, sicut nos stu-
demus facere cõseruis: neque stringit, neque suf-
focat, & certè si vel minimam eorum partem à no-
bis in præsentem veller exigere, olim sine dubio pe-
rissimus. Hæc igitur scientes, dilectissimi, humi-
liemur, & debitoribus nostris etiam gratias agam-
us. Fient enim, si philosophari volumus, magis
mæ, non solum indulgentiæ, verum etiam merce-
dis occasio: pauca siquidem damus, plurima re-
cepturi. Quid ergo exigis violentè à pauperè
oportebat enim, etià si ille veller exoluere, te ta-
men potius remittere non habenti, vt à Deo non
modo totum, sed etiam multiplicatum illud acci-
peres. Nunc verò cuncta à contrariis facis, & vi-
uis omnino opibus violentiæ, idque contendis,
ne quid ex tuis tibi debitis remittatur: & proxi-
mum quidè videris opprimere, cum temetipsum
proprio mucrone transfodias, & gehennæ tibi au-
geas ipse supplicia. Quòd si hic paululum philo-
sophieris, causam tibi tuā redderes leuiorem. Nam
& Deus, non vult propterea à virtute liberalita-
tis incipere, vt occasio inueniat, per quam nobis
plura restituar. Quanto scilicetque habes igitur
debitores pecuniarum, atque culparum, cunctos
liberos abire permittens, à Deo istius magnan-
imitatis posse mercedem. Quandiū enim illos
exigere perseueras, non habebis dominum debi-
torum: si verò illos dimiseris, tunc tenere poteris
Deum, atque ab eo huius philosophiæ vicem cum
cumulo maxime liberalitatis exigere. Si enim ho-
mo forte præteritis, & abs te debitorem constri-
cta gula teneri vidēs, rogansque, vt illum quidem
dimittas, abs se verò debitum reposecas: haud stu-
deat esse ingratus tibi, quum, quod tu dimiseris,
ille in se receperit vniuersum: quid Deum credi-
mus, non multipliciter, non infinitè redditurū,
si quid amore, & præcepto huius, obnoxius nobis
condonemus, nil neque paruum, neque magnum
ab illis reposecamus, liberos abire sinamus? Ne igitur
temporalem hanc aspicias voluptatem, quam
de exactione capimus debitorum: sed damnum
illud, quod sustinebimus in futuro, in illis certè
nosmetipsos, quæ sunt æterna, lædentes. Cuncta
igitur auaritiæ, atque malitiæ impedimenta sus-
perantes, & pecunias debitoribus nostris, & pec-
cata donemus: vt in causam nobis nostram a quo-
rem paremus: quòdque negleximus per aliam ex-
plicate virtutem, hoc ex condonatione amissæ
in nos malitiæ consequentes, æternorum gaudij
potiamur honorum, gratia, & misericordia do-
mini nostri Iesu Christi, cui gloria in secula secu-
lorum, Amen.

EIVSDEM IN IDEM

Homil. 2.

Nolite putare, quia veni soluere legē, aut prophetas. Ex Hom. 16, in Matth.
Quis enim id fuerat suspicatus? quis studio
illud obiecerat, vt contra necessario videatur oc-
currere? Neque enim ex dictis eius istiusmodi
Bibl. Hom. tom. 4. G G g g g 3 suspi

Sed exigere de
bitum, præfer-
tim à debito-
re, qui est sol-
uendo, prohibi-
tum à Chris-
to non vultur:
nam hæc
de clamatorie
dicuntur.

muli Deo, subiecti potēti, mancipia redemptori, amicitiarum nobis præmia repproimit, vt à nobis obsequia debita seruitutis extorqueat: vt quos nolle seruire conspiciat sponte, suorum beneficiorum possit promissionibus inuitare, & quorum volūtates à se compescit alienas, eorum mentes præriorū liberalitatibus constituat suas. Nam vnde frequēter aut inuitat præmio, aut terret supplicio, nisi vt benignitatis consilio à se formato homini cōsulat, redempto prouideat, vt qui non terretur supplicio, inuitetur præmio: & quæ merus à factis reuocare nō possit, promissionum benignitas profit? Cupit enim etiam nolentibus subuenire, desiderat misereri peccanti, qui si peccauerit, dignos fructus exhibeat penitentia. Inuitus enim in reos vindicat, si rei indulgentiam miserantis non contemnant. Amat enim corrigi peccatores, qui in vitam non in mortem à principio constituit homines. Ipse enim sibi inferit interitum, qui medentis domini contemnit consilium, Reuertimini, inquit, ad me, & reuertat ad vos: & iterum, Nolo mortem morientis, tantum reuertatur & viuat. Non vult dominus in quenquam dominari mortem, non vult in pœnam deduci hominem, quem in vita constituit. Cæterum homo ipse se dignum efficit morte, qui non paruerit legi. Odit vitam, qui diuinam contempserit disciplinam. Nam cum dominus vellet homini demonstrare, quæ obseruanti vitam contemnentem afferunt mortem, inuitauit præmio, terret supplicio. Ita enim de contemptu vita non poterit provenire, vt de obseruanti mors euenire nō poterit, vt iam homo quod voluerit, mereatur, & eo quod meruerit iudicetur, & hoc totum in potestate hominis consistit, qui sibi ex qualitate vite meritum quod haberet, inuenit. Quare his sollicitate perpenſis, id est, vnde salus & vnde periculum enascatur, salutis commodum diligenti obseruanti teneamus, & periculotum incommoda de legis contemptu & prouidi caueamus, & contemnentem prospera, & repellentes aduersa in conspectu domini inueniamur ab ipso cum omnibus sanctis in æterna secula seculorum, Amen.

CHRISTIANI DRVTH- mari eiusdem Euang. expositio.

Vos estis sal terræ. Sal dictum est, eo quod igne exiliat. Sunt autem multa genera salis. Est tamen naturalis res necessaria ad omnem escam: pulmentis enim saporem dat: excitat auditum & appetitum in omnibus cibis. Ex eo quippe omnis victus, declaratio, & summa hilaritas. Omnes pecudes si semel gustauerint, delectantur eo: corpora astringit & siccat: defuncta etiam à putrescendi labe vindicat, vt darent. Omnis ista natura spiritaliter cōuenit doctoribus. Faciant enim doctoribus auditum spirituales cibi: scripturarum, quæ ante viles nobis erant: eorum refertatione delectabiles nobis fiunt: appetitur ab omnibus animalibus: quia & doctrina Apostolorum suscipitur ab omnibus Gentibus. Restringit corpora, sicut fit per doctrinam, vel luxuriosi casti fiunt: fugat muscas, id est, diabolos, & ideo iure dixit illis Dominus: *vos estis sal terræ*, id est, habitantibus in terra. *Quod se sal euauerit, in quo sa-*

lietur? Si doctor errauerit, à quo doctore emendabitur? *Ad nihil ultra valet, nisi vt mittatur foras, & conculetur ab hominibus.* Sicut sal in omnibus agris nocuum est: quia sterilis efficitur omnis terra ab eo. Vnde & in subuersis ciuitatibus hoc legitimus aspersum, ne quis ibi postea vellet manere, quod Abimelech fecisse legitimus, & Helium Adrianum de Hierusalem. Hac similitudine si doctor ad heresim conuersus fuerit, eiicitur de Ecclesia, & habetur contemptui ab omnibus, ita vt nec aenei dicatur: sed ab omnibus execretur, sicut Paulus dicit: Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita. *Vos estis lux mundi.* Estis lux participando lucem illam, de qua scriptum est: Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem. Sicut enim per lucem omnia noxia frugantur: fures videlicet, & nocivæ bestia, ac phantasmata dæmonum: similiter & per prædicationem Apostolorum, omnia nociua animarum detecta sunt, & reiecta: & illuminata corda credentium. *Non potest ciuitas abscondi supra montem posita.* Ciuitatem Ecclesiam dicit ædificatam super Dominum, quam debet Apostoli innotescere cunctis Gentibus, vt congregentur ad eam: si non corpore, corde omnes electi eius, vt dicitur Catholica, id est, vniuersalis. *Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum.* Id est, doctrinam Euangelicam, excellentiam in prædicatoribus, vt innotescat omnibus perfecte, qui in Ecclesia sunt. Nec debent eam ponere sub modio, id est, timore aliquo, vel metu alicuius abscondere: sed vt videant opera vestra bona, ad ædificationem, & profectum animarum suarum. *Et glorificent patrem vestrum, qui in caelis est,* non vos querentes laudari, sed Deum cuius donum est, si quid in vobis boni est. *Nolite putare quod veni soluere legem, aut Prophetas.* Putate dicit ælimare, soluere, & dissoluere, siue ad nihilare. Non veni soluere, sed adimplere. Id est, vbi bene non intelligebatur venire soluere, sicut est de dimittenda muliere. Vbi perfectio deerat, volo addere: sicut est de homicidio: quia & iram volo primitus refecare. Nam sicut beatus Augustinus dicit: Omnia quæcumque in veritate præcepta sunt antiquis, absque figuratibus præceptis, & ea quæ legislator secundum duriciam cordis eorum eis concessit, nobis tenenda sunt, vt ex hoc loco hoc affirmat. *Amen dico vobis*, id est, verum dico vobis, donec transeat calum & terra iota vnum, aut vnius apex non præteribit à lege donec omnia fiant. Ac si dicat: Vt quoque calum & terra transeat etiam ea, quæ per iota & apicem significantur in lege, non præteribit, sed perficientur à meis electis. Iota autem & Hebræum est, & Græcum: Hebræum dicitur iod: Græce iota, Latine i. Apex autem titulus dicitur, qui in aliquibus literis, apud antiquos super quibusdam literis ponebatur, siue causa differentie, siue vt ostenderetur geminandam esse literam, verbi gratia, populus, quando Gentem significabat, non ponebatur, quando verò arborem significabat, tunc ponebatur apex desuper, vt admoneret lectorem ab vñtato intellectu recedendum, & longam esse syllabam. Geminandam quoque causa ponebatur vt in alleluia: quia duo l, ibi esse debent, scriberaturque vnum l, & apex desuper, exinde intelligebatur geminandam esse literam, luna: quoque similiter super i, vt ostenderet geminandam esse illud i. Ostendit ergo Do-

minus tales differentias nō prætereundas in scriptura diuina: quia si negligerentur, sensus quoque vna interiret. Alio intellectu i, iota, id est, x, apud Græcos decem significat sine apice, cum apice decē milia. Exinde concicere possumus, quod decem verba legis, nisi à nobis spiritaliter custodiantur, decem milia talenta à nobis exigenda: secundum illam parabolam Domini de seruo, qui oblatum est Regi decem milium talentorum: secundum Latinos i, vnum significat, apex desuper mille demonstrat. Ex quo credere possumus, mille quadrantium, & vnus non debitorum fore, & non exituros, donec illum vnum reddamus: *Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum.* Ac si patenter dicat: Omnis doctor, qui soluerit, id est, dissoluerit & spreuerit vnum de mandatis istis minimis siue non fecerit: *minimus vocabitur in regno caelorum.* Id est, in præsentem Ecclesia: quia cuius vita despicitur, restat, vt eius prædicatio condemnentur. *Qui autem fecerit & docerit, magnus vocabitur in regno caelorum.* Quia dignum est, vt qui verbo & exemplo ædificant Ecclesiam, in honore habeantur, sicut & Paulus dicit: Presbyteri duplici honore digni habeantur, maxime qui laborent in verbo.

EVSEBII EPISCOPI

Emisisti in superius Euang.

Homil.

Dixit Iesus Discipulis suis: *Vos estis sal terræ, &c.* Hæc autem verba & alia multa tunc Discipulis suis in monte Dominus loquutus est, quādo octo beatitudines prædicauit. *Vos, inquit, estis sal terræ.* Vos estis hominum condimentum, vestro exemplo instrui, vestra sapientia doceri, vestra humilitate & patientia componi ceteri debent. *Quod si sal euauerit, si prædicator vires amiserit, si Episcopus luxuriae & vanitati se dedit, in quo salietur? Ad nihil ultra valet, nisi vt mittatur foras, & conculetur ab hominibus.* Tale enim sal quia infatuum est, foras mittitur: quoniam falsus prædicatur eiusque doctrina, quæ vana sine sapore & inutilis est, ab Ecclesia pellitur. Conculcatur autem ab hominibus: quia dignus est, vt ab omnibus despectui habeatur. *Vos estis lux mundi.* Quod enim sol & luna præstant corpori, hoc Apostoli & doctores præstant animæ. Illi illuminant oculos mentis. Sunt igitur lux mundi: quia maiorem & meliorem mundi parte illuminant. *Non potest ciuitas abscondi supra montem posita.* Sic enim sunt Apostoli & Episcopi supra Ecclesiam, sicuti ciuitas supra montem. Non possunt abscondi, altius sedent, omnium oculi ad eos respiciunt. Qui si pulchri fuerint, & sui ordinis decorem & honestatem tenuerint, venerantur ab omnibus, mirantur & laudantur ab omnibus. *Neque accendunt lucernam, &c.* Ad hoc lucerna accenditur vt luceat, ad hoc Episcopus ordinatur, vt ceteros illuminet. Lucerna enim Episcopus est, lumen gratia Spiritus sancti, siue Euangelica prædicatio, candelabrum Ecclesia. Qui ergo super Ecclesiam candelabrum positus est, videat ne gratia Spiritus sancti, quæ illuminatus est, sub modio ponat: videat ne talentū sibi traditum terræ suffodiat. Scriptum est enim: Sapientia occulta, & thesaurus abscondi-

tus, quæ utilitas in vtrisque: Inde & qui abscondit frumenta, maledicetur in populis. Vnde Apostolus ait: Si non euangelizauero, vā mihi erit. Vnde Ezechieli Dominus dicit: Fili hominis speculatore posui te domus israel. Si ergo non annuntiat iniquo iniquitatem suam, animam eius de manu tua requiram. Hinc etiam mensam propositionis & candelabrum aureum, non intra, sed extra velum Dominus poni iussit, quatenus ab omnibus viderentur, & nulli absconderentur, qui vel fidei splendore illuminari, vel cibis spiritualibus satiari desiderant. Hoc autem significabant & tintinabula aurea, quæ inter mala posita erant in veste pontificis, vt sonus audiretur semper, & quando ingrediebatur sanctuarium, & quando egrediebatur de sanctuario, & nō moreretur. Siue enim ingrediatur sanctuarium, siue egrediatur de sanctuario, hoc agere debet: quia quādiu in Ecclesia est, quādiu circa se populum cernit, populus sanctuarium est, semper ædificationis verba eorum auribus sonare, & instillare conuenit. Quod quidem si Episcopus fecerit, non morietur. Non autem sermone tantum, sed & Episcopus opere lucere debet. Vnde & subditur: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant vestra bona opera, &c.* Lux, inquit, estis, & sermone & opere lucere debetis. Magis enim operādo quā loquendo proficitis: quia maior est splendor operis, quā sermonis. Vnde non ait, vt audientes vestrum bonum sermonem glorificēt patrem vestrum. Sed quid ait? Vt vidētes vestra bona opera glorificent patrem vestrum qui in caelis est. *Nolite putare quoniam veni soluere legem, &c.* Venerat enim Dominus non tantum ad soluendum, & exponendum hoc quod lex, & Prophetæ iubebant, verum & ad agendum. Venerat præterea Dominus non ad hoc tantum, vt legem & Prophetas solueret & exponeret, sed vt ea quæ minus habebant adimpleret. Multis enim modis, nisi ipse venisset, lex & Prophetæ adimpleri non poterant. Prædixerant eius natiuitatem, passionem, resurrectionem, ascensionem, & virtutes quas in homine operatus est, quæ nequaquam adimpleri possent, nisi ipse venisset. Multum igitur minus habebant lex & Prophetæ, spirituales videlicet intelligentiam, quæ nisi per Christum adimpleri non poterant. Hoc enim Ioannes Apostolus & Euangelista testatur, qui cum multum fletet, eo quod nemo inueniri posset, qui librum septem sigillis signatum aperiret, dictum est ei ne fletet: quia ecce vidit leo de tribu Iudaradix Dauid aperire librum, & solvere septē signacula eius. *Amen dico vobis, donec transeat calum, &c.* Quomodo enim non fiant, quæ ipse Dominus ventura esse prædixerat? Alioqui mentiretur, qui mentiri non potest. Iota autem & apex, quæ in literis minima sunt, quamlibet legis & Prophetarum parvissimam sententiam significant. Sequitur: *Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, &c.* Non veni, inquit, legem soluere & exponere, sed ea quæ lex præcepit agere, veni & adimplere. *Quare hoc? Vis audire quare? Quia qui scripturas solummodo soluit & exponit, & non facit, quæ scripturæ præcipiunt, minimus vocabitur in regno caelorum.* In quo regno caelorum? Dicitur enim non solum patria cælestis, verum & Ecclesia regnum caelorum. Sed quomodo ibi minimus vocabitur, qui neque magnus, neque minimus erit ibi? De

Ecclesia igitur hoc intelligatur, quæ multis in locis regnum cælorum vocatur. In qua sancti apostoli, martyres, & confessores, magni valde venerantur & habentur, qui legis mandata & fecerunt & docuerunt. Cæteri vero qui minimi sunt quid attinet dicere, cum neque in memoria apud homines habeantur, neque in cælis inter sanctos connumerentur. Et quidem multos tales in Ecclesia videmus, pleròque fuisse non dubitamus, qui bene certè prædicare sciunt, bene autem facere nesciunt. Isti igitur non immerito minimi vocantur & sunt in regno cælorum, quoniam & si ab aliis magni videantur, ab illis tamen despicuntur, in quibus cælorum Dominus regnat, & habitat. Sed videamus quid significet: *Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis.* De quibus istis, nisi de iis qui in lege continentur, quam se non soluerit, sed & facere prædixerat. Quomodo autè aliquod mandatum minimè esse intelligere possumus, quoddam qui non facit vocatur minimus, & qui facit vocatur magnus? Tale enim mandatum non minimum, sed maximum esse videtur. Et ego quidem his verbis significari puto, quod omnia legis mandata non facientibus minima sunt, facientibus autem maxima: quoniam illos minimos, istos vero maximos faciunt. Sunt præterea minima in minimis, & magna in magnis, & illi ea habent pro minimo, & isti ea habent, pro maximo. Potest autem & sic intelligi quod dicitur: *Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum.* Ac si diceretur: *Qui legis ac prophetarum mandata enam quæ minima esse putantur, soluerit, & non custodierit, & vel sermone, vel prauo exemplo id ipsum facere docuerit alios, minimus & vocabitur & habebitur.* Vnde non ait minimus erit, sed minimus vocabitur in regno cælorum: quia quamuis ibi non sit, ab his tamen quæ ibi sunt, minimus & vocari & haberi potest. Quæ sint autem legis & prophetarum minima mandata, non facile patet, quamuis ea quæ maxima sunt, domino reuelante sciamus. Sic enim ipse ait: *Diligens Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua.* Hoc est maximum & primum mandatum. Secundum autem simile est huic: *Diligens proximum tuum sicut teipsum.* Maxima igitur hæc duo sunt, & illa decem quæ digito Dei in tabulis lapideis scripta sunt. Ad horum itaque comparisonem, alia omnia vel minora, vel minima intelligi possunt. Quæ qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.

bra lumen non habent, considera modo ipsæ tenebræ quantæ erunt? Tantæ utique quanta & membra. Sicut enim vniuersum lumine omnia illuminantur, ita vniuersum tenebris omnia excæcantur. Necessè igitur est ut ecclesiæ oculus, necessè est ut sacerdos & episcopus simplex sit, sine macula sit, sine errore sit, quatenus de eius vita, de eius doctrina, de eius moribus & sancta conuersatione omnia membra illuminentur. Si verò, quod absit, nequam fuerit, si hæreticus fuerit, si fornicator & adulter fuerit, totum corpus tenebrosum erit. Nō dixit totum corpus nequam erit, sed totum corpus tenebrosum erit, quoniam non omnes eius nequitiam imitantur, quamuis eius tenebris omnes inuoluuntur. Omnes enim inuoluuntur tenebris, quando extincta est in eis lucerna luminis. Non enim ex tenebris oritur lumen, neque ex mendacio nascitur veritas. Si ergo totius corporis lumen vertatur in tenebras, ipsæ tenebræ quantæ erunt? Hoc autem & de anima intelligi potest, cuius oculus est intentio & intellectus. Quæ intentio si bona fuerit, omnis eius operatio lucida erit. Vnde & quidam sapiens ait: *Non magnopere considerandum est quid aliquis agat, sed qua intentione hoc faciat.* Vnde & modo superius Dominus dixit: *Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes.* Exterminant enim facies suas ut appareant hominibus ieiunantes. Isti autem quia stulta & vana intentione hoc faciunt, dicit Dominus, quia receperunt mercedem suam. Similiter autem & illi qui omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus, nullam aliam mercedem habebunt. At verò illis qui bona intentione hoc agunt, præcepit Dominus ut opera sua coram hominibus faciant. Sic, inquit, luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est. Sola igitur intentio facit, ut opera nostra, vel bona, vel mala, Domino appareant. Homo videt in faciem, Deus autem intuetur corda. Vnde & ipse ait: *Nolite iudicare & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini.* Iudicatis quæ nescitis, condemnatis multoties quæ ignoratis. Aliter vobis, & aliter mihi videtur, cognoscite prius intentionem, & sic iudicate. Potest enim vnum fieri & simile opus, ut non vna intentione fiat. Palam enim elemosynas dare, bona & non bona intentione fieri potest. Si enim ideo das ut bonum exemplum aliis tribuas, ut ab hominibus videaris, non est bona intentio. Si verò ideo das, ut bonum exemplum aliis tribuas, & Deus inde glorificetur, bona intentio est. Sic igitur in omnibus sola intentio quaerenda est, quæ si bona fuerit, totum corpus virtutù, totaque massa operationum lucida erit.

THEOPHYLACTI EPISCOPI BULGARIENSIS SUPERIORIS EVANGELII EXPOSITIO.

Vos estis sal terræ. Propheta ad vnam gentem missi sunt, vos autem totius terræ sal estis, mordentes, & condientes doctrina, & reprehensionibus dissolutos, ut non periant vermes perpetuos: propterea ne abiciatis mordacitatem reprehensionum, etiam si persecutionem patiamini, & vobis exprobrant. Ideo dicit. *Quod si sal insatius*

tuatus fuerit, in quo salietur? Hoc est, corrigetur. Tunc igitur foras proijcitur. A dignitate doctorum. Et concalcabitur. Id est, despicietur. Vos estis lux mundi. Prius sal, & tunc lux, Qui enim reprehendit, quæ occulte sunt, ille lux est. Omne enim, quod manifestat, lux est, non gentem autem vnam illustrauerunt illi, sed mundum. *Non potest ciuitas occultari, quæ supra montem sita est.* Doceat eos, ut durent in certamine, & diligenter vitæ suæ rationem habeant, ut ii, in quos omnes spectant. Ne igitur putetis, inquit, quod in angulo latituri sitis, sed spectabiles eritis, & ideo videte quomodo citra maculam agatis vitam, ut ne & aliis offendiculo sitis. Neque accendunt lucernam, &c. Ego quidem accendi lumen, nunc vestri officij erit, ne gratia extinguatur, ita vt & aliis luceat vigor vitæ vestræ. Inquit, enim; *Sic luceat lux vestra.* Non dixit, vos ostentetis virtutem, hoc enim non esset bonum, sed illa sola luceat, ut & inimici vestri admittent, & glorificent, non vos, sed patrem vestrum. Et si ita operamur virtutem, in gloriam Dei oportet eam operari, non in nostram. *Non veni ut destruaam, sed ut adimpleam.* Quoniam ipse nouas leges iudicaturus erat, ut ne putetur, quod Deo aduersarius sit, dixit, prius occurrens prauæ quorundam suspicioni, quod nō destruat, sed magis adimpleat legem. Quomodo autem adimpleuit? Primum quidem, quia perfecit omnia quæ de eo prædixerunt prophetae. Ideo & Euangelista subinde dicit, *Vt impleatur, quod dictum est de eo per prophetas.* Deinde & omnia mandata legis impleuit. Peccatum enim non fecit, neque inuentus est dolus in ore eius. Quin & alia ratione adimpleuit legē, hoc est denique impleuit: quæcunque enim illa adumbravit, ea hic perfecte depinxit. Illa dixit, *Ne occidas:* hic vero dixit, *Ne temere irascaris.* Sicut & pictor nō corruptis lineamenta prima, sed magis illustrat & adimplet. *Amen dico vobis.* Amen affirmatiua particula est pro etiam, Nam dico vobis. *Donec prætereat calum & terra.* Ostendit hic quod mundus præterit, & transfiguratur: dicit igitur, quod quandiu subsistit vniuersum, neque minima litera de lege transibit. Alij autem iocæ, & apicem decem legis præcepta dicunt, alij autem crucem. Iocæ est rectum lignum, & apex transfuersum: quo sensu dicit quod ea quæ de cruce dicta sunt implebuntur. *Quisquis igitur soluerit vnum ex mandatis his minimis.* Minima mandata dicit, quæ ipse traditurus erat, nō legalia. Nominat autè ea minima propter humilitatem: ut & te instruat modeste docendo loqui. Minimus autem vocabitur in regno, hoc est in resurrectione, vltimus, & abiectus in gehennam: Non enim in regnum cælorum ingredietur, apace, sed regnum resurrectionem intellige. *Quisquis autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.* Primum ponit, fecerit: postea docuerit, quomodo enim alium induam in viam, quam nunquam transiui; Cæterum, si fecero, & non docuero, non habeo tantam mercedem: sæpe etiam & condemnationem, si quado propter inuidiam, & negligentiam non docuero.

EVTHYMII ZIGABONI SUPERIORIS EVANGELII EXPOSITIO.

† **Vos estis sal terræ.** Terram hic homines appellauit, quasi è terra formatos. Est autem tan-

tum, ac si diceret: Homines in peccatis putrefacti sunt: corrupti ab humore affectionum. Vos igitur à me electi ad curandam hanc totius mundi putredinem, estis sal terræ: accepta virtute ad constrigendum ipsos, & coartandum, præterea ad occidendum vermes inuisibiles, hoc est, ut per bonam famam, rationales affectus à graui peccatorum odore liberetis.

† *Propheta ad vnam gentem missi sunt, vos autem sal estis vniuersi orbis, per doctrinam arguendo, ac strigendo dissolutos, ne æternos producant vermes. Non ergo mordacitatem reprehensionum abiciatis, sed & opprobria, ac persecutiones sustinete. Ideo subdit: Si autem sal insatius fuerit, in quo salietur? Ad nihil amplius valet, nisi ut foras proijcitur, & ab hominibus concalcatur. Si enim is, qui docet, insatius fuerit, hoc est, nō arguit, ac strigit, sed emoluitur, in quo salium id est, corrigetur. Ex eo tempore igitur foras proijcitur à magistris dignitate, & concalcatur, hoc est, despicietur.*

*Quod si sal insatius fuerit, quo salietur? Salis facultas, cū debilitas mordacitatis ipsius. Dicitur ergo videte quale ministerium vobis committendum est: & cōtendite, ne laxemini persecutionibus, opprobriis, ac maledictis, ut prædictum est, neque vilem mordacitatem respiciatis. Si enim sal insatius fuerit, quo salietur? hoc est, si vos molles effecti fueritis, aut vilem mordacitatem neglexeritis, quo alio sale saliemini, siue condiemini, sicut habet Marcus? Vos enim sal electus estis, nec alius reliquus est. Quanto igitur præ cæteris ad huiusmodi ministerium electi estis, tanto amplius cauere debetis, ne ob propriam mollicitatem, ac inutilitatem, & putrefactionem perditionem, ut dictum est, accusari possitis. Ad nihil valet ultra, &c. Ad nihil amplius utilis est sal insatius, nisi ut extra dominicam aulam proijcitur, & concalcatur, hoc est, despiciatur ab hominibus. Vos estis lux mundi. Mundum rursus dixit homines in mundo habitantes: quibus erroris caligine obscuratis, vos, inquit, electi estis, ut lux eorum sitis, utque oculos animarum ipsorum luce doctrinæ, ac scientiæ illuminetis, & ad semitas rectas diuini cultus deducatis. Ideo nempe ministerium saluandi, ac illuminandi eis commissum erat. Primum enim oportet à putredine liberari, deinde erudiri. *Non potest ciuitas abscondi super montem posita.* Per hanc, sequentemque parabola ad vitæ perfectionem, ac munitionem ipsos inducit, & certaminum præfectos esse iubet, tanquam sub omnium oculis in posterum ponendos, & in medio huius mundi teatro certantes. *Non potest, inquit, ciuitas abscondi super montem posita.* Neque vos occultari potestis in doctrinæ altitudine collocati. Reliquum est igitur, ut solliciti sitis, quomodo gubernetis, & aliis oculos in vos figentibus, optimum sitis exemplar vitæ, ac doctrinæ. Neque accendit lucernam, &c. Restat igitur, ut neque ego vos eo sine diuina scientia accenderim, ut absconderem: sed ecce pono vos super eadem delabrum, hoc est, super excelsum doctrinæ locum, ut omnes, qui in domo sunt, illuminetis. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, &c.* Luceat sane dicit, non iubet ut in spectaculum virtus ponatur, sed ut ipsa operæ cōpleatur, quæ per se lucere solet: ac seipsum vnguētī more propalare: ideo luceat puritas vitæ, ac sermonis vestri coram hominibus, non ob studium hominibus placendi, sed ut videant vestra opera bona, quæ operibus, ac sermonibus imitentur, & præterea ut glorificent patrem vestrum, qui in cælis est, Bibl. Hom. tom. 4. H H h h h 3 hoc*

Quæ sequitur non sunt de cōtextu Evangelij secundum sectionem missus Romani.

hoc est, Deum, à quo per fidem adoptari estis: filij quidem eius, fratres autem mei effecti, laudant enim ipsum, vt qui huiusmodi polliciam ordinaverit. Ipse tamen Christus hanc cõstituit, sed propria opera solet patri frequenter attribuire vt in sequentibus erit inuenire: patre videlicet honorans, & similiter demonstrans, quòd vnum sint sicut natura, ita & voluntate.

† † *Vobis, inquit, bona opera faciētibz, luceat ab eis lux vestra: quæ, nullo etiam publicæ, per seipsum triumphare solet, à bonis operibus proficiens.*

† *Ne putetis quod venerim ad solvendum legem, &c.*

Quia maiora præcepta conditurus erat is, quæ erant in veteri testamento, dicens; Audistis, quod dictum est antiquis; Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio; Ego autem dico vobis; Omnis qui temere irascitur fratri suo, reus erit iudicio, &c. & diuinæ cuiusdam cælestisque politiz viam incidere volebat: ne qui propter nouitatem suspicarentur, quòd noua condens, vetera auferebat, eumque contrarium illis esse putarent: primum huic medetur suspicioni. Sed videamus, quomodo legem compleuerit, ac prophetas. Prophetas quidem compleuit: omnibus, quæ de ipso scripserunt prophetæ, opere completis. Nam ob id quoque frequenter addiderunt euangelizata; vt completeretur, quod dictum est per prophetam. Legem autem vno quidem modo compleuit, nihil transgrediendo eorum, quæ lex iusserat. Dixerat enim prius ad Ioannem; Sic decet nos complere omnem iustitiam. Alio autem modo: addens ipsi, quæ prætermissa erant: quod etiam hinc magis cõgruum est intelligere. Quum enim lex peccatorum fines prohibeat, Christus principia quoque vetuit. Siquidem cædes fructus est peccati, radix autem eius est ira: nisi veto quis radicem abstulerit, quandoque tãdem fructum produceret. Pater igitur mancum fuisse præceptum, quod solum occidere verbat. Hoc autem Christus compleuit, præcipiens non irasci, quod & in aliis præceptis procedendo, licebit inuenire. Et quare vetus lex erat imperfecta? Quia Hebræi duræ ceruicis erant, nec ferebant graue iugum: illos itaque velut infantes lacte potauit, nobis autem tanquam viris, solidum apposuit cibum. Quomodo vero alibi dixit Christus, Iugum meum suave est, & onus meum leue? Quia leue facit hoc laborum remuneratio, ac præmiorum magnitudo. Lex enim se seruantibus bona tetra promittebat; Christus autem bona cælestia.

ac præco prænius, & vmbra, typusque: veniente autem euangelio, completa est, ac cessauit, sicut nox, appetit die, sicut vmbra, additis coloribus. Oportebat enim pedagogum præceptori concedere. Alio quoque modo Christus legem compleuit, seruaus ipsius præceptis, finemque imposuit: quia, abstracta imperfectione, perfecit. Vide contraria non sunt euangelica præcepta is, quæ lex iussit, sed consona: lex enim initium erat: euangelium vero perfectio.

Amen quippe dico vobis, &c. Dicitio Amen, aduerbium est confirmatum, idem significans, quod vere. Intellectus autem eorum, quæ ordine dicuntur, hic est: Quãdã mundas permanserit: hoc enim iudicat dicendo; donec transeat cælum, & terra nequaquam prætermittetur imperfectissimū, aut leuissimum legis præceptum donec omnia legalia facta, sicut opere completa sint à me. Per iora si quidem, aut apicem, quod abiectissimum est, significauit: Hæc enim, in literis leuissima sunt, tanquam quæ ceteris facilius describi possunt. Est autem iota linea recta, apex vero linea obliqua. Modus quoque confirmationis est dicere, donec transeat cælum, & terra, hoc non permittam: dixit autem hoc Christus, confirmans, quòd legem non corrigeret, tãquam non potens, quæ illa iusserat opere complere; Nam vique ad mortem ipsam compleuit. Quicunque ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, &c. Postquã seipsum praua suspicionem liberauit, deinceps extertret, minasque ponit maximas pro futura legislatione sua. Quicunque, inquit, vnum horum præceptorum spreuerit, quæ ego stabiliturus sum; nec solum ipse spreuerit sed & aliis exemplo tale quid faciendi, fuerit. Minima vero hæc præcepta vocauit partim quidem modestæ causæ; partim vero ne extollerentur, qui ea seruarent, simul quoque docens nos propria attenuate, quamuis magna sint, & excelsa. Talis ergo minimus vocabitur, hoc est omnium postremus, vilissimus, abiectissimus. Quod tantumdem valet, ac si diceret: In supplicium projicietur. Regnū autem cælorum hoc in loco, secundum suum dicit aduentum, in quo rex omnium apparebit: Qui autem fecerit, & docuerit, &c. Vide quemadmodum dixerit oportere primum facere, & postea docere: Nec solum facere, sed etiam docere. Quemadmodum enim reprehensibile est; docere, & non facere; ita rursus imperfectum est facere, & non docere. perfecta autē virtus est, vt nō soli sibi quispiã vilis sit, sed & aliis. Tu vero nequaquam recte docebis, quæ opere non complesti, nec facile aliis persuadebis, vt faciant quod ipse non fecisti. Audies enim Medice cura te ipsum.

De minimis, vt non dicant de mandatis.

infra eodem.

Math. 3.

Exod. 21. Geni. 24.

Math. 11. Deut. 28. Esa. 1.

† † *Non soluit, sed compleuit potius legem veterem: neque enim euangelio contraria erat, sed potius via ad ipsum,*

I. EVANG.

I. EVANG. IN COMMUNI CONFESSORVM NON PONTIFICVM.

L V C. 12.

In illo tempore: dixit Iesus discipulis suis, Sint lumbi vestri præcincti: & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptiis, vt cum venerit & pulsauerit, confestim aperiant ei. Beati serui illi quos cum venerit dominus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi: Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, & vigilaret utique & non sineret perfodi domum suam. Et vos estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euang.

Int lu. &c. Deo nō placet vnum sine altero, cū quis vel bona agit nondum refrænata luxuria, vel castè viuunt non exercens se per bona opera. Et vt ad amore temporalium possitis remoueri, & bona quæ agitis, simplici intentione æternorum agatis, cingite lumbos, id est, motus carnalium desideriorum refrænate: & habete lucernas ardentes, vt in operatione vestra solo Dei amore ardeatis & aliis exemplum præbeatis. Expectan. Sine vitatis mala siue facitis bona, nihil mundamini: sed solum aduentum redemptoris expectetis. Quando re. Ad nuptias dominus iur, cū post resurrectionem nouus homo angelorum multitudinem sibi copulauit. A quibus reuertitur, cum nobis per iudicium manifestatur. Vnde & bene de expectantibus subdit. Vt cum re. confestim ape. Non vult aperire iudicij pulsanti, qui timens videre iratum quem contempsit, de corpore exire metuit. Aperit qui iudicem lætus & securus sustinet, & de propinqua morte gaudet. vnde subditur: Beati ser. il. quos cum re. vigilantes. Vigilat qui oculos apertos in vero lumine tenet, vt tenebras negligentiz euitet, qui etiam quod creditur operatur, qui sollicitus est in cura gregis sibi commissi. Quid vero vigilanti debetur, subdit. Amen di. vo. Transiens. Transiens ministrat cum de iudicio ad regnum rediens, sua

claritate fideles fatiabit. Vel post iudicium transibit, cum à cognitione humanitatis quæ in iudicio videbitur, ad cognitionem diuinitatis post iudicium suos illuminabit. Et si ve. Vigiliis vocat à similitudine excubantium. In nocte huius mundi semper debemus esse contra hostem solliciti, & expectare lucem venturam, id est, aduentum iudicis. Prima ergo vigilia custodia pueritiz est, secunda iuuentutis, tertia senectutis. Si quis verò in pueritia vigilare neglexerit, non tamen desperet, sed etiam in iuuentute, vel saltem tandem in senectute respiscat, quia pius iudex moras nostras patienter expectat. Qui ad excutiendam mentis desideria exteriorum damnosorum similitudinem inducit, vt per hoc animus ad custodiam sui susciatur. Vnde: Hoc autem scitote quoniam si sciret paterfamilias. Nesciente paterfamilias fur domum perfodit, quia dum à sui custodia spiritus dormit, improuisa mors carnis habitaculum irumpit, & ad supplicia trahit. Furi autem resisteret si vigilaret, quia aduentum iudicis occultè venientem præcauens, penitendo occurreret. Qua hora non putatis filius hominis veniet. Vltimam horam semper ignorari voluit dominus vt semper sit suspecta, & ad eam semper præparetur.

HHhhh 4 CATE

CATENA AVREA

in idem Euang.

Sint lumbi, &c. Theoph. Postquam suum discipulum modestum statuit dominus, spoliatus eum qualibet vitæ cura & elatione, iam tunc ad ministrandum inducit, dicens: *Sint lumbi, ve. præcincti.* Id est semper proclives ad exequenda opera domini nostri. *Et lu. arden.* id est, non ducatis vitam in tenebris, sed ad sit vobis lux rationis, ostendens vobis agenda & fugienda. Est enim hic mundus nox, cincti verò lumbos sunt qui practicam exequuntur: nam talis est ministrantium habitus: quibus oportet adesse & lucernas ardentes, id est, discretionis donum ut valeat dignoscere practicus, non solùm quid oporteat agere, sed & quomodo, alioquin in præcipitio superbæ homines ruunt. Norandum autem quod primò iubet lumbos præcingi: secundò lucernas ardere: nam primò quidem est operatio, deinde speculatio quæ est illustratio mentis. Igitur studeamus exercere virtutes, ut duas lucernas habeamus ardentes, scilicet conceptum mentis iugiter in anima emicantem quo nos illustramur; & doctrinam qua cæteros illuminamus: Maxi. Vel lucernas accensas docet habere per orationem & contemplationem & spiritalem dilectionem. Cyrill. Vel subcingi significat agilitatem & promptitudinem ad sustinenda mala intuitu diuini amoris. Lucernæ accensio significat, ut non patiamur aliquos in tenebris ignorantia vivere. Greg. in hom. Vel ali. Lumbos præcingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coarctamus; viris enim luxuria in lumbis est, & sceminis in umbilico: principali igitur sexu lumborum nomine luxuria designatur. Sed quia minus est mala non agere, nisi etiam quisque studeat bonis operibus insudare, additur: *Et lu. ar. in ma. ve.* Lucernas, quippe ardentes in manibus tenemus, cum per bona opera proximis nostris lucis exempla monstramus. Aug. de qua. euan. Vel docet & lumbos præcingete, propter continentiam ab amore rerum secularium: & lucernas ardentes habere, ut hoc ipsum vero sine & recta intentione fiat. Greg. in ho. Sed si vitium horum agitur, restat ut quisquis ille est, totam spem suam in redemptoris sui aduentu constituat: vnde subditur: *Et vos simi. ho. &c.* Ad nuptias quippe dominus abiit, quia ascendens in cælum, supernam sibi multitudinem angelorum nouus homo copulauit. Theo. Quotidie etiam in cælis desponsat sanctorum animas, quas ei Paulus vel alius similis offert virginem castam. Rediit autem à nuptiis celebratis in cælis; forsitan quidem vniuersaliter in consummatione totius, quando veniet de cælo in gloria patris; forsitan etiam singulis horis astans inopinatè particulatim vniuersalique consummationi. Cyril. Cõsidera etiam quod à nuptiis quasi à solennitate venit, in qua semper exiit diuinitas: nihil enim potest incorruptibili naturæ inferre tristitiam. Greg. Ni. Vel aliter consummatis nuptiis, & desponsata sibi ecclesia, & admissa ea in thalamum secretorum prestolabantur angeli reditum regis ad naturalem beatitudinem, quibus similem fieri decet nostram vitam, ut sicut illi sine malitia conuersantes parati fuerunt dominicum regressum recipere, & nos vigilantes ad obedientiam promptos nos facia-

mus cum aduenerit pulsans. Sequitur enim: *Et cum venerit, &c.* Greg. in ho. Venit quippe cum ad iudicium properat, pulsantem verò cum iam per egredidinis molestantem esse mortem vnicam designat: cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus; Aperit enim iudici pulsanti non vult qui exire de corpore trepidat: & cum quem contempnissè se meminit, videre iudicem formidat. Qui autem de sua spe & operatione securus est, pulsanti cõfestim aperuit, quia cum tempus propinquæ mortis agnouerit, de gloria retributionis hilaris est, vnde subditur. *Be. se. il. &c.* Vigilat qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet, qui seruat operando quod credit, qui à se corporis & negligentia tenebras repellit. Greg. Nisi. Propter hanc igitur vigiliam obseruandam supra dominus monuit, ut sint lumbi præcincti, & lucernæ ardentes: lumen enim oppositum oculis pellit somnolentiam oculorum. Lumbi etiam cingulo perstricti reddunt corpus insusceptibile somni. Nam qui præcinctus est castitate, & pura conscientia illustratus persenerat in somnis. Cyril. Cui igitur dominus veniens, suos insomnes inuenient & præcinctos, cor illuminatum habentes, tunc eos promulgauit beatos. Sequitur. *Amen. di. vo.* Ex quo percipimus quòd similia nobis retribuere, dum succinctis se præcinget. Orig. Erit enim præcinctus iustitia circa lumbos suos secundò Esaiam. Greg. Per quam præcingit se, iam retributionem se præparat. Theoph. Vel præcinget se in eo quòd non totam vbertatem honorum largitur, sed hæc cohibet secundum certam mensuram. Quis enim Deum capere potest quantus est? vnde Seraphim mihi velari dicuntur propter excellentiam diuini splendoris. Sequitur: *Et faciet il. discum. &c.* Sicut enim discubens totum corpus facit passat, sic in futuro aduentu sancti totaliter requiescent: hic enim non habuerunt requiem corporis, illic verò simul cū animabus spiritualia corpora incorruptionem sortita, plena gaudebunt quiete. Cyril. Faciet igitur illos discumbere quasi fessos refoctilans, apponens spirituales delicias, & statuens dapilem donorum suorum mensuram. Dion. y. in epist. ad Tit. Discubitu enim opinantur quietem à multis laboribus, & vitam sine lætione, & conuersationem diuinam in lumine & regione viuenti vniuerso sancto affectu adimpletam, & copiosam donationem omnium donorum secundum quam lætitia adimplentur: hoc est enim quod Iesus faciet eos recumbere dans eis perpetuam quietem, & distribuens eis honorum multitudinem: vnde sequitur: *Et transf. imi. illis.* Theo. Quasi vicem æqualem eis reddens, ut sicut ipsi ministrauerunt ei, ita & ipse eis ministrat. Greg. in ho. *Transf. vero dictum est, cum de iudicio ad regnum redit, vel dominus nobis post iudicium transiit: qui ab humanitatis forma in diuinitatis suæ contemplationem nos eleuat.* Cyril. Nouit autem dominus lubricum fragilitatis humanæ ad peccatum, sed quoniam bonus, est desperare non sinit, sed magis miseretur, & dat nobis penitentiam in salutem antidotum: & ideo subditur: *Et si ve. in seam. vig. &c.* Diuidunt enim excubantes in mœniis ciuitatum, & hostium seruantes aggressus, noctem in tres aut quatuor vigiliis. Gregor. in ho. Prima ergo vigilia primæuum tempus est vitæ nostræ, id est, pueritia: secunda adulescentia vel iuuentus: tertia autem senectus accipitur. Qui ergo vigilare in

prima

TITI BOSTRENSIS

Episcopi eiusdem Euang.

expositio.

prima vigilia noluit, custodiat vel secundam. Et qui in secunda noluit, tertiæ vigiliæ remedia non amittat: ut qui conuerti in pueritia neglexit, saltem in tempore iuuentutis vel in senectute respiciat. Cyril. De prima tamen vigilia mentionem non facit, quia pueritia non punitur à Deo, sed veniam meretur. Secunda verò & tertia ætas debet obedientiam Deo, & vitam honestam ducere ad voluntatem ipsius. Græ. Vel ad primam vigiliam pertinent diligentius viuentes quasi primum gradum sortiti: ac secundam vero mediæ conuersationis mensuram tenentes: ad tertiam verò qui sunt infra hos: & idem de quarta putandum est, & si contingat de quinta. Diuersæ enim sunt conuersationum mensuræ, & bonus remunerator metitur vnicuique quod dignum est. Theo. Vel quia vigiliæ sunt horæ noctis prouocantes soporem hominibus, intelligas etiam in vita nostra esse quasdam horas quæ faciunt nos beatos, si insomnes reperti fuerimus. Rapuit tibi aliquis facultates, defuncti sunt tibi filii, accusatus es: sed si in his temporibus non feceris contra Dei mandata quicquam: vigilansem te inueniet in secunda & tertia vigilia, id est, in tempore malo perniciosum somnum animabus lentis inferentem. Græ. in ho. Ad excutiendum verò nostræ mentis desidiam etiam exteriora damna per similitudinem ad medium deducuntur: nam subditur: *Hoc autem sci. &c.* The. Quidam hunc furem intelligunt esse diabolum, domum animam, patrem familias hominem: non tamen videtur hæc acceptio consonare sequentibus: aduentus enim domini comparatur huic furi tanquam ex inopinato proueniens, secundum illud apostoli: Dies domini sicut fur, ita in nocte veniet: vnde & hic subditur: *Et vos esto para. quia, &c.* Græ. in ho. Vel aliter: Nesciente patrefamilias fur domum perdidit: quia dum à sui custodia spiritus dormit, improuisa mors veniens carnis nostræ habitaculum irrupit: furi autem resistere sit vigilare, quia aduentus iudicis qui occultè animam capit, præcauens ei penitendo occurreret, ne impænitens periret. Horam vltimam dominus idcirco nobis voluit esse innotitam, ut dum illam præuidere non possumus, ad aliam sine intermissione præparemur.

S. AMBROSII EPISC.

Mediolan. superioris Euang.

expositio.

Beatissimi illi, &c. In superioribus vigilate nos voluit, per omnia expectantes momenta Domini Saluatoris aduentum, ne dum aliquis remittit & negligit, de die in diem opera sua differens, iudicij futuri die, vel propria morte præuentus, meritum suæ commendationis amittat. Et illa quidem in omnes præcepti generalis forma: verum series sequentis exempli dispensatoribus, hoc est sacerdotibus videtur esse proposita, quo sciant sibi grauem in futurum esse penam subeundam, si secularibus intenti deliciis, familiam Domini, plebemque commissam sibi gubernare neglexerint. Sed quia exiguus est profectus, & parua meritorum gratia, supplicij metu ab errore reuocari, maiorque prærogatiua charitatis & amoris: eo Dominus ad promerendam sui gratiam, studia nostra acuit, & acquirenda cupiditatem diuinitatis inflamat.

Sint lumbi vestri præcincti. Quod de lumborum cinctu hic dicitur, id ad corporis lumbos, quasi eos præcingere iubeatur, referendum non est: sed ad alium sensum: vult enim animo promptus, & ad quoduis bonum, & laude dignum opus ob-eundum paratos nos esse. *Et lucernæ ardentes.* Lucernæ hoc loco mentis vigiliam, spiritualémque animi iucunditatem, & lætitiã denotant. Vult enim ut in virtutum studium impigrè incumbamus; externumque & internum sermonem, hoc est, tam eum, qui latet in mente, quam eum rursus, qui prodit ex ore, nunquam non splendorem habeamus: perque vtrumque ex æquo lucem fundamus. Si quidem, ut hic intrus, ita ille foris illustrat alios. Sit itaque doctrinæ nostræ lucerna animata, quam actio deinde studiosa irriget, & nutriat, ne quando obscura & tenebrosa euadat. *Et vos similes hominibus expectantibus Dominum sum, quando reuertatur à nuptiis.* Cælestem regnum nuptias vocat: eò quòd nihil profus abiectum, aut mæstum apud diuinam illam immortalémque naturam locum habeat. *Ut cum venerit, & pulsauerit, &c.* Hoc est, cum in secundo aduentu repente, & inexpectatè, & quasi in tempesta nocte irruens foribus astiterit (per hæc namque incertus illius aduentus significatur) confestim aperiant ei. *Beati sunt serui illi.* Illi, inquit, serui, quos pater ille familiã; siue in secunda, siue in tertia noctis vigilia aduenerit, inuenient vigilantes, hoc est, paratos, omnique virtutum generi intentos, sunt verè beati. *Præcinget se, & ministrabit illis.* Hoc est, pro meritorum ratione soluet præmia. Nam et si mensam variis donorum & gratiarum ferculis magnificè instruatam, omnibus promiscuè appositurus sit; attamen pro exhaustorum laborum quacitate, singulis alias & alias spirituales delicias apponet. *Et si venerint in secunda vigilia.* Primæ stationis vigiles, eos existimare licet, qui, quòd cæteris accuratorem vitæ rationem tenuissent, bonorumque operum studio præ aliis excelluissent, primi ordinis mercedem consecuti sunt. Secundæ verò eos, qui infra primorū gradum constiterunt. Tertii autem, qui his adhuc obscurius vixerunt. Sunt qui primam, secundam, & tertiam vigiliam, ad diuersas ætatum qualitates referant. Et primam quidem adscribunt pueris infra pubertatis annos adhuc constitutis; secundam iuuenibus adhuc adolescentibus; tertiam adultæ firmatæque ætatis viris.

S. AVGVST. EPISCOPI

Hipponen. in superioribus Euang.

Homil. 1.

Dominus noster Iesus Christus, & venit ad homines & abscissit ab hominibus, & venturus est ad homines. Et tamen hic erat quando deo venit, nec recessit quando abscissit, & ad eos venturus est quibus dixit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Secundum formam serui quam suscepit pro nobis quodam tempore natus est, occisus est &

Est ser. 39. de verbis domini in Ioan.

Math. 28.

refur

resurrexit, & iam non moritur, nec mors illi vltra dominabitur. Secundum diuinitatem autem que equalis est patri, in hoc mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus ipsum non cognouit. De hoc audistis modo Euangelium, quid mouerit nos vel admonuerit, cautos nos faciens, & volens esse expeditos & paratos ad expectandum nouissima, vt post nouissima que sunt in hoc seculo metuenda, succedat requies que non habet finem, beati qui participes facti fuerint. Erunt autem tunc securi, qui modo non sunt securi, & iterum tunc timebunt, qui modo timere nolunt. Ad hanc expectationem & propter hanc spem Christiani facti sumus. Nonne spes nostra non est de hoc seculo? Non amemus seculum.

Christiani
quare facti si-
mus.

Ab amore seculi huius vocati sumus, vt aliud seculum speremus & diligamus. In hoc abstinere nos debemus, ab omnibus illicitis concupiscentiis, hoc est, lumbos accinctos habere debemus, & feruere & lucere in operibus bonis, hoc est, lucernas ardentem in manibus habere. Dixit enim ipse Dominus discipulis suis alio loco Euangelij, Nemo accendit lucernam & ponit eam sub modio sed super candelabrum vt luceat omnibus qui in domo sunt. Et vt ostenderet vnde dicebat, subiecit & ait. Sic luceat lux vestra coram hominibus vt videant bona facta vestra, & glorificent patrem vestrum qui in caelis est. *Lumbos nostros accinctos esse volumus, & lucernas ardentem.* Quid est lumbos accinctos? Declina à malo. Quid est lucere? Quid est lucernas ardentem habere? Hoc est, Et fac bonum. Quid est quod adiunxit & ait; *Et vos similes estote hominibus expectantibus dominum suum quando reuertatur à nuptiis,* nisi quod in illo Psalmo sequitur, Inquire pacem & sequere eam: Hæc tria, hoc est, abstinentia à malo, & operatio boni, & spes præmij æterni commemorata sunt in actibus Apostolorum, vbi scriptum est; Quia docebat eos Paulus de continentia, de iusticia & spe vitæ æternæ. Ad continentiam pertinet. *sint lumbi vestri accincti.* Ad iusticiam pertinet. *Et lucerna ardentem.* Ad expectationem Domini pertinet. *Quæ est spes vitæ æternæ.* Ergo declina à malo, hæc est continentia, hi sunt lumbi accincti. Et fac bonum, hæc est iusticia, hæc sunt lucernæ ardentem. *Quære pacem & sequere eam: hæc est expectatio futuri seculi.* Ergo similes estote hominibus expectantibus dominum suum, quando veniat à nuptiis. Habentes autem ista præcepta & promissa, quid querimus in terra dies bonos, vbi eos inuenire non possumus? Scio enim quia eos queritis quando aut egrotatis, aut in tribulationibus estis, quæ abundant in hoc seculo, quoniam quando ætas vergit ad finem, & senex plenus est querelis & nullis gaudiis, inter omnes tribulationes quibus cõteritur genus humanum non querunt homines nisi dies bonos, & vitam volunt longam quam hic habere non possunt: quia & longa hominis vita tanta breuitate constringitur ad vniuersi seculi illius latitudinẽ, quasi si vna gutta ad vniuersum mare compareretur. Quid ergo est vita hominis, etiam illa quæ longa dicitur? Longam vitam dicunt quæ in seculo isto breuis est, & sicut dixi, abundant gemmitus vsque ad decrepitem senectutem. Hoc tempus modicum & breue est, & tamen quo modo queritur ab hominibus, quanta diligentia, quãto labore, quanta cura, quanta vigilantia, quanto opere querunt homines vt diu hic viuant & se-

Math. 5.

Vbi supra.

Lumbi accin-
cti.
Lucerna ar-
dentem.

Luc. 12.

Act. 17.

Luc. 12.

nescant? Ipsum autem diu viuere, quid est aliud nisi ad finem currere? Habuisti hesternum diem, habere vis & crastinum diem. Sed cum dies iste transtulerit & crastinus, minus illum habes. Ideo optas vt luceat dies, vt appropinquet tibi quod tu non vis peruenire. Exhibes aliquam solennitatem amicis tuis, audis ibi à bene optantibus, dicitur tibi, multos annos viuas, & veniat quod illi dixerunt. Quid? Vt veniant anni & anni, & non vis vt veniat finis annorum. Studia tua contraria sunt. Ambulare vis, & peruenire non vis. Veruntamen, vt dixi, si tanta cura inest hominibus, vt quotidianis magnis perpetuisque laboribus capiunt vt tardius moriantur, quanta cura agendam est, vt nunquam moriantur? Inde nemo vult cogitare. Quotidie queruntur in isto seculo dies boni vbi non inueniuntur, & nemo vult sic viuere vt illuc perueniat vbi inueniuntur. Ideo eadem scriptura admonet & dicit, *Quis est homo qui vult vitam & diligit dies videre bonos?* Sic interrogauit scriptura, vt sciret quid illi responderet, sciens quod omnes homines vitam querent & dies bonos. Pro desiderio ipsorum interrogauit, tanquam sibi de omnium corde responderetur. Ego volo. Sic dixit, *Quis est homo qui vult vitam, & diligit dies videre bonos?* Quem admodum etiam ista hora qua vobis loquor, cum audistis me dixisse, *Quis est homo qui vult vitam & diligit dies videre bonos:* omnes respondistis in corde vestro, Ego. Nam & ego qui vobiscum loquor, vitam volo & dies bonos. Quod queritis vos, hoc quero & ego. Quomodo si aurum nobis omnibus esset necessarium, & ego ad aurum vna vobiscum peruenire volẽs, & esset alicubi in agro vestro in loco vestra potestatis subdito, & viderem vos querentes aurum, & dicerem vobis, quid queritis responderetis mihi aurum: & ego vobis dicerem, aurum queritis, & ego aurum quero: quod queritis & ego quero, sed non queritis vbi possumus inuenire. Ergo audite me, vbi possumus inuenire: vobis non tollo, locum vobis ostendo, immo sequamur omnes eum qui nouit vbi sit quod querimus. Sic & nunc, quia desideratis vitam & dies bonos: non possumus vobis dicere nolite desiderare vitam & dies bonos: sed illud dicimus, nolite hic querere in hoc seculo vitam & dies bonos, vbi boni esse non possunt. Nonne vita ipsa morti similis est? Dies autem ipsi preperantes transeunt, quia hodiernus dies hesternum excludit. Crastinus ideo nascitur, vt excludat hodiernum. Ipsi dies non stant, tu quare cum illis vis stare? Desiderium ergo vestrum quod vitam vultis & dies bonos non solum non reprimõ, sed etiam vehementius accendo. Prorsus querite vitam, querite dies bonos sed vbi possumus inueniri, ibi querantur. Vultis enim audire mecum consilium eius qui nouit vbi sint dies boni, & vbi sit vita? Audite non à me, sed mecum simul, Ait enim nobis quidam, Venite filij audite me, & concurremus & stemus, & aures erigamus, & corde intelligamus patrem qui ait, Venite filij audite me, timorem Domini docebo vos. Et quam rem vult docere, & cui rei utilis est timor Domini. Sequitur, *Quis est homo qui vult vitam & diligit dies videre bonos?* Respondimus omnes, Nos volumus. Quid sequitur audiamus, Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. *Modo dic, Ego. Iam dudum quando dicebam, Quis est*

homo

homo qui vult vitam, & diligit dies videre bonos? omnes respondebamus, Ego. Heia respondeat mihi aliquis, Ego. Ergo cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum, Dic modo, Ego. Ergo dies bonos & vitam vis, cohibere linguam tuam non vis à malo, & labia tua ne loquantur dolum? Ad mercedem alacer, ad opus piger, & cum nõ operanti non redditur merces, vitam in domo tua, vel operati mercedem reddas. Nam scio quia non operanti non reddis. Quare? Quia nihil operati nihil debes. Et Deus proposuit mercedem. Quam mercedem? Vitam & dies bonos quos omnes desideramus, ad quos dies omnes conamur venire. Promissam mercedem daturus est. Quam mercedem? Vitam & dies bonos. Et qui sunt dies boni? Vita sine fine, requies sine labore. Magnam mercedem proposuit. In tanta proposito mercede, videamus quid iussit. Iam enim mercede tantæ pollicitationis & amore mercedis accensum, parem iussioni eius vires nostras, latera, lacertos. Quasi iussurus est onera grandia nos portare, forte aliquid fodere, forte aliquam machinam erigere? Non iussit tibi rem laboriosam, sed membrum quod inter omnia membra cito moues ipsum tibi præcepit, Cohibe linguam tuam à malo. Non est labor erigere fabricam, & labor est tenere linguam? Cohibe linguam tuam à malo. Noli loqui mædaciũ, noli loqui criminatioes, noli loqui calunias, noli loqui falsa testimonia, noli loqui blasphemias. Cohibe linguam tuam à malo. Vide quomodo irascaris, si quis de te male loquatur. Quomodo irascaris alteri quando de te male loquitur, sic irascere tibi, quando de altero male loqueris. Labia tua ne loquantur dolum. Quod est intus in corde tuo, hoc dicatur foris. Declina à malo & fac bonum. Nam quo modo disturus sum ei, Vesti nudum, qui adhuc spoliare vult vestitum? Nam qui premit ciuem suum, quo modo habet suscipere peregrinum? Ergo per ordinẽ prius declina à malo & fac bonum: prius accinge te ad opus tuum, & tunc lucernam accende. Et cum accenderit, securus expecta vitam & dies bonos: prius accende lucernam, & tunc bona fronte accende domino. Feci quod iussisti, redde quod promissisti.

PETRI CHRYSOLOGI

Episcopi Rauennensis in superius Euang.
de seruo vigili, Serm. 1.

In Serm. 22.

Sint lumbi vestri accincti, &c. Ibi præcingenda est virtus, vbi voluptas est comprimenda. Nescit vincere vitia corporis, virtutis cingulum qui deponit. Cui ergo castitatis baltheo, quod est insigne militiæ Christianæ, fluxam carnis detrunceamus ignauiam: & regis nostri expectatione peruigiles, insonnem, sonnum sæculi nesciamus. Non dormiunt, inquit, nisi cum male fecerint. *Et lucerna ardentem in manibus vestris.* Beati, in quorum manibus bonorum operum lucent lucernæ. Sic enim luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona vestra opera, & magnificet patrem vestrum, qui est in caelis. Et, vt lucerna ante oculos, opus bonum in mentibus sic resulet. Non portanti tantum lucerna lucet, sed multis, & opus bonum dum factum in vno lucet, multos illustrat

Prou. 4.
Matth. 5.

exemplo. Lucerna repellit noctium obscura, opus bonum malitiæ fugat tenebras. Accendamus lucernam bonis operibus in manibus nostris, si volumus coram domino, & hominibus nos lucere. *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando veniat à nuptiis.* Quia semper nuptiis amice sunt faces: lumen testimonio celebratur castitas nuptiarum. Sicut enim fugit lucem, illicita qui præsumit, sic multiplici coruscet in lumine, licita qui requirit. *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando veniat à nuptiis.* Homines sunt, qui more debite feruitutis indefectis excubiis aduētum sui domini prætolantur: qui verò sic ventri feruiunt, vt diuinam nesciant feruitutem, & de carnis voluptate solliciti sollicitudinem occursum dominici perdidit, homines non vocati sunt, sed iumenta. *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando veniat à nuptiis.* Ex quo ad desponsandum suam Ecclesiam Christus aduenit, thalamus ornatur sponsæ, & ornatur auro fidei, argento sapientiæ, virtutum gemmis, sanctitatis velis, verecundia rosas, liliis castitatis, pudoris violis: & ad alta caeli pudicitia templum, fastigium virginitatis collitur: nec desunt Psalmorum citharæ, Prophetica organa, & organorum voces, totæque symphonie caelestium nuptiarum. Satis seruus somni est, qui tali, & tanto clamore non ad caelestis regis nuptias suscitatur. *Prius, cum venerit, & pulsauerit, confestim aperiant ei.* Veniens pulsat, corda bene conscius aperit, male conscius claudit: iusta mens patescit ad præmium iniusta, quia non meruit, se præcludit. Vigilemus ergo, dilectissimi, vt beatitudinem, quæ sequitur, consequamur. *Beati serui illi, quos, cum venerit dominus, inuenit vigilantes.* Sufficiant beatitudinis hæc promissa. Sed, quia Christus ipsius beatitudinis eloquitur claritatem, differamus hodie, vt plenius audiamus, quid suis filiis promiserit talis pater.

EIVSDEM DE EODEM

Sermo 2.

Semper, & ad omnia vigilias esse salutes nullo ignorat: quia re vera plus vigilare, plus viuere est. Nam quid tam mortis simile, quam dormientis aspectus? quid tam vita plenum, quam forma vigilantis? Indulgendum somno est, vt corpus reparet, non resoluat; & vires reuocet, non eneruet. Semper ergo ad omnia vigilias esse salutes nullus ignoat. Quæ ars, quod opus, quod tempus, quæ potestas, quod officium, non vitæ lucra lucubratione perquirunt? Hinc est, quod rex in procinctu peruigil, callidi hostis præcauet, & euitat insidias: tunc in castris miles superueniens nocturnos impetus cauta pernoctatione repellit. Sic nauta vigilando diffusi itineris incertam viam intrat, & calles transit inuios, & vestigio furto ad lucrosi portus uotiuam peruenit mansionem. Hinc pastor adiungit noctes diebus, & totum sibi tempus denegat dormiendi, ne qua lupis, suffragante somno, grassandi in gregem præbeatur occasio. Sic viator solers per auras noctis æstus solis præuenit: actumque diem prouidentius deputat mansioni. Hoc Propheta sciens non die solo, sed & nocte tota clamabat ad dominum; *Domine Deus salutis meæ, in die clamaui, & nocte coram*

Psalm. 77.
Luc. 6.

coram te. Quid plura? Ipse dominus pernoctat in oratione Dei: ut ante nos oratione liberet, quam redimat passione. Et, si pro seruis dominus vigilat; merito pro seipſis seruos vigilare sic iubet.

Luc. 11. *Præcincti, inquit, sint lumbi vestri, &c.* Novus ordo vigiliarum, novus habitus imperator. *Sint lumbi vestri præcincti.* Nil de vestitu, nil de calceamentis, nil de ipsius occurſus apparatu serui vigilantes admonentur, sed tota in præcingendis lumbis mandatur cura, tota in constringendis lumbis statuitur vis præcepti, addito lucernarum solatio tantum, sine quo nec noctis aperitur obscuritas, nec venientis diei clarescit aspectus. *Sint lumbi vestri præcincti.* Cingulum quidem est propriè iudicium seruitutis, quòd & discursus expeditus reddat, & faciat obsequentes. Sed dixisse suffecerat, estote præcincti: cur lumbos potissimum nominat? cur tanta inbensis reuerentia lumborù facit magnopere mentionem? Quæris, quare? quia in lumbis est tota corporis causa, ex lumbis tota carnis negotia suscitantur, in lumbis tota est humani lapsus, humanæ fragilitatis occasio. Inde venit, quod virtutis ignarus reddit, efficit segniores. Hinc est ergo, quod principaliter dominus lumbos adstringi iubet baltheo castitatis; & totum carnis nostræ pendulum, fluidum, resolutum, constringi mandat continua zona virtutis: ut, carne succincta, ad domini occurſum liber, velox, expeditus nostræ mentis reddatur incessus. Hæc tamen audiens, homo, scire debes, quia non retardat ab occurſu Dei caro: quia ipſius occurſus, * officij ipsius est inseparabilis comês; si tu eius componas sarcinas; si reueles onera eius, si pendula, & sinuosa inuolucra eius tu ptouidus viator astringas. Quid plura? Erit tibi salubre cõtubernium, si tu eius deses, & resolutus non fueris institutor: quemadmodum autè debeas æquare sarcinas eius, eius pondera iniusta moderari,

Col. 3. Apostolus edocet, sic dicendo; Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram; fornicationem, immundiciam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiã, quæ est idolotr seruitus. Constringenda est ergo caro continentia cingulo; ne effusa vitiiis, ac toto peccatorum grauata pondere, supernis, & caelestibus insistere non possit incessibus. Bene ergo dominus adiecit; *Et lucernæ ardentes in manibus vestris.* Quia semper ad innocentia testimonium lucernæ nocturno portantur in tempore: &, sicut vitiiis amicæ semper sunt tenebræ, ita lucernæ semper inimicæ criminibus: sociæ semper boni operis sint lucernæ. Sed in manibus sanctorum ipsa bona opera sunt lucernæ, dicente Domino; Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, & magnificentem patrem vestrum, qui in caelis est. Et verè portant lucernas suas; verè formosis operum, verè misericordiz vnguento inflammant lampades suas, qui, cum loco, proposito, studio latitant, opere, virtute, meritis coruscant, ac splen det toto orbe terrarum. Et, quia expectationis suæ dominus satis tristes, satis anxios nouerat mores; ne quis superaretur tædio, ne quis lassesceret tarditate, ne quis longæ expectationis fatigatione succumberet, perseverantibus beatitudinem caelestem, caeleste promittit obsequium. *Beati, inquit, serui illi, quos, cum venerit dominus, inueniet vigilantes.* Et ne ipsius beatitudinis qualitas haberetur incerta, mox adiecit, *Amen dico vobis, quia præcinget se, &c.*

Præcinget se Deus, & faciet seruos discumbere, & ministrabit eis. En mutatio inaudita rerum, en terribilis corruptio dominationis, en pauenda conuersio seruitutis: quia parumper seruos assuit in domini sui expectatione succinctus, & sustinendi fidem breui fatigatione portatur: cui vt rationem redderet, dissimulat se in ipsa diuinitate diuinitas. *Præcinget se, &c.* Discumbenti homini Deus astat, & astat in caelestibus, epulanti seruo seruit dominus, & seruit accinctus; pueris suis, ministris suis ministrum facit Christus, & facit in patris iam gloria constitutus. Homo calumniaris; * et adhuc quod detulerit patri, qui tibi in terra laudando pedes, extremum repræsentauit obsequium, & reprobmittit in caelestibus nouissimam seruitutem? Crede, heretice, & tu illi stude reddere talionem. Ille tibi in caelestibus parat conuiuium, se ministro; & tu illi in terra non definitis continuis ingerere, & generare blasphemias; faciet & ille transitus suos, quia transiens ministrabit illis: de dominatione ad fidelium suorum pia transiet, & migrabit obsequia: ad te de misericordij patre feruentissimum transibit in iudicem. *Et transiens ministrabit illis.* Consistentibus, expectantibus ministrabit epulas; ministrabit & tibi, sed dignam de tua negatione sententiam. *Et, si venerit in secunda vigilia, &c.* Si in secunda, & tertia vigilia venerit, viglias mundus plures, tres tantum vigilias nouit expectatio Trinitatis: quare tamen in secunda cœpit, & tacuit primam? Quia prima iam vigilia in ortu dominicæ natiuitatis excesserat. Probât hoc pastores, qui, dum supra gregem suum vigilant, gregis ipsum pastorem in prælepio inuenit, videre, tenere merentur & authorem, sed quæ sit secunda, & tertia vigilia requiramus. Sicut vitique prima vigilia est sui ortus in carne, ita secunda est vigilia, qua nostra redit, & resuscitatur in carne. Denique, vt ad resurgentem veniat, annuus excitatur, & euigilat mundus. Tertia vigilia est illa, qua expectatio tota nouissimo venientis finitur aduentu: vt, sicut ille resurrexit nobis, ita nos illi iam perpetuam resurgamus ad vitam.

S. GREGORII PAPAE in idem Euang. Homil.

Sancti euangelij, fratres charissimi, aperta vobis est lectio recitata. Sed ne aliquibus ipsa breuius planities alta fortasse videatur, eam sub breuitate transcurramus: quatenus eius expositio ita nescientibus fiat cognita, vt tamen scientibus non sit onerosa. Quia viris luxuria in lumbis sit, geminis in vmbilico, testatur Dominus, qui de diabolo ad beatum Iob loquitur, dicens: Virtus eius in lumbis eius, & sortitudo illius in vmbilico ventris eius. A principali igitur sexu, lumborum nomine luxuria designatur, cum dominus dicit: *Sint lumbi vestri præcincti.* Lũbos enim præcingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coartamus. Sed quia minus est mala non agere, nisi etiam quisque studeat & bonis operibus insudare, protinus additur: *Et lucernæ ardentes in manibus vestris.* Lucernas quippe ardentes in manibus tenemus, cum per bona opera proximis nostris lucis exempla monstramus. De quibus profectò operibus Dominus dicit: *Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent*

rificent patrem vestrum qui in caelis est. Duo autem sunt quæ iubentur, & lumbos præcingere, & lucernas tenere: vt & mūditi sit castitatis in corpore, & lumen veritatis in operatione. Redemptor etenim nostro, vnũ sine altero nequaquam placere potest, si aut is qui bona agit, adhuc luxuriæ inquinamenta non deserit: aut is qui castitate præminet, necdum se per bona opera exercet. Nec castitas ergo magna est sine bono opere, nec bonum opus est aliquid sine castitate. Sed & si vitæque agit, restat vt quisquis ille est, spe ad supernam patriam tendat, & nequaquam se à vitis pro mūdi huius honestate contineat. Qui etsi quædam bona aliquando pro honestate inchoat, in ea tamen intentione non debet permanere: nec per bona opera præsentis mundi gloriam quærere, sed totã spem in redemptoris sui aduentu constituat. Vnde & protinus subditur: *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptijs.* Ad nuptias quippe Dominus abiit, quia resurgens à mortuis, ascendens in cœlum, supernam sibi angelorũ multitudinem nouus homo copulauit: Qui tunc reuertitur, cum nobis iam per iudicium manifestatur. Bene autem de seruis expectantibus subditur: *Vt cum venerit & pulsauerit confestim aperiant ei.* Venit quippe, cum ad iudicium properat. Pulsat verò, cum iam per ægritudinis molestias esse mortem vicinam designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus. Aperire enim iudici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat, & videre eum quem contempsisse se meminit, iudicem formidat. Qui autem de sua spe & operatione securus est, pulsanti confestim aperit, quia lætus iudicem sustinet: & cum tempus propinquæ mortis agnouerit, de gloria retributionis hilarescit. Vnde & protinus subditur: *Beati sunt serui illi, quos, quum venerit Dominus, inueniet vigilantes.* Vigilat, qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet. Vigilat, qui seruat operando quod credit. Vigilat, qui à se torporis & negligentiæ tenebras repellit. Hinc etenim Paulus dicit: *Euigilate iusti, & nolite peccare.* Hinc rursus dicit: *Hora est iam nos de somno surgere.* Sed veniens Dominus, quid vigilantis seruis exhibeat, audiamus: *Amen dico vobis, quòd præcinget se, &c.* Præcinget se, id est, ad retributionem præparat. Et faciet illos discumbere, id est, in æterna quiete resoueri. Discumbere quippe nostrũ, in regno quiescere est. Vnde rursus Dominus dicit: *Veniet & recumbent cum Abraham, Isaac, & Jacob.* Transiens autem Dominus ministrat, quia lucis suæ illustratione nos faciat. Transire verò dictum est, cum de iudicio ad regnum redit. Vel certè nobis Dominus post iudicium transit, quia ab humanitatis forma, in diuinitatis suæ contemplationis nos eleuat. Et transire eius, est in claritatis suæ speculatione nos ducere, cum eum quẽ in humanitate in iudicio certimus, etiam in diuinitate post iudiciũ videmus. Ad iudicium quippe veniens, in forma serui omnibus apparet, quia scriptũ est: *Videbunt in quem transierunt.* Sed cum reprobi in supplicium corruunt, iusti ad claritatis eius gloriam pertrahuntur, sicut scriptum est: *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei.* Sed quid si serui in prima vigilia negligentes existũt? Prima quippe vigilia, primæ ætatis custodia est. Sed neque sic desperandum est, & à bono opere cessandum. Nam longanimitatis suæ

patientiam insinuans Dominus, subdit: *Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inueniet, beati sunt serui illi.* Prima quippe vigilia, primæuum tempus est, id est, pueritia. Secunda, adolescentia vel iuuentus, quæ autoritate sacri eloquij vnũ sunt, dicente Salomone: *Lætare iuuenis in adolescentia tua.* Tertia autem, senectus accipitur. Qui ergo vigilare in prima vigilia noluit, custodiat vel se udam: vt qui conuerti à prauitatis suis in pueritia neglexit, ad vias vitæ saltem in tempore iuuentutis euigilet. Et qui in secunda vigilia vigilare noluit, tertiæ vigiliæ remedia non amittat: vt qui in iuuentute ad vias vitæ nõ vigilat, saltem in senectute respiciat. Pensate fratres charissimi, quia concludit pietas Dei duritiam nostram. Non est iam, quid homo excusationis inueniat. Deus despicitur & expectat, contemni se videt & reuocat, iniuriam de contemptu suo suscipit, & tamen quandoque reuertentibus etiam præmia promittit. Sed nemo hanc eius longanimitatem negligat, quia tanto districtiorem iustitiam in iudicio exeret, quanto longiore patientiam ante iudicium prærogauit. Hinc etenim Paulus dicit: *Ignoras quoniam benignitas Dei ad penitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuam, & cor impenitens, thesaurizasti tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei.* Hinc Psalmista ait: *Deus iudex iustus, fortis & longanimis.* Diciturus quippe longanimum, præmisit iustum: vt quem vides peccata delinquentium diu patienter ferre, scias hunc quandoque etiam districtè iudicare. Hinc per quendam sapientem dicitur: *Altissimus enim est patiens redditor.* Patiens enim redditor dicitur, quia peccata hominum & patientur & reddit. Nam quos diũ vt conuertantur tolerat, non conuersos duritiùs damnat. Ad excutiendam verò mentis nostræ desidiam, etiam exteriora damna per similitudinem ad medium deducuntur, vt per hæc animus ad sui custodiam suscitetur. Nam dicitur: *Hoc autem scitote, quoniam suscipiet paterfamilias quæ hora sur veniet, &c.* Ex qua præmissa similitudine etiam exhortatio subinfertur, quia dicitur: *Et vos estote parati, quia quæ hora non putatis, filius hominis veniet.* Nesciente etenim paterfamilias, sur domum perfodit: quia dum à sui custodia spiritus dormiat, improuisa mors veniens, carnis nostræ habitaculum irumpit, & eũ quem Dominum domus inuenit dormientem, necat: quia cum ventura damna spiritus minime præuidet, hunc mors ad supplicium nescientem rapit. Furi autem resisteret si vigilaret, quia aduentum iudicij qui occultè animam rapit, præcauens, et penitendo occurreret, ne impenitens periret. Horam verò vltimam Dominus noster idcirco nobis voluit esse incognitam, vt semper possit esse suspecta: vt dum illam præuidere non possumus, ad illam sine intermissione præparemur. Proinde fratres mei, in conditione mortalitatis vestræ mentis oculos figite, venienti vobis iudici per fretus quotidie & læmæta præparate. Et cum certa mors maneat omnes, nolite de temporalis vitæ providentia incerta cogitare. Temporalium rerum vos cura non aggrauet. Quantilibet enim auri & argenti molibus circumdetur, quibuslibet preciosis vestibus induatur, caro quid est aliud quam caro; Nolite ergo attendere quid habetis, sed considerate quid estis. Vultis audire quid estis? Propheta indicat, dicens: *Vere scœnum est populus: si enim scœ-*

num populus non est, ubi sunt illi, qui ea quæ hodie colimus, nobiscum transacto anno beati Felicis natalitia celebraverunt? O quanta & qualia de præsentis vitæ provisione cogitabant: sed futuriæ mortis articulo, repente in his quæ prævidere volebant, inveniuntur, & cuncta simul temporalia congregata, quæ quasi stabiliter tenere videbantur, amiserunt. Si ergo transacta multitudo generis humani per naturam viri in carne, per mortem aruit in pulvere, videlicet scœnū fuit. Quia igitur momenti suis horæ fugiunt, agite fratres charissimi, ut in boni operis mercede teneantur. Audite quid sapiens Salomon dicat: *Eccl. 9.* Quodcumque potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erit apud inferos, quod tu properas. Quia ergo & vêturæ mortis tempus ignoramus, & post mortem tempora indulta rapiamus. Sic enim, sic mors ipsa cum venerit, vincitur, si priusquam veniat, semper timeatur.

BEDÆ VENERABILIS
Presbyteri, in superius Euang.
expositio.

Ex Comm. in Lucam.

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes, & reliqua. Quia multos ostenderit, vel in totum sæculo subditos, vel sæculari intuitu commodi Domino servientes, pulchre, brevitèrque suos docet, & lumbos præcingere propter continentiam ab amore rerum sæcularium, & lucernas ardentes habere, ut hoc ipsum vero sine, & recta intentione faciant. Aliter lumbos præcingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coarctamus. Lucernas autem ardentes in manibus tenemus, cum per bona opera proximis nostris lucis exempla monstramus. Redemptori etenim nostro vnum sine altero placere nequaquam potest, si aut is, qui bona agit, adhuc luxuriæ inquinamenta non deserit, aut is, qui castitate præminat, necdum se per bona opera exercet. Sed & si vtrunque agit, restat, ut quisquis ille est spe ad supernam patriam tendat, nequaquam se à vitiis pro mundi huius honestate contineat, sed totam spem in redemptoris sui aduentu constituat. Vnde & protinus subdit: *Et vos similes hominibus expectantibus, &c.* Ad nuptias quippe Dominus abiit: quia resurgens à mortuis ascendens in cælum, supernam sibi angelorum multitudinem novus homo copulavit. Qui tunc reuertitur, cum nobis iam per iudicium manifestatur. Bene autem de servis expectantibus subditur: *Ut cum venerit, & p[er]suaserit, confestim aperiant ei.* Venit quippe cum ad iudicium properat: pulsatur vero, cum iam per ægritudinis molestias esse mortem vicinam designat. Cui confestim aperimus, si huc cum amore suscipimus. Aperire etenim iudici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat, & videre eum, quem contempserit se meminisse, iudicem formidat. Qui autem de sua spe, & operatione securus est, pulsanti confestim aperit: quia lætus iudicem sustinet, & cum tempus propinquæ mortis agnouerit, de gloria retributionis hilarescit. Vnde & protinus subditur: *Beati serui illi, quos cum venerit Dominus, &c.* Vigilat, qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet. Vigilat, qui servat operando, quod credidit.

Vigilat, qui à se torporis, & negligentie tenebras repellit. Hinc etenim Paulus dicit: *Euigilate iusti, & nolite peccare.* Hinc rursus ait: *Hora est iam nos de somno surgere.* Sed veniens Dominus quid vigilantibus servis exhibeat, audiamus: *Amen dico vobis, quod præcincti se, &c.* Præcingit se, id est, ad retributionem preparat: facit illos discumbere, id est, in æterna quiete refoueri. Discumbere quippe nostrum, in regno quiescere est. Vnde rursus Dominus dicit: *Venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob.* Transiens autem Dominus minuitur: quia lucis suæ illustratione nos satiat. Transit vero, dictum est de iudicio ad regnum redit. Vel certe Dominus nobis post iudicium transit: quia ab humanitatis forma in diuinitatis suæ contemplatione nos elevat. Et transire eius est in claritatis suæ speculatione nos ducere, cum eum, quem in humanitate in iudicio cernimus, etiam in diuinitate post iudicium videmus. *Et si venerit in secunda vigilia, &c.* Prima vigilia primævnum tempus est, id est, pueritia. Secunda adoleſcentia, vel iuventus. Quæ auctoritate sacri eloquij vnum sunt dicentis: *Lætare, iuuenis, in adoleſcentia tua.* Tertia autem senectus accipitur. Qui ergo vigilare in prima vigilia nolit, custodiat, vel secundam, ut qui conuerti ad prauitatis suis in pueritia neglexit, ad vias vite saltem in tempore iuuentutis euigilet. Et qui vigilare in secunda vigilia nolit, tertie vigiliæ remedia non amittat, ut qui & in iuuentute ad vias vite non euigilat, saltem in senectute respiciat. Ad excutiendam vero mentis nostræ desidiam: etiam exteriora damna per similitudinem deducuntur, ut per hæc animus ad sui custodiam suscitetur. Nam dicitur: *Hoc autem scitote, quoniam si fuerit, &c.* Ex qua præmissa similitudine etiam exhortatio subinfertur cum dicitur: *Et vos estote parati; quia quæ hora non putatis, filius hominis veniet.* Nesciente enim patre familias fur domum perforat, quia dum à sui custodia spiritus dormit, improvisa mors veniens carnis nostræ habitaculum irumpit, & eum, quem Dominum domus, inuenit dormientem, necat: quia cum ventura damna spiritus inuicem præuidet, huc mors ad supplicium nescientem rapit. Furi autem resisteret, si vigilaret, quia aduentum iudicis, qui occulte animam rapit, præcauens, ei pœnitendo occurreret, ne impetentis periret. Horam vero vltimam Dominus noster idcirco nobis voluit esse incognitam, ut semper possit esse suspecta, ut, dum illam præuidere non possumus, ad illam sine intermissione præparemur.

HAYMONIS EPISCOPI
Halberſtatenſis in superius Euang.
Homil. 1.

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, &c. Inter ceteras virtutes, quas dominus noster Iesus Christus discipulis tradidit, & per discipulos nobis maximam & præcipuam castitatem ostendit. Nam cum superius ad spontaneam paupertatem amandam nos incitasset, dicens: *Facite vobis sacculos, qui non veterascent, thesaurum non deficientem in cælis, quo fur non appropiat, nec tinea corrumpit: continuo de seruanda castitate adiecit, dicens: Sint lumbi vestri præcincti. Quod enim luxuria viris in lumbis sit, & feminis*

in vmbilico, Dominus testatur, cum de diabolo loquitur ad beatum Iob: *Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo eius in vmbilico ventris eius.* Lumborum ergo nomine hic luxuria designatur, cum dicitur: *Sint lumbi vestri præcincti.* Lumbos enim præcingimus, cum ardorem libidinis amore castitatis refrænamus. Taliter lumbos præcinctos habebat Ioannes Baptista, de quo scriptum est. Quia erat vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius: nec erat de immundis, qui propter fluxum feminis eiciebantur extra castra: sed castitatem quam in mente habebat, in ipso habitu corporis demonstrabat. Sic & Elias zonam circa lumbos habebat. Qui enim non propter amorem filiorum iunguntur, sed propter libidinem explendam, lumbos præcinctos non habent: sed potius de illis sunt, qui propter immunditiam extra castra eiciuntur, comparati iumentis insipientibus. Qui vero tollens membra Christi, facit ea membra meretricis, nequaquam lumbos habet præcinctos: quoniam, sicut vere ait apostolus Paulus, sine pace & castimonia nemo videbit Deum. Quantum enim corruptio carnis Deo placeat, ipse per prophetam testatur, dicens: *Hæc dicit Dominus eunuchis, qui custodierint sabbara mea, & elegerint quæ volui, teneantque fœdus meum: dabo eis in domo mea, & in muris meis locum nominatum, & nomen melius à filiis & filiabus, nomen sempiternum quod non peribit.* Et in Apocalypsi de talibus dicitur: *Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt.* Quod cum omnibus fidelibus generaliter obseruandum sit, specialiter tamen ministris ecclesiastici ordinis custodiendum inungitur: quando in veteri lege carnis agni, qui in muris corporis & sanguinis dominici immolatus est, non potius comedere permitti sunt, quam renes accinctos habent. Domino dicente: *Sic ergo comedetis illum, renes vestros accingetis, calcæamini habebitis in pedibus.* Item: *Et dixit Dominus ad Moysen: Loquere ad Aaron, & ad filios eius: Homo de semine vestro, in quo fuerit macula, non accedat ad altare. Si gibbus fuerit, si lippus, si albuginem habens in oculo, si impetiginem in corpore, vel iugem scabiem, si cæcus fuerit vel claudus, si fracto pede, vel torto naso, si fuerit ponderosus vel herniosus. Qui enim sacra mysteria manibus tractat, & aliis ministrare debent, dignum est, ut ab omni immunda pollutione sint alieni: ut scilicet & mente sint casti, & corpore pudici. Quod in opere Duidi discimus, qui cum venisset ad Achimelech sacerdotem, non prius panes sanctificatos accipere potuit, quam se suoque mundos à mulieribus testaretur: non utique solum ab alienis, neque à concubinis, sed etiam à propriis vxoribus. Ait enim: *Et quidem si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudius tertius, quando egrediebamur, & fuerunt vasæ perororum munda. Quapropter consideret vnusquisque conscientiam suam, & si se incontinentem senserit in corpore, abſineat se à sacra communione, ne forte ad iudicium accipiat, quod fidelibus datum est ad remedium, timens illud, quod terribiliter clamat Apostolus, dicens: Quicumque manducauerit panem, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini. Probat autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit,**

non dijudicans corpus Domini. Vel certe aliter lumbos præcingimus, cum omnia impedimenta mundi postponimus, ut in via mandatorum Dei gressum mētis firmiter figere valeamus. Qui enim discinctus est, ipsi suis vestimentis impeditur, ne libere ambulet. Qui vero præcinctus est, quæquaversus liber discurrete potest. Præcingitur ad prælium miles, & circa renes gladium portat, quo aduersarium suum percutiat. Et tu ergo qui cupis esse miles Dei, præcinge lumbos tuos, id est, omnia fluxa & impedimenta mundi postpone, ut pugnare valeas, non aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritus, quæ nequitia in cælestibus: ut impleatur in te, quod idem Apostolus subiungit: *Stare ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti lorica iustitiæ, & calcæati pedes in præparatione euangelij pacis.* Taliter miles castrorum lumbos præcinxerat, quædo audiuit: *Accinge sicut vir lumbos tuos.* Vnde & in laude ecclesiæ dicitur: *Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum.* Quisquis autem talis est, alius ad exemplum imitationis proponendus est, quia sicut ait dominus, *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt.* Vnde postquam dixit: *Sint lumbi vestri præcincti, adiunxit: Et lucernæ ardentes.* Quid per lucernas, nisi opera designantur: *Lucernæ ardentes habere, est bona opera aliis ad imitandum ostendere, iuxta illud, quod Dominus alibi ait: Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.* Considerandum autem illud est, quod duo sunt quæ præcipiuntur, lumbos scilicet præcingere, & lucernas ardentes habere: quia nec castitas prodest sine bono opere, nec bonum opus aliquid valet sine castitate. Primum enim præcipitur lumbos refringere, & post lucernas tenere: quia ille ad aliorum exemplum promouendus est, in cuius pectore salutaria desideria vigent, & cuius mentem carnalis voluptas non occupat. Quod in lege præfiguratum est, cum per Moysen præcipitur, ut Leuitæ vsque ad quinquagesimum annum ministrant: post annum autem quinquagesimum custodes vasorum fiant, legitimum tempus attendentes, siue ad regendum, siue ad officium prædicationis suscipiendum. Sed queritur, quare præcipiat lucernas tenere, cum alibi dicat: *Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum.* Ad quod dicendum, quia illis præcipitur bonum opus ad exemplum aliorum ostendere, qui tam perfecti sunt, ut ab hominibus laudati non extoliantur. Illis autem, qui imperfecti sunt, aut quos fauor humanus extollit, præcipitur: *Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum: & cum facis eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.* Et quia iuxta Ioannis vocem, *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus in die iudicij: quicumque lumbos habent præcinctos & lucernas ardentes, aduentum Domini non tam timere debent, quam diligere.* Vnde & subditur: *Et vos similes hominibus expectantibus dominum, &c.* Ad nuptias quippe Dominus noster abiit, quando ascendens in cælum, multitudinem angelorum novus homo sibi sociavit. Tunc autem reuertetur ad seruos suos, quando per iudicium manifestari cœperit. Sive certe aliter Domini

Ephes. 6.

Iob. 38.

Proo. 31.

Luc. 8. & 11.

Num. 8.

Math. 6.

I. Joan. 3.

nus nobis quotidie venit cum conscientias nostras per suam gratiam visitat, & cor nostrum suo amore inflamat. Pulsat verò, quando per ægritudinis molestiam, vicinam mortem denunciatur. Cui ille statim aperit, qui lætus de corpore exit, & eius speciem, quem semper desideravit, videre concupiscit. Pulsanti iudici aperire timet, qui eius præceptis se minime obtempersse cognoscit, & videre cum exiens de corpore trepidat, quem contempsisse se meminit, & quasi videre iudicem meruit, cuius iussus se obtempersse non recognoscit. Sicut enim iudicis aduentum in civitate eius iusti diligunt, fures & latrones timent: ita & aduentum domini illi timent, qui eius præceptis minime se obtempersse sciunt. Soli autem illi diligunt, qui rectè se vivere recolunt, quod illorum est facere, qui vitam suam, quantum humana fragilitas patitur, inculpabilem custodiunt, & cor suum de tereno amore in cælestis patrie gaudio ponunt. Talis erat Paulus apostolus, qui de bonis actibus securus, dicebat: Ego autem iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat. Bonum certam certavi, cursum consummaui, fidem seruaui: de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. Et iterum, Cupio dissolui & esse cum Christo, multo enim melius. Et rursus: Vivo autem iam non ego, vivit verò in me Christus. Taliter pulsanti iudici beatus Martinus aperire paratus erat, quando inter ægritudinis molestiam constitutus, discipulorum fletibus commotus, dicebat: Grauis est domine pugna laboris, qua hucusque certavi: sed si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso propter eos subire laborem: fiat voluntas tua. Talibus qualis remunerationis præparata sit, dominus manifestat, cum sub dicit: *Beati serui illi quos cum venerit Dominus, invenierit vigilantes.* Vigilare enim, est in bono opere vnumquemque sollicitum esse. Ille verò bene vigilat qui rectè credit & rectè vivit. Vigilat, qui ad aspectum veri luminis apertos tenet oculos mentis. Vel certè vigilat, qui torporem & negligentiam à se excutit, & divinis mandatis ardenti animo inhæret. Taliter Paulus apostolus vigilare monebat, quibus dicebat: *Evigilate iusti, & nolite peccare.* Et iterum: *Hora est iam nos de somno surgere.* Et rursus: *Vigilate & orate, & stete in fide.* Adhuc etiam ipsius remunerationis qualitas insinuat, cum sub dicitur: *Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, &c.* Præcingi verò Dei, est ad retributionem se præparare. Nostrum autem discumbere, est in æterna beatitudine quiescere, iuxta quod ipse alibi ait: Multi venient ab oriente & occidente, & recumbent cum Abraham & Isaac & Iacob in regno cælorum. Transire verò dicitur, cum post iudicium ad regnum properat. Vel certè dominus transiens nobis ministrabit, cum de forma humanitatis vsque ad contemplandam claritatem diuinitatis nos perducat. Omnibus enim in iudicio in forma humanitatis apparebit, iusti scilicet & iniusti, sicut scriptum est: *Et videbit omnis caro salutem Dei nostri.* Sed reprobis iusto iudicio damnatis, iuxta illud quod scriptum est: *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei: solis electis transiet, quos de visione humanitatis vsque ad contemplandam claritatem diuinitatis sublimabit: ut qui modò inveniuntur tantum hominem, tunc faciem mereantur videre Deum, qualiter pater in filio, & filius maneat in patre.* Sed quia omnibus presentis vite

terminus incertus est, rectè subiungitur: *Et si venerit in secunda vigilia, &c.* Antiqui enim noctem in quatuor vigiliis diuidebant, ita ut vnaquæque vigilia trinas haberet horas. Varietates namque horarum, diuersitate significant humanæ vocationis. Prima enim vigilia, primæum est tempus nostræ ætatis, id est, pueritia. Secunda vigilia, adolescentia, vel iuuentus, quæ penè idem sunt, Salomone dicente: *Lætare iuuenis in adolescentia tua.* Tertia vigilia, est senectus. Cum verò Dominus nonnullos in pueritia bene operantes ab hac vita vocat, quasi ad seruos vigilantes in prima vigilia venit. Cum verò alios in adolescentia vel iuuetute ab hac vita ducit, quasi in secunda vigilia venit. Si quis ergo in prima vigilia vigilare noluerit, saltem in secunda vigilet: id est, si quis in pueritia à bono opere torpuit, saltem in adolescentia vel iuuetute somnum torporis à se excutiat, & dum virtus corporis viget, in bono opere se exerceat. Si quis autem tam negligens & desidiosus fuerit inuentus, ut nec in prima, nec in secunda vigilia vigilauerit, saltem in tertia, id est, in senectute iam respiciat, & tunc vigilare non timeat, cum parum vigilaturus est. Neque enim serò conuersos diuina pietas despicit, qui per prophetam ait: *Viuo ego, dicit dominus, non mortem peccatoris, sed ut conuertatur & viuat.* Et iterum: *Peccator quacunque die conuersus fuerit & ingemuerit, saluus erit.* Sed quia solet antiquus hostis in hac parte tepidos decipere Christianos, ut quibus suadet culpam, longam promittat & vitæ, adhuc Dominus admonendo, similitudinem incerti finis subdit, dicens: *Hoc autem scitote, quoniam si scierit paterfamilias, &c.* Iuxta litteram ita est, quia paterfamilias thesaurum reconditum habens in domo, si furis aduentum scierit, vigilas instrueret, custodias adhiberet, infirmiora loca muniret, & ne sua domus aliqua fraude perfodi posset, sollicitus præcaueret. Spiritualliter autem paterfamilias iste, noster est animus, qui tunc malè securus dormit, quando diem mortis obliuiscens, à bono opere torpet, & breuissimum tempus vite presentis, quasi longum sibi promittit. Furis autem aduentus, mors est, quæ improuisa subit dum non speratur veniens, thesaurum animæ nostræ ad pœnas rapit. Huius ergo furis aduentum ut præcauere possimus, necesse est ut diem mortis semper ante oculos habeamus. Multum enim nos aduersus peccatum inuadit, si finis vitæ à memoria non recedat, monente scriptura: *In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Vnde & Dominus admonendo subiungit, dicens: *Et vos estote parati, &c.* Si autem terminum vitæ nostræ scierimus, aliud tempus fortasse voluptati, & aliud tempus penitentia deputaremus. Cum verò omnibus incerta sit hora mortis, non debet esse conscientia secura à bono opere: quia Dominus omnipotens, qui neminem vult perire, sed omnes ad cognitionem veritatis venire, idèd voluit nos latere vltimum diem, ut dum ignoratur vnus, obseruetur omnes. Quod autem ait, *Quia quæ hora non putatis, filius hominis veniet: si ad diem iudicij referamus, manifestum est quia incertus est omnibus & incognitus, sicut ipse dicit in euangelio: Dedic autem illa & hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque filius hominis, nisi pater solus.* Et iterum: *Sicut fuit in diebus Noe, sic erit aduentus filij hominis.* Et rursus

ut rursus: *Sicut fulgur egreditur ab oriente, & penetrat in occidentem, sic erit aduentus filij hominis.* Et post suam resurrectionem querentibus discipulis ait: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate.* Hinc Petrus apostolus dicit: *Dies Domini sicut fur in nocte ita veniet.* Sed quod tunc generaliter futurum est omnibus in resurrectione animarum & corporum, quotidie fit in singulis animabus. Dum enim non putamus, filius hominis venit, quando subita morte præuenit, ipsum habemus terminum peccandi, quem & viuendi. Et dum mala non desierimus, sed à malis desicimus, seram agimus penitentiam, non attendentes illud quod scriptum est: *Ne tardes conuerti ad Deum, neque differas de die in diem, ne subito veniat ira eius, & in tempore vindicæ disperdat te.*

EIVSDEM IN IDEM Homil. 2.

*S*int lumbi vestri præcincti, &c. Luxuria virorum Sinus lumbi est, mulierum verò in vmbilico ventris. Quod manifestat Dominus, cum loquitur ad B. Iob de diabolo, dicens: *Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo illius in vmbilico ventris eius.* Quando verò diabolus virum decipit per libidinem in lumbis dicitur habere virtutem, & quando mulierem decipit per libidinem, in vmbilico dicitur habere virtutem. *Sint lumbi vestri præcincti,* id est, ante cincti. Lumbos præcingimus, cum carnis luxuriam, per continentiam vel abstinentiam coartamus, vel resignamus. Lucernas in manibus tenemus, cum per bona opera proximis nostris lucis exempla monstramus, iuxta quod Dominus alibi dicit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.* Cur præcepit Dominus lumbos restringere, & lucernas in manibus tenere? *Quia vnum sine altero nequam Deo placere potest. Si enim bona opera habueris, & tamè luxuriosus sis, tua bona opera non multum placent Deo. Si autem castitate seruaueris, & bonis operibus nõ insudaueris, castitas tua non multum tibi proderit. E contra si vtrumque habueris in vtroque placebis. Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum quando reuertatur à nuptiis.* Ad nuptias quippe Dominus abiit cum resurgens à mortuis novus homo factus est immortalis, & ascendendo in cælum supernam angelorum multitudinem sibi copulauit. A nuptiis autem reuertetur cum præsens per iudicium manifestabitur quando eum omnis oculus videbit, iuxta quod scriptum est. *Et videbit omnis caro salutare Dei, & plangent se super eum omnes gentes terræ, ut cum venerit & pulsauerit confestim aperiant ei.* Quotidie venit Dominus: quia quotidie appropinquat dies iudicij. Quotidie venit, quia quotidie se venturum denunciat dicens: *Iam venio, iam venio, pulsate verò cum per ægritudinem mortem esse vicinam corporis designat. Cui confestim aperimus, si eius aduentum cum lætitia excipimus. Sed nos non ita agimus, cum dies mortis adpropinquat exire de corpore formidamus: quia pro peccatis nostris ab eo puniri timemus. Qui verò perfectus est in fide, & opere sicut Beatus Antonius, in cuius exitu mortis angeli stabat*

ad caput & pedes, ridentes cum viro sancto. Ille talis aduentum filij Dei cum gaudio suscipit: quia se remunerandū ab eo credidit. *Beati serui illi quos cum venerit Dominus invenierit vigilantes.* Et secundum litteram possimus intelligere hæc. *Quia beati serui illi, maxime qui Deo sunt dicati, sicut monachi & Canonici, qui vigilantes in laudibus Dei omnipotentis, in nocturnis officijs, videlicet beatorum officium canunt. Et secundum spiritualem intelligentiam, ille vigilat, qui bona desiderabiliter prouidet, & mala toleranter cauet. Vigilat qui ad aspectum veri luminis oculos mentis apertos tenet, ubique presentiam Dei cogitat esse, & quantum potest se immunitem à peccatis custodit. Deo iuuante vigilat, qui seruat operando quod credit. Habe fidem, habeto bonam operationem, tunc vigilas. *Beati ergo sunt serui illi quos cum venerit Dominus in die mortis, vel in die iudicij invenierit vigilantes, id est, præcepta sua seruantes. Amen dico vobis, quod præcinget se, &c.* Præcingere est linteum ante se ponere, sicut fecit Dominus quando lanxit pedes discipulorum. Præcingit se Dominus cum ad retributionem se præparat, ut reddat bonis bona, & malis mala. Facit illos discumbere, id est, electos in æterna beatitudine requiescere. *Et transiens ministrabit illis.* Transit Dominus, cum de iudicio redit ad regnum.*

EVSEBIEMISSENI Episcopi in superius Euang. Hom.

*S*int lumbi, &c. Quod enim dominus lumbos Sinus præcingere præcipit, castitatis gloriam & obseruantiam commendat. In lumbis enim luxuria dominatur: vnde & de diabolo dicitur virtus eius in lumbis eius, & fortitudo illius in vmbilico ventris eius. De Ecclesia quoque dicitur: *Accinxit fortitudine lumbos suos, & tororavit brachium suum.* Itemque: *Syndonem fecit & vendidit, & singulum tradidit Chananeo.* Inde est quod sacerdores in lege balteos & femoralia habere iubentur, sine quibus ad altare non accedat, neque tabernaculum ingrediantur. His igitur & similibus comprobatur, quantum Deo placeat obseruantia castitatis. Sequitur: *Et lucerna ardentes in manibus vestris.* Ardent enim lucernæ nostræ, si bene circumquaque fulgeant, alioquin illuminant & doctrina & opera nostra. Vnde & Dominus ait: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.* Illorum enim lucernæ extinctæ sunt, qui neque doctrina, neque operatione alios illuminant. Debemus autem similes esse hominibus Dominum suum expectantibus, quando à nuptiis reuertatur, ne nos imparatos & dormientes inueniat. Dominus enim noster tunc ad nuptias reuertetur, quando sponsam suam matrem nostram, sanctam videlicet Ecclesiam, omni corruptione liberam, castis complexibus in æternæ felicitatis thalamum introducat. Venit autem & nunc ad nuptias per singulos dies, quando sanctorum animas, quæ & ipsæ illius sponsæ sunt, ad se vocat, & secū in æternæ beatitudinis cubiculum collocat. Quotidie igitur Saluator noster nuptias facit: quotidie ad se venientibus sanctorum animabus delicias summi boni, & ineffabilis dulcedinis epulas ministrat. Sicut ergo per ablatium Bibl. Hom. tom. 4. liiii 3 dicitur

nas nobis quotidie venit cum conscientias nostras per suam gratiam visitat, & cor nostrum suo amore inflamat. Pulsat verò, quando per ægritudinis molestiam, vicinam mortem denunciat. Cui ille statim aperit, qui lætus de corpore exit, & eius speciem, quem semper desideravit, videre concupiscit. Pulsanti iudici aperire timet, qui eius præceptis se minime obtempèrassè cognoscit, & videre cum exiens de corpore trepidat, quem contemptissime se meminit, & quasi videre iudicem meruit, cuius iussis se obtempèrassè non recognoscit. Sicut enim iudeis aduèctum in ciuitate eius iusti diligunt, fures & latrones timent: ita & aduèctum domini illi timent, qui eius præceptis minime se obtempèrassè sciunt. Soli autem illi diligunt, qui rectè se viuere recolunt, quod illorum est facere, qui vitam suam, quantum humana fragilitas patitur, inculpabilem custodiunt, & cor suum de tereno amore in cælestis patriæ gaudio ponunt. Talis erat Paulus apostolus, qui de bonis actibus securus, dicebat: Ego autem iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat. Bonum certamè certauit, cursum consummaui, fidem seruauit: de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. Et iterum, Cupio dissolui & esse cum Christo, multo enim melius. Et rursus: Viuo autem iam non ego, uiuit uerò in me Christus. Taliter pulsanti iudici beatus Martinus aperire paratus erat, quando inter ægritudinis molestiam constitutus, discipulorum fletibus commotus, dicebat: Grauis est domine pugna laboris, qua hucusque certauit: sed si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso propter eos subire laborem: fiat uoluntas tua. Talibus qualis remunerationis præparata sit, dominus manifestat, cum subdit: *Beati serui illi quos cum uenerit Dominus, inuenerit uigilantes.* Vigilare enim, est in bono opere unumquemque sollicitum esse. Ille uerò benè uigilat qui rectè credit & rectè uiuit. Vigilat, qui ad aspectum ueri luminis apertos tenet oculos mentis. Vel certè uigilat, qui torporem & negligentiam à se excutit, & diuinis mandatis ardenti animo inhæret. Taliter Paulus apostolus uigilare monebat, quibus dicebat: *Euigilate iusti, & nolite peccare.* Et iterum: *Hora est iam nos de somno surgere.* Et rursus: *Vigilate & orate, & state in fide.* Adhuc etiam ipsius remunerationis qualitas insinuat, cum subditur: *Amen dico uobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, &c.* Præcingi uerò Dei, est ad retributionem se præparare. Nostrum autem discumbere, est in æterna beatitudine quiescere, iuxta quod ipse alibi ait: Multi ueniunt ab oriente & occidente, & recumbent cum Abraham & Isaac & Jacob in regno cælorum. Transire uerò dicitur, cum post iudicium ad regnum properat. Vel certè dominus transiens nobis ministrabit, cum de forma humanitatis usque ad contemplandam claritatem diuinitatis nos perducet. Omnibus enim in iudicio in forma humanitatis apparebit, iusti scilicet & iniusti, sicut scriptum est: *Et uidebit omnis caro salutare Dei nostri.* Sed reprobis iusto iudicio damnatis, iuxta illud quod scriptum est: *Tollat impius, ne uideat gloriam Dei: solis electis transiet, quos de uisione humanitatis usque ad contemplandam claritatem diuinitatis sublimabit: ut qui modò inueniunt tantum hominem, tunc faciem mereantur uideri Deum, qualiter pater in filio, & filius maneat in patre.* Sed quia omnibus præsentis uitæ

terminus incertus est, rectè subiungitur: *Et si uenerit in secunda uigilia, &c.* Antiqui enim noctem in quatuor uigilias diuidebant, ita ut unaquæque uigilia trias haberet horas. Varietates namque horarum, diuersitates significant humanæ uocationis. Prima enim uigilia, primæum est tempus nostræ ætatis, id est, pueritia. Secunda uigilia, adoleſcentia, vel iuuentus, quæ penè idem sunt, Salomone dicente: *Lætare iuuenis in adoleſcentia tua.* Tertia uigilia, est senectus. Cum uerò Dominus nonnullos in pueritia benè operantes ab hac uita uocat, quasi ad seruos uigilantes in prima uigilia uenit. Cum uerò alios in adoleſcentia uel iuuetute ab hac uita ducit, quasi in secunda uigilia uenit. Si quis ergo in prima uigilia uigilare noluerit, saltem in secunda uigilet: id est, si quis in pueritia uel bono opere torpuit, saltem in adoleſcentia uel iuuetute somnum torporis à se excutiat, & dum uirtus corporis uiget, in bono opere se exerceat. Si quis autem tam negligens & desidiosus fuerit inueniatur, ut nec in prima, nec in secunda uigilia uigilauerit, saltem in tertia, id est, in senectute iam respiciat, & tunc uigilare non timeat, cum parum uigilaturus est. Neque enim serò conuersos diuina pietas despicit, qui per prophetam ait: *Viuo ego, dicit dominus, nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat.* Et iterum: *Peccator quacunque die conuersus fuerit & ingemuerit, saluus erit.* Sed quia solet antiquus hostis in hac parte tepidos decipere Christianos, ut quibus suadet culpam, longam promittat & uitâ, adhuc Dominus admonendo, similitudinem incerti finis subdit, dicens: *Hoc autem scitote, quoniam si sciret pater familias, &c.* Iuxta licetam ita est, quia paterfamilias thesaurum reconditum habens in domo, si furis aduentum sciret, uigilias instrueret, custodias adhiberet, infirmiora loca munit, & ne sua domus aliqua fraude perfoſsi possit, sollicitus præcauerit. Spiritualiter autem paterfamilias iste, noster est animus, qui tunc malè securus dormit, quando diem mortis obliuiscens, à bono opere torpet, & breuissimum tempus uite præsentis, quasi longum sibi promittit. Furis autem aduentus, mors est, quæ improuisa subito dum non speratur ueniens, thesaurum animæ nostræ ad pœnas rapit. Huius ergo furis aduentum ut præcaueri possimus, necesse est ut diem mortis semper ante oculos habeamus. Multum enim nos aduersus peccatum inuat, si finis uitæ à memoria non recedat, monente scriptura: *In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Unde & Dominus admonendo subiungit, dicens: *Et vos estote parati, &c.* Si autem terminum uitæ nostræ sciremus, aliud tempus fortasse uoluptati, & aliud tempus penitentiae deputaremus. Cum uerò omnibus incerta sit hora mortis, non debet esse conscientia secura à bono opere: quia Dominus omnipotens, qui neminem uult perire, sed omnes ad cognitionem ueritatis uenire, idèd uoluit nos latere vltimum diem, ut dum ignoratur vnus, obseruetur omnes. Quod autem ait, *Quia quæ hora non putatis, filius hominis ueniet: si ad diem iudicij referamus, manifestum est quia incertus est omnibus & incognitus, sicut ipse dicit in euangelio: *De die autem illa & hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque filius hominis, nisi pater solus.* Et iterum: *Sicut fuit in diebus Noe, sic erit aduentus filij hominis.* Et rursus*

ut rursus: Sicut fulgur egreditur ab oriente, & penetrat in occidentem, sic erit aduentus filij hominis. Et post suam resurrectionem quærentibus discipulis ait: Non est uestrum nosse tempora uel momenta, quæ pater possit in sua potestate. Hinc Petrus apostolus dicit: Dies Domini sicut fur in nocte ita ueniet. Sed quod tunc generaliter futurum est omnibus in resurrectione uitæ marum & corporis, quotidie fit in singulis animabus. Dum enim non putamus, filius hominis uenit, quando subita morte præuenit, ipsum habemus terminum peccandi, quem & uiuendi. Et dum mala non deserimus, sed à malis deserimur, seram agimus penitentiam, non attendentes illud quod scriptum est: *Ne tardes conuerti ad Deum, neque differas de die in diem, ne subito ueniat ira eius, & in tempore uindictæ disperdat te.*

EIVSDEM IN IDEM Homil. 2.

Sint lumbi uestri præcincti, &c. Luxuria uirorum in lumbis est, mulierum uerò in umbilico ventris. Quod manifestat Dominus, cum loquitur ad B. Iob de diabulo, dicens: Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo illius in umbilico ventris eius. Quando uerò diabolus uirum decipit per libidinem in lumbis dicitur habere uirtutem, & quando mulierem decipit per libidinem, in umbilico dicitur habere uirtutem. *Sint lumbi uestri præcincti, id est, ante cincti.* Lumbos præcingimus, cum carnis luxuriam, per continentiam uel abſtinentiam coartamus, uel refrenamus. Lucernas in manibus tenemus, cum per bona opera proximis nostris lucis exempla monstramus, iuxta quod Dominus alibi dicit: Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cælis est. Cur præcepit Dominus lumbos restringere, & lucernas in manibus tenere? Quia unum sine altero nequaquam Deo placere potest. Si enim bona opera habueris, & tamè luxuriosus sis, tua bona opera non multum placeant Deo. Si autem castitatem seruaueris, & bonis operibus nõ insudaueris, castitas tua non multum tibi proderit. Econtra si uitroque habueris in uitroque placebis. *Et uos similes hominibus expectantibus Dominum suum quando reuertatur à nuptiis.* Ad nuptias quippe Dominus abiit cum resurgens à mortuis nouus homo factus est immortalis, & ascendendo in cælum supernam angelorum multitudinem sibi copulauit. A nuptiis autem reuertetur cum præsens per iudicium manifestabitur quando omnis oculus uidebit, iuxta quod scriptum est. Et uidebit omnis caro salutare Dei, & plangent se super eum omnes Gentes terræ, *ut cum uenerit & pulsauerit confestim aperiant ei.* Quotidie uenit Dominus: quia quotidie appropinquat dies iudicij. Quotidie uenit, quia quotidie se uenturum denunciat dicens: *Iam uenio, iam uenio, pulsate uerò cum per ægritudinem mortem esse uicinam corporis designat.* Cui confestim aperimus, si eius aduentum cum lætitia excipimus. Sed nos non ita agimus, cum dies mortis adpropinquat exire de corpore formidamus: quia pro peccatis nostris ab eo puniri timemus. Qui uerò perfectus est in fide, & opere sicut Beatus Antonius, in cuius exitu mortis angeli stabat

ad caput & pedes, ridentes cum uirò sancto. Ille talis aduèctum filij Dei cum gaudio suscipit: quia se remunerandū ab eo credidit. *Beati serui illi quos cum uenerit Dominus inuenerit uigilantes.* Et secundum literam possumus intelligere hæc. Quia beati serui illi, maxime qui Deo sunt dicati, sicut monachi & Canonici, qui uigilant in laudibus Dei omnipotentis, in nocturnis officijs, uel delecte beatum officium canunt. Et secundum spiritualementem intelligentiam, ille uigilat, qui bona desiderabiliter prouidet, & mala toleranter cauet. Vigilat qui ad aspectum ueri luminis oculos mentis apertos tenet, ubique præsentiam Dei cogitat esse, & quantum potest se in munem à peccatis custodit. Deo inuante uigilat, qui seruat operando quod credit. Habe fidei, habeto bonam operationem, tunc uigilas. *Beati ergo sunt serui illi quos cum uenerit Dominus in die mortis, uel in die iudicij inuenerit uigilantes, id est, præcepta sua seruantes.* Amen dico uobis, quod præcinget se, &c. Præcingere est linteum ante se ponere, sicut fecit Dominus quando lanit pedes discipulorum. Præcingit se Dominus cum ad retributionem se præparat, ut reddat bonis bona, & malis mala. Facit illos discumbere, id est, electos in æterna beatitudine quiescere: *Et transiens ministrabit illis.* Transit Dominus, cum de iudicio redit ad regnum.

EVSEBII EMISSENI Episcopi in superius Euang. Hom.

Sint lumbi, &c. Quod enim dominus lumbos nos præcingere præcipit, castitatis gloriam & obseruantiam commendat. In lumbis enim luxuria dominatur: unde & de diabulo dicitur uirtus eius in lumbis eius, & fortitudo illius in umbilico ventris eius. De Ecclesia quoque dicitur: *Accinxit fortitudine lumbos suos, & torauit brachium suum.* Itemque: *Syndonem fecit & uendidit, & singulam tradidit Chanaan.* Inde est quod sacerdotibus in lege balteo & femoralia habere iubentur, sine quibus ad altare non accedat, neque tabernaculum ingrediantur. His igitur & similibus comprobatur, quantum Deo placeat obseruantia castitatis. Sequitur: *Et lucernæ ardentes in manibus uestris.* Ardentes enim lucernæ nostræ, si benè circumquaque fulgeant, alioque illuminent & doctrina & opera nostra. Unde & Dominus ait: *Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, glorificent patrem uestrum, qui in cælis est.* Illorum enim lucernæ extinctæ sunt, qui neque doctrina, neque operatione alios illuminant. Debemus autem similes esse hominibus Dominum suum expectantibus, quando à nuptiis reuertatur, ne nos imparatos & dormientes inueniat. Dominus enim noster tunc ad nuptias reuertetur, quando sponsam suam matrem nostram, sanctam uidelicet Ecclesiam, omni corruptione liberatam, castis complexibus in æternæ felicitatis thalamum introducet. Venit autem & nunc ad nuptias per singulos dies, quado sanctorum animas, quæ & ipsæ illius sponsæ sunt, ad se uocat, & secū in æternæ beatitudinis cubiculum collocat. Quotidie igitur Saluator noster nuptias facit: quotidie ad se uenientibus sanctorum animabus delicias summi boni, & ineffabilis dulcedinis epulas ministrat. Sicut ergo per ablatiuum

dicatur à nuptiis, siue per accusatiuam ad nuptias, non est inconueniens: quoniam & in cælo & in terra nuptiæ fiunt. De nuptiis itaque ad nuptias Dominus uenit, quia & hic & ibi sponfam habet. Hæc est autem illa sponsa, de qua scriptum est:

Cant. 5. Vna est columba mea, sponsa mea, immaculata mea. De his autem nuptiis alibi quoque Dominus ait: Simile est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Ad has autem nuptias prius Iudæi inuitati sunt: sed quia non fuerant digni, gentes Dominus uocare præcepit. In his patriarchæ & prophete, in his Apostoli & doctores, magnas & ineffabiles epulas ministrant, De his autem nuptiis totus ille liber scriptus est, qui Canticum Canticorum uocatur. In his ipse Dominus sponsum esse & ministrum, qui ait: Non ueni ministrari, sed ministrare. Vnde etiam subditur: *Beati serui illi, quos cum uenerit Dominus, inuenit uigilantes, &c.* Ibi est & David cum Psalterio & cithara, & schola cantorum ibi recumbit, & resicitur omnis ordo sanctorum. Beati igitur serui illi, quos cum uenerit Dominus, inuenit uigilantes. De his enim uigiliis Apostolus ait: Vigilate iusti, & nolite peccare. Itemque: Vigilate & orate, & state in fide: uiriliter agite & confortamini in Domino: omnia uestra in charitate fiat. Qui enim sic uigilauerint, beati erunt. Hæc faciet Dominus secum discumbere, & per hos transiens, ministrabit eis. Vnde & discipulos consolans, ait: Vos estis, qui permanistis mecum in tentationibus meis: & ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pater meus, regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. In eo uero, quod ait: Quia præcinget se: & quia transiens ministrabit illis: quo affectu, quo amore, quibus charitatis uisceribus eos suscipiat, & in gloria illis præparatam inducat, manifestissimè ostendit. Non enim hoc ad litteram intelligi debet, sed in exteriori apparatu, cordis intentio declarat. *Et si uenerit in secunda uigilia, &c.* Tres uigiliæ, tria tempora sunt, ante legem, sub lege, & sub gratia. Quoniam autem in prima uigilia, neque per legem, neque per prophetas mundum Dominus uisitauit, idè nihil hic de prima uigilia dicitur. In secunda autem uigilia non solum per leges & prophetas, uerum etiam per se ipsum mundum uisitare dignatus est. Vnde Apostolus ait: Multifariè & multis modis olim Deus patribus loquens in prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio. Tertia autem uigilia hæc est, in qua non solum uenire, uerum etiam se semper adesse testatur, dicens: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi. Sequitur: *Hoc autem scitote, quia si sciret pater familias, &c.* Quia igitur nescit, quia dormiens negligit, sæpè domus perfoditur, & quicquid in ea melius est, sit rapina latronum. Vos autem estote parati, estote solliciti: & quia illam uenam horam nescitis, omnibus horis uigilate: ne in illa hora incauti & dormientes inueniamini. Et hoc est, quod ait: *Ideo & uos estote parati, &c.* His enim uerbis intelligere possumus, quædam specialius ad discipulos, quædam generalius ad omnes Dominum dixisse. Qualia sunt: Nolite cogitare de crastino: & nolite solliciti esse animæ uestræ quid manducetis, neque corpori quid induamini: & multa alia. Dixit autem Dominus: *Quis putas fidelis est dispensator, &c.* Constat igitur, quod non solis Apostolis, sed & cæteris Ecclesiæ ministris & di-

spensatoribus, episcopis & sacerdotibus ista dicantur. Hos enim constituit dominus supra familiam suam: hos constituit supra Ecclesiam & domum suam, ut eam regerent, eam docerent, ei necessaria ministrarent, & tritici mæluram pro tempore darent. Hoc enim triticum, doctrina euangelica intelligitur, quam non solum ad mensuram, sed & suo tempore dare oportet. Non enim omne tempus aptum est doctrinæ: nec æqualiter omnibus, nec omnia omnibus prædicare conuenit. Fidelis igitur dispensator & prudens diligentissimè considerare debet, quando, & quid, & quantum unicuique tribuat. Vnde in lege quibusdam sacrificiis solis sacerdotibus, quibusdam & alijs ueluti licitè erat. Locus quoque & tempora constituta erant, in quibus ea offerre licebat. Beatus igitur ille seruus, quem cum uenerit Dominus, inuenit ita facientem. Vnde autem beatus sit, audiamus: *Verè dico uobis, quia supra omnia quæ possidet, constituit eum.* Supra omnia quidem uniuersaque constituitur, quia omnia ei obediunt, eiusque omnia faciunt uoluntatem. Tanta enim ibi concordia erit, ut unusquisque quasi maior ueneretur ab omnibus, & quasi minor ueneretur omnes. Non est igitur inconueniens, ut unusquisque ibi supra omnia constituatur.

THEOPHYLACTI EPI-

scopi Bulg. superioris Euang. expositio.

Int lumbi uestri, &c. Dominus postquam discipulum suum absque superfluis fecit, & nudauit ab omni sollicitudine & cupiditate temporalium, & ita planè leuem reddidit, nunc & ministrum suum facit. Eum enim, qui minister esse uoluerit, leuem, & expeditum esse oportet: deo dicit: *Sint lumbi uestri præcingiti,* hoc est omnibus modis parati estote ad opera domini uestri. *Et lucerna ardentes in manibus uestris,* hoc est, ne in tenebris, & absque iudicio uersemini, sed sit uobis lumen uerbi, quod monstrabit uobis, quæ faciendæ, & quæ non faciendæ. Est igitur sic mundus nox. Porro succincti lumbi sunt qui actiuam uitam agunt. Eiusmodi enim habitibus utuntur operari, quibus & ardentibus candelis opus est. Opus enim habet uita actiua etiã iudicij dono, ut is, qui actiuam uitam agit, non solum sciat, quid oportet facere, sed & quomodo. Multi enim bonum quidem fecerunt sed non benè, hoc est tales quidem succincti fuerunt lumbis, & opera quidem fecerunt, sed non benè: nec habuerunt ardentem lucernam, in manibus, hoc est, non habuerunt rectum iudicium, sed uel in fastum inciderunt, uel in aliud arrogantiæ præcipitium. Consideres autem & hoc, quod primum lumbi uestri succincti sint, deinde lucernæ ardentes. Primum enim operatio, & deinde contemplatio, quæ mentis esse illustratio. Lucerna enim est mens nostra, quæ cum habet lumen Dei in lege fulgens, tum dicitur ardere. Demus igitur operam, ut uirtute sitis præditi duas habentes lucernas ardentes, & sermonem internum in affectibus, & quem pronunciamus: & internum quidem, ut per omnia animam illustrat: eum autem, quem proferimus, ut in lingua referat lucidus. Et internum nos illuminet: doctorum autem sermo, & qui pronunciat, alios. Et nos similes simus hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptiis. *Quis autem*

autem hic dominus alius quàm Christus Iesus? qui humanam quidem assumpsit naturam, & sic spòsam copulauit sibi, & nuptias fecit, in carnem unam ei se adiungendo: immo non unam fecit nuptias, sed multas. Quotidie enim nuptiæ fiunt in cælo sanctorum animarum, quas ei commendat Paulus, uel si quis similis Paulo uirginem castam. Redit autem ex cælestibus nuptiis, fortassis in uniuersali consummatione mundi, quando de cælis ueniet in gloriam patris. Fortassis autem & in uniuersali propria morte inexpectatus aduenit. Beatus igitur ille, què inuenit succinctis lumbis, hoc est, uerum Christianum philosophum agentem, & ad ministerium Dei præparatum, & habentem lucernam rationis, & iudicij: & non solum facientem quod bonum, sed bene etiam: accipientemque & contemplationis lucernam. Bene enim, & rectè operando acquirimus etiam contemplationis lucernam: immo duas lucernas, & unam, quæ est in corde, & alteram, quæ in sermone. Eiusmodi ministri etiam dominus minister erit. *Præcingetur enim, inquit, & recumbere illos faciet, & præteriens ministrabit illis.* Præcingitur secundum quod non omnium bonorum effusio nobis suppeditat, sed sibi referuntur illa. Quis enim potest capere, quantus sit Deus? & manifestum est ex Seraphim, qui se obtegunt propter excellentiam diuini luminis. Porro recumbere facit bonos seruos: totos enim per omnia quiescere facit. Nam, sicut, qui recumbit, toto corpore quiescit: ita in secundo aduentu omnes sancti per omnia quiescent. Etenim in hac uita quietem corporis non inueniunt. Alibi autem cum animalibus spiritualia, & diuina eorum corpora incorruptionem hæreditabunt, & omni quiete fruuntur, & erit Deus omnia in omnibus illis. Ministrat uero dignis, par eis retribuens: & sicut ipsi ei ministrauerunt, ita etiam ipse eis uicissim ministrat, & dapilè eis mensam præstat, exhibet spiritualiū donorum lauticias. At per secundam, & tertiam uigiliam intelligas uaria uitæ nostræ tempora: ut exempli gratia aliquid dicam: Quemadmodum qui in secundam, aut tertiam uigiliam uigilat, uigilantissimus esse uidetur (istis enim horis homines maximo, & primo somno tenentur) sic obsecro etiã intelligas in diuersis uitæ nostræ statibus esse horas, quæ beatos nos faciant, si uigilantes inueniri fuerimus. Rapuit que diuitias tuas, mortui sunt tibi filij, calumniam passus es: si in illiusmodi temporibus non fueris lapsus, sed uigilans inuentus à Deo, & Domino, & nihil aliud præter mandata Domini feceris: utique uigilantem te in secunda, & tertia uigilia inuenit, hoc est, in periculoso, & graui tempore, quod mortiferum somnum, & casum dissolutis animabus præbet. Opus itaque fuerit uigilantia. Patrifamilias enim assimilamur, qui, si uigilauerit, nihil ex rebus eius auferre poterit fures: si autem somniculosus fuerit, ablatis omnibus fur euadit. Per furem quidam hoc loco intelligunt diabolum, sicut & per domum animam: & patremfamilias hominem: sed non apparet expositio satis accommodata textui. Furi enim hoc loco dominicus aduentus comparatur, eo quod repente, & inopinatè ueniet: sicut & apostolorum quidam dicit, dies enim domini quasi fur in nocte. Et hoc loco uide quomodo interpretatur dominus quis sit fur. Nam dicit, *Et uos igitur uigilate, quia quæ hora non*

putatis, filius hominis ueniet. Dicunt quidam, quod per primam uigiliam intelligatur, qui aliis sunt diligentiores: per secundam uero, qui aliquantum profecerunt: per tertiam autem, qui etiam illis sunt inferiores. At alij diuersas ætates expofuerunt, & primam, qua adolentes sumus: secundam, qua uiri: tertiã, qua senes. Beatus igitur quisquis quancunque ætate inuētus fuerit uigilans, nec in operando bonum negligenter se gerens.

EVTHYMI ZIGABONI

superioris Euang. expositio.

Sint lumbi uestri præcingiti, &c. Quam præcingit esse iubet, practicam, siue operatiuam proponit uirtutem: quam uero lucernas accendi præcipit, contemplatiuam. Solent enim, qui aliquid operantur, lumbos habere præcingitos: & qui casti, modesti, ac sobrii degunt, lucernas incendere: illi quidem, ut expedite operentur: hi uero, ut in luce permanent. Aliter quoque per lumborum præcingitionem ad concupiscibilis alligacionem adhortatur: nam in lumbis concupiscibile situm est: per lucernarum uero acensionem, splendorem interioris, ac eloquentis sermonis statuit. Oportet enim ut hic semper illuminet, tum nos, tum eos, qui à nobis docentur. *Et uos similes hominibus expectantibus dominum suum, &c.* Per similitudinè significauit, ut ad occursum suum præparentur, in omnibus bene dispositi, & expectantes eum, qui rursum de cælo uenturus est. Propter hoc enim descensum suum, quo, longo expectatus tempore, ueniet, reuersionem nominat: ut nuptias uero supernam lætitiã, & exultationem. *Et, quomodo uenerit & pulsauerit, &c.* Hoc est, ut cognoscentes eius aduentum, promptè, & cum gaudio occurrant, nullis sibi malis conscij. Præter hæc autem nihil est curiosè scrutandum de parabola: *Beati serui illi, quos, &c.* Vigilantes item, eo quod in uigilantia moriantur: quum enim animæ uirtus sit uigilantia, simul cum ea permanet. Quidam uero ex hoc reditu, & aduentu, ac pulsatione intellexerunt: quod Christus aduentus ad mortem iustorum: nec horum tantum, uerum etiam peccatorum: & hoc ex eo confirmant, quod dixerit Deus diuiti, Stulte, hæc nocte animam tuam repetam à te. Alij uero hunc accipiunt intellectum, ut dicant Christi aduentum esse sermonem eius, qui tunc iustos accersit ad gaudium, peccatores autem ad mortem. *Amen dico uobis, quod præcinget se, &c.* Præcinget se, iustitia retributionis: & faciet illos discumbere, ad requiem sempiternam, tanquam eos, qui propter ipsam laborauerunt: *ac ministrabit illis, &c.* Quia nocti præsens uita assimilatur propter infusam ei caliginem, ac errorem à demonibus, & affectibus: merito in diuersas uigilias, seu custodias ipsam diuidit. Veteres enim, qui nocte uigilabant, in tres excubias ipsam diuidebant: quidam uero in quatuor. Et primam quidem dicit statum eorum, qui ad uirtutem sunt perfectiores, secundam mediocrium, tertiam postremorum: qui omnes si ita inuenit fuerint, sicut ante dixit, uidelicet parati mortis tempore, beati erunt, ut pote uita beatè pariter participes. *Hoc autem scitote, quod, si scissit pater familias, &c.* Apud Matthæum dixit: illud autem scitote, quod, si scissit pater familias, qua uigilia fur uenturus erat, uigilasset utique, &c.

II. EVANG. IN COMMUNI

CONFESSORVM NON

PONTIFICVM.

L V C. 12.

Nillo tempore: dixit Iesus discipulis suis, Nolite timere pusillus

^a Qui etiam propter regnum adiecit temporalia.

greg: quia complacuit ^a patri vestro dare vobis regnum. Vendite

^b Operando eleemosynas.

^c Repositiones quarum merces durat in æternum.

quæ possidetis, & ^b date eleemosynam. Facite vobis ^c sacculos qui

^d In spiritualibus, & æternis.

^e Quia ibi aduersus electos Dei nulla fraus diaboli preuallet.

non veterascunt, thesaurum non deficientem in ^d cælis ^e quo fur non appro-

^f Quia diuitiz sanctorum futuræ incorruptibiles sunt.

piat, neque tinea ^f corrumpit. Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.

GLOSSA ORDINARIA

in superius Euang.

NOLITE timere. Regnum querite, & de regno ne diffidatis: quia pater complacita bonitate dabit vobis regnum, non vestris meritis. Pusillus. Vel ob

comparationem maioris numeri reprobatorum, vel potius ob humilitatis deuotionem, per quam humilitatem crescit Ecclesia, per quam peruenitur ad regnum. *Vendite.* Non tantum non timeatis ne propter regnum militantibus vitæ necessaria defint, sed etiam possessa vendite propter eleemosynam, quæ est via ad regnum dum per eam peccata redimuntur. Non tantum cibos vestros communicate pauperibus, sed etiam vendite vestras possessiones, vt omnibus vestris semel pro Domino spreis, postea labore manuum vestrarum operemini, vnde viuatis, vel eleemosynam faciatis. *Date eleemosynam.* Qui pro cælo omnia mundana spernit. Vendat quæ habet, & distribuatur: Qui non est tantæ virtutis, de his quæ habet eleemosynam datæ. Non prohibetur, vt nihil pecuniæ ad vsus necessarios à sanctis referretur, cum ipse Dominus loculos habuisse legatur, sed ne Deo propter ista seruiatur, & ne timore inopiæ iustitia deseratur. *Non deficientem.* Temporalia, vel ex sua fragilitate deficient, vel si quid solidum superest, vt lapides preciosi, à furibus possunt tolli. Sed data pro Christo æternum fructum conferunt in cælis. *Quo fur.* Fures sunt heretici & demones, qui ad hoc intenti sunt, vt spiritualibus nos spoliarent. Tinea quæ latenter vestes rodit, inuida est, quæ studium vel fructum bonum lacerat, & compassionem vnitatis dissipat. *Vbi enim thesaurus.* Vniuersaliter & de pecunia, & de omnibus voluptatibus. Gulosi thesaurus, est venter, vbi habet cor, sic & de aliis. Nam si in terra, cor est deorsum. Si in cælestibus, est in Christo fixum. Necessè est enim, vt quo præcesserit dilectionis thesaurus,

illic & cogitationis sequatur affectus. Mystice. Si thesaurus boni operis causa temporalis commodi congeratur facile corrumpit: quia si exterius sit ad fauorem hominum, diabolus rapit, vnde: Recepturunt mercedem suam. Si intus sit ad inanem gloriam, tinea scindit: cum in se confidentem, & sibi placentem fragilitas humanæ conditionis deserit.

CATENA AVREA

in idem Euang.

Nolite timere pusillus greg, quia complacuit patri vestro, &c. *Glos.* Postquam Dominus temporalium curam à cordibus discipulorum remouit, hic excludit ab eis timorè, ex quo superflua cura procedit, dicens: *Nolite timere, &c.* Theo. Pusillum gregem Dominus vocat volentes discipulos eius fieri, vel quia in hoc seculo sancti parui videntur causa voluntariæ paupertatis, vel quia superantur à multitudine angelorum, qui incomparabiliter præcellunt quæ nostra sunt. Bed. Pusillum etiam Dominus gregem electorum nominat, vel ad comparisonem maioris numeri reprobatorum, vel potius ob humilitatis deuotionem. Cyri. Quare autem timere non debent ostendit, subdens: *Quia complacuit patri vestro, &c.* Quasi dicat. Eum qui tam preciosa largitur, qualiter pigebit erga vos clementiam exercere? quauis enim hic greg paruus sit, & natura, & numero, & gloria, bonitas tamen patris concessit, & huic pusillo gregi cælestium spirituum sortem, scilicet regnum celorum: ergo vt possideatis regnum celorum opes terrenas contemnite, vnde subditur: *Vendite quæ possidetis, &c.* Bed. quasi dicat. Nolite timere ne propter regnum Dei militatibus huius vitæ necessaria defint: quin etiam possessa propter eleemosynam vendite, quod tunc dignè sit, quando qui semel pro Domino suo omnibus spreis, nihilominus post hoc labore manuum operatur, vnde & victum tranfigere, & eleemosynam dare quæat. Chrysof. Non enim est pecca

peccatum quod eleemosyna nequeat abolere, antidotum est cuiuslibet conueniens vulnere, sed & eleemosyna non solum in pecuniis fit, sed & in rebus, dum aliquis alium protegit, dum medicus medetur, dum sapiens consulit. Gregor. Nazian. Vereor autem ne putes pietatis tibi necessitatem non esse, sed arbitrium. Opinabar & ipse hoc, sed terrent me hædi ad sinistram statuti, non quia rapuerunt, sed quia Christum in egentibus non placuerunt. Chrysof. Nam sine eleemosyna impossibile est regnum videre. Sicut enim fons si aquas in se contineret vitiat, sic & diuites cum omnia pènes se teneant. Basil. Sed queret aliquis, quid considerantem oportet vendere quæ possidentur? nunquid tanquam eis naturaliter noxiis, vel propter tentationem accidentem animabus ex eis? Ad hoc dicendum est, primum quidem quod singulum eorum quæ sunt, si per se ipsum malum existeret, non esset creatura Dei: omnis enim creatura Dei bona. Consequenter autem quia mandatum dominicum non docuit abicere tanquam mala quæ possidentur, sed dispensare, dicens: Et date eleemosynam. Cyril. Molestum autem forte est hoc mandatum diuitibus, sanam tamen mentem habentibus non est inutile: thesaurizant enim regnum sibi cælesti, vnde sequitur: *Facite vobis sacculos, &c.* Bed. Eleemosynas videlicet operando, quarum merces in æternum maneat, vbi non hoc præceptum esse putandum est, vt nihil pecuniæ referretur à sanctis, vel suis, vel pauperum vsibus, cum & ipse Dominus cui angelis ministrabant, loculos habuisse negatur à fidelibus oblata confertus: sed ne Deo propter ista seruiatur, & ob inopiæ timorem iustitia deseratur. Greg. Nil. Præcepit autem sensibiles & terrenas opes sursum cõdere, quo virtus corruptiua non attingit, vnde subdit: *Thesaurus non deficiet, &c.* Theo. Hic tinea demolitur, non autem in cælis: deinde quia tinea quædam non demolitur, addit de fure. Aurum enim non demolitur tinea, sed fur tollit. Bed. Siue igitur hoc simpliciter accipiendum est, quod pecunia seruata deficiat, data autem proximo perennem fructum conferat in cælis: seu ita quod thesaurus boni operis si commodi terrestri occasione condatur, facile corruptus intereat: at si cælesti solum intentione congeratur, non exterius hominum fauore quasi à fure qui deforis rapit, nõ intus inani gloria quasi à tinea, quæ interius scindit valet maculari. *Glos.* Vel fures sunt heretici & demones, qui ad hoc intenti sunt, vt spiritualibus nos spolient. Tinea quæ vestes rodit, inuidia est quæ studium bonum lacerat, & compassionem vnitatis dissipat. Theo. Porro quia non omnia furto tolluntur, addit potentior rationem, & nullam prorsus patientem instantiam, dicens: *Vbi enim thesaurus, &c.* quasi dicat. Esto quod nec tinea demolitur, nec fur tollat: hoc ipsum quod est habere cor affixum thesauro sepulto, & diuinum opus, scilicet animam terræ immergere, quantum est dignum supplicium? Euse. Nam cuiuslibet homo naturaliter dependet ab eo erga quod studet: illic totum animum applicat, vbi totum commodum possidere putauit. Vnde si quis in rebus præsentis vitæ habet totam mentem, & intentionem, quam cor nominauit, in terrenis versatur. Si verò mentem applicauerit ad cælestia, ibi mentem habebit, vt videatur solo corpore cum hominibus conuersa-

ri, animo verò iam sit aggressus mansiones cælestes. Bed. Hoc autè non solum de pecunia, sed de cunctis passionibus sentiendum est: luxuriosi epulæ sunt thesauri, lasciuia ludicra amatoris libido.

TITI BOSTRENSIS

Episcopi eiusdem Euang.

expositio.

Nolite timere pusillus greg. Hoc est, noli diffidere, aut spem abiicere. Vocat autem sanctos gregem pusillum: nam qui in voluntaria paupertate, facultatumque, quas obtinebant, abdicacione, ætatè transigunt, ij parui plerunque in mundo fiunt. Aut ideo certè gregem pusillum appellat: quia totum genus humanum, ne dum soli sancti, cum immensa illa angelorum multitudine collatum, perexiguus greg est. Est enim illorum multitudo incredibilis, hominum numerum infinitis penè partibus excedens. Cum enim in parabola, de centum ouibus maius gaudium in cælo esse asseritur, supra vna oue, quæ errauerat, reperta, quam supra nonaginta nouem, quæ non errauerant, vniuersum hominum cõetum, qui in terris versatur, ita ad inumeras illas cælestium spirituum cohortes, sese habere indicatur, sicut se habet vnum ad centum. *Quia complacuit patri, dare vobis regnum.* Quasi dicat, esto greg vester adeo pusillus sit, nihilominus benignitas Dei, quæ & omnem rationem superat, illi ipsi quoque cælestium spirituum, qui tanto interuallo excedunt, sortem hoc est cælestis regni hereditatem impartiri dignatur. Cum ille ergo tanta, tamque illustri largiatur, quomodo fieri potest, vt è rebus ad caducam hanc vitam necessariis, nobis, quantum lat est, prospicere omittat, maxime verò si illud facere non detrectauerimus, quod mox, consequitur, videlicet: *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam, &c.*

PETRI CHRYSOLOGI

Episcopi Rauennens. in superius

Euang. De terrenorum cura de-

spicienda, Sermo 1.

Premia statuntur iis semper, quibus certamina dura proponuntur; ac pro magnitudine certaminis, præmij proponit magnitudo. Hinc est, quod discipulis suis Christus regnum ponit in præmio, vt in certamine non cedant periculis, non timorè: pericula despiciat, qui tendit ad regnũ; victoriæ cupidus nescit timere. *Nolite timere, inquit, pusillus greg: quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.* Greg pusillus mundo, magnus Deo; pusillus, quia gloriosos vocat eos, quos instituit ad ouium innocetiam, & mansuetudinem Christianam: pusillus greg est, qui non de magno minuitur, sed crescit de pusillo: pusillus greg nascetis Ecclesiæ sic designat infantiam, quam venire ad regni sui infulas incrementis cælestibus mox promittit. *Quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.* Adiecit quid faciendum sit regnaturis. *Vendite quæ possidetis,* non potest dominari omnibus, nisi is, qui propriis non tenetur: deiecit mentis est, qui familiaris rei meminit, cum vocatur ad regnum:

regnum: iacens animus plebeius nummulū thesauris regalibus anteponit: pauper sensus parvis incubans, perdit magna: & inhians temporalibus deserit sempiterna. *Vēdite, inquit, quæ possidetis, &c.* Homo, tali monitu Christus te ditare voluit, non nudare; manere tibi tua voluit, non perire; perpetuari, non vacuari sacculos imperavit; iussit te transferre, non perdere. *Thesaurum non deficientem in celo, &c.* Plus consilio patris agit, quam iure dominantis: inter insidias latronum, & tinearum morsus, quare tua recondas, obiurgat: pervigiles noctes, dies anxios, sollicita tempora, ne tibi ipse facias commoneris. Auri custos, seruator argenti, securitatem non habet; nescit quietem: & cui deest securitas, quies perit: poena diues est, ille non senfa. *Thesaurum non deficientem in celo.* Hoc est dicere, vbi ego sum, ibi ponite: date mihi ego seruo. Homo, da patri, crede Deo: quia & heredi pater, & Deus homini creditum non negabit: tenere tua non potest, quia sua dedit. An humanis indiger, qui diuina largitur? an est nostrorum cupidus, qui nos suorum fecit heredes? certe quibus regnū contulit, quid negabit? O homo, si hic permanens es, quæ tua sunt, hic reponere: si illic iturus es, hic, quæ tua sunt, cur delinquis? Qui relinquenda seruat, alienorum custos est, non suorum. Si in hac vita, qua peregrini sumus, * viuimus, & modicum temporale esse pauperem dolet, tristat inuacuum esse.

Ita legendū videtur, & modicum viuimus temporale esse pauperem dolet, tristat inuacuum esse.

Non quod anima sit creata in celo, sed quia est cogitata calcibus substantiis.

EIVSDEM DE EODEM

Sermo 2.

Serm. 23.

Avdistis hodie, quemadmodum dominus pastorali iubilo clangorem tubæ cælestis adiunxit, vt diu inclinatæ ouium mentes ad diuina tolleret, cælestē protinus promoueret ad regnum. *Nolite, inquit, timere pusillus grex, &c.* Acquisiuit humilitas, superbia quod amisit: & grex pusillus ac mitis, totas, & varias edomuit propria mansuetudine feritates, pusillus grex vicit, ac fregit tot genera bestiarum, quot diuersitates subdidit iugo Christi nationum. Grex pusillus, ac mitis diu contentus occidi, diu deorari passus est, donec gentilis sœuitia sanguine satiata, vt carnibus, Evangelici pabuli suauitatem, & diuini fontis fluentia

degustans, totum contagium sæculi euitaret, & pactum: atque in hominem rediret ex bestia, qui ex homine fuerat dilapsus in bestiam. Hoc sensisse ante Prophetas, hoc Apostolos implese, hoc pertulisse martyres constat; attestante illo, qui dicit: Propter te mortificamur tota die: æstimati sumus vt oues occisionis. Vt verò iste grex noui ordinis aggrediretur prælium, vbi viuit ille, qui fuerit occisus, qui occuberit, vincit, inuenit animam, qui amittit, imitatus est suum regem, illam ouem illum secutus est agnum, qui sicut ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram iudicente se, non aperuit os suum: tacet, qui volens patitur, clamat, qui lamiat inuitus. Nec potest de morte conqueci, qui mortem dignatus; non coactus assumit. Potestatis insigne est, cum pro multis volens quis moritur, nolens cum moritur, est necessitatis extrema: quia venit de contemptu mortis alterum, alterum de conditione natura. Christus ergo sicut ouis, & volens, & tacens tondeatur: tegat illam, quam Adam primus intulit nuditatem: velut agnus occiditur, vt peccatum totius mundi immolatus, absoluat: ponit pro ouibus animam suam, vt impleat & pietatem pastoris, & coram. Tibi ergo rex, tibi sacerdos, tibi pastor, tibi sacrificium, tibi ouis, tibi agnus, tibi totum factus est, qui fecerat totum. Et qui sibi nunquam, tibi toties immutatur, propter te varias monstratur in formas, qui manet vnica suæ maiestatis in forma. Et quid plura? dat se tibi Deus homo, vt ferre potes, quia, vt est, tu nō potes sustinere. Sed audiamus iam, quid pusillo gregi talis promiserit pastor. *Nolite timere, inquit, pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.* O bonitas effusa! O inau dita pietas! O ineffabilis affectus! In societate celsus pastor oues assumit, atque ad conuictum dominacionis seruos dominus ascendit, ad partitipatum regni rex gregem populi totius admittit: sic, sic dat, qui deiecit census, cui regnum minui, vacuari potestas non potest largiendo. Providentem autem cepit dominus dicendo. *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro, dare vobis regnum.* Promissionem regni sine timore seruilis status audire non sufficit, quia, qui libertate vix dignus est, capere non valet insulas principatus. Dominus ergo seruatorum mentes tali voce confirmat, ne eos repentinus promissi regni prosterнат auditus. Regnum velle seruum, erimen est: adire periculum, temeritas nō timere. Sed hoc ad Christum quantum est? aut quam mirum, quod dat seruis regnum, quod sibi seruos facit in dominacione consortes, qui seruatorum pedes lauat, vt extrema seruis seruiat seruitute? Veniant huc, veniant, qui discutit potestatem eius, & tunc, de eius æquitate contendant, cum poterint tantam capere loqui, æstimare pietatem: nec iam calumniantur, si se in nostro corpore patre minorem dicat, qui non dicto, sed & facto, cum pedes lauat seruatorum, se subdidit, & subdidit pedibus seruatorum. Homo, iam tibi parce, quia, vt tibi parcas, tuos Deus lauit, tuos tenuit, tuos amplexatus est pedes. Sed ad cæpta redeamus: *Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.* Ecce qui dat, dare loquitur patrem, nunquid largitatem suam negat, sic dicendo? Absit, non potestatem minuit, sed pandit affectu, sic dicendo: Non distantia facit, sed patris, quam que

que volūtatē monstrat, firmat vnitatem. Quod autem dixit, *complacuit*: & non dixit, placuit, munus edocet Trinitatis: quia, quod erga nos filio placuit, hoc complacuit Trinitati. *Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.* Post tantam ergo dominus largitatem, post suam gratiam tibi copiosius collatam, abiecit, & vilia peculia seruitutis iubet abicere regnaturum. *Vendite, quæ possidetis, & date elemosinā.* Plebeium cultum regia non admittit potestas, angustis honor non nisi diademate confertur, & purpura. Abicere ergo debet habitum seruitutis, qui se regem credit diuinitus consecratum. Hinc est, quod rex supernus illum, qui cum indigna veste maiestatis eius ausus est intrare conuiuium, ligari, præcipitari, detrudi in tenebras iussit exterritus, iam diuinitus, iam regis ditatus opibus qui reseruat, captiuus miseria se nescit esse felicem. Est consuetudinis, est animi felicitas, vt adscitus ad regnum, quod fuit proprium, quod priuatum, mox parentibus, mox propinquis, cuius indigentibus, liberaliter prorogare: ne sit mendiculus animo, qui censu * fundus, & honore. Tali ergo prouidentia dominus, consilio tali, vilia, & caduca iubet vt vendamus, vt largiamur, vt doneamus, qui in cælesti regno omnia, quæ in celo, & quæ in terra sunt, volumus possidere. Sed, si vis seruare tuorum precia prædiorum, & * sæculo- rum fortē conditate delectari, fac tibi sacculos quales ille præcepit, qui iam cupiditatis tuæ custos est, & prouisor. Denique, vt vidit quod durerit dixit. *Vendite, quæ possidetis: mox adiecit. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt: thesaurum non deficientem in celis.* Iterum contristatus es: quia, quod habes, in celis cogere collocare. Rogo, crede Deo tuo, qui seruo credis: & magis Deo, quam homini commenda. Sed, si times, ne quid inde præsumat, ne quid dispergat pietas largitoris, signa fidei annulo sacculos tuos: vt tali custode dormias tu securus: quia, vbi ille est, ibi locus nullus est furi. Non poterit tibi tuam pecuniam denegare, qui tibi omnia sua contulit, qui te regni sui & honore ditauit, & gloria.

EIVSDEM DE EODEM

Sermo 3.

Serm. 25.

Hodie dominus euangelici gregis pusilla, & tenera primordia quam blanda exhortatione sit consolatus audistis. *Nolite timere, inquit, pusille grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.* Aufert spes anxias, dubios tollit euentus, omnemque propellit, & excludit timorē, quando in exordio ipso regnum nascentibus pollicetur. *Quoniam complacuit patri vestro, dare vobis regnum.* Quis de victu, quis de vestitu, quis de plebeio censu, & vernalis cespitis vilitate suspirat, de regno certus, & dominatione securus? Satis sibi inuidet, qui eleuatus ad summa, ipse se ad humilia deiecit, ad egena deponit. Sed scire conuenit, pater iste qui est, vel qualis est, vel quod regnum suis filiis reprobmittit. Quis sit iste pater, quotidie te confidente cognoscis, cum clamas; Pater noster, qui es in celis. Qualis autem sit, ipsa operum magnitudine peruidisti: ex nihilo fecit cælum, terram

Math. 6.

solidauit ex liquido, montes statuit ad stateram, maria intra legitimos terminos sola præcepti auctoritate conclusit, Verum, si regni, quod promittit pusillis, desideras nosse qualitatem, ipse aperit, sic dicendo; Sinite paruulos venire ad me, tantum est enim regnum cælorum. Esse in celo, in Math. 19. mundo est in celo viuere, est maiestatis. Iam regnare in celo, quanti sit, sensus definit æstimare mortalibus, & tamen, homo, quod æstimare non potes, percepisti, Apostolo sic dicente; Quod oculis non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Et quod te mereri dubitas, habere te, & possidere iam cogere confiteri. Quid ergo cum terra illi, qui possidet cælum? Quid illi cum humanis, qui indeptus est iam diuina? nisi fortē placent gemitus, eliguntur labores, amantur pericula, pessima mors delectat, & illata mala bonis sunt gratiora collatis. Sed videamus, quod dat pater tantus consilium regnaturis. *Vendite, quæ possidetis, & date elemosinam.* Si victuros vos, si regnatos, si vos iam diuites esse creditis in supernis, vbi futuri, quo migraturi, vbi regnaturi, estis: vos illa, quæ vestra sunt, iam præcedant: opes miseræ misericordia commutate; quæ humana sunt, in diuina conuertite. Et, ne qui forsitan deesse euectio ad potanda illa, quæ dimittitis, angariatus est pauper: serunt pauperes onera nostra, & volentes ferunt: quia tali non deprimuntur pondere, sed leuantur. *Facite vobis sacculos, qui non veterascunt.* Videtis, quia pater istis ditare vult filios, non nudare. *Facite vobis sacculos, qui non veterascunt.* Nouo modo, imò cælesti modo, qui hunc audit, vendendum comparat, recondit erogando, dum amittit, acquirit. Quam cupit pecuniam perdurare, perpetuare sacculos diuitiarum, condita permanere, qui dicit, *Facite vobis sacculos, qui non veterascunt.* Ecce docet auaritiam, qui cæperat suadere contemptum. *Facite vobis sacculos, qui non veterascunt.* Et qui thesaurizantes temporaliter arguebat, ad totum cupiditatis fomitem iubet sacculos sine fine perquiri. Christe, quod te pertrahit amor tuorum: vt auarum lucrifacias, facis eum, quod desiderat, non, quod oportet, audire; sacculos imperas; æternos thesauros, qui non deficient, vis parari, vt auarus, dum consueta percurrit ad lucra, aut virtutem capiat, aut à virtute capiatur. Verè pater es, qui cum tuis quibuscumque paruulis sic agis. Nāque & nos interdum nostris paruulis peccentibus noxia, ingerimus salutaria sub specie noxiorum; fallentes in sapientiam, non decipientes affectum. Dixisti, *Facite vobis sacculos, &c.* Sacculus cur paratur? Quid ibi claustra, vbi ipsa custos est innocetia: tibi quid signaculum, vbi fraudis suspicio non habetur? Si & in celo sacculus opus est, cura non amittitur, sed mutatur. Domine, tu vidisti, quia in thesauris tora fides, tora spes in sacculis sit auaris: & ideo imputribiles in celo sacculos vis parari, vt, qui te non sequitur, ad cælum, sequatur saltem sacculos suos. Auare, fac tibi sacculos, & fac, iubente Deo: quia votis tuis annuit diuina maiestas. Sed fac tibi sacculos erogando, quia, quicquid pauper acceperit, patet cælestis suscipit. Et vbi recondit? in celo. Et, ne fortē perdidisset te doleas vel vsuram, centuplum in cælesti fœnore recipies, quicquid in cælum paupere transmiseris perferente. Vsuram mundi centum ad vnum, Deus vnum accipit ad centum: & tamen homines cum

Nam olim ex fœnebris pecunia centesima vsura singulis mensibus exagebatur.

Deo

cem seruos, dum eligit discipulos litera decalogi imbutos. Dat decem mnas, dum post resurrectionem surgit, & aperit sensum, vt spiritualiter intellegant legis dicta. Mna. x. drachmas appendit: Et omnis scripturæ sermo, quia vitæ celestis perfectionem suggerit, quasi centenarij numeri pondere fulget. *Negotiamini.* Verba legis mystica interpretatione discussa, populis offert: & ab eis confessionem fidei, mortumque probitatem recipite. *Et factum est.* Quotidie Christus accepto regno à patre redit quia peregrinantis in terra ecclesiæ, semper statim respicit. Huic seruo pecuniam negotiatio commodat, in altero modum consummari operis examinat. Hunc prudenter laborantem ampliori gratia donat, illum luxuriosa festantem, etiam quod dederat priuat. In iudicio verò multi qui ad docendum idonei videbantur, ob negligentiam suam inter indoctos reputabuntur. Quidam simplicioris obseruationis deuotionem inter apostolicos summa præmia percipient. *Qui enim recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet.* *Venit au.* Primus seruus, ordo doctorum in circuncisione missus: qui vnâ mnam negotiatio accepit: quia vnum Deum, vnam fidem, vnum baptisma missus est prædicare. Sed decem acquirit dum populum sub lege constituit, docendo sibi met associat. *In modis suis.* Modicum est, quidquid in presenti percipimus donorum ad comparationem futurorum. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. *Decem civi.* Decem ciuitates sunt animæ, per legis verba ad gratiam euangelij peruenientes, quibus tunc gloriandus præponitur, qui eis pecuniam verbi digne Deo commendauerit. *1. Ts. 2.* vnde Apostolus: Quæ est spes nostra, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante dominum Iesum? *Et al. ve.* Bonus ordo: Vocaturus gentes, & Iudæos missurus interfici, qui noluerunt super se Christum regnare, hanc præmisit compensationem, ne diceretur: Nihil dederat populo Iudæorum vnde melior possit fieri, vt quid exigere ab eo qui nihil recepit? Ex vna mna quinque facit, qui moralia habet propter quinque sensus. *Et al. ve. se. quin.* Qui ad præputium missus est, qui dominus mnam, vnâ eandemque fidem quæ circuncisioni credita est, ad prædicandum commisit. Quæ quinque mnas facit quia gentes quinque sensibus corporis mancipatas, ad gratiam fidei euangelicæ conuertit. *In sudario.* In sudario pecuniam reponit, qui ad prædicandum idoneus officium prædicandi vel suscipere tenuit, vel suscipere non bene gerit sed precepta dona sub oculo temporis abscondit fecerit, dicens: Sufficit mihi: vt de me rationem reddam, cur aliis prædicem, vel de aliis cogar reddere rationem? cum etiam apud Deum illi sunt inexcusabiles quibus lex data non est, neque audito euangelio dormierunt, quia per creaturam poterant creatorem cognoscere. *Metis quod.* Metis enim Deus vbi non seminavit, id est, etiam eos impietatis reos tenet, quibus legis verbum vel euangelij non ministravit. Timens ergo periculum iudicij, requiescam ab administratione verbi. Misticæ. Metis vbi non se. præcidis falce iudicij eos quibus legem non commisit. Et congregas vbi non sparsisti. Congregas in regno tuo bonos, etiam de gentibus: Et de eorum comparatione qui naturalem legem seruant, damnas eos qui negligunt etiam scripturam, mysticæ.

Per duos seruos, fideles vtriusque populi doctores. Per seruum nequam, malos catholicos. Per decem & quinque mnas, credentes populi. Per inimicos, qui verbum Dei vel nunquam audire, vel malè interpretado corrumpere malunt. Per missionem turis non seminari, quos verbum Dei nec audire contigit. His quinque personis genus hominum in die iudicij discutiendum signatur. *Sabas, quod ego homo austerus sum, tollens quod non possui, & metes quod non seminavi.* Quod putauerat pro exultatione dixisse, vertitur in culpam. Si me ita durum & crudelem non eras, quare ista cogitatio non inculsit tibi timorem, vt scires me mea diligentius quaesitum. *Pecuniam, id est, euangelicam prædicationem, parati sunt fidelium cordibus non imitari. Meam non tuam.* Vnde apostolus: Si quis loquitur, quasi sermones Dei. *Cum vsu.* Qui verbi pecuniam à doctore emit credendo, necesse est, vt cum vsuris soluat operando. Vel, de accepto verbi honore vsuras soluit, qui ex eo quod audit, etiam alia studet intelligere. *Auferte.* Collatam gratiam amittit, qui prædicando aliis communicare neglexit. Augetur verò illi, qui in ea laborauit. Sicut regium chrisma quod superbiendo Saul amisit, Dauid obediendo promeruit. Spiritus enim domini qui à Saul recessit, directus est à die illa & deinceps in Dauid. *Et abundabit.* Misticæ. Cum omnis Israel: saluus erit, tunc plenitudo spiritualis gratiæ quam modo torpenter exercemus, doctoribus illius temporis abundanter conferetur.

CATENA AVREA in idem Euang.

Evseb. Estimabant quidam in primo saluatoris aduentu regnum eius venire, & hoc putabant mox tunc fieri cum ascensus erat Hierosolymam, adeo obtupefecerant eos miracula diuina quæ fecerat. Et ideo intravit eos non prius se recipere regnum à patre, quam ab hominibus iret ad patrem. Et ideo dicitur: *Hæc illis audientibus adiiciens dixit parabolam, eod quod esset prope, &c.* Theop. Sed dominus ostendit eis quod vana quædam estimarent, non est enim sensibile regnum Dei. Ostendit etiam quod quasi Deus nouit cogitationes eorum, proponens eis subiequentem parabolam. vnde sequitur: *Dixit ergo, Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reuertit.* Cyril. Describit autem sensus huius paraboli mysteria Christi à primo vsque ad vltimum. Homo enim factus est Deus verbum exiit, & quibus seruis factus sit, est tamen nobilis secundum ineffabilem ortum à patre. Basil. Non solum secundum deitatem dominus nobilis est, sed etiam secundum genus humanum, ex femine Dauid secundum carnem exortus. Abiit autem in regionem longinquam, non tam locali distantia separata quam rerum conditione. Ipse enim Deus prope est vnicuique nostrum, cum nostra bona opera nos ei attrahunt, & distat quoties nos habendo perditioni elongamur ab eo. Ad hanc igitur terrenam regionem accessit longinquam à Deo, vt gentium regnum acciperet, secundum istud: *Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Aug. de quæst. euan. Vel regio longinquæ, ecclesia gentium est, vsque ad fines terræ: abiit enim vt plenitudo gentium intraret, reuertetur vt om

vt omnis Israel saluus fiat. Euseb. Vel per hoc quod profectus est ad regionem longinquam, ascensum proprium à terra in caelos designat. Cum verò subdit: *Accipere sibi regnum & redire,* secundam sui apparitionem gloriosam & regiam ostendit. Et primò quidem hominem se vocat propter naturitatem in carne, deinde nobilem: nondum autem se regem appellat, quia nondum in prima apparitione regiaungebatur maiestate. Sed & bene dicitur obtinere sibi regnum. Nam dante sibi patre illud obtinuit, secundum illud Danielis: *Ece filius hominis veniebat in nubibus, & datum est ei regnum.* Cyril. Ascendens enim ad caelos sedet ad dexteram maiestatis in excelsis, ascendens autem dispensauit credentibus in eum diuinorum charismatum differentiam: sicut seruis committuntur dominicæ facultates, vt aliqui lucrantes famulatus sui ferant præconia. vnde sequitur: *Voca. autem decem ser. su. de. il. de. mnas.* Conuenit sacra script. in figuram perfectionis vti numero denario, quem si quis numerando excedere velit, ab vnitatem iterum inchoabit, quasi denario perducto ad metam: & ideo in dispensatione talentorum eum qui metam attingit diuini officij, decem ait mnas recepisse. Aug. de quæst. Vel per decem mnas legem significat propter decalogum, decem autem seruos hos quibus sub illa positus gratia prædicata est. Sic enim intelligendum est eis datus mnas ad vsum, cum intellexerunt legem remota velamine ad euangelicam pertinere. Beda. Mna nanque quam Græci minam vocant, centum drachmis appenditur. Et omnis scripturæ sermo, quia vitæ celestis perfectionem suggerit, quasi numeri centenarij pondere fulgescit. Euseb. Significat ergo per eos qui mnas recipiunt suos discipulos, quibus mnas exhibens singulas parem cunctis dispensationem committens, negotiari iussit: *Sequitur: Et ait ad il. nego. dum venio.* Nullum autem aliud negotium erat nisi dogma regni sui intentionis mortalibus prædicatum per suos discipulos. Idem autem est omnium documentum, eademque fides, vnum baptisma, & ob hoc mna vna singulis datur. Cyril. Multa autem est horum differentia ad illos qui inficiati sunt regnum Dei. De quibus subditur: *Cines autem eius, &c.* Hoc est quod Christus impropere ait Iudæis, dicens. Nunc verò viderunt & oderunt me & patrem meum, tenent autem regnum eius, dicentes Pilato: Non habemus regnum nisi Cæsaris. Euseb. Per hoc enim quod dicit. *Cines eius.* Iudæos significat, ortos ex eadem progenie secundum carnem, & quoniam ritu legis cum illis pariter vtebatur. Aug. de quæst. euang. *Miserunt autem legationem post eum,* quia etiam post resurrectionem eius immiserunt persecutiones Apostolis, & prædicationem euagelij respuerunt. Euseb. Postquam autem saluator hæc docuit pertinentia ad primum eius aduentum, consequenter gloriosum & regium eius reditum ostendit, dicens: *Et facta est vt redi. &c.* Chry. Duo regna Dei nouit sacra script. alterum quidem ex creatione, secundum quod est rex omnis creationis iure: alterum autem ex approbatione, secundum quod iustus dominatur, propria sponte eis subiectis, & hoc regnum hic dicitur accepisse. Aug. de quæst. euan. Redit etiam accepto regno, quia in manifestissima claritate venturus est qui eis humilis apparuit, cum diceret: Regnum meum non est de hoc mundo. Cyril. Redeunte autem Christo sum-

pro regno merebuntur præconia, & delectabuntur verbi ministri in supremis honoribus, quia multiplicauerunt talentum pluribus acquisitis: vnde subditur: *Venit autem primus dicens, Domine mna tua decem mnas acquisiuit.* Beda. Primus seruus ordo doctorum est in circuncisione missorū, qui vnam mnam negotiatio accepit, quia vnam fidem prædicare iussus est. Sed hæc mna decem mnas acquisiuit, quia populum sub lege constitutum sibi met docendo sociavit. Sequitur: *Et ait il. Fuge ser. bo. &c.* In modico seruus est fidelis: quia non adulterat verbum Dei. Quicquid enim in presenti percipimus donorum, in comparatione futurorum paucum est. Græcus. Sed quia mercedem propriorum bonorum accipit, decem dicitur ciuitatibus præesse, de his promissis quidam infirmè coniectantes existimant se præturis & præfecturis donati in terrena Hierusalè reparata lapidibus preciosis, si honestè in Christo fuerint conuersati, ambitum potestatis & prælationis ab anima minime deponentes. Amb. Sed ciuitates decem, sunt animæ, quibus iure præponitur, quia pecuniam domini & eloquia casta probata sicut argentum mentibus hominum forauerunt. Nam sicut Hierusalè dicitur ædificata vt ciuitas, ita sunt animæ pacificæ. Et sicut angeli præsent, ita hi qui vitam meruerunt angelorum. Sequitur: *Et al. ve. di. Do. mna tua sec. quin. mnas.* Beda. Seruus ille cæcus est eorum qui præputio euangelizare missi sunt, cuius mna id est, euangelica fides, quinque mnas fecit, quia gentes corporis sensibus antea mancipatas ad fidei euangelicæ gratiam conuertit. Sequitur: *Et huic ait, Et tu esto supra quinque ciuitates,* hoc est, ex earum quas imbuetas animum fide & conuersatione sublimis fulgeas. Amb. Vel aliter fortasse: Ille qui quinque mnas acquisiuit, moralia habet, quia quinque sunt corporis sensus. Ille qui decem, duplicata, id est, mystica legis, & moralia probitatis. Possumus & hæc decem mnas decem verba intelligere, id est, legis doctrinam, quinque mnas magisteria disciplinæ, sed legis spiritum in omnibus volo esse perfectum. Bene autem, quia de Iudæis dicit, duo soli multiplicatam pecuniam deserunt, non vtrique æris, sed disputationis vsus. Chry. Alia est enim pecunia fenoris, alia doctrinæ cælestis vsura. In terrenis enim opibus non euenit vnum fieri diuitem, nisi alter de pauperetur: sed in spiritualibus non euenit quæquam ditari, nisi faciat & alium locupletem. In corporeis enim participatio minuit, sed in spiritualibus auget. Aug. de q. euan. Vel aliter: Quod vnus eorum qui bene vsi sunt, x. acquisiuit, & aliter v. significat eos esse acquisitos in gregem domini à quibus iam lex per gratiã intellecta est, siue propter x. legis præcepta, siue quia ille per quæ lex lata est quinque libros cõscripsit, ad hoc pertinere x. & v. ciuitates quibus eos præponit, multiplicatione, scilicet intelligentiæ, in ipsa veritate quæ de vnoquoque præcepto, vel de vnoquoque libro pullulat, & ad vnum reducta quasi ciuitatem facit viuientium rationum æternarum. Est enim ciuitas non quorumlibet animantium, sed rationalium multitudo legis vnus societate deuincta, quod ergo serui reddentes rationem ex eo quod acceperant laudantur qui lucrati sunt, significat eos bonam reddere rationem qui bene vsi sunt, quod acceperunt ad augendas diuitias Domini per eos qui credunt in eum: Quod qui facere non

lunt, in illo signati sunt qui mnam suam in sudario seruauit. De quo sequitur: *Et ter. re. di. Do. &c.* Sunt enim homines hac sibi peruersitate blandientes, vt dicant: Sufficit vt de se vnusquisque rationem reddat, quid opus est alius predicare & ministrare? vt etiam rationem de ipsis quisque reddere cogatur, cum apud Dominum etiam illi sint inexcusabiles, quibus lex data non est, neque etiam qui auditio Euangelio non obediunt: quia per creaturam poterant cognoscere creatorem, vnde sequitur: *Timui enim te, quia, &c.* Hoc est enim quasi metere vbi non seminari, id est, eos impietatis reos tenere, quibus verbum, aut legis, aut Euangelij ministratum non est. Hoc autem veluti iudicij periculum diuitantes pigro labore à verbi ministratore cōqueferunt: & hoc est quasi sudario ligare quod acceperunt. Theo. Sudario enim mortuorum facies velatur. Merito ergo hic piger dicitur. Nam in sudario inuoluisse: quia eam mortificans, occisam dimittens, non tractauit nec auxit. Bed. Vel pecuniam in sudario ligare, est percepta dona sub otio lenti corporis abscondere. Quod autem putauerat sese per exultationem dixisse, in culpam propriam vertitur, vnde sequitur: *Dicit ei, De ore tuo te in. ser. ne.* Seruus nequam vocatur, quasi piger ad exercendum negotium, & superbus ad accusandum Domini iudicium. *Sciebas quod ego austerus homo sum, tollens quod non posui, & mentes quod non seminavi: quia non dedisti pecuniam meam ad mensam?* Quali dicat. Si durum me esse noueras & aliena sectari, quare non tibi hæc cogitatio incussit timorem, vt scires me mea diligentius quæsiturum? Pecunia autem vel argentum prædicario Euangelij est, & sermo diuinus: quia eloquia Domini eloquia castæ, argētum igne examinatum, qui sermo Domini dari debuit ad mensam, hoc est promptis paratisque cordibus intimari. August. de quaest. Euang. Vel mensa ad quam danda erat pecunia professionem ipsam religionis accipimus, quæ tanquam publicè proponitur ad vsum necessarium salutis. Chrysostr. In sensibilibus autem diuitiis debitores solius obseruationis obnoxij sunt: quantum enim recipiunt, tantum eos reddere necesse est, & nihil plus ab eis quæritur. In diuinis autem eloquiis non solum ad custodiam obligamur, sed etiam multiplicare monemur, vnde sequitur: *Et ego vna cum vsu. vtrique exegissim illam.* Bed. Qui enim verbi pecuniam à doctore percipit credendo, necesse est vt eam cum vsuris soluat operando, vel vt ex eo quod audiuit etiam alia studeat intelligere, quæ necdum ex prædicatoris ore didicit. Cyril. Doctorem enim est inferere auditoribus salutarem, & proficuum sermonem, opus autem diuinæ virtutis est attrahere obedientes ad audientiam, & fertilem eorum reddere intellectum. Non est autem hic seruus laudatus, neque honorem promeruit, sed potius, tanquam iners est condemnatus, vnde sequitur: *Et asian. di. au. ab eo mnam, &c. da. il. qui x. mmas habet.* August. de quaest. Euang. Per quod significatur & illum posse amittere munus Dei qui habent, non habet, id est, eo non vtitur, & eo augere, qui habens habet, id est, vna vtitur. Bed. Mystice autem hoc vt reor indicat intrante plenitudine Gentium omnem Israel saluum futurum, & tunc abundantiam gratiæ spiritualis doctoribus esse conferendam. Chrysostr. Ideo autem dicit altantibus: *Auferte ei mnam, quia non est pruden-*

tis animi punire, sed alio quodam, scilicet ministro eget puniendum officio iudicis. Nam & Deus non ipsemet penas irrogat, sed mediantibus angelis. Aug. De aliis seruis fletur qui quasi prodigi debitoribus, quæ acceperat perdiderunt. In duobus seruis illis qui lucrati sunt, pauci signati sunt, qui per duas vices ad cultores vineæ sunt destinati, in reliquis omnes Iudæi. Sequitur: *Et di. ei. Domine habet decem mmas.* Et ne hoc iniultum videretur, subditur: *Di. au. vo. quia om. ba. da.* Theo. Quia cum decem auxeri decuplando, palæ est quod & plura decuplans plaris lucrificet occasio Domino. A deside verò & otioso qui non saragit augere quod acceperat, ipsum quoque quod possidet, arferretur, vnde sequitur: *Ab eo autem qui non habet, & quod habet au. ab eo.* Nec vacet ceclulus dominicos, cum possit dari aliis, & multiplicari. Hæc autem nō solum ad sermonem & doctrinā referenda sunt, sed etiam ad morales virtutes: quoniam & in his dat nobis Deus sua charismata, hunc dotans ieiunio, illum oratione, alium mansuetudine vel humilitate, quibus si inuigilauerimus, multiplicabimus eas, si verò tepeamus extinguemus. Deinde si aduersariis subdit: *Vtrum im. me. &c.* Aug. de quaest. Euan. Per quod designat impietatem Iudæorum: quia ad eum noluerunt conuerti. Theoph. Quos tu adidit morti mittens eos in ignem exterretem, sed & in hoc mundo macerati sunt flebiliter ab exercitu Romanorum. Chrysostr. Hæc contra Martionistas competunt, nam & Christus dicit: *Adducite hostes meos, & occidite coram me,* cum tamen illi bonum dicant Christum, Deum verò veteris Testamenti malum. Patet autem quod pater & filius eadem facit: nam pater ad vineam destinat exercitum, filius autem hostes coram se trucidari facit. Hæc autem quæ in Luca describitur parabola, alia est ab ea quæ in Matth. narratur de talētis. Nam hic quidem ex vno capitali accepto, varij fuere prouentus: quia ex vna mna accepta hic quinque talenta, ille obtulit decem. Sed apud Matth. contrarium, nam qui duo accepit, duo superaddidit, & qui quinque tantumdem: vnde & præmiis donantur imparibus.

S. AMBROSII EPISCOPI Mediolanens. superioris Euang. expositio.

Homo quidam nobilis, &c. Bonus ordo, vt vocaturus Gentes, & Iudæos iussurus interitibus, qui noluerunt regnare supra se Christum, hæc præmittere comparationem, ne diceretur; nihil dederat populo Iudæorum, vnde poterat melior fieri, aut quid ab eo, qui nihil recipit, exigatur? Non mediocris ista est mna, quam supra inuenerit Evangelica: quia non inuenit, lucernam accendit, lumine quærit ad moto, gratulatur inuentam. Denique ex vna decem mmas alius fecit, alius quinque. Fortasse iste moralia habet, quia quinque sunt corporis sensus, ille decem duplicia, id est, mystica legis, & moralia probitatis. Vnde Matthæus quinque talenta, & duo talenta ponit. In quinque talentis, vt sint moralia, in duobus vtrumque mysticum, & morale: ita quo in numero inferius, re vberius. Et hic possumus decem mmas, decem verba intelligere, id est, legis doctrinam, quinque mmas magisteria disciplinæ. Sed legipari

gisperitum in omnibus volo esse perfectum. Non enim in sermone, sed in virtute est regnum Dei. Bene autem, quia de Iudæis dicit, duo soli multiplicatam pecuniam deferunt, non vtrique æris, sed dispensationis vsuris. Alia est enim pecunia fenestris, alia doctrinæ cælestis vsura. Denique Dominus, cum dicit: *Quare non dedisti pecuniam meam ad mensam?* Non nostræ, sed suæ pecuniæ quærit vsuram. Vnus in terra se abscondisse dicit, quod rationem, quæ ad imaginem & similitudinem Dei data est nobis, studio voluptatis obruit, & tanquam in fouea carnis abscondit. De aliis fletur, qui quasi prodigi debitoribus, quæ acceperat, prodiderunt. In duobus illis pauci sunt, qui per duas vices ad cultores vineæ destinati sunt, in reliquis omnes Iudæi. Quam comparationem Matthæus etiam nobis voluit aptare, quod similiter vt diues, qui pecuniam suam non impetit pauperibus, ita etiam qui doctrinæ suæ gratiam non diuidit imperitis, docere cum possit, haud mediocris reus est culpæ. De quo quoniam in libris de fide scriptis diximus, transcurrere melius fuit. Ciuitates autem decem esse quæ possunt, nisi forte animæ, quibus iure præponitur, qui pecuniam Domini, & illa eloquia casta probata sicut argentum, mentibus hominum fenestrentur: Nam, sicut Hierusalem dicitur ædificata sicut ciuitas, ita sunt animæ pacificæ. Et, sicut angeli præsent, ita & ij, qui vitam meruerint angelorum.

TITI BOSTRENSIS Episcopi eiusdem Euang. expositio.

Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam. Parabolæ hic propositæ scopus est, vniuersam diuini verbi œconomiam, nostri causa suscipiam, perfectamque, totamque eiusdem virtutem & energiam, hoc est, omnia, quæ circa hoc verbi mysterium à principio, vsq; ad finem acciderunt, breuiter nobis ob oculos ponere. Et enim Deus verbum factus est homo, eaque de causa sortitus est nomen serui. At verò secundum in explicabilem generationem, quam habet ex parte, erat, manetque semper ingenuus & illustris. Post absolutum portò œconomiam secundum carnem mysterium, concessit ad gloriam, quam naturaliter alioquin insitā habebat, & peregrè quodammodo ad longinquam regionem profectus est; siquidem cælum est regio à terra seiuncta. Ascendit autem, vt sumeret sibi regnum. (A quo sensu, inquis, ille, qui vni cum patre omnibus imperat ascendit ad patrem, suscepturus ab eo regnum? Ad carnis œconomiam sunt hæc referenda: pater namque non aliter filio dat regnum, quam in carnato, vel homini facto.) Ad cælos autem euectus, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis: sessurusque dum pedibus illius subternantur omnes inimici eius. *Ciues autem eius oderant eum, &c.* Equinam sunt ciues illi, qui oderit eum? haud alij vtrique, quam Iudæis; de his enim ait: *Viderunt, & oderunt, & me, & patrem meum.* Sed neque passi sunt quoque, illum super se regnare. Quare regno palam illi abrogato, ad Pilatum aiebant: *Non habemus Regem, nisi Cæsarem, cum tamen Propheta Zacharias iam olim diserte ad illos clamaret: Exulta satis filia Syon, inbula filia Hierusalem.* Ecce Rex

teus venit tibi Saluator, & ipse pauper, & ascensus super asinum, & super pullum filium asinæ. Tum Esaias quoque: *Ecce, ait, in iustitia regnabit Rex & Principes in iudicio præerunt.* Sed & Dauid quoque Propheta de Christo ita scribit: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo. Vocatis autem decem seruis, dedit illis decem mmas.* Cuiusmodi fuere serui, quibus accersitis distribuit decem mmas? Seruorum nomine hoc loco designantur, qui magnos in virtutibus progressus habent: quibus proinde, vt rectè ad omnem virtutem informare, seseque & alios probè gubernare sciant, solida esca conuenit. Hi enim sunt, qui, dum populam fidei suæ concredidit, nitè studioseque instituant, talentis sibi traditis incrementū adiciunt, sortemque, quæ Sanctos decet, adipiscuntur. Quare etiam à nobili viro illo, hoc est, Christo Deo, & Domino nostro, post acceptum regnum, in aduentu secundo redeunte, summis laudibus euehentur, summoque honore potentur: siquidem fortem denarium, & quinquariam, quam acceperat, duplam hoc ipso dependentes, quod multos Christo lucrati fuerant, decem, aut quinquem ciuitatibus præficiuntur, hoc est, præerunt rursus non iis tantum, quibus antè, sed multis præterea aliis. At seruos verò ignauia superatos, & ignominia & probum excipient. Et enim qui mnam suam sudario obuolutam abdidit, eiusmodi sententiam audiuit: *Serue nequam sciebas, quia ego homo austerus sum, tollens, quod non posui, & metens, quod non seminavi, &c.* Cur gratiam, quæ meo beneficio tibi obuenerat (hanc enim mna significat) non dedisti trapezitis, hoc est, cur illis eam ad opus non tradidisti, qui talento tuo probè vti sciuisent? *Et ego veniens, exegissim mecum cum vsuris?* Munus nanque doctorum & pastorū proprium est, vtilem & salutarem doctrinā auditoribus seminare, auditorum verò, deiecta semina non solum integrè conseruare: sed omnem quoque virtutem adicere. Ea propter ignarus seruus gratia, quam acceperat, exiuit, qui verò meliorem viam ingressi fuerant, diuinæ gratiæ augmentum consequuntur; & quod eo maius est, læti æternis bonis perfruuntur.

S. BERNARDI ABBATIS Clar. euallensis, in superioris Euang. Sermo.

Negociamini dum venio. Verbum patris, vnigenitus Dei, sol iustitiæ, summus ille negotiator, de vltimis cælorum finibus nostræ redemptionis precium apportauit. Fidelis ista negotiatio, & omni acceptione dignissima, in qua rex, filius regis, efficitur negotiatio, aurum pro plumbo tribuitur, pro peccatore donatus est iustus. O quā indebita miseratio, quàm gratuita & sic probata dilectio, quàm inopinata dignatio, quàm stupenda dulcedo, quàm inuicta mansuetudo, quàm vilis negotiatio, vbi filius Dei pro seruo traditur, pro creatura creator occiditur, pro mancipio Dominus condemnatur. Tua sunt hæc Christe opera, qui de lumine cæli ad tenebras inferni, à dextera maiestatis ad miseriam humanitatis, à gloria patris ad mortem crucis descendisti, infernum illustrando, hominem redimendo, superando mortem, & mortis auctorem. Vnus es, & secundum non habes: quem ad nos redimendum propria

Bibl. Hom. tom. 4. K K k k k 3 beni

recipite. Iuxta quod Psalmista suis auditoribus præcipit dicens; Sumite psalmum, & date tympanum. Hoc est, laudem prædicationis in cordis intentione percipite, & deuotionem operis, in carnis castigatione redhibere. Tympanum quippe, est pellis in ligno extenta. Pellis vero in ligno extenta, caro est nostra, ad exemplum dominicæ crucis afflicta. *Ciues autem eius oderant illum, &c.* Ciues, impios Iudæos dicit. De quibus alibi protestatur; **Nunc autem & viderunt, & oderunt, & me, & patrem meum, Qui non solum præsentem vsque ad mortem crucis oderat, sed etiam post resurrectionem eius miserunt persecutionem Apostolis, & prædicationem regni cælestis spreuerunt. Et factum est vt rediret accepto regno.** Significat tempus, quando in manifestissima & eminentissima claritate venturus est, qui eis humilis apparuit cum diceret: Regnum meum non est de hoc mundo. *Et inquit vocari seruos quibus dedit pecuniam, &c.* Vt scierit, inquit, non quod cum quid lateat, cui verissime dictum est; Domine, tu omnia scis. Sed scierit dicit, scire omnes faceret. Tunc enim omnium opera, & cogitationes, palam omnibus ostenduntur. Quomodo in Deuteronomio; Tentat (inquit) vos Dominus Deus vester, vt sciat, si diligitis eum, hoc est, sciri faciat. Nemo sane arbitretur eos solummodo, quibus gratia prædicandi data est, non autem & eos, quibus prædicatam est, ad iudicium tunc esse vocandos. Ipsi sunt enim pecunia, quam boni serui adquirere mercando. Quinetiam sciat eos quoque, quibus nūquam est prædicatum, ibidem adesse damnandos, de quibus infra dicemus. *Veni autem primus dicens. Domine, mina tua decem minas adquisiuit.* Primus seruus, ordo doctorum est in circuncisionem missorum, qui vnam minam negotiaturus accepit, quia vnum Dominum, vnam fidem, vnum baptismum, vnum Deum prædicare iustus est. Sed hæc eadem mina, decem minas adquisiuit, quia populum sub lege constitutum, sibi met docendo sociavit. *Et ait illi. Euge bone serue, &c.* In modico seruus est fidelis, qui non adulterat verbū Dei, sed sicut ex Deo coram Deo in Christo loquitur. Quicquid enim in præsentem percipimus donorum, in comparatione futurorum per paucum est & modicum, quia ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum autem venerit, quod perfectum est, euacuabitur, quod ex parte est. Ciuitates autem decem sunt animæ per legis verbum ad gratiam euangelij venientes. Quibus tunc iure glorificandus ille præponitur, qui eis pecuniam verbi, digne Deo commodauerit. Vnde quidam negotiator egregius, ciuitates, quibus præerat, hoc est animas, quas regēdas acceperat, alloquens; *Quæ est, ait, nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ; nonne vos ante Dominum Iesum? Et aliter venit dicens. Domine, mina tua, &c.* Seruus iste cæcus est eorum, qui præputio euangelizare missi sunt, cui Dominus ad prædicandum eunti, vnam minam, hoc est, vnam, eandemque fidem, quæ & circuncisioni credita est, præstiterat, sed hæc quinque minas fecit, quia gentes corporis sensibus antea mancipatas, ad fidei Euangelicæ gratiam conuertit. *Et hinc ait. Et tu esto supra quinque ciuitates.* Hoc est, ex earum, quas imbueras animarum fide, & cōcensione, magnus, sublimisque fulgeto. De quibus mysticè dicit Elaias; In die illa erunt quinque ciuitates in terra Ægypti, loquentes lingua Chanaan, Quinque enim ciuitates in terra Ægypti,

quinque sunt corporis sensus, quibus in hoc mundo vitimur, videlicet visus, auditus, gustus, olfactus, & tactus. Et qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, qui auertit aures suas, ne audiat pauperem, qui inebriatur vino, in quo & luxuria, qui coronare se gaudet rosis, antequam marcescant, cuius sanguine plenæ manus, & dextera est repleta muneribus, huius quinque ciuitates loquuntur lingua Ægypti, id est, vniuersi sensus faciunt opera tenebrarum. Ægyptus enim tenebras sonat. At qui obturat aures suas, ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos, ne videat malum, qui gustat, & videt quàm suavis est Dominus, qui castigat corpus suum, & seruituti subiecit, qui potest dicere cum Apostolo; Christi bonus odor sumus Deo, huius ciuitates loquuntur lingua mutata, quod interpretatur Chanaan. Et qui eas a tenebris docendo commutauerat, rectè quinque ciuitatibus præfici memoratur, quia non de suis tantum, sed & de auditorum suorum, quos ad lucem vocauit profectibus honoratur. *Et alter venit dicens. Domine, ecce mina tua, &c.* Seruus qui negotiari iustus acceptam Domini pecuniam in sudario reposuit, ostendit eos, qui ad prædicandū idonei, prædicationis officium, iubente Domino per ecclesiam, vel saltem suscipere, vel susceperunt digne gerere detrectant. Pecuniam quippe in sudario ligare est, percepta dona sub otio lenti torporis abscondere. Sunt enim homines, hæc sibi peruersitate blandientes, vt dicat, sufficit, vt de se vnusquisque rationem reddat. Quid opus est aliis prædicare, vt etiam de ipsis rationem reddere qui cogatur, cum apud Dominum etiam illi sint inexcusabiles, quibus lex data non est, neque, audito Euangelio, dormierunt, quia per creaturam poterant creatorem cognoscere? Hoc est enim quasi metere vbi non seminauit, id est, etiam eos impietatis reos tenere, quibus verbum legis, aut Euangelij non ministratum est. Hoc autem veluti periculum iudicij deuittantes, pigro languore à verbi ministracione conquelescunt. & hoc est quasi in sudario ligare, quod acceperunt. *Dicit ei. De ore tuo te iudico, serue nequam.* Seruus nequæ vocatur, quia & piger, ac * desidens est ad exercendū negotium, * & prociac. ac superbus ad accusandū Domini iudiciū. *Sciebas quod ego auferens homo sum, &c.* Quod putauerat se pro excusacione dixisse, in culpam propriam vertitur. Si (inquit) durum & crudelens esse me noueras, & aliena sectari, ibique metere, vbi non seuerim, quare non tibi istiusmodi cogitatio incussit timorem, vt scires me mea diligētius quæsiturum, & dares pecuniam meam, siue argentum ad mensam? Virumque enim *Ægypti* Græcus sermo significat. Eloquia Domini (inquit) eloquia casta, argentum igne examinatum. Pecunia ergo, & argentum prædicatio Euangelij est, & sermo diuinus, qui dari debuit ad mensam, hoc est, promptis, patrisque fidelium cordibus intimari. Ad quam videlicet mensam, id est, mentem auditorum, non alia quam dominica est deferenda pecunia, vt omnis sermo docentis scripturæ sensum sequatur. Nam quod hic Dominus non quamlibet pecuniam, sed suam dicit mummulariis esse conferendam, exponit Apostolus dicens; Si quis loquitur quasi sermones Dei. *Et ego veniens cum vsuque exegissem illud.* Qui verbi pecuniam à doctore percipit, emitque credendo, necesse est eam cum vsura soluat operando, vt, quod audita didicit,

cit, exsequatur & actu. In vsura quippe pecunia etiam non data recipitur. Vel certe de accepto verbi scenore vsuras soluit, qui ex eo, quod audit, etiam alia fludet intelligere, quæ necdum ex prædicatoris ore didicit. *Et ad flandibus dicit, Averse ab illo minam, &c.* Rectè amittit collatam gratiam, quam prædicando aliis communicare neglexit, vt ei augeatur, qui inde laborauit. Iuxta quod angelus Ephesi ecclesie dicitur; Et monebo candelabrum tuum de loco suo, nisi penitentiam egeris. Et, cum regium chrisma quod superbiendo Saul amisit, David obediēdo promeruit; Spiritus (inquit) Domini discessit à Saul, & directus est in Dauid à die illa, & deinceps. Quod vero ablata à nequam seruo mina ei, qui decem minas habebat dari iussa est, mysticè, vt reor, indicat, intrante plenitudine gentium, omnem Israel saluum futurum, & tunc abundantiam gratiæ spiritalis, quam modo nos tepenter exercemus, illius populi doctoribus esse conferendam. *Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, &c.* Hæc ad superiorem sententiam respicit, docens & illum posse amittere munus Dei, qui habens non habet, id est, non vitur, & in eo auergeri, qui habens habet, hoc est, bene vitur. Quæ gratiarū mutatio quoniam in hac vita geri solet, notandum quod illud Domini redeuntis examen etiam nunc ex parte celebratum, sed tunc est vniuersaliter implendū. Quotidiè nanque accepto à patre regno redit, quia peregrinantis in terra Ecclesie semper statum cōspicit. Quotidiè in tanto fidelium seruatorum numero huic pecuniam negotiaturus commodat, in altero modum consummati operis examinat, hunc fideliter prudentēque laboratē amplioris gratiæ munere donat, illum desidiās, molles, & marcida luxu otia sectantem, & eo, quod dederat, priuat. Verum, vniuersali manifestato iudicio, quod distu quoque terribile est, multi, qui ad docendū videbantur idonei, ob negligentia suæ noxam inter indoctos reputabūtur. At alij simpliciore fratres, & elementorum penitus ignari, ob conuersationis tamen eximie deuotionem inter apostolicos doctores præmia summa percipient. Qui enim recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet.

EVSEBII EPISCOPI

Emisseni in superius Euang.

Homil.

Homo quidam nobilis abiit in regione longinquam, accipere sibi regnū. Homo iste nobilis ipse est, qui hæc loquitur, Saluator noster: qui non solum secundum diuinitatem, qua & angelorum & hominum creator & Dominus est: verum etiam secundum humanitatem ex nobili genere ortus est. De tribu namque Iudæ & de progenie Dauid natus est Dominus: quæ inter alias tribus nobilior, regnum tenuit & principatum. *Hic autem abiit in regionem longinquam,* quando cælos ascendens ad patrem rediit. Vnde ipse ait: Exiui à patre & veni in mundum: Iterum relinquo mundum, & vado ad patrem. Hæc autem regio longinqua est, quia cum multo labore illuc peruenitur. Per multas enim tribulationes, ait Apostolus, Oportet nos intrare in regnum cælorum. Ab hac autem vnus-

quisque tanto longius est, quanto inter cæteros iniquior est. Ad hanc igitur Dominus redit accipere sibi regnū & reueri. Tunc enim sibi Dominus regnum accepit, quando eius humanitas super cælos exaltata est, & ique à patre dictū est: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Restat igitur vt reuertatur, & ad iudicium rediēs, cum seruis suis rationem ponat. Prius enim quàm illuc ascenderet, *vocatis decem seruis suis, dedit illis decem minas,* quæ alius euangelista talenta vocat. Decem sunt serui, decem sunt & talenta. Noli dicere pauci sunt, considera prius quid decem significant. Hoc enim numero nullus alius maior est: quia omnes numeri in hoc solo continentur. Decem igitur aliquando multos, aliquando significant omnes. Vocati igitur decem idem Dominus seruos suos, & dedit illis decem minas, id est, omnia talenta sua, quod alibi dicitur, Et dedit illis bona sua: *Et ait ad illos. Negociamini dum venio.* Bonus negociator beatus Paulus, qui omnibus omnia factus est, vt omnes lucrifaceret. Quotidiè nanque in Ecclesia munditiæ sunt, quotidie Dei thesaurus in Ecclesia venditur. Thesaurus enim desiderabilis requiescit in ore sapientis. Dei autē negociatores omnes sunt serui, & nihil aliud nisi seruos emunt. Nihil enim aliud de mundi diuitiis, nisi solos seruos eorum Dominus concupiscit. Vnde & de templo eos eiecit, qui male negotiantes, illicita ibi vendebant & emebant. Hoc autem de seruis dictum est, nunc de ciuibus audiamus. *Ciues autem eius oderant illum, &c.* Isti ciues Iudæi sunt, qui super se omnium regem & Dominum Christum Iesum regnare noluerūt, dicentes: Non habemus regem, nisi Cæsarem. Et isti quidem hæc prauam legationem post eum mittūt: quia ex quo ab eis recessit, in hac mala voluntate perseverant. Quæ voluntas, quia Christus eam cognoscit & audit, quasi quædam legatio in illius semper auribus sonat. *Et factum est vt rediret accepto regno, &c.* Hoc autem erit in iudicio, quando boni & mali omnes astabūt ante tribunal Christi, vt vnusquisque pro se rationem reddat. *Veni autem primus, dicens: Domine, mina tua decem minas adquisiuit.* Tunc enim vnum talentum decem acquirit, quando aliqua gratia nobis à Deo concessa, in multas virtutes crescit: aut multos peccatores ad fidē & iustitiam conuertit. *Et ait illi. Euge serue bone, &c.* Et hoc quidem alius euangelista manifestius posuit, dicens: Supra te multa constituum: intra in gaudium Domini tui. Itemque: Beatus seruus ille, quæ cum venerit Dominus, inuenerit vigilantem: Amen dico vobis, super omnia bona quæ possidet, constituet eū. Hoc est igitur supra decem ciuitates potestatem ei dare, quod est super omnia quæ possidet, eum constituere. Dixi enim per decem minas, omnes significari. Et supra omnia quidem quæ Dominus possidet, vnusquisque constituitur, quia omnia ei obediūt, eiusque voluntatem omnia faciūt. Trā enim ibi concordia erit, vt vnusquisque quasi maior veneretur ab omnibus, & quasi minor veneretur omnes. *Et alius venit, dicens. Domine, mina tua fecit quinque minas.* Iste quoque, in talēto sibi credito operatus est, sed nō tantū quātū ille, de quo modo diximus, in eo lucratus est. Nam & si omnes laborent bene, non æqualiter tamen omnes laborant. Vnde Apostolus: Ego, inquit, plus omnibus laboravi: non autem ego, sed & gratia Dei mecum. *Qua in re in talento, & in gratia sibi data,*

Ipsal. 109.

Math. 25.

Math. 25.

1. Cor. 9.

Pron. 21.

Math. 21.

Iohan. 19.

Math. 25.

Luc. 12.

Decem ciuitates mysticè.

1. Cor. 15.

data,

data, se plus ceteris laborasse ostendit. Et huic ait: Et tu esto supra quinque ciuitates. Sicut enim nec in labore, ita neq; in mercede æquales sunt. Qui enim plus laborauerit, plus mercedis accipiet: Stella enim, vt Apostolus ait, differt à stella in claritate: sic & resurrectio mortuorum. Quamuis igitur omnes beati erunt, non tamen omnes æquales erunt. Quod quidem in eo significatur, quod alij supra decem, alij supra quinque ciuitates constituti dicuntur. Et alius venit, dicens: Domine ecce mina tua, quam habui repositam in sudario. &c. In sudario namque talentum reponit, qui gratiam sibi datam in hac carne, laboribus & fationibus tradita, torpescere sinit. Mentitur autem ille malus seruus, dum eum austeru vocat: de cuius dulcedine Psalmista loquitur, dicens: Dulcis & rectus Dominus, propter hoc legem statuit delinquentibus in via. Talis igitur excusatio quam vana & inutilis sit, ipse Dominus ostendit, dicens: De ore tuo te iudico serue nequam. Sciebas, vt ipse fingit, quod ego austerus homo sum, tollens quod non posui, &c. Ac si dicat: Non fuit conueniens, vt meam pecuniam ad mensam nummularioru committere timeres, cum me tam fortem & potentem esse cognoueris, vt non solum mea, verum & aliena vbique mihi vindicare valeam. Qua in re nullã te habere excusationem manifestum est. Hæc autem pecunia, verba vitæ æternæ sunt: mensa, Ecclesia: nummularij, auditores, quibus omnis ista pecunia nuntiatur & creditur. Hæc autem cum vsura Dominus recipit, quia multos fideles cum fructu boni operis per eam acquirit. Nusquam autem est, vbi Dominus non seminauit, nusquam est vbi suæ gratiæ semen-tem non sparserit: quia præter hoc, quod in omnem terram exiuit sonus eorum: omnibus hominibus rationem & intellectum, memoriam & ingenium largitus est. Constat igitur hunc seruum nequam aduersus eum esse mentitum. De quo ipse subinferens, ait: Auferre ab illo minam, & date illi qui decem minas habet. Per quod intelligere possumus solos bonos eam beatitudinem possidere, quam simul cum eis & mali possident, si in bonitate persistissent. Et dixerunt illi: Domine, habet decem minas. Decem vtique iã habebat, quibus vna superaddita, vndecim fiunt. Quid est quod non vndecim, sed decem tantum habere dicitur: nisi hoc quod superius diximus, quia idem significant decem, quod omnes? Secundum quam significatione magis fuit decem dixisse quam vndecim, quia vndecim non significant nisi vndecim, decem vero significant omnes. Potest autem & sic intelligi, quod dicitur: Domine habet decem minas, ac si diceretur: O Domine, decem quidem minas habet, satis ei sufficere possunt, cur etiam plus dari iubes? Quibus Dominus ait: Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur & abundabit, &c. Omnis enim qui fidem habet, & dignam fidei operationem, sicut isti qui talenta sic multiplicauerunt, dabitur ei Ecclesiæ multitudinem retributionis. Ab eo vero qui non habet, etiam hoc quod in opinione hominũ habet, id est, hoc quod videtur habere, vt alius euangelista scribit, auferetur ab eo. Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me. Miseri Iudæi, aduersus quos ista dicuntur, de quibus supra dixerat: Ciues enim eius oderant illum. Isti enim tunc interficiuntur, quãdo dicitur eis: Ite maledicti in ignem æternũ, qui preparatus est diabolo & angelis eius.

Tunc & boni audient: Venite benedicti patris mei: percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.

THEOPHYLACTI EPISCOPI *Bulg. superioris Euang. expositio.*

Dixit parabolam, eo quod esset prope Hierosolimam, quodque existimauit fore vt coniectum regnum Dei manifestaretur, dixit ergo, Homo quidam generosus profectus est in regionem longinquam, &c. Videtur mihi, quod homines illi auerentes regnum Dei, illud suspicabantur temporale esse à Deo datum in libertatem Hebraici generis: idcirco & suspicabantur, quod Iesus ascendens in Hierosolimam, sumpturus esset hoc regnum. Dominus autem monstrat eis, quod insipientia quædam dicant: non enim temporale regnum eius. Interea & hoc declarat, quod vt Deus cogitationes eorum sciat: vnde & hanc parabolam dicit, & hinc enim generosum se introducit. Nam, licet homo fuerit, mansit tamen in fastigio, & nobilitate Deitatis. Perfecto autem mysterio dispensationis in carne, in regionem longinquam, cælum dico, profectus est, vt acciperet sibi regnum, hoc est, vt quasi, & secundum quod homo sederet in dextra throni magnificentiæ cum carne. Etenim sicut Deus, semper consubstantialis fuit patri: sicut homo autem tunc sedit, quãdo assumptus est, permanens donec penantur inimicis sub pedes eius. Hoc autem erit in consummatione, quando omnia etiam, quæ nolunt, subiciuntur ei, credentia, quod dominus Iesus Christus in gloriã patris. Ciues autem eius sunt Iudæi, odio habentes illum. Viderunt enim inquit, & odio habuerunt & me, & patrem meum. Qui etiam noluerunt eum super, se regnare: vnde & dicebant ad Pilatum, negantes regnum eius; Non habemus regem. Et iterum; Ne scribas, rex Iudæoru, quãuis Zacharias dicat; Gaude valde, filia Sion, quia rex tuus venit tibi iustus, & saluus. Atque Ego ait: Ecce rex tuus regnat. Insuper & David; Ego autem constitutus sum rex ab eo. Iudæi facti odio habuerunt dominum. Porro dominus dedit seruis decem minas. Serui autem illi sunt ij, quibus in ecclesia ministerium concredidum est: decemque dicuntur esse, propter perfectionem ecclesiasticæ præsentia. Ordo enim in ecclesia perfectam præsentiam dispositionem habet, & neque plures oportebat esse, neque pauciores: vt exempli gratia tria hæc videmus esse in ecclesia, purgationem, illuminationem, & perfectionem. Tres enim operationes illas sortiti sunt ordines. Diaconi purgant per instructionem, & doctrinam; presbyteri illuminant per baptismum; episcopi, & sacerdotes ordines constituunt, & perficiunt, hoc est, ordinant. Vides ordines cum operationibus, & neque plures, neque pauciores præsentium ordines. Illis igitur seruis distribuit decem minas, hoc est, dona, quæ vnicuique data sunt in utilitatem. Omnis enim, cuiusque concredita est præsentia, etiam si indignus fuerit, donum habet ex vnctione sua, id quod magnum diuinæ misericordie sacramentum est. Et factum est vt rediret accepto regno, misitque vocare seruos illos ad se, &c. Qui redditurus est Christus generosus ille & secundum humanam naturam (ex regio enim genere descendit dominus) & secundum diuinam, hoc est

EVTHYMII ZIGABONI

superioris Euang. expositio.

Dixit ergo, Homo quidam præclaro genere natus, profectus est in regionem longinquam. Seipsum significat, hominẽ quidem, vt qui humanitatem assumpsit: præclarum verò genere, vt pote filium Dei. Profectus est autem in regionem longinquã, post resurrectionem ex mortuis, ascendens ab eis in cælum: siquidem tanquam iam facta dicit ea, quæ futura sunt.

† Nam regio longinqua alia præter terram est cælum, vt acciperet sibi regnum. Quod vt homo accepit, de quo dixit David; Dominus regnauit. Et rursus; Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis, donec posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ac reuertetur. In secundo aduentu suo. Vocatus autem decem seruis suis, dedit eis decem minas. Numerus in hoc loco denarius, multitudinis duntaxat manifestatiuus est, tam de seruis quàm de minis. Mina autem genus erat argenti nummi: Seruos ergo dicit omnes fidelium præceptores: minas vero spiritualia dona. Negotiemini donec veniam. Negotiemini per dona salutem hominum. Ciues autem eius oderant eum. Cognati eius Iudæi. Nolimus hunc regnare super nos. Nam & prius dixerunt ad Pilatum; Non habemus regem nisi Cæsarem: & postmodum orabant ad Deum, & patrem, vt extingueretur etiam eius memoria. Et cõtingit vt ipse rediret, accepto regno. De secundo aduentu est hic sermo, quando reuertetur cum potestate, & magna gloria, sedebitque super sedem gloriæ suæ. Iustique vocari ad se seruos illos, &c. Nam tunc rationem ponens reddet vnicuique, iuxta opera sua. Domine mina tua decem minas acquisiuit. Per denarium numerũ etiam hic multitudinem, siue magnitudinem lucri significauit. Euge bone serue, quia in minimo fuisti fidelis. Bene precantis est, vel laudantis, contrarium vix. Bene tibi sit, quia in vna mina diligens fuisti. Habeto potestatem super decem ciuitates. Per potestatem super decem ciuitates, variam beneficii magnitudinem, ac honorem demonstrat. Tu quoque esto super quinque ciuitates. Conformiter ad mensuram studij cuiusque mensuratur & honor, ac beneficium. Domine, ecce mina tua, quam habui repositam in sudario. Sudarium anagogicè ocium, ac segnitiam, & inutilitatem hoc in loco demonstrat. Timebam enim te, quod homo austerus sis, tollis quod non posuisti, &c. Putabat enim, quod sola negotiantium diligentia absque Dei auxilio totum efficeret: & quum esset austerus, repeteret ab aliis lucra, in quæ ipse nihil contulerat. Hanc autem responsio nem figurauit parabola, volens ostendere, quod tales nihil rationabile possunt respondere, sed quæcunque, responderint, contra seipso conuertentur: Nam audi, quæ loquuntur; Ex ore tuo iudico te, serue male. Ex verbis tuis. Quare non dedisti pecuniam meam ad mensam? Ad mensarios. Hi dici possunt, qui norunt diiudicare bonum à malo. Ait ergo; Quum talem me cognosceres, quãquam talis non essem, quare nõ potius, exposuisti datum tibi donum meum ad mensarios: oportebat enim, quod in te erat, facere, reliquum vero mihi relinquere: efficere interim id, quod erat facilius; quod autem difficilius, mihi permittere, dico sane repetitionem. Et ego veniens cum vsura vtrique exegissim illam. Reperituisse,

Psal. 24.

Pecunia. Mensa. Nummularij.

Psal. 18.

Math. 25.

Ibid.

Ioan. 11.

Psal. 91. Psal. 109.

Ioan. 19. Hier. 17.

Ita morales minas sunt. De dona, sed hæc multiplicatur, nostra industria Deo operante, &c. precante.

Ex Dicitur. Aitque.

Epiphanius. est, etiam minister noster, aut ex quo profectus.

uissem. Mutuum ergo est doctrina: vsura vero humilimodi mutui, virtutes sunt, quæ ex doctrina oriuntur. Lucram autem qualemcunque nominant vsuram, communi vsus consuetudine. Et *astantibus dixit. Ministrantibus videlicet angelis. Tollite ab eo minam, & date illi, qui decem minas habet. Tollite ab eo gratiam docendi, & date illam ad accessionem honoris ei, qui decem minas habet. Domine, habet decem minas. Habet sufficientem honorem. Dico vobis, quod omni habenti dabitur, & abundabit. Qui astabant dixerunt, Habet sufficientem honorem. Ipse vero ait; Omni studium, ac diligentiam habenti, dabitur honor etiam abundantior, quàm illi conuenit. Ab eo autem, qui non habet,*

etiam id, quod habet, auferetur ab eo. Ab eo, qui studium non habet, ac diligentiam, vt dictum est, etiam id, quod habet, gratia videlicet docendi auferetur, tanquam ab illo, qui ea non vitur. Sed quare de folis tribus seruis dixit, reliquis ceteris: Quia ex his facile est etiam de aliis coniectare: quotquot enim negotiati sunt, conformes ad lucrû susceperunt honores: quotquot verò ociosa, ac inutilia seruauerunt dona, similia cum prædicto passi sunt. apud Matthæum quum similem dixisset parabolam, in fine addidit; Et inutilem seruum eicite in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium.

III. EVANG. IN COMMUNI CONFESSORVM NON PONTI- FICVM PRO ABBATIBVS.

MATTH. 19.

In illo tempore: dixit Simon Petrus ad Iesum, Ecce nos reliquimus

^a Id est, voluntatem habendi. ^b Id est, etiam. ^c Quod est perfectio. ^d Præmij.

^a omnia, ^b & ^c sequuti sumus te: ^d quid ergo erit nobis? Iesus autem

^e Non qui reliquistis tantum, quod & Socrates fecit. ^f Quando mortui resurgunt incorrupti.

dixit illis: Amen dico vobis, quod vos, qui ^e sequuti estis me in ^f re-

generatione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim ^g iudicantes duodecim tribus Israel. ^h Et omnis qui ⁱ reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

GLOSSA ORDINARIA in superius Euang.

In regeneratione. Duæ sunt regenerationes: prima ex aqua & spiritu sancto, secunda in resurrectione. Ita duæ adoptiones & duæ resurrectiones. *Filius hominis.* id est, cum serui forma, quæ iudicata est, iudiciariam exercuerit potestatem, eritis & vos mecum iudices. *Super sedes duodecim.* Per duodecim sedes, vniuersitas iudicantium. Per duodecim tribus, vniuersitas iudicandorum intelligitur. *Qui reliquerunt omnia, & sequuti sunt dominum, hi iudices erunt, qui licita habentes rectè vsi sunt: Iudicabuntur, quibus dicitur: Venite benedicti patris mei: Esuriui enim: & dedistis mihi manducare. Duo enim sunt ordinis bonorum. Centuplum.* Id est, qui carnalia pro domino dimiserit, spiritualia accipiet, quæ cõparatione, & merito sui ita erunt, quasi paruo nu-

mero centenarius comparetur. *Marcus ait, Centum tunc tantum nunc in tempore hoc cum persecutionibus fratres, & sorores, & in futuro vitam æternam, id est, in hac vita persecutionibus plena gaudium regni degustant, & omnium electorum sincera dilectione fruuntur.*

CATENA AVREA in idem Euang.

Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce, nos reliquimus omnia, &c. Orig. Audierat Petrus verbum domini dicentis, Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes. Deinde considerauit adolescentem cum tristitia abeuntem, & difficultatem diuitum ingrediendi in regnum cælorum, ideo quasi qui facilem rem consummauerat fiducialiter quæsiuit. Et si enim minima cum fratre reliquit, sed nõ minima æstimata sunt apud Deum, considerantem, quoniam ex tanta plenitudine dile-

dilectionis illa minima reliquerunt, vt etiam si multas habuissent possessiones, omnia reliquissent. Et puto quodd magis Petrus cõfidens de affectu suo quàm de ipsa quantitate rerû relictarum, fiducialiter interrogauit: vnde dicitur, *Tunc respondens Petrus, dixit ei, Ecce nos reliquimus omnia.* Chry. in ho. *Quælia omnia, ô beate Petre: arundinem, rete, nauigium. Omnia quidem hæc dicit, non propter munificentiam, sed vt per interrogationem hanc inopem inducat plebem: quia enim dominus dixerat, Si vis perfectus esse, &c. ne dicat aliquis inopum: Quid igitur si non habueris, non possim esse perfectus? Interrogat Petrus, vt tu inops discas, quoniam in nullo hinc diminutus es. Qui enim clauis regni cælorum acceperat: pro his quæ ibi sunt iam confidit: & pro orbe terrarum vniuersa interrogat. Inuere autem & qualiter respondet diligenter, sicut Christus inquisiuit, etenim Christus duo à diuite expetiit, dare pauperibus quæ habebat, & sequi se propter hoc ipse addit, *Et secuti sumus te.* Orig. Potest dici secundum omnia quæ pater reuelauit Petro esse filium suum, secuti sumus te, iustitiâ, sanctificatione & huiusmodi. Propter hoc quasi victor athleta interrogat quæ sint præmia certaminis. Hiero. Quia ergo non sufficit tantum relinquere, iungit quod perfectum est: *Et secuti sumus te. fecimus quidem quod iussisti, quid ergo erit nobis præmij: & hoc est quod dicitur, Quid ergo erit, &c.* Sequitur, *Iesus autem di. il. Amen dico vo. quod, &c.* Hiero. Non dixit, *Qui reliquistis omnia.* Hoc enim & Socrates philosophus fecit, & multi alij diuitias contempserunt. Sed, *qui secuti estis me,* quod proprie apostolorum est, atque credentium. Hilar. Secuti sunt quidem discipuli Christum in regeneratione, id est in lauacro baptismi, in fidei sanctificatione: hæc enim illa regeneratio est, quam Apostoli sunt secuti, quam lex indulgere non potuit. Hierony. Vel aliter debet construi, *Vos qui secuti estis me, sedebitis in regeneratione,* id est, quãdo mortui ex corruptione resurgunt incorrupti, sedebitis & vos in solijs iudicantium condemnantes xij. tribus Israël, quia vobis credentibus illi credere voluerunt. August. xx. de ciuita. Dei. Sic enim caro vestra regenerabitur per incorruptionem, quem admodum anima nostra regenerabitur per fidem. Chry. super Mar. Futurum enim erat vt in die iudicij responderent Iudæi, Domine, non te cognouimus filium Dei in corpore constituti: quis hominum videre poterat thesaurû in terra absconditum, solem nube celatum? Responderunt ergo discipuli, Et nos homines sumus rustici & obscuri in plebe, vos sacerdotes & scribæ: sed in nobis bona voluntas facta est, quasi lucerna rusticitatis nostre: in vobis autè malitia facta est quasi caligo scientiæ vestræ. Chry. in ho. Propter autè hoc nõ dixit: Et gentes: & orbem terrarum: sed tribus Israel, quia in eisdem erant educati & legibus & consuetudinibus apostoli & Iudæi. Cum ergo dixerint Iudæi, quoniam propter hoc nõ potuimus credere Christo, quia lex prohibuit: discipuli in medium inducentur qui eandem susceperunt legem. Sed dicit aliquis, Quid magnum promissum est, si id quod Niniuitæ habent & regina Austri, hoc & ipsi habebunt? Maxima quidem alia præmia ante & post eis promittit: sed & hic occultè insinuat aliquid plus illis. De illis enim simpliciter dixit, quod surgent & condemnabunt gene-*

rationem hanc: de his autem, *Cum sederit filius hominis, sedebitis & vos.* Manifestum est ergo quodd conregnabunt & communicabunt in gloria illa: honorem enim & gloriam ineffabilem significauit per thronos. Qualiter autem hæc promissio completa est: nunquid enim & Iudas sedebit? nequaquam. Lex enim à domino posita est per Hieremiam prophetam, loquar super gentem & regnum vt ædificem, & plantem illud: sed si fecerit malum in cõspectu meo, pœnitebo & ego de bonis quæ locutus sum vt facerem eis. quasi dicat, Si indignos se ipsos promissione faciant, non adhuc faciam, quod promisi. Indignum autem se ipsum principatu Iudas ostendit: & propter hoc tunc loquens discipulis, non simpliciter eis promisi: neque enim dixit, Vos sedebitis: sed adiunxit, *Qui secuti estis me, vt & hinc Iudam excludas, & eos qui postea futuri erant, attraheret. non enim ad illos solos dictum est: neque ad Iudam iam indignum effectû. Hila. Sequela ergo Christi Apostolos super duodecim thronos iudicantes duodecim tribus Israel, id est, duodecim patriarcharum gloriam copulauit. Aug. xx. de ciui. Dei. Ex hoc enim loco discimus cum suis discipulis iudicaturum Iesum: vnde & alibi Iudæis dicit: Ideo iudices vestri erunt: nec quoniam super duodecim sedes sessuros esse ait, duodecim solos homines cum ipso iudicatos putare debemus. Denario quippe numero vniuersa quædam significata est iudicantium multitudo, propter duas partes numeri septenarij, quo significatur plerûque vniuersitas, quæ duæ partes, id est, sit tres & quatuor, altera per alterâ multiplicatæ, duodecim faciunt, alioquin quoniam in locû Iudæ traditoris, Apostolum Matthiam legimus ordinatum. Apostolus Paulus, qui plus illis omnibus laborauit, vbi ad iudicandum sedeat nõ habebit: qui profecto cum aliis sanctis ad numerum iudicij se pertinere demonstrat: cum dicit, Nescitis quia Angelos iudicabimus? Aug. in lib. de pœnitentia. In hoc ergo numero iudicantium omnes intelliguntur, qui propter euangelium sua omnia dimiserunt, & secuti sunt dominum. Greg. x. Mora. Quisquis enim stimulo diuini amoris excitatus, hic possessa, reliquerit, illic proculdubio culmen iudicariæ potestatis obtinebit: vt simul tunc iudex cum iudice veniat: qui nunc consideratione iudicij sese spontanea paupertate caltigat. Aug. xx. de ciui. Dei. De ipsis quoque iudicandis in hoc numero duodenario similis causa est: non enim quia dictum est, Iudicantes duodecim tribus Israel, tribus Leui quæ xij. est ab eis iudicanda non erit: aut solum illum populum, non etiam gentes cæteras iudicabunt. Chry. super Matth. Vel per hoc quodd dicit, *In regeneratione,* præmittit Christus tempus Christianitatis futurum post ascensionem suam: quia scilicet homines regenerantur per baptismum: & illud est tempus quando Christus seder in sede maiestatis suæ. Et vide quia non de tẽpore futuri iudicij dicit, sed de vocatione gentium vniuersarum: non enim dixit, *Cum venerit filius hominis sedens super sedem maiestatis suæ:* sed in regeneratione, cum sedent in sede maiestatis suæ. Quod ex tunc fuit, ex quo gentes crederet ceperunt in Christum, secundum illud psalmi. Regnabit dominus super gẽtes: Deus seder super sedem sanctam suam. Et extunc apostoli sederunt super duodecim thronos, id est, in omnibus christianis:
Bibl. Hom. tom. 4. L L III omnis*

omnis enim christianus qui suscipit verbum Petri, thronus sit Petri, & sic de aliis Apostolis: sed et ergo Apostoli in his thronis, id est, in duodecim partes distinctis secundum differentias animarum, & diuersitates cordium: quas solus Deus cognoscit. Sicut enim Iudæorum populus in duodecim tribus fuit diuisus, sic & vniversus populus Christianus diuisus in duodecim tribus, vt quædam animæ sint de tribu Ruben, & sic de aliis propter diuersas virtutes. Non enim omnes gratiæ in omnibus æqualiter sunt, sed vnus præcedit in ista, alius in illa. Et sic Apostoli iudicabunt duodecim tribus Israel, id est omnes Iudæos, per hoc quod verbum Apostolorum est agentibus receptum. Omnes autem christiani, sunt quidem duodecim sedes apostolorum: sed vna sedes Christi. Christi enim omnes virtutes sunt, quasi vna sedes: quia in omni virtute æqualiter ipse solus perfectus est: vnusquisque etiam apostolorum in aliquo bono specialiter perfectior, vt Petrus in fide: & ideo Petrus requiescit in fide, Ioannes in innocentia, & sic de aliis, & quod de retributione Apostolis in hoc mundo danda Christus loquatur, demonstrat quod sequitur, *Et omnis qui reliquerit do. &c.* Si enim in hoc seculo centuplum recipiunt: sine dubio & apostolorum etiam in hoc seculo merces futura promittebatur. Chry. in ho. Vel discipulis promittit futura, quia excelsiores erant iam & nihil presentium quærebant, alii autem quæ sunt hic repromittit. Orig. Vel aliter, Si quis reliquerit omnia & secutus fuerit Christum, quæ promissa sunt Petro, & ipse recipiet. Si autem nõ omnia reliquit, sed quædam quæ specialiter referuntur: hic multiplicia recipiet: & vitam possidebit æternam. Hier. Ex occasione autem huius sententiæ quidam introducunt mille annos post resurrectionem, dicentes, Tunc nobis centuplum omnium rerum quas dimisimus, & vitam æternam esse reddendam. quod si in cæteris digna sit promissio, in vxoribus appareat turpitudinem, vt qui vnus pro domino dimiserit, centum recipiat in futuro. Sensus igitur iste est, Qui carnalia pro saluatore dimiserit, spiritualia recipiet: quæ comparatione & merito sui, quasi paruo numero centenarius numerus comparetur. Orig. Sed in hoc seculo quia pro fratribus carnalibus multos inueniet fratres secundum fidem: sic & parentes omnes episcopos & presbyteros & filios omnes ætatem filiorum habentes. Sunt autem & angeli fratres & sorores omnes, quæ exhibuerunt se Christo virgines castas, tam istæ quæ nunc habentur in terris, quam illæ quæ iam viuunt in cælis. Agros autem & domos multipliciter, intellige in requie paradisi & ciuitate Dei: super hæc autem omnia possidebunt vitam æternam. Aug. xx. de ciui. Dei, hoc etiam quod hic dicitur, *Centuplum accipiet, exponens* quodammodo Apostolus, ait: quasi nihil habentes, & omnia possidentes. Centum enim pro ipsa vniversitate ponuntur aliquando. Hier. Quod autem dicit, *Et omnis qui reli.* congruit illi sententiæ qua dixerat, *Veni separate hominem a patre suo.* Qui enim propter fidem Christi ad prædicationem euangelij omnes affectus cõtēpserunt atque diuitias, & seculi voluptates, isti centuplum accipient, & vitam æternam possidebunt. Chry. in ho. Cum autem dicit, *Qui reli. vxorem, nõ hoc ait vt simpliciter nuptiæ diuellatur, sed vt omnibus præferamus fidei pietatem.* Videtur autem

michi & persecutionis tempus occultè insinuat: quia enim multi futuri erant, filios ad impietatem trahentes, cum hoc acciderit, neque pro patribus, neque pro viris habeantur. Raba. Verum quia multi virtutum studia non eadem, qua incipiunt, intentione pietatis consumant: sed vel tepescunt, vel acceleratè labuntur. sequitur. *Multi autem erunt pri. &c.* Orig. Per hoc exhortatur eos qui nuper accedunt ad verbum diuinum: vt festinent ad perfectum ascendere præ multis, qui videntur tenuisse in fide. Potest etiam hic sensus destrui eos qui gloriatur eo quod christianis pariteribus sunt enutriti in ipsa christianitate, neque pusillanimes fiant, quod christianitatis dogmata nouissimè receperunt. Habet etiam alium intellectum, vt sint primi Israelitæ, qui facti sunt nouissimi, propter infidelitatem: gentes autem nouissimæ, primi. Cautè autem dicit, *Multi*: nõ enim omnes primi, erunt nouissimi: nec omnes nouissimi, primi. Adhuc autem multi hominum qui natura nouissimi sunt, efficiuntur per vitam angelicam quibusdã angelis superiores: & quidam angeli qui fuerunt primi, sunt nouissimi propter culpam. Remi. Potest etiam specialiter referri ad tristitiam diuitis, qui primus, videbatur legis præcepta implendo: sed quia terrenam substantiam prætulit Deo, nouissimus factus est. Sancti verò Apostoli nouissimi videbantur, sed relinquendo omnia per humilitatis gratiam, facti sunt primi. Sunt etiam plurimi qui post studia bonorum operum à bonis operibus deficiunt, & cum fuerint primi, sunt nouissimi.

ORIGENIS PRESBYTERI DE EODEM EUANG. HOMIL.

Hoc poterit quis simpliciter interpretari, & moraliter. Qui ergo simpliciter vult intelligere, talia dicit. Sicut enim in datis non ipsum datum, sed affectum dantis aspiciens Deus iustificat, & melius suscipit parua dantem cum magno affectu, quam magna ex affectu modico: sicut manifestum est ex his, quæ scribuntur propter data diuitum magna, & duo minuta videt: sic & in his, qui propter Dei dilectionem dimittunt quæ possident, vt inseparabiliter Christum sequantur, omnia secundum verbum eius agentes: non magis acceptabilis erit, qui plura reliquerit eo, qui parua dimiserit. Ergo & si minima, & contemptibilia Petrus cum fratre suo reliquit, quando audientes, Venite post me, & faciam vos piscatores hominum, statim relictis retibus, secuti sunt eum: sed non minima sunt æstimata apud Deum considerantem, quoniam ex tanta plenitudine dilectionis illa minima reliquerunt, vt etiam si multas habuissent possessiones, omnia sine dubio reliquissent, nec ab eis vlllo modo retenti fuissent, aut impediti ab impetu dilectionis huiusmodi. Et puto quod magis confidens Petrus de affectu suo, quam de ipsa quantitate rerum relictarum, fiducialiter dixit, *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* Quid ergo erit nobis? Consequens est autem sentite, quoniam nõ solum retia, sed etiam domum, & vxorem forte reliquit, & filios, & possessiones quasdam, & si paruas. Magnum ergo aliquid demonstratur de Petro, & de fratre ipsius, quoniam audientes, Venite post me, & faciam

vos piscatores hominum, nihil cogitantes statim relictis retibus, secuti sunt eum: nec sunt imitati eum qui dixit, Sed primum permittite mihi ire, & renunciate eis, qui sunt in domo: nec simile aliquid fecerunt ei, qui dixit, Permittite mihi primum, vt sepeliam patrem meum. Et diligenter attende, quoniam honestissime percussit Christi præcepto, & promissionibus eius, & credentes quoniam modicum capturam piscium relinquentes, homines piscatui fuerant ad salutem: statim relictis retibus, & quasi obliti suorum omnium, secuti sunt eum, vt digni efficiantur hac interrogatione, quam facit dicens, *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* Obserua simul & hoc, quoniam occasio interrogationis huiusmodi ex illo facta est Petro, quod verbum Christi audiuisset dicentis, Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ possides, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis, & veni, sequere me. Deinde quia considerauit adolescentem cum tristitia abeuntem, quoniam præposuit multas possessiones habere in terris, quam esse perfectum in Deo, considerans quoque & difficultatem diuitum ingrediendi in regnum cælorum, ideo quasi qui ipse non facilem rem consummauerit, in eo quod vnuerfa reliquit, & sequutus est Iesum, dixit, *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* Propterea Petro fiducialiter ista dicendi, respondit promissionem istam maximam Christus, vt sit vnus de iudicibus illis. Quoniam autem verbi simplicitas non est satis idonea auditorem ingenij eminentioris placare, honestatem sensus in moralibus expositionibus considerantem, etiam hunc locum ita trademus, quomodo hoc ipsum quod ait, *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* Retia cõtēptibilia reliquisse, vel pauperem domum, & vitam in paupertate doloribus plenã, non adeo magnum esse neque dignum tali discipulo, cui non caro, & sanguis reuelauerat esse Iesum Christum filium Dei viui, sed pater cælestis, cui etiã fuerat dictum, Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non preualebunt ei. Ergo ne forte ea, quæ tradita sunt superius de verbis Christi dicentis, Vade & vende omnia, quæ possides, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis, & veni sequere me, vtilia, & vera sint in presenti. Petrus enim omnia reliquit, in quibus erat peccator. Propter quæ & dixerat, Exia me, Domine, quoniam homo peccator sum. Et magna laus erat eius confidentis vt de cætero non peccaret, qui dixit, *Ecce nos reliquimus omnia, & non solum mala reliquimus, sed & te secuti sumus.* Quod autem dicit, *& secuti sumus te,* potest dici secundum omnia quæ pater reuelauit Petro esse filium suum, secuti sumus te iustitiam, secundum quod iustitia es: secuti sumus te sanctificationem, secundum quod sanctificatio es, & sapientia, & pax, & veritas, & via ducens ad Deum, & vita vera. Propter quod quasi victor athleta post luctamen Agonethetam interrogat, quæ sint præmia certaminis huiusmodi, quæ adhuc nesciebat. *Quid vtiq; erit nobis?* Et nos si volumus percipere, quæ sunt Petro promissa, similiter omnia reliquamus, vt de cætero nulla teneamus malitia, neque aliquibus operibus eius, sed verbum Dei sequamur, vt dicatur & nobis, & omnibus sequentibus eum, quæ in sequentibus dicit, *Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione cum*

federit filius hominis super sedem maiestatis sue, sedebitis & vos super duodecim thronos iudicantes duodecim tribus Israel. Quod & ipsum & simpliciter habet interpretationem exhortantem relinquere bona seculi propter Christum, & spiritalem, & aliorum. Qui ergo secundum literam vult intelligere, talia dicit, Non omnes dicit sequi Christum sermo, sed eos, qui tunc fuerunt Apostoli, & qui similiter eis secuti fuerant eum, secutos se appellauit. Posteriores autem manifestauit per illud, quod dixit, *Et omnis qui reliquerit fratres, aut sorores, & cætera.* Qui ergo secuti sunt Christum non quædam, sed omnia relinquentes, sedebunt super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israel. Et hanc potestatem accipient in resurrectione mortuorum. Ipsa est enim generatio, & noua quædam natiuitas constituta, quando & cælum nouum, & terra noua creatur his, qui se ipsos renouauerunt, & nouum tradiderunt testamentum, & calix ipsius. Illius autem regenerationis præmium est, quod apud Paulum vocatur lauacrum regenerationis, & illius natiuitas mysterium est hæc reuocatio spiritus. Et forsitan quidem secundum hanc natiuitatem nemo est mundus à forde, & si vnus diei sit vita eius, propter natiuitatis nostræ carnalis mysterium, secundum quod ait Dauid ex persona omnium nascentium ex carne, & sanguine, Quoniam in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis concepit me mater mea. Secundum regenerationem autem baptismatis, omnis quidem est mundus à forde, qui renatus fuerit ex aqua, & spiritu, vt audacter autem dicam, mundus est per speculum in ænigmate. Secundum tertiam autem regenerationem, quando federit filius hominis in sede gloriæ suæ, omnis, qui in illam regenerationem venerit, quæ est in Christo, mundissimus erit à forde, & faciem in faciem videbit, & ipse per lauacrum regenerationis veniens ad ipsam regenerationem. Si autem via intelligere illud lauacrum, intellige quomodo Ioannes in aqua baptizans in penitentia, dicit de saluatore, Quoniam ipse vos baptizabit in spiritu sancto, & in igne. In ista ergo regeneratione baptismatis consensisti sumus Christo, secundum Apostolum, per baptismum. In illius autem regeneratione baptismatis, quod erit in spiritu, & in igne, conformes efficiemur corpori gloriæ Christi sedentis in sede gloriæ suæ, & ipsi sedentes super duodecim thronos, si tamen relinquentes omnia secundum vtramque interpretationem superius factam magis autem iuxta secundam, secuti sumus Christum. Tunc autem cum filius hominis federit in sede gloriæ suæ, implebitur prophetia, quæ dicit, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Et tunc oportet eum regnare, donec ponat Deus omnes inimicos suos sub pedibus suis, donec nouissima inimica mors destruat. Qua destructa, iam non erit mors ante faciem saluatorum, sed sola credita vita. Morte enim constituta ante faciem hominum, non creditur vita ab his, qui tenentur à morte, destructa vero morte, ab omnibus vita creditur. Tale aliquid positum est in lege ita, Posui ante faciem tuam vitam, & mortem. Item, Erit vita vestra suspensa ante oculos vestros, & non credetis vitæ vestræ. Sedebit autem filius hominis super sedem gloriæ suæ, cum nullus cõtēptibilis, & in glo-

rius fuerit in regno eius. Omnes enim tunc, qui gloriam ab hominibus non acceperunt, nec fecerunt aliquid, ut ab hominibus glorificarentur, sed gloriam solam, quæ ex Deo est, quæ fuerant, regenerabuntur ab eo, qui sederit super sedem gloriæ suæ. Tunc implebitur oratio Christi, quam orauit, & dixit, Pater glorifica me ea gloria, quam habui, priusquam mundus fieret, apud te. Si autem potes intelligere verbum restitutum postquam factus fuerat caro, & omnia, quæcunque factus est, secundum quod vnusquisque necessarium fieri habuit eum sibi ut omnes lucretur, & postea restitutum, ut fiat qualis fuit in principio apud Deum, Deus enim erat verbum in gloria sua, quasi verbum videbis eum sedentem super sedem gloriæ suæ, quando non aliud ab eo intellexeris filium hominis, qui secundum corpus homo existimabatur. Tunc autem, cum hæc in restitutione saluatoris fuerint facta, & qui reliquerunt omnia, & secuti sunt eum, sedebunt quasi conformes facti corporis, & sedis gloriæ eius super duodecim thronos iudicantes duodecim tribus Israel. Omnis enim vita iustorum iudicabit tribus Israel, quæ non crediderunt, & iudicabunt Apostoli, & qui Apostolorum imitati sunt vitam, & iudicabunt generosos quidem propter quod sunt Israel, non autem egerunt digna genere suo. Fortitan autem quod dicit Apostolus, In vobis iudicabitur mundus, dicitur ad eos, qui venerunt ex gentibus, Quod autem dicit, *Sedebitis & vos super duodecim thronos iudicantes duodecim tribus Israel.* Quicquid ad Apostolos, & ad eos, qui Apostolicam imitati sunt vitam iudicatos Israel, qui generosiores toto mundo habentur. Si quis ergo reliquerit omnia, & secutus fuerit Iesum, quæ Petro promissa sunt & ipse recipiet. Si autem non omnia reliquit, sed quædam, quæ specialiter inferius referuntur, hic multiplicia recipiet, & vitam æternam possidebit, secundum quod ait, *Omnia qui reliquerit fratres, aut sorores, aut parentes, aut filios, aut agrum, aut domum propter nomen meum, centuplum accipiet, & in futuro vitam æternam possidebit.* Et hoc quidem quoniam habet non contemptibilem rationem, & secundum simplicem traditionem, exhortatoriam, ad contemnendam omnem carnalem cognitionem, & omnem substantiam mundialem, omnis homo fatetur, quod multi credentium Christo odio habiti sunt à parentibus suis, & elegerunt eos, & omnem substantiam spernere, ut vitam æternam possiderent, credentes quod omnis, qui reliquerit fratres secundum carnem, & sorores corporis, & parentes carnales, aut filios carnis, & in terra maledicta agros, & domos in ea, & reliquerit propter aliud nihil nisi propter nomen Christi, multiplicia recipiet, & si oportet sic nominare, inestimabiliter multiplicia spiritalia magis quam carnalia. Et adhuc supra quod multiplicia recipit, non in vita hac temporalis, sed in illa vita æterna factus recipiet ea. Et multipliciter quidem fratres, & sorores exponere facile est. Nam & in hoc seculo pro fratribus carnalibus, quos propter infidelitatem reliquit, multos inuenit fratres secundum fidem. Sic & parentes omnes irreprehensibiles episcopos, & presbyteros sine crimine constitutos inuenit quis patres, pro eo quod reliquit infideles parentes. Similiter & filios omnes ætatem habentes. Quomodo autem intelligatur multipliciter agros, vel domos quæ re-

liquerit, inuenire, non similiter tradere possumus. Sunt ergo sicut existimus, & Angelis fratres, & sorores omnes, qui exhibuerunt se Christo castas virgines, tam istæ, quæ adhuc in terris habentur, quam illæ, quæ iam viuunt in cælis. Parentes autem quales dicti sunt Abraham. Tu ibis ad patres tuos in pace, nutritus in senecta bona. Si autem facti fuerint aliquando secundum illos patres isti aliorum patres multipliciter recipiunt etiam natos. Agros autem, & domos multiplices intellige mihi in requie paradisi, & ciuitate Dei, de qua dicta sunt gloriosa, in cuius gradibus dignoscetur Deus, cum suscipiet eam, ut dicatur ad eos, qui illic possident domos, Sicut audiui mus, ita & vidimus in ciuitate domini virtutum, in ciuitate Dei nostri. De qua dicitur, Distribuite gradus eius. Super hæc autem omnia vitam æternam possidebit.

S. HILARII EPISCOPI Pictaunorum superioris Euang. expositio.

Rursus illi dictis Domini hæc reddunt: reliquisse se omnia, & cum ipso esse. Quibus Dominus, cum sederit in maiestatis suæ sede, sedens super sedes duodecim, ac totidem tribus Israel iudicaturus spopondit: omnibusque qui vniversa reliquerint propter nomen eius, fructum centupli præmij referuatum. Multos autem ex nouissimis primos futuros, & exprimis futuros nouissimos. Multa sunt quæ non sinunt nos simplici intellectu dicta Euangelica suscipere. Interpositus enim nonnullis rebus, quæ ex natura humani sensus sibi contraria sunt rationem querere cælestis intelligentiæ admonemur. Apostoli dicunt, & sequi se Christum, & se omnia reliquisse. Quomodo igitur sunt tristes, & quomodo metuant dicentes saluum esse neminem posse. Næque & ab aliis fieri poterat, si quid fecissent ipsi. Deinde cum fecissent quare metus vel vnde susceptus est: Additur etiã in responsione Domini, hæc apud homines impossibilia, possibilia apud Deum. Nunquid apud hominem impossibilia erant, quæ & Apostoli fecisse se gloriantur, & fecisse eos Dominus agnoscit: & deinceps plures vsque ad martyrij beatitudinem essent omnia relicturi? At nunquid est Deo quo egere possit: relictum que sit aliquid quod iactura rerum quas habeat sit sequendum, ut soli ipsi hoc facere possibile sit? Omnis itaque hic sermo est spiritualis. Apostoli enim spiritualiter audientes, neminem ex lege posse saluari, cum ipsi etiam in lege essent (Nam vehemens eos amor legis fauore detinuit) hi igitur, nondum penitus Euangelici mysterij veritate comperta, metuant neminem saluum esse posse sine lege: quia omnem salutem etiamnum in lege constituunt. Sed Dominus breui absolutaque ratione, eorundem & ignorantiam & metum soluit, dicens: *Hoc quidem impossibile est apud homines, possibile autem apud Deum.* Quid enim Iudæo tam sine effectu videtur: quam ut ab homine magis salutem expectat, quam ex lege? quàm ut in crucis scandalo legislatio, & testamentum, & adoptio, & hæreditas negligatur? Quid autem Dei virtuti tam possibile est, quam ut per fidem saluet? ut per eam regeneret? ut per crucem vincat? ut per Euangelia adoptet? ut per resurrectionem

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI Episcopi Constant. in superioribus Euang. Homil. 1.

tionem ex morte viuificet? Quibus auditis Apostoli cito credunt, seseque omnia reliquisse profiterentur. Sed hanc eorum obedientiam cito Dominus remunerat: omnem difficultatem superioris quaestionis absoluens, cum dicit, *Vos qui secuti me estis, in regeneratione iudicabitis duodecim tribus Israel.* Secuti in regeneratione sunt lauacro baptismi, in fidei sanctificatione, in adoptione hæreditatis, in resurrectione ex mortuis. Hæc enim illa regeneratio est, quam Apostoli sunt secuti, quam lex indulgere non potuit, quæ eos super duodecim thronos in iudicandis duodecim tribubus Israel, in duodecim patriarcharum gloria copulauit. Cæteris quoque contemptu seculi se sequentibus, centesimi fructus copiam pollicetur. Hic centesimus fructus est, qui in centesima oue cum cælesti letitia expletur. Hic ceteris fructus est, quem perfecta terræ vberitas consequetur. Qui ecclesiæ honor iam in Sarc cognomento est destinatus: & iactura legis, ac fide Euangelica promerendus est. Atque ita ex nouissimis primos efficiendos, quia nouissimi efficiantur ex primis.

S. HIERONYMI PRESBYTERI in idem Euang. Homilia.

Tunc respondens Petrus dixit ei: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Grâdis fiducia: Petrus piscator erat: diues non fuerat, cibos manu & arte quærebat: & tamen loquitur confidenter, reliquimus omnia. Et quia non sufficit tantum relinquere: iungit quod perfectum est: & secuti sumus te. Fecimus quod iussisti: quid igitur nobis dabis præmij? Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis: quod vos qui secuti estis me, & ceteris qui reliquistis omnia: hoc enim & Socrates fecit philosophus: & multi alij diuitias contempserunt, sed qui secuti estis me, quod proprie Apostolorum est atque credentium. In regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ: quado & mortui de corruptione resurgent incorrupti, sedebitis & vos in solis indicantium: condemnantes duodecim tribus Israel: quia vobis credentibus illi credere noluerunt. Et omnis qui reliquerit domum vel fratres, & cetera. Locus iste cum illa sententia congruit in qua saluator loquitur: Non veni pacem mittere sed gladium. Veni enim separare hominem à patre suo, & matrem à filia, & nurum à focu: & inimici hominis domestici eius. Qui ergo propter fidem Christi & prædicationem euangelij omnes affectus contempserint, atque diuitias & seculi voluptates: isti centuplum recipient & vitam æternam possidebunt. Ex occasione huius sententiæ, quidam introducunt mille annos post resurrectionem, dicentes tunc nobis centuplum omnium rerum quas dimisimus & vitam æternam esse reddendam: non intelligentes quod si in cæteris digna sit reprobatio, in vxoribus appareat turpitudinem: ut qui vnâ pro Domino dimiserit, centum recipiat in futuro. Sensus ergo iste est: Qui carnalia pro saluatore dimiserit, spiritalia recipiet: quæ comparatione & merito sui ita erunt, quasi si paruo numero contentatus numerus comparetur. Vnde dicit & Apostolus: qui vnâ tantum domum & vnus provincie paruos agros dimiserat. Quasi nihil habentes & omnia possidentes.*

Tunc respondens Petrus dixit ei: *Ecce nos reliquimus omnia, & cetera.* Quænam sunt hæc omnia, quæ te dicis, beatissime Petre, reliquisse? Arundinem vilissimam, retia, vniuersumque piscatorum artificium, hæc tu omnia vocas? Ita, inquit, sed non ambitione quadam, aut inani gloria, verum ut pauperum plebem hac interrogatione introducam. Nam, quoniam à Domino dictum est: Si vis perfectus esse, vende, quæ habes, & distribue pauperibus, & habebis in cælo thesaurum: ne quis pauperum opinetur, non posse ad perfectionem se peruenire, quam non habeat, quæ pauperibus offerat: querit Petrus, ut tu dicas, nihil te minus propter inopiam habiturum: querit inquam, Petrus, ne, si id à se perciperet, præsertim quom ad huc spiritus gratia non abundaret, ambiguitate perplexus iaceret, sed ut ab ipso eius magistro prolata sententia, firma spe roboratus. Nam, quem admodum etiam nos pro aliis disputamus, sic Apostolus quoque ad vniuersorum commodum non dubitauit interrogare. A superioribus enim iacet, nihil de seipso ambiguisse: qui enim ipsorum cælorum clausus suscepit, quædò magis de cæteris, quæ in cælo sunt, consideret? Tu autem illud diligenter expede, quàm exquisitè duo illa, quæ Christus à diuite petiit, ut scilicet pauperibus substantiam distribueret suam, & Christum sequeretur, breuiter complexus est, dicens; *Relinquimus omnia, & sequi sumus te:*ambo enim hæc facta iam erant, & eo quod omnia reliquerunt, sequi facilius poterunt, & quoniam reliquerunt, considerare, atque gaudere ipsos admonebat, Quid igitur Christus responderet? *Amen dico vobis, quia vos qui sequi estis me, & cetera.* An igitur & Iudas sedebit? Minime. Quomodo igitur in duodecim sedibus sedebunt, quomodo pollicitatio hæc adimplebitur? Attende quomodo, & qua ratione lex est à Deo per Hieremiam promulgata, in qua hæc continentur, Terminum loquar super gentem & super regnum, ut auferam, & perdam: & si conuerteretur gens illa à malis suis, me quoque poenitebit à malis, quæ cogitauit eis facere. Et terminum loquar super gentem, & regnum, ut restarem, & plantem: & si nequitiam fecerint in conspectu meo, & non audient vocem meam, me quoque poenitebit corum bonorum, quæ factum esse ipsi loquutus sum. Pariter enim, inquit, tam in bonis, quàm in malis id facere soleo. Si enim restauratum me dixerò, non faciam scilicet, si quis indignum se hac pollicitatione præbuerit quod primò confitenti homini accidit. Tremor enim vestri, & timor, ait, erit super feras: quod e contrario fieri videmus, quia videlicet indignum se homo tali præbuit principatu: sic etiam Iudas. Nam, ne punitionum terrore in desperationem nonnulli compulsi, duiores ad virtutem fiant, aut bonorum pollicitationibus in desiderium delabantur, vitæque ista per Hieremiam corrigi, dicens; Et, si minatus fuero, non diffidas: potes enim poenitentiam agere, & sententiam meam, sicut Niniuita, conuertere: & si aliquod bonum promittam, propter promissionem non decidas. Non enim proderit tibi pollicitatio mea, si vitio te indignum feceris, imo verò

maioris causa erit supplicij: nam ego dignis, & in eo, quod digni sunt, perseverantibus, polliceor: propterea discipulos alloquens non simpliciter pollicetur. Non enim *sedebitis & vos*, solummodo dixit: sed adiecit; *Qui me secuti estis*: vt & Iudam eijciat, & posteriores attrahat. Nō enim dictum ad illos est *solos*, neque ad Iudam, qui se indignū effecit. Ita discipulis quidem magna pollicetur, dicēs; *Super duodecim sedes sedebitis*. Sublimiores enim iam facti nihil è caducis rebus petebant. Cæteris autem hæc etiam præsentia pollicetur, dicens; *Quicumque dimiserit fratres, aut sorores, &c.* Certè, ne quis illud audiens, discipulis, vt maxima in futuro præmia consequantur, datum solummodo credat; ea propter latius orationem produxit, & ad vniuersum orbem pollicisationem extendit, ita vt à præsentibus futura confirmet. Sic & discipulis, quæ imperfectiores à primis cunabulis adhuc essent, quæ ad hanc vitā pertinent, offerebat. Nam quando à mari, & à piscādi artificio remouit, nullam cælestium fecit sedium mentionem, sed huius vitæ præstantiam commemorabat, dicens; *Hominiū vos faciam piscatores*: postquam verò sublimiores fecit de cælestibus disserit. Quid autem est, quod dicit, *Iudicantes duodecim tribus Israel*? Nihil aliud profectò quàm condemnātes: non enim in solio iudicandi sedebunt, sed quemadmodum reginam Austri, & Niniuitas condemnatos generationem illam afferunt, simili quodammodo discipuli non gentes, non vniuersum orbem, sed tribus Israel cōdemnabunt. Nā, quoniam eisdem & legibus, & institutis viuendi tam Iudæi, quàm Apostoli educati fuerūt, quum Iudæi dicturi sint; Idcirco se credere Christo nō potuisse, quia mandata legis feruare iubebantur, discipulis in medium productis, à quibus & lex suscipiebatur, & fides Christo adhibita est, omnes Iudæos cōdemnabit: propterea enim dicebat, Iudices vestri futuri sunt. Sed quid præcipi pollicetur ipsis, iniquis? Si, quod Niniuite, & regina habebunt, id etiam discipuli possidebunt. Multa quoque alia in superioribus istis obrulit, & in sequētibz pollicetur, quamuis aliquid occultis in hoc etiam significatur, in maiora istos illis habituros: de illis enim simpliciter dicitur, quia viri Niniuite refurgent, & condemnabunt hanc generationem: regina quoque Austri similiter: de istis verò non ita simpliciter: sed; *Quando filius hominis in sede maiestatis suæ sedebit, tunc & vos sedebitis super duodecim thronos iudicantes duodecim tribus Israel*. Vade significatur, quia tam regni, quàm gloriæ participes futuri sunt. Si enim sustinemus, inquit, simul quoque conregnabimus. Et ecce non concessum quidem esse sedet significauit, quum ipse solus in solio iudicaturus sedebit, sed honorem, atque gloriam ineffabilem vocabulo sedium signanter expressit. Verū ista discipulis dicta sunt, cæteris autem vniuersis æternam ibi vitam, & cētuplum hic pollicetur: & si reliquis, multo magis Apostolis, quibus promissa contigisse in hoc seculo non ignoramus: qui, quum arundinem, & vilissimam herbaria reliquerint, omnia fidelium, qui prædicatione sua crediderunt, imò verò eos quoque ipsos credentes in potestate habuerunt. Nam vel mori pro ipsis centies voluissent, vt Paulus testatur, dicens; Si possitis, etiam oculos vestros mihi dedissetis. Quum autem dicit; *Quicumque reliquerit uxorem; non simpliciter præcipit dirimenda esse*

mattimonia, sed, sicut in superioribus dicebat; Qui perdit animam suam inueniet ipsam: non vt nosmetipsos interimamus, neque vt animam nostram violenter à corpore disungamus, sed vt religionis pietatem cæteris omnibus anteferramus: ita de vxore quoque, ac fratribz intelligendum est. Mihi autem persequutiones hic occultius significare videtur: multi enim à parentibus filij, multi mariti ab vxoribus ad impietatem trahuntur: quæ quum facere conarentur, aut, nec vxoris loco, nec parentis habeantur, quod & Paulus consulebat, dicens; Si verò infidelis separetur.

AVTHORIS IMPERFECTI in Matth. eiusdem Euang. expositio.

Ecce subito excitatur Petrus vnus de populo Ex hunc in Matth. diuite, & ex persona discipulè credentium Iudæorum, & clamabat quasi testis potentie Dei factus: & confutans Christi promissionem, & dicit. *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?* Quoniam autem & ipse Petrus, & omnes Apostoli, & cæteri credentium Iudæorum contra possibilitatem humanam per Dei potentiam crediderūt in Christum, ipse testatur dicens ad Petrum: *Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cælis est. Sermo iste conuenit ad omnes, vt singulis quibuscumque dicatur: quoniam beatus es tu, quia non reuelauit caro, & sanguis tibi, sed pater meus, qui in cælis est. Iesus autem dixit eis. Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.* Futurum autem erat, vt in die iudicij responderent Iudæi: domine, non recognouimus filium Dei in corpore constitutum. Quis enim hominum videre poterat thesaurū in terra absconditum, solem in nube celatum? Quis suspicabatur stellam matutinam nasci super terram? Quis putabat mulierem, quæ clausit paradisum, vt nemo intraret in eum, vt ipsa fieret prima porta paradisi, vt per illam lux prodiret, per quam tenetæ intrauerunt? Ergo in iniuriā tuam non nos imputat contumacia cordis, sed deceptio consideratio carnis. Vos respondebitis eis: Et nos homines fuimus sicut & vos similem habentes animam, eandemque carnis naturam, & in vno viximus mundo, eisdem factionibus mundialiū spirituum periclitantes, ipsis protectionibus Dei adiuti: in hoc etiam vos meliores fuistis nobis, quoniam nos fuimus homines peccatores, & rustici, & obscuri in plebe, vos autem sacerdotes, & scribæ, & principes populi. Nos illum cognoscere potuimus homines peccatores & rustici, & vos eū cognoscere non potuistis sacerdotes & scribæ, qui habebatis scripturas præ oculis vestris quasi lampades & semitas? Nos antequam mirabilia eius videremus, intelleximus eum: vos autem vel post testimonia cunctarū virtutum intelligere nō poteratis? Quomodo poterat fieri, vt penè tota gens ignoraret, quem duodecim cognouerunt? Esto, quia non ei credistis, nescientes eum filium Dei, qua causa interfecistis eum, nullam culpam inuenientes in eum? Sed in nobis bona voluntas facta est quasi lucerna rusticitatis nostræ, in vobis autē mali

malitia facta est quasi caligo scientiæ vestræ? Adhuc autem audeo & subtiliorem introducere sensum, & sententiam alterius sapientis viri referre. Exponit eam sic: Quoniam sicut Iudæorum populus in duodecim tribubus fuit diuisus: sic & vniuersus populus Christianus diuisus est in duodecim tribus, secundum quasdam proprietates animorum & diuersitates cordium, quas solus Deus discernere & cognoscere potest: vt quædam animæ sint quasi de tribu Ruben, quædam autem de tribu Simeon, vel Leui, vel Iuda. Puto enim quia omnes sancti, quinque virgines prudentes esse dicuntur, quamuis sint innumerabiles, propter quinque sensus spirituales: & omnes peccatores, quinque virgines fatuæ, quamuis innumerabiles sint, propter quinque sensus carnales. Et sicut omnes ecclesiæ Christi septem ecclesiæ dicuntur propter septem spiritus, quauis sint multæ. Omnes enim, quibus præ cæteris virtutibus abundantior est sapientiæ virtus, vna habetur ecclesia. Item in quibus præ cæteris virtutibus abundantior est intellectus: altera dicitur ecclesia, & sic per singulos spiritus tractans inuenies septem ecclesias. Similiter & propter gratias duodecim, quas in persona duodecim virginum exponit angelus in pastore: si tamen placet illa scriptura omnibus Christianis, inueniuntur duodecim esse tribus, vtputa omnes animæ, in quibus præ cæteris virtutibus præcellit virtus veritatis, vna est tribus. Nec enim omnes gratiæ equaliter in omnibus sunt, sed vnus quidem amplius præcellit in istis, alter vero in illa. Omnes autem Christiani in quibus habitat Christus, sedes sunt Christi. Quod ergo ait: *In regeneratione quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, & vos sedebitis super duodecim thronos*: promittit eis tempus Christianitatis futurum post ascensionem suam, quando omnes suscipient verbum Apostolorum in se sicut verbum Christi: Istud est enim tempus regenerationis, quando homines regenerati per baptismum facti sunt ex filiis hominum filij Dei. Illud est tempus, quando Christus sederit in sede maiestatis suæ, sicut testatur propheta de gentium fide futura: *Regnabit Dominus super omnes gentes, Deus sederit super sedem sanctam suam.* Nos putabamus, quia de die iudicij hoc dicit. Quicunque enim Christum credendo in se suscipiunt, sedes sunt maiestatis eius. Et vide quia non de tempore futuri iudicij dicit, sed de vocatione gentium vniuersarum. Non enim dixit, *Quum venerit filius hominis, sederis super sedem maiestatis suæ*: sed ita, *quum sederit in sede maiestatis suæ*: sed sede autem maiestatis suæ, ex eo ceperit sedere, ex quo gentes credere ceperūt in eum. Ex quo ergo Christus sedit super sedem maiestatis suæ, ex eo & apostoli sederunt super duodecim thronos: id est, in omnibus Christianis secundum diuersitates animorū, quas supra tetigimus. Omnis enim Christianus qui suscipit verbum Petri, thronus fit Petri, & Petrus sedit in eo, sic & omnia Apostolorū throni sunt, qui omnium apostolorum doctrinam susceperunt & tenent in se. Hanc interpretationem de diuersis tribubus populi Christiani, & de seorsum apostolorum in sedibus diuersitas animorū, quas supra tetigimus. Omnis enim Christianus qui suscipit verbum Petri, thronus fit Petri, & Petrus sedit in eo, sic & omnia Apostolorū throni sunt, qui omnium apostolorum doctrinam susceperunt & tenent in se. Hanc interpretationem de diuersis tribubus populi Christiani, & de seorsum apostolorum in sedibus diuersitas animorū, quas supra tetigimus. Omnis enim Christianus qui suscipit verbum Petri, thronus fit Petri, & Petrus sedit in eo, sic & omnia Apostolorū throni sunt, qui omnium apostolorum doctrinam susceperunt & tenent in se.

ecclesia est, sine dubio & qui ascenderit illic tribus, Christianorū sunt tribus, & sedes qui sederūt illic, Apostoli sunt: Apostoli enim sedes Dei sunt. Nec modica gloria est apostolorum, vt sermones eorum sedeat in hominibus fidelibus, sicut Christi sermones: & in sermonibus eorum vita omnium consistat, sicut in sermonibus Christi. Sic ergo sedentes Apostoli in thronis Christianis, in duodecim partes disuncti secundum differentias animarum, iudicant duodecim tribus Israel, id est omnes Iudæos. Quando enim per verbum apostolorū, quod est in nos mulcare videtur Iudæos: quando autem verba apostolorum iudicant Iudæos, & ipsi Apostoli iudicare eos videntur. Sed videndum est, si omnes Christiani & Apostolorum sunt sedes, & Christiani quare omnes Christiani in persona quidem Christi quasi vna sedes dicuntur. Nec enim dixit, *Quum sederit filius hominis super sedes suas*: sed *super sedem suam*. In persona autem Apostolorum, duodecim throni esse dicuntur omnis populus Christianus. Vide si habet rationem ista solutio, quoniam omnes apostoli omnia quidem bona habuerunt. Non autem omnia ad perfectum, sed vnusquisque eorum in aliquo bono priuato perfectior fuit quàm alter: vtputa Petrus in fide perfectior quam cæteri. Ioannes autem in innocentia simplicior quàm cæteri: & sic solus potest discernere Christus, qui animarum differentiam nouit. Ideo Petrus requiescit in fide, Ioannes requiescit in innocentia: & vnus cuiusque Apostoli virtus illa est, in qua perfectior cæteris fuit. Christi autem omnes virtutes quasi vna est sedes, quia in omni virtute ille equaliter solus perfectus est. Nam quoniam de retributione in hoc mundo Apostolis danda loquitur Christus, illud est testimoniū quod sequitur hoc modo dicens: *Et omnis qui reliquerit hoc & hoc, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit.* Id est, non solum vos, sed & omnes qui secuti fuerint me, sicut vos. Si ergo omnes in hoc seculo centuplum accipiant, recipient sine dubio & Apostoli etiam in hoc seculo, quibus merces futura promittebatur. *Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, &c.* Quoniam Petro interrogante ex persona Apostolorum, cæterorumque suorum Iudæorum, quasi prior omnium Christus ira promissit, non solum Petro, sed Apostolis omnibus, ne forte postmodum legentes homines hæc Christi promissa, æstimarent tantum Apostolis, vel Iudæis promissa, viliter superadit dicens: *Et omnis qui reliquerit, id est siue Iudæus, siue Gentilis. Et in his quidem Euangelistis secundum alium exposuimus intellectum.* Hic autem secundum quod adulescentem illum proposuimus in mysterio Iudaici populi esse, & ipsū Petrum interrogantem in mysterio credentium populorum, interpretatio huius loci conuenit talis, vt de Gentibus relinquendis omnia, quæ Gentilium sunt, & ad fidem Christi conuenientibus omnia ista trahamus. Et omnis non solum Iudæus, sed etiam Gentilis, qui reliquerit patrem suum diabolum, & matrem suam ignorantiam, per quam assidue diabolus ex semine interdicti erroris generat filios, aut fratres, aut sorores, videlicet eiusdem erroris socios socialque, Aut si reliquerit ille, qui fuit sacerdos idololatram ipsam coniugem suam, per quam quotidie generabat filios & filias, & ipsos patiter cum matre eorum relinquens. Aut si alicuius professionis magister re-

Habetur hic liber inter Apocryphos.

Psal. 46.

Psal. 121.

Scripti & in alios euangelistas.

1. Tim. 1.

Galat. 4.

linquens ipsam professionem, quasi agrum studium credat in Christum: aut dignitatem secularem, quasi domum optime se adunbratam despiciat propter fidem. Sed & secundum traditionem simplicem conuenit intelledus: ut quum quis intellexerit quocunque modo, filium Dei esse Christum, non propter affectus parentum suorum, aut fratrum, aut filiorum, aut possessionem relinquat Christum, manens in perfidia sua priori, sed propter fidem Christi displiceant omnia illa, & sequatur Christum, ceterum accipiet. Sed hoc videamus, qui reliquerit omnia centuplum in hoc seculo quomodo recipere potest? Hæc autem difficultas contigit, quia in hoc seculo recepturos dicit aliter Euangelista, alioquin in illo seculo non est difficile. Ergo secundum sanam doctrinam ita nos conuenit intelligere quod dicit. *Centuplum accipiet*, nō ut ipsam rem, quam dimittit, centuplum accipiat. Nec enim possibile est, quod patrem, aut matrem relinquens centum patres, aut matres recipiat: sed ita tantam gloriam, tantam gratiam, tam mirificam beatitudinem consequetur, ut centuplum valeat illi, quam res fuit, quam dimisit. Ecce qui reliquerit patrem, & elegerit patrem Deum, imō ei plus quam centuplum constat recepisse, quam pater carnalis, vt illi obsequatur diebus, ac noctibus; illius faciat voluntatem, illius expectet hereditatem: qui postquam substantiam suam tradiderit suis, nunquam moritur, sed nec relinquet filios suos orphanos: sed & filij quasi perfecti viri possident diuitias eius: & pater semper illos sic rutatur, sic protegit quasi infantes. Qui matrem relinquit, vt diligit magis matrē ecclesiam, nōne ei plus est centuplum, quam mater carnalis: Illa enim carnem eius peperit corporalem, hæc autē animā eius regenerauit æternā. Qualis caro, talis & mater carnalis. Quū enim mortua fuerit caro, perit generatio carnis eius, & soluitur generationis affectus. Ex illa enim nec ille filius: nec illa illi mater: quia anima nec generat, nec generatur, & nullū cognoscit patrē, nisi eum cuius voluntate creata est, nullā cognoscit matrē, nisi ecclesiā, quæ illam generauit in fide, quæ dedit ei mandata diuina ex duobus testamentis, quasi escam salutarem dulcissimam lactis, ex duabus mamillis, quæ illi de aqua, & spiritu texit tunicam immortalem, quæ ad perfectum sanctitatis adduxit, vt digna fieret patris sui substantiam possidere. Qui reliquerit fratrem, vt habeat Christum, nōne melior est ei quàm centum fratres, qui fratris suis non inuident, qui super hereditate non certat, qui propter lucrum non rumpit fraternitatis affectus, qui nō solum omnia sua, sed etiam seipsum dare paratus est: qui quum omnia dederit, nihil ei minuitur. Nam humana substantia semper pauper est, & quantumvis homo habuerit, nihil se putat habere. Illa autem substantia sola vera est, quæ omne desiderium satiat, & adhuc superabundat. Qui relinquit sorores, statim eum suscipiunt gratiæ Dei, quasi charissimæ sorores. Non enim vlla soror sic dulciter complectitur fratrem suum, quomodo gratiæ Dei complectuntur animam sanctam: nam quoties gratiæ Dei in sensibus nostris hærent, & delectant nos, quoties animas nostras complectuntur, quasi osculari videntur. Si filios dimiserit, prouidet illi Deus filios spirituales quos doceat, quos erudiat, quibus dicit Apostolica voce: Nam in Christo Iesu per

Euangelium ego vos genui, qui patris mortem non expectant. Nam filij carnales, si modicum patrum eorum fuerit senex tædiantur de vita ipsius, desiderant eum mori: & si citō mortuus non fuerit, contemnunt eum quasi delirum. Filij autem spirituales quanto perfectiores fuerint in fide, tanto amplius diligunt doctorem suum. Si dimittit substantiam, ab omnibus diligitur, ab omnibus honoratur, à quibusdam autem & timetur. Nam ipse Deus, cui se tradidit, dat ei gratiam coram omnibus. Nōne melius est ei hoc, quàm vniuersa terra? Aut quæ substantia præstat homini tantam gloriam super terram, quanta est opinio sanctitatis? Adhuc pro substantia terrena datur ei substantia spiritualis, quàm iunior filius & laicus accepit à patre suo, & consumpsit viuendo luxuriose, id est, sapientiam, scientiam, ceteraque virtutes innumerabiles, quas consequuntur, qui relictis facultatibus mundialibus, se tradiderunt Deo. *Multi enim erunt nouissimi primi, & primi nouissimi.* Prima enim synagoga vocata fuerat ad salutem, sed illa infidelitatis vitio & grotante, in domo patris sui, id est legis, ecclesia surgens de iustitate peccatorum suorum euehit ad Christum, vincens fide languorem, & sic transmissam gratiam synagoga præcipuit. Synagoga autem vitiosus ecclesiam non solum ab infirmitate sua seruauit, sed etiam accepto spiritu sancto filia Dei facta, accessit, & ipsa ad Christum, magis zelo virgine quàm fide, sicut dicit Apostolus: sed eorum delicta salus Gentibus vt illos conuulserit. Sic synagoga quæ primo loco vocata est secundo cecidit. Ecclesia quæ secundo vocabatur, salus primus obtinuit apud Deum.

S. BERNARDI ABBATIS

Clar. euallens. de verbis Euang. superioris, Sermo.

Dixit Simon Petrus ad Iesum: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te Fidelis seruus, & dignum omni acceptione colloquium Simonis Petri & Iesu. Familiars siquidem & amica saluti obedientia est, sed obedientia firma & stabili, quæ fundata est super petram. Melior est enim obedientia quàm victimæ: & acquirere uolens peccatum hariolandi est. Vnde & vitæ quoque ipse saluator prætulit hanc virtutem, eligens magis animam ponere, quàm obedientiam non implere. Postremò & ipsum nomen Iesu, quod est super omne nomen, & in quo flectitur omne genu, Apostolo teste, obedientiæ remuneratio est. Libet proinde sacratissimo huic interesse colloquio, & intima cordis aure percipere quæ dicuntur. Arbitror enim verba lectionis huius ea esse de quibus ad immortalē sponsum à simbus terræ clamat ecclesiā: Propter verba laborum tuorum ego custodiui vias duras. Hæc nempe sunt verba quæ contempnum mundi in vniuerso mundo, & voluntariam persuasere hominibus perpetuam. Hæc sunt quæ monachis claustra replent, deserti anachoretis. Hæc, inquam, sunt verba quæ Aegyptum spoliant, & optima queque eius vasa diripiunt. Hic sermo vitus & efficax, conuertens animas felici æmulatione sanctitatis, & veritatis promissione fideli. Dixit enim Simon Petrus ad Iesum: *Ecce nos reliquimus omnia.* Bene, optime, & non

non ad insipientiam tibi. Nam & mundus transiit, & concupiscentia eius, & relinqueret hæc magis expedit, quàm relinqui. Ecce, inquit, nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Nimirū quia exultauit vt gigas, ad currendam viam, nec currentem loqui poterat oneratus. Sed nec inutilis commutatio, pro eo qui super omnia est, omnia reliquisse. Nam & simul cum eo donantur omnia, & vbi apprehenderit eum, erit vnus ipse omnia in omnibus, qui pro ipso omnia reliquerunt. Omnia sane dixerim, non tantum possessiones, sed etiam cupiditates, & eas maxime. Plus enim hæc fugiendarum causā diuitiarum præcipua est, quod aut vix aut nunquam sine amore valeant possideri. Limosa siquidem & glutinosa nimis nō modo exterior, verum etiam interior substantia nostra videtur, & facile cor humanum omnibus quæ frequentat, adhæret. Age ergo qui relinqueret vniuersa disponis, te quoque inter relinquenda numerare memento. Imō verò maxime & principaliter abnega te ipsum, si deliberas sequi eū qui exinanuit propter te semetipsum, pone grauissimam sarcinam, pone asinariam molam, terrenam molem, pone illa quinque non hominum plane iuga, sed bouum, quæ tibi insipienter emisti. Alioquin sequi sponsum, & venire ad nuptias spirituales quinaria hac pressus & oppressus corporis sensualitate nō poteris, sed & si nouissime ueneris & pulsaueris, minime profecto aperietur tibi, sed respondebitur de intus, quod non sit de bobus & asinis cæterisque iumentis insipientibus cura Deo. An vero comparatū iumentis esse quis dubitet hominem, qui sibi iuga emerit iumentorum, nisi quod eo sane ipsis quoque iumentis coniungitur stolidior, & bestialior bestiis comprobatur, quod iuga necessitatis earū propria ipse subeat voluntate? Quod enim illis natura est, huic culpa: dum tanquam vnū ex his quæ ratione carent, sine ratione degens & ipse, sub corporeis similiter sensibus incurruatur. Sed quid eum iuga subisse causamus? Arguamus magis emisse. Illud enim stoliditatis miserandæ, istud extremæ demeritiæ est. Dignus est operarius mercede suā: nā vt mercedem pro opere tribuat, inauditum. Denique loquitur super hoc verbo dominus per prophetam, sub typo mulieris fornicariæ scelera arguens Israelis: Omnibus, inquit, meretricibus datur mercedes, tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & donabas eis vt intrarent ad te vndeque ad fornicandum, factumque est in te contra consuetudinē mulierū in fornicationibus tuis, & post te non erit fornicatio. In eo enim quod dedisti mercedes, non accepisti, factum est in te contrarium. Plane & in eo qui iuga emit, contrarium fieri manifestum est. Quid enim iuga emit, & iuga bouum, cui iugum suauē gratis offertur? Nam iugum Christi, iugū hominis est, siquidem & Christus homo. Nec modo gratis tribuitur, sed & copiosa his qui tulerint illud, remuneratio est, vt à nemine non dico emi, sed gratis sustineri queat. Quid ergo miser pro iugo bouum distrahis animam tuam, qui iugum Christi suscipiens, emere poterat regnum Dei, mercari vitam, lucrifacere Christum? Nam sine iugo interim esse non potes, homo nimirum qui natus es ad laborem. Sed graue iugum super omnes filios Adam, vtique qui sequuntur eum, Nam super eos qui Christum

sequuntur, leue est & suauē. Postremò vt cætera fileam, cum sine iugo esse non possint, quale hoc ipsum est eligere potius quinque quàm vnū? Quis enim potest seruire quinque dominis, nēdum quinque tyrannis, quinque prædombus? Si quidem oculus meus deprædatur animā meam. An non sæpe aliud gula exigit, ad aliud pyritus aurium vocat? Sic & odoratus & tactus diuersa imperant, interdum forsitā & aduersa, dum vterque communem sibi gestit præripere ferum, & trahit sua quemque; voluptas. Vides excusationem hominis qui propterea Christum non sequitur, propterea se excusat à nuptiis, quod iuga bouum emerit quinque. Quid si eorum laborem, & dolorem consideres, si numeres iuga, qui variis feruiunt vitis morum, magis quàm corporum sensibus? Erit profecto inuenire iam homines qui multo magis in labore hominum non sunt, sed lōge amplius aliena ab homine flagella sustineant. Erit inuenire ementes non modo quinque, sed plusquam quinquagintaquinque non plane iumentorum iuga, sed dæmonum. Contēdunt ambicio & elatio cordis: altera nidum, altera foueam parat. Volare altera iubet, reperere monet altera, cum neutrum profecto sit hominis, Quis enim es tu, ait hæc, quis vero ille vel ille est, aut quæ domus patris eorum, vt eis in aliquo cedas, vt reueraris eos, vt aliquatenus eis blandiaris? At bonus sermo bonum inuenit locum, ait ambitio, & interdum quoque qui prodesse non potest, potest obesse: vnde dissimula: primum vinum bonum pone, donec veniat hora tua. Auaritia quoque & appetitus laudis sibi inuicē aduersantur, & quod hæc congregat, hic dispergit. Sed minus contraria sunt quæ simulatio & pusillanimitas suggerunt impudentiæ, impatientiæ quæ clamoribus, & vtraque labor & dolor, & afflictio spiritus. Hæc autem omnia, simili quæ ac dissimilia mala, ex vna radice pullularunt, propriæ scilicet voluntatis. Huius enim sanguisugæ duæ sunt insatiabiles filię, clamantes, affer, affer. Siquidem nec animus vanitate, nec voluptate corpus aliquando satiatur, vt scriptum est, Non satiatur oculus visu, nec auris impletur auditu. Fuge sanguisugam hanc, & omnia reliquisti. Hæc enim omnia trahit ad se. Pone hæc, & iugum tam importabile quàm multiplex abiecasti. Non est enim Dominus crudelis ad illam, non est tyrannus tam impius & inhumanus sic vtgens seruulum, & non parcens. Fatigatum magis instigat, subditum premit durius. Inquietum malū, quod spiritui semper incubans, inexcogitabilia meditat. O custos hominum, quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimeritipi grauis? Nullum mihi onus importabile, nulla grauior sarcina est. Factus sum mihi talentum plumbi, & refedit iniquitas super illud. Sed audiam vocem solatij, audiam quid loquatur magni consilij angelus. Venite, inquit, ad me qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam. Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. Verum hæc alias. Inuenient forte in nouissimis locum sibi. Interim facite felices liquet esse, qui exonerati sunt, & sequuntur dominum expediti. Arctissimum enim nos foramen expectat. Si quem sequimur, consequi volumus, per angustam contendamus ingredi portam necesse est. Quid tu camele gibbum, quid tu pecuniosè proditoris loculos tollis? Nō sic impie,

i. Cor. 4.

non

Thre. 1.

Luc. 14.

Mat. 11.

Pro. 30. Eccl. 1.

Iob. 7.

Zach. 5.

Mat. 11.

1. Cor. 13.

2. Cor. 13.

Iob. 5. Eccl. 4. Math. 11.

fragia mendicare non erubescit, manibus & pedibus repens, si quo modo tandem aliquando sese ingerere queat in patrimonium crucifixi, & bona Domini, quæ sola ex omnibus hodie inveniuntur exposita. Nimirum peregrè profectus est, sed in plenilunio forte, ut sua districtè repetat, rediturus. Quis ea intèntione gradus ecclesiasticos & ministeria sanctuariorum querit, imò queritur (quæri nempe, quàm quærere ipse debuerat) ut sine curis secularibus, in sanctimonia cordis & corporis illuminandus accedat ad Dominum, & suâ pariter ac proximorum operetur salutem orationis studio deditus, & verbo prædicationis? Nam si eos eo querit aut tenet animo, eoque intuitu, ut huius vitæ habeat necessaria, euangelizat ut manducet, & peruerso nimis ordine, caelestibus terrena mercatur. Quàm certè dignius ampliusque cõsentaneû rationi, ut pro carnali victu carnalia magis opera & negocia exerceat, nec fieret inuenerit rerum, aut inhonoraret ministerium spirituale? Sed modico est natura contenta, nec multi sola in his necessaria quærunt, quippe minori facilè satis obtinenda periculo. Honorati incedere volunt, placeat student hominibus, delectari & superbire, & huic seculo per omnia consulari. Audi querelas Domini, quid super hac tanta hominum temeritate loquatur patiens redditor, pœnitentiam cupiens, quàm vindictam. Ipsi, inquit, regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & ego non vocavi eos. Vniuersos siquidem in ordinibus ecclesiasticis cæterisque ad sanctuarium pertinentibus honorem quærentes proprium, aut diuitias, seu corporis voluptatem, postremò quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, manifestè profus & indubitanter, nõ ea quæ Deus est charitas, sed aliena à Deo, & quæ omnium radix malorum, cupiditas introducit. Quid istud temeritatis, imò quid insanitiæ est? Vbi timor Dei, vbi mortis memoria, vbi gehennæ metus, & terribilis expectatio illa iudicij? Spõsa nec cubiculû nec cellâ ingredi nisi rege introductente præsumit, tu irreuerenter irruis nec vocatus, nec introductus? Trahe me post te, ait illa, in odotè vnguentorû tuorû curremus. Nunc autè trahit sua quemque voluptas, & odorem turpis lucri se Ætantes, quæstum æstimant pietatem: quorum nec certa est damnatio. Verum etsi irreprehensibilis videatur ingressus, & intentio casta: nihilne ultra timendum est? Timendum quidem, & maxime. Neque enim quicumque spiritu cœperint, etiam spiritu consumantur, sed carne nonnulli. Denique & Saul princeps constitutus à Domino, & Iudas non ab alio electus in Apostolum memoratur. Nonne ego, inquit, vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Vtinam in duodecim vnus hodie Petrus, vnus qui reliquerit omnia, vnus qui loculis careat inueniatur. Vnus, inquit, ex vobis diabolus est. A duobus vtiq; bolis diabolus dicitur, & Iudas non loculum, sed loculos habet. Vtinam saperes miser & intelligeres cum thesauro pecuniæ thesaurum irè pariter cumulari: vtinam nouissima prouidens animaduertentes facilè per foramen acus transituros non diuitiarum cumulos, sed delictorum. Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quia nec auferre quid possumus. Sane argentum & aurum non nihil est: sibi vtrunq; retinet mundus. Inexorabilem constituit ianitorum: foramen angustum est: nihil ex omnibus

asportate licebit. Nam peccatum quoniam nihil est, nulla potest foraminis angustia retineri. Solum hoc te sequitur quocunq; ieris: quacunque intraueris, pellem hanc non depones. Quæ autem parasti insipiens, cuius erunt? Væ, & væ, in domo Dei horrendum videmus. Quidni idololatrias ministrantes? Mentior si non idolorum seruitus auaritia est, si non quibusdam emam venter suus factus est Deus suus. Quod enim quisque præceteris colit, id sibi Deum constituisse probatur. Quantos sanè vidimus qui diligunt munera, sequuntur retributionem? Quantos qui Christo Domino non seruiunt, sed suo ventri? Quis putas est fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis escam in tempore? Quæris fortè quem escam? Meus, inquit, cibus est, ut faciã voluntatem patris mei. Nimirum vita in voluntate eius, qua quidem nec pasci ipse, nec alios pascere poterit, nisi fidelis sit & prudens, ut eam & intelligat & diligit, diligit autem fortiter, diligit & feruenter. Quando enim exulare ignorantia possit hominem, qui se magistrum infantium, doctorem insipientium proficitur? Ignorans vtiq; ignorabitur, imò & multos ignorare faciet & ignorari. Quid enim periculi sit vbi non inuenit pastor pascua, ignorat dux itineris viam, vicarius nescit Domini voluntatem: Ecclesia quotidie multipliciter & miserabiliter expirit. Est enim vt sanctissima, sic & sacratissima res voluntas Dei, & occultum omnino consilium, de quo & apostolus gloriatur, puto, inquit, quod & ego consilium Dei habeam. Vnde & ipsa veritas: Nemo scit quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui est in ipso. Sic & quæ Dei sunt, nemo nouit, nisi spiritus Dei qui in ipso est. Vtilis proinde lectio, vtilis eruditio est, sed multo magis vntio necessaria, quippe quæ sola docet de omnibus. Vnde autem scire videbitur quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta qui nec pulsare nec quærere, nec perere consuevit, qui donec alienarum curam susciperet animarum, nunquã suæ gessisse curã, sed in vano eã visus est accepisse. Atque vti nam vel tunc curaret suã, vt meam quoque postea curatum sperare liceret: & de suo prius oculo seculum eiecisset, vt de meo videret eiecere trabem. Nam de his quidè qui & vbi fortè intelligunt domini voluntatè, negligunt tamè, & quantum prævalent aduersantur ei qui dederunt manus morti, & cû inferno inière se edus, vt odientes bonum, adherentes malo, parati sint gratis consentire peccato, fouere malitiã, fauere iniquitati, quoniã odibiles Deo, & mundo execrabiles esse constat, melius est silere quàm loqui. Sanè nemo repente fit turpissimus, & vix aliquis in huc affectum nequitia, nisi praua consuetudine pertransiuit. Sunt enim infirmi & tepidi amatores iustitiæ, quibus aut vigor aut feruor deest, aut foras illi vterque, cum vterque sit summopere necessarius, inter prospera quippe & aduersa versanti. Etenim vigoris esse dignoscitur, nequaquam cedere tribulationi, sed pro iustitia persecutionem viriliter sustinere, sic feruori videtur attribuendum, nullis capi voluptatibus, nullis illecebris eneruari. Quæ quidem tum omni populo, tû maxime & specialiter ducibus populi sunt necessaria, ne fortè in perniciem omnium errare contingat. Quid enim refert qua occasione viam deserant veritatis, sedudantur narigi, sequantur spõtanei, compellantur

tur inuiti, seu attrahatur illece? quid interest, dummodo eant in perditionem? Sic enim Eue prudentia, Adæ temperantia, Cain omnino iustitia: Petro defuit fortitudo. Quam quidem virtutis quadrifaria perfectionem & cathedram sanctitatis omnimodo exigit ministeriũ hoc de quo loquimur: vt hæc dote carens, frustra sibi tanquam per Christum introierit bladiatur. Si quidem dicitur ignoranti, Si cæcus cæco ducatum præstet: nõne ambo in foueam cadunt? Et item. Sacerdotes non dixerunt, vbi est dominus? & tenentes legem nescierunt me. Ipsi prophete & pastores abierunt in terram quam ignorauerunt. Dicitur & iniquo: Fur non venit nisi vt mactet & perdat. Et illud: Dilexisti malitiam super benignitatem. Dicitur pusillanimi: Mercenarius & qui non est pastor, videt lupum venientem, & fugit. Dicitur ei qui post concupiscentias suas vadit: Mors est posita secus introitum delectationis. Dicitur item: Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Verum hoc hæctenus. Iam qui per Christum sibi in sortem ministerij huius introisse videtur, de cætero quæ admodum ei seruiat, quem admodum ministrat, quem admodum pascat tripliciter, vt prædiximus, gregem domini, sollicita secum examinatione discutiatur. Indignus enim lacte & lana conuincitur, si non pascit oues. Si non vigilat in custodia gregis: iudicium sibi manducat & vestit. Væ, væ tibi clerice: mors in olla. Mors in ollis carniũ: mors in huiusmodi deliciis est. Nõ modo quia secus introitum delectationis posita esse cognoscitur, sed ob id maxime quia populi cõstat esse peccata quæ comedis. Sumptus ecclesiasticos gratis habere te reputas? Cantando (vt aiunt) tibi prouenire videntur: sed bonum erat magis fodere, aut etiam mendicare. Peccata enim populi comedis, ac si propria tibi minus sufficere viderentur. Sollicitus esto tanquam redditorum rationem pro eis, gemis fundere, dignos agere pœnitentiæ fructus. alioquin tibi ea noueris imputanda, quæ modo inter delicias comedis & parumpendis, & dissimulas tanquam nihil attinentia tibi. O iudiciorum Dei abyssus multa. O terribilis Deus in consiliis super filios hominum. Frustra tunc incipient misereri dicere motibus: Cadite super nos, & collibus, operite nos. Venient venient ante tribunal Christi: audietur populorum querela grauis, accusatio dura, quorum vixitè stipendiis, nec diluere peccata: quibus facti sunt duces cæci, fraudulenti mediatores. Quid tibi insipiens delicia sapiunt? quid diuitiæ illæ cæcos delectant oculos, quibus mercaris tam graue iudicium, tam duræ temeris sum obligas rationi? Vniuersa siquidem vsque ad quadrantem nouissimum exigeris. Sed esto studiosè quis & fructuosè labore: dignus planè est operarius mercede sua: vt qui altario seruit, de altario viuat. Viuat, inquam, de altario, vt iuxta eundem Apostolum alimenta & quibus tegatur habens, his contentus sit. Tertium ei hoc periculum est. De altario, inquit, viuat: non superbiat, non luxurietur, denique non ditetur, nec contra sancti cuiusdam plane dignam omni acceptione sententiam, ex clericatu diotior fiat. Non sibi de bonis ecclesiæ ampla palatia fabricet, mutans quadrata rotundis, nec loculos inde congreget, nec in vanitate aut superfluitate dispergat, non extollat de facultatibus ecclesiæ consanguineos suos, aut nepotes (ne filias dixerim) nuptui tradat. Res paupe-

rum non pauperibus dare, par sacrilegij crimen esse dignoscitur. Sanè patrimonia pauperum, facultates ecclesiarum: & sacrilega eis crudelitate surripitur, quicquid sibi ministri & dispensatores, non vtiq; domini vel possessores, vltra vicium accipiunt & vestiunt. Nec enim ordinauit Deus his qui euangelio seruiunt, de euangelio quærere aut habere delicias vel ornatum, sed vivere (ait Paulus) ex eo: vt videlicet sint contenti alimenta corporis, non irritamenta gula, aut incentiua libidinis, & quibus tegantur, non quibus ornentur, accipere. Sanè qui non fideliter introiuit, neque per Christum, quidni infideliter agat & contra Christum? Manifestam sine dubio faciet arborem fructus, radicem palmes, opus intèntionem. Faciet ad quod venit, vt mactet vtiq; & disperdat. Quando vtiq; altario seruiat qui eiusmodi est, seruiat autem in spiritu & veritate? Tales nimirum pater adoratores quærunt. Alioquin ministratio mortis est in iudicium & condemnationem. Aut quando poterit necessarius esse contentus, qui eo animo introiuit vt stipendia cleri in vsus voluptatis curiositatis & vanitatis congreget; seruet, expendat? Triplex ergo funiculus qui difficile rumpitur, hominem miserum in perniciem trahit, qui imputè intrat, indigne ministrat, sed & ipso fructu abuitur temporalis. Quid enim si in hoc mundo floret & prosperatur in via sua? Arescet velociter, citò decidet flos sceni, & vapor ad modicum patens. Parcut virgæ, quoniam inueniuntur iniquitas eius ad odium vtiq; non ad iram. Virga, inquit, tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Habet enim virgam, sed habet etiam baculum. Et hæc consolatio est, quod is qui virga cæditur, baculo sustentetur. Aut certe portat pastor virgam & baculum, illam ouibus, illum lupis, omnia autem propter electos. Si quidem & virga eos consolatur à stimulis conscientia, dum hoc modo sentiunt sibi peccata dimitti: dicente Domino: Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas. Et baculus iuuat ad tolerantiam virgæ, dum illius comparatione fit leuior. E contra verò dicitur induratus: Frons mulieris meretricis facta est tibi, erubescere noluit. Et addit: Recessit zelus meus à te, vltra non irascar tibi. Quem enim diligit, arguit, & flagellat omnem filium quem recipit. Liqueat proinde eos qui in labore hominum non sunt, & cum filiis non flagellantur, nec diligi à Deo nec recipi. An tu forte quos in mundo florere conspicias, ab auctore mundi diligi putas? Audi quid super hæc scriptura loquatur: Omnis qui vouerit amicus esse huius mudi, inimicus Dei constituitur. Et alio loco: Charissimi, nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Verba sunt apostolorum. Primum quidem verbum Iacobi: secundum eius discipuli quem diligebat Iesus, qui & ipse ignorare non posset animum. Sed vis noce quis sit qui diligit mundum? Neque enim creaturas Dei iuberis odisse, sed quæ à Deo non sunt, ea diligere prohiberis. Quæ verò sint hæc, Ioannes ipse loquatur adiciens: Nolite, ait, diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Omnia enim quæ in mundo sunt, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & ambitio seculi: quæ non sunt, inquit, ex patre, sed ex mundo. Viderit hinc quisque cuius sit spiritus, quid diligit, quid cupiat, quid sectetur. Bibl. Hom. tom. 4. M M m m m Ecce

Offa. 8.

1. Tim. 6.

Can. 1.

1. Tim. 6.

Gal. 3.

1. Reg. 9.

Ioan. 6.

Math. 15.

Hier. 2.

Ioan. 10.

Psal. 51.

Ioan. 10.

Phil. 4.

1. Reg. 4.

Offa. 4.

1. Cor. 7.

1. Cor. 12.

1. Ioan. 2.

Rom. 11.

Psal. 65.

Luc. 13.

Math. 7.

1. Tim. 5.

1. Cor. 9.

1. Tim. 6.

1. Cor. 9.

Ioan. 4.

Eccl. 4.

Psal. 36.

Psal. 35.

Psal. 22.

Esa. 43.

Hier. 17.

Eccl. 10.

Hebr. 12.

Psal. 72.

Iac. 4.

1. Ioan. 2.

Ibidem.

Ecce enim speculum veritatis: tantum ne quis considerato vultu conscientia suæ prætereat, & qualis fuerit obliuiscatur. Ambitio, curiositas & voluptas, non ex patre sunt, sed ex mundo. Aut certe quia multi codices habent non ambitionem seculi, sed superbiam vitæ: concupiscentiam carnis vniuersam accipe corporalium sensuum delectationem, qua quidem ne ipsa curiositas caret. Ac deinceps concupiscentiam oculorum, quæcunque ad humanum diem (quem propheta minime concepiuit) & secularem gloriam & extrinsecam pertinent vanitatem. Porro in superbia vitæ elationem cordis intellige. Hæc enim tria qui diligit, mundum diligit, & Dei constitutus est inimicus. Sufficiat autem qui eiusmodi est, reconciliatoris officium, non mediatoris, qui etiam proditoris scelere inimicitias cumulauit: ut merito iam non ut hostis, sed ut traditor iudicetur, ut Iudas vtique, non ut Saulus. Nam impudētia & frontositas aut obdurauit ut non paueat, non horreat, non contremiscat: ea iam demum desperatio est. Quid enim: Horum sibi conscius homo, tãquam qui iustitiam fecerit, diuino sese vultui sistere non vetetur, tãquam domesticus intrat & exit, magistrum salutat, genua flectit, osculatur ore sacrilego dolose agit, sed in cõspectu Dei, ut inueniatur iniquitas eius ad odiũ. Odibilis planè Deo frontosa temeritas, & impudentia execranda. Propter quid enim irritauit impius Deus, exacerbauit Dominum peccator, ut secundum multitudinem iræ suæ non querat? Num propter fornicationes, incestus, aut sacrilegia? Nihil horum propheta memorat, sed quod in corde suo dixerit, nõ requirit.

Ibidem. Sermo, cordis affectio est. Corde enim dicere, non requirit, est non expauescere exquisitorum. Hæc impietas, cui secundum multitudinem iræ suæ non miseretur Deus, nec querit, nec arguit, nec flagellat, nec vlcisitur in adinventiones eorum, sicut de Moysè & Aaron & Samuèle legimus quibus nimirum propitius fuit. Sed expressè & signanter cuius sit hæc impietas, audiamus: Misereamur impio, ait Dominus velut in concilio angelorum & congregatione deliberans. Nec eos latuit crudeliorem omni indignatione misericordiam iudicare meditari, qua non discat homo iustitiam facere, sed obdormiscens miser & dicens: Oblitus est Deus, auertit faciem suam: dies suos ducat in bonis: in puncto ad inferos descensurus: & cum dixerit pax & securitas, tunc subitaneus ei superueniat interitus, nec effugiat. Et non discet, inquit, facere iustitiam. In terra sanctorum iniqua gessit, ait Dominus, ac si diceret: Nolo discat iustitiam facere, inuenta est iniquitas eius ad odium. An adhuc quærendum est, quis iste sit impius? In terra, inquit, sanctorum iniqua gessit, in Ecclesiasticis possessionibus, quæ sanctorum fuerant visibus assignatæ: in domo Dei, quam sanctitudo decet: de qua Paulus discipulum studiosè sollicitans; Vt scias, inquit, quomodo te oporteat conversari in domo Dei, quæ est ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis. In clero quippe tãquam in cælo gerens iniqua, quid nisi de ministerio iudicetur? Cælesti tenet officium, angelus Domini exercituum factus est, tanquam angelus aut eligitur, aut reprobatur. Inueta quippe in angelis prauitas & districtius iudicetur necesse est, & inexorabilius quàm humana. Age ergo, quoniã iudicium graue his qui præsumunt, & potentes potenter tor-

menta patiẽtur: ascendat superbia tua semper, se querere regem tuum. Omne sublime videant oculi tui. Festina multiplicare præbendas, inde ad archidiaconatus euola, demum aspira ad episcopatum, ne ibi quidem requiem habiturus: quoniam sic itur ad altra. Quod progredieris miser! An vt altiori gradu sic casus grauior? Neque enim sic paulatim decides, sed tanquam fulgur in impetu vehementi, quasi alter satanas subito deieceris. In labore hominum non sunt, inquit, & cum hominibus non flagellabuntur: ideo tenuit eos superbia, peccatum diaboli: quo ceciderunt qui operantur iniquitatem. Hæc est quæ non recipit disciplinam. Curari renuit, medelam non sinit. Vlcus pessimum, quod nec summis saltem digitis patitur attrahari. Huius & ipse indignationem vercor super his, & graue iudiciũ. Quis timeam morsus feralem insaniam, & animarũ phrenesim non ignoras? Sed Domini sunt verba quæ replico, & eadem ipsi quoque legunt & intelligunt pariter, legem quippe scientes. In terra, inquit, sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Domini. Durus est hic sermo, & comminatio valde terribilis, non videbit gloriam Domini. Quid igitur cetera vidisse præstat? Hicne totus misericordiarum finis? Hanc ego misericordiam nolo, procul fiat miseratio tam crudelis, ne veniat in eorũ confortium anima mea. Quis enim vobis miseriam demonstrauit fugere à ventura ira? Quid præsentem tantopere fugitis iram, flagellum timetis, declinat virgibus? Et quidem in hac die vestra, quæ ad pacẽ vobis, sed si cognouissetis & vos. Muratis, non effugitis penitentiam. Nam malum impunitum esse non potest. Non puniuntur hic propria voluntate, puniuntur aibi sine fine. Misera sanè & extreme plena demerite commutatio, humanũ declinare laborẽ & paratũ diabolico doloẽ eligere sempiternũ. Anma ducite siquidem & videte, non hominibus, sed diabolo & angelis eius ignem illum esse paratum. Ille enim hostis & lupus, nos autem populus eius, & oves pascuæ eius. Illi securis & malcus, nobis flagellum & virga debent. Illius iniquitas inuenta ad odium, suum habeat carcerem, vbi nulla redemptio, vnde nemini liceat respicere. Mihi sanè & labore tolerabilior carcer, & tempore breuior assignatur: vbi cum iratus fuerit Dominus, misericordiarum recorderis, redemptionem suo mittens populo copiosam. Denique tempus mihi constituit. Mihi dici donec, illi parat æternum.

Gen. 5. In sudore, inquit, vultus tui comedes panem tuum, donec in terrã de qua sumptus es, reuertaris. Pellimus ille angelus de terra sumptus non est, nec in terram aliquando rediturus. Propterea non habet donec, sed ignis ei paratur æternus. Minime igitur expedit ut in sapientia huius seculi, auctoris seculi non vereamur frustrari iudiciũ, & deludere vellemus sententiam, declinando videlicet laborem hominum & sudorem, ac si nullo modo nos contingere videatur quod Adã dictum est, aut non in eo sententiam laboris exceperimus, in quo sine exceptione peccauimus omnes: aut non communis culpa nihilominus esse debeat pena communis. Fortè enim aliqui dicant: Quid peccamus? Bona est omnis creatura Dei, nostra licet possidemus, nostris vitium facultatibus, à rapinis & latrocinis abstinentes. Enimvero non pacetis in cruce coruorum. Ego sanè diuitem illum cuius saluator meminit in Euangelio, in nullo horum audio accusari.

Induc

Luc. 16. Induebatur purpura & bysso, quotidie epulabatur splendide. Si crudelitatis arguitur quod substantiam mundi habens, & videns fratrem suum egere, clausit viscera sua ab eo, quando hæc diuinitas deest? Quantos videtis & ipsi Lazaros esurientes, nudos, ægrotos, & plus de iumentis vestris, plus de eorum phaleris, quàm de istorum miseris cogitatis? Sed ad tremendum Abraham iudicium veniamus. Non enim Abraham, sed Dei sententia est.

Ibidem. Memento, inquit, fili, quod recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Verum utrumque est, nõ potest omnino negari. Fer sententiam, quia paucis expressa totius summa negotij est. Ille bonus, & ista mala recepit. Quid modo? Nunc autem, inquit, hic consolatur, tu vero cruciaris. Expergiscimini ebrii, & flete. Terribilis enim Deus in iudiciis super filios hominum. Hæcne cruciarum causa tota, quod in hoc seculo bona recepit? Ipsa planè. Neque enim ad hoc nos de paradiso voluptatis animaduersio diuina eiecisse videtur, ut alterum sibi hic paradysum adinuentio humana pararet. Homo ad laborem natus, si laborem refugit non facit ad quod natus est, ad quod venit in mundum. Quid respõdebit ei qui misit eũ, qui instituit ut laboraret? Memento, ait, quod recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris. Quid dicemus ad hæc? Si talis finis, & tale iudicium, vt extrema gaudij luctus occupet: nõquid non præferenda sunt in hoc seculo mala bonis? Quippe nec illa vera bona, nec ista vera mala esse manifestũ est. Vera potius sententia Salomonis: Melius est ire ad domũ luctus, quàm ad domum conuiuij. Cæterum si sic cruciandi sunt qui in vita sua bona receperunt, & habentibus cõsolationem præsentem, vã repositum est sempiternum, cum in superioribus inuenti sint aliquid de sapientia carnis scientes in omnibus & per omnia reprobare malum, & eligere bonum, quinam eorum poterit esse finis, si secundum multitudinem cõsolationum suarum dolore apprehenderint animas miserorum? Consequens enim videtur, vt bona omnia, & omnem seculi huius recipientes cõsolationem, nihilominus vniuersum vã & vniuersi maneat cruciatus. An verò & illud quæ ex eadem Abraham sententia conijciendum videtur, eos qui contrario ducti spiritu, vitæ præsentis omnia bona respuunt, & eligunt mala, omnia quoque bona domini, & omnem habituros cõsolationem? Fortè enim hoc erat quod Petrus audire voluit, cum tanta fiducia Dominum tantãque libertate conuenit; *Ecce, inquit, nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Quid ergo erit nobis?* Nota admodum quæstio est, quemadmodum Petrus cum nil fere ex omnibus habuisse sciat, tam fiducia-liter gloriatur sese omnia reliquisse. Vnde sanctorum quispian; Multũ, inquit, deseruit, qui voluntatè habendi dereliquit. Et post pauca: A sequentibus tanta relicta sunt, quanta à non sequentibus desiderari potuerunt. Fidelis sermo, sed forsitan clausus & ipse est. Nunquid enim vultus habendi tam multa complectitur, vt reliquisse illam, sit omnia deseruisse? Quis hominum omnia desiderare possit, nedum piscator ille, ille pauper & modicus? Sed quid cuique sufficere possit, diligentius vestigato, & facile est inuenire omnia desiderantem. Neque enim ponere est concupiscentiã modũ, donec videatur impleta, donec adepta sit quibus valeat esse contenta. Cæterum nec amator

pecuniæ dicit aliquando, sufficit, nec libidinosus satiabatur voluptate. Sic & crudelis quisque semper sanguinem litit, & ambitiosus aut cupidus laudis humanæ adeptis dignitatum titulis seu fauoribus, nullum exinde capit omninò remedium, sed desiderio astat ampliori. Minus autem inuenit requiem, qui sibi placere cupit, & suis, id est quibusdam fatuus de semetipso testimoniis gloriatur, dicens: Manus mea excelsa: putans sese aliquid esse, cum nihil sit. Vidi ego aliquando quinq; viros, quidam phreneticos arbitretur? Primum siquidem buccis tumentibus marinam masticabat arenam. Secundus sulphureo astantis lacui, exhalantem terribimũ fœtidissimũque gestiebat haurire vaporem. Porro tertius fornacem incubans vehementer accensã, micantes scintillas hiantibus excipere sancibus lætabatur. Quartus supra pinnaculum templi residens, leuoribus aure spiritum aperto attrahebat ore: & si quo minus infuere videretur, si bello sibi ventum ipse ciebat, ac si totam sperare aerẽ deglutire. Quintus scotum possum riderebat cæteros, ipse quoque ridendus, & maximè. Propria enim carnes incredibili quodam studio fugere laborabat: nunc manus, nunc brachium, nunc alias partes applicans ori. Miseratus homines, causamque miserie sciscitatus à singulis, vnam omnibus esse reperio, vã lidissimam vtique famem. Tum verò macilentissimas eorum facies contẽplatus, recordabar prophetæ gementis miserabiliter & dicens: Auit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum. Quid hæc vobis, inquit, profunt? Non sunt naturales cibi, magis famem hæc prouocant quàm extinguunt. Panis nanque animæ iustitia est, & soli beati qui esuriunt illum: quoniam ipsi saturantur. Nimirum ad imaginem Dei facta anima rationalis, cæteris omnibus occupati potest, repleti omnino non potest. Capacem Dei, quicquid Deo minus est, non implet. Inde est quod naturali quidem desiderio summum quiuis probatur appetere bonum, nullam nisi adepto eo requiem habiturus. Cæterum errant miseri non inuenientes viam: & vt scriptum est, ambulat impij in circuitu, dum minorã quæq; bona querentes, illad semper desiderat, quod sibi vicinũ necdum videntur adepti. Atque vitium si fieri posset, cætera omnia obtinisset vnus, eodẽmque proculdubio & ipsam quod sibi solum deesse videret summum vtique bonum desiderio quæsiturus, quo cetera quoque semper expetit non adcepta. Sed innumera sunt hæc, & à cæteris quoque pariter requiruntur. Quod valet quisque utahit in partem, nec aliquando poterit hic circuitus peragrari. Vis peruenire? Incipe transire. Alioquin propitius miser in desiderio tententis, & à summo bono eo longius inuenieris, quo te amplius dederis caducis rebus & transitorijs appetendis. In circuitu siquidẽ ambulat: & quod prope erat in corde & in ore tuo, si corde crederes, & ore confitereris: terga vertens declinas, & elongaris ab eo. Hinc est quod vociferatur dicens: Conuertimini filij hominum. Et item: Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, vt intencatur te. An fractuosa siquidem via est, & inambulabilis: facilis que peruenies spretis omnibus, quàm adeptis. *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?* Dignũ plane apostolica fide & deuotione verbum. Iam reliquisti

Bibl. Hom. tom. 4. M M m m m 2 omnia

omnium, iam Dominum Petre secutus es: & nunc demum quid sis accepturus interrogas? Vere Simon, vere obediens in auditione auris, sine pacti conventionione. Ad vnius enim iussionis vocem Petrus & Andreas relictis omnibus secuti sunt redemptorem. Quod si homini carnali stultitia forte videtur, audiatur: Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quoniam placuit Deo per stultitiam predicationis saluare credentes: quippe cum mundus eum in sapientia, minimè cognouisset. Quantos enim mundi sapientia maledicta supplantat, & conceptum in eis extinguit spiritum, quem voluerat Dominus vehementer accendi? Noli, inquit, precipitanter agere, diu considera, diligentius intueri. Magnum est quod proponis, & opus habes multa deliberatione. Experire quid possis, amicos consule, ne post factum penitere contingat. Hæc sapientia mundi terrena, animalis, diabolica, inimica salutis, suffocatrix vitæ mater tepiditatis, quæ solet Deo vomitum prouocare. Caue tibi ait. Vt quid enim? Cum à Deo verbum esse non dubites, quid opus est deliberatione? Vocat magni consilij angelus, quid aliena consilia prestolaris? Quis enim fidelior, quisve sapientior illo? Deduc me Domine, & deducar, fortior esto & inualefce. Noui ego quæ nã sint quæ oportet fieri citò. Ab ore parci gehennæ eripior: & inducias petã, & retardabor, & cunctabor exire si forte interim fiat aliquid? Abscondi ignè in sinu meo & exusto iam latere, iam nudatis visceribus, iã sanie defluente, diu mihi & deliberandũ est an expergiscar, an excutiã, an abijciam illum? Magnum omnino est quod offertur, sed eo utique libentius & festinantius suscipiendum & obuiis arripiendum manibus cum seruiore & hilaritate. Prober autem seipsum, qui de propria virtute præsumit.

Mich. 7. Nam diuina quidem omnino probata est. Amicos cõsulat, qui nõ legit: Inimici hominis domestici eius. Quid frequenter Euangelium, qui Euangelio non obedit? At in eo sanè legimus promittenti cuidam sequi Dominum, sed defunctũ prius patrem sepelire volenti, responsum ab eo, vt sine re mortuos sepelire mortuos suos. Alteri quoque tãtum suis qui in domo erant, valedecipiebat, Nemo, inquit, mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. Sed quid audierat primus? Magister, ait, volo te sequi quocunque ieris. Cui respondit Dominus: Valpes, inquit, foueas habent, & volucres cæli nidum: filius autem hominis non habet vbi caput reclinet. Prudentiam carnis in fouea vulpis, in nido volucris arguens cordis elationem. Est enim interdum videre nonnullos qui relictis omnibus abrenuntiare seculo disponetes, cum rectè offerre velint, nolunt diu rectè, calliditate humana totos sese diuino committere nutui formidantes, led referunt nescio quid fermeti, vt totam massam corumpat: quod in multis frequenter expertum est.

1. Cor. 5. Alius sine duce & præceptore spirituale studium apprehendere facile cogitans, ambulat in magnis & mirabilibus super se, vt vulgò dicitur, saliens antequam videat, casurus antequam debeat. Petrus cogitatum suum iactans in Domino, & omnem sollicitudinem suam in eum projiciens, certus quòd illi foret cura de eo, reliquit omnia, secutus est Dominum ne interrogans quidem de præmio, donec ex periculo diuitum quod saluator proferebatur, sumeret occasionem percontan-

di, Quid ergo erit nobis? *Ait illi Iesus: Amendico vobis.* Verbum confirmationis præmittitur: magnum noueris esse quod sequitur. *Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis, &c.* Quid est quod dicit, in regeneratione: aut quæ est hæc noua regeneratio? Neque enim iam ignoramus quoniam oportet hominem nasci denovo, nõ ex sanguinibus, neque ex voluntate viri, sed ex aqua & spiritu sancto. Ceterum cum nullatenus ad eam regenerationem valeat hæc promissio pertinere, forte & altera regeneratione opus esse videtur: nec solùm denovo, sed & terriò hominem nasci necesse est. Infelix ego homo, & miserabilis casus meus, cui non vna sufficit, cui duplex est necessaria regeneratio. Nimirum ex corpore & anima constitutus, ceciði totus simul, simul totus omnino resurgere non possum. An verò dignum non est, vt ea quæ videtur potior priorque portio, reparetur? At ipsam sanè animam esse nemo sanæ mentis ignorat. Prior ergo reficiatur, quæ prior corruit: præsertim quòd ab eius culpa alterius poena prædicit, & ipsius corruptio corporeæ quoque fuerit causa corruptionis. Hinc est quòd animabus primùm saluator aduenit, tollere utique peccata mundi, non molestias carnis. Quod sanè manifestius docuit in seipso, poenis omnibus corpus exponens, animam autem immunem prioris custodiens à peccato. Non sic hodie filij hominum non sic, sed animæ curam negligunt, curam autem carnis perficiunt in omni desiderio. Neque enim peccare metuent, sed puniri: nec virtuti cordis opera dantur, sed valetudini corporis, imò etiam voluptati. De schola Hippocratis & Epicuri didicerunt hæc. Neque enim suis Christus discipulis horum quippiam tradit: sed discite, inquit, à me quia mitis sum, & humilis corde. Filij hominũ vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Tempus hoc animabus non corporibus est assignatum, dies salutis utique non voluptatis. Omnia tempus habent, animabus nũc operam dare necesse est. Nam in carne qui seminat, solam exinde metet corruptionem. At nemo, inquit, carnem suam odio habuit. Verum est: sed zelum habens absque scientia, dũ prodesse festinat, inuenitur obesse. Cũ enim iudicium carnis ex anima pendeat, carni nihil potest vtilius quàm salus animæ prouideri: vt videlicet in tempore sit respectus illius, & focia passionis, felicitatis quoque consortium mereatur. Vnde Apostolus, inquit: Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christũ, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Requiesce in hac spe caro misera, qui propter animam venit, pro te quoq; vêturus est, qui reformauit illã, tui quoq; nõ obliuiscetur in finem. Regeneretur interim anima, & tanquam præscita & prædestinata à Domino, conformis fiat imagini filij eius in mansuetudine cordis, & humilitate. Ipsi enim merito te quoque noueris aliquando regenerandam, & conformandam corpori eius in gloria & claritate. *In regeneratione, inquit, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos, &c.* Consequimini, ait, quem sequimini: vt cum ipse sederit, & vos pariter sedeat. Quando enim ille resedit in mũdo, quando subleuit, quando reclinauit caput, exultauit ad curredam viam, benefaciendo, pettranxit, quippe nec nidum nec foueam

foueam nec locum habens in diuersorio, donec opere tandem quod susceperat consumato, sedendi præceptum mereretur accipere, & diceret Dominus Domino meo, Sede à dextris meis. Insipiens tu qui præsidere eligis quàm cõsedere, quærens in itinere diuerticula. Ille ministrare venit, non ministrari: tu supra magistrum, & Domino maior, imò neg discipulus, profecòd nec seruus, recumbere iam festinas. Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conferes manus: ille salit in montibus, transilit colles. Clamat ad eum anima mea: Trahe me post te, in odorem vnguentorum tuorum curetum. Alioquin quando eum remorando, tepescendo, pausando consequi speras? Exultauit ad curredam viam. Hilarem sine dubio diligit secutorem. Necdũ ad brauium peruenisti, necdũ apprehendisti mœtam. Grandis adhuc restat via: noli sistere gradũ, noli in medio itinere residere. In sudore, inquit, vultus tui comedes panem tuũ, donec in terram de qua sumptus es, reuertaris. Extunc sanè tempus erit requie, nimirum quando iam spiritus ipse dicit, vt requiescas à laboribus tuis. Necdum tamen erit consummata pax, necdũ perfecta quies, denique necdum sessio plena. *In regeneratione, inquit, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos.* Felix regeneratio. Quando enim renalcat à sessionem, miser homo natus ad laborem? O si vnquam sedero totus, cuius modo ne minima quidem portio sedet, in quo nihil tranquillũ, nihil quietum, sedatum nihil, nihil vnquam in eodem permanes statum. *Sedebitis & vos.* O sessio. Quis mihi tribuat vt dignis exprimam verbis quod de sessione hac, cordis affectione concipio? Imò quis tribuat mihi sessionis huius imperturbata frui requie quam desidero, quam cupio, quam requeiro? Ecce enim dixi, nihil in me sedet, sed cuncta in motu sunt, omnia mutant, fluctuãt vniuersa. Postremò vbi concupiscit adhuc caro aduersus spiritũ, spiritus aduersus carnem, quidnam hominis sedere videtur? Nec sola iam concupiscentia pacem impedit, turbat sessionem, verat esse sedatum: sed duplex quoque secundum corpus miserum hominem contritio vexat: presentis videlicet sensus doloris, & mortis metus futuræ. Nimirum cum & passibile sit, & mortale: duplex nihil minus animam agitare sollicitudo videtur: spei utique, & timoris. Inter hæc nempe fluctuat iugiter, donec peccati corpus inhabitat, ascendens vique ad cælos, & iterum vsque ad abyssos descendens: tabescens in malis, & ad bona nihilominus inardescens. Erit autem cum luteũ hoc egrediens domicilium, à timore quidem penitus liberabitur, sed necdum ab expectatione. Extunc enim iam non erit timor in finibus nostris, sed in spe singulariter constituti psallemus singuli mente & spiritu quod prælibauerat quodammodo qui dicebat: Conuertere anima mea in requiem tuã quia Dominus benefecit tibi: quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu. Ceterum de expectatione idem ipse sic ait: Me expectant iusti donec retribuas mihi. Nec modo numerum fratrum vt compleatur, sed & ipsum corpus vt sua regeneratione restituatur, expectant. Imò verò & expetunt cum desiderio, sub altare Dei vociferantes ad ipsum.

Apo. 6. At qui audire meruit, potuit & testificari. Nam corpus quidem illo in tempore sedere quis dicat, dũ effluit, & in saniem pulueremque redi-

gitur? *In regeneratione, inquit, sedebitis & vos.* Seminatur enim corpus animale, resurget corpus spirituale. Seminatur in ignominia, farget in gloria. Vbi iam tunc mors victoria tua? Siquidè & tu inimica nouissima destrueris. Corpus enim resurrectionis iam nõ moritur, mors illi vitra nõ dominabitur. Sed & dolor & gemitus omnibus abscedet, quoniã absterget Deus omnem lachrymã ab oculis sanctorum, & iam non erit amplius neque luctus, neque clamor: sed neque vllus dolor: quoniam priora transierunt. Felices lachrymæ, quas benigna manus cõditotis absterget: & beati oculi qui in talibus liquefieri sleribus elegerunt, quàm eleuari in superbia, quàm omne sublime videre, quàm auaritiã & petulantiam famulari. Sedebit igitur corpus immortalitatis & impassibilitatis gemina quadam felicitate dotatum, liberum ab omni necessitate, ab omni corruptione securum, alienum & immune ab omni concupiscentia, plenum gloria, configuratum denique claritati corporis Christi. Sedebit & anima sicut nihil metuens, sic nec cupiens vltra, in miram plena beatitudine, & secura plenitudine fruens, nullos iam cogitationum fluctus, nullos tentationum conflictus, nullos affectionum sentiens motus: sed æternæ illi incommutabilitati profus immerfa, & sic ad hærens Deo, vt vnus iam spiritus sit facta cum eo. Sed quando hæc, aut quibus hæc erunt? Vos, inquit, qui secuti estis me, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos. Iam quidem sedet filius hominis in sede maiestatis: siquidem ascendens in cælum sedet à dextris Dei. Sed cum sederit dictum est, hoc est cum apparuerit sedes, sicut Apostolus ait: Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloria. An magis audebimus dicere & ipsum adhuc stare quodammodo, vt pote cuius necdum sedes consumata videtur, necdum pedibus eius scabello supposito, quòd à patre promissum est? Non quòd illi plenitudini quippiam desit, fed quòd membra caput expectet. Audeat hoc testari, qui meruit intueri. Ecce, ait, Stephanus, video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris virtutis Dei. Paulus quoque sic scribit: Christus afflens pontifex futurorum bonorum, introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Ceterum in regeneratione corporum sedebit in sede maiestatis, qui pro animarum regeneratione stetit in ignominioso supplicio crucis, interrogatus contumeliosè patitur & tormentis, nec modo durissima morte, sed & turpissima condemnatus. Quoniam enim obediens patri factus est vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter hoc exaltauit illum, & donauit illi nomẽ quòd est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur. Hæc autem dixerim fratres, vt noueritis quænam sint duo latera scalæ quæ volentibus sequi Dominum proponuntur ascendenda, quæ bases eorum, quæ capita, quæ gradus, quorum summitati Deus innixus est. Oportet siquidem nos Domare carnem, calcare mundam, vt voluptatem corporis declinantes, caueamus nihilominus seculi vanitatem. Hæc nimirum abominaciones Egyptiorum, quas immolamus Domino Deo nostro. At totum quòd à via vitæ & disciplinæ deterrerit filius huius seculi, totum quòd exercet interim seruos Dei, in his duobus est, quæ sub vno versu propheta commendat, Vide, inquit, *Psal. 24.* Bibl. Hom. tom. 4. M M m m m 3 humi

Math. 4.

1. Cor. 1.

Mich. 7.

Math. 8.

Luce 9. Math. 8.

1. Cor. 5.

Math. 4.

Psal. 4.

Ecc. 1. Gal. 6. Eph. 5.

Phil. 3.

Psal. 114.

Psal. 147.

Psal. 18. Ad. 10.

Col. 3.

Act. 7.

Heb. 9.

Phil. 2.

Exod. 8.

Psal. 24.

humilitatem meam, & laborem meum. Hæc ergo sunt latera scalarum, vilitas, & asperitas: quibus deinceps internæ virtutis & gratiæ gradus firmiter inferantur. Est enim videre homines mundanam gloriam contemnentem, fauorem calcantes populi, non desiderantes humanum diem, sed non aded fortes in tolerantia molestiæ corporalium, non aded rejicientes mollia, non aded carnis illecebras superantes. Quid istos dixerim nisi latera alterum non tenere? Porro vni tantum lateri innitentis periculofus nimis ascensus, & proximus est ruina. Quod si periclitatur qui circa carnem videtur plusquam oporteat infirmari; licet mundi respuat gloriam, nec contumeliis moueatur: profectò longè horribilius est periculum, & multò magis inexcusabile, si quis fortè licet castigans viriliter corpus, & non parcens eius afflictioni, inueniatur tamen minus resistens gloriæ desiderio, minus patientis iniuriarum, minus puritatis & solidæ humilitatis habens, minus immunis à seculi vanitate. Quid enim tibi infelix homo cum his nugis & calamitatibus, cum hoc fastu & vanitate ista, quæ nec animæ nec corpori prodest? Quid irritaris, quid inflammaris ad verbi flatum, quod nec carnem vulnerat, nec inquinat mentem? Nihil sic alienum à natura tua, nihil tam contrariū rationi. Neque enim sic dicere possum, quid tibi cum cibus & vestibus, aut frigore vel esurie quid moueris: cum vnica personaliter anima non huic mundo, sed corpori, longè minus carnem possit odisse quam mundum, quippe quæ huic multum debeat, illi nihil. Quod quidem dixerim non vt voluptas proinde excusetur, sed vt vanitas & impuritas ante omnia fugiatur. Sane vbi sic stabilieris & firmaueris in corde tuo, asperitatem corporalis abstinentiæ & laboris amplecti, & omnivilitate & extremitate esse contentus, bona sunt latera, securus iam inferre gradus exercitij spiritualis, vt totum quod mundo & carni subtrahis, studio pietatis impendas: oblitus quæ retro sunt, & extentus in anteriora, vt ascensionibus dispositis, de virtute proficias in virtutem, vt videre Deum decorum in Sion merearis. Et primum quidem per desertū proprii cordis, & conuallē plorationis ascendes, ascendes vt virgula sumi, dehinc iam in serenis quidē elapsus ascendes etiam de deserto deliciis affluens, innixus super dilectum, ductus de claritate in claritatem, tanquam à Domini spiritu, illo vtique qui scrutatur etiam alta Dei. Nec paucos in his gradus inuenies gratiæ multiformis. Verum hæc spirituales sunt, & spirituales vtique cōparanda. Nunc vero ad iniciandos potius sermo dirigitur, cuius tota intentio est reuocare ad cor præuaticatores. Cæterum habent proficiens editum olim de duodecim gradibus humilitatis, ex sermonis occasionē libellum, quos videlicet gradus ille iustorum omnium spiritu plenus in regula sua tradidit vere per omnia Benedictus. Ille enim spirituales nobis erexit scalam, cuius vtique summitas cælos tangit, quod in eius glorioso transitu euidenti legimus miraculo commendatum, beato papa Gregorio sic scribente: Inter discipulorum manus imbecillia membra sustentans, erectis in cælum manibus stetit, & vtimum spiritum inter verba orationis efflauit. Qua scilicet die duobus fratribus, vni longius posito, alteri autem in cella commorati, reuelatio vnus atque indissimilis vi-

sionis apparuit. Viderunt nanque quia strata paliiis & innumeris coruscæ lampadibus via recta, orientis tramite ab eius cella in cælum vsque tendebatur. Cui venerando habitu vir desuper clarus adsistens, cuius esset via quam cernerent, inquisiuit. Illi vero se nescire professi sunt. Quibus ille ait: Hæc est via qua dilectus Domini cælum Benedictus ascendit. Quæ est enim via ab eius cella progrediens, nisi ordo quem idem vir beatus instituit, & forma vitæ quæ ab eo sumptis exordium? Quæ nimirum via Domini dilectus ascendit, quia non potuit vir sanctus aliter docere quam vixit. Et hæc quidem eorum vel maxima fiducia est, qui ipsius vtunque student inhærere vestigiis, ipsum præceptorem prænumque sequuntur. Neque enim venire aliquatenus in dubium potest, quin omnino sacer sit modus conuersationis, & diuina magis inspiratione atque consilio, quam humana prudentia vel adinventione formatus, quo nimirum tantam in vita gratiam sanctitatis, tantam post obitum gloriam felicitatis idem verè Benedictus obtinuit. Sed hæc hæc tenus, ne quis fortè (quod longè sit semper à cordibus nostris) derogare nos potius eis qui sibi varios, prout cuique visum est, religiosè viuendi formauere modos, quam alios consolari, & animare voluisse causetur. Eam tamen quam videmus in Ecclesiis hodie formam clerici (in formam dixerim vitam) à quo sanctorum habuerint, quis vnquam vel in nouo, vel in veteri testamento sic vixerit, sic viuere docuerit homines, vnam ipsi sese interrogent singuli, nec conscientias super hæc conuenire proprias dissimulent. Quantos enim videmus sectatores viarum quæ videtur quidem hominibus bonæ, sed in profundum finis earū inferni descendit? Quantos ascensores scalarum non cuius summitas cælos tangit, sed quæ illi omnino contraria est, habens latera concupiscentiam carnis, & concupiscentiam oculorum, gradus vero superbiam vitæ: quæ ex mundo sunt, non ex patre: At eius sanè quam vobis commendare volumus scalarum gradus & latera ex patre vtique sunt, non ex mundo, cui nimirum innixus apparuit. Sobriè, ait Apostolus, & piè & iuste viuamus in hoc seculo. Sobrietas voluptatum carnis impugnat, iustitia seculi vanitatem, dum videlicet cuique reddens quod suum est, & adulantem deplorat, & comparatur iascēti. Denique & ipse saluator dum Baptistæ manibus celsum illum verticem inclinaret. Sic, inquit, decet nos implere omnē iustitiā: solam nimirum humilitatem iustitiā reputat. Exhibeatur ergo sobrietas nobis, iustitia proximo, pietas Deo. Pietas enim cultus Dei est. Sanè vt voluptas & vanitas elationē cordis fouere noscuntur, sic sobrietas & iustitia pietatem, vt inter hæc latera de fide in fidem spe mediante proficiens, supereminentiā aliquando reneat charitatis. Innituntur hæc latera basibus quas supposuit artifex sapientia, duobus forsitan lignis crucis. Vbi enim ille mulctatur morte, cruce turpatur: quis suorum deliciis seu gloriam sustinere queat, nedum audeat querere? Flagellatus Christus & spiritus illitus, baiulat sibi crucem, & ludibrio factus irritoria veste, arundineo scepro, corona spine, foditur elanus, annumeratur sceleratis, in ligno extenditur, & iam mortuus vulneratur: & hæc intuens qui dicitur Christianus propriis nihilominus voluptatibus indulgere, & flo-

1. Ioh. 2. *1. Ioh. 2.* *Math. 16.* *2. Ioh. 83.* *2. Ioh. 19.* *2. Ioh. 51.* *Luc. 12.* *2. Ioh. 109.* *Cant. 2.*

tere velle in seculo nullatenus erubescit? Cæterum si omnis qui se dicit in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare: multo magis qui pro eo manere se dicit, qui pro eo legatione fungitur, qui ei ministrat, si eum non sequitur, inexcusabilis est. Sanè nisi abnegauerit semetipsum, & tulerit crucem suam, sequi eum omnino non potest. Quid verò crucem tollere est, nisi laborem amplecti & humilitatem? Sicut scriptum est: Elegi abiectus esse in domo Dei. Sed fortasse minus adhuc firmiter stabilita hæc videantur, si tantum fuerint subnixa basibus, non etiam desuper coherentia capitulis. Hinc est quod minimè suis contentus exemplis saluator etiam præmia re-promittit, vt quem fortè non prouocat inuitatio præcedentis, trahat vel desiderium retributionis: & si quis voluptuosus est, illum sitiat torrentem voluptatis: si gloria cupidus, aspiret ad illam celsitudinem iudiciæ potestatis. *Sedebitis, ait, & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel.* Ac si dicat, Pro confusione vestra dupliè & rubore pars vestra laudabitur. Propterea enim in terra sua duplicia possidebit, & lætitia sempiterna erit in Christo. In exilio vobis afflictio duplex, humilitatis vtique, & laboris. Sed consolamini, & nolite deficere, quoniam in terra vestra, terra vtique viuentium, duplex vos nihilominus remuneratio manet, sublimitatis & delectationis. In sedibus enim quies imperturbata est, in iudicio dignitatis eminentia commendatur. Quis verò secularis honor excogitari potest, qui non prorsus in tantæ sublimitatis comparatione vilescat? Non vnus siquidem ciuitatis aut populi seu regionis vnus, sed vniuersitatis iudices habent præsidere cum Christo. Nec solum homines, sed & ipsos angelos iudicabunt, qui parentem ad modicum vaporem præsentis gloriæ dedignant & exsufflantes, improperum Christi vniuersis præferunt titulus dignitatum. Nolite timere pusillum gregem, quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum. Diffinitum est cōsiliū, quod non euacuabitur, propositum immutabile perferat, denique iuravit dominus, & non poenitebit eum. *Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos iudicantes.* Quid gloriofus? Iudicent nunc & præiudicent superbiæ filij, cum rege suo sedeant, qui sibi latera aquilonis elegit. Exaltentur & leuentur sicut cedri Libani. Trāsbimus, & ecce non erunt. Opprimant nunc quos possunt, blasphemēt, congrement maledicta, veniant super nos opprobria exprobrantium Christo, quoniam merces nostra copiosa est in cælis. Gloriamque ab inuicem habeant, vtique vanam & mendacem: quoniam vani filij hominum, mendaces filij hominum. Gloriam enim quæ à solo Deo est nolunt, veram vtique & manētē: quoniam ipse est veritas, & ipse est qui est. Infelix profus ambitio, quæ ambire magna non nouit, quærens de modico crescere, & de maximo minui. Amant enim cathedras primas, quæ velut grossi ficuum velociter sunt casuræ, Sunt enim grossi primæ quædam ficus profus inuiles, solam habentes speciem ficuum, non saporem, nec tam fructus, quam futurorum quædam præfagia fructuum: quas & decidere necesse est, vt eis aliq̄ humano vsui & esui apte succedant. Vnde sponsa in cantu. o canticorum. Hyems transiit, imber abiit & recessit. Et post pauca: Ficus, in-

quit, protulit grossos faos: quod videlicet persecutione cessante, inelyta facta sit Ecclesia, posita in superbiam seculorum. Quam sanè sublimitatem & excellentiam dignitatum congruè satis grossos vocat, vt futura in his moneat quàm præsentia sunt: quæ non videntur, æterna. Caueant igitur qui primas cathedras amant, ne contingat carere secundis: & qui primos nunc recubitus eligunt, incipiant cum rubore locum tenere nouissimum. *Sedebitis, inquit, super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel.* Hæc tamen ficus erit, non vtique grossi. Has nimirum sedes præuiderat qui de superna ciuitate dicebat: Illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domū Dauid. Illic planè, nō hic. Quomodo enim sedēt quas hic videmus sedes, quæ toties nutant, toties tubant, toties subuertunt? Nimirum ergo grossi ficuū sunt, quos tenuis aura deicit & disperdit. Cæterū quid sibi vult quod duodecim tribus Israel iudicatos fore promittit, in quibus etiā mundus ipse cognoscitur iudicandus? An quia notus tantum adhuc in Iudæa Deus, vniuersitatem fidelium appellatione duodecim tribuum voluit designari, & quasi solas meminit iudicandas, propter illud: Qui non credit, iam iudicatus est? Hæc enim est perfectior gloria singularis, inter ipsos etiam eminentes fideles, & cæteris quoque saluandis præminere auctoritate iudiciæ potestatis, vt iuxta illud psalmi, *Sedeant supra domum Dauid.* Quid istud miseræ est, quod ad verbum tantæ promissionis negligentia humana dormitat? Popule meus, ait Dominus, quid tibi debui facere, & non feci? Quid causæ est quod inimico meo vestiōque libet seruire quam mihi? Neque enim ille creauit vos, sed nec pascit quidem, aut tempora vestra ipse disponit. Si parua hæc videntur ingratis: non ille, sed ego redemi vos. Sed quo precio? Non vtique corruptilibus auro & argento, non sole vel luna, non saltem aliquo Angelorum, sed proprio vos cruore redemi. Cæterum si neque tam multiplici iure debuit à vobis elicere est famulatum, omissis his omnibus mecum saltem ex diurno denario conuenire. Nihil vobis ille nocuerit, nihil ipse videas profuisse: ei obtemperate qui plura vobis & potiora pollicetur, apud quem certior copiosiorque remuneratio est: vt illud quoque benignissima miseratione dissimulem, quod bonorum vestrorum non egens, vobis tantummodo velim esse cōsultum, ne præsentia suscipere detrectetis, quæ nunc offero dona gratiæ, futuris gloriæ muneribus eadem coronanda promittens. Quid ad hæc conscientia humana respondet? Cum improperari cœperint hæc in die iudicij, quomodo miserī sustinebunt? Quid excusationis poterunt habere de peccato? Nunquid tunc dicere incipient. Modo, ecce modo, si ne paululum: Sic enim nunc dissimulant in sceleribus, & modo non habet modum: & sine paululum, in longum vadit. Bonus est, inquit, Deus, qui in proximo iuuat. Magna quidem diuina promissio, sed longa valde dilatio, & molestæ expectatio est. Terrenas deferere fortes, & necdū obtinere cælestem, afflictio intolerabilis, & irconsolabilis dolor. Quid accelerare necesse est vt miseria prolongetur? Misera prorsus & seductoria cogitatio. Noua siquidē hæc querela est, nec prolixiorē vitam filij hominis hæc tenus, calescunt. Breues dies hominis sunt, donec conscientia

stimulante, de penitentia & conuersione vel intus à spiritu, vel foris commouentur ab homine. Extunc sanè nouum concipitur tedium longioris vitæ, diffidat mortis oritur fiducia noua. Sed esto, multa tibi annorum curricula restant, adolefcens es vique ad senectutem victurus & senium: quid necesse habes amittere tempora tanta, perdere tâta lucra? Nihil preciosius tempore, sed heu nihil homie vilius æstimatur. Transseunt dies salutis, & nemo recogitat: nemo sibi nõ editura momenta perisse causatur. An putas õ homo biennij tantum aut triennij opus ab omnipotenti posse recompensari? Sic abbreviata est manus domini, vt centum annorum non possit remunerare laborem? Sede, computa quid diebus singulis acquirere valeas, certus equidem apud Deum nullum omnino bonum iremuneratum fore, & sicut non capillum de corpore, sic nec momentum de tempore periturum. Quid illud sapientis consilium ingeram? Ne tardes conuerti ad dominum? Nescis quid superuentura pariat dies. Quid infaniam causer de futuro tam temerariè præsumtis, quasi vero tempora & momenta pater in tua, & non magis in sua posuerit potestate vel voluntate? Postremò quid de incerto sine, & quid de certa breuitate laboris, retributionis æternitate loquar? Nouit dominus figmentum nostrum, consulit, pusillanimitati nostræ, humanæ obuiat cogitationi, anxietatem abigit, præuenit trepidationem. Sequitur enim: *Et omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut domum, aut agrum propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Quid vltra dicitur filij hominum, quando & in hoc medio tanta vobis promissa sunt, vt dormiat inter medios clericos, de quibus paulo ante causabamini: & exeuntes à forte terrena amplior statim excipiat consolatio, qua nõ modo patienter, sed etiam gratulanter expectetis sortem sanctorum in regeneratione promissam? Siquidem & expectatio iustorum lætitia est. *Centuplum*, inquit, accipiet, & vitam æternam possidebit. Habetis filij Adam promissionem vitæ eius quæ nunc est, patris & futuræ, vt obstruatur omne os loquendum iniqua, & confundantur omnes iniqua agentes superuacua. An non supernacua penitus agit iniqua, qui non modo fructuosus, sed etiam iucundus, non modo salubrius, sed etiam suauis Deo poterat seruire quàm mundo? Et attende quod Petro quidem dominus tatum de futuro respondit. Neque enim super his quæ experiebatur præfentialiter, hæsitare poterat, aut opus habebat interrogare. Denique non quid nobis esse dixit, sed quid erit. An verò quis dubitat instantis esse temporis centupli promissionem? Manifestè id quidem ipsa verborum cõsequentia probat, vbi centuplum accepturi, & possessuri dicimur vitam æternam. Caterum ne quis omnino impudenti remaneat obstinationi locus, miro vos ad euangelium secundum Marcum, vbi promissio eadem descripta manifestius inuenitur. Ait enim Dominus: *Nemo est qui reliquerit patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, aut domum propter me, & propter euangelium, qui nõ accipiat centies tantum nunc in tempore hoc. Atque vt vehementius admiraretur carnalis anima non percipiens quæ sunt spiritus Dei, sed stultitiam reputans, addit signanter, cum persecutionibus. Fortè enim cum audisset in tempore hoc centuplũ promitti, con-*

Eccl. 5.

Math. 19.

Mar. 10.

Ibidem.

iectabatur etiam de temporalibus exhiberi: sed præripit hunc intellectum nomen additum persecutionis. Quid enim terrenæ est consolationis, quod non facillè terrena persecutio tollat? Quid terrenum inter persecutiones sancti martyres acceperunt, quando & ipsa quoque beatorum corporum terra data est in manus hominum impiorum? Interim tamen vndecunque centuplum fiat accepturi: dummodo sit centuplum, dum valeat centupliciter, centupliciter placeat, consolatur, delectet, ametur: quid insaniam est quod cunctantur homines relinquere simpla pro centuplis? Vbi est cupidus, vbi est ambitiosus, vbi conquisitor huius seculi? Quid ad fidele negotium & nundinas quæstuosissimas auaritia intepuit & obdormiuit humana? Cui id Iudæo negares õ homo, qui in vanum accepisti nomen domini nostri Iesu Christi? cui sacrilegio dare quicquid habes, pro centuplo cunctanteris? Sed execrabilis tibi est manus domini, vt nullam ab eo cõmutationem recipere, non ei in ratione dati vel accepti communicare penitus acquiescas. An fortè non ex odio, sed ex incredulitate, ex crudelitate detrectas? Nã id mihi fateor credibilius est. Nemo enim perire magis optaret minimæ cuiuspiam consolationis obtentu, quàm in maxima exultatione saluari. Sed non est omnium fides, ne eorum quidem qui nomine tenus sunt fideles. Poteram sanè multorum vobis exempla proponere, multos producere testes qui id profectò sic credidère, sic sentierunt, sic audierunt, sic experierunt. Abundat huiusmodi testimoniis, huiusmodi carbonibus desolatoriis, omnis natio regionis, & omnis lingua, vbi cunq; sanctorum congregatio est. Sed quando humanis credat experimentis, qui veritati nõ credidit promittenti? Illud ego vehementius arbitror admirandum, quòd fideles magis in maximo quàm in modico videamini. Non enim difficile est ei dare centuplum in præfenti, qui daturus est vitam æternam in futuro. Qui daturus est quòd nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, nõ modo centuplum dare potest? Sed quomodo, inquit, possunt hæc fieri? Quæ ratione accipit centuplum, qui nihil sibi reliquit ex omnibus? Nempe hoc est quod paulo ante commemorauit: Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem. Mira novitas, sed eius qui noua omnia facit. Iugum tollens inuenit requiem, relinquens omnia centuplum habet. Nouerat hoc & ille nimirum homo secundum cor Dei, qui ei loquebatur in Psalmo: Nunquid adhæret tibi fides iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto? An non fictus in præcepto labor, onus leue, suauis iugum, crux inuicta? Huius enim rei sacramentum est quòd in dedicatione ecclesiarũ depictas in pariete cruce oleo sancto pontifex linxit. Sic olim quidem Abrahæ dictum est: Tolle filium tuum quem diligis Isaac, & offeres mihi eum in holocaustum. labor fictus est in præcepto. Oblatus siquidem Isaac sanctificatus est, nõ maceratus. Et tu igitur si vocẽ Domini audieris intus in animo, & dicatur tibi vt offeras Isaac, tuũ quodcumque est gaudiũ immoles Deo (interpretatur enim Isaac gaudiũ seu risus) fideliter & constantè obedire ne timeas. Nimirum etsi rem grandem tibi dicit propheta, facere debes, & obtemperandum ei per omnia, etiam si oportuerit ipsum Isaac iugulari. Nunc autem quicquid affectio propria iudicet,

Psal. 97.

Genes. 22.

2. Cor. 6.

Psal. 30.

Can. 1.

1. Thef. 5.

Luc. 12.

Math. 23.

Rel. 22.

Philip. 3.

dicet, securus esto: non Isaac, sed aries morietur, non peribit tibi læticia, sed contumacia, cuius vtique cornua vepribus hæret, & sine punctationibus anxietatis esse non potest. Tentat enim te dominus Deus tuus, sed macerabitur Isaac vt opinaris, viuens viuere, sed eleuatus est vtique super ligna, vt in sublime gaudeas, nec in carne propria, sed in cruce domini glorieris, per quæ nimirum crucifixus & ipse es, sed crucifixus mundo: nam ei viuus. Hæc nimirum conuersatio perfectorum, hæc sanctorum vita, hæc gratia spiritualis. Denique sanctorum tristes, inquit, semper autem gaudentes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes: tanquam morientes, & ecce viuimus. Qui videbant me foras, fugerunt à me, dicit & filia regis, ea vtique cuius gloria omnis ab intus est. Vnde & clamitat in Cantico canticorum, adolescentulas reuocans, quas exteriori sua incompositione deterritas videt: Nigra sum, sed formosa, filia Hierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Nolite me considerare quòd fusca sum, quia decolorauit me sol: ac si manifestè spiritualis quispiam dicat teneras & infirmas mētes exhortans: Quid laboriosa quæque & humilia conuersationis nostræ tam sedulè numeratis? Saga cilicina sunt, & pelles arietum rubricatæ, quibus interior ille splendor & interna tegitur gloria, vt illæsa à pulueris & imbris iniuria conseruetur. Nolite me considerare quòd fusca sum, nolite pauere, nolite mirari. Neque enim tristitiæ aut necessitatis est exterior iste neglectus & nigredo forinsecas, sed occulti splendoris, & exultationis internæ. Decolorauit, inquit, me sol, lux interior exterioris impatiens. Nimirum ignis est, & inania folia non admittit. Alioquin aut exuri folia, aut certè si præualuerint, ignem extingui necesse est. Quod quidem omnino cauendum Apostolus docet, Spiritum, inquiens, nolite extinguere. Magis autem id Christus prohibet, volens eum vehementer accendi. Igitur sponsa quidem nigra, sed formosa: Apostoli tanquam tristes, semper autem gaudentes: ipsi Christo, si Iudaicis consideretur oculis, non erat species neque decor. Econtra sanè alios dealbati veritas comparat monumentis, foris quippe splendidos & nitentes, intus sordidos & fœcates. Ambulant enim in stolis, & primas (vt dictum est) cathedras amant, gloriosi, honorati, & magni in oculis hominum: aut vbi Deus videt, pleni auaritia, inuidia, ambitione, superbia, luxuria profasse nonnulli. Quando enim talibus detur preciosum illud continentia munus, nisi fortè ad iudicium & condemnationem, ne quando pauent, & respiscant, & conuertantur à studiis suis, sed obdormiscant in peccatis, & deterius pereant ex ipsa sua irreuerentia & securitate? Sanè vt exercitij spiritualis & curæ cordis indicium euident est contemptus exteriorum, sic eorundem sollicitudo certũ nihilominus signum mentis incalæ. Scriptum quippe est: In desiderijs est omnis ociosus. Et item: De stercoreibus bouum lapidabitur piger. Vx vx miserò: dum stercoreatur, putatur ornari. Bos erat Paulus triturans in atea Domini, & suum vtique agnoscentes possessorem: vnde & dicebat: Propter Christum omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercorea, vt Christum lucrifaciam. Hæc amplexatur stercorea etiam si quondam nutritus fuerit in croceis. His lapidatur stercoreibus piger, qui Christum lucrifacere, negli-

gens, corde vacuo & deserto foras cogitur euagari. Siquidem famis necessitate Iacob patriarcha descendere legitur in Ægyptum, & prodigus ille filius seruire porcis, eferre filiquas egredere coactus est. Sed quid dicit scriptura? Habenti dabitur, & abundanti: non habenti autè, & hoc ipsum quod videtur habere, auferetur ab eo. Arefcet fecundus, & decidet flos: ipsæ quoque fenestræ claudentur, vt nihil vltra terrenæ valeant consolationis haurire. Denique arguam te (ait Dominus) & staturam contra faciem tuam. Quid illud confusionis erit, quid miserie, quid doloris, quado diffiparis folijs & disperdis, vniuersa nudabitur turpitudine, reuelabitur ignominia, sanies apparebit, quando iam immortalis factus internus ille conscientia vermīs, tota malignitate corrodet, sed nõ consumet animã infelicem, nec erit omnino dissimulationis locus, aut spes vlla cõsolationis: Quid enim causæ est quòd ne modo quidem conscientia stimulis sustinere aliquatenus possunt, sed auertunt oculos cordis, & ad consolationes miserarum conuertuntur, aut certè dissimulationibus aliquibus decipiunt semetipsos, & mentitur iniquitas sibi, nisi quòd intolerabilis ille est cruciatus (licet adhuc blandiatur spes, & extenuet omnino dolorem) dum sibiipsis pro libitu tempora meritiunt, & omne quod agunt, facile diluendum, deserendumque quod appetunt, temeraria præsumptione promittunt? Sed & ipsa consuetudine & incuria stupidi & insensati corde, ferè nihil sentiunt, quæ quidem omnia longius aberunt, vbi fiet quod scriptum est; Arguã te, & staturam contra faciem tuam. Quanto enim sibi vicinior, & naturali necessitudine charior anima carne sua est, tanto acrius doleat necesse est, & molestius ferat propriam quàm corpoream læsionem, vbi à stupore isto & insensibilitate fuerit excitata, sicut econtra bona propria, & felicitas spirituales, internamque animi voluptatem vbi contigerit experiri, eo vtique delectabilius amplectatur, iucundiusque fruatur oportet, quo propius & expressius eam tangunt, nec exterius menascantur. Nemo quippe eo modo iamentum sui, quo corporis sui refectione poterit delectari. Placet quidem & illa, sed longè alter ista sapit, alterque sentitur. Quod si iumentum animæ, corpus esse fatetur, eadem vtique ratio tibi obseruanda est: & insipis. Noli ergo errare, noli seduci, vt non magis in spiritualibus spiritum credas quàm in corporalibus oblectari. Vel humanam cõsile rationem, si fides in te penitus obdormiuit. Tres in carcere quondam fuisse legimus, tres in cruce. Ioseph siquidem cum pincerna & pistore regis carcerali custodia mancipatus, Christus verus Ioseph cum sceleratis duobus vtique reputatus est. Et illi quidem in carcere videre somnia, & audire interpretationem: isti in cruce verba locuti sunt, & vnus accepit promissionem. Proterum siquidem alter propinabat regi, & audiuit: Restitueris in gradu præstinum. Alter pascebat aues, & responsum mortis accepit. Ipsi quippe sunt porci quos paucit ille prodigus adolefcens. Spurci siquidem & elati merito porcorũ & auium nomine designantur. Porcorum eorum qui crucifixi sunt cum saluatore, alteri vtique consentienti dictum est: Hodie mecum eris in paradiso, alteri quidem blasphemanti, non quidem à Domino (neque enim tunc ille iudicabat quenquam) sed à socio responsum est: Neque etiam times

Genes. 46.

Luc. 15.

Math. 13.

Psal. 46.

Ibidem.

Ibidem.

Genes. 40.

Luc. 23.

Luc. 15.

Luc. 23.

times

ximes Deum, qui in eadem damnatione es: Quid ergo putamus, quid duobus illis quorum alteri dictum est, reitueris post tres dies, alteri, hodie mecum eris in paradiso: prater ipsam sanè dilationem interim potuit esse molestum? Quid verò illum potuit delectare cui dictum est, truncato capite post triduum suspenderit, autem esca futurus? Sane in hoc soluti fumus omnes, & nemo nisi in carcere, siue in cruce interim nemo. Quippe ubi nec innocens inuenitur immunis, * quando peccator requiem sperat? Caterum si quis volens sustinet dicens, nos quidem iuste mercedem habebit, si autem inuitus & blasphemans, & negans Deum factis, duplex ei contritio est. Si quis testimonium habet salutis, & caro eius requiescit in spe, & prophetae farina pulmentum condit atque dulcorat, vt in olla iam non mors, sed vita sit. Denique nemo sanæ mentis amplior esse in vitis credat quam in virtutibus delectationem, præsertim cum sit Deus virtutum, totius veræ iucunditatis fons, lætitiæ & exultationis origo. Neque enim carni seu mundo aut maligno principi, sed Christo vtique seruire, regnare est. Audi hominem de propria vtique experientia perhibentem fidele testimonium veritati: In via, inquit, testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitiis. Quid erit in patria, si tanta est copia delectationis in via: Sic & Apostolus non in spe solùm, sed etiam in tribulatione docuit gloriari. Ille quidem sic ait, Amicus huius seculi, auctoris seculi inimicus. Ille quidem sic, ego forte non ita. Delicatus sum, homo peccator sum, nec subsistere in tanto labore sine gratia multa, nec ipsam gratiam valeo promereri: quasi verò gratia non sit gratia, sed operum merces, quasi non omnes peccauerint, aut non omnes egeant gratia Dei. Estimas o homo, quia personarum acceptio sit apud Deum, & nõ omnes omnia relinquentes tam copiose confoletur? Noli esse incredulus, ac quiesce vel veritati, de cuius testimonio nulli licet dubitare fidei. *Et omnis, inquit, qui reliquerit patrem, aut matrem, aut domum, aut agrum propter nomen meum, centuplum accipiet.* Neminè Christus excipit. Miseri igitur qui dicunt, præter nos qui excludunt semetipsos & excipiunt à beneficio generali. Nimirum indignos se iudicant multo magis vitæ æternæ, qui nec ipsum quidem centuplum sperant. Sed quia Deus verax est qui promittit, homo vtique mēdax est qui diffidit. *Et omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut domum, aut agrum propter nomen meum, &c.* Facile ego poteram contradictionem sustinere linguarum, si id loquer ex meipso. Si quidem nõ percipit carnalis homo quæ sunt spiritus Dei, sed stulticia illi videtur. Nunc autem ipse id loquitur, cuius verba etiã caelo & terra: transcurrentibus non transibunt. Sed audiui (ait homo qui perditionis famit occasio- nem, & vt vulgo dicitur, festucam quærit vnde sibi eruat oculum) audiui, inquit, de illo & illo qui reliquerant omnia, & ad vomitum suum sunt reuersi: quomodo illi acceptant centuplum? Exurge domine, iudica causam tuam, & istorum nempe calumniam, & murmur ipsorum qui fortè omnia relinquere visi sunt, & minimè tamen centuplum acceperunt, non contra nos, sed contra te est, qui dixisti: *Omnis qui reliquerit patrem, &c. centuplum accipiet.* Quid tamen dicimus? An ex collegio discipulorum reprobari quis potest nisi loculos

* Legendum forte quomodo.

4. Reg. 4.

Psal. 118.

Rom. 5.

1. Cor. 2.

Luc. 12.

Math. 19.

habens? Sunt enim loculi non modo pecunie, sed propriæ voluntatis. Scruteretur proinde vias suas & studia sua, qui promissam centupli gratiam sibi deesse caufatur: nec dubium quin inueniat angulum & diuersorium reclinatoriumque, non quidem filij hominis, sed aut foueam vulpis, aut lucris nidum. Magis autem perfectus, obsecro, relinquat omnia, & solum sequatur Christum, iactans cogitatum suum in Deo, enutritus ab eo, & centuplū sine dabo percepturus. Neque enim potest solui scriptura, quæ tam certa veritate subnixæ, omnibus id sine exceptione promittit. Nihil sibi retineat, nihil suis, ne modicum fermentum totam massam corrumpat. Sunt enim qui sibi retinent aliquid, dominicæ vocis oblitii, qui non sua venit facere voluntatem, & in ipsius quoque sanctorum collegiis proprio aut desidio aut forsalse consilio importunius adherentes, se sciolos sese faciunt, de se sibi aliquid retinentes, quos penitus abnegasse, & diuinæ providentiæ, ac obedientiæ patrum, & consilii quoque spiritualium vitorum debuerant commississe. Sunt enim qui propinquis retinent & amicis, quod abijcitur à seipsis, pro eorum prosperitate præsentis, inani profus & seculari sollicitudine estuantes. Crudeles planè, qui nequaquam proximos diligant tanquam se, crudeles, inquam, vel in se, vel in suos: imò quod verius est, in vtrosque. Nemo ergo cum se videt non omnia reliquisse, centuplum non accepisse miretur. Preciosa siquidem diuina consolatio est, nec omnino tribuitur admittentibus alienam. Infelix tu Esau, qui dixisti: Num vnam tantum benedictionem habes pater? Quamò melius erat dicere cum propheta: Vnam petij à domino, hanc requiram? Indignus enim benedictione celesti conuincitur, qui dubio quærit affectu, duplici peti intentione, aliud sibi refugium parans, si fortè eam non obtinere contingat. Maior est iniquitas mea (ait fratricida primus) quam vt veniam merear. Quid ergo? Renuat cõsolari anima tua, si veniam non meretur. Hoc solū deplora, hoc solū plange. Aliud ne cogites quidem. Sed nunc, inquit Cain, omnis qui inuenerit, occidet me. Graue scilicet damnum, grandis iactura si perimatur corpus, quandoquidè anima perit. Sed occidendam sese caulabatur infelix, tanquam pro magno beneficio habiturus si prohiberetur occidi. Quod & factum est. Consolatione miseram obtinuit quam quærebat, & oblitus est consolationis maximæ, pro qua multo studiosius supplicare & remedium quærere oportebat. An non idem & de Saule legisti: Vbi enim perstitit in sententia Samuel sanctus; Nunc, inquit, honora me vel coram populo. Ad quid tibi hæc honoratio miser? Hæc cõcine erat tota illa supplicatio, Peccaui, ora dominum pro me: Merito sanè nõ peperit, qui intuebatur cor. Falla non poterat supplicatione moueri. Vix adhuc dixerat Dauid, peccaui, & responsum illi est, Dominus transiit peccatum tuum à te. Sic nimirum, sic vsque hodie dilectissimi, cuius ad alias consolationes mens inhiat, & penitus in caducis & transitoriis non renuit consolari, ipse sibi profectò celestis subtrahit gratiam consolationis. Quam si digna deuotione, pleno affectu, desiderio vehementer petere, quærere, pulsare satageret, sine dubio petens acciperet, quærens inueniret, pulsanti aperiretur. Alioquin si fortè (quod ablit) pudendum illum apostatiæ saltum præsumperit, certum

1. Cor.

Gen. 17.

Psal. 118.

Gen. 4.

Ibidem.

1. Reg. 17.

2. Reg. 14.

Galat. 3.

Sap. 10.

Psal. 118.

Apoc. 2.

Psal. 30.

certum omnino sit testimonium veritatis accipientibus, aut nunquam eum omnia reliquisse, aut ipsam quoque postea deseruisse centuplum quod acceperit. Nonnulli siquidem cum spiritu cooperint, heu carne postea consumantur. Quod si insanum est centuplum nolle recipere, velle relinquere plus quam insanum iurè ceteretur. An verò plangendus tibi videtur qui abstractus & illectus à concupiscentia sua, sponte id deserit, libens abijcit, voluntariè derelinquit, & qui nutriebatur in croceis, amplexatur stercora: Non est vnde cauterum verbum Domini, aut euacuata promissio. Dùm enim reliquit omnia, habuit sine dubio re-promissam centupli benedictionem. Sine causa contendit: nõ ei magis quàm Christo credimus, nec omnino acquiescimus mēdaxem eum facere qui promissit. *Centuplum, inquit, accipiet, & vitam æternam possidebit.* Illud enim in via, hæc in patria est. Imò hæc patria, illud in via. Illud consolatior præsentis laboris, hæc futuræ felicitatis consummatio est. Sic nimirum & operariis huius seculi solet cibis in opere, merces in fide dari. sic militibus & stipendia ministrantur pro necessitate laboris, & nouissime donatiuū maius erogatur pro quantitate laboris. Sic & filii Israel donec terram promissionis intrarent, in deserto manna non defuit: & ab ecclesia post questum regni celestis aduentum, quotidianus panis petitur in oratione quam ipse saluator instituit. Habes hanc duplicem promissionem & in propheta euidenter expressam, vbi ait: Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum, & deducet illos in via mirabili. Ipsa est enim via testimoniorum domini, in qua propheta alius sicut in omnibus diuitiis delectatum se esse restatur. Vt quid ergo in incredulitate moriemini filij hominum? At fortè adhuc secularis ad hæc quispiam dicat: Ostende mihi centuplum quod promittis, & libens vniuersa relinquo. Vt quid ostendatur? Fides enim non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. An potius homini ostendenti, quam veritati crederes promittenti? Deficis scrutans scrutinio. Nisi credideris, non intelliges. Manna absconditum est, quod in Apocalypsi Ioannis victori promittitur. Nouum nomen est, quod nemo scit nisi qui accipit. Videret enim fortè nonnullis presentem sanctorum cõmunionem facultatum pariter & voluntatum hoc loco centupli nomine designari. Et magna quidem hæc ipsa consolatio, sed non adeo generalis, vt possit vniuersaliter omnibus conuenire. Quantos enim sanctorum aut voluntariè eam deseruiss, vt anachoretas; aut violentia persecutionis; vt martyres exilio relegatos, humana consolatione nouimus caruiss? Datum opimum est centuplum hoc, deservit descendit à patre laminum. An non denique omnia possidet, cui omnia cooperantur in bonum? An non centuplum habet omnium, qui impletur spiritu sancto, qui Christum habet in pectore? Nisi quod lōgè plus quam centuplum est visitatio paraclæti spiritus, & præsentia Christi. Quam magna, inquit, multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timen- tibus te, perfecisti eis qui sperant in te. Vides quomodo memoriam abundantie suauitatis huius eructet anima sancta, quomodo exprime- re gestiens verba multiplicet? Quam magna, inquit, multitudo. Hoc ergo centuplum ado-

prio filiorum est, libertas & primitiæ spiritus, deliciae charitatis, gloria conscientie, regnum Dei quod intra nos est, non vtique esca vel potus, sed iustitia & pax & gaudiū in spiritu sancto. Gaudium sanè non modo in spe gloriæ, sed etiam in tribulationibus. Hic est ignis quem voluit Christus vehementer accendi. Hæc virtus ex alto, quæ Andream fecit amplecti crucem, Laurentium ridere carnificem, Stephanum pro lapidantibus flectere genua ad orationem. Hæc illa pax quam suis reliquit Christus, quando dedit & suam. Siquidem donum & pax est electis Dei, pax vtique præsentis, & donum futuræ. Illa superat omnem sensum, sed & huic quicquid sub sole placet, quicquid in mundo concupiscitur, non poterit comparari. Hæc gratia deuotionis, & vnctio docens de omnibus, quam expertus nouit, in expertus ignorat, quoniam nemo scit nisi qui accipit. Vtinam hic filiorum hominum concupiscentia vigilet, vtinam vel curiositas excitetur, vt dicat in cordibus suis, non videtur hoc verbum adinventionis humanæ, cui sic consonant vno ore testimonia scripturarum. Quod si ita est, sine dubio vehementer erramus. Probare libet an hæc ita se habeant, gustare quid hoc absconditum manna sapiat, experiri quid sit hoc centuplum, quale gaudium in spiritu sancto. Cras profectò respondebit ei iustitia sua, qui id studiosè quæsierit. Cõfessio vt gustauerit, videbit quam suavis est Dominus, quoniam bonus non modo tenenti, sed & quærenti se, animæ speranti in se. Alioquin venite & arguite me, dicit Dominus; *Si non omnis qui reliquerit patrem & matrem, aut domum aut agrum propter nomen meum, centuplum acceperit.* Nunc in hoc tempore, parum est, & vitam æternam possidebit. Verum si in præsentis commendatione centupli sermo deficit, & ex abundantia cordis angustia oris obstruitur, quidni ad promissionem æternæ vitæ defectum propriū ipsa etiã cogitatio fateatur? Si id quod ex parte est, non valeat eloqui nec expertus, quid in expertus de perfectione balbutire conetur? Oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti diligentibus te. Pax enim est quæ exuperat omnem sensum, pax super pacem, indeficibilis exultatio, torrens voluptatis diuinæ, flumen lætitiæ, gaudium plenū. Cogita quicquid vis, quicquid potes exopta, excedit cogitatum omnem, desiderium omne exuperat illa felicitas, æternitas illa, beatitudo illa. Ad quā nos sua miseratione perducatur præueniens in benedictione dulcedinis, & indeficenter interrim tribuens promissam cõtupli gratiam, ad solatium vtique & remediū laboris huius, ne deficiamus in via, vt de exhibitione præsentium munerum firma sit expectatio futurorum, qui venit vt vitam habeamus, & abundantius habeamus, Iesus Christus dominus noster.

Luc. 12.

Sap. 3.

Apoc. 2.

Gen. 30.

Thre. 3.

BEDAE VENERABILIS
presbyteri in superius Euang.
Homil.

AVdiens à Domino Petrus, quia diues difficile intraret in regnū caelorum, sciensque secum suis condiscipulis ad integrū mundi fallentis spreuisse delicias, voluit agnoscere, quid vel ipsi, vel ceteri mundi contemptores pro maiore mentis virtute maioris præmij sperare deberent. Et respon- dens

Tom. 7. Hom.

dens Domino ait: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* Vbi solerter intuemur, quod non solum se omnia reliquisse, sed & Dominum sequi gloria- tur: quia stultum profecto est iuxta Platonem, & Diogenem, & quosdam alios philosophos, vitæ quidē huius diuitias calcare, & non hæc pro æterna adipiscenda vita, sed pro inani agere mortalium laude captanda, stultum præsentem labores vltro absque spe futuræ subire quietis, & pacis. Perfectus autem ille est, qui abiens vendit omnia, quæ habet, & dat pauperibus, ac veniens sequitur Christum. Habebit enim thesaurum nõ deficientem in cælis. Vnde bene interrogante Petro, dixit talibus Iesus: *Amē dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel.* In hac quippe vita pro eius nomine laborantes, in alia præmium sperare docuit, id est, in regeneratione, cum videlicet in vitam immortalē fuerimus resurgendo regenerati, qui in vitam caducam mortaliter eramus geniti. Et iusta profus retributio, vt qui hic pro Christo humanæ gloriæ celsitudinis neglexerunt, illic à Christo iudices glorificati singulariter cum eo humanæ conuersationis assideant, & quia sequendis eius vestigiis nulla ratione poterant auelli. Nemo autem putet duodecim tantum Apostolos, quia pro Iuda præuaricante Matthias electus est, tunc esse iudicatos, sicut nec duodecim solē sunt tribus Israel iudicandæ. Alioquin tribus Leui, quæ tertia decima est, iniudicata recedit. Et Paulus, qui tertiusdecimus est Apostolus, quia pro Iuda præuaricante, Matthias electus est, iudicandi sorte priuabitur, cum ipse dicat: *Nescitis quoniam angelos iudicabimus, quãto magis secularia?* Sciendum nanque est, omnis qui ad exemplum Apostolorum sua reliquerunt omnia, & secuti sunt Christum, iudices cum e. venturos, sicut etiam omne mortalium genus esse iudicandum. Quia enim duodenario sæpe numero solet in scripturis vniuersitas designari, per duodecim sedes Apostolorum omnium numerositas iudicantium, & per duodecim tribus Israel vniuersitas eorum, qui iudicandi sunt. Vnde notandum, quod duo sunt ordines electorum in iudicio futuri: vnus iudicantium cum domino, de quibus hæc loco memorat, qui reliquerunt omnia, & secuti sunt illum: Alius iudicatorum a domino, qui non quidem omnia sua patet reliquerunt, sed de his tamen, quæ habebant, quotidianas dare eleemosynas Christi pauperibus curabant. Vnde & auditum sunt in iudicio: Venite benedicti patris mei, possidete preparatum vobis regnum a constitutione mundi. Et iurur enim, & dedistis mihi manducare, sitini, & dedistis mihi bibere, & cætera, quorū & in superioribus huius lectionis dominus meminit, cum principe quodam interrogante, quid boni faciendi vitã possideret æternam, si vis, inquit, ad vitam ingredi, serua madaata. Non homicidium facies, non furtum, non falsum testimonium dices, vel honora patrem, & matrem, & diliges proximū tuū sicut teipsum. Ergo, qui mandata domini seruat, ad vitam ingreditur æternam: qui autem non solum mandata seruat, verumetiam consilium domini, quod pro contemnendis diuitiis mundi à luxibus tribuit, sequitur, non tantum vitam ipse percipiet, sed etiam de vita aliorum cum domino iudicabit, at-

que ita fit, vt in iudicio, vt diximus, duo sint ordines bonorum. Sed & reprobos duos ibi futuros ordines, domino narrante, competimus, vnū eorū, qui fidei Christianæ mysteriis initiati, opera fidei exercere contemnunt, quibus in iudicio testatur: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo, & angelis eius.* Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare, & cætera: Alterum eorum qui fidem, & mysteria Christi vel nõquam suscipere, vel susceptam per apostasiam deseruere, de quibus dicit: *Qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei. Qui quoniam nec verbo tenus Christum colere voluerunt, nec verba saltem eius, quibus coarguantur in iudicio merentur audire, sed ad hoc tantum veniunt in iudicium, vt cum eis, qui iudicantur peccatoribus, in damnationem mittantur æternam.* Verum his cū timore, & pauore debite paulisper commemoratis, ad lætissima potius domini, & saluatoris nostri promissa conuertamus auditum. Videamus, quæ tantæ gratiæ pietatis, non æternæ tantummodo vitæ præmia suis sequacibus, sed & presentis munera pollicetur eximia. *Et omnis, inquit, qui eliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, cæcuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Qui enim tetrenis affectibus, siue possessionibus pro Christi discipulatu renunciauerit, quo plus in eius amorem profecerit, eo plures inueniet qui se interno suscipere affectu, & suis gaudeant sustentare substantiis, eius nimirum professionibus, vitæque consortes, qui se pro Christo pauperem factum in suis domibus, agrisque recipere, & maiorem profus quam vxor, parens, frater, aut filius carnalis deuotione charitatis viuere delectentur. Centuplum nanque quod ait, non numerum amantium in Christo & seruientium pro Christo fidelibus, sed vniuersitatem, perfectionemque, qua per charitatem inuicem seruiunt, ostenditur. Cuius rei & in nobis ipsis, statim charissimi, sæpe exemplum sumpsimus, cum alicubi pro reum necessitate digrediētes cuncta nobis monasteriorum habitacula quasi propria patere cognoimus, cunctos in nostrum obsequium syncerissima deuotione pronos aspeximus, & maxime in beatæ memoriæ patre nostro beato Benedicto, cuius hodie venerandã assump- tionis diem debita sollemnitate recolimus, totum lectionis huius tenorem videmus perfectissimè compleri. Derelictis enim omnibus, secutus est Christum, quando spretis eis, quæ in monasterio legali acquisierat, vel acquirere valebat, cū esset nobilis natu, ad beatorum Apostolorum limina peregrinaturus aduolauit: vt quia rudis adhuc in gente Anglorum fides, & ecclesiasticum institutio florebat, ibi potius perfectam viuēdi formam sumeret, vbi per summos Christi Apostolos totius ecclesiæ caput eminet eximium. Ibi ergo eruditus in Christo, illis in partibus attonsus, ibi est monasterialibus imbutus institutis, ibidem totū vitæ suæ erat exacturus, si non apostolica domini papæ prohiberet auctoritas, qui eum propter ducendum Britannicum sanctæ recordationis archiepiscopum Theodorum, patriam redire præcepit. Nec longo post tempore etiã reges seculi cognito virtutum eius studio, locum eis construendi monasterij, non ab aliqua minorum personarū obla-

tum, sed de suis propriis donatum dare curabant. Quem ille acceptum mox perfectissimè iuxta regularem disciplinam interius, exteriusque constituit, non pro suo captu decreta nobis statuens, sed antiquorū statuta certissima monasteriorum, quæ peregre didicerat, sibi, suisque obseruanda proponens. Nec cuiuslibet vestrum, fratres, gratue debet videri, si nota loquamur, sed delectabile potius æstimare, quia vera loquimur, quando patris nostri spiritalia gesta narramus, cui manifesto miraculo dominus, quod fidelibus suis promisit, adimpleuit: quia omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet in hoc tempore, & in seculo futuro vitam æternam. Reliquit quippe cognatos, quando patriam deseruit: accepit vero centuplum, quia non solum à cunctis in hac terra pro virtutum industria merita veneratione habitus est, sed & in Gallia, atque Italia, Roma quoque, ac maris insulis, ab omnibus, qui eū nosse poterunt, dilectus, adeo vt ipse papa apostolicus ad profectum monasterij huius, quod illum nuper fundasse gaudebat, Ioannem illi abbatem, atque archicantorem Romanæ ecclesiæ, sicut charitas vestra bene meminit, Britanniam à Roma deducendum præstaret, per quem idem monasterium morem canendi, ac ministrandi canonicum iuxta ritum sanctæ Romanæ, atque apostolicæ ecclesiæ perciperet. Reliquit domos, & agros, quos habuerat pro Christo, de quo agrum semper virētis paradisi, & domum non manufactam, sed æternam in cælis accipere sperabat. Reliquit uxorem, & filios, non quidem uxorem acceptam, & filios ex carne natos, sed uxorem profus accipere, ex qua filios habere posset, castitatis amore contempsit, malens ad illa centum quadraginta quatuor milia electorum pertinere, qui cantant canticum nouum ante sedem Dei, & agni, quod nemo potest dicere nisi illi: Hi enim sunt, qui cum mulieribus nõ sunt conuiniati, & sequuntur agnum, quocunque abierit. Et accepit centuplum, quando non in his solummodo, sed & in trās marinis eum partibus plurimi in domos suas recipere viantem, suorum fructibus agrorum reficere desiderabant, quando patronorum per plures illi, quando viri Deo deuoti pro animi constantis excellentia, non minor quam coniugibus aut parentibus propriis dilectionis instantia seruiabant: accepit cæcuplum domus & agros, quando hæc in quibus monasteria cõstrueret, adeptus est. Uxorem nanque dimittere pro Christo, & in hoc centuplum accipere est, quia animarum centuplum maius esset tunc meritum charitatis inter continentes propter fructum spiritus, quam inter lasciuientes quondam propter desiderium carnis filios, quos carnaliter habere desepxit, centuplum accipere meruit spirituales. Centenarius quippe numerus, vt sæpe dictum est, perfectionem figuratè significat. Nos nanque sumus filij eius, quos in hanc monachiam domum pius prouisor induxit, nos sumus filij eius, si iter virtutum eius imitando tenemus, si non à semita regulari, quam docuit, torpendo deflectimus. Meminimus nanque, fratres, qui illum nosse potuimus, dicere crebro auditu quos post obitum illius in nostræ fraternitatis consortium pietas superna congregauit, quia quamdiu sospes erat corpore, pro glo-

ria sanctæ Dei ecclesiæ, & maxime pro huius monasterij pace, honore, & quiete semper laborare perstabat, toties mare transiit, nunquam, vt est consuetudinis quibusdam, vacuus, & inutilis rediit, sed nunc librorum copiam sanctorum, nunc reliquiarum beatorum martyrum Christi munus venerabile detulit, nunc architectos ecclesiæ fabricandæ, nunc vitificatores ad fenestras eius decorandas, ac muniendas, nunc cantandi, & in ecclesia per totum annum ministrandi secum magistrum adduxit, nunc epistolam priuilegij à domino papa missam, qua nostra libertas ab omni extrinseca incurfione vitaretur, adportauit, nunc pieturas sanctarum historiarum, quæ non ad ornamentum solummodo ecclesiæ, verumetiam ad instructionem intuentium proponeretur aduexit, videlicet vt, qui literarum lectione non possent opera domini, & saluatoris nostri, per ipsarum contuitum discerent imaginum: Qui in his, & in huiusmodi rebus ideo tam plura labore studuit, ne nobis sic laborandi remaneret necessitas: ideo toties transmarina loca adit, vt nos omnibus scientiæ salutaris dapibus abundantes intra monasterij claustra quiescere, & cum secura libertate Christo seruire queamus. Qui etiam cum corporis infirmitate corripere, premereturque acerbius, semper interim debitas gratiarum actiones de monasteriorum, quas didicerat, docueratque regulis seruandis, semper de ecclesiasticis obseruationibus, quas per omnes ciuitates, & maxime Romæ viderat, semper de locis sanctis, quæ se lustrasse iuuenem meminit, loqui, & iterare delectabile habebat. Sic longis virtutum studiis exercitatus, longo insuper animo semper infirmitatis martyrio excoctus, post centupla gratiæ presentis munera ad vitam transiit æternam. Vnde necesse est, fratres charissimi, vt ranquam boni filij, & tanto parente digni, exempla, ac præcepta illius in omnibus seruare curemus, neque vlla nos à vestigiis tanti ductoris sequendis animæ, vel carnis illecebra reuocet: quatenus & ipsi, qui carnalis affectus, substantiamque reliquimus terrenam qui uxores ducere, ac filios carnaliter procreare angelicæ conuersationis amore fastidiuimus, augente spiritalium virtutum merito, & in presenti centuplum accipere de societate sanctorum, & in seculo venturo vitam possidere mereamur æternam, præstante gratia redemptoris nostri, qui viu- it, & regnat cum patre in vnitrate spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum, Amen.

CHRISTIANI DRVTH- mari eiusdem Euang. expositio.

Tunc respondens Petrus dixit. *Ecce nos reliquimus omnia.* Cum adisset Petrus perfectionem à domino iuueni propositam, & laudatam, voluit scire quæ esset merces studentibus eam, dixitque ad dominum. *Ecce nos reliquimus omnia.* Quomodo dicit, *omnia*, cum non habuit nisi rete, & nauim: & ipsa quando necessarium fuit repetiit: Nam inuenimus eum piscatum fuisse post resurrectionem. Sed omnia intelligenda sunt, quæ concupisci poterant: quia etiam voluntatem habendi reliquerunt. Et si voluisset aliquis rex eis dare multa prædia, & honores, non essent accepturi. *Relinquimus omnia, & secuti sumus te.* Hoc est, si reliquimus vt

Regularis disciplina.

Mathis.

Imo.

Reliquia sanctorum martyrum cum honore delata. Priuilegia exemptionis olim etiam à papa impetrabantur. Imaginū rsum & olim in ecclesia.

Horarum cõmmonariū vltus à Romana ecclesia dõ sumptus.

Intelligit meo de eorum ordinis pariteribus, sed de aliis eo gelo.

Roma in his ecclesiæ caput eminet vlt. mium.

3. Cor. 6.

Math. 23.

Math. 19.

Exod. 20.

Consiliorū & mandatorum discrimen, consiliorū firmior amplius præmiū per se piet, quam si sola mandata seruasset.

tu habes derelicta: qui non vis quicquam in hoc seculo possidere. Secuti sumus te non tantum gressibus corporis: sed & imitatione actionis. Simili modo debent relinquere omnes monachi, & canonici, sicut & apostoli. A quo enim debent episcopi & presbyteri, ac diaconi exemplum accipere, nisi a quo & gradus accipiunt? Sicut enim in veteri lege sacerdotes exemplum Moysi & Aaron, qui primi sacerdotes fuerunt, tenuerunt: sic in nouo omnes apostolici, & episcopi ac presbyteri, & reliqui ordines debent exemplum capere à Christo & ab apostolis. Vnde & Paulus dicit. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Nam & monachi quamuis aliquid plus videantur facere quam in euangelio scriptum est: tam eandem normam & ipsi tenere debent. Et si aliquid eis plus præceptum est: ad nihil aliud præceptum est, nisi ut domini regula possit custodiri. Etenim si præceptum est nobis post completam non loqui: pro nulla alia re præceptum est, ne refectis cibo colloquentibus simul aliqua lis exurgeret: & nimium vigilantibus, congrua hora ad Dei laudes surgere nequirent. Si præceptum est nobis à carne absque necessitate carnis abstinere: ideo factum est, ut possit castitas custodiri. Nam in necessitate non est prohibitum. Credimus tamé pro certo, quod in cibo, & potu eandem regulam tenuit dominus, quam & in cæteris causis: tantummodo ad sustentandum corpus. Nec tamen nobis prohibetur pro necessitate corporea sicut & Paulus dicit. Carnis curam ne feceritis, in desideriis dicit: non in necessitatibus, quia quod necessarium est corpori propter subsidium, nec Deus prohibet, nec alius quilibet doctor. Non enim beatus Benedictus alterius imitator fuit: nec plusquam dominus facere voluit: quia sufficit discipulo ut sit sicut magister eius: & erit tunc perfectus. Nam & qui vocantur monachi: quia sub regula degunt, regulares dicuntur: & hoc est canonici Græco nomine. Omnes tamen habent Christum in exemplum, & apostolos eius, quos imitari debent. Laici autem habent Nicodemum, Gamaliel, Ioseph: & si potentiores sunt, possunt in scripturis diuinis inuenire quem imitentur: & in potentia seculari, & in mansuetudine, & humilitate Christi. Ecce proponam vobis diuitem & pauperem Dei: ab ipso capite exemplum, & facite sicut ipse fecit. Videamus Iob quomodo iustus fuerit, qui legem literæ nunquam audierat: & tamen potentiam seculi tenebat: & euangelij documenta postea multo tempore prolata, opere custodiebat. Audiamus verba ipsius, quæ inuitus protulit: sed tamen non ex cenodoxia. Ait ergo. Videbant me iuuenes & abscondebantur: & senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhaerebat. Ecce potestas & honor regalis: videamus iuxta paupertatem à domino postea permulgatam. Auris audiens beatificabat me, quod liberalem pauperem vociferantem, & pupillum, cui non esset adiutor: benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum. Oculis fui cæco: & pes claudus, pater eram pauperum. Conterebam molas iniqui: & de dentibus illius aufererebam prædam. Ecce, quod Deus dixit. Esuriui, & dedistis mihi manducare: & reliqua misericordiarum opera. Adhuc videamus excellentiam & humilitatem. Sequitur, Cunque federem

quasi rex, circum stante exercitu. Ecce excellentia. Eram tamen in cærentium consolator. Item, Si contempseris iudicium subire cum seruo meo, & ancilla mea, cum disceptauerit aduersum me, si negaui quod volebam pauperibus, & oculis viduæ expectare feci. Si comedi bucellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea. Si animam agricolarum meorum afflixit: quia ab initio creuit mecum miseratio, & de vere matris meę, regesta est mecum. Ecce quod Dominus dixit, beati misericordes, & reliqua, vultus scire. Qualis fuit erga subditos, ait, si leuauit manum meam super pupillum, etiam cum viderem me in porta superiorum: foris non mansit peregrinus: estium meum viatori patuit: vultus cognoscere quam castus, ait, Peperi fecidus cum oculis meis: ne cogitarem de virgine, est item, si deceptum est cor meum super mulierem, scortum fit alterius vxor mea. Ecce potentia & diuitiarum in homine: Qui nolent per omnia potentias dimittere, teneant eas sicut iste, qui ditior fuit quolibet rege nostro: & tamen absque lege Moysi & euangelij extitit. Inueniat qui vult talem diuitem in vitroque adhibere si prolixitatem libri non vereretur, ostenderem, qualem custodiam erga filios, quem vigorem super mulierem habuit, & quam fortis in prosperis, & in aduersis, quem nec prospera extulerunt, nec aduersa deiecerunt: licet diabolus totis viribus adiuncto familiari vasculo femina ipsius, bella aduersus eum mouerit, sequitur, Iesus autem dixit illis. Amen dico vobis quod vos qui secuti estis me. Non dicit, qui reliquistis omnia: quia hoc multi pagani fecerunt, & philosophi, & socrates, & Christodemus: qui venditis patrimoniis, gemas pretiosissimas emerant, & ipsas ob fauorem vulgi confringebant, etiam Diocletianus totum imperium mundi sponte dimisit sed de hoc dicit, quod perfectus erat, quod secuti estis me imitando. In regeneratione, id est, in renouatione, quia sicut renouatur anima per fidem, sic renouantur corpora nostra in die iudicij per incorruptionem. Cum sederit filius hominis in sede maiestatis sue. Sedere iudicantis est: hoc est cum venerit ad iudicium. In sede, in ære, vbi iudicium fiet maiestatis, id est, erroris, Sedebitis super sedes duodecim. Per duodenarium numerum, omnis perfectus sanctorum numerus exprimitur, qui iudicabunt iniquos comparatione sui, quare illi cum similiter carni, fuerint, & à Deo creati, non custodierunt mandata Dei sicut illi, & propterea, condemnabunt eos dignos esse gehennæ, qui noluerint similia illis agere. Iudicantes duodecim tribus Israel. Sicut per duodecim apostolos, omnis electorum numerus exprimitur, ita per duodecim tribus, omnes gentes, & Iudæi intelliguntur, propter duodenarium numerum qui perfectus, & apud paganos, & consecratus in diuinis scripturis inuenitur. Et omnis, qui reliquit domum, vel fratres, aut sorores, vel patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit, id est, qui propter Deum terrena reliquit, spiritualia bona recipiet, quæ comparatione, & merito suo ita erunt, itaquam si, æternarius numerus paruo comparatur numero: siue voluerimus de hoc dicere, quod in alio loco scribitur, cæduplum accipiet in hoc seculo. Possumus considerare quantum gloriam beatus Petrus accepit in hoc seculo: qui poterat postquam ad Dominum venit, viuos verbo occidere, viuificare mortuos, erigere claudos, etiam, ut cantur,

cælum claudere, & aperire. Quanti boni est ad comparationem quod ante tenebat? Nū qua magnum regnum habet, de villis & seruis per omnem mundum cogitatur: & ipsi & omnes sancti propter amorem Dei.

HAYMONIS EPISCOPI

Halberstatensis in superius Euang.

Homil. 1.

Dixit Simon Petrus ad Iesum: Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te. Superius dixit Dominus de diuitibus huius seculi, quam difficile intrabunt in regnum cælorum: Facilius est enim camelum per foramem acus transire, quam diuitem intrare in regnum Dei. Quibus auditis apostoli mirabantur valde, dicentes: & quis poterit saluus fieri? Quid pertinet hoc quod discipuli dixerunt: & quis poterit saluus fieri? At illud quod Dominus dixerat, quam difficile intrabunt diuites in regnum cælorum: cum plures sunt in presentia seculo pauperes, qui possunt saluari quam sint diuites, & ipsi apostoli pauperes erant: Sed sciendum est, quia apostoli recte intellexerunt verba Domini de diuitibus. Intellexerunt enim quod non solum appellaret Dominus diuites qui diuitias habet & amat, verum etiam illos qui licet non habeant, semper tamen desyderant habere, quorum infinitus est numerus. Dominus dicit alibi: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mochatas est eam in corde suo. Si ille qui adhuc non tetigit mulierem, propter concupiscentiam tamen quasi adulter in conspectu Dei habetur, ergo & ille qui cum non habeat diuitias, in desyderio tamen illarum semper anhelat quasi diues apud Deum reputatur. Tunc audiens à Domino quod dixerat, quod difficile intrabunt diuites in regnum cælorum, respondit beatus Petrus: Ecce nos reliquimus omnia. Ac si diceret: Fecimus quod iussisti, tu dixisti, si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo. Hoc præceptum adimplentes reliquimus omnia. Si confyderemus censum, beatus Petrus parum reliquit, id est, rete & nauim, sed multum reliquit, qui ipsam voluntatem habendi deseruit, cuncta enim & quæ habere poterat ac desyderare, pro Christi amore postposuit. Grandis fiducia, dicit B. Hieronymus; Petrus piscator erat, diues non fuerat, manu & arte cibum quærebat, & tamen fiducialiter dicit: Ecce nos reliquimus omnia. Et quia non sufficit tantummodo sua relinquere, nisi & sequatur Christum, iungit quod perfectum est. Et sequuti sumus te. id est, imitari sumus paupertatem tuam, pauperes effecti sumus, sicut tu pauper es. Pauper erat Dominus, quia neque hoc habebat vbi caput sum reclinaret, iuxta quod ipse dicit alibi: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidus, filius autem hominis non habet, vbi caput suum reclinet. Et tantæ paupertatis fuerunt parentes eius B. Ioseph & B. Maria, vt in oblatione illius non potuissent inuenire agnam quem offerrent pro eo, sicut B. Lucas euangelista dicit. obtrulerit pro eo par turturum aut duos pullos columbarum. Ipse etiam humilem locum elegit, vbi naceretur, id est, Bethleem. Quid ergo erit nobis? id est, quid dabis nobis præmij? quia sequuti sumus te. Iesus autem dixit illis. Amen dico vobis. id est, verum dico vobis. Quod vos qui sequuti estis me. Non dixit

vos qui reliquistis omnia, quia multi reliquerunt sua, sicut fecit Diogenes philosophus, qui omnes diuitias suas ob amorem philosophiæ proiecit in mare, vt liberius posset philosophiæ inferuire. Sed iste talis non est sequutus Christum, quia non fecit hoc pro amore eius, sed pro laude humana. In regeneratione, id est, in resurrectione iustorum, cum sancti Dei fuerint regenerati de morte ad vitam. Cum sederit filius hominis in sede maiestatis sue. id est, in sede claritatis sue, quia maiestas aliquando pro claritate ponitur, aliquando pro diuinitate. Vel in sede maiestatis sue, hoc est in nube, quia in nube Dominus ascendit in cælum, & in nube reuertetur ad iudicium, sicut angeli dixerunt ad apostolos in die ascensionis sue: Viri Galiliæ quid statis aspicientes in cælum? Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet in eadem carne, vel in eadem nube, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Sedebitis & vos super sedes duodecim. Per sedes designatur iudicaria potestas, quia iudices in malis quando debet iudicia profere contra reos, non dant illa iudicia stando, sed sedendo. Et non est intelligendum, quod ita sedeat apostolus iuxta Dominum ad iudicandum, sicut iudices iuxta comitem, vel iuxta principem aliquem, sed stabunt & iudicabunt non voce, sed comparatione. Sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes. Duodecim apostoli fuerunt. Vnus petrus sicut Iudas, & alter in loco eius ordinatus est, id est, Matthias. Sed isti duodecim apostoli, duodecim sedes habebunt in die iudicij. Quam sedem habiturus est paulus, in cuius festinitate hoc euangelium legitur, qui dicit: Nescitis quoniam angelos iudicamus, id est, sacerdotes, quantum magis secularia? Certè aut sedebit primus in ordine apostolorum: quia plus omnibus laborauit: aut secundus. Sciendum est quia in duodenario numero omnes viri perfecti comprehenduntur, imitatores apostolorum ab initio mundi vsque ad nouissimum electi. Duodenarius numerus ex ternario & quaternario constat, siue enim dicatur ter quaternari, seu quaternari ter, duodecim faciunt. Per ternarium numerum designatur fides sanctæ Trinitatis, per quaternarium quatuor mundi partes, orientis, occidentis, septentrionis & meridies. Et ideo per duodenarium numerum, qui quasi prælatiuus, id est, excellens semper, designantur omnes sancti, qui inter quatuor mundi climata nati, sanctæ Trinitatis fidem seruauerunt: & perfectionem apostolorum imitati sunt, relinquentes omnia pro Christi amore: sicut fecerunt sancti patriarchæ, vt B. Abraham, qui audiens à Domino: Exi de terra tua & de cognatione tua, & reliquit omnia quæ habebat, & sequutus est Dominum. Sicut fecerunt sancti martyres, confessores, virgines, necnon & Heremitæ. Sicut per duodenarium numerum apostolorum designantur omnes perfecti, sicut diximus. Et sicut per septem milia virorum, de quibus dicitur à Domino Hebæ: Reliqui mihi septem milia virorum, qui non cutauerunt genua ante Baal, designantur multa milia: Et sicut per quinque fratres illius diuitis, qui torquebatur apud inferos, intelligitur innumera multitudo Iudæorum quotidie propter incredulitatem pereuntium. Et sicut in quinque virginibus prudentibus designantur omnes animæ sanctæ: ita & per duodecim tribus Israel, designantur omnes gentes iudicantes duodecim tribus Israel. Certè & tribus Levi, quæ tertia de-

Apostolicos vocat Romanos vrbis episcopos.

Math. 5.

Luc. 9.

Act. 1.

Luc. 16.

Math. 25.

cima est, iudicabitur. Tribus Israel indicabunt sancti apostoli, quia illis credentibus, illæ tribus credere noluerunt. Tunc dicit perfidis Iudæis. O vos miseri Iudæi, isti discipuli mei, qui similitur Iudæi fuerunt ut vos, crediderunt in me, & vos ergo quia non credidistis in me, ite in ignem æternum. Quatuor ordines erunt in die iudicii: duo ordines bonorum, & duo malorum. Vnus ordo erit bonorum perfectiorum sicut sancti apostoli, qui iudicabunt & non iudicabuntur. Qua ratione iudicandus est Petrus in die iudicii: qui in præfenti seculo est damnatus? Crucifixus est Petr. Paul. est decollatus, quomodo iudicabuntur tunc isti? Non voce sed comparatione melioris facti. Verbi gratia. Sedens comes cum illo, adducuntur ante eum rei, homicidæ, latrones, & cæteris criminalibus peccatis grauari, præcipit comes iudicibus ut iudicent, quæ pœna debeat puniri. Dicit vnus ex iudicibus. Certè tali pœna est dignus, capite debeat plecti. Tacet cæteri iudices. Quare? ut suo silentio comprobent eum verum iudicium protulisse. Dicit illis comes: Cur tacetis? Quid inde vobis videtur? Respondent illi: Legem dixit. Similiter in die iudicii cum Dominus dixerit electis: Venite benedicti patris mei, dicit apostolus & ceteri perfecti in corde suo: Certè iusto iudicio facit Deus, quia bonos remunerat. Et cum dixit reprobis: Ite in ignem æternum, iusto iudicio facit Deus: quia malos punit. Secundus ordo bonorum erit, qui non venerunt ad perfectionem apostolorum, sicut sunt boni coniugati: qui proprias vxores habent in præfenti seculo iuste viuunt, & de facultatibus pauperibus elemosinas erogant: isti iudicabuntur & regnabunt. Quomodo iudicabuntur? Dicit illis Dominus: Venite benedicti patris mei, quia esuriui & dedistis mihi manducare, sitiui & dedistis mihi bibere, &c. Tunc hi ibunt in vitam æternam. Iudicatio illorum nulla erit, nisi separatio à malis, translatio in vitam æternam. Duo etiam ordines erunt, vnus credentium & alter incredulorum, quorum distantiam faciens Psalmista dicit: Ideo non resurgunt impij in iudicio, neque peccatores in consilio iustorum. Impios appellauit Paganos, Turcas, Sclauos, Sarracenos qui pietatem, hoc est fidem Dei omnipotentis non habuerunt. Peccatores appellauit, qui fidem Dei accepterunt in baptismo, & postmodum ipsam fidem malis operibus destruxerunt. Istis dicit Dominus: Ite maledicti in ignem æternum, quia mea præcepta non estis sequuti. Esuriui, & non dedistis mihi manducare, &c. Hæc erit iudicatio illorum. Et ibunt hi in ignem æternum. Illi autem qui notitiam Dei non habuerunt, sicut sunt Turcæ, non erunt digni alloquutione Dei, sed sicut sine lege peccauerunt, ita & sine lege peribunt. De talibus dicit Dominus: Qui nõ credit iam iudicatus est, id est, condemnatus, quia non credit in vnigenitum filium Dei. Iam iudicati sunt infideles, id est, damnati, ideò non iudicabuntur, sed ibunt cum illis in pœnas perpetuas qui Christiani fuerunt, sed opera christianitatis non fecerunt. Et omnis qui reliquerit domum, &c. Malè quidam huc locum intellexerunt dicentes, quòd omnis qui reliquerit in præfenti seculo vnam vxorem, aut domum, aut agrum, cætuplum habiturus sit in futuro per mille annos, sicut adhuc credunt Iudæi. Sed istorum assertio non est vera, quia Dominus dicit: in resurrectione enim neque nubet, neq; nubentur, sederunt sicut angeli Dei in cælo. Erunt qui-

dem ibi genitalia membra & virorum & mulierum, sed non erit volũtas coeundi. Si enim (quod falsum est) illic recepisset homo cætum vxores, qui hinc vnã pro Domino reliquerit, & si in cæteris rebus esset pulchritudo, in vxoribus tamẽ esset turpitudine. Sed nos aliter debemus intelligere. Omnis qui reliquerit domum. Multi sunt qui reliquerunt seculum sicut fecit B. Gregorius, Aug. Martin. & multi alij postponunt seculum ob amorem Dei, & secreta monasteriorum adiuuant, isti tales solent relinquere vnum agrum aut vnum mansum, & recipiunt centum in congregatione Monachorum. Relinquunt vnum patrem, & inueniunt centum patres spirituales. Relinquunt vnum filium aut fratrem, & inueniunt centum fratres qui eis glutino charitatis adherent. Hoc secundum literam. Secundum verò spirituale intelligitiam omnis qui reliquerit temporalia pro amore nominis Christi, centuplum accipiet, id est, perfectionem mentis à Domino cõsequetur in præfenti, ut ea quæ semel deseruit, vlteriùs repetere nolit. Et post hanc perfectionem mentis vitam æternam apud Dominum obtinebit. Quanta distantia est inter centenarium & quemlibet paruum, aut quinarium, aut ternarium, aut binarium, tanta distantia est inter spiritualia bona quæ hinc percipiunt electi, & carnalia quæ hinc dereliquerunt. Qui ergo ex toto corde temporalia & carnalia reliquerit pro Christo, & in præfenti recipiet spiritualia bona, virtutes, fidem, spem, charitatem, & in futuro vitam æternam possidebit, id est, Deum omnipotentem habebit, qui est vita æterna, iuxta quod ipse dicit: Hæc est vita æterna, &c. Ille talis veraciter potest dicere: Dominus pars hæreditatis meæ.

E V S E B I I E M I S S E N I
Episcopi in superius Euang. Hom.

Ecce nos reliquimus omnia, &c. Narrat superius Euangelista, iuuenem quandam accessisse ad Iesum, & dixisse ei: Magister bone, quid faciam ut habeam vitam æternam? Cui Dominus ait: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Non occides, non mæchaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dices: honora patrem & matrem, diliges proximum tuum sicut teipsum. Dixit illi adolescens: Omnia hæc custodiui à iuuetute mea, quid adhuc mihi deest? Et Dominus ad eum: Diuis (inquit) perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me. Ille autem tristis abiit, quia multas habebat possessiones. Si enim, vt Apostolus ait, plenitudo legis est dilectio: aut iste benè non intellexit, Diliges proximum tuum sicut teipsum: aut si intellexit, non benè respondit, dicens: Hæc omnia custodiui à iuuetute mea. Quid enim ei deesse potest, qui totam legem custodiuit? Parabat igitur iste, sicut videtur, proximum suum se bene diligere, quia eum non occidebat, quia bona sua ei non auferabat, aliaque iniurias ei non faciebat. Ideoque qualiter hoc intelligere debeat, Dominus subinfernans, ait: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni sequere me. Hæc est vera mensura perfectionis. Ille implet legem, qui ista custodit: nec in Dei dilectione peccat, qui Christum sequitur:

tur: nec in dilectione proximi, qui indigentibus omnia largitur. Non desperet tamen, cui ad hanc perfectionem venire non datur. Multi enim saluantur, qui neque omnia relinquunt, neque omnia pauperibus tribuunt: ad culmen tamen perfectionis non perueniunt. Zachæus enim non omnia, sed dimidium bonorũ suorum se daturum promisit, dicens: Ecce dimidium bonorum meorum Domine, do pauperibus, & si quid aliquem defraudauit, reddo quadruplum. Confestim autem audire meruit quòd esset filius Abrahæ. Sequitur autem: Cùm audisset autem adolescens verbum, abiit tristis. Erat enim habens multas possessiones. Ecce qualis erat adolescens, ostendit. Bonus erat, quia aliis non nocebat. Sed non erat bonus, quia aliis non subueniebat: nec sua largiri, nec aliena rapere nouerat. Loquebatur cum Deo, qui veras diuitias ei ostendebat. Magis tamen in terrena possessione, quàm in cælestis thesauri promissione spem habebat. De talibus ait Apostolus: Præcipe diuitibus huius seculi, non sperare in incerto diuitiarum. Aliud est enim diuitem esse, aliud in diuitiis spem habere. Qui enim in diuitiis spem suam ponunt, valde difficile saluari possunt. Vnde & Dominus subinfernans, ait, Amen dico vobis, quia diues difficile intrabit in regnũ cælorum. Et iterum dico vobis, facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem introire in regnum cælorum. Prius difficile, deinde impossibile dixit. Impossibile est enim, vt diuites in diuitiis spem habentes, intrent in regnum cælorum. De illis enim hoc intelligitur, sic enim Marcus narrat. Filioli, quàm difficile est confidentes in pecuniis, regnum Dei introire. Sed quid per camelum, cui vnicum & singulare officium est onera portare, nisi eo intelligamus, qui peccatorum pondere prægrauatur? in quibus se Psalmista connumerans, ait: Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: sicut onus graue grauatæ sunt super me. De diuitibus autem quid dicit? Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem sibi, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & præualuit in vanitate sua. Facilius igitur est camelum, id est, alicum valde peccatorem transire per foramen acus, id est, per arctam & angustam viam, quàm huiusmodi diuitem intrare in regnum cælorum: quoniam ille facilius à peccatis, quàm iste à diuitiarum spe separari potest. Auditis autem his, discipuli mirabantur valde, dicentes: Quis ergo poterit saluus esse? Hoc enim discipuli non dixissent, si de quo diuite Dominus loquebatur intellexissent. Aspiciens autem Iesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia sunt possible. Quod enim ait, Apud homines, hoc est, secundum humanum intellectum, non secundum spirituale & diuinum. Non est enim impossibile Deo qualemcunque diuitem ad suam voluntatis viam conuertere: quauis valde difficile sit, vt pauper esse velit, qui semper diues fuerat. Si igitur ad literam intelligatur, sicut homines intelligunt, impossibile est vt per foramen acus transeat camelus. Si verò spiritualiter, sicut modò exposuimus, & sicut Dominus ipse intelligebat, impossibile non est per arctam & angustam viam peccatorem intrare in regnum cælorum. Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, &c. Ille, inquit, diues, de quo superius loquutus es, neque omnia

dimittere, neque sequi te voluit. Cui etiam quid responderis, audiuimus: de nobis autem quid dicis, qui & omnia reliquimus & te secuti sumus? Omnia enim Petrus reliquerat, quia non solum ea reliquerat quæ habebat, sed & ea quæ habere poterat, vt vltimus in hoc mundo nihil proprium possideret, nihilque possidere desideraret. Vnde Ioannes Apostolus admonet, dicens: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Et maius quidem est habendi voluntatem, quàm ipsum habere, derelinquere. Iesus autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos qui secuti estis me, in regeneratione, &c. Dno Petrus proposuerat, sed alterum Christum assumptit. Non enim dixit, Vos qui reliquistis omnia: sed dixit, Vos qui secuti estis me. Omnia reliquit, qui perfecte sequitur Iesum. Sufficienter ergo fuit alterum dicere, quia vtraque in vnum continebatur. Vos, inquit, qui secuti estis me, qui mecum per eandem viam inceditis, qui ad cælestia festinatis, qui terrena cuncta despiciatis, qui iudiciam & veritatem, pacem & misericordiam diligitis, vos sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Sedebunt vtiq; Apostoli super sedes duodecim, sedebant & alij fratres suos, qui eorum exemplo vixerunt, & Christum Dominum secuti sunt. Plures enim ibi sunt sedes quàm duodecim, plures iudices ibi erunt. Non solum enim episcopi & sacerdotes ibi iudicabunt, verumetiam, vt superius dicitur, regina Austri & Ninuitæ resurgunt in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam. Sed quæ sunt istæ sedes, super quas isti iudices sedebunt? Istæ sedes, singulæ Ecclesiæ sunt. Vnde & episcopi ecclesias quibus præstant, sedes suas vocare cõsueuerunt. Sedebit igitur vnusquisque in populo, quẽ rexit & cui prædicauit, & maior & sublimior apparebit. Sedebit autem & Dominus in sede maiestatis suæ, quoniam excelsus super omnes gentes Dominus, cunctis & angelis & hominibus præsidebit. Iudicabit igitur Dominus, iudicabunt & Apostoli, iudicabunt insuper episcopi & sacerdotes. Omnes præterea ibi iudicabunt, quorum exemplo cæteri damnabuntur. Et omnis qui reliquerit domum, &c. Alij autem euangelistæ dicunt, centuplum accipiet, & post hanc vitam, vitam æternam. Quibus & Marcus addit, Cum persecutionibus. Centuplum enim cum persecutionibus in hac vita suscipiunt sancti: quia quicumque Deum diligunt, eiusque voluntatem faciunt, sanctorum fratres & sorores, patres & matres, amici & propinqui sunt. Sic enim de seipso Dominus ait: Quicumque fecerit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse mihi frater, soror, & mater est. Fratres autem & sorores, patres & matres, vxores & filij dicuntur, non natura, sed officio & affectione. Quos enim multum diligimus, his nominibus vocare solemus.

THEOPHYL. EPISCOPI
Bulgaricnsis superioris Euangelij
expositio.

Tunc respondens Petrus dixit illi, Ecce nos reliquimus omnia, & sequenti sumus te: quid igitur erit nobis? Tameñ videatur Petrus non dimisisse magna aliqua, vt potè pauper, sed discite, quòd reipia multum etiã ipse reliquerit. Etenim & paruaturum Bibl. Hom. tom. 4. N N n n 3 sed

Math. 25.

Ibidem.

Psal. 1.

Math. 25.

Rom. 2.

Ioan. 3.

Math. 19.

Rom. 17.

Vera profusa formula.

Luc. 19.

1. Tim. 6.

Math. 19.

Marc. 10. Camelus nym. sic.

Psal. 57.

Psal. 53.

1. Ioan. 2.

Math. 12.

Ecclesiæ sunt sedes.

Psal. 12.

Marc. 18.

Luc. 18.

magna tenemur affectione, sed & omnes voluptates Petrus reliquit, & cum parentibus amorē carnis. Illi enim affectiones non solum cōtra diuites, sed & contra pauper es militant. Quid igitur dominus? *Respondens dixit illis, &c.* Num sedebunt? Minime, sed excellentem honorem per sedem iudicavit. Num & Iudas sedebit? Non: dicit enim, **Qui sequuti me fuerint, hoc est, qui vsque ad finem. Vel aliter, sępe Deus pollicetur bona quibusdam dignis: quando autem exciderint, & indigni fuerint facti, aufert ea. Similiter facit in asperis, sępe minatur, & non inducit, conuersis nobis. Per regenerationem autem, resurrectionem intellige. Et omnis qui reliquerit domos, aut fratres, &c.** Ne quis suspicetur, quod dictum est, solis congruere discipulis: dilatat promissionem ad omnes, qui similia faciunt. Habebunt enim pro carnalibus cognatis familiaritatem, & fraternitatem cum Deo, pro agris paradysum, & pro lapidibus ædibus supernam Hierusalem, pro matre presbyteram Ecclesiam, pro patre presbyteros: pro vxore omnes fideles mulieres; Num nuptiis: absit sed spirituali affectione, & misericordie erga se cura. Non iubet autem Christus separari simpliciter à familiaribus, sed quando ad pietatem obliuunt. Sic etiam corpus, & animam iubet contemnerē, non vt quis se ipsum occidat. Vide autem quod bonus Deus non solum hæc dat, sed & vitam apponit æternam. Cura igitur, vt & tu vendas facultates tuas, & des pauperibus. Facultates autē sunt iracundo furor, adultero adulterandi cupiditas, vindictæ audio vindicandi cupido. Vende igitur hæc & da pauperibus dæmonibus, & omni bono priuatis: cōuerte affectiones tuas in affectionum authores: & tunc habebis thesaurū, hoc est Christum in cælo tuo, hoc est, in summa mente te tua. Cælum habet in seipso, qui factus est cælestis.

EVTHYMII ZIGABONI

superioris Euang. expositio.

Tunc respondens Petrus dixit ei; *Ecce nos reliquimus omnia, &c.* Quæ omnia, beate Petre? An arundinem, rete, nauim, artēque piscatoriam? Vtique, inquit, quæ, & quanta habebam: mea siquidem volūtas integra fuit. Quom ergo dixisset Saluator adolescenti; Si vis perfectus esse, abi, vende quæ habes, & da pauperibus habebisque thesaurum in cælo: timuit Petrus sibi, ac discipulis: quasi ipsi minus fecissent, quia non venderant, quæ habebant, nec dederant pauperibus: ideo etiam ait; Ecce nos nō vendidimus, nec pauperibus dedimus, sed simpliciter omnia, quæ habebamus, reliquimus, & sequuti sumus te: quid ergo erit nobis retributionis? Iesus autem dixit eis: *Amen dico vobis, quod vos, &c.* Regenerationē dicit nunc à mortuis resurrectionem, quasi iteratam viuificationem. Quid ergo, sedebunt tunc Apostoli & iudicabunt? Nequaquam: solus enim Christus sedebit, & solus ipse iudicabit. Sed per duodecim sedes innuit fruitionem, siue requiem, ac præcellentiam duodecim discipulorum, & regni sui communicationem. Iudicantes autem dicit, hoc est condemnantes. Ait ergo; Fruemini tunc siue requiescetis, & præcellētis, ac conregnabitis mihi, condemnantes Israelitas: non quod ipsi iudicaturi sint, sed sicut dicebat Niniuitas, ac reginā Austri condemnaturus generationem illam; ita & hos nunc condemnaturus ait duodecim tribus

Israel. Ideo enim non dicit Gētes aut Orbem, sed solos Israelitas suos contribules, suos cognatos. Condemnabant enim eos non quasi iudicantes, sed quia is, qui iudicabit, à fide horum sit condemnaturus illos. Si quidem, quom eisdem motibus, ac legibus & hi, & illi sint enutriti: hi tamen crediderunt, illi vero credere noluerunt. Quid ergo, Iudas ne etiam sedem habeat, & condemnabit? Nequaquam: communis enim facta est promissio ad duodecim discipulos, ne per hanc Iudas in vllō cæteris deterior haberetur: ipse vero animæ prauitate seipsum hac priuauit. Est enim Dei lex à Hieremia promulgata ad Iudæos, quæ dicit; *Hier. Si conuersa fuerit gens illa ab iniquitatibus suis, pœnitebit & me malorum, quæ cogitaueram facere illis. Deinde ait; Et, si fecerit malū coram me, vt non audiat vocem meam, pœnitebit & me de bonis, quæ decreueram facere illis. Quid ergo ait ista lex? Si comminatus fuero, vt faciam tibi malum, & tu corrigaris; solues meam sententiam, & si promiserō tibi bona, & ignauiter egeris, solues meam promissionem: tua enim causa factus es indignus. Pœnitentiam ergo in Deo intelligimus propositi mutationem, cuius nos omnino causa sumus. Scire autem oportet, quod discipulis connumerat eos, qui postmodum in chorum duodecim discipulorum subingressuri sunt, vt pote eandem fidem, idēque ministerium susceperunt. Et omnis, qui reliquerit domum aut fratres, &c.* Vobis quidem duodecim contingent, quæ dixi, cæteris vero credentibus erunt hæc. & ista. Matthæus itaque dixit; *Propter nomen meum*, id est, propter me. Marcus autem addidit; *Et propter euangeliū*, hoc est, propter prædicationem. Lucas vero ait; *Propter regnum Dei*, vt scilicet illud cōsequatur. Quemadmodum autem, quando dicebar; Qui perdidit animā suam mea causa, inueniet eam: non hoc dicebat, vt nos ipsos interitamus; sed vt ipsi etiam animæ nostræ, fidem, quæ in ipsum est, præponamus. Ita & nūc dicens; *Qui reliquerit uxorem*: non hoc dixit, vt nuptias penitus diuidat, sed vt ipsi quoque coniugi præponamus & ipsum, & euāgelium, & regnum Dei. Hoc autem & in omni alia cognatione, & familiaritate dicendum est. Marcus præterea, & Lucas manifestius de his recitantes, centuplam retributionem hoc tempore rependi dicunt, in hoc videlicet seculo, vitam autem æternam vêturo siue futuro. Centupla vero, hoc est, varie multiplicata, aut multo plura, sicut dixit Lucas. Sed quomodo varie multiplicatam accipier quis hanc retributionem in præsentī seculo? Quomodo? Sicut acceperunt Apostoli, & martyres, cæteri que omnes iusti. Vide enim, quod omnium fidelium domus sibi habebant apertas: fratres etiam, & sorores parauerunt omnes sanctos, & sanctas: patres verò omnes ipsos colentes, ipsorumque curam habentes, ac erga ipsos compassionis affectu tactos: nam hæc sunt propria patris: matres quoque omnes pari modo se habentes: vxores vero omnes ministrantes, subseruientes, ac curantes eos: hæc siquidē vxoris sunt opera: filios, præterea omnes discipulos. Ad hæc omnes fidelium agros in sua potestate habebant: quodque omnī est maximē admirabile, omnia hæc habebāt cum persecutionibus, prout addidit Marcus, hoc est à fidei inimicis persecutionē sustinētes. Potest etiā esse multiplicatio, gratia familiaritatis, aut prophetia, aut aliud quippiam simile.

Hæc erat vox episcopi eius, qui vocatus erat ante ordines sacros, hæc abstinentes Avithore, mulieribus præponebatur.

Luc. 9. Ioan. 12.

Hier. 18.

Marc. 10. Luc. 18.

Supra 12.

I. EVANG. IN COMMUNI
VIRGINVM.

MATTH. 25.

Hæc parabola tam ad subiectos quam ad prælatos refertur. Aliud de eodem exemplum.

Nillo tempore: dixit Iesus discipulis suis a parabolam hanc. Si-
b Ecclesia permixta omnibus tam religioſe quam superſticioſe continentibus.
mille est b regnum cælorum decem virginibus, quæ accipientes
c Opera quæ secundum continentiam sunt. d Concordauerunt voluntati sponſi & matris ecclesie.
e lampades suas d exierunt obuam sponſo & sponſæ. Quinque
e Quia veritati seruiunt pro laudibus hominum. f Quia veritati seruiunt pro æternis, scilicet præmiis.
autem ex eis erant e fatuæ, & quinque f prudentes. Sed quinque
g Accepta ostensione bonorum operum. h Gloriam intra conscientiam, vel, oleum est lætitia mentis quam habet qui intus Deo placet.
fatuæ acceptis g lampadibus, non sumserunt h oleum secum. Prudentes verò
i Nitorem gloriæ. k Id est, in conscientiis suis. l Ostensione bonorum operum. m Iudicium differente extremum
acceperunt i oleum in k vasis suis cum l lampadibus. Moram autem m faciente
n Autē mortem languoribus. o Electi & reprobi. p Somno mortis. q Securis omnibus, r In insperato. s In vo-
carchangeli, & in tuba Dei.

sponſo, n dormitauerunt o omnes, & p dormierūt. q Media autem r nocte s cla-
r Ad faciendam sibi perpetuū virginem. v Occurrite ei in aera. x A somno mortis. y Boni & mali
mor factus est, ecce sponſus t venit, exite v obuam ei. Tunc x surrexerūt y om-
z Continentes. a Numerauerunt secum opera sua, pro quibus emunerationem expectant. b Sua fiducia deceptæ intus vacuæ di-
cunt, proximis.
nes z virgines illæ, & a ornauerunt lampades suas. b Fatuæ autem sapientibus
c Testimonium laudum dicendo de operibus nostris quod vidisti. d Opera nostra quæ hominibus clara videbantur.
dixerunt: c Date nobis de oleo vestro, quia d lampades nostræ extinguntur.
e Non de auaritia sed timore, quia in illo die testimonium cuiusque vix sufficiet sibi nedum sibi & proximo. f Increpando.
e Responderunt prudentes, dicentes: Ne fortē non f sufficiat nobis, & vobis
g Itē, id est, modo videamus quid vos adiuent qui vobis laudes vendere confueuerant. h Venamini laudes vestro more. Non dant con-
siliū, sed ex obliquo commemorant crimen eorum.
s ite potius ad vendentes, & h emite vobis. Dum autem irent emere, venit spon-
i Quibus conscientia dabat bonum testimonium. k Vbi munda anima verbo Dei copulatur. l Aditus regni cælestis, quia preci-
bus postea nullis patebit aditus iudicium.
sus, & quæ i paratæ erant, intrauerunt cum eo ad k nuptias: & clausa est l ianua.
m Dolore repulsionis compulſæ appellacionem ingeminant dominationis.
Nouissimē verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes: m Domine domine aperi
nobis. At ille respondens, ait: Amen dico vobis, n nescio vos. Vigilate itaque,
o Ecce quo parabola tendit.

GLOSSA ORDINARIA
in superius Euang.

DE CEM virg. Virgines sunt omnes qui se à luxu seculi cōtinent. Et sponſa, &c. Omnes similiter sunt sponſa, quæ modo desponsata est, virgo à corruptione seculi. Nubet, cum mortalis immortalī cōiungitur. Quinque. Quia quinque partita est continentia in carnalibus illecebris, videlicet vt in quinque sensus contineant se à voluptatibus. Moram, &c. Quia non est parum temporis inter priorem & secundum aduentum Christi. Dormitauerunt, &c. quia postea suscitandi. Media autem nocte clamor. Id est, nullo sciēte, vel sperante. Vnde: Dies

domini sicut fur in nocte veniet. Date nobis de oleo, &c. quorum facta, aliena fulciuntur laude, eadem subtrahit, deficiunt, & de consuetudine id semper inquirunt, vnde gaudere animus solet. Itaque hominum, qui corda non vident, testimonium volent habere apud Deum, qui cordis inspector est. Extinguntur. Id est, aduentu iudicis intus obscuratur: & à Deo non habent mercedem: quia receperunt laudem. Ne for. quia quisque pro se rationē reddet, nec alieno testimonio iuuatur quis apud Deum, cui secreta patent, & vix sibi quisque sufficit, vt ei perhibeat testimonium conscientia sua. Ne forte. vnusquisque pro suis operibus mercedem suscipiet, nec possunt in die iudicij aliorum virtutes, aliorum vitia subleuare. Ad venden. Vendentes sunt adulatores, qui dant lau-

dem, & accipiunt aliquam mercedem: *Dum autem.* inclinantibus se illis in ea quæ foris sunt, & solita gaudia requiruntibus, cum interna non noverunt, venit ille, qui indicat. *Et clausa est.* Post iudicium magna est eius severitas, cuius est infefabilis misericordia. *Novissime ve.* per veram penitentiam, per instructuosas lachrymas pulsant foris relictæ. Non dicitur quod emerunt oleum: quia nullo iam remanente gaudio de alienis laudibus, in angustiis redeunt ad implorationem Dei. *Vigila.* Videlicet ut testimonium bonæ conscientie nobis præparemus, nec cum fatuis virginibus foris remaneamus. *Nescitis diem neque horam.* Non solum diem iudicij: sed diem mortis cuiusque, vel horam in qua qui paratus invenitur, & tunc paratus invenietur. Et quia paratos nos invenire desiderat, subjicit aliam de eadem re parabolam.

CATENA AVREA

in idem Evang.

Tunc simile erit regnum calorum decem virginibus, que accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso, &c. Chryl. In superiori parabola dominus poenam ostendit eius qui percutiebat & inebriabatur, & bona dominum sui disergebat. In hac autem parabola punitionem inducit etiam ei, qui vilitatem non affert, neque copiosè hæc quibus indiget sibi præparabat. Habebant enim fatuæ virginis oleum, sed non copiosè: unde dicitur: *Tunc simile erit regnum cal. decem virg.* Hila. Ideo autem dicit: *Tunc,* quia de magno die domini de quo supra agebatur, omnis hic sermo est. Chryl. Regnum autem calorum præsentis temporis ecclesia dicitur, sicut & ibi: Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. Hiero. Similitudinem autem decem virginum fatuarum atque prudentium quidem simpliciter interpretatur in virginibus, quarum alia, iuxta Apostolum, & corpore & mente sunt virginis: alia virginatam tantum corporum reseruantes, vel cætera opera non habent, vel parentum custodia reseruant nihilominus mente nupserunt. Sed mihi videtur ex superioribus esse alius sensus qui dicitur, & non ad virginalia corpora, sed ad omne hominum genus hanc comparisonem pertinere. Greg. in hom. Ia quinque enim corporis sensibus unusquisque subsistit geminatus autem quinquarius denarium perficit. Et quia ex vitroque sexu fidelium multitudo colligitur, sancta ecclesia decem virginibus similis denuntiatur, ubi mali cum bonis, reprobi cum electis admixti sunt, rectè simile virginibus prudentibus & fatuis perhibetur. Chryl. in hom. Ideo autem ponit parabolam hanc in virginum persona, ut ostendat quod licet virginitas magnū quid sit: tamè si ab operibus misericordie sit deserta, cum adulteris foras ejicietur. Ori. Vel sensus omnium qui receperunt verbum Dei, virginis sunt. Tale enim est verbum Dei, ut de sua munditia accommodet omnes, qui per suam doctrinam recesserunt ab idolorum cultura: accesserunt autem per Christum ad Dei cultum: unde sequitur: *Quæ accipientes lampades suas, exierunt, &c.* Accipiunt enim lampades suas id est, organa sua naturalia, & ingrediuntur de mundo & erroribus, & veniunt obviam saluatori, qui semper paratus est venire,

ut ingrediatur simul cum dignis ad beatam sponfam ecclesiam. Hil. Vel sponsus atque sponsa dominus noster est in corpore Deus, nanque spiritui caro sponsa est: lampades autem quas acceperunt, animarum splendentium lemè est, que sacramentis baptismi splendentur. Augu. de ver. do. Vel lampades quæ manibus gestantur, opera sunt dictum est enim, Luceant opera vestra coram hominibus. Grego. Qui autem rectè credunt, & iuste vivunt, assimilantur quinque prudentibus: qui autem profitentur eisdem fidem Iesu, non autem præparant se bonis operibus ad salutem, reliquis quinque virginibus fatuis: unde subditur: *Quinque autem ex eis erant fatuæ & quinque prudentes.* Hiero. Sunt enim quinque sensus qui festinant ad caelestia & superna desiderant. De visu autem & auditu & tactu specialiter dictum est. Quod vidimus, quod audivimus, quod oculis nostris perspeximus, & manus nostræ palpauerunt. De gustu. Gustate & videte quoniam iuavis est dominus. De odore: In odore vnguentorum tuorum currimus. Alij autem sunt quinque sensus terrenis focibus inhiantes. Aug. de ver. do. Vel per quinque virginis significatur quinque-partita continentia à carnis illecebris: continendus est enim animi appetitus à voluptate oculorum, aurium, olfaciendi, gustandi, & tangendi. Sed quia ista continentia partim coram Deo fit, ut illi placeatur interiori gaudio conscientie partim coram hominibus tantum, ut gloria humana capiatur: quinque dicuntur sapientes, & quinque stultæ: ut quæ tamè virginis, quia vitæque continentia est, quamvis diversis fomite gaudetur. Orig. Sicut autem sequuntur se ipsas invidiam virtutes, & qui vitam habuerunt, omnes habeat: sic & sensus omnes alteritrum se subsequuntur, propterea necesse est, ut aut omnes qui que sint sensus prudentes, aut omnes fatui. Hila. Vel absolute in quinque prudentibus & quinque fatuis, fidelium atque infidelium est constituta divisio. Greg. Notandum verò est quod omnes lampades habent, sed non omnes oleum habent. Sequitur enim, *Sed quinque fatuæ acc. lamp. &c.* Hila. Oleum, boni operis fructus est: vasa, humana sunt corpora, intra quorum viscera thesaurus bonæ conscientie recondendus est. Hiero. Oleum ergo habent virginis, quæ iuxta fidem operibus adornantur: non habent oleum quæ videntur simili quidem fide confiteri, sed virtutum opera negligunt. Aug. de ver. do. Vel per oleum ipsam latitiam significati arbitror, secundum illud, *Vnxit te Deus tuus oleo exultationis.* Qui ergo non propterea gaudet, quia Deo intrinsicè placet, non habet oleum secum: gaudium enim non habet dum continenter vivunt, nisi in laudibus hominum. *Prudentes verò acc. oleum cum lampadibus.* id est, legitimum bonorum operum. In vasis suis, id est, in corde atque conscientia posuerunt, sicut Apostolus monet: *Probet, inquit, seipsum homo, & tunc gloriam habebit in seipso, & non in altero.* Chryl. in hom. Vel oleum hic vocat charitatem & eleemosynam, & quodcumque circa indigentes auxilium. Lampades autem vocat virginitatis charismata, propter hoc quod stultas eas vocat, quoniam maiorem sustinentes laborem, propter minorem omnia perdidit: maiori enim labore vincitur carnis cupiditas, quam pecuniarum. Origen. Vel oleum est verbum doctrinæ, quo vasa animarum implentur.

Nihil

Nihil enim sic confortat, sicut moralis sermo, qui oleum luminis appellatur. Prudentes ergo acceperunt huiusmodi oleum, quod satis sit eis, etiam tardante exitu, & morante verbo venire ad consumptionem eorum. Fatuæ autem acceperunt lampades, in primis quidem accensas, sed tantum oleum non acceperunt, ut eis sufficeret usque ad finem, negligentes circa susceptionem doctrinæ, quæ confortat fidem, & bonorum actuum lumen illuminat: unde sequitur, *Moram autem, fa. spon. &c.* Augu. de ver. do. Ex vitroque enim genere hominum moriuntur hoc intervallo temporis, donec sub adventu domini fiat resurrectio mortuorum. Grego. Dormire etenim mori est. Ante somnum verò dormire, est ante mortem à salute languescere, quia per pondus ægritudinis, pervenitur ad somnum mortis. Hiero. *Vel dormitauerunt,* id est, mortuæ sunt. Consequenter autem dicitur, *Dormierunt,* quia postea suscitandæ sunt. Per hoc autem quod dicit, *Moram autem faci. spon. ostendit* quod non parum temporis inter priorem & secundum Domini aduentum prætergreditur. Orig. Vel sponsus tardante, & non citò veniente verbo ad consumptionem vitæ, patiuntur aliquid sensus dormientes, & quasi in nocte mundi agentes: & dormierunt, ut puta remissius agètes à sensu illo vitali: non tamen lampades perdidit, neque desperauerunt de cõservatione eorum illæ prudentes. unde sequitur, *Media autem nocte clamor factus est, &c.* Hic. Traditio iudeorum est, Christum media nocte venturum in similitudinem Ægypti, quando pascha celebratum est, & exterminator venit: & Dominus super tabernacula transit, & sanguine agni postes nostrarum frontium consecratæ sunt. unde reor & traditionem apostolicam permãsisse, ut die vigiliarum paschæ ante noctis dimidium populum dimittere non liceat expectantes Christi aduentum postquam illud tempus transierit, securitate præsumpta festum cuncti agant diem. unde Psal. dicebat, *Media nocte surgebam ad confitendum tibi.* Aug. de ver. do. *Vel media nocte,* id est, nullo sciente aut sperante. Hier. Subitò ergo quasi intempesta nocte, & securis omnibus, quando gravissimus sopor est per angelorum clamorem, & turbas præcedentium fortitudinem Christi resonabit aduentus: quod significatur cum dicitur: *Ecce sponsus venit, exite obviam me.* Hila. Tuba enim excitat, sponso tantum obviam proceditur. Erunt enim iam ambo vnum, id est, caro & Deus, quia in gloriam spiritualem humilitas carnis transformata erat. Aug. de ver. do. vel quod dicit sponso tantum obviam venire virginis, sic intelligendum puto, ut ex ipsis virginibus constet ea quæ dicitur sponsa, tanquam si omnibus christianis in ecclesia concurrentibus filij ad matrem currere dicatur, cum ex ipsis filiis congregatis constet ea quæ dicitur mater. Nunc enim desponsata est ecclesia, & virgo est ad nuptias perducenda, illo tempore quo universa mortalitate in ea prætereunte, immortalis coniunctione habeatur. Orig. *Vel, media nocte,* id est, in altitudine remissionis, factus est clamor omnes suscitare volentium, sicut existimo angelorum, qui sunt administratorij spiritus, intus clamantes in sensibus omnium dormientium. *Ecce sponsus ve. exite obviam ei:* & suggestionem quidem hanc omnes audierunt, & surrexerunt, non autem omnes decenter impulerunt lampadibus suis ornatum, unde sequitur, *Tunc surre. omnes, &c.* Or-

nantur autem lampades sensuum euangelicis vñibus atque erectis. Qui autem malè vñuntur sensibus, ornamentum nullū habent in sensibus. Greg. Vel tunc quidem omnes virginis surgunt, quia & electi & reprobi à somno suæ mortis excitantur. Lampades ornant, quia sua secum opera numerant, pro quibus æternam recipere beatitudinem expectant. Aug. de ver. do. Aptauerunt enim lampades suas, id est, rationes reddendas operum suorum. Hila. Vel lampadarum assumptio animarum est reditus in corpora, eorumque lux est conscientia boni operis elucet, quæ vasculis corpori continetur. Orig. Sed lampades fatuarum virginum extinguuntur, quia earum opera, quæ clara hominibus foris apparuerant, in adventu iudicis intus obscurantur. unde sequitur: *Fatuæ autem sapientibus dixerunt, Date nobis de oleo, &c.* Quid est autem quod tunc à prudentibus oleum perunt, nisi quod in adventu iudicis cum se intus vacuas invenierint, testimonium foris quærunt? ac si à sua fiducia deceptæ, proximis dicant, *Quia nos quasi sine opere repelli conspiciatis, dicite de nostris operibus quod vidistis.* Augu. de verb. do. De consuetudine enim id semper inquiri, unde gaudere animus solet. Itaque hominum qui corda non vident, testimonium volunt habere apud Deum, qui cordis inspector est, sed quorum aliena facta laude fulciunt eadem substracta deficiunt, unde & earum lampades extinguuntur: vel virginis quæ lampades suas quæruntur extingui, ostendunt eas ex parte lucere: & tamen non habent lumen indeficiens, nec opera perpetua. Si quis igitur habet animum virginalem, & amat est pudicitia, non debet mediocriter esse cõtentus his, quæ citò exarescunt, & orto chafmate, arefiunt, sed perfectas virtutes sequatur, ut lumen habeat perpetuum. Chryl. in ho. Vel aliter: Non solum veræ virginis stultæ erant, quoniam hinc recesserunt misericordia carentes, sed quia æstimabant ibi se accepturas ubi importunè quæsierunt. Quamvis autem illis virginibus prudentibus nihil misericordius sit, quæ propter misericordiam maximè fuerunt approbatæ, non tamè stultæ virginis sua petitione potitæ sunt. Sequitur: *Respondent prudentes, dicentes: Ne forte, &c.* Hinc autem discimus quod nullus nostrum adire poterit, nisi operibus, cum quibus inveni erimus. Hiero. Non enim hoc virginis prudentes de avaritia, sed de timore respondunt. unde quisque pro suis operibus mercedem accipiet, neque possunt in die iudicij aliorum virtutes, aliorum vitia subleare. Dant autem prudentes consilium, ut non debeant sine oleo lampadarum spõso occurrere. Et hoc est quod sequitur: *Ite potius ad vendentes, & emite vobis.* Hila. Vendentes hi sunt qui misericordia fidelium indigentes, reddunt ex se petita commercia indigentia, sua satietate boni operis nostri conscientiam vñundantes. Hæc est enim indefessis luminis copiosa materia, quæ misericordie fructibus emenda est & recondenda. Chryl. in ho. Vides ergo quanta nobis sit à pauperibus negotiatio. pauperes autem non sunt ibi, sed hic. ideoque hic oleum congregare oportet, ut illic vile sit cum tempus nos vocet. Hiero. Venditur etiam hoc oleum & multo emitur precio, ac difficili labore concquirunt, quod non solum in eleemosynis, sed in cunctis virtutibus & consiliis intelligimus magistrorum. Orig. Vel aliter: Et si fatuæ erant, tamen hoc intellige

Habetur in Clemet. libr. de constitut. Apostol.

intelligebant, quoniam cum lumine debebant obuiam ire sponso, omnes lampades sensuum habentes illuminatas: videbant autem & illud quoniam ex eo quod minus habebat oleum rationabile, iam propinquantes tenebris lampades earum fuerant obscurandæ. Sed sapienter transmittunt fatuas ad olei venditores, videntes quoniam non tantum oleum, id est, verbum doctrinæ congregauerant, vt sufficeret ipsis ad vitam, & illos docerent. vnde dicunt: *Ite potius ad vendentes, id est, ad doctores, & emite vobis, id est, ab eis accipite: & precium est perseuerantia & amor discendi, & diligentia, & labor cupientium discere.* Aug. de ver. do. Vel non sunt putandæ dedisse consilium, sed crimen earum ex obliquo commemorasse. Vendunt enim adulatores oleum, qui siue falsa siue ignorata laudando, animas in errores mittunt: & eis vana gaudia, tanquam fatuis conciliando aliquam de his mercedem commodi temporalis accipiunt. Dicitur ergo: *Ite ad vendentes, & emite vobis, id est, videamus nunc quid vos adiuvent, qui vobis laudes vendere consueverunt.* Dicunt autem: *Ne forte non suff. no. & vo.* Quia alieno testimonio non inuatur quisquam apud Deum, cui secreta cordis apparent, & vix quisquam sibi sufficit, cui testimonium perhibeat conscientia sua. Hiero. Verum quia iam emendi tempus excesserat, & adueniente iudicij die, locus non erat penitentia, non noua parare opera, sed præteritorum rationem coguntur exolvere. vnde sequitur: *Dum autem irent emere, ve. spons. &c.* Hilar. Nuptiæ autem immortalitatis assumptio est: & inter corruptionem atque incorruptionem ex noua societate coniunctio. Chrys. in ho. Per hoc autem quod dicit, *Dum irent emere*, ostendit quia & si misericordes efficiamur post mortem, nihil hinc lucrabimur ad effugiendum, sicut nec diuiti profuit quod factus est misericors & sollicitus circa eos qui sibi attinebant. Orige. Vel dicit: *Dum irent emere.* Est enim inuenire quosdam qui quando debuerunt, neglexerunt aliquid vile discere: in ipso autem exitu vitæ suæ, dum disponunt discere, comprehenduntur à morte. Aug. de ver. do. Vel aliter: *Emittibus illis emere, id est, inclinantibus se in ea quæ foris sunt, & solitis gaudere quærentibus, quia gaudia interna non nouerant, venit iste qui iudicat.* Et quæ paratæ erant, id est, quibus coram Deo conscientia testimonium perhibebat. *Intra. cum eo ad nup. id est, ubi munda anima, puro ac perfecto Dei verbo secunda copulari.* Hiero. Post iudicij autem diem bonorum operum & iustitiæ occasio non relinquitur. vnde sequitur: *Et clausa est ianua.* Aug. de ver. do. Receptis enim illis qui sunt in angelicam vitam communicati, clauditur aditus ad regna cælorum. non enim post iudicij patet precium ac meritorum locus. Hilar. Et tamē cum iam penitentia nullum est tempus, fatuæ occurrunt, aperiri sibi aditum rogant. vnde sequitur: *Nonis autem veniunt, &c.* Hiero. Egredia in domino appellatione confessio iudicium fidei est. Sed quid prodest voce inuocare quem operibus neges? Greg. Dolore autem repulsionis compulsæ appellationem ingeminat dominationis, inuocando patrem, cuius in vita sua misericordiam contempserunt. Aug. de ver. do. Non autem dictum est quod emerunt oleum, & ideo intelligendæ sunt nullo iam remanente de alienis laudibus gaudio, in angustis & magnis afflictionibus redire ad implo-

rationem Dei: sed magna eius est feueritas post iudicium, cuius ante iudicium ineffabilis misericordia prærogata est. Propter quod sequitur: *At ille respondens, ait, Amen dico vobis, nescio vos.* Ex illa, scilicet regala, quia non habet ars Dei, id est eius sapientia, vt intrent in gaudium eius, qui non coram Deo, sed vt placerent hominibus, conati sunt aliquid secundum præcepta eius operari. Hiero. Nouit enim dominus eos qui sunt eius: & qui ignorat, ignorabitur, & licet virgines sint, vel corporis puritate, vel veræ fidei confessione: tamen quia oleum non habent, ignorantur à sponso. Ex hoc autem quod infertur: *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam,* intelligit vniuersa quæ dicta sunt esse præmissa, vt quia ignoramus iudicij diem, sollicitè nobis lumen bonorum operum præparemus. Aug. de ver. do. Non autem solum illius futuri temporis quo venturus est sponso, sed huius quoque dormitionis diem & horam nescit: ad quam quisquis paratus est, etiam paratus inuenitur cum illa vox sonuerit, quia omnes euigilaturi sunt. Aug. ad Helych. Non defuerunt autem qui docere voluerunt quas quinque, & quinque virgines ad hunc eius aduentum, qui nunc fit per ecclesiam, pertinere: sed hæc non sunt temerè pollicenda, ne aliquid occurrat quod validè contradicat.

ORIGENIS PRESBYTERI de eodem Euang. Homil.

IN omnibus qui didicerunt verbum Dei: regnū ^{Est. Hom. 11. in Alati.} cælorum assimilatur virginibus decē. Et si quidem in eis sunt qui rectè & credunt, & viuunt, & ideo iustè assimilatur quinque prudentibus: qui autem profiterentur quidem fidem in Iesu, non autem præparant se bonis operibus ad salutem, reliquis quinque assimilatur virginibus fatuis. Non irrationabiliter dicimus sensus omnium, qui didicerunt diuina, quomodo cuncte verbum Domini receperunt, siue occasione, siue veritate, quod virgines sunt virginificatæ per verbum Dei, cui crediderunt, aut credere volunt. Tale est enim verbum Dei, vt de sua munditia accommodet omne, qui per suam doctrinam recesserunt quidem ab idolorum cultura, vel cultura elementorum creationis Dei: accesserunt autem per Iesum Christum ad Dei culturam, quamuis non fuerunt subsecuta opera pietatis, neque ad beatitudinem præparauerint semetipsos. Sicut autem secundum verbum veritatis sequuntur se ipsas alterutrum virtutes, quæ sunt substantia Christus, ita vt qui vnam habuerit, omnes habeat: & qui vnam minus habuerit, nec vnam habeat: Christus enim à seipso irrecessibilis est: sic & sensus omnes alterutrum se subsequuntur: & vbi cuncte minus fuerit vnus de sensibus secundum rectam verbi doctrinam, ibi omnino & omnes sensus quasi fraudati à verbo sapientiæ infatuantur. Sensus autem dico & eos, qui & communiter intelliguntur, visio, auditio, odoratio, gustatio, palpatio: & eos qui in Proverbiis appellantur diuini, hoc modo dicentibus, *Sensum diuinum inuenies.* Iterum autem quoniam verbum Dei causa est vt rectus fiat sensuum vsus, & non est possibile cum cum sit in sensibus, vt in quibusdam quidem sensibus operetur, & diligenter tribuat quæ prudentiæ suæ

sunt, in aliis autem negligat: ideo si vnus de sensibus fecerit sapientem, vt virgo constituatur, necesse est vt & in aliis sensibus sapientiam suam effundat. Propterea non est videre de quinque sensibus in aliquo, quosdam quidē fatuos, quosdam autem prudentes: sed necesse est, vt aut omnes quinque sint prudentes, aut omnes fatui. Omnes isti sensus lampades suas accipiunt, id est organa sua naturalia, siue secundum verbum Dei vt volentes, siue & contra voluntatem Dei: tamen accipiunt eas quando recipiunt sponsum esse ecclesiæ verbum Dei, & filium Dei: & egrediuntur de mudo, & de erroribus deorum multorum, & veniunt obuiam saluatori, qui semper paratus est venire ad virgines eas, vt simul ingrediantur cum dignis eorum ad beatam spōsam ecclesiam. Sed quamdiu post verbum receptum lucet lumē fidelium coram hominibus, vt vidētes opera eorum bona glorificent patrem eorum, qui in cælis est, hæc & prudentes sunt, & accipientes oleū nutrimentum luminis sui quod semper infunditur actibus bonis, id est, verbum doctrinæ, & vana animarum suarum ab hoc verbo implentes à doctoribus, & traditoribus, qui illud venundat, quod satis sit eis etiam tardante exitu, & remorante verbo veniente ad consumptionem eorum, vt consumatæ, & extra mundum factæ festinent illic. Quamuis autem non fuit cura post inchoationem christianitatis tātam accipere verbi doctrinam, quanta sufficeret eis durare vsque ad finem: negligentes circa susceptionem doctrinæ quæ confortat fidem, & bonorum actuum lumen illuminat. (Quid autem sic confortat sicut moralis sermo, quod oleum luminis appellatur?) Hæc fatuæ sunt, & acceperunt lampades in primis quidem accensas, sed ad tantum iter obuiam exiendi sponso oleum non acceperunt. *Moram autem sponso faciente, dormitauerunt omnes virgines, & dormiebant.* Ita sponso tardate, & non cito veniente verbo ad consumptionem vitæ eorum, hinc patiuntur aliquid quasi sensus, & quasi in nocte mundi agentes, & dormitantes. Dormierunt quidem, vt puta remissius egerunt à sensu vitali: non tamen & lampades perdidērunt, neque desperauerunt de conseruatione olei illæ prudentes. *Media autem nocte clamor factus est, ecce sponso venit, exurgite obuiam ei, &c.* Media autem nocte, id est, in altitudine remissionis, & in medio tempore iam trāsacti luminis vespertini, & adhuc speratj diurni, factus est clamor omnes suscitare volentium sicut existimo angelorum, qui omnes sunt ministratorij spiritus, qui mittuntur ad ministerium propter possessuros salutem: qui & solliciti fuerunt eos, qui sunt sensibiles excitare obuiam spōso, & dicunt intus clamantes in sensibus omnium dormientium, *Ecce sponso venit, surgite obuiam ei.* Et suggestionem quidem oportere obuiam ire spōso verbo, & ecclesiæ immaculatæ, omnes quidem audierunt, & surrexerunt: non autem omnes decentem impoferunt lampadibus suis ornatum, sed quæ audierunt prudentiam eas ornantem. Ita non in tempore opportuno, fatuæ dixerunt prudentibus, *Date nobis de oleo vestro,* quasi quæ non sibi congregauerant ante prudentiam: vt intelligant quod non omnium habentium oleum, est etiam date ex eo volentibus aliis: sed eorum tantummodo qui ad hoc ipsam positi sunt vt veniant, & tribuant, & accipiant precium oleive-

nundati: cuius precium est perseuerantia, & instantia, & amor discendi, & diligentia & labor cupientium discere. *Date nobis de oleo vestro, quoniam lampades nostræ extinguuntur.* Nam & si fatuæ erant, tamen hoc intelligebant, quoniam cum lumine debebant obuiam ire sponso omnes lampades sensuum illuminatas habentes. Videbant autem & illud, quod ex eo quod minus habebat oleum rationabile, iam propinquantes tenebris, lampades earum fuerant obscurandæ. Sed sapientes transmittunt fatuas ad olei venditores videntes quod non tantam oleam, id est, verbum doctrinæ congregauerant, vt sufficeret & ipsis ad vitam, & illas docerent ornate lampades suas. Et si cōsideraueris aliquem aliquando, qui congregauit quidem doctrinam verbi quod sibi sufficiat ad bene viuendum, non tamen vt etiam doctor fieri possit: videbis hunc talem respōdentem volentibus ab eo discere quæ sunt Dei, & dicentem, *Ne forte non sufficiat nobis & vobis.* Sufficiēt enim mihi ad bene viuendum habeo doctrinam, non tamen vt & vobis possim accomodare doctrinam. Et respondebunt volentibus à se discere, *Ite magis ad venditores, & emite vobis.* Id est, ad doctores, & ab eis accipite. Et fatuæ non quando oportebat euntes ad doctrinam sibi emendam, perdūt tempus introeundi cum sponso ad nuptias. Et est videre eos qui talia patiuntur: qui quando debuerunt quidem discere neglexerunt discere aliquid vile ex eis à quibus discere debuerunt. In ipso autem exitu vitæ suæ dum disponunt discere, cōprehenduntur à morte: & propterea non ingrediuntur cum verbo ad sponfam ecclesiā, nec cum Christo ad eos qui simul in requie sunt futuri, & in beatitudine regnaturi. Clauditur autem postea ostium adhuc fatuis virginibus oleū accepturis. quæ & sine causa postea venient dicentes, *Domine, domine, aperi nobis.* Itaque respondens sponso dicit, *Nescio vos.* Itaque quoniam parabola omnibus audientibus dicebatur: subiungit ad discipulos suos, dicens, *Vigilate ergo quia nescitis diem & horam.* Ornantes autem lampades sensuum euangelicis vsibus, atque rectis, vt sit quidem oculorum ornamentum rectus vsus videndi, vt oculi videant quidem admirandum factorem, claudantur autem vt ne videant iniquitatem. Auditus autem est ornamentum quando quis auditionem quidem non suscipit vanam, sed obturat aures suas vt non audiant iudicium sanguinis. Audit autem Iesum dicentem ad se, *Aperi te, vt tantum ad verbi salutaria & necessaria præbeantur.* Sic & de ornamento gustus quis dicere potest, & de odoratiois & palpationis, secundum ea quæ dicta sunt. Quoniam qui male vtuntur sensibus suis, eorum nullum est ornamentum, aut in oculis, aut in auribus, aut in reliquis sensibus. Observandum est autem, quod scriptum est quidem, fatuas transmissas ad oleum comparandum, non tamen referuntur emisse aut accepisse: sed hoc in silentio prætermisso, postea dictū, quod post hoc veniunt & reliquæ virgines dicentes, *Domine, domine, aperi nobis.* Cum potuisset dicere, postea venerunt accepto oleo, vel comparato, conuenienter siluit, vt ne habentibus oleum, vel in extremo ornantibus lampades suas diceret, *Nescio quæ estis.* Nec enim scribitur, quod ornantes lampades suas venerunt. Tamen finis verbi est iste, vt in omni tempore præparemus nos ad exitum,

uentum, sed ille tardabat. Dum tardat ille, dormierunt omnes. Quid est, omnes? Et fatuus, & sapientes, dormitauerunt omnes, & dormierunt. Putamus bonus est somnus iste? Quid est somnus iste? Ne forte tardante sponso, quoniam abundat iniquitas, refrigeret charitas multorum? Siccine intellecturi sumus istum somnum? Non mihi placet, dico quare, quia sunt ibi prudentes, & vsque quando dixit dominus, Quoniam abundauit iniquitas, refrigeret charitas multorum: subiicit & ait, Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Vbi vultis esse istas prudentes? Nonne in his quae perseuerarunt vsque in finem? Non ob aliud prorsus admitterentur intro, nisi quia perseuerauerunt vsque in finem. Non ergo eis obiecit frigus charitatis, non in eis refrigeret charitas, sed seruet vsque in finem. Quia seruet vsque in finem, ideo sponsus ianua patuit, ideo eis dictum est vt intrarent, sicut illi optimo seruo, Intra in gaudium domini tui. Quid est ergo, dormitauerunt omnes? Est alius somnus quem nemo euadit. Non recordamini Apostolum dicentem, De dormientibus autem nolo vos ignorare, fratres: id est, de his qui mortui sunt? Quare enim dormientes vocantur, nisi quia suo die resuscitentur? Ergo dormiunt omnes. Putas, quia prudens est, ideo non habet mori? Fatua sit virgo, prudens sit virgo, somnum mortis omnes patiuntur. Aliquando autem sibi dicunt homines, Ecce iam dies iudicii venit, tanta mala sunt, tantae tribulationes crebrescunt: ecce omnia quae prophetae dixerunt, pendente completa sunt, iam dies iudicii instat, Qui hoc dicunt, & fideiter dicunt, tanquam obuiam eunt sponso cogitationibus tribus, Sed ecce bellum super bellum, tribulatio super tribulationem, terra motus super terramotum, fames super famem, gens super gentem, & nondum venit sponus. Cum ergo expectatur vt veniat, dormiunt omnes qui dicunt, Ecce venit dies iudicii, ecce hic nos inuenit. Cum dicit, dormit, ergo obseruet ad somnum suum, & perseueret in charitate vsque ad somnum suum, expectante illum inueniat somnum. Puto enim quia dormit. Nunquid qui dormit non adjiciet vt resurgat? Dormierunt ergo omnes, & de illis prudentibus, & de illis fatuis dictum est, dormierunt. Ecce media nocte clamor factus est. Quid est media nocte? Quasdo non speratur, quando omnino non creditur. Noctem posuit pro ignorantia, ne aliquis quasi computet sibi & dicat, Ecce ab Adam tot anni transierunt, & ecce complentur sex millia annorum: & continuo quomodo quidam tractatores computauerunt, continuo veniet dies iudicii: & veniunt & transeunt computationes, & adhuc remoratur sponsus aduentus, & dormiunt virgines quae obuiam ierant. Ecce dum non speratur, dum dicitur sex millia annorum expectabantur, & ecce transierunt, vnde somnus iam quando veniet? Media nocte veniet. Quid est media nocte veniet. Dum nescis veniet? Quare dum nescis veniet. Ipsum dominum audi, Non est vestrum, scite tempora, quae pater posuit in sua potestate. 1. Thess. 5. Dies domini, ait Apostolus, tanquam fur in nocte ita veniet. Ecce vigilia nocte ne fuerit patiens. Nam somnus mortis velis nolis veniet. Sed cum factus fuerit clamor media nocte: quis iste clamor, nisi de quo Apostolus dicit. In actu oculi, in nouissima tuba? Canet enim tuba, & mortui resurgent in-

Math. 24.

Math. 12. 24.

Math. 25. 1. Thess. 4.

Psal. 40.

1. Sen. dist. 43. media nocte.

Act. 1.

1. Thess. 5.

1. Cor. 13. 4. Sen. dist. 43. cap. 70.

corrupti, & nos immutabimus. Denique clamore facto media nocte quo clamabitur, ecce sponsus venit, quid sequitur? Surrexerunt omnes. Quid est, surrexerunt omnes? Veniet hora, dixit ipse dominus, quando omnes, qui sunt in monumentis, audient vocem eius, & procedent. Ergo ad nouissimam tubam surgent omnes. Prudentes autem ille tulerunt oleum secum in vase suo, stultus vero ille non tulerunt oleum secum. Quid est, non tulerunt oleum secum in vase suo? Vnde dicit Apostolus, Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae. Ibi oleum, magnam oleum, De dono Dei est hoc oleum, Denique homines oleum mittre intro possunt oliuam creare non possunt. Ecce habeo oleum: nunquid tu creasti oleum? De Dei domo est. Habes oleum, porta tecum. Quid est porta tecum? Intus habe, ibi place Deo. Et enim ecce istae virgines stultae, quae non portauerunt oleum secum, abstinentia sua, quae virgines appellatur, & bonis operibus suis quando lampades ferre videntur, hominibus voluit placere, & ideo omnia ista laudabilia faciunt, oleum secum non portant. Tu ergo teci porta, intus porta. Vbi videt Deus, ibi porta testimonium conscientiae tuae. Qui autem ambulat ad testimonium alienum, oleum non portat secum. Si ideo abstines ab illicitis, & facis bona opera vt ab hominibus lauderis, non est intus oleum. Denique cum ceperint homines, non deficiunt lampades. Interdat itaque charitas vestra, Antequam dormirent illae virgines, non est dictum, quia extinguebantur lampades illarum. Sapientium lampades ardebat de oleo eterno, de conscientiae sinceritate, de interiore gloria, de interna charitate. Ardebant tamen & illarum fatuarum. Quare tunc ardebant? Quia non deerant laudes hominum. Postea vero quam surrexerunt, id est, in resurrectione a mortuis, ceperunt aptare lampades suas, id est, parare Deo operum suorum reddere rationem. Et quia tunc nemo est qui laudet, omnis homo caesus suae vacat, nemo est tunc qui non de se cogitet. Non ergo erant qui oleum venderent, ceperunt deficere lampades, & conuerterunt se fatuae ad quinque prudentes. Date nobis, inquit, de oleo vestro, quia lampades nostrae extinguuntur. Hoc quaerebant quod confueuerant, id est, ab eo lucrere, ad alienas laudes ambulare. Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostrae extinguuntur. At illae, Ne forte, inquit, non sufficiat nobis, & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis. Non consulentium, sed irridendum est ista responsio. Quare irridendum? Quia sapientes erant, quia sapientia erat in illis. Non enim sapientes de suo erant, sed illa in illis erat sapientia, de qua scriptum est in quodam libro, quae dicit contemptoribus suis, cum venient ad mala, quae illis minata est, Et ego vestrae perditioni superridebo. Quid mirum est, quia sapientes irridet fatuas? Quid est irridere? Ite ad vendentes & emite vobis, quae non solebatis bene viuere, nisi quia vos homines laudabant, quia vobis oleum vendebant. Quid est oleum vendebant? Laudes vendebant. Qui vendunt laudes nisi adulatoribus? Quanto magis non acquiesceretis adulatoribus, & intus oleum portaretis, & propter bonam conscientiam omnia bona opera faceretis: tunc diceretis, Emendauit me iustus in misericordia & arguit me, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Melius, inquit, emendet me iustus, arguet me iustus, colaphizet me, iustus, corrigit me iustus, quam impinguet caput meum peccatoris, nisi blandimenta adulatoris? Ite ergo ad vendentes, & emite vobis, hoc facere consueuistis. Nos autem non vobis damus. Quare? Ne forte non sufficiat nobis & vobis. Quid est, non sufficiat? Non desperatione dictum est, sed sobria & pia humilitate. Quauis enim bonus habeat bonam conscientiam, vnde scit, quemadmodum iudicet ille qui neminem fallit? Habet bonam conscientiam, non illi titillant crimina in corde concepta: sed propter quotidiana quaedam vitae humanae peccata, licet bona conscientia sit, tamen dicit Deo, Dimitte nobis debita nostra: quia fecit quod sequitur, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Fregit panem esurienti ex corde, vestiuit nudum ex corde, de oleo interiore fecit opera bona, & tamen in illo iudicio trepidat ipsa bona conscientia. Vide quid est, Date nobis oleum: audierunt, Ite potius ad vendentes: quia laudibus humanis viuere consueuistis, vobiscum oleum non portatis: non autem nos damus, ne forte non sufficiat nobis, & vobis. Vix enim de nobis iudicamus, quanto minus de vobis possumus iudicare? Quia cum rex iustus sederit in throno, quis gloriatur castum se cor habere? Forte tu non inuenis aliquid in conscientia tua, & inuenit ille qui melius videt, cuius acies diuina penetrat altiora. Videt forte aliquid, inueniet forte aliquid. Quanto melius illi dicit, Ne intres in iudicium cum seruo tuo? Etiam quanto melius dicit, Dimitte nobis debita nostra? Quia & dicitur tibi propter illas faces, propter illas lampades, Esuristi, & dedisti mihi manducare. Quid ergo? Et illae non illud fecerunt? Non fecerunt ante illum, Sed quomodo fecerunt: Quomodo prohibet Dominus qui dixit, Cauete iustitiam vestram facere coram hominibus, vt videamini ab eis, alioquin non habebitis mercedem apud patrem qui in caelis est. Et nolite similes esse hypocritis, quando oratis, Amant enim stare in plateis, & orare vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Emiserunt oleum, precium dederunt. Emerit, non sunt fraudati laudibus humanis. Quae sunt laudes humanas, & habuerunt. Ista laudes humanae in die iudicii non eos adiuuant. Illae autem quomodo fecerunt? Luceant opera vestra coram hominibus, vt videant bona facta vestra, & glorificent patrem vestrum, qui in caelis est, Non ait vos. Non enim de tuo habes oleum. Iacta te, & dic habeo, sed non habeo. Quid enim habes quod non accepisti? Ergo illae si fecerunt, illae sic. Non est autem mirandum, cum eunt emere, cum quaerunt a quibus laudentur, & non inueniunt, cum quaerunt a quibus consolentur, & non inueniunt, aperta est ianua, venit sponus, & sponsa. Tunc glorificata est cum Christo ecclesia, vt singula membra ad totum se colligant. Et intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausum est ostium. Et illae fatuae postea venerunt, sed nunquid oleum emerunt, a quibus emerent aut inueniant? Ideo ianuam clausam inueniunt: pulsare ceperunt, sed sero. Dictum est, verum est, non fallaciter dictum est, Pulsate & aperietur vobis. Sed modo, quando tempus est misericordiae, non quando tempus est iudicii. Non enim possunt confundi ista tempora, cum misericordiam & iudicium Domino suo ceter ecclesia. Tempus est misericordiae, age poeni-

1. Tim. 4.

1. Cor. 13.

Math. 6.

Prou. 20.

Psal. 14.

Math. 6.

Math. 25.

Math. 6.

Math. 5.

Math. 7.

Prou. 1.

1. Cor. 4.

Psal. 100.

1. Cor. 13.

Math. 5.

itentiam. Tempore iudicii illam habes agere? Eris in virginibus illis, contra quas clausum est ostium. Domine domine aperi nobis. Nunquid non poenitentiam egerunt, quae secum oleum non portauerunt? Et quid illis profuit sera poenitentia, quando eas irridebat vera sapientia? Clausum est ergo ostium. Et quid illis dictum est? Non noui vos. Non illas nouit, qui omnia nouit? Quid ergo est, Non noui vos? Improbos vos, reprobo vos. In arte mea non vos agnosco, ars mea nescit vitia. Hoc est autem magnum, & nescit vitia, & iudicat vitia. Nescit faciendo, iudicat arguendo. Sic ergo non noui vos, ierunt, intrauerunt quinque prudentes. Quia multi estis, fratres mei, in nomine Christi, sint in vobis quinque prudentes, sed nolite quinque homines. Sint in vobis quinque prudentes, ad istam prudentiam quinarum numeri pertinentes. Veniet enim hora, & quando nescimus veniet. Media nocte veniet, vigilate. Sic clausit Euangelium, Vigilate, quia nescitis diem, neque horam. Si ergo dormituri sumus, quomodo vigilamus? Corde vigila, fide vigila, spe vigila, charitate vigila, operibus vigila, & quando corpore dormieris, veniet tempus vt surgas. Cum autem surrexeris, praepara lampades, Tunc non extinguantur, tunc in interiore conscientiae oleo vegetentur: tunc sponus ille in corporeis nexibus amplectatur, tunc te introducat in domum vbi nunquam dormias, vbi nunquam possit tua lampas extingui. Hodie vero laboramus, & lampades nostrae inter vngros seculi huius tentationesque fluctuant: sed ardeat in rubore flamma nostra, vt ventus tentationis augeat ignem potius quam extinguat.

S. GREGORII PAPAE in idem Euang. Homil.

Smile est regnum caelorum decem virg. &c. Saepe vos fratres clarissimi, admoeneo praua opera fugere, mundi huius inquinamenta deuitare: sed hodierna sancti euangelij lectione compellor dicere, vt & bona quae agitis, cum magna cautela timetis: ne per hoc quod a vobis rectum geritur, fauor & gratia humana requiratur, ne appetitus laudis subrepat, & quod foris ostenditur, intus a mercede vacuetur. Ecce enim redemptoris voce decem virgines, & omnes dicuntur virgines, & tamen intra beatitudinis ianuam non omnes sunt receptae: quia earum quaedam dum de virginitate sua gloriam foris expetunt, in vasis suis oleum habere noluerunt. Sed prius quaerendum nobis est, quid sit regnum caelorum, aut cur decem virginibus comparetur, quae etiam virgines prudentes & fatuae dicantur. Dum enim caelorum regnum constat quia reproborum nullus ingreditur, etiam fatuis virginibus cur simile esse perhibetur? sed sciendum nobis est, quod saepe in sacro eloquio regnum caelorum praesentis temporis. Ecclesia dicitur: de quo alio in loco Dominus dicit: Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. Neque enim in illo regno beatitudinis, in quo pax summa est, inueniri scandala poterunt quae colligantur. Et vnde rursum dicitur: Qui ergo soluet vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum. Qui autem fecerit & docuerit,

Math. 13.

Math. 5.

cuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum. Mandatum quippe soluit & docet, quando hoc quisque voce prædicat, quod viuendo non implet. Sed ad regnum æternæ beatitudinis peruenire nõ valet, qui non vult opere implere quod docet. Quomodo ergo in eo minimus vocabitur, qui ad hoc nullo modo intrare permittitur? Quid itaque per hanc sententiam, nisi præfens Ecclesia regnum cælorum dicitur? In qua doctus qui mandatum soluerit minimus vocabitur: quia cuius vita despicitur, restat vt & prædicatio contemnatur. In quinque autem sensibus corporis vnusquisque subsistit. Geminatus autem quinaris, denarius perficit. Et quia ex vtróque sexu, fidelium multitudo colligitur, sancta Ecclesia decem virginibus similis esse denunciatur. In qua quia mali cû bonis, & reprobi cum electis commixti sunt, rectè & similis virginibus prudentibus & fatuis esse perhibetur. Sunt namque plerique continentes, qui ab exteriori se appetitu custodiunt, & spe ad interiora rapiuntur: carnem macerant, & toto desiderio ad supernam patriam anhelant: æterna præmia expetunt, pro laboribus suis recipere laudes humanas nolunt. Hi nimirum gloriam suam non in ore hominum ponunt, sed intra conscientiam contemunt. Et sunt plerique, qui corpus per abstinentiam affligunt, sed de ipsa sua abstinentia humanos fauores expetunt: doctrinæ inferunt, indigentibus multa largiuntur. Sed fatuæ profectò sunt virginis, quia solam laudis transitorie retributionem quarunt. Vnde & aptè subditur: *Quinque fatuæ acceptis lampadibus, &c.* Per oleum quippe nitor gloriæ designatur. Vascula autem nostra sunt corda, in quibus ferimus cuncta quæ cogitamus. Prudentes ergo oleum in vasis habent, quia nitorem gloriæ intra conscientiam retinent, Paulo attestante, qui ait: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ. Fatuæ autem virginis oleum secum non sumunt, quia gloriam intra conscientiam non habent, dum hæc ab ore proximorum quarunt. Notandum verò, quòd omnes lampades habent, sed oleum omnes non habent: quia plerumque bona in se opera cum electis & reprobi ostendunt. Sed soli ad sponsum cum oleo veniunt, qui de his quæ foris egerint, intus gloriam requirunt. Vnde per Psalmistam quoque de sancta electorum Ecclesia dicitur: *Omnis gloria eius filie regis ab intus. Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes & dormierunt.* Quia dum venire iudex ad extremum iudicium d. fferit, electi & reprobi in mortis somno sopiuntur. Dormire etenim, mori est: ante somnum verò dormire, est ante mortem à salute languescere: quia per pondus ægritudinis, peruenit ad somnum mortis. *Media autem nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, exiite obuia ei.* De aduentu sponsi clamor in media nocte fit, quia sic dies iudicij surrepit, vt præiudici non valeat quando non venit. Vnde scriptum est: *Dies Domini sicut fur in nocte ita veniet.* Tunc omnes virginis surgunt, quia electi & reprobi à somno suæ mortis excitantur. Lampades ornant, quia suã secũ opera numerant, pro quibus æternam recipere beatitudinem expectant. Sed lampades fatuarum virginum extinguuntur, quia earum opera quæ clara hominibus foris apparuerant, in aduentu iudicis intus obscurantur, & à Deo retributionem nõ inueniunt, quia pro eis recepant ab hominibus laudes, quas amauerunt. Quid est autem, quòd tunc à prudentibus oleum petiit, nisi quòd in aduentu iudicis, cum se intus vacuas inuenerint, testimonium foris quarunt? Acti à sua fiducia decepti, proximis dicant: *Quia nos quasi sine opere repelli conspicietis, dicite de nostris operibus quod vidistis.* Sed prudentes virginis respondent, dicentes: *Ne forte non sufficiat nobis & vobis.* In illo enim die (quod tamen de quibusdam in pace Ecclesiæ quiescentibus loquor) sibi metipsum testimonium vnus cuiusque vix sufficit: quantum minùs & sibi & proximo? Vnde & protinus per increpationem subdunt: *Ita potius ad vendentes, & emite vobis.* Venditores quippe olei, adulatores sunt. Qui enim accepta qualibet gratia, vanis suis laudibus nitorem gloriæ offerunt, quasi oleum vendunt. De quo profectò oleo Psalmista dicit: *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* Principale etenim nostrum, & caput est, Appellatione autem capitis, ea quæ principatur corpori mens vocatur. Impingat ergo caput oleum peccatoris, cum demulcet mentem fauor adulantis. *Sed dum irent emere, venit sponsus:* quia cum vitæ testimonium à proximis quarunt, iudex venit, qui non solum operũ, sed & cordium testis est. *Que autem parate erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua.* O si sapere in cordis palato possit, quid admirationis habeat quod dicitur, *Venit sponsus:* quid dulcedinis, intrauerunt cum eo ad nuptias: quid amaritudinis, & clausa est ianua. Venit quippe ille, qui in aduentu suo elementa concutit, in cuius conspectu cælum & terra cõtemiscent. Vnde etiam per prophetam dicitur: *Adhuc semel, & ego mouebo non solum terram, sed etiam cælum.* Ad cuius examen omne humanum genus deducitur, cui ad vindictam malorum, remunerationemque bonorum, angeli archangeli, throni, principatus & dominationes obsequuntur. Pensate, fratres charissimi, ante cõspectum tanti iudicis qui in illo die terror erit, quando iam in pœna remedium non erit: quæ illi confusio, cui reatu suo exigente, contingit in conueto omnium angelorum hominumque erubescere: qui pauor, eum quem & tranquillum mens humana capere non valet, etiam iratum videre: *Quem diem benè propheta intuens, ait: Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustie, dies calamitatis & miserie, dies tenebrarũ & caliginis, dies nebulæ & turbis, dies tubæ & clangoris.* Pensate fratres charissimi, extremi diem iudicij super corda reproborũ qua asperitate propheta vidit amarescere, quem tot appellationibus non valet explicare. Quanta verò tunc erit electorum lætitia, qui de eius merentur visione gaudere, de cuius conspectu vident & elementa omnia contremiscere? cum eo simul ad nuptias intrare, qui & in sponsi nuptijs gaudet, & tamen ipsi sunt sponsa: quia in illo æterni regni thalamo visioni nostræ Deus coniungitur, quæ scilicet visio nunquam iam in perpetuum ab amoris sui amplexibus euellitur: Tunc regni ianua lugentibus clauditur, quæ modò quotidie pœnitentibus aperitur. Erit namque & tunc pœnitentia sed fructuosa iam non erit: quia nequam tunc veniam inueniet, qui modò aptum veniæ tempus perdit. Hinc etenim Paulus dicit: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis:* Hinc propheta ait: *Querite Dominum dum inueniri*

nibus laudes, quas amauerunt. Quid est autem, quòd tunc à prudentibus oleum petiit, nisi quòd in aduentu iudicis, cum se intus vacuas inuenerint, testimonium foris quarunt? Acti à sua fiducia decepti, proximis dicant: *Quia nos quasi sine opere repelli conspicietis, dicite de nostris operibus quod vidistis.* Sed prudentes virginis respondent, dicentes: *Ne forte non sufficiat nobis & vobis.* In illo enim die (quod tamen de quibusdam in pace Ecclesiæ quiescentibus loquor) sibi metipsum testimonium vnus cuiusque vix sufficit: quantum minùs & sibi & proximo? Vnde & protinus per increpationem subdunt: *Ita potius ad vendentes, & emite vobis.* Venditores quippe olei, adulatores sunt. Qui enim accepta qualibet gratia, vanis suis laudibus nitorem gloriæ offerunt, quasi oleum vendunt. De quo profectò oleo Psalmista dicit: *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* Principale etenim nostrum, & caput est, Appellatione autem capitis, ea quæ principatur corpori mens vocatur. Impingat ergo caput oleum peccatoris, cum demulcet mentem fauor adulantis. *Sed dum irent emere, venit sponsus:* quia cum vitæ testimonium à proximis quarunt, iudex venit, qui non solum operũ, sed & cordium testis est. *Que autem parate erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua.* O si sapere in cordis palato possit, quid admirationis habeat quod dicitur, *Venit sponsus:* quid dulcedinis, intrauerunt cum eo ad nuptias: quid amaritudinis, & clausa est ianua. Venit quippe ille, qui in aduentu suo elementa concutit, in cuius conspectu cælum & terra cõtemiscent. Vnde etiam per prophetam dicitur: *Adhuc semel, & ego mouebo non solum terram, sed etiam cælum.* Ad cuius examen omne humanum genus deducitur, cui ad vindictam malorum, remunerationemque bonorum, angeli archangeli, throni, principatus & dominationes obsequuntur. Pensate, fratres charissimi, ante cõspectum tanti iudicis qui in illo die terror erit, quando iam in pœna remedium non erit: quæ illi confusio, cui reatu suo exigente, contingit in conueto omnium angelorum hominumque erubescere: qui pauor, eum quem & tranquillum mens humana capere non valet, etiam iratum videre: *Quem diem benè propheta intuens, ait: Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustie, dies calamitatis & miserie, dies tenebrarũ & caliginis, dies nebulæ & turbis, dies tubæ & clangoris.* Pensate fratres charissimi, extremi diem iudicij super corda reproborũ qua asperitate propheta vidit amarescere, quem tot appellationibus non valet explicare. Quanta verò tunc erit electorum lætitia, qui de eius merentur visione gaudere, de cuius conspectu vident & elementa omnia contremiscere? cum eo simul ad nuptias intrare, qui & in sponsi nuptijs gaudet, & tamen ipsi sunt sponsa: quia in illo æterni regni thalamo visioni nostræ Deus coniungitur, quæ scilicet visio nunquam iam in perpetuum ab amoris sui amplexibus euellitur: Tunc regni ianua lugentibus clauditur, quæ modò quotidie pœnitentibus aperitur. Erit namque & tunc pœnitentia sed fructuosa iam non erit: quia nequam tunc veniam inueniet, qui modò aptum veniæ tempus perdit. Hinc etenim Paulus dicit: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis:* Hinc propheta ait: *Querite Dominum dum inueniri*

inueniri potest, inuocare eum dum propè est. Vnde & eadem fatuas virginis inuocantes Dominus non audit, quia interclusa regni ianua, is qui nunc per exauditionem propè esse poterat, propè iam non erit. Nam subditur: *Nonissimè veniunt & relique virginis dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. At ille respondens, ait: Amen dico vobis, nescio vos.* Ibi iam à Domino non potest mereri quod petit, qui hic noluit audire quod iussit: quia qui tempus congruæ pœnitentiæ perdidit, frustra ante regni ianuam cû precibus venit. Hinc est enim quod per Salomonem Dominus dicit: *Vocavi & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: desperxistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo cùm vobis id quod timebatis aduenerit: cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio & angustia: tunc inuocabunt me, & non exaudiam: manè confurgent, & non inuenient me. Ecce aperi clamant, & repulsionis inueniunt dolore compulsi, appellationem dominantis ingeminant, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. Pœces offerunt, sed nesciuntur: quia tunc velut incognitus Dominus deserit, quos modò suos per vitæ meritum non agnoscit. Vbi aptè quoque generalis ad discipulos exhortatio subinfertur, cùm dicitur: *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.* Quia post peccata Deus pœnitentiam suscipit, si scierit quisque de præsentis seculi quo tempore exiret, aliud tempus voluptatibus, atque aliud pœnitentiæ aptare potuisset. Sed qui pœnitenti veniam spondit, peccanti diem crastinum non promissit. Semper ergo extremum diem debemus metuere, quem nunquam possumus præuidere. Ecce hunc ipsum diem, in quo loquimur, ad inducias conuersionis accepimus, & tamè mala quæ fecimus, flere recusamus. Non solum commissa non plangimus, sed etiam quæ desceantur, augemus. At si nos aliqua ægritudo corripit, si signa ægritudinis vicinam mortem denuntient, inducias viuendi querimus, vt peccata nostra defleamus, & eas cum magno estu desiderij petimus, quas acceptas modò pro nihilo habemus. Rem fratres charissimi refero, quam si intentè vult audire charitas vestra, ex consideratione illius vehementer instruitur. Quidam vir nobilis in Valeria rusticiana nomine Chrysaureus fuit, quem lingua rustica populus Chryserium vocabat: vir valde idoneus, sed tantum plenus vitii, quantum rebus: superbia tumidus, carnis suæ voluptatibus subditus, in acquirendis rebus auaritiæ facibus accensus. Sed cùm tot malis Dominus finem ponere decreuisset, sicuti à religioso quodam, qui nunc superest, propinquo illius didici, corporis languore percussus est. Qui ad extremum veniens, ea hora qua iam de corpore erat exiturus, apertis oculis vidit tetros & nigerrimos spiritus coram se assistere, & vehementer imminere, vt ad inferna claustra se raperent. Cæpit tremere, pallefcere, sudare, & magnis vocibus indutias petere, filiumque suum nomine Maximum, quem ipse iam monachus monachum vidi, nimis & turbatis clamoribus vocare, dicens, Maxime curre, Maxime curre: nunquam tibi aliquid mali feci, in fide tua me suscipe. Turbatus mox Maximum affuir, lugens & perstrepsens familia conuenit. Eos autem quos ille insistentes sibi grauiter tolerabat, ipsi malignos spi-*

ritus videre non poterant, sed eorum præsentiam in confusione & pallore ac tremore illius qui trahebatur, videbãt. Pauore autem tetra eorum imaginis, huc illucque vertebatur in lectulo. Iacebat in sinistro latere, aspectum eorum ferre non poterat: vertebatur ad parietem, ibi aderat. Cùmque contractus nimis, relaxari se iam posse desperaret, cæpit magnis vocibus clamare dicens: Inducias vel vsque manè, inducias vel vsque manè. Sed cùm hæc clamaret, in ipsis suis vocibus de habitaculo suæ carnis euulsus est. De quo nimirum constat, quia pro nobis ista, non pro se viderit: vt eius visio nobis proficiat, quos adhuc diuina patientia longanimiter expectat. Nam illi tetros spiritus ante mortem vidisse, & inducias petuisse, quid profuit, qui eadem inducias quas petiit non accepit? Nos ergo fratres charissimi, nunc sollicitè ista cogitemus, ne nobis in vacuum tempora pereant, & tunc quaramus ad benè agendum viuere, cùm iam compellimur de corpore exire. Mementote quid veritas dicat: *Orate, ne fiat fuga vestra hyeme vel sabbato.* Per legis quippe mandatum, ambulare longius in sabbato non licet. Hyems quoque ad ambulandum impedimentum est, quia gressus ambulantiũ torpor frigoris astringit. Ait ergo: *Orate, ne fiat fuga vestra hyeme vel sabbato.* Ac si dicat: *Videte ne tunc queratis peccata vestra fugere, quando iam non licet ambulare.* Illud ergo tempus quo fugere non licet, nunc debet cogitari dum licet. Illa hora est exitus nostri semper intuenda, ista redemptoris nostri admonitio ante mentis oculos semper ponenda, quia ait: *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.*

S. BERNARDI ABBATIS
Clarauallensis in superius Euang.
Sermo.

Simile est regnum calorum decem virginibus, &c. Matth. v. c. Sponsus Christus est ad cuius vocem qui amicus est, stat & audit, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. Huic nos despõdit Apostolus, qui ait: *Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo, timeo autem quòd non possit hoc facere quod spondit, id est, animam nostram exhibere Christo virginem, & virginem castam.* Castam addit, quia sunt quædam virginis corpore, quæ cogitatione fornicaria deuirginantur, & suauem olètem virginitatis florem, libidinosæ affectionis pudore contaminant. Et hæc quidem fatuis quinque virginibus designantur, quas non rectè intentionis affectus insauat. Virgo Christus est, & virginis filius, & virginem coniugem vult habere. Tu si habes angelicam (plus dico vobis) Christi matrisque suæ gratiam, hilaresce, stripudia, & in amplexu Christi festinabunda gestiens illud amatorium clama suspirans: *Osculetur me osculo oris sui.* Sponsa ergo est Iesu Christi, sed hoc tuum nomen diligenter attende. Sponsæ vel sponsi nomen ab eo quod est spondere, grammatici deriuant. Dicuntur autem sponsus & sponsa, quia se sibi alterutrum spondent, vt nec ille nec illa alteri nubat. Porro inter diem desponsationis huius inductorum & productum, & tamen definita ac denominata est dies qua debeant conuenire: quod quidem sapienter

1. Cor. 11.

Psal. 44.

1. Thess. 5.

Math. 24.

1. Cor. 11.

Psal. 40.

Agg. 2.

pienter atque vtiliter statutum est, vt interim mutuum amor augeatur & crescat, & impatiens desiderium cupitæ copulæ quo amplius differtur, ignescat: & quia iuxta Salustium, cupienti animæ nihil satis estimatur, diem dictarum nuptiarum properantius esse desideret. Sic Iacob pro Rachel septennium à die desponsationis labore defudat, cubat sub dio, gelu alget, solibus vitur, nec tanti ac tam diuturni laboris amator vehemens cedit iniuriæ. Quorsum autem ista? Vt & tu si iam sponsa Christi es, ardeas amore, ætius desiderio, anhelus suspiriis, dum tardat dies copulæ concupiæ. **Ait quidam, Palleat omnis amans, vt pallor & macies sint amatoris signa certissima, Quid tibi cum laucioribus epulis? Quid tibi cum vino? Non est hoc monachorum. Epulentur splendide ciues Babylonis. Si te viderit ob amorem suum sponsum marcescere, si pallefcere, si calefcere impatienti desiderio: accelerabit copulæ diem, offeret oscula, iunget amplexus. O letam diem nuptiarum. O felicem sponsam tali coniugio. Carpe oscula à beata sponsa, iunge amplexus, canta: Ecce quod concupiui, iam video: quod amavi, iam teneo: ipsi sum iuncta in cælis, quem in terris posita tota deuotione dilexi. *Simile est regnum calorum decem virginibus*, quas rex calorum sibi cum lampadibus luminosis occurrerint, in illum cælestem thalamum, intra asyllum cubiculi introducet. Sed quid facimus, quia quinque sunt fatuæ, & quinque prudentes: Puto autem quod & plures & prudentium numerum longè superet multiplicitas fatuarum, Cæterum omnes acceptis lampadibus exierunt obviam sponso & sponsæ. Exierunt. Vnde exierunt? Planè de substantia & seculari cõuersione, iuxta illud: Recedite, exite inde, & immudum ne tetigeritis. Audit & Abraham: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui. Loth quoque de Sodomis exire præcipitur, & retrospectu prohibetur, ne pariter cum Sodomitis ardentibus inuoluatur incendiis. Sed quid dixit ad angelum? Est ciuitas hic iuxta, ad quam possum cõfugere, parua: & saluator in ea. Nunquid non modicum est, & viuet anima mea? Ciuitas parua & iuxta, id est non longè à seculo in qua Loth ardente Sodoma saluatur, monasterium est. Nunquid non modica est respectu illius mundi latitudinem occupans, populosa valde & malitiosa, cupiditatis & libidinis flagrans incedio: Eximus inde, & ad paruã ciuitatem quæ iuxta est cõfugimus, ardentem cum ciuibus suis, Sodomam relinquentes. Saluator (inquit) in ea. Planè saluabimur in ciuitatula ista, si non respexerimus retro, si flammantis Sodomæ (quæ iuxta iustè ardet) non nos apprehenderint, non nos incenderint fauillæ caducæ. De hac Sodoma exierunt virgines obviam sponso & sponsæ. Longè enim est à virginibus flamma Sodomorum. Exierunt autem cum lampadibus, lumbos habentes præcinctos, & lucernas in manibus ardentis: vt & castitatis cingulum astringatur in corpore, & ad vtilitatem proximi, & gloriam patris, lux exempli clareat in operatione. Sic Gedeon in lagunculis lampades occultans, sed in hora certaminis fractis vasculis demonstrans, repentina luce hostes terruit, & vertit in fugam. Terrentur enim principes tenebrarum visa luce bonorum operum, quia stare ante lucem tenebræ non possunt. *Prudentes enim virgines acceperunt, oleum in vasis suis cum lampadibus. Vide prudentiam virginum istarum:***

sciebant noctem fore productam, & nescientes qua hora noctis sponus veniret, non contentæ oleo lampadum, etiam in vasis oleum sumunt: vt si fortè illud quod erat in lampadibus, ad nihilaretur & deficeret, de eo quod in vasis reposituræ, ad custodiam luminis lampades impleret. Oleum in lampade, est opus bonum in manifestatione: sed dum videtur à proximis claritas operis, dum mirantur & laudant, extollitur plerumque & adsurgit elatus animus operantis: & dum in se & non in Domino gloriatur, lumen lampadis adnullatur, & carens fomento congruo lampas quæ coram hominibus clarè lucet, eorum Domino tenebratur. Prudentes verò virgines præter oleum quod in lampadibus habet, oleum aliud in vasis reponunt: quia nimirum sanctæ animæ dum sponsi sui præstolantur aduentum, dum toto desiderio ei clamant quotidie, adueniat regnum tuum: præter illa opera quæ proximis lucent ad Dei gloriam & videntur, aliqua in occulto, vbi solus pater videt, opera faciunt, vt si fortè illa quæ conspicua & clara sunt, flauis laudis humana extinxerit, oleum occultæ conscientie susfragetur. Hæc est gloria filie regis ab intus, dum plus de oleo quod in vasis conscientie diluiscit, quam de eo quod lucet de foris gloriatur, petisse estimat omne quod cernitur, nec id dignum iudicat remuneratione quod fauores hominū prosequuntur. Latenter igitur quæ præualeat operatur, petit secretum, orationibus pulsat cælum, fundit lachrymas testes amoris, & cum dilecto illo suo suspirio gemituque fabulatur. Hæc est gloria, sed ab intus, sed inuisa, filie regis & amicæ. Hoc oleum fatuæ virginis non habent: quia nisi ad nitorem vanæ gloriæ & fauorem hominum bona non operantur. Hoc oleum in quo prudēs confidunt, in abditis conscientiarum vasculis reponunt. *Moram autem faciente sponso dormitauerunt omnes & dormierunt.* Dormiunt virgines bonæ in domino, & in Christi pectore dulce reclinorium habentes, manè illud vltimum præstolantur. Manè (inquit) astabo tibi & videbo. O quàm iucundo interim sopore sopiuntur, quarum caro in spe requiescit, & in spe spiritus hilarescit. Liber inter hæc meminisse quod sanctus Germanus pontifex Altissiodorensis Romam petens, cum Eduam deuenisset, ad tumulum sancti Cassiani diuertit: quæ proprio vocans nomine, quid (inquit) agis frater charissime? Et ille de tumulo, dulciter (inquit) in pace requiesco, & aduentum redemptoris expecto. Ecce prudentium virginum somnus, quibus cælitus dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis. Non autem hoc fatuis virginibus dicitur, nec talis interim sopor earum. Neque enim à laboribus requiescunt, quarum caro videt corruptione, vt ingrediatur putredo in ossibus earum, & subter eas scateat. Et hoc quidem caro. Anima vero sepulta in inferno quomodo dormit conturbata, quæ in tormentis posita ariet siti, nec sperat guttū refrigerij, & resurrectionis diem & aduentum iudicis malè sibi conscia perhorrescit? *Dormitauerunt igitur omnes & dormierunt. Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponus venit, exite obviam ei.* O clamorem prudentibus virginibus omni modulatione, omnibus modulis dulciorem: Ecce sponus venit. Putas vox ista est filij Dei, quæ cum venerit beata illa hora, omnes qui in monumentis sunt audient, & qui audierint viuent? Domine Iesu

Psal. 50. su Christe, fili Dei viui, da in illa hora auditui meo gaudium & lætitiã, & exultabunt ossa humiliata. Non timeam tunc, quæso, domine ab auditione mala, quam audituri sunt quibus diciturus es; ite maledicti in ignem æternum. Erit fortassis vox ista illius tubantis archangeli, in cuius voce & in nouissima tuba dominus descendet de cælo. Canet enim tuba, ad cuius clangorem (vt Hieronymi verbis utar) totus timebit mundus. Fragor igitur tubæ illius dum tubabit angelus, dum expergitur homines, tartara etiam tenebrosa concutiet. Audient miseri qui ibi sunt, qui illo tenentur ergastulo, audient tunc, qui nunc audiunt & facere nolunt: *Exite obviam ei.* Magnus quidem clamor: quoniam vt Sibylla dicit, quando tuba sonitum tristem dimittit ab alto orbe, quando & dominus cælum aduocabit desursum, & terram, discernere volens populum suum ante se, & prudentes virgines ab infatuatis separare: aduocabit cælum desursum, vt virtutes illæ calorum de suis sedibus moueantur, & omnes angeli cum eo ad iudicandum congregentur. *Psal. 49.* *Aduocabit cælum desursum, id est spiritus animasque in storm, quibus ante dictum fuerat, vt requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleteretur numerus fratrum eorum.* Tunc cælesti illa habitatio relictæ, sanctæ illæ animæ suis corporibus reditæ, tanto tutius, quãto incorruptius gaudebunt. *Exe. 37.* Tunc in momento, in istu oculi, iuxta Ezechielem, in campo pleno ossibus mortuorum ossa ad ossa, & nerui ad neruos, & iuncturæ ad iuncturas denuo colligetur, quia surget corpus spirituale quod seminatum est animale: & resurgens à mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Tunc in articulo, in diluculo diei illius veniente sponso, clamor magnus omnes excitabit dormientes, & clamabit virtute magna & efficacissima: *Exite obviam ei.* Exite dormientes, & in occursum iudicis festinate. Tunc plangent se omnes iustus terre. Tunc dicent montibus, cadite super nos: & collibus, operite nos. Exite de tumultu quos conscientie memoria non accusat, & videte iudicem benè vobis conscij & boni meriti gaudentes. Reprobos autem non tam voluntas quam potestas iudicis exhibebit, nec tam de momentumis * exient, quam trahentur. Meritò dies illa, dies iræ, dies calamitatis & miserie, dies tenebrarum & caliginis prædicatur, in qua iudicij signum, tellus sudore madescet: in qua, Decidet è cælis ignis, & sulphuris amnis, Tartarumque chaos monstrabit terra dehiscens. Ignis enim ante Dominum præcedet & inflammabit in circuitu inimicos eius, quos tunc instat Sodomitarum inueniet nudos & interfectos. Sic enim resurgentes ignis & sulphuris imber inundans ignem & comburet. Erit tunc omnino miserabile visu quod incorruptibile & incremabile corpus ardebit, nec interibit: comburetur, nec minuetur. Capillus enim de capite non peribit: quia nil corporis, quod incorruptelam induerit, vel incidi poterit, vel aduri. Aspice Salamandram super ignitas & ardentis prunas illæso corpore gradientem. Porro asbestus lapis talis fertur esse naturæ, vt semel accensus inextinguibiliter ardeat, igne lapidi inherente, nec tamē consumente. Tali verò modo, vt opinor, ignis ille sulphureus inflammabit inimicos Domini. Iustos verò sicut Babylonios tres pueros nō tangent omnino, nec contristabit, nec

molestiæ quicquam inferet, cum reformabit Dominus corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis sue. Rogo, quid inter hæc erit mentis peccatoribus, qui nunc lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis? Quid inquam animi tuæ habebant, aduentibus elementis, terra dehiscente, & hiatu terribili chaos demoustrante tartareum, aut surgentibus mortuis, & iudice illo cui pater omne iudiciū dedit, cum omnibus angelis cælitus aduenisset? Miserum me, dum hæc cogito & scribo, cor timore palpirat, hument oculi, & tribulatur nimium si nescirem misericordias Domini. Verum ad propositum reuertamur. *Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornaverunt lampades suas.* id est, conscientias cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus. Arguam te (inquit) & statuam te contra faciem tuam. Posuimus nos peccata nostra post dorsum nostrum dum hæc viueremus, & tanquam de actibus nostris nulla esset ante tribunal Christi facta discussio, per negligentiã peccata multa obliuioni tradidimus. Sed quid ait? Statuam te contra faciem tuam, id est, totam vitam tuam, quicquid cogitatu actūque peccasti, ante tuæ faciem mentis adducam: quæ cum omnia simul videris, dicam: Hæc fecisti, & tacui. Sic feri arbitror horam illam, tale iudicium fieri, veritate (quæ Christus est) in cordibus singulorum iudicantem. Heu quanta tunc in mentem venient, quæ nunc vel nulla putantes, inconfessa atque impurgata relinquimus. Quod metuens pius ac prudens rex Ezechias; *Recogitabo tibi (inquit) omnes annos meos in amantudine animæ meæ. Recogitabo, id est, iterum cogitabo, ne aliquid fortè oblitus sim, neque aliquid iniudicatum & indiscussum remaneat.* Ornant ergo lampades prudentes virgines oleo quod in vasis reposituerant: sed fatuarum virginum lampades extinguuntur: & quia tenebrarum opera fecerant, in tenebris remanserunt. *Date nobis (inquit) de oleo vestro.* Stulta petitio. Vix iustus saluabitur, & vix etiam sanctis iustitiæ suæ oleum sufficit ad salutem, quãto minus & sibi & proximis: Noë, Daniel, & Iob nec filium liberabunt, sed sicut anima quæ peccauerit, ipsa morietur: sic anima quæ iustitiam fecerit, sola saluabitur. *Responderrunt prudentes dicentes, ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis.* Tardatum est: iam enim nequaquam iustitiæ oleum venundatur. Iam prophetæ & apostoli, aliique doctores, qui hoc distrahere & habere venale solebant, à tali mercimonio quiescunt, nec iam vterius dicunt: Sumite psalterium, & date tympanum. *Quid plura: quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias.* Virgines ad nuptias intrant quas introducet rex in cubiculum suum; quia earum speciem concupiuit. Ibi de cælesti cella vinaria promitur & propinatur vinum nouum, quod pariter bibit & monstrabit filius hominis. *Et clausa est ianua.* Quæ ianua: illa quæ nunc patet venientibus ab Oriente & Occidente, vt recumbant cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cælorum. Illa quæ ait: Eum qui venerit ad me, non eiciam foras. Ecce quomodo patet nunc, quæ tunc in æternum claudetur. Veniunt homicidæ, & admittuntur: veniunt publicani & meretrices, & recipiuntur: veniunt Sodomitæ, molles, adulteri, fures, & quicunque huiusmodi, & patens eis ianua non negatur. Multus enim est ad

Gen. 29.

Esa. 52. Gen. 12. Gen. 19.

Ibidem.

Iud. 7.

Math. 6.

Psal. 44.

Apo. 6.

1. Cor. 15.

Luc. 23.

* xibunt. Saph. 1. August. vbi supra.

Psal. 96.

Luc. 21.

Aug. lib. 21. de ciuitate Dei. capt. 4. c. 5.

Dan. 3.

Prout.

Psal. 49.

Esa. 38.

1. Pet. 4.

Ezech. 18.

Psal. 80.

Ioan. 6.

Ioel. 1.

ignoscendum, prestabilis super malitia qualicumque & quantacumque. Tunc autem quid dicit? *Clausula est ianua.* Ianua pietatis & misericordie Christi, quæ nunc lachrymis, gemitibus, suspiriis & precibus penitentium facile patet, clausa est. Nullius penitentia, nullius oratio, nullius gemitus amplius admittetur. Clausa est illa ianua, quæ Aaron post idololatriam recepit: quæ David post adulterium, post homicidium admisit: quæ Petrum post trinam negationem non solum non repulit, sed claves suas ei observandas tradidit. *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam:* quia vigilantibus & orantibus, non dormientibus & pigritantibus regnum celorum præstatur, per dominum nostrum Iesum Christum, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

CHRISTIANI DRVTHMARI eiusdem Euang. expositio.

Nunc generaliter de omni ecclesia, & auditoribus eiusdem verbi divini parabolam ponit. More tamen prophetali, quo & apostoli, omnesque illi auditores fuerunt eruditi. Habebant enim in usu illas animas dici virgines, quæ Deum alienum non adoraverunt: sponsum vniuscuiusque animæ Deum, sponfam animam Deum colentium. Quia sicut mulier omnia, quæ facit, cum voluntate viri debet facere, & omnia ad opus ipsius & ad laudem eius, siue ad profectum eius dare quicquid dat: & non debet alium æstimare sapienterem, speciosorem, fortioerem quam virum suum. Sic anima vniuscuiusque colentis Deum, quicquid facit cum Dei voluntate, & in nomine Domini debet facere. Non debet amare, neque patrem, neque matrem, gemmas, aurum, argentum, prædia, vel aliquam creaturam sub cælo plus quam Deum. Tunc autem amat Deum, si facit quæ ipse præcepit. Si autem iustitiam deserit pro aliqua re, tunc amat plus illam rem, quam Deum: & ibi fornicatur anima eius. Hoc modo debet esse virgo omnis ecclesia Christi, videlicet omnes christiani. De talibus virginibus dicit Dominus. *Simile est regnum calorum:* hoc est præsens ecclesia quæ frequenter appellatur regnum calorum. Recte per denarium numerum omne genus humanum exprimitur: quia denarius numerus perfectus, & absolutus est: & ultra ipsum nullus numerus nisi de ipso multiplicatus. Et in hac parabola nullus est, qui hic non designetur. In quinque autem sensibus corporis vniuscuiusque subsistit homo. Geminatus autem quinquarius, denarii perficit. Et quia ex utroque sexu fidelium multitudo colligitur: sancta ecclesia similis decem virginibus denotatur. Virgo enim nomen est communis generis: eodem modo dicitur virgo sancta Maria, & virgo sanctus Ioannes. *Quæ accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso & sponse.* Lampades autem corpora intelliguntur. Tunc exierunt obviam sponso & sponse, quando per baptismum introierunt ecclesiam eius. *Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes.* Illæ sunt fatuæ secundum Deum, quæ mundum, aut ea quæ in mundo sunt, plus diligunt quam Deum. Et tunc fornicatur anima alicuius erga Deum, quando aliquod precium ei plus placet quam Dei, id est retributio vitæ æternæ pro factis suis. *Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus, non sumps-*

runt oleum secum. Quia non habere opera, quæ Deo essent accepta: siue quia male fecerunt, seu si quid boni fecerunt pro humana laude fecerunt. *Prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.* Quia egerunt pro solo Dei amore & retributionis æternæ. Vasa, corda sunt electorum. *Moram autem faciente sponso.* Hac mora adhuc agitur: quia adhuc non venit iudicium. *Dormitauerunt omnes.* Infirmati sunt. *Et dormierunt.* Mortui sunt. Hoc quotidie fit de fidelibus & infidelibus: sed generaliter in die iudicii fit. *Media autem nocte clamor factus est.* Quia sicut diximus, media nocte hinc mundi credimus fore, & in speratè. Clamor factus est angelorum cum tubis hominum, fulgurum & tonitruorum. *Eccc sponus venit.* Veniet manifestus & non silebit. *Exite obviam ei.* Advocavit cælum de sursum, & terram deorsum: hoc est & qui in cælo sunt & in terra. *Tunc surrexerunt omnes virgines illæ.* Quia boni & mali resurgent cum corporibus. *Ornaverunt lampades suas.* Habuerunt corpora resuscitata. *Fatuæ autem sapientibus dixerunt.* *Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur.* Hoc est, adiuuate nos apud Deum. *Responderunt prudentes dicentes.* *Ne forte non sufficiat vobis & vobis.* Non dicunt hoc pro avaritia: sed pro timore, quia vix poterunt sua opera vnumquemque liberare. Vniuscuiusque enim pro operibus suis recipiet mercedem: neque poterunt in illa die aliorum virtutes aliorum vitia subleuare. Sicut enim tempore captivitatis Babylonicæ Hieremias & Ezechiel, Abbacuc, Daniel, Ananias, Azarias, & Michael, non poterunt alios liberare: sic & facti in illa die non poterunt adiuuare alios, nisi quos bona sua opera adiuuauerint. Cum operibus eorum bonis poterant adiuuare preces sanctorum. *Ita potius ad vendentes, & emite vobis.* Non consilium dederunt, sed crimen exprobrauerunt. Ac si dicant. *Ite ad adulatores, pro quorum vanis laudationibus opera vestra exercuistis.* Venditores namque olei, adulatores intelliguntur. Qui enim alius opus pro aliquo dono laudat, quasi oleum vendit. De quo Palmista. *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* *Dum autem irent emere, venit sponus.* Quia cum non poterunt esse cum Domino & electis, erunt cum diabolis quos auscultarunt. *Venit sponus.* Peraget iudicium. *Et quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias.* Illi qui habuerunt perfectæ opera, receperunt sponsum: ut sunt cum Deo & angelis suis: hoc est in illa cælesti beatitudine. *Et clausa est ianua.* Aditus misericordie interclusus. Non enim post iudicium patet precum aut meritum locus. Tunc erit clausa ianua, omnibus malis exclusis, quæ modo quotidie omnibus ex corde penitentibus aperitur. Quod similiter beatus Beda in quodam rithmico versiculo ingemiscit dicens. *Nulla erit suspitio salutis, vel remedii, ianua clausa thalami, completis sponsi nuptiis.* *Novissime veniunt & reliquæ virgines dicentes.* *Domine, Domine, aperi nobis.* Frustra tunc clamabant quia illud hic clamantem per sua euangelia & suos prædicatores audire noluerunt. Ingeminant, *Domine, Domine,* sed frustra: quia penitentia tempus tunc erit: quia penitentia dicitur quasi penitentia. Punienti tempus erit, sed spes veniæ iam ultra non erit: quia nequaquam tunc, veniam inueniet, qui modo non vult penitentiam agere: ut David dicit: *Quoniam non est in morte, qui memor sit tui.* Magna erit severitas post iudicium, quia ante iudicium

dicium ineffabilem misericordiam prærogavit. *At ille respondens ait.* *Amen dico vobis, nescio vos.* Nescio vos, subauditur per operationem meos fuisse. Nescire enim Dei, reprobare est. *Væ superbis:* quibus Deus ista dicturus est. *Vigilate itaque: quia nescitis diem, neque horam.* Quia multoties ipse per se clamavit in hoc seculo, vigilate & audire dignati sunt: clamabant tunc multipliciter, & non exaudientur. De quo ve præfatus. Beda in iam dicto rithmo profecit dicens. *O quam infelix anima priuata hoc conuiciis: quæ vitra in memoria non reuertitur Domini.* Semper enim debeamus vltimum diem metuere, quem nunquam possumus prævidere. *Quem David metuens dicebat.* *Notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum ut sciam quid desit mihi.* Quia si quis iter pergere debet, vult accipere viæ sumptus sufficienter. *Ut sciam quid desit mihi.* Timebat ne exstingueretur lampas eius: idcirco dicebat, *ut sciam quid desit mihi.* *Preparemus incessanter sumptus in via, ne in illa die excludamur clausa ianua.*

EVSEBII EPISCOPI Emissi in superius Euang. expositio.

Math. 25. *Simile est regnum calorum, &c.* Dixerat superius Dominus & saluator: De die autem illa, nemo scit, nisi pater solus. Ideoque estote parati, quia nescitis, qua hora filius hominis venturus est. Beatus autem ille seruus, quem cum venerit Dominus, inuenit vigilantem, postea vero dixit: *Tunc simile est regnum calorum decem virginibus.* Sed quare tunc? Nunquid & modò simile non est? Simile quidem est & modò, sed hæc similitudo nondum manifestè apparet. Tunc igitur simile est, quando hæc similitudo manifesta est. Nondum enim apparet, quæ virgines fatuæ sint, & quæ prudentes. Multæ enim exterius videntur esse prudentes, quæ interiori fatuæ sunt. Quicunque enim opera sua faciunt, ut videatur ab hominibus: fatui quidem sunt, & si prudentes esse videantur. Magna enim fatuitas est ieiunare, vigilare, carnem suam affligere & macerare, & per hoc nullam aliam mercedem, nisi vanam gloriam expectare. De talibus enim Dominus ait: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Itemque: *Lucerna corporis tui est oculus tuus: qui si tenebrosus fuerit, totum corpus tenebrosum erit.* Inde enim virgines dicuntur omnes, quia boni videantur ab hominibus. Sunt igitur in actione virgines, in intentione corrupti: quia oculum tenebrosum habent, & bona quæ agunt, non casta & sincera intentione faciunt. Sed quare hæc virgines decem dicuntur? Hic enim numerus omnes significat, quia omnes in se numeros continet. Quod ergo ait: *Simile est regnum calorum decem virginibus:* tale est, ac si diceret: *Similis est sancta Ecclesia cunctis virginibus.* Et mox ipsam similitudinem exponit, dicens: *Quæ accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso & sponse.* Quia enim quotidie morti appropinquamus, quotidie sponso & sponse, id est, Christo & Ecclesie obviam pergimus. Hæc enim via simul cum vita finitur. Lampades autem accipimus, si bona opera nobiscum feramus, quod enim bona opera lampades dicantur, ipse Domi-

nus ostendit, dicens: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videntes bona opera vestra, glorificentur patrem vestrum, qui in cælis est.* *Quinque autem ex eis erant fatuæ & quinque prudentes.* Quod quidem alios in Ecclesia vanos & fatuos, alios vero prudentes & iustos esse significat. *Quantus & in ipso numero aliquid intelligi potest.* Quinque enim sunt corporis sensus, quibus aut præcipientes, aut fatui, omnes homines fiunt, in quibus & ipsa eorum fatuitas manifestissime declaratur. *Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus, non sumpserrunt oleum secum.* Talis autem fuit Dina filia Leæ, talesque significabat: quæ dum Iacob moraretur iuxta urbem Salem, egressa est sicut fatua & stulta, ut videret mulieres regionis illius: quam Sichem filius Emor princeps illius terræ rapuit, & dormiuit cum ea. Quid enim per Dinam filiam Leæ nisi simplices quosque, fatuos & carnales intelligimus, qui ad matris similitudinem, lipitudinem in oculis habentes, & lampades extinctas secum ferentes, facillimè decipi possunt. Quid verò per Sichem, qui humerus interpretatur, nisi hæretici intelliguntur, qui quasi viri fortes quosdam decipere possunt, in suum gregem ferre conantur? Bene autem Sichem filius Emor esse dicitur, quoniam Emor alius interpretatur. Hic igitur humerus & hic alius multos ferit in perditionem æternam. Bene autem hæretici asini, & filij asini dicuntur, quia sanum & rationabilem intellectum non habent, magisque in magna & clamosa voce, quam in aliqua ratione confidunt. Egreditur autem Dina ad videndum mulieres regionis illius, quando simplices & fatui viri ab Ecclesia separantur, quos hæreticorum & philosophorum dogmata audire delectat. Mox igitur capiuntur & decipiuntur, & in hæreticorum gregem transferuntur. Unde fit, ut anima Deo desponsata, scortum diaboli esse incipiat. Talis igitur fuit Dina, tales & virgines fatuæ, quæ per eas significatur. Sed non talis filia Iephthæ, quæ sicut virgo prudentissima duobus mensibus virginitatem suam fouisse narratur. Nota est historia: Iephthæ enim contra hostes pugnaturus, cum hostium exercitum cõspexisset, votum vouit Domino, quia si ei de inimicis victoriam daret, quicquid ei domum redeuntium primum occurreret, ei immolaret. Commisit igitur & vicit, eique domum reuertenti, filia eius vnica cum choris & tympanis prima occurrit. Cui ipse ait: *Heu filia mi, decepisti me & decepta es.* Aperi enim labia mea domino, & aliter esse non poterit. Ad quem ipsa: *Si, inquit, labia tua domino aperuisti, fac in me sicut promisisti.* Sed vnum est quod postulo, ut me permittas flecti virginitatem meam duobus mensibus, cum fodalibus meis. Sed quid per Iephthæ, nisi viro fideles, & catholicos intelligimus? Isti quidem contra suos pugnant inimicos, quoad vitia & malignos spiritus, carnis voluptates & concupiscentias superant. Quid verò per vnicam eius filiam, nisi anima designatur, quæ quidem de tali victoria plus omnibus gratulatur? Hæc autem melior est, & ad Dei imaginem & similitudinem facta est, digna vitæ que Deo offeratur. Plagrit itaque virginitatem suam, quia multum dolet quod plus non laborauit, quod non maiorem fructum domino obrulit, & quod plures boni operis filios non genuerit. Virginitas enim hoc in loco pro sterilitate ponitur, quoniam quæ virgo est, sterile quoque esse necesse est. *Ste-*

riles enim in opprobrium erant in Israel. Considera igitur, quam prudens virgo ista fuerit, quæ non de morte, sed de sterilitate potius lamentatur. Iephte quoque prudentia laudabilis est, qui ne votum frangeret, filiam interfecit. Qui enim amat animam suam, perdet eam. De voto autem *Psalmista ait: Vovete, & reddite domino Deo vestro omnes*, qui in circuitu eius affertis munera. Dedimus itaque formam atque exemplum, quæ virgines fatuæ sint, & quæ prudentes. *Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus, &c.* Quasi enim sine oleo sunt fatuarum lampades: quia & si ad tempus earum opera lucere videantur, simul tamen cum eis extinguuntur, quoniam post hanc vitam nullum lumen eis ministrant. At verò prudentium lampades, quoniã sincero pietatis & misericordię oleo nutriuntur, tunc clariùs lucent, quando de his tenebris ad vitam transferuntur. Ideoque *1. Cor. 4.* Apostolus ait: Nolite itaque ante tempus iudicare, quoad usque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo. Tunc enim quæ lampades habent oleum, & quæ non habent, omnibus revelabitur. Tunc fiet sermo, qui scriptus est de Ecclesia: *Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius. Mora autem faciente sponso, dormitauerunt omnes & dormierunt.* Moratur enim sponsus & venire retardat, donec ad iudicium Dominus veniat. Tanta igitur est hæc mora, quantum est & huius seculi spatium. Interea autem omnes dormitant & dormiunt, quia per multos languores, tandem somno mortis oculos claudunt. Quasi enim ante somnum dormitare, est ante mortem languescere & ægrotare. *Media autem nocte clamor factus est, Ecce sponsus venit: exite obviam ei.* De hoc enim clamore Apostolus ait: Clanget enim tuba, & mortui resurgent incorrupti. Hic autem clamor media nocte fiet, quia cunctis ignorantibus dies Domini, sicut sur in nocte, ita veniet. In nocte enim fit, quod in tenebris ignorantia fit. *Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerunt lampades suas.* Ut autem Apostolus ait, Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. Lampades autem ornant, dum opera sua secum retractant & dignæ responsonis verba inuenire interius cogitant. Quæ postquam fatuæ inuenire non possunt, mendicare incipiunt, & de suo testimonio diffidentes, aliorum pro se testimonia flagitant. Et hoc quidem ait: *Fatue autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur.* Oleum fatuæ quærunt, quoniam misericordia indigent. Et tale est, acsi dicerent: Quia opera nostra lucere desinunt, illuminate eas vos testimonio vestro. *Responderunt sapientes, dicentes: Ne forte non sufficiat nobis, &c.* Non vobis, inquit, oleum quæratis, neque nos mentiri admoneatis: ite potius ad venditores, ite ad adulatores, qui vili precio laudis & fauoris omnia bona vestra vobis furti puerunt: quoniam iam deo cuncta agebatis, ut videremini ab eis. Nos enim de nobis ipsis nondum ad plenum securus sumus, nedum de vobis testimonium demus. Vnde beatus Petrus Apostolus ait: Et si iustus vix saluabitur, impius & peccator ubi apparebunt? *Dum autem irent emere, venit sponus, &c.* Dum emere, inquit, iretis, id est, dum ad ea quæ in hoc seculo egent, mente redirent, dum opera sua qua enterage ea fecissent, secum

tractarent, dum se pro eis laudis mercedem iam suscepisse recogitarent, venit sponus. Emere enim tunc nihil aliud erit, nisi emptiois & venditionis modum cogitare. *Novissime autem veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine aperi nobis, At ille respondens ait: Amen dico vobis, nescio vos.* Nescit enim qui omnia scit, fatuas virgines se deire dicit, quoniam eorum nomina non sunt scripta in libro vitæ. Nescire nanque Dei, reprobare est. *Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam.*

THEOPHYLACTI EPISCOPI *Bulæ superioris Euang. expositio.*

Tunc assimilabitur regnum calorum decem virginibus, &c. Sub persona virginum proponit parabolam de Eleemosyna: ut, quoniam magnum opus est virginitas ne quis illud vnum curans, alia negligat, sed discat quòd absque eleemosyna etiam virgines cum scortis ejiciuntur. Merito autem qui compassione caret, & misericordia, ejicitur, etiam si virgo sit. Scortum enim ab affectione tyrannica expugnatur, & naturali, immisericos autem à diuitiis. Quàto igitur infirmus, cui obliandum, tanto minori venia dignus est, qui expugnatur ab auaritiæ morbo. Et stultus quidem est, qui vincit naturalis incendium, & vincitur, à paruarum pecuniarum cupiditate, ac morbo. Dormitatio est mors. Mora autem sponsi dicitur, quia non statim secundus aduentus lit. Porro medio noctis clamor factus est, Ecce sponsus venit, &c. Media nocte dicit clamorem fieri, ut ostendat, quod sic inexpectatus veniat dominus, quasi media nocte omnes dorminam profundo somno, actum clamore venit, tuba enim sonabit in secundo aduentu. Lampades autem animæ nostræ, & vnius cuiusque mens. Ampas est: quæ tunc accenditur, quado habet oleum virtutum, & misericordiam: fatuæ autem virgines ideo, quòd tunc requirant oleum, quum non sit negociandi tempus. Porro prudentes dicunt. *Ne forte non sufficiat nobis, & vobis.* Virtus enim proximi mei vix sufficit illi ad defensionem, tantum abest, ut & mihi. Ex suis enim quique operibus iustificabuntur, non proximorum. Sed fatuæ ad vendentes abeunt hoc est ad pauperes. Cæterum quod dico, hunc sensum habet: Pœnitentiam ducuntur fatuæ, eo quòd eleemosynam non fecerint, & nunc primum sciunt, quòd à pauperibus nos oporteat oleum emisse. Hoc igitur est, quod ait abire ad vendentes, ut emerent oleum: hoc est, mente abirent ad pauperes, & secum cogitarent quale bonum sit eleemosyna: sed clausa est eis ianua. Post vitam enim istam non est tempus pœnitendi, & operandi. Proinde dominus dicit illis, *Nescio vos.* Misericors & miserator dominus nescit immisericos. Quomodo enim dissimiles, & alienos à se nosset. Scito insuper omnem animam à Deo habere illustrationem, & lampadem, & omnes surgere in occursum domini. Omnes enim desiderant currere, & coniungi Deo, sed Deo dante lampadem, & illustrationem, prudentes quidem bene operando oleum immittunt, fatuæ autem sinunt lampadem sine oleo. Excluduntur igitur non habentes bona opera, propter quæ accenditur in illis lumen, nisi enim bona opera faciamus, extinguatur Dei lumen in nobis.

EVTHYMII ZIGABONI *superioris Euang. expositio.*

Tunc simile fiet regnum calorum decem virginibus. Regnum calorum suo more nunc vocat ea, quæ tunc circa regnum celorum contingunt. Virgines autem seruantes virginatatem, siue viri sint, siue feminae. Scire ergo oportet, quòd in præcedente parabola generalius de omnium utilitate docuit, quam conferuis debent: in hac autem de ea sola particularius disserit, quæ est in pecuniis, & possessionibus. Virgines autem huic parabole supponit, non vt cuntes: sed quia magnum quippe cum esse virginatatem docuit, quum dixit: Sunt eunuchi, qui seipios castrauerunt propter regnum calorum. Vere etenim magnum est, ideo neque sub legis necessitate constitutum est, sed in propria hominum voluntate permisum est: Qui potest inquit, capere capiat. Nunc vult ostendere, quòd neque præclarum hoc facinus sine eleemosyna possessum proderit.

† *Siquidem laudat id exequentem: non autem cogit nolentem.*

Quæ acceptis lampadibus suis exierunt in occursum sponso. Virginea lampas est munditia, quæ à virginitate procedit. Sponsus verò Christus utpote amans, & qui amatur. Exierunt autem in occursum eius: expectatione occursum eius. *Quinque autem ex eis erant prudentes, & quinque fatuæ, &c.* Oleum vocat eleemosynæ virtutem. Has ergo merito stultas vocauit, quia, quum acrem, ac vehementem corporis amorem deuicissent, maioremque sustinuisent laborem: tenacitate deuictæ sunt. Illud enim bellum multò violentius est, magisque tyrannicum. Rursum vero sapientes nuncupauit cæteras, utpote non passas, quod stultæ passæ sunt.

† *Dicit ergo, quòd virgo etiam si in cæteris bene habeat, sit tamen eleemosynæ bonis destituta, vna cum scortis ejicitur, & merito. Vnde virginitatem dicit vitæ puritatem: oleum autem vocat humanitatem, eleemosynam, auxilium egenis præstitum.*

† *Alii Theologus quadam prædictorum verborum sumit in adhortatione ad baptismum: verum & hæc, & illa pulchrè dici possunt.*

Tardante vero sponso, dormitauerunt omnes, & dormierunt. Tardante propter cunctationem secundi aduentus. Dormitatio autem in hoc loco pro refrigerentia accipienda est: somnus vero pro morte. *Media autem nocte clamor factus est, &c.* Medium noctis dixit, vel rursus improuissum, & inexpectatum demonstrans: vel significans, quòd in nocte fiet resurrectio mortuorum. Eum verò, qui hic clamor dicitur, Paulus iussim, ac vocem archangeli dixit. *Exite autem, videlicet è monumentis. Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, &c.* Omnes quidem surrexerunt: quæ vero ornauerunt lampades suas erant prudentes. Ornauerunt autem olei ornamento. *Fatuæ autem prudentibus dixerunt,*

Date nobis, &c. Et hoc stultitæ fuit, sperasse se ibi oleum ad ornatum accepturas, quod tunc ab aliis possideretur. Extinguuntur autem, obscuratæ tenebris inclementiæ. Solent enim multi tenebrosos quoque vocare inclementes. *Responderunt verò prudentes dicentes, Nequaquam, &c.* Et hoc prudentiæ fuit. Docet autem sermo, quòd nullus à propria virtute alterum tunc iuuare poterit. Vix enim sibi ipsi ad salutem sufficit, eo quòd in multis delinquit etiam is, qui plurimum virtuti deditus est. Vide autem quomodo prudentes etiam ibi eleemosynam demonstrent: volentes quidem fatuis tradere, sed non potentes. Hoc enim responso illarum significat. *Ite potius ad vendentes, & emite vobis ipsis.* Quum ob rationabilem causam tradere non possent: tamen præ humanitate consulerunt. Vendentes quidem sunt pauperes: verum tunc non vendunt. *Eunibus autem illis, vi emerent, venit sponso.* Tentauerunt quidem abire, sed non potuerunt. Ostendit autem & hic sermo, quod tunc vanus erit ad virtutem conatus. *Et quæ paratæ erant intrauerunt cum eo ad nuptias, &c.* Nuptiæ sunt communicatio regni calorum, & conuersatio cum Christo. *Postea verò veniunt & reliquæ virgines, &c.* Putant enim, quòd tanquam virgines intrabunt. *At ille respondens ait, Amen dico vobis, non noui vos.* Non cegoosco, inquit, vos, extinctis videlicet lampadibus vestris. Cognitionem autem nunc eam intellige, quæ à familiaritate procedit. Nullus enim immisericos familiaris est misericordii Christo. Heu post tantos labores, post tanta certamina, post tanta trophæa, quæ ille aduersus insanientem naturam exererant, repudiatae sunt propter eleemosynam. Vbi ergo quis immisericos virginitatem etiam non habuerit, quæ tunc condemnatione dignus non erit? Non est autem curiosè scrutandum, quare decem sint virgines, & quæ sint vasa earum quæve sit ianua nuptiarum, ceteraque ipsius parabole similia, ut alias quoque frequenter præceptum est. Verum infra scriptum est, quòd primum abeunt peccatores in supplicium æternum: deinde iusti in vitam æternam: in præsentem vero loco contrarium apparet, quum ingressis primum prudentibus virginibus, postmodum reprobatae sint fatuæ. Ne suspiceris cōtrarietatem inesse capitibus: illud si quidem exactè tractat de ordine: hoc autem aliud habet intentum, quod videlicet neque virginitas saluabit, non habens sibi etiam cōiunctam eleemosynam, & quod vnius virtus alij tunc nō proderit: quòdque tunc motus ad virtutem vanus erit. Item, quòd licet plurimum deprecentur, qui condemnati sunt, nequaquam se detunt iudicem. Cætera vero omnia nullo delectu composita sunt, ut probabilis fiat parabola. Nam neque dixit, quòd ablegatæ sunt in supplicium, eo quòd nunc humani modi non exactè disquirat. *Vigilate itaque, quia nescitis diem, &c.* Frequenter id subinfert, ostendens quòd maxima sit utilitas, ut in hoc attendatur, propter finalis diei, & horæ incertitudinem.

II. EVANG. IN COMMUNI

VIRGINVM ET NON

VIRGINVM.

MATH. 13.

In illo tempore: dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc, Simile

est ^a regnum cælorum ^b thesauro abscondito in ^c agro, quem qui

^d inuenit homo, ^e abscondit, & ^f præ gaudio illius ^g vadit, & ^h vendit

ⁱ vniuersa quæ habet, & ^k emit agrum illum. Iterum simile est regnum cælorum

homini ^l negociatori quærenti bonas ^m margaritas: inuenta autem vna precio-

sa ⁿ margarita, abiit & ^o vendidit omnia quæ habuit, & emit eam. ^p Iterum si-

mile est regnum cælorum sagenæ missæ in ^q mare, & ex omni ^r genere piscium

congregati. Quam cum ^s impleta esset, educentes, & ^t secus littus ^u sedentes,

elegerunt bonos in ^v vasa, malos autem ^w foras miserunt. Sic erit in consumma-

tione sæculi: ^x Exibunt angeli & separabunt ^y malos de medio iustorum, & mit-

tent eos in caminum ignis: ibi erit fletus & stridor dentium. ^z Intellexistis hæc

omnia? Dicunt ei: Etiam. Ait illis: ^a Ideo omnis Scriba doctus in regno cælorum

similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo ^b noua & vetera.

GLOSSA ORDINARIA

in superius Euang.

I HESAYRO. Thesaurus, potest accipi verbum Dei, qui in carne Christi absconditur. Vel scriptura in qua reposita est noticia Saluatoris. Vel, duo testamenta in ecclesia, pro quorū intelligentia omnibus renunciatur vt in ocio discantur. Terrenis regnum cælorum similitur, vt per cognita surgat ad incognita animus, & diligat. *Abscondit præ gaudio illius.* Vt seruetur à malignis spiritibus & laudibus hominum. Sic sit opus in publico, vt intentio maneat occulta. *Negociatori.* Beatitudinem qua exuti sumus culpa primi hominis, debemus omnem intelligendo rectè, & operando bene negociari. *Bonas margaritas.* Bonæ margaritæ, lex & prophetæ. Vna preciofa, scientia saluatoris, pro qua homo, vt Paulus, omnibus mysteriis legis & obseruationibus renunciavit. *Inuenta autem, id est Christus,* qui præ est omnibus hominibus, vel spiritali

præcepto dilectionis. Vel intellecto verbo, quod erat apud Deum penetrata carnis pulchritudine. Vel cælestis vitæ dulcedine, pro qua omnia vilescunt. *Sagenæ missæ.* Impletur Hieremiæ vaticiniū, *Ecce Hier. 16.* ego mitto ad vos piscatores multos. Postquā audierunt Petrus, & Andreas, & Iacobus, & Ioannes: *Supr. 4.* Sequimini me, faciam vos piscatores hominum: contexuerunt sibi sagenam ex veteri, & nouo Testamento, & in mare seculi miserunt, quæ vsque hodie trahitur, & in fluctibus tunditur: capiens quidquid incidit bonos, & malos, quos ad litus trahit, id est ad finem mundi, vt tunc fiat diuisio. Vnde sequitur: *Sic erit in consummatione sæculi.* Sagenæ comparatur ecclesia vel prædicatio euangelica, quæ à fluctibus seculi ad cælum trahit. *Et secus littus.* Littus, finis seculi, in quo boni ad cælum, mali ad tenebras mittentur: in præsentem enim erant permixti. *Ideo omnis scri.* Quia intelligentis mysteria, quæ vobis reuelo: ideo faciam vos prædicatores, & eritis mihi similes, qui de thesauro scientiæ meæ, noua & vetera profert, vt vos similiter faciatis. *Qui profert de thesauro suo.* Vetus erat pro culpa

culpa ad infernum descendere: Nouum est per aduentum Christi, vt conuersus in regno viuat, hoc ergo in conclusione ponit quod præmisit. Prius enim de regni similitudine thesaurus & bonam margaritam protulit, post de malorū combustione narrauit: tunc cõcludens subiungit: *Ideo om. scri.* Ac si aperte dicat. Ille in sancta ecclesia doctus est prædicator, qui noua sit proferte de suauitate regni & vetusta de terrore supplicij, vt pœnæ terreat, quos præmia nõ inuitant. Apostoli sunt scribæ & notarij Christi, verba eius signantes in tabulis cordis, & pollut opibus patrisfamilias, eicientes de thesauro doctrinarum suarum noua & vetera, quia quidquid in euangelio prædicatur legis & prophetarum vocibus comprobant.

CATENA AVREA

in idem Euang.

Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro: quem qui inuenit homo, abscondit. *Chry.* Parabolæ quas supra dominus posuerat de fermento & sinapi, ad virtutem euangelicæ prædicationis referuntur, quoniam superabit orbem terrarum: tunc autem vt pretiositatem & magnificentiam eiusdem ostenderet, proponit parabolam de thesauro & margarita, dicens: *Simile est regnum cælorum thes. abscon. in agro.* Prædicatio enim euangelij occultata est in mundo: & si non vendideris omnia, non emes eam: & cum gaudio hoc oportet facere. vnde sequitur: *Quem qui inuenit homo abscondit.* Hila. Hic quidem thesaurus gratis inuenitur. Euangeliorum enim prædicatio in abscondito est. Sed vtendi & possidendi huiusmodi thesauri cum agro potestas non potest esse sine pretio, quia cælestes diuitiæ non sine damno seculi possidentur. Hier. Quod autem abscondit, non de inuidia facit, sed more seruantis & nolentis prodere: abscondit in corde, quem pristinis prætulit facultatibus. Greg. in ho. Vel aliter: Thesaurus in agro absconditus, est cælestis desiderium. Ager verò in quo thesaurus absconditur, est disciplina studij cælestis: quem scilicet thesaurum cum inuenit homo abscondit, scilicet vt seruet, quia studium cælestis desiderij à malignis spiritibus custodiri non sufficit ei, qui hoc ab humanis laudibus non abscondit: in præsentem etenim vita quasi in via sumus, quæ ad patriam pergimus. Maligni autem spiritus iter nostrum, quasi quidam latrunculi, obsident. Deprædari ergo desiderant, qui thesaurum publicè portant in via. Hoc autem dico, non vt proximi nostri opera nostra non videant, sed vt per hoc quod agimus, laudes exterius non queramus. Cælorum autem regnum idcirco terrenis rebus simile dicitur: vt ex his quæ animus nouit, surgat ad incognita, vt per hoc quod scit notum diligere, discat ignotum amare. Sequitur: *Et præ gaudio, &c.* Agrum profert & veditis omnibus comparat, qui voluptatibus carnis renuntians, cuncta sua terrena desideria per disciplinæ cælestis custodiam calcat. Hieron. Vel thesaurus iste in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, aut Deus verbum est, qui in carne Christi videtur absconditus: aut sanctæ scripturæ, in quibus reposita est noticia saluatoris. August. de quæst. euang. Hunc autem thesaurum dixit in agro absconditum, scilicet duo testamenta in ecclesia: quæ cum quis ex parte in-

tellectus attigerit, sentit illic magna latere, & vadit & vendit omnia sua & emit illum, id est, contemptu temporalium comparat sibi ocium, vt sit diues cognitione Dei. *Iterum simile est regnum cælorum homini negociatori, quærenti bonas margaritas.* Inuenta autem vna pretiosa margarita, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam. Chryso. Euangelica prædicatio non solum luertum multiplex præbet vt thesaurus, sed & pretiosa est vt margarita. Vnde post parabolam de thesauro, ponit parabolam de margarita, dicens: *Iterum simile est reg. cælo. &c.* In prædicatione enim duo oportet adesse, scilicet ab huius vitæ negociis separari, & vigilanter esse: quod negociatio designat. vna autem est veritas & non partita, & propter hoc vna margarita dicitur inuenta. Et sicut qui margaritam habet, ipse quidem nouit quod diues est, aliis verò non est cognitus, multoies eam manu detinet propter eius paruitatem: ita est in prædicatione euangelij. qui enim eam detinent, sciunt se diuites esse: infideles autem hunc thesaurum nescientes, diuitias nostras ignorant. Hieron. Bonæ autem margaritæ possunt intelligi lex & prophetæ. Audi ergo Marchion & Manichæ, quod bonæ margaritæ sunt lex & prophetæ. Vna ergo pretiosissima margarita est scientia saluatoris, & sacramentum passionis & resurrectionis illius: quod cum inuenit homo negotiator similis Pauli Apostoli, omnia legis prophetarumque mysteria & obseruationes pristinas in quibus inculpate vixerat, quasi purgamenta contemnit, vt Christum lucrifaceret. nõ quod inuenit bonæ margaritæ. condemnatio sit veterum margaritarum: sed quod comparatione eius, omnis alia gemma sit vilior. Gl. Vel per margaritam pretiosam intelligitur cælestis vitæ dulcedo, quam inueniam omnia vendes emere: quia qui cælestis vitæ dulcedinem, in quantum possibilitas admittit, perfecte cognouerit: ea quæ in terris amauerat, libenter cuncta derelinquit. deforme cõspicitur quicquid de terrene rei placebat specie, quia sola pretiosæ margaritæ claritas fulget in merte. Aug. de quæst. euang. Vel homo cum querat bonas margaritas, inuenit vnã pretiosam, quia querens homines bonos cum quibus vtiliter viuat, inuenit vnũ sine peccato, Iesum Christum, aut præcepta querens quibus seruatis eam hominibus rectè cõseruetur, inuenit dilectionem proximam, in quo vno dicit Apostolus omnia contineri: aut bonos intellectus querens, inuenit illud verbum quo cuncta continentur, in principio erat verbum: quod est lucidum cãdore veritatis, & solidum firmitate æternitatis, & vndique sibi simile pulchritudine veritatis, quo Deus penetrata pulchritudine intelligendus est. Quodlibet verd illorū triũ sit, vel si aliud occurrere poterit, quod margaritæ vnus pretiosæ nomine significetur, pretiũ eius est nosipsum, qui ad eam possidendã non sumus liberi, nisi omnibus pro nostra liberatione contemptis, quæ temporaliter possidentur. Venditis enim rebus nostris, nullum aliud pretium maius accipimus quam nosipsum: quia talibus implicati, nostri non eramus: vt rursus nos pro illa margarita demus, non quia tãtum valet, sed quia plus dare non possumus. *Iterum simile est regnum cælorum sagenæ missa in mare, &c.* Chry. Postquam per prædictas parabolas euangelicæ prædicatione commendauerat, vt non confidamus in prædicatione solum, neque quidem nobis æstimemus sufficere

ad salutem : aliam parabolam terribilem subdit, dicens: *Iteum simile, &c.* Hiero. Impleto enim Hieremias vaticinio dicentis : Ecce ego mittam ad vos piscatores multos, postquam autem audierit Petrus & Andreas, Iacobus & Ioanes, sequimini me, faciam vos fieri piscatores hominum, contrexerunt sibi ex veteri & nouo testamento sagenam euangelicorum dogmatum: & miserunt eam in mare huius seculi, quæ usque hodie in medijs fluctibus tenditur, capiens de falsis & amaris gurgitibus quicquid incidit, id est, bonos homines & malos, & hoc est quod subdit: *Et ex omni, &c.* Grego. Vel aliter: Sancta ecclesia sagenæ comparatur, quia & piscatoribus est commissa, & per eam quicquid ad æternum regnum & presentis seculi fluctibus trahitur, ne æternæ mortis profundo mergatur: quæ ex omni genere piscium congregat, quia ad peccatorum veniam sapientes & fatuos, liberos & seruos, diuites & pauperes, fortes & infirmos locat. *Quæ* sagenæ, scilicet tunc vniuersaliter impletur, cum in fine suo humani generis summa concluditur, vnde sequitur: *Quam cum imple, &c.* Sicut enim mare seculum, ita seculi finem significat litus maris: in quo scilicet fine, boni pisces in vasis eliguntur, mali projiciuntur foras: quia & electus quicquid in tabernacula æterna recipitur, & in æterni regni luce perdit, ad exteriores tenebras reprobi protrahuntur. Nunc enim malos bonosque communiter quasi permixtos pisces fidei sagenæ continet, sed litus indicat, sagenæ ecclesiæ quid traheretur. Hier. Dum enim sagenæ extrahitur ad litus, tunc verum secernendum piscium iudicium demonstrabitur. Chry. Quid autem distat hæc parabola, à parabola zizaniorum? Etenim illic hi quidem saluantur, hi autem pereunt, sicut & hic: sed illic quidem, propter prauorum dogmatum hæresim. In anteriori autem parabola de semine, quia non attendebant quæ dicebantur, hic autem propter vitæ nequitiam: propter quam quauis & piscatione capti, id est cognitione Dei fruëtes, non possunt saluari. Ne autem audiens quoniam malos foras miserunt, ætates hanc pœnam non esse periculosam, per expositionem eius grauitatē ostendit, dicens: *Sic erit in consum. secu. exhibit. angeli, &c.* Quauis alibi dicat quod ipse segregabit eos, sicut separat pastor oves: hic angelos hoc facere dicit, sicut & in parabola zizaniorum. Grego. in ho. Timendum est autem hoc potius, quam exponendum: aperta enim voce tormenta peccantium dicta sunt, ne quis ad ignorantiam suæ excusationem recurreret, si quid de æterno supplicio obscure diceretur. Rab. Cum enim venerit finis mundi, tunc verum secernendum piscium iudicium demonstrabitur: & quasi in quodam quietissimo portu, boni mittentur in vasa caelestium mansionum, malos autem torrendos & exciccandos gehennæ flammæ suscipiet. *Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.* Hier. Ad apostolos enim proprie sermo est, quos non vult audire tantum vt populum, sed etiam intelligere vt magistros futuros. Chryso. Deinde quia intellexerunt, rursus eos laudat, vnde sequitur: *Ait illis:*

Idco omnis scri. &c. Aug. 20. de ciui. Dei. Non dixit: Vetera & noua, quod vtrique dixisset, nisi malisset meritum ordinem seruare quæ temporum. Manichæi etiam dum sola Dei promissa noua tenere se arbitrantur, remanent in vetustate carnis, & nouitatem inducunt erroris. August. de quaest. euang. Vtrum autem ista conclusione exponere voluit, quom dixerit thesaurum in agro absconditum (quoniam sanctæ scripturæ intelliguntur, quæ nomine duorum testamentorum, noui & veteris concluduntur) an ostendere voluit eum doctum habendum in ecclesia, qui etiam scripturas veteres parabolis explicatas intellexerit, ab istis nouis accipiens regulas, quia & ista dominus per parabolam enunciauit: vt si ipse, in quo illa complentur & manifestantur, per parabolam adhuc loquitur, donec passio eius velum discindat, vt nihil sit occultum, quod non reueletur, multo magis illa, quæ tam longè de illo scripta sunt, parabolis operata esse nouimus: quæ cum Iudæi ad litteram accipiant, noluerunt esse docti in regno caelorum. Chry. Sed si per nouum & vetus, quod dicitur, vtrumque testamentum accipimus, Abraham doctum fuisse denegamus: qui noui & veteris testamenti, et si facta nouit, minimè verba nuntiavit. Moysen quoque docto patri familias comparare non possumus, quia et si testamentum edocuit vetus, noui tamen dicta non protulit. Sed in eo quod hic dicitur, intelligi valet quia non de his qui fuerant, sed de his qui esse in ecclesia poterant, loquebatur: qui tunc noua & vetera proferunt, cum vtriusque testamenti prædicamenta vocibus & moribus loquuntur. Hila. Discipulis enim est loquutus, quos scribas propter scientiam nuncupat, eo quod intellexerint ea quæ ille noua & vetera, id est in euangelis & in lege protulerit, quæ sunt & eiusdem patri familias, & vnius vtraque thesauri, ipsos etiam sub patri familias nomine, sibi comparat, eo quod doctrinam de spiritu sancti thesauri suo nouorum ac veterum sunt adepti. Hier. Vel apostoli instructi, scribæ dicuntur, quasi notarij saluatoris, qui verba illius, & præcepta signabant in tabulis cordis carnalibus, regnorum caelestium sacramentis, & pollebant opibus patri familias, eicientes de thesauro doctrinarum suarum noua & vetera: vt, quicquid in euangelio prædicabant, legis & prophetarum vocibus comprobarent. Vnde & sponsa dicit in Cantico cantico. Noua cum veteribus, dilecte mi, reseruavi tibi. Greg. Vel aliter: Vetus est, vt pro culpa humani generis in æterna pœna intereat, & nouum, vt conuersus in regnum viuat. Prius autem de regni similitudine thesaurum inuentum, ac margaritam bonam protulit, postmodum inferni pœnas de malorum combustionem narravit, atque in conclusione subiungit: *Ideo doctus scriba, &c.* Acti dicit: Ille in sancta ecclesia doctus prædicator est, qui & noua scit proferre de suauitate regni, & vetusta dicere de terrore supplicij: vt vel pœnæ terreat, quos pœnia non inuitat.

S. HYLARII EPISCOPI PICTAVIENSIS IN IDEM EUANG. EXPOSITIO.

Smile est regnum caelorum. Thesauri, &c. Per similitudinem thesauri in agro, spei nostræ opes intra

intra se positas ostendit, quia Deus in homine sit repertus, in cuius pretium omnes seculi vendenda sunt facultates, vt vestitu, cibo, potuque indigentium, æternas caelestis thesauri diuitias contempnemus. Sed contuendum est, inuentum thesaurum & absconditum fuisse, cum vtrique qui inuenit, & secreto & tempore quo abscondit auferre potuisset, & auferens emendi necessitate caruisset. Sed vt reijta & dicti fuerit ratio explicanda. ideo enim absconditus est thesaurus, quia & agrum emi oportebat. Thesaurus enim in agro, vt diximus, Christum intelligit in carne, quem inuenisse est gratum: Euangeliorum enim prædicatio in absoluto est. Sed vtendi & possidendi huius thesauri, cum agro potestas non potest esse sine precio: quia caelestis diuitiæ non sine damno seculi possidentur. Et de margarita par ratio est. Sed ad negotiatorem iam diu in lege versantem proficiens hic sermo est: qui longo ac diutino labore ad margaritæ scientiam peruenerit & ea quæ sub onere legis adeptus sit, derelinquat. Diu enim est negociatus, & margaritam aliquando qualem optabat, inuenit: cui & vniuersi huius seculi dampno, habitans intra seculum congregauit: modo retis, quod mare penetrans ita agit de profundo, vt per omne elementum illius corpus euadens, clausus intra ambitum suum extrahat, nosque ex seculo in lumē veri solis educat: in bonorum electione & malorum abiectione futuri iudicij examen ostendens.

S. HIERONYMI PRESBYTERI IN IDEM EUANG.

Smile est regnum caelorum thesauro abscondito in agro: quem qui inuenit homo abscondit, &c. Crebris parabolarum obscuritatis retardati, comaticam interpretationem excedimus: vt propè de alio interpretationis genere ad aliud transisse videamur. *Col. 2.* Thesaurus iste in quo sunt omnes thesauri sapientiarum & scientiarum absconditi: aut Deus verbum est, qui in carne Christi videtur absconditus: aut sanctæ scripturæ, in quibus reposita est notitia saluatoris: quem cum quis in eis inuenit, debet omnia istius mundi emolumenta contemneret, vt illum possit habere quem reperit. Quod autem sequitur. Quem cum inuenit homo, abscondit: idcirco dicitur, non quod hoc de inuidia faciat, sed quod timore seruantis & nolentis perdere, abscondat in corde suo: quem pristinis prætulit facultatibus. *Iteum simile est regnum caelorum homini negociatori, &c.* Aliis verbis id ipsum quod supra dicitur. Bonæ margaritæ quas querit in stiror, lex & prophetæ sunt. Audi Marcion: audi Manichæ, Bonæ margaritæ sunt lex & prophetæ, & notitia veteris instrumenti. Vnum autem est preciosissimum margaritum, scientia saluatoris & sacramentum passionis illius, & resurrectionis arcum. Quod cum inuenit homo negociator, similis Pauli apostoli, omnia legis prophetarumque mysteria & obseruationes pristinas in quibus inculpate vixerat, quasi purgamenta contemnit & quisquiliat, vt Christum lucrificat. Nô

quod inuentio nouæ margaritæ condemnatio sit veterum margaritarum, sed quod comparatione eius omnis alia gemma vilior sit. *Iteum simile est regnum caelorum sagenæ missæ in mare, &c.* Impleto Hieremias vaticinio dicentis: Ecce ego mittam ad vos piscatores multos: postquam audierunt Petrus & Andreas, Iacobus & Ioanes filij Zebedæi: Sequimini me, & faciam vos piscatores hominum: contrexerunt sibi ex veteri & nouo testamento sagenam euangelicorum dogmatum: & miserunt eam in mare huius seculi: quæ usque hodie in medijs fluctibus tenditur, capiens de falsis & amaris gurgitibus quicquid incidit: id est, & bonos homines & malos, & optimos pisces & pessimos. Cum autem venerit consummatio & finis mundi: vt ipse infra manifestus differat: tunc sagenæ extrahetur ad litus: tunc verum secernendum piscium signum demonstrabitur: & quasi in quodam quietissimo portu, boni mittentur in vasa caelestium mansionum: malos autem torrendos & exciccandos gehennæ flammæ suscipiet. *Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.* Ad apostolos proprie sermo est: & illis dicitur: Intellexistis hæc omnia? Quos non vult audire tantum vt populum, sed intelligere vt magistros futuros. *Ideo omnis scriba doctus, &c.* Instructi erant apostoli, scribæ & notarij saluatoris, qui verba illius & præcepta signabant in tabulis cordis carnalibus regnorum caelestium sacramentis, & pollebant opibus patri familias, eicientes de thesauro doctrinarum suarum noua & vetera: vt quicquid in euangelio prædicabant, legis & prophetarum vocibus comprobarent. Vnde & sponsa dicit in Cantico cantico: Noua & vetera fratruelis meus seruauit tibi. *Cam. 7.*

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI EPISCOPI CONSTANTIN. IN SUPERIUS EUANG. HOM.

Smile est regnum caelorum thesauro, &c. Sicut granum *Ex Hom. 48. in Matth.* sinapis, & fermentum, sic duæ parabolæ istæ thesauri, atque margaritæ parum inter se differunt: illud enim ambabus his denotatur: quoniam oportet prædicationem Euangelij omnibus cæteris anteponere. Et illis quidem fermenti dico, atque sinapis, magna Euangelij virtus ostēdebat, quæ omnino totum orbem terrarum erat superatura: hæc vero posteriores summi esse prætij significant, sicut enim seu sinapis extenditur, atque propagatur & seu fermentum superat, sic quasi margarita pretiosissima est. Nec illud solum discimus quia cætera abijcienda sunt omnia, & sola prædicatio Euangelij retinenda, verum etiam magno id esse cum gaudio faciendum. Sanè qui renunciationem bonorum facit, is nullam iacturam, sed quæstuosissimam facit mercuraturam. Perpendis quomodo in mundo abdita, atque celata prædicatio est, & in prædicatione summa felicitas recondita? nisi ergo cunctas res tuas venundabis, non emes: nisi curiosè quæras, non inuenies. Duo hæc quippe nobis ad salutem necessaria sunt, secularium rerum contemptus, & iugis vigilantia. Querebat enim, inquit, bonas margaritas: & quum inuenisset vnâ preciosissimam, vendidit quæcumque habebat, ac emittit. Vna quippe veritas est, nec in multas scinditur partes, ac veluti qui margaritam habet, nouit se diuitem esse,

* Domine. *Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regnum caelorum, similis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo noua & vetera.* Chr. Recedentibus turbis, dominus discipulis in parabolis loquitur, ex quibus sapientiores sunt facti, ita quod intelligunt quæ dicuntur. Quocirca dicit eis: Intellexistis hæc omnia? dicunt ei: Etiam. Hier. Ad apostolos enim proprie sermo est, quos non vult audire tantum vt populum, sed etiam intelligere vt magistros futuros. Chryso. Deinde quia intellexerunt, rursus eos laudat, vnde sequitur: *Ait illis:*

Non diuitiarum realē abrenuntiationē necessariā ad salutem intellegit, sed earū contemptum.

consummatione seculi, qui consummationem seculi credit, qui de seculi minoratione causatur, qui confidit misura succedere, habere quod querit transiit: Frater, mundus de fine principium fumit: sine inuouatur, non deficit creatura: seculum deficit non creatori, sed crimini: neque iustus, sed peccatoribus finiuntur elementa. In consummatione seculi exhibunt angeli, Patere iustus, nec quifquam dubitet sanctis angelos esse parituros, quibus obsequium suum promittit & Christus, Christi vox est, Praevingam me, & ministrabo vobis. Segregabunt malos de medio iustorum. Portate, iusti, portate, imò inducias, iusti, date, breuis ista mixtura longa separatione pensabitur. Separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. Ecce qui eiciunt vicinos, qui expellunt hospites, qualem sibi eligunt mansionem: ecce qui sibi hic delicias pauperis fame, pœnis præparant alienis, ibi ignem sibi quantum de exigua voluptate succendunt. Ibi erit fletus, & stridor dentium. Quam malè stridet ibi, qui hic malè ridet: & qui nunc malis pauperum gaudet, de bonis pauperum tunc lugebit, quia potuit cum paupere gaudere, sed noluit: vos autem fideles gaudete in domino semper.

S. GREGORII PAPAE in idem Euang. Homil.

Est hom. 11. in
Euang. tom. 2.

Cælorum regnum, fratres charissimi, ideo circa terrenis rebus simile dicitur, ut ex his quæ animus nouit, surgat ad incognita quæ non nouit: quatenus exemplo visibilium, se ad inuisibilia rapiat, & per ea quæ vñ didicit, quasi conficatus incalcescat: vt per hoc quod scit notum diligere, discat & incognita amare. Ecce enim *caelorum regnum thesauro abscondito in agro*, comparatur, quem qui inuenit homo abscondit, & præ gaudio illius radit, & vendit vniuersa quæ habet, & emit agrum illum. Quia in re hoc quoque notandum est, quod inueniens thesaurum absconditur vt seruetur: quia studium cælestis desiderij à malignis spiritibus custodiri non sufficit, qui hoc & ab humanis laudibus non abscondit. In præsentem etenim vita quasi in via sumus, quæ ad patriam pergimus: Maligni autem spiritus iter nostrum quasi quidam latronculi obfidunt. Deprædari ergo desiderat, qui thesaurum publicè portat in via. Hoc autem dico, non vt proximi opera nostra bona non videant, cum scriptum sit: Videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est: sed vt per hoc quod agimus, laudes exterius non queramus. Sic autem sit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto: vt & de bono opere proximis præbeamus exemplum, & tamen per intentionem, qua Deo soli placere querimus, semper optemus secretum. Thesaurus autem cælestis est desiderium: ager vero in quo thesaurus absconditur, disciplina studij cælestis. Quem profecto agrum venditis omnibus comparat, qui voluptatibus carnis renunciatis, cuncta sua terrena desideria per disciplinæ cælestis custodiam calcant: vt nihil iam quod caro blâditur libeat, nihil quod carnalem vitam trucidat spiritus perhorrescat. Rursum cælestis regnum negotiatori homini simile dicitur, qui bonas margaritas querit, sed vnam pretiosam inuenit, quam videlicet inuen-

tam, omnia vendens emit: quia qui cælestis vite dulcedinem in quantum possibilitas admittit, perfectè cognouerit, ea quæ in terrenis amauerat, libenter cuncta derelinquit: in comparatione eius vilescunt omnia, deserit habita, cõgregata dispergit, inardescit in cælestibus animus, nihil in terrenis libet, deformè conspicitur quicquid de terrenæ rei placebat specie, quia sola præciosè margaritæ claritas fulget in mente. De cuius dilectione rectè per Salomonè dicitur: Fortis est vt mors dilectio, quia videlicet sicut mors corpus interimit, sic ab amore rerum corporalium æternæ vitæ charitas occidit. Nam quem perfectè absorbuerit ad terrena foris desideria velut insensibilè reddidit. Nec enim sancta hæc cuius hodie natalitia celebramus, mori pro Domino potuisset in corpore, si prius à terrenis desideriis mortua non fuisset in mente. Erectus nanque in virtutis culmine animus tormenta despexit, præmia calcant. Ante armatos reges & præsidēs inuicta stetit, feriente robustior, iudicante sublimior. Quid inter hæc nos barbari & debiles dicimus, qui ire ad regna cælestia puellas per ferrum videmus: Quos ita superat, superbia inflat, ambitio perturbat, luxuria inquinat. Qui si adipisci regna cælorum per bella persecutionum non possumus, hoc ipsum nobis turpe sit quod Deum nolumus saltem per pacem sequi. Ecce nulli nostrum hoc tempore dicit Deus, Pro me morere: sed illicita tatum modo in te desideria occide. Qui ergo in pace subigere carnis desideria nolumus, quando in bello pro Domino ipsam carnem daremus: Rursus, simile esse regnum caelorum sagena in mare missa dicitur, ex omni genere piscium congreganti, quæ impleta ad littus educitur, & in vasis boni pisces eliguntur, mali autem projiciuntur foras. Sancta Ecclesia sagena comparatur, quia & piscatoribus est commissa, & per eam quisque ad æternum regnum à præsentis seculi fluctibus trahitur, ne in æternæ mortis profundo mergatur. Quæ ex omni genere piscium congregat: quia ad peccatorum veniam sapientes & fatuos, liberos & seruos, diuites & pauperes, fortes & infirmos vocat. Vnde per Psalmistam Deo dicitur: Ad te omnis caro venit. Quæ sagena scilicet Ecclesia tunc vniuersaliter repletur, cum in fine suo humani generis summa concluditur. Quam educunt, & secus littus sedent: quia sicut mare seculum, ita seculi finem significat littus maris. In quo boni pisces in vasis eliguntur, mali autem projiciuntur foras: quia & electi quique in tabernacula æterna recipiuntur, & interni regni luce perdita ad exteriores tenebras reprobi pertrahuntur. Nunc enim bonos malosque communiter quasi permixtos pisces fidei sagena nos continet, sed littus indicat sanctæ Ecclesiæ sagena quid trahebat. Et quidem pisces qui capti fuerint, mutari non possunt: nos autem mali capimur: sed in bonitate permutamur. Cogitemus igitur in captione, ne diuidamur in littore. Ecce quam grata est nobis hodierna solennitas, ita vt se non modicum addicat, si cui ex hoc conuentu nostro deesse contingat. Quid ergo in die illa acturus est, qui à conspectu iudicis rapitur, ab electorum societate superatur, qui tenebrescit à lumine, cruciatur æterna combustione? Vnde & hanc eandem comparisonem dominus sub breuitate aperit, cum subiungit: Sic erit in consummatione seculi. Exhibunt angeli, & separabunt malos de

CHRISTIANI DRVTH- mari superioris Euang. expositio.

de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium. Hoc iam fratres charissimi timendum est potius quam exponendum. Aperta etenim voce tormenta peccantium dicta sunt, ne quis ad ignorantia suæ excusationem recurret, si quid de æterno supplicio obscure diceretur. Vnde & subditur: Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Vtique domine. Atque in conclusione subiungitur: Ideo omnis scriba doctus in regno caelorum similis est homini patrifamilias proferenti de thesauro suo noua & vetera. Si per nouum & vetus quod dicitur, vt nunc testamentum accipimus, Abraham doctum fuisse denegamus, qui noui & veteris testamenti etiam facta nouit, minimè verba nunciavit. Moyses quoque docto patrifamilias comparare non possumus, qui etiam testamentum vetus edocuit, noui tamen dicta non protulit. Dum ergo ab hoc intellectu excludimur, ad alium vocamur. Sed in eo quod veritas dicit: Omnis scriba doctus in regno caelorum similis est patrifamilias: intelligi valet quia non de his qui fuerant, sed de his qui esse in Ecclesia poterant loquebatur. Qui tunc noua & vetera proferunt, cum vtriusque testamenti prædicamēta vocibus & moribus loquuntur. Quod tamen intelligi & aliter potest. Vetus quippe humani generis fuit, ad inferni claustra descendere, pro peccatis suis supplicia æterna tolerare. Cui per mediatoris adventum, nouum aliquid accessit, vt si hic rectè studeat viuere, cælorum regna valeat penetrare. Et homo in terra eductus, à corruptibili vita moriatur, in cælo collocatus. Et verus itaque est, vt pro culpa humanum genus in æterna pœna intereat: & nouum, vt conuersus in regno viuat. Quod ergo in conclusione locutionis suæ dominus subdidit, hoc est vti que quod præmisit. Prius enim de regni similitudine, thesaurum inuētur, ac bonam margaritam protulit, postmodum verò inferni pœnas de malorum combustionem narravit, atque in conclusione subiunxit: Ideo omnis scriba doctus in regno caelorum similis est patrifamilias proferenti de thesauro suo noua & vetera. Ac si aperte diceretur: Ille in sancta Ecclesia doctus prædicator est, qui & noua scit proferte de suauitate regni, & vetusta dicere de terrore supplicij: vt vel pœnæ terrent, quos præmia non inuiciant. Audiat de regno quod amet, audiat de supplicio vnusquisque quod timeat: vt torpentem animum & terræ vehementer inhaerentem, si amor ad regnum non trahit, vel timor miner. Ecce enim de gehennæ expressione dicitur: Ibi erit fletus & stridor dentium. Sed quia præsentia gaudia sequuntur perpetua lamenta, hic fratres charissimi vanam lætitiā fugite, si illic flere formidatis. Nemo etenim potest & hic gaudere cum seculo, & illic regnare cum Christo. Temporalis itaque lætitiæ fluxa restringit, carnis voluptates edomate. Quicquid animo ex præsentis seculo aridet, ex consideratione æterni ignis amarescat. Quicquid in mente pueriliter hilaris fuit, hoc disciplinæ iuuenilis censura coercet: vt dum sponte temporalia fugitis, æterna gaudia sine labore capiat: præstante domino nostro Iesu Christo, qui viuat & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Smile est regnum caelorum, &c. Regnum caelorum quatuor modis dicitur in hoc Euangelio, scilicet, dominus noster Iesus Christus, vita æterna, præsens Ecclesia, & latitudo diuinarum scripturarum: & pro diuersis locis diuersè accipitur. Hic in hac parabola præsens ecclesia regnum caelorum intelligitur: Ager autem latitudo diuinarum scripturarum, in quo agro inuenitur Thesaurus, id est, dominus noster Iesus Christus, quia per scripturas nobis annunciatus est à prophetis, & apostolis. Quem qui inuenit, debet omnia postponere, & vilia in amore eius computare, vt illum possit ante omnia, & super omnia diligere. Quem qui inuenit, abscondit in pectoris sui abscondito, nõ in auaritiæ studio: ibi amor seruari volens exprimitur. Et præ gaudio illius. Magnum gaudium esse potest, inuenire se, & scire illum, per quem de inferno liberari possit, & vita beata perfruit. Vendit vniuersa, quæ habuit, & emit agrum illum. Quia in vniuersis suis actionibus, & possessionibus Dei voluntatè debet sequi. Talis negotiator fuit Zachæus, qui cum esset in sycomoro, & videret thesaurum, quem emere possit, suscepit eum in domum suam, & dixit: pro hoc thesauro si cui aliquid abstuli, quadruplum reddo & reliquum do pauperibus. Iterum simile est regnum caelorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas. Et ecclesia hoc in loco intelligitur regnum, in qua ecclesia omnes Christiani negotiatores tales esse debent, vt querant margaritas bonas: optimas intelligentias in lege, & prophetis. Cum autem inuenerint optimam margaritam dominum Christum: omnes voluptates huius seculi contemnant, vt Christum lucti faciant. Talis negotiator fuit ille eunuchus, qui venerat adorare in Hierusalem, & reuertebatur sedens super curram suam: & querens in libro Esaiæ margaritas. Venit Philippus, & ostendit ei ipsam margaritam: & misit eam in pectore: & super omnia, quæ habebat, dilexit. Talis Nicodemus, & Ioseph, qui perit capsulam, vbi ipsa margarita fuerat, à Pilato: quia iā habebat & ipse eandem margaritam, & omnes apostoli huius negotiatores fuerunt. Iterum simile est regnum caelorum sagena missa in mare. Omnia hic per allegoriam dicuntur: & est species allegoriæ parabola rerum genere dissimilium quia & thesaurus & margarita comparatione Dei vilia sunt: & sagena spirituali sagena inferior. Regnum caelorum ecclesia: vt supra. Per sagenam, prædicationem domini. Missa in mare, in isto seculo: quia vt in mari piscis piscem persequitur, & deuorat, ita & in hoc seculo homo hominem persequitur, & aut occidit, aut aufert ab eo, quod potest. Est aliquando ferens, aliquando turbatum: & in seculo aliquando pax, aliquando persecutiones. Ex omni genere piscium congreganti. Quia ex omnibus gentibus conuertuntur ad Deum. Dominus quando ista dicebat, sagenam in mare mittebat, & duodecim piscatores quomodo piscarent, docebat. Capit sagenam domini, & discipulorum eius multos, & adhuc hodie mittitur: capit bonos, & malos. Et cum veniunt. Id est terminum vniuersiisque: veniunt angeli, bonos pisces mittunt in piscinam in vitam æternam: malos autem in ignem æternum, vt amplius non deurent. Bibl. Hom. tom. 4. QQQQ bonos

bonos pisces, neque faciant filios similes sibi: sed ardeant, quia comederint bonos pisces. Talis piscis fuit Iulianus: qui rupta sagena, exiit foras, & quia multos domini pisces comedit, & persecutus est: separatus à bonis, adhuc coquitur, vindictas exoluens pro eis. Sic erit in consummatione seculi. *Exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum. Quamuis in fine imidi de pluribus fiet, quotidianè tamen fit ista separatio: & mali Christiani & pagani separantur à bonis: & mittuntur in caminum ignis. Littus terminus seculi. Fornax ignis, qui non extinguetur. Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei. Etiam. Adnerbium, etiam, affirmantis: hoc est fecimus. Apostolos solos interrogat perfectus magister, quia & ipsos magistros ecclesie erudiebat, & sicut sagenam de multis maculis, sic de multis exemplis scripturarum prædicationem ordinare docebat. Vnde & sequitur. *Ideo omnis scriba doctus in regno calorum similis est homini patrifamilias. Ideo, subauditur volo, vt intelligatis quæ dico: vt sitis similes mei, qui sum paterfamilias, & vos mei scribæ: vt sicut ego proferā noua ex meo, & vetera de veteribus libris: ita & vos cum cæperitis prædicare. Scriba autem à scribendo dicitur, is videlicet, qui se in scripturis exercet.**

HAYMONIS EPISCOPI
Halberstatis in idem Euang.
Homilia.

Virtus & sapientia Dei, dominus Iesus Christus non solum ad suscipiendam humanam naturam hominibus copati dignatus est, sed etiam humanæ ignorantie condescendens, suis sanctis sermonibus, rerum temporalium similitudines frequenter adhibuit, vt ex collatione rerum visibilium, ad inuisibilium amorem animos audientium incitaret. Vnde cum cælestem gloriam studiosè amandam doceret, illarum rerum similitudinem adhibuit, quas homines plurimum diligere solent, dicens: *Simile est regnum calorum thesauro abscondito in agro, &c.* Vbi thesauri nomine spiritualiter cælestis patriæ amorem intelligere debemus, vbi sunt diuitiæ quæ non deficiunt, thesaurus qui nunquam marcescit: vbi nos Dominus thesaurizare admonet, iuxta quod alibi loquitur, dicens: *Thesaurizate vobis thesauros in cælo, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur: & vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Qui profectò thesaurus tanto magis cumulatur, quanto magis temporalis thesaurus atque facultas studiosius pro Deo expenditur. Vnde de eo, qui thesaurum inuenit, dicitur: *Et præ gaudio illius vadit, &c.* Ager in quo thesaurus absconditus inuenitur, nos sumus, si tamen in nobis cælestis manet desiderium. Quem ille veditis omnibus comparat, qui corpus suum per cælestis patriæ disciplinam affligit in ieiuniis, in vigiliis & orationibus. Sed & ille agrum cum thesauro inuenit datis omnibus emit, qui crucifigens membra sua cum vitiis & concupiscentiis, Christum sequitur, & quodammodo spirituali venundatione seipsum immutat, declinadò à malo, & faciendò bonum. Hunc enim thesaurum absconditum in agro, cuidam Dominus emere persuadebat, cum dicebat: *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, &**

habebis thesaurum in cælo: & veni, & sequere me. Illud autem notandum, quod thesaurus inuenitus absconditur vt feruetur: quatenus intelligamus, quam studiosè in bono opere vanam gloriam cauere debeamus. Sic est enim præfens vita, quasi via: latrones autem iuxta viam, immudi sunt spiritus, qui illis maximè inuident, quos cum spirituali thesauro ad cælestem patriam tendere cognoscunt, sicut per prophetam de eorum capite dicitur: *Sedet in insidiis cum diuitibus in occultis, vt interficiat innocentem. Illorum ergo diuitias isti latrones rapiunt, qui per inanem iactantiam bona sua opera coram hominibus denudant. Vnde necesse est, vt cum opus bonum exterius agimus, intentionem Deo placendi semper in occulto teneamus, iuxta quod ipse nos admonet, dicens: Cum facis elemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextra tua. Et iterum: Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum: & clauso ostio, ora patrem tuum: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Ad accendendam autem mentem in amorem cælestis desiderij, alia similitudo datur, cum subinfertur: *Iterum simile est regnum calorum homini negociatori, quærenti bonas margaritas, &c.* Vbi præciosè margaritæ nomine, dulcedo vel claritas æternæ patriæ intelligitur, quæ præciosior est cunctis præciosis rebus, & suauior omnibus delectationibus. Negociatores autem spiritualiter nos sumus, qui de terrenis facultatibus cælestem gloriam mercari iubemur. Notandum autem quod ait, *Vendit omnia quæ habuit, & emit eam: quia ille præciosam margaritam vnâ, id est, cælestem patriam datis omnibus emit, qui non solum terrenis facultatibus, sed etiam propriis renunciat voluntatibus. Qui verò sua pauperibus tribuit, & adhuc proprijs voluntatibus seruit, præciosam margaritam nondum emit: quia quod charius Deo poterat offerre, retinuit. Non enim Deus nostra, sed nos quærunt, qui terrenâ substantiam non nisi propter lucrum animarum dare præcepit. Quia ergo negociatori bonas margaritas quærenti, bonisque margaritis sumus comparati, debemus seruire in opere, quod accepimus in nomine. Et sicut terrenos negociatores non maris pericula ab officio negociandi prohibent, non latronum insidiæ terrent, non asperi casus itineris vetant, non hyemis frigus, non æstatis calor retinet, tãtùm vt terrenum lucrum acquirere possint: ita & nos qui spirituales sumus negociatores, ab amore cælestis patriæ nulla mundi blandimenta retineant, nulla eius aduersitas terreat, nec aliqua tribulatio prohibeat, vt præciosam margaritam amantes, cum Apostolo dicere valeamus: *Quis erit an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Certus sum autem, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Imitemur & aliud negociatorum opus. Habent enim hoc proprium hi, qui negociandi operibus insistant, vt si in vno negotio damnum incurrerint, studiosius negociandi operibus insistant: quousque quod in vna re perdidissent, in alia acquirant. Ita ergo & nos, si aliquo casu in idamnum animæ inciderimus, studiosius in-***

cepto bono operi insistamus, vt quod per negligentiam amissimus, per bonum opus recuperemus: quatenus ad præciosæ margaritæ lucrû peruenire possimus, & vocem Domini audire mereamur, dicens: *Euge bone & fidelis, quia in pauca fuisi fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Hæc autem margarita tã cara est, vt nullis terrenis diuitijs possit comparari: tam vilis, vt sola bona voluntate possit acquiri. Hanc margaritam præciosam multis facultatibus Zacharæ comparare studuit: qui cum huius margaritæ largitorem in domo sua suscepisset, præ nimio gaudio dixit: *Domine, dimidium bonorum meorum do pauperibus, & si cui aliquid tuli, in quadruplum restituo. Hanc quoque margaritam vidua illa duobus æris minutis in gazophylacio iactatis comparauit. Cuius precium ipse testis conscientiæ, Dominus scilicet, collaudauit dicens. Amen dico vobis, quia vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylaciũ. Omnes enim ex eo quod abundauit illis, miserunt: hæc verò de penuria sua quod habuit, misit totum victum suum. Huius margaritæ pulchritudinem, beatissima N. cuius hodie festiuam colimus celebratam, multis diuitijs datis comparauit, quãdo pro eius amore regni potentiam derelinquens, & thorum regalis matrimonij spernens, ad spontaneam pauperitatem se contulit. Vnde sine dubio quia regis terreni coniugium contempsit, sponsa effecta est regis cælestis: & quæ noluit cum terreno rege regnare in mundo, regnat cum Christo in cælo. Et quia salutationes & officia refugit regaliũ ministrorum, ministrat nunc Christo, coniuncta caribus angelorum. Et idèd dignum est, vt qui temporalem reginam honore debito venerauerat, hæc Deo acceptam reginam deuotius precibus supplicemus, vt quia nos suo exemplo in nomine Christi congregauit, suis nos meritis & orationibus in præsentem vitam incundos efficiat, & in futura acceptos reddat. *Iterum simile est regnum calorum sagena missa in mare, &c.* Pulchrè sagenæ assimilatur Ecclesia, quia & piscator est commissa, & intra rete fidei quotidie homines capit. Sicut enim piscator est, cum sagena de profundis gurgitibus pisces ad litus traheret: sic quotidie Ecclesia per doctriinam prædicatorum, de turbulentis & amaris gurgitibus mundi, mentes hominum ad veram lucem trahere studet. Et quoniam quãdiũ in præsentem vitam ecclesia cum bonis colligit & malos, retè de eadem sagena subditur: *Quam, cum impleta esset, educentes, &c.* Vbi cum boni & mali nominantur, præsentis temporis ecclesia designatur. Boni enim soli nusquam sunt, nisi in cælo: mali autem nusquam soli sunt, nisi in inferno. Hæc autem Ecclesia, quæ in medio consistit, vtriusque partis ciues recipit, sicut per Psalmistam dicitur: *Annuntiaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Vbi considerandum est, quia supra numerum electorum modò in ecclesiam multi reprobi intrare possunt, sed in regnum calorum non possunt. Vnde & benè dicitur: *Elegerunt bonos in vasa sua, malos autem foras miserunt.* In quibus verbis manifestè discretio electorum & reproborum, in fine seculi futura esse ostenditur. Sicut enim mare seculum, sic litus maris, suum significat seculi. In littore enim sedentes, elegerunt bonos in vasa sua, malos autem foras miserunt: quia in fine seculi electi assumuntur ad gloriam, & reprobi sepa-***

rabantur ad pœnam, iuxta quod alibi Dominus ait in Euangelio: *In illa nocte erunt duo in lecto vno: vnus assumentur, & vnus relinquetur. Vnde & exponens Dominus similitudinem, adiunxit: *Sic erit in consummatione seculi. Exibunt angeli, &c.* Hoc est quod Dominus alibi in Euangelio dicit: *Mittere filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. Et item de zizaniis, quæ inimicus homo supereminuit tritico, interrogatus ait: *Sinite vtrâque crescere vsque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus: *Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum: triticum autem congregate in horreum meum. Id ipsum est, quod alibi dicitur ad Dominum: *Cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hædis, &c.* In eo autem quod subiungitur: *Ibi erit fletus & stridor dentium, manifestè qualitas pœnarũ describitur. Oculi enim præ nimio fumo fluere lacrymis solent, dentes vehementi frigore stridescere. Cum verò ait, *Ibi erit fletus & stridor dentium, ostendit, quia reprobi in gehenna, & frigus intolerabile, & calor inestimabilè sustinebunt, iuxta illud, quod per beatum Iob dicitur: *Ad calorem nimium transibit ab aquis niuium, & vsque ad inferos peccatum illius: obliuiscitur eius misericordia, dulcedo illius vermes. Finita autem similitudine, de eius intellectu Saluator discipulos requirit, ostendens pijs magistris, vt alios possint erudire, aliquando interrogare debere. Ait enim: *Intellexistis hæc omnia? Illique dicentibus, *Etiam, de profectu illorum gloriabatur, dicens: *Ideo omnis scriba doctus in regno calorum, &c.* Quod specialiter ad apostolos pertinere, ex eo manifestum est, quod homini patrifamilias comparatur, proferetũ de thesauro suo noua & vetera. Si enim per noua & vetera, verus & nouum testamentum accipimus. Abraham & Moysen, cæterosque patres, qui ante Domini aduentum fuerunt, noua cum veteribus non protulisse cognoscimus: quia & si noua narrauerunt, Domini tamen incarnationem nouam corporalibus oculis non viderunt, sicut ipse discipulis suis ait: *Multi reges & prophete voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ vos auditis, & non audierunt. Apostoli autem noua & vetera spiritualiter intellexerunt, & noua corporalibus oculis viderunt: quibus ipse ait: *Mãdatur nouum do vobis, vt diligatis inuicem. Sicut aliter: *Vetera ad pœnam, noua pertinent ad gloriam. Vetustum enim erat homini post peccatum ire ad pœnam, cui aliquid nouum per redemptoris aduentum contigit, quando bene operantibus gloria est repromissa. Cum ergo Dominus discipulos collaudat, dicens: *Omnis scriba doctus in regno calorum, similis est homini patrifamilias, &c.* Ostendit hunc ordinem doctoribus in prædicatione seruandum, vt vetera proferant de terrore supplicij, & noua de promissione præmij. Quod & in huius lectionis serie suo exemplo Dominus ostendit, cum in prioribus similitudinibus incitauit ad præmium, & in sequentibus comminatur supplicium: ostendens, vt dictum est, doctoribus, quia sic benè operantibus debent promittere gloriam, vt non cessent peccantibus comminari pœnam. Quod etiam in lege figuratè ostendit, quando per Moysen tale præceptum dedit, dicens: *Non accipies loco pignoris superiorem & inferiorem*************

molam, quia apposuit tibi animam suam. Superior enim & inferior mola, spes & timor accipitur. Quasi enim à debitore pignus accipimus, cum confessionem peccatorum recipimus. Cui si pœnitenti spem non reprobimus, veniam negamus, superiorem molam tollimus. Si autem peccanti securitatem damus, inferiorē abstrahimus. Sed vtrunque obseruandum est, vt sic pœnitentibus promittamus veniam, quatenus in peccato perseuerantibus comminemur pœnam: vt quos non prouocāt ad benè agendum pœmia promissa, saltem denunciata terreat supplicia.

E V S E B I I E M I S S E N I
Episcopi in superius Euang. Hom.

Simile est regnum calorum thesauro abscondito in agro, &c. Regnum calorum hoc in loco celestem patriam dicit: quæ merito thesauro in agro abscondito comparatur, quoniam eius diuitiæ nondum omnibus manifeste apparent. Inuenitur tamen, etsi non ad plenum: quoniam sanctorum prædicatione, qualis quantum sit, magna ex parte declaratur. Hunc autem thesaurum ipso domino prædicante, sancti apostoli inuenerunt, & præ gaudio illius venditis omnibus, eum emerunt. Si vis, inquit Dominus, perfectus esse, vade, vende vniuersa quæ habes, & da pauperibus, & sequere me, & habebis thesaurum in cælo. Sic igitur ager iste cū thesauro suo perfectissimè diuiditur. Hunc autem thesaurum ille abscondit, qui cognito qualis sit, corde retinet, mente diligit, eiusque nullo modo obliuiscitur. Illud enim abscondimus, quod charum habemus, & amittere timemus. *Iterum simile est regnum calorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas, &c.* Hæc autem similitudo, cum ea quæ superius dicta est penè idem significat: præter hoc, quod regnum calorum, non celestis patria, sicut ibi sed sancta Ecclesia intelligitur. Quod verò ibi thesaurus dicitur, hic margarita vocatur. Simile igitur est regnum calorum, id est, sancta Ecclesia, homini negotiatori: quoniam sicut ille vnus margaritæ desiderio omnia vendidit, & emit eam: ita & ista pro amore celestis patriæ & æternæ felicitatis, non solum ea quæ habuit, vendidit, verum & seipsam seruituti subiugauit, vt emere & possidere valeat. Callidus enim negotiator est, qui ex his quæ diu possidere non potest, tale aliquid emit, quod nunquam amittere timeat, & in quo vniuersa possidet. Possimus autem per hunc negotiatorem Dominum nostrum & saluatorem intelligere, qui inuenta vna preciosa margarita, per quam sanctam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam intelligimus, omnia quæ habuit vendidit, id est, seipsum vendi & occidi permisit, & emit eam. Sic enim Apostolus ait: Empti enim estis precio magno: glorificate & portate Deum in corpore vestro. *Iterum simile est regnum calorum fagenam missam in mare, &c.* Merito enim regnum calorum, id est sancta Ecclesia, fagenam similis dicitur, quia & piscatoribus commissa est, & in aquis baptismatis quotidie innumerabiles pisces concludit & capit, de quibus ipse Dominus suis discipulis ait: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. Hanc autem fagenam tunc in mare Dominus misit, quando eisdem discipulis præcepit, dicens: Ite, docete omnes gentes, bapti-

zates eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Mare enim vocatur mundus iste, de quo Psalmista: Hoc mare magnum, inquit, & spatiosum, licet reptilia, quorum non est numerus. Congregauit autem hæc fagenam ex omni genere piscium, quando sancta ecclesia ad fidem vocauit, & in sinu suo collegit ex omni genere hominum. Ibi enim simul Iudei, & Græci, Latini & Barbari, diuites & pauperes, sapientes & insipientes, stultum & zizania, granū & palea, iusti simul & peccatores. Nondum autem impleta est, adhuc pisces ingrediuntur, adhuc homines baptizantur: implebitur verò, quando plenitudo gentium in ea introierit. Tunc igitur eam educentes, & secus litus sedentes, bonos pisces eligent, malos autem foras projicient. Littus namque maris, finis est seculi. Hoc autem ipse Dominus exponens ait: Sic erit in consummatione seculi. Exhibunt angeli, &c. Caminus iste, infernus est, in quo neque vermis moritur, neque ignis extinguitur. In fletu verò, & stridore dentium, nimirum & pœnarum intolerantiam significat. *Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei, Etiam, ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno calorum, &c.* Ac si diceret: Illis in parabolis locutus sum, & non intellexerunt: vobis autem parabolas ipsas exposui, & intellexistis. Et illis quidem quia veteres sunt, protili vetera: vobis autem quia noui estis, noua & vetera. Illis prophetarum consuetudine, vobis doctoris & magistri more locutus sum. Sic igitur loquimini, sic docete, hæc loquendi regulam tenete. Aliter enim in regno calorum, aliter in conuentu scribarum & pharisæorum, aliter in ecclesia, aliter in synagoga loqui oportet. Omnis scriba doctus in regno calorum, omnis ecclesiæ doctor & prædicator, si sapiens est, si doctus est, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo de diuitiis pectoris sui, noua & vetera. Synagoga scribæ, quia docti non sunt, proferunt vetera. Ecclesiæ verò scribæ, quia docti sunt, & noua proferunt, & vetera. Illi solum literam, isti & literam sequuntur & spiritum. Istis denique datum est nosse mysterium regni Dei, illis autem non est datum: vt videntes non videant, & audientes non intelligant. Incassatum est enim cor populi huius, & auribus grauer audierunt, & oculos clauerunt ne videant & conuertantur, & sanem eos. Hæc enim vetera sunt, & de libro Esaiæ propheta assumpta. Cætera autem noua sunt, quæ in similitudinibus locutus est Dominus, ab eo loco, in quo ista ait. Sic igitur Ecclesiæ doctores secundum magistri consuetudinem proferre debent de thesauro suo noua & vetera, id est enim binos discipulos ante se Dominus mittebat: id est & duo Cherubin se vicissim respiciebant: id est abyssus inuocat abyssum, id est, nouum vetus, & vetus nouum inuocat testamentum. Abyssus enim vtrunque testamentum dicitur, propter altam sapientiæ & scientiæ profunditatem. Inde est etiam, quod Psalmista Ecclesiæ doctoribus loquitur, dicens: Si dormiatis inter medios cleros, eritis pennæ columbæ deargentatæ. Duo namque cleri, duo sunt testamenta: columba verò, Ecclesia est. Quæ ideo deargentata dicitur, quia cunctis virtutibus & præcipue veritate decorata est. Inter hos autem duos cleros, Ecclesiæ doctores & magistri dormiunt, si in vtriusque testamenti scientia & doctrina, quasi in somno & quiete delectantur, & nunc noua veteribus, nunc vetera nouis

uis confirmant. Hoc enim faciendo sunt pennæ columbæ, quia tam sapienti & rationabili prædicatione sanctam Ecclesiam volare docent, & secum ad cælestia transferunt. Propter hoc enim de sanctis dicitur, quia assument pennas vt aquilæ, volabunt & non deficient. Propter hoc & tabernaculū maxima ex parte opere plumario factum est, vt omnes alas suscipiamus, & volare discamus. Sequitur: Et posteriora dorsus eius sequantur vos in specie auri. Prima namque ecclesiæ pars, apostoli fuerunt, & quicumque eorum in tempore crediderunt. Posteriores verò nos sumus, & quicumque vsque ad seculi consummationem credituri sunt. Posteriores itaque sequuntur primos, & cælestis sapientiæ splendore nitentes, & eadem via post eos, eisdemque virtutum alis ad cælestia conuolabunt. Hoc autem id est fiet: quia sapientes Ecclesiæ scribæ, qui eos docent & prædicant, inter medios cleros dormientes, de thesauro suo proferunt noua & vetera. Hoc enim ipse Dominus faciebat, hoc & discipulos suos facere docuit. Et ideo quidem omnis scriba doctus in regno calorum, similis esse debet patrifamilias homini, id est, Domino nostro Iesu Christo, qui profert de thesauro suo noua & vetera.

THEOPHYLACTI EPI-
scopi Bulg. superioris Euang. expositio.

Iterum simile est regnum calorum thesauro in agro abscondito, &c. Ager, mundus: thesaurus, prædicatione, & scientia Christi. Occultus est autem in mundo. Sapientiam enim, inquit Paulus, prædicamus absconditam. Querens autem scientiam Dei, inuenit eam: & omnia, quæ habet, siue gentilia dogmata, siue malos mores, siue diuitias, abiecit statim, & emit agrum, id est inudum. Nam, qui scientiam habet Christi, possessionem propriam habet mundum, & elementa ei seruiunt, & imperat illis, sicut & Iesus, & Moyses. *Iterum simile est regnum calorum homini negotiatori, &c.* Mare est præsens vita. Negotiatores, qui per hanc ambulant, & querunt scientiam quandam inuenire. Multæ enim margaritæ, multorum sapientum opinionones. Vna autem preciosa, vna est veritas quæ scilicet Christus est. Igitur sicut de margarita traditur, quod in cõchana nascatur, quæ se aperit tempore fulgoris, & dein iterum claudit: concipitur itaque tum ex fulgore, & rore, proptereaque candida est: sic & Christus in virgine conceptus est, & superno fulgore, spiritus sancti scilicet. Et sicut sepe margaritam tenens in manu, ipse scit, quantas habeat diuitias, alij autem ignorant: ita & prædicatione in obscuris, & perfectis abscondita est. Docet igitur vt, datis omnibus margaritam hæc possideamus. *Iterum simile est regnum calorum fagenam, &c.* Terribilis est hæc parabola, ostendit enim, quod licet credamus, non habeamus autem vitam bonam in ignem projiciemur. Sagenam quidem est doctrina piscatorum apostolorum, quæ ex miraculis, & testimonij prophetarum connexa est. Quæ enim docebant apostoli firmabant miraculis, & prophetarum vocibus. Hæc igitur fagenam ex omni genere congregauit, Barbaros, Græcos, Iudæos meretrices, publicanos, latrones. Quando autem impleta fuerit, & consummabitur mundus, tunc, qui in fagenam fuerint, discernentur. Nam, licet crediderimus, inuen-

ti autem fuerimus mali, abiciemur. Qui autem non tales, in vasa mittentur, æterna tabernacula dico. Omne autem opus, siue bonum, siue malum, cibis dicitur esse animæ. Habet enim anima spirituales operas. Tunc autem anima stridebit illis, hoc est operatiuas suas virtutes contereit, eod quod hæc fecerit. *Intellexistis hæc omnia? Dicunt illi. Etiam, domine. Vidisti quomodo parabolæ attentiores eos fecerint: Ecce igitur qui aliis insipientes, & imperiti, intelligunt ea, quæ oblique dicta. Vnde laudans eos saluatos, dicit, Omnis scriba, &c.* Scribas enim vocat eos, vt doctos in lege: & licet docti essent in lege, non manserunt tamen in lege, sed docti sunt ad regnum, hoc est Christi scientiam, & possunt proferre ea, quæ ex nouo, & quæ ex veteri. Paterfamilias igitur diues. In ipso enim thesauro sunt scientiæ, qui noua docens, ex veteri subiungebat testimonium, ex epli gratia dixerat, pro ocio- so sermone reddes rationem, hoc enim nouum: deinde addidit testimonium, Ex sermonibus enim iustificaberis, & condemnaberis, hoc veterus. In hoc similes apostoli, qualis Paulus dicens; Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

EVTHYMII ZIGABONI
superioris Euang. expositio.

Regnum simile est regnum calorum thesauro abscondito in agro, &c. Quare, turbis nō præsentibus, in parabolis adhuc loquebatur discipulis? Quia sciebat iam illos per ea, quæ dicta sunt, sapientiores effectos, ita vt possent intelligere. Ideo etiam post finem parabolarum ait eis; Intellexistis hæc omnia? dicunt ei: Etiam domine. Sicut autem in duabus suprapositis parabolis de sinapi, & de fermento, regnum calorum dicebat fidei sermonem: ita quoque in ista. Comparat autē ipsum thesaurum propter spiritus sancti diuitias, quæ in illo sunt. Ager autem est mundus, vt prædictum est. Scito ergo in mundo absconditum esse fidem: in fide vero diuitias spiritus. Et cætera quidem parabole, prout dicta sunt; relinque. Considera autem quomodo is, qui hanc ditantem thesaurum reperit, siue cognouit illum, studiosè conatur (nam hoc indicat, quod dicitur, Abiit) & cum gaudio cunctas quæ habet, distrahit, vt hunc solum lucrificat. Et intellige, quod omnes doceat huiusmodi parabola, non solum ne conuertentur, abiectionis, siue erogatis omnibus, quæ possident pro fide, sed etiam, vt cum gaudio hoc faciant: & hanc abiectionem, siue amissionem, lucrum ducat maximum: quodque is, qui aut illa non respuit, aut non cum gaudio respuit, nō potest fidei lucrificare thesaurum. In omnibus autem, quæ habet, intelliguntur quæ in opere, ac sermone, & in mète sunt peccata: quæ omnia similiter vedere oportet, hoc est, relinquere. *Iterum simile est regnum calorum homini negotiatori, &c.* Regnum calorum proprie intelligimus desiderium regni calorum, & hominem quidem illud appellauit, eo quod in homine operatur. Negotiatorem vero, quia propriam negotiatur salutem. Vide enim, quod, vbi inuenit vnā preciosam margaritam, sermonem videlicet fidei: qui vnus est propter vnā fidei veritatem, & quia nullus alius est huiusmodi: *Abiit* autem, id est, preciosus, quia multi precij, & quia multis honorabilis, qui videlicet illum cognouerunt. *Abiit*, quod

diligentiam, ac festinationem manifestat: & relinquit omnia, quibus antea fruebatur: eumque solum adipiscitur. Hæ autem duæ parabolæ in multis inuicem sunt similes: & breuiter in hoc solo differunt, quod illa fidei sermonem thesaurum vocabat, hæc autem margaritam: sicut & duarum præcedentium parabolarum, vna quidem granum sinapis illum appellabat, altera verò fermentum. Et, sicut per duas illas significauit incrementum, vimque fidei, ita rursus per has duas, illius significauit diuitias, & excellentiam. Crescit siquidem quasi granum sinapis: vim habet vt fermentum: dicitur veluti thesaurus: eximia est tanquam margarita preciosissima. Reliqua verò, que in parabola habentur, non sunt nobis magnoperè curanda. Ne autem de sola fide præsumamus, aut sufficere eam ad salutem credamus, addit & aliam parabolam, qua discimus, quod non omnes, qui credunt, salui fiunt, sed multi eorum pereunt: Ait enim;

Arrogans & temeraria est præsumptio de sola fide.

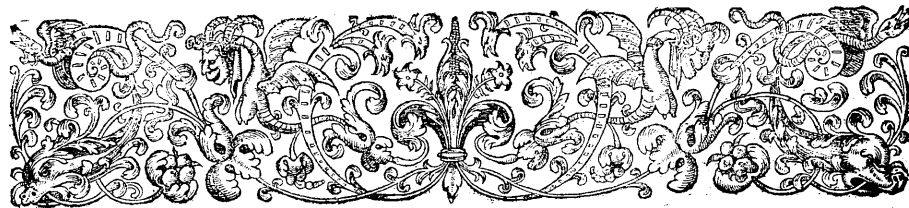
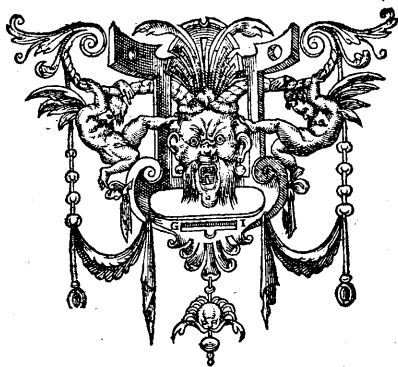
† Margarita etiam dominus appellatus est, quia diuinitatis profunditati vnitus, & solis piscatoribus, suisque discipulis cognitus est.

Rursus, simile est regnum celorum verriculo iactò in mare, &c. Regnum celorum iterum vocat fidei sermonem: mare verò mundum propter amaritudinem, vndasque tationum. Omnimoda autem piscium genera sunt, variæ multitudines inhabitantium in eo hominum, virorum, mulierum, puerorum, senum, cælibum, coniugatorum, aliorumque similium: aut etiam differentię varię gentium. Quod quum impletum fuisset, &c. hoc est, quando omnes crediderant: quidam voluntarij, quidam autem nõ voluntarij. Litus verò intelligit locum,

in quo iudicaturus est dominus: colligentes autem angelos. Porro bona, quæ capta sunt, iustos significant; praua autem malos: vala verò, ea quæ iustis in hæreditatem sunt reposita. Reliqua autem huius parabolæ similiter nõ sunt magnoperè curanda. Sic erit in consummatione sæculi. Sic, sicut dicitur est. Exhibunt angeli, &c. Atqui alibi ait, quod ipse separabit eos à se inuicem. Quid ergo dicendum est: Quod ipse quidem separabit eos suo iussu: angeli verò separabunt eos operatione, præceptum domini tanquam ministri exequentes. Est autem separare, diuidere. Quia verò in fine parabolæ dixit, quod praua foras abiecerunt: ne quis suspicetur sine periculo esse eiusmodi eiectionem: interpretatur dicens, quod etiam Mittent eos in caminum ignis, &c. Dicit illis Iesus: Intellexistis hæc omnia? Que videlicet in parabolis necessaria sunt: Atqui sciebat tanquam Deus, quod ea intellexerant. Reliquum est ergo, vt hoc more humano interrogauerit. Dicunt ei: Etiam, domine, &c. Quum illi falsi essent se intelligere parabolam, subinfert, quos doceat, omnes legitime ab ipso edoctos, intelligentia ditescere. Omnis, inquit, scriba siue sapiens edoctus à rege celorum, qui est Christus, intelligentia diues est: edoctus, inquam, ab eo, priusquam scilicet fallatur: & similis factus est homini patrifamilias, id est, diuiti, qui depromit, quando vult, de thesauro suo nouas, veteresque res aureas. Intelligitur autem per noua, intellectus noui testamenti: per vetera autem, veteris. Quod verò dicit, Propterea, non est nunc causę reddituum, sed confirmatiuum, id est, verè.

FINIS QUARTI TOMI.

INDEX

INDEX RERVM, EXEMPLORVM, ET HISTORIARVM,

QUÆ IN QUARTO BIBLIOTHECÆ volumine differuntur, patentissimum.

In quo prior numerus paginam, secundus verò columnam demonstrat.

ARON virgæ miracula.	223.1	Aduentus domini quarta vigilia.	513.2
eius significatio.	265.2	Aduersarij subtiliter obedientes facti.	248.1
Aaron primus pontifex in lege sacerdotij.	361.2	Aduersarij obsistendum.	419.1
Aaron vestimeta sacerdotalia.	397.1	Aduersa quo animo perferenda.	508.1
Abias tempore David summus sacerdos.	366.2	Adulatores animo venenum propinant.	43.2
Abraham benedictio cunctorum.	694.2	Aduersitas temporalis vt facile toleretur.	38.2
Abraham pater contra propria viscera inuehens.	37.1	Adulterium voluntate commissum.	151.1
Abraham sedus cum Christo.	513.2	in Adulteros.	146.1
Abram Abraham vocatus.	365.2	Aduersa alterius sicut nostra pertimescenda.	39.2
Abraham quibus in locis figuram Christi portet.	706.1	Aduersa vt queant superari.	272.1
Abrenuntiatio mundi.	49.1	Aduersantibus incommotis quam alacriter resistendum.	425.1
Abraham visio de Messia.	37.2	Adultera reconciliatio.	147.1
Abstinentia in quibus rebus laudetur.	929.2	Adulteram tenens stultus est.	146.2
Abstinentia vigiliarum festorum.	20.1	Adulteria quomodo vitanda.	377.1
Abstinentia que præclarior.	376.2	Adultera non timet opprobrium.	145.1
Abstinentiam gula quomodo imperauit Deus.	562.1	Adificium super arenam.	16.1
Abstinentie duo genera.	388.2	Adificia super Christum quis construat.	462.2
Abstinentia quorundam animalium Iudæis præcepta.	563.1	Adificantium duo genera.	16.1
Abstinentia quibus onerosa.	42.2	Ægyptus D. Marci prædicationibus conuersa.	248.2
Abstinentie qui sint inepti.	388.2	in Ægypto multa venena.	236.1
Accaron idolum spurcissimum.	290.2	Ægypti pontifex Marcus.	248.2
Accusatio suspicius.	45.1	Ægyptiæ seruitutis liberatio.	25.1
Achaz idololatria.	228.2	Æqualitas sanctissimæ Trinitatis.	264.2
Actiua vita quid offerat Deo.	125.2	Æquinoctium vernale.	170.1
Actiua vitæ demonstratio.	92.2.	Æquinoctium quando inueniuntur.	378.2
584.1. contemplationi inuidens.	657.1	Æquinoxia conceptionis Christi.	377.1
Actiua vitæ cum corpore deficit.	585.1	Ætates iuxta que numerentur.	355.2
Actiua vitæ quid sit proprium.	654.2	Æterna mansiones tribus rebus acquiruntur.	273.2
Actiua & contemplatiua vitæ significatio.	702.2	Æterna mansionis præparatio.	253.2
Actio virtutis varia.	273.2	Æterna requie potiri quantum sit.	574.1
Actiouis nostræ bona initia.	90.2	Æterna vitæ consideratio.	321.1
Actus Apostolorum laboribus ipsorum pro Christo passis implentur.	425.2	Æterna requie meditatio quos effectus pariat.	661.1
Actibus qui corruptus sit.	297.1	Æterna qui contemplantur.	140.2
Adam nomen numerum continens.	103.1	Æterna mansio que sit.	2.1
Adami peccatum in vniuersam progeniem transfusum.	273.1	Æternitatis scutum crux.	322.1
Ambitionis ignis.	109.2	Æternitatis pondus.	160.2
Admonitiones in vitiosos.	245.1	Æternitatem naturæ nostrum corpus accepisse.	434.2
Adoratores veri qui sint.	668.2	Æstatis calor.	151.1
Aduentus Christi non humilis sed terribilis.	575.2	Africa pars mundi.	122.1
Aduentum domini qui præfigurent.	403.1	Affectus sinceri officium.	16.1
		Affectus potius quam sensus pensandus.	32.2
		Affectionum radices.	162.1
		Afflictionibus que consolationes adiungantur.	478.1
		Afflictiones huius vitæ addunt ad meritum.	817.2

<i>Afflictio animæ in vigilijs.</i>	20.1	<i>Amoris dominici triplex confessio.</i>	157.2
<i>S. Agnes anno 12. martyrium passa est.</i>	65.2	<i>Amor diuinus interitum non reformidat.</i>	423.2
<i>Agnes visa post mortem à parentibus.</i>	69.2.	<i>Amoris sancti conciliatio.</i>	164.1
<i>quitur. ibid. eius miracula. ibid. præfecti vrbis filium recusat.</i>	67.1.	<i>Amoris carmen.</i>	226.1
<i>ignem superat. 68.2. Diabolum vincit. 72.1</i>		<i>Amoris cognati officium.</i>	10.1
<i>S. Agnetis laus. 65. eius ardor per tot. & 66. per tot. & 72.1. eius mors 69.1</i>		<i>Amoris virtute inimicem colligare quam piæ.</i>	33.1
<i>Agnetis fulgor in lupanari. 68.1. orat. Deum. ibid.</i>		<i>in Amore Dei tres gradus inueniuntur.</i>	471.1
<i>Agnetis responsio in filium præfecti vrbis.</i>	67.1	<i>Ancilla nihil boni significat in scriptura.</i>	324.2
<i>Agnetis oratione filius præfecti mortuus. 68.2. postea suscitatus. ibidem. eius confessio de Christo. 68.2</i>		<i>Andreas quid significet. 24.1. Iesum primus inuenit.</i>	25.2.
<i>Agnetis nomen factis respondebat.</i>	70.2	<i>ter labores patiens. 20.2. 35.2</i>	
<i>Agnus sine peccato quis dicitur.</i>	3.2	<i>Andreas Ioannis testimonio attractus.</i>	30.1
<i>Agnus sine macula Christus.</i>	13.2	<i>S. Andreæ festum.</i>	57.1
<i>Agnus cur vespere concedebatur.</i>	345.2	<i>Andreæ admirabilis memoria.</i>	36.2
<i>Agni sanguis cur postibus domorum imponebatur.</i>	418.2	<i>S. Andreæ nomine quis æstimetur.</i>	54.2
<i>Agnorum & ouium differentia.</i>	239.1	<i>Andreæ amor in fratrem.</i>	27.2
<i>Agriculturæ diuinæ delectatio.</i>	8.2	<i>S. Andreæ passio scripta à presbyteris Achææ.</i>	57.2
<i>Agricolæ diligentis officium.</i>	11.1	<i>S. Andreæ laus eximia.</i>	20.2
<i>Agricola quem ad finem seminet.</i>	12.1	<i>Andreæ ananuitatio de Christo.</i>	28.1
<i>Agricolæ semen humi mandaturi quid agro ferat.</i>	12.1	<i>S. Andreæ ardor erga Christum.</i>	4.2
<i>Agri dominici quanta fertilitas.</i>	448.2	<i>S. Andreæ desiderium crucis.</i>	40.1
<i>Agricultura spiritalis.</i>	320.2. 321.1	<i>S. Andreæ confortatio in passione.</i>	42.2
<i>Agriculturæ diuinæ modus.</i>	240.1	<i>ad Andream iustitia refertur.</i>	33.2
<i>Alabastrum genus marmoris vnguentis cõdendis aptum.</i>	518.1	<i>Angelus quis.</i>	203.1
<i>Alexandri magni mirabile exemplum constantiæ.</i>	680.2	<i>Angelus ab homine visus.</i>	397.2
<i>Alexandriæ primus nuntiat Euangelium Marcus.</i>	251.1	<i>Angelus absque timore cerni non potest.</i>	352.1
<i>Alexandria ecclesia.</i>	251.1	<i>Angelum esse felicitatis est.</i>	198.2
<i>Aliena damna nostra credenda.</i>	39.2	<i>Angeli sua intercessione liberant à damnatione.</i>	818.1
<i>Altaria duo in templo.</i>	368.1	<i>Angeli boni vt à malis dignoscantur.</i>	405.1
<i>Altaris lapis benedictione sanctificatur.</i>	258.2	<i>Angeli consolatio in B. Virginem.</i>	211.1
<i>Altissimi filius Christus.</i>	223.2	<i>Angelorum illustris inuocatio.</i>	817.2
<i>Alterius aduersa vt nostra pertimescenda.</i>	39.2	<i>Angeli corpora opaca & obscurata penetrant.</i>	209.1
<i>Amaon & Cleophas discipuli Emmaus.</i>	577.2	<i>Angelos Mariæ factis semper asserere.</i>	639.1
<i>Amare & amari studere differunt.</i>	163.2	<i>Angeli meliores hominibus.</i>	296.1
<i>Amare quis non possit.</i>	201.1	<i>Angelis quomodo placeat virginitas.</i>	196.1
<i>Amandus quomodo sit Deus.</i>	471.1	<i>Angeli quomodo transfigurari possunt.</i>	352.1
<i>Amatorum differentia.</i>	75.2	<i>Angeli mali castus.</i>	138.2
<i>Ambitio hominum execranda.</i>	215.1	<i>Angeli merita huminum trutinant.</i>	817.2
<i>Ambitio pro elationis.</i>	139.2	<i>Angeli solliciti de nobis.</i>	820.1
<i>Ambitio quos excæcet.</i>	215.1	<i>Angeli Dei qui sint.</i>	7.1
<i>Ambitionis argumentum.</i>	245.1	<i>Angeli orantibus astant.</i>	209.1
<i>in Ambitiosos.</i>	208.2	<i>Angelorum gloria vbi.</i>	60.2
<i>Ambulantes bene pedibus & malè moribus.</i>	271.1	<i>Angelorum qui primus sit.</i>	641.2
<i>Ambulatio Iesu quæ dicitur.</i>	3.2	<i>ex Angelis quis mittantur ad explendam ministerium.</i>	803.1
<i>Amicus quasi animæ custos dicitur.</i>	934.2	<i>Angelis cognata virginitas.</i>	96.1
<i>Amicus quis existere possit.</i>	977.2	<i>Angelis an peccata nostra noceant.</i>	828.1
<i>Amicorum progenies.</i>	562.1	<i>Angelos ad sepulchra sanctorum venisse.</i>	598.2
<i>Amicitia quid sit.</i>	937.2	<i>Angelorum chori.</i>	111.2
<i>Amicitia huius seculi mendax.</i>	483.2	<i>Angelorum gaudium.</i>	158.1
<i>Amicitiam Dei promereri quæle munus.</i>	163.1	<i>Angeli vocabula quam efficacia.</i>	216.2
<i>Amicitia sinceræ demonstratio.</i>	29.2	<i>Angelorum semen.</i>	158.1
<i>Amicitia cælestis dignitas.</i>	937.2	<i>Angelorum sanitas.</i>	76.1
<i>Amicitia inimica mulier.</i>	150.2	<i>Angelorum bonorum mos.</i>	221.2
<i>Aminadab vxor Elisabeth.</i>	221.2	<i>Angelos omnes sancti habent.</i>	815.2
<i>Amisio rerum temporalium.</i>	139.1	<i>Angeli ex nomine signati.</i>	169.1
<i>Amor seuæ & immania reddit facilia.</i>	38.2	<i>Angeli primi superbia inflati miser lapsus.</i>	450.2
<i>Amor & dilectio idem sunt.</i>	418.2	<i>Angelorum reparatio.</i>	141.1
<i>Amoris effectus.</i>	201.2	<i>Angelicæ excellentiæ splendor.</i>	397.2
<i>Amoris cælestium inflammatio.</i>	91.1	<i>Angelicæ virtutes cælestes populi.</i>	158.1
<i>Amoris in Deum integri probatio.</i>	424.1	<i>Angelicum corpus quam celorum.</i>	77.1
<i>Amoris veræ natura.</i>	163.2	<i>Ananus S. Marci successor.</i>	251.2
<i>Amor mundi adulterat animam.</i>	267.1	<i>Animus qui timidus sit.</i>	272.1
<i>Amorem nostrum Christum scire deitatis indicium.</i>	426.2	<i>Animus non turbatus veræ fortitudinis propugnaculum.</i>	272.1

Anima

<i>Anima hominis quam pretiosa.</i>	32.2	<i>Antiquitatis ritus de cruce.</i>	332.1
<i>Anima perfecta quid secum habet.</i>	646.2	<i>Apelles hereticus.</i>	56.2
<i>Animæ requies quando erit.</i>	167.2	<i>Aper cibis insuauis.</i>	38.2
<i>Animi perturbaciones quid sint.</i>	96.1	<i>Apostolus interpretatur missus.</i>	490.2
<i>Anima sancta quibus incitamentis occupetur.</i>	608.2	<i>Apostoli aequales meritis quia aequales passione.</i>	436.1
<i>Animam pro Christo ponere quam pulchrum.</i>	471.2	<i>Apostoli ex quibus electi.</i>	2.2
<i>Animæ sanctæ quo speculo se inspiciant.</i>	243.2	<i>Apostolorum prudentia.</i>	370.2
<i>Animæ castitas & mansuetudo.</i>	92.1	<i>Apostolos qui arguant.</i>	52.1
<i>Animæ sanctorum quibus purificentur.</i>	124.1	<i>Apostoli immortales mortui.</i>	36.2
<i>Animas sanctorum quotidie Deus accipit.</i>	286.1	<i>Apostolos omnes dormitioni Deiparæ interfuisse.</i>	638.2
<i>Anima verbum Dei concipiens ad alta tendere debet.</i>	499.2	<i>Apostoli 12. cur horæ vocentur.</i>	246.1
<i>Animæ perfectio telo diuini amoris confosse exultatio.</i>	450.1	<i>Apostoli cur infimæ conditionis electi.</i>	668.2
<i>Anima vitam alicui non dat.</i>	311.2	<i>Apostoli tentatione formidinis vexati.</i>	449.2
<i>Anima custodiens corpus quanta felicitate decoretur.</i>	644.2	<i>Apostoli quam sint honorandi.</i>	853.1
<i>Animæ casti amplexus.</i>	267.1	<i>Apostoli sancti quid doceant.</i>	451.1
<i>Anima an mori possit.</i>	69.2. 301.2	<i>Apostolorum nomina vnde orta.</i>	669.2
<i>Anima quomodo percat.</i>	296.2	<i>in Apostoli forma Episcoporum.</i>	232.1
<i>Animi sublimitas.</i>	5.1	<i>Apostolorum passio dupliciter in testimonium illis fuit.</i>	491.1
<i>Animam quæ coinquinant.</i>	9.2	<i>Apostolorum conuersio quid nobis contulit.</i>	454.1
<i>Animam quam non dimittit Deus.</i>	70.1	<i>Apostolorum quorundam reliquæ translatae.</i>	251.2
<i>Animarum dignitas quanta sit.</i>	800.1	<i>Apostolorum quantus pietatis affectus.</i>	472.2
<i>Anima qua diligentia ferendum.</i>	7.2	<i>Apostolorum qualis cursus.</i>	249.1
<i>Anima fidelis multitudinis & paucitatis expers.</i>	21.2	<i>Apostoli quibus renuntianere.</i>	36.2
<i>Anima occisionis sentit dolorem.</i>	295.2	<i>Apostoli duodecim propter 12. tribus Israel.</i>	233.1
<i>Animi veri probatio.</i>	258.1	<i>Apostolorum vocatio quando fiat.</i>	32.1
<i>Animas qui sibi ament.</i>	64.1	<i>Apostolorum vestigia vsque hodie in nobis manent.</i>	454.2
<i>Anima quomodo fide curetur.</i>	581.1	<i>Apostoli diuinitus tempore mortis B. Mariæ congregantur.</i>	586.2
<i>Anima pro vita præsentis.</i>	975.1	<i>Apostolorum oratio in morte B. Virginis.</i>	587.1
<i>Anima quo pacto seipsam obliuiscitur.</i>	267.2	<i>Apostolorum dignitas.</i>	237.1. 249.1
<i>Anima quæ infirma.</i>	50.2	<i>Apostolorum duodecim laus.</i>	949.1
<i>Animæ ossa confringenda.</i>	45.1	<i>Apostoli cur oues dicantur.</i>	482.1
<i>Animæ quæ loca fortiantur.</i>	62.1	<i>Apostoli operarij.</i>	234.1
<i>Animæ carnales non requirunt cibos.</i>	155.1	<i>Apostoli quare misericordia plenissimi.</i>	453.2
<i>Animæ nomine vita præsens designatur.</i>	ibidem	<i>Apostolorum admirabiles effectus.</i>	37.2
<i>Animæ hominum cibis Dei.</i>	245.1	<i>Apostolorum facta tanquam sidera effulserunt.</i>	37.2
<i>Anima qua vi cælestia arripere debeat.</i>	389.1	<i>Apostolorum semen.</i>	158.1
<i>Animæ verus panis.</i>	216.2	<i>Apostolica eruditio.</i>	235.1
<i>Animam quod castificet.</i>	267.1	<i>Apostolica dignitatis gratia.</i>	44.1
<i>Animæ mors quæ dicitur.</i>	293.1	<i>Apostolica gratiæ fastidium.</i>	37.1
<i>Animæ pauperi quomodo res diaboli contemnant.</i>	111.2	<i>Apostolorum nominum interpretatio.</i>	668.1
<i>Animorum motibus qui ferantur.</i>	647.1	<i>Apostatae qui facti & recipia comprobentur.</i>	453.2
<i>Animam amare duobus modis intelligitur.</i>	624.1	<i>Appollinatis error de Christi natura.</i>	341.2. 699.1
<i>Animæ doctrinæ effectus.</i>	9.2	<i>Appollinatis error de Christi natura.</i>	699.2
<i>Anima humana in medio condita.</i>	469.2	<i>Aquilas victrices Romæ reportabat imperator.</i>	547.1
<i>Anima nostra vt magnificet dominum optandum est.</i>	608.2	<i>Aquila qualis ventus.</i>	70.2
<i>Animæ qui relinquant vt voluptatibus indulgeant.</i>	577.1	<i>Aquilonis pars mundi frigida.</i>	ibidem
<i>Animam sordibus mundare quam pulchrum.</i>	258.2	<i>Aqua purificatio Christi.</i>	137.2
<i>Animæ directionis modus.</i>	228.1	<i>Aqua in baptismo quantum necessaria.</i>	312.1
<i>Animarum præcordia duobus fontibus resciantur.</i>	450.1	<i>Aqua quot significacionibus sumatur in sacris.</i>	655.1
<i>Animantium velocitas in singulis membris.</i>	564.2	<i>Aquarum Syloë silentium.</i>	160.1
<i>Animalia bina missa in arcam quid figurabant.</i>	233.2	<i>Aquarum congregatio mare nuncupatur.</i>	51.2
<i>Animalium velocitas.</i>	76.2	<i>Aquam triplicem nobis ponit Christus.</i>	931.2
<i>Animalia mundata Ecclesiæ sacramento.</i>	233.2	<i>Aquæ spiritualis fruitio.</i>	158.1
<i>Animalia hominibus felicitiora in sentiendo.</i>	76.1	<i>ab Aqua cur homo nascitur.</i>	306.2
<i>Animale corpus seruandum.</i>	158.1	<i>Aquæ sacramentum ad quid necessarium.</i>	305.1
<i>Animarum alimentum.</i>	210.1	<i>Aqua spiritus sancto calefit vt igne.</i>	330.1
<i>Anna gratia interpretatur.</i>	591.2	<i>Aqua tenuior terra & crassior vento.</i>	311.2
<i>S. Anna mater Virginis Mariæ.</i>	195.2	<i>Aqua baptismatis malis sacerdotibus similis.</i>	245.2
<i>Anni principium secundum Hebræos.</i>	365.1	<i>Aquæ à Mose in dulcedinem conuersæ figura passionis.</i>	345.2
<i>Annus domini acceptabilis.</i>	378.1	<i>Aram id est Christus electus vel excelsus.</i>	695.1
<i>Antenna nauis cruci comparatur.</i>	511.1	<i>Aras qui dissipantur.</i>	37.2
<i>Antiochiæ cathedra S. Petri.</i>	546.2	<i>Arbitrium liberum hominibus datum, contra hereticos.</i>	815.2
<i>Antiquorum mos in inscribendis epistolis.</i>	241.1	<i>Arbitrij liberi potestas.</i>	1137.2
<i>Antiquorum dignitas in oratione quantum valeat.</i>	361.2	<i>Arbor</i>	

<i>Arbor quot ramis impletur.</i>	157.2	<i>Aurum quo labore extrahatur è venis.</i>	390.1
<i>Arboris spiritualis fructus.</i>	ibid.	<i>Aurum à quibus appetatur.</i>	215.1
<i>Arborum significatio.</i>	6.2	<i>Auri fulgor qualis.</i>	225.2
<i>Arbores quæ infructuose.</i>	157.1	<i>Auro quid pretiosius donavit Deus.</i>	238.1
<i>Arbores fructum non suum facientes.</i>	ibid.	<i>Aures animæ.</i>	29.1
<i>Arbor inmensa homo.</i>	162.2	<i>Auster qualis ventus.</i>	70.2
<i>Arca tria continebantur.</i>	346.2	<i>Austeritas paenitentia quantum requiratur.</i>	451.2
<i>Arca Noe in mundi naufragio.</i>	37.1	<i>Authoritas Evangelij ex verbis Christi.</i>	309.2
<i>Arca ecclesie typus.</i>	346.2	<i>Autumni tempus.</i>	380.1
<i>Arca Noe Maria comparatur.</i>	601.2	<i>Auxilium sanctorum implorandum.</i>	422.2
<i>Arcana cui revelanda.</i>	144.2	<i>Auxilium alterius quantum utile.</i>	10.1
<i>Arcis significatio cordi humano assimilata.</i>	647.2	<i>Azymorum dies festus.</i>	378.1
<i>Archelaus rex, è regno pulsus.</i>	689.2.692.1		
<i>Arcadius imperator.</i>	547.1		
<i>Argentum quid sit multi nesciunt.</i>	260.1		
<i>Arguere rectè quis solus possit.</i>	434.1		
<i>Aristippus philosophus magni pretij scorta conduxit.</i>	478.2		
<i>Aristotelis versutia cum Apostolorum doctrina non comparantur.</i>	451.1		
<i>Aristotelis infœcunda loquacitas.</i>	232.2		
<i>Arte prioritas requiritur.</i>	85.1		
<i>Artifex qui que sua operatione gaudet.</i>	857.2		
<i>Artificium à quibus laudari solet.</i>	105.1		
<i>Arrius hereticus.</i>	56.2		
<i>Arriani quid de Trinitate sentiant.</i>	264.2		
<i>Arrianorum heresis in Trinitatem.</i>	699.1		
<i>Arrianorum spoliatio in ecclesiam.</i>	237.2		
<i>in Arrianos Christum negantes.</i>	264.2.366.1		
<i>Arrogantia quibus comprimitur.</i>	248.2		
<i>Arteria corporis unde veniant.</i>	311.2		
<i>Asia pars mundi.</i>	122.1		
<i>Asinus typus Gentilium.</i>	819.1		
<i>Asina Balaam felicitas.</i>	94.1		
<i>Aspasij Rome vicarij in S. Agnetem crudelitas.</i>	69.1		
<i>Asperitas vestium causa humilitatis.</i>	376.2		
<i>Aspidis blanditijs mansuescunt.</i>	676.1		
<i>Assumptio B. Mariae festiuitas civium supernorum.</i>	622.1		
<i>Assumptionis festo cur Evangelium Marthe & Mariae legatur.</i>	657.2		
<i>Assumptionis Mariae festus dies in calis celebrior quam in terra.</i>	619.1		
<i>Assumptionem B. Virginis nemo explicare potest.</i>	643.2		
<i>Assumptione B. Mariae sanctorum & sanctarum ordines assistere.</i>	617.2		
<i>Atbletae quinque certaminibus vocantur.</i>	480.1		
<i>Attentionis captatio à concionatore.</i>	320.2		
<i>Avaritia malorum omnium radix.</i>	138.2.139.2		
<i>Avaritia remedia.</i>	971.2		
<i>Avaritia effectus.</i>	139.2		
<i>ab Avaritia reuocati discipuli.</i>	250.2		
<i>Avaritia idololatrie comparatur.</i>	139.2		
<i>Avaritia quid sit.</i>	ibid.		
<i>Avaritia factor quam nocens.</i>	258.2		
<i>Audiores auribus animæ audientes.</i>	29.1		
<i>Auditorum salutem qui postulent.</i>	234.1		
<i>Auditoribus naturale & voluntarium.</i>	9.2		
<i>Audiores quibus verbis adducantur.</i>	7.2		
<i>Audire quid sit.</i>	76.1		
<i>Aues quæ beatæ.</i>	94.2		
<i>Aues ventura presentium.</i>	76.1		
<i>Aues quantum veloces.</i>	76.2		
<i>Augustus mensis unde denominatus.</i>	547.1		
<i>Augusti calendæ ethniæ cur olim celebres.</i>	546.2		
<i>Aurum trium Regum Christo oblatum quid significet.</i>	379.2		
<i>Aurum quomodo probetur.</i>	249.1		

<i>Babylonia transmigrationis quid significet.</i>	291.1		
<i>Baptismus repeti non potest, sic nec veteris.</i>	696.2		
<i>Baptismus lachrymarum.</i>	324.1		
<i>Baptismus quare terrenus.</i>	137.2		
<i>Baptismus valet licet à facinoroso homine fiat.</i>	308.1		
<i>Baptismus Christi rubens.</i>	335.2		
<i>Baptismus fidei & aque.</i>	323.2		
<i>Baptismi modus inenarrabilis.</i>	312.1		
<i>Baptismi Christi tempus.</i>	ibid.		
<i>in Baptismo quæ videantur.</i>	25.2		
<i>Baptismi species quantum valeat.</i>	340.1		
<i>Baptismi ceremonia.</i>	323.2		
<i>Baptismo remoto calum ingredi non licet.</i>	312.1		
<i>Baptismi sacramenti quantia virtus.</i>	254.2		
<i>Baptismo datur gratia & non signaculum gratiæ.</i>	339.2		
<i>Baptismi symbolum.</i>	342.2		
<i>Baptismatis sacri laus.</i>	305.1		
<i>Baptismatis regeneratio.</i>	97.1		
<i>Baptismo duo dantur.</i>	167.1		
<i>Baptizatus peccator fit iustus.</i>	344.1		
<i>Bar-lona, id est, filius Columbe.</i>	335.2		
<i>Bartholomæus, id est, filius aquas suspendentium.</i>	435.2		
<i>Basilicæ consecratio.</i>	668.1		
<i>in Basilidem.</i>	184.2		
<i>Beatus verè quis sit.</i>	433.1		
<i>Beati qui dicantur.</i>	574.2		
<i>Beatitude sapientiæ perfectissima.</i>	859.2		
<i>ad Beatitudinem quid faciat.</i>	159.1		
<i>Beatitudinis aeternæ loca.</i>	38.2		
<i>Beatitudinis aeternæ gaudia quibus significatur.</i>	254.2		
<i>Beelzebub Deus muscæ.</i>	308.1		
<i>Beelzebub idoli diversa nomina.</i>	290.2		
<i>Bellum nostrum in peccatore.</i>	291.1		
<i>Bellum quod aduersus mundum quotidie gerimus.</i>	236.2		
<i>Bello spiritali quomodo se gerendum.</i>	433.2		
<i>Belli figura à propheta descripta.</i>	248.2		
<i>Bello qui pusillanimi.</i>	575.1		
<i>Benedictus sanctus gratia & nomine.</i>	41.1		
<i>Benedicta virgo Maria multis de causis.</i>	160.2		
<i>S. Benedicti tres virtutes.</i>	210.1		
<i>Benedictiones furto conciliatæ.</i>	157.2		
<i>Benedictionis nova forma.</i>	37.1		
<i>Beneficium quando copiosius redditur.</i>	217.2		
<i>Beneficia quo pacto conciliantur.</i>	572.2		
<i>Beneficiorum diuinorum congeries.</i>	249.1		
<i>Bencuolus quis.</i>	350.2		
<i>Beneplacitum prima gratia Instorum.</i>	41.2		
<i>Bemignitatis quantus sit fructus.</i>	648.1		
<i>Bersabee cur non nominatur in generatione Christi.</i>	572.2		
<i>Bestiarum ab hominibus differentia.</i>	702.1		
<i>Bibendi desiderium unde oriatur.</i>	10.1		
<i>Bini quomodo incedimus in processibus.</i>	260.1		
	109.2		
	249.1		
	Bini		

<i>Bini quare Apostoli missi.</i>	233.2	<i>Capilli mystici quid sint.</i>	297.1
<i>Blandimenta mundi.</i>	73.1	<i>Capilli omnes capitis numerati.</i>	293.2
<i>Blasphemiæ inferorum porta.</i>	465.2	<i>Captiuorum redemptio.</i>	214.2
<i>Blasphemantes non auscultandi.</i>	298.1	<i>Carcerem in mundo reformidamus & ad ignem æternum currimus.</i>	298.1
<i>vt Bonum accipiamus.</i>	46.2	<i>Caro quomodo castiganda.</i>	412.1
<i>à Bono singulari recedere, fornicari est.</i>	267.1	<i>Caro animæ domestica inimica.</i>	295.2
<i>Boni quam vitam soli habeant.</i>	656.2	<i>Caro una vir & vxor.</i>	146.1
<i>Boni à malo discretio.</i>	50.1	<i>Carnis maceratio quibus attenuanda.</i>	45.2
<i>Boni & mali per quos nascantur.</i>	324.2	<i>Carnem non persecuti sunt martyres.</i>	75.2
<i>Bonos honorare quanti sit lucri.</i>	802.1	<i>Caro quomodo moueatur.</i>	77.2
<i>Bona voluntariè relinquentes qua mercede digni.</i>	863.1.	<i>Caro tantum refectioes requirit.</i>	155.1
	865.1	<i>Carnem manducare qui simulent peccant.</i>	298.1
<i>Bona mundi quantum noceant.</i>	36.1	<i>Carnis curam quid habeat.</i>	139.2
<i>Bona communia quibus partiantur.</i>	138.1	<i>Carnium cur abstinentia olim in ecclesia.</i>	298.1
<i>Bona præcipua quæ Christus impertijt.</i>	265.1	<i>Carne vesci malum non est.</i>	266.1
<i>Bona merces quando habetur.</i>	935.1	<i>Carnis nomine quid intelligatur.</i>	305.1
<i>Bonorum nostrorum consummatio.</i>	111.2	<i>Carnem incidere sordidum est.</i>	146.1
<i>Bonorum huius seculi consideratio.</i>	46.1	<i>Carnis & sanguinis nomine mysticè qui intelligantur.</i>	462.1
<i>Bonorum due vitæ.</i>	655.2	<i>Carnis corruptio.</i>	158.1
<i>Bonorum æternorum amissio.</i>	45.1	<i>Carnis integritas.</i>	204.2
<i>ad Bonos quod spectet.</i>	290.1	<i>Carnis gloria qua futura sit.</i>	76.1
<i>in Bonis quærendis nulla mora laudatur.</i>	18.2	<i>Carnis causa quod sit corporalis est.</i>	483.2
<i>Bonis mundi qui feliciter fruuntur mortem timet.</i>	296.1	<i>in Carnis illecebras auxilium Mariae virginis.</i>	208.2
<i>in Bonis quomodo habitet Christus.</i>	209.2	<i>Carnalis copule intelligentia.</i>	145.2
		<i>Carnalia quando perfectionem assumant.</i>	343.1
		<i>Carnalium passionum singulæ species.</i>	433.2
		<i>Carnalia desideria destruenda.</i>	297.1
		<i>Carnalis homo quis.</i>	216.2
		<i>Carnales actus qui relinquere teneantur.</i>	33.1
		<i>Carnalia generatioms macula.</i>	103.1
		<i>Carnalia quæ sint ante mortem leuiora morte.</i>	296.1
		<i>Carnalium malorum timor.</i>	ibidem
		<i>Carnifices qui irrident.</i>	40.2
		<i>Casellum proprie quid dicatur.</i>	65.1
		<i>Casla quæ non sit.</i>	66.2
		<i>Casimonia necessitati nihil debetur.</i>	147.2
		<i>Casitas qua re delectetur.</i>	145.1
		<i>Casitas quæ non valet.</i>	66.2
		<i>Casitas veræ fidei.</i>	116.1
		<i>Casitas quantum B. Virgini ardeat.</i>	643.1
		<i>Casitas Christi quibus figurabatur.</i>	126.2
		<i>Casitatis coniunctio cum spiritu.</i>	144.2
		<i>Casitatis virtutum receptaculum.</i>	226.1
		<i>Casitatem seruare quantum opus.</i>	210.2
		<i>Casitatis gradus.</i>	149.1
		<i>Casitas in matrimonio delectat.</i>	ibidem
		<i>Casitatis virginis laus.</i>	226.1
		<i>Casitatis interpretatio quibus grauis.</i>	149.2
		<i>Casitati qui corpore tantum studeant.</i>	151.1
		<i>Casitatis blanditia.</i>	147.2
		<i>Casitatis virtus.</i>	151.1
		<i>Casitatis profluuium.</i>	66.2
		<i>Casigatio corporis quam necessaria.</i>	43.2
		<i>Castrati qui sint.</i>	151.1
		<i>Cathecumeni & fidelis discrimen.</i>	312.1
		<i>Cathecumenorum figura quæ.</i>	304.2
		<i>Cathedra Christi in calo.</i>	44.2
		<i>Cathena S. Petri quam veneranda.</i>	543.2
		<i>Causam malam habentes ad quos confugiant.</i>	149.2
		<i>Cathenarum S. Petri inuentio.</i>	547.2
		<i>Censura austeritatis.</i>	388.2
		<i>Cerei quo die portantur.</i>	104.2
		<i>Ceremoniarum in festo purificationis significatio.</i>	109.1
		<i>Cerei in Christi honore quondam oblati.</i>	103.1
		<i>Ceres Dea frugum mortua.</i>	435.2
		<i>Charitas quantum ad beatitudinem faciat.</i>	38.2
		<i>Charit</i>	

Charitas quando firmiter habetur.	35.2	Christus quibus verbis ostendat liberum arbitrium.	975.2
ex Charitatis radicibus quid proficiat.	32.2	Christus virginis filius & non viri.	376.1
Charitas senario numero recte perficitur.	572.1	Christus ubique cognitus.	294.1
Charitatis qualis sit fructus.	839.2	Christus Rex & sacerdos.	798.2
Charitas ad seipsum proprie non est.	246.1	Christus secum in throno recte matrem collocavit.	615.1
Charitas sola que.	42.2	Christus quomodo referat matris uterum.	96.2
Charitatis vera concordia.	116.1	Christus quibus diversis modis visitavit homines.	404.1
Charitas inter quos maior.	32.1.145.2	Christus perfectus etatis quando passus.	346.2
Charitatis ordo pulcherrime distribuitur.	979.1	Christum qui persecuti sint.	87.2
Charitatis affectus declaratio.	222.1	Christi operatio, & verbum regula pietatis.	585.1
Charitatis viscera qui non habeant.	235.2	Christus via recta.	267.1
Charitas inter quos haberi non possit.	234.2	Christi humanitatem qui negaverunt.	698.2
Charitas duas vitas amplectitur.	700.2	Christus quomodo dicatur unigenitus.	313.1
Charitas perfecta vitia non sentit.	148.2	Christum quomodo cognoscamus.	526.2
Charitas Christi pecuniarum non habet pretium.	72.1	Christi nominis superstitiosa invocatio ab incantatoribus.	14.1
Charitas Christi in passione.	316.2	Christi etatis plenitudo mensuranda.	297.1
Charitas quibus inflammetur.	42.1	Christus qualis petra.	159.2
Charitas plenitudo legis.	41.1	Christi humilitas.	120.1
Charitate mueta cornetti documentum virtutis.	34.2	Christum in quibus imitari debemus.	763.2
Charitas iustorum erga proximos, quantum opus.	425.1	Christo que virtus magis placeat.	140.1
Charitatis una & summa probatio.	942.1	Christi epistola.	100.1
Charitatis duo precepta.	32.2	Christi admiranda pulchritudo in facie.	33.1
Charitas quando firmiter.	33.1	Christi duplex natura.	456.1
Charitas sine quibus haberi non possit.	424.1	Christi sermonum incurditas.	19.2
Charitas quare non emuletur.	268.2	Christi vera humanitas ex quibus appareat.	699.1
Charitate sola beatitudine digni efficiuntur.	572.1	Christi praeursoris testimonium.	23.1
Charitatis vitas in calis.	261.1	Christum Nazarenum qui putabant.	19.1
Charitatem Dei & proximi quid retineat.	584.1	Christum suscipere quid.	117.1
Charitatis quanta sit vis.	38.2.485.2	Christi occasus.	227.1
Charitatis sex species annumerantur.	571.2	Christi substantialis incarnatio.	223.1
Charitatis abyssus inexplebilis.	679.1	Christus inuisibile mortuus.	309.1
Charitate gemina qui accendantur.	2.1	Christum inuenire quid.	24.1
Charismatum fragrantia unde spiret.	226.1	Christus statim in utero virginis perfectus.	223.2
Cherubim quid sit.	244.1	Christi membra qui sint.	226.1
Cherubim in monte Sina Moysi ostensus.	397.2	Christum qui sequantur.	212.975.1
Cherubim qua forma describatur.	816.1	Christi regnum spirituale.	223.2
Christina quid.	4.2	Christi donum maius.	23.1
in Cherinum hereticum.	698.1	Christi faciei splendor quantum.	52.1
Cholera unde accendatur.	311.2	Christum qui habeant in utero.	171.2
Chori Apostolorum distributio.	250.2	Christi opprobrium recordatio cordi salutaria.	471.1
Christus quare puer dicitur.	91.1	Christi frater, soror, & mater.	515.1
Christus nocte sermocinatus est.	292.2	Christum quis primus inuenit.	21.2
Christus in quibus habitet.	2.1	Christi umbra plusquam sinbria.	265.1
Christus vita eterna in qua futuri sumus.	263.1	Christo totum corpus dare debemus.	490.1
Christus in se habendus, ut rationem de ipso reddamus.	262.2	Christus philosophia nostra.	56.2
Christus quare primogenitus vocatur.	105.1	Christum qui sequitur, necessaria sequuntur.	316.1
Christus possessionem totam a nobis requiret.	14.2	Christus voluntarie mortem subiit.	423.2
Christus bonis hominum operibus pascitur.	763.2	Christus eodem die conceptus & passus.	379.1
Christus quo tempore missus.	169.1	Christi locutio cum matre tempore Assumptionis ipsius matris.	587.2
Christus sacerdos secundum ordinem Melchisedech.	366.2	Christi nature assumptae que fidem faciant.	575.2
Christus cur petra vocetur.	509.1	Christi sessio triplex.	819.2
Christus a voluptate & tristitia inuisus.	342.1	Christum corpus suum manducandum transmisit Ecclesiae.	528.2
Christus tribus linguis notatus.	2.1	Christi incarnatio ad generis humani instauracionem necessaria.	189.2
Christus viri caput.	376.2	Christi multi, morti tamen subiecti.	37.2
Christus quare de sponsa nasci voluit.	217.1	Christianus solum fidem habens sine operibus bonis, damnabitur.	1031.1
Christus quatuor purificat mundum.	137.2	Christiani omnes vagantur.	4.2
Christus unde natus.	107.1	Christiani quare consortes vocantur.	24.1
Christus quomodo in seipso.	263.1	Christiani solo nomine qui sint.	972.1
Christus singulariter sanctorum.	15.2	Christiani Dominici praecepta diebus interesse mysterijs tenentur.	577.1
Christus seipsum filium hominis nuncupat.	23.1	Christiani vita ad vitam tendens intentionem.	585.2
Christus cur S. Ioanni matris curam in cruce tradidit.	586.2	Christiani quare facti sumus.	1194.1
Christus seipso pascitur.	229.2	Christiani qui respuendi.	254.2
Christus vnus vere fuit.	38.1		
Christus vita nostra.	81.1		
Christus scrutator cordium.	426.2		
Christus Rex & Pontifex.	366.2		

Christiano

Christianorum spes.	321.2	Concionator inermis absque charitate.	246.1
Christianum nomen omnium praestantissimum.	11.1	Concionator qua intentione predicare debet.	243.1
Christianorum splendor.	37.2	Concionatoris imploratio ad Deum.	107.1
Christianismi summa que sit.	818.2	Concionatoris quanta debet esse fiducia.	242.2
Cibus spiritualis quis sit.	216.2	pro Concionatore elegans optatio in exordio.	209.1
Cibus corporis gravari non debemus.	27.2	Concionatores in urbibus quid agere debeant.	249.1
Cibi vespertini animam hebetant.	8.2	Concionatores ad auditorum salutem accommodatoria querere debent.	7.2
Cibi asperitatem quantum requiratur.	929.2	Concionatores quantum diuinis interijs esse debeant.	236.1
Ciborum delectus an prohibeatur.	969.2	Concordia Apostolorum mira.	56.2
Ciborum per triduum abstinentia.	8.2	Concupiscentiae rabies quantum operetur.	674.2
a Cibus noxijs quam seruo abstinendum.	389.1	Concupiscentiae aestu carentes.	218.1
Cibus corporalibus quomodo sit vitandum.	585.2	Confabulationibus quibus vacandum.	9.2
Cincrum S. Cypriani virtus.	777.2	Confessio sacerdotalis clauis comparatur.	447.2
Circuncisio a peccatis.	91.1	Confessio extorta confessio non est.	45.1
Circuncisio quid significet.	95.2	Confessio fructus fidei.	297.2
Circuncisio qua die fiebat.	97.1	Confessio bonum anime ornamentum.	46.1
Circuncisio Domini quibus figuretur.	372.1	Confessio Iudae & Cain.	45.2
Circuncisio norma quibus tradita.	372.2	Confessio duplex.	46.1
Circuncisio nis paupertas.	37.2	Confessio perfecta que sit.	434.2
Circumcelliones qui mortem sibi sponte inferebant.	326.2	Confessio sine fide non valet.	297.2
	160.2	Confessionis signaculum.	46.1
Circumspectio Dei.	10.1	Confessionis sacramentalis demonstratio.	58.2
Civitates qua gratia excogitatae.	234.2	Confessionis vigor.	46.1
in Civitatibus quid agendum.	308.1	Confessionis occasio.	44.2
Clamor ira materia.	322.1	Confessionis effectus.	45.1
Claudorum baculus.	450.2	Confessionis pulcherrima considerationes.	ibid.
Claves verae calorum meritorum virtutes.	332.1	Confessionis primus gradus.	ibid.
Clavis regni caelestis Petro tanquam bono dispensatori tradita.	436.1	Confessionem quid generet.	44.2
Clavi Crucis Christi galee & freno equi apposti.	332.1	Confessionis radix que sit.	297.2
Claves regni calorum accipere qui dignus sit.	434.1	Confessionis mentio.	45.1
Claustri unum vere paradysus est.	60.2	Confessionis sacramenti differtio.	45.2.46.1
Clericos quo pacto admonendos.	245.1	Confessionem que impediant.	46.1
Calibem vitam qui agant.	211.1	Confessoris qualitas.	ibid.
Cena cum pane vite.	229.2	Confessorum a negotiatoribus separatio.	75.2
Cogitationes pravae quid generet.	139.1	Confessores quid seminaverunt.	159.1
Cogitationes nocturnae.	160.2	Confiteri commissa erubescere non debemus.	46.1
Cogitationes turpissimae quibus odiose sint.	642.2	Confitens iustissimus quis.	45.1.46.1
Cogitationes male in potestatem redigendae.	388.2	Confitendum humiliter.	45.2
Cognitio multifarie dicitur.	172.2	Confitendo qui se ostentent.	ibid.
Cogitandum quid nobis sit.	245.2	ut Confiteamur ratio monet.	46.1
Cogitationum malarum interemptio.	147.2	Confusio que peior erit.	296.1
Cognitionem homini quid praebet.	140.1	Confusio nostra sanctorum confusione ostenditur.	423.1
Cognoscere se quis possit.	45.1	Confusio adducens peccatum.	46.1
Colloquia seorsum facta.	27.2	Coniugium fidele castitatis gradus.	149.1
Colloquia prava quantum noceant.	457.1	Coniugium singulare felicitas non noua.	361.2
Colloquia que vitanda.	209.1	Coniugium quale verum sit.	697.1
Columba quale animal.	40.1.92.1.486.2	Coniugium honoratum.	96.1
Columbarum simplicitas Spiritus sancti specie demonstrata.	476.1	Coniugium lubricitas fr-enatur.	245.2
	111.2.141.2	Coniugia ex genere impiorum inire quam periculosum.	700.2
Columbarum proprium.	141.2	Coniugij laus.	96.1
Columbam imitari debemus.	157.1	Coniugij testificatio nuptiarum celebratio.	180.1
Commissationi qui dediti homines.	236.2	Coniugia secunda vitanda.	145.2
Communicatio cum quibus precepta.	142.1	Coniugatus quomodo monendus.	ibid.
Communio nostra cum Christo.	46.1	Coniugum sanctarum memoratio.	71.2
Compassio quorum in aperienda conscientia.	962.1	Coniuges ex eadem cognatione olim ducta.	223.1
Compassio quando falsa ostendatur.	56.1	Coniugatae quantum amabiles Christo.	99.1
Compensatio diuina pro huius vitae laboribus.	84.2	Coniunctionis matrimonij utilitas.	10.1
Compunctio penitentiae.	243.2	Coniugum unitatis fraternae laus.	55.2
Compunctio prius lauari debemus.	124.1	Conscientia labijs aliorum uti non debet.	399.2
Compunctio cordis.	91.1	Conscientia impura non precandam.	258.2
Compunctio duo genera.	244.1	Conscientiae qualitas consideranda.	49.1
in Compunctioe quid necessarium.	243.2	Conscientia reatu conuicta.	376.1
Compunctioe peccatorum lauarum.	126.2.859.1	Conscientiae mundandae forma apprimae utilis.	645.1
Compunctioe duo genera.	384.1	Conscientia licet pura, non tamen praesumendum.	424.2
Conceptio quorum mirabilis.	120.2	Conscientia proprii amoris.	161.2
Conceptio humana quomodo perficiatur.	330.1	Conscientia quare nunquam secura.	360.2
Concilium Nicenum.			

R R r r r

Conscien

Confitentiam non seruans fidem non seruat.	150.2	Cordis secreta cui manifestanda.	44.2
Confitentiae humane status qua subtilitate nosciatur.	424.2	Cordium nostrorum castigatio.	42.1
Consecrationis tempore a vino & sicera abstinebant Nazaren.	365.2	Cornely Baptismus & conuersio.	368.2
Consequentibus precedentia conuenire debent.	263.1	Corona in laudem deiparæ & Virginis.	639.2
Consideratio quorum nobis esse debet.	50.1	Coronæ retributionis descriptio.	249.1
Consilium.	140.2	Corpus nostrum instrumenti vicem obit.	187.2
Consilium quibus conueniat.	855.2	Corpus quibus obsequatur.	76.2
Consilij bonum.	140.2	Corpus animam grauians.	ibidem
Consilij pulchre & utilitates.	ibidem	Corpus quibus inuicentis custodiendum.	644.2
Consolatio Apostolorum nulli equalis.	292.1	Corporis fulgor in Christo.	225.2
Consolatione humana qui caruerunt.	168.1	Corporis afflictio quibus grauis.	42.2
Consolationis verba discipulis facta.	258.1	Corpus nostrum negligendum est.	316.1
Consolatorius sermo.	225.2	Corpus Christi quid dimendet.	139.2
Constantia in fragilitate.	42.2	Corpus imbecillius que reddant.	9.2
Constantiam Constantini filiam sanat S. Agnes.	69.2	Corpus cum moritur sentit animam.	295.2
Constantia pollentes virgines.	66.2	Corporis & sanguinis Christi perceptio.	113.2
Constantia miræ exemplum in S. Andrea.	42.2	Corporis Domini motio.	47.1
Constantini Imperatoris deuotio.	331.1	Corporis Christi sacramento inest etiam diuinitas.	1008.2
Consuetudo mala qua solitudine refecanda sit.	685.2	Corporeæ expiationis mentio vbi.	97.2
Consuetudinis mixtæ profectus.	10.1	Corpore quomodo vtendum sit.	296.1
Consulium officium quale erat.	490.1	Corpori Christi tria debemus.	141.2
Consulium honor antiquus.	516.2	Corpora lauandi mos antiquorum.	640.1
Contemplatio quando reddetur perfecta.	573.1	Corporum natura qualis.	307.1
Contemplatio diuinarum.	572.2	Corporum amor naturalis.	260.1
Contemplatio merces fidei.	256.1	in Consideratione auxilium S. Nicolai.	60.1
Contemplationi qui vacare cupit oculum mentis debet mundare.	649.2	Coruus sanctis patribus missus.	74.2
Contemplationi que postulantur.	585.1	Creatura a Deo quantum bonitatis oleant.	361.1
Contemplationi qui occupentur.	287.2	Creatura naturam conferre creatori non licet.	575.1
Contemplationem tria impediunt.	649.1	Creaturarum rerum rationes vbi.	270.2
Contemplatiua vita melior actiua.	657.1	Creatura a creatore differentia.	274.2
Contemplatiue vitæ dulcedo. 125.2. eius letitiæ. 162.1 effectus.	654.2	Credere corde sola fides.	297.2
Contemplatiue vitæ quid sit proprium.	584.1	Credere & confiteri non sufficit ad salutem.	962.2
Contemplatiue vitæ cura.	255.1	Credere faciendo quid dicamus.	308.1
Contemptus rerum presentium.	76.2	Credere in Deum quomodo deceat.	272.2
Contemptui esse quo animo tolerandum.	215.1	Credere Deo quid. 46. 1. in Deum & Deum.	ibidem
Continentia quibus possibilis.	151.1	Credentes facile verbis.	34.2
Continentia que gloriosa.	ibidem	Credentes merito coronantur.	294.1
Continentiæ laus.	ibidem	Credientium timba messis.	234.1
Continentiæ votum.	629.1	Credientium in Christo qui locum non teneat.	265.2
Continentiæ author Deus.	149.1	Criminis magnitudine non desperandum.	87.2
Continentiæ certamina que sint.	480.2	Crudeles in vitium esse debemus.	139.1
Continentiæ murus quam validus.	647.2	Crudelitas qua in re demonstratur.	258.2
Continentia quibus utilis.	152.2	Cruce duo cornua habet.	345.1
a Continentia qui cadant.	147.1	Cruce Baptismi causa.	308.2
Continentes qui sint.	152.2	Cruce diaboli fuga.	317.1
Contraria duo in se falsa.	264.2	Cruce quam pretiosa.	40.1
Conuersio que peruersa.	31.1	Cruce qua veneratone adoranda sit.	769.1
Conuersionis Pauli memoria quare frequentetur.	86.2	Cruce magis interius quam exterius imprimenda.	348.1
Conuersionis perfectæ forma.	88.2	Cruce vnicuique quomodo tollenda sit.	763.1
Conuersio aberrantium quibus fiat.	248.1	Cruce adoranda quare.	333.1
Conuersio gentium non humane industriæ sed diuine virtuti adscribenda est.	481.2	Cruce omnibus mysterijs adhibetur.	316.2
Conuersatio que inter homines melior.	368.2	Cruce vnde dicatur.	20.2
Conuersatio prauorum hominum quam perniciosa.	815.2	Cruce Christi arma victoricia.	316.1
Conuersationis humane duæ laudabiles partes.	658.1	Cruce gloria nostra.	138.2
Cor hominis solum capax rationis.	44.2	Cruce sanctorum vitæ virtutisque propositum.	580.1
Cor contritum qui Deo offerat.	125.2	Cruce que pretiosa in conspectu Dei.	588.2
Cor vnde originem trahat.	311.2	Cruce in parietibus olim depicta.	316.2
Cor bene fidei quid sit.	484.1	Cruce in celo in iudicio apparebit.	318.2
Cor humanum quibus muniatur.	647.2	Cruce duobus modis extollitur.	962.1
Cordis mandatio in sacra scriptura.	262.1	Cruce Christi eius exaltatio & gloria.	309.1. 315.1
Cordis dolor tertius Confessionis gradus.	45.2	Cruce sacramenti vis in vet. testamento.	184.1
Corde duplces quanto odio prosequatur Deus.	14.2	Cruce verbum quibus scandalum.	229.1
Corda hominum soli Deo patent.	19.2	Cruce sanctissime salutationes.	334.2
		S. Crucis virtus operatoria multis effectibus conglobatis.	321.2. 322.1
		Cruce domini tempus.	37.2
		Cruce dimensiones.	184.1
		Cruce encomium.	547.2
		Cruce	ibidem

Cruce signi virtus.	184.2	December mensis Olearum.	378.1
Cruce quatuor cornua.	43.2	Decolutionis S. Ioannis Baptistæ festum.	679.1
Cruce vis quibus declaratur.	318.2	Dedicationis amniuersarij dies in Ecclesia.	563.2
Cruce materia non adoranda.	333.1	Defunctorum animas posse viuorum suffragijs iuari.	1127.2
Cruce signi mirabiles effectus.	317.1	Defunctorum sepulchris qui cibos apponcant.	155.1
Cruce forma duplex.	318.1	Defunctis quid profint.	62.2
Cruce figura quid obumbrat.	183.2	Delectatio verborum Dei.	159.2
Cruce profunditas.	184.1	Deliciae Dei cum hominibus.	44.1
Cruce encomium.	317.1. 318.1	Delicias qui non curet.	40.2
Cruce inuentio.	311.2	Delictum quando proualeat hominis.	564.2
Crucem Domini duobus modis baiulam.	955.1	Delictorum purgatio.	95.2
Cruce signaculum sacramentis olim adhibitum.	316.2	Deliciae vitæ quomodo expellende.	376.2
Cruce duo genera.	388.2	Democriti oratio non placens.	248.1
Cruce desiderium incredibile S. Andrea.	20.2	Denegatio Christi porta inferorum.	433.1
Cruce mysterium in omnibus sacri eloquij paginis.	344.2	Desidia voluntatis perditio vitæ.	7.2
Cruce Christi efficacia.	332.1.2	Desiderium quorundam videndi Christum.	101.2
Cruce causa & salus.	315.1	Desiderij celestium signum.	215.1
Cruce domini signum a quibus diuersè acceptum.	114.1	Desperatio quos interficiat.	46.1
Cruce dominicæ laudes.	40.2	Desperatio impedimentum confessionis.	46.1
Cruce figura antiquæ in sacra scriptura.	333.2	Desperatio vitæ post mortem quibus infit.	296.1
Cruce gloriosi quanta felicitas.	43.2	Desperatione ne fragranum diuine lectiones erigunt.	267.1
Cruciatu a cruce dicitur.	20.2	Desperantium salus crux.	322.1
Crucifixio spiritalis in quos fiat.	427.2	Detraçtio fraternæ.	43.2
in Cubili quid meditandum.	160.2	in Detraçtores.	208.2
Cubiculum in oratione clausum esse debet.	209.1	Detraçtores qualiter comescere debeamus.	861.2
Cupiditas diuitiarum quos laceret.	310.2	Deuotionis sanctæ holocaustum.	209.1
Cupiditas secularium rerum quam momentanea.	812.1	Deuotio S. Petri.	24.2
Cupiditas vnde augetur.	260.1	Deuotionis iudicia. 111.1. soliditas. 155.1. exemplum.	56.2
Cupiditas nullum cordis.	647.2	Deuotionis impedienda obstaculum.	234.1
Cupiditates naturales que sint.	260.1	Deuotione actiuose proximo in charitate sociamur.	584.1
a Curiositate quantum abhorere debeamus.	657.2	Deus qua re precipua colatur.	641.2
Currus in aere agitato.	37.1	Deus cur in specio ignis apparuit.	277.1
Curtis vnde.	311.2	Deus corporaliter a Prophetis visus.	288.1
Cyrcorum durissima vita.	478.2	Deus nullo pacto peccati author.	1125.2
S. Cypriani laudes. 774.1. 2. 775.1. 2. corpus eius reuelatio. 777.1. publicum orbis bonum.	ibidem	Deus vita eterna.	270.2
		Deus quomodo mala prouideat.	829.1
		Deus pater non est de aliquo.	264.1
		Deus paratior ad remunerandum bonos quam ad puniendum impios.	297.2
		Deus vbi inuictur.	24.2
		Deus solus verax.	255.1
		Deus diuersimodè in creaturis.	209.2
		Deus cur opere diaboli opus suum passus est deperire.	300.2
		Deus viuis dicitur ad distinctionem aliorum deorum qui putantur dij.	435.2
		Deus carnis oculis non videtur.	259.1
		Deus rebus creatis predicatur.	248.1
		Deus vita anime.	70.1
		Deus duabus rebus nobis redditur.	648.2
		Deus quomodo adoretur.	239.2
		Deus cognosci non potest.	186.1
		Deus quo amore diligatur.	471.2
		Deus quomodo videatur.	78.1
		Deus nullo intervallo capitur.	321.1
		Dei consilij & economie quis sit scopus.	575.1
		Dei summi mirabiles effectus.	44.1
		Dei imitatores esse debemus.	150.1
		Dei vultus qui assistant.	158.1
		Dei visio ab hominibus dispar.	364.2
		Dei mirabiles effectus.	322.1
		Dei benignitas in homines quibus declaratur.	575.1
		Dei electio nostris bonis operibus confirmatur.	396.1
		Dei omnipotentis mirabiles effectus.	100.2. 101.1
		Dei opera quo pacto consideranda.	88.1
		Dei presciantia non est causa peccati.	815.2

Dei Patris & Filij nulla differentia.	259.2	Diogenes Sinopensis in foro turpitudinem publice pere-	478.2
Dei formatoris palestra.	37.1	git.	478.2
Deum qui relinquunt.	244.2	Dionis epistola.	ibid.
Deo protegente nulla afflictio.	272.1	Discipline mentis & corporis perfectio.	467.1
Deo pro munere quid offerendum.	295.2	Discipline persecutio.	98.1
Deo per virtutem esse dicimur.	281.2	Discipline paternae ingratus.	14.1
ad Deum intelligendum exemplum.	263.1	Discipuli veri laus.	248.2
Deum videre desideranti quid necesse sit.	24.1	Discipuli Christi qui vocentur.	669.1
Dei cognitio ab omnibus creaturis.	271.1	Discipulos mendicare instituit Christus.	236.2
Deitatis reuelatio.	5.1. gloria 44.1	Discipuli agni disci.	13.1
Deitatis Christi confessio.	3.1	Discipulorum secunda vocatio.	34.1
Dij paganorum.	70.1	Discipuli mysteria Christi ignorantes.	363.2
Deorum infernalium sacrificium.	122.1	Discipuli qui Iesum secuti sunt.	4.2
Deorum falsorum à vero distinctio.	428.1	Discipuli diuersimodè vocati.	13.1
Deorum falsorum spectra execranda.	64.1	Discipuli male opinionis ab hominibus.	292.1
Deorum status quomodo ab Homero exponuntur.	640.1	Discipulorum inseparabilis vnitas.	251.2
Deorum falsorum deceptio.	70.1.2	Discipulorum studium quomodo fiat.	4.1
Diabolus quid significet.	54.2	Discipulos quo tempore habuit Christus.	53.2
Diabolus quo pacto homini inuideat.	139.1	Discipulis 72 forma presbyterorum.	232.1
Diabolus machinatur in vitam.	300.2	Discretio in quibus bona.	45.2
Diabolus nec generat, nec generatur.	483.2	Dispensia pro incertis non subeunda.	159.2
Diabolus notis nomine intelligitur.	673.1	Dispensationis verba.	3.2
in Diaboli seruis fides non est.	483.2	Disputatio de quibus fieri debet.	9.2
à Diabolo quare profecti cuiusdam filius suffocatus.	68.2	Disputationis verba venena.	237.2
Diabolus quare dicitur fugitiuus.	54.2	Distinctio personarum in Deo.	330.1
Diabolici furoris inestimabile incendium.	483.2	Diuina percutantes qua pena digni.	310.2
Diabolo superato discipulos elegit Christus.	47.1	in Diuinam verbi naturam nulla mutatio potest contin-	699.2
Diaboli clader & exterminium.	32.1	gere.	699.2
Diaboli violenti conatus.	34.2	Diuinarum cognitio.	33.2
Diaboli pugna in duodecim Apostolos.	479.1	Diuina res humano iudicio non egent.	311.2
Diaboli confusio in quibus.	144.1	Diuinarum sensus qua parte accipiendus.	310.1
Diaboli laquens.	40.2	Diuinarum executio matura debet esse.	239.1
Diaboli arma malus est homo.	483.1	Diuinitas vbi habitet.	68.1
Diaboli supplantatio.	33.2	Diuinitatis substantiae consideratio.	44.2
S. Diaconi martyrium.	70.1	Diuinitatis plenitudo in B. Maria.	209.1
Dialecticis terminis Deus non adstringitur.	232.2	Dives à Deo reprobatus.	265.1
Dicere quid debeamus.	887.2	Diuiti quae necessaria pro perfectione.	269.1
Dies vna quantum valeat.	143.1	Diuites superbi & inflati.	357.2
Dies Christus vocatus.	246.1	Diuitiae vbi potissimum abundant.	60.2
Dies quo tempore crescere incipiunt.	217.1	Diuitum fructum crux.	322.1
Dies ad vitam dati numerati sunt.	295.1	Diuitiae sine larga effusione non proueniunt.	11.1
Dies ad aeternitatem vitales.	143.1	Diuitiae quibus steriles fiunt.	310.2
Dies expiationis qui vocabatur.	350.1	Diuitias diligere, & Christo placere non possumus.	35.1
Dies Christianorum.	37.2	Diuitiarum altitudo non querit pecunia, sed gratia.	522.2
Dies octauae obseruatio.	97.1	Diuitiae quae non materiei subiectae.	37.2
Dies spiritualis quanta sit amplitudo.	470.1	Diuitiarum Dei altitudo inferutabilis.	313.1
Dierum iactura irreparabilis.	142.2	Diuitiarum augendarum ratio.	11.1
Dierum cursus quomodo deprehendi possit.	377.1	Diuitiarum magnitudinem non considerat Deus.	36.2
Dierum hominis breuitas.	143.2	Diuitijs qua frugalitate vtendum.	11.1
Dignitatem quomodo Christo debeamus.	141.2	Diuitiae liberaliter distribuendae.	ibid.
Dignitates qui ambiant.	215.1	Diuitias quid corrumpat.	258.2
Dignitates vitae aeternae.	253.1	Diuitijs qui imitantur.	60.1
Dilectus quis Deo & hominibus.	157.2	Diurni operis pensum.	160.1
Dilectio quae quarendae.	163.2	Diurij praeceptio.	179.2
Dilectio Dei & proximi quibus designetur.	585.1	Doctrina quae omnibus tradita.	268.2
Dilectio in principio, in fine probatio.	483.2	Doctrina propter tempus non praetermittenda.	4.2
Dilectio Iesu in quos sit.	26.1	Doctrina viuifica ex Scriptura saeculari.	566.1
Dilectio gemina esse debet.	23.2	Doctrina sanctorum qualis.	249.2
Dilectionis vtriusque exemplum.	584.1	Doctrina inuisibilis fidei necessaria.	305.1
Dilectionis iudicium in quibus.	585.1	Doctrina pietate probata.	157.2
Dilectionis perfectae virtus.	424.1	Doctrina singulorum ingenijs proportionabiliter accom-	330.2
Dilectionis mutuae plenitudo quid sit.	933.1	modanda.	330.2
Dilecti Deo soli qui.	157.2	Doctrina effectus.	157.2
Diligit se verè quis.	244.1	Doctrina maior quae sit.	704.1
Diligenti homini semper aliquid superest, prouerb.	11.2	Doctrina quae tenenda.	56.2
Diligentia in quibus adhibenda.	7.2	Doctrinae nequam ad inferos trahunt.	457.1
Diluculum Christianorum.	37.2	Doctrinae initium.	98.1
Dimittentis animum considerat Deus.	36.2	Doctrinae fructus sequens.	18.2

Doctrina

Doctrinae tempus non differendum.	27.2	Ecclesia de doctrina fidei consentiens.	330.1
Doctores quales debeant constitui.	27.1	Ecclesia duplex.	33.2
in Doctore quid requiratur.	34.2	Ecclesia in charitate constructa.	35.2
Doctores quales hominibus constitui decet.	451.1	Ecclesiae catholicae diffusio.	70.1
Docens quo munere fungi debeat.	330.1	Ecclesiam quando intrare non possumus.	123.2
in Dogmatibus qui rectè non sentiant.	287.2	Ecclesiae sacramentorum significatio.	116.1
Dolor de peccatis.	45.1	Ecclesiae iudaeorum & gentium.	221.1
Dolor carnis & animae.	296.1	Ecclesiae publici conuentus.	92.2
Dolores videntium & sustinentium pares.	565.1	Ecclesiae quales praefici debeant.	46.1
Dolus quid.	16.2	Ecclesiae fabrica immobilis.	25.2
Domesticum periculum vbi.	150.2	Ecclesiae fundamenta.	32.2
Dolor seminarum in partu.	210.1	Ecclesiarum pastores futuri qui erant.	275.1
Domine quomodo respicitur.	458.1	Ecclesiarum columna S. Petrus & Paulus.	447.1
Domini plurali numero appellantur in Gallia.	458.1	Ecclesiastica vno studiose retinenda.	190.1
Domini & magnates quam crudeliter subditos austrin-	474.1	Ecclesiasticos honores qui appetant.	215.1
gant.	474.1	Edendi cupiditas vnde.	260.1
Domini & serui quanta distantia.	445.1	Egeas tyrannus.	20.2
Dominaciones calorum cur sic vocatae.	816.1	Egestatis magnitudo.	34.2
Dominico die celestibus mysterijs interesse oportet.	577.1	Effusio signi crucis.	332.1
Dormitus quantum noccat.	142.2	Effigies Christi colenda & adoranda.	317.2
Dominicae crucis ac sanguinis recordatio.	318.2	Eleazar sacerdotium.	366.2
Domus Dei quid esse putetur.	261.2	Eleazari Machabei constantia carnem comedere recu-	298.1
Domus Dei edificatio continua.	254.2	santis.	298.1
Domum celestem quomodo parare debeamus.	261.2	Eleazari admirabile exemplar.	551.1. eius viribus re-
de Domo in domum cur non transibant Apostoli.	250.1	sponso ad Antiochum. ibid. eius oratio ad Deum.	552.1
Domicilia propria quis habeat.	27.2	Electi quam pauci sint.	658.2
Donatus Bagaiensis in pneum missus.	326.2	Electi membra sunt Christi.	116.1
Donatistarum dogma.	1136.2	Electorum dies qualis erit.	24.1
Dormiendi appetitus ex naturali cupiditate.	260.1	Electorum paucitas & perfectio.	142.1
Dormiendo oies qui consumunt.	142.2	Eleemosyna quantum valeat ad peccata purganda.	258.2
Dulcedo Christi quantitas.	210.1	Eleemosyna commutatio pro anima nostra.	976.1
Dulcedinis Christi multitudo.	160.1	Eleemosyna vt habeat suam mercedem duo concurrere	988.1
Duodecim muneris dignitas.	234.2	debent.	988.1
Dracone inter serpentes nihil est crudelius.	676.1	Eleemosyna iniquo faciens non frustratur mercede.	988.2
		Eleemosynas qui non dat mortem timet.	296.1
		Eleemosynarum progressus.	124.1
		Elementa quatuor.	49.2
		Elementa esse peritura probatur.	300.2
		Elementorum renouatio.	230.2
		Elm quid significet.	249.2
		S. Elizabethae filius Aaron.	224.1
		Elizabeth sterilis peperit.	223.1
		Elizabeth cur partus retardatus.	372.2
		Elizabeth vxor Ammadab.	221.2
		Elizabeth cur cognata B. Virginis.	224.1
		Elizabeth sterilis mystica.	362.1
		Enmanuel quid significet.	99.1
		Enmanuel, id est, nobiscum Deus.	598.2
		Eremitiana matris B. Agnetis lapidatur.	69.1
		Episcopus quibus virtutibus illustrari debeat.	434.2
		Episcopi Apostolos successerunt.	1118.1
		Episcopi & pastores leprosos ligare debent.	459.1
		Episcoporum & sacerdotum officium.	457.1
		Episcoporum formam qui praemonstrent.	234.2
		pro Episcoporum promotione orandum.	250.2
		Episcoporum formam qui praeseferant.	233.1. 246.1
		Episcoporum nomen antiquum.	246.1
		Epistolarum antiqua inscriptio.	241.1
		Epithalamium laudis B. Virginis.	230.2
		Epulas magnas quarere quibus sit commune.	686.2
		Eremitica vita perfectior est.	564.1
		Eremitus tranquillitatis mater.	508.1
		Error quorundam de animabus sanctorum.	637.2
		Errores qui eradicanur.	37.2
		Esaias Messiam contempulatus est.	ibid.
		Esau glauj heres.	96.2
		Esrom, id est, sagitta vel atrium.	695.1
		Esuriens anima obseruationibus saginatur.	437.1

<i>Esurientes sunt humiles indigentes.</i>	357.2	<i>Fantasia inanes pellenda.</i>	160.2
<i>Eua prima virago.</i>	599.2	<i>Farina pugillus frugibus copiosior.</i>	37.1
<i>Eua maledictio.</i>	223.1	<i>Fasidium qua pariant.</i>	139.1
<i>Eua prima mulieris seductio.</i>	216.1	<i>Favor humanus ventus vrens.</i>	163.2
<i>Euangelium sermo omni acceptione dignus.</i>	225.1	<i>Fausi error de Christo.</i>	669.1
<i>Euangelium quod mundi gentibus predicatum.</i>	234.2	<i>Febri quid non timeat.</i>	76.1
<i>Euangelium predicare quid.</i>	241.1	<i>Februarius mensis vnde vocatus.</i>	104.2
<i>Euangelium cur messis vocetur.</i>	235.1	<i>Februario quid significet.</i>	ibidem
<i>Euangelium capite positum quare intelligatur.</i>	15.2	<i>S. Felicitatis inuicta constantia. 515.2. eius multiplex</i>	516.1
<i>Euangelij seminarium quod sit.</i>	290.1	<i>martyrium.</i>	705.2
<i>Euangelij precepta quo studio obseruanda.</i>	123.1	<i>in Felicianum.</i>	103.2
<i>Eutyches hereticus negans humanitatem Christi.</i>	699.2	<i>Felle quod animal careat.</i>	41.2
<i>Europa pars mundi.</i>	122.1	<i>Feror spiritus quantum requiratur.</i>	671.1
<i>in Eunorium.</i>	341.1	<i>Festa sanctorum Apostolorum colenda.</i>	619.2
<i>Eumuchi quomodo nascantur.</i>	151.1	<i>Festinitas assumptionis annua veneranda.</i>	454.2
<i>Eumuchi qui ab hominibus fiunt.</i>	ibid.	<i>Festinitatis Apostolorum Petri & Pauli celebrata.</i>	20.1
<i>Eumuchi spirituales qui.</i>	145.1	<i>Festinitatis aeternae quenam via.</i>	422.2
<i>Endoxia mater Arcadij imperatoris. 547.1. gubernat</i>	ibidem	<i>Festinitatibus sanctorum tria consideranda.</i>	20.2
<i>imperium.</i>	1008.1	<i>Festium quid nominare soleamus.</i>	105.1
<i>in Eucharistia vera Christi caro.</i>	648.1	<i>Festis qua diligentia adhibenda.</i>	22.2
<i>Euangelica turris quomodo construatur.</i>	648.1	<i>Ficus dilectionem signat.</i>	29.1
<i>Euangelistarum numerus quibus rebus conueniens.</i>	797.1	<i>Ficu lex designata.</i>	6.2
<i>797.1</i>	23.1	<i>Ficus primum tegumentum.</i>	ibidem
<i>Euangelistarum quatuor numerus prefiguratus.</i>	32.1	<i>Fici folijs peccata designantur.</i>	ibidem
<i>Euangeliste licet diuersam materiam habuerint, omnes</i>	571.1	<i>Fici arbor quid significet.</i>	44.2
<i>tamen unum scopum attigerunt.</i>	571.2	<i>Fides cordis absque ore nihil prodest.</i>	1009.1
<i>Euangeliste inuocatio predicatori necessaria.</i>	699.1	<i>Fides sine charitate haberi potest, sed non proficit.</i>	258.2
<i>Euangelij principia qui negent.</i>	188.2	<i>Fides quam potens ad tollendas iniquitates.</i>	308.2
<i>Euangeliorum fons quadrupertitus.</i>	49.2	<i>Fides quando creditibilior sit.</i>	67.2
<i>Euangelia quatuor.</i>	769.2	<i>Fides vbi inueniatur.</i>	165.2
<i>Exaltationis sanctae Crucis dies festus qua notatione di-</i>	49.1	<i>Fides que periculosior.</i>	109.2
<i>gnus.</i>	260.1	<i>Fides sine operibus mortua.</i>	36.1
<i>Excusationes eorum qui voluntati renuincere nolunt.</i>	972.1	<i>Fides vera non habet interuallum.</i>	1003.1
<i>Excusari qui non possint.</i>	42.1	<i>Fides ad salutem non sufficit.</i>	425.2
<i>Exemplum de inuocatione sanctorum.</i>	42.1	<i>Fides arcana quid reuelat.</i>	578.2
<i>Exemplum perfectae obedientiae.</i>	422.1	<i>ad Fidem quibus incalescamus.</i>	577.2
<i>Exemplum sanctorum qua deuotione sequi tenentur.</i>	158.1	<i>Fidei Christianae effectus admirabiles.</i>	262.1
<i>Exemplum bonum hominibus seminandum.</i>	686.1	<i>Fide viuere qui opus habeant.</i>	291.2
<i>Exemplum cuiusdam qui falsum iuramentum protulit.</i>	66.2	<i>Fidei perfectae constantia ostendi debet.</i>	428.2
<i>686.1</i>	956.1	<i>Fides Christi in intimo cordis amore percipienda.</i>	551.1
<i>Exemplum taciturnitatis.</i>	157.2	<i>Fidei hostibus nec in minimis cedendum.</i>	161.1
<i>Exemplum memorabile cuiusdam operibus bonis a vin-</i>	158.2	<i>Fides vera qualis.</i>	272.2
<i>culis liberati.</i>	66.2	<i>Fidei nulla differentia est.</i>	161.1
<i>Exemplum optimum parentibus erudiendi filios.</i>	157.2	<i>Fidei vis mirabilis.</i>	434.2
<i>Exemplum casu Narniensis virbis Episcopi de ipsius bo-</i>	158.2	<i>Fides inuolabilis ex Deo aternitatis.</i>	464.1
<i>nis operibus.</i>	66.2	<i>Fidei catholicae corruptores portae inferi.</i>	72.2
<i>Exemplum operis sermo efficax.</i>	32.2	<i>Fides vna sanctorum in passione Dei exercuit.</i>	155.2
<i>Exemplum vere ministriationis.</i>	142.2	<i>Fidei qui primus fundamenta posuit.</i>	166.1
<i>Exemplum constantiae.</i>	676.2	<i>Fides dilectionis.</i>	265.2
<i>Exemplum eorum qui diuina voluptati anteposuerunt.</i>	142.2	<i>Fides a Deo, sed non sine nostra cooperatione infunditur.</i>	21.1
<i>32.2</i>	676.2	<i>in Fide non est ordo.</i>	272.2
<i>Exemplum gentilis qui diem praeterisse dolebat.</i>	49.1	<i>Fides qua in animis nostris splendere debet.</i>	56.2
<i>Exempla mulierum malarum.</i>	32.2	<i>Fides cum operibus necessaria.</i>	228.1
<i>Exempla quorum sequi debemus.</i>	247.1	<i>Fidei virtutem quid euidentius ostendit.</i>	162.1
<i>Exteriora quorum sufficiant.</i>	609.1	<i>Fidei vera plantatio.</i>	986.2
<i>Exultatio eorum qui eiusdem chori sunt.</i>	12.2	<i>Fides sine charitate nihil potest boni perficere.</i>	253.1
<i>Exultatio mala quae sit.</i>	37.2	<i>Fides de quibus non sit.</i>	297.2
<i>Exultantium officium.</i>	39.2	<i>Fides cordis confessionis radix.</i>	272.2
<i>Exzechielis visio de Messia.</i>	437.1	<i>Fides recta in Trinitatem.</i>	577.1
	437.1	<i>Fidei admirabiles effectus.</i>	573.2
	4.1	<i>Fidei latitudo & altitudo quibus comprehendatur.</i>	25.1
	29.2	<i>à Fidei firmitate diuelli non debemus.</i>	428.2
		<i>Fidei mysterij reuelatio.</i>	253.2
		<i>Fides quid credat.</i>	137.2
		<i>Fidei incunditas.</i>	165.2
		<i>Fides sola non iustificat.</i>	Fides

F.

Faciendum nulli quod pati nolumus.
 Fames oratione depellitur.
 Famem patitur qui laboris fructum non sentit.
 Familiaritas qua occasione inuitur.
 Familiaritas interrogando acquiritur.

<i>Fides verus clypeus contra hostes.</i>	272.2	<i>Fortitudo perseverantiae utilis.</i>	31.1
<i>Fides mortis damna non patitur.</i>	69.2	<i>Fortitudinis effectus.</i>	140.2
<i>Fides discipulorum.</i>	21.1	<i>Fortitudinis magnum fundamentum.</i>	272.1
<i>Fidei nomine falli non debemus.</i>	165.2	<i>Fortitudo à Martyribus orta.</i>	140.2, 159.1
<i>Fidem Dei quis vere seruet.</i>	562.2	<i>Fortitudinis commendatio per Scripturam.</i>	50.1
<i>Fidelium ab infidelibus separatio.</i>	75.2	<i>Fortitudini conuenientia.</i>	140.2
<i>Fidelis vir quis.</i>	138.1	<i>Frater fratri germano mortem inferens.</i>	37.1
<i>Fidelis quo pacto consecretur.</i>	113.2	<i>Frater uxorem fratris accipiebat lege antiquorum. 674.2</i>	37.1
<i>Fideles quibus operibus ornari debeant.</i>	1194.1	<i>Frates qui fuerunt.</i>	55.1
<i>Fideles plusquam oporteat qui sint.</i>	138.1	<i>Fratres fratri insidiatores fame attracti.</i>	37.1
<i>Fidelium oblatione viuimus.</i>	243.1	<i>Fratres carnales cur elegit Christus.</i>	47.2
<i>Fidelium gloria.</i>	229.1	<i>Fraterna onera quid portet.</i>	140.1
<i>Fidelium bonorum exercitia.</i>	251.2	<i>Fratrum & sororum charitas maior.</i>	145.2
<i>Fidelium profectus.</i>	21.2	<i>Fraternitatis germanae quid sit.</i>	29.2
<i>Fidelium Christi modus pugnandi.</i>	301.1	<i>Fratrum animi officium.</i>	10.1
<i>Fidelitas in sponsis olim.</i>	207.1	<i>Frigus quando fiat.</i>	151.1
<i>Fiducia pauca.</i>	206.2	<i>Fructus spiritalis triplex.</i>	157.2
<i>Figura in paucis est.</i>	66.1	<i>Fructus animi quales colligi debeant.</i>	7.2
<i>Filius Christus cur incarnatus.</i>	216.1	<i>Fructus quorum intemptuimus.</i>	157.1
<i>Filius Christi character patris.</i>	274.2	<i>Fructus vitæ verba Dei.</i>	451.1
<i>Filij hominum qui sint.</i>	44.1	<i>Fructus vitalis decor.</i>	210.1
<i>Filij similitudo cum patre.</i>	263.2	<i>Fructus B. virginis fragrantia.</i>	ibid.
<i>Filij quales erga parentes.</i>	48.2	<i>Fructum quomodo Christo debeamus.</i>	141.2
<i>Filij laici in matrem redundat.</i>	186.2	<i>Fructuosi Episcopi responsio de oratione.</i>	70.1
<i>Filij quomodo parentes imitentur.</i>	366.2	<i>Fruitiandi tempus.</i>	157.2
<i>Filij quomodo à parentibus erudiri debeant.</i>	565.2	<i>Fruentariae mensis initium.</i>	378.1
<i>Filiorum pietas in patrem.</i>	33.1	<i>Futura predicere cuius sit.</i>	5.1
<i>Filiorum animi triumphis ornantur.</i>	449.2	<i>Fuga in persecutione quando licita.</i>	291.2
<i>Filiorum corporalium procreationem lex non exigit.</i>	369.2	<i>Futurorum predictionem qui habeant.</i>	28.2
	293.1	<i>Futurorum spes. 76.2. consolatio.</i>	294.1
<i>Filijs demonibus incensi ab Israelitis.</i>	149.1		
<i>Filiorum generandorum necessitas.</i>	145.2		
<i>Filiorum affectus non in parentes.</i>	452.1		
<i>Fimorum diuersi effectus, alij enim impinguntur, alij in-</i>	475.2		
<i>durantur.</i>	858.1		
<i>Finis non semper signat consumptionem, sed aliquando</i>	248.1		
<i>perfectiorem.</i>	24.2		
<i>Finis boni praecipua causa philosophandi.</i>	648.2		
<i>Finem salutarum attingendi modus.</i>	103.1		
<i>Firmitas fidei in quibus.</i>	297.1		
<i>Flagitia quae dicantur.</i>	122.2		
<i>Faecunditatis donum.</i>	144.2		
<i>Faemina, id est, mollicies, & corruptio corporalis.</i>	677.2		
<i>Faeminam parere quid.</i>	207.1		
<i>Faemina portio corporis viri.</i>	297.1		
<i>Faeminae bonae quomodo hospitalitatis fructum percepe-</i>	556.2		
<i>rint.</i>	205.2		
<i>Faemina circumdans virum quae sit.</i>	217.1		
<i>Faemina cur non numeratur in Scriptura.</i>	210.1		
<i>Faeminae matris Machabaeorum laus.</i>	103.1		
<i>Faeminarum infirmitas.</i>	249.2		
<i>Faeminarum genealogiam texere non moris Scripturae.</i>	145.1		
	433.1		
	642.2		
	150.1		
	267.1		
	ibid.		
	33.2		
	85.2		
	160.1		
	206.2		
<i>Faeminarum in partu dolor.</i>	210.1		
<i>Faetus in ventre matris quomodo procreetur.</i>	103.1		
<i>Fontes 12. Elimi Apostolorum typus.</i>	249.2		
<i>Fornicatio carnalis quae sit.</i>	145.1		
<i>Fornicationis causa an dimitenda uxor.</i>	146.2, 152.1		
<i>Fornicatio porta inferni, qua fornicatores ingrediuntur.</i>	433.1		
	642.2		
<i>Fornicationis ingluuias quibus turpissima sit.</i>	150.1		
<i>Fornicatio vere quae sit.</i>	267.1		
<i>Fornicari à Deo quid.</i>	ibid.		
<i>Fornicariae mundationem caelestis medicus habet.</i>	33.2		
<i>Fortitudo quibus conueniat.</i>	85.2		
<i>Fortitudo nostra ubi erit.</i>	160.1		
<i>Fortitudo ubi infirmetur.</i>	206.2		

Gentilium Principes ubi habitabant. 438.1
Gentium reuelatio. 12.2
Geſemane prima Eccleſia B. Virginis Marie. 642.1
Gigantum pugna. 231.2
Gladus quid. 114.1
Gloria falſa & imbecilla qualis. 248.1
Gloria terreſtribus nuda, caeleſtibus vero firma. 812.2
Gloria aeterna quid faciat participes. 566.2
Gloria Deo quo pacto attribuenda. 274.2
Gloria vana quibus aduerſatur. 642.2
Gloria noſtra qualis eſſe debeat. 138.2
Gloriam Deo quid offerre nitatur. 139.2
Gloria vana que ſit. 138.2
Gloria aeternae diſtincti gradus iuxta huius vite merita. 272.2
Gloria qui imitantur. 60.2
Gloria vanae quid deputatur. 45.2
Gloriato in tribulationibus. 41.1
Gradus triplex in quibus. *ibid.*
Gradus amoris triplex. 471.1, 2
Græcorum infidelitas. 600.2
Græcorum error de Trinitate. 398.1
Græcorum ſeſſam qui combuſſerunt. 37.2
Græcorum dogma de mortuis reſuſcitatis. 289.1
Gratia Dei ſine noſtra cooperatione non ſufficit. 396.1
Gratia Dei omnes indigent contra Pelagianos. 1030.1
Gratia que nobis valde commendatur, vtilitas. 648.1
Gratia quibus beneficijs, afficiat eos qui eius ſunt participes. 642.1
Gratia quando nihil operetur. 151.1
Gratia diuina quantum nobis neceſſaria. 969.2
Gratia optimum munus. 263.1
Gratia diuine familiaris virtus. 214.2
Gratia diuine effectus. 33.2
Gratia diuine noſtra cooperatio requiritur. 477.2
Gratia diuine effectus. 198.2
Gratia magnitudo. 222.1
Gratia triplex in rebus diuinis. 648.1
Gratia Dei operatur in nobis, ſed non ſine nobis. 283.1
Gratia parato animo ſuſcipiende. 9.1
Gratia quibus non denegatur. 151.1
Gratia quibus colligatur. 2.1
Gratia pleni ſancti, ſed non vt B. Maria. 209.1
Gratiarum actionis ſcientia. 86.1
Gratiſam eſſe quid. 223.1
Gula peſtis triplex. 139.2
Gula quod mala intulit mundo. *ibid.*
Gula effectus. *ibid.*

H.

Habitaciones due. 298.1
Hædus quot ſignificationibus capiatur in Scriptura. 655.1
Hæreditas à parentibus ad filios deſcendit. 641.1
Hæreditatis conſortium qui habere poſſit. 377.1
Hæreticus quando vitandus. 234.1
Hæretici putantes Chriſtum eſſe phantaſma. 698.2
Hæretici dicentes corpus Chriſti eſſe æreum. 199.2
Hæreticus quidam Leucius qui male de tranſitu B. Virginis ſenſit. 586.2
Hæretici qui Chriſtum hominem tantum fuiſſe dixerunt. 698.1
Hæretici dicentes Chriſtum non habuiſſe pondus corporale. 512.2
Hæretici dicentes filium Dei è Virgine non natum. 223.2
Hæretici quibus conuictijs nos laceſſant. 321.1
Hæretici vnde naſcantur. 324.1

Hæretici B. Virginem Dei genitricem negantes. 598.2
Hæretici dicentes Chriſtum de celo corpus ſumpſiſſe. 100.2
Hæretici Chriſtum eſſe Dominum negantes. 366.1
Hæretici credentes alium Deum Iſrael, alium Chriſtiano- rum. *ibid.*
Hæretici putantes Chriſtum fuiſſe phantaſma. 512.2
Hæretici vt ſunt viles Eccleſiæ. 827.1
Hæretici humanitatem Chriſti negantes. 698.2
Hæretici Chriſto ex virgine principium dantes. 366.1
Hæretici à Principibus olim puniti. 326.1
Hæreticis aliquid nobis obſcipientibus quid reſpondendum. 497.1
Hæretici dicentes veterem legem à malo opifice eſſe conditam. 342.1
Hæretici dicentes Chriſtum non natum ex Virgine. 505.1
Hæretici dicentes Mariam Chriſtum reperiſſe parvulum. 182.1
Hæreticorum dogmata mortifera. 463.1
Hæretici dicentes Chriſtum habuiſſe corpus de celo. 341.2
Hæretici lupis comparati. 235.2
Hæretici facientes ſeruum Spiritum ſanctum. 341.2
Hæretici proferre audientes carnem Chriſti ſine anima extiſſe. 699.1
Hæretici dicentes Spiritum ſanctum creaturam. 341.2
Hæretici B. Mariae virginitatem infamantes. 124.2
Hæretici dicentes ſanctorum animas non eſſe in celo vt que ad diem iudicij. 637.2
Hæretici dicentes Spiritum ſanctum eſſe ſeruum. 307.2
Hæretici caſſitatem Eccleſiæ corrumpunt. 105.1
in Hæreticos noſtri temporis. 57.2
Hæreticus fidelibus inſidiatur. 234.1
Hæretici aſſerentes Chriſtum Patrem & Spiritum ſanctum eſſe. 698.2
Hæretici à veritate exorbitantes. 264.2
Hæreticorum doctrina portis inferi intelliguntur. 435.2
Hæreticis qui dicunt nos colere Sanctos quid reſpondendum. 71.1
Hæreticorum error de Chriſto tribus generibus terminatur. 698.1
Hæreticorum moris graues. 237.2
in Hæreticos ne ſimplicitate decipiamur. 497.1
in Hæreticos male de Chriſto ſentientes. 278.1
Hæreticorum dogmata. 56.2
ad Hæreticorum malorum patrocinium qui accedant. 295.1
Hæreticorum conſuetudo. 235.2
Hæreticis que virtutes diſpliceant. 643.1
Hæreſim Eccleſia non ſuſcipit. 91.1
Hæreſes qui proiecerunt. 37.2
Hæreſiarchoe quam portam inferni ædiſcent. 433.2
Hebraei voluminibus ſuis à principijs nomen imponunt. 694.1
Helene Imperatricis peregrinatio. 331.1, eius aſſe-
ctio erga religionem Chriſtianam. *ibid.*
Helias quibus virtutibus decoratus. 351.1
Helie & Ioannis comparatio. 356.1
Helie mors in ſcriptura non inuenitur. 458.1
Helſei miraculum virtute crucis factum. 184.1
Helſei miraculum de ſecuri Chriſto aptatum. 347.2
Helſei miraculum. 314.1
Heluidij error æteſtabilis. 105.1
Hercules Deus mortuus. 435.2
Herculis templum. 70.1
Herculis labores. 70.2
Heriles viri ſic dicti propter propinquitatem generis Chriſti. 696.2
Hepar

Hepar vnde procedat. 311.2
Hieremias ſanctificatus in vtero matris. 413.2, 645.2
Hierolyonorum loca viſitare mos antiquus. 547.1
Hilaritas duplex quaerenda eſt. 41.1
Hilaritatis effectus. *ibid.*
Hiſtoriam virginis ſecretum prodere nolentis. 66.2
Holocaſtum columbarum. 111.2
Holocaſtum quid dicatur. *ibid.*
Homo peccauit abſque voluit. 562.2
Homo ſolo beneficio Deum imitatur. 572.2
Homo à Paradifo ſeparatus. 385.2
Homo ligno comparatus. 161.2
Homo carnalis quale bonum credat. 35.1
Homo psalterium decem chordarum. 298.1
Homo quando beatus efficiatur. 936.2
Homo malus eſt diabolo peior. 483.1
Homo quando ab vxore ſeparatur. 151.2
Homo citra Dei aduentum ſanari non potuit. 188.1
Homo quomodo ſibi laborect. 409.2
Homo in ſeipſo non eſt. 263.2
Homo viuens dicitur qui de carne & ſanguine conſtat. 458.2
Homo in paradifo quibus perſeuiturus erat. 724.1
Homo quid fecit ſine Deo. 265.1
Homo gemit mendax. 255.1
Homo ubi videat. 24.2
Homo in quibus iudicatur. 492.1
Homo ex duobus conſiſtit. 306.2
Homo quando à muliere ſeparetur. 144.2
Homo arbor inuerſa. 162.2
Homo multis modis ſeparat quot Deus coniunxit. 150.2
Homo peſſimum malum præ omnibus malis. 482.2
Homo vetus exeuindus. 138.2
Homines qui ſuperare dicuntur. 456.2
Hominiſ ſubſtantia non eſt corpus. 295.2
Homines propter charitatem monendi. 847.2
Homines caeleſtes ex terrenis. 308.1
Hominiſ frequentias quantum fugere debeamus. 209.1
Homines quomodo ad formatorem ſuum ducantur. 248.1
Homines vita non ſunt, ſed vitæ participes. 263.2
Homines duplici curatione indigent. 572.2
Homines communiter qui vocentur. 456.1
Hominiſ creatio ad imaginem Dei. 311.2
Homines carnis ſuperbia inflati carne & ſanguine notantur. 456.2
Homines aherutrum ſe comedentes. 32.2
Hominiſ verbum res vilis. 451.2
Homines ad quid pertineant. 44.1
Homines indocti ſepulchris dealbatis aſſimulantur. 330.2
Hominiſ ad Deum reconciliatio. 207.2
Homines nunquam honoribus ſatiati. 215.1
Hominiſ noui mutatio inuiſibilis. 335.2
Homines quomodo vri patiuntur. 38.1
Homines bene viuentes & non Chriſtiani. 271.1
Hominiſ conditio in duas partes diuiſa. 294.1
Hominiſ de die in diem renouatio. 38.2
Homines quo ſermonem cognoscuntur. 428.1
Hominiſ crudelitas quibus manifeſtetur. 482.2
Hominiſ quibus conditionibus ſubiectum conſtituit Deus. 370.1
Hominiſ nudum è Virgine natum quia aſſeruit. 564.2
Hominiſ compoſitio duplex. 224.1
Homines vnde naſcantur. 330.1
Homines vnde naſcantur. 98.2
Homines quibus Deo reconciliati. 216.2
Homines quos Pagani pro dijs coluerunt. 70.2
Hominiſ magna diſſimilitudo. 277.2
Hominiſ quatuor conditiones. 98.2
Hominiſ vſui humiles figuras applicauit Deus. 575.1

Hominiſ ad regnum Dei diſpoſitio. 237.1
Homicidarum que ſint. 147.2
Honeſta que non ſit. 66.2
Honor ſine dolore non eſt. 60.2
Honor congruens in futura vita. 272.2
Honoribus qui non ſatiatur. 215.1
Honoribus qui imitantur. 60.2
Horæ B. Virginis olim in vſu. 230.1
Horarum curſus vt dignoſcatur. 377.1
Horrorem mortis qui habeant. 64.1
Hoſtium frugalis laus. 657.2
Hoſpicio excepti quomodo nos gerere debeamus. 585.2
Hoſpitalitatis virtus quanta ſit. 657.2
in Hoſpitalitate quid ſit obſeruandum. 586.1
Hoſpitali amore conſtantia ſeruanda. 236.2
Hoſtia pauperum. 103.2
Hoſtia que dicebatur. 126.2
Hoſtia que accepta Deo. 112.1
Hoſtiarum oblatio ubi fiebat. 105.1
Hoſtia corporis & ſanguinis Chriſti. 91.1
Humana cooperatio cum diuina ope ad ſalutem requiritur. 493.2
Humana natura quantum infirma ſit. 513.2
Humana reſtaurationis principium. 170.2
Humanam naturam qui excoluerunt. 37.2
Humana conditionis opprobrium quid ſit. 611.2
Humane imbecillitatis curæ que ſint. 847.2
Humana miſerie error vnde. 70.2
Humana ex rebus diuinis ſecludenda. 234.1
Humanis iudicijs placere quantum laboris. 361.2
Humanis ſpiritualia admittens ridicula loquitur. 310.1
Humane nature quid contulerit Deus. 103.1
in Humanum genus duo dominium habentes. 342.1
Humanores de quibus diſputent. 9.2
Humilitatis Chriſti aſſertio. 3.1
Humilitatis iter ad gloriam. 818.2
Humilitas virtutum ceterarum cuſtos. 102.2
Humilitas quantum ſit nobis neceſſaria. 811.1
Humilitas obſequiorum. 163.2
Humilitatis laus. 140.1
Humilitatis virtus quantum neceſſaria. 109.2
Humilitatis occaſio. 44.2
Humilitatis honor. 214.2
Humilitatis incredibilis Chriſti conſideratio. 309.2
Humilitatis turris inexpugnabilis. 655.1
Humilitatis gratia. 46.1, 203.2
Humilitatis Chriſti cauſa noſtra infirmitas. 267.1
Humilitatem quid generet. 140.1
Humilitatis medicamentum. 267.2
Humilitatio humana præſumptioſa. 789.2
Humilium lachrymæ. 111.2
Humilis ſolus ſaluari meretur. 43.2
Humor quomodo creetur. 145.2
Hymis frigus. 151.1
Hymnorum recitandorum conſuetudo in exequijs. 639.1
Hymnodia in Eccleſia eſſe mos antiquorum. 736.2
Hypocrite qui ſint. 157.1
Hypocrite magni coram hominibus, non coram Deo. 370.1
Hypoſtaſis diuerſa in Trinitate. 288.1

I.

Iacob lapidis ſignificatio. 2.1
Iacob filij duodecim. 324.2
Iacob hiſtoria de ſcala. 67.1. Iſrael vocatus 365.2. quomodo Meſſiam vidit 37.2. luſtam eſt Angelo. 125.2. ex Iacob domo qui ſint. 223.2
Iacob

<i>Iacobus Alphai interpretatur</i>	<i>Supplantator gressus vite.</i>	33.2.668.1
<i>Iacobus quid.</i>		32.1
<i>Iacobus id est supplantator doloris.</i>		658.1
<i>S. Iacobi nomine quis censetur.</i>		54.2
<i>ad Iacobum fortiundo refertur.</i>		33.2
<i>S. Iacobi vite austeritas.</i>		670.2
<i>Infectione orationes carentes.</i>		248.1
<i>Facula prænisa minus ferunt.</i>		481.2
<i>in Idola detestatio.</i>		68.1
<i>Idola non aspicienda sensu.</i>		298.1
<i>Idola qui anputarunt.</i>		37.2
<i>Idolum opus est fabri.</i>		271.1
<i>Idolorum portentorum significatio.</i>		435.2
<i>Idolorum servitus.</i>		139.2
<i>Idolicorum templorum demolitio crux.</i>		323.1
<i>Idololatriæ malum.</i>		139.2
<i>Ieiunium debellandis carnalibus aptissimum.</i>		334.1
<i>Ieiunium mensis Septembris in memoriam Niniuitarum.</i>		378.1
<i>Ieiunium est expiatorium.</i>		315.2
<i>Ieiunium igne quous prapollentius.</i>		334.2
<i>Ieiunij pharmacum.</i>		775.2
<i>Ieiunium etiam ab exteris laudatur.</i>		549.2
<i>Ieiunium antiquorum quibus diebus.</i>		377.1
<i>Ieiunium qui non celebrat mortem timet.</i>		296.1
<i>Ieiunium cordis.</i>		119.2
<i>Ieiunium pharmacum spirituale.</i>		333.2
<i>Ieiunij solemnia prænemienda.</i>		20.1
<i>Ieiunij festa prænemienda.</i>		ibid.
<i>Ieiuniorum initium quis posuit.</i>		378.1
<i>Ieiunio qui pascitur delicias contemnit.</i>		40.2
<i>Ieiunij Quadragesimalis virtus.</i>		354.2
<i>Ieiuniorum instantia.</i>		119.1
<i>Ieiunij utendo fugantur peccata.</i>		389.1
<i>Ieiunandum ab immundis cogitationibus.</i>		119.2
<i>Ierusalem templum in loco Caluaria edificatum.</i>		331.1
<i>Iesus quare sic appellatus.</i>		190.2
<i>Iesus nomen Græcum.</i>		ibid.
<i>Iesus nomen quando impositum.</i>		97.2
<i>Iesus Naue quid prohibuit militibus.</i>		56.1
<i>Iesu nomen, id est, salus.</i>		223.1
<i>Iesu nominis decus.</i>		199.2
<i>Iesu Latine salutaris dicitur.</i>		609.2
<i>Iesu sacerdotis significatio.</i>		350.1
<i>Ignis quot significationibus capiatur in Scriptura.</i>		655.1
<i>Ignis æterni diuersi cruciatus.</i>		298.1
<i>Ignis qui insuperabiles martyres.</i>		577.2
<i>Ignis diuino inflammati quid appetant.</i>		425.1
<i>Ignis in nocte populi Israelitici dux.</i>		37.1
<i>Ignis purgatorius multiplex.</i>		45.1.137.1
<i>Ignis inextinguibilis materies.</i>		140.1
<i>Ignis qualis benedictus.</i>		109.2
<i>Ignis purificatio Christi.</i>		137.2
<i>Ignis inuidiæ & ambitionis.</i>		109.2
<i>Ignis Christi qualis.</i>		578.2
<i>Ignis qui martyres illesi.</i>		68.2
<i>Ignes duo.</i>		140.1
<i>Ignium tormenta sentire quis non possit.</i>		580.1
<i>Ignobili genere nobiles facti.</i>		215.1
<i>Ignorantes discipulos elegit Christus.</i>		7.1
<i>Imago Dei ubi maneat.</i>		263.1
<i>Imaginum usus & cultus.</i>		397.2
<i>Imitatio Dei est ipsius familiaritas & conuictio.</i>		385.1
<i>Imitari Christum quid sit.</i>		269.1
<i>Imitari Christum quomodo debeamus.</i>		11.1
<i>Impatientia.</i>		139.1
<i>Imperfectio nostra quibus ostendatur.</i>		269.1
<i>Impio quæ salus præstita.</i>		268.1
<i>Impiorum dies vacui & inanes.</i>		372.1
<i>Impiorum iustificatio quale opus meritorium.</i>		263.2
<i>Impiorum frequentia quantum arceuda.</i>		236.2
<i>Impijs Damnotor quis sit.</i>		266.2
<i>Impletionis verbo in bonis.</i>		372.1
<i>Impudicitia quibus disciplina sit.</i>		66.2
<i>Incarnatio Dominica.</i>		215.2
<i>Incarnationis Domini testes qui.</i>		366.1
<i>Incarnationis sensus dispensationi accommodatus.</i>		277.2
<i>Incipere multorum est, finire paucorum.</i>		483.2
<i>Incipientium gradus.</i>		41.1
<i>Inconstantium conditio ad vinum depicta.</i>		650.1
<i>Incorrigibiles homines qui.</i>		215.1
<i>Increduli quæ verba vsurpent.</i>		341.1
<i>Incredulitatis lingue solutio.</i>		373.1
<i>in Incredulos exhortatio.</i>		366.1
<i>Increpantes non peccant, sed ostendunt peccatum.</i>		267.1
<i>Increduli sine excusatione puniuntur.</i>		294.1
<i>Indeuotio quorundam.</i>		109.2
<i>Infans quot diebus in vitro formetur.</i>		103.1
<i>Infantibus cur ante circumcisionem nomen non imponatur.</i>		387.2
<i>In festo ex vna re fit.</i>		258.2
<i>Infelicitas quorundam.</i>		114.1
<i>Inferi portæ mortem gignentes.</i>		428.2
<i>Inferorum portis fides robustior.</i>		248.1
<i>Inferorum portæ aduersus quos non prævalent.</i>		433.1
<i>Inferni pæne.</i>		61.1
<i>Inferorum portæ qui construunt.</i>		433.2
<i>Inferni definitio.</i>		644.2
<i>Infernaldirigunt quid accendit.</i>		1340.1
<i>Infidelium animæ quibus portis infernum ingredientur.</i>		464.2
<i>Infidelium error erga defunctos.</i>		155.1
<i>Infidelium confitio.</i>		229.1
<i>Infidelitate nudati quibus cooperiantur.</i>		322.1
<i>Infirmitas quibus proffit.</i>		15.2
<i>Infirmitas bona quæ medicum non repellit.</i>		454.1
<i>Infirmitas qua ex re percipitur.</i>		145.1
<i>Ingenio suo nimia fides non adhibenda.</i>		702.2
<i>Inimicus etiam amando tolerandus.</i>		39.2
<i>Iniquitas quibus redimatur.</i>		138.1
<i>Iniquitatis elatio quæ sit.</i>		436.1
<i>Iniqui homines cur serpentes vocentur.</i>		491.2
<i>Iniuria acceptæ recordationem quis odiat.</i>		642.2
<i>Iniurias non vlcisus per factum est.</i>		290.1
<i>Iniurias ferendi exemplum.</i>		290.2
<i>Iniurias quam æquo animo decet tolerare.</i>		477.1
<i>Iniquitas ubi seminetur.</i>		103.1
<i>in Iniurijs quid agendum sit.</i>		1060.1
<i>Inobedientia mortem operatur.</i>		321.1
<i>Inopum negotiatio.</i>		322.1
<i>Inopiani ferre quanta virtus.</i>		33.1
<i>Insidiæ demonum extra viam.</i>		267.1
<i>Intellectus.</i>		140.2.216.2
<i>Intellectus vis.</i>		140.2
<i>Intellectus quibus conueniat.</i>		855.2
<i>Intelligentia oculus animi.</i>		649.1
<i>Intercessio Virginis quantum possit apud filium.</i>		116.2
<i>Intercessio sanctorum.</i>		422.2
<i>Interpretes quare septuaginta duo.</i>		246.1
<i>Inuenire cuius sit.</i>		11.2
<i>Inuentio Christi quo pacto fiat.</i>		4.2
<i>Inuidia à bona voluntate discordat.</i>		39.2
<i>Inuidiam quis non admittat.</i>		642.2
<i>Inuidia quando minus pateant.</i>		29.2
<i>Inuidia causa mortis.</i>		139.1
<i>Inuidia</i>		139.1

<i>Inuidia à quibus discordet.</i>		39.2
<i>Inuidia inter fratres exorta.</i>		37.1
<i>Inuidia quantum diuisionem parit.</i>		ibid.
<i>Inuidiæ mala.</i>		139.1
<i>Inuidus charitatem habere nequit.</i>		268.2
<i>Inuocatio Dei quomodo fiat.</i>		83.1
<i>pro Inuocatione Sanctorum locus optimus.</i>		488.1
<i>Inuocatio B. Mariæ.</i>	626.1.627.1.628.1.629.2	
<i>Ioannes interpretatur gratia.</i>		350.2
<i>S. Ioannes cur ante Christum præmittitur.</i>		388.1
<i>Ioannes Baptista ubi mortuus.</i>	674.2.	eius reliquiæ
<i>ubi asportatæ.</i>		ibid.
<i>Ioannes Baptista cur plusquam Propheta dicitur.</i>		366.1.
<i>394.2</i>		
<i>S. Ioannes Baptista quare præcursor vocatur.</i>		383.1
<i>S. Ioannis sepulchrum.</i>		25.1.2
<i>S. Ioannis Baptista laus.</i>	683.1.684.1.2	
<i>S. Ioannis Baptista natiuitas allegorica.</i>		373.1
<i>S. Ioannis sobrietas.</i>		8.2
<i>S. Ioannis Baptista beatitudo.</i>		360.2
<i>S. Ioannis Baptista conceptio & natiuitas non sine mysterio.</i>		217.1
<i>S. Ioannis Baptista præcursoris officium.</i>		368.2
<i>Ioannem Baptistam tria capite multarunt.</i>		684.2
<i>S. Ioannis Baptista nobilitas.</i>		349.1
<i>Ioannes significat demonstrantem.</i>		373.1
<i>S. Ioannis sacramentum vsque nunc in mundo expletur.</i>		353.2
<i>Ioannis Baptista certior doctrina de Christo.</i>		10.1
<i>S. Ioannis Baptista cur celebretur natalis dies.</i>		357.1
<i>S. Ioannis nomine qui dicantur.</i>		54.2
<i>S. Ioannes Baptista à peccatis absolutus.</i>		368.2
<i>Ioannis Baptista abstinentia.</i>		169.2
<i>Ioannes Baptista quos conuertit.</i>		365.1
<i>S. Ioannes Baptista typum legis gerit.</i>		376.2
<i>S. Ioannis inuocatio.</i>		385.2
<i>ad Ioannem temperantia refertur.</i>		33.2
<i>S. Ioannes omnium Euangelistarum vetia composuit.</i>		35.2
<i>S. Ioannes Euangelista in morte B. Virginis raptus.</i>		587.1
<i>Iob patientia in quibus experta.</i>		89.2
<i>Iob calamitate nil grauius.</i>		480.2
<i>Iob locus de resurrectione in Græco non habetur.</i>		480.2
<i>Iona & Ioanna quid.</i>		2.2
<i>Iona signum.</i>	229.1.318.2	
<i>Iob fons Libani.</i>		51.2
<i>Iordanus fluius ex duobus fontibus factus.</i>		459.1
<i>Iordanis fluius unde fit.</i>	51.2.433.1.	eius cursus
<i>51.2</i>		
<i>Ioseph varij casus.</i>		294.1
<i>Ioseph filij qui dicebantur.</i>		497.1
<i>Ioseph signum crucis descripsit in benedictione filiorum.</i>		333.1
<i>S. Ioseph cur volebat dimittere virginem.</i>		207.2
<i>S. Ioseph cum Ioseph Iacob filio comparatio.</i>		208.1
<i>S. Ioseph an virgo fuerit.</i>	178.1.208.1	
<i>S. Ioseph integerrimæ virginittatis custos ac testis.</i>		217.1
<i>S. Ioseph generatio.</i>		ibid.
<i>S. Ioseph à quibus parentibus ortus.</i>		704.2
<i>Iosephi liber de imperatrice ratione.</i>		558.1
<i>Iostas aut equam natus nominatus à Deo.</i>		365.2
<i>Iouis templum.</i>		70.1
<i>Ira duplex.</i>		139.1
<i>Ira quibus extingatur.</i>		475.1
<i>Isaac id est, visus; significat etiam spem.</i>		700.2
<i>Iræ prohibitio.</i>		139.1
<i>Iræ stultia.</i>		39.1
<i>Iræ consilij gravitate metienda.</i>		144.1
<i>Iræ mater quæ sit.</i>		308.1
<i>Ira ex quibus procedat.</i>		138.2.139.1
<i>Ira quomodo superetur.</i>		314.1
<i>Iræ effectus.</i>		139.1
<i>Irasci nostris erratibus debemus.</i>		ibid.
<i>Iræ tumores quis odio prosequatur.</i>		642.2
<i>Iræ ad seipsum quid sit.</i>		263.1
<i>Isaac filius promissionis.</i>		367.1
<i>Isaac de libera natus hæres.</i>		327.1
<i>Ismael de ancilla natus exheredatus.</i>		ibid.
<i>Israelitarum non parua offensio.</i>		266.1
<i>Israeliticam virtutem qui habeant.</i>		291.1
<i>Israelitici populi murmuratio contra Mosem.</i>		336.2
<i>Itali D. Marci oratione ad veritatis fidem attracti.</i>		248.1
<i>Iter qui Christo faciunt.</i>		376.2
<i>Iudæi vsque in finem in perfidia permanserunt.</i>		308.1
<i>Iudæi quare mercenarij.</i>		136.2
<i>Iudæi multis de causis inexcusabiles.</i>		852.1
<i>Iudæi à lege aberrantes.</i>		388.1
<i>Iudæorum inuidia quibus insinuetur.</i>		781.1
<i>Iudæorum fornicatio.</i>		149.1
<i>Iudæorum clerici qui.</i>		235.2
<i>Iudæorum crudelitas in Prophetas & innocentes.</i>		600.2
<i>Iudæorum vltima conuersio.</i>		119.2
<i>Iudæorum stultitia quibus ostendatur.</i>		463.2
<i>Iudæorum saluatio.</i>		141.1
<i>Iudaicus populus quibus designetur.</i>		33.1.700.2
<i>Iudaicæ radicis inuidia.</i>		228.2
<i>Iudaismum qui auferuntur.</i>		37.2
<i>Iudas interpretatur confessio.</i>		668.1
<i>Iudas proditor per providentiam eligitur.</i>		ibid.
<i>Iudæa auaritia summoperè reprehensibilis.</i>		522.2
<i>Iudicium quod timendum.</i>		20.1
<i>Iudicium pro pœna æterna.</i>		75.2
<i>Iudicij futuri terror.</i>		1060.1
<i>Iudicij diei descriptio.</i>		576.2
<i>Iudicium subsamabant sancti.</i>		40.2
<i>Iudicis ferocitas.</i>		73.1
<i>Iudices animarum.</i>		56.1
<i>Iudicij honor.</i>		158.2
<i>Iudicio suo qui damnentur.</i>		238.2
<i>Iulianus Augustus Apostolos arguens.</i>		52.1
<i>Iunius initium messis frumentariæ.</i>		378.1
<i>Iupiter Deus mortuus.</i>		435.2
<i>Iuramentum quomodo faciendum.</i>		684.1
<i>Iurare falsa quàm graue peccatum sit.</i>		684.1
<i>Iuris forensis quid sit.</i>		15.1
<i>Insuperitis conuenimus in supplicando.</i>		ibid.
<i>S. Iustina Mariam Virginem obsecrat.</i>		775.2
<i>Iustus qui dicitur.</i>		126.1
<i>Iustus ante homines sepe non iustus ante Deum.</i>		350.1
<i>Iustus postremus quis.</i>		101.2
<i>Iustus non solum fide, sed operatione.</i>		116.2
<i>Iustum quæ purgatorem reddant.</i>		46.1
<i>Iusti quam vitam habeant.</i>		372.2
<i>Iustorum quædam differentia.</i>		369.2
<i>Iustorum opera non ex tempore laudata.</i>		294.1
<i>Iustorum multæ inter se differentia.</i>		253.1
<i>Iustorum desiderium.</i>		112.2
<i>Iustorum gratia dispensationis.</i>		366.1
<i>Iustus creare quàm impios iustificare, vtrum maius.</i>		265.2
<i>Iustorum tremor de iudicio.</i>		20.1
<i>Iustitia consummata quæ sit.</i>		44.2
<i>Iustorum ab iniustis separatio.</i>		75.2
<i>Iustitia communis virtus.</i>		372.1
<i>Iustitia legis quibus mutanda.</i>		91.1
<i>Iustitiæ vitæ effectus.</i>		157.2
<i>Iustitia tepida in obliuione coram Deo erit.</i>		454.2
<i>Iustitia Dei sine remuneratione non est.</i>		720.1
<i>Iustitia</i>		720.1

<i>Iustitia quando perfecte implebitur.</i>	856.1	<i>Laudatio quæ plena sit.</i>	350.1
<i>Iustitia sine timore non custoditur.</i>	91.1	<i>Laudationum vis ex quibus sumatur.</i>	454.2
<i>Iustitiæ commendatio in sacris literis.</i>	50.1	<i>Lectionis diuinæ persecerantia.</i>	160.1
<i>Iustitia virtute animi coniungitur.</i>	540.2	<i>Lectionibus sacris qui intendant.</i>	60.2
<i>Iustitia quæ opera comitetur.</i>	126.1	<i>Lex nostra quomodo inducet.</i>	309.1
<i>Iustitiæ & misericordiæ quanta coniectio.</i>	859.2	<i>Lex in decem præceptis data.</i>	14.2
<i>Iustitiam quid doceat.</i>	44.2	<i>Lex Moysi secunda vigilia.</i>	513.2
<i>Iustitiæ præcepta peccatoribus displicent.</i>	149.2	<i>Lex cur in nube data sit.</i>	294.1
<i>Iustitia quomodo custodiatur.</i>	121.2	<i>Lex naturæ hominem in integrum restituere non potuit.</i>	187.1
<i>pro Iustitia quomodo dimicandum.</i>	45.2	<i>Lemiatbas sub umbra dormiens.</i>	470.1
<i>Iustitia quibus reseat.</i>	33.2	<i>Leucius plurima de Apostolis falsa scripsit.</i>	586.2
<i>Iustitiæ altitudo quibus significetur.</i>	667.1	<i>Leone inter quadrupedes nil reberenti.</i>	676.1
<i>Iustitia temperata quanti fructus.</i>	365.1	<i>Leo quot modis capiatur in Scriptura.</i>	655.1
<i>Iustitia quem ad modum confirmet.</i>	157.2	<i>Legis litera occidens per Moysen significata.</i>	574.1
<i>Iustitia operum significatio.</i>	92.2	<i>Legis thesaurus.</i>	37.2
<i>Iustificacionum merita contemplatione postponuntur.</i>	585.1	<i>Legis nomine quæ significentur.</i>	841.1
<i>Iuuenalis Hierosolymitanus Archiepiscopus.</i>	642.1	<i>Legis veteris series typus futuræ.</i>	95.2
<i>Iuuenum pedagogus crux.</i>	322.1	<i>Legis & gratiæ inter annulos quanta differentia.</i>	783.1
		<i>Libanus, id est, candidatio.</i>	598.2
		<i>in Libano duo fontes.</i>	51.2
		<i>Libellus repudiij quibus permissus.</i>	150.1
		<i>Liberi arbitrij necessarius concursus in virtutibus.</i>	1064.2
		<i>Liberi arbitrij assertio.</i>	829.1
		<i>Liberum arbitrium ad sanctitatem non sufficit.</i>	274.1
		<i>Liberum hominis arbitrium quid.</i>	562.2
		<i>Liberi religio libidinosa.</i>	66.2
		<i>Liberæ in bonis accipiuntur in Scriptura.</i>	325.1
		<i>Liberatio nostra sine labore nostro.</i>	8.1
		<i>Liberationis signum.</i>	229.1
		<i>Liberitatem virtus probat.</i>	300.1
		<i>Liberitas apud Deum quanta sit.</i>	937.1
		<i>Libido matrimonio torquetur.</i>	149.1
		<i>Libido pœna peccati.</i>	120.2
		<i>Libidinis delectatio quod peccatum pariat.</i>	103.1
		<i>Libidinis explenda malum.</i>	139.2
		<i>Libidinis malum quid sit.</i>	103.1
		<i>Libidinis incenium.</i>	66.2
		<i>Libidinis astus quid refrænet.</i>	96.1.577.2
		<i>Libidinem qui non appetant.</i>	147.2
		<i>Licentiosè quæ fieri debeant.</i>	45.2
		<i>Ligno transgressio & ligno salus.</i>	322.2
		<i>Ligni viuificantis venerabilis attentus.</i>	334.1
		<i>Lignum vitæ crucis figura.</i>	333.1
		<i>Liqua maledictis & falsis testimonijs depranata.</i>	569.2
		<i>Lingua infirmitatis aclaratio.</i>	247.1
		<i>Lingua virgo abscondit ne secretum reuelaret.</i>	66.2
		<i>Literæ iugum exuendum.</i>	37.2
		<i>Literæ famæ.</i>	ibid.
		<i>Literarum cognitio ardua.</i>	300.2
		<i>Literarum Circæarum præfiguratio.</i>	103.1
		<i>Literati esse qui tencantur.</i>	46.1
		<i>Locus creditibus paratus.</i>	262.1
		<i>Locorum sacrorum visitatio.</i>	61.2
		<i>Longitudo ubi breuis.</i>	206.2
		<i>Loquendo an extra nos egrediamur.</i>	263.1
		<i>de Loquutione sollicitus in sua sapientia sperat.</i>	483.2
		<i>Lubricitas qua re frænatur.</i>	245.2
		<i>Lubricus quo pacto admonendus.</i>	ibid.
		<i>S. Lucas ubi mortuus.</i>	251.2
		<i>S. Lucas patria & professio.</i>	832.1
		<i>Lucerna nostra quæ sit.</i>	132.2
		<i>Lucifer tres horas noctis illuminat.</i>	504.1
		<i>Lucifer ortum solis iustitiæ signans.</i>	397.2
		<i>Luciferi verba impudentia.</i>	158.2
		<i>Lucrum proprium in quibus maximè quærendum non sit.</i>	

<i>Lucrum quomodo proueniat.</i>	11.1	<i>Maguntina sedes episcopalis sancti Martini.</i>	927.2
<i>Lucra aliena nostra putanda.</i>	39.2	<i>Maledicentes in faciem.</i>	43.2
<i>Lucris vitæ presentis intenti.</i>	31.1	<i>Maledictionis sententiam qui incurrerunt.</i>	96.2
<i>Lucus sanctorum.</i>	125.1	<i>Maledictis quempiam irgere non decet.</i>	315.1
<i>Lucus pro peccatis consolationem meretur.</i>	856.1	<i>Maiores quo vñu Domini nomen referebant.</i>	488.1
<i>Lucus utilitas.</i>	140.1	<i>Malitia qui perfectus sit.</i>	297.1
<i>Lumen mutatum nunquam in eodem statu permanet.</i>	399.2	<i>Malitiæ verba quæ.</i>	45.2
<i>Lumen in tenebris sedentium.</i>	322.1	<i>Male gesta quomodo redimantur.</i>	90.2
<i>Luminis Christi vaticinia.</i>	379.1	<i>Malum necessarium mulier.</i>	150.2
<i>Lumina non portantes ingressu Ecclesiæ indigni.</i>	114.2	<i>Malum cur permiserit Deus.</i>	565.1
<i>Luminum splendor in Ecclesia more antiquorum.</i>	736.2	<i>Malum intelligere laudabile est, facere damnabile.</i>	482.2
<i>Luna sine sermore splendet.</i>	399.2	<i>Malum ex imperato accidens nimis graue.</i>	481.2
<i>Luna nil gratius est.</i>	301.1	<i>Malum in quibus magis appareat.</i>	562.2
<i>Luna mutatio Ecclesiæ nonnunquam designat.</i>	651.1	<i>à Malo declinandum.</i>	46.2
<i>Luna discursu mensis computant Hebræi.</i>	365.1	<i>Mala duo infidelitatis.</i>	165.2
<i>Luna & lumen sole obscuratur.</i>	575.1	<i>Malum patendi triplex modus.</i>	451.2
<i>Lupus omnibus insidiatur.</i>	234.1	<i>Malorum argutio commendatur.</i>	45.2
<i>Lupus videns prius hominem vocem eripit.</i>	237.2	<i>Malorum terror in iudicio.</i>	166.1
<i>Lupi natura.</i>	234.1	<i>Malorum operibus Deus vitur.</i>	565.1
<i>Lupi quid significent.</i>	237.1	<i>Malorum dogmatum causa vnde.</i>	310.2
<i>Lupi astutia intrando ouile.</i>	234.1	<i>Mali natura mulier.</i>	150.2
<i>Luporum specie profunda mysteria velata.</i>	257.1	<i>Mala quæ minorem dolorem ingerant.</i>	475.2
<i>Luporum proprium.</i>	237.2	<i>ad Malos quid pertineat.</i>	290.1
<i>Lupi qui homines intus sint.</i>	ibid.	<i>Mala quæ grata & dulcia videntur.</i>	562.2
<i>Luporum crudelitas in oues.</i>	481.2	<i>Malorum mitigatio quibus adiungatur.</i>	475.1
<i>Luporum natura.</i>	235.2	<i>Malis cur tanta licentia, vt noceant Sanctis.</i>	296.2
<i>Lusciniæ auis garrulitas.</i>	396.2	<i>Malorum vitandorum prudentia.</i>	490.2
<i>Lustrandi antiqua consuetudo.</i>	122.1	<i>Mandatum primum parentum.</i>	41.2
<i>Lustratio paganorum.</i>	ibid.	<i>Mandata Dei qua cura obseruanda sint.</i>	763.2
<i>in Lutheranos liberum arbitrium negantes.</i>	937.2	<i>Mandata quæ sint.</i>	369.2
<i>in Lutheranos de auctoritate Ecclesiæ.</i>	459.1	<i>Mandatorum Dei memoriam quid turbet.</i>	139.2
<i>Lux solis quantum sit splendida.</i>	575.1	<i>Mandatorum Dei numerus senarius perfectus.</i>	572.2
<i>Lux quibus intelligatur.</i>	294.1	<i>Mandatis duobus tota lex & Prophetæ pendet.</i>	572.1
<i>Lux & vita in cælo domicilium habet.</i>	470.1	<i>Mandatis Dei humiliter subdi debemus.</i>	24.1
<i>Luxuria qui sordidatur, non viuunt.</i>	451.1	<i>Manducantes per offendiculum peccant.</i>	266.1
<i>Luxuria quid à peccato non expetat.</i>	687.2	<i>Manere in domo Dei quid sit.</i>	262.1
<i>Luxuria semper inimica iustitiæ.</i>	376.2	<i>Manichæorum error de Christo.</i>	698.2
<i>Luxuria in quibus maxime inueniatur.</i>	138.2	<i>in Manichæos.</i>	187.2.342.1.366.1.505.1
<i>Luxuria in vino.</i>	365.2	<i>Manna in sepulchro Ioannis repertum.</i>	251.2
<i>Luxuria effectus.</i>	139.2	<i>Manna Hebræis datum.</i>	25.1
<i>Luxuria ignis.</i>	140.1	<i>Manna missio.</i>	37.1
		<i>Manusueti hominis condiciones.</i>	856.1
		<i>Manusuetudo tripliciter commendata.</i>	89.2
		<i>Manus, pes, oculus, scandalum afferentia.</i>	826.1
		<i>Marcion hereticus.</i>	56.2
		<i>in Marcionem.</i>	342.1.433.1.1051.1
		<i>in Marcionistas.</i>	187.2
		<i>Marcus à S. Petro dilectus.</i>	251.1
		<i>Marcus quantum ad verba Transfigurationis attinet, conuenit cum Mattheo.</i>	571.1
		<i>S. Marcus quo tempore mortuus.</i>	251.2
		<i>S. Marci dies festus.</i>	249.1
		<i>S. Marcus quomodo Euangelium scripsit.</i>	251.1
		<i>Marcus de petra præcipitatus.</i>	326.2
		<i>Mare Galilææ.</i>	32.1
		<i>Mare piscibus abundantius.</i>	51.2
		<i>Mare rubrum quid significet.</i>	323.2
		<i>Mare huic seculo comparatur.</i>	509.1
		<i>Mare mundi.</i>	32.1
		<i>Mare profundum demudatum.</i>	37.1
		<i>Mare vnde dicitur.</i>	47.1
		<i>Mare vnum habet Sydus.</i>	222.1
		<i>Mare mortuum quod.</i>	51.2
		<i>Mari vita comparatur.</i>	312.1
		<i>Mari nil vtilius.</i>	301.1
		<i>Marem & feminam quare Deus creauit.</i>	145.2
		<i>Maria virgo prima Deo virginitatis munus obtulit.</i>	219.1

Maria quomodo erga Deum Delique gratiam sese gesserit. 592.1
Maria ab Angelis adoratur. 593.2
Maria virgo supereminet Angelis. 592.1
Maria virgo prima filium refulgentem vidit. 733.1
Maria prima omnium feminarum Deo virginitatem attulit. 624.1
Maria virgo immixta originali peccato. 108.1
Maria virgo cognata Ioseph. 217.1
Maria plus quam martyr vocata. 619.2
Maria virgo nunquam in fide fluctavit. 501.1
Maria interpretari solet domina & spes. 591.2. 657.2.
 Item myrrha maris. 591.2
Maria virginis festum ceteris festiuitatibus prestantius. 597.2
Mariam ab omnibus Angelorum Hierarchis in celo peculiariter celebrari. 592.1
Maria viscera sanctificata. 628.2
Maria virginis votum virginitatis. 219.2
Maria miracula qui declarare nituntur. 602.1
Maria virgo à quibus abhorreat & quos amplectatur. 642.2
Mariam sanctorum vniuersi ordines venerantur. 619.2
Maria virgo quo honore & quibus ceremonis sepelitur. 640.1
Maria affectus in canticis Canticorum. 592.2
Maria prophetissa est & Euangelista. 620.1
Maria virgo, regina & Domina. 589.1
Maria virginis humilitas. 120.1
Maria in celis anima & corpore. 613.1
Maria Virginis prima Ecclesia in Gethsemane. 642.1
Maria virginis humilitas admirabilis. 499.2
Maria virginis inuocatio. 724.2
Maria virgo corpus inmortale induta honoratur in celis. 177.1
Maria Deipara paradiso promissa & descripta. 589.1
Maria virgo verba facere non est facile. 185.2
Maria virgo de domo. 208.2
Maria virginis generatio quam celebris. 652.1
Maria virgo corpore & anima in calum raptam. 589.1
Maria totius mundi commune post Christum propinacium. 635.1
Maria virgo aptissimè castello comparatur. 655.1
Maria virginis partus à mulieribus dissimilis. 593.2
Maria virginis laudes persolvere non cuiuslibet. 185.1
Maria ab Angelis delata in vitam celestem. 629.2
Maria insignia preconiata contra Nouatores. 595.2
Maria virgini quod impeditur, Christo impeditur. 103.1
Maria stella maris. 171.1
Maria Magdalene assiduitas erga verba Christi. 585.1
Maria cur Deipara. 186.1
Maria virgo forma omnium Ecclesiarum. 622.2
Maria virginis laus. 182.1.2
Maria virginis intercessio imploranda. 104.2.181.1
Maria merita nobis vtilia. 621.1
Maria virgo ante mortem ab Angelo salutatur. 586.2
Maria Dei templum & arca noui Testamenti. 617.2
Maria virgo ab Angelis & hominibus veneranda. 500.1
Maria virginis exequia quanto apparatu fiunt. 734.1
Maria virginis absentiam luget mundus. 643.1
Maria ad Deum mediatrix. 189.1
Maria templum extructum. 595.1
Maria virginis nulla par gratia. 499.2
Maria virginis mors. 587.2
Maria loca redemptionis nostra post Christi mortem inuisebat. 625.2
Maria virgo super Hierarchiam eleuata. 599.1
Maria virginis encomia. 193.2.593.1

Maria virgo quibus rationibus desponsata. 208.1
Maria virgo mortis horam sciuit. 587.1. S. Iohanni vestimentum sepulchri ostendit. ibid.
Maria virginis amplissimus honos. 640.1. quantumque ei delata fuerit reuerentia. ibid.
Maria virgo cur gratia plena vocetur. 217.1
 in **Maria** virgine omnes mulieres beatificantur. 622.1
Maria corpus in dextra Dei clarificatum ex Angelis. 612.1
Maria virginis miraculum in Iudam feretrum corporis erigere volentem. 588.1
Maria excellentia vbique terrarum predicatur. 620.2
Maria virginis Angeli celebrant exequias. 622.2
Maria figura similitudines ac typi varij. 600.1.2
Maria virginis anima in throno filij collocatur. 640.2
Mariam salutarium varia exempla. 590.2.591.1
Maria virginis victoria. 205.2
Maria virginis oratio in monte Olineti. 587.1
Maria cur alijs aptior ad diuinas contemplationes. 592.1
Maria multis meritorum virtutibus candidata. 598.2
Maria virgo Christum filium vocauit. 121.1
Maria nominis etymon. 208.1
Maria virgo sub voti emissionem nata. 725.1
Maria virginis intercessio. 585.2
Maria virgo sacramentum Dei. 413.2
Maria conuersatio cum Apostolis. 595.1
Maria virgo ex tribu Iuda. 224.1
Maria virgo humani generis refugium, & totius mundi salus post Deum. 590.2
Maria virginis sepulchrum in valle Iosaphat monstratur. 595.1
Maria virginis transitum qui deprecatur. 586.2
Maria virginis nomina Hebraice & Syriace. 217.2
Maria virgo Theotocos & Christotocos. 218.1.598.2
 464.1
Maria diuersa epitheta. 601.2.603.1. etiam diuersa salutationes. 602.1
Mariam virginem laudant omnes Angelice Hierarchie. 689.2
Maria virgo post mortem Christi vbi marit. 680.2
Maria virginis ventris laus. 228.1
Maria virginis sepulchrum quot & quomodo virtutibus decoratur. 627.1
Maria virginis excellentia. 590.1
Maria virginis inuocatio. 590.2
Maria virginis propositum. 218.1
Maria virgo prima virginitatem vouit. 184.1
Maria virginis gloria, laus est Redemptoris. 602.1
Maria merita ex qua virtutes sint pendant. 217.2
Maria mons iuxta Siloe plenus delictis. 212.1
Maria virginis orationes quantum Deo gratia. 184.1
Maria maris stella. 170.1
 ad **Mariam** virginem oratio. 590.1
Maria virgo sponsa Trinitatis. 627.1
Maria anima quo gladio transfossa. 731.1
Maria virginis pudor ex Euangelio probatur. 613.1
Maria virginis que virtutes sunt gratia. 643.1
Maria virgo fuit communi legi obnoxia & quare communitur eam mori. 584.1
Maria sororis Moyse tympanium crucis typus. 345.2
Maria virginis & Sanctorum ingens interuallum. 190.1
Maria virginibus exemplum perfectionis. 590.1
Maria virgo incomparabilis multis modis alijs virginibus excellit. 188.2
Maria virgo inter sanctos, vt sol inter astra. 620.2
Maria cum Angelis coronatur à dextris Dei. 596.1
Maria interuentio salutem nobis auget. 596.1
 Maria

Maria desponsationis ratio. 207.1
Maria intercessio efficax apud Deum. 609.2
Maria sororis Moyse cum **Maria** Virgine typus. 641.2
Maria soror Lazari erat illa mulier peccatrix, contra quosdam. 625.1
Mariam trium opinio communiter explosa. 537.2
Maria & **Maria** quid significant. 652.1
Maria licet separatus quomodo permaneat. 147.1
Marii quomodo in malas vxores se gerere debeant. 150.1
Marii animus quibus munitur. 481.1
S. Martini dies sollempnis. 927.1
Martyres pro nobis supplicant. 579.1.1052.1
Martyres Dei quanta perulerunt. 65.1
Martyres cruciatibus probati. 249.1
Martyrum diuersi cruciatus. 393.1
Martyrio qui letati. 42.2
Martyres cur multiplici pena cruciantur. 578.1
Martyrum gloria sine mortis molestia non fit. 424.1
Membra virginitatis cuius sit. 65.2
Martyrem quid faciat. 64.2
Martyrum corpora quare Ecclesijs preestita. 75.2
Martyr qui pati voluit est. 549.1
Martyrum merita quantum laudanda. 584.1
Martyres hostia Deo gratissima & mundissima. 426.1
Martyri genus nobilissimum. 55.2
Martyrum sanctorum diebus exultandum. 71.1
Martyrum sanctorum locus honorabilis. ibid.
Martyrum intercessione quid à Deo expectemus. 1052.1
Martyrum diebus pompa antiquitus adhibita. 249.2
Martyres ad vitam recte instituentiam conducunt. 774.1
Martyrum semen. 159.1
Martyrum anni honores. 773.1.774.1
Martyrum duplex in S. Agnete. 66.1
Martyres quomodo honorandi. 70.1
Martyres sancti exemplo formati. 69.2
Martyri cum gloria nil conferendum. 249.1
Martyrum morte quomodo letantur. 70.1
Martyrum & confessorum differentia. 159.1
Martyrum exemplis Sanctorum peroptamus. 578.1
cum Martyribus Deus colendus. 70.1
Martius mensis iuuium anni antiquitus. 378.1
Martij dies 25. dies conceptionis & passionis Christi. 170.1
Materia preconiatorum in laudem B. Marie. 185.1
Mafculus & femina cur à Deo creatur. 149.1
Masculino sexu tria genera commendata. 99.1
Matre Dei nulla de carnis propagine splendidior. 622.2
Marem cuius conditionis elegit Dominus. 48.1
Matrum pulchra exhortatio. 228.1
Matrimonium quid faciat. 147.1
Matrimonium quibus soluitur. ibid.
Matrimonij rumpendi questio quorum sit. 145.1
Matrimonij limitem non excedere quanta laus. 376.2
Matrimonia cum iniquis contrahere quam damnosum. 700.2
Matrimonij seruitus. 144.1
Matrimonij iugum graue. 147.1
Matrimonij soluendi lex. 148.2
Matrimonij delectatio. 145.1
Matrimonij casta dilectio. 149.1
Matrimonij castitas. ibid. sacramentum. 103.1
Matrimonij laus. 96.1
Matrimonio unctorum munus. 245.2
Matrimonia contrahendo quibus vinculis constringantur. 376.2
Matrix facti quid operetur. 307.1

S. Mattheus vbi peremptus. 251.2. in Salernitana decoratur. 796.2
S. Mattheus Hebraice scripsit Euangelium. 784.1
S. Mattheus binomius fuit. 697.2
Mattheus faciem hominis significat. 668.1
Mattheus id est donatus. 797.1
S. Matthei laus. 86.1
Medici ad loca ignota venientes quid faciant. 266.2
Medicus an egroti faciat voluntatem. 267.1
Mediam viam tenere quibus difficilimum. 6.1
Medicina qua egeamus. 183.2
Medici quibus curare soleant. 450.1
Medici duo celo lapsi pro languoribus humanis. 333.2
Medicorum curandi methodus. 268.1
Medicina totius generis humani. 274.1
Medius terminus quis. 366.2.685.1
Melchisedech sacerdotium. 139.2
Membrum diaboli quis efficiatur. 147.2
Membrum abscondens maledictioni obnoxium. ibid.
Membra abscondere cuius sit. 248.1
Membra corporis & anime ad gloriam Dei creata. 298.1
Membra ad quem usum homini data sint. 564.2
Membra qui detrahunt. 311.2
Membrana humana vnde sint. 248.1
Memoria beatorum immortalis. 311.1
Memoria mandare Scripturas sacras quantum proficit. 321.2.517.2
Memoria lapsus. 340.1
Mendacium quid pariat. 550.1
Mens quem ad finem homini data. 114.2
Mens quid contempletur. 5.2
Mens rerum diuinarum sollicita. 275.1
Mentis cognitio speculationem signat. 123.1
Mentis elatio. 28.1
Mentis soliditas. 111.2
Mentis recte argumentum. 329.2
Mentis contemplatio. 60.2
Mentis imbecillitas confusio. 585.2
Mentem hominis quare rapiat. 302.2
Mensa sublimis vbi sit. 379.1
in Mensa quam modestiam obseruare debeamus. 378.1
Mense spirituales appositio. 378.1
Mensis idem Conceptionis & Passionis Christi. 378.1
Menses tres leti domui Iuda prae alijs. 114.1
Mercator quem ad finem pecunias impendit. 38.2
Mercatores quibus tempestatibus & malis se inponant. 234.2
Mercedes duae concionatorum. 236.2
Mercus praesentis vite. 3.2
Mercus hominum. 36.2
Mercenarij qui sint. 236.2
Mercus nostro labori à Deo debetur. 243.1
Mercus praesentis mundi. 243.1
Mercedem sine labore percipere quam damnosum. 243.1
Mercurij templum. 70.1
Meretrix vxor depellenda. 642.2
Meretricia vnguenta quid reiciat. 378.1
Mensum antiquorum numeratio. 575.2
Mentes celo vicini quos descensus habeant. 37.2
Meridies Christianorum. 215.2
Merita à nobis extorquet Deus. 877.1
Meritis & operibus singulorum Deus reddet premia. 252.1
Meritorum proportio in celis. 260.2
Meritorum obsequia distincta. 74.2

Mentientes in precibus beneficio rescripti priuantur. 15.1

Messias quid sit. 26.2

Messias nomen Christi Hebraeum. 2.1

Messias visus à prophetis. 37.2

Messiam quomodo inuenimus. ibid.

Messis qua sit. 234.1

Messiois spiritalis tempus. 320.2

Metus seruitutem indicat. 300.1

Metu quocumque casta non est. 66.2

S. Michaelis apparitiones tres. 822.1

S. Michaelis bilax in visione Petri Eleemonis. 817.2

S. Michaelis Archangeli inuocatio. 816.2. eius mirabiles virtutes. 817.1

Michea visio de messia. 37.2

Miles quanto discrimine atteritur. 38.2

Militares stationes in quot horas diuidantur. 505.1

Militum fortium instructio. 272.1

Militum reprehensio. 215.1

Militis veri cor erga que. ibid.

Milites Christi armari non ornari debent appetere. ibid.

Millarius vnus quid contineat. 51.2

Ministerium sanctorum ab alijs diuersum. 606.2

Miraculum primum Christi. 26.1.47.2

Miracula tria vna eademque die facta. 26.1

Miracula quibus verbis Christus operatus est. 309.2

Miracula qui accipiant calumniosè. 10.2

Miraculorum operationis compendium. 288.2

Miraculorum potestatem Christus Patri attribuit. 277.1

Miraculorum virga effectrix. 37.1

Miraculorum confusio. 40.1

Misericordia bona, bona oratio. 354.1

Misericordia vnde dicitur. 859.2. in quibus intelligatur. ibid. 859.

Misericordiae opera cuique montè Dei conscendere optanti necessaria. 572.2

Misericordia vbi sit. 108.2

Misericordia solum colitur Dominus, non autem alia re. 641.2

Misericordiae iamua quibus clausa. 60.2

Misericordia fouet pœnitentes. 232.2

Misericordiae suauitas. 137.2

Misericordiam qui propter fidem negligant. 138.1

Misericordia Dei erga bonos. 297.2

Misericordes qui vocentur. 138.1

Miserorum consolatio. 214.2

Miserationum Christi dulcedo. 167.1

Miseria terrena expiatio. 232.2

Miseriarum vitæ consolatio. 163.2

Miseriarum mercedem qui ament. 60.2

Miserendi ordo vnde incipiat. 856.1

Missa sacratissima mysteria. 366.2

Missa sacrificium quantum proficit exemplis comprobatur. 956.1

Missarum celebratio. 114.2

in Molestijs refugium. 249.2

Mollis animo quis sit. 297.1

Monachi proprius quidam habitus. 246.1

Monachi exemplum vitæ secularibus præbere debent. 245.2

Monachi impatientes. 215.1

Monachorum priscorum austera vitæ. 962.2

Monachus quo hortatu monendus. 246.1

Monachi quos imitari debeant. 36.2

Monachorum exercitatio seu meditatio. 322.1

Monacho quid relinquendum. 36.2

Monastice perfectionis arduum institutum. 251.2

Monachum murmur osum, quæ reddant. 139.1

Monachorum sanctorum exercitia. 62.1

Monastice vitæ paradus. 60.2

Monastici instituti laudes. 479.1

Monastice professio disciplina. 156.1

Monastice vitæ ornamentum. 96.1

Monasterij claustrum locus ferèdarum virtutum. 159.2

Monasteria loca Apostolorum à Philone nuncupata. 251.2

Monasteriorum antiquissima origo. ibid.

Mons quid significet spiritualiter. 27.1

Monstra qua de causa promeriant. 151.1

Morbi grauissimi signum. 9.2

Mors cur non à Deo extincta. 300.2

Mors cuius sit. 69.2

Mors omnium sanctorum preciosa. 612.2

Mors animæ & corporis quæ appelletur. 293.1

Mors quo pacto contemenda. 302.2

Mors in inferno sedem habet. 470.1

Mors caelestibus nuda, terrestribus vera est. 812.2

Mors vera que sit. 437.1

Mors Christi ruina multorum. 118.1

Mors inexorabilis. 299.1

Mors per serpentem intelligitur. 305.2

Mors quorum lætissima. 43.1

Mors quanto horri ori fit hominibus. 452.2

Mors extinctio corporalis. 296.2

Mors acceptionem personarum non admittit. 811.2

Mors quibus comparatur. 82.2

Mors secunda ignis & sulphur. 196.2

Mors quam ob causam hominem inuasit. 266.1

Mors sanctorum bonis est adiutorium. 475.2

Mors inuidia causa. 139.2

Mortis timorem quid vincat. 423.2

Mortis non dolor sed ipsa mors timetur. 296.1

Mortis tempore demonis horror nobis apparet. 587.2

Mortis diem reuocare in memoriam quantum vile sit. 675.1

Mortem quid pariat. 139.1

Mortem videre quid. 92.2

Mortis bonum secundum veteres refutatur. 300.1

Mortis indicium. 143.1

Mortem non fecit Deus. 300.2

Mortem pro Christo pati quid sit. 426.1

Mortis timor omnia mala operatur, & mortis contemptus omnia bona. 296.1

Mortis fructus suauis. 210.1

Mortem quis timeat. 296.1

Mortis fortitudo. 42.1

Mortis pœna quæ dicitur. 296.2

Mortem videre quid. 112.1

Morte iustorum mori totis viribus expetamus. 453.1

Mortem fratri inferens. 37.1

Morte quæ sunt leuiores. 296.1

Mortui morte viui qui sint. 641.1

Mortuorum tumultus vbi. 293.1

Mortui ossa vitæ remedium fiunt. 37.1

Mortua corpora lauandi mos. 640.1

Mortuorum luctus nõ pro illis, sed pro peccatis eorū. 859.1

Mortuorum animæ viuorum precibus inuuantur. 1127.1

Mortuos quomodo suscitauerunt Apostoli. 311.2

Mortuos homines qui colant. 70.1

Mori ante diem non possumus. 295.2

Mori qui reformident. 64.1

Mortale nihil in nobis vult Deus. 236.1

Mortificatio membrorum. 139.2

Mortificationis diuinum symbolum. 306.2

Mos Iudeorum in sponalibus. 207.1

Mortificationis oblatio. 116.1

Morum

Morum lenitas. 123.1

Morum pudicitia. 66.2

Moyse fecerunt inter populum & sacerdotium. 185.2

Moyse diuersi euentus. 294.1

Moyse quomodo messiam vidit. 37.2

Moyse quid Iudeis precepit. 9.1

Moyse mortalium omnium mitissimus. 185.1

Moyse legumator elementis imperans. 37.1

Moyse lex quare non lex Domini. 97.2

Moyse miracula. 185.1

Motus animi quomodo regantur. 388.2

Mulier quid sit. 150.2

Mulier morbo confecta ligno Crucis sanatur. 331.2

Mulieris amore vir subuersus. 41.2

Mulier mala quam ferox. 147.1

Mulier bona difficile inuenitur. 150.2

Mulier immunda olim 40. diebus. 103.1

Mulierem diuidere iniquum. 146.1

Mulieris maledictio. 120.2

Mulieris nativitas infirmior quam hominum. ibid.

Mulieribus propositum pudoris. 217.1

Mulieres sanctæ quam seculitatem prægnatibus cognatis exhibere debeant. 494.1

Mulieres antiquorum cur steriles. 369.2

Mulieribus bona inchoantur. 496.1

Mulieris causa quæ dona consecuta est natura. 384.1

Mulier mala nulla fera comparari potest. 676.1

Mulieris mala descriptio. 150.2

Mulieres due inuentrices, vna S. Crucis altera cathenarum S. Petri. 547.2

Mulieres Christiana religione accense. 331.1

Mulieres quales erga viros esse debeant. 48.2

Mulieres due totius Ecclesiastici exercitus duces. 657.1

Mulieris seductæ ignorantia. 109.1

Mulieris lasciuia qui sermonem habeant. 9.2

Mulieris auxilium homini à Deo datum. 10.1

Mulierum malorum exempla ex testimonijs veteris testamenti. 676.1

Mulierum bonarum exempla. 677.1

Mulierum specula quæ sint mysticè. 243.2

Mulierum quorundam intemperantia. 676.1

Mulieribus propositum pudoris imitandum. 169.1

Mundus quibus descriptio. 33.1

Mundus multimoda passione vincendus. 582.2

Mundus vnde abluatur. 347.1

Mundus vt vincatur. 73.1

Mundus deserto comparatus. 388.1

Mundi elegans consideratio. 271.1

Mundi nomine boni & mali designati. 838.1

Mundi contemptus propter Christum. 274.1

Mundum quid debellet. 96.1

Mundum qui sibi crucifixuerunt. 215.1

Mundum qui deservant. 36.2

Mundi implicamenta. 52.2

Mundi duplex pugna contra milites Christi. 73.1

Mundi quantæ fluctuationes. 47.1

Mundi pars frigida. 70.2

Mundi tres partes. 122.1

Mundi instabilitas. 47.1

Mundi condiciones quibus demonstrantur. 839.2

in Mundo quid magis periculosum sit. 801.2

Mundum intra se inclusum qui teneant. 564.1

Mundo quantum alienus Christus. 47.1

Mundialis substantia relinquenda. 33.1

Mutus quis sit. 35.2

Munerum dispensatio. 163.1

Muscarum Deus quis. 290.2

Myrrha munus Regum quid denotet, 379.2

Mysterium crucis profundum. 184.1

Mysterium Christi quando factum. 19.1

Mysterij viuacitas in quibus notetur. 2.2

Mysteria diuina perscrutari quam arduum. 310.2

Mysteria Christianæ fidei. 44.2

Mysteria luporum specie velata. 237.1

Mysteria diuina assequi quantum debeamus. 13.1

Mysteriorum diuinitatis reuelatio. 10.1

Mysticum Ecclesie corpus vt intelligatur. 321.2

N.

Nafsonid est, aurium. 695.1. vel serpētium. ibid.

Nuaman Syrus à lepra mundatus. 314.1

Nabuchodonosor statua. 326.1

Nabuchodonosor vidit messiam in fornace. 37.2

Nasendi qui modus. 107.1

Nathanael cur inter 12. Apostolos non inuenitur. 7.1

Nathanael diligentia in perscrutanda veritate. 12.1

Nathanael confessio de Christo à Petro differens. 6.2

28.2

Nathanael quis & quare Apostolus non elegerit. 2.2

Nati secundum carnem & Spiritum qui. 325.2

Natura preceptis obtemperat. 149.2

Natura sagacitas in distribuendis generibus. 247.2

Naturalium motuum nullum nocumentum. 147.2

Naufragij thalamus. 37.2

Nauis spiritalis anagogica significatio. 513.2

Nauis typicæ elegantissima descriptio. 320.2

Nauigantium gubernator. 322.1

Nauticæ artis peritia. 321.1

Nazaret quid. 2.2. vbi sita. 50.2

Nazarænorum abstinentia consecrationis tempore. 365.2

Necem humanam qui sitiant. 237.2

Necessitas peccati. 144.2

Negligentia nostra quantum periculosa. 142.2

Negligentia nostræ reprehensio. 142.2

Negligentes de quibus verba facere soleant. 9.2

in Negligentes. 165.2

Negotia quæ relinquenda, vt Christum lucremur. 52.2

Nero primus atrocitæ Christiano nomini intulit. 448.2

Nerons crudelitas in sanctos Christum consuetos. 438.1

Nervi quo ex loco componantur. 311.2

Nestorius ab Ecclesia expulsi nolens confiteri B. Mariam esse theotocos. 464.1

in Nestorium. 172.1. 218.1. 598.2. 705.2

Nestory error de Christo. 223.2. 698.1

Natiuitas capiuntur pro die dormitionis. 628.1

Natiuitas Christi non secundum substantiam sed bonorem & gloriam. 313.2

Natiuitas S. Ioannis quibus plena sit. 389.2

Natiuitatis Christi predicatio. 218.2

Natiuitatis Christi transitus. 107.2

Natiuitates tres humano generi ab æterna nativitate concessæ. 438.1

Natiuitas duplex. 107.1

Natiuitas conceptionis congruens. 220.1

Natiuitas Christi mysterium altitudinis nostræ. 389.2

Natiuitas Domini vbi celebrata. 47.2

Natura rerum quæ differunt in rebus mysticis conformantur. 648.2

Natura in Christo gemina. 117.2

Natura propter quid diuisa. 37.1

Natura hominum quomodo tractata. 3.2

Natura humana in paruis sepe labitur. 505.2

Natura humana ad cælum sublata. 8.1

Natura hominibus corruptibilis. 295.2

Natura humane interitus. 37.1

Natura humana imbecillitas quid exigit.	9.2
Natura corporis nostri quomodo aternitatem accipere potest.	434.2
Natura contraria que fecit Deus.	223.1
Nature ordo Dei ordinationem sequitur.	145.2
Nature utriusque in Christo confirmatio.	3.1
Nature utriusque Christi intelligentia.	169.2
Natura humane que sit comitio.	508.1
Natura corporum qualis.	307.1
Nicomemus quid.	304.1
S. Nicolai laus 59.1 eius miracula.	60.1
Nilus fluvius Aegyptum irrigat.	249.1
Nimus civitatis conditor Nimus.	291.1
Nobilium de ignobilibus factorum intumescencia.	215.1
Nomen cur post circumcissionem imponebatur.	373.1
Nomen a Deo mutari singularis meriti indicium.	305.2
Nomina oliui a quibus imponebantur.	10.2.30.1
Nomina quando nobis imponuntur.	97.2
Nomina menti quorundam correspondentia.	24.2
Nomina celitus imposita.	10.2
Nomina a natiuitate imposita quibus.	5.1
Nomina que virtute caveant.	2.2
Nomine vno appellamus omnes.	11.1
Nominum impositio.	10.1
in Nouatores hominem libero arbitrio spoliantes.	815.2
in Nouatores abstinentiam eueruentes.	551.1
in Nouatores de Baptismo.	342.2
Nox mundi.	91.1
Nox non solum ad corpus pertinet sed etiam ad animam.	667.2
Nox tenebris carens.	21.1
Nox pro ignorantia vsurpatur in scriptis.	308.1
Nox interpretationis hereticorum.	234.1
Noctem qui diuidant in quatuor partes.	513.2
Nox quibus semper sit.	235.2
Noctium cursus quibus intelligatur.	377.1
Nubis columna in die.	37.1
Numerus legem signans.	4.2
Numerus ex senariis constans.	122.2
Numerus minor causam transcendens.	103.1
Numerorum quorundam prae aliis perfectio.	571.2
Numeranti mos veterum.	536.1
Numerantur qui in scriptura.	297.1
Nuntij boni qui cognominentur.	23.1
Nuptia quo pacto ab sponsa recipitur.	3.2
Nuptiae a Deo tribuuntur.	103.1
Nuptiae que honorabiles.	96.1
Nuptiarum premium.	144.1.145.2
Nuptiarum bonum quibus impleatur.	705.1
Nuptiarum & virginitatis nullum diffidium.	96.1
Nuptiarum secundarium permissio.	150.1
Nuptiarum dies 25.2 bonum.	120.2
Nuptiarum fructus 96.2 benedictio.	ibid.
Nuptialis coitus ab iniquitate non extraneus.	103.1
O.	
Obedientia quorum plena non sit.	88.2
Obedientia melior sacrificio.	570.1
Obedientia quanta praeceptis diuinis.	102.2
Obedientia celi aditus.	31.1
Obedientiae exemplum.	4.2
Obedientiae profectus.	28.1
Obedientia perfecta que.	32.1.42.1
Obedientiam omnes promissimus.	42.1
Obedientiam qualem Christus efflagitat.	34.1
Obedientiam quomodo discimus.	204.1
Oblatio que Deo execrabilior.	258.2
Oblatio que non accepta.	116.1
Obstinatio nimis quo cor humanum clauditur.	647.2
Occlusio que non contemnenda.	9.1
Occidentes corpus propter Deum accelerant tantum.	295.2
Occlusio corporis magis optanda quam timenda.	ibid.
Ociositatis qui arguuntur.	109.2
Ocultatum rerum cognitio soli Deo attribuitur.	19.2
Occupationes nostrae circa multa que sint.	606.2
Occupationibus siquela praeponenda.	32.1
Oclumani Caesaris Augusti imperium. 547.1. eius historia in Aegyptios.	547.1
Oclonario numero nouum testamentum declaratur.	350.1
Oculus exterior & interior in quo differant.	645.1
Oculus anime nostrae quis sit.	ibid.
Oculus tribus causis ad videndum impeditur.	ibid.
Oculi nostri fenestra anime.	40.1
Oculi aspectus in malum quantum noceat.	584.2
Oculi radices.	77.1
Oculum intelligentiae tria confundunt.	629.1
Odium qua de causa sit contemnendum.	847.2
Odium seminare qui conentur.	43.2
Odium inuidiae filia.	133.1
Odore quod nostrum est quomodo intelligatur.	256.1
Odor bone opinionis quibus exprimitur.	523.2
Odor bonus & malus.	70.2
Odor aromaticus in Ecclesia antiquus.	736.2
Odorem id incensi Idolorum accipere peccatum.	258.1
Oeconomia prima Christi.	575.2
Olei lecythus fontibus abundantiore.	37.1
Oleo qui limbeantur.	24.2
Olfacere quid sit.	76.1
Oleum mensis.	328.1
Olympice palestra exercitia.	28.1
Opprobrium qui non sufferunt mortem timet.	256.1
Opprobrium quis non timeat.	145.1
Opus bonum.	122.2
Opus cuius sit.	18.2
Opus quod a Deo non est commissum vsu parte.	244.2
Opus naturae & gratiae.	583.1
Operis nostri due mercedes.	243.1
Operis exemplum.	107.2
Opera que propter beatitudinem sunt valere ad coronam.	1047.2
Opera quibus designentur.	90.2
Opera Christi maiora per discipulos quam per se.	ibid.
Opera quomodo sint ad salutem necessaria.	1236.1
ab Opere non desistendum.	8.2
Operis satisfactio ad integram poenitentiam.	53.2
Operum bonorum merita quibus signentur.	72.2
Operum mortuorum exempla.	244.2
Operum utilitas in quibus.	33.2
Operum bonorum lampades.	104.2
Opera satisfactoria pro minutis peccatis. 919.2 capitalibus criminibus.	919.2
Opera Dei ex quibus requirenda.	105.2
Opera nostra poenalia diuinam visionem merentur.	111.2
Opera nostra quomodo redimenda.	111.1
Opera Christus non eligit sed corda.	34.2
Opera seculi.	274.2
Operibus Dei male vti quid sit.	564.2
Operum stultorum exempla non conspicienda.	274.2
Operum bonorum gesta que sint.	279.2
ex Operibus bonis salutis spem concipere licet.	317.2
Operarij qui vocentur.	274.1
Operarij mira quibus possimus.	288.2

Operatio qua sequi debemus Christum.	27.2
Oratio Apostolorum in exitu B. Mariae.	587.2
Oratio quid sit.	669.1
Oratio Eleazari ad Deum.	551.1
Oratio que iniuste fit.	354.1
Orationis perseverantia.	160.1
in Orationis perseverantia consilium.	ibidem
Orationis experimentum.	70.1
Oratione generali particularis continetur.	425.1
Orationes sanctorum sunt odoramenta.	603.1
Orationes nocturna antiquitus factae.	378.2
Orationes quando exaudiuntur.	68.1.69.1
Orationes sanctorum in tormentis.	248.1
Orationes vris sanosissimis inuitiles.	379.2
Orationes sanctorum thure designatae.	92.2
Orationum lachrymae secretae.	667.1
Orationibus diuinis qualiter insistere debeamus.	513.1
Orationibus nocte potissimum vacandum.	296.1
Orationibus qui non instat mortem timet.	60.2
Orationibus qui magis incubent.	61.1
Orationibus pro quibus vigilandum.	508.1
Orationibus quem locum eligere debemus.	125.2
Orationibus solis qui insistant.	361.2
Oratores in narrandis quorundam virtutibus auos atque nosque commemorant.	15.1
Orandi modus quomodo a Christo traditus.	60.2
Orandum non est pro his qui sunt in caelo.	437.1
Orandi sanctorum modus deuotissimus.	15.1
Orandi conditio.	266.1
Orantes quare sepe non exaudiuntur.	471.1
Orantibus que imaginationes adstent.	209.1
Orantibus angeli adstant.	24.1
Orare pro peccatis quid debeamus.	234.2
Orbis quo tempore lustratur.	37.2
Orbem terrarum qui circumierunt.	676.2
Ordinibus sacris quanta diligentia sit adhibenda.	244.2
Ordinibus sacris largiendis pretium non querendum.	346.1
Oreb petra in Raphidim crucis typus.	37.2
Oriens Christiani quis.	601.2
Orientis porta B. Mariae vocatur.	699.2
Orientis error de animalibus nondum corpori insertis.	120.1
Originalior peccati macula. 103.1 purificatio.	45.2
Oris confessio pure facienda.	322.1
Orphanorum pater crux.	248.1
Orphei oratio Thracibus non persuasit.	37.2
Orthodoxos qui congregarunt.	518.1
Osculum dilectionis signum.	311.2
Ossa vnde finguntur.	43.1
Oti nostri reprehensio.	
P.	
Paganorum figura false.	271.1
a Paganis quantum discrepandum.	70.1
Palestinorum mos in tectis condendis.	291.1
Palladis sacerdotes.	66.2
Palma B. Virgini ab Angelo data ante mortem.	586.2
Palma quae arbor sit.	234.2
Palme septuaginta Elim quid significabant.	249.2
Papa primatum habet in Ecclesia catholica.	114.2
Pape auctoritas qualis in ministerio sacro.	248.2
Pape ligandi & absoluedi potestas prae alijs concessa.	470.2
Paradisus claustralis.	60.2
Paradisus beatitudinis.	227.1
Paradisus castimonie.	288.2
Paradisi gaudia.	61.1
Paradisi gaudia percepturus fidelis.	320.1
Paradisi flumina quatuor.	49.2
Parcedum quia ratio sit.	238.2
Parentes propter Christum relinquendi.	33.1
Parentis fecunditas diuinum munus.	350.2
Parentes quales erga filios.	48.2
Parentes pro meritis filiorum gratias agere debent.	350.1
Parentes infirmos qui dedignantur.	215.1
Parentes quantum noceant bonis operibus.	36.1
Parentum primorum peccati tres auctores.	216.1
Parentum cura diuidi filios spiritualibus bonis.	565.2
Parentum amor in filios.	145.2
Parentibus Christus praeponendus.	55.1
Partes anime.	216.2
Partus consolatio.	228.1
Partus spiritualis modus.	311.2
Parturientis dolor.	363.2
Partus sine dolore vbi.	67.2
Partus dolores pellentia.	96.1
Paruuli baptizandi sunt.	307.1
Paruuli qui templo detinebantur.	90.1
Paruuli esse debemus non aetate sed malitia.	819.1
Paruulis quibus similes effici bonum sit.	811.1
Pascere oves Christi quid sit.	425.1.418.1
Passio anosa medicamento momentaneo non curatur.	150.1
Passionis causa qua sancti morti sese obiecerunt.	580.1
Passionis Christi typus.	336.2
Passionis fructus vbi ponatur.	309.1
Passionis Dominicae effectus.	114.1
in Passiones quomodo acriter insurgendum.	480.1
Passionem duo faciunt aut impediunt.	549.2
Passio gregis domini qua soli diligentia ahibenda.	425.1
Pastor quibus praest non quasi suos proprios sed vt domini gregem tractare debet.	425.1
ad Pastoris pijs officium quid pertineat.	425.1
Pastoris boni cura.	235.2.237.1
Pastoris spiritualis notitia.	421.2
Pastores omnium ecclesiarum Apostoli.	275.1
Pastoris veri indicium de solitudine gregis.	425.2
Pastorum Ecclesiae quam sagax diligentia ahibenda.	463.2
Pastores omnes in ecclesia sed grex vnus.	426.1
Pastores qui mercenarij vocentur.	425.2
pro Pastoribus orandum.	235.1
Pastoris taciturnitas nocua.	242.1
Pastoris spiritualis amor & virtus.	427.1
Pastoralis cura industria.	246.1
Pastorum quorundam reprehensio.	243.1
Paruulorum imitanda innocentia.	824.2
Patientia quibus conueniat.	855.2
Patientiam quid doceat.	140.2
Patientiae commendatio.	44.2
Patientiae & innocentiae doctrina.	301.2
Patientia peccatores sustinet.	232.2
Pati propter Christum quanta mercedis.	566.2
Patriarcharum gaudium.	141.1
Pater verus quis.	36.2
Pater quando relinquendus.	55.1
Pater Deus qualiter in filio.	308.1
Patrum auctoritati obediendum.	625.1
Patris substantiae proprietates.	274.2
Patres iusti quomodo appellentur.	369.1
Patres nostri omnia ad liquidum sunt prosequuti.	131.2
Patrum nostrorum quanta fuit prudentia.	550.2
Patrem esse in filio & filium in patre quomodo intelligatur.	26.1

<i>Patrem senem pascere quanta virtus.</i>	55.1	<i>Peccatoris adminiculum.</i>	232.2
<i>Patrem relinquunt Apostoli.</i>	36.2	<i>Peccatores ad penitentiam prouocati.</i>	785.1
<i>Paterfamilias verus quis.</i>	301.2	<i>Peccatores cur non numerantur à Deo.</i>	297.1
<i>S. Pauli diuersa epitheta.</i>	440.1	<i>Peccatores quibus penis cruciandi.</i>	293.1
<i>S. Paulus in exitu B. Virginis assistit.</i>	587.1	<i>Peccatoribus quid displicat.</i>	149.2
<i>S. Paulus à Christo edoctus non egobat alieno ministerio.</i>	835.1	<i>Peccantium necessitate que lex concessa sit.</i>	144.2
<i>S. Paulus gladio capite truncatur.</i>	438.1	<i>Peccantibus quis miseretur.</i>	140.1
<i>S. Paulus quos tyrannos superauit.</i>	479.1	<i>Peccantibus ante notitiam Dei copiosa redemptio est.</i>	453.2
<i>Paulus nomen humilitatis.</i>	81.2	<i>Pecunia ex rapina quam fetida.</i>	258.2
<i>S. Pauli ad tertium celum raptus.</i>	112.1	<i>Pecunia vnde ducta.</i>	11.1
<i>S. Pauli conuersio.</i>	80.1	<i>Pecunia clausa que sit.</i>	246.2
<i>Pauli Apostoli miraculum in Liconia.</i>	71.1	<i>Pecunie ad quem usum data.</i>	11.1
<i>Pauli epistoliarum summa quantæ utilitatis.</i>	425.2	<i>Pecunie congreganda amor.</i>	139.2
<i>Pauli Samosateni error de Christo.</i>	698.1	<i>Pecuniarum renunciatio necessaria.</i>	260.1
<i>S. Pauli dies illustris.</i>	488.1	<i>Pecuniarum auiditas qualis sit.</i>	ibidem
<i>Paupertas quod sit virtutibus cognata, probatur exemplis.</i>	789.1	<i>Pecuniarum cupiditas porta inferni.</i>	433.1
<i>Paupertas voluntaria.</i>	140.1	<i>Pecuniarum amor in ecclesiasticis.</i>	215.1
<i>Paupertatis voluntariæ encomium.</i>	166.2	<i>Pecunias seruis earum non est dominus.</i>	11.1
<i>Paupertatis gloria.</i>	238.1	<i>Pectus tundere mos antiquorum.</i>	1105.2
<i>Paupertas sequentium dominum duo habet.</i>	167.1	<i>Pelagii hæresis tempora.</i>	936.2
<i>Pauperes quod vitium vexet.</i>	139.2	<i>in Pelagianos.</i>	187.1
<i>Pauperum hostia.</i>	121.1	<i>Perdat seipsum quis.</i>	158.1
<i>Pauperum oblatio qualis erat.</i>	90.2	<i>Perditio vite que sit.</i>	7.2
<i>ex Pauperibus parentibus cur nasci voluit Christus.</i>	103.2	<i>Peregrini quomodo suscipi debeant.</i>	585.1
<i>Pauperum consolatio Crux Christi.</i>	32.2	<i>Peregrinationes ad loca sacra.</i>	61.2
<i>Paupertatis maximæ indicium.</i>	33.2	<i>Perfectio vera que.</i>	44.2
<i>Paupertatis instrumentum.</i>	37.2	<i>Perfectio discipuli que sit.</i>	290.1
<i>Paupertas quam grata Deo sit.</i>	686.2	<i>Perfectionis tempus. 1. 4. 2. eius summa.</i>	162.1
<i>Paupertatis maximæ indicium.</i>	33.1	<i>Perfectionem qui habeat.</i>	408.2
<i>Paupertatis excusatio non valet.</i>	260.1	<i>Perfectionis nomen qui habeat.</i>	351.2
<i>Pauperiem tolerare documentum virtutis.</i>	34.2	<i>Perfekte Christum sequi quid sit.</i>	269.1
<i>Pax bona et pax mala que sit.</i>	986.2	<i>Perfectionum gradus.</i>	41.1
<i>Pax quibus nuriatur.</i>	856.2	<i>Perfektus discipulus Christi quis sit.</i>	269.1
<i>Pax mater omnium honorum.</i>	236.1	<i>Perfidiorum nox.</i>	235.2
<i>Pax quibus fructuosa.</i>	236.2	<i>in Periculum non temere se iniiciendum.</i>	302.2
<i>Pax que beata sit.</i>	860.2	<i>Periculum triplex cauendum.</i>	454.2
<i>Pax hominum qualis.</i>	211.1	<i>Pericles apud Gentiles probatissimus.</i>	479.1
<i>Pacis filius quis dicatur.</i>	250.2	<i>Periculum vnde originem cepit.</i>	508.2
<i>Pacis lenitas quid afferat.</i>	164.2	<i>Periculum domesticum mulier.</i>	150.2
<i>Pacis nuncius.</i>	236.1	<i>Periculorum propulsiuo.</i>	161.1
<i>Peccatum quando impotens.</i>	147.1	<i>Periculum fortiter propulsiuo instruetio.</i>	564.2
<i>Peccatum quid plangat.</i>	46.1	<i>Periculorum magnitudo quibus ponatur.</i>	272.1
<i>Peccatum sine Deo factum.</i>	263.1	<i>Periculorum frequentia fortiores reddimur.</i>	508.1
<i>Peccatum nullum fuit in B. Virgine Maria.</i>	617.1	<i>Persecutio in quos potissimum fiat.</i>	60.2
<i>Peccata cordium fides comburit.</i>	577.2	<i>Persecutiones non timende.</i>	290.1
<i>Peccati cognitio primus confessionis gradus.</i>	45.1	<i>Persecutionis hostibus fidei non danda occasio.</i>	492.1
<i>Peccata propria recognoscenda.</i>	53.1	<i>Persecutione caput nostrum quod est Christus, occulendum.</i>	476.1
<i>Peccata populi qui comedere dicantur.</i>	243.1	<i>in Persecutione an fugere liceat.</i>	291.2
<i>Peccatum fecit nuditatem turpem.</i>	819.1	<i>Persecutionibus pro Christo leto nos animo offerre debemus.</i>	491.1
<i>Peccati initium.</i>	43.2	<i>in Persecutionibus perseuerandi preceptum.</i>	291.2
<i>Peccatorum septem mortalium descriptio.</i>	138.2	<i>in Persecutionibus virtus Dei non requiritur, nisi precesserit fides.</i>	483.2
<i>Peccatum qui ostendant.</i>	267.1	<i>Persecutionibus que fieri videamus.</i>	475.2
<i>Peccator in duplici lingua probatur.</i>	41.2.2	<i>Peccatorum blandimenta et tormenta sunt inferni portæ.</i>	457.1
<i>Peccati fœtor quantus.</i>	258.2	<i>Persecutionum pro Christo sustinendarum exhortatio.</i>	426.1
<i>à Peccato quid hominem reuocet.</i>	165.2	<i>Perseuerare in Christo quanta virtus.</i>	475.2
<i>Peccatorum quotidiana remedia.</i>	579.1	<i>Perseuerantia bonitatis septimus confessionis gradus.</i>	45.2
<i>Peccatis vi moriamur remedium.</i>	564.1	<i>Perseuerantiam que faciant.</i>	ibidem
<i>Peccato nullus immunus.</i>	6.1	<i>Perseuerantiam virginum qui negent.</i>	66.2
<i>Peccata duobus purgantur.</i>	258.2	<i>Personarum in Trinitate distinctio.</i>	272.2
<i>Peccata quibus purgantur.</i>	137.2.389.1	<i>Peruersorum derogatio vite nostre approbatio.</i>	839.1
<i>Peccatorum partus imperfecti.</i>	406.2	<i>Peste imunda qui moriatur.</i>	139.1
<i>pro Peccatis populi que sacrificia offerebantur.</i>	378.1	<i>Petitio</i>	
<i>Peccatorum remissio. 1. 61. 1. satisfactio.</i>	103.2		
<i>Peccatorum pondere qui oppressi.</i>	56.2		
<i>Peccator peior animali.</i>	297.1		

<i>Petitio nostra qualis ex oratione Dominica.</i>	266.2	<i>Pharisæi mores. 2. 2. conditiones.</i>	518.2
<i>Petræ omnes imitatores Christi vocantur.</i>	433.1	<i>Pharisæi et scribe vocantur qui sunt clerici Iudæorum.</i>	476.1
<i>Petra Ecclesiæ præfiguratio.</i>	2.1	<i>Pharisæi et Publicani modus orandi.</i>	358.1
<i>Petra cur S. Petrus dicitur.</i>	155.2	<i>Phanuel quid.</i>	119.1
<i>Petra Christus.</i>	5.1	<i>Pharisaica doctrina caro appellatur.</i>	460.1
<i>Petra inambulabilis serpenti.</i>	433.1	<i>Phares, id est, diuisio.</i>	694.2
<i>Petra iuxta historiam que sit.</i>	25.1	<i>Philippus maioris Herodis filius. 674. 1. non Egeippo id probatur.</i>	674.1
<i>S. Petrus verso ad terram capite crucifixus.</i>	438.1	<i>Philippus interpretatur os magnum, vel orificium lam-padis.</i>	668.1
<i>Petrus quando nomen accepit.</i>	51.1	<i>Philippus frater Herodis tetrarcha regionum Ituræ, et Trachonitidis.</i>	435.1
<i>S. Petrus pastor pastorum constitutus. 426. 1. crucis patibulo expositus. ibid. ter dilexit Christum.</i>	426.1	<i>Philo Iudæus disertissimus.</i>	251.1
<i>S. Petrus suprema et antiquissima Theologorum summata.</i>	642.2	<i>Philosophi huius seculi quid de vera veritate dixerent.</i>	270.2
<i>Petrus fundamentum Ecclesiæ.</i>	155.1.439.2	<i>Philosophorum contemptus.</i>	478.2
<i>S. Petrus Simon Ioannis, id est, obediens gratiæ.</i>	424.2	<i>Philosophiæ veræ summa perfectio.</i>	572.1
<i>S. Petrus et Paulus cur gemini fratres vocantur.</i>	438.2	<i>Philosophia nostra que sit.</i>	56.2
<i>S. Petrus præ ceteris Apostolis donatus clauibus.</i>	428.2	<i>Philosophorum sectas in ecclesiam introducere qui conati. ibid.</i>	
<i>Petrus supremus in Ecclesia Hierarchica.</i>	573.2	<i>Philosophorum vita cum Apostolis nõ comparatur.</i>	479.1
<i>S. Petri piscatoris memoria fleuntur genia Imperatoris.</i>	443.2	<i>Philosophorum studia.</i>	56.2
<i>S. Petrus petra super quam edificata est Ecclesia.</i>	449.1	<i>Philosophorum stultitia.</i>	232.1
<i>Petrus peccatum suum agnoscent.</i>	33.2	<i>Pictoris modus in pingendo.</i>	223.2
<i>S. Petrus Apostolorum omnium os et vertex.</i>	439.1	<i>Phinees sacerdotum.</i>	366.2
<i>S. Petrus arcem Iudiciariæ potestatis obtinet.</i>	463.2	<i>Photini hæresis de Christo.</i>	698.1
<i>S. Petri privilegium supra ceteros Apostolos.</i>	449.2	<i>in Photinianos.</i>	366.1
<i>S. Petri passio et crux.</i>	445.1	<i>Phlema qua ex re signatur.</i>	311.2
<i>S. Petri primatus.</i>	56.2	<i>Phrigiorum sacrorum impudicitia.</i>	66.2
<i>S. Petrus dicitur Ecclesia. 509. 1. populus Christianus. ibid.</i>	440.1.455.1	<i>Pietas vera que.</i>	2.1
<i>Petrus et Paulus magni meriti apud Deum.</i>	446.2	<i>Pietas quanta profunditate fulciatur.</i>	565.1
<i>S. Petri gladius que beneficia præstet.</i>	545.2	<i>Pietas quem admodum informet.</i>	157.2
<i>S. Petri laus.</i>	440.1.455.1	<i>Pietas Dei maior quam iniquitate.</i>	45.2
<i>S. Petrus et Paulus vna die, vno in loco, et sub eodem ramo passi.</i>	438.1	<i>Pietas sola est que ad omnia valet.</i>	453.1
<i>S. Petri titubatio quid obumbrat.</i>	511.2	<i>Pietatis dogmata.</i>	145.2
<i>S. Petrus Simonem magum præcipitare facit.</i>	436.1	<i>Pietas maxime mitibus conuenit.</i>	855.2
<i>S. Petrus in quibus clarificauit Deum.</i>	425.2	<i>Pietatis officia sibi inuicem qui reddant.</i>	60.2
<i>S. Petrus in Ecclesiæ unitatem primatum accepit.</i>	426.1	<i>Pietatis magnum sacramentum.</i>	265.2
<i>S. Petrus et Paulus cur peculiarem gratiam præ ceteris obtinent.</i>	436.1	<i>Pietatis in patrem exemplum.</i>	33.1
<i>Petri sententia præcedit sententiam cæli.</i>	435.1	<i>Pietatis veræ exemplum. 2. 1. 2. eius effectus.</i>	ibidem
<i>S. Petri solemnitates tres.</i>	546.2	<i>Piorum memoria vilis.</i>	773.1
<i>S. Petri festum per vniuersum orbem celebratur.</i>	448.1	<i>Pigritia quorundam circa deuotionem.</i>	577.1
<i>Petri trina negatio et trina confessio.</i>	418.1	<i>Piscatio spiritalis quam dulcis.</i>	34.1
<i>S. Petri nomine quis censetur.</i>	54.2	<i>Piscationis felix mutatio.</i>	36.1
<i>S. Petri Apostoli peccatum grande.</i>	451.1	<i>in Piscatione qui labor requiritur.</i>	34.2
<i>S. Petrus præ nobilitatis insignijs.</i>	470.2	<i>Piscationis pulchra allegoria.</i>	37.1
<i>S. Petri triumphus de passione.</i>	425.2	<i>Piscationis spiritalis optimus modus.</i>	34.1
<i>Petri nomine figurata Ecclesia.</i>	5.1	<i>Piscatoria loca.</i>	32.1
<i>S. Petrus etiam nunc pro suo grege orare nõ cessat.</i>	449.2	<i>Piscatoris officium.</i>	48.2
<i>Petrus dicitur dissolvens vel agnoscent.</i>	668.1	<i>Piscatores spirituales.</i>	32.1
<i>S. Petri martyrii dies festus hilaris.</i>	539.2	<i>Piscatorum vite humilitas felix.</i>	447.1
<i>S. S. Petrus et Paulus Ecclesiarum patres.</i>	444.2	<i>Pisces mundi huius maris.</i>	40.2
<i>Petrus quid.</i>	24.2	<i>Piscibus quot mare magis redundet.</i>	51.2
<i>in Petri nomine que interpretatio querenda.</i>	25.1	<i>Piscandi ars quibus exposita.</i>	37.2
<i>S. Petri feruentissima erga Christum charitas.</i>	513.2	<i>Piscina vnus sanabatur.</i>	328.2
<i>S. Petri negatio, et conuersio.</i>	513.2	<i>Plagæ Christi à quatuor corporis partibus.</i>	232.2
<i>S. Petro potestas iudiciaria à Christo tributa.</i>	446.2	<i>Plato à veritate repulsus.</i>	231.2
<i>S. Petrus suis erroribus profecit.</i>	155.1	<i>Platonis templum.</i>	70.1
<i>ad Petrum prudentia refertur.</i>	33.2	<i>Platonis opus exiguis fructus parit.</i>	451.1
<i>S. Petri et Dei consilium speciale.</i>	471.1	<i>Platonis opinio de anima et corpore.</i>	187.2
<i>S. Petri vincula magno cum honore custodiuntur.</i>	444.1	<i>in Ploratu officium est.</i>	84.1
<i>S. Petri prædicatione quot homines crediderunt.</i>	48.2	<i>Pluuia terræ necessaria.</i>	151.1
<i>S. S. Petri et Pauli laus.</i>	438.1	<i>Pæna perfidis referuatur.</i>	577.1
<i>S. Petri ecclesiã in Alexandria S. Marcus fabricauit.</i>	251.1	<i>Pæna inefugabilis mulier.</i>	150.2
<i>S. Petrus genibus pronolatus adorant fideles.</i>	440.2	<i>Pæna mortis mors dicitur.</i>	296.2
<i>in Petrum Gnapheum hæreticum.</i>	318.1	<i>Pæna gehennæ quam grauis.</i>	46.1
<i>Petri passiani dicentes Deum patrem et filium esse.</i>	263.2	<i>Pæna</i>	
<i>Pharao in mare rubrum deiectus.</i>	380.1		

<i>Pæna quibus comparatur.</i>	82.2	<i>Prædicationibus tempus expendere damnum.</i>	236.1
<i>Pæna peccati quæ.</i>	103.1	<i>Prædicatori quid cavendum.</i>	234.1
<i>Pænarum consideratio.</i>	45.1	<i>Prædicator mala inferre non debet.</i>	242.1
<i>Pænarum recordatio.</i>	45.2	<i>Prædicatori quanta fiducia debeat esse.</i>	234.1
<i>Pænas peccati quam patienter ferre debeamus.</i>	101.2	<i>Prædicator verus qua de causa prædicet.</i>	236.2
<i>Pænitentia cognitio iustiss.</i>	45.1	<i>Prædicator omnis secularium negotiorum non debet portare.</i>	234.1
<i>in Pænitentia vera que requirantur.</i>	58.1	<i>Prædicatoris officium.</i>	242.2
<i>Pænitentia prædicare inchoat Christus.</i>	51.1	<i>Prædicatoris quanta fiducia in Deo.</i>	246.2
<i>Pænitentia S. Iohannis apostolici.</i>	415.2	<i>Prædicatores novi & veteris Testamenti.</i>	671.2
<i>Pænitentia quanto tempore agenda sit.</i>	919.1	<i>Prædicatoris mansuetudo qualis.</i>	242.1
<i>Pænitentia præsens levis.</i>	46.1	<i>Prædicatores à quo sequantur.</i>	234.2
<i>Pænitentia qua in re exigatur.</i>	763.1	<i>Prædicatores sancti quibus studere debeant.</i>	39.2
<i>ad Pænitentiam quo pacto pronocetur peccator.</i>	87.2	<i>Prædicatores diversorum morum in Ecclesia.</i>	325.1
<i>Pænitentia præsentis tempus quale.</i>	20.1	<i>Prædicatores scripturæ prædicationem habere debent.</i>	474.2
<i>Pænitentia male temperantium crux.</i>	322.1	<i>Prædicatores literis carentes.</i>	42.1
<i>Pænitentia purgatio.</i>	124.1	<i>Prædicatores illiterati Apostoli.</i>	32.1
<i>Pænitentia effectus. 45.1. fructus.</i>	111.1	<i>Prædicatores qua nuntiant.</i>	23.1
<i>Pænitentiam agens quomodo se gerere debeat.</i>	45.1	<i>Prædicatores ex quibus facti.</i>	33.2
<i>Pænitentia labor quibus molestus.</i>	42.2	<i>Prædicatorum diversitas.</i>	241.1
<i>Pænitentis opera à Deo magni sunt.</i>	530.2	<i>Prædicatores boni qui.</i>	7.1
<i>Pænitentes quid foveat.</i>	232.2	<i>Prædicatorum quatuor genera.</i>	325.1
<i>Pænitere qui non possit.</i>	45.1	<i>Prædicatorum due mercedes.</i>	234.2
<i>Poculum omne fere nomine designatum.</i>	351.1	<i>Prædicatorum quarta vocatio.</i>	33.2
<i>Poëtarum signenta.</i>	56.2	<i>Prædicatorum septuplus numerus.</i>	346.1
<i>Polyandrium mortuorum damnatorum tumulus.</i>	293.1	<i>Prædicatorum patientia.</i>	235.2
<i>Pontifex verus quis.</i>	365.1	<i>Prædicationis impedimenta que.</i>	250.1
<i>Pontifex supremum locum in sacris tenet.</i>	185.2	<i>Prædicatorum ordo finio comparatus.</i>	40.2
<i>Populum qui corrigat.</i>	34.2	<i>Prædicatorum fiducia quanta.</i>	236.1
<i>Populus cibus Dei.</i>	245.1	<i>ad Prædicandum qui velociores.</i>	33.1
<i>Potentium errata cur laudent mundani.</i>	243.1	<i>Prædicandum qua mercede.</i>	236.2
<i>Potestatum celestium dignitas.</i>	816.2	<i>Prædicare antiquorum scientiam, est corda patrum in filios convertere.</i>	366.1
<i>Porcus animal maledictum.</i>	157.1	<i>Prædicando contra peccata dicendum.</i>	243.1
<i>Porcorum immunditia.</i>	562.1	<i>Præcepta Christiano viro digna.</i>	549.1
<i>Porcina caro calorem nimium præstat corporibus.</i>	ibid.	<i>Prædictio futurorum Dei opus.</i>	10.2
<i>Porcorum cibus.</i>	157.1	<i>Prædictio futurorum cum certitudine.</i>	5.1
<i>Porcorum sordes.</i>	ibid.	<i>Præfigurationis sacramentum.</i>	105.1
<i>Porcorum nomine qui notentur.</i>	320.2	<i>Prægnantibus que sedulitas impendenda.</i>	494.1
<i>Porcos à demonibus occupari cur permisit Christus.</i>	562.1	<i>Prælati quas interrogationes populo facere debeant.</i>	459.2
<i>Porcina carnis esus.</i>	157.1	<i>Premiorum diversitas iuxta merita Iustorum.</i>	1004.2
<i>Porphyrus Apostolos arguens.</i>	52.1	<i>Premium Dei quanto maius sit.</i>	297.2
<i>Porta Sion contraria portæ mortis.</i>	433.2	<i>Premium inter tertiam beatorum gratiam reponitur.</i>	648.1
<i>Porta vnaqueque inferni proprium habet nomen.</i>	433.1	<i>Premij nostri definitio.</i>	65.1
<i>Portas celorum que claudant.</i>	450.2	<i>Premia Christi qualia sint.</i>	301.1
<i>Porta civitatum nomina propria habent.</i>	433.1	<i>Premiorum expectatio.</i>	45.2
<i>Porta celestis vna præ ceteris.</i>	433.2	<i>Premiorum diversitas pro diversitate meritorum.</i>	262.1
<i>Potesitas iudicialia S. Petro data.</i>	445.1	<i>Prælati sine turbatione non est.</i>	60.2
<i>Potus simplicitas quantum requiratur.</i>	929.2	<i>Præfides à præsidendo vocati.</i>	490.1
<i>Præfices Christi qui colant.</i>	287.2	<i>Præsumendum de corde non est.</i>	73.1.140.1
<i>Præfices virtus quibus intelligatur.</i>	657.2	<i>Præsidij celestis præparatio.</i>	436.1
<i>Præconis studiosi officium.</i>	8.2	<i>Præuitatem ex alienis præuitatibus tuentes.</i>	242.2
<i>Præcepta Dei an natura subiecta.</i>	145.2	<i>Præces Deo oblate quam secreta fieri debeant.</i>	668.2
<i>Præconis officium.</i>	243.1	<i>Prædicare verba iustitie minus quam impios iustificare.</i>	265.2
<i>Prædestinationis mansuetudo diversitas.</i>	262.1	<i>Præcari absque mentis distractione oportet.</i>	513.1
<i>Prædestinationum salus & iustificatio.</i>	283.1	<i>Præcibus assiduis insistentium.</i>	13.1
<i>Prædicatio in regno aut pena consistit.</i>	577.1	<i>Præbyterorum forma.</i>	233.1
<i>Prædicatio Apostolorum quas in partes transit.</i>	291.2	<i>Præbyteri olim episcopi vocati.</i>	246.1
<i>Prædicationis Apostolorum profectus.</i>	294.1	<i>Præter estimationem Regnum Dei non habet.</i>	32.2
<i>Prædicationis labor.</i>	242.2	<i>Primogenitorum Ægypti trucidatio.</i>	103.2
<i>Prædicationis sumptus concessus.</i>	234.1	<i>Primogenita quorum consecrabantur.</i>	ibid.
<i>Prædicationis officium suscipienti quid necessarii.</i>	246.2	<i>Primogenita quomodo consecrabantur.</i>	ibid.
<i>Prædicationis officium qui suscipere debeat.</i>	233.2	<i>Primogenitus omnis creator & Christus.</i>	ibid.
<i>Prædicationis officio qui indignus.</i>	32.2	<i>Primogeniti qui sancti dicebantur.</i>	105.1
<i>Prædicationis tempus quo numero concludatur.</i>	119.1	<i>Primogenitum quo pretio redimebatur.</i>	124.2
<i>Prædicationis verba exemplo virtutum ostendenda.</i>	419.1		Prin
<i>Prædicationibus nihil mundanum præferre debemus.</i>	235.1		
<i>Prædicationis officium qui suscipere debeat.</i>	48.1.246.1		

<i>Principes inter alios summopere formidant.</i>	811.2	<i>Pueri malum timorem non patiuntur.</i>	803.2
<i>Primogenita quid significant.</i>	90.2	<i>Puer sensibus quis sit.</i>	297.1
<i>Princeps verè quis sit.</i>	815.1	<i>Pueri quo labore doctrinam acquirant.</i>	311.1
<i>Principatus tertio Angelorum choro prælati.</i>	816.2	<i>Pueris Genes similes.</i>	319.1
<i>Principia nostra qualia esse debeant.</i>	4.1	<i>Puerorum ætas quantis plagis subdatur.</i>	38.2
<i>Prædestinationis verbis que continentur.</i>	261.2	<i>Puerorum triumphale certamen.</i>	564.2
<i>Prædestinati à Deo à quo tempore vocati.</i>	ibid.	<i>Puerorum purificatio vnde constat.</i>	103.1
<i>Probra quid non audiat.</i>	140.2	<i>Tuerilis ætas amori non congruit.</i>	471.1
<i>in Processionibus quomodo incedendum.</i>	109.1	<i>Puerilia blandimenta que.</i>	18.1
<i>Proditor veritatis qui sit.</i>	295.1	<i>Pueritia quando incipiat.</i>	91.1
<i>Proditionis mater que sit.</i>	139.2	<i>Pulcheria Constantinopoli multas extrinxit Ecclesias.</i>	642.1
<i>Proficiens quid exaltet.</i>	232.2	<i>Pulchritudine reprobi abutuntur.</i>	564.2
<i>Profectus noster vbi consistat.</i>	109.2	<i>Purgationis diversum genus.</i>	137.2
<i>Profunditas plana.</i>	206.2	<i>Purgationis dies.</i>	97.2.113.1
<i>Promissa Christi maxima.</i>	34.1	<i>Purgatorij locus patientissimus.</i>	62.2
<i>Promissio admirabilis.</i>	8.2	<i>Purgatorij pæne.</i>	137.1
<i>Promissiones rerum magnarum quomodo mentem mouent.</i>	398.1	<i>Purgatorij mentio.</i>	45.1
<i>Propheta vbi non surgat.</i>	5.2	<i>Purgatorio qui examinantur.</i>	60.2
<i>Propheta tertia vigilia Script.</i>	513.2	<i>Purificatio quomodo salutis proficit.</i>	27.2
<i>Propheta quomodo videbant ea de quibus vaticinabantur.</i>	753.2	<i>Purificationis festum quomodo celebrandum.</i>	101.1
<i>Prophetarum vnus spiritus.</i>	207.1	<i>Purificationis festi processio.</i>	122.1
<i>Prophetarum desiderium.</i>	141.1	<i>Purificationis distantia.</i>	120.2
<i>Prophetarum egregie laudes de Virgine Maria.</i>	601.2	<i>Purificationis quantum studendum.</i>	143.2
<i>Prophetarum lætitiæ de Christo.</i>	566.2	<i>Puritas manuum in oratione quantum requiratur.</i>	209.1
<i>Propheta de quibus sit.</i>	30.2	<i>Pusillanimitas vnde procedit.</i>	43.2
<i>Propheta quantum homines alliciant.</i>	29.2	<i>Pusillanimitatis curatio.</i>	ibid.
<i>Propheta nulli crimini est obnoxia.</i>	10.2	<i>Pusillus vir qui dicatur.</i>	355.2
<i>Propheta quantum moueant.</i>	10.1	<i>Pythagoræ virginis narratio.</i>	66.2
<i>Propheta efficacia.</i>	28.2	<i>Pythagoræ vanitas.</i>	478.2
<i>Propheta due in lege præcipua.</i>	374.1		
<i>Propitiationis dies qui vocabatur.</i>	365.1		
<i>Proximus loquendo edificandus.</i>	264.1		
<i>Propositi sancti voluntas.</i>	151.1		
<i>Providentia Dei erga homines immensa.</i>	293.2		
<i>Proximi necessitati quomodo succurrendum.</i>	39.2		
<i>Proximi comitatus habendus.</i>	24.1		
<i>de Proximi prosperitate gratulandum.</i>	39.2		
<i>Proximorum pietati timor Domini præferendus.</i>	216.1		
<i>Proximorum compassio habenda.</i>	124.1		
<i>Proximorum erratibus irascendum.</i>	139.1		
<i>Proximi amorem quid nutriat.</i>	227.2		
<i>Ptolemæus Ægyptiorum rex.</i>	551.1		
<i>Prudentia carnis inimica Deo.</i>	158.2		
<i>Prudentia. 43.2. eius effectus.</i>	ibid.		
<i>Prudentia iustorum in quibus appareat.</i>	366.1		
<i>Prudentia seminata est ab Angelis.</i>	158.2		
<i>Prudentia quibus referatur.</i>	33.2		
<i>Prudentia prima pars.</i>	50.1		
<i>Prudentia que imitanda.</i>	158.2		
<i>Prudentia commendatio per Scripturam.</i>	50.1		
<i>Psalmodia in funere Deiparæ.</i>	588.1		
<i>Psalmodia solennis perseverantia.</i>	160.1		
<i>Publicani qui vocentur.</i>	786.1		
<i>Pudicitia præcepta.</i>	147.2		
<i>Pudicitia magnum exemplum.</i>	71.2		
<i>Pudicitia animorum in quibus.</i>	66.2		
<i>Pudicitia ex gratia Dei sit, sed cum nostra operatione.</i>	616.1		
<i>Pudicitia Discipulorum in Ecclesia fundatio.</i>	251.2		
<i>Pudor impedimentum confessionis.</i>	46.1		
<i>Pudor corporis finitus anime vero infinitus.</i>	296.1		
<i>Pudor saluus quis.</i>	66.2		
<i>Pudor humanus gratiam Dei expugnat.</i>	46.1		
<i>Puer disciplinam paternam recusare non debet.</i>	14.1		
<i>Puer ille qui æternis studere non capit.</i>	471.1		
<i>Pueri tres in fornacem missi quantum mirabiles.</i>	481.1		
		<i>Q</i>	
		<i>Q</i> uadragesimæ triplicis consecratio.	101.1
		<i>Quaternarij numeri perfectio.</i>	49.2
		<i>Quatuor hominum genera.</i>	324.2
		<i>Quercus arbor infructuosa.</i>	157.1
		<i>in Quietate commodius discitur.</i>	27.2
		<i>R</i>	
		<i>R</i> aab meretrix que nuncios Iosue suscepit.	695.1
		<i>Raab, id est, ecclesia Gentium, vel fames, beatitudo.</i>	695.1
		<i>ant petrus.</i>	26.1
		<i>Rabbi quid significet.</i>	37.2
		<i>Rabies contra Deum.</i>	157.2
		<i>ad Radicum quantitatem rami prodeunt.</i>	77.2
		<i>Radij oculorum descriptio.</i>	37.2
		<i>Radij Christianorum.</i>	221.1
		<i>Raphael angeli medicina.</i>	549.2
		<i>Ratio sapientia est.</i>	46.1
		<i>Rationis consideratio pudori opposita.</i>	44.2
		<i>Rationis quid capax sit in homine.</i>	245.2
		<i>Rationes quotidie nobiscum faciendæ.</i>	140.2
		<i>Rebelle corporis motus quid domet.</i>	425.1
		<i>Rektor pro terrenis subsidijs diligenter subditis provide-re debet.</i>	606.1
		<i>Recumbere quid sit.</i>	230.2
		<i>Redemptio hominum.</i>	219.2
		<i>Redemptionis summa vbi consistat.</i>	231.1
		<i>Redemptionis modus.</i>	218.2
		<i>Redemptionis nostra exordium.</i>	231.1
		<i>Redemptoris incarnatio.</i>	224.2
		<i>Regalis generis dignitas in humanis.</i>	327.1
		<i>Regeneratio spiritualis & carnalis vna.</i>	343.1
		<i>Regenerationis spiritualis signa ex libro Iudeorum.</i>	167.1
		<i>Regenerationes due.</i>	Regiæ

Regia generositatis nobilis proles. 225.2
Regia virtutis nobilior indoles. ibid.
Regina cuiusdam laus praeclara. 547.1
Regio expiationis. 60.2
Regnum calorum credulis paratur. 570.1
Regnum Dei cuius videtur conditionis. 261.2
Regnum Dei quantum valeat. 39.2
Regnatum dumus spiritualis vbi. 261.1
Regula optima ad sacras literas intelligendas. 1008.1
Religiosa vitæ benedictio. 605.2
Religio Christi nullo crudelitatis genere destrui potest. 448.2
Religiosus sacramentis Dominicis interesse tenetur. 577.1
Religiosi mentis intentio in Dei verbo. 584.1
Religiosi quem gradum ascendant. 471.1
Religiosorum munus in rebus diuinis. 657.1
Reliquæ corporum sanctorum quo studio collectæ. 251.2
Reliquis sanctorum quis honor adhibitus. 488.1
Remedium præcipuum quale. 16.1
Remedium contra egrotudines animæ. 25.2
Remedia in malis que querenda. 14.2
Renati spiritualiter in celum ascendunt. 305.2
Reprehensio quantum expresse commendatur. 243.1
Reputij permisso. 150.1
Requies opulenta. 161.2
Res mala tandem stat quamdiu nocere potest. 987.1
Res magni momenti quiete tractandæ sunt. 454.2
Res que nostræ sint. 9.2
Rei viuis diuise significationes in Scripturis. 655.1
Rerum inuisibilium intellectus qualis. 216.2
Rerum materialium & spiritualium discrimen. 648.2
Rerum circumstantiæ plene mysterijs. 23.1
à Rebus nominata olim imponebantur. 10.2
Rescripti beneficium. 15.1
Resurrectio animarum & corporum. 921.2
Resurrectio atas octaua. 367.1
Resurrectio à mortuis. 37.2.321.2
Resurrectio mortuorum qualis erit. 260.2
Resurrectio Christi vita multorum. 118.1
Resurrectionis diuersitas. 75.2
Resurrectionis diuini symbolum. 306.2
Resurrectionis Christi typus. 97.2. figura. 372.1
Resurrectionis corporum manifestatio. 75.2
in Resurrectionem negantes. ibid.
Resurrectionem qui credant. 304.1
Resurrectionem carnis qui negant. 193.2
ad Resurgendum cur tres dies Christus expectauit. 306.2
Retia scripturæ. 51.1
Retributionis eterne præmiunt. 32.2
Reuerentia vera que sit. 142.1
Reuerentia in Deum. 46.1
Reuerentiam quomodo Christo debeamus. 141.2
Rex regum ille qui passionibus dominatur. 815.1
Regis verba ingredientis comitatus. 397.2
Reges sunt supplices martyribus patronis. 1046.1
Regum magnificentia crux. 322.1
Rhetorum tenuissimæ orationes. 59.2
in Risti præmiunt sapientia. 84.1
Roma caput orbis per pedem S. Petri in se collocatum. 448.1
Roma vrbs principatum obtinet nationum. 458.1
Roma vrbs locus sepulchri B. Petri. 544.1
Roma ciuitas à S. Petri comersa. 448.2
Romæ supplicia præcipiendorum hominum. 326.2
Romæ S. Petrus & Paulus patrocinio gloriantur. 446.2
Romæ ciuitas quando iustitatur. 104.2
Romanorum Reges Apostolos venerantur. 128.2

Romanarum potestatum consuetudines. 326.2
Romanorum orbis subiectio. 122.1
Romani regni incrementum. 448.1
Romulus & Remus summa concordie fratres. 458.1
Ruben maledictus. 96.2
Rubus Mariæ virginis figura. 205.2
Rubus ardens. 37.1
Rubo Maria virgo comparatur. 601.2
Ruth quid significet. 695.1
S.
Sabbatum operis relaxatio. 97.1
Sabbatum æternum. 20.1
Sabbathi dies Mariæ virginis dicatur. 1004.2
Sabellij hæresis. 259.1
Sabelliani quid sentiant de Trinitate. 264.2
Sabellianorum error. 182.1
Sacerdos populo similes. 245.1
Sacerdos quid curare debeat. 243.2
Sacerdos quanto amore, & virtutum prærogatiua ornari debet. 427.1
Sacerdos in peccatores ligandi soluendæ rationem habere debet. 436.1
Sacerdos summus Christus. 352.1
Sacerdotis conditio. 235.2
Sacerdoti summi nomen quis habeat. 367.1
Sacerdotis in a non debet esse præceps. 244.1
Sacerdotes secundi ordinis. 246.1
Sacerdotes mali aquis baptismatis comparati. 245.2
Sacerdotes duo ministerium successionem persequentes. 369.2
Sacerdotes alieni diripientes. 244.2
Sacerdotes Ecclesie oculi disti. 802.1
Sacerdotes olim in libro æneo lauabantur. 243.2
Sacerdotes inter lepram & lepram distinguere debent. 435.2
Sacerdotum stuprum. 66.2
Sacerdotum ignorantium deploratio. 46.1
Sacerdotum gaudium. 322.1
Sacerdotum peccata quibus referta esse debeant. 344.1
Sacerdotum impiorum contumium qui frequentent. 295.1
Sacerdotum vita reproba. 245.1
Sacerdotum quorundam reprehensio. 518.2
Sacerdotum accusatio. 244.2
Sacerdotum auaritia & simonia. 244.1
Sacerdotum successio ordinatum. 365.1
Sacerdotum ministeria à David in 24. sortes diuisa. 350.1
Sacerdotum ordo. 234.2
Sacerdotum forma. 232.1
Sacerdotum abusus. 243.1.2.244.1.2
Sacerdotibus per omnia obtemperandum. 377.1
Sacerdotalis generis prima dignitas. 224.2
Sacerdotalis officij honor. 155.1
Sacerdotij minoris dignitas. 371.1
Sacramentum Dominicæ incarnationis. 215.2
Sacramentum Deiparæ omnem excedit rationem. 186.1
Sacramentorum celestium instructio. 336.1
Sacramenti Altaris significatio. 158.2
Sacramenta Ecclesie que sint. 672.2
Sacramentum vt Deo plene persoluatur. 39.2
Sacramentum Christi purgatur. 8.1
Sacramentum vespertinum. 110.1
Sacramentum soli Deo offerendum. 70.2
Sacramentum Christi cruciatum vnicum. 8.1
Sacramentum viuum quale. 260.1
Sacramentum & Holocausti differentia. 125.2

Sacrificia paganorum. 122.1
Sacrificia immunda offerentes. 346.2
Sacrificiorum exterminatio aduentus Christi. 378.2
Sacriligum horrendum. 87.2
Sacrilig. Apollonij pena. 550.2
Sacrorum ministerio addicti diuersi ordinis. 185.2
Salermitana ciuitas. 251.2
Salis diuina scripturæ. 249.1.2
Salinarum lacus. 32.1
Salmon, id est, sensibilibus. 695.1
Salomon, id est, pacificus. 695.2
Salomonis carmen amoris. 226.1
Salus hominis quam grata Deo. 32.2
Salus quando plena non sit. 44.2
Salus vbi patitur. 206.2
Salus nostra vbi sit. 43.2
Salus ex gratia Dei est. 479.2
Salus omnium vnde pendat. 205.2
Salutis antidotum. 215.1
Salutis nostræ opus. 229.1
Salutis occasiones quo tempore dentur. 4.1
Saluti studentibus quid agendum. 43.2
Salutis occasiones quando offerantur. 9.1
Saluti nostræ contraria petere non debemus. 266.2
Salutem propriam contemnentes. 8.1
Salutem quid doceat. 44.2
vt Salutem consequamur nonnihil nobis offerendum. 962.2
Salutem annuntiare quid. 241.1
Salutatio B. Virginis. 231.1
Salutatio vnde nomen accepit. 241.1
Salutationis verbum. 221.1
Salutatio in via qua occasione fiat. 236.1
Salutatio deuotissima ad beatam Virginem Mariam. 589.2
Salutatio signum dilectionis. ibid.
Salutatio pulchra. 239.1
Salutatio que impedimenta ferat. 250.2
Salutationes ad Mariam Virginem multi deuotæ. 641.2
Salutare per occasionem quid. 241.1
Salutandi vsus humanitatis. 234.1
Saltatio incendium voluptatis. 686.2
Saluatoria vera pietas quando demonstratur. 266.2
Saluari qui merentur. 43.2
Samaritani quo pacto in Christum credere. 7.2
Sampson à quibus abstinuit. 365.2
Sampsonis fortitudo vnius mulieris impetu dissipata. 676.2
Sanctus nullus sine patrocinio Christi. 274.1
Sanctus vir quid obtinere cupiat pro quibus orat. 453.1
Sanctus quo modo confiteatur. 45.1
Sanctus quis dicatur. 95.2
Sancti pro Dijs coli horruerunt. 71.1
Sancti ab hominum generalitate sequestrati. 456.1
Sancti quomodo post mortem euolant ad celum. 62.1
Sancti aduocati nostri apud Deum. 907.2
Sancti post mortem à immulis transfati. 251.2
Sancti ante legem Evangelicam quam vitæ ducebant. 754.1
Sancti in sacramento præfigurationis vocati. 105.1
Sancti ante constitutionem mundi prædestinati. 15.2
Sancti pacis imploratores. 236.1
Sancti Mariæ virginis assumptione gratulantur. 625.2
Sancti cum Dijs nullomodo comparandi. 70.2
Sancti Apostoli Marci laus. 247.2
Sancti pro nobis intercedunt. 168.2
in Sanctis constituit nobis præsidium Deus. 583.2
Sancti in celo sunt patroni nostri. 581.2
Sancti mortui non sunt, sed renati viuunt. 437.1

Sancii qua deuotione inuocabantur à Patribus. 1047.2
Sanctorum in hoc seculo ploratus. 113.2
Sanctorum solemnitates quare ieiunijs præueniantur. 20.1
Sanctorum omnium festiuitas celebris. 905.2
Sanctorum orationes quantum ad depellenda peccata inuent. 449.1
Sanctorum patrocinia. 895.1.897.1
Sanctorum animæ in celo sunt. 905.2
Sanctorum editio lætitia multorum. 372.1
Sanctorum animæ Angelorum ministerio à Deo acceptæ. 286.1
Sanctorum corpora eburna. 226.1
Sanctorum laborum præmia & merces. 942.1
Sanctorum patrum traditio. 334.1
Sanctorum festa quando sancita. 20.1
Sanctorum inuocatio. 615.2
Sanctorum lucus quid designet. 92.1
Sanctorum intercessio apud Deum. 404.2
Sanctorum intercessio ad Dominum peruenimus. 471.2
Sanctorum omnium ordine inuocatio. 818.2
Sanctorum dignitas in celis potentior. 422.2
Sanctorum desiderium. 99.1
Sanctorum laudes. 105.1
Sanctorum nomina vbi scripta. 24.2
Sanctorum chori arbores erectissimæ. 60.2
Sanctorum mortuorum merita viuus proficiunt. 557.1
Sanctorum festiuitates religiose colendæ. 105.1
Sanctorum exempla quare traduntur. 71.2
Sanctorum generacione letandum. 355.2
Sanctos esse inuocandos. 249.2
Sanctitas miraculis probata. 157.2
Sanctitas ad quem modum confortet. ibid.
Sanctitatem qui sibi applaudere optent. 215.1
Sanctificati qui sint in vtero matris. 413.2
Sanguis purificatio Christi. 137.2
Sanguis effusus clamans. 37.1
Sanguinis origo. 311.2
Sanguine Christi, vt causa primaria salus nobis reddita est. 765.2
Sanitas quibus obsit. 15.2
Sanitas corporis que. 76.1
Sanitatum corporaliu causa. 161.1
Sanus sanabilis, & insanabilis differunt. 17.1
Sapientes huius mundi qui. 159.1
Sapientes quid interdum turbet. 139.1
Sapientia quare Salomoni non profuit. 159.1
Sapientia quibus conueniat. 140.2
Sapientes quomodo stulti facti. 271.1
Sapientia Christi ineffabilis. 146.1
Sapientia inani qui clari erant. 248.1
Sapientia superna nullo tempore circumscribitur. 9.1
Sapientia non abscondi debet. 246.2
Sapientia que despicenda. 56.2
Sapientia maturitas quibus signetur. 246.1
Sapientia instructio. 206.2
Sapientia affectus in animo sedet. 471.2
Sapientia discipulis vt inuocemur. 159.2
Sapientia vera que conueniat. 160.1
Sapientia gradus primus. 140.1
Sapientia amore qui fiant inquieti. 159.2
Sapientia occultæ significatio. 234.1
Sapientia vera effectus. 140.2
Sapientiam quid sequatur. 549.2
Sapientiam qui relinquunt. 159.1
ex Sara natus Catholicus est. 324.1
Saray nomen in Sara mutatum. 30.1
Satisfactio pro peccatis. 622.1.103.2

S. Saturnus

Sa'urnus Deus mortuus.	435.2	Sermo noster qua modestia credibilis reddatur.	308.1
Saul à Prophetis redargutus.	45.2	Sermo accommodandus captiui auditorum.	1069.1
Scandalum multiplex in hominibus.	821.2.829.1	Sermo Christi operatorius.	36.2
Scandala ut nos perdant non esse necesse.	828.1	Sermo mundanus quibus seruiat.	358.1
Scandala venire an necesse sit.	801.2	Sermo diuinus in potestate dantis, non dicentis.	ibid.
Scandalorum effectus quales.	ibidem	Sermonis spiritalis odor.	320.2
Scarioth, id est, memoria mortis.	670.2	Sermone humili vsus Christus propter auditorum imbecillitatem.	314.1
Scenopogia Iudaeorum.	378.1	Serpens æreus figura Crucis Christi.	308.2.315.1
Schola Christi ubi sit.	44.2	Serpens mortis causa.	308.2
Scientia discipulorum de vera vita.	262.2	Serpens ut pellem mutet trāsīt per strictas rimas.	474.2
Scientia.	140.1	Serpentis astutia in capite occultando.	474.1
Scientia vna.	288.1	Serpentis Mosaiici cauda signum Dominicæ Passionis.	345.2
Scientia quibus conueniat.	855.2	Serpentis calliditas.	216.1
Scientia effectus.	140.1. fructus. 142.1	Serpentis maledictio in omnibus membris.	323.1
Scientiam abscondere non debemus.	201.2	Serpentis carne conficitur Theriaca.	183.2
Scribe & Pharisei lupi.	235.2	Serpentis prudentia que sit.	476.1
Scriptura sacra quotidie metitur.	566.1	Seruus verè quis.	297.1
Scriptura lectio immorandum.	160.1	Seruitus regni conciliatrix.	37.1
Scriptura diuina quanta subtilitas.	23.1	Signandi se cruce Domini mos.	323.1
Scriptura que pietate intelligenda.	310.2	Signum primum Christi.	229.1
Scriptura sacra regula in controuersis.	280.1	Signum Crucis diabolos fugat.	317.1
Scriptura sancta preciosa merces.	249.1	Signa quam tementè contemnamus.	48.2
Scorpionum carnes quibus apta.	183.2	Silentium orantis.	209.1
Scripturarum prava videntia ubi sint.	60.2	Silentium in pastore non laudatur.	18.2
Scripturarum intelligendarum methodus.	1008.1	Silentium in publico quam archissime virginitus commendetur.	495.1
Scripturarum consolatio quam recreationem animo affert.	45.2.1	Silentij promissio. 160.1. disciplina. ibid. laus.	ibid.
Scripturarum sacrarum profunditas inspicienda.	13.1	in Silentio mentis occupatio.	229.1
Seculi renouatio.	93.1	Simeonis laus.	142.2
Seculi abrenuntiatio.	156.1	Simeonis sacerdotium.	160.2
Seculi futuri designatio.	37.2	Simeonis iusti admonitio.	102.1
Secularibus negotijs gaudentes.	297.1	Simeonis iustitia.	126.1
Securitas vana qua.	16.1	Similium duorum iudicium.	264.1
Securi qui dicantur.	ibid.	Simon magus de aeris vacua præcipiti ruina prostratus.	436.1
Secuti qui sint Christum perfectè.	2.1	Simon à Petro repressus.	455.2
Sedulij carmina de virginitate Mariæ.	125.1	Simon quid denotet.	2.2
Seleucus Asia rex.	550.2	S. Simon Deo obediens.	33.2
Semen Dei qua suffocant.	228.1	Simon interpretatur obedientia.	668.1
Senarius numerus.	122.1	Simon magus quare coram S. Petro volauit.	436.1
Senarius numerus solus intra denarij perfectus.	571.2	Simonis Cyrenæi crux non sua.	157.1
Senatores curia celestis.	56.1	S. S. Simonis & Iudæ commemoratio quo tempore celebratur.	546.2
Senectus venerabilis est.	135.1	Simoniacæ heresis damnatio.	244.1
Senectutis gradum qui attigerunt.	206.1	Simplicitas absque prudentia periculosa.	475.1
Senectutis atas vita immaculata.	135.1	Simplicitas cordis.	5.1
Senex ille qui caperat, sed dimisit.	471.1	Simplicitate quantum delectetur Christus.	103.2
Senibus etas ab amore segregatus.	ibid.	Simulacra idolorum quam detestabilia sint.	459.2
Sensus multa cogitans deprimitur.	262.2	Simapi tempore hyemis quantæ utilitatis.	577.1
Sensus quinque quibus in hac vita vtimur.	517.1	Simapi vera capitis medicina.	ibid.
Sensu qui careat.	160.2	Sinapis grani incrementum.	ibid.
Sensibus imenitur fides, non in animis.	67.2	Sinistra & dextra que nunti entur.	365.1
Sepelire mortuos opus misericordiæ.	606.1	Sion portæ salutem continent, & vitijs aduersantur.	433.2
per Septem vetus testamentum declaratur.	350.1	Sobrietas castigata virtutem comitatur.	549.2
Septem dies tantum in vita.	301.2	Sobrietas discipulorum.	27.2.251.2
September mensis vindemiarum.	378.1	Sobrietatis exemplum.	8.2
Septenarij numeri perfectio.	857.1	Societates que vitanda.	236.2
Septuaginta duorum discipulorum nomina cur reticentur.	4.2	Somnijs solium paratum.	37.1
Sepulchrum B. Virginis in valle Iosaphat monstratur, teste Hieronymo.	660.1	Somnijs homines admoniti.	311.2
Sepulchrum sanctæ Dei genitricis adoratur.	635.2	Sol in omni loco apparet.	294.1
Sepulchrum sanctorum refugium agrorum.	249.2	Sol in terram mittens radios stellas tegit.	575.1
Sepulchri habitatio.	37.2	Sol hominis oratione sistitur.	37.1
Sepulchra sanctorum antiquitus magna cum religione venerata.	688.2	Sol iustitiæ vnde ortus.	222.1
Sepultura diuinum symbolum.	306.2	Sol precibus Iosue constitit.	576.1
Sepultura Christi qua diligentia exhibita.	309.1	Solis lucem cum diuinitate comparare non decet.	575.1
Sepultura Christi triduanæ symbola.	341.1	Solis	
Seraphim sex alis exornantur. 816.1. eorū effectus. ibid.			

Solis cursus quantum celer.	77.1	Steriles que fuerunt.	223.2
Solis & Lunæ cursus.	377.1	Sterilitum maledictio.	210.1
Solis splendor quantum efficax.	399.2	Sterilitatis sanctorum mulierum causa.	351.2
Solis cursus trium dierum. 7.2. Trinitatis interpretes.	246.1	Stipendium quoidianum.	243.1
Solis fulgor Christianorum.	37.2	Stoliditas deponenda.	240.2
Sole nil splendens.	300.2	Stoicorum turba quanto contemptui subdita.	478.1
Soles duo in monte à Discipulis visi.	566.2	Stomachus quid.	76.2
Solemnitas vna, qua populus egredi de templo iubebatur.	367.2	Studiorum honestas.	163.2
Solemnitates sanctorum quantum celebrande sint.	761.1	Studiosus animus quid desideret.	19.2
Sollicitudo in perfectionibus deponenda.	492.2	Stultitia quibus infit.	332.2
Solitaria vite commoditates.	60.3	Stultitia discerens illuminans.	56.2
Solstitium hyemale.	170.1	Stultorum oculos quid extinguat.	139.1
Solstitia Natiuitatis Christi.	377.1	Subditorum vulnera qua diligentia pastor verus curet.	425.1
Solum esse hominem bonum non est.	109.2	Substantialitas Patris & Filij quo pacto intelligenda.	278.1
Soni decem hominis.	298.1	Substantiam vnā esse probatur.	288.1
Sortilegi non consulendi.	14.2	Suffragia viuarum defunctis proficiunt.	62.2
Specie que futura credenda.	262.1	Superbia destructa quot bona nascantur.	858.2
Speculatiue vitæ denuntiatio.	92.2	Superbia spiritus quam perniciofa.	43.2
Spes præmij.	143.2	Superbia reditum animæ impediens.	267.1
Spes salutis quibus interclusa.	60.2	Superbia qui inflatur, non uiuit.	45.1.1
Spes quos obruat.	46.1	Superbia proferat in infirmitatem animam.	267.1
in Spem humanam quid inculcandum.	ibid.	Superbia ne ventilemur diuina lectiones terrent.	ibid.
Spes impedimentum confessionis.	ibid.	Superbia peccati initium.	43.2
Spina receptacula serpentum.	310.2	Superbia casus angeli.	138.2
Spinarum punctio in Christo.	232.2	Superbiæ effectus.	ibid.
Spinarum aculeus utilis.	153.2	Superbiæ ampullis quid aduersetur.	642.2
Splen vnde proueniat.	311.2	Superbiæ filia.	138.2
Spiritus sanctus lege non adstringitur.	368.2	Superbia nostræ confusio.	48.2
Spiritus sanctus omnium rerum & si profundissimarum scrutator.	573.1	Superbiam sub humilitatis pallio qui induant.	45.2
Spiritus sanctus quos recessus habeat.	107.1	in Superbiam.	208.2
Spiritus purificatio Christi.	137.2	Superbiam qui discant in humilitatis schola.	215.1
Spiritus mali honoris umbras fingunt.	14.1	Superbi oleribus comparati.	672.1
Spiritus operatio cohiberi nequit.	313.2	Superborum carnis flex crux.	322.1
Spiritus sanctus quid cuique sit necessarii noscit.	490.2	Supplicia futura dānatorū quo vocabulo denotentur.	293.1
Spiritus natura inuisibilis.	335.2	Supplicia qui timeant.	91.1
Spiritus diuini munus.	189.2	Supplicia diuersa Sanctorum.	35.1
Spiritus alij vitam largitur.	311.2	Sibylla de cruce Christi testimonium.	332.1
Spiritus æreæ effectus.	330.1	Syluestres arbores quales.	157.1
Spiritus & animæ magna differentia.	311.2	Symphonij perfecti vrbis tyramis.	67.2
Spiritus sancti operatio. 307.2. in septem operibus consistit.	855.2	Synagoga fidelis que.	91.1
Spiritus sanctus quos repleat.	413.2	Synagoga significatio.	122.2
Spiritus sancti semen.	105.1	Synagoga quibus comparatur.	376.2
Spiritualis creaturæ visione turbari humanum.	365.1	Syon iherosolymorum ornatus descriptio utilissima.	140.2
Spiritalem cibum quare fastidimus.	9.2		
Spiritualium rerum intellectus.	216.2		
Spiritualia statim perfecta creantur.	343.1		
Spiritualium perfectio à principio.	307.1		
Spiritualium rerum eadē vritas & conformitas.	648.2		
Spiritualibus quam diligentissima cura adhibenda.	10.1		
Spiritualibus qui noceant.	36.1		
Sponsi & Sponsæ ritus.	3.2		
Sponsus Sponsæ trahebantur vsque ad nuptias more Iudeorum.	207.1		
Squamæ piscium mystice quid.	40.2		
Stabilitas loci quam necessaria.	159.2		
Stadium quot passibus consistet.	51.2		
Stella magorum Maria Virgini comparatur.	594.1		
Stella maris vna.	222.1		
Stellarum signum & mutatio.	232.1		
Stellis nil ornatus videtur.	300.2		
Steriles coniuges in scriptura.	551.2		
Sterilis prophetam concipiens.	37.1		
Stercoratio terrarum quantum proficiunt.	452.1		
Sterilis mulier cur dicitur maledicta.	210.2		

T.

Tacturnitatis exemplum.	66.2
Tangere quid sit.	76.1
Tempus inutiliter consumptum.	92.2
Templum solus Deus habere debet.	70.1
Tempus rebis diuinis intempesuum non est.	6.1
in Templo qui afferuabatur.	103.1
Templa sanctorum non sunt, sed Dei.	71.1
Temperandum à potu & epulis.	388.2
Temperantia quantum beate Mariæ Virgini cordi fit.	643.1
Temperantia quibus referatur.	33.2
Temperantia virginum.	159.1
Tempus statutum que habeant.	9.1
Tempus omne quibus detur.	ibid.
Tempus rebis serijs incommodum.	8.2
Temporis punctum differre non debemus.	34.1
Temporum congruentia in operibus Dei.	207.1
Temporibus ordo prescriptus.	322.1
Temporibus quatuor Christus & Ioānes concepti & nati.	378.1

in Tempore maris S. Nicolaus imploratur. 60.1
Tenebrarum author diabolus. 673.1
Tentatio vt non p[ro]ualeat. 157.1
Tentatio acerba quantum seuiat. 157.2
Tentatio naturalis mulier. 150.2
Tentatio primorum parentum qualis. 322.1
Tentationem trinam Diaboli Christus superauit. 46.2
Tentationes quomodo vinci possunt. 412.1
Tentationes vincendi modus. 140.2
Tentationum remedium. 208.2
Tentationum stimuli superandi. 46.2
Tentationibus qui deici non valeat. 43.2
in Tentationibus & flagellis quid agendum. 1060.1
a Tentationibus qui liberi. 3.1
Tentationibus tumor comprimendus. 248.2
Tentationibus qui proficiant. 155.2
Temporalia qui contemnant. 24.2
Terminus vtramque naturam continens. 274.1
Terra reprobata qua dicitur. 452.1
Terra qua facilius excolatur. 247.1
Terra nil salubrius. 301.1
Terra non duplici satione indiget. 7.2
Terra qua reprobata sit. 156.1
Terra inanimata & immobilis. 311.2
Terra totum opificis Dei. ibid.
Terra vnde vires accipiat. ibid.
Terra quando germinet 151.1.311.2
Terra diuisio. 324.1
Terra operatio carni contraria. 311.2
Terra motus in morte S. Agnetis. 69.1
Terra satis admirabilis. 300.2
Terra cum caelestibus non possidentur. 35.1
Terrena sunt ponderosa. ibid.
in Terrenarum corruptionem incidere fornicari est. 267.1
Terrenorum despectio. 40.1
Terrori humani desectus est. 350.2
Terrorum contemptus. 161.1
Testamenti noui ostensio. 2.1
Testamenti noui bella. 301.1
Testamentorum vetera & noui figura. 1324.2
Themistocles quid persuasit Atheniensibus. 479.1
Themistocles illustrissimus dux. ibid.
Theodori Phanaritani haereses. 512.2
Theologia lans. 654.2
Theo r[ati]o id est deitas Christi vnde. 434.2
Theriaci quibus conficiatur. 183.2
Thesaurus absconditus non prodest. 246.2
Thomas id est abyssus vel geminus. 668.1
S. Thome carmina a Paulino Nole antistite. 670.1
Throni Dei opt. Max. sedes. 816.1
Thus quid significet. 379.2
Timor impedimentum Confessionis. 46.1
Timor vanus omnium hominum. 299.1
Timor quos opprimat. 46.1
Timor Domini. 145.1
Timor seruilis qui sit. 299.2
Timor quibus p[re]ferendus. 216.1
Timor duplex. 127.1
Timor initium sapientie. 140.1
Timor vbi non sit. 199.1
Timor humilibus maxime conuenit. 855.2
Timor supplicij. 143.2
Timor mortis quid sit. 296.1
Timor vnde originem cepit. 508.2
Timoris indicium in D. Petro. 418.1
Timoris effectus. 140.1. beatitudo.
Timore qui magis perterreantur. 803.2.811.2
Timores hominis huius seculi qui sunt 298.2

in Timorem nocturnum remedia. 43.2
Timentium consolatio. 235.1
S. Timotheus Episcopus Ephesorum adorat B. Virginem. 642.2
Tyrannus quanto immanior, tanto Deus remunerator. 564.2
Tormenta mitiora inferni peiora nostris. 298.1
Tormenta potius quam a caelestibus cessare qui malint. 425.2
Tormentis inuincibiles qui. 66.2
Tormenta qui illasi permanserunt. 73.2
Transfigurationis mysterium habet cōtemplationem tanquam scopum. 571.1
Transfigurationis Domini celebratio. 570.1
Transgressionis causa malum atrox. 150.2
Transgressor p[re]ceptorum socius diaboli. 157.1
Tria in credentem proposita. 44.2
Tria hominibus potissimum commendantur. 453.1
Tria qui venis ad Christum debet relinquere. 33.1
Trinitatis sancta fides. 233.2
Tribulationes ad regnum Dei vtilis. 20.1
Tribulationis occasio Euangelij seminarium. 290.1
Tribulationibus sanctorum diuina consolatio adhibita. 426.1
Tribulationibus sanctorum compati debemus. 517.1
in Tribulationibus remedium. 208.2
Tributum quando impositum a Romanis. 10.1
Trinitas in vna natura qui adoretur. 248.1
Trinitatis mysterij manifestatio. 195.2
Trinitatis doctissima notitia ex Augustino. 264.1
Trinitatis imaginem qui non admittant. 398.1
Trinitatis commendatio. 606.1
Trinitatis mysterium tribus diebus ostenditur. 246.1
Trinitatis totius communis virtus. 212.2
Trinitatis vna operatio. 456.2
Trinitatis sanctissima probatio ex Scriptura. 698.2
Trinitatis fidei credentia. 116.1
Trinitatis mysterium. 186.1. semen. 158.1. predicatio. 217.2
Tristitia. 138.2
Tristitia quid corrigatur. 139.1
Tristitia vite. ibid.
Tristitia inuictus Christus. 342.1
Tristitia quando non locus est. 40.1
Tristitia qua excludenda. 139.1
Tristitia mortem operans. ibid.
Triumpho p[re]clari indicium. 235.2
Tu dictio antiquus in dominos vsurpabatur. 458.1
Tumidus quibus diuexetur malis. 267.2
Tumulis defunctorum qui vna conferant. 155.1
Turbari quando soleamus. 350.2
Turronensis Ecclesie possessiones. 927.1
Turtur animal loquacissimum. 92.1
Turturis castitas. 103.2
Turturis proprietates. 91.1
Tyberij Caesaris imperium. 378.2
Tympanum mysticum iubilantium. 641.2
Tyrannis quorundam in subditos. 235.2

V.

Valentini error de Christi natura. 698.2
in Valentinum dicentem Christum nihil assumpsisse de Virgine. 705.1
in Valentinum. 433.1. multa haereses. 595.1
Vallis Iosaphat locus sepulchri B. Marie. 9.1
Vana omnia p[re]ter diuina. 451.1
Vanitas spiritus vnde nascatur. 451.1

Vasa organica vnde sint.
Vaticinia qua falsa.
Velocitas animalium nobis non comparanda. 76.2
Venarum origo in homine.
Venator quis sit.
Venator hominum diabolus.
Venatores quantis laboribus subdantur.
Venatores animarum qui.
Venatorum domus.
Venena qui non formidet.
Venetia ciuitas Italia vbi corpus S. Marci.
Ventus tenuissimum corpus.
Venti vnde veniant.
Ventris negotiatio.
Venter ingluuius.
Vetri non ita inferiendum, vt anima deseratur. 577.1
Ventorum impetus vnde oriatur. 311.2
Veneris templum in loco Caluarie.
Verbum Dei gladius bis acutus.
Verbum vnde nascatur.
Verbum Dei qui sparserunt.
Verbum Dei ab homine differt.
Verbum Dei nox infidelibus.
Verbi mysterium.
Verbi diuini fructus.
Verba Dei quomodo animis imprimantur.
Verecundia qua fieri debeant.
Verecundie virginialis signum.
Veritas totis viribus expugnari debet.
Veritas coram quibus non tacenda.
Veritas rerum omnium dominatrix.
Veritas mente quomodo suscipitur.
Veritas quando percipiatur.
a Veritatis via qui aberrant.
Veritatis dulcedo aeterna.
Veritatis p[re]cones ab hominibus celebrantur.
Veritatis victoria.
Veritatem cur taceant homines.
Veritatem qui liberè non pronuntiat proditor est.
Veritatem tacere propter timorem impietas est.
Veritatem quid persequatur.
Veritatem omnis homo cupit.
Verni temporis suauitas iucundissima.
Veritati argento & auro appetitur.
Vespere quam sobrie manducandum.
Veste virgines.
Vestimentorum mollities.
Vestimentum Christi qui sunt.
Vestes Christi quibus intelligantur.
Vestium cultus superfluitas.
Vestimentis humilitas ostenditur.
Via secure ambulamus.
Via errantium.
Via que sit.
in Via claudicare melius quam extra viam fortiter incedere.
Viam domini quam parare iubemur.
Viam vitæ angustam esse probatur.
Viam non omnis homo inuenit.
Victima que dicitur.
Victoria contra demonia parata.
Victoria aduersus diabolum.
Videre quid sit.
Vidua quo pacto Christo placeat.
Vidua qualis esse debeat.
Viduorum tutor crux.
Vigiliae duplices.
Vigilia vna tres horas habet.

Vigiliae quatuor in sacra scriptura. 513.2
Vigilias sanctorum quomodo celebrare debemus. 422.2
Vigiliae quare nobis proponuntur. ibidem
Vigiliarum abstinentia obseruanda. 20.1
S. Vincentius tormentorum panis non vincitur. 74.1
Vincentius martyr inuictus. 73.1
S. Vincentij tormenta. 74.1.2.75.1
Vinculorum S. Petri festum. 452.2. commendatio. 548.2
Vindemiarum tempus. 378.1
Vindicta grauior nostro peccato. 297.2
Vinum delectationis incendium. 686.2
Viperarum fetus. 642.2
Vir perfectus qui dicitur. 355.2
Virago quid sit. 599.2
Vir bonus quam facile inueniatur. 150.2
Vir qui femina intelligatur. 297.1
Vir bonus ac beatus. 162.2
Viri quales erga mulieres esse debeant. 48.2
a Viri thoro qui prohibebantur. 103.1
Virga sine terra germinans. 37.1
Virga quid sit. 238.2
Virga Moysaica similitudine Crucis mare percussit. 333.1
Virga Aaron Maria comparatur. 223.1
Virgo ex Regali progenie electa. 225.2
Virginis Mariae clausus vterus. 105.1
Virginis Pythagoreae fabula. 66.2
Virginis pariturae praedictiones. 99.1
Virginis matris dignitas. 188.2
Virginem parere impossibile non est. 99.1
Virginem esse cuius sit. 198.2
Virginem peperisse qui negent. 223.1
Virgines que olim virginitatem vouebant. 596.1
Virgines que temperantiam seminauerunt. 159.1
Virgines in templo Ierosolymis deputatae. 66.1
Virgines quomodo Christo placidae. 99.1
Virgines Romanae exemplo S. Agnetis castitatem seruat. 69.2
Virgines quibus in locis mansiones facere debeant. 495.1
Virgines que sequi debeant. 71.2
Virgines qui perseuerare non posse dicant. 66.2
Virgines quam coronam in caelis habebunt. 72.2
Virginum continentia crux. 322.1
Virginum quarundam exempla. 66.1
Virginum concupiscentia. 221.2
Virginum quid proprium. 169.1.211.1
Virginum nostrarum fortitudo. 66.2
Virginibus imitabile exemplum. 71.2
Virginitas quas habet p[re]rogatiuas. 96.1
Virginitas vitia carnis ignorat. 198.2
Virginitas Angelis coniuncta. 596.2
Virginitas vitæ monasticae argumentum. 96.1
Virginitas quantum placuerit B. Virgini. 210.2
Virginitas quorum sit. 204.1
Virginitas angelis amica. 188.2
Virginitas primus castitatis gradus. 149.1
Virginitas que admirabilis. 97.1
Virginitas quare laudabilis. 66.1
Virginitatis virtus paucorum. 154.2
in Virginitatis laudes loca scripturae. 210.2
Virginitatis eximia laudes in nouatores. 596.2
Virginitatis species. 149.1
Virginitatis p[re]clara laus. 595.2
Virginitatis status coniugatis p[re]fertur. 500.2
Virginitatis disputatio. 460.1
Virginitas quam laudabilis virtus. 203.2
Virginitatis votum in quibus. 205.1.616.1
Virginitatis flos vnde proueniat. 96.1
Virginitatis sanctum. ibidem

<i>Virginitatis magna possessio.</i>	152.2	<i>Vita quorum iustitia probata.</i>	157.2
<i>Virginitatis mirus.</i>	655.1	<i>Vita aeterna fide & operibus acquiritur.</i>	1136.1
<i>Virginitas quam B. Mariae Virgini accepta.</i>	643.1	<i>in Vitio quotidie litigandum.</i>	388.2
<i>Virginitatem qui admirentur.</i>	96.1	<i>Vita actiua & contemplatiua.</i>	91.1
<i>Virginitatem qui vitæ prætulere.</i>	71.2	<i>Vita bona est mala pati & bona facere.</i>	451.1
<i>Virginitatem duæ res circumdant.</i>	666.1	<i>Vita humana quæ vidit.</i>	37.1
<i>Virginales partus mira consideratio.</i>	206.1	<i>Vita moriens.</i>	206.2
<i>Virginei pudoris claustra non aperuit Christus.</i>	601.2	<i>Vita corporis & animæ quæ sit.</i>	298.2
<i>Virtus quæ in re perficitur.</i>	162.2	<i>Vita aeterna quæ sit.</i>	231.2
<i>Virtus in spiritualibus virtutibus posita.</i>	297.1	<i>Vita humana ad quod procliuus.</i>	7.2
<i>Virtus vnaquæque regnum est calorum.</i>	434.1	<i>Vita præsens carcer est.</i>	98.1
<i>Virtus Christi quibus in rebus demonstrata.</i>	11.2	<i>Vita hæc quam momentanea.</i>	101.2
<i>Virtus Israelitica quæ sit.</i>	297.1	<i>Vita iustorum vivere studendum nobis est.</i>	452.2
<i>Virtus sine spiritu, nec spiritus sine virtute.</i>	351.1	<i>Vita sumptus nunquam defore certi esse debemus.</i>	1246.2
<i>Virtus altissimi filius Dei.</i>	223.2	<i>Vita Dei participes sumus.</i>	263.2
<i>Virtutis species qualitas est, non substantia.</i>	645.1	<i>Vita humane miseria.</i>	363.2
<i>Virtutis documenta.</i>	34.2	<i>Vita austeritas, contra nouatores.</i>	670.2
<i>Virtutis futuræ gratia.</i>	372.1	<i>Vita temporalis respectu vitæ aeternæ mors est.</i>	951.2
<i>Virtutis exempla cum verbo prædicationis sollicitè impendenda.</i>	425.1	<i>Vita aeternæ verba.</i>	159.1
<i>Virtutis Christi testimonium.</i>	229.1	<i>Vita actiue & contemplatiue significatio.</i>	700.2
<i>Virtutis sustentatio.</i>	206.2	<i>Vita presentis finem necesse est cogere principio.</i>	453.1
<i>Virtutis vberioris vberius præmium.</i>	1067.2	<i>Vita veræ via quæ sit.</i>	317.2
<i>Virtutis demonstratio.</i>	33.1.35.1	<i>Vita presentis demonstratio.</i>	2.1
<i>Virtutis Dei sempiternitas.</i>	271.1	<i>Vita finis.</i>	123.1
<i>Virtuti propriæ nemo debet considerare.</i>	702.2	<i>Vita aeternæ præmia diuersa, 260.2. promissio.</i>	106.2
<i>Virtute ab ineunte ætate pollutentes.</i>	11.1	<i>Vita diuinus symbolum.</i>	306.2
<i>de Virtute in virtutem ingressus.</i>	109.2	<i>Vita socialis utilitas.</i>	88.2
<i>in Virtutes qui acris insurgant.</i>	43.2	<i>Vita causa qui laborent.</i>	36.2
<i>Virtutes germanæ quæ.</i>	31.1	<i>Vita aeternæ significatio.</i>	254.2
<i>Virtutes ubi præcipuè crescunt.</i>	159.2	<i>Vita laboriosa & otiose fons vitæ.</i>	584.2
<i>Virtutes quatuor principales.</i>	33.2	<i>Vita actiue iustitia.</i>	162.1
<i>ad Virtutes parandas nostræ quæque diligentia opus est.</i>	814.2	<i>Vita duæ spirituales quibus significantur.</i>	584.1
		<i>Vita spiritualis forma.</i>	668.1
<i>Virtutes animæ vt habeamus.</i>	46.2	<i>Vita futuræ spes.</i>	609.1
<i>Virtutes se aperunt ijs qui ad illas accedunt.</i>	434.1	<i>Vita reparatio.</i>	211.1
<i>Virtutes numerum.</i>	198.2	<i>Vita perennis beatitudo.</i>	162.2
<i>Virtutes quæ Deo offerendæ.</i>	115.1	<i>Vita presentis afflictiones ad quid profint.</i>	817.2
<i>Virtutum custos quæ sit.</i>	102.2	<i>Vita futuræ desiderium.</i>	112.2
<i>Virtutum exempla quibus ostendantur.</i>	419.1	<i>Vitam quis fecit.</i>	300.1
<i>Virtutum summa vnde nascatur.</i>	583.1	<i>Vitam nostram quomodo excolere debeamus.</i>	376.2
<i>Virtutum cæli effectus.</i>	816.2	<i>Vitarum duarum præfiguratio.</i>	607.1
<i>Virtutum studijs qui se accingant.</i>	368.2	<i>Vitium tanquam virus letiferum.</i>	642.2
<i>Virtutum fragrantia vnde spiret.</i>	226.1	<i>Vitis spiritualis elegans descriptio. 1011.2. vsq; ad 1028</i>	1028
<i>Virtutum mansiones asperæ.</i>	361.2	<i>Vitia cum virtutibus non coherent.</i>	388.2
<i>Virtutum fastigium quis conscendat.</i>	27.1	<i>Vitia prius superanda, vt virtutes capiantur.</i>	46.2
<i>Virtutum culmen.</i>	47.1	<i>Vitiorum veneni incentiua.</i>	338.2
<i>Virtutum omnium mater.</i>	50.1	<i>Vitiorum pestibus qui insicitur, non vinit.</i>	451.1
<i>Virtutum immensa studia contemplationi postponuntur.</i>	585.1	<i>Vitiorum mater quæ sit.</i>	138.2
		<i>Vitiorum abyssus.</i>	44.2
<i>Virtutum studium subeundum.</i>	24.1	<i>ex Vitijs ad virtutes transmigratio.</i>	2.2
<i>Virtutum congregatio.</i>	140.1	<i>à Vitijs qui se castigant.</i>	368.2
<i>de Virtutibus disserendo ad quid tendere debeamus.</i>	287.2	<i>Vitula rufa Crucis significatio.</i>	346.2
<i>pro Virtutibus quod sit, gratum Deo est.</i>	570.2	<i>Vitii tempore iudicij in ipso raptu moriuntur, non autem secundum quosdam.</i>	816.2
<i>Virtutibus suis non confidendum.</i>	73.1	<i>Vitii qui erunt & aeterni.</i>	262.1
<i>Visibilia quibus cedant.</i>	209.1	<i>Viuere scire quam magnum sit.</i>	451.1
<i>Vitio in cælis.</i>	249.1	<i>Viuere qui non sperat post mortem, mortem timet.</i>	296.1
<i>Vitio spiritualis.</i>	34.2	<i>Viuendi rectè ordo.</i>	46.2
<i>Visione Christi vt fruamur.</i>	4.1	<i>Viuendi vna mensura in æternitate.</i>	253.1
<i>Visiones quando diuinæ, & quando diabolica.</i>	370.1	<i>Viuendum quomodo sit.</i>	105.1
<i>Visus vnde procedat.</i>	258.2	<i>Viuendo bene quantum proficiamus.</i>	262.1
<i>Visus se penumero fallitur.</i>	312.1	<i>Viuentium ordo interruptus non est.</i>	437.1
<i>Visus alijs sensibus certior.</i>	308.1	<i>Viuentium terra.</i>	231.2
<i>Vita contemplatiua hic incipit, & in cælo perficitur.</i>	585.1	<i>Vltimus arbor instructiuosa.</i>	157.1
		<i>Vmbra mortis in hoc terreno & tenebroso loco.</i>	470.1
<i>Vita quorum perfecta sit.</i>	372.1	<i>Vmbra quibus necessaria.</i>	221.2
<i>Vita Dei in semetipso.</i>	263.2	<i>Vmbra, quando videatur & inclinatur.</i>	469.2
<i>Vita religiosorum qualis.</i>	251.2	<i>Vmbra vnde formetur.</i>	218.1
		<i>Vmbra</i>	

<i>Vmbra corporalis & spiritualis discrimen.</i>	469.1	<i>Vtilitatis retardatio detrimentum affert.</i>	18.2
<i>Vnda tanquam lapides solida factæ.</i>	37.1	<i>in Vtero formatio incomprehensibilis.</i>	342.2
<i>Vntus nomen Latinum Christi.</i>	2.1	<i>Vuilefistarum dogma de amissione auctoritatis</i>	<i>Eccle-</i>
<i>Vnguentum olere luxuriosi hominis est.</i>	522.1	<i>siastica.</i>	434.2
<i>Vnques dolorem corpori facientes.</i>	295.2	<i>Vuilefistarum dogma. 1136.2. de diuersis.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Vnitatis naturæ in Trinitate.</i>	272.2	<i>Vultus tristitia corrigitur.</i>	139.1
<i>Vnio inseparabilis hominis cum muliere.</i>	152.2	<i>Vxor graue pondus.</i>	147.1
<i>Vnitatis in diuersis hominibus differens.</i>	649.2	<i>Vxor solum vna ducenda.</i>	149.1
<i>Vocationis nostræ consideratio.</i>	16.2	<i>Vxor quæ mala.</i>	151.1
<i>Vocationes quatuor in sacro eloquio.</i>	1111.1	<i>Vxor mala tribus modis castigatur.</i>	150.1
<i>Volucres in sacrificio oblati.</i>	103.2	<i>Vxor licet vitiosa sustinenda.</i>	144.1
<i>Voluntas in sacrificio debet.</i>	151.1	<i>Vxor qua de causâ dimittatur.</i>	152.1
<i>Voluntas sine corpore peccat.</i>	151.1	<i>Vxor viro inobediens quo pacto repellatur.</i>	150.2
<i>Voluntas quæ bona sit.</i>	39.2	<i>Vxor qualiscunque quibus bona videatur.</i>	148.2
<i>Voluntas propria quod proprium habeat.</i>	166.2	<i>Vxoris amor maior quam parentum.</i>	145.2
<i>Voluntas hominum prohiberi nequit.</i>	150.1	<i>Vxoris dimittende causâ.</i>	147.1
<i>Voluntates nostræ à nobis incipi necesse est.</i>	9.1	<i>Vxoris crimen celans patronus turpitudinis.</i>	150.1
<i>Voluntas sine gratia invalida.</i>	151.1	<i>Vxori suæ perfidus Deo fidelis non est.</i>	150.2
<i>Voluntas contra cupiditates, sufficiens.</i>	260.1	<i>Vxorem dimittere est præter naturam.</i>	146.1
<i>Voluntas nuda mercedem habet.</i>	989.1	<i>Vxore mala nihil esse detestabilis.</i>	676.2
<i>Voluntas quam necessaria sit.</i>	147.1	<i>Vxores quales imitari debeant.</i>	71.2
<i>Voluntatis bonæ sacrificium.</i>	39.2	<i>Vxores quasi non habentes qui sint.</i>	151.2
<i>Voluntatis bonæ quæ sit.</i>	260.1	<i>Vxores ex eadem tribu olim ductæ.</i>	224.1
<i>Voluntatis effectus.</i>	147.2	<i>Vxorum dimittendarum modus.</i>	149.1
<i>Voluntatis peruersæ quid sit.</i>	9.2	<i>Vxorum graue pondus.</i>	145.1
<i>Voluntatis separatio coniugium soluit.</i>	147.1	<i>Vxoratus quantum placeat Christo.</i>	99.1
<i>Voluntati bonæ quid facile.</i>	38.2	<i>Vxorati concubinas pellere debent.</i>	376.2
<i>Voluntati propriæ renunciandum.</i>	49.1		
<i>Voluntati bonæ quid repugnet.</i>	39.2		
<i>Voluntate bona nihil diuino Deo offertur.</i>	162.1		
<i>Voluntates propriæ quomodo abnegandæ.</i>	388.2		
<i>Voluptas huius seculi momentanea.</i>	167.2		
<i>Voluptas corporis malum principium.</i>	484.1		
<i>Voluptas corporalis virtuti aduersatur.</i>	297.2		
<i>Voluptas sempiterna ubi sit.</i>	231.2		
<i>Voluptatis incendium duplex.</i>	686.2		
<i>Voluptate Christus superari nequirit.</i>	342.1		
<i>Vox lupi aspectu depressa.</i>	237.2		
<i>Vocis diuersa notatio.</i>	388.1		
<i>Vrbi cuilibet tria necessaria.</i>	647.2		
<i>Vrbes oppugnandi spiritualis modus.</i>	248.2		
<i>Vria lux mea interpretatur.</i>	695.2		
<i>Vrina aurea Crucis typus.</i>	346.2		

X.

X Litera mysticam crucis indica virtutem. 346.1
 Xerxis prælium in Græciam. 479.1
 Xistus Papa mortem S. Laurentio significauit. 581.1
 S. Xistus pro S. Laurentio patronus in cælo. 581.2

Z.

Z Acharias qualis sacerdos erat. 385.2
 Zacharias quare mutus factus. 378.2
 Zebedæus quid. 32.1 quid significet. 52.2
 Zelus rectitudinis prædicatorum. 235.2
 Zona quæ cingere debet renes nostros. 376.2